Ad simpliciter usum P. Fr. Nicolai Lisini a Valentano Min. Obs. 1832

Nunc autem, ex commutatione [illegible] cum alia editione ejusdem operis, spectat ad P. Honoratum de Paduli Scdus. Provinciae —

DIVI BERNARDI

CLAREVALLENSIS

ABBATIS PRIMI, RELIGIOSISSIMI SANE' ECCLESIÆ DOCTORIS, SVAVISsimíque, &, quod pro eximia illius pietate non iniuria dixeris, planè Theodidacti,

OPERA OMNIA

TAM QVAE VERE ΓΝΗΣΙΑ AC GERMANA ILLIVS ESSE NEMO inficias eat, quàm quæ νόθα & ὑποβολιμαῖα, id est spuria & supposititia (quanquam non dissimilis pietatis) plerisq; videri possunt, accuratissimè atq; solertissimè recognita atque emendata.

QVIBVS NE QVID DEESSE SVSPICERIS EORVM QVÆ VNDIQVE CONquiri potuerint, propter Hervagianam illam videlicet non ita pridem vulgatam editionem, nempe hoc anno 1566. in qua est adiecta Appendix recens per Iacobum Pamelium Brugensem è tenebris in lucem eruta, nos eam quoque nostræ editioni inseruimus, fol. 341. col. 1. quòd eam ibi inseri nostra tum commoditas ferret.

Lege lector, ac fruere: & quod legeris, si iuuat, vita exprime.

PARISIIS,

Apud Gulielmum Merlin in ponte Numulariorum, & Sebastianum Niuellium sub Ciconiis, via Iacobea: & Michaëlam Guillard, viduam Gulielmi Desbois, sub Sole aureo, eadem via.

AN. DO. M. D. LXVI.

INDICVLVS OPERVM B. BERNARDI Clareuallis Abbatis primi, quorum series duplex est. Priorem obtinent quæ illius γνήσια sunt & legitimi partus: posteriorem ea, quorum de auctore non iniuria hactenus controuersum est, etiam si bona horum pars salutarem admodum doctrinam re ipsa promittat, quæ item nomen sui preferunt auctoris: ceu sunt sermones Gilleberti. 48. in partē Cāticorū desideratā. aut certè ψευδεπίγραφα. Per nos interim cuiuis licebit suo de his frui iudicio.

Quæ citra vllā cōtrouersiā sunt patris huius eximij ac doctoris Bernardi, à folio.1.extēdūtur adusque fo.188. Editus autē est hic īdex an.1561.

Quæ series altera complectitur, sunt hæc:

Secundum hæc, duplicem subiicimus appendicem. De priore admonuimus prima epistola quam habes fo.49.Ea continentur hæc:

En huic quam primi dedimus, apprimimus & alteram ab exemplo vno Venetę editionis superiore anno emissæ partim desumptam, partim corrogatam ex archiuis Cartusiæ ac Cœlestinorum Parisiensium, & in publicum vsum exprom ptam. Vtramque appendicem sedulò recognouit, & pro cuiusque loci ratione, annotatiunculis ceu stellulis illustrauit Godefridus Tilmannus Cartusiæ Parisien. monachus. Hæc verò postrema appendice continentur:

Horum operum calci subiecimus, coronidis vice, vitam in primis S. Malachiæ episcopi, auctore B. Bernardo: dein eadem opera per prælum attexuimus & huius eximij doctoris vitam quinque comprehensam libellis. Primi auctor scribitur Gulielmus is qui ex abbate S. Theoderici, se in disciplinam monasticam dedidit Signiaci, aut quod alij malunt, in Claraualle sub S. viri magisterio.

Reuerendo

Reuerendo in Christo patri, domino Ludouico de RIE, EPISCOPO GENEVENSI SANCTI EVGENDI Iurensis, & Albæ Ripæ Abbati clarissimo, Franciscus Comestor Arneduceus, Eduensis, socius collegij Sorbonæ S.

QVod suo seculo verè scripsit Ecclesiastes, pontifex sapientißime, Faciendi libros nullus est finis: id nimis verum esse, hac nostra luctuosissima ætate, magno Reipub. Christianæ detrimento experimur. Nam etsi ingenuè fatendum est, quàm maximam deberi gratiam iis qui non minori fide ac zelo domus dei, quàm ingenij præstantia, studio, & eruditione, in publicam totius Christianismi vtilitatem, synceriores doctrinæ libros edunt: tamen cum nouorum librorum tam varia, támque luxuriosa seges erumpat in lucem hoc tempore, vt iam varietate ac multitudine laboret sua, dum per speciem doctrinæ salubrioris virulenta dogmata velut inter triticum zizania, confertim pullulant: non mediocriter Reipublicæ Christianæ etiam consulere videntur ij qui doctorum veterum, & eorum maximè quos meritò maiorum gentium nuncupamus, monimentis à situ & squalore vindicandis operam sumunt. Nam neque recentiores absque veterum exacta cognitione aut inoffensè legi, aut omnino intelligi possunt: cum illi si quid piè, si quid eruditè scribunt, id ferè ab his mutuentur: & vt iuniores leuibus prælijs videantur præpollere, seniores tamen stataria pugna superiores sunt. Quod admonet vetus illa parœmia qua D. Hieronymus D. Augustino respondet, Bos lassus fortius figit pedem. In his autem maiorum gentium doctoribus haud postremus mihi semper visus est mellifluus ille doctor ecclesiæ Christianæ beatus Bernardus, vt qui iuxta nominis sui augurium, suauissimo doctrinæ suæ fonte irriguam religiosæ sanctitatis nardum nobis odorandam osculandámque reliquerit: tanta vi suspectas aut contentiosas doctrinas abigens, sic vbique spirans vigorem euangelicum, vt nusquam non sentias vitam doctrinæ parem. Itaque dum euoluendis eius operibus, eò studiosius incumberem, quo mihi antiquius & fidelius eorum exemplar refertissima illa Sorbonici collegij nostri bibliotheca suppeditabat: incidi primùm in epilogum eius libri, cui titulus est De diligendo deo, in vulgatis codicibus nescio quo modo prætermissum. Deinde in opusculum De amore dei, ac dignitate amoris diuini, vt lectione dignissimum, ita & quàm minime antehac typis excusum. Quod vbi cum tractatu De diligendo deo contulissem (nam primum suspicabar titulo tantum differre) & inuenissem tractatu quidem dissimilem, stylo autem & eruditione non item, præsertim coniecturam styli, confirmante, Domini abbatis Spahemensis, & aliorum plurium authoritate: nec non testimonio Godefridi Tilmanni Carthusiæ Parisiensis ex professo monachi, Græcè & Latinè doctissimi: ad hæc haberem in manibus eiusdem authoris sermones duos, alterum De contentione inter ciues Hierusalem & Babylonis, alterum De trinitate, nequaquam pati potui, tales tanti viri fœtus, cum blattis & tineis rixari diutius. Itaque cum de iis ab iniuria vindicãdis cogitarem, rogauit me nobilis illa matrona, sub cuius prælo cætera tunc eiusdem authoris opera erant, vt quã citißime hoc munere fungerer, nouam editionem admodum procedere, tantum illa opuscula in mora esse. Quæ me causa mouit, vt celeritate quãta potui maxima, trãscripta opuscula recognouerim, & typographo excudẽda præbuerim. Qua in re non ausim polliceri, qualicũque meo studio, nihil resedisse quod castigatoris manũ poscat, præsertim cum quibus vsi sumus exẽplaria, ita vetusta sint, ita multis locis mutila, vt alicubi singulas dictiones singulis capitalibus literis designent: alibi obliteratis pene situ ac vetustate literis, & nonnunquam amanuensis incuria suppressis dictionibus, Oedipum requirant. Adde quod si quid librariorum indiligentia peccatum est, id præstare non potuimus, qui cum prælo commercij nil habuimus, & ne habere quidem per studiorum nostrorum occupationes potuimus. Hanc igitur qualemcunque pulcherrimorum operum accessionem, tui clarissimi nominis auspiciis, tuóque fauore commendatam, prodire in lucem pluribus de causis voluimus. Primum quòd tibi cum Diuo Bernardo sit patria nobilitásque communis. Deinde quòd eius non modo doctrinam, sed & vitæ genus, cultúmque religionis inter cæteros vnice amplexeris, vir alioqui præter fumosas maiorum imagines amplissimi muneris dignitatem, commendatione præstantis ingenij, reconditæ eruditionis, exacti iudicij, grauitatis pari modestiæ coniunctæ, beneuolentiæ in studiosos, iustitiæ in omnes, pietatis in deum Op. Max. consequutus: vt non tam titulo quàm merito tuo præsulem agas Christianæ pietatis propugnatorem acerrimum, ab aulico strepitu, à mundi fastu, & illecebris, ab omni denique ambitione maxime alienum. Accedit eò, quòd pro tua in nos singulari & supra omne meritum nostrum propensa voluntate, nepotem tuum ex sorore Ioachimum à Malano vt natalibus clarissimum, ita & indole generosissimum, nobis in disciplinam tradidisti. Quapropter vt argumento aliquo gratitudinẽ animi in te mei testarer, hanc qualemcunque operam dignitati tuæ dicaui. Quam tu pro isto tuo plusquam niueo in nos animi tui candore, æqui bonique consulas. Vale antistes amplissime. Lutetiæ Parisiorum è nostro sodalitio Sorbonico, Idibus Iunij. 1547

Eccle. 12.

INDEX SENTENTIARVM VEteris ac noui testamenti, à beato Bernardo in suis sermonibus ac tractatibus expositarum, secundum ordinem librorum, capitulorum atque psalmorum, ad literas alphabeticas vbique adaptatus.

Ex libro Geneseos.

Ex libro Exodi.

Ex Leuitico.

Ex libro Numerorum.

Ex Deuteronomio.

Ex libro Iosue.

Ex libro

Ex parabolis Salomonis.

Ex Ecclesiaste.

Ex Canticis canticorum.

Ex libro Sapientiæ.

Ex Ecclesiastico.

Rectorum

Cæcus

Ex Marco.

Ex Luca.

Ex Ioanne.

Ex Epistola Pauli ad Rom.

Ex epistola prima ad Corinthios.

Ex epistola Pauli 2. ad Corinthios.

Ex epistola Pauli ad Galatas.

Opus

Ex epistola Iacobi apostoli.

Ex prima epistola beati Petri apostoli.

Ex epistola prima Ioannis.

Ex epistola Iudæ.

Ex Apocalypsi.

Finis Indicis sententiarum vtriusque testamenti.

INDEX POTIORVM SENTENTIARUM in opera diui Bernardi primi abbatis Claræuallensis

PER ORDINEM LITERARVM DISPOSITVS.

Ascensionem

Cellaria

Corpus trahit

D

Ebriĳ

Homo

Laudibus

Filius

G

H

M

N

Nemo salua-

O

Osculum de oscu-

P

Q

R

d

S

T

salutatio

V

Indicis potiorum sententiarum in opera diui Bernardi primi Claraeuallis abbatis, finis.

INDEX SINGVLORVM SERMONVM,

atque primo de aduentu domini.

FINIS.

INDEX EPISTOLARVM DIVI Bernardi,ad ordinem alphabeticum dispositus.

INDEX IN APPENDICEM posteriorem.

INDEX CAPITVLORVM.

FINIS.

INDEX QVATERNIONVM.

a b c d Omnes quaterniones præter d quinternionem.
a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z.
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V.
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP.
aaa bbb ccc ddd.
Omnes sunt quaterniones præter PP. duernionem, & ddd quinternionem.

FRATRIS FRANCISCI MAUROY Claraeuallensis ad lectorem Epigramma.

MYstica de sanctis excerpere sensa libellis
Qui cupis,& sensus noscere praecipuos,
Quos sacra consueuit clausos scriptura tenere,
Nec nisi diuinis enucleare viris:
Huc tentans celeri velox accurrere gressu,
Comperies subitò talia quęque tibi.
Si quoque de clara dubitans virtute,moueris:
Vt tete solides,en tibi consilium.
Consule Bernardum.Bernardus,quae dubitasti
Certa tibi tradit,si sua scripta legis.
Nam latebrosa nimis,& quae fuscata videntur,
Aut digesta minus, clarificare solet.
Hunc tibi praestituas certis quandoque diebus
Optime voluendum:tunc tibi proficies.
Quicquid enim dicas,est is,cui nemo secundus
Vita,doctrina,relligione,modo.
Eloquio pollet,pollet pietate,sagaci
Non minus ingenio,simplicitate magis.
Felices nimium,quos sancti corpus honorat
Claraeuallenses,si bene perspiciant.
Illic quae tractas spirante volumina sancto
Numine,conflauit maximus ille pater.
Hos tu praeseruans duris Bernarde periclis
Fac vera maneant relligione viri.
Fac nullae moueant horum praecordia lites,
Quaelibet excludat iurgia verus amor.
Fac sua contineant cum casta corpora mente:
Contemnántque leues orbis inanis opes.
Ad te iam rediens ô lector,quaeso sequenti
Nostro non segnis credito consilio.
Bernardum crebro legites:sempérque profunda
Mente notes sancti dogmata sancta viri.

EPIGRAMMA AD LIBRUM.

I Nunc,& tandem totum Bernarde per orbem
Securus pergas: ne tua fama cadat.
Diuinásque tuis sermonibus exprime leges:
Crimina fac homines deseruisse velint.
Vade precor,cunctis Bernarde legare suauis:
Flecte ad virtutes pectora dura pias.
Tu quemcunque iuuat sanctos cognoscere patres,
Bernardum relegas,inclyta scripta colens.
Frigida iamdudum feruescet amore voluntas:
Et mens doctrinae dulcia mella feret.

EPIGRAMMA IOANNIS EGIDII Nucerien.ad Librum.

I Pede praecipiti totum Bernarde per orbem.
Horret adire tuos lingua canina libros.
Haec tua magnificas monumenta ferantur in vrbes,
Ne pereat turpi candida fama situ.
Postulat hoc gratium prudentia clara virorum:
Quos trahit ad superos mens generosa lares.

CARMEN ENCOMIASTICUM IN VITAM & obitum B. Bernardi Claraeuallensis coenobij primi Abbatis, ex viij.fastorum de diebus sacris, F. Baptistae Mantuani ordinis Carmelitani facilè Antistitis deprompitum.

BErnardi lux festa venit celeberrima Belgis.
Belga fuit,sex germanos,vnámque sororem
Traxit ad obsequium Christi. Deus omnibus vnum
Inspirauit opus,vitae genus omnibus vnum.
Mater adhuc praegnans vidit per somnia,crebris
Se gestare vtero catulum latratibus acrem.
Sic Deus ostendit,venturi qualia partus
Ora & corda forent contra genus omne malorum.
Ipse pudicitiam coluit,muliebria passus
Bella tamen iuuenis,roseo quia candidus ore.
Corda paroxysmis grauibus torquebat,& igne
Quo Venus accendit teneras incesta medullas.
Cum peteret Celtas,& nox iam pallida Coelum
Clauderet,hospitium subiit: temeraria noctu
Hospita sopito iuueni petulanter adhęsit,
Admouítque latus lateri.scelus ille repente
Horruit,& magno sociis clamore vocatis
Nequitiam facto vicit terrore furentem.
Ingens forma malum,quo nulla nocentior herba
Per iuga Thessaliae legitur,per Phasidis arua. *γνώμη ex collatione.*
Tradidit ingenium sacris sermonibus,omne
Quod docuit Christus,quod praedixere Prophetae,
Quod didicit Moses Panchaeo in vertice,secum
Assiduè meditans,sine praeceptoribus vllis
Sciuit,& idcirco syluas habuisse magistras
Se dicebat.inops vixit: sed munda volebat
Vestimenta,situm damnans,sordémque perosus.
Id curae quod vulgus habet pro corpore,solam
Transtulit ad mentem,vitiorum acerrimus hostis.
Si populis certamen erat,discordia regnis.
Bernardus pacator erat.legatus ad vrbes
Ibat,& ad reges odium fracturus,& iram.
Munere fungentem tali videre Alemani,
Videre Insubres quondam,videre Aquitani.
Si quando in dubiis nutabant pectora rebus,
Ipse erat interpres ducens mortalia corda
De tenebris ad lumen,vti solet ignea lampas *ὁμοίωσις*
Longinqua de turre micans adducere noctu
Turbine iactatos secura ad littora nautas.
Prodigiis,quot vix numero comprehendere fas est,
Claruit: occultas hominum cognoscere curas,
Pellere auernales genios,curare iacentes
In languore potens:ideóque impleuerat orbem
Fama viri,noménque volans peregrina per ora.
Sex decies fundasse decem Cistertia tecta
Dicitur.vnius valuit prudentia tantum. *Bernardus auctor coenobiorũ sui ordinis.160*
Sacra igitur meritis huius vigesima tanti
Est Aurora patris,qua sese in summa recepit
Limina supremi quod continet omnia coeli.

DIVI BERNARDI CLARAEVALLENSIS COENOBII ABBAtis primi, sermonum opus.

De aduentu domini, & sex circunstantiis eius, Sermo primus.

HODIE FRATRES celebramus aduentus initium: cuius vtique sicut & cæterarum solénitatum nomen quidem celebre satis, & notum mundo, sed ratio nominis fortè nō ita. Infœlices enim filij Adam, omissis veris & salutaribus studiis, caduca potius & trāsitoria quærunt. Quibus assimilabimus homines generationis huius: aut quibus cōparabimus illos quos videmus à terrenis & corporalibus cōsolationibus auelli separarísque non posse? Profectò similes sunt his, qui submersi periclitantur in aquis. Nimirū videas eos tenentes tenere: nec vlla ratione deserere quod primū occurrerit manibus, quicquid sit illud, licet tale sit aliquid quod omnino prodesse nō B possit: vt sunt radices herbarum, cęteráq; similia. Nā & si qui ad eos forte veniant vt subueniant, nonnunquā solēt apprehensos inuoluere secum: adeo vt iam nec sibi, nec illis auxilium ferre præualeant. Sic pereunt in hoc mari magno & spacioso, sic pereunt miseri, dum peritura sectantes omittunt solida: quibus apprehensis emergere & saluare possent animas suas. Neque enim de vanitate, sed de veritate dicitur: Cognoscetis eam, & liberabit vos. Vos igitur fratres quibus tāquam paruulis reuelat deus, quæ abscondita sunt à sapientibus & prudētibus, circa ea quę verè salutaria sunt, sedula cogitatione versamini, & diligenter pensate rationē aduentus huius, quærentes nimirum quis sit qui veniat, vnde, quo, ad quid, quando, & qua. Laudabilis sine dubio curiositas ista est & salubris: neq; enim tam deuote Ecclesia vniuersa præsentem celebraret aduentum, nisi lateret in eo magnum aliquod sacramentum. Primo igitur loco cū Apostolo stupente & admirāte, intuemini & vos quantus sit iste qui ingreditur: ipse enim est secundum Gabrielis testimonium altissimi filius, ac proinde coaltissimus ipse. Neq; enim fas est dei filium degenerē suspicari: sed æqualis fateri necesse est altitudinis, & eiusdem penitus dignitatis. Nam & filios principum principes, & filios regum reges esse quis nesciat? Verūtamen quid sibi vult quòd è tribus personis quas in summa C trinitate credimus, confitemur, & adoramus, non pater, non spiritus sanctus aduenit, sed filius? Minime quidem ego id factum arbitror sine causa. Sed quis cognouit sensum domini: aut quis consiliarius eius fuit? Neque enim sine altissimo trinitatis consilio factum est vt filius adueniret. Et si cōsideramus exilij nostri causam: fortassis aduertere possumus vel ex parte, quàm congruū fuerit à filio nos maxime liberari. Lucifer enim ille qui mane oriebatur, pro eo quòd altissimi similitudinē vsurpare tētauit, & rapinam arbitratus est esse se æqualem deo (quod vtiq; filij est) præcipitatus ilico corruit, quoniā zelauit pro filio pater, & opere dixisse videtur: Mihi vindictam, & ego retribuā. Continuo videbam Satanā tanquam fulgur cadentē de cœlo. Quid tu igitur superbis terra & cinis? Si superbientibus angelis deus non pepercit: quanto magis tibi putredo & vermis? Nihil ille fecit, nihil operatus est, tantùm cogitauit superbiam, & in momēto, in ictu oculi irreparabiliter præcipitatus est: quia iuxta euangelistam, In veritate non stetit. Fugite superbiā fratres mei (quæso) multum fugite. Initium omnis peccati superbia: quæ tam velociter ipsum quoq; syderibus cunctis clarius micātem æterna caligine obtenebrauit Luciferum: quę non modo angelū, sed angelorū primū in diabolū cōmutauit. Vnde & protinus inuidens homini, quā conceperat in semetipso, in eo peperit iniquitatem: suadens vt lignum vetitum gustans fieret sicut deus, sciens bonum & malum. Quid enim polliceris, quid promittis miser: cum filius altissimi scientiæ clauem habeat: imò & ipse sit clauis Dauid, qui claudit & nemo aperit? in eo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi: túne eos vt homini præstes, inique furaberis? Videtis quia vere iuxta domini sententiam mēdax iste est, & pater eius. Nam & mendax fuit dicens: Similis ero altissimo. & mendacij pater cum in hominem quoque venenatum suæ falsitatis seminarium effudit, dicens: Eritis sicut dij. Tu quoque ô homo, si vides furem, curris cum eo? Audistis fratres quid hac nocte lectum est in Esaia dicente domino. Principes tui infideles: vel (vt alia translatio habet) inobedientes, socij furum. Reuera enim principes nostri Adam & Eua principia nostræ propaginis, inobedientes & socij furum: qui quod filij dei est, serpentis imò diaboli per serpentem consilio subripere tentant. Nec dissimulat iniuriam filij pater (pater enim diligit filium,) sed cōtinuo & in ipsum hominem vindictam retribuit, & aggrauat super nos manum suam. Omnes enim in Adam peccauimus, & in eo sententiam damnationis ac- E cepimus omnes. Quid agat filius vidēs pro se zelare patrem, & nulli penitus parcere creaturæ? Ecce, inquit, occasione mei creaturas suas pater amittit, altitudinem meam primus angelus affectauit, & populum qui sibi crederet habuit: sed continuo patris zelus grauiter vindicauit in illum, percutiēs eum pariter cum omnibus suis plaga incurabili, castigatione crudeli. Scientiam quoque quæ nihilo minus mea est, surripere voluit homo: & ne illi quidem misertus est, nec pepercit oculus eius. Nunquid de bobus cura est deo? Duas tātum fecerat nobiles creaturas rationis participes, capaces beatitudinis, angelum videlicet, atque hominē: sed ecce propter me angelos perdidit multos, homines vniuersos. Ergo vt sciāt quia & ego diligo patrem: per me recipiat quos quodāmodo propter me amisisse videtur. Si propter me tempestas hæc orta est (ait Ionas) tollite me, & mittite in mare. Omnes inuident mihi. Ecce venio & talē eis exhibeo memetipsum, vt quisquis inuidere voluerit, quisquis gestierit imitari, fiat ei æmulatio ista in bonum. Noui tamen in affectum malitiæ & nequitiæ transisse angelos desertores, nec ex ignorātia aliqua seu infirmitate peccasse, ideóq; perire necesse est pœnitere nolentes. Patris enim amor, & honor regis iudiciū dili- F git. Propter hoc enim & ipse creauit homines ab initio, qui supplerent locum illum, & ruinas Hierusalem restaurarent. Sciebat enim nullam angelis patere redeundi viam. Nempe nouit superbiam Moab quòd superbus est valde: & superbia eius pœnitentiæ remedium non admittit, ac per hoc nec veniæ. At vero hominis vice nullam postea cōdidit creaturā, innuens ex hoc ipso redimendum adhuc hominem: quippe quem supplantauit aliena malitia: ideoque prodesse ei potest charitas aliena. Ita domine obsecro, complaceat tibi vt eruas me: quoniam ego infirmus sum. Quoniam de terra mea furtim sublatus sum, & hic innocēs in lacū missus sum. Non penitus quidem innocens: sed quātum ad eum qui me seduxit, innocens aliquatenus. Mendacium mihi persuasum est domine: veniat veritas vt possit falsitas deprehendi, & cognoscam veritatem, & veritas liberabit me: si tamen deprehensæ falsitati penitus renunciauero, & cognitæ adhæsero veritati. Alioquin non humana erit tentatio, nec humanum peccatum: sed obstinatio diabolica. Nam perseuerare in malo diabolicum est: & digni sunt perire cum illo, quicúque in similitudinem eius permanēt in peccato. Ecce fratres audistis quis sit qui veniat: considerate iam vnde veniat, & quó. Venit vtique de corde dei patris in vterum virginis matris: venit à summo cœlo in inferiores partes terræ. Quid ergo? Nónne & nobis in terra est conuersandum? Est, si tamē in ea

Marginalia: Ioan. 8. Matth. 11. Luc. 1. Rom. 11. Rom. 12. Luc. 10. Ioan. 8. Eccl. 10. Apoc. 3. Colo. 2. Ioan. 8. Esa. 14. Gene. 3. Psal. 49. Esa. 1. 1. Cor. 9. Iona. 1. Esa. 16. Gen. 40.

G perstitit ille. Vbi enim bene erit sine illo, aut vbi male esse poterit cum illo? Quid mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea deus in æternum. Nam & si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, si tamen tu mecum es. Nunc autem vt video, & ad terras, & ad ipsum quoque descendis infernum: nō tanquā vinctus, sed tanquam inter mortuos liber: sicut lux quę in tenebris lucet, & tenebrę eam non comprehenderunt. Vnde nec relinquitur anima in inferno, nec sanctū corpus in terra videt corruptionem. Christus enim qui descendit, ipse est & qui ascendit vt adimpleret omnia, de quo scriptum est. Qui pertransiit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo. Et alibi: Exultauit vt gigas ad currendam viam, à summo cœlo egressio eius, & occursus eius vsq; ad summū eius. Merito proinde clamat apostolus dicens: Quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera dei sedēs. Incassum laboraret erigere corda nostra, nisi collocatum in cœlis salutis nostræ doceret auctorem. Sed videamus iam quæ sequuntur. Nam & si materia quidē copiosa inuenitur & vberrima valde, sed angustia temporis tantam sermonis longitudinē non admittit. Considerantibus ergo quis veniat, magna omnino & ineffabilis maiestas innotuit. Suspicientibus vnde veniat, grandis planè patuit via, secundum eius testimoniū qui prophetico præuentus spiritu, Ecce, inquit, nomē domini venit H de longinquo. Porro quò veniat intuētibus, apparuit inæstimabilis dignatio & penitus inexcogitabilis, quòd in carceris huius horrorem, tanta descendere dignata est celsitudo. Iam quis dubitet magnum aliquid in causa fuisse, vt maiestas tanta de tam longinquo, in locum tam indignum descēdere dignaretur? Plane magnum aliquid, quia misericordia magna, quia miseratio multa, quia charitas copiosa. Ad quid enim venisse credēdus est? Hoc nanq; est, quod iuxta propositū ordinem oporteat iam perscrutari. Nec sane laborandum est in hac parte, cū manifeste aduentus eius causam, & verba ipsius & opera clamēt. Ad quærendam quippe ouem centesimam quę errauerat, de montibus properauit, & vt cōfiteantur manifestius domino misericordię eius, & mirabilia eius filiis hominum, propter nos venit. Mira quærentis dei dignatio, magna dignitas hominis sic quæsiti. In qua si gloriari voluerit, non erit insipiens: non quòd aliquid esse videatur tāquam à seipso, sed quòd tāti eum fecerit ipse qui fecit. Omnes enim diuitię, omnis gloria mundi, & quicquid in eo cōcupiscitur, minus est ad hanc gloriā: imò nec est aliquid in cōparatione eius. Domine quid est homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuū? Attamē velim nosse quid sibi voluerit quod ad nos venit ille, aut quare nō magis iuimus nos ad illum? Nostra enim erat necessitas, sed nec est cōsuetudo diuitum vt ad pauperes veniāt, nec si præstare voluerint. Ita I est fratres, nos magis ad eum venire dignum fuit, sed duplex erat impedimentum. Nam & caligabāt oculi nostri. Ille vero lucem habitat inaccessibilem, & iacētes paralytici in grabato, diuinam illam non poteramus attingere celsitudinem. propterea benignissimus saluator & medicus animarum descendit ab altitudine sua, & claritatem suā infirmis oculis tēperauit. Induit se laterna quadā, illo vtique glorioso & ab omni labe purissimo corpore quod suscepit. Hęc est enim illa leuissima planè & præfulgida nubes, supra quam ascēsurum eum propheta prædixerat, vt descēderet in AEgyptū. Tempus est iam ipsum quoque considerare tempus, quo saluator aduenit. Venit enim (quod & vos credimus non latere) non in initio nec in medio tēporis, sed in fine. Nec incongrue factum est, sed vere sapienter disposuit sapiētia, vt cum magis esset necessarium, tunc primo ferret auxilium, pronos ad ingratitudinem Adæ filios non ignorans. Verè enim aduesperascebat, & inclinata erat iā dies, recesserat paulominus sol iustitiæ: ita vt exiguus nimis splendor eius aut calor esset in terris. Nam & lux diuinæ notitiæ parua admodum erat, & abundāte iniquitate feruor refriguerat charitatis. Iā non apparebat angelus, nō loquebatur propheta, cessabāt velut desperatione victi, præ nimia vtiq; duritia hominū & obstinatione: at ego (ait filius) tunc dixi, ecce venio. Sic sic dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu iter perageret, omnipotens sermo tuus domine à regalibus sedibus venit. Quod & apostolus innuens aiebat: Quando venit ple- K nitudo temporis, misit deus filiū suum. Nimirum plenitudo & abundantia temporalium, obliuionem & inopiam fecerat æternorum. Opportune ergo tunc aduenit æternitas, quādo magis temporalitas præualebat. Nam vt cætera sileam, ipsa quoque pax tēporalis illo in tempore tanta fuit, vt ad hominis vnius edictum describeretur vniuersus orbis. Habetis iam & personam venientis, & locum vtrumq;, id est à quo, & ad quem venit: causam quoq; & tempus non ignoratis. Vnū restat, via scilicet per quam venit, & hæc quoq; diligēter requirenda: vt possimus sicut dignū est ei occurrere. Veruntamen sicut ad operandam salutem in medio terræ, venit semel in carne visibilis: ita quotidie ad saluandas animas singulorum in spiritu venit & inuisibilis, sicut scriptum est: Spiritus ante faciem nostram Christus dominus. Et vt noueris occultum esse spiritualē hunc aduētum, In vmbra eius, inquit, viuemus inter gētes. Propterea dignum est vt si nō valet infirmus in occursum tanti medici procedere lōgius, saltē conetur erigere caput, & aliquatenus assurgere venienti. Non te oportet ô homo maria transfretare, nō penetrare nubes, nō transalpinare necesse est. Non grandis inquam, tibi ostenditur via, vsq; ad temetipsum occurre deo tuo: prope est enim verbum in ore tuo & in corde tuo. Vsque ad cordis cōpunctionem & oris confessionem occurre, vt saltē exeas de sterquilinio miserę conscientię: quoniam indignum est illuc au- L ctorem puritatis intrare. Et hęc quidem de eo aduentu dicta sunt, quo singulorū mentes inuisibili dignatur illustrare pręsentia. Libet autem & manifesti aduentus viam considerare. Quoniam viæ eius viæ pulchræ, & omnes semitę eius pacificæ. Ecce, inquit sponsa, venit is saliens in mōtibus, trāsiliens colles. Venientem vides ô pulchra, sed cubantem videre ante nō poteras. Dixisti enim. Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes. Cubans pascit angelos in illas perpetuas æternitates, quos satiat visione æternitatis & immutabilitatis suæ. Sed ne ignores te ô pulchra: quoniā mirabilis facta est visio illa ex te, cōfortata est, & nō poteris ad eam. Veruntamen ecce egressus est de loco sancto suo: & qui cubans pascit angelos, ipse cœpit, sicq; sanabit nos: & videbitur veniens & pastus, qui cubans & pascens ante videri nō poterat. Ecce venit hic saliens in montibus, transiliēs colles. Montes & colles patriarchas & prophetas accipe: & quemadmodum venerit saliens & transiliens, in libro generationis lege, Abraham genuit Isaac: Isaac genuit Iacob, &c. Ex his montibus prodiit (vt inuenies) radix Iesse, vnde iuxta prophetam egressa est virga, & exinde flos ascēdit, super quem requieuit spiritus septiformis. Quod manifestius alio in loco aperiens idem propheta, Ecce, inquit, virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod interpretatur nobiscum deus. Quem enim prius florem, ipsum M deinde Emmanuelem: & quam dixerat virgam, manifestius exprimens virginem nominauit. Sed necesse est altissimi huius sacramenti considerationem diei alteri reseruari. Digna est enim proprio sermone materia, præsertim quòd in longum iam hodiernus sermo processerit.

In aduentu domini, de verbis Esaiæ ad Achaz, Pete tibi signum, vsque Butyrum & mel. Sermo secundus.

AVdiuimus suadentem regi Achaz Esaiam, petere signum à domino, siue in profundum inferni, siue in excelsum supra. Audiuimus responsionem eius formam quidem habentem pietatis, sed non virtutem. Propter hoc denique ab eo qui intuetur cor, & cui confitetur hominis cogitatio, meruit reprobari. Non petam, inquit, & non tentabo dominum. Elatus erat Achaz fastigio solij regalis, astutus humanę sapientiæ verbis. Audierat igitur Esaias à domino: Vade, dic vulpi illi, petat sibi signum à domino in profundum. Habet enim vulpes foueam, sed in infernum quoque si descenderit, adest qui comprehendat sapientes in astutia sua. Item. Vade, ait dominus, dic volucri illi, petat sibi signum in excelsum supra. Habet enim volucris nidum: sed & si in cœlum ascenderit, illic est qui superbis resistens propria calcat virtute superborum & sublimium colla. Veruntamen dissimular ille potestatis excelsæ seu incōprehensibilis profunditatis sapientiæ quærere signum, & propter-

Margin notes: Psal.77. Psal.22. Actu.10. Psal.18. Colo.3. Esa.30. Iob.7. 1.Ti.6. Esa.19. Sap.8. Galat.4. Luc.2. Thren.4. Prouer.3. Cant.2. Cant.1. Math.1. Esa.11. Esa.7. Esa.7. Vbi supra.

A ea signum bonitatis & charitatis domui Dauid ipse dominus promittit, vt quos nec potestas nec sapientia terruit, alliciat saltem exhibitio charitatis. Potest tamen in eo quod ait in profundum inferni, etiam charitas ipsa, qua maiorem nemo habuit, vt in infernum quoque pro amicis moriendo descenderet, nō immerito designari, vt præcipiatur Achaz vel in excelsum regnantis expauescere maiestatem, vel descendentis ad inferos amplecti charitatem. Molestus est ergo non solum hominibus, sed etiam deo, quisquis nec maiestatem cogitat in timore, nec charitatem cum amore meditatur. Propter hoc, inquit, dabit dominus ipse vobis signum, in quo manifeste & maiestas & charitas innotescat. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod interpretatur nobiscum deus. Noli fugere Adam, quia nobiscum deus. Ne timeas ô homo, nec audito dei nomine terrearis: quia nobiscum deus. Nobiscum carnis similitudine, nobiscum vtilitate. Propter nos venit tanquam vnus ex nobis, similis nobis, passibilis. Denique butyrum, inquit, & mel comedet. Ac si dicat, Paruulus erit, & vescetur infantilibus alimentis. Vt sciat, inquit, reprobare malum, & eligere bonum. Et iam hic bonum & malum audis, sicut in arbore vetita, sicut in ligno trāsgressionis. Sed multo melius à primo Adam secundus iste partitur. Eligens enim bonum, malum reprobat, non sicut ille, qui dilexit maledictionem, & venit ei: & noluit benedictionem, & elongata est ab eo. Nam & in eo quod præmisit, butyrum & mel comedet, aduertere poteris paruuli huius electionem. Tantum assit eius gratia, vt quod præstat, vtcunque sentire digne, & accommodate ad intelligendum proferre concedat.

Esa.7. *Vbi supra.* *Ibidem.* *Psal. 108.* B

Duo sunt in lacte ouis, butyrum, & caseus. Butyrum pingue & humidum, caseus econtrà aridus & durus. Bene enim paruulus noster eligere nouit: qui butyrum comedens, caseum vtique non comedit. Quæ est enim ouis centesima, quæ errauit, & in psalmo loquitur: Erraui sicut ouis quę periit? Vtique genus humanum: quod benignissimus pastor quærit, aliis sane nonagintanouem ouibus in montibus derelictis. In hac igitur oue duo reperies, naturam dulcem, naturam bonam, & bonam valde, tāquam butyrum: & peccati corruptionem vt caseū. Vide ergo quàm optime puer noster elegit, qui naturam nostram sine vlla peccati corruptione suscepit. Nam de peccatoribus legis, Coagulatum est sicut lac cor eorum. in quibus vtique lactis puritatem corruperat fermētum malitię, coagulum iniquitatis. Sic & apis habet mellis dulcedinem, habet etiam aculei punctionem. Apis verò est quæ pascitur inter lilia, quæ florigeram inhabitat patriam angelorum. Vnde & ad ciuitatem Nazareth, quod interpretatur flos, aduolauit, & ad suaueolentem perpetuæ virginitatis florem aduenit, illi insedit, illi adhæsit. Huius apis mel & aculeum non ignorat, qui misericordiam ei & iudicium cum propheta decantat. Attamen ad nos veniens, solum mel attulit & non aculeum, id est misericordiam, & non iudicium, ita vt suadentibus quandoque discipulis vt ciuitatem quæ suscipere eum noluit, præciperet igne consumi, responderit, filium hominis non venisse vt iudicaret, sed vt saluaret mūdum. Non habebat aculeum apis nostra: quodammodo deposuerat illum, quando tanta indigna patiens, misericordiam exhibebat, & non iudicium. Sed nolite sperare in iniquitate, nolite peccare in spe. Habet enim apis nostra quandoque assumere aculeum suum, & acriter nimis infigere illum in medullas hominum peccatorum. Quoniā pater non iudicat quenquam, sed filio dedit omne iudicium. Nunc autē paruulus noster butyrum & mel comedit, quando bonū naturæ humanæ, diuinæ misericordiæ sic vniuit in semetipso, vt esset homo verus, & peccatum nō habēs: deus misericors, & iudicium non exhibens. Ex his manifestum iam arbitror, quęnam sit virga de radice Iesse procedēs, quis verò flos super quem requiescit spiritus sanctus. Quoniam virgo dei genitrix virga est, flos filius eius. Flos itaque filius virginis, flos cādidus & rubicundus, electus ex milibus. Flos in quem prospicere desiderant angeli, flos ad cuius odorem reuiuiscunt mortui: & sicut ipse testatur, flos cāpi est, & non horti. Campus enim sine omni humano floret adminiculo, non seminatus ab aliquo, non defossus sarculo, non impinguatus fimo. Sic omnino, sic virginis aluus floruit, sic inuiolata, integra, & casta Mariæ viscera, tanquam pascuæ æterni viroris florē protulere: cuius pulchritudo non videat corruptionem, cuius gloria in perpetuum nō marcescat. O virgo virga sublimis, in quàm sublime verticē sanctum erigis, vsque ad sedētem in throno, vsque ad dominum maiestatis. Neque enim id mirum, quoniam in altum mittis radices humilitatis. O verè cœlestis planta, preciosior cunctis, sanctior vniuersis. O verè lignum vitæ, quod solum fuit dignū portare fructum salutis. Deprehensa est maligne serpens versutia tua, nudata est planè falsitas tua. Duo imposueras creatori, mēdacij & inuidiæ infamaueras eum: sed in vtroque conuictus es esse mentitus. Siquidem & ab initio moritur cui dixeras, Nequaquam morieris: & veritas domini manet in æternum. Sed & nunc responde si potes, quam ei arborem, cuius arboris fructum inuidere potuit, qui ne hanc quidem virgam electam & fructum sublimem negauit? Etenim qui proprio filio non pepercit, quomodo non omnia simul cum illo donauit? Sed iam aduertistis (ni fallor) quoniam virgo regia ipsa est via per quam saluator aduenit, procedens ex ipsius vtero tāquam sponsus de thalamo suo. Tenentes ergo viam quam priore (si meministis) cœpimus inuestigare sermone, studeamus & nos dilectissimi ad ipsum per eam ascendere, qui per ipsam ad nos descendit: per eam venire in gratiam ipsius, qui per eam in nostrā miseriam venit. Per te accessum habeamus ad filium, ô benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater salutis: vt per te nos suscipiat, qui per te datus est nobis. Excuset apud ipsum integritas tua culpam nostræ corruptionis, & humilitas deo grata nostræ veniam impetret vanitati. Copiosa charitas tua nostrorū cooperiat multitudinē peccatorum, & fœcunditas gloriosa fœcunditatem nobis conferat meritorum. Domina nostra, mediatrix nostra, aduocata nostra, tuo filio nos reconcilia, tuo filio nos commēda, tuo nos filio repræsenta. Fac ô benedicta per gratiam quam inuenisti, per prerogatiuā quam meruisti, per misericordiam quam peperisti: vt qui te mediante fieri dignatus est particeps infirmitatis & miseriæ nostrę, te quoq; intercedēte participes faciat nos gloriæ & beatitudinis suę, Iesus Christus filius tuus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Psal.118. *Mat.12.* *Vbi supra.* C *Psalm.100.* *Luc.9.* *Ioan.5.* *Cant.2.* D *Gene.3.* *Psal.116.* *Rom.8.* E

De tripliti domini aduentu, & de septem columnis, quas in nobis erigere debemus. Sermo tertius Vnde supra.

IN aduentu domini quem celebramus, si personam venientis intueor, non capio excellentiam maiestatis. Si attendo ad quos venerit, dignationis magnitudinem expauesco. Stupent certe angeli de nouo, videntes infra se, quem supra semper adorant, manifeste iam & ascendentes & descendentes ad filium hominis. Si considero propter quid venerit, amplector quoad possum inæstimabilem latitudinem charitatis. Si modum cogito, exaltationem agnosco humanæ conditionis. Venit siquidem vniuersitatis creator, & dominus, venit ad homines, venit propter homines, venit homo. Sed dicet aliquis: Quomodo venisse dicitur, qui semper vbique fuit? Erat quidem in mundo, & mundus per ipsum factus est, sed mundus eum non cognouit. Non ergo venit qui aberat, sed apparuit qui latebat. Vnde & humanam, in qua agnosceretur induit formam: qui nimirum in diuina lucem habitat inaccessibilem. Nec sane inglorium maiestati apparere in propria similitudine sua, quam fecerat ab initio: nec indignum deo, à quibus in substantia sua non poterat agnosci, in imagine exhiberi: vt qui fecerat hominem ad imaginem & similitudinem suam, ipse hominibus innotesceret factus homo. Huius ergo aduentus tantæ maiestatis, tantæ humilitatis, tantæ charitatis, tantæ etiam glorificationis nostræ, ab vniuersa ecclesia semel in anno solēnis memoria celebratur. Sed vtinam ita semel ageretur, vt semper: id quippe dignius. Quantæ enim insaniæ, vt post tanti regis aduentum, aliis quibuslibet negotiis homines velint seu audeāt occupari, & non magis, omissis omnibus, soli eius cultui vacent, nec in

F *Ioan.1.* *1.Tim.6.*

G eius præsentia cuiusquã meminerint cæterorũ. Sed non omnium est quod ait propheta: Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. siquidem nec omnes hæc memoria pascit. Sane nemo quod nõ gustauit, sed neq; quod tantùm gustauit eructat. Ructus quippe nõ nisi de plenitudine & satietate procedit. Propterea quorum secularis est mens & vita, memoriam hanc etsi celebrant, non eructant: sine deuotione & affectione dies istos arida quadam consuetudine obseruãtes. Deniq; quod damnabilius est, ipsa quoque inæstimabilis huius dignationis memoria datur in occasionẽ carnis, vt videas eos tanta sollicitudine diebus istis vestium gloriã, ciborum parare delicias, ac si hęc & huiusmodi quęrat in natiuitate sua Christus, & ibi suscipiatur dignius, vbi hęc accuratius exhibentur. Sed ipsum audi dicẽtem: Superbo oculo & insatiabili corde, cum hoc non edebã. quid tanta ambitione vestes paras in natale meum? Detestor ego superbiã, nõ amplector. Quid tanta sollicitudine ciborum copias reponis in tempus illud? Damno ego carnis delicias, nõ accepto. Planè insatiabilis es corde tanta parans, & ex tam longo: nam corpori vtique & pauciora sufficerent, & quæ possent opportunius inueniri. Celebrans ergo aduentũ meum, labiis me honoras, sed cor tuum longe est à me. Non me colis, sed deus tuus venter est, & gloria in confusione tibi. Infœlix omnino qui voluptatem corporis, & secularis colit glorię vanitatem.

Psal. 144. *Psal. 100.*

H Beatus autem populus cuius est dominus deus eius. Fratres nolite æmulari in malignantibus, neque zelaueritis facientes iniquitatem. Intelligite magis in nouissima eorum, & compatimini eis ex animo, & orate pro eis qui præoccupati sunt in delicto. Hæc enim faciunt miseri, quia ignorantiã dei habent. Nam si cognouissent, nunquam dominum gloriæ tãta aduersum se insania prouocarent. Nos autẽ dilectissimi excusationẽ de ignorantia nõ habemus. Planè nosti eum quisquis hic es: & si dixeris quia nõ noui eum, eris similis secularibus, mendax. Deniq; si eum non nosti, quis te huc adduxit, aut quomodo huc venisti? alioquin quando tibi persuaderi posset, charorum affectibus, corporis voluptatibus, seculi vanitatibus sponte abrenunciare, & iactare cogitatum tuum in domino, & omnẽ sollicitudinem in cũ proiicere: de quo nihil bene, imò tam male cõscientia teste merueras? Quis tibi, inquã, persuadere id posset, si nescires quia bonus dominus sperãtibus in se, animæ quærẽti ipsum, nisi cognouisses & tu quia suauis est dominus & mitis & multæ misericordiæ, & verax? Hæc autẽ vnde nosti nisi quia nõ solùm ad te, sed etiã in te venit? Triplicem enim eius aduentum nouimus, ad homines, in homines, cõtra homines. Ad homines quidem indifferenter, non autem ita in homines aut contra homines. Sed quia primus & tertius noti sunt, vtpote manifesti, de secundo qui spiritualis & occultus est, ipsum audi dicentem: Si

Psal. 143. *Psal. 30.* *Ioan. 14.*

I quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mãsionem apud eum faciemus. Beatus, apud quem mãsionem facies domine Iesu. Beatus, in quo sapiẽtia ædificat sibi domum, excidens columnas septem. Beata anima quę sedes est sapientię. Quænam est illa? Anima vtiq; iusti. Merito planè, quia iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ. Quis in vobis est fratres, qui desiderat in anima sua sedem parare Christo? Ecce quænam illi serica, quæ tapetia, quod puluinar oporteat præparari. Iustitia, inquit, & iudiciũ præparatio sedis tuæ. Iustitia virtus est quod suum est vnicuiq; tribuẽs. Tribue ergo tribus quæ sua sunt. Redde superiori, redde inferiori, redde æquali, cuiq; quod debes, & digne celebras aduẽtum Christi, parans ei in iustitia sedem suam. Redde, inquam, reuerẽtiam prælato & obedientiam, quarũ altera cordis, altera corporis est. Nec enim sufficit exterius obtemperare maioribus nostris, nisi ex intimo cordis affectu sublimiter sentiamus de eis. Quod etsi tã manifeste innotuerit indigna prælati alicuius vita, vt nihil omninò dissimulationis, nihil excusationis admittat: propter. cum tamen à quo est omnis potestas, ipsum quem modo talem nouimus, excelsum reputare debemus, non pręsentibus personæ meritis, sed ordinationi diuinæ, & dignitati ipsius officij deferẽtes. Sic & fratribus nostris inter quos viuimus, ipso iure fraternitatis & societatis humanę, consilij sumus & auxilij debitores. Hęc enim volumus vt & ipsi nobis impẽdant, consilium quo erudiatur ignorãtia nostra, auxiliũ quo

Psal. 88.

K iuuetur infirmitas nostra. Sed fortè erit inter vos qui tacitus respondeat dicens: Quod ego consilium dabo fratri, cui nec vnum quidem dicere verbum fas est absque licentia? Quod ei auxilium impendere est, cum nec minimum aliquid agere liceat absque obedientia? Ad quod ego: Non deerit certe quod facias, tantummodo charitas fraterna non desit. Nullum ego consilium melius arbitror, quàm si exemplo tuo fratrem docere studeas, quæ oporteat, quæ non oporteat fieri, prouocans eum ad meliora, & cõsulens ei non verbo neque lingua, sed opere & veritate. An verò vtilius aut efficacius auxilium aliquod est, quàm vt ores deuotè pro eo, vt nõ dissimules redarguere culpas eius: vt nõ modo nullum ei offendiculũ ponas, sed & sollicitus sis quantum pręuales, tãquam angelus pacis de regno dei scandala tollere, & occasiones scandalorum penitus dimouere? Si talem te fratri auxiliariũ & consiliarium exhibes, reddis ei quod debes, nec habet vnde causetur. Porrò si cui forte prelatus es, huic sine dubio teneris debitor sollicitudinis amplioris. Exigit à te & ipse custodiam & disciplinam. Custodiam quidem, vt posiit cauere peccatũ. Disciplinam verò, vt quod minus cauit, minime maneat impunitum. Quod etsi nemini fratrum pręesse videris, habes tamen sub te cui custodiam hanc & disciplinam oporteat exhiberi. Dico autem corpus tuum, quod sine dubio regendum accepit spiritus tuus. Debes ei custodiam, vt nõ re-

L gnet in eo peccatum, nec membra tua arma fiant iniquitati. Debes & disciplinam, vt dignos faciat pœnitentiæ fructus castigatum, & subditum seruituti. Longè tamen grauiori & periculosiori debito tenẽtur adstricti, qui pro multis animabus reddituri sunt rationem. Quid ego infœlix, quò me vertam, si tantum thesaurum, si preciosum depositum istud quod sibi Christus sanguine proprio preciosius iudicauit, contigerit negligentius custodire? Si stillantem in cruce domini sanguinem collegissem, essẽtque repositus penes me in vase vitreo, quod & portari sæpius oporteret, quid animi habiturus essem in discrimine tanto? Et certe id seruandum accepi, pro quo mercator non insipiens (ipsa vtique sapientia) sanguinem illum dedit. Sed & habeo thesaurum istum in vasis fictilibus, & quibus multo plura quàm vitreis imminere pericula videantur. Accedit sanè ad sollicitudinis cumulum, & pondus timoris, quòd cum & meam & proximi conscientiam seruare necesse sit, neutra mihi satis est nota. Vtraque abyssus est imperscrutabilis, vtraque mihi nox est, & nihilominus exigitur à me vtriusq; custodia, & clamatur: Custos qui de nocte, custos qui de nocte. Non est mihi dicere cum Cain: Nunquid custos fratris mei sum ego? sed est fateri humiliter cum propheta: Quia nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. In eo tamen

Esa. 20. *Gen. 4.* *Psal. 126.*

M excusabilis ego videor, si, vt prædixi, debitam exhibeo custodiam pariter & disciplinam. Quod si priora quoq; quatuor non defuerint: dico autem erga prælatos reuerentiã & obedientiam, consilium & auxilium erga fratres: quod ad iustitiam pertinet, non imparatam sedem inueniet sapientia.

Et fortassis hæc videantur sex columnæ, quas excidit in ipsa domo quam ædificauit sibi, & septima quoque quærenda est, si forte & eã nobis notam facere ipsa dignetur. Quid vero prohibet sicut sex in iustitia, septimam quoque intelligi in iudicio? Neque enim iustitia sola, sed iustitia, inquit, & iudiciũ pręparatio sedis tuæ. Deniq; si prelatis & æqualibus & inferiorib⁹ reddimus quod oportet, nihilne accipiet deus? At ei planè quod debet retribuere nemo potest, quòd tã copiose accumulauerit super nos misericordiã suam, quòd tam multa deliquerimus ei, quòd tã fragiles & nihili simus, quòd tam plenus & sufficiens ille sibi, & bonorum omniũ nostrorum non egens. Audiui tamen dicentem eum, cui incerta & occulta sapientiæ suæ reuelauerat, quia Honor regis iudicium diligit. Nihil quod in se est à nobis exigit amplius, tantùm dicamus iniquitates nostras, & iustificabit nos gratis, vt gratia commendetur. Diligit enim animam quæ in conspectu eius & sine intermissione considerat, & sine simulatione diiudicat semetipsam. Idque iudicium non nisi propter nos à nobis exigit, quia si nosmetipsos iudicauerimus, non vtique iudicabimur. Propterea sapiens veretur omnia opera sua,

Psal. 87. *Psal. 98.*

A sua, scrutatur, discutit, & diiudicat vniuersa. Honorat quippe veritatem: qui & se & sua omnia in eo statu quo veritas habet, & agnoscit veraciter, & humiliter confitetur. Audi denique manifestius à te iudicium exigi post iustitiam. Cum feceritis, inquit, omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, Serui inutiles sumus. Hæc planè quo ad hominem est digna sedis præparatio domino maiestatis: vt & iustitię mandata studeat obseruare, & semper indignum sese & inutilem arbitretur.

Luc. 17.

In aduentu domini de duplici aduentu, & pennis deargentatis. Sermo quartus.

DIgnum est fratres, vt tota deuotione domini celebretis aduentum, delectati tanta consolatione, stupefacti tanta dignatione, inflammati tanta dilectione. Nec verò solum cogitetis aduentum quo venit quærere & saluum facere quod perierat: sed & illum nihilo minus quo veniet & assumet nos ad seipsum. Vtinam circa hos duos aduentus iugi meditatione versemini, ruminantes in cordibus vestris quãtum in priore præstiterit, quantum promiserit in secundo. Vtinam certè dormiatis inter medios cleros. Hæc sunt enim duo brachia sponsi, inter quæ sponsa dormiens aiebat: Læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Nam in sinistra quidem eius (sicut alibi legimus) diuitiæ & gloria: in dextera longitudinitas vitæ. In sinistra eius, inquit, diuitiæ & gloria. B Filij Adam genus auarũ & ambitiosum audite. Quid vobis cum terrenis diuitiis & gloria temporali, quæ nec veræ nec vestræ sunt? Aurum & argentum nónne terra est rubra & alba, quam solus hominum error facit (aut magis reputat) preciosam? Denique si vestra sunt hæc, tollite ea vobiscum. Sed homo cum interierit, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius. Veræ ergo diuitiæ non opes sunt, sed virtutes: quas secum conscientia portat, vt in perpetuum diues fiat. De gloria quoque dicit Apostolus: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Hæc est vtique vera gloria, quæ est à spiritu veritatis. Ipse enim spiritus testimoniũ perhibet spiritui nostro, quòd filij dei sumus. Gloria verò quam ab inuicem accipiunt qui gloriam quæ est à solo deo, non requirunt, vana est. Quoniam vani filij hominum. Insipiẽs tu, qui merces congregas in saccum pertusum: qui thesaurum tuum alieno in ore constituis: ignoras quòd arca ista non clauditur, nec seras habet? Quanto melius sapiunt, qui thesaurum suum ipsi sibi seruãt, aliis non committunt? Verùm nunquid semper seruabunt? Nunquid semper abscondent? Veniet cum manifesta erunt abscondita cordis: quæ verò fuerint ostentata, non comparebunt. Hinc est quòd veniẽte domino fatuarum virginum lampades extinguuntur: & qui receperunt mercedem suam, à domino nesciuntur. Propterea dico vobis charissimi: vtile est abscõdere magis quàm ostentare si quid habemus boni: sicut & mendici cum eleemosynam petunt, nõ preciosas vestes ostendunt, sed seminuda mẽbra, aut vlcera, si habuerint, vt citius ad misericordiam vidẽtis animus inclinetur. Quam regulam publicanus ille seruauit multo melius Pharisæo, & ideo descendit iustificatus ab illo, id est præ illo. Tempus est fratres, vt iudicium incipiat à domo dei. Quis finis eorum qui non obediunt Euangelio? Quod iudicium his qui in hoc iudicio non resurgunt? Quicũque enim iudicari dissimulant eo iudicio quod nũc est, in quo princeps huius mundi eiicitur foras: iudicem expectent, vel magis timeant, à quo cum ipso principe suo foras eiicientur & ipsi. Nos autem si perfectè iudicamur nunc, securi saluatorẽ expectemus dominum nostrum Iesum Christũ: qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Tunc fulgebunt iusti, ita vt videri possint docti pariter & indocti. fulgebunt enim sicut Sol in regno patris eorum. Erit autem claritas solis septemplicitèr, id est sicut lux septem dierum. Adueniens enim saluator reformabit corpus humilitatis nostræ cõfiguratum corpori claritatis suæ: si tamen prius fuerit cor reformatum, & configuratum humilitati cordis ipsius. Propter quod & dicebat: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Considera sanè in his verbis quoniam humilitas duplex est: altera cognitionis, altera affectionis, quę hic dicitur cordis. Priore cognoscimus quòd nihil sumus: & hanc discimus à nobisipsis, & ab infirmitate propria. posteriore calcaD mus gloriam mundi: & hanc ab illo discimus, qui exinaniuit semetipsum formam serui accipiens: qui etiã quæsitus in regnum, fugit: quæsitus ad tanta probra & ignominiosum supplicium crucis, sponte obtulit semetipsum. Sint ergo, si dormire volumus inter medios cleros, id est duos aduẽtus, pennæ nostræ deargentatæ: vt illam scilicet virtutum formam teneamus, quam verbo & exemplo commendauit Christus præsens in carne. In argento siquidem non incõgruè intelligitur humanitas eius, sicut in auro diuinitas. Omnis itaque virtus nostra tam longe est à vera virtute, quàm longè est ab ea forma: & omnis penna nostra ad nihilum valet, si non fuerit deargentata. Magna quædam penna est paupertatis, qua tam cito volatur in regnum cœlorum. Nam in aliis virtutibus quæ sequuntur, promissio futuro tempore indicatur: paupertati non tam promittitur, quàm datur: vnde & præsenti tempore enunciatum est, Quoniam ipsorum est regnum cœlorum: cum in cæteris dicatur, Hæreditabũt, consolabuntur, & similia. Videmus autem pauperes aliquos, qui si veram haberent paupertatem, non adeò pusillanimes inuenirentur & tristes, vtpote reges, & reges cœli. Sed hi sunt qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto, vt nihil eis desit: & sic diligunt paupertatem, vt nullam inopiam patiantur. Sunt & alij mites, sed quandiu nihil dicitur vel agitur nisi pro eorum arbitrio: patebit autem quàm longe sint E à vera mansuetudine, si leuis oriatur occasio. Hæc mansuetudo quomodo hæreditabit, quæ ante hæreditatem deficit? Alios quoque lugentes video: sed si de corde procederent illæ lachrymæ, non tam facilè ilico soluerentur in risum. Nunc autem cũ abundantius ociosa verba & scurrilia profluãt quàm prius lachrymæ: lachrymas huiusmodi de his esse non arbitror, quibus consolatio diuina promittitur, quandoquidem post illas tam facilè consolatio vilis admittitur. Alij tam vehementer contra aliorum delicta zelantur, vt videri possent esurire & sitire iustitiam, si esset apud eos de suis quoque peccatis idem iudicium: sed nunc pondus & põdus vtrunque abominatio est apud deum. Nam contra alios tam impudenter quàm inaniter æstuant: seipsos tam insipienter quàm inutiliter palpãt. Sunt alij misericordes de his quæ ad ipsos non pertinent, qui scandalizantur si non datur omnibus abundanter, sic tamen, vt ipsi ne in modico quidem grauentur. qui si misericordes essent, de suo facere deberent misericordiam: si non possent de terrena substantia, de voluntate bona darent his qui fortè contra eos peccare viderentur, indulgentiam: darent dulce signum, verbum bonum: quod est super datum optimum: vt eorum mentes ad pœnitentiam prouocarent. Denique & his, & omnibus quos in peccato esse cognoscerent, compassionem impenderent, & orationem. Alioquin misericordia eorum nulla est, & misericordiam consequuntur nullam. Item sunt F qui peccata sua sic confitẽtur, vt videri possent ex desiderio mundandi cordis id agere (omnia enim in confessione lauantur) nisi quòd ea quæ ipsi sponte dicunt aliis, ab aliis patienter audire non possunt. qui si vere mundari desiderarent, vt videntur, non irritarentur, sed haberent eis gratiam, qui suas illis maculas demonstrarent. Sunt & alij qui si viderint quempiam vel leuiter scandalizatum, valde solliciti sunt quomodo eũ in pacem reducere possint: & viderẽtur pacifici, nisi quòd eorum commotio si forte quicquam cõtra eos factum dictũmve videbitur, tardius vniuersis poterit difficiliúsque sedari. qui nimirum si verè pacem diligerent, haud dubium quin eam quærerent sibiipsis. Deargentemus ergo pẽnas nostras in Christi cõuersatione, sicut & martyres sancti lauerũt stolas suas in eius passione. Imitemur, quoad possumus, eum qui sic dilexit paupertatẽ, vt quãuis in eius manu essent fines terræ, tamen non habuit vbi caput reclinaret: ita vt discipulos adhærentes ei legamus fame cõpulsos spicas manibus confricasse cum per sata transirent: quíque tanquam ouis ad occisionẽ ductus est: & sicut agnus coram tõdente se obmutuit, & non aperuit os suum: quẽ & super Lazarum & super ciuitatẽ fleuisse, & in orationibus pernoctasse legimus: risisse verò aut iocasse nusquã: qui sic esuriuit iustitiã, vt cum propria non haberet, tantam pro peccatis no-

Luc. 17. Cant. 2. Prouer. 3. 2. Cor. 1. Rom. 8. Psal. 61. Matth. 25. Luc. 18. Matt. 11. Philip. 2. Matt. 5. Deutero. 25.

G ltris à seipso exegit satisfactionem. Vnde in cruce nihil aliud quàm iustitiam sitiebat: qui pro inimicis mori nō dubitauit, & orauit pro crucifixoribus suis: qui peccatum non fecit: & imposita sibi ab aliis patienter audiuit, qui pro reconciliādis sibi peccatoribus tanta sustinuit.

De medio aduentu, & triplici innouatione.

Sermo quintus vnde supra.

Diximus nuper, his qui deargentauerunt pennas suas, dormiendum inter medios cleros, duos significātes aduentus: sed vbi sit dormiendum, non diximus. Tertius enim quidam aduētus est medius inter illos: in quo delectabiliter dormiunt, qui eum norunt. Illi enim duo manifesti sunt, sed non iste. In priore quidem in terris visus, & cum hominibus conuersatus est: quando (sicut ipse testatur) & viderunt, & oderunt. In posteriore vero videbit omnis caro salutare dei nostri. Et videbunt in quem transfixerunt. Medius occultus est, in quo soli eum in seipsis vident electi, & saluæ fiunt animæ eorum. In primo ergo venit in carne & infirmitate, in hoc medio in spiritu & virtute, in vltimo in gloria & maiestate. Per virtutem enim peruenitur ad gloriam: quia dominus virtutum ipse est rex gloriæ. Et item alibi ait idem propheta: Vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.

Baruc. 3. Ioan. 15. Luc. 3. Ioan. 9. Psal. 23. Psal. 62.

Aduētus siquidem iste medius, via quædam est per quam H à primo veniatur ad vltimū. In primo Christus fuit redēptio nostra, in vltimo apparebit vita nostra. In isto vt dormiamus inter medios cleros, requies est & consolatio nostra. Sed ne cui forte inuentitia videantur quæ de hoc aduentu medio dicimus, ipsum audite. Si quis diligit me, inquit, sermones meos seruabit: & pater meus diliget eū: & ad eū veniemus. Sed quid est, si quis diligit me, sermones meos seruabit? Legi enim alibi: Qui timet deū, faciet bona. sed plus aliquid dictū sentio de diligente, quia sermones dei seruabit. Vbi ergo seruandi sunt? Haud dubiū quin in corde, sicut ait propheta: In corde meo abscondi eloquia tua, vt nō peccē tibi. Sed quomodo in corde seruandi? An sufficit sola eos seruare memoria? At verò sic seruāti dicet Apostolus: Quoniā sciētia inflat. Deniq; & memoriam facilè delet obliuio. Sic serua sermonem dei, quomodo melius seruare potes cibū corporis tui. Nam & ille panis viuus est, & cibus mētis. Panis terrenus dū in arca est, potest à fure tolli, potest à mure corrodi, potest vetustate corrumpi. Vbi verò comederis illū, quid horum timeas? Hoc modo custodi verbū dei. Beati enim qui custodiūt illud. Ergo traiiciatur in viscera quædā animæ tuę: trāseat in affectiones tuas, & in mores tuos. Comede bonum, & delectabitur in crassitudine anima tua. Ne obliuiscaris comedere panem tuum, ne exarescat cor tuū, sed adipe & pinguedine repleatur anima tua. Si sic verbum dei seruaueris, haud dubiū quin ab eo serueris. Veniet enim filius ad te cū I patre, veniet propheta magnus qui renouabit Hierusalē, & ille noua faciet omnia. Hoc enim facit hic aduentus, vt sicut portauimus imaginem terreni, sic portemus & imaginē cœlestis. Sicut fuit vetus Adam effusus per totum hominem, & totum occupauit: ita modo totū obtineat Christus, qui totum creauit, totum redemit, totum & glorificabit, quique totum hominē saluum fecit in sabbato. Erat in nobis aliquando vetus homo, præuaricator ille erat in nobis, tam in manu quàm in ore & in corde. In manu dupliciter, per facinus & flagitium. In ore similiter per arrogātiam & detractionem. In corde quoque per desideria carnis, & desideria gloriæ tēporalis. Nūc autem si qua noua creatura in ipso, vetera trāsierunt, & contra facinus in manu, innocentia: contra flagitiū, continentia est. In ore contra arrogantiam, verbum confessionis: contra detractionem, verbum ædificationis, vt recedant vetera de ore nostro. In corde verò contra carnis desideria, charitas, humilitas contra gloriam temporalem. Et vide si non in his tribus Christum dei verbum recipiāt singuli electorum, quibus dictum est: Pone me signaculum super brachium tuum: signum super cor tuum. Et alibi, Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo.

Ioan. 14. Eccli. 15. Psal. 118. 1. Cor. 8. Luc. 11. Cant. 8. Rom. 10.

De triplici aduentu, & carnis resurrectione,

Sermo sextus vnde supra.

Volo vos fratres non ignorare tempus visitationis vestræ, sed ne illud quidem quid hoc tempore visitetur in vobis. Animabus enim hoc tempus est non corporibus assignatū, quòd videlicet longè dignior anima corpore, priorē K sibi sollicitudinē naturali vēdicet dignitate. Sed & prior reparanda est, quā constat corruisse priorem. Anima siquidem corrupta in culpam, fecit vt corpus quoq; corrumperetur in pœnam. Deniq; si Christi membra volumus inueniri, sequēdū nobis est sine dubio caput nostrū: vt videlicet prima nobis reparandarū sit sollicitudo animarū, pro quibus ipse iam venit, & quarū prius mederi studuit corruptioni. Corporis verò curam illi tempori magis reseruemus, & differamus in illū diem, quo reformandi corporis gratia est venturus, sicut meminit apostolus dicens: Saluatorē expectamus dominum nostrum Iesum Christū, qui reformabit corpus humilitatis nostræ cōfiguratum corpori claritatis suę. In priore siquidē aduentu tanquā præco, vel magis verè præco ipsius Ioannes Baptista clamat: Ecce, inquit, agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Non dicit morbos corporis, non molestias carnis, sed peccatum, quod est morbus animę, & corruptio mentis. Ecce qui tollit peccata mūdi. Vnde? Vtique à manu, ab oculo, à collo, demū etiā à carne ipsa, cui altius infixū est. Tollit peccatum è manibus, cōmissa peccata delēs: tollit ab oculo, purgans cordis intentionem: tollit à collo, violentam remouens dominationem: sicut scriptum est: Sceptrum exactoris eius superasti sicut in die Madian. Itemq;, Computrescet iugum à facie olei. Et apostolus loquitur dicens: Vt nō regnet L peccatum in vestro mortali corpore. Siquidē alio in loco ait idē apostolus: Scio, inquit, quòd non est in me bonū, hoc est in carne mea. Et alibi: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Sciebat nimirū non prius liberandū se esse à pessima illa radice quę carni infixa est, à lege peccati quæ est in mēbris nostris, donec & ab ipso corpore solueretur: vnde & cupiebat dissolui, & cum Christo esse, sciēs quòd peccatū separans inter nos & deū, penitus auferri non poterit, donec liberemur à corpore. Audistis de quodā quē dominus curauit à dęmonio, quoniam collidens & multum discerpens eum dæmon exiuit ab illo. Itaque dico vobis, genus illud peccati quod totiēs conturbat nos (concupiscētias loquor & desideria mala) reprimi quidē debet & potest per gratiam dei, vt nō regnet in nobis, nec demus mēbra nostra arma iniquitatis peccato, & sic nulla dānatio est his qui sunt in Christo Iesu: sed non eiicitur nisi in morte: quando sic discerpimur, vt anima separetur à corpore. Habes ad quid venerit Christus, & cui intēdere debeat Christianus. Propterea noli, ô corpus, noli pręripere tēpora: potes enim impedire animę tuę salutē, tuā ipsius operari nō potes. Omnia tempus habent. Patere vt nunc anima pro se laboret, magis autē etiam collabora ei, quoniam si compateris, & conregnabis. Quantum eius impedis reparationem, tantum impedis tuā: quòd nimirum ante reparari non poteris, donec suam in ea M deus imaginem videat reformatam. Nobilem hospitem habes ô caro, nobilem valde, & tota salus tua pendet de eius salute. Da honorem hospiti tāto. Tu quidem habitas in regione tua: anima verò peregrina & exul apud te est hospitata. Quæso te, quis rusticus, si forte nobilis & præpotens quispiā apud eum voluerit hospitari, non libenter in angulo domus suæ, aut sub gradibus suis, vel in ipsis cineribus accubabit, cedens hospiti suo locum (sicut dignum est) potiorem? Et tu ergo fac similiter. Iniurias vel molestias tuas ne reputaueris: tātū vt hospes tuus honorifice possit apud te demorari. Honor tibi est vt pro eo interim te exhibeas inhonorum. Ac ne fortè despicias aut paruipendas hospitem tuum pro eo quòd peregrinus tibi videtur & aduena: diligenter attende quid hospitis huius tibi præsentia largiatur. Ipse enim est qui tribuit oculis visum, auditum auribus præstat: ipse est qui linguæ vocem, palato gustum, motū membris omnibus subministrat. Si quid vitæ, si quid sensus, si quid in te decoris est, huius hospitis beneficiū recognosce. Denique discessus eius probat, quid præsentia conferebat. Protinus enim anima discedente, lingua silebit: oculi nihil videbunt: obsurdescent aures: corpus omne rigebit: facies expallescet. In breui quoque totum cadauer putidum simul & putridū fiet, & decor omnis in saniem conuertetur. Vt quid ergo pro tēporali qualibet delectatione cōtristas & lædis hospitem istum, quam

Philip. 3. Ioan. 1. Esa. 9. Esa. 10. Rom. 6. Rom. 7. Philip. 1. Marc. 9. Rom. 6. Eccl. 3. 2. Tim. 2.

A quam nec sentire quidem vllo modo poteras nisi per ipsum? Ad hæc si tantum tibi confert exul, & inimicitiarum causa à facie domini sui eiectus, quantum tibi præstabit reconciliatus? Noli ô corpus, noli impedire reconciliationem illam: quoniam grandis tibi exinde gloria paratur. Patienter, imò & libenter temetipsum expone ad omnia, nihil dissimules quod huic videatur reconciliationi posse prodesse. Dic hospiti tuo: Quia recordabitur dominus tui, & restituet te in gradũ pristinũ, & tu memento mei. *Gene. 40.* Omnino enim memor erit tui in bonum, si bene seruieris illi: & cum peruenerit ad dominum suum, suggeret ei de te, & loquetur bonũ pro bono hospite, dicens: Cum in vltionem culpæ suæ exularet seruus tuus, pauper quidã apud quem hospitatus sum, fecit mecum misericordiam, & vtinam retribuat pro me dominus meus. Primò siquidem omnia sua, dehinc etiam semetipsum exposuit vtilitatibus meis, nõ parcens sibi propter me, in ieiuniis multis, in laboribus frequẽter, in vigiliis supra modum, in fame & siti etiam, in frigore & nuditate. Quid igitur? Profectò non mentitur scriptura, quæ dicit: Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet. *Psal. 144.* O si forte gustare dulcedinem hanc, si forte gloriam istam valeas æstimare! Mira enim dicturus sum: sed tamẽ vera, & omnino indubitata fidelibus. Ipse dominus sabaoth, domin' virtutũ, & rex gloriæ, ipse descendet ad reformanda corpora nostra, B & configuranda corpori claritatis suæ. Quanta erit illa gloria, quàm ineffabilis exultatio, quando creator vniuersitatis, qui pro animabus iustificãdis humilis antè venerat & occultus, pro te glorificanda, ô misera caro, sublimis veniet & manifestus: nõ iam in infirmitate, sed in gloria & maiestate sua? Quis cogitabit diem aduentus illius, quando descendet cum plenitudine luminis, præcurrentibus angelis, & tubæ cõcentu excitantibus de puluere corpus inops, & rapientibus illud obuiam Christo in aera? Quousque igitur caro misera, insipiens, cæca, demens & prorsus insana caro transitorias & caducas quærit consolationes, imò desolationes, si fortè cõtingat repelli, & indignam iudicari hac gloria, magis autem nihilo minus ineffabili in æternũ excruciari pœna? Non sic obsecro fratres mei, non sic: quinimo delectetur in huiusmodi meditationibus anima nostra: quinetiam caro nostra requiescat in spe, saluatorem expectans dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit illam configuratam corpori claritatis suæ. Sic enim ait propheta: Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea! *Psal. 62.* Desiderabat quidem anima prophetalis aduentum priorem, quo se nouerat redimendam: sed multo amplius caro desiderabat aduentum posteriorem, & glorificationem suam. Tunc enim implebũtur desideria nostra, & plena erit maiestate domini omnis terra. Ad quam gloriam, ad quam beatitudinem, ad quam deniq; pa- C cem, quæ exuperat omnẽ sensum, ipse sua nos misericordia perducat, nec cõfundat nos ab expectatione nostra, saluator quem expectamus, Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia benedictus in secula.

De triplici vtilitate aduentus domini. Sermo VII.

SI deuote celebramus aduẽtum domini, id facimus quod oportet. Siquidem non modo ad nos, sed propter nos venit, qui bonorum nostrorum non eget. Verùm nostrę quidem indigentiæ quantitatem manifestius ipsa dignationis eius indicat magnitudo. Nec modò periculum ægritudinis ex ipso precio medicaminis innotescit: sed & valetudinum numerus ex multitudine remediorum. Vt quid enim diuisiones gratiarum sunt, si non videtur necessitatum vlla diuersitas? Equidem difficile est vniuersas vno sermone prosequi indigentias quas experimur: sed occurrunt mihi interim tres communes omnibus, & quodammodo principales. Nemo enim rep[illegible]itur in nobis, qui non interim & consilij & auxilij & præsidij indigus videatur. Nimirũ generalis est humano generi miseria triplex: & quotquot degimus in regione vmbræ mortis, in infirmitate corporis, in loco tentationis, si diligenter aduertimus, triplici hoc incommodo miserabiliter laboramus. Nam & faciles sumus ad seducendum, & debiles ad operandum, & fragiles ad resistendum. Si discernere volumus inter bonum & malum, decipimur: si tentamus facere bonum, deficimus: si conamur resistere malo, deiici- D mur & superamur. Necessarius proinde saluatoris aduentus: necessaria sic præoccupatis hominibus præsentia Christi. Atque vtinam sic veniat, vt copiosissima dignatione sua & in nobis per fidem habitans illuminet cæcitatem nostram, & nobiscum manens adiuuet infirmitatem nostram, & pro nobis stans fragilitatem nostrã protegat & propugnet. Si enim ille in nobis, quis iam decipiat nos? Si ille nobiscum, quid de cætero non possumus in eo qui confortat nos? Si ille pro nobis, quis contra nos? *Rom. 8.* Fidelis consiliarius est, qui neque falli omnino nec fallere queat. fortis auxiliarius, qui nõ lassescat. patronus efficax, qui & ipsum Satanam sub pedibus nostris velociter conterat, & omnia eius machinamenta cõfringat. Nimirum ipse est dei sapientia, cui semper in promptu sit instruere ignorantes: ipse dei virtus, cui facile sit & deficientes reficere, & eripere periclitantes. Ad hunc ergo tantum eruditorem fratres mei in omni deliberatione curramus: hunc tam strenuum adiutorem in omni operatione inuocemus: huic tam fido propugnatori in omni collutatione committamus animas nostras: qui ad hoc ipsum venit in mundum, vt habitans in hominibus, cum hominibus, pro hominibus, & tenebras nostras illuminaret, labores leuaret, & pericula propulsaret.

Incipit præfatio beati Bernardi abbatis in laudibus virginis matris. E

SCribere me aliquid & deuotio iubet, & prohibet occupatio. Veruntamen quia præpediente corporali molestia, fratrum ad præsens non valeo sectari conuentũ: id tantillum ocij quod vel mihi de somno fraudãs in noctibus intercipere sinor, non sinam ociosum. Libet ergo tentare id potissimum aggredi, quod sæpe animum pulsauit: loqui videlicet aliquid in laudibus virginis matris, super illa lectione euangelica in qua (Luca referente) dominicę annunciationis continetur historia. *Luc. 1.* Ad quod sanè opus faciendum etsi nulla fratrum (quorum me profectibus deseruire necesse est) vel necessitas vrgeat, vel vtilitas moneat: dum tamen ex hoc non impediar quo ad quæque ipsorum necessaria minus paratus inueniar, non arbitror eos debere grauari, si propriæ satisfacio deuotioni.

Incipit homilia prima Bernardi abbatis in laudibus virginis matris.

MIssus est angelus Gabriel à deo in ciuitatem Galilææ cui nomẽ Nazareth, ad virginem despõsatam viro cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid: & nomen virginis Maria.) *Luc. 1.* Quid sibi voluit euangelista tot propria nomina rerum in hoc loco tam signanter exprimere? Credo quia noluit nos negligenter audire, quod tam diligẽter studuit enarrare. F Nominat siquidem nuncium qui mittitur, dominum à quo mittitur, virginem ad quam mittitur, sponsum quoque virginis: amborúmque genus, ciuitatem, ac regionem propriis designat nominibus. Vt quid hoc? Putásne aliquid horum superuacuè positum sit? Nequaquam. Si enim nec folium de arbore sine causa, nec vnus ex passeribus sine patre cœlesti cadit super terram: *Mat. 10.* putem ego de ore sancti euangelistæ superfluum diffluere verbum, præsertim in sacra historia verbi? Non puto. Plena quippe sunt omnia supernis mysteriis, ac cœlesti singula dulcedine redundantia: si tamen diligentem habeant inspectorem, qui nouerit sugere mel de petra, oleúmque de saxo durissimo. Nempe in illa die stillarunt montes dulcedinem, colles fluxerunt lac & mel, *Ioel. 3.* quando rorantibus cœlis desuper, nubibúsque pluentibus iustum, aperta est terra læta germinans saluatorem: *Esa. 45.* quando domino dante benignitatem, & terra nostra reddẽte fructũ suum, *Psal. 84.* super illum montem montium, montem coagulatum & pinguem, misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Illo quoque in tempore vnus iste inter cæteros montes non modicus, beatus hic videlicet euãgelista, dum desideratum nobis nostræ salutis exordiũ suo mellifluo commendauit eloquio, veluti perflante austro, atque è vicino sole radiante iustitiæ, quædam ex eo spiritualia fluxerunt aromata. Vtinam & nũc deus emittat verbum suum, & *Psal. 147.*

G liquefaciat ea nobis, perflet spiritus eius, & fiãt nobis intelligibilia verba euangelica. fiãt in cordibus nostris desiderabilia super aurũ & lapidem preciosum multum, fiantq; dulciora super mel & fauum. Ait itaq;: Missus est angelus Gabriel à deo. Nõ arbitror hunc angelum de minoribus esse, qui qualibet ex causa crebra soleant ad terras fungi legatione: quod & ex eius nomine palàm intelligi datur, quod interpretatum fortitudo dei dicitur: & quia non ab alio aliquo fortè excellentiore se (vt assolet) spiritu, sed ab ipso deo mitti perhibetur. Propter hoc ergo positum est, à deo: vel ideo dictum est à deo, ne cui vel beatorum spirituum suum deus antequam virgini reuelasse putetur consilium, excepto dũtaxat archangelo Gabriele, qui vtique tantæ inter suos inueniri potuerit excellentiæ, vt tali & nomine dignus haberetur, & nuncio. Nec discordat nomen à nuncio. Dei quippe virtutem Christũm, quem melius nũciare decebat, quàm hũc, quem simile nomen honorat? Nam quid est aliud fortitudo, quàm virtus? Non autem dedecens aut incõgruum videatur, dominum & nuncium communi censeri vocabulo: cum similis in vtroq; appellationis, non sit tamen vtriusque similis causa. Aliter quippe Christus fortitudo vel virtus dei dicitur, aliter angelus. Angelus enim tantùm nuncupatiuè, Christus autẽ etiam *1.Cor.1.* substantiuè. Christus dei virtus & dicitur & est, quę forti armato (qui suum atrium in pace custodire solebat) fortior superueniens, H ipsum suo brachio debellauit: & sic ei vasa captiuitatis potenter eripuit. Angelus verò fortitudo dei appellatus est, vel quòd huiuscemodi meruerit prærogatiuã officij, quo eiusdem nunciaret aduẽtum virtutis: vel quia virginem natura pauidam, simplicem, verecundam, de miraculi nouitate ne expauesceret, cõfortare deberet. quod & fecit, Ne timeas, inquiens, Maria. inuenisti gratiam apud deum. Sed & ipsius sponsum hominem vtiq; nihilo minus humilem ac ti- *Luc.1.* moratũ, non irrationabiliter forsitan idẽ angelus cõfortasse creditur, quanquam tunc ab euangelista nõ nominetur. Io- *Matth.1.* seph, inquit, fili Dauid, ne timeas accipere Mariam cõiugem tuam. Conuenienter itaque Gabriel ad hoc opus eligitur: imò quia tale illi negocium iniũgitur, rectè tali nomine designatur. Missus est ergo angelus Gabriel à deo: quò? In ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth. Videamus si, vt ait Na- *Ioan.1.* thanael, à Nazareth potest aliquid boni esse. Nazareth interpretatur flos. Videtur autem mihi quoddam semen fuisse diuinæ cognitionis tanquam è cœlo iactatum in terras, allocutiones & promissiones factę cœlitus ad patres, Abraham scilicet, Isaac & Iacob: de quo semine scriptum est: Nisi domi- *Esa.1.* nus sabaoth reliquisset nobis semẽ, sicut Sodoma fuissemus: & quasi Gomorra similes essemus. Floruit autem hoc semen in mirabilibus quę ostensa sunt in exitu Israël de AEgypto, in figuris & ænigmatibus per totum iter in deserto vsque in I terram promissionis, & deinceps in visionibus & vaticiniis prophetarum, in ordinatione quoque regni ac sacerdotij vsque ad Christum. Christus autẽ huius seminis & horum florum non immeritò fructus esse intelligitur: dicente Dauid, *Psal.84.* Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum *Psal.131.* suum. Et iterum: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. In Nazareth ergo nunciatur Christus nasciturus: quia in flore speratur fructus processurus. Sed prodeunte fructu flos decidit, quia veritate apparente in carne, figura pertrãsiit. Vnde & Nazareth ciuitas Galilææ dicitur, id est transmigrationis: quia nascente Christo, omnia illa transierunt quæ *1.Cor.10.* superius enumeraui, quæ, vt ait apostolus, in figura cõtingebant illis. Hos ergo flores & nos qui iam fructum tenemus, pertrãsisse videmus: & dum adhuc florere videbãtur, transi- *Psal.89.* turi præuidebantur. Vnde Dauid: Mane sicut herba trãseat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arescat. *Galat.4.* Vespere etenim, id est quando venit plenitudo temporis in quo misit deus vnigenitum suum factum ex muliere, factum *Esa.43.* sub lege, dicente ipso, Ecce noua facio omnia: vetera trãsierunt & disparuerunt, quomodo in nouitate succrescẽtis fructus flores decidunt & arescunt. Vnde rursus scriptum est: *Esa.40.* Fœnum aruit, & flos decidit: verbũ autem domini manet in *Psal.75.* æternum. Credo non ambigis quin verbum fructus sit: verbum autem Christus est. Bonus itaque fructus Christus, qui manet in æternum. Sed vbi est fœnũ quod aruit? vbi est flos qui decidit? Propheta respondeat: Omnis caro fœnum: & o- K omnis gloria eius tanquam flos fœni. Si omnis caro fœnũ: er- *Esa.40.* go carnalis ille populus Iudæorum fœnum fuit. An non fœnum aruit, dũ idẽ populus ab omni spiritus pinguedine vacuus, siccæ literæ adhęsit? An non etiam flos decidit, quando gloriatio quam habebant in lege, non remansit? Si flos non decidit, vbi ergo regnum, vbi sacerdotiũ, vbi prophetæ, vbi templum, vbi denique magnalia illa de quibus gloriari solebant, & dicere, Quanta audiuimus & cognouimus ea, & pa- *Psal.77.* tres nostri narrauerunt nobis? Et iterum: Quanta mandauit patribus nostris nota facere ea filiis suis. Et hæc dicta sunt pro eo quod positum est, in Nazareth ciuitatem Galilææ. In illam ergo ciuitatem missus est angelus Gabriel à deo. Ad quem? Ad virginẽ desponsatam viro, cui nomẽ erat Ioseph. Quæ est hæc virgo, tam venerabilis vt salutetur ab angelo: tam humilis, vt desponsata sit fabro? Pulchra permixtio virginitatis & humilitatis: nec mediocriter placet deo illa anima, in qua & humilitas commẽdat virginitatem, & virginitas exornat humilitatem. Sed quanta putas veneratione digna est, in qua humilitatẽ exaltat fœcunditas, & partus consecrat virginitatem? Audis virginem, audis humilem: si non potes virginitatem humilis, imitare humilitatem virginis. Laudabilis virtus virginitas, sed magis necessaria humilitas. Illa cõsulitur: ista præcipitur. Ad illam inuitaris: ad istam cogeris. De illa dicitur: Qui potest capere, capiat. de ista dici- *Matth. 19. & 18.* tur: Nisi quis efficiatur sicut paruulus iste, non intrabit in regnum cœlorum. Illa ergo remuneratur, ista exigitur. Potes L denique sine virginitate saluari: sine humilitate non potes. Potest inquam placere humilitas, quę virginitatem deplorat amissam: sine humilitate autem (audeo dicere) nec virginitas Marię placuisset. Super quẽ, inquit, requiescet spiritus meus, *Esaie vlt.* nisi super humilem & quietum? Super humilem dixit, nõ super virginem. Si igitur Maria humilis non esset, super eam spiritus sanctus non requieuisset. Si super eam nõ requieuisset, nec imprægnasset. Quomodo enim de ipso sine ipso cõciperet? Patet itaq;, quia vt de spiritu sancto cõciperet, sicut ipsa perhibet, respexit humilitatem ancillæ suę deus, potius *Luc.1.* quàm virginitatem. Etsi placuit ex virginitate, tamen ex humilitate concepit. Vnde constat quia etiam vt placeret virginitas, humilitas proculdubio fecit. Quid dicis virgo superbe? Maria virginem se oblita, gloriatur de humilitate: & tu negligendo humilitatem, blãdiris tibi de virginitate? Respe- *Vbi supra.* xit (ait illa) humilitatem ancillæ suæ. Quæ illa? Virgo vtique sancta, virgo sobria, virgo deuota. Nunquid tu castior illa? Nunquid deuotior? Aut nunquid tua fortè pudicitia gratior castitate Mariæ? vt tu scilicet sine humilitate placere sufficias ex tua, quod illa non potuit ex sua. Denique quanto honorabilior es ex singulari munere castimoniæ, tanto tibi tu maiorem iniuriam facis, quòd eius in te decorem fœdas per- M mixtione superbiæ. Alioquin expedit tibi virginem nõ esse, quàm de virginitate insolescere. Non omnium quidem est virginitas: multo tamen pauciorum est cum virginitate humilitas. Si igitur virginitatem in Maria non potes nisi mirari, stude humilitatem imitari, & sufficit tibi. Quòd si & virgo & humilis es: quisquis es, magnus es. Est tamen maius aliquid quod mireris in Maria: scilicet cum virginitate fœcunditas. A seculo enim non est auditum, vt aliqua simul mater esset & virgo. Quòd si & cuius mater attendas: quò te tua super eius mirabili celsitudine ducet admiratio? Nõne ad hoc vt te videas nec satis posse mirari? Nõnne tuo, imò veritatis iudicio illa quæ deum habuit filium, super omnes etiam choros exaltabitur angelorum? An nõ deum & dominum angelorum Maria suum audacter appellat filium, dicens: Fili quid *Luc.2.* fecisti nobis sic? Quis hoc audeat angelorum? Sufficit eis, & pro magno habent, quòd cum sint spiritus ex cõditione, ex gratia facti sunt & vocati angeli, testante Dauid: Qui facit, *Psal.103.* inquit, angelos suos spiritus. Maria verò matrẽ se agnoscens, maiestatem illam, cui illi cum reuerentia seruiunt, cum fiducia suum nuncupat filium. Nec dedignatur nuncupari deus, quod esse dignat' est. Nã paulopòst subdit euãgelista: Et erat *Luc.2.* inquiẽs, subditus illis. Quis quibus? Deus hominibus. Deus, inquam, cui angeli subditi sunt, cui principatus & potestates obediunt, subditus erat Marię. Nec tantùm Marię, sed etiam

Ioseph

A Ioseph propter Mariã. Mirare ergo vtrũlibet, & elige quid amplius mireris, siue filij benignissimam dignationem, siue matris excellẽtissimam dignitatem. Vtrinq; stupor, vtrinq; miraculũ. Et quòd deus fœminę obtẽperet, humilitas absq; exẽplo: & quòd deo fœmina principetur, sublimitas sine socio. In laudibus virginũ singulariter canitur, quòd sequuntur agnum quocunque ierit. Quibus ergo laudibus iudicas dignam, quæ etiam præit? Disce homo obedire, disce terra subdi, disce puluis obtemperare. De auctore tuo loquens euangelista, Et erat, inquit, subditus illis. haud dubium quin Mariæ & Ioseph. Erubesce superbe cinis: Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominib⁹ subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis auctori? Vtinam mihi aliquãdo tale aliquid cogitãti, deus respõdere dignetur, quod & suo increpando respõdit apostolo. Vade, inquit, post me Satana: quia non sapis ea quæ dei sunt. Quotiens enim hominibus præesse desidero, totiens deum meum præire contendo, & tunc verè nõ sapio ea quę dei sunt. De ipso nãque dictum est, Et erat subditus illis. Si hominis ò homo imitari dedignaris exemplum, certe nõ erit tibi indignum sequi auctorem tuum. Si non potes forsitã sequi eum quocunque ierit, dignare vel sequi quò tibi condescẽdit. Hoc est, si nõ potes sublimem incedere semitã virginitatis, sequere vel deum per tutissimã viã humilitatis: à cuius rectitudine si qui etiã de virginibus deuiauerint, vt verũ fatear, nec ipsi sequuntur

Apoc. 14.

Matth. 16.

B agnum quocunque ierit. Sequitur quidem agnum coinquinatus humilis, sequitur & virgo superb⁹, sed neuter quocunque ierit: quia nec ille ascendere potest ad munditiam agni qui sine macula est, nec is ad eiusdem mansuetudinẽ descendere dignatur, qua scilicet non coram tondente, sed corã occidente se obmutuit. Attamen salubriorem elegit sequendi partẽ in humilitate peccator, quàm in virginitate superbus, cũ & illius immunditiã sua humilis satisfactio purget, & huius pudicitiam superbia inquinet. Sed felix Maria, cui nec humilitas defuit, nec virginitas. Et quidẽ singularis virginitas, quã nõ temerauit sed honorauit fœcũditas: & nihilo minus specialis humilitas, quã nõ abstulit sed extulit fœcũda virginitas: & incomparabilis prorsus fœcunditas, quam virginitas simul comitatur & humilitas. Quid horũ nõ mirabile? quid non incomparabile? quid nõ singulare? Mirũ verò si nõ hæsitas in eorum ponderatione, quid tua iudices dignius admiratione, vtrum videlicet potius stupẽda sit fœcũditas in virgine, an in matre integritas: sublimitas in prole, an cum tanta sublimitate humilitas: nisi quòd indubitanter horum singulis præferenda sunt simul cuncta, & incomparabiliter excellentius est atq; felicius, omnia percepisse, quàm aliqua. Et quid mirũ, si deus qui mirabilis legitur & cernitur in sanctis suis, mirabilẽ se exhibuit in matre sua? Veneramini er-

C go coniuges in carne corruptibili carnis integritatem: miramini etiam vos sacræ virgines in virgine fœcũditatem: imitamini omnes homines dei matris humilitatem. Honorate sancti angeli, vestri regis matrẽ, qui nostrę adoratis virginis prolem, ipsum vtique nostrũ pariter ac vestrum regem: nostri generis reparatorẽ, vestræ ciuitatis instauratorem. Cuius apud vos tam sublimis, inter nos tam humilis, à vobis pariter & à nobis detur & dignitati debita reuerẽtia, & dignationi honor & gloria, in secula seculorum. Amen.

Homilia II. Vnde supra.

Nouum quidem cãticum illud quod solis dabitur in regno dei cantare virginibus, ipsam virginum reginam cum cæteris, imò primam inter cæteras esse canitura, nemo est qui ambigat. Puto autẽ illam, præter illud quod solis licet, cum omnibus tamẽ virginibus, ei (vt dixi) cõmune erit, dulciori quodam atque elegantiori carmine lætificaturã esse ciuitatẽ dei. Cuius vtique dulcisonos depromere vel exprimere modulos, ne ipsarum quidem virginum vlla digna inuenietur: quia soli meritò decantandum seruabitur, quæ sola de partu, & partu diuino gloriatur. Gloriatur dixerim de partu, nõ in se, sed in ipso quem peperit. Deus siquidem (deus enim est quem peperit) matrem suam singulari in cœlestibus donaturus gloria, singulari in terris præuenire curauit & gratia, qua videlicet ineffabiliter & intacta cõciperet, & pareret incorrupta. Porrò deum huiusmodi decebat nati-

D uitas, qua nõ nisi de virgine nasceretur. Talis congruebat & virgini partus, vt nõ pareret nisi deum. Proinde factor hominum vt homo fieret, nasciturus de homine talem sibi ex omnibus debuit deligere, imò condere matrem, qualem & se decere sciebat, & sibi nouerat placituram. Voluit itaque esse virginem, de qua immaculata immaculatus procederet omnium maculas purgaturus. Voluit & humilẽ, de qua mitis & humilis corde prodiret, harum in se virtutum necessarium omnibus saluberrimũmque exemplum ostẽsurus. Dedit virgini partum, qui ei iam antè & virginitatis inspirauerat votum, & humilitatis prærogauerat meritum. Alioquin quomodo angelus eam in sequẽtibus gratia plenã pronunciat, si quippiam vel parũ boni quod ex gratia non esset, habebat? Vt igitur quæ sanctum sanctorũ conceptura erat pariter & paritura, sancta esset corpore, accepit donũ virginitatis: vt esset & mẽte, accepit & humilitatis. His nimirũ virgo regia gemmis ornata virtutum, geminóque mentis pariter & corporis decore prefulgida, specie sua & pulchritudine sua in cœlestib⁹ cognita, cœli ciuiũ in se prouocauit aspectus, ita vt & regis animum in sui concupiscẽtiã inclinaret, & cœlestem nũcium ad se de supernis educeret. Et hoc est quod nobis hic euangelista cõmendat, cum angelum perhibet à deo destinatum ad virginẽ. A deo, inquit, ad virginem: id est, à celso ad humilem, à domino ad ancillã, à creatore ad

E creaturam. Quanta dignatio dei, quãta virginis excellentia! Currite matres, currite filię, currite omnes quę post Euam, & ex Eua, & parturimini cũ tristitia, & parturitis. Adite virginalẽ thalamũ, ingredimini, si potestis, pudicũ sororis vestræ cubiculũ. Ecce enim deus mittit ad virginẽ, ecce affatur angelus Mariã. Apponite aurem parieti, auscultate quid nunciet ei, si fortè audiatis vnde consolemini. Lætare pater Adam, sed magis tu ò Eua mater exulta: qui sicut omniũ parentes, ita omniũ fuistis peremptores: &, quod infelicius est, prius peremptores, quàm parẽtes. Ambo inquã cõsolamini super filia, & tali filia, sed illa amplius de qua malum ortũ est prius, cuius opprobriũ in omnes pertrãsiit mulieres. Instat nãque tempus quo iam tollatur opprobriũ, nec habeat vir quid causetur aduersus fœminã: qui vtique dum se impudẽter excusare conaretur, crudeliter illam accusare non cunctatus est, dicẽs: Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi. Propterea curre Eua ad Mariã, curre mater ad filiam. filia pro matre respõdeat, ipsa matris opprobrium auferat: ipsa patri pro matre satisfaciat: quia ecce si vir cecidit per fœminam, iam non erigitur nisi per fœminam. Quid dicebas ò Adam? Mulier quã dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi. Verba malitiæ sunt hæc, quibus magis augeas quàm deleas culpã. Veruntamẽ sapiẽtia vicit malitiam,

F cùm occasionem veniæ, quam à te deus interrogãdo elicere tentauit, sed non potuit, in thesauro indeficientis suæ pietatis inuenit. Redditur nẽpe fœmina pro fœmina, prudẽs pro fatua, humilis pro superba, quæ pro ligno mortis gustũ tibi porrigat vitæ, & pro venenoso cibo illo amaritudinis dulcedinem pariat fructus æterni. Muta ergo iniquæ excusationis verbum in vocem gratiarũ actionis, & dic: Domine, mulier quã dedisti mihi, dedit mihi de ligno vitę, & comedi: & dulce factũ est super mel ori meo, quia in ipso viuificasti me. Ecce enim ad hoc missus est angelus ad virginẽ. O admirandã & omni honore dignissimã virginem, ò feminam singulariter venerandam, super omnes fœminas admirabilẽ, parentum reparatricem, posterorũ viuificatricem. Missus est, inquit, angelus ad virginẽ. Virginẽ carne, virginẽ mẽte, virginẽ pfessione, virginẽ deniq; (qualẽ describit apostol⁹) mẽte & corpore sanctã. Nec nouiter nec fortuitu inuentam, sed à seculo electam, ab altissimo præcognitam, & sibi præparatam, ab angelis seruatam, à patribus præfiguratam, à prophetis promissam. Scrutare scripturas, & proba quæ dico. Vis ne vt & ego aliqua ex his testimonia hic inseram? Vt pauca loquar de pluribus, quam tibi aliã prædixisse deus videtur, quando ad serpentem ait: Inimicitias ponam inter te & mulierem? Et si adhuc dubitas an de Maria dixerit, audi quod sequitur: Ipsa conteret caput tuũ. Cui hæc seruata victoria est, nisi Marię? Ipsa proculdubio caput cõtriuit venenatum,

Gene. 3.

Sapien. 7.

1. Corint. 7.

Gene. 3.

Vbi supra.

G quæ omnimodam maligni suggestionem tam de carnis illecebra, quàm de mentis superbia deduxit ad nihilum. Quam verò aliam Salomon requirebat, cū dicebat: Mulierem fortem quis inueniet? Nouerat quippe vir sapiēs hui⁹ sexus infirmitatem, fragile corpus, lubricam mentem: quia tamen & deum legerat promisisse, & ita videbat congruere, vt qui vicerat per fœminam, vinceretur per ipsam, vehemēter admirans aiebat: Mulierem fortem quis inueniet? Quod est dicere: Si ita de manu fœminæ pēdet & nostra omnium salus, & innocētiæ restitutio, & de hoste victoria: fortis omnino necesse est vt prouideatur, quæ ad tātum opus possit esse idonea. Sed mulierem fortem quis inueniet? At ne hoc quæsisse putetur desperando, subdit prophetando: Procul & de vltimis finibus precium eius. hoc est, nō vile, non paruum, non mediocre, nō deniq; de terra, sed de cœlo: nec de cœlo proximo terris preciū fortis huius mulieris, sed à summo cœlo egressio eius. Quid deinde rubus ille quondā Mosaicus portendebat, flammas quidem emittēs, sed non ardens, nisi Mariam parientem, & dolorem nō sentientem? Quid rogo virga Aaron florida nec humectata, nisi ipsam cōcipientē, quæ virum non cognoscentem? Huius magni miraculi maius mysteriū Esaias edisserit, dicēs: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascēdet. virgam, virginē: florem, virginis partum intelligens. Sed si tibi quòd nunc in flore Christus intelligi dicitur, superiori videtur aduersari sentētiæ, qua nō virgę flore, sed floris fructu designari dicebatur, noueris in eadem Aaronica virga (quæ nō solùm floruit, sed & fronduit, & fructū emisit) non solùm flore vel fructu, sed ipsis etiam frondibus eundem significari. Noueris & apud Moysen nec fructu virgę, nec flore, sed ipsa virga demōstrari. Illa vtique virga, qua feriēte aqua vel diuiditur trāsituris, vel de petra excutitur bibituris. Nullum autem incōueniēs est, diuersis reb⁹ diuersis ex causis Christū figurari, & in virga quidē potentiā, in flore verò fragrātiam, in fructu autem saporis dulcedinem: in frōdibus quoque sedulam eius intelligi protectionem, qua videlicet paruulos ad se cōfugientes sub vmbra alarū suarum protegere non desinit siue ab æstu carnalium desideriorū, siue à facie impiorū qui eos afflixerunt. Bona & desiderabilis vmbra sub alis Iesu, vbi tutū est fugientibus refugium, gratum fessis refrigerium. Miserere mei domine Iesu, miserere mei: quoniam in te cōfidit anima mea, & in vmbra alarum tuarum sperabo, donec trāseat iniquitas. In hoc tamen Esaiæ testimonio, florē filium, virgam intellige matrem: quoniam & virga floruit absq; germine, & virgo cōcepit nō ex homine. Nec virgę virorem, floris lęsit emissio: nec virginis pudorē, sacri part⁹ editio. Proferamus & alia virgini matri deóque filio cōgrua de scripturis testimonia. Quid illud Gedeonis vellus significat, quod vtiq; de carne tōsum, sed sine vulnere carnis, in area ponitur, & nūc quidem lana, nunc verò area rore perfunditur, nisi carnem assumptā de carne virginis, & absque detrimēto virginitatis? Cui vtique, distillātibus cœlis tota se infudit plenitudo diuinitatis: adeò vt ex hac plenitudine omnes acceperimus, qui verè sine illa nō aliud quàm terra arida sum⁹. Huic quoque Gedeonico facto propheticum dictū pulchre satis cōuenire videtur, vbi legitur: Descendet sicut pluuia in vellus. Nam per hoc quod sequitur, & sicut stillicidia stillantia super terram: idem datur intelligi quod per inuētam rore madidam aream. Pluuia quippe volūtaria quā segregauit deus hęreditati suæ, placide prius & absque strepitu operationis humanæ suo se quietissimo illapsu virgineū demisit in vterū: postmodū verò vbique terrarū diffusa est per ora prædicatorū, nō iam sicut pluuia in vellus, sed sicut stillicidia stillantia super terram, cum quodam vtique strepitu verborū, ac sonitu miraculorū. Siquidem recordatæ sunt nubes illæ quæ portabant pluuiam, præceptum sibi fuisse cum mitterētur: Quod dico vobis ī tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prędicate super tecta. Quod & fecerūt. Etenim in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terrę verba eorū. Audiamus & Hieremiā noua veteribus vaticinantem, & quem præsentem monstrare nō poterat, vētu-rum & ardenter desiderantem, & fidenter promittentē. Nouum, inquit, creauit dominus super terrā: fœmina circundabit virū. Quæ est hæc fœmina? Quis verò iste vir? Aut si vir, quomodo à fœmina circundatus? Aut si à fœmina circūdari potest, quomodo vir? Et vt apertius dicā, quomodo potest simul & vir esse, & in vtero matris? Hoc est enim virū à fœmina circundari. Nouimus viros, qui scilicet infantiam, pueritiam, adolescētiam, atque iuuentutem transeuntes, ad gradum vsque senectuti proximum peruenerūt. Qui ergo iam adeò grandis est, quomodo à fœmina circundari potest? Si dixisset, Fœmina circundabit infantē, vel fœmina circundabit paruulum: nec nouum videretur, nec mirum. Nūc autem quia nil tale posuit, sed dixit virū, quærimus quæ sit hęc nouitas quam deus fecit in terra, vt fœmina circūdaret virum, & vir intra fœminei vnius corpusculi mēbra sese cohiberet? Quid est hoc miraculi? Nūquid potest homo (vt ait Nicodemus) in vētrem matris suæ iteratò introire, & nasci? Sed verto me ad cōceptū partúmque virginalem, si forte inter plurima noua ac mira quæ ibi profecto inspicit qui diligēter inquirit, etiam hāc quam de propheta protuli, reperiam nouitatem. Porro ibi agnoscitur lōgitudo breuis, latitudo angusta, altitudo subdita, ꝓfunditas plana. Ibi agnoscitur lux nō lucens, verbum infans, aqua sitiens, panis esuriens. Videas, si attendas, potentiā regi, sapientiam instrui, virtutem sustentari: deum denique lactentē, sed angelos reficientē: vagientem, sed miseros consolantem. Videas, si attēdas, tristari lętitiam, pauere fiduciā, salutem pati, vitam mori, fortitudinem infirmari. Sed quod non minus mirādum est, ipsa ibi cernitur tristitia lætificās, pauor confortans, passio saluans, mors viuificans, infirmitas roborās. Cui iam illud quoque nō occurrat, quod quærebā? Nunquid nō facile tibi est inter hæc fœminam agnoscere virū circundantē, cum Mariam videas virum approbatū à Deo Iesum suo vtero circūplectētem? Virum autē dixerim fuisse Iesum, non solùm iam cum diceretur vir propheta potēs in opere & sermone, sed etiā cum tenera adhuc infantis mēbra, dei mater blando vel foueret in gremio, vel gestaret in vtero. Vir igitur erat Iesus necdū etiam natus, sed sapientia, nō ætate: animi vigore, non viribus corporis: maturitate sensuū, non corpulentia membrorū. Neque enim minus habuit sapientiæ, vel potius non minus fuit sapientia Iesus conceptus, quā natus, paruuus quàm magnus. Siue ergo latens in vtero, siue vagiens in præsepio, siue iam grādiusculus interrogans doctores in templo, siue iam perfectæ ætatis docēs in populo, æque profecto plenus fuit spiritu sancto. Nec fuit hora in quacūque ætate sua, qua de plenitudine illa quam in sui cōceptione accepit in vtero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adiiceretur, sed à principio perfectus, à principio inquam plenus fuit spiritu sapiētiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu sciētiæ & pietatis, & spiritu timoris domini. Nec te moueat quod de illo legis in alio loco: Iesus autē proficiebat sapientia & ætate & gratia apud deum & homines. Nam quod de sapientia & gratia hic dictum est, non secundum quod erat, sed secūdum quod apparebat, intelligēdum est: nō quia videlicet aliquid ei nouū accideret quod ante nō haberet, sed quod accidere videretur, quādo volebat ipse vt videret. Tu homo cum proficis, nō quando nec quantū vis proficis, sed te nesciente tuus moderatur profectus, tua vita disponitur. At verò puer Iesus qui disponit tuam, ipse disponebat & suam: & quādo volebat & quib⁹ volebat, sapiēs apparebat, quando & quibus volebat sapientior, quando & quibus volebat sapiētissimus, quāquam in se nunquā esset nisi sapientissimus. Similiter & cum semper omni gratia plenus fuisset, siue quā apud deū, siue quā apud homines habere deberet, pro suo tamen arbitrio eam nunc plus nūc minus ostētabat, prout cernentium vel meritis cōgruere, vel saluti expedire sciebat. Cōstat ergo quia semper Iesus virilem animum habuit, etsi semper in corpore vir nō apparuit. Cur deniq; dubito virum fuisse in vtero, quem inibi deum fuisse nō ambigo? Minus quippe est esse virū, quàm esse deum. Sed vide si nō etiam hanc Hieremiæ nouitatem Esaias lucidissime aperit, qui nouos superius Aaronicos flores exposuit. Ecce, inquit, virgo concipiet, & pariet filium. En habes fœminā, scilicet virginem. Vis & de viro audire quid sit? Et vocabitur, ait, nomē eius Emmanuel, id est, nobiscū deus. Fœmina itaq; circun-

Marginalia: Prouer. 31. — Vbi supra. — Exod 3. — Nume. 17. — Esaiæ. 11. — H — Exod. 14. — Ibid. 17. — Psal. 56. — Iudic. 6. — I — Psal. 71. — Matth. 10. — Hiere. 31. — K — Iohan. 3. — L — Esaiæ. 11. — M — Luc. 2. — Esaiæ 7.

A circundans virũ, virgo est concipiens deũ. Vides quàm pulchrè & concorditer sanctorũ mira facta & mystica dicta sibi inuicem cõcinunt? Vides quàm stupendum sit hoc vnum de virgine & in virgine factum miraculum, quod tot miracula præuenerũt, tot oracula promiserunt? Vnus nimirũ fuit spiritus prophetarum:& licet diuersis modis, signis & téporibus, eandem rem diuersi nõ diuerso spiritu & preuiderunt & prædixerũt. Quod Moysi monstratũ est in rubo & igne, Aaroni ĩ virga & flore, Gedeoni ĩ vellere & rore, hoc aperte Salomon preuidit in forti muliere & eius precio, apertius Hieremias præcinuit de fœmina & viro, apertisiime Esaias declarauit de virgine & deo, Gabriel tandẽ exhibuit ipsam salutãdo. Ipsa nãque est de qua nũc euãgelista, Missus est, ait, angelus Gabriel à deo ad virginẽ despõsatã Ioseph. Ad virginem, inquit, depõsatam. Quare desponsatam? Cum esset, inquam, virgo electa, & vt ostensum est, virgo conceptura, virgo paritura, mirũ cur desponsata fuerit nõ nuptura. Nũquid vel hoc casu factum quis dixerit? Non est casu factum, quod rationabilis causa commẽdat, causa valde vtilis & necessaria, & diuini prorsus adinuẽtione consilij digna. Dicam quod mihi, imò quod ante me patribus visum fuit. Illa vtiq; fuit ratio despõsationis Mariæ, quę & dubitationis Thomę. Mos siquidem Iudæorum erat, vt à die desponsationis suæ, vsque ad tempus nuptiarũ, sponsis sponsę traderẽtur custodiendæ, quatenus earum ipsi eo sibi pudicitiã curiosius seruarent, quo sibi ipsi fideliores existerẽt. Sicut ergo Thomas dubitãdo, palpando, cõstantisiimus factus est dominicæ cõfessor resurrectionis: ita & Ioseph Mariã sibi desponsando, eiúsque cõuersationẽ in tẽpore custodiæ studiosius cõprobando, factus est pudicitię fidelisiim° testis. Pulchra vtriusq; rei conueniẽtia, & dubitatio Thomæ, & desponsatio Marię. Poterãt quidem similis erroris laqueum nobis iniicere, fidei videlicet in illo, castitatis in illa: veritatem in suspicionẽ adducere: sed valde prudenter & piè factũ est per contrarium, vt vnde metuebatur suspicio, firma sit certitudo. Nam & de filij resurrectione citius quidẽ ego (qui infirmus sum) crediderim Thomæ dubitãti & palpanti, quàm Cephæ audiẽti & credenti: & de matris continentia facilius sponso eius custodienti & experiẽti, quàm ipsi quoque virgini de sola sua conscientia se defendenti. Dic quæso, quis eam videns desponsatam & grauidam, nõ potius diceret corruptam quàm virginem? Non autẽ decebat hoc dici de matre domini. Tolerabilius verò atq; honestius fuit, putari ad tẽpus Christũ de coniugio fuisse natũ, quàm de fornicatione. Sed non poterat, inquis, deus apertum aliquod ostendere signum, quo videlicet fieret, vt eius nec ortus infamaretur, nec mater criminaretur? Poterat vtique: sed non pterat latêre dæmones, quod scirent homines. Oportebat autẽ à principe mundi aliquandiu celari diuini consilij sacramentũ: nõ quòd deus si palam opus suũ facere vellet, impediri posse ab illo metueret: sed quia ipse, qui nõ solum potenter, sed etiam sapienter quæcunque voluit fecit, sicut in omnib° operibus suis quasdam rerum vel tẽporum congruentias propter ordinis pulchritudinẽ seruare consueuit: ita in hoc quoque tam magnifico opere suo, nostræ videlicet reparationis, non tantũ potentiam suam, sed & prudẽtiam ostendere voluit. Et quanquam illud aliter quomodo vellet pficere potuisset, placuit ei tamen eo potius & modo & ordine hominem sibi reconciliare, quo nouerat cecidisse: vt sicut diabolus prius seduxit fœminam, & postmodum virũ per fœminam vicit: ita prius à fœmina virgine seduceretur, & post à viro Christo aperte debellaretur: quaten' malitię fraudi dum ars pietatis illuderet, ac maligni fortitudinem Christi virtus cõtereret, diabolo deus & prudẽtior appareret, & fortior. Ita quippe decuit incarnatã sapientiam spiritalem vincere malitiam, quò non solum attingeret à fine vsque ad finem fortiter, sed & disponeret omnia suauiter. Attingit autem à fine vsque ad finem, id est à cœlo vsque ad infernum. Si ascendero, inquit, in cœlum, tu illic es: si descendero in infernũ, ades. Vtrobique verò fortiter, quãdo & de supernis expulit superbum, & apud inferos spoliauit auarum. Conueniens ergo erat, vt suauiter quoque omnia cœlestia scilicet & terrena disponeret, quatenus & illinc deiiciens inquietũ, reliquos in pace firmaret: & hic debellaturus inuidũ, nobis prius suæ humilitatis & mãsuetudinis valde necessariũ exemplum relinqueret, sicque mirabili fieret moderamine sapiẽtiæ, vt & suis suauis, & hostibus fortis appareret. Quid enim prodesset diabolũ à deo vinci, nobis manentibus superbis? Necessariò igitur desponsata est Maria Ioseph, quando per hoc & à canibus sanctum absconditur, & à sponso virginitas comprobatur, & virginis tam verecundiæ parcitur, quàm famæ prouidetur. Quid sapientius? quid dignius diuina prouidentia? Vno tali consilio secretis cœlestibus & admittitur testis, & excluditur hostis, & integra seruatur fama virginis matris. Alioquin quando pepercisset iustus adulteræ? Scriptũ est autẽ: Ioseph autem vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam. Bene cũ esset iustus, noluit eam traducere: quia sicut nequaquam iustus esset si cognitã ream consensisset, sic nihilo minus iustus non esset si probatã innoxiã cõdemnasset. Cum ergo iustus esset, & nollet eam traducere, voluit dimittere eã. Quare voluit dimittere eam? Accipe & in hoc nõ meam, sed patrũ sententiã. Propter hoc Ioseph voluit dimittere eam, propter quod & Petrus dominũ à se repellebat, dicens, Exi à me domine, quia homo peccator sum. ꝓpter quod & Cẽturio à domo sua eum prohibebat, cũ diceret, Domine non sum dignus vt intres sub tectũ meum. Ita ergo & Ioseph indignũ & peccatorẽ se reputans, dicebat intra se, à tali & à tãta nõ debere sibi vltrà familiare præstari cõtuberniũ, cuius supra se mirabilẽ expauescebat dignitatem. Videbat & horrebat diuinę presentię certisiimũ gestãtẽ insigne: & quia mysteriũ penetrare non poterat, volebat dimittere eã. Expauit Petrus potẽtiæ magnitudinẽ, expauit Cẽturio præsentiæ maiestatẽ. Exhorruit nimirũ & Ioseph, sicut homo, huius tãti miraculi nouitatẽ, mysterij profunditatẽ: & ideo occulte voluit dimittere eam. Miraris quòd Ioseph prægnãtis sese cõsortio virginis iudicabat indignũ, cũ audias & sanctã Elizabeth eius non posse ferre præsentiam, nisi cum tremore quidẽ & reuerẽtia? Ait nanque, Vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Ideo itaque Ioseph voluit dimittere eam. Sed quare occultè, & nõ palam? Ne videlicet diuortij causa ĩquireretur, exigeretur ratio. Quid enim vir iustus respõderet populo duræ ceruicis, populo nõ credẽti & contradicenti? Si diceret quod sentiebat, quod de illius puritate cõprobauerat, nónne mox increduli & crudeles Iudæi subsannarẽt illum, lapidarent illam? Quando nanque veritati crederent tacẽti in vtero, quam postea cõtempserunt clamãtem in templo? Quid facerent needum apparẽti, cui postmodum impias manus iniecerũt etiã miraculis coruscãti? Meritò ergo vir iustus, ne aut mẽtiri, aut diffamare cogeretur innoxiã, voluit occultè dimittere eã. Sin verò aliter quis sentiat, & Ioseph sicut hominẽ dubitasse contendat, sed quia iust° erat, noluisse quidẽ habitare cũ ea propter suspicionem, nec tamen (quia pius erat) traducere voluisse suspectã, & ideo voluerit occulte dimittere eã: breuiter respõdeo etiã sic dubitationẽ illã Ioseph fuisse necessariã, quæ diuino meruit certificari oraculo. Sic quippe scriptum est: Hęc autẽ eo cogitãte, scilicet quòd occulte dimitteret eã, apparuit ei angelus in somnis, dicẽs, Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariã cõiugẽ tuam. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. Itaque propter istas rationes despõsata est Maria Ioseph, vel potius (sicut ponit euãgelista) viro cui nomen erat Ioseph. Virum nominat, non quia maritus, sed quòd homo virtutis erat. Vel potius quia iuxta aliũ euãgelistã non vir simpliciter, sed vir eius dictus est: meritò appellatur, quod necessariè putatur. Debuit ergo vir ei° appellari, quia necesse fuit & putari, sicut & pater saluatoris non quidem esse, sed dici meruit, vt putaretur esse, dicente hoc ipso euangelista: Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur, filius Ioseph. Nec vir ergo matris, nec filij pater extitit, quamuis certa (vt dictum est) & necessaria dispensatione vtrumque ad tempus & appellatus sit & putatus. Coniice tamen ex hac appellatione, qua (licet dispensatoria) meruit honorari adeò vt pater dei & dictus & creditus sit: coniice & ex proprio vocabulo (quod augmentum nõ dubitas interpretari) quis & qualis homo fuerit iste homo Ioseph. Simul & memento magni illius quon-

Luc. 1. Psal. 138. Matth. 1. Luc. 5. Matth. 8. Luc. 1. Matth. 1. Luc. 1. Matth. 1. Luc. 3. Gene. 37.

G dam patriarchæ venditi in Aegypto,& scito ipsius istū non solum vocabulum fuisse sortitum:sed & castimoniam adeptum,innocentiā assecutum & gratiam. Siquidem ille Ioseph fraterna ex inuidia vēditus & ductus in Aegyptum,Christi venditionē præfigurauit. Iste Ioseph Herodianam inuidiam fugiēs,Christū in Aegyptum portauit. Ille domino suo fidem seruans,dominę noluit cōmisceri. Iste dominam suam domini sui matrem virginem agnoscēs,& ipse continens fideliter custodiuit. Illi data est intelligētia in mysteriis somniorum:isti datum est cōscium fieri atque participem cœlestium sacramentorū. Ille frumenta seruauit non sibi,sed omni populo:iste panem viuum è cœlo seruandum accepit tam sibi quàm toti mūdo. Non est dubium quin bonus & fidelis homo fuerit iste Ioseph,cui mater desponsata est saluatoris. Fidelis inquam seruus & prudens,quem constituit dominus suæ matris solatium,suæ carnis nutricium:solum denique in terris magni consilij coadiutorem fidissimum. Huc accedit quod dicitur fuisse de domo Dauid. Vere enim de domo Dauid:vere de regia stirpe descendit vir iste Ioseph,nobilis genere,mente nobilior. Planè filius Dauid,non degenerans à patre suo Dauid. Prorsus inquam filius Dauid non tantum carne,sed fide,sed sanctitate,sed deuotione: quem tanquam alterum Dauid dominus inuenit secundum cor suum,cui tutò committeret secretissimum atque sacratissimum sui cordis arcanum:cui tanquam alteri Dauid incerta & occulta sapientiæ suæ manifestauit: & dedit illi non ignarum esse mysterij,quod nemo principū huius seculi agnouit: cui deniq; datum est quod multi reges & prophetæ cum vellēt videre non viderunt,audire & non audierunt,non solum videre & audire,sed etiam portare,deducere,amplecti,deosculari, & nutrire,& custodire. Non tantum autem Ioseph,sed & Mariã descendisse credenda est de domo Dauid. Alioquin non esset desponsata viro de domo Dauid,si non esset & ipsa de domo Dauid. Ambo igitur erant de domo Dauid: sed in altera completa est veritas quam iurauit dominus Dauid,altero tantū cōscio & teste adimpletæ promissionis. In fine autē versus,Et nomē, inquit,virginis Maria. Loquamur pauca & super hoc nomine,quod interpretatum maris stella dicitur:& matri virgini valde conuenienter aptatur. Ipsa nanque aptissime sideri comparatur: quia sicut sine sui corruptione sidus suum emittit radium,sic absque sui læsione virgo parturit filiū. Nec sideri radius suam minuit claritatem, nec virgini filius suam integritatē. Ipsa est igitur nobilis illa stella ex Iacob orta,cuius radius vniuersum orbem illuminat,cuius splendor & præfulget in supernis,& inferos penetrat,terras etiā perlustrans,& calefaciēs magis mētes, quàm corpora,fouet virtutes,excoquit vitia. Ipsa inquam est præclara & eximia stella super hoc mare magnum & spaciosum necessariò subleuata,micans meritis, illustrans exemplis. O quisquis te intelligis in hui⁹ seculi pfluuio magis inter procellas & tempestates fluctuare,quàm per terrā ambulare: ne auertas oculos à fulgore huius sideris, si non vis obrui procellis. Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum : respice stellam,voca Mariam. Si iactaris superbiæ vndis,si ambitionis,si detractionis,si æmulatiōis: respice stellam,voca Mariam. Si iracūdia,aut auaritia,aut carnis illecebra nauiculā concusserit mētis,respice ad Mariam. Si criminū immanitate turbatus,cōscientiæ fœditate confusus,iudicij horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitiæ,desperationis abysso:cogita Mariā. In periculis, in angustiis, in rebus dubiis, Mariam cogita,Mariam inuoca. Non recedat ab ore,nō recedat à corde: & vt impetres eius orationis suffragium,nō deseras conuersationis exemplum. Ipsam sequens nō deuias:ipsam rogans non desperas:ipsam cogitans non erras. Ipsa tenēte non corruis,ipsa protegente non metuis,ipsa duce nō fatigaris, ipsa propitia peruenis:& sic in temetipso experiris quàm merito dictum sit,Et nomē virginis Maria. Sed iam modicè pausandum est,ne & nos in transitu claritatem tanti luminis intueamur. Vt enim verbis apostolicis vtar,bonum est nos hic esse:& libet dulciter cōtemplari in silentio, quod laboriosa nō sufficit explicare locutio. Interim autem ex deuota scintillantis sideris cōtéplatione,feruētior reparabitur in his quæ sequūtur,disputatio.

Matth. 2. Gene. 39. Matth. 1. Gen. 40. Nume. 24. Matth. 17.

Homilia III. vnde supra. K

Libenter, vbi mihi congruere video, verba sanctorum assumo, quò vel ex vasculorum pulchritudine gratiora fiant quæque in eis lectori apposuerim. Vt autem nunc à propheticis verbis incipiam,Væ mihi,non quidē(sicut prophetæ) quia tacui, sed quia locutus sum, quoniam vir pollutus labiis ego sum. Heu quot vana,quot falsa, quot turpia per hoc ipsum spurcissimum os meū euomuisse me recolo, in quo nunc cœlestia reuoluere verba præsumo. Vehementer timeo,ne iamiam audiam ad me dictum, Quare tu enarras iustitias meas,& assumis testamentum meum per os tuū? Vtinam & mihi de superno altari non quidem carbo vnus, sed ingens globus igneus afferatur,qui videlicet multam & inueteratam pruriētis oris mei rubiginem ad plenum excoquere sufficiat,quatenus angeli ad virginē, & virginis ad ipsum grata inuicē ac casta colloquia dignus habear meo qualicunque replicare sermone. Ait enim euāgelista: Et ingressus angelus ad eam(haud dubiū quin ad Mariam)dixit,Aue gratia plena,dominus tecū. Quò ingressus ad eam? Puto in secretarium pudici cubiculi,vbi illa fortassis clauso super se ostio orabat patrem in abscōdito. Solent angeli astare orantibus,& delectari in his quos vidēt leuare puras manus in oratione. holocaustum sanctæ deuotionis gaudent se offerre deo in odorem suauitatis. Mariæ autem orationes quantum placuerint in cōspectu altissimi,angelus īdicauit:qui ingressus ad eam,tam reuerenter salutauit. Nec fuit difficile angelo per clausum ostiū penetrare ad abdita virginis, qui vtiq; ex subtilitate substātiæ suæ hoc habet in natura, vt nec seris ferreis eius arceatur ingressus, quocūque suus eum impetus ferat. Angelicis enim spiritibus parietes non obsistunt, sed cuncta illis visibilia cedunt,cuncta æquè corpora quantumlibet solida vel spissa penetrabilia sunt eis ac peruia. Suspicandum igitur non est, quòd apertum inuenerit angelus ostiolum virginis:cui nimirum in proposito erat hominū fugere frequentias, vitare colloquia:ne vel orātis perturbaretur silentium,vel continentis castitas tentaretur. Clauserat itaque etiam illa hora suum super se habitaculum virgo prudentissima,sed hominibus,nō angelis. Proinde etsi ad eam potuit intrare angelus: sed nulli hominū facilis patebat accessus. Ingressus ergo angelus ad eā,dixit: Aue gratia plena, dominus tecum. Legimus in actibus apostolorū & Stephanum plenum gratia, & apostolos fuisse repletos spiritu sancto,sed lōge dissimiliter à Maria. Alioquin nec in illo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter quemadmodum in Maria:nec illi conceperunt de spiritu sancto quomodo Maria. Aue,inquit,gratia plena:dominus tecum. Quid mirum si gratia plena erat,cū qua dominus erat? Sed hoc potius mirādum,quomodo qui angelum miserat ad virginem,ab angelo inuētus est esse cum virgine. Itáne velocior angelo fuit deus,vt festinantem nūcium celerior ipse præueniret ad terras? Nec mirū. Nam cū esset rex in accubitu suo, nardus virginis dedit odorem suum, & ascēdit in cōspectu gloriæ eius fumus aromatis,& inuenit gratiā coram oculis domini, clamātibus qui circunstabant: Quæ est ista quæ ascēdit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris? Statímque rex egrediēs de loco sancto suo, exultauit vt gigas ad currēdam viam: & licet à summo cœlo egressio eius, nimio tamen peruolans desiderio præuenit suum nuncium ad virginē, quam amauerat,quam sibi elegerat, cuius decorem concupierat. Quem prospiciens à longe veniētem gratulans & exultās ait ecclesia: Ecce venit iste saliēs in mōtibus, transiliens colles. Meritò autē concupiuit rex decorem virginis. Fecerat enim quicquid longe antea præmonita fuerat à patre suo Dauid,dicente sibi: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam,& obliuiscere populū tuū, & domū patris tui. Et si hoc feceris,concupiscet rex decorē tuū. Audiuit quippe & vidit,non vt quidam,qui audientes non audiunt,& vidētes non intelligunt, sed audiuit & credidit, vidit & intellexit. Et inclinauit aurem suam ad obediētiam,& cor suum ad disciplinam, & oblita est populum suum, & domū patris sui:quia nec populū suū augere prolis successione, nec domui patris sui relinquere curauit heredem, sed quicquid honoris

Esaia. 6. Psal. 49. Luc. 1. L Actu. 6. M Canti. 3. Psal. 18. Canti. 2. Psal. 44.

A noris in populo, quicquid de paterna domo rerū terrenarū habere potuisset, omnia arbitrata est vt stercora vt Christū lucrifaceret. Nec fefellit eam intentio, quando & Christum sibi filium vẽdicauit, nec propositum pudicitiæ violauit. Bene igitur gratia plena, quæ & virginitatis gratiam tenuit, & insuper fœcunditatis gloriam acquisiuit. Aue, inquit, gratia plena, dominus tecū. Non dixit, dominus in te, sed dominus tecum. Deus enim qui vbiq; æqualiter totus est per suā simplicē substātiā, aliter tamē in rationabilibus creaturis, quàm in cæteris, & ipsarum aliter in bonis, quàm in malis est per efficaciam. Ita sane est in irrationabilibus creaturis, vt tamē nō capiatur ab ipsis. A rationalibus autē omnibus quidē capi potest per cognitionem, sed à bonis tātum capitur etiam per amorem. In solis ergo bonis ita est, vt etiā sit cum ipsis propter concordiam voluntatis. Nam dum suas voluntates ita iustitiæ subdunt, vt deum non dedeceat velle quod ipsi volunt: per hoc quòd ab eius voluntate nō dissentiūt, deum sibi specialiter iungūt. Sed cum ita sit cum omnibus sanctis, specialiter tamen cū Maria, cum qua vtique tanta ei cōsensio fuit, vt illius non solum voluntatem, sed etiam carnem sibi coniungeret, ac si de sua, virginísque substātia vnū Christum efficeret, vel potius vnus Christus fieret: qui etsi nec totus de deo nec totus de virgine, totus tamē dei & totus virginis esset, nec duo filij, sed vnus vtriusque filius. Ait itaque: Aue gratia plena, dominus tecum.

B Nec tātum dominus filius tecum, quem carne tua induis: sed & dominus spiritus sanctus de quo concipis: & dominus pater, qui genuit quem cōcipis. Pater inquam tecum, qui filium suum facit & tuum. Filius tecum, qui ad cōdendum in te mirabile sacramentum miro modo & sibi reserat genitale secretum, & tibi seruat virginale signaculum. Spiritus sanctus tecum, qui cum patre & filio tuū sanctificat vterum. Dominus ergo tecum. Benedicta tu in mulieribus. Libet adiungere quod Elizabeth, cuius hæc verba sunt, prosecuta subiūxit: Et benedictus fructus ventris tui. Non quia tu benedicta, ideo benędictus fructus ventris tui, sed quia ille te præuenit in benedictionibus dulcedinis, ideo tu benedicta. Vere etenim benedictus fructus vētris tui, in quo benedictę sunt omnes gentes: de cuius plenitudine tu quoque accepisti cū cęteris, etsi differētius à cæteris. Ac propterea quidem benedicta tu, sed in mulieribus, ille vero benedictus non in hominibus, non inter angelos, sed qui est, vt ait Apostolus, super omnia benedictus deus in secula. *Rom.9.* Dicitur benedictus vir, benedictus panis, benedicta mulier, benedicta terra, vel si quid tale in creaturis benedictum esse memoratur, sed singulariter benedictus fructus vētris tui, cū sit super omnia benedictus deus in secula. Benedictus ergo fructus vētris tui.

C Benedictus in odore, benedictus in sapore, benedictus in specie. *Gen.27.* Huius odoriferi fructus fragrantiam sentiebat qui dicebat: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus. An nō vere benedictus, cui benedixit dominus? De sapore huius fructus quidam quod gustauerat taliter eructabat dicens: Gustate & videte, quoniā suauis est dominus. *Psal.33.* Et alibi: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. *Psal.30.* Et alius quidam: Si tamē, inquit, gustatis quoniam dulcis est dominus. *1.Pet.2.* Et ipse fructus de se, inuitās nos ad se, Qui edit me, ait, adhuc esuriet: & qui bibit me, adhuc sitiet. Vtrique propter saporis dulcedinē hoc dicebat, qui semel gustatus magis excitat appetitum. Bonus fructus, qui animarum esuriētium & sitientium iustitiam, & esca & potus est. Audisti de odore, audisti de sapore, audi & de specie. Si enim fructus ille mortis nō solum suauis fuit ad vescendum, sed etiam teste scriptura delectabilis aspectu: *Gen.3.* quāto magis huius vitalis fructus viuificum decorē debemus inquirere, in quem, teste alia scriptura, desiderāt etiam angeli prospicere? *1.Pet.1.* Cuius pulchritudinem in spiritu videbat, & in corpore videre cupiebat, qui dicebat: Ex Siō species decoris eius. *Psal.49.* Et ne mediocrē tibi videatur commendasse decorem, ręcole quod in alio psalmo legis: Speciosus forma præ filiis hominū, diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te deus in æternū. *Psal.44.* Benedictus ergo fructus vētris tui, cui benedixit deus in æternū. Ex cuius benedictione benedicta etiam tu in mulieribus: quia nō potest mala arbor fructū facere bonum. Benedicta, inquam, tu in mulieribus, quæ illam generalē maledictionē euasisti, qua dictum est: In tristitia paries filios. *Gen.3.*

D & nihilominus illam, qua secutum est: Maledicta sterilis in Israël. ac singularem cōsecuta es benedictionem, vt nec sterilis maneas, nec cū dolore parturias. Dura necessitas, & graue iugum super omnes filias Euæ. Et si pariunt, cruciantur: & si non pariunt, maledicūtur. Et dolor prohibet parere, & non parere maledictio. Quid facies virgo quæ hæc audis, quæ hæc legis? Si parturis, angustiaris, si sterilis manes, malediceris. Quid eliges virgo prudens? Angustiæ, inquit, mihi sunt vndique: Melius est tamē mihi maledictū incurrere & castā manere, quàm prius quidē cōcipere per concupiscentiam, quod merito post cum dolore parturiam. Hinc etenim & si video maledictum, sed non peccatum: illinc verò & peccatum simul & cruciatum. Denique hæc maledictio quid aliud est, quàm hominū exprobratio? Neque ob aliud sanè dicitur sterilis maledicta, nisi quòd opprobrio & cōtēptui sit habenda tāquam inutilis & infructuosa, & hoc in Israël tantum. Mihi autem pro minimo est, quòd hominibus displiceo, dum me possim virginem castam exhibere Christo. O virgo prudens, ô virgo deuota, quis te docuit Deo placere virginitatem? Quæ lex, quæ iustitia, quæ pagina veteris testamenti vel præcipit, vel consulit, vel hortatur in carne non carnaliter viuere, & in terris angelicam ducere vitam? Vbi legeras beata virgo, Sapientia carnis mors est:

E *Rom.8.* &, Curam carnis ne perfeceritis in desiderio? *Rom.13.* Vbi legeras de virginibus, quia cantant canticum nouum quod nemo alius cantare potest, & sequuntur agnum quocunque ierit? *Apoc.14.* Vbi legeras, laudatos esse qui se castrauerunt propter regnū cœlorum? *Matth.19.* Vbi legeras, In carne enim ambulantes, non secundum carnē militamus: *2.Cor.10.* &, Qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit, & qui non iungit, melius facit? *1.Cor.7.* Vbi audieras: Volo vos omnes esse sicut & meipsum. *Vbi supra.* &, Bonū est homini si sic permaneat secundum meum consilium? *Ibidem.* De virginibus, inquit, pręceptum non habeo, consilium autem do. *Vbi supra.* Tu verò non dicam præceptum, sed nec consilium, nec exemplum: nisi quòd vnctio docebat te de omnibus, ac sermo dei viuus & efficax ante tibi factus est magister, quàm filius: prius instruxerit mentem, quàm induerit carnem. Christo ergo deuotes te exhibere virginē, & nescis quòd ipsi exhiberi te oportet etiā matrem? Eligis in Israël esse cōtemptibilis, & vt illi placeas cui te probasti, maledictum incurrere sterilitatis: & ecce maledictio benedictione cōmutatur, sterilitas fœcunditate recompensatur. Aperi virgo sinum, expande gremium, præpara vterum: quia ecce facturus est tibi magna qui potēs est: intātū vt pro maledictione Israël, beatam te dicant omnes generationes. Nec suspectam habeas prudens virgo fœcunditatem, quia non auferet integritatem. Concipies, sed sine peccato. Grauida eris, sed

F non grauata: paries, sed non cum tristitia: nescies virum, & gignes filium. Qualem filium? Illius eris mater, cuius deus est pater. Filius paternæ charitatis erit corona tuæ castitatis, sapientia paterni cordis erit fructus vteri virginalis. Deū denique paries, & de deo concipies. Confortare ergo virgo fœcunda, casta puerpera, mater intacta, quia non eris in Israël vltra maledicta, neque inter steriles deputata. Et si adhuc malediceris ab Israël secūdum carnem, non quia sterilem vident, sed quia fœcundam inuident: memento quòd & Christus maledictum pertulit crucis, qui te suam matrem benedixit in cœlis, sed & in terris ab angelo benedicta, & à cūctis generationibus terræ merito beata prædicaris. Benedicta ergo tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. *Textus.* Quæ cum audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio. Solent virgines quæ vere virgines sunt, semper pauidæ & nūquam esse securę, & vt caueāt timenda, etiam tuta pertimescere, sciētes se in vasis fictilibus thesaurum portare preciosum, & nimis arduum esse viuere angelice īter homines, & in terris more cœlestiū cōuersari, & in carne cœlibem agere vitā. Ac proinde quicquid nouum quicquid subitum fuerit ortū, suspectas habent insidias, totum contra se æstimāt machinatū. Idcirco & Maria turbata est in sermone angeli. Turbata est, sed nō perturbata. Turbatus sum, inquit, & nō sum locutus, sed cogitaui dies *Psal.76.*

G antiquos,& annos æternos in mēte habui. Ita ergo & Maria turbata est & nō est locuta, sed cogitabat qualis esset ista salutatio. Quòd turbata est, verecundiæ fuit virginalis: quod nō perturbata, fortitudinis: quod tacuit & cogitauit, prudētiæ. Cogitabat autem qualis esset ista salutatio. Sciebat prudens virgo quòd sæpe angelus satanę trāsfigurat se in angelum lucis:& quia nimirum humilis & simplex erat, nihil tale penitus à sancto angelo sperabat, & ideo cogitabat qualis esset ista salutatio. Tunc angelus intuitus virginem,& varias eam secū voluere cogitationes facillime deprehendens, pauidam consolatur: confirmat dubiam: ac familiariter vocans ex nomine, benigne ne timeat persuadet. *Textus.* Ne timeas, inquit, Maria, inuenisti gratiam apud deum. Nihil hic doli, nihil hic fallaciæ est. Nullam circumuentionem, nullas hic suspiceris insidias. Non sum homo sed spiritus, & dei angelus non satanæ. Ne timeas Maria, inuenisti gratiam apud deum. O si scires quantum tua humilitas altissimo placeat, quanta te apud ipsum sublimitas maneat, angelico te indignam nec alloquio iudicares nec obsequio. Vt quid enim indebitam tibi dixeris gratiam angelorum, quæ inuenisti gratiam apud deum? Inuenisti quod quærebas, inuenisti quod nemo ante te potuit inuenire. inuenisti gratiam apud deum. Quam gratiam? Dei & hominum pacem, mortis destructionem, vitæ reparationem. H æc est ergo gratia, quam inuenisti apud deum. H Et hoc tibi signum. *Textus.* Ecce concipies & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Intellige prudens virgo ex nomine filij promissi quantam & quàm specialem gratiam inueneris apud deum. Et vocabis, ait, nomen eius Iesum. Rationem huius vocabuli alius euāgelista ponit, angelo sic interpretāte. *Matth.1.* Ipse enim saluū faciet populum suum à peccatis eorum. Duos Iesus lego in typo huius quem nūc in manibus habemus, præcessisse, ambos populis præfuisse: quorū vnus populū suum de Babylone eduxit, alter suum in terram promissionis introduxit. Et illi quidem illos, quibus præerant, ab hostibus defendebant, sed nunquid saluabant à peccatis eorum? Is autem noster Iesus & à peccatis saluat populum suum,& introducit in terram viuētium. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorū. Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Vtinā & me peccatorem dignetur dominus Iesus annumerare populo suo, vt saluum me faciat à peccatis meis. Vere enim beatus populus, cuius iste Iesus dominus deus eius, quia ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Vereor autē ne multi se profiteantur esse de populo eius, quos tamen ipse non habeat pro populo suo. Vereor ne plerisque, qui quasi in populo eius religiosiores esse vidētur, ipse aliquando dicat: *Matth.15.* Populus hic labiis me honorat, cor autē eorum longe est à me. I Nouit enim dominus Iesus qui sunt eius, nouit & quos elegerit à principio. *Luc.6.* Quid me vocatis (ait) domine domine, & nō facitis quæ dico? Vis scire an pertineas ad populū eius, vel potius vis esse de populo eius? Fac quæ dicit Iesus:& computabit te in populo suo. Fac quæ iubet in euāgelio dominus Iesus, quæ iubet in lege & prophetis, quæ iubet per ministros suos qui sunt in ecclesia, obtempera eius vicariis præpositis tuis, non tātum bonis & modestis, sed etiam dyscolis:& disce ab ipso Iesu, *Matth.11.* quia mitis est & humilis corde, & eris de beato populo eius quē elegit in hæreditatē sibi, eris de laudabili populo eius quē domin⁹ exercituū benedixit, dicēs: *Isa.19.* Opus manuum mearum tu es, hæreditas mea Israël. cui, ne forte Israël carnalē æmuleris, etiam testimonium perhibet, dicens: *Psal.17.* Populus quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Sed audiamus quid idē angelus sentiat de illo, cui necdum cōcepto tale indidit nomen. Ait nāque. *Textus.* Hic erit magn⁹, & filius altissimi vocabitur. Bene magnus, qui filius altissimi merebitur appellari. An non magnus, cuius magnitudinis nō est finis? *Psal.144.* Et quis magnus, ait, sicut deus noster? *Psal.112.* Planè magnus, qui tā magnus, quàm altissimus, quia & ipse altissimus. *Philipp.2.* Neque enim altissimi filius rapinam arbitrabitur esse se æqualem altissimo. Ille merito arbitrādus est cogitasse rapinam, qui cum de nihilo in angelicam formam factus fuisset, factori suo se comparans, vsurpauit sibi quod filij altissimi proprium est, qui vtique in forma dei à deo nō factus sed genitus est. Altissimus enim deus pater quamuis omnipotens sit, nō potuit tamen vel æqualem sibi condere K creaturam, vel inæqualem gignere filiū. Fecit itaque angelum magnum, sed non quantus ipse:& ideo nec altissimum. Solum autem vnigenitum, quem nō fecit sed genuit omnipotens omnipotētem, altissimus altissimū, æternus coæternum, ipsum sibi per omnia comparari, nec rapinam æstimat nec iniuriā. Rectè ergo hic erit magnus, qui filius altissimi vocabitur. Sed quare hic erit & non potius est magnus, qui semper æqualiter magnus, nō habet quo crescat, nec maior post conceptum futurus sit, quàm ante vel sit vel fuerit? An fortè propterea dixerit erit, quia qui magnus deus erat, magnus homo futurus sit? Bene ergo hic erit magnus. Magnus homo, magnus doctor, magnus propheta. Sic enim dicitur de eo in euangelio: *Luca.7.* Quia propheta magnus surrexit in nobis. Et à minori quodam propheta magnus itidē propheta vētur⁹ promittitur. Ecce, inquit, veniet propheta magnus, & ipse renouabit Hierusalē. Et tu quidē ô virgo paruulum paries, paruulum nutries, paruulum lactabis, sed videns paruum cogita magnum. Erit enim magnus, quia magnificabit eum deus in conspectu regum, adeo vt adorent eum omnes reges, omnes gētes seruiāt ei. Magnificet ergo & anima tua dominū, quia hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Magnus erit & magna faciet tibi qui potens est, & sanctum nomen eius. *Luc.1.* Quod enim sanctius nomen, quàm quod filius altissimi vocabitur? Magnificetur & à nobis paruulis maL gnus dominus, quos vt faceret magnos, factus est paruulus. Paruulus, ait, natus est nobis:& filius datus est nobis. *Esa.9.* Nobis inquam, non sibi, qui vtique ante tempora multo nobilius natus ex patre, nasci temporaliter non indigebat ex matre. Non angelis quoque, qui cum magnum haberēt, paruulum non requirebant. Nobis ergo natus, nobis & datus, quia nobis necessarius. Iam de nobis nato & dato faciamus ad quod natus est & datus. Vtamur nostro in nostram vtilitatem, de saluatore salutem operemur. Ecce paruul⁹ in medio statuitur. O paruulus, paruulis desideratus. O verè paruulus, sed malitia, non sapientia. Studeamus effici sicut paruulus iste, discamus ab ipso quia mitis est & humilis corde: ne magnus videlicet deus sine causa factus sit homo paruus, ne gratis mortuus, ne in vacuum crucifixus. Discamus eius humilitatem, imitemur mansuetudinem, amplectamur dilectionem, cōmunicemus passionib⁹, lauemur in sanguine eius, ipsum offeramus propitiationem pro peccatis nostris: *Roma.8.* quoniam ad hoc ipse natus & datus est nobis. Ipsum oculis patris, ipsum offeramus & suis, quia & pater proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illū,& ipse filius semetipsum exinaniuit formam serui accipiēs: ipse tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est, & ipse peccata multorum tulit,& pro transgressoribus rogauit vt nō perirent. *Luca.23.* M Non possunt perire pro quibus filius rogat ne pereāt, pro quibus pater tradidit filium in mortē vt viuant. Acquāliter ergo ab vtroque speranda est venia, quibus æqualis est in pietate misericordia, par in voluntate potētia, vna in deitate substantia, in qua vnus cum eis spiritus sanctus viuit & regnat deus per omnia secula seculorum, Amen.

Homilia quarta Vnde supra.

NOn est dubium, quicquid in laudibus matris proferimus, ad filium pertinere, & rursum cum filium honoramus, a gloria matris non recedimus. Nam si iuxta Salomonem, filius sapiens, gloria est patris, *Prouer.10.* quanto magis gloriosum est matrem ipsius effici sapientiæ? Sed quid ego tento in eius laudibus, quam laudabilem prædicant prophetæ, perhibet angelus, narrat euangelista? Non ergo laudo, quia non audeo: sed tantum replico deuotus quod iam explicauit per os euangelistæ spiritus sanctus. Sequitur nanque, & ait: *Textus.* Et dabit illi dominus deus sedem Dauid patris sui. Verba sunt angeli ad virginem de promisso filio, promittentis quòd debeat possidere regnum Dauid. Quòd de stirpe Dauid duxerit originem dominus Iesus, nemo dubitat. Quæro autem quomodo dederit ei deus sedem Dauid patris sui, cum ipse in Hierusalem nō regnauerit, quinimo turbis cum volētibus cōstituere regem, non

A non acquieuerit, sed & ante faciem Pilati protestatus sit: Regnum meum non est de hoc mundo. Denique quid magnum promittitur ei qui sedet super Cherubim, quem propheta vidit sedentem super solium excelsum & eleuatum, sedere in throno Dauid patris sui? Sed nouimus quandam aliam Hierusalem ab ea quę nunc est in qua regnauit Dauid, significatam, multo ista nobiliorem, multo ditiorem. Hanc igitur puto hic fuisse significatam, illo videlicet vsu loquendi, quo sępe reperis in scripturis significans poni pro significato. Tunc sanè dedit illi deus sedem Dauid patris sui, quando constitutus est rex ab eo super Sion montem sanctum eius. Sed hic propheta de quo regno dixerat, expressius aperuisse videtur, in eo quòd non in Sion posuit, sed super Sion. Nam ideo fortassis dictum est super, quia in Sion quidem regnauit Dauid, super Sion verò regnum est illius de quo dictum est ad Dauid, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, de quo & dictum est per alium prophetam, Super solium Dauid & super regnum eius sedebit. Vides quia vbique reperis super: Super Sion, super sedem, super solium, super regnum. Dabit ergo ei dominus deus sedem Dauid patris sui, non typicam sed veram, non temporalem sed æternam, non terrenam sed cœlestem. Quæ idcirco (vt iam dictum est) memoratur fuisse Dauid: quia hæc in qua temporaliter sedit, æternæ illius gerebat imaginem. Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Hic quoque si domum Iacob temporalem accipimus, quomodo in illa quæ æterna nō est, in æternum regnaturus est? Quærenda est ergo domus æterna Iacob in qua regnet in æternum, cuius regni non erit finis. An non denique domus illa Iacob exasperās impie abnegauit eum, & insipiēter respuit ante faciem Pilati: quādo illo perhibēte, Regem vestrum crucifigam? vno ore respondendo clamauit: Non habemus regem nisi Cæsarem? Require itaque apostolum, & discernet tibi eum qui in occulto Iudæus est, ab illo qui in manifesto: & quæ in spiritu est circuncisionem, ab ea quę est in carne, & spiritualem Israël à carnali, & filios fidei Abrahæ à filiis carnis. Non enim, inquit, omnes qui ex Israël, hi sunt Israëlitæ: neq; qui semē sunt Abrahę, hi filij. Sequere ergo & dic: Similiter nō omnes qui ex Iacob, hi reputādi sunt in domo Iacob. Iacob quippe ipse est qui Israël. Solos igitur qui in fide Iacob perfecti inueniēdi sunt, reputa in domo Iacob, vel potius ipsos noueris fore spiritualē & æternā domū Iacob, in qua regnabit dominus Iesus ī æternū. Quis ex nobis est qui iuxta interpretationē nominis Iacob, supplantet diabolū de corde suo, luctetur cū vitiis & cōcupiscētiis suis: vt non regnet peccatum in suo mortali corpore, sed regnet in eo Iesus, & nunc quidē per gratiam, & in æternū per gloriam? Beati in quibus Iesus regnabit in æternum, quia & ipsi C cum eo regnabunt, & regni eius non erit finis. O quàm gloriosum est regnum illud, in quo reges cōgregati sunt, cōuenerunt in vnum, ad laudandum scilicet & glorificādum eū, qui super omnes est rex regum, & dominus dominātiū. De cuius splendidissima cōtemplatione fulgebūt iusti sicut sol in regno patris eorum. O si & mei peccatoris meminerit Iesus in beneplacito populi sui, cum venerit in regnū suum. O si me in illa die, quando traditurus est regnū deo & patri, visitare dignabitur in salutari suo, ad videndum scilicet in bonitate electorum suorum, ad lætandum in lętitia gentis suæ, vt laudetur etiam à me cū hæreditate sua. Veni interim domine Iesu, aufer scādala de regno tuo quod est anima mea, vt regnes tu (qui debes) in ea. Venit enim auaritia, & vēdicat in me sibi sedem, iactātia cupit dominari mihi, superbia vult mihi esse rex, luxuria dicit ego regnabo, ambitio, detractio, inuidia & iracundia certant in meipso de meipso, cuius ego potissimum esse videar. Ego autem quantū valeo resisto, renitor quantum iuuor, dominū meū Iesum reclamo, ipsi me defendo, quia ipsius me iuris agnosco. Ipsū mihi deū, ipsum mihi dominū teneo & dico, nō habeo regem nisi dominum Iesum. Veni ergo domine, disperge illos ī virtute tua, & regnabis in me, quia tu es ipse rex meus & deus meus, qui mādas salutes Iacob. Dixit autē Maria ad angelū. Quomodo fiet istud, quoniam virum nō cognosco? Primo quidem prudēter tacuit, cum adhuc dubia cogitabat, qualis esset ista salutatio, malens nimirum humiliter nō respondere, quàm temerè loqui quod nesciret. Iam vero cōfortata & benè præmediata, angelo quidem foris loquēte, sed deo intus persuadēte: (erat enim dominus cum illa, dicēte angelo, Dominus tecū) ita ergo cōfirmata, fide scilicet depellēte timorem, lætitia verecundiam, dixit ad angelum. Quomodo fiet istud, quoniam virū non cognosco? Non dubitat de facto, sed modum requirit & ordinem. Nec enim quærit an fiet istud, sed quomodo. Quasi dicat. Cum sciat dominus meus, testis cōscientiæ meæ, votum esse ancillæ suæ nō cognoscere virum, qua lege, quo ordine placebit ei vt fiat istud? si oportuerit me frāgere votū vt pariā talem filium, & gaudeo de filio, & doleo de proposito. Fiat tamē voluntas eius. Sin verò virgo concipiam, virgo & pariā, quod vtique si placuerit ei, impossibile non erit, tunc scio vere, quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Quomodo ergo fiet istud, quoniam virum nō cognosco? Et respōdēs angelus dixit ei. Spiritus sanct⁹ superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Superius dicta est fuisse gratia plena, & nunc quomodo dicitur, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi? Nūquid potuit repleri gratia, & necdū habere spiritum sanctum, cum ipse sit dator gratiarum? Si autem iam spiritus sanctus in ea erat, quomodo adhuc tanquā nouiter superuēturus repromittitur? An fortè ideo non dixit simpliciter, veniet in te, sed addidit super, quia & prius quidē in ea fuit per E multam gratiam, sed nunc superuenire nunciatur, propter abūdantioris gratiæ plenitudinem quam effusurus est super illā? At verò cū plena iā sit, illud amplius quomodo capere poterit? Si autē plus aliquid capere potest, quomodo & ante plena fuisse intelligēda est? An prior quidē gratia eius tantū repleuerat mētē, sequēs verò etiā vētrē perfundere debeat, quatenus scilicet plenitudo diuinitatis quę ante in illa, sicut & ī multis sanctorū spiritualiter habitabat, etiā sicut ī nullo sanctorū corporaliter in ipsa habitare incipiat? Ait itaq;. Spiritus sanct⁹ superueniet in te, & virt⁹ altissimi obūbrabit tibi. Quid est: & virtus altissimi obūbrabit tibi? Qui potest capere, capiat. Quis enim excepta fortasis illa, quę hoc sola in se fœlicissime meruit experiri, intellectu capere, ratione discernere posit, qualiter splendor ille inaccessibilis virgineis sese visceribus infuderit, & vt illa inaccessibilē accedere ad se ferre potuisset, de portiūcula eiusdē corporis cui se animatē cōtēperauit, reliquæ massæ vmbraculum fecerit? Et fortasse propter hoc maxime dictū est: Obumbrabit tibi, quia res nimirum in sacramēto erat, & quod sola per se trinitas in sola & cum sola virgine voluit operari, soli datū est nosse, cui soli datū est experiri. Dicatur ergo: Spiritus sanctus superueniet in te, qui vtiq; sua potētia fœcūdabit te. Et virtus altissimi obumbrabit tibi, hoc est, illū modū quo de spiritu sancto cōcipies, dei virtus, & dei sapiētia Christus, sic in suo F secretissimo consilio obumbrādo cōteget & occultabit, quatenus sibi tantū notus habeatur & tibi. Ac si angelus respōdeat ad virginē: Quid à me requiris, quod in te mox experieris? Sciens scies, & fœliciter scies, sed illo doctore quo & auctore. Ego autē missus sum nunciare virginalē conceptū, non creare. Nec potest doceri, nisi à donante: nec potest addisci nisi à suscipiente. Ideóque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Quod est dicere, Quoniā non est de homine sed de spiritu sancto quod cōcipies, cōcipies autem altissimi virtutē, hoc est filium dei: ideóq; & quod nascetur ex te sanctū, vocabitur filius dei, id est, nō solum qui de sinu patris in vterum tuum veniens obumbrabit tibi, sed etiā id quod de tua substātia sociabit sibi, ex hoc iam vocabitur filius dei, quemadmodū & is qui à patre est ante secula genitus, tuus quoq; amodo reputabitur filius. Sic autē & quod natum est ex ipso patre, erit tuus, & qđ nascetur ex te, erit eius: vt tamē nō sint duo filij, sed vn⁹. Et licet aliud quidem ex te, aliud ex illo sit, iam nō tamen cuiusque suus, sed vnus vtriusq; erit filius. Ideóq; & quod nascet ex te sanctū, vocabitur filius dei. Attēde quæso quàm reuerēter dixerit, quod nascetur ex te sanctū. Vt quid enim ita simpliciter sanctū, & absq; additamēto? Credo quia non habuit quid propriè dignéve nominaret illud eximiū, illud magnificū, illud reuerēdū, quod de purissima videlicet virginis carne cū sua

Ioban.18 Esaia.6. Luc.1. Psal.131. Esaia.9. Textus. Iohan.19. Roma.2. Colos.2. Roma.9. Matth.13. Textus. Textus. Textus. D

G anima vnico patris erat vniẽdum. Si diceret, sancta caro vel sanctus homo, vel sanctus infans, quicquid tale poneret, parum sibi dixisse videretur. Posuit ergo indefinite sanctum, quia quicquid illud sit quod virgo genuit, sanctum proculdubio ac singulariter sanctum fuit, & per spiritus sanctificationem, & per verbi assumptioné. Et adiecit angelus. Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa cõcepit filium in senectute sua. Quid fuit necesse etiam huius sterilis, virgini nunciare conceptum? Nunquid fortè dubiam adhuc & incredulam oraculo, recentiori voluit confirmare miraculo? Absit. Legimus & Zachariæ incredulitatem ab hoc ipso angelo fuisse castigatam: Mariam autem in aliquo reprehensam non legimus, quin potius fidem ipsius Elizabeth prophetante laudatam agnouimus. Beata es, inquit, quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ dicta sunt tibi à domino. Sed ideo sterilis cognatæ cõceptus virgini nũciatur, vt dum miraculum miraculo additur, gaudiũ gaudio cumuletur. Porrò necesse erat non modico lætitiæ & amoris præueniente inflammari incendio, quæ filium paternæ dilectionis cum gaudio spiritus sancti mox fuerat conceptura. Neque enim nisi in deuotissimo corde atque hilarissimo tanta se capere poterat dulcedinis & alacritatis affluẽtia. Vel ideo cõceptus Elizabeth nũciatur Mariæ, quia profectò decebat vt verbum mox diuulgandũ vbique, prius sciret virgo per angelum, quàm au-

H diret ab homine: ne mater videlicet dei à consiliis filij videretur amota, si eorum quæ in terris tam prope gererentur remansisset ignara. Vel ideo potius conceptus Elizabeth Mariæ nunciatus est, vt dum nunc saluatoris, nũc præcursoris edocetur aduẽtum, rerum tempus & ordinem tenens ipsa melius postmodum scriptoribus ac predicatoribus euangelij referret veritaté, quæ & plenè de omnibus à principio cœlitus fuerit instructa mysteriis. Vel ideo adhuc nunciatur Mariæ conceptus Elizabeth, vt audiens cognatam vetulam & grauidam, cogitet iuuencula de obsequio, sicque illa properante ad visitandum, paruulo prophetæ locus & occasio detur, quo minori adhuc domino sui officij valeat exhibere primitias: & dum ad se inuicem occurrit matrũ infantũmq; ab alterutro excitata deuotio, mirabilius fiat miraculum de miraculo. Vide autem ne hæc tam magnifica quæ ab angelo audis prænunciata, ab ipso speres perficienda. A quo ergo si quæris, ipsum audi angelum. Quia non erit, inquit, impossibile apud deum omne verbum. tanquam diceret, Hæc quæ ego tam fideliter promitto, non de mea, sed de illius qui me misit virtute præsumo: quia non erit impossibile apud eum omne verbum. Quale enim illi verbum impossibile poterit esse, qui omnia fecit in verbo? Mouet me & hoc in verbis angelicis, quòd signanter non ait, quia non erit impossibile apud deum omne factum, sed omne verbũ. An idcirco po-

Textus. (margin)

Textus. (margin)

I suit verbum, quia quàm facile possunt homines loqui quod volũt, etiã quod nullaten' facere possunt, tam facile imò incõparabiliter facilius valet deus opere implere quicquid illi verbo valent exprimere? Dicam apertius. Si hominibus tam facile esset facere quàm dicere quod volunt: & ipsis quoque non esset impossibile omne verbum. Nunc autem quoniam vulgaris & verus sermo est, multum interesse inter loqui & facere, sed apud homines, nõ apud deum: soli deo quia idem est facere quod loqui, idem loqui quod velle: merito nõ erit impossibile apud deũm omne verbũ. Verbi gratia. Potuerint præuidere & prædicere prophetæ virginé vel sterilem concepturam ac parituram, sed nunquid facere vt conciperent & parerent? Deus autem qui dedit eis posse præuidere, quàm facile potuit tũc quod voluit per illos prædicere, tam facile potuit nũc quando voluit per seipsum quod promisit implere. Siquidem apud deum nec verbũ dissidet ab intentione, quia veritas est: nec factũ à verbo, quia virtus est: nec modus à facto, quia sapiẽtia est: ac per hoc nõ erit impossibile apud deum omne verbum. Audisti virgo factum, audisti & modum, vtrũque mirum, vtrũque iucũdum. Iucundare filia Sion, & exulta satis filia Hierusalem. Et quoniam auditui tuo datum est gaudiũ & lætitia: audiamus & nos à te respõsum lætitiæ quod desideramus, vt iã exultẽt ossa humiliata. Audisti, inquam, factũ, & credidisti: crede & de modo quod audisti. Audisti quia concipies & paries filium, audisti

Zach. 9. (margin)

quòd nõ per hominem, sed per spiritũ sanctũ: expectat angelus respõsum, tempus est enim vt reuertatur ad deum qui misit illum. Expectamus & nos ô domina verbũ miserationis, quos miserabiliter premit sententia damnationis. Et ecce offertur tibi precium salutis nostræ, statim liberabimur si cõsentis. In sempiterno dei verbo facti sumus omnes, & ecce morimur: in tuo breui responso sumus reficiẽdi, vt ad vitã reuocemur. Hoc supplicat à te ô pia virgo flebilis Adam cum misera sobole sua exul de paradiso, hoc Abraham, hoc Dauid. Hoc cæteri flagitant sancti patres, patres scilicet tui, qui & ipsi habitãt in regione vmbræ mortis. Hoc totus mũdus tuis genibus prouolutus expectat. Nec immerito, quando ex ore tuo pendet consolatio miserorum, redemptio captiuorum, liberatio damnatorũ: salus denique vniuersorum filiorum Adam, totius generis tui. Da virgo respõsum festinanter. O domina respõde verbum quod terra, quod inferi, quod expectant & superi. Ipse quoque omniũ rex & dominus quantum concupiuit decorem tuum, tantũ desiderat & responsionis assensum: in qua nimirũ proposuit saluare mũdũ. Et cui placuisti in silẽtio, iã magis placebis ex verbo: cũ ipse tibi clamet è cælo: O pulchra inter mulieres, fac me audire vocé tuam. Si ergo tu eũ facias audire vocé tuã, ipse te faciet videre saluté nostrã. Nunquid nõ hoc est quod quærebas, quod gemebas, qđ diebus & noctibus orãdo suspirabas? Quid igitur? Tu es cui hoc promissum est, an aliã expectamus? Imò tuipsa, nõ alia. Tu inquã illa ꝓmissa, illa expectata, illa desiderata, ex qua sanct' pater tuus Iacob iã morti appropinquãs vitam sperabat æternã, cum dicebat: Expectabo salutare tuũ domine. in qua denique & per quã deus ipse rex noster ante secula disposuit operari saluté in medio terrę. Quid ab alia speras quod tibi offertur? Quid per aliam expectas quod per te mox exhibebitur, dummodo præbeas assensum, respõdeas verbũ? Respõde itaq; citi' angelo, imò per angelum domino. Responde verbũ, & suscipe verbum. Profer tuum, & cõcipe diuinum. Emitte transitoriũ, & amplectere sempiternũ. Quid tardas? Quid trepidas? Crede, cõfitere & suscipe. Sumat humilitas audaciam, verecũdia fiduciam. Nullatenus cõuenit nũc vt virginalis simplicitas obliuiscatur prudentiam. In hac sola re ne timeat prudés virgo præsumptionem: quia etsi grata in silentio verecũdia, magis tamẽ nũc in verbo pietas necessaria. Aperi virgo beata cor fidei, labia cõfessioni, viscera creatori. Ecce desideratus cũctis gentibus, foris pulsat ad ostium. O si te morãte pertransierit, & rursus incipias dolens quærere quem diligit anima tua! Surge, curre, aperi. Surge per fidé, curre per deuotioné, aperi per confessioné. Ecce, inquit, ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Semper solet esse gratię diuinę familiaris virtus humilitas. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Humiliter ergo respõdet, vt sedes gratiæ preparetur. Ecce, inquit, ancilla domini. Quæ est hęc tam sublimis humilitas, quæ cedere nõ nouit honoribus, insolescere gloria nescit? Mater dei eligitur, & ancillam se nominat. Nõ mediocris reuera humilitatis insigne, nec oblata tãta gloria obliuisci humilitatem. Non magnũ est esse humilem in abiectione. magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. Si me miserum homũcionem meis decepta simulationibus ad aliqué vel mediocré honorem prouexerit ecclesia, deo nimirũ hoc vel propter mea vel ꝓpter subditorũ peccata permittẽte: nõnne statim oblit' qui fuerim, talé me puto, qualis ab hominibus (qui cor non vidét) putatus sum? Credo sanè, cõsciẽtiã nõ attẽdo, & reputans nõ honoré virtutibus, sed virtutes honori, eo sanctiorem, quo superiorem me æstimo. Videas plerosq; in ecclesia de ignobilib' nobiles, de pauperib' diuites factos, subito intumescere, pristinæ obliuisci abiectionis: genus quoque suum erubescere, & infimos dedignari paréntes. Videas & homines pecuniosos ad honores quosq; ecclesiasticos peruolare: móxq; sibi applaudere sanctitatem, vestium duntaxat mutatione, nõ mẽtium: & dignos se æstimare dignitate, ad quã ambiendo peruenerunt, quódq; (si audeo dicere) adepti sunt nũmis, attribuere meritis. Omitto autẽ de his quos excęcat ambitio, & honor ipse superbiendi eis materia est. Sed video (quod magis doleo) post spretã seculi pompã, nonnullos in schola humilita-

K (margin)

Cant. 2. (margin)

L (margin)

Gene. 49. (margin)

Textus. (margin)

Iaco. 4. (margin)

M (margin)

A tis superbiã magis addiscere, ac sub alis mitis humilisq; magistri grauius insolescere, & impatiẽtes amplius fieri in claustro, quàm fuissent in seculo. Quodq; magis peruersum est, plerique in domo dei non patiuntur haberi contemptui, qui in sua non nisi contemptibiles esse potuerunt: vt quia videlicet vbi à pluribus honores appetuntur, ipsi locum habere non meruerunt, saltem ibi honorabiles videãtur, vbi ab omnibus honores contemnuntur. Video & alios (quod non sine dolore videri debet) post aggressam Christi militiã, rursus secularibus implicari negotiis, rursus cupiditatibus terrenis immergi: cũ magna cura erigere muros, & negligere mores: sub prætextu quoque communis vtilitatis, verba vendere diuitib⁹, & matronis salutationes: sed & cõtra Imperatoris sui edictum concupiscere aliena, & sua cum lite repetere, non audiẽtes Apostolum ex imperio regis tubicinantẽ: Hoc ipsum, inquit, delictũ est in vobis, quòd causas habetis, quare non magis fraudem patimini? Itáne mundum sibi, & se mundo crucifixerunt, vt qui antea vix in suo vico vel oppido cogniti fuerant, modò circumeuntes prouincias, & curias frequentantes, regum notitias, principúmq; familiaritates assecuti sint? Quid de ipso habitu dicã, in quo iam non calor, sed color requiritur, magísque cultui vestium quàm virtutũ insistitur? Pudet dicere, vincũtur ĩ suo studio mulierculę, quãdo à monachis preciũ affectatur in vestibus, non necessitas:

1. Cor. 6.

B nec saltem forma religionis retenta in habitu, ornari nõ armari appetunt milites Christi: qui dum se preparare ad prelium, & cõtra aëreas potestates prætendere paupertatis insigne debuerant (quod vtique aduersarij valde formidant) in mollitie vestimentorum pacis potius præferentes indicium, vltro se hostibus sine sanguine tradunt inermes. Nec aliũde hæc omnia mala contingunt, nisi quòd illam qua seculum deseruimus, deserentes humilitatem, dum per hoc cogimur inepta denuo sectari studia seculariũ, canes efficimur reuertentes ad vomitum. Audiamus itaq; quotquot tales sumus, quid illa responderit, quę dei mater eligebatur, sed humilitatem nõ obliuiscebatur. Ecce, ait, ancilla domini: fiat mihi secundum verbum tuum. Fiat, desiderij est signum, non dubitationis indicium. Et per hoc quòd dicit, fiat mihi secũdum verbum tuum, magis intelligenda est affectum exprimere desiderantis, quàm effectum requirere more dubitantis. quanquam nil obstet intelligi, fiat, esse verbũ orantis. Nemo quippe orat nisi quod credit & sperat. Vult autẽ à se requiri deus etiam quod pollicetur. Et ideo fortè multa quæ dare disposuit, prius pollicetur, vt ex promissione deuotio excitetur: sicq; quod gratis daturus erat, deuota oratio promereatur. Sic pius dominus, qui omnes homines vult saluos fieri,

C merita nobis extorquet à nobis: & dũ nos præuenit tribuendo quod retribuat gratis, agit ne gratis tribuat. Hoc vtique prudens virgo intellexit, quãdo præuenienti se muneri gratuitę promissionis, iunxit meritũ suę orationis: fiat (inquiẽs) mihi secundum verbum tuum. Fiat mihi de verbo secũdum verbum tuum. Verbum quod erat in principio apud deum, fiat caro de carne mea secũdum verbum tuum. Fiat obsecro mihi verbum non prolatum quod transeat, sed conceptũ vt maneat, carne videlicet indutũ, non aëre. Fiat mihi non tantũ audibile auribus, sed & visibile oculis, palpabile manibus, gestabile humeris. Nec fiat mihi verbũ scriptum & mutum, sed incarnatum & viuum: hoc est, non mutis figuris mortuis in pellibus exaratũ, sed in forma humana meis castis visceribus viuaciter impressum: & hoc nõ mortui calami depictione, sed sancti spiritus operatione. Eo videlicet modo fiat mihi, quo nemini ante me factũ est, nemini post me faciendum. Porrò multipharíam multísque modis olim deus loquutus est patribus in prophetis: & aliis quidem in aure, aliis in ore, aliis etiam in manu factum esse verbum domini memoratur: mihi autẽ oro vt in vtero fiat iuxta verbum tuum. Nolo autem vt fiat mihi aut declamatoriè prædicatum, aut figuraliter significatum, aut imaginatoriè somniatum, sed silenter inspiratum, personaliter incarnatum, corporaliter inuisceratum. Verbum igitur quod in se nec poterat fieri, nec indigebat, dignetur in me, dignetur & mihi fieri secũdum verbum tuum. Fiat quidem generaliter omni mundo, sed specialiter fiat mihi secundum verbum tuum.

D *Excusatio eiusdem quòd locum hunc euangelicum post expositores alios explanare voluerit.*

Lectionem euangelicam exposui sicut potui: nec ignoro quòd non omnibus placebit, sed scio me ob hanc rem multorum fore indignationi obnoxium: & aut iudicabor superfluus, aut pręsumptor: quòd videlicet post patres qui hũc ipsum locum plenissimè exposuerunt, rursus in eodem nouus expositor ausus fuerim mittere manum. Sed si quid dictum est post patres quod non sit contra patres, nec patribus arbitror, nec cuiquam displicere debere. Vbi autẽ dixi quod à patribus accepi, dum sic absit typus præsumptionis, vt non desit fructus deuotionis, patiẽter audiãt de superfluitate causantes. Nouerint tamen qui me tanquã de ociosa & non necessaria explanatione suggillant, non tam intendisse exponere euangelium, quàm ex euangelio sumere occasionẽ loquẽdi quod loqui delectabat. Si verò peccaui, quòd propriã magis ex hoc excitari deuotionem, quàm communem quæsierim vtilitatem, potens erit pia virgo apud suũ misericordem filium hoc meum excusare peccatum, cui hoc meum qualecunque opusculum deuotissimè destinaui.

In vigilia natalis domini, Sermo I. De pronunciatione, Iesus Christus filius Dei nascitur in Bethleem Iudæ.

E Sonuit vox lætitiæ in terra nostra, vox exultationis & salutis in tabernaculis peccatorum. Auditum est verbum bonum, verbum consolatorium, sermo iucunditate plenus, dignus omni acceptione. Iubilate montes laudem, & omnia ligna syluarum plaudite manibus ante faciem domini, quia venit. Audite cœli, & auribus percipe terra, obstupesce & lauda vniuersitas creaturę, sed tu magis ô homo. Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudæ. Quis tam lapidei cordis, cuius anima nõ liquefacta sit in hoc verbo? Quid annũciari dulcius poterat? quid delectabilius cõmendari? Quid tale vnquã auditũ est, aut quid simile aliquãdo mũdus accepit? Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleẽ Iudę. O breue verbum de verbo abbreuiato, sed cœlesti suauitate refertum. Laborat affectio, mellifluæ dulcedinis copiam latius effundere gestiens, nec inueniens verba. Tanta siquidem est gratia sermonis huius, vt continuò incipiat minus sapere si vel vnum iota mutauero: Iesus Christus filius Dei nascitur in Bethleem Iudæ. O natiuitas illibata sanctitate, honorabilis mundo, amabilis hominibus collati magnitudine beneficij, inuestigabilis etiam angelis sacri profunditate mysterij, & in his omnibus admirabilis singulari excellentia nouitatis: vtpote quæ nec primam similem visa est, nec habere sequẽtem. O partus solus sine dolore, solus nescius pudoris, corruptionis ignarus, non reserans, sed consecrans virginalis vteri templum. O natiuitas supra naturam, sed pro natura: miraculi excellentia superans, sed reparans virtute mysterij. Fratres, generationem istam quis enarrabit? Angelus nunciat, virtus obumbrat altissimi, superuenit spiritus: virgo credit, fide concipit: virgo parturit, virgo permanet. Quis nõ miretur? Nascitur altissimi filius, deus de deo genitus ante secula: nascitur verbum infans: quis vel satis miretur? Nec sane ociosa natiuitas, aut infructuosa dignatio maiestatis. Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudę. Vos qui in puluere estis, expergiscimini & laudate: ecce dominus veniet cũ salute. Venit cũ salute, venit cum vnguẽtis, venit cũ gloria. Neque enim sine salute Iesus, neque sine vnctione Christus, nec sine gloria venit Dei filius. Siquidem ipse salus, ipse vnctio, ipse gloria, sicut scriptum est: Gloria patris, filius sapiẽs. Fœlix anima, quę gustato salutis fructu trahitur & currit in odore vnguentorũ, vt videat gloriam eius gloriã quasi vnigeniti à patre. Respirate perditi, venit Iesus quęrere & saluũ facere quod perierat. Morbidi cõualescite, venit Christus qui contritos corde sanat vnctione misericordiæ suæ. Exultate quicũq; estis grandia concupiscentes: descendit ad vos filius dei, vt regni sui faciat cohæredes. Ita obsecro sana me domine, & sanabor: saluũ me fac, & saluus ero: glorifica, & ero gloriosus. Sic nempe benedicet anima mea dominũ, & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius, cum propitiatus fueris omnibus iniquitatib⁹ meis, sanaueris omnes infirmitates meas, repleueris in bonis desiderium meum. Hæc

F

Prouer. 10.

G tria dilectissimi sapit mihi quòd audio nasci Iesum Christũ filium dei. Quare enim vocamus nomẽ eius Iesum, nisi quia ipse saluum faciet populum suũ à peccatis eorum? Aut quare Christus nominari voluit, nisi quia computrescere faciet iugum à facie olei? Quare filius dei factus est homo, nisi vt homines faceret filios dei? Volũtati autem eius quis resistit? Iesus, qui iustificat: quis est qui condemnet? Christus qui sanat, quis est qui vulneret? Filius dei qui exaltat, quis est qui humiliet? Nascitur ergo Iesus, gaudeat quisquis ille est, quẽ perpetuæ dãnationis reum adiudicabat conscientia peccatorũ. Excedit quippe pietas Iesu omnem criminum quantitatem seu numerositatem. Nascitur Christus, lætetur quicunq; vitiis expugnabatur antiquis. Siquidem ante faciem vnctionis Christi nullus omnino stare poterit morbus animę quamlibet inueteratus. Nascitur filius dei, exultet qui magna solet desiderare, quia magnus munerator aduenit. Fratres, hic est hæres, deuote suscipiamus eum. sic enim & hæreditas nostra erit. Qui enim proprium filium dedit, quomodo non omnia nobis simul cũ illo donauit? Nemo discredat, nemo hæsitet, habemus testimonium credibile nimis: Verbum caro factũ est, & habitauit in nobis. Fratres habere voluit vnigenitus dei, vt esset in multis fratrib' primogenitus ipse. Vtiq; nihil hęsitet ipsa pusillanimitas fragilitatis humanę: pri' ipse factus est hominũ frater, factus est hominis filius, factus est homo.

Ioan. 1.

H Si & hoc homo iudicat incredibile, fidẽ astruunt oculi. Iesus Christus natus est in Bethleẽ Iudę. Et vide dignationẽ. Non in Hierusalem ciuitate regia, sed in Bethleẽ, quæ minima est in milibus Iuda. O Bethleẽ parua, sed iam magnificata à domino, magnificauit te qui factus est in te paruus ex magno. Lætare Bethleẽ, & per omnes vicos tuos festiuum hodie alleluia cãtetur. Quæ tibi ciuitas, si audiat, nõ inuideat preciosissimum illud stabulum, & illius pręsepij gloriã? In vniuersa siquidem terra iam celebre est nomẽ tuum, & beatam te dicunt omnes generationes. Vbique gloriosa dicũtur de te ciuitas dei: vbique psallitur, quia homo natus est in ea, & ipse fundauit eã altissimus. Vbiq; inquã pręedicatur, vbiq; clamatur, quia Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudę. Nec ociosum quod additur, Iudæ, siquidẽ admonet nos eius quę ad patres facta est repromissio. Nõ auferetur, inquit, sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gẽtium. Salus quippe ex Iudæis, sed salus vsq; ad fines terrę. Iuda, ait, te laudabũt fratres tui. Manus tuæ in ceruicibus inimicorũ tuorũ, & cætera quę de Iuda illo nusquã legimus, sed in Christo videm' impleta. Ipse est enim leo de tribu Iuda, de quo & additur: Catulus leonis Iuda. ad prædam, inquit, fili mi ascẽdisti. Magnus prędator Christus, qui priusquam sciat vocare patrem aut matrem, Samariæ spolia diripit. Magnus prędator Christus, qui

Gen. 49.

Vbi supra.

Esa. 8.

I ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem: nec tamen abstulit quidquã, sed magis ipse dedit dona hominibus. Has itaq; & cęteras similes prophetias impletas in Christo (de eo siquidẽ & prædictas) ad mẽtẽ reuocat quod dicitur, Bethleẽ Iudæ: nec omnino quærere est, vtrum à Bethleem possit aliquid boni esse. Sanè quod ad nos spectat, discimus etiam ex hoc quemadmodũ suscipi velit, qui in Bethleẽ voluit nasci. Erat enim qui fortè ei sublimia quærẽda arbitraretur esse palatia, vbi cum gloria rex gloriæ susciperetur, sed nõ propter hoc à regalibus illis sedibus venit. In sinistra eius diuitiæ & gloria, in dextera longiturnitas vitę. horum omnium æterna in cœlis affluentia suppetebat, sed paupertas non inueniebatur in eis. Porrò in terris abundabat & superabundabat hæc species, & nesciebat homo precium eius. Hanc itaq; Dei filius cõcupiscens descendit vt eam eligat sibi, & nobis quoq; sua æstimatione faciat preciosam. Adorna thalamum tuum Sion, sed humilitate, sed paupertate. In his enim pãnis complacet sibi, & Maria testimoniũ perhibẽte, his sericis delectatur inuolui. Abominationes AEgyptiorũ immola Deo tuo. Considera denique quòd in Bethleem Iudę nascitur, & sollicitus esto quomodo Bethleẽ Iudæ inueniaris, & iam nõ in te quidem suscipi dedignetur. Bethleem quippe domum panis, Iuda sonat cõfessionem. Tu ergo si diuini verbi pabulo repleas animam tuam, fideliterq;, etsi non digna, certè quanta potes deuotione suscipias panem illũ, qui de cœlo descen-

Prouer. 3.

K dit, & dat vitam mũdo, dominicum videlicet corpus Iesu, vt veterem vtrem corporis tui noua illa resurrectionis caro reficiat & sustineat, quatenus nouũ quod intus est vinum, hoc solidatus glutino valeat cõtinere: si denique ex fide viuas, & nequaquam gemere oporteat, quia oblitus sis comedere panem tuum: Bethleem factus es, dignus planè susceptione dominica, si tamen confessio non defuerit. Sit proinde Iudæa sanctificatio tua: confessionẽ & decorem induere, quam maximè stolam in ministris suis Christus acceptat. Deniq; breuiter tibi vtrũque commendat Apostolus: Corde, inquiens, creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Iustitia siquidem in corde, panis in domo. Est enim iustitia panis. Et beati qui esuriũt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Sit ergo in corde iustitia, & iustitia quæ ex fide est. Hæc enim sola habet gloriam apud deum. sit etiam in ore confessio ad salutem, & securus iam suscipe eum qui in Bethleem Iudæ nascitur, Iesum Christum filium dei.

Rom. 10.

Matth. 5.

In vigilia natalis domini, de eo quod scriptum est: O Iuda & Hierusalem nolite timere, cras egrediemini, & dominus erit vobiscum. Sermo II.

O Iuda & Hierusalem nolite timere.] Veros alloquimur Iudæos, nõ litera, sed spiritu: semen Abrahã, cuius multiplicatio sicut promissa legitur, sic videtur impleta. Neque enim filij carnis, sed filij promissionis deputantur in semine. Sed nec illi Hierusalẽ dicimus, quę occidit Prophetas. Vnde enim illã consolemur, super quam dominus fleuit, quæ data est in subuersionem? Illi dicimus, quæ de cœlo noua descendit, Nolite timere ô Iuda & Hierusalẽ. Nolite timere veri cõfessores, qui nõ solùm ore, sed toti pariter, & omni parte domino confitemini, induti confessionem sicut vestimentum, imò quorum omnia interiora domino confitẽtur, & omnia ossa dicunt, Domine, quis similis tibi? non sicut hi qui confitentur se nosse deum, factis autem negant. Vera confessio est, si omnia opera nostra, fratres, opera eius sint, & confiteantur ei. Confiteantur autẽ gemina quadam confessione, vt duplicibus vestiamini, id est cõfessione peccatorũ vestrorũ, & cõfessione laudis diuinæ. Tũc enim veri Iudæi eritis, si omnis vita vestra cõfiteatur vos peccatores, & dignos multo maioribus pœnis: deum verò summe bonũ, qui pro his leuibus & transitoriis pœnis, æterna condonat supplicia quæ meruistis. Quisquis enim ardenter nõ desiderat pœnitentiã, videtur operibus dicere, nõ indigere se pœnitẽtia: & ita suã non confitetur culpam, aut non posse prodesse ei pœnitentiam: sic & diuinã nõ confitetur bonitatẽ. Vos autem estote veri Iudæi, sed & Hierusalem vera, vt nihil iam timeatis. Est enim Hierusalem visio pacis. Visio, nõ possessio, cuius fines dominus posuit pacẽ, nõ initium sanè, nec medium. Si ergo pacẽ non habetis, imò quia perfectã in hoc seculo habere nõ potestis, saltẽ videte eam, intuemini, considerate, & desiderate eã. Illuc sint oculi cordis vestri, ad pacẽ sese dirigat intẽtio vestra, vt omnia quęcunq; facitis, huius pacis quę exuperat omnẽ sensum, desiderio faciatis: in omnibus hoc intẽdatis, vt reconciliati pacem habeatis ad deum. His dicimus, nolite timere. hos consolamur, non eos qui viam pacis non cognouerũt. Nã si illis dicitur, Cras egrediemini: cõminatio nõ consolatio erit ista. Soli nimirũ dissolui desiderant, & egredi concupiscunt, qui pacem vident, & sciunt si terrestres domus eorum huius habitationis dissoluantur, quoniam ædificationem habẽt ex deo, & non illi qui in insaniam versi suis compedibus delectantur. Denique hi tales moriendo non tam egressi dicendi sunt, quàm ingressi: qui nõ in lucem, nõ in libertatem vadunt, sed in carcerem, sed in tenebras, sed in infernum. Vobis autem dicitur: Nolite timere, cras egrediẽmini, & iam nõ erit timor in finibus vestris. Multos quidem habetis hostes: carnẽ, qua nullus potest esse vicinior hostis: præsens seculum nequã, quod vndiq; circumfusum est vobis: principes tenebrarum, qui viam vestram obsident in aëre collocati. Attamẽ nolite timere, cras egrediemini, id est in proximo. Cras enim, in proximo est. Vnde & sanctus Iacob ait: Cras respondebit mihi iustitia mea. Tres enim dies sunt de quibus etiam legimus: Viuificabit nos post duos dies, in die tertia resuscitabit nos. Vnus sub Adam, alter in Christo, tertius cũ Christo. Vnde & ibi subditur, Sciemus sequemúrque

2. Para. 20.

L

Psal. 85.

M

2. Para. 20.

Gen. 30.

Osea. 6.

A que vt cognoscamus dominum. & hic dicitur, Cras egrediemini, & dominus erit vobiscum. His enim dicitur, qui dimidiauerunt dies suos, in quibus periit dies in qua nati sunt, quæ est dies Adę, dies peccati, cui Hieremias quoq; maledicebat, dicens: Maledicta dies in qua natus sum. Omnes enim in illa nascimur. Vtinam pereat in nobis omnibus dies illa, dies nebulæ & caliginis, dies tenebrarum & turbinis, quam nobis fecit Adam, quam fecit inimicus, qui dixit: Aperiētur oculi vestri. Ecce verò illuxit nobis dies redemptionis nouæ, reparationis antiquæ, fœlicitatis æternę. Hęc est dies quā fecit dominus, exultemus & lętemur in ea, quia cras egredie-mur. Vnde, nisi de conclaui huius seculi, de ergastulo huius corporis, de compedibus necessitatis, curiositatis, vanitatis, & voluptatis, quæ etiā inuitis nobis pedes tenēt affectionis? Quid enim spiritui nostro cum terrenis? Cur non spiritualia desiderat, spiritualia quærit, spiritualia sapit? O spiritus, qui de sursum estis, quid vobis cum infimis? Quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quę super terram. Sed corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitātem. Necessitates multæ miseri huius corporis detinēt nos. Viscus quidam praui desiderij, & delectationis terrenæ volare non patitur, & citius retrahit mentem, si fortè aliquando subleuetur. Sed nolite timere, cras egrediemini de lacu miseriæ, & de luto fecis. Nam vt inde vos educeret, infixus est ipse quoque in limo profundi. Nolite ergo timere, cras egrediemini de corpore mortis, & de omni corruptione peccati. Agite diem istum in Christo, vt ambuletis sicut & ipse ambulauit. Qui enim dicit se in Christo manere: debet sicut ipse ambulauit, & ille ambulare. Nolite ergo timere, quia cras egrediemini, & sic semper cū domino eritis. Vel quia signanter dictum, & dominus erit vobiscum: sic intelligamus, vt dum sumus in corpore, possimus nos esse cum domino, id est adhærere eius voluntati: sed non ille nobiscum, vt consentiat voluntati nostræ. Vellemus enim iam liberi esse, concupiscimus dissolui, egredi desideramus, sed adhuc differt ille certa ex causa. Cras egrediemur, & dominus erit nobiscum: vt quicquid voluerimus velit, & in nullo à nostra voluntate discordet. Itaque Iuda & Hierusalem nolite timere si perfectionem quam desideratis, nondum potestis adipisci: sed quod minus habet imperfectio conuersationis, suppleat humilitas confessionis: & imperfectum vestrum viderunt oculi dei. Propterea enim mandata sua mandauit custodiri nimis, vt videntes imperfectionem nostram deficere, & non posse implere quod debet, fugiamus ad misericordiam, & dicamus: Quoniam melior est misericordia tua super vitas. & qui non possumus in vestitu innocentiæ seu iustitiæ, appareamus vestiti confessione. C Confessio enim & pulchritudo in conspectu domini, si tamen sit (vt diximus) non oris tantùm, sed etiam totius hominis, vt omnia ossa nostra dicant, Domine quis similis tibi? idque solius pacis intuitu, & desiderio reconciliationis ad deum. Talibus enim dicitur, O Iuda & Hierusalem nolite timere, cras egrediemini. id est, quàm citò à corpore exierit anima, omnes simul affectiones, omnia desideria quibus per vniuersum interim mundum dispersa & ligata tenebatur, dissoluētur, & egredietur de visco hoc: & dominus erit vobiscum. Nimis id quidem vobis videri potest, si tamen ad vos respicitis, & non ad ea quæ expectant vos. Nónne hoc vniuersus mundus expectat? Creatura enim subiecta est vanitati: & cadente homine, quem constituerat dominus dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suę, tota simul hæreditas corrupta est. Inde distemperatus aër, terra in operibus Adæ maledicta, & omnia subdita vanitati. Nec sanè reparabitur hæreditas, donec reparentur hæredes. Vnde & iuxta Apostoli testimonium, Ingemiscit quoque & parturit vsque adhuc. Nec soli vtique huic mundo, sed & angelis & hominibus spectaculum facti sumus. Me, inquit, expectant iusti, donec retribuas mihi. Et martyres cum iudicij diem postularent, non tāquam vindictæ cupidi, sed perfectionem desiderātes beatitudinis, quam tunc habituri sunt, acceperunt diuinum responsum: Sustinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum. Acceperūt ergo iam singulas stolas, sed non vestientur duplicibus, donec vestiamur & nos. Vadia tenemus & obsides ipsa eorum corpora, sine quibus consummari non possunt, nec ea recipient sine nobis. Vnde de patriarchis & prophetis ait Apostolus: Deo melius aliquid prouidente pro nobis, vt non sine nobis consummarentur. O si cognosceremus & nos quomodo expectant, & quantum desiderant aduentum nostrum, quàm sollicite quærunt, quàm libenter audiunt bona de nobis! Quid tamen de his loquor, qui didicerunt ex his quæ passi sunt, compassionem, quādò & ipsi nos angeli sancti desiderāt? Nónne de vermiculis istis, & de puluere isto restaurandi sunt muri cœlestis Hierusalem? Putatis quantum desiderant ciues cœlestes instaurari ciuitatis suæ ruinas? Quomodo solliciti sunt vt veniant lapides viui, qui coædificentur eis? Quomodo discurrunt medij inter nos & deum, fidelissimè portantes ad eum gemitus nostros, & ipsius nobis gratiam deuotissimè reportantes? Planè non dedignabuntur vt simus eorum socij, quorum facti sunt iam ministri. Nónne enim omnes administratorij sunt spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiūt salutis? Festinemus obsecro dilectissimi, festinem⁹, tota nos multitudo cœlestis curię expectat. Exultare angelos fecim⁹ quādo conuersi sumus ad pœnitentiam: proficiamus, & festinemus complere de nobis eorum lætitiam. Væ tibi quicunque es qui deliberas redire ad lutum, reuerti ad vomitum. Putásne placatos habebis in iudicio, quos tanto & tam sperato priuare vis gaudio? Exultauerunt cum nos ad pœnitentiam venimus, tanquam super his quos ab ipsa inferi porta cernerent euocari. Quid nunc erit, si ab ipsa paradisi ianua reuerti viderint, & abire retrorsum eos qui iam pedem alterum in paradiso posuerunt? Nam etsi corpora inferius, sed corda sursum. Currite fratres, currite: non soli angeli, sed & ipse angelorum vos creator expectat. Nuptiæ paratæ sunt, sed nondum plena domus: adhuc expectantur, de quibus nuptiæ impleantur. Expectat vos pater & desiderat, non solùm propter nimiam charitatem suam qua dilexit vos: (vnde & vnigenitus, qui in sinu patris est, ipse enarrauit, Pater, inquiens, amat vos) sed propter semetipsum, sicut loquitur per prophetam: Propter memetipsum ego faciam, non propter vos. Quis enim implēdum dubitet quod promisit filio, dicens: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam? Et alibi: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Non contenentur omnes inimici eius, dum nos qui sumus membra eius, aliquatenus impugnabunt. Non implebitur hæc promissio, donec nouissima inimica destruatur mors. Nam de filio quis nesciat quantum desideret fructum natiuitatis, & totius vitæ quam gessit in carne, denique fructum crucis & mortis suæ, precium sanguinis preciosi? Nónne traditurus est regnum deo & patri, quod acquisiuit? Nónne ei restauraturus est creaturas suas, pro quibus pater illum misit in terras? Expectat nos & spiritus sanctus. Est enim charitas & benignitas, in qua prædestinati sumus ab æterno: nec dubium quin prædestinationem suam velit impleri. Ergo quia paratę sunt nuptiæ, & omnis nos curiæ cœlestis frequētia desiderat & expectat, curramus non quasi in incertum, curramus desideriis, & profectu virtutū. Proficere, proficisci est. Dicamus singuli: Aspice in me, & miserere mei, secundum iudiciū diligentium nomen tuum. Non sicut ego merui, sed sicut illi decreuerint, miserere. Dicamus item, Sicut fuerit volūtas in cœlo, sic fiat. Itémque, Fiat voluntas tua. Scimus quoniam scriptum est: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Aut quis accusabit aduersus electos Dei? An non licet, inquit, mihi facere quod volo? Hæc sit interim consolatio nostra charissimi, donec egrediamur, & dominus sit nobiscum. Qui magna sua misericordia, ad beatam illam egressionem, & ad clarum illud cras nos perducat, & in hoc quoque proximo cras visitare nos, & nobiscum esse dignetur: vt si quis forte in tentatione qualibet detinetur, ipso miserante qui prædicare venit clausis apertionem, cras egrediatur: vt cū gaudio salutari suscipiamus coronam paruuli regis nostri, ipso præstante qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

Margin: Hiere. 20. Gene. 3. Psal. 117. Col. 3. Sapien. 9. B 1. Ioan. 2. Psal. 118. Psal. 118. Psal. 62. C Psal. 95. Roma. 8. Psal. 141. Apoc. 6. D Hebr. 11. E Ioan. 16. Psal. 2. Psal. 109. F Psal. 118. 1. Mach. 3. Rom. 8. Matt. 20.

G *In vigilia natalis domini Sermo tertius.*

HOdie scietis quia veniet dominus, & mane videbitis gloriam eius. Quique terrigenæ, & filij hominum, audite. Vos qui in puluere estis, expergiscimini & laudate: quia veniet medicus ad ægrotos, redemptor ad venditos, ad errantes via, ad mortuos vita. Venit quippe qui proiiciat in profundum maris omnia peccata nostra, qui sanet omnes infirmitates nostras, qui nos propriis humeris ad propriæ dignitatis reportet originẽ. Magna est ista potentia, sed plus est miranda misericordia, quòd sic venire voluit, qui potuit subuenire. Hodie, inquit, scietis quia veniet dominus. Verba hęc quidẽ suo loco & tẽpore in scriptura posita sunt, sed nõ incongrue illa vigiliç dominicç natiuitatis Ecclesia mater aptauit. Ecclesia, inquam, illa quæ secũ habet consilium & spiritum sponsi & dei sui, cui dilectus inter vbera commoratur, ipsam cordis sui sedẽ principaliter possidens, & conseruans. Nimirũ ipsa est quæ vulnerauit cor eius, & in ipsam abyssum secretorum dei oculũ cõtemplationis immersit, vt & illi in suo, & sibi in eius corde perennem faciat mansionem. Cũ ergo ipsa in scripturis diuinis verba vel alterat vel alternat, fortior est illa cõpositio, quàm positio prima verborũ: & fortasis tãto fortior, quantum distat inter figuram & veritatem, inter lucem & vmbram, inter dominam & ancillam. Hodie scietis quia veniet dominus. Secundũ æstimationem meam duo in verbis istis dies nobis expressius commendantur. Primus, qui à primi hominis lapsu labitur vsque ad finem mundi: dies cui sancti sæpius maledixisse noscũtur. Ab illa enim lucidissima die in qua conditus fuerat Adam, eiectus est, & in has rerum contrusus angustias, diem tenebrosum incurrit, & penè à lumine veritatis extinctus. In hac die nascimur vniuersi, si tamen dies debet & non potius nox vocari. nisi quòd lumẽ rationis quasi quãdam scintillulam nobis insuperabilis illa misericordia dereliquit. Secunda verò dies erit in splendoribus sanctorum, in perpetuas æternitates, cũ inclaruerit illud serenissimum mane cui est misericordia repromissa, & absorpta erit mors in victoria: cũ dimotis vmbris & tenebris splendor veræ lucis sursum & deorsum, intus & exterius cũcta pariter occupabit. Auditam fac mihi mane misericordiã tuam, ait sanctus. &, Repleti sumus mane misericordia tua. Sed ad nostrũ diem reuertamur, qui tanquam custodia in nocte pro sua breuitate dicitur, qui tãquam nihilum & inane ab illo familiari spiritus sancti organo nominatur, cum dicit: Quoniã omnes dies nostri defecerũt. &, Defecerunt sicut fumus dies mei. &, Dies mei sicut vmbra declinauerũt. Parui & pessimi sunt omnes dies vitę meę, ait ille sanctus patriarcha, qui vidit dominũ facie ad faciẽ, qui cum eo tam familiariter loquebatur. Et quidem in hac ipsa die homini Deus rationẽ præstat, tribuit intelligentiã, sed necesse est vt exeuntẽ de hoc mundo illuminet lumine scientiæ suæ, ne si de domo carceris & vmbra mortis extinctus exierit, illuminari nõ valeat in æternũ. Ideo quippe vnigenitus dei Sol iustitiæ tanquã immensi & præclari luminis cereus in huius mũdi carcerem illuminatus est & accẽsus, vt omnes qui illuminari voluerint, ad illũ accedant, illique iungantur, vt nihil medium inter illos sit & ipsum. Peccata enim nostra separant inter nos & deum: sed illis sublatis, vero lumini illuminandi, & quasi concorporandi connectimur in idipsum: sicut lumen extinctum lumini lucẽti & ardẽti sine aliquo medio cõiungitur vt illuminetur, quatenus per exemplũ visibilium, effectus rerũ inuisibilũ cognoscamus. Ad hoc igitur tam magnũ & præfulgidũ sidus, iuxta prophetam, illuminemus nobis lumen scientiæ, priusquam de mundi huius tenebris exeamus, ne de tenebris trãseamus ad tenebras, & tenebras sempiternas. Quæ est autem ista scientia? Profecto scire quia veniet dominus, etsi quando veniet, scire non possumus. Hoc est illud totũ quod postulatur à nobis. At, inquis, ista scientia omnium est. Quis enim nesciat vel nominẽ tenus fidelis, quia veniet dominus, quia venturus est iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuique iuxta opera sua? Non omnium ista est scientia fratres mei, sed nec multorũ: paucorũ est, quia reuera pauci sunt qui saluãtur. Putásne quia illi qui cũ male fecerint lętãtur, & exultãt in rebus pessimis, vel sciãt vel recogitẽt quia veniet dominus? Si dixerint ipsi, tu noli credere, quia qui dicit se nosse deũ, & mandata eius non custodit, mendax est. Confitentur, ait Apostolus, se nosse deũ, factis autem negãt. Quia fides sine operibus mortua est. Nõ enim ita se omni impuritate pollucrent, si dominũ venturum scirent vel formidarẽt, sed vigilarent vtiq;, & non sinerent tam grauiter perfodi conscientias suas. Scientia autẽ ista in primo gradu operatur pœnitudinẽ & dolorem, vt risum in luctum, cantũ in planctum, gaudium in mœrorem conuertat, & incipiãt tibi displicere, quæ vehemẽter ante placuerãt: & illa specialiter horreas, quę specialiter appetebas. Sic enim scriptũ est: Quia qui addit scientiam, addit & dolorem: vt veracis & sanctæ scientiæ sit dolor subsequens argumentũ. In secũdo verò gradu operatur correctionẽ, vt iam non exhibeas membra tua arma iniquitatis peccato, sed coërceas gulã, iugules luxuriã, superbiam deprimas, & facias seruire corpus sanctitati, quod iniquitati antè seruierat. Pœnitudo enim sine correctione nõ proderit, sicut sapiens ait: Vnus ædificans, & vnus destruẽs, quid prodest eis nisi labor? Vnus orans, & vnus maledicens, cuius vocẽ exaudiet deus? Qui enim baptizatur à mortuo, & iterũ tãgit eum, nihil proficit lauatio eius, sed iuxta saluatoris sententiam verendum est ne ei aliquid deterius cõtingat. Sed quia hęc diutius haberi nõ possũt, nisi circa se multa circũspectione mẽs indefessa vigilet & attẽdat: in tertio gradu operatur sollicitudinẽ, vt iam sollicitus incipiat ambulare cum deo suo, & ex omni parte scrutetur ne vel in leuissima re tremẽdę illius maiestatis offẽdatur aspectus. In pœnitudine accẽditur, in correctione ardet, in sollicitudine lucet, vt interius & exterius renouetur. Hic iam respirare incipit à tribulatione malorũ & dolore, & timoris magnitudinẽ spirituali lætitia tẽperare, ne suorũ enormitate scelerum, abundantiori tristitia absorbeatur. Hinc etsi timet à iudice, sperat à saluatore, cum iã in animo eius timor & lætitia obequitent & obuient sibi, plerunque timor lætitiam superet, lætitia sæpius timorẽ excludat, & intra sui gaudij concludat arcanum. Fœlix conscientia, in qua luctamẽ huiusmodi indesinenter cõficitur, donec quod mortale est absorbeatur à vita, donec euacuetur timor qui ex parte est, & succedat letitia, quod perfectũ est: quia nõ timor sempiternus, sed lętitia sempiterna erit ei. Iam verò sic ardẽs & lucens nõdum in domo se esse confidat, vbi sine omni timore ventorũ accẽsum lumẽ soleat deportari, sed meminerit se esse sub dio, & vtraq; manu studeat operire quod portat, nec credat aëri, etiã si videat esse trãquillũ. Repẽtè enim & hora qua nõ putauerit mutabitur, & si vel ad modicũ manus remiserit, lumẽ extinguetur. Quòd etsi etiam ardor portantis manus (vt quandoq; fieri solet) adusserit, eligat potius pati, quàm retrahere manus suas, quia in momẽto, in ictu oculi poterit exufflari. Si essemus in domo illa non manu facta, æterna in cœlis, vbi nullus inimicus intrat, nullus exit amicus, nihil esset timẽdum. Nunc verò tribus malignissimis & validissimis ventis expositi sumus, carni, diabolo, & mundo, qui conscientiam illuminatã moliuntur extinguere, insufflantes in cordibus nostris desideria mala, motus illicitos, & ita te repẽte turbãtes, vt vix prænoscere valeas vnde venias, aut quò vadas. Ex quibus etsi duo sæpius intermittũt, à tertio tamen nemo vnquam sufflãdi inducias extorsit. Ideo vtrisque manibus & cordis & corporis anima est tegẽda, ne fortè quæ iã illuminata fuerat, extinguatur, nec cedendũ vel recedendum etiã si grauis tẽtationum feruor vtriusq; hominis statum vehemẽter afflixerit, sed dicendũ cũ sancto: Anima mea in manibus meis semper. Eligamus potius ardere, quàm cedere. Et sicut quod in manibus nostris tenemus, non facilè obliuiscimur: sic nunquã obliuiscamur negotium animarũ nostrarũ, & illa cura principaliter vigeat in cordibus nostris. Cum ergo sic lũbi nostri accincti fuerint, & lucernæ ardentes, custodiendæ sunt vigiliæ noctis supra gregem cogitationum & actionũ nostrarũ: vt si in prima vigilia, vel secunda, vel tertia dominus venerit, paratos nos inueniat. Prima vigilia est rectitudo operis, vt ad hãc quã iurasti regulã, omnẽ vitã exæquare coneris, nec transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui, in omnibus viæ & vitæ huius exercitiis non declinãs ad dexteram neque ad sinistram. Secunda, puritas intentionis, vt simplex oculus totũ corpus lucidum faciat, vt quidquid feceris, propter deũ facias, & ad locum vndę exeũt gratiæ

Margin notes: H; I; Psal. 142.; Psal. 89.; Psal. 39.; Psal. 101.; Gene. 47.; 1. Ioan. 2.; K; Ad titũ 1.; Iaco. 2.; Ecclẽs. 1.; Eccli. 34.; Ioan. 5.; L; M; Sẽper timendũ est quandiu sumus in hoc seculo.; Psal. 118.

A tiæ reuertantur, vt iterũ fluant. Tertia est custodia vnitatis, vt in cõgregatione positus, voluntates aliorum tuis voluntatibus anteponas: vt nõ solũ sine querela, sed & cum gratia inter fratres maneas, portãs omnes, orãs pro omnibus, vt & de te quoque dicatur: Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Hierusalem. Ita ergo in hac die aduẽtus vnigeniti nobis verã scientiã accendit, scientiam inquã illam, quę nos doceat quia veniet dominus, quę sit morũ nostrorũ perpetuũ & stabile fundamẽtum. Et mane, inquit, videbitis gloriam eius. O mane, ó dies quę melior es ĩ atriis domini super milia, quãdo erit mẽsis ex mẽse, & sabbatũ ex sabbato, cum splendor lucis & feruor charitatis vsq; in altißima illa magnalia terrarũ incolas illustrabit! Quis de te cogitare, nedũ aliquid præsumat recitare? Interim tamẽ ædificemus fratres fidem nostram, vt si mirabilia illa quæ nobis reseruantur, videre nõ possumus, saltẽ mirabilia quæ propter nos in terris facta sunt, aliquantulum contemplemur. Tria opera, tres mixturas fecit omnipotẽs illa maiestas in assumptiõe nostræ carnis: ita singulariter mirabilia, & mirabiliter singularia, vt talia nec facta sint, nec facienda sint amplius super terrã. Cõiuncta quippe sunt adinuicẽ deus & homo, mater & virgo, fides & cor humanũ. Admirabiles istę mixturę, & omni miraculo mirabilius, quo-

B modo tam diuersa, támq; diuisa abinuicem, inuicẽ potuerũt cõiungi. Et primò quidem intuere creationẽ, positionem & dispositionẽ rerum, quanta sit videlicet in creatione potẽtia, quãta in positione sapiẽtia, in cõpositione quãta benignitas. In creatione vide quàm multa & quàm magna potẽter creata sunt, in positione q̃ sapienter cuncta locata sunt, in bonitate quàm benigne suprema & infima cõnexa sunt, tã amabili quã admirabili charitate. Huic enim limo terreno vim vitalẽ miscuit, vt in arborib⁹, vnde surgit venustas in foliis, in florib⁹ pulchritudo, sapor ĩ fructibus & medicina. Nec hoc cõtẽtus, adiecit etiã vim sensibilẽ limo nostro, vt in pecoribus, quæ nõ solùm vitam habeant, sed & sentiant, quinquepertita sensificatione vigẽtes. Addidit adhuc honorare fimum nostrum, & ei vim rationalẽ immisit, vt in hominibus, qui non solum viuunt, sentiunt, sed & discernunt inter cõmodum & incõmodum, inter bonũ & malũ, inter verum & falsum. Voluit quoq; infirmiora nostra abundantiori gloria sublimare, & cõtraxit se maiestas, vt quod melius habebat, videlicet seipsum, limo nostro cõiungeret, & in persona vna sibi inuicẽ vnirentur deus & limus, maiestas & infirmitas, tãta vilitas, & sublimitas tanta. Nihil enim deo sublimius, nil vilius limo, & tamen tanta dignatione deus descendit in limũ, tantáque dignitate limus ascendit ad deũ, vt quicquid in eo deus fecit, li-

C mus fecisse credatur: quidquid limus pertulit, deus ĩ illo pertulisse dicatur, tã ineffabili quàm incõprehensibili sacramento. Et attẽde, quia sicut in illa singulari diuinitate trinitas est in personis, vnitas in substãtia: sic in ista speciali cõmixtione trinitas est in substãtiis, in persona vnitas: & sicut ibi personę nõ scindunt vnitatẽ, vnitas non minuit trinitatem: ita & hic persona nõ confundit substantias, nec substantiæ ipsæ personæ dissipãt vnitatẽ. Summa illa trinitas hanc nobis exhibuit trinitatẽ, opus mirabile, opus singulare inter omnia & super omnia opera sua. Verbum enim & anima & caro in vnã conuenere personã, & hæc tria vnũ, & hoc vnum tria, nõ confusione substãtię, sed vnitate personę. Hæc est prima & superexcellẽs mixtura, & hęc prima inter tres. Aduerte homo quia limus es, & nõ sis superbus: quia deo cõiunctus es, & non sis ingratus. Secũda mixtura est virgo & mater, admirabilis planẽ & singularis. A seculo nõ est auditũ quòd virgo esset quę peperit, quòd mater esset quæ virgo permãsit. Nunquã iuxta rerum ordinẽ virginitas vbi fœcunditas prædicatur, nec fœcũditas vbi virginitas integra cõseruatur. Sola hęc est in qua virginitas & fœcũditas obuiauerunt sibi. Ibi semel factũ est, quod factum nõ fuerat, nec fiet in æternum, quia nec primã similẽ visa est, nec habere sequẽtẽ. Tertia est fides & cor humanũ, & hæc quidẽ prima & secunda inferior, sed nõ minus forsitã fortis. Mirũ enim est quomodo cor humanũ his duobus fidẽ accõmodauit, quomodo credi potuit quòd deus homo esset, ꝙ virgo mãserit quæ peperisset. Sicut ferrũ & testa iungi nõ possunt, sic & hæc duo nequeunt commisceri, si nõ

D misceat glutinũ spiritus sancti. Ergóne credendum est quòd iste deus sit, qui ponitur in præsepio, qui vagit ĩ cunis, qui omniũ infantiliũ necessitatũ iniurias patitur, qui flagellatur, qui cõspuitur, qui crucifigitur, qui ponitur ĩ sepulchro, & inter duos lapides cõcluditur excelsus & immẽsus? Illáne virgo erit, quæ lactat puerũ, cui maritus cõtinuus comes est? in cõuiuio, in thalamo? qui ducit illã in Aegyptum, reducit ab Aegypto, & solus cũ sola tam lõginquam, tam secretam cõficit viã? Quomodo potuit hoc persuaderi generi humano, vniuerso orbi terrarũ? Et tamẽ tã facilè, tam potẽter persuasum est, vt mihi id credibile faciat credẽtiũ multitudo. Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus elegerũt mille mortibus mori, q̃ vel ad momentum ab ista fide deficere. Et hæc quidem mixtura excellẽs, sed excellẽtior secũda: tertia verò excellentissima est. Primã auris audiuit, sed oculus nõ vidit: quia auditũ est & creditum vsq; in fines terræ magnũ illud pietatis sacramẽtũ: sed tamẽ oculus (deus) nõ vidit absq; te, quomodo te intra virginei vẽtris angustias humano corpori coniũxisti. Secundã oculus vidit, quia se fœcundã & virginẽ illa singularis regina cõspexit, quæ conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo: cognouit & Ioseph, nõ minus testis quàm custos tãtę virginitatis. Tertia in cor hominis ascẽdit, cum quod factũ est, sicut factũ est creditũ est: cũ magis oraculo quàm oculo credidimus, cũ quę dicta vel facta sunt, te-

E nemus firmißime, nullatenus dubitãtes. In prima vide quid, in secunda per quid, in tertia propter quid deus dederit tibi. Dedit tibi Christũ per Mariã propter sanitatẽ. In prima remediũ est, quia ex deo & homine cataplasma confectum est, quod sanaret omnes infirmitates tuas. Cõtusæ sunt autem & cõmixtæ hæ duæ species in vtero virginis tanquã in mortariolo, sancto spiritu tanquã pistillo illas suauiter cõmiscente. Sed quia indignus eras cui donaretur, datũ est Mariæ, vt per illã acciperes quicquid haberes. quę per hoc ꝙ mater est, genuit tibi deũ: per hoc quòd virgo est, exaudita est pro reuerẽtia sua, in causa tua & totius generis humani. Si sola mater esset, sufficeret ei vt saluaretur per filiorũ generationem. si sola virgo, sufficeret sibi, nec benedictus fructus ventris eius mũdi precium esset. Cum ergo in prima sit remedium, in secunda adiutorium est: quia nihil nos deus habere voluit, quod per Marię manus non transiret. In tertia autem meritum est, quia cum hæc firmiter credimus, iam meritum habemus: & in fide sanitas est, quia qui crediderit, saluus erit.

Item in vigilia natalis domini Sermo IIII.

HOdiernum quidem sermonem ordinis nostri cõsuetudo non exigit, sed crastina opus erit circa missarum solennia diutius occupari: & hora breuis, sermonis lõgitudinẽ

F nõ admittet. Propterea nõ abs re puto preparare hodie corda vestra tantæ solẽnitati, præsertim cũ sit profundißima sacramẽti huius & incõprehẽsibilis altitudo, & tãquã fons vitæ quo magis hauriatur, eo magis exuberãs nunquam valeat exhauriri. Deniq; scio quẽadmodũ abundet pro Christo tribulatio vestra, & vtinã abũdet & cõsolatio vestra per ipsum. Nã mũdialem quidẽ cõsolationẽ vobis offerre nec libet nec licet. Vilis enim est & ad nihil inutilis huiusmodi cõsolatio, & (quod magis est metuẽdũ) etiã veræ ac salubris cõsolationis est impedimẽtum. Propterea qui delectatio est & gloria angelorũ, ipse factus est salus & cõsolatio miserorũ: qui in ciuitate sua magn⁹ & sublimis valde beatificat ciues, ipse in exilio paruulus & humilis valde lętificat exules: & qui in altißimis est gloria patris, factus est in terra pax hominibus bonæ volũtatis. Paruulus enim datus est paruulis, vt magnus detur magnis: & quos iustificat paruulus, magnificet postmodũ & glorificet magnus & gloriosus. Hinc sine dubio vas electionis quod de plenitudine paruuli huius acceperat, (licet enim paruulus, sed plenus, plenus gratia & veritate, & in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter) hinc vtiq; Paulus eructat verbũ illud bonũ, quod his diebus frequẽter audistis: Gaudete in domino semper, iterũ dico gaudete. Gaudete, inquit, de exhibitione, iterum gaudete de promissione: quoniam & res plena gaudio, & spes plena gaudio est. Gaudete quia iã percepistis dona sinistræ, gaudete quia expectatis prẽmia dexterę. Læua, inquit, eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Læua quidem leuat, dextera su-

Marginalia: 2. Mac. 15. — Ioan. 1. — Colo. 2. — Philip. 4. — Cant. 2.

G scipit. Lęua medetur, & iustificat: dextera amplectitur & beatificat. In læua eius merita, in dextera verò præmia cótinentur. In dextera, inquá, delicię, ĩ sinistra sunt medicinę. Sed attende pium medicú, attéde medicum sapienté. Considera diligentius q̃ noua medicamina portet, vide quàm non modo preciosas, sed & speciosas attulerit medicinas, non solú perutiles ad sanitatis fructú, sed & delectabiles ad aspectú, & suaues ad gustú. Deniq; primá eius medicinã, primum quod in sinistra portat attéde, & cóceptú inuenis sine semine. Intuere obsecro quale sit istud, quàm nouum, quàm admirabile, q̃ amabile, quàm iucúdú. Quid enim pulchrius quàm generatio casta? quid gloriosius quàm sancta & syncera cóceptio, in qua nihil pudoris est, nihil sordis, nihil corruptióis? At quoniã min' fortassis detineret nos grata licet admiratio nouitatis, nisi fructus quoq; salutis & vtilitatis consideratio animú delectaret, cóceptus iste nó modo gloriosus in ipsa quasi exteriori specie, sed & preciosus in interiori virtute: vt secúdú quod scriptum est, In sinistra domini gloria simul & diuitiæ inueniãtur, diuitiæ inquã salutis, cum gloria nouitatis. Quis enim potest facere mundú de immúdo conceptum semine, nisi qui solus sine omni illicita & immúda cóceptus est voluptate? In ipsa radice & origine mea infect' & inquinat' sum, immúda est conceptio mea, sed est à quo tollatur ista confusio. Ipse eam tollit, in qué solum ipsa non cadit. Diuitias salu-

Prou.3. *Iob.14.*

H tis habeo, quibus redimã propriæ conceptionis impuritaté, Christi purissimã cóceptioné. Adde adhuc domine Iesu, innoua signa, immuta mirabilia: nam priora quidé ipsa consuetudine viluerút. Planè enim solis ortus & occasus, terræ fœcúditas, téporum vicissitudo, miracula sunt, & magna miracula, sed totiens hæc vidimus, vt iam non sit qui attédat. Innoua signa, & immuta mirabilia. Ecce, ait, noua facio omnia. Quis hoc ait? Agnus vtiq; qui sedebat in throno. Agnus planè totus suauis, totus delectabilis, deniq; totus vnctus. Hanc enim interpretationé habet nomé eius, quod est Christ'. Cui poterit asper aut durus videri, qui nec ipsi matri in natiuitate quicquam asperitatis, quicquã intulit læsionis? O noua vere miracula. Cóceptus fuit sine pudore, partus sine dolore. Mutata est in virgine nostra maledictio Euę. Peperit enim filiú sine dolore. Mutata est, inquã, maledictio in benedictionem, sicut prędictum est per angelum Gabrielem: Benedicta tu in mulieribus. O beata, sola inter mulieres benedicta & nó maledicta, sola à generali maledicto libera, & à dolore parturiétium aliena. Nec mirú fratres si doloré non intulit matri, qui dolores totius mundi tulit, secundum quod Esaias ait: Quia verè lãguores nostros ipse tulit. Duo sunt quæ timet humana fragilitas, pudor & dolor. Vtrunq; Christus tollere venit, vnde & vtrunq; suscepit, quando (vt cætera sileam) morte, & morte turpissima condénatus est ab iniquis. Itaq; vt fidu-

Esa.36. *Apoc.5.* *Luc.1.* *Esa.53.*

I ciã nobis daret quod tolleret hæc à nobis, prius matré suam immunem ab vtroq; seruauit, vt nec in conceptu quicquam pudoris, nec in partu quicquã doloris existeret. Accumulãtur adhuc diuitię, crescit gloria, innouantur signa, & miracula immutãtur. Non solùm sine pudore conceptus, & sine dolore part', sed & mater est sine corruptione. O verè nouitas inaudita. Virgo peperit, & post partum inuiolata permansit, fœcunditatem prolis cum carnis integritate, & gaudium matris habés cú virginitatis honore. Iam securus expecto promissam mihi gloriam incorruptionis in carne mea, quandoquidem conseruata per eum est incorruptio etiam in matre sua. Facile erit ei per qué mater ipsa incorruptioné non perdidit pariendo, vt & corruptibile hoc incorruptioné induat resurgédo. Habes tamen adhuc maiores diuitias, habes gloriã ampliorem. Mater est sine corruptione virginitatis, filius sine omni labe peccati. Non cadit in matré Euæ maledictio, nó cadit in prolé generalis illa conditio, de qua dictú est per prophetam: Nemo múdus à sorde, nec infans cuius est vnius diei vita super terrã. Ecce infans sine sorde, solus inter homines verax, imò & veritas ipsa. Ecce agnus sine macula, agnus dei qui tollit peccata múdi. Quis enim peccata melius tolleret, quàm is in qué peccatum nó cadit? Iste sine dubio lauare me potest, qué constat inquinatú nó esse. Hæc manus opertú luto detergat oculú meum, quæ sola sine puluere est. Iste mihi festucã educat de oculo, qui nó habet trabé in suo, imò

Iob.25.

iste trabem educat de meo, qui nec exiguum pulueré habet

K in suo. Vidimus certe diuitias salutis & vitæ. Vidimus gloriã eius, gloriam quasi vnigeniti à patre. Quæris à quo patre? Et filius altissimi vocabitur. Manifestum est quis altissimus sit. Sed ne quis remaneat loc' dissimulationis: Quod ex te nascetur sanctum (ait angelus Gabriel ad Mariã) vocabitur filius dei. O vere sanctum. Nó dabis domine sanctum tuú videre corruptioné, quod nec matri quidé abstulit incorruptioné. Crescút miracula, multiplicãtur diuitiæ, thesaurus aperitur. Quæ generat, & mater & virgo est: qui generatur, deus & homo est. Sed núquid dabitur sanctum canibus, aut margaritæ porcis? Abscondatur certè thesaurus noster in agro, & pecunia nostra in sacculo reponatur. Operiatur cóceptus sine semine matris despõsatione, partus sine dolore vagitibus paruuli & mœrore. Abscódatur & parturiétis incorruptio legali purificatione, infantis innocétia solita circuncisione. Absconde, inquã, absconde Maria noui solis fulgorem, pone in præsepio, inuolue pannis infantem. Nam & ipsi pãni diuitiæ nostrę sunt. Preciosiores siquidé panni saluatoris omni purpura, & gloriosius hoc præsepe auratis regú soliis, ditior denique Christi paupertas cunctis opibus, cunctísq; thesauris seculi. Quid enĩ humilitate ditius, quid preciosius inuenitur, qua nimirú regnum cœlorú emitur, & diuina gratia acquiri-

Ioan.1. *Luc.1.* *Vbi supra.* *Psal.15.*

L tur? Sicut scriptum est: Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorú est regnú cœlorum. Et apud Apostolum: Deus superbis resistit, humilibus auté dat gratiã. Habes cómendatã à deo humilitatem in natiuitate. In hac enim exinaniuit semetipsum, formã serui accipiés, & habitu inuentus vt homo. Vis adhuc preciosiores diuitias & superexcelléte gloriã ĩuenire? Habes charitaté in passione. Maioré hac dilectioné nemo habet, vt animã suam ponat quis pro amicis suis. Hæ diuitiæ salutis & gloria, sanguis preciosus quo redépti sumus, & crux dominica in qua cú apostolo gloriamur. Mihi, inquit, absit gloriari, nisi in cruce dñi mei Iesu Christi. Et dicebat: Nihil arbitrat' sum me scire inter vos nisi Christú Iesum, & húc crucifixú. Ipsa est læua Christus Iesus, & hic crucifixus: nam dextera quidem Christus Iesus, & hic gloriosus. Christú, inquit, Iesum, & húc crucifixú. Fortasse crux ipsa nos sumus, cui Christus memoratur infixus. Homo enĩ formã crucis habet: quã si man' extéderit, exprimet manifestius. Loquitur auté Christus in psalmo: Infixus sum in limo profundi. Limum quidé nos esse manifestú est, quoniam de limo plasmati sumus. Sed tunc quidem limus paradisi fuimus, núc verò limus profundi. Infixus sum, inquit, nó pertransij, non recessi. Vobiscum sum vsq; ad cósummationé seculi. Ipse est enim Emmanuel, nobiscú deus. Nobiscú vtiq;, sed per sinistrã. Sic enim olim Thamar pariente, Zara prius solã protulit manum, quæ in sacraméto dominicæ passionis coccineo alligata est filo. Itaq;

Matth.5. *Iaco.4.* *Ioan.15.* *Gala.6.* *1.Cor.2.* *Psal.68.* *Gen.38.*

M iã quidé tenemus sinistrã, sed adhuc clamare necesse est: Operi manuú tuarú porriges dexteram. Nam delectationes in dextera tua vsq; in finé. Domine ostéde nobis dexterã, & sufficit nobis. Gloria, inquit, & diuitię in domo eius, vtiq; qui timet dñm. Sed in domo tua domine quid? Profecto gratiarú actio, & vox laudis. Beati qui habitant in domo tua domine, &c. Oculus enim non vidit, auris nó audiuit, & in cor hominis non ascédit quę pręparauit deus diligétibus se. Lux est enim inaccessibilis, pax est quæ exuperat omné sensum, fons est qui ascensum nescit, sed descésum. Non vidit oculus lucé inaccessibilé, nó audiuit auris pacé incóprehésibilé. Speciosi quidé pedes euágelizátiú pacé: sed licet in omné terrã exierit sonus eorú, pax tamé quæ exuperat omné sensum, nec ab ipsis quãta erat potuit capi, nedú aliorú aurib' tradi. Ait etiã Paulus ipse: Fratres, ego me nó arbitror comprehendisse. Fides quidé ex auditu, auditus auté per verbú dei. sed fides nó species, & promissio nó exhibitio pacis. Et quidem pax núc est etiã in terra hominibus bonę voluntatis. sed quid est pax ista ad illi' plenitudiné & supereminétiã pacis? Vnde & ipse dominus ait: Pacé meã do vobis, pacé relinquo vobis. Meã siquidé, quæ exuperat omné sensú, & est pax super pacé. Necdum capaces estis, propterea do vobis patriã pacis, & relinquo interim viã pacis. Sed quid est quod diximus, in cor hominis nó ascédit? Vtiq; quia fons est, & ascensum nescit. Scimus enim quia fontiú natura est riuos sectari cóualliú, mon-

Iob.14. *Psal.15.* *Psal.111.* *Psal.83.* *1.Cor.2.* *Rom.10.* *Philip.3.* *Ioan.14.*

dum

A tium ardua declinare, sicut scriptũ est: Qui emittis fontes in cõuallibus, inter mediũ montiũ pertransibũt aquæ. Hoc autem est vnde admonere sæpius studeo vestrã charitatẽ, quia deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiã. Fõs enim ad altiora nõ ascẽdit, q̃ sit locus eius vnde procedit. Sed videri potest secundũ hanc regulã nõ impediri à superbia vias gratiæ, præsertim cp ille primus superbus qui secundum scripturã rex est super omnes filios superbiæ, dixisse nõ legitur, Altior ero, sed, Ero, inquit, similis altisſimo. Attamẽ nõ mẽtitur apostolus, quoniã ille extollitur supra omne quod creditur aut quod colitur deus. Horret humanus audit' verbũ, sed vtinã horreat similiter animus cogitatũ malignum pariter & affectum. Dico enim vobis quòd non ille tantũ, sed & omnis superbus extollitur supra deũ. Vult enim deus fieri voluntatẽ suam, & superbus vult fieri suã. Iam videtur æqualitas, sed attẽde male congruã proportionẽ. Deus quidẽ in his tantùm quę ratio approbat, suã vult fieri voluntatẽ, superbus verò & cum ratione & cõtra rationẽ. Vides quoniam altitudo est, & non illuc perueniunt fluenta gratiæ. Nisi conuersi fueritis, inquit, & efficiamini sicut paruulus iste (se autẽ dicit, qui est fons vitę, in quo habitat & vnde manat plenitudo omniũ gratiarum) nõ intrabitis in regnũ cœlorum. Para proinde riuulos, aggeres terrenę & elatæ cogitationis disperge, cõformare filio hominis, nõ primo homini: quia fons gratiæ ĩ cor B hominis carnalis scilicet & terreni nõ ascendit. Oculũ quoque purga, vt videre posſis merisſimã lucẽ: & aurẽ tuam inclina ad obediẽdum, vt quãdoq; peruenias ad quietem perpetuã, & pacem super pacem. Lux enim est propter serenitatẽ, pax propter trãquillitatẽ, fons propter affluentiã & æternitatẽ. Fontẽ asſigna patri, ex quo nascitur filius, & procedit spiritus sanctus. lucem filio, qui est vtiq; cãdor vitæ æternæ, & lux vera illuminãs omnẽ hominẽ venientẽ in hunc mundum. pacem spiritui sancto, qui nimirum super humilem & quietum requiescit. Nec hoc dico tanquã propria ista sint singulorum. nam & pater lux est, vt sit filius lumẽ de lumine. & filius pax est, pax nostra, qui fecit vtraq; vnũ. & spiritus sanctus fons est aquę saliẽtis in vitam æternã. Sed quãdo ad hoc perueniemus? Quãdo adimplebis me domine letitia cũ vultu tuo. Gaudemus in te, quoniã visitasti nos oriẽs ex alto. iterum gaudemus expectãtes beatã spẽ in aduentu secũdo. Sed quãdo veniet plenitudo lætitiæ nõ de memoria, sed de præsentia: de exhibitione nõ de expectatione. Modestia vestra, ait apostolus, nota sit omnibus hominib'. dominus ꝓpe est. Dignũ est enim vt & modestia nostra nota sit, sicut domini dei nostri modestia cunctis innotuit. Quid enim magis incõgruũ, quàm vt immoderatè agat homo, cõscius propriæ infirmitatis, quandoquidem apparuit inter homines modestus dominus maiestatis? Discite, inquit, à me quia mitis sũ, & hu- C milis corde. vt posſit etiã modestia vestra ĩnotescere ceteris. Iã quod sequitur, Dominus prope est, de dextera debet intelligi. Nã de sinistra ipse loquitur: Ecce ego vobiscũ sum omnibus diebus vsq; ad cõsummationẽ seculi. Prope est dominus fratres mei, nihil solliciti sitis: in proximo est, & citius apparebit. Nolite deficere, nolite lassari: quærite eum dũ inueniri potest, inuocate eũ dũ prope est. Prope est dominus his qui tribulato sunt corde, prope est expectãtibus eũ, expectãtibus eum in veritate. Deniq; vis nosse q̃ prope est? Audi sponsam de sponso canentẽ: Quoniam ecce stat post parietem. Parietem istum, corpus tuum intellige, quod obstaculũ impedit vt eum qui prope est, nondum valeas intueri. Propterea Paulus ipse dissolui cupit, & cũ Christo esse: & clamãs miserabilius, Infœlix, inquit, ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Sic & ꝓpheta in psalmo, Educ, inquit, de carcere animã meam ad confitendum nomini tuo.

Psal. 103. Iaco. 4. Matth. 18. Ioan. 1. Philip. 4. Matth. 11. Matt. 28. Psal. 33. Cant. 2. Philip. 1. Rom. 7. Psal. 141.

Item in vigilia natalis domini, de responsorio Sanctificamini hodie. Sermo V.

SAnctificamini hodie, & estote parati: die enim crastina videbitis maiestatem dei in vobis. Celebraturi dominicę natiuitatis ineffabile sacramentum, iure quidem monemur fratres in omni sanctificatione præparari. Adest enim sanctus sanctorũ, adest ipse qui dixit: Sãcti estote, quia & ego sanctus sum, dominus deus vester. Alioquin quomodo non dabitur sanctum canibus, & margarita porcis, nisi prius illi ab iniquitate, isti ab illicita voluptate purgati decætero tota sollicitu- D dine fugiant, illi quidẽ vomitum, isti volutabrum luti? Susceperus olim diuina mãdata carnalis Israël, sanctificabatur in iustitiis carnis, in baptismatibus variis, in muneribus & hostiis, quæ nõ poterãt iuxta consciẽtiã perfectũ facere seruientem. Verùm hæc quidem omnia transiere, nimirum vsq; ad tempus correptionis imposita, quod vtiq; iam aduenit. Opportunè igitur ex hoc iã perfectã nobis indicitur sanctificatio, interna mãdatur ablutio, exigitur munditia spiritualis, dicente domino: Beati mundo corde, quoniã ipsi deũ videbũt. Ad hoc viuimus fratres, ad hoc nati, ad hoc vocati sumus, ad hoc nobis dies hodiernus illuxit. Erat aliquando nox, quando nemo poterat hæc operari. Erat nox in vniuerso orbe ante veri luminis ortũ, ante Christi natiuitatẽ. Erat nox etiam singulis quibusq; nostrũ ante suã cuiusq; conuersionẽ, & internã regenerationẽ. An non profundisſima nox, & densisſimæ tenebræ erãt super vniuersam faciẽ terræ, cum olim patres nostri factitios colerent deos, & insano penitus sacrilegio ligna & lapides adorarent? An nõ etiã cuiq; nostrum caliginosa nox erat, cum tanquã sine deo in hoc seculo viueremus, cũ ambularemus post cõcupiscẽtias nostras, cũ sectaremur carnis illecebras, cũ obtẽperarem' desideriis secularib', cũ exhiberemus mẽbra nostra arma iniquitatis peccato, cum seruiremus iniquitati ad iniquitatem, in quibus nũc meritò erubescimus tãquã operibus tenebrarũ? Qui dormiũt, nocte E dormiunt, apostolus ait: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. Et hæc quidẽ fuistis, sed excitati estis, sed sanctificati estis, si tamen filij lucis estis & filij diei, non noctis neq; tenebrarum. Siquidem pręco diei est etiã ille qui clamat: Sobrij estote, & vigilate. Et Iudęis loquebatur in pẽtecoste de condiscipulis: Quomodo hi ebrij sunt, cũ sit hora diei tertia? Hoc enim est quod ait eius coapostolus: Nox pręcesſit, dies autem appropinquauit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sic vt in die honeste ambulemus. Abiiciamus, inquit, opera tenebrarũ, somnolẽtiã scilicet & ebrietatẽ (quoniã, vt suprà meminimus, qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt) vt tanquã in die nõ dormitemus, sed ambulemus: atq; hoc quidẽ honeste, non temulẽtè. Vides hominẽ cuius ad omne bonum dormitat anima eius præ tædio? in tenebris est vsq; adhuc. Vides inebriatũ absinthio, sapientem plusquam oportet, nõ ad sobrietatem, cuius nec oculus visu, nec auris impleatur auditu, qui pecuniã aut simile aliquid diligẽs, nõ satietur, lõgã instar hydropici sitim bibens? filius noctis est & tenebrarum. Nec facilè separantur hęc duo, dicẽte scriptura: Quoniã ĩ desideriis est omnis ociosus, hoc est, in ebrietate omnis somnolẽt'. Sãctificemur ergo hodie, & parati simus, parati quidem hodie nocturnum excutiendo soporem. Porro sanctificati nihilo minus tanquam in die ab ebrietate nocturna, cupidinis noxiæ frenando furorẽ. In his enim duobus mãdatis tota lex pẽdet, & prophetę, quæ F sunt declinare à malo, & facere bonũ. Verùm hoc hodie. nã crastina nec in sanctificatione erit, nec in præparatione, sed ĩ visione vtiq; maiestatis. Crastina, inquit, die videbitis maiestatem dei in vobis. Hoc est quod ait patriarcha Iacob: Cras mihi respõdebit iustitia mea. Hodie enĩ iustitia colitur, cras respondebit: hodie exercetur, cras fructificabit. Alioquin quod nõ seminauerit homo, nec metet. Nec enĩ tũc videbit maiestatẽ, qui contempserit interim sanctitatẽ: nec orietur ei Sol glorię, cui Sol iustitię ort' nõ fuerit: nec illucescet ei dies crastina, cui non luxerit hodierna. Nimirũ idẽ ipse qui hodie quidem nobis factus est à deo patre iustitia, apparebit cras vita nostra, vt & nos cum eo appareamus in gloria. Hodie enim paruulus nascitur nobis, vt non apponat homo magnificare seipsum, sed cõuertamur magis, & efficiamur sicut paruuli. cras exhibebitur magnus dñs & laudabilis nimis, vt ipsi quoque magnificemur in laude, cum videlicet erit vnicuiq; laus à deo. Nimirũ quos hodie iustificauerit, cras magnificabit, & consummationi sanctitatis succedet visio maiestatis. Nec inanis visio, quæ non nisi in similitudine cõstat. similes enim ei erimus, quoniã videbimus eũ sicuti est. Vnde & hic quoq; nõ simpliciter dicitur, Videbitis maiestatẽ dei, sed additur signãter, in vobis. Hodie nimirũ tanquã in speculo nos in eo videmus, dum nostra suscipit: cras videbimus eũ in no-

Leuit. 20. Matt. 5. 1. Thess. 5. 1. Pet. 4. Act. 2. Rom. 13. Gen. 30.

G bis, quando iam sua donabit, cum ostendet nobis seipsum, & assumet nos ad seipsum. Hoc est quòd transeuntē sese ministraturū fore promisit, de cuius interim plenitudine accepimus, nō sanè gloriā ꝓ gloria, sed gratiā pro gratia: sicut scriptū est: Gratiā & gloriam dabit dominus. Ne ergo contēnas priora munera, si sequētia cōcupiscis: nec fastidias prius edulitū, si vis accipere quę sequūtur. Vel ꝓ ipso ferculo in quo apponitur, quod apponitur sumere nō recuses. Ferculum enim imputribile fecit sibi pacificus noster, corpus incorruptibile aptās sibi: in quo salutis epulas ministraret. Nō dabis, inquit, sanctum tuum videre corruptionem. Illud vtiq; de quo Gabriel ad Mariā, Quod nascetur, ait, ex te sanctū, vocabitur filius dei. Ab hoc igitur sancto hodie sanctificemur, vt maiestatem eius vbi dies illa aspirauerit, videamus. Siquidē dies sanctificatus illuxit nobis, dies salutis, nō gloriæ aut fœlicitatis. Deniq; donec passio sancti sanctorum annunciatur, qui nimirū in parasceue passus est, id est in die præparationis, meritò omnibus dicitur, Sāctificamini hodie, & estote parati. Sāctificamini magis ac magis de virtute in virtutē proficiēdo: & estote parati perseuerando. In quibus tamen sanctificabimur? Legi de quodam, dicente scriptura: Quoniā in fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum. neque enim hominibus sine lenitate, non plus quàm deo sine fide, placere possibile est. Meritò sanè in his monemur esse parati, quibus & deo cōueniamus, cuius maiestatem visuri sumus: & nobis inuicē, vt in nobis eam pariter videamus. Propterea siquidē oportet nos prouidere bona non solùm coram deo, sed etiam coram hominibus, vt non tantùm regi nostro, sed & conciuibus & cōmilitonibus nostris grati esse possimus. Et quidē ante omnia fides quęrenda est, de qua legitur, Fide mūdans corda eorū. Beati enim mundo corde, quoniā ipsi deum videbunt. Crede ergo te deo, cōmitte te ei, iacta in eum cogitatū tuum, & ipse te enutriet, vt fiducialiter & fideliter dicas: Dominꝰ sollicitus est mei. neque enim hoc sapiunt homines amantes seipsos, homines scioli, & solliciti pro se ipsis, curā carnis perficientes in desideriis, surdi ad vocem dicētis: Omnē sollicitudinem vestram proiicientes in eum: ipsi enim cura est de vobis. Nam sibi quidē ipsi fidere, non fidei, sed perfidiæ est: nec confidentiæ, sed diffidentiæ magis, in semetipso habere fiduciam. Is vere fidelis est, qui nec sibi credit, nec in se sperat, factus sibi tanquā vas perditum, sed sic perdens animam suam, vt in vitam æternam custodiat eam. Porrò id quidem sola facit humilitas cordis, vt nō sibi fidelis anima innitatur, sed deserens semetipsam ascendat iam de deserto innixa super dilectum, atque ideò deliciis affluēs. Sanè vt perfecta sit sanctificatio, etiam mansuetudinem & socialis vitę gratiam à sancto sanctorum discamus oportet, sicut ipse ait: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Quid enim huiusmodi hominē I dicere prohibet deliciis affluentē, qui suauis & mitis & multæ misericordię, omnibus omnia factus est, & vniuersos perfundit oleo quodā mansuetudinis & lenitatis, quo sic infusus est, sic perfusus etiā & superfusus, vt stillare videatur vndiq;? Felix qui gemina hac sanctificatione paratus dicere potest: Paratum cor meum deus, paratū cor meū. Habet hodie quidem fructum suum in sanctificationē, crastina die finem habiturus vitam æternam. Videbit enim maiestatem dei, quod vtiq; vita æterna est: sicut & veritas ait: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum deum, & quem misisti Iesum Christū. Reddet ei coronā iustitiæ iustus iudex in illū diem, cui sanè altera non succedet. Tunc videbit & affluet, & mirabitur & dilatabitur cor ipsius. Quousq; dilatabitur? Vsque ad videndam in se maiestatē dei. Nolite arbitrari fratres quòd illam vobis promissionem verbis explicare possimus. Sāctificamini hodie, & estote parati: crastina die videbitis & gaudebitis: & gaudium vestrū implebitur. Quid enim maiestas illa nō impleat? Etiā superimplebit & supereffluet, quādo mensuram bonā & confertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinus vestros. Vsque adeò quidem supereffluet, vt supra modū in sublimitate excedat nō modo merita, sed & vota, sicut verè potens est facere supra q̄ nos intelligere aut sperare possumus. Nam desideria quidē nostra in tribus maxime cōstituta vidētur, quod decet, quod expedit, quod delectat. Hæc sunt quæ concupiscimus, omnes quidem omnia, sed alius magis hoc, alius illud. Ille sic deditꝰ est voluptati, vt K nec honestatem satis reputet, nec vtilitatē: ille quæstui magis incubans & honestū dissimulat, & iucundum: ille voluptatis pariter & vtilitatis negligētior, solum vel maxime honorem sectatur. Nec verò reprehēsibile desiderium horum, sed si ibi quęrerentꝰ ea, vbi verè inueniremus. Hæc enī vbi verè sunt, vnum sunt: atq; ipsum vtique summum bonum, summa vtilitas, summa gloria, summa voluptas. Atq; hæc quidem quātum interim capere possumus, expectatio nostra est, & promissa nobis visio maiestatis in nobis, vt deus sit omnia in omnibus, omne iucundum, omne vtile, omne honestum.

Item in vigilia natalis domini, de pronunciatione ipsius. *Sermo VI.*

AVditum audiuimus plenum gratiæ dignum acceptione, Iesus Christus filius dei in Bethleem Iudæ nascitur. Anima mea liquefacta est in sermone isto, sed & spiritus meus in præcordiis meis æstuat, iucunditatem hanc & exultationem solito vobis desiderio eructare festinans. Iesus interpretatur saluator. Quid tam necessarium perditis, quid tam optabile miseris, quid tam vtile desperatis? Alioquin vnde salus, vnde vel tenuis aliqua spes salutis in lege peccati, in corpore mortis, in malitia hac diei & loco afflictionis, nisi noua nobis & insperata nasceretur? At tu fortè salutem optas, sed curationis acerbitatē teneritudinis pariter & ægritudinis ꝓprię cōscius reformidas. Ne timeas, Christꝰ est suauis planè, L & mitis, & multę misericordię, vnctus oleo lætitiæ præ participibus suis, eis nimirum, qui licet nō ipsam plenitudinem, de plenitudine tamen huius accipiūt participium vnctionis. Ne verò suauem audiens, inefficacem forè autumes saluatorem, additur etiā, filius dei. Qualis enim pater, talis filius, cui subest cum voluerit posse. Aut forsitan vtilitate salutis & iucunditate vnctionis audita, nescio quid submurmuras, puto etiā de honestate sollicitus. Saluatorē tibi gratularis adesse, vtpote iacens paralyticus in grabato, aut magis inter Hierusalem & Hierico semiuiuus in via. Amplius autē lætaris nec durum esse medicum, nec grauibus vti medicinis, ne tibi forsitā intolerabilior videatur breuis ipsa curatio, quàm diuturna ægritudo. Sic nimirum, sic vsq; hodie multi pereunt medicum fugientes, quòd Iesum quidem nouerint, sed Christū nesciant, humano sensu de multitudine & malignitate morborū, paratæ sibi medelæ molestiam æstimantes. Iam verò si certus es de saluatore, & nihilo minus Christum esse cognoscis non vtentē cauterio, sed vnguento, non vstione, sed vnctione curantem: vnum adhuc arbitror ingenuam posse mouere creaturā, ne fortè (quod absit) saluatoris huius non satis cōdigna videatur esse persona. Puto tamen non vsque adeo ambitiosus es & gloriæ cupidus, aut zelator honoris, vt ab vno quopiam è conseruis tuis si præstare posset hāc gratiam suscipere detrectares. Nam si angelus aut archangelus esset, M vel ex superiori quouis ordine spirituum beatorum, multo minus animositas tua quod causaretur, haberet. Nunc autem tanto ampliore tibi deuotione suscipiendus est iste saluator, quanto differentius præ cæteris omnibus nomen hæreditauit Iesus Christus filius dei. Et vide si non euidētius hæc tria ad pastores loquens angelus commendauit, gaudiū magnum quod euāgelizabat, exponēs, Quia, inquit, natus est vobis hodie saluator qui est Christus dominus. Exultemus igitur fratres in hac natiuitate, & multipliciter gratulemur in ea, quam & salutis vtilitas, & vnctionis suauitas, & filij dei maiestas tā eleganter illustrat, vt nihil desit ex omnibus quæ desiderantur, nec commodum, nec iucundum, nec honestum. Exultemus inquam ruminantes intra nosmetipsos & inuicem eructuātes suaue verbum, eloquium dulce: Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudæ. Nec mihi quis ad ista respondeat indeuotus, ingratus, irreligiosus: Nō est hoc nouum, olim auditū est, olim factum est: olim natus est Christus. Ego enim dico, olim & ante. Nec mirabitur olim & ante, cui propheticum illud occurrerit, in æternum & vltra. Natus est ergo Christus nō modò ante hæc nostra tempora, sed ante tēpora vniuersa. Verùm illa quidem natiuitas posuit tenebras latibulū suum, imò verò lucem magis habitat inaccessibilē: latet ī corde patris, in mōte vmbroso & cōdēso. Vt ergo aliquatenus innotesceret, natus est: & in tēpore natus ex carne, natus

Margin notes: Psal. 83. Psal. 15. Luc. 1. Eccli. 45. H Actu. 15. Matt. 5. Psal. 39. 1. Pet. 5. Matt. 11. Psal. 56. Ioan. 17. Luc. 6. Abdiæ. 1.

A natus in carne, factum est verbum caro. Quid tamen mirum si vsque hodie dicitur in ecclesia, Christus filius dei nascitur, quãdo tam longe antea dicebatur (haud dubiũ quin de ipso) Puer natus est nobis? Olim cœpit audiri verbum hoc, & nemo sanctorum aliquãdo fastidiuit. Siquidem Iesus Christus filius dei, heri & hodie & in æternũ. Hinc nimirũ prim' homo omnium viuentium pater, magnum eructans sacramẽtũ quod in Christo & in ecclesia apostolus postmodum *Ephes.5.* euidẽtius cõmendauit, Relinquet, ait, homo patrẽ & matrẽ, *Gene.2.* & adhærebit vxori suæ, & erũt duo in carne vna. Hinc nihilo minus Abrahã pater omniũ credẽtiũ exultauit vt videret *Ioan.8.* diẽ hunc, & vidit, & gauisus est. Alioquin quando seruũ iurãtem sibi per deũ cœli, sub femore suo manũ ponere præ- *Gene.24.* cepisset, nisi ipsum vtiq; deum cœli ex eodem nasciturũ femore præuidisset? Hoc quoque cõsilium cordis sui homini secundum cor suum reuelauit deus, cui iurauit veritatem, & *Psal.131.* nõ frustrabitur eum: De fructu, inquiens, ventris tui ponam super sedem tuã. Vnde & in Bethleẽ Iudæ nascitur (sicut an- *Luca.2.* gelus ait) ciuitate Dauid, vtiq; propter veritatem dei ad cõfirmãdas promissiones patrũ. Hoc etiam multipharie mul- *Hebr.1.* tisque modis cæteris reuelatũ est patribus & prophetis. Absit autem vt à diligentibus deum aliquando fuerit negligenter auditũ, nisi fortè negligere videbatur qui dicebat: Ob- *Exod.4.* secro domine mitte quem missurus es. aut fastidire qui cla- B mabat: Vtinam dirumperes cœlos, & descẽderes. cæteráque *Esaia.64.* similia. Idipsum deinde apostoli sancti viderũt & audierũt, & manus eorũ tractauerũt de verbo vitę, quib' singulariter *Matt.13.* aiebat: Beati oculi qui vidẽt quæ vos videtis. Postremo hoc idem nobis quoque seruatum est fidelibus, vtique thesauris *Ioan.20.* fidei commẽdatum, ipso æquè dicente: Beati qui non viderunt & crediderũt. Pars nostra hæc in verbo vitæ. Nec sanè contẽptibilis, ex qua nimirum viuitur, & qua vincitur mun- *Abdia.2.* dus: quoniã iustus ex fide viuit. Et hęc est victoria quæ vincit mũdum, fides nostra. Hæc est quæ velut quoddam æternitatis exemplar præterita simul & præsentia ac futura sinu quodam vastissimo comprehẽdit, vt nihil ei prætereat, nihil pereat, præeat nihil. Meritò proinde in testimoniũ fidei vestrę, vbi facta est vox annũciationis huius in auribus vestris, exultastis in gaudio, ẽgistis gratias, prostrati solo tenus adorastis, cõcurrentes velut sub vmbra alarum eius, & sub pennis eius sperantes. Nunquid non singuli natiuitate saluatoris *Psal.72.* audita, clamastis in cordibus vestris, dicẽtes: Mihi autem ad- *Psal.16.* hærere deo bonũ est? Aut potius illud quod idem propheta ait: Deo subiecta esto anima mea? Infelix nimirum quisquis ficte prostrat', corde rigido corpus humiliauit. Est enim qui humiliat nequiter, interiora autẽ eius plena sunt dolo. Quisquis enim necessitatem suam minus cõsiderat: minus sentit incõmoda, minus pericula pauet, minus deuotè cõfugit ad C remedia ortæ salutis, minus affectuosè se subiicit deo, minus *Psal.89.* fideliter psallit: Domine refugium factus es nobis. Huius adoratio minus accepta, huius ꝓstratio minus verax, huius humiliatio minus habẽs, huius etiam victoriosa minus, imò & minus viuida fides. Quid tamẽ dicit? Beati qui non viderunt, & crediderũt. Quasi non videatur ipsum credere, quodammodo iam videre. Sed aduerte diligenter cui & quando dictum sit, ei vtiq; qui arguebatur quòd quia vidisset credidisset. Neque enim idipsum est vidisse, & ideo credidisse, quod credẽdo vidisse. Alioquin Abraham pater quonã modo dominicum hunc vidisse diem, nisi credendo, credendus est? Sed & illud quomodo accipietur quod hac nocte cantatũ est nobis, Sãctificamini hodie & estote parati, crastina die videbitis maiestatẽ dei in vobis: si non mente videre est, pia deuotiõe repręsentare & recolere fide nõ ficta, magnũ illud magnæ pietatis sacramẽtum quod manifestatũ est in carne, iustificatũ est in spiritu, apparuit angelis, prædicatũ est gentibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria? Semper igitur nouum, quod semper innouat mẽtes: nec vnquam vetus, qđ fructificare nõ cessat, quod in perpetuũ non marcescit. Hoc est enim sanctũ, qđ non datur videre corruptionẽ. Hic nouus homo, qui nullius vnquã vetustatis capax, etiam eos quorum inueterauerũt omnia ossa, in veram vitæ transferat nouitatẽ. Inde est quòd etiam in præsenti tam iucundissima annũciatione (si aduertistis) cõgruè satis dicitur non

tam natus esse quàm nasci. Iesus Christus filius dei nascitur D in Bethleem Iudæ. Sicut enim quodãmodo immolatur adhuc quotidie, donec mortẽ eius annũciamus: sic videtur & nasci, dum fideliter repræsentamus eius natiuitatẽ. Die igitur crastina videbimus maiestatẽ dei, sed sanè in nobis non in seipso, vtiq; maiestatem in humilitate, virtutem in infirmitate, in homine deũ. Ipse est enim Emmanuel, quod īterpretatur nobiscum deus. Et euidẽti' audi: Verbum, inquit, *Ioan.1.* caro factũ est, & habitauit in nobis. Denique extunc & deinceps vidimus gloriam eius, sed gloriã quasi vnigeniti à patre, vtique plenũ gratiæ vidimus, & veritatis. Nõ enim gloriã potestatis aut claritatis, sed gloriã paternæ pietatis, gloriam gratię de qua apostolus: In laudem, inquit, gloriæ gra- *Ephes.1.* tię suę. Sic ergo nascitur. Sed vbi putas? In Bethleem Iudæ. neque enim decet nos ita Bethleem præterire. Transeamus vsque Bethleem, dicunt pastores, non Bethleem pertranseamus. Quid enim si pauper viculus est? Quid si videtur minima in Iudæa? Ne id quidem incõgruum ei qui cum diues esset, propter nos factus est pauper: & cum esset magnus dominus & laudabilis nimis, paruulus natus est nobis. Et dicebat, Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorũ est regnũ cœlorũ. *Matth.5.* Itémque: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut puer iste, *Matth.16.* nõ intrabitis in regnum cœlorum. Vnde etiam stabulum elegit & præsepe, vtique domũ luteam, & diuersoriũ iumentorum, vt hunc esse scias qui de stercore erigit pauperem, & E saluos facit homines & iumenta. Vtinam autem inueniamur & nos Bethleem Iudæ, vt in nobis quoque dignetur nasci, & audire mereamur, Quia vobis timentibus deũ orietur sol iu- *Malach.4.* stitiæ. Fortè enim est hoc quod supra meminimus, ad videndam in nobis domini maiestatẽ, & sanctificatione opus esse, & præparatione. Nam & iuxta prophetã facta est Iudęa san- *Psal.113.* ctificatio eius, quia videlicet omnia in confessione lauantur: & domus panis, quod Bethleem sonat, ad præparationẽ fortasse videtur magnopere pertinere. Quomodo enim ille paratus est, vt excipere tantum hospitem possit, qui dicit: Quia non est in domo mea panis? Deniq; quia imparatus erat qui- *Esaia.3.* dam, necesse habuit amici ostium clausum media nocte pulsare, & dicere: Quia amic' meus venit ad me de via, & nõ ha- *Luc.11.* beo quod ponam ante illum. Paratum cor eius sperare in do- *Psal.111.* mino, ait propheta, haud dubium quin de iusto loquẽs. Cõ- *Vbi supra.* firmatum est cor eius, non commouebitur. Nõ est paratum cor quod non est confirmatũ. Scimus autem, ipso eodem teste propheta, quòd panis cor hominis cõfirmet. Non est er- *Psal.103.* go paratum, sed aridũ & exangue cor eius, qui oblit' est comedere panem suum. Est autẽ paratus & non turbat' vt custodiat mãdata vitæ, qui oblitus ea quæ retro sunt, in ea quæ ante sunt se extendit. Vides quàm fugienda quædam, quàm sit quædam obliuio cupiẽda? neq; enim totus Manasses Iordanem trãsiit, sed nec totus citra sibi elegit mansionem. Est F qui oblitus est domini creatoris sui, & est qui prouidet eum in cõspectu suo semper, oblitus populum suum, & domũ patris sui. Et ille quidẽ cœlestia obliuiscitur, hic verò quæ sunt super terram: iste præsentia, ille futura. iste quę videntur, ille quæ non videntur. postremo iste quæ sua sunt, ille quæ Iesu Christi. Vterq; Manasses, vterq; obliuiosus, sed alter quidẽ Hierusalem, alter Babylonis oblitus. Alter eorũ quæ impediũt, & iste paratus: alter sanè eorum magis quæ expediunt, & quæ non expedit obliuisci, atque hic penitus imparat' ad videndum in se domini maiestatem. Neque enim est domus panis in qua saluator oriatur, non est Manasses ille cui appareat, qui Israël regit, & super Cherubim sedet. Appare, īquit, *Psal.79.* corã Ephraim Beniamin & Manasse. Ego arbitror istos tres esse qui saluãtur, quos ali' quidã ꝓpheta Noë, Danielem & *Ezech.14.* Iob nominauit: eosdẽ quoque & tribus illis pastoribus designari, quibus nato angelo magni cõsilij gaudium magnum *Luca.2.* angelus euangelizauit. Vide autem ne fortè ipsi sint & tres Magi venientes iam non modo ab Oriẽte, sed etiã ab Occidente, vt recũbant cum Abrahã, Isaac, & Iacob. Fortè enim non incõgruè videbitur ad Ephraim quidẽ, quod fructificationem sonat, pertinere thuris oblationem, quòd offerre incensum dignum in odorem suauitatis propriũ sit eorũ quos posuit dominus vt eant & fructũ afferant, id est, ecclesię prelatorum. Nam & Beniamin filius dexteræ offerat necesse est

G aurum, id est substantiā huius mundi, vt videlicet fidelis populus in parte dextera constitutus à iudice mereatur audire: Quia esuriui, & dedistis mihi mādūcare, &c. Porrò Manasses (si tamē is esse voluerit cui appareat deus) myrrham offerat mortificationis, quā quidē à nostra specialiter arbitror professione requiri. Et hæc dicta sint, ne ad eā partē tribus Manasse, quę citra Iordanem substitit, pertineamus, sed obliuiscamur magis ea quæ retro sunt, extēti & intenti ad anteriora. Nūc verò redeamus vsq; Bethleē, & videamus hoc verbū quod factū est, quod fecit dn̄s, & ostendit nobis. Domus p n s est, vt iā diximus: bonū est nos illic esse. vbi enim fuerit verbū domini, non deest vtique panis, qui cōfirmet cor, dicēte propheta: Cōfirma me in verbis tuis. Nimirū in verbo quod ꝓcedit de ore dei, viuit homo, viuit in Christo, viuit in eo Christus. Ibi oritur, ibi apparet: nec omnino amat cor titubans, aut vacillans, sed stabile & cōfirmatum. Si quis murmurat, si quis hęsitat, si quis nutat, si quis cogitat reuolui in lutū, redire ad vomitū, deserere votū, mutare propositū suum, non est Bethleem iste, nō est domus panis. Sola enim fames, & fames valida in Aegyptum eum descēdere, porcos pascere, siliquas esurire compellit, vtpote procul agentem à domo panis, à domo patris: in qua etiam mercenarij panib⁹ abundare noscūtur. Non ergo in huiusmodi corde nascitur Christus, cui deest fidei fortitudo, vtique panis vitæ, scriptura teste: Quoniā iustus ex fide viuit. quòd videlicet animæ H vera vita (quæ ipse est) non nisi per fidem interim habitet in cordibus nostris. Alioquin quomodo in illo nascitur Iesus? quomodo salus oritur illi, quandoquidem vera omnino certáque sentētia est, quòd is tantum qui perseuerauerit vsque in finē, saluus erit? Nā ꝙ minime inueniatur in eo Christus, nec de eis sit quib⁹ dicitur, Quia vnctionē habetis à sancto, ex eo vel maxime cōstat, quòd sine dubio etiā aruit cor illi⁹, ex quo oblitus est comedere panem suum. Multo minus autem ad filiū pertinet dei, qui huiusmodi est, ꝙ nō nisi super quietū & humilem ac tremētem verba sua requiescat spiritus ipsius, nec sit vlla societas æternitati, & tātæ mutabilitati: ei qui est, & ei qui nūquam in eodem permanet statu. Cęterum quamlibet firmi, quamlibet fortes in fide, quamlibet parati, quamlibet panibus abundantes, ipso quidem largiente cui quotidie orantes dicimus, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: necesse habemus addere consequēter, Dimitte nobis debita nostra. Alioquin si dixerimus quoniā peccatū non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Nimirum veritas ipse est, qui non simpliciter in Bethleem, sed in Bethleē Iudæ nascitur Iesus Christus filius dei. Præoccupemus igitur faciē domini in cōfessione, vt sanctificati pariter & parati inueniamur & nos Bethleem Iudę, atq; ita nascentē dominū videre mereamur in nobis. Cæte- I rum si qua anima eousque profecerit (quod quidē est multū ad nos) vt sit fœcūda virgo, sit stella maris, sit plena gratia, & superuenientem habēs in se spiritum sanctum, puto quòd nō modò in ea, sed ex ea quoque nō dedignabitur nasci. Nemo sanè id sibi arrogare præsumat, nisi quos ipse speciali designatione tanquam digito monstrauerit, dicens: Ecce mater mea, & fratres mei. Enimuero audi vnū ex istis: Filioli mei, ait, quos iterū parturio donec formetur Christus in vobis. Si enim nasci videbatur in eis cū formabatur Christ⁹ in eis, quomodo nō etiā ab eo similiter nasci cum dicere quis præsumat, qui in ipsis quodāmodo parturiebat? Et tu quidem impia synagoga hunc nobis filium peperisti, officio quidem matris, sed nō matris affectu. Excussisti eū de sinu tuo extra ciuitatem eiiciens, & eleuans super terram, tanquā dicēs ecclesiæ gētium, pariter & ecclesiæ primitiuorū quę est in cœlis: Nec mihi nec vobis sit, sed diuidatur. Diuidatur inquā nō inter vtrasq;, sed ab vtrisq;. Expulsū enim & exaltatū & eleuatum, & quidē modicè satis, tamen vt nec in tuis esset mœnibus, nec in terra, ferro vndique coarctasti, ne fortè vel hac vel illac excideret: vt videlicet à te separat⁹, ad neutrā perueniret illarū. Sęua nimirū mater, ita abortiuum facere voluisti, dum nō esset qui excipere posset excussum. Age ergo, quid profeceris, imò quàm nihil profeceris, intuere. Vndiq; enim egrediuntur filię Sion, vt videant regem Salomonem in diademate quo coronasti eum. Relinquēs matrem adhæret vxori suæ, vt sint duo in carne vna: & ciuitate pulsus, atq; K leuatus à terra, omnia trahit ad se, quippe qui est super omnia benedictus deus in secula. Amen.

Matth.25. Psal.118. Abdiæ.2. Matth.10. 1.Ioan.5. Esaiæ vlti. Lucæ.11. 1.Ioan.1. Matth.12. Galat.4.

In die natalis domini, de fontibus saluatoris. Sermo I.

GRandis quidem est, dilectissimi, hodierna dominicæ natiuitatis solennitas, sed dies breuis cogit breuiare sermonem. Nec mirum, si facimus nos breue verbum, quando & deus pater verbū fecit abbreuiatum. Vultis nosse quàm longū quàm breue fecit? Cælū (inquit hoc verbum) & terram ego impleo. Nūc caro factum, in angusto locatum præsepio est. A seculo, ait propheta, & in seculum tu es deus. & ecce factus est infans diei vnius. Ad quid hoc fratres, aut quæ necessitas fuit vt sic exinaniret se, sic humiliaret se, sic abbreuiaret se domin⁹ maiestatis, nisi vt vos similiter faciatis? Iam clamat exemplo, quod postmodum prædicaturus est verbo: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde: vt verax inueniat qui dicit: Cœpit Iesus facere, & docere. Obsecro proinde & plurimum rogo fratres, non patiamini sine causa tam preciosum exemplar vobis exhibitū esse, sed conformamini illi, & renouamini spiritu mētis vestræ. Studete humilitati, quæ fundamētum est custósque virtutum. sectamini illā quæ sola potest saluare animas vestras. Quid enim magis indignū, quid detestandum amplius, quid grauius puniendū, ꝙ vt videns deū cœli paruulū factum, vltrà apponat L homo magnificare se super terrā? Intolerabilis impudentia est, vt vbi sese exinaniuit maiestas, vermiculus infletur & intumescat. Hoc igitur est propter quod exinaniuit se formā serui accipiēs, qui in forma dei patri æqualis erat. sed exinaniuit maiestate & potētia, nō bonitate & misericordia. Quid enim ait apostol⁹? Apparuit, inquit, benignitas & humanitas saluatoris nostri dei. Apparuerat antè potētia in rerum creatione, apparebat sapiētia in earum gubernatione, sed benignitas misericordiæ nunc maximè apparuit in humanitate. Innotuerat Iudæis potestas in signis atq; portentis, vnde & in ea lege sępius inuenies, Ego domin⁹, Ego de⁹. Philosophis quoq; abūdātibus in sensu suo maiestas innotuit, quoniā iuxta Apostoli verba, quod notū est dei, manifestū est in illis. Verūtamen & Iudæi potestate ipsa premebantur, & philosophi scrutatores maiestatis opprimebātur à gloria. Potestas subiectionē, maiestas exigit admirationē, neutra imitationē. Appareat domine bonitas cui possit homo (qui ad imaginē tuam creatus est) cōformari: nā maiestatē, potestatē, sapientiā, nec imitari possum⁹, nec expedit æmulari. Quousq; angustata est misericordia tua in sola angelorū parte, reliquā occupat iudiciū cū toto pariter humano genere? Domine in cœlo misericordia tua, & veritas tua vsq; ad nubes, terrā vniuersam cōdemnans, & aëreas potestates. Dilatet misericordia terminos suos, extendat funes, expandat sinus, attingat à M fine vsq; ad finē fortiter, disponēs omnia suauiter. Restrict⁹ est domine iudicio sinus tuus, solue cingulū tuū, & veni miserationibus affluēs, supereffluēs charitate. Quid tu times ô homo, quid trepidas à facie domini quia venit? Venit nō iudicare, sed saluare terrā. Olim tibi persuasum est ab infideli quodā seruo, vt furtim tolleres & imponeres regiū diadema capiti tuo. Deprehēsus ī furto, quidni timeres? quidni fugeres à facie eius? Fortè enim iam gladiū vibrabat ignitū. Nūc in exilio posit⁹, in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et ecce vox audita est in terra, quia dominator aduenit. Quò ibis à spiritu eius, & quò à facie eius fugies? Noli fugere, noli timere, nō venit cū armis: nō puniēdū, sed saluandū requirit. Et ne fortè dicas etiā nūc: Vocem tuā audiui, & abscōdi me: ecce infans est, & sine voce. Nam vagientis vox magis miseranda est, ꝙ tremēda. Aut si cui fortè terribilis, sed nō tibi. Paruulus fact⁹ est, tenera membra virgo mater pānis alligat, & adhuc timore trepidas? Vel in hoc scies quia non venit perdere te, sed saluare: eripere, & non ligare. Iam aduersus hostes tuos dimicat, iam superborum & sublimium colla tanquam dei virtus & sapiētia calcat. Duo sunt tibi hostes, peccatum, & mors, id est mors corporis, & animæ. Vtrūque debellaturus aduenit, & ab vtroq; saluabit te. noli timere. Et iā quidem peccatū in propria persona vicit, quādo humanam naturam sine vlla cōtagione suscepit. Grādis enim peccato facta

Hiere.23. Psal.92. Matth.11. Marc.6. Philip.2. Ad Titū 3. Roma.1. Psal.35. Gene.3. Psal.138. Gen.3.

A facta est violentia, & reuera expugnatum esse cognoscitur, quãdo natura quam se totam infecisse & occupasse gloriabatur, ab eo penitus aliena in Christo inuẽta est. Dehinc persequitur inimicos tuos, & cõprehẽdit eos, nec cõuertitur donec deficiãt. Contra peccatum dimicãs in cõuersatione sua verbis pariter & exẽplis oppugnat, sed in passione sua alligat illud, alligat planè fortẽ, & diripit vasa eius. Iã verò eodẽ ordine mortẽ quoque superat prius in seipso, cum resurgit primitiæ dormiẽtium, & primogenitus mortuorũ: postmodum debellaturus eã pariter in omnibus nobis, quãdo videlicet suscitabit mortalia corpora nostra, & destruetẽ nouissima inimica mors. Propterea enim resurgẽs decorẽ indutus est, nõ sicut antea nascẽs pannis inuolutus est. Propterea qui prius sinu misericordiæ affluebat, nõ iudicans quẽquam, resurgẽs præcinxit se, & iustitiæ cingulo videtur quodammodo effluẽtem sinum misericordiæ collegisse, quoniã ex tunc præparatur ad iudiciũ, quod in nostra resurrectione futurũ est. Nã & ꝓpterea paruul' antea venit, vt misericordiã prærogaret, & futurũ in fine iudicium precurrens, misericordia tẽperaret. Licet enim paruulus ad nos venerit, non parũ tamen attulit, non parum cõtulit nobis. Si quæris quid attulit, primò omniũ attulit misericordiã, secũdum quã teste apostolo saluos nos fecit. Neque enim his tãtum profuit, quos tũc presens ĩuenit, sed fons est qui nũquã poterit exhauriri.

Ad Tit. 3.

B Fõs nobis est Christ' dominus, vnde lauemur, sicut scriptũ est: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris. Verũtamẽ nõ iste solus aquarũ est vsus, nec tantùm sordes abluunt, sed & sitim extinguunt. Beatus verò, ait sapiens, qui in sapientia morabit, & qui in iustitia meditabitur. Et post pauca: Aqua, inquit, sapientiæ salutaris potabit illũ. Bene sapientię salutaris, quoniã sapiẽtia carnis mors est, & sapientia mundi etiam ipsa inimica est deo. Sola quę ex deo est sapiẽtia salutaris est, quæ secundum beati Iacobi definitionem, primùm pudica, deinde pacifica est. Nam sapiẽtia carnis voluptuosa est, non pudica. Sapiẽtia mũdi tumultuosa est, nõ pacifica. Sapientia verò quæ ex deo est, primùm pudica est, nõ quærẽs quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, vt nõ suam quisque faciat voluntatem, sed cõsideret quæ sit volũtas dei. deinde pacifica, nõ abũdans in suo sensu, sed alieno magis acquiescens consilio vel iudicio. Tertius aquarũ vsus est irrigatio, quã profectò maximè necessariam habent nouellæ plãtationes. Alioquin aut minus proficiẽt, aut ex toto peribũt præ siccitate. Quærat ergo deuotiõis aquas quisquis seminauerit bonorũ operũ semina, vt irrigatus fonte gratiæ bonę cõuersationis hortus nõ arescat, sed ĩ perpetua viriditate proficiat. Orat enim pro huiusmodi propheta, Et holocaustum tuũ, inquiens, pingue fiat. Sic & in laudibus Aarõ legis, quoniã sacrificiũ eius quotidianus ignis absumpsit. In quib' omnib' nihil aliud in-

Apoc. 1. *Eccli. 14.* *Vbi supra.* *Iaco. 3.* *Psal. 19.* *Eccli. 45.*

C telligendũ videtur, nisi vt bona opera feruore deuotionis, & dulcedine spiritualis gratiæ cõdiãtur. Putas inueniri poterit quartus fons, vt paradisum recuperemus quatuor fontiũ irrigatione amœnissimũ? Nam si terrenum paradisum denuo nobis reddẽdum nõ speramus, quomodo regnum cœlorum sperabim'? Si terrena, inquit, dixi vobis, & nõ creditis: quomodo si dixero vobis cœlestia, credetis? Nunc autẽ vt de exhibitione præsentiũ firma sit expectatio futurorum, paradisum habemus multo meliorẽ, & longe delectabiliorẽ quàm primi parẽtes habuerũt: & paradisus noster Christus dominus est. In quo tres quidẽ fontes iam inuenimus, quartum quęramus. Habemus de fonte misericordię ad diluẽdas culpas, aquas remissionis: habemus de fonte sapiẽtię ad potandum sitim nostrã, aquas discretionis: habemus de fonte gratię ad irrigãdas plãtas bonorum operum, aquas deuotionis. Quæram' ad decoquẽdos cibos, aquas feruẽtes, aquas ęmulationis. Hę nimirum cõdiunt & decoquunt affectiones nostras, & ebulliũt de fonte charitatis. Vnde ait propheta: Cõcaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Alibi quoq;, Zelus, inquit, domus tuę comedit me. Siquidem ex dulcedine deuotionis diligens iustitiã, ex feruore æmulationis odio habet iniquitatem. Et vide ne fortè de fontibus istis pꝛedixerit Esaias: Haurietis aquas ĩ gaudio de fontib' saluatoris. Nam vt promissionem hanc vitæ præsentis esse noueris, nõ futuræ, illud attẽde quod sequitur: Dice-

Ioan. 3. *Psal. 38.* *Psal. 68.* *Esaiæ 12.*

tis in illa die: Cõfitemini domino, & inuocate nomẽ eius. Inuocatio quippe præsentis temporis est, sicut scriptũ est: Inuoca me in die tribulationis. Porrò ex his quatuor fontibus tres quidem propriè cõuenire videtur tribus ecclesiæ ordinibus, singuli singulis. Nam primus quidem cõmunis est omnibus. In multis enim offendimus omnes, & necessariũ habemus misericordiæ fontem ad diluẽdas offensionũ sordes. Omnes inquam peccauim', & egemus gloria dei. Et prelati, & continentes & cõiugati, si dixerimus quia peccatum non habem', nosipsos seducimus. Quia ergo nemo mũdus à sorde, necessari' est omnib' fons misericordię, & pari voto debent ad hũc fontem, Noë, Daniel, & Iob properare. De cætero quidẽ Iob maximæ sapiẽtiæ fontem quærat, quoniam ipse magis inter medios laqueos ambulat, ita vt magnũ videatur si à malo declinat. Danieli verò currẽdũ est ad fontẽ gratię, cui nimirum pœnitẽtię opera, & labores abstinẽtiæ, deuotionis gratia necesse est impinguare. Oportet enim vt nos maxime in hilaritate omnia faciam': quoniã hilarem datorẽ diligit deus. Nam & terra nostra nequaquã fertilis est huiusmodi seminis, bonę scilicet cõuersationis: ideóq; facilè exarescet, nisi crebris irrigationib' adiuuetur. Vnde & in oratione dominica huiusmodi gratiã sub quotidiani panis nomine postulam'. Meritò sanè, ne forte cadat super nos terribilis illa maledictio ꝓpheticæ imprecationis: Fiãt sicut fœnum tectorũ, quod priusquam euellatur exaruit. Fons verò æmulationis Noë cõuenit specialiter, quia maximè prelatos decet hic zelus. Quatuor itaque fontes istos adhuc in carne viuentibus nobis in semetipso Christus exhibet: quintũ, qui est fons vitæ, post hoc seculum repromittẽs, ad quẽ sitiebat propheta cum diceret: Sitiuit anima mea ad deũ fontem viuum. Fortassis etiã propter hos quatuor fontes, quatuor in locis vulneratus est Christus adhuc viuens in cruce: propter quintum, cum iam tradidisset spiritum, trãsforatus est in latere. Viuebat adhuc quando foderunt ei manus & pedes, vt nobis adhuc viuẽtibus, quatuor fontes ex seipso proferret. Quintum pertulit vulnus cum iam expirasset, vt in se nihilo minus quintum nobis fontem post obitũ aperiret. Sed ecce, dum loquimur de mysteriis natiuitatis, ad scrutãda repente deuenimus sacramenta dominicæ passionis. Nec mirum tamen si quærimus in passione, quid in natiuitate sua Christus attulerit. Tunc enim conscisso sacco pecuniam quæ latebat, in precium nostræ redemptionis effudit.

D *Psal. 80.* *Rom. 3.* *1. Ioan. 1.* *2. Cor. 9.* *Psal. 128.* *E* *Psal. 41.*

De tribus mixturis. Sermo II. Vnde supra.

Magna opera domini, ait propheta Dauid. Magna quidem omnia opera eius fratres, siquidẽ magnus & ipse: sed ad nos maximè spectant, quæ in eis maxima esse videntur. Hinc est quod psallit idem propheta, dicens: Magnificauit dominus facere nobiscũ. Denique quàm magnifice nobiscum agat, specialiter tria quædam eius opera clamant, primæ nostræ creationis, præsentis redemptionis, futuræ glorificationis. Quàm magnificata sunt in singulis opera tua domine! Tuum est virtutem operum tuorũ annunciare populo tuo, nos ipsa saltem opera non silemus. Triplicem fratres commixtionẽ in his tribus considerare est cœlestis planè operis, & diuinæ virtutis. Nã in primo opere conditionis nostrę, de limo terrę plasmauit hominem deus, & inspirauit in faciẽ eius spiritum vitæ. Qualis artifex, qualis vnitor rerum, ad cuius nutũ sic conglutinãtur sibi limus terræ, & spiritus vitæ? Limus quidẽ iã ante creatus erat, quando in principio creauit deus cœlũ & terram. At spiritus sanè nõ communem sed propriam habet cõditionem, nec in massa creatur, sed singulari quadã excellẽtia inspiratur. Agnosce ò homo dignitatem tuam, agnosce gloriam cõditionis humanæ. Est enim tibi cũ mundo corpus. sic enim decet eum qui cõstitutus est super vniuersam huius creaturę corporeæ molẽ, aliqua ei similari ex parte. Sed est tibi etiã sublimi' aliquid, nec omnino comparãdus es cęteris creaturis. Compacta & cõfœderata sunt in te caro & anima, illa plasmata, hęc inspirata. Sed cuius interest hæc cõmixtio? Cui hac vnione præstatur? Etenim iuxta sapiẽtiam filiorum huius seculi, vbi sociantur summis inferiora, præualẽt qui potestatẽ habent, & humilioribus vtuntur pro libitu suo. Conculcat fortior mi-

Psal. 110. *Psal. 125.* *F*

G nus fortē, ridet sapiēs indoctū, simplicē fallit astutus, potens despicit imbecillē. Nō sic in opere tuo deus, nō sic in tua cōmixtione: nō ad hoc sociasti spiritū limo, sublimē humili, dignā & excellētē creaturā abiectę & inutili massæ. Quis non videat fratres, quātū corpori pręstet anima? Nūquid nō truncus esset isensibilis caro inanimata? Ab anima enim pulchritudo, ab anima incremētū, ab anima claritatis visus, & sonus vocis. Deniq; sensus omnis ab anima est. Charitatē mihi cōiūctio ista cōmendat, charitatem in hac ipsa cōditionis propriæ pagina lego. Charitatē in ipso statim principio nō solū prædicat, sed ingerit mihi manus benignissima creatoris. Et quidē magna hæc cōiūctio dilectissimi, sed si stabilis permāsisset. Nunc autē licet diuino fuerit munita sigillo (ad imaginē quippe & similitudinē suā creauit deus hominē) heu diruptū est sigillū, & vnitas dissipata. Accedēs pessimus ille latro recēs adhuc sigillū fregit: & sic mutata similitudine diuina, comparatus est miser homo iumētis insipiētibus, & similis factus est illis. Rectū quippe fecit deus hominē, atq; hæc similitudo eius de quo scriptū est: Quia rect' dominus deus noster, & nō est iniquitas in eo. Veracē quoq; & iustū fecit eum, sicut & ipse veritas & iustitia est: nec vnitas ipsa posset disiungi, dum sigilli huius integritas permaneret. Verùm superuenit falsarius, qui indoctis sigillū promittens melius (væ væ) fregit quod erat manu diuinitatis impressum. Eritis, inquit, sicut dij, sciētes bonū & malū. O maleuole, ô maligne, ad quid eis huius similitudo sciētię? Sint certè sicut dij, recti, iusti, veraces, sint sicut deus, in quem peccatū nō cadit. Hoc quippe sigillo stante stabit vnitas illa. Iam experimur miseri quid nobis persuaserit versutia diabolicę fraudis. Fracto nāque sigillo sequitur amarū dissidiū, triste diuortiū. Vbi est quod dixisti nequā, Nequaquā moriemini? Ecce enim mori mur omnes, & nō est homo qui viuat, & non videat mortē. Sed quid erit domine deus? Nūquā ne reparabitur opus tuū, & qui ceciderit, nō adiiciet vt resurgat? Non est qui reficiat, nisi qui fecit. Itaq; propter miseriā inopū & gemitū pauperum nūc exurgam, dicit dominus: ponā in salutari, fiducialiter agā in eo. Nihil siquidē proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis nō apponet nocere ei. Nouā (inquit) ego facio cōmixturā, vbi & expressius & robustius pono sigillū, cum qui nō ad imaginē meā factus, sed est ipsa imago, splēdor glorię, & figura substantiæ, nō factus sed genitus ante secula. Et ne forte timeas esse frāgēdum, audi prophetā: Aruit, inquit, tanquā testa virtus mea. sed talis testa, quā nec ipse malleus vniuersę terrę nocere vllo modo possit. Sanè cū prima ex duobus facta sit, secūda iā cōiūctio fit ex tribus, vt discas ex hoc ipso ad sacramētū accedere trinitatis. Verbū (qđ erat in principio apud deū, & de' erat) anima (quę de nihilo creata est, & ante nō erat) caro de massa corruptiōis sine corruptione aliqua diuino segregata artificio (qualis nulla iā caro erat) vinculo idissolubili i personę coëūt vnitatē. Habes i his triplex gen' potētię: qđ nō erat, creatū: qđ perierat, reparatū: qđ super omnia erat, paulo minus ab angelis minoratū. Hæc sunt euāgelica illa sata farinæ quę pariter fermētātur, vt sit panis angelorū, quē māducet homo, panis cor hominis cōfirmās. Felix mulier benedicta in mulierib', in cuius castis viscerib' superueniēte igne sancti spirit' coct' est panis iste. Felix inquā mulier quæ in hæc tria sata immisit fidei suæ fermētum. Siquidē fide cōcepit, fide peperit, &, vt ait Elizabeth, beata quę credidit, quoniā pfecta sunt in ea quę dicta sunt ei à domino. Nec mireris q fide eius mediāte vnitū dixerim verbū carni, quādoquidē & carnē ipsam de ei' carne suscepit. Sanè ne hoc quidē pręsenti expositiōi obuiare potest, quod de cœlestis regni dicitur similitudine. Neq; enim idignū videtur, si cœlorū regnū fidei Mariæ cōparatur, qua & reparaī. Huius itaq; vinculū vnionis nulla omnino soluere poterit creatura. Siquidē nec princeps huius mūdi habet in eo quicquam, nec ipse Ioānes soluere dign' est corrigiā calceamēti. Quid tamē? Soluatur certè aliquatenus necesse est: alioquin quod dissolutū est, nō resolidatur. Panis integer, thesaur' abscōdit', sapiētia occulta, quę vtilitas in his omnib'? Meritò flebat Ioānes non inueniri qui aperiret librū, & solueret signacula eius. dū enim clausus staret, nemo ex nobis diuinā illā attingere sapiētiā præualeret. Aperi tu librū agne dei, vera mansuetudo. Fodiēdas expone Iudeo manus tuas & pedes tuos, vt qui i eis latet, pcedat thesaur' salutis, & copiosa redēptio. Frāge deniq; esuriētib' panē tuū. Solus enim frāgere potes, qui solus vt cōfracta solides stare potes: & in ipsa cōfractiōe sol' potestatē habes ponēdi animā, & cū volueris resumēdi. Tua igitur miseratiōe soluatur aliquatenus hoc tēplū sed nō penit' dissoluaī. Separetur ab anima caro, sed verbū sanè & carnis seruet icorruptionē, & animę plenā cōferat libertatē: vt sola iter mortuos liberè agat, educēs victos de domo carceris, sedētes i tenebris, & in vmbra mortis. Ponat anima sancta carnē immaculatā, sed resumēdam tertia die, vt moriens mortē perimat, & vita omniū cū resurgēte resurgat. Ita factū est dilectissimi, & ita factū gaudeam'. Morte illa, mors mortua est, & regenerati sum' in spem vitę p resurrectionē Iesu Christi ex mortuis. Iā quid futurū sit i vnione tertia, quis loquetur? Nec ocul' vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascēdit, q pręparauit deus diligētib' se. Cōsummatio erit illa, cū tradiderit Christus regnū deo & patri: & erūt duo nō iam in carne vna, sed in spiritu vno. Etenim si adhęrēs carni verbū factū est caro, multo magis qui adhæserit deo, vnus spiritus erit cū eo. Et in hac quidem vnione, media humilitas exhibetur, & humilitas magna nimis: in ea verò quā expectamus, ad quā suspiramus, perfecta nobis (si tamē nobis) reposita glorificatio est. Quòd si meminimus in prima coniūctione qua ex anima & carne cōpactus est homo, charitatē cōmēdari, meritò humilitas eminet in secunda, quia sola virt' est humilitatis lęsę reparatio charitatis. Porrò q vnitur ratiōalis animę creatura terreno corpori, omnino nō est humilitati adscribere: siquidē nō ex deliberatione ppria carni miscet, sed creādo imittitur, immittēdo creatur. Nō sic sanè summ' ille spūs, qui cū esset magis bon', ipso beneplaciti sui arbitrio accessit ad corp' icoinquinatū. Meritò deniq; charitatē & humilitatē sequit glorificatio, quia sine charitate nihil pdesse potest. Et nemo nisi qui se humiliat, exaltabitur.

Psal. 48. *Psal. 91.* *Gene. 3.* *Psal. 11.* *Psal. 21.* *Luca. 1.* *Apoc. 5.* *1. Cor. 2.* *Luc. 14.*

In natali domini, de loco & tempore & aliis circūstantiis Ser. III.

DVo quędā reiū genera, fratres, in hac natiuitate domini cōsidero, nō solùm diuersa, sed & dissimilia valde. Siquidem & puer qui nascitur, deus est: & mater de qua nascitur, virgo est, & partus ipse sine dolore est. Fulget in tenebris lux noua de cœlo, gaudium magnum angelus euangelizat. Laudat multitudo cœlestis militiæ, datur gloria deo, & in terra pax hominibus bonæ volūtatis. Currūt pastores, inueniunt quod ad eos dictum est verbum, nūciant aliis: quicunq; audiūt, admirātur. Hęc & his similia dilectissimi diuinę virtutis sunt, nō fragilitatis humanę. Vasa sūt aurea & argētea, quib' pro tanta solēnitate in mēsa domini etiā egenis quibusq; hodie ministratur. Nō est nobis tollere ista, nō nobis datur aure' discus aut scyphus, sed qui in eis est cibus & potus. Diligēter considera, ait sapiens, quæ tibi apponuntur. Et ego quidē agnosco mea esse natiuitatis huius tēpus & locum, infantilis corporis teneritudinē, paruuli vagitus & lachrymas, sed & ipsorum quib' primo annūciatur natiuitas saluatoris, paupertatē pastorū atq; vigilias. Mea sūt hæc, pro me faciūt, mihi apponūtur, mihi proponūtur imitāda. Hyeme natus est, nocte nat' est Christ'. Nūquid credimus casu factum, vt in tāta aëris inclemētia & in tenebris nasceretur, cuius est hyems & æstas, dies & nox? Nō eligūt paruuli cæteri quando nascātur, quippe quibus adhuc vix incipiētibus viuere, nullus subest ratiōis vsus, nulla eligendi libertas, facultas nulla deliberādi. Christus, fratres, etsi homo erat, erat tamē in principio apud deū, & deus erat, eiusdē cui' nūc est sapiētiæ & potestatis, vtpote dei virtus, & dei sapientia. Nasciturus itaq; dei filius (cui' in arbitrio erat quodcūq; vellet eligere tēpus) elegit quod molesti' est, pręsertim paruulo, & pauperis matris filio, quæ vix pānos haberet ad inuoluēdū, præsepe ad reclinādum. Et cum esset tanta necessitas, nullā audio pelliū fieri mētionē. Primus Adā pelliceis vestitur tunicis, pānis secūdus obuoluitur. Nō est tale iudiciū mundi. Aut iste fallitur, aut mūd' errat. Sed diuinā falli impossibile est sapietiā. Meritò prōide & carnis prudētia (mors siquidē & ipsa) inimica est deo, & seculi quoq; prudētia stultitia nominatur. Quid em? Christ' vtiq; qui nō fallitur, elegit quod carni molestius est. Id ergo melius, id vtilius, id potu' eligēdum

Prouer. 23. *1. Corin. 3.*

A dū:& quisquis aliud doceat vel suadeat, ab eo tāquā à seductore cauēdū. Iam verò etiā nocte voluit nasci. Vbi sunt qui tam impudēter ostentare gestiūt semetipsos? Christus eligit quod salubrius iudicat, vos eligitis quod reprobat ille. Quis prudētior è duobus? Cuius iudiciū iustius? cuius sentētia sanior? Deniq; tacet Christ⁹, nō se extollit, nō magnificat, non prædicat,& ecce annūciat cū angelus, laudat multitudo cœlestis exercitus. Et tu ergo qui Christū sequeris, inuētū abscōde thesaurū. Ama nesciri, laudet te os alienū, sileat tuum. Adhuc autē in stabulo nascitur Christ⁹,& in præsepio reclinatur. Et nōne ipse est qui dicit: Meus est orbis terræ,& plenitudo ei⁹? Quid ergo stabulū elegit? Planè vt reprobet gloriā mūdi, dānet seculi vanitatē. Necdum loquitur lingua, & quęcūq; de eo sunt, clamāt, prędicāt, euāgelizant. Ipsa quoq; infantilia mēbra nō silēt. In omnib⁹ mūdi iudiciū arguitur, subuertitur, cōfutat̄. Quis enim hominū, si daretur optio, nō magis eligeret robustū corp⁹,& ætatē ītelligibilē quā infantilē? O sapiētia quę de occultis traheris, ô vere incarnata & velata sapiētia. Et tamē fratres, ipse est ꝓmissus olim per Esaiā paruul⁹ sciēs reprobare malū,& eligere bonū. Malū ergo voluptas corporis, bonū verò afflictio est. Siquidē & hāc eligit,& illā reprobat puer sapiēs, verbū infans. Verbū enim caro factū est, caro infirma, caro infantilis, caro tenera, caro

Psal. 49. *Esaie. 7.* *Ioan. 1.*

B impotēs omnis operis, omnis laboris impatiēs. Et vere fratres verbū factū est caro, & sic habitauit in nobis. Dū esset in prīcipio apud deū, lucē habitabat inaccessibilē,& nō erat qui caperet illud. Quis enim inuestigauit sensū domini, aut quis cōsiliari⁹ eius fuit? Carnalis homo nō ꝑcipit ea quę sunt spirit⁹ dei, sed iā capiat & carnalis, quia verbū factū est caro. Si nihil pręter carnē nouit audire, ecce verbū caro factū est, audiat illud vel ī carne. O homo, in carne tibi exhibetur sapiētia illa quōdā occulta, ecce iā trahitur de occultis, & ipsis sese ingerit sensibus carnis tuę. Carnaliter (vt iam dixerim) prędicatur tibi, fuge voluptatē: quia posita est mors sec⁹ introitū delectatiōis. Age pœnitētiā, quia per hanc appropinquat regnū dei. Hoc tibi prędicat stabulū istud, hoc pręsepe clamat, hoc mēbra illa infantilia manifeste loquūtur, hoc lachrymę & vagit⁹ euāgelizāt. Plorat quippe Christ⁹, sed nō sicut cęteri, aut certè nō quare cęteri solent. In aliis sensus, in Christo ꝓualebat affectus. Patiūtur illi, nō agūt, vtpote nec ipsi⁹ adhuc vsum volūtatis habētes. Illi ex passione lugent, Christ⁹ ex cōpassiōe. Illi iugū graue quod est super omnes filios Adę, Christ⁹ filiorū Adę peccata deplorat:& certè pro quib⁹ nūc lachrymas fundit, postea fundet & sanguinē. O duritia cordis mei. Vtinā domine sicut verbū caro factū est, ita & cor meū carneū fiat. Siquidē & hoc pollicit⁹ es per ꝓphetā. Auferā, inquit, à vobis cor lapideū, & dabo vobis cor

Esaie. 40. *1. Corin. 2.* *Matth. 3.* *Ezech. 11.*

C carneū. Fratres, lachrymę Christi mihi & pudorē pariūt, & dolorē. Ludebā ego foris ī platea,& ī secreto regalis cubiculi super me ferebat̄ iudiciū mortis. Audiuit hoc vnigenitus ei⁹, exiit posito diademate, sacco vestit⁹, aspersus cinere caput, nud⁹ pedes, flēs & eiulās, quòd morte dānat⁹ esset seruulus ei⁹. Intueor illū subitò ꝓcedētē, stupeo nouitatē, causam ꝑcūctor & audio. Quid factur⁹ sū? Adhuc ne ludā, & deludā lachrymas ei⁹? Planè si insan⁹ sum,& mētis inops, nō sequar eū, nec simul cū lugente lugebo. Ecce vnde pudor. Dolor & timor vnde? Vtique quia ex cōsideratione remedij, periculi mei æstimo quātitatē. Nesciebā, sanus mihi videbar, & ecce mittit̄ virginis fili⁹, fili⁹ dei altissimi,& iubet̄ occidi: vt vulnerib⁹ meis precioso sanguinis illius balsamo medeatur. Agnosce ô homo quā grauia sunt vulnera pro quibus necesse est dominū Christū vulnerari. Si nō essent hæc ad mortē, & mortē sempiternā, nūquā ꝓ eorū remedio dei filius moreretur. Pudet itaq; dilectissimi, propriā negligēter dissimulare passionē, cui tantā à maiestate tāta exhiberi video cōpassionē. Cōpatit̄ filius dei & plorat, homo patitur & ridebit? Sic & medicinę æstimatio,& doloris mihi & timoris exaggeratio est. Verū si diligēter obseruē ꝓcepta medici, erit etiā cōsolatiōis occasio. Sicut enim graue agnosco morbū, cui tāta apponit̄ medicina, sic & ex hoc ipso nō incurabilē esse cōiecto. Neq; enī preciosissimas species frustra insumeret medicus sapiēs, imò sapiētia ipsa. Porrò frustra insumi cōstat non solū si absq; eis facilis esset curatio, sed multo magis si & cū

eis sit impossibilis. Animat itaq; ad pœnitētiā,& accēdit vehemētius desideriū spes cōcepta. Sanè accedit ad cōsolationem ipsa quoq; quę pastoribus vigilātibus exhibita est visitatio & allocutio angelorū. Væ vobis diuites qui habetis cōsolationē vestrā, vt iā nō mereamini habere cœlestē. Quàm multi enim nobiles secūdū carnē, quā multi potētes, quàm multi sapiētes huius seculi hora illa in stratis mollibus quiescebāt,& nemo eorū dignus habitus est nouā videre lucem, scire magnū illud gaudiū, angelos audire cātantes, Gloria in excelsis deo. Agnoscant igitur homines, quia qui in labore hominū nō sunt, visitari ab angelis nō merētur. Agnoscant quā placeat supernis ciuib⁹ labor, cui⁹ spiritualis intētio est, quādoquidē & eos qui pro victu corporis, corporali vrgēte necessitate laborāt, suo dignātur alloquio,& alloquio tā fœlici. Nimirū humanā in eis agnoscūt ordinationē, qua cōstituit deus vt ī sudore vult⁹ sui vescat̄ Adā pane suo. Obsecro vos dilectissimi, cōsiderate diligētius quātū fecerit deus pro vestra exhortatiōe & salute, nec infructuosus inueniatur in verbis sermo tā viuus & efficax, sermo fidelis,& omni acceptione dignus, sermo nō tā oris quàm operis. Putatis fratres parū mihi molestū esse, si hoc ipsum verbū qđ nunc loquor ad vos, vacuū & sine aliqua vtilitate deperire in cordib⁹ vestris nossem? Et quis sum ego, aut quis est hic sermo me⁹? Si hūc tantillū vocis laborē inutilem esse doleret homo pusillus, imò & nihili: quàm iustius indignabitur dominus maiestatis, si tantā eius operam nostra aut duritia aut negligentia contingat euacuari? Auertat hoc à seruulis suis qui pro eorū salute induere dignatus est formā serui, vnigenitus dei patris, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

D *Gene. 3.* E

Item in natali domini, de eo quòd pastores inuenerunt Mariā & Ioseph,& infantem positum in præsepio. Sermo IIII.

AGnoscite fratres dilectissimi, quanta sit hodierna solennitas. Cui & dies breuis,& terrę angusta est latitudo, loco pariter & tempore dilatatur. Noctem pręoccupat, cœlum replet antequam terrā. Nox enim vt dies illuminata est, cū intēpestæ noctis hora pastores circumfulsit lux noua de cœlo. E vt noueritis quo in loco solēnitatis huius cœperint gaudia celebrari: quod iam angelis erat, futurū omni populo gaudiū euāgelizatur: sed & cōfestim adest diuinis personās laudibus cœlestis exercitus multitudo. Hīc est ꝙ solennis ducitur nox ista pre cęteris, in psalmis, hymnis,& cāticis spiritualibus:& his potissimū in vigiliis sine vlla hæsitatione credēdū est cœlestes illos principes preuenire cōiūctos psallētibus, in medio iuuēcularū tympanistriarū. Sed quàm multa hodie gēmis & auro fulgēt altaria, quāti vbiq; palliis parietes adornātur! Putas ad hæc diuertēt angeli,& pannosos homines declinabunt? Si ita est, cur pastoribus ouiū magis apparuere, quàm terræ regib⁹, quàm sacerdotibus tēpli? Cur & ipse saluator, cuius est aurū pariter & argētū, sacram in corpore suo dedicat paupertatē? Aut certè cur paupertas ipsa tā sollicite enarratur ab angelo? Neq; enim sine certi ratione mysterij pānis saluator obuoluitur, & ponitur in præsepio, quādò id manifestè in signū nobis commēdatur ab angelo. Hoc, īquit, vobis signū: Inuenietis infantē pānis inuolutū. In signū positi sunt pāni tui domine Iesu, sed in signū cui à multis vsq; hodie cōtradicit̄. Multi quippe vocati, sed nō multi electi,& ideo nec signati. Agnosco certè agnosco Iesum magnū sacerdotē, sordidis opertum vestibus, dum altercaretur cū diabolo. Sciētibus scripturas loquor,& quibus nō ignota est prophetica visio Zacharię. Vbi verò exaltatū est caput nostrū super inimicos nostros, ex hoc planè mutauit vestē, decorē induit amictus lumine sicut vestimēto. Exemplum dedit nobis, vt & nos eadē faciamus. Vtilior siquidē in conflictu lorica ferrea, quā stola linea, licet oneri sit illa, hæc honori. Erit cū & mēbra sequetur caput, vt corpus iā vniuersum vno psallat spiritu,& dicat: Cōscidisti saccum meum,& circūdedisti me lętitia. Inuenietis, inquit, infantem pānis inuolutum,& positū in præsepio. Et post pauca: Venerūt (ait euāgelista) festināntes,& inuenerūt Mariā & Ioseph,& infantem positū in præsepio. Quid est ꝙ sola ab angelo cōmendari videtur humilitas, nec tamē sola à pastorib⁹ īueniri? Fortè speciali⁹ cōmendat angelus humilitatē: quia ruētibus cæteris per superbiā, ipse in humilitate stetisset. Aut propterea

F *Luca. 2.* *Zacha. 3.* *Psal. 29.* *Luc. 2.*

G certè cœlitus annũciatur humilitas, quòd hæc quasi propria virt⁹ diuinę exhibẽda sit maiestati. Sola tamen nõ potuit inueniri, quia semper gratia datur humilibus. Inuenerũt ergo Mariã & Ioseph, & infantẽ positum in præsepio. Sicut enim saluatoris infantia manifestã prętẽdit humilitatẽ, sic per virginẽ cõtinẽtia, iustitia per Ioseph virũ iustũ, cuius laus est in euãgelio, nõ incõgrue designatur. Sanè cõtinẽtiã deberi carni quis nesciat? Iustitia verò est vir⁹ est quod suũ est cuiq; tribuens, & hæc erga proximos est necessaria. Porrò humilitas deo nos recõciliat, deo facit esse subiectos, deo placet in nobis, sicut ait virgo beata: Respexit deus humilitatẽ ancillæ suę. Itaque qui fornicatur, peccat ĩ corpus suũ: qui iniuriosus est, in proximũ: qui extollit & inflatur, in deũ. Fornicator semetipsum dehonestat, iniuriosus molestat proximũ, elat⁹ qđ in se est deũ ĩhonorat. Gloriã meã, dñs ait, alteri nõ dabo. & superb⁹, Ego, ĩquit, mihi eã (licet nõ dederis) vsurpabo. Nec enim placet ei angelica distributio, dans gloriã deo, pacẽ hominib⁹. Nõ ergo colit deũ, sed aduersus eũ extollit impius planè & infidelis. Quæ est enim pietas, nisi cultus dei? Quis verò deũ colit, nisi qui volũtariè ei subiect⁹ est, & sicut oculi seruorũ in manibus dominorũ suorũ, sic oculi cordis eius ad dominũ deũ suũ? Vt ergo inueniatur in nobis semper Maria, & Ioseph, & infans positus in pręsepio: sobriè & iustè & piè viuam⁹ in hoc seculo. Propter hoc enim apparuit gratia

H dei erudiẽs nos, & per hoc quoq; illius gloria apparebit. Sic enim habes: Apparuit gratia dei omnib⁹ hominibus, erudiẽs nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè & iustè & piè viuam⁹ in hoc seculo, expectãtes beatã spem, & aduentũ gloriæ magni dei. Apparuit in paruulo gratia ad eruditionẽ. Sed hic erit magnus, sicut de eo Gabriel locutus est: & quos paruulus erudierit ad humilitatem cordis & mãsuetudinẽ, magnificabit postmodum & glorificabit magnus & gloriosus adueniẽs Iesus Christus dominus noster.

Luc. 1. *Esaie. 42.* *Ad Tit. 2.* *Luca. 2.*

In natali domini de verbis Apostoli, Benedictus deus & pater domini, &c. Sermo quintus.

2. Corin. 1.

BEnedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarũ & deus totius cõsolationis, qui cõsolatur nos in omni tribulatione nostra. Benedict⁹, qui propter nimiã charitatẽ suã qua dilexit nos, filiũ suũ dilectũ, in quo ei bene cõplacuit, misit, per quẽ recõciliati pacẽ habeamus ad eũ, & idẽ sit nobis recõciliationis huius & mediator & obses. Non est quod vereamur fratres mei sub tã pio mediatore, nõ est quod de tam fido obside dubitem⁹. Sed qualis mediator est, inquies, qui ĩ stabulo nascitur, ĩ pręsepio ponitur, pannis inuoluitur sicut cæteri, plorat vt cæteri, deniq; infans iacet vt cæteri cõsueuerunt? Magnus plane mediator est etiã in his omnib⁹, quæ ad pacẽ sunt, nõ perfunctoriè sed efficaciter quęrens. Infans quidẽ est, sed verbũ infans, cuius

I ne ipsa quidẽ infantia tacet. Consolamini consolamini, dicit dominus deus vester, dicit hoc Emmanuel nobiscum deus. Clamat hoc stabulum, clamat præsepe, clamant lachrymæ, clamãt panni. Clamat stabulum, curando sese homini qui in latrones inciderat, præparari. Clamat præsepe, eidẽ homini qui iumẽtis cõparatus fuerat, pabulum ministrari. Clamant lachrymæ, clamãt panni eiusdem ipsius crueta iam vulnera ablui & detergi. Siquidẽ nullo horũ Christus eguit, nihilo horũ illi propter se, magis autẽ omnia propter electos. Verebũtur filium meũ, ait pater misericordiarũ. Verum id quidẽ domine, reuerẽtur eũ. sed qui? Nõ plane Iudæi, ad quos missus: sed electi, propter quos missus. Reueremur eum nos in pręsepio, reueremur ĩ patibulo, reueremur ĩ sepulchro. Deuote suscipimus tenerũ propter nos, cruentũ ꝓpter nos, pallidũ propter nos, sepultũ ꝓpter nos reueremur. Deuote adoramus cũ Magis, deuote amplectimur cũ Simeone sancto infantiã saluatoris, suscipiẽtes misericordiã tuã in medio tẽpli tui. Siquidẽ ipse est de quo legim⁹: Misericordia domini ab æterno. Alioquin quid coæternũ patri, nisi filius & spirit⁹ sanct⁹? Et vterq; quidẽ nõ tã misericors, quàm ipsa vere misericordia: nihilo min⁹ etiã pater misericordia est: atq; hi tres nõ nisi vna misericordia, sicut vna essentia, vna sapiẽtia, vna diuinitas, vna maiestas. In eo tamen ꝙ pater misericordiarũ dicitur deus, quis nõ videat velut proprio nomine filiũ designari? Et bene dicitur pater misericordiarũ, cui ꝓpriũ est

Esaie. 40. *Luc. 10.* *Psal. 48.* *Matth. 21.* *Psal. 102.*

misereri semper & parcere. Sed forte quis dicat: Quomodo

K illi propriũ est misereri, cuius iudicia abyssus multa? Neq; enim dicitur, Omnes viæ ei⁹ sola misericordia, sed misericordia & veritas. Nõ minus iustus quã misericors est, cui misericordia & iudiciũ decãtatur. Verũ id quidẽ: cui vult miseretur, & quẽ vult indurat: sed ꝙ miseretur, propriũ illi est. ex se enim sumit materiã, & velut quoddã seminariũ miserẽdi. Nã ꝙ iudicat & cõdẽnat, nos eũ quodãmodo cogim⁹, vt lõge aliter de corde ipsius miseratio, quã animaduersio procedere videatur. Ipsum audi dicẽtẽ: Nũquid volũtatis meæ est mors impij, dicit dominus: & nõ magis vt cõuertatur & viuat? Rectè igitur nõ pater iudiciorũ vel vltionũ dicitur, sed pater misericordiarum: nõ modo ꝙ pater videatur misereri poti⁹ quã indignari, & queadmodũ pater filiorũ misereatur timẽtiũ se: sed eo magis ꝙ miserẽdi causam & originẽ sumat ex ꝓprio, iudicãdi vel vlciscẽdi magis ex nostro. Sed si propter hoc pater misericordiæ, quare pater misericordiarũ? Semel locutus est deus (ait propheta) duo hęc audiui, quia potestas dei est, & tibi domine misericordia. Cęterũ Apostolus nobis in vno verbo, in filio vno ipsam quoq; misericordiã duplicẽ cõmẽdat, patrẽ dicẽs nõ vni⁹ tãtũ misericordię, sed misericordiarũ: & deũ nõ vnius, sed totius cõsolationis, qui cõsolatur nos nõ modo in hac vel in illa, sed in omni tribulatione. Misericordię domini multæ, ait quidã, videlicet quia multæ tribulationes iustorũ, & de oĩbus his liberabit eos do-

L min⁹. Vnus est dei filius, vnũ verbũ: sed miseria nostra multiplex, nõ modo magnã misericordiã, sed & multitudinẽ quęrit miserationũ. Fortè tamẽ ꝓpter substãtiã duplicẽ qua subsistit humana cõditio, cũ sit vtraq; tã misera, nõ incõgrue duplex hominũ dicatur esse miseria, licet sit multiplex ĩ vtraq;. Siquidẽ & corporis & cordis nostri tribulationes multiplicatæ sunt, sed ab vtrisq; necessitatib⁹ eruit, qui totũ hominẽ saluũ facit. Cũ ergo vnus ille & vnic⁹ dei filius, & iã nũc venerit ꝓpter animas, tollere scilicet peccata mũdi, & secũdò ꝓpter corpora sit vẽturus, vt ea resuscitet, & cõfiguret corpori claritatis suę: nõ incõgruũ fortasse videbitur, vt in eo ꝙ patrẽ misericordiarũ benedicim⁹, duplicẽ hãc misericordiã confiteamur. Suscipiens enim humanæ naturæ corpus simul & animã, nõ modò semel cõsolamini, sed (vt suprà quoque meminim⁹) cõsolamini cõsolamini, dicit dominus deus vester: vt videlicet certi sim⁹ ꝙ vtrũq; sit saluatur⁹, qui neutrũ suscipere est dedignat⁹. Sed in quib⁹ putas? Planè in populo suo. Ipse enim & nũc saluũ faciet, nõ quoscunq;, sed populũ suũ à peccatis eorũ, & postmodũ nõ omne corp⁹, sed corpus humilitatis cõfigurabit corpori claritatis suę. Deniq; populũ suũ cõsolatur, vtiq; populũ humilẽ, quẽ saluũ faciet. nã oculos superborũ humiliabit. Vis nosse populũ ei⁹? Tibi derelictus est pauper, ait homo secundum cor dei. Sed & ipse

M in euãgelio: Væ vobis, inquit, diuites qui habetis cõsolationẽ vestrã. Vtinã nos dilectissimi in eo populo inueniri semper optemus, nõ cui dicit væ, sed quem consolatur dominus deus suus. Quid enim cõsoletur eos qui suã habẽt consolationẽ? Nõ cõsolatur Christi infantia garrulos, nõ cõsolãtur Christi lachrymæ cachinãtes, nõ cõsolatur pãni eius ambulãtes in stolis, nõ cõsolatur præsepe & stabulum amãtes primas cathedras in synagogis: sed ęquanimiter forte vniuersã hãc cõsolationẽ expectãtibus, in silentio dominũ, lugẽtibus, pãnosis, pauperibus cedere videbũtur. Cæterũ audiant ꝙ & ipsi quoq; angeli nõ alios cõsolantur. Vigilantibus en im pastoribus & custodiẽtib⁹ vigilias noctis euãgelizatur gaudiũ nouæ lucis, & eis natus dicitur esse saluator. Pauperib⁹ atque laborãtib⁹, nõ vobis diuitibus (qui vestrã habetis cõsolationã, & væ diuinũ) inter ipsas vigilias noctis dies sanctificatus illuxit, & nox sicut dies illuminata, imò in diẽ mutata est, dicẽte angelo: Quia natus est vobis saluator, hodie vtique, nõ in hac nocte. Siquidẽ nox præcessit, dies autẽ appropinquauit, verus vtiq; dies ex die, salutare dei Iesus Christ⁹ dominus noster, qui est super omnia benedictus in secula. Amen.

Psal. 35. *Psal. 24.* *Ezech. 18.* *Psal. 61.* *2. Corin. 1.* *Thren. 3.* *Psal. 9.* *Luca. 6.* *Luca. 2.*

In natali sanctorum Innocentium, de quatuor continuis solennitatibus, scilicet natiuitatis domini, ac sanctorum Stephani, Ioannis, & Innocentium. Sermo vnicus.

Psal. 117.

BEnedictus qui venit in nomine domini, Deus dominus, & illuxit nobis. Benedictũ nomẽ gloriæ eius quod est

A est sanctū. Neq; enim ociose venit, quod ex Maria natū est sanctum, sed copiose diffundit & nomē & gratiā sanctitatis. Nimirū inde Stephanus sanct⁹, inde Ioānes sanct⁹, inde sancti etiā Innocētes. Vtili proinde dispēsatione triplex ista solēnitas natale domini comitatur, vt nō modo inter cōtiguas solennitates deuotio cōtinua perseueret, sed & fructus dominicę natiuitatis exinde nobis velut ex quadā prosecutiōe euidētius innotescat. Siquidem aduertere est in his trib⁹ solennitatibus triplicē quandam speciem sanctitatis, nec facilè præter hæc tria sanctorum genera quartū aliud posse arbitror in hominib⁹ reperiri. Habemus in beato Stephano martyrij simul & opus & volūtatem, habemus solā voluntatem in beato Ioāne, solum in beatis Innocentibus opus. Biberūt omnes hi calicē salutaris, aut corpore simul & spiritu, aut solo spiritu, aut corpore solo. Calicē quidem meū bibetis, ait dominus Iacobo & Ioanni: nec dubiū quin de passionis calice loqueretur. Demum cū Petro diceret, Sequere me, euidenter eum ad imitationē suæ prouocans passionis: conuersus ille vidit discipulum, quē diligebat Iesus, sequētē, non tā gressu corporis quàm prōptæ deuotiōis affectu. Et bibit ergo Ioānes calicē salutaris, & secut⁹ est dominū sicut Petrus, etsi nō omnimodo sicut Petrus. Quòd enim sic māsit vt non etiā passiōe corporea dominū sequeretur, diuini fuit cōsilij, sicut ipse ait: Sic eum volo manere donec veniā. Ac si dicat. Vult quidem & ipse sequi, sed ego sic eū volo manere. B An verò de Innocentum coronis quis dubitet? Ille pro Christo trucidatos infantes dubitet inter martyres coronari, qui regeneratos in Christo nō credit inter adoptionis filios numerari. Alioquin quādo coæuos sibi pueros, puer ille qui natus est nobis, nō cōtra nos, ꝓpter se pateretur occidi? quod vtique solo nutu poterat ꝓhibere, nisi melius aliquid eis prouideret, vt queadmodū cæteris infantib⁹ tūc quidē circuncisio, nunc verò baptismus sine vllo propriæ voluntatis vsu sufficit ad salutē, sic nihilo minus pro eo susceptū martyriū illis sufficeret ad sanctitatē. Si quæris eorū apud deum merita vt coronarentur, quære & apud Herodem crimina vt trucidarētur. An forte minor Christi pietas, quàm Herodis impietas, vt ille quidē potuerit innoxios neci dare, Christ⁹ non potuerit ꝓpter se occisos coronare? Sit ergo Stephan⁹ martyr apud homines, cuius volūtaria passio euidēter apparuit in eo vel maxime, quòd in ipso mortis articulo tam ꝓ persequētibus, quàm pro seipso sollicitudinē gereret ampliorē, vinceretq; in eo sensum corporeæ passionis, internæ cōpassionis affect⁹, vt illorū magis scelera, quàm sua vulnera plangeret. Sit Ioānes apud angelos martyr, quibus tāquā spiritualibus creaturis spiritualia deuotiōis eius signa certius innotuerūt. Cæterū hi sunt planè martyres tui deus: vt in quibus nec homo nec angelus meritum inuenit, singularis tuæ C prærogatiua gratiæ euidētius cōmendetur. Ex ore infantiū & lactentiū perfecisti laudem. Gloria in excelsis deo, angeli dicūt, & in terra pax hominib⁹ bonæ volūtatis. Magna quidem, sed audeo dicere, necdū perfecta laus, donec veniat qui dicat, Sinite paruulos ad me venire, quia taliū est regnū cœlorum: & pax hominibus, etiam sine voluntatis vsu in sacramēto pietatis. Cōsiderent hæc, qui de opere & voluntate cōtentiosis solent disputationibus corrixari: cōsiderent & aduertāt neutrū negligi oportere vbi nō videtur deesse facultas, præsertim cum vtrunque sine altero (vbi tamen facultas deest) nō modò salutē cōferre possit, sed etiā sanctitatē. Sed & hoc quoq; firmiter teneāt, prodesse quidem opus sine voluntate, non autē cōtra voluntatem: vt vnde saluātur infantes, inde magis damnētur ficte accedentes. Nihilo minus sanè in quibusdam voluntas sine opere sufficiens est, nō autem contra opus. verbi causa, Rapitur quis in bona quidē volūtate, sed necdū perfecta, necdū idonea martyrium sustinere. quis illi audeat pro hac imperfectione negare salutē? Fortè enim propterea nō sinitur in illā grauem tentationē venire, ne deficiat & damnetur. Nimirū si in hac tam īfirma voluntate induceretur in eam quę supra ipsum est tentationē, nec volūtas roboraretur, quis illum dubitet defecturū, negaturum, & si in eo mori cōtigerit, etiā periturū? Qui enim erubuerit me coram hominibus, erubescā & ego eū, ait dominus, corā angelis dei. In ea igitur īperfecta volūtate, in qua saluatur quis vbi deest facultas operis, iam nō saluari posset D propter defectū operis, vel opus defectionis. Idem verò & in ignorātia posset accidere. Aemulemur proinde charitatē, & sectemur bona opera, fratres mei, nec infirmitatis nec ignorātiæ peccata vllo modo paruipēdētes. Magis autē solliciti & timorati, agamus gratias benignissimo & largissimo saluatori, qui humanę salutis occasiones tam copiosa charitate perquirit, vt in his volūtatem & opus, in his sine opere volūtatē, in his etiā sine volūtate opus salutis inuenire lætetur, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionē sui venire. Hęc est enim vita æterna, vt cognoscam⁹ patrē verū deum, & quē misit Iesum Christum, qui vnus cum eo verus est deus super omnia benedictus in secula. Amen.

Matt.20. Ioan.21. Vbi supra. Ioan.17.

In circuncisione domini, de circuncisione nostra, & triplici testimonio, quod habere debemus. Sermo primus.

Postquam consummati sunt dies octo, vt circuncideretur puer, vocatū est nomē eius Iesus.) Audiuimus paucis expressum magnū pietatis sacramētum. Audiuimus cōgruam lectiōnē verbo abbreuiato, quod fecit dominus super terrā. Abbreuiatū enim in carne, amplius abbreuiatur suscepta etiā carnis circuncisione. Minoratus paulo minus ab angelis dei filius humanam naturam induit, sed iam nec ipsum respuēs remedium humanæ corruptionis, planè multo minoratus ab eis. Habes igitur hic magnū fidei documentum, habes & manifestum humilitatis exemplum. Ad quid E enim tibi circūcisio necessaria, qui peccatū nō commisisti, nec contraxisti? Quòd ipse nō feceris, ætas manifestat: quòd non cōtraxeris, multo certius probat patris diuinitas, integritas matris. Sūmus sacerdos es, quem nec super patre nec super matre cōtaminādū, prophetatū est in lege, potius quā mādatum. Est enim tibi pater ab æterno, sed deus est, in quē peccatum nō cadit. Est & mater ex tempore, sed virgo, nec parere potuit incorruptio corruptelā. Super hæc omnia circunciditur puer agnus sine macula. Etsi nō eguit, tamen voluit circūcidi. Nec vestigiū quidem vllū vulneris habēs, alligaturā nō refugit vulneris. Nō sic impij, non sic, non sic agit peruersitas elationis humanæ. Erubescimus vulnerum ligaturam, qui de vulnerib⁹ interdum etiam gloriamur. Quem nemo potest arguere de peccato, ipse peccati remedium & verecundum pariter & austerum sine vlla necessitate suscepit, nec repulit cultrum lapideum, in quo solo vetus illa quę raderetur rubigo non fuit. Nos ecōtra inuerecundi ad obscœnitatem culpæ, erubescimus agere pœnitētiā: quod extremæ dementiæ est, male proni in vulnera, pigri in reme- F dia verecūdi. Qui peccatum non fecit, non dedignatus est se peccatorem reputari: nos & esse volumus, & nolumus æstimari. Itā ne sano opus est medicina, & non potius male habentibus? Imò verò itā ne eget medicamine non æger sed medicus? Quis hominū tantæ sibi non dicam gloriæ, sed vel innocentiæ conscius, æquanimiter circūcidētis manum admitteret? Christus verò patiēter quæ non rapuit exoluit, qui venerat purgationem facere (nō suscipere) delictorum. Sed dicas: Quidni susciperet paruul⁹? Imò verò quidni susciperet humilis & mansuetus? Quidni obmutesceret coram circūcidente, qui corā tondente obmutuit, coram crucifigente siluit? Alioquin nō erat illi difficile carnem suā integrā conseruare ne scinderetur, qui fecerat ne virginalis vteri porta in exitu suo aperiretur. Nō erat difficile paruulo prohibere ne caro illa circūcideretur, quādo nec mortuo fuit difficile custodire ne corrūperetur. Postquam ergo cōsummati sunt dies octo vt circunciderctur puer, vocatum est nomen eius Iesus. Magnū & mirabile sacramentū. Circūciditur puer, & vocatur Iesus. Quid sibi vult ista cōnexio? Circūcisio nempe magis saluandi, quàm saluatoris esse videtur: & saluatorem circūcidere decet, quàm circūcidi. sed agnosce mediatorem dei & hominum, qui ab ipso natiuitatis suæ exordio diuinis humana sociat, ima summis. Nascitur ex muliere, sed cui fœcūditatis fructus sic accedat, vt non decidat flos virginitatis. Pannis inuoluitur, sed pāni ipsi angelicis laudib⁹ honorātur. Abscōditur in præsepio, sed proditur radiante stella de cœlo. Sic & circūcisio veritatē susceptæ probat humanitatis, & nomē quod est super omne nomen, gloriam indicat maiestatis. Circunciditur tanquam verus Abrahæ filius:

Luca.2. Psal.8. Luc.2. Matth.19. Luc.9.

G Iesus vocatur tanquã filius dei. Neque enim ad instar priorũ meus iste Iesus, nomẽ vacuũ aut inane portat. Non est in eo magni nominis vmbra, sed veritas. Cœlit⁹ siquidẽ ĩditũ nomẽ euangelista testatur: quod vocatũ est ab angelo priusquã in vtero cõciperetur. Et attẽde verbi profunditatẽ. Postquã natus est Iesus, Iesus vocatur ab hominibus, qui vocatus est ab angelo priusquam in vtero cõciperetur. Idem quippe & angeli saluator & hominis: sed hominis ab incarnatione, angeli ab initio creaturę. Vocatũ est, ait, nomẽ eius Iesus, quod vocatum est ab angelo. In ore ergo duorũ vel trium testium stat omne verbũ: & ipsum quod in propheta abbreuiatum, manifestius in euãgelio legitur caro factũ. Nos, fratres mei, nos respicit hæc parabola. Christ⁹ enim nec angelico eguit testimonio, nec humano, sed, vt scriptum est, omnia propter electos. Triplex proinde quærẽdũ nobis salutis propriæ testimoniũ, ne fortè videamur assumpsisse nomẽ dei nostri in vanũ. Et nos enim fratres circũcidi necesse est, & sic nomen salutis accipere. circũcidi sanè non litera, sed spiritu & veritate: circũcidi nõ vno mẽbro, sed toto corpore simul. Licet enim magis in ea parte in qua mãdata est Iudæis circũcisio, regnet additamẽtum Leuiathã, quod à malo est, & amputari debet, vniuersam tamẽ occupat carnẽ. A planta pedis vsque ad verticẽ nõ est in nobis sanitas, nec est aliqua pars quę nõ tabida sit hoc veneno. Propterea sicut paruulus adhuc ĩ fide

Matth. 18. *2. Timot. 2.*

H & dilectione populus congruũ sibi mãdatum exiguę circũcisionis accepit, sic vbi creuit in virũ perfectiorẽ, toto iubetur corpore baptizari, quæ totius est hominis integra circũcisio. Hinc est ꝙ saluator noster & circuncidi octauo die, & post annũ tricesimũ dignatus est crucifigi, vbi in pœnã corpus omne distẽsum est: cuius similitudini mortis cõplantamur & nos, vt scribit Apostol⁹, nimirũ quod nouissimè traditũ est obseruãtes. Quæ est ergo moralis circũcisio nostra, nisi quã commẽdat idẽ Apostolus: Victũ, inquiẽs, & vestitũ habẽtes, his contenti simus? Optimè prorsus circuncidit nos & superflua resecat vniuersa, volũtaria paupertas, pœnitẽtię labor, regularis obseruatio disciplinæ. Cæterũ in hac circũcisione triplex nobis quærẽdũ est salutis nostræ testimoniũ, ab angelo & Maria & Ioseph. Oportet, inquam, vt ante omnia nobis magni cõsilij angelus salutis nomen imponat. Dehinc & ipsius quoq; cõgregationis necessaria est attestatio, quę tanquã mater est singulorum. Mater, inquam, virgo, tan quam ea quam despõdit Apostolus vni viro virginẽ castam exhibere Christo. Sed nec ipsius ministri cõtemnendum est testimonium ei qui imitari quærit saluatoris exemplũ. Hic est Ioseph, locum quidem obtinens spõsi, re autem vera seruus & dispensator: qui sanè pater vocatur, magis autẽ nutricius est. Sed dico eadẽ manifesti⁹. Et ab his qui foris sunt fratres mei, & ab eo qui intus est, habere oportet testimonium

1. Timot. 6. *2. Corin. 11.*

I bonũ. Cuius enim omnibus grata, nemini onerosa est cõuersatio, huic sine dubio propria de salute vniuersa fratrũ congregatio attestatur. Frustra planè super his dũtaxat quę sunt in manifesto, nequissimus ille fratrũ accusator trahit in causam, quẽ excusat vniuersitas fratrũ. Habet & à prælatis testimoniũ quisquis & peccata secularis vitæ, & hui⁹ quoq; temporis negligẽtias (quoniam in multis offendim⁹ omnes) nisi fortè sanctiores nos arbitramur discipulo quẽ dilexit Iesus) humili cis & pura cõfessione iudicanda semper exponit, & eorũ satisfacere studet arbitrio. Iam ne in his quidẽ pessimi illius timenda est accusatio, quoniam nõ iudicabit dominus bis in idipsum. At fortè criminari volet intẽtionem, & in ea parte calumniã struere machinabitur, in qua nec fratrũ nec ipsius patris testimoniũ satis efficax videatur. Necesse est ergo vt in hac parte opituletur nobis testis internus, qui magis cor quàm faciem intuetur. A quo sanè & incipiẽdum est, vt non prius quicquam cõcipiatur in animo, quàm ab eo salutis nomẽ acceperit. Vbi verò in opus processerit manifestũ, expedit iam exteriora quoque sibi testimonia conciliare, sicut ꝑit Apostolus: Prouidentes bona nõ tantùm coram deo, sed etiam coram hominibus.

Iaco. 3. *2. Corin. 8.*

In circuncisione domini de nominibus eius. Sermo II.

Luc. 2.

POstquam consummati sunt dies octo, vt circunciderretur puer, vocatum est nomen eius Iesus.] Ab initio deus modum acceptat, & nihil vnquam immoderatum illi placuit æquitati. Hinc fuit quòd non modo in pondere & mensura & numero condidit vniuersa, sed & protinus ipsi homini modum præscripsit, mandatum contulit dicens: Ex omni ligno paradisi comedes, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. Leuissimum planè mandatum, & larga omnino mensura. Sed transgressus est homo præscriptum sibi modum, & cõstitutum sibi terminum prætergressus. Vnde & auertens ab eo faciem suam deus, vix tãdem in diebus Abrahæ amici sui placabilis fieri incipiẽs, rursus modum instituit, promulgauit legem, sed nõ priori similem vsquequaque. Ea siquidem ad cautelã fuerat, hæc ad medelã. Ibi prohibitio facta, ne superfluitas subintraret: hic iam indicta abscisio est, vt sacramẽti remedio, quæ subintrauerat tolleretur. Postremò illa quidẽ in arbore data est lex, ne fructu eius vesceretur: hæc in ꝓprio corpore, vt caro præputij scinderetur. Nec dubium sanè quin cætera quoque humani corporis membra additamẽtum illud Leuiathã occuparet, venenum scilicet cõcupiscẽtiæ, & immoderatæ atque inordinatæ illecebra voluptatis, vt generalis quædã abscisio omnib⁹ necessaria videretur. Cæterùm quia singulorum mẽbrorum abscisionẽ humanæ carnis fragilitas, & infantilis ætatis infirmitas nullatenus sustineret, pio moderamine dispositio superna ꝓuidit, vt in ea potissimũ parte cõcupiscẽtia castigaretur, in qua vehemẽtius eam sæuire constabat, & violentius

K *Gen. 3.*

L malignari. In omni siquidem cõtradicentium spiritui rebellione mẽbrorũ, solum illud vsque adeo cõtumax inuenitur, vt contra omnem voluntatis deliberationem ad inhonestos & illicitos motus assurgat. Nam quòd hæc circuncisio octaua die fiebat, spem commẽdabat regni cælestis, quòd videlicet ad primum reflexus dierũ circulus præferre quandã coronæ speciẽ videretur. Hinc est quòd octaua potissimũ dies post solẽnitates præcipuas celebratur, & in sermone domini, primæ beatitudini copulatur octaua, vt cœlestis regni demũ iterata ꝓmissio, euidenter nobis coronã fabricet. Meritò sanè dum circũciditur puer qui nat⁹ est nobis, saluator vocatur, quòd videlicet ex hoc iã cœperit operari salutẽ nostram, immaculatũ illum pro nobis sanguinem fundẽs. Neque enim iam quærere est Christianis, cur voluerit domin⁹ Christus circũcidi. propter hoc siquidem circũcisus est, propter quod natus, propter quod passus. Nihil horum propter se, sed omnia propter electos. Nec in peccato genitus, nec à peccato circũcisus, nec mortuus est pro peccato suo, magis autem propter delicta nostra. Quod vocatũ est, ĩquit, ab angelo priusquam in vtero conciperetur. Vocatum planè, non impositum: nempe hoc ei nomẽ est ab æterno. A natura propria habet vt sit saluator: innatũ est ei nomen hoc, non inditũ ab humana vel angelica creatura. Sed quid dicimus, quòd egregius ille propheta hunc ipsum puerum multis nominibus appellandum fore prædicens, hoc vnũ tacuisse videtur, quod solũ (vt præmonuit angelus, & testatur euãgelista) vocatũ est nomẽ eius? Exultauit Esaias, vt videret diẽ hunc, & vidit, & gauisus est. Denique & loquebatur gratulabũdus, & laudans deum: Puer natus est nobis, filius datus est nobis, & factus est principatus eius super humerũ eius: & vocabitur nomẽ eius admirabilis, cõsiliari⁹, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Magna quidem nomina. Sed vbi est nomen, quod est super omne nomen, nomẽ Iesu, in quo omne genu flectatur? Fortè in his omnibus vnum illud inuenies, sed expressum quodammodo & effusum. Nempe ipsum est de quo sponsa in cãtico amoris, Oleum, inquit, effusum nomen tuũ. Habes ergo vnũ ex his omnibus appellationibus Iesum: nec omnino aut vocari posset aut esse saluator, si fortè quippiã horum defuisset. Nunquid nõ verè admirabilem cum singuli sumus experti, in mutatione vtique volũtatum nostrarũ? Hoc nempe est saluationis nostræ principiũ, cum incipimus respuere quod diligebamus, dolere vnde lætabamur, amplecti quod timebam⁹, sequi quod fugiebamus, optare quod cõtẽnebamus. Admirabilis planè, qui hæc operatur mirabilia. Sed nihilominus & consiliarium sese exhibeat necesse est in electione pœnitẽtiæ, & vitæ ordinatione: ne fortè sit nobis absque scientia zelus, & voluntati bonæ prudentia desit. Sanè opus est vt deum quoque probemus in remissione videlicet priorum delictorum, quia nec sine hac

M *Esaia. 9.* *Canti. 1.*

A hac salus nobis cõstare potest: & nemo potest dimittere peccata, nisi solus deus. Verùm ne id quidem sufficit ad salutem: nisi fortem quoque experiamur in expugnãdò impugnantes nos, ne ab eisdem rursum concupiscentiis superemur, & fiat nouissima nostra peiora prioribus. Videtúrne iã aliquid deesse saluatori? Planè deesset quod maximum est, nisi & pater esset futuri seculi, vt per eum scilicet in immortalitatẽ resurgeremus, qui per præsentis seculi patrẽ generamur ad mortem. Neque hoc satis, si non etiã princeps pacis patri nos reconciliaret, cui traditurus est regnũ, ne fortè sicut filij perditionis vtique, nõ salutis, resurrecturi videremur ad pœnam. Multiplicabitur sanè eius imperium, vt meritò saluator dicatur etiã pro multitudine saluandorum: & pacis nõ erit finis, vt verã noueris esse salutẽ, quæ non possit timere defectum.

Item in circuncisione domini de die octauo. Sermo III.

IN circuncisione domini fratres habemus quod amemus & admiremur: habemus etiam quod imitemur. Patet in ea magnum dignationis beneficium, vnde gratias agamus: latet aliquid clausum, quod in nobis implere debeamus. Venit nanque dominus propter nos non solùm redimendos sanguinis effusione, sed & docendos verbis, & exemplis nihilo minus instruendos. Sicut enim penitus erat inutile viam scire, si detineremur in carcere: ita redimi non prodesset, si B viæ ignaros qui primus inueniret, primus reduceret in carcerem retrudendos. Itaque in maiore quidem ætate, patientiæ & humilitatis & super omnia charitatis cæterarúmque virtutum manifesta dedit saluator exempla, in infantia verò figuris velata. Sed antequam ad hæc discutienda veniamus, delectat aliquid prius de tanta & tam manifesta dignatione loqui. Habent angeli gloriam puram & perfectam: sed nec nos erimus sine gloria. Videmus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre: gloriam misericordiæ, & affectus verè paterni: gloriam procedentis ex corde patris, & paterna planè viscera exhibentis. Omnes enim peccauerũt (ait Apostolus) & egẽt gloria dei. Et alio loco: Mihi (inquit) absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Quid enim nobis gloriosius, quàm quòd tanti æstimauit nos deus? Quæve maior illi gloria, quàm tanta dignatio, & tãta benignitas: eò vtique dulcissima, quò tam gratuita? Nam pro impiis mortuus est. Videtis quantum fecit, & pro qualibus. Pro qualibus, vt non superbiamus: quantũ, ne desperemus. Propterea vt inueniamini non spiritum habere huius mundi, sed spiritum qui ex deo est, & sciatis quæ à deo data sunt vobis: nolite obsecro fieri sicut equus & mulus, sed sicut pium iumentũ, quod ait: Vt iumentũ factus sum apud te, & ego semper tecum. Talia enim iumenta cognoscunt possessorem suum, & præsepe domini sui: in quo positum est eis piissimũ fœnum, ipse qui pa- C nis est angelorũ. Ipse enim est panis viuus, de quo viuere debuit homo: sed quia homo iumentũ factus est, & panis factus est fœnum, vt vel sic viuat de eo. Et huius quidẽ mutationis sacramentum die natiuitatis celebratum est, quando verbum caro factũ est, cum sit omnis caro fœnum. Ipsa ergo die minoratus est ab angelis, & habitu inuentus vt homo: hodie verò mirabilius aliquid audio. Iam minoratus est multo minus angelis, qui non solũ formam hominis, sed formã habet peccatoris, & infigitur velut quodam cauterio latronis. Quid est enim circuncisio, nisi superfluitatis & peccati indiciũ? In te domine Iesu quid est superfluũ quod circũcidatur? Nónne tu verus deus es de deo patre, homo verus sine omni peccato de virgine matre? Quid facitis circuncidentes eum? Putatis quia super eum possit cadere illa sententia: Masculus cuius præputij caro circũcisa nõ fuerit, peribit anima ipsius de populo suo? Potest obliuisci pater filij vteri sui? Aut non cognosceret eum, nisi signum circũcisionis haberet? Imò verò si quo modo posset nõ agnoscere filiũ, in quo ei bene cõplacuit, ex hoc maximè signo poterat ignorare eũ, inuenta in eo circuncisione, quam peccatoribus ipse prouiderat, ob purgationem vtiq; delictorum. Sed quid mirum si caput pro mẽbris accepit curationẽ, quam tamen in seipso non habuit necessariam? Nónne & in mẽbris nostris sæpe pro vnius infirmitate alteri adhibetur curatio? Dolet caput, & in brachio fit coctura: dolent renes, & fit in tibia. Ita hodie pro totius corporis putredine cauterium quoddam infixum est in capite.

Rom. 3. *Galat. 6.* *Psal. 72.* *Esa. 40.* *Gen. 17.*

D Denique quid mirũ si pro nobis dignatus est circuncidi, pro quibus dignatus est mori? Totus siquidem mihi datus, & totus in meos vsus expensus est. Ego enim audiens quia transit ante carcerẽ filius magni regis, cœpi altius gemere, & miserabilius exclamare dicens, Fili dei miserere mei. At ille sicut benignissimus, Quisnã est, inquit, iste fletus & vlulatus quẽ audio? Et dicunt ei, Ipse est Adam proditor ille, quem pater vester trudi fecit in carcerem, donec cogitet quibus illũ suppliciis faciat interire. Quid ageret, cuius natura bonitas, cui proprium est misereri semper & parcere? Descẽdit in carcerẽ, venit vt educat vinctũ de domo carceris. Iudæi verò non immemores odij quo oderant patrẽ, exercẽt illud in filium. vnde & ipse ait: Quia oderũt me, & patrem meum. Quid ergo fecerunt impij, quibus grauis erat etiam ad videndũ? Hic est, inquiũt, hæres: venite, occidamus eum. Sic ergo occiderunt agnum dei: in suam quidem perniciem, sed in salutẽ nostram. Illi enim sanguinem agni fuderunt, nos accessimus, & bibimus illũ. Accepimus calicẽ salutaris: & calix noster inebrians quàm præclarus est! Ecce vnde gratias agam[us]. Nã ante paucos dies celebrauimus aduentum eius in carcerẽ huius mundi, id est diem natalis: hodie verò celebramus quod catenas & vincula nostra suscepit. Hodie enim qui peccatum non fecit, vt reos absolueret, innoxias manus eorũ catenis inseruit: hodie sub lege factus est, qui legem dedit. Sed dicendum est E iam quid in hac circuncisione nobis spiritualiter indicetur agendũ. Neq; enim sine causa in lege pręceptũ, nec sine causa completum est in domino, vt octaua die fieret circũcisio. Sed quis cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Assit nũc vestris desideriis aduocatus spiritus, qui scrutetur alta dei, & edisserat vobis sacramẽtũ istud octauæ diei. Non ignoramus iam oportere hominẽ nasci denuo: nã propter hoc secũdò natus est dei filius. In peccatis siquidẽ nascimur omnes, & necesse habem[us] renasci in gratia, quã in baptismate quidẽ percepimus: sed heu totũ periit in seculari vita. Nunc primũ miserãte deo virtus gratię in nobis operatur, vt in nouitate vitę ambulem[us]. Ergo nascitur homo, quãdo sol iustitiæ ortus in animo, peccatorũ illuminat tenebras, horrẽdúmq; dei iudicium internis obtutibus offert: addens ad terroris vinculũ, breuem dierum numerum, & finem incertum. Hęc planè vespera est, ad quã demorabitur fletus: & necesse est addi matutini lætitiã, vt auditã faciat nobis misericordiã suã. Sic enim fit vespere & mane dies vnus. Est autẽ dies ista iustitiæ, reddens vnicuiq; quod suũ est, nobis miseriã, misericordiã deo. In hac die puer nascitur, quando ex his quę diximus, ad amorẽ pœnitentiæ, & odium peccati animus excitatur. Sed periculosum est si forte velit inter seculi turbas agere pœnitẽtiã: vbi nimirũ alij venenatis persuasionib[us], alij vndiq; exẽplis peioribus ad peccatũ alliciãt: alij adulationib[us] in vanã gloriã, alij detractionib[us] in impatiẽtiã animũ eius deiiciãt. Procedat iam necesse est prudẽtię radius. Ostẽdat quantas & quàm importunas præsertim in hac generatione nequam F opportunitates & occasiones peccati offerat mũdus & ingerat, quàm debilis sit ad illas humanus animus, maxime qui in peccati consuetudine sit nutritus. In hac ergo die prudentię eligat de præsenti seculo nequam fugere, dicẽs cũ propheta: Odiui ecclesiã malignantiũ, & cũ impiis nõ sedebo. Sed nõdum sufficit hoc. Forte enim vult eligere solitudinem, nõ satis attendens propriam infirmitatem, & periculosam diaboli luctam. Quid enim periculosius, quàm solũ luctari cõtra antiqui hostis versutias, à quo videatur, & quẽ videre non possit? Itaq; iam habet necessariã fortitudinis diẽ, vt nouerit custodiendam ad dominum fortitudinem suam: & aciem multorum pariter pugnantium esse quærendam: vbi tot sunt auxiliarij, quot socij: & tales qui dicere possint cum Apostolo: Quia nõ ignoramus astutias inimici. Congregatio enim pro fortitudine sua terribilis est vt castrorum acies ordinata. Væ autem soli, quia si ceciderit, non habet subleuantem. Quòd si cuiquam ex antiquis patribus gratiam hanc cõcessam audiuimus, nõ expedit temere se committere huic periculo, nec oportet tentare deũ, sicut & magister noster de Anachoretis loquẽs: Qui nõ, inquit, cõuersionis feruore nouitio, &c. Itaque in hac fortitudinis die ad id quod iam cœperat, id est, Odiui ecclesiam malignantium, etiam addit quod sequitur:

Ioan. 15. *Mat. 21.* *Gen. 17.* *Psal. 25.* *2. Cor. 2.*

G Lauabo inter innocentes manus meas. Verùm cum eligit esse in congregatione multorũ: nunquid eliget esse magister qui nondum discipulus fuit,& docere quod didicit nunquã? Et quomodo aut in se, aut in aliis motus irrationabiles poterit temperare? Nemo carnem suam odio habuit. Quomodo ergo putatis si iam magister suus fuerit iste: quin facilè sibi aliquando eo amplius quo familiarius condescendat? Illucescat igitur dies temperantiæ, vt quærat quomodo temperari & refrenari possint incontinentes motus voluptatis, bestiales motus curiositatis, ceruicosi motus elationis suę. Eligat abiectus esse in domo dei sui, & subiectus esse magistro sub quo frangatur eius voluntas,& obedientiæ freno concupiscentia reprimatur: sitque quod ait propheta: Imposuisti homines super capita nostra. Nec dedignãdum seruo, quod præcessit in domino. Siquidem nõ est seruus maior domino suo. Ille enim cum iam creuisset ætate & sapientia,& gratia apud deum & homines: cum iam duodecim annorũ esset, & remãsisset in Hierusalem: inuẽtus à beata virgine & Ioseph, cuius filius putabatur, in medio doctorum audiens illos & interrogans, tamen descendit cum illis, & erat subditus illis. Et tu ergo subditus esto propter illum. Sed iam tibi in ipsa obediẽtiæ via, aliqua fortassis dura & aspera occurrere possunt, vt accipias interdum præcepta nonnulla, quę licet salubria sint, minus tamen suauia videantur. Hæc si moleste cœ-

H peris sustinere, si diiudicare prælatũ, si murmurare in corde: etiã si exterius impleas quod iubetur, non est hæc virtus patientiæ, sed velamentum malitiæ. Necesse est ergo vt illucescat dies patiẽtiæ, per quam omnia dura & aspera tacita amplectaris conscientia: te magis diiudicans,& durius arguens: cui nimirum displicent quæ ad salutem sunt: & in cogitatione tua semper partẽ magistri quoad potes aduersus temetipsum iuuans, téque in omnibus accusare, ipsum verò magis excusare laborans. Porrò in hoc loco iam cauendũ tibi arbitror à superbia. Magnũ est enim omnino sic vincere semetipsum. Melior est (ait Salomon) patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium. Considera deniq; quàm manifeste propheta doceat necessariam esse humilitatem post patientiam, dicens: Veruntamen deo subiecta esto anima mea: quoniã ab ipso patiẽtia mea. Nónne videtur hic occasione patientiæ tentationem sensisse superbiæ? Necesse est ergo vt illuminet cor tuum radius humilitatis,& declaret quid à te sit, quid à deo, vt non altum sapias: quoniam deus superbis resistit: humilibus dat gratiam. Iam verò cum in his diutius fueris exercitatus: roga dari tibi deuotionis lumen: diem serenissimã,& sabbatum mentis, in quo tanquam emeritus miles, in laboribus vniuersis viuas absque labore, dilatato nimirum corde currens viam mãdatorum dei: vt quod prius cum amaritudine & coactione tui spiritus faciebas, de-

I cætero iam cum summa dulcedine peragas & delectatione. Hanc (ni fallor) gratiam petebat, qui ait: Remitte mihi vt refrigerer. Ac si dicat: Quousque in labore & dolore isto crucior, & morte afficior tota die? Remitte mihi vt refrigerer. Verùm & ad hanc quidem perfectionẽ pauci (ni fallor) perueniunt in hac vita. Neque enim si quis aliquando videtur hãc habere, continuò credat sibi necesse est: maximè si nouitius est, nec per prefatos ascenderit gradus. Pius enim dominus noster Iesus Christus pusillos corde blãditiis talibus solet allicere. Sed nouerint qui huiusmodi sunt, gratiã hãc prestitam sibi esse, non datam: vt in die bonorum memores sint malorum,& in die malorum nõ immemores sint bonorum. Longè aliter qui exercitatos habẽt sensus, deuotionis huius felici fruuntur iucunditate. Sed multi tota vita sua ad hoc tendunt,& nunquã pertendunt: quibus tamen si pie & perseueranter conati sunt, statim vt de corpore exeũt, redditur quod in hac vita dispensatoriè est negatum: illuc perducẽte eos sola gratia, quò prius tendebant ipsi cum gratia, vt consummati in breui, expleant tempora multa. Illis verò qui ad hanc deuotionis gratiam perueniunt, vnum videtur restare periculum, & omnino timẽdum eis à dæmonio meridiano. Ipse enim Satanas trãsfigurat se in angelum lucis. Hoc ergo timendum ei, qui tanta delectatione omnia facit: ne dum sequitur affectionem, corpus destruat per immoderatã exercitationẽ, ac deinde necesse habeat, non sine magno spiritualis

K exercitij detrimẽto, circa debilitati curam corporis occupari. Ergo ne incurrat qui currit, illuminari necesse est lumine discretionis, quæ mater virtutum est,& consummatio perfectionis. Hæc nimirũ docet, ne quid nimis: atq; hæc est octaua dies in qua circunciditur puer: quia discretio verè circuncidit, vt nõ plus nec minus fiat. Nam & qui nimius est, fructũ boni operis abscidit, non circuncidit: sicut qui tepidus est, si minus facit. In hac ergo die nomen imponitur,& nomen salutis: nec de eo qui sic conuersatur, dubitẽ dicere quòd suam ipsius salutem operetur. Vsq; ad hunc enim diem dicere possunt angeli, qui norunt secreta cœlestia: sed ego nunc primũ ei fiducialiter nomen salutis impono. At verò quia omnino rara ista auis est in terris: huius discretionis locum in vobis fratres suppleat virtus obedientiæ, vt nihil plus, nihil minus, nihil aliter quàm imperatum sit, faciatis.

In Epiphania domini, de verbis Apostoli, Apparuit benignitas. & tribus apparitionibus. Sermo I.

Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei.] Gratias Deo per quem sic abundat consolatio nostra in hac peregrinatione, in hoc exilio, in hac miseria. Super his nanque sæpius vos admonere curamus, vt nunquam mente excidat peregrinos vos esse longè factos à patria, pulsos hæreditate. Quisquis enim desolationem non nouit, nec con-

L solationem agnoscere potest. Quisquis consolationem ignorat esse necessariam, superest vt non habeat dei gratiam. Inde est quòd homines seculi negotiis & flagitiis implicati, dũ miseriam non sentiunt, non attendunt misericordiam. Vos quibus non frustra dictum est, Vacate,& videte, quoniã suauis est dominus: & de quibus idem propheta, Virtutem, inquit, operum suorum annunciabit populo suo: vos inquam, quos non detinet occupatio secularis, attendite quænam sit consolatio spiritualis. Vos qui non ignoratis exilium: audite quia de cœlo venit auxiliũ. Apparuit enim benignitas & humanitas saluatoris nostri dei. Priusquã appareret humanitas, latebat benignitas. Siquidem & prius erat: nam & misericordia domini ab æterno est. Sed vnde tanta agnosci poterat? Promittebatur, sed non sentiebatur: vnde & à multis nõ credebatur. Multifariè quippe multísq; modis loquebatur dominus in prophetis. Ego, inquiens, cogito cogitationes pacis,& non afflictionis. Sed quid respõdebat homo afflictionem sentiens, pacem nesciens? Quousque dicitis pax pax,& non est pax? Propter hoc angeli pacis amarè flebãt, dicentes: Domine, quis credidit audiui nostro? Sed nunc credant homines vel visui suo: quia testimonia dei credibilia facta sunt nimis. Vt enim nec turbatum quidem oculum lateat, in sole posuit tabernaculũ suũ. Ecce pax nõ promissa, sed missa: non dilata, sed data: nõ prophetata, sed presentata. Ecce quasi saccum plenum misericordia sua deus pater misit in terrã: sac-

M cum inquam in passione concidendum, vt effundatur quod in eo latet preciũ nostrum. Saccum vtique etsi paruum, sed plenum. Paruulus siquidem datus est nobis: sed in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis. Postquam enim venit plenitudo tẽporis, venit & plenitudo diuinitatis. Venit in carne, vt vel sic carnalibus exhiberetur: & apparẽte humanitate, benignitas agnosceretur. Vbi enim dei innotescit humanitas, iam benignitas latere non potest. In quo enim magis commendare poterat benignitatem suam, quàm suscipiendo carnem meã? Meam inquam, nõ carnem Adam, id est, nõ qualẽ ille habuit ante culpã. Quid tantopere declaret eius misericordiam, quàm quòd ipsam suscepit miseriam? Quid ita pietate plenum, quàm quòd dei verbum propter nos factum est fœnũ? Domine quid est homo quia reputas eũ, aut quid apponis erga eum cor tuũ? Hic attendat homo quanta sit cura eius deo: hinc sciat quid de eo cogitet, aut quid sentiat. Non interroges ô homo ea quę pateris, sed quę pass' est ille. Quãti te fecit, ex his quę pro te factus est, agnosce, vt appareat tibi benignitas eius ex humanitate. Quanto enim minorem se fecit in humanitate, tanto maiorem exhibuit in bonitate: & quanto pro me vilior, tanto mihi charior est. Apparuit (inquit Apostolus) benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei. Magna planè & manifesta benignitas, Dei humanitas,& magnum benignitatis indicium declarauit, qui humanitati addere nomen Dei curauit. Et quidem ad Mariam missus

Marginalia: Psal. 25. Ephe. 5. Psal. 63. Ioan. 13. Luc. 2. Prouer. 16. Psal. 61. Iaco. 4. Psal. 38. Psal. 45. Psal. 110. Ad Titũ. 3. Hebr. 1. Hier. 29. Ezech. 13. Esa. 53. Psal. 92. Psal. 18. Iob. 7. Ad Titũ. 3.

A missus Gabriel angelus filium dei loquitur: sed nō nominat deum. Benedictus deus, qui talem nobis de nobisipsis angelum dedit, vt noster ipse suppleret, quod ille nō dixit. Nam & ipse spiritum dei habuit: & eius spiritu locutus est, quod nobis valde necessarium fuit. Quid enim sic instruit fidem, spem roborat, charitatē accendit, quomodo humanitas dei? Sed angelo nostro id reseruatum est, quod alij tacuerūt. Neque enim omnes omnia dicere congruum erat, vt à diuersis diuersa colligere gratulemur, & debitas singulis gratias referamus. Attamen vnum est in quo conueniunt apostolus & angeli qui de Christi natiuitate loquuntur, id est in nomine saluatoris. Ad Mariam quidem tanquā plenius edoctam per spiritum, Gabriel loquēs indicat nomen solum. Et vocabis, inquit, nomen eius Iesum. Ad Ioseph veniēs angelus, non solum nomen protulit: sed & causam eius interpretatus edocuit, dicens: Et vocabis nomē eius Iesum: ipse enim saluū faciet populū suum à peccatis eorum. Sed & pastoribus quoq; annunciatur gaudium magnum, natum illis saluatorem Christū dominū. Simile aliquid Paulus loquitur: Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei. Bene dulce nomen nullus ex ipsis tacuit, quia hoc mihi maximè necessariū fuit. Alioquin quid agerem audiens dominum venientem? Nunquid non fugerem, sicut Adam qui à facie eius fugit, sed non effugit? Nónne desperarem audiens quia venit ille cuius le- B gē sic præuaricatus sum, cuius patientia sic abusus sum, cuius beneficio tā ingratus inuentus sum? Quę verò maior cōsolatio poterat esse, quàm in dulci vocabulo, in nomine cōsolatorio? Propterea & ipse dicit, Quia nō venit filius vt iudicet mundum: sed vt saluetur mūdus per ipsum. Iam confidēter accedo, iam supplico fiducialiter. Quid enim timeā, quando saluator venit in domum meam? Ei soli peccaui, donatū erit quidquid indulserit ille. Vtique enim licet ei quod vult facere. Deus est qui iustificat, quis est qui cōdemnet? Aut quis accusabit aduersus electos dei? Propterea gaudere nos oportet quòd in nostra venerit. nunc enim facilis ad indulgētiam erit. Denique paruulus est, leuiter placari potest. Quis enim nesciat quia puer facilè donat? Ecce si non fuerit pro minimo, possumus reconciliari pro minimo. Pro minimo, inquā, non tamen sine pœnitentia: sed quia minimum quiddam sit nostra ipsa pœnitentia. Pauperes sumus, parum dare possumus: attamē recōciliari possumus pro paruo illo, si volumus. Totum quod dare possum, miserum corpus istud est: illud si dedero, satis est. Si quo minus, addo & corpus ipsius. Nā illud de meo est, & meū est. Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est mihi. De te domine suppleo, quod min' habeo in me. O dulcissima reconciliatio. O satisfactio suauissima. O verè recōciliatio facilis, sed perutilis: satisfactio parua, sed non paruipēdenda. Etenim quàm facilis modo, tam difficilis C erit postea: & sicut modo nemo est qui reconciliari non possit, ita post paululum nemo qui possit: quoniā sicut benignitas apparuit vltra omnē spem, vltra omnem æstimationem: similem expectare possumus iudicij districtionē. Noli ergo contemnere dei misericordiam, si non sentire vis iustitiam, sed iram, sed indignationem, sed æmulationem, sed furorem. Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Vt enim scires quanta districtio succedit, tanta illa mansuetudo pręuenit. Ex magnitudine indulgentię, magnitudinem vltionis attēde. Immensus est enim deus & infinitus in iustitia, sicut & in misericordia. Multus ad ignoscendū: multus ad vlciscendum. Sed misericordia quidem priora sibi vēdicat: vt si voluerimus, districtio inuenire nō posit in quem sæuiat. Propter hoc enim benignitatem pręrogauit, vt per eā reconciliati seueritatem videamus securi. Propterea voluit non solum ad terras descendere, sed etiam innotescere: non solùm nasci, sed & agnosci. Denique propter hanc agnitionem dies ista celebris habetur, & insignis dies apparitionis. Hodie enim Magi ab Oriente venerunt, ortum solē iustitiæ requirentes, cum de quo legitur: Ecce vir, oriens nomen illi. Hodie adorauerunt nouum virginis partum, sequētes noui sideris ductum. Nónne & hic nobis est magna consolatio: sicut in illo de quo loquuti sumus Apostoli verbo? Ille dixit deum: isti non voce, sed opere dicunt: Quid facitis ô Magi, quid facitis? Lactentem puerū adoratis, in tugurio vili, in vilibus pannis? Ergóne deus est iste? Deus certè in templo san- D cto suo: deus in cœlo sedes eius: & vos eum quæritis in vili stabulo, in matris gremio? Quid facitis quòd & aurū offertis? Ergo rex est ipse. Et vbi aula regia, vbi thronus, vbi curię regalis frequentia? Nunquid aula est stabulum, thronus pręsepium, curię frequentia Ioseph & Maria? Quomodo ita insipientes facti sunt viri sapientes, vt adorēt paruulum despicabilem tam sua ætate, quàm paupertate suorum? Insipiētes facti sunt, vt fierent sapiētes, & prędocuit eos spiritus quod postea prædicauit Apostolus: Qui vult sapiens esse, stultus fiat, vt sit sapiens. Quia enim per sapientiam mundus in sapientia sua deum cognoscere non poterat: placuit deo per stultitiā prædicationis saluos fieri credentes. Nónne timendum erat fratres, ne scandalizarentur viri isti, & illusos se crederent, cum tāta indigna viderent? A regia ciuitate vbi regem quærendum coniectabant, ad Bethleem villam paruulam diriguntur. Ingrediuntur stabulum, inueniunt inuolutū pānis infantulum. Non illis sordet stabulum: non pannis offenduntur: nō scandalizantur lactentis infantia: procidunt, venerantur vt regem, adorant vt deum. Sed profectò qui illos adduxit, ipse & instruxit: & qui per stellam foris admonuit, ipse in occulto cordis edocuit. Hæc igitur domini declaratio clarificauit hanc diem: & Magorū deuota veneratio deuotā fecit & venerabilem. Nec sola hęc apparitio, sed altera quædā, sicut à patribus nostris accepimus, hodie celebratur: quæ & E si lōgo post tempore, facta creditur hoc ipso die. Cum enim iam Christus triginta annorū tempus exegisset in carne, qui secundum diuinitatem idē ipse est, & anni eius nō deficiunt: inter populares turbas ad baptismum Ioānis aduenit. Venit tanquā vnus è populo, qui solus erat sine peccato. Quis cum tunc crederet filium dei? quis putaret dominum maiestatis? Valde quidem humiliaris domine: in imis absconderis, sed Ioannē latere nō poteris. Nónne ipse est qui per maternum vterum te nondum natum nondum natus agnouit? Nónne ipse est qui per vtriusque materni vteri parietes te agnouit: & quia turbis clamare non potuit, saltem matrem suā motu exultationis edocuit? Nunc autē quid? Vidit eū Ioannes (ait euangelista) venientem ad se, & ait: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Vere agnus, vere humilis, vere māsuetus. Ecce, inquit, agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. En ipse qui purgationē faciet delictorū, ecce sentinam nostram purgaturus aduenit: & tamē post hoc testimonium baptizari vult à Ioanne. Tremit ille. Quid mirū? Quid inquam mirū si tremit homo, nec audet attingere sanctum dei verticē, caput adorandum angelis, reuerendum potestatibus, tremēdū principatibus? Baptizari vis domine Iesu? Vt quid enim aut quid tibi opus fuit baptismate? Nunquid sano opus est medicina, aut mundatione mundo? Vnde tibi peccatum, vt baptisma sit necessarium? Nunquid à patre? At patrem quidem F habes, sed deum: & æqualis es illi, deus de deo, lumen de lumine. Nam in deum peccatum cadere nō posse quis nesciat? An verò de matre? Nā & matrem habes, sed virgo est. Quod ergo peccatum ex ea trahere potuisti, quæ te sine iniquitate concepit, & salua integritate peperit? Quam maculā habere potest agnus sine macula? Ego, inquit Ioānes, à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Magna vtrinque humilitas: sed nulla comparatio. Quomodo enim non humiliaretur homo coram humili deo? Sine modo (inquit dominus) decet enim sic nos implere omnem iustitiam. Acquieuit Ioannes & obediuit: baptizauit agnum dei, & aquas lauit. Nos abluti sumus, non ille: quia nobis lauandis aquæ cognoscuntur ablutæ.

Sed fortasis minus credis Ioannis testimonio: quia ipse homo est, & potes habere suspectum: cognatus eius est cui testimonium perhibet. Ecce testimonium maius Ioanne: testimonium aduenientis columbæ. Nec incongruè ad indicandum agnum dei venit colūba: quia nihil melius agno cōuenit quàm colūba. Quod agnus in animalibus, hoc colūba in auibus est. Sūma vtriusque innocētia, summa māsuetudo, summa simplicitas. Quid enim sic alienū ab omni malitia, sicut agnus & colūba? Nocere cuiquā nesciūt: lędere nō nouerūt. Sed ne fortuito casu id euenisse causeris: ecce testimoniū dei patris. Ecce deus maiestatis intonuit: domin' super aquas multas, & vox patris audita est, Hic est filius meus dilectus,

Marginalia: Luc. 1. — Mat. 1. — Luc. 2. — Ad Titū 3. — Ioan. 12. — Rom. 8. — Psal. 6. — Zach. 6. — 1. Cor. 3. — Ioan. 1. — Matt. 3. — Vbi supra. — Ibidem.

G in quo mihi bene complacui. Vere enim hic est in quo non est quod patri displiceat, quod oculos maiestatis offendat. Vnde & ipse ait: Quia quæ placita sunt ei, facio semper. Ipsum, inquit, audite. Ecce domine Iesu, vel iam nunc loquere. Quousque siles? quousq; dissimulas? Diu tacuisti, & valde diu: vel iam nunc loquendi licentiam habes à patre. Quãdiu virtus & dei sapientia, quasi infirmus aliquis & insipiẽs lates in populo? Quandiu nobilis rex & rex cœli, fabri filiũ te pateris appellari pariter & putari? Etenim Lucas euãgelista testatur quoniam adhuc filius Ioseph putabatur. O humilitas virtus Christi, quãtum confundis superbiam nostræ vanitatis! Parum aliquid scio, vel magis scire mihi videor, & iam silere non possum: impudenter me & imprudenter ingerẽs & ostentans, promptulus ad loquendum, velox ad docendum, tardus ad audiẽdum. Et Christus cum tãto tempore silebat, cũ seipsum abscõdebat, nunquid inanem gloriam metuebat? Quid timeret ab inani gloria, quĩ est vera gloria patris? Vtiq; timebat, sed non sibi. Nobis timebat ab illa, quibus nouerat esse timendũ: nobis cauebat, nos instruebat. Tacebat ore, sed instruebat opere: & quod postea docuit verbõ, iam clamabat exẽplo. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Nam de infantia domini parum aliquid audio: extũc iam vsque ad hunc tricesimum annum nihil inuenio. Nunc vero iam latẽre non potest, qui tam manifeste demonstratur à patre. H Nam in prima quoque apparitione cum matre virgine voluit apparere, quòd verecundia quædam in virginitate signaretur. Tertia quoque apparitio eius in euangelio inuenitur: & hæc nihilo minus hodie celebratur. Inuitatus enim ad nuptias dominus, vino deficiente compassus eorum verecũdiæ, aquam mutauit in vinum. Hoc etiam (sicut ait euangelista) signorum eius fuit initium. Itaque in prima apparitione homo verus innotuit, vbi inter vbera matris infans apparuit. In secunda vero, verum esse dei filium patris indicat testimonium. In tertia verò, verus esse deus demonstratur: ad cuius imperium natura mutatur. Tot testimoniis hodie cõfirmatur fides nostra, tot indiciis roboratur spes nostra, tot incentiuis inflammatur charitas nostra.

Ioan. 8. Luc. 3. Mat. 11. Ioan. 3.

De Magis, vbi exponitur illud de Canticis: Egredimini filiæ Sion. Sermo secundus vnde supra.

TRes apparitiones domini legimus, vna quidem die, sed non vno tempore factas. Et quidem mirabilis secunda, mirabilis tertia, sed prima apparitio mirabilius admiranda. Mirabilis aquarum mutatio, mirabilis Ioannis & columbæ pariter & paternæ vocis attestatio, sed illud mirabile magis, quòd agnitus est à Magis. Nam quòd deum agnoscant, indicat adoratio, indicat thuris oblatio. Nec solum deum, sed & regem agnoscunt, quod designatur in auro. Et in his non I latet eos magnum pietatis sacramentum: vnde & myrrha indicat moriturum. Adorant Magi, & offerunt munera adhuc sugenti matris vbera. Sed vbi est, ô Magi, vbi est purpura regis huius? Nunquid viles panni isti, quibus est inuolutus? Si rex est, diadema eius vbi est? Sed vos eum verè videtis in diademate quo coronauit eum mater sua: in sacco mortalitatis, de quo resurgẽs ait: Quia conscidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia. Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua, &c. Egredimini virtutes angelicæ, incolę ciuitatis supernæ. Ecce rex vester, sed in corona nostra, in diademate quo coronauit eum mater sua. Sed his deliciis vsque modo caruistis, hanc hactenus dulcedinem non gustastis. Habetis sublimitatem eius: sed humilitatem eius non vidistis. Egredimini igitur, & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Veruntamen non est opus illis nostra exhortatione: quoniam ipsi sunt qui desiderant in illũ prospicere. Illis enim quanto sublimitas notior, tãto humilitas preciosior & amabilior est. Vnde licet nobis maior sit causa lætitiæ (nobis enim natus est, & nobis datus) tamẽ ipsi nos pręueniunt, ipsi nos exhortantur. Probat hoc angelus qui gaudium magnum euangelizat pastoribus, & quæ cum eo facta est multitudo cœlestis exercitus. Vobis ergo dicimus filiæ Sion, animę seculares, debiles, delicatæ, filiæ, non filij: in quibus nihil est fortitudinis, nihil est virilis animi: Egredimini

Psal. 29. Cant. 3. Luc. 2.

filiæ Sion: Egredimini de sensu carnis, ad intellectum men- K tis: de seruitute carnalis concupiscentiæ, ad libertatem spiritualis intelligẽtiæ. Egredimini de terra vestra & de cognatione vestra, & de domo patris vestri, & videte regem Salomonem: alioquin non erit tutum vobis videre eum ecclesiasten. Idẽ enim qui Salomon, id est pacificus in exilio est, ecclesiastes, id est concionator erit in iudicio: idida, id est dilectus domini in regno. In exilio mansuetus & amabilis, in iudicio iustus & terribilis, in regno gloriosus & admirabilis. Egredimini igitur, & videte regem Salomonem: nam vbiq; rex est. Licet enim regnũ eius non sit de hoc mundo, tamen rex est etiam in hoc mũdo. Interrogatus siquidem, Ergo rex es tu? Ego, inquit, in hoc natus sum, & in hoc veni in mundũ. Hic ergo rector est morum, in iudicio discretor meritorum, in regno distributor præmiorum. Egredimini proinde filiæ Sion, & videte regẽ Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua: in corona paupertatis, in corona miseriæ. Siquidẽ coronatus est & à nouerca sua corona spinea, corona miseriæ: coronandus à familia sua corona iustitię, quando exibunt angeli, & tollent de regno eius omnia scãdala, quando veniet ad iudiciũ cum senioribus populi sui: cum pugnabit pro eo orbis terræ aduersus insensatos. Coronat eum & pater corona glorię, sicut psalmus ait: Gloria & honore coronasti eum. Videte eum filiæ Sion in diademate quo coronauit eum mater sua. Suscipite coronam paruuli propter vos L regis vestri, & vnà cum Magis humilitatẽ eius adorate, quorum fidei deuotio vobis hodie proponitur in exemplo. Cui enim comparabimus, & cui similes æstimabimus viros istos? Si latronis fidem, si Centurionis confessionem considero, in eo superexcellere videntur isti, quòd iam tũc miracula multa fecerat, iam tunc à multis prædicatus fuerat, à multis adoratus. Attamen consideremus quid & illi dixerint. Clamabat latro de cruce: Domine, memẽto mei dũ veneris in regnum tuum. Ergóne per supplicium ille vadit in regnum? Quis indicauit tibi quoniam oportebat pati Christum, & sic intrare in gloriam suam? Tu quoq; Centurio eum vnde nosti? vidẽs quòd sic clamans expirasset, Verè, inquit, hic homo filius dei erat. Mira res, & omni admiratione digna. Propterea rogo vos intuemini & videte quàm oculata sit fides: quã lynceos oculos habeat, diligentius considerate. Cognoscit dei filium lactẽtem, cognoscit in ligno pendentem, cognoscit morientem. Siquidem latro in patibulo, Magi in stabulo cognoscũt: ille clauis infixum, isti pannis inuolutum. Centurio verò vitam agnouit in morte. Isti dei virtutẽ in teneri corporis infirmitate, ille summum spiritum in expiratione, isti dei verbum in infantia cognouere. Siquidem quicquid illi sermonibus, isti muneribus confitentur. Latro Regem, Centurio dei filium simul & hominem pronũciat. Et hæc tria ipsa Magorum munera indicant, nisi quòd thure non tam dei filiũ mõ- M strauere, quàm deũ. Obsecramus ergo charissimi, prosit vobis tanta charitas quam vobis deus maiestatis exhibuit: tanta humilitas quam suscepit: tanta benignitas quæ vobis per Christi humilitatem apparuit. Agamus gratias redẽptori & mediatori nostro, per quem nobis innotuit tam bona erga nos voluntas dei patris. Siquidẽ talem iam nouimus eius animum, vt non immerito dicamus: Sic currimus, non quasi in incertũ. Profecto enim tale est erga nos cor dei patris, quale nobis expressit, qui de eius corde processit.

Ioan. 18. Vbi supra. Psal. 8. Luc. 23. Matt. 26. 1. Cor. 9.

Item in Epiphania domini Sermo III.

NEcessarium nobis videtur fratres, iuxta cæterarum solennitatum consuetudinem, etiam solennitatis hodiernæ vobis exponere rationem. Interdum enim contra vitia loquimur: & genus illud sermonis perutile, sed diebus cæteris videtur opportunius conuenire. Festiuis autem & maximè in præcipuis solennitatibus magis circa ea quæ solennitatis sunt immorandum videtur, vt pariter & erudiatur animus, & excitetur affectus. Quomodo enim celebrabitis quod nescitis, aut quomodo scietis, nisi annuncietur vobis? Propterea non sit molestum his qui sunt in lege periti, si parum doctis morem gerimus, vt exigit ratio charitatis. Credo enim ne ipsos quidẽ suis epulis esse fraudãdos, si minus eruditis tãquã popularibus turbis grossiores prius apposuerint

cibos

A cibos. Ita verò apponet, si fraternę charitatis intuitu placuerint eis quæ necessaria sunt non satis intelligentibus, etsi fortasse sibi minus necessaria videantur. Sic autem fragmenta postmodum recolligent sibiipsis, si diligentius recogitantes subtiliora quæque tanquam munda animalia ruminauerint: quæ parũ intelligibiles animos prę subtilitate effugerint. Solennitas igitur hodiernæ diei ab apparitione nomen accepit. Epiphania quidem apparitio est. Hodie ergo apparitio domini celebratur: nõ tantùm vna, sed trina, sicut à patribus nostris accepimus. Hodie enim paruulus rex noster paucis à natiuitate diebus transactis stella declarante primitiis gẽtium apparuit. Hodie quoque cum iam triginta fermè in dispẽsatione carnis egisset annos: qui secũdum diuinitatem idẽ ipse est, & anni eius nõ deficiunt: inter populares turbas absconditus ad Iordanẽ baptizandus aduenit: sed testimonio dei patris innotuit. Hodie nihilo minus cũ discipulis suis vocatus ad nuptias, deficiente vino, signo admirabili suæ potentiæ aquas in vinum mutauit. Sed delectat, eam quę in infantia saluatoris facta est apparitionem & diligentius intueri, quoniã & dulcissima est, & specialius hodie noscitur, celebrari. Hodie ergo sicut audiuimus in euãgelica lectione, Magi Hierosolymã venerunt ab oriente. Meritò sanè ab oriẽte veniunt, qui solis iustitiæ nouum nobis ortũ annunciant: qui lætis rumoribus totũ mundum illuminãt. Nisi quòd infœlix Iudea,
B quia lucem oderat, ad fulgorẽ nouæ claritatis obtenebratur: & caligãtes oculi eius coruscãte radio solis æterni multo magis excæcantur. Venientes ergo ab oriente Magi, quid dixerint audiamus. Vbi est qui natus est rex Iudæorũ? Quàm certa fides, & nihil penitus hæsitans. Non quęrunt vtrum natus sit: sed fiducialiter loquuntur: & interrogãt sine dubitatione, vbi sit qui natus est rex Iudæorum. Porrò audito (nec mirũ) nomine regis, rex Herodes successorem suspicatus, expauit. Nec mirum si turbatur Herodes: sed quòd Hierusalem ciuitas dei (quæ visio pacis est) cum Herode turbatur, quis non miretur? Videte fratres quãtum noceat iniqua potestas: quomodo caput impiũ subiectos quoque suæ conformat impietati. Misera planè ciuitas, in qua regnat Herodes, quoniam Herodianæ sine dubio particeps erit malitiæ, & ad nouæ salutis ortum Herodiana mouebitur turbatione. Cõfido ego in domino, quoniam inter nos minimè regnabit: etiam si adesse contingat, quod & ipsum deus auertat. Nam Herodiana malitia, & Babylonica crudelitas est, nascentem velle extinguere religionem, & allidere paruulos Israëlis. Si quid enim ad salutem pertinens, si quid religionis oritur: quicunque resistit, quicunq; repugnat, planè cum Aegyptiis paruulos Israëlitici germinis necare conatur: imò cum Herode nascentem persequitur saluatorem. Sed iam inchoatam prosequamur historiam. Credo si quis cõscius est hui⁹ rei, studiosius
C sibi cauebit de cætero, & Herodianum execrabitur animum: ne similem exitum sortiatur. Ergo quęrentibus Magis regẽ Iudæorum, & sciscitante à scribis Herode dominicæ natiuitatis locum: illi iuxta prophetam nomen ciuitatis edicunt. Cúmq; recessissent Magi, & reliquissent Iudæos, Ecce stella quam viderant in oriente, antecedebat eos. Hinc manifestè datur intelligi, quoniam humanum flagitantes consilium, diuinũ amisere ducatum: & conuersos ad terrenum documentum, signũ cœleste deseruit. Vnde & relicto Herode, continuo gauisi sunt gaudio magno valde. Stella enim antecedebat eos, vsq; dum veniẽs staret supra vbi puer erat. Et intrãtes domũ inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eũ. Vnde vobis hoc ô alienigenę? Neque enim tantã inuenimus fidem in Israël. Sic vos nõ offendit vilis habitatio stabuli, non pauperies cunę præsepij? Non vos pauperis matris præsentia, non lactentis infantia scandalizat? Denique apertis thesauris suis, ait euangelista, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Si solum obtulissent aurũ, videri fortasse poterant paupertati matris voluisse consulere, vt haberet nimirum vnde paruulũ posset filium educare. Nũc autem offerentes pariter aurum, thus, & myrrham: sine dubio spiritualis oblationis genus insinuant. Aurum enim inter diuitias seculi videtur excellere, quod per eius gratiam omnes nos deuotè obtulimus saluatori, cum pro eius nomine ex integro dereliquimus substantiã huius mundi. Iam verò necesse est vt qui perfectè terrena cõtẽpsimus, D flagranti desiderio cœlestia requiramus. Sic enim offerimus & thuris odoramẽtum: quo nimirum, vt in Apocalypsi beati Ioannis legis, significantur orationes sanctorum. Vnde & propheta in psalmo, Dirigatur, inquit, oratio mea sicut incẽsum in conspectu tuo. Sic & in alio loco legis, quia oratio iusti cœlos penetrat. Oratio inquam, non cuiuslibet, sed iusti. Nam qui auertit aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Porrò si iustus esse volueris, & non auertere aurem tuam à mandatis domini, ne auertat & ipse suã à precibus tuis: necesse est vt non solum præsens seculum cõtemnas, sed & ipsam carnem castiges, & subiicias seruituti. Nam qui dixit, Nisi quis abrenunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus: & alibi, Si vis esse perfectus, vade, & vẽde omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me: idẽ ipse in alio loco ait: Qui vult venire post me, abneget semetipsũ, & tollat crucem suam, & sequatur me. Quod exponẽs Apostolus, Quicunque, inquit, sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Duas igitur alas habeat oratio nostra, contemptum mũdi, & afflictionem carnis: nec dubium quin cœlos penetret, & dirigatur sicut incensum in conspectu dei. Erit enim gratũ sacrificium, & acceptabilis oblatio nostra, in qua cum auro & thure fuerit etiam & myrrha, quę licet amara sit, tamen pervtilis est, & conseruat corpus quod mortuũ est propter peccatũ, ne defluens in vitium putrefiat. Hæc breuiter pro imitanda Magorum oblatione sint dicta. E Cęterum quoniam apparitionem hanc esse diximus: quid in ea appareat, dignum est vt quęramus. Vtique secundum verba Apostoli apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei. Ecce enim in euangelica lectione audiuimus, quoniam intrantes domum Magi inuenerunt puerũ cum Maria matre eius. In infantuli corpore quod virgineo mater fouebat in gremio, quid nisi veritas susceptæ carnis apparuit? Quid in eo quòd cum matre paruulus inuenitur, nisi verus homo & verus hominis filius declaratur? Iam verò & in secunda apparitione vide si non manifestè vocis paternę testimonio dei filius approbatur. Cœli nanque aperti sunt super eum, & descendit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in illum, & vox patris audita est: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui. Satis equidem manifestum est ex hoc ipso, satis euidens & indubitabile, quoniam dei filium necesse est deum esse. Nam & filios hominum homines, & ipsorum quoque animalium fœtus ex eodem cum eis genere esse nemo est qui dubitet. Veruntamen vt nullus sacrilego errori remaneat locus, qui in prima apparitione verus homo & filius hominis est declaratus, & in secunda verus nihilo minus dei filius: in tertia iam verus deus & auctor naturæ probatur, ad cuius nu- F tum natura mutatur. Nos ergo dilectissimi, Christum Iesum diligamus vt verum hominem & fratrem nostrum, honoremus vt dei filium, adoremus vt deum. Secure credamus in eum, secure credamus ei nosipsos fratres mei, cui nec potestas deest saluandi nos, cum sit verus deus & dei filius: nec bona voluntas, cum sit tanquam vnus ex nobis verus homo, & hominis filius. Quomodo nanque nobis erit inexorabilis, propter quos factus est similis nobis passibilis? Iam si desideratis super his apparitionibus aliquid ad ædificationem morum audire, illud attendite, quòd primo omniũ Christus appareat puer cum virgine matre, vt simplicitatem & verecundiam ante omnia quærẽdam nobis doceat esse. Nam & pueris simplicitas naturalis, & cognata virginibus verecundia est. Omnibus ergo nobis in conuersionis nostræ initio nulla magis virtus necessaria est, quàm simplicitas humilis, & grauitas verecunda. In secunda verò apparitione venit saluator ad aquas baptismi, non quidem lauandus, sed magis à patre testimonium accepturus. Hæ sunt lachrymæ deuotionis, in quibus non indulgentia peccatorum, sed beneplacitum quęritur dei patris, cum descendit in nos spiritus adoptionis filiorum, testimonium perhibens spiritui nostro quòd sumus filij dei, vt mellifluam nobis vocem de cœlo videamur audire: quia verè deus pater in nobis cõplaceat sibi. Nec parum distat inter has lachrymas deuotionis, & ætatis vtiq; iam virilis, atque eas quas primæua ætas inter infantię vagitus emi-

Matt. 2. Apoc. 5. Psal. 140. Eccl. 35. Luc. 14. Matt. 19. Mat. 16. Galat. 5. Ad Titũ 3. Mat. 2. Mat. 3.

G sit: lachrymas vtique pœnitentiæ & cófessionis. Verùtamen longè amplius vtrisque procedunt aliæ quædam lachrymæ, quibus & infunditur sapor vini. Illas enim lachrymas verè in vinum mutari dixerim, quę fraternę compassionis affectu in feruore prodeunt charitatis: pro qua etiam ad horam tui ipsius immemor esse sobria quadam ebrietate videris.

De circuncisione, baptismo & verbo domini ad Ioannem, Sic decet nos implere omnem iustitiam. Sermo IIII. Qui legitur in octaua epiphaniæ.

Populo duræ ceruicis cultellus erat necessarius, & lapideis cordibus meritò cultri lapidei debebantur, qualibus à Iesu Naue facta circuncisio memoratur. Noster autem Iesus tanquam agnus mãsuetus omnem austeritatem abstulit. Domine agnus es cum lana & lacte veniens: aufer à me obsecro cultellum istum. Durum enim videtur & crudele, paruulo recenter nato cultrum lapideum adhibere. Sic agit misericors. Duritiam duris congruam seruis, filiis commutauit in mansuetudinem, vt rubiginem originalis peccati, quam vix cultellus eradere poterat, ex hoc iam cum vnctione gratiæ facilè lauet aqua. Nihil ergo mirũ si pro diuersitate temporum mutata sint sacramenta: vt daretur vtrisque quod cógruum erat eis. Ipse verò Christus vtrunque suscepit, vt tãquam lapis angularis vtrique parieti cohæreret, ac si duarũ capita corrigiarum consuendo connecteret: sicut & pascha figuratum ipse compleuit, & verum protinus inchoauit. Sed & propterea voluit circuncidi, vt ostenderet auctorem se esse veteris legis, sicut & euangelij: quoniam qui per seipsum ait, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. ipse idem per seruum suum prius dixerat: Omnis anima cuius præputij caro circuncisa non fuerit, peribit de populo suo. Quòd si solum baptisma suscepisset, videri poterat refugisse circuncisionem, tanquam nihil ad se pertinentem. Si verò circuncideretur & non baptizaretur, quomodo mihi persuaderi posset baptizari, circuncisione relicta? Nunc itaque post circuncisionem baptisma suscipiens, illud mihi tenendum tradidit, quod vltimò suscepit. Denique communitatis amator & commédator, qui habitare facit vnius moris in domo, quomodo communitaté desereret, & alios scandalizaret? Sic enim scandalizarentur videntes eum non circuncidi, sicut hodie scádalizaretur ecclesia si infantem videret non baptizari. Nec solùm communitatis & vnitatis bonũ commendare, sed humilitatem voluit exhibere, vt ligaturam vulneratorũ susciperet, qui solus erat absque vulnere. Hinc enim Apostolus dicit: Misit deus filium suum in mundũ, natum ex muliere, factũ sub lege. Verùm ne quis fortè diceret, quòd circuncisus est, parentes fecerunt, paruulus enim erat: iam triginta annorum ad baptismũ ipse perrexit. Inclinatur sub baptistæ manibus caput tremendum potestatibus, principatibus adorandum. Quid mirum si baptista contremuit? Quis vel ipsa cogitatione non contremiscat? O quàm altum erit in iudicio caput quod modo inclinatur? & vertex qui modo tam humilis videtur, quàm sublimis & excelsus tunc apparebit? Sine, inquit, modo: sic enim decet nos implere omné iustitiam. Siquidé qui in plenitudine temporis venit, & in quo habitat plenitudo diuinitatis, nihil nouit nisi plenum. Nam legem non venit soluere, sed implere. Est auté iustitia quædã stricta & angusta valde: ita vt quàm cito pedem verteris, in peccati foueam cadas, nec præponere se æquali, nec æquare prępositο. Huius definitio est reddere vnicuiq; quod suum est. Altera latior & amplior iustitia, nec æquare se pari, nec inferiori præponere. Sicut enim grandis & grauis est superbia preferre se æquali, aut ęquare pręlato: ita magnę humilitatis est inferiorem se exhibere æquali, aut æqualem inferiori. Maxima & plena iustitia est se inferiorem exhibere etiã ipsi inferiori. Sicut enim summa & intolerabilis superbia est superiori se pręponere: ita inferiori se subdere, summa & plena iustitia est. Quod Ioannes ait, Ego à te debeo baptizari: de prima fuit, quia superiori se subdidit. quod auté Christus fecit, de plena iustitia fecit: siquidem ille seruuli sui manibus se inclinauit. Videat autem nunc quisque quem imitetur, hunc, an eum qui extollitur super omne quod creditur deus aut colitur. Studeamus & nos obsecro fratres adimplere omné iustitiam. Ipsa enim est via per quam ad lætitiã venitur. Nam lætitia præmium est: iustitia vero meritum & materia. Nam de ipsa iustitia erit lætitia nostra: quãdo Christus apparebit vita nostra: & nos apparebimus cũ ipso in gloria: quoniã ipse est qui factus est nobis à deo patre iustitia. Beati verò qui etiam nũc de iustitia lætãtur & exhilarantur in cóscientiis suis: sugentes mel de petra, oleúmq; de saxo durissimo. Nunc auté videtur laboriosa iustitia: sed veniet quando in suauitate & iucunditate sine omni labore desideretur & habeatur, ametur & percipiatur, quando fruemur ipsa iustitia. Væ auté his qui prætergrediuntur viam, qui relicta iustitia, vanã & transitoriam lætitiam quærunt. Cum enim de transitoriis quærunt lætitiam, non poterit non transire trãseuntibus his de quibus erat. Sicut enim lignis deficientibus deficit ignis: sic mundus transit, & concupiscentia eius: haud dubium quin & lætitia quoque.

Iosue 5. Ioan. 3. Galat. 4. Matth. 3.

Dominica prima post octauas epiphaniæ, de miraculo facto in nuptiis: & de eo quod dominus ait: Et vos similes hominibus expectantibus, &c. Sermo I.

In lectione sancti euangelij fratres hodie audiuimus, quia dominus noster iuit ad nuptias. Faciamus ergo quod alibi monet: & studeamus similes fieri hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur à nuptiis. Nam tenenti carrucam in agro, & vendenti aliquid vel ementi in foro, nó dicitur, quid expectas? neq; enim similes sunt expectãtibus. Ei verò quem videmus stare ante ianuam, pulsare crebrius, sæpius suspicere ad fenestras: nihil mirum si dicitur, quid expectas? Illi ergo sunt similes expectãtibus, qui nó surda aure audierũt, Vacate & videte, quoniã ego sum deus. Veniet dominus expectantibus cũ in veritate: qualis erat qui dicit: Expectãs expectaui dominũ. Veniet tanquã reuertens à nuptiis inebriatus vino charitatis, & immemor iniquitatum nostrarum. Veniet non expectantibus tanquã reuertens à nuptiis: tanquam potés crapulatus à vino, verè ebrius, & immemor miserationũ suarum. Tunc enim quãtum ad illos obliuiscetur misereri deus. Veniet in ira & indignatione tanquã furibũdus: sed ô domine ne in furore tuo arguas me. Hæc modo non tam de præsentibus nuptiis, quàm pro earum occasione sint dicta. Iam verò sequamur vnà cum discipulis ad nuptias euntem dominum, vt videntes quod facturus est, pariter credamus cum illis. Deficiéte vino dixit mater Iesu ad eum: Vinum non habét. Cópassa est enim eorũ verecundiæ, sicut misericors, sicut benignissima. Quid de fonte pietatis procederet nisi pietas? Quid inquam mirum si pietatem exhibent viscera pietatis? Nónne qui pomum in manu sua tenuerit dimidia die, reliqua diei parte pomi seruabit odorem? Quantum igitur viscera illa virtus pietatis affecit, in quibus noué mensibus requieuit? Nam & anté menté repleuit, quàm ventrem: & cum processit ex vtero, ab animo non recessit. Durior fortasse & austerior videri posset responsio domini, sed nouerat ille cui loqueretur: & quis loqueretur, illa nó ignorabat. Deniq; vt scias quomodo respõsum ipsum acceperit, aut quantum de filij benignitate pręsumpserit, ait ministris: Quæcunque præceperit vobis, seruate, & facite. Erãt autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ. Has nunc hydrias purificãdis veris Iudæis nó litera, sed spiritu, necesse habemus apponere, vel magis appositas demonstrare. Quia enim nondũ peruenit ecclesia ad perfectam purificationem, quando eam sibi Christus exhibebit gloriosam non habentem maculã, neq; rugã, aut aliquid huiusmodi: multis interim purificationibus opus habet, quatenus sicut abundant peccata, abũdet indulgentia: sicut multiplicatur miseria, sic & misericordia: nisi quòd non sicut delictum, ita & donum. Gratia enim non solũ peccata lauat, sed & merita donat. Sex igitur hydrię sunt positæ his qui post baptismum in peccata labuntur. de his enim loquimur, quia de his sumus. Exuimus tunicam veterem: sed heu peius redinduimus eã. Lauimus pedes nostros: sed peius inquinauimus eos. Sicut ergo quod alius inquinauerat, lauit alius: sic inquinatos à nobis, lauari opus est & à nobis. Aliena lauit aqua, quos culpa ĩquinauerat aliena. Nec tamen

Psal. 45. Psal. 39.

A tamen sic alienam dixerim, vt negem nostram, alioquin nec inquinaret. Sed aliena est, quia in Adam omnes nescientes peccauimus: nostra, quia etsi in alio, nos tamen peccauimus, & nobis iusto dei iudicio imputabatur, licet occulto. Veruntamen vt iam non sit quod causeris ô homo, contra inobedientiã Adę datur tibi obedientia Christi: vt si gratis venundatus es, gratis & redimaris. Si nesciens in Adam peristi, nesciens viuificeris in Christo. Nescisti quando ad lignum vetitum vetus Adam tetẽdit manus noxias: nescisti nihilo minus quando in ligno salutifero innoxias manus Christus extendit. A primo homine in te manauit macula, qua inquinatus es: à Christi latere aqua, qua mundatus es. Nũc iam inquinatus propria culpa, propria nihilo minus aqua mundaberis, ab illo tamen & per illum, qui solus est purgationem faciens peccatorum. Prima ergo hydria & prima purgatio in compunctione est, de qua legimus, quoniam in quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius nõ recordabor. Secunda verò, confessio est. Omnia siquidem in cõfessione lauantur. Tertia, eleemosynarum largitio. Hinc enim habes in euangelio, Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Quarta, remissio iniuriarum, secundum quod orãtes dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quinta, est afflictio corporis: vnde & oramus vt mundi per abstinentiã deo canamus gloriam. Sexta, est obedientia præceptorum, sicut audierunt discipuli (quod vtinam audire mereamur & nos) Vos mundi estis propter sermonem quem loquutus sum vobis. Nimirũ quia non erant sicut hi quibus dicitur: Sermo meus non capit in vobis: sed in auditu verbi obaudierant ei. Hæ sunt sex hydriæ positæ in purificationem nostrã, quæ vacuæ sunt & plenæ vento, si pro inani gloria obseruantur. Aqua replentur, si timore dei custodiantur, quoniam timor domini fons vitæ: aqua, inquam, timor domini est, etsi minus sapida, sed optime refrigerãs animam noxiis desideriis æstuantẽ. Aqua est quæ iacula inimici ignita possit extinguere. Nã nec illud dissonat, quòd aqua semper ima petit, & timor ad ima cogitationem deducit, & in inferioribus immoratur, atque loca horrenda pauida mẽte collustrat, iuxta illud: Vadam ad portas inferi. Sed diuina virtute aqua mutatur in vinum, quando perfecta charitas foras mittit timorẽ. Dicuntur autem lapideæ hydriæ, non tam propter duritiam quàm stabilitatem. Capientes singulæ metretas binas vel ternas. Duæ metretæ, duplex timor, ne fortè trudi in gehennam, ne forte ab æterna vita contingat excludi. Sed quia de contingente futuro sunt ista, & blandiri potest sibi anima dicens: Postquã aliquandiu in voluptatibus tuis vixeris, ages pœnitentiã, nec ista iam cariturus, nec periturus in illa: bonum est adhibere & tertium: qui vtique spiritualibus notus est, eo vtilior quo de præsenti est. Timent enim qui nouerunt spiritualẽ cibum, ne quando fortè fraudentur eo. Cibo siquidem forti egent, qui manum miserunt ad fortia. Viuant de paleis Aegypti, qui deseruiunt in operibus luti & lateris: nobis fortior cibus est necessarius: quoniam nobis grãdis restat via, vt ambulemus in fortitudine cibi illius. Ipse est panis angelorũ, panis viuus, panis quotidianus. Hic est de quo nobis promissum est, quia centuplũ accipiemus in hoc seculo. Sicut enim mercenariis & quotidianus cibus datur in opere, & merces seruatur in fine: sic dominus vitam æternam in fine reddet, & interim centuplum repromittit & exhibet. Quid ergo mirum si timet ne perdat hanc gratiam, qui iam consecutus est eam? Hæc est metreta tertia, quam sub disiunctione signanter posuit, eo quòd non omnium sit: quia nec omnibus centuplum repromissum, sed solis qui omnia reliquerunt.

Ezech. 18. | Luc. 11. | Vbi supra. | Ioan. 10. | Ioan. 8. | Esa. 38. | Matth. 19.

De mutatione aquæ in vinum.
Sermo II. vnde supra.

IN operibus domini, fratres, & minus capaces ãnimos exterior consideratio pascit: & qui magis exercitatos habent sensus, solidiorem intus cibum inueniunt, & suauiorem, tanquam adipem medullã mque frumenti. Sunt enim & exteriori specie delectabilia, & interiori virtute multo delectabiliora: quemadmodum & ipse exterius quidem speciosus erat forma præ filiis hominum: interius autem tanquam candor lucis æternæ, etiam ipsis supereminens vultibus angelorũ. Apparebat enim foris homo sine culpa, caro sine peccato, agnus sine macula. Quàm speciosi pedes annunciantis pacẽ, annunciantis bona? sed multo speciosius & preciosius caput eius: quoniã caput Christi deus. Delectabilis aspectus hominis in quẽ peccatum nõ cadit: & beati oculi qui viderunt, sed multo magis beati mũdo corde, quoniam ipsi deũ videbunt. Deniq; cum peruenisset ad nucleũ, testã iam (licet decoram valde) non reputabat Apostolus, dicens: Et si cognouimus aliquando Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Nimirum quia dominus ipse prædixerat: Caro non prodest quicquam: spiritus est qui viuificat. Sed hæc est sapientia quam loquitur Paulus inter perfectos, non inter eos quibus legimus ab eodem dictum: Nihil arbitratus sum me scire inter vos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Totus suauis est, totus salubris est, totus delectabilis, totus denique secundum sponsæ vocem desiderabilis. Sicut autem in eo ostensum est: sic & in operibus eius reperies. Nam & superficies ipsa tanquam à foris considerata decora est valde: & si quis fregerit nucem, intus inueniet quod iucundius sit, & multo amplius delectabile. Non sic apud patres veteris testamenti reperies. Nam & in operibus eorum decora & delectabilis est significatio mystica: ipsa tamen si per se considerentur, inuenientur aliquando minus digna, vt sunt facta Iacob, adulterium Dauid, & multa similia. Preciosa quidem sunt fercula, sed vasa nõ adeo preciosa. Et fortasse propterea dictũ est: Tenebrosa aqua in nubibus aëris: quoniam tenebrosæ nubes illæ fuerunt, & subiũctum est de domino, Pre fulgore in conspectu eius nubes transierunt. Credo iam aduertistis ad quid hæc dicere velim. Audistis enim hodie miraculum factum in nuptiis: initium vtique signorum domini: cuius & historia satis est admirabilis, & significatio amplius delectabilis. Magnum enim diuinę maiestatis indicium fuit, ad nutum domini aquam in vinum conuerti: sed est illa multo melior mutatio dexteræ excelsi, quã in ista prefigurauit. Omnes enim nos ad spirituales nuptias vocati sumus: in quibus vtique sponsus est Christus dominus: vnde canimus in psalmo: Et ipse tanquã spõsus procedens de thalamo suo. Spõsa verò nosipsi sumus, si non vobis videtur incredibile: & omnes simul vna spõsa, & animę singulorũ quasi singulæ spõsæ. Sed quãdo hoc sentire poterit fragilitas nostra de deo suo, quòd eo affectu se diligat, quo diligitur sponsa à spõso? Multum enim hæc sponsa sponso suo inferior genere, inferior specie, inferior dignitate. Attamẽ propter Aethiopissam istam de longinquo filius æterni regis aduenit, & vt sibi desponsaret illã, etiam mori pro ea non timuit. Moyses quidẽ Aethiopissam duxit vxorẽ: sed nõ potuit Aethiopissæ mutare colorẽ. Christus verò quam adamauit ignobilẽ adhuc & fœdam, gloriosam sibi exhibebit ecclesiam, non habentem maculam, neque rugã. Murmuret Aaron, murmuret & Maria, non noua, sed vetus: non mater domini, sed soror Moysi. Non nostra inquã Maria. illa enim sollicita est si quid fortè deest in nuptiis. Vos autem vt dignum est murmurantibus sacerdotibus, murmurante synagoga, toto affectu in gratiarum actione versamini. Vnde enim tibi ô humana anima, vnde tibi hoc? Vnde tibi tam inæstimabilis gloria, vt eius spõsa merearis esse, in quem desiderant angeli ipsi prospicere? Vnde tibi hoc, vt ipse sit sponsus tuus, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur: ad cuius nutũ vniuersa mutantur? Quid retribues domino pro omnibus quæ retribuit tibi, vt sis socia mensæ, socia regni, socia denique thalami, vt introducat te rex in cubiculum suum? Vide iam quid de deo tuo sentias: vide quantum de deo præsumas. Vide quibus brachiis vicariæ charitatis redamandus & amplectendus sit, qui tanti te æstimauit, imò qui tanti te fecit. de latere enim suo te reformauit, quando propter te obdormiuit in cruce, & ob hoc somnum mortis excepit. Propter te à deo patre exiuit: & matrem synagogam reliquit: vt adhærens ei, vnus cum eo spiritus efficiaris. Et tu ergo audi filia & vide, & cõsidera quanta sit erga te dignatio dei tui: & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui. Desere carnales affectus, seculares mores dedisce: à prioribus vitiis abstine, cõsuetudi-

Naum. 1. | Mat. 5. | 2. Cor. 5. | Ioan. 6. | 1. Cor. 2. | Psal. 17. | Psal. 18. | Numer. 12.

G nes noxias obliuiscere. Quid enim putas? nonne stat angelus domini qui secet te mediam, si fortè (quod auertat ipse) alterum admiseris amatorem? Iam enim desponsata es illi, iam nuptiarum prandium celebratur: nam cœna quidem in cœlo & in aula æterna paratur. Veruntamen nunquid ibi vinum deficiet? Absit. Inebriabimur ibi ab vbertate domus dei, & torrente voluptatis eius potabimur. Paratum est profectò illis nuptiis flumen vini, vini inquam quod lætificat cor. Siquidem fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Núc autem quoniam grandis nobis restat via, prandium quidem accipimus hic, etsi non in tanta copia, quòd plenitudo & satietas cœnæ reseruetur æternæ. Hic ergo nonnunquam vinum deficit, gratia scilicet deuotionis, & feruor charitatis. Quotiens mihi necesse est fratres post lachrymosas querimonias vestras exorare matrem misericordiæ, vt suggerat suo benignissimo filio, quoniam vinum non habeatis? Et ipsa, dico vobis charissimi, si piè à nobis pulsata fuerit, non deerit necessitati nostræ: quoniam misericors est, & mater misericordiæ. Nam si cópassa est verecundiæ illorum à quibus fuerat inuitata, multo magis compatietur nobis, si piè fuerit inuocata. Placent enim illi nuptiæ nostræ, & pertinent ad eam multo amplius illis: nimirum de cuius vtero tãquam è thalamo suo cœlestis sponsus processit. Sed quem non moueat quod in nuptiis illis respondit dominus benignissimæ ac sanctissimæ matri suæ, dicés: Quid mihi & tibi est mulier?

Psal. 45.

H Quid tibi & illi, domine? Nónne quod filio & matri? Quid ad illam pertines quæris, cum tu sis benedictus fructus ventris eius immaculati? Nónne ipsa est quę saluo pudore concepit, & sine corruptione te peperit? Nónne ipsa est, in cuius vtero nouem mensibus moratus es, cuius virgineis vberibus lactatus es: cum qua iam duodecim annorum factus de Hierusalem descendisti, & eras subditus illi? Núc ergo domine quid molestus es illi dicens, Quid mihi & tibi? Multum per omnem modum. Sed manifestè iam video quòd non velut indignans, aut confundere volens virginis matris teneram verecundiã, dixeris, Quid mihi & tibi? cum veniétibus ad te (iuxta matris præceptum) ministris, nihil cunctatus facias quod illa suggeßit. Vt quid ergo fratres, vt quid sic respódeat pri⁹? Vtique propter nos, vt cõuersos ad dominum iam non sollicitet carnalium cura parentũ, & necessitudines illæ nõ impediant exercitium spirituale. Quandiu enim de mundo sumus, debitores nos constat esse parentibus. At postquam reliquimus nosmetipsos, multo magis ab eorum sollicitudine liberi sumus. Vnde & legimus fratrem quendam in eremo conuersantem, cum ad eum carnalis frater auxilij gratia aduentasset, respondisse, vt adiret alterum fratrem eorum, cum ille vtique iam obiisset. Cúmque admiratus qui venerat responderet, quia ille obiit: eremita se quoque similiter obiisse respódit. Optime ergo nos docuit dominus ne solliciti si-

I mus super propinquis carnis nostrę plus quàm religio postulet, quando ipse matri & tali matri respondit, Quid mihi & tibi est mulier? Sic & ĩ alio loco cũ suggereret ei quidã quoniã foris staret cũ fratribus domini quęrés ei loqui, respódit: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Vbi modo sunt qui tam carnaliter & inaniter super carnalibus propinquis suis solét esse solliciti, ac si adhuc viuerét & ipsi cum eis? Sed videamus iam quid sequitur. Erant, ait euangelista, hydriæ sex positæ secundum purificationem Iudęorum. Vel ex hoc potes manifestius aduertere non plenitudinem, sed præparationem nuptiarum esse, vbi nimirũ adhuc opus est purificatione. Desponsationis ergo nuptiæ istæ sunt, non copulationis. Absit enim illis in nuptiis fore vasa purificationis: quando gloriosam sibi Christus ecclesiam exhibebit, non habentem maculam neque rugam, aut aliquid huiusmodi. Vbi autem non erit macula, quæ purificatio erit necessaria? Nunc vtiq; lauandi tempus est, nunc purificationem patet esse necessariam: quoniam nemo mundus à sorde, nec infans cuius est vnius diei vita super terram. Nunc abluitur sponsa, nunc purificatur: vt in cœlestibus illis nuptiis sponso suo sine omni macula præsentetur. Quæramus ergo hydrias sex, in quibus hæc ablutio Iudæorum, id est confitentium purificatio fiat. Nam si dixerimus quia peccatum nõ habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est, quæ sola liberat, sola

Mat. 3.

1. Ioan. 1.

saluat, sola lauat. Quòd si confiteamur peccata nostra, non K deerunt veris Iudæis purificationis hydriæ: quoniam fidelis est deus qui dimittat nobis peccata, & emũdet nos ab omni iniquitate. Ego quidem sex hydrias, sex obseruãtias arbitror esse, quas ad purificanda confitentiũ corda sancti patres instituêre, & omnes illas (ni fallor) hîc poterimus inuenire. Prima siquidem hydria continentia est castitatis, qua diluitur quicquid antè luxuria inquinauit. Secũda verò ieiunium est, vt quod maculauerat crapula, nunc abstinentia mundet. Per segnitiem quoque & ociositatem, quæ inimica est animæ, multas contraximus sordes, contra dei sententiam in sudore vultus alieni non nostri pane vescentes: propter hoc quoque tertia hydria nobis apponitur, vt sordes illę in labore manuũ diluantur. Sic & per somnolentiam cæteraq; noctium & tenebrarum opera multa deliquimus: ideo quoque quarta hydria vigiliarum obseruantia ponitur, vt nocte surgentes ad confitendum domino, non bonas noctes præteriti temporis redimamus. Iam verò de lingua quis nesciat quàm multum inquinauerit nos per vaniloquia & mendacia, per detractiones & adulationes, per verba malitiæ & verba iactantiæ? Pro his omnibus necessaria est hydria quinta, silentium scilicet custos religionis, & in quo est fortitudo nostra. Sexta quoq; hydria disciplina est, qua non nostro arbitrio, sed alieno viuimus, vt deleatur quicquid indisciplinate viuendo deliquimus. Lapidea sunt hæc, dura sunt, sed necesse habemus in his lauari: nisi fortè voluerimus propter fœditates nostras à do- L mino accipere libellum repudij. Attamen in eo quòd dicuntur lapideæ, nõ solùm duritia, sed multo melius soliditas potest intelligi: quoniã non lauãt hæc, nisi firma stabilitate permanserint. Ait ergo dominus ad ministros: Implete hydrias aqua. Quid sibi istud vult domine? Ministri solliciti sunt de vini penuria, & tu dicis, Implete hydrias aqua? Illi de poculis cogitant, & tu præcipis vt vasa purificationis impleant? Sic omnino sic suspiranti Iacob ad Rachelis amplexus, Lia à patre supponitur. Nobis, fratres, qui ministri sumus & serui vestri, per Christum nobis præcipitur implere hydrias aqua, quotiens deest vinum. Ac si dicatur. Illi deuotionem desiderant, vinum requirunt, feruorem flagitant: sed nódum venit hora mea, implete hydrias aqua. Quæ est enim aqua sapiétiæ salutaris, etsi nõ adeo suauis, nisi fons vitæ & initium sapientiæ timor domini? Dicitur ergo ministris, Incutite metum, & spiritu timoris non tam vasa quàm corda replete: quia vt ad charitatem perueniant, initiandi sunt à timore, vt dicant & ipsi: A timore tuo concepimus domine & parturiuimus spiritum salutis. Sed quomodo implebuntur hydriæ? Prędixerat enim euangelista, capientes singulæ metretas binas vel ternas. Quæ sunt duæ metretæ, quæve tertia? Vtique duplex timor, communis, & notus omnibus: ac tertius quidé minus cõmunis, & minus notus. Primus enim timor est, ne cruciemur in gehenna. Secundus, ne exclusi à visione dei priuemur M tam inæstimabili gloria. Tertius replet animã omni sollicitudine timidã, ne fortè deseratur à gratia. Et quidem omnis timor domini sicut aqua extinguit ignem, sic extinguit peccati concupiscentiã: sed is maxime cum ad omnem tentationé statim occurrit ne fortè contingat amittere gratiam, vt sibi derelictus homo labatur quotidie de malo in peius, de periculo minori in grauioré culpam: quales vtique multos videmus cum in sordibus sint, sordescétes adhuc. Nam aduersus timoré istum non est vnde sibi blandiatur anima, siue de minori fortè quantitate peccati, siue de emendatione futura. Talibus enim blandimentis impediuntur aliquatenus duo prima genera timoris. Præcepit ergo nobis dominus vt hac aqua hydrias impleamus. Sunt enim aliquando vacuæ, & plenæ ventosæ: quis tamen adeo insanus est, vt in eo per vanitatis studium, illę quas prædiximus obseruantię, mercede perpetua vacuétur, vt sunt fatuæ virgines, in quarum vasis oleũ non habetur. Interdum autem (quod peius est) plenæ quidé sunt, sed plenæ veneno, quod est inuidia, murmur, rãcor animi, & detractio. Propterea ne fortè subintrent ista dum vinum deest, iubemur implere hydrias aqua, vt obseruentur mandata domini in timore: quę tunc mutatur in vinum, cum timor expellitur à charitate, & implétur omnia feruore spiritus, & iucunda deuotione.

Gen. 3.

Gen. 29.

In

In conuersione sancti Pauli. Quomodo ad exemplum eius debemus conuerti. Sermo. I.

MErito quidem dilectisſimi conuerſio doctoris gentiū ab vniuerſitate gentium feſtiuis gaudiis hodie celebratur. Multos enim ab hac radice ramos prodiiſſe videmus. Conuerſus Paulus, conuerſionis miniſter factus eſt vniuerſo mundo. Et multos quidem olim in carne adhuc, ſed non iam ſecundum carnem ambulans, prędicationis officio conuertit ad deum, nunc quoque in ipſo felicius viuens: & apud ipſum ne adhuc quidem ceſſat ab hominum conuerſione: dico autem exemplo, oratione, doctrina. Propterea denique conuerſionis eius memoria frequentatur, quòd & ipſa quoque memorantibus vtilis inueniatur. In hac enim memoria & peccator ſpem veniæ concipit, & prouocatur ad pœnitentiam, & qui iam pœnitet, perfectæ conuerſionis accipit formam. Quis deſperet vltrà pro magnitudine cuiuſlibet criminis, quandoquidem Saulum audiat adhuc ſpirantem minarū & cædis in diſcipulos domini, ſubitò factum vas electionis? Quis dicat iniquitatis pondere preſſus, Aſſurgere iam ad ſtudia meliora non valeo: quando in ipſo itinere quo ſanguinem ſitiens Chriſtianum, dirum toto pectore virus efflabat, perſecutor crudeliſsimus in fideliſsimum repentè mutatus eſt prædicatorem? Magnificè ſiquidem in hac vna conuerſione & miſericordiæ magnitudo, & efficacia gratiæ commendatur. Subitò, ait Lucas, circunfulſit eum lux de cœlo. [*Act.9.*] O verè inæſtimabilis diuinæ dignatio pietatis. Illuſtrat cœleſti fulgore vel à foris, intus adhuc luminis incapacem. Qui needum infundi poterat, diuina ſaltem circunfunditur claritate. Et vox facta eſt. Lucis & vocis teſtimonia credibilia facta ſunt nimis: nec dubitare eſt de veritate quæ ſeſe ingerit per vtraſq;, oculorum ſcilicet auriúmque feneſtras. Sic nimirum, ſic in Iordane quoque ſupra caput domini & colūba apparuit, & vox ſonuit: ſic & in monte quando transfiguratus eſt coram diſcipulis, & claritas viſa eſt, & vox nihilo minus patris audita. Saule, Saule quid me perſequeris? Verè deprehēſus eſt Saulus: nō eſt diſsimulandi locus, non eſt facultas vlla negādi. In manibus ſunt epiſtolæ crudeliſsimæ legationis, auctoritatis execrandæ, poteſtatis iniquæ. Quid me perſequeris? inquit. An non perſequebatur Chriſtum, qui Chriſti membra trucidabat in terris? An verò perſecuti ſunt Chriſtum, qui ſacratiſsimum illud corpus crucis affixere patibulo, & non perſequebatur eum, qui aduerſus corpus eius quod eſt eccleſia (eſt enim corpus eius etiam ipſa) odio furebat iniquo? Denique ſi proprium ſanguinem dedit in precium redemptionis animarum, non tibi videtur grauiorem ab eo ſuſtinere perſecutioné, qui ſuggeſtione maligna, exēplo pernicioſo, ſcādali occaſione, auertit ab eo animas quas redemit, quàm à Iudęo qui ſanguinem illum fudit? Agnoſcite dilectiſsimi & expaueſcite conſortia eorū qui ſalutem impediunt animarum. Horrendū penitus ſacrilegium quod & ipſorum videtur excedere facinus, qui domino maieſtatis manus ſacrilegas iniecerunt. Videbatur iam ceſſaſſe perſecutionis tempus, ſed vt palam factum eſt, nunquam deeſt perſecutio Chriſtiano, ſed neque Chriſto. Et nunc quod grauius eſt, ipſi Chriſtū perſequuntur, qui ab eo vtiq; Chriſtiani dicūtur. Amici tui deus & proximi aduerſum te appropinquauerunt & ſteterunt. Coniuraſſe videtur cōtra te vniuerſitas populi Chriſtiani à minimo vſq; ad maximū: à planta pedis vſq; ad verticem non eſt ſanitas vlla. egreſſa eſt iniquitas à ſenioribus iudicibus vicariis tuis, qui vidētur regere populū tuum: non eſt iam dicere, vt populus, ſic ſacerdos: quia nec ſic popul', vt ſacerdos. Heu heu domine deus, quia ipſi ſunt in perſecutione tua primi, qui videntur in eccleſia tua primatum diligere, gerere principatum. Arcem Sion occupauerunt, apprehenderūt munitiones, & vniuerſam deinceps libere & poteſtatiue tradunt incendio ciuitatem. Miſera eorum conuerſatio, plebis tuæ miſerabilis ſubuerſio eſt. Atq; vtinam ſola hac parte nocerēt. Eſſet fortè qui dominica præmonitus & præmunitus exhortatione, daret operam ipſorum non exempla imitari, ſed obſeruare præcepta, iuxta illud: Quæ dicunt facite, & ad opera eorum nolite reſpicere. [*Matth.24.*] Nunc autem dati ſunt ſacri gradus in occaſionem turpis lucri, & quæſtum æſtimant pietatem. Copioſiſsimæ ſiquidem pietatis inueniuntur in ſuſcipienda (imò accipienda magis) animarū cura, ſed hæc apud eos cura minor, & de animarum ſalute nouiſsima cogitatio eſt. An verò ſaluatori animarum grauior vlla eſſe poterat perſecutio? Inique agunt & cæteri contra Chriſtum, multiq; ſunt noſtris temporibus Antichriſti. Meritò tamen & crudeliorem eam cenſet perſecutionem pro acceptis beneficiis, & grauiorem ſentit pro poteſtate, quam propriis ſuſtinet à miniſtris: licet alij quoq; multi cōtra proximorum ſalutem multipharie multiſq; modis & variis occaſionibus agere videantur. Hæc videt Chriſtus & ſilet, hæc ſaluator patitur & diſsimulat. Propterea diſsimulemus nos quoq; neceſſe eſt, & ſileamus interim, maximeq; de prelatis noſtris magiſtris eccleſiarum. Sic nimirum ſic placet & ipſis vt euadāt nunc humana iudicia, veniatq; ſemel iudicium graue his qui præſunt, & potentes patiantur tormenta potenter. Vereor dilectiſsimi ne quis fortè ſit & in nobis domini perſecutor, quia manifeſta docuit ratio, impedire ſalutem, eſſe perſequi ſaluatoré. Quas ego de ſalute animæ meæ fratri illi gratias agere poſſum, qui mihi propinat detractionis fraternæ venenum? Meritò detractores deo odibiles deſcribuntur, tanquam perſecutores. [*Rom.1.*] Quid & is qui exemplo ſuo ad remiſsius agēdum cæteros prouocat, aut ſingularitaté turbat, aut inquietat curioſitate, aut impatientia ſua & murmuratione moleſtat, aut quocunq; modo cōtriſtat ſpiritum dei qui in eis eſt, ſcandalizans vnum de minimis iſtis credentibus in eum? Nónne & hic manifeſte perſequitur Chriſtū? Vt ergo perſecutorum & nomen & crimen longe ſit ſemper à nobis, obſecro vos dilectiſsimi, benignos ſemper & mites exhibeamus nos, inuicem ſupportātes in omni patiētia, & ad id quod melius & perfectius eſt, alterutrū prouocātes. Quis enim ſeruus ſufficere ſibi putat nō perſequi dominū, ſed nec obſequi domino? Quam habiturus eſt gratiā, ſi vt nō reſiſtit, ſic nec aſsiſtit quidē? Deniq; ſi quis adeo puſillanimis eſt, vt ſatis ſibi reputet nec perſequutorem eſſe nec coadiutorem dei, audiat quid ipſe loquatur: Qui nō eſt mecū, cōtra me eſt: & qui nō colligit mecum, diſpergit. [*Matth.12.*] Saule, Saule, quid me perſequeris? Et ille: Quis es domine? Hinc profecto datur intelligi quia verè circunfuſa erat illi claritas, nō infuſa. Audiebat Paulus vocem domini, ſed faciem domini nō videbat, quoniam erudiebatur ad fidē: & vt ipſe poſtea docuit, fides ex auditu eſt. Quis es? inquit. Ignotum enim perſequebatur, & ideo conſequutus eſt miſericordiam, quia ignorans in incredulitate hoc fecit. Diſcite ex hoc fratres iuſtum iudicem deum, non modò quid fiat, ſed & quo animo fiat, conſiderate & cauete deinceps ne quis parua reputet, quamlibet parua ſcienter delinquere cōuincatur. Nemo dicat in corde ſuo, Leuia ſunt iſta, non curo corrigere: non eſt magnum ſi in his maneā venialibus minimiſq; peccatis. Hęc eſt enim dilectiſsimi impœnitentia: hæc blaſphemia in ſpiritū ſanctum, blaſphemia irremiſsibilis. Paulus quidē blaſphemus fuit, ſed nō in ſpiritū ſanctū, quia ignorans fecit in incredulitate, non in ſpiritum ſanctū blaſphemās: ideo conſequutus eſt miſericordiam. Quis es domine? Et dominus ad eū: Ego ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris. Ego ſum ſaluator, quem tu perſequendo peris. Ego ſum de quo tu in lege tua legis prædictum quod neſcis impletū, quia Nazarenus vocabitur. [*Matth.2.*] Et ille: Domine quid me vis facere? Hæc planè fratres perfectæ conuerſionis eſt forma. Paratum, inquit, cor meum deus, paratum cor meū. [*Psal.56.*] Paratus ſum & nō ſum turbatus, vt cuſtodiā mandata tua. [*Psal.118.*] Domine, quid me vis facere? O verbum breue, ſed plenum, ſed viuū, ſed efficax, ſed dignū omni acceptione. Quàm pauci inueniuntur in hac perfectæ obedientiæ forma, qui ſuam ita abiecerint voluntatem, vt ne ipſum quidem cor proprium habeant, vt non quid ipſi, ſed quid dominus velit, omni hora requirant, dicentes ſine intermiſsione: Domine quid me vis facere? Et illud Samuelis: Loquere domine, quia audit ſeruus tuus. [*1.Reg.3.*] Heu plures habemus euangelici illius cæci, q̄ noui apoſtoli imitatores. [*Matth.10.*] Quid vis (ait dominus ad cæcum illum) vt faciam tibi? Quanta eſt miſeratio tua domine, quanta dignatio tua? Siccine dominus quærit vt ſerui faciat voluntatem? Verè cæcus ille, quia non conſiderauit, nō expauit, nō exclamauit: Abſit hoc domine, tu magis dic quid

G me facere velis. Sic enim decet, sic omnino dignum est, non meam à te, sed à me tuam quæri & fieri voluntatem. Videtis fratres, quia verè necessaria erat hoc in loco conuersio? Sic profectò, sic multorum vsque hodie pusillanimitas & peruersitas exigit, vt ab eis quæri oporteat, Quid vis vt faciã tibi: nõ ipsi quærãt: Domine quid me vis facere? Considerare necesse habent ministri & vicarij Christi, quid sibi præcipi velint: non ipsi considerant quæ voluntas sit præceptoris. Non est obedientia eorum plena, non in omnibus parati sunt obsequi, non per omnia sequi proposuerunt eum qui non suam sed patris venit facere voluntatem. Discernunt & diiudicãt eligentes in quibus obediant imperanti, imò in quibus præceptorem suum ipsorum obedire necesse sit voluntati. Huiusmodi itaque & si tolerari se videant, & cõdescendi ac morem geri infirmitati suæ, proficiãt obsecro, pudeatq; semper paruulos inueniri: nequãdo fortè audiãt: Quid debui vobis facere, & non feci? & abutẽtibus patiẽtia & benignitate prælati, fiat tandẽ multitudo exhibitæ miserationis, cumulus iustæ damnationis. Domine quid me vis facere? Et domin⁹ ad illum: Surge & ingredere ciuitatem. ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. O sapientia suauiter verè vniuersa disponẽs. Eum cui tu loqueris, erudiẽdum de voluntate tua mittis ad hominem, vt socialis vitæ commendetur vtilitas, & edoctus per hominem, discat & ipse secundum datã sibi gratiam hominibus subuenire. Ingredere ciuitatem. Videtis fratres nõ H sine diuino cõsilio factũ esse, vt hanc ciuitatem domini virtum ingrederemini, diuinam discere voluntatẽ? Planè qui te salubriter terruit, & conuertit cor tuum ad desiderandam volũtatem suam, ipse tibi dixit, Surge, & ingredere ciuitatẽ. Sed audi quàm manifeste in his quæ sequũtur, volũtaria simplicitas & Christiana commẽdatur mãsuetudo. Apertis oculis nihil videbat: ad manus autẽ trahebatur ab his qui comitabantur eum. Felix cæcitas, qua malè quõdam illuminati in præuaricatione, tandẽ in conuersione oculi salubriter excæcantur. Sanè quòd triduo Paulus sine cibo manet persistens in oratione, ad eos maxime pertinet, qui nouiter seculo abrenunciantes, necdum in cœlesti consolatione respirãt. Sustineant ergo & ipsi dominũ in omni patientia, orẽt sine intermissione, quærentes, petẽtes, pulsantes: quia exaudiet eos pater cœlestis in tempore opportuno. Non obliuiscetur eorum in finẽ, veniet & non tardabit. Si triduo sustinueris eum non habens quod manduces, cõfide quia miserator & misericors dominus ieiunum te nõ dimittet. Exinde iubetur Ananias manus imponere Saulo: sed tanquã bene eruditus nõ continuo acquiescit. Vide enim si non etiam Paulus ipse doctrinam hãc deinde tradidit discipulo: Nemini, inquiẽs, cito manus imponas. *1.Tim.5.* Vidit (ait dominus) virum imponẽtem sibi manus vt visum recipiat. Fratres, Paulus hoc cũ vidisset, non I continuò illuminatus est. Nunquid non expectauit Ananiæ manum, quia venturum eum fortè in somniis præuidit? Hęc dico charissimi, quia vereor ne quis fortè sit inter vos qui solo sese somnio præsumat illuminatum esse: nec iam æquanimiter patiatur ad manũ trahi, sed ductorem sese profiteatur aliorum. Cui enim necdũ administrationis cura iniũcta est, cui necdum credita dispensatio, cui necdũ pręceptum vt videat & prouideat his qui apertos oculos habẽtes nihil vidẽt: quid hoc pręsumere tẽtat, nisi quia meditatur inania, & quasi somnia vana sectatur? Caueam⁹ ab hoc vitio fratres: semper, quod in nobis est, abiecti eligam⁹ esse, & ad manus trahi, mãsuetudinem & humilitatem discentes à Christo domino: cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Sermo secundus Vnde supra.

CONuersus est hodie Paulus, imò Saulus conuersus versus est in Paulum. Siquidem factus est tanquam euangelicus ille paruulus, de quo dominus ait: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum cœlorum. *Matth. 18.* Fortè enim seipsum dicebat. Nimirum ipse magnus dominus & laudabilis nimis, ipse paruulus qui datus est nobis. Nec tamen magnus interim sed paruulus exhibetur, vt seipsum faciat gratum & efficax necessariæ paruitatis exemplum. Ad paruulum ergo sit conuersio tua, vt discas paruulus esse: tu quoque cum conuerteris, paruulus fias. Enimuero audi quàm euidẽter ipsum tibi (quo cõstituit formam cõuersionis) paruulum manifestat, signanter ea quæ sunt paruuli in seipso imitanda proponens. K Discite à me, inquit, quia mitis sum, & humilis corde. *Matth. 11.* Gemina paruitas, humilitas & mãsuetudo. Et illa interior, ista exterior paruitas: vtraque tamen non parua virtus est: nempe quam paruulus ille tam magnus vnicum magisterium profitetur. Hodie ergo cõuersus est Paulus, hodie desiit esse Saulus. Hodie factus est humilis, & mitis corde. Probat oris confessio cordis humiliationẽ, dum clamat: Domine quid me vis facere? *Act. 9.* Magis autem probat ipsa collatæ gratię magnitudo, quæ nimirum tam multa, nisi multum humili, data non fuit. Cæterum mansuetudo quoniam exterior quædam (vt diximus) paruitas, & ob hoc manifestior est, tripliciter nobis in cõuersione hac cõmẽdatur. Triplici quidẽ velut ariete mãsuetudo nostra pulsatur, verborũ iniuriis, dãnis rerũ, corporis læsione. In his tribus omnis exhibitio patiẽtiæ, omnis exercitatio mansuetudinis. Probata est illa virtus, quam nihil horum videtur concutere potuisse. Cõsiderare libet quemadmodum Paulus super his omnibus in ipsa statim sua cõuersione tentatus, verè iam Paulus inuentus sit, in hac parte verè mitis & patiens. Saule Saule, quid me persequeris? Durum est tibi cõtra stimulum calcitrare. Durum equidem verbũ, verbũ increpatorium, plenũ cõminatione. Sanè quod ad corpus pertinuit, concussus est & prostratus in terram. An verò & damno quoque probatus est? Et valde. L Siquidem ipsum ei lumẽ ademptum est oculorum, & apertis, vt scriptũ est, oculis nihil videbat. *Ibidem.* Experta est in his tribus & exercitata patientia Iob, quem in hac virtute opinatissimũ deus exemplar dedit. Sed vestræ hoc industriæ relinquimus vestigandum. Sufficit nos monere formã veræ conuersionis magna ex parte in hac mansuetudine constitutam, vt pudeat eos qui conuersi esse debuerant vel in corporum læsione, vel in damno rerũ, vel (quod magis indignum est) in verborũ iniuriis, inueniri peruersos penitus & auersos.

In purificatione beatæ Mariæ, de triplici misericordia. Sermo 1.

HOdie templi dominum, in templum domini virgo mater inducit: Ioseph quoque sistit domino non suum sed eius filium dilectum, in quo ei bene complacuit. Agnoscit iustus quem expectabat, Anna quoque vidua cõfitetur. Ab his quatuor primò hodierna processio celebrata est, quæ postmodum exultatione vniuersæ terræ in omni loco & ab omni gente celebraretur. Nec sanè mirum si tũc parua fuit, quandoquidem paruus erat qui suscipiebatur. Nullum ibi locum peccator habuit, omnes iusti, omnes sancti, omnes fuere perfecti. Sed nunquid hos tantùm saluabis domine? Crescat corpus, crescat & miseratio. Homines & iumenta saluabis domine, cum multiplicaueris misericordiam tuam deus. M In secunda iam processione præeunt turbæ, turbæ sequuntur, nec virgo portat, sed asellus. Neminem itaque dedignatur: nec ipsos qui computruerũt tanquã iumenta in stercore suo. Non dedignatur inquam: sed si apostolica vestimẽta non desint, si doctrina eorum, si morum iustitia, si obediẽtia, si charitas cooperiat multitudinẽ peccatorũ, ex hoc iam processionis suę gloria non cẽsebit indignos. Magis verò & ipsam quæ tã paucis collata videtur, nobis quoq; ab ipso inuenire est reseruatã. Quidni reseruaret posteris, quã & prærogauit antiquis? Dauid rex & propheta exultauit vt videret diem istũ, & vidit & gauisus est. Alioquin si non viderat, vnde psallebat: Suscepimus, inquit, deus misericordiã tuam in medio templi tui? *Psal. 147.* Suscepit hanc misericordiam domini Dauid, suscepit Simeõ. Suscepimus & nos, & quicũq; sunt præordinati ad vitam. Siquidẽ Christus heri & hodie & in æternum. In medio enim tẽpli misericordia est, nõ in angulo aut diuersorio, quia nõ est acceptio personarum apud deum. In cõmuni posita est, offertur omnibus, & nemo illius expers, nisi qui renuit. Deriuantur aquæ tuæ foras domine deus, nihilominus tamen fons tuus tibi proprius est, & non bibit alienus ex eo. Qui tuus est, nõ videbit mortem donec videris Christum domini, vt securus dimittatur in pace. Quidni dimittatur in pace, qui Christũ domini habet in pectore? Ipse enim

A enim est pax nostra, qui per fidē habitat in cordib' nostris. Tu quomodo hinc exibis anima misera, quæ ducē itineris Iesum ignoras? Ignorātiam enim dei quidam habent. Vnde hoc? Nempe quia lux venit in mūdum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucē. Et lux, inquit, in tenebris lucet, & tenebræ eam nō comprehenderunt. Ac si dicat. Et in plateis deriuātur aquæ, & alienus non bibit ex eis: & misericordia in medio templi est, nec tamē accedunt quos manet æterna damnatio. Medius vestrū stat ô miseri, quem vos nescitis, vt morientes antequam videritis Christū domini, non in pace dimittamini: sed potius rapiamini à rugiētibus præparatis ad escam. Suscepim' deus misericordiam tuā in medio templi tui. Longe est hæc gratiarum actio à voce illa gementis: Domine in cœlo misericordia tua, & veritas tua vsq; ad nubes. Quid enim? Videtúrne tibi in medio fuisse misericordia: cum apud solos cœligenas spiritus haberetur? At vbi sanè minorat' est Christus paulo minus ab angelis, factúsq; est dei & hominū mediator, ac velut lapis angularis pacificauit per sanguinē suum quæ in cœlis sunt, & quę super terram: ex hoc planè iam suscepimus deus misericordiā tuam in medio templi tui. Eramus enim & nos natura filij iræ, sed cōsequuti sumus misericordiā. Cuius iræ filij? & quam misericordiam cōsequuti? Nempe filij ignorantiæ, ignauiæ, captiuitatis: & cōsequuti sumus sapientiam, virtutem, redemptionē. B Ignorātia mulieris seductæ excæcauerat nos, mollities viri abstracti & illecti à propria concupiscētia, eneruauerat nos, malitia diaboli expositos iuste à deo captiuauerat nos. Sic ergo nascimur vniuersi primùm quidem viæ ciuitatis habitaculi prorsus ignari, deinde imbecilles & ignaui, vt etsi nota nobis esset via vitæ, ꝓpria tamen præpediremur & detineremur inertia: postremò captiui sub pessimo crudelissimoq; tyrāno, vt licet prudētes essemus atq; robusti, ipsa tamen miseræ seruitutis opprimeremur cōditione. Nunquid nō misericordia & miseratione multa opus habet tanta miseria? Aut certè si iam salui sum' ab hac triplici ira per Christum, qui factus est nobis sapientia à deo patre, & iustitia & sanctificatio & redemptio: quanta nobis vigilantia opus est dilectissimi, ne fortè (quod absit) inueniātur nostra nouissima peiora prioribus, si denuo contingat iram incendere, vtpote qui nō natura iam sed propria volūtate filij iræ sumus? Amplectamur itaque misericordiā quam in medio tēpli suscepimus, & cū beata Anna nō dimoueamur à tēplo. Templum enim dei sanctū est, quod estis vos, ait apostolus. Prope est hæc misericordia, prope est verbū in ore vestro, & in corde vestro. Denique in cordibus vestris per fidem habitat Christus. Hoc tēplum eius, & hæc sedes eius: nisi fortè excidit vobis, quoniā anima iusti sedes sapientiæ est. Quod ergo C frequēter imò & semper admonere cupio fratres meos, obsecro & nunc, ambulemus non secundum carnē in carne, ne displiceamus deo. Nō simus amici huius seculi, ne dei cōstituamur inimici. Resistamus ergo diabolo, & fugiet à nobis, vt liberè iam ambulemus in spiritū, & in corde sit conuersatio nostra. Siquidem corpus quod corrumpitur, aggrauat & eneruat & effœminat animā, & terrena inhabitatio sensum multa cogitātem deprimit, vt ad cœlestia non assurgat. Vnde & sapiētia huius mundi stultitia est apud deum, & à maligno qui superatur, ei & seru' addicitur. Porrò in corde suscipitur misericordia, in corde habitat Christus: in corde loquitur pacē in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor.

Ioan.1. *Psal.45.* *Psal.35.* *1.Corin.3.* *Sapien.9.* *1.Cor.3.*

De ordine & modo processionis. Sermo secundus Vnde supra.

GRatias redemptori nostro, qui tam copiose præuenit nos in benedictionibus dulcedinis, sacramentis infantiæ suæ gaudia nostra multiplicans. Celebratis siquidem pauloante Natiuitate, Circuncisione, & Apparitione eius, festus hodie nobis oblationis eius dies illuxit. Hodie nāque sistitur creatori terræ fructus sublimis, hodie placabilis & deo placens hostia virgineis manibus offertur in templo, portatur à parentibus, à senibus expectatur. Offerunt Ioseph & Maria sacrificium laudis, sacrificium matutinum, Simeon & Anna suscipiunt. Ab his quatuor celebrata processio est, quæ per quatuor orbis climata solennibus hodie D gaudiis ad memoriā reuocatur. Quia ergo festiuam hodie & nosipsi præter cæterarum consuetudinem solennitatum acturi sumus processionē, nō inutile arbitror modum ipsius & ordinem diligētius intueri. Processuri sumus bini & bini candelas habentes in manibus, ipsas quoque succensas, nec quolibet igne, sed qui prius in ecclesia sacerdotali benedictione fuerit cōsecratus. Ad hæc futuri sunt in processione nostra nouissimi primi, & primi nouissimi: & cantabimus in viis domini, quoniam magna est gloria domini.

Merito sanè bini & bini procedimus. sic enim ob cōmendationem fraternæ charitatis & socialis vitæ missos à saluatore discipulos euangelia sacra testantur. Turbat processionem si quis solitarius incedere curat, nec sibi soli nocet, sed etiam cæteris est molestus. Hi sunt qui segregāt semetipsos, animales, spiritum non habentes, nec solliciti seruare vnitatē spiritus in vinculo pacis. Iam verò sicut nō est bonum esse hominem solum, sic in cōspectu domini vacuum apparere est prohibitū. Cum enim arguātur ociositatis ipsi quoque quos nemo cōduxit: qui iam cōducti sunt, si ociosi inuēti fuerint, quid merētur? Fides quippe sine operibus mortua est. Ipsa denique opera nostra in feruore agenda sunt, & in desiderio cordis: vt sint lucernæ ardētes in manibus nostris. Alioquin timendum est ne fortè tepidos nos euomere incipiat, qui in euangelio loquitur dicēs: Ignem veni mittere in terrā, & quid volo nisi vt ardeat? Hic planè sacer & beE nedictus est ignis, quē pater sanctificauit & misit in mundū, & cui benedicitur in ecclesiis, sicut scriptum est: In ecclesiis benedicite deo domino. Habet enim etiam aduersarius noster, vtpote peruersus diuinorum operum æmulator, habet inquam ignem suum & ipse, ignem cōcupiscentiæ carnalis, ignem inuidiæ & ambitionis, quem saluator in nobis nō accendere sed extinguere venit. Denique si quis alienum hūc ignem in diuino offerre præsumpserit sacrificio, etiam si patrem habeat Aaron, morietur in iniquitate sua. Porrò super hęc quę de sociali vita & fraterna dilectione, de bonis operibus & feruore sancto dicta sunt: humilitatis virt' maxima maximéque necessaria est, vt honore pręueniamus inuicem: nec modò priores sed & ipsos iuniores sibi quisque præponat: quę nimirū humilitatis perfectio est, & iustitię plenitudo. Et quoniam hilarē datorem diligit deus, & fructus charitatis est gaudium in spiritu sancto, cantemus vt dictum est in viis domini quoniam magna est gloria domini. Cātemus domino canticum nouum, quia mirabilia fecit. In quibus omnibus si quis forsitan proficere dissimulat, & proficisci de virtute in virtutē, nouerit quisquis huiusmodi est, in statione non in ꝓcessione se esse, imò verò & in regressione: quoniam in via vitæ non progredi, regredi est, cū nihil adhuc in eodē statu permaneat. Porrò profect' noster in eo consistit F (vt sæpius me dixisse memini) vt nūquā arbitremur nos apprehēdisse, sed semper extendamur ad anteriora, incessanter conemur in melius: vt imperfectum nostrum diuinę misericordiæ obtutibus iugiter exponamus.

Mar.6. & Luca 10. *Iaco.2.* *Luc.12.* *2.Cor.9.*

Item in purificatione, de puero, Maria, & Ioseph. Sermo III.

PVrificationem beatæ Mariæ virginis hodie celebramus, quæ secundum legem Moysi facta est transactis à natiuitate domini quadraginta diebus.

In lege enim scriptum erat, vt mulier quæ suscepto semine peperisset filium, immunda esset septem diebus, & octauo die circunciderετur puer: dehinc ablutioni & purificationi intenta abstineret ab ingressu templi triginta tribus diebus, quibus expletis offerret filium domino cum muneribus. Sed quis nō aduertat in ipso sentētiæ huius initio, liberā matrē domini ab hoc præcepto? Putas enim quia dicturus Moyses mulierē quæ peperisset filium, immundam esse, non timuerit super matre domini blasphemiæ crimē incurrere, & idcirco ꝓmiserit, suscepto semine? Alioquin nisi pariturā præuidisset sine semine virginem, quæ necessitas erat de suscepto semine fieri mentionem? Patet itaque quòd lex ista matrem domini non includit, quæ non suscepto semine filium peperit, sicut prędictū erat per Hieremiam: Quia no-

Leuit.12. *Hier.31.*

G ... cum faceret dominus super terram. Quæris quod nouum? Mulier, inquit, circūdabit virum. Non ab altero viro virum suscipiet, non humana lege cōcipiet hominem: sed intra viscera intacta & integra virum claudet: ita sanè vt intrante & exeunte domino, iuxta aliū prophetam, porta oriētalis clausa iugiter perseueret. Putas ergo nō poterat moueri animus eius & dicere, Quid mihi opus purificatione? Cur abstineā ab ingressu templi, cuius vterus nesciēs virum, templum factus est spiritus sancti? Cur nō ingrediar templū, quæ peperi dominum templi? Nihil in hoc cōceptu, nihil in partu impurum fuit, nihil illicitū, nihil purgandū: nimirum cū proles ista fons puritatis sit, & purgationem venerit facere delictorum. Quid in me legalis purificet obseruatio, quæ purissima facta sum ipso partu immaculato? Verè ô beata virgo, verè non habes causam, nec tibi opus est purificatione. Sed nunquid filio tuo opus erat circūcisione? Esto inter mulieres tāquā vna earū, nam & filius tuus sic est in numero puerorum. Circūcidi voluit, & non multo magis velit offerri? Offer filium tuum virgo sacrata, & benedictum fructum ventris tui domino repræsenta. Offer ad nostrā omnium reconciliationem hostiam sanctā, deo placentē. Omnino acceptabit deus pater oblationem nouā, & preciosissimam hostiam, de qua ipse ait: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui. Sed oblatio ista fratres satis delicata videtur, vbi tātum sistitur domino, redimitur auib⁹, & ilico reportatur. H Veniet quando non in templo offeretur, nec inter brachia Simeonis, sed extra ciuitatem inter brachia crucis. Veniet quando non redimetur alieno, sed alios redimet sanguine proprio: quia redemptionem eum misit deus pater populo suo. Illud erit sacrificium vespertinum, istud est matutinū. Istud quidem iucūdius, sed illud plenius. Istud enim tempore natiuitatis, illud iam in plenitudine ætatis: de vtroque tamē potes accipere quod propheta prędixit: Oblatus est quia ipse voluit. Nam & modo oblatus est, nō quia opus habuit, nō quia sub legis edicto fuit, sed quia voluit: & in cruce nihilo min⁹ oblatus est, non quia meruit, non quia Iudęus pręualuit, sed quia ipse voluit. Volūtarie sacrificabo tibi domine: quia voluntarie oblatus es pro mea salute, non pro tua necessitate.

Ezech. 44. *Matth. 3.* *Esa. 53.*

Sed quid fratres nos offerimus, aut quid retribuimus illi pro omnibus quę retribuit nobis? Ille pro nobis obtulit hostiam preciosiorē quam habuit, nimirū qua preciosior esse nō potuit. Et nos ergo faciamus quod possumus, optimum quod habemus offerētes illi, quod sumus vtiq; nosmetipsi. Ille seipsum obtulit, tu quis es qui teipsum offerre cūcteris? Quis mihi tribuat vt oblationem meam dignetur maiestas tanta suscipere? Duo minuta habeo domine, corpus & animam dico: vtinā hęc tibi perfecte possim in sacrificium laudis offerre. Bonū enim mihi longéque gloriosius atque vtilius est vt tibi magis offerar, quàm deserar mihi ipsi. I Nam ad me ipsum anima mea cōturbatur, in te verò exultabit spiritus me⁹, si tibi veraciter offeratur. Fratres, morituro domino Iudæus mortuas hostias offerebat, sed iam nūc Viuo ego, dicit dominus: nolo mortē peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat. Non vult dominus mortem meam, & nō libenter offeram illi vitā meam? Hæc est enim hostia placabilis, deo placens hostia, hostia viua. Sed in oblatione illa domini tres fuisse leguntur, & in oblatione nostra tria nihilominus à domino requirūtur. Fuit in oblatione illa Ioseph spōsus matris domini, cui⁹ filius putabatur: fuit & ipsa virgo mater, & puer Iesus qui offerebatur. Sit ergo & in oblatione nostra constantia virilis, sit continentia carnis, sit consciētia humilis. Sit inquam in proposito perseuerandi animus virilis, sit in continentia castitas virginalis, sit in conscientia simplicitas & humilitas puerilis. Amen.

Hiere. 18. & 33.

In Septuagesima Sermo I.

MAgna mihi consolatio est fratres mei in verbo illo domini, Qui est ex deo, verba dei audit. Propterea enim vos libenter auditis, quia ex deo estis. Nec ignoro quod alio in loco dicit scriptura: Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia: sed multo aliter sunt ex eo, qui secundum beati Ioannis euangelium, non ex voluntate carnis nati sunt, sed ex deo. Vnde & inuenies ab eodem Ioanne in epistola sua scriptum: Omnis qui natus est ex deo, nōn peccat, sed generatio cœlestis cōseruat illū. Non peccat, inquit, id est, nō permanet in peccato, quia conseruat illum, vtique vt perire non possit, ea quæ falli non potest generatio cœlestis. Siue non peccat, id est, tantūdē est ac si non peccet, pro eo scilicet quòd nō imputatur ei peccatum. generatio enim cœlestis etiam in hac parte conseruat illum. Sed generationem istam quis enarrabit? Quis potest dicere, Ego de electis sum, ego de prædestinatis ad vitam, ego de numero filiorum? Quis hæc inquam dicere potest? reclamante nimirum scriptura: Nescit homo si sit dignus amore, an odio. Certitudinem vtique non habemus: sed spei fiducia cōsolatur nos, ne dubitationis huius anxietate penitus cruciemur. Propter hoc data sunt signa quædā & indicia manifesta salutis, vt indubitabile sit eum esse de numero electorū, in quo ea signa permanserint. Propter hoc inquam quos præsciuit deus, & prædestinauit cōformes fieri imaginis filij sui, vt quibus certitudinem negat causa sollicitudinis, vel fiduciā præstet gratia cōsolationis. Hoc enim est vnde semper solliciti & in timore & tremore humiliemur necesse est sub potenti manu dei, quoniā quales sumus, nosse possumus vel ex parte: quales autem futuri sumus, id nosse penitus nobis impossibile est. Itaque qui stat, videat ne cadat: & in ea forma quę salutis indicium est, & argumentū prædestinationis, perseueret atque proficiat. L Porrò inter ea quę fiduciam pręstant & materiam spei, vnum illud maximū est de quo nunc cœpimus loqui: Qui de deo est, verba dei audit. Nōnullos enim sic iterdum audientes inuenies, ac si nihil omnino ad eos pertineāt quæ dicūtur: non intrare cor suū, non discutere mores suos, non cogitare ne fortè quod audiūt, dictum sit propter eos. Magis autem si fortè sermo dei viuus & efficax (qui suo, & non eius qui loquitur, arbitrio fertur quocunque voluerit) si inquam manifeste aduersus vitia illa processerit quibus sese illi sentiunt obligatos, dissimulant, & auertunt oculos cordis, aut qualibet adinuentione palliant vitia, & seducunt miseri semetipsos. In his ergo salutis signa non video. magis autem vereor, ne forte propterea nō audiant verbum dei, quia non sunt ipsi ex deo. In vobis fratres (gratia deo) verè inuenio aures audiendi: nimirum cum in emēdatione vestra sine mora appareat fructus verbi, sed etiam inter loquendum (fateor) nonnūquam sentire mihi videor feruorē studij vestri. Etenim quanto abundantius sugitis, tanto amplius replet vbera mea dignatio spiritus sancti: & tanto copiosius datur quod propinem vobis, quāto citius quod propinatur hausistis. Propterea sæpius loquor vobis etiam præter consuetudinē ordinis nostri. scio enim quis dixerit, Si quid supererogaueris, cū rediero reddam tibi. Initiū septuagesimæ fratres hodie celebratur, cuius nomen in vniuersa ecclesia celebre satis habetur. M Iam verò dico vobis charissimi, quia plurimum in hoc nomine compatior mihiipsi. Cōmouetur enim intra me spiritus meus spirans nimirum ad patriam illam, in qua nec numerus est, nec mēsura, nec pondus. Quādiu enim in pondere & mensura & numero vniuersa corporis & animæ bona recipio? Quanti mercenarij in domo patris mei abundāt panibus? ego autē hic fame pereo. Nam de corporali cibo ad Adam dictū est, & peruenit vsque ad me: In sudore vultus tui vescēris pane tuo. Sed & cū laborauero, panis datur mihi in pondere, potus in mensura, pulmēta in numero. Et de corporali quidem sic. Quid verò de spirituali? Vtique antequam comedā, suspiro: atque vtinā cum suspirauero & fleuero, vel fragmētum exiguum merear de cœlesti conuiuio, & tanquam catellus edam de micis quę cadunt de mēsa dominorum meorum. O Hierusalem ciuitas regis magni, qui te ex adipe frumenti satiat, & quā fluminis impetus lætificat, in te nec pondus vtique nec mensura, sed satietas est & affluētia summa. Sed nec habes numerum: quippe cuius participatio eius in idipsum. Ego verò qui tot⁹ sum in vicissitudine & numero, quādo veniam ad vnā illam quam requiro? Quando satiabor apparente gloria tua domine? Quando inebriabor ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuę quādo potabis me? Nunc enim tam exigua sunt stillicidia stillantia super terram, vt nec glutire quidem possim saliuā meam. Sic omnino sic verū est fratres, quoniam modo

Ioan. 18. *Rom. 11.* *Ioan. 1.* K *1. Ioan. 5.* *Eccles. 9.* *Rom. 8.* *Luc. 10.* *Gene. 3.*

A modo omnia dantur in pondere & mensura & numero: sed veniet dies quando omnia sunt cessatura. Nam de numero quidem legimus: Quoniam sapientiæ illius nó est numerus. Et alio in loco apud eundem prophetam: Delectationes in dextera tua vsque in finem. Audi etiam apud Apostolú pódus sine pódere. Supra modum, inquit, in sublimitate æternum pondus gloriæ. Audi pódus æternum: sed attende quia præmiserit, supra modú. Sic & Christum audio mésuram sine mensura promittétem. Mensuram, inquit, confertam & coagitatam, & supereffluentem. Sed quando venient ista? Profectò in fine præsentis septuagesimæ: quod est tépus captiuitatis nostræ. Sic enim legimus, quòd captiuati à Babyloniis filii Israel terminum acceperút annorú septuaginta: quibus transactis redierút in sua, cum instauratum est templum, & ciuitas reædificata. At verò captiuitas nostra fratres quádo finietur, quæ tot annis ab initio vtique múdi protenditur? Quádo liberabimur à seruitute ista? Quádo restaurabitur Hierusalem ciuitas sancta? Vtique cópleta hac septuagesima, quæ ex denario & septenario cóstat, propter decem mandata quæ accepimus: & septem impedimenta quibus à mádatorum obedientia retardamur. Primum enim impedimétum nostrum & occupatio grauis, est ipsa necessitas huius miseri corporis, quod dum modò somnú, modò cibum, modò vesté, cæteráque similia quærit, haud dubiú quin frequenter impediat nos ab exercitio spirituali. B Secundo loco impediút nos vitia cordis, vt est leuitas, suspicio, impatiétiæ aut inuidiæ motus, laudis appetitus, & similia quæ quotidie experimur in nobis. Tertium & quartum impedimétum accipe prosperitatem huius seculi & aduersitatem. Sicut enim corpus quod corrúpitur, aggrauat animam, sic deprimit etiam terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Vtrinq; ergo caue à laqueo tentationis, & quære arma iustitię à dextris & à sinistris. Quintum impedimentú grauissimú & periculosissimú ignorantia nostra est. In multis enim omnino incertú habemus quid agere debeamus: ita vt quid oremus sicut oportet, nesciamus. Sextum impedimentú est aduersarius noster, qui tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Atque vtinam in istis sex tribulationibus liberaremur, vt vel in septima nó tangeret nos malú, nec apprehenderet nos periculum in falsis fratribus. Vtiná soli impugnarent nos maligni spiritus cú suggestionibus suis, & nihil nocerét homines perniciosis exemplis, persuasionibus importunis, sermonib' adulationis vel detractionis, atq; aliis mille modis. Videtis certe quàm necessarium sit vt aduersus hæc septé pericula quibus impedimur, septiformis spiritus sancti auxilio subleuemur. Pro his enim septé quibus ab obseruantia decalogi retardamur, in luctu pœnitétiæ septuagesima pręsens agitur. Vnde & reticetur interim Alleluia solenne, C & humanæ transgresionis historia miserabilis ab exordio recensetur.

Psal. 146. Psal. 15. 2. Cor. 4. Luc. 6.

De eo quod scriptum est, Immisit dominus soporem in Adam. Sermo secundus. Vnde supra.

Gene. 2. Ioan. 4. Ioan. 14.

IMmisit dominus soporem in Adam. Immisit & in seipsum, factus nimirum secundus Adam: sed est distantia fortè non parua. Ille enim soporatus videtur præ excessu contemplationis, Christus miserationis affectu: vt in illum soporem immiserit veritas, in hunc charitas, cum vtraque sit dominus. Ait enim Ioannes Euangelista: Deus charitas est. Et ipse dominus: Ego sum via, veritas, & vita. Sanè soporem Christi solius charitatis fuisse nemo dubitat vel nomine tenus Christianus. Siquidé accubuit vt leo, non victus planè, sed victor, potestate propria ponens animam, somnum mortis excipiens propria voluntate. Cæterùm qualis & ille sopor dicendus sit fuisse vel credendus quem dominus ímisit in Adá, in quo sine sensu omnino doloris in mulieré ædificandam costa sublata est de latere dormiétis? Mihi quidem nó nisi incómutabilis veritatis intuitu, & abysso diuinæ sapientiæ corporeis excedens sensibus obdormisse videtur: quod ex eius verbis vel maxime conici potest. Rediens nimirum indicat quò abisset, dum tanquam ebrius de cella vinaria veniens & eructuans illud magnum sacramentum quod táto post in Christo & in ecclesia apostolus commendauit, Hoc nunc, inquit, os ex ossibus meis. D Et propter hoc, inquit, relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erút duo in carne vna. An tibi penitus obdormisse videtur, qui in hác vocem excitatus erupit, & nó magis dicere potuisse, Ego dormio, & cor meú vigilat? Verùm id quidem sine præiudicio dixerim, si cui fortè aliter visum fuerit, maxime si quid aliud in sanctorú paginis inuenitur. Neque enim communem arbitror fuisse soporé, aut nostris similem somnis, quos nec cótéplationis excessus, nec miserationis affect', sed infirmitatis defectus immittit, quos nec veritas nec charitas sed necessitas parit. Graue siquidem iugum super filios Adam: non autem in principio super Adá: sed nunc iam super filios eius. Quid non graue miseris, quibus & viuere labor est? Quibus & (quod pauci videntur aduertere, sentire penitus nemo) ipse quoque sensualitatis vsus inuenitur oneri, adeo vt nequeat sustineri nisi alterna requie foueamur? Quid non labor & dolor & afflictio spiritus ex omnibus quæ sub sole sunt, quádo & illud ei grauissimum est, quo potissimum delectatur, vegetatio scilicet & sensificatio carnis? Nimirum quàm sit ei dulce consortium, triste diuortium manifestat, dum vix tádé auelli potest, dum corruptio ipsa corporis penitus intolerabilis est vegetanti. Sanè non simpliciter corpus, sed corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, vt immunem ab hoc grauamine primi paréntis animam noueris extitisse, donec adhuc corpus gereret incorruptum. E Nimirum in libertate posuit eú deus, vt inter summa & infima versans, & in illa excederet sine difficultate, & ad hæc sine illecebra aut necessitate descenderet. Illa penetrás naturali viuacitate & puritate métis, hæc auctoritate diiudicans pręsidétis. Denique adducta sunt animalia ad Adam, vt videret quid vocaret ea: nó ipse aliqua curiositate duct' est vt videret ea. Nó sic in nobis libera ratio, sed vndique ei luctandum est. Sic enim & ab infimis visco quodá captiua tenetur, & à summis ídigna repellitur: vt nec ab his sine dolore possit auelli, nec ad illa sine magno gemitu vel raró queat admitti. Hinc nempe vim faciút qui quærunt animá meam: vt clamare necesse sit: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Inde priusquá comedam suspiro, quia regnum cœlorum vim patitur, & violéti rapiunt illud. Nihilominus tamen & illic vnitas, & hic tenenda diuisio est: sicut & Adá soporatus est in contéplatione, & animalia nominum impositione discreuit. Sic nimirum sic & Abrahá in sacrificio non quidem volatilia, sed animalia legitur diuisisse. Et Martha erga multa turbatur, cú vnú sit necessarium. Necessariú plane vnum, & maximè necessarium, quoniam hæc pars optima, quæ non auferetur. Cessabit diuisio cú venerit plenitudo, & erit totius sanctæ ciuitatis Hierusalé participatio in idipsum. Interim spiritus sapientiæ nó modo vnicus, sed & multiplex est: interiora quidem in vnitaté solidans, F sed sub iudicio exteriora distinguens. Vtrunque tibi in primitiua ecclesia commendatur, quando multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, ne volatilia scinderétur: diuidebatur auté singulis prout cuique opus erat, vt animalia secarétur. Sit igitur etiam in nobis charissimi vnitas animorum, vnita sint corda diligendo vnú, quærédo vnum, adhærendo vni, & idipsum inuicem sentiédo. Sic nimirum exterior ipsa diuisio & euadit periculum, & scandalum non incurrit, dum videlicet etsi propria cuiq; tolerantia, propria quoque nonnúquam in terrenis agendis sententia, sed & diuersa interdum dona gratiarum, nec membra omnia actum eundem videtur habere: vnitas tamen interior & vnanimitas ipsam quoque multiplicitaté colligat & constringat charitatis glutino, & vinculo pacis.

Gene. 2. Ephes. 5. Canti. 5. Sapien. 9. Roma. 7. Matth. 11. Gene. 15.

In capite ieiunii quomodo debemus vngere caput nostrum, & faciem nostram lauare. Sermo I.

HODIE DILECTISSIMI SAcrú quadragesimæ tempus ingredimur, tempus militiæ Christianę. Nó nobis singularis est hęc obseruatio, vna omnium est quicúq; in eandé fidei conueniunt vnitatem. Quidni commune sit Christi ieiunium omnibus Christianis? Quidni caput suum membra sequantur? Si bona suscepimus ab hoc capite, mala autem quare non sustineamus? An respue-

G re tristia volumus,& communicare iucundis? Si ita est, indignos nos capitis huius participatiõe probamus. Omne enim quod patitur ille, pro nobis est. Quòd si in opere salutis nostræ ei collaborare piget, in quo deinceps coadiutores nos exhibebimus illi? Non est magnum si ieiunet cum Christo, qui sessurus est ad mensam patris cũ ipso. Non est magnum si cõpatitur membrum capiti, cum quo & glorificãdum est. Felix membrũ, quod huic adhæserit per omnia capiti, & sequetur illud quocũque ierit. Alioquin si fortè abscindi separariq; contingat, priuetur statim necesse est etiam spiritu vitæ. Quæcũque enim portio capiti non cohæret, vnde ei iam sensus aut vita? Nec sane deerit qui expositam occupet, vt ne tũc quidem sit absq; capite. Germinabit rursum radix amaritudinis, venenatum caput iterum pullulabit. Illud inquam caput, quod in eo cõtriuerat ante fortis mulier, mater ecclesia. Dico autem quãdo per eam regeneratus est in spem vitæ, quem natura filium iræ, mater carnalis ediderat. Videbit ergo iam, si fuerit qui reuelatos habeat oculos cordis, & spiritualiter intueatur, horrendum omnino monstrum, corpus quidem hominis, caput autem dæmonis habẽs. Non solùm autem, sed etiam erũt nouissima hominis illius peiora prioribus, cum vipereum illud caput, quod prius fuerat amputatum, non absque septem nequioribus se reuertatur. Quis nõ solo cõtremiscat auditu? Tollens membrum Christi, faciam H membrum dæmoniorũ? Abscissus autem à corpore Christi, Satanæ miser incorporabor? Sit procul à nobis semper execrãda ista commutatio, fratres mei. Mihi omnino adhærere tibi bonum est, ô caput gloriosum & benedictũ in secula, in quod & angeli prospicere cõcupiscunt. Sequar te quocunque ieris. Si transieris per ignem, nõ auellar à te: non timebo mala, quoniam tu mecũ es. Tu dolores meos portas, & pro me doles: tu prius trãsis per angustum passionis foramen, vt latum præbeas sequẽtibus membris ingressum. Quis nos separabit à charitate Christi? Ipsa enim est per quã omne corpus per nexus & iũcturas crescit. Hoc glutinum bonum, cuius meminit Esaias. *Esaiæ.41.* Hæc, per quam bonũ est & iucundũ habitare fratres in vnum. *Psal.13.* Hoc vnguentũ quod descendit à capite in barbã, à capite descendit & in oram vestimenti, vt ne minima quidẽ fimbria careat vnctione. In capite siquidem plenitudo gratiarũ, de qua accipimus omnes, in capite vniuersitas miserationis, in capite inexhaust⁹ fons pietatis diuinæ, in capite affluẽtia tota spiritualis vnguenti, sicut scriptũ est: *Psal.44.* Vnxit te deus deus tuus oleo lætitiæ prę participib⁹ tuis. Ipsum tamẽ quod tam copiose pater vnxerat caput, Maria quoque vngere nõ veretur. Calumniantur quidem discipuli, sed respondet veritas pro ea, quòd bonum opus sit operata. Denique & nobis hodie quid præcipit in euangelio?

Tu, inquit, cum ieiunaueris, vnge caput tuũ.] Mira dignaI tio. Spiritus domini super eum, eo quòd vnxit eũ, & nihilo minus tamen euangelizans pauperibus ait: *Matth.6.* Vnge caput tuũ. Cõplacet sibi pater in filio, & dum vox sonat in æthere, descendit spiritus in columba. Putatis fratres quia Christi baptismo chrisma defuerit? Manet domini spiritus super ipsũ: & vnctum ab eo quis dubitet? *Matth.3.* Hic est filius meus dilect⁹, in quo mihi bene complacui. Hæc planè spiritualis vnguenti fragrãtia est. Vnxit pater filium præ paricipibus suis, in quo præ cæteris singulariter cõplacet sibi. Pater enim diligit filiũ, affectu vtique diuino, & inexperto omni creaturæ. Vnxit inquam præ participibus suis, accumulãs super eum vniuersa charismata benignitatis, mansuetudinis, & suauitatis, abundantius eũ replens visceribus misericordiæ & miserationis. Vnctum denique misit ad nos, quem nobis exhibuit plenum gratiæ & miserationis. Sic vnctum à patre est caput nostrũ, & nihilo minus vngi postulat & à nobis. Cum ieiunaueris, inquit, vnge caput tuũ. *Matth.6.* Itáne aquam petit à riuulo fons indeficiẽs? *Ecclés.1.* Petit sine dubio, aut certè repetit magis. Ad fontem enim vnde exeunt, flumina reuertũtur, vt iterũ fluant. Non verò vt minus habẽs quod dederat Christus repetit, sed ne tibi pereat quicquid ad eũ referre volueris. Siquidem etiã fluminis aqua si stare cœperit, & ipsa putrescet, & inundatione facta superueniẽs repelletur. Sic planè, sic gratiarum cessat decursus, vbi recursus nõ fuerit: nec modo nihil augetur ĩgrato: sed & quod acceperat, vertitur ei in per-

K niciem. Fideli s autẽ in modico, censetur dign⁹ munere ampliori. Vngẽ igitur caput tuũ, refundens in eum qui supra te est, quicquid in te est deuotiõis, quicquid delectatiõis, quicquid affectionis. Vnge igitur caput tuum, vt si qua in te est gratia, referatur ad ipsum: nec tuã quęras gloriam, sed ipsius. Vngit enim Christũ, qui bonus eius odor est in omni loco. Memẽto sanè aduersus hypocritas hunc processisse sermonem. Nolite, inquit, fieri sicut hypocritæ tristes. *Vbi supra.* Non omnimodam nobis tristitiã interdicit, sed quæ in facie est coram hominibus. Alioquin cor sapientis vbi tristitia: *Ecclés.7.* & Paulum quoque discipulos contristasse non piget, *2.Cor.6.* pro eo quòd contristati sunt ad salutem. Non est talis tristitia hypocritarum: non in corde, sed in facie est. Exterminant enim facies suas.

Nota proinde quòd non dixerit, Nolite esse sicut hypocritę tristes, sed nolite fieri, hoc est fingi. Sic quippe vulgo dicitur, Tristẽ se facit, aut magnificat se: &, Qui beatificat te, in errorẽ te ad ducit: & similia, quę simulatiõis sunt, nõ veritatis. Tu autem cũ ieiunaueris, vnge caput tuũ, & faciẽ tuam laua. Exterminãt illi faciem, tu autem lauare iuberis. Est autem facies, quæ in facie est conuersatio. Hanc fidelis Christi seruus lauat, ne quod offendiculum præbeat intuenti: hypocrita magis exterminat, dum singularia magis & insusitata sectaĩ. Sed nec caput vngit, cuius affectio elongatur à Christo, & vanis fauoribus delectatur. Vngit potius semetipsum, vt propriæ fragrantiam opinionis respergat. Aut certè quia L manifestũ est nõ esse caput hypocritæ Christum: nec suum tamen qualecunq; caput vngere potest, cuius mens nõ propriæ testimonio consciẽtiæ, sed adulationibus demulcetur. Date nobis (aiunt fatuæ virgines) de oleo vestro. *Matth.25.* Cur hoc? Quia in vasis suis oleum non habent. Sed non est prudẽtium huiuscemodi oleum dare. Quod enim sibi fieri nolũt, quando ipsi faciẽt aliis? Audi verò prophetam, cui incerta & occulta sapiẽtiæ suæ reuelauerat deus. Oleum, inquit, peccatoris non impinguet caput meũ. *Psal.140.* Emunt oleum istud hypocritæ, sicut ait dominus: Amẽ dico vobis, receperũt mercedem suam. *Matth.6.* Exterminãt enim facies suas, vt appareant ieiunantes. Vides quàm breui sermone hypocritas & singularitatis notat, & arguit vanitatis. Vide etiã quã paucis & corã deo suadeat bona & coram hominibus prouidere. Vnge caput tuũ, & faciẽ tuam laua. hoc est, sic te irreprehẽsibilem foris exhibe, vt diuinam tibi cõciliare studeas gratiam: & ante oculos humanos nõ propriam quæras gloriam, sed auctoris. Potest tamẽ & alio modo lota facies cõsciẽtia pura, & vnctum caput intelligi mẽs deuota. Quòd si id probas, aduersus duplex vitium quod maxime solent appetere ieiunantes, hæc duo verba ablutionis & vnctionis dicta vidẽtur. Alius enim ieiunat studio vanitatis, & huic dicitur, Faciẽ tuam laua. Alius ieiunat cũ impatiẽtia & rancore, & huic opus est vt caput vngat. Est autẽ caput istud, mens interior: quæ tunc vn- M gitur in ieiunio, cum spiritualiter delectatur in eo. An verò tibi nouũ videtur, vt dicamus caput vngi ieiunio? Ego plus dico, etiã impinguatur. Nũquámne legisti quod scriptũ est, Vt alat eos ĩ fame? *Psal.32.* Est ergo ieiuniũ corporis, capitis vnctio, & carnis inedia refectio cordis. Quidni dixerim vnctionẽ, quæ & medetur vulnerib⁹, & exasperatas cõscientias lenit? Emat igitur hypocrita ieiunio suo oleũ peccatoris, ego meũ interim non vendo ieiunium, & ipsum mihi oleum est quo vngar. Vnge, inquit, caput tuũ, ne quid fortè murmuris aut impatiẽtiæ subeat. Non solùm autem, sed & gloriare in tribulatione, sicut ait apostolus. Gloriare, inquam, sed absque omni studio vanitatis: vt sit etiam facies munda ab oleo peccatoris.

Item in capite ieiunij, quomodo debemus conuerti ad dominum. Sermo II.

Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu & planctu: *Ioel.2.* & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, ait dominus omnipotens.] Quid sibi vult, dilectissimi, quod præcipit dominus, vt conuertamur ad eum? Vbique enim est, & replet omnia, & nihilo minus complectitur vniuersa. Quò me vertam, vt conuertar ad te domine deus meus? Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descẽdero in infernum, ades. *Psal.138.* Quid iubes quò conuertar

A uertar ad te? supra, an infra? ad dexterã, an ad sinistram? Consilium istud est fratres mei; secretum est quod solis credatur amicis. Mysterium regni dei est, apostolis reuelatur in aure. nam turbis nihil dicitur absque parabola. Nisi conuersi fueritis, inquit, & efficiamini sicut paruulus iste, nõ intrabitis in regnum cœlorum. Agnosce planè quò velit vt cõuertamur. Ad paruulũ cõuerti necesse est, vt discamus ab eo, quia mitis est, & humilis corde. Ad hoc siquidem paruulus datus est nobis. Sanè idẽ & magnus est, sed in ciuitate domini, cui & dicitur: Exulta & lauda habitatio Siõ, quia magn⁹ in medio tui sanctus Israël. Quid tu inflaris ô homo? Quid extolleris sine causa? Quid alta sapis, & oculi tui omne sublime vident, quod tibi non cedet in bonum? Sublimis quidem dominus, sed nõ ita proponitur tibi. Laudabilis magnitudo illius, non etiam imitabilis. Eleuata est magnificẽtia illius, & nõ poteris ad eam. Nec si te ruperis, apprehendes. Accedet, inquit, homo ad cor altũ, & exaltabitur deus. Excelsus siquidẽ dominus, & humilia respicit, & alta à lõge cognoscit. Humiliare, & apprehendisti. Hæc planè lex pietatis: & propter hanc legem sustinui te domine. Si fortè sublimitatis esset via proposita, & illic iter quo ostẽderetur salutare dei, quanta facerent homines vt exaltarentur? Quàm crudeliter inuicẽ sternerẽt, inuicem conculcarent? quàm impudẽter reperẽt, manibúsque & pedibus conarẽtur in altum, vt imponerent se-B se homines super capita aliena? Et certè qui cõtendit supergredi proximos, multas inueniet difficultates, multos habebit æmulos, multos patietur cõtradictores, ascẽdẽtes equidem ex aduerso. Nihil verò facilius est volenti, quàm humiliare semetipsum. Hoc verbũ est, dilectissimi, quod omnino nos reddit inexcusabiles: vt ne tenue quidem nobis velamen prætendere liceat. Sed iam ad hunc paruulũ, ad mansuetudinis & humilitatis magistrũ, quonam modo conuerti necesse sit, videamus. Conuertimini, inquit, ad me in toto corde vestro. Fratres, si dixisset cõuertimini, nihil addens: esset vobis forsitan liberũ respõdere, Factũ est: iam aliud propone mandatum. Nunc autẽ spiritualis (vt audio) conuersionis nos admonet, quæ non vna die perficitur, vtinam vel in omni vita qua degimus in hoc corpore, valeat consummari. Corporis nanque conuersio si sola fuerit, nulla erit. Forma siquidem cõuersionis est ista, non veritas, vacuam virtute gerens speciem pietatis. Miser homo, qui totus pergens in ea quæ foris sunt, & ignarus interiorũ suorum, putans aliquid se esse cum nihil sit, ipse se seducit. Sicut aqua effusus sum (ait Psalmista in psona hominis huiuscemodi) & dispersa sunt omnia ossa mea. Et alius quidã propheta, Comederũt, inquit, alieni robur eius, & ignorauit. Exteriorem quippe superficiẽ intuẽs, salua sibi omnia suspicatur, nõ sentiens vermem occultum, qui interiora corrodit. Manet tõsura, vestis necdum mutata C est, ieiuniorum regula custoditur, statutis psallitur horis, sed cor longè est à me, dicit dominus. Attẽde solerter quid diligas, quid metuas: vnde gaudeas, aut contristeris: & sub habitu religionis animũ secularem, sub pannis cõuersionis inuenies cor peruersum. Totũ enim cor in his quatuor affectionibus est, & de his accipiẽdum puto quod dicitur, vt in toto corde tuo cõuertaris ad dominum. Conuertatur proinde amor tuus, vt nihil omnino diligas nisi ipsum, aut certè propter ipsum. Conuertatur etiã ad ipsum timor tuus, quia peruersus est timor omnis quo metuis aliquid præter eum, aut non propter eum. Sic & gaudium tuum & tristitia æquè cõuertatur ad ipsum. Hoc autem ita fiet, si nõ nisi secũdũ eum doleas aut læteris. Quid enim peruersum magis quàm lætari cũ malefeceris, & in rebus pessimis exultare? Sed & ea quoque quæ secundum carnem est tristitia, mortem operatur.

Matt.18. Esaia.12. Psal.63. Ioel.2. Psal.21. Osee.8. Matth.5.

Si pro tuo siue pro proximi peccato doles, bene facis, & hæc tristitia est ad salutem. Si gaudeas ad munera gratię, hoc gaudium sanctũ est, & securum gaudium in spiritu sancto. Debes & in dilectione Christi fraternis cõgaudere prosperitatibus, & aduersitatibus condolere, sicut scriptũ est: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Verùm ne ipsa corporalis quidem est paruipendenda conuersio, quia spiritualis huius adminiculum noscitur esse non paruum. Inde est quòd in loco hoc dominus cũ dixisset, in toto corde, adiunxit protinus, in ieiunio: quod vtiq; corporis est. Volo tamen admonitos esse fratres meos, obseruandũ illud non ab D escis tantũ, sed ab omnibus illecebris carnis, & vniuersa corporis voluptate. Imò verò ieiunandũ longe amplius à vitiis quàm à cibis. Sed est panis à quo vos ieiunare nolo, ne forte deficiatis in via: & si nescitis, panem dico lachrymarum. Sequitur enim: In ieiunio & fletu & planctu. Exigit enim planctum à nobis pœnitentia præteritæ cõuersationis, exigit fletum desideriũ futuræ beatitudinis. Factæ sunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte (ait propheta) cum dicitur mihi quotidie, Vbi est deus tuus? Parum ei placet huius vitę nouitas, qui necdum vetera plãgit, necdum plangit admissa peccata, necdum plangit tempus amissum. Si nõ plangis, planè non sentis animæ vulnera, cõscientiæ læsionem. Sed nec futura satis gaudia concupiscis, si nõ quotidie satis postulas ea cum lachrymis. Minus tibi nota sunt, si non renuit consolari anima tua donec veniãt. Addit deinde propheta: Et scindite corda vestra, & nõ vestimenta vestra. Quibus verbis manifestè prior ille populus Iudęorum & duritiæ cordis & vanæ superstitionis arguitur. Crebra siquidẽ apud eos scissio vestium, sed non cordiũ esse solebat. Quando enim scinderentur corda lapidea, quę nõ poterant nec circuncidi? Scindite, inquit, corda vestra, & non vestimenta vestra. Quis in vobis est cuius volũtas circa vnum aliquid solet obstinatior inueniri? Scindat cor suum gladio spiritus, quod est verbum dei: scindat illud, & in multas minutias festinet dispartiri. Alioquin non est conuerti ad dominum in toto corde, nisi scisso E corde. Donec enim illam vnã accipias in Hierusalem, cuius est participatio in idipsum, multa interim tibi pręcipiuntur: & si in vno offenderis, factus es omniũ reus. Spiritus domini multiplex, ait sapiens, nec potes sequi multiplicẽ sine multiplici scissione. Audi denique hominem quem secũdũ cor suum inuenerat deus. Paratũ, inquit, cor meum deus, paratum cor meum. Paratum ad aduersa, paratũ ad prospera: paratum ad humilia, paratũ ad sublimia: paratum ad vniuersa quæcũque præceperis. Vis pastorem ouium facere? vis constituere regem populorũ? Paratũ cor meum deus, paratum cor meum. Quis vt Dauid fidelis ingrediẽs & egrediens, & pergẽs ad imperium regis? Et dicebat de peccatoribus: Coagulatum est sicut lac cor eorum, ego verò legem tuam meditat⁹ sum. Inde enim cordis duritia, inde mẽtis obstinatio, quia meditatur quis nõ legem domini, sed propriam voluntatẽ. Scindamus itaque corda nostra dilectissimi, quatenus integra proinde vestimenta seruemus. Vestes enim nostræ, virtutes sunt. Bona vestis charitas, bona vestis obediẽtia est. Beatus qui custodit vestimenta hæc, vt non ambulet nudus. Deniq; beati quorũ tecta sunt peccata. etenim charitas operit multitudinem peccatorũ. Scindamus corda, sicut prædictum est, vt hæc vestimẽta integra seruemus, quẽadmodum integra seruata est tunica saluatoris. Nec modò integrã seruat vestẽ scissio cordis, sed & talarem eam facit & polymitam, qualẽ à sancto patriarcha Iacob accepit filius qui præ F cæteris amabatur. Hinc nempe virtutum perseuerãtia, hinc cõuersatiõis pulchræ discolor vnitas. Hinc illa est gloria regis filiæ in fimbriis aureis, circũamictæ varietatibus. Potest tamen & aliter hæc scissio cordis intelligi, vt si quidẽ prauũ fuerit, scindatur ad cõfessionem: si durum, ad cõpassionem. Quidni scindatur cor, vt visceribus effluat pietatis? Quidni scindatur vlc⁹, vt sanies effluat? Vtilis prorsus vtraq; scissio, vt nec clausum lateat peccati virus in corde, nec indigẽti pximo claudamus viscera misericordiæ: vt & ipsi consequamur misericordiam à domino nostro Iesu Christo, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Rom.6. Psal.41. Ioel.2. Sapien.7. Psal.56. Psal.118. Psal.31. Iaco.5.

Item de ieiunio quadragesimæ. Sermo III. Vnde supra.

ROgo vos dilectissimi, tota deuotione suscipite quadragesimale ieiunium, quod non sola abstinentia commendat, sed multo magis sacramentum. Nam si deuote vsque modo ieiunauimus, vtique sancto hoc tempore ieiunandum nobis est multo deuotius. Si quid enim additur ad solitum abstinentiæ modum, nunquid non valde indignum est vt nobis onerosum sit quod Ecclesia portat vniuersa nobiscum? Hactenus vsque ad nonam ieiunau-

G mus soli, nunc vsque ad vesperam ieiunabunt nobiscum pariter vniuersi reges & principes, clerus & popul⁹, nobiles & ignobiles, simul in vnum diues & pauper. Hæc idcirco dixerim fratres, ne quis fortè turbetur à pusillanimitate spiritus, & ieiuniũ præsens quis minori deuotione suscipiat, dum se fortassis meminerit prioris quoque ieiunij pondus satis difficile tolerasse. Hoc enim quantum potest laborat aduersarius noster, vt holocaustum nostrũ deuotionis pinguedine vacuetur, vt & minus acceptum sit deo, & consciẽtia nostra in spirituali gaudio minus exhilaretur: sicq; de pusillanimitate tolerantię, etiam conscientiæ pusillanimitas generetur. Cuius astutias non ignorantes, tota obsecro aduersus eũ sollicitudine vigilemus: & quia hilarem datorem diligit deus, & ipsa quoque conscientia nostra ampliori exinde fiducia subleuatur, vt deuotiora sint nostra ieiunia, sollicite nobis totius ecclesiæ proponamus exẽpla. Sed quid de his loquor quos habemus in hac ieiunij obseruatione consortes, quasi non multo excellentiores habeamus in ea duces, imò & consecratores? Quanta deuotione suscipiendum est nobis, quod à sancto Moyse tanquam hæreditario iure traditur, cui speciali præ cæteris prophetis prerogatiua, facie ad faciẽ dominus loquebatur? Quãto feruore amplectendũ est, quod Helias ille commẽdat, igneo curru raptus in cœlum? Ecce enim quàm multa millia à diebus illis generalis cõditio mortis in-

H uasit: Helias tamẽ vsque adhuc conseruante domino manus eius euasit. Iam verò si commendat ieiunium presens Moyses & Helias, quãuis magni, tamen conserui nostri, quantum commendat illud Iesus dominus noster, qui & ipse diebus totidem ieiunauit? Qualis ille est, non dicam monachus, sed Christianus, qui minus deuote ieiuniũ suscipit, quod ei tradit ipse Christus? Denique tãto deuotius imitãdũ nobis est dilectissimi Christi ieiunantis exemplum, quãto certius est propter nos eum ieiunasse, non propter seipsum. Ieiunemus ergo charissimi, & deuote ieiunem⁹ sancto hoc quadragesimæ tempore: ita sanè, vt nouerimus quadragesimam nostram non solos quadraginta dies habere. Cõtinuanda enim nobis est quadragesima cunctis diebus miseræ huius vitæ, dum per auxilium gratiæ (quæ in quatuor euangeliis commendatur) necesse est nos decalogum legis implere. Errant planè qui paucissimos dies istos ad pœnitentiã sufficere credunt, cum certũ sit totum vitæ huius tempus nõ nisi ad pœnitẽtiam institutum. Quærite dominum, ait propheta, non solùm quadraginta diebus, sed dum inueniri potest: inuocate eum, dum prope est. Neque enim tunc erit inuocãdi tẽpus, quãdo nemini proximus erit deus, sed aliis quidem præsens, aliis verò nimis valde remot⁹. Interim sanè ex eo quòd proximus dicitur, manifestum est quòd nõdum habetur, sed tamẽ haberi & inueniri facilè potest. Quis tibi videtur proxi-

I mus fuisse illi qui incidit in latrones? Vtique qui fecit cũ eo misericordiã. Ergo quia toto hoc tẽpore misericordiæ proximus est: quærite dominũ charissimi dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est. Verũtamen præsenti quadragesima maiore nobis est feruore quærẽdus, quæ non solum pars, sed & sacramẽtum est totius temporis huius. Propterea si fortè diebus cæteris studia vestra aliquatenus intepuerant, dignũ est vt nũc in feruore spiritus recalescant. Quòd si gula sola peccauit, sola quoque ieiunet, & sufficit. Si verò peccauerunt & membra cætera, cur non ieiunent & ipsa? Ieiunet ergo oculus qui depredatus est animam, ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipsa. Ieiunet oculus à curiosis aspectibus & omni petulantia, vt bene humiliatus coerceatur in pœnitẽtia, qui male liber vagabatur ĩ culpa. Ieiunet auris nequiter pruriẽs à fabulis & rumoribus, & quæcũque ociosa sunt, & ad salutem minime pertinẽtia. Ieiunet lingua à detractione & murmuratione, ab inutilibus vanis atque scurrilibus verbis: interdum quoque ob grauitatem silentij, & ab ipsis quæ videri poterãt necessaria. Ieiunet manus ab ociosis signis, & ab operibus omnib⁹ quæcunque non sunt imperata. Sed & multo magis anima ipsa ieiunet à vitiis, & propria voluntate sua. Etenim sine ieiunio hoc cætera à domino reprobantur, sicut scriptum est, quia in diebus ieiuniorũ vestrorum voluntates vestræ inueniuntur.

Esaiæ. 55. — Lucæ. 10. — Esaiæ. 58.

Item de oratione & ieiunio. Sermo IIII.

Vnde supra.

QVia ieiunij quadragesimalis tempus aduenit, quod tota deuotione suscipere moneo charitatem vestram: dignum reor aliquatenus exponere, quo fructu & quemadmodum oporteat ieiunare. Primùm quidem fratres pro eo quòd ab ipsis quoque licitis abstinemus, ea nobis quæ prius commisimus illicita condonantur. Quid verò est condonari commissa, nisi ieiunio breui ieiunia redimi sempiterna? Gehennam enim meruimus, vbi nullus vnquam cibus est, consolatio nulla, terminus nullus: vbi guttam aquæ diues postulat, & accipere non meretur. Bonum ergo & salutare ieiunium, quo redimuntur æterna supplicia, dum remittũtur hoc modo peccata. Non solùm autem abolitio est peccatorum, sed extirpatio vitiorum: non solùm obtinet veniam, sed & promeretur gratiam: non solùm delet peccata præterita quæ commisimus, sed & repellit futura quæ committere poteramus. Dicam vnum adhuc quod facilè capiatis, sæpius, nisi fallor, experti: Ieiunium orationi deuotionem & fiduciam donat. Et vide quemadmodum sibi inuicem ieiunium & oratio socientur, sicut scriptum est, Frater adiuuans fratrẽ, ambo consolabuntur: Oratio virtutem impetrat ieiunandi, & ieiunium gratiam promeretur orandi. Ieiunium orationem roborat, oratio sanctificat ieiuniũ, & domino repræsentat. Quid enim ieiuniũ nobis proderit, si relinquatur in terra? quod absit. Subleuetur ergo ieiunium penna quadam orationis. Verùm huic, ne forte minus sufficiat, alteram quoque necesse est sociari. Oratio iusti, ait scriptura, penetrat cœlos. Sint ergo ieiunio nostro, vt facilè cœlos penetret, alæ duæ: orationis scilicet, atque iustitię.

L Iustitia verò quæ est, nisi quæ cuique reddit quod suum est? Noli ergo quasi solũ attendere deum. debitor enim es etiam prælatis, etiam fratribus tuis: nec vult deus vt paruipendas, quos ipse minimè paruipendit. Neque enim sine causa ait Apostolus: Prouidentes bona non tantùm coram deo, sed etiam coram hominibus. Dicebas fortasse, Sufficit mihi si tantùm deus approbat quod ago, quæ mihi de humano cura iudicio? Sed certus sis quòd ei minimè placeat quicquid cum scãdalo filiorum eius, & contra ipsius feceris voluntatem, cui obedire te tanquam eius vicario oportebat. Sanctificate, inquit, ieiunium: vocate cœtum. Quid est enim cœtum vocare? Vnitatẽ seruare, diligere pacem, fraternitatem amare. Superbus ille Pharisæus ieiunium habuit, ieiunium sanctificauit, qui nimirum & ieiunauit bis in sabbato, & gratias egit deo: sed non vocauit cœtum, dicens: Non sum sicut cæteri hominum. ideóque ala vna nitens ieiunium eius non peruenit in cœlum. Vos ergo charissimi lauate manus vestras ĩ sanguine peccatoris, & omnino solliciti estote vt alas duas habeat ieiunium vestrum, sanctimoniam scilicet, & pa-

M cem, sine qua nemo videbit deũ. Sanctificate ieiuniũ, vt pura intẽtio & deuota oratio diuinę illud offerat maiestati. Vocate cœtum, vt cõgruat vnitati. Laudate dominum in tympano & choro, vt concors sit mortificatio carnis. Porro quia & de ieiunio & de iustitia aliqua diximus, dignum est vt de oratione quoque pauca loquamur. Hæc enim quanto efficacior est si fiat vt debet, tanto callidius impediri ab aduersario solet. Interdum enim grauiter impeditur oratio à pusillanimitate spiritus, & timore immoderato. Hoc autem tunc solet fieri, cum sic cogitat homo propriam indignitatem, vt non conuertat oculos ad diuinam benignitatem. Abyssus enim abyssum inuocat: abyssus luminosa, abyssũ tenebrosam: abyssus misericordię, abyssum miserię. Profundum nanque est cor hominis, & imperscrutabile. Sed si magna est iniquitas mea, multo maior est domine pietas tua. Ideóque cũ ad meipsum turbata fuerit anima mea, memor sum multitudinis misericordiæ tuę, & respiro in ea: & cum introiero in potentias meas, nolo memorari iustitiæ tuæ solius. Verũtamen sicut periculum est si fuerit oratio nimis timida, sic in contraria parte non minus imò & maius periculum est, si fortè fuerit temeraria. De his qui sic orant, audi quid loquatur ad prophetam dominus: Clama, inquit, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, &c. Quasi tuba, inquit, quia in spiritu vehemẽti increpandi sunt temerarij. Me etenim

Lucæ. 16. — Eccl. 39. — Eccl. 35. — 2. Cor. 8. — Ioel. 2. — Lucæ. 18. — Psal. 149. — Psal. 41. — Esa. 58.

A nim quęrunt, qui seipsos nōdum inuenerunt. Nec hoc dico vt peccatoribus auferam orãdi fiduciam, sed volo eos orare tanquã gentem quæ peccatum fecerit, non iustitiam. Orent pro indulgentia peccatorum suorum in animo cõtrito, & spiritu humilitatis, quẽadmodum publicanus ille, Deus, inquit, propitius esto mihi peccatori. *Luc.18.* Temeritatẽ enim dico, quando is in cuius conscientia peccatum adhuc aut vitiũ aliquod regnat, ambulat in magnis & mirabilibus super se, minus sollicitus pro periculo animæ suæ. Tertium periculum est, si sit oratio tepida, & non ex viua affectione procedens. Timida quidem oratio cœlum non penetrat, quia restringit animum timor immoderatus, vt oratio non dicam non ascendere, sed nec procedere queat. Tepida verò in ascensu languescit & deficit, eò quòd non habeat vigorem. Nam temeraria ascendit, sed resilit. resistitur enim ei: nec tantùm non obtinet gratiam, sed & meretur offensam. Quæ verò fidelis & humilis & feruens oratio fuerit, cœlum sine dubio penetrabit: vnde certum est quòd vacua redire non poterit.

Item de triplici modo orationis. Sermo V. Vnde supra.

CHaritas qua pro vobis sollicitus sum fratres mei, cogit vt loquar vobis: & vrgente ea multo sæpius loquerer, nisi tam multis occupationibus impedirer. Nec mirum B si sollicitus sum pro vobis, cum inueniam in meipso materiam multam & occasionem sollicitudinis. Quotiens enim propriam miseriam, & multimoda pericula cogito, haud dubium quin ad meipsum conturbetur anima mea. Nec minor mihi sollicitudo est pro singulis quibusque vestrum, si tamen diligo vos tanquam meipsum. Nouit ipse qui scrutatur corda, quotiens in corde meo propriæ sollicitudini pręponderat sollicitudo vestra. Nec mirum si multa mihi sollicitudo est, & timor magnus conturbat me super omnibus vobis, quos video in tanta miseria, & in tantis constitutos esse periculis. Ipsi enim (vt manifestum est) gestamus laqueũ nostrum, vbique proprium circunferimus inimicum, carnem hanc loquor, de peccato natam, in peccato nutritam, corruptam nimis ipsa origine, sed multo amplius praua consuetudine vitiatam. Hinc est quòd tam acriter caro aduersus spiritum concupiscit, quòd assiduè murmurat, & impatiens est disciplinę, quòd illicita suggerit, quòd nec rationi obtemperat, nec inhibetur vllo timore. Huic accedit, hanc adiuuat, hac vtitur ad impugnandos nos callidissimus serpẽs, cui nullum aliud desiderium est, nullum studium, nullum negotiũ, nisi effundere sanguinem animarum. Hic est qui iugiter machinatur malum, qui desideria carnis instigat, qui concupiscentiæ ignem naturalem quodammodo venenatis sugge- C stionibus sufflat, illicitos motus inflammat, peccati occasiones parat, & mille nocendi artibus corda hominũ tentare non cessat. Hic est qui manus nostras proprio cingulo alligat, & (vt dicitur) baculo nostro nos cædit: vt caro quæ data est in adiutorium, in ruinam nobis & in laqueum fiat. Sed quid prodest indicasse pericula, si nulla consolatio, nulla adhibeantur remedia? Grande quidem periculum est, & grauis lucta aduersus domesticum hostem, maximè cum nos aduenæ simus, & ille ciuis: ille suam inhabitet regionem, nos exules simus, & peregrini. Magnum quoque discrimen aduersus diabolicæ fraudis astutias, tam crebros, imò continuos habere conflictus: quem nec videre quidem possumus, & quem nimis astutum fecerit tam natura subtilis, quàm longa exercitatio malitiæ eius. Veruntamen in nobis est si vinci nolumus, & nemo nostrum in hoc certamine deiicitur inuitus. *Gen.4.* Sub te est ô homo appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Potest inimicus excitare tentationis motum, sed in te est si volueris dare seu negare consensum. In tua facultate est si volueris inimicum tuum facere seruum tuum, vt omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflammat inimicus desiderium cibi, vanitatis aut impatientiæ cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum: tu solummodo ne consenseris: & quotiens restiteris, totiens coronaberis. Veruntamen negare non possumus, fratres, molesta sunt hęc, & periculosa, sed & in ipso certamine si viriliter re- D sistimus, quædam pia trãquillitas de conscientia bona nascitur. Credo etiam, si cogitationes istas quàm cito in nobis aduertimus, non patimur remorari, sed in spiritu vehementi animus aduersus illas excitatur: quoniam inimicus confusus abscedet à nobis: non tam libenter ilico reuertetur. Sed qui sumus nos, aut quę fortitudo nostra, vt tam multis tentationibus resistere valeamus? Hoc erat certè quod quærebat deus, hoc erat ad quod nos perducere satagebat: vt videntes defectum nostrum, & quòd non est nobis auxilium aliud, ad eius misericordiam tota humilitate curramus. Propterea rogo vos fratres, vt semper ad manum habeatis tutissimum orationis refugium, de qua etiam memini me paulò antè in fine sermonis esse locutum. *Orationis refugium.* Veruntamen quotiens de oratione loquor, verba quædam humanæ cogitationis audire mihi videor in corde vestro, quæ & ab aliis frequenter audiui, & nonnunquam expertus sum in corde meo. Quid enim est, quòd licet nunquam ab oratione cessemus, vix vnquam experiri videatur aliquis nostrum, quis sit orationis suæ fructus? Sicut ad orationem accedimus, sic redire videmur. nemo nobis respondet verbum, nemo quicquam donat: sed laborasse videmur incassum. Sed quid in euangelio dicit dominus? Nolite, ait, iudicare secundum faciem, sed iustũ iudicium iudicate. *Ioan.7.* Quod est autem iustum iudicium, nisi iudiciũ E fidei? quoniam iustus ex fide viuit. Ergo iudiciũ fidei sequere, & non experimentũ tuum: quoniam fides quidem verax, sed experimentum fallax. Quæ est ergo veritas fidei, nisi quod promittit ipse filius dei? Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. *Mar.11.* Nemo vestrum fratres paruipendat orationem suam. Dico enim vobis, quia ipse ad quem oramus, non paruipendit eam. Priusquam egressa sit ab ore nostro, ipse scribi iubet eam in libro suo. Et vnum indubitanter è duobus sperare possumus: quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nobis nouerit esse vtilius. Nos enim quid oremus sicut oportet, nescimus: sed miseretur ille super ignorantiam nostram: & orationem benigne suscipiens, quod nobis aut omnino non est vtile, aut non tam cito dari necesse est, minime tribuit: oratio tamen infructuosa non erit, ita sane, si fecerimus quod monemur in psalmo, id est, si delectemur in domino. Ait enim sanctus Dauid: Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. *Psal.36.* Sed quid ô propheta, quòd tam absolutè mones delectari in domino, ac si ad manum nobis sit huiusmodi delectatio? Delectationem cibi, somni, & quietis, & cæterorum quæ in terra sunt, nouimus: deus autem quam delectationem habet, vt in eo delectemur? Fratres mei, seculares hoc dicere possunt, vos non potestis. Quis enim vestrum est, qui non sæpe expertus F sit cõscientiæ bonæ delectationem? qui non gustauerit saporem castitatis, humilitatis, charitatis? Non est hęc delectatio potus neq; cibi, aut similis cuiuslibet rei: delectatio tamẽ est, & maior omnibus illis. diuina enim est & non carnalis delectatio: & cum in his delectamur, plane delectamur in domino. Sed causantur multi fortasse quòd affectũ hunc delectabilem & dulciorem super mel & fauum rarius experiantur: nimirum quia tentationibus interim exercentur, multóque virilius agant, si virtutes ipsas nõ pro delectatione quam experiãtur, sed pro virtutibus ipsis & pro solo beneplacito dei tota intentione, etsi nõ tota affectione, sectãtur. Nec dubium quin optimè complaceat qui huiusmodi est, prophetę admonitioni, qua dicit: Delectare in domino: quoniam nõ de affectu loquitur, sed de exercitio. Affectus enim ille beatitudinis est, exercitium verò virtutis. Delectare, inquit, in domino, ad hoc tẽde, ad hoc conare, vt in domino delecteris, & dabit tibi petitiones cordis tui. Sed considera quòd petitiones cordis dixerit, quas approbat iudicium rationis. Nec habes vnde causeris, sed vnde magis tanto affectu in gratiarum actione verseris: quandoquidem tanta super te cura est deo tuo, vt quotiens ignorans quæris quod tibi inutile est, non te audiat super hoc, sed mutet illud vtiliori dono. Sic & pater carnalis paruulo quærenti panem, libenter porrigit: quærenti cultellum, quem non necessarium putat, non consentit, sed magis panem ei quem dederat frangit, vel per aliquem mi-

G nistrorum frangi præcipit, vt nihil ille habeat periculi, nihil laboris. Porrò petitiones cordis in tribus credo cõstare, nec video quid præter illa electus quisque sibi debeat postulare. Duo quidem huius temporis sunt, id est bona corporis & animæ, tertium verò beatitudo æternæ vitæ. Nec mireris quòd bona corporis à deo dixerim esse quærenda, quoniam eius sunt corporalia omnia, sicut & spiritualia omnia bona. Ab eo ergo petendum & sperandũ nobis est, vnde possimus in eius seruitio sustentari. Veruntamẽ pro necessitatibus animæ orãdũ nobis est & frequẽtius, & feruẽtius, id est pro obtinenda gratia dei, animæque virtutibus. Sic & pro vita æterna tota pietate & toto nobis orandum est desiderio, vbi nimirum corporis & animæ plena & perfecta sit beatitudo. In his ergo tribus vt cordis petitiones sint, tria nobis sunt obseruanda. Nam & in prima quidem superfluitas, & in secũda impuritas, & elatio interdum surrepere solet in tertia. Nonnunquam enim temporalia quæri solent ad voluptatem, virtutes ad ostentationem. Sed & vitam æternam fortassis aliqui non in humilitate quærunt, sed tanquam in fiducia suorum meritorum. Nec hoc dico, quin accepta gratia fiduciam donet orandi, sed non oportet vt in ea constituat quisquam fiduciam impetrãdi. hoc solum conferunt hæc præmissa dona, vt ab ea misericordia quæ tribuit hęc, sperentur etiã ampliora. Sit ergo oratio quæ pro temporalibus est, circa solas H necessitates restricta. sit oratio quę pro virtutibus est animę, etiam ab omni impuritate libera, & circa solũ beneplacitum dei intenta. sit ea quæ fit pro æterna vita, in omni humilitate, præsumens de sola (vt dignum est) miseratione diuina.

In quadragesima, de oratione dominica. Sermo VI. Vnde supra.

Matt. 6. FIat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra.] Voluntas domini, fratres, quæ prius angelos creauit faciens, eosdem postmodum in eis facta beauit. Sicut enim verbum quod erat in principio, carnem suscipiens dicitur (& verè dicitur) Ioan. 1. factum caro, sic voluntas illa æterna in angelo facta est, cum angelicã omnino in se absorbuit volũtatem. Quidni dicatur facta in angelo, cum angelica facta est? Hæc enim summa illius felicitatis est, hic voluptatis cœlestis torrens, quòd diuina voluntas ipsa facta est etiam angelorum: vt quemadmodum placet deo vniuersitas administrationis huius, sic & ipsi in cunctis gaudeant, in omnibus delectentur. Hoc igitur oramus, vt hæc voluntas sicut in cœlestibus facta est creaturis, fiat etiam in terrenis: vt sicut angelus, sic & homo adhærens deo, vnus cum eo spiritus sit. Sed heu me, quot obstacula separant, quot prohibent impedimenta! Obiicit sese malitia mediam, obiicit infirmitas, obiicit concupiscentia & ignorantia nostra. Inest enim nobis quasi à natura, magis autem ab exterminio naturæ, affectio quędam pessima & libido nocendi, vt inextinguibilis inueniatur in miseris animabus I nostris malitiæ delectatio. Quid verò longius à voluntate diuina? Planè chaos magnum inter nos & illam firmatum est in hac parte: cum semper eum delectet præstare beneficia, & ingratis nobis econtra suggerat affectio crudelissima & innoxiis velle nocere. Hinc omnis radix amaritudinis germinat, hinc inuidiæ, hinc detractiones, hinc dissensiones pullulant, hinc sibilescunt inimicitiæ. At hæc quidẽ germina virulenta præcidi semper necesse est falce iustitiæ, qua videlicet extorquemus à nobis, ne cui faciamus quod nolumus nobis fieri: sed quæ volumus vt faciant nobis homines, & nos eis eadem faciamus. Eradicari tamẽ aut extirpari à cordibus nostris omnino nõ poterit malitia, donec in mũdo fuerim⁹, qui totus positus est in maligno. Conteritur quidem serpentis caput, sed experiri est frequenter calcaneo insidiantẽ. Secũdo loco ipsa quoque corruptibilis huius infirmitate corporis prępedimur ne voluntas nostra diuinę valeat cohęrere. Nobis quidem quod molestum sentimus, non potest non displicere: & frequenter in his voluntas nostra à diuina dissidet volũtate, cui ne penitus aduersetur, fortitudo est nobis necessaria, quę secunda species est virtutis. Nec sola impedit afflictio corporis: impedit & concupiscentia, qua multiplicibus & inexplebilibus distrahimur desideriis. Quando autẽ

poterit anfractuosa & angulis plena voluntas ei vniri, quæ K rectissima est, & omnimodis indistorta? Heu mihi domine deus, quia vndique mihi bella, vndique tela volant, vndique pericula, vndique impedimenta. Quocũque me vertã, nulla vsquã securitas est: & quæ mulcent, & quæ molestãt, timeo: & esuries & refectio, & somnus & vigiliæ, & labor & requies militant contra me. Diuitias & paupertates ne dederis mihi, Prouer. 30. orat sapiens: nimirum quia vtrobique laqueus, vtrobique periculum. Quòd si reprimit temperãtia concupiscentiam (hoc quippe vnicũ in huiusmodi remedium est) erit quidem vnio iam nõnulla, sed plena non erit. Hinc & apostolus de se fatetur. Ego ipse, ait, mente consentio legi dei, carne autem legi Rom. 7. peccati, quæ est in membris meis. Ex parte ergo cohæret, & ex parte dissidet, donec veniat quod perfectum est, & quod ex parte est euacuetur. Quarta est ignorantia, quam & ipsam nobis plurimum obesse non ignoratis. Quo enim pacto voluntatem dei pręuiam sequar, vbi ignoro eam? Cognosco autem tantũ ex parte, & necdum sicut cognitus sum. Propterea inquirenda sunt nobis cum omni desiderio incrementa prudentiæ, vt magis ac magis notam faciat nobis deus volũtatem suam, vt sciamus quid acceptum sit ei omni tempore. Sic virtutum consummatio, iustitiæ, fortitudinis, temperantiæ, & prudentiæ, vnionẽ illam tam felicem quàm desiderabilẽ consummabit, vt sit nobis cum deo vna volũtas: & quæcunque ei placent, placeant simul & nobis: atque hoc nobis L erit (vt de angelis suprà dictum est) omnino perfecta iucũditas. Oramus autem vt adueniat regnum domini, quò videlicet nobis plena sit de regni potestate securitas. Quod autem petimus vt sanctificetur nomen eius, omnino iã supra nos in eius notitiam pergere concupiscimus. Vbi nimirum nobis in nobis & felix securitas & secura felicitas fuerit, in eum qui super nos est, tota iam spiritus vehementia rapiemur. Sanctificetur nomen tuũ.] Nomen eius, gloria eius. Et illa quãdo non sancta? Fieri tamen dicitur sancta gloria eius, cum in sanctitate glorificatur à nobis: sicut & voluntatem eius, quæ æterna est, in nobis (vt nostra fiat) fieri postulamus. Hoc ergo primum fieri petimus quod maximũ est, vt nobis gloriæ illius innotescat sanctitas illibata. Exinde quod ad nos spectat optamus & regni potestatem propter securitatem, & voluntatis eius in nobis perfectionem propter iucunditatem. Sed quia necdum illa perfectione gaudentes, nõ sine magno labore diuinæ possumus obtemperare voluntati, opus est cibo ne deficiamus, opus est inquam pane quotidiano. Sæpius quoque aberrantes ab ea, & delinquentes, hoc est derelinquentes eam, necessariò pro indulgentia supplicamus, dicentes: Dimitte nobis debita nostra, &c. At ne fortè in eadem recidamus post acceptam veniam peccatorum, orãdus à nobis idem ipse est, ne nos inducat in tentationem: sed magis educat nos & liberet à malo.

Item in quadragesima, de peregrino, de mortuo, & crucifixo. Sermo VII. M

1. Pet. 2. OBsecro vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis. Felices qui se pręsenti seculo nequam aduenas & peregrinos exhibent, immaculatos se custodientes ab eo. Neque enim habemus hic manentem Heb. 13. ciuitatem, sed futuram inquirimus. Abstineamus ergo à carnalibus desideriis quę militant aduersus animam, tanquã aduenæ & peregrini. Peregrinus siquidem via regia incedit, nõ declinat ad dexteram neque ad sinistram. Si fortè iurgantes viderit, non attendit. Si nubentes aut choros ducentes, aut aliud quodlibet facientes: nihilo minus transit, quia peregrinus est, & non pertinet ad eum de talibus. Ad patriam suspirat, ad patriã tendit, vestitum & victum habens nõ vult aliis onerari. Beat⁹ planè qui suũ sic agnoscit, sic deplorat incolatum, dicens domino: Quoniam aduena ego sum apud te, & Psal. 38. peregrinus sicut omnes patres mei. Magnum hoc quidẽ, sed fortè gradus aliquis altior est. Nam peregrinus etsi nõ admiscetur ciuibus, aliquando tamen delectatur videre quæ fiũt, aut audire ab aliis, aut ipse narrare quę viderit: & his & huiusmodi etsi penitus non retinetur, detinetur tamẽ & retardatur, dum minus memor patriæ, minori accelerat desiderio. Nã & tanto tẽpore potest in his delectari, vt iam nõ solũ re-

moretur,

A moretur, & minus citò veniat, sed & remanens ex toto nec tardè quidem perueniat. Quis igitur est magis alienus ab actibus seculi, quàm peregrinus? Profectò quibus dicit apostolus, Mortui enim estis, & vita vestra abscōdita est cū Christo in deo. Peregrinus nimirum potest facilè occasione viatici plus quàm oporteat & detineri quærendo, & prægrauari portādo: mortuus, si desit etiam ipsa sepultura, non sentit. Sic vituperātes vt laudantes, sic adulantes audit vt detrahentes: imò verò nec audit, quia mortuus est. Omnino felix mors, quę sic immaculatū seruat, imò penitus alienū facit ab hoc seculo. Sed necesse est vt qui non viuit in se, viuat Christus in illo. Hoc est enim quod ait apostolus: Viuo autem iam nō ego, viuit verò in me Christus. Ac si diceret: Ad alia quidem omnia mortuus sum, non sentio, non attendo, non curo: si qua verò sunt Christi, hæc viuum inueniūt & paratum. Nam si non aliud possum, saltem sentio. placet quod ad eius honorem fieri video, displicent quæ aliter fiūt. Magnus omnino gradus est iste. At fortasse poterit aliquid adhuc superius inueniri. In quo ergo quæremus? In quo putas, nisi in eo de quo nūc loquebamur, qui raptus est vsque ad tertium cœlum? Quis enim prohibet tertium cœlum dicere, si quem gradum supra istos poteris inuenire? Audi igitur ipsum de hac tanta altitudine non in se gloriantem, sed dicentem: Mihi absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Nō solū, inquit, mortuus mundo, sed & crucifixus: quod est ignominiosum genus mortis. Ego illi, pariter & ipse mihi. Omnia quæ mūdus amat, crux mihi sunt: delectatio carnis, honores, diuitię, vanę hominū laudes. Quæ vero mundus reputat crucem, illis affixus sum, illis adhæreo, illa toto amplector affectu. An non maior iste est secundo & primo gradu? Peregrinus si prudens est, & nō obliuiscitur suæ peregrinationis, licet cum labore, transit, & non magnopere secularibus implicatur: mortuus æquè blanda huius seculi sicut aspera spernit. Qui verò raptus est vsque ad tertium cœlum, crux illi est omne cui mundus inhæret: & his adhæret quæ mundo crux esse videntur. Quanuis in his verbis apostoli illud quoque non incongruè posset intelligi, crucifixum ei mundum reputatione, ipsum verò mundo crucifixum compassione. Crucifixum enim mundum videbat obligationibus vitiorū, & ipse crucifigebatur ei per compassionis affectū. Pēsemus singuli in quo gradu quisque sit positus, & studeamus proficere de die in diem, quoniam de virtute in virtutem videbitur deus deorū in Sion. Maximè verò hoc sancto tēpore in omni obsecro puritate conuersari studeamus, vbi & certus & breuis dierum numerus positus est, ne desperet humana fragilitas. Nam si dicitur nobis in omni tēpore, solliciti estote omnino ad custodiendam puritatem vestræ conuersationis, quis non desperet? Nunc autem monemur, breui dierum numero omnes aliorum temporum negligentias emendare: vt vel sic gustemus dulcedinem perfectæ puritatis, & omni deinceps tempore in conuersatione nostra sanctę huius quadragesimæ vestigia clara resplendeāt. Conemur ergo fratres sanctum hoc tempus tota deuotione suscipere, & nūc magis arma spiritualia reparare. Nunc enim generali quodā totius orbis exercitu contra diabolum saluator congreditur: beati, qui sub tali duce strenuè militarint. Toto siquidē anno domestica regis familia militat, & assidua est in bellorum procinctu: semel autem & certo tempore vniuersum imperium generali cōgregatur exercitu. Felices vos, qui domestici meruistis esse, quibus dicit apostolus: Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & domestici dei. Quid igitur facturi sunt qui toto anno pugnam susceperunt, quando & ipsi rudes & vacantes prius spiritualia arma arripiūt? Vtique solito amplius solitæ opus est insistere pugnæ, vt magna quædam victoria regi nostro ad gloriam, nobis proueniat ad salutem.

Colo. 3. *Gala. 2.* *Gala. 6.* B *Psal. 83.* C *Ephe. 2.*

De sancto Benedicto abbate. Sermo.

CONuenientibus vobis in vnum ad audiendum verbum salutis, magnus mihi timor fratres mei ne quis fortè minus dignè illud recipiat, & non sicut recipiendum est verbum dei. Scio enim terram quæ sæpius superuenientem in se recipit imbrem, si fructum non fecerit, reprobam fore, & proximam maledicto. Et ego vtiq; si possem benedictiones illi dare mallē, & nō maledictiones. Imò verò ipsam benedictionem cœlestis patris vestri, non meam (quam tamen ipso quidem dignante accipitis per os meum) opto vobis benedictionem manere semper, nec in maledictionē posse mutari. Celebramus hodie magistri nostri gloriosi Benedicti natalem: pro eo vobis & de eo solennis ex more sermo debetur. Cuius dulcissimum nomen, cum omni vobis iucūditate amplectendum est, & honorādum, quoniam ipse dux vester, ipse magister, & legifer vester est. Delector quidem & ego in ipsius memoria, licet nō meo sine rubore beati huius patris nomen audeam memorari. Est enim mihi de ipsius imitatione vobiscum seculi abrenunciatio, & monasticæ professio disciplinæ, sed singulariter sine vobis cum eo participo nomen abbatis. Abbas fuit, & ego. O abbas & abbas. Nomen vnum, sed in altero sola magni nominis vmbra. Ministerium vnum, sed heu me quàm dissimiles ministri, quantum ministratio ipsa dissimilis! Væ mihi si tam longè à te fuero ô beate Benedicte in futuro, quàm à tuæ vestigiis sanctitatis longè esse reperior in præsenti. Sed non mihi hæc apud vos perorare necesse est: scio quòd scientibus me loquor: tantùm peto, vt pudorem hūc & hunc timorem meum fraterna compassione leuetis. Quoniam tamē omnino dispensatio mihi credita est, etsi non habeo apud me quod vobis apponam, quęram à beato Benedicto tres panes quibus vos pascam. Reficiat vos sanctitas eius, iustitia eius, pietas eius. Recolite dilectissimi, quòd non omnes qui in processione domini fuerunt, sua illi prostrauerint vestimenta. In illa, inquam, processione quam annuente domino in proximo sumus celebraturi, quādo venienti domino ad passionem, & sedenti super asellum populi occurrerunt, non omnes vestimenta sua prosternebant in via, sed cædebant aliqui ramos de arboribus. Non erat hoc magnum: quod gratis acceperant, gratis dabant. Veruntamen ne ipsi quidem penitus ociosi fuerunt, sed nec à processione leguntur exclusi. Fratres mei, pium Christi iumentum, qui cum propheta dicere potestis, Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum: vos quibus insidet Christus, quoniam anima iusti sedes est sapientiæ, & apostolus prædicat Christum dei virtutem, & dei sapientiā: si non habeo vestes quas pedibus vestris prosternam, tentabo vel ramos cædere de arboribus, vt tantæ processioni vel parum aliquid non desit ministerij mei. Arbor fuit beatus Benedictus grandis atque fructifera, tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. Vbi sunt decursus aquarum? Profectò in vallibus, quia inter medium montium pertransibunt aquæ. Quis enim non videat etiam torrētes montium ardua declinare, & mediam ad humilitatē semper diuertere vallis? Sic profecto sic deus superbis resistit, humilibus dat gratiam. Securus hic fige pedem quicūque es iumentum Christi: super hunc ramum innitere: semitam vallis incede. Nimirum in monte sibi sedem constituit serpens antiquus, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro. propterea vallem magis elige ad ambulandum, vallē elige ad plantandum. Neque enim vel in serendis arboribus montana solemus eligere, quòd frequenter arida sunt & petrosa. In vallibus pinguedo est. ibi proficiunt plantæ, ibi plena spica, ibi centesimus oritur fructus, iuxta illud: Et valles abundabūt frumento. Audis quia vbiq; vallis laudatur, vbiq; humilitas prędicatur. Ibi plantare vbi decursus aquarum, quia ibi copia gratiæ spiritualis: & aquæ quæ super cœlos sunt, laudant nomen domini, id est cœlestes benedictiones faciunt vt laudetur. Stemus in hac charissimi, & plantati stemus, vt non arescamus, non moueamur quocunque flatu, sicut scriptum est: Si spiritus habentis potestatem super te irruerit, locum tuum ne deseras. Nulla enim tentatio vobis præualebit, si non in magnis & mirabilibus super vos ambuletis, sed permaneatis radicibus firmis in humilitate radicati atque fundati. Sic fuit plantatus secus decursus aquarum sanctus iste confessor domini, quoniam fructum suum dedit in tempore suo. Sunt enim qui fru-

D E *Psal. 72.* *1. Cor. 1.* *Psal. 1.* F *Iaco. 4.* *Psal. 64.* *Ecclesiastes. 10.*

G ctum non faciunt: sunt qui faciunt, sed non suum: sunt qui faciunt suum, sed non in tempore suo. Sunt, inquam, arbores infructuosæ, vt quercus & vlmus, & syluestres aliæ arbores: sed huiusmodi nemo plantat in horto suo, quia non faciunt fructum: & si quem faciunt, non humano esui aptus est, sed porcino. Tales sunt filij huius seculi: agentes in comessationibus & ebrietatibus, in crapula & voracitate, in cubilibus & impudicitiis. Hæc nanque porcorum cibus sunt, quos Iudæus vetus prohibetur comedere, quia Christianus his nō debet adhærere. Sicut enim caro porcina cum comeditur, nostræ adhæret carni, vt iam sit vna caro, sic trāsgressor præcepti dominici spurcos sibi sociat spiritus, & adhærendo eis vnus cum eis efficitur dæmon. Nam & idcirco in sacrificiis prohibetur animal illud offerri, quòd spurcos spiritus immūdósque designet: qui relicta omni munditia, solis sibi spurcitiis cōplacentes, vitiorum & criminum semper cœno delectantur inuolui. Vnde & in euāgelio, legio illa maledicta dū eiiceretur ab homine, tāquam simile sibi animal porcos postulat, nec negantur. His fructum ferunt arbores infructuosæ, ad quarū radices securis posita iam videtur. Arbores autem quæ fructū faciunt, sed non suum, hypocritæ sunt, cum Simone Cyreneo crucem portantes non suam: qui religiosa intentione carentes, angariantur: & quę non amant, amore gloriæ quam desiderant, facere compelluntur. Nam in eo

Matt.5.

H quod dicitur, in tempore suo, arguūtur quidam ante tempus fructificare volentes. Nónne enim & arboribus nostris citius quàm oporteat pullulātibus, timemus omnino floribus intempestiuis? Sic sunt aliqui quorū fructus quia nimis properè, minus prospere oriuntur. Hi sunt qui in initio conuersionis suæ aliis fructificare continuò velle præsumunt, contraque legis decreta arare in primogenito bouis, & ouis primogenita tondēre festinantes. Vultis nosse quàm sollicitè id vitauerit sanctus iste magister noster? Et hunc ramum vobis appono: quoniā tribus annis soli deo notus, hominibus mānsit incognitus. Fructum quidem multum tulit, ipsi cernitis, sed in tempore suo. Neque enim credebat tempus esse fructificandi, quando tanta carnis tētatione grauatus est, vt penè cederet, penè discederet. Ego enim nec istum quidem ramum præteribo, quoniam etsi hirsutus quodammodo spinarum aculeis, quibus seipsum domini benedictus iniecit, tamen vtilis est omnino: vtilis iumēto domini propter foueas tentationum, ne in eas incidat consentiendo, sed magis resistat, & viriliter agat, sustineátq; dominum ne desperet. Hic ergo fige pedem Christi iumentum, & disce quantumcunq; acerba tētatio sæuiat, non cedere, nec credere propterea derelictum te esse à domino, sed memineris scriptum esse: Inuoca me in die tribulationis, eruā te, & honorificabis me. Er-

Psal.80.

I go vt dicere cœperā, non credebat Benedictus tunc esse fructificandi tempus, quādo adhuc tātis tentationibus vrgebatur: sed venit tempus, & in tempore suo fructum dedit. De fructu eius sunt illa tria quæ superius tetigi: sanctitas eius, iustitia eius, pietas eius. Sanctitatem miracula probant, doctrina pietatem, vita iustitiam. Vides ô iumētum Christi ramos foliis virētes, vernantes floribus, onustos fructu? Super istos innitere, vt gressus rectos facias pedibus tuis. Sed quomodo tibi appono eius miracula? Nūquid vt miracula facere velis? Nequaquā, sed vt miraculis eius innitaris: videlicet vt confidas & gaudeas quòd sub tali positus es pastore: quòd tantum meruisti habere patronū. Omnino enim valde potens est in cœlis, qui tam magnus & potens extitit in terris, secundum magnitudinem gratiæ, magnitudine gloriæ exaltatus. Nam & iuxta radicum quantitatem rami prodire noscuntur: & quot radicibus arbor innititur, tot ramis, sicut aiunt, decoratur. Sic ergo licet non habeamus nostra, consolatio magna nobis esse debet patroni nostri miracula. Doctrina verò instruit nos, & dirigit gressus nostros in viam pacis. Porrò vitę iustitia omnino roborat & animat nos: vt tanto magis accendamur ad agenda quæ docuit, quanto certi sumus eum non alia docuisse quàm fecerit. Sermo quidem viuus & efficax, exemplum operis est: plurimum faciens suadibile quod dicitur, dum monstrat factibile quod suadetur. In hūc ergo modum & sanctitas confortat, pietas informat, iustitia confirmat. Quantæ enim pietatis fuit, quòd non solùm præsentibus profuit, sed & pro futuris sollicitus fuit? Non solùm his qui tunc erant, fructum tulit hæc arbor, sed vtique hodie fructus eius & crescit & manet. Dilectus planè deo & hominibus: cuius non solā præsentia in benedictione fuit, sicut sunt multi dilecti deo soli, quia soli deo iā cogniti: sed & memoria eius etiam nunc in benedictione est. Nam & vsque hodie in triplicem amoris dominici confessionem, triplici hoc fructu pascit domini gregem. Pascit vita, pascit doctrina, pascit intercessione. Per quem incessanter adiuti, fructificate & vos charissimi: quoniam in hoc positi estis, vt eatis & fructum afferatis. Vnde eatis? Vtique à vobisipsis: sicut scriptum est, A voluptatibus tuis auertere. Nam & de domino legimus, Quia exiit seminare semen suum. Ecce & hic habemus semen suum, sicut & prius fructum suum. Imitemur & hūc fratres, quoniam ad hoc venit, vt formam nobis traderet, & viā demonstraret. Fortassis & ipse dominus arbor est, & debemus ab eo quoque ramos accipere quos nostris pedibus apponamus: imò non fortasse, sed magis verè arbor est ipse & planta cœlestis, sed in terris plantata, sicut scriptum est: Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit. Ab eo igitur hunc ramum vobis appono, vt sicut seipsum exinaniuit, hoc ipsum sentiatis in vobis: nisi quòd non tam ego appono quàm apostolus, apud quem legistis: Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu: qui quum in forma dei esset, nō

K

Matt.13.

Psal.84.

Philip.2.

L rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens: in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Et vos fratres charissimi exinanite vos, humiliate vos, seminate vos, perdite vos. Seminate corpus animale, & resurget corpus spirituale. Perdite animas vestras, & in vitam æternam seruabitis eas. Vultis nosse quomodo id fecerit apostolus ipse qui docuit? Siue, inquit, mente excedimus, deo: siue sobrij sumus, vobis. Quid ergo tibi? Ego, inquit, factus sum tanquā vas perditū. Bene seipsum perdit, qui nihil vnquam pro se facit: sed omnis eius intentio & omne desiderium cedit ad dei placitum, & vtilitatem fratrum suorum. Infelix enim qui seminat in carne, quia de carne metet corruptionem. Alibi vero scriptū est: Beati qui seminant super omnes aquas. Sed quomodo super omnes aquas? Fortè & super aquas de quibus legitur: Et aquæ quæ super cœlos sunt, laudēt nomen domini: quæ sunt virtutes angelicæ, & cœlestes populi. Ita planè: quoniā spectaculum facti sumus & angelis, & hominibus. Seminemus igitur hominibus exemplum bonum per aperta opera: seminemus angelis gaudium magnum per occulta suspiria, & cætera huiusmodi quæ solis eis sunt nota. Gaudiū enim est angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente. Hinc dicebat Apostolus: Prouidentes bona non tantum coram deo, sed etiam coram hominibus. Coram deo dixit, coram eis qui

2.Cor.5.

Gala.6.

Esa.32.

Psal.148.

2.Cor.8.

M vultui dei assistunt. Ipsis enim maximè placet, quum vos vident occultè orantes, aut ruminātes psalmum aliquē, aut tale aliquid facientes. Sic seminate & vos, sic fructificate charissimi. Seminate & vos, quia tam multi ante vos seminauerunt: fructificate, quia vobis seminauerunt. O genus Adam, quàm multi seminauerunt in te, & quàm preciosum semen: quàm malè peribis, & quàm merito, si perierit in te tantum semen, simul & seminantium labor. Cui perditioni tradēris ab agricola, si in te perierint hæc vniuersa? Seminauit in terra nostra tota trinitas, seminauerunt angeli pariter & apostoli, seminauerunt martyres, & confessores, & virgines. Seminauit & filius: ipse enim est qui exiit seminare semen suum. Pater enim non exiit, sed filius à patre processit & venit in mundum: vt qui prius erat cogitatio pacis in corde patris, fieret & ipse pax nostra in vtero matris. Seminauit & spiritus sanctus, quia & ipse venit, & apparuerunt discipulis dispartitæ linguæ tanquam ignis. Ita tota trinitas seminauit: pater scilicet panem de cœlo, filius veritatem, spiritus sanctus charitatem. Angeli quoque seminauerunt, quando cadentibus aliis ipsi steterūt. Dixit enim Lucifer ille, (sed non iam lucifer, sed tenebrifer & vesperus) Sedebo in monte testamenti, similis ero altissimo. O impudens, ô impudens. Milia miliū ministrant ei, & decies cētena milia assistūt, & tu sedebis? Cherubim

Matth.13.

Luc.8.

Esa.14.

Ezech.10.

A Cherubim, ait propheta, stabant, & non sedebant. Quid laborasti, vt iam sedeas? Omnes administratorij sunt spiritus missi in ministerium propter eos qui hæreditatē capiunt salutis, & tu sedebis? Quid seminasti, vt iam metas? Nō est tuū, non est tuum hoc, sed quibus paratum est à patre. Quid eis inuides? Profectò ipsi sedebunt, ipsi inquam vermiculi terræ iudicātes sedebunt, & tu non modo nō stabis, sed iudicandus astabis. *1.Corint.6.* Nescitis, ait apostolus, quia & angelos iudicabimus? *Psal.125.* Ipsi vtiq; ibant & flebant mittētes semina sua, uenientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Duo manipuli sunt quos quæris, honoris scilicet, & quietis. Sessionem affectas & altitudinem, sed non sic, non sic: non colliges, quia non seminasti. Qui seminauerunt laborem & vilitatem, metent honorem pariter & quietem. Pro confusione enim sua duplici & labore, in terra sua duplicia possidebunt. *Psal.118.* Vnde & dicebat quidam: Vide humilitatem meam, & laborem meum. Hodie audistis in euangelio promittentē *Mat.9.* dominum, & dicentem discipulis: Sedebitis super sedes, iudicantes duodecim tribus Israël. Ecce quies sessionis, & honor iudicij. Nam & ipse dominus ad hæc noluit peruenire nisi per humilitatem & laborem. Vnde & morte turpissima condemnatus est, interrogatus tormentis, & opprobriis saturatus: vtique vt inimicus induatur confusione ipse, pariter & omnes qui imitantur eum, & pretergrediuntur viam. Ipse B est ô inique, ipse est qui sessurus est in sede maiestatis suæ similis altissimo, & coaltissimus ei. Hoc vtique cogitauerunt angeli sancti, qui cadente maligno, apostasiæ illius non consenserunt: nobis relinquentes exemplum, vt quemadmodū ipsi elegerunt ministrare, sic & nos faciamus. Nam etiam qui laborem fugiunt, honorem captant, illum se nouerint imitari, qui sessionem altitudinémque quæsiuit: & si non satis terret eos illius culpa, terreat vel vindicta. Omnia enim in contrarium deuenerunt, vt formatus sit ad illudendū ei, & ignis æternus præparatus est illi. Ad hæc vitanda, prudentiam nobis seminauerunt sancti angeli, qui prius cū aliis cadentibus tenuerunt. Sed & apostoli hanc ipsam seminauerunt nobis, quando recedentibus his qui sapientiam huius mūdi sequebantur (quæ stultitia est apud deum) & prudentiam carnis, quæ mortem operatur, & inimica est deo: ipsi domino adhæserunt. Scandalizati enim illi audientes de sacramento carnis & sanguinis, vltrà non ibant cum eo: discipuli verò interrogati an & ipsi vellent abire, responderunt: *Ioan.6.* Ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Necesse habemus fratres hāc prudentiam imitari: quia multi adhuc ambulant cum Iesu, donec veniatur ad edendam eius carnem, & bibendum sanguinem illius, ad communicādum scilicet passionibus eius. hoc enim & verbum illud, & ipsum sacramentum significat: extunc autem scandalizantur, & abeunt retro, dicētes: Quia durus C est hic sermo. Nos cum apostolis prudentes simus, & dicamus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. *Deut.8.* Non discedimus à te, viuificabis nos. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Non solus mundus habet delectationem, sed multo maior est in verbis tuis. *Psal.118.* Vnde & propheta ait: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Ad quem igitur eamus? verba vitæ æternæ habes domine: & ea quæ sunt super omnia quæ mundus habere potest. Non solùm ipsa vita, sed & promissio vitæ æternæ, & expectatio iustorum, lætitia est, & tanta lætitia, vt omne quod concupiscitur, ei non valeat comparari. Hanc igitur prudentiam nobis apostoli sancti seminauerunt. Martyres verò manifestum est fortitudinem seminasse. Porrò verò confessores seminauerunt iustitiam, quam in omni vita sua sequuti sunt. Hoc enim interest inter martyres & confessores, quod inter Petrum simul omnia relinquentem, & Abraham substantiam mundi in bonos vsus expendentem. Sic enim illi consummati in breui expleuerunt tempora multa: isti verò longa & multimoda traxere martyria. Virgines sanctæ planum est quia temperantiam seminauerunt, quæ sic libidinem calcauerunt.

In annunciatione beatæ Mariæ, de verbis Psalmi, Vt inhabitet gloria in terra nostra. Sermo I.

D

VT inhabitet gloria in terra nostra, misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Gloria nostra hæc est (ait apostolus) testimonium conscientiæ nostræ. *1.Cor.1.* Non quidem tale testimonium, quale ille superbus Pharisæus habebat, seducta & seductrice cogitatione testimonium perhibens de seipso: & testimonium eius verum non erat: sed cum spiritus ipse testimonium perhibet spiritui nostro. Porrò hoc testimonium in tribus consistere credo. Necesse est enim primò omniū credere quòd remissionem peccatorum habere non possis, nisi per indulgentiam dei: deinde quòd nihil prorsus habere queas operis boni, nisi & hoc dederit ipse: postremò quòd æternam vitam nullis potes operibus promereri, nisi gratis detur & illa. Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus? Vtique quod factum est, non potest non fieri: ipso tamen non imputante erit quasi non fuerit. Quod propheta quoque considerans, ait: *Psal.31.* Beatus vir cui nō imputabit dominus peccatum. De operibus verò bonis certū omnino est quòd nemo hæc habeat à seipso. Nam si stare non potuit humana natura adhuc integra, quanto minus poterit per seipsam resurgere iam corrupta? Certum est ad suam originem vniuersa quantum in eis est tendere, & E in eam semper esse partem procliuiora. Sic & nos qui de nihilo creati sumus, constat quia si nobisipsis relinquimur, in peccatum semper (quod nihil est) declinamus. Iam verò de æterna vita scimus, quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, nec si vnus omnes sustineat. Neque enim talia sunt hominum merita, vt propter ea vita æterna debeatur ex iure, aut deus iniuriam aliquam faceret nisi eam donaret. Nam vt taceam quòd merita omnia dona dei sunt, & ita homo magis propter ipsa deo debitor est, quàm deus homini: quid sunt merita omnia ad tantam gloriam? denique quis melior est propheta cui dominus ipse tam insigne testimonium perhibet, dicens: Virum inueni secundum cor meum? Veruntamen & ipse necesse habuit dicere deo, *Psal.142.* Non intres in iudiciū cum seruo tuo domine. Nemo itaque se seducat: quia si bene cogitare voluerit, inueniet proculdubio quòd nec cum decem milibus possit occurrere ei qui cum viginti milibus venit ad se. Verùm hæc quę nunc diximus, nō omnino sufficiunt, sed magis initium quoddam & velut fundamentum fidei sunt habenda. Ideóque si credis peccata tua non posse deleri nisi ab eo cui soli peccasti, & in quem peccatum non cadit, bene facis: sed adde adhuc, vt & hoc credas, quia per ipsum tibi peccata donantur. Hoc est testimonium quod perhibet in corde nostro spiritus sanctus, dicens: Dimissa sunt tibi peccata tua. F Sic enim arbitratur apostolus, gratis iustificari hominem per fidem. *Rom.5.* Ita de meritis quoque si credis nō posse haberi nisi per ipsum, non sufficit donec tibi perhibeat testimonium spiritus veritatis, quia habes ea per illum. Sic & de vita æterna habeas necesse est testimonium spiritus, quòd ad eam diuino sis munere peruenturus. Ipse enim peccata condonat: ipse donat merita, & premia nihilo minus ipse redonat. Porrò testimonia ista credibilia facta sunt nimis. Nam de remissione quidem peccatorum validissimum teneo argumentū, dominicam passionem. Vox siquidem sanguinis eius inualuit multo plus quàm vox sanguinis Abel, clamans in cordibus electorum remissionem omnium peccatorum. Traditus est enim propter peccata nostra: nec dubium quin potentior & efficacior sit mors illius in bonum, quàm peccata nostra in malum. De bonis autem operibus argumētum nihilo minus efficax mihi est resurrectio eius, quia resurrexit propter iustificationem nostram. Porrò de spe præmiorum testimonium eius est ascensio, quia ascendit propter glorificationem nostram. Hæc tria in psalmis habes, dicente propheta: *Psal.31.* Beatus vir, cui non imputabit dominus peccatum. Et alibi: *Psal.83.* Beatus, vir cuius est auxilium abs te. Item alibi: *Psal.64.* Beatus quem elegisti & assumpsisti, habitabit in atriis tuis. Hæc est gloria vera, gloria inhabitans: quia ab eo est, qui per fidem habitat in cordibus nostris. Filij verò Adam gloriam

G quæ ab inuicem est quærentes, gloriam quæ à solo deo est non volebant: sed sic gloriam extrinsecus fluentem sectátes, habebant gloriam non in semetipsis, sed magis in aliis. Vis nosse vnde sit homini inhabitans gloria? Dico breuiter, quoniam ad mystica festinat intentio. Nam & ea sola proposueram in verbis illis propheticis diligentius vestigare, sed reflexit ad moralia occurrens prima fronte apostolicus sermo de interna gloria, & testimonio conscientiæ. Sic ergo inhabitat hæc gloria etiam hic in terra nostra, si misericordia & veritas obuient sibi, & sese iustitia & pax osculentur. Præuenienti siquidem misericordiæ, vt veritas nostræ conuersionis occurrat necesse est, ac decætero sanctimoniam sectemur & pacem, sine qua nemo videbit deum. Vbi enim compungitur quis, iam tunc eum misericordia præuenit, sed nequaquam ingreditur donec ei veritas confessionis occurrat. Peccaui domino, ait ipse Dauid ad Nathan prophetam, cum de adulterio & homicidio argueretur. Et transtulit dominus peccatum à te, ait Propheta. Nimirum misericordia & veritas obuiauerunt sibi. Et hoc quidem, vt declines à malo. Iam verò vt facias bonum, in tympano & choro tibi psallendum est, vt ipsa mortificatio carnis tuæ, & pœnitentiæ fructus, ac iustitiæ opera, in vnitate & concordia fiant: quoniam vnitas spiritus, vinculum est perfectionis. Neque ad dexteram neque ad sinistram declinaueris. Sunt enim quorum dextera est dextera iniquitatis. H Pharisæus ille cuius supra meminimus, non erat sicut cæteri hominum, sed ipse sibi (vt diximus) testimonium perhibuit, sed non verum. Sanè quisquis ille est in quo misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt, securè glorietur, sed in eo qui sibi testimonium perhibet in spiritu vtique veritatis. Vt inhabitet gloria in terra nostra, misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Si gloria patris filius sapiens, cum sit sapientia ipsa sapientior nemo: liquet profectò gloriam patris Christum dei virtutem & dei sapientiam esse. Quia ergo multifariè multísque modis de eo prædictum fuerat in prophetis quòd in terris videndus esset, & inter homines conuersaturus, quonam modo id factum sit, vt impletis quæ de eo per os omniũ prophetarum dicta fuerant, habitauerit gloria in terra nostra, Psalmista indicat in his verbis, ac si manifeste dicat: Vt verbum caro fieret & habitaret in nobis, misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Magnum sacramentum fratres, & diligẽtius perscrutandũ, nisi & intellectus mysterio, & ipsi quoq; intellectui verba deessent. Dico tamen vtcunq; modicum id quod sentio, si fortè vel occasionem dedisse videar sapienti. Videre mihi videor dilectissimi quatuor virtutibus his amictum primũ hominẽ ab ipso suę creationis exordio, & (vt propheta meminit) vestimento salutis indutum. Est enim in his quatuor illa salutis integritas: nec sine his omnibus potest cõstare salus: I presertim cum nec possint esse virtutes si ab inuicem separẽtur. Acceperat ergo homo misericordiã, custodem scilicet atque pedisequam, vt ipsa præueniret, ipsa & sequeretur eum, ipsáque protegeret & conseruaret vbique. Vides qualem nutricium contulit paruulo suo deus, qualẽ dedit pedisequam homini recèns orto. Sed erat illi necessarius etiam eruditor tanquam ingenuæ & rationabili creaturæ, vt nõ sicut iumentum aliquod custodiretur, sed tanquam paruulus educaretur. Cui sanè magisterio nemo poterat aptior inueniri, quàm veritas ipsa quę eum in agnitionẽ summæ perduceret aliquãdo veritatis. Interim verò ne sapiẽs inueniretur vt malum faceret, essetq́ue peccatum ei tanquam scienti bonum, & minime facienti: iustitiam quoque qua regeretur accepit. Adhuc autem & pacẽ qua foueretur & delectaretur, addidit manus benignissima creatoris. Pacem vtique duplicẽ, vt nec intus pugnę, nec foris timores, id est nec caro concupisceret aduersus spiritum: nec esset ei creatura vlla formidini. Nam & bestiis omnibus libere imposuit nomina: & serpens ipse, qui violentia non præsumpsit, fraude magis eum aggressus est. Quid huic deerat, quem misericordia custodiebat, docebat veritas, regebat iustitia, pax fouebat? Sed heu homo iste ad multam perniciem & insipientiam sibi, descẽdit de Hierusalem in Hierico. Siquidem incidit in latrones, à quibus & ante omnia legitur despoliatus. An non despoliatus, qui domino veniente nudum se esse conqueritur? K Nec verò poterat reuestiri, vel ablata sibi recipere vestimenta, nisi Christus amitteret sua. Sicut enim viuificari in anima nisi interueniente corporali morte Christi nõ potuit, ita nec reuestiri sine eius despoliatione. Et vide si non propter has quatuor partes vestimenti quod amiserat primus & vetus homo, in totidem quoque diuisa sunt secundi & noui hominis vestimenta. An forte quæris & tunicam incõsutilem, quę non diuiditur, sed sorte prouenit? Ego diuinam arbitror esse imaginem, quæ nimirum non assuta, sed insita atque ipsi impressa naturæ, diuidi scindíque non potest. Ad imaginem nempe & similitudinem dei factus est homo: in imagine arbitrij libertatem, virtutes habens in similitudine. Et similitudo quidem periit, veruntamen in imagine pertransit homo. Imago siquidem in gehenna ipsa vri poterit, non exuri: ardere, sed nõ deleri. Hæc ergo non scinditur, sed sorte prouenit. Et quocũque perueniat anima, simul & ipsa erit. Nam similitudo non sic, sed aut manet in bono: aut si peccauerit anima, mutatur miserabiliter, iumẽtis insipiẽtibus similata. Sed quia spoliatum virtutibus quatuor hominem diximus, quonam modo singulis sit spoliatus, congruum est vt dicamus. Perdidit homo iustitiam, cum Eua serpẽtis, Adam mulieris voci obediuit potius quàm diuinæ. Erat tamen residuum aliquid, quod apprehẽdere possent, idq; dominus suo L illo scrutinio innuebat, sed abiecerunt etiam illud, conuersi in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Prior enim iustitiæ portio, non peccare: secunda, per pœnitentiam damnare peccatum. Perdidit & misericordiam, cum sic exarsit Eua in concupiscẽtia sua, vt nec sibi, nec viro, nec filiis parceret nascituris, simul omnes terribili maledicto & necessitati mortis addicens. Adam quoq; indignationi diuinæ mulierem pro qua peccauerat, obiecit: quasi post tergum eius volens declinare sagittam. Vidit enim mulier lignum quòd esset pulchrũ visu, & ad vescendum suaue, & à serpente audierat tanquam deos se futuros. Funiculus triplex difficilè rumpitur, curiositatis, voluptatis, & vanitatis. Hæc sola mundus habet, concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ. His abstracta & illecta misericordiam omnẽ crudelis mater abiecit. Sic & Adam qui mulieri male misertus est vt cum ea peccaret, bene noluit misereri vt pœnam sustineret pro ea. Priuata est etiam mulier veritate, primò quidem malè detorquens quod audierat, Morte morieris: & dicẽs, Ne fortè moriamur: demũ serpenti credens penitus abneganti & dicenti, Nequaquam moriemini.

Priuatus est & Adam veritate, vbi eam confiteri erubuit, folia, hoc est excusationum operimenta prætendens. Siquidem ipsa dicit: Qui erubuerit me coram hominibus, erubescam & ego eum coram patre meo. Pacem quoque protinus M amiserunt, quia non est pax impiis, dicit dominus. Nónne enim contrariam legem inuenerant in membris suis, quos de nouo pudere cœperat nuditatis? Timui ego, inquit, eò quòd nudus essem. Non sic miser nòn sic paulo antè timebas, non querebas folia, licet corpore nudus sicut & modo. Ex hoc sanè (vt prophetæ ipsius parabolam prosequamur, qui sibi obuiasse eas, & reconciliatas in osculo memorauit) grauis quædam inter virtutes videtur orta contentio. Siquidem veritas & iustitia miserum affligebãt, pax & misericordia zeli huius expertes iudicabant magis esse parcẽdum. Sunt etenim collactaneæ hæ duę sibi, quemadmodum & priores. Vnde & factum est vt perseuerantibus illis in vltione, & præuaricatorẽ hincinde cædentibus, & præsentes molestias futuri cumulantibus comminatione supplicij, illæ secederent in cor patris, redeũtes ad dominum qui illas dedit. Solus siquidẽ ipse cogitabat cogitationes pacis, cum afflictionis plena omnia viderentur. Siquidem non cessabat pax, nõ ei misericordia dabat silentium, sed pio quodam susurrio paterna pulsantes viscera loquebantur: Nunquid in æternum proiiciet deus, aut non apponet vt complacitior sit adhuc? Nunquid obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? Et quamuis diu multúmque visus sit dissimulare pater miserationum, vt interim satisfaceret zelo iustitiæ & veritatis: non tamen infructuosa fuit supplicantium importunitas,

2.Reg.12. Hebr.1. Psal.58. Luc.10. Luc.9. Gen.3.

A nitas, sed exaudita est in tempore opportuno. Fortè enim interpellātibus tale dicatur dedisse respōsum: Vsquequo preces vestræ? Debitor sum & sororibus vestris, quas accinctas videtis ad faciendam vindictam in nationibus, iustitię & veritati. Vocentur & veniant, & super hoc verbo pariter conferamus. Festinant ergo legati cœlestes, & vt viderunt miseriā hominum & crudelē plagam, vt propheta loquitur, angeli pacis amarè flebant. Qui enim fidelius quęrerent aut rogarēt quæ ad pacem sunt, quàm angeli pacis? Sanè ex deliberatione communi ascendit veritas ad constitutam diem, sed ascendit vsq; ad nubes, necdum planè lucida, sed subobscura & obnubilata adhuc zelo indignationis. Factúmq; est vt legimus in propheta, Domine in cœlo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes. Medius autem pater luminum residebat, & vtraq; pro parte sua vtilius quod habebat loquebatur. Quis putas illi colloquio meruit interesse, & indicabit nobis? Quis audiuit & enarrabit? Forte inenarrabilia sunt, & non licet homini loqui. Summa tamen controuersiæ totius hęc fuisse videtur: Eget miseratione creatura rationalis, ait misericordia, quoniam misera facta est, & miserabilis valde. Venit tempus miserendi eius, quia iam præteriit tempus. Econtra veritas, Oportet, inquit, impleri sermonem quē locutus es domine. Totus moriatur Adam necesse est cū omnibus qui in eo erant qua die vetitum pomum in præuaricatione gustauit. B Vt quid ergo, ait misericordia, vt quid me genuisti pater citius perituram? Scit enim veritas ipsa, quoniam misericordia tua periit, & nulla est, si non aliquādo miserearis. Similiter autem econtrario & illa loquebatur: Quis enim nesciat, quòd si prędictam sibi præuaricator sententiā mortis euaserit, periit, nec permanebit iam in æternū veritas tua domine? Ecce verò vnus de Cherubim, id est magni cōsilij angelus, ad regem Salomonem suggerit esse mittēdas. Quoniam filio, inquit, datum est omne iudicium. Et in eius ergo conspectu misericordia & veritas obuiauerunt sibi, eadem quę supra meminimus verba querimonię repetētes. Fateor, ait veritas, zelum bonum misericordia habet, sed vtinam secundum scientiam. Nunc autem quid præuaricatori potius quàm sorori iudicat esse parcendum? At tu, inquit misericordia, neutri parcis, sed tanta indignatione sæuis in præuaricatorem, vt inuoluas pariter & sororem. Quid mali merui? si quid habes aduersum me, dicito mihi. Sin autē, quid me persequeris? Grandis controuersia fratres, & intricata nimium disceptatio. Quis non illic diceret, Bonum nobis erat si natus non fuisset homo iste? Sic erat dilectissimi omnino, sic erat: non videbatur quomodo simul possent erga hominē misericordia & veritas conseruari. Cúmque adiiceret veritas, in ipsum quoque iudicem partis suæ iniuriam retorqueri, di-C cens cauendum omnino ne fieret irritum verbum patris, ne sermo viuus & efficax qualibet occasione euacuaretur: Parcite quæso, ait pax, parcite verbis huiusmodi: nō nos talis altercatio decet, virtutum est inhonesta contentio. Porrò iudex inclināns se, digito scribebat in terra. Erant autem verba scripturæ, quæ pax ipsa legit in auribus omnium. Ea siquidem propius assidebat. Hæc dicit, Perij si Adam non moriatur. & hæc dicit, Perij nisi misericordiam consequatur. Fiat mors bona, & habet vtraque quod petit. Obstupuere omnes in verbo sapientię, & forma compositionis pariter atque iudicij. Siquidem manifestū fuit nullam eis querimonię occasionem relinqui, si quidem fieri posset quod vtraque petebat, vt & moreretur, & misericordiam cōsequeretur. Sed id quomodo fiet? inquiunt. Mors crudelissima, & amarissima est, mors terribilis, & ipso horrenda auditu. Bona fieri quanam ratione poterit? At ille: Mors, inquit, peccatorum pessima, sed preciosa fieri potest mors sanctorū. An non preciosa erit, si fuerit ianua vitæ, porta gloriæ? Preciosa, inquiunt. Sed quomodo fiet istud? Fieri, ait, potest, si ex charitate moriatur quis, vtique qui nihil debeat morti. Neque enim detinere poterit mors innoxium, sed forabitur (vt scriptum est) maxilla Leuiathan, & destruetur paries medius, soluetúrque chaos magnum, quod inter mortem vitámque firmatum est. Nimirū charitas fortis vt mors, imò & fortior morte, si fortis illius intrauerit atrium, alligabit eum, & diripiet vtique vasa eius, sed & ipso transitu suo ponet profundum maris viam, vt transeant liberati. Bonus visus est sermo, vtpote fi-D delis, & omni acceptione dignus. Sed vbi poterit ille innocens inueniri, qui mori velit non ex debito, sed ex voluntate, non ex malo merito, sed ex beneplacito suo? Circuit veritas orbem terræ, & nemo mundus à sorde, nec infans cuius est vnius diei vita super terram. Sed & misericordia cœlum omne perlustrat, & in angelis quoque ne dixerim prauitatem, minorem tamen inuenit charitatem. Nimirum hæc victoria alij debebatur, quo maiorem charitatem nemo haberet, vt animam suam poneret quis pro seruis inutilibus & indignis. Nam etsi ipse iam nō dicit nos seruos, hoc ipsum immensę dilectionis est, & eximiæ dignationis. Nos autem etsi omnia quę pręcepta sunt nobis faceremus, quid aliud dicere deberemus, nisi quòd serui inutiles sumus? Sed quis eum super hoc conuenire præsumeret? Redeunt ad constitutam diem veritas & misericordia, anxiæ plurimum non inuento quod desiderabant. Tunc verò seorsum pax consolans eas, Vos, inquit, nescitis quicquam nec cogitatis. Non est qui faciat bonū hoc, non est vsque ad vnum. Qui consilium dedit, ferat auxiliū. Intellexit rex quid loqueretur, & ait: Pœnitet me fecisse hominem. Pœna, inquit, me tenet, mihi incūbit sustinere pœnā, pœnitentiam agere pro homine quem creaui. Tunc ergo dixit, Ecce venio. Nō enim potest hic calix trāsire, nisi bibam illum. Et accersito Gabriele, Vade, inquit, dic filiæ Sion, ecce rex tuus venit. Festinauit ille, & ait: Adorna E thalamum tuum Sion, & suscipe regem. Porrò venturum regem misericordia & veritas præuenerunt, sicut scriptum est: Misericordia & veritas præcedent faciē tuam. Iustitia thronum præparat, secundum illud, Iustitia & iudicium pręparatio sedis tuæ. Pax cum rege venit, vt propheta fidelis inueniretur, qui dixerat: Pax erit in terra nostra cum venerit. Inde est quòd nato domino, angelorū chorus canebat: Pax in terra hominibus bonæ volūtatis. Sed & tunc iustitia & pax osculatę sunt, quę non modicè videbantur hactenus dissidere. Prior enim si qua erat ex lege iustitia, non osculum, sed aculeum magis habebat vrgens timore, quàm prouocans dilectione. Sed nec habuit illa recōciliationem, sicut habet nunc quæ ex fide noscitur esse iustitia. Alioquin quid erat quòd nec Abraham, nec Moyses, nec cæteri iusti tēporis illius, in obitu suo pacem illam beatitudinis æternæ apprehendere, aut regnum pacis poterāt introire, nisi quòd minime adhuc iustitia & pax sese fuerant osculatę? Ex hoc sanè dilectissimi feruentiore nobis zelo sectāda iustitia est. Siquidem iustitia & pax osculatæ sunt, & indissolubile amicitiarum iniere fœdus: vt quicunque testimonium iustitiæ secum tulerit, hilari vultu iā amplexibus lætis accipiatur à pace, in idipsum dormiens & requiescens.

F

Item de septiformi spiritu in Christo, in annunciatione dominica. Sermo II.

Considerare est fratres in solennitate hodierna dominicæ annunciationis, velut amœnissimam quandam planiciem, simplicem nostræ reparationis historiam. Iniungitur noua legatio angelo Gabrieli, & nouam virgo professa virtutem, nouæ salutationis honoratur obsequio. Antiqua excluditur maledictio mulierum, nouam noua mater accipit benedictionem. Impletur per gratiam, quæ concupiscentiam nescit, vt spiritu superueniente altissimi pariat filium, quæ virum dedignatur admittere. Intrat ad nos eadem porta salutis antidotum, qua venenum serpentis ingrediens, vniuersitatem generis humani occuparat. Innumeros huiuscemodi flores ex his facile est legere pratis, sed intueor mediam metuendæ profunditatis abyssum. Abyssus planè imperscrutabilis, incarnationis dominicæ sacramentum: abyssus impenetrabilis, verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Quis enim inuestiget, quis attingat, quis apprehendat? Puteus altus est, & in quo hauriam non est mihi. Veruntamen solet interdum superposita puteis humectare linteamina vapor exhalans. Propterea sanè licet irrumpere verear propriæ conscius infirmitatis, frequēter tamen velut super os huius putei expādo ad te domine manus meas, pro eo quòd anima mea sicut terra sine aqua tibi. Et nunc siqui-

Marginalia: Esa. 33. Psal. 35. Ioan. 5. Psal. 115. Ezech. 3. Ioan. 15. Psal. 52. Gene. 6. Zach. 9. Psal. 88. Luc. 2.

G dem quod ascendente de deorsum nebula, tenuis ebiberit cogitatio, vobis fratres modicum illud sine inuidia communicare curabo, velut expresso linteamine vel exigua refundens cœlestis stillicidia roris. Quæro igitur qua ratione filius magis incarnatus sit, quàm pater aut spiritus sanctus, cum totius trinitatis non modo æqualis sit gloria, sed vna eadémque substantia? Sed quis cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Altissimum est mysterium, nec nos oportet temere super huiuscemodi præcipitare sententiam. Videtur tamé nec patris nec spiritus incarnationem in pluralitate filiorum effugisse confusionem, dum alius dei, alius filius hominis diceretur. Videtur & illud maxime cógruum, vt is specialiter filius fieret, qui filius erat: ne quid esset ambiguitatis in nomine. Denique ipsa est virginis nostræ gloria singularis & excellens prærogatiua Mariæ, quòd filium vnum eundémque cum deo patre méruit habere communem, quam sanè periisse constat si non filius incarnaretur. Sed nec nobis alia dari posset occasio similis sperãdæ salutis & hæreditatis. Factus quidem primogenitus in multis fratribus, qui vnigenitus erat, adsciscet eos sine dubio in hereditatem, quos vocauit in adoptionem. Si enim fratres, & cohæredes. Hic ergo Christus Iesus mediator fidelis, sicut in persona vna dei hominísque substantiam copulauit ineffabili sacramento, sic & in ipsa reconciliatione consilio vsus altissimo, mediam non deseruit æquitatem, vtrisque tribuens quod oportebat, honorem deo, homini miserationem. Hæc enim optima inter offensum dominum & reum seruum forma compositionis, vt nec honorandi domini zelo seruus opprimatur austeriori sententia: nec rursum dum huic immoderatius condescenditur, ille debito fraudetur honore. Audi igitur & diligenter obserua angelicam in huius mediatoris ortu distributionem. Gloria, inquiunt, in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Huius denique gratia obseruationis, fideli reconciliatori Christo nec timoris spiritus defuit, quo patri semper reuerentiam exhiberet, semper ei deferret, semper gloriam eius quæreret: nec spiritus pietatis, quo misericorditer compateretur hominibus. Vnde & necessarium habuit spiritum quoq; scientiæ, per quem timoris pariter & pietatis distributio fieret inconfusa. Et nota quòd in primo illo parentum nostrorum peccato tres quidem auctores extiterunt, sed manifeste defuerunt tria tribus. Dico enim Euam, diabolum, & Adam. Non habuit Eua scientiam, quæ, vt ait apostolus, seducta est in præuaricationem. Verùm hæc quidem serpenti non defuit, qui callidior describitur cæteris animantibus: sed pietatem malignus non habuit, qui ab initio factus est homicida. Adã verò pius fortè videtur mulierem non contristando, sed timorem domini dereliquit, voci illius magis obediens quàm diuinæ. Vtinam magis timor domini præualuisset in eo, sicut de Christo signanter legitur, Quia repleuit eum non pietatis spiritus, sed timoris. In omnibus enim & per omnia pietati proximorum timor domini præferẽdus est, & solus ipse est qui totum sibi hominem debeat vendicare. In his igitur tribus, timore, pietate, & scientia, mediator noster reconciliauit homines deo. Nam in consilio & fortitudine de manu aduersarij liberauit. Consilio siquidem pristino iure priuauit hosté, data potestate vt manus iniiceret innocenti. Fortitudine preualuit: ne violenter posset retineri redemptor, dum victor ab inferis rediit, & vita omnium cum eo surrexit. Exinde cibat nos pane vitæ & intellectus, & potat aqua sapientiæ salutaris. Est enim intellectus rerum spiritualium & inuisibiliũ, verus animæ panis, confirmans cor nostrum, & ad omne opus bonũ roborans in omni exercitatione spirituali. Carnalis auté homo qui non percipit ea quæ sunt spiritus dei, sed stultitia ei videntur, gemat & lugeat, dicens: Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Ecce enim mera & perfecta veritas est, non prodesse homini si vniuersum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum faciat. Sed quando id capere possit auarus? Sine causa laborat quisquis ei id persuadere conatur. Vt quid hoc? Nempe quia stultitia illi videtur. Quid verius quàm iugum Christi esse suaue? Appone homini seculari, & vide si non magis lapidem quàm panem reputabit: & certè huiusmodi intelligentia veritatis K internæ viuit anima, & hic est spiritualis cibus. Non enim in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Veruntamen donec sapit tibi veritas, non sine difficultate ad interiora traiicitur. Vbi verò cœperis in ea oblectari, iam non cibus, sed potus est, & sine difficultate intrat in animam, quò videlicet spiritualis cibus intelligentiæ potu sapientiæ digeratur, ne ipsius interioris hominis artubus, id est affectibus siccitate laborantibus, oneri magis sit quàm vtilitati. Ex omnibus ergo quæ saluandis populis fuerant necessaria, nihil penitus defuit saluatori. Ipse est enim de quo præcinit Esaias: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Illud sanè diligenter attende, quòd florem hunc de radice non de virga dixerit ascensurũ. Quia etenim si noua Christi caro in virgine creata esset ex nihilo, quod æstimauerunt nonnulli, non de radice flos, sed fortè de virga dici poterat ascendisse. Nunc autem quia prodiit ex radice, sine dubio ab origine communem probatur habuisse materiam. Nã quòd super eum spiritus requieuit, nihil in eo contradictionis fuisse declarat. In nobis enim quia non omnino superior est spiritus, non requiescit, carne nimirum aduersus spiritum, & spiritu aduersus carnem cócupiscente: à quo cóflictu nos liberet in quo nihil simile fuit, nouus homo, & verus homo, qui veram carnis nostræ suscepit originem, sed L fermentum vetus concupiscentiæ non suscepit.

Luc. 2. — 1. Ti. 2. — Esa. 11. — Psal. 101. — Deut. 4. — Esa. 11.

In annunciatione dominica, præsertim cum tertio sabbato quadragesimæ occurrit, de adultera, Susanna, & beata Maria. Sermo III.

QVàm diues es in misericordia, quàm magnificus in iustitia, in gratia quàm munificus domine deus noster! Non est qui similis sit tibi, munerator copiosissime, remunerator æquissime, piissime liberator. Gratis respicis humiles, iuste iudicas innocétes, misericorditer saluas etiam peccatores. Hæc sunt, dilectissimi, quæ nobis in mẽsa diuitis huius patrisfamilias sanctarum testimoniis scripturarum hodie quidem, si diligenter aduertimus, solito copiosius apponuntur. Nimirum hanc nobis copiam præstant, quæ pariter coquenerunt, sacrum videlicet tempus quadragesimæ, & sacratissima dies annunciationis dominicę. Hodie enim in auribus nostris deprehensam in adulterio mulierem indulgentia redemptoris absoluit, hodie innoxium Susannæ sanguinem liberauit, hodie quoque beatam virginem singulari mu M nere gratuitæ benedictionis impleuit. Magnum conuiuium, vbi pariter nobis misericordia iustitia & gratia apponũtur. Nunquid non misericordia esca hominum, salutaris omnino & efficax ad medelam? Nũquid non etiam iustitia panis cordis? Et quidem optime confirmans illud, vtpote cibus solidus ad nutrimentum. Denique beati qui esuriũt illum, quoniam ipsi saturabuntur. Nunquid non cibus animæ gratia dei sui? Dulcissimus sanè, & omnem habens in se suauitatem, & delectamentum saporis. Imò verò hęc sibi omnia pariter vendicans non modò delectat, sed & reficit & medetur. Accedamus ad mensam hanc fratres mei, & ex singulis dapibus vel modicum aliquid degustemus. In lege Moyses mandauit huiusmodi lapidari, aiunt de peccatrice peccatores, de adultera Pharisæi. Iesus autem inclinauit se. Domine inclina cœlos tuos, & descende. Inclinans se & ad misericordiam flexus (neque enim Iudaici cordis erat) digito scribebat, non iam in lapide, sed in terra. Neque hoc tantùm semel, sed hic quoque duplex scriptura, sicut apud Moysen tabulæ duæ. Et fortè veritatem & gratiam scribens & iterum scribens terræ impressisse videtur, secundum quod Ioannes apostolus ait: Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Considera denique an videri possit de tabula veritatis legisse, vnde refelleret Pharisæos.

Matt. 5. — Psal. 143. — Ioan. 1.

A sæos: Qui sine peccato est vestrum, primus in eã lapidē mittat. Verbum quidem abbreuiatum, sed viuū & efficax, & ancipiti gladio penetrabilius. Quàm grauiter enim ad verbum hoc saxea corda transfossa, quàm vehementer hoc vno lapillo cōtritæ sint lapideę frontes, rubor ipse cōfusionis & clandestinus probauit abscessus. Meruit quidem adultera lapidari: sed is punire gestiat, qui dignus non est etiam ipse puniri. Is prę sumat à peccatrice exigere vltionem, qui eādē excipere non meretur. Alioquin ipse sibi vi[illegible]tior, à se incipiat: in se prius sententiā ferat, exerceátque vindictā. Hæc veritas. Cęterū adhuc minus est. Etsi accusatores refellit hęc veritas, sed reā nécdū absoluit. scribat iterū, scribat gratiam, legat, & audiamus. Nemo te cōdemnauit, mulier? Nemo, domine. Nec ego te condēnabo: vade, & amplius noli peccare. O vox misericordiæ, ô auditus lætitiæ salutaris. Auditam fac mihi mane misericordiā tuam: quia in te speraui domine. Sola nimirum spes apud te miserationis obtinet locum, nec oleum misericordię, nisi in vase fiduciæ ponis. Sed est infidelis fiducia, solius vtique maledictionis capax, cū videlicet in spe peccamus. Quanquam nec fiducia illa dicenda sit, sed insensibilitas quædam, & dissimulatio perniciosa. Quę enim fiducia ei qui periculum non attendit? Aut quod ibi timoris remediū, vbi nec timor sentitur, nec materia ipsa timoris? Fiducia solatiū est, nec eget ille solatio qui lętatur cum male fecerit, & in pessimis rebus magis exultat.

Psal.142.

B Rogemus itaque fratres responderi nobis quantas habeamus iniquitates & peccata, scelera nostra & delicta nobis desideremus ostendi. Scrutemur vias nostras, & studia nostra: periculáq; vniuersa vigili intētione pensemus. Dicat quisque in pauore suo, Vadā ad portas inferi: vt iam nō nisi in sola dei misericordia respiremus. Hæc vera hominis fiducia à se deficientis, & innitentis domino suo. Hæc inquam vera fiducia, cui misericordia non denegatur, propheta attestāte, quoniam beneplacitū est domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Nec parua itaque suppetit nobis, in nobis quidem timoris, in ipso autem causa fiduciæ. Suauis & mitis est, copiose misericordiæ: præstabilis super malitia, multus ad ignoscendum. Credamus sanè vel inimicis, qui in eo nihil aliud vnde occasionem struendæ calumniæ caperent, inuenerūt. Compatietur (aiunt) peccatrici, nec sibi oblatā vllatenus occidi patietur. Tenebitur itaque manifestus aduersarius legis, cum absoluerit lege damnatam. In vestrum ô pharisęi caput tota vestrę malignitatis adinuētio retorquetur. Diffiditis causæ, qui iudicium subterfugitis. Nam illa quidē sine iniuria legis absoluitur, quæ sine accusatore relinquitur. Sed consideremus fratres, quonam hinc abeant Pharisæi. Videtísne duos senes (nam à senioribus exire cœperunt) quomodo in pomœrio Ioachim abscondūtur? Susannam quærunt vxorem eius: sequamur eos: nam iniqua cogitatione pleni sunt contra eam.

C Consentire nobis, aiunt senes, aiunt Pharisæi, aiunt lupi, qui ab alterius pauloante, licet errantis, ouiculæ fuerant deuoratione frustrati. Consentire nobis, & commiscere nobiscum. Inueterati dierum malorū, modo accusabatis adulteriū, modo adulteriū suadetis? Sed hæc est tota iustitia vestra, & quæ palam arguitis, eadem agitis in occulto. Hinc fuit quòd exiistis vnus post vnum, cum ille omnium cōscius occultorum, vestras tam validè percussisset conscientias, dicens: Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat. Meritò proinde ad discipulos veritas ait: Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnū cœlorū. Alioquin dicemus, aiunt, contra te testimoniū. Semen Chanaan, & nō Iuda: nec hoc quidem Moyses in lege mandauit. An qui decreuit adulteram lapidare, mandauit accusare pudicam? An qui iussit adulteram lapidibus opprimi, etiam iussit contra insontē testimonium ferri? Imò verò sicut adulteram, sic etiam falsum testē non impunitum esse præcepit. Sed qui gloriamini in lege, per legis præuaricationem deū inhonoratis. Ingemuit Susanna, & ait: Angustiæ mihi sunt vndique. Vndique enim mors. Hinc quidem corporea, inde spiritualis. Si hoc, īquit, egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Vestras ô Pharisęi manus nec adultera effugit, nec pudica: vestras accusationes nec sanctus nec peccator euadit. Dissimulatis peccata vestra, vbi inueneritis aliena. Alioquin si quis fortè suum non habet, vestrum ei impingitis crimē. Quid tamen Susanna facit inter mortem & mortem, animæ scilicet & corporis vndique angustiata? Melius est mihi, inquit, absque opere incidere in manus hominum, quàm derelinquere legē dei mei. Nimirum sciebat ista quàm horrēdum sit incidere in manus dei viuentis. Nam homines cum occiderint corpus, animæ non habēt vltrà quid faciant: ille autem timendus est qui potestatem habet & corpus & animā mittere in gehennā. Quid familia Ioachim tardat? Irruat per posticū, nam in pomœrio clamor auditur. Clamor vt luporum grauium, & balantis ouiculæ inter eos. Sed non patitur ab eis innoxiam deuorari, qui ab ipsis eorum faucibus tam dignanter eripuit etiam eripi non merētem. Meritò proinde cum duceretur ad mortē, erat cor eius fiduciam habens in domino, quem vsque adeo timuisset, vt timorē omnē postposuisset humanum, & ipsius legē & simul vitæ prępostuisset & famæ. Nō enim dictus fuerat sermo huiuscemodi aliquando de Susanna. Sed & parentes eius iusti erant, & vir eius honoratior omniū Iudæorum. Meritò igitur à iusto iudice iustā de iniustis obtinuit vltionem: quę tam vehementer iustitiam esuriuit, vt propter eam cōtemneret mortem corporis, opprobrium generis, luctum incōsolabilem amicorum.

Danie.13.

Matth.5.

D

E Et nos fratres si à Christo audiuimus, Nec ego te condemnabo: si peccare iam nolumus cōtra ipsum: si in Christo volumus pie viuere: necesse est sustineamus persequutionē, ne malum pro malo, aut maledictū pro maledicto reddamus. Alioquin qui patientiam non seruauerit, perdet iustitiam, hoc est vitam perdet, hoc est perdet animam suam. Mihi vindictā, & ego retribuam, dicit dominus. Ita prorsus est. Ipse retribuet, sed si ei vindictam serues, si nō tollas ab eo iudicium, si non reddas retribuētibus tibi mala. Faciet iudicium, sed iniuriam patientium æquitate iudicabit, sed pro mansuetis terræ. Iam vobis (ni fallor) molestum est quòd delicię tardant. Non miremini, deliciæ sunt. Non onerabunt quanlibet satiatos, nec à ructantibus quidem poterunt fastidiri. Missus est Gabriel angelus à deo in ciuitatem Galilęæ cui nomen Nazareth. Miraris quòd Nazareth parua ciuitas, & tanti regis nuncio illustretur, & tanto? Sed magnus latet in hac parua ciuitate thesaurus, latet inquam, sed homines latet, non deum. An nō thesaurus de Maria? Vbicūque illa est, & cor eius. Oculi eius super eam: vbique rēspicit humilitatē ancillæ suæ. Nouit cœlū vnigenitus dei patris. Si nouit cœlum, nouit & Nazareth. Quidni sciat patriam suam? quidni nouerit hæreditatem suam? Cœlum ex patre, Nazareth ex matre vendicat sibi, sicut ipse se & filium Dauid, & dominū esse testatur. Cœlum cœli domino, terrā autem dedit filiis hominum. Cedat ergo ei vtrumq; necesse est in possessionem, qui non modò dominus, sed & filius hominis est. Audi etiam quomodo terrā sibi tāquam filius hominis vendicat, sed & communicat tanquam sponsus. Flores, inquit, apparuerunt in terra nostra. Neque hinc discrepat quòd Nazareth interpretatur flos. Amat florigeram patriam flos de radice Iesse, & libenter inter lilia pascitur flos campi, & lilium conualliū. Commendat enim flores pulchritudo, suaueolentia, & spes fructus, gratia triplex. Téque florē reputat deus: & bene ei complacet in te, si tibi nec honestæ cōuersationis decor, nec bonę opinionis fragrantia, nec intētio desit futuræ retributionis. Fructus enim spiritus est vita æterna. Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud dominū. Quantam gratiam? Gratiam plenam, gratiam singularem. Singularem, an generalem? Vtranque sine dubio, quia plenam, & eo singularem quo generalem. ipsa enim generalē singulariter accepisti. Eo inquam singularem, quo generalem: nam sola præ omnibus gratiā inuenisti. Singularem, quòd sola hāc inueneris plenitudinem. Generalem, quòd de ipsa plenitudine accipiant vniuersi. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Singulariter quidem fructus ventris tui est, sed ad omnium quidem mentes te mediāte peruenit. Sic nimirum sic olim ros totus in vellere, totus in area, sed in nulla parte areæ totus sicut in vellere fuit. In te sola rex ille diues & prędiues exinanitus, excelsus humiliatus, immēsus abbre-

Psal.113.

F

Canti.2.

G uiatus, & ab angelis minoratus est: verus deniq; deus & dei filius incarnatus. Sed quo fructu? Nempe vt omnes eius paupertate locupletemur, eius humilitate subleuemur, eius minoratione magnificemur, eius incarnatione adhærentes deo incipiamus vnus esse spiritus cum eo. Sed quid dicimus fratres? Cuinam potissimum vasi gratia infundetur? Si vt (supra meminimus) capax quidē est misericordiæ fiducia, patientia verò iustitiæ, quale iam poterimus idoneum gratiæ receptaculum habere? Balsamum est purissimum, & solidissimum vas requirit. Et quid tam purum, quidve tam solidum, quàm humilitas cordis? Meritò proinde humilibus dat gratiam: meritò respexit deus humilitatem ancillæ suæ. Quonam merito quęris? Eo vtique, quo animum humilem, meritum non occuparet humanum, quo minus liberè influeret diuinæ gratiæ plenitudo. Sed ad hanc nobis humilitatem quibusdam erit gradibus ascendendum. Primò enim cor hominis quem adhuc peccare delectat, nec miseram consuetudinem proposito meliore mutauit, ne sit gratiæ capax, propriis vitiis præpeditur. Secundò quoq; vbi corrigere mores, & priores nequitias decætero non iterare proponit, ipsa tamen peccata præterita, licet iam amputata quodammodo videantur: dum in eo manent, gratiam non admittunt. Manent autem donec confessione lauentur, donec succedentibus dignis fructibus pœnitentiæ de medio fiant. Sed væ tibi si fortè vitiis & peccatis perniciosior successerit ingratitudo. Quid enim tam

H euidēter gratiæ aduersatur? Tepescimus processu temporis à feruore conuersationis nostræ, paulatim refrigescit charitas, abundat iniquitas, vt cōsummemur carne, qui spiritu cœperamus. Inde enim est vt minus ea sciamus, quæ à deo donata sunt nobis, indeuoti pariter & ingrati. Timorem domini relinquimus, religiosam omittimus solitudinem: verbosi, curiosi, faceti etiā detractores, & murmuratores, vacantes nugis, fugitantes labores disciplinæ quoties sine nota id licet: quasi verò confestim sit etiam sine noxa. Quid ergo tantis repulsam obstaculis gratiā nobis deesse miramur? Iam verò si quis iuxta Apostolum vt verbum Christi, verbum gratiæ in eo habitet, gratus est, si quis deuotus, si quis sollicitus, si quis spiritu feruens, caueat sibi ne suis fidat meritis, ne suis operibus innitatur: alioquin nec huiuscemodi quidē animū intrat gratia. Nimirum plenus est, nec in eo iam inuenit gratia locum sibi. Consideretis Pharisæum illum orantem. Non erat raptor, non iniustus, non adulter. An sine fructibus pœnitentiæ erat? Ieiunabat bis in sabbato, decimas dabat omniū quæ possidebat. Sed ingratum forsitan suspicamini. Audite quid dicat: Deus gratias ago tibi. Sed non erat vacuus, non erat exinanitus, non erat humilis, sed elatus. Non enim quid sibi deesset scire studuit, sed exaggerauit meritum suum: nec erat solida plenitudo, sed tumor. Vacuus proinde rediit: quia

I plenitudinem simulauit. Nam publicanus ille qui exinanire seipsum, qui vacuum vas exhibere curauit, gratiā retulit ampliorem. Nos ergo fratres si gratiam cupimus inuenire: sic decętero abstineamus à vitiis, vt de præteritis quoque peccatis digne pœniteamus. Nihilo minus quoq; solliciti simus & deuotos nos deo & verè humiles exhibere. huiusmodi nēpe animas gratanter respicit pio illo respectu, de quo sapiēs ait: Quoniam gratia & misericordia dei est in sanctos eius, & respectus in electos illius. Et fortè propterea quater reuocat animam quam respicit, dicens: Reuertere reuertere Sunamitis, reuertere reuertere, vt intueamur te: quò videlicet nec in peccandi consuetudine, nec in cōscientia peccatorū, sed nec in tepore & torpore ingratitudinis, aut in elationis cæcitate persistat. A quo nos quadripertito periculo reuocare & eripere dignetur, qui factus est nobis à deo sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio, Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per infinita secula seculorum. Amen.

Colo.3. *Luca 18.* *Sapien.4.* *Cant.6.*

Dominica in ramis palmarum, de tribus ordinibus obsequentium Christo. Sermo I.

NON sine causa spiritum spōsi pariter & dei sui habens ecclesia processionem hodie noua quadam & mira coniunctione addidit passioni. Nam processio plausum habet, passio planctum. Quoniam ergo sapientibus & insipientibus debitores sumus: videamus quid vtrisque conferat hæc

Roma.1.

K coniunctio. Et prius quidem quid secularibus indicet: quoniam non prius quod spirituale, sed quod animale. Videat secularis anima, videat & intelligat, quoniam extrema gaudij luctus occupat. Propter hoc enim qui cætera quoque cœpit facere & docere, non solùm verbis prædicans, sed exemplis: quod ante prædixerat per prophetam, Quoniam omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni: etiam apparentem carnis manifestè studuit probare in seipso. Vnde & processionis gloria voluit sublimari: qui paulo post sibi nouerat imminere diē ignominiosissimæ passionis. Quis ergo sperare iam debeat in incerto gloriæ temporalis, cum videat in ipso quoque qui peccatum nō fecit, creatore temporum, & conditore vniuersitatis, post exaltationē tantam, tantam nihilo minus humiliationem sequi? In eadē enim ciuitate, à plebe eadem, & eodē tempore, nunc quidem processionis gloria & diuinis est laudibus honoratus: postmodum verò interrogatus contumeliis & tormento, & cum sceleratis deputatus. Hic est trāsitoriæ finis lætitiæ: hic fructus gloriæ temporalis. Propterea prudēter orat propheta vt cantet domino gloria eius, & non compungatur: id est, processionē habeat, quam passio non sequatur. Vobis autem charissimi tanquam spiritualibus spiritualia comparantes, in processione quidem cœlestis patriæ repręsentamus gloriam, in passione monstramus viam. Nam si in processione quidem venit

Prouer.14. *Esa.40.* *Psal.26.*

L tibi in mentē futura illa lętitia, & exultatio multa nimis, quādo rapiemur in nubibus obuiam Christo in aëra: si tota concupiscentia videre desideras diem illam quando suscipietur in cœlesti Hierusalem Christus dominus caput cum omnibus membris portans triumphum victoriæ, applaudentibus iam non popularibus turmis, sed virtutibus angelicis, clamātibus vndique populis vtriusque testamenti, Benedictus qui venit in nomine domini: si inquam cōsiderasti in processione quò properandum sit: disce in passione quà sit eundum. Hæc est enim via vitæ, tribulatio præsens, via gloriæ, via ciuitatis habitaculi, via regni, secundum quòd clamat latro de cruce: Memēto mei domine dum veneris in regnum tuum. Euntem in regnum vidit, quò cum peruenisset, sui memorē esse rogauit. Peruenit ergo & ipse. Sed si vis nosse quàm cōpendiosa via: eadem die meruit cum domino esse in paradiso. Tolerabilem proinde reddit passionis laborē gloria processionis: quoniam amāti nihil difficile est. Ne mireris quòd præsenti processione cœlestem dixerim repræsentari: quādò vnus & idem in vtraque suscipitur, etsi longè aliter & ab aliis. In hac enim processione irrationabili iumento Christus insidet: in illa verò iumentū futurum est, sed rationale, quoniam homines & iumenta saluos facies domine. Cui simile est illud: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Et vide si non de processione loquitur, cum sequitur:

Luc.23. *Psal.72.*

M Tenuisti manum dexteram meam, & in volūtate tua deduxisti me: & cum gloria suscepisti me. Ibi certè ne ipse quidē pullus deerit: quoniam etsi murmuret hęreticus paruulos nō sinens venire, paruulorum baptismo detrahēs: qui paruulus natus est, & primam paruulorum elegit aciem (innocentes loquor) hodie quoque paruulos à gratia non excludit: quia nec pietati incongruū, nec maiestati eius difficile est, vt suppleat munus gratię quod minus in eis habet natura possibile. Ibi non ramos arborum, non vilia vestimenta popularis turma prosternet: sed demittēt pennas suas animalia sancta: deponent coronas suas ante thronum agni vigintiquatuor seniores, & virtutes omnes angelicæ quicquid habent glorię vel decoris, totum ei adscribēt, totum ei attribuēt. Iam verò quoniam de iumento & vestibus, & de ramis arborum mentio facta est: considerare diligentius libet triplex obsequium quod in processione hac exhiberi video saluatori. Primum quidem à iumento cui insidet. Secundum ab eis qui sua illi vestimenta sternunt. Tertium verò ab his qui de arboribus ramos cædere perhibentur. Nōnne tamē omnes reliqui ex eo quod abundat sibi mittūt, & quasi sine grauamine obsequūtur domino, solum verò iumētum semetipsum exponit eius obsequio? Silendum mihi est, vt elationem caueatis, an magis loquar vt habeatis consolationem? Iumentum cui insidet Christus, nōnne vos estis, iuxta præceptum Apostoli

glorificantes

A glorificantes & portantes deum in corporibus vestris? Expendunt enim seculares homines in obsequium domini, nō quidem corpora, sed quæ adiacent & necessaria sunt corporibus, cum de terrena substantia eleemosynas largiūtur. Prælati quoque ramos cædunt de arboribus, verbi causa cum de fide & obedientia Abrahę, de castitate Ioseph, de mansuetudine Moysi, cęterorúmq; sanctorū virtutibus euangelizant. Veruntamen & illi de promptuariis plenis largiuntur: & hi quæ acceperunt gratis, gratis nihilo minus dare iubentur. Omnes tamen si fideliter suo quisque intētus fuerit ministerio, in processione saluatoris sunt, & cum eo ingrediuntur in sanctam ciuitatem: quoniam tres prævidit propheta saluandos: Noë cædentem ramos in arcæ fabricam: Danielem in vili edulio, & labore abstinentiæ factum tanquam iumētum, saluatorémq; portantem: tertium quoque Iob bene dispensantem substantiam huius mūdi, & de velleribus ouium suarum pauperum latera calefacientem. Cui tamē in processione illa Iesus propinquior, cui de tribus ordinibus salus vicinior, facilè credo potestis aduertere.

1. Cor. 6.

In ramis palmarum, de passione & processione, & quatuor ordinibus processionis. Sermo II.

B NECESSE est vt loquamur hodie breuius ꝓpter angustiā tēporis. Multa quidē nobis ministrat processio quā celebraturi sumus: sed eadē impedit ne dicere plura possimus. Celebraturi sumus hodie ꝓcessionē, & paulo post audituri passionem. Quid sibi vult mirabilis ista cōiunctio, aut quid cogitauerūt patres nostri passione addētes ꝓcessioni? Nam processio quidē meritò repræsentatur hodie, quę facta est hodie. Passio verò cur addita est, quam sexta feria cōstat esse sequutam? Opportune vtique processioni passio coniuncta est, vt discamus in nulla lætitia huius seculi habere fiduciam: scientes quoniam extrema gaudij luctus occupat. Propterea nō simus stulti, vt occidat nos prosperitas nostra, sed in die bonorum non immemores simus malorum: & econuerso. Istis enim mixtum est præsens seculum: non secularibus tātùm, sed etiam spiritualibus viris. Nam secularibus viris aliquando quæ placent, quādoque quæ displicent videmus accidere: & ipsis nihilo minus spiritualibus non semper tristia, non semper læta succedunt, sed vespere & mane dies vnus. Et illud: Visitas eū diluculo, & subitò probas illū. Verū hoc interim dum pręsens seculū manet, vel manat magis & fluit. Cæterū post hoc seculū duo futura sunt secula valde diuisa & diuersa: ita vt in altero non nisi fletus & stridor dentium, in altero sola gratiarum actio & vox laudis. Absterget enim deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum: & mors iam non erit amplius, neque luctus, neque clamor, sed nec vllus dolor: quoniam priora transierūt. Interim sicut amatores

Iob. 6.

C mundi multa patiuntur aduersa: sic nec ipsis seruis dei omnia in hoc mundo optata succedunt. In die ergo malorū memores sunt bonorum, ne pusillanimes fiant & impatientes, sicut is de quo legimus in psalmo: Confitebitur tibi cum benefeceris ei. In die quoque bonorū nō immemores sunt malorū: ne extollātur, & dicant in abundātia sua, Nō mouebimur in ęternum. Sicut enim seculariū rerū prosperitas occidit stultum secularem, sic potest & abundātia spiritualis prosperitatis occidere indoctum spiritualem, atque ideo nō spiritualē. Spiritualis quippe diiudicat omnia. Vnde autē eueniat quòd stultum occidit prosperitas, & nō sapientem, alibi habemus. Cor sapientis vbi tristitia, & cor stultorum vbi lætitia. Meritò proinde ait: Bonum est magis ire ad domum luctus, quàm ad domum cōuiuij. Licet enim multos frangat aduersitas, tamen multo plures extollit prosperitas: sicut scriptum est: Cadēt à latere tuo mille, sinistro scilicet, per quod signatur aduersitas: & decem milia, id est multo plures, à dextris tuis, in quibus prosperitas designatur. Deniq; quia vtrobique periculum est, orat sapiēs & dicit: Diuitias & paupertates ne dederis mihi: ne fortè aut diuitiæ extollerent in superbiam: aut paupertas deiiceret in impatientiam. Vnde & dominus sicut in passione patientiam, ita in processione humilitatem exhibere curauit. in illa enim tanquam ouis ad occisionē ductus est, & quasi agnus coram tondente obmutuit, & non aperuit

Psal. 48.

Eccles. 7.

Vbi supra.

Psal. 60.

Prouer. 30.

D os suum. Qui cum percuteretur, non comminabatur: sed magis orabat dicens: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. In processione autē quid? Parabant sese populi, vt exirent obuiam ei: nec eum latebat, qui nouerat quid esset in homine. Propter quod & ipse paratus est non in curribus & in equis, nec in frenis argenteis, aut sellis auro tectis: sed humilis aselli tergo sedens suppositis Apostolorum vestibus, quas ego de preciosioribus regionis fuisse non credo. Sed quid fuit quod processionem habere voluit, qui mox futuram nouerat passionem? Forte vt amarior esset passio, quam processio præcessisset. Ab eodem enim populo, in eodem loco & ipso tempore paucissimis diebus interpositis primò cum tāto triūpho susceptus, postea crucifixus est. O quàm dissimile est, Tolle tolle crucifige eū: &, Benedictus qui venit in nomine domini, osanna in excelsis! Quàm dissimile, Rex Israël: &, Nō habemus regem nisi Cæsarem! Quàm dissimiles rami virentes & crux, flores & spinæ! Cui prius sternebantur vestimenta aliena, ecce suis exuitur, & sors mittitur super ea. Væ tibi amaritudo peccatorum nostrorum, propter quæ soluenda tāta amaritudo necessaria est. Iam vero ad processionē accedēs tanquā quatuor ordines in ea mihi videor intueri: & fortassis in hac nostra processione hodie omnes poterūt inueniri. Præibāt enim aliqui, & viā parabāt. Ipsi sunt qui viam parant domino ad corda vestra, qui vos regunt, & dirigunt gressus vestros in viā pacis. Alij sequebantur, & hi sunt

Luc. 24.

E qui propriæ inscientiæ conscij deuotè sequuntur, & adhærent semper vestigiis præcedentium. Erant quoque discipuli tanquam domestici lateri eius adhærentes. Ipsi sunt qui optimam partem elegerunt, qui in claustro soli deo viuūt, semper deo adhærentes, & eius placitum considerantes. Ipsum quoque iumentum cui insidebat, non defuit, quod designat duros corde, & animos quodammodo bestiales. Verùm non fuit animaliū ibi huiusmodi copiosior multitudo: nec oportuit. Tales enim magis oneri sunt quàm honori, nec propter eos processio valde gloriosior est. Huiusmodi nanque cantare non norunt, sed male sonoros dant rugitus. Ipsi sunt qui virga semper & calcaribus egent. Attamen nec ipsos relinquit dominus, dum disciplinam ferre voluerint. His enim dicitur: Seruite domino in timore, & apprehendite disciplinā, nequando irascatur dominus, & pereatis de via iusta. Postquam enim iumentum hoc disciplinam ferre noluerit: quid restat nisi vt abiiciat eū dominus cum indignatione quadā, & protinus exeat à via, currēs ad spinas & tribulos, à quibus suffocatur verbum dei, qui sunt diuitiæ huius mūdi, & voluptates carnis? Sed si qui tales sunt hic, quibus grauis sit ordo, & omnia onerosa, quos pungi frequenter oporteat & vrgeri: obsecramus eos vt studeant de iumētis, si fortè queāt, in homines commutari, & cōputari inter eos, vt aut de pręcedentibus, aut de adhærentibus & collateralibus, aut de sequen-

Psal. 2.

F tibus sint. Quod si non faciunt, obsecro vt vel in eo quod sunt permaneāt, & patienter interim ferāt quæ salubria sunt, etsi minus suauia, donec complaceat domino respicere humilitatem eorū, & in melius aliquid eos promouere. Vultis autem vt aliquatenus consolemur iumentum nostrū? Scimus equidem quia cantare non nouit. Neq; enim de eis est qui dicere possit: Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Attamē vnum est, quòd nemini cęterorum tam prope est dominus. Nam nec ipsi qui hinc inde adhærent, tam prope eum habēt, vt iumētum cui insidet. Et audi hoc ipsum à propheta. Prope est dominus his qui tribulato sunt corde. Nam & mater quem ægrotantem nouit filium, magis fouet, & sæpius amplectitur eum. Nemo igitur indignetur, nemo contemnat, dū voluerit esse Christi iumētum. Etenim qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, illum grauiter offendit, qui eos tanquam mater gremio suæ fouet misericordiæ, donec roborentur. Vnde & morum infirmitates patientissimè ferēdas beatus Benedictus admonuit. Quatuor ergo sunt genera in processione domini. Boni prudentes, & boni simplices, hi sunt qui præeunt, & qui sequuntur. Bonos autem addidi, quia prudentes nō boni iniqui sunt, iuxta illud: Sapientes sunt vt faciant mala. & simplices non boni stulti sunt. In processione autē domini nec iniquus locum habet, nec stultus. Porrò qui adhærēt ei, contemplatiui sunt.

Psal. 118.

Psal. 33.

Hier. 4.

G Qui portant eũ,& onerantur eo: ipsi sunt duri corde,& parũ deuoti. Sed ecce omnes sunt in processione domini:& nemo ex ipsis faciem eius videt. Nam qui præcedunt, occupati sunt in paranda via, sollicitι circa peccata & tentationes aliorum. Qui sequuntur, ipsi omnino faciem eius videre non possunt: sed sicut Moysi dictum est, posteriora eius vident. Iumẽtum cui insidet, nunquam ad videndum leuat oculos:sed pronum est semper in terram. Qui verò adhærent ipsi, aliquãdo videre possunt, sed raptim,& nõ continuè nec plenè dum adhuc sunt in via. Attamen quantum ad alios, ipsi magis facie ad faciem eum vident: iuxta quod vere de Moyse scriptum est, quia cæteris quidẽ prophetis per visiones & somnia, Moysi verò facie ad faciem loquebatur. Quantũ ad plenã sanè visionẽ, nec ipse Moyses dum viueret in hoc mũdo, impetrare potuit faciei ipsius visionẽ: quia sicut ipse ait, Nõ videbit me homo,& viuet. Non videbor, inquit, in hac vita: non videbit quis faciem meam in hac via,& in processione ista. Ipse itaque magna pietate sua donet nobis sic in eius processione perseuerare dum viuimus, vt in magna illa processione, qua cum suis omnibus à patre suscipiendus est, & traditurus regnum deo & patri, sanctã ciuitatem ingredi mereamur, cum eo qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Exod.33.

De quinque diebus, processionis, refectionis, passionis, requietionis, resurrectionis. Sermo III.

H

Vnde supra.

CVM vniuersa fecerit deus in numero, pondere, & mensura: specialius tamen ea tempora quibus in terris visus est,& cum hominibus conuersatus est, quæcũque in eis operatus, locutus, aut passus est, ita disposuit, vt ne minimũ quidem momentum, ne vnum iota à sacramento vacauerit, aut præterierit sine mysterio. Euidentius tamen quatuor proximos dies, & ipsum quem hodie colimus, illustrauit, diem processionis, diem refectionis, passionis, requietionis, & resurrectionis suæ. Notabiles admodum dies, & inter cæteros insignes magis. Prima siquidem die gloriam suscipere dignatus est humanam: & cum ingenti quodam tripudio, & exultatione vniuersæ terræ Hierosolymam non propriis (vt hactenus consueuerat) pedibus, sed iumento vectus intrare. Et hæc quidem præparatio ad passionẽ fuit, excitata hinc maximè inuidia sacerdotum. Sanè venturas aliquando turbas vt raperent,& eum regem facerẽt, fugiens legitur declinasse. Nunc verò etiam non quæsitus affuit, vt tanquam rex Israël susciperetur & prædicaretur ab eis: quinetiam in hæc ipsa præconia eorum (quod dubium non est) animos excitauit. Sic nimirũ & de passione aduertere est. Exit quãdoque & abscondit se ab eis, scilicet Iudæis: nec volebat iam ambulare palam in Iudæa: quia quærebant eum interficere. Sciens

I autem quòd venerit hora eius: tanquam potestatem habẽs, spontaneus ipse se obtulit passioni. Decebat nempe pontificem nostrum tentari per omnia pro similitudine absque peccato, vt tanquam verus homo & prospera hominum & aduersa opportune vitaret, opportune susciperet, & vtrarumq; rerum in seipso nobis salutare præberet exemplum. Vt enim temperãtiæ est præconia populi & seculi huius prospera declinare: sic interdum iustitiæ est, certa quidem dispensatione admittere ea. Persecutio quoque & temporalis omnis aduersitas pro loco & tempore prudenter aliquando fugienda erit: cum autem necesse fuerit, viriliter toleranda. Et in his quidem duobus (prosperitatem & aduersitatem loquor) humana omnis vita versatur. Nihilo minus autẽ in illis quatuor notissimis vtique speciebus virtus vniuersa cõsistit. Ita ergo omnem virtutem implere decuit eum in quo plenius habitabat omnis plenitudo virtutis, vt notũ fieret omnibus, quia is sciret maxime abundare, sciret & penuriam pati. Nõ enim dei sapientia de his erat, quos occidere prosperitas sua, non dei virtus de his quos perdere posset auersio. Vtrũque enim scriptum est, quòd prosperitas, non tamen omnium, sed stultorum, occidat illos: auersio vtique non quorumlibet, sed paruulorum, perdat illos. Quàm modeste tamen hanc ipsam videtur gloriam suscepisse ad triumphalem occursum in asino veniens, non in curribus aut in equis? Et dicebat: Si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia dominus his opus habet.

Prouer.1.

Matth.21.

Opus magnum, opus salutis. Nempe homines & iumẽta saluos facere venerat: multiplicans misericordiam suam deus. **K** Initia nostræ conuersionis fouet ista dignatio, vt primum ex ancilla filium generemus. Solutus est ad mandatum domini qui antea tenebatur aut non valens aut non volens benefacere, aut vtroque fortius vinculo alligatus, nec volẽs scilicet nec valens. Non nouit interim purius in domino gratulari: persuasum tenet placere ei quod agit, & consolatur in eo ꝙ sibi eum quodammodo se facere reputet debitorem: sæpius memorans quia dominus his opus habet. Nam processu temporis in eo magis afficietur vt suo sollicetur debito, & timeat ne forte tãtis beneficiis inueniatur ingratus: dicẽs, quia seruus inutilis sum,& bonorum meorum non eges. At hæc quidem verax affectio & fidelis: hic filius liberæ, cũ quo ancillæ filius heres esse non possit. Ita ergo in hac processione. Cæterum ante passionẽ affectuosius paterfamilias refectionem suis curauit domesticis exhibere: & in hoc quoque apparuit benignitas & humanitas saluatoris. Cũ enim dilexisset suos, in finem dilexit eos,& dicebat: Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum antequã patiar. Oportebat enim. Expetierat eos satanas vt cribraret sicut triticum: opus erat præuenire refectionem. Deniq; qui refecti paulo minus defecerunt, quid ieiuni fecissent? Hinc fuit quòd nõ modò corpora, sed etiam corda refecit, & ea quàm maximè. Neque enim corporalis passio, sed tentatio spiritualis instabat, quòd **L** singulariter ille futurus esset donec transiret. Ea nimirum hostia sicut sola prodesse potuit, sic sola suffecit: nec Christum decuit simul & Petrum aut Iacobũ vel Ioannem pro salute hominum pati. Crucifixi tamen fuere cũ eo alij duo, sed duo nequam: de quibus nulla prorsus suspicio posset haberi tanquam ex eis minus efficax sacrificiũ suppleretur. Quibus ergo panibꝰ in cœna refecit Apostolos? Vt ego arbitror, quinque. Meus, inquit, cibus est, vt faciam volũtatem patris mei. Cibus vtique, sed cibus cordis. Quid enim æquè cõfirmat & cor roborat humanum, quid ita in omni necessitate confortat & sustentat, vt diuinæ voluntatis executio, velut iñ quendam animæ ventrem, consciẽtiam scilicet eius, ingesta? Sic & sermonem diuinæ exhortationis,& promissionum eius consolationem, & orantiũ lachrymas, panes cordis esse solus ille ignorat, cuius iam aruit cor pro eo quòd suum ipsius panẽ comedere sit oblitus. Super omnia autem caro domini verè est cibus,& cibus vitę, panis de cœlo viuus. Nullum ex his in hac tam solenni cœna domini defuisse reperies, si diligenter aduertas. Recumbentibus adhuc discipulis surgit à cœna: præcingitur linteo: aquam ponit in peluim: discipulorum pedes abluit & extergit. Non est voluntas carnis & sanguinis hæc, sed voluntas patris,& sanctificatio nostra. Deniq; si nõ lauero te (ait dominus ad Petrum obnixius repugnantẽ) **M** non habebis partem mecum. Scimus autem quis dixit, Eum qui venit ad me, non eiiciam foras: quia descẽdi de cœlo, nõ vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Opportune autem,& vtique more suo, post exemplum operis, exhortationem sermonis adiunxit. Inter loquendum quoque (nã copiosissimus extitit sermo) multis eos promissionibus propter instantem maximè passionem resouere & refocillare curauit: de resurrectione sua: de aduentu paracleti: de eorum confirmatione,& aliquando assumptione ad seipsum. Nec multo post vẽtum est ad orationem, & vsq; tertiò factus in agonia orabat. Vbi quidem non solis oculis, sed quasi mẽbris omnibus fleuisse videtur: vt totum corpus eius, quod est ecclesia, totius lachrymis corporis purgaretur. Nã de sacramẽto quidem corporis & sanguinis sui nemo est qui nesciat hanc quoque tantam & tam singularem alimoniam ea primùm die exhibitam, ea die cõmendatam & mandatam deinceps frequentari. Ex hoc iam dies sequitur passionis. In qua nimirum sicut totum hominem saluum fecit, sic de toto se fecit hostiam salutarem: corpus exponens tantis suppliciis & iniuriis: animum verò geminæ cuiusdã humanissimæ cõpassionis affectui: hinc quidem super mœrore inconsolabili sanctarum fœminarũ, inde super desperatione,& dispersione discipulorum. In his quatuor crux dominica fuit: & hæc omnia propter nos passus est, qui tanta charitate compassus est nobis. Veruntamẽ quę de ipso erant, finem habuere, sicut ipse

Luc.22.

Ioan.4.

Ioan.13.

Ioan.6.

A ipse lamentantibus mulieribus ait. Finem vtique celerrimũ & celeberrimum, primò quidem requiem, deinde resurrectionem. Nos quoque si festinamus in illam ingredi requiẽ, per multas tribulationes nobis (si meminerimus) transeundũ est. Et prius quidem donec sumus in tribulatione, magnum nobis videtur aspirare ad requiem: tanquam nihil simus amplius desideraturi. Verũ non erit nobis requies, ne in requie quidem ipsa, à desiderio gloriæ, à desiderio resurrectionis. Amodo (inquit) iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. A labore ergo requiescunt, qui in domino moriuntur, sed non requiescũt interim à clamore. Denique sub throno dei clamant animæ occisorum: quia etsi nihil habeant quod molestet: nondum tamen totum habet quod delectet, donec requiem resurrectio, donec sabbatum pascha sequatur.

Feria quarta hebdomadæ pœnosæ, de passione domini Sermo.

VIGILATE animo fratres: ne infructuosè vos huius temporis sacramenta pertranseant. Copiosa est benedictio: date receptacula munda: deuotas animas, sensus vigiles, affectus sobrios, puras conscientias exhibete tantis charismatibus gratiarum. Nimirum admonet vos sollicitudinis huius non modò specialis ipsa conuersatio quam professi estis: sed & generalis ecclesiæ obseruatio, cuius filij estis. Vni- B uersi siquidem Christiani sacra hac septimana, aut pre solito, aut præter solitum pietatem colunt, modestiam exhibent, humilitatem sectantur, induunt grauitatem, vt Christo patienti quodammodo compati videantur. Quis enim tam irreligiosus qui non compungatur? quis tam insolens, vt non humilietur? quis tam iracundus vt non indulgeat? quis tam deliciosus vt non abstineat? quis tam flagitiosus vt non contineat? quis tam malitiosus, vt non pœniteat his diebus? Meritò quidem. Nempe adest passio domini vsque hodie terram mouens, petras scindens, aperiens monumenta. propè est etiam resurrectio eius: in qua solennitatem celebrabitis altissimo domino: vtinam vsque in altissima quæ fecit magnalia alacritate & auiditate spiritus subeuntes. Nihil in mũdo poterat melius fieri, quàm quod factum est à domino his diebus. Nihil mundo poterat melius vel vtilius commẽdari, quàm vt ritu perpetuo celebret & singulis annis memoriale eius in desiderio animæ, & memoriam abundantiæ suauitatis suæ eructet. Vtrunque autem propter nos, quòd in vtroque nobis salutis fructus, in vtroque vita spiritus nostri. Mirabilis passio tua domine Iesu, quæ passiones omnium nostrum propulsauit: propitiata est omnibus iniquitatibus nostris, & nulli vnquam pesti nostræ inuenitur inefficax. Quid enim tã ad mortem, quod non tua morte saluetur? In hac igitur passione fratres tria specialiter conuenit intueri: opus, modum, C causam. Nam in opere quidem patiẽtia, in modo humilitas, in causa charitas commendatur. Patientia autem singularis, quòd videlicet cum supra dorsum eius fabricarent peccatores, cum sic extenderetur in ligno, vt dinumerarẽtur omnia ossa eius: cum fortissimum illud propugnaculum, quod custodit Israël, vndique foraretur, cum foderẽtur manus & pedes: sicut agnus ad occisionem ductus sit, & tanquam ouis coram tondente, non aperuit os suum, non aduersus patrem murmurans à quo missus fuerat: non aduersus humanum genus, pro quo quæ nõ rapuit exoluebat: non denique vel contra populum ipsum peculiarem sibi, à quo pro tantis beneficiis tãta mala recipiebat. Plectũtur aliqui pro peccatis suis, & humiliter sustinent: hoc ipsum tamen eis ad patientiam reputatur. Flagellantur alij non tam purgandi quàm probandi coronãdiq; & maior in eis patientia comprobatur & cõmendatur. Quomodo nõ maxima censeatur in Christo, qui in funiculo hæreditatis suæ, ab his quibus specialiter aduenerat saluator, crudelissima morte mulctabatur sicut fur, nullũ omnino peccatũ, nec actu proprio, nec cõtractu, sed nec in quo crescere posset habens? Nimirum in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, nõ vmbraticè, sed corporaliter: in quo deus est mundũ reconcilians sibi, non figuratiue, sed substantialiter: qui denique plenus est gratiæ & veritatis, non cooperatiue, sed personaliter, vt faciat opus suum. Alienum est opus eius ab eo (Esaias loquitur) quia & opus suũ fuit, quod *Esa. 28.* dedit ei pater vt faceret: & alienum ab eo, vt talis talia sustineret. D Ita ergo habes in opere patientiam. Nam modum ipsum si diligẽter attendas, non modò mitem, sed & humilem corde cognosces. Nempe in humilitate iudicium eius sublatum est, cum nec ad tantas blasphemias, nec ad falsissima quę sibi obiiciebãtur crimina respõderet. Vidimus, inquit, eum, & non erat ei aspectus, nõ speciosum forma præ filiis hominum, sed opprobriũ hominum, & tanquam leprosum: nouissimum virorum, plane virum dolorũ, à deo percussum & humiliatum: ita vt nulla esset ei species neque decor. O nouissimum & altissimum, ô humilem & sublimem, ô opprobrium hominum, & gloriam angelorũ. Nemo illo sublimior, nemo humilior. Denique sputis illitus est, opprobriis saturatus est, morte turpissima cõdemnatus est, cum sceleratis deputatus est. Nihilne merebitur vel ista humilitas, quę hũc habet modum, imò quę tam est vltra modum? Sicut est patiẽtia singularis, sic & humilitas admirabilis, vtraque sine exemplo. Vtràque tamen magnifice causa ipsa commendat. nimirũ charitas est. Propter nimiam quidem charitatem suam, qua dilexit nos deus, vt seruum redimeret, nec pater filio, nec sibi filius ipse pepercit. Verè nimiam, quia & mensuram excedit, modum superat, planè supereminẽs vniuersis. Maiorem, inquit, charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. *Ioan. 15.* Tu maiorem habuisti domine, ponens eam etiam pro inimicis. Cũ enim adhuc inimici essemus, per E mortem tuam & tibi reconciliati sumus, & patri. Quęnam alia videbitur esse vel fuisse vel fore huic similis charitati? Vix pro iusto quis moritur: tu pro impiis passus es: moriens propter delicta nostra, qui venisti iustificare gratis peccatores, seruos facere fratres, captiuos cohæredes, exules reges. Nec sanè aliud aliquid patientiam hanc & humilitatem æquè illustrat, quàm quòd tradidit in morte animam suam, & peccata multorum tulit: etiam pro transgressoribus rogans, vt non perirent. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus. Quia enim voluit, oblatus est. Non modò voluit & oblatus est, sed quia voluit. Solus nimirum potestatem habuit ponendi animam suam: nemo eam abstulit ab eo. *Ioan. 19.* Vltro, cũ accepisset acetum, dixit: Consummatum est. Nihil restat implendum: iam non est quod expectem. Et inclinato capite (factus obediens vsque ad mortem) tradidit spiritum. Quis tam facilè quando vult dormit? Magna quidem infirmitas mori: sed planè sic mori, virtus immensa. Nempe quod infirmum est dei, fortius est hominib'. Potest humana vesania sibiipsi in mortem sceleratas iniicere manus, sed non hoc est ponere animã suam: vrgere eam magis, & violẽter abrumpere quàm ad nutum ponere est. Tibi impie Iuda misera planè facultas fuit non ponendi animam, sed pendendi: nec tradente te, sed trahente laqueo nequissimus ille spiritus tuus exiuit, non emissus à te, sed amissus. Solus in mortem tradidit animam suam, F qui solus virtute propria regressus est ad vitã. Solus potestatem habuit ponendi, qui solus facultatem æquè habuit liberam resumendi, imperium habens vitæ & mortis. Digna ergo charitas tam inæstimabilis, humilitas tam admirabilis, patiẽtia tam insuperabilis. Digna planè tam sancta tam immaculata hostia, tam acceptabilis. Dignus est agnus qui occisus est, accipere fortitudinem, facere ad quod venit, tollere peccata mũdi. Ego autem dico peccatum triplex quod inualuit super terram. Putatis quòd dicere velim concupiscentiam carnis, & cõcupiscentiam oculorum, & superbiã vitæ? Funiculus triplex est, qui difficilè rumpitur: propterea multi trahunt, imò trahũtur hoc funiculo vanitatis, sed prior ille ternarius non immerito preualet in electis. Quomodo enim nõ illius patientiæ recordatio omnem arceat voluptatem? quomodo non illius humilitatis consideratio superbiam vitæ prorsus extundat? Nam charitas illa planè digna cuius meditatio sic mentem occupet, sic totam sibi vendicet animam, vt omnino vitium curiositatis exufflet. Fortis igitur cõtra hæc passio saluatoris. Sed aliud ego triplex æquè peccatũ quemadmodũ virtus crucis expugnat, dicere cogitaui, & id fortè vtilius audiatur. Primum quidem originale, secundũ personale dixerim, tertium singulare. Et originale quidẽ maximũ illud delictum vocatur, quod à primo Adam cõtrahimus, in quo peccauim' omnes, pro quo morimur vniuersi. Maximũ

G planè, quod sic totum non modò genus humanũ, sed & quęlibet ipsius generis occupat, vt non sit qui euadat, nõ sit vsq; ad vnum. A primo homine vsque ad nouissimũ protẽditur: & in singulis quoque à planta pedis vsque ad verticẽ diffunditur hoc venenum. Sed & aliter nihilo minus in vniuersam dilatatur ætatem, ab ea scilicet die qua sua quemq; concipit, vsque ad eam qua cõmunis eum recipit mater. Alioquin vnde graue iugum super omnes & totos filios Adam, idq; à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diẽ sepulturę in matrem omnium? In sordibus generamur, in tenebris confouemur, in doloribus parturimur. Ante exitũ miseras oneramus matres, in exitu more vipereo laceramus: mirum ꝙ non ipsi pariter laceramur. Primam vocem plorationis edimus, meritò quidem, vtpote vallem plorationis ingressi, vt nobis illud sancti Iob ex omni parte possit aptari: Homo natus de muliere, breui viuẽs tẽpore, repletur multis miseriis. Quàm verum verbum hoc sit, non nos verba docuere, sed verbera. Homo (inquit) natus de muliere, nihil abiectius. Et ne fortè ex ipsa sibi voluptate corporeorum sensuum, quam de sensibilibus hauriat, blandiatur: in ipso statim introitu de exitu quoq; terribiliter admonetur, cum dicitur, breui viuens tẽpore. Ac ne spaciolum illud quod inter ingressum & egressum relinquitur, sibi liberum putet, repletur, ait, multis miseriis. Multis & multiplicibus (inquã) miseriis corporis, miseriis cordis, miseriis cum dormit, miseriis dum vigilat, mise-H riis quaquauersum se vertat. Nimirum ipse quoque natus ex virgine, imò factus ex muliere (sed benedicta in mulieribus) qui loquitur ad matrem, Mulier, ecce filius tuus: etiam breui viuens tempore super terram: & nihilo minus multis est repletus miseriis, in illa breuitate appetitus insidiis, interrogatus contumeliis, pulsatus iniuriis, vexatus suppliciis, conuiciis lacessitus. Túne hãc sufficere dubites obedientiã, quæ reatum omnem primæ præuaricationis absoluat? imò verò non sicut delictum, ita & donum. Nam peccatum ex vno in cõdemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Et graue quidem omnino delictum illud originale, quod non solùm personam infecit, sed & naturam. Personale tamẽ cuique grauius est, cum iam laxatis habenis exhibemus vndique mẽbra nostra arma iniquitatis peccato: non modò iam alieno, sed & proprio crimine compediti. Singulare verò est grauissimũ, quod commissum est in dominum maiestatis, cum viri impij virum iustum iniuste occiderunt: & sacrilegas manus in ipsum dei filium iniecerunt crudelissimi homicidæ: imò (si fas est dicere) etiã deicidæ. Quid duo præcedentia ad tertium? Ad hoc expalluit & expauit tota machina mundialis, & penè in antiquũ chaos sunt omnia reuoluta. Ponamus aliquem de regni principibus terram regiam I populasse in vastitate hostili: ponamus alium, qui cum esset de conuiuio & consilio regis, vnicum eius filium proditoriis manibus suffocasse. Nunquid non primus respectu secundi innocens videbitur & immunis? Sic est omne peccatũ quantum ad hoc peccatum: & tamen hoc peccatum in se pertulit, qui seipsum fecit peccatũ, vt de peccato damnaret peccatũ. Per hoc enim omne peccatum tam originale quàm personale deletum est, & ipsum quoque singulare eliminatũ est per seipsum. Argumentũ mihi est à maximo, quòd duo minora sunt explosa. Et ecce argumentum. Peccatum multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit vt non perirent: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciũt. Volat irreuocabile verbum tuum domine, nec reuertetur ad te vacuũ: sed faciet ad quod misisti. Vide nunc opera domini, quæ posuit prodigia super terram. Flagellis cæsus est, spinis coronatus, clauis confossus, affixus patibulo, opprobriis saturatus: omniũ tamẽ dolorũ immemor, Ignosce, ait, illis. Hinc multæ miserię corporis, hinc multæ misericordiæ cordis, hinc dolores, hinc miserationes, hinc oleũ exultationis, hinc sanguinis guttæ decurrentis in terram. Misericordiæ domini multæ, sed & miseriæ domini multæ. Vincéntne miseriæ misericordias, an misericordiæ miserias superabunt? Vincant misericordiæ tuæ antiquæ domine, vincat sapiẽtia malitiam. Magna enim illorum iniquitas, sed nunquid non maior pietas tua domine? Multũ per omnẽ modum. Nunquid redditur pro bono malum, ait, quia foderunt foueam animæ meæ? Planè foderunt impatiẽtiæ foueã, occasiones indignationis plurimas & permaximas K ministrantes. Sed quid horum fouea ad abyssum mansuetudinis tuæ? Retribuentes mala pro bonis foueam foderũt, sed charitas non irritatur, non præcipitatur, nunquam excidit, non in foueam ruit, & pro retributis malis cumulat bona. Absit vt muscæ morituræ exterminent suauitatem vnguẽti, quod de tuo corpore fluit: quia apud sinũ tuũ misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Muscæ morituræ miseriæ sunt, muscę morituræ blasphemiæ sunt, muscæ morituræ insultationes sunt, quas tibi reddit generatio praua & exasperans. Tu autem quid? In ipsa eleuatione manuũ tuarum, cum iam sacrificium matutinum in holocaustum vespertinũ transiret: in ipsa inquam virtute incensi, quod cœlos ascendebat, terram operiebat, inferos respergebat, exaudiendus pro reuerentia tua clamas: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciũt. O quàm multus es ad ignoscendũ, ô quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine. O quàm longè cogitationes tuę à cogitationibus nostris. O ꝗ̃ firmata est etiam super impios misericordia tua. Mira res. Ille clamat, Ignosce: Iudæi, Crucifige. Molliti sunt sermones eius super oleũ, & isti sunt iacula. O charitas patiens, sed & compatiens. Charitas patiens est, sufficit. Charitas benigna est, cumulus est. Noli vinci a malo charitas abundans, sed vince in bono malum. Superabundans est. Non enim sola patientia, sed & benignitas dei ad pœnitentiam Iudæos adduxit: quia benigna charitas L etiam quos tolerat amat, & amat tam ardenter. Patiens charitas dissimulat, expectat, sustinet delinquẽtem: sed benigna trahit, adducit, conuerti facit ab errore viæ suæ: denique cooperit multitudinem peccatorum. O Iudęi, lapides estis, sed lapidem percutitis molliorem, de quo resonat tinnitus pietatis, & ebullit oleum charitatis. Quomodo potabis domine desiderantes te torrente voluptatis tuę, qui sic perfundis crucifigentes te oleo misericordiæ tuæ? Patet igitur quia hæc passio potentissima est ad exhaurienda omnium genera peccatorum. Sed quis scit si data est mihi? Mihi data est, quia alteri dari non potuit. Nunquid angelo? Sed ille nõ eguit. Nunquid diabolo? Sed ille non resurgit. Denique non in similitudinem angelorum (absit autem vt in similitudinem dæmonum) sed in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens. Filius erat, & factus est tanquam seruus. Non solùm formam serui accepit, vt subesset: sed etiam mali serui, vt vapularet: & serui peccati, vt pœnam solueret, cum culpam nõ haberet. In similitudinem (inquit) hominum, non hominis: quia primus homo nec in carne peccati, nec in similitudine carnis peccati creatus est. Christus enim in vniuersali hominũ miseria pressius & profundius se immersit, ne subtilis ille diaboli oculus magnum hoc pietatis deprehenderet sacramentum. Ideo habitu & omni habitu inuentus est vt homo: M nec in eo quantum ad naturæ debitũ signum aliquod singularitatis apparuit. Quia enim ita inuẽtus est, ideo crucifixus. Paucis autẽ reuelauit seipsum, vt essent qui crederẽt: reliquis autẽ abscõditus est: quia si cognouissent, nũquam dominum gloriæ crucifixissent. Ad hoc etiam illi singulari peccato ignorantiam copulauit, vt sub aliqua iustitiæ vmbra ignorantibus posset ignosci. Duo autem nobis in hæreditatem reliquerat ille vetustus Adam qui fugit à facie dei, laborem videlicet, & dolorem: laborem in actione, dolorem in passione. Non hoc ipse audierat in paradiso, quem acceperat vt operaretur, & custodiret illum. Operaretur delectabiliter, custodiret fideliter & sibi & posteris suis. Christus domin' laborem & dolorẽ considerauit, vt traderet eos in manus suas: imò se magis in manus eorũ, infixus in limo profundi: & intrauerunt aquæ istæ vsque ad animam eius. Vide (ad patrem inquit) humilitatem meam, & laborẽ meum: quia pauper ego sum, & in laboribus à iuuentute mea. Laborauit sustinẽs, manus eius in laboribus seruierunt. De dolore vide quid dixerit: O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte si est dolor sicut dolor meus. Verè languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit, vir dolorum, pauper & dolens, tentatus per omnia absque peccato. Et in vita passiuam habuit actionem, & in morte passionem actiuam sustinuit, dum salutẽ operaretur in medio terræ. Proinde memor

ero

Iob.14. Ioan.19. Lucæ 23. Hiere.18. 1.Cor.2. Psal.87. Thren.1. Esa.53.

A ero quandiu fuero, laborum illorum quos pertulit in prædicando, fatigationũ in discurrendo, tentationum in ieiunando, vigiliarum in orando, lachrymarum in compatiẽdo. Recordabor etiam dolorum eius, cõuiciorum, sputorum, colaphorum, subsannationũ, exprobrationum, clauorũ, horúmq; similium, quæ per eum & super eũ abundantius transierunt. Facit ergo mihi fortitudo, facit similitudo, sed si accesserit, etiã imitatio, vt sequar vestigia eius. Alioquin etiam exquiretur à me sanguis iustus qui effusus est super terram, nec immunis ero ab illo tam singulari scelere Iudæorum: quòd videlicet tantæ charitati ingratus fuerim: quòd spiritui gratiæ contumeliam fecerim: quòd sanguinem testamẽti pollutum duxerim: quòd conculcauerim filium dei. Sunt plerique qui laborem & dolorẽ patiuntur: sed necessitas in causa est, non voluntas: & hi non sunt cõformes imaginis filij dei. Sunt qui ex voluntate sustinent, sed non est eis sors neque pars in sermone isto. Vigilat tota nocte luxuriosus, non solùm patienter, sed & libenter, vt suam expleat voluptatẽ: vigilat raptor vestitus ferro, vt diripiat prędam: vigilat fur, vt domum perfodiat alienam. Sed hi omnes & horum similes longè sunt à labore & dolore quem cõsiderat dominus. Homines autem bonæ volũtatis, qui Christiana volũtate diuitias paupertate commutarunt, vel etiam non habitas tanquam habitas contempserunt, relinquentes omnia propter ipsum, sicut & ipse B reliquit omnia propter ipsos, sequuntur eũ quocũque ierit. Huiusmodi autem imitatio validissimum argumẽtum mihi est, quòd passio saluatoris, & similitudo humanitatis in meã transeunt vtilitatẽ. Hic enim sapor, hic fructus est & laboris & doloris. Vide ergo quàm magnificauerit facere tecum illa maiestas. De omnib' quæ in cœlo & sub cœlo sunt, dixit, & facta sunt. Et quid facilius dictu? Sed nunquid solo verbo factum est, cum te quẽ fecerat, refecit? Triginta & tribus annis super terram visus, & cum hominibus cõuersatus, etiam habuit in factis calumniatores, in dictis insultatores, non habens vbi caput suum reclinaret. Quare hoc? Quia verbum à sua subtilitate descẽderat, & grossius acceperat indumentũ. Nam caro factũ fuerat, & ideo grossiori & morosiori opere vtebatur. Sicut autẽ cogitatio vestit sibi vocem corpoream absque sui diminutione vel ante vocẽ vel post vocem: sic filius dei assumpsit carnem, non commixtionem passus neque diminutionem, nec ante carnẽ, nec post carnẽ. Apud patrem inuisibilis, sed hic manus nostræ tractauerunt de verbo vitę: & quod erat ab initio, vidimus oculis nostris. Hoc autẽ verbum quia carnem purissimam & animam sanctissimã vnierat sibi, liberè moderabatur actiones corporis sui, tum quia sapientia & iustitia erat: tum quia nullam habebat prorsus legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ. Meum verbum nec sapientia nec iustitia est, sed tamen vtriusque ca C pax, & possunt ei hæc abesse & adesse: abesse autẽ facilius. Familiare enim magis iã nobis est carnis nostræ seruire vitiis, quàm actiones & passiones eius ordinare: pro eo q omnis ætas ab adolescentia prona est in malum, inter flagella quoq; & gladios, etiam sub discrimine mortis ad suas ambiẽs voluptates. Felix, cuius cogitatio, hoc est verbum nostrum, omnes actiones suas ad iustitiam dirigit, vt & intentio sana sit, & operatio recta. Felix, qui passiones corporis sui propter iustitiam ordinat, vt quicquid patitur, propter dei filium patiatur: quatenus & à corde tollatur murmuratio, & in ore versetur gratiarum actio, & vox laudis. Qui sic extulit se: iste tollit grabatum suum, & vadit in domum suam. Grabatum nostrum corpus est, in quo prius languidi iacebamus, seruientes desideriis & concupiscentiis nostris. Nunc portamus illud, cum spiritui obedire cogimus: & mortuum nostrum portamus: quia corpus mortuum est propter peccatum. Ambulamus tamẽ, non currimus: quia corpus quod corrũpitur, aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitãtem. Ambulamus etiam in domum nostram. In quã domum? In matrem omnium, quia sepulchra eorum domus illorum in æternum: Vel potius in domũ nostram, quam habemus ex deo nõ manu factam, æternã in cœlis. Qui sub hoc onere ambulamus, posito eo quid putatis quò curremꝰ? quo modo volabimus? Planè super pennas ventorum. Amplexatus est nos dominus Iesus per laborem & dolorem nostrum.

Amplectamur eum nos quoq; vicariis quibusdam amplexibus propter iustitiam, & iustitiã suam, actiones ad iustitiam dirigendo, passiones propter iustitiam sustinendo. Dicamus quoque cum spõsa: Tenui eum, nec dimittã. Dicamus etiam cum patriarcha: Non dimittã te, nisi benedixeris mihi. Quid enim iam superest nisi benedictio? Quid post amplexũ, nisi osculum restat? Si sic adhærerem deo, quomodo nõ iam clamare liberet: Osculetur me osculo oris sui? Ciba nos interim domine lachrymarum pane, & potum da nobis in lachrymis in mensura: donec perducas nos ad mẽsuram bonam & confertam & coagitatam, quam dabis in sinus nostros, qui es in sinu patris super omnia benedictus deus in secula. Amen.

D — *Gene. 32.* — *Canti. 1.*

In cœna domini, de baptismo, & de sacramento altaris, & ablutione pedum. Sermo.

HI SVNT dies quos obseruare debemus: dies pleni pietate & gratia, quibus etiã sceleratorũ hominũ mentes ad pœnitentiam prouocantur. Tanta siquidem est vis sacramentorum eorum quæ diebus istis recoluntur, vt possint ipsa quoque lapidea scindere corda, & pectus omne licet ferreum emollire sufficiant. Denique videmus vsque hodie ad passionem Christi non modò cœlestia compati, sed terram moueri, & petras scindi, & in confessionẽ peccatorum aperiri monumenta. At verò quoniam sic est in spiritualibus cibis, sicut & in corporalibus, vt in quibusdam statim præsto sit sapor, in aliquibus oporteat laborare: quæ manifesta sunt, nostro non indigent ministerio: quæ verò clausa sunt, diligentem volunt habere consideratorem. Neque enim tradit mater paruulo nucem integram, sed frangit eam, & nucleum porrigit. Sic & ego vobis, fratres charissimi, si possem, sacramenta quæ clausa sunt, aperire debueram: sed quia minus possum, rogemus vt vobis pariter & mihi mater sapientia frangat nuces istas, nuces inquam quas protulit sacerdotalis virga virtutis, quã emisit dominus ex Sion. Multa quidem sunt sacramenta, & scrutandis omnibus hora non sufficit. Fortassis etiam aliqui vestrum imbecilles sunt ad tanta simul capienda. De tribus itaque sacramẽtis quæ satis congrua sunt huic tempori, dicendũ erit quod dominus ipse donauerit. Sacramentum dicitur sacrum signum, siue sacrũ secretum. Multa siquidem fiunt propter se tantùm: alia verò propter alia designanda, & ipsa dicuntur signa, & sũt. Vt enim de vsualibus sumamus exemplum: datur annulus absolute propter annulũ, & nulla est significatio. datur ad inuestiẽdum de hęreditate aliqua, & signum est: ita vt iam dicere possit qui accipit: Annulus non valet quicquã, sed hæreditas est quam quærebam. In hunc itaque modum appropinquãs passioni dominus, de gratia sua inuestire curauit suos, vt inuisibilis gratia signo aliquo visibili præstaretur. Ad hæc instituta sunt omnia sacramenta, ad hæc eucharistię participatio, ad hęc pedum ablutio, ad hęc deniq; ipse baptismus initium sacramentorum omnium: in quo complãtamur similitudini mortis eius: vnde & trina mersio, tridui quod nunc celebrandum est, formã gerit. Sicut enim in exterioribus diuersa sunt signa, & vt cœpto immoremur exẽplo, variæ sunt inuestituræ secundũ ea de quibus inuestimur: verbi gratia, inuestitur canonicus per librum, abbas per baculum, episcopus per baculum & annulum simul: sicut inquã in huiusmodi rebus est, sic & diuisiones gratiarum diuersis sunt traditæ sacramentis. Quæ est gratia vnde per baptismum inuestimur? Vtique purgatio delictorum. Quis enim potest facere mundum de immundo conceptũ semine, nisi qui solus est mũdus, & in quẽ peccatum non cadit, deus? Huius quidẽ gratiæ sacramentum prius erat circuncisio, vt originalis rubiginem culpę quę manauerat à parentibus primis, cultellus eraderet: sed veniente domino, qui agnus est totus suauis & mitis, cuius iugum suaue est, & onus leue, optime satis mutatum est, vt inueteratam rubiginẽ cũ vnctione sancti spiritus aqua dilueret, & acerbitas illa cessaret. Sed forte quærat aliquis, & dicat: Si deletum est in baptismo quod contraximus à parentibus: cur adhuc manet cupiditatis fomes, & velut incentiuum quoddam peccati? Neque enim dubiũ quin à primis parentibus in nos traducta sit lex ista peccati. Omnes siquidẽ in peccatrice voluptate generamur: propterea licet inuiti, illicitos quosdam

E

F

G motus cōcupiſcentiarum & tanquam beſtiales ſentimus. Dixi vobis ſæpius, nec mente excidere debet, quoniam in caſu primi hominis cecidimus omnes. Cecidimus autē ſuper aceruum lapidum, & in luto: vnde nō ſolum inquinati, ſed etiam vulnerati & grauiter quaſſati ſumus. Lauari quidem citò poſſumus, ad ſanandum verò opus eſt curatione multa. Lauamur igitur in baptiſmo, quia deletur chirographum damnationis noſtræ: & gratia hęc nobis cōfertur, ne iam nobis concupiſcentia noceat, ſi tamen à conſenſu abſtineamus: atq; ita tanquam ſanies inueterati vlceris remouetur, dū tollitur dānatio & reſponſum mortis, quod prius inde manabat. Sed quis poterit tam efferos motus frangere? quis pruritum vlceris hui᷒ ferre queat? Cōfidite, quia & in hoc gratia ſubuenit, & vt ſecuri ſitis, ſacramenti dominici corporis & ſanguinis precioſi inueſtituram habetis. Duo enim illud ſacramentum operatur in nobis: vt videlicet & ſenſum minuat in minimis, & in grauiorib᷒ peccatis tollat omnino cōſenſum. Si quis veſtrum non tam ſæpe modò, nō tam acerbos ſentit iracundiæ motus, inuidię, luxuriæ, aut cęterorū huiuſmodi: gratias agat corpori & ſanguini domini, quoniā virtus ſacramenti operatur in eo, & gaudeat quòd peſſimum vlcus accedat ad ſanitatē. Sed tamē quid agimus ꝙ in hoc corpore peccati, & in hoc tēpore malo non poſſumus eſſe ſine peccato? Nunquid deſperabimus? Abſit. Si dixerimus (ait beatus Ioānes) quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis nō eſt. Si autē cōfeſsi fuerimus peccata noſtra, fidelis deus eſt qui remittat nobis peccata, & emūdet nos ab omni iniquitate. Nam vt de remiſsione quotidianorū minime dubitemus, habemus eius ſacramentū, pedum ablutionem. Quæris fortè vnde ſciam quòd ſacramētum ſit huius remiſsionis, maxime cū ipſe dominus promiſerit Petro dicēs: Quod ego facio, tu neſcis modo: ſcies autem poſtea: nihil autem de ſacramento locutus eſt: ſed tantùm Exemplum, inquit, dedi vobis, vt & vos ita faciatis. Verū multa habebat illis dicere, ſed tunc portare non poterant. Ideóque nec ex toto voluit eos anxios & ſuſpectos relinquere, nec dicere quod tunc non caperēt. Vis autem noſſe quia pro ſacramento illud eſt, non pro ſolo exemplo factum? Illud attende quod Petro dictum eſt: Si non lauero te, non habebis partē mecū. Aliquid igitur latet quod neceſſarium eſt ad ſalutem, quando ſine eo nec ipſe Petrus partem haberet in regno Chriſti & dei. Vide enim ſi nō expauerit Petrus ad tantæ comminationis terrificum verbum, ſi non agnouerit ſalutare eſſe myſteriū, cū reſpōdit: Domine nō tantū pedes meos, ſed & manus & caput. Et vnde ſcimus quia ad diluenda peccata quæ non ſunt ad mortem, & à quibus plenè cauere non poſſumus ante mortem, ablutio iſta pertineat? Ex eo planè, quòd offerenti manus & caput pariter ad abluendum, reſponſum eſt: Qui lotus eſt, nō indiget I niſi vt pedes lauet. Lotus eſt, qui grauia peccata nō habet, cuius caput, id eſt intentio, & manus, id eſt operatio & conuerſatio munda eſt: ſed pedes, qui ſunt animæ affectiones, dum in hoc puluere gradimur, ex toto mūdi eſſe nō poſſunt quin aliquando vanitati, aliquando voluptati aut curioſitati plus quàm oportet cedat animus vel ad horam. In multis enim offendimus omnes. Veruntamen nemo contemnat aut paruipendat. Impoſsibile eſt enim cum eis ſaluari, impoſsibile eſt ea dilui, niſi per Chriſtum Ieſum, & à Chriſto. Nemo inquā pernicioſa ſecuritate dormitet, declinans in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis, quoniam (vt audiuit Petrus ab ipſo) niſi lauerit ea Chriſtus, non habebimus partē cum eo. Nec ideo tamen pro eis neceſſe eſt nimis eſſe ſollicitos: ignoſcet facilè, imò & libenter, ſi tātummodo nos agnoſcamus. In huiuſmodi nanq; quaſi ineuitabilibus & neglīgētia culpabilis eſt, & timor immoderatus. Hinc eſt quòd in oratione quā ipſe conſtituit, quotidie pro peccatis illis voluit nos orare. Sicut enim de cōcupiſcentia diximus, ꝙ licet damnationē abſtulerit, quia iuxta Apoſtolum, nulla dānatio eſt his qui ſunt in Chriſto Ieſu: tamen ad humiliādos nos ipſam adhuc patitur viuere ī nobis, & grauiter affligere nos, vt ſentiamus quid nobis gratia præſtet, & ſemper ad illius auxilium recurramus: ſic & de minoribus iſtis peccatis pia diſpenſatione nobiſcū agitur, vt non penitus auferantur, ſed in illis nos erudiat deus, vt cum minima cauere non poſſumus, certi

1.Ioan.1. H *Ioan.13.* *Ibidem.* *Iaco.3.* *Rom.8.*

ſimus ꝙ non noſtris viribus maiora ſuperemus: ſempérq; timorati, & omnino ſolliciti ſimus quomodo eius gratiam nō amittam᷒, quā nobis tā multipliciter neceſſariā eſſe ſentim᷒. K

In die ſancto Paſchæ, de ſeptem ſignaculis quæ ſoluit agnus.

Sermo I.

VICIT leo de tribu Iuda. Vicit planè malitiā ſapiētia attingens à fine vſque ad finem fortiter, & ſuauiter vniuerſa diſponens: ſed pro me fortiter, ſuauiter mihi. Vicit Iudæorum blaſphemias in patibulo, fortem armatum alligauit in atrio, & de ipſo mortis imperio triūphauit. Vbi enim ſunt opprobria tua Iudæe? vbi ſūt fabulę vaſa captiuitatis? vbi eſt mors victoria tua? Confuſus eſt calumniator, raptor ſpoliatus eſt. Nouum genus potentiæ: hactenus victorioſa mors obſtupeſcit. Quid tu Iudæe? quid pridie ante crucē agitabas caput ſacrilegum? quid ſacrūm hominis Chriſti caput exagitabas opprobriis? Chriſtus, inquit, rex Iſraël deſcendat de cruce. O venenata lingua, verbum malitiæ, ſermo nequam. Non eſt hoc Caipha quod paulo ante dicebas, Expedit vt vnus moriatur homo pro populo, & nō tota gens pereat. At illud quia mendacium non erat, non loquebaris de proprio: non à temetipſo dicebas. Si rex Iſraël eſt, deſcēdat de cruce, hoc planè tuum eſt: magis autem eius qui mendax eſt ab initio. Quid enim conſequentiæ videtur habere, vt deſcendat ſi rex Iſraël eſt, & non magis aſcendat? Sic non meminiſti ſerpens antique, quàm confuſus abſceſſeris olim cum dicere præſumpſiſſes: Mitte te deorſum: &, Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me. Sic tibi Iudææ excidit quod audiſti, quia dominus regnauit à ligno, vt regē abneges, quia manet in ligno? Sed forſitā nec audiſti, quia nō Iudęis, ſed nationibus hæc annūciatio debebatur. Dicite, inquit, in nationib᷒ quia dominus regnauit à ligno. Meritò proinde titulū regni præſes gentilis inſcripſit ligno, nec potuit Iudęus (vt voluit) corrumpere tituli inſcriptionē, nedum impedire dominicā paſsionem, & noſtram redemptionem. Deſcēdat (inquiunt) ſi rex Iſraël eſt. Imò verò quia rex Iſraël eſt, titulū regni nō deſerat: virgam imperij nō deponat, cuius nimirū imperium ſuper humerum eius, ſicut pręcinit Eſaias. Noli (inquiūt Iudæi ad Pilatum) noli ſcribere, rex Iudæorū, ſed quia ipſe dixit: Rex ſum Iudęorū. Et Pilatus: Quod ſcripſi ſcripſi. Si Pilatus quod ſcripſit ſcripſit: Chriſtus nō perficiet quod incepit? Ipſe enim cœpit & ſaluabit nos. Sed dicunt: Alios ſaluos fecit: ſeipſum non poteſt ſaluum facere? Imò verò ſi deſcēderit, neminem ſaluum faciet. Cum enim ſaluus eſſe nō poſsit, niſi qui perſeuerauerit vſque in finem, quanto minus poterit eſſe ſaluator? Alios ergo ſaluos fecit: nam ſalutatione, cum ſit ſalus ipſe, non indiget. Operatur ſalutem noſtrā, nec caudam deeſſe patitur ſacrificio veſpertino, hoſtię ſalutari. Nouit inique quid cogites. Non tibi dabit occaſionem ſurripiēdæ nobis perſeuerantiæ, quæ ſola coronatur. Non faciet obmuteſcere prædicatorum linguas conſolantiū puſillanimes, & dicētium ſingulis: Tu locum tuum ne deſeras: quod ſine dubio ſequeretur, ſi reſpondere poſſent, quia Chriſtus ſuum deſeruit. Proni enim ſūt ſenſus hominis & cogitationes in malū. Sine cauſa (maligne) paraſti ſagittas tuas in pharetra, & diſcipulorum ſuſpiria cumulas opprobriis Iudęorum. Illi quippe deſperant, iſti improperant: ſed Chriſto neutra tela nocebūt. Aliud tempus elegit confortandis diſcipulis, & aliud aduerſariis confutandis. Interim patientiam magis exhibet, humilitatem commēdat, obedientiam implet, perficit charitatem. His nanq; virtutū gemmis quatuor cornua crucis ornantur: & eſt ſupereminentior charitas, à dextris obedientia, patientia à ſiniſtris, radix virtutum humilitas in profundo. His ditauit trophæū crucis, cōſummatio dominicæ paſsionis, cum ad Iudæorum blaſphemias humilis, ad vulnera patiens: intus linguis, clauis exterius pungeretur. Nā & charitas in eo perfecta eſt, quòd pro amicis animam poſuit: & obedientia conſummata, cum inclinato capite tradidit ſpiritum, factus obediens vſq; ad mortem. His ſpoliare dotibus, hac priuare gloria Chriſti ſatagebant eccleſiam, qui dicebant: Si rex Iſraël eſt, deſcendat de cruce. Nimirum vt non ſit iam obedientiæ forma, nō incentiuum amoris, non patientiæ vel humilitatis exemplum, ſed deleri habeant ex euangelio verba illa ſuauiſſima & dulciora ſuper mel & fauum: Maiorē hac dilectionē nemo

Apoc.5. *Mat.27.* *Ioan.11.* L *Mat.4.* *Pſal.95.* *Eſa.9.* *Ioan.19.* M *Ioan.15.*

A nemo habet, quàm vt animã suã ponat quis pro amicis suis. Et ad patrem: Opus cõsummaui quod dedisti mihi vt faciã. Itémq; ad discipulos: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Hoc est enim quod dolet venenati serpentis astutia, exaltatum in deserto serpentem æneum, cuius intuitu sanentur vulnera quæ inflixit. Alioquin quonam alio instigãte misisse credimus vxorem Pilati ad ipsum, dicentem: Nihil tibi & iusto illi, multa enim passa sum hodie per visum propter eum? Timebat ergo iam tunc, sed nunc maximè, virtute crucis eneruari se sentiens inimicus. Sera ducitur pœnitẽtia: & quos instigauit ad crucifigendum, instigat ad suadendum vt de cruce descendat. Denique si rex Israël est, inquiũt, descendat de cruce, & credimus ei. Hęc planè serpentis astutia: hæc adinuentio nequitiæ spiritualis. Audierat impius saluatoris vocem dicentis: Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. & nouerat quantum pro salute illius populi zelum gerere videretur: propterea malitiose nimis linguas erudiens blasphemorum, suggerebat vt dicerẽt: Descendat, & credimus: quasi iam nihil posset obstare quin descenderet, qui eorum credulitatem tantopere desideraret. Sed quid machinatur, aut cui parat insidias versipellis? Nempe ei in quo nihil proficiet inimicus, & filius iniquitatis non apponet nocere ei. Non mouetur vana pollicitatione, qui nouit omnium corda: sicut nec exprobratione blasphema

B mitissimus omnium mouebatur. Eò quippe tendebat malitiosa suasio, non vt ipsi crederent, sed nostra quoq; si qua erat fides in eum, omnimodis deperiret. Legentes enim, Dei perfecta sunt opera: quando fateremur deũ, qui salutis opus reliquisset imperfectum? Sed audiamus quid ad hæc Christus respõdeat per prophetam: Quæris signa Iudæe? Expecta me in die resurrectionis meæ. Si vis credere, maiora iam tibi opera demonstraui. Multiplicaui signa: sanitates perfeci heri & pridie, hodie magis habeo consummari. An non maius erat quòd vidisti è corporibus obsessis spiritus exire malignos, & de grabatis suis exilire paralyticos: quàm è manibus meis vel pedibus clauos resilire quos infixisti? Sed patiendi tempus est, non faciendi: & passionis horam sicut præuenire frustra conatus es, sic nec poteris impedire. Sed si adhuc generatio praua & adultera signum quærit, non ei dabitur nisi signum Ionæ prophetæ. Nõ signum descensionis, sed resurrectionis. Quòd si Iudæus non quærit, amplectatur & gaudeat Christianus. Vicit enim leo de tribu Iuda. Suscitatus est paterna voce leonis catulus: clauso prodiit tumulo, qui de patibulo non descendit. An verò id maius sit, inimici nostri sint iudices: qui tam curiose muniuerãt monumentum, signãtes lapidem cum custodibus. Hunc enim lapidem magnum valde, de quo mulieres illæ deuotæ inuicem querebantur, fa-

C cta iam resurrectione dominica reuoluit angelus, & resedit (sicut scriptum est) super eum. Constat proinde clauso exiisse tumulo rediuiuum corpus, quod clauso virginis vtero natum processit in vitã, & ad discipulos clausis introiuit ianuis in conclaui. Sed est locus vnde clausis noluit procedere ianuis, carcer vtique gehennalis. Confregit siquidem ferreos vectes, repagula vniuersa contriuit, vt liberè suos educeret quos redemerat de manu inimici: & planis egrederẽtur portis agmina sanctorum dealbatorum, qui lauerunt stolas suas & candidas eas fecerũt in sanguine agni. Cãdidas prorsus in sanguine agni: quia exiuit cum eo & in eo etiam aqua dealbans: & testimonium perhibet ipse qui vidit. Aut certe candidas in sanguine agni nouelli: sanguine lacteo, cãdido & rubicundo: sicut habes in cantico Canticorum: Dilectus meus (ait sponsa) candidus & rubicundus, electus ex milibus. Inde est quòd in stola cãdida & fulgureo vultu testis quoq; resurrectionis apparuit. Iam si confutandis Iudæorũ calũniis sufficere videtur hoc ipsum quòd clauso egressus est monumẽto, cui insultãtes dicebãt: Si rex Israël est, descẽdat de cruce: (curiosius nanq; monumentũ claudere & signare studuerãt, quàm infigere clauos) si igitur vicit leo de tribu Iuda in hoc ipso processu, & maius demonstrauit opus quàm peterent: ipsum iam resurrectionis miraculum cui poterit comparari?

Legimus nonnullorum precessisse resurrectiones, aut magis certè suscitationes, sed istius pręambulas, quibus & dupli- ci priuilegio noscitur præeminere. Nã cæteri quidẽ resurrexerant mortui iterum morituri: Christus resurgens ex mortuis, iã non moritur: mors illi vltrà nõ dominabitur. Illi mortui denuo opus habẽt iterum resuscitari: Christus, quòd mortuus est peccato, mortuus est semel: quòd autem viuit, viuit deo: viuit in æternitate. Meritò proinde resurgẽtium primitiæ Christus: qui ita resurrexit, vt cadere non adiiciat, qui solus attigit immortalitatẽ. Est & aliud in quo resurrectionis huius innotescat gloria singularis. Quis enim in omnibus cæteris suscitauit aliquando semetipsum? Ineffabile istud est, vt à morte se excitet ipse qui dormit: singulare est: nõ est qui faciat, nõ est vsque ad vnum. Heliseus propheta mortuum suscitauit, sed alterum, nõ seipsum. Ecce enim quot annis iacet in monumẽto, quod à se non potest, sperans ab alio suscitari: ab eo vtiq; qui triumphauit mortis imperiũ in se ipso. Inde est quòd cæteros quidem dicimus suscitatos, Christũ resurrexisse, qui solus virtute propria victor prodiit de sepulchro. Siquidem & in hoc vicit leo de tribu Iuda. Quantum poterit, imò quid non posse videbitur viuẽs, & dicens patri: Resurrexi, & adhuc sum tecum: qui tam potens extitit deputatus cum mortuis, sed inter mortuos liber? Nec verò resurrectionem distulit vltra tertium diem: vt propheta fidelis inueniatur, qui dixit: Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos. Decet nimirum vt quemadmodum caput

E præcessit, sequãtur membra. In patibulo sexta feria redemit hominem, ipsa die qua fecerat hominẽ in initio: sequenti die sabbatizauit in monumento, cõsummato opere quod susceperat. Tertia verò, quæ prima dierum est, primitiæ dormiẽtium apparuit mortis victor nouus homo. Ita & nos quicunque sequimur caput nostrũ: tota die hac qua plasmati & redẽpti sumus, non cessemus agere pœnitentiã, nõ cessemus tollere crucẽ nostrã, perseuerantes in ea sicut ipse perseuerauit, donec dicat spiritus vt requiescamus à laboribꝰ nostris. Neminẽ audiamus fratres, non carnẽ & sanguinẽ, non spiritum quẽlibet, descensum à cruce suadentẽ. Persistamus in cruce, moriamur in cruce: deponamur aliorũ manibus, non nostra leuitate. Caput nostrũ deposuere viri iusti: nos ergo dignatione sua angeli sancti deponant: vt cõsummata viriliter die crucis, secunda, quę post mortẽ est, quiescamus suauiter, dormiamus fœliciter in sepulchris, expectãtes beatã spem, & aduentũ gloriæ magni dei: qui resuscitabit corpora nostra tertia demum die, configurata corpori claritatis suæ. Fœtent quatriduani, sicut de Lazaro scribitur: Iã fœtet domine: quatriduanus est enim. Adinuentio filiorũ Adã, quartã formauit diẽ, quã à domino nõ accepit. Propterea corrupti sunt, & abominabiles facti sunt tanquã iumẽta quæ in stercore suo putruerunt. Diuinę siquidẽ ordinationis est triduũ quod prędiximus, in labore, in requie, in resurrectione. Nõ placẽt hęc

F filiis hominũ, sed suã volunt pręferre diẽ: differẽtes pœnitentiã, vt indulgeãt voluptati. Nõ est hæc dies quam fecit dñs: quatriduani facti sunt, & iam fœtent. Nõ nouit hãc quod de Maria natũ est sanctũ: tertia resurrexit die, ne videret corruptionem. Vicit itaq; leo de tribu Iuda. Occisus est agnus, sed leo vicit. Leo rugiet, quis non pauebit? Leo inquam fortissimus bestiarum, qui ad nullius pauebit occursum, scilicet leo de tribu Iuda. Paueant qui abnegauerunt, qui dixerunt: Nõ habemus regem nisi Cæsarem. Paueant qui dixerunt: Nolumus hũc regnare super nos. Redit siquidem accepto regno, & malos male perdet. Vultis nosse quia redit accepto regno? Data est mihi, inquit, omnis potestas in cœlo & in terra. Sed & pater in psalmo: Postula à me, ait, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionẽ tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea: & tãquam vas figuli confringes eos. Fortis siquidẽ leo est, non crudelis: grauis tamẽ indignatio eius: & intolerabilis ira columbæ. Sed pro suis leo rugiet, non in suos. Paueant alieni: tribus Iuda magis exultet. Gaudeãt qui induti sunt confessione, quorum omnia ossa dicunt: Domine quis similis tibi? Leo de tribu Iuda, radix Dauid. Dicitur enim Dauid visu desiderabilis, vel manu fortis: & idem ait: Ante te omne desiderium meum, & fortitudinem meam ad te custodiam. Radix, inquit, Dauid. Non Dauid radix eius, sed ipse radix Dauid: quia portat, & nõ portatur. Meritò Dauid sancte filiũ tuum vocas dominũ tuum: quia nõ tu radicẽ

Marginalia: Ioan.15.a; Ioan.17.a; Mat.11.d; Ioan.12.e; Num.21.b; Mat.27.e; Matt.25.c; Deut.32.; Soph.3.b; Mat.28.; Canti.5.c; Rom.6.b; 4.Reg.4.; Osee 6.a; Ioan.11.e; Amos 3.b; Ioan.19.c; Mat.28.d; Psal.2.b; Psal.37.b

G portas, sed radix te. Radix fortitudinis tuę & desiderij: radix desiderabilis, radix fortis. Vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & soluere septem signacula eius. Apocalypsis verba sunt hæc. Discant qui non legerunt: recolāt qui nouerunt. Vidi, inquit Ioannes, in dextera sedentis super thronum, librum signatum sigillis septem, & non erat qui legeret vel aperiret. Ego, ait, flebam multū, quòd nemo aperire librū dignus inueniretur. Et vnus de senioribus dixit mihi: Ne fleueris. Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid. Et vidi, & ecce in medio throni agnū stantē tanquam occisum: & veniens accepit librum de dextera sedentis in throno, & aperuit librum, factáq; est lætitia magna, & gratiarum actio. Leonem Ioānes audierat, & agnum vidit. Agnus occisus est: agnus accepit librum: agnus aperuit, & apparuit leo. Deniq; dignus est (aiunt seniores) agnus qui occisus est, accipere fortitudinem. Non mansuetudinem amittere, sed accipere fortitudinem, vt & agnus maneat, & leo sit. Plus dico: vt mihi videtur, idem etiam liber est, qui non poterat aperiri. Quis enim dignus inueniretur aperire hūc librū? Indignū se profitetur & ipse Baptista Ioannes, quo inter natos mulierū maior nemo surrexit. Nō sum, inquit, dignus soluere corrigiam calceamenti eius. Venerat enim ad nos calceata maiestas, diuinitas incarnata: venerat dei sapientia, sed in libro clauso vtique & signato. Quod ligabat corrigia calceamenti, hoc

Apoca.5.b

Matth.3.
Marc.1.a
Luc.3.
Ioann.1.

H claudebant signacula libri. Sed quid dicimus super his septē? An forte triplex animæ virtus, ratio, memoria, & voluntas, & quadrifaria corporis compositio, ex elementis videlicet quatuor, in his septem est intelligenda, vt nihil de veritate humanitatis defuisse nouerimus saluatori? An magis humanitas eius ipse est liber, & quærenda sunt signacula septem? Septem enim quædam arbitror inueniri quibus maximè celabatur in carne præsentia maiestatis, vt non posset aperiri liber, & sapientia quæ latebat agnosci. Sunt autem quæ occurrunt interim, matris desponsatio, qua partus virginis, & conceptionis puritas velabatur: ita vt hominis fabri filius, fabricator hominis putaretur. Infirmitas etiā corporis, qua nimirum plorans, vagiēs, lactens, & dormiens, & cęteris subiacens necessitatibus carnis, latebat inter hæc virtus diuinitatis. Sic & circuncisionis signum suscipiens, peccati remedium, ægritudinis medicinam, qui morbū omnē tollere venerat & peccatū, & item in AEgyptū fugiens à facie Herodis reguli: nec dei filius agnosci poterat, nec rex cœli. Quid trina illa tentatio inimici, in deserto, in pinnaculo, supra mōtem? Si filius dei, inquit, es: dic vt lapides isti panes fiant. Et item: Mitte te deorsum. Neutrum Christus fecit: vt signaretur liber: vt falleretur astutus. Denique eousque seductus est, vt haberet iam pro constanti hominem esse purū, & in tātam vesaniam superbia cæca proruperat, vt non diceret

Matth.4.a

I vltra, Si filius dei es: sed, Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me. Sextū est signaculum crucis, vbi pependit inter latrones, & cum iniquis deputatus est dominus maiestatis. Clausit & sepultura librum hunc: nec vllum signaculum omnino sic obstruxit, sic occultauit magnum pietatis sacramentū. Sepulto nimirum domino sola restare desperatio videbatur: adeo vt discipuli dicerent: Quia nos sperabamus. Quis nō illo fleret in tempore clausum arctius librū, & non esse qui aperiret? Sed ne fleueris vltrà Ioannes sancte: etiā tu noli flere Maria. Procul sit luctus: tristitiæ nebula dissipetur: Lætamini in domino, & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde. Dignus est agnus qui occisus est, leo qui resurrexit, postremò liber ipse dignus est aperire seipsum. Resurgēs nimirū à mortuis, resurgens autē virtute propria, & post tres dies sicut prædixerat, testimonium perhibentibus inimicis, & resurgens in tanta maiestate & gloria, indicat manifeste quæcunq; prædiximus signacula vel operimenta voluntaria non necessaria, nec conditionis fuisse, sed dignationis. Quid tu nuper Iudæe signabas lapidem monumēti? Quia seductor ille dixerat adhuc viuens: Post tres dies resurgam. Vere seductor, sed pius, non malitiosus. Denique seduxisti me domine, & seductus sum (ait propheta vester in persona vestra) fortior me fuisti, & inualuisti. Seduxit vos ô Iudæi in passione: nam in resurrectione inualuit & præualuit vincēs leo de tribu Iuda. Etenim si cognouissent, nunquā dominū gloriæ

Luc.24.c

Psal.31.c

Hiere.20.b

1.Cor.2.b

K crucifixissent. Quid ergo facturus es? Et prædixit, & iam reuixit. Diligenter explora signaculum sepulturæ. apertum est enim. Datur tibi signum Ionæ prophetæ: quia & hoc prædixit ipse. Egreditur Ionas de ventre ceti, Christus de corde terrę tertia die procedit. Nisi quòd manifestè plus quàm Ionas hic: qui semetipsum viriliter & ab ipso vtero mortis eduxit. Propterea viri Niniuitæ consurgent contra vos in iudicio: propterea ipsi iudices vestri erūt: quia prophetæ obtemperauerunt, vos nec domino prophetarum. Vbi est quod dicebatis: Descēdat de cruce, & credimus ei? Crucis signaculum dirūpere voluistis, promittentes ad fidem vos introituros. Ecce apertū, non diruptum est: introite. Alioquin si non creditis resurgenti, vtique nec credidissetis descendenti. Sic vos scandalizabat crux Christi. Verbum enim crucis Iudęis quidē scandalum est: ait apostolus. Excitet vos saltem nouitas resurrectionis. Inuenimus nos in cruce gloriā. Nobis qui saluamur, dei virtus est: & omnium (vt ostendimus) plenitudo virtutum. Sit vobis pars vel in resurrectione. Sed forte & illa, imò multo magis illa vos scandalizat, & odor vitę nobis in vitam, vobis est odor mortis in mortem. Quid ergo insistimus? Non sustinet audire symphoniam & chorum senior frater: occisum nobis saginatum vitulum indignatur. Foris stat, omnino nō acquiescit intrare. Ingrediamur nos fratres, & epulemur in azymis synceritatis & veritatis. etenim Pascha nostrū immolatus est Christus. Amplectamur cōmendatas nobis in cruce virtutes, humilitatem, patientiam, obedientiam, & charitatē. In hac quoq; tam præcipua solennitate quid commendetur nobis, sedula cogitatione pensemus.

Luc.11.d
Mat.12.d

Matth.27.e

1.Cor.1.d

Luc.15.e

1.Cor.5.

L Nempe resurrectio, trāsitus & trāsmigratio. Christus enim fratres non recidit hodie, sed resurrexit: non rediit, sed transiit: transmigrauit, non remeauit. Deniq; & ipsum quod celebramus Pascha, transitus, non reditus interpretatur: & Galilæa vbi videndus nobis promittitur qui resurrexit, non remeationem sonat, sed transmigrationē. Credo iam aliquorū ingenia præuolant: & quorsum hæc velint tendere, suspicantur. Dicimus tamen breuiter: præsertim ne deuotionē vestrā in tanta solennitate, sermonis videatur prolixitas onerare. Si post consummationem crucis, in nostram hanc mortalitatē, & vitæ præsentis ærumnas Christus dominus reuixisset: ego eum fratres non transisse dicerē, sed rediisse: nō transmigrasse in sublimius aliquid, sed ad statum remeasse priorē. Nunc autem quia transiit in nouitatem vitæ, nos quoq; inuitat ad transitum: vocat in Galilæam. Propterea siquidē quòd mortuus est peccato, mortuus est semel: quia quòd iā viuit, viuit non carni, sed deo. Quid nos dicimus qui sacrā domini resurrectionē Paschæ priuamus nomine, vt sit nobis in reditū magis quàm in transitū? Luximus his diebus, cōpunctioni & orationi, grauitati & abstinētię dediti: cæterorū negligentias temporū sacro hoc quadragenario redimere & diluere cupiē-

M tes. Cōmunicauimus passionibus Christi: complantati ei denuo sumus per baptismū quendam lachrymarū, pœnitentię, confessionis. Si ergo mortui sumus peccato, quomodo viuemus adhuc in illo? Si negligētias plāximus, quid causæ est vt recidamus nunc in easdem? Inueniemur nunc iterum curiosi vt ante, verbosi vt ante, pigri & negligentes vt ante: vani, suspiciosi, detractores, iracūdi, cæterisq; impliciti vitiis quæ tā anxiè deplorauimus his diebus? Laui pedes meos: quomodo iterum inquinabo eos? Exui me tunicā meam: quomodo induam eam? Non est transmigratio hæc fratres: non sic videbitur Christus, non hoc iter quo ostendat nobis deus salutare suum. Denique qui retro respicit, indignus est regno dei. Sic amatores seculi, inimici crucis Christi, cuius in vanum accepto nomine dicūtur Christiani: toto hoc tempore quadragesimali ad instantes inhiant dies resurrectionis, heu vt liberius indulgeant voluptati. Obnubilat fratres solennitatis lætitiam materia tristior: sed ipsius plangimus solēnitatis iniuriam, quam dissimulare non possumus nec in ipsa, imò minus in ipsa. Proh dolor, peccādi tempus, terminus recidēdi, facta est resurrectio saluatoris. Ex hoc nempe comessationes & ebrietates redeunt, cubilia & impudicitiæ repetūtur: & laxātur cōcupiscentiis frena: quasi ad hoc surrexerit Christus, & non magis propter iustificationem nostram. Sic honoratis miseri Christum quem suscepistis? Venturo parastis hospitium,

Luc.9.a

A spiritum, confitentes peccata cum gemitu: castigantes corpora, eleemosynas impendentes: & ecce susceptum proditis inimicis, imò exire compellitis, priores nequitias admittendo. Neque enim cohabitatio esse potest luci ad tenebras, Christi cum superbia, cum auaritia, cum ambitione, cum fraterno odio, cũ luxuria, cũ fornicatione. Quid enim minus præsenti debetur quàm věturo? Quid minus reuerẽtię resurrectionis tẽpus exigit quàm passionis? Sed vos (vt manifestũ est) neutram honoratis. Nã si cõpateremini, & conregnaretis: si cõmoreremini, & cõresurgeretis. Nũc autẽ ex sola cõsuetudine tẽporis & simulatione quadã humiliatio illa processit, quam non sequitur exultatio spiritualis. Propter hoc (vt ait apostolus) multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Propter hoc crebra in diuersis regionibus hominũ mortalitas specialiter his diebus. Quid enim? Deprehensi estis inter angustias præuaricatores, nõ qui præuaricati estis, sed qui persistitis in peccato, addẽtes præuaricationẽ, aut penitus impœnitentes, aut tepidè pœnitentes: nec pericula fugientes, vel post miserã experientiã incentiua peccati. Irretiuit vos inimicus perplexis (vt ait scriptura) neruis testiculorum. Si hac conscientia Christi sacramenta refugitis: nihil vobis commune cum Christo, non habetis vitam in vobis. Ipsum audite dicẽtem: Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si indigne suscipitis, B iudicium vobis manducatis, sanctum domini non diiudicantes. Redite ergo præuaricatores ad cor, & in toto corde quęrite dominum, & odite malũ: pœnitentes non verbo tantum & lingua, sed spiritu & veritate. Quia vero nõ satis cecidisse piget hominem (vt videtur) qui adhuc manere disponit in lubrico: aut errasse, qui ducem non quærit: sit veræ cõpũctionis indiciũ, opportunitatis fuga: subtractio occasionis. Alioquin timendum valde ne dies ista (siquidem & ipsa posita est in ruinam & resurrectionẽ multorum in Israel) reprobet vos vel tanquã manifeste alienos à Christo, Christo non cõmunicantes, vel tanquam socios Iudæ, in quem intrauit satanas post buccellam. Sed quid ad nos fratres de his qui foris sunt iudicare, nisi quòd in eodem nos fuisse laqueo plangimus, ab eodem erutos gratulamur, sola misericordia operãte, in quo miserabiliter eos detineri fraterna charitate dolemus? Vtinã autem vel nos iam sanctificati, & penitus alieni ab hac misera & sacrilega consuetudine inueniamur, nec quicquã in nobis pereat aut minuatur de exercitio spirituali sacræ resurrectionis aduentu, sed transire magis & excrescere studeamus. Quicunq; enim post lamenta pœnitẽtiæ non ad carnales redit consolationes, sed in fiduciã diuinę miserationis excedit, ingreditur nouã quandam deuotionem, & gaudiũ in spiritu sancto: nec tam compungitur præteritorũ recordatione peccatorum, quàm delectatur memoria & inflammatur æternorum C desiderio premiorum: is plane est qui cũ Christo resurgit, qui Pascha celebrat, qui festinat in Galilęã. Vos ergo charissimi si cõsurrexistis cum Christo: quæ sursum sunt quęrite, vbi Christus est in dextera dei sedens: quę sursum sunt sapite, nõ quæ super terram: vt quemadmodũ Christus resurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & vos in nouitate vitæ ambuletis: vt à seculari lętitia, & cõsolatione mundi per cõpunctionem, & tristitiam quę secundum deum est, ad deuotionem sanctã, & spiritualem vos transire gaudeatis exultationem: ipso pręstante qui transiuit ex hoc mundo ad patrẽ, & nos quoque trahere post se, & in Galileam vocare dignatur, vt semetipsum nobis ostendat, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

1.Cor.11.g — *Iob 40.* — *Ioan.6.* — *Colo.3.a*

In tempore resurrectionis, ad abbates, de lectione euangelica, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome &c. Sermo II.

ACcepimus ab apostolo habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Vnde videtur non incongrue intelligi posse tandiu Christum in nobis viuere, quandiu viuit fides. At postquam fides nostra mortua est, quodammodo Christus mortuus est in nobis. Porro fidei vitã opera attestantur, sicut scriptum est: Opera quæ dedit mihi pater, ipsa testimonium perhibent de me. Nec discrepare videtur ab hac sententia, qui fidem sine operibus mortuam asserit in semetipsa. D Sicut enim corporis huius vitam ex motu suo dignoscimus: ita & fidei vitam ex operibus bonis. Itaque vita quidem corporis est anima per quam mouetur & sentit: vita vero fidei charitas est: quia per illam operatur: sicut in apostolo legis: Fides quæ per dilectionem operatur. Vnde & refrigescente charitate fides moritur, sicut corpus anima recedente. Tu ergo si videris hominem in bonis operibus strenuum, & feruore conuersationis hilarem: viuere in eo fidem non dubites, indubitata tenens vitæ illius argumenta. Sed sunt nonnulli qui cum spiritu cœperint, heu, carne postea consummantur. Scimus autem quia iam non permaneat in eis spiritus vitæ, quia scriptum est: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est. Quòd si nõ permanet spiritus, haud dubium quin excidat charitas, quę nimirũ diffusa est in cordibus nostris per spiritũ sanctũ qui datus est nobis. Porro fidei vitam (vt iam diximus) in charitate constituit, qui fidem per dilectionem perhibuit operari. Hinc ergo colligitur, recedente spiritu fidem mori: quoniã spiritus est qui viuificat. Denique si sapere secũdum carnem mors est, non dubium quin illi quos viuere lętabamur, quãdiu facta carnis spiritu mortificabant, secundum carnem viuentes plangendi sint tanquam mortui. Vnde & in eodem apostolo legis: Si, inquit, secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. E Væ tibi quicunque es canis reuersus ad vomitum, & sus lota in volutabro luti. Non eos tantùm loquor qui corpore, sed etiam eos qui corde redeunt in Aegyptum, seculi huius oblectamenta sectãtes, ac proinde fidei vitam quæ est charitas, non habentes. Si quis enim diligit mundum, non est charitas patris in eo. Quis magis mortuus eo qui fouet ignẽ in sinu, peccatum in conscientia, nec sentit, nec expauescit, nec excutit? Ecce igitur Christus in sepulchro, fides mortua est in animo. Quid faciemus ei? Quid fecerunt sanctæ mulieres, quæ solę ex omnibus suis ampliori tenebantur affectu? Emerunt aromata, vt veniẽtes vngerent Iesum. Nunquid vt suscitarent? Et nos scimus fratres, quia suscitare nostrum non est, sed vngere nobis incumbit. Cur hoc? Nempe ne fœteat qui huiusmodi est, ne sit cęteris odor mortis, ne perefluat, & penitus dissoluatur. Emant proinde aromata sua tres mulieres, mens, lingua, manus. De his enim vt arbitror, Petrus mandatum accepit tertiò pascere gregẽ domini. Pasce, inquit, mente, pasce ore, pasce opere. Pasce animi oratione, verbi exhortatione, exempli exhibitione. Quærat igitur mens aromata sua, ante omnia compassionis affectum, dehinc rectitudinis zelum, & inter hæc discretionis spiritum non omittat. Quotiens peccantẽ videris fratrẽ, continuò procedere debet cõpassionis affectus, tanquã cognatus humanitati, quippe quẽ cõcipis ex teipso. Vos (inquit apostolus) qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerãs teipsum, F ne & tu tenteris. Et cum exiret dominus baiulans sibi crucem, & plangerent super eum nõdum quidem omnes tribus terræ, sed mulieres paucæ, cõuersus ad eas, Filiæ, inquit, Hierusalem, nolite flere super me: sed super vosipsas flete, & super filios vestros. Ordinem diligẽter attende. Super vos, inquit, primò: deinde super filios vestros. Temetipsum attẽde vt alij noueris cõpati, vt arguas in spiritu lenitatis. Teipsum considera, ne & tu tenteris. Sed quia exemplũ efficacius persuadet, & altius imprimit animo, mitto vos ad sanctum illum senem: qui cum audisset peccasse vnum ex fratribus, amarissime flebat, inquiens: Ille hodie, & ego cras. Qui sic flebat super se, putas quia nõ compassus sit fratri? Hic itaque compassionis affectus multis quidẽ prodest, quia animus liberalis cõtristare quẽ pro se viderit anxium, erubescit. Sed quid agimus, quòd nonnulli dura ceruice & attrita sunt fronte, vt quo magis eis compatimur, tanto magis nostra & cõpassione & patientia abutantur? Nõnne sicut compatiebamur fratri, ita ipsi iustitiæ compatiẽdum est, quam videmus tam impudenter abiici, tam imprudenter prouocari? Scio quia si qua in nobis est charitas, contemptum hunc dei ferre æquanimiter non possumus. Hic est zelus iustitiæ quo aduersus delinquentes accendimur, tanquam pietate ducti erga eam quam contemni videmus iustitiam dei. Veruntamẽ oportet

Ephe.3. — *Ioan.10.* — *Iaco.2.d* — *Gala.5.a* — *Gen.6.a* — *Rom.5.a* — *Rom.8.* — *Ioan.21.d* — *Gala.6.b* — *Luc.23.d*

G vt priora sibi vendicet compassionis affectus. Alioquin in spiritu vehementi côterimus naues Tharsis, côterimus quassatum calamū, extinguimus linū fumigans. Sed cū vterq; aderit, videlicet & cōpassionis affectus, & zelus iustitię, necesse est vt adsit spiritus discretionis, ne fortè cū oporteat hūc exhiberi, ille procedat, & indiscretio ipsa confundat vniuersa. Habeat itaq; mens nostra tertium spiritū discretionis, vt miscens aptè temporibus tēpora, opportunè æmulari & nihilo minus ignoscere sciat. Samaritanus sit, custodiēs & obseruās quādo oleum misericordiæ, quando vinū feruoris exhibeat. Et ne fortè meum putetis inuentum, prophetā audite in psalmo hæc eadem & eodē ordine postulātem. Bonitatē, inquit, & disciplinā & scientiā doce me. Sed vnde hæc nobis? Neq; enim talia profert virtutum germina terra cordis nostri: sed magis spinas & tribulos germinat nobis. Emere ergo oportet. A quo autem emēda sunt? Ab eo vtique qui ait: Venite, emite absq; argento & absque vlla cōmutatione vinū & lac. Non ignoratis quid lactis dulcedo, quid vini designet austeritas. Quid est autem emere sine argento & sine commutatione? Non talis est emptio apud amatores huius seculi, sed apud auctorem seculi alia esse nō potest. Propheta enim dixit domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorū nō eges. Quam igitur commutationem ei dabis homo pro gratia sua qui nullius eget, & cuius sunt vniuersa? Gratia gratis

Psal.118. *Esaie 55.* *Psal.15.*

H datur: etiam cum emitur, gratis emitur: quia quod datur pro ea, nobis melius retinetur. Tria ergo aromata mentis nūmo proprię voluntatis emēda sunt, quam quidem dimittētes nihil amittimus, etiā & lucramur plurimū, commutantes illam in melius, vt cōmunis fiat quæ propria fuit. Porrò cōmunis voluntas charitas est. Emimus ergo absq; cōmutatione recipientes quod non habuimus, & quod habuimus melius retinentes. Quando verò cōpatietur fratri, qui in propria volūtate nescit cōpati nisi sibi? aut quando amans seipsum diliget iustitiā, & odio habebit iniquitatem? Simulare quidē potest ante oculos hominū, etiā & semetipsum seducere, vt cum priuato amore vel odio ducitur, compassionis affectū aut zelū putet esse iustitiæ. Verùm facile est nosse quàm sint aliena à propria voluntate, quæ propria sunt charitatis, cui illa recta fronte contrariā se constituit. Nā charitas benigna est, charitas super iniquitate non gaudet. Iam de spiritu discretionis scimus quia nihil sic illū extinguit, quomodo voluntas propria subuertens corda hominum, & rationis oculos claudēs. Emēda proinde sunt tria mentis aromata, affectus cōpassionis, rectitudinis zelus, & spiritus discretionis, nūmo vt (dictū est) propriæ volūtatis. Linguæ quoq; aromata tria nihilo minus sunt, modestia in increpādo, copia in exhortādo, efficacia in persuadendo. Vis habere hæc aromata? Eme illa à domino deo tuo. Eme, inquā, sicut & priora, sine vlla cōmutatione: vt aliquid recipias, perdas nihil. Eme à domino mode-

1.Cor.13.

I ratā correptionē, quia omnino magnū quoddā bonū & datum optimū est, & quod habeant pauci. Linguā enim (vt ait beatus Iacobus) nemo domare potest. Videas multos, syncera licet intentione & benigno accedāt animo, leuiter dicere quod grauiter audiatur. Volat irreuocabile verbum: & quod sanare debuerat, quia mordacius fortè videtur, exasperat & exulcerat magis, quando negligentiæ additur impudentia etiā, & impatientia cumulatur: vt qui sordidus erat, sordescat adhuc, declinans in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis, ac more phrenetici non solū repellens, sed & mordere tentans medici manum. Multis quoq; non suppetit verborum copia, sed præ sermonis inopia linguam suam palato adhærescere sentiunt, quod & ipsum interdum solet audientibus obesse non parum. Aliis verò ad manum est abundantia multa sermonis, sed quæ dicunt, minus sapiunt, minus acceptātur: & quia gratiam non habent, minus efficacia sunt quę loquuntur. Vides quā necesse sit emere ab eo à quo omne bonum est, à quo omnis scientia, modestiā in increpādo, copiam in exhortando, efficaciam in persuadēdo. Proinde eme ista nūmo confessionis, vt prius peccata tua confitearis, quàm ad expurgāda accedas aliena. Magnum prorsus & mirabile sacramentū animæ suscitatio. Vide ne ad illud immūdus accedas. Quod si fortè nō potes innocens, imò quia non potes, laua inter innocētes manus tuas antequā circūdes mo-

Iaco.3.

numentū domini. Omnia siquidē in cōfessione lauantur. Et K hæc ablutio in quādam innocentiā tibi deputabitur, vt inter innocentes assistas. Ad altaris officiū nemo accedit in veste cōmuni, sed quisquis accessurus est, albis induitur. Et tu ergo cū ad domini monumentum properas, lauare, dealbare, induere vestimentis glorię, vt dicatur tibi: Cōfessionē & decorē induisti. Quia vbi cōfessio, ibi in cōspectu domini pulchritudo est. Hæc pro eo dicta sunt, vt aromata linguæ moderata increpatio, copiosa exhortatio, efficax persuasio nummo cōfessionis emātur. Veruntamē legimus, & quotidianis etiam experimētis didicimus, cuius vita despicitur, restat vt prædicatio contēnatur. Paret ergo & manus aromata sua, ne subsannet nos sapiens tanquā pigrum illum, cui labor sit manum ad os porrigere, ne possit dicere is quem arguit: Tu qui alium doces, teipsum nō doces. alligas enim onera grauia & importabilia, & imponis ea in humeros hominū, digito tuo nolēs ea mouere. Dico vobis, Sermo quidē viuus & efficax exemplum est operis, facilè persuadēs quod intendimus, dū factibile probat esse quod suademus. Pro huiusmodi habeat necesse est etiam manus aromata sua, cōtinentiam in carne, misericordiam in fratre, patientiam in pietate. Vnde apostolus ait: Sobrie & iuste & pie viuamus. Hęc enim tria sunt cōuersationi nostræ maxime necessaria, quoniam primum debemus nobis, secundū proximo, tertiū deo. Nam qui fornicatur, in corpus suum peccat, magno illud priuās honore, & L pauendo addicens pudendóq; dedecori, tollens membrum Christi, & faciens membrū meretricis. Ego autem non ab ea tantū quæ tam abominabilis est, sed ab omni voluptate carnis continendū dico. Ante omnia igitur perfectam hāc continentiam quære, quam debes tibiipsi. Nemo enim tibi propinquior est. Dehinc adde misericordiam quā debes proximo, quia cum eo saluandus es. Deinde patientiam quā debes deo, quia ab eo saluandus es. Omnes enim qui pie volunt viuere in Christo, persequutionem patientur, & per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū cœlorū. Vide ergo ne per impatientiam pereas, sed vniuersa pro eo sustine, qui prior pro te maiora sustinuit, & apud quem infructuosa patientia non erit, sicut ait propheta: Patientia pauperum non peribit in finem. Porrò hæc manus aromata nummo subiectionis emuntur. Hęc est enim quę dirigit gressus nostros, & sanctæ conuersationis gratiam promeretur. Nam si cōtraria lex inuenta est in membris nostris per inobedientiam, quis nesciat per obedientiam continentiam dari? Ipsa quoque est quę misericordiam ordinare nouit, ipsa quę patientiā & docet & donat. Cū his igitur aromatibus accede ad eum in quo fides mortua est. Verùm si consideremus quàm magnum sit ad nos suscitare eum qui huiusmodi est, quàm difficile sit vel accedere ad cor eius quod lapidea quędā obstinatio & impudentia clausit, puto quòd dicere habeamus & nos: Quis reuoluet lapidem ab ostio monumenti? Attamen dū sic trepidi M veremur accedere cunctantes ad tam grande miraculum, fit nonnunquam vt solita pietate præparationem cordis nostri audiat auris diuina, & ad vocē virtutis eius resurgat qui erat mortuus. Et ecce angelus domini, hilaritas quædam in vultu illius tanquam in ostio monumenti nobis apparet, & fulgor quidam index resurrectionis, vt aperte videatur facies eius immutata, accessum præbēs nobis ad cor suum, imò & aduocans, ipsumq; obstinationis suę reuoluens lapidem, & sedens super eum: ita vt suscitata fide ipsa, etiam linteamina quibus obuoluta fuerat, ipse demōstret. Dúmq; omnia quę in corde suo prius actitabantur aperit, & cōfitetur quomodo seipsum sepelierat intus, ipsam tepiditatem & negligentiā suam prodens, Venite, inquit, & videte locū vbi positus erat dominus.

Psal.103. *Ad Titū 2.* *2.Timo.3.* *Actu.14.* *Psal.9.* *Matth.28.*

In tempore resurrectionis, de mersione Naaman septies in Iordane, & de mundatione septemplicis lepræ, & de septem apparitionibus domini resurgentis, quibus septem dona spiritus sancti designantur. Sermo III.

Sicut in corporum medicina prius purgationes adhibentur, deinde refectiones, vt scilicet prius exinaniatur corpus ab humoribus noxiis, dehinc cibis sanioribus foueatur

A tur, sic medicus animarum dominus Christus, cuius tota dispensatio quam exhibuit in carne, medicina salutis est, ante passionem suam septem dedit purgationes, post resurrectionem suam totidem cibos salubres pariter & suaues. Helisæus noster Naamã leprosum septies in Iordane mergi præcepit, qui interpretatur descensus. In descensu domini nostri Iesu Christi, id est in humilitate conuersationis eius quam exhibuit ante passionẽ, mundamur & purgamur. In resurrectione verò, & vita quam ostẽdit quadraginta diebus, reficimur, & delectabilibus pascimur alimẽtis. Septẽpliciter enim occupauit nos lepra superbię, in proprietate possessionũ, in gloria vestiũ, in voluptate corporũ, in ore quoque dupliciter, similiter & in corde. Prima est lepra dom⁹, qua diuites esse volumus in hoc seculo, sed ab ista mũdamur si immergimur in Iordane, id est in Christi descensu. Inuenimus enim quoniã ille cùm esset diues, propter nos pauper factus est. Descẽdit ab inenarrabilibus cœli diuitiis, & veniẽs in mundũ nec istas qualescunq; diuitias habere voluit, sed in tãta paupertate venit, vt natus continuò poneretur in præsepio, quia ei nõ erat locus in diuersorio. Deniq; quis nesciat quoniã fili⁹ hominis nõ habebat vbi caput suũ reclinaret? Qui bene mergitur hic, quãdo quæret diuitias huius mundi? Et verè magna abusio, & magna nimis, vt diues esse velit vermiculus vilis, propter quẽ deus maiestatis & dominus Sabaoth voluit pauper fieri.

4. Reg. 5.

B Porrò in lepra vestis, omnẽ seculi huius pompos̃am intellige vanitatẽ. Nã ab illa nihilo minus in Iordanis mersione mundaberis, vbi inuenies Christũ domini vilibus pãnis inuolutũ, factũ opprobriũ hominum, & abiectionẽ plebis. A lepra quoq; corporis mundamur in ipso Iordane, si bene cogitantes dominicã passionẽ erubescimus sequi corporis voluptatem. At in ore (vt diximus) duplex est lepra. Cũ enim aduersi quicquã contigerit, murmuramus, & impatiẽtiæ verbũ tãquam lepræ sanies effluit. sed ab hac mundamur, si illũ attendimus qui tanquã ouis ad occisionẽ ductus est, & nõ aperuit os suum: qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non cõminabatur. In prosperis quoq; contra eum qui dixit, Non qui seipsum cõmendat, ille probatus est, cõmẽdamus nosmetipsos, non in multa patientia, sed in arrogãtia: & inquinat nos altera lepra, verbũ iactãtiæ. Vt ergo mũdemur ab illa, mergamur in Iordane, & imitemur eum qui nõ quærebat gloriam suã. Vnde & dæmonia quę clamabãt quia ipse esset dei filius, præcipiebat obmutescere, & illuminatos cæcos dicere prohibebat. In corde duplex est lepra, propria voluntas, & propriũ consiliũ. Lepra vtraq; nimis pessima, eóq; perniciosior, quo magis interior. Voluntatẽ dico propriam, quæ nõ est cõmunis cũ deo & hominibus, sed nostra tãtum, quãdo qđ volumus, nõ ad honorẽ dei, nõ ad vtilitatẽ fratrũ, sed propter nosmetipsos facimus, nõ intẽdentes placere deo

C & prodesse fratribus, sed satisfacere propriis motib⁹ animorũ. Huic cõtraria est recta fronte charitas, quæ deus est. Hæc enim aduersus deũ inimicitias exercẽs est, & guerrã crudelissimã. Quid enim odit aut punit deus præter propriã volũtatem? Cesset volũtas propria, & infernus nõ erit. In quẽ enim ignis ille desæuiet, nisi in propriã volũtatem? Etiam nunc cũ frigus aut famẽ, aut aliquid tale patimur, quid lęditur nisi ꝓpria volũtas? Quòd si voluntarie sustinemus, ipsa iam voluntas cõmunis est, sed infirmitas quędã & velut pruritus volũtatis adhuc de ꝓprio est, & in illo omnes pœnas sustinemus donec penitus consũmatur. Nam voluntas illa proprie dicitur, cui assentimus, & cui se liberũ inclinat arbitrium. Hęc autẽ desideria & concupiscentiæ quæ inuitos tenent, nõ voluntas, sed corruptio voluntatis est. Porrò voluntas propria quo furore dominũ maiestatis impugnet, audiant, & timeant serui propriæ volũtatis. Primo nanque seipsam subtrahit & subducit eius dominatui, cui tanquã auctori seruire iure debuerat, dum efficitur sua. Sed nunquid cõtenta erit hac iniuria? Addit adhuc, & quod in se est, omnia quoq; quę dei sunt, tollit, & diripit. Quę enim modũ sibi ponit humana cupiditas? Nónne qui per vsurã acquirit pecuniã modicã, similiter mundũ lucrari conaretur vniuersum si non deesset possibilitas, si suppeteret voluntati facultas? Dico fiducialiter, nemini qui sit in propria volũtatẽ, posset vniuersus mundus sufficere. Sed vtinã vel rebus istis esset cõtenta, ne in ipsum (horribile dictu) desæuiret auctorẽ. Nunc autem & ipsum (quantũ

D in ipsa est) deũ perimit voluntas propria. Omnino enim vellet deũ peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergo eũ non esse deum, quæ quantũ in ipsa est, vult eum aut impotentem aut iniustum esse, aut insipiẽtem. Crudelis planè & omnino execranda malitia, quæ dei potẽtiam, iustitiã, sapiẽtiam perire desiderat. Hęc est crudelis bestia, fera pessima, rapacissima lupa, & leæna sæuissima. Hæc est immũdissima lepra animi propter quam in Iordane mergi oporteat, & imitari eum qui non venit facere voluntatem suã: vnde & in passione, Nõ mea, inquit volũtas, sed tua fiat. Lepra verò proprij cõsilij eo perniciosior est, quo magis occulta: & quãto plus abũdat, tanto sibi quisque sanior esse videtur. Hæc illorũ est qui zelum dei habent, sed nõ secũdum scientiam, sequentes errorẽ suũ, & obstinati in eo, ita vt nullis velint consiliis acquiescere. Hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumẽtes, placẽtes sibi, & magni in oculis suis, ignorantes dei iustitiam, & suã volentes constituere. Et quæ maior superbia, quàm vt vnus homo toti congregationi iudiciũ suum præferat, tanquam ipse solus habeat spiritũ dei? Idololatriæ scelus est non acquiescere, & quasi peccatum ariolandi repugnare. Eant nunc qui se faciunt religiosiores aliis, qui non sunt sicut cæteri hominũ, ecce arioli, & idololatræ facti sunt, si tamen vel ei qui dixit hoc, plus quàm sibi iudicãt esse credendũ. Neq; huic dissonat

E veritatis sermo, quẽ dixit: Si ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Sed vbi poterit hæc lepra mundari nisi in Iordane? Ibi mergere quicunque huiusmodi es, & attende quid fecerit magni consilij angelus, quomodo consilium suum postposuerit consilio vel magis volũtati mulieris vnius (beatã virginem loquor,) & fabri pauperis, ipse est Ioseph. Inuentus enim in medio doctorũ audiens eos & interrogãs, quodammodo increpatus à matre est: Fili, quid fecisti nobis sic? At ille, Quid erat, inquit, quòd me quærebatis? Nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? At illi non intellexerunt verbum. Et quid fecit verbum? Nõ capiebatur in se, descẽdit, ita vt esset etiam subditus illis. Quis iam nõ erubescat obstinatus esse in consilio suo, quando suũ sapientia ipsa deseruit? Sic mutauit consilium suum, vt quod iam tunc cœperat, extunc vsq; ad tricesimũ ætatis suæ annum prorsus dimiserit. nihil enim ab hoc duodecimo ãno de eius doctrina vel operib⁹ inuenis vsq; ad annos triginta. Sed fortè quærendũ ab ipso est quomodo volũtatẽ suã consiliúmve reliquerit. O domine, volũtas de qua dixisti vt non fieret, si bona non erat, quomodo tua erat? Si bona erat, quare derelicta est? sic & consilium si non bonum, quomodo tuũ? si bonum, quomodo relinquendum? Et bona erant, & eius erant, neq; minus tamẽ relinquenda, ob hoc videlicet vt fierẽt me-

F liora. Neq; enim oportebat propria pręiudicare cõmunib⁹. Erat ergo voluntas Christi, & bona erat, qua dicebat: Si fieri potest, transeat à me calix iste. Sed ea de qua dicebat, fiat voluntas tua, melior erat: quia cõmunis non solum patris, sed & Christi ipsius (oblat⁹ est enim, quia ipse voluit) & nostra. Nisi enim granũ frumenti cadens in terrã mortuum esset, ipsum solum maneret, mortuũ verò multum fructum attulit. Atq; hęc voluntas patris erat, vt videlicet haberet quos adoptaret in filios. Christi erat, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Nostra erat, quia ꝓ nobis faciebat vt redimeremur. De consilio idẽ dicimus. Christi enim erat, & bonum erat cõsilium illud quod ait, Quia in his quæ patris mei sunt, oportet me esse. Sed quia illi nõ intellexerunt, mutauit illud cõsiliũ, vt nos mundaret ab ea lepra quæ proprij consilij est. Exemplum enim dedit nobis, vt & nos ita faciamus. Nam ab initio nouerat quid esset facturus, sed voluit formã nobis huius humilitatis exhibere, & ad lauãdam pessimam hanc leprã diuinum in seipso parare Iordanẽ. Audiant igitur vtriq; pariter, qui proprię voluntatis, & qui proprij consilij lepra sordent: audiãt quid spiritus dicat ecclesiis breui vno versiculo leprã vtranq; cõdemnans. Sapientia, ait, quæ de sursum est, primũ quidẽ pudica est, cõtra propriæ voluntatis impuritatẽ: deinde pacifica, contra consilij proprij obstinatam rebellionem. Dum ab his septem purgatus fuerit æger, tanquã post septẽ cellas quærat septem fercula quæ sunt septem spiritus sancti

Mat. 18.

Luc. 2.

Mat. 14.

Iaco. 3.

G dona. Porrò sicut in vita domini ante passionẽ septẽ purgationes inuenimus, sic & in apparitionibus septẽ quę post resurrectionem factę leguntur, septem illa dona spiritus sancti possumus inuenire. In prima spiritum timoris accipe, quãdo mulieribus sanctis venientibus descẽdit angelus de cœlo, & terręmotus factus est, ita vt ipsas timore perterritas oportuerit ab angelo consolari. In spiritu pietatis apparuit Simoni, quia magna omnino & verè domino Iesu digna pietatis dignatio, quòd ei quasi singulariter & ante cęteros dignatus est apparere, quẽ præ cæteris de negatione eius rea conscientia confundebat: vt vbi abundauit delictum, superabũdaret & gratia. (Rom.5.) In spiritu scientiæ duobus pergentibus in Emaus scripturas exposuit, incipiens à Moyse & prophetis. In spiritu fortitudinis ianuis clausis intrauit ostendẽs manus & latus, sicut solẽt in signum virtutis clypeorum foramina demonstrari. In spiritu consilij frustra in piscatione laborantes mittere in dexteram rete consuluit. In spiritu intellectus aperuit illis sensum, vt intelligerẽt scripturas. In spiritu sapientiæ die quadragesimo apparuit eis, quando videntibus illis eleuatus est, & viderunt filium hominis ascendentem vbi erat prius. Vsque ad illam enim diem quasi per stultitiam prædicationis saluos faciebat credentes: postquam verò coram eis ascendit ad patrem, iam cœpit sapientia declarari.

H *In tempore resurrectionis: quomodo quib' sd im nondum natus est Christus, quibusdã nondũ passus, quibusdam nondum resurrexit, quibusdam nondum ascendit in cœlum, quibusdam nondum misit spiritum sanctum. Sermo IIII.*

OMnia quæ de saluatore legimus, medicamina sunt animarum nostrarum. Videamus ergo nequando fortè dicatur de nobis: Curauimus Babylonẽ, & non est sanata. Cogitet vnusquisq; quantum operentur in eo tam salutaria medicamenta. Sunt enim quibus nondũ natus est Christus, sunt quibus nondum est passus, sunt quibus non surrexit vsque adhuc. Aliis quoque nondum ascendit, aliis nondum misit spiritum sanctum. Quomodo enim operatur eius humilitas, qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiẽs? (Philip.2.) quomodo inquã dei humilitas in superbo homine operatur? Quæ illius humilitatis vestigia in his qui adhuc toto desiderio terrenis diuitiis & honoribus inhiãt? An nõ modo exhilaratur conscientia vestra fratres mei, quòd dicere potestis: Paruulus natus est nobis? (Esaie 9.) Sunt quibus nõdum est passus Christus, qui labores fugiunt, & mortẽ metuunt vsq; adhuc, quasi verò ille & labores sustinendo, & mortẽ moriendo nõ vicerit. Sunt quibus nõdum surrexit, qui in laborũ anxietate & afflictione pœnitentiæ morte afficiuntur tota die, nõdum spirituali consolatione recepta. Sed nisi breuiati fuissent dies illi, quis posset sustinere? I Aliis surrexit Christus, sed nõdum ascẽdit, imò cum eis adhuc pia dulcedine cõmoratur in terris, his scilicet qui in deuotione sunt tota die, flẽt in orationibus, suspirant in meditationibus suis, & omnia festiua & iucunda sunt eis, & per omnes dies illos continuũ Alleluia cantatur. Sed oportet lac eis subtrahi, vt discant vesci solido cibo, & expedit eis vt Christus vadat, & hęc tẽporalis deuotio subtrahatur. Sed quando hoc capere poterũt? Desertos sese à domino, priuatos gratia conqueruntur. Sed expectent paululum, sedeant in ciuitate donec induãtur solidiori quadam virtute ex alto, & maiora percipiant charismata spiritus sancti, sicut apostoli promoti sunt in gradum altiorem, & supereminentiorem viam charitatis ingressi, nõ iam solliciti quomodo flerent paululũ, sed quomodo magna quadam victoria de communi aduersario triumpharent, & conculcarent Satanam sub pedibus suis.

In octaua Paschæ, de tribus testimoniis in cœlo & in terra. Ser. I.

(1.Ioan.5.) OMne quod natum est ex deo, vincit mundum. Postquã vnigenitus dei non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, hominis quoq; dignatus est fieri filius, & habitu inuentus vt homo, non immeritò iam de cœlesti generatione exiguitas humana præsumit. Neque enim indignum est deo, eorum fieri patrem, quorũ se Christus fecerit fratrem. hinc est quòd beatus Ioannes (qui sæpius nobis ac studiosius hanc commendat adoptionem filiorum dei) in ipso quoq; euangelij sui principio, Quotquot, inquit, receperunt eum, dedit eis potestatẽ filios dei fieri. K (Ioan.1.) Huic ergo verbo simile est quod audiuim' hodie de eius epistola recitari. Omne, inquit, quod natum est ex deo, vincit mundũ. (1.Ioan.5.) Quotquot enim sunt Christi, cum Christo eos mundus odit, sed cum Christo superatur pariter & ab ipsis. Nolite, ait, mirari si odit vos mundus: scitote quia priorem me vobis odio habuit. (Ioan.15.) Et item, Confidite, inquit, quia ego vici mundum. (Ioan.16.) Sic nimirũ manifesta fit sermonis illius veritas, quẽ ait apostolus: (Rom.8.) Quos pręsciuit, inquit (haud dubium quin deus pater) & prædestinauit cõformes fieri imaginis filij sui. Vide cõformationem. Post ipsum adoptantur, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: post ipsum odit mũdus eos: post ipsum & ab eis vincitur mũdus. Bene ergo quod natum est ex deo, vincit mundum, vt sit testimonium cœlestis generationis victoria tẽtationis: & sicut is qui filius est per naturam, mundũ cum suo principe triumphauit: sic & nos victores inueniamur quotquot sumus filij adoptionis. Victores sanè, sed in ipso qui confortat nos, in quo & possumus omnia: quia hęc est victoria quę vincit mũdum, fides nostra. Fide siquidem in dei filios adoptamur, fidem in nobis mundus in maligno positus odit atque persequitur, fide quoque & vincitur, sicut scriptum est: Sãcti per fidem vicerũt regna. (Hebr.11.) Quidni attribuatur fidei victoria, cuius est etiam vita? Iustus, inquit, ex fide viuit. (Abdia 2.) L Quotiens ergo tẽtationi resistis, quotiẽs vincis malignũ, noli propriis tribuere viribus, noli in te, sed magis in domino gloriari. Quando enim fortis ille armatus tuæ cederet infirmitati? Audi deniq; quid dominici constitutus pastor ouilis admoneat: Aduersarius, inquit, vester diabolus tãquam leo rugiens circuit quęrens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. (1.Pet.5.) Vides quẽadmodum sibi veritatis testimonia cõcinant? Paulus fide regna vicisse sanctos, (Hebr.11.) Petrus principi mundi resistendũ in fide, (1.Pet.5.) Ioãnes quoque, Hæc est, inquit, victoria quę vincit mũdum, fides nostra. (1.Ioan.5.) Sequitur: Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Iesus est filius dei? Certum id quidẽ fratres, omnem qui nõ credit in filium dei, ex hoc ipso iam non modò victum esse, sed etiam iudicatum. Sine fide enim impossibile est placere deo. Veruntamen potest fortè mouere quòd tam multos videmus credentes Iesum filium dei esse, adhuc tamẽ mũdi nihilo minus cupiditatibus irretitos. Quid ergo ait: Quis est qui vincit mundũ, nisi qui credit quia Iesus est filius dei, cum & ipse iam mundus id credat? An nõ ipsi quoque dæmones & credunt & contremiscunt? Sed dico: Putásne filium dei reputat Iesum, quisquis ille est homo, qui ipsius nec terretur comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec cõsiliis acquiescit? Nónne is etiã si fateatur se nosse deum, factis tamen negat? Porrò fides sine operibus mortua est in semetipsa. (Iaco.2.) Nec sanè mirum videri potest si nequaquam vincit, quæ nec viuit quidem. M Quæris quænam sit viuida & victoriosa fides? Illa sine dubio, per quam Christus habitat in cordibus nostris. Christus enim & virtus est & vita nostra. Cum Christus apparuerit vita vestra (ait apostolus) tũc & vos apparebitis cum ipso in gloria. (Colo.3.) Vnde gloria nisi de victoria? Aut quare cum ipso apparebimus, nisi quia in ipso & vincimus? Denique si his tantum data est potestas filios dei fieri, qui suscipiũt Christum, de his quoque solis intelligendum est quod dicitur: Omnis qui natus est ex deo, vincit mundum. (1.Ioan.5.) Inde est quòd hic quoque cum dixisset, Quis est qui vincit mũdum nisi qui credit quia Iesus est filius dei? vt planius faceret eam commendari fidem, per quam (vt dictum est) Christus in cordibus nostris habitat, addidit continuo de ipsius aduentu dicens: Hic est qui venit per aquam & sanguinẽ Iesus Christus. Adhuc autem supereminentiorẽ viam ostendẽs, Et spiritus est, inquit, qui testificatur quoniã Iesus est filius dei. (Vbi supra.) Sanè quòd interponit signanter repetens, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine, ad Moysi differentiam arbitror accipiendũ. Moyses quidem in aqua venit, à qua & nomen accepit vt Moyses vocaretur. (Exod.2.) Recolant quibus nota est historia veteris testamenti, quemadmodũ in Aegypto dum paruuli omnes Israëlitici germinis necarentur, expositum in aquis Moysen tulerit filia Pharaonis. Et vide si non manifestè Christi & in hoc ipso videtur præcessisse figura. Simili nempe cum Pha-

raone

A rione etiam Herodes suspicione laborans, ad eadem conuersus est crudelitatis argumenta, sed eodem modo est & ipse delusus. Vtrobiq; pro vnius suspecta persona trucidatur numerositas puerorũ: vtrobiq; qui quærebatur, euadit. Et quomodo Moysen filia Pharaonis, ita Christum quoque Aegyptus (quæ non immeritò Pharaonis intelligitur filia) suscipit conseruãdum. Manifestè tamen plusquã Moyses hic, vtpote qui venerit non in aqua tantũ, sed in aqua & sanguine. Aquę enim multę, populi multi. Venit ergo in aqua tantũ, qui congregauit quidem populũ, sed populum nõ redemit. Nam & ipsa quoque de seruitute Aegyptia liberatio, non Moysi, sed agni sanguine facta est, liberandos nos pręfigurãs à vana nostra conuersatione huius seculi, sanguine agni immaculati Christi Iesu. Hic est verus legifer noster, apud quẽ copiosa est redẽptio. mortuus est enim non tantũ pro gẽte, sed vt filios dei qui dispersi erant, congregaret in vnũ. Memento sanè hunc esse Ioãnem, qui vidit, & testimonium perhibuit: & scimus quia verum est testimonium eius, exisse de latere domini dormiẽtis in cruce sanguinem simul & aquam: quo videlicet dormienti nouo Adæ noua de latere suo proferretur pariter & redimeretur ecclesia. Sic ergo hodie quoq; ad nos per aquã & sanguinem venit, vt sit aqua & sanguis testimoniũ aduentus eius, fideíque victricis. Non solum autẽ, sed testimoniũ est maius his quod perhibet spiritus veritatis. Horũ B trium testimonium verum certúmq; est, & felix anima quæ meretur illud accipere. Tres enim sunt qui testimoniũ dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. In aqua quidem baptismum intellige, in sanguine martyrium, in spiritu charitatẽ. Spiritus enim est qui viuificat, & fidei vita dilectio. Denique si quæris, quid spiritui & charitati? respondeat Paulus: Quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Necessariò quoque spiritus additur aquæ & sanguini, cui (eodẽ apostolo teste) sine charitate quicquid habeas, nihil prosit. Iam verò quia baptismum aqua, martyrium diximus sanguine designari: memento & vnicum & quotidianum esse baptismum, similiter & martyrium. Est enim & martyrij genus, & quędam effusio sanguinis in quotidiana corporis afflictione. Est & baptismus aliquis in cõpunctione cordis, & lachrymarum assiduitate. Sic quippe infirmis & pusillis corde necesse est, vt quem semel pro Christo ponere non sufficiunt, saltem mitiori quodam sed diuturniori martyrio sanguinem fundãt. Sic & baptismi sacramentũ quoniam iterari non licet, his qui sępius in multis offendunt, frequenti oportet ablutione suppleri. Vnde & propheta: Lauabo, inquit, per singulas noctes lectum meum: lachrymis meis stratum meum rigabo. Vis ergo nosse quis est qui vincit mundum? Quæ in eo vincenda sunt, diligentius intuere. Siquidem & hoc ipsum beatus iste Ioãnes indicat, dicens: Charissimi, nolite diligere mundum, neq; ea quæ C in mundo sunt. Omne enim quod in mundo est, concupiscẽtia carnis est, & concupiscentia oculorum, & ambitio seculi. Hæ sunt tres turmæ quas fecerũt Chaldæi: sed memini quoque sanctum Iacob fecisse tres turmas, cum timeret à facie Esau rediens de Mesopotamia. Et vobis ergo aduersus triplex genus tentationis triplici opus est munimẽto, vt carnis quidẽ concupiscentia, ipsius mortificatione vincatur (quam si meministis, in sanguinis testimonio diximus intelligendã) oculorum verò concupiscentiam superet studium compunctionis, & assiduitas lachrymarum. Porrò ambitionis vanitatẽ virtus charitatis excludat, quæ sola castificat animũ, sola purgat intentionem. Certum quippe triumphati mũdi testimoniũ est, si corpus castiges, & subiicias seruituti, ne perniciosa libertate seruiat voluptati, si fletui prębeas oculos magis quàm petulantiæ, vel curiositati, si deniq; spirituali dilectione flagrans nulli animum dederis vanitati. Meritò sane vnus est, qui in terra pariter & in cœlo testimoniũ perhibet spiritus, quia siue corporis afflictio cessabit, siue lachrymarũ fons exiccabitur, sed charitas nunquam excidit. Prælibatio quædam est in præsenti; cõsummatio & plenitudo in futuro manet. Veruntamen licet maneat post aquam & sanguinem spiritus (aqua quippe & sanguis regnũ dei non possidebunt) interim tamen aut vix aut nullo modo inuenire est spiritum sine illis, quoniam hi tres, inquit, vnum sunt: vt quolibet ex his tribus deficiẽte, adesse cætera non præsumas. Simul verò D iuncta testimonia ista credibilia facta sunt nimis, nec poterit cui in terris suppetũt hęc, carere testimonio vel in cœlis. Cõfitetur dei filium coram hominibus non verbo neq; lingua, sed opere & veritate: & filius quoq; confitebitur eum coram angelis dei. An verò ei deesse poterit in testimonio pater, cui filium videat attestantẽ? Sine dubio cõfitebitur & ipse quod viderit in abscondito. Sed neque spiritus quidem à patre filióque dissentiet, quippe qui patris filiíque sit spiritus. Denique quonã modo careat testimonio eius in cœlo, qui habere illud meruit & in terra? Tres ergo sunt qui testimonium dant in cœlo, pater, & filius, & spiritus sanctus. Et ne quam forte dissonãtiam suspiceris, hi tres vnum sunt. Magnũ profectò habituri sunt testimonium quos in cœlo pater susceperit tanquam filios & hæredes, filius adsciuerit tanquã fratres & cohæredes, spiritus sanctus adhærentes deo vnum spiritũ faciat esse cum eo. Est enim spiritus ipse indissolubile vinculum trinitatis, per quem sicut pater & filius vnum sunt, sic & nos vnum sumus in ipsis, eo miserãte, qui pro discipulis hoc ipsum orare dignatus est, Iesu Christo domino nostro.

Marginalia: Rom.5. — 1.Cor.13. — Psal.6. — 1.Ioan.2. — Gene.32.

De iisdem testimoniis. Sermo II.
Vnde supra.

EX epistola beati Ioannis hodie nobis est lectio recitata, in qua discimus testimonium dari triplex in cœlo, triplex in terra. Et quidem pro meo sapere illud stabilitatis, hoc reparationis est signum: illud angelos, istud homines: illud beatos à miseris, istud iustos discernit ab impiis. Angelis siquidem qui in prima illa præuaricatione superbiente Lucifero, in veritate steterũt, meritò testimonium perhibet visio trinitatis: hominibus quos diuina miseratio saluat, spiritus, aqua, & sanguis. Quidni perhibeat testimonium pater à quibus honoratus est vt pater? Tibi verò maligne sic loquitur: Si ergo ego pater, vbi est honor meus? Careas omnino necesse est testimonio patris, cuius tibi gloriã vsurpare conaris, non honorare eum cupiens, sed æquare. Sedebo, inquit, in monte testamenti, & similis ero altissimo. Itáne modò creatus, patri spirituum consedebis? Et certè needum tibi dixit: Sede à dextris meis. Si nescis ô impudens, vnigenitus ille est, cui æterna generatione patris æqualitas collata est & consessus. Tu rapinam cogitãs esse æqualis deo, filio gloriam inuides, gloriam quasi vnigeniti à patre, vt ne ab ipso quidem testimonium merearis habere. An verò poterit detestato à patre & filio, vtriusq; spiritus attestari? Abominatur superbum profectò & inquietum, qui super quietum & humilem requiescit amator pacis: & vnitatis consecrator, aduersum te pro pace & vnitate zelatur. Quid mirum fratres si timemus ne fortè pusillam hanc vineam domini depasci singularis ferus incipiat? Quãtos enim cœlestis vineæ palmites prima illa singularitas conculcauit? Sed fortè superbiam quidem in eo facilè aduertistis, non autem singularitatem. Dico ergo. Vbi stabat vniuersitas angelorum, nunquid caruit singularitatis vitio, qui sedere velle præsumpsit? An fortè quęritis vnde mihi nota sit hæc statio angelorum? Duos teneo idoneos testes, quorum vterque quod vidit hoc testatur. Vidi dominum sedentem (ait Esaias) Seraphim autem stabant. Et Daniel, Milia, inquit, milium ministrabant ei, & decies centena milia assistebant ei. An & tertium desideratis, vt in ore triũ testium stet omne verbum? Apostolum profero, qui vsq; ad tertium raptus est cœlum, & rediens loquebatur: Nónne omnes administratorij sunt spiritus? Siccine vbi stant omnes, vniuersi ministrãt, tu pacis inimice sedebis? Planè contristas spiritum, qui habitare facit vnius moris in domo. Offendis charitatem, quia scindis vnitatem, rumpis vinculum pacis. Meritò proinde angelorum qui suum nec ordinem nec domicilium reliquere, charitati, vnitati, & paci spiritus attestatur, à quo sanè tua & inuidia & singularitas & inquietudo reprobatur. Et hæc quidem de eo testimonio quod datur in cœlis. Est & aliud quod datur in terra, ad discernendos vtique qui in ea sunt exules, ab indigenis, hoc est cœli ciues à ciuibus Babylonis. Quando enim sine testimonio electos suos deserat deus? Aut certè quænam eis esse poterat conso-

Marginalia: E — Mala.1. — Esa.14. — Psal.109. — F — Esa.6. — Daniel.7. — Heb.1.

G latio inter spem & metum sollicitudine anxia fluctuantibus, si nullum omnino electionis suæ habere testimonium merentur? Nouit dominus qui sunt eius, & solus ipse scit quos elegerit à principio. Quis verò scit hominum, si est dignus amore, vel odio? Quod si, vt certum est, certitudo nobis omnino negatur, nunquid non tanto delectabiliora erũt, si qua fortè electionis huius signa posimus inuenire? Quam enim requiem habere potest spiritus noster, dum prędestinationis suæ nullũ adhuc testimonium tenet? Fidelis proinde sermo, & omni acceptione dignus, quo salutis testimonia commendantur. Hoc sanè verbo & electis consolatio ministratur, & subtrahitur reprobis excusatio. Cognitis siquidem signis vitæ, quisquis hæc negligit, manifeste cõuincitur in vano accipere animam suam, & pro nihilo habere terram desiderabilem cõprobatur. Tres sunt, inquit, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Scitis fratres quia in primo homine peccauimus omnes, in ipso etiam cecidimus vniuersi. Cecidimus sanè in carcerẽ luto pariter & lapidibus plenum. Exinde iacebamus captiui, inquinati, conquassati, donec venit desideratus gẽtibus, qui nos redimeret, ablueret, adiuuaret. Hic est enim qui sanguinem proprium dedit in redemptionem, aquã simul produxit de latere suo in ablutionem, emisit deinde de excelso spiritum suum qui adiuuaret infirmitatem nostram. Vis ergo nosse an hæc aliquid operentur H in te, ne forte reus sis sanguinis domini quem euacuas quantum in te est: sed & aqua ipsa quę debuerat mundare, in sordibus permanẽti iudicium damnationis accumulet: spiritus quoq; cui resistis, non liberet maledictũ à labiis suis. Cauendum enim ne sint tibi hæc infructuosa, quę necessariò essent pariter & damnosa. Quis est autẽ qui testimonium habet effusi non sine causa sanguinis Christi, nisi qui continet à peccatis? Seruus enim peccati est, qui peccatum facit: vt si deinceps continere potuerit, & iugum abiicere miserę seruitutis, certisimum sit testimonium redemptionis, quam operatur sine dubio sanguis Christi. Verũ non sufficit peccatori cõtinẽtia, si non etiam adsit pœnitẽtia. Habet ergo & ab aqua testimonium, qui laborat in gemitu suo lauans per singulas noctes lectum suum. Sicut enim sanguis ille redemit vt non regnet peccatum in nostro mortali corpore, sic aqua illa abluit ab his peccatis quæ commisimus ante. Sed quid erit quòd longo catenarum vsu & carceris habitatione crudeli confracti sumus, atque collisi defecimus in via vitæ? Inuocemus spiritum viuificatorem & adiutorem, cõfidentes quia dabit pater qui est in cœlis, spiritum bonũ petẽtibus se. Sane nouum superuenisse spiritum certisime conuersatio noua testatur. Iam vt breuiter repetam, à sanguine & aqua & spiritu habere est testimonium, si contines à peccatis, si dignos agis I pœnitentiæ fructus, si facis opera vitæ.

In rogationibus, de tribus panibus.

Luc. 11. QVis vestrum habebit amicum, &c. Quid est quòd amicum vnum perhibet aduenisse, nec tamen contẽtus est quærere panem vnum? Putásne tam voracem æstimabat amicum, vt non posset vni sufficere panis vnus? Nam vni quidem tres apponere panes, inconsequens omnino videtur. Puta ergo cum vxore & mancipio hominem aduenisse, vt suũ cuique panẽm apponere velit amicus. Ego quidem amicũ venientẽ ad me, non alium intelligo quàm meipsum. Nemo quippe charior mihi, nemo germanior est. Ad me ergo de via venit amicus, cum trãsitoria deserẽs, ad cor redeo: *Esaiæ 46.* sicut scriptũ est: Redite præuaricatores ad cor. Deinde tunc verè sibi quisque amicus est, cum de via redit, quoniam qui diligit iniquitatem, odit animã suam. A die itaque conuersionis meæ, de via ad me venit amicus. Venit de regione lõginqua, vbi pascere porcos, & ipsorum siliquas insatiabiliter esurire solebat. Venit fame laborãs, cõfectus inedia, attenuatus ieiunio. Venit necesse habens inuenire amicum, sed heu me, pauperem elegit hospitem, & vacuum ingreditur habitaculum. Quid faciam huic amico misero & miserabili? Omnino enim non habeo quod ponam ante illum. Fateor amicus est, sed ego mẽdicus. Quid venisti ad me amice in necessitate tãta? Non sum medicus, & non est in domo mea panis. Festina, inquit, discurre, suscita amicum tuũ illum magnum, quo maiorẽ dilectionẽ nemo habet, sed neque substantiam ampliorem. Quære, pete, pulsa, quia omnis qui quęrit inuenit, & qui *Matt. 7.* petit accipit, & pulsanti aperietur. Clama & dic, amice commoda mihi tres panes. Qui sunt isti panes fratres? Vtinam mereamur accipere eos. Forte enim & ipsos nemo scit, nisi qui accipit. Credo tamẽ petẽdos nobis esse tres panes, veritatis, charitatis, fortitudinis. His tribus egere me fateor, veniẽte ad me amico de via, veniẽte autem (vt dixi) cum vxore & mancipio. Deficit quippe ratio mea (ipse est enim vir) præ ignorantia veritatis, languet & voluntas præ inedia affectionis, infirmatur caro prę inopia fortitudinis. Nam & ratio minus intelligit quæ agenda sunt, & voluntas minus diligit intellecta, & ad hęc etiam corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, vt non quæcunq; volumus, illa faciamus. Aruit cor meum, etiã & corpus meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Neque enim pateter hunc defectum, si iugiter exercitata esset ratio in inquisitione veritatis, volũtas in desiderio charitatis, caro in operatione virtutis. Commoda ergo mihi amice tres panes, vt intelligam, vt diligam, vt faciam voluntatem tuam. Sic enim viuitur, & in talibus vita spiritus *Psal. 29.* mei: dicente scriptura: Quoniam vita in voluntate eius.

L

In ascensione domini, de euangelica lectione. Sermo I.

Mar. 16. REcumbentibus vndecim discipulis apparuit illis Iesus. Apparuit verè benignitas & humanitas saluatoris. Multam enim fiduciam præstat, quòd libentius asit orationi incumbentibus, quandò nec recumbentibus quidem dedignatur adesse. Apparuit inquam benignitas eius qui cognouit figmentum nostrum, nec dedignatur necesitates nostras, sed miseratur, si tamen curam carnis nõ in desiderio facimus, sed in necesitate. Quod considerans idem apostolus, *1. Cor. 10.* Siue mãducamus, inquit, siue aliquid aliud facimus, omnia in gloriam domini faciamus. Potest tamẽ quod recumbentibus apparuit, ad id quoq; referri, quod alibi calũniantibus Iudęis aduersus discipulos non ieiunantes, Non possunt, inquit, fi- *Mat. 9.* lij sponsi lugere quandiu cum eis est sponsus. Sequitur. Et exprobrauit incredulitatẽ illorum, & duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt. Audis Christum discipulos increpantem, imò (quod durius sonat) *Christus increpat apostolos.* etiam exprobrantem, nec quandocũque, sed ea hora qua eis corporalem præsentiam subtracturus, videri poterat magis ab increpatione parcere debuisse. Noli ergo indignari decętero si te quoque aliquando Christi vicarius increpauerit. Id enim exhibet quod ascensurus ab eis in cœlum, suis Christus legitur exhibuisse discipulis. Sed quid est fratres quod dicit, his qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt? Aut qui M fuere, quorum beati oculi gloriosum resurrectionis dominicæ meruerunt videre miraculum? Neque enim resurgentem illum quisquam legitur aut creditur vidisse mortalium. Restat ergo de angelis accipiẽdum, quibus vtiq; resurrectionis testimonium perhibẽtibus, apostolorum pusillanimitas hæsitauit. Iam verò vt faciat quod scriptum est, Bonitatẽ & di- *Psal. 118.* sciplinam & scientiam doce me: visitationis gratiã, exprobrationis cẽsuram, prædicationis quoque doctrina sequatur, & dicat: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Sed *Mar. 16.* quid ad hæc dicemus fratres? Magna nimis videtur secularibus hominibus in hoc verbo data fiducia, vereórque ne dare eam incipiant in occasionem carnis, blandientes sibi plus quàm oporteat sine operibus de baptismo & credulitate. Veruntamen cõsideremus quod sequitur: Signa autem eos qui *Vbi supra.* crediderint, hęc sequẽtur. Nec minor fortasse videbitur ipsis quoque religiosis ex hoc verbo prouenire desperatio, quàm ex verbo priore vanæ spei data secularibus occasio videretur. Quis enim ea quæ in præsenti loco scripta sunt signa videtur habere credulitatis, sine qua nemo poterit saluari, quoniam qui non crediderit, condemnabitur, & sine fide impos- *Hebr. 11.* sibile est placere deo? Quis inquam dæmonia eiicit, linguis nouis loquitur, serpentes tollit? Quid ergo? Si nemo hæc habet, aut perpauci nostris vidẽtur habere temporibus, aut nemo saluabitur, aut hi soli qui his muneribus gloriantur, quæ nõ tam merita sunt quàm indicia meritorum, adeo vt multi dicen-

A dicentes, Nónne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? audire habeant in iudicio, Nescio vos, discedite à me operarij iniquitatis. Vbi est quod ait apostolus cũ de iusto iudice loqueretur, Qui reddet vnicuique iuxta opera sua: si (quod absit) quærenda sunt in iudicio signa potius, q̃ merita? Sũt tamẽ & ipsa merita signa quædam certiora vtiq; & salubriora. Nec difficile arbitror nosse quemadmodũ intelligi signa possint præsentia, vt sint indubitata signa credulitatis, ac per hoc & salutis. Primum enim opus fidei per dilectionem operãtis, cordis cõpunctio est, in qua sine dubio eiiciuntur dæmonia, cum eradicantur è corde peccata. Exinde qui in Christum credunt, linguis loquuntur nouis, cũ iam recedũt vetera de ore eorũ, nec decætero vetusta protoparentum lingua loquuntur declinantium in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Vbi verò compunctione cordis, & oris confessione priora sunt deleta peccata, ne recidiuũ patianẽ, & iã sint posteriora peiora prioribus, serpentes tollant necesse est, id est vt venenatas suggestiones extinguant. Quid tamen agendum, si qua fortè radix pullulat, quæ tã velociter nequeat extirpari, sed stimulat animum concupiscẽtia carnis? Profectò si mortiferum quid biberint, non eos nocebit: quoniã iuxta saluatoris exemplum, cum gustauerint, nolent bibere: id est, cum senserint, nolent cõsentire. Sic enim non eos nocebit, quia nulla damnatio est his qui sunt in Christo Iesu, cõcupiscentiæ sensus absq; consensu. Quid tamen? Molesta certè & periculosa sic corruptæ & infirmæ affectionis lucta: sed qui crediderint, super ægros manus imponẽt, & bene habebũt, id est ægras affectiones bonis operibus operient, & hoc remedio curabuntur.

Matth. 7. *Roman. 2.* *In compunctione eiiciuntur dæmonia.*

Item in die ascensionis, quomodo ascendit super omnes cælos, vt adimpleret omnia. Sermo secundus.

SOlennitas ista fratres charissimi gloriosa est, &, vt ita dicam, gaudiosa, in qua & singularis Christo gloria, & nobis spiritalis lætitia exhibetur. Consummatio enim & adimpletio est reliquarum solennitatum, & felix clausula totius itinerarij filij dei. Qui enim descendit, ipse est & qui ascendit hodierna die super omnes cœlos, vt adimpleret omnia. Iam enim cum se dominũ vniuersorũ quæ sunt in terra & in mari & in inferno, probasset, non restabat nisi vt aëris & cœlorum se esse dominum argumentis similibus vel certè potioribus approbaret. Terra enim cognouit dominum, quia ad vocem virtutis eius cum clamasset magna voce, Lazare veni foras, mortuum reddidit. Cognouit mare, quia solidum se præbuit sub pedibus eius, ita vt apostoli eum putarent phantasma esse. Cognouit infernus, cuius ipse portas æreas & vectes ferreos confregit, vbi & ligauit illum insatiabilem homicidam qui vocatur diabolus & Satanas. Profectò qui C mortuos suscitauit, leprosos mundauit, cæcos illuminauit, claudos firmauit, & omnes exsufflauit infirmitates, dominus omnium fuit, & eadem manu qua fecerat, quæ defecerant reficiebat. Sic & qui in ore piscis cum ipso pisce staterem inueniri prædixit, patet proculdubio quia maris & omnium quæ in mari mouentur, dominus fuit. Qui verò traduxit aërias potestates, & affixit eas cruci suæ, claret quia super infernales officinas potestatem accepit. Hic est enim qui pertransiit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo, qui stetit in loco campestri vt doceret turbas, ante præsidem vt alapas sustineret, toto tempore quo in terris visus est, & cum hominibus cõuersatus, in laboribus multis, stans & operans salutem in medio terræ. Ad claudendam igitur tunicam tuam inconsutilem domine Iesu, ad perficiendam fidei nostræ integritatem, restat vt videntibus discipulis per medium aëris sicut aëris dominus ascendas super omnes cœlos. Extunc probabitur quia dominus vniuersorũ tu es, quia omnia in omnibus adimplesti, & iam tibi profectò debebitur vt in nomine tuo omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia tu es in gloria & in dextera patris. In hac dextera sunt delectationes vsque in finẽ: & ideo monet apostolus vt quæramus quæ sursum sunt, vbi Christus est in dextera dei sedens: quia illic profectò thesaurus noster est Iesus Christus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi: in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Quid tamẽ putatis fratres, quantus dolor & timor irruperit apostolica pectora, cum eum viderũt à se tolli, & attolli in aëra, non scalis adiutum, non subleuatum funibus, etsi angelico comitatum obsequio, nõ tamen fultum auxilio, sed gradientem in multitudine fortitudinis suæ? Implerũ est quod eis dixerat: Quò ego vado, vos non potestis venire. Quocunque enim terrarum iisset, cũ indiuisibiliter sequerẽtur: mare (sicut Petrus fecit aliquando) cum eo etiam submergendi intrarent: sed hac sequi nõ poterãt: quia corpus quod corrũpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Dolor ergo nimius erat, quia videbãt illũ (propter quẽ omnia reliquerant) à suis sensibus & aspectibus tolli, vt non possent ablato à se sponso, filij sponsi non lugere. timor, quia orphani relinquebantur in medio Iudæorum nondum confirmati virtute ex alto. Benedicens ergo eis ferebatur in cœlum, fortè cõcussis illius singularis misericordię visceribus, cum miseros suos & pauperẽ suam scholam relinqueret, nisi quòd veniebat parare eis locum, & quia expediebat vt præsentiam eis subtraheret corporalẽ. Quàm felix, quàm digna ista processio, ad quã ne ipsi quidẽ adhuc apostoli digni fuerunt admitti, cum & animarũ sanctarũ, & cœlestiũ virtutum triumphali pompa deductus ad patrem, sedet à dextris dei. Nunc verè adimpleuit omnia, quia natus est inter homines, cũ hominibus cõuersatus est, ab hominibus & pro hominibus passus & mortuus est, resurrexit, ascendit, sedet ad dexte E rã dei. Agnosco tunicã desuper contextã per totũ, quã superna illa mansio claudit, vbi adimpletus est & adimpleuit omnia dominus Iesus Christus. Verũtamen quid mihi & solẽnitatibus istis? Quis me consolabitur domine Iesu, quia te non vidi in cruce suspẽsum, plagis liuidum, pallidum morte, quia non sum crucifixo cõpassus, obsecutus mortuo, vt saltem lachrymis meis loca illa vulnerũ delinirem? Quomodo me dereliquisti insalutatum, cum formosus in stola tua rex gloriæ in alta cœlorum te recepisti? Prorsus renuisset consolari anima mea, nisi me angeli in voce exultationis pręuenissent, qui dixerũt: Viri Galilæi quid statis aspiciẽtes in cœlũ? Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntẽ in cœlum, sic inquiunt veniet. Ergò ne veniet quærere nos in illa tam singulari quàm vniuersali processione, cum præcedentibus omnibus angelis & subsequentibus hominibus vniuersis descendet iudicare viuos & mortuos? Proculdubio veniet, sed quomodo ascendit, non quomodo ante descendit. Humilis enim prius venit animas saluare, sublimis autẽ veniet cadauer istud resuscitare, & cõfigurare corpori claritatis suæ, vt infirmiori huic vasculo abũdantiorem impendere videatur honorẽ. Tunc enim videbitur cum potestate magna & maiestate, qui prius in infirmitate carnis latuerat. Intuebor & ego eum, sed non modo: videbo eum, sed non prope: ita vt hęc secunda glorificatio priori F glorificationi propter excellentem gloriam manifestè præluceat. Manipulus primitiarum nostrarum Christus oblatus est, ad dexterã patris assumptus, & assistit nũc vultui dei pro nobis. Sedet autẽ ad dexteram habens in dextera misericordiam, in sinistra iudiciũ, & misericordiam multam nimis, & iudicium multum nimis: in dextera aquam, in sinistra ignem immobiliter tenẽs. Et quidem corroborauit misericordiam suam super timentes se secundum altitudinem cœli à terra, vt maiores cumulos miserationum domini sentiant quàm sit spatij inter cœlum & terrã. propositum nãque dei super illos manet immobile, & misericordia domini ab æterno & vsq; in æternum super timentes eum. Ab æterno per prædestinationem, in æternũ per glorificationẽ. Similiter & in reprobis terribilis est super filios hominũ, & vtrinque stat fixa sententia æternitatis, & in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt. Quis scit si omnium vestrũ quos hic video, nomina scripta sunt in cælis, & in libro prędestinationis annotata? Vocationis enim & iustificationis vestrę aliqua signa mihi videor intueri in cõuersatione huius tantæ humilitatis. Quanto putas gaudio replerentur omnia ossa mea, si id scire contingeret? Sed nescit homo vtrum sit dignus amore, an odio. Propterea dilectissimi perseuerate in disciplina quam suscepistis, vt per humilitatem ad sublimitatem ascẽdatis, quia hæc est via,

Coloss. 3. *Ioan. 8.* *Sapien. 9.* *Act. 1.*

G & nō est alia præter ipsam. Qui aliter vadit, cadit poti⁹, quàm ascendit, quia sola est humilitas quæ exaltat, sola quæ ducit ad vitam. Christus enim cum per naturam diuinitatis nō haberet quò cresceret vel ascéderet, quia vltra deum nihil est, per descensum quomodo cresceret inuenit, veniēs incarnari, pati, mori, ne moreremur in ęternum: propter quod deus exaltauit illum, quia resurrexit, ascédit, sedet ad dexteram dei. Vade & tu fac similiter. Neq; enim ascendere potes, nisi descéderis, quia vt æterna lege fixum est, Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. O peruersitas, ô abusio filiorum Adam, quia cum ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum, ipsi & leuiter ascendūt, & difficilius descendunt, parati ad honores & celsitudines graduū ecclesiasticorum ipsis etiam angelicis humeris formidádos. Ad sequendum autem te domine Iesu vix inueniuntur qui vel trahi patiātur, qui velint duci per viam mandatorū tuorum. Alij enim trahuntur, qui possunt dicere, Trahe me post te. Alij ducūtur, qui dicūt: Introduxit me rex in cellaria sua. Alij rapiuntur, sicut apostolus raptus est ad tertiū cœlum. Et primi quidem felices, qui in patientia sua possident animas suas. secundi feliciores, quia ex voluntate sua confitētur ei. tertij felicissimi, qui in profundissima dei misericordia, quasi quodammodo sepulta iam arbitrij sui potestate, in diuitias gloriæ in spiritu ardoris rapiuntur, nescientes siue in corpore, siue extra corpus, hoc solum scientes, ꝙ rapti sint. Beatus H qui vbique te du‿cem habet domine Iesu, non illum refugam spiritum, qui statim ascendere voluit, & tota diuinitatis dextera percussus est. Nos autē populus tuus, & oues pascuę tuæ sequamur te, per te ad te: quia tu es via, veritas, & vita: via in exemplo, veritas in promisso, vita in pręmio. Verba enim æternæ vitæ habes, & nos cognoscimus & credimus quia tu es Christus filius dei viui, qui es super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Mat.26. *Canti.1.* *Ioan.14.* *Ioan.6.*

De intellectu & affectu. Sermo tertius vnde supra, & legitur in octauis.

HOdie cœlorum dominus, cœlorum alta cœlesti potentia penetrauit, & infirma carnis tanquā nubila quædam excutiens, induit stolam gloriæ. Eleuatus est Sol in ortu suo, incaluit & inualuit. Dilatauit & multiplicauit radios super terram, nec est qui se abscōdat à calore eius. Rediit ad regionem sapientię, sapientia dei, vbi omnes bonum & intelligūt, & requirunt, intellectu perspicacissimi, affectu paratissimi ad audiendam vocem sermonum eius. Nos autem in regione ista sumus vbi plurimum est malitiæ, sapientiæ parū: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animā, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Per sensum hic ego arbitror intellectum designari: qui tunc verè deprimitur, cum multa cogitat, cum non colligit se circa illam vnam & vnicam meditationem quæ cōcipitur de ciuitate illa I cuius participatio eius in idipsum. Huiusmodi intellectum oportet deprimi & distrahi per multa, multis & multiplicibus modis. Animam verò hic æstimo dici affectiones quæ corrupto corpore diuersis passionibus afficiuntur, quæ mitigari nunquā possunt (ne dicā sanari) donec volūtas vnū quęrat, & tendat ad vnum. Duo ergo sunt quæ in nobis purganda sunt, intellect⁹ & affectus. Intellectus vt nouerit, affectus vt velit. Felices, & verè felices illi duo viri Helias & Enoch, quibus omnes materię & occasiones ablatæ sunt quę eorum intellectum impediant vel affectū, quia soli deo viuētes nec nouerunt nisi deū, nec cupiunt nisi deū. Deniq; & de Enoch legitur quia raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Intellectus noster turbatus erat, ne dicam cæcatus: affectus inquinatus erat, & multū inquinatus: sed Christus intellectū illuminat, spiritus sanctus affectum purgat. Venit enim filius dei, & tot & tanta mirabilia in mundo operatus est, vt non immeritò intellectum nostrum ab omnibus mundanis rebus euocauerit, vt semper cogitemus, & nunquam cogitare sufficiamus, quia mirabilia fecit. Verè latissimos nobis ad spatiandum intelligētiæ campos dereliquit: & torrens cogitationum istarum profundissimus est, qui iuxta prophetam non possit transuadari. Quis enim sufficiat cogitare qualiter rerum dominus præuenerit nos, venerit ad nos, subuenerit nobis, & singularis illa maiestas voluerit mori vt viueremus, seruire vt regnaremus, exulare vt repatriaremus, & vsq; ad seruilissima opera inclinari, vt constitueret nos super omnia opera sua? Talem se obtulit apostolis apostolorū dominus, vt iam non inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspicerent, sed ipse facie ad faciem videretur, qui omnia fecit. Et quia discipuli carnales erant, & deus spiritus est, nec bene conuenit spiritui & carni, vmbra corporis sui temperauit se eis, vt obiectu viuificę carnis viderent verbum in carne, solem in nube, lumen in testa, cereum in laterna. Spiritus enim oris nostri Christus dominus, cui diximus, In vmbra tua viuem⁹ inter gētes. In vmbra inquit, tua inter gētes, non inter angelos, vbi purissimum lumen purissimis oculis intuebimur. Vnde & virtus altissimi obūbrauit virgini, ne nimio splendore pręstricta, diuinitatis fulgur etiā illa singularis aquila tolerare nō posset. Ad hoc autē carnem eius proposuit, vt omnem cogitatū eorū ab humanis rebus ad carnem suam (qua & mirabilia dicebat, & mirabilia faciebat) adunaret, & sic de carne transferret ad spiritum, quia spiritus est deus: & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Non tibi videtur eis intellectum illuminasse, cum aperuit illis sensum vt intelligerēt scripturas, ostendēs quia hæc oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis, & ita intrare in gloriam suam? Sed illi sanctissimæ carni eius assuefacti, verbum de discessū eius audire nō L poterant, vt eos relinqueret, ꝓ quo omnia reliquissent. Quare hoc? Quia intellectus illuminatus erat, sed nōdum purgatus affectus. Vnde & benignus magister blandè eos ac dulciter consolabatur, dicens: Expedit vobis vt ego vadam. Si enim nō abiero, paracletus nō veniet ad vos. Sed quia hęc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrū. Quid est quòd Christo commorante in terris, spiritus sanctus ad eos venire non potuit? An carnis illius consortium abhorrebat, quæ de ipso & per ipsum in virgine & de virgine matre cōcepta erat & nata? Absit: sed vt ostēderet nobis per quā ambularemus viam, formam apponeret cui imprimeremur. Et ille quidē illis plorantibus eleuatus in cœlum, spiritum sanctū misit, qui affectum eorum, id est volūtatem mūdauit, imò potius alterauit, vt iam magis dominum velint ascendisse, q̄ prius detinuisse voluerant. Impletum est quod eis pędixerat, Vos autem cōtristabimini, sed tristitia vestra cōuertetur in gaudiū. Sic ergo eorum intelligentia per Christum illuminata est, & voluntas emūdata per spiritum: vt sicut bonum nouerint, sic & velint, quod solùm perfecta religio vel religiosa perfectio est. Recordor nunc Helisæi sancti, cui cum Helias dixisset vt in discessu vel ascensu suo postularet quod vellet, respondit: Oro vt fiat spirit⁹ tuus duplex in me. At ille: Rem difficilem postulasti: attamen si videris quando tollar à te, erit quod petiisti. Nonne tibi videtur Helias ascēdentis domini M signare personam, Helisæus vero chorum apostolicum in ascensione Christi anxiè suspirātem? Sicut enim Helisæus ab Helia nullo pacto auelli poterat, sic nec apostoli à Christi pręsentia poterāt separari. Vix enim tandē eis persuasit, quia sine fide impossibile esset placere deo. Quis est ergo spiritus iste duplex qui quæritur, nisi illuminatio intellectus, & affect⁹ purgatio? Res difficilis, quia rarus in terris est qui illū habere mereatur. Attamē, inquit, si videris quādo tollar à te erit quod petiisti. Nihil est quod ꝓpter hoc habeāt perdere vel debeant alūni tui domine Iesu, quia vidētibus illis es eleuatus in cœlū, & desiderātibus oculis te sequuti sunt gradiētē in multitudine fortitudinis tuæ. Vel certè spiritū duplicē dicere possumus illud quod saluator ad discipulos ait: Qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet, & maiora horū faciet. Nonne maiora Christo per Christū tamē fecit Petrus, de quo legitur quia in plateis ponebantur infirmi in lectulis, vt veniente Petro saltē vmbra illius obumbraret quēquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis? Nusquā enim dominus vmbra sua inuenitur infirmitates sanasse. Nō dubito ego intellectū omniū vestrū qui hic estis, illuminatum esse: sed non affectum æquè esse purgatū, manifestis approbabo cōiecturis. Omnes quod bonū est nostis, & viā per quā īcedere, & quomodo in ea īcedere debeatis, sed volūtas nō vna est. Quidā enim ad omnia viæ & vitę huius exercitia non solùm

Sapien.9. *Sapien.4.* *Ezech.47.* *Threno.4.* *Ioan.16.* *4.Reg.2.* *Ioan.14.* *Acto.5.*

A non solùm ambulant sed & currũt, imò potius volant, vt eis & vigiliæ breues, & cibi dulces, & panni suaues, labores non solùm tolerabiles, sed & appetibiles videantur. Alij autẽ non sic, sed corde arido & affectione recalcitrante vix trahuntur ad hæc, vix gehẽnali timore cõpellũtur. Quosdã nec cõpellimus quidẽ, quibus frons mulieris meretricis facta est, & nolũt erubescere. Sũt iterũ multi inter nos qui de vno pane comedunt nobiscũ, dormiunt nobiscum, cãtant nobiscũ, laborant miseri & miserabiles, vtpote socij tribulationis, sed consolationis nõ ita. Nunquid abbreuiata est manus domini, vt omnibus donare nõ posit, qui aperit manũ suam, & implet omne animal benedictione? Quid ergo in causa est? Illud omnino, quia nõ vident Christũ cum tollitur ab eis, id est, nõ cogitant quomodo eos orphanos reliquerit, ꝙ peregrini & aduenę sint super terram, ꝙ tãdiu feculenti corporis horrido carcere teneantur, & non sint cũ Christo. Huiusmodi autẽ si diu ita permanserint sub onere, aut opprimuntur & succumbunt, aut quodãmodo in inferno sunt, vt nunquã ad plenum respirẽt in luce miserationũ domini, nec in libertatẽ spiritus, quæ sola facit iugũ suaue, & onus leue. Inde autẽ tam perniciosa tepiditas emanat, quia affectus, id est volũtas eorũ nõdum purgata est, nec bonũ sic volunt sicut nouerunt, à propria cõcupiscentia abstracti grauiter & illecti. Amant enim in carne sua terrenas consolatiunculas, siue in verbo, siue in B signo, siue in facto, siue in aliquo alio: & si hæc interrumpunt aliquando, non tamen penitus rumpũt. Inde est, ꝙ rarò affectiones suas dirigunt in deũ, & eorũ cõpunctio nõ continua sed horaria est. Impleri autẽ visitationibus domini anima nõ potest, quæ his distractionibus subiacet: & quãto magis illis euacuabitur, tãto amplius istis implebitur: si multum, multũ. si parũ, parũ. Vel certè si magis ꝓbas, nũquã istę illis misceri poterunt in æternũ, quia vbi vasa vacua non inuenit oleum, stare necesse est: nec mittũt vinũ nouum nisi in vtres nouos, vt ambo conseruentur. Neque enim spiritus & caro, ignis & tepiditas in vno domicilio commorantur, pręsertim cũ tepiditas ipsi domino soleat vomitũ prouocare. Si enim apostoli adhuc carni dominicę inhęrẽtes, quę sola sancta (quia sancti sanctorũ) erat, spiritu sancto repleri nequiuerunt donec tolleretur ab eis: tu carni tuæ (quæ sordidissima est, & diuersarum spurcitiarũ phantasiis repleta) astrictus & cõglutinatus, illũ meracissimũ spiritũ te posse putas suscipere, nisi carneis istis cõsolationibus funditus renũciare tẽtaueris? Reuera cũ inceperis, tristitia implebit cor tuũ: sed si perseueraueris, tristitia tua cõuertetur in gaudiũ. Tũc enĩ purgabitur affectus, & voluntas renouabitur, vel potius noua creabitur: vt omnia quæ primò difficilia imò impossibilia videbãtur, cum multa ꝓcurrãtur dulcedine & auiditate. Emitte, inquit, spiritũ tuũ, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Sicut per faciẽ ex- *Psal.103.* C terior homo cognoscitur, sic per voluntatẽ demõstratur interior. Emisso ergo spiritu creatur & renouatur facies terræ, id est, terrena volũtas fit cœlestis, parata ad nutũ citius obedire. Beati qui tales sunt: quia non solum malum non sentiũt, sed in mira quadã cordis dilatatione cõmorãtur. De illis enĩ quos supra cõmemorauimus, terribiliter ait deus: Nõ permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt, id est carnales: & quicquid in eis spiritus fuerat, in carnẽ euanuit. *Gen.6.* Quia igitur charissimi hodierna dies est in qua sponsus aufertur à nobis, & non sine tumultu aliquo animorũ nostrorũ: ad hoc tamen vt mittat nobis spiritum veritatis, ploremus & oremus vt dignos nos inueniat vel potius efficiat, & repleat domum istam vbi sumus sedentes, quatenus non vexatio sed vnctio eius doceat nos de omnibus: sicq; & intellectu clarificato & affectu purificato veniat ad nos, & apud nos faciat mansionem. Et sicut serpens Moysi deuorauit omnes serpẽtes magorũ, sic iste cum venerit, absorbebit omnes carnales affectiones & delectationes nostras & consolationes, ita vt de labore requiem, de tribulatione lætitiam, de contumelia gloriam habeamus, sicut illi quos repleuerat, ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Spiritus enim Iesu, spiritus bonus, spiritus sanctus, spiritus rectus, spiritus dulcis, spiritus principalis, quicquid in hoc seculo nequã videtur difficile & angustum, leue facit & latum: opprobrium gaudium iudicat, despectionem exultationem esse persuadet. Scrutemur ergo D iuxta prophetam vias nostras, & studia nostra, leuemus corda nostra cum manibus, vt in solennitate sancti spiritus gaudeamus, & abundantius gaudeamus, qui nos inducat in omnem sicut promisit dei filius veritatem. *Thren.3.*

In die ascensionis, de duobus non bonis montibus, & de septem ascensionibus Christi. Sermo IIII.

SI natiuitatis & resurrectionis dominicæ digna deuotione solennia celebramus, hodiernum quoque ascensionis diẽ non minus deuotè conuenit celebrari. In nullo siquidem à festiuitatibus illis ista degenerat, sed finis earum & adimpletio est. Meritò quidẽ solennitatis & lætitiæ dies agitur, quãdo sol ille supercœlestis, sol iustitiæ nostris se præsentauit obtutibus, nube carnis, & mortalitatis sacco fulgorem suum & lucem temperãs inaccessibilem. Magna quoque lætitia & exultatio multa nimis, quando conscisso sacco, lætitia circundatus est, factaque de medio facci ipsius non quidem substantia, sed vetustate, sed corruptione, sed miseria, sed vilitate, nostræ dedicauit primordia resurrectionis. Verũtamẽ quid mihi & solennitatibus istis, si conuersatio mea vsque adhuc detinetur in terris? Quis verò vel desiderare præsumeret ascensum cœli, nisi quia is qui descenderat, prior ascẽdit? Dico ergo vobis, non multo mihi tolerabilior videretur exilij huius habitatio quàm gehenna, nisi dominus Sabaoth reliquisset nobis semen fiduciæ & expectationis, quando eleuatus est in nubibus, & spem fecit credẽtibus. Denique nisi ego abiero, inquit, paracletus nõ veniet ad vos. Quis paracletus? Vtiq; per quẽ diffunditur charitas, & iam spes nõ confundit. Ille paracletus, per quem in cœlis sit conuersatio nostra: virtus ex alto, per quam sursum sint corda nostra. Vado, inquit, parare vobis locum: & si abiero, iterum veniã & assumã vos ad meipsum. Vbi enim fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Vidésne quemadmodũ cæterarũ solẽnitatum ea quã hodie celebramus, & cõsummationẽ habeat, & fructũ declaret, & augeat gratiã? Sicut enim cætera omnia eius qui nobis natus est, & nobis datus, ita ipsa quoq; ipsius ascẽsio propter nos facta est, & facit pro nobis. In nostra siquidẽ vita, multa (quãtum in nobis est) videmur agere casu, multa necessitate, sed Christus dei virtus & dei sapientia neutri potuit subiacere. Quæ enim dei virtutem necessitas cogeret, aut quid ageret dei sapiẽtia casu? Omnia proinde quęcunq; loquutus est, quæcunq; operatus est, quęcunquę passus est, ne dubites fuisse volũtaria, plena sacramentorũ, plena salutis. Hæc sciẽtes si quid aliquando eorũ quę de Christo sunt, in nostrã sciẽtiã venire contingat, nõ sic audiendum est tanquam si inuentitium quidpiam proferamus, sed tanquam id quod etiã priusquã causa sciretur, constaret nequaquã sine causa fuisse. Sicut enim qui scribit, certis rationibus collocat vniuersa, ita F quæ à deo sunt, ordinata sunt, maximéque ea quæ præsens in carne est operata maiestas. Sed væ angustæ cognitioni, væ paupertati sciẽtiæ nostræ, qui tantũ ex parte cognoscimus, & parte modica. Vix scintillulæ quædã nobis elucẽt de tãta luminis copia, de lucerna posita super candelabrũ. Sanè quanto minus singuli capimus, tanto fidelius cæteris cõmunicãda sunt quæ singulis reuelantur. Et ego fratres quæ mihi ad vestram ædificationem de ascensione imò de ascẽsionibus suis donare ipse dignatur, nec volo nec debeo subtrahere vobis, pręsertim ꝙ hæc sit spiritualiũ prærogatiua donorũ, vt cõmunicata nõ minuãtur. Aliquib' fortassis hæc nota sunt, quibus similiter reuelata sunt, sed ꝓpter eos qui forte nõ aduerterũt sublimioribus intenti, aut aliis occupati, seu etiã propter eos qui minus capacis intelligẽtiæ sunt, mihi incumbit loqui quę sentio. Christus qui descendit, ipse est & qui ascendit. Apostoli verba sunt hęc. Ego autem credo eum in hoc ipso quòd descenderit, ascendisse. Sic enim oportebat Christum ascendere, vt nos ascendere doceremur. Cupidi quidem sumus ascensionis: exaltationẽ concupiscimus omnes. Nobiles enim creaturæ sumus, & magni cuiusdã animi, ideoq; altitudinem naturali appetimus desiderio. Sed væ nobis, si voluerimus eũ sequi qui ait: Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Heu miser, in lateribus aquilonis? Frigidus est mons ille, nõ te sequimur. Potestatis habes cõcupiscẽtiã, altitudinẽ

Ioan.16. *Ioan.14.* E *Ephes.4.* *Esaiæ 14.*

G præsumis potētiæ. Quanti tamen vsque hodie fœda sequuntur infeliciáq; vestigia, imò verò quā pauci euadūt quib⁹ nō dominandi libido dominet? Hinc est ꝙ benefici vocātur qui potestatē habent, hinc ꝙ laudatur peccator in desideriis animæ suæ. Potentibus siquidē omnes adulantur, inuident omnes. Quē sequimini miseri homines, quē sequimini? An non videtis Satanam tanquā fulgur de cœlo cadētem? Nōnne iste est mōs in quē ascēdit angelus, & diabolus factus est? Vel illud aduertite, ꝙ post casum suū inuidia cruciāte male sollicitus de supplantando homine, illius tamē mōtis ascēsum nullatenus ausus est suadere ei, in quo nimirū pro inani ascensū tam immane præcipitium cognosceretur expertus. Sed non defuit versuto hosti quid ageret. Similē ei montē alterū demōstrauit. Eritis, inquiens, sicut dii, sciētes bonū & malum. (Gene.3.) Perniciosa etiā hæc ascensio, imò magis descensio est de Hierusalem in Hiericho. Pessimus mons inflans sciētia, in quem tamen vsque hodie videas tanta cōcupiscentia plurimos repere filiorum Adā, ac si nō nouerint quātum pater eorum in illius mōtis ascensu descēderit, imò quàm grauiter ceciderit, quantū tota deiecta sit & conquassata posteritas. Nondū sanata sunt vulnera quæ tibi in ascēsu mōtis illius inflicta sunt, licet adhuc in patre latēres, & nunc iterū in propria persona H conaris ascendere: vt sit error nouissimus peior priore? Quęnā miseris tam dira libido? Filij hominū vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatē & quęritis mēdaciū? (Psal.4.) An ignoratis, quoniā infirma mundi elegit deus, vt confundat fortia: & stultos mundi elegit deus, vt confundat sapientes? (1.Cor.1.) Non nos dei cōminantis terror reuocat perdituri sapientiam sapientium, & prudentiam prudentiū reprobaturi? non patris exemplum, non deniq; sensus ipse noster, & duræ experientia necessitatis, cui sumus addicti per insipientē scientiæ appetitum? Ecce vobis fratres montē demōstrauimus aliū, non in quē ascendatis, sed quē fugiatis. Ipse est in quē ascēdebat, qui voluit esse sicut deus, sciens bonū & malū: ipse quē vsq; hodie filij eius accumulant & eleuāt, nihil inuenientes tam vile vnde nō velint montē eleuare scientiæ. Videas aliū literarū, alium mundialis curæ, istum placitationū displicētium deo, illum seruilis cuiuslibet artis tam vehementer affectare scientiam, vt laborem non reputet, tantūmodo vt possit aliquibus doctior reputari. Sic ędificant Babel, sic putant ad dei se peruenturos similitudinem: sic concupiscunt quod nō expedit, quod expedit omittētes. Quid vobis & mōtibus istis, in quorum ascensu tanta difficultas est, & tam grande periculū? aut cur eum deseritis montem cuius & facilis est ascensus & perutilis? Potestatis ambitio angelum felicitate priuauit angelica, scientiæ appetitus hominem immortalitatis gloria spoliauit. Conetur quis ascendere in montem potestatis: quantos putas contradictores habebit, quantos inueniet repulsores, I obstacula quanta, quàm difficilem viam? Quid si tādem eum adipisci cōtigerit quod optabat? Potentes, ait scriptura, potenter tormenta patientur, (Sapien.6.) vt præsentes sollicitudines & anxietates quas potestas ipsa parit, omittam. Cupidus alter est inflantis scientiæ, quantum laborabit, quantum anxiabitur spiritus eius? Et tamen audiet, Nec si te ruperis, apprehēdes. In amaritudine morabitur oculus eius, quoties videre contigerit cui se posteriorem iudicet, aut putet ab aliis reputari. Quid cum intumuerit multum? Perdam, inquit dominus, sapientiam sapientium, & prudentiam prudētium reprobabo. (1.Cor.1.) Iam ne multis immorer, vidistis (vt arbitror) quàm fugiēdus nobis sit mons vterque, si præcipitium angeli, si casum hominis expauescimus. Mōtes Gelboe, nec ros nec pluuia veniāt super vos. Quid tamen agimus? Ascendere sic non expedit, & ascēdendi tenemur cōcupiscentia. Quis docebit nos ascēsum salubrem? Quis, nisi de quo legimus: Quoniam qui descendit, ipse est & qui ascendit? (Ephes.4.) Ab ipso demonstranda nobis erat ascēsionis via, ne ductoris imò seductoris iniqui aut vestigium aut consilium sequeremur. Quia ergo non erat quò ascenderet, descendit altissimus, & suo nobis descensu suauē ac salubrem dedicauit ascensum. Descendit de monte potentiæ carnis infirmitate circundatus: descendit de monte scientiæ: quoniam placuit deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Quid enim tenello corpore & infantilibus membris videtur infirmius? Quid indoctius apparet paruulo

K qui sola matris vbera nouerit? Quis impotentior eo cuius omnia membra clauis affixa, cuius omnia dinumerantur ossa? Quis insipientior eo qui tradebat in mortem animam suam, & quæ non rapuit tunc exoluebat? Vides quàm multum descenderit, quantum à potentia sua, quantum à sapientia sua exinanierit semetipsum. Sed non potuit altius montem bonitatis ascendere, nec suam commendare expressius charitatem. Nec mirum si descendendo Christus ascendit: quandò priorum vterque cecidit ascendendo. Et mihi quidem videtur montis huius ascensorem quęrere, qui dicebat. Quis ascēdet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? (Psal.24.) Forte etiam Esaias ascensionis desiderio cadentes intuens homines, ad hunc reuocabat mōtem, exclamās: Venite ascendamus in montem domini. (Esaia.2.) An non manifestè eos de priorum montium ascensione redarguens, montis huius prędicat vbertatem: qui ait, Vt quid suspicamini montes coagulatos? (Psal.66.) Mons coagulatus, mons pinguis. (Psal.67.) Hic est igitur mons domus domini præparatus in vertice montium, super quos saliētem sponsum inspexerat, quæ dicebat. (Cant.2.) Ecce venit is saliens in montibus. Docebat enim ignarum viæ: trahebat paruulum, infantulum deducebat: ideóque velut quibusdam passibus ibat, vt de virtute in virtutem videretur deus deorum in Sion. Iustitia enim eius sicut montes dei. Sed iam (si placet) saltus etiam ipsos intueamur, quibus exultauit vt gigas ad currendam viam, & cuius egressio à summo cœli per gradus quosdam vsque ad summum eius occurrit. (Psal.18.) L Primum ergo constitue montem illum in quē ascendit cum Petro & Iacobo & Ioanne: vbi & transfiguratus est ante eos. (Matt.17.) Refulsit facies eius vt sol, & vestimenta eius facta sunt alba sicut nix. Resurrectionis gloria ista est, quam in monte spei contemplamur. Vt quid enim ascendit vt transfiguraretur, nisi vt doceret nos cogitatione ascendere ad futuram illam gloriam quæ reuelabitur in nobis? Felix, cuius meditatio in conspectu domini est semper, qui in corde suo delectationes dexteræ domini vsque in finem sedula cogitatione reuoluit. Quid enim graue illi poterit videri, qui semper mente tractat quòd non sint condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam? Quid concupiscere poterit in seculo nequam, cuius oculus semper videt bona domini in terra viuentium, semper videt æterna præmia? Tibi dixit cor meum (propheta loquitur domino) tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea: faciem tuam domine requiram. (Psal.26.) Quis mihi tribuat vt omnes surgentes stetis in excelso, & videatis exultationem quæ ventura est vobis à domino? Non sit molestum vobis obsecro quòd in monte hoc aliquanto diutius immoramur. Poterimus enim cæteros festinantius pertransire. Veruntamen in isto quem non detineat sententia illa sancti Petri, quam in eo protulit, & de eo: Domine (inquiens) bonum est nos hic esse? (Matt.17.) M Quid est bonum est, imò quid aliud videtur bonum quàm in bonis animam demorari, quandoquidem adhuc corpus nō potest? Puto quòd eius qui ingrediebatur in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei, in voce exultationis & confessionis sonus epulantis fuerit, Bonum est nos hic esse. Quis enim ex vobis secum cogitans futuram illam vitam, sed lætitiam, sed iucunditatem, sed beatitudinem, sed gloriam filiorum dei: quis inquam talia tranquilla secum conscientia voluens, non continuo de plenitudine intimæ suauitatis eructat: Domine bonum est nos hic esse? Non sanè in hac ærumnosa peregrinatione vbi corpore detinetur, sed in suaui ac salubri illa cogitatione in qua corde versatur. Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? (Psal.54.) Vos autem filij hominum, filij hominis qui descendit de Hierusalē in Hiericho, filij hominum vsquequo graui corde? Ascēdite ad cor altum, & exaltabitur deus. Hic est enim mons in quo transfiguratur Christus. Ascendite, & scietis quoniam dominus sanctū suum mirificauit. Obsecro vos fratres mei non grauentur corda vestra in curis secularibus: nam de crapula & ebrietate (gratias deo) non magnopere necesse habeo vos admonere. Exonerate obsecro corda vestra graui mole terrenarum cogitationum, vt sciatis mirificatum à domino sanctum suum. Leuate corda vestra cum manibus quibusdā cogitationum, vt transfiguratum dominū videatis. Formate in cordibus

G cordibus vestris non modò patriarcharum & prophetarum tabernacula,sed omnes dom' illius cœlestis multiplices mãsiones secundum eum qui circuibat immolãs in tabernaculo domini hostiam vociferationis cãtans,& psalmum illum dicẽs domino: Quam dilecta tabernacula tua domine virtutũ, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Circuite & vos charissimi cum pietatis & deuotionis hostia,visitantes animo sedes supernas, & multas quæ in domo patris sunt mãsiones, humiliter prosternentes corda vestra ante thronum dei & agni, cum reuerentia supplicantes singulis ordinibus angelorum,patriarcharum numerum,cuneos prophetarũ,& senatum apostolicum salutantes,coronas martyrũ suspicientes purpureis rutilantes floribus,redolentes liliis choros virginum admirantes, atque ad mellifluum noui cantici sonum quantum præualet infirmitas cordis erigentes auditum. Hæc recordatus sum (propheta loquitur domino) & effudi in me animam meam. Quæ? Quoniam transibo in locũ tabernaculi admirabilis vsque ad domũ dei. Et item: Memor fui(inquit) dei,& delectatus sum. Quem viderunt apostoli, vidit & iste, nec dissimili, vt arbitror, visione: nisi quòd spirituale totum habuit huius visio,corporeum nihil. Omnino non vidit eum sicut is qui dicebat: Vidimus eum,& non erat illi species neque decor. Transfiguratum proculdubio vidit,& speciosum forma præ filiis hominum, qui delectatum se perhibet sicut & apostoli. Bonum est(inquiunt domino)nos hic esse. Et vt H nihil desit propositæ similitudini, illi quidem proni cecidisse leguntur, hic verò suum fatetur spiritũ defecisse. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timẽtibus te. Ascendentes igitur in hunc montem, & reuelata facie gloriam domini speculãtes, haud dubium quin clamare habeatis & vos, Trahe nos post te. Quid enim prodest scire quò sit eundum, si quidem quà debeas ire nõ noueris? Alterum proinde mõtem ascendas necesse est, in quo prædicãtem audias, & scalam erigẽtem octo distinctã scalaribus, cuius summitas cœlos tangit. Beati qui persequutionem patiũtur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Iam si primum ascenderis mõtem iugi meditatione supernæ gloriæ, istum nihilo minus montem ascendere non grauaberis, vt in lege eius mediteris die ac nocte: sicut idem propheta non solùm meditabatur in præmiis, sed & in mandatis domini quę dilexit. Sic enim audies & tu, Et quò eam, scitis, propter ascensioné primã. Et viã scitis, propter secundam. Propterea in corde tuo pone viam veritatis inquirere, ne fortè sis de eorũ numero qui viam ciuitatis habitaculi nõ inuenerunt. Magis autem sollicitus esto ascẽdere non modò cogitatione cœlestis gloriæ, sed & conuersatione quæ cœlestem gloriam mereatur. Tertiũ nihilo minus montem lego, in quem ascendit solus orare. Vides ergo quàm bene sponsa in canticis, Ecce, inquit, venit iste saliens in mõtibus. In pri-I mo trãsfiguratus est, vt scires quò tenderes: in secundo verba vitæ loquutus est, vt scires quà peruenires: orauit in tertio, vt eundi & perueniendi bonam obtinere studeas voluntatem. Sciẽti enim bonum, & non facienti, peccatum est illi. Propterea sciens quoniam in oratione datur bona voluntas, cum videris quæ agenda sunt, vt conualescas ad agenda quæ videris, ascende tu ad orationem, ora instanter, ora perseueranter, sicut ille pernoctabat in oratione, & dabit pater bonus spiritum bonum petenti se. Et vide quàm vtiliter orationis tempore etiam corporalis loci secretum quærimus, quandò hoc ille non solum docuit verbo, Intra, inquiens, in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum: sed & commẽdauit exemplo, nec domesticorum quenquam admittẽs, sed solus ascendens ad orationem. Putas poterimus aliquid amplius de eius ascẽsionibus inuenire? Poterimus vtique. Volo enim vt nec iumenti ipsius sis immemor super quod legitur ascendisse. Volo vt nec ipsam crucis ascẽsioné omittas. Nam & in illa exaltari oportebat filium hominis. Et ego, inquit, si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Itaq; cũ iam & cognitio suppetit, & velle adiacet, quid agis quòd perficere bonũ non inuenis? sed asinini quidam & bestiales motus legẽ contrariam habent, & captiuare te volunt. Quid inquam facies super concupiscẽtiis irrationabilibus, quæ sunt in membris tuis? Vrget te etiam cum ieiunare cõsentis, gulæ illecebra: cum vigilare proponis, somnolentia premit. Quid D faciemus huic asino? Asininum enim istud est, cõmune cum asinis: quia homo comparatus est iumentis insipiẽtibus, & similis factus est illis. Ascende domine super asinũ istũ, cõculca hos bestiales motus, quia domari debẽt, ne dominari prę ualeant. Nisi enim calcati fuerint, conculcabunt nos: nisi premantur, opprimient nos. Propterea sequere anima mea & in hac ascensione Christum dominum, vt sub te sit appetitus tuus, & tu domineris illius. Nam vt in cœlum ascendas, prius necesse est leuare te super te, calcando carnalia desideria quæ in te militant aduersum te. Sequere etiam ascendentem crucem, exaltatum à terra: vt nõ solùm super te, sed & super omnem quoque mundum mentis fastigio colloceris, vniuersa quę in terris sunt deorsum aspiciens & despiciens, sicut scriptum est: Cernent terram de longe. Nulla te mundi oblectamenta inclinẽt, nullæ aduersitates deiiciãt. Absit tibi gloriari nisi in cruce domini tui Iesu Christi, per quem tibi mũdus crucifixus est: vt quæ mundus appetit, crucem reputes: & tu crucifixus mundo, illis quæ mũdus crucem reputat, toto inhæreas amore. Iam verò quid ex hoc restat, nisi vt ad illum ascendas qui est super omnia deus benedictus in secula? Dissolui iam, & esse cum Christo, multo magis optimum. Beatus vir cuius est auxilium abs te, ait propheta ad dominum: ascensiones in corde suo disposuit: ibit de virtute in virtutem vsque ad videndum deum deorum in Sion. Hæc est vl-E tima ascensio, in qua implentur omnia, sicut ait Apostolus: Christus, qui descendit, ipse est & qui ascẽdit: vt adimpleret omnia. Sed de illa ascensione quid dicam? Quò ascendemus, vt vbi Christus est, & nos simus? Quid ibi erit? Oculus deus non vidit absque te, quæ præparasti diligentibus te. Desideremus hanc fratres mei, suspiremus ad eam iugiter, & eo magis affectus vigeat quo deficit intellectus.

Psal. 83. Psal. 41. Psal. 76. Esa. 53. Matth. 17. Matth. 5. Canti. 2. Iaco. 4. Matth. 6. Ioan. 12. Psal. 48. Esa. 33. Psal. 83. Ephes. 4. Esa. 64. 1. Cor. 2.

De magnanimitate, longanimitate, & vnanimitate. Sermo V.

TRIPLICEM nobis in ecclesia primitiua virtuté sanctus Lucas breui sermone commendat, vbi post dominicam ascensionem vnanimiter eos in oratione perseuerasse describit, expectantes cœlestem consolationem, cuius acceperant repromissionem. Laudabili siquidem magnanimitate pusillus grex pastoris solatio destitutus, minime tamen dubitans quoniam illi cura esset de eis, sed paternam pro eis gereret sollicitudinem, deuotis pulsabat supplicationibus cœlum, certus quòd penetrarent illud iustorum orationes, nec pauperum preces spernerẽtur à domino, aut sine copiosa benedictione redirent. Sed nec sine longanimitate persistebant indeficientes, iuxta illud propheticum: Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit. Por-M rò vnanimitas quidem legitur euidenter expressa, quòd hæc sola diuini spiritus charismata mereatur. Neque enim est deus dissensionis, sed pacis, neque habitare facit nisi vnius moris in domo. Iure igitur pręparationem cordis eorum audiuit auris diuina, nec ab expectatione sua confudit eos, qui & magnanimes & longanimes & vnanimes essent. Certissima nanque hæc testimonia sunt fidei, spei, charitatis. Et quidem euidenter spes longanimitatem, vnanimitatem charitas operatur. Nunquid fides quoq; magnanimum facit? Et sola. Quicquid enim sine fide pręsumitur, non est vlla animi solida magnitudo, sed vẽtosa quædam inflatio, & tumor inanis. Vis audire magnanimem virũ? Omnia, inquit, possum in eo qui me confortat. Imitemur triplicem hanc præparationem fratres, si desideramus superefluentem mensuram spiritus obtinere. Omnibus enim præter Christum ad mẽsuram datur spiritus, sed mensuræ cumulus superefluentis videtur quodammodo excessisse mensuram. Euidens fuit magnanimitas in conuersione nostra, sit etiam in consummatione longanimitas, sit vnanimitas in conuersatione. Huiusmodi siquidem animabus cœlestis illa Hierusalem desiderat instaurari, quibus nec fidei magnitudo desit in suscipiendo onere Christi, nec longitudo spei in persistendo, nec charitatis iunctura, quod est vinculum perfectionis.

Actor. 1. Abac. 2. Philip. 4.

G

Item in ascensione domini, de intellectu & affectu.

Sermo VI.

HODIE sedenti in throno antiquo dierum, cõsessurus pariter oblatus est filius hominis, & erit deinceps non modò germen domini in magnificentia & gloria, sed & fructus terræ sublimis. Felix vnio, & amplectendum ineffabilibus gaudiis sacramentum. Idem enim & germen domini, & fructus terræ: idem & ipse dei filius, & fructus ventris Mariæ est. Idem filius Dauid, & dominus, de quo hodie gaudiũ eius impletum est, vnde olim præcinens aiebat: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Quomodo enim non dominus germen domini? Idem tamẽ & filius eius, vtpote fructus terræ sublimis, fructus virgæ quę de radice Iesse processit. Hodie igitur suum hunc, & hominis filium apud semetipsum pater clarificat claritate quam habuit priusquam mundus fieret apud ipsum. Hodie veritatẽ quæ de terra orta est, cœlum sibi redditam gloriatur. Hodie sponsus aufertur à filiis, & lugendum eis est, sicut ipse prædixit. Non enim poterant filij sponsi lugere donec sponsus cum eis erat: sed venit dies vt auferatur ab eis, vt decætero lugeant & ieiunent. Vbi illud iam Petre quod dixeras: Domine, bonum est nos hic esse: faciamus hic tria tabernacula? Ecce enim ingressus est amplius & perfectius tabernaculum, non manufactũ, id est non huius creationis.

Psal. 109. *Matth. 9.* *Mat. 17. b*

H

Quomodo ergo iam bonũ est nos hic esse? Imò vero molestum est, graue est, periculosum est. Nimirum vbi malitię plurimum, sapientiæ modicum, si tamen vel modicũ inuenitur: vbi viscosa omnia, omnia lubrica, operta tenebris, obsessa laqueis peccatorum: vbi periclitanẽ animę, vbi spiritus affliguntur sub sole, vbi tantum vanitas & afflictio spiritus est. Leuemus igitur fratres mei, leuemus in cœlum corda cum manibus: & ascendẽtem dominum sequi velut quibusdam passibus deuotionis & fidei cõtẽdamus. Erit enim cum sine mora, sine difficultate obuiam illi in nubibus rapiemur: & id poterũt corpora spiritualia, quod meritò interim nequeunt spiritus animales. Nunc enim quantis conatibus corda leuare necesse est: quæ quidem (vt miserabiliter satis in libro proprię experientię legimus) & corruptio corporis aggrauat, & terrena inhabitatio deprimit? At forte tradendum est quid sit leuare cor, aut quemadmodum illud oporteat eleuari: sed tradendum sanè ab apostolo quàm à nobis. Si consurrexistis, inquit, cum Christo, quæ sursum sunt quęrite, vbi Christus est in dextera dei sedẽs: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Ac si manifestius dicat: Si consurrexistis, & coascendite: si cõuiuitis, & conregnate. Sequamur fratres sequamur agnum quocunque ierit: sequamur patientem, sequamur & resurgentẽ, sequamur multo libentius ascendentem.

Sap. 9. *Colos. 3. a*

I

Crucifigatur vetus homo noster simul cum illo: vt destruatur corpus peccati: vt vltrà non seruiamus peccato, mortificatis nimirum membris nostris quæ sunt super terram. Sed & quomodo ipse resurrexit à mortuis per gloriam patris: ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. In hoc enim mortuus est & resurrexit, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. Cæterum quoniam vitæ nouitas locum exigit tutiorem, & resurrectionis dignitas altiorem expetit gradum, sequamur etiam ascendentem, quærere videlicet & sapere quę sursum sunt vbi ille est, non quæ super terram. Quæris quis ille sit locus? Apostolum audi. Quæ sursum est, inquit, Hierusalem libera est, quæ est mater nostra. Vis scire quænam ibi sint? Visio pacis est. Lauda Hierusalem dominũ, lauda deum tuum Sion: qui posuit fines tuos pacẽ. O pax quæ exuperas omnem sensum: ô pax etiam super pacem: ô mensura super mensuram, conferta & coagitata & supereffluens. Compatere igitur Christo anima Christiana: conresurge, coascẽde: quod est, declina à malo, & fac bonum: inquire pacẽ, & persequere eam. Sic nimirum Paulus in actibus apostolorum de continẽtia & iustitia & spe vitæ æternæ memoratur docuisse discipulos. Sic veritas ipsa monet in euangelio præcingere lumbos, lucernas accẽdere, & deinceps hominibus expectãtibus dominum suum similes inueniri. Cæterũ gemina quædam (si bene aduertistis) ascensio nobis ab apostolo cõmendatur, in eo quòd & quærere, & sapere monuit non infima, sed superna. Quam fortasse distinctionem nec ipse quoque propheta præteriisse omnino videbitur, dicens: Inquire pacem, & persequere eam: vt hoc sit pacem sequendam quærere, persequi inquisitam, quod est sapienda quærere, quæsita sapere, quæ sursum sunt, non quæ super terram.

Gala. 4. *Psal. 147.* *Act. 13. b* *Luc. 12. c*

K *Psal. 33.*

Nimirum donec diuisa sunt corda nostra, & multos interim sinus inueniuntur habere, nec sibi omnino cohęrere videntur, vel particulatim ea & mẽbratim quodammodo leuare necesse est, vt in superna illa Hierusalem colligantur: cuius participatio eius in idipsum: vbi non tãtùm singuli, sed & omnes pariter incipiant habitare in vnum: non modo scilicet non diuisi in semetipsis, sed nec inter seipsos. Ecce enim vt tanquã principalia cordis ipsius membra distinguã: est intellectus in nobis, est & affectus: & hi quoq; sæpius sibi inuicem aduersantes: vt alter summa petere, alter appetere infima videatur. Quantus vero is dolor, quàm grauis animæ cruciatus, dũ sic distrahitur, sic dilaceratur, sic abrumpitur à seipsa, vel ex ea saltem quam omnibus experiri in promptu est, corporis scissione cõiiciat: si quis in suo spiritu animaduertere perniciosa & periculosa insensibilitate nõ neglexerit. Distrahuntur hominum crura, & longioris obice ligni remouẽtur ab inuicem pedes: & dum adhuc cutis integra manet, quis tamen ille est cruciatus? Sic sic affligi plangimus miseros, qui corporaliter inter nos conuersantes, illuminati forte similiter, sed dissimiliter inueniuntur affecti. Intelligunt pariter bona quæ faciant, sed non pariter diligunt intellecta.

L

Nam de ignorantia fratres, quænam excusatio nobis, quibus nũquam doctrina cœlestis, nunquam diuina lectio, nunquam spiritualis eruditio deest? Quæcũque vera sunt, quæcunq; pudica, quæcunque iusta, quæcunque amabilia, quæcũque bonę famæ: si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc discitis & accipitis, hæc auditis pariter, & videtis, in exemplis videlicet & verbis eorũ qui inter vos sunt perfecti, quorum & hortatio & conuersatio plenius erudit vniuersos. Vtinam autẽ hæc vt intellectũ admonent, moueant & affectum, ne sit intus amarissima cõtradictio, & diuisio molestissima, dũ hinc quidẽ sursum trahimur, sed retrahimur inde deorsum. Nimirũ aduertere potes in omnibus ferè religiosis congregationibus, viros repletos consolatione, superabundantes gaudio, iucundos semper & hilares, feruentes spiritu, die ac nocte meditantes in lege dei, crebrò suspicientes in cœlum, & puras manus in oratione leuantes, sollicitos obseruatores cõscientię, & deuotos sectatores bonorũ operum, quibus amabilis disciplina, dulce ieiuniũ, vigiliæ breues, labor manuum delectabilis, & vniuersa denique cõuersationis huius austeritas refrigerium videatur. Contrà sanè inuenire est homines pusillanimes & remissos, deficientes sub onere, virga & calcaribus indigẽtes, quorũ remissa lætitia, pusillanimis tristitia est, quorũ breuis & rara cõpũctio, animalis cogitatio, tepida cõuersatio: quorum obedientia sine deuotione, sermo sine circunspectione, oratio sine cordis intẽtione, lectio sine ędificatione, quos deniq; (vt videmus) vix gehẽnę metus inhibet, vix pudor cohibet, vix frenat ratio, vix disciplina coërcet.

M

Nõ tibi horũ vita inferno penitus appropinquare videtur, dũ intellectu affectui, & affectu intellectui repugnãte, necesse habent mittere manũ ad opera fortiũ, qui cibo fortium minime sustẽtãtur, socij plane tribulationis, sed non consolationis? Exurgamus obsecro quicunq; eiusmodi sumus, resarciamus animas, spiritum recolligamus, abiicientes perniciosam tepiditatem, etsi non quia periculosa est, & deo solet (vt interdum miserabiliter plangimus) etiam vomitũ prouocare: certe quia molestissima, plena miserię & doloris, & inferno planè proxima, vmbra mortis iure cẽsetur. Si quærimus quæ sursum sunt, etiam sapere & prælibare interim studeamus. Forte enim poterit intellectui & affectui non incõuenienter aptari, quod & quęrere quæ sursum sunt & sapere admonemur: vt in principalibus (quemadmodũ supra dictũ est) mẽbris suis corda nostra manibus quibusdã pij conatus & exercitij spiritualis leuare studeamus ad deum. Omnes (ni fallor) quæ sursum sunt quærimus intellectu fidei, & iudicio rationis, sed nõ æque forsitan sapimus omnes quæ sursum sunt, tãquã infecati his quæ sunt sup terrã, violẽto quodã prẽiudicio affectionis. Vnde enim ea quã pauloante ostẽdimus, animorũ diuersitas, tãta disparilitas studiorum, cõuersationũ tanta dissimilitudo? Vnde spiritualis

A ritualis gratiæ inopia tanta quibusdam, cùm aliis copia tanta exuberet? Profectò nec auarus nec inops est gratiæ distributor, sed vbi vacua vasa desunt, stare oleũ necesse est. Vndiq; se ingerit amor mundi: cum consolationibus imò desolationibus suis obseruat aditus: per fenestras irruit, mẽtem occupat, sed non eius qui dixit: Renuit consolari anima mea: memor fui dei, & delectatus sum. Præoccupatum nempe secularibus desideriis animum delectatio sancta declinat: nec misceri poterũt vera vanis, æterna caducis, spiritualia corporalibus, summa imis: vt pariter sapias quæ sursum sunt, & quæ super terram. Felices nimium viri illi per quos dominica ascensio legitur præsignata, Enoch raptus, translatus Helias. Felices plane, qui soli iã deo viuunt, soli vacant intelligẽdo, diligẽdo, fruendo. Neq; enim corpora quæ corrũpũtur, illas aggrauant animas, aut terrena inhabitatio sensus eorum tanquam multa cogitãtes deprimit, qui cum deo ambulasse noscuntur. Factum est impedimẽtum omne de medio: occasio vniuersa sublata: materies nulla relicta est quę eorũ affectum aggrauet, vel deprimat intellectum. Nam & priorem ob hoc raptum scriptura commemorat, ne forte vincat malitia sapiẽtiam, & intellectus eius vel anima vltrà decipi valeat aut mutari. Nobis autem vnde in his tenebris veritas, vnde charitas in hoc seculo nequam, in hoc mundo qui totus positus est in maligno? Putas erit qui intellectũ illuminet, qui inflam B met affectũ? Erit vtiq;, si cõuertamur ad Christum, vt velamẽ de cordibus auferatur. Hic est enim de quo scriptum est: Habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Siquidem prioris ignorantiæ tempora despiciens deus annunciauit hominibus vt omnes vbiq; agerent pœnitentiã, secundum quod Paulus Atheniẽsibus tradit. Memẽto etenim dei verbũ & sapientiã incarnatam: cuius vtiq; opus erat toto illo tempore quo videri in terris, & inter homines cõuersari dignata est ineffabilis illa virtus, illa gloria, illa maiestas, illuminare oculos cordis, etiã suadere fidẽ hominibus prædicatione pariter & ostẽsione signorũ. Denique spiritus domini, ait, super me: ad euangelizandũ pauperibus misit me. Et apostolis loquebatur: Adhuc modicũ lumen in vobis est, ambulate dum lucẽ habetis, vt non tenebrę vos cõprehendãt. Nec modò ante pasionẽ, sed & post resurrectionẽ in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno dei: quando & sensum eis vt scripturas intelligerẽt, legitur aperuisse, intellectum potius informabat, q̃ purgabat affectũ. Quãdo enim ad spiritualia affici posset animales? Imò verò ne ipsam quidẽ meram lucẽ poterãt aliquatenus sustinere, sed exhiberi illis oportuit verbũ in carne, solẽ in nube, lumen in testa, mel in cera, cereũ in laterna. Spiritus ante faciem illorũ Christus dominus, sed nõ vtique sine vmbra in qua viuerẽt interim inter gẽtes. Vnde & virgini legitur ob- C umbrasse, ne vehementiori reuerberata splendore, ad candidissimã illã lucẽ purissimũq; fulgorẽ diuinitatis, etiã illius aquilæ posset acies hebetari. Minime tamẽ vel nubes ipsa leuis esse potuit ociosa, sed ea quoq; vsus est in salutẽ, & discipulorum animos qui nec ad fidei intellectum sine aliqua mutatione affectus poterant promoueri, nec assurgere adhuc ad spiritualia pręualebant, in suę carnis prouocauit affectum: vt amore quodã humano, operanti mira, mira loquenti homini adhærerẽt, amore vtiq; carnali adhuc, sed tã valido, vt cæteris omnibus præualeret. Nimirum hic erat ille Moysi serpẽs, qui serpentes magorum Aegypti omnes pariter deuorauit. Deniq; ecce nos, inquiũt, reliquimus omnia, & secuti sumus te. Beati siquidẽ oculi qui videbãt dominũ maiestatis in carne præsentem, auctorẽ vniuersitatis inter homines cõuersantem, virtutibus coruscantẽ, infirmos curantẽ, mare calcantẽ, mortuos suscitantẽ, dæmoniis imperantem, & potestatem similem hominibus conferentẽ: mitem & humilẽ corde, benignum, affabilẽ, misericordiæ visceribus affluentẽ, agnum dei peccatum non habentẽ, & omnium peccata portantẽ. Beatę aures quæ verba vitę ab ipsius incarnati verbi ore percipere merebantur, quibus enarrabat vnigenitus qui est in sinu patris, & nota faciebat quæcũque audisset à patre, vt fluenta doctrinę cœlestis ab ipsius veritatis purissimo fonte haurirent, vniuersis postmodũ gẽtibus propinanda imò eructanda potarẽt. Quid mirum fratres si implebat tristitia cor eorũ cum

Psal.76. *Sapien.4.* *Esa.9.* *Act.17.* *Esa.61.* *Ioan.12.f* *Act.1.a* *Exod.7* *Mat.19.d*

ab eis sese pronunciaret iturum, & adderet: Quò ego vado, D vos non potestis venire modo? Quidni concuterẽtur viscera, turbaretur affectus, hæsitaret animus, hæreret vult⁹, paueret audit⁹, nec omnino æquanimiter discessionis eius sermo posset admitti, vt relinqueret eos, pro quo omnia reliquissent? Cæterũ nõ vt maneret in carne, sed vt transferretur ad spiritũ, totus ab eo in illam carnem discipulorũ fuerat collectus affect⁹, vt dicere esset aliquãdo: Et si cognouimus Christum secundum carnem, sed nunc iam nõ nouimus. Vnde & benignissimus ille magister blandis eos refouens cõsolationibus, ait: Rogabo patrem meum, & alium paracletũ dabit vobis, spiritum veritatis, qui vobiscum maneat in æternum. Et item: Ego veritatẽ dico vobis, expedit vobis vt ego vadam. Nisi enim abiero, paracletus nõ veniet ad vos. Grande mysteriũ fratres mei. Quid enim sibi vult, Nisi ego abiero, paracletus nõ veniet? Itáne inuisa paracleto præsentia Christi, aut cõtuberniũ dominicæ carnis spiritus sanctus horrebat, quæ (sicut angelo prænunciãte cognouimus) nec concipi quidem nisi eo superueniente potuerit? Quid est ergo, Nisi ego abiero, paracletus nõ veniet? Nisi carnis præsentia vestris subtrahatur aspectibus, spiritualis gratiæ plenitudinem occupata mens non admittit, nõ recipit animus, nõ capit affectus. Quis vobis videtur fratres? Si hæc ita sunt, imò quia ita sunt, audeat quis decętero phantasticis quibusdam illecebris deditus, sectans lenocinia carnis suæ, carnis vtiq; pecca- E tricis, genitæ in peccatis, assuetæ peccatis, in qua deniq; bonum nõ est: illum pariter expectare paracletum? Audeat inquam qui huic sterquilinio semper inhæret, qui carnẽ fouet, in carne seminat, carnem sapit: illam nihilo minus cõsolationem supernæ visitationis, torrentem voluptatis illum, illam sperare gratiam spiritus vehementis, quã (vt veritas ipsa testatur) ne cum ipsa quidem verbi carne percipere vllatenus apostoli potuerunt? Errat omnino si quis cœlestẽ illam dulcedinem huic cineri, diuinum illud balsamum huic veneno, charismata illa spiritus misceri posse huiusmodi illecebris arbitratur. Falleris Thoma sancte, falleris si videre dominum speras ab apostolorum collegio separatus. Non amat veritas angulos, non ei diuersoria placẽt. In medio stat: id est, disciplina communi, cõmuni vita, cõmunibus studiis delectatur. Vsquequo miser diuerticula captas, & cõsolationes propriæ voluntatis tanto labore quæritas, tanto rubore mendicas? Et quid facio inquis? Eiice ancillam, & filium eius: nõ enim hæres erit filius ancillę cum filio liberæ. Nulla (vt dictum est) cõuentio veritati & vanitati, luci & tenebris, spiritui & carni, igni & tepiditati. Sed dũ ille moratur, inquies, sine aliqua consolatione esse non possum. Imò verò si morã fecerit, expecta eũ: quia veniens veniet, & nõ tardabit. Apostoli decẽ dies in hac expectatione sederunt, perseuerãtes vnanimiter in oratione cũ mulieribus, & Maria matre Iesu. Et tu igitur F orare disce, disce quærere, petere, pulsare, donec inuenias, donec accipias, donec aperiatur tibi. Nouit dominus figmentũ tuum: fidelis est, non te patietur tentari supra quàm possis. Confido in ipso quòd si fideliter expectaueris, nec diem decimũ expectabit. Præueniet certè in benedictionibus dulcedinis desolatam animam & orantem, vt feliciter & nõ ad insipientiã tibi consolari renuens, in ipsius memoria delecteris inebriatus ab vbertate domus eius, & voluptatis eius torrente potatus. Sic nimirum & Helisæus quondam orasse legitur, cum dulcissimum illud solatium Heliæ præsentiam sibi plangeret subtrahendam. Sed considera diligentius quid orauerit, quídve respõsum sit postulãti. Oro, inquit, domine, vt fiat spiritus tuus duplex in me. Nimirum duplicari ei spiritum oportebat, vt magistri abeuntis absentiam gratia duplicata suppleret. Vnde & Helias ad eum: Si videris, inquit, quãdo tollar à te, fiet quod petisti. Duplicauit enim spiritum visio abeuntis, cum euidenter raptus in cœlum, vniuersa pariter eius desideria secum tulit: vt inciperet ipse quoque iam sapere quæ sursum sunt, non quæ super terrã. Duplicauit spiritum visio abeũtis: vt intellectui spirituali spiritualis iungeretur affectus, cum ipsa vtique cui potissimum inhærebat, carne raptus in cœlum: quod euidentius in Apostolis inuenitur impletum. Vbi enim videntibus illis suus ille Iesus tam manifeste eleuatus est, & ferebatur in cœlũ, vt nemo eorum

Ioan.8. *2.Cor.5.b* *Ioan.14.b* *Ioan.16.b* *Abacuc.2.* *Act.1.* *4.Reg.2.*

G opus haberet interrogare quò vadis, ipsa iā (vt ita dixerim) oculata fide edocti sunt supplices in cœlū leuare oculos, puras tēdere manus, promissa sibi dona charismatū postulātes, donec fieret repentè de cœlo sonus aduenientis spiritus vehementis, aduenientis vtiq; ignis quē dominus Iesus mittebat in terrā, volens vehemēter accēdi. Constat siquidē eos & prius spiritū accepisse, cū videlicet insufflauit eis, & dixit: Accipite spiritū sanctū: sed spiritū plane fidei & intelligētię, nō feruoris, quo magis illuminaretur ratio q̃ inflammaretur affectio, dū duplicati vtiq; spiritus opus fuit. Quos enim verbū patris disciplinā & sciētiā ante docuerat, & intellectu adimpleuerat corda eorū, adueniēs vtiq; postmodū ignis diuinus, & inueniens iā receptacula mūda, infudit vberius dona charismatū, & in spiritualē omnino mutauit amorē, vt accensa in eis charitas fortis vt mors, iā non modò fores, sed ne ipsa quidē ora propter metū Iudæorū claudere dignaretur. Cui nos gratiæ pro nostrę exiguitatis modulo preparātes, exinanire per omnia nosmetipsos, & à delectationibus miseris, & caducis cōsolationibus euacuare studeamus dilectissimi corda nostra, maximéq; instante nunc die festo & feruentius & fiducialius vnanimiter perseueremus in oratione, vt sua nos visitatione, sua cōsolatione & cōfirmatione dignetur spiritus ille benignus, spiritus dulcis, spiritus fortis, infirma roborans, aspera planās, corda purificans: qui cū patre & filio idipsum, sed nō H is ipse est: vt tres vnū, & vnū tres esse verissimè prorsus & fidelissimè catholica ecclesia fateatur, à patre adoptata, à filio desponsata, à spiritu sancto confirmata, quibus vt vna substātia, sic eadem nihilo minus gloria in secula seculorum. Amē.

Io.an.20.f

In festo Pentecostes Sermo I.

CElebramus dilectissimi hodie spiritus sancti solennitatem, tota cum iucūditate celebrandā, dignā omni deuotione. Dulcissimū enim quiddā in deo spirit⁹ sanctus est, benignitas dei, & idē ipse deus. Proinde si celebramus sanctorum solénia, quanto magis eius à quo habuerunt vt sancti essent quotquot fuere sancti? Si veneramur sanctificatos, quāto magis ipsum sanctificatorem conuenit honorari? Hodie itaq; festiuitas est spiritus sancti, qua visibiliter apparuit inuisibilis, sicut & filius cum sit nihilo minus inuisibilis in seipso, dignatus est exhibere se in carne visibilē. Hodie spiritus sanctus reuelat nobis aliquid de seipso, sicut ante de patre & filio aliquid noueramus. Nā perfecta trinitatis cognitio, vita æterna est. Nunc autē ex parte cognoscimus, reliqua credimus quę minime sufficimus cōprehēdere. Et de patre quidē noui creationē, clamantibus creaturis: Ipse fecit nos, & nō ipsi nos. Inuisibilia enim dei à creatura mundi, per ea quę facta sunt, intellecta cōspiciūtur. At vero æternitatē & immutabilitatē ipsius cōprehēdere multū est à me: lucē habitat inaccessibilē. De filio autē magnū aliquid noui (eius gratia) scilicet incarnationē. Nā generationē eius quis enarrabit? Quis cōprehēdat æqualē genitū genitori? Iam & de spiritu sancto si non processionē qua ex patre filioque procedit, (illa enim mirabilis facta est scientia ex me, confortata est, & non potera ad eam) noui tamen aliquid, videlicet inspirationē. Duo enim sunt, vnde procedat, & quò. Processio à patre & filio, posuit tenebras latibulū suū: sed p̄cessio ad homines, hodie cœpit innotescere, & est iā fidelib⁹ manifesta. Et prius equidē (quonia sic oportebat) signis visibilib⁹ inuisibilis spiritus suū declarabat aduentū: nūc ei⁹ signa quo spiritualiora sunt, eo magis cōgrua, eo magis videntur spiritu sancto digna. Venit tunc super discipulos in linguis igneis, vt verba ignea loquerētur, & legē igneam linguæ igneæ prædicarēt. Nemo cōqueratur, quòd minime nobis illa manifestatio spiritus fiat. Vnicuiq; enim datur manifestatio spirit⁹ ad vtilitatē. Denique si dicere opus est, nobis illa manifestatio poti⁹ quā apostolis facta est. Ad quid enim illis necessariæ linguæ gentiū, nisi ad conuersionē gētium? Fuit in eis alia quedā manifestatio magis ad eos pertinens, & hæc vsque hodie fit in nobis. Manifestum enim fuit indutos esse virtute ex alto, qui de tāta pusillanimitate spiritus ad tantā deuenere constantiā. Non est iam fugere, non est abscondi propter metū Iudæorū, constantius modo prædicant q̃ delitescerent antè timidius. Deniq; mutationē illā dexterę excelsi manifeste declarat principis apostolorū prius quidē inter ancillę verba formido, postmodū inter principū verbera fortitudo. Ibant (ait scriptura) K gaudentes à cōspectu concilij, quoniā digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliā pati, quem sanè prius cū duceretur ad conciliū, solum reliquerant fugientes. Quis dubitet aduenisse spiritum vehementē, qui mentes eorū inuisibili illustraret potentia? In hunc modum etiā modo quæ spiritus operatur in nobis, testimonium perhibēt in nobis de eo. Quia igitur mandatū accepimus vt declinātes à malo faciamus quod bonum est, vide queādmodū spiritus in vtroq; adiuuat infirmitatem nostrā. Nam diuisiones gratiarū sunt, idem autē spiritus. Propterea ad declinandum à malo tria operatur in nobis, cōpunctionem, supplicationem, remissionē. Initiū enim reuertendi ad deū, pœnitētia est, quam sine dubio spiritus operatur, non noster, sed dei: idq; & certa ratio docet, & confirmat auctoritas. Quis enim cum ad ignem venerit algēs, & fuerit calefactus, dubitabit ei ab igne venisse calorem, quem habere non poterat sine illo? Sic ergo qui prius in iniquitate erat frigidus, si postmodū feruore quodā pœnitentiæ accendatur, alium sibi spiritum, qui suum arguit & diiudicat, non dubitet aduenisse. Habes hoc & in euāgelio, vbi cum loqueretur de spiritu quem accepturi erant credentes in eum: Ille, inquit, arguet mundum de peccato. Sed quid prodest pœnitere de culpa, & nōn supplicare pro venia? Necesse est vt etiā hoc spiritus operetur, dulcedine quadā spei replēs animum, per quam fiducialiter postules nihil hæsitans. Visne ostendā L tibi etiam hoc opus esse spiritus sancti? Vtiq; dum abest ille, tale aliquid in tuo spiritu nō inuenies. Deniq; ipse est in quo clamamus, Abba pater. Ipse qui postulat p̄ sanctis, gemitib⁹ inenarrabilibus. Et hæc quidē in corde nostro. Quid autē in corde patris? Sicut in nobis interpellat pro nobis, ita in patre delicta donat cū ipso patre. Aduocatus noster ad patrē in cordibus nostris, dominus noster in corde patris. Itaq; quod postulamus, idem ipse donat, qui donat vt postulemus: & sicut nos erigit pia quadam fiducia, ita deū inclinat ad nos magis pia misericordia sua. Itaque vt omnino scias quia remissionem peccatorum spiritus sanctus operatur, audi quod aliquando audierunt apostoli: Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et de malo quidem declinando sic. Porro ad faciendū bonum quid in nobis spiritus bonus operatur? Profecto monet, & mouet, & docet. Monet memoriam, rationem docet, mouet voluntatē. In his enim tribus tota consistit anima. Memoriæ suggerit bona in cogitationibus sanctis, atque ita ignauiam nostrā torporémque repellit. Propterea quotiens huiusmodi suggestionem boni senseris in corde tuo, da honorem deo, & age reuerentiam spiritui sancto, cuius vox sonat in auribus tuis. Ipse nanque est qui loquitur iustitiam. Et in euangelio habes, quia ille suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Et aduerte quid præmiserit. Ille docebit vos omnia. Dixeram enim M quia docet rationem. Multi siquidem monentur vt bene faciant, sed minime sciunt quid agendū sit, nisi adsit denuo gratia spiritus sancti, vt quam inspirat cogitationem, doceat in opus proferre, ne vacua in nobis sit gratia dei. Sed quid? Scienti bonum, & non facienti, peccatum est illi gratia. Propterea non solùm moneri & doceri, verumetiam moueri & affici ad bonum necesse est, ab eo vtique spiritu qui adiuuat infirmitatem nostram, & per quē in cordibus nostris diffunditur charitas, quæ est bona voluntas. Itaq; cum sic adueniēs spiritus totam possederit animam, suggerendo, instruendo, afficiendo, loquens semper in cogitationibus nostris, vt audiamus & nos quid loquatur in nobis dominus deus, rationē illuminans, volūtatē inflāmās: non tibi videtur quia totā domū impleuerint dispertitę linguę tanquā ignis? Nā in his tribus superius dictū est animā cōsistere totā. Sint autē disperti tę linguę propter multiplices cogitationes, sed earū multiplicitas, & vno lumine veritatis & vno charitatis feruore fit tanquam ignis. Aut certe dom⁹ impletio fini potius reseruetur, quando mensurā bonā, & cōfertā, & coagitatam, & supereffluentē dabunt in sinus nostros. Sed quādo hæc erūt? Profecto cū cōpleti fuerint dies Pētecostes. Felices vos, qui iā intrastis quinquagesimam requiei, & iubileum annum. Fratres nostros loquor, quibus iam dixit spiritus vt requiescant à laboribus suis. Etenim hoc quoq; inter eius opera reperimus. Duo

Psal.99.a *Rom.1.* *1.Cor.12.* *Acto.5.g* *1.Pet.3.b* *Ioan.16.* *Ioan.20.* *Ioan.14.d* *Iaco.4.*

A Duo nanque tempora celebramus fratres, quadragesimæ vnum, alterũ quinquagesimæ: illud ante passionẽ, istud post resurrectionem: illud in compunctione cordis & lamentis pœnitentiæ, istud in deuotione spiritus, & alleluia solenni. Prius quidem tempus ipsa est vita præsens: posterius verò quietem sanctorum significat, quæ est post mortem. Cum autem venerit illius quinquagesimæ finis, in iudicio scilicet & resurrectione, completis diebus Pentecostes, aderit plenitudo spiritus, & totam replebit domum. Plena siquidem erit omnis terra maiestate eius, quando non solum anima, sed & ipsum corpus spirituale resurget, si tamẽ iuxta Apostoli monitum, dum adhuc est animale, fuerit seminatum.

Eadem die Pentecostes. *Sermo II.*

HOdie dilectissimi cœli distillauerunt à facie dei Sinai, à facie dei Israël, & pluuia voluntaria segregata est hæreditati Christi. Spiritus enim sanctus procedens à patre, largiori munere suæ maiestatis in apostolos superuenit, & tribuit eis charismatum dona. Post magnificẽtiam enim resurgentis, post gloriam ascendentis, post residentis sublimitatẽ, non restabat nisi vt expectatio iustorum lætitia adueniret, & cœli muneribus cœlestes homines implerentur. Vide autem si non & sententiarum pondere, & verborum ordine hæc omnia Esaias longè antè prædixit. Erit (inquit) in die illa germen domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ sublimis, & exultatio his qui saluati fuerint de Israël. Germen domini, Iesus Christus solus de mundissimo cõceptus semine: quia etsi in similitudine carnis peccati, non tamen in carne peccati. Et si filius carnis Adæ, nõ tamen filius præuaricationis Adæ: quia non fuit natura filius iræ, sicut reliqui omnes qui in iniquitatib' sunt cõcepti. Istud ergo germẽ quod de virga Iesse virore virgineo pullulauit, in magnificẽtia fuit cum resurrexisset à mortuis, quia tunc domine deus meus magnificatus es vehementer, confessionem & decorem induens, amictus lumine sicut vestimento. Quanta autẽ ascendentis gloria, cum medius angelorum & animarum sanctarum ad patrem deduceris, & triũphatrice palma cœlis inuectus, susceptum hominem in ipsa diuinitatis claudis identitate? Quis cogitet, nedum loquatur, quàm sit fructus terræ sublimis in consessu ad dexteram patris, quod vtique cœlestium oculos reuerberat naturarũ, quod angelicus intuitus contremit, non attingit? Veniat ergo exultatio domine Iesu his qui saluati sunt de Israël, apostolis tuis quos elegisti ante mundi constitutionem. Veniat spiritus tuus bonus qui sordes abluat, & infundat virtutes, in spiritu iudicij, & spiritu ardoris dei. Eia igitur fratres cogitemus super nos & in nos opera trinitatis ab initio mũdi vsq; ad finẽ, & videamus quàm sollicita fuerit illa maiestas, cui administratio pariter & gubernatio seculorũ incumbit, ne nos perderet in æternum. Et potenter quidem omnia fecerat, & sapienter omnia gubernabat, & vtrarumque rerum tam potentiæ quàm sapientiæ signa manifestissima tenebantur in creatione & conseruatione machinæ mundialis. Et bonitas quidẽ in deo erat, & bonitas multa nimis, sed latebat in corde patris, cumulãda quãdoque super genus filiorum Adam tempore opportuno. Dicebat tamẽ dominus: Ego cogito cogitationes pacis, vt mitteret nobis illum qui est pax nostra, qui fecit vtraque vnum: vt iam daret pacem super pacem, pacem his qui longe, & pacem his qui prope. Verbum igitur dei in sublimi constitutũ, vt ad nos descenderet, propria benignitas inuitauit, misericordia traxit, veritas qua se promiserat venturum, compulit, puritas vteri virginalis salua virginis suscepit integritate, potentia eduxit, obediẽtia in omnibus deduxit, patiẽtia armauit, charitas verbis & miraculis manifestauit. Prorsus amplissima mihi nunc materia & malorum meorum suppetit, & bonorum domini mei, vt cum cogitauerim vias meas, conuertam pedes meos in testimonia sua. Illa enim bona ineffabilia sunt, quia (vt breui verbo cuncta concludam) nihil melius inuenire potuit vnde nos redimeret sapientia dei, in omni sapientia sua. Sed & mala circundederant nos quorum nõ erat numerus: quia peccaui (iustus loquitur) super numerum arenę maris. Et propter nomen tuum domine propitiaberis peccato meo, multum est enim. Missus est coluber tortuosus à diabolo, vt venenũ per aures mulieris in ipsius mẽtem transfunderet, & sic refunderet in totius posteritatis originem. Missus est interim Gabriel angelus à deo, vt verbum patris per aurem virginis in ventrem & mentem ipsius eructaret, vt eadem via intraret & antidotum, qua venenũ intrauerat. Verè vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre: quia totum paternum est, quod de corde patris Christus attulit nobis, vt nihil in filio dei nisi dulce, nisi paternum humani generis trepidatio suspicetur. A planta pedis vsque ad verticem non erat in nobis sanitas: errauerámus ab vtero: in vtero damnati antequam nati: quia de peccato & in peccato concepti. Christus ergo ibi primùm medicinam apposuit, vbi primus vulneri patebat locus: & substãtialiter vterõ virginis illapsus, de spiritu sancto conceptus est: vt conceptionem nostram mundaret, quam spiritus malus si nõ fecerat, tamen infecerat: vt non esset etiam in vtero vita ipsius ociosa, dum nouem mensibus purgat vulnus antiquũ, scrutans (vt dicitur) vsque ad imum putredinem virulentam, vt sanitas sempiterna succederet. Et tunc iam operabatur salutem nostram in medio terræ, in vtero videlicet virginis Mariæ, qui mirabili proprietate terræ medium appellatur. Ad illam enim sicut ad medium, sicut ad arcam dei, sicut ad rerũ causam, sicut ad negocium seculorũ respiciũt & qui in cœlo habitant, & qui in inferno, & qui nos præcesserunt, & nos qui sumus, & qui sequentur, & nati natorum, & qui nascentur ab illis. Illi qui sunt in cœlo, vt resarciantur: & qui in inferno, vt eripiantur: qui præcesserunt, vt prophetæ fideles inueniãtur: qui sequuntur, vt glorificentur. Eo beatam te dicunt omnes generationes genitrix dei, domina mundi, regina cœli. Omnes inquam generationes. Sunt enim generationes cœli & terræ. Pater spirituũ (ait apostolus) ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Ex hoc ergo beatam te dicẽt omnes generationes, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam genuisti. In te enim angeli lætitiam, iusti gratiam, peccatores veniam inuenerũt in æternum. Meritò in te respiciunt oculi totius creaturæ, quia in te & per te & de te benigna manus omnipotentis quicquid creauerat recreauit.

Placebítne tibi domine Iesu, vt dones mihi vitam tuam, sicut dedisti conceptionẽ? quia non solũ conceptio mea immunda, sed mors peruersa, vita periculosa, & post mortẽ restat mors grauior, mors secũda. Non solùm, ait, conceptionẽ meam, sed & vitam meam, & hoc per singulos ætatũ gradus infantiæ, pueritiæ, adolescẽtiæ, iuuentutis tibi donabo: adiiciens mortem, resurrectionẽ, ascensionem, & missionẽ spiritus sancti. Hoc autẽ ideo, vt conceptio mea emũdet tuam: vita mea instruat tuam: mors mea destruat tuam: resurrectio mea præcedat tuam: ascẽsio mea præparet tuam: porro spiritus adiuuet infirmitatẽ tuam. Sic enim planè videbis & viam per quam ambules, & cautelã qua ambules, & ad quã ambules mansionem. In vita mea cognosces vitam tuam, vt sicut ego paupertatis & obediẽtiæ, humilitatis & patiẽtię, charitatis & misericordię indeclinabiles semitas tenui: sic & tu eisdẽ vestigiis incedas, non declinans ad dexteram neque ad sinistram. In morte autem mea dabo tibi iustitiam meã, dirumpens iugum captiuitatis tuæ, expugnãs hostes qui sunt in via vel iuxta viam, vt non apponãt amplius nocere tibi. His autem completis reuertar in domum meam vnde exiui, & ouibus illis quæ in montibus remanserãt, & quas propter te reliqueram, vt nõ te ducerem, sed reportarem, reddam faciem meam. Et ne de absentia mea vel murmures vel cõtristeris, mittam tibi spiritum paracletum, qui tibi donet pignus salutis, robur vitæ, scientiæ lumen. Pignus salutis, vt ipse spiritus reddat testimonium spiritui tuo quòd filius dei sis: qui certissima signa prædestinationis tuæ cordi tuo imprimat & ostẽdat: qui donet lætitiam in corde tuo, & de rore cœli si non continue, tamen sæpissime mẽtem tuam impinguet. Robur vitæ, vt quod per naturam tibi est impossibile, per gratiam eius nõ solùm possibile, sed & facile fiat: ita vt in laboribus, in vigiliis, in fame & siti, & in omnibus obseruantiis (quę nisi farinula ista dulcorẽtur, prorsus mors in olla appareat) delectabiliter incedas sicut in omnibus diuitiis. Sciẽtiæ lumen, vt cũ omnia bene feceris, te seruũ inutilẽ putes: & quicquid boni in te inueneris, illi tribuas à quo omne bonum est, sine

Marginalia: Esa.4.a; B; C; Hier.29.c; 2.Par.39.a; Psal.28.c; D; E; Ephes.3.c; F

G quo non parum aliquid, sed nihil omnino potes incipere, ne perficere dicã. Sic ergo spiritus iste in tribus istis te docebit omnia, sed omnia quæ ad tuam pertinent salutẽ, quia in ipsis est plena & absoluta perfectio. Hoc est quod per prophetam idem spiritus dicit: Seminate vobis ad iustitiam, vbi pignus salutis ostenditur: metite spem vitæ: vbi vitale robur accipitur: illuminate vobis lumen scientiæ, quod verbis propriis subinfertur. Vnde & spiritus iste super apostolos in igne apparuit, propter lumen pariter & ardorem. Quos enim repleuerit, & spiritu feruere, & in veritate cognoscere facit, quia sola misericordia est quæ eos & preuenit & perducit. Multũ sibi de hac misericordia vndiq; contraxerat puer domini, cũ diceret: Misericordia eius preueniet me. &, Misericordia tua ante oculos meos est. &, Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vite meę. &, Qui me coronat in misericordia & miserationib⁹. &, Deus me⁹ misericordia mea. Quàm dulciter domine Iesu cum hominibus cõuersatus es, quàm abũdãter multa & magna bona hominibus largitus es, quàm fortiter tam indigna quã aspera pro hominibus passus es, ita vt liceat sugere mel de petra, oleúmq; de saxo durissimo. Duro ad verba, duriore ad verbera, durissimo ad crucis horrenda: quia in omnibus his sicut agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Vides igitur quàm verum dixerit ille qui dixit, Dominus sollicit⁹ est mei. Pater vt seruum

Osee.10.c. Psal.58.b. Psal.25.a. Psal.22.b. Psal.102.a. Psal.29.d.

H redimat, filio non parcit: filius seipsum liberissimè tradit: spiritum sanctum vterq; mittit: & ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. O duri & indurati & obdurati filij Adam, quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tam vehemẽs amator, qui pro vilibus sarcinulis tam preciosas merces expendit. Non enim corruptibilibus auro vel argento redemit nos, sed precioso sanguine suo, quẽ effudit abunde: quia largiter vndæ sanguinis de corpore Iesu per quinque partes emanauerunt. Quid vltrà debuit facere, & non fecit? Illuminauit cæcos, reduxit erroneos, recõciliauit reos, iustificauit impios, triginta & tribus annis super terram visus, cũ hominibus conuersatus, pro hominibus mortuus, qui de Cherubim & Seraphim & omnibus angelicis virtutibus dixit & facta sunt, cui subest cum voluerit omnia posse. Quid ergo à te quærit qui tãta sollicitudine te quæsiuit, nisi te sollicitum ambulare cum deo tuo? Hanc sollicitudinem non facit nisi spiritus sanctus, qui scrutatur profunda pectorum nostrorũ, discretor cogitationum & intentionum cordis, qui nec minimam paleam intra cordis qđ possidet habitaculũ patitur residere, sed statim igne subtilissimæ circumspectionis exurit spiritus dulcis & suauis, qui nostram voluntatem flectat, imò erigat & dirigat magis ad suam, vt eam & veraciter intelligere, & feruenter diligere, & efficaciter implere possimus.

Nota.

I *Item in eadem solennitate. Sermo III.*

QVAM libenter vobis cõmunicẽ si quid mihi superna dignatione sensero inspiratum, nouit spiritus ipse, cuius hodie solennitatem, & solennitatem præcipuam celebramus, vtinam deuotione pręcipua. Ipse est enim, dilectissimi, qui vos sedere facit non solùm in ciuitate, sed & in domo vna, vt sedeat super sedẽtes, vt requiescat super humiles & trementes ad sermones suos. Ipse est qui virgini obũbrauit, apostolos roborauit, vt & virgineo corpori temperaret deitatis accessum, & apostolos indueret virtute ex alto, feruentissima scilicet charitate. Hanc nimirũ apostolicus ille chorus loricam sese induit sicut gigas ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis: ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Quia enim in domũ fortis, ligare eũ, & vasa eius diripere mittebantur, opus erat fortitudine ampliori. Alioquin quàm multum erat ad ipsos vt de morte triumpharent, & ne ipsæ quidẽ portæ inferi præualerent aduersus eos, si non vigeret in eis quæ in eis vinceret dilectio fortis vt mors, dura sicut infernus æmulatio? Hunc sibi zelum imbiberant, cũ vino ebrij putarentur. Et verè ebrij vino, sed non eo quo ab incredulis ebrij credebãtur. Planè inquam ebrij, sed vino nouo, quod veteres quidem vtres nec mererentur accipere, nec continere valerent. Hoc enim vinũ vera illa vitis sudet de excelso, vinum lætificans cor, nõ statum mentis euertens: vinum germinans virgines, non apostatare faciens etiã sapientes. Nouũ vinum, sed habitantibus super terram. Nam in cœlis quidem olim copiosissime redundabat, non in vtribus, nec in testeis vasis, sed in cella vinaria, in spiritalibus apothecis. Fluebat per vicos & plateas omnes illius ciuitatis vinum in quo lætitia cordis, non carnis luxuria est. nam terrigenæ & filij hominum vinum eiusmodi non habebant. Sic igitur cœlum quidẽ vino proprio fruebatur, quod terra interim nesciebat. sed ne ipsa quidẽ terra penitus inops carne Christi gloriabatur, cuius præsentiã nihilo minus cœlũ sitiebat. Quidni fidelissimum fieret gratissimúmq; cõmercium inter cœlum & terram, inter angelos & apostolos, vt exhiberetur illis caro Christi, istis vinum cœli, essetque in terra spiritus, caro in cœlis, ac deinceps omnia omnibus communia in æternum? Nisi, inquit, ego abiero, paracletus non veniet ad vos. Hoc est dicere: Si non dederitis quod amatis, nõ habebitis quod desideratis. Expedit ergo vobis vt ego vadam: vos quoque de terra ad cœlum, de carne ad spiritum translaturus. filius enim spiritus, pater spiritus, spiritus sanctus spiritus est. Denique spiritus ante faciem nostrã Christus dominus. Sed & pater quia spiritus est, tales quærit adoratores qui adorent eum in spiritu & veritate. Spiritus tamẽ sanctus

Psal.149.b. Ioan.16.

L quasi specialiter spiritus dicitur, quòd ab vtroque procedat, firmissimũ & indissolubile vinculum trinitatis: tãquam proprie sanctus, quòd sit donum patris & filij, omnem sanctificans creaturam: quamuis pater quoq; & spiritus, & sanctus: itémq; & filius, & spiritus, & sanctus sit. Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, ait apostolus. Triã in magno huius mundi opere cogitare debemus, videlicet quid sit, quomodo sit, ad quid sit cõstitutus. Et in esse quidem rerum inæstimabilis potentia cõmendatur, quòd tam multa, tam magna, tã multipliciter tam magnificè sunt creata. Sanè in modo ipso sapiẽtia singularis elucet: quòd hæc quidem sursum, hæc verò deorsum, hæc in medio ordinatissimè sint locata. Si verò ad quid factus sit mediteris, occurrit tam vtilis benignitas, tam benigna vtilitas, quæ etiã ingratissimos quosque multitudine & magnitudine beneficiorum possit obruere. Potentissime siquidẽ ex nihilo omnia, sapiẽtissime pulchra, benignissime vtilia sunt creata. Veruntamen & fuisse nouimus ab initio & adhuc multos esse videmus in filiis hominũ, qui in bonis inferioribus sensibilis mundi huius, tota sensualitate depressi, totos se dederunt his quę facta sunt, quonam modo vel ad quid facta sint negligentes. Quid istos nisi carnales dicamus? Paucissimos esse iam arbitror, legimus tamẽ nonnullos quandoque fuisse, quibus summum studium fuit, atque vnica sollicitudo, modũ & ordinẽ inuestigare factorum, adeò vt plerique nõ modò vtilitatem rerum perquirere dissimulauerint, sed & ipsas magnanimiter spreuerint, cibo paruissimo vilissimóque contenti. Ipsi quidẽ sese philo-

Rom.11.d.

M sophos vocant, sed à nobis curiosi & vani rectius appellãtur. Vtrisque igitur successerunt viri prudentiores vtrisque, qui nimirũ & quę facta sunt & quomodo facta sunt trãsilientes, intenderunt aciẽ mentis, vt ad quid facta sunt viderent. Nec latuit eos, quoniam omnia propter semetipsum fecit deus, omnia propter suos. Aliter tamen propter se, aliter propter suos. in eo quippe quod dicitur, omnia propter se, pręueniẽs commendatur origo: in eo autem quod dicitur omnia propter suos, magis exprimitur fruct⁹ sequẽs. Omnia fecit propter semetipsum, gratuita videlicet bonitate: omnia propter electos suos, pro eorum scilicet vtilitate, vt illa quidem efficiẽs causa sit, hæc finis. Hi sunt spirituales viri, sic vtẽtes hoc mũdo tanquã non vtẽtes, sed in simplicitate cordis sui quærẽtes deũ, ne illud quidẽ magnopere vestigantes, quonã modo mũdialis hæc machina volueretur. primi voluptate, secũdi vanitate, tertij veritate impleti. Gaudeo vos esse de hac schola, de schola videlicet spirit⁹, vbi bonitatẽ & disciplinã & scientiã discatis, & dicatis cum sancto: Super omnes docẽtes me intellexi. Quare? inquam. Nũquid quia purpura & bysso me indui, & quia lautioribus epulis abũdaui? Nunquid quia Platonis argutias, Aristotelis versutias intellexi, aut vt intelligerem laboraui? Absit inquam, sed quia testimonia tua exquisiui. Felix qui in hoc sancti spiritus thalamo commoratur.

Psal.118.a.

A moratur, vt possit intelligere triplicem illum spiritũ: de quo idem ipse puer domini super seniores intelligens clamabat, & decantabat: Ne proiicias me à facie tua, & spiritũ sanctum tuum ne auferas à me. Cor mundum crea in me deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Redde mihi lætitiã salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Spiritum sanctũ ipsum intellige proprio nomine designatũ. Rogat ergo ne proiiciatur à facie eius tãquã aliquid immũdum: quia spiritus iste odit sordes, nec habitare poterit in corpore subdito peccatis. Cui enim proprium est peccata repellere, ipsi & propriũ est peccata odisse: nec in vno domicilio pariter morabuntur tanta munditia, & immũditia tanta. Recepto ergo sancto spiritu per sanctimoniam, sine qua nemo videbit deũ: audet quis ante faciẽ eius apparere tanquã lotus & mundus: vtpote qui cõtineat se ab omni malo, & qui actiones etsi nõ cogitationes frenauerit. Sed quia peruersæ & immundæ cogitationes separant à deo: orandum est vt cor mũdum creetur in nobis: quod vtique fiet, si spiritus rectus fuerit in nostris visceribus innouatus. Spiritum rectum quod ait, filio potest non inconuenienter aptari, qui nos veterẽ hominem exuẽs, nouũ induit: qui nos renouauit in spiritu mẽtis nostræ tanquam in visceribus nostris, vt cogitemus quæ recta sunt, vt ambulemus in nouitate spiritus, & non in literę vetustate. Formam enim rectitudinis de cœlis attulit, reliquit in terris: immiscens sanè & mittẽs dulcedinem rectitudinis in omnibus operibus suis, sicut de eo idem ipse prædixerat: Dulcis & rectus dominus, propter hoc legẽ dabit delinquẽtib⁹ in via.

Psal. 50. *Sapien. 1.* *Psal. 24.*

B Castigato ergo corpore per sanctitudinem operum, mũdato corde vel potius innouato per rectitudinem cogitationũ, redditur lætitia salutaris, vt iã in lumine vultus dei ambules, & in nomine eius exultes tota die. Quid igitur restat, nisi vt spiritu principali confirmeris? Patrẽ intellige spiritũ principalem: nõ quòd maior, sed quòd solus à nullo, cum ab eo sit filius: spiritus sanctus ab vtroque. In quo autem confirmatio hęc, nisi in charitate? Aut quod donum aliud tam dignũ patre? quod munus aliud tam paternũ? Quis nos (ait Apostol⁹) separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculũ, an persecutio, an gladius? Certi sitis, quia neque mors, neque vita, neq; cætera alia quæ Apostolus tam multipliciter quàm audacter enumerat, poterunt nos separare à charitate dei, quę est in Christo Iesu. Nũquid non hoc cõfirmationẽ ab omni huius sentẽtiæ parte demõstrat? Scis vas tuum possidere in sanctificatione & honore, & non in passione desiderij? Spiritum sanctũ accepisti tibi. Vis vt quæcũque tibi vis ab omnibus fieri, tu quoque facias illis, & quod tibi fieri nõ vis, alij ne feceris? Spiritũ rectũ ad opus proximi suscepisti. Hæc est enim rectitudo quã lex vtraque commẽdat, & quæ naturæ indita est, & quæ tradita per scripturã. Iam si in vtroque bono & in his quæ ad vtrũque pertinẽt, firmiter perseueras: principalem spiritũ (quem solum deus approbat) recepisti. alioquin quæ modo sunt, modo nõ sunt, is qui verè est, non acceptat, nec in caducis istis sibi potest æternitas complacere. Itaq; si desideras vt in te deus eligat partem sibi: esto sollicitus sicut tibi spiritum sanctum, sicut proximo spiritum rectum: sic ei quoque tanquam vero principi, & patri spirituum, spiritum principalem exhibere.

Rom. 8.

C Verè multiplex spiritus, qui tam multipliciter filiis hominũ inspiratur, vt nõ sit qui se abscondat à calore eius. Siquidem cõceditur eis ad vsum, ad miraculũ, ad salutem, ad auxilium, ad solatium, ad feruorem. Ad vsum quidẽ vitæ, bonis & malis, dignis pariter & indignis communia bona abundantissimè tribuẽs: ita vt videatur hic discretionis limitẽ non tenere. Ingratus, qui in his quoque beneficium spiritus nõ agnoscit. Ad miraculũ, in signis & prodigiis, in variis virtutibus quas per quorũlibet manus operetur: ipse est antiqua miracula suscitãs, vt ex præsentibus fidem astruat præteritorum. Sed quia nonnullis hanc quoque gratiam sine propria vtilitate largitur: tertia infunditur ad salutem: cum in toto corde nostro reuertimur ad dominum deum nostrũ. Porrò ad auxilium datur, cũ in omni colluctatione adiuuat infirmitatem nostram. Nam cũ testimonium perhibet spiritui nostro quòd filij dei sumus, ea inspiratio est ad cõsolationẽ. Datur etiam ad feruorem, cum in cordibus perfectorum vehementius spirans validum ignem charitatis accendit, vt non solũm in spe filiorum dei, sed etiã in tribulationibus glorietur, contumeliam gloriam reputãtes, opprobrium gaudium, despectionẽ exaltationẽ. Omnibus nobis (ni fallor) datus est spiritus ad salutem, ad feruorẽ non ita. Pauci enim sunt qui hoc spiritu repleantur: pauci qui studeant æmulari. Contenti sumus angustiis nostris, nec respirare in libertatẽ illam, non saltem ad eam spirare conamur. Oremus fratres, vt cõpleantur in nobis dies pentecostes, dies remissionis, dies exultationis, dies verissimi iubilei: & inueniat nos semper spiritus sanctus omnes propter pręsentiam corporalem, pariter propter cordium vnitatẽ, in eodem loco per promissam stabilitatem, ad laudem & gloriam sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

D

In natiuitate sancti Ioannis Baptistæ, de lucerna ardente & lucente. Sermo.

SIt procul ab his conuentibus fratres increpatio illa prophetæ Iudaica reprobantis conuenticula, & dicentis: Iniqui sunt cœtus vestri. Hi nimirum cœtus non iniqui, sed planè sancti, sed religiosi, sed pleni gratia, digni benedictione. Conuenitis siquidem ad audiendum deum: conuenitis ad laudandum, ad orandum, ad adorandum. Sacer est conuentus vterque, placens deo, angelis familiaris. State ergo in reuerentia fratres, state in sollicitudine & deuotione mentis: maximéq; in loco orationis, & in hac schola Christi, & auditorio spiritali. Nolite considerare dilectissimi quæ videntur & temporalia sunt, sed magis quæ non videntur æterna. Secundum fidem, non secundum faciem iudicate. Terribiliter siquidem metuendus est locus vterque: nec maior adesse credendus est numerus hominum quàm angelorũ. Patet vtrobique sine dubio porta cœli, scala illa erecta est, ascendunt & descendunt angeli super filium hominis. Gigas nanque est iste filius hominis: cœlum ei sedes est, terra scabellum pedũ eius. Et eleuata est magnificentia eius super cœlos: manet tamen nobiscum vsque ad seculi consummationem. Ascendunt & descendunt itaque ad deum angeli sancti: quia caput & corpus vnus est Christus. Nec tamẽ vbi caput, sed vbicũque fuerit corpus, ibi cõgregabuntur & aquilæ, licet nõ possit caput à corpore separari. Denique & ipse ait: Vbi duo vel tres cõgregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Sed fortè quis dicat: Vbi est modo Christus? Ostende nobis Christum, & sufficit nobis. Quid curiosos circunducitis oculos? Num ad videndum & non magis ad audiendum conuenitis? Dominus deus aperuit mihi aurem, ait propheta. Aurẽ meam aperuit, vt audiam quid loquatur: non oculum (vt videam vultũ eius) illuminauit. Aut certè suã mihi aperuit aurem, non faciem reuelauit. Post parietẽ stat, audit, & auditur: sed necdum apparet. Audit orantes, erudit audientes. An experimẽtum eius quæritis qui in me loquitur Christus? Ego, inquit, qui loquor iustitiam. Quidni loquatur ore, quod ipse plasmauit? Quidni suo vtatur vt libet artifex instrumẽto? Nõ tantum aures eorũ, sed & labia mea aperi domine: ego enim labia mea nõ prohibebo domine, tu scisti. Bene enim omnia facis, & surdos facis audire, & mutos loqui. Audite ergo fratres quid de Ioanne loquatur, cuius solennis hodie natiuitas celebratur. Ipse (inquit) erat lucerna ardẽs & lucens. Magnũ testimonium, fratres mei. Magnus enim est cui perhibetur, sed maior est ipse qui perhibet. Ille (inquit) erat lucerna ardens & lucens. Est enim tantùm lucere vanum, tantũ ardere parum: ardere & lucere, perfectũ. Audi quid dicat scriptura. Sapiens permanet vt sol, stultus autem vt luna mutatur. Quia enim splendet luna sine feruore: modo plena, modo exigua, modo nulla videtur. Mutuatum siquidem lumen nunquã in eodẽ permanet statu, sed crescit, deficit, extenuatur, adnihilatur, & penitus nõ cõparet. Sic sic qui cõsciẽtias suas in alienis labiis posuerũt, modo magni, modo parui sunt, modo nulli, secundũ quòd adulantium linguis vel vituperare placuerit vel laudare. At verò solis splẽdor igneus est, & cum feruet aerius, etiam oculis lucidior exhibetur. Sic sapientis ardor internus, foris lucet: & si non ei datur vtrunq;, curat semper ardere magis, vt pater suus qui videt in abscondito, reddat ei. Væ nobis fratres si luxerimus tãtùm. Nam lucemus quidem

Esa. 1. E *Mat. 24.* *Matt. 18.* *Esa. 50.* *2. Cor. 13.* F *Ioan. 5.* *Eccl. 27.*

G & magnificamur ab hominibus, sed mihi pro minimo est vt ab humano iudicer die. Qui enim iudicat me, dominus est, qui feruorem ab omnibus exigit: splendorem verò non ita. Ignẽ(inquit)veni mittere in terrã,& quid volo nisi vt accendatur? Hoc nempe commune mandatũ: hoc est quod exigitur ab vniuersis, nec vlla, si deesse cõtigerit, admittitur excusatio. Cæterum singulariter apostolis & apostolicis viris dicitur: Luceat lux vestra coram hominibus: nimirum tãquam accẽsis,& vehemẽter accensis,& quibus non timeatur à flatu quolibet, aut impulsione ventorum. Dictum est & Ioãni, sed illi in aure audiũt: Ioannes in spiritu tanquam angelus eruditur. Nimirum tanto propinquior deo, quanto vox verbo vicina: cui nulla voce alia media quod foris sonet oporteat intimari. Neq; enim Ioannem prædicatio, sed inspiratio docuit, quẽ repleuit spiritus in vtero matris suę. Verè ardens & vehementer accensus, quẽ sic præoccupauit flamma cœlestis, vt iam Christi sentiret aduentum, qui necdũ sentire poterat vel seipsum. Nimirum nouus ille ignis, qui recèns elapsus è cœlo, per os Gabrielis in aurem intrauerat virginis, & per matris aurem introiuit ad paruulum: vt ab ea hora vas electionis suæ spiritus sanctus impleret, & lucernam Christo domino pararet. Fuit ergo iam tunc ardens lucerna, sed interim adhuc sub modio donec super candelabrũ poneretur, & luceret omnibus qui erãt in domo domini. Illo enim in tẽ

H pore solũ adhuc potuit illuminare modium suũ: soli interim lucere matri magnum ei pietatis sacramentum reuelans ipso motu nouæ exultationis. Vnde mihi hoc (inquit) vt veniat mater domini mei ad me? Quis enim tibi indicauit matrem domini, mulier sancta? Vnde me nosti? Vt facta est (inquit) vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Illuminauit ergo iam tunc modiũ suũ sub quo latebat: sed quẽ non latebat ardens lucerna sub modio, totum paulò pòst mundũ nouis illustratura fulgoribus. Ille erat(inquit)lucerna ardens & lucens. Non ait lucens & ardens: quia Ioãnis ex feruore splendor, non feruor prodiit ex splendore. Sunt enim qui non eò lucent, quia feruẽt: sed magis feruent vt luceant. At isti planè nõ feruent charitatis spiritu, sed studio vanitatis. Vultis nosse quemadmodũ arsit Ioannes & luxit? Ego vtrunque in eo triplicem posse arbitror inueniri, & ardorem scilicet & splẽdorem. Ardens enim erat in seipso vehementi austeritate conuersationis: erga Christũ intimo quodam & pleno feruore deuotionis: erga peccantes proximos cõstãtia liberæ increpationis. Luxit nihilo minus (vt paucis dixerim) exemplo, digito, verbo: & seipsum ostendens ad imitationẽ, & luminare maius quod latebat, ad peccatorum remissionem, & ipsas quoq; tenebras nostras illuminans, sicut scriptum est: Quoniam tu illuminas lucernam meam, domine deus meus illumina tenebras meas: vtique ad

I correptionem. Considera igitur hominem angelico promissum oraculo, cõceptum miraculo, sanctificatum in vtero, & nouum in nouo homine pœnitentiæ mirare feruorẽ. Victum & vestitum(ait Apostolus)habẽtes, his contenti simus. Apostolica perfectio ista est, sed Ioannes etiam hæc contempsit. Denique audi dominum in euãgelio. Venit (inquit) Ioãnes non manducans, nec bibens, planè nec vestiens. Sicut enim nõ est locusta cibus, nisi aliquorũ fortè irrationabilium animalium, sic nec pilus cameli humanũ est indumentum. Quid tu pilos tuos camele deposuisti? Vtinã gibbum magis deposuisses. Quid vos irrationabiles feræ & reptilia deserti, cibos exquiritis delicatos? Ioãnes sanctus homo missus à deo, imò angelus dei, sicut ait pater: Ecce mitto angelũ meum ante te. Hic ergo Ioannes quo nullus maior in natis mulierum, innocẽtissimum illud corpus sic castigat, sic extenuat, sic affligit: vos indui festinatis bysso & purpura, & splendide epulari? Heu hic est pręsentis totus honor diei, hæc Baptistæ reuerẽtia tota: hæc natiuitatis eius prophetata quondam lætitia est. Cuius enim memoriã agitis ô nimis delicati cultores? cuius celebratis natalem? Nónne illius qui in eremo fuit hirsutus veste, cõfectus inedia? Quid existis in desertũ videre filij Babylonis? arundinem vento agitatam? Quid igitur? Hominem mollibus vestitum? Nutritum mollibus? In his nempe tota versatur hæc vestra celebritas: in popularis fauoris aura sectãda, in gloria vestium, & voluptate ciborum. Sed quid hæc ad Ioannem? Neq; enim Ioannes fecit sic, aut talibus vnquã

K potuit delectari. Multi(inquit angelus)in natiuitate eius gaudebunt. Verum id quidem: multi in natiuitate eius gaudent: & paganis ipsis(vt audiuimus)læta est & solẽnis. Illi celebrãt quod ignorant, sed non ita debuerant Christiani. Nunc verò & ipsi in hac beati Ioannis Baptistæ natiuitate gaudent: sed vtinam de natiuitate, non de vanitate. Quid est enim nisi vanitas vanitatũ quicquid sub sole est? aut quid amplius habet homo de vniuerso labore suo quo laborat? Fratres sub sole est quicquid oculis cernitur, quicquid huic corporeæ luci subiacere videtur. Quid verò illud nisi vapor ad modicũ parens? Quid illud nisi fœnum, & flos fœni? Omnis caro fœnum(ait dominus)& omnis gloria eius quasi flos fœni. Fœnum aruit, & flos decidit, verbũ autem domini manet in æternum. In hoc verbo laboremus fratres, in quo & viuere & gaudere possimus in æternum. Operemur nõ cibũ qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Quis ille? Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Seminemus in hoc verbo charissimi, seminemus in spiritu: quoniã qui in carne seminant, solam habent metere corruptionẽ. Gaudeamus intus, & non sub sole, sed iuxta Apostolum tanquam tristes propter humilitatem & grauitatem: semper autem gaudentes propter internam consolationem.

L Gaudeamus dilectissimi in natali beati Ioãnis, & gaudeamus de ipsa natiuitate. Copiosa quidem nobis in eius recordatione causa: multiplex est materia gaudiorum. Ille erat lucerna ardens & lucens: & Iudęi voluerũt exultare in luce eius: ipse verò potius gaudebat in feruore deuotionis, gaudebat ad vocem sponsi tanquam amicus sponsi. Nobis in vtroque gaudendum est, in altero quidem ei, nobis in altero congaudendum. Ardebat enim sibi, nobis autẽ lucebat. Gaudeamus in feruore eius ad imitationem, gaudeamus in lumine, nõ tamẽ ibi manentes, sed vt in lumine eius videamus lumen. Lumen vtique verum, quod non est ipse, sed cui testimonium perhibet ipse. Venit Ioannes(ait dominus) nec manducans nec bibens. Incẽtiuum feruoris id mihi est, & materia humilitatis. Quis enim in nobis est fratres, qui Ioannis pœnitentiam intuens, suã non dico magnificare, sed alicuius saltem momenti reputare præsumat? Quis audeat murmurare in laboribus suis, & dicere, Satis est quod patior, nedum nimis? Quæ enim homicidia, quæ sacrilegia aut flagitia sic puniebat Ioannes in seipso? Accendamur ad pœnitentiam fratres, interrogemus cõscientias nostras, & animemur ad vltionem exigendam de nobis, vt horrendum possimus euadere iudicium dei viuẽtis. Quicquid verò minus est feruoris, humilitas suppleat puræ confessionis. Fidelis est deus si confiteamur iniquitates nostras, si miserias nostras exponamus, si nõ excusem' infirmitates nostras, dimittet nobis peccata nostra. Ex hoc sanè & erga proximorum delicta feruorem intuere Ioannis. Hic nẽ

M pe dignus est & rationi cõsentaneus ordo, vt incipiendũ tibi memineris à teipso. Ab occultis(inquit)meis munda me: & ab alienis parce seruo tuo. Genimina viperarum(ait Ioãnes) quis ostendit vobis fugere à ventura ira? De quanto mentis feruore procedere putas scintillas istas, imò carbones desolatorios? Sic neque Pharisæis parcens, Nolite(inquit) dicere quia patrem habemus Abraham: potens est enim deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahę. Sed minus hoc videatur, si vel ipsum veretur potentis vultum, & non tota libertate spiritus arguit peccantem regem crudelem atque superbum: sacra quadam vehementia ad hoc ipsum prodiens de deserto, si vel blanditiis eius vel ipso mortis terrore mouetur. Metuebat(inquit) Herodes Ioannẽ, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. At ille nihil ob hoc parcẽs: Non licet, ait, tibi habere eam. Ligatus quoq;, & in carcerẽ trusus, nihilo minus stetit in veritate, & occubuit pro veritate fœliciter. Ferueat etiam in nobis zelus iste charissimi. Ferueat amor iustitię, odiũ iniquitatis. Nemo(fratres) vitia palpet: peccata dissimulet nemo. Nemo dicat, Nunquid custos fratris mei sum ego? Nemo, quod in se est, æquanimiter ferat cũ viderit ordinẽ deperire, minui disciplinã. Est enim cõsentire, silere cum arguere possis: & scimus quia similis pœna facientes maneat & cõsentientes. Iam verò super humili & omnino feruentissima deuotione Ioãnis erga dominum quid loquemur?

Marginalia: Luc. 12. Mat. 5. Luc. 1. Vbi supra. Ioan. 3. Psal. 17. 1. Tim. 6. Matt. 11. Luc. 7. Luc. 1. Iaco. 4. Esa. 40. Luc. 4. Mat. 11. Psal. 18. Luc. 3. Vbi supra.

A quemur? Inde enim exultauit in vtero: inde expauit in Iordane baptizaturus eum: inde non modo Christũ, qui putabatur, sed vel ipsam corrigiam calceamenti eius soluere dignũ se esse negabat: inde gaudebat amicus spõsi ad vocem sponsi: inde gratiam se accepisse pro gratia fatebatur: illum autem non ad mẽsuram habere spiritum, sed plenitudinem de qua omnes acciperẽt, clamitabat. Nónne deo subiecta eris anima mea? Alioquin non ero lucerna ardens, nisi toto corde, tota mẽte, & ex omnibus viribus meis diligam dominum deum meũ. Sola enim est charitas quæ accẽdit ad salutem: sola quã infundit & inflammat spiritus, quẽ extinguere prohibemur. Habes quemadmodum Ioannes arserit, & in hoc ipso quẽadmodum luxerit, indicatum est si aduertisti. Neque enim ardorem eius nosse poteras nisi luxisset. Luxit ergo, vt supra memini, exemplo, digito, verbo, opere seipsum, Christũ indice, nosmetipsos nobis sermone declarans. Tu puer propheta altissimi vocaberis (ait pater) præibis enim ante faciẽ domini parare vias eius, ad dandam scientiam salutis plebi eius. Ad dandam (inquit) non salutem (neque enim ille lux,) sed scientiã salutis, vt testimonium perhiberet de lumine. Scientiam (inquit) salutis, in remissionem peccatorum. Num salutis scientiam sapiens paruipendere potest? Ponamus tamen necdum venisse Ioannem, necdum significasse de Christo. Vbi salutem queremus? Peccaui peccatum grande, quod sanguine vitulorum vel hircorum deleri non potest: quia non B holocaustis delectatur altissimus. Memoria mea infecta est fece huius amurcæ, non est nouacula quę membranam hanc radere possit: quia tota totam imbibit fecem. Si peccati mei oblitus fuero, stult⁹ sum & ingratus. Si in memoria mea permanet, arguet me in æternum. Quid igitur faciam? Ibo ad Ioannem, & audiam vocem lætitiæ, misericordiæ vocem, sermonem gratiæ, verbum remissionis & pacis. Ecce (inquit) agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Et alibi. Qui habet sponsam (inquit) sponsus est. Ostẽdit igitur quia venit deus, quia spõsus, quia agnus. Quia deus, certum est quòd peccata remittere possit: sed vtrum velit, adhuc in quęstione est. Vult profectò, quia sponsus est, quia amabilis est. Et Ioannes amicus sponsi est, quia sponsus nisi amicos habere non nouit. Et licet velit gloriosam sponsam non habentẽ maculã, aut rugã, aut aliquid eiusmodi, non tamen quærit talem. Vbi enim illam inueniret? Sed talem potius ipse facit: talem sibi exhibet ipse. Audi deniq; quid dicat per prophetam. Vulgò dicitur: Nunquid mulier si dormierit cum altero viro, reuertetur ad virum suũ priorem? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: reuertere tamẽ ad me, & ego suscipiam te. Ecce quòd possit, ecce quòd velit. Sed tu fortassis timeas eam quam facere venit delictorum purgationem, ne vstione & scissione ossa & medullas ossium collidat, ne dolorem inferat morte grauiorem. Audi, agnus est, in mansuetudine venit cum lana C & lacte, solo verbo iustificans impium. Quid enim (iuxta comicum) facilius dictu? Tãtum (inquit) dic verbo, & sanabitur puer meus. Vt quid ergo deinceps hæsitemus fratres, & non omni fiducia ad thronum gloriæ ascendamus? Agamus Ioãni gratias, & eo mediante transeamus ad Christum, quia vt ait ipse, illum oportet crescere, me autem minui. Quomodo minui? Splẽdore vtique, non feruore. Retraxit radios, recollegit se, ne fieret sicut is qui totum profert spiritum suum. Illum (inquit) oportet crescere, qui exhauriri nõ potest: de cuius plenitudine omnes accipiant: me autem minui, cui datus est spiritus ad mẽsuram, & dãda magis opera vt ardere semper valeam, quàm lucere. Pręcessi solem tanquam sydus matutinum, abscõdi necesse est orto iam sole. Non est mihi nisi modicum olei quo vngar, volo illud in vase tutius quàm in lampade possidere.

Psal. 61. Luc. 1. Ioan. 1. Ioan. 3. Hier. 3. Mat. 8.

In vigilia Petri & Pauli Apostolorum. Sermo.

IN Sanctorum vigiliis necesse est vigilare hominem spiritualem, qui solennitates eorum celebrare desiderat in spiritu & veritate. Aliæ enim carnalium, aliæ spiritualium vigiliæ. Illi & nitidiores cultus, & epulas præparant lautiores, & fortassis in ipsis vigiliis operantur opera tenebrarum, lætantur cum malefecerint, & exultãt in rebus pessimis. Vos D non ita didicistis Christum, qui Christum secuti estis, qui omnia reliquistis, qui vigilanti oculo vigiliarum nomẽ debetis attendere. Ad hoc enim vigiliæ proponuntur, vt euigilemus si in aliquo peccato vel negligẽtia dormitamus, & præoccupemus faciem sanctorum in confessione. Non sic filij huius seculi, non sic, qui potentes sunt ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendã ebrietatem, qui obdormierunt in flagitiis & facinoribus suis. Illud vos non lateat, quia qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt: & qui dormiunt, nocte dormiunt: & frustra sonat eis nomen vigiliarum sanctarum, cum ipsi magis dormire studeant quàm vigilare. Vos non estis filij noctis, neque tenebrarum, sed lucis & diei, vt non vos præoccupent natalitij sanctorum dies & inueniant imparatos. Tria sunt igitur quæ in festiuitatibus sanctorum vigilanter considerare debemus, auxilium sancti, exemplum eius, confusionẽ nostram. Auxilium eius, quia qui potens in terra, potentior est in cœlis ante faciem domini dei sui. Si enim dum hic viueret, misertus est peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tanto amplius quanto verius agnoscit miserias nostras, orat pro nobis patrem: quia beata illa patria charitatem eius non immutauit, sed augmẽtauit. Neque enim quia impassibilis omnino, ideo & incompassibilis factus est: sed nunc potius induit sibi viscera misericordiæ, cũ ante fontem misericordiæ existit. Est & alia causa quæ magis vrget sanctos vt solliciti sint de nobis, quia iuxta vocẽ Apostoli deus E prouidet pro nobis, ne sine nobis consummentur, sicut ait sanctus Dauid: Me expectãt iusti donec retribuas mihi. Debemus etiã attendere exemplum eius: quia quandiu in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, non declinauit ad dexteram, neque ad sinistram: sed viam regiam tenuit donec veniret ad illum qui dicit: Ego sum via, veritas & vita. Intuemini humilitatem operum eius, autoritatẽ verborum eius, & tunc videbitis quomodo tam verbo quàm exemplo luxerit inter homines: qualia nobis vestigia dereliquerit vt ambulemus per ea, & nõ erremus in eis. Verè iuxta prophetam, semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum. Sed & diligentiori intuitu confusionem nostram inspiciamus: quia homo ille similis nobis fuit passibilis, ex eodem luto formatus ex quo & nos. Quid ergo est quod nõ solum difficile, sed & impossibile credimus vt faciamus opera quæ fecit, vt sequamur vestigia eius? Cõfundamur fratres, & contremiscamus ad vocem istam, si forte hæc confusio adducat nobis gloriam, si fortè generet gratiã nobis timor iste. Homines isti fuerunt qui præcesserunt nos, qui tam mirabiliter processerunt per vias vitæ, vt vix eos homines fuisse credamus. Sic ergo in sanctorum festiuitatibus & gaudere & confundi debemus: gaudere, quia patronos præmisimus: cõfundi, quia eos imitari non possumus. Ita semper gaudium nostrum in hac valle lachrymarum, lachrymarum pane cõdiri F debet, vt semper non solùm extrema, sed & prima gaudij luctus occupet: quia & si magna est gaudiorũ materia, sed maxima est dolorum. Memor fui dei, clamat iustus, & delectatus sum: sed & statim subiungit: Defecit spiritus meus, turbatus sum, & non sum loquutus. Quòd si hæc in vigiliis vniuscuiusque sancti cogitare debemus, quid faciemus in solẽnitate sanctorum & summorum apostolorũ, Petrum & Paulum loquor? Sufficeret vnius festiuitas ad infundẽdam exultationem vniuersę terrę, sed amborũ iuncta est ad cumulum gaudiorum, vt quomodo in vita sua dilexerunt se, ita & in morte non sint separati. Quid illis potentius dum fuerunt in terris? quorum alteri traduntur claues regni cœlorum, alteri magisterium gẽtium: alter Ananiam & Sapphiram occidit in verbis oris sui, alter donat quicquid donat in persona Christi: & cũ infirmatur, tunc fortior est & potens. Quàm potentiores sunt in cœlis, qui tam potẽtes fuerunt in terris? Et qui nobis reliquerũt maiora exẽpla, quàm illi qui in fame & siti, in frigore & nuditate, & in omnib⁹ illis quæ Paulus enumerat, iugiter sunt afflicti, & demum felici martyrio regna cœlestia conscẽderunt? Vere nobis rubor cõfusionis sunt, quos vix audemus respicere, ne dicam imitari. Oremus ergo eos, vt ipsi propitium nobis reddant amicum suum iudicem nostrum, qui est deus benedictus in secula. Amen.

Psal. 141. Ioann. 14. Esa. 26. Psal. 76.

G *In die festo eorundem. Sermo I.*

Gloriosa nobis solennitas illuxit, quam præclari martyres martyrum duces, apostolorum principes morte clarissima consecrarunt. Isti sunt Petrus & Paulus duo magna luminaria, quos deus in corpore ecclesiæ suæ constituit quasi geminum lumen oculorum. Hi mihi traditi sunt in magistros & in mediatores: quibus securè me committere possim: quia & notas mihi fecerunt vias vitę, & mediantibus illis ad illum mediatorem ascendere potero, qui venit pacificare per sanguinem suum & quæ in cœlis & quæ in terris sunt. Ille enim in vtraque natura purissimus est, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Quomodo ad illum accedere audebo, qui sum supra modum peccans peccator, qui peccaui supra numerum arenę maris, cum ille purior, ego impurior esse non possim? Verendum ne incidam in manus dei viuentis, si illi appropinquare vel inhærere præsumpsero, quem à me tanta differentia diuidit, quantum distat inter bonũ & malum. Propterea dedit mihi deus homines istos, qui & homines essent, & peccatores, & maximi peccatores, qui in seipsis, & de seipsis discerent quàm latè aliis misereri deberent. Magnorum enim criminum rei magnis criminibus facilè donabunt veniam, & in qua mensura mensum est eis, remetientur nobis. Peccauit peccatum grãde Petrus apostolus: & fortasis quo grandius nullum est: & H tam velocissimè quàm facillimè veniam cõsecutus est, & sic vt nihil de singularitate sui primatus amitteret. Sed & Paulus qui in ipsa viscera nascentis ecclesiæ tam singulariter quàm incomparabiliter grassatus est, per ipsius filij dei vocẽ ad fidem adducitur, & pro tantis malis, tantis bonis repletus est, vt vas electionis fieret ad portãdum nomen eius coram gentibus & regibus, & filiis Israël. Vas dignũ: & cœlestibus ferculis repletum: de quo & sanus escam, & infirmus accipiat medicinã. Tales decebat humano generi pastores & doctores constitui, qui & dulces essent & potentes, & nihilo minus sapientes. Dulces, vt me blandè & misericorditer susciperẽt. Potentes, vt fortiter protegerent. Sapiẽtes, vt ad viam & per viam ducerent quæ ducit ad ciuitatem. Quid Petro dulcius, qui tam dulciter ad se omnes conuocat peccatores, sicut & actus apostolici & epistolarũ eius series attestatur? Quid illo potentius, cui & terra obediuit, cum mortuos reddidit, & mare sub pedibus eius se calcabile præbuit, qui Simonẽ magum spiritu oris sui in aëre attigit, qui claues regni cœlorum tam singulariter accepit, vt præcedat sententia Petri sententiam cœli? Denique quodcunque ligaueris (inquit) super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. *Matt.16.* Quid autem illo sapientius, cui non caro & sanguis reuelauit? Libẽtissimè Paulũ sequor, qui præ nimia dulcedine luget eos qui peccauerunt & non I egerunt pœnitentiam: qui fortior est omni principatu & potestate: sapientiam & medullam sacrorum sensuum, nõ à primo vel secundo, sed à tertio cœlo largiter asportauit. Hi sunt magistri nostri, qui à magistro omniũ vias vitæ plenius didicerunt, & docent nos vsq; in hodiernum diem. Quid ergo docuerunt vel docent nos apostoli sancti? Non piscatoriam artem, nõ scenofactoriam, vel quicquid huiusmodi est: non Platonem legere, nõ Aristotelis versutias inuersare, non semper discere, & nũquam ad veritatis scientiam peruenire. Docuerunt me viuere. Putas parua res est scire viuere? Magnum aliquid, imò maximum est. Non viuit qui superbia inflatur, qui luxuria sordidatur, qui cæteris inficitur pestibus: quoniam non est hoc viuere, sed vitam cõfundere, & appropinquare vsque ad portas mortis. Bonam autem vitam ego puto, & mala pati, & bona facere, & sic perseuerare vsque ad mortem. Dicitur vulgo, quia qui bene se pascit, bene viuit: sed mentita est iniquitas sibi: quia nõ bene viuit, nisi qui bonum facit. Arbitror autẽ quòd tu qui in congregatione es, bene viuis, si viuis ordinabiliter, sociabiliter, & humiliter. Ordinabiliter tibi, sociabiliter proximo, humiliter deo. Ordinabiliter, vt in omni conuersatione tua sollicitus sis obseruare vias tuas & in cõspectu domini, & in conspectu proximi: cauens & tibi à peccato, & illi à scandalo. Sociabiliter, vt studeas amari & amare, blandum te & affabilẽ exhibere: supportare non solùm patienter, sed & libenter infirmitates fra- K trum tuorũ, tam morũ quàm corporum. Humiliter, vt cum hæc omnia feceris, spiritũ vanitatis studeas exufflare qui ex huiusmodi nasci solet: & quantumcunque illum senseris, negare omnino consensum. Sic & in patiendo malum, quoniã triplex est, triplicem prouidentiam adhibere te oportet. Est enim quod à te pateris, quod à proximo, quod à deo. Primũ est austeritas pœnitentiæ: secundum, vexatio alienæ malitię: tertiũ, flagellum correctionis diuinę. In eo quod à te pateris, debes voluntariè sacrificare. quod à proximo, patiẽter ferre. quod à deo, sine murmure, & cum gratiarum actione sustinere. Nõ sic multi filiorum Adam, qui errauerunt in solitudine in inaquoso. Errauerunt planè & errant à via veritatis, qui in solitudinem superbiæ recedẽtes, socialem vitam habere non volunt: quorũ singularitas associari nõ potest. Sed & in inaquoso: quia nullo imbre lachrymarum compuncti in terra sterili & arenti perpetua siccitate morantur. Propterea viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt: quia inueterati in terra aliena coinquinati sunt cũ mortuis, deputati cum his qui in inferno sunt. Nõ erat ita solitarius ille de quo sanctus Hieremias ait: Bonũ est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se super se. *Threno.3.* Illi errauerunt, sed iste sedebit semper. Illi enim errãt corde: iste autem non sedet, sed sedebit solitarius, cum habuerit honorem singularitatis, illius videlicet iudiciariæ potestatis insigne, quod sancti in terra possidebunt, cũ lætitia sempiterna erit eis. L Quare? Quia leuauit se super se, id est cum adolescẽs esset, & ætatis lubricæ sentiret ardores, senẽ induit, relinquẽs quod erat, assumens quod non erat. Leuauit (inquit) se super se: quia non respicit ad se, sed ad illum qui est super se. Sedebit enim & tacebit, etiam modo à strepitu diabolicarũ suggestionum, à strepitu carnalium desideriorum, à strepitu mũdi. Felix anima quæ linguas istas non exaudit, audiat licet: illa multum felicior (si tamen aliqua est) cui penitus non loquuntur. Hæc est sapientia quam apostolus loquitur inter perfectos, abscõdita in mysterio: quam nemo principum seculi huius cognouit. *1.Cor.2.* Sic me apostoli & viuere & cõscendere docuerunt. Gratias tibi domine Iesu, qui abscondisti hæc à sapiẽtibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis istis qui te secuti sunt, & reliquerunt omnia propter nomen tuum.

In eadem solennitate. Sermo II.

Sancti isti quorum solennis hodie pasio celebratur, multam nobis de se loquendi causam, multam quoque materiam præbuere. Verùm ego vnum timeo, ne totiens audita verba salutis vilescere nobis incipiant tanquam verba. Vilis siquidem & volatilis res verbum hominis, nullius molis, nullius ponderis, nullius pretij, nullius soliditatis. Aërem verberat, vnde & verbum dicitur: & sicut folium quod M vento rapitur, effluit, & non est qui consideret. Nemo vestrum fratres sic accipiat: imò nemo sic despiciat verbum dei. Dico enim vobis: bonum illi fuisset, si non audisset homo ille. Fructus vitæ sunt verba dei, non folia: & si folia, sed aurea sunt. Proinde non paruipendantur, non pertranseant, non præteruolent. Ipsa quoq; colligite fragmẽta ne pereant. Terra enim quę sæpius superuenientem susceperit imbrem, & non fecerit fructũ, terra reproba est, proxima maledicto. Sic & ea quæ in euangelio sterilis ficulnea legitur, si postea quàm foderit circa eã vineæ cultor, atq; miserit stercora, nihilo minus sterilis inuẽta fuerit: nónne iam securis ad radicẽ illius arboris est ponẽda? *Luc.13.* Et ego dico vobis, si minus boni in secularibus inuenerit, maiorem in eis dominus habiturus est patientiam, quàm in nobis, quibus cœlestium consolationũ pluuiam voluntariam segregauit: quibus non sarculus disciplinæ, non paupertatis & vilitatis stercora defuerunt. An nõ stercora sunt abominationes Aegyptiorũ, quas immolamus deo nostro? Stercora planè vilia ad aspectum, sed ad fructum vtilia. Non refugiat hanc fœditatem, qui fœcunditatem desiderat. Siquidem ex deformi stercorum aceruo qui portatur in agrum, formosus surget aceruus manipulorum qui reportabitur ex agro. Propterea non vilescat vobis vilitas precio-

sæ

A sa: sed preciosius cũctis thesauris Aegypti Christi improperium æstimate. Veruntamen terrenum habentibus sterquilinium, ipsa quoque cœlestis non deest pluuia: quæ est orationũ deuotio, iucũda ruminatio psalmodiæ, dulcis meditatio, consolatio scripturarum. Denique & hęc ipsa pluuia est, quã accipitis per os meum, siquando de flumine, cuius impetus lætificat dei ciuitatem, & torrente voluptatis illius aliqua super vos, dũ de eis loquimur, stillicidia stillare contigerit. Sed necesse habeo interdum circunfodere, quandoquidẽ posuerunt me custodem & cultorem in vineis. Heu qui meam nõ colui, nec custodiui. Necesse habeo tamen, dũ hunc occupo locũ, & circunfodere nõnunquã, & apponere stercora. Molestum id quidẽ, sed dissimulare non audeo: sciẽs multo amplius securim nocituram, quàm sarculũ, ignem quàm fimũ. Itaque & arguere & increpare interdũ necesse est: nec ignoro fimum esse verbum increpatorium, verbũ improperij, & quod si non excuset necessitas, ipsum quoque minus deceat proferentem. Sed quid agimus ꝙ hoc fimo etsi aliquos impinguari, sed alios planè & lapidari & indurari videm⁹? Hinc nanque scriptũ est: De stercore boum lapidabitur piger. *Eccli.22.* An non impinguatur, qui increpatus benignè accipit, mansuetè respondet, libenter emẽdare conatur? Hæc planè salubris & fœcũda impinguatio est, vt corripiat me iustus in misericordia, & increpet: oleum autẽ peccatoris non impinguet caput

B meum. Ex ea siquidem pinguedine quam generat oleũ peccatoris, abundantius pullulãt spinæ & tribuli, & omnis radix amaritudinis germinat copiosius. Itaque qui iustorũ increpationem misericordiam nominat: satis indicat quemadmodum suscipienda sit, quàm benigno animo, quàm deuota mẽte: quantaq; ei gratia sit habenda. Sic enim accipientibus nobis erit impinguatio salubris, non fertilis vitiorum, quemadmodum oleum peccatoris: sed fructus illius quem secũdum apostolum habemus, in sanctificationem. *Roman.6.* Quid autem faciamus tibi ò piger, qui ad hanc misericordiam irritaris magis & exasperaris? Nõnne bonum fimum sparsi in agro tuo? Vnde ergo lapides habet? *Psal.10.* Sed tu inimice homo: quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam suã: tu inquam inimice homo hoc fecisti: qui desidiã tuam non excutere, sed excusare pergens, fimum tibi peruertis in lapides, & vnde impinguari debueras, lapidaris. Hæc idcirco dicta sunt fratres, vt noueritis quàm benignè audiendũ sit, quàm deuote suscipiendũ, quàm sollicitè conseruandũ quicquid ad animarum salutem pertinet, & non sicut verbum hominum, sed sicut (quod verè est) verbum dei, siue illud consolatorium, siue commonitorium, siue etiam increpatoriũ audiatur. Excessi fateor, ipsius propemodum festiuitatis oblitus, sed (vt arbitror) nõ ad insipiẽtiam vobis, si firmiter inhæserint animo quæ audistis. Et nũc iam de solennitate ipsa vel breuiter aliquid loqui tentemus.

C Apostolorum Christi festus agitur dies, quibus sanè plurimũ à nobis honorẽ deberi scio. Sed vtrum possit aliquis exhiberi, hæsito satis. Nimis enim honorati sunt amici tui de⁹: nimis cõfortatus est principatus eorum. *Psal.138.* Quid enim? Si in terra adhuc positi omnia poterant, non quidem in se, sed in Christo: quid non poterunt hodie viuentes in æterna felicitate cum ipso? Mortales adhuc & morituri imperium vitæ & mortis videbantur habere: solo nimirum verbo mortificãtes viuos, & mortuos suscitantes: quanto magis nunc cũ honorati sunt nimis: nimis confortatus est principatus eorum? Sed quid est fratres? Cum apostolorum beata hodie memoria celebretur: nunquid natiuitatis seu conuersionis eorum, aut certè vitæ vel miraculorum solennis agitur cõmemoratio? Non est fratres natiuitatis humanę solennitas, sicut paulò antè beati Ioannis diem natalitium celebrastis. Ille enim nascens honoratur, quia nascitur sanctificatus. Denique in Ioanne solo celebrior est passione natiuitas: quia etsi passus pro Christo est, cum pro iustitia & veritate occubuit: euidẽtius tamen natus pro eo est, nimirum homo missus à deo, qui in hoc natus est, & ad hoc venit in mũdum, vt perhiberet testimonium veritati. Sed neque cõuersionem apostolorum, aut eorum miracula hodie recensemus: sicut cęteris diebus aliis, alterius quidem conuersio, alterius de carcere liberatio facta per angelũ festiuis ecclesiæ gaudiis ad memoriam reuocatur. Mortem specialius veneratur: qua nihil inter homines humano iudicio plus horretur. Considerate fratres ecclesiæ sanctæ iudicium, secundum fidẽ, non secundum faciem iudicãtis.

D Mortem siquidem apostolorum in eorum recolit solẽnitate præcipua. Hodie nimirũ Petrus crucifixus est, hodie decollatus est Paulus. Hæc hodiernę causa festiuitatis: hæc præsentium materia gaudiorum. In his igitur festum agens diem & lætũ, sine dubio spiritum sponsi habet ecclesia, spiritum domini: in cuius conspectu (sicut habes in psalmo) preciosa est mors sanctorum. *Psal.115.* Quantos enim, dum paterentur apostoli, credimus affuisse, qui nequaquã preciosis mortibus illorum inuiderent? Visi sunt enim oculis insipientium mori, & æstimata est afflictio exitus eorũ. Et sic quidẽ visi sunt oculis insipientiũ: mihi (ait propheta) nimis honorati sunt amici tui deus: nimis confortatus est principatus eorum. *Psal.138.* Fratres, amici Dei mori videntur oculis insipientium, sed in oculis sapientium iudicantur potius obdormire. Denique & Lazarus dormiebat, quia amicus erat: & cum dederit dilectis suis somnũ, ecce hereditas domini. Studeamus fratres viuere vita iustorũ, sed morte eorum mori multo magis desideremus. Sapientia enim iustorum nouissima pręfert: ibi nos iudicãs, vbi nos inuenerit. Omnino necesse est vitæ pręsentis finẽ futurę cohęrere principio, nec ibi tolerabilis dissimilitudo est. Sicut enĩ si quis duo sibi (vt ita dixerim) cinctoria cõsuere aut colligare voluerit, minus de reliquis partibus curãs, ipsa quę sibi copulanda sunt capita vniformiter parat, ne dissideant à seipsis:

E ita dico vobis quantumlibet extiterit cõuersatio spiritualis, si carnalis fuerit cõsummatio nostra, vitæ illi spirituali penitus nõ cohęret, nec caro & sanguis regnum dei poterũt possidere. Fili (ait Sapiens) memorare nouissima tua, & nõ peccabis. *Eccli.7.* Nimirum quòd hæc maximè recordatio faciat timoratum: timor expellat peccatum, negligentia non admittat. Hinc & Moyses de quibusdam, Vtinam (ait) saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent. *Deut.32.* In quibus vtique verbis tria nobis video cõmendari, sapientiam, intelligentiam, prouidentiã. Arbitror sanè tribus eas assignari posse temporibus, vt æternitati quædã imago reformari videatur in nobis, præsentia moderantibus per sapientiã, præterita per intelligentiam diiudicantibus, nouissima prouidẽtibus ad cautelam. Hęc nempe spiritualis est exercitij summa: hæc forma studij spiritualis, vt sapiẽter disponamus pręsentia nostra, recogitemus in amaritudine animæ nostræ præterita, futura quoq; sollicitè prouideamus. Sobrie & iuste & pie viuamus in hoc seculo (ait apostolus) *Ad Tit.2.* vt videlicet in præsenti sobrietas obseruetur, vt iusta satisfactione præterita quę nobis sine fructu salutis præteriere tempora redimãtur, vt pietatis clypeum imminẽtibus de futuro periculis opponamus. Sola est enim quę ad omnia valet pietas, cultus scilicet dei humilis & deuot⁹: nec aliter nobis est prouidere nouissima, nisi vt vniuersa quę nobis imminere videntur pericula, sedula nobiscũ

F cogitatione versantes, discamus de nostra omnino industria, magis autẽ de nostris diffidere meritis, & soli diuinæ nos ꝓtectioni cõmittere pio quodam mentis affectu pię intẽtionis in ipsum, cuius datũ optimũ, & donum perfectũ est, cõsummatio felix, & mors preciosa. Habes in euãgelio tria hæc ipso tibi sermone domini cõmendata. Beati (inquit) pauperes, beati mites, beati qui lugẽt. *Matth.5.* Beati qui futura sapiũt, præ desiderio cœlestiũ interno quodã sapore mẽtis pręsentia respuẽtes. Beati qui nouissima prouidẽt, in mansuetudine suscipiẽtes insitũ verbũ, quod eorũ saluare animas potest, & pietate cordis ad futuram tendunt hęreditatem. Beati qui pristinum intelligentes errorem, crebris lauãt lachrymis lectum suum. Vides quid optat vir sanctus, quid obtinere cupit eis ꝓ quibus orat. Vtinam (inquit) saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderẽt. Ac si manifestius dicat, Vtinam esset in eis spiritus sapientiæ & intelligentiæ atque cõsilij. Vtinam hæc in nobis inueniantur fratres, vt suauiter omnia nostra per sapientiã disponamus, vt intellectu præterita peccata damnemus, vt prouideamus futura cõsilio. Vtinã sapiamus ad præsentis vitæ moderationem: vtinam intelligamus ad pręteritæ correptionem: vtinam deuota in deum fide prouideamus vt felicem habeamus (ipso miserante) consummationem. Hic enim est funiculus triplex quo trahimur ad salutem, ordinata conuersatio, rectum iudicium, fides deuota.

G *Item in solemnitate eorundem, de lectione libri Sapientiæ: Hi sunt viri misericordiæ. Sermo III.*

Eccl. 44. MEritò, fratres, apostolis sanctis attribuit mater ecclesia quod in Sapientiæ libris legitur: Hi sunt viri misericordiæ, quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt: cum semine eorum permanent bona. Sunt enim hi planè viri misericordiæ, siue quia misericordiam consequuti, siue quia misericordia pleni, seu quia misericorditer à deo nobis donati sunt. Et vide quam misericordiam consequuti sunt. Paulum interroga de seipso, vel magis sponte confitentem ausculta. *1. Timo. 1.* Qui fui blasphemus & persequutor & iniquus: sed misericordiã cõsequutus sum. Quis enim non audiuit quanta mala fecerit sanctis in Hierusalem? Nec solùm in Hierusalẽ, sed & per totam Iudæã insaniæ ferebatur habenis, vt Christi membra laniaret in terris. Denique hac furia vectus ibat, sed præuentus à gratia est. Ibat spirans minarum, & cædis in discipulos domini, & discipulus domini factus est: cui ostenderetur quanta eum oporteret pro nomine ipsius pati. Ibat dirum toto corpore virus exhalans, & subitò in electionis vas mutatus est, vt iam cor illius eructaret verbum bonum, *Actu. 9.* verbum pium, & diceret: Domine, quid me vis facere? Hæc vtique, hæc mutatio dexteræ excelsi. Meritò proinde lo- *1. Timo. 1.* quebatur: Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: quo- H niam dominus Iesus venit peccatores saluos facere: quorum primus ego sum. Hoc ergo apud beatum Paulum fiduciæ & consolationis accipite fratres, vt ad dominum iam conuersos non nimis cruciet præteritorum cõscientia delictorum: *1. Cor. 15.* sed tantum humiliet vos sicut & ipsum. Ego sum, inquit, minimus apostolorum: qui non sum dignus vocari apostolus: quia persequutus sum ecclesiam dei. Ita & nos humiliemur sub potẽti manu dei: & fiduciam habeam⁹, quia & nos misericordiã consequuti sumus, abluti sumus, sanctificati sumus. Et hoc quidem omnibus nobis: quoniã omnes peccauimus, & egemus hac gloria dei. Verùm apud beatũ Petrum aliud habeo quod apponam, eo charius quo rarius, & quo singularius, eo sublimius. Nam peccauit Paulus, sed ignorãs fecit in incredulitate sua. Petrus cum cecidit, apertos habebat oculos. Porrò vbi abundauit delictum, superabũdauit & gratia. Eorum siquidem qui peccãt antequam deum nouerint, antequã miserationes eius experti sint, antequam portauerint iugum suaue & onus leue, priusquam deuotionis gratiam, & consolationes acceperint spiritus sancti: eorum inquam copiosa redemptio est; & tales omnes nos fuimus. At eorũ qui post conuersionẽ suã peccatis & vitiis implicãtur ingrati acceptæ gratiæ, & post missam manũ ad aratrũ retro respiciunt tepidi & carnales facti, aut post agnitam viam veritatis retro eunt apostatæ manifesti: eorum vtique perpaucos inuenias I qui post hæc redeant in gradum pristinum: sed magis in sordibus positi sordescant adhuc. Super quos propheta deplo- *Thren. 4.* rat. Quomodo obscuratum est aurum, inquit, mutat⁹ est color optimus: & qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora? Nec tamẽ si quis huiusmodi est, desperamus de eo, tantùm vt resurgere velit cito. Quanto enim diutius permanebit, tãto euadet difficilius. Beatus verò qui tenebit & allidet paruulos Babylonis ad petram. Etenim si creuerint, vix poterunt superari. Filioli hæc dico, vt non peccetis: sed & si quis peccauerit, aduocatũ habemus apud patrem, qui potest quod nos minime possumus: tantùm qui cecidit, nõ adiiciat in malum vt profundius cadat, sed magis vt resurgat, confidens quòd nec ei negabitur venia, si tamen ex corde cõfiteatur peccata sua. Si enim is de quo loquimur Petrus, post tam grauem lapsum ad tãtam rediit eminentiam sanctitatis: quis de cætero desperet, si tantùm egredi voluerit à peccatis? At- *Matth. 26.* tẽde quod scriptum est: Egressus foras, fleuit amare. In egressu cõfessionem oris, in amaro fletu compunctionem cordis intellige. Et attẽde quòd tunc primùm recordatus est verbi quod dixerat Iesus: tũc primùm cordi fuit verbum quo prędicta fuerat eius infirmitas, cum euanuit præsumpta temeritas. Væ tibi qui post lapsum fortiorem te nobis exhibes. Vt quid tam rigidus es in tuam ipsius perniciẽ? Inclinare potius vt melius erigaris, & ne prohibeas frãgi quod distortum est, vt possit melius solidari. Quid indignaris increpanti gallo? tibi potius indignare. Pluuiam voluntariam (ait Psalmista) K segregabis deus hæreditati tuæ, & infirmata est. Bona infir- *Psal. 97.* mitas, quæ segregatur hæreditati, quæ medicum nõ repellit. Induratos enim tanquam vas figuli in virga ferrea conteret: & hæreditas infirmata est ait, tu verò perfecisti eã. Audistis *Vbi supra.* certè quam misericordiam consequuti sint apostoli nostri: vt iam nemo ex vobis super peccatis præteritis vltra quã necesse sit confundatur, in cubili conscientiæ suæ compunctus. Quid enim? Fortè peccasti in seculo: nunquid amplius Paulo? Quod si & ipsa in religione, nũquid plus Petro? Attamen illi in toto corde pœnitentiam agentes, non modò salutem, sed & sanctitatem consequuti sunt: etiam & salutis ministerium, & magisteriũ adepti sunt sanctitatis. Et tu ergo fac similiter, quoniã propter te scriptura loquitur viros illos es- *Eccli. 46.* se misericordiæ: vtique propter multã misericordiam quam consequi meruerunt. Potes tamen in hoc verbo etiam illud non inconuenienter accipere, viros misercordiæ fuisse apostolos, id est plenos misericordia, seu viros misericordiæ datos ecclesiæ vniuersæ. Scimus enim quòd viri isti nec sibi vixere, nec sibi mortui sunt: sed ei qui pro ipsis mortu⁹ est: magis autem nobis omnibus propter illum. Quantũ enim proderit nobis eorum iustitia, quando ipsa quoque, sicut ostensum est, tantum profuere peccata? Pro nobis facit eorum vita, eorum doctrina, etiam & mors ipsa. Etenim in conuersione cõtinentiam, in prædicatione sapientiam, in passione sua L patientiam nobis beati apostoli cõtulerunt. Quartum vsque hodie conferre non cessant misericordia pleni, quod est sanctarum fructus orationũ. Quanuis & in ipsa eorum vita adhuc inuenias quod adnumeres, fiduciam scilicet quam nobis miraculorũ exhibitione præbuerũt. Et quis enumeret quã multa nobis per eos beneficia prouenerũt? Bene ergo de eis scriptura loquitur, Quoniã hi sunt viri misericordiæ. Et addidit: Quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt. Vis vt nec tua accipiat obliuionem? A triplici caue periculo: & florebit in æternum ante dominum. Legis enim, Quia tepidus *Apoc. 3.* es, incipiam te euomere ex ore meo. Legis, Si auerterit se *Ezech. 18.* iustus à iustitia sua, &c. omnium iustitiarum eius non recordabor. Legis quibusdam dicẽdum in iudicio, Non noui vos: *Matth. 7.* illis sine dubio qui receperũt mercedem suam. Ergo omnis iustitia tepida, omnis transitoria, omnis vendita erit in obliuionem coram deo. Sed non ita apostolorum iustitiæ: quod ex eo satis apparet quod sequitur: Cum semine eorũ permanent bona. Manẽt enim vsque hodie in nobis apostolorum vestigia: & eorum religio quia ex deo est, non potest dissolui. Vestes Israëlitici populi quadraginta annis in deserto perseuerauerũt integræ: multo magis apostolorum vestes super iumentum saluatoris impositę. Cum semine (inquit) eorum. Quod est semẽ, quia sequutus adiũgit, Hæreditas sancta nepotes eorũ? Iidem profectò & semẽ sunt, & nepotes. Memi- M nistis credo (sciẽtibus enim legem loquor) meministis inquã legalis mãdati, vt suscitet frater superstes semẽ fratri defuncto sine semine. Quis sine semine? Singulariter, ait, ego sum *Psal. 140.* donec transeam. Ideóque resurgẽs, Vade (inquit) dic fratribus meis. Ac si dicat: Fratres sunt, faciãt quod fratres. Ergo per euangelium ipsi nos genuerunt: nõ tamen sibi, sed Christo, quia per euangeliũ Christi. Hinc est quòd moleste tulit Paulus quosdam eorũ dici, à quibus geniti fuerant per euangelium: indignans aduersus eos qui dicebant: Ego sum Pau- *1. Cor. 1.* li, ego sum Cephæ, ego Apollo: Christi magis omnes & fieri volens & dici. Itaque semẽ apostolorum sumus per prædicationẽ, sed per adoptionem & hæreditatem semen Christi, & apostolorum nepotes.

De Dauid & Golia, & quinque lapidibus. Sermo.

1. Reg. 7. AVDIVIMVS ex libro Regũ Goliam virũ proceræ staturæ, præsumentem super multa fortitudine & magnitudine corporis sui: vociferantẽ aduersus phalangas Israël, & prouocantem eas ad singulare certamen. Audiuimus etiam à deo suscitatum spiritum pueri iunioris, vt indigne ferret virum spurium & incircuncisum, castris Israël, & dei summi exprobrantẽ agminibus. Spectauimus procedentem adolef-

A adolescentulum in funda & lapide aduersus monstrosæ magnitudinis hominem loricatum,& clypeo protectum ac galea,cæterísque terribilem militaribus armis: si qua in nobis erant viscera pietatis, non potuimus non timere sic ineunti conflictum,non congaudere vincenti. Laudauimus magnanimitatem paruuli, quòd comederet animam eius zelus domus dei,& opprobria exprobrantium ei à se nō duceret aliena,sed tanquam ad propriam moueretur iniuriam,& doleret super contritione Ioseph. Mirati sumus tantam in adolescente fiduciam, fiduciam quanta non inueniretur in vniuerso Israële. Collatam denique cœlitus victoriam,& diuina manifeste patratam virtute, tam læti suscepimus, quàm solliciti certamen spectauimus armati fide paruuli, & gloriantis propria in virtute gigantis. Iam si spiritalem secundum apostoli testimonium legem esse non ignoramus, & scriptam esse propter nos,non solùm exterioris superficiei oblectandos aspectu,sed interiorum quoque sensuum gustu tanquam medulla tritici satiandos: considerandum nobis est quisnam videatur iste Golias, qui populo dei iam repromissionis terram ingresso, iámque multis ex hostibus triumphanti, solus exprobrare præsumit, elatus & inflatus spiritu carnis suæ. Credo enim non incōgrue in superbo homine superbiæ vitium designari. Ipsum nāque est peccatum maximum,quod dei populo magis insultat,& insurgit specialiter aduersus eos

B qui cętera iam videantur vicisse peccata. Hinc est quòd prouocat ad singulare certamen tanquam cæteris iam subactis. Nam & Philistæi illo in tempore timebant omnino aduersus Israël inire conflictum, nisi quòd de Golia enormis magnitudinis viro eorū fiducia tota pendebat. Vnde enim eiusmodi animam superbia tentet, quam sibi subiugauit inuidia, seu tepiditas ea quæ solet deouomitum prouocare, aut pigritia quæ facit vt boum stercoribus lapidetur? Vnde inquā ei superbia, vnde extollentia oculorum, cui adeo cætera vitia dominantur, vt diiudicari se ab vniuersis tanquam male sibi conscius arbitretur? Quis denique nisi manu fortis, qui cętera iam sibi potenti virtute vitia subiugauit, aduersus nequissimum superbię vitiū dimicaturus accedat? Procedat, inquit, Dauid manu fortis, quoniam non est vincere tantum hostem, nisi in manu forti. Armetur ipse contra Goliam, qui & vrsum vicerit & leonem. Videat sanè vtrum Saulis ei arma possint prodesse, vtrum seculari sapientia & philosophicis traditionibus, seu etiam diuinarum superficie scripturarum, quam nimirum occidentem literam vocat Apostolus: videat inquam vtrum his armis debellare superbiam, vtrum hac via humilitatē apprehendere possit: vt onerari sese magis quàm roborari sentiens, huiusmodi arma atq; impedimenta proiiciat, iactans omnino cogitatum suum in domino, & de propria penitus desperans industria, sola fide armatus non repu-

2.Cor.3.

C tet Goliæ proceritatē: ne forte magnitudinis eius mole prematur, sed potius psallat spiritu, psallat & mente: Dominus, inquiens, defensor vitæ meæ, &c. Nam & Petrus dum nec ventorum violentiam, nec maris profundum, corporísque pondus consideraret, in verbo domini iactans semetipsum, nec perire potuit, nec timere. At vbi vidit ventum validum venientem, timuit: ipsóque timore protinus mergi cœpit. Simile aliquid etiam nunc athletæ nostro rex Saul suadere tentat: Non potes (inquiens) resistere Philistæo isti, nec pugnare aduersus eum, quoniam puer es, hic autem vir bellator ab adolescētia sua. Veruntamen non acquiescit ille tale aliquid meditari, sed præsumens de virtute eius cuius auxilio priora certamina iam vicisset, accedit intrepidus. Colligit igitur (abiectis armis Saulis) quinque lapides de torrente, quos nimirum (cum leuia quæque tolleret) leuigare torrens potuit, sed non etiam tollere secum. Torrens quippe quem pertranseat anima nostra, seculum præsens est, scriptura teste: Quoniam generatio aduenit & generatio præterit, tanquam tumens vnda vndā impellens. Quia ergo omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquā flos agri, huiusmodi leuia facilè secum trahit torrens inundans: verbum autem domini nullis fluctibus cedens, manet in æternum. Arbitror proinde non incōgrue quinque lapidibus istis, quinquepertitum verbum intelligi, comminationis, promissionis, dilectionis, imitationis, & orationis. Horum quippe verborum late patens copia in

Threno.3.
Matt.14.
1.Reg.17.
Eccles.1.
Esa.40.

diuinarum reperitur serie scripturarum. Et fortè ipsa sunt quinque verba quorum meminit Paulus, malens quinque verba loqui in sensu, quàm decem milia in lingua. Præterit enim figura huius mundi: & iuxta aliud testimonium, Et mūdus transit, & concupiscentia eius. Hæc autem verba transeunte mundo non modò manent, verumetiam leuigantur magis, dum pertranseuntibus pluribus multiplex est sciētia. Iam verò collectos istos lapides contra superbiæ spiritum dimicaturus Dauid in vase memoriæ suæ reponat, considerans quanta nobis comminetur deus, quanta promittat, quantam nobis exhibeat charitatem, & quàm multa nobis sanctitatis exempla proponat: quemadmodum deniq; orationum nobis vbique commendet instantiam. Hos inquam lapides secum tollat, quisquis superbiæ vitium debellare festinat: vt quoties venenatum audet erigere caput, quibuslibet ex his lapidibus manu cogitationis ei occurrat, percussus in fronte Golias deiiciatur opertus confusione. In quo sanè conflictu funda quoque necessaria est longanimitatis formam habens, quā huic maxime certamini nulla ratione deesse necesse est. Quoties ergo vanitatis cogitatio mentem pulsat, si intimo cordis affectu diuinas expauescere cœperis comminationes, seu promissiones eius desiderare, non sustinet Golias vtriuslibet lapidis iactū, sed reprimitur ilico tumor omnis. Quod si venerit in mentem dilectio illa tam ineffabilis, quam tibi deus maiestatis exhibuit, an non ilico inardescens ad charita-

1.Cor.7.
1.Ioan.2.

D

E tem prorsus abominari incipis & abiicere vanitatem? Sic & exempla sanctorum si diligenti tibi consideratione proponas, erit sine dubio ad reprimendam elationem cogitatio ista perutilis. Iam verò si fortè insurgente subito elatione nihil ex his quæ diximus, apprehendere quiuerit manus tua, toto feruore ad eam conuertere quæ sola restat orationem, & cōtinuo quem eleuatum videras & exaltatum sicut cedros Libani, subuersus impius iam nō erit. Sed quęras fortasse quēadmodum suo ipsius gladio Golię possis abscindere caput, id enim tanto tibi iucundius, quanto molestius hosti. Dico breuiter, quoniam expertis loquor, & qui facilè capiāt & aduertant sine mora, quod in semetipsis crebrò sentiunt actitari. Quoties te prouocante vanitate ad recordationem comminationis diuinæ, seu promissionis, aut cæterorum quæ supra diximus, confundi cœperis & erubescere, deuictus est quidem Golias, sed forsitan adhuc viuit. Accede itaque propius, ne forte resurgat: & stans super eum mucrone proprio caput eius abscinde, de ea ipsa quæ te appetit vanitate perimens vanitatem. Elata siquidem cogitatione pulsatus, si ex ea ipsa materiam & occasionem sumas humilitatis, quo nimirum humilius deinceps & abiectius tanquam de superbo homine sentias de teipso: Goliam vtique Goliæ gladio peremisti.

F

De euangelica lectione, vbi sustinens dominum septem panibus turba reficitur.
Sermo I.

Misereor super turbam, quia iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Euangelium fratres ob hoc scriptum est, vt legatur: nec ob aliud legitur, quàm vt rationabilem consolationem vel desolationem exinde capiamus. Est enim secularibus consolatio vana de terrenarum affluentia rerum, vana nihilo minus de earum penuria desolatio. At euangelium speculum veritatis nemini blanditur, nullum seducit, talem in eo se quisque reperiet, qualis fuerit, vt nec ibi timore trepidet vbi non est timor: nec lætetur cum male fecerit. Sed quid dicit scriptura? Si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparatur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit. Nos autem fratres non sic obsecro non sic, sed consideremus nosmetipsos in ea quam audiuimus sacri euangelij lectione, vt proficiamus ex ea, & corrigamus secundum eam si qua in nobis deprehendimus corrigenda. Propter hoc enim optat propheta dirigi vias suas, ad custodiendas iustificationes domini: Tunc (inquiens) non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis. Et ego quidem non confundor, sed glorior pro vobis fratres mei, quoniam saluatorem in deserto sequuti, existis ad eū extra castra: sed vereor ne quis forte in tridua-

Mat.15.
Iaco.1.
Psal.5.
Psal.118.

G na expectatione pusillanimis inueniatur,& in Aegyptum seculi huius nequam vel corde vel etiam & corpore reuertatur. Meritò proinde clamat diuina scriptura,& dicit: Expecta dominũ,viriliter age, & confortetur cor tuum,& sustine dominum. Sed quandiu necesse est sustinere? Prorsus donec misereatur tui. Quæris quando? Misereor, inquit,super turbam,quia iam triduo sustinent me. Viam enim trium dierum eas necesse est in deserto, si gratum deo tuo offerre volueris sacrificium: & triduo sustineas saluatorem, si miraculi panibus desideras satiari. Prima est dies timoris,dies inquam declarans & illuminans tenebras tuas, interiores scilicet,& horrendum gehennæ supplicium demonstrãs: in quo sunt tenebrę exteriores. huiuscemodi siquidem cogitatio, sicut ipsi nostis,nostrę solet exercere primordia conuersionis. Secunda est pietatis dies, qua respiramus in luce miserationum dei. Tertia dies est rationis, in qua veritas innotescit, vt tanquam ex debito quodam naturæ sine aliqua contradictione creatori subiecta sit creatura, seruus seruiat redéptori. Exhinc iubemur iam discũbere, vt charitas ordinetur in nobis, exhinc aperit dominus manum suam, & implet omne animal benedictione. Verùm quoniam apostolis dicitur, Facite homines discumbere: quorum nos(licet ad confusionem nostram) habetis vicarios qualescunque, discumbere vos admonemus fratres charissimi, vt refecti pane benedi-H ctionis subsistere possitis in via: ne fortè misera necessitate compulsi descendatis & vos in Aegyptum, & incipiãt vobis illudere qui necdum vobiscum in deserto sequuti sunt saluatorem. Miseri sanè & ipsi qui non exiere cum exeũtibus, sed planè miserabiliores omnibus hominibus, qui profecti quidem cum aliis,sed non cum aliis sunt refecti.

Psal. 26.

Porrò si qui fuere qui discumbentibus aliis post dumeta seu diuersoria quæuis absconditi latuere, homines eiusmodi ieiunos vacuósque remansisse quis nesciat? Sic & eos nihilo minus,qui leuitate & curiositate ducti,circũquaque vagantes minime resederunt, aut qui resederunt quidem, sed non in ordine nec in numero cæterorum. Hortamur proinde charitatem vestrã,& pastorali sollicitudine admonemus, ne quis ex vobis inueniatur angulos amare, sectari latebras, quærere diuerticula: quoniam qui male agit, odit lucem, & nonvenit ad lucem,vt non arguantur opera eius. Sed nec inueniantur in nobis qui circunferantur omni vẽto doctrinæ, instabiles & inquieti,nihil in se soliditatis,nihil grauitatis habentes, tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ. Nam de his quid dicam, quorum manus contra omnes, & manus omnium contra ipsos? Hi sunt qui separant semetipsos,animales,spiritum non habentes: quoniam nemo in spiritu dei loquens dicit anathema Iesu. Nequissima planè & perniciosissima pestis: quoniam vniuersos vnius obstinatio I turbat,& fit omnibus discordiæ fomes, materia scandalorũ. Denique prophetam audi,qui de vinea domini loquẽs, Singularis,inquit,ferus depastus est eã. Pro huiusmodi rogo & obsecro vos fratres mei fugite simulationem omnem, & angulos propriæ voluntatis: fugite inquietudinem & spiritum leuitatis,fugite obstinationem, & nequissimum vitium singularitatis,nisi fortè (quod absit)fraudare vultis animas vestras panis edulio benedicti. Iam verò ne longius protraham vos, septem panes quibus reficiamini, isti sunt. Primus panis verbum dei,in quo vita hominis est,sicut & ipse testatur. Secundus panis obedientia est,quoniam meus cibus est, inquit,vt faciam volũtatem eius qui misit me. Tertius panis meditatio sancta,de qua scriptum est: Cogitatio sancta conseruabit te. Et quæ alio in loco nominari videtur panis vitæ & intellectus. Quartus panis orantium lachrymæ. Quintus verò pœnitentiæ labor est. Nec mireris quòd laborem aut lachrymas panem dixerim,nisi fortè excidit tibi quod in propheta legisti: Cibabis nos pane lachrymarum. & item in alio psalmo: Labores,inquit,manuum tuarum quia manducabis, beatus es,& bene tibi erit. Sextus panis est iucunda vnanimitas socialis,panis inquam ex diuersis granis confectus, fermentatus vtique sapientia dei. Porrò septimus panis est Eucharistia,quoniam panis,inquit,quem ego do, caro mea est pro mundi vita.

1. Cor. 12. *Psal. 79.* *Luc. 4.* *Ioan. 4.* *Ioan. 6.* *Psal. 79.* *Psal. 127.* *Ioan. 6.*

De septem misericordiis. Sermo secundus. Vnde supra. K

MISERICORDIAS domini in æternum cãtabo. Vt quid enim mihi insipiẽs nescio quę cogitatio de pœnitentiæ huius onere murmurat, vt aggrauet illud super ceruicem meam? Aliud onus sentio, suauius quidem, sed vtique multo maius. Sic enim onerat me miserationibus suis deus, sic concludit, sic obruit beneficiis suis, vt onus aliud sentire nõ possim. Quid enim retribuam domino pro omnibus quę retribuit mihi? Tanta tribuit,& tanta retribuit, & tu mihi de alio onere loqueris? Deficit spiritus meus, prorsus deficit in tanta beneficiorum consideratione. Et licet dignas nõ sufficiam gratias agere, sed ingratitudinem prorsus odit anima mea. Peremptoria siquidem res est ingratitudo, hostis gratiæ, inimica salutis. Dico ego vobis, quoniam pro meo sapere nihil ita displicet deo, præsertim in filiis gratiæ, in hominibus conuersionis, quemadmodum ingratitudo. Vias enim obstruit gratiæ,& vbi fuerit illa, iam gratia accessum non inuenit, locum non habet. Hinc mihi fratres tristitia magna,& dolor continuus est cordi meo, quòd nonnullos tam pronos ad leuitatẽ, ad risum, & ad scurrilia verba tam faciles video: vt pertimescam valde ne fortè plusquã expediat, diuinæ misericordiæ sint immemores, & ingrati tam multis beneficiis suis, aliquando deserantur à gratia quam non vt gratiam venerantur. L Nam de eo quid dicam, qui in murmure & impatientia obstinato perdurat animo, aut quẽ pœnitet adhæsisse deo,& contra morem & contra rationem bonũ factum pœnitentia comitatur, qui sine dubio miserationibus dei non modò non habet gratiam, sed contumeliam reddit? Omnino enim quantum in se est, parum honorat eum à quo vocatus est, quisquis ei seruit in tristitia & rancore, si tamen seruire ei quis potest in ea tristitia quæ secundum carnem est, & mortem operatur. Putas ergo quia maior illi detur gratia, & non magis etiam quod videtur habere, auferatur ab eo? Nónne enim iure perditũ reputatur, quod ingrato donatum est? Aut dedisse non pœnitet, quod perisse videtur? Oportet proinde gratum esse hominem & deuotum, qui percepta gratiæ munera nõ modò manere sibi desideret, sed & multiplicari. Nemo sanè est qui non facilè si quęrit inueniat vnde plurimum sit obnoxius deo, quoniam non est qui se abscondat à calore eius. Sed nos maxime, quos segregauit sibi, & assumpsit ad seruiendum sibi soli, si iuxta apostolum, non accepimus spiritũ huius mundi, sed spiritum qui ex deo est: vt sciamus quę à deo donata sunt nobis: omnino plurima inueniemus vnde continuas ei gratias agere debeamus. Quis enim in nobis est qui nõ confiteri possit, quoniam misericordia tua magna est super me? Itaque de tanta multitudine miserationũ domini vobis breuiter aliquas proponere velim, vt qui sapiẽs est, oc-M casione accepta sapientior fiat. Septem ergo in me video misericordias domini, quas & vosipsi credo facilè inuenietis in vobis. Prima est quòd à multis peccatis adhuc in seculo positum custodiuit: prima inquã non inter omnes quas mihi impendit, sed prima inter has septem. Quis enim non videat quòd sicut in multis cecidi, sic & in alia poterã cecidisse peccata, nisi omnipotentis pietas cõseruasset? Fateor & fatebor, nisi quia domin' adiuuit me, paulo minus cecidisset in omne peccatum anima mea. Et hęc quanta dignatio pietatis, quòd ingratum & paruipendentem sic gratia cõseruabat, quòd in multis cõtrariũ & contẽnentẽ nihilo min' ab aliis benignissime protegebat? At secunda miseratio tua super me domine, quonam poterit explicari sermone, quàm benigna, quàm liberalis, quàmq; gratuita fuerit? Ego peccabã,& tu dissimulabas. Non cõtinebam à sceleribus, & tu à verberibus abstinebas. Prolongabam ego multo tempore iniquitatẽ meam, & tu domine pietatẽ tuam. Sed quid prodesset expectatio, nisi sequeretur pœnitudo? Cumulus esset dãnationis, dicente domino: Hæc fecisti, & tacui. Tertia proinde miseratio fuit, quòd visitauit cor meum & immutauit, vt amara fierent quæ male dulcia prius erãt: qui lætabar cum malefacerem, & exultabam in rebus pessimis, inciperem demũ recogitare ei annos meos in amaritudine animæ meæ. Et nũc domine cõmouisti terram cordis mei,& cõturbasti eam: sana cõtritiones

Psal. 88. *Roma. 8.* *Psal. 49.*

A nes eius, quia cõmota est. Multi enim pœnitẽtia ducti sunt, sed infructuosa, quoniam pœnitentia eorũ reprobata est, sicut & prior culpa. Itaque & hæc miseratio quarta fuit, quòd pœnitentem misericorditer suscepisti, vt in eorum numero inuenirer, de quibus psalmista, Beati, inquit, quorũ remissæ sunt iniquitates. *Psal. 31.* Sequitur misericordia quinta, per quã mihi continendi deinceps & emẽdatius viuendi præstitisti virtutem, ne recidiuum paterer, & esset nouissimus error peior priore. Omnino enim manifestè tuæ est (domine deus) & nõ humanæ virtutis, susceptum semel peccati iugũ à ceruicibus excutere: quoniam omnis qui facit peccatũ, seruus est peccati: nec est liberari nisi in manu forti. Iam verò postquã in his quinque miserationibus à malo liberaueris, vt fiat quod scriptum est, Declina à malo & fac bonum: *Psal. 36.* in duabus aliis bona largiris. Hæ duæ sunt, gratia promerendi, qua videlicet munus bonæ conuersationis indulges: & spes obtinẽdi, qua donas homini indigno & peccatori de tua toties experta bonitate vsque ad cœlestia speranda præsumere.

De fragmentis septem misericordiarum: Sermo tertius vnde supra.

SCitis quid fecerim septem vobis hodie misericordias proponendo? Septem vtique panes distribui. Nam si factæ sunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, quanto B magis diuinæ miserationes? Multo enim dulcius istæ sapiũt, reficiunt multo melius, ampliúsque confirmãt cor hominis. Verùm multa nobis, ni fallor, ex his panibus hodie cecidere fragmenta. Nam & ego ipse sentiebam inter frangendum multas è manibus euadere micas, atque inter digitos properãtis elabi. Vtrum ipsi collegeritis aliqua, vos videritis. Ego (si nondum fastiditis) nostra quæ mihi collegeram, sine inuidia communicabo, ne fortè incurram maledictionem abscondentis frumenta in populis. Primus itaque panis, si bene memini, conseruatio gratię fuit, qua me licet indignũ, à multis peccatis adhuc in seculo positum custodiuit. Huius ergo tria teneo fragmenta, habentia prorsus magnum delectamentum saporis, & alimoniam vitę. Tribus siquidem modis à peccato me memini conseruatum, occasionis subtractione, resistendi data virtute, affectionis sanitate. Multa enim in peccata facilè cecidissem, si data esset occasio, sed dei miseratione non me talis opportunitas apprehendit. In multa quoque paulo minus cecidissem grauiter impulsus violẽtiã tentationis, sed virtutem dedit domin⁹ rex virtutum, vt sub me esset appetitus meus, & ei quam sentiebam concupiscentiæ minime consentirem. Sed & à quibusdam tam longè me fecit miseratio tua domine, vt penitus abominarer ea, & ne vlla quidem eorum me tentatio molestaret. Secundus quoque panis fuit expectatio, qua tardabat vltionem, indulgentiam C cogitabat. Et huius ergo panis tria fragmenta accipite, cogitantes longanimitatem quam exhibuit, electionem prædestinationis suæ quam impleri voluit, & charitatem nimiam qua nos dilexit. Propter hoc enim expectans expectauit me dominus, & non intẽdit mihi, sed oculos suos auertit à peccatis meis, quasi nolẽs aduertere quantum delinquerẽ. Propter hoc inquam dissimulabat, vt commendaret patientiam suam, vt impleret electionem suam, vt confirmaret charitatem suam. De tertio quoque pane, eius scilicet misericordiæ qua conuertit nos ad pœnitentiam, tria non tam fragmenta quàm frusta vobis appono. Tunc enim, vt bene memini, concussit cor meum, excitans illud vt aduerteret suorũ vulnera peccatorum, & vulnerum sentiret dolorem. Etiã & terruit deducens ad portas inferi, & præparata iniquis supplicia monstrans. Et vt nihil iam noxiæ remaneret delectationis, meliorem mihi consolationem inspirans, spem indulgentiæ dedit. In his tribus ego cõuersus sum, credo quòd & vos ipsi. Iam verò quarti panis (ipsa est indulgentia) obsecro vos diligenter colligite fragmenta ne pereant. Sunt enim salubria valde, & dulciora super mel & fauũ. Sic enim ex toto indulsit, & tam liberaliter omnẽ donauit iniuriã, vt iam non damnet vlciscẽdo: nec confundat improperãdo: nec minus diligat imputando. Sunt enim aliqui sic donantes iniuriã, vt nõ vlciscãtur, sæpius tamẽ improperent. Sunt & alij qui sileant licet, manet tamen alta mente reposta, & rancorem tenẽt in animo: quarum vtiq; neutra plena indulgentia est. Longè ab D his omnibus benignissima est diuinitatis natura, liberaliter agit, ignoscit plenarie, ita vt propter fiduciam peccatorum (sed pœnitentium) vbi abundauit delictum, soleat & gratia superabundare. Testis est Paulus gentiũ doctor, qui plus omnibus cũ diuina gratia laborauit. Testis est Matthę⁹ de telonio electus in apostolum, cui etiam noui testamenti primum scriptorem esse donatum est. Testis & Petrus, cui post trinam negationem, totius ecclesiæ pastoralis cura cõmissa est. Testis denique etiã famosissima illa peccatrix, cui in ipso conuersionis initio tanta multitudo dilectionis concessa est, tanta postmodum indulta gratia familiaritatis. Quis accusauit Mariam, & pro se eam oportuit respondere? Si Pharisęus murmurat, si Martha conqueritur, si scandalizantur apostoli, Maria tacet: Christus excusat, etiam & laudat tacentem. Denique illud quantę prærogatiuę, quantæ excellentię fuit, quòd resurgentem à mortuis prima videre, tangere prima meruit? Sed iam trãseamus ad alia. Bonum est quidẽ nos hic esse, vbi datur fiducia peccatorib⁹, sed oportet etiam cætera non tacere. Itaque & in cõtinentia ipsa, quæ est panis quintus, tria nihilo minus inuenio vnde meritò clamare possim: Quia fecit mihi magna qui potẽs est. *Luc. 1.* Fortè paruum aliquid reputatis continentiam vestram, sed ego non ita. Scio enim quos habeat oppugnatores, & quantæ illam necesse sit esse virtutis vt possit resistere talibus. Primus siquidẽ continen- E tiæ nostræ hostis, caro est aduersus spiritum concupiscens. Quàm domesticus hostis, quã perniciosa lucta, quàm intestinum bellum? Hostem hũc crudelissimum nec fugere possumus (ô anima mea) nec fugare: circũferre illum necesse est, quoniam alligatus est nobis. nã quod periculosius est & miserabilius, hostem nostrum ipsi cogimur sustẽtare, perimere eum non licet. Vide ergo quàm sollicite te custodire necesse sit ab ea quæ dormit in sinu tuo. Veruntamen non est hic solus aduersarius mihi, alium adhuc habeo qui circuncinxit & obsedit me vndique: & si ignoratis, hostis ille est præsens seculum nequam. Cõclusit inimicus vias meas, & per quinque portas, quinque videlicet corporis sensus, iaculis suis vulnerat me, & mors intrat per fenestras meas. Sufficere nimis poterant isti duo. Sed (heu me) ecce video vẽtum validum venientem ab aquilone, à quo panditur omne malum. Et nunc quid superest aliud? Domine salua nos: perimus. Ecce enim malleus vniuersæ terræ. Ecce serpens callidior cunctis animantibus. Ecce inimicus ille quem nec videre possum, quãto minus cauere? Neque enim est colluctatio seruare volẽtibus continentiam (continentiam autem dico nõ à sola luxuria, sed à cæteris quoque sicut necesse est vitiis & peccatis) aduersus carnem & sanguinem tantùm, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitię in cœlestibus. F Et quis est qui iacula eorum ignea possit extinguere? Parauerũt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde. *Psal. 10.* Sed & narrauerunt vt absconderent laqueos, & dixerũt: Quis videbit eos? Nunc quidem aperte & violenter, nunc occulte & fraudulenter, semper autem malitiose & crudeliter impugnant & persequuntur nos. Et ad hæc tolerãda ne dicam superanda, quis idoneus? Credo iã vobis aliquaten⁹ innotescit continentiæ difficultas, vt iuxta apostolum sciatis quę à deo donata sunt vobis. Omnino enim in domino facimus hanc virtutem, & ipse ad nihilum deducit tribulantes nos. Ipse est qui non modò carnem nostrã cum cõcupiscentiis suis, sed & præsens seculũ nequam cum curiositatibus suis & vanitatibus, etiam & ipsum cum tẽtationibus suis conterit satanam sub pedibus nostris. Nunquid nõ meritò dixeram inueniendum in continentia, vnde clamarem quia fecit mihi magna qui potens est? Iam verò sexti panis fragmenta accipite. Est autem panis iste gratia promerendi bona scilicet æternæ vitæ: quam gratiam in tribus maxime constare arbitror, in odio præteritorum malorum, & contemptu præsentiũ bonorum, & desiderio futurorum. Septimus quoq; panis est spes obtinendi, cuius nihilo minus teneo fragmenta tria, & eorũ sapor dulcis admodum gutturi meo. Tria inquam sunt quæ sic roborant & confirmant cor meum, vt nulla me penuria meritorum, nulla consideratio propriæ vilitatis, nulla æsti-

G matio cœlestis beatitudinis, ab altitudine spei deiicere possit in ea firmiter radicatum. Desideratis ea, an reseruanda sunt propter eum qui dixit: Mel inuenisti? comede quod sufficit tibi. Sic completur hodie quod de seipsa sapientia prophetauit: & nunc idipsum video, quoniam qui edunt me, adhuc esurient. Proinde non vos protraham vltrà, sed nec vestram fraudabo esuriem, quoniam quidem sic paratos video, ac si necdum sumpseritis quicquam. Tria considero in quibus tota spes mea consistit, charitatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditionis. Murmuret iam quantum voluerit insipiens cogitatio mea dicens: Quis enim es tu, aut quanta est illa gloria, quibúsve meritis hanc obtinere speras? Et ego fiducialiter respondebo: Scio cui credidi, & certus sum, quia in charitate nimia adoptauit me, quia verax in promissione, quia potens in exhibitione. licet enim ei facere quod voluerit. Hic est funiculus triplex qui difficilè rũpitur, qué nobis à patria nostra in hunc carcerem vsque demissum firmiter obsecro teneamus: vt ipse nos subleuet, ipse nos trahat & pertrahat vsque ad conspectum gloriæ magni dei, qui est benedictus in secula. Amen.

In natali sancti Victoris confessoris, sepulti in monasterio Arremarensi Trecensis diœcesis, qui obiit quarto kalendas Martij. Sermo I.

H

Victoris vita & gloria specialis, nõ tam ad gloriam quàm ad virtutem prouocat omnes qui recto sunt corde. Non recti planè sed peruersi est animi, antè quærere gloriã, quàm exercere virtutem, & velle coronari qui legitime non certauerit. Vanum est vobis, inquit, ante lucem surgere. Ita est. Frustra ad celsitudinem nititur gloriæ, qui prius non claruit virtute. Frustra fatuæ virgines sponso obuiam surgunt, quarum lampades extinguuntur: & ideo fatuæ, quia vacuis gloriantur lampadibus, virtutis oleum non habentes. Absit mihi gloriari nisi in gloria illorum, quibus propheta congratulans ait: Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua ex altabuntur. Et infert: Quoniam gloria virtutis eorum tu es. Pulchrè non eorum, sed virtutis eorum gloria commendatur. Quæ enim sine virtute est gloria, profectò indebita venit, præpropere affectatur, periculose captatur. Virtus, gradus ad gloriam: virtus, mater gloriæ est. Fallax gloria, & vana est pulchritudo quam illa non parturiuit. Sola est cui gloria iure debetur, & secure impẽditur. Sancto Victori nec virtus nec gloria deest: sed quemadmodum ambæ res & quo ordine in homine processerũt, id operęprecium intueri. Pugnauit fortiter, viriliter superauit, & sic demum gloria & honore coronatur. Quomodo nempe inglorius remansisset

I bellator fortis, humilis victor? quanquam nec in die virtutis suę sine gloria fuit signis & prodigiis admirandus. Habemus dilectissimi in vita Victoris & quod digne miremur, & quod salubriter imitemur. Miror vina dedisse in eremo nõ vitem, sed fontem. Miror & stupeo infantem adhuc in vtero pauori fuisse pauendis dæmoniis, quippe ab ipsis pręcognitum, & iam tunc ex nomine designatum. Nec vacuum nomen, vbi hostium fuga & extorta confessio victoriam concessit infantulo. Quis item non miretur furem à dæmone deprehensum, & rursum à dæmone mox hominem liberatum? Quis non etiam omni admiratione stupendũ ducat, carne circundatum hominẽ, cœlis patentibus, carnis oculos superno infigere lumini, & videre visiones dei, angelico insuper mulceri cantico, doceri oraculo? Hæc atq; similia in sancto homine veneramur, non æmulamur. Meritò quidem, quando & sine salutis periculo possunt non fieri, & sine salutis periculo nequeunt vsurpari. Tutius sanè æmulãda solidiora quàm sublimiora, & quæ magis virtutem redoleant, gloriam minus. Studeamus proinde moribus conformari, cui in mirabilibus similari etsi volumus, non valemus. Aemulemur in viro sobrium victum, deuotũ affectum, æmulemur mãsuetudinem spiritus, castimoniam corporis, oris custodiam, animi puritatem, ponere frenum iræ, & modum linguæ, dormire parcius, orare frequẽtius, commonere nosmetipsos psalmis, hymnis & cãticis spiritualibus, diebus iungere noctes, & diuinis laudibus occupare. Aemulemur charismata meliora. Discamus

K ab ipso quòd mitis & humilis corde fuit. Aemulemur inquã quòd extitit liberalis in pauperes, iucundus ad hospites, patiens ad peccãtes, benignus ad omnes. Hoc enim melius. In his forma est cui imprimamur, in miraculis gloria à qua reprimamur. Illa lætificent, ista ædificẽt: moueãt illa, ista promoueãt. Epulemur dilectissimi ad mẽsam diuitis vocati, mẽsam abundantem panibus, deliciis cumulatam. An nõ diues qui exemplis nos reficit, protegit meritis, lętificat signis? Diues planè, in cuius hodie conuiuio solenni angeli & homines pariter congregantur. Hi vt reficiantur, illi vt deliciẽtur. Isti vt proficiant, illi vt gaudeant. Cuius vita repleta bonis, quid nisi mensa referta cibis? Nec tamen omnibus omnia apponuntur, sed vt tollat quisque quod sibi expedire & cõuenire videbit. Et ego quidem consilio salubriori diligenter considero quę mihi apponuntur. Cautum est mihi eligere mea, & aliena non tangere. Non extendam manum ad gloriam miraculorum: ne si attentauero quod desuper non accepi, perdam meritò & quod videor accepisse. Non leuo cũ illo oculos ad rimanda secreta cœlestia, ne oppressus à gloria confusus resiliam, serò confugiens ad consilium sapientis qui ait: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Infertur mensis vinum nouum aquarum rubentium: non tãgo, quia non mihi appositum scio, qui similiter elementa mutare, naturas innouare non valeo. Cerno item in mensa Victo-

L ris angelos illum audisse canentes. Nunquid videbo & ego mihi supernos exhiberi cantores, aut certè citharœdos illos de Apocalypsi corã me citharizare in citharis suis? Imperat ille dæmonibus adhuc in corpore viuens, vinctum in corpore soluit corpore iam solutus. Cibi sunt, sed non mei, equidẽ iucundi & sapidi: sed non tangit illos anima mea, quoniam non est inopi mihi vnde sufficiam talia redhibere. At si diligenter considero, ecce præ oculis in mẽsa sancti, censura iudicij, disciplinę vigor, sanctitatis speculũ, vitę forma, virtutis insigne. Hæc à me & absque præsumptione sumuntur, & salubriter insumũtur: & si dissimulo, districte reposcũtur. Audi adhuc quænã mihi iure apposita putem. Si panem doloris & vinum compunctionis de diuitis mẽsa obtuleris, tollo securus, qui sum pauper & inops. Erunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, & poculum meum cum fletu miscebo. Pars mea hęc, qui dolenda cõmisi. Nec me tamẽ pigebit, vt æstimo, cibi huius, quoniam qui apposuit scientiã, addidit & dolorẽ. Sed & si temperantiæ, si iustitiæ, si prudentiæ vel fortitudinis exempla appareant, ea incunctanter sumo, sciens quia talia oportet me pręparare. Hæc mihi apponi, hęc à me repetitum iri non dubito. Nunquid signa & prodigia exigẽda à nobis sunt, vt ea diuiti vicissim præparemus? Fratres vasa sunt in honorem illi qui nos inuitauit, nõ cibi pauperum. Tu ergo qui inuitatus es, diligenter considera quid tibi ille,

M quid sibimet apposuerit. non enim quicquid in mensa apponitur, tibi apponitur. Quid si in poculo aureo fuerit propinatum? Non poculum tibi, sed potus apponitur. Sume potum, & pone aurum. Ergo exempla bonorum operum & rectitudinem morum paterfamilias communicat ita domesticis, vt pręrogatiuam sibi retineat in miraculis. In his tamen atque illis, ille glorificandus est, cuius munus sancte viuere, cuius virt⁹ signa facere est, qui in trinitate perfecta viuit & regnat deus in secula seculorum. Amen.

De eodem Sermo secundus.

GAVDETE in domino dilectissimi, qui inter continua suæ pietatis beneficia indulsit hominẽ mũdo, cuius multi saluarentur exemplo. Iterũ dico gaudete, quòd factus de medio appropiauit deo, vt multo plures eius intercessione saluentur. Habet ex hominibus cui hominum peccata donet misericors & miserator dominus. Habet tempus & locum intercedendi pius & misericors aduocatus. Equidem locum quietum, & tempus feriatum. In terris visus est, vt esset exemplo: in cœlum leuatus est, vt sit patrocinio. Hic informat ad vitam, illic inuitat ad gloriam. Factus est mediator ad regnum, qui fuit incitator ad opus. Bonus mediator, qui sibi iam postulans nihil, totum in nos transferre desiderat & supplicãtis affectum, & supplicationis fructum. Quid

Psal. 126.

Psal. 88.

Eccl. 3.

Psal. 41.

A Quid enim quærat sibi, qui nullius eget? Dominus conseruat eum & viuificat eum, & beatum facit eum in gloria: nihil illi deerit in loco pascuæ collocato. Hæc dies gloriosæ migrationis eius, dies lætitiæ cordis eius, exultemus & lætemur in ea. Introiuit in potentias domini, gaudeamus quia nunc potentior est ad saluandum. Hodie Victor posito corpore quo solo præpediri ab introitu gloriæ videbatur, tanto alacrior quanto expeditior penetrauit in sancta, similis factus in gloria sanctorum. Hodie de nouissimo & humili loco quem sibi ex consilio saluatoris elegerat, ipso summo patrefamilias euocante verus amicus ascendit superius, & est illi gloria coram simul discumbentibus. Hodie despecto mundo, & mundi principe triũphato, supra mundum verè victor ascẽdit, accipiens de manu domini coronam victoriæ. Ascendit autem cum immensa supellectili meritorum, clarus triumphis, miraculis gloriosus. Pausat miles emeritus, & post labores sudorésque sacræ peractę militiæ locatur fœliciter, coronatur sublimiter. Anima eius in bonis demorabitur. Quæris vbi? Cum Abrahã Isaac & Iacob in regno cœlorũ. Ita cũ talib⁹ & tali in loco sibi sedet. Sedet excelsa & fulgida, sedet lætabũda & laudãs. Sedet delicata & ornata monilibus suis, stipata malis, fulcita florib⁹. Sedet inquam sibi vacua curis, deliciis affluẽs, abundans ocij & quietis ad vacandũ sapientiæ. Quæ sedit & fleuit super flumina Babylonis, sedet modo ad B fontem vitæ, & conuersatio illi secus torrentem voluptatis, cuius impetus lætificat ciuitatem dei. Inuenit sibi fontẽ hortorum, puteum aquarum viuentium, & cũ Samaritana potatur aqua sapientiæ salutaris, vt non sitiat in æternum. Datur illi de fructu manuum suarum, & laudant eam in portis opera eius, & gloriatur testimonio conscientiæ. Conscientiæ dico suæ, non alterius. Sedet media angelorũ, digna planè eorum consortio, quorũ desiderio flagrat, puritate nitet, castimonia decoratur. Sedet inter apostolos vir apostolicæ gratiæ: nec est quòd se abscondat à cuneo prophetarum, qui quem illi prædixerunt, glorificauit & portauit in corpore suo. Neque se putat victoriosis martyrum choris Victor noster arcendum, qui duro & diuturno martyrio viuentem sui corporis hostiam immolauit. Sedet veteranus miles debita iam suauitate & securitate quietus. Securus quidem sibi, sed nostri sollicitus. Nõ enim cũ putredine carnis simul se exuit visceribus pietatis: nec sibi sic induit stolam gloriæ, vt nostræ pariter miserię suæq; ipsius misericordiæ obliuionem indueret. Non est terra obliuionis quã anima Victoris inhabitat, non terra laboris, vt occupetur in ea: nõ denique terra, sed cœlum est. Nunquid cœlestis habitatio animas quas admittit indurat, aut memoria priuat, aut spoliat pietate? Fratres, latitudo cœli dilatat corda, non arctat: exhilarat mentes, non alienat: affectiones nõ cõtrahit, sed extendit. In lumine C dei serenatur memoria, non obscuratur. In lumine dei discitur quod nescitur: non quod scitur dediscitur. Superni spiritus illi qui ab initio cœlos inhabitant, nũquid quia incolunt cœlos, despiciũt terras, & non magis eas visitant & frequentant? Nũquid quòd semper vident faciem patris, ministeriũ *Hebr. 1.* euacuat pietatis? Omnes nihilo minus administratorij spiritus sunt, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Quid ergo? Discurrunt angeli & succurrunt hominibus: & qui ex nobis sunt, nesciũt nos: nec norunt iam compati, in quibus passi sunt & ipsi? Qui dolores nesciunt, sentiunt tamẽ nostros: & qui venerũt de magna tribulatio- *Psal. 141.* ne, nõ recognoscunt iam in quo fuerunt? Scio qui dixit: Me expectant iusti, donec retribuas mihi. Iust⁹ est Victor etiam expectãs nostram proculdubio retributionem. Non est ille *Gen. 40.* pincerna Pharaonis, qui inuẽtam gratiam retinuit sibi, prophetæ sui pariter & captiui minime recordatus. Minister Christi est, Christum sequitur. Non est ille oblitus suę promissionis, nec socio passionis regni consortium denegauit. Non est discipulus cõtra magistrũ, non potest Victor quicquam facere nisi quod viderit magistrum facientem. Opera quæ ille fecit, & iste fecit similiter. Iam cœlos ingressus, quos & antè apertos beatis oculis suspiciebat, verè nunc reuelata facie speculatur gloriam dei, absorptus quidem, sed nõ oblitus clamorem pauperum. Beata visio, qua in eandem imaginem trãsformatur de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. Paruulus ad pugnam, magnus ad victoriam, ma- D tris viscera necdum exiens & iam eiiciens dęmonia, cum incremento virtutũ ac meritorum Victor viuens inter peccatores translatus est. O virum præcipuæ sanctitatis, qui antè sanct⁹ quàm natus, antè opere quàm nomine victor. Adhuc vtero clausus iam de hoste triumphauit. O venerandã etiam ipsis angelis sanctitatem, quã pari studio etsi dispari voluntate, & mali fugitant, & frequentant boni. Nec facilè dixerim quid virum astruat sanctiorem, horum fauor, aut pauor illorũ. Corpore denique terras, mente cœlos inhabitans, aliquando familiarius aliquid nunciantes, aliquando ineffabili cantus suauitate plausibiles supernorũ voces spirituum audiebat. Verè anima tua Victor, vna ex gẽmis quæ tibi in cruce apparuerunt. Verè infixa cruci, cum diuinę inserta glorię, eandem sibi claritatis imaginem induit quam inuenit. Vincenti expandit gremium suum, qui pugnanti dederat spiritũ suum. O victrix anima, quæ sicut passer transuolans, mundi laqueos euasisti: respice ad incautas animas ĩtricatas illis, periclitantes in illis, vt tuo patrocinio eruamur. O miles emerite, qui Christianæ militiæ duris laboribus, angelicæ felicitatis requiem commutasti: respice ad imbelles & imbecilles cõmilitones tuos, qui inter hostiles gladios & spiritales nequitias tuis laudibus occupamur. O Victor inclyte, qui & de terra & de cœlo gloriosissime triumphasti, illius gloriam nobiliter superb⁹ despiciens, & huius regna pie violẽtus di- E ripiẽs, respice de cœlo ad vinctos terræ, vt hæc sit tuorũ cõsummatio triumphorũ, si & nobis demum vicisse te sentiamus. Nã si ex re nomen tibi, perfecta veritas nominis ex nostra liberatione censebitur: & certè deest interpretationi quandiu nos qui tui sumus, minime liberamur. Quàm pium, quàm dulce, quàm suaue ô Victor in hoc loco afflictionis & in hoc corpore mortis te canere, te colere, te precari! Nomẽ tuum & memoriale tuum fauus distillans in labiis captiuorum, mel & lac sub lingua eorum qui tui memoria delectantur. Eia ergo fortis athleta, dulcis patrone, aduocate fidelis: exurge in adiutorium nobis, vt & nos de nostra ereptione gaudeamus, & tu de plena victoria glorieris. Omnipotẽs pater, peccauimus tibi facti filij alieni, sed appropiauimus in Victore, qui dum vicit cupiditatẽ suam, vincat & iram tuã, nos quoque in gratiam potẽter restituat. O victor Iesu te in nostro Victore laudam⁹, quia te in illo vicisse cognoscimus. Da ei piissime Iesu sic de sua in te victoria gloriari, vt non subeat obliuio nostri. Fili dei immitte ei nostri semper ĩ cõspectu tuo memorem esse, nostram in tuo tremendo iudicio suscipere & agere causam: qui cum patre & spiritu sancto viuis & regnas deus per omnia secula seculorum. Amen.

In festo beatæ Mariæ Magdalenæ. Sermo.

HODIE misericordia & veritas obuiauerunt sibi, & F multitudo miserationum domini in peccatricẽ fœminam refusa est. Filius enim virginis, peccatricis & menstruatæ manibus attrectatur, deumq; atque dei filium mulier infrunita contingit. Tangit pedes mundi atque mundãtis immunda, & vestigiis creatoris mulier criminosa procumbit. Transit in affectum cordis præuaricatrix, & redit ad cor: & magnitudinem scelerum, lachrymarum multitudo condemnat. Dissimulat pietas tangentis officium, & obsequiorum instantiam remuneratorius ille maiestatis oculus felici dedignatione non inspicit. Osculatur Maria pedes Christi frequentibus osculis, & oculis inundãtibus vestigia redemptoris infundit, tergit crinibus, odoriferis illinit & irrorat vnguentis. Videt & inuidet singularitatis amator, & vtrunque redarguit Pharisæi iactantia, illum ignorantiæ, præsumptionis istam. Sed deliberans prouidentia suspendit iudicium, dum affectat obsequium, & inuectiuam retinet præparatam donec Mariæ sacrificium in holocaustum pertranseat. Gaudent angeli super peccatrice pœnitentiam agente, & odoris fragrantia cœlestis ille conuentus aspergitur, saluantemque & saluandam tota misericordiæ dulcedo pertingit. Vbi abũ- *Rom. 5.* dauit delictum, superabundauit & gratia, & numerositatem criminum præponderans pietas intercludit. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine in peccatricis confessione: quàm iusta reprehensio in Pharisæi superbia & abusione?

G Enumeratur obsequentis obsequium, & per obliquum tangitur indignantis iniquitas, tota literali cohærentia Simonis inuidiam impugnante. Et quia vbi spiritus domini, ibi libertas: dimittuntur illi peccata multa, quę multum diligit: immittuntur illi, qui multum negligit. Nō erat satiatus ab vberibus sponsæ, nec induerat compassionis affectum, legem relegens quę misericordiam nescit, nouit iustitiam. Lex dura duris & lapideis promulgata, parata percutere, nesciens misereri. Lex excludens pœnitentiæ locum, veniam negans, emēdationis ignara. Lex vinum durum & acidum de botris amarissimis eliquatum, cōsecratum feritati, deriuatū Israëli: saluatori propinatum. Vinum de quo dentes bibentium obstupescunt: non de genimine vitis illius quod saluator bibit nouum in regno patris sui. Vere meliora sunt vbera sponsę vino isto. Quænam, ais, sunt ista? Procedat in mediū Paulus apostolus, & vbera felici lacte manantia nobis assignet. Gaudere, inquit, cum gaudentibus, flere cum flentibus. O quàm breui sermociúculo totius religionis depinxit insigne: quàm eleganti clausula proposuit pietatem, æquitatem statuit, submouit inuidiam? His vberibus mater ecclesia lactat proficiētes, nutrit perfectos. Gaudere, inquit, cum gaudentibus. Facessat hinc secularis plausus insania, & lętitia mundialis abscedat, quia non est gaudere impiis, dicit dominus. Nunquid illorum os gaudio repleri æstimas, qui lętantur cū malefecerint, & exultant in rebus pessimis? Sed nec illi qui laudibus adulatoriis rapiuntur, diuinæ iubilationis agnouere lętitiā. Nunquid qui vestiuntur purpura & bysso, & epulantur quotidie splendide, gaudium & lætitiam obtinebunt? Absit vt in terra suauiter viuētium, gaudiorum inueniatur materia, cum tantis alternationibus tota mundi facies immutetur, vt eleuans allidatur, & respiret allisus. Sed est gaudium continua sibi iucunditate firmissimum, quod perfectus animus de secura sibi conscientia pollicetur. Mens enim ab huius mundi aspergine pure presseq; detersa, & in diuinę cōtemplationis acumen totum desiderij sui figens affectum, gaudens gaudet in domino, & exultat anima sua in deo salutari suo. Talis anima minas aspernatur, nescit timorem, spem falsam eludit, & omnium scandalorum immunis, in pace in idipsum dormiēs requiescit. Pax multa diligentibus legem tuam (ait iustus) & non est illis scandalum. Nouerat enim quia lictores non persequuntur martyres, sed coronant. Cum huiusmodi gaudentibus gaudet apostolus, & vt abundantius gaudeant, tota securitate promittit. Hoc gaudium certum & plenum est: tantóque certius idem, quanto vicinius circa idētitatem imprimitur. Hæc est mamilla congratulationis, de qua lac exhortationis effunditur, quo nutriuntur perfecti, vt cū auulsi fuerint à lacte isto, epulentur ab introitu glorię dei. Secunda est flere cum flentibus. Nunquid apostolus pręcipit flere rerum amissionem, intermissionem voluptatū, filiorū mortes, morborum instantiam, grauitatem inopiæ, potētiam fortiorum? Absit. Plorandi enim sunt qui taliter plorāt. Religiosa enim tristitia aut alienum luget peccatum, aut propriū. Beati quorum luctus in hac intentione versatur, quia cōsolatoriā possunt in hac expectare dulcedinē. O quàm leni & dulcissimo spiritu imbutus est spiritus illius qui nouit in spiritu lenitatis peccantem instruere, suspendere vindictam, & affectuosis visceribus inuiscerare sibi peccatorem donec vitę reddatur. De hac compassionis mamilla lac cōsolationis effunditur, & hoc lacte pascit Apostolus illos qui solido cibo vesci non possunt. Amator innocentiæ, pacis amicus, patiētiæ cibus, patientibus compatiens, & congaudens gaudētibus, perfectionis metam cursu consummato contingit. Hæc sunt vbera lacteis irrorata liquoribus, meliora vino, lacte dulciora, misericordiam sonantia, redolentia pietatem. Fragrātia, inquit, vnguentis optimis. Digna prorsus vbera, de quibus eliquatur vnguētorum infinitas, odorata diffluxione ciuitatem dei viuentis circunquaque respergens. Hæc sunt vnguenta quę regina Saba attulit in Hierusalem, de quibus dicit scriptura: Non sunt allata vltrà aromata tam multa, quàm ea quę dedit regina Saba Salomoni. Quàm excellenter apposuit optima spiritus ille subtilis, qui totam sibi libri huius rapit positionem? Est enim vnguentū bonum quod Maria pedibus saluatoris infudit: est & melius quod eadem (si tamen eadem) super caput recumbentis effudit: est & optimum quod & ipsa præparauit toti corpori Christi. Primum vnguentum cōtritionis est de recordatione peccatorum, de spiritu cōtrito & contribulato descendens. Hoc infunduntur pedes illius qui ambulat super pennas ventorum. hic adorat Maria in loco vbi steterunt pedes eius. Steterūt, inquam, quia validissima amoris manu pedem vtrunque retinuit, donec vtrūque perungeret, & audiret criminum remissionem, & dimissionē in pace. Remittuntur, inquit, tibi peccata: & vade in pace. Magnam prorsus miseriam magna misericordia diluit & abstergit, & hoc quidem festinanter, quia sine vllo interuallo coniunguntur & lachrymæ peccatricis, & misericordia saluatoris. Remittuntur peccata, & in pace dimittitur: vt & de præterito sit sollicita, & secura de futuro. Pedes isti sunt misericordia & iudicium: quorum alterum sine altero osculari, vel temeraria securitas est, vel desperatio fugienda. Quis enim dei misericordiam indesinenter attendens, non statim tepidioris vitæ quietem exoptet? Cum enim recogitat vniuersitatis dominum formam serui pro seruis suscipere, triginta & tribus annis operari salutem nostram in medio terræ huius, capi, ligari, lanceari, crucifigi, & hoc totum pati pro filiis hominum, statim deceptoria spe sibi blāditur & alludit, gaudet obseruari in misericordia & miserationibus, iudiciū nescit, ignorat iustitiā, & punienda æstimat non puniri. Fallitur qui sic osculatur misericordiæ pedem, vt pedem iudicij nō attēdat: qui totum de misericordiæ pede pręsumit, hoc solum ad salutem sufficere credens, quòd credit. Rursus cum abducit os, & iudicij pedem crebrioribus osculis intertāgit, subcutitur carnis animæque substātia, & vtriusque hominis statum vehementior aura percellit. Horrendū enim est incidere in manus dei viuētis, offendere creatorem, nescire dominum, recalcitrare dominantis imperio, qui habet potestatem corpus & animam ponere in gehennam. Terribilis certè (sicut ait Apostolus) quædam expectatio iudicij, quando ignis in conspectu eius exardescet, & virtutes cœlorum mouebūtur, & vacillantibus conscientiis latitudinem mundi validissimus ignis aduret. Nihil prorsus terribilius quàm videre latronis officinā plenam sanguine, cumulatā opprobriis, tormentis vndantē. Quis hæc diutius cogitans non statim contremiscat, & in desperationis rotetur abyssum? Nō est igitur huic pedi morosius incumbēdum, ne pietatis intuitum ferocia iudicantis excludat. Vtrunque igitur inungat pedem animæ pœnitētis affectus, & nunc misericordiam amplectens, nunc iudicium deosculās, contribulati spiritus offerat holocaustum. Vide Mariam iudicij pedem fortiter attendentem, dum nobilis & lasciua mulier cōuiuantiū faciem non attendit, sed extenso corpore prouoluitur pedibus maiestatis, doloris plena, timoris impatiens, cōpunctionis iaculo vulnerata. Sed & misericordiæ pedem labiis impressioribus osculatur, in cuius spe firmiter inhæret vestigiis redēptoris, donec audiat, Remittūtur tibi peccata tua. Sanè preciosum vnguētum, quo nō solùm terrena domus, sed etiam cœlestis aspergitur. Vilissimæ autem sunt species de quibus conficitur, & magna earum copia intra nostros hortulos poterit inueniri. Peccata igitur nostra plantata in conscientiis nostris, quorum numerositas præ multitudine numerari non potest, species eius sunt. Ipsa igitur in mortariolo pœnitentiæ, macerationis pistillo contusa, & respersa discretionis oleo, doloris igne supposito, & in aheno disciplinæ cocta, vnguentum exhibent preciosum & acceptum pedibus saluatoris. Compendiosè autem istud confecimus, sapienti rerum occasionem penitus relinquētes. Et licet materia videatur indignior: interim tamen bonum est vnguentum istud, quod domum replet, penetrat cœlos, angelos lętificat, & beatę ciuitati lætitiam refundit & gaudium. Hoc est sacrificium iustitiæ: quia sacrificium deo spiritus contribulatus. Secundum vnguentum est deuotionis de recordatione beneficiorum dei. Prorsus dignissima huius vnguenti compositio: & in istius cōparatione prioris est conspersio vilipendenda. Eius enim species de cœlesti paradiso allatæ sunt, & in terra filiorum hominum nequeunt inueniri. Virtutes enim diuinitus collatæ, & in mortariolo pectoris pistillo diligentissimæ meditationis contritæ, & exultationis oleo superfusæ, suffuso igne iustitiæ in hu-

Marginalia: 2.Cor.3.d — Cantic.1.a — Rom.12.c — Prouer.2.c — H — Psal.118. — I — Canti.1.a — 3.Reg.10. — K — Luc.7.g. — L — Hebr.10.f. — Ibidem. — M — Psal.50.d.

A in humilitatis aheno decoctæ, faciunt vnguentũ & odore & virtute mirabile: quod solùm super caput domini recumbẽtis posit effundi, & exhiberi reuerẽtię maiestatis. Sed & hoc recolligimus breuiter: illis qui multa de paucis excipere cognouerunt, verborum multitudinem reseruantes. Notanda tamen vtriusque differentia, & secundi sublimitas attendenda, quoniam illud est sacrificium deo spiritus contribulatus, & istud sacrificium laudis quod honorificat deum. Pedes igitur vngimus saluatoris, cum de peccatis compungimur: vngimus caput, cum de collatis virtutibus, virtutum largitori gratias cumulamus. Interstitij tamen morositas inter pedes esse debet & caput: quia profectò difficillimus & præsumptuosus saltus est à vestigiis ad verticẽ domini transuolare. Neque enim eadem quę vnxit pedes, vnxit & caput: cum illa meretrix nihil horum fecisse legatur, secundum illud: Verte impios, & non erunt. Vnxit ergo Maria sanctũ domini verticem, profectò iam electa, iam familiaris effecta, longéque à peccatricis illius obuoluta vestigiis, quam infelix ille septenarius confundebat. Porrò si duo præmissa vnguenta tantæ dignitatis sunt, vt alterum pedibus, alterũ complaceat capiti dominantis: illud tertium quod optimum est & superexcellens, vbinam inuenire poterimus? Sed absit vt spõsa veritatis à veritate dissentiat, & tale aliquid habere se iactitet, quod habere non posit. Est ergo tertium vnguentum pietatis: quod est super omnia aromata morbis omnibus & periculis salutare, quodque nulli vnquam pesti inuenitur inefficax. De ipso nanq; sic legitur: Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, vt veniẽtes vngerẽt Iesum. Vidésne in prima fronte capituli propositum quòd non vna vel duæ, sed tres vix sufficiunt ad emendum tantæ compositionis vnguentũ? Intelligis quia non pedes aut caput, sed totum crucifixi corpus sibi vendicat ista confectio? Confectio sine dubio preciosa, quæ toti sufficiat corpori creatoris. Et attende quia vnguentum pedibus infusum, adeo dignantissima lenitate suscepit, vt Pharisæum murmurãtem parabolica prolixitate conuinceret, & retorto sugillaret exemplo. Sed & de refuso super caput eius vnguento discipulos indignantes coarguit, bonum mulieris opus esse protestans: & tumidam eorum animositatem verbis cõpescuit moderatis. Hoc verò tam salubre, támque mirificum, in mortuo suo corpore noluit expẽdi, quod viuo vtique reseruabat. Duo enim corpora habet Christus, vnum quod suscepit ex virgine, alterũ ecclesiæ, quod charius habet benignitas redimẽtis. Denique illud pro isto morti exposuit & tormẽtis, addictus cruci, iunctus sceleratis, morte turpissima condemnatus. Poterimúsne tam salubrem conficere confectionem? Vniuersæ miseri miseriæ, tam animarum quàm corporũ, oculo pietatis inspectę, species eius sunt. Istæ igitur in mortariolo largitatis, dulcedinis pistillo confractæ, & delinitæ charitatis oleo, succensæ compassionis igne, & in aheno perseuerãtiæ despumatæ, vnguentum faciunt ipsis etiam angelis admirandum. Sunt viri diuitiarum in domo domini virtutum, inuestigemus an apud eos huiusmodi habeantur vnguẽta. Primus occurrit mi hi Paulus (sicut vbique solet) totus præsenti delibutus vnguento. Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Felix anima facta sibi tanquam vas perditum, vt omnium miserias in sua continentia colligaret, totum se toti corpori Christi donauerat, omnib' omnia factus, vt omnes lucrifaceret. Sed & ille simplex & rectus & timens deum, vide quomodo non hominem, imò verò hominem, & quod verius est, super hominem ambulabat. Oculus, inquit, fui cęco, & pes claudo, pater eram pauperum, &c. Qui sic cum hoc vnguẽto perunxerat, vt de misericordiæ thalamo largius irroratus exiret. Samuelem recolo, qui non semel, sed omnibus diebus vitæ suæ lugebat super Saul, cum sciret illum lõgius ab oculis diuinitatis elongatum. Non cessabat tamen compassio quæ condolentis animum irrepserat, fundens lachrymas etsi non profuturas, puras tamen. Dauid parricidam filium continua deploratione plorabat, plorans in eo non carnis necessitudinem, sed fidei destructionem. Cerne quomodo Ioseph totus hoc melle illitus erat. Veniunt fratres non iam ante fratrem, sed ante dominum assistentes, conscij proditionis, homicidij rei, fratricidij successores. Videt eos Ioseph, & omnium iniuriarũ immemor, dulcissimis fletibus inũdatur, & pietatis adeps qui intus latitat, foras per oculos emanat. Fugit odium, nescit iram, tempus iracundiæ non reseruat: reddens bonũ pro malo, pro crudelitate dulcedinem. Penè quin oblitus sim Moysen adeò sacri liquoris huius rore perfusum, vt totus ex eo suffundatur & profluat. Peccat Israël, & Moyses peccantem recõciliare nititur creatori, sed dissimulat dominus exaudire rogantem. Promittit plurima Moysi creator omnium: & feriendi licentiam quęrit à Moyse, qui Moysen fecit. Dimitte me (inquit) vt irascatur furor meus contra eos, & faciam te in gentem magnam. Respõdit Moyses. Si dimittis, dimitte: alioquin dele me de libro quem scripsisti. Obstupescenda profectò dulcedo. Et principatum respuit gẽtis alienę, & de libro viuentium deleri desiderat, nisi peccantibus dimittatur offensa. Hæc sunt vnguenta propitiationis & misericordiæ, quę à sponsæ vberibus eliquãtur, infirmitates omnes fugantia, profligantia passiones. Felix Maria vnxit pedes Iesu: felicior eadem vnxit caput auctoris: felicissima quæ rorẽ vnguentariũ toti corpori Christi præparauit. Considera quàm vehementissimo dilectionis affectu beata hæc mulier diligebat Christum regem. Domine, inquit, si sustulisti eum, dicito mihi: & ego eum tollam. Quem eũ Maria? Cum de nullo feceris mentionẽ, ad quem relationem facis? Putásne quòd in omnibus cordibus versetur ita memoria dilecti tui, sicut & in cõsistorio cordis tui? Et ego, inquit, eum tollam. Mira res. Hominem perfectæ ætatis, virum cuius corpori vix centum libræ sufficiunt vnguentorum, tenerrima mulier portabis & tolles? Ardens & affecta locutio, quę de puritatis amore refusa, promittit quod implere non potest. Nihil enim amanti difficile esse videtur. Quis desperare debeat, tanta peccatrice non solùm veniam, sed & gloriam consequente? Ipsa hodie intercedat pro peccatis nostris, & placatum nobis reddat iudicem nostrum amicum suum, qui est super omnia benedictus deus in secula, Amen.

Proverb. 12. — *Marc. 16. a* — *2. Cor. 11. g* — *Iob 29.* — *1. Reg. 15.* — *2. Reg. 13.* — *Gene. 45.* — *Exod. 32.* — *Ioan. 20. d*

In assumptione beatæ Mariæ. Sermo I.

VIRGO hodie gloriosa cœlos ascendens, supernorum gaudia ciuium copiosis sine dubio cumulauit augmentis. Hæc est enim cuius salutationis vox & ipsos exultare facit in gaudio, quos materna adhuc viscera claudunt. Quòd si paruuli necdum nati anima liquefacta est vt Maria locuta est: quid putamus quænam illa fuerit cœlestium exultatio, cum & vocem audire, & videre faciem, & beata eius frui præsentia meruerunt? Nobis verò charissimi, quæ in eius assumptione solennitatis occasio, quæ causa lætitiæ, quæ materia gaudiorum? Marię præsentia totus illustratur orbis, adeò vt & ipsa iam cœlestis patria clarius rutilet virgineæ lampadis irradiata fulgore. Meritò proinde resonat in excelsis gratiarum actio, & vox laudis, sed plangendum nobis quàm plaudendum magis esse videtur. Quantum enim de eius præsentia cœlum exultat, nunquid non consequens est vt tantum lugeat hic noster inferior mũdus eius absentiam? Cesset tamen querela nostra, quia nec nobis hic est manens ciuitas: sed eam inquirimus, ad quam hodie Maria benedicta peruenit. In quam si conscripti ciues sumus, dignum profectò est etiam in exilio, etiam super flumina Babylonis eius nos recordari, eius cõmunicare gaudiis, eius participare lætitiam, maximéque eam quæ tã copioso impetu lætificat hodie ciuitatem dei: vt sentiamus & ipsi stillicidia stillantia super terram. Præcessit nos regina nostra, præcessit, & tam gloriosè suscepta est, vt fiducialiter sequãtur dominum seruuli clamantes, Trahe nos post te: in odore vnguentorum tuorum curremus. Aduocatã præmisit peregrinatio nostra: quæ tanquam iudicis mater, & mater misericordiæ, suppliciter & efficaciter salutis nostræ negocia pertractabit. Preciosum hodie munus terra nostra direxit in cœlum, vt dando & accipiendo felici amicitiarum fœdere copulẽtur humana diuinis, terrena cœlestibus, ima summis. Illò enim ascendit fructus terrę sublimis, vnde data optima & dona perfecta descẽdunt. Ascendens ergo in altum virgo beata dabit ipsa quoque dona hominibus. Quidni daret? Siquidem nec facultas ei deesse poterit, nec volũtas. Regina cœlorum est, misericors est. Denique mater est vnigeniti filij dei. Nihil enim sic po-

G test potestatis eius seu pietatis: magnitudinem commēdare: nisi forte aut non creditur dei filius honorare matrē: aut dubitare quis potest omnino in affectū charitatis transisse Mariæ viscera, in quibus ipsa quæ ex deo est charitas, nouē mensibus corporaliter requieuit. Et hæc quidem propter nos dixerim fratres, sciens difficile esse vt in tanta inopia charitas illa perfecta nō quærens quę sua sunt, valeat inueniri. Vt tamen interim sileam beneficia quæ pro illius glorificatione consequimur: si eam diligimus, gaudebimus vtique, quia vadit ad filium. Planè inquam congratulabimur ei, nisi forte (quod absit) inuentrici gratiæ omnimodis inueniamur ingrati. Quem enim in castellum mūdi huius intrantem prius ipsa susceperat: ab eo suscipitur hodie sanctam ingrediens ciuitatem. Sed cum quanto putas honore, cum quanta putas exultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior vteri virginalis templo in quo filium dei Maria suscepit, nec in cœlis regali solio in quo Mariam hodie Mariæ filius sublimauit. Felix nimirū vtraque susceptio: ineffabilis vtraque, quia vtraque inexcogitabilis est. Vt quid enim ea hodie in ecclesiis Christi Euangelica lectio recitatur, in qua mulier benedicta in mulieribus excepisse intelligitur saluatorem? Credo vt hæc quam celebramus, ex illa susceptione aliquatenus æstimetur, imò vt iuxta illius inæstimabilem gloriam inæstimabilis cognoscatur & ista. Quis enim etiam si lin-

H guis hominum angelorúmque loquatur, explicare queat quemadmodum superueniente spiritu, obumbrante virtute altissimi caro factū sit verbum dei, per quod facta sunt omnia, & dominus maiestatis, quem non capit vniuersitas creaturæ, intra virginea sese clauserit viscera factus homo? Sed & illud quis cogitare sufficiat, quàm gloriosa hodie mundi regina processerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occursum cœlestium legionum prodierit multitudo, quibus ad thronum gloriæ canticis sit deducta, quàm placido vultu, quàm serena facie, quàm diuinis amplexibus suscepta à filio, & super omnem exaltata creaturā, cum eo honore quo tanta mater digna fuit, cum ea gloria quæ tantum decuit filium? Felicia prorsus oscula labiis impressa lactentis, cui virgineo mater applaudebat in gremio. Verùm nunquid non feliciora censebimus quæ ab ore sedentis in dextera patris hodie in beata salutatione suscepit, cum ascēderet ad thronum gloriæ, epithalamium canens & dicēs: Osculetur me osculo oris sui? Christi generationem, & Mariæ assumptionem quis enarrabit? Quantū enim gratiæ in terris adepta est præ cæteris, tantum & in cœlis obtinet glorię singularis. Quod si oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascēdit quæ præparauit deus diligētibus se: quod præparauit gignenti se, & (quod omnibus est certum) diligenti præ omnibus, quis loquatur? Felix planè Maria, & multipliciter felix,

I siue cum excipit saluatorem, siue cum à saluatore suscipitur: vtrobiq; mira dignitas virginis matris: vtrobiq; amplectenda dignatio maiestatis. Intrauit, inquit, Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam excepit illum in domum suam. *Luc.10 g* Sed laudibus magis vacandum est, quòd festiuis præconiis hæc dies debeatur. Quia verò copiosam nobis materiam lectionis huius verba ministrant: cras quoque conuenientibus nobis in vnum communicandū erit sine inuidia quod fuerit desuper datum, vt in memoria tantæ virginis nō modò affectus deuotionis excitetur, sed & mores ædificētur ad prouectum conuersationis, in laudem & gloriam filij eius domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula.

Item in eadem solennitate, de euangelica lectione Sermo secundus.

Ibidem. INTRAVIT Iesus in quoddam castellum. Opportune satis hoc mihi in loco prophetica exclamatio assumenda videtur: O Israël quàm magna est domus domini, & ingens locus possessionis eius! *Baruc.3.c* An non ingens, cuius comparatione castellum dicitur terræ huius spatiosissima latitudo? An non ingens patria & regio inæstimabilis, quando ab ea saluator adueniens, cum ingrederetur orbem terræ, introiret castellum? Nisi forte castellum quis aliud intelligendum putet quàm atrium fortis armati principis mundi huius, cuius vasa diripere fortior superuenit. Festinemus in illā ingredi beatitudinis amplitudinem fratres, vbi nemo alium coangustat: vbi possimus cum omnibus sanctis comprehendere

K quænam sit longitudo & latitudo, sublimitas & profundum. Neque id desperemus, quandoquidem ipse cœlestis habitator patriæ etiam & creator, nostri huius castelluli angustias non refugit. Sed quid introiisse eum dicimus in castellum? Etiam in angustissimū virginalis vteri diuersorium introiuit. Denique & mulier quædā excepit illum in domū suam. Felix mulier, quæ iam nō exploratores Hiericho, sed potius fortissimum illum expoliatorem stulti illius qui verè vt luna mutatur, non legatos Iesu filij Naue, sed ipsum magis suscipere meruit verum Iesum filium dei. Felix inquam mulier, cuius domus saluatore suscepto inuenta est munda quidem: sed planè non vacua. Quis enim vacuam dixerit, quam salutat angelus gratia plenam? Neque hoc solùm: sed adhuc quoque in eam superuenturum asserit spiritum sanctum. Ad quid putas, nisi vt etiam superimpleat eam? Ad quid nisi vt adueniente iam spiritu plena, sibi eodem superueniente, nobis quoq; superplena & supereffluens fiat? Vtinam fluant in nos aromata illa, charismata scilicet gratiarum: vt de plenitudine tanta omnes accipiamus. Ipsa nempe mediatrix nostra, ipsa est per quam suscepimus misericordiam tuam deus, ipsa per quam & nos dominum Iesum in domos nostras excipimus. Et nobis enim singulis castra sunt singula, & singulæ domus: & sapientia pulsat ad ostia singulorum.

L Si quis ei aperuerit, introibit, cœnabitq; cum eo. Est vulgare prouerbium, quod multorum in ore, magis autem in corde versatur: Bonum, inquiūt, seruat castellum, qui custodierit corpus suum. Sapiens tamen non sic, sed magis inquit, Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Esto tamen, cedendum sit multitudini: bonū castrum custodiet, qui custodierit corpus suum. Illud sanè quærendum, quænam huic sit adhibenda custodia castro. Rectène custodisse tibi videtur anima illa corporis sui castrum, cuius membra velut coniuratione facta inimico eius dominiū tradidere? Sunt enim qui cum morte fœdus inierūt, pactum pepigerunt cum inferno. Incrassatus est, inquit, dilectus, & recalcitrauit, incrassatus, impinguatus, dilatatus. *Deut.32.* Hæc planè custodia, quæ laudatur à peccatoribus in desideriis carnis suæ. Quid vobis videtur fratres? Num & in hac parte cedendum est multitudini? Absit. Paulum magis interrogemus, vtpote ducem strenuum militiæ spiritualis. Dic nobis apostole, quæ sit tui custodia castri? Ego, ait, sic curro non quasi in incertum, sic pugno non quasi aërem verberans. *1.Cor.9.d* Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar. Et alio in loco: Non regnet, inquit, peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum concupiscentiis eius. *Roma.6.b* Vtilis profectò custodia, & felix anima quæ sic custodierit corpus suum, vt nunquam sibi vendi-

M cet illud inimicus. Fuit enim aliquando cum hoc meum castrum tyrannidi suæ impius ille subiecerat, sibi potestatiue membris imperans vniuersis. Quantum eo nocuerit tempore, pręsens adhuc indicat desolatio & egestas. Heu nec continentiæ murum in eo, nec patientiæ antemurale reliquit. Exterminauit vineas, messuit segetes, arbores extirpauit: quippe etiā oculus iste meus deprædabatur animam meam. Deniq; nisi quia dominus adiuuit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. Dico autem infernum inferiorem, vbi nulla cōfessio, vnde nemini datur exire. Cæterum etiam tunc nec carcer illi deerat, nec infernus. Ab ipso nempe coniurationis & perditionis pessimæ deprehensa principio, non alibi quàm in domo propria carcerali est mācipata custodię, nec aliis quàm suæ illius familiæ data tortoribus. Erat enim illi conscientia carcer, erant tortores ratio & memoria: atque hi quidem crudeles, austeri & immisericordes: sed longe minus rugiētibus illis præparatis ad escam, quibus erat iam iamque tradenda. Sed benedictus deus qui non dedit me in captionem dentibus eorum. Benedictus inquā dominus qui visitauit & fecit redemptionē. Cum enim inferiori eam carceri tradere malignus & tortoribus acceleraret, sed & castrū ipsum ignibus cremare perpetuis, vt digna perituris fieret retributio membris: fortior superuenit. Intrauit in castellum Iesus: qui fortem alligās, eius vasa diripuit: vt quæ prius erant

A erant in contumeliam, faceret in honorem. Contriuit portas æreas, & confregit ferreos vectes, vinctum de domo carceris & vmbra mortis educens. Porrò egressus eius in cõfessione. Ipsa est enim scopa qua mundatus carcer & ornatus, deinceps regularium institutionum iuncis quibusdam pulchrè virétibus de carcere redit in domum. Habet ergo mulier iam domũ suam, habet vbi suscipiat eum cui super tantis beneficiis extat obnoxia. Alioquin væ ei si eum excipere renuit, si non detinet, si non cogit manere secum, quoniam aduesperascit. Rediens enim qui prius eiectus est, mundatam quidem & ornatã domum inuenit, sed vacantem. Relinquitur siquidem mulieri domus sua deserta, quam saluatoris hospitio dignã exhibere neglexit. Quomodo? inquis. Poteritne domus mundata confessione priorum delictorum, & obseruatione regularium institutionum ornata, indigna adhuc iudicari habitaculo gratiæ, saluatoris ingressu? Poterit sine dubio, si superficiẽ tenus emundata, & iuncis (vt dictum est) strata virétibus, interius plena sit luto. Quis enim suscipiendum dominum arbitretur in dealbatis mortuorum sepulchris, quæ videntur à foris speciosa, intrinsecus autem spurcitia & sanies vniuersa repleuit? Esto siquidem vt aliquando tanquam ipsa superficie delectatus incipiat primum apponere pedem, ei qui huiusmodi est, primam aliquam visitationis suæ gratiam indulgendo: nunquid non resiliet illi-
B co cum indignatione? Nunquid nõ effugiet clamitans: Infixus sum in limo profundi, & non est substantia? Virtutis enim species & non veritas, quasi qualitas est, non substantia. Neque verò ingressum eius exterioris potest conuersationis tenuis superficies sustinere: quoniam omnia penetrat, & in intimis cordibus eius habitatio est. Quòd si nequaquam spiritus disciplinæ subditum manifestè peccatis corpus inhabitat, fictum vtique non modò declinat, sed & effugit, atque elongatur ab eo. An verò aliud est quàm fictio execranda, si peccata superficiẽ tenus radas, nõ intrinsecus eradices? Certus esto quoniam pullulabit vberius: & emundatam, sed vacantem domum cum nequioribus septem qui eiectus fuerat hostis malignus intrabit. Reuersus enim ad vomitum canis, odibilis erit multo plus quàm antè: & fiet filius gehennæ multipliciter, qui post indulgentiam delictorum in easdem denuo sordes inciderit, vt sus lota in volutabro luti. Vis videre mundatam, ornatam, & vacantem domum? Hominem intuere qui confessus est, & deseruit manifesta peccata præcedentia ad iudicium, & nunc solas mouet manus ad opera mandatorum, corde penitus arido, ductus cõsuetudine quadam, planè quasi vitula Effraim docta diligere triturã. Exteriorum quę ad modicũ valent, nec vnum iota præterit, sed camelum glutit dum culicem liquat. In corde enim seruus est propriæ voluntatis, cultor auaritiæ, gloriæ cupidus, ambi-
C tionis amator, aut hæc omnia aut singula quæque intus vitia fouens: & mentitur iniquitas sibi: sed deus non irridetur. Videas enim interdum sic palliatum hominẽ, vt seducat etiam semetipsum, penitus non attendens vermem qui interiora depascitur. Manet enim superficies, & salua sibi omnia arbitratur. Comederunt (ait propheta) alieni robur eius: & ignorauit. Dicit, quia diues sum, & nullius egeo: cum sit pauper & miser & miserabilis. Nam & inuenta occasione ebullire saniem quę latebat in vlcere, & excisam non extirpatam arborem in siluam pullulare videas densiorem. Quod periculum si volumus declinare, securim ponamus necesse est ad radices arborum, non ad ramos. Non sola inueniatur in nobis exercitatio corporalis ad modicum valens: sed inueniatur vtilis ad omnia pietas, & exercitium spirituale. Mulier, inquit, Martha nomine excepit illum in domũ suam, & huic erat soror nomine Maria. Sorores sunt, & debẽt esse contubernales. Occupatur hęc circa frequẽs ministerium, illa dominicis est intenta sermonibus. Ad Martham spectat ornatus, sed impletio ad Mariam. Vacat enim domino, vt non sit domus vacans. Sed mundationem cui possumus attribuere? Erit enim, si & hoc inuenerimus, domus in qua saluator suscipitur, & munda & ornata, & non vacans. Demus eam Lazaro, si & vobis ita videtur. Et ei siquidem fraternitatis iure cum sororibus est domus ista communis. Dico autem Lazarum quem quatriduanum iamiamq́ue fœtẽtem à mortuis

Psal. 68. a

Osee 7. c

excitat vox virtutis: vt videatur satis congruè formam gere-
D re pœnitentis. Intret ergo domum saluator, & frequenter visitet, eam quam pœnitens Lazarus mundat, ornat Martha, & Maria replet internæ dedita contemplationi. Sed fortè curiosus quisquam requirat cur in præsenti euangelica lectione nulla prorsus Lazari mentio fiat. Arbitror sanè ne id quidem à proposita similitudine dissidere. Virginalem etenim domum intelligi volens spiritus, siluit non incongruè pœnitentiam, quæ malum vtique comitatur. Absit enim vt proprij quicquam inquinamenti domus hæc aliquando habuisse dicatur, vt in ea proinde scopa Lazari quæreretur. Quòd si originalem à parentibus maculam traxit, sed minus à Hieremia sanctificatam in vtero, aut non magis à Ioanne spiritu sancto repletam credere prohibet pietas Christiana. Hæc enim festis laudibus nascẽs honoratur. Postremò cum omnimodo constet ab originali contagio sola gratia mundatam esse Mariam: quippę cum & nunc in baptismate sola hãc maculum lauet gratia, & sola eam raserit olim petra circũcisionis: vt omnino pium est credere, proprium Maria delictum non habuit, nihilo minus ab innocẽtissimo corde etiam pœnitentia longe fuit. Sit ergo Lazarus apud eos quorum necesse est ab operibus mortuis conscientias emundari: secedat inter vulneratos dormiẽtes in sepulchris, vt in thalamo virginali inueniantur Martha & Maria tantum. Ipsa est enim
E quæ Elizabeth grauidæ & grandæuæ quasi mensibus tribus humili deseruiuit officio: ipsa verba omnia quę de filio dicebantur, conseruabat conferens in corde suo. Neminem ergo moueat quòd suscipiens mulier dominũ, nõ Maria, sed Martha vocatur: quando in hac vna & summa Maria, & Marthæ negocium, & Mariæ non ociosum ocium inuenitur. Omnis quidem gloria filię regis ab intus, nihilo minus tamẽ in fimbriis aureis circumamicta est varietate. Non est de numero fatuarum virginum prudens virgo. Lampadem habet, sed in vase oleum portat. An forte excidit vobis euangelica illa parabola, quæ fatuas virgines prohibitas narrat ab introitu nuptiarum? Erat equidem domus earum munda, virgines enim erant. Erat ornata, quia simul omnes, id est fatuæ cum prudentibus lampades ornauerunt: sed erat vacans, quia in vasis suis oleum non acceperunt. Hinc est quòd nec ab eis suscipi in domos suas, nec admittere eas dignatur sponsus cœlestis ad nuptias. Non sic mulier illa fortis, quæ serpentis caput contriuit. Habes enim post multa in laudibus eius, quia non extinguetur in nocte lucerna ipsius. In suggillationem hoc dicitur fatuarum, quæ veniente media nocte sponso, conqueruntur serò, & dicunt, Quia lampades nostrę extinguuntur. Processit igitur gloriosa virgo, cuius lampas ardentissima ipsis quoque angelis lucis miraculo fuit, vt dicerẽt: Quæ est ista quæ progreditur sicut aurora consurgens, pulchra vt
F luna, electa vt sol? Clarius enim cæteris rutilabat, quam repleuit oleo gratiæ præ participibus suis Christus Iesus filius eius dominus noster.

Matt. 25. a

Cant. 6. c

Item vnde supra *Sermo III.*

INTRAVIT Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam. Quid est fratres, quòd è duabus sororibus altera tantùm dominum legitur excepisse, & ea ipsa quæ videtur inferior? Optimam enim partem elegit Maria, teste ipso quem Martha suscepit: sed prior natu Martha videtur, & salutis initiũ sibi magis actio quàm contemplatio noscitur vẽdicare. Laudat Christus Mariam, sed à Martha suscipitur. Amat Rachelem Iacob, sed Lia supponitur ignoranti. Si de fraude queritur, audiat non esse consuetudinis vt iuniores prius tradantur ad nuptias. Quòd si luteam hanc cogites domum, facile erit nosse quemadmodum in ea dominum Martha magis excipiat quàm Maria. Quod enim ait apostolus, Glorificate & portate deum in corpore vestro: Marthæ dicitur, non Marię. Hæc nimirum corporis vtitur instrumento, cum illi potius sit impedimento. Denique corpus, inquit, quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Nunquid & operantem? Martha igitur in domum suam excepit saluatorem in terris, Mariæ

Luc. 10. g

Gene. 29.

1. Cor. 6. d

Sap. 9. d

G potius cogitat quemadmodum suscipiatur ab eo in domo nō manu facta æterna in cœlis. Fortè tamen & ipsa dominū suscepisse videtur, sed in spiritu. Dominus enim spiritus est. Huic, inquit, (haud dubiū quin Marthæ) soror erat nomine Maria: quæ etiam sedens secus pedes Iesu, audiebat verbū illius. Vides quòd vtraq; suscepit verbum, hæc in carne, illa in voce. Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quæ stetit & ait: Domine, non est tibi curæ quòd soror mea reliquit me solā ministrare? Putas in domo in qua Christus suscipitur, vox murmurationis audietur? Felix domus, & beata semper congregatio est, vbi de Maria Martha conqueritur. Nam Mariæ Martham æmulari prorsus indignū, prorsus illicitum est. Alioquin vbi legitur Mariā causantem, quia soror mea reliquit me solam vacare? Absit absit, vt qui deo vacat, ad tumultuosam aspiret fratrum officialiū vitā. Martha semper insufficiens sibi & minus idonea videatur, aliisq; magis id operis quod administrat, optet imponi. Respondit autem ei Iesus: Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. Vide prærogatiuā Mariæ, quem in omni causa habeat aduocatum. Indignatur siquidem Pharisæus, conqueritur soror, etiam discipuli murmurāt: vbique Maria tacet, & pro ea loquitur Christus. Optimam, inquit, partem elegit sibi Maria, quæ non auferetur ab ea in æternum. Hoc vnum illud necessariū est, hæc vna quam propheta tam sedule requirebat: Vnam, inquit, petij à domino, hanc requiram. *Psal. 26. b.*

H Quid tamen sibi vult fratres, quod optimam partem Maria dicitur elegisse? Vbi iam erit quod aduersus eā proferre solemus, si quando forte administrantis Marthæ turbationem, inæqualitatem diiudicare voluerit: Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier? Vbi erit & illud: Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus? & illud: Qui maior est vestrum, erit minister vester? Postremò quæ consolatio est laboranti, quasi in eius suggillationem, partem sororis attollere? Vnū ergo arbitror è duobus, vt aut de electione Maria laudetur, quòd pars ipsa, quantum in nobis est, sit omnibus eligēda: aut certe vt neutrum dicatur defuisse, nec in partem quamlibet præcipitasse sentētiam, sed ad obedientiam præceptoris in vtrūlibet sit parata. Quis enim sicut Dauid fidelis ingrediens egrediēs & pergens ad imperium regis? Denique paratum, inquit, cor meum, paratū cor meum, non semel tantùm, sed & secūdo, & vacare tibi, & proximis ministrare. Hæc planè pars optima, quæ non auferetur. hæc mēs optima, quæ non mutabitur quocūque vocaueris eam. Bonum, inquit, acquirit gradum, qui bene ministrauerit: forte meliorem, qui bene vacauerit deo: optimū autē, qui perfectus est in vtroque. Vnum adhuc dico, si tamen id de Martha licet suspicari. Nónne enim quasi ociosam reputasse videtur, quam sibi dari petiit adiutricem? Sed carnalis est, & *Eccli. 42. c* *Ioan. 12. d* *Matth. 20.* *Psal. 56. b.* *1. Ti. 3. a*

I omnino non percipit quæ sunt spiritus dei, si quis forte vacantem animam sua de vacatione redarguit. Audiat igitur optimam esse hanc partem, quæ maneat in æternū. Nunquid non rudis quodammodo videtur anima quæ diuinæ cōtemplationis penitus expers, illam intrauit regionem, vbi hoc vnum omnium opus, vnum studium, eadem vita? Sed consideremus fratres quemadmodum in hac domo nostra tria hæc distribuerit ordinatio charitatis, Marthæ administrationem, Mariæ cōtemplationem, Lazaro pœnitentiam. Habet hæc simul quæcunque perfecta est anima, magis tamen videntur ad singulos singula pertinere, vt alij vacent sanctæ contemplationi, alij dediti sint fraternæ administrationi, alij in amaritudine animæ suæ recogitent annos suos tanquam vulnerati dormientes in sepulchris. Sic planè sic opus est, vt Maria piè & sublimiter sentiat de deo suo, Martha benignè & misericorditer de proximo, Lazarus miserè & humiliter de seipso. Gradum suum quisque consideret. Si inuenti fuerint in ciuitate hac Noe, Daniel, Iob, ipsi iustitia sua liberabuntur, ait dominus: sed filium aut filiam non liberabunt. Nemini nos blandimur, vtinam nec vestrum quispiam se seducat. Quibus enim nulla credita est dispensatio, administatio nulla commissa: his omnino sedendum erit aut secus pedes Iesu cum Maria, aut certe cum Lazaro intra septa sepulchri. Quidni erga multa turbetur Martha, quæ sollicita est pro multis? Tibi ergo, cui necessitas hæc non incumbit, *Ezech. 14.*

K è duobus vnum est necessarium, aut nō turbari penitus, sed delectari magis in domino: aut si id needum potes, turbari non erga plurima, sed (vt de se propheta loquitur) ad teipsum. Iterū dico, ne quis de ignorantia habeat excusationem: Oportet te frater ad quem de fabricanda seu regenda inter vndas diluuij arca nihil spectat, aut virū esse desideriorum, vt Daniel erat: aut cum beato Iob virum dolorum, & scientem infirmitatem. Alioquin vereor ne tepidū te & nauseam prouocātem euomat ex ore suo qui te inuenire cupit aut sui consideratione calidum, charitatis igne flagrantem: aut tua ipsius cognitione frigidū, & aqua compūctionis ignita diaboli iacula restinguentem. Sed & ipsam quoque Martham admonitam esse necesse est id maxime quæri inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Erit autem fidelis, si neque quæ sua sunt quærat, sed quæ Iesu Christi, vt sit intētio pura: nec suam faciat, sed domini voluntatem, vt sit actio ordinata. Sunt enim quorum non simplex est oculus, & recipiunt mercedem suam. Sunt qui ferūtur propriis motibus animorum, & cōtaminata sunt vniuersa quæ offerunt, quippe cum voluntates eorum inueniantur in eis. Veni nunc mecum ad nuptiale carmen, & consideremus quemadmodum sponsus sibi sponsam vocat, nec vllum omiserit ex his tribus, nec addiderit vltrà. Surge, inquit, propera amica mea, formosa mea, columba mea, & veni. An nō amica est, quæ dominicis *Cant. 2. c.*

L lucris intenta, fideliter ipsam quoq; pro eo ponit animā suā? Quotiens enim pro vno ex minimis eius spirituale studium interponit, totiēs pro eo spiritualiter ponit animā suam. An nō formosa, quæ reuelata facie gloriam domini speculando, in eandē imaginem transformatur de claritate in claritatem tanquā à domini spiritu? An nō columba, quæ plangit & gemit in foraminib' petræ, in cauernis maceriæ, tanquā sepulta sub lapide? Mulier, ait, Martha nomine excepit eum in domum suam. Certū est huius tenere locum fratres officiales, quos fraternæ charitatis intuit' variis administrationib' deputauit. Vtinam autem & ego ipse inter dispensatores fidelis merear inueniri. Quibus enim cōuenientius videtur aptandū quod dominus ait, Martha Martha sollicita es, quàm prælatis, si tamen digne in sollicitudine præsunt? Aut quis turbatur erga plurima, nisi cui & Mariæ vacantis & Lazari pœnitētis, sed & ipsorū quibus onera sua partitur, vniuersa incūbit sollicitudo? Vide Martham sollicitam, vide Marthā erga plurima turbatam, apostolum loquor, qui prelatos sollicitudinis admonens, gerit ipse sollicitudinē omniū ecclesiarum. Quis infirmatur, inquit, & ego nō infirmor? Quis scādalizatur, & ego nō vror? Suscipiat igitur Martha dominum in domum suam, cui nimirū credita est dispēsatio domus. Mediatrix est, vt sibi pariter & subiectis salutem obtineat. suscipiat gratiam: sicut scriptū est: Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam. Suscipiāt & cæteri coadiutores eius singuli pro qualitate ministerij sui, excipiant Christum, seruiāt Christo, ministrent ei in membris suis: ille in infirmis fratri- *2. Cor. 11. g.* *Psal. 71. a*

M bus, ille in pauperibus, ille in hospitibus & peregrinis. Quibus ita sollicitis circa frequens ministerium, videat Maria quemadmodum vacet, & videat quoniam suauis est dominus. Videat, inquā, quàm deuota mente, quàm tranquillo sedeat animo secus pedes Iesu, prouidēs eum semper in conspectu suo, & verba ex ore eius excipiens, cuius & aspectus delectabilis, & eloquium dulce. Diffusa est enim gratia in labiis eius, & est speciosus forma præ filiis hominū, immo etiā super omnem gloriam angelorum. Gaude & gratias age Maria quæ partem optimā elegisti. Beati enim oculi qui vidēt quæ tu vides, & aures quæ merētur audire quod audis. Beata plane quę venas susurri diuini percipis in silētio, in quo vtique bonum est homini dominū expectare. Simplex esto, nō tantùm sine dolo & simulatione, sed & absque multiplicitate occupationum, vt tecū sit sermocinatio eius, cui' & vox dulcis, & facies decora. Vnum caue, ne abūdare incipias in sensu tuo, & velis plus sapere quàm oportet sapere: ne forte dum lucem sectaris, impingas in tenebras, illudente tibi dęmonio meridiano: de quo non est huius tēporis disputare. Nam Lazarus quò deuenit? Vbi posuistis eum? Sorores alloquor, quę sepelierūt fratrē prædicatione & ministerio, exēplo & oratione. Vbi ergo posuistis eū? Abscōditus est fossa humo, sub lapide

A lapide iacet, non facilè inuenitur. Propterea non erit incongruum quatriduano quartum reseruare sermonem, vt iuxta *Ioann. 11. a* saluatoris exemplum audiêtes, Ecce quem amas, infirmatur: & nos maneamus hic die isto.

Item in eadem solemnitate. Sermo IIII.

TEmpus loquendi est omni carni cũ assumitur incarnati verbi mater in cœlũ: nec cessare debet à laudibus humana mortalitas, cum hominis sola natura supra immortales spiritus exaltatur in virgine. Sed de eius gloria nec silere deuotio patitur, nec dignũ aliquid sterilis concipere cogitatio, aut inerudita potest locutio parturire. Hinc est ꝙ & ipsi cœlestis curię principes in cõsideratione tãtæ nouitatis clamant non *Cant. 8. b* sine admiratione: Quæ est ista quę ascẽdit de deserto deliciis affluens? Ac si manifestius dicant: Quanta est hæc, & vnde ei ascẽdenti vtiq; de deserto affluẽtia tanta deliciarũ? Nec enim pares inueniũtur delicię vel in nobis quos in ciuitate domini lætificat fluminis impetus, qui à vultu gloriæ voluptatis gloria potamur. Quæ est ista quæ de sub sole (vbi nihil est nisi labor & dolor, & afflictio spiritus) ascendit deliciis spiritualibus affluens? Quidni delicias dixerim virginitatis decus cũ munere fœcunditatis, humilitatis insigne, distillantem charitatis fauum, misericordiæ viscera, plenitudinem gratię, prærogatiuã glorię singularis? Ascendens igitur de deserto regi- B na mundi, etiam angelis sanctis, vt canit ecclesia, speciosa facta est & suauis in deliciis suis. Desinant tamen deserti huius *Psal. 84.* mirari delicias, quia dominus dedit benignitatẽ, & terra nostra dedit fructum suum. Quid mirantur de terra deserta Mariam ascendere deliciis affluentem? Mirentur potius pauperem Christum de cœlestis regni plenitudine descendentem. Longe enim ampliori miraculo dignum videtur, dei filium paulo minus ab angelis minorari, quàm dei matrem super angelos exaltari. Illius siquidẽ exinanitio, facta est repletio no- *2. Cor. 8.* stra: illius miseriæ, mũdi delicię sunt. Denique cum diues esset, propter nos pauper factus est, vt nos eius inopia ditaremur. Sed & crucis ignominia, credẽtium facta est gloria. Adhuc autem & ad monumentum properat vita nostra, vt quatriduanum reducat à monumẽto: & eum dé quo vobis hodie (si meminit charitas vestra) sermõ debetur, Lazarum quærit, vt quæratur & inueniatur à Lazaro. In hoc enim est charitas, non quasi nos dilexerimus deum, sed quia ipse prior dilexit nos. Age igitur domine quære quem amas, vt & amãtem facias & quærentẽ. Quære vbi posuerũt eum. Iacet enim clausus, ligatus, oneratus. Iacet in ergastulo conscientię, tenetur vinculis disciplinæ, & tanquam lapide superposito premitur & opprimitur onere pœnitẽtiæ, maximè quòd desit interim fortis vt mors dilectio, & charitas omnia sustinens. Et in his omnibus iam fœtet domine: quatriduanus est enim. Cre- C do iam multorũ ingenia præuolant vt intelligant quẽ velim dicere Lazarũ. Eum sine dubio, qui nuper peccato mortuus *Ezech. 8.* fodit sibi parietem, vt videat abominationes multas & malas *Esa. 2.* praui & inscrutabilis cordis sui, & iuxta prophetam alium ingressus est in petram, absconditus fossa humo à facie furoris domini. Sed quid est, Domine iam fœtet, quatriduanus est enim? Forte enim fœtorẽ istum & quatuor dies istos non continuò quiuis intelligat. Ego primam arbitror timoris diem, qua nimirum irradiante cordibus nostris, peccato morimur, & quodammodo sepelimur in cõscientiis nostris. Secunda (ni fallor) agitur in labore certaminis. Solet nempe inter primordia conuersionis acrius insurgere tentatio prauæ consuetudinis, & vix extingui possunt iacula ignita diaboli. Tertia nihilo minus doloris etiam videtur, dũ recogitat quis annos suos in amaritudine animę suæ, nec tam laborat declinando futura, quàm præterita plangendo deplorat. Miraris quòd hos dixerim dies? Sed sepulturæ debentur dies nebulæ & caliginis, dies luctus & amaritudinis. Sequitur dies pudoris, non dissimilis tribus, quando iam horribili confusione operitur anima miseranda, dum nimis considerat quæ & quanta deliquerit, & in oculis cordis tetras versat imagines peccatorum. Animus huiuscemodi nihil dissimulat, sed diiudicat, sed aggrauat, sed exaggerat vniuersa: non sibi parcit durus iudex in semetipsum. Vtilis quidem exacerbatio: & digna miseratione crudelitas, facilè sibi diuinam concilians D gratiam, dum pro eo mens æmulatur etiam contra seipsam. Veruntamen Lazare veni foras: ne in tãto fœrore diuti' immoreris. Caro putrida putredini proxima est: & qui confunditur vehementius & tabescit, propè est vt desperet. Propterea Lazare veni foras. Abyssus abyssum inuocat: abyssus luminis & misericordiæ, abyssum miseriæ & tenebrarũ. Maior illius bonitas quàm iniquitas tua: & vbi peccatum abundat, superabundare gratiam facit. Lazare, inquit, veni foras. Ac si manifestius dicat, Quousq; conscientiæ tuæ caligo te detinet? quandiu in cubiculo tuo graui corde compungeris? Veni foras, procede, respira in lucem miserationũ mearum. Hoc enim est quod in propheta legisti: Infrenabo os *Esa. 48.* tuũ laude mea, ne pereas. Euidentius quoque propheta alius de seipso: Ad meipsum, inquit, anima mea turbata est, pro- *Psal. 41. b.* pterea ero memor tui. Iam verò quid sibi vult quod ait: Tollite lapidem. & post pauca: soluite eũ? Nunquid post visitationem gratiæ consolantis cessabit agere pœnitentiam, quoniam appropinquauit regnum cœlorum: aut abiiciet disciplinam: ne forte irascatur dominus, & pereat de via iusta? Absit hoc. Tollatur lapis, sed pœnitentia maneat, non iam premens & onerans, sed viuidam & robustam mentẽ roborans atque confirmans: nimirum cuius cibus sit (quem antea nesciebat) domini facere voluntatem. Sic & disciplina non E iam constringit liberũ, secũdum illud: Iustis non est lex po- *1. Ti. 1. b* sita: sed volũtarium regit & dirigit in viam pacis. Super hac Lazari suscitatione manifestius psallit propheta: Non dere- *Psal. 15. c.* linques animã meam in inferno: quia, vt dixisse memini secundo huius festiuitatis die, infernus quidam, & carcer animæ, rea conscientia est. Nec dabis sanctum tuum (non suum *Ibidem.* ipsius, sed tuum vtique, quem ipse sanctificas) videre corruptionẽ. Corruptioni siquidem proximus erat quatriduanus, qui cœperat iam fœtere. Prope erat vt penitus dissolueretur, & veniens in profundum malorum cõtemneret impius, sed, præuentus voce virtutis & ab ea viuificatus gratias agit dicens: Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum *Ibidem.* vultu tuo. Ad ipsius siquidem cõtemplationem euocasti & eduxisti ab inferno animã meam, dum anxiaretur super me spiritus meus: intuẽs conscientiæ propriæ faciem nimis abominandam. Clamauit, inquit, voce magna, Lazare veni foras. Magna vtique voce, non tam sono clamosa, quàm pietate & virtute magnifica. Sed quò deuenimus? Nunquid non supra cœlos virginem prosequebamur eũtem? Et ecce cum Lazaro descendimus in abyssum. A splendore virtutis, ad fœtorẽ quatriduani procliuis decurrit oratio. Cur hoc, nisi quia pondere proprio ferebamur: & trahebat nos materia, tanto vberior vtiq;, quantò familiarior? Fateor imperitiam meam: pusillanimitatem propriam non abscondo. Non est equidem quod me magis delectet, sed nec est quod terreat F magis quàm de gloria virginis Mariæ habere sermonem.

Vt enim sileam interim ineffabile priuilegium meritorum, & prærogatiuam penitus singularem, tanto eam deuotionis affectu amplectuntur, honorant, suscipiunt (vt dignum est) vniuersi, vt licet de ea loqui gestiant omnes, tamen quicquid dicitur de indicibili, eo ipso quod dici potuerit, minus gratum sit, minus placeat, minus acceptetur. Quidni minus sapiat quicquid de incomprehensibili gloria comprehẽdere potuerit mens humana? Ecce enim si in ea laudauero virginitatẽ, mihi multę virgines post eam videntur offerri. Si humilitatem prædicauero, inuenientur forte vel pauci qui (docente filio eius) mites facti sunt, & humiles corde. Si magnificare voluero misericordiæ eius multitudinẽ, sunt aliqui misericordiæ viri, etiam & mulieres. Vnum est in quo nec primam similem visa est nec habere sequentem, gaudia matris habens cum virginitatis honore. Optimam partem elegit sibi Maria, optimam planè: quia bona fœcunditas coniugalis, melior autem castitas virginalis: prorsus autẽ optima est fœcunditas virginea, seu fœcunda virginitas. Mariæ priuilegiũ est, nõ dabitur alteri, quia non auferetur ab ea. Singulare est: sed cõtinuò etiam indicibile inuenitur, vt nemo assequi possit, sic nec eloqui quidem. Quid si & illud adiicias, cuius mater? Quæ iam poterit lingua, etiã si angelica sit, dignis extollere laudibus virginem matrẽ, matrem autẽ non cuiuscun-

G que, sed dei? Duplex nouitas, duplex prerogatiua: duplex miraculum, sed digne prorsus amplissiméque côueniens. Neq; enim filius alius virginem, nec deum decuit partus alter. Veruntamen non hoc tantùm, si diligenter attendas, sed cęteras quoq; virtutes singulares prorsus inuenies in Maria, quæ videbantur esse cômunes. Quæ enim vel angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit spiritus sancti sacrarium fieri, & habitaculum filij dei? Si rerû precia de raritate pêsamus: quæ prima in terris angelicam proposuit ducere vitâ, super omnes est. Quomodo, inquit, fiet istud, quoniam virum non cognosco? Immobile propositum virginitatis, quod nec angelo filium promittente aliquatenus titubauit. Quomodo, inquit, fiet istud? Neque enim eo modo quo fieri solet in cæteris. Virum penitus non cognosco nec filij desiderio, nec spe prolis. Quanta verò & quàm preciosa humilitatis virtus cum tanta puritate, cum innocentia tanta, cum conscientia prorsus absque delicto, imò cum tantę gratiæ plenitudine? Vnde tibi humilitas & tâta humilitas ô beata? Digna planè quam respiceret dominus, cuius decorê concupisceret rex, cuius odore suauissimo ab æterno illo paterni sinus attraheretur accubitu. Vide enim quàm manifestè sibi concinant virginis nostrę canticum, & nuptiale carmen: nimirum cuius vterus, sponsi thalamus fuit. Audi Mariam in euangelio. Respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ. Audi H eandem in epithalamio: Cum esset rex, inquit, in accubitu suo: nardus mea dedit odorem suum. Nardus quippe herba humilis est, & pectus purgat: vt manifestum sit humilitatem nardi nomine designari, cuius odor & decor inuenerit gratiam apud deum. Sileat misericordiam tuam virgo beata, si quis est qui inuocatam te in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. Nos quidem seruuli tui cæteris in virtutibus congaudemus tibi, sed in hac potius nobis ipsis. Laudamus virginitatem: humilitatem miramur: sed misericordia miseris sapit dulcius, misericordiam amplectimur charius, recordamur sæpius, crebrius inuocamus. Hæc est enim quæ totius mundi reparationem obtinuit, salutem omnium impetrauit. Constat enim pro vniuerso genere humano fuisse sollicitam, cui dictum est: Ne timeas Maria: inuenisti gratiam. vtique quam quærebas. Quis ergo misericordiæ tuæ ô benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius vsque in diem nouissimum inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum: vt tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sic & sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationem, & profundum eius sedentibus in tenebris & in vmbra mortis obtinuit redemptionê. Per te enim cœlum repletum: infernus euacuatus est: instauratæ ruinæ cœlestis Hierusalem: expectantibus miseris vita perdita data. Sic potentissima & piissima charitas & affectu I compatiendi, & subueniendi abundat effectu, æquè locuples in vtroque. Ad hunc igitur fontê sitibunda properet anima nostra. Ad hunc misericordiæ cumulum tota sollicitudine miseria nostra recurrat. Ecce iam quibus potuimus votis ascendêtem te ad filium deduximus, & prosecuti sumus saltem à lôge, virgo benedicta. Sit pietatis tuæ, ipsam quâ apud deum gratiam inuenisti, notam facere mundo: reis veniam, medelam ægris, pusillis corde robur, afflictis consolationem, periclitantibus adiutorium & liberationem sanctis tuis precibus obtinendo. In hac quoque die solennitatis & lætitiæ dulcissimû Mariæ nomen cum laude inuocantibus seruulis, per te regina clemês, gratiæ suæ munera largiatur Iesus Christus filius tuus dominus noster: qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Luc.1.c — *Ibidem.c* — *Canti.1.d* — *Luc.1.d*

In eadem solennitate. Sermo V.

INTRAVIT Iesus in quoddam castellum. Quod dominus ac saluator noster semel & in vno loco visibiliter tunc temporis dignatus est operari: hoc etiam nunc vbique terrarum in cordibus electorum operatur quotidie inuisibiliter. Ecce enim euangelio loquente audiuimus quòd in quoddam castellum intrauit Iesus, & mulier quædâ Martha nomine excepit illum: & reliqua. Quod est autem hoc castellum, nisi cor humanum, quod priusquam dominus ad illud veniat, cupiditatis fossa vallatur, muróque obstinationis clauditur, atque in interiori latitudine sua Babylonica turre erigitur? Tria certe in omni oppido sunt maxime necessaria: victualia quibus sustententur, munitio qua protegantur, arma quibus hostibus resistant. Sic ergo & huius castelli incolæ victum habent voluptatem corporis, & seculi vanitatem, quibus pascuntur. Habent & qua teguntur proprij cordis duritiam: vt verbi dei sagittis potentibus vix aut nunquam penetrari valeant. Accincti sunt armis, carnalis scilicet sapientiæ argumentis, quibus contra hostes repugnant. Vnde scriptum est: Filij huius seculi prudêtiores filiis lucis in generatione sua sunt. At verò Christo visitante & intrante castellum hoc euertitur, & pro eo nouum aliud pulchrum ac spirituale construitur, impletúrque quod dicitur: Si qua in Christo noua creatura, vetera trâsierunt: & ecce facta sunt omnia noua. Sublata quippe cupiditate expanditur ingens sinus desiderij: vt ad eius aduentum multo magis anhelet mens ad cœlestia, quàm prius terrenis incubuerat. Iam ponitur murus continentiæ, antemurale patientiæ. Surgit autem hoc opus à fundamento fidei, & crescit per dilectionem proximi vsq; ad charitatem dei, quæ est in superiori tabulatu, & in propugnaculis eiusdem muri: quia nimirum tûc perfecta est virtus continentiæ, quando in vnitate fidei cum L proximis communiter viuentes, non supplicij metu, vel humanæ laudis appetitu, sed solo diuini amoris obtêtu à peccatis nos continemus. Vel certè ideo charitas dei (qua scilicet nos diligit) super murû esse videtur, vt pro continenti suo pugnare significetur, & quia continentia crebris validísque tentatoris ictibus resistere non possit nisi eius gratia protegatur. Idcirco enim antemurale patientiæ ponitur, ne ad impugnandam continentiam facilis diabolo pateat accessus. Qui ergo protegente patientia continenter viuunt: ipsi bene cum apostolo protestantur & dicunt: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Vides quàm solidus sit continentium murus, quos neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neq; instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundû, neque creatura aliqua potest separare à charitate dei quę est in Christo Iesu. Sed iâ pulsemus ad eius portas, portas scilicet iustitiæ: vt aperiantur nobis, ingressíq; per eas videamus intus magna opera domini exquisita in omnes voluntates eius. Ibi enim operante ipso construitur tanquam in monte Sion, euangelica illa turris, per quam humiliato corde ascêdunt in cœlum sancti de conualle plorationis. Ascendunt, inquam, non virtute sua, sed auxilio & gratia dei: sicut ait spiritus sanctus per prophetam Dauid: Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit. Quæris vbi? In conualle plorationis, hoc est in humilitate vitę præsentis. Et eandem ipsam gratiâ replicat dicens: Etenim benedictionem dabit legislator. Quò autem pertingat ascensus, vel ad quem fructum perducat ascendentes ipsa gratia, protinus subiungit. Ibunt, inquit, de virtute in virtutem: videbitur deus deorum in Sion. Hæc est merces & hic est finis & fructus nostri laboris, visio scilicet dei. Quis non hunc tantum fructum rebus omnibus visibilibus & inuisibilibus incomparabiliter præferat? Quis est cuius vel gelidum pectus hoc desiderium non accêdat? Hæc est enim illa gratia quam nobis cômendat beatus Ioannes euangelista dicens: Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Ex quibus scilicet verbis innuitur quòd triplicem gratiam diuinitus accepimus: vnam qua conuertimur: aliam qua in tentationibus adiuuamur: tertiam qua probati remuneramur. Prima nos initiat, per quâ vocamur: secunda prouehit, qua iustificamur: tertia côsummat, qua glorificamur. Et prima quidem beneplacitum est, secunda meritû, tertia pręmium. De prima dictum est, Et de plenitudine eius omnes accepimus. de duabus reliquis dictum est, Et gratiam pro gratia, id est munera gloriæ æternæ pro merito temporalis militiæ. Sit ergo prima gratia in muro côtinentiæ ad quâ vocamur, sit secûda in ascensu turris quam ascendimus, sit tertia in eius culmine quò peruenimus. Hic itaq;, id est in hoc

Luc.10.g — K — *Luc.16.b* — *2.Cor.5.d* — *Rom.8.g* — M — *Psal.83.b* — *Ibidem.* — *Ioann.1.b*

A hoc culmine, cum ad illud perueniunt qui bene proficiunt, fiunt iam locus & sedes domino, de qualibus scriptũ est: Illuc enim ascenderunt tribus tribus domini testimoniũ Israël, ad confitendum nomini domini: quia illic sederunt sedes in iudicio. *Psal.121.a* Et quidem dum adhuc erant in muro cõtinentiæ, & in acie stabãt, impugnari poterant, & primò tanquã adiutor noster erat in Iudæa deus: cũ verò iam in ista statione cõsistunt vbi dominum speculantur, in Israël magnum nomen eius, & factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion. Ibi cõfregit potentias, arcum, scutum, & gladium, & bellũ: quia ibi nullus motus carnis resistit, sed omnimodis subiecta est spiritui. Hunc locum ardenter desiderabat propheta cum diceret: *Psal.131.a* Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiẽ temporibus meis donec inueniã locum domino. *Psal.54.b* Huc etiã volare cupiens, quis, inquit, dabit mihi pẽnas sicut colũbæ, & volabo & requiescam? Iam verò si quæratur de castelli huius habitatoribus quis cibus ad sustentandum, quod munimen ad protegendũ, quæve arma suppetãt ad repugnandũ, possumus satis rationabiliter respondere, ꝙ quemadmodũ carnalibus carnis opera fuerunt victus: ita his multo melior cibus sit fructus spiritus. Cibus etiam eorũ est vt faciant voluntatem patris omnipotentis. Cibus eorum est verbum dei, quo pascũtur omnes sancti, tam homines quàm angeli. *Deut.8.a* *Matth.4.a* Vnde scriptũ est: Non in solo pane viuit homo, sed in B omni verbo quod procedit de ore dei. Munimẽtum eorum est (sicut dictum est) murus cõtinẽtiæ, & antemurale patientiæ. *Ephes.6.c* Habẽt contra hostes arma quæ describit apostolus, loricam iustitiæ, scutum fidei, galeam salutis, & gladium spiritus, quod est verbum dei. Nec quenquã moueat, quòd idem verbum dixerim esse & cibum & gladium, quasi impossibile vel absurdum sit. In rebus quidem materialibus aliud hoc, aliud est illud: & alibi quæritur hoc, alibi illud. In rebus verò spiritualibus nõ aliud hoc est, quàm illud: nec alibi quæritur hoc, alibi illud, sed omnia sunt nobis in deo, & est deus omnia in nobis. Ecce enim in natura rerum quid tam diuersum quàm panis & lapis? & tamen si ad intellectum mysticum referas, vtrunque idem significat. Nam idẽ Christus est dictus & panis & lapis: panis scilicet viuus: & lapis quem reprobauerunt ædificantes. Vtrunque quidem est per significationem, licet neutrum sit per proprietatem. Sed iam reuertamur ad propositum. Intrante Iesu in hoc castellum, duæ sorores Martha & Maria, id est operatio & intellectus, excipiũt illũ. Excipiũt dixerim: an excipiuntur? Sed siue hoc siue illud dicatur, vtrũque prodest illis, non Iesu. Et Iesus quidem cum ad illas venit, duo confert eis congruentia singulis: virtutem & sapientiam. Virtutem operationi, sapientiã intellectui. Vnde etiam ab apostolo prædicatur dei virtus, & dei sapientia. *1.Cor.1.d* Sed quid est quòd intrantem eum Martha excipit, discurrit, ministrat: C Maria verò secus pedes sedẽs ingressi, in eius verbũ cor suspendit: nisi ꝙ prius est actio, postea verò cõtemplatio? Quisquis enim ad intelligentiã peruenire desiderat, profecto necesse est vt prius per omnia bona sese diligenter exerceat, sicut scriptum est: Fili concupiscens sapientiam, cõserua iustitiam: & deus præbebit illam tibi. *Eccli.1.d* *Psal.118.n* Et alibi: A mandatis tuis intellexi. *Act.15.c* Et fide purgãs corda eorum. Qua fide? Fide per dilectionem operante. Habet Martha dum agit, formam bene operantis, Maria verò speciem exprimit cõtemplantis, dum sedet, dum tacet, dum interpellata non respõdet: sed tantùm in dei verbum toto mentis studio intẽdit, ac solam quam diligit gratiam diuinæ cognitionis cætera respuens medullitus haurit: forisque velut insensibilis redditur, dum intus ad contemplãda domini sui gaudia felicissime rapitur. Sine dubio talis est illa quę in canticis loquitur: Ego dormio, & cor meũ vigilat. *Cant.5.a* Duobus autem modis Martha excipit dominum, & duplex ei conuiuium parat, quia duobus modis excluserat eum. Duo quippe sunt in operatione quæ nobis deum auferunt, flagitia scilicet, & facinora. Flagitia dicimus scilicet quę in nobis, facinora quæ in proximos peccãdo committimus. Item sunt duo quæ deum reddunt, continentia & beneuolentia: vt scilicet ex contrariis cõtraria curentur. Hinc enim scriptum est: *Roma.6.d* Sicut exhibuistis membra vestra seruire immũditiæ & iniquitati ad iniquitatẽ, ita & nunc exhibete ea seruire iustitiæ in sanctificationem. Dum ergo parandis talibus epulis occupatur Martha multum satagẽs pro parte sua, D vult etiam Mariã, id est intellectum & omnia interiora sua actioni insistere, operique suo perficiendo operam dare. Itaque conqueritur de sorore quòd ab ea non adiuuetur, nõ tamen ad ipsam, sed potius ad dominum querelam dirigens. Domine non est tibi curæ, ꝙ soror mea reliquit me solã ministrare? dic ergo illi vt me adiuuet. Vbi sanè aduertenda est delatio quædã, & honoris obsequium erga dominum: quòd scilicet ipso præsente nõ sit ausa Martha euocare Mariã, quinimmo & apud ipsum querelam deposuerit, ipsumque dominũ vocauerit, in cuius potestate sit imperare sorori quicquid necesse fuerit. Non ergo miremur si quempiam laborantem & bene operantem aduersum fratrem vacantẽ murmurare videamus, quia hoc in euangelio legimus Marthã fecisse aduersus Mariam. Quòd autem Maria quandoque murmurauerit aduersus Marthã, eo quòd eius actionibus implicari vellet, nusquã omnino reperitur. Neque enim vtrũque simul agere cõpetenter sufficeret, & curis scilicet exterioribus deseruire, & internis sapiẽtiæ desideriis vacare. De ipsa quippe sapiẽtia scriptum est: Et qui minoratur actu, percipiet illam. *Eccli.16.* Propterea Maria sedet, immotaque manet, nec vult interrũpere silentij quietem, ne iucundam amittat contemplationis dulcedinem: præsertim cum intus ipsum audiat dominũ dicentem: Vacate & videte quoniam ego sum deus. *Psal.45.b* Hic sanè considerãdum est tria esse quę impediunt cõtemplationem. E Equidẽ animæ nostræ ocul', intelligẽtia est. Sicut enim oculo corporis lux corporea & cætera quæque corporalia vidẽtur: ita deus qui est lumen incircunscriptum, & eius inuisibilia vtcunque intellectu percipiuntur. Differunt autem in hoc exterior & interior oculus, quòd exteriori quidem corporea lux extrinsecus vt videat admouetur, interiori verò creatoris lumẽ intrinsecus vt discernat infunditur. Vtrũque vero oculũ tria sunt quæ ad vidẽdum impediunt. Primũ ergo de exteriori atq; visibili disserat ratio nostra, vt de rebus visibilibus (ordine disputandi) facilius adsurgat ad intelligibilia. Potest sanè fieri vt ille sanus sit & pateat: sed quoniam lux exterior ei desit, nil videat. E contrario fit aliquando vt præsens quidem ei lux sit: sed fortè sanguine seu quolibet humore concreto turbatus, cernere minime possit. Iterum solet plerumque contingere vt neutrum desit ei, nec lux nec salus, sed tamen aliqua pulueris iniectione lædatur, quo fit vt eius acies retundatur. Sunt ergo tria quæ hunc oculum impediunt, tenebræ, humor concretus, puluis iniectus. Hæc ipsa sunt etiam quibus interior oculus impeditur, sed alia nomina sortiuntur. Nam quod hic tenebræ, ibi peccata dicuntur. Ipsa verò peccata confluunt in memoriam quasi in quãdam sentinam: & hic est ille humor concretus. Quod autem hic puluis dicitur, hoc ibi cura terrenorum actuum nũcupatur. Hæc igitur tria sunt quæ oculum intelligentiæ confundunt, F atque à contemplatione veri luminis excludunt: tenebræ scilicet peccatorum: recordatio eorundem peccatorũ: cura terrenorum actuum. Primo illo morbo turbatum se plangebat propheta cum diceret: Dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorũ & ipsum non est mecum. *Psal.37.b* Cum enim luce iustitię destituimur, nil aliud quàm peccatorũ nostrorum tenebras inuenimus. Item secundo se grauari sentiebat cũ dicebat: Conuersus sum in ærumna mea dum configitur spina: *Psal.31.a* peccatorum scilicet recordatio. Tertio occupari se cõqueritur cum dicit: Quia cinerem tanquã panem manducabã. *Psal.101.* Cinerem scilicet actionis pro pane cõtemplationis. Quicũque ergo mentis oculum diuinæ contemplationi vult intendere, profecto necesse est vt eũ prius ab hoc triplici impedimento studeat purgare. Quod si quis facere contendat, nouerit contra triplicẽ morbum triplex quoque fore remedium. Nã primus quidem per cõfessionem, secundus per orationem, tertius curatur per quietem. Hoc tertio, id est cura actionis poterat ab intentione sua præpediri Maria. Ideóque ministrante Martha sedet ipsa, manétque quieta. Illa igitur conquerẽte, & ista tacẽte, audiamus quid dominus pro Maria respõderit. Martha, Martha, inquit, solicita es, & turbaris erga plurima. Erga plurima quidem turbaris, dum & tibi continentiam, & proximis paras necessitatis impensam. Nam vt continentiam habeas, solicita es vigilare, ieiunare, corpus tuum

G castigare. Vt cæteris præstes, instas operi, vt habeas vnde tribuas necessitatem patienti. Porrò erga hæc plurima turbaris, sed vnum est necessarium. Nisi enim opus tuũ in vnitate feceris, deo qui vnus est, acceptum (teste ipso) profectò non erit. Scriptum quippe est: Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnũ. Hinc est quòd in illa piscina mouebatur aqua, & sanabatur vnus. Hinc est quòd decem leprosis mundatis, vnus regressus est cum magna voce magnificans deum: cui etiam dominus cæteris reprobatis, testimoniũ laudis ascribit dicens: Nónne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? Nõ est inuentus qui rediret & daret gloriam deo, nisi hic alienigena. Paulus quoque ait: Omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium. His itaque & aliis quamplurimis scripturarũ eloquiis perspicuè docemur quàm vnitas probabilis sit, maximè autem ex præsenti loco vbi dominus ait: Porrò vnum est necessarium. Sed sciendum quòd alia est vnitas sanctorum, quam ex scripturis iam commẽdauimus. Alia est facinorosorum, quę nihilo minus ex eisdem scripturis ostenditur & improbatur. De hac enim scriptũ est. Astiterũt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus dominũ, & aduersus Christum eius. De hac iterum euãgelista: Abeũtes Pharisæi consiliũ inierũt vt caperent Iesum in sermone. Et iterum: Collegerunt pontifices & Pharisæi concilium. Vt quid hoc? Sicut Ioannes testatur, vt interficerent Iesum.

Psal. 13. a *Ioan. 5. a* *Luc. 17. d* *1. Cor. 9.* *Psal. 2. a* *Matt. 22. b* *Ioan. 11. f*

H Quàm vero pertinax sit ista reproborum vnitas, docet ipse dominus, qui de corpore diaboli ad beatum Iob loquitur dicẽs: Corpus illius quasi scuta fusilia, & compactum squamis se prementibus. Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhærebit, & tenẽtes se nequaquam separabuntur. Talis vnitas, imò vero peruersitas solet esse aliquorũ fratrum tepide ac remisse couersantium: quibus si quid honestatis, aut insigne cuiusquam bonæ consuetudinis persuadere velis, promptiores sunt maiori dispendio, ac difficultate grauiori resistere, quàm facili compendio assequi velle quod rectum esse cõstiterit. Peruersa & execrãda talis vnitas. Hac ergo à cordibus & sermonib' nostris exclusa, illam quæ bona est, & tãtùm bonorum est, prosequamur. Et ipsa quidẽ gemina est. Alia est enim quæ iustificat, alia quæ glorificat. illa meritum, ista præmium est. Denique de illa scriptum est: Multitudinis credentium erat cor vnũ, & anima vna. De hac autẽ: Qui adhæret domino, vnus spiritus est. Et quoniã in futuro magis speranda est (res est enim futuri temporis magis q̃ pręsentis) eam interim omittamus, & à deo speremus potius quã tractemus. Illã verò quæ iustificat, quæ etiam nũc potissimum necessaria est, in vsum nostri operis assumamus. Ipsa est enim decus suauitatis, quã dulcedine sacra insonat psalmista: Ecce quàm bonũ & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. Cuius vnitatis cum descripsisset sermo propheticus pulchritudinem, eius etiam nõ

Iob. 41. a *Act. 4. f* *1. Cor. 6. d* *Psal. 132. a*

I tacuit vtilitatem: quoniam illic, inquiens, mãdauit dominus benedictionẽ & vitam: hic scilicet benedictionem, & in futuro seculo vitam æternã. Ipsa est, inquam, vnitas quã summa diligentia obseruandam tradidit apostolus, dicens: Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Seruatur autem hoc vnitatis bonum duobus modis ab his qui curã gerunt seruandi. Debet quisque perfectus vnitatem habere ad seipsum: debet & ad proximum. Ad seipsum per integritatem, ad proximum per conformitatem. Omnis quippe creatura, & maximè rationalis, debet suum principiũ imitari. Si ergo deus noster vnus est, dicente Moyse: Audi Israël, dominus deus tuus vnus est: sed & ille cum sit vnus & idem, atque in seipso perfectus, nec vllo indigens, inest ei tamẽ benignitas erga nos, & amor ex beneuolentia in nos veniens: debemus & nos quisque sibi vnus esse per integritatem virtutis, & vnum cum proximis per vinculum dilectionis. Hãc imitationem loquens de charitate commendat nobis apostolus Ioannes dicens: Quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mũdo. Sed hanc vnitatem, quam quenque sibiipsi diximus habere debere, tria sunt quæ solent impedire: nimietas, pusillanimitas, leuitas. Et nimij quidem sunt qui putant se posse quod non possunt: & quod non acceperũt, præsumunt: quorum speciem tenebat Petrus in passione domini, cũ diceret: Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortẽ ire.

Ephe. 4. a *Deut. 6. a* *1. Ioan. 4. d* *Luc. 22. c*

K Pusillanimes contrarij sunt nimiis. Et horum quoque tenuit imaginẽ Petrus, cum diceret: Exi à me, quia homo peccator sum domine. Leues sunt & inconstantes, qui circunferuntur omni vento doctrinæ: quibus quod paulò antè placuit, nunc displicet: & quod nunc eligunt, post paululum reprobant. Sed quid prodest hæc vitia enumerasse, nisi etiam doceamus quibus remediis ea possit quisque in semetipso curare? Persequamur vnitatis inimicos, nec conuertamur donec deficiant. Igitur contra nimietatem opponenda est consideratio propriæ fragilitatis. Ipsa enim est quæ odiosam pręsumptionem potissimum deiicit. Contra pusillanimitatem habenda est diuinæ fiducia potestatis, vt quod tuis viribus non posse putas, ex illius adiutorio possis, & cum apostolo dicas: Omnia possum in eo qui me cõfortat domino Iesu Christo. Cõtra leuitatem adhibenda est consultatio senioris, scilicet ne doctrinis variis & peregrinis abducaris: sed facias quod lex diuina præcipit: Interroga patrem tuum, & annũciabit tibi maiores tuos, & dicẽt tibi. Diximus de illa vnitate quam habet quisque ad seipsum, dicamus & de illa quã habet ad proximum. Sed illa duobus modis habetur, dum & nos per dilectionem tendimus in alterum: & alterius quoque vicissim in nobis recipimus affectum. Et hæc etiam duobus modis impeditur, obstinatione, & suspicione. Obstinatio non permittit nos ad alterius cor ingredi, nec suspicio patitur credere nos ab aliis amari. Ita fit, vt dum nec nos alium obstinati diligimus, nec nos ab aliis diligi suspiciosi putamus: vnitas quæ cum proximis habenda est, impediatur. Verùm huic duplici morbo duplex charitas medetur, illa scilicet quæ nõ sua quærit, & iterum illa quæ omnia credit. Habeat obstinatus charitatem non quærentem quæ sua sunt, & alios diligat. Habeat suspiciosus charitatem omnia credentem, & ab aliis se diligi sine dubio credat.

Ibid. 5. b *Philip. 4.*

L

De beata virgine Maria Sermo.

AVE gratia plena. Non in sola virginitate cõstare poterat gratiæ plenitudo: neque enim omnibus est de ea accipere. Felices, qui non inquinauerunt vestimenta sua, & cum regina nostra virginitatis priuilegio gloriantur. Sed num vnam tantùm benedictionem habes ò domina? Et mihi obsecro vt benedicas. Periit virtus illa à me, non est iam vel aspirare ad illam. Computrui in stercore meo, vt iumentum factus sum. Sed nunquid non erit mihi etiam aliquid apud te? Non erit vbi possim esse tecum: quia iam sequi non valeo quocũque ieris. Quærit angelus puellam quam præparauit dominus filio domini mei. bibit ipse de hydria tua, cognata sibi virtute delectatus. Sed nunquid non etiam iumentis potum tribues? Bibit angelus, quòd virum non cognoscis: bibant iumẽta, quòd de humilitate singulariter glo-

Luce. 1. e

M riaris. Respexit, inquit, dominus humilitatem ancillæ suæ. Nam virginitas sine humilitate fortasse habet gloriam, sed non apud deum. Humilia semper excelsus respicit, qui alta à longe cognoscit: & humilibus dat gratiam, qui superbis resistit. Sed forte ne quidem his duabus metretis plena est hydria tua, capax est ipsa quoque tertiæ metretæ, vt iam nõ solùm homines & iumenta, sed ipse quoque ex ea bibat architriclinus. Hoc enim vinum bonum, quod seruauimus vsque adhuc, haurit minister angelus, vt ferat architriclino: patrẽ dico, qui trinitatis principiũ, architriclinus merito nominatur. Ait siquidem angelus fœcunditatem eius commendans, quæ tertia est metreta: Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius dei. Ac si dicat: Cũ eo solo tibi est generatio ista communis.

Ibidem.

Item de eadem virgine Maria, de verbis Apocalypsis beati Ioannis, Sermo.

SIGNVM magnum apparuit in cœlo, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim. Vehementer quidem nobis dilectissimi, vir vnus & mulier vna nocuere: sed gratias deo, per vnum nihilo minus virum & mulierem vnam omnia restaurantur, nec sine magno fœnore gratiarum. Neque enim sicut delictum, ita & donum, sed excedit damni æstimationem

Apoc. 12. a

A tionem beneficij magnitudo. Sic nimirum prudétissimus & clementissimus artifex, quod cassatum fuerat, nó confregit, sed vtilius omnino refecit, vt videlicet nobis nouum formaret Adam ex veteri, Euam transfunderet in Mariam. Et quidem sufficere poterat Christus: siquidem & núc omnis sufficientia nostra ex eo est, sed nobis bonum nó erat esse hominem solum. Congruũ magis vt adesset nostræ reparationi sexus vterque, quorũ corruptioni neuter defuisset. Fidelis planè & potés mediator dei & hominum homo Christus Iesus, sed diuinam in eo reuerẽtur homines maiestatem. Absorpta videtur in deitatem humanitas, non quòd mutata sit substãtia, sed affectio deificata. Non sola illi cantatur misericordia, cantatur pariter & iudicium: quia etsi didicit ex his quę passus est cõpassionem vt misericors fieret, habet tamen & iudiciariã potestatẽ. Denique deus noster ignis consumẽs est. Quidni vereatur peccator accedere, ne quemadmodũ fluit cera à facie ignis, sic pereat ipse à facie dei? Iam itaq; nec ipsa mulier benedicta in mulieribus videbitur ociosa: inuenietur equidẽ locus eius in hac reconciliatione. Opus est enim mediatore ad mediatorẽ istum, nec alter nobis vtilior quàm Maria. Crudelis nimirum Eua, per quã serpens antiquus pestiferum etiam ipsi viro virus infudit: sed fidelis Maria, quæ salutis antidotũ & viris & mulieribus propinauit. Illa enim ministra seductionis, hæc propitiationis: illa suggesit præuaricationem, hęc iniecit redemptionem. Quid ad Mariã accedere trepidet humana fragilitas? Nihil austerũ in ea, nihil terribile: tota suauis est, omnibus offerens lac & lanã. Reuolue diligentius euãgelicæ historiæ seriem vniuersam, & si quid forte increpatorium, si quid durum, si quod denique signũ vel tenuis indignationis occurrerit in Maria, decætero suspectam habeas, & accedere verearis. Quod si (vt vere sunt) plena magis omnia pietatis & gratię, plena mãsuetudinis & misericordię, quæ ad eam pertinent, inueneris, age gratias ei qui talem tibi mediatricẽ benignissima miseratione prouidit, in qua nihil possit esse suspectum. Denique omnibus omnia facta est, sapientibus & insipiẽtibus copiosissima charitate debitricẽ se fecit, omnibus misericordiæ sinum aperit, vt de plenitudine eius accipiãt vniuersi: captiuus redemptionem, æger curationem, tristis cõsolationẽ, peccator veniam, iustus gratiam, angelus lætitiam: denique tota trinitas gloriã, filij persona carnis humanæ substantiam, vt non sit qui se abscondat à calore eius. Putásne ipsa est sole amicta mulier? Esto siquidem vt de præsenti ecclesia intelligẽdum propheticæ visionis series ipsa demõstret, sed id plane non incõuenienter Mariæ videtur attribuendum. Nimirum ea est quæ velut alterum Solem induit sibi. Quẽadmodũ enim ille super bonos & malos indifferenter oritur, sic ipsa quoque pręterita non discutit merita: sed omnibus sese exorabilem, omnibus clementissimam prębet, omnium denique necessitates amplissimo quodã miseratur affectu. Nam & defectus omnis sub ea, & quicquid fragilitatis seu corruptionis est, excellẽtissima quadam sublimitate pręceteris omnibus excedit & supergreditur creaturis, vt meritò sub pedibus eius luna esse dicatur. Alioquin nihil magnũ dixisse videbitur, vt sit luna ista sub pedibus eius, quam super omnes angelorũ choros, super Cherubim quoque & Seraphim exaltatam nefas est dubitare. Solet autem luna non modo defectum corruptionis, sed & stultitiam mentis, nonnunquam verò ecclesiam huius temporis designare. Illam quidem propter mutabilitatẽ, hanc sanè propter susceptum aliunde splendorẽ. Vtraque vero (vt ita dixerim) luna sub Mariæ pedibus congruè satis ponitur, alio tamen atq; alio modo. Siquidẽ stultus vt luna mutatur: sapiens autẽ permanet vt sol. In sole nimirum & feruor & splendor stabilis, in luna solus splendor, atq; is omnino mutabilis & incertus, qui nunquam in eodẽ statu permaneat. Iure ergo Maria sole perhibetur amicta, quæ profundissimã diuinæ sapientiæ vltra quàm credi valeat, penetrauit abyssum: vt quãtum sine personali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inaccessibili videatur immersa. Illo nimirum igne prophetæ labia purgantur, illo igne Seraphim accenduntur. Longè verò aliter Maria meruit non velut summatim tangi, sed operiri magis vndiq; & circunfundi, & tanquam ipso igne cõcludi. Cãdidissimus sanè, sed & calidissimus huius mulieris amictus: cuius omnia tam excellenter irradiata noscuntur, vt nihil in D ea non dico tenebrosum, sed obscurum saltem vel minus lucidum, sed ne tepidum quidem aliquid, aut nõ feruentissimũ liceat suspicari. Insipientia verò omnis longè sub pedibus eius est, vt penitus absit hęc ab insipientium mulierum numero, & collegio virginum fatuarum. Imò verò & vnicus ille stultus, & totius stultitiæ princeps, qui vere mutatus vt luna sapientiam perdidit in decore suo, sub Mariæ pedibus cõculcatus & contritus miseram patitur seruitutem. Nimirum ipsa est quondam à deo promissa mulier serpẽtis antiqui caput virtutis pede contritura: cuius planè calcaneo in multis versutiis insidiatus est, sed sine causa. sola enim contriuit vniuersam hæreticam prauitatem. Alius non de substãtia carnis suæ Christum edidisse dogmatizabat: alius paruulum nõ peperisse, sed reperisse sibilabat: alius vel post partum viro cognitam blasphemabat: alius dei matrem audire nõ sustinẽs, magnum illud nomẽ theotocos, impiissime suggillabat: sed contriti sunt insidiatores, conculcati supplantatores, confutati derogatores, & beatã eã dicunt omnes generationes. Deniq; & continuò per Herodẽ draco insidiatus est parienti, vt nascẽtem excipiens filium deuoraret, quòd inimicitiæ essent inter semẽ mulieris & draconis. Iã si ecclesia lunæ magis intelligenda videtur vocabulo, quòd videlicet non ex se splẽdeat, sed ab eo qui dicit: Sine me nihil potestis facere: habes E mediatricem quã tibi paulò antè commendauimus, euidenter expressam. Mulier, inquit, amicta sole, & luna sub pedibus eius. Amplectamur Mariæ vestigia fratres mei, & deuotissima supplicatione beatis illius pedib' prouoluamur. Teneamus eã, nec dimittamus donec benedixerit nobis. Potẽs est enim. Nempe vellus est mediũ inter rorem & aream, mulier inter solem & lunam, Maria inter Christum & ecclesiã constituta. Sed forte miraris nõ tam vellus opertum rore, quàm amictam sole mulierem. Magna siquidem familiaritas, sed mira omnino vicinitas solis & mulieris. Quomodo enim in tam vehementi feruore tam fragilis natura subsistit? Meritò quidem admiraris Moyses sancte, & curiosius desideras intueri. Veruntamen solue calceamẽta de pedibus tuis, & inuolucra pone carnalium cogitationum, si accedere cõcupiscis. Vadã, inquit, & videbo visionẽ hanc magnam. Magna planè visio rubus ardẽs sine combustione, magnum signum mulier illæsa manens amicta sole. Non est rubi natura, opertum vndiq; flãmis manere nihilo minus incombustum: non mulieris potentia vt sustineat solis amictũ. Non est virtutis humanæ, sed nec angelicæ quidem: sublimior quædã necessario est. Spiritus sanctus, inquit, superueniet in te. Et tanquam respondeat illa quoniam spiritus est deus, & deus noster ignis cõsumens est: Virtus, ait, nõ mea, nõ tua, sed altissimi obumbrabit tibi. Nihil itaq; mirũ, si sub tali obumbraculo talis etiã à muliere F sustineatur amictus. Mulier, inquit, amicta sole: planè amicta lumine tanquã vestimento. Non percipit forte carnalis, nimirum spirituale est, stultitia illi videtur. Nõ sic videbatur apostolo qui dicebat: Induimini dominũ Iesum Christũ. Quàm familiaris ei facta es domina, quàm proxima, imò quã intima fieri meruisti! quantam inuenisti gratiã apud deum! In te manet, & tu in eo: & vestis eũ, & vestiris ab eo. Vestis eum substantia carnis, & vestit ille te gloria suę maiestatis. Vestis solẽ nube, & sole ipsa vestiris. Nouũ enim fecit domin' super terrã, vt mulier circundaret virũ, nec aliũ q̃ Christũ, de quo dicitur: Ecce vir, Oriens nomen eius. Nouũ quoq; fecit in cœlo, vt mulier sole appareret amicta. Denique & coronauit eũ, & vicissim ab eo meruit coronari. Egredimini filię Siõ, & videte regẽ Salomonẽ in diademate quo coronauit eum mater sua. Verũ hoc aliàs. Interim sanè ingredimini magis, & videte reginam in diademate quo coronauit eam filius suus. In capite, inquit, eius corona stellarum duodecim. Dignum planè stellis coronari caput, quod & ipsis lõgè clarius micãs, ornet eas potius quàm ornetur ab eis. Quidni coronent sidera quã sol vestit? Sicut dies verni circũdabãt eã flores rosarũ, & lilia conualliũ. Nimirũ læua sponsi sub capite eius, & iam dextera illius amplexatur eã. Quis illas æstimet gemmas? Quis stellas nominet quibus Marię regiũ diadema cõpactũ est? Supra ho'minem est coronę huius rationẽ exponere, indicare compositionẽ. Nos tamen pro modulo nostrę exiguitatis abstinen-

Marginal notes: Deut. 4. d; Heb. 12. g; B; C; Eccl. 27. b; Ioan. 15. a; Apoc. 12. a; Exo. 3. a; Luc. 1. d; Rom. 13. d; Hier. 31.; Zach. 6.; Cant. 3.

G tes à periculoso scrutinio secretorum, non incógruè forsitan duodecim stellas istas, duodecim prerogatiuas gratiarum intelligere videamur, quibus Maria singulariter adornatur. Siquidem inuenire est in Maria prærogatiuas cœli, prærogatiuas carnis, prærogatiuas cordis: & si fuerit ternarius iste per quaternariũ multiplicatus, habemus forte stellas duodecim, quibus reginæ nostræ diadema ręfulgeat vniuersis. Mihi sane singularis rutilat fulgor primò quidem in Marię generatione: secũdò in angelica visitatione: tertiò in spiritus superuentione: quartò in filij dei inenarrabili conceptione. Sic & in his quoque siderum planè irradiat decus, quòd virginitatis primiceria, quòd sine corruptione fœcũda, quòd sine grauamine grauida, quòd sine dolore puerpera. Nihilo minus etiam speciali quodam splendore in Maria coruscant mãsuetudo pudoris, deuotio humilitatis, magnanimitas credulitatis, martyrium cordis. Vestræ quidem sedulitatis erit singula quæque diligentius intueri. Nos interim satisfecisse videbimur, si breuiter ea potuerimus demõstrare. Quid ergo siderũ micat in generatione Mariæ? Planè quòd ex regibus orta, quòd ex semine Abrahæ, quòd generosa ex stirpe Dauid. Si id parum videtur, adde quòd generationi illi ob singulare priuilegium sanctitatis diuinitus noscitur esse cõcessa, quòd longe antè eisdẽ patribus cœlitus repromissa, quòd mysticis H præfigurata miraculis, ꝙ oraculis prænunciata propheticis. Hanc enim sacerdotalis virga dũ sine radice floruit, hãc Gedeonis vellus dum in medio siccę areæ maduit, hanc in Ezechielis visione Oriẽtalis porta quæ nulli vnquã patuit, pręsignabat. Hanc denique præ cæteris Esaias nũc virgã de radice Iesse orituram promittebat, nunc euidentius virginem parituram. Meritò signum hoc magnum in cœlo apparuisse scribitur, quod tãto antè de cœlo noscitur fuisse ꝑmissum. Dominus ait: Ipse dabit vobis signum. Ecce virgo cõcipiet. Magnum profectò signum dedit: quia & magnus ipse qui dedit. Huius ergo prærogatiuæ fulgor, quorũ non vehementer reuerberat aciẽ oculorum? Iam in eo quòd tam reuerenter atq; officiosissimè ab archangelo salutata est, vt iam in regali solio supra omnes cœlestium ordines regionum exaltatam cernere videretur, & paulo minus adoraturus fœminam, qui solebat ab hominibus hactenus æquanimiter adorari, excellentissimum nobis virginis nostræ meritum, & singularis gratia commendatur. Nihilo minus fulget etiam nouus ille conceptionis modus, vt non in iniquitate, quemadmodum cæteræ omnes, sed superueniẽte spiritu sancto sola, & de sola sanctificatione Maria conciperet. Nam quòd verũ deũ & dei filiũ genuit, vt idẽ ipse dei atq; hominis filius vnus omnino deus & homo prodiret ex Maria, abyssus est luminis, nec facilè dixerim ꝙ vel angelicus oculus ad huius fulgoris vehemẽtiam non caliget. De cætero sanè & virginitatem carnis, & propositum virginitatis, & ipsius quoq; propositi nouitas euidẽter I illustrat: quòd videlicet in libertate spirit⁹ legis Mosaicę decreta transcendens, illibatã deo corporis simul & spiritus sanctimoniam vouit. Probat enim propositi inuiolabile fundamentum, quòd tam cõstanter promittẽti filiũ angelo respondit, Quomodo fiet istud, quoniã virum non cognosco? Forte enim propterea primò turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio, ꝙ benedictã sese audisset in mulieribus, quę nimirũ benedici in virginibus semper optabat. Et ex tũc quidẽ cogitabat qualis esset ista benedictio, ꝙ iam videretur esse suspecta. Vbi verò in promissione filij manifestũ virginitatis periculum videbatur, non potuit vltrà dissimulare quin diceret: Quomodo fiet istud, quoniã virum non cognosco? Meritò proinde & illam meruit benedictionẽ, & hanc non amisit: vt longè gloriosior fiat & virginitas ex fœcunditate, & ex virginitate fœcunditas, ac mutuis sese radiis illustrare hæc duo sidera videãtur. Magnum enim virginem esse: sed virginem matrẽ esse, longe amplius per omnem modum. Iure etiã illud molestissimum tædium quo reliquę omnes grauidæ mulieres laborare noscuntur, sola nõ sensit, quæ sola sine libidinosa voluptate concepit. Vnde & in ipso suæ conceptionis initio, quãdo potissimũ cæteræ mulieres miserabilius affliguntur, Maria tota alacritate montana cõscendit, vt Elizabeth ministraret. Sed & ascẽdit Bethleem imminente iam partu, portans preciosissimũ illud depositum, portans onus leue, portãs à quo portabatur. Sic & in partu quàm lucidum est quòd noua exultatione nouam edidit prolẽ, sola inter mulieres à communi maledicto & dolore parturientium aliena? Si rerũ precia de raritate pensamus, nihil his potest rarius inueniri. Siquidẽ in omnibus istis nec primam similem visa est, nec habere sequentẽ. E quibus nos si ea fideliter intuemur, sine dubio admirationem cõcipimus, sed venerationem, sed deuotionẽ, sed cõsolationem. Cæterum quę restant adhuc, & imitationem requirunt. Non est nobis ante ortum tam multifariè multísque modis promitti diuinitus, cœlitus pręnunciari: sed nec ab archangelo Gabriele tam nouæ salutationis obsequiis honorari. Minus autem cętera duo cõmunicat nobis. plane secretum suum sibi. Sola enim est de qua dicitur: Quod in ea natũ est, de spiritu sancto est. sola cui dicitur: Quod ex te nascetur sanctũ, vocabitur filius dei. Offerantur regi virgines, sed post eam: nam primatũ sola vendicat sibi. Multo magis autem sola sine corruptione concepit, sine grauamine tulit, sine dolore filiũ parturiuit. Itaque nihil horum à nobis exigitur, sed exigitur planè nõnihil. Nunquid enim si defuerit nobis etiam mansuetudo pudoris, si humilitas cordis, si magnanimitas fidei, si compassio mentis: negligentiã nostram munerum singularitas excusabit? Gratissima sane gemma in diademate, micans in capite stella, rubor in facie hominis verecũdi. An verò quis putat quòd hac caruerit gratia, quę gratia plena fuit? Pudibũda fuit Maria: ex euãgelio id probamus. Vbi enim aliquando loquax, vbi pręsumptuosa fuisse videtur? Foris stabat quærens loqui filio, nec materna auctoritate aut sermonem interrupit, aut in habitationem irruit in qua filius loquebatur. In omni denique textu quatuor euangeliorum (si bene meminimus) nõ nisi quater Maria loquens auditur. Primò quidem ad angelũ, sed cũ iam semel atque iterum allocutus eam fuisset. Secundò ad Elizabeth, quãdo vox salutationis eius Ioannem exultare fecit in vtero, & ea magnificante Mariam, ipsa magis dominũ magnificare curauit. Tertiò ad filium, cum iam esset annorũ duodecim, quòd ipsa & pater eius dolentes quæsissent eum. Quartò in nuptiis ad filium & ministros. Et is quidẽ sermo certissimus index ingenitæ mãsuetudinis, & virginalis verecundiæ fuit. Aliorum quippe verecundiam suam reputãs, sustinere non potuit, nõ potuit vini dissimulare defectum. Vbi sanè increpata à filio, tanquam mitis & humilis corde, nec illi respondit, nec tamen desperauit, ministros admonens facere quod diceret eis. Nũquid non ab initio venisse pastores, & primam omnium Mariã inuenisse leguntur? Inuenerunt, ait Euangelista, Mariam & Ioseph, & infantem positum in præsepio. Sic & magi quoque, si recolis, non sine Maria matre eius puerum inuenerunt: & inducens in templũ domini, templi dominum, multa quidẽ à Simeone audiuit tam de eo quàm de seipsa, ad loquendum tarda, velox ad audiendũ. Et quidẽ Maria conseruabat omnia verba hæc conferẽs in corde suo: sed in his omnibus neq; de ipso incarnationis dominicæ sacramẽto quodcũque verbum fecisse reperies. Væ nobis qui spiritum habemus in naribus, væ qui totum proferimus spiritum, qui iuxta illud Comici, pleni rimarũ effluimus vndiq;. Totiens deniq; Maria filium audiuit nõ modò turbis loquẽtẽ in parabolis, sed & discipulis seorsum regni dei mysteria reuelantem: vidit miracula facientem: vidit deinde in cruce pendentẽ, vidit expirantẽ, vidit resurgẽtem, vidit & ascendentẽ: sed in his omnibus quotiẽs verecũdissimæ virginis, quotiẽs pudicissimę turturis vox memoratur audita? Denique legis in actibus apostolorũ, ꝙ redeuntes à monte Oliueti vnanimiter perseuerabant in oratione. Qui? Si forte Maria affuit, nominetur prima, quæ super omnes est, tã filij prærogatiua, quàm suę priuilegio sanctitatis. Petrus & Andreas, ait, Iacobus & Ioãnes, & cæteri qui sequũtur: hi omnes perseuerabãt vnanimiter cum mulieribus, & Maria matre Iesu. Itáne & mulierum sese vltimam exhibebat, vt nouissima omniũ poneretur? Verè carnales adhuc discipuli, quibus necdum spiritus erat datus, quia Iesus necdum fuerat glorificatus, quando facta est inter illos contentio de primatu: cum Maria quanto maior erat, humiliaret se non modò de omnibus, sed & præ omnibus. Meritò facta est nouissima prima, quæ cũ prima esset omnium, sese nouissimam faciebat. Meritò

Marginalia: K; L; M; Esa.7.c; Matt.1.c; Luc.1.d; Matth.12.g; Luc.2.c; Terent. in Eunucho.; Act.1.b

A ritò facta est omnium domina, quæ se omnium exhibebat ancillam. Meritò denique super angelos exaltata est, quæ & infra viduas & pœnitentes, infra eã de qua eiecta fuerant septem dęmonia, ineffabili sese mansuetudine inclinabat. Obsecro vos filioli, æmulamini hanc virtutē. si Mariam diligitis, si contenditis ei placere, æmulamini modestiam eius: nihil enim tam idoneum homini, nihil tam congruum Christiano, maximeq; monachum nihil adeò decet. Et quidē manifesta satis in virgine ex hac ipsa mansuetudine virtus humilitatis elucet. Nimirum collactaneæ sunt humilitas & mansuetudo, in eo confœderatæ germanius qui dicebat: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Sicut enim mater præsumptionis elatio, sic mansuetudo vera non nisi ex vera humilitate procedit. Nec in sola tantùm Mariæ taciturnitate commendatur humilitas, sed euidentius resonat in sermone. Audierat: Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius dei. Et nihil aliud, quàm ancillam eius se esse respondit. Inde vētum est ad Elizabeth, & cōtinuò virginis gloria singularis eidem per spiritum reuelatur. Denique & mirabatur personam venientis, dicens: Vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Commendabat & vocem salutantis adiiciens: Vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. & beatificabat fidē credētis: Beata, inquiens, quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ dicta sunt tibi à domino. Magna quidē præconia, sed & deuota humilitas nihil sibi passa retinere, in eum magis vniuersa refudit, cuius in se beneficia laudabantur. Tu (inquit) magnificas matrem domini, sed magnificat anima mea dominū. In voce mea filium perhibes exultasse in gaudio, sed exultauit spiritus meus in deo salutari meo: & ipse quoque tanquam amicus sponsi gaudet ad vocē sponsi. Beatam esse dicis quæ credidisset: sed credulitatis & beatitudinis causa respectus est supernæ pietatis, vt ex hoc magis beatam me dicant omnes generationes, quia ancillam humilem & exiguam respexit Deus. Veruntamē nunquid putamus, fratres, Elizabeth sanctam in eo quod per spiritū vtique loquebatur, errasse? Absit. Beata planè quam respexit Deus, & beata quæ credidit. Hic enim magnus diuinę respectionis extitit fructus. Ineffabili siquidem artificio spiritus superueniens tantæ humilitati magnanimitas tanta in secretario virginei cordis accessit, vt (quemadmodum de integritate & fœcunditate prædiximus) hæ quoque nihilo minus sint stellæ ex respectu mutuo clariores, quòd videlicet nec humilitas tāta minuit magnanimitatem, nec magnanimitas tanta humilitatem: sed cum in sua æstimatione tam humilis esset, nihilo min⁹ & in promissionis credulitate magnanimis, vt quæ nihil aliud quàm exiguam sese reputabat ancillam, ad incomprehēsibile hoc mysterium, & admirabile cōmercium, ad inscrutabile sacramētum nullatenus se dubitaret electā, & veram dei & hominis genitricem crederet mox futuram. Agit hoc nimirum in cordibus electorum, gratiæ prærogatiua diuinæ, vt eos nec humilitas pusillanimes faciat, nec magnanimitas arrogantes: magis autem cooperentur sibi, vt nō solùm nulla ex magnanimitate subintret elatio, sed hīc maximè prouehatur humilitas, vt inueniātur eo amplius timorati, & largitori munerū nō ingrati: ac vicissim ex occasione humilitatis pusillanimitas nulla surrepat, sed quo minus de sua quisque vel in minimis pręsumere consueuit, eo amplius etiā in magnis quibusque de diuina virtute cōfidat. Martyrium sanè virginis (quā nimirū inter stellas diadematis eius, si meministis, duodecimā nominauimus) tam in Simeonis prophetia, quàm in ipsa dominicæ passionis historia commendatur. Positus est hic (ait sanctus senex de paruulo Iesu) in signum cui contradicetur: & tuam ipsius animā (ad Mariam autem dicebat) pertransibit gladius. Vere tuam, ô beata mater, animam gladius pertransiuit. Alioquin non nisi eam pertrāsiens, carnem filij tui penetraret. Et quidē postea quàm emisit spiritū tuus ille Iesus (omnium quidem, sed specialiter tuus) ipsius plane nō attigit animam crudelis lancea, quæ ipsius (nec mortuo parcens, cui nocere non posset) aperuit latus, sed tuam vtique animam pertransiuit. Ipsius nimirum anima iam ibi non erat, sed tua planè inde nequibat auelli. Tuam ergo pertransiuit animam vis doloris, vt plus quàm martyrem non immerito

Matt.11.d *Luc.1.d.* *Ibidem.* *Luc.2.e.*

prædicemus, in qua nimirum corporeę sensum passionis excesserit compassionis affectus. An non tibi plus quàm gladius fuit sermo ille reuera pertransiens animam, & pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus: Mulier, ecce filius tuus? O commutationē. Ioannes tibi pro Iesu traditur, seruus pro domino, discipulus pro magistro, filius Zebedæi pro filio dei, homo purus pro deo vero. Quomodo nō tuam affectuosissimam animam pertransiret hęc auditio, quādo & nostra licet saxea, licet ferrea pectora, sola recordatio scīdit? Nō miremini fratres quòd Maria martyr in anima fuisse dicatur. Miretur qui non meminerit se audisse Paulum inter maxima gentium crimina memorantē, quòd sine affectione fuissent. Longè id fuit à Mariæ visceribus, longe sit à seruulis eius. Sed forte quis dicat: Nunquid non eum præscierat moriturū? Et indubitanter. Nunquid non sperabat continuò resurrecturum? Et fidenter. Super hæc doluit crucifixum? Et vehemēter. Alioquin quisnam tu frater, aut vnde tibi hęc sapientia, vt mireris plus Mariam compatiētem, quàm Mariæ filium patiētem? Ille etiam mori corpore potuit, ista cōmori corde non potuit? Fecit illud charitas, qua maiorem nemo habuit: fecit & hoc charitas, cui post illam similis altera non fuit. Iam te mater misericordiæ per ipsum syncerissimæ tuę mentis affectum, tuis iacens prouoluta pedibus luna, mediatricem sibi apud solem iustitiæ constitutā deuotis supplicationib⁹ interpellat, vt in lumine tuo videat lumē, & solis gratiam tuo mereatur obtentu, quam verè amauit præ omnibus & ornauit stola gloriæ induēs, & coronam pulchritudinis ponēs in capite tuo. Plena es gratiarum, plena rore cœlesti, innixa super dilectum, deliciis affluēs. Ciba hodie pauperes tuos domina: ipsi quoque catelli de micis edant, nec puero Abrahæ tantùm, sed & camelis potum tribuas de supereffluenti hydria tua, quia tu vere puella es prælecta & præparata altissimi filio, qui est super omnia benedictus in secula. Amen.

Rom.1.d.

In natiuitate Mariæ, de aquæductu.
Sermo.

FOECVNDAE virginis amplectitur cœlū præsentiā, terra memoriam veneratur. Sic nimirum totius boni illic exhibitio, hic tenuis quædam libatio primitiarū: ibi res, & hic nomen. Domine, inquit, nomen tuum in æternum, & memoriale tuum in generatione & generationem. Generatio & generatio, nō angelorum profectò, sed hominum est.

Vis scire quia nomen & memoriale eius in nobis est, præsentia in excelso? Sic orabitis, inquit: Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Fidelis oratio, cuius ipsa primordia & diuinæ adoptionis & terrenæ peregrinationis admoneant, vt hoc scientes quòd quandiu nō sumus in cœlo, peregrinamur à domino, gemamus intra nosmetipsos adoptionem filiorum expectātes, præsentiam vtique patris. Signanter proinde & de Christo propheta loquitur dicens: Spiritus ante faciem nostram Christus dominus, in vmbra eius viuemus inter gentes. Nam inter cœlestes quidem beatitudines non in vmbra viuitur, sed potius in splendore. In splendoribus sanctorum, inquit, ex vtero ante luciferum genui te. Verùm id quidem pater. At mater sanè eundem ipsum in splendore non genuit, sed in vmbra, nō nisi ea tamen qua obumbrauit altissimus. Merito proinde canit ecclesia, nō illa quidem ecclesia sanctorū quæ in excelsis & in splendore est: sed quæ interim peregrinatur in terris. Sub vmbra eius, ait, quem desideraueram, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Lucem quippe meridianam vbi pascit sponsus, sibi petierat indicari, sed repressa est, & pro plenitudine luminis vmbram, pro satietate interim gustum recepit. Denique nō ait, Sub vmbra eius quam desideraueram: sed, sub vmbra eius quem desideraueram, sedi. Neque enim ipsius expetierat vmbram, sed ipsum profecto meridiem, lumē plenum de lumine pleno. Et fructus, ait, dulcis gutturi meo: ac si dicat, gustui meo. Vsquequo non parcis mihi, nec dimittis me, vt glutiam saliuam meam? Quousque manet illa sententia: Gustate, & videte quoniā suauis est dominus? Et quidem suauis gustui, & dulcis gutturi, vt meritò etiam super hoc sponsa proruperit in vocem gratiarum actionis & laudis. Sed quan-

Psal.101.d *Matt.6.b* *Thren.4.d* *Psal.109.a* *Cant.2.d* *Psal.33.*

G do dicetur: Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi? Iusti epulentur (ait propheta) sed in cõspectu dei, vtiq; nõ in vmbra. Et de seipso: Satiabor, ait, cum apparuerit gloria tua. Sed & dominus ad apostolos ait: Vos estis qui permãsistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam. Sed vbi? In regno meo, inquit. Beatus planè qui manducabit panem in regno dei. Sanctificetur itaque nomen tuum: per quod vtcũque interim in nobis es domine per fidem in cordibus habitãs, quoniam nomen tuum iam inuocatum est super nos: Adueniat regnũ tuum. Veniat vtique quod perfectum est, & euacuetur quod est ex parte. Habetis (ait apostolus) fructum vestrũ in sanctificationem, finem verò vitam æternam. Vita æterna fons indeficiẽs, qui vniuersam irrigat superficiẽ paradisi. Nec modò irrigat, sed inebriat, fons hortorũ, puteus aquarum viuentium quæ fluunt impetu de Libano: & fluminis impetus lætificat ciuitatẽ dei. Quis verò fons vitæ, nisi Christus dominus? Cum Christus (inquit) apparuerit vita vestra: tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Sanè ipsa sese plenitudo exinaniuit, vt fieret nobis iustitia & sanctificatio & remissio, necdũ apparens vita, aut gloria, aut beatitudo. Deriuatus est fons vsque ad nos, in plateis deriuatæ sunt aquæ, licet non bibat alienus ex eis. Descendit per aquæductum vena illa cœlestis, non tamẽ H fontis exhibens copiam, sed stillicidia gratiæ arentibus cordibus nostris infundẽs, aliis quidem plus, aliis verò minus. Plenus equidem aquæductus, vt accipiant cæteri de plenitudine, sed non plenitudinem ipsam. Aduertistis iam, ni fallor, quem velim dicere aquæductũ qui plenitudinem fontis ipsius de corde patris excipiens, nobis edidit illum, sed si non prout est, prout capere poteramus. Nostis enim cui dictum sit: Aue gratia plena. An verò inueniri potuisse miramur vnde talis ac tãtus fieret aquæductus, cuius nimirum summitas instar profectò scalæ illius quam vidit patriarcha Iacob, cœlos tãgeret, imò & transcenderet cœlos, vt viuidissimũ illum aquarum quæ super cœlos sunt, posset attingere fontem? Mirabatur & Salomon, & velut desperanti similis aiebat: Mulierem fortem quis inueniet? Nimirum propterea tanto tempore humano generi fluenta gratiæ defuerũt, quòd necdum intercederet is de quo loquimur tam desiderabilis aquæductus. Nec mirabere diutius expectatum, si recordaris quot annis Noë vir iustus in arcæ fabrica laborarit, in qua paucæ, id est, octo animæ saluæ factę sunt, idq; satis ad modicũ tempus. Sed quomodo noster hic aquæductus fontem illum attigit tam sublimem? Quomodo putas nisi vehementia desiderij, nisi feruore deuotionis, nisi puritate orationis? Sicut scriptũ est: Oratio iusti penetrat cœlos. Et quis iustus, si non Maria iusta, de qua sol iustitiæ ortus est nobis? Quomodo er- I go illa inaccessam attigit maiestatem, nisi pulsando, petẽdo, quærendo? Denique & quod quærebat, inuenit: cui dictum est: Inuenisti gratiam apud deum. Quid? Plena est gratia, & gratiã adhuc inuenit? Digna prorsus inuenire quod quærit, cui propria non sufficit plenitudo, nec suo potest esse cõtenta bono: sed quemadmodum scriptum est: Qui bibit me, adhuc sitiet: petit superefluentiam, ad salutem vniuersitatis. Spiritus sanctus, ait, superueniet in te, & preciosum illud balsamum tãta tibi copia tantáq; plenitudine influet, vt copiosissime effluat circunquaq;. Ita est, iam sentimus, iam exhilarantur facies nostræ in oleo, iam clamamus: Oleum effusum nomen tuum, memoriale tuum in generatione & generationem. Verùm id quidem nõ in vanum, etsi oleum effunditur, sed non perit. Propterea siquidem & adolescentulæ, paruulæ scilicet animæ, sponsum diligunt, idq; non parum: & vnguẽtum descendens de capite, nõ modò barba, sed & ipsa vestimenti ora suscepit. Intuere ô homo consilium dei, agnosce consilium sapientiæ, consilium pietatis. Cœlesti rore aream rigaturus, totum vellus prius insudit. Redempturus humanũ genus, precium vniuersum cõtulit in Mariam. Vt quid hoc? Forte vt excusaretur Eua per filiam, & querela viri aduersus fœminam deinceps sopiretur. Ne dixeris vltra, ô Adam, Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno vetito. dic potius: Mulier quã dedisti mihi, me cibauit fructu benedicto. Piissimum sanè consilium, sed latet forsitan aliud, nec totum

Canti.5.a
Psal.67.a
Luc.22.c
Roma.6.d
Colo.3.
Prouer.5.
Gene.28.
Prouer.31.b
Eccl.35.d
Eccl.24.c
Cantic.1.a

K hoc est. Verum id quidem, sed parùm est (ni fallor) desideriis vestris. Dulcedo lactis est, elicietur forte, si fortius premim°, & pinguedo butyri. Altius ergo intuemini quãto deuotionis affectu à nobis eam voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem posuit in Maria: vt proinde si quid spei in nobis est, si quid gratiæ, si quid salutis, ab ea nouerimus redundare, quæ ascendit deliciis affluẽs. Hortus plane deliciarum, quem non modò afflauerit veniens, sed & perflauerit superueniens auster ille diuinus, vt vndique fluant & effluant aromata eius, charismata scilicet gratiarũ. Tolle corpus hoc solare, quod illuminat mundum: vbi dies? Tolle Mariam hanc maris stellã, maris vtique magni & spatiosi: quid nisi caligo inuoluẽs, & vmbra mortis, ac densissimæ tenebræ relinquũtur? Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, & votis omnibus Mariam hãc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam. hęc inquã voluntas eius est, sed pro nobis. In omnibus siquidem & per omnia prouidẽs miseris, trepidationem nostram solatur, fidem excitat, spem roborat, diffidentiã abigit, erigit pusillanimitatem. Ad patrẽ verebaris accedere solo auditu territus ad folia fugiebas: Iesum tibi dedit mediatorem. Quid non apud talem patrẽ filius talis obtineat? Exaudietur vtiq; pro reuerentia sua: pater enim diligit filium. An vero trepidas & ad ipsum? Frater tuus est, & caro tua, tentatus per L omnia absque peccato, vt misericors fieret. Hunc tibi fratrem Maria dedit. Sed forsitan & in ipso maiestatem vereare diuinam, quòd licet factus sit homo, manserit tamen deus. Aduocatum habere vis & ad ipsum? ad Mariam recurre. Pura siquidem humanitas in Maria, nõ modò pura ab omni cõtaminatione, sed & pura singularitate naturæ. Nec dubius dixerim, exaudietur & ipsa pro reuerentia sua. Exaudiet vtique matrem filius, & exaudiet filium pater. Filioli, hęc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei meæ. Quid enim? Potéstne filius aut repellere, aut sustinere repulsam? Non audire, aut non audiri filius potest? Neutrum plane. Inuenisti (ait angelus) gratiam apud deum. Fœliciter. Semper hæc inueniet gratiam, & sola est gratia qua egemus. Prudens virgo non sapientiam, sicut Salomon, non diuitias, nõ honores, non potentiam, sed gratiam requirebat. Nimirum sola est gratia qua saluamur. Quid nos alia concupiscimus fratres? Quæramus gratiam, & per Mariam quæramus: quia quod quærit, inuenit, & frustrari non potest. Quæramus gratiam, sed gratiam apud deum: nam apud homines gratia fallax. Quærant alij meritum, nos inuenire gratiã studeamus. Quid enim? Non gratiæ est quòd hic sumus? Profecto misericordię domini est, quòd nõ sumus cõsumpti nos. Qui nos? Nos periuri, nos adulteri, nos homicidæ, nos raptores, purgamenta vtique mundi huius. Consulite conscientias vestras M fratres, & videte quia vbi abundauit delictum, superabũdat & gratia. Maria non prætendit meritum, sed gratiam quærit. Denique vsqueadeo fidit gratiæ, & non altum sapit, vt salutationem angelicam vereatur. Maria, inquit, cogitabat qualis esset ista salutatio. Nimirum sese salutatione angelica reputabat indignam. Et forsitã talia meditabatur: Vnde hoc mihi, vt veniat angelus domini mei ad me? Ne timeas Maria, ne mireris angelum veniẽtem, & maior angelo venit. Ne mireris angelũ domini, & dominus angeli tecũ. Postremò quidni videas angelum, cũ iam angelicè viuas? Quidni visitet angelus vitæ sociam? Quidni salutet ciuẽ sanctorum, & domesticam dei? Angelica planè vita virginitas: & qui non nubent neque nubẽtur, erunt sicut angeli dei. Vidésne quòd & hoc nihilo minus modo aquæduct° noster ascẽdit ad fontẽ, nec sola iam oratione cœlos penetrat, sed etiã incorruptione quæ proximum deo facit, sicut sapiens ait? Erat enim virgo sancta corpore & spiritu, cui specialiter esset dicere: Conuersatio nostra in cœlis est. Sancta inquam corpore & spiritu, ne quid forsitan super hoc dubites aquæductu. Sublimis equidem valde, sed nihilo minus integerrimus manet. Hortus conclusus, fons signatus, templum domini, sacrarium spiritus sancti. Nec enim est fatua virgo, cui non modò oleum est, sed olei plenitudo in vase recondita. Ascensiones in corde suo disposuit, conuersatione pariter (sicut iam diximus) & oratione ascendens. Denique abijt in montana cum festinatione,

Sapien. 6.a
Philip.3.

A festinatione, & salutauit Elizabeth, & in ministerio eius erat quasi mensibus tribus, vt iam tunc posset dicere matri mater quod tantò pòst filio dixit filius: Sine modò, sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Planè montana conscendens, cuius iustitia sicut montes dei. Tertius enim hic ascẽsus virginis fuit, vt funiculus triplex difficilè rumperetur. Feruebat siquidem in quærenda gratia charitas, splendebat in carne virginitas, humilitas in obsequio eminebat. Etenim si omnis qui se humiliat, exaltabitur: quid hac humilitate sublimius? Venisse eã mirabatur Elizabeth, & dicebat: Vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Sed iam magis miretur quòd instar vtique filij & ipsa non ministrari venerit, sed ministrare. Meritò proinde cãtor ille diuinus in ipsius admiratione præcinens, aiebat: Quæ est ista, quę ascendit sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Ascendit planè supra omne humanũ genus, ascendit vsq; ad angelos, sed & ipsos quoque trãscendit, & cœlestem omnem supergreditur creaturam. Nimirum supra angelos hauriat necesse est, quam refundat hominibus aquam viuam. Quomodo, inquit, fiet istud, quoniam virum non cognosco? Verè sancta corpore & spiritu, & integritatẽ carnis habens, & propositum integritatis. Respondẽs autem angelus, dixit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ne me interrogaueris, inquit: supra me est, & non potero ad illud. Spiritus sanctus, non angelus, B superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, non ego. Ne steteris vel inter angelos virgo sancta, sublimius aliquid tuo sibi ministerio propinandum terra sitiens pręstolatur. Paululum cum pertransieris eos, inuenies quem diligit anima tua. Paululum inquam, nõ quia non incomparabiliter supereminea, sed quòd inter eum & ipsos mediũ nihil inuenias. Trãsi ergo virtutes & dominationes, Cherubim quoq; & Seraphim, vt ad eum peruenias de quo vociferantur adinuicẽ, Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus Sabaoth. Quod enim ex te nascetur sanctum, vocabitur filius dei. Fõs sapientiæ verbũ patris in excelsis. hoc verbũ mediãte te caro fiet: vt qui dicit, Ego in patre, & pater in me: dicat nihilo min', quia ego à deo processi & veni. In principio, inquit, erat verbum. Iam scatet fons: sed interim tantùm in semetipso. Deniq; & verbum erat apud deum: lucem profectò habitans inaccessibilẽ, & dicebat dominus ab initio: Ego cogito cogitationes pacis, & nõ afflictionis. Sed penes te est cogitatio tua, & quid cogites, nos nescimus. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius erat? Descendit itaque cogitatio pacis in opus pacis. Verbum caro factum est, & habitat iam in nobis. Habitat planè per fidem in cordibus nostris, habitat in memoria nostra, habitat in cogitatione: quia vsque ad ipsam descendit imaginationẽ. Quid enim prius cogitaret homo de deo, nisi forsitan idolum corde fabricaretur? Incomprehensibilis erat & inaccessibilis, inuisibilis & inexcogitabilis omnino. Nunc verò comprehẽdi voluit, videri voluit, C cogitari voluit. Quonam modo inquis? Nimirum iacens in pręsepio, in virginali gremio cubans, in monte prædicans, in oratione pernoctans, & in cruce pendẽs, in morte pallens, liber inter mortuos, & in inferno imperans: seu etiã tertia die resurgens, & apostolis loca clauorum victoriæ signa demonstrans, nouissime coram eis cœli secreta conscendens. Quid horũ non verè, non piè, non sanctè cogitatur? Quicquid horum cogito, deum cogito, & per omnia est deus meus. Hæc ego meditari dixi sapientiam, & prudentiã iudicaui eructare memoriam suauitatis: quoniam in huiuscemodi nucleis virga sacerdotalis copiose produxit, quam in supernis hauriẽs, vberius nobis Maria refundit. In supernis planè, & vltra angelos: quæ verbum ex ipso patris corde suscepit, vt scriptum est: Dies diei eructat verbum. Vtique dies pater: siquidem dies ex die salutare dei. An non etiam virgo dies? Et præclara. Rutilans planè dies, quæ procedit sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol. Intuere igitur queadmodum vsque ad angelos plenitudine gratiæ, supra angelos superueniente spiritu sancto peruenit. Est in angelis charitas, est puritas, est humilitas. Quid horum non enituit in Maria? Sed ostensum est superius, vt quidem à nobis ostẽdi potuit: supereminentiam prosequamur. Cui enim angelorũ aliquãdo dictum est: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideóque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei? Denique veritas de terra orta est, non de angelica creatura: nec angelos, sed semen Abrahę apprehendit. Magnũ est angelo vt minister sit domini, sed Maria sublimius quiddam meruit, vt sit mater. Fœcunditas itaq; virginis, supereminens gloria est: tãtóq; excellentior angelis facta munere singulari, quanto differentius præ ministris nomẽ matris accepit. Hãc inuenit gratiam plena iam gratia, vt charitate feruida, virginitate integra, humilitate deuota, fieret nihilo minus sine viri cognitione grauida, sine muliebri dolore puerpera. Parum est, quod ex ea natũ est, sanctũ vocatur, & est filius dei. De reliquo fratres curandum nobis summopere est, ne verbum quod de ore patris ad nos egressum est virgine mediante, vacuum reuertatur: sed per eandẽ nihilo minus virginem gratiã pro gratia referamus. Eructemus memoriã, donec præsentiam suspiramus, & suæ reddantur origini fluenta gratiæ, vt vberius fluant. Alioquin nisi ad fontem redeant, exsiccãtur, & infideles in modico, quod maximum est accipere nõ meremur. Modicum planè memoria ad præsentiam, modicum ad id quod cupimus, magnũ ad id quod meremur: longè infra desiderium, sed nihilo minus supra meritum. Sapienter proinde sponsa & pro hoc modico non modicè gratulatur. Cum enim dixisset, Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie: recipiens exigua pro immensis, E & pro pastu meridiano libãs sacrificium vespertinum, minime tamen (vt solet fieri) murmurat aut tristatur, sed gratias agit, & in omnibus sese exhibet deuotiorem. Nouit enim φ si fidelis fuerit in vmbra memoriæ, lucem præsentiæ sine dubio obtinebit. Itaq; qui reminiscimini domini, ne taceatis, & ne detis silentium ei. Nimirum qui præsentem habent dominum, exhortatione non indigent: & quod ait propheta alius, Lauda Hierusalem dominum, lauda deum tuũ Sion: cõgratulationis est potius quàm cõmonitionis. Qui in fide ambulant, egẽt admonitione ne taceant, & ne dederint silentiũ ei. Loquitur enim, & loquitur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos qui conuertũtur ad cor. Cæterum cum sancto sanctus eris, & cum viro innocẽte innocens eris: & audientem sese audiet, & loquenti sibi loquetur. Alioquin silentiũ ei dedisti, si taceas. Sed vnde si taceas? A laude? Ne taceatis, inquit, & ne detis silẽtium ei, donec stabiliat, & donec ponat Hierusalem laudem in terra. Laus Hierusalem iucunda, & decora laudatio. Nisi forte angelos ciues Hierusalem mutuis opinamur laudibus delectari, & decipere de vanitate in idipsum. Fiat voluntas tua pater sicut in cœlo & in terra, vt laus Hierusalẽ stabiliatur in terra. Quid enim modo est? Non quærit angelus ab angelo gloriam in Hierusalem, & homo ab homine laudari cupit in terra? Execranda peruersitas, sed eorum sit qui ignorantiam dei habent, qui obliti sunt do- F mini dei sui. Vos qui reminiscimini domini, ne taceatis à laude eius, donec stabiliatur & perficiatur in terra. Est enim silentium irreprehensibile, imò & laudabile magis. Est & sermo non bonus. Alioquin non diceret propheta bonum esse homini præstolari cum silẽtio salutare dei. Bonum silentium à iactãtia, bonum à blasphemia, bonum à murmure & detractione. Alius enim ob laboris magnitudinem, & põdus diei exasperatus, animo murmurat, diiudicat eos qui pro anima sua peruigilant, tãquam reddituri vtique rationem. Clamor est, sed supra omne silentium: clamor iste animi obdurati silere facit (quam audiri nõ patitur) vocem verbi. Alius pusillanimitate spiritus in expectatione deficit, pessimúmq; hoc verbum blasphemiæ est, quod nec in hoc seculo remittitur, nec in futuro. Tertius in magnis ambulat, & in mirabilibus super se, dicens: Manus nostra excelsa. putans se aliquid esse, cum nihil sit. Quid loqueretur huic qui loquitur pacem? Dicit enim quia diues sum, & nullius egeo. Porrò veritatis sententia est: Væ vobis diuitibus, quia habetis hic consolationẽ vestram. Contra vero: Beati, inquit, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Sileat ergo in nobis lingua maledica, lingua blasphema, lingua magniloqua: quoniam bonum est in hoc triplici silentio salutare domini præstolari, vt dicas: Loquere domine, quia audit seruus tuus. Eiusmodi quippe voces nõ ad eũ sunt, sed aduersus eũ, sicut legislator murmu-

Luc. 1. Canti. 6. d Esa. 6. Ioan. 14. b Ioan. 1. a Hier. 29. a Psalm. 18. a Cant. 1. b Psal. 147. a Psalm. 17. d Esa. 62. c Thren. 3. c Luc. 6. d Mat. 5 a 1. Reg. 3. b

G rantibus ait: Non enim contra nos est murmur vestrum, sed contra dominum. Ita tamen ab his taceas, ne omnino taceas, ne dederis silentium ei. Loquere illi contra iactantiã in confessione, vt obtineas veniam de pręterito. Loquere in gratiarum actione cõtra murmurationem, vt ampliorem inuenias gratiam in præsenti. Loquere in oratione contra diffidentiã, vt consequaris & gloriam in futuro. Confitere inquam præterita, & pro præsentibus gratias age, ac deinceps ora studiosius pro futuris, vt ne ipse quidem sileat à remissione, ab immissione, à promissione. Ne taceas inquam, ne dederis silentiũ ei, loquere vt & ipse loquatur, & dicere posis: Dilectus meus mihi, & ego illi. Iucunda vox, & eloquium dulce. Nimirũ nõ vox murmuris hæc, sed vox turturis est. Et ne dixeris: Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? non iam aliena reputabitur, de qua sponsus ait: Vox turturis audita est in terra nostra. Audierat enim dicẽtem: Capite nobis vulpes paruulas: & forte ex eo in vocẽ exultationis erupit vt diceret: Dilectus meus mihi, & ego illi. Planè vox turturis, quæ tam viuenti quàm mortuo singulari vtique castimonia suo compari perseuerat, vt eam neque mors neq; vita à Christi separet charitate. Intuere etenim vtrumnã aliquid hunc dilectũ auertere potuerit à dilecta quo minus ei & peccanti & auersæ perseueraret. Glomeratæ nubes radios solis offendere contendebant, vt iniquitates nostræ separarent inter nos & deum, sed incaluit sol, & vniuersa dissoluit. Alioquin quando redisses ad eum, nisi ille tibi perseuerasset, nisi clamasset: Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te? Esto ergo illi & tu nihilo minus perseuerans, vt nullis ab eo flagellis aut laboribus auertaris.

Exod. 16. b · *Psal. 136. a* · *Canti. 2. c* · *Ibid. d* · H · *Cantic. 6. d*

Luctare cum angelo, ne succumbas: quia regnũ cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. An non lucta, Dilectus meus mihi, & ego illi? Notam fecit dilectionem suam, experiatur & tuam. In multis enim tentat te dominus deus tuus. Declinat sæpius, auertit faciem, sed non in ira. Probationis istud est, non reprobationis. Sustinuit te dilectus, sustine tu dilectum, sustine, viriliter age. Non illum vicere peccata tua, te quoque ipsius flagella non superent, & obtinebis benedictionem. Sed quando? Cum aurora fuerit, cũ aspirauerit iam dies, cum stabilierit Hierusalẽ laudem in terra. Ecce, inquit, vir luctabatur cum Iacob vsque mane. Auditã fac mihi mane misericordiam tuam, quia speraui in te domine. Nõ tacebo, nec dabo tibi silentium vsq; mane, vtinam nec ieiunium. Nimirum dignaris & pasci, sed inter lilia. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Nimirum & supra, si meministi, in eodem cantico euidenter expressum est quòd florum apparitio turturis comitetur auditum. Sed attende ꝙ locum nõ cibum indicare videtur, nec quibus pascitur exprimit, sed inter quæ. Forte enim non cibo, sed consortio pascitur liliorum: nec liliis vescitur, sed versatur. Nimirum odore potius q̃ sapore lilia placent, & visui magis sunt apta, quàm esui. Ita ergo pascitur inter lilia donec aspiret dies, & venustati florum fructuũ succedat vbertas. Interim quippe florũ nõ fructuũ tempus est, dum in spe magis quàm in re sumus: & per fidem nõ per speciem ambulantes, expectatione magis quàm experientia gratulamur. Considera denique floris teneritudinem, & memento verbi quod ait apostolus: Quia habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Quanta enim videntur imminere pericula floribus? quàm facilè spinarum aculeis lilium perforatur? Meritò proinde canit dilectus: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. An non erat inter spinas, qui dicebat: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus? Cæterum etsi iustus germinat sicut lilium, sed non ad lilium sponsus pascitur, nec in singularitate complacet sibi. Audi denique inter lilia commorantem: Vbi, inquit, duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorũ. Amat semper media Iesus, diuerticula semper & reclinatoria reprobat filius hominis, dei & hominum mediator. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Curemus habere lilia fratres, extirpare spinas & tribulos, & inserere lilia festinemus: siquando forte & ad nos pascendus dignetur dilectus descendere. Apud Mariam vtique pascebatur, idque copiosius pro multitudine liliorum. An non lilia virginitatis decus, humilitatis insigne, supereminẽtia charitatis? Erunt tamen & nobis lilia, quamuis inferiora valde, sed ne inter hęc quidem dedignabitur pasci sponsus: si quidẽ eas quas prædiximus actiones gratiarũ, deuotionis hilaritas illustrauerit, orationẽ intentionis puritas candidauerit, confessionem indulgentia dealbauerit, sicut scriptum est: Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabũtur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Cæterùm quicquid illud est quod offerre paras, Mariæ cõmẽdare memento, vt eodem alueo ad largitorẽ gratiæ gratia redeat quo influxit. Neque enim impotens erat deus & sine hoc aquæductu infundere gratiã prout vellet, sed tibi vehiculum voluit prouidere. Forte enim manˀ tuæ aut sanguine plenę, aut infectæ muneribˀ, quòd non eas ab omni munere excussisti. Ideóq; modicum istud quod offerre desideras, gratissimis illis & omni acceptione dignisimis Mariæ manibˀ offerendum tradere cura, si nõ vis sustinere repulsam. Nimirum candidissima quædam lilia sunt, nec causabitur ille liliorum amator inter lilia non inuentum, quicquid illud sit quod inter Mariæ manus inuenerit.

Mat. 11. · *Gene. 32. f* · I · *2. Cor. 4. b* · *Psal. 119. b* · *Mat. 18. c* · K · *Esa. 1. c*

In festiuitate sancti Michaelis.
Sermo I.

Angelorum hodie memoria celebratur, & exigitis debitũ pro tãta solẽnitate sermonẽ. Sed quid de angelicis spiritibus viles loquãtur vermiculi? Credimus sanè & indubitata fide tenemus diuina eos præsentia & visione beatos sine fine lætari in bonis domini, quę oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec ĩ cor hominis ascẽderũt. Quid ergo de his homo loquatur hominibˀ, quę nec ipse quidẽ cogitare, nec illi saltẽ audire sufficiãt? Profectò si ex abundantia cordis os loquitur, sileat nihilo minus lingua necesse est ex inopia cogitationis. Attamen si multũ est ad nos loqui de ea claritate & gloria qua in semetipsis, imò in deo suo angeli sancti nostris omnino supereminẽt cordibus: de ea loquamur quam nobis exhibent gratia & charitate. In supernis enim spiritibus non solũ admirabilis dignitas, sed dignatio amabilis inuenitur. Dignum est proinde fratres vt gloriã nõ capientes, tãto magis amplectamur misericordiã, quã nimirũ constat nihilo minus abundare domesticos dei, cœli ciues, principes paradisi. Testatur denique Apostolus ipse qui raptus vsque ad tertium cœlum, beatæ illi curiæ meruit interesse, atque eius nosse secreta: quoniam omnes administratorij sunt spiritus, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Neque id cuiquam incredibile videatur, quãdoquidem ipse quoque creator & rex angelorum venit non ministrari, sed ministrare, & animam suam dare pro multis. Vt quid ergo ministerium illud angelorum quispiam dedignetur, in quo præcedit eos cui in excelsis tota cum auiditate & fœlicitate ministrant? Si & hinc dubitas, vtique qui vidit, testimonium perhibuit: Milia, inquiens, milium ministrabant ei, & decies centena milia assistebant ei. Alius quoque propheta ad patrẽ de filio loquens, ait: Minuisti eũ paulo minus ab angelis. Sic planè sic decet vt vĩcat & humilitate qui sublimitate vincebat, fitque tanto minor angelis, quãtò inferiori sese ministerio mancipauit: qui tanto excellentior est, quanto differentius præ eis nomen hæreditauit. Sed quæras fortasse in quo minoratus videatur ab angelis cum ministrare venit, quãdoquidem (vt supra meminimus) in ministerium mittuntur & illi? In eo vtiq;, ꝙ non modo ministrauit, sed ministratus est, erátq; vnus & idẽ qui ministrabat, & qui ministrabatur. Meritò proinde sponsa in Canticis canticorum, Ecce (inquit) venit is saliens in montibus, transiliens colles. Ministrans enim saliit inter angelos, sed & ipsos trãsiliit ministratus. Ministrant enim angeli, sed de alieno, offerẽtes deo bona opera non sua, sed nostra, ac nobis eius gratiam referẽtes. Vnde & scriptura dicens, Quoniam ascendit fumus aromatũ in conspectu domini de manu angeli: solicitè præmisit data ei fuisse incensa multa. Nostros enim sudores non suos, nostras nõ suas lachrymas offerũt deo: nobis quoque eius munera referunt, & non sua. Non sic minister ille sublimior cunctis, sed humilior vniuersis, qui semetipsum obtulit sacrificium laudis, qui patri offerens animam suam, nobis ministrat vsque hodie

L · *1. Cor. 2.* · M · *Dan. 7. c* · *Psal. 8. a* · *Cant. 2. c* · *Apo. 8. a*

A hodie carnem suam. Huius vtique tanti ministri gratia nihil mirum si dignanter nobis imò & libēter angeli sancti ministrēt. Ipsi enim amāt nos, quia nos Christus amauit. Dicitur certe vulgari quodam prouerbio: Qui me amat, amat & canem meum. Nos vero ô beati angeli catelli sum' domini illius quem tanto affectu diligitis, catelli inquam cupiētes saturari de micis quæ cadunt de mensa dominorū nostrorum, qui estis vos. Et hæc dixerim fratres, vt ampliorem decętero erga beatos angelos fiduciā habeatis, ac proinde familiarius in omni necessitate vestra eorum inuocetis auxilia: sed & dignius in eorum præsentia cōuersari, & magis ac magis eorū vobis conciliare gratiam, captare beneuolentiā, exorare clementiam studeatis. Cuius rei gratia necessarium duco alias quoque charitati vestræ exponere causas, quæ ipsos beatos angelos pro nostra infirmitate reddāt sollicitos: absque sua sanè anxietate, sed non absque vtilitate nostra, nec ad detrimentum felicitatis suæ, sed ad nostræ salutis augmentum.

Constat sine dubio, rationis participes, & capaces beatitudinis humanas animas angelicę (si dicere id audeam') cognatas esse naturæ: nec decet vos, ô beati spiritus, contra legis præceptū dedignari quam visitare debetis speciē vestram, licet in multam (vt ipsi cernitis) deiecta sit vilitatē. Sed neque arbitramur vos superni ciues, ciuitatis vestrę excidio delectari, & ruina murorū quos semirutos ipsi videtis. Cuius B instaurationem si desideratis (vt dignū est) frequenter quæso ante thronum gloriæ verbum precis iterate dicentes: Benigne fac domine in bona voluntate tua Sion, vt ædificētur muri Hierusalem. Si diligitis decorem domus dei (imò quia diligitis) experiantur zelum vestrum viui & rationales lapides, qui soli in instaurationē eius vobis possūnt coædificari.

Psal.50.d.

Hic est, dilectissimi, funiculus triplex, quo de excelso cœlorum habitaculo ad cōsolandos, ad visitandos, ad adiuuandos nos attrahitur supereminens charitas angelorū propter deum, propter nos, propter seipsos. Propter deū vtique, cuius tāta erga nos misericordiæ viscera ipsi quoque (vt dignū est) imitātur. Propter nos, in quibus nimirū propriam similitudinem miserātur. Propter seipsos, quorū ordines instaurādos ex nobis toto desiderio præstolātur. In ore enim paruulorum qui lacte modò vescuntur, & nondum solido cibo perficiēda est laus illa maiestatis diuinæ, cuius habentes primitias angelici spirit' beata nimirum delectatione fruuntur: sed tanto auidius nos expectant; quāto cōsummationis eius expectatione & expetitione sollicitantur. Quæ cū tamen ita sint, pensate quanta etiam nobis sollicitudine opus est dilectissimi, vt dignos nos exhibeamus eorum frequentia, & eo modo cōuersemur in cōspectu angelorum, ne forte sanctos offendamus obtut'. Væ enim nobis, siquādo prouocati peccatis & negligentiis nostris indignos nos iudicauerint præ C sentia & visitatione sua, vt iam necesse habeamus & nos plāgere, & dicere cū propheta: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterūt. Et qui iuxta me erant, de longe steterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meā. Elongatis nimirum eis quorū præsentia protegere nos, & ꝓpulsare poterat inimicū. Quòd si tam necessariam habemus familiaritatem dignationis angelicę, cauenda nobis eorum offensa, & in his maxime exercendū quibus eos nouimus oblectari. Sunt enim plurima quæ eis placent, & quæ in nobis inuenire delectat: vt est sobrietas, castitas, paupertas voluntaria, crebri in cœlum gemitus, & orationes cum lachrymis, & cordis intentione. Attamen super omnia hæc vnitatem & pacem à nobis exigūt angeli pacis. Quidni maxime delectentur in his quæ formam quandam ciuitatis suæ repræsentāt in nobis, vt mirentur Hierusalem nouam in terra? Dico autē vt quomodo ciuitatis illius participatio est in idipsum: sic & nos idipsum sentiamus, idipsum dicamus omnes, & nō sint in nobis schismata: sed magis omnes simul vnum corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra. E contra vero nihil æquè offendit & ad indignationem prouocat eos, quomodo dissensiones & scādala si forte inueniantur in nobis. Audiamus siquidem quid loquatur ad Corinthios Paulus: Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nónne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? In epistola quoque Iudę apostoli legimus sic: Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habētes. Videre D est animā hominis, quemadmodū vniuersa corporis membra viuificet cohærentia sibi. Separa ergo quiduis à iunctura cæterorum, & vide an decætero illud viuificet. Sic est omnis qui dicit anathema Iesu: quod nemo dicit loquens in spiritu dei: quia anathema separatio est. Sic & inquam omnis qui ab vnitate diuiditur, ne dubites quin ab eo recesserit spirit' vitæ. Dignè igitur contentiosos, & qui separant semetipsos, apostoli carnales vocant & animales, spiritum non habentes. Dicunt ergo sancti illi & beati spiritus, vbi scandala inuenerint & dissensiones: Quid nobis & generationi huic spiritū non habenti? Nam si adesset spiritus, per eum vtique charitas diffunderetur, & vnitas non scinderetur. Et dicunt: Nō permaneamus cum hominibus istis in æternum: quia caro sunt. Quæ enim cōuentio luci ad tenebras? Nos de regno vnitatis & pacis sumus, & homines istos in eādem vnitatem & pacem sperabamus esse venturos. Nunc autem qua ratione nobis cohæreant, qui dissident à seipsis? Videtis quàm congruat huic solennitati euangelica lectio, quæ sic deterret nos à scandalis paruulorum, quandoquidem iam vehemēter angelis displicēt scandala? Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, durum est quod sequitur. Sed iam præterit hora, ad missas nobis eundum est. Peto ne sit vobis molesta dilatio, quæ poterit non inutilis fore, si capitulum præsens sermone altero diligentius prosequamur. E

Psal.37.b.

1.Cor.3.a

Iude.1.f

Matt.18.a

In eadem solennitate Sermo II.

AVdistis fratres euangelicam lectionem aduersus eos qui pusillos scandalizant, satis terribiliter intonantem. Nemini blāditur veritas, neminem palpat, nullū seducit, aperte denuncians, quoniā Væ homini illi per quē scandalū venit. Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. Natus sanè denuo, natus ad vitā, natus de spiritu, & nimirum carne postmodum consummatur. Expedit ei, si quis est qui scandala suscitat in hac domo, in hac sancta deo placita, & angelis eius admodū grata ac familiari cōgregatione, vt suspēdatur ī collo eius mola asinaria, & pro suaui iugo & leui onere saluatoris, graui mole terrenæ cupiditatis humeris eius īposita demergatur in profundū maris huius, magni & spaciosi manibus, quod est sine dubio seculū nequam. Minus enim damnabile erat ei in seculo magis perire q̄ in monasterio. Perire siquidem necesse est hominem qui charitatem non habet, etiam si tradiderit corpus suum ita vt ardeat. Et hoc dixerim fratres, nō quasi minus bene de vobis sentiā, aut regnare videatur in vobis nequissimū istud vitiū: sed vt in ea charitatē & vnanimitate & pace in qua statis in domino, solliciti sitis perseuerare, & abundare magis. Quæ est enim spes nostra, F & gaudium nostrū, & corona gloriæ? Nónne vnitas & vnanimitas vestra, in qua gaudeo vos inueniri fraternitatis amatores, & ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatē habentes, quod est vinculum perfectionis? Propter quod obsecro vos, sic state in domino charissimi. In hoc enim cognoscūt omnes etiam angeli sancti, quòd Christi estis discipuli, si dilectionē habueritis adinuicē. Denique si tenetis memoria quam vobis præcedēti sermone tradidimus triplicē angelicæ erga nos charitatis & sollicitudinis causam, potest hinc quoque fraternę dilectionis vtilitas magnificè cōmendari. Facile siquidē cōsiderare est homini qui nō diligit proximum, nullam ex his quas tunc diximus, suppetere causam. Nūquid enī Christi gratia diligemur ab angelis, si de mutuæ dilectionis inopia cognouerint nequaquam eius nos esse discipulos? Nunquid diligemur ab eis propter nosipsos, id est, spiritualis naturę similitudine, si inuenimur non diligere humanæ naturæ nostræ consortes: imò verò si ex eis quæ inter nos sunt contentionibus, carnales nos magis quàm spirituales esse cōstiterit? Denique nunquid diliget nos propter seipsos, & futuram de nobis ciuitatis suæ restaurationem, si (quod absit) vnū, quo solo vniri & coędificari eis possumus, defuerit glutinum charitatis? Quomodo sperabunt reædificandos de nobis perpetuos ciuitatis illius muros, si cognouerint, si viderint nos non lapides esse viuos qui possint in-

Matt.18.a

G uicem cohærere: sed magis puluerem quem proiiciat ventus à facie terræ, quem vnius verbi flatus in turbinem excitet, & suspicionis cuiuslibet leuissima aura dispergat? Et hęc quidē dixisse sufficiat pro eo quod ait dominus: *Matth.18.a* Si quis scandalizauerit vnum de pusillis istis. Credo enim quòd maiori sollicitudine deinceps ab hac tam nequissima peste cauebitis.

Iam verò quem non moueat quod sequitur in euangelio? *Matth.5.b* Si oculus tuus scandalizauerit te, erue eum, & cætera. Nunquid enim corporalem hunc oculum monemur eruere, aut vnā ex manibus istis, similiter & vnum abscindere pedē? Absit à nobis huiusmodi carnalis omnino & nimis ridiculosa cogitatio. Sed postquam ab exterioribus scādalis deterruit nos sermo diuinus asperè satis, sicut audistis, consilium dat quid de eo nobis agendum sit scandalo quod interius patimur cōtrariam inuenientes legem in membris nostris. Ipse enim nouit figmentum nostrum, quòd eiusmodi scandalum non tam facile à nobis valeat euitari. Porrò tripliciter fieri scandalum istud, quotidiano nobis nosse licet experimēto. Interdū enim est in nobis spiritualis intentionis oculus simplex, & qui gratiæ magis quàm noster dicendus sit: sed scandalizat nos oculus noster, & qui verè à nobis est, dum voluntas nostra aliam minus castam importune ingerit intētionem. Sed habemus iam super hoc salubre consilium saluatoris. *Ibid.b* Erue eum, inquit, & proiice abs te. Hoc autem fiet, si non consen- *H* tias, si abiicias, si resistas. Simili modo de manu ac pede est intelligendū. Cum enim bonis operibus intentos, ad alia opera trahere voluntas propria conatur, manus nostra est quę scandalizat nos: sed abscindi debet, & proiici à nobis, vt non ei consentiamus. Sic etiam proficere in sancta cōuersatione, & ascendere per gradus scalæ quæ Iacob apparuit, ac iuxta quod ait Psalmista: *Psal.83.b* De virtute in virtutem ire desiderantes, sæpius scandalum patimur à pede quodam pusillanimitatis & negligentiæ nostræ, qui nimirum descēdere magis ac remissius ire conatur: sed abscindi eum necesse est, vt pes gratię qui stat in directo, currere possit sine offensione, sine scādalo, sine impedimento. Quod autem dicit, bonum nobis esse ad vitā intrare cū vno oculo, aut manu, aut pede, quàm duos habentes ire in gehennam ignis: eos notat qui voluntatem suam, siue bona, siue mala sit, æquè sequūtur, & ingrediuntur duabus viis, nunc bona, nunc mala sectantes, secūdum quod variantur desideria sua. Quibus meritò vtilius fuerat gratiæ in omnibus inhęrere, & vbi obuiat propria voluntas, abscindere & à seipsis abiicere eam. Est autē cum multo tēpore in abscisione propriæ voluntatis nostræ exercitati aliquatenus eam domamus, vt discat iam non superbire, sed magis sine omni scandalo vel contradictione deo subiecta sit anima nostra, nec iam abiicere necesse sit oculū nostrū, nempe qui simplici adhęrens oculo factus est & ipse simplex, aut *I* certe iam non alter est oculus, sed vnus cum eo, Apostolo teste: *1.Cor.6.d* Quoniam qui adhęret domino, vnus spiritus est cum eo. Quod autē de oculo dictū est, de manu quoque & pede eodem modo est intelligendū. Cuius enim volūtas ex affectione & cum desiderio gratiæ cohęret, vt nec concupiscat mala agere, nec bona minora, nec minus bene quàm gratia suggerit: hic plane perfectus est vir. Sed pax ista potius est felicitatis: abscisio verò scandalorum, & tentationum victoria, fortitudinis: illa, inquam, gloriæ, hæc virtutis.

In festiuitate omnium sanctorum, de lectione euangelica. Sermo I.

FESTIVITATEM hodiernam sanctorū omnium cum omni deuotione dignum est celebrari. Nimirum si magna videtur, & est, beati Petri solēnitas, seu beati Stephani, aut cuiuslibet cæterorum, quanta ista est, quæ non vnius tantùm est, sed vniuersorum? Verùm non ignoratis fratres secularibus id moris esse, vt diebus festis festiua sibi conuiuia parent: & quanto fuerit solennitas clarior, tanto splendidius epulentur. Quid ergo? Nónne & his qui conuertuntur ad cor, cordis delicię sunt querēdæ, & spiritualibus spiritualia comparanda? Propterea iam paratum est conuiuium nostrum fratres, iam cocta sunt omnia, & epulandi tempus aduenit. Dignum est enim vt prius anima satietur, quòd hęc portio sine dubitatione & sine comparatione sit potior, præsertim cum sanctorum solennitates manifestū sit ad animas *K* magis quàm ad corpora pertinere: & quæ animarum sunt, animæ plus acceptēt, quippe naturali quadam eis cognatione coniunctæ. Quibus propterea quoque sancti isti compatiuntur amplius, propterea magis desiderant animarum bona, & plus earum refectionibus delectantur, quoniam & ipsi similes nobis fuere passibiles: & ipsi peregrinationis huiꝰ & exilij miserabilis deplorauere molestias: & ipsi graue huius corporis onus, & tumultus seculi, & tētationes experti sunt inimici. Nihil itaque dubium quin gratior eis sit, & multo acceptabilior illa festiuitas qua intenditur epulis animarum, quàm sit ea quæ celebratur à secularibus curam carnis perficientibus in desideriis voluptatum. Verùtamen vnde nobis animarum panis in terra deserta, in loco horroris, & vastę solitudinis? Vnde nobis sub sole spiritualis cibus, vbi nihil est nisi labor & dolor, & afflictio spiritus? Sed scio quis dixerit: Petite, & accipietis. Et illud: *Matt.7.a* Si vos cū sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester cœlestis è cœlo dabit spiritum bonum petētibus se? Nec ignoro quàm obnixè tota hac nocte & die petieritis mendicantes dari vobis panem de cœlo viuum: non eum qui corpus corroborat, sed qui confirmat cor hominis. Nam conuiuas quidem non ausim dicere, sed mendici sumus, præbenda dei viuentes. Mendici, inquā, iacentes ante ianuam regis prædiuitis, vlceribus pleni, & cupientes saturari, imò & sustentari de micis *L* quæ cadunt de mensa dominorum nostrorum, quorum celebramus hodie solennitatem. Nempe deliciis affluunt, & mēsuram accipiunt bonam & confertā, & supereffluentem. Cōfidimus autem quoniam erit qui det nobis. chaos enim magnum & distātia est multa nimis inter liberalitatem & benignitatem dei, & auari diuitis crudelitatem. Propterea dedit hodie pater noster panem. Patrem enim misericordiarum, patrem esse necesse est etiam miserorum. Dedit (inquam) nobis panem de cœlo, & cibaria in abundātia: quorum vtinam ego fidelis coquus, vtinā anima mea coquina vtilis videatur. Siquidē ad præparanda fercula vestra, tota hac nocte concaluit cor meū intra me, & in meditatione mea exarsit ignis: ille sine dubio quem dominus Iesus misit in terram, & voluit vehementer accendi. Nam spiritualem cibum, & coquinam, & ignem habere necesse est spiritualem. Superest iam vt distribuam quæ paraui: vos autem considerate potius dantem dominum quàm ministrum distribuentē. Ego enim, quātum in me est, nihil aliud sum quàm conseruus vester, qui vobiscum pariter & mihi & vobis (sicut ipse dominus nouit) mendico panem de cœlo, & alimoniam vitæ. Propterea non ego vobis, sed pater vester ipse est qui dat vobis panem de cœlo viuum: ipse vos pascit & operibus, & sermonibus, etiam & carne filij sui, qui est verè cibus. Nam & de operibus lego: Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei. *Ioan.4.e* & de ver- *M* bis: Quoniam nō in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. *Deuter.8.a* Ergo nūc quidem cibari habemus factis eius & verbis, post hæc etiam illibatum dominici corporis sacramentum in altaris mēsa sacrosancta (ipso propitio) percepturi. Legimus in euangelio hodie, quoniam videns turbas Iesus, ascendit in montem. *Matt.5.* Prędicantem enim dominum, de ciuitatibus & castellis populi sequebātur: quorum saluabat animas, sanabat corpora: & adhærebāt ei, affatu pariter & aspectu illius delectati: cuius nimirum vox suauis, & facies decora, sicut scriptum est: *Psal.44.a* Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis. Talis est quem nos sequimur, cui adhæremus, totus desiderabilis, in quem non solum populi, sed & ipsi quoque angeli sancti desiderāt prospicere. Quid vobis suauius apponemus? Nimirum hæ sunt delicię angelorum. Gustate proinde, & videte quoniam suauis est dominus. Et huic suauitati, huic sapori, huic sapiētiæ quæ trahitur de occultis, omne quod desideratur, non valet comparari. Quid enim? Miraris in sole splendorem, in flore pulchritudinem, in pane saporem, in terra fœcunditatem? Sed à deo hæc vniuersa donata sunt: nec dubium quin multo amplius reseruauerit sibi, quàm dederit creaturis. Iam ne hoc quidem ociosum putemus, ꝙ ascendit in montem, nimirum quod tanto ante prædictum est, tanquā à longe clamante propheta: *Esa.40.* Super montē excelsum ascēde tu qui euangelizas

A euangelizas Sion, exalta in fortitudine vocẽ tuã qui euangelizas Hierusalẽ. In qua ascensione si vos melius non habetis, ego illud intelligẽdũ puto quod in initio Actuũ apostolorũ beatus Lucas meminit, dicens: Primũ quidẽ sermonẽ feci de omnib⁹ ó Theophile, quę cœpit Iesus facere & docere. Vtique nõ iuxta Pharisæorũ morẽ, qui alligabant onera grauia & importabilia, & imponebant ea in humeros hominũ, digito autẽ suo nolebant ea mouere. An non bonus animæ panis est iste, & plurimũ confirmans cor hominis? Fiducialiter sequor te domine quocunque ieris, & securè incedo viã mandatorum tuorum, sciens ꝙ per eam præcesseris ipse. Securè, inquam, viã mandatorũ tuorum curro, quandoquidem noui quòd à summo cœlo egressio tua ad currendã hanc viam: & occursus tuus vsq; ad summũ eius fuerit per hanc viam. Non possum modo fratres in hunc modum singula masticare: vos estote animalia munda & ruminantia, vt fiat sicut scriptum est: Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. Cogit enim succingere, forsitã & prescindere verbum, tam breuitas horæ, quàm materiæ magnitudo. Videns turbas Iesus ascendit in montem. Videns miserationis intuitu, quoniam erant sicut oues errantes, nõ habentes pastorem. Quid est ꝙ priusquam docere inciperet, ascendit in montem, nisi quòd in hoc ipso docuit necesse habere predicatores verbi dei, desideriis animi, & conuersione sancta ad sublimia tendere, &

Act. 1. a

Prouer. 21. c

B virtutum conscendere montem? Et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius. Cum sedisset, inquit. Alioquin quis ad excelsum illum gigantẽ posset accedere? Benignissimè prorsus inclinauit se, & exinaniuit vsq; ad sessionem, vt dicat patri: Tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionẽ meam. Sedit enim, vt ad eum quem ne ipsi quidem angeli stantẽ attingere poterant, etiam publicani & peccatores accedãt: accedat Maria Magdalene, accedat & latro de cruce. Et cũ sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius. Accesserunt nõ tam incessu pedum, quàm affectu cordis, & imitatione virtutum.

Psal. 138. a

Bene autem non turbæ, non quilibet de populo, sed discipuli accessisse dicuntur: quatenus sicut testamentum verus datũ legitur in monte Sina, solo Moyse ascendente, & populo expectante deorsum: sic & modò susciperent montes pacem populo, & colles iustitiam: & velut in tenebris quibusdam & in occulto diceretur Apostolis, quod postea dicerẽt in lumine: & audirent in aure, quod prædicarent postmodũ super tecta. Vnde & sequitur: Et aperiens os suum, docebat eos. Aperuit nũc os suum, qui prophetarum prius aperuerat ora. Hinc est quod legitur in Psalmo, propheta dicente: Domine, labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Nunc autem qui multifarie multisque modis olim locutus fuerat in prophetis, demum suo ipsius ore locutus est, tanquam si diceret: Ego qui loquebar, ecce adsum. Beati qui audierunt loquentem in carne sapientiam: beati, qui verbi

Exod. 24. d

Psal. 50. d
Heb. 1. a

C dei verba quæ ab ipsius ore processerunt, audierunt. Veruntamen quod audierũt illi, adhuc reseruatur nobis: quia & nos audire possumus, quanuis non ab ipso. Aperiẽs os suum docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu. Verè apertum est os eius, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt reconditi. Et vere eius hęc doctrina, qui in Apocalypsi loquitur: Ecce noua facio omnia. qui per prophetã ante prædixerat: Aperiam os meum, eructabo abscondita à constitutione mũdi. Quid enim tam abscõditum, ꝙ paupertatem esse beatam? Attamen veritas loquitur, quæ nec falli nec fallere potest: & ipsa est quæ dicit, quoniam beati pauperes spiritu. Sic vos insensati filij Adam diuitias quæritis, diuitias desideratis vsque adhuc: cum iam beatitudo pauperum diuinitus cõmendata, prædicata mundo, credita sit ab hominibus? Quærat eas paganus, qui sine deo viuit. Quærat Iudæus, qui terrenas promissiones accepit. Sed qua fronte magis, aut qua mente Christianus diuitias quærit, postquam Christus beatos esse pauperes prædicauit? Quousque filij alieni, quousque vanitatem loquetur os vestrum, vt beatum dicatis populum cui hæc sunt, hæc visibilia, hæc præsentia: cum filius dei os suum aperiens, locutus sit veritatem beatos esse pauperes, & væ diuitibus? Sed diligenter attende quòd non simpliciter pauperes nominat, propter plebeios pauperes necessitate miserabili, non laudabili volũtate. Spero equidem profuturam

Apoc. 21. b
Psal. 77. a

eis apud diuinæ bonitatis misericordiam, hanc ipsam afflictionis suæ miseriam: scio tamen dominum hoc in loco non de huiusmodi fuisse locutum, sed de his qui possunt dicere cum propheta: Voluntariè sacrificabo tibi. Attamen nec voluntaria quidem paupertas omnis laudem habet apud deũ. nam & philosophi omnia sua reliquisse leguntur, vt expediti mundialibus curis, studio vanitatis possent vacare liberius: & nolebant censu abundare terreno, vt abundarẽt magis in sensu suo. Hos discernit quod dictum est, spiritu, id est spirituali voluntate. Beati verò pauperes spiritu, spirituali scilicet intentione, desiderio spirituali, propter solum beneplacitum dei, & animarum salutem: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Sed quis est qui sic loquitur, qui sic beatificat pauperes, & sic dicat? Putas poterit verum esse? Erit sine dubio: siquidem verax & potens est qui promittit. Si murmurat inimicus, respondebitur ei: An non licet mihi facere quod volo? Nónne oculus tuus nequam est, quia ego bonus? Si tu iure humiliatus es pro eo quòd aduersum me exaltare te voluisti, nónne qui se humiliant propter me, meritò sunt exaltandi? Et vere, fratres, si miserrimus ille è cœlo deiectus est quoniam affectauit celsitudinem, altitudinem concupiuit, sublimitatem præsumpsit, nónne consequens est beatos esse qui sponte in paupertatis humilitatem sese deponũt: & iuxta domini promissionem ipsorum est regnũ cœlorum,

Psal. 53. b

D

E quod perdidit iste? Et attende quàm sapiẽter ordinauerit sapientia, contra peccatum primum, remedium primum opponens. Ac si apertius dicat: Vis obtinere cœlum quod perdidit superbiens angelus, qui confisus est in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum? Paupertatis vilitatẽ amplectere, & tuum erit. Sequitur: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Bene, optime. Sic enim oportebat cõmendata paupertate etiam mansuetudinem prædicari: quoniam relinquentibus omnia, prima solet esse tentatio de molestiis corporis, & afflictione carnis insolita. Quid verò paupertas proderit, si (quod absit) pauper in murmurationem deueniat, factus exasperans, & impatiens disciplinæ? Optime quoque post regni promissionem minus aliud regnum velut in arrã datur, vt secundum scripturã promissionem habeamus vitæ eius quæ nũc est, pariter & futuræ, & de exhibitione præsentium firma sit expectatio futurorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Hanc ergo terram corpus nostrum intelligo. Quod si possidere vult anima, si regnare desiderat super mẽbra sua, necesse est vt sit ipsa mitis, & superiori suo subiecta, quoniam tale inueniet inferius suum, qualem se exhibuerit superiori. Armatur enim creatura ad vlciscendam sui iniuriam creatoris. Et ideo nouerit anima quæ rebellem sibi inuenit carnem suam, se quoque minus quàm oporteat, superioribus potestatibus esse subiectam. Mansuescat ipsa, & humilietur sub potẽti manu dei altissimi, subiecta sit deo, & his pariter quibus vice eius habet obedire prælatis: & conti-

1. Tim. 4.

F nuò corpus suum inueniet obediens & subiectum. Veritas enim est quæ loquitur: Beati mites, quoniam ipsi possidebũt terram. Et vide si non aduersus secũdi peccati vulnus, secũda processerit medicina. Prima siquidem post angelicę præuaricationis ruinam Eua peccauit, inquietudine spiritus agitata, & interdicti dominici iugum suaue & leue onus abiiciens: quoniam expectare noluit vt de manu domini vnde iam cætera acceperat, perfectionem quoque beatitudinis mereretur, sed præripere illam serpentis consilio attentauit. Propter hoc paradisum perdidit, terram deliciarũ: propter hoc in ipso corpore contrariam legem inuenit. Sed iam fortassis ad hanc domini vocem desiderio mansuetudinis æstuas, & conquereris super asperitate cordis tui, & belluinis quibusdã motibus, atque indomita feritate. Attende ergo quod sequitur: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Equum indomitum flagella domant, animam immitem contritio spiritus, & assiduitas lachrymarum. Ergo in omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, mortis horrorem, iudicij tremendum discrimen, ardentis gehennæ metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miseriam, recogita annos tuos in amaritudine animæ tuæ: cogita vitæ humanæ pericula, cogita fragilitatem propriam: & in huiusmodi cogitatione si perseue-

G raueris: dico tibi, parum senties quicquid foris videtur esse molestum, dum toto corde circa interiorem molestiam occuparis. Sed nec patietur dominus sine consolatione te esse, quoniam pater misericordiarum est, & deus totius consolationis, & complebitur omnino quod veritas pollicetur: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Cócordat autem huic sententiæ etiam illud quod in Salomone legisti: Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domun cóuiuij. Propterea beata esses Eua, si post culpam cósolationem quæreres lachrymarum, & cóuersa ad pœnitentiam veniam citius obtineres. Nunc autem miserrimam quæsisti consolationem de simili casu viri tui, & veneno pessimo, nequissimo videlicet vitio, totam infecisti posteritatem tuam: vt vsque hodie perditionem alterius, alter suam reputet consolationem. Misera prorsus Euæ consolatio, & eorum qui miseriam hanc imitantur: sed beati qui lugent, quoniam ipsi consolabútur. Verum quid aliud est hæc consolatio, quàm procedens de spe veniæ gratia deuotiõis, & suauissima delectatio boni, & gustus sapientiæ licet exiguus, quibus interim benignus dominus afflictam refrigerat animam? Sed gustus ille nihil aliud est quàm irritamentum desiderij, & incentiuum amoris: sicut scriptum est: Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibũt me, adhuc sitient. Propterea illico subinfertur: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabũtur. Qui esurit, esuriat amplius: & qui desiderat, abundantius adhuc desideret: quoniam quantumcũque desiderare potuerit, tantum est accepturus. Imò verò non secũdum imperfectioné modúmve desiderij, quoniã quis donec perfectè habeat, perfectè desiderare non potest: sed nec & perfectè habere, donec perfectè desideret: sed mensurã accepturus est bonam, & cõfertam, & coagitatam & supereffluentem. Beati qui esuriunt & sitiũt iustitiam, quoniam ipsi saturabuutur. Infirmiori palato cordis, & animæ languẽti adhuc dura & insipida res videtur esse iustitia: sed qui gustauerunt, ecce ipsi sciunt quàm beati sunt qui esuriunt illam, quoniam ipsi saturabuntur. O vere felix & gloriosa satietas, ô sanctum conuiuium, ô desiderabiles epulæ: vbi nimirum anxietas nulla, nullum poterit esse fastidium, quoniam satietas summa, & summum inerit desiderium. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Iam verò hoc verbũ aduersus Adam procedere credo, qui portioné quidem aliquam videtur tenuisse iustitiæ, in eo quòd mulieri quidem compassus est: sed si esurisset iustitiam, curasset sine dubio reddere quod debebat, non modò vxori, sed multo magis creatori. Debebat enim vxori compassionem vtique & disciplinam tanquã inferiori (Caput enim mulieris vir) Debebat autem deo obedientiam atque subiectionem. Sed quid putamus fratres, quàm plurimi vsque hodie factum illud grauiter diiudicant, & tamen insipienter imitãtur? Indignãtur aduersus Adam quòd obedierit voci vxoris suæ plus quàm dei, & ipsi quotidie Euam suam, carné videlicet, audiunt plus quàm deum. Fratres si modo præsenté videremus Adam in eo articulo positum, ascendẽtibus cogitationibus in cor eius, coarctari inter precem vxoris, & præceptum creatoris, nónne clamaremus aduersus illum dicẽtes: Caue tibi miser, vide ne feceris, seducta est mulier, non acquiescas ei? Vt quid ergo quoties apprehẽdit nos tentatio similis, non persuademus similiter nobis ipsis? Beati enim qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Sed quid potest esse omnis iustitia nostra corã deo? Nónne iuxta prophetam velut pannus mẽstruatę reputabitur: & si districtè iudicetur, iniusta inuenietur omnis iustitia nosta, & minus habens? Quid ergo de peccatis erit, quando ne ipsa quidem pro se poterit respondere iustitia? Propterea obnixè cũ propheta clamantes: Non intres in iudicium cum seruo tuo domine: tota humilitate ad misericordiam recurramus, quæ sola potest saluare animas nostras: & sollicitè pensemus quod sequitur: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et attende quemadmodum Zachęus breuiter vno verbo vtrunque complectitur dicens: Dimidium bonorum meorum do pauperibus: & si quempiam defraudaui, reddo quadruplum. Vides quãtum esuriuit iste iustitiam, cui non sufficit æqua mẽsura reddere, nisi reddat quadruplũ. Misericordia quoq; magna est, quòd dimidium bonorum suorũ dat pauperibus. Veruntamẽ non silebo ego quod sentio. Laudem domini loquetur os meum: domini planè, non vestram. Neque enim vobis, sed nomini eius do gloriam. Zachęus certè cuius laus est in euangelio, dimidiũ bonorum suorum dedit pauperibus: sed ego multos Zachæos hic video, qui nihil sibi ex omnib° reliquere. Quis mihi scribet hoc euangelium de Zachæis istis, imò de Petris istis? quis fiducialiter loquatur domino: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te? Sed scriptum est iam in euangelio æterno, in libro vitæ scriptum est & signatum: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Iam verò fratres Adæ crudelitatem hæc sententia tangit, qui videbatur vxoris amore peccasse. Ecce enim scimus ô Adã quia os de ossibus tuis, & caro de carne tua est, & eius amore peccasti. Videamus nunc quantum diligas eam. Venit dominus igneum tenens gladium in vltionem præuaricationis, oppone te discrimini propter illam, & dic: Domine, mulier infirmior est, mulier seducta est: mea est iniquitas, meum peccatum: in me solum vindicta procedat. Sed non loquitur sic: Mulier (inquit) quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & cętera. O peruersitas, pœnam pro ea suscipere refugis, & culpam admittere non recusasti? Quomodo, proh dolor, omnia cõfudisti, perniciose misericors, vbi seuerus esse debueras: & perniciosius crudelis, vbi misericordiam impendere oportebat? Nam delinquere propter illam nullo modo, satisfacere verò pro ea libenti animo debuisti. Sic enim oportet fieri fratres, vt nunquam propter alium homo peccet, quod est iustitię: & libenter aliena peccata portet, quod est misericordiæ. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sequitur: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Beati planè & omnino beati qui videbũt in quem desiderant angeli prospicere, quem videre vita æterna est. Tibi dixit cor meũ, exquisiuit te facies mea: faciem tuam domine requiram. Quid enim est in cœlo, & à te quid volui super terram? Defecit caro mea & cor meum, deus cordis mei, & pars mea deus in æternũ. Quando adimplebis me lætitia cum vultu tuo? Væ mihi ab immunditia cordis mei, qua impediente necdum mereor ad beatam illam visionem admitti. Quanta sollicitudine fratres, quanto studio danda est opera vt mundari possit oculus quo videndus est deus? Et ego quidem triplici sorde inquinari me sentio, concupiscentia carnis, & concupiscentia gloriæ temporalis, & præteritorum conscientia delictorum. Sunt enim in anima motus quidam vtrorumque desideriorum, quos nec ratione nec viribus extinguere possum quandiu sum in hoc seculo nequam, & in corpore mortis teneor alligatus. Attamen contra sordes istas orationis oppono remedium: & propterea sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum, ita oculi nostri ad dominum deum nostrũ donec misereatur nostri: qui solus mundus est, & potest facere mundum de immundo conceptum semine. Sic & contra peccati conscientiam remedium confessionis est institutum, & omnia in confessione lauãtur. Ecce hæc sunt quæ mundãt oculum cordis, oratio, & confessio. Porro beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Videbunt quidem in fine facie ad faciẽ: videbunt etiam nunc, sed per speculum in ænigmate, & nunc cognoscent ex parte, perfectè postea cogniturì. Omnis enim in cuius conscientia clausum adhuc peccatum viuit, aut peccat in spe, & ita sentit de deo tãquam si minus ei peccata displiceant: aut peccat in desperatione, immisericordé sentiens deum. Quorum vtriq; meritò dicitur: Existimasti inique ꝙ ero tui similis: quoniam neuter deum videt, sed mentitur iniquitas sibi, formans sibi idolũ pro eo quod non est ipse. Beati verò mundo corde, quoniã ipsi soli deum vidẽt, soli de eo sentiunt in bonitate: sicut vere bonus est, ita vt nemo bonus sit nisi ipse. Beati mundo corde, quoniã ipsi deum videbunt. Miseri proinde Adam & Eua, qui conuersi in verba malitię ad excusandas excusationes in peccatis, dum confessionis mundationem fugiunt, immundo remanent corde, & à facie domini eiiciuntur. Sequitur: Beati pacifici: quoniã filij dei vocabuntur. Meritò filij nomine vocabuntur, qui filij opus impleuerint. Ipse enim est per quem reconciliati pacem habemus

Eccli. 7. a — Eccli. 24. c — Ephes. 5. — Esa. 64. — Psal. 142. a — Luc. 19. b. — Mat. 19. d — Gen. 3. b — Psal. 49. d — Ibid. 26. d

G H I K L M

A bemus ad deum. Ipse qui pacificauit in sanguine suo quæ in cœlis sunt, & quæ super terrã, mediator dei & hominum homo Christus Iesus. Et attẽde quemadmodum in tribus quidem prioribus sibiipsi recõciliatur anima, in duobus quæ sequuntur, proximo, in sexto deo. In septimo etiam alios recõciliat, tanquã receptus in gratiã domini, & felici familiaritate donatus. Nam paupertate, mansuetudine, fletu, renouatur in anima similitudo quædam & imago æternitatis omnia tempora cõplectentis, dum paupertate futura meretur, mansuetudine sibi præsentia vendicat, luctu pœnitentiæ præterita quoque recuperat, sicut scriptũ est: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animę meę. Porrò iustitia & misericordia perfectè proximo cohęremus, dũ quicquid nolumus nobis fieri, aliis non faciamus per iustitiam: & quæcũque volumus vt faciant nobis homines, & nos faciamus illis per misericordiam. Iam reconciliati nobis, recõciliati etiam proximo, fiducialiter per munditiam cordis reconciliamur deo. Beati verò qui de sua reconciliatione nõ ingrati, & pro fratribus suis piè soliciti, eos quoque quantũ præualẽt, & sibi & deo reconciliare laborãt. Quibus enim laudibus dignum, quanto amplectendũ putas affectu fratrẽ illum qui sine querela conuersans inter fratres, tota sollicitudine cauet ne quid in eo sit quod ab aliis portari oporteat: & quicquid in aliis est onerosum, patientissime portat: singulorum scandala sua reputat: qui & cum apostolo loquitur: Quis scandalizatur, & ego non vror? quis infirmatur, & ego non infirmor? Beati pacifici, quoniã filij dei vocabuntur. Non est enim deus dissensionis, sed pacis: ideoq; filios pacis, dei quoq; filios dignũ est appellari. Iam quę sequitur octaua beatitudo, martyrũ est prærogatiua: cuius nobis tolerãtiæ nec tẽpus videtur esse, nec virtus. Honoratur nunc iustitia magis quantum in facie est: aut nulli, aut pauci pro ea sustinent persecutionẽ. Felices tamẽ si qui sunt, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, vt eos nemo persequatur. Quòd si multiplex fuerit tribulatio, tunc quoque multiplicius exultandum, nõ intuentibus quæ videntur incõmoda, sed præmia quę nõ videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Beati, inquit, eritis cum vos oderint homines, & cum separauerint vos, & eiecerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes propter me. Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra copiosa est in cœlis, copiosior lõge quàm sit labor in terris. Veruntamẽ quid sibi vult quòd eadem promissio facta est pauperib⁹ & martyribus, nisi quia vere martyrij genus paupertas voluntaria est? Beatus vir, ait propheta, qui post aurum non abiit, nec sperauit in thesauris pecuniæ. Quis est hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua. Quid mirabilius, aut quod martyriũ grauius est, quàm inter epulas esurire, inter vestes multas & preciosas algere, paupertate premi inter diuitias, quas offert mundus, quas ostẽtat malignus, quas desiderat noster iste appetitus? An non meritò coronabitur qui sic certauerit, mundum abiiciens promittentẽ, irridens inimicũ tentantem, & (quod gloriosius est) de semetipso triumphans, & crucifigens cõcupiscentiam prurientem? Denique propterea pauperibus pariter & martyribus regnum cœlorum promittitur, quia paupertate quidem emitur: sed in passione pro Christo absque omni dilatione percipitur.

Esaiæ 38.c — *2.Cor.11.g* — *Matth.5.a* — *Eccli.31.a*

In eadem solennitate Sermo II.

QVIA sanctorum omnium festiuam hodie dilectissimi omniq; dignissimam deuotione memoriam celebramus, operęprecium puto de cõmuni eorum felicitate, in qua beata iam requie perfruuntur, & futura quam præstolantur consummatione, adiuuante spiritu sancto sermonem facere charitati vestræ, ita sanè, vt nõ opinionis propriæ coniecturas, sed diuinorum librorum sequar auctoritatem, ne prophetare videar de corde meo, sed innitar quoad potero testimoniis scripturarum. Erit enim præstãte domino triplex sermonis vtilitas, quatenus agnita vel ex parte aliqua felici retributione sanctorum, abundantiori deinceps sollicitudine ipsorum inhærere vestigiis, ac feruentiori desiderio ad eorum suspirare consortia, propensiori quoque deuotione eorundem nos commẽdare patrociniis studeamus.

D Fidelis quippe sermo, & omni acceptione dignus, vt quos solẽni veneratione prosequimur, etiam simili conuersatione sequamur: quos beatissimos prædicamus, ad eorũ beatitudinem tota auiditate curramus: quorũ delectamur præconiis, subleuemur eorum patrociniis. Nec sanè parũ fructuosa inuenitur memoria festiua sanctorum, lãguorem, teporem, errorémq; depellens, cũ eorum intercessione iuuetur infirmitas nostra, cõsideratione beatitudinis excitetur negligentia nostra, ignorantia quoque nostra ipsorum erudiatur exemplis. Propterea cum perfectè eruditos vos ad imitãda sanctorum vestigia, hodierna sancti euangelij lectione, & ipsius domini sermone non dubitem, erecta nimirum ante oculos vestros scala per quam vniuersus quem hodie veneramur sanctorũ chorus ascendit, nec ignorem implorandis eorum suffragiis totum paulo minus noctis & diei huius religiosa deuotione tempus expensum, iam de eorum felicitate loqui vel exiguũ aliquid attẽtabo, quod donauerit ipse qui eos & magnificat iam & glorificat, quos vocauit prius atque iustificauit. Legimus in propheta: Cõuertere anima mea in requiem tuã, quia domin⁹ benefecit tibi: quia eripuit animã meã de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. Et in alio psalmo: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venãtiũ. Multa quoque similia in diuinarũ reperisse mihi videor serie scripturarum verba hominum qui liberatos se esse nõ sine multa admiratione lætantur, verba perfectæ securitatis, & felicitatis immensæ, vocem gratiarũ actionis & lætitiæ, quam pro meo sapere his qui luteas adhuc domos inhabitant, & in sudore vultus sui comedũt panem suum, omnino non arbitror conuenire. Quis enim eorũ gloriabitur castũ se habere cor? Quis audeat gloriari cõtritum esse laqueum, liberatos pedes à lapsu, reclamante nimirum apostolo & dicente: Qui stat, videat ne cadat? Vnde & de semetipso, Infelix, inquit, ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et alio in loco: Fratres, inquit, ego me non arbitror comprehendisse. Vnum autẽ, quæ retro sunt oblitus, & in ea quæ ante me sunt extẽtus, sequor ad palmã, &c. Itémq;, Ego, ait, sic curro non quasi in incertum, sic pugno non quasi aërem verberans, sed castigo corpus meum, & seruituti subiicio: ne forte cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Hæc tamen planè tuba militiæ est, hęc verba ducis strenui fortiter dimicantis. Nam superiora quidem, potius triumphantis sunt, aut certè necdũ quidẽ triumphãtis, sed cum victoria iam redeuntis de prælio, & futurã magni triũphi diem læta ac secura conscientia prę-stolãtis. Quid enim loquitur reuersus de prælio fortis miles, seruus fidelis? Conuertere iam, inquit, anima mea in requiem tuam. Dum enim in corpore mortis domino militares, nulla requies erat, tum pro labore certaminis, tũ pro periculo exitus adhuc incerti. Hinc excitabat tumultus tentationum, inde succumbendi metus grauius sollicitabat. Habebat tamen fratres & tunc gloriã miles Christi, licet & requiem non haberet. Ait siquidem strenuus ille & fortis miles, cuius & paulò antè fecimus mentionẽ: Gloria nostra hæc est, testimoniũ conscientię nostræ. Quod cõscientiæ testimonium nõ sic intelligendum puto, tanquã ipsa sibi conscientia attestetur. Nõ enim qui seipsum commẽdat, ille probatus est, sed quẽ deus commẽdat. Est ergo testimonium cõscientiæ in quo gloriatur apostolus, non quod perhibet conscientia, sed quod loquitur spiritus veritatis in ipsa, testimonium perhibẽs spiritui nostro quòd filij dei sumus. Est enim testimonium conscientię non perhibentis, sed percipientis. Cum enim veritas applaudit, cum iustitia attestatur, dei sine dubio cõmẽdantis vox est, & spiritus sancti testimoniũ perhibentis: ac si decertanti viriliter militi rex suus, pro cuius amore & honore decertat, propè assistẽs lætus applaudat, laudet fortia facta, proximam clamitet esse victoriam, parata iam præmia, & coronã polliceatur æternam. In quo testimonio gloriatur quidem probatus & strenuus miles, minime tamen quiescit, sed tãto acrius viriliúsque decertat. Itaque dum adhuc militant, gaudent vtique electi dei, sed tantùm de primitiis spiritus, qui & infirmitatem eorum adiuuat virtute sua, & pusillanimitatem sua consolatur attestatione. Vnde & is de quo loquebamur apostolus, Nõ est, inquit, regnum dei esca & potus, sed iustitia & pax & gaudiũ in spiritu sancto. Iam verò cõsummato

Psal.114.b — *Psal.123.a* — E — *1.Cor.10.c* — *Rom.7.d* — *Philip.3.a.* — *1.Cor.9.d* — *Psal.114.b* — F — *2.Cor.1.c* — *2.Cor.10.* — *Rom.14.c*

G militiæ tempore gaudium habent sancti etiam in spiritu suo, donec adueniat dies illa qua introire mereātur in gaudiū domini sui, gaudiū habituri & in ipso corpore suo. Sic habem⁹ in psalmo. Signatum est super nos lumen vultus tui domine, dedisti lætitiā in corde meo. Vnde? Plane ex his quæ sequūtur. A fructu frumēti, vini, & olei sui. Audiuit enim eiusmodi anima vocē dicentis: Date ei de fructu manuum suarū, & laudent eam in portis opera eius. Vnde & Ioānes scribere iubetur in Apocalypsi, quoniā beati mortui qui in domino moriuntur. Quare beati? Amodo enim iam dicit spiritus, vt requiescāt à laboribus suis. Vnde & in ipso de quo paulo ante loquebamur psalmo, eis quę supra posuimus verbis adiūctū est: In pace in idipsum dormiā & requiescā. Et de operibus habemus in Apocalypsi: Opera enim illorum sequūtur illos. Ad quid verò sequuntur, nisi vt laudēt eos in portis? Ad quid sequuntur, nisi vt multiplicentur à fructu eorum, & accipientes de fructu manuum suarum, saginētur vituli quos ex prophetico testimonio cum reædificabuntur muri Hierusalem, super altare domini nouim⁹ imponēdos? Interim quippe sub altari eos esse, & non supra, ipse nos doceat, cuius testimoniū credibile factum est nimis, qui (vt scribit in Apocalypsi) sub altari ipso eorum etiam voces audiuit. Adhuc ergo signatum est super eos lumen vultus domini ei, & licet non plenam, habent tamen lætitiam multam in corde suo, donec veniat dies H illa qua implebit eos lætitia cum vultu suo. Interim inquam cōuertantur animæ illæ in requiē suā, donec veniat dies qua introire mereātur in requiē domini. Adhuc laudāt eas in portis opera sua, donec veniat cū erit vnicuiq; laus à deo. Videtis fratres quāta est vnitas scripturarū, quàm vno sensu & eisdem penè verbis de beatitudine loquātur animarum? Iā verò nemo ex vobis paruam aliquam requiem aut lætitiam suspicetur eorum qui ab omni penitus molestia liberi recogitant annos suos in dulcedine animæ suæ: lætantur pro diebus quibus humiliati sunt, annis quibus viderunt mala: cū iucunda admiratione & mira iucunditate cōsiderant pericula quæ euaserunt, labores quos pertulerūt, certamina quę vicerunt, & pro his omnibus certa & indubitata fide expectant beatā spem, & aduentum gloriæ magni dei & saluatoris sui, qui resuscitabit corpora eorum configurata proprij corporis claritati. Quanta est felicitas eorum, quàm immensa lætitia, qui nimirum triplici gaudio de recordatione transactæ virtutis, de exhibitione pręsentis quietis, de certa expectatione futuræ consummationis exultant? Nam de futura illa cōsummatione habemus vocem eorum in fine eius psalmi de quo superius loquebamur. Dicūt enim singulę animę quibus iā datum est ad hanc requiē peruenire: In pace in idipsum dormiā & requiescam, quoniā tu domine singulariter in spe cōstituisti me. Singulariter inquam in spe, nō iam inter spem & me- I tum, vbi prius non sine sollicitudine & anxietate plurima fluctuabam. Sic & de præsenti sanctorum requie habemus in alio psalmo scriptum: Conuertere anima mea in requiē tuam, quia dominus benefecit tibi. Bene inquam fecit, quāuis necdum optime. Denique audi quàm bene: Quia eripuit animā meā de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu: id est à peccato omni, & à peccati pœna, à timore quoque & à periculo recidendi penitus liberauit. Hoc est suauissimum animæ stratū, quod nullis iam lauet aut riget lachrymis, quādo absterget deus omnē lachrymam ab oculis eius. Hoc cubile in quo iam non cōpungitur, nec conuertitur in ærumna sua dum cōfigitur spina. Exiit enim de terra illa quę spinas ei & tribulos germinabat. Hoc planè stratum animę, quod minimè iam versatur in infirmitate eius, quoniam vniuersa quæ infirmitatis erant, pariter transierūt. Hæc est, inquam, animę suauissima & saluberrima requies, cōscientia munda, quieta, secura. Sit ergo beatæ animæ culcitra, conscientiæ suæ puritas, sit capitale tranquillitas, sit opertorium eius securitas: vt in hoc interim strato dormiat delectabiliter, feliciter requiescat. Iam verò de recordatione trāsactę virtutis habes in psalmo 123. manifeste verba eorum, quæ superius quoq; commemoraui. Cōsiderant enim & multa cum admiratione recogitant à quibus laqueis quantísve periculis diuino meruerint auxilio liberari, & exultātes in domino dicunt: Nisi quia dominus erat in nobis, dicat nunc Israël, nisi quia dominus erat in nobis: cum exurgerent homines in nos, forte viuos deglu- K tissent nos. Torrentem pertrāsiuit anima nostra, forsitā pertransisset anima nostra aquam intolerabilem. Et addunt: Benedictus dominus qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Sed & verba quæ iam tēpore suæ resolutionis instāte loquebatur apostolus, de eo in quo nunc fœliciter requiescit statu præsumpta, videntur & nunc ei multo melius conuenire: nunc enim iam securè loquitur: Bonū certamē certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quā reddet mihi dominus in illum diem iustus iudex. Hæc sunt dico vobis fratres, hæc modò sunt vniuersa sanctorū negocia, hic cibus, hic somnus eorū: & propterea voluit spiritus sanctus scribi verba ea quæ protulimus, cęteráque similia, vt ex his aliquatenus innotesceret nobis status eorum. Longè aliter tamen afficiuntur in huiusmodi meditationibus, & multo amplius delectātur quàm nostra aut cogitatio capere, aut explicare queat oratio. Audi enim quomodo laborat propheta inculcās & multiplicās verba, nec tamen sic digne magnificare valens quod intendit. Quàm magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ domine, quā abscōdisti timentibus te! Quid tamen addidit? Perfecisti, inquit, eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominū. Est ergo multitudo dulcedinis quæ abscōdita est, magna quidē, & magna valde, necdum tamen perfecta: quoniam in manifesto perficietur, nō in abscondito, quando non sub altari requiescent sancti, sed super thronos tanquam iudices residebūt. Ad requiē enim exutæ à corporibus animæ sanctæ pro- L tinus admittūtur, ad plenā autem gloriam regni non ita. Me expectāt iusti (ait propheta cum adhuc detineretur in custodia corporis huius) donec retribuas mihi. Et vox diuina ad animas sanctas corporum suorū resurrectionem flagitantes: Sustinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum. Sed iam sermo claudēdus est. vocant enim nos missarum adhuc celebranda solennia. Quod ergo restat adhuc de eadem materia, sermoni alteri reseruemus.

Pſal. 4. b · *Prou. 31. b* · *Apoc. 14. c* · *Pſal. 4. b* · *Apoc. 14. c* · *Pſal. 50.* · *Apoc. 6. c* · *Pſal. 4. b* · *Pſal. 114. b* · *2. Tim. 4. b* · *Pſal. 30. c* · *Pſal. 141. b* · *Apoc. 6. c*

In eadem celebritate Sermo III.

ADuertistis, nisi fallor, ex his quæ præcedente sermone sunt dicta, tres esse sanctarum status animarum. Primum videlicet in corpore corruptibili, secundum sine corpore, tertium in beatitudine consummata. Primum denique in tabernaculis, secundum in atriis, tertium in domo dei. Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum! multo magis tamen atria concupiscibilia, secundum quod addit: Concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Sed quoniam in ipsis quoque atriis nonnullus (vt audis) defectus est, beati omnino qui habitant in domo tua domine. Lætatus sum planè in his quæ dicta sunt mihi fratres, quoniam in domū domini ibimus. Quòd si quæritis vnde id tam fiducialiter præsumā, inde sine dubio, quòd iam multi ex nobis in atriis stēt M expectātes donec recipiāt corpora sua, donec impleatur numerus fratrum. In illam enim beatissimā domū nec sine nobis intrabunt, nec sine corporibus suis: id est nec sancti sine plebe, nec spiritus sine carne. Neq; enim præstari decet integram beatitudinē, donec sit homo integer cui detur, nec perfectione donari ecclesiā imperfectam. Propterea cum resurrectionem expeterent corporū, sicut priore sermone iam diximus, acceperūt diuinum responsum dicens: Sustinete modicum tempus donec cōpleatur numerus fratrum vestrorū.

Acceperunt iam singulas stolas, sed non vestientur duplicibus donec vestiamur & nos: quomodo de patriarchis & de prophetis ait apostolus: Deo melius aliquid prouidente pro nobis, vt nō sine nobis consummarentur. Stola enim prima ipsa est quam diximus felicitas & requies animarum, secunda verò immortalitas & gloria corporū. Vnde & dicūt: Vindica domine sanguinem sanctorū tuorū qui effusus est: non tanquā vindictæ cupidi, nec de propriæ vltionis zelo: sed ex desiderio resurrectionis, & glorificationis corporū suorum, quam nimirū vsque in diem iudicij differendam esse non dubitāt. Sed vnde hoc tibi ô misera caro, ô fœda, ô fœtida, vnde tibi hoc? Animæ sanctę quas ꝓpria deus insigniuit imagine, te desiderāt: quas redemit proprio sanguine, te expectāt: & ipsarū sine te compleri lætitia, perfici gloria, consummari beatitudo

Pſal. 83. a · *Hebr. 11. g*

A beatitudo nō potest. Adeo siquidem viget in eis desiderium hoc naturale, vt necdum tota eorū affectio liberè pergat in deum, sed contrahatur quodāmodo, & rugam faciat dum inclinantur desiderio tui. Vnde & beatus Ioānes qui multa nobis de eo statu in quo feliciter beatæ animæ requiescunt, per spiritum reserauit: Sine macula, inquit, sunt ante thronū dei. Sine macula inquam, sed necdū sine ruga: donec veniat dies, cum sibi gloriosam Christus exhibebit ecclesiam, nō habentem maculam neq; rugam. In his nāque qui adhuc militant, nec sine macula quidem ecclesia est: quoniam nemo mūdus à sorde, nec infans cuius est vnius diei vita super terram: quā vtique vitam beatus Iob militiā esse testatur. In his verò qui sub altari domini requiescunt, iam quidē sine macula est ecclesia, sicut habes in psalmo: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur, inquit, sine macula. Hic ergo requiescet ī mōte domini, qui ingreditur sine macula: qui verò fuerit sine ruga, exaltabitur supra montem. Sed si vis scire quando erunt sine ruga animæ sanctæ, quādo extendentur cœli sicut pellis, quę dilatatur penitus, vt nec minima quidem ruga inueniatur in ea: tunc sine dubio, quando iam sequentur agnum quocunq; ierit. Verè enim extendi & dilatari necesse est animas quibus vbiq; sequendus est agnus. Quò enim vadit? Attingit profectò à fine vsque ad finē fortiter, & disponit omnia suauiter.

Apoc.14.a *Iob.7.a* *Psal.14.a*

B Vis adhuc nosse quò eat agnus, & quò necesse habeāt beatæ animæ sequi eum? In omnibus requiē quęsiui. Hæc est plane requies domini, nō intercisa, nō circa aliquid certū restricta: quoniā in omnibus gaudet, in omnib' delectatur, in omnib' requiē quærit & inuenit. Nā & bona ei placēt in seipsis, & delectatur nihilo minus bona ordinatione malorū. Diligit misericordiā & iudiciū: nec modò in bonorū gloria sibi cōplacet, sed in ipsis quoque (vtpote iustis) suppliciis impiorū. Quid ergo? Putásne poterit humana anima in hoc gaudium domini sui, & in hāc eius requiem intrare, vt & ipsa quoq; in omnibus delectetur: nec aliqua iam priuata affectione cōtrahatur in rugā, sed trāseat in affectum quendā generalem atq; diuinum? Poterit sine dubio si fidelis inueniatur super pauca quæ accepit militiæ suæ tēpore, id est super artus, super sensus, super appetitus suos quos suscepit regēdos, vt in his probetur quàm fidelis sit domino suo. Sciat igitur seruus Christi vas suū possidere in sanctificatione, glorificet & portet deū in corpore suo: nec dubium quin fidelem in modico seruum supra multa cōstituat dominus liberalis & diues. Supra multa planè, quādo constituet eum dominū domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. Neq; id vobis incredibile videatur fratres, tanquā à meipso id loquar, quoniā veritas ipsa manifestè id pollicetur, cuius de promissione omnino dubitare nō licet. Beatus, ait, seruus ille, quē cum venerit dominus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniā super omnia bona sua cōstituet eū. Tūc enim fidelis seruus constituitur super omnia bona domini sui, cū in gaudiū eius meretur intrare, & cū eo deinceps lętari in vniuersis, in cūctis gaudere, in omnibus delectari. Etenim qui adhęret deo (apostolo teste) vnus cum eo spiritus efficitur, & volūtas eius omnino diuinę adhærēs volūtati fit vna cum ea, vt nihil iam quod contra eam sit, inueniatur in omnibus creaturis, sed vniuersa fiant vel magis maneant pro eius arbitrio. Hęc est ergo beata spes quam expectant animæ sanctæ: & licet in gratiarum actione versentur pro ea felicitate in qua requiescunt, adhuc tamen orant & clamāt ad deum pro ea consummatione quā præstolātur. Vnde quemadmodum sine macula quidem vetustatis, sed non sine ruga contractionis eas diximus esse: sic ad gratiarum actionem iam peruenisse videtur, sed necdum ad vocē laudis, quoniam perfectum perfectos laudare decet, vt laudetur cum hæreditate sua: quando iam & ipsi laudabūt eum, & erit vnicuique laus à deo. Vnde & propheta signāter futuri temporis verbo vsus videtur: Beati, inquiens, qui habitant in domo tua domine, in secula seculorū laudabunt te. Nam & beatus Ioānes in Apocalypsi non vocem laudis, sed potius vocem precis audiuit. Sic enim habes: Sub altari dei audiui voces occisorum. Quas voces? Vindica domine sanguinem sanctorū tuorum qui effusus est. Vox precis, non laudis est ista. Sed quousq; à longe circundamus altare istud, & veremur accedere? Desiderat, nisi fallor, charitas vestra audire sacramentū altaris huius, & sacrum secretúmq; nosse mysterium. Sed quis ego sum qui sanctorum cubiculū facilè audeam temerarius perscrutator irrumpere? Quasi verò non legerim scrutatorem maiestatis opprimendum à gloria. Verūtamen pausemus hic, si placet, hodie, si forte pulsantibus nobis aperire dignentur mysterium altaris illius inhabitatrices animæ sanctæ, non nostro merito sanè, sed propter eū qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris ī sanguine suo: agnoscētes & nos inter ciues & domesticos dei, nec tanquā hospites & aduenas à secreta illa habitatione cēseāt propulsandos.

Matt.24.e C *2.Cor.6.d* *Psal.83.a* *Apoc.6.c* D

In eodem festo *Sermo IIII.*

CVm de altari illo cœlesti sub quo beatus Ioānes sanctorum voces audiuit, sermo incidisset, distulimus (sicut meminisse arbitror charitatem vestram) vt oratione pręmissa securior nobis ad tam sacrum secretúmque cubiculum pateret accessus. Tempus est vt iam dicamus quod de eo nobis sentire datum est, sine præiudicio sanè si cui forte aliter fuerit reuelatum. Illud ergo primum mouere potest, quid sibi velit quòd beatus Ioannes sub altari dei audisse se perhibet sanctarum voces animarum, cum saluator in euangelio de Lazari anima loquens, non sub altari dei, sed in sinum Abrahæ dicat eam ab angelis deportatam. Nam & sanctus Iob, vt apparet, nequaquam ad altare dei ausus est aspirare, cum diceret: Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abscōdas me donec pertranseat furor tuus, & cōstituas mihi tempus in quo recorderis mei? Sed iam venerat tempus, fratres, illud quod beatus Iob postulabat, iam recordandi tempus, iam venerat tempus miserendi, quādo sanctorum voces sub altari dei beatus Ioannes audiuit. Donec enim veniret desideratus ille qui sanguine suo deleret chirographū damnationis nostrę, & flammeū accingens gladium aperiret credentibus regna cœlorū, nullus omnino cuiquam sanctorum ad ea patebat accessus, sed prouiderat eis dominus in inferno ipso locum quietis & refrigerij, chaos magnum firmās inter sanctas illas animas, & animas impiorum. Quāuis enim vtręque in tenebris essent, non vtræq; erant in pœnis, sed cruciabantur impij, iusti verò consolabantur. Quòd autem in tenebris essent, beati Iob testimonio didicimus: qui se quoq; in locū tenebrosum & opertū mortis caligine perhibebat iturum. Hūc ergo locum obscurum quidē, sed quietum, sinum Abrahæ dominus vocat: pro eo, vt arbitror, quòd in fide & expectatione quiesceret saluatoris. Abrahę enim fides tā manifeste probata est & approbata, vt primus ipse futurę incarnationis Christi meruisset accipere promissionē. In hunc ergo locū saluator descendens contriuit portas æreas, & vectes ferreos cōfregit, eductósq; vinctos de domo carceris, sedētes quidem, hoc est quiescētes, sed in tenebris & vmbra mortis, iam tunc quidem sub altari dei collocauit, abscondens eos in tabernaculo suo in die malorum, & protegens eos in abscondito tabernaculi sui, donec veniat tempus in quo procedant completo iam numero fratrum, & percipiāt regnū quod eis paratum est ab origine mūdi. Iam verò sicubi forte præsens quoq; sanctorum requies Abrahę sinus vocatur, certū est de euangelio hanc inoleuisse consuetudinē: licet neminē oporteat dubitare longè aliū hunc sinum esse quàm illum, quippe cum ille in tenebris, hic in luce multa: in inferno ille fuerit, iste in cœlo. Non incōgruè tamen etiā nunc dictum videtur patriarcharum filios paternum in sinum recipi, cū ad eorum cōsortiū ab hoc seculo trāsire meruerint. Porrò altare ipsum de quo nobis habendus est sermo, ego pro meo sapere nihil aliud arbitror esse quàm corpus ipsum dñi saluatoris. Credo autē quòd & ego super hoc sensum eius habeā, præsertim cū audiam eū in euāgelio promittentē: Vbicunq; fuerit corpus, illuc cōgregabuntur & aquilæ. Interim ergo sub Christi humanitate feliciter sancti quiescūt, in quam nimirum desiderant etiam angeli ipsi prospicere, donec veniat tēpus quando iam non sub altari collocentur, sed exaltentur super altare. Sed quid dixi? Nūquid humanitatis Christi gloriam, non dicam hominum, sed vel angelorū assequi poterit quis, nedū superare? Quonam igitur modo super altare dixerim exaltandos eos qui nūc sub altari quiescunt? Visione vtique & con-

Apoc.6. *Luc.16.f* E *Iob.14.e* *Iob.10.* F *Luc.17 g.*

G templatione, non prælatione. Ostendet enim nobis filius (vt pollicitus est) semetipsum, non in forma serui, sed in forma dei. Ostendet etiam nobis patrem & spiritum sanctum: sine qua nimirũ visione nihil sufficeret nobis: quoniã hæc est vita æterna, vt cognoscamus patrẽ verũ deum, & quẽ misit Iesum Christum, & in eis (quod nõ est dubium) etiam spiritum vtriusq;. Transiens quippe ministrabit nobis, nouas vtiq; & vsque ad tempus illud nobis penitus inexpertas delicias manifestę suę contemplationis. Vnde & beatus Ioannes in epistola sua, Nunc, inquit, filij dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Et addit: Scimus autem quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est. Audi denique sponsam in cantico canticorum fiducialiter loquentẽ, & spe quidem iam super altare locatam: Læua eius (haud dubium quin sponsi) sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Transcendit enim beata anima Christi incarnationem & humanitatem, quæ nimirũ læua eius iure vocatur: vt diuinitatem eius & maiestatẽ eius (quam non incongrue dexteram nominat) sublimius contempletur. Tripliciter enim fratres, in æterna illa & perfecta beatitudine fruemur deo, vidẽtes eũ in omnibus creaturis, habẽtes eum in nobisipsis, & quod his omnibus ineffabiliter iucundius sit atq; beatius, ipsam quoq; cognoscentes in semetipsa trinitatẽ & gloriam illam sine vllo ænigmate mundo cordis oculo contemplantes.

Ioan.17.a *1.Ioan.3.a* *Canti.2.a*

H In hoc enim erit vita æterna & perfecta, vt cognoscamus patrẽ & filium cum sancto spiritu, & videamus deum sicuti est: id est nõ modò sicut inest, nobis videlicet aut cęteris creaturis, sed sicut est in semetipso. Vnde duo illa velut circũiacentia esse videntur quæ prædiximus, & quasi cortex tritici: hęc verò cognitio summę beatitudinis, tritici medulla, adeps frumenti, quo nimirum ciuitas sancta Hierusalẽ satiatur. Verùm quàm magna est beatitudo illa tam abscõdita ab oculis nostris? Nec enim oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit, quãta claritas, quãta suauitas, quãta iucũditas maneat nos in illa cognitione. Pax dei est illa, quę exuperat omnẽ intellectũ, quanto magis omnẽ sermonẽ nostrum? Quod ergo nulli datũ est experiri, nullus conetur effari. Mẽsuram, ait dominus, plenam & confertam, & coagitatã, & superefluentem dabunt in sinus vestros. Plenam vniuersitate creaturarũ, confertam in interiore homine nostro, coagitatam in exteriore, & supereffluẽtem in deo ipso. Ibi cumulus felicitatis, ibi supereminens gloria, ibi supereffluens beatitudo. Nam quomodo videndus sit in creaturis, quomodo in nobis habendus, possumus vel ex parte coniicere, ex ipsis nimirum quas accepimus iam primitiis spiritus. Cognitio autẽ illa omnino adhuc nobis incognita est, mirabilis facta est, confortata est, vt nõ possimus ad eã. At verò quemadmodũ in creaturis videndus sit, possumus aliquatenus intelligere, nimirum cum & modo videatur in ipsis: vnde & philosophi (apostolo teste) per ea quæ facta sunt, dei inuisibilia conspexere.

1.Cor.2.c *Luc.6.f* *Rom.1.*

I Verùm quantumcunq; proficiat quis intelligendo conspicere, quàm potentissime, quàm prudẽtissime, quàm benignissime maiestas æterna omnia fecerit, cuncta regat, nũc creet omnia, nũc regat, ordinet vniuersa: prorsus modicũ ab eo quod est cõprehendit. Veniet autẽ quando iã (vt in pręcedenti sermone diximus) sequemur agnum quocunque ierit: & in omnibus cõsequemur creaturis, vt in omnibus gaudeamus, quod est gaudiũ domini dei nostri. Gaudeamus sanè in omnibus, sed non aliunde quàm de ipso: sicut & ipse nõ aliis fruitur, sed semetipso. Iã verò quemadmodum in nobis habendus sit, & hoc vel ex parte possumus cogitare. Constat enim animarũ triplicem esse naturam; vnde & sapiẽtes mundi huius, animam humanam, rationalem, irascibilem, cõcupiscibilem esse tradiderũt. Quam vtique triplicem vim animę ipsa quoque natura & quotidiana experimenta nos docent. Porrò quemadmodum circa rationale nostrum, & sciẽtia & ignorantia constat tanquam habitus & priuatio: sic & circa concupiscibile, desiderium & cõtemptus: & circa id quod dicitur irascibile, & lætitia pariter & ira versatur. Implebit ergo deus rationale nostrum luce sapientiæ: ita vt penitus nobis nihil desit in vlla sapientia. Implebit concupiscibile nostrum fonte iustitię, vt omnino desideremus eam, & ea penitus repleamur: sicut scriptum est: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniã ipsi saturabuntur. Nulla enim alia res implere potest desiderium animę, nulla alia præter iustitiã beatificare animam potest. Cum ergo repleuerit deus concupiscibile nostrũ iustitia: quicquid respuere debet anima, respuet: quicquid debet cõcupiscere, cõcupiscet: & ex omnib⁹ id magis appetet, quod magis fuerit appetẽdum. Meritò denique cõcupiscibili nostro iustitiam attribuimus, ex quo nimirũ aut iusti aut iniusti reputamur. Iam verò quod dicitur in nobis irascibile, cum repleuerit illud deus, perfecta erit in nobis tranquillitas, & in summam iucunditatem atque lætitiam replebitur pace diuina. Et vide si nõ etiam in his tribus perfecta, quantum sanè ad animã spectat, beatitudo cõsistat: quando scientia iam non inflat propter iustitiã, iam non cõtristat propter lætitiam, vt cesset prouerbium illud: Qui apponit scientiã, apponit & dolorem: quoniam iustitia nec indiscreta erit propter scientiam, nec onerosa propter lætitiã: quando lætitia nec inepta erit propter scientiam, nec impura propter iustitiam. Sed in his omnibus nihil adhuc exterior homo noster accepit. Ipsi ergo, vt inhabitet gloria etiam in terra nostra, & iuxta alium prophetam repleatur maiestate domini omnis terra, quatuor sunt quærenda, quem nimirum constat ex elementis quatuor esse compactum. Nec mireris quòd pluribus indigere videtur qui miserior est, cũ & in psalmo legeris dicente propheta: Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea?

Math.5.a *Eccles.1.* *Psal.71.d* *Psal.62.a*

L Habeat ergo terra nostra immortalitatem, ne iam timeat denuo se in puluerem redigendam. Resurgens enim corpus nostrum iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur. Sed quid proderit si forte contingat in æternũ viuere in miseriis & ærumnis passibilitatis huius, qua nimirum incessanter corruptibile hoc corpus affligitur: & si non semel, vtique semper moritur? Habeat certe etiam aliquando omnimodam impassibilitatem. ab humoribus enim inordinatis causas aiunt procedere passionum. Sed iam desiderat corpus nostrum etiam leuitatem, secundum eam nimirum quam habet ex aëre portionem. Tanta itaq; futura credenda est corporum leuitas & agilitas beatorum, vt possint, si velint, absq; omni mora seu difficultate ipsam quoq; cogitationum nostrarum sequi ad omnia velocitatem. Quid vltrà deest ad perfectam corporis beatitudinem? Sola vtique pulchritudo. Hãc perfectissimã habituri, non immeritò possumus attribuere ei parti quam habemus ab igne. Saluatorẽ enim expectamus (vt ait apostolus) qui reformabit corp⁹ humilitatis nostræ configuratũ corpori claritatis suæ, exhibens quod pollicitus est, quoniã fulgebunt iusti sicut Sol in regno patris eorum. Sic ergo replebit animas nostras deus, cũ perfecta in eis sciẽtia fuerit, perfecta iustitia, perfecta lætitia. Sic replebitur maiestate omnis terra, cum fuerit corpus incorruptibile, impassibile, agile, configuratum denique corpori claritatis suæ.

Philipp.3.a *Matt.13.f*

M Et vide ne forte isti sint septẽ panes quibus quatuor hominum milia saluator legitur satiasse, è quibus eiusdẽ numeri sportas plenas apostoli reseruandas sustulerũt. Nunc enim reficimur panibus istis, cum iucunda meditatione beatam spem ruminamus, donec veniat cum iam nõ de spe, sed de re ipsa & exhibitione gaudentes, quasi plenas sportas recipere pro panibus singulis mereamur.

In eodem festo *Sermo V.*

FEstiua nobis est dies hæc, & inter præcipuas solennitates hodierna solennitas numeratur. Quid ergo dicimus, cuius apostoli, cuius martyris, cuius sancti? Non vnius alicuius singulariter, sed pariter vniuersorum. Omnes siquidem nouimus festiuitatem omnium sanctorum dici & esse quam hodie celebramus. Omnium inquam, siue cœlestium, siue terrestrium. Sunt enim sancti de cœlo, & sunt sancti de terra: itẽmq; eorum qui de terra sunt, quidam adhuc in terra, aliqui iam in cœlo. Celebratur ergo festiuitas omnium horum communiter, sed forsitan non vniformiter. Neque hoc mirum, cum non sit ne ipsa quidem sanctitas omnium vniformis, sed inter sanctos & sanctos distet, ídque non parum. Nec modò dico quia alius alio sanctior (hęc enim quãtitatis potius quàm qualitatis distantia est) sed quòd nõ modò magis & minus, verũetiam aliter atque aliter sanctos dici & verè dici inueniamus. Et forte inter angelos atque homines

A mines assignari possit ista diuersitas sanctitatis pariter & celebritatis. Neque enim tanquam triumphātes honorari posse videntur, qui nunquam pugnasse noscuntur. Aliter tamen honorandi sunt nimis etiam ipsi tanquā amici tui deus, cuius nimirum voluntati semper adhæserunt, tanta vtique felicitate, quanta facilitate. Nisi forte in eo pugnasse creduntur, quòd peccantibus aliis viriliter persistiterunt, non abeuntes in concilio impiorum, sed singuli quique dicentes: Mihi autem adhęrere deo bonum est. *Psal.72.d* Celebranda ergo in eis gratia pręueniens in benedictione dulcedinis, honoranda benignitas dei non ad pœnitentiā adducēs, sed abducēs ab omnibus quibus pœnitentia deberetur: non eripiens à tentatione, sed à tentatione conseruans. Aliud sanè in his sanctitatis genus, & proprio modo videbitur honorandū, qui venerūt ex magna tribulatione, & dealbauerunt stolas suas in sanguine agni: qui post multos agones iam nunc triumphant in cœlis coronati, quoniam legitime certauerunt. Estne adhuc sanctorum tertium genus? Est, sed occultum. Sunt enim sancti qui adhuc militāt, adhuc pugnant, currunt, necdum comprehenderunt. Temerariè fortitan huiusmodi videar dicere sanctos, sed tamen noui vnū ex his non veritum dicere deo: Custodi animam meam, quoniā sanctus sum. *Psal.85.a* Sic & apostolus diuinorum conscius secretorum, euidentius ait: Scimus quoniam diligentibus deum, omnia cooperantur in bonum, *Roma.8.e* B his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Hæc nimirū diuersitas appellationis in nomine sanctitatis: vt alij quidem iam secundum consummationē sancti vocentur, alij iuxta solam adhuc prædestinationem. Latet ergo huiusmodi sanctitas penes deum, clausa est, & clausę quodāmodo celebratur. *Eccles.9.* Siquidem nescit homo vtrum amore an odio dignus sit, sed in futurū omnia reseruantur incerta. Sit ergo istorum celebritas sanctorum in corde dei: quoniam nouit dominus qui sunt eius, & ipse scit quos elegerit à principio. Sit etiam apud administratorios illos spiritus, qui mittuntur in ministerium propter eos qui hęreditatem capiunt salutis. Nos in vita sua laudare hominē prohibemur. Quomodo nanque secura laudatio, vbi nec ipsa vita secura? Non coronabitur nisi qui legitime certauerit (ait tuba illa cœlestis) & legem certaminis ab ore ipsius legislatoris ausculta: *2.Tim.2.a* *Matth.10. & 24.* Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Nescis quis sit perseueraturus, nescis quis sit legitime certaturus, nescis quis coronam sit accepturus. Illorum lauda virtutem, quorum iam certa victoria est: illos deuotis extolle præconiis, quorum secure potes adgaudere coronis. Cantauimus sanctis hac nocte, dicentes: Timete dominum omnes sancti eius. *Psal.33.* sed non istis. Non, inquam, eos qui perseuerauerūt vsque in finem, timere hortabamur, quia scriptum est: Iam non erit timor in finibus nostris. Illis potius dicebamus sanctis, quibus custodia mul- C tiplex necessaria est pro multitudine periculorū. Siquidem non est eis colluctatio aduersus carnem & sanguinem tantū: *Ephes.6.* sed aduersus principatus quoque & potestates, aduersus mūdi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Egent plane custodia, qui tam multipliciter non modo cōminus, sed eminus appetuntur: & vbi tot pugnæ foris, non debent intus deesse timores: vt meritò his dicatur: Timete dominū omnes sancti eius. *Psal.33.b* Tota interim beatitudo nostra est, timere deum, dicente scriptura: Beatus homo qui semper est pauidus. *Prouer.28.c* Et item psalmista ait: Beati omnes qui timent dominum, qui ambulant in viis eius. *Psal.127.* Cæterùm longe aliter beati in quibus perfecta charitas foras misit timorem, nec iam timent ambulantes in viis eius, sed laudāt potius habitantes in domo, sicut idem ait: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. *Psal.83.* Nostra ergo felicitas, nostra interim festiuitas in timore dei: nam illorum magis in exultatione & laude versatur. Inde est quòd secure laudantur homines qui non sua iam viuunt vita, sed dei: nam hominum vtique vita tentatio est. Est autem gemina quędam securitas laudis huius, nisi quòd forte videbitur, si diligenter attendimus, intra alteram altera comprehendi. Siquidem nō est quòd laudare vereamur verissime certissimeque laudabiles: non est quòd glorificare cūctemur sic absorptos in gloria, vt nostra omnino nequeāt laudatione moueri. Non enim est quò vanitas intret, vbi veritas iam totum occupauit. Sed quænam, inquies, gloria sanctis? Neque enim D singuli sese glorificant, quia scriptum est: Non te laudet os tuum. Nō vicissim alter alterum laudat, quia in laudem conditoris intēti & extenti, in quo nimirum tota eis reposita est beatitudo, mutuis nunquam vacare laudibus possunt, dicēte propheta, sicut supra quoque meminimus: Beati qui habitāt in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. *Psal.83.a* Veruntamen non acquiesco expertes gloriæ credere sanctos, maximè propter illud quod apostolus ait: Quod in præsenti est momentaneū & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitatem æternum glorię pōdus operabitur in nobis. *2.Cor.4.d* Et propheta: Visita nos in salutari tuo ad videndum in bonitate electorum tuorum: ad lætandum in lætitia gentis tuæ: vt lauderis cum hæreditate tua. *Psal.105.a* Nō enim ait, vt lauderis ab hæreditate tua: sed, cum hæreditate tua, vt communis intelligatur futura laudatio. Quòd si ipsa laudat hęreditas dominum, hæreditatem quis laudet, ab apostolo audiamus: Tūc, inquit, vnicuique laus erit. *1.Cor.4.a* A quo? A deo. Magnus laudator, & vehementer ambienda laudatio. Felix commutatio laudis, vbi & laudare beatum est, & laudari. Ad quid ergo sanctis laus nostra, ad quid glorificatio nostra, ad quid nostra hæc ipsa solennitas? *Psal.105.* Quò eis terrenos honores, quos iuxta veracem filij promissionem honorificat pater cœlestis? Quò eis præconia nostra? Pleni sunt. Prorsus ita est dilectissimi, bonorum nostrorum sancti non egent, nec quicquam eis nostra deuotione præstatur. E Planè quòd eorum memoriam veneramur, nostra interest, non ipsorum. Vultis scire quantum intersit nostra? Ego in me (fateor) ex hac recordatione sentio desideriū vehemens inflammari, & desiderium triplex. Vulgo dicitur: Quod nō videt oculus, cor non dolet. Oculus meus, memoria mea: & cogitare de sanctis, quodammodo eos videre est. Sic nempe portio nostra in terra viuentium, nec modica sanè portio, si tamen vt decet memoriā affectio comitetur: sic inquam cōuersatio nostra in cœlis est. Veruntamen nō sic nostra, sicut illorum. Ipsorum enim substantia ibi est, nostra autem desideria: ipsi per præsentiam, nos per memoriam ibi sumus. Quando & nos addemur ad patres nostros? quando essentialiter præsentabimur eis? Hoc enim primū desiderium, quod in nobis sanctorū memoria vel excitat, vel incitat magis, vt eorum tam optabili societate fruamur, & mereamur conciues & contubernales esse spirituum beatorum, misceri cœtui patriarcharum, cuneis prophetarum, senatui apostolorū, martyrum exercitibus numerosis, confessorū collegiis, virginum choris: in omnium denique colligi & collætari communione sanctorum. Singulorū quippe recordationes quasi scintillæ singulæ, imò quasi ardētissimæ faces deuotos accendunt animos, vt eorum & conspectum sitiāt & cōplexum, adeo vt plerumque etiam inter eos esse se reputent: modò ad omnes simul, modò ad hos vel ad illos tota auiditate & F vehementia corda vibrantes. Alioquin quid istud negligentiæ, quid pigritiæ, imò quid vecordiæ est, vt non crebris suspiriis & feruentissima affectione abrumpere hinc, & in illa tam felicia agmina iaculari animos studeamus? Væ nobis à duritia cordis nostri, væ à peccato gentium, quas apostolus memorat sine affectione fuisse. *Rom.1.d* Præstolatur nos ecclesia illa primitiuorum, & negligimus: desiderant nos sancti, & paruipendimus: expectant nos iusti, & dissimulamus. Excitemur aliquando fratres, resurgamus cum Christo, quæramus quæ sursum sunt, quę sursum sunt sapiamus. Desideremus desiderantes nos, properemus ad præstolantes nos, expectātes nos votis pręoccupemus animorū. Ecce enim nihil in hac nostra communione securitatis, nihil perfectionis, nihil quietis: & tamen hic quoq; quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnū! Quicquid enim siue interius siue exterius molestū occurrit, ipso quoq; tam germanorū consortio fratrum cum quibus est nobis cor vnū & anima vna in deum, tolerabili[us] inuenitur. Quàm dulcior erit, quàm delectabilior, quàm beatior vnio, vbi nulla suspicio esse poterit, nulla dissensionis occasio, vbi omnes perfecta charitas indissolubili fœdere colligabit: vt sicut pater & filius vnum sunt, sic & nos vnum simus in ipsis? Non tantummodo societas, sed etiam felicitas nobis est optanda sanctorum: vt quorū desideramus pręsentiam, gloriam quoque feruentissimis studiis ambiamus.

G Neq; enim perniciosa hæc ambitio, aut illius affectatio gloriæ vllatenus periculosa est. Nam quod dicimus, Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam: huius temporis vox est, quando & ipsi angeli clamant: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ volũtatis. Noli me tangere, ait, nondum enim ascendi ad patrem meum. Verbum gloriæ est. Nempe filius sapiens, gloria patris. Noli ergo, ait gloria, noli me tangere. Noli interim quærere gloriam, fuge potius, & vide omnino ne me tetigeris donec perueniamus ad patrẽ, vbi sit gloriatio omnis iã secura. Ibi ibi in domino laudabitur anima mea, audiant mansueti, & lætentur. Nunquid non videtur audisse dicentem, Noli me tangere, nondum ascendi ad patrem meum, quæ in cantico clamat: Fuge dilecte mi, fuge? Hoc est enim quod suprà meminimus. Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Vnde & in hymno hodie nos canimus: Des pacẽ famulis, nos quoque gloriam Per cuncta tibi secula; iuxta angelicam scilicet distributionem. Quia enim tentatio est vita hominis super terram, meritò in terra homini non gloria, sed pax est quærenda: pax cum deo, pax cũ proximo, pax cum seipso. O custos hominum, quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Vicina nimirum lucta & intestina seditio, bellum non ciuile, sed domesticum, spiritus aduersus carnem, & caro aduersus spiritum concupiscens. Vnde hoc, H nisi quia posuisti me contrarium tibi? Tu enim vera libertas, tu vita, tu gloria, tu sufficientia, tu beatitudo: ego pauper & miser & miserabilis, cõfusus & humiliatus vsquequaque, mortuus propter peccatum, venundatus sub peccato. Denique tu perfecta & sancta volupras, & requies spirituum beatorum posuisti me ab initio contra Eden (quod voluptatem sonat) in labore vtique & ærumna. Attamen dicis: Conuertimini ad me in toto corde vestro. Liquet quia sumus auersi, quos vt reuertamur hortaris. Liquet quia contrarij, quos reuocas vt conuertamur. Sed quomodo? In ieiunio, inquit, & fletu & planctu. Mira res. Itánc in ieiunio tu versaris, & fletu degis, & in plãctu habitas? Procul à te omnia ista: procul ipse ab his vehementer. Nimirum regnum tuum in Hierusalem, quam satias adipe frumenti: nec ibi luctus & clamor, sed nec vllus dolor: magis autem gratiarum actio, & vox laudis. Iusti, inquit, epulentur in conspectu dei, & delectẽtur in lętitia & exultatione. Quomodo ergo in ieiunio & fletu & plãctu cõuertemur ad ipsum? An verò iustus eum in lętitia & exultatione: qui verò nondũ iustus est, nõ nisi in ieiunio & fletu & planctu reperiet? Ita planè, sed iustus qui iam conspectum meruerit, non qui adhuc viuat ex fide. Nimirũ quod ait dominus, Cum ipso sum in tribulatione, ad eum pertinet qui per fidem ambulat: non autem qui ad faciem iam peruenit. Equidem vtrisq; est caput vnum, sed non vno modo mem-I bris omnibus exhibetur. Quibusdam enim ostenditur caput hirsutum spinis, inclinatum in cruce, vt humilientur pariter, pariter & compungãtur. Quibusdam gloriosum apparet, vt ab ipso glorificentur, vt in ipso gloriẽtur facta ei similia, quẽ vident sicuti est. Hoc ergo secundum desideriũ, quod ex sanctorum cõmemoratione flagrat in nobis, vt sicut illis sic nobis etiam Christus appareat vita nostra, & nos quoque cum ipso appareamus in gloria. Interim nempe non sicut est, sed sicut pro nobis factum est, caput nostrum nobis repræsentatur, non coronatum gloria, sed peccatorũ nostrorum circundatum spinis, dicente scriptura: Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonẽ in diademate quo coronauit eum mater sua. O regem, ô diadema. Mater siquidem synagoga, nõ matrem sanè se exhibens, sed nouercam, regem nostrum corona spinea coronauit. Pudeat sectari gloriam membra, quibus caput suum tam inglorium exhibetur, non habens speciem aut decorem, vel aliquid eiusmodi. Nimirum Salomon est, quod interpretatũ est pacificus, sanè quod in pręsenti est: non vtique beatificus, aut glorificus: vt in omnibus angelicũ illud elogium commẽdetur, quo terris pacem, cœlis gloriam tradiderunt. Pudeat sub spinato capite membrum fieri delicatum, quòd omnis ei interim purpura non tam honoris sit, quàm irrisionis. Videre est tamen hodie multis in locis non sine multa ambitione & comessatione præsentem diem honorari. Honorari, an dehonestari dicã? Ipsi viderint qui hæc agunt. Ipsorum est enim huiusmodi celebritas, non sancto-K rum: quod sibi libet faciunt, non quod sanctis. Erit cum venerit Christus, nec mors eius vltrà annũciabitur, vt sciamus quoniam ipsi quoque mortui sumus, & cum eo abscondita est vita nostra, apparebit caput gloriosum, & cum eo membra glorificata fulgebunt: cum videlicet reformabit corpus humilitatis nostrę cõfiguratum gloriæ capitis, quod est ipse. Hanc ergo gloriam tota & tuta ambitione concupiscamus, ne forte audiamus & nos: Quia gloriam quæ abinuicem est quæritis, & gloriam quæ à solo deo est, non vultis. Sanè vt eã nobis sperare liceat, & ad tãtam beatitudinem aspirare, summopere nobis desiderãda sunt suffragia quoque sanctorum: vt quod posibilitas nostra non obtinet, eorum nobis intercessione donetur. Miseremini mei miseremini mei, saltẽ vos amici mei. Nostis ipsi periculum nostrum, nostis figmẽtum nostrum, nostis ignorãtiam nostram, & dolos aduersariorũ: nostis eorum impetus, & nostrã fragilitatem. Vobis enim loquor qui in eadẽ tentatione fuistis, qui eosdẽ superastis conflictus, eosdem laqueos euasistis, qui didicistis ex his quę passi estis, compassionem. Confido equidem & de angelis quòd nec ipsi suam visitare speciem dedignẽtur, maxime quia scriptum est: Visitabis speciem tuam, & non peccabis. Cæterùm etsi de eis mihi arbitror præsumendum ob spiritualis substãtiæ & rationalis formæ similitudinem, ampliori tamen fiducia ad eos mihi reor vtẽdum, quos habere me nouerim & in L ipsa humilitate consortes, vt oporteat eos familiarius & specialius misereri ossi de ossibus suis, & carni de carne sua. Denique transeuntes ex hoc mundo ad patrem, sancta nobis pignora reliquerunt. Apud nos siquidem corpora eorũ in pace sepulta sunt, quorum nomina viuent in seculum, id est quorum nũquam gloria sepelitur. Absit absit à vobis animæ sanctæ Aegyptia illa crudelitas pincernæ Pharaonis, qui in gradum pristinũ restitutus, statim oblitus est Ioseph sancti qui in carcere tenebatur. Nõ enim erant vnius capitis membra, nec aliqua pars fideli cum infidele, aut vlla societas Israëlitæ ad Aegyptium, non plus quàm luci ad tenebras. Interpretatur enim Aegyptus tenebrę, Israël verò videns deum: atque ideo vbicunque Israël erat, lux erat. Nõ sic noster Iesus crucifixi secum latronis potuit obliuisci: factum est vtiq; quod promissum est: ipsa die qua compassus est, & conregnauit. Nos quoq; si non sumus ipsius capitis membra cuius & sancti, vnde eis tam solennibus hodie votis & tanto gratulamur affectu? Cæterum qui dixit: Si glorificatur vnum membrũ, congaudent omnia membra: hoc quoque nihilo minus ait, Quòd si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia mẽbra. Hæc igitur nostra & eorum cohærentia est, vt nos congratulemur eis, ipsi compatiantur nobis: nos deuota meditatione regnemus in eis: ipsi in nobis, & pro nobis militẽt pia M interuentione. Nec est quòd de eorum pia erga nos solicitudine dubitemus, quandoquidem non consummandi sine nobis, sicut supra meminimus, expectant nos vsque dum retribuatur nobis: vt videlicet in nouissimo die magno festiuitatis omnia simul in virum perfectũ cum suo tam excelso capite membra concurrant, & laudetur cum hæreditate sua Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia benedictus & laudabilis & gloriosus in secula. Amen.

Psal. 113. b; Luc. 2. b; Ioan. 20. d; Canti. 8. d; Iob. 7. d; Ibidem.; Ioel. 2. c; Psal. 67. a; Psal. 90. c; Canti. 3. d; Iob. 19.; Iob. 5. d; Genes. 40. c; 1. Cor. 12. d

In transitu sancti Malachiæ episcopi Sermo.

DE cœlo vobis hodie, dilectissimi, copiosa quædam est benedictio destinata: & fideliter eam non distribui, vobis quidem damnosum esset: mihi verò periculosum, cui nimirum hæc dispensatio videtur esse commissa. Timeo itaque damnum vestrum, timeo damnationem meam, si forte dicatur: Paruuli petierunt panem, & non fuit qui porrigeret illis. Scio enim quàm necessaria vobis sit è cœlo veniens consolatio, quos constat illecebris carnalibus & oblectamentis secularibus viriliter abrenunciasse. Nemo sanè beneficij esse cœlestis, & superno dubitet consilio diffinitum, vt episcopus Malachias hodie inter vos obdormiret, & desideratam inter vos haberet sepulturam. Cum enim nec folium quidem arboris sine diuino nutu cadat in terram, quis tam hebes, vt nos euidenter in huius beati viri aduentu & transitu magnum prorsus consilium supernæ pietatis aduertat?

Thren. 4. a

A finibus

A A finibus terræ, terram hic positurus aduenit, alia quidē occasione festinans, quanuis ob specialem erga nos charitatem id plurimum desiderasse noscatur. Multa quidem in itinere ipso impedimēta sustinuit, nec transfretare permissus est, donec appropinquaret tempus consummationis eius, & terminus qui non poterat præteriri. Quem quidem multis ad nos peruenientem laboribus, tanquam angelum dei pro reuerētia sanctitatis suæ suscepimus, sed & nos ipse pro sua mansuetudine & humilitate alti' radicata, lōgè supra quàm mereremur, deuoto suscipiebat affectu. Paucos deīde apud nos dies fecit in incolumitate sua dū socios præstolaretur qui dispersi in Anglia fuerant, cum regis illius vana suspicio, dei hominem impediret. Iámque omnibus ad eū collectis, ad Romanam pro qua venerat curiam parabat iter: cū subitò infirmitate præuētus sensit protinus ad cœleste magis sese palatium euocari, deo melius aliquid prouidente pro nobis, ne à nobis egressus alibi cōsummaretur. Nullum quidem in eo non dico mortis, sed vel grauis ęgritudinis signum medicis apparebat, ille tamen exhilaratus spiritu aiebat omnimodis oportere, vt hoc anno Malachias ab hac vita egrederetur. Laboratum est ecōtra & deuotis precibus apud deum, & quibuscunq; potuimus modis, sed illius prǽualuere merita, vt desiderium cordis eius tribueretur ei, & non fraudaretur voluntate labiorum suorum. Sic enim pro votis omnia ei concurrere, vt hunc maxime locum diuina sibi inspirante clementia

B elegisset: & hunc quoque ex longo optaret sepulturæ habere diem, quo fidelium omniū generalis memoria celebratur. Sed & illud nostra hæc gaudia meritò cumulauit, quòd fratrum nostrorū ossibus de priore cœmeterio huc asportandis & recondendis, eadem nobis dies auctore deo fuisset electa: quæ nimirum deportantibus nobis, & ex more psallentibus, idem vir sanctus plurimum sese illo cantu delectari dicebat, & non multo post ipse quoque secutus est somno suauissimo & felicissimo soporatus. Agimus itaque gratias deo super omnibus dispositionibus suis, quòd indignos nos beatę mortis eius honorare præsentia, quòd pauperes suos preciosissimo corporis eius locupletare thesauro, quòd infirmos nos tanta ecclesiæ suę voluit fulcire columna. Alterum siquidem è duobus signum istud quod nobis in bonum factū est, persuadet quòd aut placitus deo sit locus, aut sibi placitum facere velit, ad quem tantæ sanctitatis virum à finibus terræ moriturum sepeliendúmque perduxit. Cæterùm populo illi affectuosius condolere, & eius quæ tam miserabili ecclesiæ dirum hoc vulnus non pepercit inferre, crudelitatem mortis vehemētius abhorrere, beati huius patris charitas ipsa compellit. Dira profectò & inexorabilis mors, quæ tātam hominum multitudinem vnius percussione mulctauit: cęca & improuida, quæ Malachiæ ligauit linguam, impediuit gressus, dissoluit manus, oculos clausit. Illos inquam deuotos oculos, qui piissimis fletibus diuinam peccatoribus reconciliare

C gratiam consueuere. Illas mundissimas manus, quæ laboriosis & humilibus operibus exerceri semper amauerāt: quę dominici corporis hostiam salutarem pro peccatoribus totiens offerebant, & sine ira & disceptatione in oratione leuabantur in cœlum: quæ infirmis multa beneficia præstitisse, & signis variis effulsisse noscuntur. Illos quoque speciosos gressus euangelizantis pacem, euangelizantis bona, illos pedes qui totiēs fatigati sunt studio pietatis, vestigia illa digna quæ semper deuotis osculis premerētur. Sancta denique labia illa sacerdotis quæ custodiebant scientiam: os iusti quod sapiētiam meditabatur: & linguam eius quæ iudicium loquens, imò & misericordiam, tantis mederi solebat vulneribus animarum. Nec mirum fratres, iniquam esse, quam generauit iniquitas: inconsideratam, quam noscitur seductio peperisse. Nihil inquam mirum si ferit sine discretione, quæ venit ex præuaricatione: si sit crudelis & fatua, quæ ex antiqui serpentis fallacia, & mulieris insipientia prodiit. Quid tamen causamur quòd Malachiam ausa sit attentare, fidele equidē membrum Christi, quādo & ipsum Malachiæ pariter & omnium electorum caput furibunda peruasit? Peruasit vtique immunem, sed non immunis euasit. Impegit in vitam mors, & inclusit intra se vita mortem, & absorpta est mors à vita. Hamum sibi deuorans, inde teneri cœpit, vnde visa est tenuisse.

At fortasse quis dicat: Quomodo mors à capite superata videtur, quæ tanta adhuc libertate sæuit in membra? Si mors mortua, quomodo Malachiam occidit? Si victa, quomodo adhuc præualet vniuersis, & non est homo qui viuat & non videat mortem? Victa planè mors opus diaboli, & peccati pœna: victum peccatū causa mortis: victus & malignus ipse, & peccati author & mortis. Nec modò victa sunt hæc, sed & iudicata iam & damnata. Diffinita quidem, sed nōdum promulgata sententia est. Denique iam diabolo ignis paratus, etsi nondum ille præcipitatus in ignem, modico adhuc tempore sinitur malignari. Tāquam malleus cœlestis opificis factus est, malleus vniuersæ terræ. Terit electos ad eorum vtilitatem, reprobos conterit in eorum damnationem. Qualis ergo paterfamilias, tales & domestici eius, peccatum scilicet & mors. Nam & peccatum licet simul cum Christo cruci ipsius nō dubitetur affixum, adhuc tamē interim non regnare quidem, sed habitare etiam in ipso dum viueret apostolo permittebatur. Mentior si non ipse ait: Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Sic & mors ipsa minime quidem adhuc abesse cogitur, sed cogitur non obesse. Erit autem cum dicetur: Vbi est mors victoria tua? Et ipsa siquidem inimica nouissima destruetur. Nūc verò moderante eo qui imperiū habet vitę & mortis, & mare ipsum certis littorum coercet metis, mors ipsa dilectis domini somnus refrigerij est, propheta attestante, qui ait: Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini. Pessima quidem mors peccatorum, quorum & natiuitas mala, & vita peior: sed preciosa est mors sanctorum. Preciosa planè tanquam finis laborum, tanquam victoriæ consummatio, tanquam vitæ ianua, & perfectæ securitatis ingressus. Congratulemur itaque fratres cōgratulemur vt dignum est patri nostro: quia & piū est defunctum plangere Malachiā, & pium magis Malachiæ congaudere viuenti. Nunquid non viuit? Et beatē. Nimirum visus est oculis insipiētium mori, ille autem est in pace. Denique iam conciuis sanctorum, & domesticus dei psallit pariter & gratias agit dicens: Trāsiuimus per ignem & aquā, & eduxisti nos in refrigeriū. Transiuit plane viriliter, & feliciter pertransiuit. Verus Hebræus Pascha celebrauit in spiritu, & nobis transiens loquebatur: Desiderio desideraui hoc Pascha manducare apud vos. Transiuit per ignem & aquā, quem nō tristia frangere, nec detinere mollia potuerunt. Est enim deorsum nos locus quem sibi totū vendicat ignis, adeò vt ne minimam quidem aquæ guttam de Lazari digito miser ille diues ibi habere potuerit. Est & sursum ciuitas dei, quam lætificat fluminis impetus, voluptatis torrens, calix inebrians quàm præclarus. In hoc sanè medio boni & mali sciētia continetur, & voluptatis & tribulationis hic capere est experimentum. Infelix Eua in has vicissitudines nos induxit. Hic planè dies & nox: nā in inferno tantùm nox, & in cœlo tantùm dies. Beata proinde anima quæ vtrunque pertransit, nec voluptati inhærens, nec deficiens in tribulatione. Breuiter vobis vnū aliquid ex multis huius viri magnificis actibus arbitror referendum, in quo strenuè satis & ignem & aquā noscitur pertransisse. Magni illius Patricij Hyberniensium apostoli sedē metropolitanam tyrannica sibi progenies successionis ordine creans archiepiscopos vendicabat, hæreditate possidens sanctuarium dei. Rogatus itaque à fidelibus Malachias noster, vt tantis sese malis opponeret, animam suam in manibus suis ponēs, accessit intrepidus, suscepit archiepiscopatum, tradens sese discrimini manifesto, vt tanto crimini finem daret. Inter pericula rexit ecclesiam: post pericula sibi continuò successorem alterum canonicè ordinauit. Ea siquidem cōditione susceperat, vt postquam cessante persecutionis rabie alter securè posset institui, ad sedem propriam remeare permitteretur. Vbi sine ecclesiasticis secularibúsve reditibus in congregationibus religiosis quas ipse extruxerat, degens inter eos tanquam vnus eorum, vsque ad hoc tēpus vixit absque vlla proprietate. Sic dei hominem examinauit nō exinaniuit tribulationis incendium (siquidem aurum erat) sic nec illecebra tenuit aut resoluit: nec curiosus spectator in via substitit proprię peregrinationis oblitus. Quis vestrum fratres nō vehemēter eius imitari cupiat sanctitatem, si id audeat vel sperare? Credo igitur libētius audituros, si di-

Marginal notes: D; Rom.7.d; E; Psal.86.d; Psal.65 c; Luc.22.b; Luc.16 f; F

G cere forte poterimus quid sanctum fecerit Malachiam. Sed ne nostrum forsitan minus acceptabile testimonium videatur, scripturam audite dicentem: In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum. Fide calcabat mundum, Ioanne attestante qui ait: Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Nam in spiritu lenitatis dura quælibet & adversa æquo animo tolerabat. Hinc quidē post Christū fide calcabat maria, ne caperetur illecebris: inde in patiētia sua possidebat animā suam, ne molestiis frangeretur. De his enim duobus habes in psalmo casuros à latere tuo mille, & decē millia à dextris tuis. quòd multo plures prosperitatis fallaciæ quàm adversitatis flagella deiiciant. Nemo itaq; nostrū, charissimi, plana mollioris viæ superficie delectatus, iter illud marinum sibi commodius arbitretur. Magnos hic campus montes habet, invisibiles quidē, sed eo ipso periculosiores. Laboriosior forte via videtur inter ardua colliū, & aspera rupium, sed expertis lōge securior & desiderabilior invenitur. Vtrobique tamen laborem, vtrobiq; periculum esse noverat qui dicebat: Per arma iustitiæ à dextris & à sinistris. vt meritò congratulemur eis qui transierunt per ignem & aquam, & in refrigeriū sunt educti. Refrigerium vultis audire? Vtinam id vobis alius loqueretur. Nam ego quod non gustavi, eructare non possum. Videor tamen mihi hodie super hoc refrigerio Malachiam audire dicentem: Cōvertere anima mea in requiem tuā, quia dominus benefecit tibi: quia eripuit animam meā de morte, &c. In quibus verbis quid intelligam, paucis audite. Siquidē inclinata est iā dies, & longius q̄ speraueram sermo processit, quòd invitus evellar à paterni dulcedine nominis, & Malachiam silere lingua formidās, finem facere vereatur. Mors animæ, fratres mei, peccatū est: nisi forte excidit vobis quod in propheta legistis: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Triplex proinde cōgratulatio est hominis ab omni peccato & labore & periculo liberati. Ex hoc siquidem nec peccatū in eo habitare dicitur, nec pœnitētiæ luctus indicitur, nec ab vllo deinceps lapsu ei prædicitur esse cavendum. Posuit Helias pallium, non est quòd timeat, non est q̄ tangi nedum teneri ab adultera vereatur. Currū conscendit: non est iam trepidare ne cadat: suauiter scandit, nō laborās volatu proprio, sed celeri in vehiculo sedens. Ad hoc nos refrigerium, dilectissimi, tota animi auiditate curramus in odore vnguentorū huius beati patris nostri, qui nostrū hodie torporē in feruentissimum desideriū visus est excitasse. Curramus inquā post eum crebrius illi clamātes: Trahe nos post te: & affectu cordis, & profectu conversationis, devotas omnipotenti misericordiæ gratias referētes, quòd indignis servulis, quibus propria desunt merita, aliena saltem voluit suffragia non deesse.

Eccl. 45. a *1. Ioan. 5. a* *Psal. 90. b* *2. Cor. 6. b* *Psal. 114. b* H *Ezech. 18. a*

Epistola de eodem, ad fratres de Hybernia.

I RElígiosis fratribus qui in Hybernia sunt, & his maxime congregationibus quas beatę memorię Malachias episcopus fundavit, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, parancleti cōsolationem. Si haberemus hic ciuitatem manentem, copiosissimis iure lachrymis plāgeremus talem nos amisisse civem. Cæterum si futuram magis inquirimus, vt oportet: est quidem non modica doloris occasio tam necessario duce destitui: debet tamen zelum temperare scientia, & dolorem spei fiducia delinire. Nec mirari quempiam decet si gemitum extorquet affectus, si desolatio lachrymas exprimit: modum tamen adhibere necesse est, imò non modice etiam consolari intuentes non quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Primùm quidem congratulandum est animæ sanctæ, ne nos arguat de inopia charitatis, dicens & ipse quod dominus ad apostolos ait: Si diligeretis me, gauderetis vtique: quia vado ad patrem. Præuenit nos ad patrem spirituum spiritus patris nostri. Nec modò charitatis inopes, sed ingratitudinis etiam rei esse convincimur super omnibus quæ per eum nobis beneficia provenere, si non congratulamur ei qui de labore ad requiem, de periculo ad securitatem, de mundo transiit ad patrem. Itaque & pium est Malachiam flere defunctum, & pium magis Malachiæ congaudere viventi. Nunquid non vivit? Vtique, & beatè. Visus est oculis insipiētium mori, ille autem est in pace. Dehinc etiā vtilitatis propriæ consideratio exultandum nobis suggerit & lætādum, quòd tam potens suos patronus ad cœlestem curiam, tam fidelis præcesserit advocatus: cuius & feruentissima charitas obliuisci nequeat filiorum, & probata sanctitas obtineat gratiam apud deum. Quis enim nunc Malachiā sanctum aut minus posse prodesse, aut minus suos diligere audeat suspicari? Profecto cū diligeretur prius, certiora nunc suæ dilectionis à deo capit experimēta: & cum dilexisset suos, in finem dilexit eos. Absit autem vt tua nūc, ô anima sancta, minus efficax æstimetur oratio, quādo pręsenti viuidius supplicare est maiestati, nec iam in fide ambulas, sed in specie regnas. Absit vt imminuta nedum exinanita tua illa tam operosa charitas reputetur, cū ad fontem ipsum charitatis æternæ procumbis pleno hauriens ore, cuius & ipsa prius stillicidia sitiebas. Nō potuit morti cedere charitas fortis vt mors, imò & morte fortior ipsa. Nam & decedēs non erat immemor vestri, affectuosius vos cōmendās deo, & nostram quoq; exiguitatem solita illa sua mansuetudine & humilitate exorans, vt vestri non obliuisceremur in finem. Vnde & dignū duximus scribere vobis, vt sciatis nos & in spiritualibus (si quid nostra in his exiguitas per beati huius patris nostri merita vnquam potuerit) & in corporalibus (siquādo forte opportunitas præberetur) omnē vobis consolationem impendere tota devotione paratos. Et nūc quoque, dilectissimi, Hyberniēsis ecclesiæ grauem hanc destitutionem toto miseramur affectu, & eo amplius vobis cōpatimur, quo nos amplius ex hoc novim⁹ debitores. Magnificauit enim dominus facere nobiscum, cum locum nostrū dignatus est beatæ mortis eius honorare præsentia, & preciosissimo corporis eius locupletare thesauro. Nec molestū sit vobis quòd apud nos habeat sepulturam: quādo sic ordinauit deus secundum multitudinem misericordiæ suæ, vt vos eum viuū haberetis, nobis habere liceat vel defunctum. Et nobis siquidē communis vobiscum pater ille erat & est. nam in morte ipsius hoc nobis cōfirmatum est testamentum. Quamobrem sicut nos huius tanti patris gratia vniversos vos tanquā germanos fratres totis amplectimur visceribus charitatis, sic & de vobis nos idē sentire spiritualis ipsa cognitio persuadet. Hortamur autem vos fratres, vt beati huius patris nostri semper curetis sectari vestigia, eo studiosius, quo vobis certius sancta eius conversatio diuturnis experimentis innotuit. In hoc enim veros vos eius filios esse probabitis, si paterna viriliter instituta seruetis: & vt in eo vidistis, & audistis ab eo, quemadmodum vos oporteat ambulare, sic ambuletis, & abundetis magis. Siquidem gloria patris, sapientia filiorum. Nam & nostram non mediocriter excutere desidiam, & reuerentiā incutere cœpit præsens nobis tantæ perfectionis exemplar. Atque vtinam sic nos post se trahat vt pertrahat in tam recēti virtutū eius odore auidius alacriúsque currentes. Orantem pro nobis vniuersitatem vestram Christus custodiat.

Io. m. 14. a K L *Prove. 10. a* M

In calendis Novembris, de verbis Esaiæ: Vidi dominum sedentem super solium excelsum Sermo I.

VIdi dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, & plena erat omnis terra maiestate eius. Sublimis quædam visio prophetico nobis sermone describitur. Vidi, inquit, dominum sedentem. Magnum spectaculum fratres, & beati oculi qui viderunt. Quis non toto desiderio concupiscat tantæ maiestatis gloriam contemplari? Hoc quippe sanctorum omnium vnicum semper desideriū fuit. Ipse est enim in quem desiderant angeli prospicere, quem videre est vita æterna. Sed aliā, fratres, audio prophetæ eiusdē, & eiusdem domini lōgè dissimilem visionem. Siquidem Esaias iste est qui in alio loco sic loquitur: Vidimus eum, & non erat ei species neque decor, & æstimauimus eū tanquam leprosum, &c. Vbi illud primùm cōsiderādum est, quòd cōmunis illa, hæc propheticæ prærogatiuæ propria videatur. Nō sine causa sanè ibi, vidimus, scriptum est: & hic, vidi: nisi vt illam quidem intelligas esse communem, hāc verò excellentiæ singularis. Siquidē absque specie & decore vidit eū & spreuit Herodes: viderunt quoq; ipsi Iudæi, qui & dinumerauerūt omnia ossa eius. Iā verò super hac visione beata manifeste propheta

Esa. 6. a *Esa. 53. a*

A pheta denūcians ait: Tollatur impius, ne videat gloriam dei. Multipharię ergo multísque modis non solum locutus in prophetis, sed & visus est à prophetis. Agnouit eum Dauid minoratum ab angelis, Hieremias etiam vidit eum cū hominibus cōuersantem, Esaias modò super soliū excelsum, modò non solùm infra angelos, aut inter homines, sed tāquā leprosum se vidisse testatur, id est, nō in carne tantùm, sed in similitudine carnis peccati. Tu quoq; si desideras videre sublimem, humilē prius Iesum videre curato. Intuere prius exaltatum in deserto serpentem, si videre desideras regem in solio residentem. Ista te humiliet visio, vt illa exaltet humiliatum. Reprimat & sanet ista tumorem tuum, vt illa repleat & satiet desideriū tuum. Exinanitum vides? nō sit ociosa visio, quia exaltatum ociose videre nō poteris. Similis eris illi cum videris eum sicuti est: esto & nunc similis ei videns eū sicut propter te fact⁹ est. Si enim ne in humilitate quidē similitudinem eius abnuis, certa tibi sublimitatis quoque similitudo debetur. Nunquā ille sociū tribulationis à communione gloriæ patietur arceri. Denique vsque adeò nō dedignatur passionis suæ cōsortem & in regnum mittere secum, vt in cruce cōfitens latro eadem die cum eo fuerit in paradiso. Hinc est quod ait etiā ad apostolos: *Luc.22.c* Vos estis qui permansistis mecum in tribulationibus meis, & ego dispono vobis regnum. Quia ergo si compatimur, & cōregnabimus, sit interim meditatio B nostra fratres Christus, & hic crucifixus. Ipsum ponamus signaculum super cor, signaculum super brachium nostrū. Ipsum amplectamur brachiis quibusdā vicariæ dilectionis, ipsum sequamur studio piæ conuersationis. Hoc enim iter quo ostendatur & nobis ipse, qui est salutare dei: sanè non iā sine specie & decore, sed in claritate tāta, vt maiestas eius repleat orbem terrarum. Opportunè siquidem visione prima tanquam hyemali adhuc tempore nō super solium, sed in inferiori atq; humiliori habitatione videtur. Duplicem quippe solet habere magna domus quælibet mansionē, æstiuā superius, inferius hyemalē. Igitur dum ipsa etiā discipulorū corda brumali adhuc glacie strīgerētur, & Petrus quoq; nō minus gelido corde quàm corpore calefaceret se ad prunas, tēpus omnino nō erat habitandi in solio, vel potius apparēdi. *Canti.2.c* At vbi cantabitur cāticum nouum, Hyems abiit & recessit, flores apparuerūt in terra nostra: opportunè iam tūc ascendetur in solium: & habitabit dominus in excelso. Puta ergo Esaiam cū hæc loqueretur, illius gloriā temporis oculo præuidisse prophetico. *Esaia.6.a* Vidi (inquit) dominum sedentem super solium excelsum, &c. Sed quid putamus quale est soliū istud fratres? Neq; enim altissimus in manifestis & manufactis inhabitat. Nulla omnino materia corporalis apta tanto solio tanto habitatori videtur. Viuis est construenda lapidibus fabrica spiritualis, quam vera & æterna vita sua inhabitare di- C gnetur. Quòd si minus tanto ædificio sufficit angelica creatura pręuaricatorū vtique minorata præcipitio, suscitet certè de terra inopem, *Psal.112.a* & de puluere erigat pauperem, vt collocet eum cum principibus, & solium gloriæ compleat. Et fortassis propterea ipse qui vidit, non modò excelsum solium, sed & eleuatum quoque describit, vt proinde & angelorum stabilis celsitudo, & hominum misericors eleuatio designetur. Quæ sequuntur, diligentiorem & ipsa considerationem desiderare videntur: sufficiat hodie vel cœpisse.

Item de eodem Sermo secundus.

Esaia.6.a PLENA erat (ait cōtemplator noster de eo quem super solium viderat) maiestate eius omnis terra. Adueniat regnum tuū, vt maiestate tua sicut cœlum repletur, repleatur & terra. Vt quid enim princeps huius mundi tanto vbique furore debacchatur, nisi quia terra data est in manus impii? Sed hæc est hora eius, & potestas tenebrarum. Erit certè quando qui in cœlo locum non habuerit, & ab ipsa quoque terræ superficie exturbabitur, miser cauernis vtique subterraneis recludendus. Hinc quoque propheta Dauid sanctorum prosperitate præmissa de maligno & angelis seu membris eius adiecit, & ait: *Psal.1.b* Non sic impii, nō sic, sed tanquā puluis quem proiicit ventus à facie terræ. Nulla iam tunc tentādi facultas erit, inquietādi nulla libertas, possibilitas nulla nocendi. Replebitur maiestate eius omnis terra, quādo iam voluntatis eius transgressio nulla erit. Magis autem quando D creatura ipsa liberabitur à seruitute corruptionis huius, propter quam ingemiscit & parturit vsq; adhuc. Erit enim cœlum nouū, & terra noua: vt quaqua verteris oculos, in ipsa tibi rerum facie diuina videatur quodammodo resplendere maiestas. Sed & est tibi altera quædam terra propinquior, & super hac amplior iustiórque sollicitudo. Nemo quippe carnem suā odio habuit. *Ephes.5.f* Consolare ergo eam, vt & ipsa requiescat in spe: audiēs nimirum quia replebitur maiestate domini omnis terra. Quomodo enim nunc carnē nostrā, dilectissimi, maiestas diuina repleat, cum & magnus ille Paulus primitias tantùm spiritus habens ingemiscat miserabiliter satis, & dicat: *Roma.7.d* Scio quia non est in me, hoc est in carne mea, bonū? Et certè iam nō dominabatur peccatum in eius mortali corpore. Nota tamē adhuc & corpus mortale perhiberi, & peccati quoque solum dominium negari. Erat enim etiam tunc *Roma.7.b* lex peccati in membris eius, quam quidem maiestatis plenitudo cum venerit, prorsus excludet. Non solùm autem, sed & nouissima inimica destruetur mors. Replebitur ergo maiestate domini terra nostra, quando prorsus de medio fiet & peccati omnis sensus, & debitum mortis. Replebitur inquam omnis terra nostra domini maiestate, quando resurrectionis gloria vestietur, induet immortalitatis stolam, configurabitur denique claritati corporis Christi. *Philip.3.d* Saluatorem siquidem expectamus, qui reformabit corpus humilitatis E nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Quid adhuc murmuras caro misera, quid adhuc recalcitras, & aduersus spiritum concupiscis? Si te humiliat, si castigat, si redigit in seruitutem, id profectò in tuo genere non minus tua interest quàm ipsius. Quid eis inuides, qui de operibus vermium & murium pellibus ingloriam planè gloriam mendicare non erubescunt, cultu indigno viris, interdicto & mulieribus, semetipsos dehonestantes potius quàm ornantes? Reforment ipsi, aut magis certè deforment corpora sua: te, si fueris corpus humilitatis, reformabit idem artifex qui formauit. Illam (si non desipis) præstolabare manum, vt quod fecit, ipsa reficiat. Iam verò quid in ipsa prophetica visione sequatur attende. *Esaia.6.a* Et ea, inquit, quæ sub ipso erant, replebant templum. Propterea sanè dixi, Humiliare sub potenti manu dei, vt exaltet te in tempore visitationis. Vide vt sub ipso inueniaris, alioquin non esse poteris cum ipso. Quid enim putas? indifferenter admittet homines in illud tantæ beatitudinis templum, qui ne ipsos quidem angelos indifferenter reliquit in eo? Aut non discernet inter glebas, qui discreuit inter stellas? Examinabit certè argentum, qui ipsum quoque aurum probauit, & reprobauit. Qualem ergo putas necesse est hominem inueniri, qui repudiati locum angeli sortiatur? Planè immunem ab omni iniquitate, sed ab ea maximè, quæ in ipso quoque angelo, nō ad leuem offensam, F non ad momentaneam iram inuenta est, sed ad odium sempiternum. Semel turbauit superbia regnum illud, concussit muros, etiam prostrauit ex parte, & parte non modica. Quid ergo? Faciléne deinceps admittenda videtur? Nunquid non odit ciuitas illa & vehementer huiusmodi pestem abominatur? Certi estote fratres, eum qui superbis non pepercit angelis, nec hominibus parciturum. Non est contrarius sibiipsi, non est personarum acceptor, similia sunt iudicia eius. Sola ei placet humilitas siue in angelo siue in homine: & qui sedet in throno, solos eligit subditos à quibus repleat templum. Scriptum quippe est: *Psal.112.a* Quis sicut dominus deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra? Vide autem ne forte Michaëlis verbum sit, superbo illi dicenti, Similis ero altissimo: in faciem resistentis. Michaël quippe interpretatum dicitur, quis vt deus? Bene ergo propheta cum dixisset vidisse se dominum super solium excelsum & eleuatum, ne forte aut excelsum intelligeres de eo dictum qui ait: Ascendam super altitudinem nubium: aut eleuatum referres ad eos homines qui in superbiam eriguntur, addit: Et ea quæ sub ipso erant, replebant templum: vt manifeste intelligas non eam altitudinem commendari, quæ extollitur aduersus eum, sed eos in templo siue in solio fore, qui sub eo sunt, alios quidem excelsos stabilitate solida, alios ex imo leuatos miseratio-

G ne diuina. Ac ne forte obiicias ditioni eius vniuersa subesse, nec quicquã determinationis habere quod ait, Quæ sub ipso erant, vt solam quæ voluntaria est, & ex seruore charitatis procedit, approbaret & commendaret dei subiectionem, addidit & de Seraphim, de quibus & nos loco suo dicemus, quod ab eo fuerit datum: Et ea, inquit, quæ sub ipso erant, replebant templum. Ab initio siquidẽ creauerat angelos deus, in quibus beati illius templi plenitudo constaret, sed non in omnibus beneplacitũ est ei, quia & in ipsis (vt scriptum est) angelis suis reperit prauitatẽ. Fuit quippe in eis qui diceret, Ponam sedem meam ad aquilonem, & populum qui sibi crederet habuit. Miser ipse, qui sine deo esse maluit quàm sub deo: miseri & illi, qui videntes furem cucurrerunt cum eo. Exierũt infelices, & vacuus relictus est locus, quem accipiet alter. Nónne deo subiecta eris anima mea? Alioquin nec tibi locus erit in templo, quia quæ sub ipso erant, replebant templum. Frustra pulsabunt fatuæ virgines, in vanum clamabũt vbi impletæ fuerint nuptiæ discumbentium, & ianua clausa erit. Infelix anima, cui à nuptiis illis contigerit excludi. Infelix de quo clamabitur: Tollatur impius, ne videat gloriam dei. Vt quid enim lucem hanc temporalem miser ille videt, qui gloriam illam non merebitur intueri? Vtinam nihil vnquã vidisset oculus meus, si illa (quod auertat deus) frustrandus est visione. Eant superbi, insolescant magis, extollantur, H inflentur, appetant semper in cumulo apparere: vt cum venerit æquitatis linea, à plenitudine eiiciantur. Tu verò non sic, sed deo subiecta esto anima mea, subiecta sanè ex animo, subiecta cum feruore deuotionis, quia Seraphim stabant super illud. Cũ quibus stemus & nos hodie fratres, nec dimoueamur à templo isto, in quo omnes dicunt gloriam, quia gloriam contemplantur domini nostri Iesu Christi, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Esa.14.d

Item de eodem Sermo III.

NON vobis arbitror excidisse, de duobus Seraphim hodie vobis habendum esse sermonẽ propter illud Esaiæ: qui postquam dominum sese vidisse testat' est super solium residentem, addit Seraphim stare super illud. Seraphim quidem, dilectissimi, sicut frequenter audistis, nomen est supernorum spirituum, ordinis vnius de nouem summi atque supremi. Verùm hoc loco, vt arbitror, nõ in ea ponitur significatione, præsertim cum innumera illa sint agmina, hic duo tantùm Seraphim describantur. Et ego quidem fratres, si licet in hac parte vnicuique abundare in suo sensu, in duobus Seprahim duplicem arbitror intelligi creaturam rationabilem, angelicam scilicet, & humanam. Nec mireris hominem Seraphim factum, memento quia creator & dominus Seraphim factus est homo. Ad contumeliam tuam ô I superbe, qui creatus inter angelos, inter angelos stare non meruisti, ecce rex noster nouos in terra angelos fabricaturus aduenit: atque vt tabescas amplius, & liuore proprio torquearis: non qualescunque nec inferiores alicuius ordinis angelos, sed Seraphim. Audi enim quid ipse loquatur. Ignẽ, inquit, veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? Vult ergo Seraphim fabricari, vt ibi stent vnde tu corruisti. Seraphim, inquit, stabant super illud. Vt quid ergo tu qui mane oriebaris Lucifer, in veritate non stetisti, nisi quia Seraphim non fuisti? Seraphim quippe ardens vel incendens interpretatur. Tu vero habuisti miser lucem, sed ardorem non habuisti. Bonum erat tibi si ignifer magis esses quàm lucifer: nec tam immoderato appetitu lucendi, vt eras frigidus ipse, frigidam quoque eligeres regionẽ. Dixisti enim: Ascendam super altitudinem nubium, sedebo in lateribus aquilonis. Quid festinas mane oriri Lucifer? quid gloriaris super sidera, quibus aliquando clarius rutilare videris? Breuis omnino erit gloriatio tua. Sequitur sol iustitiæ, quem te esse vana simulatione iactabas, cuius feruore pariter & splendore in nihilum redactus omnino dispareas. Frustra quoque paras vẽturum in fine seculorum dominum tanquam veri solis ortum in damnato illo quem assumpturus es homine præuenire, & extolli super omne quod dicitur aut colitur deus: quia & tunc aduentus eius illustratione penitus destruẽris. Quàm melius (& certe non ad insipientiam sibi) Ioannes

Esa.6.a

Luc.12.f

Esa.14.d

Baptista (siquidem & ipse lucifer fuit) nõ sua præsumptione, K ne & ipse fur esset & latro, sed dei patris auctoritate præmissus est ante dominum. Ecce, inquit, mitto angelum meum ante faciem tuam, &c. Habes & in psalmo de eodem: Paraui lucernam Christo meo. Ille enim erat lucerna ardens & lucens, & voluerunt Iudæi ad horam exultare in lumine eius, sed non ipse. Vnde ergo? Ipsum interroga, ipse de se loquatur. Amicus, inquit, sponsi stat, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Stat ergo Ioannes: neque enim arundo est vento agitata. Stat, quia amicus: stat, quia ardens est: & Seraphim stare describuntur. Vere amicus sponsi, qui procedentis de thalamo suo nõ æmulatur gloriam, sed parat viam, sed prædicat gratiam: vt & ipse de plenitudine eius accipere mereatur. Lucet ergo Ioãnes, tanto vtique clarius, quanto amplius feruet: tanto verius, quanto minus appetit lucere. Fidelis Lucifer, qui solis iustitiæ non vsurpare venit sed prænunciare splendorem. Non sum ego (inquit) Christus: venit fortior me post me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius. Et illud: Ego baptizo vos aqua, ille baptizabit vos spiritu sancto & igne. Ac si manifestè Lucifer dicere videatur: Quid admiramini intuentes splendorem meum? Non sum ego sol, longè alium videbitis eum: in eius comparatione tenebræ sum, & non lux. Ego tanquam sidus antelucanum matutino vos rore perfundo: ille emittet in feruore radios suos, soluet glacies, paludes siccabit, algentes calefaciet, pauperibus erit pro vestimento. Nec sanè dissonat à verbo iudicis vox præcursoris, sed manifeste ignem à Ioanne promissum Christus exhibuit, dicens: Ignem veni mittere in terram. Dicas fortassis in igne vt feruorem, sic & splendorem esse. Non contendo, licet feruor ei quodammodo substantialior videatur: ipsum potius audiamus quid magis in igne commendet. Ignem (ait) veni mittere in terrã, & quid volo nisi vt ardeat? Cognouisti certè quid velit. Sed ne illud quidem ignoras, quòd vita in voluntate eius, & seruus sciens nec faciens domini voluntatem, plagis plurimis habeat vapulare. Quid lucere festinas? Nondum illud aduenit tempus in quo fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Interim perniciosus est iste appetitus lucendi: feruere enim multo melius. Denique si tam vehementer splendorem desideras, quod videri vis, esse curato, & primum quære feruorem, nec dubium quin & splẽdor adiiciatur tibi. Alioquin incassum laboras: quia vanus splendor absque feruore. Mutuata aut magis certè simulata lux est quæ non ab igne procedit. Quod autem alienũ est, ad modicum poteris vsurpare. Erit maior confusio, quod non erat tuum, tuum voluisse videri. Luna (vt aiunt) habet absque feruore splendorem, sed & ipsum mutuatur à sole, ideóq; tam frequenter imò & semper mutatur, nec vnquam in eodem statu permanet. Sic profectò stultus vt luna mutatur, sapiens permanet vt sol. Ille inquam stultus qui in decore suo perdidit sapientiã, id est, M qui refriguit in splendore. Cecidit ergo Lucifer vt fulgur de cœlo, Seraphim vero stabant super illud. Stant planè Seraphim: quia charitas nunquam excidit. Stant attoniti & suspensi in contemplatione sedentis in throno, stant in æterna incommutabilitate, & æternitate incommutabili. Tu sedere tentasti ô impie, propterea tui moti sunt pedes, & effusi sunt gressus tui. Filius est qui sedet in throno, dominus sabaoth, cum tranquillitate iudicans omnia. Sola sedet trinitas, quæ sola habet immutabilitatẽ, sola est apud quam non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Seraphim verò stãt immutabiles quidem, sed suo modo, nõ in eius comparatione. Stant extendentes se & intẽdentes in eum in quem prospicere concupiscunt. Qui sedere præsumpsit, seipso voluit esse contentus, vnde solam hodie quoque malitiã esurit: quia solam habet hãc à semetipso. Cum loquitur mendacium, de proprio loquitur: quia mendax est, & pater eius. Quod audis de verbo mẽdacij, intellige & de opere malitiæ. Et licèt male sibi in malo complaceat, sufficere tamen sibi nũquam poterit nec in ipso. Sola proinde sedet trinitas summa, quæ sola in se est, & ideo sola vere est: sola se fruitur, sola nullius eget, sola sufficit sibiipsi.

Luc.7.d

Psal.131.c

Ioan.3.d

L

Luc.12.f

Eccli.27.b

1.Cor.13.d

Item

A

Item de eodem Sermo quartus.

Esai.6.a CVM dixisset propheta, Et Seraphim stabant: adiunxit deinde, & ait: Sex alæ vni, & sex alæ alteri. Quid sibi volunt alæ istæ fratres? Ergóne etiam cum hyems transierit, & sedebit rex super solium, volandum adhuc erit & ipsis Seraphim, vt possint diuersis occurrere necessitatibus diuersorum, ab imminentibus liberare periculis, opem ferre laborantibus, in tribulatione positos consolari? Absit vt in illo æternæ beatitudinis regno necessitas aut periculũ aut labor aut tribulatio sit, cui oporteat subueniri. Ad quid ergo tunc alæ? Placet mihi statio illa: omnino sic volo manere, nec aliquid prorsus admitto quo mihi stabilitas illa depereat. Veruntamen scio beate Esaia quòd propheta es tu, & spiritum eius habens qui abundantia pietatis excedit hominum non modò merita, sed & vota. Salua mihi sit illa tam amata stabilitas: iam si quid alæ istæ ad beatitudinem addiderint, non recuso. Credo autem sicut in statione immutabilitatem, sic & in volatu alacritatẽ pmitti, ne videlicet insensibilis quædam & quasi lapidea stabilitas æstimetur. Sed dicas: Et si alas habere necesse est, quare tam multas? Quid sibi vult multiplicitas ista pennarum? Audi quod sequitur: Duabus alis velabant caput, duabus pedes, duabus volabant. In quibus verbis videre mihi videor, quod de statione dictum est, volatu manifestius explicari. Quò enim Seraphim volant, nisi

B in eum cuius ardent amore? Vide flammam quasi volantem & stantem simul, nec miraberis iam Seraphim stãtes volare, stare volantes. Sed quia diximus quò volant, ipsas quoque quibus volãt alas exigere religiosa curiositas vestra videtur. Certius posset & credibilius testimonium perhibere cui datum est & videre. Ego tamẽ opinor non incongruè pennas istas agnitionem & deuotionem intelligi posse, quibus in eũ qui supra ipsos est, Seraphim rapiũtur. Leuat quippe cognitionis ala, sed sola non sufficit. Ruit citius, qui vna tantùm ala volare contendit: & quo magis attollitur, peius colliditur. Experti sunt hoc philosophi gentium: qui cum cognouissent deum, nõ sicut deum glorificauerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Denique traditi in reprobum sensum, vsque in ipsas etiam passiones ignominiæ corruerũt. Adeò vera pro-*Iaco.4.b* batur illa sententia: Scienti bonum, & non facienti, peccatum est illi. Sic & zelus absque scientia, quo vehementius irruit, eo grauius corruit, impingens nimirum atque resiliens. Vbi vero intelligẽtiam charitas, agnitionem deuotio comitatur, volet securè quisquis eiusmodi est, volet sine fine, quia volat in æternitatem. Iam super ea quæ præmittitur capitis & pedum velatione extat à patribus probata sententia, dei caput pedesq; velari, eo quòd lateat quid ante mundum fuerit, quidue futurum post consummationem. Et hoc qui-

C dem pro eo quòd distinctè in Latinis codicibus scriptũ est, Caput eius, & pedes eius. Testatur autẽ interpres noster in Hebręo verbum esse cõmune quod interpretari possit eius, & suam: vt Seraphim iuxta Hebræi sermonis ambiguitatem, vel faciem pedesque dei, vel suam faciẽ ac pedes operire dicantur. Vnde & mirum videri potest cur è duobus eũ magis in interpretatione elegerit sensum, quem visionis ipsius cõsequentia minus videtur admittere, vt videlicet & velarent pariter caput pedésque sedentis: nisi quòd Origenis expositionem secutus est in hac parte. Quod si de ipsis quoque Seraphim licet accipere, sic pinge ea, vt operto capite & pedibus, solum appareat corpus medium, sed & ipsum quoque non penitus, propter eas nimirum alas quibus volare perhibẽtur. Considero siquidem quasi quoddam caput, corpus, & pedes meos, in verbis apostoli, quib' ait: Quos enim pręsci-*Roma.8.f* uit, & prædestinauit cõformes fieri imaginis filij sui: & quos prædestinauit, hos & vocauit. Quos autem vocauit, hos & iustificauit. Et quos iustificauit, hos & magnificauit. Ita initium meum solius gratiæ est, & non habeo quid mihi in prædestinatione attribuam siue vocatione. Non sic sanè ab opere iustificationis alienus sum, operatur & illud gratia, sed plane mecum. Vidésne quemadmodũ Seraphim in medio appareat aliquatenus? Porrò consummatio quidem & ipsa solius gratiæ est: nec est mihi in hac parte vel cum ea siue in ea gloriari, quasi coadiutor videar aut cooperator. Velat itaque

D Seraphim caput suum duabus pennis, si & veraciter cognouerit & humiliter fateatur quia misericordia eum sola præuenerit. Velat & pedes alis æquè duab', si misericordiæ quoque quæ subsecutura est, nec ignarus extiterit nec ingratus. Quam sanè capitis & pedum velationem & nũc quoque negligere non oportet, licet tũc maximè perficienda sit quando iudex sedebit super solium, & astantes sibi Seraphim & agnitione veritatis subtilius illustrabit, & inflammabit vehementius charitatis ardore. In quorum numero indignos nos seruos nominis sui, ipsa de qua locuti sumus constituere dignetur misericordia, quæ ab eterno est & vsque in æternum super electos, in medio quidem aliquatenus ostendens liberum arbitrium, meriti gratia principium & finẽ omnino soli vẽdicans sibi: vt sit nobis alpha & ω dominus deus noster, & pro vtroque iure clamemus: Non nobis domine non no-*Psal.113.b* bis, sed nomini tuo da gloriam. Amen.

Vnde supra Sermo V.

COMMENDANT nobis sacræ literæ Christũ dominũ & ex patre & in patre & cũ patre & à patre & pro patre, & etiam sub patre. Quòd dicitur ex patre, ineffabilis est natiuitas: quòd in patre, consubstantialis vnitas: quòd cum patre, æqualitas maiestatis. Sanè enim tria hæc ab æterno. Cæterùm si ex patre nascens, quid in patre, aut cum patre? Non incongruè forsitan in patre cubans, cum patre

E sedens dicatur. Et audite consessus huius & huius acubitus rationem. Sicut enim sessio maiestatem, sic consessio æqualitatem exprimit maiestatis, pręsertim cum sit ei sedes à dextris patris, non sanè sub pedibus vel quasi à tergo. Et sedere quidem iam quiescere est, sed iacère magis. Quid autem delectabilius & quodãmodo dulcius esse videbitur filio, quòd in patre est, an quòd cum patre omnibus præest? In quo putas horũ summa illa pax dei quæ exuperat omnem sensum, & singularis requies domini competentius assignetur? Etsi digne ore id exprimi nequeat, corde tamen forsitan piè concipitur: vt salua quidem in omnibus illius indiuisibili simplicitate essentiæ, inter gloriæ æqualitatem, & substantiæ vnitatem, velut similis quædam ei quę inter consessum & accubitum est, cogitari posse distinctio videatur Deniq; parũ videtur sponsæ videre sedentem, cubãtem sibi flagitat indi-*Canti.1.b* cari. Indica mihi, ait, quẽ diligit anima mea, vbi cubes in meridie. Sed & animæ omni quæ sanum sapit, dulcius sapit per *1.Cor.6.d* omnẽ modũ quod apostol' ait: Qui adhæret deo, vnus spiri-*Matt.19.d* tus est: quàm quod apostolis dicitur: Cum sederit rex in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos iudicãtes. haud minus vtique iucũdior sessione cubatio. Ego in patre, ait filius, & pater in me est. Non potuit expressius substantiæ vnitas cõmendari. Vbi enim vterq; in altero, nihil quasi exterius licet, nihil in-

F terius cogitari: simplicissimam magis credi necesse est in ambobus substantię vnitatem. Verũtamen aliquatenus huic si-*1.Ioan.4.c* mile est quod dicitur: Qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo: nisi ꝙ hic quidẽ spiritualis quædam vnio, secũdũ quòd supra memorauimus: Qui adhæret deo, nõ quidem vnũ, id est, non vna substantia, sed vnus spiritus est: illic verò naturalis potius & substantialis vnitas designatur. Vnde & *Ioan.10.f* habes in euangelio: Ego & pater vnum sumus. Illud proinde iuxta præfatam similitudinem tanquã cubiculum vnigeniti, & quasi summa quædam domini requies est. Nos quoq; per hanc voluntatum vnionem, & adhæsionem spiritus, quã nimirum charitas facit, pro nostro quidem modulo, in hoc suũ cubiculum, & in suam requiem factus etiã primogenitus introducit. Iam verò quod dicitur à patre, ambulãtem significat, & ad eum quem proxime ipso præstante celebraturi sumus, spectat incarnationis eius aduentum. Hinc nimirum & *Ioan.8.e* ipse ait: Ego enim à deo processi & veni. In terris deniq; vi-*Ibidẽ.1.d* sus, & cum hominibus conuersatus, medius nostrum, quem nesciebamus stetit, verus quidẽ Emmanuel, nobiscum deus, nobiscum stans, sed pro patre. Quòd enim nobiscum stetit, adiutorium: quòd pro patre stetit, zelum designat. Paternã nanque quærebat in omnibus gloriam, cuius & venerat facere voluntatem. Cæterum si pendẽtem consideres, si Christum & hunc crucifixum attendas, ibi maxime euidentissiméque eum sub patre reperies. hoc enim proprie ac specia-

G liter ad humanæ pertinuit naturæ humilitatem, secundū quã ipse ait: Pater maior me est. Dicerene audebimus quòd aliquando fuerit etiam sine patre? Nemo id præsumeret, si non prior ipse dixisset: Deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me? Quasi quædam enim ibi derelictio fuit, vbi nulla fuit in tãta necessitate virtutis exhibitio, nulla ostensio maiestatis. Habemus itaque Christum ex patre nascentem, in patre cubantem, cum patre sedentem, à patre ambulãtem, pro patre stãtem, sub patre pendentem, sine patre quodammodo moriẽtem. Quonam igitur modo ex his vidisse eū credemus Esaiam, cum diceret: Vidi dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum? Lõgè enim per omnem modum dissimilis ea visio fuit, de qua alibi idẽ propheta, Vidimus eū, inquit, & non erat ei species neque decor: & æstimauimus eū tãquã leprosum, & percussum à deo, & humiliatū. Item vtrobique vidit eundem, sed nõ vidit eodem modo, ac per hoc quodammodo nõ eundem. Ibi enim vidit eum liuidum plagis, saturatum opprobriis, afflictum suppliciis, lacessitum iniuriis. Vidit denique contemptibilem, vidit pẽdentem, vidit propter nos morientem: & ait: Attritus est propter scelera nostra, cuius liuore sanati sumus. Ibi inquam nouissimus virorum apparuit, & despectus: hic autem erat plena omnis terra maiestate ipsius. Ibi vir dolorū, & sciẽs infirmitatem, hic dominus sedens. Et illa quidem cõmunis visio verbo pluralis numeri designatur, hæc autem tam singularis est,

H quàm sublimis. Ibi ergo tãquam vnus de multitudine, Vidimus, ait: hic vero tanquàm solus & solitarius leuans se supra se, Vidi, inquit, dominū sedentem, &c. Sanè competẽter dominus dicitur, qui sedere cõspicitur. Sedere enim præsidentis est, sedere dominãtis est & regnantis. Maximè verò sedere super solium, dominationem notat: nam sedere simpliciter, aliquando & humiliationem. Cæterū, vt prædiximus, qui in patre cubat delicians, cum patre imperans sedet: ibi sponsus amabilis, ibi dominus admirabilis. Deniq; gloriosus deus in sanctis suis, mirabilis in maiestate sua. Vidi, inquit, dominum sedẽtem super solium excelsum & eleuatum, & plena erat omnis terra maiestate ei⁹: & ea quæ sub ipso erãt, replebant templum. Quæ enim sub ipso erant? Nunquid ipsum quod dixerat solium quamlibet excelsum & eleuatum, sub ipso tamen nihilo minus erat? Si enim ipse super solium sedens, solium planè sub ipso. Et quomodo illud replebat templum? Deinde quando & ipsa iam terra omnis plena est maiestate eius, quomodo tẽplum adhuc vel vnde repletur? Enimuero disce ex his quæ audis, solium non machinã imaginari corpoream, sed angelicam intelligere creaturam. Si enim sedes est sapiẽtiæ anima iusti, quàm dignior sedes angeli sancti? Hoc planè solium gloriæ eius excelsum per naturã, sed multo magis per gratiam eleuatum. Excelsos enim fecit

I eos natura conditionis, eleuatos gratia cõfirmationis, de qua dicitur: Verbo domini cœli firmati sũt. Ea igitur agmina angelorū in quibus sedet deus, & quæ sub ipso sunt, tẽplum replẽt, licet iam terra omnis ipsius plena sit maiestate. Vbique enim regnat, vbique imperat, vbiq; maiestas eius, sed gratia forte non ita. Non inquã vbique sicut potestas, sic & voluntas eius bona & beneplacens & perfecta. Alioquin quid est quod dicimus: Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra? Fit enim volũtas eius de omnibus, sit per omnes, nõ in omnibus tamen. In electis spiritibus fit voluntas dei, quãdo eis efficitur cum ipso vna voluntas. Hæc sanè adhæsio spiritualis vnū spiritum faciens, sicut multitudinis quoque credentium cor vnum & anima vna legitur extitisse. Et ea quæ sub ipso erant, replebant templū.] Replebant omni benedictione spirituali, replebãt consolatione diuina, replebant diuisionibus gratiarum. Replebant denique fructu sanctificationis: siquidem domum tuam domine decet sanctitudo. Replebant diuersis charismatum donis, spiritu sapientiæ & intellect⁹, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, & replebant illud spiritu timoris domini. Seraphim stabant super illud. Nomen est ordinis angelorum summi atque supremi: vt meritò stare super cæteros describantur: & ipsi tamen quamlibet cæteris præstent, astant nihilo minus domino præsidenti, deuotū vtique ministeriū, & plenū reuerẽtiæ obsequiū exhibentes. Aliter enim domini, aliter angeli, aliter hominis intelligi cõuenit stationem. Stat Christus pro patre zelans, patris gloriã

K quærẽs, & tanquam fidelis vnigenitus, imò & primogenitus patris zelo patris adiuuans adoptiuos. Sic illum Stephanus stantem vidit, quem habuit adiutorem: sic propheta in adiutorium eum surgere precabatur: Exurge, inquiens, domine, adiuua nos. Sanè angelica statio ministratio est, dicente propheta: Milia milium ministrabant ei, & decies centena milia assistebãt ei. Nam hominis quidem stare, persistere est in vigore animi, & obseruatione propositi. Sic Moyses stetit in confractione & in conspectu domini, vt auerteret iram eius: sic stetit Phinees, & placauit. Seraphim stabant super illud.

Quid sibi vult quòd non vnum, non plurimos stantes vidisse se perhibet propheta, sed duos? Duos siquidem ei apparuisse constat ex eo quod secutus adiunxit: Sex alæ vni, & sex alæ alteri. Et bene duo stabãt. Væ enim soli: quia si ceciderit, non habet subleuantem. Væ tibi superbe spiritus, solitudinis & solitariæ præsumptionis amator. Non stetisti in veritate, expulsus est pes superbiæ, stare non potuit. Solus sedere volens, tanquam fulgur cecidisti de cœlo, nõ habiturus aliquãdo subleuantẽ. Sex alæ vni, & sex alæ alteri. Ad quid multiplicitas ista pennarum? Duabus, inquit, velabant caput eius, & duabus pedes, & duabus volabant. Grande mysterium, & profundum vtique sacramentū. Attentas in vobis hec verba desiderãt aures, sed multo magis disertam in nobis linguam exigunt, maximéque animum spiritualem. Dico vobis tamẽ

L vtcunque quod sentio, nec sanè affirmãs dico, sed coniectans quodãmodo & opinãs. Quid enĩ æstimare vetat, deiecto Lucifero ad peruigiles excubias Seraphim cõstitutos, sicut eiecto homine (teste scriptura) Cherubim ad custodiam posuit deus? Nec incongruè forsitan Cherubim flammeus traditur gladius, vt à ligno vitæ incisio pariter & incensio, quibus nihil carni terribilius, manum prohibeat corporalẽ. Porro Seraphim tantùm alas accipiunt, quarū velamine arceant oculum spiritualẽ. Denique duabus, inquit, velabant caput eius, & duabus pedes, vt nec alta dei, nec ꝓfunda eius iniquus ille valeat contemplari. Erit cum reuelabitur gloria domini, sed nõ erit hoc nisi factum fuerit ante quod scriptum est: Tollatur impius, ne videat gloriam dei. Interim sane velatur caput, velãtur pedes, vt medium quidem aliquid eidem impio videndum, sed ad inuidẽdum vtique relinquatur. Et velantur alis, quæ nimirum sic illum arceant vt istos sustineant & sustollant. Quærendum tamen prius quibus alis volare dicantur, quia duabus, inquit, volabant. Nec incongruè forsitan duas istas naturæ & gratiæ dicimus: presertim cum prius quoque in his ipsis etiam solij celsitudo & eleuatio à nobis fuerit assignata. Viuaci siquidem per naturam intellectu, & feruenti nihilo minus affectu per gratiam in eum qui supra ipsos est extẽti iugiter & intenti, stare quidẽ vt diximus per ministerium, sed & volare per studium perhibentur. Licet e-

M nim velent caput domini, velent etiam pedes, sed sibi ista nõ velant, magis autem sedule volãt & volitant inter ista: & alta potentiæ eius, & profunda sapiẽtiæ vestigantes. Nec sanè scrutatores sunt maiestatis, vt proinde opprimãtur à gloria: quòd non minus diligant, quàm intelligant, vtpote quos ille regit & agit spiritus, qui scrutatur etiam alta dei. Superbus ille Lucifer lucẽ præferens, nõ ignem habens, alteri tantùm innixus alæ, casum facere potuit, non volatum. Exultauit enim lucidus esse, non feruidus, non incensus, quod Seraphim sonat. Non ergo stetit, quia contempsit: sed nec volare potuit, quod præsumpsit. Sustulit eū naturę viuacitas, sed in suã planè perniciẽ, quippe quem defectus gratiæ mox deiecit. Nec dissimilis sanè illorū casus, qui eū cognouissent deū, non glorificauerunt aut gratias egerunt: quo tandem merito traditi sunt in reprobum sensum, & obscuratum est insipiẽs cor eorū. Deniq; & ipsi eorum principi interpositum est velamen, quod nulla iam naturæ viuacitate pertrãseat, vt ipsius qui super solium sedet, caput aut pedes valeat intueri. Siquidem Seraphim stantes & astantes duabus alis caput velant, duabus pedes. Nõ est corporalis diuina substãtia, nec in formam hominū mẽbris distincta corporeis. Spiritus est deus: & quæ de eo dicuntur, spiritualiter vestiganda. Alioquin quis nobis reuelabit hoc caput & pedes istos quos geminis alis Seraphim velant, nisi spiritus ipse qui nouit omnia quæ in eo

Ioan.14.c
Matt.27.
Esaia.6.a
Ibidẽ.53.a
Ibidem.b
Psal.32.b
Matth.6.b
Actu.4.f
Acto.7.g
Psal.43.d
Daniel.7.d
Eccles.4.
Gene.3.d

A in eo sunt, & scrutatur etiam alta dei? Ego enim opinor ipsa esse quæ in hoc loco capitis nomine designantur. Itaq; secúdum húc sensum caput eius, maiestas eius: potestas eius, sempiterna virtus atq; diuinitas. Caput eius, iuxta illud propheticum: Iustitia tua sicut montes dei. Népe quod sequitur, Iudicia tua abyssus multa: non incõgruè forte videbitur pedũ posse appellatione signari. Sunt enim velut quidã pedes eius, inuestigabiles viæ eius, inscrutabilia iudicia eius, profundum sapientiæ, & irreprehensibilis quædã, sed incõprehẽsibilis dispositio eius. Ad hos pedes ipsum quoq; dominicæ incarnationis mysterium specialiter cognoscitur pertinere, & omnis pariter operatio nostræ salutis. Cernere est quàm sit iustitia illa sublimis, quam sicut mõtes dei propheta esse miratur. Nostra enim (si qua est) humilis iustitia, recta forsitã, sed nó pura. Nisi forte meliores nos esse credimus, quàm patres nostros, qui nó minus veraciter quàm humiliter aiebãt: Omnes iustitię nostræ tanquã pannus mẽstruatę mulieris. Quomodo enim pura iustitia, vbi adhuc non potest culpa deesse? Recta proinde interim videri potest iustitia hominum, si tamen peccato non consentiant, vt nó regnet in eorũ mortali corpore. Nam primi hominis in initio quidẽ non modò recta, sed etiã pura fuit, quãdiu ei datum est nec sentire peccatum. Cæterùm & hæc ipsa quoniam firma nõ fuit, & puritatẽ facile perdidit, & ne ipsam quoq; retinuit rectitudinẽ suã.

Psal. 35. b

Esa. 64. a

B Sanè apud angelos iustitia, recta, pura & firma est, sublimis quidẽ, sed adhuc longe inferior quàm diuina. Non enim innata est eis, sed à deo collata: vt naura ipsa, quod ex se est, nõ modò iustitiæ, sed etiã iniustitiæ capax inueniatur. Nunquid nõ ista est prauitas quædam quam in angelis suis vera illa iustitia legitur inuenisse? Non enim iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, ait is qui dei iustitiam minime ignorabat. Nec ait, omnis homo: sed, omnis viuẽs, forte vt nec ipsos angelicos cum noueris spiritus excepisse. Viuunt enim & ipsi tanto verius quãto propius astant ei apud quẽ est fons vitæ. Nihilo minus etiam iusti sunt, sed ex eo, non corã eo: munere eius, non in eius comparatione. Ipse enim sibi iustitia est, cuius voluntas non tam æqua quàm ipsa æquitas. Et vtraque non aliud quàm ipsa substãtia est. Illa ergo iustitia verissime sicut mós est, quæ recta est, quæ pura est, quæ firma est, & vt ita dixerim, etiam substantia est. Quanta enim in hoc capite latet altitudo? Quanta gloria est, quantáq; sublimitas in hoc vmbroso & condenso monte reposita? Quibus tamen putamus alis hoc caput Seraphim velant, vt nulla suæ subtilitate naturæ, nulla rationis perspicacitate nequam oculus in illius queat irrumpere veri luminis claritatẽ? Duabus, ni fallor, alis: suæ videlicet ipsorum gloriæ, & felicitatis. Ineffabiliter siquidem delectantur in admiratione cõtemplationis illius, nec minus gloriantur in ipsius veneratione. Iniquus ille admirationem quidem, sed nó venerationem habẽs, quia subdi noluit per venerationem, figi non valuit per admirationẽ.

Psal. 142. b

C Denique admirationem ipsam in æmulationem conuertit, nec venerari dignatus, sed conatus est imitari. Quàm melius Seraphim sua ipsa admiratione felices, veneratione etiam venerabiles fiunt, veram in ipso habentes gloriam, cui seruire regnare est, & apud quẽ omnis qui se humiliat exaltatur? Et nũc audi quemadmodũ his duabus alis ipsum quod diximus caput domini, ne iniquus ille inspiciat, velare Seraphim videantur. Quotiens enim sursum dirigit aciẽ, in angelicam statim felicitatem & gloriam malignus offendit, & offundit oculum pessimus humor liuor proprius, vt penetrare vltrà nõ possit. Sic nimirum quasi gemino quodam velamine, ne sublimiora prospiciat inuidus præpeditur, ad illorum quos superiores habere dolet, modò quidem felicitatem, modò gloriã, modò vtranque simul, reuerberata acie cõtabescens. Quis enim tam grauis pruritus oculi quàm inuidia est? Nec verò aliis liuor inuidus quàm aliena gloria & felicitate torquetur. Miseria enim (vt aiũt) inuidia caret, Sed & pedes domini, quibus nimirum impenetrabilem iudiciorũ eius abyssum, & dispositionis eius diximꝰ vias inuestigabiles designari, duabus æquè alis velant Seraphim. Ego autem dico, prudentia & fidelitate. Cum enim & fideles pariter ministri sint & prudentes, sic diuina negocia gerunt, & saluti prouident electorum, vt malignus ille deprehendere omnino non possit.

D Ex hoc pedum velamento factum reor, vt nesciens dominum gloriæ fecerit crucifigi: ex hoc quotidie fieri, vt salutis nostræ negociis ignorans seruiat & inuitus, sero postmodum plãgens quòd dum obesse voluit, inuentus est profuisse. Sic nimirũ per administratorios spiritus illuditur eius astutia, quòd & fideles sint qui detegere nolint, & prudentes qui norint tegere diuina erga nos prouidentiæ & dispositionis arcana. Cæterũ sicut è supremis duabꝰ alis nequissimus ille admirationẽ habuit, sed non venerationem (vt diximus) sic è mediis quoque spiritualem ei intellectũ natura, sed nõ etiam gratia affectum dedit: sed nihilo minus ex infimis istis facile satis animaduertere est quàm inuentus sit fidelitatis expers, non autem similiter caruisse prudentia. Nisi tu forte alium aliquem putas esse qui dictus est callidior cunctis animantibus serpens. Forte etiam non incongruè dicimus quoniam eo ipso tam irreuocabilis casus eius, irreparabilisque collisio fuerit, quòd ex his quas diximus alis, sicut in parte dextera nulla affuerit, sic in læua nulla defuerit. Non ita sanè duo illi quos prophetica nobis visio commendauit stantes, & adstantes domino maiestatis. Cuius etiam duabus (vt dictum est) alis caput velant, ipsa equidem sua admiratione in qua delectantur feliciter, ac veneratione in qua sublimiter gloriantur: duabus etiam pedes, fidelitate videlicet atq; prudẽtia. Porrò duabus volant, naturæ vt diximus perspicacia, & efficacia gratiæ. Sanè mediam quasi quandam longitudinem

E nudam visibilẽmque relinquunt, longanimitatem dico & benignitatẽ dei ad pœnitẽtiam homines inuitantis. Omnibꝰ enim cernere est quemadmodũ solem suum super bonos & malos oriri faciat, & pluat super iustos & iniustos. Hac nimirum charitate verus ille Salomõ quasi quædã media sua construit propter filias Hierusalem: vt quibus altiora se quærere, & profunda vestigare non licet, in his saltem mediis valeant exerceri, & ad sublimium subtiliúmq; exinde rerum contemplationem promoueri aliquando mereantur. Cæterum nequissimus ille ex hac visione & in præsenti torquetur acrius, & grauius cruciabitur in futuro. Primùm quidem quòd ipsam nobis lõganimitatem benignitatis inuideat, deinde quòd nequaquam sibiipsi hac saltem occasione prouideat vt ad pœnitentiam adducatur.

In festo sancti Martini, de exemplis obedientia. Sermo.

PVTO, sermonem à nobis expetit tam vester iste conuentus, quàm aduentus harum honorabilium personarum, quas de longinquo gratulamur adesse. Sanè audirem eos ipse libẽtius: sed quoniam eligunt, imò & exigunt magis vt loquar, mihi si non licet audire eos, eis necesse est obaudire. Et quidem viuus est nobis sermo tam multa mansuetudo eorum, qua videlicet meritis sanctiores, dignitate

F superiores, sapientia locupletiores, non modò ad visitandos, sed etiam ad audiẽdos nos dignati sunt declinare. Efficax eruditio, & omni digna acceptione doctrina. Siquidem non verbo & lingua, sed opere & veritate nos admonent imitatores suos esse, sicut ipsi sunt Christi, & discere qđ ab ipso vtique didicerũt, mites esse, & humiles corde. Sic Maria Elizabeth petiit, coniugatam virgo, ancillam domina, præcursoris matrem iudicis mater, dei genitrix seruuli genitricem. Sic postmodum Iesus etiam ipse Ioannem adiit, & adiit baptizãdus, vtpote quem decebat implere omnem iustitiã. Vos quoque reuerendi patres deteriorem nobis non facitis partẽ vestram. Ad audiendum quippe quàm ad loquendum velociores, etiam inter ipsos qui vestro magis eguerant documento. Nam nos quidem quia omnem non possumus implere iustitiam, vel nonnullam vobis exhibere curamus, iustum esse non ignorantes, inferiorem superioribus obedire. Sed vnde loquemur? Qui de terra est, de terra loquitur: ait vox illa clamantis. De terra ergo loquamur, quia de terra subsistimꝰ, & in terra. Audite quique terrigenæ & filij hominum, vobis dicimus, & de vobis. In terra orimur, in terra morimur, reuertentes in eam vnde sumus assumpti. Hic nobis angustus introitus, mora breuis, sola mors certa. Cogitur totus Adam iudicium portare quod meruit. Dilatatus est vehementer, multiplicatus est, & repleuit terram.

Ioan. 3. d

G Attamē velit nolit, quantūcunque recalcitret, vniuersus adhuc fert sententiā quam excepit. Terra, inquit, es, & in terrā ibis. Grauis equidem sententia, sed non sine grandis misericordiæ temperamento. Dura admodum, sed si merita pēses, indulgentiæ plena. Siquidem non minus iustè peccanti diceretur, Terra es, sed ex hoc sub terrā ibis. Iustus foret etiā tūc iustus dominus, & laudabilis nimis. Dignus planè qui laudaretur, sed non ego idoneus qui laudarem. Alioquin tūc quoque nihilo minus vere dicerem, si tamē dicere possem: Iustus es domine, & rectum iudicium tuum. At non infernus confitebitur tibi, neq; mors laudabit te: sed nos qui viuim⁹, benedicimus domino. Pepercisti ergo creaturæ tuæ, pepercisti gloriæ nominis tui, vt descendētem de Hierusalem, minime tamen vsq; in Hiericho patereris abduci. Semiuiuus adhuc relictus in via semilaudare possū: vbi totus vixero, ibi totus erumpam in laudē, & dicent omnia ossa mea, Domine, quis similis tibi? Propter hoc nēpe cum iratus fuisses, misericordię meministi, non damnās hominē in loco perditionis, sed in loco afflictionis humilians. Quid causaris homo, quid sententiam quereris duriorem? Terrę addictus es, factus è terra, vt ipsa tibi sit patria, quę materia fuit. Sed audire, inquies, velim, Quia spiritus es, & ad spiritum ibis. Siquidē etiā spiritus sum, quod ad animam pertinet, nec portionem hāc mei dubitauerim potiorem. Audiui sanè ab apostolo, quia dominus spiritus est: & ab ipso domino, quia spirit⁹ est Deus. Nec H modò spiritus, sed spirituū pater. Vt quid ergo tenet me mater carnis, quia caro ex parte: spirituū pater non recipit, cum ex parte sim spiritus? Scio, scio, agit hoc non tā substātia ipsa, quàm culpa. Sicut enim peccatores spirit⁹ inter cœlū & terrā vētosum hoc mediū tenēt, vnde & potestates huius aëris nominantur: sic peccata nostra inter nos & deū separant, inter creatorem patrémque spirituū, & spiritualē vtique creaturam. Traxit animam corpus in regionem suam, & ecce præualens opprimit peregrinam. Factum est nempe talētum plumbi, non aliunde tamen nisi quia sedet iniquitas super illud. Corpus enim aggrauat animam, sed vtique quod corrūpitur: corrumpitur autem, imò etiam apostolo teste mortuū est propter peccatum. Itaque licet quodammodo cœlum sit homo, cœlestibus sine dubio spiritibus similis, substantia simul & forma, substantia quidem, quoniam spiritualis, forma vero, quia rationalis est: minime tamen leuare eum duo ista sufficiūt vt mereatur audire, Quia cœlum es, & in cœlū ibis. Frustra glorietur de libertate arbitrij, quæ in mente est: captiuus ducitur in legem peccati, quæ in carne est. Nam etsi forsitan videretur duplex funiculus posse alteri æquè duplici pręualere, vt videlicet quem sibi terra gemino quodā iure tanquam patria pariter & materia vendicat: ob geminam nihilo minus quæ prædicta est, substantiæ scilicet & formæ si- I militudinem, cœlum quoque recipiat vt cœlestē: sed iam triplicatus inferior ille & deorsum trahēs peccato equidem accedente funiculus, nisi illinc quoque occurrerit gratia, non rumpetur. Sanè vbi illa affuerit, haud dubium quin soluatur facilè grauis iste quo trahimur, imò quem trahimus, funiculus iniquitatis. Hæc enim inter nos & deum non separans interuenit, sed reparās & coniungens. Itaque ibo mihi ad mōtem gratiæ, & colles miserationum, quarum thesauros omnes repositos audio penes Christum. Ibo ad eum qui est plenus gratiæ & veritatis, si forte accipiam aliquid de plenitudine illa, imò si forte accipiar in plenitudine illa: vt cum cæteris aliquando membris occurram in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Nemo quippe ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo. Fidelissimus planè & benignissimus mediator, qui quidē non discreuit, sed fecit vtraque vnum, medium parietem maceriæ soluens, donās nobis omnia delicta, delens quod aduersum nos erat chirographū decreti, quod erat cōtrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: & expoliās principatus & potestates, traduxit cōfidenter palam triumphans illos, pacificansq; per sanguinē suum quę sunt in cœlo, & quæ super terram. Propter hanc nempe salutem quam in medio terræ erat operaturus, nō confestim sub terra posuit hominē, sicut peccādo meruerat, sed in terra. Siquidem respirandum est nobis, & nullatenus desperandum donec in terra adhuc interim cōstituti & suspicere cœlum possumus, & suscipere data optima & dona perfecta desursum à patre luminum, à patre spirituū, à patre misericordiarum. Nam & propterea rectū fecit hominem etiam corpore ipso, & os homini sublime dedit, cum prona vtiq; spectent animantia cætera terram: vt attollens ad sidera vultus, illico suspiret, vbi tam beatam & perennem conspicit mansionem. Nónne enim piè & fideliter intuētibus nobis vehemētissimum quoddam incentiuū amoris, & prouocatio flagrantissimi desiderij est visio ipsa tam lucidissimæ regionis? Non sunt stellæ cœli similes glebis terræ. Inter splendorem Solis, & caliginem soli huius, non parua distantia est. Forte tamen hic quoque nonnulla, sed in suo genere pulchra videntur & hæc ipsa vndique mixta non pulchris, vt aurum in luto, gemma in sterquilinio, liliū inter spinas. Tota pulchra es patria mea, & macula non est in te: tota pulchra es, absque eo quod intrinsecus latet. Quid illud? Nempe illi beati angelici spiritus, & animæ sanctorum, quæ iam ingredi meruerunt in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei. Sicut enim sunt corpora terrestria, sic sunt & corpora cœlestia, sed longè verò alia cœlestium gloria, quàm terrestrium: sic sunt cœlestes spiritus & terrestres, nec minor sane distantia inter eos. Angeli, archangeli, virtutes, principatus, potestates, dominationes, throni, Cherubim & Seraphim. Bene nomina noui. forte hoc totum est. Quid enim L amplius capiam terrigena de cœlestibus, carnalis homo de spiritualibus & diuinis? Veruntamen etsi ignoro quid lateat in his tantis appellationibus, illud equidem certissime noui, quòd magnum & mirabile aliquid sub hac tāta verborum maiestate clausum sit & signatum. Non sine causa celum hoc dicitur: plane eximium nescio quid celatur in eo. Celatur inquam, sed tamen non negatur fidei vsquequaque. Videre enim nobis datur in terra ipsam exteriorē cœli pulchritudinē, nō adire: internam quoque gloriam secretorum eius etsi nō comprehendere, cōceditur vel audire. Videmus patriam, sed à longe salutamus: odoramus illas delicias, non gustamus. Enimuero nō sine causa vnigenit⁹ qui est in sinu patris, ipse nobis in regione hac vmbræ mortis quā inhabitamus, cœlestium gloriam spirituum sane per fidem enarrat, corporum verò per speciem manifestat. Audi, inquit, filia & vide. Et factum est. Quorsum ista? Inclina, ait, aurem tuam, & obliuiscere populum tuū, & domum patris tui. Vult nos ponere contumaciā, discere obedientiā, apprehendere disciplinā. Vult nos etiā obliuisci posteriora, despicere inferiora, terrenos mores & vitia genuina deserere, cœlestia sapere, superna quærere, anterioribus inhiare. Vult & illum tātum decorem domus suæ ingenuam cōcupiscere creaturā: quò scilicet in eandem imaginem trāsformetur de claritate in claritatē, tanquam à domini spiritu, ac proinde cōcupiscat etiam rex decorē illius, vtiq; spiritualem. Sed in quo visus ille, in- M quies, vel audit⁹ inclinare me aurē & obaudire monet? nam quòd desiderium pariat, manifestum est. Sane ergo cōsidera vniuersam hanc cœlestium gloriam corporū incessanter legibus obtemperare diuinis, nec vnquā sibi positas in tā continuis motibus metas excedere tēporum, aut locorum terminos transgredi constitutos. Sed & ipsos spiritus tam sublimes audi omnes administratorios esse, & in ministeriū mitti dignātissimum, vt ne indignū dicam: minime tamē puto reperies in scripturis aliquādo quenquā illorū vel cōtradixisse mittenti, vel erga ipsos tam inferiores se, propter quos in ministerium mittebātur, saltem tenuiter fuisse commotum. Exempla sunt obediētiæ, si diligenter attendas, eo sanè acceptabiliora, quo ī materia digniori. Sed noui quid ad ista submurmurat sensus hominis, & cogitatio prona sēper ad malū. Quid tu mihi, inquit, elementorum proponis obedientiam supernorū? Quasi verò aut sensus vllus in eis, aut vlla vigeat deliberatio rationis, & non potius agi ipsa, quàm agere videantur. Quid verò vel ipsorum angelorum obediētiam sic commendas? Sentiūt quidem angeli, sed delectabilia sola, obedientes equidē creatori, sed tam felici quàm facili voluntate. Quidni obediant? Semper enim vident faciem patris, quem videre, perfecta beatitudo, æterna gloria, summa voluptas est. Produc nobis domine patriarchas & prophetas, viros obedientes præceptis tuis, obedientes ex voluntate, obedientes

Marginalia: Gen. 3. — 2. Cor. 3. a — Ioan. 4. a — Sapien. 9. d — Roma. 8. b — Ioan. 3. b — Psal. 44. c

A obedientes contra propriam voluntatem. Factum est. Exhibetur nobis (vt cæteros breuitatis causa prætercam) exhibetur inquam nobis Abraham ad præceptum domini exiēs de terra sua, eiiciēs ancillam & filiū eius, etiam charissimum filium Isaac immolare paratus. Quid hic humana astutia poterit cauillari? Forte respōdeat, quoniam multipharie multisq; modis apparēs eis deus, suscipiebatur hospitio, participabat cōuiuio, animabat alloquio, īstruebat cōsilio, donabat filiis, illustrabat victoriis, diuitiis cumulabat. Quid dices cū venerit Christus factus obediēs patri vsque ad mortem, mortem autē crucis? Multum, inquit, per omnē modū. Quādo enim vnigenitū dei patris, dei virtutē, & dei sapientiam Christum, quando præsumerem æmulari? Oblatus est quia ipse voluit, quando & quantū voluit passus est, vtpote verus quidē homo, sed verus nihilo minus deus. Imò verò ne ipsam apostolicam obediētiam afferas velim: quos nimirū iuxta propheticam promissionem oculis suis vidisse cōstat præceptorem suum, & auribus suis vocem audisse monentis. Vnde & vnus eorum expressius scribens ait: Quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspexim⁹, & manus nostrę palpauerūt de verbo vitæ. Quidni relinquerent omnia, quidni ad omnia sequerētur tantæ præsentiā maiestatis? Quid ego non facerē si mihi eadem copia præstaretur? Sed non fecit taliter

1. Ioan. 1. a

B omni nationi, nō præeunti vtiq;, nō sequēti. Siquidē vt multi reges optauerunt videre & non viderunt, sic nihilo minus venerunt iam dies quādo desideremus videre diem vnum filij hominis, nec tamen mereamur. Opportunè ergo iā Martinus ad medium veniat, vt de medio fiat occasio peccatorū. Hodie enim ille per omnia similis nobis plane & sensibilis & passibilis, sed & longe post illa patriarchalium & propheticarum tempora visionū, & homo purus, nihil de natura diuinitatis habens: credens autem in eum quem non vidit, plenus fructu obedientiæ, & virtutum locuples, solum deseruit, polum subiit, terræ commēdans quod habebat è terra, spiritum dirigēs ad patrem spirituum, cui fideliter in adoptionis spiritu deseruiuit. Non fuit cœleste corpus, sed nec spiritus quidem cœlestis, rationale animal, etiam & mortale, terrigena, filius hominis. In terra natus est, in terra educatus, in terra exercitatus & probatus, in terra etiam consummatus. Nec vero patriarcha erat, aut vnus ex prophetis, de quibus sanè in euāgelio veritas ait: Quia lex & prophetæ vsque ad Ioannē. Multo magis nō erat ipse Christus, sed erat tamen Christus in ipso, haud aliter vtiq; quàm per fidē. Enimuero iuxta hūc modum etiam modò propè est verbum in corde tuo & in ore tuo, tātùm si recto quæsieris corde. Nempe apostolo interpretāte verbum fidei istud est, de quo Moyses ait. Vnde & alibi idem apostolus, Iesus Christus, inquit, heri & hodie & in æternum. Hesternum quidem ab initio seculi vsq;

Matt. 11. b

Hebr. 13. b

C ad ascensionem dominicam, hodiernū verò diem exinde vsque ad seculi consummationem, porro æternū intellige post communem omnium resurrectionē. Nulli horū deest Christus, nulli deest Iesus, nulli deest vnctio, nulli sal⁹. Patriarchis & prophetis in visione exhibitus est, apostolis in humanitate, Martino in fide, angelis iam in specie. Quam sanè speciem & electis omnibus ostensurum sese promiserat, non quidem hodie, sed in æternum. Denique iam trāsierat heri, iam illud nostrum illuxerat hodiernum, cum apostoli loquerentur: Et si cognouimus Christū secundum carnem, sed iam nūc non nouimus. Videtur tamē etiam in hoc mane de carnibus agni nonnihil esse seruatū: sed quod residuū est, vtique iam datur igni: quòd videlicet vsque hodie eadem caro nobis, sed spiritualiter vtique nō carnaliter exhibeatur. Neque enim est quod caulemur nostro huic negatam tempori siue eam quæ ad patres veteris testamenti facta est apparitionem, siue eā quæ apostolis exhibita est præsentiā carnis eius. Siquidē fideliter considerantibus neutram deesse liquebit. Adest enim nobis etiam nunc carnis ipsius vera substantia, haud dubium sanè quin in sacramēto. Adsunt reuelationes, sed in spiritu & virtute: vt tempori gratiæ, quod nunc est, nihil in vlla gratia deesse probetur. Deniq; nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligētibus se, nobis tamē reuelauit per spiritū suū. Nec mireris quòd carnales eis manifestationes exhibuit, qui carnalem eius prēsto-

2. Cor. 5.

1. Cor. 2. b

labantur aduentum. Nobis enim tanto efficacior gratia & reuelatio dignior necessaria est, quāto nimirum excellentiora cōstat esse quæ expectamus. Itaque (vt supra diximus) Martinus iste Christus nō fuit, sed tamen Christum habuit: non quomodo angeli in præsentia maiestatis, nō quomodo apostoli in visione humanitatis, nō quomodo olim locut⁹ est in visione sanctis suis, sed quomodo eum etiā nūc habet ecclesia in fide & sacramentis. Non erat ille lux, sed lucerna plane ardens & lucens, de Ioanne dictum est. Sed si illum protulero, puto diceris: Maximus hominum est, plusquā propheta est, etiam angelus est dei patris, sicut ipse testatur: Ecce mitto angelum meum, &c. Et Martinus lucerna erat ardens & lucens: eum saltē nō pigeat imitari. Sed imitari in eo quod est imitabile, nō autē quod mirabile exhibetur. Ad mensam diuitis sedes hodie, diligenter cōsidera quæ tibi apponūtur. Discerne inter cibos, & vasa ciborū. Illos enim iuberis tollere, sed non illa. Diues est iste Martinus, diues in meritis, diues in miraculis, diues in virtutibus, diues in signis. Diligenter ergo considera quæ apponuntur tibi, quænam videlicet ad admirationē, quæ verò ad imitationem. Aut certe quia sequitur ī scriptura illa, quoniā talia oportet te pręparare: diligēter cōsidera quid apponitur, & in quo. Suscitauit Martin⁹ tres mortuos, quot nimirū saluatorē legerat suscitasse. Reddidit visum cæcis, surdis auditū, mutis loquelā, claudis gressum, aridis sospitatē. Euasit diuina virtute pericula, proprij

D

Luc. 7. d

E corporis obice flammas repulit, immanē sacrilegæ machinæ molem columna parili è cœlo descendēte prostrauit, leprosum mūdauit osculo, curauit oleo paralyticam, dæmones vicit, angelos vidit, futura præuidit. Verùm hæc quidem cęteráq; eiusmodi altissima quæ fecit magnalia, quidni mirifica quædam vasa dixerim diuitis huius, auro grauia, gēmis micantia, paritérq; materia & opere preciosa? Noli in his saporem quærere, sed mirare splendorem. Luceat in huiusmodi lucerna nostra, vt in lumine eius videam⁹ lumē, quod quidē purū prout in se est, necdum præuales intueri. Non enim est iste lux, sed vt testimoniū perhibeat de lumine: & appareat tibi interim gloriosus deus in sancto suo, dum non potes ad gloriam eius sicut est in seipso. Cæterū ne putaueris ornatas quidem Martini lampades, sed vacuas inueniri, non est fatua virgo: habet in vasis oleū, habet vinum in phialis: habet intra parapsides istas ciborū copiam, delicias vtiq; spiritales: vt non modò videant & mirentur, sed edant pauperes & saturentur: atq; in illis quidem dominum laudent: porro in his viuāt corda eorum. Alioquin quomodo mortui laudabūt te domine? Vt ergo sit iucunda decoráque laudatio in admiratione, etiā viuāt ex imitatione: & vt auidius sumant delicias, ipsas quoq; diuitias curiosius contēplentur. Sic nimirum inter splēdorem & feruorem lucernæ huius vicariis quibusdā affectibus discurrendū, vt nobis alter ex altero cōmendetur, & ex mutua collatione vterque complacitior fiat. Siquidem humilis fuit & spiritu pauper iste Martin⁹, sicut euidētissime probat effectus ipse diuinæ gratiæ, quam profecto tam multam nisi multum humili non dedisset. Vt tamē pauca virtutum eius indicia promam, pauperē illū spiritu beatus nouit Hilarius, cum imponere ei diaconatus officium tentans, nec præualēs, quòd indignum sese vociferaretur: exorcistā eum esse præcepit, in quo quidem locus iniuriæ videretur, sciens nimirum quòd humiliorē ordinationē minime repudiaret. Pauper fuit, veste sordidus, crine incultus, facie despicabilis: quæ quidem licet in electione eius à quibusdam maleuolis obiecta fuissent, & in ipso tamen episcopatu, sicut scriptum est, penitus non mutauit. Deniq; quia vere pauper fuit spiritu Martinus, pauper & modic⁹ meruit nominari. Audi verò mansuetudinem eius, suo illo Sulpitio sic scribēte: Tantā aduersus omnes iniurias patientiā assumpserat, vt cū esset summus sacerdos, impune etiā ab infimis clericis lęderetur, nec propter id eos aut loco vnquam amouerit, aut à sua quātum in ipso fuit charitate repulerit: quod quidē in Brixio manifeste probatum, omnes vos arbitror meminisse. Eum nempe ex omnibus sibi successorem elegit, & de tanta pòst futura aduersitate præmonuit: postremò in fide & lenitate ipsi⁹ sanctum fecit illum: ad cuius os aures suæ fuerant cū responderet homini qui de eo sciscitabatur: Si illum delirum quæris,

F

G proſpice eminus: Ecce cœlũ ſoliſo ſicut amens reſpicit. Crebro ſiquidem homo dei, vtpote terram deſpiciẽs, cœlum ſuſpiciebat. Nempe ſciebat ad hoc ſeſe (vt ſupra meminimus) rectam in corpore accepiſſe ſtaturam, ſciebat illic eſſe theſaurũ ſuum, ſciebat illic ſedere in patris dextera Chriſtũ ſuum, ſciebat nũquã ſeſe donec illuc perueniret, quod deſiderabat aſſecuturũ. Vnde & hoc ipſum, ꝙ delirus vocabatur in terra, meritò non attendit, cuius nimirũ cõuerſatio eſſet in cœlis, cuius oculi in capite ſuo. Sanè illuc etiam lachrymę eius à maxilla aſcendere cõſueuerant, quibus ſic abundabat, vt ſoleret pro illorũ quoque qui obtrectatores ſui videbãtur, flere peccatis. Sanè quantum iuſtitiam eſurierit, tum in cæteris eius actib⁹, tũ ſpecialiter in idololatriæ perſecutione probatum eſt, in templorum deſtructione, in ſtatuarũ deiectione, in ſucciſione lucorum. Vbi ſe quoque aliquãdo nõ eſt veritus dare diſcrimini, vt occaſio tanti criminis de medio tolleretur. Nam miſericordem cum in paupere ſe expertũ ſaluator ipſe apud angelos gloriabatur, datam ſibi medietatẽ veſtis oſtẽtans. Vtinam nobis etiam miſeris apud ſummum iudicem (in cuius admirabile tabernaculũ introiuit) miſericordiam illam exhibere dignetur, qua & illos olim morti deſtinatos, & tormentis variis deputatos eripuit, pro quibus ante terreni iudicis ianuam nocte media ſcribitur iacuiſſe. Quomodo enim nõ audiet eũ nunc, qui tũc quoque fecit audiri?

H Porrò mũditiam cordis eius illud vel maxime indicat, quòd non eſt cõfuſus inimico loquens in porta: Nihil in me funeſte reperies, Abrahæ me ſinus recipit. Nam in opere pacificorum feliciter planè cõſummans labores ſuos, licet dierum ſuorum finem non ignoraret, clericos tamen adiit diſsidentes, inter quos reformata pace, in pace ipſe quieuit. Cæterũ perſecutiones quas ſuſtinuit propter iuſtitiã, lõgum eſt numerare, quomodo apud Iulianũ Auguſtum in ciuitate Vvãgionum intrepidus, imò & illato terrore conſtantior, cuſtodiæ mãcipatus eſt, vt inermis poſtero die Barbaris opponeretur: quomodo circa alpes ſub ſecuri quam in verticem eius latro vibrabat, ſecuriſsimus fuit: quomodo illum Mediolani Auxentius Arrianus grauiter inſectatus, multíſque appetitum iniuriis, tandem de ciuitate exturbauit: quomodo & alibi prius aduerſus ſacerdotum perfidias acerrimè pugnans, ſuppliciis fuit affectus, publicè virgis cæſus, inde quoq; exire compulſus eſt: quomodo item in cuiuſdam fani euerſione cum gentilis eum ſtricto gladio peteret, nudam ceruicẽ prębuit percuſſuro, donec ille extollens ad ictum dexteram, cecidit reſupinus: quomodo alter cum cultro ferire voluit, ſed ferrum de manibus eius elapſum, repentè diſparuit. Pro quibus omnibus dubium non eſt multipliciter coronari eũ, qui quidem etſi nõ ſemel effectu conſummatæ paſsionis, ſed totiens martyr fuit affectu deuotiſsimæ voluntatis. Comedite

I iam amici & bibite, & inebriemini chariſsimi. Sic enim viuitur, & in talibus vita ſpiritus veſtri. Niſi forte beatos prædicat ſermo diuinus, qui mortuos ſuſcitant, cæcos illuminant, morbidos ſanãt, leproſos mũdant, paralyticos curãt, dæmonibus imperant, futura prænunciant, miraculis coruſcant: & non magis pauperes ſpiritu, mites, lugentes, eſurientes & ſitientes iuſtitiam, miſericordes, mũdicordes, pacificos, perſecutionem propter iuſtitiã ſuſtinẽtes. Ignoſcite mihi fratres, exẽplũ obediẽtiæ paulo minus præteriui, quod quidẽ vel ſolum iuxta præpoſitũ ordinẽ in Martino quoq; nobis conuenit exhiberi. Sanè morã facim⁹, ſed vt arbitror, bonũ eſt nos hic eſſe: tardius enim hodie venimus ad Martinũ. Domine, inquit, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, nõ recuſo laborẽ: fiat volũtas tua. O verè ſanctiſsimã animã, ô inęſtimabilem charitatẽ, ô obedientiã ſingularẽ. Bonũ certamen certaſti, curſum cõſummaſti, fidẽ ſeruaſti, de reliquo ſupereſt tibi corona iuſtitiæ, quã reddet tibi dominus hodie iuſtus iudex: & adhuc dicis, Nõ recuſo laborem, fiat voluntas tua. Obtuliſti planè Iſaac: vnicũ illum quem diligis, quod in te eſt, iugulaſti: immolaſti ſingulare gaudiũ tuũ pia deuotione, paratus redire iterũ ĩ pericula, innouare certamina, denuo ſubire laborem, ſuſtinere tribulationẽ, prolõgare tentationẽ, deinde differri adhuc ab illa tanta felicitate & diu deſiderata ſocietate ſpirituũ beatorũ, atq; in huius mortalitatis ærumnas ab ipſo introitu glorię reuocari: poſtremò (quòd maximũ eſt) à Chriſto tuo peregrinari diutius, ſi modò ipſe voluiſſet. Nec

K ſanè dubiũ quin ampliorẽ gratiã mereatur qui paratũ ſe exhibet etiã ante mãdatũ, quã qui obedire ſatagit poſt mãdatũ. Magna quidẽ obediẽtia veſtra angeli ſancti, ſed quod dicere audeã pace veſtra, neſcio an inueniatur in vobis quiſquã paratus in tale aliquãdo miniſteriũ mitti, in quo neceſſe habeat nõ videre faciẽ patris. Magnũ eſt Petre quòd dominũ ſecuturus, omnia reliquiſti, ſed audiui te in mõte dicentẽ vbi trãsfiguratus eſt coram vobis: Domine, bonũ eſt nos hic eſſe, faciam⁹ hic tria tabernacula. Non eſt hoc, Si adhuc populo tuo ſum neceſſarius: nõ recuſo laborem. Paratũ cor tuum Martine, paratũ cor tuũ ſiue manere in corpore, ſiue diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Et magna quidẽ in horrẽda morte ſecuritas, magna in viſione Chriſti deſideranda & tam ſeruenter ac ſingulariter deſiderãda perfectio reperitur: ſed id quidem longe amplius per omnẽ modũ, ꝙ qui mori nõ metuis, imò qui tanto deſiderio præſentiã domini cõcupiſcis, viuere quoque nõ renuis, & expectatione moleſtiſsima fatigari. In quo enim alio nõ obedire potuerat, qui in hoc tanto articulo tam deuote clamabat, Fiat volũtas tua? Hæc ergo pars noſtra ſit frares in conuiuio hodierno, hanc nobis obediẽtiam in menſa pauperis imò iam diuitis huius appoſitam diligenter conſideremus, ſcientes quoniam ipſa eſt quæ à nobis exigitur, ipſa quam oportet nos pręparare, vt ſinguli quique dicamus:

L Quia paratus ſum, & non ſum turbatus, vt cuſtodiam mandata tua. Nec modò ſemel aut in parte, ſed paratum cor meum deus, paratum cor meum, paratum ad vtrumque, & in nullo tuam præſcribens diſpoſitionem. Forte hoc cupio & ſpecialiter & vehementer, ſed ne quidem illud recuſo: ſicut fuerit voluntas in cœlo, ſic fiat. Deſidero requiem, ſed non recuſo laborem, fiat voluntas tua.

Matt. 17.a — *Pſal. 118.b*

De ſancto Clemente papa & martyre, de tribus aquis. Sermo.

PRecioſa in conſpectu domini mors ſanctorum eius. Audiat peccator & iraſcatur, dentibus ſuis fremat & tabeſcat. Deprehenſus eſt in aſtutia ſua, cecidit in foueã quam fecit, in laqueum incidit quem tetẽdit. Inuidia ſiquidem diaboli mors intrauit in orbem terrarum, ſed ecce precioſa facta eſt mors ſanctorum. Audi igitur hoſtis vitæ, mortis auctor attende. Quid valet iam fraus tua? verſutia tua quid nocet? Imò verò, vt plus doleas, etiam omnia cooperantur in bonum his qui ſecũdum propoſitum vocati ſunt ſancti. Neque enĩ aliter quàm ipſa (quę tui eſt operis) de te hodie beatus martyr cuius ſolẽnia celebramus, morte corporis triumphauit. fecit ſiquidẽ de neceſsitate virtutẽ, pœnã peccati in meritum gloriæ cõmutauit: fidelẽ ſe probauit in modico, vt dignus inueniretur ſupra multa conſtitui. Modicum nanque erat, & omnino modicũ, quicquid pri⁹ acceperat anima illa

M beata, quãtum ad eam gloriã quam præſenti promeruit paſſione. Omnis enim delectatio huius mundi, vniuerſa eius gloria, quicquid deniq; in eo cõcupiſcitur, prorſus modicũ eſt in illius fœlicitatis, in illi⁹ gloriæ, in illius beatitudinis cõparatione: ſi tamẽ vel modicum dici debet, & nõ potius nihilum, vapor ad modicũ parens. Acceperat beatus Clemens nobile genus, amplas poſſeſsiones, hæreditatẽ multam, ſciẽtiam quoque quamplurimam, ita vt optimus quidem illius temporis philoſophus haberetur. Acceperat hæc vniuerſa à domino: Dei enim dona ſunt etiam hæc. Fidelẽ ergo ſe probauit ei qui dederat, cũ pro eius amore vniuerſa contẽpſit, omnia detrimentũ faciens, & arbitratus vt ſtercora, vt lucrifaceret Chriſtũ. Sed forte murmurat etiã nũc inimic⁹, Pellẽ, inquiẽs, pro pelle, & omnia quæ habet homo dabit pro anima ſua. Quid ergo? Putas quòd in ipſa corporis ſui vita quã accepit à domino, infidelis inueniatur, vt vel ipſam præferat illi? Ecce habes poteſtatẽ, irrue in eum per ſatellites tuos vt coarctetur è duob⁹, aut à domino neceſſe habens, aut à corpore ſeparari. Varia & immania exquire genera tormẽtorũ, ſed noueris te martyri noſtro fabricare coronas. Sicut enim ipſa vitæ huius ornamẽta & adiumenta contempſit, ſic cõtẽnit & ipſam: corpus omne tibi exponit in mortẽ, & in faciẽ maledicit tibi, atque idola tua ſacro ore blaſphemat, dominum deum ſuum etiam inter tormẽta tua libere pręḋicat, in igne confitetur. Coronabitur ergo, quia legitimè certauit, quia

Pſal. 115.a — *Roma. 8.* — *Iob. 2.b*

A quia fideliter vicit, quia nec blandimētis vitæ huius, nec mortis horrore à charitate Christi potuit separari. Dic quæso nobis anima sancta quæ sic corpus tuum suppliciis exponebas, obsecro diligebas illud, an nō? Vtique diligebam, inquit, nemo enim vnquā odio habuit carnē suā. Diligebā ergo eam, sed parum diligebam tanquam ancillam, & multo magis diligebam dominū deum. Vtq; probatio esset dilectionis, operis exhibitio: libenter ipsam quoque pro eius gloria mortem corporis amplectebar. Quid nos ad hęc dicimus fratres? Cōgratulamur martyri, sed iam gloria eius non sine nostra confusione est. Ecce enim beatus Clemens homo erat similis nobis passibilis, eadem circundatus infirmitate, & carni suæ eodem vinculo naturalis affectionis inhærens. Si ergo ille sic glorificauit Christum in corpore suo, & calicem salutaris accepit: quid nos retribuimus domino pro omnibus quę retribuit nobis? Eadem certè insigniuit imagine, eodem sanguine nos redemit, & vocauit in eandem hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam æternam cōseruatam in cœlis. Vt quid ergo non possumus & nos cum beato Clemēte Christi bibere calicem? Sed forte respondent aliqui, Possemus si opportunitas nō deesset, sed persecutionis tempus cessauit. At ego, fateor, non satis crediderim ita dicentibus. Quid enim? Quotidie ceditis punctioni acus vnius, & mucroni vos arbitramini posse resistere? In minimis probate cōflictibus quàm B viriliter in maiori certamine stare possitis. Ecce enim vobis non dicitur: Sacrificate idolis, & viuite: aut si hoc non vultis, oportet vos diuersis suppliciis interire. Nouit domin⁹ figmētum nostrum, nec dat nobis tam forte certamen. Beato Clementi certamen forte dedit, vt vinceret, & disceret quoniam omnium potentior est sapientia. Vestrum autem certamen quale est, fratres mei? Quotidie vobis suggeritur in cordibus vestris, Frāge ordinem tuum, murmura, detrahe, age remissius, infirmitatem simula, respōde ei qui forte durius locutus est, vt satisfacias desiderio tuo: nec dicitur cuiquam, Nisi hæc feceris, morieris: sed vt multum, cum difficultate & labore resistes animo tuo. Et quis sustineret tanta? Hęc enim intus audire, hæc respōdere cōsueuimus exhortantibus nos, aut foris homini, aut intus spiritui sancto. Si ergo in huiusmodi certamine periclitamur, si vix resistimus, si interdum etiā succumbimus, quid in illo tam graui certamine faceremus? Si iuncis fragilibus cedit infirmitas nostra, quomodo telis resisteret? Videtis quomodo ad nihilum redacti sumus: & sicut solent mulieres aut paruuli, pugnantes laudamus alios, pugnare ipsi non possumus. Quid tamē agimus? Omnes certe ad nuptias agni vocati sumus, & in conspectu eius vacuos apparere non licet. Diligenter ergo consideremus quæ apponuntur nobis, quoniā talia oportet nos pręparare. Considerauit beatus Clemens vinum sibi appositum esse à domi- C no, & ipse quoque quoniam diues fuit, ad nuptias illas vinū nihilo minus proprij sanguinis effusione portauit. Sed nos pauperes sumus, & vinum domine nō habemus. At ille, implete, inquit, hydrias aqua. Ergóne & ipsa suscipietur aqua si attulerimus eam? Vtique suscipietur. Nā & ipsam cum vino nobis appositam inueniet, qui secūdum monita sapientis diligenter considerauerit quæ sibi apponuntur, ab eo nimirū qui venit non in aqua solū, sed in aqua & sanguine. Testimoniū enim perhibuit qui vidit, quòd aperto latere domini dormientis in cruce exierit sanguis & aqua. Et nos ergo fratres, vt vel fideles nos probemus deo nostro, si martyriū sanguinis non habemus (martyrium enim testimonium est) quæramus vel testimoniū aquæ, & ne ipsum quidē despiciet deus. Tres sunt enim qui testimoniū dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Beati quibus trinum suppetit testimonium, quoniam funiculus triplex difficilè rūpitur. Nos si sanguinis testimoniū non habemus, habeamus spiritum & aquam: quoniam sine spiritu nec sanguis nec aqua sufficiet: imò verò si spiritus ipse sine aqua aut sanguine inuenitur, sufficit testimonium eius: quoniā spiritus veritatis est, nec sanguis nec aqua quicquam proderunt à seipsis, sed spiritus est qui testificatur in illis. Sanè tamen aut vix aut nunquā sine aqua aut sanguine spiritū arbitror inueniri. Propterea charissimi quæramus vel aquam, qui sanguinem non habemus. Et quoniā hydriarum suprà fecimus mentionē, quęramus mensuras binas vel

Ephes. 5.

ternas quas hydriæ capiebant. Nam & Christus triplicē nobis apponit aquā, & perfectus omnis qui fuerit in nobis sicut ipse, qui videlicet tres metretas habere potuerit. Propter hoc enim sub distinctione dicitur, binas vel ternas, vt duas ad minus constet necessarias esse, tertiā non ab omnibus exigendam. Accipe igitur triplicem aquam quam tibi saluator apponit. Plorat super Lazarū & super ciuitatem Hierusalem, & hæc est aqua prima. Sudauit imminente iam passionis hora, & hæc est aqua secunda, non ab oculis tantùm, sed à toto corpore manās. Hæc autem rubea est, sanguineique coloris, sicut scriptum est: Et factus est sudor eius sicut guttę sanguinis decurrētis in terrā. Iam verò tertia est aqua quam & prędiximus de latere eius vnà cum sanguine emanasse. Et tu ergo primam quidem habes si rigas lachrymis tuis conscientię tuæ stratum, & dolore compunctionis præteritorum diluis maculas peccatorū. Secundam aquā habes, si in sudore vultus tui vesceris pane tuo, & labore pœnitentiæ corpus tuum castigas, ac restringis concupiscentiæ flammam. Est autē sanguinei coloris siue propter laborem, seu etiā propter ipsum quem extinguit cōcupiscentiæ ignem. Iam verò si proficere potes vsque ad deuotionis gratiam, potaberis aqua sapiētiæ salutaris, & spiritus Christi qui super mel dulcis est, fiet in te fons aquæ salientis in vitam æternam. Et memento hanc esse aquam quæ procedit de latere dormientis, & sine omni molestia fluit. Oportet enim iam mortuū esse mundo, qui in hac voluerit gratia delectari. Ergo vt breuiter repetam, prima quidem à præteritis delictis abluit conscientiam: secunda vt futura caueas extinguit concupiscentiā: tertia si ad eam peruenire merueris, potat animam sitientem.

D

Luc. 22. c

E

In vigilia sancti Andreæ apostoli Sermo.

SAnctorum festa præcipua patrum sanxit auctoritas votiuis præuenienda ieiuniis. Vtiliter planè, & non ad insipientiam nobis, si affuerit qui aduertat. Multa siquidem quotidie peccata contrahimus, & in multis offendimus omnes: nec tutum omnino est celebrandas suscipere festiuitates sacras, maximéque eas quæ maximæ sunt, nisi prius abstinentiæ purificatione præmissa, quò & digniores & capaciores inueniamur spiritualium gaudiorum. Sic enim iustus in principio sermonis accusator est sui, nec nisi à propria reprehensione laudes incipit alienas. Quòd si etiam iustus trepidat solicitus præuenire eum qui ipsas quoque paratus est iustitias iudicare: quid agimus nos, quorum interim iudicata non fuerint & tecta peccata? Timēdum valde est ne forte manifesta inueniantur pręcedentia ad iudicium. Si nec iustus sine modestia & verecundia quadam ad sanctorū pręsumit accedere laudes: quanto magis peccator in cuius ore non est laus speciosa, timeat semper necesse est vocem illam: Quare tu enarras iustitias meas? siue illam: Amice, quomodo huc intrasti non habēs vestem nuptialem? Beati proinde qui stolam suam, dico autem gloriam cōscientię suę, soliciti sunt omni tempore conseruare immaculatam, semper splēdidam exhibere. Sed quia pauci sunt qui sic omni custodia seruent cor suum, pauciores autē (si tamen vel pauciores) qui in omni sanctimonia conseruent illud, necesse est frequēti abstinētia maculas diluere subintrantes, pręcipuè cū præcipua quęlibet solēnitas aduenerit celebranda. Non modò tamen præparatio est ad proximam celebritatem obseruatio præmissa ieiunij, est & admonitio quędā eruditióq; non parua. Discimus ex hoc ipso quænā vera sit via festiuitatis æternæ. Quid est enim quòd ieiuniis solennia præuenimus, nisi quòd per multas tribulationes oportet nos introire in regnū dei? Indignus quippe solēni lætitia est, qui statutam vigilię abstinētiam non obseruat. Planè, inquam, si renuis affligere animam tuam in vigilia, indignus iure censeris requie & exultatione festiua. Est autem vniuersum præsentis pœnitentiæ tempus, vigilia quædam solennitatis magni & æterni sabbati quod præstolamur. Nec causaberis vigiliam lōgiorem, si æternitatem festiuitatis attendas. Licet enim habere præparationem soleant solennia diurna diurnam: illa cū æterna sit, non exigit tamē æternam. Sed quò nos rapit iucundior illius memoria felicitatis? Hoc enim nomine & sæpius & forte dignius nominatur illa festiuitas. Redeundum nobis est ad id quod

Psal. 49. c
Mat. 22. b
F

G præ manibus est. Hodierni itaque ieiunij, & eius quam præstolamur solénitatis & lætitiæ causa est beata passio Andreæ apostoli. Dignum est enim vt si cum eo pẽdẽre nõ possumus, cum eo vel ieiunemus. Nam & ipsum, cũ biduo penderet in cruce, etiam ieiunasse quis dubitet? Inueniamur ergo vel in exiguo cõmunicantes passioni eius, etsi non simul affixi patibulo, simul afflicti ieiunio: vt miserante deo etiam coronæ participes simus, & in præsenti quoque spiritualium socij gaudiorũ. Quomodo enim non exultemus in memoria triũphi eius quem in ipsa sui præsentia supplicij tam vehementer nouimus exultasse? An nõ erit læta festiuitas, vbi & crux ipsa plena est gaudio? Siquidem & festiuum solemus nominare quod lætũ est, & crux à cruciatu vtique dicitur, aut certe cruciatus à cruce. Quanta proinde exultatione vniuersæ terræ celebrandum tãtæ nouitatis miraculum, tam magnificum opus diuinæ virtutis? Andreas homo erat similis nobis passibilis, & tam vehementi ardore spiritus crucem sitiebat, tam inaudito à seculis gaudio tripudiabat cum paratum sibi eminus patibulum conspexisset. O crux (inquit) diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens venio ad te, ita vt & tu exultans suscipias me. Videtis quia nõ se capit præ magnitudine gaudij? Ita (inquit) vt & tu exultans. Ergóne tanta est exultatio vt exultet & ipsa crux, nec læti quicquam habeat, sed totum lætitiæ sit? Aut quis dicat minus, cõtra consuetudinem, supra rationem, vltra naturam, crucifixum exultare quàm crucẽ? Illi sensum lætitiæ natura negauit, huic si quid præualet, gaudium omne exterminat, ingerítq; dolorẽ. Amator, ait, tuus semper fui, & desideraui amplecti te. Fratres, ignis vibrãs est, non lingua loquẽs: & si lingua, certe ignea est. Carbones sunt ignis illius quem de excelso Christus miserat in ossibus meis. Atque vtinã desolatorij nobis sint, cõsumentes & exurẽtes quicquid in nobis est carnalis affectionis. Quales enim scintillę sunt istę, aut à quãto interiori incendio micant? Planè beate Andrea, granum sinapis est fides tua, quę tam insperatum vbi teri cœpit, cœpit ex se proferre feruorẽ. Quid si paulo amplius tereretur? Quis feruorem illũ animus, quis verba illa sustinere posset auditus? Dum enim minus minaretur Egeas, adhuc granum sinapis despicabile videbatur. Integrum erat, nesciebamus quid intus lateret. Dominus, inquit, me misit ad istã ꝓuinciam, in qua non paruum ei populum acquisiui. Accedat comminationis pistillũ, longè iam acrius sapiet, constantiúsque loquetur. Terrendum eum putat Egeas crucis supplicium minitans: sed non est ita. Accenditur magis in verbo hoc, & liberè clamat: Ego si patibulum crucis expauescerẽ, crucis gloriam non prædicarem. At vbi paratum sibi lignum intuitus est, ex hoc iam planè totus ignescẽs applaudebat, & blãdiebatur illi amatæ suæ, officiosissimè salutabat, deuotissimè I suscipiebat, magnificè attollebat eã, & in ipsius præconio gloriabatur, clamans magis affectione quàm voce: Salue crux preciosa, quæ decorem & pulchritudinem de membris dominicis accepisti. Salue crux quę in corpore Christi dedicata es, & ex membris eius tanquam margaritis ornata. Meritò proinde crucis amatorem venerantur quicũq; sunt serui crucis: sed ab his ampliorem iure deuotionem exigit, qui specialius proposuerunt tollere crucem suam. Vobis hoc & de vobis dico fratres mei, qui non surda aure audistis illam *Luc.14.f* euãgelicam tubam: Qui non baiulat crucem suam, & sequitur me, non potest meus esse discipulus. Parati estote, totam animi diligentiam huic adhibete solénitati, & corde magno celebrate eam: quia magnus omnino cõsolationis pariter & exhortationis thesaurus vobis repositus est in ea, si fuerit qui fodiat & scrutetur.

In die sancti Andreæ, de mundis piscibus Sermo I.

CElebrantes hodie gloriosum beati Andreæ triumphum, in verbis gratię quę procedebant de ore eius, exultauimus & delectati sumus. Neque enim locus poterat esse tristitiæ, vbi tam vehementer lætabatur & ipse. Nemo ex nobis compassus est sic patienti: nemo ausus est plangere exultantẽ. Alioquin & nobis ipse non incongruè dicere poterat, quod saluator crucem baiulans sequẽtibus se & lugen-*Luc.23.d* tibus ait: Filiæ Hierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete. Denique cum duceretur ipse beatus Andreas K ad crucem: populus qui sanctum & iustum dolebat iniustè damnari, prohibere voluit ne puniretur: sed magis ipse instantissima prece prohibuit eos, ne non coronaretur, imò ne non pateretur. Desiderabat siquidẽ dissolui, & cum Christo esse, sed in cruce quam semper amauerat. Desiderabat regnum intrare, sed per patibulum. Quid enim dicit illi amatæ suæ? Per te, inquit, me recipiat, qui per te me redemit. Ergo si diligimus eum, congaudemus ei, non solùm quia coronatus, sed & quia crucifixus: quia desideriũ animæ eius tribuit ei dominus, & posuit in capite eius coronã de lapide precioso. Veruntamen dum congratulamur ei quòd diu desideratæ crucis frui mereatur amplexu, mirum valde est si non ipsum eius miramur gaudium cui cõgratulamur. Dum enim noctis huius vigilias celebrãtes, in verbis tantæ exultationis cantando delectaremur, putas nõ fuit in nobis qui secum cogitaret & diceret, Quid sibi vult hoc, aut vnde tã noua lætitia? Certe & crux preciosa est, & crux amari potest, & crux habet exultationem. Ita est, fratres mei. Si fuerit qui colligat, semper lignum crucis vitam germinat, fructificat iucunditatem, oleum lætitiæ stillat, balsamum sudat spiritualium charismatum. Non est siluestris arbor, lignum vitæ est apprehendentibus eam. Arbor fructifera, arbor salutifera est: alioquin quomodo dominicã occuparet terram? Illam dico preciosissimam glebã, cui clauorũ est infixa radicibus. Si nõ esset hæc L preciosior cunctis, fructuosior vniuersis, nũquam illo plãtaretur in horto, nec illam permitteretur vineã occupare. Deinde quid mirum si cruci suauitatem dedit, qui dedit & igni? Aut quomodo crux iudicatur insipida, vbi dulce sapit & flãma? Quid enim sapiebat Laurẽtio ignis cum irrideret carnifices, iudicem subsannaret? Quid nos ad ista dicemus fratres, quòd nõ sapit etiã nobis quæ pro Christo est tribulatio, nec gustamus & nos manna absconditum? Sic enim victus esset omnino diabolus, nec haberet penitus quod afferret. Sufficeret nobis hoc vnum aduersus duplicem malitiam inimici. Habet quippe nequissimus ille laqueos, habet & iacula: vtpote callidissimus venator hominum, solũ sitiens sanguinem animarum. Alios telis appetit malitiosę cuiuslibet suggestionis, & in eis vulnerat multos, quorum tenuis est patientia. Alios voluptatibus irretire laborat, & in his includit multitudinẽ copiosam eorũ quæ in terra repũt, aut volitãt iuxta eũ. Sit ergo gaudium in tribulatione, & iam nõ habet malignus vnde illiciat, nõ habet vnde deiiciat: liberati sumus à laqueo venantiũ, pariter & à verbo aspero. Nihil enim proficiet inimicus in eo quem crux Christi delectat, si carnalẽ suggesserit delectationẽ: & filius iniquitatis non apponet nocere ei, si ad exasperandum animum eius quãlibet immittere tẽtauerit amaritudinem. Nõ curat delicias qui ieiunio pascitur: multo minus murmurare pro eo potest, in quo etiã delectatur. Pla- M nè altissimum posuit refugium suũ: vbi nec muscipula inimici timẽda sit nec sagitta, imò verò mũdus piscis est, squamas pariter & pennulas habẽs. Porrò sicut frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, sic frustra iacitur telũ in squamas loricarum. Huiusmodi siquidem pisces mundos esse legalis sanctio iudicat, qui & pennis leuantur, & proteguntur squamis: siue illi in mari sint, siue in flumine, siue in stagno. Habet etiam mare hoc magnum & spaciosum pisces mũdos, & dominica dignos mensa: quia ex his qui in seculi latitudine habitu actúq; versantur, reliquit sibi multa milia quos apostolica sagena trahit, vt cum educta fuerit, segregentur à malis. Vbi sanè sedebit & hic noster piscator hominum, qui totam nunc post se Achaiam trahit. Habet & flumen pisces mũdos, quicunque inter dispensatores fideles inueniuntur. Fluuius quippe est prædicatorum ordo, non in eodem permanens loco, sed extendẽs se & currens, vt diuersas irriget terras. Sunt & in stagno mundi pisces, qui in claustro deo seruiunt in spiritu & virtute. Meritò siquidem stagnis monasteria comparantur, vbi quodammodo incarcerati pisces euagãdi non habeant libertatem, quò videlicet parati sint semper ad epulas spirituales, dicentes singuli intra se: Quando veniet qui me deferat? Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Porrò vt de lege supra meminimus, siue in mari, siue in flumine, siue in stagno, illi mundi sunt

pisces

A pisces qui squamas & pennulas habent. Sunt autem squamæ multæ, sed vna ex eis quodammodo lorica contexitur: quia vna est patientiæ virtus, licet singulis tribulationibus exhibere singulas videamur. Iam verò sicut squamas ad patiẽtiã, sic pennulas quoque ad hilaritatem arbitror non incongruè posse referri. Hilaritas quippe leuat & subleuat, vt saltus quosdam in altum dare videatur quisquis exhilaratur. Sane vt duas habeamus pennulas, duplex nobis hilaritas quærenda est. Et forte propterea docet apostolus (ille enim vere pennas habebat, quibus & in tertium vsque cœlum raptus est, & volauit etiam in paradisum) non solum gloriari in spe, sed etiam gloriari in tribulationibus. Prorsus sublime volat quisquis ille est quem non modò futurorum expectatio bonorum, sed præsentium quoq; malorum exhibitio ipsa delectat, ita vt in eo etiam glorietur. Talem inuenimus hunc beatum apostolum, talem miramur, talem meritò prædicamus.

Vnde & triplicem hic licet considerare gradum, incipientium, proficientium, perfectorũ. Initium sapientiç timor domini: medium, spes: charitas, plenitudo. Denique apostolum audi, quia plenitudo legis est charitas. Qui initiatur à timore, crucem Christi sustinet patienter: qui proficit in spe, portat libenter: qui verò consummatur in charitate, amplectitur iam ardenter. Solus etenim iste est qui dicere posit, quia amator tuus semper fui, & desideraui amplecti te. Longe B est vox ista ab eo qui sustinet quidem, sed optaret omnino, si posset, non venisse in hãc horam. Denique (si nõ videor temerarius) longe est ab ea voce: Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Quid enim? Certè super asellum ascẽderat, vt ne hic quidem hostibus relinqueretur. Agnosco planè in duce belli pusillanimorum trepidationem, agnosco ægroti vocem in medico, agnosco infirmantem gallinam cum pullis. Considero charitatem, stupeo miserationem, expauesco dignationem. Misericors dominus, non beati Andreæ robustũ sibi suscepit affectum, quia non est sanis opus medicus, sed male habentibus. Si quem forte dignatio scandalizat, planè meretur audire: Nónne oculus tuus nequã est, quia ego bonus? Huic enim odor vitç in mortem est. Quid magnum fuerat domine Iesu si accedẽte hora propter quam veneras, intrepidus stares, tanquam qui potestatem habebas ponendi animam tuam, & nemo eam tollebat à te? An nõ longè gloriosius fuit, quandoquidem totum propter nos agebatur, vt non modò passio corporis, sed etiam cordis affectio pro nobis faceret: & quos viuificabat mors tua, tua nihilo minus & trepidatio robustos, & mœstitia lætos, & tædium alacres, & turbatio quietos faceret, & desolatio consolatos? Lego quidem in Lazari resurrectione quia infremuit spiritu: & turbauit seipsum. Sed esto interim: quia se ipse turbauit, non conditionis necessitate, sed suæ beneplacito voluntatis. Nunc C autem aliquid iam amplius audio. Vsque adeo siquidem præualuit ea quæ fortis est vt mors dilectio, vt Christum angelus dei confortauerit. Quis, quem? Euangelistam audi. Apparuit, inquit, angelus cõfortans eum. Quẽ eum? Planè eum cui nascituro clausus patuit virginis vterus, cuius nutu in vinum aqua mutata est, cuius tactu lepra fugata, sub cuius plantis solidum mare stetit, ad cuius vocem mortui surrexerunt. Denique eum qui portat omnia verbo virtutis suæ, per quẽ facta sunt omnia, per quem vniuersa subsistunt, etiã & angelus ipse. Et quid dicam? quem eum? Minus enim morarer, si non penitus esset indicibilis. Confortans eum. Quem eum? Cuius ne ipse quidem confortator suus capere poterat maiestatem. Rogo te angele, quem consolaris? An ignorabas quis esset ad quem consolandum veniebas? Certe consolator est, certe paracletus est. Alioquin non diceret alium paracletum à patre mittendum apostolis, si non esset & ipse paracletus. Denique agnosco & in hoc ipso paracletum maximum, agnosco paracletum benignissimum, qui prope sit his qui tribulato sunt corde. Non despero iam domine etiam si molesta mihi videatur tribulatio quam patior, etiam si pusillanimis sum, etiam si desidero vt transferatur calix à me. Nõ despero inquam, dummodo audiam ipse: Verũtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Didici etiam ex hoc ipso non ad carnalem siue caducam recurrere consolationem, sed ad angelicam, sed ad spiritualem, sed ad cœlestem. Ita planè, dummodo non murmurem: id enim penitus separaret à te, si non D citius resipiscerem: non renuo etiam si opus habeo consolari. Quid enim? Agnosco vocem meam in saluatore: & de salute desperem? Planè in patiẽtia mea possidebo animam meã.

Veruntamen proficere volo si possum, nec statim adepta salute esse contentus. Qui timet deum (ait sapiens) faciet bona: sed parum est. Scriptum est enim: Declina à malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam. Noli esse salute contentus, quære pacem, ne tibi sit in periculo etiam salus ipsa. Audi ergo angelũ nato eo qui factus est pax nostra, exultantẽ atque canentem: Pax in terra hominibus bonæ voluntatis. Quæ autem bona, nisi ordinata voluntas? Quænam est illa? inquis. Profectò quæ rationi cõsentanea est, dicẽti: Quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futurã gloriam quæ reuelabitur in nobis. Hoc si iam sentire cœpisti, haud dubium quin libẽter feras crucem domini, & dicas: Paratus sum, & non sum turbatus, vt custodiã mandata tua. Attamen si vis perfectus esse, vnum adhuc tibi est necessarium. Quid illud? inquis. Profecto gaudiũ in spiritu sancto. Siquidem & is qui timore coercetur & patiens est, & qui ratione spei ducitur, & beneuolus est: nisi etiam fuerit feruens spiritu, facilè labi potest. Porrò quę per spiritum diffunditur charitas, & patiẽs & benigna est, & quod est amplius, nunquam excidit. In primo denique mandato quod parentibus nostris datum est, si diligenter consideres, & Eua patiens, & Adam E beneuolus fuisse videntur: quia tamen vterque cecidit, liquet quòd stabili non erat ille, vel illa gradu. Vidit mulier lignum (ait scriptura) quòd esset pulchrum visu, & ad vescendũ suaue. Non tibi videtur vix continere manũ? Sic & vbi à serpente interrogata est, vide si nõ manifestè sonãt verba eius molestum ei fuisse mandatum. Ex omni (inquit) ligno paradisi comedimus, de ligno autem scientiæ boni & mali dixit nobis ne comedamus. Non dicit, Sic est voluntas creatoris: quare sic, ipse nouit: nobis sufficit obedire, quia vita nostra in voluntate eius. Itaque facilè seducta est mulier & promissioni credere, & acquiescere persuasioni. Vir autem non seductus est, sed subuersus mulieris amore. Optaret enim semper seruare mandatum quod sibi vtile nouerat, si nõ mulier ei aliud suaderet. Nec aliquam in seruando mandato visus est pati difficultatem, sed quæ bona voluntas erat, non habuit fortitudinem, quia non habuit seruorem. Fortis quippe est vt mors, non patientia aut spes: sed dilectio. Non timor aut ratio, sed spiritus fortitudinis est. Dicit patiẽtia, sic oportet fieri: quia timore vrgetur. Dicit voluntas bona, sic expedit, & sic agendum est: quia spei attrahitur ratione. Charitas verò quæ inflammatur à spiritu, neque sic oportet dicit, neque sic expedit: sed sic volo (inquit) sic cupio, sic desidero vehementer. Videtis quanta sublimitas, videtis quãta securitas quantáque suauitas charitatis? Felix anima, quæ ad hunc cha F ritatis peruenerit statum. Nec sanè desperãdum nobis, quãdoquidem eius qui ad hunc peruenit gradum, ob hoc maxime memoria celebratur, vt ipsius & inuocemus auxilium, & prouocemur exemplo. Plus dico, & ex nobis nõnullos videre mihi videor in hoc gradu. Si dicis beatum Andream apostolũ esse, nec posse te, qui pusillus es, eius sequi vestigia: pudeat vel eos qui tecum sunt non imitari. Nemo repente fit summus: ascendendo non volando apprehenditur summitas scalæ. Ascendamus igitur velut duobus quibusdam pedibus, meditatione & oratione. Meditatio siquidẽ docet quid desit, oratio ne desit obtinet. Illa viã ostendit, ista deducit. Meditatione denique agnoscimus imminentia nobis pericula, oratione euadimus, præstante domino nostro Iesu Christo.

Vnde supra Sermo II.

Beati Andreæ apostoli solemnitas hodie celebratur: quã si pia sollicitudine perscrutemur, multa inueniem' [?] ea quæ ædificẽt animas nostras. In ipso siquidẽ cõuersionis suæ initio magnũ nobis perfectæ obediẽtiæ præstat exẽplũ. Quod quidẽ christianis omnibus necessariũ, nobis tamẽ est charius amplectendũ, qui nimirũ specialiter ex ipsa professione nostra tenemur obediẽtiæ debitores. Sapiens nummularius est, imò ipsa sapientia, cui necesse habemus reddere hunc obe-

Marginalia: Eccli. 1. b. — Roma. 13. c. — Matt. 26. d — Matt. 9. b — Matt. 20. b — Ioan. 11. d — Luc. 22. e — Sapien. 15. — Psal. 30. a — Luc. 2. d — Roma. 8. d — Psal. 118. b — Gene. 3. b — Canti. 8.

G dientiæ nummum:nec suscipiet eum nisi & integer inueniatur,& sine aliqua falsitate. Nam si discutimus,si diiudicamus, & in hoc quidem præcepto non obedimus,sed in illo fractus est nummus:non suscipiet eum Christus, à quo nimirum tenemur nummi integri debitores. Omnes enim obedientiam simpliciter & sine vlla exceptione promisimus. Quòd si quis obediat quidem,sed simulatoriè & ad oculum,murmuret autem in abscondito,falsus est nummus eius:plumbū habet non argentum, & iniquitas sedet super talentum plumbi. Dolose agit,sed in conspectu dei,quoniam deus non irridetur. Vis audire perfectæ obedientiæ formam? Vidit dominus (ait euangelista) Petrum & Andream mittentes rete in mare, & ait illis: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum. Faciam (inquit) de piscatoribus piscatores: imò prædicatores. At illi continuò nihil diiudicantes aut hæsitantes,non solliciti vnde viuerēt,non considerātes quonam modo rudes homines & sine literis prædicatores fieri possent, nihil denique interrogantes, sine omni mora relictis retibus & naui secuti sunt eum. Agnoscite fratres quoniam propter vos scripta sunt hæc, propter vos singulis annis in ecclesia recitantur:vt discētes veræ obedientiæ formam, castigetis corda vestra in obedientia charitatis. Hæc nimirum est quę sola commendat obedientiæ nummum,hoc illius argentum est probatum atque purgatum. Sola est charitas

Matt.4.c

H quæ obediētiam gratam facit & acceptabilem deo. Hilarem quippe datorem diligit deus. Et item: Si tradidero (inquit) corpus meum ita vt ardeam,charitatem autem non habeam: nihil mihi prodest. Vultis vt de ipsa quoque beati huius apostoli passione, quam nimirum hodie celebramus, loquamur aliquid ad laudem Christi, & ædificationem vestram? Audistis certè cum peruenisset beatus Andreas ad locū vbi crux parata erat,quomodo cōfortatus sit in domino, & per spiritum quem vnà cum cæteris apostolis in igneis linguis acceperat,verba vere ignea loqueretur. Videns ergo paratam eminus crucem,nequaquam (vt exigere videtur mortalis infirmitas) facies eius expalluit,nequaquam sanguis eius gelatus est,non stetere comæ,aut vox faucibus hęsit:non cōtremuit corpus,nec mens turbata est,non recessit,vt assolet,intellectus. Ex abundantia cordis os locutū est,& charitas quę feruebat in corde, quasi scintillas quasdam ardentissimas emittebat in voce. Quid enim beatus Andreas cum sibi paratam (vt dixi) crucem eminus cerneret, loquebatur? O crux, inquit,diu desiderata,& iam concupiscenti animo præparata:securus & gaudēs venio ad te,ita vt & tu exultās suscipias me discipulum eius qui pependit in te,quia amator tuus semper fui,& desideraui amplecti te. Obsecro,fratres, homo est qui loquitur hæc,an non est homo,sed angelus, aut noua aliqua creatura? Homo planè similis nobis passibilis. Nam passibilem eum passio ipsa testatur,qua appropinquāte tam læ-

2.Cor.9.b
1.Cor.13.a

I tabundus exultat. Vnde ergo in homine noua hęc exultatio, & lætitia hactenus inaudita? Vnde in tāta fragilitate tāta cōstantia? Vnde in homine tam spiritualis mens, tam feruens charitas,animus tam robustus? Absit vt à seipso tātam ei credamus inesse virtutē. Donum perfectum est, descēdens à patre luminum, ab eo vtique qui facit mirabilia magna solus. Planè spiritus erat, dilectissimi, qui adiuuabat infirmitatem eius,per quē diffundebatur in corde ipsius fortis charitas vt mors,imò & fortior morte. Cui᷑ ô si & nos participes inueniamur. Ecce enim molestus est nobis pœnitētię labor,corporis afflictio grauis,abstinētia onerosa: in vigiliis dormitat anima nostra prę tædio,non ob aliud sanè quàm propter inopiam spiritus. Ipse enim si adesset, adiuuaret sine dubio infirmitatem nostrā:& sicut beato Andreæ crucem & mortem ipsam, sic nobis quoq; laborem & pœnitentiā nostram faceret nō solùm non molestam, sed etiam desiderabilem atque omnino delectabilem esse. Spiritus enim meus (ait dominus) super mel dulcis;ita vt ne ipsa quidem dulcedini eius præualere queat amarissima licet mortis amaritudo. Quid nō temperabit illa dulcedo,quę mortem quoque facit esse dulcissimam? Quæ resistere possit asperitas vnctioni illi, quæ mortē quoq; facit suauissimam? Cum dederit (ait) dilectis suis somnum,ecce hæreditas domini. Quam molestiam non expellit gaudium illud,quod mortem quoq; ipsam facit esse lætissi-

Eccl.24.c
Psal.126.a

mam? Quæramus hunc spiritū fratres,tota sollicitudine operam demus vt mereamur habere hūc spiritum,imò vt quem iam habemus,abundantius habeamus. Quicunque enim spiritum Christi non habet, hic non est eius. Nos autē nō accepimus spiritum huius mūdi,sed spiritū qui ex deo est,vt sciamus quæ à deo donata sūt nobis. Testimoniū præsentię eius præbent opera ipsa salutis & vitæ, quę nullatenus agere possemus, nisi spiritus qui viuificat, spiritus saluatoris adesset. Quæramus igitur vt dona sua multiplicet deus in nobis, & spiritum suum augeat,qui iam primitias dedit. Nullum enim omnino præsentiæ eius certius testimoniū est, quàm desiderium gratiæ amplioris, quoniā ipse dicit: Qui edūt me,adhuc esurient:& qui bibunt me,adhuc sitient. Sed fortasse multorum nobis conscientiæ iam respondent: Desideramus quidem hūc spiritum qui sic adiuuet infirmitatem nostram, sed inuenire nō possumus. Et ego dico, propterea nō inuenitis, quia non quęritis:propterea nō accipitis,quia nō petitis. Petitis & non accipitis,eo quòd negligēter petatis. Nihil enim aliud expectat,nihil aliud quærit deus,nisi vt sedulè & cū desiderio requiratur. Denique quando negabit petētibus, qui etiā non petentes prouocat & hortatur vt petant? Si vos (inquit) cum sitis mali,nostis bona data dare filiis vestris, quāto magis pater vester cœlestis de cœlo dabit spiritum bonū petentibus se? Petite ergo charissimi, petite sine intermissione, petite sine hęsitatione: in omnib᷑ operibus vestris dulcissimi semper huius ac suauissimi spiritus præsentiā & auxiliū inuocate. Et nos enim fratres cū beato Andrea necesse habemus tollere crucē nostrā,imò cū eo quē & ipse secutus est domino saluatore. Inde enim sic lætabatur, inde sic exultabat, q̄ nō solū pro eo,sed etiā cum eo mori videretur,& cōplantari similitudini mortis eius,vt cōpatiens etiam cōregnaret. Cū quo vt simul crucifigamur & nos,attētius auribus cordis audiamus vocem dicētis: Qui vult venire post me, abneget semetipsum,& tollat crucem suam,& sequatur me. Ac si dicat, Qui me desiderat,se despiciat: qui vult facere volūtatē meā, discat frangere suam. Sed cōtinuo bella insurgunt, armantur protinus aduersum nos inimici. Et nos armemur cōtra, imitemur arma regis nostri, vt tollamus & nos crucem nostram, in qua de inimicis omnibus triumphemus. Audi enim quid Psalmista promiserit, imò spiritus sanctus per os eius. Scuto (inquit) circundabit te veritas eius. haud dubium quin altissimi. De eo siquidē loquebatur, sicut manifeste indicāt ipsius psalmi præcedētia verba. Ad quid fratres scuto circūdamur, nisi quia nos vndique bella circundant? Denique quid causæ sit vt te scuto circūdet, attende. Scuto (inquit) circundabit te veritas eius. Ad quid enim? Nō timebis (inquit) à timore nocturno, à sagitta volāte in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Vidésne quàm necesse sit vt scuto circundet te veritas, quem sic hostium tela

K
Eccl.24.c
Matt.7.b
L
Luc.9.c
Psal.90.a

M circundant? Ab inferiore enim parte timor nocturnus insurgit, à sinistris sagitta volat in die, à dextris perambulat negociū tenebrosum:& vt nihil sit vacuū, à superiori parte dæmonium meridianū insurgit. Nos autē miseri & miserabiles vicinis tot serpentibus, & igneis telis vndique volātibus, insurgētibus inimicis, nihilo minus perniciosa securitate & negligentia dormitamus: torpemus otio: vanitatibus & scurrilitatibus indulgemus, tam pigri ad spiritualia exercitia, ac si iam pax sit & securitas, & nō sit militia vita hominis super terrā. Hoc est (dico vobis charissimi) quod me vehemētius terret, quod omnino timoris acerbissimi gladio trāsuerberat animā meam: q̄ inter tanta pericula minus timorati, minus exercitati, minus quàm necesse sit solliciti videamur. Siquidē vnū è duobus hæc ipsa negligentia nostra probat, aut omnino traditos nos hostibus, & nescire: aut si inter hæc cōseruamur, ei qui tuetur nos, ingratos nimirum inueniri. Quorum vtrunq; quid periculi habeat, satis manifestū est. Propterea obsecro vos, dilectissimi, ipsa nos excitet hostium malitia peruigil: & instātia eorū maligna, qua tā seduli, tā solliciti sunt in nostrā perditionem, nos quoq; sollicitos faciat & circunspectos, vt in timore & tremore nostram ipsorum salutem operemur. Ecce enim in cruce salus nostra, tantùm, vt ei viriliter inhæreamus. Verbū crucis (ait apostolus) pereuntibus quidē stultitia, his autē qui salui fiūt, id est nobis, virtus dei est. Ipsa est scutum

1.Cor.1.b

A scutũ quo circundamur, vt eius quatuor cornua quadripharia hostium tela repellant. Sit ergo inferius cornu contra timorem nocturnum, id est aduersus pusillanimitatem quæ de carnis afflictione procedit, vt id quod sub nobis est corpus castigare viriliter studeamus, ac subiicere seruituti. Si quis verò nobis in faciẽ maledicit, si quis apertè mala suadere conatur, in die volat sagitta, & à sinistris est, sinistro nihilo min⁹ cornu crucis excipienda. Quòd si adulatur, si quasi cõsulentis animo venenũ propinat fraternæ detractionis, & odium seminare conatur, si denique iniquũ aliquid tanquã iustum persuadere tentat, à dextris est mihi iste: sed Iudas est, osculo me prodit: & dextro cornu crucis negocium perambulans in tenebris necesse est propulsari. Sed ecce dæmonium meridianum, superbiæ scilicet spiritus, qui nimirum in splendore maiori virtutum acrius insurgere solet. Hęc autẽ quàm perniciosa sit, sæpius vobis intimare curamus. Initiũ quippe omnis peccati & causa toti⁹ perditionis superbia est. Propterea quisquis es qui salutem tuã operari studes, aduersus hanc super caput tuum cornu crucis habere memento, vt nõ eleueris in superbiam, non exaltetur cor tuum, non ambules in magnis neque in mirabilibus super te: sed tela ea quæ de sublimi veniunt, supereminens capiti tuo cornu crucis excipiat. Sanè hoc solum est cui salutis pariter & regni titulus inscribitur: quia solus qui se humiliat, salutari & exaltari meretur. *Luc.14.*

B Iam vt breuiter repetam, quatuor hæc cornua sunt, continentia, patientia, prudentia, & humilitas. Felix anima, quę in hac cruce gloriatur & triumphat, tantùm vt perseueret in ea, & nullis valeat tẽtationibus deiici. Oret igitur quisquis in hac cruce est, oret cum beato Andrea dominum & magistrum suũ ne patiatur eum de cruce deponi. Quid enim malignus ille non audeat, quid non præsumat impius attentare? Quod Egeæ manibus de discipulo, hoc Iudæorum linguis facere cogitauerat & de magistro. In vtroque tamen fera pœnitentia ductus, victus & confusus abscessit. Vtinam abeat similiter & à nobis, eo vincentẽ qui & in se & in discipulo triumphauit. Faciat ipse vt mereamur & nos in hac nostra qualicunque cruce pœnitentiæ, quam pro ipsius nomine tulimus, feliciter consummari, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

In obitu deuoti Humberti monachi. Sermo.

HVMBERTVS famulus domini mortuus est, deuotus famulus, seruus fidelis. Ipsi vidistis quomodo nocte præterita inter manus nostras expirauit tanquã vnus ex vermiculis terræ. Per hoc triduum fatigauit eum mors, & demolita est intra fauces suas, vt satiaretur sanguine quem sitiuit. Eia fecit quod potuit, occidit carnem, & ecce recondita est in corde terræ. Separauit à nobis dulcem amicum, C prudentem consiliarium, auxiliarium fortem. Nec mihi nec vobis pepercit insatiabilis homicida, mihi minus. Siccine separas amara mors? O bestia crudelis, ô amaritudo amarissima, ô fœtor & horror filiorum Adam. Quid fecisti? Occidisti, possedisti. Sed quid? Carnem vtique solam. Animæ enim non habes quid facias. Volat ad creatorem suum: quem tam ardenter concupierat, tam fortiter secuta fuerat omnibus diebus vitæ suæ. Sed & ipsum corpus quod videris habere, auferetur à te: cum tu nouissima inimica destruẽris, & absorberis in victoria. Reddes vtique reddes aliquando corpus istud, quod ad signum aduentus tui tantis hesterna die sputis & excreationibus, ac multiplici sordium squalore repleueras lætabunda & laudans quia hunc tuis laqueis irretiisses. Veniet vnigenitus patris cum potestate magna & maiestate Humbertum quærere, & illud idem cadauerosum corpus configurare corpori claritatis suæ. Tu autem quid? Profectò (quod in Hieremia scriptum est) in nouissimo dierum stulta remanebis: & Humberto in æternum viuente, tu in perpetuum morieris. Euomuit prophetam marina bestia quem deglutierat: & tu Humbertũ reddes, quem videris tuo vastissimo ventre conclusisse. Decætero, fratres, factitium vobis sermonẽ in omni forma sanctitatis iste dei seruus exhibuit, quem & longum fecit & magnum. Longum, quantum ad longinquitatem viæ: magnum, quantum ad vitæ sublimitatem. Non oportet me amplius aperire os meum, si bene re- *Hier.17.b* *Ione 3.*

tinuistis sermonem eius, si vestris illũ cordibus impressistis. D Quinquaginta annos & eo amplius vixit in seruitio illius cui seruire regnare est: quia à puerilibus annis locatus est in sanctuario dei. Nobiscum triginta annis ab ipso penè principio monasterij huius conuersatus est, non solùm sine querela, sed & cũ gratia: cuius ex hoc memoria in benedictione erit nobis & generationi quæ ventura est. Sicut aduena & peregrinus pertransiit viam & vitam istam, quãtum minus potuit de mundi rebus accipiens, vtpote sciens quia non erat de hoc mundo. Non habebat hic manentem ciuitatem, sicut nec patres sui: sed in anteriora extentus, sequebatur ad palmã supernæ vocationis. Nihil habet mundus quod iure clamet in eo, vel de eo: quia nec mundus ei placuit, nec ipse mundo. Quantum parcius potuit de substantia eius accepit, & minus accepisset, si non obedientia coëgisset. Victum & vestitum habens, his contentus fuit, non ad superfluitatem, sed ad necessitatem: nisi quòd ipsam quoq; necessitatem, superfluitatem esse sæpius causabatur. Ante hos paucos dies, si bene memini, dum colloqueremur adinuicem, dicebat se monasterij huius præbendarium esse, & nullius tanquam vtilitatis hominẽ pasci in domo dei. Erat enim verè mitis, & humilis corde: & cùm cæteris floreret virtutibus, gratiam tamen mansuetudinis specialiter obtinebat. Ideo se amabilem & affabilem omnibus exhibebat, sicut erat amabilis valde. E Verũtamen in his omnibus quàm circuncisum fuerit os eius & lingua, omnes vos plenissime cognouistis, qui tãdiu vidistis eius conuersationem, & sermonem eius audistis. Quis vnquam ex ore eius sonum detractionis, verbum scurrilitatis, sermonem gloriæ, inuidiæ vocem audiuit? Quis eum vel alios iudicantem, vel iudicanti consentientem aliquando deprehendit? Quis eum loquentem inania audire potuit? imò quis non ab eo timuit, si talia forte loqueretur, audiri? Nimirum solicitè custodiebat vias suas vt non delinqueret in lingua sua, sciens quia qui in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Longe à te Humberte, væ illud euangelicum: Væ vobis qui ridetis nunc, quia flebitis. Nunquid aliquis vestrum eum ridentem & inter multos ridentes inuenit? Serenabat quidem vultum suum assidentium gratia, ne fieret onerosus, sed risum integrum, si bene recolitis, non admisit. Porrò quanti feruoris in opere dei diebus & noctibus fuerit, non solùm vidistis, sed etiam admirati estis vsque ad diem mortis suæ. Cum enim ferè iam ad decrepitam peruenisset ætatem, præter incommoda senectutis, etiam tot & tantis infirmitatibus, quas multi vestrum non ignorãt, lassatus atque quassatus: erat tamen, vt dicitur, animus victor annorum, & cedere nesciens infirmitati. Denique in frigoribus & caloribus per montes & valles ascendens & descendens, iuuenum laborem prosequebatur, ita vt admirationi esset omnibus & stupori. Si eum quandoque propter multitudinem negociorum cõsilij gratia retinuissem, tristis perseuerabat & nubilus, F donec vestro cõsortio redderetur. Rarissime vnquam solennibus vigiliis, quas non raro anticipabat, rarissimè cęteris horis psallentium in choro inuentus est defuisse: nec nisi ea necessitate vt ex instanti responsum mortis habens infirmitas sequeretur. Porrò in refectorio vix communibus vtẽs cibis, siquid forte aliud apponeretur, aut non accipiebat, aut tam molestè accipiebat, vt super hoc vniuersitatem nostram sæpius molestaret. Decreuerat aquam bibere semper, si non totis viribus restitissem. Vinum si quandoque bibere cogeretur: erat vinum colore potius quàm sapore. adeo illud aquis nimiis obruebat. Vix vnquam obedientia compellẽte infirmitorium introiuit: vix cum intrasset, teneri potuit. Fateor minus obediẽs in hac parte, quòd auctoritatis suæ mole me premeret. Laudo eum, in hoc non laudo: quia sicut vos scitis, non parum in huiusmodi perstitit obstinatus. Credo quia si quid triste sensit, propter hoc sensit, quòd minus nobis consensit de necessitate corporis sui. Sed qualis erat in consiliis? Purus vtique & discretus, quod ego tanto melius noui, quanto sæpius tetigi pectus eius. Non solus autem noui hoc, nouit & vniuersitas vestra. Quis denique multitudine vel magnitudine tentationum percussus, non audiuit ab ore eius & radicem tentationis, & curationis remedium? Ita enim percurrebat omnes angulos conscientiæ infirmantis, *Iaco.3.a* *Luc.6.*

G vt credere posset qui confitebatur, eum vidisse omnia, omnibus interfuisse. Quantæ autem charitatis erat? Sic se induerat viscera pietatis, vt omnes excusaret, pro omnibus intercederet, nescientibus illis pro quibus loquebatur: non personarum acceptor, sed necessitatum. Erat ergo humilis corde, dulcis sermone, strenuus opere, seruēs charitate, in commisso fidelis, in consilio circunspectus & prudens. Compositus erat super omnes homines quos viderim in diebus istis, vnus & idē perseuerans omni tēpore & omni hora. Planè in semitis domini Iesu posuit vestigia, nec retraxit pedem donec cursum itineris cōsummaret. Ille fuit pauper, pauper etiam iste fuit. Vixit ille in laboribus, & hic in laboribus multis. Crucifixus est ille, & iste multis & magnis crucibus affixus, stigmata Iesu tulit in corpore suo, adimplēs ea quæ deerant passionum Christi, etiam in carne sua. Resurrexit ille, iste resurget. Ille ascendit in cœlum, & iste creditur ascensurus. Ascensurus planè cū rex gloriæ propter nos descendet sicut prius ascenderat, vt notam faciat potentiam suam: cum nō minoris excellentię sit descendere per aëra, quàm per aërem ascendisse. Sic enim olim angeli prædixerunt: quia hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlū, sic veniet quemadmodum vidistis eum eūtem in cœlum. Nec laudaueris hominem in vita sua, dicit scriptura, pro eo quòd non est secura laudatio nisi post mortem. Hoc & ego in eo studiosè seruaui, qui dum viueret, in huiusmodi nō aperui os meum: ne forte possemus vel ego adulationis notam, vel ille culpam incurrere vanitatis.

Act. 1. a

Eccli. 11. d

H Ex hoc sanè neutrum iam timetur: nec ego eum video, & ille forsitan me non audit. Sed & si audiat, nō mouetur hominum verbis, fortius inhærens atque felicius verbo dei. Nihil proficiet inimicus in eo, & vanitatis suggestor nō apponet nocere ei. Ecce iam corā te est, pater dulcissime, fons ille puritatis, quem tāto ardore animi sitiebas: ecce immersus es in illam diuinæ pietatis abyssum, cuius memoriam abundantiæ suauitatis tā deuotè eructare solebas. Quis enim tam deuotus prædicator pietatis diuinæ, quis humanæ puritatis commendator tam studiosus, quis vtriusq; rei tam affectuosus amator erat? aut cui aliquando quinq; verba locutus est, in quibus non vera puritas resonaret, in quibus non sancta dei pietas audiretur? Nō ergo super te doleo, cui desiderium animæ tuæ tribuit deus: mihi potius ademptum doleo fidele consiliū, auxilium grande, vitum vnanimem, hominē secundum cor meū. In me hęc omnia mala ceciderūt. In me transierunt iræ tuæ domine Iesu, & terrores tui conturbauerunt me. Elōgasti à me amicū & proximum, & notos meos à miseria extrahens, me in miseriis reliquisti. Abstulisti mihi germanos carne, germaniores spiritu, & in tuis negociis & in secularibus secundū te sapientes. Sustulisti hinc alios atque alios, qui onus meum portabant, onus grāde quod mihi imposuisti.

I Vnus mihi propè solus Humbertus supererat è tantis necessariis meis, eo suauior amicus, quo antiquior: & hūc tulisti, quoniam tuus erat. Ego solus ad verbera relinquor, ego morior in singulis, & omnes fluctus tuos induxisti super me. Vtinam quem flagellas, occidas semel, & non miserum hominem tot & tantis mortibus serues. Veruntamen non contradico sermonibus sancti: sed qui cœpit, ipse me conterat, & hæc mihi consolatio sit, vt affligens dolore, non parcat. Ego in flagella paratus sum, si forte pius pater in beneficia flagella commutet. Vnde & verba mea nō murmure plena sunt, sed dolore. Non ploro Humbertum (neque enim ille plorandus est, qui vocatus est ad mensam diuitis) sed super me & super vos ploro, super domum istam, super cæteros fratres nostros, qui omnes ab eius ore consilium expectabant. Sic & saluator crucem suam tanquam latro suum laqueū portās, cum mulieres quæ eum à Galilæa secutæ fuerant, super se lamentantes respiceret, conuersus ad eas dixit: Filiæ Hierusalē, nolite flere super me, sed super vosipsas flete, & super filios vestros. Etenim ea quæ de me sunt, finem habent. Quæ videtis mihi præparari, temporalia sunt: quæ non videtis, æterna. Si temporalia sunt, transitoria sunt: si transitoria sunt, & mortalia sunt: & transeundi vel moriendi argumentum hoc solum est, quia videri possunt. Temporalia fuerunt quæ in Humberti morte conspeximus, sed iam obtinet gaudium & lætitiam in perpetuas æternitates.

Luc. 23. d

K Non est ergo lugendus nobis, cui nec luctus nec dolor est. Sed nec pro nobis quibus ille sublatus est, murmurādum est, magis gratias agamus quòd tādiu concessus est nobis. Siquidem (vt ego arbitror) decenniū iam decursum est quòd non vixit nisi nobis & pro nobis: atque hic timor meus est, ne ideo translatus sit, quia nō eramus iam digni consortio illius. Quis scit tamē si idcirco sublatus fuerit, vt nos suis intercessionibus protegat apud patrem? Vtinam ita sit. Si enim tantæ charitatis erat dum esset nobiscum, vt omnia quæ ad corpoream necessitatem spectant, libentius mihi quàm sibi cederet: quāto magis nunc cum illi summæ charitati (quæ deus est) inhæret, maiorem habet in me gratiam & charitatem? Sed forsitan nunc de me & de cōuersatione mea plenius nouit veritatem, nec compatitur, vt solebat: sed vt vereor, indignatur. Quod si etiam propter peccata nostra abstulit eum deus: vtinam idem ipse obtineat vt nobis hoc ipsum misericorditer ralaxetur, ne pœnam super pœnam sustineamus. De reliquo fratres, dico vobis, si sequeremini vestigia eius, non tam facilè in vanis cogitationibus & ociosis sermonibus, in iocis & scurrilitatibus laberemini: quia in his multum perditis & de vita vestra, & de tempore vestro. Volat irreuocabile tempus, & dum creditis vos cauere pœnam istam minimam, incurritis ampliorem. Illud enim scitote, quia post hāc vitam in purgabilibus locis, centupliciter, quæ fuerint hic neglecta, redduntur vsque ad nouissimum quadrātem.

L Scio ego quia durum est homini dissoluto apprehendere disciplinam, verboso silentium pati, vagari solito stabilem permanere: sed durius & multo durius erit futuras illas molestias tolerare. Et homo iste qui hic sepultus est, multa in principio (sicut ipse cognoui) super huiusmodi tentamenta sustinuit, sed cum multo luctamine pugnauit & vicit. Et sicut tunc ei durum erat pugnam in tentationibus sustinere, sic ei modo durius esset ad illas ineptias reuolare, quia bona consuetudo peruenerat in naturam. Exercete vos in doctrina ista, & attendite formam illam quam vidistis in eo & audistis: vt ad eū perueniatis, ad quem ipse peruenit, qui est benedictus in secula. Amen.

In dedicatione ecclesiæ Sermo I.

FEstiuitas hodierna, fratres, tanto nobis debet esse deuotior, quanto familiarior est. Nam cæteras quidem sanctorum solennitates cum ecclesiis aliis habemus cōmunes: hæc verò sic nobis est propria, vt necesse sit vel à nobis eam, vel à nemine celebrari. Nostra est, quia de ecclesia nostra: magis autē nostra, quia de nobisipsis. Miramini forsitan & erubescitis celebrari festa de vobis, sed nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Quid enim lapides isti potuerunt sanctitatis habere, vt eorum solennia celebremus? Habent vtique sanctitatem, sed propter corpora vestra.

Psal. 31. c

M An verò corpora vestra sancta esse quis dubitet, quæ templum sancti spiritus sunt, vt sciat vnusquisque possidere vas suum in sanctificatione? Itaque sanctæ sunt animæ propter inhabitantem spiritum dei in vobis. Sancta sunt corpora propter animas, sancta est etiam propter corpora domus. Adhuc certè corruptibili tenebatur in carne, & in corpore peccati, in quo & graue adulterij crimen admisit illius anima, qui dicebat: Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. Mirabilis planè deus in sanctis suis, non modò in cœlestibus, sed etiam in terrenis. Vtrobique sanctos habet, & in vtrisque mirabilis est: illos quidem beatificans, istos sanctificans. An experimentum quæritis eius de qua loquimur sanctitatis, & sanctorum vobis istorū miracula desideratis ostendi? Multi certè ex vobis à peccatis & vitiis in quibus computruerunt tanquam iumenta in stercore suo, exiere viriliter: & quotidie impugnantibus eis potenter resistunt, iuxta apostolum qui de sanctis loquens vtique, Conualuerunt, inquit, de infirmitate, fortes facti sunt in bello. Quid mirabilius, quando is qui prius vix per biduum poterat à luxuria, crapula, & comessationibus & ebrietatibus, à cubilibus & impudicitiis, cæterisque similibus & dissimilibus vitiis continere, nunc ab eis continet multis annis, tota vtique vita sua? Quod maius miraculum, quādo tot iuuenes, tot adolescentes, tot nobiles, vniuersi

Psal. 85. a

Hebr. 11. f

A vniuersi denique quos hic video, velut in carcere aperto tenentur sine vinculis, solo dei timore confixi, quòd in tanta perseuerant afflictione pœnitentiæ vltra virtutem humaná, supra naturam, contra consuetudinem? Ipsi credo videris quanta iam possemus inuenire miracula, si perscrutari sigillatim liceret singulorum exitum de Aegypto, & deserti viá, id est abrenunciationem seculi, introitú monasterij, in monasterio conuersationem. Quid verò sunt hæc, nisi manifesta inhabitantis in vobis spiritus sancti argumenta? Nam habitare in corpore animam probant vitales motus corporis: habitare in anima spiritum probat vita spiritualis. Illud ex visu & auditu dignoscitur: istud ex charitate & humilitate, cæterísq; virtutibus. Vestra est igitur, fratres charissimi, vestra est hodierna festiuitas. Vos dedicati estis domino, vos elegit & assumpsit in proprios. Tibi (inquit propheta) derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Quàm bene commutastis, dilectissimi, quicquid habere potuistis in seculo, quando nunc relinquendo ea, proprij esse meruistis auctoris seculi, & eum habere propriam possessionem, qui sine dubio portio & hæreditas est suorum. Neque enim, sicut dixerunt filij iniquitatis, beatus populus cui hæc sunt, temporalia scilicet quæ præmiserat, promptuaria eructátia ex hoc in illud, oues fœtosæ, & similia: non inquam beatus populus cui hæc sunt, sed beatus populus cuius dominus deus eius. Videte ergo si non dignum sit vt festum agamus diem quo nos assumpsit in proprios, & inuestiuit se per ministeriales & vicarios suos: vt fiat sicut iam olim promiserat: Ego, inquiens, in medio eorum ero eorum deus: nos autem populus eius, & oues pascuæ eius. Quádo enim domus ista per manus pontificum dedicata est domino, propter nos sine dubio factum est: non solùm qui pręsentes sumus, sed & quicunque vsque in finem seculi domino sunt in hoc loco militaturi. In nobis proinde spiritualiter impleri necesse est, quę in parietibus visibiliter præcesserunt. Et si vultis scire, hæc vtique sunt, aspersio, inscriptio, inunctio, illuminatio, benedictio. Hęc vtiq; in hac visibili domo fecere pontifices, hæc & Christus assistés pontifex futurorum bonorum inuisibiliter quotidie operatur in nobis. Primò siquidem aspergit nos hyssopo, vt múdemur, lauemur, dealbemur, dicatúrq; de nobis: Quæ est ista quæ ascẽdit dealbata? Lauat inquá nos in confessione, lauat nos lachrymarum imbre, lauat sudore pœnitentiæ: magis autem lauat nos aqua illa preciosa quæ de fonte pietatis, id est ab eius latere emanauit. Aspergit nos hyssopo, quæ humilis herba est, & pectoris purgatiua: aqua sapientiæ salutaris, quæ est timor domini, initium sapientiæ, & fons vitæ: etiam condimẽtum salis admiscens, ne sit insipidus timor sine spe, sine deuotione. Non solum autem, sed inscribit digito dei in quo eiiciebat dęmonia, haud dubiú quin in spiritu sancto. Inscribit inquam legem suam nó iam in lapide, sed in tabulis cordis carnalibus, propheticam implens promissionem qua se pollicitus est ablaturum cor lapideum, & carneú cor esse daturum, id est non durum, non obstinatum, nó Iudaicum: sed pium, sed mansuetum, sed tractabile, sed deuotum. Beatus quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum. Beati inquam qui docti & memores sunt mandatorum eius, sed ad faciendum ea. Alioquin scienti bonum & non facienti, peccatum est illi: & seruus sciens voluntatem domini sui & non faciens, plagis vapulabit multis. Vnde necesse est vt vnctio spiritualis gratiæ adiuuet infirmitatem nostram, obseruantiarum & multimodæ pœnitẽtiæ cruces, deuotionis suæ gratia liniens: quia nec sine cruce sequi Christum, & sine vnctione crucis asperitatem ferre quis posset? Hinc est quòd multi abominantur & fugiunt pœnitẽtiam, crucem quidem videntes, sed nó etiam vnctionem. Vos qui experti estis, ecce scitis quia verè crux nostra inuncta est, & per gratiá spiritus adiuuãtis suauis & delectabilis est pœnitentia nostra, & vt ita dicá, amaritudo nostra dulcissima. At postquá vnctio gratiæ huius præcesserit, iam lucerná suam Christus non ponit sub modio, sed super cãdelabrum: quia tempus est vt luceat lux nostra coram hominibus, & videãt opera nostra bona, & glorificent patrem nostrum qui in cœlis est. Iam verò benedictionem quidem expectemus in fine, quando aperiet manum suam, & implebit omne animal benedictione. Nam in quatuor præmissis merita constant, in benedictione sunt præmia. In benedictione tota complebitur gratia sanctificationis, quando iam in domum transibimus nó manu factam, æternam in cœlis. Ipsa est quæ cóstruitur viuis ex lapidibus, angelis scilicet & hominibus. Simul enim ædificatio & dedicatio ipsa complebitur. Disiuncta nimirum ligna & lapides domum non faciũt, nec in eis habitare quis potest: sola verò coniunctio domum facit. Sic cœlestium spirituum perfecta vnitas, sine vlla sibi diuisione connexa, integrá & congruam deo reddit habitationem, quam ineffabiliter beatificat inhabitans gloria maiestatis. Quis enim sic sciret vniuersa regum cósilia, aut quis eorum omnia dicta vel facta sic nosset, quomodo palatij ligna & lapides, si non adesset illis intelligentiæ sensus? Itaque cœlestis illius curiæ lapides viui ac rationabiles diuinis intersunt consiliis, & trinitatis mysteria norunt, audiúntque verba ineffabilia quæ non licet homini loqui. Beati qui habitant in domo tua domine: in secula seculorum laudabunt te. Quanto enim plus vident, plus intelligunt, plus agnoscunt: tanto plus diligunt, tanto magis laudant, tanto amplius admirantur. Verùm quia cohærere quidem sibi domum illam & perfecte connexam esse iam diximus, superest vt iuncturam & connexionem ipsam aliquatenus exprimamus. Legimus in Esaia: Glutino bonú est. Duplici sibi igitur cohęrent lapides illi glutino: cognitionis plenæ, & perfectę dilectionis. Tãto siquidem maiori ad se inuicem dilectione copulantur, quanto ipsi charitati quæ deus est, viciniores assistunt: sed nec vlla separare eos abinuicem suspicio potest, vbi nihil omnino quod in altero sit, alterum latere patitur penetrans omnia radius veritatis. Quoniam enim qui adhæret deo, vnus spiritus est cum eo: nihil dubium est quin perfectè adhærentes ei beati spiritus, cum eo pariter & in eo penetrent vniuersa. Ad hanc domú si peruenire desideras, sic concupiscat & deficiat anima tua in atria domini, sicut propheta clamat: Vnam perij à domino, hãc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Ipsum nihilo minus imitare prophetam, qui sicut iurauit domino, votum vouit deo Iacob, si introiero in tabernaculum domus meæ, &c. Sed hinc alio sermone nobis tractandú erit, quod dominus ipse donauerit.

Psal. 9. g · *Psal. 143. c* · *Zach. 2. b* · *Cant. 8. b* · *Ezech. 11. d* · *Psal. 93. b* · *Ibid. 102. d* · *Iaco. 4. d* · *Luc. 12. f* · *Matth. 5.* · *Psal. 83. a* · *Esa. 41. b* · *1. Cor. 6. d* · *Psal. 26. b* · *Psal. 131. a*

Item in eadem solemnitate. Sermo II.

Olim rex gloriosus & propheta domini Dauid sanctus religiosa quadam cœpit cogitatione moueri, indignum iudicans quòd nullam adhuc dominus sabaoth domum haberet in terris: ipse verò domum inhabitaret regiæ dignitatis. Hoc ipsum, fratres, nos quoque decet cogitare, fideliter & viriliter effectui mancipare. Nam quòd licet deo placuerit cogitatio illa prophetæ, opus tamen reseruatum est Salomoni: alia ratio est, forte prolixiore indigens disputatione. Iam verò ô anima tu quidem sublimi in domo habitas, quæ à deo tibi fabricata est, corpus hoc dico: quod sic compegit, quod sic aptauit, quod sic ornauit & ordinauit, vt gloriose in eo & delectabiliter habitares. Sed & ipsi corpori domum fecit excelsam, aptissimam & decoram, dico autem sensibilem hunc & inhabitabilem mundum. Nónne ergo indignú reputas, vt tibi ipse fecerit domum, tu verò ei templum ædificare dissimules? Adhuc domum quidé hãbes, sed certa esto quoniam in breui casura est domus tua: & tu nisi prius prouideris aliam, eris pluuię vento & frigori exponenda. Heu à facie frigoris eius quis sustinebit? Felix proinde & multum felix anima quæ dicere potest: Scimus quoniá si terrestris dom⁹ nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem habemus ex deo, domum non manu factam, æterná in cœlis. Propterea iã ne dederis ô anima somnú oculis tuis, & palpebris tuis dormitationé, donec inuenias locú domino, tabernaculum deo Iacob. Sed quid putam⁹ fratres? Vbi inuenitur huius ędificij loc⁹, aut quis poterit esse architectus? Nam visibile istud templum vtique propter nos factum est ad nostrá habitationem. Neque enim altissimus in manu factis habitat. Quod ergo ædificabimus téplum ei qui dicit, & vere dicit: Cœlum & terram ego impleo? Tribularer valde, & anxiaretur super me spiritus meus, nisi q̃ audio cú

1. Reg. 7. · *1. Par. 17.* · *Psal. 147.* · *2. Cor. 5.* · *Psal. 131. a* · *Hier. 23. d*

G de quodam dicētem, Quia ego & pater ad eum veniemus,& mansionem apud eum faciemus. Ita iam scio vbi præparāda sit domus ei, quoniam non capit eum nisi imago sua. Anima capax illius est, quæ nimirum ad eius imaginem est creata. Propter quod iam festina, adorna thalamum tuum Siō: quoniā cōplacuit domino in te,& terra tua inhabitabitur. Exulta satis filia Siō, habitabit in te deus tuus. Dic cū Maria tua, Ecce ancilla domini: fiat mihi secundum verbum tuum. Dic iuxta beatæ Elizabeth verbum: Et vnde hoc mihi, vt veniat maiestas domini mei ad me? Quanta enim dei benignitas, quāta dignatio, quāta dignitas, quāta gloria animarum, quòd dominus vniuersorum,& qui nullam habet indigentiam, tēplum sibi fieri iubet in illis? Itaque fratres toto cum desiderio,& digna gratiarum actione studeamus ei templum ædificare in nobis: primò quidē soliciti vt in singulis, deinde vt in omnib^9 simul inhabitet: quia nec singulos dedignatur, nec vniuersos. Primo igitur loco studeat vnusquisq; ne dissideat ipse à semetipso, quoniam omne regnum in seipsum diuisum desolabitur,& domus supra domū cadet: nec intrabit Christus vbi fuerint parietes declinati,& maceriæ depulsę. Nonne enim corporis sui domum integram anima vult habere,& exire illam necesse est, si fuerint à se inuicem membra dispersa? Videat ergo & ipsa si desiderat habitare Christum per fidem in corde suo, id est in seipsa: solicite caueat ne à se inui-

Ioan.14.c

Luc.1.d

Ibidem.

Matt.12.b

H cem membra eius dissideant, id est ratio, volūtas, atque memoria. Sit ergo sine errore ratio, vt bene congruat volūtati. Talem enim voluntas amat. Sit & voluntas sine iniquitate, quoniam ratio talem approbat. Alioqui si sese iudicat anima propter volūtatis prauitatem in eo quod per rationem probat, bellum intestinum est,& discordia periculosa: quoniam volūtatem huiusmodi ratio semper suggillat, sed accusat, sed diiudicat, sed condemnat. Propter quod ait dominus in euāgelio: Esto consentiens aduersario tuo dum es in via cum illo, ne forte aduersarius tradat te iudici,& iudex tradat te tortoribus, &c. Sit etiam memoria sine sorde, vt nullum in ea peccatum maneat, quod non pura confessione & dignis fructibus pœnitentiæ deleatur. Alioquin conscientiam in qua peccatum latet,& voluntas odit,& ratio execratur. Bonum proinde parat habitaculum deo, cuius nec ratio decepta, nec voluntas peruersa, nec memoria fuerit inquinata. Iam verò sic se habētibus singulis, etiam omnes nos connecti & conglutinari necesse est, mutua vtiq; charitate quę est vinculum perfectionis. Nam cognitio quidem perfecta in hac vita haberi nō potest, forsitan nec oportet. In cœlesti siquidem domo cognitio dilectionis est nutrimentum, hic vero esse poterat detrimentum. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? Propterea facile erat & confundi cognitum,& cognoscentem offendi. Ibi iucunda erit cognitio, vbi macula iam

Mat.5.a

I non erit. Illa ergo domus connexa firmius est tanquam in æternū mansura, hæc tanquam tabernaculum bellatorum minus sibi perfecte cohęret. Illa nimirum domus lętitię, ista militiæ est. Illa domus laudis, ista orationis. Hæc inquā est vrbs fortitudinis nostræ, illa est ciuitas requiei nostræ. Proinde si victoriosi fuerimus hic, illic erimus gloriosi: habētes loco galeæ diadema, sceptrū & palmam pro gladio, pro scuto chlamydem deauratam, pro thorace stolam iucūditatis. Interim sanè premi magis quàm perimi videtur vtilius: & sustinere pondus clypei & loricæ, quàm maligni iaculis igneis vulnerari. A quibus nos superna sua protectione custodiat qui est benedictus in secula. Amen.

Item in eadem celebritate Sermo III.

DOMVS hæc, fratres, æterni regis est oppidum, sed obsessum ab inimicis. Quotquot igitur in ipsius arma iurati sumus,& eius militiæ dedimus nomina, triplici nobis opus esse nouerimus apparatu ad custodiam castri huius: munitione videlicet,& armis,& alimentis. Quæ est ergo munitio? Vrbs fortitudinis nostræ Sion (ait propheta) saluator ponetur in ea murus & antemurale. Murus continentia, antemurale patientia est. Bonus continentiæ murus, qui sic vndique circundat & circuncingit, vt nec per oculorum fenestras, nec per cæteros sensus detur ingressus morti. Bonum

Esa.26.a

antemurale patientiæ, quod primos hostium sustinet impe- K tus, vt inter plurima tentamenta stemus viriliter.& perseueremus iugiter incōcussi. Vnicum quippe remedium est dum continentia quatitur & quodammodo nutat, obiicere patientiam:& quantumcunque ferueat sensus peccati, negare omnimodo consensum. In patientia vestra, inquit, possidebitis animas vestras. Ponitur ergo in ciuitate saluator ipse murus & antemurale, factus nobis à deo patre iustitia,& prophetæ patientia, sicut idem ait: Quoniam tu es patientia mea domine. Murus inquam ponitur in conuersatione, antemurale in passione, ab omnibus carnis & seculi præsentis illecebris abstinens,& aduersa sustinens fortiter vniuersa. Oportet autem & arma parare, sed arma spiritualia potentia deo non modò ad resistendum, sed ad impugnandum quoque & expugnandū viriliter inimicum. Induite vos armaturam dei, ait apostolus, vt possitis &c. Quid enim putamus fratres? Grauis equidem nobis est inimici tentatio, sed longè grauior illi oratio nostra. Lędit nos iniquitas eius atque versutia, sed multo amplius nostra eum simplicitas & misericordia torquet. Humilitatem nostram non sustinet, vritur charitate nostra, mansuetudine & obedientia cruciatur. Iam verò nec fame quidem vrgeri possumus vt hostibus castrum tradere compellamur: quoniam gratias ago deo, non venit super nos terribilis illa comminatio prophetæ, imò domini per prophetam, famis videlicet & sitis, non panis & aquæ, L sed audiendi verbum dei. Sic enim habemus: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Itaque non nobis alimenta desunt, qui & sermones frequenter,& frequentius sacras lectiones audimus: & interdū quoque spiritualis deuotionis gustamus delicias, tanquam si catuli edant de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum, cœlestes illos conuiuas dico qui replentur ab vbertate domus dei. Habemus etiam panem lachrymarum, qui licet minus suauis, optime tamen confirmat cor hominis. Habemus & obedientiæ panem, de quo loquitur ad discipulos dominus: Meus (inquiens) cibus est, vt faciam voluntatem patris mei. Habemus super omnia de cœlo panem viuum, corpus domini saluatoris, in cuius vtique fortitudine cibi, omnis aduersæ partis deiicitur fortitudo. Sic ergo munita est castri dominici fortitudo, vt nihil iam timere oporteat, si tamen fideliter & viriliter agere voluerimus: vt videlicet nec proditores, nec pauidi, nec desides inueniamur. Nam proditores quidem fiunt quicunque in hoc domini castrum inimicos eius introducere moliūtur, quales sunt vtique detractores deo odibiles, qui discordias seminant, nutriunt scandala inter fratres. Sicut enim in pace factus est locus domini, sic in discordia locum diabolo fieri manifestum est. Non miremini fratres, si durius loqui videor: quia veritas neminē palpat. Omnino proditorem sese nouerit si quis forte (quod ab- M sit) vitia quælibet in hanc domum conatur inducere,& templum dei speluncam facere dæmoniorum. Gratias deo, non multos hic inuenimus huiuscemodi. Sed tamen deprehendimus interdum forte nonnullos qui colloquātur hostibus,& paciscātur fœdus cum morte, hoc est moliantur (quod in eis est) imminuere ordinis disciplinā, intepescere feruorem, turbare pacem, lædere charitatem. Verùm nos quidem caueamus ab eis quantum possumus: sicut scriptum est de quibusdam, Iesus autem non credebat se eis. Dico autem vobis quia licet portentur modò, sed portabunt citò graue iudicium, nisi se citius emendauerint, sicut graue damnum moliuntur inferre. Quid enim frater? Vanitati aut tepiditati seu cuilibet alteri vitio fidem seruas operibus,& deo per tonsuram mentiris? Optimum certè castrum tulisti Christo, si inimicis eius tradideris Claramvallem. Optimos inde singulis annis & preciosos in oculis suis reditus accipit: & prædam multā quam hostibus eripit, in hunc munitionis suæ locum solet inducere,& habet fiduciā multam in fortitudine eius. Ecce enim quos redemit de manu inimici,& de regionibus congregauit eos, à solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. Quibus ergo proditorem castri huius postquam deprehensus & comprehensus fuerit (neq; enim latēre aut fugere potest) quibus inquam putas exponendum esse suppliciis? Non vtique communi cæterorum morte damnabitur. exquisitis

Luc.21.d

Psal.70.a

Ephe.6.b

Amos.8.d

Matt.4.d

& Deu.8.a

Ioan.4.c

Ioan.2.d

A quisitis illum necesse est interire tormentis. Sed non modo plus immoror circa ista, credo melius deinceps ab hac tam execrabili proditione cauebimus, studentes de cętero maiori sollicitudine non attrahere sed repellere vitia, quęcúque illa sint, seu carnalia, seu etiam secularia, ne proditorũ notam vel pœnam incurrere mereamur. Secũdo loco etiã illud cauendum, ne quis forte pusillanimitate deiectus, fugiat à munitione, ibi trepidãs timore vbi non est timor: vbi verò summum periculum, insana temeritate securus. Hostilibus enim manibus, hostilibus gladiis se exponit, quicunque est ille qui fugit, ac si ignoret quoniam hostes illi omnino carent misericordia, crudeles quidem in alienos, sed multo crudeliores in suos, quippe crudelissimi in seipsos. Iam vero tertiũ quoque periculum breuiter dico, quia hora præteriit, dum vestræ, vt dignum est, salutis plurimũ cupidus, diuersis morum infirmitatibus remedia diuersa cõquiro. Quid prodest si nec prodere castrum nec relinquere velis, sed segnis & desidiosus in eo permaneas? Toto proinde animo, tota virtute dilectissimi cõmissum nobis castrum domini & regis nostri manutenere laboremus, solliciti cõtra omnes inimici versutias, & aduersus omnia eius machinamenta parati, sicut scriptum est: Resistite diabolo, & fugiet à vobis. At quoniam scimus à quo dictum sit: Nisi dominus custodierit ciuitatẽ, frustra vigilat qui custodit eam: humiliemur sub potenti manu altissimi, nos & domum istam tota deuotione eius misericordiæ committentes, vt ipse nos custodiat ab omnibus insidiis inimicorum omnium, ad laudem & gloriam nominis sui, quod est benedictum in secula. Amen.

Iaco. 4. d *Psal. 126. a* B

Vnde supra, de triplici mansione, Sermo quartus.

VOTIVIS laudibus celebramus hanc diem, & festiuis eam gaudiis honoramus. Quòd si nec religiosis competit, nec sapientes decet ignorare quid venerentur, aut celebrare quod nesciant, quærendum nobis est in cuius id agitur vel in quorum commemoratione sanctorum. Nec verò id mihi ex me arbitror præsumendum: prior loquatur alter cuius testimonium maius sit, & credibilius videatur. Miramini forte cur ista præloquimur, cum vestris sese obtutibus ecclesia præsens manifestius ingerat, cuius anniuersaria dedicatio celebratur. Quis enim parietes eius sanctos dicere vereatur, quos manus sacratæ pontificum tantis sanctificauere mysteriis? Extunc quoque & deinceps sanctarum inibi lectionum resultare frequentia, sanctarum orationum deuota murmurare susurria, sanctarũ reliquiarum honorari beata præsentia, sanctorum spirituum indefessa noscitur custodia vigilare. Dicas forsitã, cætera quidem euidentia sunt, sed quis angelicas sese vidisse excubias gloriatur? Etsi tu forte non vides, est tamen qui videt, ipse qui mittit. Quis ille? Nimirum qui loquitur per prophetam. Super muros tuos Hierusalem constitui custodes. Est quidem sursum Hierusalem, quæ est libera, mater nostra, sed minime crediderim super muros eius constitutos esse custodes, in cuius laudibus propheta decantat: Qui posuit fines tuos pacem. Tu verò si id parum iudicas, perge audire quod sequitur in testimonio præcedenti: Tota die, inquit, & tota nocte in perpetuum nõ tacebũt. Siquidẽ aduertere est vel ex hoc, nõ hãc esse Hierusalem de qua legisti: Portæ eius nõ claudentur per diem: nox enim non erit in ea. Illa ergo Hierusalem nec vicissitudines patitur, nec custodibus eget, nostris potius custodes necesse est & diebus & noctibus deputari. Super muros tuos Hierusalem cõstitui custodes. Benignus es domine, nec nostrorum hac fragili protectione murorum potes esse contentus, sed ipsis hominum prælatis hominibus angelicam quoq; custodiam superponis, vt muros defensent, & eos qui murorũ ambitu continentur. Ita pater, quoniam sic est placitum ante te, sic necessarium nobis. Insufficiens enim est ministratio nostra, nisi & nobiscum & pro nobis administratorios spiritus in ministerium mittas, vt hæreditatẽ capiamus salutis. Quid enim si non videmus obsequium, cum experiamur auxiliũ? Quid si non meremur aspectũ, cum sentiamus effectum? Discimus certè vel ex hoc ipso inuisibilia visibilibus præferenda. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Denique in inuisibilibus visibilium causa consistit, vt secundum apostolum, Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt, à creatura visibili intellecta conspiciãtur. Sic nimirum Iudæos olim de inuisibili peccatorum indulgentia sanctum dei blasphemãtes, sanitatis corporeæ signo visibili cõfutauit: Vt sciatis quia filius hominis potestatẽ habet in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Sic & pharisæũ illum murmurantem aduersus medicũ qui salutem operabatur, & succensentem languidæ quæ saluabatur, manifestis reuicit indiciis, obsequia mulieris enumerans. Errabat siquidem qui tãquam adhuc peccatricem horrebat, quæ diuinis inhærẽs vestigiis, rigabat fletibus, tergebat crinibus, osculo premebat, vngebat vnguẽto. Quis enim crimina iam deleta recenseat? quis tangenti succenseat? quis eam peccatricem censeat, quæ dum commissa deplorat, odit iniquitatẽ: dum osculatur pedes domini, diligit iustitiam: & rursum dum tergit crinibus, exhibet humilitatem: dum vngit vnguento, mansuetudinem præfert? Nunquid possibile est regnare peccatum in animo contrito & spiritu ingemiscenti, aut non multa charitas operit multitudinem peccatorum? Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Merito proinde iam nõ peccatrix iuxta tuam pharisæe sententiam, sed sancta & discipula Christi vocabitur, à quo etiam didicit in tam breui esse mitis & humilis corde. Nimirum hoc est quod in propheta legisti, sed forsitan neglexisti: Verte impios, & nõ erunt. Sic charissimi, sic & antiquus ille accusator fratrum si in quib' & vos erubescitis præterita peccata vestra vobis improperet, apostolum audite magnifice consolantem vos, & dicentem: Hęc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. & illud: Habetis nunc quidem fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam. Et manifestius imprimẽs: Templum dei, ait, sanctũ est, quod estis vos. Nimirum ipse est cuius reuerentiæ primam in huius sermonis principio reseruauimus vocẽ, dum quæreremus sanctos, quorũ sanctimoniæ congratulamur deuotione solẽni. Licet enim parietes hos & dici sanctos & esse faciat consecratio episcoporum, frequentatio scripturarum, instãtia orationum, reliquiæ sanctorum, visitatio angelorum: minime tamẽ eorum sanctitas propter se credẽda est honorari, quos nec propter se certum est sanctificari. Quinimmo sancta est propter corpora domus, corpora propter animas, animæ propter spiritum inhabitãtem. Neque hinc dubitet quis, cum inuisibilis eius gratiæ visibile nobis signum fiat in bonum. Dico autem in eo quod & ipsi instar illius euangelici paralytici surgitis, quòd corporeum hoc grabatum in quo iacebatis languidi, tam facilè tollitis, quòd denique ambulatis in domum vestram. Illam sanè domum de qua lætamini dicẽtes cum propheta: In domum domini lætãtes ibimus. O admirabilis domus, & dilectis tabernaculis & atriis concupiscibilibus præferenda. Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum: cõcupiscit & deficit anima mea in atria domini. Verùm multo magis beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorũ laudabũt te. Siquidem gloriosa dicta sunt de te, domus dei. In tabernaculis enim gemitus est pœnitẽtiæ, in atriis gustus lætitiæ, in te satietas gloriæ. Hæc quidẽ est infima domus orationis, media expectationis, tu gratiarum actionis & laudis. Felix proinde qui hic declinauerit à malo quod est culpa, & fecerit bonũ: vt illic à malo quod est pœna, liberetur, & in te recipiat bonum. Hic nimirum primitiæ spiritus, illic diuitiæ, in te plenitudo: vbi bona illa mensura conferta & coagitata & supereffluens detur in sinus vestros. Hic deniq; fiunt sancti, illic securi, in te beati. Hæ siquidem primitiæ spiritus, quæ militantibus interim prærogantur: sanctitas in conuersatione, pietas in intentione, virtus in colluctatione. In sanctitate conuersationis pœnitentiæ fructus intellige, & corporalia quæque diuinorum exercitia mandatorum. At quoniam hæc, nisi simplex fuerit oculus, simplicia esse non possunt, necessario pietas intentionis & puritas cordis exigitur, ne vel honoris ambitus, vel laudis surrepat appetitus: sed solus ille desideretur qui solus desideriũ replet, & ad proprij fontis originem omnis quam accepimus gratia reuertatur. Memento tamen solam ex omnibus perseuerantiã coronari, nec eam facilè pos-

Marginalia: C; *Esaie. 62. c*; *Psal. 147. a*; *Apoc. 21. g*; *2. Cor. 4*; D; *Roma. 1. c*; *Marc. 2. b*; *Luc. 7. g*; E; *Prou. 12. a*; *1. Cor. 6. c*; *Roma. 6.*; *1. Corin. 3. c*; *Psal. 121. a*; F; *Psal. 83. a*; *Ibidem.*

G se inter tot discrimina vĕdicari, nisi multiplicem obtineas in tam multiplici colluctatione virtutem. Hæc in tabernaculis. Porro in atriis quæ post molestos conflictus amœna iucũditate fouẽdos excipiunt exeuntes, iam diuitiæ spiritus erogantur: requies à laborib⁹, securitas à sollicitudinibus, pax ab hostibus. Ipse enim amodo iam dicit spiritus vt requiescant à laboribus suis, qui tãto seruore ocium hactenus interdicere, labores indicere consueuit. Ipse seorsum à curis faciet, & ab omni sollicitudine sequestrabit, qui modo consilia ponit in anima sua, & sollicitã facit erga multa turbari. Ipse iam parta victoria in pace in idipsum suauiter dormire pręstabit, qui dum adhuc leo rugiẽs fremit, & ad vigilias excitat, & accingit ad pugnam. Verùm in his, vt supra tetigimus, liberatio magis à malo quàm boni muneratio est: nisi ꝙ dura nos nostræ necessitatis experientia cogit, absentiam mali, boni cumulos æstimare: quemadmodum conscientia grauiorum immunitatem criminum, plenitudinẽ reputat sanctitatis. Hinc aduertere est, quàm longe agimus à summo bono, qui carere culpa iustitiam, carere miseria beatitudinẽ iudicamus. Absit autem vt talem quis putet vbertatem domus illius, & torrentẽ voluptatis, & si qua sunt alia quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit deus diligẽtibus se. Nec ergo audire velis ô homo quod auris hominis nõ audiuit, nec ab homine quæras quod humanus nec H oculus videt, nec animus capit. Nec tamẽ hinc penitus taceamus: nostram hanc patriam à longe salutantes, triplicẽ quandam odorari videmur, potentiæ scilicet & magnificentiæ & gloriæ repromissionem. Siquidem homo erat, & filius captiuitatis huius, qui dicebat: Introibo in potentias domini. Cæterum nos scire possumus quid sit infirmitate carere, tanquã infirmitate circundati. Quid verò sit virtute indui, & potentiam introire, nec modo potentiam, sed & multam potentiã, forte & omnipotẽtiam, interim scire non possumus. Clamat etiam testis fidelis, quia quos iustificauit, illos & magnificauit. At magnificentiam eam præsertim quam procedere deceat à magnitudine cuius nec finis nec numerus est, vtinam nostræ interim exiguitati liceat expectare: nam æstimare nõ licet. Iam verò ne ipsius quidẽ vereri necesse est aut habere suspectam glorię promissionem. feliciter tunc & fiducialiter hauries gloriam, à cuius interim appetitu tantis comminationibus deterreris. Erit enim tunc vnicuique laus à deo, secura certe & sempiterna, finis pariter & discriminis expers, & vt scriptum est, iucunda decoráque laudatio. Eia ergo fratres, viriliter interim in tabernaculis militemus, vt suauiter deinde in atriis requiescamus: vt nouissimè in domo sublimiter gloriemur, cum momentaneum hoc & leue tribulationis nostræ supra modum in sublime æternum põdus glorię operabitur in nobis, cũ in domino laudabimur tota die, I in veritate vtique, non in vanitate.

Psal. 70.c *Roma. 8.f* *Psal. 146.a*

Item in dedicatione ecclesiæ, de gemina consideratione sui, Sermo V.

ETIAM hodie fratres solennitatem agimus, & præclaram. Atque id quidẽ facilè dixerim: sed si pergitis quęrere cuius sancti, illud forte iam non ita. Quotiens enim apostoli seu martyris vel confessoris alicuius memoria celebratur, haud difficile est dicere cuius, vtputa sancti Petri, & Stephani gloriosi, aut scilicet patris nostri Benedicti, vel alicuius cæterorum magnorum principum magnæ curiæ cœli. Nunc verò nullius eorum solennitas agitur, agitur tamen nonnulla solennitas. Nec modò nonnulla, sed non parua. Et si iam vultis audire, festiuitas est domus domini, templi dei, ciuitatis regis æterni, sponsæ Christi. Nemo sanè ambigit sanctam esse sponsam sancti sanctorum, & omni celebritatis honore dignissimam. An verò domum dei sanctam esse quis dubitet, de qua legitur: Domum tuam decet sanctitudo? Sic & sanctum est templum eius, mirabile in æquitate: sed & ciuitatem sanctam Ioannes sese vidisse testatur. Vidi, inquit, sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à deo paratam tanquam sponsam ornatam viro suo. In quibus sanè verbis aperire iam cœpi, quod adhuc (fateor) dissimulare volebam. Dico autem quòd eadem sponsa, quę ciuitas est, sed & templum quoque & domus nihilo minus sit. Neq; id mirum, præsertim cum similiter vnus K sit qui se ei sponsum dignatur & regẽ & deum & patremfamilias exhibere. Necdum tamen vobis arbitror satisfactum, donec euidẽtius quæ domus huius patrisfamilias, quod hoc templum dei, quæ ciuitas regis istius, quænam deniq; huius gloriosi sponsi sponsa dici & esse meruerit, audiatis. At ego super hoc quidem non parum vereor loqui quid sentiam, ne quem vestrum (quod absit) aut minus fideliter, aut min⁹ humiliter audire contingat: ne quis forsitan ab hoc auditorio aut elatus præ magnitudine gloriæ, aut incredulus exeat præ pusillanimitate spiritus sui. Opto enim semper vos & fideles & humiles inueniri, ꝙ vtrũque summopere sit necessarium ad salutem. Solis nanque humilibus ipse dat gratiam, cui etiam sine fide placere impossibile est. Opto igitur & omnibus modis cupio vt & paruulos & magnos, imò (vt plus miremini) & nihil & aliquid, etiã grãde aliquid ei vos exhibere curetis. Neq; enim sine magno animo bona illa tam magna capere, aut vim facere poteritis regno cœlorum, nõ plus quàm idem cœlorum regnũ intrare, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli. Non sum homo profundi sensus, non possum vobis quod non gustauerim eructare. Dicam tamen quid interdum in me sentiam actitari, vt si quis forte sibi vtile iudicauerit, imitetur. Quia enim olim persuasum est mihi vt miserear animæ meæ placiturus exinde deo meo, frequẽter de ea re cogito: vtinam autem magis semper liceret. Erat quãdo id actitari minime libebat, nempe quòd minus (si tamen minus, & non magis minime) diligerem eam. Quomodo enim amat quis, cuius mortem amat? Quod si, vt verum est & indubitabile, mors animæ iniquitas est, absolutam proinde liquet esse sententiam, quòd iniquitatẽ qui diligit, odit animam suam. Oderam ergo eam, & odissem adhuc, nisi hoc mihi quodcunque amoris eius initiũ, is qui prior eam dilexerat, contulisset. Ipsius proinde beneficio nonnunquam de ea cogitãs, videor mihi in ea (fateor) velut duo quædam contraria inuenire. Si ipsam prout in se est & ex se iuxta rei veritatem intueor, nihil de ea verius sentire possum, quàm ad nihilum esse redactam. Quid modò necesse est singulas eius miserias numerare, quàm sit onerata peccatis, obfusa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiscentiis, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona semper ad malum, in vitium omne procliuis, postremò totius confusionis & ignominiæ impleta? Nimirum si ipsę quoque iustitiæ nostræ omnes ad lumen veritatis inspectæ, velut pannus menstruatæ inueniũtur, iniustitiæ deinceps quales reputabũtur? Si lumẽ quod in nobis est, tenebræ sunt, ipsę tenebræ quãtæ erunt? Facile est cuiq; nostrum, si sua melius vniuersa & sine dissimulatione vestiget, & iudicet sine acceptione personæ, attestari per omnia apostolicę veritati, & liberè proclamare: Qui se putat aliquid esse, cum nihil sit: ipse se seducit. Quid est homo quia magnificas eum (ait fidelis & deuota confessio) aut apponis erga eum cor tuum? Quid? Sine dubio vanitati similis fact⁹ est homo, ad nihilum redactus est homo, nihil est homo. Quomodo tamen penitus nihil est, quem magnificat deus? Quomodo nihil, erga quem appositum est cor diuinum? Respiremus fratres, & si nihil sumus in cordib⁹ nostris, fortè in corde dei potest aliud latẽre de nobis. O pater misericordiarum, ô pater miserorum, quid apponis erga eos cor tuum? Scio, scio: vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuũ. Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sum⁹? Omnes gentes quasi non sint, sic sunt ante te, & tanquam nihilum & inane reputabuntur. Siquidem ante te, sed non sic intra te. Sic in iudicio veritatis tuæ, sed non sic in affectu pietatis tuæ. Nimirum vocas ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Et non sunt ergo, quia quæ non sunt, vocas: & sunt, quia vocas. Licet enim non sint quantum ad se, apud te tamen sunt, vtique iuxta apostolum non ex operibus iustitię, sed ex vocante. Sic nimirum sic cõsolaris in tua pietate, quem in veritate tua humiliasti: vt magnifice dilatetur ĩ tuis, qui meritò angustiatur in visceribus suis. Siquidem vniuersæ viæ tuæ misericordia & veritas, requirentibus testamẽtum tuum, & testimonia tua. Testamentum vtique pietatis, & testimonia veritatis. Lege homo in corde tuo, lege intra teipsum de teipso testimonia veritatis, etiam hac cõmuni luce iudicabis te indignum.

Ibidem 92. d. & 64.a *Apoc. 21.a* *Matt. 18.a* *Eccli. 30.d* L *Psal. 10.d* *Esa. 64.b* *Matt. 6.c* *Gala. 6.a* *Iob. 7.d* M *Roma. 3.c.* *Psal. 24.b*

A dignum. Lege in corde dei testamentum quod firmatum est in sanguine mediatoris, & inuenies quã longe aliud spe possidere quàm re tenere videris. *[Iob. 7.d]* Quid est, inquit, homo quia magnificas eum? Magnus vtiq;: sed in illo: siquidem magnificatus est ab illo. Aut quomodo nõ magnus apud illum, cui tã magna cura est de eo? *[1. pet. 5.a]* Ipsi enim cura est de nobis, ait apostolus Petrus. *[Psal. 30.d]* Et propheta: Ego autem mẽdicus sum & pauper, dominus sollicitus est mei. Planè artificiosa connexio vtriusque considerationis, qua velut vno momento descendens pariter & ascendens, & se pauperem & mendicum, & deum pro se sollicitum vidit. Angelicum est istud ascendere & descendere simul. *[Ioan. 1.g]* Videbitis, ait, angelos ascendentes & descendentes super filium hominis. Neque enim talis aliqua vicissitudo in eorum ascensionibus & descensionibus est: simul & mittuntur in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, & assistunt vultui maiestatis: deo misericorditer prouidente, vt & nobis sit consolatio, & eis tribulatio nulla. Alioquin quando æquanimiter paterentur ab illo vultu gloriæ in quem semper prospicere desiderant, propter nos vel ad modicum separari? Denique ipsam audi in euãgelio veritatem. *[Matt. 18.b]* Angeli eorum, ait (haud dubium quin paruulorum) in cœlis semper vident faciem patris: sic videlicet paruulorũ custodiæ deputati, vt non priuati vllo modo beatitudine sua. *[Apoc. 21.a]* Hinc est quòd Ioannes sanctus ciuitatẽ Hierusalem descendentem vidit, stantem nõ potuit intueri. **B** Et aduerte quòd descendentem dixerit, non cadentem. Cecidit enim quondam nõ minima pars ciuitatis illius, sed ea quidem minime sancta, quippe cui grauissim[us] casus fuit quòd totius inimica facta est sanctitatis. Verùm hanc quidem ruinam & terribilem casum Ioannes videre nõ potuit, quia necdum erat: sed vidit verbum quod in principio erat, vidit principiũ, *[Luc. 10.c]* quod apostolis loquebatur: Videbam Satanam tãquam fulgur cadentem de cœlo. Itaque pars illa quę cecidit, à deo reparãda est, cum implebit ruinas, & reædificabit muros Hierusalem. non tamen ex his qui ceciderunt. Hæc autem quæ descendens apparuit, iam parata erat, sicut secutus adiunxit: A deo paratã. Siquidem quòd descendunt non cadunt angeli sancti, diuina præparatio facit: à quo nimirum hæc ipsa eis & voluntas præparata est, & facultas. *[Hebr. 1.d]* Vnde nõ solùm administratorios, sed & missos in ministerium quoq; apostolus testatur. Quidni mittat angelos, pro quibus & ipse à patre voluit mitti? Quidni pro eis inclinet cœlos, pro quib[us] ipse quoque cœlorum rex inclinauit se, ita vt digito in terram scriberet? Domine inclina cœlos tuos. Parum est: Et descende. Quid vltrà? Vt quibus condescendit, faciat etiam coascẽdere sibi. Cæterum, vt iam dixi, angelicus ascensus & descẽsus caret vicissitudine, nos autem modò hac, modò illac versari necesse est: quòd nec supra diutius stare liceat, nec expediat infrà longius demorari. Ascendunt, ait, vsq; ad cœlos, & descendũt vsq; ad abyssos: **C** anima eorũ in malis tabescebat. Vt quid hoc? Propterea sanè anima eorum in malis interim plus tabescit, quàm delectetur in bonis, quòd hæc in re, illa verò tantùm in spe videantur haberi. *[Matt. 19.d]* Quis poterit saluus esse? dicunt discipuli saluatoris. Et ille: Apud homines hoc impossibile est, sed non apud deum. Hæc tota fiducia nostra, hæc vnica consolatio nostra, hæc tota ratio spei nostræ. Sed de possibilitate iam certi, de voluntate quid agimus? Quis scit si est dignus amore, an odio? *[Roma. 11.d]* Quis nouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Hic iam planè fidem nobis subuenire necesse est, hic oportet succurrere veritatẽ: vt quod de nobis latet in corde patris, nobis per ipsius spiritum reueletur, & spiritus eius testificãs persuadeat spiritui nostro quòd filij dei sumus. Persuadeat autem vocãdo & iustificãdo gratis per fidem, in quib[us] nimirum velut medius quidam transitus est ab æterna prædestinatione ad futurã magnificationem. Propterea sanè geminam illam considerationem, alteram quidem iudicij & veritatis, alteram verò nõ incongruè vocari credimus fidei & pietatis. Nec mirabere in humanis qualitatibus tam dissimilia reperiri, si solerter aduertas quanta & in ipsa eius substantia conuenisse videtur diuersitas naturarum. Quid enim spiritu vitæ sublimius? Quid verò humilius limo terræ? Quam profecto tam discohærẽtium in homine cohærentiam rerum, ipsos quoque sapientes seculi huius arbitror non latuisse, cum hominem diffinirẽt animal rationale mortale. **D** Mirabilis siquidẽ copula rationis & mortis, mira societas discretionis & corruptionis. Sic nimirum sic in moribus, sic in affectibus, sic in studijs hominũ non minor, forte & amplior contrarietas inuenitur: vt si totam prauitatem seorsum intuearis, ac rursum quicquid boni videtur inesse, consideres sigillatim, plenum censeas esse miraculo quòd tam aduersa conuenerint. Inde homo nũc quidẽ Bar-Iona, nũc verò Satana meretur audire. Nolite mirari hoc. *[Matt. 16.c]* Recolite ex euangelio cui dictum sit (& vtrunque in veritate: nam vtrũque ab ipsa veritate dictum) prius quidem, Beatus es Simõ Bar-Iona: nec multò post, Vade retro Satana. Vnus ergo vtrunq;, etsi nõ vtrunque ex vno. Illud enim ex patre, istud ex homine, ipse tamen vtrunque erat. Vnde Bar-Iona? Quia non caro nec sanguis, sed pater ei quod locutus est reuelauit. Vnde satanas? Quia sapuit quæ erant hominum, non quæ dei. Iam si vtraque consideratione diligenter inspexerimus nos quid sumus, imò in vna quàm nihil, in altera quàm magnificati, quippe pro quibus etiam sollicitudinẽ gerat tãta maiestas, & cor suum apposuerit erga nos: puto temperata videtur gloriatio nostra, sed forsitan magis aucta est, solidata tamen, vt nõ in nobis, sed in domino gloriemur, quib[us] nimirũ in hoc solo respirare est, vt dicamus: *[Hester. 13.]* Si decreuerit saluare nos, cõtinuò liberabimur. Ex hoc iam in illa superiori specula vel paululum immorantes, quæramus domum dei, **E** quæramus templũ, quæramus ciuitatem, quæramus & sponsam. Neque enim oblitus sum, sed cum metu & reuerẽtia dico, Nos sumus. Nos inquam sumus, sed in corde dei. Nos sumus, sed ipsius dignatione, nõ dignitate nostra. Nõ vsurpet quod dei est, vt non apponat homo magnificare seipsum, alioquin quod illius erat faciens deus, exaltantem se humiliabit. Quòd & si nos puerili animositate gratis saluari volum[us], merito non saluamur. Excludit miseriæ dissimulatio miserationem, nec dignatio locum habet vbi fuerit præsumptio dignitatis: prouocat verò cõpassionem humilis confessio passionis. Sanè hæc sola facit vt nos ipse tanquam diues paterfamilias alat in fame, & sub eo panibus abũdantes inueniamur proinde domus eius, cui nunquã deest alimonia vitę. Et memento quòd domum suam domum orationis esse diffiniat: *[Matt. 21.b]* quia & hoc prophetico satis videtur testimonio conuenire: qui ab ipso nos in orationibus vtique cibãdos pane lachrymarum, & in lachrymis potum asserit accepturos. *[Psal. 79.a]* Cæterum iuxta eũdem prophetam, sicut supra quoq; meminimus, domum istam decet sanctitudo, *[Ibid. 92.d]* vt videlicet pœnitẽtiæ lachrymas puritas continentiæ comitetur, & quæ iam domus est, fiat subinde etiam templum dei. Sancti estote, inquit, quia sanctus sum dominus deus vester. Et apostolus: *[1. Cor. 6.d]* Nescitis quia corpora vestra templum sunt spiritus sancti, & spiritus sanctus habitet in vobis? Si quis templum dei violauerit, disperdet eum deus. **F** Nunquid tamen vel ipsa iam sanctimonia sufficit? Pax quoque necessaria est, apostolo teste, qui ait: *[Hebr. 12.d]* Pacem sectamini cum omnibus, & sanctimoniã, sine qua nemo videbit deum. Hæc est quæ facit vnius moris habitare fratres in vnum, nouam vtiq; regi nostro vero pacifico ædificans ciuitatem, quæ & ipsa Hierusalem nominetur, quod est visio pacis. Vbi enim sine fœdere pacis, sine obseruantia legis, sine disciplina & regimine acephala multitudo congregata fuerit, non populus, sed turba vocatur: non est ciuitas, sed confusio: Babylonem exhibet, de Hierusalem habet nihil. Sed quemadmodum fieri posse videbitur, vt rex tãtus in sponsum transeat, ciuitas promoueatur in sponsam? Sola hoc potest, quæ nihil non potest, charitas fortis vt mors. Quomodo non facilè istam leuet, quæ illum iam inclinauit? Verùm hinc tibi nullatenus consulẽda prior illa quam diximus consideratio tui, hic quàm potissimũ fidei magnanimitas exercetur. Denique & ipse ait: Desponsaui te mihi in fide, desponsaui te in iudicio & iustitia: eius, non tuam intellige: desponsaui te in misericordia & miserationibus. Si non fecit ille quod sponsus, si non tanquam sponsus amauit, si non zelatus est tãquam sponsus, noli acquiescere sponsam te arbitrari. Itaque fratres mei, si per abundãtem refectionem magni patrisfamilias domus esse probamur, si templum dei per sanctificationẽ, si ciuitas summi regis per socialis vitæ com-

G munionem, si sponsa immortalis sponsi per dilectionem, puto iam non esse quod dicere verear nostram esse solennitatem. Nec miremini quòd in terris agitur hæc celebritas, si quidem agitur & in cœlis. Nempe si (vt veritas ait, & non potest non esse verum) super vno peccatore pœnitētiam agente gaudium est in cœlis etiam angelis dei, non est dubiū multiplex esse super tam multorum pœnitentia peccatorum. *Luc.15.b* Adhuc amplius vultis audire? Etiam gaudium domini, fortitudo nostra. Collętemur ergo angelis dei, congaudeamus deo, & in gratiarum actione præsens solennitas agatur: quia quanto nobis domestica, tanto amplius debet esse deuota.

Vnde supra, Sermo sextus.

DOMESTICA nobis celebritas dedicatio domus nostrę, magis autē domestica nostra ipsorum dedicatio. Nostra siquidem illa aspersio, nostra illa benedictio, nostra consecratio fuit: quæ per manus sanctorum celebrata pontificum, etiam hodie anniuersario reditu votiuis laudibus ad memoriam reuocatur. Nunquid de lapidibus cura est deo? Non parietes dicunt, sed homines: Ipsi enim cura est de nobis. *1.Pet.5.* Vnus homo erat Iacob, & dormiens vidit descendētes angelos & ascendentes. Parum est hoc, etiam dominum angelorum adesse testatus est, dicens: Vere dominus est in loco isto, & ego nesciebam. *Gene.28.* H Miratur enim gratiam, & dignationis magnitudinem expauescit. Quàm terribilior est iste locus, quàm euidentius certiúsque dominus est in loco isto: vbi nimirum non modò duo aut tres, sed tam multi in ipsius congregati nomine perseuerant. Nemo iam nesciat, nemo vestrum ignoret. Siquidem non accepimus spiritum mundi huius, sed spiritum qui ex deo est: vt sciamus quæ à deo data sunt nobis. *1.Cor.2.* Terribilis planè locus, & dignus omni reuerentia, quem fideles viri inhabitant, quem angeli sancti frequentant, quem sua quoque præsentia dominus ipse dignatur. Quomodo enim tantus patriarcha nescire potuerat quòd non esset locus vbi non esset deus? Sed fortè aliud esse miratus est vbi ait: Vere dominus est in loco isto. Ibi verè est, & verè dominus est, vbi in eius nomine angeli simul & homines congregantur. Licet enim in omni loco sit qui nullo clauditur loco, signanter tamen dicimus: Pater noster qui es in cœlis: quòd aliter illic & proprio quodam modo præsentem se exhibeat, non quidem ipse diuersus, sed diuersa distinguens. Est ergo in omni loco omnia vniuersaliter continens, omniáque disponens, sed longè tamen aliter atque aliter. Apud homines malos est præstans atque dissimulans, apud electos homines operans & seruans, apud superos pascens & cubans, apud inferos arguens & damnans. Facit solem suum oriri etiam super malos: sed vbi malorum interim I dissimulatio est, quodammodo veritas non est. Itaque si dicere licet, apud impios est in dissimulatione, apud iustos in veritate, apud angelos in felicitate, apud inferos in feritate sua. Durum vobis sonat quòd feritate dixi? ego verò & iram vereor & furorem. Domine ne in furore tuo argues me, &c. Vere, inquit, dominus est in loco isto. Vbi enim pluit super iustos & iniustos, pater est, pater misericordiarum, expectās homines ad pœnitētiam. Vbi damnat obstinatos, iudex est, & horrendum incidere in manus dei viuentis. *Hebr.10.f* Vbi cubat, sponsus est: & beata anima, quam introduxerit in cubiculum suum. Cæterum in loco isto verè dominus est, si tamen seruiamus ei in spiritu & veritate. Nō enim verè dominus erat apud eos quibus dicebat: Quid vocatis me domine domine, & non facitis quæ dico? *Luc.6.g* Testantur sacræ literæ in paradiso olim positum primum Adam vt operaretur & custodiret illum. Sic secundus Adam in ecclesia sanctorum, in congregatione suorum, in horto deliciarum (si quidē deliciæ suæ esse cum filiis hominum) ita inquam & ipse dominus est in loco isto, vt operetur atque custodiat. *Psal.126.a* Alioquin sicut nisi quia dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerūt qui ædificant eam: sic nihilo minus nisi ipse custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Porrò angelos ascendentes & descendentes esse in loco isto, patriarchalis ipsa visio manifestat. Ascendentes vt videant faciem patris, descendentes vt prouideant nobis. Quid ergo nos quomodo hic esse debemus, in quanta reuerētia stare in loco isto, vbi deus K est operans, & seruans ascendentes & descendentes? Nimirum pœnitentes & expectantes esse nos conuenit. Hoc est enim obliuisci quæ retro sunt, ignorare, reprobare, recogitare annos illos in amaritudine animæ nostræ, ac deinceps cogitatione simul & auiditate extendere nos in anteriora. Ad hoc venimus, in hoc positi sumus. Hæc sunt quæ exiguntur à nobis, præteritorum pœnitudo peccatorum, & futurorum expectatio præmiorum.

Præfatio in explanationem psalmi, Qui habitat.

CONSIDERO labores vestros, fratres, non sine magno miserationis affectu. Quæro cōsolationē quam exhibere possim, & corporalis occurrit: sed ea non prodest quicquam, magis & obesse plurimum potest. Siquidem modica sementis detractio, non modicum messis est detrimentum: & si pœnitentia vestra minuatur miseratione crudeli, paulatim gemmis corona vestra priuatur. Quid tamen agimus? Vbi prophetæ farinula? Siquidem mors in olla est, & *4.Reg.4.* mortificamini tota die in ieiuniis multis, in laborib⁹ frequēter, in vigiliis supra modum, præter ea quæ intrinsecus sunt, contritio cordium, & multitudo tentationum. Mortificamini, sed propter eum qui mortuus est pro vobis. Quòd si abundat tribulatio vestra pro eo, abundabit consolatio ve- L stra per eum, vt in eo delectetur anima, quæ in his renuit cōsolari. Apud ipsum nanque ipsa quoque tribulatio magna quædam consolatio poterit inueniri. Nónne enim certum est supra vires humanas, vltra naturam, contra consuetudinem esse quæ sustinetis? Alius igitur portat ista, ille sine dubio qui (secundum apostolum) portat omnia verbo virtutis suæ. *Hebr.1.a* Nónne ex hoc iam suo ipsius gladio inimic⁹ perimitur, & magnitudo tribulationis de qua tentare solebat, ipsa magis tentationes exuperat tanquam certissimum diuinæ præsentiæ argumentū? Quid enim timendum nobis, si adest qui portat omnia? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? *Psal.26.a* Nam & si ambulauero in medio vmbræ mortis, nō timebo mala, quoniam tu mecū es. Quid est quod totam molem terrę sustinet? Et vniuersus orbis cui innititur? Nam si est aliquid quod sustineat cætera, ipsum à quo sustinetur? Nō innititur nisi virtutis verbum omnia portās. Verbo enim domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. *Psal.32.b*

Propterea vt sit vobis in verbo domini consolatio, maximè his diebus quibus (sicut omnino dignum est) aliquatenus maior est labor vester, nō erit inutile tractare vobiscum aliquid de scripturis sanctis, quod etiā aliqui vestrū rogauerunt. Vnde nobis eligendus est psalmus ipse de quo tētationis occasionem inimicus assumpsit, vt inde cōfringantur arma maligni, vnde sibi vsurpare præsumpsit. Propterea nolo M vos ignorare fratres, quoniam manifestè imitatores sunt inimici, quicunque de scripturis sanctis aliquid nō sanctè vsurpant, & detinent veritatem dei in mēdacio, sicut solēt quandoque nónulli. Cauete hoc dilectissimi: quia prorsus diabolicum est, & de parte eius se esse probāt, qui id faciūt in suam ipsorum perniciem, salutaria scripta peruertere molientes. Sed non modo plus immoror, sufficit credo breuiter tetigisse. Iam de ipso quē elegimus psalmo aliqua præstante domino disserere & explanare tentemus.

In explanationē primi versus psalmi Qui habitat, Sermo primus.

QVI HABITAT in adiutorio altissimi, in protectione dei cœli commorabitur. *Psal.90.* Quis sit diuini inhabitator adiutorij, per non inhabitantes illud melius potest agnosci. Tria siquidem eorum reperies genera. Vnum non sperantium, aliud desperātiū, tertiū frustra sperantiū. Neque enim inhabitat in adiutorio dei, qui nō posuit deū adiutorē suū, sed cōfidit ĩ virtute sua, & ĩ multitudine diuitiarū suarū. Surdus namque ad ꝓphetæ vocē dicentis: Quærite dominū *Esa.55.a* dum

A dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est: & sola temporalia quærens, æmulatur in malignantibus, pacem peccatorum videns, & elongatur ab adiutorio altissimi, quòd sibi ad hæc necessarium esse non reputat. Sed quid nobis de his quæ foris sunt iudicare? Timeo fratres, ne forte etiam sit in nobis qui non habitet in adiutorio altissimi, sed confidat in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum. Forte enim feruorem habet aliquis, potens in vigiliis, in ieiuniis, in labore, & cæteris huiusmodi, aut etiam multorum (vt sibi videtur) diuitias meritorum longo tempore acquisiuit, & in his confidens remissior est in timore dei, facilè iam ad ociositates & curiositates perniciosa quadam securitate declinat, murmurat, detrahit, diiudicátq;. Qui profectò si habitaret in adiutorio dei, attéderet vtiq; sibi, & timeret offendere quē sibi cognosceret adhuc tam necessarium esse. Tanto siquidem amplius timere deū, & magis sollicitus esse debuerat, quanto maiora eius munera iam percepit. Neque enim quæ habemus ab eo, seruare aut tenere possumus sine eo. Nunc verò (quod non sine dolore loquimur aut videmus) sunt aliqui qui in conuersionis initio satis timorati & solliciti sunt, donec initium aliquod cōuersionis acceperint, & cum multo magis desiderare debuerant, iuxta illud, Qui edunt me, adhuc esurient: incipiunt sic agere ac si dicant: Vt quid ei seruiamus vltrà, quando iam habemus quod daturus est? O si scires quàm parum est quod habes, & hoc ipsum quàm cito perdes si non seruauerit ille qui dedit! Hæc enim duo sunt quæ valde sollicitos & subiectos deo nos reddere possunt: vt non simus de his qui propterea non habitant in adiutorio altissimi, quia non reputant illud sibi necessarium esse, & hi sunt qui non sperant in domino.

Eccli. 24. c

B

Sunt autem & alij qui & desperant, hi scilicet qui considerantes imbecillitatem propriam, deficiūt & obruuntur à pusillanimitate spiritus, habitantes in carne sua, & circa infirmitatem propriā semper intenti, vt omnia quæ patiuntur, cursim enumerare parati sint. Vbi enim intéderis ingenium, valet. In adiutorio autem dei non habitant, neque nouerunt illud, quòd nec assurgere valeant vt aliquando cogitent illud.

Sunt autem alij qui sperant quidem in domino, sed frustra: quia sic de misericordia eius sibiipsis blandiūtur, vt à peccatis suis nō emēdentur. vana est omnino spes ista, & hæc confundit, eo quòd charitas desit. Contra hos propheta, Maledictus, inquit, qui peccat in spe. Et alius: Beneplacitū est domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Dicturus qui sperant, signanter præmisit, super timétes eum. Frustra siquidem sperat qui contéptu suo gratiam à se repellit, & spem suam prorsus euacuat. Nullus ergo horum trium habitat in adiutorio altissimi. Primus enim habitat in meritis suis, secūdus in pœnis, terti⁹ in vitiis. Immūda habitatio tertij, anxia secundi, stulta & periculosa primi. Quid enim stultius q̄ habitare in domo vix adhuc inchoata? Consummasse te putas? at cum consummauerit homo, tunc incipit. Denique ruinosa est omnino hæc habitatio, & quæ sustétari magis opus habeat & fulciri quàm inhabitari.

Psal. 146. b

C

Nónne vita præsens fragilis est & incerta? Simile esse necesse est quicquid fundatur in ipsa. Quis enim super fragile fundamētum, stabile credat ædificium? Periculosa habitatio eorum qui in meritis suis sperant: periculosa, quia ruinosa. Eorum verò qui consideratione propriæ infirmitatis desperatione deiiciūtur, habitatio est anxia, & eos in tormētis diximus habitare. Quandiu enim & pœnas sustinent in quibus nocte & die conteruntur, & eis quoque quas nondum sentiunt amplius cruciantur, vt non sufficiat diei malitia sua, sed opprimuntur his quoque quæ fortasse nunquā experientur: quæ tormenta, quis infernus intolerabilior potest excogitari, præsertim quia & tanto labore premuntur, & cœlestis panis non sustétantur edulio? Hi sunt qui in adiutorio altissimi non habitant: quia desperant. Priores autē idcirco non quærunt, quia nequaquam sibi illud necessarium sentiūt. Extremi verò propterea longè sunt, quia eo modo quærunt auxilium dei, quo obtinere non possunt. Soli enim in adiutorio altissimi habitant, quicquid solum obtinere desiderát, id solum amittere trepidant: sedula circa illud & sollicita cogitatione versantes, quæ est vtiq; pietas, cultus dei. Beatus planè qui sic habitat in adiutorio altissimi: quia in protectione dei cœli commorabitur. Quid ei nocere poterit eorum quæ sub cœlo sunt, quem deus cœli protegere & conseruare voluerit? Porrò sub cœlo sunt quæcūque nocere possunt, sub cœlo sunt aëreæ potestates, sub cœlo præsens seculum nequam, & caro aduersus spiritum concupiscens. Optimè igitur dictum est, In protectione dei cœli cōmorabitur: vt nihil eorum quę sub cœlo sunt, timere possit quisquis protectionem eius habere meruerit: siue ita dictū sit vt ad versum sequentem oratio dependeat: Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione dei cœli cōmorabitur: dicet domino, susceptor meus es tu: & sit quod dicitur, In protectione dei cœli commorabitur, expositio præcedētis partis, Qui habitat in adiutorio altissimi: aut magis addere videatur, vt non solum adiutorium ad operandum bonum, sed protectionem quoque ad liberandum à malo doceat esse quærendam. At verò diligenter attende quòd in protectione dicit: non, in præsentia. Angelus in pręsentia eius exultat, ego vtinam possim in eius protectione morari. Ille beatus in præsentia, ego vtinam in protectione sim secur⁹. Dei cœli, inquit. Licet enim vbique esse non dubitetur, sic tamen in cœlo est, vt ad eius comparationem nec esse videatur in terris. Propter quod & orantes dicimus: Pater noster qui es in cœlis. Sicut enim anima cum in toto quoque sit corpore, excellentius tamen & singularius est in capite, in quo sunt omnes sensus, (nam in cæteris omnibus membris vix vnum exercet solum, scilicet tactum: vnde quantum ad eum modum quo in capite est, cætera membra videtur quodāmodo nō tam inhabitare quàm regere) ita si præsentiam illius cogitemus qua beati angeli perfruūtur, videri possumus vix aliquam dei protectionem & nomen habere. Felix tamen anima quæ vel hanc protectionem meretur. Dicet enim domino, susceptor meus es tu. Verùm id quidem sermoni alteri reseruemus.

D

E

Adhuc de primo versu, Sermo secundus, vnde supr. s.

QVI habitat in adiutorio altissimi, ait propheta, dicet domino, susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus, sperabo in eum. Dicet in gratiarum actione, Confitemini domino misericordiæ eius, super duplici adiutorio eius. Omnis enim qui adhuc in adiutorio habitat, non in regno, & frequenter opus habet fugere, & interdum cadit. Fugere inquam dum in hoc corpore sumus à facie tentationis persequentis oportet. Quòd si minus celeriter fugimus, aliquando (vt assolet) impellimur & euertimur, sed dominus suscipit nos. Ipse itaque refugium est, vt venientem cum stercoribus boum pigrorum lapidatorem impigri fugiamus, & euadere possim⁹ fœdam nimis lapidationem. Ipse quoque susceptor est, vt etiam cum ceciderimus non collidamur, quoniam supponit manum suam. Cum ergo tentationis impetum sentimus in cogitatione, statim fugiamus ad ipsum, & humiliter postulemus auxilium. Quòd si forte præoccupauerit nos (vt aliquando) cum tardius quàm oporteat ad eum confugimus, solliciti simus vt suscipiat nos manus domini. Homines enim aliquādo cadere necesse est dum in hoc seculo detinentur: sed alij colliduntur, alij non, quia deus supponit manū suam. Sed quomodo eos discernere poterimus, vt segregemus iuxta domini exemplū agnos ab hœdis, iustos ab iniustis? Nam & iustus septies in die cadit. Verùm hoc interest inter eorum casus, quòd iustus suscipitur à domino, ideóq; resurgit fortior: iniustus autem cum ceciderit, nō adiiciet vltrà vt resurgat, immo verò aut in pudorem noxiū, aut in impudétiam cadit. Aut enim excusat quod fecit, & hic est pudor adducēs peccatum: aut fit ei frons meretricis, & iam nec deum timet, nec hominem reueretur, sed prædicat peccatū suum sicut Sodoma. Iustus verò super manum domini cadit, & miro quodā modo etiam ipsum ei peccatum in iustitiam cooperatur. Scimus enim quoniam diligentibus deum, omnia cooperantur in bonū. Nónne cooperatur nobis ille casus in bonū, vnde & humiliores efficimur & cautiores? Nónne dominus cadentem illū suscipit, qui ab humilitate suscipitur? Impulsus euersus sum vt caderem (ait propheta) sed nihil profecit qui impulit me, quoniam domi-

F

Prou. 24. b

Rom. 8. e

Psal. 117. b

G nus suscepit me. Sic ergo dicet fidelis anima domino, Susceptor meus es tu. Possunt omnia dicere, Creator meus es tu: possunt & animalia dicere, Pastor meus es tu. Possunt omnes homines dicere, Redemptor meus es tu. At verò susceptor meus es tu, is tantū dicere potest qui habitat in adiutorio altissimi. Vnde & addidit: Et deus meus. Cur non deus noster? Quia in creatione, in redemptione, cæterisque communibus beneficiis est deus omnium: sed in tentationibus suis tanquā proprium eum habent singuli electorum. Sic enim paratus est suscipere cadentem, & eripere fugiētem, vt videri possit relictis omnibus aliis ei soli operam dare: propterea expedit omni animæ deum semper attendere tanquam propriū non modo adiutorem, sed etiam inspectorem. Quomodo enim negligens poterit fieri, qui intuentem se deum nunquam desinit intueri? Aut quomodo non quasi proprium illum habere videtur, qui sic eum super se videt intentum, vt omnia interiora eius & exteriora omni hora considerare nō cesset: omnésque non solùm actus, sed etiam ipsos subtilissimos animæ motus perscrutetur atque diiudicet? Hic igitur non immeritò dicere potest, deus meus sperabo in eum. Et attende quòd nō dixerit, speraui, aut spero: sed, sperabo. Hoc, inquit, est votum meum, hoc propositum meum, hæc intentio cordis mei. Reposita est hæc spes mea in sinu meo, & in hac perseuerabo. Sperabo in eum. Nec desperabo, nec frustra H sperabo, quia maledictus qui peccat in spe: & nihilo minus qui peccat in desperatione: sed nec esse volo de his qui non sperant in domino. Sperabo, inquit, in eum. Sed iam dic nobis quo fructu, qua mercede, quo lucro? Quoniam ipse liberabit me de laqueo venantium, & à verbo aspero. Sanè laqueum hunc, & hoc verbum, in diem alterum & sermonem si placet alterum differamus.

De tertio versu. Sermo tertius, vnde supra.

DEVS meus sperabo in eum: quoniam ipse liberauit me de laqueo venātium, & à verbo aspero. Ego vtique, fratres, in hoc verbo magna meiipsius pietate compungor, & valde misereor animæ meæ. Ipse liberauit me de laqueo venantium. Ergóne bestiæ sumus nos? Bestiæ prorsus. Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus. Bestiæ profecto sunt homines, oues errantes non habentes pastorem. Quid superbis ô homo? quid te sciolum iactas? Vide quia bestia factus es, cui venandæ laquei præparātur. Sed qui sunt venatores isti? Venatores vtique pessimi & nequissimi, callidissimi & crudelissimi. Venatores qui cornu non sonant vt audiantur, sed sagittant in occultis immaculatum. Ipsi rectores sunt tenebrarum harum, astutissimi versutia & malitia diabolicæ fraudis, ita vt I sicut est ante venatorem bestia, sic ad eorum comparationem sit quilibet astutissimus hominum, præter eos duntaxat qui cum apostolo nō ignorant cogitationes eorum, quibus in dei sapientia datum est fraudes deprehendere malignorum. Obsecro vos nouellæ plantationes dei, vos qui nondum exercitatos habetis sensus ad discretionem boni & mali, nolite sequi cordis vestri iudicium, nolite abundare in sensu vestro: ne vos tanquā rudes adhuc versutus ille venator decipiat. Nam siluestribus illis & omnino bestialibus bestiis (seculares homines loquor) apertos satis expandit laqueos, vtpote quos facilè capiendos esse non dubitat. Vobis autem, qui tanquam prudentiores cerui, serpentes necatis, & desideratis ad fontem viuum, subtiliores occultat laqueos, & callidiora fraudis suæ argumenta conquirit. Vnde obsecro vos humiliamini sub potenti manu dei pastoris vestri, & acquiescite eorum consiliis, qui melius norunt venatoris illius versutias, edocti diuturno longi temporis exercitio, & crebris experimētis tam in se quàm in multis. Sed ecce quia iam venatores & bestias nouimus, quisnam sit laqueus iste, quærendum est. Nolo ego adinuenire ex me, nec dubiū aliquod tradere vobis. Ostēdat nobis apostolus laqueum istum. ipse enim venatorum illorum non ignorat cogitationes. Dic nobis inquam beate Paule, quis sit laqueus iste diaboli, à quo se liberatam fidelis anima congratulatur. Qui volunt, inquit, diuites fieri in hoc seculo, incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli. Ergóne laqueus diaboli diuitiæ sunt huius seculi? Heu quàm paucos inuenim⁹ qui ab hoc laqueo liberati exultent, quàm multos qui dolent quòd parū sibi videntur irretiti, & adhuc quātum possunt ipsi se inuoluere & intricare laborant. Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis non habētem vbi caput suum reclinaret filiū hominis, exultate & dicite: Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium. Confitemini illi toto corde, tota anima, tota virtute, & ex ipsis medullis cordis gratias ei agite, dicentes: Quoniā ipse liberauit me de laqueo venantium. Et vt noueritis quàm magnum sit beneficiū hoc, & sciatis quæ à deo donata sunt vobis, audite quod sequitur: Et à verbo aspero. O homo, vel magis bestia, laqueū non timebas? Time vel malleum. A verbo, inquit, aspero. Quod est hoc verbum, nisi illud insatiabilis gehēnæ, Affer, affer, percute, dilacera, cito interfice, velociter spolia detrahe? Quid est verbum asperum, nisi, Tollatur impius ne videat gloriam dei? Quomodo exultant venatores capta bestia, & clamāt, tolle tolle, infige verubus, inser prunis, & male bullientibus impone lebetibus? Verbū asperum fuit quod protulit domus exasperans populus Iudæorum: Tolle tolle: crucifige eum. Quàm horribile verbū, quā asperum, quàm crudele? Vere dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus. Hoc verbum asperum tu sustinuisti domine. Cur, nisi vt nos liberares à verbo aspero? Sit iam pietatis tuæ, vt nō sustineamus nos, quod tu dignatus es L sustinere pro nobis. Respondent homines seculares cum eis suademus agere pœnitentiam, & dicunt: Durus est hic sermo. Nempe hoc est quod in euāgelio legimus. Loquebatur de pœnitentia ipsa dominus, sed in figura, tanquam his quibus non erat datum nosse mysterium regni dei. Cū audirent dicentem, Nisi mādūcaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, dixerunt: Durus est hic sermo. & abierunt retrorsum. Quid autem est manducare eius carnem, & bibere sanguinem, nisi cōmunicare passionibus eius, & eam conuersationem imitari quam gessit in carne? Vnde & hoc designat illibatum illud altaris sacramētum vbi dominicum corpus accipim⁹: vt sicut videtur illa panis forma in nos intrare, sic nouerimus per eam quam in terris habuit cōuersationem, ipsum intrare in nos, ad habitādum per fidē in cordibus nostris. Cum enim iustitia ingreditur, ille ingreditur qui factus est nobis à deo patre iustitia. Sed & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. Sed tamen adhuc multi nobis dicunt: Durus est hic sermo. Ergóne durum est momētaneum hoc & leue tribulationis, quod supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis? Durum est breuissimo & leuissimo labore cruciatus illos & tormēta redimere, quæ nullus termin⁹ finiat, nullus animus sufficiat cogitare? Durum vobis videtur cū dicitur: Agite pœnitentiam? Erratis, sed audituri estis aliquando verbum asperum, sermonem durum, auditionem malam: Ite maledicti in M ignem æternum. Ita dico vobis, hoc timete, hoc durū reputate, & inuenietis quia iugum domini suaue est, & onus eius leue. Si in seipso suaue illud credere necdū potestis, vel hoc non ignoratis quoniam huius comparatione suauissimū est. Vos autem fratres mei, vos pēnati, ante quorum oculos frustra iacitur rete, vos qui diuitias huius seculi penitus reliquistis, quid timeatis à verbo aspero, quoniam iam liberati estis à laqueo? Felix tu Idithun, pro quo psalmi quidam inscripti sunt, qui transiliisti laqueum, vt omnino lōgè fieres à verbo aspero. Quibus enim dicetur: Ite maledicti in ignem æternum: Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: quibus inquam dicetur, nisi his qui substantiam huius mūdi habuere? Nunquid non valde exhilarantur ad verbum hoc corda vestra, & spirituali iucunditate replentur? Nunquid non preciosiorem ducitis paupertatem vestram thesauris seculi? Siquidem ipsa est quæ liberat vos à verbo aspero. Quomodo nanque à nobis exigat deus, quod pro ipsius amore relictum est? Et tamen etiam hoc facitis, & de labore manuum vestrarum Christus alitur & vestitur, vt nihil desit. Agite ergo gratias, exultate & dicite: Quoniam ipse liberauit me de laqueo venātium, & à verbo aspero. Exultate inquam, sed adhuc interim cum tremore. Lætos vos esse volo, sed nondum securos. Gaudentes in spiritu sancto, sed tamen pauentes adhuc, &

Marginalia: Psal. 48. c; 2. Corint. 2.; 1. Tim. 6. b; K; Ioan. 19.; Ioan. 6. f; 1. Ioā. 4.; Matt. 25. d; Ibidem.

A huc,& cauétes à recidiuo. Quid enim vobis vltrà pauédum est? Vnum vtique, idque grauissimum, peccatū Iudæ, peccatum apostasiæ. Bene enim factum est vt pénas acciperetis sicut columbæ,& volaretis ad requiescendū. Nam in terra nó erat requies, sed labor & dolor,& afflictio spiritus. Quid ergo timendum est sic volanti, nisi ne forte cadauer vel simile aliquid in terra videat cui⁹ desiderio tract⁹ videatur à venatorib⁹ illis pessimis,& pręparatis laqueis capiatur,& sint nouissima hominis illius peiora prioribus? Hoc inquam omnino timendum est, ne quis aut corde solo, aut etiam corpore ad vomitum reuertatur. Legimus enim de filiis Israël quia corde redierūt in Aegyptum. Nam corpore reuerti, clausum post eorum talos rubrū mare prohibebat. Hoc est quod vehementer singulis quibusque timendum est, nequando forte eatenus deum offendant, vt manifeste abiiciantur & euomātur ab eo: aut si pudor neget apostasiam corporis, tepor ipse paulatim ingerat apostasiam cordis: vt videlicet in habitu religionis cor seculare gerant, & quicquid secularis consolationis inuenire potuerint, amplectantur. Neque enim sumus nos apostolo sanctiores, qui tamen verebatur ne forte cū àliis prædicasset, ipse reprobus efficeretur. Sed id tádiu timédum est, donec laqueus cōtritus sit, donec corpus istud anima deposuerit. Nam & ipsum corpus laqueus quidā est, vnde & oculus legitur animam deprædari. Minime ergo decet B esse securum hominem, qui secum portat laqueū suum, imò verò bonum est magis habitare in adiutorio altissimi, vt per eum possit laqueus euitari.

1.Cor.9.d

Threno.3.f

De quarto versu, Sermo quartus, vnde supra.

SCAPVLIS suis obumbrabit tibi. Confitenti humiliter,& deuote gratias referenti, non immeritò ampliora beneficia promittūtur. Nam qui fidelis inuenitur in modico, iure constituetur super multa: sicut econtrario accipiēdis indignus est, qui fuerit de acceptis ingratus. Itaque deuotæ illi gratiarum actioni respōdet spiritus, non id solum, inquiens, faciet, sed & scapulis suis obumbrabit tibi. Credo in his scapulis geminam dei promissionē intelligendam, vitæ scilicet eius quæ nunc est, pariter & futuræ. Si enim solum promitteret regnum,& in itinere deesset viaticum, omnino conquererentur homines & responderent: Magnum quidem est quod promittitur, sed perueniendi illuc nulla facultas datur. Propterea qui post hoc seculum vitam promisit æternam, ipse dandum etiam in hoc seculo centuplum prouidentissima pietate præmisit. Quid iam excusationis habes ô homo? Profectò obstructum est os loquentium iniqua. Quid plus afferet ad tentandum, nisi quia longa futura est via tua? Etsi grandis tibi restat via, cur hoc timeas, cui fortis cibus datur, ne deficere possis in via? Heliæ vtique cibus allatus est ab angelo, quo nullus in humana consuetudine vilior inuenitur, scilicet panis & aqua: tanta tamen fortitudo collata est, vt quadraginta diebus ambulans non fatigaretur nec esuriret. Vis tibi hunc cibū ab angelis ministrari? Mirum valde si non vis. Quòd si cibum hunc desideras,& angelica ministeria non superba, sed humili magis ambitione requiris, audi quomodo scriptum sit de domino, quia tentāte diabolo, & suadente vt de lapidibus faceret panem, restitit & dixit: Nō in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Deinde tētationibus superatis, & tentatore fugato, accesserunt angeli,& ministrabant ei. Et tu ergo si vis habere ministerium angelorum, fuge consolationes seculi,& tentationibus resiste diaboli. Renuat consolari anima tua in aliis, si vis in dei memoria delectari. Cum esuris, currere suadet ad panem. At tu potius audi dicentem: Non in solo pane viuit homo. Cur enim tanta varietate distraheris, vt modò cibum, modò potum, modò vestē aut lectum, nisi pro sola corporis necessaria sustētatione requiras, qui in vno, id est, in verbo dei potes hæc omnia íuenire? Māna enim est, omnem saporem habens,& odoris delectationem:& requies est vera & syncera, suauis & salubris, iucūda & sancta. Hæc promissio est vitæ præsentis. Nam promissionem futuræ quis explicet? Si expectatio iustorum lætitia, & tanta lætitia, vt omne quod desideratur in seculo, non valeat ei comparari: ipsum quod expectatur, quid erit? Oculus non

Matt.19.d

3.Re.19.b

C

Deut.8.a

Matt.4.a

Esa.64.a

vidit deus absque te, quæ præparasti diligentibus te. Sub his D itaque scapulis quatuor nobis beneficia cōferuntur. Sub his enim abscondimúr, sub his in occursū accipitrum & miluorum protegimur, quæ sunt aëreæ potestates: sub his vmbraculum salubre refrigerat nos,& repellit nimium solis feruorem: sub his quoq; alimur & fouemur. Ait enim propheta in alio psalmo: Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorū, id est, dum adhuc dies mali sunt, & in terra aliena sumus, quæ data est in manus impij, in qua non est regnū pacis, nec deus pacis regnat in ea. Nā si regnat, quid est quod orantes dicimus: Adueniat regnum tuum? Necesse igitur est abscondere interim si quid habemus boni, quoniam thesaurum regni cœlorum qui inuenit homo abscondit. Propter quod etiā corporaliter in claustris & in syluis abscondimur. Et si scire vultis quantum in hac absconsione lucramur, credo nullum hic esse, qui si quartā partem eorum quæ facit, in seculo actitaret, nō adoraretur vt sanctus, reputaretur vt angelus: nunc autem quotidie tanquam negligens arguitur & increpatur. Parúmne hoc lucrum ducitis, quòd non reputamini sancti antequam sitis? An non timetis ne forte hic vili mercede hac recepta, in futuro mercedem non habeatis? Necessaria est ergo hæc absconsio non solùm ante oculos aliorum, sed etiam multo magis ante teipsum. Hoc enim habet dominica illa sentētia: Cum feceritis omnia quæ præcipiuntur vobis, dicite, Serui inutiles sumus: quod debuimus facere fecimus. væ enim nobis si non fecissemus. Et hæc est vtique magna virtus,& summa securitas, quādo & pie viuis: & tamē plus attēdis quæ desunt tibi, quàm quæ obtinuisse videris, oblitus quæ retro sunt, & extendens te in anteriora. Hæc igitur est absconsio quam sub scapulis domini præstari dixeramus: qualis forsitan absconsio fuit vel obūbratio quæ Mariæ facta est à spiritu sancto, ad celandum videlicet tam incomprehensibile sacramentum. De protectione quoque idem ait propheta iste: Obumbrasti super caput meū in die belli. Sicut enim videns veniētem accipitrem mater expandit alas suas, vt pulli subeant & habeant tutum refugium: sic nobis parata,& quodammodo dilatato sinu extensa est summa illa & ineffabilis pietas domini nostri. Vnde & supra dixit: Quoniam refugium meum es tu. Iam verò sub ipsis quoque scapulis & vmbraculum salubre & protectionē habemus. Sicut enim iste corporeus sol licet bonus sit & valde necessarius, tamen & feruor eius si temperatus nō fuerit, infirmo capiti,& splendor infirmis oculis nocet, nec est solis culpa, sed infirmitatis: sic etiam sol iustitiæ est. Vnde & dicitur: Noli nimium iustus esse. Non quòd iustitia bona non sit, sed quia dum adhuc infirmi sumus, oportet ipsa bona gratia temperari, ne forte elationis aut indiscretionis vitium incurramus. Quid est quòd incessanter orātes & supplicantes non possumus ad eam quam desideramus gratię abundantiā per- F uenire? Putatis quia auarus aut inops factus est deus, impotēs aut inexorabilis? Absit hoc, prorsus absit: sed ipse cognouit figmentum nostrum,& scapulis suis obumbrat nobis. Nō tamen à petitione propterea cessandum est, quia etsi non dat ad satietatem, dat tamen ad sustentationem: etsi cauet nobis à feruore nimio, tamen fouet nos tanquam mater calore suo. Hoc est enim quartū quod diximus sub scapulis eius nobis pręstari, vt tanquam pulli in calore materni corporis foueamur, ne foris vagantes moriamur, refrigescente nimirum charitate: quæ nō diffunditur in nobis nisi per spiritum qui datur nobis. Sub his igitur pennis eius securus sperabis, vt videlicet de exhibitione præsentium munerum firma sit expectatio futurorum.

Psal.26.b

Matt.6.b

Luc.17.c.

E

Psal.139.b

Eccles.7.c

De prima parte quinti versus, Sermo quintus, vnde supra.

SCVTO circūdabit te veritas eius. Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Et quis hoc dixerit, scitis: & tempus scitis, domini enim est verbum istud instante iam passione sua. Et attendite quoniam ipse quidem erat passurus, & non discipuli: nec tamen pro se dicebat orandum, sed pro illis. Vnde ad Petrum: Ecce Satanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma

Marc.14.d

Luc.22.d

G fratres tuos. Si tantum illos oportebat timere in passione domini, quantum nobis timendum est, fratres, in passione nostra? Vigilate proinde & orate, vt non intretis in tentationem: quoniam vndique circundati estis tentationibus. Vnde & legistis, quia tentatio est vita hominis super terram. *Iob.7.a* Itaque si tot tentationibus plena est vita nostra, vt non immeritò tota ipsa tentatio debeat appellari: peruigili circunspectione opus est & oratione ne inducamur in eam: vnde est & illud in oratione dominica: Et ne nos inducas in tentationem. *Matt.6.b* Quia ergo vndique sic circundatus es tentationibus, scuto circundabit te veritas eius: vt quemadmodū vndique bella, ita vndique sint & præsidia. In quo & omnino illud manifestum est, spirituale scutum esse oportere quod circundare potest. Veritas autem circundat, quia verax qui promittit, & sic exhibet vt promittit. Fidelis deus, ait apostolus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis. *2.Cor.10.c*

Non incongruè sanè scuto comparatur gratia diuinæ protectionis, quod in superiori parte amplum & latum est, vt caput humerósque custodiat: in inferiori vero strictius, vt minus oneret, maximè quòd graciliores sint tibiæ, nec tā facilè vulnerētur, sed nec adeo periculosum sit illis in partib⁹ vulnerari. Sic omnino sic militibus suis Christ⁹ ad inferiora tuenda, id est, carnem, magnam (vt ita dixerim) strictitatem atque penuriam rerum temporalium donat: nec vult eos illarum multitudine prægrauari, sed vt victū & vestitum habētes, quemadmodum ait apostolus, his contēti simus: in superioribus verò ampliorem latitudinem, & abundantiam gratiæ spiritualis. H *1.Tim.6.b* Sic enim habes: Primum quærite regnum dei, & iustitiam eius, & omnia adiicientur vobis. *Matt.6.d* De victu vtique dixit & vestitu. Vnde dixerat solicitos esse non debere. Nam & hæc ipsa pater noster cœlestis benignissima pietate ministrat, ob duplicē scilicet causam: ne vel omnino crederemus infensum si ista negaret, & sic desperaremus: vel illorū nimia solicitudo, spiritualis exercitij fieret detrimentum. Sine his enim neque viuere, neq; deo seruire est. Cæterū quanto strictius, tanto melius. Itaque scuto circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Hæ sunt quatuor tentationes quibus vndiq; circundati necesse habemus circundari etiam scuto domini, vt sit nobis à dextris & à sinistris, ante & retro. Hoc enim præmonitos vos esse volo, neminem super terram absque tentatione victurum, vt cui forte tollitur aliqua, alteram securus expectet: aut forte non securus, sed pauidus magis, & sic petat ab ea liberari, vt nūquam sibi in corpore mortis huius libertatem perfectam seu requiem audeat polliceri. Qua in re considerāda est nobis tam benigna erga nos diuinæ pietatis dispensatio, vt quibusdam nos tētationibus patiatur diutius occupari, ne forte periculosiores occurrant: ab aliquibus verò citius liberet, vt possimus in aliis quas nobis vtiliores fore præuidet, exerceri. I Verùm considerandum nobis est (sed nō modò) quæ sint istæ quatuor quas hic ponit. Credo enim quòd in hoc ordine quo hic numerantur, cōtra eos qui conuertuntur insurgunt, & velut principes sunt omnium tentationum.

De secunda parte quinti versus, & de sexto versu, Sermo sextus, vnde supra.

SOLET in diuinis scripturis aduersitas designari per noctem, & scimus quia aduersus eos qui cōuertuntur, primum esse certamen de molestiis corporis consueuit. Caro enim hactenus indomita, castigari & in seruitutē redigi nequaquam æquanimiter patitur, sed adhuc memor recens perditæ libertatis acrius concupiscit aduersus spiritum, maximéque in his pœnis in quibus estis vos quotidie morientes: imò verò morte affecti tota die, quæ & supra vires sunt, & vltra naturam, & contra consuetudinem vestram. Quid igitur mirum? Turbant ista maximè eos qui necdum consueuerunt, necdum satis in promptu habent recurrere ad orationes, resurgere ad meditationes sanctas, vt sic releuetur diei pondus & æstus. Necessarium planè nobis inter ipsa nostræ conuersionis initia scutum domini, vt nō timeamus à timore nocturno. Bene autem dicitur non timendum à timore nocturno, & non dicitur à nocte, quia nō ipsa afflictio tentatio est, sed magis timor ipsius. K Nam & omnes laboramus, cū tamen nō omnes inde tentemur: & qui tentātur, multo magis timore futuræ pœnæ, quàm præsentis dolore læduntur. Quia ergo timor ipse tētatio est, cōgruè dictum est ei qui circundatur scuto domini, quòd à tentatione hac non timebit. Forte impugnabitur, forte tentabitur, forte timebit noctem, sed nō ei timor iste nocebit. Magis autem si nō fuerit dominatus, tunc immaculatus erit, & emūdabitur, sicut scriptum est, quia, territi purgabuntur. *Iob.41.c* Caminus est timor iste: sed vt examinet, non exurat, veritas facit. Nocturnus planè & tenebrosus timor, sed facilè hunc radius veritatis exuperat. Ingerit enim oculis cordis nūc quidem peccata quæ fecimus: vt quemadmodum de se propheta ait, etiam nos in flagella parati simus, annunciantes iniquitatem nostrā, & cogitantes pro peccato nostro. *Psal.37.c* Nunc verò æterna supplicia quæ meruim⁹, vt in eorum comparatione quæ euadimus, vniuersa quæ patimur, delicias reputemus. Nunc quoq; cœlestia præmia ad quæ tendimus, crebro videlicet memorantes, quoniam non sunt condignæ passiones huius tēporis ad futuram gloriam quę reuelabitur in nobis. *Roma.8.d* Nunc etiam ea quæ pro nobis pertulit Christus, vt crebrò considerantes quanta sustinuit illa maiestas pro inutilibus seruis, erubescamus nō sustinere vel parua pro nobis. Sed fortasse præualuit veritas, præsertim tam multiplex & vsquequaque circundās non repellere modò, sed etiam expellere penitus hūc timorem. L Nox præcessit: vt filius lucis & diei honeste ambulans, time sagittā. Leuiter volat, leuiter penetrat: sed dico tibi non leue infligit vulnus, citò interficit. Nimirū sagitta hæc vana gloria est, nō est vnde hæc impugnet pusillanimes, & remissos. Qui feruentiores esse videntur, ipsi paueant, ipsi sibi caueant in hac parte: nihilo minus adhuc soliciti non deserere scutum inexpugnabile veritatis. Quid enim aliud tam contrarium vanitati? Nec sanè huic opponenda sagittæ secreta illa & quodammodo intima veritatis exigimus: semetipsam nouerit anima, de se teneat veritatem. Difficile prorsus (ni fallor) homo verbis laudantium hominē in vita sua, adduci poterit altum sapere, si se intus ad lucē veritatis solicita consideratione discutiat. Nónne enim si propriā cogitat conditionē, dicturus est sibi, Quid superbis terra & cinis? Nónne si propriam consideret corruptionē, fateatur necesse est quoniam non est in eo bonum? Sed & si forte aliquid habere videtur, non inueniet puto quod respondeat apostolo dicenti: Quid habes quod non accepisti? *1.Cor.4.b* Et alibi: Qui stat, videat ne cadat. *1.Cor.10.c* Postremò si fideliter cōputet, facile illi erit aduertere, quòd nec cum decem milibus possit occurrere ei qui cū viginti milibus venit ad se, & omnes iustitias suas tanquam pannum menstruatæ reputari. Eadem quoque veritas & eis nihilo minus opponēda est tentationibus quæ sequūtur. M Neque enim vel sic desistit hostis antiquus, sed ad callidiora forte cōuertitur argumenta. Firmā probauit vtroque latere turrim. Non est quòd vel à sinistris pusillanimitate timoris, vel à dextris eam humanis concutere laudibus, in vtraque iam molitione frustratus attentet. Sed si viribus, inquit, deiicere nequeo: forte decipere possum alicuius ingenio proditoris. Quis putas erit hic proditor? Planè cupiditas, radix iniquitatis: ambitio subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex: mater hypocrisis, liuoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicina languorem. Cōtempsit vanā gloriam, ait, quoniam vana est: forte solidi⁹ aliquid affectaret, forte honores, forte diuitias. Quantos hoc negocium perambulans in tenebris trudi fecit in tenebras exteriores, veste spolians nuptiali, & virtutum exercitia fructu pietatis euacuans? Quātos ergo pestis hæc nequiter supplātatos turpiter quoque deiecit, vt cæteri quique quos latuit occultus effossor, subitam expauescerent ad ruinam? Quid verò hūc fouet vermem aliud quàm mentis alienatio, & obliuio veritatis? Aut quid nisi veritas hūc prodendum vestigat proditorem, & negocium arguit tenebrarum? Nimirum hæc est quæ dicit: Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur: se autem perdat, & detrimentum sui faciat? *Matt.16.d* Et item: Potentes, ait, potenter tormenta *Sapie.6.a*

A menta patientur. Hæc est quæ sedula suggestione reducit in mentem quàm sit in ambitu friuola cõsolatio, graue iudiciũ, vsus breuis, finis ignotus. Hucusque tentationes domini: quartam inimicus non præsumit afferre. Illa enim de ignorãtia est, nec dubitat sapientissimũ qui sic moderabatur respõsiones suas, vt in nullo vnquam posset deprehendere quod quærebat. Prima siquidem tentatione esurienti suadebat de lapidibus panem facere: sed ille nec posse nec non posse respondens, cibũ alium prætendit, dicens: Non in solo pane viuit homo, &c. Secũda verò tẽtatione præcipitium suadebat, promittens quia non læderetur si filius dei esset, & sic videns omnis ciuitas laudaret eũ & magnificaret: & nec esse se nec non esse respondit. Tertia de ambitione fuit, quando omnia regna mundi promisit si cadẽs adoraret eum. Vidésne quòd ambitionis via, adoratio diaboli est, qua videlicet ad honores & gloriam mũdi perueniendũ suis ille adoratoribus pollicetur? Quarta, vt dixi, tentatione apud eũ abstinuit, cuius nimirum tantam esset expertus prudentiam ex respõsis. Quid autem aduersus alios faciat, quos videt omnimodo diligere iustitiam, & odisse iniquitatem? Quid nisi vt iniquitatẽ palliet virtutis imagine? Quos enim perfectos boni nouerit amatores, malum eis sub specie boni non mediocris sed perfecti persuadere conatur: vt citò consentiat qui magnopere diligit bonũ, & facilè qui currit incurrat. Hoc est igitur dæ-

Matt. 4. a

B monium non modo diurnum, sed meridianum. An non hoc timuit Maria, quando ad nouam angeli salutationem expauit? An nõ hoc insinuabat apostolus cum diceret: Non enim ignoramus cogitationes eius? Ipse enim angelus satanæ trãsfigurat se in angelum lucis. An non denique hoc ipsum metuebant discipuli, quando videntes dominũ super mare ambulantẽ, clamabãt, putantes phãtasma esse? Et vide quàm bene congruit quòd quarta vigilia noctis fuisse dicitur, quãdo contra tentationem quartam vigilasse discipuli perhibẽtur. Nec verò in re manifestissima nostro arbitror opus esse eloquio, quòd videlicet sola sit veritas, quæ palliatã detegit falsitatem. Quatuor has tentationes etiam in generali statu ecclesiæ haud difficilè diligens considerator inueniet. Nónne enim timor nocturnus exercebat nouellã adhuc ecclesię plãtationem, quando omnis qui occideret seruos dei, arbitrabatur se obsequium præstare deo? Demũ persecutione cessante, & die reddita, turbauit eam grauius & afflixit sagitta volans, quando exierunt aliqui de ecclesia inflati spiritu carnis suę, inanis & volatilis gloriæ cupidi: & volentes sibi facere nomẽ linguas suas magnificãdo, diuersa & peruersa dogmata fabricauerunt. At nunc quidẽ pax à paganis, pax ab hæreticis: sed nõ est pax à falsis filiis. Multiplicasti gentem domine Iesu, sed non magnificasti lętitiam: quoniã multi sunt vocati, pauci verò electi. Omnes Christiani, & omnes ferè quę

Luc. 1. c
2. Cor. 2. c
Matt. 14. c

C sua sunt quęrunt, non quæ Iesu Christi. Ipsa quoque ecclesiasticæ dignitatis officia in turpem quęstum, & tenebrarum negociũ transiere: nec in his salus animarum, sed luxus quæritur diuitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant ecclesias, missas celebrant, psalmos decantant. Pro episcopatibus & archidiaconatibus, abbatiis, aliisque dignitatibus impudẽter hodie decertatur, vt ecclesiarũ reditus in superfluitatis & vanitatis vsus dissipentur. Superest vt reueletur homo peccati, filius perditionis, dæmonium nõ modò diurnum, sed & meridianum: quod nõ solum transfiguratur in angelũ lucis, sed extollitur super omne quod dicitur de⁹, aut quod colitur. Nimirum insidiatur crudelius calcaneo matris ecclesiæ, à qua dolet caput suum esse contritum. Hic planè grauissimus erit incursus: sed ab hoc quoq; ecclesiam electorum veritas liberabit, propter eos breuians dies, & dęmonium meridianum destruens illustratione aduentus sui. Et hæc quidem dicta sunt de tentationibus istis: nam & in sermone quodam super cantica canticorum memini me super his tractasse similiter, cum meridiani huius dæmonij mẽtio incidisset, ex occasione scilicet meridiani accubitus sponsi, quem sibi sponsa petierat indicari.

Ser. 30.

D *De septimo versu, Sermo septimus, vnde supra.*

IN spe viuimus fratres, nec deficimus in tribulatione præsenti, quòd in expectatione simus indefectibilium gaudiorum. Neque enim vana vobis hæc expectatio, aut dubia spes videtur, innixa nimirum æternæ promissionibus veritatis. Deinde etiam ex perceptione præsentium munerum firma est expectatio futurorum, & præsentis gratiæ virtus nimis credibiliter attestatur felicitatem promissæ gloriæ sine dubio secuturam. Nempe dominus virtutum ipse est rex gloriæ, & in hymno quoque eundem votis cantamus Patrem perennis gloriæ, patrem potentis gratiæ: cui & in psalmo canimus quia misericordiam & veritatẽ diligit deus, gratiam & gloriam dabit dominus. Viriliter ergo sustineat in hoc seculo pietas colluctationem, & persecutionem quãlibet æquanimiter patiatur. Quidni toleret omnia, quę ad omnia valet, promissionẽ habens eius vitę quæ nunc est, & futuræ? Repugnet fortiter impugnanti, quia & repugnãti propugnator aderit indefessus, & triumphanti non deerit largissimus remunerator. Scuto, inquit, circundabit te veritas eius. Necessaria planè insuperabilis protectio veritatis, non modò interim in carne degenti, sed postmodum exeũti: & nunc quidẽ ob periculosos conflictus, tunc verò ob monstruosos occursus spirituum malignorũ. Nempe & sanctissimã illam

Psal. 83. c

E gloriosi Martini animã voluit pars inimica nocere, & cruenta bestia sciẽs quòd modicum iam tempus haberet, tota profectò insania malitię infatigabilis, nõ est verita prope assistere ei quoque in quo nihil habebat. Imò verò ad ipsum etiam regem gloriæ accedere impudẽtissima temeritas illa pręsumpsit, sicut ipse testatur: Venit enim princeps mundi huius, & in me non inuenit quicquã. Felix anima, quæ sic interim tentationum iacula scuto veritatis repulerit, vt nil prorsus venenatũ in se coalescere passa, omnino non cõfundatur cum loquetur inimicis suis in porta. Nihil in me funeste reperies. Felix, quem sic circundat clypeus veritatis, vt introitũ quoque & exitum eius custodiat: exitum vtiq; ab hac vita, & introitum in futuram, quò videlicet nec moliatur à tergo, nec à facie mali quippiam inimicus attentet. Siquidem omnino opus erit illic custode, opus erit duce fideli, opus erit cõsolatore magno propter horribiles illas visiones: nõ minus quàm hic adiutore & propugnatore contra inuisibiles tentatores.

Ioan. 14. d

Glorificate itaq; dilectissimi, & portate interim Christum in corpore vestro, onus delectabile, suaue pondus, sarcinam salutarem, etiam si premere aliquando forte videtur, etiam si interdum latera tundit, & flagellat recalcitrantem, etiam si quando in camo & freno maxillas cõstringit & coërcet omnino feliciter. Esto vt iumentum. Homo, inquit, cum in ho-

Psalm. 48. c

F nore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quid enim tantopere vel plangit propheta, vel arguit in homine similitudinem iumentorum, præsertim qui alio quodam loco de se loqui & dicere deo non sine quadam congratulatione videtur: Vt iumẽtum factus sum apud te, & ego semper tecum? Puto, imò non puto, sed scio similitudinem aliquam iumẽtorum homini commendari: sed planè non eam quæ in non intelligẽdo, & insipientiæ, sed patientiæ imitatione consistat. Neque enim succensentis similiter, sed ne plangentis quidem videretur vox si dixisset, Homo cum sub onere dei esset, nõ recalcitrauit, vt iumentũ factus est apud eum. Quis enim nõ illi iumento plurimum inuideret, cuius in humili tergo ad commẽdationem ineffabilis suæ mansuetudinis dignatus est sedere saluator: si eũ illius tam preciosi oneris gestatione intelligentiam quoq; tam singularis habuisset honoris? Vt iumentum igitur esto, minimè tamen iumentum, patienter quidem sustinens onus, sed honorem intelligens: sapienter & delectabiliter cogitans tam ipsius oneris qualitatem, quàm propriam vtilitatem. Magnus ille Ignatius, discipuli quem diligebat Iesus, auditor, martyr noster, cuius preciosis reliquiis nostra ditata est paupertas, Mariam in pluribus quas ad eam scripsit epistolis Christiferam consalutat. Egregius planè titulus dignitatis, & commendatio honoris immẽsi. Nempe cui seruire, regnare est: gestare hunc, non onerari est, sed ornari. Cęterùm vnde ei de quo nunc loquebamur saluatoris asello verendum

Psal. 72. d

G vllatenus videbatur, ne sub illa tali sarcina deficere posset in via? An verò timendus ei aut luporum incursus, aut raptorum occursus, vel præcipitiũ seu periculum aliquod sub tanto præside metuendum? Felix, qui sic tulerit Christum, vt à sancto sanctorum in sanctam ciuitatẽ mereatur induci. Non est omnino quòd timeat ne vel in via aliquod offendiculum, vel repulsam in ianua patiatur. Illi nempe iumento viam parabãt fideles populi, huic angeli sancti: quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Sed non sunt hæc præoccupanda modo, series magis ipsa scripturæ expositionis ordine sequẽda est. Cadent à latere, inquit, tuo mille, & decem milia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabit. Hic enim versus hodie nobis tractandus est, nõ ignoratis. In præcedenti sanè capitulo quod nouissime tractabatur, dictum est, si recolitis, quemadmodum à quatuor quibusdam maximis equidem grauissimísque tẽtationibus huius vitæ, protectio liberet veritatis: videlicet à timore nocturno, à sagitta volãte in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Quod igitur sequitur, Cadẽt à latere tuo mille, &c. futuræ magis vitæ arbitror assignandum. Vnde & in principio sermonis huius meministis adhuc, ni fallor, sententiæ apostolicæ, qua videlicet valere ad omnia pietatem, vitæ quoque eius quæ nunc est, & futuræ promissionẽ habere cõmendat. Audite ergo & audite in lætitia cordis vestri quod ad futuræ vitæ promissionem, vestrámq; expectationẽ pertinere videtur. Vbi est thesaurus vester, sit & cor vestrum. Et quidem studiose audistis præsentia, nõ sum immemor, sed studiosius decet futura audire. Nam & pseudoprophetam (Balaam dico) recolite qui historias nostis, & ipse, inquam, iniquus iustorum mortem optabat, & nouissima sua horum similia fieri precabatur. Tantus est pietatis fructus, tanta iustitiæ merces, vt ne ab ipsis quidem non desiderari queat impiis & iniustis. Minus tamen oblectat canticum Sion salices Babylonis. Suspendenda proinde organa apud eos, lamentandum magis super flumina Babylonis, si forte persuaderi eis possit vt plangant. Hic planè cantandum est, vbi non deerunt qui tota alacritate spiritus saltent ad vocem psalterij, ad canticum Sion: & vehementia quadam sacri desiderij ad eam gestiant præuolare, dicentes: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Quid enim aliud exultare, quàm ex seipso saltare est? Minus sapit iis qui medio adhuc periclitantur in mari, iactantur vndis, aguntur fluctibus, quamlibet fauorabile sit, quod de remoti & prope iam desperati tranquillitate seu amœnitate littoris nunciatur. Sed nec ad eiusmodi pertinet animam quod hodie nobis propositum est: neque enim talis quæpiã adhuc meretur audire: Cadent à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis.

1. Tim. 4. c — H — *Psal. 54. b*

I Memento cui hæc promissio facta sit. Nempe ei qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione dei cœli commorabitur. Audiat igitur is qui salutis portui cogitatione iam & auiditate appropinquat, qui præiactata velut quadam anchora spei suę, terræ illi desiderabili inconuulsibiliter inhæsisse videtur, cunctis diebus quibus nunc militat, expectans donec veniat immutatio sua. Certissima sanè & præcipua propinquatio portus huius, hæc ipsa conuersatio eius in qua positi estis, exitus præparatio est, vocationis videlicet & iustificationis diuinæ. In his nempe duobus fidelis quædam cõstituta est connexio velut cuiusdam æternitatis ad æternitatem, id est magnificationis ad prædestinationem: quarum equidem sicut prędestinatio nullo est præcisa principio, sic & magnificatio nihilo minus nullo vnquam fine claudẽda. Ne verò eam quam diximus quasi geminę huius æternitatis mediã connexionem, esse putes nostræ adinuentionis, apostolum audi, si non eandem tibi manifestius ipse commendat: Quos enim præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Quomodo putas aut quo ordine magnificabit? Siquidem quæ à deo sunt, ordinata sunt. Num à prædestinatione ad magnificationem saltu quodam peruenies repẽtino? Prouide tibi medium pontem, aut magis ingredere iam paratum. Quos prædestinauit, inquit, hos & vocauit: quos autem vocauit, hos & iustificauit. Et quos iustificauit, hos & magnificauit. Hæc via equidem bona videtur nonnullis hominibus, sed & bona est, nihil super eius fine timendum. Non tibi sint viæ huius suspecta nouissima, perge securus, tanto viuidius, quanto certius ea iam propinquare videntur: nempe tenes media, quomodo non nouissima propinquarent? Agite, inquit, pœnitentiam, appropinquabit enim regnũ cœlorum. Sed regnum, inquies, cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Nullus mihi ad hoc nisi per medios hostium cuneos patet accessus: in itinere medio sunt gigantes, in aëre volitant, obsident transitum, obseruant transeuntes. Attamen fiducialiter age, ne timeas. Magni sunt, multi sunt: sed cadent à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis. Cadent vndique, nunquam tibi deinceps in perpetuum nocituri: parũ est, non appropinquaturi. Equidem videbit peccator & irascetur, sed à latere veniet: quòd videlicet præueniat te misericordia dei tui, eadem quoq; nihilo minus etiam misericordia subsequatur, & introitum videlicet tuum (vt quidem supra meminimus) & exitum tuum custodiẽs. Alioquin quid in illo tam terribili spiritualium nequitiarum occursu humani possent consistere sensus, quòd nõ intolerabili concuterentur horrore? Quid putatis fratres, si vel vni alicui è tam multis principibus tenebrarum in mediũ vestri irruere, & in tota feritate sua ac tenebrosi enormitate corporis apparere liceret: quis illũ posset vel corporis sensus sustinere vel cordis? Deniq; ante hos paucos dies (ipsi scitis) vnũ quẽdam ex vobis & prius dormientem & postea excitatum tam grauiter phantasia nocturna perturbare permissa est, vt vix illa die rationis compos, vix potuerit esse securus. Etiam omnes vos pariter expauistis, cum territus ille terribilem nimis exclamasset in vocem. Erubescendum sanè, quòd vsque adeò fides in vobis vel dormientibus visa fuerit obdormisse: sed ad nostram sine dubio factum est admonitionem, vt tota sollicitudine meminerim[9] aduersum quos nobis sit colluctatio, nequando scilicet aut ignari hostilis inuidiæ, aut protectioni diuinæ inueniamur ingrati. Ex vehemẽtissimo siquidem proprij cruciatu liuoris in tantum prorupit malitia inueterata furorem, his pręsertim diebus sanctis acrius sese indicans vestra deuotione torqueri. Eodẽ sanè tabescẽtis insaniæ zelo, sed licentia ampliori exeuntibus sanctis adest, non nisi à latere tamen: neq; enim vel occurrere iam à facie quasi vt vim faciat, vel à tergo repere tanquã vt decipiat permittetur. Sed nec iuxta iter quidem scandalum de cætero ponet tibi: ad te enim nõ appropinquabit, non modo non attinget vt feriat, sed nec accedet vt terreat. Puto enim id verebaris ne te forsitã grauis ad illas tã monstruosas effigies, & laruialiũ tantam multitudinem facierum, horror inuaderet, sed egregius tibi paraclet[9] & efficacissimus aderit cõsolator, ipse nimirũ de quo legisti: Coram illo procident Aethiopes, & inimici eius terram lingent. Planè ad nihilum deducetur in conspectu eius malignus. sic timentes se glorificabit. Præsertẽ te domine Iesu quantumlibet irruant hostes, immo nõ irruant sed ruant: confluant vndique, sed vt fluant, & pereant à conspectu domini, quemadmodum fluit cera à facie ignis. Quid enim metuam deficientes, quid trementes paueam, quid verear cadentes? Etsi ambulauero in medio vmbræ mortis, nõ timebo mala, dummodo tu mecum sis domine deus meus. Siquidem protinus aspirabit dies, & inclinabuntur vmbræ, cadent hincinde principes tenebrarũ. Quos enim nunc quoque dum inter malignas eorum occultásq; suggestiones per fidem adhuc non per speciem ambulamus, fides tamen victoriosa triumphat: quomodo nõ facilius ipsa iam tunc propalatæ cognitio veritatis euidẽs cum suis illis tenebrosis ferrugineísque imaginibus exufflabit? Nec causeris forte de numero, vel ipsam saltem multitudinem verearis. Memento sanè quod ad vnum saluatoris imperium ab obsesso iam & diu possesso vnius hominis corpore dęmonum legio tota discessit: & ne ipsos quidem ausa est nisi ab eo iussa contingere porcos: quanto magis ipso duce quotquot fuerint vndique cadent cum ingenti admiratione & confusione, dicentes: Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Intrepidus itaque & omnino impauidus, magis autem gratulabundus & laudans oculis tuis considerabis: nec sanè iam vel impugnationem sustinebis, vel furorem pauebis, sed magis

Rom. 8. f — K — *Matt. 3. a* — L — *Psal. 71. b* — M — *Psal. 22. a* — *Cant. 6. a*

A magis retributionem peccatorum videbis. Et quidem videntur sufficere posse hodie quæ dicta sunt, sed adhuc sanè aliquos vestrũ nõnulla arbitror expectatione suspendi. Mouet enim studiosiores quosq; (ni fallor) quidnam sibi velit q̃ à dextris quidem decem milia, à sinistris vero mille perhibet esse casuros. Nam latus sane quod simpliciter dicitur, nõ nisi sinistrum hoc loco licere accipi puto, præsertim q̃ dextrum quidem incontinenti proprio designetur ex nomine. Et quidem nõ sine certi ratione mysterij à sinistris multos, sed multo plures à dextris casuros esse prędixisse videatur. Nisi forte quis tam hebes fuerit & insulsus, vt in eo quod dicitur mille & decem milia, certam exprimi putet numeri taxationem, & non magis superabundantem comparationem. Nos enim sic non diuinas scripturas accipimus, sed neque ecclesia dei. Cadent ergo à sinistris quidem mille, à dextris autem decem milia: quòd videlicet abundantiori malignitate & velut copiosiore manu dextris insistere partibus, dextrũ latus appetere consueuissent. Quòd quidem, si magnum illud ecclesiæ corpus considerare libet, facile satis aduertimus longe acrius impugnari spirituales viros ipsius ecclesiæ quàm carnales: quæ nimirum duo eius latera, dextrũ sinistrúmque puto non inconueniẽter accipimus. Agit hoc sanè superba semper inuidiosa malitia, perfectiores quosque vehementius pulsans, iuxta illud: Esca eius electa. Et iterum: Absorbebit fluuium, & nõ mirabitur, & habet fiduciã quòd influat Iordanis in os eius. Agit, inquam, etsi non sine certa diuini dispẽsatione cõsilij: qui quidem nec imperfectiores supra id quod ferre possunt tentari permittit, faciens cum tentatione prouentum: & perfectioribus non modò gloriosiores, sed numerosiores parat ex hoste triumphos. Tota ergo pariter electorum ecclesia coronabitur: quod ex vtraque parte sui legitime certauerit, vtroque nimirum cornu tam potenter interim ventilans inimicos, vt paulopost manifestius cadere videantur à latere eius mille, & decem milia à dextris eius. Sic nimirum olim iam quidem Dauid perfectiore virtute probata, necdum verò propalata in Israel reprobatione Saulis, canebãt in choro dicẽtes: Percusit Saul mille, & Dauid decem milia. Sin autẽ ad singulos magis placet hoc referri, non vobis deest ne in hac quidem parte spiritualis intelligentiæ via, dummodo propriam super hoc experientiam consulatis. Longe siquidem ampliori sollicitudine, & calliditate multiplici pars aduersa vulnerare in nobis dexteram satagit quàm sinistram: nec tam corporis profectò quàm cordis laborat auferre substantiam. Vtranque nimirum prosperitatem humano generi inuidere noscuntur, vtraque eos felicitate priuare contendunt, & cœlesti videlicet & terrena, sed longe amplius rore cœli, quàm pinguedine terræ. An verò incongrue hæc diximus duo latera, quibus nimirum duplicem hominis substãtiam constat inniti, vos iudicate. Nã quòd spiritualia quidem bona attribuimus dexteræ, sinistræ verò carnalia, minimè prorsus vereor arguendũ: præsertim à vobis, quibus semper studij est nec dexteram aliquãdo sinistram, nec sinistrã dexteram reputare. Nec verò aliter vera quidem sapientia probat, quàm vt in sinistra diuitiæ & gloria, in dextera autem sit longitudo vitę. Iam & hoc sanè nullatenus expedit ignorare, quænam vobis vehementius instet peruicax hostiũ multitudo: illic nempe studiosius repugnandum vbi grauior vrget necessitas, vbi totum belli imminet pondus, & vbi colluctationis ratio vniuersa consistit: vnde vobis paratur tota aut victis ignominiosa captiuitas, aut vincẽtibus gloria triũphalis. Denique propter hoc, non quidem ad insipientiam vobis, tũdendum libere aduersario videmini latus exposuisse sinistrum, vt dexterum proinde tota sollicitudine conseruetis. Hæc nimirum commẽdata à Christo, & Christianis omnibus imitanda serpentis prudentia est, vt caput solum toto (si necesse fuerit) exposito corpore tueatur. Hæc vera philosophia, hoc consilium sapientis, vt omni custodia seruetur cor, quia ex ipso vita procedit. Hæc denique gratia & misericordia dei in seruos eius, & respectus in electos illius, vt in eorum interim sinistram quidem velut dissimulans, dexteræ semper studiosus protector assistat. Hinc est quod de seipso propheta testatur: Prouidebam dominum in conspectu meo semper, quoniã à dextris est mihi ne commouear. Numquid non & illius manum dexterã, & solã eam putas dexteram tenuisse, cuius totam in facultatem pariter & in carnẽ licere passus est, quicquid libere visum est inimico? Veruntamen animam, inquit, eius serua. Vtinã mihi semper à dextris sis Iesu bone, vtinam semper teneas manum dexterã meam. Scio enim & certus sum quoniam nulla nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Tondeatur interim & tundatur sinistrum latus, pulsetur iniuriis, vellicetur opprobriis: libens illud expono dum à te custodiar, dũmodo sis ipse protectio mea super manum dexteram meam. Forte enim mille qui à sinistris casuri sunt, homines magis intelligendi sunt quàm dæmones. Hi nimirum nobis non nisi ob temporalia quælibet aduersantur & transitoria bona, quæ quidẽ aut nos habere inuidiosa malignitate suspirent, aut cupiditate iniusta sese potius doleant non habere. Forte enim mundi huius conantur auferre substantiã, forte fauorẽ hominũ, forte ipsam corporum vitam. Vsque huc sæuire humana persecutio potest, animæ verò non habent quid faciant. Nã dęmones quidem superna nobis & æterna potius inuidere noscũtur, non tamẽ vt sibi cedat quod irreparabiliter amiserũt: sed ne illuc pauper de puluere suscitatus accedat, vnde ipsi in gloria conditi irreparabiliter ceciderunt. Indignatur & liuore tabescit obstinata malignitas humanam fragilitatem obtinere, quod retinere ipsa non meruit. Sed & siquando forte cuius temporalia damna aut inferre conantur, aut gratulantur inferri: hęc eorum tota molitio est, vt iactura exterior vel eidem ipsi vel alteri occasio sit internæ: sicut è regione homines quotiẽs ea suadere nobis, aut quolibet modo efficere cũrãt vnde dextera nostra lædatur, nõ hoc quidem principaliter agere, sed tẽporale aliquod cuius prouẽturum, vel sibi scilicet vel nobis vel alteri forte cupiã, aut detrimentũ aut emolumentum exinde seu captare seu propulsare velle videntur. Nisi forte catenus quis in dæmonem transierit ex homine, vt optare vllo modo possit quemlibet sibi inimicissimum hominẽ æterna damnatione mulctari. Quid nos miseri dormitamus à spirituali studio, quos tam multipliciter insectatur nequitia spiritualis? Et pudor est dicere, & silere prohibet vis doloris. Quantos enim inuenire est fratres, ex his quoque qui in religionis habitu & proposito degunt perfectionis, quos terribilis illa prophetę sententia comprehẽdisse videtur: Si oblitus fuero tui Hierusalem, obliuioni detur dextera mea? Nẽpe sinistri custodiæ lateris tota sollicitudine incubantes calent admodum, sed sapientia huius seculi, cui abrenunciasse debuerant: ea quoque nihilo minus quam reuelat caro & sanguis: quibus iuxta apostolum noluisse acquiescere videbantur. Denique videas eos tam auidè lucra captare præsentia, tam seculariter transitoriis vtilitatibus adgaudere, ad terrenarum damna vel minima facultatũ tam pusillanimiter turbari, tam carnaliter super his decertare, discurrere tam impudenter, tam irreligiose secularibus sese implicare negociis, ac si hoc esset tota eorum portio, hęc vniuersa substantia. Attẽtius sane agricola pauperẽ excolit fundum, sed cui forte nulla amplior preciosiórve sit possessio. Buccellam panis in sinu suo mẽdicus abscondit: quòd in saccellis suis solum hoc metalli genus æruginet. Tu quid ita extremæ huic paupertati, & quidem proprij male prodigus laboris, incumbis? Est & alia tibi possessio, etsi forte remota. Erras, nihil tam prope nos quàm quod intra nos est. At forte non quidem longius positam, sed inutilem esse causaris, vt hic tibi quærẽdam magis sufficientiam putes. Falleris, ibi magis inuenies, immo non inuenies nisi ibi. An verò æstimas quod vel operam tuã non exigat, vel minus respondeat operanti? Aut certe in tuto credis esse locatã, nec vlla deinceps sollicitudine custodis egere? Quodlibet horum sapias, scito quòd desipias vehementer. Ibi enim quã maximè quę seminauerit homo, hæc & metet. Sed & qui parce seminat, parce & metet: qui verò in benedictionibus seminauerit, de benedictionibus & metet, vt faciat vnũ tricesimum, vnum sexagesimũ, vnum centesimũ. Habes autem thesaurum istum in vasis fictilibus, si tamen adhuc habes. Puto enim iam amisisti, puto iam sublatus est, puto iam comederunt alieni robur tuũ, & ignorasti, nec potes thesauro tuo cor apponere: quippe qui thesaurum ipsum nõ habeas. Alioquin quæso te, si tam sollicitus es, si nec minimæ

Marginalia: Iob. 40. c; B; 1. Reg. 18. b; C; Psal. 15. c; D; Iob. 2. b; E; Psal. 136. b; Galat. 1. a; F; Gala. 6. b; 2. Cor. 9.

G spernis, si tam prudenter seruas paleas tuas, etiam horreum tuum seruare meméto & custodire. Immo verò non exponas thesaurum tuum, qui sic incubas sterquilinio tuo. Forte enim illud tibi inuident mille, sed istum obsident decé milia, nec minus superabundantes astutia & crudelitate quàm numero. Cadent, inquit, à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis: verte illuc oculos fidei: forte enim iam irruperunt aditus, forte iam libere diripiunt omnia, forte iã spolia ipsa distribuunt. Quid sinistro lateri tam male studiosus obseruator inhæres, nisi quòd non in latere iam tibi esse, sed in facie sinistra videntur, quòd hæc prouideras in conspectu tuo semper: & qui tangit hoc, non latus tetigisse putetur, sed pupillam oculi tui? Cæterum iam nunc tibi prouide quisquis es dextri negligens, sinistri lateris cultor, ne cum hœdis locum accipias in sinistra quam elegisti. Asperum verbum est fratres, nõ immerito expauistis. At cauere non minus necesse est quàm pauere. Et quidé dominus meus Iesus post cętera inæstimabilis suæ erga me beneficia pietatis, etiam dextrũ sibi propter me passus est latus fodi: quòd videlicet non nisi de dextera mihi propinare vellet, non nisi in dextera locum parare refugij. Vtinam ego talis merear esse columba quæ in foramine petræ habitet, & in foramine lateris dextri. Considera tamen hoc vulnus cum penitus non sensisse. Neque enim illud excipere voluit nisi iam soporatus in morte: vt moneret te quandiu viuis, in huius semper lateris vigilare custodia, sed & mortuam censeri eam animam oportere, quæ quidem perniciosa insensibilitate dissimulet in dextera sibi vulnus infligi. *H* Merito quidem in sinistro latere positum esse dicitur cor hominis, quòd affectio eius prona sit semper & procliuis in terrã. Nec sanè ignorabat hoc qui miserabiliter ingemiscens, *Psal.118.d* Adhęsit, inquit, pauiméto anima mea, viuifica me secundum verbum tuum. Sed ne is quidé in hoc põdere nostræ conditionis humanę & grauedine cordis volebat remanere, qui sic admonens loquebatur: Leuemus corda nostra cũ manibus ad deũ. Planè id suadebat, vt à sinistro latere erigerentur ad dextrum. Secularis militia fratres, in sinistro tãtum latere clypeum portat: non imitemur, si inter eos nolumus deputari, quos huic seculo militare constat, non Christo. *2.Timo.2.a* Nemo, inquit, militãs deo, implicat se negociis secularibus: hoc est scutũ applicat non tam dextrę quàm sinistræ. Attamé fratres, vtrunq; nobis latus tegendũ est, si meministis. Scuto, inquit, circundabit te veritas eius. *1.Cor.6.b* Et apostolus ipse: Per arma, inquit, iustitiæ à dextris & à sinistris. Cęterum ipsam audi iustitiam. Forte enim non eadé vtrique lateri forma præscribitur. *Rom.12.d* Nempe hinc quidem mandatur: Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. *Ephes.4.f* Inde verò præcipitur: Nolite locum dare diabolo. *Iaco.4.b* Et item: Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Audi adhuc quomodo tegas latus vtrunq;. *2.Cor.8.d* *I* Prouidentes bona, ait idem apostolus, non tantũ coram deo, sed etiã coram omnibus hominibus. Hæc est enim voluntas dei, vt benefaciẽtes, non modo tabescere malignorum dæmonũ inuidiã, verumetiam obmutescere faciatis imprudẽtium hominum ignorantiam. Nunquid tamen in æternum erit nobis hæc protectio necessaria? Aut certe ab vtroque latere hostile agmen instabit? Erit quando non modo nõ instabunt, sed nec stabunt quidé. Cadent à latere tuo mille, & decé milia à dextris tuis. Siquidem nec humana malitia iam tunc habebit quid faciat, nec dæmonũ milia plus verebimur, quàm totidé vermium agmina vel muscarum. Haud aliter deniq; intuebimur eos quàm filij Israël transmisso iam mari rubro vndiq; sui Aegyptios mortuos, sed & rotas curruũ ire in profundũ cernebãt, vt & nos scilicet (longe tamen securius & delectabilius) cantemus domino quòd gloriose honorificatus sit, equum pariter & ascensorem eius deiiciens in abyssum.

De octauo versu Sermo octauus, vnde supra.

BRevius quidem vobis aliquando, dilectissimi, loqueremur si crebrius id liceret: quod & vos credimus nonnunquam aduertere potuisse. Cæterum quotiens ipsa diei præoccupante malitia, pluribus forte diebus molestissimum sustinuimus à vestra exhortatione & cõsolatione silentium, neminem vestrum reor oportere mirari si tempus ipsum redimere cupientibus nobis, sermo rarior interdum protractior videatur. *K* Hoc sanè nobis actum sit breui procemio, vt hesterni pariter hodiernique sermonis, illius quidé prolixitas, huius verò breuitas excusata apud vos habeatur. Vereor siquidem minus gratam forte nonnullis vel fuisse illam, vel istam fore, aut magis vtramque, quàm alteram. Scuto, inquit, circundabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno: à sagitta volante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Cadét à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Diximus hinc præcedentibus sermonibus quod dignata est veritas ipsi largiri, quemadmodum scilicet fidelem animam interim quidé à tentationibus, postmodum verò à difficultatibus tueatur. Quæ tamen vtraque breuius quidem in alio psalmo idem iste propheta cõmendans, *Psal.17.d* In te, inquit, eripiar à tẽtatione, & in deo meo transgrediar murũ: quòd ipso nimirum duce, nec hic gradiens offendiculum, nec egrediẽs hinc obstaculum pateretur. In altero ergo crebra ereptio, in altero plena iam & secura liberatio designatur. Nam in hoc sanè tertio quod adiungit: Veruntamen oculis tuis cõsiderabis, etiam felicitatis nõ modicæ promissionem arbitror cõtineri. Cadent, inquit, à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Veruntamé oculis tuis considerabis. Ita oro domine, ita fiat. Cadant illi, & nõ cadam ego: paueant illi, & non paueam ego: cõfundantur illi, & non confundar ego. *L* Euidentius siquidem paucis hoc loco verbis & animę mihi immortalitas cõmédatur, & ipsius quoque fides astruitur corporeæ resurrectionis. Nempe ruẽtibus illis futurus sum ipse qui videam, & ne isti quoq; quibus eorum nouissimam intuear retributioné oculi defuturi. Neque enim simpliciter oculis, sed oculis (ait) tuis considerabis: istis vtique qui nunc languent prę inopia, & deficiunt dũ speras in deum tuũ. Et vere fratres, deficiũt oculi dum speramus. *Rom.8.e* Quod enim videt quis, quid sperat? Spes, inquit, quę videtur, nõ est spes. Ipsis ergo iam tũc cõsiderabis oculis, quos modo quidé nec leuare audes ad cœlũ, ipsis planè qui totiẽs interim fluunt lachrymis, ac crebris cõpunctionibus atterũtur. Nec enim nouos tibi instaurandos putes, sed tuos vtique restaurãdos. Quid tamen de oculo dixerim, etsi minutissima, eminentissima tamen excellentissimáque humani corporis portione? Reposita est in sinu nostro beata spes, ex promissione vtique veritatis, ne capillum quidem de capite periturum. Forte tamé idcirco signãter visio promittitur oculorũ, quòd hoc quidé summũ interim animæ desideriũ videatur, vt videat bona. *Psalm.26.d* Credo, inquit, videre bona domini in terra viuẽtiũ. Supremas nimirũ corporis sui fenestras supernę aperiri desiderat veritati, per specié ambulare gestiẽs quàm per fidem. Sanè fides ex auditu, non ex visu. Deniq; substantia est sperandarũ rerũ, argumẽtum non apparentiũ. Et in fide ergo sicut & in spe deficit oculus, auris proficit sola. *M* *Esa.50.b* Domin' deus aperuit mihi auré, ait propheta, sed quandoq; etiã oculũ reuelabit. Erit quãdo iam nõ dicetur: Audi filia & vide, & inclina auré tuam: sed leua potius oculos tuos & cõtemplare. Quid? Planè iucunditatem & exultationé, quã thesaurizat super te deus tuus. Quid? planè non ea modo quæ interim quidé etsi non videre adhuc & audire, tamen & credere potes: verũ etiã quod sicut nõ vidit oculus, sic nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, *Esa.64.b & 1.Cor.2.b* quod præparauit deus diligentibus se. Nimirũ tanta capiet oculus resurrectionis, quanta nec auditus, nec animus ipse nunc capiat. Ob hanc deniq; tam vehementem animæ concupiscẽtiam, videndi scilicet quod audit & credit, alium quoque euidentissimum futuræ præconé resurrectionis, ipsorũ propriam mẽtioné fecisse arbitror oculorũ. *Iob 29.d* Rursum, ait, circũdabor pelle mea, & in carne mea videbo deum saluatoré meum: quẽ visurus sum ego ipse & nõ alius, & oculi mei cõspecturi sunt. Et adiecit: Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Forte tamen considerandũ attẽtius quod ait, oculi mei, sicut & in psalmo, *Psal.90.b* oculis tuis cõsiderabis. Nũquid enim mei esse oculi nunc vidẽtur? Planè non mei. Nõnunquã sanè visi sunt fuisse mei, quòd ipsi quoq; ad eam pertinere noscũtur quã male seruaturus accepi paternæ substãtiæ portioné. Népe velociter profligata ẽst, vniuersam citius dissipaui. Occupauit membra omnia lex peccati, libere intrabat mors per fenestras meas, cuius nimirũ factus erã seruus etiã ego ipse.

Miser

A Miser equidem seruus, non sanè homini seruiens, sed immũdo pecori & cœnoso. Neque enim mercenaria saltẽ cõditione famulabar, sed planè seruili. Nisi forte mercedem quis dari putet, cui etiã cibus negatur, cibus quoque ipsa esurie perniciosior. Cupiẽti siquidem porcorum siliquas nemo dabat, vt porcis viuerem, nec conuiuerem porcis. Deinde nunquid meus tunc oculus erat, quãdo deprędabatur animam meam? Qua quidem necessitate demũ coactus sum beneficiũ resignare in manu dominatoris, vt quod omnino nõ poterã, ipse sibi illud ab hostili tyrannide vendicaret. Cõsiderate attentius dilectissimi, & animaduertite in quanã potestate euaseritis Pharaonis intolerabile iugum: vt iam mẽbra vestra non sint arma iniquitatis peccato, nec regnet vltrà in mortalibus corporibus vestris. Non est hoc operis vestri fratres, dextera domini facit virtutem, solus hoc potest ille qui nihil omnino nõ potest. Ne dixeritis, man' nostra excelsa, sed tam salubriter quã veraciter cõfitemini, quia dominus facit hæc omnia. Deniq; nemo sibi dubitet omnimodis esse cauendũ, ne forte donec adhuc dies mali sunt, & nulla vsquam securitas homini, hãc suam possessionẽ de manu tam pij tamq; prouidi tutoris, in periculosam perniciosamque interim libertatẽ recipere velle pręsumat. Quod enim æmulatur pater, pro te æmulatur: nec inuidentiæ, sed prouidẽtiæ est quòd sibi totam iubet manere substantiã, ne pereat tibi. Denique vbi ad magnã B illam sanctamq; ciuitatẽ perueneris, cuius fines posuit pacẽ, vbi nullus iam hostiũ timeatur incursus, nõ modò reddet te tibi, sed dabit insuper & seipsum. Interim sanè à volũtatibus tuis auertere, & deo dicata mẽbra nulla tibi temeritate vsurpes, sciens quòd pietati sanctificata, nõ absque graui sacrilegio in vsus vanitatis, curiositatis, voluptatis, aut eiusmodi secularis operis assumantur. Nescitis (ait apostolus) quòd corpora vestra templũ sunt spiritus sancti, quem habetis à deo, & non estis vestri? Et item: Corpus, inquit, non fornicationi. Sed cui? Nunquid tibi? Planè sit tibi liberum, sed si eripere illud, aut ereptum saltem deinceps à fornicationis impetu vẽdicare propriis viribus potes. Quod si forte non potes, imò quia vere nõ potes, sit corpus non fornicationi, sed domino: seruiatq; interim sanctificationi, ne corruptioni denuo peius seruire cõtingat. Humanum dico (ait apostolus) propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut exhibuistis mẽbra vestra seruire iniquitati ad iniquitatem, ita nũc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationẽ. Verùm id quidẽ propter infirmitatẽ, vt ipse quoq; præmisit. Cæterùm vbi resurrexerit in virtute quod ĩ infirmitate fuerat seminatũ, nulla iã erit necessitas seruiẽdi. Vbi & securitas libera fuerit, & secura libertas, quidni multo magis reddat eum sibi? Quidni potius libertate donet fidelem seruũ magnus ille paterfamilias, quandoquidem & super omnia bona sua cõstituet eum? Iam C tunc ergo oculis tuis cõsiderabis, si tamẽ eos fideliter agnoueris interim esse eius, non tuos. Nam & pręter eam quã diximus voti vtique tam necessarij rationẽ, quo nimirũ membra ipsa quæ tibi à peccati tyrãnide vẽdicare omnino nõ posses, propriis abrenuncians voluntatibus, diuino cultui mãcipasti: nũquid vel modo tua esse videntur, in quibus adhuc cõtaria lex etsi nõ regnat, habitat tamẽ: in quib' pœna peccati secũdus equidẽ hostis tuus, nõ modo manet, sed & præualet, & libere dominatur? Tũne tuũ dixeris corpus quod mortuum est propter peccatũ, aut animæ esse quod animã aggrauare nõ cessat? Planè si quis suum illud dicere cupit, nõ aliud conuenienter dixisse videbitur, quàm onus suũ, quàm carcerem suũ. Alioquin quonam modo tuos dixeris oculos, quos sanè (vis, nõ vis) totiẽs somnus occupat, fum' turbat, exiguus puluis sauciat, noxius humor obnubilat, dolor acerb' excruciat, vel ipsa demũ nouissima mors excęcat? At tũc planè tui erunt, quando omnia ista non erunt, vt vere iam tuis oculis cõsiderare sit, quibus nimirum pro libitu deinceps vtaris ad omnia tam liberè quã securè. Neq; enim auertendi decætero erunt oculi ne videant vanitatem, quòd purissimã videãt veritatẽ: multo minus intrabit per fenestras mors, quòd ipsa quoq; inimica nouissima destruatur. An verò times eos è tãta plenitudine luminis, vbi singuli iusti tãquam singuli soles fulgeant, aliquãdo caligaturos fore? Timendũ id planè, si nõ ipsos quoq; oculos sicut cætera humani corporis mẽbra resurrectio glorificaret. Et retributionẽ peccatorum videbis. D Hoc planè eis graue tormentũ, & magnus quidã malorũ cumulus erit. Forte enim quodcunq; solatium videretur, eorũ quos tam malitiosè impugnauerint, in tormentis suis vel cõscientiã latere, vel ipsos saltẽ declinare posse conspectus. Veruntamen etsi illis ex hac nostra consideratione immensum quoddam miseriæ pondus accedat, nobis quę necessitas erit, quæ vtilitas, quæ voluptas? Quid enim modo tam irreligiosum, imò quid tam inhumanũ & execrabile videretur, quàm cruore quantũlibet inimicorũ, quantumlibet iniquorum pascere velle oculos, & oblectare aspectus suppliciis miserorũ? Attamẽ sicut videbit peccator & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet (prius enim benedicti vocabũtur in regnũ, quàm maledicti in caminũ deiiciantur ignis æterni, quò videlicet acrius doleãt vidẽtes quid amiserint) sic iusti quoq; videbũt & lætabuntur considerantes quid euaserint. In illa ergo tãta separatione quemadmodũ hœdis agnorũ diuisio grauissimi liuoris occasio fiet, sic electis è regione cõsideratio reproborum, immẽsa quædã materia gratiarũ actionis & laudis. Vnde enim iusti tam magnificè gratias agerent, nisi cũ illa inexcogitabili felicitate qua perfruuntur, ipsam quoque retributionẽ cernerent iniustorũ, à quibus equidem sola misericordia redemptoris segregatos sese esse fidelissime & deuotissimè recordantur? Vnde verò impij tanto animi furore tabescerẽt, nisi in regnum summæ beatitudinis coram sese vidissent alios introduci, & tunc demũ in illos sese fœtores, in illos horrores, in illos æterni incẽdij cruciatus, in illas denique E immortalis mortis miserias gemerent esse damnatos? Ibi enim, inquit, erit fletus, & stridor dentium. Fletus quidem ob ignem qui non extinguitur: stridor verò ob vermem qui nõ moritur. Planè fletus ex dolore, stridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, stridorem dẽtium vehementia ipsa tabescentis inuidiæ, & obstinata malignitas extorquebit. Ita ergo retributionem peccatorum videbis, ne videlicet ignarus tanti periculi, ingratus aliquãdo liberatori posse fieri videaris. Non solùm autem, sed & securitas perfecta iustorum, erit visa retributio peccatorum: quò videlicet nec humanam aliquando, nec diabolicam vltrà vereri malitiam possint, qui nimirum cadentibus à latere suo mille, & decem milibus à dextris suis, non modò eos cadere viderint, sed & cadere in gehẽnam. Putas enim timere adhuc non poterant, & callidiorem cunctis animantibus serpẽtem habere suspectum, præsertim seductæ quondam in paradiso non immemores mulieris: nisi cum toto iam corpore suo vltricibus traditum flammis, & inter se & eum magnũ planè iam chaos firmatum esse conspicerẽt? Tertium quoq; hoc nihilo minus peccatorum tibi consideratio ipsa præstabit, vt ex comparatione deformitatis eorum, eminentius gloriosiùsque resplendeas. Sic nimirum sibi inuicem collata contraria, suę quidem F vtrunque videtur suscepisse augmentum aliquod qualitatis: vt album nigro si conferas, & hoc candidius, & illud tetrius apparebit. Sed audi certius super hoc testimonium propheticum sermonem: Lætabitur, ait, iustus cum viderit vindictã. Vt quid ita? Man' suas lauabit in sanguine peccatoris. Planè non inquinabit in sanguine, sed lauabit: vt vnde ille cruentus magis, inde iste nitidior videatur: vnde ille plus sordet, inde iste pulchrius elucescat. Nullam forte ex his tribus causis humanus refugere vel modò inueniatur affectus: sed non propter aliquid horum sapiẽtia in eorum ridebit interitu, quod tamen sine vlla dubitatione factura est. Nempe ipsa prædicit quæ mentiri omnino non potest: Quia vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & nõ fuit qui aspiceret. Et post pauca: Ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subsannabo cum vobis quod timebatis aduenerit, cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Quid ergo in insipientium interitu sapientiæ credimus placiturum, nisi iustissimam suam dispositionem, & irreprehẽsibilem ordinem rerum? Sanè quod sapientiæ tunc placebit, sapientibus quoque placeat necesse est vniuersis. Non igitur tibi durum videatur fore quod dicitur, Oculis tuis considerabis: quãdo & ridebis in eorum interitu: non quòd velut quadam immanitate crudelitatis in ipsa tibi vltione complaceat, sed quòd modus ipse pulcherrimus diuinæ ordinationis vltra quàm credi

1.Cor.6.d

Roma.6.a

Matt.13.f

Psalm.57.b

Prou.1.e

G posit, iustitiæ zelatorem & amatorem æquitatis oblectet. Vbi optimè omnia cōstituta, & suum cuique cessisse locum, imò in suum quemque cessisse, plenius & perfectius illustrāte veritate cognosces: quomodo non omnia considerare, & in omnibus omnium moderatorem magnificare libebit? Pulchrè omnino Petrus apostolus filium perditionis in locū suū abiisse testatus est, quòd in aëre crepuerit medius, aëriarum collega potestatum: vtpote quem veri dei & veri pariter hominis, qui de cœlo venisset operaturus salutem in medio terræ: huius inquam proditorem, nec cœlum reciperet, nec terra sustineret. Itaque oculis tuis cōsiderabis, & retributionem peccatorū videbis. Primò quidem ob tuam euasionem, secundò ob omnimodam securitatem, tertiò quoq; ob comparationem, quartò ob ipsius iustitiæ perfectā æmulationē. Erit enim iam tunc non misericordię, sed iudicij tempus: nec vlla omnino credenda est erga impios futura illic miseratio, vbi nec vlla speranda est correctio. Procul erit humanę infirmitatis ista mollities, qua tamen interim pro tempore charitas vtitur ad salutem, amplissimo quodam videlicet expansę sagenæ sinu & bonos & malos colligēs pisces, id est affectus iucūdos pariter & molestos. Verum hoc quidem in mari. Nā in littore solos eliget bonos, sic videlicet gaudens cum gaudentibus, vt ex hoc iam cum flentibus flere non posit. Alioquin quomodo in nobis iudicabitur hic mūdus, nisi huius te-
H neræ affectionis obliti, introductique fuerimus in cellam vinariam, secundum eum qui dixit: Introibo in potētias domini, domine memorabor iustitiæ tuæ solius? Nec modò quidē cōsiderare permittimur personam pauperis, aut misereri eius in iudicio: sed cum molestia licet, coërcendus eiusmodi pietatis affectus, & æquitatis est dictanda sententia. Quanto magis vbi nulla animi colluctatio, vbi nulla poterit subintrare molestia, oportet impleri quod dictū est: Absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum? Absorpti planè in affectū iustitiæ, & petræ soliditatem cui iuncti sunt imitantes. Iuncti, inquit, petræ, quam profectò solam vt sequerentur, cætera omnia reliquerūt. Nempe hoc est quod interrogāti Petro quidnam accepturi essent, petra ipsa respondit: Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël. Hæc quoque propheta prænūcians ait: Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui. Tu ne putes flexibile quippiam inuenīendū in iudicibus iunctis petræ. Qui adhæret deo, apostolus ait, vnus spiritus est: qui & petræ iungitur, lapis vnus. Ad quod sanè propheta nō immeritò suspirans, Mihi, inquit, adhærere deo bonum est. Ita ergo absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum. O familiaritatis gratiā, ô honoris culmen, ô fiduciæ priuilegium, ô prærogatiuam securitatis perfectæ.!

Quid enim tam pauendum, quid tam plenum anxietatis, &
I vehementissimæ solicitudinis excogitari potest, quàm iudicandum astare illi tam terrifico tribunali, & incertam adhuc expectare sub tam districto iudice sententiam? Horrendum est (ait apostolus) incidere in manus dei viuentis. Iudicemur interim fratres, & terribilem illam expectationem præsenti studeamus declinare iudicio. Non iudicabit deus bis in idipsum. Sanè vt quorundā peccata, sic & quorundā studia bona manifesta sunt præcedentia ad iudicium: vt illi quidē non expectantes sententiam, proprio statim pondere criminū in tartara deiiciātur: isti verò è regione paratas sibi sedes tota libertate spiritus sine vlla cunctatione cōscēdant. Felix paupertas volūtaria omnia relinquentium, & sequentium te domine Iesu. Felix planè quæ tam securos, imò tam gloriosos faciat in illo singulari fragore elementorum, & in illo tremēdo examine meritorum, in illo tāto discrimine iudiciorum. Iam verò audiamus quid ad tantas promissiones deuota & fidelis anima respondeat, ne forte aut diffidere, aut secus q̃ oporteat fidere videatur. Quoniā tu es, inquit, domine spes mea. Quid tam sobriè, quid tam piè poterat dici? Sed nec aliud huic verbo videtur posse cōueniētius responderi, quàm quod sequitur: Altissimum posuisti refugium tuum. Cæterū ignoscite nobis fratres, hodie quoque promissę etiam terminos breuitatis paulo minus excessisse videmur.

Act.1.c

Psal.70.c

Psal.140.b

Mat.19.d

Esa.3.c

1.Cor.6.d

Psalm.72.d & 140.b

Heb.10.f

1.Tim.5.d

ETIAM fratres hodie aliquid audiamus de promissione patris, de expectatione filiorum, de fine huius nostræ peregrinationis, de mercede laboris, de fructu captiuitatis. Et quidem dura omnino captiuitas non modò illa communis quam ex ipsa iam conditione generis toleramus humani, sed hæc quoque qua voluntates mortificare proprias, etiam perdere proprias in hoc mundo animas festinantes, in hos tam rigidæ compedes disciplinæ, in hunc tam grauis pœnitentiæ carcerem dedimus nosmetipsos. Miserāda seruitus planè, sed si coacta, sed si non spontanea videretur. Nunc verò cum voluntariè sacrificetis deo, nec ingeratur vlla nisi per ipsam voluntatem violentia voluntati, profectò aliquid in causa est. Illud puto aliquid, quo maius aliquid esse non potest. An verò plangendum videtur quanlibet magnum, quālibet laboriosum, quod propter eum fiat? Et si magnitudo ipsa laboris interdum forte extorqueat cōpassionem, sed multo magis causæ consideratio exigit congratulationem. Quid quòd bona omnia non modò propter eum cōstat fieri, sed per eum? Deus enim est, qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate. Ipse ergo auctor, ipse remunerator operis, ipse remuneratio tota: vt summum illud bonū, cuius nimirum tam perfecta est simplicitas in seipso, duplex quodammodo videatur in nobis causa bo-
L norū, effectiua scilicet, & finalis. Bene ergo dilectissimi quòd in his omnibus tam multis laboribus vestris non modo subsistitis, sed etiam superatis, propter eum qui dilexit vos. An verò non per eum? Et manifestè. Sicut enim abundant pro Christo tribulationes nostræ (ait apostolus) ita abundant etiam consolationes nostræ per ipsum. Vsitatus sermo, communis sermo, Propter deum: sed planè vbi nō vacuè dicitur, profundissimus sermo. Crebrò sonat in ore hominum, etiam à quorum corde longe esse probatur. Omnes sibi propter deum præstari postulant, propter deum flagitant sibi subueniri. Facilè quoque ipsa petuntur propter deum, quæ tamen non sunt secundum deum: & id sibi fieri quis obsecrat propter deū, quod non desiderat propter deum, magis autē forte contra deum. Cæterùm viuus planè & efficax sermo, vbi non perfunctoriè, non vsurpatoriè, non velut quodam vsu loquendi, vel arte persuadendi: sed ex pinguedine, vt dignū est, deuotionis, & pura animi intentione procedit. Nempe & mundus transit, & concupiscentia eius, nec satis vtiliter posita aut stabilita firmiter, vel cadente eo, quæ pro eo facta sunt videbuntur. Vbi enim causa ipsa deficiet, quomodo nō omnia quoq; quę ei videbātur innixa, pariter euacuabūtur? Propterea deniq; & qui in carne seminant, de carne habēt mercre corruptionē: quòd videlicet omnis caro fœnum, & gloria eius tanquam flos fœni: & vbi fœnū aruerit, florē quoque nihilo min⁹ cadere sit necesse. Solus qui est causa, indeficiēs est:
M nec flos fœni, sed verbum domini manet in æternum. Denique cœlum, inquit, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Prudenter itaque dilectissimi, & vtiliter elegistis propter verba labiorum eius custodire vias duras: illic seminātes vbi ne minima quidē portio vestri seminis valeat deperire. Sanè qui parce seminat, non quidem non metet, sed parcè metet. Nempe qui metit, mercedem accipit: & scimus quis promisit ne eum quidem qui pro nomine suo calicem aquæ frigidæ dederit sitienti, mercede propria cariturum. Nunquid tamen in qua mēsura mēsus fuerit, sibi quoque remetietur: aut in retributione æquabitur ei qui non aquam porrigēs, sed sanguinem fundens, propinatum sibi biberit calicem saluatoris? Non est hic calix aquæ frigidæ, sed calix inebriās quàm pręclarus, calix vini meri, & quidem plenus mixto. Solus enim merum habuit vinum dominus meus Iesus, qui solus perfectè mundus, & semper etiam potest facere mundum de immundo conceptum semine. Solus planè merum habuit vinum, qui nimirum & secūdum diuinitatem sapientia est vbiq; attingens propter munditiam suam, & nihil inquinatum cadit in eum: & secūdum humanitatem peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: solus non debito conditionis gustauit mortē, sed suæ beneplacito voluntatis, sanè non ob propriā vtilitatem. bonorum enim nostrorum

Philipp.2.b

2.Cor.1.a

Esa.40.b

Mat.24.c

2.Cor.9.b

Mat.10.d

Mar.4.c

Iob.14.a

A strorum non eget: sed nec tanquam retribuens nobis gratiã pro gratia, qui non aliter pro amicis mortuus est, nisi pro acquirendis, videlicet vt amicos faceret ex inimicis. Cũ enim adhuc inimici essemus, recõciliati sumus deo per sanguinem filij sui. Aut potius pro iam amicis, etsi nondũ quidem amantibus, sed tamen iam amatis. In hoc est enim gratia, nõ quasi nos dilexerimus deum, sed prior ipse dilexit nos. Vis nosse q̃ lõge prior? Benedict⁹ deus & pater domini nostri Iesu Christi (ait apostolus) qui benedixit nos in omni benedictiõe spirituali in cœlestibus in Christo Iesu, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Et post pauca: Gratificauit, inquit, nos in dilecto filio suo. Quomodo ergo nõ dilecti iam tunc in illo, quando electi in illo? Quomodo non ei grati, in quo gratificati sumus? Sic ergo Christus secũdũ tempus quidem pro impiis mortuus est: secundũ prædestinationem autem pro fratribus & amicis. In his ergo omnibus merum est vinum ipsius equidem & solius, vti ne quispiam cæterorum pręsumere audeat nõ esse quod sibi propheticum illud aptetur: Vinum tuum mixtum est aqua. Primùm quòd nemo interim mundus à sorde, nemo gloriari possit omnino se castũ habere cor. Deinde quòd mortis debitum persoluant quandoque necesse est. Tertiò quòd ponẽtes pro Christo animas hoc sibi compendio vitam mercãtur æternam: sed & væ eis, si ipsius erubescerent testimonium. Quartò, quòd pręrogatæ B sibi & gratis exhibitę tãtę dilectioni imparẽ nimis exiguámque repẽdant. Attamẽ nec hoc mixtum, qui sine mixtura est dedignatur, adeò vt fiducialiter apostolus dicat implere se quæ desunt passionũ Christi in corpore suo. Sit ergo licet electis pariter omnibus vnus idémq; denarius vitę reddendus æternæ, & in ipsa tamẽ sicut stella à stella differt in claritate: & alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia stellarum: sic erit & resurrectio mortuorũ: & quãuis domus vna, diuersæ tamẽ in ea sunt mãsiones: vt videlicet quantum quidem ad æternitatem & sufficientiam, & qui parũ, non minoretur: & qui multum, non abundet: quantum verò ad eminentiã & discretionem meritorum, vnusquisque accipiat secũdum suum laborem, ne quid omnino pereat quod in Christo sit seminatum. Hęc autem dicta sunt fratres, vt illius tam spiritualis responsi, quod hodie nobis considerandum est, gratia cõmendetur: Quoniam tu es domine spes mea. Quicquid igitur agendum sit, quicquid declinandum, quicquid tolerandum, quicquid optandũ, tu es domine spes mea. Hæc vna mihi omniũ promissionum causa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum, sustinere se iactet pondus diei & æstus, ieiunare bis in sabbato dicat, postremò non esse sicut cæteros hominum glorietur: mihi autem adhærere deo bonũ est, ponere in domino deo spem meam. Sperent in aliis alij, forte hic in sciẽtia literarum, hic in astutia seculi, ille in nobilitate, C ille in dignitate, ille in alia qualibet vanitate cõfidat: propter te omnia detrimenta feci, & vt stercora arbitror, quoniam tu es domine spes mea. Speret qui vult in incerto diuitiarũ: ego verò ne ipsa quidẽ nisi abs te victui necessaria spero, nimirum verbo tuo confidens, in quo abieci omnia. Quærite primum regnum dei, & iustitiã eius, & omnia adiicientur vobis. Nempe tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Si mihi præmia promittuntur, per te obtinẽda sperabo. Si insurgant aduersum me prælia, si sæuiat mundus, si fremat malignus, si ipsa caro aduersum spiritum concupiscat: in te ego sperabo. Fratres, hoc sapere, ex fide viuere est: nec alius ex sententia dicere potest: Quoniam tu es domine spes mea, nisi cui intus sit persuasum à spiritu, vt (quemadmodum monet propheta) iactet cogitatum suum in domino, sciens quòd enutriendus sit ab eo: iuxta illud quoq; Petri apostoli: Omnẽ solicitudinem vestram proiiciẽtes in eum: ipsi enim cura est de vobis. Vt quid enim si hæc sapimus, vt quid cunctamur abiicere omnino spes miseras, vanas, inutiles, seductorias: & huic vni tam solidæ, tã perfectæ, tam beatæ spei, tota deuotione animi, toto feruore spiritus inhærere? Si quid illi impossibile, si quid vel difficile est, quære aliud in quo speres. Sed verbo omnia potest. Quid facilius dictu? Attamẽ huiusmodi dictum intelligas volo. Si decreuerit saluare nos, continuò liberabimur: si viuificare placuerit, vita in voluntate eius est. Si præmia æterna largiri, licet ei quod vult facere. An verò de facilitate iam non dubitas, sed ipsa tibi est suspecta D voluntas? Planè & voluntatis testimonia credibilia facta sunt nimis. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Denique quando in se speranti desit illa maiestas, quę tam studiose monet in se sperari? Planè non derelinquit sperãtes in se. Adiuuabit eos, ait, & eruet eos à peccatoribus, & saluabit eos. Quare? Quibus meritis? Audi quod sequitur: Quia sperauerunt in eo. Dulcis causa, attamen efficax, attamen irrefragabilis. Nimirum hæc est iustitia, sed quæ ex fide est, non ex lege. De quacũque tribulatione, inquit, clamauerint ad me, exaudiam eos. Ecce numera tribulationes, secundum multitudinem earum consolationes eius lætificabunt animã tuam: dummodo ad aliũ nõ conuertaris, dummodo clames ad eum, dummodo speres in eum: nec humile aliquid vel terrenum, sed altissimum ponas refugium tuum. Quis sperauit in eo, & confusus est? Facilius est cœlum & terrã transire, quàm verbum eius euacuari. Altissimum, inquit, posuisti refugium tuum. Non accedet illuc tentator, non calumniator ascendet, non pessimus ille fratrũ accusator attinget. Nempe ei dicitur hoc (recolite psalmi primordia) ei dicitur, qui in protectione altissimi commoratur, illuc refugiens à pusillanimitate spiritus & tempestate. Quæ quidem duplex est necessitas fugiẽdi, quòd videlicet & foris pugnæ, & intus timores. Minus enim fugere oporteret, si vel interior magnanimitas exteriores tumultus viriliter sustineret, vel exteriori trãquillitate pusillanimitas propria foue- E retur. Altissimum, ait, posuisti refugium tuum. Sæpe illuc fugiamus fratres, munitus est locus, nullus ibi timetur hostis. Vtinam magis semper ibi manere liceret. Sed non est hoc tẽporis huius. Quod modò refugium est, quãdoque habitaculum erit, & habitaculum sempiternum. Interim sanè etsi persistere nõ cõceditur, frequẽter tamen est recurrẽdum. Nempe ad omnẽ tribulationẽ, ad omnem deniq; cuiuscunq; modi necessitatẽ aperta est nobis vrbs cõfugij. Sinus matris expansus est. Parata sunt foramina petræ. Patẽt viscera misericordię dei nostri. Hoc refugium qui declinat, nihil mirum si effugere non meretur. Iam quidem fratres, quæ dicta sunt, ad expositionẽ versus huius videntur posse sufficere, si dixisset propheta, Quoniã in te speraui: sicut in aliis psalmis quibusdam inuenitur. Cæterũ quod dicit: Tu es domine spes mea: forte amplius aliquid sonat & sublimius, quòd videlicet non modò in eo speret, sed eum. Conueniẽtius siquidem spes nostra dicitur quod speramus, quàm in quo speramus. Sunt autem forte nonnulli qui à domino obtinere tẽporalia seu spiritualia quęlibet concupiscunt: sed perfecta charitas solũ sitit quod summum est, tota desiderij vehementia clamans: Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea deus in æternũ. Pulchrè nobis vtrunque paucis verbis hodie Hieremiæ prophetæ lectio cõmen- F dauit. Bonus es domine sperantibus in te, animæ quærẽti te. Vbi sanè & ipsam numeri discretionem prudenter aduerte, quòd sperãtes quidem in eo pluraliter dixerit, quòd hoc videatur commune multorũ: quærentem verò eum singulariter, quòd singularis sit puritatis, singularis gratiæ, singularis perfectionis, non modò nil sperare nisi ab eo, sed nil quęrere nisi eum. Quòd si bonus illis, quanto magis isti? Meritò proinde quærẽti illum animæ respondetur: Altissimum posuisti refugium tuum. Neq; enim sic deum sitiens anima, aut cum Petro ei in terreno monte facere tabernaculum, aut cum Maria deinceps eum tangere vult in terra, sed planè clamat: Fuge dilecte mi, assimilare capreæ hinnulóque ceruorum super montes Bethel. Audiuit enim dicentẽ: Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem: quia pater maior me est. Audiuit dicentem: Noli me tangere: nõdum enim ascendi ad patrem. Et cœlestis iam non ignara consilij clamat cum apostolo: Et si cognouimus Christũ secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Super montes, inquit, Bethel, super omnẽ videlicet potestatẽ & principatum, super angelos & archangelos, Cherubim quoq; & Seraphim. Neque enim alij sunt montes domus dei, quod sonat Bethel. planè in dextera patris, vbi iam non sit pater maior eo, in dextera altissimi coaltissimũ apprehendere concupiscens. Hęc enim est vita æterna fratres, vt patrem cognoscamus verum deũ, sed & quem

[Marginalia: 2.Cor.1.a; Esa.1.f; Colo.1.d; Matt.6.d; Psal.9.d; Psal.54.d; 1.Pet.5.e; Ioan.15.b; Psal.36.g; Psal.72.d; Thre.3.e; Mat.17.a; Ioan.20.d; Cant.8.d; Ioan.14.d; Ioan.20.d; 2.Cor.5.d]

G misit Iesum Christum verum nihilo minus & vnum cum eo deum super omnia benedictum in secula, Amen.

De decimo versu Sermo X. vnde supra.

NEc nostra est, nec noua vobis, sed nota omnino sententia, in præcipuis quibusq; partib⁹ nostræ fidei, quid nõ sit, q̃ quid sit, & sciri posse facilius, & periculosius ignorari. Idẽ sanè & spei non inconuenienter tribui posse videtur. Longè enim facilius mens humana tantorum experta malorũ, quibus sit caritura, q̃ quibus perfruitura, cõprehendit. Nẽpe germana fidei speíque cognatio est: vt quod illa futurum credit, hæc sibi incipiat sperare futurum. Meritò proinde apostolus fidẽ sperandarũ rerum substantiã esse diffinit, quòd videlicet non credita nemo sperare, non plus quàm super inane pingere posit. Dicit ergo fides: Parata sunt magna & inexcogitabilia bona à deo fidelibus suis. Dicit spes: Mihi illa seruantur. Nam tertia quidem charitas: Curro mihi, ait, ad illa. Cæterum, vt iam memini, difficile omnino, aut etiã impossibile est illorum qualitatẽ inuestigare bonorũ: nisi cui forte, iuxta illud apostoli, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligẽtibus se, reuelauit ipse per spiritum suum. Sanè quãtũlibet perfectus in carne adhuc mortali degẽs (nisi enim esset hic quędam, vt ita dixerim, imperfecta perfectio, non diceret apostolus: Quotquot perfecti sumus, idipsum sentiamus: idipsum profecto quod præmiserat: Non quasi iam acceperim, aut iam perfectus sim) etiam Paulus ipse necesse est fateatur, quia nũc cognosco ex parte. Et itẽ: Videmus nũc per speculũ & in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciem. Quod ergo homini interim noscitur capabilius, sanè pia & prouida inculcatione ampli⁹ cõmendatur. Propriũ enim est afflictorũ, vt molestiis eximi, summã reputent felicitatẽ: & carere miseria, summam beatitudinẽ arbitrentur. Vnde propheta in psalmo: Conuertere, inquit, anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi. nec vlla tamen collatæ munera felicitatis enumerat, sed adiungit: Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. In quibus sanè verbis patẽter indicat quantã sibi requiẽ, quãtáq; domini beneficia iudicet à tribulationib⁹ & periculis liberari. Cui ꝓfecto sententię illud quoq; quod de psalmo nonagesimo hodie nobis tractandũ est, simile inuenitur. Non accedet ad te malum, & flagellum nõ appropinquabit tabernaculo tuo. Est autẽ versus ipsius, quantum nos capimus, facilis intelligẽtia, ad quam forte ex vobis iam aliqui præuolarint. Neq; enim tam rudes estis, aut spiritualis studij tam expertes, vt nõ facillimè inter vos & tabernacula vestra, & rursum inter id quod malum & flagellum dicitur, discernatis. Nam & apostolum sanè audistis dicentem, cum iam bonũ certamen certasset, velocẽ fore depositionẽ tabernaculi sui. Sed quid ego apostoli verba memoro? Quasi verò ignorare posit miles tabernaculum suum, aut docendus sit exemplo alieno. Videmus sanè nõnullos tabernacula sua in turpissimæ captiuitatis domicilia cõmutasse: nec militare in his, sed miseram gerere seruitutẽ. Imò verò (quod omnino ridiculum est) sic errant aliqui, & in tãtam obliuionem & spiritualem phrenesim deuenerũt, vt nihil sese aliud putare, quàm suum hoc exterius tabernaculũ videãtur. Quid enim aliud quàm nõ modo dei, sed & sui ignorantiam habent, qui tanquam mortui à corde, omnem insumunt operam circa carnẽ, sic intendentes tabernaculo suo, ac si nũquã putent esse casurum? Veruntamen cadat necesse est, atq; id quidem in breui. An non seipsos nescire videntur, qui sic dediti sunt carni & sanguini, ac si omnino nihil aliud q̃ carnem solũ se esse reputent, sic in vano accipiẽtes animas suas, tanquam prorsus ignorent animas se habere? Si separaueris preciosum à vili (ait dominus) tãquam os meum eris: hoc est, si solerter discreueris inter exteriorem interiorémque substantiam, vt nõ plus tabernaculo tuo timeas à flagello, quàm tibiipsi à malo. Hoc enim malum est, vnde dicitur: Declina à malo, & fac bonum. Hoc malum, quod sua quidẽ anima animã priuat, quod separat inter te & deum: vt eo regnante, tanquã corpus sine anima, sic sit anima sine deo, planè mortua in semetipsa, instar vnius eorum quos tanquam sine deo in hoc seculo fuisse apostolus memorabat. Nec sanè dixerim, vt vel ipsam odio habẽas carnem tuã. Dilige eam tanquam tibi datam in adiutorium, & ad æternæ beatitudinis cõsortiũ præparatam. Cæterum sic amet anima carnem, vt nõ ipsa in carnẽ transisse putetur, dicatúrq; ei à domino: Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est. Diligat anima carnẽ suam, sed multo magis suã ipsius animã seruet. Amet Adam Euam suam, sed nõ sic amet, vt voci eius plus obediat quàm diuinę. Deniq; ne ipsi quidem expedit sic amari, vt videlicet cui interim caues à flagello paternę correptionis, thesaurizes iram æternæ dãnationis. Genimina viperarum (ait Ioannes) quis demõstrauit vos fugere à vẽtura ira? Facite dignos fructus pœnitentiæ. Ac si euidentius loqueretur: Apprehendite disciplinã, nequando irascatur dominus: sustinete virgã corripientem, ne sentiatis malleum conterentem. Quomodo dicũt nobis carnales homines: Crudelis est vita vestra, nõ parcitis carni vestræ. Esto, nõ parcimus semini. In quo ei magis parcere poteramus? An non melius est illi renouari & multiplicari in agro, quã in horreo putrefieri? Heu cõputruerunt iumenta in stercore suo. Sic vos parcitis carni vestræ? Simus nos crudeles interim non parcẽdo: at vos planè parcẽdo crudeliores. Siquidem etiam nunc caro nostra requiescit in spe, videritis vos ipsi quid ignominiæ interim vestra sustineat, quid miseriæ eam maneat in futurum. Nõ accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Hic duplex est stola & gemina quædã immortalitas commendatur. Vnde enim nisi ex separatione animæ & corporis mors procedit? Inde est quòd mortuũ corp⁹ exanime nominatur. Vnde autẽ separatio hęc, nisi ex flagellis pręsentibus, ex qualibet doloris vehementia, ex ipsius corporis corruptione, ex pœna peccati? Meritò timet proinde, & odit flagellum caro nostra: quo nimirũ ab ipsius animæ tam delectabili honorabilíque consortio amarum nimis diuortium patiatur. Cæterum interim quidem donec renouetur, velit nolit, sustineat illud necesse est. Expedit autem sic tolerare, vt prorsus euadas, & flagellũ deinceps non appropinquet tabernaculo tuo. Iam verò (vt supra meminimus, & incessanter conuenit meminisse) vera animę vita deus est: & inter hęc quoque separat malum, sed malum animę, quod non est aliud q̃ peccatũ. Eia fratres nugari libeat, ociositatib⁹ indulgere delectet. Nimirum gemino hoc serpente vicino, qui duplicem nobis auferant vitam, alter corporis, alter cordis: quidni securè dormiamus, nisi quòd negligentia in grauiori periculo, non tam securitatis est q̃ desperationis indicium? Et quidem optãdũ nobis ab vtroque liberari: sed cauendum sanè interim magis peccatum, quàm peccati pœna: & eo studiosius à malo quàm à flagello declinandũ, quo perniciosius & omnino infelicius sit à deo animam quàm à corpore separari. Sanè vbi prorsus de medio factum fuerit omne peccatum, causa quidẽ omnino sublata, nec ipse quoq; deinceps manebit effect⁹, vt quomodo accedere iã ad tę malũ omnino non poterit, sic nec flagellum quidẽ valeat appropinquare tabernaculo tuo, quòd videlicet tam longè sit ab exteriori homine quælibet pœna, quàm longe fuerit culpa ab interiori. Neque enim dicit, non erit in te malum aut flagellum in tabernaculo tuo: sed nõ accedet, nõ appropinquabit. Siquidem est cõsiderare homines in quibus peccatum nõ modò habitat, sed & regnat: nec iam proximũ magis aut magis intimũ posse esse videtur, nisi forte cũ sic dominabitur eis, vt nullo modo deinceps valeat non dominari. Est autem & alios inuenire in quibus quidem adhuc manet peccatũ, sed iam non dominatur aut præualet in eis, eulsum quodãmodo, necdũ tamẽ expulsum: deiectum, sed non prorsus eiectum. Cõstat sanè ab initio nõ fuisse sic, sed in parentibus primis ante primam illam mãdati præuaricationem nõ modò nõ regnasse peccatũ, sed nec fuisse quidem. Attamen quodãmodo iã tũc prope illis fuisse videtur, quod tam facilè persuasum est, quod tam festinãter intrauit. Quid vero aliud admonebat q̃ & ipsam quoq; peccati pœnã etsi necdũ inesse corporibus, iã tamẽ velut pro foribus esse, qui dixit: In quacunq; die comederitis de ligno scientiæ boni & mali, morte moriemini? Felix proinde expectatio, & beata spes nostra, quorum tam lõge gloriosior futura est resurrectio, q̃ fuerit prima conditio: vt nec culpa omnino nec pœna, nec malum scilicet nec flagellum aut regnet, aut habitet

Marginalia: Heb. 11. a; 1. Cor. 2. c; Philip. 3. c; H; 1. Cor. 13. d; Psal. 114. b; 1. Tim. 4. b; I; Hier. 15. d; Psal. 36. c; K; Gen. 6. a; Mat. 3. b; Ioel. 1. d; L; M; Gen. 2. a

A bitet, aut regnare aut habitare iam posit aliquando in animabus seu in corporibus nostris. Non accedet (inquit) ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Nēpe nil tam remotum, quàm quod abesse vltrà nō potest. Sed quid agim⁹ fratres? Vereor deprehendi. Nempe horam hāc magnus ille & communis abbas noster & vester, nō vacationi sermonum, sed operi manuū noscitur assignasse. Puto tamen ignoscet facilè, præsertim non immemor religiosæ fraudis illius qua Roman⁹ olim tribus annis ei in specu posito piè ministrauit. Piè siquidem (vt legimus) patris sui oculis furabatur horas, & quem sibi surripere ad manducandum poterat, certis diebus Benedicto panem ferebat. Et ego quidem nō dubito fratres, pluribus qui inter vos sunt, abūdantiorem spiritualium deliciarum suppetere copiam: sed quod vobis communico, non surripio mihi. Quinimo & securius & suauius quicquid illud sit quod dominus donat, sumo vobiscum: nec enim alimonia hæc distribuendo minuitur, sed potius augetur ministrando. Veruntamen quòd aliquando vobis loquimur præter consuetudinem ordinis nostri, non nostra id agimus præsumptione, sed de volūtate venerabiliū fratrum & coabbatum nostrorum, qui id nobis etiam iniungunt, quod tamen sibi quidē passim nolunt omnino licere. Nempe aliam mihi rationem & singularem necessitatē esse nouerunt. Neque enim modo loquerer vobis, si possem laborare vobiscum. Illud fortè vobis efficacius verbū foret, sed & conscientiæ meæ magis acceptum. Cæterum quando id mihi peccatis meis exigētibus, & onerosi huius (vt ipsi scitis) tam multiplici infirmitate corporis, & ipsa quoque temporis necessitate negatur: vtinā dicens & non faciens, in regno dei vel minimus merear inueniri, Amen.

De XI. versu, Sermo XI. Vnde supra.

Thren. 3. c SCRIPTVM est, & veraciter scriptū: quia misericordiæ domini, quòd consumpti non sumus, quòd non tradidit nos in manus inimicorum nostrorum. Vigilat super nos indefessus & peruigil ille singularis clementiæ oculus, non dormit neque dormitat qui custodit Israël. Id quidem necesse. Non enim dormit, neque dormitat, qui impugnat Israël. Et sicut ipse solicitus est nostri, & ipsi cura est de nobis: sic ille solicitus est vt nos mactet & perdat: & vna ei cura, ne forte qui auersus est reuertatur. Nos autem aut non attendimus, aut minus attendimus reuerentiam præsidentis, protegentis custodiam, beneficia largientis, ingrati gratiæ, imò tam multiplicibus gratiis quibus præuenit nos, & subuenit nobis. Et nunc quidem per seipsum implet splendoribus animas nostras, nunc per angelos visitat, nunc per homines instruit, nunc etiam consolatur & erudit per scripturas. Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam *Rom. 15. a* scripta sunt: vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Bene ad doctrinam, vt per patientiam speremus. Siquidē (vt alibi dictum est) doctrina viri per patientiam noscitur: sed & patientia probationem operatur, *Rom. 5. a* probatio verò spem. Quid nos soli nobis non adsumus? quid soli negligimus nosipsos? An ideo dissimulādum nobis, quia vndiq; subuenitur nobis? Imò vero propterea studiosius vigilandum. Neque enim tam magna pro nobis in cœlo pariter & in terra solicitudo gereretur, si non magna nobis incumbere necessitas videretur: non tam multiplex nobis custodia, nisi ob multiplices insidias poneretur. Felices proinde fratres nostri qui iam liberati sunt de laqueo venantium, qui de tabernaculis militantium ad atria quiescentiū trāsierunt, malorum timore sublato, in spe singulariter constituti. Vni istorū, imò vniuersitati dicitur: Nō accedet ad te malū, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Sanè cōsidera non ad hominem qui secundum carnem viuit, sed ad eum qui in carne degens secundū spiritū ambulat, hanc fieri promissionem. Siquidem nō est distinguere inter illū & tabernaculū illius. Cōfusa in eo sunt omnia tanquā in filio Babylonis. Deniq; huiusmodi homo etiā caro est, nec in eo spiritus manet. Vbi autem non fuerit spiritus bonū, quādo deerit malum? Porrò vbi malum, flagellum quoque appropinquet necesse est. Semper enim malum pœna comitatur.

Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Magna promissio, sed vnde id sperare D licet? Quomodo malū & flagellum euadam? quomodo effugiam? quomodo elongabo vt non appropinquēt mihi? Quo merito, qua sapiētia, qua virtute? Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. In quibus omnibus viis? Quibus declinas à malo, quibus fugis à ventura ira. Multæ sunt viæ, & genera multarum viarum: magnum profectò periculum viatori. Quàm facilè in multarū occursu errabit in via sua, qui viarum discretione caruerit? Nam neque angelis mandatum vt in omnibus viis custodiāt nos, sed in omnibus viis nostris. Sūt autem à quibus & in quibus oporteat custodiri. Scrutemur proinde vias nostras fratres, etiam vias dæmonum: vias quoque beatorum spirituum, & vias domini inuestigemus. Et quidem supra me est quod incipio, sed adiuuabitis orationib⁹ vestris: vt aperiat mihi thesaurum intelligentiæ suæ, & voluntaria oris mei beneplacita faciat sibi deus. Viæ igitur filiorū Adam in necessitate & cupiditate versantur. Ab vtraq; siquidem ducimur, & ab vtraque trahimur; nisi quòd videmur magis vrgeri necessitate, trahi cupiditate. Et necessitas quidem specialiter corpori tribuēda videtur. Nec simplex illa est, sed anfractus habēs plurimos, plurimáq; dispēdia: nam compendia pauca admodū, si qua tamē. Quis hominum nesciat, quòd necessitas hominum reuera quàm multiplex sit? Quis sufficiat quàm sit multiplex explicare? Ipsa nos erudit experiētia, ipsa vexatio dat E intellectum. In his quisq; docetur quàm necesse habeat clamare ad dominum, non de necessitate, sed de necessitatibus meis erue me. Nec modò ab hac via necessitatis, sed ab ea quoque quæ cupiditatis est optabit educi, quisquis nō surda aure monita sapientis exceperit. Quid enim ille ait? A volun- *Eccli. 18. d* tatibus tuis auertere. Et item: Post concupiscentias tuas non eas. Siquidem è duobus malis longe melius est in necessitate gradi, quàm in cupiditate. Multiplex illa, sed ista amplius per omnem modum, imò vltra omnem modū multiplicior inuenitur. Res cordis est ista cupiditas, propterea tanto maior, quanto anima plus est quàm corpus. Denique hæ sunt viæ quæ videntur hominibus bonæ, sed finem non habent nisi cum demergunt in profundum inferni. Si inuenisti vias hominum, illud quoque cōsidera, ne forte de his dictū sit: Con- *Psal. 15. b* tritio & infelicitas in viis eorum: vt sit contritio in necessitate, infelicitas in cupiditate. Quomodo in cupiditate infelicitas? id est nō felicitas, vt putatur. Quid enim si cui forte videtur in terrenarum affluentia rerum felicitas arridere cupita? Eo ipso infelicior est, quo vehementius ipsam pro felicitate amplectitur infelicitatem, aut magis immergitur ei, & absorbetur ab ea. Væ filiis hominum ab hac felicitate falsa atque fallaci. Væ qui dicit, quia diues sum, & nullius egeo: cū sit pauper & nudus, & miser & miserabilis. Et necessitas quidem ex infirmitate carnis, cupiditas ex cordis inedia & obli- F uione procedit. Idcirco alienum mēdicat anima, quòd oblita sit comedere panem suum. propterea terrenis inhiat, quòd minimè cœlestia meditetur. Videamus & dæmonum vias. Videamus & caueamus, videamus & fugiamus eas. Siquidē viæ illorū præsumptio & obstinatio. Scire vultis vnde id sciam? Considerate eorum principem: qualis ille est, tales & domestici eius. Cōsiderate viarum ipsius principia, si non manifeste in immanissimam statim præsumptionem prosilierit dicens: Sedebo in nomine testamenti in lateribus aquilonis, si- *Esa. 14.* milis ero altissimo. Quàm temeraria, quámque horrenda præsumptio! Nunquid non illic ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerūt stare? Propter præsumptionem stare non potuerunt: propter obstinationē qui cecidit, non adiiciet vt resurgat. Ex hac nanque spiritus vadens, ex illa non rediens est. Et mira quidem præsumptio dæmonum, sed nō minus mira obstinatio est: quòd superbia eorum semper ascendit, propterea non est illis commutatio. Quia enim conuerti noluerunt à via præsumptionis, inciderunt in viā obstinationis. Quàm peruerso & euerso sunt corde filij hominum quicūque sectātur vestigia dæmonum, ingrediuntur dæmonū vias? Hæc enim tota aduersum nos spiritualium colluctatio nequitiarum est, vt nos seducāt, vt nos inducant in vias suas, vt deducant in eis, perducant ad destinatum finē qui paratus est eis. Fuge homo præsumptionem,

G ne gaudeat de te inimicus tuus. Nempe in his maxime vitiis gaudet, in seipso expertus quàm difficilè possis ab hac tanta voragine respirare. Nolo autem ignorare vos fratres, quonam modo descẽdatur, imò cadatur in illas. Primus enim, vt interim occurrit, gradus descensionis huius, dissimulatio est propriæ infirmitatis, iniquitatis, inutilitatis: dum sibi parcẽs, sibi blandiẽs, sibi persuadens homo aliquid se esse cum nihil sit, iam ipse se seducit. Secundus gradus, ignorantia sui. Vbi enim in primo gradu inutilia sibi consuerit perizomata foliorũ, quid superest nisi vt vulnera tecta non videat, præsertim cum ad hoc solum texerit, ne videret? Ex hoc tandem fit vt etiam alio reuelante, vulnera non esse contendat, conuersus in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Atque is quidem tertius gradus est admodũ vicinus, imò cõtinuus præsumptioni. Quid enim mali iam actitare vereatur, qui præsumit & defensare? Cæterum difficilè hic hærebit in tenebris & lubrico, præsertim cum non desit etiam angelus domini malus persequens & impellẽs. Itaq; quartus gradus, vel quartum potius præcipitium, cõtemptus est: vt quemadmodum scriptura dicit, impius cum venerit in profundũ malorum, contemnat. Ex hoc & deinceps magis ac magis super eum vrget puteus os suum, dum videlicet eiusmodi animam contemptus tradit impœnitentiæ, impœnitẽtia obstinatione firmatur. Hoc est iam peccatũ quod neq; in hoc seculo, neq; H in futuro remittitur: quia cor durum & induratum nec timet deum, nec hominem reuereretur. Qui sic in omnibus viis suis adhæret diabolo, manifeste factus est vnus spiritus cum eo. Et viæ quidem hominũ quas superius demonstrauimus, ipsę sunt de quibus dicitur: Tentatio vos non apprehẽdat nisi humana: & quia humanum est peccare. Porrò vias diabolicas à natura hominis alienas esse quis nesciat, nisi quod in nonnullis ipsa sibi consuetudo induisse naturam videatur? Cæterũ etsi quorundam hominum sit, non humanũ tamen, sed diabolicũ est in malo perseuerare. Quæ verò sunt sanctorum angelorum viæ? Profectò illæ quas vnigenitus enarrauit, dicens: Videbitis angelos ascendentes & descendentes super filium hominis. Ascensio igitur & descensio, viæ illorum. Ascensio propter se: descensio vel potius condescensio propter nos. Sic beati illi spiritus ascendunt per contemplationem dei, descendunt per compassionem tui, vt custodiãt te in omnibus viis tuis. Ascendũt ad vultum eius, descẽdunt ad nutum eius: quoniam angelis suis mãdauit de te. Nec tamen vel descendendo visione gloriæ fraudantur: quia semper vident faciem patris. Puto & vias domini vultis audire. Multum præsumere videor, si me illas promisero ostensurum. Legi autem de ipso, Quoniam docebit nos vias suas. Cui enim alteri crederetur? Docuit itaque vias suas cum aperuit labia prophetæ vt diceret: Vniuersæ viæ domini misericordia & veri- I tas. Ita ad singulos, ita ad omnes communiter venit: in misericordia scilicet & veritate. Vbi enim multa iam fuerit de miseratione præsumptio, sed obliuio veritatis, non continuò ibi deus: sed neque vbi terror multus ex recordatione veritatis, nulla autem de memoria misericordię consolatio. Nam neque veritatem tenet qui misericordiam (vbi vere est) non agnoscit, nec vera esse sine veritate misericordia potest. Itaq: vbi misericordia & veritas obuiauerunt sibi, sese etiam iustitia & pax osculãtur: nec is abesse potest, cuius in pace factus est locus. Quanta audiuimus & cognouimus (siquidẽ patres nostri annũciauerunt nobis) super hac copula tam felici misericordiæ & veritatis! Misericordia tua & veritas tua susceperunt me, ait propheta. Et alio loco: Misericordia tua, inquit, ante oculos meos est, & cõplacui in veritate tua. Sed & domin' ipse de eo: Veritas mea & misericordia mea cũ ipso. Sed considera etiam manifestos aduentus domini, quemadmodum scilicet in eo quidem qui iam prę sumptus est, misericordem teneas saluatorẽ: porrò in eo qui in fine promissus est, veracem sustineas retributorẽ. Nam & hinc forte videbitur dictum: quia misericordiam & veritatẽ diligit deus, gratiam & gloriam dabit dominus. Quãuis & in priore quoque aduẽtu recordatus sit misericordię suę, & veritatis suæ domui Israël: & in posteriori licet iudicaturus sit orbẽ terræ in æquitate, & populos in veritate sua, nõ tamen futurũ iudiciũ fiet sine misericordia, nisi forte ei qui non fecerit miseri- cordiam. Hæc sunt etenim æternitatis itinera, de quib' apud C prophetam sic habes: Incuruati sunt colles mundi ab itinerib' æternitatis eius. Ad manum est vnde id facillime probare possim. Siquidẽ misericordia domini ab æterno, & vsque in æternum. Et veritas domini manet in æternum. Ab his itinerib' incuruati sunt colles mũdi, superbi dæmones, principes mundi huius, tenebrarum harũ: qui viam veritatis & misericordiæ nescierunt, neque meminerũt semitarum eius. Quid illi & veritati, qui mendax est & pater eius? Denique habes manifeste de eo scriptũ: quoniã in veritate non stetit. Quàm verò longè fuerit à misericordia, etiam inflicta nobis ab illo miseria nostra testatur. Quãdo ille vnquam misericors fuit, qui homicida ab initio erat? Postremò qui sibi nequam, cui bonus? Quàm nequissimus ille sibi, qui nũquam super propria iniquitate dolet, nunquam super propria damnatione compungitur? Nimirum falsa præsumptio à via veritatis extrusit, crudelis obstinatio viã misericordiæ interclusit. Inde enim nec in se vnquam assequi, nec à domino misericordiã consequi potest. In hunc ergo modum tumidi illi colles incuruati sunt ab itinerib' æternitatis, dum à viis domini (quæ quidem rectæ sunt) per anfractus suos & distorta non tam itinera quàm præcipitia corruerunt. Quàm vero prudentius atque vtilius alij quidem colles ab his itineribus incuruati & humiliati sunt ad salutem! Non enim incuruati ab his tanquam ab eorũ rectitudine dissidentes, sed quòd ipsa eos incuruauerunt itinera æternitatis. An nõ incuruatos iam cernere est colles mundi, dum sublimes quique ac potẽtes deuota subiectione inclinantur ad dominum, & eius vestigia adorãt? Nunquid non incuruãtur, cum ab ipsa sua perniciosa celsitudine vanitatis & crudelitatis, ad humiles semitas cõuertuntur misericordiæ & veritatis? Ad istas nimirum domini vias non modò bonorum spirituũ, sed etiã electorum vię hominum diriguntur. Et primus quidem gradus misero homini emergenti de profundo vitiorum, illa est misericordia qua miseretur filio matris suę, miseretur animę suæ, proinde placẽs deo. Imitatur enim qui huiusmodi est, magnum illud diuinæ miserationis opus: cõpunctus cum eo qui prior pro eo punctus est, moriẽs & ipse quodammodo pro salute sua, nec parcẽs sibiipsi. Hæc miseratio prima excipit redeuntem ad cor, & hæc intra ipsa viscerũ actitatur arcana. Superest vt via regia progrediatur & procedat vsq; ad veritatem: & quod sæpissime cõmẽdamus vobis, cordis contritionem oris confessio comitetur. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Conuersus ad cor paruulus fiat in oculis suis necesse est, sicut veritas ait: Nisi cõuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum cœlorum. Non ergo velit dissimulare, quod nõ valet nescire, quàm ad nihilum redactus sit. Non confundatur in lucem prodere veritatis, quod non sine miserationis affectu viderit in occulto. Sic ingreditur homo misericordiæ M vias & veritatis, vias vtique domini, vias vitę: & fructus viarum, salus est viatoris. Vias quoq; angelorum ad easdem nihilo minus tendere manifestum est. Cum enim ascendũt ad cõtemplationem, inquirunt veritatem, de qua & desiderando satiantur, & satiando desiderant. Cum verò descendunt, faciunt nobiscum misericordiam, vt custodiãt nos in omnibus viis nostris. Administratorij enim spiritus sunt, missi in ministerium propter nos. Planè ministri nostri, non domini nostri. Et in hoc vnigeniti formam imitantur, qui non venit ministrari, sed ministrare: qui stetit inter discipulos tãquam qui ministrat. Fruct' angelicarum viarũ, quod ad ipsos spectat, sua ipsorum beatitudo, & obediẽtia charitatis: quod autem ad nos pertinet, inde quidem obtentus diuinæ gratiæ, hinc vero custodia viæ nostræ. Siquidem angelis suis mandauit de te, vt custodiãt te in omnibus indigentiis tuis, in omnibus desideriis tuis. Alioquin facile est tibi incurrere vias mortis, vt videlicet aut de necessitate in obstinationem, aut in pręsumptionem de cupiditate prorumpas: quæ quidẽ iam non hominum, sed dæmonum vię sunt. In quo enim tam facilè inueniri solent homines obstinati, quàm in eo quod aut ad necessitatem pertinere simulant, aut arbitrãtur? Quicquid moneas (ait ille) ego quod possum possũ, & nõ vltra possum. Tu si hic sis, aliter sentias. Vnde vero in pręsumptionem, nisi ex

Marginalia: Prouer. 18. — 1. Cor. 10 — Ioan. 1. g — Psal. 24. b — Ibidem. — Psal. 39. c & 25. a — Psal. 88. d — Abac. 3. b — Ioan. 8. f — Rom. 10. c — Matt. 18. a — Heb. 1. d — Matt. 20. d

A ex quodam impetu vehementioris desiderij prosilimus? Interim ergo mandauit angelis suis deus, non quidem vt amoueant te à viis tuis, sed vt in eis ipsis te custodiãt, & quasi per vias suas, vias tuas dirigãt in vias ipsius. Quonam modo? inquis. Nempe vt quod angelus ex sola charitate purius agit, tu propria saltem necessitate cõpulsus & admonitus, descẽdas & condescendas exhibere proximo misericordiã: & rursum cum eodem angelo leuãs desideria tua, tota animi cupiditate ascendere studeas ad summã & perpetuam veritatem. Hinc enim monemur leuare corda nostra cũ manibus, hinc audimus quotidie, Sursum corda. Hinc quoque negligentes arguimur, & dicitur nobis: Filij hominum, vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Exoneratum enim cor & leue, leuatur magis, vt quærat & diligat veritatem. Nec mireris q̃ in vias domini secum nos admittere, imò & immittere nõ dedignentur, qui custodire dignantur in nostris. Quàm felicius tamen in eis ipsi ambulãt, quámque securius? Cæterum & ipsi quoque lõge inferius ab eo qui veritas ipsa, & ipsa misericordia est, in misericordia & veritate versantur. Quàm vero congruè suis quæque gradibus, sibiq; competentibus, disposuit deus! Summam rerum tenet ipse qui summus est, ipse supra quẽ nihil est, vltra quẽ nihil. Porrò angelos sanctos nõ in summo quidẽ posuit, sed in tuto: quippe ei qui in summo stat, vicinius adhærentes, ac B proinde confirmatos virtute ex alto. Nam homines quidem nec in summo, nec in tuto sunt, sed in cauto. Deniq; & in solido sunt, id est, in terra habentes locum imum, sed non infimum, vnde & possibile & necesse sit vt sibi caueant. Dæmones autem in pendulo huius aëris vagi ventosique vagãtur. Indigni siquidem cœlos conscendere, ad terram tamẽ descẽdere dedignantur. Et hodie quidem ista sufficiãt, atque vtinam eiusdem ipsius munere sufficiẽtes ei gratias referre valeamus, ex quo & sufficientia nostra est. Non enim sufficientes sumus vel cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, nisi ipse dederit nobis qui dat omnibus affluenter, & est super omnia benedictus in secula seculorum, Amen.

Psal. 4. a · *2. Cor. 3. b*

De XI. versu, Sermo XII. Vnde supra.

SI MEMINISTIS, hesterno sermone vias dæmonũ præsumptionem diximus & obstinationem, nec tacuimus quare id diceremus. Possumus tamen, si necessarium iudicatis, vias eorum via adhuc alia inuestigare. Nam & si omnimodis eas occultare laborent, multipliciter eos prodit spiritus sanctus, multipliciter in scripturis sanctis declarat semitas iniquorum. Legimus siquidem de eis omnibus, quoniam in circuitu impij ambulant. Legimus de eorum principe, quoniam circuit quærens quem deuoret. Quod & ipse fateri cogitur in præsentia maiestatis: vt inter filios dei astans, & vnde veniat requisitus: Circuiui, ait, terram, & C perambulaui eam. Dicamus itaque vias eius circuitionem & circunuẽtionem. Ista enim ad nos, illa vtitur in seipso. Semper ille extollitur, sed deiicitur semper: superbia eius ascendit semper, semper humiliatur. Nunquid non circuitus iste? Qui enim in circuitu ambulat, proficiscitur quidẽ, sed proficit nihil. Væ homini qui sequitur hunc circuitum, qui nunquam à propria voluntate recedit. si conaris auellere, paululum sequi videbitur, sed in dolo Circuitus est, aliunde reditum parat, non ab ea penitus abducetur. Satagit vndiq;, vndique fugitat, hæret tamen semper propriæ voluntati. Veruntamen si mala est circuitio propria, lõge equidem peior circũuentio aliena. Ea siquidem vel maxime diabolum facit. Sed quomodo fratres, vt miserum hominem circunueniat, superbissimus ille descendit? Vide circuitum impij etiam in hoc ipso. Oculi eius omne sublime videt: attamen ima quoque ipsa curiose vestigat, sed vt magis ascendat, vt vehementius intumescat, & dum cõculcauerit humilem, sibi videatur ipse sublimior, sicut scriptum est: Dum superbit impius, incẽditur pauper. Quàm peruerse ascẽdentes & descendẽtes angelos bonos angelus malus æmulatur? Ascendit studio vanitatis, descendit liuore malignitatis. Cuius mendax ascensio, eius crudelis descẽsio est: expers ille (vt heri diximus) misericordiæ & veritatis. Cæterum si descendunt maligni vt circumueniãt, gratias ei cuius mandato descendunt & benigni

Psal. 11. b · *1. Pet. 5. b* · *Iob. 1. b. & 2. a* · *Psal. 138.*

angeli vt subueniãt nobis, vt custodiant nos in omnibus viis D nostris. Neque hoc solùm, sed in manibus, inquit, portabunt te, ne vnquam offendas ad lapidem pedem tuum. Quãta nobis fratres, in huius scripturæ verbis & eruditio & admonitio & consolatio exhibetur? Quis in omnibus psalmis tam magnifice pusillanimes cõsolatur, negligẽtes admonet, erudit ignorantes? Vnde id quoque fidelibus suis prouidentia voluit diuina præstare, vt in ore ipsorũ versiculi psalmi huius hoc maximè quadragesimali tempore versarentur. Nec aliunde quàm ex ipsius vsurpatione diaboli sumpta videtur occasio, vt in hoc quoque nequissimus ille seruus filiis seruiat vel inuitus. Quid enim tam molestum ei, quid nobis esse potest tam iucundũ, q̃ vt etiam malũ eius nobis cooperetur in bonum? Angelis suis mandauit de te, vt custodiãt te in omnibus viis tuis. Confiteantur domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filiis hominũ. Confiteantur & dicant inter gentes: quoniam magnificauit dominus facere cũ eis. Domine quid est homo quia innotuisti ei, aut quid apponis erga eum cor tuum? Apponis cor erga eum, geris pro eo solicitudinem, curam illius habes. Deniq; ei mittis vnigenitũ tuum, immittis spiritum tuum, promittis etiam vultum tuũ. Et ne quid in cœlestibus vacet ab opera solicitudinis nostræ, beatos illos spiritus propter nos mittis in ministerium, custodiæ nostræ deputas, nostros iubes fieri pædagogos. Parum est enim quòd facis angelos tuos spiritus, facis & angelos paruu- E lorũ. Denique angeli eorũ semper vident faciẽ patris. Illos vtiq; tã felices, & tuos ad nos, & nostros ad te angelos facis.

Angelis suis mandauit de te. Mira dignatio, & vere magna dilectio charitatis. Quis enim, quibus, de quo, quid mãdauit? Studiose consideremus fratres, diligenter commendemus memoriæ hoc tam grande mãdatum. Quis enim mandauit, cuius sunt angeli, cuius mãdatis obtemperant, cuius obediunt voluntati? Nempe angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis: nec cunctantur quin etiam in manibus tollant te. Summa ergo maiestas mandauit angelis, & angelis suis mãdauit Illis vtique sublimibus, tã beatis, tam proximis sibi cohærẽtibus, tam familiariter adhærẽtibus, & vere domesticis dei. Mandauit de te. Tu quis es? Domine, quid est homo q̃ memor es eius, aut filius hominis quoniam reputas eũ? quasi verò non sit homo putredo, & filius hominis vermis! Sed quid putas mandauit de te? Nunquid scripsit cõtra te amaritudines? Nunquid vt contra foliũ quod vento rapitur, ostendant potentiã suam, & stipulam siccam persequantur? Nunquid vt tollant impium ne videat gloriam dei? Mandan dũ istud est, non mandatũ. Non recedas ab adiutorio altissimi, in protectione dei cœli cõmorare, ne de te illud quandoq; mãdetur. Quem enim protexerit deus cœli, non de eo illud mandabitur, sed pro eo. Et quod interim nõ mãdatur, pro eo differtur, vt sint omnia propter electos. De- F nique parãtibus ire seruis, & continuò superseminata colligere zizania cupientibus, prouidus paterfamilias, Sinite, inquit, vsque ad messem, ne forte eradicetis simul & triticum. Quomodo igitur tandiu conseruabitur inter ea? Hoc plane, hoc opus præsens, hoc mandatum temporis huius. Itaque angelis suis mandauit de te, vt custodiant te. O triticum inter zizania, ô granum inter paleas, ô lilium inter spinas. Gratias ei fratres, gratias ei & pro nobis pariter & pro vobis. Preciosum depositum nobis cõmiserat, fructum crucis suæ, precium sanguinis sui. Non est contentus custodia hac tam parum tuta, tam parũ vtili, tam fragili, tam insufficienti. Super muros tuos Hierusalem constituit custodes. Nẽpe etiam ipsi qui videntur muri, aut in muro ipso columnæ, his custodibus egẽt, & maxime. Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Quantã tibi debet hoc verbũ inferre reuerentiam, afferre deuotionem, cõferre fiduciam! Reuerentiam pro præsentia, deuotionem pro beneuolẽtia, fiduciã pro custodia. Caute ambula, vt videlicet cui adsunt angeli (sicut eis mãdatum est) in omnibus viis tuis. In quouis diuersorio, in quouis angulo, angelo tuo reuerentiam habe. Tu ne audeas illo præsente, quod vidẽte me nõ auderes. An præsentem esse dubitas quẽ non vides? Quid si audires, quid si tangeres, quid si olfaceres? Vide quia non solo visu rerum præsentia comprobetur. Nõ omnia visui subiacent, nec cor-

Psal. 106. a · *Matt. 18. b* · *Matt. 13. d*

G poralia quidem: quanto magis spiritualia procul sunt ab omni sensu corporeo, & spiritualiter potius vestigãda? Si fidem consulas, ea tibi angelicam probat præsentiam non deesse. *Heb.11.a* Nec dixisse piget, quoniã fides probat: quam nimirum apostolus argumentum non apparentiũ esse diffinit. Adsunt igitur, & adsunt tibi, non modo tecum, sed etiam pro te. Adsunt vt protegant, adsunt vt prosint. Quid retribuã domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Siquidem soli ei honor & *Iaco.1.c* gloria. Quare ei soli? quia ipse mandauit, & omne datum optimum non nisi ab illo est. Veruntamen etsi ille mandauit, ipsis quoque qui & ei ex tanta charitate obediunt, & nobis subueniunt in tanta necessitate, ingratos esse nõ licet. Simus ergo deuoti, simus grati tantis custodibus: redamemus eos, honoremus eos quantum possumus, quãtum debemus. Totus tamẽ ei reddatur & amor & honor noster, à quo tam ipsis quàm nobis est totum vnde honorare possumus vel amare, vnde amari honorarí ve meremur. Neque enim apostolus *1.Tim.1.d* vbi ait, Soli deo honor & gloria: prophetico credendus est *Psal.138.c* obuiare sermoni, qui sibi etiam amicos dei nimis honorificatos esse testatur. Puto autem simile esse illud verbum apo- *Roma.3.c* stoli, ei quod item ait: Nemini quicquam debeatis, nisi vt in- uicem diligatis. Siquidẽ non hoc voluit, vt alia quælibet de- *Ibidem.b* bita negarentur, præsertim cum idem ipse dicat: Cui honorem, honorem: & cetera in hũc modum. Vt ergo plenius intelligas quid in vtroq; senserit, quidve monuerit: vide quẽ-

H admodum inter radios solis minora quælibet luminaria non videntur. Nunquid amota modo sidera arbitramur, nunquid extincta? Minime quidẽ, sed ampliori claritate quodammodo tecta, interim apparere non posse. Sic ergo dilectio illa quæuis debita superans, quasi sola regnare debet in nobis: vt quicquid debetur cæteris, sibi vẽdicet, & ex dilectione omnia faciamus. Sic diuin' præualere debet honor, & quodammodo præiudicare vniuersis, vt solus ipse nõ modò prę omnibus, sed in omnib' honoretur. Idipsum sanè putes dictum etiam de amore. Quid enim extra ipsum reliquit cæteris, qui totum cor, totam animam, totam virtutem domino deo suo in dilectione donauit? In ipso itaq; fratres, affectuose diligamus angelos eius, tanquam futuros aliquãdo cohæredes nostros, interim vero actores & tutores à patre positos & præpositos nobis. Nunc enim filij dei sumus, etsi nondum appareat quid erimus, eo quòd adhuc paruuli sub tutoribus & actorib' simus, tanquã nihil interim differẽtes à seruis. Cæterum etsi tã paruuli sumus, & tam magna nobis, nec modo tã magna, sed & tam periculosa via restat, quid tamen sub tãtis custodibus timeamus? Nec superari nec seduci, minus autem seducere possunt qui custodiũt nos in omnibus viis nostris. Fideles sunt, prudentes sunt, potẽtes sunt, quid trepidamus? Tantũ sequamur eos, adhæreamus eis, & in protectione dei

I cœli commoremur. Vide enim quàm necessaria sit ista protectio, ista custodia in viis tuis. In manibus (inquit) portabũt te, ne vnquam offendas ad lapidem pedem tuũ. Parum tibi videtur, quòd nõ sit lapis offensionis in via? Cõsidera quę sequuntur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconẽ. Quàm necessari' pædagogus, imò etiam baiulus, præsertim paruulo inter hæc gradiẽti? In manibus (inquit) portabũt te. In tuis quidem viis custodient te, & deducent paruulum quã potest paruulus ambulare. Cęterum non te patientur tentari supra quàm sustinere potes, sed in manibus tollent, vt pertranseas offendiculũ. Quàm facilè transit qui illis portatur manibus? quàm suauiter (iuxta vulgare prouerbium) natat, cuius alter sustinet mẽtum? Quotiens ergo grauissima cernitur vrgere tẽtatio, & tribulatio vehemẽs imminere, inuoca custodem tuum, ductorem tuum, adiutorẽ tuum in opportunitatib', in tribulatione. Inclama eum, & dic: Domine, salua nos, perimus. Non dormit neque dormitat, etsi ad tempus quãdoque dissimulet: ne forte periculosius ab illius te manibus ipse præcipites, si te eis ignoraueris sustentatũ. Spirituales enim sunt manus istæ, & auxilia vtique spiritualia, quæ singulis electorum pro cuiusq; discriminis modo & obiectæ difficultatis tanquam lapideæ molis quantitate, ab his qui sibi deputati sunt angelis spiritualiter & multipliciter exhibentur. Dico ego tamen aliqua ex his quæ cõmunia magis arbitror, & paucis qui inter vos sunt in-

experta. Turbatur aliquis vehementer seu corporali quouis K incommodo, seu tribulatiõe aliqua seculari, seu acedia spiritus, & quadam animi defectione languescens? Iam tentari incipit supra quàm valeat sustinere, iam impinget & offendet in lapidem, si non fuerit qui subueniat. Quis verò est lapis iste? Ego illum intelligo lapidem offensionis, & petram scãdali, in quam si offenderit quis, collidetur: super quem verò ceciderit, conteret eum. Lapidem vtique angularem, electũ, *Esa.28.c* preciosum, qui est dominus Christus. In hũc lapidem offendere, est murmurare aduersus eum, scãdalizari à pusillanimitate spiritus & tempestate. Itaque opus illi est angelica ope, angelica cõsolatione, angelicis manibus, qui iam defecit, iam propemodum offendit in lapidem. Et verè offendit in lapidem, qui murmurat & blasphemat, seipsum collidens, nõ eũ in quem furibundus impingit. Arbitror sanè velut duabus quibusdam manib' eiusmodi homines interdum ab angelis supportari, vt quodammodo non sentientes transeant quod tantopere formidabant, nec parum mirentur postmodũ tam super posteriori facilitate, quàm super difficultate priori.

Vultis scire quas intelligam duas manus? Duplicem vtique demonstrationem, dum videlicet hinc quidem tribulationis breuitas, inde æternitas retributionis ostenditur, aut magis pingitur vel imprimitur cordi, vt intimo affectu sentiat, quoniam momentaneum hoc & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in L nobis. Quis verò istas tam bonas per bonos non credat fieri, cum certũ sit quòd econtrario malæ vtiq; fiant immissiones per angelos malos? Habetote familiares angelos fratres mei, frequentate eos sedula cogitatione & deuota oratione, qui semper vobis adsunt ad custodiam & consolationem.

De XII. versu, Sermo XIII. Vnde supra.

POSSVMVS hunc versum qui in manibus est, videlicet, In manibus portabunt te, ne forte &c. non modò de præsenti consolatione dictum accipere, sed etiam de futura. Nempe custodiunt nos in viis nostris angeli sancti, sed via finita (quod est vtique vita finita) in manibus tollunt. Nec enim desunt nobis testes fideles. Proximè lectum est vobis de beatissimo patre nostro verè per omnia Benedicto, quòd dum intentam oculorum aciem in splendore coruscæ lucis habere videretur, vidit Germani animam Capuani episcopi in sphæra ignea ab angelis in cœlum deferri. Sed quid huiusmodi testimonia requirimus? Ipsa in euangelio veritas de mẽdico & vlceroso ait, quoniam portatus est ab angelis in si- *Luc.16.f* num Abrahæ. Neque enim in illa tam noua nobis támque incognita regione ambulare ipsi possemus, præsertim cum tantus sit lapis in via. Quis lapis? Qui in lapidibus olim consueuerat adorari, qui lapides obtulit domino, dicens: Dic vt *Matt.4.a* lapides isti panes fiant. Porrò pes tuus, affectio tua: pes a- M nimæ, quam in manibus angeli portant, ne offendat ad lapidem pedem suũ. Quomodo enim non vehementissimè turbaretur anima, si sola hinc egrederetur, si illas sine consolatione ingrederetur vias, si inter illos lapides suis pedibus gra deretur? Etenim vero manifesti' audi quàm necesse habeas portari in manibus alienis, nec aliis quàm angelicis tamẽ. Super aspidẽ & basiliscũ ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Quid inter hæc faceret pes human'? Quid humanæ affectionis inter tam terribilia monstra constaret? Nempe nequitiæ spirituales sunt, & quidẽ non incongruis appellationibus designatæ. Siquidẽ & de his dictum, quod nequaquam vobis excidisse reor: Cadent à latere tuo mille, & decẽ milia à dextris tuis. Quis verò scire potest, an diuisæ sint ĩter eos operationes malitiæ, ministeria iniquitatis: vt ex diuersis officiis, quin potius maleficiis, vocabula quoque diuersa sortiti nominentur? Alius siquidem aspis, alius verò basiliscus, alius autẽ leo, & alius quidẽ draco, quòd videlicet suo quodã inuisibili modo variè quoque noceãt, quasi alius morsu, alius quoque visu, alius autem rugitu vel ictu, alius quidem flatu. Legi etiam de quodam genere dæmoniorum, quod non eii- *Matt.17.c* ciatur nisi in orationibus & ieiuniis. Nihil poterat nanq; verbum apostolicæ increpationis ad illud. Quomodo nõ illud aspis erat, illa vtique de psalmo aspis surda, & obturans aures ne vocem audiat incantantis? Vis non terreri à tam terrifico *Psal.57.a* monstro,

A monstro, vis securus post mortem ambulare super aspidem istam? Caue ne interim post eã ambules, caue ne imiteris, & non erit quod paueas in futuro. Enimuero vitium est cui rector eiusmodi spiritum dominari: & si vultis scire, ipsa est circuitio à qua vobis hesterno sermone monuimus esse cauendum. Ipsa obstinatio est, aduersus quam pridie loquebamur. Nec enim piget quotiẽs datur occasio, ab hac tã graui peste præmunire vos, vt eã omnimodis fugiatis: q̃ hæc quidem sit summa quædam religionis subuersio, & verè iuxta testimonium legislatoris venenum aspidum insanabile. Dicitur aspis hinc alteram aurẽ quàm pressius potest terræ infigere: inde verò alteram caudæ immissione nihilo min' obturare, ne audiat. Quid ad hæc incãtãtis vox, quid sermo faciet prædicãtis? Orabo pro eo, humiliabo in ieiunio animam meam, baptizabor pro mortuo vberrimo quodã profluuio lachrymarum, apud quẽ viderim nihil humanæ incantationis quãlibet sapiẽtiam, nihil quantãcunque admonitionis industriã præualere. Nouerit tamẽ vir pertinax non cœlo sese, sed solo infigere caput, quòd sapientia quæ desursum est, non modò pudica, sed & pacifica sit: hæc autem magis, vt ita dicam, aspidica, nisi terrena esse non potest. Sed nec adeo obsurdesceret, nisi cauda quoque obturaret auditum. Quæ est hæc cauda? Finis intentionis humanæ. Hæc surditas desperata, dũ hinc quidẽ velut terræ infixus, propriæ quisque inhæret voB lũtati: inde velut reflectens caudam, finem aliquem meditatur, & infigit animo quod desiderat adipisci. Nolite obsecro fratres, nolite obturare aures, nolite aliquãdo obdurare corda vestra. Inde enim tam mordax & amarus sermo inuenitur in ore hominis obstinati, q̃ nulla ad eũ penetrare queat beneuolentia monitoris. Inde aspidi virus in linguæ aculeo perseuerat, quòd aduersus linguã incantatoris tãto se studio obturarit. At basiliscus, vt aiunt, venenum in oculo gerit, pessimum animal, & præ omnibus execrabile. Nosse cupis oculum venenatum, oculum nequam, oculũ fascinãtem? Inuidiam cogitato. Quid vero inuidere, nisi malum videre est? Si nõ esset ille basiliscus, nunquam per eius inuidiã mors intrasset in orbẽ terrarum. Væ homini misero, quòd inuidum non præuidit. Superemus & vitiũ hoc dum adhuc viuimus, si post mortẽ volumus ministrum tantæ nequitiæ nõ timere. Nemo alterius bonũ inuido aspiciat oculo. Nempe hoc ipsum iam quod in se est, tabe sua illud inficere, & quodammodo interficere est. Qui hominem odit, homicidam illum veritas ipsa testatur. Quid & ille qui bonum odit in homine, nunquid nõ homicida poterit appellari? Adhuc viuit homo, & ille iam reus est mortis eius. Adhuc ardet ignis quem dominus Iesus misit in terram, & inuidus tanquã qui spiritum extinxerit, iam damnatur. Væ vobis à dracone. Immanis est bestia, flatu igneo quicquid attigerit, necat: nõ modò bestias C terræ, sed & volucres cœli. Haud alium ego draconem hunc quàm spiritũ iracundiæ reor. Quantos etiam sublimis (vt videbatur) vitæ, flatu hui' draconis miserè satis adustos, turpiter in huius os ingemimus cecidisse? Quàm melius sibiipsis irasci potuerant ne peccarent? Nimirum affectio naturalis ira hominum est, sed abutentibus bono naturæ grauis perditio est, & miseranda pernicies. Occupemus illam fratres, in quibus expedit, ne forte ad inutilia illicitáq; prorumpat. Sic nimirum solet amorem amor expũgere, solet timor timore depelli. Nolite timere eos qui corpus occidunt, ait dominus, animæ autẽ nõ habẽt quid faciãt. Et confestim, Ostendã autem, ait, vobis quẽ timeatis. Timete autẽ eum qui potestatẽ habet corpus & animã mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete. Ac si manifestius dicat: Hunc timete, ne illos timeatis. Repleat vos spiritus timoris domini, & timor alienus locum non habebit in vobis. Et ego vobis dico: Nõ autem ego, sed veritas: non ego, sed dominus: Nolite irasci eis qui transitoria vobis auferunt, qui conuitia inferunt, qui ingerunt forte supplicia, & post hoc faciunt nihil. Ostendam autem vobis cui debeatis irasci. Irascimini ei quæ sola vobis nocere potest, sola facere vt omnia illa non prosint. Vultis scire quænam illa sit? Iniquitas propria. Ita dico vobis, huic irascimini. Nulla eñ nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Qui perfectè huic irascitur, cæteris non mouetur, magis & amplectitur ea. Ego (inquit) in flagella paratus sum.

Deute. 33. c · *Inuidere quid.* · *1. Ioan. 3. c* · *Luc. 12. a* · *Psal. 35. d*

Sit damnum, sit conuitium, sit læsio corporalis, paratus sum, D & non sum turbatus: quoniam dolor meus in cõspectu meo semper. Quidni exteriora omnia paruipẽdam in huius æstimatione doloris? Filius (inquit) vteri mei persequitur me, & conuitianti seruulo indignabor? Cor meũ dereliquit me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorũ: & damna temporalia plangam, aut incommoda corporalia reputabo? Hinc nimirum non modo mansuetudo oritur cui draconis flatus non noceat, sed etiam magnanimitas quam rugitus leonis non terreat. Aduersarius vester tanquam leo rugiens, ait Petrus. Gratias magno illi leoni de tribu Iuda: rugire iste potest, ferire non potest. Rugiat quantum vult, tantùm non fugiat ouis Christi. Quanta minatur, quanta exaggerat, quãta intentat? Non simus bestiæ vt nos prosternat vacuus ille rugitus. Sic enim perhibent qui talia curiosius vestigauerunt, ad rugitum leonis nullam bestiam stare posse, ne eam quidem quæ aduersus ictum eius tota animositate repugnat & plerunque superat ferientem, quæ non sustinet rugiẽtem. Verè bestia, vere rationis expers, qui tam pusillanimis est vt solo timore cedat, qui sola futuri exaggeratione laboris victus, ante conflictum nõ telo, sed tuba prosternitur. Nondũ restitistis vsq; ad sanguinem, ait strenuus ille dux qui leonis huius nouerat vanum esse rugitum. Et alius quidã: Resistite (inquit) diabolo, & fugiet à vobis.

1. Reg. 16. c · *Psal. 37. b* · *1. Pet. 5. c* · *Heb. 12. b* · *Iac. 4. b*

De XII. versu & XIII. Sermo XIIII. Vnde supra. E

AGAMVS FRATRES gratias factori nostro, benefactori nostro, redemptori nostro, remuneratori nostro, aut potius spei nostræ. Ipse enim retributor, ipse retributio nostra, nec aliud iam quàm ipsum expectam' ab ipso. Primum quod nobis præstitit, nosipsi sumus. Siquidem ipse fecit nos, & non ipsi nos. Parúmne tibi videtur istud, quia te fecit? Cogita qualem te fecit. Nẽpe etiam secundum corpus egregiam creaturam, sed secundum animam magis, vtpote imagine creatoris insignem, rationis participem, capacem beatitudinis sempiternæ. Porrò secundũ ambo simul præ cæteris creaturis maxime admirandam, cohærentem sibi incomprehensibili artificio, inuestigabili sapientia conditoris: itaque tam magnum hoc donum, quàm magna res homo. Sed quàm gratuitũ putas? Planũ est quia nihil ante promeruit, qui penitus nihil fuit. An postea sperabatur gratiam retributurus auctori? Dixi domino, deus meus es tu, quoniã bonorum meorum non eges. Non igitur necessariam retributurus gratiam ei qui sic per omnia sibi sufficit, sed deuotas relaturus gratias ei qui sic meruit, sperabatur. Quidni gratias agat? Si quis oculorum lumẽ, si quis vsum aurium, si quis narium, si quis manuum, si quis pedem tibi prepeditũ aliquo modo reparasse videretur, si quis sopitam quauis occasione F excitasse in te rationem: quis non alius tibi vehementissime succenseret, siquãdo forte beneficij huius immemorem, aut benefactori deprehendisset ingratum? Enimuero dominus deus tuus, ipsa etiam tibi instrumenta largitus, ex nihilo fecit hæc omnia. Nec modò fecit, sed & compegit etiã & formauit, ac suo quoque illustrauit officio. Quomodo non is omni iure sibi gratias exigit ampliores? Nam ne hoc quidem (licet maximo) contentus munere, qui dedit vt esses, qui ante non fueras, adiecit etiam vnde subsisteres, qui iam eras. Nec minus liberaliter hoc, quàm illud mirabiliter est operatus. Faciamus (inquit) hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Quid verò postea? Et præsit piscibus maris, & bestiis terræ, &c. Nam & cœlestia sese elementa in vsus creasse tuos, ante docuerat. Nempe facta memorãtur vt essent in signa & tempora & dies & annos. Cui putas? Nulli vtiq; nisi tibi. Cæteræ siquidem omnes creaturæ aut in nullo egent his omnibus, aut non intelligunt ea. Quàm copiosus in secũdo hoc beneficio, q̃ liberalissimus fuit! Quãta igitur largitus est ad sustentationem, quanta ad eruditionẽ, quanta ad consolationem, quanta ex hoc iam ad correptionem, quanta etiam ad delectationem! Verùm hæc duo gratis, & dupliciter gratis fecit. Quid dico dupliciter gratis? Sine merito tuo, sine labore suo. Nempe dixit, & facta sunt. An idcirco minus deuotus, minus obnoxius, minus gratus es, quòd hæc quidem

Psal. 15. a · *Gene. 1. e* · *Psal. 32. b*

G sicut pro nihilo, ita de nihilo fecit? Peruersi cordis est occasiones ingratitudinis vestigare. Nemo id facit nisi qui etiam gratis esset ingratus. Puto enim neutrum tibi propterea minus vtile, quàm qđ præstanti minime difficile fuit. Alioquin si forte quod ei laboriosum, tibi magis commodum ducis, ex teipso tibi iudicium hoc: nec te alibi illud putem quàm apud te didicisse. Sic præstares libentius ipse fratri tuo absque incommodo tuo. Verùm etsi gratis præstare velles, nolles tamē vt hanc tibi ille prętēderet ingratitudinis causam. Cæterum ex hoc iam tertium opus tuæ redemptionis attende. Non est velamen excusationis, laboratum prorsus in ea. Gratis hoc quoque præstitum est, sed gratis quod ad te pertinet. Nam quod ad illum, planè non gratis. Saluus factus es pro nihilo, non de nihilo tamen. Quid ad hæc dormitat affectio? Immo vero mortua est illa, non dormit, quæ huic beneficio non respondet, quæ se totam nō effundit in gratiarum actionem, & vocem laudis. Nam & cætera duo euidentissime tertium hoc commendāt, vt in eis quoque vera fuisse dilectio comprobetur: non propterea de facili præstans, quòd nollet aliter, sed quòd non aliter oporteret. Itaque fecit te deus tuus, fecit tam multa propter te, fecit propter te & semetipsum. Verbū caro factum est, & habitauit in nobis. Quid adhuc restat? Factus est ipse tecum caro vna, te quoq; secum faciet spiritum vnū. Non recedant hęc quatuor à corde tuo, non ab ore, non H à memoria, nō ab affectione. Hæc cogita semper, in his iugiter delectare. His velut quibusdam stimulis vrgens sollicita animam tuam, his facibus eam inflammare curato ad redamandum eum qui tam multipliciter suum tibi erga te commendat amorem. Memento sanè quod idem ait: Si diligitis me, mandata mea seruate. Serua igitur mādata creatoris tui, serua mandata benefactoris tui, redemptoris tui, remuneratoris tui. Sed si hæc quatuor, quot sunt mandata? Omnes nouimus decem esse. Itaque per quaternarium hūc decalogum legis multiplicans, veram habes quadragesimam, tenes quadragesimam spirituale. Tantùm ita in timore, & prępara animam tuam ad tentationem. Caue serpentis astutiam, obserua insidias inimici. Nempe quadruplici tentamento quadripharian impedire conatur actionē quam exigeris gratiarū. Tentatus est in his omnibus Christus, vt veraciter ab apostolo scriberetur: Tentatus per omnia pro similitudine absq; peccato. Erit forte qui miretur & dicat quartam sese domini tentationem non legisse. Verùm, vt ego arbitror, non hoc diceret si legisse se meminisset, quoniam tentatio est vita hominis super terram. Hoc enim qui meminit, non ea tantùm triplici tentatione tentatum fuisse dominum arbitratur, quæ facta est in ieiunio deserti, in pinnaculo tēpli, in vertice montis. Sanè in his omnibus erat manifesta tētatio. Verū illa quæ extunc & deinceps vsq; ad mortem crucis ei non defuit, etsi I occultior, vehementior tamen fuit. Nec hoc quoque à proposita similitudine videtur abhorrere. Nam & tria illa beneficia quæ iam transiere, euidentissima & in lucem posita esse noscuntur. Sanè quod ad spem vitæ æternæ pertinet, nondū exhibitum, necdum propalatū est nobis. Nihil proinde mirum si sit minus aperta tentatio, vbi etiam causa tentationis occulta. Cęterùm & diuturnior & validior ipsa est, quòd aduersus spē nostrā quicquid habet malignitatis exerat inimicus. Itaque primo quidem vt auctori naturę ingratos faciat, ampliorem ingerit pro natura sollicitudinem, quemadmodū etiam ipsi Christo esurienti ausus est dicere: Dic vt lapides isti panes fiant. Quasi verò figmentum nostrum ignoret ipse qui finxit, aut non curet homines, qui cœli volucres pascit. Quàm vero ingratus est ei qui propter hominem, vniuersum hunc condidit mundum, quisquis vt substantiam eius quam cōcupiscit obtineat, procidēs nō veretur adorare malignū? Hæc omnia (inquit) tibi dabo si procidens adoraueris me. Túne illa fecisti miser? Quomodo dabis quæ ille creauit? aut quomodo abs te speranda, quomodo tua adoratione petēda, quę ab illo condita in illius posita sunt ditione? Iam in hoc quod ait, Mitte te deorsum: caue tibi quicunque es qui templi pinnaculum conscendisti. Caue tibi speculator domus domini. Caue tibi, qui in ecclesia Christi locū cerneris tenere sublimem. Quàm ingratus enim, imò quàm iniuriosus es illi magno sacramento pietatis, si in illo quæstum æstimes pietatē? Quàm infidelis ei qui ministeriū hoc sanguine proprio consecrauit, si eo quæras gloriam tuam, quæ nihil est, quęras quę tua sunt, non quæ Iesu Christi? Quàm indignè respōdes eius dignationi, qui in dispensatione humilitatis suæ sublimem esse te fecit, cœlestia tibi sacramēta commisit, cœlestem forte & ampliorem quàm ipsis spiritibus cœlestibus tradidit potestatem? Si deorsum ipse te mittas, sapies non quæ sursum sunt, sed quæ super terrā. Sed & omnis qui de virtutum eminentia ad inanis gloriæ sese demittit & deiicit appetitū, haud dubium quin domino virtutum, qui tāta inter nos tolerauit vt nobis formā huius imprimeret sanctitatis, pro gratia contumeliam reddat. Consideremus diligentius fratres, ne forte prima illa tentatio quæ corporalis necessitatis occasione animum turbat, aspidi debeat cōparari. Hoc enim animal quodammodo violētum morsu nocet, obturat aurem ne audiat vocem incantantis. Quid verò agere nititur in hac parte tentator, nisi vt aduersus consolationem fidei aurem cordis obstruat & obturet? Sed non profecit inimicus in eo, non illius præclusit auditum, qui ait: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Nā in eo quòd ait: Hæc omnia tibi dabo si procidens adoraueris me: in malum insidiantis suadibilē sibilum animaduertite draconis. Ferunt illum in arena latitantem, etiam aues volantes flatu attrahere venenato. Quàm venenatus hic flatus fuit, Hęc omnia tibi dabo si procidēs adoraueris me? Verùm nō erat ista quęlibet auis, nihil potuit draconis flatus ad illam. De basilisco quid dicimus? Mōstruosius cæteris solo visu hominem inficere & interficere perhibeī. Ni fallor, vana gloria est. Videte ne (inquit) iustitiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis. Ac si dicat: Cauete oculos basilisci. Sed cui nocere dicitur basiliscus? Ei qui non viderit basiliscū. Alioquin si prior eum videas, iam non tibi nocet (vt aiunt) magis moritur ipse. Ita est fratres. Nō videntes necat inanis gloria, cæcos & negligentes, qui se ei ostentant, qui se exponunt: & non potius ipsi inspiciunt, non attendunt, non discutiunt illam, non vident denique quàm sit friuola, quàm sit caduca, quàm vana, quàm inutilis. Si quis eum intueatur hoc modo, moritur basiliscus, nec iam occidit eum gloria, sed occiditur magis, & óccidit ei quodammodo versa in puluerē, imò redacta in nihilum. Puto autem non est quærere quid ad inanem gloriam ea tentatio visa sit pertinere vbi dictum est: Si filius dei es, mitte te deorsum. Vt quid enim hoc, nisi vt videretur, vt laudaretur à basilisco? Et vide quomodo seipsum occultauerit basiliscus, quasi vt non posit ante videri. Scriptum est (inquit) quoniam angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te. Quid scriptum est maligne, quid scriptū est? Angelis suis mandauit de te. Quid mandauit? Animaduertite & videte quoniā subticuit malignus & fraudulētus, quod malignitatis suæ cōmenta dissolueret. Quid enim mādauit? Nempe quod in psalmo sequitur: Vt custodiant te in omnibus viis tuis. Nunquid in præcipitiis? Qualis via hæc de pinnaculo templi mittere se deorsum? Nō est via hæc, sed ruina: & si via, tua est, non illius. Frustra in tentationem capitis intorsisti, quod scriptum est ad corporis consolationē. Huic enim necesse est custodiri, cui timendū ne offendat ad lapidem pedem suum. Non est quòd custodiatur, cui nō est quod timeatur. Quid vero taces & illud quod sequitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & cōculcabis leonem & draconem? Te enim hæc parabola tangit. Mōstruosa malignitas, monstruosis appellationibus conculcāda signatur, nec modò ab ipso capite, sed etiam à corpore vniuerso. Siquidem aduersus dominum post ternam confusionem hanc non iam serpētina calliditate, sed crudelitate vsus est leonina, vsque ad contumelias, ad flagella, ad alapas, ad mortem, & mortem crucis. Sed manifeste etiam leonem te conculcauit leo de tribu Iuda. Sic & aduersum nos fratres, vt in cæteris omnibus viderit se frustratum, toto iam furore persecutionem suscitat qualis non fuerit ab initio: vt vehementia tribulationis regnum cœleste sperantibus intercludat. Felix anima, quæ & ipsum leonem potenti virtute conculcans, violenter illud rapere præualebit. Ex hoc itaque dilectissimi, tāquam super aspidem & basiliscum cautius & sollicitius ambulemus. Caueamus omnem radicem amaritudinis,

Ioan.1.b — Ioan.14.b — Hebr.4.b — Iob 7.a — Matth.4.a — Matt.6.a — Ibid.4.a — Psal.90.c

A nis, vt nemo nostrũ mordax inueniatur, nemo audax vel ardens, nemo inexorabilis aut rebellis. Nec verò deorsum mittamus nos, sed transcendamus & transeamus letalem gloriæ temporalis obtutum, vt quomodo scriptum est, frustra iaciatur rete ante oculos pennatorum. Conculcemus quoq; leonem pariter & draconem, vt neque illius rugitus terreat, nec istius flatus inficiat. Videntur hæc quatuor monstra affectionibus æquè quatuor singula singulis incubare. Cui ergo potissimũ draco insidiatur? Aestimo quia cupiditati, quòd hãc nouerit esse radicem malorum omnium, & quæ maxime cor subuertat. Inde enim etiam quasi cõsulens dixit, Hæc omnia tibi dabo. Nam de leone quidem manifestũ est quòd nisi ad ianuã timoris terrificos nõ dat rugitus. Porrò tristitiæ fores aspis obseruat, quòd eas maxime morsibus suis peruias arbitretur. Vnde & ad Christũ dominũ donec iam esurientẽ cerneret, nõ accessit. Ecõtra sanè caueat necesse est lætitia basiliscum, quòd eo potissimũ aditu venenatos ingerere soleat radios oculorum: nec vana gloria nisi ob lætitiæ noceat vanitatem. Illud quoque considera, an forte virtutes quatuor, quatuor his tẽtationibus opponere valeamus. Leo rugiet, quis nõ timebit? Si quis ille fuerit, fortis erit. Sed frustrato leone, draco absconditur in arena, vt virulẽtis flatibus attrahat animam, insufflans ei quodãmodo concupiscentiam terrenorum. Quis putas illius præteruitabit insidias? Nemo

Prouer.1.b

Matth.4.b

B vtique nisi prudens. At forte dum ad ista descendere caues, vrget quis molestia: & ecce protin' aspis adest. Nam opportunum tempus sibi inuenisse videtur. Quis non exasperabitur ab aspide ista? Nẽpe vir temperans & modestus, qui sciat abundare, & penuriam pati. Puto ex hac occasione fascinare te volet male blandiẽs oculus nequam. Quis auertet faciem suam? Profectò iustus, qui non modo non ipse sibi accipere gloriam quę dei est, sed ne ab alio quidem recipere velit oblatam: si tamen ille sit iustus, qui iuste quod iustũ est exequatur, qui iustitiam suam non faciat coram hominibus, qui denique etsi iustus fuerit, caput nõ leuet. Hæc enim virtus specialiter in humilitate consistit: hæc intentionem purgat, hæc quoque meritũ omne eo veracius & efficacius obtinet, quo minus arrogat sibi.

De XIIII. versu, Sermo XV. Vnde supra.

Matt. 11.b

VENITE ad me omnes qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiam vos: dicit dominus. Tollite iugum meũ super vos, & inuenietis requiem animab' vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Laborantes ad refectionem inuitat, ad requiem prouocat oneratos. Non tamen interim onus subtrahit aut laborem, magis autem onere alio, alio labore commutat: sed onere leui, suaui iugo, in quibus requies ac refectio, etsi minus appareat, ta-

C men inueniatur. Graue onus iniquitas sedens super talentum plumbi. Sub hac gemebat sarcina, qui dicebat: Iniquitates meæ supergressę sunt caput meũ: & sicut onus graue grauatæ sunt super me. Quod ergo onus Christi, quod on' leue? Vt quidem ego sentio, onus beneficiorum, dulce onus, sed ei qui sentit, ei qui experitur. Alioquin si non inuenias, si non aduertas, graue omnino & periculosum. Oneriferum animal homo tempore suę mortalitatis. Si adhuc portat peccata sua, onus est graue: si iam forte exoneratus est à peccatis, minus quidem graue: sed si sanum sapiat, nõ minus grande onus inueniet hanc ipsam quã diximus exonerationem. Onerat nos cum exonerat deus, onerat beneficio cũ exonerat peccato. Vox onerati: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Vox onerati: Exi à me, quia homo peccator sũ domine. Vox onerati: Semper enim quasi tumẽtes super me fluctus, timui deum. Semper (inquit) timui: sicut ante, sic post acceptam indulgentiam peccatorum. Beatus homo qui ita semper est pauid', nec minori angitur sollicitudine, ne forte obruatur beneficiis, quàm peccatis. Ad hoc siquidem diuina nobis tam sedula erga nos & tam profusa beneficentia commendatur, vt sollicitemur ad gratiam, inuitemur ad dilectionem. Angelis suis mandauit de te, vt custodiãt te in omnibus viis tuis. Quid vltrà potuit tibi facere & nõ fecit? Noui quid cogites ingenua creatura. Habes gratiam angelis domini, sed ad ipsum ambis dominum angelorum. Oras & optas, vt nũ-

Psal.37.a

Psal. 115.a

Luc.5.b

Iob.31.c

ciis non contẽtus, ipse quoque qui loquebatur, adsit: nec te quasi per mediũ, sed sui oris osculo osculetur. Audisti, super aspidem & basiliscum, leonem pariter & draconem tibi ambulandum fore, nec super dracone ipso victoriam Michaelis & angelorum eius ignoras. Veruntamen non Michaeli, sed domino clamãt desideria tua. Libera me & pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet cõtra me. Hoc nempe nõ est modo aliis, sed ipsis quoque altioribus altius captare refugium, vt ex sententia profitenti quoniam tu es domine spes mea, meritò respondeatur, Altissimum posuisti refugium tuum. Non enim dedignatur esse spes miserorum miserator & misericors dominus: nõ seipsum liberatorem simul & protectorem in se sperãtibus exhibere recusat. Quoniam in me sperauit (inquit) liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Nempe, nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam, siue ille homo siue etiam angelus esset. Montes in circuitu Hierusalẽ, sed parum hoc, imò nihil hoc foret, si nõ etiam dominus in circuitu esset populi sui. Meritò proinde in Cantico sponsa describitur inuentis licet vigilibus (imò ab eis magis inuenta: nec enim eos ipsa quærebat) non substitisse, nec contenta fuisse vigilibus, sed percontata breuiter de dilecto, ad ipsum ocyus peruolasse. Erat enim cor eius nõ in vigilibus, sed in domino fiduciam habẽs. Et aliter forte suadentibus aiebat: In domino confido: quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montem sicut passer? Minus vigilanter id obseruarãt Corinthij, cum offensis quasi vigilibus secederent apud eos, & minime pertransirent. Ego quidem Cephæ, ego autem Pauli, aiunt, ego verò Apollo. Sed quid fecerũt vigiles sobrij, vigiles circunspecti? Non enim poterant sibi suscipere spõsam, qui bene eam æmulabantur, qui æmulabantur dei æmulatione, qui desponderant vni viro virginem castam exhibere Christo. Percusserunt me, & vulnerauerũt me, ait. Vt quid ita? Ni fallor, vrgebant vt pertransiret proinde inuentura dilectum. Denique etiam tulerunt pallium meum (inquit) haud dubiũ quin vt curreret expedita. Animaduertere est quàm valide percutiat, quibus sagittis apostolus vulneret eos qui diuertisse apud vigiles videbantur. Nũquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Et item: Cum enim dicit quis, Ego sum Pauli: alius autẽ, ego sum Apollo: nónne homines estis? Quid ergo est Apollo, quid verò Paulus? Ministri eius cui credidistis. Quoniam in me sperauit, liberabo eum. Non in vigilibus, nõ in homine, nõ in angelo, sed in me (inquit) sperau it: nihil boni nisi ex me ne per ipsos expectans. Omne enim datum optimum, & omne donum perfectũ desursum est, descendẽs à patre luminũ. Ex me vigiliæ hominum vtiles, circa opera vtiq; manifesta, eis nimirum custodes homines deputaui. Ex me excubiæ angelorũ obseruantium, secretiores motus spiritualiter sollicitãtium, propulsantium suggestores iniquos. Cæterũ intima sanè custodia secretissimæ intentionis, non modo ex me, verũetiam per me fiat necesse est, quòd illò quidem humanus nequeat, sed ne angelicus quoque oculus penetrare. Agnoscamus triplicem hanc custodiam fratres, & exhibeamus nos eis quales cuique conuenit exhiberi. Prouideam' bona corã hominibus, corã angelis, coram deo. Contẽdamus placere omnibus per omnia, sed maxime ei qui maximus est super omnia. In cõspectu angelorũ psallamus ei, vt in eis impleatur quod scriptum est: Qui timent te, videbũt me, & lætabuntur: quia in verbo tuo supersperaui. Obediamus præpositis nostris, qui peruigilant tanquam reddituri rationem pro animabus nostris, vt non cum tristitia hoc faciant. Et quidem gratias deo ex cuius solo munere venit, nõ est quòd multũ vos moneam, nõ est quòd multum vobis timeã in hac parte. Quod enim est gaudium meum & gloria mea, nisi prompta obeditio & irreprehensibilis conuersatio vestra? Quid si certò cognoscerem ne angelos quidem amplius aliquid in vobis cognoscere quod dedeceat, apud neminẽ vestrum ex anathemate Hierico quippiam occultari, non murmurare aliquem, non detrahere in occulto, nõ simulatorie agere vel remisse, non ignominiosas voluere animo cogitationes, quibus solet (heu) interdũ ipsa quoq; pars corporis perturbari? Magnum hoc mihi gaudij incremẽtum, sed nondum vtiq; plenitudo.

D

Iob.17.a

Psal.126.a

Cant.3.a

Psal.10.a

E

1.Cor.1.b

Cant.5.c

Iac.1.c

F

Psal. 118.h

Hebr.13.c

G Nō enim tā magni sumus, vt possit nobis adeò esse pro minimo, ab homine iudicari non posse, minus autem nihil conscios esse nobis. Cæterum si occultissimum iudicem timent etiā magni, quantum nos ad illius examinis memoriam conuenit trepidare? O si mihi cōtingeret certum esse, nil esse in omnibus nobis illum offendens oculum, qui solus perfectè nouit quid sit in homine, videns in eo & quod in se ille non videt. Hoc vel maximè iudiciū vestigemus fratres, & eo amplius frequentemus in timore & tremore ipsius cōsiderationem, quo minus cōprehēdere possumus inuestigabilē abyssum iudiciorum dei, & irrefragabilem dispositionem. Cum hoc timore spes habet meritū, cum hoc metu fructuose speratur. Est autē is ipse timor firmissima quædā & efficax materia spei, si quis prudēter aduertat. Siquidem maximū quoddam dei donum timor iste, & ex perceptione præsentiū firma est expectatio futurorum. Postremò beneplacitū est domino super timentes eum, & vtique vita in volūtate eius, & in beneplacito eius salus æterna. Quoniam in me sperauit, liberabo eum. Dulcissima liberalitas, in se sperātibus non deesse. Hoc enim totum hominis meritum, si totam spem suam ponat in eo qui totum hominem saluum facit. In te sperauerunt patres nostri, sperauerūt, & liberasti eos: ad te clamauerunt, & salui facti sunt: in te sperauerunt, & non sunt confusi. Quis enim sperauit in eo, & confusus est? Sperate in eo omnis congregatio populi. Quemcunque enim locum calcauerit pes vester, vester erit. Pes vester vtique spes vestra est: & quantūcunque illa processerit obtinebit, si tamē in deum tota figatur, vt firma sit, & non titubet. Quid timeat aspidem aut basiliscum? quid leonis rugitus, aut draconis sibilos expauescat? Quoniam in me sperauit, liberabo eum. Porro liberatum quidem, ne iterum egeat liberari, protegam eum & conseruabo, si tamē cognouerit nomē meū, ne sibi tribuat quòd liberatus est, sed nomini meo det gloriam. Protegam eū quoniam cognouit nomen meum. In præsentia enim vultus glorificatio, in notitia nominis protectio exhibetur. Spes in nomine, res in facie est. Quod enim videt quis, quid sperat? Fides vtique ex auditu, & ea quidem, iuxta eūdem apostolum, est rerum substantia sperandarum. Protegam eum, quoniam cognouit nomen meū. Non nouit nomen eius qui illud assumit in vanū, qui dicit ei domine domine, & non facit quę dicit ipse. Non nouit nomen eius, qui eum nec honorat vt patrem, nec vt dominum timet. Non nouit nomen eius qui ad vanitates & insanias falsas cōuertitur. Beatus vir cuius est nomen domini spes eius, & nō respexit in vanitates & insanias falsas. Hoc nomen cognouerat qui dicebat: Non enim est aliud nomen datum hominibus in quo oporteat saluos fieri. Nos quoque si nouimus nomen sanctum quod inuocatum est super nos, desiderandū vtiq; nobis vt semper sanctificetur in nobis: atque ita orandum iuxta doctrinā vtique saluatoris: Pater noster qui es ī cœlis, sanctificetur nomē tuū. Denique audi quid sequatur in psalmo: Clamauit ad me, & ego exaudiā eū. Hic fructus notitiæ nominis, clamor orationis: porro fruct⁹ clamoris exauditio saluatoris. Quomodo enim aut nō inuocās exaudiri poterat, aut nomen domini nesciens inuocare? Gratias ei qui manifestauit hominibus nomen patris, fructū salutis in eius inuocatione constituens, sicut scriptum est: Quicūque inuocauerit nomē domini, saluus erit.

Psal. 146. b · *Psal. 21. a* · H · *Rom. 8. c* · *Hebr. 11. a* · *Psal. 39. a* · *Acto. 4. c* · I · *Matt. 6. b* · *Ioel. 2. g*

De XV. versu, Sermo XVI. Vt supra.

CLamauit ad me, & exaudiam eum. Hoc planè est testamentum pacis, hoc pietatis fœdus, hoc pactum misericordiæ & miserationis. Sperauit in me, liberabo eum. Nomē meum cognouit, protegam eum: inuocauit me, & ego exaudiam eum. Nisi enim hæc aut similia diceret, quis nō diffideret? Quis gloriabitur castum se habere cor? Nunc autē apud te propitiatio est, & propter hanc legem tuam sustinui te domine. Dulcis lex, quæ meritum exauditionis in clamore cōstituit postulationis. Clamauit (inquit) ad me, & exaudiā eū. Meritò non exauditur qui clamare dissimulat, aut omnino non postulans, aut tepide postulans & remisse. Siquidem in dei auribus desiderium vehemēs, clamor magnus: è regione autem remissa intentio, vox submissa. Quādo illa penetrabit nubes? quādo audietur in cœlis? Nempe vt clamandum sibi nouerit homo, inter primordia suæ orationis ipsum quem oraturus est patrem in cœlis esse protinus admonetur, quòd videlicet impetu quodam spiritus, illò sibi iaculandam esse meminerit orationem. Spiritus est deus, & in spiritu clamet necesse est quisquis clamorem suum ad eum desiderat peruenire. Sicut enim non faciem hominis respicit tanquam homo, sed magis intuetur cor: sic ad cordis potius vocē, quàm corporis aures ei⁹: cui meritò dicitur: Deus cordis mei. Hinc est quòd Moyses foris tacens intus auditur, dicente domino, Quid clamas ad me? Clamauit ad me, & exaudiam eum. Non immerito. Clamorem magnum sanè magnitudo necessitatis extorsit. Quid enim clamans petiit nisi consolationem, liberationem, glorificationem? Alioquin quo modo super his exauditur, si pro aliis clamat? Exaudiam eum, ait. In quo exaudies domine, vel in quibus? Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Ad magnum illud triduum quod proxime sumus celebraturi, hunc mihi ternarium arbitror referendum. Siquidem & ipse propter nos tribulationem & dolorem inuenit, quando proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contēpta. Veruntamen quæ de ipso erant, sicut ante mortem prædixerat, finem habuerunt: & sicut in morte dixit, consummata sunt: & extunc sabbatizauit. Nec dilata est gloria resurrectionis: die tertia summo diluculo sol iustitiæ de tumulo ortus est nobis. Ita ergo fructus pariter tribulatiōis & veritas ereptionis, in manifestatione glorificationis apparuit. Nihilo minus quoq; & in nobis simile quoddam triduum posse videbitur assignari. Cum ipso sum (ait) in tribulatione. Quando hoc, nisi in die tribulationis nostrę, in die crucis nostrę, dum impletur quod ipse ait: In mūdo quidem pressuram habebitis: & quod apostolus eius: Omnes qui pie volūt viuere in Christo, persecutionem patiuntur? Nam liberatio plena atque perfecta ante diem sepulturæ esse non poterit, quòd maneat iugum graue super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum vsq; in diem sepulturæ in matrem omnium. In hac ergo die eripiam eum (inquit) quando nihil iam vltra quod vel corpori vel animæ faciat, mūdus habebit. Sanè glorificatio diem vltimū manet, diē resurrectionis, quādo surget in gloria quod in ignominia interim seminatur. Vnde scimus quòd nobiscū sit in tribulatione? Ex eo vtiq;, quòd in ipsa tribulatione nos sumus. Quis enim sustineret, quis subsisteret, quis persisteret sine eo? Omne gaudium existimemus cū in tribulationes varias inciderimus fratres mei, non modò quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei: sed quoniam iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde. Si ambulauero in medio vmbræ mortis (ait quidā) nō timebo mala, quoniā tu mecū es. Ita ergo nobiscū est omnib⁹ diebus vsque ad consummationē seculi. Quando autē nos erimus cum ipso? Nimirū quādo rapiemur obuiā Christo in aëra, & sic semper cū domino erimus. Quādo apparebimus cum ipso in gloria? Nēpe cū Christus apparuerit vita nostra. Interim sanè abscondaī necesse est vt præcedat tribulatio ereptionē, ereptio glorificationē. Vox liberati: Cōuertere anima mea in requiē tuam: quia dominus benefecit tibi: quia eripuit animā meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. Eripiā eū, & glorificabo eū. Felix qui te interim consolatorem & adiutorē habet, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. At quàm felicior quē iam eripuisti & exemisti tantis malis, quàm felicior qui iam exēptus de laqueo venantium, qui iam raptus est ne malitia mutet intellectum illius, aut ne fictio decipiat animā eius. Longe tamen præ his omnibus felicissimus ille erit quem assumpseris ad teipsum, quem repleueris in bonis domus tuæ, & claritati tuę cōformaueris eum. Et nunc filioli clamemus in cœlū, & miserebitur nostri deus noster. Clamemus in cœlum: quia sub cœlo omnia labor & dolor, vanitas & afflictio spiritus. Denique prauum est cor hominis & imperscrutabile, proni sensus eius in malum. Nō est in me bonum, hoc est in carne mea. Lex peccati in ea habitat, aduersus spiritum concupiscit. Postremò & cor meum dereliquit me, & corpus mortuum est propter peccatum. Sufficit autem diei quoque malitia sua: & est mundus ipse positus in maligno. Quàm nequam in omnib⁹ seculum præsens, quàm nequiter aduersus animam secularia desideria

K · *Exod. 14. d* · L · *Ioan. 16. g* · *2. Ti. 3. c* · *Iaco. 1. a* · *Acto. 14. d* · M · *Psal. 114. d* · *Hier. 17. b*

A ria militare noscuntur? Sunt & principes mundi huius tenebrarum harū, spirituales nequitiæ, aëreæ potestates, & inter eas callidior cunctis animantibus serpens. Hæc ergo sub sole omnia. Hæc omnia sub cœlo. Ad quod horum confugiū facis? In quo horum omnium speras solatij aliquid, aliquid auxilij inuenire? Si quęras intra te, aruit cor tuum, & obliuioni datum te reperis, tanquam mortuum à corde. Si infra te, corpus quod corrumpitur, aggrauat animam. Si circa te, etiam terrena habitatio deprimit sensum multa cogitātem. Quære ergo supra te, sed cautus esto vētosa agmina transilire. Quia enim omne datum optimum, & omne donum perfectū non nisi desursum esse nouerunt, mediū iter latrunculi obsedere. Transi ergo transi peruigiles illas nequitias, quę tā indefesse custodiunt & obseruant ne quis in illam possit euadere ciuitatem. Si te percusserint, si vulnerauerint, dimitte eis palliū, qđ in Aegypto olim Ioseph adulteræ dereliquit: dimitte sindonem, vt cum euangelico illo iuuene profugias nudus ab eis. Nunquid non solum palliū eius & sindonē dederat deus in manus impij, in cuius facultatem & carnē dans potestatē, veruntamen animam, ait, illius serua? Ita ergo sursum cor, sursum clamor, sursum desideria, sursum cōuersatio, sursum intentio, & omnis expectatio tua desursum sit. Clama in cœlum vt exaudiaris, & qui in cœlis est pater mittat tibi auxilium de sancto, & de Sion tueatur te. Mittat interim auxiliū de tribulatione, eripiat à tribulatione, glorificet in resurrectione. Magna sunt hæc, sed tu magne domine promisisti. Ex tua promissione speramus, inde audemus dicere: Si corde clamemus pio, certe debes ex promisso. Amen.

Psal.30.b *Sapien.9.d* *Iacob.1.c* *Gene.39.c* *Marc.14.* *Iob 2.b*

De vltimo versu Sermo XVII. vnde supra.

BENE nobiscum agitur fratres, satis competit huic tempori versus psalmi. Celebraturis proxime dominicā resurrectionem, iam nunc cuique nostrum sua promittitur, vt festiuius in capite suo factum recolant membra, quod in seipsis præstolantur aliquando faciendum. Congruus finis psalmi, vbi psallenti finis promittitur tam beatus. Iucunde completur, dum in eo spondetur repletio tam iucūda. Longitudine, inquit, dierum replebo eum, & ostēdam illi salutare meum. Sæpius vos admoneo fratres, quòd iuxta Pauli sententiam promissionem habeat pietas vitæ eius quæ nunc est pariter & futurę. Vnde & idē ait: Habetis nunc quidem fructum vestrum in sanctificationē, finem verò vitā æternam. Ipsa est quæ hoc loco promittitur longitudo, ipsa longitudo dierū. Quid enim tā longum quàm quod æternū est? Quid tam longū, quàm quod nullo fine præciditur? Bonus finis vita æterna, bonus finis qui finē non habet. Et sane cuius finis bonus est, ipsum quoq; bonū est. Amplectamur itaque sanctificationē, quoniam bona est, quoniam finis eius vita sine fine. Sāctimoniam sectemur & pacē, sine qua nemo videbit deū. Lōgitudine, inquit, dierū replebo eum, & ostendā illi salutare meū. Dextræ dei est ista promissio, munus est dextræ quā sibi olim sanctus porrigi optabat. Operi, inquit, manuū tuarum porriges dexterā, delectationes in dextera hac vsque in finem. Hanc nimirum & ille sibi porrigi optauit & obtinuit dexteram, de quo psalmista ait: Vitā petiit à te, & tribuisti ei longitudinē dierum in seculū, & in seculū seculi. Manifestius denique sapiēs dixit: In sinistra illius diuitię & gloria, in dextera eius longiturnitas vitę. Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Hæc enim vita qua viuimus, magis mors est: nec simpliciter vita, sed vita mortalis. Moritur homo dicimus, quādo morti certissimę appropinquat. Quid verò agimus ex quo primū incipimus viuere, nisi morti appropinquare, & incipere mori? Sed & dies qualescunq; vitæ huius pauci & mali sunt, sicut sanctus patriarcha testatur. Ibi vere viuitur, vbi viuida vita est & vitalis. Ibi dies boni, vbi interminabilis longitudo dierum. Gratias ei qui tam nō modo fortiter, sed & suauiter disponit vniuersa. Eorum nempe paucitas dierum finietur breui, quorū sufficit cuique malitia sua. Vbi autem dierum bonitas, æternitas quoque nō deerit. Longitudine dierum replebo eum. Quod prius dixerat, glorificabo eū, euidentius hoc versiculo declarauit. Cui tamen nō sufficeret ab eo glorificari, cuius perfecta sunt opera? Nō enim tanta immensitas nisi in immēsum quempiā glorificare potest. Necesse est magna sit glorificatio, à magnifica gloria quæ descendit. Voce delapsa à magnifica gloria, ait Petrus. Bene magnifica gloria glorificans tam magnificè, in longitudine, in multitudine, in plenitudine claritatis. Fallax gloria, & vana est claritas, dies hominū breuis. Sapiens eiusmodi non optabit, magis loquetur ex corde ei qui intuetur cor: Et diem hominis non desideraui: tu scis. Ego tamē plus aliquid quàm non desiderat desidero, vt ne recipiam quidem. Scio enim cuius vox sit: Ego claritatem ab homine non accipio. Quàm verò miseri, qui gloriam quæ abinuicem est quærimus, & nolumus eam quæ à solo est deo. Sola siquidem ea quam solam negligimus, longitudinem habet, sola repletionem. Breues dies hominis, & dies eius tanquam flos agri sic efflorebit. Exsiccatum est, inquit, fœnum, & cecidit flos: verbum autē domini in æternum manet. Verus nimirum dies, qui nō nouit occasum, æterna veritas, vera æternitas, ac proinde vera æternáque satietas. Alioquin quomodo gloria illa replebit, quæ fallax & vana est? Denique & inanis dicitur, vt noueris te ex ea magis exinaniri posse, non posse repleri. Bonum ergo interim magis abiectio quàm elatio est, bonū magis necessitas quàm voluptas: quòd cum vtraque res citius transeat, altera pœnam habeat, altera sit paritura coronam. Vtilis tribulatio, quæ probationem operatur, ducit ad gloriā. Cum ipso sum, inquit, in tribulatione: eripiā eum, & glorificabo eum. Agamus gratias patri misericordiarum, qui nobiscū est in tribulatione, & in omni tribulatione nostra nos cōsolatur. Res enim, vt dixi, necessaria tribulatio quæ in gloriam vertitur, tristitia quæ mutatur in gaudium. Gaudium sane longum quod nemo tollit à nobis, gaudium multiplex, gaudium plenum. Res necessaria est ista necessitas, quæ coronam parit. Nō contemnamus fratres: semen modicum est: magnus exinde fructus exurgit. Fortè insipidum, fortè acerbum est, fortè granum sinapis. Non consideremus quæ videntur, sed quæ non videntur in eo. Quæ enim vidētur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Prælibemus primitias gloriæ, gloriemur in spe gloriæ magni dei. Non solùm autem, sed vt dicam expressius, gloriemur in tribulatione. In ea siquidem spes glorię est. Vide si non hoc ipsum docere voluit apostolus cum subiunxit: Quoniā tribulatio patientiam operatur, &c. Manifestè aduertere est in his verbis cum præmisisset apostolus gloriari in spe: non aliud aliquid sed amplius eum addidisse dicendo: Non solùm autē, sed & gloriari in tribulationibus. Nō enim altera gloriatio cōmendatur, sed additur vbi spes gloriæ, vbi ipsa spei gloriatio requiratur. Siquidem in tribulatione spes glorię, imò & ipsa in tribulatione gloria cōtinetur. sicut spes fructus in semine, sic & ipse fructus in semine est. In hunc modum etiam modo regnum dei intra nos est, thesaurus ingens in fictili vase, in agro vili. Est, inquam, sed absconditum est. felix qui ibi inuenerit illud. Quid ille? Nēpe qui messem magis cogitauerit quàm sementem. Oculus fidei inuenit hunc thesaurū, non secundum faciē iudicans, sed videns quæ non apparent, sed intuens quæ non videntur. Quàm veraciter hunc thesaurū inuenerat, quē volebat inueniri & ab aliis, qui dicebat: Momētaneū hoc & leue tribulationis nostræ, supra modū in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Non dixit remunerabitur, sed æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Latet gloria fratres mei, abscondita nobis est in tribulatione: in momentaneo hoc latet æternitas, in hoc leui pondus sublime & supra modū. Interim ergo festinemus nobis emere agrū istum, emere thesaurū istum, qui absconditus est in agro. Omne gaudium existimemus cum in varias inciderimus tribulationes. Dicamus ex animo, dicamus ex sententia: Bonum magis ire ad domum luctus, quàm ad domū conuiuij. Cum ipso sum in tribulatione, ait deus: & ego aliud interim requiram quàm tribulationem? Mihi adhærere deo bonum est. Nō solum autem, sed & ponere in domino spem meam: quia eripiam eum, inquit, & glorificabo eum. Cum ipso sum in tribulatione. Deliciæ, inquit, meę esse cū filiis hominum. Emmanuel nobiscum deus. Aue gratia plena, ait angelus ad Mariā: dominus tecum. In plenitudine gratię nobiscum est, in plenitudine glorię erimus nos cum eo. Descendit vt prope sit his qui tribulato sunt corde, vt nobiscū sit in tri-

1.Tit.4.a *Roma.6.c* *Heb.12.d* *Iob 14.c* *Psal.20.a* *Prou.3.c* *Gene.47.b* *1.Pet.1.d* *Ioan.5.g* *Esa.40.b* *1.Cor.4.d* *Rom.5.a* *2.Cor.4.d* *Eccles.7.a* *Psal.72.a* *Prouer.8.d* *Luc.1.c*

G bulatione nostra. Erit autẽ quando rapiemur in nubibus obuiam Christo in aëra, & sic semper cum domino erimus, si tamẽ curemus interim eum habere nobiscũ vt sit comes viæ, qui patriæ redditor est futurus: imò qui tunc patria, modo sit via. Bonũ mihi domine tribulari dummodo ipse sis mecum, quàm regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari. Bonũ in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quàm esse sine te vel in cœlo. Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terrã? Aurũ probat fornax, & viros iustos tentatio tribulationis. Ibi ibi cũ eis es domine, ibi in tuo nomine congregatis medius astas, sicut olim cum tribus pueris es dignatus etiã ethnico apparere vt diceret, quia species quarti, similis filio dei. Quid trepidamus, quid cunctamur, quid refugimus hunc caminum? Sęuit ignis, sed dominus nobiscum est in tribulatione. Si deus nobiscum, quis cõtra nos? Nihilo minus quoq; si ille eripit, quis est qui rapiat de manu eius? Quis est qui de manu eius possit eruere? Postremò si ille glorificat, quisnam alius inglorium faciet? Si ille glorificat, quis humiliabit? Audi deniq; quanam gloria ipse glorificet. Lõgitudine, inquit, dierum replebo eum. Et primo quidem in eo quòd dierum nomẽ pluraliter posuit, non vicissitudinẽ aliquam, sed multitudinem voluit commendare. Alioquin si vicissitudinem suspicaris, melior est dies vna in atriis domini super milia. Legimus sanctos atq; perfectos viros etiã ab his

Psal.72.d *Dan.3.g* *Psal.83.c*

H diebus nostris plenos migrasse dierum: nec sanè aliud q̃ virtutum plenos, plenos intelligimus gratiarũ. Nimirum in hãc plenitudinem velut de die in diem, de claritate in claritatem, non quidem à suo, sed à domini spiritu trãsformantur. Si ergo dies gratia dicitur, si (vt supra meminimus) etiam dies hominis, claritas quæ ab homine est, & male nitẽs gloria, quam abinuicem quærimus: quomodo non magis verus dies & plenus meridies veræ gloriæ plenitudo? Quòd si dies plurimos diuisiones dicimus gratiarũ, quomodo non in multiplici gloria dierum intelligitur multitudo? Postremò euidentius audi sine vlla vicissitudine dies multos. Erit lux lunæ sicut lux solis (ait propheta) & lux solis septempliciter sicut lux septem dierum. Istis (ni fallor) cunctis diebus vitæ suæ psalmos suos cantare in domo domini rex fidelis optabat. Erit enim deuotos esse deo ad singula tantæ & tam multiplicis gloriæ munera, & in omnibus semper gratias agere, quasi cunctis diebus psalmos dicere nomini eius. Longitudine dierum replebo eum. Ac si manifestius dicat: Scio quid desideret, scio quid sitiat, quid sapiat ei. Non ei aurum vel argentum sapit, non voluptas, non curiositas, non dignitas aliqua secularis. Omnia detrimẽtum facit, omnia aspernatur & arbitratur vt stercora. Exinaniuit penitus semetipsum, nec se ex his patitur occupari, quibus nouit se nõ posse repleri. Nõ ignorat ad cuius imaginem conditus sit, cuius magnitudinis capax sit: nec sustinet de modico crescere, vt de maximo minuatur. Itaq; lõ-

Esa.30.f

I gitudine dierum replebo eum, quem nisi lux vera reficere, nisi æterna implere non potest. Siquidem nec longiturnitas illa terminum, nec claritas illa occasum, nec satietas illa fastidiũ habet. Erit enim securitas de æternitate, gloriatio de veritate, exultatio de satietate. Et ostendam illi salutare meum. Nimirũ ex tunc videre merebitur quod optauit, cum sibi rex gloriæ gloriosam exhibebit ecclesiam, non habentem maculam ob splendorem diei, sed neque rugam ob omnimodam plenitudinem sui. Alioquin ad illius fulgorem luminis sicut non impurus, sic nec turbatus quidem in aliquo animus vel inquietus assurgit. Inde est quòd nunc quoque (vt supra memini) sanctimoniã simul & pacem sectari præcipimur, quòd sine his nemo videat deũ. Cum ergo repleuerit in bonis desiderium tuum, vt non aliud sit quod requiras, serenato penitus ex ipsa plenitudine animo, videre iam poteris serenitatẽ illam, illam plenitudinem maiestatis, similis deo factus, quòd videas eum sicuti est: aut forte iam plenus omni gloria in semetipso, etiam foris salutationem quam operatus est deus, & plenam maiestate eius omnem terram vndiq; circunspiciet deliciosissimus deliciosissimi seculi habitator. ad hoc quoq; referri posse videbitur quod adiecit: Et ostẽdam illi salutare meum. Alioquin accipiamus, si magis placet, etiã hoc modo, vt ipsos quos promiserat dies, in hac ostensione salutaris exponat. Longitudine, inquit, dierum replebo eum. Et tãquam

Hebr.12.d *Psal.120.c*

K quæreres vnde erit dies in ciuitate de qua legimus, quia non lucebit ibi sol per diem, nox enim non erit in ea: ostendã illi, ait, salutare meum: vt quemadmodum & in illa scriptura dicitur, Lucerna eius sit agnus. Ostẽdam illi salutare meũ. Non iam in fide erudiã, non iam exercebo in spe, sed specie adimplebo. Ostendam illi salutare meum, ostendã illi Iesum meũ, vt in æternum iam videat in quẽ credidit, quem dilexit, quẽ semper optauit. Ostende nobis domine misericordiam tuã, & salutare tuum da nobis. Ostende nobis salutare tuũ, & sufficit nobis. Qui enim videt illũ, videt & te: quia ipse in te, & tu in ipso. Hæc est autem vita æterna, vt cognoscamus te verum deum, & quem misisti Iesum Christum. Itaque tunc dimittes seruum tuum domine secũdum verbum tuum in pace, cum viderint oculi mei salutare tuum, Iesum tuũ, dominũ meum, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amẽ.

Apoc.21.g *Psal.84.c* *Ioan.17.a*

Sequuntur Sermones eiusdem de diuersis.

De nimia quadam fallacia præsentis vitæ. Sermo.

VEra omnino sententia fratres, quoniam tentatio est vita hominis super terram. Siquidem fallax est, nec simpliciter fallere consueuit. Vt enim multipliciter illudat hominibus, mutat faciem, mutat vocem, modo ait, modo negat, nec erubescit: de ipsa quantitate sua diuersis diuersa loquitur, imò & eidem diuerso tempore contraria quoq; suggerit & aduersa. Modò enim se breuem esse causatur, modò

Iob.7.a

L simulat longiorem. Cum peccare delectat adhuc, gemit altius pro breuitate sua. Nec breuitas falsa, sed gemitus fallax, quòd id memoret cum mœrore, vnde magis oportuerat gratulari. Siquidem bonum est ei si sic agere perseuerat, vt flagitiis eius quibus voluntas modum non ponit, vel necessitas finem ponat. Expedit ei qui semper anima moritur, vt corpore citius moriatur, magis autem ei bonum erat si natus nõ fuisset homo ille. Et ipsa denique vitæ memoria breuioris, remedium magis quàm incentiuum debuerat esse peccati, sicut scriptum est: Memorare nouissima tua, & in æternũ non peccabis. Quod si vsque adeo regnat in te peccatum, imò vsque adeo delectat te seruire peccato, vt doleas tibi modicum tempus esse quo seruias ei, sed eousque latam diligis viam, vt omnimodis optes si posses eam etiam facere longam: velis nolis, non longe est finis eius, sed tu fateor longe es à regno dei, & firmissimum pepigisse videris cum morte fœdus, pactum cum inferno. Errauerunt (ait propheta) in solitudine in inaquoso, viam ciuitatis habitaculi nõ inuenerunt. Solitudo hæc superborum est, quia solos sese reputant, solos appetũt reputari. Literatus est, odit socium. Astutus in negociis secularibus, neminem vellet sibi similem inueniri. Pecuniosus est, si ditescere viderit alterum, cruciatur. Fortis est aut formosus, da ei parem, & contabescit. So-

Eccle.7.d *Psal.106.a* *Nota.*

M litarius est, sed erroneus. Errat in solitudine sua: non enim solus habitare poterit super terram. Nec mirum quòd solitudini huic inaquosum additur, vt dicatur, in solitudine in inaquoso. Sicut enim in solitudinibus aquæ deesse solent, & loca deserta sterilia quoque & arida esse consueuerunt, sic superbiam impœnitentia comitatur. Elatum enim cor, durum & expers est pietatis, ignarum compunctionis, siccum ab omni rore gratiæ spiritualis, quia superbis deus resistit, humilibus verò dat gratiã. Qui emittis fontes in conuallibus, inter medium montium (ait propheta) pertransibunt aquæ. Hinc est quòd de seipso miserabiliter conquerẽs ait: Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Siquidem aquæ inopia nõ modò aridum, sed & sordidum facit, dum non est quo laueris: & humanum cor lachrymas nesciens, non modò durum, sed & impurum esse necesse est. Lauabo, ait, per singulas noctes lectum meum, vt cõscientiæ maculas diluam. Lachrymis meis stratum meum rigabo, ne in me quoq; fiat quod scriptum est de semine quod cecidit supra petram, Et natũ aruit, quia nõ habebat humorem. Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Errauerunt planè in inuio, & non in via. Neque enim via est lata via. Rectitudo quippe ad viam, latitudo ad planitiem magis quàm ad viam pertinet. Solitudo inuia lata est via: & vbi nulla est via, totum est via. Sic est vita exposita vitiis, latissimos habens

Iaco.4.b *Psal.103.b* *Psal.142.b* *Psal.6.b* *Matt.13.a*

A bés hincinde terminos, quia nullos terminos habés. Nec vita sane dicéda est, qua nimirum soli viuitur morti, apostolo teste, qui ait: Quia si secundum carnem vixeritis, moriemini. *Roma.8.c* Sic nec circuitus via, & tamen impiorum est via, sicut scriptũ est: In circuitu impij ambulant. *Psal.11.b* Ipsa est spaciosa via, cuius latitudinis spacium nullis clauditur metis, vbi nec lex est, nec præuaricatio. Huiusmodi ergo filiis diffidentię qui totos sese corporeis voluptatibus & propriis voluntatibus tradiderũt, fiducialiter fallax vita breuẽ sese esse fatetur, vt carnaliter doleant quòd instar principis sui modicũ tempus se habere cognoscãt, atq; eo vehemẽtius ad omne flagitium inardescant, sicut quidam dicere referuntur: *Sapien.2.b* Non nos prætereat flos temporis: coronemus nos rosis antequam marcescant. Nullũ pratum sit quod nõ pertranseat luxuria nostra: nullus sit expers luxuriæ nostræ: vbiq; relinquamus signa lætitiæ: quoniã hæc est pars & hæc est sors nostra. Et manifestius: *Esa.22.d* Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. Verum id quidem: respondebit eis cras iustitia sua: nec manentem hic ciuitatem habẽt vel ipsi qui viã ciuitatis habitaculi nõ inuenerunt. Sed quòd eo magis peccare festinant, prorsus insaniunt. Sanè eisdem ipsis siquando forte imminẽtis sibi mortis cœperint horrere memoriam, & terribilem expectationẽ iudicij contremiscere, continuò vitæ huius fallacia lõgam se esse mẽtitur: vt quã pauloante breuem esse dolebãt peccato vitam, nunc eandem B repente inueniant vsque adeo prolongatã, vt securè se posse putent non modicam adhuc partem consumere in peccatis, quòd reliqua longa sit, & sufficiat ad agendã pœnitentiã pro peccatis. Cæterum sicut prioribus nisi resipuerint, timor quẽ timent eueniet, imò grauius quàm quod verẽtur accidet eis, vt non modo flagitiorum tempus velociter transeat, sed & succedat tempus aut magis æternitas suppliciorum: ita & his cum dixerint, Pax & securitas, repentinus superueniet interitus, vt non possint nec dimidiare dies quibus sese somniant adhuc esse victuros, nõ illam quam sibi pollicentur dimidiationem explere dierum. Vobis fratres, nec iam à tristitia verę breuitatis, nec à fallaci consolatione simulatæ longitudinis timeo, quòd certissime iam cœperitis ire in ciuitatẽ habitationis, nec ambuletis in inuio, sed in via. Vereor autem ne vobis quoque, sed aliter vita ipsa simulatione longitudinis illudere velit, nõ consolationem hinc afferens, sed magis inferens desolationem. Vereor, inquam, ne longiorẽ sibi vitam superesse quis reputans, & grandẽ sibi restare autumans viã, obruatur à pusillanimitate spiritus, & labores tantos & tam diuturnos sustinere posse desperet: quasi verò nõ secundum multitudinem dolorum suorum in corde suo consolationes diuinæ lætificent animas electorum. Et nunc quidẽ secũdũ multitudinem dolorum, dum adhuc quasi ad mensuram dantur: cæterum post hæc delectationes, non iam consolationes C in dextera eius vsq; in finem. Cõcupiscamus illam dexteram fratres, quæ totos amplexabitur nos, suspiremus ad delectationes illas: vt sicut breue est omnino tẽpus, etiam pauci videantur nobis dies præ amoris magnitudine. *Rom.8.d* Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Iucunda promissio, & votis omnibus amplectenda. Nõ enim astabimus quasi inanes & vacui spectatores, nec gloria quasi extrinsecus reuelabitur nobis, sed in nobis. Videbimus enim deum facie ad faciem, sed non extra nos, quia in nobis erit, vtique omnia in omnibus. Nimirum plena erit gloria illa etiam omnis terra, quanto magis anima ipsa replebitur? *Psal.64.a* Replebimur, inquit, in bonis domus tuæ. Et quid dico quòd nõ aderit nobis gloria, sed inerit? Nũc quoque in nobis est, sed tunc reuelabitur. Nunc enim filij dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Fratres mei, si non accepimus spiritum huius mũdi, sed spiritum qui ex deo est, sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Ego enim dico quoniam omnia. Et si mihi non creditis, apostolo credite: *Roma.8.f* Qui proprio, ait, filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo nõ omnia etiam cum illo nobis donauit? Hęc nempe potestas filiorum dei, quam dedit his qui receperunt eum. Hæc gloria cuiusque fidelis, gloria quasi adoptati à patre, per eum vtique cuius gloriam vidimus, gloriam quasi vnigeniti à patre. Audi denique potestatẽ: *Marc.9.d* Omnia, inquit, possibilia sunt credenti. Sed adhuc multa, inquies, grauiter inquietãt, multa euidẽtius aduersantur. Et miror quo- D modo omnia data memores, quibus ferè nulla famulãtur ad votum. Seruire nobis vidẽtur aliqua, sed cum labore nostro, nec nisi prius seruierimus eis. Iumenta ipsa nisi fuerint à nobis nutrita, nisi domita, nisi fuerint pabulo sustẽtata, non adiuuant. Terra ipsa quæ debuerat nobis esse germanior, nõ sine sudore vultus nostri panẽ nobis ministrat: imò & cum coluerimus eam, spinas & tribulos germinat nobis. Et cætera omnia deniq;, si diligenter considerems, seruitium à nobis magis exigunt, quàm exhibent nobis: vt ea interim sileã quæ sunt parata nocere, vt est ignis ad exurendum, aqua ad submergendum, feræ ad lacerandũ. Et hæc quidẽ ita se habent, sed tamen non mentitur apostolus etiam alio loco manifestius asseuerans scire se quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum, his qui secũdum propositum vocati sunt sancti. *Rom.8.a* Veruntamẽ solerter attẽde quòd non ad libitum famulari, sed cooperari dicit ad bonũ. Neq; enim ad voluntatem seruiunt, sed ad vtilitatem: non ad voluptatem, sed ad salutẽ: non ad votum, sed ad cõmodum nostrũ. Vsqueadeo siquidẽ in hunc modum omnia nobis cooperantur in bonũ, vt inter hæc omnia, etiã ea quæ nihil sunt, numerẽtur, molestia, morbus, & ipsa mors etiã, & peccatũ: quę quidẽ constat naturas nõ esse, sed naturæ corruptiones. An verò ei peccata ipsa nõ cooperãtur in bonũ, qui ex eis humilior, feruẽtior, solicitior, timoratior & cautior inuenitur? Hæ sunt ergo primitiæ E spiritus, hæ primitiæ regni, hæ gloriæ prælibatio, hoc potestatis initiũ, & arra quædã paternæ hæreditatis. Cæterũ cum venerit quod perfectũ est, euacuabitur quod ex parte est, vt ad votũ deinceps omnia disponãtur, quòd indissolubili vinculo copulata sibi vtile & iucundũ, separari vltrà nõ possint. Hoc nempe erit illud æternum gloriæ pondus de quo idẽtidem ait apostolus. *2.Cor.4.d* Momentaneũ, inquit, hoc & leue tribulationis nostræ, supra modũ in sublimitate æternũ gloriæ pondus operatur in nobis. Perge ergo murmurare & dicere: Lõgum est, graue est, nõ possum tam immania & tam diuturna portare. Apostolus momẽtaneum & leue perhibet esse quod tolerat: & certe necdum à Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepisti, necdũ nocte ac die in profundo maris fuisti, necdum plus omnibus laborasti, postremò necdũ vsq; ad sanguinem restitisti. Vide ergo quàm non sunt condignæ ad gloriam passiones. Quod tribulationis est, momẽtaneum est & leue: quod gloriæ, æternũ est, & pondus etiã supra modum in sublimitate. Quid in incertum tibi dies & annos numeras? Transit hora, transit & pœna: nec accedunt sibi, sed cedunt potius & succedunt. Non sic gloria, non sic remuneratio, non sic merces ipsa laboris: nescit vicissitudinem, nescit finem, manet tota simul, & manet in æternũ. Cum dederit (inquit) dilectis suis somnum, ecce hęreditas domini. *Psal.39.a* Sufficit enim nunc cuique diei malitia sua, nec laborẽ suum poterit reseruare sequenti: sed omnium merces laborum in vna F illa die reddetur, cui altera nõ succedit. Reposita est mihi corona iustitiæ (ait apostolus) quam reddet mihi nõ in illis, sed in illum diem iustus iudex. *2.Tim.4.b* Melior est enim dies vna in atriis illis super milia. *Psal.83.e* Guttatim pœna bibitur, liquando sumitur, per minutias transit: nam in remuneratione torrens est voluptatis, & fluminis impetus, torrens inundans lætitiæ, flumen gloriæ, & flumẽ pacis. Flumẽ planè est, sed quod affluat, non quod fluat vel effluat. Flumẽ vocatur, non quòd transeat vel pertranseat, sed quòd abũdet. Aeternũ, inquit, gloriæ pódus. Nõ enim nobis gloriosa vestis, non gloriosa domus: sed ipsa gloria promittitur. Si quid verò illorũ aut similium aliquando dicitur, figura est. Nã in veritate iustorum expectatio, nõ aliquod lætum, sed ipsa lætitia est. Gaudent in cibis, gaudent in pompis, gaudent in diuitiis, gaudent & in vitiis homines: sed luctus extrema occupat eiusmodi gaudiorum, quòd gaudiũ in materia conuertibili mutari necesse sit re mutata. Accenditur cereus: non purum lumen est, sed lucerna: siquidem ignis ipse propria fomenta consumit, nec nisi ipsa consumptione fouetur. porrò deficiente materia etiã ipse deficiet: & vbi illã videris prorsus exustam, hũc quoq; nihilo minus extinctũ esse reperies. Sicut ergo flãmæ illius nouissima fumus occupat & caligo, sic lætitia lætæ rei in tristitiã commutatur. Nobis autem non fauum mellis, sed purissimũ & liquidissi-

G mum mel reposuit deus, ipsam planè lætitiam, vitam, gloriã, pacem, voluptatem, amœnitatem, felicitatem, iucunditatem & exultationẽ thesaurizauit nobis dominus deus noster: & hæc omnia vnum, vt sit participatio Hierusalẽ in idipsum. Et hoc vnũ & idipsum nõ nisi ipse, sicut supra meminimus, dicẽte apostolo, quoniã erit deus omnia in omnibus. Hęc merces nostra, hæc corona nostra, hoc brauium nostrũ: ad quod vtinam sic curramus, vt cõprehendamus. Fratres, nunquã prudens agricola seminandi opportunitatẽ reputat longiorẽ, ꝙ futuræ messis desiderat vbertatẽ. Vestri autẽ dies non minus vtique q̃ capilli omnes numerati sunt: & sicut pilus de corpore, sic & momentũ de tempore non peribit. Habentes ergo talem promissionem charissimi, nõ deficiamus aut fatigemur aliquando: nec graue causemur onus Christi, quod teste ipso leue est, vel iugum, quod reuera suaue est: sed ad omne quod videmur portare pondus diei, æternum gloriæ pondus cogitemus. Ad quam nos sua miseratione perducat virtutũ dominus & rex glorię, cui interim deuota humilitate clamamus: Nõ nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriã.

1.Cor.15.d
Colo.3.b
Psal.113.b

De obedientia, patientia, & sapientia. Sermo.

OBsecro vos fratres per communem salutem, studiose suscipite datam vobis opportunitatem operandæ salutis. Obsecro per misericordiam pro qua tam miserabiles H vos facere studuistis, facite ad quod venistis, ad quod ascendistis de fluminibus Babylonis. Super flumina Babylonis (ait propheta) illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Nulla vobis hic nutriendorum liberorũ cura, nulla sollicitudo quomodo placeatis vxoribus: non de nundinis, non de negociis secularibus, non de ipso victu & vestitu necesse est cogitare. Procul à vobis magna quidẽ ex parte diei malitia, & sollicitudo vitæ. Sic abscõdit vos deus in abscõdito tabernaculi sui. Vacate itaq; dilectissimi & videte quoniã ipse est deus. Verum vt hoc quandoque possitis, curandum est vobis prius vt videatis quid estis vos, & iuxta eiusdẽ prophetæ vocem, sciant gentes quoniam homines sunt. Huic duplici considerationi tota hæc vestra vacatio tribuatur, sicut sanctus orabat: Deus nouerim me, nouerim te. Quomodo enim natus sibi videtur homo, si labores fugitãs & dolores? Aut quomodo scit se esse hominẽ, qui ad id paratus non est ad quod natus? Homo, inquit, natus ad laborem. Nam ad laborẽ natum se dubitet, qui non natus est in dolore. Sed dolorem parturiẽtis, clamor: laborẽ, prolis fletus indicat & vagitus. Quoniam tu laborem & dolorem consideras, ait propheta. Labor in actionibus, dolor in passionibus est. Proinde qui se nouerat hominem, ad vtrumq; paratus supplici cõfessione dicebat: Paratum cor meum deus, paratum cor meum. Et geminam hanc præparationem euidentius exprimens de I actione quidẽ, Paratus sum (ait) & nõ sum turbatus, vt custodiã mandata tua. De passione verò: Ego, inquit, in flagella paratus sum, & dolor meus in cõspectu meo semper. Nemo sanè in hac misera vita geminã hanc vexationẽ se euadere glorietur. Nemo quippe ex omnibus filiis Adæ sine labore hic viuit, nemo sine dolore. Est qui declinat aliquos, sed incidit proculdubio in grauiores. In labore, inquit, hominũ nõ sunt & cum hominibus non flagellabuntur. Non tamen cõtinuò sine labore sunt, aut minimè flagellantur. Deniq; propterea, inquit, tenuit eos superbia. Grauis equidẽ labor. Operti sunt iniquitate & impietate sua, grauibus planè flagellis. Siquidẽ nõ est gaudere impiis, dicit dominus. Quòd enim nec laboris anxietatem, nec flagelli sentiunt læsionem, ipsa iam insensibilitas vehementiã indicat passionis. Sudat pauper in opere foris, sed nũquid minus anxiè diues intus in ipsa sua cogitatione laborat? Aperit iste os suum in oscitatione, aperit ille in eructatione, & interdũ ille grauius fastidio quàm iste inedia cruciatur. Postremò velint nolĩt, nõ modò homines, sed etiã dæmones & faciunt & patiuntur quod prouidẽtia summa disposuit. Cæterum nec leprosa obediẽtia, nec canina patientia cõmendatur. Inde est quòd non simpliciter petimus vt fiat volũtas domini, quam in omnibus & per omnia fieri certissime cõstat, (volũtati enim eius quis resistit?) sed vt fiat sicut in cœlo, & in terra. Quam nimirum adiectionẽ duabus quoq; præcedentibus petitionibus nihilo minus reor aptan-

Psal.136.a
Psal.9.b
Iob.5.b
Psal.9.d
Psal.56.a
Psal.118.b
Psal.37.d
Psal.72.a
Ibidem.

dam, vt patrem nostrũ qui in cœlis est exoremus, quatenus K & nomen eius sanctificetur, & regnũ eius adueniat, & voluntas fiat: hæc omnia sicut in cœlo, sic & in terra: alioquin vbi non sanctificatur nomẽ eius? Vbi iam regnũ eius non venit, quando in nomine Iesu omne genu flectitur, cœlestium, terrestrium & infernorum? Scio te quis es, sanctus dei, ait etiam ipse malignus. At longè aliter & dissimili prorsus affectione nomen istud sanctificatur in cœlis, vbi tã inenarrabili iucunditate clamatur, Sanctus sanctus sanctus dominus deus Sabaoth. Sic & regnat nõ in terra solũ, verùm etiã in gehenna, imperiũ habens vitæ & mortis. Sed omnino dissimiliter regnat in his qui inuiti seruiũt, & qui volũtariè famulãtur. Bonus cibus obediẽtia, de qua nimirũ & ipse domin' ait: Meus cibus est vt faciã voluntatẽ patris mei. Et propheta: Labores (ait) manuum tuarum quia mãducabis, beatus es, & bene tibi erit. Bonus cibus patientia pauperum, quæ non peribit in finem, panis lachrymarum, panis doloris. Verũtamẽ vtrique necessarium est condimẽtum, sine quo vterq; insipidus non modò non reficiat, sed gustatus afferat mortem. Durissimus equidem cibus vterque fratres, & nisi aliquod tertium saporabile apponatur, vtiq; mors in olla. Quid verò tam saporabile quàm sapientia? Nempe lignum vitę est, quod & ipsas aquas Marath per Moysen dulcorauit. Farinula est, quæ pulmentũ prophetarũ per Helisæũ saporauit. Ignis est, qui semper ardere præcipitur in altari. Oleũ est, ob cuius inopiã virginibus fatuis ostium clauditur nuptiarum. Sal est, quod nulli sacrificio deesse iubetur. Inde est ꝙ insulsos homines dicimus, quos intelligi volumus minime sapiẽtes. Et dominus sal in nobis habere præcipit. Apostolus quoq; omnem nostrũ sermonẽ sale monet esse conditum. Puto tamẽ hanc ipsam quã obediẽtiæ & patientię tertiã addi volumus sapiẽtiã, nihilo minus triplicem inueniri, vt nostrũ hoc condimẽtum velut tribus quibusdam herbis conficiatur. Opus est vt iustitia sit in intẽtione, hilaritas in operatione, humilitas in reputatione. Insipida nanque deo & insulsa quodammodo nostra obediẽtia seu etiam patiẽtia est, nisi omnium quæ vel agimus vel patimur, ipse sit causa: quia & quicquid facimus, iubemur facere in gloriã dei: & non si quid patimur, sed si quid propter iustitiam patimur, beati. Oportet autẽ pusillanimitatem quoque & tristitiam in omnibus quę agenda sunt vel toleranda, caueri: quia hilarem datorem diligit deus. Deniq; hilaritas ipsa & deuota volũtas ad eam quam supra diximus præparationẽ specialiter noscitur pertinere. Porro elationẽ super omnia fugere necesse est. Quisquis enim altũ sapit, & opus eius & patiẽtia vanum sapit: nec grauior vllus sapor, aut magis contrarius est veritati. Vidésne quàm sit vtile homini scire se hominẽ, vt proinde sit paratus ad mandatorum obedientiam, & tolerantiam flagellorum, ac deinceps studeat vt qui nec laborem interim potest effugere, nec dolorẽ, sic saltem laboret & doleat, vt hæc sibi in cibos trãseant salutares? M Siquidem melior est obedientia quàm victorię, & melior est patiens viro forti. Inobediẽtia est causa mortis. omnes experimur, omnes morimur propter eam. Impatiẽtia, animæ perditio est, dicente domino: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Nihilo minus autem sapientia quoq; quam diximus, necessaria est ad salutem. Siquidem nõ solùm propter inobedientiam quibus obedientia defuit, aut propter impatientiam qui patiẽtia caruerunt: sed & qui non habuerunt sapientiam, propter suam insipientiam perierunt. Et hæc quidem vt sciant homines quoniam homines sunt, actionibus iam & passionibus deputati. Erat quando in actione & meditatione positus erat homo, sine passione habens actionem, habens etiam sine labore meditationem. Dico autem quando positus est in paradisum, vt operaretur & custodiret. Verum hinc quoque si non caderet, erat aliquando promouendus vt sola iam frueretur contemplatione: sicut & ex hoc inferiori gradu quem modo tenet, nisi resurgere satagat, in infimum est quandoque casurus: videlicet vt in sola iam passione versetur, quòd nec opus nec ratio, sed tantùm passio apud inferos sit. Felix quidem cuius animam corpus non aggrauabat, quia nec corrumpebatur. Sed longe felicior si ad hoc peruenisset, vt minoratus actu, plenius perfectiúsq; perciperet sapientiã, gratis diligens corpus, tãquam in nullo indigens

Philipp.2.b
Ioan.4.e
Psal.127.a
Exod.15.d
4.Reg.4.g
Leui.6.c
Mat.25.a
Leui.2.d
Mat.9.d
& 14.g
Colos.4.b
2.Cor.9.b
Eccles.4.b

A digẽs corpore. Esset enim hic pulcherrimus ordo, & erit adhuc quando erit. Neque enim aliquatenus desperandum, vt videlicet sicut anima deo, sic animæ caro dicere videretur: Quoniam bonorum meorum non eges, adimplebis me lætitia (ait) cum vultu tuo. Inde plenitudo, inde satietas, cũ apparuerit gloria tua. Nam quod de corporũ reformatione, & conformatione claritati corporis eius expectamus, ex abundanti quodammodo & mensuræ supereffluentia erit: vt feliciter quidem in ipsius glorificatione, sed non principaliter gaudeamus. Vxor, inquit, tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ. Honorabitur caro, sed iuxta mensuram: non in medio domus habitãs, sed seorsum: nec in facie nobis, sed in latere constituta. Filij tui sicut nouellæ oliuarũ in circuitu mensæ tuæ. Nimirum opera etiam ipsa non deerunt, sed quæ nunc fiunt, nõ quę fient tunc, sicut scriptum est: Opera enim illorum sequuntur illos. Verùm etsi gratulemur & agamus gratias deo super his quæ ipsius adiutorio gessimus, non primum tamen eis locum dabimus, sed in circuitu locabuntur. Nunc verò in regione corporum habitantes, corporibus sumus obnoxij, & ex quo dissipauerunt legem domini parentes nostri, non modo faciendi tempus est, sed etiam patiẽdi, & omnium nostrũ amplius labor & dolor. Durus equidem cibus est hordeaceus panis, sed offenso rege pulsus palatio miles quamlibet delicatus, ad vnum forte quem solum habet B seruulũ diuertere opus habebit: ibi fouere latebras, & insolita capere prandia: apud eum regales delicias pultibus rusticanis, ac nobiles stratus sterquilinio mutare seruuli, iuxta illud propheticæ lamentationis: Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora. Ibiq; hoc maxime propheta deplorat, oblitas propriæ cõditionis ingenuas creaturas tantã dissimulare miseriã: nec modò non reputare quod tolerant, sed tanquam bona magna complecti quæ paulo minus extrema sunt mala. Propterea siquidem & de seipso ait: Ego vir videns paupertatẽ meam in virga indignationis eius. Gemamus nos sub hoc onere fratres, & pręsentes deploremus ærumnas: frequenter quisque nostrum in vocem piæ querimoniæ erumpat & clamet: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Studeamus etiam furari aliquando nosmetipsos, & à pessimis occupationib⁹ istis surripere vel ad horã: iaculari animos, vibrare corda in id quod suum est, & quod quanto naturalius, tãto suauius est. Hoc enim est quod dicitur: Vacate & videte quoniã ego sum deus. Neque enim est oculorum visio ista, sed cordium, cum dominus dicat: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Proprium hoc cordis bonum: nec seruili ad hoc indiget instrumento: proprius enim animæ cibus est: de quo propheta: Aruit, inquit, cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Sanè quod dicimus, dictu facilius nihil est: in comparatione dicimus C operũ: quòd longe sit volubilior lingua quàm dextera, & leuius hæc ad verbũ, quàm ad actum illa moueatur. Alioquin & dictu & actu cogitatus facilior est, quòd in eo quidẽ suo ipsius ore loquatur anima, suis videat oculis, suis manib⁹ operetur. Quãuis & hic interdũ laborare eam necesse est etiã in gemitu suo, & intra proprium quoq; cubile compũgi. Siquidẽ vsq; adeo vita nostra inferno appropinquauit, qui solius vtique passionis est locus, vt & actionem passio, imò & ipsam quoq; cogitationẽ actio & passio pariter occuparint. Nónne enim nobis quodammodo passiuæ sunt actiones, & in cogitationibus etiam dolor & labor? Heu vitula Effraim, docta diligere trituram, assueta iugo, ignara quietis. Quando veniam & apparebo ante faciem dei? Quando cessabunt hæc omnia, & iam non erit amplius neque luctus, neque clamor, sed nec vllus dolor, neque labor vllus? Quando inebriabit animam vbertas domus dei, & torrens ille indeficiens voluptatis diuinæ? Quando totam sibi eam serenissimi contẽplatio luminis vẽdicabit? Filioli, cõcupiscamus in atria domini, crebro suspiremus illuc. Patria nostra ipsa est, odoremus saltem & à longe salutemus eam. Amen.

Psal.51.a · *Psal.127.a* · *Ibidem.* · *Apoc.14.c* · *Thren.4.a* · *Ibidem.3.* · *Roma.7.d* · *Psa.45.b* · *Matt.5.b* · *Psal.101.a*

De cantico Ezechiæ regis, *Sermo.*

VIRI sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos perseuerantes in sua vetustate vsque ad mortem, & hoc quia non timent dominum. Verùm qui timore dei initiatur ad sapientiam, is continuò dimidiat dies suos, exclamãs præ timore: Vadam ad portas inferi. Cuius vtique inferi metu D cum cœperit quiescere à malis, incipit de bonis quærere consolationem, quia necesse est in alterutro consolari. Est autem bona consolatio de spe salutis æternæ, in quam sublatis peccatis quæ separabant inter ipsum & deum, per dei gratiam reuiuiscit & hilarescit. In quo cum cœperit proficere, hoc est pie viuere in Christo, necesse est (teste scriptura) persecutionẽ patiatur: vt recẽs gaudium vertatur in mœrorem, & dulcedo boni vix summis (vt ita dicam) labiis attacta, in amaritudinẽ cõmutetur, ita vt libeat dicere: Versa est cithara mea in luctum, & cantatio mea in plorationem. Plorat ergo amarius amissam dulcedinem, quàm prius fleuerat admissam peccatorum amaritudinẽ, & hoc tãdiu facit, donec deo miserante cõsolatio redit. Qua denuo redeunte cognoscit eã quã passus est tentationẽ probationẽ fuisse, non desolationẽ: porro probationẽ fuisse ad eruditionẽ, nõ ad destructionẽ, sicut scriptum est: Visitas eum diluculo, & subitò probas illũ. Vnde & cognito suo de tentatione profectu, non tantũ non refugit, sed etiam tentari appetit, Proba me, inquiens, & tenta me. Crebris itaq; huiusmodi vicissitudinib⁹ inter gratię visitationẽ, & tentationis probationẽ, in schola virtutum proficiens faciente vtique visitatione ne deficiat, tentatione ne superbiat: & tali tandem exercitio mũdato oculo interiori, statim adest lex, cui fideliter inhærere cupiẽs, sed corpore pressus non præualens, ad seipsum nolens dolénsq; resilit. Gustato tamẽ aliquatenus quàm dulcis est dominus, eius etiam cũ E ad sua redierit, in cordis palato saporẽ retinet, quo fit vt iam ipsum, non ipsius quæcunque bona desideret. Et hæc est charitas non quærens quæ sua sunt: hæc facit filium non quærentem sua, sed patrem diligentem. Timor quippe faceret seruũ in sua commoda declinãtem, spes mercenarium sua lucra sectantem. Per hos proculdubio gradus Ezechias transiit, & innotuit trãsituris: Ego dixi in dimidio dierum meorum, vadam ad portas inferi. Ac si diceret: Cũ deposita imagine terrestris hominis, imaginem cœlestis vellem portare, cœpi à timore, vt præscriptũ est. Concipiens exclamaui, vadã ad portas inferi. Quo tamen timore nequaquam desperans, quæsiui residuũ annorum meorum, vt iam mihi viuere inciperẽ, qui contra me vixeram vsque adhuc. Quæsiui autem ab illo qui dixit: Sine me nihil potestis facere. Neque enim ad ipsum sine ipso, non dicam reuerti, sed nec conuerti quidem poterã: vtpote spiritus vadens & non rediens. Quæsiui ergo residuũ annorum meorum. Quo accepto (non enim negat qui incitat ad quærendum) statim veram experior sententiam sapiẽtis, qui ait: Fili accedens ad seruitutem dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Tentationibus itaq; cum vrgerer, & spes recens quam conceperam salutis, mihi iamiamque intercludi videretur, dixi, Nõ videbo dominum deum in terra viuentium: quod vtiq; in abundantia pręsumpseram. Dixi enim in abundantia mea, nõ mouebor in æternum, non attendens quòd in voluntate tua, non in potestate F mea, præstitisti decori meo virtutem. Quãobrem auertisti faciẽ tuam à me, & factus sum conturbatus, nequaquã iam visurus dominum deum, id est patrem, in terra viuentium. Nõ aspiciam hominem vltrà, videlicet filium, de quo dictum est: Et homo est, & quis cognouit eum? Sed nec habitatorẽ quietis, id est spiritum sanctum, de quo scriptum est: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilẽ & quietum? Addidit quoq;: Generatio mea ablata est & conuoluta est à me. Hoc est, bonorũ operum proles, quã ex timore cœperã parturire, vt de anima nostra possit dici, Et quę multos habebat filios, infirmata est. Ablata est autem pia hæc soboles, & conuoluta est à me quasi tabernaculum pastorũ: ad tempus vtique credita, non tradita in æternum. Item adiecit: Præcisa est velut à texente via mea: vt discerem profectus vitæ meę non in mea, sed in manu omnipotentis, sicut tela in manu texentis: quandoquidẽ dum adhuc ordirer, hoc est, statim in initio succidit me, quatenus eodem penè tẽpore & dederit & tulerit quod donarat. Sed si defecit virtus mea, non tamẽ dereliquit me, ne qui cœperat, non posse perficere videretur. Quid multa? In veritate mox comperi, quia virtus in infirmitate perficitur, & aio: Bonum mihi quia humiliasti me. Cognoui enim, quia de mane vsque ad vesperam finies me, id est, con-

Psal.54.b · *2.Tim.3.c* · *Iob.30.d* · *Ibidem.7.* · *Psal.25.a* · *Esa.38.a* · *Ioan.15.a* · *Psal.77.c* · *Eccli.2.a* · *Hier.17.b* · *Esa.66.a* · *2.Cor.12.c*

G summabis me. Non in solo mane visitationis, aut tantùm in vespera tentationis, sed in vtroque simul erit perfectio mea. Stultus ego qui tantũ sperabam vsque ad mane, cum Dauid dicat: A custodia matutina vsque ad noctẽ speret Israël in domino. Et quoniã pusillus in spe, quasi leo sic contriuit omnia ossa mea: robur omne videlicet, de quo adhuc sub tutela gratiæ futurorum improuidus confidebã. Cõtriuit autem, quis, nisi aduersarius noster diabolus, qui tãquã leo rugiẽs circuit quærens quẽ deuoret? Tu ergo domine ex hac cõtritione humiliatũ & probatũ de mane vsq; ad vesperã finies me, quoniã & factum est mane & vespere dies vnus. Quãobrem ego vt didici, benedicã dominũ in omni tempore, hoc est mane & vespere: nõ sicut ille qui cõfitebitur tibi cũ benefeceris ei: non sicut illi qui ad tempus credunt, & in tẽpore tentationis recedunt: sed dicam cum sanctis: Si bona suscepimus de manu domini, mala autem quare non sustineamus? Et in mane quidem sicut pullus hirũdinis sic clamabo, in vespere autem meditabor vt columba, quatenus & cum gratiæ matutinum arriserit, in modum hirundinis exultans & clamitans gratias agam pro visitatione: & cum vespera ingruerit, nõ deerit sacrificium vespertinum, cum instar columbæ gemens, lachrymas fundã in tribulatione. Sic enim deseruiet tempus vtrunque deo, cum & ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Mœrens mœrebo in vespera, quò lætus fruar

H matutino. Placet vtrunq; deo, & peccator compunctus, & iustus deuotus: cui è regione displicet tã ingratus iustus, quàm peccator securus. Aut certe sicut pullus hirũdinis hac illácq; discurrẽs, Marthæ me officiis mãcipabo, hilaré datorem me exhibẽs omni necessitatem patienti: & meditabor vt columba, gemendo vtiq; quod obstat, dũ quod restat intueor. Hoc autem faciam mane & vespere, hoc est prius & posterius, iuxta quod in typum vtriusq; vitæ dictum est à Laban: Non est cõsuetudinis, vt minores ante tradamus ad nuptias. quanquã indifferenter de altera ad alteram transeatur. Quod significare Iob puto, vbi ait: Si dormiero, dico, quando surgam? & rursum expectabo vesperam. Quiescens quippe in vespera cõtemplationis, mane desiderabat quo surgeret ad actionẽ: rursúmq; negociis fatigatus, expectabat vesperam, libenter reperens ocia contẽplationis. Potest & per garrulam auiculam, cantus simul psallẽtium in ecclesia, & per gementem columbam, priuata orationũ suspiria designari. Sed mediã sententiã magis velle videtur sequẽs versiculus: Attenuati sunt oculi mei suspiciẽtes in excelso. Siue enim dicatur, attenuati, hoc est subtiles facti, pro assiduitate suspiciẽdi in excelso, videlicet sublimia atq; excelsa contemplandi: siue intelligatur, attenuati, id est reuerberati, & à suo quodammodo acumine imminuti, iuxta illud: Defecerũt oculi mei in eloquiũ tuum. Et rursum: Memor fui dei, & delectatus sum, & exerci

I tatus sum, & defecit spirit⁹ meus. Siue ergo illo, siue hoc modo accipiatur, non aliud quàm contemplatio designatur. Cæterum posterior expositio sequentibus magis conuenire videtur. Ait enim: Domine vim patior. Quasi dicat: Domine nõ spõte, sed inuitus retrahor & arceor à tui contẽplatione: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Responde ergo tu ô conditor pro me, qui nosti naturę conditionem. Aut si peccata mea hoc faciũt, nec est culpa naturæ, sed meæ pessimæ cõsuetudinis, etiam sic nihilo minus responde pro me, affigens peccata cruci, & sanguine tuo delẽs, vt non sit quod me impediat contemplantem. Nam quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerit? Ad quẽ me videlicet alium vertam, aut quis alius respondebit pro me, cum ipse nõ alius hanc mihi difficultatem imò impossibilitatem imposuerit, dando super me illam sententiam: In sudore vultus tui comedes panẽ tuum? Quod si non fecerit legitur, sed, fecerim: arguit se quòd quasi culpam in auctorem retorserit, cum de natura causatus est, & totum sibi imputat & suis peccatis, dicẽs, quid dicam, aut quid respõdebit mihi, cum ipse fecerim? hoc est, id quod patior, peccãdo meruerim. Quamobrẽ vnum est quod facere possum. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Nempe nõ sum dignus vt valeam te recogitare cum dulcedine, faciam quod possum, cogitabo meipsum in amaritudine animæ meæ. Lucẽ habitas inaccessibilem, nec queo diu infirmam mẽtis aciem radio tui fulgo-

K ris infigere, & ob hoc cõfusus redeo ad consuetas & familiares mihi tenebras vitæ meæ pristinæ: non quidem in eis iterum iacẽdo cum mortifera delectatione, sed puniẽdo eas, & recogitando in amaritudine animæ meæ. Oportebat quidẽ si fieri posset reuiuere me (vt ita loquar) denuo quod male vixi: sed quia hoc non possum, saltem recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, faciam recogitando quod reoperando non possum. Recogitabo autem tibi: quia tibi soli peccaui: vt in quo ego me condemno, tu iustificeris, & vincas misericordia cum de me iudicabis. Iam quidem & ante cogitaueram ea, sed quia non satis punita sunt quæ me adhuc impedire possunt, rursum redeo ad ea recogitanda in amaritudine animæ meæ, quousq; ita penitus extirpata sint, vt iam impedire nõ possint. Nec infructuosum (vt arbitror) erit hoc studium. Nẽpe si sic viuitur, imò quia sic viuitur, nõ quidem carne, sed spiritu, & in talibus vita spiritus mei: hoc est tam in mei consideratione, quàm in tui contemplatione, magis ac magis corripies me, & viuificabis me. Siquidẽ corripior, cum me cogitãdo compungor: reuiuisco, cum te subleuatus vtcunq; intueor. Itaq; ostendendo me mihi corripies, ostẽdendo te viuificabis. Porro viuifices necesse est: quia ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amaram passus sum

L amaritudinẽ pro peccatis in principio cõuersionis, vnde exclamaui: Vadam ad portas inferi. amariorẽ pro terroribus in profectu conuersationis, quãdo dixi: Non videbo dominum deum in terra viuentium. Sed ecce iam peccatis pœnitentia punitis, & sopitis terroribus, quæ impugnare solebant, in hac tamẽ pace amarissimam sustineo amaritudinem pro defectu contemplationis. Verùm qui & mihi peccata miserando donasti, & tentationes inuãdo superasti, etiam nunc ô domine reddes mihi lætitiã salutaris tui. Hoc quippe est quod ait: Tu autem eruisti animam meam vt nõ periret: in conflictu videlicet vitiorum, siue in impetu tentationũ: proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea, secundum multitudinem miserationum tuarum. Nec immerito. Neque enim infernus confitebitur tibi, quò vtiq; ego pene descenderã cum irruentibus pulsarer tẽtationibus: quippe quia nisi deus adiuuit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. Sed neq; mors laudabit te, qua nimirũ aliquando detinebar, dum adhuc iacerem mortuus in peccatis: nec expectabũt qui descendũt in lacum, veritatem tuam: qui scilicet post gustatam dulcedinem contemplationis in lacum descendunt desperationis. Mors siquidem est iacenti in peccatis ante conuersionem: infernus succumbenti tẽtationibus post acceptam remissionem: lacus verò desperanti post expertam cõtemplationem. Nam quanto quis ad altiora profecerit, tanto grauius si corruerit colliditur quando ruit. Non itaque infernus

M confitebitur tibi, hoc est, qui iam quidem sunt conuersi, sed tentationibus superantur. Neq; mors laudabit te. Hi vtique qui necdum conuersi sunt aut confessi, lætantur potius cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. A mortuo quippe quasi qui non sit perit confessio. Nec expectabũt qui descendunt in lacum, veritatem tuam: quos de fastigio diuinæ contemplationis in lacum propriæ diffidentiæ forte deuolui cõtigerit. Quod proculdubio fit cũ nimia quis tristitia post acceptam tantam lætitiam absorbetur. At verò viuens viuens ipse confitebitur tibi. Est qui viuens carne, mortuus est spiritu: & est qui mortuus carne, nihilo minus mortuus est spiritu: sed horum neuter laudabit te, aut confitebitur tibi. Cæterum viuens viuens ipse confitebitur tibi. Qui videlicet non tantùm carne, sed & spiritu viuit, ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie hac me duplici vita tuo munere viuere confido. Sequitur: Pater filiis notam faciet veritatem tuam. Non reuelatur seruo veritas, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Sed nec mercenarius rapitur ad contemplandam veritatem, qui propriam quærit vtilitatem. Filio autem pater notam faciet veritatem suam, quem audit dicentem: Veruntamen nõ quod ego volo, sed quod tu pater. Reuelatur itaq; seruo dei potestas, mercenario felicitas, filio veritas: nõ quòd in deo ista discreta sint, cui idẽ posse, quod felicem & veracem esse: sed quòd à creatura creator pro diuersis eiusdẽ creaturæ affectibus, diuersis sentiatur respectibus.

Cum

Marginalia: Psal. 129.b; 1. Pet. 5.b; Iob. 2.c; Gen. 29.c; Iob 7.; Psal. 118.b; Sapien. 9.d; Gene. 3.d; Psal. 93.b; Prou. 2.c; Eccl. 17.d; Mat. 26.d

A Cum sancto enim sanctus, & cum peruerso erit peruersus. *Psalm.17.d* Audi denique vocem filij: Domine saluum me fac. Quare? forte ne ardeat in inferno, forte ne fraudetur præmio? Non, inquit, sed psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo domini. Non, inquit, quæro salutem, vt pœnas vitem, aut in cœlo regnem: sed vt te in æternum cũ illis *Psalm.83.a* laudem, de quibus scriptum est: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Seruus dicit: Vadam ad portas inferi. Mercenarius: Nõ videbo dominum deum in terra viuentium. Filius: Psalmos nostros cãtabimus cũctis diebus vitæ nostræ in domo domini. Cui simile est il- *Psal.117.c* lud: Aperite mihi portas iustitiæ: ingressus in eas confitebor domino. Et qui timet ire ad portas inferi, & qui deum cupit videre propter quietem sui, vterque profecto quęrit quę sua sunt. Porro qui psalmos cantare desiderat in domo domini, nõ sua vel pericula fugit, vel lucra appetit, sed illum proculdubio diligit quẽ laudare gestit cunctis diebus vitę suę. Laudatur non immerito in æternum, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

De triplici cohærentia vinculorum, clauorum, & glutinorum. Sermo.

NOn hic stamus tota die ociosi. Scimus enim & quid quærimus, & quis est qui nos cõduxit. Deũ quærimus, B deum expectamus. Non est parua res, nec parui animi, cum illa quæ singulari pietatis nomine gloriatur, sæpius sese que- *Cant.5.b* ratur esse frustratam, dicens: Quæsiui illum, & non inueni. Est enim sicut amabilis, ita etiam admirabilis: quia cum non quæritur inuenitur, & non inuenitur cum quæritur. Si nati essemus ex quo factus est homo super terram, & vsque ad centum milia annorum vita nostra extenderetur, non esset tamen condigna quæsitio huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Ecce nunc tempus quęrendi, *Esa.55.d* ecce nunc dies inueniendi præ manibus sunt. Quærite, inquit, dominum dum inueniri potest: inuocate eum dũ prope est. Erit tempus quãdo non erit locus, cũ ille fons misera- *Ioan.7.c* tionis interminabili siccabitur siccitate. Quęretis me, inquit, & non inuenietis. Bonus es domine animæ quærenti te. Si quærenti, quanto magis inuenienti? Si tam dulcis est memoria, qualis erit præsentia? Si mel & lac dulce est sub lingua, quid erit supra linguam? Hinc probate vos fratres, si in via estis, si non exorbitatis. Lætetur, inquit, cor quęrentium dominum. Si gauderis ad labores, si inoffenso, si indefesso pede curritis viam mandatorum dei: si quotidie vtriusque hominis status recẽtior est ad proficiendũ & perficiendum quàm ad incipiendum, profecto quæritis faciem eius semper. Quò ergo abiit dilectus ex dilecto? & quæremus eũ. Vbi est? Quid dixi miser? Sed vbi non est? Altior est cœlo, inferno profun- C dior, latior terra, mari diffusior. Nusquam est, & vbique est, quia nec abest vlli, nec vllo capitur loco. Ipse hic est, sed ego hic non sum. Quàm verisimilius videretur vt tu hic non esses, & ego hic essem domine! Sed ego nec hic nec alibi sum, *Psal.72.d* quia ad nihilum redactus sum, & nesciui. Verè ad nihilum, id est ad peccatum, & nesciui: quia non fui ibi cum primus parens meus deuorauit me morsu amarissimo. Hinc est quòd corde cõfractus & corpore, diffluo in voluptates, in amaritudines, habẽs innatam culpã, pœnam cognatã, totus fluidus & *Exod.3.* eneruis. Ille autẽ qui idẽ ipse est, qui dicit: Ego sum qui sum, veraciter est, cui est esse quod est. Quę ergo participatio, quę cõuentio illius qui nõ est, ad illũ qui est? Quomodo possunt tam diuersa coniungi? Mihi (ait sanctus) adhærere deo bonum est. immediate ei cõiungi nõ possumus, sed per mediũ aliquod poterit fieri fortassis ista coniunctio. Et ne diutius vos protrahã, tria sunt vincula quibus ei adstringimur: & sic tria, vt sola: cum solis istis vel istorum similibus omne quod ligatur ligetur. Et primum accipite funes. Secundum clauos ligneos vel ferreos. Tertium gluten. Primum astringit fortiter & dure: secũdum fortius & durius: tertium suauiter & secure. Fune quodãmodo alligatus est redemptori, si quis forte dum vehementiori tentatione turbatur, proponit sibi honestatis intuitum, memoriam promissionis, & hoc interim se fune retinet, ne propositum penitus abrumpatur. Durũ profecto vinculum & molestum, sed & periculosum nimis, & quod diu tenere non possit. Siquidem putrescũt funes, & pu- D doris vinculum aut obliuiscimur, aut abrumpimus cito. Est autem qui clauis configitur domino maiestatis, quem timor dei ligat, qui non expauescit ad vultus hominum, sed ad memoriam gehennalium tormentorum. Et hic quidem peccare nõ metuit, sed ardere. Durius tamen & fortius primo imprimitur, quia cum ille vacillet in proposito, iste propositũ non amittit. Tertius vero glutine ei conglutinatur, id est charitate: qui tam suauiter quàm securè ligatus adhærens deo, vnus spiritus est cum eo. Iste est qui quæcunque vndecunque, siue quæ facit, siue quæ ei fiunt, ad suum commodum reuocat & retorquet. Beatus huiusmodi homo, & abũdanti spiritus influens maiestate, qui suauis & vnctus portat omnes, & neminem onerat ipse: qui terribilius & horribilius ipsa gehẽna iudicat, in re leuissima vultum omnipotentis scienter offendere. Hic est fratrũ amator & populi Israël. Hic est qui multum *2.Mac.15.c* orat pro populo, & pro ciuitate sancta Hierusalem. Glutino *Esa.41.b* bonum est, ait Esaias. Bonum est reuera & iucundũ, quia alia duo, ne mala dixerim, comparatione istius grauia & importabilia sunt. Sed ille misericors oculus qui nouit figmentum nostrum, neminem saluandorum dimittit in primo, sed prouehit ad secundum: & nec ibi deserens, de secundo perducit ad tertiũ. Primo siquidem quia pudet deserere, æstuantes vix sustinemus ad horam, secundo iam timentes & sperãtes proficimus, tertio perficimur amantes. Sic igitur duobus præce- E dentibus timore pariter & pudore exclusis, in solius amoris reclinatorio cõmoramur. Ita & Christus prius quidem ligatur, secundo crucifigitur, tertio glutinosa aromatũ inunctione linitur: non quòd opus haberet corpus illud huiusmodi aromatibus solidari, quod dissolui omnino non poterat, aut videre corruptionẽ: sed qui propter nos Iudæorum sputa sustinuit, propter nos quoque fidelium non est dedignatus vnguenta. Et attende quòd vix vnius diei spatio in funibus & clauis moratus, cum vnctione victor, qui victurus perenniter, resurrexit. Sic & dilectos in duobus prędictis nõ diutius patitur immorari, sed vngit eos vnctione misericordiæ suæ, vt crucifixi mũdo, & mũdus illis, iã resurgant in nouitate spiritus, & dicant: Quis nos separabit à charitate dei? Hoc gluti- *Rom.8.g* ne agglutinauit nos sibi ille diuinus intuitus à constitutione mundi, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Scimus enim quia qui natus est ex deo, nõ peccat, quia generatio cœlestis seruat eum. Generatio cœlestis est æterna prædestinatio, qua deus præuidit nos conformes fieri imaginis filij sui. Ex his nullus peccat, id est in peccato perseuerat: quia nouit dominus qui sunt eius, & propositum dei manet immobile. Etsi horrendorum criminum nota Dauid inuritur, etsi Maria Magdalene septẽ dæmoniis cumulatur, etsi princeps apostolorum in profundũ negationis submergitur: non est tamen qui de manu dei possit eruere. Quos F enim prędestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iu- *Ibidem.* stificauit. Nónne huic adherere deo bonum est? Quærite fratres, quærite dominum, & cõfirmamini, quærite faciem eius semper. Quærite dominum, & viuet anima vestra. Et anima mea, inquit, illi viuet, quæ mũdo mortua est. Quæ enim mũdo viuit, non illi viuit. Sic ergo quæramus eum, vt & semper quæramus, & cũ venerit quærere nos, dicatur de nobis: Hæc *Psal.23.b* est generatio quærentium deum, quærentium faciem dei Iacob. Sicq; aperiãtur portæ æternales, & introeat rex gloriæ, & nos cum illo, qui est deus benedictus in secula. Amen.

De verbis Habacuc prophetæ, Super custodiam meam stabo: quòd aliter reprobis, aliter electis sapiat verbum dei, Sermo.

LEgimus in euangelio quòd prædicante domino, & sub *Ioan.6.* mysterio edendi corporis sui discipulos ad cõmunicandum passionibus suis admonente, dixerint quidam: Durus est hic sermo: & ex hoc iam non fuerint cum eo. Interrogati verò discipuli an & ipsi vellent abire: Domine, inquiunt, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Ita dico vobis fratres, vsque hodie quibusdam manifestum est quoniam verba quæ loquitur Iesus, spiritus & vita sunt, & propterea sequũtur illum: aliis dura videtur, & miserã alibi quærunt consolationẽ. Sapiẽtia siquidem in plateis clamitat, in lata videlicet

G & spaciosa via quæ ducit ad mortem, vt reuocet ambulantes per eam. Deniq; quadraginta annis, inquit, proximus fui generationi huic, & dixi, semper hi errant corde. Habes & in alio psalmo: Semel locutus est deus. Semel vtique, quia semper: vna enim, & non interpolata, sed cõtinua & perpetua locutio est. Reuocat autẽ peccatores ad cor, de cordis errore redarguit, pro eo quòd ibi habitet ipse, ibíq; loquatur, faciẽs nimirum quod docuit per prophetam dicẽtem: Loquimini ad cor Hierusalẽ. Nam Babylon quoniã terra est, nec potest sustinere vniuersos sermones eius, elõgatur à corde, & in carne magis ambulat, tanquã mortua à corde: imò tanquã columba seducta non habẽs cor. Vult enim lætari cum malefecerit, & exultare in rebus pessimis: audiẽnsq; vocẽ domini huiusmodi gaudia nullatenus approbantẽ, sed detestantem, sed arguentẽ, sed condemnãtem, fugit & abscõdit se in similitudine præuaricatoris Adæ. Sed heu me, quàm vile operimẽtum quæris misera anima, quàm inutile quæris operimentũ! Folia enim sunt quæ intexis, folia inquam, quæ nil tibi caloris præbeant, nil habeant soliditatis. Orto denique sole arescẽt, & vetus vrens disperget illa, tu verò nuda & misera remanebis. Tunc ergo nihil opertum quod nõ reueletur, quoniã veniet dominus qui & illuminabit abscõdita tenebrarum, & manifestabit consilia cordiũ. Non erit iam quo lateas misera. Frustra

H dices mõtibus, cadite super nos: & collibus, operite nos: quoniam nudam & apertam oportebit te stare ante tribunal Christi, vt audias vocem iudicij, quæ vocem consilij cõtempsisti. Ecce enim quid loquitur deus. Agite, inquit, pœnitentiam. & dissimulant multi, & continent aures suas, & dicũt, durus est hic sermo. Nõ sic impij non sic dissimulare poteritis cum sonabit asperũ illud verbum, & auditio mala: Ite maledicti in ignem æternũ. Videtis fratres quàm salubriter admoneat nos propheta vt si vocẽ eius audierimus hodie, non obduremus corda nostra. Eadẽ enim penè verba & in euangelio legitis, & in propheta. Ait enim dominus in euãgelio: Oues meæ vocem meam audiunt. Et sanctus Dauid in psalmo: Populus, inquit, eius (haud dubium quin domini) & oues pascuę ei[9]: hodie si vocẽ eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Vtilius nanque & multo salubrius est hodie audire eum consulentem, consolantem, admonentem, docentem, & vt multum arguentem, increpãtem, corripientẽ: quàm in die illa tam amara, tam lugubri, tam tenebrosa audire illum iudicantẽ, indignantem, vlciscentem, sæuientẽ, cõdemnantẽ. Bonum, inquã, mihi vt humilier, vt corripiat me iustus in misericordia & increpet me, quàm vt oleũ peccatoris impinguet caput meũ, ne forte terra inueniar, quam percutiat virga oris sui, quando vasa figuli virga ferrea conterẽtur. Bonum mihi propter verba labiorũ eius cum propheta custodire vias duras, quàm pariter cũ impio interfici spiritu labiorũ eius. Nũc

I autẽ si quid amaritudinis sentio in voce eius, non sine dulcedine est: quoniã cũ iratus fuerit, misericordiæ recordabitur: imò verò & ipsa indignatio non aliunde quàm de misericordia est. Quos enim amat, arguit & castigat, & flagellat omnẽ filium quẽ recipit: visitans in virga iniquitates eius, & in verberibus peccata ipsius: misericordiam autem suam non dispergit ab eo. Propterea qui prudẽtes sunt, non operiũt vulnera sua, sed detegũt: & cõfitentur domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius: & sic vinũ reprehensionis infundit, vt non desit oleum consolationis. Propterea, inquã, sapiens apprehendit disciplinã, nequãdo irascatur dominus, & iã secũdum multitudinẽ iræ suæ nõ quærat, sed recedat zelus eius ab ipso. Inde est enim quòd sapiẽtis cor vbi tristitia, cor verò stultorum vbi lætitia: sed tristitia illius cõuertetur in gaudium, & extrema gaudij illorũ luctus occupabit. Audi denique Habacuc prophetam quomodo dominicã non dissimulet increpationem, sed sedula ac solicita circa eã cogitatione versetur. Ait enim: Super custodiã meam stabo, & figam gradũ in munitionem: vt videam quid dicat mihi, & quid respõdeã ad arguentem me. Et nos ergo fratres obsecro super custodiã nostram stemus, quoniam tempus militiæ est. Nec in sterquilinio huius miseri corporis, sed in corde vbi Christus habitat, in iudicio & consilio rationis sit cõuersatio nostra: ita sanè, vt non in ipsa habeamus fiduciã, nec fragili innitamur custodiæ, sed figamus gradũ in munitionẽ firmissimæ petræ Christo totis viribus innitentes, sicut scriptum est, Qui statuit supra petrã pedes meos, & direxit gressus meos. Sic ergo constituti & stabiliti iam contemplemur

K vt videamus quid dicat nobis, & quid respondeamus ad arguentem nos. Primus enim contemplationis gradus iste est dilectissimi, vt incessanter cõsideremus quid velit dominus, quid placeat ei, quid acceptum sit coram ipso. Et quoniã in multis offendimus omnes, & fortitudo nostra in illius rectitudinem voluntatis offendit, nec cõiungi ei aut coaptari potest: humiliemur sub potenti manu dei altissimi, & omnino soliciti simus miserabiles nos exhibere in oculis misericordiæ eius, dicentes: Sana me domine, & sanabor: saluũ me fac, & salu[9] ero. Et illud: Domine miserere mei, sana animã meã, quia peccaui tibi. Postq̃ enim in huiusmodi cogitationibus mundatus est oculus cordis, iam non in spiritu nostro cum amaritudine, sed ĩ diuino magis spiritu cũ multa delectatione versamur: nec iam consideramus quæ sit voluntas dei in nobis, sed quæ sit in seipsa. Vita enim in volũtate eius, vt hoc nobis in omnibus vtilius atque omnino cõmodius esse non dubitemus, quod eius cõgruit voluntati. Et propterea quàm solicite conseruare volumus vitã animæ nostræ, tam soliciti simus quoad possumus ab ea nõ deuiare. Deinde cum iam in spirituali exercitio aliquatenus profecerimus, ducem sequentes spiritũ qui scrutatur etiã alta dei, cogitemus quàm suauis

L sit dominus, quàm bonus in semetipso, orantes cũ propheta, vt videamus voluntatẽ domini, & visitemus iam nõ cor nostrum, sed templũ eius, & cũ eodem propheta nihilo minus dicentes: Ad meipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui. In his enim duobus tota spiritualis cõuersationis summa versatur, vt in nostra cõsideratione turbemur & contristemur ad salutẽ, in diuina respiremus: vt de gaudio spiritus sancti habeamus consolationem, & hinc timorem & humilitatem, inde verò spem concipiamus & charitatem.

Psal.94.a *Psalm.61.c* *Esa.40.a* *Matt.4.a* *Matth.25.d* *Ioan.10.c* *Psal.94.b* *Psal.140.b* *Psalm.16.b* *Eccles.7.d* *Haba.2.a* *Psal.39.a* *Hier.17.b* *Psal.40.a* *Psal.26.b* *Ibid.41.b*

De cute, carne, & ossibus animæ. Sermo.

BEatus Dauid in psalmo 33. de iustis loquitur dicens: Multæ tribulationes iustorum, sed de omnibus his liberabit eos dominus. Custodit dominus omnia ossa eorum, vnum ex his non conteretur. Quod nemo dictum esse de corporeis ossibus arbitretur, præsertim cum tot beatorum martyrum ossa cõfracta sint manibus hominum impiorum, & contrita dentibus bestiarum. Sed miranda prorsus & miseranda humanarum cõditio animarum, quæ licet tam multa foris ingenij viuacitate percipiant, nulla tamen perspicacitate semetipsas sicut sunt nosse aut cogitare sufficiant, sed egeãt omnino figuris & ænigmatibus quibusdam corporearum similitudinum, vt ex visibilibus & exterioribus possint vel aliquatenus inuisibilia atque interna coniicere. Ponamus itaque velut quandam animæ cutem cogitationem, carnem

M affectionem, vt consequenter os eius intentionem possimus accipere. Sic enim erit in ossis integritate animæ vita, in carnis incorruptione sanitas, in cutis specie pulchritudo. Quæ sunt ergo tribulationes iustorũ, nisi quòd interdum decoloratur cutis, cum videlicet inutilis cogitatio in corde versatur? nonnunquã verò etiã caro vulneratur, quãdo scilicet ad hoc vsque cogitatio perniciosa procedit, vt delectatione corrumpatur affectio. Nã ossa quidem iustorũ omnino integra atq; illęsa custodiũtur à domino, vt nunquã frangatur propositũ cordis eorũ, nunquã salubris intẽtio conteratur, vt videlicet concupiscentiæ titillanti etiã detur assensus. Sicut enim peccati cogitatio decolorat, affectio vulnerat: sic consensus omnino animam necat. Caueamus ergo dilectissimi cogitationes inutiles, vt animarũ nostrarum facies decora permaneat: vt obliti quæ retro sunt, id est populũ nostrum, & domũ patris nostri, concupiscat rex speciem nostram. Exeamus de terra nostra, vt nõ comprehendat nos cogitatio spectans ad voluptatem carnis. Exeamus & de cognatione nostra, id est à cogitationibus curiositatis, quæ nimirum cum in sensibus corporeis habitet, carnali vtique cognata est voluptati. Exeamus etiam de domo patris nostri, vt fugiamus cogitationes superbiæ & vanitatis. Eramus nos aliquãdo, sicut & cæteri, filij iræ: eramus & nos ex patre diabolo, qui nimirũ rex est super omnes filios superbiæ, & in montibus elationis sedem

A dem sibi atq; habitaculũ infelicissimum preparauit. Quòd si forte aliquãdo talis aliqua cogitatio mẽtẽ subierit, tota sollicitudine laboremus citius abluere & eradere sordẽ qua nos maculari cõspicim⁹, clamãtes cũ propheta ac dicẽtes: Asperges me domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuẽ dealbabor. Iam verò siquãdo forte per incuriam & neglig ẽtiam nostrã trãsierit cogitatio inutilis etiam in affectum cordis, sciẽtes quoniã non macula est iam sed plaga, tota festinatione ad auxiliũ spiritus qui adiuuat infirmitatẽ nostrã, recurramus, clamantes illud de psalmo, & dicentes: Domine miserere mei, sana animã meam: quia peccaui tibi. Humanæ enim sunt tentationes istæ, nec ex toto caueri possunt quandiu in hoc corpore mortis peregrinamur à domino. Nemo tamen paruipendat aut dissimulet ista, quoniã etsi non mortifera sunt, certe periculosa. Intentionẽ vero & propositum mẽtis ea solicitudine custodiamus fratres, qua vitam animarum nostrarũ volum⁹ custodire, quoniam istud omnino est peccatũ ad mortẽ, cũ ex consensu & deliberatione delinquimus, proprio iudicio cõdẽnati. Nec ideo sanè id dixerim, vt desperet si quis forte delicti huius sibi cõscius est: sed vt expauescat pręcipitiũ, & qui cecidit, adiiciat citius vt resurgat. Nouerit enim excidisse se à iustitia, quicunque eiusmodi est. Cuius os cõfractum est & cõminutum, nouerit præcisum se à corpore Christi: de quo nimirũ legitur: Os nõ comminuetis ex eo. Vnde & in passione sua licet plagis virgarũ in liuorẽ decolorata sit cutis, vt liuore eius nos sanaremur, licet clauis vulnerata sit caro, & lãcea latus eius apertum, vt sanguine eius redimeremur: os tamen non est comminutum ex eo. Propterea & sanctus Dauid, Non est, inquit, occultatum os meũ à te quod fecisti in occulto. Et in alio psalmo, Ossa, inquit, mea vt cremiũ aruerũt. Quod tunc fit, cum omnẽ delectationẽ boni prorsus amisisse videtur anima, solãq; sibi aridæ intẽtionis fortitudinẽ reseruasse. Et vide ne forte tale aliquid etiã beat⁹ Iob pateretur cũ diceret: Pelli meæ cõsumptis carnibus adhęsit os meũ: vt videlicet corrupta affectiõe vix solam sibi intentionem spiritualis cogitatio vendicaret.

Psal. 50. | Psal. 40. a | Exo. 12. g | B | Psal. 138. c | Psal. 101. a | Iob. 19. c

De verbis apostoli: Qui gloriatur, in domino glorietur, de triplici gloria, Sermo.

QVI gloriatur, in domino glorietur. Nouerat apostolus gloriam propriam esse creatoris, nõ creaturæ, secundũ illud: Gloriam meam alteri non dabo: &, Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Itémque, Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Sed considerauit rationalem creaturam adeo affectare gloriam, vt aut vix aut nũquam ab hoc compesci desiderio possit, quippe quæ ad imaginem facta est creatoris. Propterea secundum datam sibi à deo sapientiam, saluberrimum adinuenit consiliũ, dicens: Quandoquidem persuaderi nobis non potest non gloriari: saltẽ qui gloriatur, in domino glorietur. Et cõsidera quantum superexcedit Pauli philosophia philosophiam sapientium mundi huius, quæ nimirum stultitia est apud deum. Cũ enim nonnullos viderent philosophi alienis delectari laudibus, & gloriam abinuicem quærere: qui inter eos fuere præcipui, prudẽter aduerterunt vanam esse huiuscemodi gloriam & penitus contemnendã. Sed considerãtes deinde ac studiosius inquirentes quænã appetẽda esset gloria sapienti, hic iam plane euanuerunt in cogitationibus suis, propriam cuique sufficere gloriam arbitrãtes: quasi verò anima quæ à semetipsa esse non potest, à se posit esse beata. Sicut ergo cupidi laudis alienę tota solicitudine operam dabant ea operari quæ mirarẽtur homines & laudarent: sic isti sola ea iudicabant sectanda esse, quæ interior arbiter animus approbaret. Et hæc quidẽ summa philosophia sapientiũ huius mundi est, ipsa quoque minus habens, licet propinquior veritati. Vnde & vtramque gloriam sublimi veritatis contẽplatione transcendens apostolus, Qui gloriatur, inquit, non in altero, non in se, sed in domino glorietur. Et eam quæ veritati videbatur esse vicinior, maiori proinde redarguẽs solicitudine, & condemnans certo iudicio veritatis, Non enim, inquit, qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem deus cõmendat. Vt quid enim aut de alterius hominis, aut de meo ipsius iudicio solicitus sum, cuius nec vituperio reprobus, nec laude probatus inueniar? Fratres, si me ante vestrum oporteret tribunal astare, meritò super vestris laudibus gloriarer. Quòd si vel meo ipsius essem iudicãdus examine, iure meo ipsius testimonio contentus, propriis laudibus delectarer: nunc autẽ cum nec vestro, nec meo, sed dei sim iudicio præsentandus: quantæ insipientiæ, imò & insaniæ est, aut in vestro me, aut in meo ipsius testimonio gloriari: pręsertim cũ ipse sit cuius oculis omnia nuda sunt & aperta, & cui nequaquã opus sit vt quis ei testimoniũ perhibeat de homine? Meritò proinde apostolus ipse vanę & fallacis glorię reprobator, Mihi, inquit, pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die: sed neq; me ipsum iudico. Nihil enim mihi cõscius sum, sed nõ in hoc iustificatus sum: qui autẽ iudicat me, dominus est. In quibus verbis illud quoque diligenter cõsiderandum est, quòd alienũ quidem iudiciũ pro minimo habens, suum quoque nequaquã sequeretur, quanuis non illud adeò pro minimo iudicaret habendum. Nemo enim scit hominum quę sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est, vt comparatione interioris testimonij, exterius omnino pro nihilo sit habẽdum. Quid enim mihi cum eorũ laudibus quibus ignot⁹ sum? Quòd si vel ipse qui in homine est spiritus, omnia quæ hominis sunt nosse posset, ꝓfecto sufficeret testimoniũ eius. Nũc autem prauum est cor hominis, & imperscrutabile etiã sibiipsi, adeò vt pręsentia quoq; magna ex parte ignoret, futura verò sua omnino nosse non possit. quia aliquatenus nouit præsentia, si non reprehendat nos cõsciẽtia nostra, nõ quidẽ gloriam, sed fiduciam habemus ad eum, sicut beatus Ioannes ait. Cum autem veritatis ipsius quã nihil latet, sententiam de nobis tenere meruerimus, in ea planè securius poterim⁹ gloriari. Interim verò nolite ante tempus iudicare (ait apostolus) donec veniat dominus, qui & illuminabit abscõdita tenebrarum. Illa enim perfecta omnino erit & secura gloriatio, cum erit vnicuique laus à deo. Nũc quoque licet non plenarie, licet non sine timore & solicitudine multa, aliquatenus tamẽ in domino gloriamur, testimonium perhibẽte spiritu sancto spiritui nostro, quòd filij dei sum⁹. Hinc enim verè possumus gloriari, quòd tantũ habemus patrẽ, quòd maiestati ineffabili cura est de nobis. Vnde & propheta: Domine, ĩquit, quid est homo quia magnificas eũ, aut quid apponis erga eũ cor tuũ? Itaq; qui gloriatur, iam non in meritis suis glorietur. Quid enim habet quod nõ acceperit? Si autẽ accepit, quid gloriatur quasi nõ acceperit? In eo ergo à quo accepit glorietur, non quasi ipse magnus sit, sed quia magnificet eũ deus: hoc est vt in illis quæ acceperit, nõ quasi ea nõ acceperit, sed quasi qui ea acceperit glorietur. Neque enim ait apostolus, si autẽ accepisti, quid gloriaris? sed, quid gloriaris, inquit, quasi nõ acceperis? vt nõ prohibeat, sed doceat gloriari. Sed quid sibi vult quod ait, Nõ enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quẽ deus commẽdat? Quis est enim quẽ in hoc seculo cõmendat deus? Quomodo cõmendabit veritas eũ qui adhuc reprehensibilis inuenitur? Deniq; ego, inquit, quos amo arguo & castigo. Hęccine cõmẽdatio est tota? Prorsus, quãtum mihi videtur, ipsa est. Quę est enim melior & efficacior cõmendatio, quàm diuinæ erga nos testatio charitatis? Testimoniũ verò amoris eius nullum credibilius, nullum certius in hac vita, quàm quod desiderat propheta, vbi ait: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Hæc nãq; increpatio qua iugiter nobis suggerit in occulto spiritus veritatis quid desit nobis: superbiam, negligentiam, ingratitudinémque repellit. Quo triplici vitio omne paulo minus religiosorum hominum gen⁹ periculose laborat, pro eo quòd min⁹ attẽta cordis aure percipiãt quid intus loquatur is qui neminẽ palpat spiritus veritatis. Quod nonnullis exinde prouenit (nisi fallor) quòd propriæ gloriæ cupidi, nulla ratione quiescere possunt, cum in seipsis penitus nihil inueniunt vnde possint aliquatenus gloriari. Perfecta autẽ & secura gloriatio est, cum veremur omnia opera nostra, sicut testatur beatus Iob de seipso, & cum Esaia propheta omnes iustitias nostras nõ aliud quàm pannum menstruatæ reputãdas esse cognoscimus. Nihilo minus tamẽ cõfidimus etiam & gloriamur in domino, cuius misericordia tanta est super nos, vt à grauioribus quidem, & quæ ad mortem peccata sunt custodiat nos, & tam benigne ipsa imperfe-

1. Cor. 1. d | Esa. 42. b | Luc. 2. b | Psal. 113. d | C | 1. Cor. 3. d | 2. Cor. 10. d | D | 1. Cor. 4. a | E | 1. Ioan. 3. d | 1. Cor. 4. a | Iob. 7. d | 1. Cor. 4. b | 2. Cor. 10. | F | Apo. 3. d | Psal. 140. b | Esa. 64. b

G ctionis nostræ delicta & conuersationis impuritatem nobis manifestare, & agnitam condonare dignetur, quatenus in humilitate & solicitudine & gratiarum actione firmiter radicati, iam non in nobis, sed in domino gloriemur.

De diuersis affectionibus animæ, & diuersis nominibus secundum eas, Sermo.

QVOD diuersis nominibus deum nunc quidem patrem nunc magistrum vocemus aut dominum, nō illius simplicissimæ & omnino inuariabilis naturę diuersitas vlla in causa est: sed affectionum nostrarū multiplex variatio secundum diuersos profectus animæ vel defectus. Videntur enim quædam animæ sub patrefamilias agere, quædam sub domino, quædam sub magistro, quædam quoq; sub patre, & nonnullæ cum sponso, vt cum proficientibus proficere, cum immutatis mutari videatur & ipse, qui iuxta prophetam mutat quidem creaturas, & mutabuntur, licet idem ipse sit, & anni eius non deficiant. Denique quid in alio psalmo idem propheta ad ipsum loquatur, attēde: Cū sancto, inquit, sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cū electo electus eris: atque vt magis miremur, & cū peruerso peruerteris. Et quemadmodū sic mutetur, imò sic mutet immutabilis ipse, secutus adiungit: Quoniam tu populū humilem saluum facies, & oculos superborum humiliabis. At verò H quoniam non prius quod spirituale, sed prius quod animale, deinde quod spirituale: videntur mihi quatuor interdum cōuersionem nostrā præcedere: status vnus sub nobis ipsis, tres sub principe mūdi huius. Est enim anima sub seipsa, cū propriam sequitur voluntatem, libertate perniciosa gaudens. Hic est filius ille prodigus, qui portionem paternæ substātiæ quæ se contingebat accepit: ingenium scilicet, memoriam, vires corporis, cæteráq; similia bona naturæ: quibus non ad diuinam, sed ad suam vteretur voluntatem, esśetq; tanquam sine deo in hoc seculo. Est autem interim homo sub se, cum propriæ satisfaciens voluntati, necdum tamen possidetur à vitiis & peccatis: quoniam qui facit peccatum, iam nō suiipsius seruus est, sed peccati. Iā tūc ergo proficiscitur in regionem lōginquam, qui prius quidem separatus erat, sed necdū elongatus à patre. Accepta siquidem portione substantiæ factus est sui iuris, & quamuis recessit ab auctore, proximus tamen fuit quandiu ab opere non recessit. Hoc autē tandiu fit, dum licita quidem, sed non expedientia pro sua sequitur voluntate. At postquam recesserit & à seipso, declinans scilicet in peccatum, tunc iam in longinquam verè proficiscitur regionem: quoniam ab eo qui summe & singulariter est, nihil longius eo quod nullo modo est: nihilq; remotum magis ab eo à quo, & per quem, & in quo sunt omnia, quàm peccatū, quod nihil est inter omnia. Porrò iustum diuinæ vltionis iu- I dicium est, vt fugitiuum patris filiū alter sibi vsurpet in seruum. Vnde & profectus in regionem longinquam, vni ciuiū legitur adhæsisse, quē ego nō alium quàm vnum ex malignis spiritibus intelligēdum puto, qui pro eo quòd obstinatione irreparabili peccant, & trāsierunt in affectum malitiæ & nequitiæ, iam nō sunt hospites & aduenæ, sed quasi ciues & inhabitatores peccati. Quid est autem quòd ciui dicitur adhæsisse pauper adolescēs & peregrinus, nisi quòd factus est subditus illi? Denique quemadmodum adhæsit, sequentia manifestant. Sic enim habes: Adhęsit vni ciuium regionis illius: & misit eū in villam suam pascere porcos. Et nota, quòd famis necessitate ciui maligno dicitur adhæsisse, sicut Israël tempore famis descendisse legitur in Aegyptum. Periculosa planè & perniciosa esuries, quę liberos addicat miserę seruituti, subiiciat operibus luti & lateris, porcis associet, imò & seruos faciat esse porcorum. Vnde autem egestas tanta ei qui diues aduenerat, collectis nimirū omnib° quæ de paterna substātia in suam acceperat portionem? Ex eo sine dubio, quòd præmissum est dissipasse bona sua viuendo luxuriose cū meretricibus: propterea, inquit, cœpit egere. Porrò meretrices istas concupiscentias carnis intellige, cum quibus luxuriose viuēdo dissipat bona naturæ, dum eis abutitur ad voluptatē. Hinc, vt iā diximus, egestas succedit perniciosa (teste scriptura) quòd nō satietur oculus visu, nec auris impleatur auditu. Mittitur ergo pascere porcos, corporeos scilicet sensus, qui volutabro luti & spurcitiis oblectantur. Et vide ne forte hi K sint porci, quos eiecti ab homine maligni spiritus intrāt. Eiectum enim à rationali nostro, id est mēte, peccatum sensibus corporis hæret, apostolo teste, quòd mente consentiat legi dei, carne verò legi pecati quæ est in membris nostris. Vnde & in alio loco: Scio, inquit, ꝙ nō est in me bonum, hoc est in carne mea. Quid tamen agēdum est cum sic eiecti ab homine porcos inhabitant spurci spiritus, nisi quærenda remedia lachrymarum, & currendum ad aquas, quarū abundātia male viuida radix peccati suffocetur in eis? Quamuis hæc omnimoda peccati extīctio, fini potius reseruata videtur. Hæc excursu quodam sunt dicta, vt proinde manifesti° assignarem quonam modo eū quem sub semetipso reperit, sibi malign° subiiciat, tanquam fortis armatus intrans & possidēs atriumá in quo pauper & debilis inuentus est habitator. Veruntamen tripliciter mihi videntur homines esse sub principe tenebrarum. Primùm quidem nec volentes nec nolētes, quod conuenit his qui necdum habēt voluntatis vsum: sunt tamen vasa iræ propter originale peccatū, donec alligato forti vasa eius diripiat fortior per sacramentum adueniens, verus vtique Moyses qui in aqua venit, nec in aqua solùm, sed in aqua & sanguine. Secundo modo volentes, cū iam volūtarie peccant. Tertio quoque modo nolentes, cum iam resipiscere vellent, nisi ꝙ peccati consuetudine miserabiliter obligati, iusto dei iudicio qui in sordibus sunt sordescunt adhuc. In L quo tertio statu laborasse videtur prodigus ille filius, & vere prodigus nimis, qui non modò dissiparat sua, sed & semetipsum subiecerat miserę seruituti, infelix venundatus sub peccato, cum ad se reuersus ait: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autē hic fameo pereo! Si quis expertus est in semetipso, facilè credo in his verbis animum miserabilem recognoscet. Quis enim peccati consuetudine obligatus non se felicem reputaret si datum ei esset esse tanquam vnum ex his quos in seculo tepidos videt viuētes sine crimine, minime tamen quęrentes quæ sursum sunt, sed quæ super terram? Quāti, inquit, mercenarij in domo patris mei abūdant panibus, id est, cōsolantur in innocentia sua, & fruuntur propriæ cōscientiæ bono: ego autem hic fame pereo, id est, insatiabilib° crucior peccatorū desideriis, & affectibus vitiorū. Potest tamēintelligi, quòd non fame panis, nec siti aquæ, sed fame & siti diuini verbi, quā & Iudææ propheta minatur, sese ꝓhibeat laborare. Et hęc dixerim non quòd ita sit, sed quòd ita sentiat miser humiliatus sub peccato. Neque enim gloriantur cōscientiæ testimonio, quorum secularis & mercenaria intentio est, sed peccator cōpunctus reputat sanctissimum quacunque ex causa alterum videat innocentem. Fac me, inquit, sicut vnum ex mercenariis tuis. Ecce hic iam primus est status quo sub deo cœperūt esse homines, qui tāquam mercenarij sub patrefamilias viuunt. Hi sunt quos in M seculo videmus aut nullo aut exiguo desiderio æternorum velut sub mercede seruire deo, & ab eo terrena petere quæ desiderant. Iam verò secundo statu incipit esse sub domino, qui tanquam seruus carcerem timet, & metuit ne subigatur pœnis. In quo sanè statu cōuersio est, exitusq; à seculo, & introitus vitæ: vnde & legis: Principium sapientiæ timor domini. Et alius quidam propheta: A timore, inquit, tuo cōcepimus & parturiuimus spiritum salutis. Huic gradui tertius admodum proxim° & quasi permixtus est, eorū scilicet qui paruuli adhuc in Christo lac concupiscunt tāquam sub magistro & pædagogo viuētes. Id nanq; conuenit maximè nouitiis, qui nimirū si forte in cōsolationib° meditationis sanctæ, lachrymarū, psalmodiæ, & cæterorū huiusmodi cœperint delectari, quasi pueriliter timēt ne magistrum offendāt, ne vapulent, defraudentur munusculis quibus solet eos eruditor ille benignissimus allicere. Hi sunt qui prouident dominū in conspectu suo semper, & cōmouentur si vel ad horam abesse contigerit: nec iam seruiliter timēt supplicia, sed tanquam paruuli metuunt plagas virgarum, apprehendentes disciplinam magistri, nequādo irascatur, & pereāt de via iusta: ne deuotionis gratia subtrahatur, & molesta eis omnia fiant, laborent tædio quodam, & quasi vapulent intus in anima, in amaritudine scilicet cogitationū. Hæc enim verbera quibus castigat suos paruulos deus, quæ melius experimēto digno-

Marginalia: *Psal.101.d* · *Psal.17.d* · *Luc.15.c* · *Ibidem.* · *Gene.42.a* · *Eccles.1.f* · *Roma.7.d* · *Ibidem.* · *Luc.15.d* · *Amos.8.d* · *Eccli.1.b* · *Esa.26.a*

A dignoscimus quàm sermone. Vnde & ipse domin' loquitur per prophetam: Si dereliquerint filij eius legem meam, &c. visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberib' peccata eorum. In his itaq; primordiis, & quasi infantili ætate sic vicissim sibi succedunt timor domini, & disciplina magistri, vt nunc in isto, nūc in statu illo sese inueniat quisquis sollicitus fuerit diligēter hoc obseruare. Inde est ꝙ nouellæ adhuc ecclesiæ loquens simul vtriusq; nominis meminit, dicens: Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis: sum etenim. Agnoscāt hic locum suum nouicij nostri, vt solliciti sint de cætero sedulè magis circa ista versari, ante omnia siquidē timor eis necessarius est, quo nimirū peccata possint præterita delere, cauere futura. Timor eīm domini (vt ait scriptura) expellit peccatū, siue quod iam admissum est, siue quod tētat intrare. Expellit sanè illud quidē pœnitēdo, hoc resistēdo. Sed quoniā arcta & ardua est via quæ ducit ad vitam: tāquā paruulis in Christo pædagogus vobis ô filij ac nutricius necessarius est, qui doceat, deducat, foueat vos, & tāquam alludat paruulis, ac blanditiis quibusdam consoletur ne pereat ætas infirma. Propterea non ego, sed magis ecclesiæ princeps & pastor vos admonet: Quasi modò geniti infantes rationabiles sine dolo lac cōcupiscite, ita sanè, vt in eo nequaquam permaneatis, sed in eo crescatis in salutē. Quod alia quædam scriptura manifestius exprimens loquitur sic: Gaudete gaudio omnes qui lugebatis super eam (haud dubiū quin Hierusalem, de ea siquidem loquebatur) vt potemini, ait, à lacte, & satiemini ab vberibus cōsolationis eius: & cùm auulsi fueritis à lacte, epulemini ab introitu gloriæ eius. Ipse est enim status filij iam robustæ ætatis, qui sub patre viuit, nec lacte iā potatur, sed vescitur solido cibo, oblitus sanè quę retro sunt, in quibus seruilis oculus in amaritudine morabatur: sed ne ipsa quidē præsentia cōsiderās, nec paruas paruulorum consolationes captans, magis extēdens se in anteriora, ad palmā supernæ vocationis, & introitum futuræ beatitudinis, expectans beatam spem & aduentum gloriæ magni dei. Euacuauit enim quæ erant paruuli, nec circa eiusmodi suaues quidem, sed non perennes consolationes hactenus occupatur. Sed quia iam profecit in virum perfectum, in his quæ patris sunt oportet eum esse, suspirare ad hæreditatē, sedulaq; circa eam meditatione versari. Nūquid enim mercenariū eum quis æstimet, qui paternæ inhiat hæreditati, eámq; toto affectu expetit & expectat, quam nimirū filij mercedem esse nō mercenarij ꝓpheta testatur? Cū dederit, inquit, dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini, filij merces fructus vētris. Inuenitur tamen alter gradus sublimior, & affectus dignior isto, cum penitus castificato corde nihil aliud desiderat anima, nihil aliud à deo quærit, quàm ipsum deū. Crebro siquidem didicit experimento quoniā bonus dominus sperantibus in se, animæ quærenti ipsum, ita vt iam ex affectu cordis atq; sentētia clamet illud de psalmo: Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terrā? Defecit caro mea & cor meum, deus cordis mei, & pars mea deus in æternū. Neque enim suum aliquid, non felicitatem, non gloriam, non aliud quicquam tanquam priuato suiipsius amore desiderat anima quæ eiusmodi est: sed tota pergit in deum, vnicumque ei ac perfectum desideriū est, vt introducat eam rex in cubiculū suum, vt ipsi adhæreat, ipso fruatur. Vnde & iugiter reuelata facie quoad potest cœlestis sponsi gloriā speculando, in eandem imaginem transformatur de claritate in claritatem, tāquam à domini spiritu. Ex hoc planè audire meretur: Tota pulchra es amica mea. Audet & ipsa loqui: Dilect' meus mihi, & ego illi. Atque in huiusmodi felicissima & iucundissima confabulatione delectatur gloriosa cum sponso.

Psal. 88. c · *Ioan. 13. b* · *Eccli. 1. c* · *1. Pet. 2. a* · *Esa. 66. d* · *Psal. 126. a* · *Psal. 72. d* · *Canti. 4. d*

De verbis psalmi: Audiam quid loquatur in me dominus deus. Sermo.

Psal. 84. b

INVISIBILIA dei (apostolo teste) à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta cōspiciuntur. Et est velut cōmunis quidā liber & catena alligatus (vt assolet) sensibilis mundus iste, vt in eo sapientiam dei legat quicunque voluerit. Erit tamē cum cœlum plicabitur sicut liber, in quo vtiq; deinceps legere habeat necesse, quoniam erunt omnes docibiles dei: & quemadmodum creatura cœli, sic & creatura mundi iam non per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem deum videbit, & sapientiam eius ad liquidum cōtemplabitur in seipsa. Interim verò opus habet humana anima velut quodam vehiculo creaturæ, vt ad cognitionem creatoris assurgat: cum econtra longe beatius perfectiúsque angelica natura in creatore notitiā habeat creaturæ: ad quam nimirum excellentiam licet ad modicū, rapta fuisse videtur anima illa beata quæ collectū sub vno solis radio mūdū vniuersum conspexit: de quo miraculo beatus papa Gregorius in libro dialogorum scribens, Videnti, inquit, creatorem, angusta est omnis creatura. Felices proinde qui satiantur ex adipe frumēti, nec opus habent sugere mel de petra, oleúmque de saxo durissimo, qui videlicet inuisibilia dei non in inuisibilibus rimando perquirūt, sed in seipsis ad liquidum intellecta conspiciunt. Verùm, vt iam diximus, angelicæ felicitatis illud est, non fragilitatis humanæ. Quæramus igitur per ea saltem quæ facta sunt, intellectum inuisibilium dei: quæ si in cæteris creaturis intellecta conspicit anima, necesse est vt longe amplius conspiciat, & intelligat multo subtilius in ea creatura quæ facta est ad imaginem creatoris, hoc est in seipsa. Nullus deo vicinior gradus inter omnes quæ sub sole habitant creaturas, quàm anima humana: vt meritò propheta dicat ad ipsum: Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit. Et post pauca: Ibunt, inquit, de virtute in virtutem: videbitur deus deorum in Sion. Propter ea incessanter hortamur vos fratres, vt ambuletis vias cordis, & sit anima vestra in manibus vestris semper, vt audiatis quid loquatur in vobis deus, quoniam loquetur pacem. Quibus loquetur pacem? Vtique in plebem suam, & in sanctos suos. Quæ est plebs, aut qui sunt sancti? Ipsi nimirum qui conuertuntur ad cor. Vnde & sequitur: Et in eos qui conuertuntur ad cor. Nos tamen in his verbis tria solemus intelligere hominum genera, quibus solis deus loquitur pacem, sicut & propheta alius tres tantùm præuidit saluandos, Noë, Danièlem, & Iob: contrario quidem ordine, sed eosdem ordines exprimens, continentium scilicet, prælatorúmque, & coniugatorum: si tamen continentes à carnalibus illecebris ad ea quæ cordis sunt, id est, ad spiritualia desideria conuertantur. Vnde & Daniel vir desideriorum ab angelo nominatur. Et prælati prodesse magis studeant, quàm præesse, quoniam ipsos maximè decet sanctitudo: vnde & in psalmo sancti specialiter appellantur. Et coniugati mādata nō transgrediantur, vt meritò plebs domini, & oues pascuæ ei' debeāt nominari. Imò vero & in nobisipsis (quoniā inde est nobis amplior sollicitudo) tres istos ordines assignare solemus, plebem quidem intelligentes officiales fratres, qui exterioribus & quasi popularibus negociis occupantur. At verò qui cōuertūtur ad cor, ipsi sunt claustrales, quos nulla impedit occupatio, sed libere vacant, vt videāt quoniā suauis est dominus. Super vtrunque parietem deus loquitur pacem, quoniam idem est ad quod tenduut: licet non eadem via. Est psalterium iucundum cum cithara, nec minus iucūdus est sonus citharæ, quàm psalterij, licet hæc ab inferioribus reddat sonum, illud à superioribus. Verūtamen optimā partem elegit Maria, licet non minoris fortasse meriti sit apud deū humilis conuersatio Marthæ: sed de electione Maria laudatur, quoniam illa quidem omnino (quod ad nos spectat) eligēda: hæc verò si iniungitur, patienter est toleranda. Iam quod interponitur, super sanctos suos: ad prælatos pertinet, quibus nimirum vtraque vita necessaria est. Et ipsorū est vtrisq; prouidere, & copulare sibi parietes e diuerso venientes: quoniam angularis lapidis (qui est Christus Iesus) vicarij constituti sunt. Nec dubium quin longè periculosior cæteris eorum sit administratio. Tamen si bene administrauerint, gradum bonum sibi acquirent, & maiorem abūdantiam, & superefluētem mensuram accipient pacis, vt de eis meritò dicatur: Quoniā super sanctos pacem loquitur deus. An verò dubitet quis quos dixerit sanctos? Audiat Esaiam. Vos, inquit, sancti domini vocabimini ministri dei nostri. Proposueram exemplum aliquod dare quemadmodum ex sua ipsius cōsideratione ad spiritualem intelligentiam assurgere humanus debeat animus, sed necesse est in diem alterum & sermonem alterum differre.

Roma. 1. c · *Ioan. 6. c* · *Psal. 83. b* · *Ibidem.* · *Ezech. 14. c* · *Esa. 60. a*

G *De vita & quinque sensibus animæ, Sermo.*

MAGNA est dico vobis charissimi, & nimirũ inexcusabilis negligẽtia nostra, qui cogitationibus ociosis vacantes tempus amittimus, quibus nimirum nec penetrandæ nubes, nec maria transfretãda vt salubres inueniamus cogitationes, sed prope est (vt ait Moyses) verbum in ore nostro, & in corde nostro: & infinitas in nobismetipsis vtilium cogitationum occasiones & seminaria possumus inuenire. Denique si tam inerudita & negligens fuerit anima, vt nec interiora sua sufficiat perscrutari, attẽdat ea quę foris agit palam & manifestè: & in ipsis quoq; si diligẽter quæsierit, inueniet sapientiam. Ecce enim scriptum est: Da occasionem sapiẽti, & sapientior erit. Considera ô anima quid impendas corpori tuo, & inuenies sine dubio quòd vitam ei sensúmque ministras: & vitam quidẽ in toto corpore inuenies vniformẽ. verbi gratia. Neque enim aliter viuit oculus quàm articulus. Sensum vero non ita. Quære ergo vt tibi quoque anima tua (quæ est sine dubio deus tuus) similia largiatur. Neque enim viuere dicenda est anima quæ veritatis non habet cognitionem, sed adhuc mortua est in semetipsa, quemadmodum & ea sine sensu, quæ necdũ habet dilectionem. Est ergo animæ vita veritas, sensus charitas. Nec mireris quòd interdũ animæ impiorum notitiam habent veritatis, quæ tamen expertes sunt charitatis, quando & in corporibus nonnullis vitam H reperis sine sensu, vt sunt arbores, cæteráque similia animata quidẽ, sed animatione, non anima: quemadmodum & animæ iniquorum veritatis habent notitiam naturali ratione, quæ tamẽ interdum adiuuatur à gratia, cum nullatenus sanè animetur ab ea. In his autem quibus & cognitionem veritatis, & dilectionem anima spiritualis infundit, non exteriori quolibet modo, sed tanquam anima ipsorum cui adhęrentes vnus spiritus fiunt cum ea, in his inquã indiuisa est cognitio veritatis, secundum quod dictũ est de vita corporis. Eadem enim cognitione & minima & maxima comprehẽdis. Porrò dilectionem quidem, si diligenter aduertas, variam, & fortassis secundum quinque sensus corporis quinquepertitam poteris inuenire. Est enim amor pius, quo parẽtes diligim⁹. Est amor iucundus, quo socios diligimus. Est & erga omnes homines amor iustus, erga inimicos amor violẽtus, erga deum sanctus siue deuotus. In his omnibus, si diligenter attendis, proprium erga singulos, & omnino diuersum ab aliis modũ inuenies. Denique si cõsiderare curiosius delectat, nõ immerito fortasse videbitur primus, id est parentum amor, tactui conuenire, quòd hic sensus sola proxima & corpori iuncta percipiat, quemadmodũ amor ille nullis exhibetur nisi proximis carnis nostræ. Sed nec illud quidẽ discrepat à ratione similitudinis, quòd hic solus è sensibus per corpus diffunditus vniuersum, quoniã & amor ille naturalis est omni carni, I adeo vt ipsa animalia bruta & diligãt fœtus suos, & diligãtur ab eis. Amor quoq; socialis videre licet quàm proprie dicatur gustui cõuenire, ob maiorẽ ꝑfecto dulcedinẽ, & quoniã hic sensus solus est quo magis eget humana vita. Nec video qua ratione viuere dicendus est saltem hac cõmuni vita, qui non eos diligit inter quos viuit. Amor autem generalis, quo videlicet omnes homines diliguntur, odoratus habet similitudinem, in eo vtique quòd hic sensus iam remotiora percipiat, & quòd nõ ex toto carnalis delectationis expers, eo tamẽ tenuiorẽ eã habeat, quo diffusiorẽ. Auditus autem multo magis remotiora capit, nec inter homines ab amãte quisque remotior est quàm nõ amans. Deniq; cũ in cæteris sensibus nonnulla carnis ipsius oblectatio sit, & magis ad carnem pertinere videantur, auditus penè totus exit à carne, & ei dilectioni nõ immeritò cõuenire videtur, cuius tota causa obedientia est: quam pertinere ad auditum satis euidens est, cum cæterarum vnde diximus dilectionũ nonnulla à carne sumatur occasio. Porrò visus quidem in eo sibi vendicat amoris diuini similitudinem, quòd cæteris omnibus excellentior & singularis cuiusdam naturę, perspicacior quoque cæteris inuenitur, & discernit multo remotiora. Deniq; odoratus quidem & auditus videntur vtique remota sentire, sed ad se magis quem sentiãt aërem credũtur attrahere. Visus autem non ita, sed magis ipse exire videtur, & ad remota procedere. Sic & in dilectionibus est. Quodammodo enim attrahim⁹ proximos quos tanquam nosipsos diligimus. Attrahimus & ini- K micos, quos ad hoc diligim⁹, vt sint & ipsi sicut nos, id est, vt sint amici. Deũ vero sivt dignum est, tota virtute, tota anima, toto corde diligim⁹, ipsi magis in eum pergimus, & tota festinatione in eum qui ineffabiliter super nos, properamus. Iam verò & id manifestum est, quoniam in corporis sensibus visus quidem cæteris omnib⁹, auditus reliquis tribus dignior, odoratúsq; & gustum & tactum etsi non vtilitate, dignitate tamen superare videtur, & gustus tactui superexcellere: quod manifestat etiã dispositio ipsa membrorũ. Oculis siquidem in summitate locatis, aures inferiores esse quis nesciat? Sic & aurib⁹ nares, & fauces naribus, ipsis quoq; faucibus manus pariter & reliquas corporis partes ad quas pertinet tactus, subesse manifestum est. Secũdum ergo hũc modum & in sensibus animæ considerare licet alterũ altero digniorem: quod quia facilè iam potestis aduertere, breuitatis causa prætereo. Illud quoq; vestrę nihilo min⁹ diligẽtię cõsiderandum relinquo, quòd quemadmodum artus corporis cadere necesse est quàm citò desierit eos anima vegetare, sic & eas quas diximus affectiones, quæ sunt velut quædam animæ membra, sine anima ipsius animæ (quæ deus est) cadere omnino necesse est, quatenus videlicet aut ex toto non diligatur quod diligendum est, aut nõ diligatur ad quod debet, aut quomodo debet. Sunt enim qui parentes carnaliter tantum diligunt, & ipsi quoque confitẽtur domino cum bene- L fecerit eis: Sed huiusmodi dilectio aut omnino vocãda dilectio non est, aut caduca est, aut decidens in terrena.

Margin: Deut. 30. c; Rom. 10. b; Prou. 9. b

De duplici baptismo, & de relinquenda propria voluntate. Sermo.

SCITIS fratres (firmissime enim tenetis catholicã veritatem) quòd in baptismate abrenũciantes diabolo, pater cœlestis adoptet, & in regnum filij claritatis suę de potestate transferat tenebrarum. Nimirum ipsa est stola prima quam verè citò proferre ministros paternus iubet affectus, nõ oris petitionem, non desiderium cordis expectans, sed & ipsum intellectũ præueniens in benedictionibus dulcedinis. Quotquot enim baptizati sumus in Christo Iesu, Christum induimus: de quo & alius clamat testis & ipse fidelis, quia quotquot receperunt eũ, dedit eis potestatem filios dei fieri. Nec verò inanis est aut infirma potestas, quia nimirum certi sumus continuò & nos quoniam neque mors, neque vita, neq; virtutes, neq; angeli, neque altitudo, neque profundum poterit nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu. Sed attende quãta enumerauit apostolus (eius enim verba sunt) minime tamen adiiciens, nec nosipsi. Nimirum hęc est libertas qua Christus nos liberauit, vt nulla penit⁹ creatura auellere nos, aut vim facere possit. Soli id deserere possum⁹ propria voluntate abstracti, & illecti à propria concupiscentia. M Præter hanc enim nihil est quod timeamus. Denique donec volũtatis vsum, & facultatem deliberãdi renatus quisque recipiat, à charitate dei separari omnino nõ potest. Securus interim degit sub protectione & aduocatione domini dei sui, non est quod vereatur ex omnibus. At vbi sanè discretionis annos ingrediens redditur sibi, cæterorum vtique violẽtiam nec tũc quidem formidare necesse est, sed ab ea quæ dormit in sinu, caueat, propria scilicet volũtate. Erit forte peccatum in foribus, sed appetitus eius sub eo est, tantũ ipse aperire renuat, cõsentire recuset. Denique primos parentes non vrsus aut leo, sed potius serpens, callidior vtiq;, nõ fortior cæteris animantibus, supplantauit. Nec mulierem vir, sed mulier virũ. Serpẽs ô Eua decepit te, decepit ꝑfectò, nõ impulit aut coegit. Mulier tibi ô Adã de ligno dedit, sed offerẽdo vtiq;, non violentiam inferendo. Neque enim potestate illius, sed tua factũ est voluntate, vt eius voci plus obedieris quàm diuinæ. Cæterum si ille sibi non prçcauit ignarus, nos saltẽ nobis tot exemplis præmoniti caueamus. Imò vero quoniã periclitati sum⁹ & nos miserabiliter in hac parte, decætero iam remedium aliquod tantis prouidere malis sollicite studeamus. Quando enim fortis ille armatus, quẽ fortior superueniẽs alligauit, atrium illud olim suum valuit violentia aliqua obtinere? Sed vacuum sibique insipiẽter expositum domicilium reperit, & cum aliis septẽ nequioribus, nõ fortioribus ingre-

Margin: Gala. 3. d; Ioan. 1. b; Roma. 8. g

A ingrediens,nō irruens,libere habitauit. Quis verò illum admisit,nisi propria voluntas? Ipsa est quæ in potestatem tenebrarū denuo rediit, quæ nos iterū subdidit mortis imperio.

Veni domine Iesu etiam nunc. Iesu bone eiice iterum fortiter,quem nos insipiēter admisimus. Tunc enim verè liberi erimus etiam nūc,si nos liberaueris. Irritum fecimus fœdus primū, tibi peccauimus domine,satanæ & operibus eius obligantes denuo nosmetipsos, iugo iniquitatis colla vltronea submittentes,& subiiciētes nos miseræ seruituti. Itaque fratres mei rebaptizari nos cōuenit,secundum fœdus inire necesse est,opus est professione secunda,nec iam sufficit abrenunciare diabolo & operibus eius:mundo pariter abrenunciandū est,& propriç volūtati. Ille enim seduxit,ille tradidit nos. In priori nimirum baptismate,quādo nihil nobis adhuc voluntas nostra nocuerat,satis fuerat abrenunciare diabolo, cuius profectò inuidia peccatum pariter & mors per vnū ingrediens,in omnes homines pertransiuit. Cæterū postquam mundi fallentis illecebras,& infidelitatem propriæ voluntatis manifestè sumus experti,decætero iam in secundo (vt ita dixerim) conuersionis nostræ baptismate meritò prorsus & non ad insipientiā nobis, non resarcire tantummodo fœdus primū,sed etiam roborare solliciti,ipsis quoq; affectibus pariter abrenūciamus. Studeamus proinde dilectissimi, immaculatos nos ab hoc seculo custodire, scientes quoniā religio B mūda & immaculata coram deo hæc est. Caueamus autem à propria voluntate tanquam à vipera pessima & nequissima, & quæ sola deinceps damnare possit animas nostras.

De primordiis, mediis, & nouissimis nostris, Sermo.

Eccli. 7. d FILI memorare nouissima tua, & in æternum nō peccabis. Recole primordia, attēde media, memorare nouissima tua. Hæc pudorem adducunt, ista dolorem ingerunt, illa metum incutiūt. Cogita vnde veneris,& erubesce: vbi sis, & ingemisce: quò vadas,& cōtremisce. Vide ne adiicias adhuc ignorare, ne forte super te veniāt terribilis illa comminatio qua sponsus intonat dicēs: Si ignoras te ô pulchra inter mulieres,egredere & abi post greges sodalium tuorum. *Canti. 1. d* Primò siquidem cum in honore esses homo, non intellexisti, vnde comparatus es iumentis insipientibus, & similis factus es illis. *Psa. 48. d* Iam si nec vexatio intellectum dederit auditui, etiam post greges abibis,illis nihil mali sentientibus, malis expositus vniuersis. Agnosce ergo primordia tua,& erubesce comparatum te esse iumentis: memorare nouissima tua, & time ne abeas etiam post iumenta. Erubesce, inquam, quòd pro consortio angelorum, consortium sortitus es pecorum, non modò in necessitatibus corporis, sed etiam in affectib' cordis. Cum iumentis partiris cibum terræ, quia panem angeli- C cum,panem fastidisti cœlestem. Non solùm autem,sed etiam quod peius est, in recto corpore curua est anima: & in corpore manet humanæ animæ similitudo, ī anima vero bestiali similitudine mutata est similitudo dei. An non confunderis sursum caput habere, qui sursum cor non habes? corpore rectus stare,qui corde repis in terra? An nō repere est in terra, carnem sapere, carnalia desiderare, carnalia quærere? Veruntamen quia ad imaginem& similitudinem dei creatus es, si perdidisti similitudinem similis factus iumentis,sed in imagine pertransisti. Ergo si in sublimi positus non intellexisti quoniam limus esses,noli infixus in limo profundi ignorare quia imago dei es,& erubesce quòd peregrinam ei superduxeris similitudinem. Memor nobilitatis tuę, pudeat te tantæ deiectionis. Ne ignores pulchritudinem tuam,vt de fœditate amplius confundaris. Hæc est iuxta Salomonem confusio adducens gloriam, quando à tanta gloria cecidisse confunderis. Eras enim aliquando gloria & honore coronatus, cōstitutus super opera manuum domini,incola paradisi, angelorum ciuis,& domesticus domini Sabaoth. Hinc deiecisti teipsum in has interiores tenebras, vnde ad exteriores quoque & palpabiles tenebras eiiciendus eris aliquando, si non caues. Ab ista inquam gloria filiorū dei deposuisti temetipsum,à felici illa & dulcissima patria, ab horto voluptatis exulem te fecisti. Ecce vnde venisti: vis nosse quò deuenisti? In locum vtique afflictionis. Siquidem vita tua inferno appropinquauit. Quid enim hic nisi labor & dolor, & afflictio spiritus? D Sed nunc ita cōtigit tibi, ac si puer in carcere natus sit, & in carcere sit nutritus,& quia nunquam viderit lucem, miretur super tristitia & anxietate matris suæ. Illa enim scit vnde doleat:& quia nouit bona,grauiora sunt ei mala,& recordatione pacis amaritudo eius amarissima est. Tibi magna bona vidētur minora mala, & præ maioribus compedibus quibus assuetus es, minores annulos requiem putas. Comedere appetis,quia fames te cruciat. Vtrūque labor est,sed quia fames grauior magis,comedere nescis esse laborem. Denique postquā fames depulsa fuerit,vide si nō grauius ducis comedere, quàm esurire. Sic se habēt vniuersa sub sole, vt nihil sit in eis verè iucūdū,sed ab vno semper trāsire velit homo ad aliud,soláq; vicissitudine releuetur vtrunq;, ac si prosiliat ab aqua in ignem, & inde rursus in aquam resiliat, vtpote qui neutrum ferre possit. Omnis siquidē laboris remediū, alterius laboris initiū est. Nemo in hoc seculo nequā quod vult habere potest, quandoquidē nec iustus iustitia satiatur, nec voluptuosus voluptate, nec curiositate curiosus, nec ambitiosus inani gloria. Ecce vnde doleas, si nōdū insensibilis factus es. Ecce vnde doleas quòd in exilio posit' es, in deserto moraris,& in tenebris ambulas & in lubrico, & in sudore vultus tui vesceris pane tuo. An non in amaritudine moratur oculus tuus,quotiēs ista considerat & deplorat pariter cum pro- E pheta: Heu mihi,quia incolatus meus prolōgatus est? *Psal. 119. a* Habes iam primordia,habes etiam media: sed nouissima quæ sunt? Nam de eis dicitur, quòd eorum memor non peccabis. *Ecclēs. 7. d* Ipsa sunt mors, iudicium, gehenna. Quid horribilius morte? quid iudicio terribilius? Nam gehenna nihil potest intolerabilius cogitari. Quid metuet si quis ad ista non trepidat, non expauescit, nō timore concutitur? O homo si pudorem perdideras ad nobilem creaturam pertinentem, si dolorem non sentiebas afflictionis, quod est etiam carnalium: vel timorē non omittas, quoniam ille est etiam iumentorum. Oneramus asinū & fatigamus in laboribus plurimis,& non curat, quia asinus est. At si in ignē impellere, si in foueam præcipitare velis,cauet quantum potest,quia vitam diligit,& mortē timet. An nō tibi ergo iustum videtur, vt qui modo iumētis insensibilior fuerit, post iumenta ipsa compellatur abire,& in tormentis positus locum teneat posteriorem? Time ergo ô homo, quòd in morte separādus es à bonis omnibus huius corporis,& tam dulce carnis & animæ vinculū amarissimo secādū diuortio erit. Time quòd in terribili iudicio ei præsentādus es, in cuius manus horrēdū est incidere: & eo examinante *Hebr. 10. f* quē nihil latet: si quidem inuēta fuerit in te iniquitas, alienādus ab vniuersitate quietis & gloriæ, & segregādus à numero beatorū. Time quòd in gehēna cruciatib' æternis & immēsis exponēdus es, in sorte diaboli & angelorū eius, in igne æterno, qui præparatus est eis. Hic ergo timor initiū sapiētiæ dicitur, non pudor, non dolor: quia neuter eorū sic initiat ad F sapientiā, neuter tantā habet efficaciā. Vnde est quòd nō dicitur, memorare primordia, aut media, sed nouissima,& non peccabis. Validior enim est & vehementior spiritus timoris ad resistēdum peccato, quàm pudor & dolor: quia pudor de multitudine,& dolor de qualicunque huius mundi consolatione capit solatium, timor verò non inuenit vnde consoletur. Nam in morte non magnum, nō paruum aliquid de bonis huius mūdi tecum delaturus es: in iudicio nec fallere nec resistere possibile erit: in gehenna penitus nulla consolatio, sed perpetuum væ, vlulatus,& fletus,& stridor dentium.

De triplici misericordia, & quatuor miserationibus, Sermo.

Psal. 50. a MISERERE mei deus secundū magnam misericordiam tuā. Sicut sunt peccata minima, sunt mediocria, sunt & magna: sic est misericordia parua, mediocris, & magna. Magn' ergo peccator magna misericordia opus habet: vt vbi abundauit delictum, superabundet & gratia. Paruam misericordiam dico expectationē qua non statim punit peccantem, sed expectat ad pœnitentiam. Paruam autem non in se, sed ad comparationem aliarū. Alioquin magna plane, magna omnino misericordia, expectatio domini est. Nam peccantē angelum omnino nō expectauit, sed præcipitauit: hominē quoq; peccātem non distulit, sed protinus expulit de

G paradiso. Nunc iam expectat, dissimulat, sustinet decẽ annis, viginti, vsque ad senectutem & senium. Et si consideremus quanta & quàm plurima peccata quotidie fiunt, nónne leuia reputamus illa quę tam cõtinuò damnationis excepere sententiam? Nihil proinde mirum si ipsius quoque prophetæ pe nè moti sunt pedes, penè gressus effusi, quoniam zelabat super iniquos pacem peccatorum videns: si peccatores ipsi dicunt, Quomodo scit deus, & si est scientia in excelso? Sed hęc est gratia crucis Christi & virtus. Viuo ego, dicit domin', non lo mortẽ peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. Quãtum verò mihi videtur, vox Christi resurgentis est ista: ac si dicat, velit nolit Iudęus, viuo ego. Nolo mortem peccatoris, qui mori volui pro peccatoribus. Volo vt fructuosa sit mors mea, & copiosa per eam redemptio. Hanc ergo misericordiã domini qua tardat ferire, paratus ignoscere: paruam nõ quidem in seipsa, sed aliarum comparatione nominaui, quia hęc si quidẽ sola fuerit, nullatenus sufficit ad salutẽ, imò verò iudiciũ dãnationis accumulat, vt dicatur: Hęc fecisti, & tacui. Apostolum proinde audiamus more suo terribiliter intonãtẽ. An diuitias bonitatis eius, inquit, (haud dubiũ quin dei) & longanimitatis contẽnis? Ignoras quoniã patientia dei ad pœnitentiã te adducit? Tu autẽ secundũ duritiam tuã & cor impœnitẽs thesaurizas tibi irã in die iræ. Thesaurizas, inquit, tibi thesauros iræ pro pręrogatis thesauris misericordię quos contẽnis, & euacuas in te misericordiã dei. Sed secũdũ quid? Secundum duritiam tuam, ait, & cor impœnitens. Quis autẽ scindet duritiam istã, nisi qui passione sua petras scidit? Quis dabit cor pœnitens, nisi à quo est omne datum optimũ? Hæc est secunda misericordia omnino maior priore, quę facit ne prima sit infructuosa, & conuertatur in damnationẽ mortis, dando scilicet pœnitentiã, sine qua expectatio nõ modò nõ prodest, sed obest plurimũ. Et hęc quidẽ in leuibus peccatis potest sufficere, quoniã in his à quibus abstinere non possumus dum gestamus corpus peccati, ad salutẽ sufficere potest pœnitentia quotidiana. At in grauioribus quidẽ, & quæ peccata ad mortẽ sunt, opus est nõ modò pœnitẽtia, verum etiã cõtinentia. Difficilis prorsus res, & soli diuinæ virtuti possibilis, susceptum semel peccati iugum à ceruicibus excutere: quoniam qui facit peccatũ, seruus est peccati, nec est iam liberari nisi ĩ manu forti. Hęc est magna misericordia magnis necessaria peccatorib', de qua dicitur: Miserere mei deus secundum magnam misericordiã tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarũ, &c. De quatuor filiabus magnæ misericordiæ dictũ est, quæ sunt immissio amaritudinis, subtractio opportunitatis, virtus resistẽdi, & sanitas affectionis. Quandoque enim ei qui peccato quouis obligatus tenetur, pie immittit dominus amaritudines quasdam, quæ mentem occupant hominis, & expellunt perniciosam delectationem I peccati. Quandoque subtrahit opportunitatem, nec tentari patitur infirmitatem. Quandoque virtutem donat resistẽdi, quod maius est, vt scilicet tentationem sentiẽs viriliter agat, & non consentiat. Quandoque affectionem sanat, quod perfectissimum est, & in quo prorsus tentatio tollitur: vt non solùm non consentiatur ei, sed nec sentiatur quidem.

Psal. 72. a — *Ezech. 18. g* — *Psal. 49. d* — *Roma. 2. a* — *Psal. 50. a*

De septem donis spiritus sancti contra septem vitia. Sermo.

SAPIENTIA vincit malitiã, dum satanam cõterit dei virtus & dei sapientia Christus. Attingit ergo à fine vsque ad finem fortiter, in cœlo quidem deiiciendo superbum, in mundo superando malignum, in inferno spoliando auarum. Et disponit omnia suauiter, in cœlo stantes angelos confirmando, in mundo venundatos redimendo, in inferno captiuos liberando. Aut si melius placet, accipiamus hoc modo. Ordinata procedit acie aduersus septẽ peccati gradus spiritus septiformis. Et primus contra negligentiam timor exurgit, nimirum ipse est quo concutitur anima, discutitur conscientia, excutitur sopor lethalis, incutitur sollicitudo. Deniq; qui timet deũ, nihil negligit, sed vereť omnia opera sua. Cæterũ vt grauior sit conflictus, squama squamæ iungitur, & comitãtia sunt in humano corde negligẽtia sui, & curiositas cęterorũ. Triplex enim (vt ait sapiens) incõmodũ eiicit de domo inhabitantẽ, fumus, stillicidium, mala vxor. Quãdo verò hæc deerunt negligenti? Propria quidẽ qui negligit, fumum non abigit, vxorẽ non corrigit, tectũ non reficit. Fumãt peccata nullo misericordiæ studio, nullis lachrymarũ vndis extincta, & fumus ille teterrimus & intolerabilis. Malignatur volũtas ipso neglectu quotidie deterior semetipsa. Stillat superni iudicis indignatio ex defectu vtique charitatis, quę solа operit multitudinẽ peccatorũ. Egreditur vtiq; foras necesse est, & curiosius exteriora considerat qui interna despicit, præterita nõ respicit, præsentia nõ inspicit, futura non prospicit. Euidẽter proinde curiositati pietas aduersatur: & quem illa à corde euocat, ista reuocat. Nimirũ pietas illa est cultus dei, & in corde colitur, qui in corde cognoscitur habitare. Parit autem curiositas experiẽtiã mali, vt facilè qui per multa vagatur offendat, facilè cadat in laqueũ, facilè inueniat quod perniciose delectet. Cõfligit sanè aduersus hanc scientiæ spiritus, docẽs eligere bonũ, reprobare malũ, docẽs quid perniciosum sit, quidve expediat experiri. Veruntamen in multis iã in cõcupiscentiã experiẽtia trãsire videtur. Habes ergo hos gradus in Dina filia Iacob, quam nimirũ ad videndum alienigenas mulieres egressam, Emor fili' Sichẽ rapuisse, corrupisse, ac deinde tristem blãditiis deleniſſe legitur, ita vt illi' animæ anima eius adhæserit. Dico autẽ in cõcupiscẽtiã, & vt propheta meminit, in affectũ cordis transisse hominẽ qui legẽ spreuit, honestatẽ abiecit, valefecit pudori: timorẽ autẽ domini penitus transiliit, solóq; vehitur appetitu, sequitur cõcupiscentiã solam, sola trahitur voluptate, & est apud eũ pro ratione voluntas. Cõtra hanc igitur cõcupiscẽtiã mali dimicat fortitudo: neque enim vlla iam nisi in manu forti liberatio est. Indicat sibi homo ieiunia, corpus castiget, & subiiciat seruituti: ne forte iam de radice colubri egrediatur regulus, de cõcupiscentia consuetudo. Quemadmodum enim misera nimiũ & miserabilis humana fragilitas sine pruritu concupiscentiæ, aut impetu desiderij sola consuetudine ipsa ad illicita trahatur, vtinam omnib' liceat ignorare. Nimirum peccatũ faciẽs, seruus est peccati, seruus planè diaboli, ad praua quæque prout ducitur sequẽs, à quo nimirum captiuus tenetur ad ipsius voluntatẽ. Est autẽ consuetudo hæc grauis quædam & perniciosa catena, soluẽda vtique facilius quàm rumpẽda: vt hic maxime vulgare illud prouerbiũ videatur vsurpari, industriã violẽtia potiorẽ: vt quemadmodũ vis vi repellitur, & feruore spiritus feruor extinguatur desideriorum: vt maligni artem arte deludas, & cõsuetudini cõsiliũ opponas. Alioquin si forte violentiam quæras, & castigationem corporis speres consuetudini prævalere, timendũ omnino est ne sit perniciosus labor, & prius ipsa substantia deficiat quàm inolita concupiscentia, præsertim quòd altera quædam natura sit ipsa cõsuetudo. Necessariũ itaque est cõsilium vel ab ipso magni consilij angelo ministratum, vel ab homine aliquo spirituali qui cogitationes satanæ spiritualiáque remedia nõ ignoret. Subtrahẽda nobis occasio est, & opportunitas fugienda peccati. Legimus fratres, in eremo fornicationis spiritu quempiam impugnatum, laudabili prorsus industria à patre curatum. Aduocãs enim senior fratrem alterum secretò, iussit vt eũdem lacesseret iniuriis, & prior ipse quasi accepta ab eo iniuria quereretur. Anxiabatur ille, & confusus vehementer, sic in breui oblitus est pristinæ tentationis, vt quæreti de ea nõ sine admiratione plurima respõderet: Papæ, viuere nõ licet: & fornicari libet? Sed forte nedum venit cui victoria reposita est, quem triumphus manet, cui corona debetur, & contemptus ex consuetudine prodit, vt tanto liberius, quanto desperatius peccans, totas iam concupiscẽtiæ laxet habenas, toto impetu feratur in præceps, sicut scriptum est: Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit. Hunc ergo contemptum necesse est vt spiritus intellectus impugnet, illuminans tenebras cordis, & lucem diuinæ misericordię, & copiosæ miserationis infundẽs. Intelligentia nempe diuinis & altissimis rebus attribuenda est, quas quidem ratio humana nullatenus, difficilè autẽ vel fides ipsa comprehendere possit, vt est illud: Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Iam si contemptus perstiterit, accedere necesse est & malitiam, vt quam potest cõsolationem desperatus miser admittat, & cui non est pars in bonis, lætetur vel in malis, lætetur cũ malefecerit, & exultet in rebus pessimis. Ex his ergo solum hoc remediũ est, vt ipsa aduersus malitiam sapientia congrediatur, propriáq; dextera

K — L — M

Gen. 34. a — *Ioan. 8. d* — *Prou. 18. a* — *Roma. 5. d*

A tera prælietur, quæ succũbere omnino nõ nouit. Quãdo enĩ liberetur qui in habitationem descendit, nisi præueniatur in benedictionib' supernæ dulcedinis, vt clauum clauo expellat, & pestiferam dulcedinem vitiorum iucũditas spiritualis vnctionis excludat? Attingit ergo à fine vsq; ad finẽ fortiter sapientia victrix eradicando singula vitia, singulásq; inferendo virtutes. Excutitur siquidem negligẽtia, vt timoris spiritus repleat mentẽ: abiicitur curiositas, vt succedat pietas: experientia mali fugatur, apponitúrque sciẽtia. Sic & concupiscentiæ præualet fortitudo, & cõsilium consuetudinẽ amputat, & intellectus vigens contemptum amouet, & disparente omnino malitia, sapiẽtia regnat. Qua quidẽ triũphante, decętero miseram illam animã quã perniciosè negligentia soporauerat, peius excitauerat curiositas, attraxerat experientia, tenuerat concupiscentia, ligauerat consuetudo, contemptus in carcerem truserat, malitia iugulauerat: timor suscitat, pietas blande demulcet, scientia quid actum sit indicans, dolorem apponit: quod suum est, fortitudo erigit, consilium soluit, intellectus educit de carcere, sapientia mensam ponit, refocillat esurientem, & salutaribus reparat alimentis.

De eo quod scriptum est: Beatus homo qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia, Sermo.

Prou.3.b B QVID in hoc mundo agimus fratres, aut quid facimus de hoc mundo? Si saluari contendimus à præsenti seculo nequã, quid adhuc de hoc mundo decernimus? Si exire volumus, quid cõpedes nostros nobiscũ trahere laboramus? Ponamus aureos esse, sed multo melius est sine his liberari, quàm eorum occasione teneri. Nõ æstimemus precium, sed impedimentũ consideremus, ne præter ipsam quæ dura satis reputanda est conditionis necessitatem, etiam cupiditatis visco inhærere hic incipiamus, & inanis sollicitudinis nexib' irretiri. Quid enim in cõpedibus faciat quis, percũctari forte minus congruũ iudicetur, quòd videlicet ad patiendum magis, quàm ad aliquid faciẽdum soleant homines compediri: & actionis impedimẽta cõpedes sunt, adminicula passionis. Agendũ tamẽ nobis aliquid in hoc mũdo, agẽda vtique pœnitentia, sed ad passionem hæc potius, quã ad actionem videbitur pertinere. Nihilo minus tamen agendũ hic nobis aliquid: nõ quidem de hoc mundo, sed in hoc mũdo. Cũ enim legatur Adam in loco voluptatis ab initio positus vt operaretur, quis sanum sapiens, filios eius in loco afflictionis ad feriadũ positos arbitretur? Operemur ergo, sed cibũ qui non perit: operemur opus salutis nostrę. Operemur in vinea domini: vt denarium diurnum accipere mereamur. Eccli.24.c Operemur in sapientia, quæ dicit: Qui operantur in me, non peccabũt. Ager enim est mũdus: ait veritas. Fodiamus: in eo Matt.13.f thesaurus absconditꝰ latet. effodiamus eum. Ipsa est enim sapientia quæ trahitur de occultis. C Omnes eam quærim': omnes cõcupiscimus eam. Sed frustra quærit qui in lectulo suo quærit: neque enim in terra suauiter viuẽtium inuenitur. Lectulus est, & ibi gigãtem quæris? Tuus est, & ibi speras inuenire eum qui diuersoria semper ignorat? Si quæritis, inquit, Esa.21.c quærite: cõuertimini & venite. Quæris vnde? A lectulo tuo. Eccli.18.d Quæris vnde cõuertaris? A voluntatibus, inquit, tuis auertere. Et si in voluntatibus meis nõ inuenio: vbi, inquis, inuenio sapientiam? Vehementer enim eã considerat anima mea: nec inuenisse sufficiet si contigerit inuenire: nisi mensuram bonam & confertã & coagitatam & supereffluentẽ ponã in sinũ meũ. Merito quidẽ. Prouē.3.b Beatus enim homo qui inuenit sapiẽtiam: & qui affluit prudentia. Esa.55.b Quære ergo dum inueniri potest: & dũ prope est, inuoca illã. Vis audire quàm prope sit? Rom.10.b Prope est verbũ in corde tuo & in ore tuo, tantũ illud recto si quæsieris corde. Erige cor, surge de lectulo tuo, vt nõ frustra audias admonẽtẽ sursum habere cor. Sic enim inuenies corde sapientiam: ore afflues prudentia. sed affluere non effluere vel euomere cura. Nimirum mel inuenisti, si inuenisti sapiẽtiam: tantũ ne multum comedas: ne satiatus euomas illud. Eccli.24.c Sic comede, vt semper esurias. Nã ipsa dicit: Qui me edũt, adhuc esuriẽt. Noli multum reputare quod habes, noli satiari, ne euomas: & hoc ipsum quod videris habere, auferatur à te: quippe qui ante tẽpus quęrere destitisti. Neq; enim dum potest inueniri, dũ prope est, ab inquisitione vel inuocatione cessandum est. D Aliter quoque sicut qui mel comedit multum (vt ait idem Salomon) non est ei bonũ: Prou.25.d ita qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Quid tu Pilate seorsum interrogas dominũ, vt tibi susurret in aure quid sit veritas? Multum est ad te: nõ dabitur sanctum cani, nec margarita porco. Quære potius fidei gustum: satietatem intelligentię interim ne requiras. Meritò, fratres, reuerberata acie protinus resiliuit: & responsum nõ sustinens, egressus est ad Iudæos, qui ambulare cœperat in magnis & mirabilibus super se, quid esset veritas percõtatus. Quocirca quæramus sapiẽtiam in corde: & sapiẽtiam quæ est ex fide, quemadmodum apostolus ait. Non plus sapere, quã oportet sapere: sed sapere ad sobrietatem. Roma.12.a Sobria siquidẽ sapientia est in pœnitudine peccatorũ præteritorum: in cõtemptu præsentiũ cõmodorũ: in desiderio futurorum præmiorũ. Inuenisti planè sapiẽtiam, si prioris vitæ peccata defleas: si huius seculi desiderabilia paruipẽdas: si æternã beatitudinẽ toto desiderio cõcupiscas. Inuenisti sapientiã, si tibi horũ singula sapiũt prout sunt, vt hæc quidẽ amara & omnino fugiẽda, ista quoq; velut caduca & trãsitoria cõtẽnenda, illa verò vt perfecta bona totis appetenda desideriis, intimo quodam animi sapore diiudices & discernas. Atq; hæc quidẽ sobria est sapientia, & vomitũ nescit, vbi & timoris frig' ex recordatione peccatorũ, & charitatis seruor ex appetitu diuinarũ promissionum, tepiditatẽ amouet earum quæ nunc sunt pessimarũ occupationum: vt nec euomas sapiẽtiam, nec euomaris ab ea. E Sicut enim beatus homo qui inuenit sapiẽtiam: Prou.3.b sic etiã beatus vir vel beatior etiam, qui morabitur in sapiẽtia. forte enim hoc ad affluentiam spectat. Sanè in his tribus ore affluit sapientia vel prudentia, si sit in ore cõfessio propriæ iniquitatis: si gratiarum actio & vox laudis: si etiam sermo ædificationis. Rom.10.b Nimirum corde creditur ad iustitiam: ore autem cõfessio fit ad salutem: Prou.18.c atque in principio quidem sermonis iustus accusator est sui. Nam in medio magnificare dominum, in tertio quoque (si eatenus affluit sapientia) ædificare proximum debet. An verò & in opere affluẽdum est sapientia? Est maxime. Quæramus ergo & in opere triplicem affluentiam: nam & olim dictum est à sapiente quodam, quòd sapientia tripliciter describeretur. Itaq; si vos melius nõ habetis: puto ego, quod ad opus pertinet, copiose satis affluere sapiẽtia, quicũq; inter vos continenter patienter & obedienter conuersatur, tantùm vt fidelis obedientia propriam mortificet voluntatem, humilis continẽtia carnalem pariter & secularẽ amputet voluptatem, hilaris patiẽtia vtranque simul, & corporalem scilicet & mundialem viriliter sustineat aduersitatem.

De triplici genere bonorum, & vigilantia super cogitationibus, Sermo.

F ET PROPENSIVS studium & cura vigilãtior nostris esset cogitationibus adhibenda fratres mei, nostris inquam quibus tam sanctarũ meditationum assiduè materia ministratur. nocte enim & die nobis propheticæ & euangelicæ, sed & apostolicæ voces canũtur & legũtur, quæ & pœnam minantur inferni, & gloriam regni pollicẽtur. Vnde ergo nobis tam vanæ, tam noxiæ, tam obscœnæ cogitationes, quæ nunc immunditia & eleuatione, nunc superbia & ambitione cæterísque passionibus extorquent nos, vt vix aliquãdo in serenitatem sanctarũ cogitationũ respiremus? Væ nobis à torpore & tepore cordis nostri, qui permittimus nos his vanitatibus occupari, & nõ magis ex instanti transilimus in bona domini, siue in naturalia, siue in spiritualia, seu etiam in æterna. Et quidẽ naturalia bona magna, spiritualia maiora, sed maxima sunt æterna. In primis reparamur, in secundis exercitamur, extẽdimur & beatificamur in tertiis. Si nõ potes oculum meditationis in illã sublimitatẽ æternalium bonorũ infigere, quia stantia sunt, & omnem sensum exuperãt: in bonis gratiæ quæ sunt in exercitio virtutum, visum reflecte, vt videas quàm puræ cõscientiæ, quàm liberę frontis sit versari & cõuersari in castitate & charitate, in patiẽtia & humilitate, cęterísque virtutibus, quæ amabilẽ deo, placabilem & imitabilẽ hominibus reddunt. Quòd si & hæc nimis sublimia sunt, & transgredientia infirmitatẽ tuã, demitte oculos tuos in bona naturæ, quæ tibi tã familiaria esse debẽt, quãtũ

G tu familiaris es tibi. Nec sic dicim⁹ bona naturæ, quasi gratiæ non sint, sed ideo quòd ipsi naturæ quodãmodo ingenita & cõplantata fuerũt antequã fieret peccatũ illud, quod nõ solũ personã infecit, sed etiã naturã. Extunc non ita nobis ad manum prouenisse monstratur propter vulnus inflictum, cũ tamẽ nos illa in nobis & circa nos esse tã rationibus quàm affectionibus plerũq; sentiamus. Et quia nos ex anima & corpore cõsistimus, iuxta vocem apostoli: ab animali parte, id est, à bonis corporis incipiam⁹, vt nõ sit prius quod spirituale est, sed quod animale. Sũt autem omnia bona corporis, & quæ ei solũmodo debeam⁹, sanitas. Nihil autẽ ei vltra dandũ est vel quærendum, sed hoc termino ligandũ & frenãdũ est, cũ fructus eius nullus sit, & mors sit finis illius. Sed hîc souea est, quæ nolo vos lateat. Insidiatur enim voluptas sanitati, & tam subtili malignitate prosequitur, vt vix eã quis vel possit cauere, vel nouerit. Quòd si voluptati seruitur, nõ sanitati, hoc iam de natura non est, sed sub natura, quę morti man⁹dat, cũ magistrã cõstituit voluptatẽ. Inde etiã est ꝙ multi ad tã bestiales & rebelles impetus descenderũt, vel (vt dicam veri⁹) ceciderunt, vt voluptatem præferant sanitati, & illis ipsis sæpissime volutentur, quę sciũt difficiles & acutissimas subsequi passiones. Sicut autẽ corporis natura est sanitas, ita cordis natura est puritas: quia turbato oculo nõ videbitur deus: H & cor humanũ ad hoc factum est, vt suum videat creatorẽ. Si verò sanitati corporis solicita est prouidenda custodia, puritati cordis tanto solicitior est impendenda, quanto pars ista dignior illa esse cõuincitur. Hic tamẽ simpliciter accipimus puritatem, vt videlicet omnia quæ agim⁹, purè & humiliter cõfiteamur domino in oratione, homini in cõfessione, & dicamus: Dixi, cõfitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et quia sociale animal sumus, ex his quæ in nobis sunt, ad ea quæ circa nos sunt, trãseamus: vt si fieri potest quod ex nobis est, pacẽ habeamus cũ omnibus hominibus. Hæc enim est lex naturalis societatis, vt omnia quæcunq; nobis fieri nolumus, aliis non faciamus: & quæ nobis fieri volumus, aliis impẽdere studeamus. Sicut ergo debemus sanitatem corpori, puritatem cordi: sic & fratri pacem. Iam hinc transeundum est ad sanctorũ animas, quæ de huius mortalitatis carcere ad cœlorum gaudia volauerunt. His profecto debemus imitationem: quia similes fuere nobis passibiles, & notas nobis fecerunt vias vitæ, quas tam infatigabiliter, quã interminabiliter tenuerunt. Sed & illis qui non in tanta sanctitate seu peracta pœnitẽtia exierunt, cõpassionem debemus & orationẽ propter similis naturę cõsortiũ, vt pius pater auferat scoriã eorũ, & in beneficia flagella commutet, & sic tandem reconsignet ad beatæ gaudia ciuitatis. Si enim tauri cum taurum mortuum inuenerint, plorant, mugiũt, & quasi quibusdam debitis humanita- I tis obsequiis fraterna funera prosequuntur: quid debet homo homini, quẽ & ratio docet, & trahit affectio? Sicut ergo sanctis animabus imitationẽ, sic minus sanctis cõpassionem debemus, illinc exemplum, hinc gemitum haurientes. A sanctis verò angelis auxilium quærendum est & occultis suspiriis, & frequẽtia lachrymarum: vt illi supereminẽti maiestati preces nostras offerant, referant gratiam: quia administratorij spiritus sunt, missi propter nos, vt hæreditatẽ capiamus salutis. Ab illo autem rerum omnium domino pietas quærẽda est, vt ille cuius natura bonitas, cui proprium est misereri semper & parcere, non respiciat multitudinem iniquitatum nostrarum: sed secundum multitudinem miserationum suarum misereatur nostri. Ipsi enim nos & amorem debem⁹, & subiectionem cum omni reuerentia & humilitate. Amorem, quia fecit nos, & benefecit nobis: subiectionem, quia super nos est, & hoc præcipit nobis, terribilis in consiliis super filios hominum. Ita ergo & sanitatem corpori, puritatem cordi, pacem fratri, imitationem sanctis, compassionẽ mortuis debemus: auxilium ab angelo, pietatẽ à deo postulemus. Ex arca naturalium bonorũ habere debem⁹ & quærere, vt sciamus quia cũ hæc omnia quæ mãdata sunt & data naturæ, fecerimus, serui inutiles sumus: quæ debuimus facere, fecimus. Aut vix enim aut nunquam inuenitur aliquod præceptũ datum hominib⁹, quod transeat terminos possibilitatẽmq; naturæ. In his autẽ bonis, sicut prædiximus, reparamur, & quasi quodammodo restituimur in antiquum, dum ad ingenitam K naturæ suauitatem reuertimur, dum etiam nobis & his qui circa nos sunt, & eis qui supra nos sunt, debitũ rerum ordinem exhibemus. Et hæc quidem pro bonis naturalibus. Spiritualia autem bona in quibus exercemur vt ad æterna tendamus, ipsa eadem sunt: sed alia, quia alio intuitu cõsiderata, cum plurimis tamen aliis, quæ longum est enumerare. Illa enim iuxta naturam, hæc supra naturam esse noscũtur. Nam & in spirituali exercitio non sanitatem debemus corpori, sed seruitutem, sed afflictionem, sed laborem, iuxta vocẽ illius spiritualis & summè spiritualis hominis qui dicebat: Castigo corpus meũ, & in seruitutem redigo. Nec istam tantùm cordi puritatem debemus, vt pure & humiliter cõfiteamur peccata nostra, sed vt in intentione, cogitatione & opere hanc circunspectionẽ exhibeamus, vt & vita nostra sit fructuosa, & fama gloriosa, non quæ fructificet sibi, sed deo: non quæ glorificet se, sed patrẽ suum qui in cœlis est. Pacem quoque non solũ fratribus exhibendam dicimus in via ista, sed cum his qui oderunt pacem, esse pacificum, portare omnes, & à nemine velle portari. Confitemur etiam non modò cõpassionem mortuis & orationem, sed in spe etiam congratulationem adhibendam: quia & si cõtristandum est, quòd in locis purgatoriis patiũtur, multo amplius collætandum quòd prope est vt abstergat deus õmnem lachrymã ab oculis eorum, & iam non sit neque luctus neque clamor, sed nec vllus L dolor, quę prima abierũt. Sãctis verò animabus nõ iam imitationem, nec à sanctis angelis tantummodo quærere debemus auxilium, sed ardenter desiderare conspectũ eorum, & esse cum illis, & videre quę sint illę columnę cœli quæ sustinent orbem terrarum, in quibus rutilat & relucet tantum & tam excellẽs diuinitatis insigne. In domino autẽ non solum pietas quęrenda est, sed & in eum tota affectio dirigenda, vt diligamus nos propter ipsum, & suspiciamus quæ sit illa maiestas, quæ cũcta faciat, cuncta contineat, & in quam desiderant rationabiles creaturæ prospicere. Hæ sunt semitæ spiritualis exercitij, in quibus religiosa mens & dilatatur & delectatur, eorum quæ sunt retro oblita: & ad anteriora, id est, æterna bona se extendens, sequitur ad palmam supernæ vocationis. Nunquid nõ supra naturam beatus iste Andreas apostolus, cuius solẽnitas præ manibus est, transilierat, qui dicebat, O bona crux diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens venio ad te? Alterati hominis est ista vox, & qui de bonis naturæ ad gratiæ bona surrexerat: vt nõ solùm gloriaretur in spe, sed & in tribulationibus, & gaudens iret à cõspectu cõcilij, quòd dignus esset pro nomine Iesu cõtumeliam pati. Nõ modo enim patienter, sed & libenter, verũ & ardenter ad tormenta sicut ad ornamẽta, ad pœnas sicut ad delicias properabat. Porro quidẽ æterna bo- M na illa bona sunt quæ nec ocul⁹ vidit, nec auris audiuit, & quę nunquã exeunt ab illa patria quę nescit nisi gaudiũ & iubilationem. Ibi nihil deest, ecce abundãtia qua impleatur humana cupiditas. Quæ est ista copia vbi nihil quod nolis sit, totũ sit quod velis? Fiat pax (ait propheta ad Hierusalẽ) in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. In illis inquã turribus quæ iuxta prophetam alium gemmis ædificabũtur, vbi adipe frumenti, non cortice sacramẽti satiabit nos deus. Quòd si nihil deerit nobis, aliquid autem nos latuerit, nunquid erit gloria consummata? Ideo nihil latebit nos, & ecce sapientia qua curiositas hominis satietur. O sapientia qua tunc omnia quæ in cœlo & quæ in terra sunt, pfectissime cognoscemus, in ipso fonte sapientiæ rerũ omniũ cognitionẽ bibẽtes. Nõ meruã suspiciones, nõ timebo cõsilia, quia ciuitas illa (iuxta Ioannẽ) purissimo vitro similis erit, vt sicut per vitrũ lucidissime cernimus, sic aliorũ cõscientias clarissime videamus. Quid si & nihil defuerit, & nihil latuerit, maneat autem timor & anxietas amittẽdi? Ideo nihil terret, & ecce potẽtia, qua humana infirmitas roboret. Qui posuit, ĩquit, fines tuos pacem, & cõfortauit seras portarũ tuarũ, ita vt nullus inimicus intret, nullus exire possit amicus. Vbi ergo summa abũdantia, summa sapientia, summa potẽtia est, puto quòd nihil desit plenitudini beatitudinis, quãtũ spectat ad summã felicitatis humanæ. Hæc sunt bona naturæ, gratiæ, gloriæ, bona humanitatis, bona virtutis, bona æternitatis. Hæc cogitemus

1. Cor. 12.
Psal. 31. b
Hebr. 1. d
1. Cor. 9. d
Psal. 121. b
Apoc. 21. f
Psal. 147

A mus, hæc ruminemus fratres, & iuxta præceptum legis reuocemus ruminationem, quia sic viuitur, & in talibus vita spiritus nostri. Sic enim cogitatio sancta seruabit nos, vt dicam' cum sancto: Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper, domine adiutor meus, & redemptor meus.

Ibidē. 18. d

De triplici custodia, manus, lingua, & cordis. *Sermo.*

OMNES nobis causamur deesse gratiã, sed iustius forsitan ipsa sibi queratur gratia deesse nonnullos. Nempe res cordis est gratia deuotionis ista quam quærimus: & hoc munere ipse se fraudat, qui internũ ei dissimulat receptaculum exhibere. Cæterùm vnde illi cura cordis, cui ne ipsa quidem adhuc oris circũspectio, seu manus custodia subest? Non sibi deesse miretur consummationem, qui nec initium apprehendit: sed ne is quoque qui initium iam tenere videtur, si ad medium non peruẽnit. Magnum est homini seculari mundas habere manus, monacho non est magnum: sed planè magnum ei malum esse probatur ne ipsarum quidem contagia declinare. Imò verò & in ipsis quoque manibus longè amplior munditia & iustitia abundantior à nobis exigitur quàm ab illis. Nimirum illis dicitur: Fugite fornicationem: &, Qui furabatur, iam non furetur: cæteráque similia, quæ qui fecerint, regnũ dei non cõsequentur. Nunquid & nobis ab huiusmodi contagiis operum, & tam graui manuũ B contaminatione timendum est? Sed quo nitidiores manus, eo grauius quoque minor in eis neuus offendit, & sicut preciosam vestem exigua quæuis macula turpius decolorat. Nobis ad immunditiam minima quælibet inobedientia sufficit, nec iam neuus est, sed grauis macula, si in actionibus nostris vel minorum residet negligentia mandatorum. Hæc igitur operum diligentia seruandorum, initia nostræ conuersionis exercet: dum adhuc quidem modicum, sed tamen iam lumen in nobis est, nisi forte magnum se putãt habere lumẽ, quibus veritas ait: Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite quia serui inutiles sumus: quæ debuimus facere fecimus. Sed hoc, inquies, propter humilitatem monuit esse dicendum. Planè propter humilitatem: sed nunquid contra veritatem? Cæterũ si circa factorum quoque custodiam inuenimur adhuc negligentiores: nemo sapiẽs eum liquare culicem moneat, qui vtinam nõ glutiat vel camelum. At si iam manus mundatæ fuerint (nec sic quidẽ cõtinuò ad cor transitur) labiis sanè mundandis secundũ studium & media solicitudo debetur. Quod si dixeris, Rarus est qui sermones suos in iudicio disponere videatur: vel ex hoc disces quàm sit rara perfectio, cum nec perfectum inueneris omnibus esse cõmune. Quis sanè numeret quantas modicũ linguæ membrũ cõtrahat sordes, quàm multiplex in labiis incircuncisis immunditia coaguletur, q̃ sit grauis pernicies oris incircũspecti? Est C enim lingua dissoluta in sermonibus ociosis, est lingua impudica, est & magniloqua: quarum prima lasciuiæ, sequẽs arrogantiæ famulatur. Est etiã lingua dolosa, & item lingua maledica, quarum altera in falsiloquã & adulatoriam subdiuiditur: altera verò nunc in facie contumelias irrogat, nũc detrahit in occulto. Quòd si de omni vel ocioso verbo quodcũque locuti fuerint homines, deo sunt reddituri ratione in die iudicij: quanto districtius de verbo mendaci, mordaci & iniurioso, de elato vel lasciuo, de adulatorio aut detractorio iudicabuntur? Quã vera sententia fratres, in multiloquio nõ effugiendũ peccatum! Vt enim prætereã cætera, si propterea est ociosum verbũ, quòd nullã rationabilẽ causam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus quod est præter rationem? Nemo vestrũ, fratres, parui æstimet tempus quod in verbis cõsumitur ociosis. Siquidem tempus acceptabile est, & dies salutis. Volat verbũ irreuocabile, volat tempus irremeabile, nec aduertit insipiens quid amittat. Libet confabulari, aiunt, donec hora prætereat. O donec prætereat hora: & donec pertranseat tempus! Donec hora prætereat, quam tibi ad agendam pœnitẽtiam, ad obtinendã veniam, ad acquirẽdam gratiam, ad gloriam promerendam, miseratio conditoris indulget. Donec trãseat tempus, quo diuinam tibi repropitiare debueras pietatẽ, properare ad angelicam societatẽ, suspirare ad amissam hæreditatem, aspirare ad promissam felicitatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam

1. Cor. 6. b
Ephes. 4. e
Luc. 17. c
Prou. 10. c

iniquitatem. Sic nimirum sic agricolę cum diu desiderata af- D fuerit opportunitas seminãdi, sic vinitores cum expectatum tẽpus putationis aduenerit, inuenisse occupationes, & quasi irreprehensibiliter sine opere diem transegisse lætantur? Sic instantibus nundinis institores nectere moras, occasiones quærere solent, ne quem forte sibi ex eis quęstum prouenire contingat? Sic deniq; pauperes mendicantes cum multis clamoribus euocatus tandem affuerit eleemosynarum distributor, diuerticula captant, & concurrentibus sociis vacuos ambiunt occupare recessus, & fouere latebras in angulis platearum? Vtinam tamẽ vel solum tẽpus vitæ amitteretur in verbis, sed multi in his etiam vitam amittere comprobantur: nec modò ipsi amittere, sed adimere quoq;, & hoc fratribus suis. An nõ amittunt vitam detractores deo odibiles, odibiles vitæ? Fugit vita quos odit: & quos vita fugit, mori necesse est. An non & ipse moritur, qui venenum bibit quod ei malesuada detractoris lingua propinat? Siquidem furtim ei dilectionis vita subtrahitur: & dum nescit, paulatim in eo fraterna charitas refrigescit. Auditurus est forsitan ipse quoq; cui detrahitur. vndique enim verba volant, & multorum prius ora sermo pertransiens, difficilè fieri potest quin singulorum creuerit linguis, & quasi iam prouectus referatur ad eum ad cuius spectat offensam. Itaque scandalizabitur audiens, & tabescet, eóq; facilius extinguetur in eo charitas, quo amplius E ante viuere videbatur. Si inimicus, ait, meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. & quidem cauet sibi prudẽs auditor, cauet & ipse, si non desipit, qui sibi nouerit esse detractũ: ille ne veneno inficiatur, iste ne scãdalo perturbetur. Sed quod in se est tamen, lingua maledica & illius percutiens conscientiam, & istius vulnerans charitatem, secum pariter vtrumque perimit. Nunquid non vipera est lingua ista? Ferocissima planè, nimirũ quę tam lethaliter tres inficiat flatu vno. Nunquid non lancea est ista lingua? Profectò, & acutissima, quæ tres penetrat ictu vno. Lingua (inquit) eorũ gladius acutus. Gladius equidem anceps, imò triceps est lingua detractoris. Nec verò eiusmodi linguam ipso etiam mucrone quo dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hæc quoque Christi corpus, & membrum de membro, nec iam exanime fodit, sed facit exanime fodiendo. Ipsis quoq; nocentior est spinis quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit: seu etiam clauis ferreis quos sanctissimis manibus illis & pedibus cõsummatio Iudaicæ iniquitatis infixit. Nisi enim huius quod nunc pũgitur & trãsfoditur corporis sui vitã, illius vitæ corporis prætulisset, nunquam illud pro isto mortis iniuriæ, crucis ignominiæ tradidisset. Et dicimus: Leuis res sermo, tenera mollis & exigua caro lingua hominis: quis sapiens magnipẽdat? Leuis quidem res sermo, quia leuiter volat, sed grauiter vulnerat: leuiter transit, sed grauiter vrit: leuiter penetrat animum, sed non leuiter exit: profertur leuiter, sed non leuiter reuocatur: facilè volat, atq; F ideo facilè violat charitatem. Vilis res est musca moriens, sed exterminat oleum suauitatis. Tenerum membrum lingua, attamen vix teneri potest: substantia quidem infirmum atque exiguum, sed vsu magnum & validum inuenitur. Modicum membrum est, sed nisi caueas, magnum malum. Tenuis est & lata, aptissimum vacuandis cordibus instrumentum, sicut multorum mihi inter vos conscientias arbitror attestari: nisi forte omnes tam perfecti simus, vt nunquam nobis post longas confabulationes inuenta sit mens quodammodo vacua, meditatio min' deuota, sicca magis affectio, & holocaustum orationis non adeo pingue propter verba siue quæ diximus, siue etiam quæ audiuimus, verba tamen. Facilè enim lingua labitur, nec minus facilè illabitur cordi, ita vt multis inter loquẽdum minus profuerit quòd propriam cohibuerint, dum nõ cauerint alienam. Vtilis est frater qui tibi loquitur, sapiẽs est, religiosus ac timens deum, plus dico, angelus est, & angelus lucis: etiã sic caue tibi ne audias vnde lædaris. Nec personam tibi velim suspectam esse, sed linguam, præsertim in sermocinatione communi. Bona quidem columbæ simplicitas, sed in hac parte quoq; serpentis astutiam non omittas. Maria ne angelicum quidẽ verbum sine discussione præteriẽs, cogitabat qualis esset ista salutatio. Tu quoque qui crebris experimẽtis saltem solerter aduertisti quan-

Psal. 54. b
Ibid. 56. a
Luc. 1. c

G tum noceant verba, non desipies si solicitus fueris, quandoquidem interesse necesse est collocutioni non modò ori circunspectionem, sed & auri nihilo minus adhibere cautelam. Non miremini quòd huic gradui proficientium diutius immoremur. plures siquidem inter vos proficientes esse credimus, quàm perfectos. Forte tamen nimij videamur in sugillatione verborum. Sed mementote quoniā lingua est quę contra vitia linguæ loquitur, vt in eo vel maxime haberi debeat excusata, quòd nec sibi parcat, & aduersus propria quoque suiipsius pericula muniat audientes. Ventus est sermo, sed non semper est ventus vrens. Surge (inquit) aquilo, veni auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius. Est quoque magna nihilo minus sermonis vtilitas, & frequenter in lingua fructus preciosissimus reperitur. Nempe iusti vita ex fide est, & fides ex auditu, auditus per verbum dei. Quomodo enim viuet quis nisi crediderit? Quomodo credet nisi audierit? Quomodo audiet nisi annuncietur ei? Sane propterea maiorem ei diligentiam, & diligentiorem custodiam conuenit exhiberi, quòd sit iuxta scripturam mors & vita in manibus linguæ. Alioquin si sola inesset vita, nec circuncisio quidem ei, sed sola mors, etiam abscisio deberetur. Nūc verò ponenda nobis ori nostro custodia, & ostiū circunstantiæ labiis, vt nec vitalem ædificationem clausura damnet æterna, nec lethalis pernicies liberum sortiatur egressum. Vigilemus

Cant.4.d

Prou.18.d

H itaq; super opera nostra fratres, ne vel omittamus quod pręceptum, vel quod prohibitum est committamus. Hortatur nos ad bipertitam hanc custodiam propheta, cum dicit: Declina à malo, & fac bonū. Vigilemus nihilo minus super verba nostra, ne in eis vel offendere deū, vel proximum nocere contingat. Felix siquidē quem in omni confabulatione duplex timor ille solicitat, & duorum consideratio stimulat auditorum: primum quidem diuinæ maiestatis, in cuius manus incidere prorsus horrendum: dehinc fraternæ infirmitatis, cui nihilo minus perfacile est offendiculum dare. Puto tamē ne eum quidem qui in verbo cauet offensionem, perfectum adhuc dici oportere, nisi forsitan comparatione prioris qui tantùm super opera vigilabat. Nam & veritas in euangelio de vigilantibus seruis & aduentum domini præstolantibus loquens, Si (inquit) in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit: beati sunt serui illi. Quod nequaquam de prima, sed nec de secunda dictum quidem reperies. Est autem vigilia hæc super cor, cui sanè omnem iam custodiam exhibere sapiēs monet: nimirū quia ex ipso vita procedit. Ego tamen etiam hāc constare arbitror specialiter in duobus: vt videlicet super affectionum pariter & cogitationum suarum greges mēs solicita vigilanter intendat. Et bene huic datur omnis custodia, à quo cęteras quoq; duas procedere constat: nisi forte (quod absit) simulationis gerantur studio: & pietatis habeant speciem, non virtutē. Sicut enim fontis vena scaturiens nisi fossas ante repleuerit adiacentes, nec refluere, nec se dare, nec in

Psalm.36.e

Luc.12.e

Prou.4.d

I altum sese tollere pręualebit, quòd videlicet aliàs occupetur: sic humanus animus donec eas quas prædiximus manus & linguę custodias solerter impleat, nec ad perfectam hāc suiipsius poterit reflecti curam, nec iucūda deuotionis tranquillitate frui, nec in sublimem diuinæ cōtemplationis proficere gradum. Eia fratres, si supernæ visitationis gratiā quærimus, sic quæramus: si spirituales consolationes desideramus percipere, sic petamus: si cœlum nobis aperiri cupimus, sic pulsemus. Hoc denique triplici modo vigilemus, si ad nuptias volumus intrare cum nostro sponso Iesu Christo domino, qui est benedictus in secula. Amen.

De verbo apostoli, Non est regnum dei esca & potus. Sermo I.

Roma.14.c

NOn est regnum dei esca & potus, sed iustitia & pax, & gaudium in spiritu sancto. Quid prætergredimur viam, qui ad gaudium properamus? Est quidem gaudium de regno dei, sed non præmium est. Est gaudium de regno dei, sed non gaudium carnale, non gaudium seculare, non gaudium cuius extrema luctus occupat, sed in quod magis tristitia vertitur: non denique gaudium eorum qui lætantur cum malefecerint: & exultatio quæ in rebus pessimis est, sed gaudium in spiritu sancto. Vnde autem hoc gaudium

K interim, nisi de iustitia & pace procedit? Ipsa ergo procedant tanquam cellulæ mellis, vt facilè adhuc labilem liquorem suauitatis solidior possit materia continere. Erit quādo iam ipso simplici melle fruemur, & gaudium nostrum plenum & purum erit, vt non modò in spiritu, sed de ipso quoque spiritu gaudeamus. Erit quando omnimodis erit gaudium spirituale, vt nullis iam corporeis occasionibus excitetur, non operibus misericordiæ, non lachrymis pœnitentiæ, nō exercitatione iustitiæ, non probatione patientiæ, sed ipsa magis præsentia spiritus in quē desiderant etiam angeli prospicere. Interim sanè velut salis loco sapientia mihi cætera condit, tanquam non sit & ipsa cibus. Interim prius quàm comedā, suspiro, & nec tūc quidem permittor vt glutiam saliuam meam. Est enim sapiens, cui quæque res sapiunt prout sunt. Cui verò ipsa iam in se prout est sapientia sapit, is non modò sapiens, sed etiā beatus est. Nempe hoc est videre deū sicuti est, atque hic quidem fluminis impetus lætificans ciuitatem dei. Hic torrens voluptatis, hæc denique vbertas inebrians est. Nūc verò domine vinum non habēt: deficit enim in his interim nuptiis vinum, vinum vtiq; carnalis illecebræ, & concupiscentiæ secularis. Fel draconum (inquit) vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Semper nobis hoc vinum deficiat fratres mei, quia non est hoc vinum bonum.

Deut.32.e

L Bonum vinum non ex vinea impuritatis, sed ex hydria purificationis hauritur. Bonū vinum non ex vua Gomorræ cōficitur, sed ex aqua Iudææ. Seruasti, inquit, bonum vinū vsq; adhuc. Nam optimū quidem vinum seruat etiā adhuc, quod videlicet non ex aqua conficiendū, sed exprimendum magis ex botro illo magno terræ promissionis, qui interim in vecte portatur, dum secundū carnem nouimus Christū, & hūc crucifixum. Nunquid non illi vinum defecerat, qui dicebat: Renuit consolari anima mea? Sed & vinum aqua factum gustasse visus est, cum subiunxit: Memor fui dei, & delectatus sum. Quid enim faciet in præsentia, qui in sola memoria delectatur? Sic & apostoli planè vinum aqua factum gustauerant, quando ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Quomodo non vinum ex aqua, gaudium de contumelia? Nimirum implebatur iā promissio veritatis, quæ ad eos facta erat hoc modo: Tristitia vestra conuertetur in gaudium: hoc est, aqua vestra vertetur in vinum. Miraris quòd in vinum aqua mutatur? etiam transit in panem, nisi forte oblitus es comedere panem tuum, cum de quo legisti: Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in mensura. Denique audi mēsuram. Erant, ait, lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Iudæorum. Si verus Iudęus es, non carne, sed spiritu: sex annis seruies, in septimo liber egredieris: in sex hydriis purificaberis, sex diebus operaberis,

Ioan.2.b

Psal.76.a

Ioan.16.d

Psal.79.a

Ioan.2.b

M in sex tribulationibus liberaberis, in septima non tanget te malum. Nō solùm autem liberaberis in eis, sed & vinum bibes ex eis, vbi cœperis (iuxta apostolum) gloriari non solùm in spe, sed etiam in tribulationibus. Hoc enim est duplex interim gaudium quod habes in spiritu sancto, de memoria futurorum bonorum, & malorū præsentium tolerantia. Nil quippe in his carnale sapit, nil seculare, nil vanum, sed spiritus veritatis & cœlestis sapientia est, cuius in vtraque suauitas prælibatur. Gaudete in domino semper, ait apostolus, iterum dico gaudete. Et duplicis huius gaudij materiam secutus adiunxit: Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: dominus prope est. Quid modestia, nisi mansuetudo & patentia est? Gaudeamus ergo de his quæ expectamus, quoniam dominus prope est. Iterum gaudeamus de his quæ sustinemus, vt modestia nostra omnibus nota sit. Nimirum tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit. Sanè vt idoneus fiat animus geminæ huic spirituali lætitiæ capessendæ: duo æquè ad iustitiam exercendā, duo nihilo minus ad conseruādam pacem necesse est præmittantur, quæ quidē vtraque copiosius nobis scriptura sacra commēdat. Siquidem iustitiæ exercitatio in his duobus mandatis tota pendere videtur, vt quod sibi quis fieri non vult, alij non faciat, sicut ad gētes missa epistola continet apostolorum, & quemadmodū ad

Philip.4.a

Tob.4.c

Mat.7.b

A ad eosdem apostolus dicit: Quæcunq; volumus vt nobis faciant homines,& nos faciamus illis. Cæterũ quoniam in multis offendimus omnes, impossibile est in hoc loco & tempore scandalorum,(neque enim adhuc venerunt angeli qui de regno dei tollant omnia scandala,sed nec sumus in illa beata ciuitate cuius fines pacem posuit deus) propterea impossibile hic & modo pacem inter nos conseruari, nisi & is qui in aliquo forte offendit proximum, animosam elationé, & qui offensus est, nihilo minus caueat inexorabilem obstinationem.

Studeamus itaq; fratres mei & humiles ad satisfaciendum his qui aliquid habent aduersum nos, & ad remittendum his qui offenderunt nos, faciles inueniri: quia non solùm mutuæ inter nos pacis conseruatio constat in his duobus, sed ne ipsa quoque diuina sine his propitiatio poterit obtineri, quòd nec munus ab eo recipiat, qui non prius ierit vt fratri reconcilietur: & dimissum etiã ab eo delictum strictius exigat, qui conseruo suo debitum non remittit. Iam si manent in nobis iustitia pax & gaudium in spiritu sancto, tria hæc: non quasi securi simus pro eo quòd regnum dei intra nos est, sed eo magis in timore & tremore nostram ipsorum salutem operemur, scientes nimirum quòd hunc tantum thesaurum adhuc in vasis fictilibus habeamus.

B *Item de eisdem verbis apostoli: Non est regnum dei esca & potus, Sermo II.*

SOLET apostolus Paulus in verbis esse breuis, in sententiis copiosus. Non ignorauit hoc ille tam eloquentiæ quàm sapientiæ dotibus approbatus, qui singula Pauli verba tonitrua iudicabat. Tam signanter enim vniuersa depromit, & sic intonat spiritu & virtute, vt in serie ordinem, in sensu plenitudinem, in vtroque connexionem mirabiliter extendat. Non est (inquit) regnum dei esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Quid ad hæc dicitis vos gulosi & luxuriosi, quorum deus venter est, quorum omnis vsus aut in ventre, aut sub ventre est, qui (vt ait Iacobus apostolus) in luxuriis enutristis corda & corpora vestra? Audite audite, quia esca ventri, & venter escis, deus autem hunc & has destruet. Væ vobis qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis vitulum de armento, & bibitis vinum defecatum, & primis vngimini vnguentis. Filij hominum vsquequo graui corde, quia corpore pingui, vt quid diligitis vanitatem, & veritaté negligitis? Pinguedo carnis, deliciæ corporis, saturitas ventris, aut ante mortem vos deserent, aut vos in morte illas relinquetis: Quoniam(inquit sanctus) cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius. Sicut oues in inferno positi sunt: mors depascet eos. Quàm bene sicut C oues? quia detracto vellere mundialiũ diuitiarum, durè presséq; detonsi, sempiternis nudi deputabuntur incendiis. Mors depascet eos: quia semper morientur ad vitam, & semper viuent ad mortem. Ergo hic caro vermibus, illic anima ignibus deputatur: donec rursus infelici collegio colligati, tormentis pœnalibus socientur, qui socij fuerunt in vitiis. O delicate, qui deliciis & diuitiis circunfusus atque confusus, confusionem expectas & mortem: non est regnum dei esca & potus, non purpura & byssus, quia diues ille vtroq; circumfluus, in puncto ad inferna descendit. Quid ergo? Sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Attendis & intendis quia gaudium in fine est? Sic fatui filij Adam, & præcipiti saltu iustitiam transilientes & pacem, rem finalem in principium conuertere & peruertere vultis? Nemo enim est qui gaudere nõ velit. Non stabit & non erit istud, quia sicut non est pax impiis, sic nec gaudere impiis: dicit dominus. Nõ sic impij non sic. Prius est iustitiam facere, inquirere pacé, & persequi eam, & sic demum apprehendere gaudiũ: imò à gaudio comprehendi. Sic angelicus ille conuentus prius iustitiam fecit, cum stetit in veritate, & veritatis deseruit desertorem. Post hæc illa pace firmati sunt, quæ exuperat omnem sensum: quia cũ diuersis honoris primatibus ambiatur, nullus qui murmuret, qui inuideat nullus. Lauda tu Hierusalem dominum, lauda deum tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fines tuos pacem. Lauda & laudes replica, quia munitissimis vectibus & incõuulsibilibus seris clausæ sunt portæ tuæ, nullus inimicus in- D trat, nullus exit amicus. benedicti filij tui in te, omni benedictione spirituali in cœlestibus cum Christo. Iam non est timor in finibus tuis, quia posuit fines tuos pacé: nullæ tibi tentationes, nulla sese cogitationum turma cõfundit, quia versipellis ille & tortor longe est à muris tuis & à filiis tuis. Et ille qui idé est, omnia in identitate cõsolidat atque coniũgit. Cuius participatio, inquit, in idipsum. Hoc iam tertiò hauriunt aquas in gaudio de fontibus saluatoris, & nudis (vt ita dicam) oculis diuinitatis intuentur essentiam, nulla corporeorum phantasmatum imaginatione decepti. Ecce gaudium in fine, sed sine fine. Miseri nos, qui ab illa felici regione repulsi in hanc descendimus, imò cecidimus vanitatem. Filij Sion (ait propheta) inclyti & amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea? Filij Sion, illius videlicet speculatiuæ ciuitatis quam ædificauit dominus vt videatur in gloria sua: filij supernæ Hierusalem, quæ libera est mater nostra: inclyti per dignitatem conditionis, amicti auro primo per diuinitatis imaginem. Quomodo ergo ex his nos quidem reputati sumus in vasa testea, in hæc lutea & fragilia corpora degenerauimus? Exhibent enim angeli fratres charissimi, iustitiam deo, pacem inter se, gaudium sibi. Sic & tu homo noli prius rapere quod tuum est, & iustitiam quam deo, & pacem quam proximo debes, contemnere. Iustitia virtus est qua redditur E vnicuique quod suum est. Tu non solùm iustitiam, sed multas & multiplices iustitias debes creatori. Iustus enim dominus, & iustitias dilexit. Iustitia tua sicut montes dei. Bene sicut mõtes, quia plures cumulos miserationum suarum ingessit tibi. Et prius quidem te cum cæteris & inter cætera creauit, non sine magna prærogatiua dignitatis. Dixit enim de omnibus, & facta sunt. Post hæc vehementissimo tui amore inflammata maiestas illa redemit te. Nunquid verbi facilitate? Non: sed triginta annis operatus est salutem tuam in medio terræ, affixus cruci, addictus morti, ludibriis deputatus. Deus tuus factus est frater tuus, non angelorum frater, quia nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Commune quidem habes quòd factus es, quòd frater es speciale. Adiecit adhuc erga nos specialius quoddam, quòd de lata nos & spaciosa via quæ ducit ad mortem, digito suo traxit, & posuit in cõcilio iustorum & congregatione. Quid vltrà debuit facere, & non fecit? Cuius vel saxeum pectus tãta & talia à tanto & tali collata beneficiorum multitudo non emolliat? Quicquid igitur es, quicquid potes, debes creanti, redimẽti, vocãti. Sed cum iustitiã feceris, fac & pacé. Quãdiu enim sumus in hoc vase testeo, & fragilitate complexionis humanæ, non possumus inueniri scandalorum prorsus immunes. Si igitur recordatus fueris quòd frater tuus habet aliquid aduersum te, sis humilis ad veniam petendam: si tu habes aduersus illum, sis facilis ad dandam: & omnia membra F erunt in pace. Sic enim ad duo ista charitatem & humilitatem paratissimi, non poterimus dissensionem sentire. Discite (inquit) à me, quia mitis sum, & humilis corde: mitis, quod pertinet ad charitatem, quia charitas patiés est, benigna est. humilis, quod ad ipsam verbi spectat proprietatem. Sic procedentibus erit gaudium in spiritu sancto. Loquar quod expertus nouit, inexpertes ignorat: animalis enim homo nõ percipit ea quæ sunt spiritus dei. Nunquid non plerunque orantibus nobis omnia viscerum succutiuntur occulta ad memoriam gaudij illius quod est in Hierusalem quæ sursum est, quæ est mater nostra, & lachrymarum vnda vultus meditantium superfundit? O si duraret. Si oblitus fuero tui Hierusalem, obliuioni detur dextera mea: adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui, si non proposuero Hierusalem in principio lætitiæ meæ. Verè in principio lætitiæ, quia finis illic repositus est. Quando conscindes saccum meum domine Iesu, & circundabis me lætitia, vt cantet tibi gloria mea, & nõ compungar? Principium gaudij illius quod hic quandoque sentimus, stilla est, guttula est, de flumine illo est descendens, cuius impetus lætificat ciuitatem dei. Quandoque veniet tempus, vt perennibus gaudiis nos in ipso diuinitatis fonte profundius immergamur, vbi vnda vndam sine intercapedine & interpolatione continuet. Quando veniam & apparebo ante faciem dei? Quãdo transibo in locum

Marginalia: Rom.14.c; Iaco.5.a; 1.Cor.6.c; Amos 6.d; Psal.48.d; Ibidem.c; Luc.16.d; Esa.48.d; Psa.147.a; Psal.35.d; Math.11.d

G tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei? Quando sicut audiuimus, sic videbimus in ciuitate domini virtutum? Eia igitur fratres, huic felici ternario fideliter insistamus, & semper simus memores verbi illius: Amice ad quid venisti? Quia non ad hoc venimus, vt simulatoria specie regem interficiamus, sed ei seruiamus qui est benedictus in secula.

Mat. 26. e

De verbis domini: Omnis qui se exaltat, humiliabitur, Sermo.

Luc. 18. c

OMNIS qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Si consideramus diligenter fratres, gradus hominum quatuor inueniemus: dico autem summam felicitatem in cœlo ad quam suspiramus: mediam felicitatem in paradiso, vnde cecidimus: itémque mediam infelicitatem in hoc mundo, pro qua gemimus: & in inferno extremam infelicitatem, quam merito formidamus. Breuius tamen dicere possum, vitam, & vmbram vitæ: vmbram mortis, & mortem. Itaque nec in summo nec in imo positi timemus descendere, ascendere cupimus, eo magis anxij, quo videmur viciniores infimis quàm supremis: & ecce dicitur nobis: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Quidnam sibi vult cancellata hæc connexio exaltationis & humiliationis? Itáne parum est domine quòd in veritate tua humiliasti nos, quia adhuc exigis vt apponat homo H humiliare seipsum? Et quidem restat adhuc quo possimus humiliari, sed qui illò ceciderit, iam non adiiciet vt resurgat: qui humiliatus fuerit vsq; illuc, frustra speret exaltationem: siquidem humiliasti nos in loco afflictionis, & operuit nos vmbra mortis. Vsqueadeo vita nostra inferno appropinquauit: quò nos humiliabimus vltra? Quæ vtilitas in sanguine nostro, si descenderimus in corruptionem? Sanè nihil aliud infra nos est quàm irreparabilis illa corruptio: post vmbram mortis non restat nisi mors: post locum afflictionis solus superest locus mortis. Qui se (inquit) humiliat, exaltabitur. Si dixisset, qui humiliatus fuerit, exaltabitur: exultassem vtique, tanquam certissime humiliatus, & vehementer. Nunc verò cum dicat, Qui se humiliat, exaltabitur: angustiæ mihi sunt vndique, nec ignoro quid eligam, sed quid agam. Exaltari cupio, quia summopere id necessarium. Siquidem neque hic manentem habeo ciuitatem, nec bonum esset hic manere, etiā si liceret. Porrò inferius adhuc ire, perire est. Iā enim locum teneo inferiorem, & qui solū habeat intra se infimum, hoc est infernum. si me illuc humiliauero, non est spes exaltationis. si me non humiliauero, idētidē desperatio est exaltationis: quia qui se humiliauerit, exaltabitur, & is tantum. Si hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, & ab exaltatione repulsus, nec sic effugiam manus mortis. Sed si hoc difficilè patet, saltem quod præmissum est consideremus.

I Omnis qui se exaltat, ait, humiliabitur. Quem enim veritas humiliat, ipse quomodo se exaltat? Neque hic dicimus quo, sed quomodo: quia nō locus videtur deesse, sed virtus. Non inquam deest homini quo exaltare se possit, sed deest omnino qui possit. Est quidē voluntas multa, sed nulla facultas. Nempe velint nolint homines, cōmunis totius Adæ, totius humani generis vox est: In veritate tua humiliasti me. Quisquis autem in veritate humiliatur, veraciter humiliatur, nec nisi fallaciter exaltatur. Quid est autem falsò exaltari, nisi vere non exaltari? Gratias ei, quia non dixit, omnis qui se exaltauerit, exaltabitur. Quomodo enim conaremur in vanū exaltari, si id arbitraremur, quando ne ipsa quidem nunc desperatio proficiendi, appetitum cohibet exaltandi? Et forte hoc est quod ait: Qui se exaltat, humiliabitur: nec pertinet ad effectum qui nullus est, sed affectum qui stultus est.

Ibidem.

Psal. 118. k

Quantos enim videmus humiliatos, sed non humiles: percussos, sed non dolentes: curatos quidem à domino, sed ne ipsa curatione sanatos! Hi sunt qui sub sentibus esse delicias cōputant, dissimulantes peccata quæ actitant, lubricū in quo titubant, tenebras quibus caligant, laqueos inter quos ambulant, locum afflictionis quem inhabitāt, corpus mortis quod gestant, iugum graue quod tolerant, grauiorem consciētiam quam occultant, grauissimam sententiam quam expectant. Talis ille erat, cui Ioannes in Apocalypsi scribere iubebatur: Dicis, quia diues sum, & nullius egeo, & nescis quia tu es pauper & miser & miserabilis, & cæcus & nudus. Nec mirum si K sit vana & mendax exaltatio filiorum hominum: siquidē vani sunt & mendaces. Humiliat eos veritas, exaltat vanitas. Et dilexerunt magis tenebras quàm lucē, amplectentes exaltantem se vanitatem, & quærentes mendaciū. Porro contra veritatem quæ se humiliat, votis & studiis quibus possunt, dissimulationibus & conatibus friuolis recalcitrātes. Fecimúsne aliquid? Puto quia inuenimus etiam quomodo humiliat homo seipsum. Dico autem vt adhæreat humilianti se veritati, nec dissimulet, sed cooperetur ei deuoto pietatis affectu. Proinde cauebo deinceps quàm solicite potero duritiā cordis, sentiam & plangam dolorem meū: ne si forte insensibile fuerit, sit etiam insanabile vulnus meū. Ero vir vidēs paupertatem meam in virga indignationis eius, ne veniat anima mea in consortio eorum de quibus veritas ait: Percussi eos, & non doluerunt. Et item: Curauimus Babylonē, & non est sanata. Grauis curatio humiliatio hæc, sed grauior morbus superbia est, quæ vtinā sic curetur, vt sanetur hac cura. Consentiam itaque aduersario meo, acquiescā iudici meo, cedam denique vrgenti aculeo, ne bis pungat. Tale enim reor esse quod dominus ait: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Ac si dicat: Quisquis contra stimulū recalcitrat, duplo pungetur: parcetur autem ei qui senserit & dederit locum iræ.

Apoc. 3. d

Hiere. 5. a

Hier. 51. a

L

De verbis libri sapientiæ: Iustum deduxit dominus per vias rectas, &c. Sermo.

Sap. 10. a

IVSTVM deduxit dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum dei, & dedit illi scientiam sanctorum: honestauit illum in laboribus, & compleuit labores illius. Est iustus qui in principio sermonis accusator est sui, & est iustus qui ex fide viuit, & est iustus qui absque terrore est. Et primus quidem bonus, qui accedit ad viam: secundus melior, quia currit per viam: tertius optimus, quia iam appropinquat ad finem viæ. Hic tamen accipiamus primum, quem velocius inuenimus. Hunc deduxit dominus, & non alius, quia ipsius est de via iniquitatis ad viā veritatis reducere, & deducere per eā. Per vias (inquit) rectas. Viæ domini viæ rectæ, viæ pulchræ, viæ plenæ, viæ planæ. Rectæ sine errore, quia ducunt ad vitam. Pulchræ sine sorde, quia docent munditiam. Plenæ multitudine, quia totus iam mundus est intra Christi sagenam. Planæ sine difficultate, quia donant suauitatem. Iugum enim eius suaue est, & onus eius leue. Et ostendit illi regnum dei. Regnum dei conceditur, promittitur, ostenditur, percipitur. Conceditur in prædestinatione, promittitur in vocatione, ostenditur in iustificatione, in glorificatione percipitur. Vnde est illud: Venite benedicti patris mei, percipite regnum dei. Sic enim ait apostolus: Quos prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, illos & iustificauit: quos autem iustificauit, illos & magnificauit. In prædestinatione est gratia, in vocatione potentia, in iustificatione lætitia, in magnificatione est gloria. Et dedit illi scientiam sanctorum. Scientia sanctorum est hic temporaliter cruciari, & delectari in æternum: & in contrarium scientia malorum relabitur. Alia est scientia mundi quæ docet vanitatem, & alia scientia carnis quę docet voluptatem. Illa tanquam pater, ista tanquam mater nobis est. Sicut enim mater filio suo semper optat quietem, & omnem prorsus laborem claudit à filio suo: sic caro incrassata, impinguata, dilatata recalcitrat, nec miminis saltem digitis patitur se contingi. Et sicut pater vult filium suum huc illúcque discurrere, vt addiscat vnde aliquando magnificetur: sic & mundus vult hominem multis laboribus intricari, vt habeat vnde superbiat, vnde infletur, & desipiat de vanitate in idipsum. Sanguisugæ duæ sunt filiæ. id est, propriæ voluntatis, quæ quasi radix est, duæ filiæ sunt, vanitas & voluptas, clamantes: affer, affer. Hæ nunquam satiantur, nunquam dicunt, Sufficit. Si quis has plene in se contriuerit, non immerito sibi illam vocem poterit coaptare: Quoniam (inquit) pater meus & mater mea dereliquerunt me, dominus autem assumpsit me. Honestauit illum in laboribus. Nónne nos & in ipsis laboribus nostris honestamur, cum omnia quæ facimus, ad vnitatis vinculum adunamus,

Matt. 25. d

M

Roma. 8. f

A adunamus, vt non in nobis sit pondus & pondus, mensura & mensura, quia vtrunque abominabile est ante deum? Nónne & hæc vilitas, hæc deformitas, hęc semicincta honorantur & adorantur à principibus terrę? Vę nobis si exultauerimus nisi in Christo & pro Christo: væ nobis si vendibilem obtulerimus paupertatem. Et compleuit labores illius, vel hic in perseuerantia, vt vsque in finem iustitiam non relinquat: vel illic in gloria, vt gaudeat in æternum. Felix vtraque completio, cum & hic moritur iustus plenus dierum, & illic oritur in plenitudine dierum, vtrobique plenus, & hic gratia, & illic gloria, quia gratiam & gloriam dabit dominus.

De quadruplici debito Sermo.

IN VIA ESTIS fratres quę ducit ad vitam, in via recta & impolluta quæ ducit ad ciuitatem sanctam Hierusalem illam quæ libera est, quæ sursum est, quæ est mater nostra. Arduus quidem ascensus eius, vtpote per ipsam montis summitatem incisus: sed via compendiosior laboris magnitudinem vel temperat, vel excludit. Vos autem tam felici facilitate, quàm facili felicitate viam istam non solum itis, sed curritis: quia exonerati estis & accincti, nihil ponderis super dorsa portantes. Non sic aliqui non sic, qui quadrigas & quadrigalia onera pertrahentes montis circuitum ambire decernũt, & plerunque per deuexa montis præ-B cipitantur, vt vix finem inueniant viæ suæ. Felices igitur vos, qui vos & vestra sine omni exceptiuncula reliquistis. per ipsum montis verticem iter facitis ei qui ascendit super occasum: dominus nomen illi. Illi verò qui quamuis Aegyptum fugerint, tamen ad quæque Aegyptia tenerrime resuspirant, viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt: sed voluntatum suarum grauissimis sarcinis prægrauati, vel sub onere, vel cum onere cadunt, vt vix ad cursum perueniant destinatum. Quid enim est (gratias illi cuius gratia hoc totum factum est) quòd vita vestra vitã apostolicam repræsentet? Illi reliquerunt omnia, & in schola saluatoris sub eius præsentia congregati hauserũt aquas in gaudio de fonte saluatoris, ipsum vitę fontem in ipso fonte bibentes. Beati oculi qui viderunt. Nũquid non & vos non in præsentia, sed in absentia ipsius, non ad verba oris eius, sed ad vocem nunciorum eius simile aliquid fecistis? Defendite vobis hanc prærogatiuam, quòd illi ad visum & ad verbum, vos ad auditum & nũcium credidistis. Sic state in domino charissimi, vt queadmodum illi in fame & siti, in frigore & nuditate, in laboribus & ieiuniis & vigiliis & cæteris obseruantiis iustitiæ viam regiam tenuerunt: sic & vos etsi non eorum meritis, tamen exercitiis aliquatenus coæquati, dicatis domino deo vestro cũ veneritis ante thronum gloriæ ipsius: Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala. In verita-

Psal.89.d

C te dico vobis, quia in veritate estis in via recta, in via sancta quæ perducat ad sanctum sanctorum. Mentior (quod ad cõsolationem vestram dico) si non ex manibus huius peccatoris, monachorum nouitiorum & conuersorum animæ ad cœlestia gaudia volauerunt, tam liberę quàm liberatæ de carcere nostræ mortalitatis. Si quæritis vnde id sciam, scitote quia certissima mihi signa inde facta sunt & ostensa. Non est igitur quod vobis vel pro vobis timeam à viribus satanæ & ministrorum eius, cum nouerim illius fortitudinem per redemptoris vulnera traductam & deductam ad nihilum. In spiritu enim fortitudinis fortẽ fortior ille contriuit, portas æreas & vectes ferreos confringẽs. A versutiis & astutiis illius formido mihi est pro vobis, in quibus partim subtilitate naturæ, partim experientia temporum sub tot annorum milibus eruditus, fragilitatem humanæ naturę quaquauersum se verterit, non ignorat. Sic ille insatiabilis homicida primis parentibus nostris non vrsos, nõ leones, non fortia terræ animalia delegauit: sed tortuosum & callidum serpentem, qui per sinuosa volumina nunc caput cauda, nunc caudam capite tegere consueuit. Denique & serpens non fortior erat, sed callidior cunctis animantibus terrę: ait scriptura. Vnde & ab interrogatione incepit, mentem mulieris explorãs, sciens ingenio non viribus laborandum: Cur præcepit vobis dominus deus (inquiens) ne comederetis de ligno scientię boni & mali? Quæ respõdit: Ne forte moriamur. Quod deus pro cer-

Gen.3.a

to posuerat, dicens: Quacunque die comederitis, morte mo- D riemini: ista sub dubio supponit, ne forte (inquiens) si comederimus moriamur. Et audi ingenium malitiámque serpentis. Nequaquam (inquit) moriemini. Deus affirmat, mulier dubitat, satan negat. Sic & ego timeo ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, sic & sensus vestri corrumpantur à castitate quæ est in Christo Iesu. Putásne aliquis in vobis est cui dicat in cogitationibus suis, Cur præcepit vobis deus vt istam regulam teneretis? Secũdum enim impetum spirituum vestrorum huic tepido remissiorem, illi feruenti vitã arctiorem proponit, hoc solum expetens & expectans, vt quoquo modo tollat eum à concilio iustorum & cõgregatione. Profecto spiritus ille qui tibi hoc suggerit, spiritus mendax est, spiritus potestatem habens, qui tibi inuidet locum tuum. Vnde & sapiens huius rei non ignarus: Si spiritus potestatem habentis super te ascenderit, ait, locum tuum ne dimiseris. Absit enim vt spiritus veritatis qui te huc adduxit, te reducere velit: quia nõ est in ore eius, est, & non: sed est in illo, est: sicut irrefragabilis auctoritas testatur. Nemo (ait apostolus) loquẽs in spiritu dei dicit anathema Iesu. Iesus, saluator siue salus: anathema, separatio interpretatur. Qui verò tibi separationem à salute submurmurat: nec dei spiritus est, nec à deo: quia spiritus sanctus non dispergere, sed colligere venit: qui semper reuocat dispersos Israël in terram suam. Quid? Vitam fortiorem aliquis quærat? Dico vobis quia ista fortissima est, & quæ ex omni parte, si dissimulare nolueris, primæ illi scholę saluatoris pro sua possibilitate respondeat. An audes ad molliorem vel cogitando descendere? O si cognouisses & tu quàm multa & quàm multis debeas: videres quàm nihil sit quod facis, quàm nec inter minima numerãdum ad comparationem debitorum tuorum. Vis scire quę & quibus debeas? Primò Christo Iesu debes omnem vitam tuam, quia ipse vitam suam posuit pro vita tua: & cruciatus amaros sustinuit, ne tu perpetuos sustineres. Quid tibi dirum vel durum esse poterit, cũ recordatus fueris quia ille in forma dei, in die æternitatis suę, in splendoribus sanctorum ante luciferum genitus, splendor & figura substantiæ dei: venit ad carcerem tuum, ad limum tuum, infixus (vt dicitur) vsque ad cubitos in limo profundi? Quid non suaue tibi, cum tibi collegeris omnes amaritudines domini tui, & rememoraberis primùm quidem illarũ infantilium necessitatum: deinde laborum quos pertulit in prædicando: fatigationum in discurrendo: tentationum in ieiunando: vigiliarum in orando: lachrymarum in compatiendo: insidiarum in colloquẽdo: postremò periculorum in falsis fratribus, cõuitiorum, sputorũ, colaphorum, flagellorũ, irrisionum, subsannationum, exprobrationum, clauorum, horúmque similium: quæ in salutem nostri generis triginta & tribus annis operatus & passus est in medio terræ? O quàm indebita miseratio: quàm gratuita F & sic probata dilectio: quàm inopinata dignatio: quàm stupenda dulcedo: quàm inuicta mansuetudo: regem glorię pro despicatissimo vernaculo, imò vermiculo crucifigi? Quis audiuit vnquam tale, aut quis vidit huic simile? Vix enim pro iusto quis moritur: ipse pro iniustis & inimicis mortuus est, eligẽs exulare à cœlis, vt nos reportaret ad cœlos: amic' dulcis, consiliarius prudens, adiutor fortis. Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Nõnne si conferrentur in me omnes vitæ filiorum Adam, & omnes dies seculi, & labores omnium hominum qui fuerunt, qui sunt, & qui erũt, nihil esset ad comparationem corporis illius quod spectabile & stupẽdum est virtutibus etiam supernis in conceptu de spiritu sancto, in ortu de virgine, in vitæ innocẽtia, in doctrinæ affluẽtia, in coruscationibus miraculorum, in reuelationibus sacramentorum? Vides igitur quia sicut exaltãtur cœli à terra, sic exaltata est vita illa à vita nostra: quæ tamen posita est pro vita nostra. Sicut nihil ad aliquid nullam habet comparationem, ita & vita nostra nullam habet ad vitã illius proportionem, cum illa dignior, ista miserior esse nõ possit. Nec me putes rem exaggerare sermonibus: quia hic deficit omnis lingua, nec sufficit oculus vel ad intuendum tantæ dignationis arcanum. Cum ergo ei donauero quicquid sum, quicquid possum: nõne istud sic est sicut stella ad solem, gutta ad fluuium, lapis ad montem, granũ ad aceruum? Non ha-

Ibidem. *Eccls.10.* *1.Cor.12.A*

G beo nisi minuta duo, imò minutissima corpus & animã, vel potius vnum minutum, voluntaté meam: & non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillũ tantis beneficiis prę-uenit, qui toto se totum me comparauit? Alioquin si illã retinuero, qua fronte, quibus oculis, qua mente, qua conscientia vado ad viscera misericordiæ dei nostri, & audeo perfodere illud fortissimum propugnaculũ quod custodit Israël, & illius sanguinis non guttas, sed vndas à quinque partibus corporis in meum precium detorquere? O generatio peruersa, & infideles filij, quid facietis in die calamitatis de lõge venientis? ad cuius fugietis auxilium? Sed nunquid huic soli debitor sum, cui vix parum aliquid retribuere possum? Exigunt à me præterita peccata mea futuram vitam meã, vt faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Et ad hæc quis idoneus? Peccaui super numerũ arenę maris: & multiplicata sunt peccata mea, & nõ sum dignus videre altitudiné cœli præ multitudine iniquitatis meæ: quoniam irritaui iram tuam, & malum coram te feci. Circundederũt me mala quorum non est numerus, comprehenderũt me iniquitates meæ, & nõ potui vt viderem. Quod ergo sine numero est, quomodo numerabo? Quomodo satisfaciam cum cogar reddere debitum vsq; ad nouissimum quadrantem? Sed & delicta quis intelligit? Ait illa cœlestis fistula Ambrosius: Facilius inueni eos qui innocentiam seruauerunt, quàm qui congruam egerunt pœnitentiam. Sed & quantumlibet pœniteat, quantumlibet se affligat & maceret, propter nomen tuum, non propter meum meritũ propitiaberis peccato meo domine (ait iustus) multum est enim. Cum ergo quicquid viuis, quicquid sapis, quicquid habes, quicquid potes, huic vni rei dedicaueris, nũquid aliquid est, vel inter aliqua computandum? Pauloante vitam tuam pro vita sua Christo reddideras: & nunc iterum eam totam præcedentium exigit recordatio peccatorum. Nunquid (vt vulgo dicitur) de vna filia duos generos statuisti facere? Quid si tertium tibi debitorem ostendam, qui non minus acriter quàm veraciter vendicat eam sibi? Puto quòd & tu possidere desideras ciuitatem de qua dicitur: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Gloriam illam quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, regnum omnium seculorum viuere in æternum, in perpetuas hęreditates. Credo quòd velis esse æqualis angelis dei in cœlo, esse etiam hæres dei, cohæres Christi, & in plateis supernæ Sion melos angelicum auscultare, & videre quicquid illud sit, cum Christus tradiderit regnum deo patri, & erit deus omnia in omnibus: postremò esse similis deo, & videre eum sicuti est. Nec dubito quin & concupiscas suspicere & vmbras declinantes, & diem aspirantem, cum illuxerit illa solénis dies, & nubila rerum excusserit: quando iam non inclinabitur dies, I sed erit æterna meridies, quãdo erit plenitudo feruoris & lucis, solis statio, tenebrarum exterminatio, desiccatio paludũ, fœtorum depulsio. Nónne ad hoc emendũ, totum te, & quæcunque & vndecunque contrahere poteris, dare oportebit? Et cum vniuersa cõpleueris, non tamen putes esse condignas passiones huius temporis vel corporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. An sic impudens es vel imprudẽs, vt minutum tuum quod sibi tam Christi vita, quàm peccati pœnitentia certatim rapiunt, etiam ad hoc conquirendum vel audeas numerare? Quid dices si & quartum debitorẽ in medium adduxero, qui sibi etiam iure primatus sui superiores tres cedere velit? Ecce in ianuis est qui fecit cœlũ & terram, & creator tuus est, tu creatura: tu seruus, ille dominus: ille figulus, tu figmentum. Totum ergo quod es, illi debes, à quo totũ habes, illi præcipue domino qui & te fecit, & benefecit tibi, qui tibi ministrat siderũ cursus, aëris temperiẽ, fœcunditatem terræ, fructuum vbertatem. Huic reuera totis medullis, totis viribus seruiendum: ne forte indignationis oculo te respiciat, & despiciat & conterat in æternũ & in seculum seculi. Non arbitror autem quòd te tanta rapiet insania, vt & hic minutum tuũ nominare nedum numerare præsumas. Expone ergo mihi cui horum quatuor proponas reddere quod debes: cum vnusquisq; tã internus quàm æternus exactor sit: vt te possit singulariter suffocare. Eia domine vim patior: respõde pro me. In manus tuas cõmendo minutum meum: tu persolue omnibus, tu ab omnibus libera, quia K tu es deus, & non homo: & quod hominibus impossibile est, possibile est tibi. Quod habui, & feci. Domine habe me excusatũ: quia imperfectũ meũ viderunt oculi tui. Quis ergo amplius gruniet dicẽs: Nimiũ laboramus, nimiũ ieiunamus, nimiũ vigilamus: cũ nec millesimę imò nec minimę parti debitorum suorum valeat respõdere? Hæc est fortasse fratres illa vera vestra quadragesima, nõ exterior, sed interior, quæ non corticem sacramenti, sed adipem frumẽti contineat. Si enim vnicuique istorum quatuor & pro se & per se omnem decalogi perfectionẽ debetis: profecto decem quater ducta quadragesimam vestram faciunt: quam custodire vos oporteat omnibus diebus vitæ vestræ. Et ipse qui vos congregauit in loco isto, vitã vestram cõseruet in opere sancto: vt cum ipse apparuerit vita vestra, & vos appareatis cum ipso in gloria.

Psal. 39. c · Psal. 24. c · Psal. 86. a

De septem spiritibus Sermo.

MAgister gentium Paulus ex occasione ipsius spiritualis naturæ qua viuimus, ad spiritualem conuersationem excitans discipulos, ait: Si spiritu viuimus, spiritu & ambulemus. Ac si dicat: Si caro non prodest quicquam, sed spiritus est qui viuificat ipsam: separare oportet preciosum à vili, & digniorem præponere partem: vt secundum spiritum ambulemus, non secundum carnem. Ad spiritum enim L debet fieri conuersio carnis, vt seruiat ipsa, & non seruiatur ei, vt dicat spiritus seruo suo, Veni, & veniat: fac hoc, & faciat illud. Sic enim erit vxor nostra sicut vitis abundans, & saluabitur per generationem filiorum, qui sunt opera bona, si fuerit ipsa quidem in lateribus domus nostræ, id est in abscondito & humili loco: anima verò resideat in medio tanquam domina, tanquam paterfamilias, tanquam iudex: vt fiat quod scriptum est, anima mea in manibus meis semper. Maledictus enim spiritus ille, qui partem suã deteriorem facit. Maledictus homo qui pascit sterilem, & viduæ nõ benefacit. Denique vt testatur idem apostolus: Si secundum carnem vixerimus, moriemur: quoniam qui in carne ambulant, deo placere non possunt: & qui seminant in carne, de carne metent corruptionem. Si autem spiritu facta carnis mortificauerimus, viuemus: quoniam qui spiritu dei aguntur, hi filij dei sunt: & qui seminant in spiritu, de spiritu metent vitam æternam. Prudenter proinde fratres & non ad insipientiam nobis spiritualem elegimus vitã, castigare scilicet corpus, & seruituti subiicere, & deum qui spiritus est, adorare in spiritu & veritate. Sed quia spirituum diuersa sunt genera, necessaria est nobis eorum discretio, præsertim cum ab apostolo didicerimus non omni spiritui esse credendum. Videri enim potest minus eruditis, & qui parum exercitatos habent sensus, omnem cogitationem nõ alterius quàm ipsius humani M spiritus esse sermonem: quod non ita esse & certa fidei veritas probat, & diuinarum testimonia scripturarum. Audiam (inquit propheta) non quid ego loquar, sed quid loquatur in me dominus deus. Et alius propheta: Angelus, inquit, qui loquebatur in me, &c. Et in psalmo didicimus fieri immisiones etiam per angelos malos. Vnde & timet apostolus, ne sicut serpẽs decepit Euam astutia sua: sic & discipulorum quibus loquitur corda decipiantur, ab eo vtique cuius ipse Paulus astutias non ignorat: vnde & dicit: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mũdi rectores tenebrarum harum. Esse tamen spiritum carnis non bonum, manifestè idem apostolus indicat, vbi inflatos spiritu carnis suæ quosdam esse testatur. Et esse etiam spiritum huius mundi declarat, vbi gloriatur in domino pro se pariter & pro discipulis suis, non quòd eum acceperint: sed spiritum qui à deo est, vt sciamus (inquit) quæ à deo donata sunt nobis. Sunt ergo hi duo satellites maligni illius principis tenebrarũ: vt dominetur spiritus nequitiæ spiritui carnis, & spiritui huius mundi. Quisquis ergo ex his tribus spiritibus spiritui nostro loquatur: ne credamus ei, quoniam sanguinem sitiunt, nõ quidem corporum, sed, quod grauius est, animarũ. Sed quoniam spiritualis omnium natura est, à sermonibus eorum cognoscemus eos: & quis spiritus sit qui loquatur, ipsa suggestio declarabit.

Gala. 6. a · Psal. 118. · Roma. 8. c · Ibidem. · 1. Ioan. 4. a · Psal. 84. b · Zach. 1. c · Psal. 77. · 2. Cor. 11. a · 2. Cor. 2. c · Ephe. 6. b · Colos. 2. d · 1. Cor. 2. c

A declarabit. Semper enim spiritus carnis mollia, spiritus mundi vana, spiritus malitiæ semper amara loquitur. Quotiés ergo importune (vt assolet) carnalis cogitatio mentem pulsat: verbi gratia cum de potu, de cibo, de somno, cæterisq; similibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes, humano quodam inardescimus desiderio: certum sit nobis spiritum carnis esse qui loquitur: & tanquam aduersarium repellamus eum, dicentes: Vade retro satana, quoniam non sapis ea quæ dei sunt: sed magis sapientia tua inimica est deo. Cum autem non de illecebris carnis, sed de ambitione seculi, de iactãtia & arrogãtia, cæterisque similibus cogitatio vana versatur in cordibus nostris, spiritus mundi est qui loquitur, longe perniciosior hostis, & maiori solicitudine repellẽdus. Interdum verò satellitibus istis terga vertentibus, princeps ipse habens iram magnã tanquam leo rugiens insurgit aduersus nos, cum videlicet non ad voluptatem carnis aut seculi vanitatem, sed ad iram, ad impatientiam, ad inuidiam, ad amaritudinem animi prouocamur: importune ingerendo si quid minus amicabiliter minúsve discrete factum videtur aut dictum: si qua deniq; aut in signo aut in opere quolibet data videtur indignationis occasio, materia suspicionis. Huic ergo cogitationi non aliter q̃ ipsi diabolo resistendum est: nec aliter ab ea quàm ab ipsa perditione cauendũ. Scriptum est enim: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Fit tamen aliquando vt spiritus noster à quolibet horum trium crebro superatus, & seruus addictus illi, in suam ipsius perniciẽ (heu) vices illius agat, vt iam sine omni alterius spiritus suggestione ipsa ex se anima aut voluptuosas aut vanas aut amaras pariat cogitationes. Iam verò non facilè arbitror posse discerni quando noster ipse loquitur spiritus, quandóve loquentem alterum audiat quemlibet è tribus illis. Sed quid refert quicunque loquatur, dum vnum & idem sit quod loquuntur? Quid refert loquẽtis nosse personam, dum cõstat perniciosum esse quod loquitur? Si inimicus est, resiste viriliter inimico: si tuus ipse spiritus est, argue eũ, & miserabiliter plange quòd in tantã miseriam & tam miserabilem deuenerit seruitutem. Quotiens verò super castigando corpore, humiliando corde, seruanda vnitate, & charitate fratribus exhibenda, seu cęteris virtutibus acquirendis, conseruandis, amplificandis, salubris cogitatio in mẽte versatur, diuinus sine dubio spiritus est qui loquitur, aut per se ipsum sanè, aut per angelum suũ. Et quemadmodũ de humano aut maligno spiritu dictum, sic & de angelico & de diuino. Nec facile est quis loquatur discernere, nec ignorare periculosum: præsertim cum certum sit angelum bonum nunquam loqui ex semetipso, sed deum esse qui loquitur in ipso. Studiosius igitur deinceps consideremus quonam modo malignorum illorum spirituũ suggestiones audire, imò quanta indignatione abiicere debeamus, auertentes aures nostras ne audiamus sanguinem & sapientiam quam reuelat caro & sanguis: paruulos quoque Babylonis, cogitatus scilicet mundanos, ab ipso initio tenentes, & allidentes ad petram: ipsum etiam malignum cum tentationibus suis à conspectu cordis nostri abiicientes, & deducentes ad nihilum. Eas verò cogitationes quæ iustitiæ & veritatis nos admonent, tota deuotione suscipiẽtes, diuinæ dignationi gratiam habeamus: nec aliquãdo tantæ benignitati inueniamur ingrati, scientes quoniam ipse est qui loquitur iustitiã: ipse enim, cuius sermo veritas est. Quantæ enim temeritatis, imò quãtę insaniæ est, si forte dum alloquitur nos dominus maiestatis, nos insensati auertamus aurẽ, & ad nescio quas ineptias conuertamur? Quanta est hæc iniuria, & quàm grauiter vindicanda, cum vilissimus vermis clamantem ad se audire dedignatur creatorem vniuersitatis? Quanta verò & quàm ineffabilis diuinæ dignatio bonitatis, quæ quotidie cõspicit nos infelices auertentes aures, obdurantes corda, & nihilo minus clamat ad nos, & iugiter clamitat in plateis? Vere in plateis, quia in latitudine charitatis. Ecce enim bonorum meorum non eges domine: & tamen dicis, Cõuertimini filij hominum. Et iterum clamitas: Reuertere reuertere Sunamitis, reuertere reuertere, vt intueamur te. Propterea obsecro vos dilectissimi, qui reminiscimini domini, ne taceatis, & ne detis silẽtium ei: audiẽtes iugiter quid loquatur in vobis dominus deus, quoniam loquitur pacem. Felix & beata anima quæ venas susurrij diuini percipit in silentio, frequenter iterans illud Samuelis: Loquere domine, quia audit seruus tuus. Hic ergo hodiernus sermo finem accipiat, vt etiã tacentibus nobis deum intus audiamus loquentem & suadentem de regno suo, tanto vtilius, quanto subtilius per internam inspirationem. Si qua tamen adhuc de audienda hac domini voce ipse suggesserit, alio sermone tractabimus, ne præsertim in tam vtili ac spirituali materia mẽtes vestras longitudine sermonis oneremus.

Matth. 8. d *Luc. 21. d* B C *Canti. 6. d* D *1. Reg. 3. b*

De multiplici vtilitate verbi dei, *Sermo.*

TEnetis credo quemadmodum hesterno sermone de ea quæ nobis admodum necessaria est, discretione spirituum admonuerimus solicitudinem vestram: vt contra venenatos serpentis antiqui sibilos, contra mortiferos Sirenæ cantus, aures cordis iugiter obturare studeatis, vt nec spiritum carnis loquentem mollia, nec spiritum mundi vana suggerentem, nec spiritum nequitiæ audiatis immittentem amaritudines, & scandala seminantem. Sed huius spiritus astutias nosse necesse est, huius cogitationes non expedit ignorare. Interdum enim transfigurat se malignus ille & nequam spiritus in angelum lucis, vt virtutis simulatione plus noceat. Sed & tunc quoque si diligenter aduertimus, nonnunquam nisi amaritudinis & discordiæ seminaria spargit. Suadet enim nonnullis singularia ieiunia quædam, vnde cæteri scandalizentur: non quia ieiunium diligat, sed quia scandalo delectetur. Multa quoque in hunc modum solet afferre, quæ tamen à diuina sapientia facilè discernantur, si apostolicam illam beati Iacobi diffinitionem præ oculis habeamus, qui diuinam describens sapientiam ait: Sapientia quæ à deo est, primùm quidem pudica est, deinde pacifica. Omnẽ ergo cogitationem in qua hæc duo non concurrunt, à dei sapientia alienam esse non dubites. Eam ergo quæ pudica videtur, nec ad vitia trahit aperte, sed virtutis prætẽdit imaginem, tunc demum à deo noueris esse, si pacifica sit, si prælati tui atque spiritualium fratrum approbatur iudicio: quoniam non faciet dominus deus verbũ quod non reuelauerit seruis suis. Quanta verò deuotione, quanta humilitate, quãta solicitudine cogitatio salubris non aliter quàm diuinæ dignationis sermo suscipi debeat, & hesterno sermone partim iam diximus, & hodierno nihilo minus aliquãto latius persuadere conabimur. Beati enim qui audiunt verbum dei, & custodiunt illud. Vultis nosse quàm beati? Primùm quidem sonãs in auribus animæ vox diuina conturbat, terret, diiudicatq;: sed cõtinuò si bene aduerteris, viuificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat. Denique & cibus noster est, & gladius, & medicina, & confirmatio, & requies, resurrectio quoque & consummatio nostra. Nec mireris quòd verbũ dei iam nunc inueniatur omnia in omnibus esse, quantum spectat ad iustificationem, siquidem & futurum est omnia in omnibus ad glorificationem. Audiat & illud peccator, & conturbabitur venter eius: à voce illa carnalis anima contremiscet. Omnia nanque cordis secreta rimatur atque diiudicat sermo viuus & efficax, cordium atque cogitationum perscrutator. Vnde & licet mortuus in peccato, si audieris vocem filij dei, viues. Sermo enim quem loquitur, spiritus & vita est. Si cor tuum induratum est, memẽto scripturæ dicentis: Emittet verbum suum, & liquefaciet ea. Et item: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Si tepidus es, & euomi iam formidas, nõ discedas ab eloquio domini, & inflammabit te: quia eloquiũ eius ignitum valde. Quod si tenebras ignorantiæ plangis, diligenter audi quid loquatur in te dominus deus, & erit lucerna pedibus tuis verbũ domini, & lumen semitis tuis. At fortassis tãto amplius doles, quanto clarius peccata etiam minima illuminatus agnoscis: sed sanctificabit te pater in veritate, quæ est vtiq; sermo eius, vt inter apostolos audire merearis: Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Iam verò cum laueris manus tuas, ecce parauit in cõspectu tuo mensam, vt non de solo pane viuas, sed ex omni verbo quod procedit de ore dei, & in fortitudine cibi illius curras viam mandatorum eius. Vbi si cõsistunt aduersum te castra, & prælium tentationis insurgit, arripe gladium spiritus, quod est verbũ dei, & in eo facilè triumphabis. Quòd si

E *Iaco. 3. d* *Amos. 3.* *Luc. 11. d* F *Psal. 147. c* *Canti. 5. c* *Ioan. 15. a*

A nus orationis quod est gratiarum actio, perpaucos attingere credo: & quo rarius, eo preciosius est. Multam enim prorsus gratiam inueniet apud deum, quem iuxta promissionem suam exaudit antequã inuocetur: & testimonium reddet spiritui eius spiritus quem habet ex deo, quoniam exauditum est desiderium eius, ita vt certus iam non orare, sed gratias agere possit. Sic enim habes in Lazari resuscitatione, vbi dominus, licet prius nihil orasset, Pater, inquit, gratias ago tibi quia audisti me. Prima igitur, id est, obsecratio, verecũdo fiat affectu. Secunda, quam propriè diximus orationem, affectu puro: vt videlicet non dissimulemus peccata, non nos palpemus: scientes quòd sic quisque inuenit gratiam apud deum, si inuentus fuerit durus iudex in semetipsum. Tertia, id est postulatio, amplum quærit affectum, & fiduciæ latitudinem, sicut scriptum est: Postulet autem in fide nihil hæsitans. Credo enim propterea dictum: Quemcunque locum calcauerit pes vester, vester erit, quòd tantum impetrabimus, quantum porrexerimus pedem fidei. Quarta quæ est gratiarum actio, ipsa debet esse deuotione plenissima, & deliciis affluens. iam verò de reuerẽtia orationis, in eo quod lectum est in capitulo ipsius regulæ, vos modo solicitauit auctoritas, ex cuius occasione aliqua de oratione dicenda putaui. Illud tamen breuiter dico, nonnullos (vt arbitror) experiri interdum in oratione ariditatem & hebetudinem quandam mentis, vt solis B orantes labiis non satis attẽdant neque quid dicant, neq; cui loquantur, pro eo quòd velut ex cõsuetudine quadam cum minus digna reuerentia & solicitudine accesserunt. Quid enim aliud cogitare debet frater intrans ad orationem, quàm propheticum illud: Ingrediar in locũ tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei? Omnino siquidem oportet nos orationis tempore curiam intrare cœlestem, illam vtiq; curiam in qua rex regum stellato sedet solio, circundãte innumerabili & ineffabili beatorum spirituum exercitu. Vnde & ipse qui viderat, quia maiorem numerũ nõ inuenit, Milia, ait, milium ministrabant ei, & decies centena milia assistebant ei. Quanta ergo cum reuerentia, quanto timore, quãta illuc humilitate accedere debet à palude sua procedens & repens ranuncula vilis? Quàm tremebundus, quàm supplex, quã denique humilis & solicitus, & toto intẽtus animo maiestati gloriæ, in præsentia angelorũ, in concilio iustorum & cõgregatione assistere poterit miser homũcio? In cũctis igitur actionibus nostris multa opus est animi vigilãtia, sed præcipuè in oratione. Etenim sicut in regula nostra legimus, licet hora omni & omni loco oculi domini super nos speculẽtur, maximè tamen in oratione. Licet enim semper videamur, sed nũc etiam præsentamus & ostendimus nos quasi facie ad faciem cum deo loquentes. Porrò quamuis vbique sit deus, in cœlo tamen orandus est, ibíque orationis tempore cogitandus: vt C mens nostra non oratorij tecto, nõ aëris spatio, non ipsa retardetur nubium densitate, iuxta eam formam quæ nobis à Christo tradita est, vbi ait: Sic orabitis: Pater noster qui es in cœlis. Cœlũ enim quadã prærogatiua etiam sedes siue thronus dei vocatur: quia ad eam comparationẽ qua deum in cœlis angeli sancti & electorum animæ vidẽt, nos miseri & peregrini super terram vix solum nomen habere videmur. Sic igitur oret qui orat, tãquam assumptus & præsentatus ei qui sedet super excelsum thronũ in angelis qui minime ceciderunt, & eleuatũ in hominibus quos suscitauit de puluere inopes, & erexit de stercore pauperes: sic inquã semetipsum cõsideret & sic attendat, tanquã præsentatũ domino maiestatis, vt dicat cum Abraham: Loquar ad dominũ meũ, cũ sim puluis & cinis. Et quia tuo præcepto commonitus, tua institutione formatus, id præsumo domine fons pietatis.

Ioan.11.e — *Iaco.1.a* — *Iosue.1.a* — *Psal.41.a* — *Dani.7.c* — *Matt.6.b* — *Gene.18.d*

Quomodo voluntas nostra diuinæ voluntati tripliciter subiici debeat, Sermo.

AVDISTIS nunc ex regula nostra fratres de humilitate sententiam, cui ego, quotiens legitur, toto animo intentos vos esse volo. Insipiens est enim & insanus quicunque in aliis vitæ meritis, quicunque in alia religione seu sapientia, nisi in sola humilitate confidit. Apud dominum fratres, ius habere non possumus, quoniam in multis offendimus omnes: sed nec fallere eum, ipse enim nouit abscondita cordis, quanto magis opera manifesta? vtique nec resistere D viribus, quoniam omnipotens est. Quid ergo restat nisi ad humilitatis remedia tota mente confugere, & quicquid in aliis minus habemus, de ea supplere? Sed ô mira vanitas, ô mira fatuitas cordis nostri, cuius elationem perfecte reprimere, cuius ceruicosos motus omnino domare, humilitatis materia tanta non sufficit, quin superbiat adhuc terra & cinis.

Porrò totius humilitatis summa in eo videtur consistere, si voluntas nostra diuinæ (vt dignum est) subiecta sit voluntati, sicut ait propheta: Nónne deo subiecta erit anima mea? Scio quidem creaturam omnem velit nolit subiectam esse creatori. Sed à creatura rationali voluntaria subiectio quæritur, vt voluntariè sacrificet domino, & confiteatur nomini eius, non quia terribile & sanctum, nõ quia omnipotens, sed quia bonum est. At verò subiectionem istam triplicem esse necesse est, vt quod certum est deum velle, id nos velimus omnino: & quod certũ est eum nolle, similiter execremur & nos. Quod autem incertum est vtrũ velit aut nolit, neq; velimus ex toto, neque penitus non velimus. Hic certe, fratres, in hoc medio totum periculũ est religiosorum, dum infeliciter blandimur nobis, & palpãtes seducimus nosmetipsos. Huic accedit vt dissimulemus domini quærere voluntatem, dum & nostram facere, & aliquam de ignorãtia habere volumus excusationẽ. Quis enim est ille tam infelix monach⁹, qui id nolle audeat quod certus est deũ velle: aut quod cer- E tus est eũ nolle, id velle præsumat? Sed in medio periculum est his qui iam egressi de seculo, in loco cõuersionis habitãt tanquam in paradiso voluptatis: sicut in medio paradisi lignum transgressionis positum erat, in quo præuaricati sunt parentes primi, lignũ scientiæ boni & mali, non tantum boni vel mali solius, sed boni & mali. Propterea rogo vos fratres, diligenter attendite quia nihil mihi occurrit quod vtilius possitis audire. Vbi certa est dei volũtas, omnino nostra sequatur, in his videlicet de quibus certũ aliquid in scripturis inuenim⁹, aut ipse spiritus manifeste clamat in cordibus nostris quid sentiendum sit, vt est charitas, humilitas, castitas, obedientia: hæc approbemus indubitanter & appetamus, quæ placere deo scim⁹ indubitãter. Sed & ea omnimodis odisse debem⁹, de quibus certũ est quòd oderit ea deus: vt est apostasia, fornicatio, iniquitas, impatientia. In his verò rebus de quibus nihil certi possumus inuenire, nihil certum voluntas nostra definiat: pendeat inter vtrunque, aut saltem neutri parti nimis inhæreat, cogitans semper ne forte altera pars deo magis placeat: & parati simus voluntatẽ eius sequi in quancunque partem eam cognouerimus inclinari. Nemo super his quæ certa sunt hæsitet, nemo dubia pro certis admittat, nemo sibi in dubiis iudicium vendicet, præcipitérve sententiã, & experiemur quod scriptũ est: Pax multa diligẽ- tibus legem tuam domine, & non est illis scandalum. Vnde F enim sunt scãdala, vnde turbatio, nisi quòd propriam sequimur voluntatem, & temere quod volumus in corde nostro definientes, si quo modo id prohiberi contingat aut impediri, continuo etiam in impatientiam, in murmurationem, in scandalum proni sumus, non attendentes quoniã omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti, & qui nobis casus videtur, sermo quidam dei est, suam nobis indicans voluntatem? At quicunque nihil certũ de huiusmodi in corde posuerit: in quãcunque partem postea conuertatur, scandalizari non poterit. Aut si quis facere cogitat vnde mandatum certum non habet, si voluntatem suam suspensam tenuerit donec prælatũ interroget, & ab eo quærat domini voluntatem, cui vice ipsius obedit, nõ turbabitur quicquid ei præcipiatur: quoniam pax multa diligentibus legem tuam domine, & non est illis scandalum. Porrò quod dixi volũtatem suspensam teneat, aut volũtatem suam diuinę subiiciat voluntati: non de concupiscentiis desideriorum, non de affectionibus dico. Illud enim impossibile est, dum adhuc in hoc peccati corpore, in hoc corpore mortis anima detinetur. Quid enim esset aliud quàm vita æterna, tota affectione diuinam in omnibus sequi voluntatẽ? Sed consensum nostrum necesse est diuinæ subiicere volũtati si pacem æternam, & pacem desideramus habere præsentem, sicut scriptum est: Pacem meam do vobis, pacẽ relinquo vo-

Psal.61.a — *Psal.118.A* — *Ioan.14.c*

G bis. Domine (ait propheta) in lumine vultus tui ambulabũt, & in nomine tuo exultabunt tota die. Alius enim ambulat in lumine vultus sui, solicitus facere suam volũtatem, & beneplacitum cordis sui considerãs. Alius ambulat in lumine vultus humani, in eo semper intentus quid hominibus placeat, quid mundus iudicet: de quo die propheta loquitur: Diem hominis non concupiui, domine tu scis. Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerũt: non est timor dei ante oculos eorũ. Nam qui timorẽ dei semper habet præ oculis, viæ eius vię pulchræ, & omnes semitæ eius pacificę. Venite ad me, inquit, omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: quos vestræ seu alienæ voluntatis dura premit seruitus: & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Quãto enim benignior & dulcior est diuina clementia quolibet homine, tanto suauius esse manifestum est iugum eius cæteris omnibus. Propterea homines sibi ipsis aut aliis hominibus placere studentes, confusi sunt: sed qui in lumine vultus tui ambulant domine, id solum cogitantes quomodo tuam faciant voluntatem, & toto corde contendentes placere tibi: nunc quidem in nomine tuo exultabunt, & non erit illis scandalum: demum in iustitia tua exultabunt, quando exuentes infirmitates suas, & intrantes potentias domini, memorabuntur iustitiæ tuæ solius, vt eam tunc teneant sine labore, quam H modo sequi laborant.

Hierem. 17.b *Psal. 13.b* *Prouer. 3 d* *Matt. 11.d*

Contra pessimum vitium ingratitudinis, Sermo.

MAGNA est super nos, dilectissimi, magna valde misericordia dei nostri, quos tam ineffabili spiritus sui virtute, tam inæstimabili dono gratiæ suæ eripuit à vana nostra conuersatione huius seculi, in quo eramus aliquando tanquam sine deo, aut certe (quod execrabilius est) etiam contra deum, non ignorantiam habentes, sed contemptum: cuius vitæ aut potius mortis (anima enim quæ peccauerat, ipsa moriebatur) vtinam frequenter in oculis cordis nostri tetra versetur imago, quanta videlicet cæcitas, quanta peruersitas illa fuerit, vt sedula meditatione pensantes miserię pondus: etsi non tam perfectè sicut est, aliquatenus tamen æstimare possimus liberatricis misericordiæ quantitatem. Iam verò si quis ex vobis diligenter considerare non negligat nõ modo vnde erutus, sed vbi sit constitutus, non solum quid euaserit, sed & quid acceperit: non tantùm vnde reuocatus sit, sed etiam quò vocatus: inueniet sine dubio cumulum huius misericordiæ omnino mensuræ prioris excedere quantitatem. Neque enim fecit taliter omni nationi, vt non solùm iudicia, sed & consilia sua manifestaret eis: sed omnino magnificauit facere nobiscum, non solùm in seruos assumẽs, sed eligens in amicos. Neque enim nos elegimus eum, sed ipse I elegit nos, & posuit nos vt eamus & fructũ afferamus: fructũ inquam non solùm nõ peremptoriũ, quod ad iudicium pertinens, notum fit etiam seruis, sed nec periturum quidẽ, quod de cõsilio est, & reuelatur amicis. In hoc siquidem positi sumus, vt non peccato seruiamus. Ipse enim est peremptorius labor: nec seculo quoque, quemadmodum hi quos videmus subditos curis terrenis, etsi non culpis: corporalibus officiis, etsi non flagitiis implicatos, & in ea quæ præterit huius mũdi figura, pro sua suorumque præsenti sustentatione laborãtes, quorum vtique labor etsi non ad damnationem, minimè tamen pertinet ad salutem, ita vt etsi conseruauerint fundamentum, detrimentum tamen patiantur, pereuntibus quę superædificauerant, ipsi verò salui sint, sic tamẽ quasi per ignẽ. Nobis autem quid dicitur? Quod cõsilium datur amicis? Operamini nõ cibum qui perit, sed qui permanet in vitã æternam. Nec cessamus ab operãdo hoc cibo etiam cum terrenis forte occupamur operibus, aut obedientia dictante, aut fraternæ charitatis intuitu, quoniam dissimilis nobis intẽtio est ab his quorum laborem periturum esse prędiximus. Dissimili proinde radice inhærens labor similis, non similiter habet perire, quoniam radicatus est in ea quæ nunquam perit æternitate. Denique si forte non quidem illicita, nec tamen expedientia sectantes, priori forsitan fornicatione relicta stetissemus in coniugij castitate, non capientes quod de cœlibe vita datum nouimus esse consilium, sed à rapinis & fraudibus abstinentes, licitè propriis rebus vteremur, necdum tamen ad perfectionem euangelicam attingẽtes: sicut scriptum est: Si vis esse perfectus, vade & vẽde omnia quæ habes, & veni sequere me, &c. Hoc ipsum quãtæ pietatis esset, si à tantis criminibus in quibus multi ex vobis inuoluti, solũ in se responsum mortis, & iudicium certæ damnationis haberent, datum esset vel in inferiori aliquo respirare gradu? Prodigus certe filius ad filiorum numerũ aspirare timebat, beatum se reputans si forte vel in mercenariorũ numero recipi mereretur: minime tamen sufficere potuit paternæ pietati, nisi tam copiosam ei misericordiam exhiberet, cui posset & ipse qui nũquam à patre discesserat senior filius, inuidere. Sic & nos, dilectissimi, abundanter effusa super nos misericordia dei nostri, de filiis iræ & diffidentiæ non solùm ad electorum recepit numerum, sed vocauit ad collegiũ perfectorum. Nam & si forte aliquorum negligentia ad perfectionem nõ assurgit, ipsi viderint quid excusationis possint afferre, quoniã apostolicam omnes nos vitã professi sumus, apostolicæ professioni nomina dedimus vniuersi. Quod sanè non de ea gloria sanctitatis dixerim, quam non sibi tantùm sed vniuerso orbi suscipere meruerũt, sicut scriptum est: Suscipiant mõtes pacem populo, & colles iustitiam: sed de eorum potius professione, qua pro omnibus Petrus loquitur dicẽs: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Sed iam omnino mouet fratres mei, quid sibi velit quòd minus erga nos liberalis nũc L diuina clementia videatur, vt quibus tanta contulit non rogantibus, nõ desiderantibus, immo & fortasse recusantibus: nũc orãtibus, obsecrantibus, postulantibus sæpissime, immo cõtinue, videatur multa minora negare? Quid enim putam' charissimi? Abbreuiata est manus domini, an forte thesauri gratiæ defecerunt? Quid inquam putamus, vtrum voluntas mutata sit, an immutata facultas? Neutrũ sanè de eo æstimare licet, neutrum fas est credere de omnipotenti & immutabili maiestate. Quid sibi vult ergo, quòd incessanter orantes, obsecrantes, postulantes, non exaudit, quibus tantam & tam gratuitam misericordiam prærogauit? Nam si respondeat quis quod apostolo Paulo respõsum est, sufficere nobis gratiam dei: planè omnino fallitur, cũ pro ea quã maximè vniuersæ orationes, obsecrationes, & postulationes nostræ fiãt, ne ambulemus in magnis, aut in mirabilibus super nos, orantes nobis dari humilitatem quanta decet non dico sanctos, sed monachos peccatores: obsecrantes patientiam nobis tribui, quanta non dico in martyribus inuenta est, sed professioni nostræ necessaria est: postulantes charitatem quantam non dico angelis, sed patribus qui fuere homines similes nobis passibiles, etiam & peccatores, diuino munere collatam agnouimus ex testimonio scripturarum. Væ generationi huic miseræ ab imperfectiõe sua, cui sufficere videtur insufficientia immo inopia tanta. Quis enim ad perfectionem illam quam scripturæ tradunt, vel aspirare videtur? Non sine M causa sanè cum sint nobis eadem cum patribus conuersionis initia, dispar valde conuersationis profectus inuenitur, adeo vt cum eos profecisse de die in diem, & cursum cõsummasse legamus, apud nos magnus æstimaretur si quis vel ipsa conuersionis suæ primordia conseruaret, vt non minus humilis aut timoratus, non minus solicitus & circunspectus, non minus seruens spiritu, nõ minus patiens ac mãsuetus in medio quàm in initio videretur. Quãtos enim videm' quasi oblitos sui, & peccatorũ suorum, dei quoque & beneficiorum eius immemores, sic nõ redimere sed amittere tempus, vt de moribus & affectionibus suis vix vltima apud ipsos mentio fiat? Quid istos aliud agere dixerim, qui scurrilitates, detractiones, iactãtiæ & impatientiæ verba non reputant, facilè contristant proximos, immo spiritum dei qui in eis est, pusillorum scandala paruipendunt, ad increpationem aliorum aut negligentia quadam dormitare videntur, aut iracundiæ facibus inflammantur, & cum his quasi gens quæ fecerit iustitiã, accedunt liberè ad ecclesiam, psallunt cum aliis, sed non spiritu neq; mente, orationis tempore nescio quas ineptias meditantur, & ne ipso quidem tremẽdo angelis participare verentur dominici corporis sacramẽto: quid, inquã, istos aliud agere dixerim, quàm securos iã de gratia domini sui, fiducialiter de ea quam longo tempore promeruerint familiaritate præsumere?

Ioan. 6.c *Matt. 19.c* *Luc. 15.d* *Psal. 71.a* *Matt. 19.c* *2. Cor. 12.b*

A præsumere? Hoc nempe est quod vulgari prouerbio dicitur: Familiaris dominus fatuum nutrit seruum. Sed vbi est dilectissimi quod totiés canitis: Quoniá aduena ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei? Heu heu, nó inuenitur qui redeat & agat gratias deo, nisi hic alienigena. Nónne decé mundati sunt? & nouem vbi sunt? Meministis credo verba saluatoris hęc esse, nouem illorum ingratitudinem arguentis. Bene siquidem orasse, obsecrasse, postulasse leguntur, qui leuauerunt vocem dicentes: Iesu fili Dauid, miserere nobis. Sed defuit eis quarta, quam adiecit apostolus, gratiarum actio, quando nec redierunt, nec egerunt gratias deo.

Psal.38.c *Luc.17.d*

Multos quoque videmus vsque hodie satis importunè petentes quod sibi deesse cognouerint: sed paucos admodum nouimus qui dignas super acceptis beneficiis gratias agere videantur. Nec reprehensibile quòd instanter petimus, sed planè petitioni negat effectum, quòd inuenimur ingrati. Et forte hoc etiam clementia esse videtur, ingratis negare quod postulant: ne contingat nobis, vt tanto grauius de ingratitudine iudicemur, quãto magis accumulatis beneficiis ingrati probabimur extitisse. Ergo misericordiæ res est, in hac parte subtrahere misericordiam, quemadmodum iræ & indignationis misericordiam exhibere, eam sanè de qua per prophetam ipse pater misericordiarum loquitur dicens: Misereamur impio, & nó discet facere iustitiam. Quàm multos enim

Esa.26.b

B videmus & plangimus, fratres, qui dũmodo maneat habitus & tonsura, salua sibi omnia arbitrantur? non considerantes miseri quemadmodũ ingratitudinis vermis interiora corrodens, ob hoc tantùm corticé quem vident transforare dissimulet, ne forte recogitent & erubescant, ipsáque verecundia emendentur. Qui sic interdũ in nonnullis consumpta esse interiora vniuersa præsumit, vt non vereatur ad ea quoq; quæ foris apparent, venenatum ducere caput: nisi forte quos videmus manifeste apostatare à deo, repente fieri pessimos arbitramur: & non magis paulatim defecisse, cũ comederint alieni robur eorum, & nescierunt. Vides ergo non omnibus prodesse quòd à lepra secularis conuersationis (cuius peccata manifesta sunt) emũdantur: sed nonnullis peius in occulto ingratitudinis vlcus oriri, quod tanto periculosius sit, quanto interius. Et bene saluator hinc in euangelio nouem illos vbi sunt quærit, quoniam lóge est à peccatoribus salus. Sic enim & primũ hominem post peccatum vbi sit interrogat, & í iudicio nescire se profitebitur operarios iniquitatis, cum legamus in psalmo: Quoniã nouit dominus viam iustorum, & iter impiorũ peribit. Nec sine causa in nouenario inuenti sunt qui nó redeũt ad saluatorem, in quo nimirum numero quaternario quinarius iungitur, & est non bona mixtio corporeæ sensualitatis, & euangelicæ traditionis. Quod tunc fieri solet, cum sic volumus quatuor euangeliis obedire, vt quinque corporis sensus pariter oblectare velimus.

Luc.17.d *Psal.1.b*

C Felix autem Samaritanus ille, qui cognouit se nihil habere quod non accepisset, idcirco seruauit depositum, & cum gratiarum actione ad dominũ est reuersus. Felix qui ad singula dona gratię redit ad eum in quo est plenitudo omnium gratiarum: cui dum nos pro acceptis non ingratos exhibemus, locum in nobis facimus gratiæ, vt maiora adhuc accipere mereamur. Omnino enim sola nos à ꝓfectu conuersationis impedit ingratitudo nostra, dum quodammodo amissum reputás dator quod ingratus accepit, cauet sibi decætero ne tanto plura amitteret, quanto plura conferret ingrato. Felix proinde, qui se alienigenam reputans, etiam pro quibusque minimis beneficiis nó minimas refert grates, gratuitum esse non dubitans, neque dissimulans, quod alieno impenditur & ignoto. Nos autem miseri & miserabiles cũ in initio adhuc alienos nos æstimamꝰ, timorati satis, satis deuoti & humiles inuenimur: tam facilè postmodũ obliuiscimur quàm gratuitum sit quicquid accepimus, & præsumentes nó bene quasi de familiaritate dei, nequaquã aduertimus quòd mereamur audire, quoniam inimici domini domestici eius. Tãto enim facilius nũc offendimus eum, quanto ea grauius quæ à nobis cõmittuntur, iudicãda nouerimus esse: cum in psalmo legamus, quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Obsecro itaque, fratres mei, humiliemur magis ac magis sub potenti manu dei, & ab hoc tam maximo, tam

Psal.54.

nequissimo vitio ingratitudinis lóge fieri studeamus: vt tota D deuotione in gratiarum actione versantes, cóciliemus nobis gratiam dei nostri, quæ sola potest saluare animas nostras. Nec verbo tantùm vel lingua, sed opere & veritate exhibeamus nos gratos ei, qui gratiarum actioné magis quàm dictionem à nobis exigit, dator gratiarũ dominus deus noster, qui est benedictus in secula, Amen.

De eo quod legitur in Iob, In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum. *Iob.5.c*

Sermo.

DIGNVM valde est & omnino exigit ratio æquitatis, vt quibus à constitutione mundi regnum paratur, ipsi etiam sese regno parare non negligant, ne parato regno inueniantur forsit. ∎ qui regnaturi fuerant, imparati. Sic enim legimus de cœna quadam, dicente domino: Quoniam quidem cœna parata est, sed qui vocati erant, non fuerunt digni. Quærimus ergo quemadmodum regno parato parari debeant reges futuri. Et si pie quærimus, cum propheta vtique dicere non audemus: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur, inquit, sine macula. Sed hæc, inquies, præparatio soli Christo conuenire videtur. Nemo enim cęterorum omnium mundus à sorde, nec infans cuius est vita vnius diei super terram. Itaque solus intrabit, qui solus agnus est sine macula, solus argui non potuit de peccato, quod non ab eo factum est, nec in eo inuentum. Solus planè summus pontifex meus nec in patre nec in matre cõtaminatus est, vt lex dicit: patrem quippe sed deum, matrem quoque sed virginem habens: vnde & solus ingreditur sancta sanctorum, & nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo. Quid ergo nos? Itáne continuo desperabimus? Immo verò sperabimꝰ, & hinc maximè. Licet enim solus, sed profecto totus intrabit, & os non cõminuetur ex eo. Nó sine membris caput inuenitur in regno, si tamen mẽbra fuerint conformia sibi, & cohærentia capiti suo. Conformia sanè moribus, cohærentia fide. Habet enim cõformationem quantum potest, habet & cohęrentiam ipsa etiam minor ætas, dum & similitudini mortis eiꝰ mersione illa triplici cõplantatur, & fidem in inuolucro quodam recipit, quòd necdum capax sit enolutæ. Benignus est nimirum spiritus sapiẽtiæ: & quem traducta culpa ligauerat, indulta iustitia soluit. Sed non ita deinceps liberabit maledictum à labiis suis. Voluntarie enim peccanti post agnitam gratiam, non relinquitur hostia pro peccato. Sed neque sic liberabit à suis quomodo ab alienis labiis maledictum. Maledictio, fratres, grauis est macula, & scimus quoniá non quod intrat in os, coinquinat hominé, sed quod de ore egreditur. Inde ergo macula, inde maledictio à labiis suis, sed non semper à propriis. Neque enim de corpore vel corde proprio originalis in paruulum culpa procedit, cui non modò consensus, sed ne vllus quidem interim potest sensus esse peccati. Quomodo tamen maledictum à labiis suis non liberat spiritus, aut voluntariè peccantibus non relinquitur hostia, nisi quia non illi denuo crucifigitur Christus, nec complantatur iterum similitudini mortis eius per baptismũ? Propria iam ab eo lachrymarũ vnda exigitur, propriam baiulare crucem, propria mortificare membra, & propriam immolare hostiá necesse est. Sine causa aliter diceret, Credo. Propriis labiis expietur oportet propriorum maledictio labiorũ. per multas enim tribulationes in regnum dei intrare necesse est, & nemo nisi per tribulationes ingreditur, aut proprias, aut alienas. Sola nimirum secundi Adæ tribulatio purgat, quos cõtaminauit offensio solà prioris: nó quòd propria cuiquam sufficere possit satisfactio. Quid enim est vniuersa pœnitentia nostra, nisi quòd si non compatimur, omnino nó possumus conregnare? Quod enim in nobis minus est, ipse supplet: modicum tamen illud quodcunque nostrum est, non patitur reseruari. Quòd si fidei cohærentia sine morum conformitate nequaquam saluat adultos, longe minus saluare poterunt opera sine fide. Facilius enim membrum inhærens capiti, si deforme est, reformatur, quàm diuulsum quálibet simile copuletur. Et ipsum tamen quod deforme est, aut cóforme fieri imagini filij

Matt.22.a *Psal.14.a* *Iob.15.b* E *Hebr.10.e* *Matt.15.b* F *Acto.14.d*

G sui & capitis sui, aut certè tandem auelli ab eo, necesse est anathema esse à Christo, ne in illa plenitudine corporis eius inueniatur quippiam indecorum. Vbi ergo macula propria, propria quoque purgatio iure requiritur: & si contaminatio multiplex, opus est etiā tribulatione multiplici. Vnde enim tribulatio nisi dum resistitur contaminationi, cōcupiscentiæ repugnatur? Quid verò in homine purū ab hac macula, immune ab hoc contagio poterit inueniri? Ab intus manat, de corde exit pestiferū vir⁹, ac deinceps corp⁹ occupat vniuersum, mētē desideriis afficit, mēbra illecebris īficit. Inde pruritus auriū, oculorū petulātia, inde olfaciendi voluptas, inde in faucibus tā inordinata delectatio, inde in vniuerso corpore mollitiei sensus, & libido perniciosa tangēdi, inde intus in anima ebrietas illa desideriorum, & fornax quædā ambitionis, auaritiæ, inuidiæ, contumaciæ, nequitiæ, & omniū denique vitiorū affectibus vehementer accensa. Quot enim corpus illecebras, quot oblectamenta mundus habere videtur, tot patitur tribulationes, tot sustinet tentationes vir iustus. Et quemadmodum ambulans quis in carne, sensuū voluptate delectatur, & delicias cōputat esse sub sentibus: sic & omnis qui in spiritu seminare desiderat, spinas & tribulos, quos propria terra ex maledicto vtiq; germinat, potius eradicare quàm propagare cōtendit, quippe qui conuertitur in ærumna sua quotiens configitur spina. Huic ergo tam multipha-

H riæ pesti, per singula quæque resistere, quā multiplex tribulatio? A planta pedis vsque ad verticem nō est sanitas in me, totum infecit concupiscentia, lex peccati in membris omnibus inuenitur, vndique per fenestras mors intrare cōtendit, & intus fomes totius nequitiæ periculosius sæuit, crudelius malignatur. Minimè tamen in hac tam multiplici lucta deficiendum, aut desperatione cedendum est. Licet enim abundent tribulationes pro Christo, sed abundant & consolationes per ipsum. Deniq; audi consolationem. Peccatum in foribus est: nisi ipse aperias, non intrabit. Appetitus in corde prurit, sed sub te est: nisi sponte cesseris, nil nocebit. Audi cōsolationem. Consensum cohibe, ne præualeāt hæc, & immaculatus eris, vt sine macula ingrediaris & ipse ad habitandum in tabernaculo, & requiescēdum in mōte sancto domini dei tui. Si tui non fuerint dominati, tūc immaculatus eris, & emundaberis à delicto maximo. Maximum plane delictum, quod interiorem & exteriorem hominē occupat vniuersum. Audi adhuc consolationē. In sex, inquit, tribulationibus liberaberis, & in septima nō tanget te malum. Si puer Hebræus es, sex annis seruiens liber egredièris in septimo. Sex tibi tribulationes sunt contra desideria cordis, & quinquepertitam sensualitatis corporeæ voluptatem: sed in his sex liberaberis à septima, nō quidem ne veniat, sed ne lædat, ne noceat, ne tangat te malum. Veniet quidem mors: ipsa e-

Gene. 4. a

Iob. 5. c

I nim est septima tribulatio: sed somnus erit dilectis domini, & ecce hæreditas eius. Erit ianua vitæ, erit initium refrigerij, erit sancti illius montis scala, & ingressus in locū tabernaculi admirabilis quod fixit deus, & non homo. In septima itaque non tanget te malum. Malum vtique triplex quod eos manet in septima, qui in sex tribulationibus dissimulāt perfectè interim liberari, nec in sex hydriis purificātur ad liquidum vt exhibeantur in nuptiis sponsi nō habentes maculam neque rugam. Monet enim eos horror in exitu, dolor in trāsitu, pudor in conspectu gloriæ magni dei. Vnde nobis ista dissimulatio est fratres mei? Vnde hæc tam perniciosa tepiditas? vnde hæc securitas maledicta? Quid seducimus miseri nosmetipsos? Forsitan iam diuites facti sumus, forsitan iam regnamus. Nōnne ostiū domus nostræ horribiles spiritus illi obsidēt? Nōnne exitum nostrum laruales illæ facies præstolantur? Quis ille pauor erit ô anima mea, cū dimissis omnibus quorum tibi est tam iucunda præsentia, tam gratus aspectus, cohabitatio ipsa tam familiaris, sola ingrediēs incognitam penitus regionem, occursantia tibi cateruatim ruere teterrima illa mōstra videbis? Quis tibi in die tantæ necessitatis occurret? Quis tuebitur à rugientibus præparatis ad escam? quis consolabitur? quis deducet? Filioli mei, memoremus hæc nouissima nostra, ne peccemus. Nam & per ignem nobis transeundū est, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Ibi enim aurū nostrum vertetur in scoriam, ibi re-

K uelabitur vniuersa impuritas, ibi veritas ipsa accepto tempore (quod nobis interim datum cōtemnimus) iustitias iudicabit. Quid verò illic omnes iustitiæ nostræ, nisi pannus menstruatæ reputabuntur? Quicquid nunc paruipendendo trāsimus, palpādo tegimus, dissimulando negligimus, quanto illic cruciatu vindex flamma consumet? Vtinā magis nunc daret quis capiti meo aquas, & oculis meis fontem lachrymarum! forte enim non reperiret ignis exurens quod interim fluens lachryma diluisset. Iam verò post ignem illū putas residuum aliquid inuenietur in nobis? Aut tantum erit, vt audeamus illud vultui maiestatis offerre: aut eius sic astare cōspectui? Quis ille pudor erit, quæve cōfusio, post tanta beneficia tam tepidos, tam imperfectos, tam vacuos apparere ante faciem dei nostri? Fugiebat Adam vt abscōderetur ab eo, post vnius vtique pomi vetiti gustū: quid nos post tanta flagitia, post tanta facinora præsumemus? Quando ab hac confusione purgabitur oculus cordis, cui nunc operam dare negligimus, vt irreuerberata acie veri illius solis radios valeat intueri? Sicut fluit cera à facie ignis, sic peribunt peccatores à facie dei. Ingrediatur vtique putredo in ossib⁹ meis, & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis hui⁹ septimæ, & in ea nō tangat me malum. Malum hoc triplex, horroris, doloris, & pudoris. Felix siquidem anima, quæ fiducialiter inimicis suis loquetur in porta: Quid hic astas cruenta

Psal. 67. a

L bestia? Nihil in me funeste reperies. Felicior, cuius opus non arserit, quem superædificasse aurū, argentum, lapides preciosos, examē illud inueniet. Felicissimus, qui sine vlla nube cōfusionis reuelata penitus facie gloriam domini speculādo, in eandem imaginem trāsformabitur, & similis erit illi, videns eum sicuti est, vtique super omnia deus benedict⁹ & laudabilis & gloriosus in secula seculorum, Amen.

De diligendo deo, Sermo.

NOLITE diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Omnia enim quæ in mūdo sunt, cōcupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & ambitio spiritus, quæ non sunt ex patre. Quid ergo? Sunt aliqua ex patre, quibus nobis ista recompensentur. Sunt vtique omnino dulciora his & amabiliora, sed hæc non creduntur seruis, multo minus inimicis. Quisquis verò amicus voluerit esse huius mundi, inimicus dei constituetur. Amicis creditur consilium, quibus dicitur: Quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Exponit beatus Gregorius, quia amor ipse, notitia est. Est ergo triplex amor qui tria illa excludat quæ non sunt ex patre. Et propterea credo ter interrogatur Petrus, Amas me, amas me, amas me? Sed & forte hæc sunt de quibus in lege præcipitur: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua, id est, diliges dulciter siue affectuose, diliges prudenter,

1. Ioan. 2. c

Ioan. 15. b

Ioan. 21. c

Deut. 6. a

M diliges fortiter. Siquidem amor cordis simile quiddam habet carnalis amoris: nam affectiones propriæ cordis esse dicuntur. Anima verò aliquanto iam superius sonat, vnde & meritò dicitur sedes sapientiæ: vt meritò videatur illi attribuēdum prudenter diligere deū. Sanè ad affectuosum illum quem dicimus cordis amorem, plurimū valet incarnationis Christi cogitatio, sed & totius dispensationis quam gessit in carne, & maximè passionis. Videns enim deus homines omnino carnales effectos, tātam eis dulcedinem exhibuit in carne, vt durissimi cordis sit quisquis eum toto affectu non diligat. Volens siquidem nobilem creaturam hominem recuperare, Si, inquit, inuitū coëgero, asinum habeo, nō hominem, quoniam quidem non libens veniet nec spōtaneus, vt possit dicere: Voluntariè sacrificabo tibi. Nūquid asinis dabo regnum meum? Nūquid de bobus cura est deo? Vt ergo habeam voluntarium, terrebo eum, si forte conuertatur & viuat. Et cōminatus est acerbiora quæ excogitari possunt, tenebras æternas, vermes immortales, ignē inextinguibilem. Cum autem nec sic homo reuocaretur, ait: Nō solùm timidus, sed etiam cupidus est: promittam ei quod potissimum desiderabile videatur. Desiderant homines aurum & argentum & similia, & super hæc omnia vitam desiderāt. Manifestum est hoc, & valde manifestū. Si, inquit, tantopere desiderant miseram hāc laboriosam vitam & momētaneam, quantum

Psal. 53. b

A tum diligent vitam quietam, æternam, beatam? Promisit itaque vitam æternã, promisit quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Videns autem quòd nihil proficeret, Vnũ, inquit, restat adhuc. Inest homini nõ solum timor & cupiditas, sed & amor, nec quicquã in eo vehementius ad trahendum. Venit igitur in carne, & tam amabilem se exhibuit, vt illam nobis impenderet charitatem, qua maiorem nemo habet, vt animã suam daret pro nobis. Quisquis sanè nec ob hoc quidem conuerti voluerit, nónne meritò audiet: Quid debui facere tibi, & non feci? Et vere in nullo sic cõmendat deus charitatem suam, quomodo in mysterio incarnationis eius & passionis: in nullo sic reuelatur eius pietas, in nullo sic apparet benignitas, quomodo in humanitate, apostolo teste, qui ait: Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei. Nam potentia quidẽ occultata est, quoniã in infirmitate venit. Vnde Habacuc: Abscondita est, inquit, fortitudo eius, haud dubiũ quin in cruce, cui' cornua in manibus eius. Sapientia quoque abscondita est & incarnata. Placuit enim ei per stultitiã verbi saluos facere credẽtes. Nónne quodammodo stultum se fecerat, qui tradidit in mortem animam suam, & tulit peccata multorum, & quæ non rapuit, tunc exoluebat? Nónne ebrius erat vino charitatis, & immemor sui, contra Petri consilium dicentis: Propitius esto tibi? itaque abscondita est fortitudo, maximéque B velata & incarnata sapientia, sed benignitas non potuit amplius declarari, nec abundantius exprimi, nõ euidẽtius commendari. Porrò id quidem ad affectuosum cordis amorẽ diximus pertinere. Nã videre est homines sic affectos erga huiusmodi, vt vix sine lachrymis audiant vel recordentur. Hic ergo amor cõtra cõcupiscentiam carnis est. Quid enim dulce sit ei in carne, cui tãta dulcedo est in Christi passione? Verùm hæc dulcedo falli potest si desit prudẽtia, & iam difficilè caueri poterit in melle venenum. Necesse est igitur adesse prudentiam, qua diligenter interiora mysteria inuestigare possimus, vt parati simus omni poscenti reddere rationem. Hic amor prudens excludit curiositatem. Siquidem animus his intentus, temporalium non poterit esse curiosus, dicens cum propheta: Quomodo dilexi legem tuam domine, tota die meditatio mea est. Tertium est, vt fortiter quisque diligat, quatenus sicut falli non potest, ita nec cogi possit, paratus omnia pati propter iustitiam. Quis autem nesciat eum qui rex cœli sit, terrena regna & honores nõ ambire, sed magis abiicere? Porrò beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Itaque de his tribus nunc Petrus interrogatur, quia prius inuẽtus fuerat minus habẽs. Audiẽs enim primò de passione domini, ferre non potuit, tanquam dulciter diligens, sed, Absit, inquit, à te. vtpote insipienter amans. Vnde& audire meruit: Vade retro Satana, quoniam nõ sapis ea quæ dei sunt. Simile C aliquid in apostols erat, quibus dicebatur, Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem. immo verò quia diligunt, dolent. Et diligunt: & non diligunt: diligunt dulciter sed non sapienter. Nocte verò ipsa qua tradẽdus erat dominus, & dulciter & prudenter diligebat Petrus, cum diceret: Tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire. sed nõ diligebat fortiter: quoniam qui cecidit, stabili non erat ille gradu. Nondum venerat virtus ex alto, qua accepta non negauit, sed libera voce vsus, Vos, inquit, iudicate vtrũ deo magis obedire oporteat, an hominibus. An nõ congrue de dilectione requiritur, qui pascendo præponitur gregi? Ille enim præesse debet aliis, qui vino charitatis debriatus æstuat immemor sui: vt non quærat quæ sua sunt, sed magis quę Iesu Christi. Et nota quia requisitus Petrus an diligat plus his, tantùm respondit se diligere, nõ audẽs affirmare quod prius se dixisse temere confundebatur, & fortasse propterea contristatus est. Dixerat enim prius: Etsi omnes scãdalizati fuerit in te, sed non ego.

Ad Ti. 3. b · *Abac. 3. a* · *Marc. 8. d* · *Psal. 118. n* · *Matt. 5. a* · *Marc. 8. d* · *Ioan. 14. d* · *Luc. 22. d* · *Acto. 5. e* · *Ioan. 21. c* · *Marc. 14. e*

De ligno, fœno, & stipula. Sermo.

NVSQVAM est securitas, fratres, neque in cœlo, neq; in paradiso, multo minus in mundo. In cœlo enim cecidit angelus sub præsentia diuinitatis: Adam in paradiso de loco voluptatis: Iudas in mundo de schola saluatoris. Hæc idcirco dixerim, ne quis sibi de loco isto blandiatur, quia dicitur, Locus iste sanctus est: quia non locus homines, sed homines locum sanctificant. Sunt enim etiam inter nos tria genera hominum, ipsáque satis incongrua & ordini & homini qui hanc viam ingressus est. Sunt enim qui bene inceperunt, sed statim defecerunt. Et sunt qui nunquam inceperunt, sed in sua mollitie permanserunt & permanent. & sunt qui rapiantur spiritu leuitatis, tardi ad audiendum, veloces ad loquendum, paratissimi cursim enumerare quod faciunt, si quid faciunt tamen. Nunquid vel istos repellet deus? Non, si in fundamento permanserint, sed salui erunt, sic tamen quasi per ignem. Per quem ignem? Dicit apostolus: Fundamẽtum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis ædificauerit super fundamentũ hoc lignum, fœnum, stipulam: detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignẽ. Fundamentum Christus est, lignum fragile est, fœnum molle, stipula leuis. Lignum sunt qui fortiter inceperunt, sed fracti nõ renodantur. Fœnum sunt, qui fugienda mollitie tepefacti, nec summitate digiti (vt dicitur) labores arduos attingere volunt. Stipula sunt, qui leuitatis motibus exufflati, nunquam in eodem statu permanẽt. Et timẽdum quidem est de istis, sed nõ desperandũ: quia si in fundamento Christum habuerint, hoc est in hac via vitam finierint, salui erũt, sic tamen quasi per ignem. Ignis tria habet, fumum, lucem, ardo- E rem. Fum' excitat lachrymas, lux vicina illuminat, ardor adurit. Ita & qui eiusmodi est, fumum hoc est amaritudinẽ in mẽte habere debet, quia tepid' est, quia remissus est, quia leuis, quia ordinem quantum in se est subruit & perturbat. Sed & lucẽ in ore, vt qualis est in mente, talem se in confessione & dicat & plangat, vt & linguam acuat conscientia, & conscientiã arguat lingua. Necesse est quoq; vt ardorem sentiat in corpore, id est, pœnitentię tribulationem, etsi non multimodam, aliquã tamen. Putas quia sic compunctos corde, ore cõfessos, corpore fatigatos abiiciet, qui omnes homines vult saluos fieri, & neminem vult perire? Sunt & alij qui ædificãt super fundamentũ hoc, aurum, argentum, & lapides preciosos, qui vehementer incipiunt, vehemẽtius proficiunt, vehementissimè perficiunt, non attendentes quid caro possit, sed quid spiritus velit.

1. Cor. 3. c

De triplici genere cogitationum nostrarum, Sermo.

ADMONET nos beatus Benedictus (fratres) solicitos esse circa cogitationes nostras, sapientis vtique consilium sequens, qui omni custodia cor custodire suadet, quoniam ex ipso vita procedit. Tria igitur occurrunt genera cogitationum, à quibus multa solicitudine cauere necesse sit eos qui cõuertuntur ad cor, & dignum deo in semetipsis templum exhibere festinant. Sunt enim nonnullæ interdum cogitationes penitus ociosæ, & ad rem non pertinentes: quas tam facilè abiicere quàm recipere facilè possit anima, dummodo sit secum habitans in corde suo, & adsistens dominatori vniuersæ terræ. Sunt & aliæ cogitationes violentæ magis, & fortius adhærentes, quæ videlicet ad necessitates naturæ pertinent: & quasi ex eodem adsumptæ limo de quo & nos facti sumus, si paululum insederint, auelli nequeunt sine læsione & difficultate. Sæpe enim sic afficit nos cogitatio carnalis de cibo, de potu siue vestimento, vt vix eradicari queat de cordibus nostris: quod non aliunde est, nisi quòd & ipsa limosa & viscosa quodammodo, limosam nihilo minus & glutinosam inuenerit terram. Nõ sine causa enim dictum est, hominem plasmatum nõ de terra qualibet, sed de limo. Vide enim quàm limosum sit corpus, quod ipsi quoque spiritui tam fortiter & penè indissolubiliter inhæret, vt vix cum multa afflictione possit aliquando separari. Quid ergo agendum cum limosa illa cogitatio mentem subierit? Planè exclamandum nobis est cũ sancto Iacob atque dicendum: Ruben primogenitus meus nõ crescas: ascendisti enim cubile patris tui. Rubea enim & carnalis atque sanguinea huiusmodi concupiscentia est: quæ tunc cubile nostrum ascendit, cum non solùm memoriam tangit cogitatione, sed & ipsum voluntatis stratum ingreditur & polluit praua de-

Prouer. 4. d · B · *Gen. 49. a*

G lectatione. Bene autem primogenitus noster dicitur appetitus ille carnalis, qui ab ipso nimirũ initio vitæ nostræ in nobis pullulat, cum cætera vitia processu temporis ex malitia mundi huius variisque occasionibus contrahantur. Oportet ergo reprimere, quem extinguere non possumus appetitum: vt quàm cito cubile nostrum ingreditur, crescere eum nullatenus patiamur, sed sub nobis sit, quemadmodum dicit scriptura: Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. *Gene.4.a* Iam verò tertium cogitationũ genus immundum nimis ac fœtidum est, quod nec admittere quidem vlla ratione debemus, sed à longe præsentire fœtorem, & tota virtute repellere, toto animo propulsare, & conuerti statim ad gemitus, lachrymis atque suspiriis inuocantes spiritum, qui adiuuet infirmitatem nostram. Sic nimirum confusus abscedens non tam facilè deinceps simile aliquid viriliter resistẽtibus nobis malignus hostis offerre vel afferre præsumet. Dico autẽ cogitationes illas immũdas penitus ac fœtidas, quæ ad luxuriã, ad inuidiam & vanam gloriam pertinent, cæteraq; vitia detestanda. Oportet enim si mundas conseruare volumus animas nostras, adhuc longe agentibus cogitationibus huiuscemodi multa cum indignatione occurrere, & exufflare à nobis, vt nullus eis detur accessus. Et primũ quidem genus cogitationum ociosarum, scilicet ad rem non pertinentium, lutum est, sed lutum simplex, id est, non inhęrens nec fœtẽs, ni H si forte diutius immoretur in nobis, & per incuriam ac negligentiam nostram in alterum genus cogitationum vertatur: quod quotidie experimur. Dũ enim ociosa tãquam minima spernimus, ad turpia atque inhonesta dilabimur. Secundum verò cogitationum genus non lutum simplex, sed vt iam diximus, viscosum ac limosum est. Nam tertium quidem sic cauendum est non tanquam lutum aut limus, sed tanquam immundissimum ac fœtidissimum cœnum.

De triplici iudicio, proprio, humano, & diuino, Sermo.

1.Cor.4.a SIC nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum dei. Minister Christi sic debet conuersari, vt ex moribus exterioris hominis qui videtur, existimetur compositio interioris animi qui non videtur, ne vel ab alio vel à seipso possit iudicari, sed dicat cum eodem apostolo: Mihi pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die: sed neque me ipsum iudico: qui autem iudicat me, dominus est. In quibus verbis notanda sunt tria iudicia, humanum, suum cuiusque proprium, & diuinum. Et humanum quidem potest iudicare de rebus exterioribus, quæ sensibus corporis percipiuntur, de interioribus vero nõ potest. Hinc enim scriptum est, Quis enim scit hominum quæ *1.Cor.2.c* sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo? Quapro- I pter de his quæ sunt in homine, potest iudicare spiritus hominis qui in ipso est: longè verò præstantius de his ipsis iudicat deus, cuius necdum fatetur apostolus euasisse iudiciũ, qui tamen iam humanum transcendisset & proprium. Porrò humanum cõtemnebat, qui dicebat: Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Sed neque proprium timebat, qui dicebat: Sed neque meipsum iudico, nihil enim mihi cõscius sum. Solum ergo restabat diuinum: de quo ait: Qui autem iudicat me, dominus est. Debet tamen quisque quantum potest se irreprehẽsibilem exhibere, primùm quidẽ coram deo, sed deinde etiã coram hominibus. Hoc nempe est quod alibi loquitur idem apostolus, dicens: *Roma.12.d* Prouidentes bona non tantùm coram deo, sed etiam coram hominibus. Tribus siquidem modis prouidemus bona coram hominib⁹, id est habitu, actione, sermone. Habitu, ne sit notabilis: actione, ne sit reprehensibilis: sermone, ne sit contemptibilis. Tribus etiam modis coram deo, cogitatione, affectione, & intentione. Nam & cogitatio debet esse sancta: vnde scriptum est: Cogitatio sancta seruabit te, & affectio pura, & intẽtio recta. Sunt autem tria ista, id est, cogitatio, affectio, intentio, in anima. Sed in ea quoque propriis singula locis distincta videntur. Nam cogitatio in memoria est, affectio in voluntate, intentio in ratione consistit. Atque vt eorum vsum ac differentiam clarius videamus, sumamus nobis exemplũ de rebus exterioribus. In corporibus si quilibet deformis color cutem tantùm inficiat, corpus quidẽ turpius K redditur, sed nihil ei de sua sanitate ex hoc adimitur. Si ergo carni putredo aliqua vel liuid⁹ tumor insederit, iã nõ solùm decus corporis, sed salus quoque perturbatur. Quòd si languor forsitan inualescens, cum ipsa carne ossa quoque medullitus occuparit, tunc demum de vita nõ immeritò potest desperari. Eodem modo in anima si peccatũ suggeritur memoriæ per cogitationem, nullum tamen prębuerit aut volũtas affectum, aut deliberatio ipsa consensum: fateor quidem deformitas est, nec audire interim anima illa meretur: Tota pulchra es amica mea: & si næuus est, sed non morbus. Quòd si voluntas quoque præoccupata sensu delectationis afficitur, resistit tamẽ adhuc deliberatio rationis, infirmatur quidem, sed necdum moritur anima, clamet tamen necesse est: Sana me domine, & sanabor. Tunc verò mori dicitur, quãdo *Hiere.17.* & ipsa ratio ad peccatum per intentionem curuatur: tunc enim consentit. Et de tali dicitur: Anima quæ peccauerit, ipsa *Ezec.18.a* morietur. Hũc triplicem gradum deplorauit Dauid ex persona Adam, dicens domino expellenti de paradiso in latam huius seculi euagationem: Cõfirmasti super me manũ tuam. *Psal.37.a* Et quoniam carnalia desideria sunt pœna peccati: nõ est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ. Iam verò nec robur est rationis. Non est pax ossibus meis à facie peccatorũ meorum. *Psal.76.a* Qui rursus eosdem gradus ex persona iusti decantat dicens: Memor fui dei, & delectatus sum, & exercitatus sum. Dele- L ctatus enim per voluntatem, exercitatus per rationem. Ne ergo à memoria repellat deum irruẽs turba plurimarũ cogitationum, quæ solẽt effluere tanquam vilis plebs in atrium, ponatur ad eius portam ianitor, cuius nomen est recordatio propriȩ professionis: vt cũ turpibus sese cogitationibus senserit animus prægrauari, increpet se, & dicat sibi: Túne hæc debes cogitare, qui sacerdos es, qui clericus es, qui monach⁹ es? Cultor iustitiæ debet in se quicquã iniquum admittere? Decet seruum Christi, amatorẽ dei, tale aliquid ad modicũ meditari? Hęc dicendo, excludet fluxum illicitę cogitationis per recordationem propriæ professionis. Similiter ad portã voluntatis, in qua solent manere carnalia desideria, tanquam in domo domestica familia, statuatur ostiarius qui vocatur recordatio cœlestis patriæ. Hic enim potest prauũ desideriũ quasi cuneus cuneum expellere: & ipsum qui ait, Ecce sto ad *Apoc.3.d* ostium & pulso: sine cunctatione recipere. Iam verò ad thalamum rationis talis & tam ferox adhibendus est custos, qui nemini parcat, sed quicunque hostis siue clam siue palam ingredi præsumpserit, procul eum arceat, & hic sit recordatio gehennæ. In cæteris siquidem, id est memoria & voluntate, non ita est intolerabile si vel memoria recipiat quandoque vagam cogitationem, vel voluntas impuram affectionem. Hoc verò grauissimum & omnino damnosum, si vnquã ra- M tio perdiderit rectitudinem intentionis.

De verbis psalmi vicesimitertij, Quis ascendet &c. Sermo.

Psal.23.a QVIS ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Verbum exhortationis est, fratres mei: vt quandoquidem omnes ascendere nitimur, omnes tendimus in sublime, sursum aspiramus omnes, omnes conamur in altum: illuc studeamus ascendere, vbi bonum sit nos esse, vbi securum sit nos esse, vnde cadere non oporteat, vbi stare possimus. Nec modò vt desiderium prouocet, ascensorem montis huius propheta requirit: verùm etiam vt ascendere cupientem, modum doceat ascendendi. Felix, qui huius montis ascensiones in corde suo disposuit, *Psal.83.b* concupiscens & deficiens in atria domini. Siquidem mons iste mons vber, bonorum omnium cumulus, mõs voluptatis æternæ, domus dei est. Et beati qui habitãt in domo tua do- *Ibidem.* mine, in secula seculorum laudabũt te. Audi testem fidelem quia mons est domus ista, O Israël quàm magna domus do- *Baruc.3.c* mini, & ingens locus possessionis eius: magnus & nõ habens consummationem: excelsus & immensus. Imò vero non solùm mons est, sed & mons mõtium, & multæ in eo mansiones, multi montes. Denique etiam fundamenta eius in mõti- *Psal.86.a* bus sanctis. Et ne hoc quidem sanctus tacuit Esaias. Erit, in- *Esa.2.a* quit, mons domus domini præparatus in vertice montium, & eleua-

A & eleuabitur super colles. Quidni mótium mons, fundatus exultatione vniuersæ terræ: vbi tam multiplex omnium delectabilium copia, vbi copiarum omnium plenitudo? Erit enim mons pacis, mons gaudij, mons vitæ, mons gloriæ. Et hi omnes montes vnus mons consummatæ felicitatis. An non mós pacis, pax super pacem, pax quæ exuperat omnem sensum? Planè mons magnus pax in corde, pax in carne, pax ab iniquis hominibus, pax cum omnibus proximis, pax ab ipsis dęmonibus, pax cum deo, & pacis non erit finis. Erit gaudium, sed quale dominus ait, gaudium plenum, securum gaudium, quod nemo tollet à nobis, sed & vitā habituri sumus, & abundantius habituri, quòd non posit inefficax esse tanti pastoris aduētus, qui ad hoc ipsum venit ad oues (sicut ipse testatur) vt vitam habeant, & abundantius habeant. Nunquid non etiam mós tibi videtur æternum gloriæ pondus supra modum in sublimitate? Porrò ex his omnibus, & si qua possunt similiter desiderabilia cogitari, vna est beatitudinis mensura bona, conferta, coagitata, supereffluens, ac si plurimos montes, alium quidē aureum, alium argenteum, alium ex hyacinthis & smaragdis atq; omnium gemmarum gloria, alium quoque ex vermiculo purpura & bysso cęterisque eiusmodi opibus pariter coaceruans in vnum redigas montem. Omnia enim nobis multiplicata reddentur. Et qui aurum & argētum, lapides preciosos superædificauerit fundamento, ædificium humile in immensos montes excreuisse mirabitur, & ex modico semine magnos metet nō tam manipulos quàm aceruos manipulorum. Quis ergo ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, & mundo corde. Beatus ille, si quis tamen ille est. Sed quis gloriabitur innocentes manus aut castum se habere cor? Nemo mundus à sorde, nec infans cuius est vnius diei vita super terram. Vnus tamen est inter noxios innocens: mundus inter impuros, inter mortuos liber: vnus est, & non æstimabitur alius absque eo. Ipse est de quo legistis: Nemo ascēdit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo. Erat enim innocens manibus, qui peccatum nō fecit, sed multa bona operatus Iudæis libere aiebat: Quis ex vobis arguet me de peccato? An verò mūdissimum cor fuisse quis dubitat vnitum personaliter sapientiæ in quam nihil inquinatum incurrit, attingit autem vbique propter suam munditiam? Sed non in vano accepit animā suam, qui solus potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum resumēdi. Non in vano accepit nascens, nō in vano posuit moriens, non in vano recepit resurgens. At quomodo non in dolo iurauit proximo suo, quomodo nō in vano accepit animam suam, quomodo nō in vano omnia illa perfecit, si hic solus accipiat benedictionē? Itáne oportebat Christum pati, resurgere, & sic introire in gloriam suam? Sua erat. C Quæ vtilitas in sanguine eius, dum omnes descendimus in corruptionem? Quæ veritas in promissione, si (vt supra meminimus) nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit? Esto, hic accipiat benedictionem, misericordiam quare? At non solus hic accipiet, aut certè magis non soli sibi accipiet, si aduertas. Perge enim per sacra verba prophetica, & vide quonam modo velut occultè multitudinem subinducit. Loquebatur de vno, & dicēbat, hic accipiet: sed cōtinuo hunc transfudit in hanc generationem, & ait, Hæc est generatio quærentium: vt in vno non personæ singularitatem intelligas, sed spiritus vnitatem. Nimirum hic sponsus & hæc sponsa est, & scimus quis dixerit, Iam non sunt duo, sed vna caro. Ita ergo hic ascendet, hic accipiet benedictionem, sed ascendēt etiam cum eo vel magis in eo, qui ab eo accipient benedictionē. Audi hoc à propheta: Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem. Atque hoc est propter quod oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis, vt prædicet in nomine eius pœnitētia & remissio peccatorum, & pœnitētia ad innocentiam, remissio ad munditiam deputetur. Beatus enim, non in quo non inuenerit, sed cui nō imputabit dominus peccatum. Inueni, ait, hominem secundum cor meum. Nunquid vt gloriari posit castum se habere cor? Non: quia stellæ non sunt mundæ in conspectu eius: sed cor contritum & humiliatū deus non despiciet. Cor contritum proximum cordi mundo, & hoc est esse iuxta cor

Ioan.16.e — *Ioan.10.b* — *Luc.6.f* — *Iob.25.b* — *Ioan.3.b* — *Ioan.8.f* — *Ioan.10.b* — *Luc.vlti.g* — *Ioan.3.b* — *Psal.83.e* — *Luc. vlti.g* — *Psal. 31.a* — *Acto. 13.d* — *Iob.25.d* — *Psal.50.d*

D dei. Siquidem prope est his qui tribulato sunt corde. Samaritanus est, proximus ei qui incidit in latrones. Non iurabit in dolo huic proximo suo, sed faciet quod promisit: Amē dico vobis, sedebitis & vos iudicantes. Simus ergo & nos dilectissimi pro nostro quidem modulo, & manuū innocentiæ, & cordis munditiæ sectatores. Ante omnia quidem soliciti, etsi penitus cauere pro humana fragilitate non præualemus, quantum tamen declinare à malo possumus nō modo actionis, sed & cogitationis. De cætero quoque ne in vano acceperimus animas nostras rationales, exerceam⁹ nos in operibus bonis, & consilio rationis vtamur. Quomodo enim non frustra humanam accipit homo animam, qui tanquam vnum ex irrationabilibus animātibus incubās corporeis voluptatibus, solum sequitur carnis appetitum? Addit quoque propheta: Nec iurauit in dolo proximo suo. Sicut enim munditiam intra nos, erga proximum innocētiam conuenit obseruari: sic & in nobis, & erga proximum exercenda virtutis opera, opera pietatis. Nō ergo simus nobis inutiles, ne in vano receperimus animas nostras: non simus inutiles proximo nostro, ne in vano ei iurasse probemur. Nouit figmentū nostrum spirit⁹ qui loquebatur per prophetam, nec de vtilitate proximi simpliciter voluit cōmonere. De iuramento nos conuenit, vt agnoscamus debitum, vt promissam fidem irritam facere vereamur. Omnes enim proximis iurati sumųs, cum quibus in ecclesiæ venimus vnitatem. Et hęc professio E fidei Christianæ, vt qui viuit, iam non sibi viuat, sed ei qui pro omnibus mortu⁹ est. Nec mihi dicat quis: Ei viuam, sed tibi non: quandoquidem ille non solùm pro omnibus vixit, sed & pro omnibus mortu⁹ est. Quomodo enim ei viuit, qui negligit sic ab eo dilectos? Quomodo ei viuit, qui legē eius non implet, qui mandatum eius non seruat? Quæris legem, quæris mandatū? Hoc est, inquit, mandatum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Et apostolus: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Noli ergo putare gratuitum bonum quod exhibes proximo, vt liceat etiam dissimulare si velis. Debitor es sacramenti cautione, & propria professione teneris. Hic ergo accipiet benedictionem à domino, & misericordiā à deo salutari suo. Hic, quia vnus accipit brauium. Sed ne vnum hominem putes, hęc est generatio quærentium dominum. Hic accipiet benedictionem: quia caput & corpus vnus est Christus. Sed hæc est generatio: quia in mensura ætatis plenitudinis Christi omnes pariter occurremus. Et forte idem ipse dominus mós domini est, de quo dicitur: Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Nimirum ipse est abscissus sine manibus lapis, qui in montem creuit immensum: ipse qui exaltatus à terra omnia trahit ad sē: mons coagulatus, mons pinguis. Vt quid vos Iudæi, vt quid suspicamini montes coagulatos, montē in quo beneplacitum est deo habitare in eo? F In Beelzebub, inquiunt, principe dęmoniorum eiicit dęmonia. Execrāda suspicio, & blasphemia reprehensibilis. Princeps est Christus, & magnus princeps, cuius nec ipsi quidem dęmones possunt effugere principatum. At illorum regnum in seipsis diuisum desolabitur. Huius regnum integrum atq; perfectum, & regni eius nō erit finis. Distat ergo inter principem & principes, nec vlla comparatio inter montē coagulatum & pinguem, & montes tantùm coagulatos. Vester iste Beelzebub mons coagulatus, sed non pinguis, magis autem sterilitate perpetua maledictus. Mós, quia elatus est: coagulatus, quia squama squamæ coniungitur, & coagulatum est sicut lac cor eorū. Christus dominus mons est, mons coagulatus, & mós pinguis. Mons est sublimitate, coagulatus multorum congerie, pinguis charitate. Et nunc vide quomodo trahat ad se omnia, quomodo ei omnia vniātur vnitate substantiali, personali, spirituali, sacramentali. Habet in se patrem cum quo est vna substantia, habet assumptum hominem cum quo est vna persona, habet adherētem sibi fidelem animam cum qua est spiritus vnus, habet sponsam ecclesiam vnam omnium electorum, cū qua est caro vna. Et forte carnalis hæc vnio dicenda fuisse videbitur, sed sacramentalem dicere malui, dignius hoc vocabulum arbitratus, præsertim occasionem dante apostolo, vbi ait: Sacramentum hoc magnum est, ego autē dico in Christo & in ecclesia. Pinguissi-

Psal. 33.d — *Matt. 19.d* — *Psa.102.c* — *2.Cor.5.c* — *Ioan.13.d* — *Gala.6.a* — *1.Cor.9.d* — *Ephe.4.d* — *Danie. 2.g* — *Ioan.12.c* — *Matt. 12.b* — *Luc.11.b* — *Ibidem.* — *Luc.1.c* — *Psal. 118.a* — *Ephes.5.*

G mus plane & vberrimus mons in quo beneplacitum est deo habitare in eo: siquidem propterea vnxit eum oleo lætitiæ præ participibus suis. Mons cœlestium aromatum, mōs chrismatum spiritualium, nō ad mensuram accipiens spiritum, sed omnimodam obtinens plenitudinem gratiarū. Magnus mons, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi sunt, in quo tota humanitatis veritas, tota diuinitatis inhabitat plenitudo: excelsus & immensus: in quo omnia instaurantur quæ in cœlis & quæ super terram, vt sit deus omnia in omnibus. Venite, ascendamus in hunc montem fratres: & si via nobis videtur ardua, exoneremus nos: si arcta, etiam exinanire nos non parcamus: si longa, tanto magis festinemus: si laboriosa, clamem' ei: Trahe nos post te, in odore vnguentorum tuorum curremus. Felix, qui sic cucurrerit vt comprehendat, immo vt ipse comprehendatur, & in illam amplitudinem mōtis & plenitudinem corporis Christi mereatur admitti. Felix, qui in illum beatificum montem tam desideranter & perseueranter ascēderit, vt in loco sancto locum accipiens stationis, deo patri in sancto eius appareat, simul & videat virtutem eius & gloriam. Haud aliam sanè quàm eundem ipsum montem montium, montem coagulatum & pinguem, Iesum Christum dominum nostrum. In quo nimirum per prædestinationem ab æterno apparuit ei qui dilexit nos & gratificauit in dilecto filio suo, in quo elegit nos ante mundi constitutionem. Sed iam tunc cognoscemus sicut & cogniti sumus, cum plenius & perfectius exaltatus altissimus & vberrimus ille mons omnia trahet ad se, qui est super omnia benedictus in secula. Amen.

Ephe.5.g *Psal.67.d* *Psal.44.b* *Colo.2.a* *Canti.1.a* *1.Cor.9.d* *Psal.62.a* H *Ephes.1.a* *1.Cor.13.c*

De verbis Origenis, Sermo.

NOcere possunt, vt vereor, fortè nonnullis verba quæ heri lecta sunt vobis, ex homilia scilicet Origenis super capitulum illud legis, vbi Aaron & filij eius vinum bibere prohibentur cum accessuri sunt ad altare: si recipiāt ea simpliciter sicut sonare videntur. Saluator meus, inquit, luget etiam nunc peccata mea, & tandiu est in mœrore, quandiu nos persistimus in errore. Plurima quoque alia in hunc modum abundantius forsitan quàm circunspectius dicta, nec tam sobriè quàm discrete. Quidnam sibi vult insolitus iste grunitus, aut quis inter vos nescio quid submurmurat? Scio quidē doctos in lege diuina huiusmodi verba ridere, sed nihilo minus & minus sapientibus me confiteor debitorem. Nec modò de intellectu Origenis quæstio est, potuerit forsitan hyperbolicè loqui: ipse viderit, nihil interest nostra. Quamuis ne hoc quidem silendum arbitror, quòd euidentissime illum contra fidem nonnulla scripsisse, sanctorum patrum tradat authoritas, atque ideo non sine circunspectione monet esse legendum. Verùm nos in præsenti non quid ipse senserit quærimus, sed id agere cupimus, vt vos omnes quod ad sanam doctrinam pertinet sentientes, nihil moueamini verbis illis. Absit enim vt in cœlo credatur locus esse tristitiæ, sicut nec culpæ. Nemo ibi delinquere, nemo lugere potest, sicut nec ī terra quidē pœna vlla fuisset, nisi iniquitas præcessisset. In cœlo vtique sola iustitia, sola nihilo min' lætitia est: in inferno solum peccatū, & pœna peccati: porrò in medio vtraque inueniuntur, atque ideo neutra cōsummata. In multis offendimur, quia in multis offendim' omnes. quoniam enim nullus in cœlo passionis loc' esse poterat vel doloris, propterea sanè vnigenit' dei patris passione sua hominem redempturus, sicut carnē in qua pateretur (qui pati non poterat in diuinitate) suscepit, sic etiam in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, vt humiliaret etiam semetipsum in loco afflictionis. Hic ergo turbare se, pauere quoq; dignatus est & tædere, tentatus per omnia pro similitudine absque peccato. In terra inquam vere lachrymatus est Iesus, vere contristatus, vere passus, vere mortuus, vere sepultus: sed vbi surrexit, vetera transierūt. Noli vltrà dilectū tuum in tuo quærere lectulo. surrexit, non est hic. Vox sponsæ est, In lectulo meo quæsiui quem diligit anima mea: quæsiui & non inueni. Maria fuit quæ dominū quæsiuit in lectulo, quæsiuit in tumulo, nec inuenit. Magis autem inuenerūt eam vigiles, & dixerunt: Quid quæris viuentem cum mortuis? Fuit quidem cum mortuis, sed iā nō est: fuit inter mortuos, sed & tūc liber fuit. Siquidem ipse sese turbauit, ipse animam suam posuit: quia ipse voluit, oblatus est, & omnis ei infirmitas de voluntate fuit, non de necessitate. Vnde & quod infirmum erat dei, fortius erat hominibus: quòd esset tunc quoq; etiam inter paruulos magnus, inter infirmos validus, inter mortuos liber. Videtur quidem & in nostris aliquādo tribulationibus esse nonnulla libertas, cum videlicet pro peccatis proximorum libera & liberali charitate laborem pœnitentiæ sustinemus, lugentes pro eis, ieiunātes pro eis, vapulantes pro eis, & quæ non rapuimus exoluentes. Vnde & Paulus: Cum liber essem, inquit, ex omnibus, omnium me seruum feci. Cæterū nihil hoc ad libertatem illius qui nihil proprij delicti habuit, qui nihil morti debuit, nihil meruit tribulationis. Nā & nobis quidem etiam voluntarias illas tribulationes etsi proximus exigere forsitan ex iure non potest, exigit tamen deus. Et si proximo fore videtur quis reddere plusquam debeat, deo tamen nemo vnquam totum reddit quod debeat. Mihi autem, inquit apostolus, pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die, sed neque meipsum iudico. Nota sanè quod alibi ait: Si nosmetipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Et itē: Spiritualis homo omnia diiudicat. Nō enim iudicare hic posuit, sed diiudicare: quod vtique discernere & probare est: sicut item ait: Beatus qui se non iudicat in eo quod probat. Itaque pro minimo illi erat vt ab eis iudicaretur, quibus nihil sese debiti officij subtraxisse sciebat, nihil peccasse in aliquē, sed magis omnibus præstitisse, adeo vt secura cōscientia ingenue loqueretur: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Nam & Iudæis Iudæus fact' est, vt Iudæos lucrifaceret: & his qui sine lege erāt, tanquā sine lege: postremò omnibus omnia factus est, vt omnes saluos faceret. Meritò proinde pro minimo illi erat vt ab eis iudicaretur, quibus vsqueadeo sese sine offensione præbuerat: inter quos sic honorificauerat ministerium suum. Sed neq; ipse se diiudicabat in eo quod probabat, perfecte etiam sibi quod debebat impendēs, corpori castigationem, animæ miserationem, atq; omnem custodiæ solicitudinem cordi suo, vt nec in se quoque peccati conscius haberetur. Sed nō in hoc, inquit, iustificatus sum: qui autem iudicat me, dominus est. Illius enim prorsus nequeo declinare iudicium: & si iustus fuero, non leuabo caput, quoniam omnes iustitiæ meæ tanquā pannus menstruatæ coram illo. Non est qui in conspectu eius iustificetur, non est vsque ad vnū. Cæterorū siquidē nemo est quem non oporteat dicere deo, Tibi peccaui: sed magnus, qui in veritate potest dicere, tibi soli. Solus ille etiam inter mortuos penitus liber fuit, qui peccatum non fecit, cuius iustitia sicut montes dei. Cæterùm iam nec inter mortuos est, sed assumptus ab eis, mutat' corpore, mutatus corde, ingressus in potentias domini, & omni infirmitate priuatus, exutus nimirum sordidas illas vestes quibus sanè apud Zachariam prophetam primò vestit' apparuit, & indutus splendidis, sicut loquitur in psalmo: Conscidisti saccum meum, & circūdedisti me lætitia. Quia enim veram humanæ carnis & animæ substātiam suscepit, veram vtriusque naturam: nec corporis illi defuerūt nec animæ passiones, sed ex hoc iam glorificatus est in vtroque. Puto autem quòd vtriusque glorificationem breui vno versiculo propheta cōprehendit dicēs: Dominus regnauit, decorem induit, induit dominus fortitudinem. Decorem sanè in corpore claritatis, fortitudinem verò in perturbabili statu mētis. Denique tristis est, inquit, anima mea, sed vsque ad mortē. Vnde & inclinans caput dixit: Cōsummatum est. ne quid deinceps infirmitatis in eo liceat suspicari. Sed ait iste: Si apostolus ipsius luget quosdam qui ante peccauerunt nec pœnitentiam egerunt in his quæ gesserunt, quid dicam de ipso qui filius dicitur charitatis? Et deinde: Cum ergo quæ nostra sunt quæsierit, nunc iam nos nō quęrit, nec quæ nostra sunt cogitat, nec de errorib' nostris mœret, nec perditiones nostras deflet & cōtritiones, qui fleuit super Hierusalem? Item: Nunc, inquit, quia misericors & miserator est domin', maiori affectu quàm apostolus suus flet cum flentibus, & luget eos qui ante peccauerunt. Nec enim putandum est quòd Paulus lugeat pro peccatorib' & fleat, dominus autem meus abstineat à fletu.

Leuit.10.b I *Iaco.3.a* *Baruc.3.d* *Psal.43.c* *Canti.3.a* *Matt.28.a* K *1.Cor.1.d* *1.Cor.9.c* *1.Cor.4.* *1.Cor.11.g* *1.Cor.2.d* *Rom.14.d* L *2.Cor.11.g* *1.Cor.9.d* *1.Cor.4.* *Esa.64.b* *Psal.142.a* *Psal.5.a* M *Zacha.3.a* *Psal.29.c* *Psal.92.a* *Matt.26.d* *Ioan.19.f* *2.Cor.12.g* *Psal.85.c*

A Hæc quidem sic accipere, quidni adhuc dilectum in lectulo quærere dicam? Nescit mortuus extra tumulum, nescit infirmus extra lectũ, nescit paruulus extra lectulum quærere quẽ diligit anima sua. Verùm ille (vt supra meminimus) non minus corde quàm corpore glorificatus (immo tanto amplius quanto amplior anima & gloriæ capacior est quàm caro) sicut nõ potest negligere suos, sic nec lugere pro eis. Sed quãdo humana fragilitas eiusmodi capere posſit affectum qui sine miseria misereatur, & sic diligat eum qui dolet aut qui periclitatur, vt tamẽ ipse omnino nec doleat nec turbetur? Veruntamẽ etsi id longe supra nostram experientiã est, deo tamen nihil impossibile est. Potest igitur non modò sibi, sed & suis omnib' quos infirmitate carnis exutos, virtute induit, & in potentias introduxit, eam conferre dilectionem quæ gaudeat cum gaudentibus, non autem fleat cum flentibus, & sic eos quos amat, efficacisſimè & affectuosisſimè vniat, vt ipsa tamen imperturbabilis perseueret. Nec dubium sanè quin longe præstantior sit ea dilectio, quemadmodum medicina (si quæ tamen huiusmodi est) preciosior vtique iudicatur, quæ sic curat vulnera, vt inter curandum nec virtus eius in aliquo, nec substantia minuatur: quàm ea quæ sic curat, vt curando deficiat aut corrumpatur. Licet ergo fleuerit dominus super Hierusalem, ex hoc iam omnino non flebit: sicut mortuus est, sed resurgens ex mortuis iam non moritur: *Roma.6.b* B sicut fuit in lectulo, sed exurgens iam in lectulo non inuenitur. Habet tamen etiam nunc ineffabiliter ampliorem affectum & efficaciorem quàm habeant qui lugent pro delinquentibus, aut pro fratribus ponunt animas: quanuis ipse quidem consummato nimirum opere suo, neutrum deinceps sit facturus. Nostræ infirmitatis istud est, quorum adhuc in mari sagena trahitur, & ex omni genere piscium congregat, nihil omnino discernens. *Matth.13.f* Ille enim, nec modo ille, sed & apostoli, & cæteri qui cum eo sunt sancti, ad litus vtique peruenerunt, nec mixtos pisces in vasis posuere, sed electos, & bonos tantùm: nam malos vtique foras miserunt. Quantos ego interim cogor trahere malos pisces, quantos anxios & molestos intra sagenam meam congregaui, quando vobis adhæsit anima mea! Congratulor proficientibus: iucunda affectio bonus est piscis. Condoleo deficientibus, fleo cum flentibus, angor pro periclitantibus, infirmor cum infirmantibus, vror cum scandalizatis. Grauia sunt hæc & acerba, vtique mali pisces. Malos autem dixerim non propter culpam, sed propter pœnam. Faciat deus ne à multitudine malorum piscium obruamur pusillanimitate spiritus & tempestate, donec perueniamus ad optati littoris stationem, vbi malos separemus & secludamus à bonis, vt videlicet decætero nec luctus nec clamor, sed nec vllus dolor aut etiam timor sit in finibus nostris, sed gratiarum actio, & vox exultationis. *Psal.54.b* C

Parabola, quæ beato Bernardo asscribitur, de filio regis.

REX diues & præpotens deus omnipotẽs filium sibi fecit hominem quem creauerat, cui sicut puero delicato pædagogos delegauit, legem, prophetas, cæterósque tutores & actores vsque ad præfinitum tempus eius consummationis. Instruxit eum & monuit, dominum eum paradisi constituens, omnésque thesauros gloriæ suæ ei ostendens & repromittens si se non desereret. Et ne quid deesset bonis eius, etiam liberum arbitrium ei indulsit, vt bonum eius esset voluntarium, non coactum. Accepta licentia boni & mali, cœpit eum tædere bonorum suorum, à concupiscentia sciendi bonum & malũ. Egressus igitur de paradiso bonæ conscietiæ, noua quærens quæ nesciebat, qui nulla adhuc nisi bona nouerat, paternis legibus & pædagogis relictis manducauit de ligno scientiæ boni & mali contra vetitum patris: & abscondens se miser & fugiẽs à facie domini, cœpit vagari puer insipiens per montes altitudinis, per valles curiositatis, per campos licentiæ, per nemora luxuriæ, per paludes voluptatum carnalium, per fluctus curarum secularium. Videns antiquus prædo lasciuum puerũ sine custode sine rectore procul à domo patris vagãtem, accesſit, & pomula illa inobedietiæ manu malę persuasionis ei porrigẽs: postquam cõsensum ab eo elicuit, aggressus est miserum, & in terram, id est in terrena eum desideria præcipitans, pedésq;, id est mẽtis affectio- D nes, ne resurgat, fortisſimis ei secularis concupiscentiæ vinculis alligãs, manúsque operationis, & oculos mentis, misit eũ in nauim malę securitatis, & flante vehemẽter vento adulationis, trãsuexit eum in longinquam regionem dissimilitudinis. Veniens ille in regionem non suam, venalis factus est omnibus qui prætergrediuntur viã. Discit porcos pascere, siliquas porcorum manducare, dedidiscit omnia quæ didicerat, & discit quæ nesciebat, seruilia scilicet opera. Vinctúsq; in desperationis carcere, vbi in circuitu impij ambulãt, in mola illa impiæ circuitionis cogitur molere emolumento malæ cõscientię. Proh dolor. Et vbi nunc est pater ille potentisſimus & dulcisſimus atque liberalisſimus? Nũquid potest obliuisci filium vteri sui? Absit, absit. Non obliuiscitur, sed miseretur, dolet & conqueritur de absentia & perditione filij sui. Mandat amicis, solicitat seruos, omnésq; suscitat ad requirendum eum. Vnus seruorũ timor, ad imperium domini, filij fugitiui vestigia prosequens, in profundo carceris inuenit filiũ regis carnalibus peccatorum sordibus obsitum, vinculis & catenis malæ consuetudinis ligatum, miserum & amentẽ, in miseriis securum & ridentem. Quem verbis & verberibus vrgens vt exiret & rediret, tanta miserũ cõfusione deiecit, vt sicut mortui iam vicinus iaceret, & adhæreret in terra vẽter eius. Egressus eues tigio alius, cui nomen spes, vidénsq; filium regis à timore non erutum, sed obrutum, non adiutum, sed deiectum, E accesſit leniter, & suscitans de terra inopẽ, & de stercore erigens pauperem, leuánsque caput eius, & coacta in vnũ consolationis veste, oculos eius detergẽs & faciẽ: heu, inquit, quanti mercenarij in domo patris tui abundant panibus, tu autem hic fame peris? Surge obsecro, & vade ad patrẽ tuum, & dic ei: Pater fac me sicut vnum ex mercenariis tuis. Tunc ille tãdem vix ad se modicũ reuersus: Túne es, inquit, spes? Et quomodo spei introitus potuit patẽre in tantũ & tam horribile profundũ desperationis meæ? Ego ego, inquit, sum spes à patre tibi transmisſa, te adiutura, te non desertura, donec te introducam in domum patris tui, & in cubiculũ genitricis tuę. Et ô, inquit ille, dulce leuamẽ laborum, dulcis cõsolatio miserorum, ô vna & nõ insima de tribus cubiculi regis asſistricibus, vides carceris mei profundum immane, vides vincula, quæ tamen ad ingressum tuum iam maxima ex parte dirupta sunt & dissoluta, vides conceptiuorum meorum immanem multitudinẽ, fortitudinem, velocitatem, astutiam: & quis tibi locus hic? At spes, ne timeas, inquit, qui nos adiuuat, misericors est: qui pro nobis pugnat, omnipotens est: pluresque sunt nobiscum quàm cum illis. Super hæc omnia adduxi tibi à patre misſum equum desiderij, cui cum insederis, me duce ab his omnibus securus proficiscẽris. Dixit, & mollibus stra- F mentis piæ deuotionis submisſis, & bonorum exemplorum calcaribus additis, equo desiderij imposuit filium regis, sed frenum defuit, tanta erat festinatio fugiẽdi. Illico equus currit infrenis, trahit spes ante, timor autẽ retro verberibus vrget & minis. Tunc videntes hoc turbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes inhabitatores Chanaã. Irruat super eos formido & pauor in magnitudine brachij tui, fiant immobiles quasi lapis donec pertranseat filius tuus domine, filius tuus iste quem posſedisti. Sed cum sic feruntur præcipites, effugiunt quidem, sed non sine periculo: quia sine modo, sine cõsilio. Propter quod à patre transmisſa accurrit prudentia, vna de summis principibus palatij, in comitatu amicam habens temperantiam: & tenens currentes, Parcius, inquit, obsecro parcius: dicit enim Salomon: Qui festinus est, pedibus offendit. *Prou.19.a* Si sic curritis, offenditis: si offenditis, caditis: si caditis, filiũ regis, quem suscepistis liberandum, inimicis redditis. Nam si ceciderit, illico manus eorum erit super eum. Hæc dicens, frenum discretionis imposuit feruido illi equo desiderij, eiúsque habenas temperantiæ regendas commisit. Cúmque timor retro de vicinia & virtute inimicorũ, & tarditate fugæ causaretur: Vade, inquit prudentia, retro satana, scãdalum es nobis. Fortitudo & laus nostra dominus, & factus est nobis in salutem. Et ecce fortitudo miles domini egregius, accurrens per campum fiduciæ, extracto gladio lætitiæ, Nolite, inquit, turbari: plures nobiscum sunt quàm cũ illis. Tunc prudentia curiæ cœlestis

G assueta consiliis, cauete, inquit, obsecro, quia hęreditas illa ad quam in initio festinatur (sicut dicit Salomon) in fine benedictione carebit. Proficiscimini igitur non tam festinanter quàm prudenter. Inimici enim non sunt in itinere, sed iuxta iter scandalum solent ponere, in biuiis & triuiis, & viarum anfractibus. Praecedam itaque: vos autem tenete viam iustitiae: & velociter introducemus vos in castra sapientiae, quae iam non procul sunt à nobis. Sapientia enim est de qua dicitur: Concupiscés sapientiam, disce iustitiam. Sic itaque dum viam carpunt, vrget timor, spes trahit, munit fortitudo, temperantia moderatur, prouidet & instruit prudentia, ducit & perducit iustitia, appropinquat filius regis castris sapientiae. Quae noui hospitis audito aduentu, praeoccupat eum qui se concupiscit, occurrit & ostendit se in viis hilariter. Fossa verò profundae humilitatis castra cingebat: super quam fortissimus & pulcherrimus murus obedientiae aedificatus coelos penetrabat, quem bonorum exemplorum historiae vndique depictae mirabiliter decorabant. Aedificatus autem erat cũ propugnaculis: mille clypei ex eo dependebãt, omnis armatura fortium. Porta professionis omnibus patens: ianitor in limine dignos inducens, & indignos abiiciens. Praeco super portam clamans: Si quis diligit sapientiam, ad me declinet, & eam inueniet: & eam dum inuenerit, beatus est si tenuerit eam. Huc filius regis, occurrentis sibi sapientię ducatu introductus, immò vlnis deportatus, familiae regiae vallatus obsequiis, ad mediae ciuitatis arcem perducitur, vbi ipsa aedificauit sibi domum, excidit columnas septem, subdidit sibi gentes, superborum & sublimium colla propria virtute calcauit. Ibi collocatur in lecto sapientiae, quem ambiunt sexaginta fortissimi ex fortibus Israel, vniuscuiusque ensis super femur suum. Adest Dauid in tympano & choro, in chordis & organo: caeterique coelestis curiae paranymphi gaudentes & exultantes magis super vno peccatore poenitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis qui non indigent poenitentia. Et ecce veniens ab Aquilone ventus turbinis & ignis inuoluens totam concussit domum, sapientiae castra turbauit. Egressus est enim Pharao cum curribus & equitibus, persequens fugientem Israël. Cogitauerunt etiam vnanimiter simul aduersus eum, testamentum disposuerunt tabernacula Idumaeorum & Ismaëlitae, Moab & Agareni, Iebal & Amon & Amalech, alienigenae cum habitantibus Tyrum. Etenim Assur ille magnus exterminator diabolus venit cum illis. Quid multa? Obsessa est ciuitas, iam surgunt tentationum machinae, vrget vndique inimicus ille, in insidiis draco, in aperto leo, cogit socios, ignes iniicit, perfodit muros, bella suscitat, insidias submittit, totius vrbis minitans excidiũ. Intus verò timor & angustiae, & à vehementi & improuiso hostiũ impetu omnes turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est, & clamauerunt ad dominũ cum tribularentur. Curritur ad arcem sapientiae: mala nunciantur: consiliũ quaeritur. Reuersa enim ad se prudentia consulit sapientiam quid facto opus sit. Illa accelerandum testatur, & regis summi quaerendũ consilium. Et quis, inquit, ibit nobis? At sapientia, oratio, inquit. Et ne moram faciat in eũdo, ascendat super equum fidei. Quęsita diu oratio, & in tanto tumultu vix tandem inuenta adest: ascendit super equum fidei, proficiscitur per viam coeli, nec cessat donec intret portas domini in cõfessione, atria eius in hymnis. Et sicut familiare mancipium cum fiducia accedens ad thronum glorię eius, exponit necessitatis suae negocium. Audito rex filij periculo, cõuersus ad consortem regni sui charitatem: O, inquit, quem mittam, & quis ibit nobis? At illa, ecce ego, inquit, mitte me. Tunc rex, Praeualens, inquit, praeualebis, & liberabis eum. egredere, & fac ita. Illico egressam à facie domini reginam coeli charitatem tota comitatur militia coelestis: veniensque & descendens in castra, virtute & laetitia praesentiae suae illico omnia exhilarauit, commota composuit, turbata pacauit. Reddita est miseris lux, timidis fiducia. Redit coram spes quae penè aufugerat, fortitudo quae penè corruerat. Resumit constantiam tota sapientiae militia. At inimici ciuitatem obsidentes, quaenam est, inquiunt, exultatio in castris? Non fuit tanta exultatio heri & nudiustertius. Vae nobis, venit deus in castra: vae nobis. Fugiamus Israëlem: deus enim pugnat pro eis. Sic fugientibus inimicis, gratiae dei impetus laetificat ciuitatem dei, sanctificauit tabernaculum suum altissimus. Deus in medio eius non commouebitur, adiuuabit eam deus mane diluculo. Cõturbatae sunt gentes, & inclinata sunt regna: dedit vocem suam, mota est terra. Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster deus Iacob. Suscipiẽs ergo puerum dei, puerum suum regina charitas euexit ad coelum, patríque deo repraesentauit. Cui pater placidus ac serenus occurrens, cito, inquit, proferte stolam primam, & induite illum, & date annulũ in manu eius, & calceaméta in pedibus eius. Et producite vitulum saginatum, & occidite illum. Epulari enim & gaudere oportet, quia iste filius meus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est. Nota hic quatuor in pueri nostri liberatione. Primò poenitẽtiam, sed fatuam. Secundò fugam, sed temerariam & irrationabilem. Tertiò pugnam, sed trepidam & meticulosam. Quartò victoriam validam & sapientem. Quae omnia in vnoquolibet fugiente de seculo inuenies. Primò enim est egens & insipiens: postea praeceps & temerarius in prosperis: deinde trepidus & pusillanimis in aduersis: postremò prouidus & eruditus & perfectus in regno charitatis.

Margin: Prou. 20. c; Eccli. 1. d; H; I; K

De tribus ordinibus ecclesiae ad patres in capitulo factis, Sermo.

HOc mare magnum & spatiosum, in quo vtique certum est nihil aliud quàm pręsens seculum amarum fluctuans designari, tribus hominum generibus suo cuique modo peruium est vt trãseant liberati. Tres enim sunt, Noe, Daniel, & Iob: quorũ primus naui, secũdus ponte, tertius vado transit. Porrò tres homines, tres ordines ecclesiae signãt. Noë quidẽ arcam rexit ne periret diluuio, vbi protinus rectorũ ecclesiae formã agnosco. Daniel vir desideriorum abstinẽtiae & castimoniae deditus, ipse est soli deo vacãs poenitentium & continentium ordo. Iob quoq; substantiam huius mũdi bene dispẽsans in coniugio, fidelem designat populum terrena licitè possidentẽ. De primo igitur & secũdo nobis habẽdus est sermo: quoniã assunt venerabiles fratres & coabbates nostri de numero prelatorũ, assunt & monachi de poenitentiũ ordine: à quo tamen nec nos abbates alienos reputare debemus, nisi forte (quod absit) officij nostri gratia nostrę fuerimus professionis immemores. Tertiũ igitur, cõiugatorũ videlicet ordinem, magis succincte transcurro, tanquã minus ad nos pertinentem. Ipse est qui maxime mare magnum vado pertrãsit, laboriosum prorsus, & periculosum etiam & longum habens iter: quippe qui nulla viae compẽdia captet. Nam quòd periculosum sit iter, in eo patet, quòd tã multos in eo perire dolemus, tam paucos videmus sicut necesse est pertrãsire. Valde enim difficile est, pręsertim diebus istis quibus malitia nimis inualuit, inter vndas huius mundi, voraginem vitiorum, & criminalium peccatorũ foueas declinare. At cõtinentium quidem ordo & ponte pertransit, quod iter breuius & facilius & securius esse nemo est qui nesciat. Sed omitto laudes, pericula magis ostendo: hoc enim multo melius atq; vtilius est. Recta quidem semita vestra charissimi, & securior coniugatorum via, non tamen omnino secura. Timendum enim periculũ triplex, id est ne forte aut aequare se alteri, aut respicere retro, aut certe in medio ponte stare aut residere quis velit. Neque enim vllum ex his tribus pontis patitur angustia, & arcta via quae ducit ad vitam. Contra ergo primũ periculum oremus singuli cũ propheta, ne veniat nobis pes superbiae: quoniam ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem. Nam de eo qui mittens manum suam ad aratrum, postea retro conuertitur, certum est quoniam labitur statim, & pelagus operit caput eius. Sed & qui stare voluerit, non quidem relinquens ordinem, sed proficere in eo dissimulans, cadat necesse est ab his qui sequuntur impulsus & euersus. Arcta enim est via, & impedimẽto est proficere & proficisci volentibus. Hinc est quòd iugiter arguunt & reprehendunt, quòd ferre nequeũt tepiditatis eius segnitiem, quòd velut quibusdam stimulis vrgent & impingũt manibus: vt vnum necesse sit è duobus, aut proficere scilicet, aut prorsus deficere. Minime igitur oportet sistere gressum: retrospicere quoq;, aut aequare nos aliis, multo expedit minus: sed tota humilitate currendum

Margin: L; Psal. 103. c; M; Psal. 35. d

A currendum nobis & properandum, nequando forte is qui egressus est vt gigas ad currendam viam, longe à nobis fiat. quem(si bene sapimus)prouidentes in cõspectu nostro semper,& in eius odore tracti,facilius citiúsque curremus. Nec verò angusta nimis inuenietur pótis semita currere in ea volentibus:tribus enim compactus est lignis:vt qui perfecte eis inniti voluerint,non labatur in itinere pes eorum. Hæc autẽ sunt pœna corporis,paupertas substãtiæ mundialis,& humilitas obedientiæ. Nã & per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum: & qui volunt diuites fieri,incidunt in tentationem & laqueum diaboli: & quem à deo suo exturbauit inobediẽtia,sine dubio per obedientiã recto tramite ad eum redit. Hæc itaq; sibi inuicem compacta esse necesse est. Nã nec pœna corporis inter diuitias stabilis, nec obediẽtia sine pœna facilè potest esse discreta, & paupertas in voluptate & voluntate propria nullius potest esse momenti,& obedientia in diuitiis & voluptate nec stabilis nec gloriosa. At verò his ritè compositis vide si non tria maris huius pericula euasisti,concupiscentiam carnis,concupiscẽtiam oculorũ,& superbiam vitæ. Ritè inquam compositis,vt in pœna quidem nodum impatientiæ,in paupertate vero cupiditatis scrupulum,in obedientia næuum caueas propriæ voluntatis. Nam & qui murmurauerunt,à serpẽtibus perierũt:& qui volunt diuites fieri(non ait qui sunt,sed qui volunt fieri) in-

Act.14.d
1.Ti.6.b

B cidunt in laqueum diaboli. Sed & illud quid refert,si forte (quod absit)non quidem diuitias,sed ea ipsa quę paupertatis sunt,toto affectu desideres, aut etiam ardẽtius quàm diuitias cupiant homines seculares? Quid distat quæcunque substãtia desideretur,dũ æqualiter sit corruptus affectus,nisi quòd tolerabilius illud videri potest, quæ pluris esse videntur,plurimum desiderare? Porro quisquis vel aperte vel occulte satagit,vt quod habet in voluntate,hoc ei spiritualis pater iniungat,ipse se seducit,si forte sibi quasi de obedientia blãdiatur. Neq; enim in ea re ipse prelato,sed magis ei prelatus obedit. Veruntamen quia iuxta sententiam saluatoris,in qua mensura mẽsi fuerimus,remetietur nobis : bonũ est homini hoc ad cumulum dare,vt de eorum sit numero quibus mẽsuram bonam & confertam & coagitatã & supereffluentem dabunt in sinus suos. Sufficit enim ad salutem, corporis molestias patienter ferre:sed cumulus est etiam libenter in feruore spiritus eas amplecti. Sufficere potest superflua nõ requirere,sed nec propter ipsa si forte desint necessaria murmurare:sed cumulus est etiam exultare & libenter quærere quomodo alius magis habeat necessaria, & ipse penuriam patiatur. Sufficit quoq; ad salutẽ,si nec impatiẽtia nec simulatione ad id quod desideras inuitum velis prælati animum inclinare:sed cumulus est etiam fugere ea quibus voluntatem propriam senseris oblectari,quantum sanè bona cum conscientia potes. Porro

Mat.4.

C prælati quidem ipsi sunt qui descendunt mare in nauibus facientes operationẽ in aquis multis. Neque enim certa pontis aliqua seu vadi semita coarctãtur: vt liberè possint vsq, quaq; discurrere,& occurrere singulis vt oportet, ac dirigere põtis semitam seu vadi,ordinare gradientes,pericula inuestigare ac declinare,excitare tepidos,pusillanimes sustẽtare. Deniq; ascendunt vsq; ad cœlos,& descẽdunt vsque ad inferos, nunc quidem spiritualia tractantes atq; sublimia,nunc infernalia & horribilia facta diiudicantes. Sed quæ poterit nauis inueniri quæ tã immanes sustineat fluctus, & in tanto secura possit esse discrimine? Vtiq; fortis vt mors dilectio,dura sicut infern⁹ æmulatio:quia iuxta quod alibi habes,Aquæ multę non poterunt extinguere charitatem. Necessaria est & omnino necessaria nauis ista prælatis,tribus compacta lateribus,quę est vtique forma nauium:vt sit nimirum iuxta Pauli doctrinam,charitas de corde puro,& cõscientia bona,& fide non ficta. Puritatem quidem cordis in eo prælatus habeat,vt prodesse desideret,nõ præesse:vt scilicet proprium commodum,vel honorem seculi,seu aliud quidpiam suum in prælatione non quęrat,præter solũ beneplacitum dei, & animarũ salutem. Sed cũ intentione pura, irreprehensibilis quoq; necessaria est cõuersatio, vt forma factus gregis incipiat facere & docere: & secundum magistri nostri regulã, Quæcũq; docuerit discipulis esse contraria, hæc in suis actibus indicet nõ agenda, ne forte submurmurare possit frater quem arguit,& dicere: Medice,cura te ipsum. Talis enim occasio plurima dã natio prelati,plurima subditorũ perditio est. Nõ quòd ego

Cant.8.c
1.Ti.1.b

D bene id caueã,idcirco sic loquor;sed & mihi & omnibus pariter veritas clamat,quoniam oportet irreprehensibilem esse eum qui preest,ita vt secura conscientia cum domino respõdeat exprobrãtibus sibi verbum: Quis ex vobis arguet me de peccato? Nõ quòd sine peccato penitus esse possit in hac misera vita , sed quòd ea quæ arguit in discipulis,oportet summopere vitare magistrũ. Ob hoc, qualis est in cõuersatione, talis sit necesse est etiã in occulta cogitatione: ne videlicet foris humilis,intus elatus sit,in corde suo præsumens de sapientia seu virtute aut sanctitate sua : quæ est sine dubio fides ficta,quando non sicut ostendit humilitas conuersationis , in sola dei pietate cõfidit. Et vide quàm proprie his tribus,cordis scilicet puritati, conscientiæ bonæ, & fidei non fictæ, conuenire videantur alia quoque ipsius apostoli verba dicẽtis: Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die,&c. Non me iudico,inquit,quia nihil mihi cõscius sum quòd meum aliquid quæram,sed quæ Iesu Christi. Sed & pro minimo mihi est vt à vobis iudicer,propter conscientiam bonam,& irreprehensibilem conuersationem. Qui autem iudicat me,inquit,dominus est: vt in eo solo spem suam positam esse doceret,humiliatus sub potẽti manu dei. Sed & illud tu iudica,vtrũ possit his conuenienter aptari trina Petri interrogatio,vt hoc sit dicere : Amas me , amas me,amas me? Habes charitatem de corde puro,& conscientia bona,&

Luc.4.d
1.Tim.3.a
Ioan.8.f
1.Cor.4.a

E fide non ficta? Meritò siquidem interrogatur an charitatem habeat piscator hominum constituendus.

Exhortatoriorum ad fratres de altitudine & baßitudine cordis, Sermo I.

De eo quod nuperrime dictum est sursum alios,alios deorsum aspicere,habeo adhuc aliquid quod vestræ non sileam charitati. Nam earum quidem cogitationum quas expressimus tunc,si bene meministis,licet perfectior altera, vtraq; tamen vtilis est. Sunt autem qui alio modo aut sursum cor habeant,sicut fecit deus hominem rectum , & secure respondeant ad exhortantis vocem presbyteri : Habemus ad dominum . Sunt & alij qui similes brutis animalibus inclinati deorsum , derisui sese faciant esse immundis spiritibus,qui profecto clamitant illudentes: Incuruare,vt transeamus. Scitis enim quòd in congregatione plurimorum impossibile est vnius omnes fortitudinis esse seu corporum seu morum: nam vtramque infirmitatem patienter ferre, regulæ nostræ monet auctoritas , & vtrique aliquatenus condescendere iubet charitas. Videt hoc alter quispiam, & fortassis incipit inuidere cui condolere debuerat. Hinc accidit vt sæpe beatificet eum in corde suo ea de re, vnde miserum se ille reputat, molestè ferens necessitatem suam. Omnino igitur in-

Esa.51.g

F curuatum se esse,& basso corde carnem sapere probat , apud quem ne ipsa quidem miseria caret inuidia. Sed eis quas certa charitatis consideratione alienæ necessitati dispensationes prælatus impendit:talibus apponit cor suum, similia quærẽs: murmurat aduersus eum qui denegat irrationabiliter postulanti. Hinc suspiciones,detractiones,& scandala suscitantur. Non idcirco id loquor charissimi,quasi magnopere de vobis habeam conqueri super hac re , sed præmonere vos & præmunire necessarium duxi propter multos qui inter vos sunt teneri & delicati:quibus aut ætas aut infirmitas rigorem cõmunis regulæ exigit aliquatenus temperari. Gratias ei de' cuius munere venit,quia multos hic video quorum mens intenta deo tam longe facta est ab illo infimo cogitatu, vt iuxta se pósitos debiliores prorsus ignorent,se minus omnibus facere conquerantur. Nimirum quia superiores semper attendunt,cum apostolo obliti quæ retro sunt,& extenti in anteriora. Quantum putas illos ego admiror, quãtum veneror in corde meo, quanto amplector charitatis affectu , qui velut nescientes eos quos secum quotidie vident : vnum forte aut duos,seu etiam plures quos in maiore feruore spiritus viderint,sibi ex omnibus eligunt:& cum ipsi forte meliores sint, semper tamen illorum sibi præponunt & proponunt in domino sancta studia & exercitia corporalia seu etiam spiritualia? Memini me altera quoque iam vice dixisse,sed iterum

G repetere non grauabor, quàm sublimi aliquando meditationi monachus quidam laicus toto intendit spatio vigiliarum. Etenim summo mane apprehēsum me in auditorium trahit, & prostratus pedibus, Væ mihi, inquit, quia monachum in vigiliis vnum cōsideraui in quo triginta virtutes numeraui, quarum ne vnam quidem in me inuenio. Et fortasse nullam ille tantam habebat, quāta hæc ipsa erat religiosæ æmulationis humilitas. Hic itaque fructus sit nostri huius sermonis, vt aliorū quisq; altiora semper attendat, quia in eo plenitudo constat humilitatis. Nā si forte in re aliqua maior tibi fratre aliquo gratia collata videtur, sed in multis (si bonus æmulator fueris) iudicare te poteris inferiorem. Quid enim si forte laborare aut ieiunare plus illo potes, & ille te patientia superat, præcedit humilitate, supereminet charitate? Quid enim tota die super id quod videris habere, insipienti cogitatione versaris? Esto magis solicitus, vt scias quid desit tibi. Hoc enim melius. Vtinam fratres nos sic essemus cupidi gratiæ spiritualis, quemadmodum seculares homines pecuniæ temporalis. Debuimus certe & multum debuimus vincere in bono malum, & tanto amplius desiderare, quāto preciosius est quod desideramus: sed vtinā vel æquales esse possimus. Magna enim confusio, magna valde, quòd ardentius illi perniciosa desiderant, quàm nos vtilia: citius illi ad mortem properant, quàm nos ad vitam. H Quanto enim desiderio pecuniæ crucietur auarus, quanto gloriæ appetitu ambitiosus exæstuet, quàm violenter denique sua trahat quemq; voluptas, quis explicet? Videas certe eos quicquid adepti sunt paruipēdere, non attendere quāto labore & desiderio ea vix tandem consequi potuere: quoniam vilescunt eis omnia præ desiderio minoris forte rei quam alteri cœperint inuidere.

Et tu ergo non magnopere cogites quæ tibi videris habere: nisi forte interdū vt gratias agere posis, & te noueris debitorem ei qui dedit: seu gratia consolationis, cum id necesse fuerit, ne qualibet ex causa tristior fias. Decætero ea semper magis attende quæ alius habet, tu non habes: quòd hæc cogitatio in humilitate te custodiat, & à desceſu tepiditatis elōget, magis autem & accendat desiderio proficiēdi. Vide autē quantum è regione malum cogitatio illa parturiat, qua sedulè versas in animo quod tibi habere videris, & alterū quempiam æstimas non habere. Hinc enim eleuaris in superbiam, dum te præponis alteri. Hinc proficere negligis, dum te magnum quempiam arbitraris. Hinc demum incipis & deficere, dum tibi alterius comparatione etiā nimis egisse videris, sicque in tepiditatem incidis, & incipis remissius agere. Scimus autem quia deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, & quia maledictus qui opus dei negligenter fecerit. (*Iaco.4.b*; *Hie.48.d*) Beati verò qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quia si spiritu facta carnis mortificauerimus, viuemus: si verò secundum carnem vixerimus, moriemur. I

Vnde supra, Sermo secundus.

HAEC est generatio quærentium dominum, quærentium faciem dei Iacob. (*Psal.23.b*) Et diuersis & diuersa quęrētibus hominum turbis animo fatigatus, quàm desideranter ad hūc cuneum hodie spiritum refocillaturus accessi. Gratias deo, non sum fraudatus à desiderio meo, non frustratus à spe mea. Concupiui videre, vidi, & liquefacta est anima mea. Repletus sum consolatione, superabundo gaudio, omnia interiora mea nomini domini benedicunt, omnia ossa mea dicunt, domine quis similis tibi? (*Psal.34.b*) Nempe prospiciens eminus cum accederem, fateor, videre mihi corporaliter visus sum quos in spiritu quondā propheta præuidit, & cōtinuo subiit animum quod ore ille deprompserat, vt cum eo psallerē dicens: Hæc est generatio quærentium dominum. (*Psal.23.b*) Multæ sunt generationes hominum, & (ni fallor) tertia ista generatio, quæ nunc viget & apparet in vobis. Prima siquidem generatio nec quærens adhuc dominum, nec quęsita fuit à domino: cum in obliuione mentis & reatu iniquitatis vnumquemque genuit mater sua. Secunda proinde statim (sicut necesse erat) ex aqua & spiritu remedium nobis exhibuit festinatum: & fuit illa generatio nondum quidem generatio quærentium, sed tamen iam quæsitorum, quòd nec sciētes adhuc quærere dominum nec valentes ipse quæsierit. K Quæsiuit igitur nos, & acquisiuit in generatione secūda, vt essemus iam populus acquisitionis. Si adhuc forte senior frater murmurat, & inuidia cōtabescit, dicitur ei: Quoniam epulari & gaudere oportebat, quia hic frater tuus perierat, & inuentus est. Cæterum ad hoc statim quæsiuit nos dominus, vt quæreretur tempore opportuno, cum iam posset quæri, posset & inueniri. Væ nobis quoniam tam diu dissimulauimus & neglеximus quęrere vitam, quærere eum qui solus bonus est quærentibus se, animæ speranti in se. Væ tibi generatio praua & exasperans, mala & adultera generatio, mendacium vsque hodie quæritans, & diligens vanitatem, nec seruans fidem cui desponsata fueras veritati. Nunquid non opus habet eiusmodi generatio nasci denuo, iterum generari? Et maxime. Nempe genimina viperarum facti, tanto magis nunc necesse habent in vētrē matris gratiæ iteratò introire & nasci, quanto facta noscuntur posteriora eorum deteriora prioribus. Gratias ipsi gratiæ, & si dici potest, plusquam gratuitæ miserationi, quæ beneficiis obruit nō modo immeritos, sed nimium male meritos & ingratos. Gratias ei qui regenerauit vos etiā hac vice in spem vitæ, vt adoptionem filiorum reciperetis. Voluntariè enim nunc propriè genuit vos, verbo vtique veritatis. Nam quòd prius vos genuit sacramento equidem pietatis, etsi voluntarium generanti, genitis tamen voluntarium esse non potuit, in quibus adhuc nullus voluntatis vsus, nullum rationis exercitium fuit, ac proinde nulla generationis ipsius agnitio, nulla tanti notitia genitoris. L Nunc demum voluntaria generatio voluntarium exhibet sacrificium, iuxta illud: Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine, quoniam bonum est. (*Psal.53.b*) Hæc est generatio quærentium dominum. Quærentium, an habentium dicam? Habentium vtique & quærentium. Alioquin non possent quærere non habentes. Sed quid habentes, aut quid quærentes? Vel potius quomodo habentes, quomodo requirentes? Verbo geniti, verbum habent. Nunquid non verbum dominus? Ioannem audi, Et deus erat verbum. (*Ioan.1.a*) Quid ergo iam amplius quęrit generatio quærentium dominum? Considera quid sequatur in psalmo. Hæc est generatio quærentium dominum, quærentium faciem dei Iacob. (*Psal.23.b*) Eūdem proinde habent pariter & requirunt, quia vnus idémque & verbum patris, & splendor paternæ gloriæ est. Et is quidē non quæsitus haberi forsitan potest, non habitus autem quæri omnino non potest. Denique ipsa est quæ de se loquitur sapientia: Qui edit me, adhuc esuriet. (*Eccl.24.c*) Potens ipse est præstare etiam se non quærēti, qui (vt supra ostendimus) de cumulo gratiæ & benedictione dulcedinis quærit & præuenit adhuc quærere non valentes. Nemo autē antè idoneus est quærere quàm habere, quia nemo, inquit, venit ad me, nisi pater meus traxerit eū. (*Ioan.6.c*) Adest ergo qui trahit, & quodammodo necdum adest qui nō aliò trahit quā ad seipsum. M Nūquam enim nec vsquam sine filio pater adest per fidem vt ad speciem trahat. Quomodo ergo nūc non exultet spiritus meus, quomodo non sine modo iucundetur in generatione ista quærentium dominū? Nempe testimonium credibile nimis gustatæ sapiētiæ, est esuries ipsa tā vehemēs. Certissima mihi probatio & indubitabile argumentum quia habetis quem sic quæritis: & in vobis habitat, qui tam valide trahit vos ad seipsum. Non enim humanæ possibilitatis est cursus iste: eius dextera facit virtutem, cui semper necesse est vt clametis: Trahe nos post te, in odore vnguentorum tuorum curremus. (*Cant.1.a*) Non inquam ab homine forma ista conuersationis, nec aliud experimentum quærimus eius qui in vobis habitat Christus, quàm quòd ita quæritis Christum. Videtis enim fratres qualem spiritum accepistis: spiritum qui ex deo est, vt sciatis quę à deo donata sunt vobis. Audiuimus apostolicum, audiuimus & propheticum, etiam & euangelicum gradum, quibus nihil à nobis arbitror posse sublimius affectari. Sanè è singulis mihi videor in vobis aliquid, & magnum aliquid inuenire. Quis enim cœlibem vitam, vitā cœlestem & angelicam dicere vereatur? Aut quòd in resurrectione futuri sunt omnes electi, quomodo non iam nunc estis sicut angeli dei in cœlo, à nuptiis penitus abstinentes? Amplectimini fratres preciosissimā margaritam, amplectimini sanctimoniam vitæ, quæ vos efficit sanctorum similes,

&

A & domesticos dei: dicente scriptura: Incorruptio facit proximum esse deo. Ita ergo nō vestro quidem merito, sed gratia dei estis quod estis: quod ad castitatem & sanctimoniam spectat, angeli quidem terreni, aut potius cœli ciues: sed interim in terra peregrini. Quādiu enim sumus in hoc corpore, peregrinamur à domino. De prophetia quid dicim⁹? Lex & prophetæ vsque ad Ioannem, veritas ait. Veruntamen non erat ille aduersarius, sed discipulus vtique veritatis, qui dicebat etiam post Ioannem: Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cessauit ergo prophetia, quia iam cognoscimus: necdum tamē tota cessauit, quia adhuc ex parte. Cum venerit, inquit, quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Siquidem ante Ioannem qui fuerunt prophetæ, vtrunque aduentū domini prophetabant, & quasi neutra adhuc pars salutis in notitia, sed vtraque in prophetia erat. Magnum sanè prophetandi genus, cui vos deditos esse conspicio: magnum prophetiæ studium, cui vos video mancipatos. Quod illud? Nempe iuxta apostolum non considerare quæ videntur, sed quæ non videntur, sine dubio prophetare est. Ambulare in spiritu, ex fide viuere, quæ sursum sunt quærere, non quæ super terram: obliuisci quæ retro sunt, & extendi in anteriora, ex magna parte prophetare est. Alioquin quonam modo nisi per spiritum prophetiæ conuersatio nostra in cœlis est? Sic nimirum prophetæ olim quasi nō in-

Sapien. 6.c

Luc. 16.d

1. Cor. 13.c

Ibidem.

2. Cor 4.d

B ter homines erant sui temporis, sed virtute & impetu quodam spiritus dies illos transilientes exultabant vt viderent diem domini, & videbant, & letabantur in ea. Sed & professionem apostolicā audiamus. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Si gloriari licet, habemus gloriam: sed si sapimus, habere curabimus apud deum. Hæc enim vera est gloriatio, vt qui gloriatur, in domino glorietur. Nam neque manus nostra excelsa, sed dominus fecit hæc omnia. Fecit nobis magna qui potens est: vt meritò magnificet anima nostra dominum. Ipsius enim magno munere factum est, vt magnū illud propositum vnde magni gloriabantur apostoli, magnificè sequeremur. Forte etiam si in hoc quoq; gloriari voluero, non ero insipiens, veritatem enim dicam, esse hic aliquos qui plusquam nauem & retia reliquere. Quid verò illud quòd ipsi quidem apostoli reliquerāt omnia, sed vt præsentem in carne dominum sequerentur? Non est nostrum dicere, securius ipsum dominū audiamus. Quia vidisti me, inquit, Thoma credidisti: beati qui nō viderunt, & crediderūt. Forte etiam prophetandi genus excellentius esse videbitur, non intendens quibuscunque temporalibus rebus & trāsituris aliquādo: sed spiritualibus & æternis, nihilo minus in vase fictili thesaurus castitatis illustrior, in carne fragili ex aliqua parte probabilior virtus. Vbi ergo angelica in hoc corpore cōuersatio, in corde prophetica expectatio, in vtro-

Matt. 19.d

Ioan. 20 g

C que apostolica perfectio inuenitur: quantus iste cumulus gratiarum? Quid retribuitis domino pro omnibus quę retribuit vobis? Sublimis gradus, sed eo amplius periculosa ruina. Nūquid non tres cœli sunt quos ascendimus? Itaque qui stat, videat ne cadat. Videbam, inquit, satanam tanquam fulgur de cœlo cadentem. Ex alto corruit, confractus & comminutus est, desperata est plaga eius. Factus est spiritus eius vadens, & non rediens. Nunquid & vos vultis abire? Satanas ruit, nunquid & ruitis vos secum? Quàm salubrius vobis stare in viis domini, stare in gratia in qua statis? Non enim beatus vir qui non abiit in via peccatorum: beatus magis cuius est auxilium abs te domine. Ibunt enim huiusmodi de virtute in virtutem, ad videndum deum deorum in Sion, ad videndum in bonitate electorum tuorum, vt lauderis cum hæreditate tua. Ipsi nempe hæreditas, ipsi sunt dij, & filij excelsi omnes. Itaque fratres mei, quandoquidem verissimè certissimeque hæc est generatio quærentium dominum, quærentium faciē dei Iacob: quid vobis dixerim aliud quàm quod idem propheta ait: Lætetur cor quærentium dominum: quęrite dominum & confirmamini: quęrite faciem eius semper? Et quod alius quidam dicit: Si quæritis, quærite. Quid est, si quæritis, quærite? In simplicitate cordis quærite illum. Non aliud tanquam illum, non aliud præter illum, non aliud post illum. In simplicitate cordis quærite illum. Simplex natura, simplicitatem cordis exquirit. Denique & cum simplicibus

Luc. 10.c

Psal. 104.a

Esa. 21.c

D sermocinatio eius. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Non potest quem quæritis inueniri ab his qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Aeternitas est: quę nisi perseuerāter quæsita, minime inuenitur. Væ etiam peccatori terram ingredienti duabus viis. Nemo enim duobus dominis seruire potest. Ne hāc quidem duplicitatem amat integritas illa, perfectio illa, illa plenitudo. Indignū enim est ei vt inueniendam se præbeat, nisi perfecto eam quæsieris corde. Cæterum si odibilis est canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti, sed & ipsum quoque quem inuenerit tepidum, ex ore suo euomere incipit deus: simulator & proditor vbi parebunt? Si maledictus qui facit opus dei negligenter: qui fraudulenter fecerit, quid meretur? Fugiamus hanc duplicitatem charissimi, & à sermōto Pharisæorum omnimodis caueamus. Veritas est deus, & tales quæsitores requirit, qui quærunt eum in spiritu & veritate. Si nolumus frustra quærere dominum, quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perseueranter: vt nec pro illo quęramus aliud, nec cum illo aliud, sed nec ab illo ad aliud conuertamur. Facilius est enim cœlum & terram trāsire, quàm vt sic quærens non inueniat, sic petens nō accipiat, sic pulsanti non aperiatur.

Luc. 18.c

Quomodo malum duplex cooperetur in bonum,
Sermo tertius vnde supra.

E

PAuperes quidem videmur & sumus: sed si spiritum qui ex deo est accipiamus, vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis, magna ab eo gloria, magna nobis est collata potestas. Quotquot, inquit, receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri. An non potestas filiorum dei est ista, quādo etiam nobis seruiunt vniuersa? Sciebat enim apostolus ipse quoniam diligentibus deum, omnia cooperantur in bonum. Sed forte dicat aliquis vestrum, quid hoc ad me? & in pusillanimitate cordis sui talia meditetur: Glorientur certe de potestate filiorum dei, in quibus filialis erga eum seruet amor, viget affectus: vt præsumant omnia sibi cooperari in bonum, qui deum diligunt in veritate. Ego verò mendicus sum & pauper, carens affectu filiali, expers dignæ deuotionis. Sed attende quod sequitur. Nullū enim desperationi locum reliquit in scriptura sua, qui alio loco sic loquitur: Vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Affectus enim ille quem quæris, pax est, non patientia: in patria est, non in via: nec eos qui eiusmodi sunt, à scriptura opus est consolari. Ergo per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus, etiam si nondum possumus apprehendere pacem. Propterea cum dixisset diligentibus deum omnia cooperari in bonum, solerter addidit, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. In quo verbo

Ioan. 1.b

Rom. 8.e

Rom. 15.

F non te terreat sanctitatis nomen, quando non secundum meritum, sed secundum propositum, non secundum affectionem, sed secundum intentionem sanctos vocat, iuxta illud prophetæ: Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. Illam enim quam putas sanctitatē ne ipse quidē Paulus corruptibili adhuc grauatus corpore arbitrabatur se comprehēdisse. Vnum autem, inquit, quę retro sunt oblitus, & in ea quę ante me sunt extendens meipsum, sequor ad palmam supernæ vocationis. Vides quia licet nondū apprehendisset brauiū, habebat tamen propositū sanctitatis. Et tu ergo si propo sueris in corde tuo declinare à malo, & facere quod bonum est, tenere quod accepisti, & proficere semper in melius, sed & si quid aliquādo minus rectè egeris (vt est humana fragilitas) nō in eo persistere, sed pœnitere & corrigere quātū præualesceris sine dubio sanct⁹ & tu, sed cui interim clamare necesse sit: Custodi animam meam, quoniā sanctus sum. Vis ergo nosse quemadmodū huiusmodi sanctis omnia cooperantur in bonum? Non modò curro per singula, quia in longum protrahi sermonem hora non patitur. Eūdum nobis est, iam enim campanā audiuimus, iam vespertinæ tempus orationis aduenit. Audite ergo verbū abbreuiatū, quemadmodum nobis vniuersa seruiant, omnia cooperētur in bonū. Inimici nostri sint iudices. Etenim si quidem illi pro nobis, quis contra nos? Si pro nobis faciunt hostes nostri, quomodo non omnia

Psal. 85.a

Philip. 3.c

G ſimul cum illis? Porro duo nobis(vt manifeſtum eſt) aduerſantur hoſtium genera, malũ videlicet duplex, quod facimus, & quod patimur. Hęc autem, vt apertius dixerim, ſunt culpa & pœna. Itaq; cum ſit nobis vtraque contraria, erit(ſi voluerimus) vtraque pro nobis, vt hęc quidem ab illa liberet, & itẽ aduerſus iſtam iuuet illa, nec parum. Ecce enim cõpũgimur in cordibus noſtris & in cubili cõſcientiæ ſuper delictis præteritis, ſed delinit conſcientiam, & corrodẽtium peccatorum dentes conterens reducit ad ſpem veniæ pœnitẽtia iſta & voluntaria pœna quã patimur: nõ ſolum autem præterita, ſed & futura repellit. Nam & tentantia propulſat vitia, & nonnulla ſic perimit, vt raro aut nũquam erigere caput audeant venenatũ. Sic pœna facit pro nobis aduerſus culpam, vt vel omnino non ſit, vel ſit minor. Culpa verò nihilo minus agit, vt aut non ſit, aut minor ſit pœna. Non quidem vt omnino non ſit: ſiue à quantitate ſua minoretur, quod nullatenus expediret: ſed vt non ſit pœna, aut minor ſit pœna, videlicet vt aut non ſit, aut minus ſit onerosa. Quiſquis enim perfectè ſenſerit onus peccati & animæ læſionem exteriorem, vtique aut parũ ſentiet, aut ex toto non ſentiet corporis pœnam, nec reputabit laborem quo peccata nouerit deleri præterita, futura caueri. Sic enim ſanctus Dauid conuiciantis ſerui non reputa- *2.Reg.16.b* uit iniurias, memor filij perſequentis.

H *Vnde ſupra de duabus menſis, Sermo IIII.*

LAbor iſte, fratres, exilij & paupertatis noſtræ nos admonet profectò & iniquitatis. Vt quid enim morte afficimur tota die, in ieiuniis multis, in vigiliis abundantius, in laboribus & ærumnis? Nunquid ad hæc creati ſumus? Abſit. nam licet homo natus ſit ad laborem, ſed minime ad laborem creatus eſt: natiuitas eſt in culpa, ideo & in pœna. Omnes enim oportet nos gemere cum propheta: *Pſal.50.a* In iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Aliena ab vtriſque prima creatio, quia ſicut nec culpam, ita nec pœnam deus fecit. Quod de ea quæ maior eſt omniũ, morte videlicet apertè ſcriptura teſtatur: *Sapien.2.d* Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Et in alio loco: *Sapient.1.d* Deus mortem non fecit. Itaq; ſicut laborãtibus manibus nec oculus propterea clauditur, nec auris abſtinet ab auditu, ſic imò & multo melius laborãte corpore, mens quoque ipſa ſuo intenta ſit operi vt non vacet. Cauſam laboris cogitet in labore, vt ipſa ei pœna quam patitur, culpã pro qua patitur, reprę ſentet. Et dum videt vulnerum ligaturã, ipſa ſub pannis vulnera meditetur. Huiuſmodi ſiquidẽ cogitatione humiliamur ſub potẽti manu dei, & dulci quadam pietate mẽs plena, miſerabilẽ ſe exhibet in oculis eius. Hinc quippe ſcriptura nos admonet, *Eccli 30.d* Miſerere, inquiẽs, animæ tuę placens deo. Nec dubium quin ea quę deo placet miſeria, facilè poſsit eius miſericordiã obtinere. Et ne dixerimus, vnde miſerẽdum ſit ani- I mabus noſtris? Niſi enim inſipiẽter diſsimulauerimus, multa in eius miſeratione digna poterunt inueniri. Vnum tamen dico, vt occaſionem vobis dediſſe videar, & cætera quoq; ſimiliter aduertatis. Nõnne velut inter duas menſas poſiti epulãtes hincinde ſpectam⁹ ieiuni? Sic ſumus omnino, ſic ſum⁹. Vnde ergo ſic poſitis riſus, vnde iocus, vnde leuitas, vnde ſuperbia, vnde extollentia oculorũ? An forte non agnoſcimus menſas, nõ conſideramus epulas, delicias nõ videmus? Hinc mihi ſunt quos video delicioſe viuẽtes in omnibus bonis ſenſibilis huius mundi: inde contemplor alios quibus diſpoſuit Chriſtus regnũ, vt edant & bibant ſuper menſam eius in regno patris ſui. Vtrobique video ſimiles mei homines, fratres meos, & heu me ad neutrã licet extendere manum. Ab vtraque menſa prohibeor, ab hac quidẽ profeſsionis, ab illa corporis vinculo, vt nec ad inferiorẽ audeam, nec ad ſuperiorẽ accedere poſsim. Quid inter hæc reſtat niſi comedere panem doloris, vt ſint mihi lachrymę meę panes die ac nocte, ſi quis forte cœleſtiũ conuiuarum miſericordia motus, in os latrantis ſub menſa catelli, vel exigua aliqua deliciarũ illarum fragmenta demittat? Nã inferior quidem cõſideratio qua nobis ipſis cõpatimur eorum reſpectu quos nouimus delicioſè viuẽtes in hoc ſeculo, infirmę adhuc animæ eſt, nec omnino talis mihi placet affectio in anima ſpirituali. Longius enim poſitus eſt à iudicio veritatis, qui beatificat quos velut miſerrimos lugere debuerat, qui peccant & non agunt pœnitentiã: K & ſe miſerum reputat non ſanè cõſenſu iudicij, ſed affectionis ſenſu, quòd nõ ſit ſicut illi, qui id magis optare debuerãt, vt omnes eſſent ſicut ipſe. Hoc tamẽ ſolum tali in cogitatione laudabile eſt, ſi miſeriam ipſam quam reputat, pro amore ſiue timore dei patienter ferre deliberat, & cũ pietate quadam dicit deo: Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodi- *Pſal.16.b* ui vias duras. Et hæc quidem cogitatio inchoantium eſt, tanquam lac paruulorũ. At verò cum iam proficere cœperit anima, & affectione ſequi iudiciũ rationis, omnia proculdubio detrimentum faciet, & quaſi ſtercora arbitratus lugebit cum propheta ſuper eos qui amplexati ſunt ſtercora. Ipſe verò ſancta quadam humilique ſuperbia hęc vniuerſa deſpiciet, & magna in altitudine animi collocatus non beatum dicet populum cui hæc ſunt, ſed miſerum planè, beatum verò cuius dominus deus eius. Verùm dum hic ita ſui comparatione miſeretur illis, inueniet vtique quorum comparatione ſui quoque miſereatur, ſi ſuſpexerit ad cœleſtes diuitias, & delectationes in dextera domini vſq; in finem. Vnde fit vt qui prius de inferiori irriguo lachrymas ſundens plangebat dicens: Quoniam propter te mortificamur tota die: *Rom.8.d* iam de ſuperiori abundantiores emittat fletus dicens: Heu mihi, quia incola- *Pſal.119.a* tus meus prolongatus eſt.

Prologus beati Bernardi in ſermonem ſequentem.

L

HVgoni militi Chriſti, & magiſtro militiæ Chriſti, Bernardus Claræuallis ſolo nomine abbas, bonum certamen certare. Semel & ſecundò & tertio(ni fallor) petiiſti à me Hugo chariſsime, vt tibi tuiſque commilitonibus ſcriberẽ exhortationis ſermonem: & aduerſus hoſtilem tyrannidem quia lanceam non liceret, ſtilum vibrarem, aſſerens vobis non parum fore adiutorij, ſi quos armis non poſſum, literis animarem. Diſtuli ſanè aliquandiu, non quòd contemnenda videretur petitio, ſed ne leuis præcẽpſque culparetur aſſenſio, ſi quod melius melior implere ſufficeret, præſumerem imperitus: & res admodum neceſſaria per me minus forte cõmoda redderetur. Verùm videns me lõga ſatis huiuſcemodi expectatione fruſtratum, ne iam magis nolle quàm non poſſe viderer, tandem ego quidem quod potui feci, lector iudicet an ſatisfeci. Quanquam etſi cui forte aut minimè placeat, aut non ſufficiat, non tamen intereſt mea, qui tuæ pro meo ſapere non defui voluntati.

Incipit ſermo exhortatorius beati Bernardi abbatis Claræuallis, ad milites templi.
Capitulum primum.

NOuum militiæ genus ortum nuper auditur in terris, & in illa regione quam olim in carne præſens viſitauit oriens ex alto: M vt vnde tunc in fortitudine manus ſuæ tenebrarum principes exturbauit, inde & modo ipſorum ſatellites filios diffidentiæ in manu fortium ſuorũ diſsipatos exterminet, faciens etiã nunc redemptionẽ plebis ſuæ, & rurſum erigẽs cornu ſalutis nobis in domo Dauid pueri ſui. Nouum inquã militiæ genus, & ſeculis inexpertum, qua gemino pariter cõflictu infatigabiliter decertatur, tum aduerſus carnem & ſanguinem, tum contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Et quidem vbi ſolis viribus corporis corporeo fortiter hoſti reſiſtitur, id quidem ego tam non iudico mirum, quàm nec rarum exiſtimo. Sed & quando animi virtute vitiis ſiue dæmoniis bellum indicitur, ne hoc quidẽ mirabile, etſi laudabile dixerim, cum plenus monachis cernatur mundus. Cæterùm cum vterque homo ſuo quiſque gladio potenter accingitur, ſuo cingulo nobiliter inſignitur, quis hoc non æſtimet omni admiratione digniſsimum, quod adeo liquet eſſe inſolitum? Impauidus profecto miles, & omni ex parte ſecurus, qui vt corpus ferro, ſic animum fidei lorica induitur, vtriſque nimirum munitus armis, nec dæmonem timet, nec hominem. Nec verò mortẽ formidat, qui mori deſiderat.

A siderat. Quid enim vel viuens vel moriens metuat, cui viuere Christus est, & mori lucrum? Stat quidem fidenter libenterq; pro Christo, sed magis cupit dissolui, & esse cũ Christo: hoc enim melius. Securi igitur procedite milites, & intrepido animo inimicos crucis Christi propellite, certi quia neq; mors neq; vita poterit vos separare à charitate dei quę est in Christo Iesu: illud sanè vobiscum in omni periculo replicantes, Siue viuimus, siue morimur, domini sumus. Quàm gloriosi reuertuntur victores de prælio, quàm beati moriuntur martyres in prælio? Gaude fortis athleta si viuis & vincis in domino, sed magis exulta & gloriare si moreris & iungeris domino. Vita quidem fructuosa, & victoria gloriosa: sed vtrique mors sacra iure præponitur. Nam etsi beati qui in domino moriũtur, num multo magis qui pro domino moriuntur?

Rom.8.b

Et quidem siue in lecto siue in bello quis moritur, preciosa erit sine dubio in conspectu domini mors sanctorum eius. Cæterum in bello tanto profectò preciosior, quanto & gloriosior. O vita secura, vbi pura cõscientia. O inquam vita secura, vbi absq; formidine mors expectatur, immo & exoptatur cum dulcedine, & excipitur cum deuotione. O vere sancta & tuta militia, atque à duplici illo periculo prorsus libera, quo id hominum genus solet frequenter periclitari, vbi duntaxat Christus non est causa militandi. Quotiens nanq; congrederis tu qui militiam militas secularem, timendum omnino ne aut occidas hostem quidem in corpore, te verò in anima: aut fortè tu occidaris ab illo & in corpore pariter & in anima. Ex cordis nempe affectu, non belli euentu pẽsatur vel periculum vel victoria Christiani. Si bona fuerit causa pugnãtis, pugnæ exitus malus esse non poterit: sicut nec bonus iudicabitur finis, vbi causa nõ bona & intentio nõ recta præcesserit. Si in voluntate alterum occidendi, te potius occidi contigerit, moreris homicida. Quòd si præuales, & voluntate superãdi vel vindicandi forte occidis hominem, viuis homicida. Non autem expedit siue mortuo siue viuo, siue victori siue victo esse homicidam. Infelix victoria, qua superans hominem, succumbis vitio. Et ira tibi aut superbia dominante, frustra gloriaris de homine superato. Est tamen qui nec vlciscẽdi zelo, nec vincendi typo, sed tantùm euadendi remedio interficit hominem: sed ne hanc quidem bonam dixerim victoriam: cũ de duobus malis in corpore quàm in anima mori leuius sit. Non autem quia corpus occiditur, etiam anima moritur: sed anima quæ peccauerit, ipsa morietur.

De militia seculari. Capitulum secundum.

QVis igitur finis fructúsve secularis huius non dico militiæ, sed malitiæ, si & occisor lethaliter peccat, & occisus æternaliter perit? Enimuero vt verbis vtar apostoli, Et qui arat, in spe debet arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Quis ergo ô milites hic tam stupendus error, quis furor hic tam non ferendus, tantis sumptibus ac laboribus militare, stipẽdiis verò nullis nisi aut mortis aut criminis? Operitis equos sericis, & pendulos nescio quos panniculos loricis superinduitis: depingitis hastas, clypeos & sellas, frena & calcaria auro & argento gemmísq; circumornatis, & cum tãta pompa pudendo furore & impudenti stupore ad mortem properatis. Militaria sunt hæc insignia, an muliebria potius ornamenta? Nunquid fortè hostilis mucro reuerebitur aurum, gemmis parcet, serica penetrare non poterit? Denique quod ipsi sæpius certiúsque experimini, tria arbitror esse necessaria prœliãti, vt scilicet strenuus industriúsque miles & circunspectus sit ad se seruandum, & expeditus ad discurrendum, & promptus ad feriendũ. Vos per contrarium in oculorum grauamen fœmineo ritu comam nutritis, longis ac profusis crinibus ac camisiis propria vobis vestigia obuoluitis, delicatas ac teneras manus amplis & circunfluentibus manicis sepelitis. Super hæc omnia est, quòd armati cõscientiam magis terret, causa illa nimirum satis leuis ac friuola, qua videlicet talis præsumitur & tam periculosa militia. Non sanè inter vos aliud bella mouet, litésq; suscitat, nisi irrationabilis iracundiæ motus, aut inanis glorię appetitus, aut terrenæ qualiscunque possessionis cupiditas. talibus certe ex causis neque occidere neque occumbere tutum est.

1.Cor.9.b

De noua militia, Capitulum tertium.

D

AT verò Christi milites securi præliantur prælia domini sui, nequaquam metuentes aut de hostium cæde peccatum, aut de sua nece periculum: quandoquidem mors pro Christo vel ferenda vel inferenda & nihil habeat criminis, & plurimum gloriæ mereatur. Hinc quippe Christo, inde Christus acquiritur: qui nimirum & libenter accipit hostis mortem pro vltione, & libentius præbet seipsum militi pro consolatione. Miles inquam Christi securus interimit, interit securior. Sibi præstat cum interit, Christo cum interimit. Non enim sine causa gladium portat. Dei etenim minister est ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Sanè cum occidit malefactorem: non homicida, sed (vt ita dixerim) malicida, & planè Christi vindex in his qui male agunt, & defensor Christianorum reputatur. Cum autem occiditur ipse, non periisse, sed peruenisse cognoscitur. Mors ergo quam irrogat, Christi est lucrum: quam excipit, suum. In morte pagani Christianus gloriatur, quia Christus glorificatur. In morte Christiani regis liberalitas aperitur, cum miles remunerandus educitur. Porrò super illo lætabitur iustus cũ viderit vindictam: de isto dicet homo: Si vtique est fructus iusto: vtique est deus iudicans eos in terra. Non enim vel pagani necandi essent, si quo modo aliter possent à nimia infestatione seu oppressione fideliũ cohiberi. Nũc autem melius est vt occidantur, quàm certè relinquatur virga peccatorum super sortem iustorum: ne forte extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Quid enim? Si percutere in gladio omnino fas non est Christiano, cur ergo præco saluatoris contentos fore suis stipendiis militibus indixit: & non potius omnem militiam interdixit? Si autem (quod verum est) omnibus fas est ad hoc ipsum duntaxat diuinitus ordinatis, nec aliud sanè quicquã melius professis, quibus quæso potius quã quorũ manibus & viribus vrbs fortitudinis nostræ Sion pro nostro omnium munimine retinetur, vt depulsis diuinę trãsgressoribus legis, secura ingrediatur gens iusta custodiẽs veritatem? Secure proinde dissipentur gentes quę bella volũt, & abscindantur qui nos cõturbant, & disperdantur de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem, qui repositas in Hierosolymis Christiani populi inæstimabiles diuitias tollere gestiũt, sancta polluere, & hereditate possidere sanctuarium dei. Exerat gladium vterque fidelium in ceruices inimicorum, ad destruendam omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam dei, quæ est Christianorum fides, nequando dicant gentes, Vbi est deus eorum? Quibus expulsis reuertetur ipse in hæreditatem domúmque suam, de qua iratus in euangelio, Ecce, inquit, relinquetur vobis domus vestra deserta. & per prophetam ita conqueritur: Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meã. implebítq; illud propheticum: Redemit dominus populum suũ, & liberauit eum: & venient & exultabunt in monte Sion, & gaudebunt de bonis domini. Lætare Hierusalem, & cognosce iam tempus visitationis tuæ. Gaudete & laudate simul deserta Hierusalem, quia consolatus est dominus populum suum, redemit Hierusalem, parauit dominus brachium suum sanctum in oculis omnium gentium. Virgo Israël corrueras, & nõ erat qui subleuaret te. Surge iam, excutere de puluere virgo captiua filia Sion. Surge inquam & sta in excelso, & vide iucunditatẽ quę venit tibi à deo tuo. Non vocaberis vltra derelicta, & terra tua non vocabitur amplius desolata, quia complacuit domino in te, & terra tua inhabitabitur. Leua in circuitu oculos tuos & vide, omnes isti cõgregati sunt, venerũt tibi. Hoc tibi auxilium missum de sancto. Omnino per istos tibi iamiámq; illa persoluitur antiqua promissio: Ponam te in superbiam seculorum, gaudium in generatione & generationem, & suges lac gentium, & mamilla regum lactaberis. Et item: Sicut mater consolatur filios suos, ita & ego consolabor vos, & in Hierusalem cõsolabimini. Vidésne quã crebra veterum attestatione noua approbatur militia, & quod sicut audiuim⁹, sic vidimus in ciuitate domini virtutũ? Dũmodo sanè spiritualibus nõ pręiudicet sensibus literalis interpretatio, quo minus scilicet speremus in æternum, quicquid huic tempori significãdo ex prophetarum vocibus vsurpamus, ne per id quod

Psal.57.b E *Luc.3.c* *Mat.23.d* *Hiere.12.b* F *Ibid.21.* *Esa.52.a* *Esa.60.c*

G cernitur, euanescat quod creditur, & spei copias imminuat penuria rei, pręsentiúmque attestatio sit euacuatio futurorũ. Alioquin terrenæ ciuitatis temporalis gloria nõ destruit cœlestia bona, sed astruit: si tamen ista minimè dubitamus illius tenere figuram, quæ in cœlis est mater nostra.

De conuersatione militum templi, Capitulum quartum.

SEd iam ad imitationem seu ad confusionem nostrorum militum, non planè deo, sed diabolo militantium, dicamus breuiter Christi equitum mores & vitam, qualiter in bello domíve conuersentur, quò palam fiat quantum ab inuicem differant dei seculíque militia. Primò quidem vtrolibet disciplina non deest, obedientia nequaquam contemnitur, quia teste scriptura, & filius indisciplinatus peribit, & peccatum est ariolandi repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Itur & reditur ad nutum eius qui præest: induitur quod ille donauerit: nec aliunde vestimentum seu alimentum præsumitur. Et in victu & vestitu cauetur omne superfluum, soli necessitati consulitur. Viuitur planè in communi iucunda & sobria conuersatione absque vxoribus & absque liberis. Et ne quid desit ex euangelica perfectione, absque omni proprio habitant vnius moris in domo vna, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. H Dicas vniuersæ multitudinis esse cor vnum, & animam vnam: ita quisque non omnino propriam sequi voluntatem, sed magis obsequi satagit imperãti. Nullo tẽpore aut ociosi sedent, aut curiosi vagantur, sed semper dum nõ procedũt (quod quidem rarò contingit) ne gratis comedant panẽ, armorum seu vestimẽtorum vel scissa resarciũt, vel vetusta reficiunt, vel inordinata cõponunt, & quæq; postremò facienda magistri voluntas & communis indicit necessitas. Persona inter eos minimè accipitur: defertur meliori, non nobiliori. Honore se inuicem præueniunt, alterutrum onera portãt, vt sic adimpleant legem Christi. Verbum insolens, opus inutile, risus immoderat⁹, murmur vel tenue siue susurriũ nequaquam ibi deprehenditur inemendatum. Scacos & aleas detestantur, abhorrent venationem, nec ludicra illa auium rapina (vt assolet) delectãtur. Mimos & magos & fabulatores, scurrilésque cantilenas, aut ludorum spectacula, tanquam vanitates & insanias falsas respuunt & abominantur. Capillos tondent, scientes iuxta apostolum ignominiam esse viro si comã nutrierit. Nunquam compti, rarò loti, magis autem neglecto crine hispidi, puluere fœdi, lorica caumate fusci. Porrò imminente bello, intus fide, foris ferro nõ auro se muniũt, quatenus armati, & non ornati, hostibus metũ incutiãt, non prouocent auaritiam. Equos habere cupiũt fortes & veloces, nõ I tamen coloratos aut phaleratos: pugnam quippe nõ pompã, victoriam, sed non gloriam cogitantes, & studentes magis esse formidini q̃ admirationi. Deinde non turbulenti aut impetuosi, & quasi ex leuitate pręcipites, sed consultè atq; cum omni cautela & prouidentia seipsos ordinãtes & disponẽtes in aciem: iuxta quod de patribus scriptum est. Veri profectò Israëlitæ procedunt ad bella pacifici. At verò vbi vẽtum fuerit ad certamen, tum demum pristina lenitate postposita, tanquam si dicerent, Nónne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? irruunt in aduersarios, hostes velut oues reputanr, nequaquam etsi paucissimi, vel sęuã barbariem vel numerosam multitudinem formidãtes. Nouerunt siquidem non de suis præsumere viribus, sed de virtute domini sabaoth sperare victoriã: cui nimirum facile esse confidunt, iuxta sententiam Machabæi, concludi multos in manus paucorum, & non esse differentiam in cõspectu dei cœli liberare in multis, & in paucis: quia nõ in multitudine exercitus est victoria belli, sed de cœlo fortitudo est. Quod frequẽtissimè experti sunt, ita vt plerunq; quasi persecutus sit vnus mille, & duo fugarint decem milia. Ita deniq; miro quodam ac singulari modo cernũtur & agnis mitiores, & leonibus ferociores: vt penè dubitem quid potius censeam appellãdos, monachos videlicet, an milites, nisi quòd vtrunq; forsan congruentius nominarim, quibus neutrũ deesse cognoscitur, nec monachi mansuetudo, nec militis fortitudo. De qua re quid dicendum nisi quòd à domino factũ est istud, & est mirabile

Eccl.22.a
1.Reg.15.c
1.Corin.11.c
Psal.138.d
1.Ma.3.b.

in oculis nostris? Tales sibi elegit deus & collegit à finib⁹ terræ ministros ex fortissimis Israël, qui veri lectulum Salomonis, sacrum scilicet sepulchrum vigilanter fideliterque custodiant, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. K

De templo, Capitulum quintum.

EST verò templum Hierosolymis in quo pariter habitant, antiquo & famosissimo illi Salomonis impar quidẽ structura, sed non inferius gloria. Siquidem vniuersa illius magnificentia in corruptibilibus auro & argento, in quadratura lapidum, & varietate lignorũ continebatur: huius autem omnis decor, & gratę venustatis ornatus, pia est habitantium religiositas, & ordinatissima conuersatio. Illud variis extitit spectandum coloribus: hoc diuersis virtutibus & sanctis actibus venerandum. Domum quippe dei decet sanctitudo: qui non tam politis marmoribus quàm ornatis moribus delectatur, & puras magis diligit mentes, quàm superauratos parietes. Ornatur tamen huius quoque facies templi, sed armis, non gemmis: & pro antiquis coronis aureis, circumpendentibus clypeis paries operitur: pro candelabris, thuribulis atque vrceolis, domus vndique frenis, sellis, ac lanceis communitur. Planè his omnibus liquidò demonstrantibus eodem pro domo dei seruere milites zelo, quo ipse quõdam militum dux vehementissimè inflammatus armata illa sanctissima manu, non tamen ferro, sed flagello quod fecerat de resticulis, introiuit in templum, negociantes expulit, nummulariorum effudit æs, & cathedras vendentium columbas euertit, indignissimum iudicans orationis domum huiuscemodi forẽsibus incestari. Tali proinde sui regis permotus exemplo deuotus exercitus, multo sanè indignius lõgéque intolerabilius arbitrãs sancta pollui ab infidelib⁹, quàm à mercatoribus incestari: in domo sancta cum equis & armis commoratur, tam ab ipsa quàm à cæteris sacris omni infidelitatis spurca & tyrannica rabie propulsata: ipsi in ea die noctúque tam honestis quàm vtilibus officiis occupantur. Honorant certatim dei templum sedulis & sinceris obsequiis, iugi in eo deuotione immolantes non quidem veterum ritu, pecudum carnes, sed vere hostias pacificas, fraternam dilectionem, deuotam subiectionem, voluntariam paupertatem. Hęc Hierosolymis actitãtur, & orbis excitatur. Audiunt insulę, & attendunt populi de longe, & ebulliunt ab Oriente in Occidẽtem tanquã torrens inundans gloriæ gentium, & tanquam fluminis impetus lætificans ciuitatem dei. Quódq; cernitur iucundius, & agitur cõmodius, paucos admodum in tanta multitudine hominũ illò cõfluere videas, nisi vtiq; sceleratos & impios, raptores & sacrilegos, homicidas, periuros, adulteros: de quorum profectò profectione sicut duplex quoddã constat prouenire bonum, ita duplicatur & gaudium, quãdoquidem tam suos de suo discessu lætificãt, quàm illos de aduentu quibus subuenire festinant. Prosunt quippe vtrobique, nõ solũ vtiq; istos tuendo, sed iam etiam illos non opprimendo. Itaque lætatur Aegyptus in profectione eorum, cum tamen de protectione eorũ nihilo minus lætetur mons Sion, & exultẽt filię Iudæ. Illa quidem se de manu eorum, ista magis in manu eorum liberari se merito gloriatur. Illa libẽter amittit crudelissimos sui vastatores, ista cũ gaudio suscipit sui fidelissimos defensores: & vnde ista dulcissime consolatur, inde illa æquè saluberrime desolatur. Sic Christus sic nouit vlcisci in hostes suos, vt non solùm de ipsis, sed per ipsos quoque frequenter soleat tanto gloriosius, quanto & potentius triumphare. Iucundè sanè & commodè, vt quos diu pertulit oppugnatores, magis iam propugnatores habere incipiat: faciátq; de hoste militem, qui de Saulo quondã persecutore fecit Paulum prædicatorem. Quamobrem nõ miror si etiam superna illa curia iuxta testimoniũ saluatoris exultat magis super vno peccatore pœnitentiã agente, quàm super plurimis iustis qui non indigent pœnitentia, dum peccatoris & maligni tantis proculdubio prosit conuersio, quantis & prior nocuerat conuersatio. Salue igitur ciuitas sancta, quã ipse sanctificauit sibi tabernaculum suum altissimus, quo tãta in te & per te generatio saluaretur. Salue ciuitas regis magni, ex qua noua & iucunda mundo miracula nullis temporibus defuere ab initio.

L
M
Psal.92.a
Mar.11.b
Luc.15.b

A tio. Salue domina gentium, princeps prouinciarum, patriarcharum possessio, prophetarũ mater & apostolorum, & initiatrix fidei, gloria populi Christiani, quã deus semper à principio passus est oppugnari: vt viris fortibus sicut virtutis, ita fores occasio & salutis. Salue terra promisionis, quæ olim fluens lac & mel tuis duntaxat habitatoribus, nunc vniuerso orbi remedia salutis, vitæ porrigis alimenta. Terra inquam bona & optima, quæ in fœcũdissimo illo sinu tuo ex arca paterni cordis cœleste granum suscipiens, tantas ex superno semine martyrum segetes protulisti, & nihilo minus ex omni reliquo fidelium genere fructum fertilis gleba tricesimum & sexagesimum & cẽtesimum super omnem terram multipliciter procreasti. Vnde & de magna multitudine dulcedinis tuæ iucundissimè satiati, & opulentissime saginati, memoriã abundantiæ suauitatis tuæ vbique eructant qui te viderunt, & vsque ad extremum terræ magnificentiam gloriæ tuæ loquuntur eis qui te non viderunt, & enarrant mirabilia quæ in te fiunt. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Sed iam ex his quibus affluis deliciis, nos quoque pauca proferamus in medium, ad laudem & gloriam nominis tui.

De Bethlehem, Capitulum VI.

HABES ante omnia in refectione animarũ sanctarum Bethlehem domũ panis, in qua primùm is qui de cœlo B descenderat pariente virgine panis viuus apparuit. Mõstratur piis ibidem iumentis præsepium, & in præsepio fœnum de prato virginali, quo vel sic cognoscat bos possessorẽ suũ, & asinus præsepe domini sui. Omnis quippe caro fœnum, & omnis gloria eius vt flos fœni. *Esa. 40. d*

Porrò suum homo quia in quo factus est honorem nõ intelligendo, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis: verbum panis angelorum factum est pabulum iumẽtorũ, vt habeat carnis fœnum quod ruminet, qui verbi pane vesci penitus dissueuit, quousque per hominem deũ priori redditus dignitati, & ex pecore rursus cõuersus in hominem, cum Paulo dicere possit: Et si cognouimus Christũ secundum carnẽ, sed nunc iam non nouimus. Quod sanè nõ arbitror quempiam dicere posse veraciter, nisi qui prius cum Petro ex ore veritatis illud item audierit: Verba quę ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt, caro autem nõ prodest quicquã. Alioquin qui in verbis Christi vitam inuenit, carnem iam non requirit, & est de numero beatorũ qui non viderunt & crediderunt. Nec enim opus est vel lactis poculum nisi vtique paruulo, vel fœni pabulum iumento. Qui autem nõ offendit in verbo, ille perfectus est vir, solido planè vesci cibo idoneus: & licet in sudore vultus sui, panẽ verbi comedit absque offensione. Sed & securus ac sine scãdalo loquitur dei sapientiam duntaxat inter perfectos, spiritualibus spiritualia comparans, cum tamen infantibus siue pecoribus cautus sit pro captu quidem eorum proponere tãtummodo Iesum Christum, & hũc crucifixum. Vnus tamen idémque cibus ex cœlestibus pascuis suauiter quidẽ & ruminatur à pecore, & manducatur ab homine, & viro vires, & paruulo tribuit nutrimentum. *Psal. 48. c* *1. Cor. 5. d* *Ioan. 6. a* C

De Nazareth, Capitulum VII.

CErnitur & Nazareth, quæ interpretatur flos, in qua is qui natus in Bethlehem erat, tanquam fructus in flore coalescens nutritus est deus infans: vt floris odor fructus saporem præcederet, ac de naribus prophetarum, faucibus se apostolorum liquor sanctus infunderet, Iudęísque tenui odore contentis, gustu solido reficeret Christianos. Séserat tamen hunc florem Nathanaël, quòd super omnia aromata suaue redoleret. Vnde & aiebat: A Nazareth potest aliquid boni esse? sed nequaquam sola contentus fragrantia, respondentem sibi, Veni & vide, Philippum secutus est. Imò verò miræ illius suauitatis admodum respersione delectatus, haustúque boni odoris factus saporis auidior, odore ipso duce ad fructum vsque sine mora peruenire curauit, cupiens plenius experiri quod tenuiter præsenserat, præsẽnsque degustare quod odorauerat absens. Videamus & de olfactu Isaac, ne fortè aliquid quod pertineat ad hæc ipsa quæ in manibus sunt, protẽderit. Loquitur de illo scriptura sic: Statimq; vt sensit vestimentorum eius fragrantiam (haud dubiũ quin Iacob) ecce, inquit, odor filij mei sicut odor agri pleni cui benedixit dominus. Vestimenti fragrantiam sensit, sed vestiti præsentiam non agnouit: solóq; vestis tanquam floris odore forinsecus delectatus, quasi fructus interioris dulcedinẽ non gustauit, dum & electi filij simul & sacramenti fraudatus cognitione remansit. Quò spectat hoc? Vestimentum profectò spiritus, litera est, & caro verbi. Sed ne nunc quidem Iudæus in carne verbum, in homine sic deitatem, nec sub tegmine literæ sensum peruidet spiritualem: forisq; palpans hœdi pellem, quæ similitudinẽ maioris, hoc est primi & antiqui peccatoris expresserat, ad nudam non peruenit veritatem. Non sanè in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati, qui peccatũ nõ facere, sed tollere veniebat, apparuit, ea scilicet de causa quã ipse non tacuit, vt qui nõ vident videant, & qui vident cæci fiant. Hac ergo similitudine deceptus propheta cæcus hodie quem nescit benedicit, dum & quem lectitat in libris, ignorat in miraculis: & quem propriis attrectat manibus, ligando, flagellando, colaphizando, minime tamẽ vel resurgendo intelligit. Si enim cognouissent, nũquam dominum gloriæ crucifixissent. Percurramus succincto sermone & cætera loca sancta, & si nõ omnia, saltem aliqua: quoniam quæ admirari per singula non sufficimus, libet vel insigniora & ipsa breuiter recordari. *Ioan. 1. g* D *Gen. 27. a* *Ioan. 9 g* *1. Cor. 2. b* E

De monte Oliueti & valle Iosaphat, Capitulum VIII.

AScenditur in montem Oliueti, descenditur in vallem Iosaphat: vt sic diuitias diuinæ misericordiæ cogites, quatenus horrorem iudicij nequaquam dissimules: quia etsi in multis miserationibus suis multus est ad ignoscendum, iudicia tamen eius nihilo minus abyssus multa, quibus agnoscitur valde omnino terribilis super filios hominum. Dauid denique qui montem Oliueti demonstrat, dicens, Homines & iumenta saluabis domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus? etiam iudicij vallem in eodem psalmo commemorat, dicens: Non veniat mihi, inquiens, pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Cuius & præcipitium se omnino perhorrescere fatetur, cum in alio psalmo ita loquitur orans: Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui. Superbus in hãc vallem corruit & conquassatur, humilis descendit & minimè periclitatur. Superbus excusat peccatum suum, humilis accusat, sciẽs quia deus non bis iudicat in idipsum, & quod si nosmetipsos iudicauerimus, non vtique iudicabimur. Porrò superbus non attendens quàm horrendum sit incidere in manus dei viuẽtis, facilè prorumpit in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Magna reuera malitia, tui te non misereri, & solum post peccatum remedium confessionis à te ipso repellere, ignémq; in sinu tuo inuoluere potius quàm excutere, nec præbere aurem cõsilio Sapientis, qui ait: Miserere animæ tuæ placens deo. Proinde qui sibi nequam, cui bonus? Nunc iudicium est mundi, nũc princeps huius mundi eiicietur foras, hoc est de corde tuo, si te tamen humiliando ipse diiudicas. Erit iudiciũ cœli, quando ipsum vocabitur cœlũ desursum, & terra discernere populum suum: in quo sanè timendum ne proiiciaris tu cum ipso & angelis eius, si tamen inuentus fueris iniudicatus. Alioquin spiritualis homo qui omnia diiudicat, ipse à nemine iudicabitur. Propter hoc ergo iudiciũ incipit à domo dei, vt suos quos nouit iudex cũ venerit inueniat iudicatos: & iam nil de eis habeat iudicare, quando videlicet iudicandi sunt hi qui in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. *Psal. 35. b* *Ibidem d* *Psal. 118. p* F *Eccli. 30. d* *1. Cor. 2. d*

De Iordane, Capitulum IX.

QVAM læto sinu Iordanis suscipit Christianos, qui se Christi gloriatur consecratum baptismate! Mentitus planè est Syrus ille leprosus, qui nescio quas Damasci aquas aquis prætulit Israëlis, cum Iordanis nostri deuotus deo famulatus totiens probatus extiterit, siue quando Heliæ, siue quando Helisæo, siue etiam (vt antiquius aliquid recolam) quando Iosue & omni populo simul impetum mirabiliter inhibens, siccum in se transitum præbuit. Denique quid in fluminibus isto eminẽtius, quòd ipsa

G trinitas sibi quadam euidenti præsentia dedicauit? Pater auditus, visus spiritus sanctus, filius est & baptizatus. Meritò proinde ipsam eius virtutem quam Naaman ille consulente propheta sensit in corpore, iubente Christo vniuersus quoque fidelis populus in anima experitur.

De loco Caluariæ. *Capitulum X.*

4.Reg.2.d EXITVR etiam vel iam in Caluarię locum, vbi verus Heliseus ab insensatis pueris irrisus, risum suis insinuauit Esa.8.d æternum, quibus ait: Ecce ego, & pueri mei quos mihi dedit deus. Boni pueri, quos per contrarium illorum malignãtium Psal.112.a ad laudem excitat psalmista, dicens: Laudate pueri dominũ, laudate nomen domini. Quatenus in ore sanctorum infantiũ & lactentium perficeretur laus, quę ex ore defecerat inuidorum, Esa.1.a eorum vtique de quibus queritur ita: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Ascendit itaque crucem caluus noster, mundo pro mundo expositus: & reuelata facie ac discooperta fronte purgationem peccatorum faciens, probrosæ & austeræ mortis tam non erubuit ignominiam, quàm nec pœnam exhorruit, vt nos opprobrio sempiterno eriperet, restitueret gloriæ. Nec mirum, Quid enim erubesceret qui ita lauit nos à peccatis, non quidem vt aqua diluẽs, & retinens sordes, sed veluti solis radius desiccans, & retinẽs puritatem? Est quippe dei sapientia vbique attingẽs propter H munditiam suam.

De sepulchro. *Capitulum XI.*

INter sancta ac desiderabilia loca sepulchrum tenet quodammodo principatum, & deuotionis plus nescio quid sentitur vbi mortuus requieuit, quàm vbi viuẽs cõuersatus est, atque amplius mouet ad pietatem, mortis quàm vitæ recordatio, puto quòd illa austerior, hæc dulcior videatur: magisque infirmitati blandiatur humanæ quies dormitionis, quàm labor conuersationis: mortis securitas, quàm vitæ rectitudo. Vita Christi, viuendi mihi regula extitit: mors, à morte redemptio. Illa vitam instruxit, mortẽ ista destruxit. Vita quidem laboriosa, sed mors preciosa: vtraque verò admodum necessaria. Quid enim Christi prodesse poterat siue mors nequiter viuẽti, siue vita dãnabiliter moriẽti? Nũquid denique aut mors Christi etiam nunc male vsque ad mortem viuentes à morte æterna liberat, aut mortuos ante Christum sanctos patres vitæ sanctitas liberauit? sicut scriptum Psal.88.g est: Quis est homo qui viuet & non videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi? Nunc ergo quia vtrunque nobis pariter necessarium erat, & pie viuere, & secure mori: & viuendo viuere docuit, & mortem moriendo securam reddidit: quoniam quidem resurrecturus occubuit, & spem fe- I cit morientibus resurgendi. Sed addidit & tertium beneficium, cum etiam peccata donauit, sine quo vtique cętera nõ valebãt. Quid enim (quantum quidem ad veram summámq; beatitudinẽ spectat) quantalibet vitę rectitudo seu longitudo prodesse poterat illi, qui vel solo originali peccato teneretur astrictus? Peccatum quippe præcessit, vt sequeretur mors: quod sane si cauisset homo, mortem nõ gustasset in æternum. Peccãdo itaque vitã amisit, & mortem inuenit, quoniam quidem & deus ita prædixerat. & iustum profectò erat vt si peccaret homo, moreretur. Quid namq; iustius poterat quàm recipere talionem? Vita siquidem deus animæ est, ipsa corporis. Peccando voluntariè volens perdidit viuere, nolẽs perdat & viuificare. Spõte repulit vitam cum viuere noluit, non valeat eam dare cui vel quatenus voluerit. Noluit anima regi à deo, non queat regere corpus. Si non paret superiori, inferiori cur imperet? Inuenit conditor suam sibi rebellem creaturam, inueniet anima suam sibi rebellem pedissequam. Transgressor inuentus est homo diuinæ legis, inueniat ipse aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, Roma.6.d & captiuantem se in legem peccati. Porro peccatum (vt scri- Esa.59.a ptum est) separat inter nos & deum, separet proinde etiam mors inter corpus nostrum & nos. Non potuit diuidi à deo anima nisi peccando, nec corpus ab ipsa nisi moriendo. Quid itaque austerius pertulit in vltione, id solum passa à subdito, quod præsumpserat in auctorẽ? Nihil profectò congruẽtius q̃ vt mors operata sit mortem, spiritualis corporalem, culpabilis pœnalem, voluntaria necessariam. Cum ergo hac gemi- K na morte secũdum vtranque naturam homo damnatus fuisset, altera quidem spirituali & voluntaria, altera corporali & necessaria: vtrique deus homo vna sua corporali ac voluntaria benigne & potenter occurrit, illáq; vna sua nostram vtrãque damnauit. Meritò quidem. Nã ex duabus mortibus nostris, cum altera nobis in culpæ meritũ, altera in pœnæ debitum reputaretur, suscipiẽs pœnam & nesciens culpam, dum sponte & tantũ in corpore moritur, & vitam nobis & iustitiam promeretur. Alioquin si corporaliter nõ pateretur, debitum non soluisset: si non voluntarie moreretur, meritum mors illa non habuisset. Nunc autem si (vt dictum est) mortis meritum est peccatum, & peccati debitum mors: Christo remittente peccatum, & moriente pro peccatoribus, profectò iam nullum est meritum, & solutum est debitum. Cæterum vnde scimus ꝙ Christus possit peccata dimittere? Hinc proculdubio, quia deus est, & quicquid vult potest. Vnde autem & ꝙ deus sit? Miracula probant. Facit quippe opera quæ nemo alius facere possit: vt taceam oracula prophetarum, necnõ & paternæ vocis testimonium elapsæ cœlitus ad ipsum à magnifica gloria. Quod si deus pro nobis, quis contra nos? Deus qui iustificat, quis est qui cõdemnet? Si ipse est & non alius, cui quotidie cõfitemur dicẽtes, Tibi soli peccaui: quis Psal.50.a melius, imò quis alius remittere potest quod in eũ peccatũ est? Aut quomodo ipse nõ potest, qui omnia potest? Deniq; L ego quod in me delinquitur, valeo si volo donare: & deus nõ queat in se commissa remittere? Si ergo peccata remittere & possit omnipotẽs, & solus possit, cui soli peccatur: beatus profectò cui non imputabit ipse peccatum. Itaque cognouimus ꝙ peccata Christus diuinitatis suæ potentia valuit relaxare. Porrò iam de voluntate quis dubitet? Qui enim nostrã & induit carnem, & subiit mortem: putas suam nobis negabit iustitiam? Voluntarie incarnatus, voluntarie passus, voluntarie crucifixus, solam à nobis retinebit iustitiam? Quod ergo ex deitate constat illum potuisse, ex humanitate innotuit & voluisse. Sed vnde rursum cõfidimus quòd mortẽ abstulit? Hinc planè, quòd eã ipse qui non meruit pertulit. Qua enim ratione iterum exigeretur à nobis, quod pro nobis ille iam soluit? Qui peccati meritum tulit, suam nobis donando iustitiam: ipse mortis debitum soluit, & reddidit vitam. Sic nanque mortua morte reuertitur vita, quemadmodũ ablato peccato redit iustitia. Porrò mors in Christi morte fugatur, & Christi nobis iustitia imputatur. Verùm quomodo mori potuit, qui deus erat? Quoniam nimirum & homo erat. Sed quo pacto mors hominis illius pro altero valuit? Quia & iustus erat. Profectò nãque cum homo esset, potuit mori: cum iustus, nõ debuit gratis. Non quidem peccator mortis sufficit soluere debitum pro altero peccatore, cum quisque moriatur pro se. Qui autem mori pro se nõ habet, nunquid pro M alio frustra debet? Quãto sanè indignius moritur qui mortẽ nõ meruerit, tãto is iustius pro quo moritur, viuit. Sed quę, inquis, iustitia est, vt innocens moriatur pro impio? Non est iustitia, sed misericordia. Si iustitia esset, iam non gratis, sed ex debito moreretur. Si ex debito, ipse quidem moreretur: sed is pro quo moreretur, non viueret. At verò si iustitia non est, nõ tamen contra iustitiam est. Alioquin & iustus & misericors simul esse nõ posset. Sed & si iustus non iniuste pro peccatore satisfacere valeat, quo tamẽ pacto etiam vnus pro pluribus? Etenim satis esse videretur ad iustitiam, si vnus vni moriens vitam restituat. Hinc iam respõdeat apostolus: Sicut enim, inquit, per vnius delictũ in omnes homines in cõ- Rom.5.d demnationẽ, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiã vnius hominis peccatores cõstituti sunt multi, ita & per vnius hominis obedientiã iusti cõstituuntur multi. Sed forte vnus pluribus iustitiam quidem restituere potuit, vitam non potuit? Per vnum, ait, hominem mors, & per vnum hominẽ vita. Si- Ibidem. cut enim in Adam omnes moriũtur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Quid enim? Vnus peccauit, & omnes tenentur rei: & vnius innocentia soli reputabitur vni? Vnius peccatum omnibus operatum est mortẽ, & vnius iustitia vni vitam restituet? Itáne dei iustitia magis ad condemnandum, quàm ad restaurandum valuit? Aut plus potuit Adam in malo, quàm

A lo, q̃ Christus in bono? Adæ peccatum imputabitur mihi, & Christi iustitia non pertinebit ad me? Illius me inobedientia perdidit, & huius obedientia non proderit mihi? Sed Adæ, inquis, delictum meritò omnes contrahimus, in quo quippe omnes peccauimus: quoniã cum peccauit, in ipso eramus, & ex eius carne per carnis concupiscentiam geniti sumus. Atqui ex deo multo germanius secũdum spiritum nascimur, q̃ secundum carnem ex Adam: secũdum quem etiam spiritum longe ante fuimus in Christo, quàm secũdum carnem in Adam, si tamen & nos inter illos numerari confidimus, de quibus apostolus: Qui elegit nos, inquit, in ipso (haud dubium quin pater in filio) ante mundi cõstitutionem. Quòd autem etiam ex deo nati sunt, testatur euangelista Ioannes, vbi ait: Qui non ex sanguinibus, neque ex volũtate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt. Itẽ ipse in epistola: Omnis qui natus est ex deo, non peccat: quia generatio cœlestis cõseruat eum. At carnis traducem, ais, carnalis testatur concupiscentia: & peccatum quod in carne sentimus, manifeste probat quòd secundum carnem de carne peccatoris descendimus. Sed enim nihilo minus spiritualis illa generatio non quidem in carne sentitur, sed in corde, ab his dũtaxat qui cũ Paulo dicere possunt: Nos autẽ sensum Christi habemus: in quo & eatenus profecisse se sentiunt, vt & ipsi cũ omni fiducia dicant: Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij dei. Et illud: Nos autẽ nõ spiritũ huius mũdi accepimus, sed spiritum qui ex deo est: vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Per spiritum ergo qui ex deo est, charitas diffusa est in cordibus nostris: sicut & per carnem quæ est ex Adam, manat cõcupiscentia nostris insita mẽbris. Et quomodo ista quæ à progenitore corporum descendit, nunquam in hac vita mortali à carne recedit: sic ille procedẽs ex patre spirituum, ab intentione filiorum duntaxat perfectorum nunquã excidit. Si ergo in deo nati, & in Christo electi sumus, quænam iustitia est vt plus noceat humana atq; terrena, quàm valeat diuina cœlestisq; generatio: dei electionẽ vincat carnalis successio, & æterno eius proposito carnis præscribat tẽporaliter traducta concupiscentia? Quinimo si per vnũ hominẽ mors, cur nõ multo magis per vnũ & illum hominem vita? Et si in Adam omnes morimur, cur nõ longè potentius in Christo viuificabimur? Denique non sicut delictum, ita & donũ. Nam iudiciũ ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Christus igitur & peccata dimittere potuit, cum deus sit: & mori, cum sit homo: & mortis moriendo soluere debitum, quia iustus: & omnibus vnus ad iustitiam vitámq; sufficere: quãdoquidẽ & peccatum & mors ex vno in omnes processerit. Sed hoc quoque necessariè omnino prouisum est, quòd dilata morte homo inter homines dignatus est aliquandiu cõuersari, quatenus crebris & veris locutionib' ad inuisibilia excitaret, miris operibus astrueret fidem, rectis moribus instrueret. Itaq; in oculis hominum deus homo sobriè & piè cõuersatus, vera locutus, mira operatus, indigna passus, in quo iam defuit nobis ad salutem? Accedat & gratia remissionis peccatorum, hoc est vt gratis peccata dimittat: & opus ꝑfecto nostræ salutis consummatũ est. Non autem metuendũ quòd donãdis peccatis aut potestas deo, aut voluntas passo & tanta passo pro peccatoribus desit, si tamen soliciti inueniamur digne, vt oportet, & imitari exempla, & venerari miracula, doctrinæ quoque non existamus increduli, & passionibus nõ ingrati.

Ephes.1.a — *Ioan.1.b* — *1.Ioan.3.b* — *1.Cor.2.d* — *Rom.8.c* — *2.Cor.2.c* — B — *Rom.15.c* — C

Itaque totum nobis de Christo valuit, totum salutiferum, totúmq; necessariũ fuit, nec minus profuit infirmitas quàm maiestas: quia etsi ex deitatis potentia peccati iugum iubendo submouit, ex carnis tamen infirmitate mortis iura moriendo cõcussit. Vnde pulchrè ait apostolus: Quod infirmum est dei, fortius est hominibus. Sed & illa eius stultitia per quã ei placuit saluum facere mundum, vt mundi confutaret sapientiã, confunderet sapientes: quòd videlicet cũ in forma dei esset, deo æqualis, semetipsum exinaniuit formam serui accipiens: ꝙ diues cũ esset, propter nos egenus factus est, de magno paruus, de celso humilis, infirm' de potẽte: quòd esuriit, quòd sitiit, ꝙ fatigat' est in itinere, & cętera quę passus est voluntate, non necessitate: hæc ergo ipsius quædã stultitia nonne fuit nobis via prudẽtiæ, iustitiæ forma, sanctitatis exẽplũ? Ob hoc item apostolus, Quod stultum est, inquit, dei, sapiẽtius est hominibus. Mors ergo à morte, vita ab errore, à peccato gratia liberauit. Et quidem mors per iustitiã suam peregit victoriam: quia iustus exoluendo quæ non rapuit, iure omnino quod amiserat accepit. Vita vero quod ad se pertinuit, per sapiẽtiam adimpleuit: quæ nobis vitæ & disciplinæ documentum ac speculum extitit. Porrò gratia ex illa (vt dictum est) potestate peccata dimisit, qua omnia quęcunque voluit fecit. Mors itaque Christi, mors est meæ mortis: quia ille mortuus est vt ego viuerem. quo pacto enim iam non viuat, pro quo moritur vita? Aut quis iam in via morum, seu rerum notitia errare timebit duce sapientia? Aut vnde iam reus tenebitur, quem absoluit iustitia? Vitam quidẽ se ipse perhibet in euangelio, Ego sum, inquiens, vita. Porro duo sequẽtia testatur apostolus dicens: Qui factus est nobis iustitia & sapientia à deo patre. Si ergo lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit nos à lege peccati & mortis: vt quid adhuc morimur, & nõ statim immortalitate vestimur? Sanè, vt dei veritas impleatur. Quia enim misericordiam & veritatem diligit deus, necesse est mori quidẽ hominẽ, quippe quod prædixerat deus: sed à morte tamẽ resurgere, ne obliuiscatur misereri deus. Ita ergo mors etsi non perpetuo dominatur, manet tamen propter veritatẽ dei vel ad tempus in nobis: quẽadmodum peccatum etsi iam non regnat in nostro mortali corpore, non tamen deest penitus nobis. Proinde Paulus ex parte quidem liberatũ se à lege peccati & mortis gloriatur, sed rursum se vtraq; nihilo minus lege aliqua grauari ex parte conqueritur: siue cum aduersus peccatum miserabiliter clamat: Inuenio aliam legem in membris meis, &c. Siue cum ingemiscit grauatus (haud dubium quin lege mortis) redemptionem expectans corporis sui. Siue itaque hæc, siue alia quæcunque in hunc modũ (prout in talibus in suo quisque abũdat sensu) ex occasione sepulchri christianis sensibus suggerãtur, puto quòd nõ mediocris dulcedo deuotionis infundatur cõminus intuenti, nec parum proficitur cernendo etiam corporalibus oculis corporalem locũ dominicæ quietis. Etsi quippe iam vacuũ sacris membris, plenum tamẽ nostris & iucundis admodum sacramentis. Nostris inquam nostris, si tamen tam ardenter amplectimur, quàm indubitãter tenemus quod apostolus ait: Cõsepulti enim sumus per baptismũ in mortem, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erim'. Quàm dulce est peregrinis post multam lõgi itineris fatigationem, post plurima terræ marísque pericula, ibi tãdem quiescere, vbi & agnoscitur suum dominum quieuisse! Puto iam præ gaudio non sentiunt viæ laborem, nec grauamẽ reputant expensarum: sed tanquam laboris præmium cursúsve brauium assecuti, iuxta scripturæ sententiam, gaudent vehementer cum inuenerint sepulchrum. Nec casu vel subitò, aut veluti lubrica popularis fauoris opinione id tam celebre nomẽ sepulchrũ natum esse putetur, cum hoc ipsum tantis retro tẽporibus Esaias tam aperte prædixit: Et erit (inquit) in die illa radix Iesse qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabũtur, & erit sepulchrum eius gloriosum. Reuera ergo impletum cernimus quod legimus prophetatum, nouum quidem intuẽti, sed legenti antiquum: vt sic adsit de nouitate iucũditas, vt de vetustate non desit auctoritas. Et de sepulchro ista sufficiant.

1.Cor.1.d — *Rom.1.d* — *Philip.2.a* — D — *1.Cor.1.d* — *Ioan.14.b* — *1.Cor.1.d* — E — *Rom.7.d* — *2.Cor.5.a* — *Coloss.2* — F — *Iob.3.d* — *Esa.11.c*

De Bethphage. Capitulum XII.

QVID de Bethphage dicã viculo sacerdotũ, quam penè præterieram, vbi & confessionis sacramentum, & sacerdotalis ministerij mysterium continetur? Bethphage quippe domus buccæ interpretatur. Scriptum est autem, Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo. Non in altero tantùm, sed simul in vtroque verbum habere memineris. Et quidem verbũ in corde peccatoris operatur salutiferam contritionem: verbum verò in ore noxiam tollit confusionem, ne impediat necessariam confessionem. Ait enim scriptura: Est pudor adducẽs peccatum, & est pudor adducens gloriã. Bonus pudor est quo peccasse aut certe peccare confunderis: & omnis licet humanus arbiter fortè absit, di-

Deut.30. — *Rom.10.c* — *Eccli.4.c*

G uinum tāquam humanū tanto verecūdius reuereris aspectū, quanto & verius deum quàm hominē cogitas puriorē. Tantóq; eum grauius offendi à peccante, quanto constat longius ab illo esse omne peccatū. Huiuscemodi ꝓculdubio pudor fugat opprobrium, parat gloriam, dum aut peccatū omnino non admittit, aut certè admissum & pœnitendo punit, & cōfitendo expellit, si tamē gloria etiam nostra hæc est testimonium cōscientiæ nostræ. Quòd si quispiam cōfiteri confunditur id quoqueunde cōpungitur, talis pudor peccatum adducit, & gloriam de conscientia perdit, quādo malum quod ex profundo cordis compūctio conatur expellere, pudor ineptus obstruso labiorum ostio nō permittit exire, cum eum exemplo Dauid dicere potius oporteret: Et labia mea non prohibebo, domine tu scisti. Qui & seipsū redarguens, puto super hominū stulto & irrationabili pudore, Quoniam tacui, inquit, inueterauerunt ossa mea. Vnde & optat ostiū poni circunstantiæ labiis suis, vt oris ianuam & aperire confessioni, & defensioni claudere norit. Deniq; & apertè hoc ipsum orans petit à domino, sciēs quia cōfessio & magnificentia opus eius. Et ꝙ videlicet nostrā malitiam, & ꝙ æquè diuinæ bonitatis & virtutis magnificentiam minime tacemus, magnum quidem geminæ confessionis bonū, sed dei est donum. Ait itaque: Nō declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Quamobrē ministros verbi sacerdotes cautè necesse est ad vtrūque vigilare solicitos, quò videlicet delinquentiū cordibus tāto moderamine verbum timoris & contritionis infligant, quatenus eos nequaquam à verbo confessionis exterreant: sic corda aperiāt, vt ora non obstruant: sed nec absoluant etiam compunctum nisi viderint & confessum, quandoquidem corde creditur ad iustitiam, ore autem cōfessio fit ad salutem. Alioquin à mortuo (tanquā qui non est) perit confessio. Quisquis igitur verbum in ore habet, & in corde non habet, aut dolosus est, aut vanus. Quisquis vero in corde & nō in ore, aut superbus est, aut timidus.

Psal.39.b *Psal.31.b* *Psal.140.a* *Psal.140.a* H *Rom.10.c* *Eccli.17.c*

De Bethania. Capitulum XIII.

SANE non omnino (etsi multum festinem) debeo transire silenter domum obedientiæ, Bethaniam videlicet, castellum Mariæ & Marthæ, in quo Lazarus est resuscitatus, vbi nimirum & vtriusque vitæ figura, & dei erga peccatores mira clementia, necnon & virtus obedientiæ vnà cum fructibus pœnitentiæ commendatur. Hoc ergo in loco breuiter intimatum sufficiat, quòd quidem nec studiū bonæ actionis, nec ocium sanctæ contemplationis, nec lachryma pœnitentis extra Bethaniam accepta esse poterunt illi qui tantam habuit obedientiam, vt vitam quàm ipsam perdere maluerit, factus obediens patri vsque ad mortem. Hæ sunt I illæ profectò diuitiæ, quas sermo propheticus ex verbo domini pollicetur: Consolabitur, inquiēs, dominus Sion, & cōsolabitur omnes ruinas eius, & ponet desertū eius quasi delicias, & solitudinem eius quasi hortū domini: gaudiū & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. Hæ igitur orbis decimæ, hic thesaurus cœlestis, hæc fidelium hæreditas populorum, vestræ sunt charissimi credita fidei, vestræ prudentiæ & fortitudini commendata. Tunc autem cœleste depositum securè & fideliter custodire sufficitis, si nequaquā de ipsa vestra prudentia vel fortitudine, sed de dei tantū adiutorio vbique præsumitis, scientes quia non in fortitudine sua roborabitur vir, & ideo dicentes cum propheta: Dominus firmamentum meū & refugiū meum, & liberator meus. Et illud: Fortitudinem meam ad te custodiam, quia deus susceptor meus, deus meus, misericordia eius præueniet me. Et item: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam: vt in omnibus sit ipse benedictus qui docet manus vestras ad prælium, & digitos vestros ad bellum.

Esa.51.a *Psal.17.a* *Psal.58.b* *Psal.113.b* *Psal.143.*

Incipiunt capitula sermonis sequentis, de conuersione ad clericos.

Finis.

Quòd nemo conuerti ad dominum, nisi dei voluntate præuentus, & eius voce interius clamante posit. Capitulum primum.

AD audiendum, vt credimus, verbū dei cōuenistis. neq; enim causa nobis alia vestræ huiꝰ tam auidæ cōcursionis occurrit. Approbamus vtiq; desideriū hoc, & laudabili studio cōgaudemꝰ. Beati eñ qui audiunt verbum dei, sed si custodiunt illud. Beati qui memores sunt mandatorū eius, sed vt faciant ea. Nimirum verba vitæ æternæ habet, & venit hora (vtinā & nunc sit) quando audient vocem eius: & qui audierint, viuēt. Siquidem vita in

Luc.11.d *Psal.102.d* *Ioan.5.c*

A ta in voluntate eius. Et si vultis scire, voluntas eius cōuersio nostra est. Denique ipsum audite. Nunquid voluntatis meæ est mors impij, ait dominus, & non magis vt conuertatur & viuat? Ex quibus verbis euidēter agnoscimus quoniam vera nobis vita non nisi in cōuersione est, nec aliter ad eam patet ingressus, dicente domino: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Meritò sane paruuli soli intrant, nam puer paruulus minat eos: qui in hoc ipsum natus & datus est nobis. Quæro igitur vocē quam audiant mortui, & cum audierint viuant. forte enim & mortuis euangelizare necesse est. Et occurrit interim verbum breue, sed plenum, quod os domini locutum est: vt propheta testatur. Dixisti, (ait loquens sine dubio ad dominum deum suum) Conuertimini filij hominū. Nec immerito sanè à filiis quidem hominum videtur exigenda cōuersio, peccatoribus vtique necessaria. Nam supernis spiritibus ea magis quę rectos decet indicta laudatio est, eodem propheta psallente: Lauda deum tuum Sion. Cęterum quod ait, dixisti: meo quidem iudicio non negligenter prætereūdum est, nec simpliciter audiendum. Quis enim humanis cōparare audeat dictis quod dixisse dicitur deus? Viuus profecto est sermo dei & efficax, & vox eius in magnificētia & virtute. Denique ipse dixit & facta sunt. Dixit: Fiat lux, & facta est lux. Dixit: Conuertimini filij hominū, & conuersi sunt. Ita planè conuersio

Ezech.18.g *Matt. 18.a* *Hiere.3.d* *Psa.147.a* *Heb.4.c*

B animarum, opus diuinę vocis est, nō humanæ. Simon Ioānis piscator hominum in hoc ipsum vocatus & cōstitutus à domino, incassum tamen & ipse laborans tota nocte nil capiet, donec in verbo domini rete iactās concludere possit multitudinē copiosam. Vtinam iactemus & nos hodie in hoc verbo rete verbi, & experiamur quod scriptum est: Ecce dabit voci suæ vocem virtutis. Si mendaciū loquimur, id planè de proprio est. Sed & tunc forsitan nostra iudicabitur vox esse non domini, si quæramus quę nostra sunt, nō quę Iesu Christi. Cæterum etsi loquimur iustitiam dei, & gloriā dei quærimus, effectum tamen ab eo solo sperare, ab eo postulare necesse est: vt voci suæ vocē virtutis accommodet. Ad hanc ergo interiorem vocem aures cordis erigi admonemus, vt loquētem deum intus audire, quàm foris hominem studeatis. Illa enim vox magnificentiæ & virtutis, deserta concutiens, deserta discutiens, torporem excutiens animarum.

Psa.67.g

Quòd ipsa vox domini omnibus se offerat, & animam sibi ipsi nolentem præsentet. Capitulum II.

NEc sanè laborandum est vt ad vocis huius perueniatur auditū, labor est potius aures obturare ne audias. Nimirum vox ipsa se offert, ipsa se ingerit: nec pulsare interim cessat ad ostia singulorum. Denique quadraginta annis, inquit, proximus fui generationi illi, & dixi, semper hi errant

Psal.94.b

C corde. Adhuc nobis proximus est, adhuc loquitur, & non est forte qui audiat. Adhuc dicit, Hi errant corde: adhuc sapientia clamitat in plateis: Redite præuaricatores ad cor. Hoc nempe initium loquendi domino: & hoc verbum ad omnes qui conuertuntur ad cor, præcessisse videtur, & non modò reuocans eos, sed reducens & statuens contra faciem suam. Est enim non tantùm vox virtutis, sed & radius lucis annuncians pariter hominibus peccata eorum, & illuminans abscondita tenebrarū. Nec verò vlla internæ huius vocis ac lucis differentia est, cum vnus idémque sit dei filius, & verbum patris, & splendor glorię, sed & animę quoque substantia in suo quidem genere etiā ipsa spiritualis & simplex, sine vlla distinctione sensuum sic tota, si tamen tota dicenda est, vt & vidēs pariter & audiens videatur. Quid enim illo agitur siue radio, siue verbo, nisi vt nouerit semetipsam? Aperitur siquidem conscientiæ liber, reuoluitur misera vitæ series, tristis quædam historia replicatur, illuminatur ratio, & euoluta memoria velut quibusdam eius oculis exhibetur. Vtraque verò nō tam ipsius est animæ, quàm anima ipsa: vt eadem sit & inspiciēs & inspecta: cōtra suam statuta faciem, & à violētis quibusdam apparitoribus, immissarū vtique cogitationum, coacta proprio interim iudicāda assistere tribunali. Quis sanè iudicium hoc sine tribulatione sustineat? Ad meipsum anima mea turbata est (ait propheta domini) & tu contra faciem tuam sine arguitione, sine turbatione, sed confusione, statui non posse miraris?

Psal.142.a

D

Quòd per vocem dei animæ ratio quasi in libro omnia mala propria deprehendere, reprehendere, diiudicare, & discernere valeat. Capitulum III.

NEC à me speres audire quid in memoria tua ratio deprehēdat, quid diiudicet, quid decernat. Applica intus auditum, deflecte oculos cordis, & proprio disces experimento quid agatur. Nemo enim scit quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est. Si superbia, si inuidia, si auaritia, si ambitio, aut similis aliqua pestis abscondita est, vix effugere poterit hoc examen. Si fornicatio, si rapina, si crudelitas, si fraus vlla, aut quælibet culpa admissa est, internum hunc iudicem non latebit reus ipse, nec inficiabitur coram eo. Transiit enim velociter totus ille pruritus delectationis iniquæ, & voluptatis illecebra tota breui finita est, sed amara quædam impressit signa memoriæ, sed vestigia fœda reliquit. In illud siquidem repositorium velut in sentinam aliquam tota decurrit abominatio, immunditia tota defluxit. Volumen grande, cui vniuersa inscripta sunt stilo vtique veritatis: amarum iam venter tolerat, etsi fauces miseras breui transitu dulcedine quadam friuola visum est oblectasse. Ventrem meum doleo miser, vētrem meum doleo. Quidni doleam ventrem memoriæ, vbi tāta congesta est putredo? Quis nostrum, fratres, exteriorē hanc vestem qua

1.Cor.2.c

E tegitur, si repente obscœnis vndiq; sputis illitam, & fœdissimis quibusq; sordibus inquinatam consideret, nō vehementer exhorreat, non velociter exuat, non indignanter abiiciat? Itaque qui nō vestem, sed semetipsum intus sub veste talem reperit, eo amplius doleat & animo consternetur oportet, quo propius tolerat quod exhorret. Neque enim vt tunicā abiicit suam, sic abiicere contaminata anima poterit & seipsam. Denique quis in nobis tantæ patientiæ est & virtutis, vt si forte (quemadmodum de Maria sorore Moysi legitur) carnem suam subitaneā quadam lepra male candentem viderit, æquo animo stare possit, & gratias agere creatori? Quid vero est caro ista, nisi corruptibilis quædam tunica qua vestimur? Aut quid lepra hæc corporea electis omnibus æstimāda, nisi paternæ virga correptionis, & purgatio cordis? Ibi tribulatio vehemens, & iustissima causa doloris est, cum excitatus à somno miseræ voluptatis, interiorem cœperit quis deprehēdere lepram, quam sibi ipse multo studio & labore quæsiuit. Licet enim nemo oderit carnem suam, sed multo min' odisse poterit anima semetipsam.

Nume.12.c

Quòd diligens iniquitatem, odit animam & carnem suam. Capitulum IIII.

AT FORTE aliquē moueat illud de psalmo: Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Ego autem dico, & odit & carnem. An non odit, cui gehennæ cumulos mercatur in dies, & cui secundum duritiam suam & cor impœnitens thesaurizat iram in die iræ? Cæterum hoc odium tam carnis, quàm animæ, nō in affectu, sed in effectu poti' inuenitur. Sic nimirum odit & phreneticus carnem suam cum sibiipsi manus inferre laborat, rationis deliberatione sopita.

Psal.10.b

An vero grauior vlla phrenesis iudicatur, quàm impœnitentia cordis, & peccandi obstinata voluntas? Siquidem manus nepharias iniicit sibiipsi, nec carnem sed mētem lacerat & corrodit. Si vidisti hominem scalpere manus, & vsque ad sanguinem confricare, euidētem habes in eo similitudinem animę peccātis expressam. Cedit siquidem voluptas illa dolori, & succedit pruritui cruciatus. Neque id ignorabat, sed dissimulabat ille dum scalperet. Sic laceramus, sic exulceramus propriis manibus animas infelices, nisi quod tanto grauius quanto excellentior est spiritualis creatura, & cui difficilius medeatur. Neque id quidem inimicitiarum studio gerimus, sed stupore quodam insensibilitatis internæ. Effusus siquidē animus damna interiora non sentit: quia nec intus est, sed in ventre forsitan, aut sub ventre. Denique & animus quorundam in patinis, quorundam in loculis inuenitur. Vbi est thesaurus tuus (inquit) ibi est & cor tuū. Quid verò mirū si propriam minime sentiat anima læsionem, quæ suiipsius oblita, & penitus absens sibi, in lōginquam profecta est regionem?

Matt.6.c

G Erit auté cum in semetipsam reuersa cognoscet quàm crudeliter miseræ venationis obtentu euisceraui semetipsam. Neque enim id sentire poterat dum vilem muscarum prædã desiderio captans insatiabili, aranearum instar ex visceribus propriis intexere retia videretur.

De pœna tam animæ quàm carnis, & pœnitentia infructuosa post mortem. Capitulum V.

ERIT autem hic reditus sine dubio vel post mortem, cum vniuersa quibus ad vagandum foras & inutiliter sese occupandum in eam quæ præterit huius mundi figuram egredi consueuerat, ostia corporis clausa erunt, vt necessariò maneat in seipsa, cui nullus iam pateat exitus à seipsa. Verùm is quidem perniciosissimus erit reditus, & miseria sempiterna, quando iam pœnitentia haberi poterit, agi non poterit. Vbi enim deerit corpus, actus non erit. Sane vbi nulla fuerit actio, nec satisfactio quidem vlla poterit inueniri. Quocirca pœnitentiam quidem habere, dolere est: nam pœnitentiam agere, remedium doloris est. Neque enim carenti manibus erit vltrà leuare cor in cœlũ cum manibus: sed quisquis ante obitum carnis non redierit ad ipsum, in seipso maneat necesse est in æternum. Sed in quali seipso? Qualem sese fecerit in hac vita, qualẽ inuenerit exiens ab hac vita: nisi quòd fortasse erit nonnunquam deterior. nam melior qui malus est H nunquã erit. Habet enim hoc ipsum quod nunc ponit, quandoque recipere corpus, non tamen ad pœnitentiam, sed ad pœnam. Vbi nimirum peccati ipsius & carnis quadammodo similis videbitur esse cõditio, vt quemadmodum culpa semper puniri poterit, nec vnquã poterit expiari: sic nec in corpore aliquando tormenta finiri, nec corpus ipsum exinaniri valeat in tormentis. Merito quidem vltio sempiterna desæuiet, quòd nunquam possit culpa deleri: & nec substãtia carnis deficiet, ne simul cogatur etiã afflictio carnis terminari. Hæc fratres mei qui pauet, cauet: nam qui negligit, incidit.

Quòd vermis conscientiæ in præsenti sentiri ac suffocari debet, non in immortalitatem foueri ac nutriri. Capitulum VI.

VT ERGO redeamus ad vocem vnde processimus: expedit nobis profectò redire ad cor, dum illic iter quo ostendat nobis salutare suum, qui tanto studio pietatis illuc reuocat præuaricatores. Nec sentiri interim pigeat morsus vermis interni, aut periculosa quædam animi amaritudo, & perniciosa mollities persuadere queat vt præsentem velimus dissimulare molestiam. Optimum est tunc sentiri vermem, cum possit etiam suffocari. Itaque mordeat nunc vt moriatur, & paulatim desinat mordere. Mordendo rodat interim putredinem, vt rodendo consumat, & ipse quoque pariter I consumatur, ne foueri incipiat in immortalitatem. Vermis, inquit, eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. (*Esa. 66 g*) A facie illorum morsũũ quis sustinebit? Multiplex enim nunc consolatio arguentis cõscientiæ releuat cruciatum. Benignus est deus, qui non patitur nos tentari vltrà quàm possumus, nec vermem hunc supra modum patitur malignari: maximeq; inter initia conuersionis oleo misericordiæ linit vlcera: vt nec morbi quantitas, nec difficultas curationis vltrà quàm expedit innotescat: magis autẽ arridere videtur facilitas quædã, quæ post modũ euanescit, quando iam exercitatos habenti sensus certamẽ forte datur vt vincat, & discat quoniam omniũ potẽtior est sapientia. Interim sane audiens quis vocem domini, Redite præuaricatores ad cor, & tantis in interiore cubiculo obscœnitatibus deprehensis, singula quæq; rimari satagit, & quonam hęc influxerint aditu, curiosus vestigator explorat, nec difficilè patet foramẽ imò & foramina contuenti. Sed nec parum illi ex hac consideratione doloris accedit, cum per fenestras proprias mors ista deprehenditur introisse. Multa siquidem admisisse videtur petulantia oculorum, multa pruritus aurium, multa quoque olfaciendi, gustandi, tãgendiq; voluptas. Nam spiritualia quidem vitia (quorũ supra meminimus) difficilè adhuc prout sunt, carnalis examinat. Vnde fit vt quę sunt grauiora, aut minus aut minime sentiat, nec tam superbię aut inuidiæ q̃ flagitiosorum aut facinorosorũ recordatione actuũ mordeatur.

Quòd quibusdam facile videtur voluntatem humanam obtemperare voci diuinæ. Capitulum VII. K

ET ecce iterum vox de nubibus dicens: Peccasti, quiesce. Et quod dicitur, tale est. Iam sentina redundans, domum omnem intolerabili fœtore contaminat, & vanum tibi est dum adhuc sordes influant, exhaurire: dum peccare non destiteris, pœnitere. Quis enim eorum ieiunia probet, qui ad lites & contentiones ieiunant, & percutiunt pugno (*Esa. 58. b*) impie, sed & volũtates & voluptates propriæ inueniuntur in eis? Non tale est ieiunium quod elegi, dicit dominus.

Claude fenestras morti, obsera adit⁹, foramina obstrue diligenter, & sic demũ non subeuntibus nouis, sordes poteris expurgare vetustas. Aestimat homo facile quod iubetur implendum, tanquam ignarus exercitij spiritualis. Quis enim prohibeat, inquit, quo minus imperem mẽbris meis? Indicit igitur gulę ieiunia, crapulam interdicit, obturari præcipit aures ne audiant sanguinem, auertit oculos ne videant vanitatem: manus non ad auaritiam, sed ad eleemosynam magis extendit: quibus forte & laborem inquirere velit, prohibens latrocinia, sicut scriptum est: Qui furabatur, iam (*Ephes. 4. e*) non furetur: magis autem laboret manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Cæterũ dũ suas quibusq; membris in hunc modum leges promulgat, & decreta proponit, interrumpunt subitò vocem iubentis, & vno impetu clamãt: Vnde hæc noua religio? Facere iubes vt L libet. Sed inuenietur qui nouis decretis obuiet, qui nouis legibus cõtradicat. Quis enim ille est? inquit. Et illa: Nimirum ipsa quæ paralytica iacet ĩ domo, & male torquetur. Ipsa est enim in cuius nos pridem deputasti obsequium (si nõ ignoras) ad obediendum vtique cõcupiscẽtiis eius. Expalluit miser ad hanc vocem, & confusus obmutuit. Anxiabatur enim in eo spiritus eius. At membra quidem ad suam illam infelicissimam dominam incunctãter accedunt, vt aduersus dominum crudeliter interpellent, & imperia duriora causentur. Plãgit gula parsimoniæ sibi modum adhibitum, prohibitam crapulę voluptatẽ. Oculus queritur indictas lachrymas, petulantiam interdictam. Quibus hæc & similia prosequentibus excitata & vehementer exacerbata volũtas: Somniúmne est, inquit, an fabula, quod narratis? Tũ verò opportunũ suæ tempus nacta querimoniæ lingua, Omnino, ait, sic est vt audistis. Nam & ego à fabulis & mendaciis iussa sum reticere, & nihil deinceps nisi serium, imò & penitus necessarium loqui.

Qualiter voluntas hominis per gulam, curiositatem, ac superbiam, & per omnes sensus carnis renititur voci diuinæ. Capitulum VIII.

EXILIT igitur vetula furens, & totius oblita languoris, procedit horrentibus comis, veste lacerata, pectore nudo, scalpens vlcera, frendens dentibus & arescens, atque ipsum inficiens aëra flatibus virulentis. Quidni con- M fundatur, si quid adhuc superest rationis, ad talem miseræ voluntatis occursum & incursum? Hæc, inquit, est tota tui coniugij fides, sic compateris male patienti? Vsqueadeo super dolorem vulnerum meorum addere pepercisti? Subtrahendum forsitan ex immoderata dote aliquid videbatur, sed quid relinquitur hoc sublato? Solum hunc languenti miseræ præstitisti, & omnia eius obsequia quemadmodum sint distributa aliquando, cognouisti. Nunc autem si tibi forsitan morbi huius pessimi quo laboro, triplex malignitas excidisse potuit, sed nõ mihi. Siquidem voluptuosa sum, curiosa sum, ambitiosa sum, & ab hoc triplici vlcere non est in me sanitas à plãta pedis vsque ad verticem. Itaq; fauces, & quæ obscœna sunt corporis, assignata sunt voluptati, quãdoquidem velut de nouo necesse est singula recẽseri. Nam curiositati pes vagus & indisciplinatus oculus famulantur. At vanitati quidem aures & lingua seruiũt, dum per illam impinguat caput meum oleũ peccatoris, per hanc ipsa suppleo quod in laudibus meis alij minus fecisse videntur. Valde enim delector & recipere ab aliis, &, cum opportune possum, etiã tradere aliis laudes meas, & meo & alieno ore semper cupiens prædicari. Cui potissimum morbo tuum quoq; ingeniũ plurima solet adhibere fomẽta. Porrò manus ipsas quibus est vndique liber

A ber motus, non vni specialiter alicui operi deputamus, sed modo vanitati, modo curiositati, modo voluptati sedulũ satis exhibent famulatum. Quibus ita dispositis, non mihi hæc omnia vel in vno satisfacere aliquando potuerunt, quòd nõ satietur oculus visu, nec auris impleatur auditu, atque vtinã inter spectandum totum aliquando corpus fieret oculus, aut inter prandendum in fauces membra omnia verterẽtur. Tú ne igitur mihi id modicũ cõsolationis quod vtcunque mendico, tentas surripere? Dixit, & cum indignatione & furore recedens, Teneo, inquit, longúmque tenebo.

Vt ratio animæ iam tandem vexata præsumptæ facilitatis arguatur, & difficultate confundatur. Capitulum IX.

IAM verò rationi ipsa vexatio dat intellectũ, iam innotescit aliquatenus huius negocij difficultas, iã præsumpta facilitas euanescit. Videt enim memoriã plenã spurcitiarum, videt abũdantius alias atque alias influere sordes, videt ipsas fenestras morti patulas claudi omnino nõ posse, & quòd adhuc præsidens volũtas languida dominetur, ex cuius vlceribus sanies vniuersa profluxit. Videt denique anima sese cõtaminatam, nec per alium, sed per proprium corpus, nec aliunde quàm à seipsa. Est autem quoddam animę sicut memoria quæ inficitur, sic voluntas ipsa quæ inficit. Deniq; B tota ipsa nihil est aliud quàm ratio, memoria, & voluntas. Nũc autem & ratio minus habẽs, cæca quodãmodo quòd hactenus ista non viderit, infirma omnino quòd re agnita quidem præualuit temperare, & memoria fœdissima pariter & fœtidissima, & voluntas languida & horrendis vlceribus vndique scaturiens inuenitur. At ne quid ex omnibus quæ sunt hominis relinquatur, ipsum etiam corpus rebelle est, & singula membra, fenestræ singulæ quib' mors intrat ad animam, & incessanter exuberat ipsa confusio.

Respiratio consolationis pauperibus spiritu. Capitulum X.

AVDIAT ergo anima quæcunque eiusmodi est, vocem diuinã, & audiat cum stupore & admiratione dicentem: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. (*Matt. 5. a*) Quis spiritu pauperior eo qui in toto spiritu suo nõ inuenit requiem, non inuenit vbi caput reclinet? Hoc quoque consiliũ pietatis, vt qui sibi displicet, placeat deo: & qui propriam domum odit, domum vtique plenam spurcitiæ & infelicitatis, inuitetur ad domum gloriæ, domum non manu factam æternam in cœlis. Nec mirum si ad huius dignationis C magnitudinẽ expauescit, si difficilè credit huic auditui, si vehementi stupore admiratur, & ait: Ergóne beatum hominẽ miseria facit? Cæterum quisquis eiusmodi es, non diffidas, nõ miseria sed misericordia facit beatum, sed huius propria sedes miseria est, vt humiliatio in humilitatem trãseat, necessitas in virtutem. Pluuiam voluntariam (inquit) segregabis deus hæreditati tuæ, & infirmata est, tu vero perfecisti eam. (*Psal. 67. b*) Vtilis prorsus infirmitas, quæ medici manũ requirit: & salubriter à se deficit, quam perficit deus.

Quòd regnum sperare non possit, in cuius adhuc carne peccatum regnat. Capitulum XI.

SED quia non est via ad regnum dei sine primitiis regni, nec sperare potest cœleste regnum cui nec super propria membra adhuc regnare donatur, sequitur vox dicens: Beati mites: quoniam ipsi hæreditabunt terram. (*Matt. 5. a*) Ac si euidẽtius dicat: Mitiga efferos voluntatis motus, & crudelẽ bestiã mansuefacere cura. ligatus es, soluere studeas quod rũpere omnino nõ posis. Eua tua vita est. Vim facere, aut eaten' eã offendere nullo modo præualebis. Nec mora, respirans homo inter hæc verba, atq; id quoque facilius reputans, licet verecundus, accedit & delinire satagit viperã inflammatam. Arguit vitæ carnalis illecebras, & cõsolationes secularis nugacitatis accusat tanquã exiguas & indignas, sed & breuissimas quoque & perniciosissimas omnibus amatoribus suis.

Appetitus gulæ & libidinis, & cæterarum vanitatum quem finem habeant. Capitulum XII. D

SVPER hoc, ait, nequam & inutili seruo tuo & ipsa fatere. Nec enim insiciari potes, ne in modico quidem tibi vniuersa eius obsequia satisfacere aliquando potuisse. Voluptas gutturis quæ tãti hodie æstimatur, vix duorum obtinet latitudinem digitorum, & eius tam modicæ partis tam exigua delectatio quanta operatur solicitudine, quãtam deinde molestiam parit? Hinc monstruosius dilatantur renes & humeri, hinc tumentes vteri non tam impinguantur quàm imprægnantur aruina: & dum carnis onus ossa non sustinẽt, etiam morbi varij generãtur. Sic libidinis illecebrosa vorago quãtis laboribus & dispendiis, interdum & famæ vel honoris, aut etiam vitæ ipsius periculo comparatur, vt ad modicũ flagrans sulphureus vapor furentes stimulis agat, & apũ par volantum vbi male grata mella fuderit, nimis tenaci feriat icta corda morsu: (*Boeth. li. 3. de conso. metro. 7.*) cuius appetitus anxietatis & vecordiæ, actus abominationis & ignominiæ, exitus pœnitudinis & verecundiæ plenus esse dignoscitur. Cæterum spectacula vana rogo quid corpori præstant, quídve animæ conferre videntur? At certe nihil in homine cui curiositas prosit inuenies. Friuola prorsus & inanis ac nugatoria consolatio, & nescio quid illi duri imprecer, quàm vt semper habeat quod requirat, qui iucundæ quietis pacem fugitans, curiosa inquietudine delectatur. E Liquet sane vel ex hoc ipso nihil his omnibus delectationis inesse, quorum solus transitus iuuat. Cæterum vanitas vanitatum quàm nihil sit, vel ex ipso nomine manifestius indicatur. Vanus vtique labor qui studio vanitatis assumitur. O doxa doxa (ait Sapiens) in milibus mortalium nihil aliud quàm aurium inflatio vana. (*Idem eod. li. prosa. 6.*) Et tamen quãtam putas infelicitatem hæc ipsa non tam felix vanitas quàm vana felicitas parit? Hinc nanque cæcitas cordis, sicut scriptum est: Populo meus, qui te beatificant, in errorem te inducũt. (*Esa. 3. b*) Hinc ceruicosus furor animositatis, hinc suspicionis labor anxius, hinc liuoris crudele tormentum, & cremẽtis inuidiæ miserior quàm miserabilior cruciatus, hinc diuitiarũ amor insatiabilis longe amplius desiderio torquet animam, quàm refrigeret vsu suo: vtpote quarum acquisitio quidem laboris, possessio vero timoris, amissio plena doloris inuenitur. Postremò vbi multæ opes, multi etiam qui comedunt eas: (*Eccles. 5. e*) & vsus quidem diuitiarum apud alios, diuitibus solum nomẽ cedit & solicitudo. Et in his omnibus pro tam exiguis, aut magis ne exiguis quidẽ, sed nullis, eam paruipendere gloriam quam nec oculus vidit, nec auris audiuit. nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligentibus se: non tam insipientiæ quàm infidelitatis esse videtur.

De seruitute vitiorum, & incertitudine mortis. Capitulum XIII. F

NEC immeritò sanè mundus hic positus in maligno, vana promissione deludit animas propriæ conditionis & nobilitatis oblitas, quas non pudeat porcis in ministerio subiugari, in desiderio sociari, nec sic tamẽ infelici edulio satiari. Vnde enim hęc tãta pusillanimitas & abiectio tam miserabilis, vt egregia creatura capax æternæ beatitudinis & gloriæ magni dei, vtpote cuius sit inspiratione condita, similitudine insignita, cruore redempta, fide dotata, spiritu adoptata, miseram non erubescat sub putredine hac corporeorum sensuum gerere seruitutem? Meritò planè ne eos quidem apprehendere potest, quæ talem deserens sponsum, tales sequitur amatores. Meritò siliquas esuriit & non accepit, qui porcos pascere maluit, q̃ paternis epulis satiari. Insanus siquidem labor pascere sterilem quæ non parit, & viduæ benefacere nolle: omittere curam cordis, & curam carnis agere in desiderio: impinguare & fouere cadauer putridum, quod paulo post vermiũ esca futurũ nullatenus dubitatur. Nam & seruire mammonæ, & auaritiam colere (quod est seruitus idolorum) aut vanitatem sectari, prorsus degeneris animæ indicium esse quis nesciat?

G

De infidelitate diuitiarum congregatarum.
Capitulum XIIII.

ESTO tamen magna sint & honesta quæ mūdus interim amatoribus suis erogare videtur, sed infida esse quis nesciat? Certa nimirum eorum breuitas, & ipsius quoque breuitatis finis incertus: sæpe viuentem deserunt: nam morientem nec raro sequuntur. Quid verò in rebus humanis certius morte? quid hora mortis incertius inuenitur? Non miseratur inopiam, non diuitias reueretur, non generi cuiuslibet, non morib', nō ipsi denique parcit ætati, nisi quòd senibus quidem in ianuis, adolescentibus in insidiis est. Infelix proinde qui in huius vitæ tenebris & lubrico fidens, perituram insumit operam, nec aduertit quoniam vapor est ad modicum parens, & vanitas vanitatum. Obtinuisti tandem ambitiosè quam ex longo concupieras dignitatem? serua quod habes. Implesti pecuniose loculos tuos? solicitus esto ne perdas. Vberes fructus attulit ager tuus? dirue horrea tua vt maiora ædifices: muta quadrata rotundis: dic animæ tuæ, habes multa bona reposita in annos plurimos. Erit enim qui dicat: Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te: quæ autem parasti, cuius erunt?

Luc. 12. c

Quod temporalia opera quasi semina sunt mercedis æternæ.
Capitulum XV.

H ATQVE vtinam tantùm congregata perirent, & non deterius ipse quoque periret congregator eorum. Esset vtique tolerabilius perituro quàm peremptorio insudare labori. Nunc verò stipendia peccati mors: & qui in carne seminat, de carne metet corruptionem. Nec enim opera nostra transeunt vt videntur, sed temporalia quæque velut æternitatis semina iaciuntur. Stupebit insipiens cum ex hoc modico semine copiosam viderit exurgere messem, seu bonam seu malam, pro diuersa qualitate sementis. Hoc qui cogitat, nullum omnino paruum reputat esse peccatum, quòd futuram messem potius æstimet, quàm sementem. Seminant ergo dum nesciunt, & seminant dum occultant homines iniquitatis mysteria, dum vanitatis consilia celant, dum perambulant in tenebris negocia tenebrarum.

Quod impossibile sit peccantem latere. *Caput XVI.*

PARIETES, inquit, sunt vndique, quis me videt? Esto nemo te videat, non tamen nullus. Videt te angelus malus, videt te angelus bonus. videt & bonis & malis maior angelis deus, videt accusator, videt testium multitudo, videt & ipse iudex cuius te oportet assistere tribunali: sub cuius sanè oculis velle delinquere, tam insanum, quàm horrendum incidere in manus dei viuentis. Noli esse securus, latent insi- I diæ quas latere non possis. Latent, inquam, insidiæ, quas vt deprehendere ipse non potes, sic non potes ipse non deprehendi. Audit planè qui plantauit aurem: & qui finxit oculum, ipse considerat. Non illius solis arcet radios maceria lapidum, quos ipse creauit: non vel ipse corporis huius paries veritatis excludit aspectū. Nuda sunt eius oculis omnia, penetrabilior est ancipiti gladio. Ipsas quoque non modo cernit, sed & discernit cogitationum vias, & medullas affectionum. Denique si non totam humani cordis abyssum, & quicquid in ipso latet inspiceret pre ipso, non ille iam nil sibi conscius iudicantis sese domini sententiam tātopere formidaret. Mihi (inquit) pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die, sed neque meipsum iudico: nihil enim mihi cōscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me, domin' est. Si tu obiectu parietis, aut cuiuslibet simulationis prætētu, humana frustrari posse iudicia gloriaris, certus esto non illum vera crimina præterire, qui de falsis etiam accusare criminibus consueuit. Si tantopere eius qui nihilo minus forte tuam vereatur, proximi conscientiā reformidas, multo minus eos contemnas quibus odiosa magis iniquitas, & longe amplius execrabilis corruptio est. Si denique deum non times, & solos hominū reuereris aspectus, memor esto hominem Christum hominum facta ignorare non posse: vt quod coram me attentare minime prorsus auderes, multo minus audeas coram ipso: quódque non dico nō liceret, sed nec liberet quidem præsumere vidente cōseruo, inspiciente K domino vel cogitare penitus exhorrescas. Alioquin si carnis oculum magis quàm gladium qui carnes habet, deuorare formidas: & is quoque timor quē times, eueniet tibi, & accidet quod vereris. Nihil opertum quod non reueletur, vel occultum quod non sciatur. Arguentur à luce in lucem prolata opera tenebrarum: nec modò obscœnitatū abominānda secreta, sed iniqua commercia vēdentium sacramenta, & fraudulenta suspiria adinuenientium dolos, & iudicia subuertentiū, qui nouit omnia, nota faciet vniuersis: cum cœperit scrutator ille cordis & renum scrutari Hierusalem in lucernis.

1. Cor. 4. a

Quid sentiendum sit de his qui impie agunt.
Capitulum XVII.

QVID ergo ibi facturi sunt, imò potius quid passuri, qui crimina commiserunt, vbi audituri sunt: Ite in ignem æternum, qui pietatis opera non fecerunt? Quando vero admittetur ad nuptias, qui nec lumbos præcinxit vt abstineret à malo, nec lucernam tenuit vt faceret bonum: quando nec virginitatis integritas, nec lampadum claritas solius olei poterit excusare defectum? Aut quis illos manere credēdus est cruciatus, qui in hac vita non solùm mala, sed forte pessima perpetrant, si sic sunt cruciandi qui hic bona receperūt, vt in medio flammæ æstuātibus linguis, ne minimæ quidem stillæ obtinere refrigerium queant? Caueamus ergo mala opera, L nec includentis sagenæ fiducia, libere intra ecclesiam delinquamus: hoc scientes, quia non omnes quos sagena trahit, piscatorum vasa recipient, sed erit cum ad littus venerint, eligent bonos in vasa, malos autem foras mittent. Neque hoc contenti lumborum cingulo, accēdamus etiam lucernas nostras, & instanter operemur bonum: cogitantes quod omnis arbor non modo quæ malum fecerit fructum, sed etiam quæ bonum non fecerit, excidetur, & in ignem mittetur, illum vtique ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius. Cæterum sic declinemus à malo, vt faciamus bonum: inquiramus pacem, non gloriam prosequamur. Illa enim dei est, & eam alteri non dabit. Gloriam, inquit, meam alteri non dabo. Et dicebat homo secundum cor dei: Nō nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Recordemur etiam scripturæ dicentis: Si rectè offeras, & nō rectè diuidas, peccasti. Recta est fratres, illa nostra diuisio, nemo detractet. Alioquin si cui forsitā minus placet, sciat non nostrā esse, sed angelorum Priores enim angeli cecinerunt: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Seruemus ergo in vasis oleū, ne forte (quod absit) clausas iam nuptiarum ianuas frustra pulsantes, verbū audiamus amarū, & deintus nobis sponsus respondeat, Nescio vos. Adhuc tamen mors posita est nō modo secus iniquitatem, sterilitatē, vanitatem, sed & secus introitum ipsius etiam voluptatis. M Quocirca opus est fortitudine aduersus tentamenta peccati, vt rugiēti leoni resistamus fortes in fide, & ignita ipsius iacula hoc ipso clypeo viriliter repellam'. Opus est iustitia, vt operemur bonum. Opus est prudētia, ne cum fatuis virginibus reprobemur. Opus denique tēperantia, ne voluptatibus indulgentes, audiamus aliquando quod miser ille epularum pariter & vestium splendore finito, dum misericordiam precaretur audiuit: Memēto fili quòd recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris. Planè terribilis deus in consiliis super filios hominum, sed si terribilis est, etiam misericors inuenitur, dum futuri formam iudicij nō occultat. Anima enim quæ peccauerit, ipsa morietur: & palmes qui fructum non fecerit, excidetur. Virgo cui defuerit oleum, à nuptiis excludetur: & qui bona receperit in hac vita, cruciabitur in futura. Quod si forte contingat in vno quolibet simul hæc quatuor inueniri, ea plane extrema desperatio est.

Esa. 42. b
Psal. 113. b
Gene. 4. b
Luc. 2. b
Luc. 16. f
Ezec. 18. a

Quòd spiritui ad bonum parato resistit caro.
Capitulum XVIII.

HAec igitur & his similia int' suggerit ratio volūtati, eo copiosius quo perfecti' illustratione spiritus edocetur. Felix sanè, cuius volūtas sic cesserit & acquieuerit cōsilio rationis,

A tionis, vt à timore concipiens, promissionibus deinceps cœlestibus foueatur, & parturiat spiritum salutis. At forte inuenietur rebellis & obstinata volũtas, & nec impatiens solum, sed & monitis peior, & minis durior, & adhibitis acerbior blandimẽtis. Inuenietur forsitan quæ nihil mota suggestionibus rationis, imò & graui furore commota, respondeat dicens: Quousque vos patior? prædicatio vestra in me non capit. Scio quòd astuti estis, sed astutia vestra in me locum non habet. Forte & aduocans membra singula, solito amplius solitis iubet obedire concupiscentiis, nequitiis deseruire. Hinc nimirum est illud quòd quotidianis discimus experimentis, eos qui conuerti deliberant, tentari acrius à concupiscentia carnis: & vrgeri grauius in operibus luti & lateris, qui Aegyptum egredi, & Pharaonis imperium effugere moliuntur.

Quòd lugendum sit, & post luctum consolandum.
Capitulum XIX.

VTINAM autem qui eiusmodi est, declinet impietatẽ, & terribile illud profundum caueat, de quo scriptum est: Impius cum venerit in profundum malorum, contemnit. Fortissima siquidem potione curatur: & periclitabitur facilè, nisi multa solicitudine studeat medici obtẽperare cõsiliis, obseruare præcepta. Vehemens est tentatio, & proxima desperationi, nisi totum colligat, & ad miserandum animæ suæ, quam adeo miseram & miserabilem videt, conuertat affectum, & audiat vocem dicẽtem: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Lugeat abundãter: quia lugendi tempus aduenit: & ad sorbendas iuges lachrymas ista sufficiunt. Lugeat, sed non sine pietatis affectu, & obtentu cõsolationis. Consideret nullam sibi inueniri requiem in seipso, sed omnia plena miseriæ & desolationis. Consideret non esse bonum in carne sua, sed in seculo nequam nihil nisi vanitatem & afflictionem spiritus contineri. Consideret, inquã, nec intus nec subtus nec circa se sibi occurrere consolationem: vt vel tandem aliquando discat quærendam sursum, & desursum esse sperandam. Lugeat interim plangens dolorem suum: exitus aquarum deducat oculus eius, & palpebra non quiescat. Nimirum purgatur lachrymis oculus ante caligãs, & acuitur visus vt intendere possit in serenissimi luminis claritatem.

Prouer. 18. *Matth. 5. a*

B

Quòd post consolationem ad cœlestia contemplanda accedendum est. Capitulum XX.

EX HOC sanè suspiciat per foramẽ, prospiciat per cancellos, prædulcem radium prosequatur obtutu, & magorum sedulus imitator, lumen lumine quærat. Inueniet enim locum tabernaculi admirabilis, vbi panem angelorum manducet homo: inueniet paradisum voluptatis plantatum à domino: inueniet hortum floridum & amœnissimum: inueniet refrigerij sedem, & dicet: O si audiat vocem meam misera illa voluntas, vt ingrediens videat bona, & visitet locum istum! Hic nimirum inueniet requiem ampliorem, & me quoque eo minus inquietabit, quo minus inquietabitur ipsa. Neque enim mentitur qui dixit: Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. In huius fide promissionis exacerbata blandius alloquatur, & simulata quadam hilaritate & spiritu mansuetudinis eam conueniens dicat: Cesset penitus indignatio tua: nõ ego sum qui te offendere possim: tuum est corpus, tuus & ego ipse: nõ est quod timeas, nõ est quod verearis. Nec mirum si forte amarius adhuc reddiderit illa respõsum, vt dicat quia multæ cogitationes ad insaniã nos adduxerũt. sustineat interim æquanimiter ac dissimulet omnino quod agitur, donec inter loquendum inducens alia pro aliis, opportune aliquando inferat dicens: Inueni hodie hortum pulcherrimum, & amœnissimum locum: bonum esset illic nos esse: nam & tibi nocet in hoc lecto ægritudinis, in hoc doloris strato versari, in hoc cubili tuo graui corde compungi. Aderit dominus quærenti se, animæ speranti in se, aderit votis supplicibus, & verbis eius efficaciam ministrabit. Excitabitur desiderium voluntatis, vt non modò videre locum, sed & introire paulatim, & mansionem inibi facere concupiscat.

C

Matth. 11. d

Quòd in hac contemplatione requiescendum sit.
Capitulum XXI.

D

NEc verò locum repures corporalem paradisum hunc voluptatis internæ. Non pedibus in hunc hortum, sed affectibus introitur. Nec terrenarum tibi commendatur arborum copia, sed virtutum vtique spiritualium iucunda decoráque plantatio. Hortus conclusus, vbi fons signatus in quatuor capita deriuatur, & ex vna sapientiæ vena virtus quadripertita procedit. Splendidissima quoq; inibi lilia vernant: & cum flores apparent, etiam vox turturis auditur. Illic nardus sponsæ fragrantissimum præstat odorem, & cætera quoque aromata fluunt, Austro spirante, Aquilone fugato. Ibi media est arbor vitæ, malus illa de cantico cunctis preciosior lignis siluarum, cuius & vmbra sponsam refrigerat, & fructus dulcis gutturi eius. Ibi continentiæ nitor, & syncerae veritatis intuitus oculos cordis irradiat: auditui quoque dat gaudium & lętitiam dulcissima vox consolatoris interni. Ibi quibusdam spei naribus influit iucundissimus odor agri pleni cui dominus benedixit. Ibi auidissime prælibantur incomparabiles deliciæ charitatis, & succisis spinis ac vepribus quibus antea pungebatur, vnctione misericordiæ persusus animus in conscientia bona feliciter requiescit. Quæ quidẽ non inter vitæ æternę prẽmia, sed inter temporalis militiæ stipendia deputantur: nec ad futuram pertinent, sed ad eam magis quæ nunc est ecclesiæ promissionem. hoc enim centuplũ est quod in hoc seculo seculi cõtemptoribus exhibetur. Nec tibi illud nostro speraueris eloquio commẽdandum: solus spiritus est qui reuelat: sine causa paginam consulis, experientiã magis require. Sapientia est cuius precium nescit homo: de occultis trahitur, nec in terra suauiter viuentiũ inuenitur ista suauitas. Nimirum suauitas domini est: nisi gustaueris, nõ videbis. Gustate, inquit, & videte quoniam suauis est dominus. Manna absconditum est, nomen nouum est, quod nemo scit nisi qui accipit. Nõ illud eruditio, sed vnctio docet: nec sciẽtia, sed conscientia comprehẽdit. Sanctũ est, margaritæ sunt, nec faciet ipse quod prohibet, qui cœpit facere & docere. Neq; enim canes aut porcos iã reputat, quos prioribus abrenunciantes facinoribus atque flagitiis etiam consolatur per apostolum, dicens: Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis: tantùm caueat ne reuertatur canis ad vomitum, nec sus lota ad volutabrum luti.

E

Psal. 33. b

1. Cor. 6. c

Quòd gustu contemplationis refectus habet intelligere diuina.
Capitulum XXII.

IN huius ergo ostio paradisi diuini susurrij vox auditur, & sacratissimum secretissimúmque consilium quod absconditum est à sapientibus & prudentibus, paruulis reuelatur. Cuius sanè vocis auditum non sola iam ratio capit, sed gratanter eum communicat & voluntati: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Altissimum planè consilium, & inæstimabile sacramentum. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, qui de cœlo nobis à regalibus sedibus venit. Facta est valida fames in terra, & omnes iam non egere cœpimus, sed ad extremam iam venimus egestatem. Denique & comparati sumus iumentis insipientibus, & similes facti sumus illis: etiam porcorum siliquas insatiabiliter esurimus. Qui pecuniam diligit, non satiatur: qui luxuriã diligit, non satiatur: qui gloriam quærit, non satiatur. Denique qui mundũ amat, nunquã satiatur. Noui ego homines satiatos hoc mũdo, & ad eius omnẽ memoriã nauseantes. Noui satiatos pecunia, & satiatos honorib⁹, satiatos voluptatibus & curiositatibus huius mũdi, nec mediocriter, sed vsq; ad fastidium satiatos. Et facile est cuique nostrum hanc satietatem per dei gratiam obtinere: neq; enim parit hanc copia, sed contemptus. Sic fatui filij Adam porcorum vorando siliquas, non esurientes animas, sed esuriem ipsam pascitis animarum. Sola nimirum hoc edulio inedia vestra nutritur, sola fames alitur cibo innaturali. Et dico plenius exẽpli gratia, vnum sumens è multis quę humana vanitas concupiscit. Non prius satiabuntur corda hominũ auro, quàm aura corpora satientur. Nec indignetur auarus, & de ambitiosis & luxuriosis, etiam & de facinorosis eadem sententia est. Si quis mihi forte non credit, experientiæ credat vel propriæ, vel

Matt. 5. a

F

G multorum. Quis in vobis est fratres, qui satiari cupiat, & desiderium suum optet impleri? Incipiat esurire iustitiã, & non poterit non satiari. Panes illos desideret qui in domo patris abundant, & inueniet sese continuo siliquas fastidire porcorum. Gustum iustitiæ vel exiguũ studeat experiri, vt eo ipso desideret amplius, & amplius mereatur, sicut scriptũ est: Qui edit me, adhuc esuriet: qui bibit me, adhuc sitiet. Hoc enim cognatum magis spiritui, & naturalius desiderium vehementius occupat cor humanũ, cęteráq; viriliter desideria pellit. Sic nimirum fortem armatum fortior superat, sic clauus clauo solet extundi. Beati ergo qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Nondum quidem ipsa qua non satiabitur homo & viuet, sed ceteris vniuersis quæ prius insatiabiliter fuerunt concupita: vt ex hoc sibi voluntas ad seruiendum prioribus concupiscentiis corpus vendicare desistens, rationi prorsus exponat, magis autem vrgeat ipsa seruire iustitiæ in sanctificationem, nõ minore zelo quàm prius exhibuisset seruire iniquitati ad iniquitatem.

Eccl. 24. c

Quòd peccata punita nec iterata nil possunt obesse.

Capitulum XXIII.

CAEterum iam & voluntate mutata, & in seruitutem redacto corpore, velut siccato iam aliquatenus fonte, & oppilato foramine, tertium adhuc idque grauissimum restat, de purganda scilicet memoria, & exhaurienda sentina. H Quomodo enim à memoria mea excidet vita mea? Membrana vilis & tenuis atramentum forte prorsus * ebibit, qua deinceps arte delebitur? Nõ enim superficie tenus tinxit, sed prorsus totam intinxit. Frustra conarer eradere, antè scinditur charta quàm characteres miseri deleantur. Ipsam enim forte memoriam delere posset obliuio, vt videlicet mente captus eorum nõ meminerim quæ commisi. Cæterum vt memoria integra maneat, & ipsius maculæ deleãtur, quæ nouacula posset efficere? Solus itaq; sermo viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: Dimittuntur tibi peccata tua. Murmuret Pharisæus & dicat: Quis potest dimittere peccata, nisi solus deus? Mihi enim qui id loquitur, deus est, & nõ æstimabitur alius ab illo, qui adinuenit omnẽ viã disciplinæ, & dedit illã Iacob puero suo, & Israel dilecto suo: post hæc in terris visus est, & cũ hominibus conuersatus est. Huius indulgentia delet peccatũ, non quidem vt à memoria excidat, sed quod prius inesse pariter & inficere cõsueuisset, sic deceptero insit memoriæ, vt eam nullatenus decoloret. Multorum enim nũc peccatorũ quę vel à nobis vel ab aliis cõmissa nouimus, recordamur: sed propria quidẽ inquinãt, aliena non nocent. Vt quid hoc, nisi quòd in his erubescimus singulariter, hæc nobis singulariter imputãda veremur? Tolle damnationem, tolle timorẽ, tolle cõfusionẽ: quæ quidem omnia planè plena remissio tollit, & nõ modo non oberũt, sed etiã cooperabũtur in bonũ, vt deuotas ei referamus gratias qui remisit. I

* imbibit.

Marc. 2. a

Baruc. 3. d

De misericordia quæ promittitur miserenti.

Capitulum XXIIII.

IAM verò supplicanti pro ea, congrue respondetur: Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur. Miserere ergo animæ tuæ, qui deum tibi vis misereri. Laua per singulas noctes lectũ tuum, lachrymis tuis stratum tuum rigare memento. Si compateris tibiipsi, si laboras in gemitu pœnitentiæ, (primus hic gradus misericordiæ est) misericordiam vtique consequẽris. Quòd si forte magnus & multus peccator es, ac magnam quæris misericordiam, ac multitudinem miserationum, tu quoque misericordiam tuam magnificare & multiplicare labora, reconciliatus esto tibi ipsi: nam & tibi grauis factus eras, quòd positus esses contrarius deo. Et hac sanè in domo propria reformata pace eandẽ necesse est prius erga proximos dilatari, vt nouissime osculetur te & ipse osculo oris sui, & quemadmodũ scriptũ est, recõciliatus, pacẽ habeas ad deũ. Dimitte his qui in te peccauerunt, & dimittetur tibi quod ipse peccasti, dũ secura cõscientia oraueris patrem, & dixeris: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Si forte quempiam defraudaueris, redde vel simplũ, quod superest da pauperibus, & misericordiam pręstans misericordiã cõsequẽris. Si fuerint peccata tua sicut coccinũ, quasi nix dealbabuntur. Et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erũt. Vt non confundaris super cunctis adinuentionibus tuis quibus K præuaricatus es, in quibus nunc erubescis, fac eleemosynam, si non potes de terrena substantia, de voluntate bona: & omnia munda erunt: nõ modò illuminata ratio, & correcta voluntas, sed ipsa quoq; memoria mũda erit: vt ex hoc iam voceris ad dominũ, & audias vocẽ dicentis: Beati mũdo corde.

Matt. 5. a

Roma. 5. a

Matt. 6. b

Esa. 1. e

Quòd vt deus videatur, cor mundandum est.

Capitulum XXV.

BEati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Magna promissio fratres mei, & totis desideriis affectanda. Hæc enim visio, confirmatio est; sicut Ioannes apostolus ait: Nunc filij dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus: quia videbimus eum sicuti est. Hæc visio vita æterna est, sicut ipsa in euangelio veritas ait: Hæc est vita æterna, vt cognoscãt te solum verum deum, & quem misisti Iesum Christum. Odibilis macula, quæ beatã nobis adimit visionem, & execrabilis negligentia qua dissimulamus interim illius oculi mundationẽ. Vt enim corporeus nobis visus aut humore interiori, aut exterioris iniectione pulueris impeditur: sic & intuit⁹ spiritualis interdum quidem propriæ carnis illecebra, interdũ curiositate seculari & ambitione turbatur. Quod quidem non minus nos experientia propria quàm diuina pagina docet, vbi legitur scriptũ: Corpus quod corrũpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitãtem. In vtroque tamen solum quod hebetat & confundit obtutum, L peccatum est: nec aliud inter oculum & lucem, inter deum & hominem separare videtur. Quãdiu enim in hoc corpore sumus, peregrinamur à domino. Non vtiq; corporis est culpa, huius scilicet quod gerimus corpus mortis: magis autẽ quòd corpus peccati sit caro, in qua bonũ nõ est, sed potius lex peccati. Interdũ tamẽ corporeus oculus non adhuc festuca manente, sed iam sublata vel exufflata aliquandiu caligare videtur: quod quidẽ & ipsum in interiori oculo qui in spiritu ambulat, sæpius experitur. Neq; enim vbi ferrũ extraxeris, cõtinuò vulnus redditũ est sanitati, sed tunc primum necesse est adhibere fomenta, & operam dare curationi. Nemo ergo sentinam eiiciens, mũdatum sese protinus arbitretur, quinimmo nouerit se multis purificationibus egere. Nec modò lauandũ aqua, sed & purgandum & examinandũ igni, vt dicat: Trãsiuimus per ignem & aquam, & eduxit eos in refrigeriũ. Beati ergo mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Nunc quidem per speculum in ænigmate, in futuro autem facie ad faciem, vbi nimirum faciei nostræ fuerit consummata munditi es, vt sibi eam exhibeat gloriosam non habentem maculam neque rugam.

Mat. 5. a

1. Ioan. 3. a

Ioan. 17. a

Sapien. 9. d

Psal. 65. e

Matt. 5. a

De pacato, patiente, & pacifico. *Cap.* XXVI.

VBI oportune illico subinfertur: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Est enim homo pacatus, qui bona pro bonis reddens, quantum in se est, nemini vult nocere. M Est alius patiens, qui non reddẽs mala pro malis, etiam potens est sustinere nocentem. Est & pacificus, qui bona pro malis reddens, in promptu habet & prodesse nocenti. Primus quidem paruulus est, & facilè scãdalizatur: nec facilè qui huiusmodi est, in hoc seculo nequam & pleno scandalis poterit obtinere salutem. Secundus (vt scriptum est) in patientia sua possidet animam suã. Nã tertius quidem non modò suam possidet, sed & multorum animas lucrifacit. Primus quantũ in ipso est pacem habet. Secundus pacem tenet. Tertius pacem facit. Meritò proinde beatificatur nomine filij, quòd opus filij impleuerit, vt post suam non ingratus reconciliationem, etiam alios recõciliet patri suo. Siquidẽ qui bene ministrauerit, bonum gradum sibi acquirit, nec in domo patris gradus melior credendus est esse quàm filij. Si enim filij, & hæredes: hæredes quidẽ dei, cohæredes autem Christi: vt quemadmodum dicit: Vbi ipse est, ibi sit & minister suus.

Ibidem.

Rom. 8. c

Ioan. 12. b

Fatigauimus vos prolixitate sermonis, & detinuimus vltrà quàm oporteret. Ex hoc iam finẽ loquacitati nostræ, quem non impera tverecundia, videtur imperare vel hora. Memẽtote tamen apostoli, quem aliquando verbum prædicationis vsque in mediam noctem legitis protraxisse. Vtinam adhuc (vt ipsius verbis vtar) sustineatis modicum quid insipientiæ meæ. Aemulor enim vos dei æmulatione.

2. Cor. 11. a

Incre-

A *Increpatio ad ambitiosos qui non mundato corde deum altis pacificare præsumunt. Cap. XXVII.*

Filioli mei, quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira? Nemo enim magis iram meretur, quàm amicum simulans inimicus. Iuda osculo tradis filium hominis, homo vnanimis, qui simul mecum dulces capiebas cibos, qui in paropside manum pariter intinxisti? Non est tibi pars in oratione qua orat ad patrem, & dicit: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Væ vobis qui clauē tollitis non scientiæ solùm, sed auctoritatis: nec ipsi introitis, & multipliciter impeditis quos introducere debuistis. Tollitis enim & non accipitis claues. De quibus dominus queritur per prophetam: Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & ego non vocaui eos. Vnde tantus prælationis ardor, vnde ambitionis impudentia tāta, vnde vesania tanta præsumptionis humanæ? Audeátne aliquis vestrum, terreni cuiuslibet reguli, non præcipiente aut etiam prohibente eo occupare ministeria, præripere beneficia, negocia dispensare? Nec tu deum putes quæ in magna domo sua à vasis iræ aptis in interitum sustinet, approbare. Multi quidem veniunt, sed considera quis vocetur. Ordinem ipsum dominici sermonis attende: Beati, inquit, mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Ac deinde: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. B Mundicordes vtiq; vocat pater cœlestis, qui non quærunt quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi: nec quod sibi vtile, sed quod multis. Petre, inquit, amas me? Domine, tu scis quia amo te. Pasce oues meas. Quando enim sic amatas oues committeret non amanti? Nimirum hoc quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Væ ministris infidelibus, qui necdum reconciliati, reconciliationis alienæ negocia quasi homines qui iustitiam fecerint apprehēdunt. Vę filiis iræ, qui se ministros gratiæ profitentur. Væ filiis irę, qui pacificorum sibi vsurpare gradus & nomina non verentur. Væ filiis iræ, qui fideles sese mediatores pacis, vt peccata populi comedant, mentiuntur. Væ qui ambulantes in carne deo placere non possunt, & placare velle præsumunt.

Luc.24.c — Osee.8.a — Matt.5.a — Ioan.21.c

Quòd quidam pacificorum gradus sibi vsurpent. Capitulum XXVIII.

Non miramur fratres quicunque præsentem statum ecclesiæ miseramur, non miramur de radice colubri regulum orientem. Non miramur si vindemiat vineam domini, qui institutam à domino prætergreditur viam. Impudenter enim pacifici gradum & filij dei vices occupat homo qui nec primam quidem adhuc vocem domini ad cor reuocantis audiuit: aut siquando forsitan cœperit audire, resiliens fugit ad folia, vt absconderetur in eis. Propterea necdum peccare quieuit, sed longam adhuc trahit restem: necdum factus est C vir videns paupertatem suam, sed dicit quia diues sum & nullius egeo, cum sit pauper, & nudus & miser & miserabilis. Nihil illi de spiritu mansuetudinis, quo præoccupatos in delicto possit instruere, considerans seipsum ne & ipse tentetur. Compunctionis lachrymas nesciens lætatur magis cū malefecerit, & in rebus pessimis exultat. Nimirum vnus eorū est, quibus dominus ait: Væ vobis qui ridetis nunc, quoniam flebitis. Pecuniam non iustitiam concupiscunt oculi eius, & omne sublime videt: miserabiliter esurit dignitates, gloriam sitit humanam: procul ab eo misericordiæ viscera. sæuire potius & tyrannum exhibere lætatur. quæstum æstimat pietatem. Quid de munditia cordis loquar? Vtinam non illud obliuioni dedisset tanquam mortuus à corde, vtinam non esset columba seducta non habens cor, vtinam esset quod vel deforis est mundum, nec ea quæ corporalis est, maculata tunica inueniretur, vt obediret vel in hac parte dicenti: Mundamini qui fertis vasa domini.

Luc.6.d — Esa.52.c

Exprobratio quòd incontinentes sacros ordines non verentur. Capitulum XXIX.

Non accusamus vniuersitatem, sed nec vniuersitatem possumus excusare. Reliquit sibi dominus multa milia. Alioquin nisi eorum nos excusaret iustitia, & illud nobis semen sanctum dominus Sabaoth reliquisset, olim iam sicut Sodoma subuersi essemus, & sicut Gomorra similiter periissemus. Dilatata siquidem videtur ecclesia, ipse etiā cleri D sacratissimus ordo fratrum numerus super numerum multiplicatus est. Verum etsi multiplicasti gentem domine, non magnificasti lætitiā, dum nihil minus apparet decesisse meriti, quàm numeri accessisse. Curritur passim ad sacros ordines, & reuerenda ipsis quoque spiritibus angelicis ministeria homines apprehendunt sine reuerentia, sine cōsideratione. Neque enim signum regni occupare cœlestis, aut illius timent imperij gestare coronā, in quibus auaritia regnat, ambitio imperat, dominatur superbia, sed & iniquitas & luxuria etiam principatur: in quibus & pessima forte appareat intra parietes abominatio, si (iuxta Ezechielis prophetiam) parietem fodiamus, vt in domo dei videamus horrendum. Siquidē post fornicationes, post adulteria, post incestus, nec ipsæ quidem apud aliquos ignominiæ passiones, & turpitudinis opera desunt: vtinam non fierent quæ vsqueadeo non conueniunt, vt nec apostolum hæc scribere, nec nos dicere oporteret, vt nec dicentibus crederetur quòd humanum aliquando occupauerit animū tam abominanda cupido. Nunquid nō olim ciuitates illę spurcitię huius matres diuino prędamnatæ iudicio, & incendio sunt deletæ? Nunquid non gehennalis flamma moram non sustinēs, exectrabilē illam præuenit tollere nationem, quòd ipsius specialiter essent peccata manifesta præcedentia ad iudicium? Nunquid non & ipsam vtpote consciā tantæ confusionis tellurem absumpsit ignis, sulphur, & spiritus procellarum? Nunquid non in lacum horribilem solum omne redactū est? Amputata sunt hydræ capita quinque, sed heu innumera surrexerunt. E Quis reædificauit vrbes flagitij, quis turpitudinis mœnia dilatauit, quis extendit propagines virulētas? Væ væ, inimicus hominum sulphurei illius incendij reliquias infelices circunquaq; dispersit, execrabili illo cinere ecclesiæ corpus aspersit, & ipsorum quoque ministrorum eius nonnullos sanie fœtidissima spurcissimáque respersit. Heu genus electum, regale sacerdotiū, gens sancta, populus acquisitionis, quis inter tua illa primordia tam diuina, & spiritualibus affluentē charismatibus Christianæ religionis ortū, credere posset posse talia in te aliquādo reperiri? Ingrediuntur cum hac macula tabernaculum dei viuentis, inhabitant cum macula, templum sanctum domini polluentes, iudiciū multiplex accepturi, quòd & tam grauissimas cōsciētias gerunt, & nihilo minus sese ingerunt in sanctuarium dei. Tales enim non modo non placant deum, sed magis irritant, dum videntur in cordibus suis dicere: Nō requiret. Irritant planè & infensum reddunt sibi, vereor ne in his quibus eū repropitiare debuerant. Vtinam magis turrim inchoaturi, sedentes computarent ne forte sumptus non habeant ad perficiendum. Vtinam qui continere nō valēt, perfectionē temerarie profiteri, aut cœlibatui dare nomina vererentur. Sumptuosa siquidem turris est, & verbum grande, F quod nō omnes capere possunt. Esset autem sine dubio melius nubere quàm vri, & saluari in humili gradu fidelis populi, quàm in cleri sublimitate & deterius viuere, & districtius iudicari. Multi enim, non quidem omnes, sed tamen multi, certum est, nec latere queūt præ multitudine, nec præ impudentia quærunt: multi vtique libertatem in qua vocati sunt, in occasionem carnis dedisse videntur, abstinentes remedio nuptiali, & in omne deinceps flagitium effluentes.

Gen.19.c

Exhortatio ad pœnitentiam, vt prius humiliati, post exaltentur. Capitulum XXX.

PARCITE obsecro fratres, parcite animabus vestris, parcite sanguini qui pro vobis effusus est. Horrendum cauete periculum, ignem qui paratus est declinate. Inueniatur tandem non irrisoria perfectionis professio, exhibeatur etiam virtus in specie pietatis, nō sit inanis cœlibis vitæ forma, & vacua veritatis. Quidni periclitetur castitas in deliciis, humilitas in diuitiis, pietas in negociis, veritas in multiloquio, charitas in hoc seculo nequam? Fugite de medio Babylonis, fugite, & saluate animas vestras. Conuolate ad vrbes refugij, vbi possitis & de præteritis agere pœnitentiam, & in præsenti obtinere gratiam, & futuram gloriam fiducialiter præstolari. Non vos retardet conscientia peccato-

G rum, quia vbi illa superabundauerunt, superabundare gratia consueuit: non pœnitentiæ austeritas ipsa deterreat. Neque enim cōdignæ sunt passiones huius temporis ad præteritam culpam quæ remittitur, non ad præsentem cōsolationis gratiam quę immittitur, non ad futuram gloriam quæ promittitur nobis. Denique nulla est tanta amaritudo quam non prophetica farina dulcoret, quam non sapidam reddat sapientia lignum vitæ. Si verbis non creditis, operibus credite, exemplis acquiescite plurimorum. Currunt vndique peccatores ad pœnitentiam: & natura pariter & consuetudine delicati, exteriorem omnino asperitatem non reputant, vt exasperatæ conscientiæ leniantur. Nihil credentibus impossibile, nil amātibus difficile, nil asperum mitibus, nil humilibus arduū reperitur, quibus & gratia fert auxilium, & obediendi deuotio lenit imperium. Quandiu ambulatis in magnis & mirabilibus super vos? Magnum prorsus & mirabile est ministrum esse Christi, & mysteriorū dei esse dispensatorem. Longe super vos est ordo pacificorū, nisi forte omissis gradibus præostensis saltare magis quàm ascendere libet. Vtinam tamen quisquis sic intrat, si fieri posset, tam fideliter ministraret, q̃ fiducialiter se ingessit. At difficile fortassis & impossibile est vt ex amara radice ambitionis, suauis fructus prodeat charitatis. Dico ego, si vultis audire, imò non ego, sed dominus: Cum vocatus fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. (*Luc. 14. d*) H

De persecutione sustinenda secundum vltimam beatitudinem. Capitulum XXXI.

BEATI, inquit, pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. (*Matt. 5. a*) Considera diligenter non pacificos, sed pacificos commendari. Sunt enim qui dicunt, & non faciunt. Sane quemadmodum non auditores legis iusti sunt, sed factores: sic non annunciatores pacis sunt beati, sed actores. Vtinam tamen nostri quicunque videntur hodie Pharisæi (forte enim aliqui sunt) etsi non facerent, saltem dicerent quod oportet. Vtinam qui sine sumptu euangelium ponere nolunt, ponerent vel pro sumptu, vtinam vel euangelizarent vt manducarent. Mercenarius, inquit, videt lupum venientem, & fugit. (*Ioan. 10. c*) Vtinam hodie quicūque pastores non sunt, mercenarios gregi vellent se exhibere, nō lupos: vtinam ipsi nō læderent, vtinam nō fugerent nemine persequente. vtinam non exponerēt gregem, donec lupus veniens videretur. Nimirum sustinendi fuerāt, si inuenirentur, præsertim tempore pacis, recipientes mercedē suam: & pro mercede sua saltem in custodia gregis laborantes, dummodo nō ipsi turbarent gregem, & gratis auerterent à pascuis iustitiæ & veritatis. Nam persecutio quidem indubitanter mercenarios à pastoribus segregat & discernit. I Quando enim transitoria damna nō timeat, qui tēporalia lucra sectatur? Quando terrenam sustineat persecutionem propter iustitiam, qui terrenam mercedem plusquam iustitiam quærit? Beati, inquit, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. (*Matt. 5. a*) Pastorum hæc beatitudo, nō mercenariorum, multo minus latronum est vel luporum. Vsqueadeo siquidē persecutionem nō sustinent propter iustitiam, vt persecutionem malint quàm iustitiam sustinere. Nempe contraria est operibus eorum, grauis est etiam eis ad audiēdum. Cæterum propter auaritiam, propter ambitionem paratos eos videas vniuersa pericula subire, suscitare scandala, sustinere odia, dissimulare opprobria, negligere maledicta: vt non minus perniciosa sit animositas talium, quàm pusillanimitas mercenariorum. Veris ergo pastoribus dicit pastor eorū, pastor bonus, qui pro ouibus suis animam suam ponere nō pepercit: Beati eritis cum vos oderint homines; & cum separauerint vos, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum propter filium hominis. (*Ibidem.*) Gaudete in illa die & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Siquidē non est quòd fures timeant, qui sibi in cœlo thesaurizant. Nō est quòd causentur de multiplici tribulatione, vbi multiplicationē mercedis attendunt. Quinimo gaudeant magis, vt dignum est, quòd nō tam persecutio quàm remuneratio augeatur: & exultēt eo abundantius, quo plura sustinent propter Christum, vt eos proinde K copiosior merces maneat apud ipsum. Quid timidi estis modicę fidei? Fidelis extat sentētia irrefragabili veritate subnixa, quia nulla nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Sed parum est nocere: etiam proderit, & copiosius proderit, dummodo sit iustitia in intentione, Christus in causa, apud quem patientia pauperum non peribit in finem. Ipsi gloria & nunc & semper & in secula seculorum. Amen.

Expliciunt sermones beati Bernardi de tempore & sanctis, & de diuersis vtilibus materiis.

INCIPIVNT BEATI BERNARDI
parui sermones. Sermo primus.

BEATA illa & sempiterna trinitas pater & filius & spiritus sanctus, vnus deus scilicet, summa potentia, summa sapientia, summa benignitas creauit quandam trinitatem ad imaginem & similitudinem suam, animam videlicet rationalem: quæ in eo præfert vestigium quoddā illius summę trinitatis, quòd ex memoria, ratione, & voluntate cōsistit. Creauit autem eam hoc modo, vt manens in illo, participatione L eius esset beata: auersa ab illo, quocunq; se cōferret, remaneret misera. Sed hæc trinitas creata elegit potius per motum proprię volūtatis cadere, quàm ex gratia conditoris per arbitrium stare. Cecidit ergo per suggestionem, delectationem, consensum, ab illa summa & pulchra trinitate, scilicet potentia, sapientia, puritate, in quandā contrariam & fœdam trinitatem, scilicet infirmitatem, cæcitatem, immunditiam. Memoria enim facta est impotens & infirma, ratio imprudens & tenebrosa, voluntas impura. Porro memoria quæ simplicis diuinitatis potentiam stans cogitabat, ab illa cadens & velut super saxa corruens, in tres partes confracta dissiliit, scilicet in cogitationes affectuosas, onerosas, ociosas. Affectuosas voco illas in quibus ipsa afficitur, vt in curis rerum necessariarum, edendi, bibendi, cęterorúmq; similium. Onerosas, in exterioribus administrationibus & occupationibus duris. Ociosas, quibus nec afficitur nec oneratur, & tamen ab æternorum contemplatione per illa distenditur: vt si cogitet verbi gratia equum currentem, aut auem volantem. Rationis quoque triplex casus est. Siquidem eius erat discernere inter bonum & malum, verum & falsum, commodum & incommodum. In quibus discernendis tanta modo caligine cæcatur, vt sæpe in contrarium ducat iudicium, recipiens malum pro bono, falsum pro vero, noxium pro commodo, & econuerso. Nunquam verò in his falleretur, si nūquam lu- M mine à quo creata est priuaretur. Sed quia & ipsa inde cecidit, proculdubio nihil aliud quàm tenebras suæ cæcitatis inuenit. Vnde factum est vt & instrumentum perderet, scilicet illud triuium sapientiæ, ethicam, logicam, physicam: quas nos possumus aliis vocare nominibus, moralē, inspectiuam, & naturalem scientiam. Siquidem per ethicam eligitur bonum, reprobatur malum: per logicam cognoscitur verum & falsum: per physicam cōmodum & incommodū, id est quid in vsum assumendum sit, quid respuendum. Sequitur voluntas, cuius ruina similiter tripertita est. Quæ enim summæ benignitati & puritati inhęrere, & eā solam diligere debuit: per propriam iniquitatem à supernis in hęc infima lapsa, per concupiscentiam carnis & concupiscentiam oculorum & ambitionem seculi terrena dilexit. Quid hoc infelicius casu potest æstimari, vbi pereunte memoria, ratione, voluntate, tota animæ substātia perimitur? Veruntamen hunc tam grauem, tam tenebrosum, tam sordidum lapsum nostræ naturæ reparauit illa beata trinitas memor misericordiæ suæ, immemor culpæ nostræ. Venit ergo à patre missus dei filius, & dedit fidem: post filium missus spiritus sanctus, & dedit charitatem. Per hæc duo, id est fidem & charitatem, facta est spes redeūdi ad patrem. Et hæc est trinitas, scilicet fides, spes, charitas, per quam velut per tridentem reduxit de limo profundi ad amissam

A amissam beatitudinem illa incommutabilis & beata trinitas mutabilem, lapsam, & miseram trinitatem. Et fides quidem illuminauit rationem, spes erexit memoriam, charitas verò purgauit voluntatem. Cùm ergo venit (vt dictum est) dei filius, factus est homo qui erat deus: tanquam medicus bonus dedit præcepta, quibus obseruatis reformaretur salus amissa. Vt verò præceptis faceret fidem, exhibuit signa. Vt eorundem præceptorum persuaderet vtilitatem, promisit beatitudinem. Est igitur fides alia præceptorum, alia signorum, alia promissorum: id est qua credimus in deum, qua credimus deum, qua credimus deo. Per fidem præceptorum credimus in deum. Credere autem in deum, est in eum sperare, & eum diligere. Per fidem signorum credimus deũ, qui talia potest, & omnia potest. Per fidem promissorum credimus deo, qui quicquid promittit, veraciter complet. Similiter quoq; spes triplex est, & procedit de prædicta triplici fide. Nam de fide præceptorum oritur spes veniæ: de fide signorum, spes gratiæ: de fide promissorum, spes gloriæ. Charitas itidem ternario numero colligitur, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Puritatem debemus proximo, cõscientiam nobis, fidem deo. Puritas autem est, vt quicquid agitur, aut ad vtilitatem proximi, aut ad honorem fiat dei. Maxime autem exhibenda est proximo, quia deo manifesti sumus. Proximo autem non possumus, nisi in quantum illi cor nostrum B aperimus. Conscientiam bonam faciunt in nobis duo, pœnitentia & continentia, quãdo scilicet per pœnitentiam peccata commissa punimus, & per continentiam deinceps punienda non committimus: & hanc debemus nobis. Post hæc superest fides non ficta: quæ deo vigilãter exhibenda est, vt nec propter proximum cui nos impendimus, offendamus deum: nec propter conscientiam quam per pœnitentiam & continentiam in humilitate custodire volumus, minus exequamur mandatorum dei obedientiam: & hæc est fides non ficta. Non ficta autem ponitur ad differentiam mortuæ fidei & fictæ. Mortua fides est quæ sine operibus est. Fides ficta quæ ad tempus credit, & in tempore tẽtationis recedit. Vnde etiam ficta, id est fragilis dicitur. Hæc omnia breuius possumus colligere, vt facilius commendentur memoriæ. Dicamus ergo. Est trinitas creatrix, pater & filius & spiritus sanctus, ex qua cecidit creata trinitas, memoria, ratio, & volũtas. Et est trinitas per quam cecidit, videlicet per suggestionem, delectationem, cõsensum. Et est trinitas in quam cecidit, videlicet impotentia, cæcitas, immunditia. Rursus trinitas quæ cecidit, id est memoria, ratio, voluntas. Singulæ cuiusque tripertit⁹ excidit casus. Memoria cecidit in tres species cogitationum: affectuosas, onerosas, ociosas. Ratio in triplicẽ ignorantiam: boni & mali, veri & falsi, commodi & incommodi. Voluntas in concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, C ambitionem seculi. Est trinitas per quam resurgit fides, spes, charitas. Quæ trimembres habẽt subdiuisiones. Est enim fides præceptorum, signorum, promissorum: est & spes veniæ, gratiæ, gloriæ: & est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

Sermo secundus.

AVE Maria gratia plena. Non in sola virginitate constare poterat gratiæ plenitudo: neque enim omnibus est de ea accipere. Felices, qui non inquinauerunt vestimẽta sua, & cum regina nostra virginitatis priuilegio gloriantur. Sed num vnam tantùm benedictionem habes, ô domina? Et mihi obsecro vt benedicas. *Gen.27.d* Periit virtus illa à me, non est iam vel aspirare ad illam. Cõputrui in stercore meo, vt iumentum factus sum. Nunquid non erit mihi etiam aliquid apud te? non erit vbi possim esse tecum, quia iam sequi non valeo quocunque ieris? Quærit angelus puellam quam præparauit dominus filio domini sui. *Gen.24.e* Bibit ipse de hydria tua, cognata sibi virtute delectatus: sed nunquid non & iumentis potum tribues? Bibit angelus quòd virũ non cognoscis, bibant iumenta quòd de humilitate singulariter gloriaris. Respexit (inquit) dominus humilitatẽ ancillæ suæ. *Luc.1.e* Nam virginitas sine humilitate habet fortasse gloriã, sed non apud deũ. Humilia semper excelsus respicit, & alta à lõge cognoscit. *Psal.137.a* Humilibus dat gratiam, superbis resistit. *Iacob.4.b* Sed forte ne in his quidem duabus metretis plena est hydria tua: capax est D etiam tertiç, vt non modo angelus & iumenta, sed ipse iã bibat architriclinus. Hoc enim vinum bonum, quod seruauimus vsque adhuc, minister angelus haurit, sed vt ferat architriclino. *Ioan.2.b* Patrem loquor, qui principium trinitatis architriclinus iure vocatur. Ait sane angelus, fœcunditatẽ Mariæ commendans, quæ tertia est metreta: Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius dei. *Luc.1.d* Ac si dicat: Cum eo solo tibi est generatio ista communis.

Sermo tertius.

AVE Maria gratia plena. Bene plena: quia deo & angelis & hominibus grata. Hominibus per fœcunditatem, angelis per virginitatem, deo per humilitatem. In hoc tertio à domino se respectam testatur, qui humilia respicit, & alta à longe cognoscit. *Psal.137.a* Sicut enim oculi satanę omne sublime vident, ita oculi domini omnem humilem intuentur. Vnde ait in Cantico Canticorum: Reuertere reuertere Sunamitis, reuertere reuertere, vt intueamur te. *Canti.6.d* Quater dicit reuertere, propter quadruplicem superbiam, per quam auersa à domino non videbatur. Est enim superbia cordis, superbia oris, superbia operis, superbia habitus. Superbia cordis est, quando homo in oculis suis magnus est: contra quam Sapiens orat dicens: Extollẽtiam oculorum meorum ne dederis mihi. *Eccl.23.a* Et alibi: Væ qui sapientes estis in oculis vestris. *Esa.5.e* Superbia oris vel linguæ, quæ & iactãtia dicitur, est quando ho- E mo non solum magna de se sentit, sed etiam loquitur. Vnde psalmista: Disperdat dominus vniuersa labia dolòsa, & linguã magniloquam. *Psal.11.a* Superbia operis est, quando homo exteriori quadam superbia vt magnus appareat agit: de qua idem psalmista ait: Nõ habitabit in medio domus meç, qui facit superbiam. *Psal.100.b* Superbia habitus est, quando homo vt gloriosus videatur, preciosis se ornat vestibus. Vnde Paulus: Nõ in veste preciosa. *1.Tim.2.c* Et dominus: Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt, vbi superbia abundat. *Matt.11.a* Sũt autem quinque quæ ad remedium tam mortiferæ pestis à domino rationali animæ sunt posita, locus, corpus, tẽtatio diaboli, prædicatio Christi, & eius conuersatio. Locus, quia exilium: corpus, quia onerosum: tẽtatio, quia inquietat: Christi prędicatio, quia ædificat: & eius conuersatio, quia informat. His quasi quinque sensibus deus humilitatem operatur in anima. Sicut enim anima vita est corporis, ita deus vita est animę: & sicut corpus mortuum est quod per quinque sensus ab anima non vegetatur, ita anima mortua est quæ per hæc à domino nõ humiliatur.

Sermo quartus.

INtrauit Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam. *Luc.10.g* Castellum vbi Christus intrauit, voluntaria est paupertas, quæ habitatores suos à gemina impugnatione qua huius mundi amatores expugnantur, reddit securos, scilicet propria in- F uidia & aliena. Paupertas enim dum putatur misera, aliena caret inuidia: & quia est voluntaria, nemini quicquam inuidet. Duæ istæ sorores, duas vitas amatorũ paupertatis significant. Quidam cum Martha soliciti domino Iesu duo pulmentaria præparant, scilicet correctionem operis cum salsamento contritionis, & opus pietatis cum condimento deuotionis. Hi verò qui cũ Maria soli deo vacãt, cõsiderãtes quid sit deus in mundo, quid in hominibus, quid in angelis, quid in seipso, quid in reprobis, contemplãtur quia deus est mundi rector & gubernator, hominũ liberator & adiutor, angelorum sapor & decor, in seipso principium & finis, reproborum terror & horror. *Gala.6.b* In creaturis mirabilis, in hominibus amabilis, in angelis desiderabilis, in seipso incomprehensibilis, in reprobis intolerabilis.

Sermo quintus.

DIES diei eructat verbum. Dies diei, angelus virgini. *Psal.17.a* Dies angelus propter beatitudinem, virgo dies propter integritatis virtutem. Et nox nocti indicat scientiam. Serpens nox propter malitiam: mulier nox propter ignorantiam. Dies diei eructat verbum. Deitas virginitati de vtero paternæ maiestatis, in vtero maternæ integritatis. Aliter: Dies diei eructat verbum, deus pater animæ rationali per fi-

G dem illuminatæ. Et nox nocti indicat scientiam, creatura rationalis animæ rationali nondum per fidem illuminatæ. Vnde apostolus: Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur à creatura mundi. Vnde nos dicimus, verbum indicatum, verbum inspiratum, verbum eructatum. Primum fecit cognitionem, secundũ conuersionem, tertium viuificationem. Primum obfuit, secũdum non profuit, tertium viuificauit. Primum obfuit: quia cum cognouissent deum, nõ sicut deum glorificauerunt, aut gratias egerũt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratũ est insipiens cor eorum. Secũdum non profuit: quia non data est lex quæ posset viuificare. Tertium viuificauit: quia per crucem redemit. Primũ totum deforis, secundum foris & intus, tertiũ totum intus. Et nota, quia quod eructatur, de plenitudine eructantis cum quodam ipsius substantię sapore profertur: & idcirco sapientia incarnata dicitur habẽs in se omnẽ plenitudinẽ, in miraculis cognitionem, in doctrina conuersionem, in passione viuificationẽ. Vnde ait propheta: Venite & reuertamur ad dominũ: quia ipse cepit & sanabit nos: percutiet & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies, scilicet cognitionis & conuersionis: in die tertia suscitabit nos, voce verbi incarnati per primam suam resurrectionem: & viuemus in conspectu eius viuificati per passionem, serenius illuminati per miraculorum cognitionem: sequemúrq; vt cognoscamus dominum, H instructi per doctrinæ conuersionem.

Roman. 1. c — *Osee 6. a*

Sermo sextus.

Canti. 3. d

EGredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem. Non dicit Ecclesiasten aut Ididan. Nam & his nominibus appellatus est rex ille: & significat Iesum Christum nostrum verum Salomonem, qui est Salomon, id est pacificus in exilio: Ecclesiastes, id est concionator in iudicio: Idida, id est dilectus domini in regno. Vbique rex. In exilio rector morũ, in iudicio discretor meritorũ, in regno distributor præmiorum. In exilio mansuetus, in iudicio iustus, in regno gloriosus. In exilio amabilis, in iudicio terribilis, in regno admirabilis. In diademate quo coronauit eum mater sua. Est autem hæc corona misericordiæ, & in hac imitabilis. Coronauit eũ & nouerca sua corona miseriæ, & in hac contemptibilis. Synagogam loquor, quæ se ei non matrem exhibuit, sed nouercam. Coronabit eum familia sua corona iustitiæ, & in hac terribilis. Coronat eum pater suus corona gloriæ, & in hac desiderabilis. Videant ergo eum peccatores in corona miseriæ, id est spinea, & compungantur. Videant eum filiæ Sion animæ affectuosæ in corona misericordiæ, & imitentur. Videbunt eum impij in corona iustitiæ, & peribunt. Videbunt eum sancti in corona gloriæ, & perpetualiter gaudebunt. Egredimini filiæ Sion, animæ delicatæ de sensu carnis ad intellectum mentis, de seruitute carnalis concupiscẽtiæ ad liber- I tatem spiritualis intelligentiæ: & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Coronãtur quidẽ & alij imitatores ipsius, sed hoc ex industria adiuti per gratiã. Solus iste à matre coronatus est, quia solus cũ ordinatis affectionibus tanquam sponsus è thalamo processit ex vtero matris. Sũt autẽ affectiones istæ quatuor notissimæ, amor & lætitia, timor & tristitia. Absq; his non subsistit humana anima, sed quibusdã sunt in coronam, quibusdã in cõfusionem. Purgatę enim & ordinatæ, gloriosam in virtutũ corona reddunt animã: inordinatæ, per confusionem deiectam & ignominiosam. Purgantur autẽ sic. Si amantur quæ amãda sunt, si magis amantur quæ magis amã da sunt, si non amantur quæ amanda non sunt: amor purgatus erit. Sic & de cæteris. Ordinantur autem sic: In initio timor, deinde lætitia, post tristitia, in consummatione amor. Compositio quarũ talis est. De timore & lætitia nascitur prudentia, & est timor causa prudentiæ, lætitia fructus. De lætitia & tristitia nascitur temperantia, cuius est tristitia causa, lætitia fructus. De tristitia & amore nascitur fortitudo, & est tristitia causa fortitudinis, amor fructus. Clauditur circulus coronæ. De amore & timore nascitur iustitia, & est timor causa iustitiæ, amor fructus.

Considera ergo quomodo istæ affectiones ordinatæ virtutes sunt, inordinatæ perturbationes. Si timorem sequatur tristitia, desperationem generat: si amorem lętitia, dissolutionẽ. Sequatur ergo timorẽ lætitia, quia timor futura cauet, lætitia de præsenti gaudet, prudentis cautelæ finem lætitia possi- K det. Probet ergo lętitia timorem. Probatus timor nihil aliud quàm prudentia est. Comitetur lætitiam tristitia, quia moderatè læta amplectitur, qui tristia reminiscitur. Temperet ergo lætitiã tristitia. Temperata lętitia nihil aliud quàm temperantia est. Iungatur amor tristitiæ, quia fortiter sustinet tristia, qui per amorem quæ sunt amanda desiderat. Confortet ergo amor tristitiam. Confortata verò tristitia nihil aliud quàm fortitudo est. Iungatur amor timori: quia ordinate amandis inhæret, qui timenda non negligit. Ordinet ergo amor timorem: ordinatus timor nihil aliud quàm iustitia est. Duæ affectiones lætitia & tristitia non se extendunt ad alia: in nobis enim lætamur, & in nobis tristamur. Amor & timor ad alia se extendunt. Timor enim affectio est naturalis quæ nos coniungit superiori per inferiorem partem, & habet se ad solum deum. Amor affectio est quæ nos coniungit superiori, & inferiori, & æquali, & habet se ad deũ & proximum. In his autem duobus perfecta consistit iustitia, vt timeamus deum propter potentiam, amemus propter bonitatem, & proximum propter naturæ societatem.

Sermo septimus.

QVid est quòd dicimus beatam Mariam purificari? Quid verò quòd ipsum Iesum dicimus circũcidi? Enimuero tam non indiguit illa purificatione, quàm nec ille circuncisione. Nobis ergo & hic circunciditur, & illa purifica- L tur, præbentes exemplum pœnitentibus, vt à vitiis continẽtes, primùm per ipsam continentiam circuncidamur, deinde à commissis per pœnitentiam purificemur.

Sermo octauus.

QVid est autem quòd Maria portat Iesum in vtero, Ioseph in humero, in Aegyptum scilicet iens & inde rediens: Simeon portat in brachiis? Significant isti tres, tres electorũ ordines, Maria prædicatores, Ioseph pœnitentes, Simeõ bonos operatores. Qui enim aliis euãgelizat, quasi Iesum in vtero portat, vt eũ aliis vel potius alios ei pariat. De talibus erat beatus Paulus, qui dicebat: Filioli mei quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis. Qui verò pro Christo laboribus fatigantur, qui persecutiones patiuntur, qui nulli mala inferunt, sed ab aliis illata patienter ferunt, meritò isti portare eum in humeris dicuntur: quibus & ab ipsa veritate dicitur: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, &c. Si quis autem est qui porrigat panem esurienti, potum sitienti, cæteráque misericordiæ opera solicite impendat egenti: nónne iste rectè videtur eum portare in brachiis? Huiusmodi enim dicturus est in iudicio dominus: Quandiu fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis.

Gala. 4. c — *Luc. 9. c* — *Matth. 25. d*

Sermo nonus.

M

SApientia ædificauit sibi domum, &c. Cum multis modis sapientia intelligatur, quærendum est quæ sapientia ædificauit sibi domum. Dicitur enim sapientia carnis, quę inimica est deo: & sapientia huius mundi, quæ stultitia est apud deum: vtraque ista secundum Iacobum apostolum terrena est, animalis, diabolica. Secundum hanc sapientiam dicuntur sapientes vt faciant mala, bene autem facere nesciunt: & in ipsa sua sapiẽtia arguuntur & perduntur, sicut scriptum est: Comprehendam sapientes in astutia eorum, & perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Et vtique talibus sapiẽtibus videtur mihi digne & competenter dictum Salomonis aptari, quo ait: Est malitia quam vidi sub sole, virum qui videtur apud se sapiens esse. Nulla talis sapientia, siue carnis siue mundi ædificat, immo destruit quamcumque domum inhabitat. Est ergo alia sapientia quæ desursum est: primùm quidem pudica, deinde pacifica. Hic est Christus dei virtus, & dei sapientia, de quo apostolus: Qui factus est, inquit, nobis sapientia à deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Hęc itaque sapientia quę dei erat, & deus erat, de sinu patris ad nos veniens, ædificauit sibi domum, ipsam scilicet matrem suam virginem Mariam: in qua septem columnas excidit. Quid est in ea septem columnas excidere, nisi ipsam dignum sibi habitaculum fide & operibus præparare? Nimirum ternarius numerus ad fidem propter

Prouer. 9. a — *Roman. 8. b* — *1. Cor. 3. d* — *Iaco. 3. b* — *Iob 5. b* — *1. Cor. 3. d* — *1. Cor. 1. d*

A propter sanctam trinitatem, quaternarius pertinet ad mores propter quatuor principales virtutes. Quòd autem in beata Maria sancta trinitas fuerit (fuerit dico per præsentiam maiestatis) vbi solus filius erat per susceptionẽ humanitatis: testatur nuncius cœlestis, qui ei arcana mysteria referans, ait: Aue gratia plena, dominus tecum. Et post pauca: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ecce habes dominum, habes virtutem altissimi, habes spiritum sanctum, habes patrem & filium & spiritum sanctum. Neq; enim potest esse aut pater sine filio, aut sine patre filius, aut sine vtroque procedens ab vtroque spiritus sanctus, ipso filio dicente: Ego in patre, & pater in me est. Et iterũ: Pater autem in me manens, ipse facit opera. Manifestum est fuisse in corde virginis fidem sanctæ trinitatis. Vtrum autem & quatuor principales virtutes tanquam quatuor columnas possederit, inquisitione dignum videtur. Primum ergo videamus an fortitudinem habuerit. Quę nimirum virtus quomodo illi abesse potuit, quæ abiectis secularibus pompis, spretisque voluptatibus carnis, soli deo in virginitate viuere proposuit? Nisi fallor, hæc virgo est quæ apud Salomonem legitur: Mulierẽ fortem quis inueniet? Procul & de vltimis finibus precium eius. Quæ adeo fortis fuit, vt illius serpentis caput contereret, cui à domino dictum est: Inimicitias ponã inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen illius: ipsa conteret caput tuum. Porro quòd temperans, prudens & iusta fuerit, ex angeli collocutione, & sua ipsius respõsione luce clarius cõprobamus. Salutata quippe tã venerabiliter ab angelo, Aue gratia plena, dominus tecum: non se extulit quasi quę ex singulari gratiæ priuilegio benediceretur, sed siluit: & qualis esset insolita hæc salutatio, secum cogitauit. Qua in re quid nisi temperãs fuit? At verò cum de cœlestibus mysteriis ab eodẽ angelo doceretur, diligenter quæsiuit quomodo conciperet ac pareret, quæ virum vtique non cognosceret: & in hoc sine dubio prudens extitit. Iustitiæ autem præfert insigne vbi se ancillam domini confitetur. Nam quòd iustorum sit confessio, testatur qui ait: Veruntamen iusti confitebuntur nomini tuo, & habitabunt recti cum vultu tuo. Et alibi iustis dicitur: Et dicetis in cõfessione, opera domini vniuersa bona valde.

Luc.1.c | Ioan.14.b | Prou.31.a | Gene.3.c | B | Psal.139.c

Fuit igitur beata virgo Maria fortis in proposito, temperãs in silentio, prudens in interrogatione, iusta in confessione. His itaque quatuor morum columnis, & tribus fidei prędictis extruxit in ea sibi domũ sapiẽtia cœlestis: quę adeo mẽtem eius repleuit, vt de plenitudine mentis fœcundaretur & caro, ac virgo singulari gratia eandem ipsam sapientiam carne tectam pareret, quam prius mente pura conceperat. Nos quoq; si eiusdem sapientiæ fieri domus volumus, necesse est vt eisdẽ septem columnis extruamur, id est vt fide & moribus ei præparemur. Et in moribus quidẽ solam puto sufficere iustitiam, cæteris tamen virtutibus circumsultam. Itaque ne errore fallatur ignorantiæ, sit ei præuia prudentia. Sint hincinde temperantia atque fortitudo, ne forte labatur, vel in dexteram vel in sinistram partem declinando.

C

Sermo decimus.

Esa.9.b

ET vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Admirabilis est in natiuitate, cõsiliarius in prædicatione, deus in operatione, fortis in passione, pater futuri seculi in resurrectione, princeps pacis in perpetua beatitudine. Hæc etiam nomina possunt ei congruè assignari in opere nostræ salutis. Nam primò dicitur admirabilis in conuersione nostræ volũtatis, quæ mutatio est solius dexteræ excelsi. Postmodum dicitur cõsiliarius in reuelatione suæ voluntatis, quando reuelat quid sequendum sit iam conuersis. Vnde Paulus conuersus dicebat: Domine quid me vis facere? Conuersi autem necesse est cõpungantur pro præteritis delictis, in quorum remissione dicitur deus, cuius tãtùm est peccata remittere. Hinc est quòd saluatore nostro in terra remittente peccata, Iudæi dicunt eũ blasphemare, quasi qui assumeret sibi quod erat solius dei. Quarto dicitur fortis. Iuxta sententiam enim apostoli necesse est, vt omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patiãtur. Sed quis sustineret, nisi ille iuuaret? Vnde Dauid: Nisi quia dominus adiuuit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. Cum ergo nos in tribulatione protegit, cum ipsas aërias potestates arcet à nobis ac repellit, quid aliud in hoc opere dici potest nisi fortis? Vnde dictum est: Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. Et quoniam ipsa conuersio & vita nostra in Christo agenda est non intuitu temporalium rerum, sed spe futurorum bonorũ: ideo quinto loco ponitur pater futuri seculi. Pater scilicet in regeneratione corporum nostrorum. Quia verò omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur: vt discernat immutationem iustorum ab iniquorum resurrectione, ponitur sexto loco princeps pacis: qua obtenta, tota perfectio impletur, nec iam vltrà aliud quicquam appetendum relinquitur. Ipsa est enim in cuius exultatione concinit psalmista, dicens: Lauda Hierusalem dominum, lauda deum tuum Siõ: quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fines tuos pacem. Horum sex nominum consequentiam & virtutem breuiter atque eleganter cõprehendit vno nomine angelus loquens ad Ioseph: Et vocabis (inquit) nomen eius Iesum. Cuius videlicet nominis exponens rationem, Ipse enim, ait, saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

Actu.9.b | 1.Tim.3.c | D | Psal.93.c | Psal.23.b | 1.Cor.15.g | Psal.147.a | Mat.1.d | Ibidem.

Sermo vndecimus.

E

FIlius dei apparuit vt nos adiuuaret & erudiret: quod potest, quia est virtus patris & sapientia. Virtus adiuuat, sapientia erudit & informat. Infirmitati auxilium est necessarium. Cæcitas eruditione indiget & doctrina. Erudiuit sanè faciens abnegare impietatem & secularia desideria, vt sobrie & iuste & pie viuamus. Impietas erat incredulitas, quia deum nec credebamus nec colebamus. Deum enim sicut pium est colere, sic impium est abnegare. Secularia desideria sunt concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, superbia vitæ: quæ trahunt & inclinant ad amorem seculi. Istis abnegatis viuit homo sobriè, refrenans concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, superbiam vitæ. Postquam verò incipit esse sobrius, contra duplicem ebrietatem duplicem ponit sobrietatem. Ebrietas exterior voluptatum effusio, interior curiositatum occupatio. Econtra sobrietas exterior voluptatum refrenatio, interior curiositatum exclusio. Ita viuit homo sobrie quantum ad seipsum, iuste quantum ad proximum, cui exhibet quod iustum est. Iustitia est in duobus: in innocentia, & in beneficentia. Innocẽtia iustitiã inchoat, beneficentia consummat. Pie quantum ad deum. Pietas est in duobus: vt de nobis non præsumamus, sed in deo perfecte confidamus: vt per eum omnia mundi impedimẽta vincamus. In deo non est diffidendum, sed secure & fiducialiter est agendum. Ipse tanquam pius & laudabilis medicus prius bibit potionem quam parabat suis, id est passionem & mortem sustinuit, & sic sanitatẽ immortalitatis accepit, & impassibilitatis, docens suos vt confidenter biberent potionẽ quæ generat sanitatem & vitam: & qui post passionem vita æterna viuit, spẽ dat nobis vt idem speremus ab eo securi.

Ad Tit.2.c | F

Sermo duodecimus.

Ioan.2.a

ERant ibi positæ lapideæ sex hydriæ secundum purificationem Iudęorum. Intelligamus has sex hydrias positas, esse sex obseruantias seruis dei propositas, in quibus tanquam Iudæi purificari debeant. Sunt autem istæ, silentium, psalmodia, vigiliæ, ieiunium, opus manuum, carnis munditia. In hydria silentij purificamur à peccatis quæ verbositate contrahimus. Cuius vitij sunt octo species. Est enim verbũ stultum, vanum, mẽdax, ociosum, dolosum, maledicum, impudicum, excusatorium. Quæ nimirum pestis de loquacitate nascitur, & per silentij censurã aut euertitur funditus, aut certe ne multum noceat, reprimitur. In psalmodia fit duplex confessio, vbi & peccator de culpis compungitur, & deo laudes super iudicia iustitiæ suæ dicuntur. In hac ergo hydria Iudæus quisque, qui scilicet recte confitetur, purificatur ab immundo spiritu blasphemiæ, cui ante conuersionẽ subiacebat. Dum enim seipsum laudaret, ac deum accusaret,

G quid aliud quàm blasphemus erat? An non sunt blasphemi qui dicunt, Non est æqua via domini? An non insipiens ille blasphemus qui dicit in corde suo, non est deus? Iā verò conuersus & cōfessus, canticisq; diuinis instructus, correcta vita corrigit & verba: séque ipsum accusans, mala sibi computat: deum autem laudans, bonū quod in se videt, non sibi, sed illi applicat: & hoc totum agitur in psalmodia. Per psalmodiam accipe quicquid deo agitur cū mentis melodia, siue sint psalmi, siue hymni, siue etiam quęcunque cantica. Tertiā hydriā posui superius vigilias: has semper debet comitari orationū instantia. Vnde & dominus in euangelio legitur in oratione pernoctasse: & discipulos suos exhortās, vtrumq; simul coniunxit, dicens: Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Tales vigilię abluunt nos à sordibus quas contraximus per somnolentiam resoluti, dum obliuione quadam à via salutis intepuimus ac torpuimus. Quarta hydria est ieiuniū, de quo quis dubitet an & ipsum purificet? Vera est illa sententia: Contrariis curātur contraria. Si ergo per gulam peccauimus & ingluuiem, quid restat nisi vt per abstinentiā reparemur? Nec solū huius vitij fit per ieiuniū purificatio, insuper & virtus ad expellendos dæmones comparatur, dicente domino: Hoc genus in nullo potest exire nisi in oratione & ieiunio. Sequitur quinta hydria quæ dicitur opus manuum. In quo si quæratur an sit aliqua purificatio, facilè potest inueniri per multa. Nā vt plurima prætereram, hoc solum quanti sit H præconij, quantæ gratiæ, quis digne æstimet, suo se quemque labore trāsigere, ac nullius aliquid desiderare? Ac ne me quisquam putet hæc magis declamatoriè quàm ex veritate proferre, audiat ipsum doctorem nostrū in fide & veritate apostolum Paulum scribentem ad Thessalonicēses, hæc ipsa docentem & præcipientē: Rogamus vos, inquit, fratres, vt abūdetis magis, & operā detis vt quieti sitis, & vt vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris sicut præcepimus vobis, & vt honeste ambuletis ad eos qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis. Audiat eūdē ipsum facientē quæ docebat. Ipsi enim scitis, inquit, quemadmodum oporteat vos imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque panem gratis manducauimus ab aliquo, sed in labore & fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus. Item audiat docētem quę faciebat: Cum essemus apud vos, hæc denūciabamus vobis, quoniā si quis non vult operari, nec manducet. Vides quàm solicite obseruandū præcepit doctor gentium opus manuum? Cur hoc tātopere curauit, nisi quia sicut bonus & diligens pastor hoc ouium saluti plurimum expedire prouidit? Restat vltima carnis mūditia. In hac fit purificatio ab illa quinquepertita corporis illecebra, visus, auditus, gustus, odoratus, tactus. Et cætera quidem prædicta, id est silentium, psalmodia, vigiliæ, ieiunium, opus manuum, exerceri sine ista possunt: sed si lumbi præcincti I non sint, id est si desit carnis mūditia, lucernæ ardentes quid proderunt? Hinc ergo colligendum est quòd sit necessaria huius hydriæ purificatio, quæ sola omnibus supradictis æquipollentem obtinet vim salutis. Et notandum quòd in his omnibus obseruantiis quatuor primas debemus nobis, quintam proximo, sextam deo. Nam silentium, psalmodiam, vigilias, ieiunium debet quisque exercere propter seipsum, hoc est propter suā disciplinam: opus manuum propter proximum, ne quem grauet, sed magis habeat vnde tribuat necessitatem patienti: carnis munditiam propter deum, vt illi placeat, & eius volūtatem faciat. Vnde scriptum est: Hæc est enim volūtas dei sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrum suum vas possidere in sanctificatione & honore. Quòd autē illæ hydriæ lapideæ dicūtur, significat quòd sine aliqua difficultate obseruari nō possunt, & quòd dura & aspera est via quæ ducit ad vitā. Vel certè lapideæ dicuntur propter fortitudinem, ne facilè frangantur aut dissoluātur, & effundatur liquor gratiæ qui in eis continetur: quod vtique cito contingere posset, si vel fictiles essent, vel ligneæ, seu cuiuslibet alterius fragilis materiæ. Vel etiam lapideæ, id est Christianæ, à lapide Christo, vt scilicet in fide Christi fiant.

Ezech. 18. f *Psal. 52. a* *Luca. 6. b.* *Marc. 14. d & Luc. 22.* *Marc. 9. e* *1. Thes. 4. a* *2. Thes. 3. b* *Ibidem.* *1. Thes. 4. a*

Sermo decimustertius. K

CApientes singulæ metretas binas vel ternas. Hic primum sciendum est quòd huiusmodi hydriæ aliquando sunt vacuæ, aliquādo sunt plenæ. Plenæ autem aliquando veneno, aliquādo aqua, interdum etiam vino. Vacuæ quippe & inanes sunt, cum pro inani gloria vel aliquo temporali emolumento fiūt. Plenæ veneno sunt, si cum murmure & animi rancore gerantur. Aqua plenæ dicuntur, cum ex timore dei obseruātur. Siquidem per aquam timor intelligitur: vnde & apud Salomonem legitur: Timor domini, fons vitę. Vino autem plenæ sunt, cum timor vertitur in amorem, cū charitas excludit timorem: cum ea quæ prius obseruabantur timore pœnæ, iam exerceantur delectatione & amore iustitiæ. Vt vacuę vel veneno infectæ sint, non vult dominus: vt impleātur aqua, iubet dominus: vt autē aqua in vinū vertatur, hoc facit dominus. Sed quib' implere hydrias aqua imperat dominus? Ministris vtiq;, quos & cōstituit super familiā suā, vt dēt illis in tempore tritici mensurā: quibus tamen Maria primū suggesserit dicens: Quodcunq; dixerit vobis, facite. Quo exemplo innuitur quòd officiū prædicationis nō debent vsurpare sibi, nisi quos Maria, id est mater gratia prius instruxerit. Alioquin dicetur eis: Regnauerunt, & nō ex me: principes extiterunt, & ego ignoraui. Implent ergo ministri hydrias aqua, prædicāt mira de dulcedine regni, intētant horrenda de L terrore supplicij: fit summus auditoribus de vtroq; timor, ne vel illo fraudentur, vel isto plectantur, & ita capiunt hydriæ metretas binas. Quid est autem vel ternas? Addatur illis duobus tertius timor, & capiunt hydriæ metretas ternas. Et illi quidē duo prædicti timores de futuro, sunt valde vtiles. Sed est alius timor de præsenti multo probabilior, quo timet homo & semper est pauidus ne interna gratia deseratur. Quisquis igitur hoc timore repletus fuerit, profectò binis metretas ternas addidit. Notādum autē quòd cum hydriæ plenę factæ sunt vsq; ad summū, tunc aqua versa est in vinum bonū, quia nimirū ordo rationis est, vt si timor est initium charitatis, perfectum sequatur etiā plenitudo dilectionis. Vnde etiā architriclinus dicit ad sponsum: Omnis homo primum vinū bonum ponit: & cum inebriati fuerint, tūc id quod deterius est. Tu autē seruasti vinum bonum vsq; adhuc? Consuetudinis est secularium hominum, vt cū aliquem honorem adipisci desiderāt, cęteros sibi prius per amorē acquirant. Cum verò adepti fuerint, elati potestate, eos ipsos per timorē sibi postmodum subiiciunt, quibus prius priuati non terrorem, sed amorē exhibuerant. Isti ponunt primum bonum vinum, id est amorē: & cum inebriati fuerint, tūc id quod deterius est, id est timorē. Econtrario facit sponsus noster. Semper enim seruat ad vltimū bonum vinū: quod vero in eius cōparatione deterius est, ante propinat, dicēs: Fili accedēs ad seruiturē M dei, sta in timore. Si ex timore te feceris ipsius seruum, faciet te ex charitate amicum suū, & sic aqua timoris cōmutabitur in vinum dilectionis. Ad hoc enim purificaris in illis sex hydriis aquis timoris, ad hoc in timore accedis ad ipsum tāquā seruus ad dominum, vt de seruo proueharis in filium.

Ioan. 2. a *Prou. 14. d* *Ioan. 2. a* *Osee 8. a* *Ioan. 2. a* *Eccli. 2. a*

Sermo decimusquartus.

ECce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid aperire librū, & soluere septem signacula eius. Septem signacula sunt, temporalis natiuitas, legalis circuncisio, matris purgatio, fuga in Aegyptum, carnis necessitudo, baptismus, passio. Hæc siquidem sunt quædam veræ humanitatis insignia, quibus se teneri ac ligari voluit incarnata dei sapientia. Ipsa quippe est secunda in trinitate persona: & licet eandem incarnationem simul fecerint pater & filius & spiritus sanctus, non tamen pater aut spiritus sanctus est incarnatus, sed solus filius. Impleuit quidem & pater & spiritus sanctus carnem filij, à quo neuter eorum poterat separari, sed impleuit maiestate, non susceptione. Ideóque filius ostendit in carne potentiam patris per opera, exhibuit bonitatem spiritus sancti remittendo peccata, & quod ipse erat, id est sapientia, occultauit per illa prædicta signacula. Facta est igitur res mira & obstupēda. Infirmata est virtus summa, & vt ita dicam (si dici liceat, quod tamē reuerenter dico) quasi infatuata est sapientia

Apoc. 5. b

A pientia. Nec erubesco dicere quod non erubuit doctor gentium docere. Sic nempe credidit, sic docuit, sic scriptum reliquit. Nos, inquit, prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidē scandalum, gentibus autē stultitiam: ipsis autē vocatis Iudæis atq; Græcis, Christū dei virtutem, & dei sapientiam: quia quod stultum est dei, sapientius est hominibus: & quod infirmū est dei, fortius est hominibus. Veruntamen hæc virtus abscondenda erat, & in humilitate perficienda: vt omniū implerētur oracula prophetarū. Passus est ergo in cruce impassibilis deus: & in carne nostra mortali mortuus ac sepultus immortalis dei fili⁹. Sed ecce tertia die resurrexit à mortuis: & qui agnus extiterat in passione, leo factus est in resurrectione. Surrexit, & vicit leo de tribu Iuda: quia mortē quā ex infirmitate nostra pertulit, ex virtute sua resurgēdo calcauit. Resurgēs enim à mortuis, iam non moritur, mors ili vltra nō dominabitur. Resurgēdo autē & in cœlū ascendēdo, librū aperuit, quia nimirum ex auctoritate sacræ scripturę ꝙ deus esset, innotuit. Vnde scriptum est: Exaltare super cœlos deus, & super omnē terram gloria tua. Septem quoq; eiusdem libri signacula soluit, quādo eloquia sacra fidelium mētibus reserauit: & quicquid de mysteriis suis lex & prophetę sub allegoriis prædixerant, de his scilicet quæ per hominē temporaliter gessit, de se prædicta, & in se ac per se completa, luce clarius indicauit. B

1.Cor.1.d — Rom.6.b — Psal.107.a

Sermo decimusquintus.

QVid est quòd post mortem eius tres illæ sanctæ mulieres emerunt aromata, vt in monumento positum vngerēt eū? Quid in sua actione nobis reliquerūt imitandum? Res enim gesta (vt ait beatus Gregorius) aliquid in sancta ecclesia signat gerēdum. Et nos ergo si Christū mortuum, id est, fidem Christi mortuam in corde cuiuspiam fratris senserimus, danda nobis opera est, vt ad vngendū corpus mortuum emptis aromatibus accedamus. Significāt autem tres illæ mulieres, tres in nobis efficientias, quæ sibi cōgrua cōparant aromata. Quæ sunt illę? Mens, manus, lingua. Omnis ēm qui emit, dat & accipit aliquid: & quod dat perdit, vt possideat quod accipit. Dat igitur mens nummū propriæ volūtatis, & cōparat affectū cōpassionis, zelum iustitiæ, discretionem consilij. Dat manus obedientiam, & emit in tribulatione patientiam, in opere perseuerātiam, in carne cōtinentiam. Dat lingua nummū cōfessionis, & accipit modū in correctione, copiā in exhortatione, efficaciā in persuasione. Talibus vnguentis cōpositis, dum ad monumentū simul venerint, colloquuntur inuicem & dicūt: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Lapis iste est vel nimia tristitia, vel pigritia, vel duritia, quæ dum cordis aditū obstruit, C frustra ad vngendū mortuū mens vel manus vel lingua cum quibuslibet aromatib⁹ venit. Sed quoniam scriptū est, Præparationem cordis eius audiuit auris tua: vidēt lapidē reuolutū, introëunt in monumentū: & quē vngere volebāt mortuū, audiunt suscitatū. Quis hoc indicat? Quis hoc prædicat? Angelus vtiq; testis resurrectionis. Videtur scilicet huius in quo Christus resurrexit, vult⁹ lætior, aspectus venustior, sermo purior, incessus modestior, & ad omne opus bonū spiritus prōptior. Quæ omnia quid sunt aliud quā quidā internę resurrectionis hilaris nuncius? Cætera quoq; quæ in Christi resurrectione gesta vel dicta sunt, vtpote de inuēto sudario, ac de ipso domino in Galilæa videndo, & aliis quæ euangelica continet historia, possunt nimirū iuxta cœptam tropologiā interpretari: vt quod historice præcessit in capite, consequenter etiam credatur fieri moraliter in eius corpore.

Mar.16.a — Ibidem. — Psal.9.g

Sermo decimussextus.

TRes sunt qui testimonium dant in cœlo, pater & filius & spiritus sanctus. Tres in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Similiter in inferno, vt in Esaia legimus: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Duo mala sunt vermis & ignis: altero roditur conscientia, altero concremantur corpora. Tertium additur desperatio, quæ in eo vtique intelligitur quòd dicitur, non morietur, & nō extinguetur. His qui in cœlo sunt, datur testimoniū beatitudinis: his qui in terra, iustificatiōis: his qui in inferno sunt, damnationis. Primū testimoniū est glorię, secūdū gratiæ, tertiū iræ.

1.Ioan.5.b — Esa.66.g

Sermo decimusseptimus.

D VENIENS ad nos de via noster amicus, id est quilibet conuersus proximus: tribus panibus reficiendus est. Primus panis est continentia, qua restringitur corpus ne deinceps per mortiferas voluptates diffluat. Secundus est humilitas, qua instruitur anima ne de ipsa sua continentia superbiat. Tertius est feruor charitatis, quo accenditur spiritus, vt vtrunque, id est, corpus & animam in castitate & humilitate perseueranter custodiat. His tribus virtutibus, id est, castitatis, humilitatis, charitatis, tanquam tribus panibus reficitur homo dei & roboratur, vt secundum apostolum in die aduentus domini sit integer spiritus, anima & corpus. Spiritum autem voco gratiam, quæ (iuxta apostolum eūdem) adiuuat infirmitatem nostram ne deficiamus, donec suo tēpore metamus bonum quod seminauim⁹. Vocatur primus panis carnalis vel corporalis, secundus rationalis, tertius spiritualis. Hi panes quotiens desunt, à deo requirendi sunt. Meritò autem tres quæruntur, quia tres reficiēdi veniunt: anima quasi vir, caro quasi coniunx, spiritus velut vtriusque vernaculus. Et notādum quòd nō ait, da: sed, commoda mihi tres panes, quasi redditurus: quia sacerdos peccatori conuertenti debet quidem gratiam diuinitus impetrare, fructum vero eiusdem gratiæ non sibi debet, sed deo referre.

Luc.11.a — 1.Thes.5.a

Sermo decimusoctauus.

E NEMO ascendit in cœlum nisi qui de celo descēdit, filius hominis qui est in cœlo. Dominus & saluator noster Iesus Christus volens nos docere quomodo in cœlum ascenderemus, ipse fecit quod docuit, ascendit in cœlum. Et quoniam ascendere non poterat nisi prius descenderet: (descendere autem eum vel ascendere non patiebatur diuinitatis suæ simplicitas: quippe quæ nec minui potest nec augeri, aut aliquo modo variari) assumpsit in vnitatem suæ personæ naturam nostram, id est humanam, in qua descēderet & ascenderet, viámque nobis qua & nos ascenderemus, ostenderet. Quod totum indicant sancti euangelij verba proposita. In eo enim quod dictum est, Nemo ascendit in cœlum nisi qui descendit, assumptio humanæ naturæ exprimitur: in eo autem quod infertur, qui est in cœlo, diuinitatis suę incōmutabilitas ostēditur. In quibus verbis illud etiam innuitur, quòd ipse sit via per quā ascēdamus, ipse patria vbi maneamus: via scilicet transeuntibus, patria peruenientibus. Manēs itaque quod erat in natura sua, descendit & ascendit propter nos in nostra: attingens nimirum à fine vsq; ad finē fortiter, & disponens omnia suauiter. Descendit siquidē quo inferius non decuit, ascēdit quo celsius nō potuit. Ipsumq; descēsum egit fortiter, quia virtus erat: ascēsum disposuit suauiter, quia sapientia erat. Descendit autem dictum est, non cecidit: quia qui cadit, sine gradu ruit: qui autem descendit, gradatim pedem ponit. Sunt ergo gradus in descendendo, sunt in ascendēdo. In descēdendo primus quidē gradus est à summo cœlo vsq; ad carnem, secūdus vsq; ad crucē, terti⁹ vsq; ad mortem. Ecce quousq; descēdit. Nunquid amplius potuit? Poterat iam certè rex noster dicere, & quasi quodā operis effectu clamare: Quid vltrà debui facere, & nō feci? Maiorē hac dilectionem nemo habet, vt animā suam ponat quis pro amicis suis. Vidimus descēsum, videam⁹ & ascēsum. Sed & ille quoque triplex est, & eius primus gradus gloria resurrectionis, secundus potestas iudicij, tertius consessus ad dexteram patris. Et de morte quidem meruit resurrectionē, de cruce iudicij potestatem: vt quoniam in illa iniuste iudicatus est, de illa iustam obtineret iudicis censuram, ipso post resurrectionem dicente: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Ipsam verò serui formam, id est carnem in qua passus & mortuus est, resuscitatam euexit super omnes cœlos, & super omnes angelorum choros, vsque ad dexteram patris. Quid hac dispositione suauius, vbi mors absorbetur in victoria, vbi ignominia crucis vertitur in gloriam? vt de illa dicant sancti: Absit mihi gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, vbi & ipsa carnis humilitas ex hoc mundo transit ad patrem. Hac ascensione nihil sublimius, hoc honore nihil gloriosius dici potest aut cogitari. Sic per incarnationis suæ mysterium descendit & ascendit dominus,

Ioan.3.b — Sapien.8.a — F — Esa.5.a — Ioan.15.b — Matt.28.d — Gala.6.d

G relinquens nobis exemplum vt sequamur vestigia eius. Sumamus & nos de mysterio eius moribus nostris exemplum. Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ipse ambulauit, & ipse ambulare. Descendamus per viam humilitatis, ponaturq; nobis primus eius gradus, id est prim' profectus, nolle dominari, secundus velle subiici, tertius in ipsa subiectione quaslibet contumelias & iniurias illatas æquanimiter pati. Primo gradu caruit in cœlo Lucifer ille, qui dixit in corde suo: In cœlum ascendam, super astra dei exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinẽ nubiũ, similis ero altissimo. Hæc dicens irreparabiliter cecidit de cœlo: & hoc ideo forte, quia omnino intolerabilis superbia est velle dominari. Secundo gradu caruerũt primi homines in paradiso, qui licet sua maluerint volũtate abuti, quàm creatori subiici: nõ tamen prę sumpserunt cæteris suæ sortis dominari. Ideoq; culpa eorum & pœna longe extitit dissimilis superbiæ atq; ruinæ diaboli: vnde & diuina clementia quandoq; meruerũt reparari. Tertium gradum non habent qui ad tempus credunt, sed in tempore tentationis recedunt. Hæc dicimus vt sciamus à quorũ imitatione declinare debeamus. Nam & diabolus & homo vterq; ascendere præpostere voluit: hic ad scientiam, ille ad potentiam, ambo ad superbiam. Non sic ascendere velimus, H quin potius audiamus prophetam quęrentẽ quomodo ascẽdendum sit. Quis, inquit, ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo. Vbi notandũ, ꝙ triplicem gradum ascendendi cõstituit. Primus gradus est innocẽtia operis: secũdus, munditia cordis: tertius, fructus ædificationis. Quos gradus miro modo inuenimus in superiorib' gradibus descẽsionis. Ibi quippe fuerat tertius gradus, tolerantia iniuriarũ. Ipsa est enim quæ probat huius ascensionis primum gradum, id est, innocentiam operis. Ibi secundus fuerat patientia subiectionis: & ipsam operatur munditia cordis, quæ est secũdus ascẽsionis gradus. Ad hoc enim doctores prælatos habemus, vt cor mundemus, dicẽte domino: Iam vos mũdi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Ibi etiã primus gradus fuerat contemptus dominationis: hic tertius est fructus ædificationis. Quisquis autem dominari non appetit, is profecto fructuose præest cæteris instituendis.

Esa.14.d | Psal.23.a | Ioan.15.a

Sermo decimusnonus.

QVIS ascendet in montẽ domini? Ascendit quidem semel Christus corporaliter super altitudinem cœlorum, sed & nunc ascẽdit quotidie spiritualiter in cordibus electorum. Si ergo volumus & nos cum eo ascendere, ascendendum nobis est in montes virtutum de vallibus vitiorum. I Est autem gemina species ipsorum vitiorum. Alia enim sunt quæ nocent nobis, alia quæ proximis. Illa flagitia, ista vocantur facinora: & hæc omnia dicũtur vallis lachrymarum, quia omni fletus fluuio plangenda est vita peccatorum. De valle flagitiorum ascenditur in montẽ castitatis triplici continentia, membrorum, sensuum, cogitationum. In prima cõtinentia cohibetur actus, in secunda vitatur aspectus, in tertia resecatur affectus. Item de valle facinorum ascenditur in montem innocentiæ. Hic erigitur scala: Quod tibi non vis fieri, alij ne facias. & ponitur in ea triplex gradus timoris, vel eius scilicet qui patitur ne reddat talionem, vel superioris potestatis ne inferat vltionẽ, vel interni iudicis qui reddit vnicuique secundũ opera sua. Cum autẽ ad hunc montẽ ascenderint, iam iusti sunt, & ex fide viuunt, sed necesse est eos secundum apostolum persecutionem pati. Itaque confugiendum est de monte innocentiæ ad montem patientiæ: & hic quoq; erigitur scala triplicis gradus. Primus est domini passio, secundum martyrũ fortitudo, tertius pręmij magnitudo. Possunt sanè gradus isti dici gradus pudoris, sicut in innocẽtia fuerunt gradus timoris. Et nota quòd mons iste patientiæ secundũ hos gradus est arduus, spinosus, aridus. Arduus propter difficultatem imitandi passionem domini: spinosus propter aculeos tentationum, quæ multiplices sunt, damna scilicet rerum, contumelię verborum, cruciatus corporũ, in quibus sancti martyres examinantur. aridus propter retributionem pręmiorũ, quæ nõ in hoc seculo speratur, sed in futuro. K

Psal.23.a

Post hunc montem restat ei alius mons ascendendus, mons scilicet montium: ad quem cum peruenerit, iam in eo deus requiescit: vnde scriptum est: Factus est in pace locus eius. Sed & in hoc monte pacis erigitur scala charitatis. vnde dominus dicit: Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Volumus siquidem retribui nobis, volumus ignosci, volumus gratis dari.

Psal.75.a | Matt.7.b | Tob.4.

Sermo vigesimus.

DE spiritu sancto testatur scriptura, quia procedit, spirat, inhabitat, replet, glorificat. Procedere dicitur duobus modis: vnde, & quò. Vnde? à patre & filio. Quò? Ad creaturã. Procedendo prædestinat: spirando vocat quos prædestinauit: inhabitãdo iustificat quos vocauit: replendo accumulat meritis, quos iustificauit: glorificando ditat præmiis, quos accumulauit meritis.

Sermo vigesimusprimus.

SPiritus sanctus arguit mũdum de peccato quod dissimulat: de iustitia quam non ordinat, dum sibi non deo eam dat: de iudicio quod vsurpat, dum tam de se quàm de aliis temere iudicat.

Ioan.16.b

Sermo vigesimussecundus.

QVI mihi ministrat, me sequatur. Quidam sunt qui non sequuntur Christum, sed fugiunt. Alij non sequuntur, sed præeunt. Nonnulli sequuntur, sed non assequuntur. Alij vero sequuntur, & consequuntur. Non sequuntur, sed fugiunt, qui necdum peccare desistũt, de quibus scriptum est: Omnis qui male agit, odit lucem. Et propheta: Ecce isti qui elongant se à te, peribunt. Non sequuutur, sed præeunt, qui magistrorum sententiis suas præferunt: quorum imaginem tenebat Petrus, cum pro salute nostra volentem pati dominum increparet, dicens: Absit à te domine, non erit tibi hoc. Sequuntur, sed non assequuntur, qui segniter ac remisse agunt, vel vsque ad finem non perseuerantes de medio itinere reuertuntur. Talibus dicit apostolus: Remissas manus, & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur. Sequuntur & consequuntur, qui viam humilitatis eius deuoto mentis affectu perseueranter imitantur. Huiusmodi vere sequuntur dominum. Qui mihi ministrat, me sequatur, id est, me imitetur. Quo fructu? Vt vbi sum ego, inquit, ibi sit & minister meus. Fructus itaque huius imitationis, mansio est æternæ beatitudinis.

Ioan.12.[illegible] | L | Ioan.3.[illegible] | Psa.72.d | Matt.16.c | Hebr.12.c | Ioan.12.d

Sermo vigesimustertius.

QVi vult venire post me, per me, ad me. Post me, quia veritas sum: per me, quia via sum: ad me, quia vita sũ. Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Tria proposuit Christus dei virtus & M dei sapientia, angelus magni cõsilij, animæ rationali ad imaginem trinitatis factę, scilicet seruitutem, vilitatem, asperitatem. In abnegatione sui seruitus, in toleratione crucis vilitas, in imitatione Christi designatur asperitas: vt quę per inobedientiam de statu trinæ felicitatis ceciderat, humiliata afflictione trinæ miseriæ per obediẽtiam resurgat. Ceciderat enim à seipsa, à societate angelorum, à visione dei, id est, à libertate, à dignitate, à beatitudine. Audiat ergo consilium, vt abnegando semetipsam, id est, propriam voluntatem, sui libertatem recuperet: tollendo crucem suam, id est, carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigendo, per continentiæ bonum recuperet societatem angelorum: sequendo Christum, id est, eius passionem imitando, recuperet claritatis eius visionem: quia si compatimur ei, & conregnabimus.

Luc.9.d

Sermo vigesimusquartus.

PRECIOSAM in conspectu domini mortem sanctorum eius facit aliquando vita, aliquando causa, aliquando vita simul cum causa. In confessoribus qui in domino moriuntur, facit preciosam vita. In martyribus qui pro domino moriuntur, facit eam preciosam aliquando sola causa, aliquando causa pariter & vita. Et illa quidem mors preciosa est, quam commẽdat vita: preciosior vero, quam facit causa: preciosissima vero, quam præuenit vita simul cum causa.

Psal.115.a

Sermo

A

Sermo vigesimusquintus.

Ibidem. PRECIOSA in cóspectu domini, mors sanctorũ eius. Tria sunt quę sanctum faciunt hominem, victus sobrius, actus iustus, sensus pius. Victus sobrius erit, si continenter, si socialiter, si obedienter, id est, caste, charitatiue, humiliter vixerimus. Per continentiam enim castitas, per socialitatem charitas, per obedientiam humilitas acquiritur. Et hæc est virtus quæ animã perfectè deo subditã, sub vmbra alarũ ipsius securè facit viuere. Actus iustus erit, si fuerit rectus, discretus, fructuosus. Rectus per bonam intẽtionem, discretus per mensuram possibilitatis, fructuosus per vtilitatem proximorum. Sensus pius erit, si fides nostra deum sentit summe potentem, summe sapientem, summe bonum: vt per eius potentiam, nostram credamus adiuuari infirmitatem: per eius sapientiam, nostram credamus corrigi ignorantiam: per eius bonitatem, nostram credam' dilui iniquitatẽ. Tria sunt quæ mortem sanctorum faciunt preciosam, quies à labore, gaudium de nouitate, securitas de æternitate.

Sermo vigesimussextus.

Matt.13.f TRIPLICEM nobis commẽdat gradũ parabola triplex lectionis vnius. Ager est corpus. Huic dum adhuc dominantur passiones desideriorum, iacet incultus, & obnoxius maledicto. Spinas & tribulos germinat, quid intus lateat ignoratur. Quis enim eo tempore idoneum reputet ferre dignos pœnitentiæ fructus? Quid tam insipienter exponis anima corpus tuum? Nescis quid absconditum sit in eo. Quid, nisi regnum cœlorũ? Inuenire est in eo salutis opera, quib' regnum cœlorum poteris adipisci. Eme ergo agrum, & à concupiscentiis tuis tibi vendica corpus tuum, dato nimirum precio fomẽtis & occasionibus ipsarum cõcupiscentiarum. Vbi verò thesaurum effoderis, esto iam negociator, & preciosas margaritas quære. Si preciosissimã vnam inueneris, etiam tunc vẽde quicquid habes, & eme eam. Quæ est tamẽ vna tam preciosa? Neque enim mirum si pro thesauro vendidit quęcunq; habebat, id est pro diuitiis salutis, & peccata & peccati fomenta deseruit. Hæc quippe sola prius habebat. Nunc autem vbi thesaurum hunc reperit, quomodo quærit bonas margaritas, & pro vna omnia vendidit? Ego vnam hãc nihil aliud quã vnitatem arbitror esse. Quærit autẽ bonas margaritas, qui in opere salutis suæ nõ est cõtẽtus inferioribus bonis, sed summa quæq; & excellentiora perquirit. Nihil ergo preciosius inueniẽs vnitate, nõ parcat omnibus cæteris propter eã: ieiuniis, vigiliis, orationibus audacter præferat vnitatem. Volo autem vt in ea quoq; sic maneat, nõ quasi vnus ex omnibus, sed quasi cũ omnibus vnus. Latum expandat sinum, ex omni genere affectionum claudat intra viscera sua, omnibus omnia fiat, & cõgaudere paratus & cõpati: gaudere cum gaudentibus, flere cum flẽtibus. Erit enim cum ad littus veniens, malos pisces à sagena charitatis excludet, & quicquid molestum est, foras mittetur.

Sermo vigesimusseptimus.

EOdem ordine quo præcessit culpa, subsecuta est etiam culpæ medicina. Primum peccatum est factum in cœlo per superbiam præuaricatoris angeli, qui dixit in corde suo: In cœlum conscẽdam, super astra dei exaltabo soliũ meum: sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinem nubiũ, ero similis altissimo. In seipso tumuit, & de sorte beatorum spirituum eiectus, cœlorum regnum amisit. Contra hoc peccatum dictum est: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Secũdum peccatũ commissum est per inobedientiam mulieris in paradiso. Ex hoc peccato facta est caro rebellis spiritui, vt quoniam spiritus eius non fuit subiectus creatori, nec caro sit subiecta spiritui. Contra hoc est dictum: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Horum duorum peccatorum cõprehẽdit domin' medicinã, dicẽs: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Tertiũ peccatũ fuit, quòd ipsa mulier virum quoq; secum traxit in culpã. Debuit quidem illa peccatum suum deflere, nec addere peccatũ peccato: sed in hoc se putauit habere cõsolationem, si virum faceret peccati sui participem. Quodammodo enim naturale est, vnũquemque velle siue in vitiis siue in virtutibus associare sibi consortem.

Esa.14.d *Matt.5.a* *Ibidem.* *Matt.11.d*

Contra hoc peccatũ est istud remediũ. Beati qui lugẽt, quoniam ipsi cõsolabuntur. Quartum peccatum cõmisit Adam, qui consensit. Adã enim (sicut ait apostolus) nõ est seductus, mulier autẽ seducta in præuaricatione fuit. Illa per ignorantiam, iste peccauit per infirmitatem. Peccauit autẽ nimis diligendo vxorem, non quia eius volũtatem fecit, sed quia eam volũtati prætulit diuinæ. Vnde & à domino ei dictũ est: Pro eo ꝙ obedisti voci vxoris tuæ plus q̃ meæ, maledicta terra in opere tuo. Iustum quippe erat, vt illius magis volũtatem faceret, cui plus debebat. Quis vero ambigat plus eum debere cõditori q̃ vxori? Siquidem vxori erat astrictus tantùm per amorem, deo autem per timorem simul & amorem. Plus ergo debuerunt valere duo vincula ad tenẽdum eum erga dei præceptũ, quàm vnũ tantũ erga cõiugis affectum. Cõtra hoc quartum peccatum, adhibitum est remediũ: Beati qui esuriũt & sitiunt iustitiã, quoniã ipsi saturabuntur. Habuit quidem Adam iustitiã, à iusto deo creatus iustus: sed quia nõ eam ex libero arbitrio direxit, facilè ab ea per idẽ liberum arbitriũ defluxit. Quo contra dicitur per psalmistã de Christo: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Quintũ æquè peccatum cõmisit, qui propriã culpã retorsit in vxorẽ, cum ait: Mulier quã dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Primò quidem crudelis in se, qui peccatum suum excusauit: secundò in vxorem, quam accusauit. Et vtiq; satis sumpta est digna de peccato vindicta, quãdõ eam accusauit, cuius amore peccauit. Contra hoc peccatum dictum est: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sextum peccatum fecit Eua, quæ cũ increparetur à domino cur hoc fecisset, respondit ei: Serpens decepit me, & comedi. Sic declinauit & ipsa in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis, refundens culpam in serpẽtem, quasi immunis à crimine, cum nil obfuisset suggestio serpentis, si illa negasset assensum propriæ voluntatis: & forte præcessit in ea aliquis motus superbiæ, vnde seduci meruit à serpente. Cõtra quod dictum est: Beati mundo corde, quoniam ipsi deũ videbunt. Septimum peccatũ factum est extra paradisum, quãdo Cain consurrexit aduersus Abel fratrem suum, & interfecit eum. Ex eo iam tempore inueteratum est vt mali insurgant in bonos, & opprimãt eos. Huius peccati remediũ est illud: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabũtur. Quod si ab infestatione cessare noluerint iniqui, patiẽter tolerẽt eos iusti, audientes consolationem quæ sequitur, & dicit: Beati qui persecutionem patiũtur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Ecce quàm necessarius fuit aduentus Christi, qui carnem subiiceret spiritui, hominem pacificaret sibi, dum reconciliaret homini.

D *Matt.5.a* *1.Timo.2.a* *Gene.3.c* *Matt.5.a* *Psal.44.b* *Gene.3.b* E *Matt.5.a* *Gene.3.b* *Psal.140.* *Matt.5.a* *Gene.4.b* *Matt.5.a* *Ibidem.*

Sermo vigesimusoctauus.

LEx per Moysen data est, gratia & veritas per Iesũ Christum facta est. Duplex in lege veteri præceptorum genus inuenio. Sunt enim moralia quædam, vt est: Non concupisces, non adulterabis, honora patrem tuum, & his similia. Sunt etiam figuratiua & vmbratilia quædam, vt est taurorum immolatio, & sanguis hircorum. Veruntamen carnalis ille populus nec illa implere poterat, nec in his obtinere salutem. Vnde & saluator in euãgelio, legis præcepta improperat Pharisæis, ꝙ propter traditiones suas irrita facerẽt dei mãdata, ipsa sine dubio in quibus esset ædificatio morũ. Nã de cæteris ipse loquitur per prophetã: Dedi eis præcepta nõ bona: ipsa plane in quib' esset vmbra futurorum. Quæ enim consequentia rationis, vt homine peccante aries mulctaretur, & diceret cũ propheta: Quæ non rapui, tũc exoluebam? Meritò sanè nõ bona pręcepta populus non bonus accepit, dicẽte propheta: Cũ sancto sanctus eris, & cũ peruerso peruerteris. Nouerat enim Iudæorũ corda carnalia, vnde & carnalia eis tradidit sacramẽta, quæ nõ possent iuxta cõscientiã perfectũ facere seruiẽtẽ in iustitiis carnis. Venit proinde plenus gratia & veritate Christus domin' noster, vt ex hoc iam moralia quidẽ impleãtur per gratiã: quæ vero vmbratilia & mystica fuerãt, reuelata veritate deinceps nõ ad literã obseruẽtur, sed secundum spiritum spiritualiter intelligãtur. Propterea iam non aries vel taurus homine peccãte mactatur, sed viua corporis hostia, rationale & acceptabile sacrificium in ieiuniis & laboribus veniam meretur pariter & gratiam.

Ioan.1.b F *Matt.19.c* *Rom.13.c* *Exod.20.a* *Matt.7.c* *Ezec.20.d* *Psal.68.a* *Psal.17.d*

B C

G

Sermo vigesimusnonus.

1.Cor.4.a SIC nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum dei. Minister Christi sic debet conuersari, vt ex moribus exterioris hominis qui videtur, existimetur compositio interioris animi qui non videtur, ne vel ab alio vel à seipso possit iudicari, sed dicat cum eodem apostolo: Mihi pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die, sed neque meipsum iudico. Qui autem iudicat me, dominus est. *Ibidem.* In quibus verbis notanda sunt tria iudicia: Humanum, suum cuiusque proprium, diuinum. Et humanum quidem potest iudicare de rebus exterioribus, quæ sensibus corporis percipiuntur: de interioribus verò nō potest. Hinc enim scriptum est: Quis enim scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in eo est? *1.Cor.2.c* Quapropter de his quæ sunt in homine, potest iudicare spiritus hominis qui in ipso est. Longè verò præstantius de his ipsis iudicat deus, cuius needum se fatetur apostolus euasisse iudicium, qui tamen iam & humanum transcendisset, & proprium. Porro humanum contemnebat, qui dicebat: Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die. *1.Cor.4.a* Sed neque proprium timebat, qui dicebat: Sed neque meipsum iudico. *Ibidem.* Nihil enim mihi cōscius sum. Solum ergo restabat diuinum, de quo ait: Qui autem iudicat me, dominus est. *Ibidem.* Debet tamen quisque quantum potest irreprehensibilem se exhibere primùm quidem coram deo, sed deinde coram hominib⁹. H Hoc nempe est quod alibi loquitur idem apostolus dicens: Prouidentes bona non tantùm coram deo, sed coram hominibus. *2.Cor.8.d* Et notādum quòd tribus modis prouidentur bona coram hominib⁹, id est habitu, actione, sermone. Habitu, ne sit notabilis: actione, ne sit reprehensibilis: sermone, ne sit contemptibilis. Tribus etiam modis corā deo, cogitatione, affectione, intentione. Nam & cogitatio debet esse sancta, vnde scriptū est: Cogitatio sancta seruabit te, & affectio pura, & intentio recta. Sunt autē tria ista, id est cogitatio, affectio, intentio, in anima: sed in ea quoq; propriis singula locis distincta vidētur. Nam cogitatio in memoria, affectio in volūtate, intentio in ratione cōsistit. Atque vt eorum vsum ac differentiā clarius videamus, sumamus nobis exēplum de rebus exterioribus. In corporibus si quilibet deformis color cutem tantùm inficiat, corpus quidem turpi⁹ redditur, sed nil ei de sanitate sua ex hoc adimitur. Si ergo carni putredo aliqua vel liuidus tumor insederit, iam non solùm decor corporis, sed salus quoque turbatur. Quod si languor forsitan inualescēs, cum ipsa carne ossa quoque medullitus occuparit, tūc demū de vita non immeritò poterit desperari. Eodē modo in anima si peccatum suggeritur memoriæ per cogitationem, nullum tamen præbuerit aut voluntas affectum, aut deliberatio I ipsa consensum: fateor quidē, deformitas est, nec audire interim anima illa meretur: Tota pulchra es amica mea. *Cant.4.b* Cæterū & si næuus est: sed nō morbus. Quod si voluntas quoq; ipsa iam sensu delectationis afficitur, resistit tamē adhuc deliberatio rationis, infirmatur quidem, sed necdū moritur anima: clamet tamen necesse est: Sana me domine, & sanabor. *Hier.17.b* Tunc enim mori dicitur, quādo & ipsa ratio ad peccatū per intentionē curuatur. Hoc nēpe est peccatū, de quo dicitur: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. *Ezech.18.a* Hunc triplicē gradum deplorat Dauid ex persona peccatoris, dicēs domino, Expellēdo de paradiso in latam huius seculi euagationem, Confirmasti super me manum tuam. *Psal.37.a* Et quoniam carnalia desideria sunt peccati pœna: Non est sanitas in carne mea, à facie iræ tuæ. *Ibidem.* Iam vero vbi robur deest rationis, non est pax ossibus meis à facie peccatorū meorum. Qui rursum eosdem gradus ex persona iusti decantat dicens: Memor fui dei, & delectatus sum, & exercitatus sum. *Psal.76.a* Delectatus enim dicit per volūtatem, exercitatus per rationem. Ne ergo à memoria expellat deum irruens turba plurimarum cogitationum, quę solēt effluere tanquam vilis plebs in atrium: ponatur ad eius portam ianitor cuius nomen est recordatio propriæ professionis, vt cū turpibus sese cogitationibus senserit animus prægrauari, increpet se, & dicat sibi: Túne hæc debes cogitare qui sacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? Cultor iustitiæ debet in se huiusmodi quicquam admittere? decet seruum Christi, amatorem dei, tale aliquid vel ad modicū meditari? Hæc dicendo excludes fluxum illicitæ cogitationis K per recordationem propriæ professionis. Similiter ad portam voluntatis in qua solent manere carnalia desideria tanq̃ in domo domestica familia, statuatur ostiari⁹ qui vocat̃ recordatio cœlestis patriæ. Hic enim potest prauum desideriū quasi cuneus cuneum expellere, & ipsum qui ait, Ecce sto ad ostium & pulso: sine cūctatione recipere. Iam vero ad thalamum rationis talis & tam ferox adhibendus est custos qui nemini parcat, sed quicūque hostis siue clam siue palam ingredi præsumpserit, procul eum arceat: & hic sit recordatio gehennæ. In cæteris siquidē, id est, memoria & volūtate non ita est intolerabile, si vel memoria recipiat quādoque vagam cogitationem, vel volūtas impuram affectionem. Hoc verò grauissimum est & omnino damnosum, si vnquā ratio perdiderit intentionis rectitudinem.

Sermo tricesimus.

SICVT portauimus imaginem terreni hominis, portemus & imaginem cœlestis. *2.Cor.15.f* Duo homines sunt, vetus & nouus, Adam vetus, Christus nouus. Ille terrenus, iste cœlestis: illius imago vetustas, istius imago nouitas. Est autem triplex vetustas, & econtrario triplex nouitas. Est enim vetustas in corde, in ore, in corpore: in quibus tribus modis peccauimus, cogitatione, locutione & opere. In corde sunt desideria carnalia & secularia, id est, amor carnis, & amor seculi. L Similiter in ore est gemina vetustas, arrogantia & derogatio. Item gemina in corpore, flagitia & facinora. Hęc omnia sunt imago veteris hominis, & hæc omnia renouanda sunt in nobis. Si nō esset vetustas in corde, non diceret apostolus: Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem qui secundum deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. *Ephes.4.f* Item si non esset vetustas in ore, non diceret scriptura: Recedant vetera de ore vestro. *1.Reg.2.a* Et apostolus dicit: Omnis sermo malus non procedat de ore vestro, sed qui bonus est, ad ædificationem fidei, vt det gratiam audiētibus. *Ephes.4.g* Sed & de vetustate corporis mentionem facit, cum dicit: Sicut exhibuistis membra vestra seruire immūditiæ & iniquitati ad iniquitatē. *Rom.6.d* De cuius renouatione etiam subiūgit: Ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Renouetur ergo cor nostrum à carnalibus & secularibus desideriis: vt exclusis illis introducatur amor dei, & amor patriæ cœlestis. Recedāt ab ore nostro arrogantia & derogatio, & succedant pro his vera peccatorum nostrorum confessio, & bona de proximis æstimatio. Pro flagitiis & facinoribus, quæ vetustas est corporis, assumatur continentia & innocentia, vt scilicet contrariis virtutibus cōtraria vitia depellātur. Hanc supradictam renouationem facit Christus habitans in nobis per fidem, sicut ipse ait: Ecce noua facio omnia. *Esa.43.a* Vnde & ad sponsam loquitur in Cāticis: Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brāchium tuum. *Cant.8.b* M Habitans igitur in corde est sapientia, habitans in ore veritas, habitans in corpore iustitia.

Sermo tricesimusprimus.

SPECTACVLVM facti sum⁹ mūdo, & angelis & hominibus. *1.Cor.4.b* Ita planè, & malis & bonis pariter. Illos enim solicitat inuidiæ passio, istos compassio misericordiæ, vt in nos incessanter intendant: illi quidem defectum nostrum, isti profectum desiderātes. Nimirum in probatione sumus, inter paradisum & infernum interim medij, velut inter claustrum & seculum constituti. Diligenter consideratur vtrinque quid agimus: vtrinque dicitur, O si ad nos transeat: intentione quidem dissimili, sed non dispari forsitan voluntate. Quòd si ita omnium oculi in nos: nostri quò abierunt, aut quare soli ipsi recesserunt à nobis? A dextris siquidem & à sinistris tanto studio circunspecti, soli dissimulamus inspicere vitam nostram: soli nosmetipsos negligimus intueri, nec verentes deceptorios, nec administratorios saltem spiritus reuerentes. Me expectāt iusti, donec retribuas mihi. *Psal.141.b* Et item: Me expectauerunt peccatores vt perderent me. *Psal.118.m* Hinc mihi gehenna, inde corona paratur, & inter hanc atque illam medium nugari libet, oscitare delectat? Vsque adeo nec trahor desiderio, nec periculo terreor, nec cupidus plane

A plane nec pauidus, in quibus magis fuerat necessariũ: perniciosissime insensibilis ad vtrumq;. Exurgamus aliquãdo fratres, nec in vano accipiamus animas nostras, pro quibus alij tanto zelo vel in bonum vigilant, vel in malum. Non est res parua quãm sic insectantur hostes, ciues sic præstolãtur.

Sermo tricesimussecundus.

VSQVE hodie in ciuibus Babylonis aquarũ effusio, id est confusio cogitationum, terram facit inanem & vacuã. Dum enim fluctuat circa carnẽ cogitatio vniuersa, nullum ex ea sperare est fructum salutis. Diuidantur ergo aquæ ab aquis, quatenus anima quoque (vt dignum est) partem sibi vendicet solicitudinis & meditatiõis. Sane inferiores certis limitibus coërceantur, certis contineantur alueis, necessitatis terminos non excedant, proinde superiores copiosius dilatentur. Ex hoc sanè dat dominus benedictionem, & terra nostra dabit fructum suum.

Gene.1.a *Psal.84.b*

Sermo tricesimustertius.

CVM in populo dei carnales alij sint, & alij spirituales: nec illi tamen æternorum, nec isti carent omnimodo temporalium desiderio. In eo sane distant, quòd plus alia appetunt alij, & secũdum ea quæ præferunt, aut spirituales aut carnales iudicantur. Hinc est quòd in benedictionib' Iacob & Esau, & ros cœli, & terræ pinguedo nominatur, sed non eodem ordine in vtroque. Det tibi deus de rore cœli & de B pinguedine terræ abundantiam, ait Isaac ad Iacob. Ad Esau vero: In pinguedine terræ, inquit, & in rore cœli desuper, erit benedictio tua. Quid autem singuli præferãt, à studiis eorum & solicitudinibus innotescat.

Gene.27.d

Sermo tricesimusquartus.

INtegra & perfecta moralitas in duobus præcipuè consistit, in euitandis vitiis, & appetendis virtutibus, quoniam non sufficit à malo abstinere, si non & bonum faciamus. Inde Psalmista: Declina à malo, & fac bonum. Fugiamus ergo vitia, amplectamur virtutes. Historias igitur summatim delibantes, moralitatis fructus decerpamus. Fames coëgit Israël intrare in Aegyptum: statim reperit ibi nouum dominum, & de libero seru' efficitur. Ex illius regionis inhabitatione redigitur sub potestate Pharaonis: qui masculos præcepit interfici, fœminas reseruari. Israël operibus luti & lateris duriter affligitur. Pharao paleas ministrat laborantibus. Fames coëgit. Nõ fames panis, neque sitis aquæ, sed audiendi verbum dei, compellit multos intrare Aegyptũ. hoc verbum dei est lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum. Vnde psalmista: Præceptũ domini lucidum, illuminans oculos. Qui hanc lucem sequitur, non ambulat in tenebris, sed habet lumẽ vitæ. De luce præceptorum transitur ad lumen præmiorum. Qui huius diuini verbi patitur egestatẽ, cogitur intrare Aegyptum, id est tenebras. C Inuoluit enim tenebris ignorãtiæ, & subiacet dominio Pharaonis, id est diaboli, qui princeps est Aegypti, hoc est tenebrarum, iuxta illud apostoli: Nõ est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarũ harum, cõtra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Sub iugo Pharaonis fiunt lutea opera, id est dissoluta & sordida. Ab ipso dãtur paleæ, id est leues cogitationes. Palearũ est leuiter accendi, & in momẽto consumi. Sic & malę cogitationes à diabolo immissę cito in mẽtibus nostris accenduntur, carnis mollitie consentiente. Sed si viriliter studeamus resistere, deo iuuante protinus extinguuntur. Paleis accensis coquebatur lutum, & solidabatur in lateres: & prauę cogitationes quę sunt lutum, paleis delectationis accenduntur. Quæ cum transeunt in actum, tũc decoquuntur: cum vero ducuntur in cõsuetudinẽ, tunc solidãtur.

Psal.66.e *Gene.42. & 43.a* *Exo.1.c* *Ioan.1.a* *Psal.18.b* *Ephes.6.b*

Sermo tricesimusquintus.

BEATVS vir, qui nõ abiit in cõsilio impiorũ. Pij sunt qui in deum credũt, & ipsum colunt. Est enim pietas cultus dei. Hic autem cultus in tribus consistit, fide, spe, & charitate: quæ sunt inuisibilia. His tribus carent impij qui deum non colunt, & quorum consilium est visibilia inuisibilibus, terrena cœlestibus præponere. Horum caput & princeps est diabolus, qui primus à pietate recessit, & impius factus etiã homines in paradiso positos, ab eadem pietate fraude sua deiecit, volẽs eos habere socios sui erroris, & participes iniquitatis. Ille enim Euam seduxit, & illa virum sibi subdidit. D Similiter adhuc dæmon suggerit carni, caro spiritui, & fit impiorum consilium. Dicunt enim sibi inuicem: Omnium nostrum sit vnum marsupium. Ponunt ergo in memoria quasi in marsupio quisq; obolũ suum: dæmon scilicet suggestionem, caro delectationẽ, spiritus consensum. Inde tanquã de symbolo comparant sibi victũ competẽtem. Caro quidẽ cõbustionem, ignẽ scilicet qui nõ extinguitur: spiritus malã conscientiã, id est vermẽ qui nõ moritur. Dæmon autẽ emit vtriusq; sanguinẽ. Ad hoc cõsilium impiorum itur quatuor modis. Quidam enim trahuntur inuiti, alij attrahuntur illecti, alij seducuntur ignari, alij sequuntur spontanei. Istis necessariæ sunt quatuor virtutes, per quas armati resistant ne in cõsilio eant. Inuitis necessaria est fortitudo qua resistãt vsq; ad mortem minis, cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahũtur illecti, indigent temperantia quæ reprimit illicita desideria, nec cedit promissionibus, nec emollitur blanditiis. Illis qui seducuntur ignari, est opus prudẽtia, quę ab vtilibus inutilia discernit, & docet quid tenendum, quidve reiiciendum sit. Iustitia indigent illi qui sequuntur spontanei. Iustitia est rectitudo volũtatis, quæ nec amat peccare, nec peccato cõsentire. Iustitia & fortitudo sedem habent volũtatem: quia voluntas iusta debet esse & fortis. Est autẽ iustitia ordinata hoc modo, scilicet mala respuens, bonis meliora præponẽs. Hãc non videtur habuisse Adam, qui malo cõsentiens, quod vtile E erat deseruit. Prudentia & tẽperantia sedem habent in ratione, quia ratio prudens debet esse & tẽperata. Est quippe prudentia, ratio docta scilicet à gratia vitare contagia iniustitiæ propter iustitiã. Vitat quidem nõ solum iniustitiã apertam, sed etiã illa quæ sunt aliquo modo contra iustitiã, attendens nõ quod licet, sed magis quod expedit: vitãs diuitias & quædam alia, nõ quia illicita, sed quia iustitiæ solent esse impedimenta. Sed propter quosdã, qui ex hypocrisi hoc faciũt, additur, propter iustitiã. Iustitia est perfectio animæ rationalis. Aliæ virtutes sunt ad eius acquisitionẽ vel cõseruationẽ, fortitudo, temperantia, prudentia, quæ iustitiam conseruant ne amittatur aut minuatur. Postquã vero perfecta est iustitia, & transit in affectũ cordis: idẽ est quod illa tria: quia fortis est, prudens, tẽperata. Qui non abiit. Abire pertinet ad illos qui sunt incõstantes, & leuiter possunt impelli. Quod quidã volentes euitare, fiunt euidenter obstinati, nullius consilio acquiescẽtes, propositũ suũ immobiliter tenentes: & ideo adiunctum est, & nõ stetit, scilicet vt nec leuis sit nec obstinatus. Via peccatorum est mũdus, vel propria voluntas quę est superbia, ex qua omnia mala sicut ex cõmuni sunt bona. Et in cathedra pestilentiæ non sedit. Sedet, qui docet exemplo suo faciens peccare alios. Cathedra est hæc, & quatuor pedibus subsistit. Primus pes est malitia, secundus contemptus dei, tertius irreuerẽtia, quartus astutia. Malitia est amare malum, & saporem mali habere: & malum, quia malum est diligere, sicut facit diabolus, & nonnulli iniqui. Sed quia fit aliquando vt tales timeant deum nõ timore bono, sed ne incurrant vel damnum rerum, vel corporis cruciatum: vt amplius F fiant mali, cõtemnũt & ipsum deum, & fit secundus pes contemptus dei. Item posset fieri vt malum amarẽt, deum contemnerẽt, sed inhiberet eos pudor hominũ cum quibus habitant: ideo ad augmentum mali sequitur tertius pes irreuerentia, vt nec deũ timeant, nec homines reuereãtur. Ad consummationem verò malitię adest quartus pes astutia, vt sciãt vti tribus prædictis, miscentes oleo venenum, & melli acetum. Eminẽs pars cathedræ cui sedens inhæret, est potentia. Si enim potens est qui prædicta habet, tunc plurimum nocet, vel si potẽtem sibi allicere potest, quem consilio suo seducat, & ad malum impellat. Deinde apponitur puluinar, vt suauiter sedeat. Puluinar fit de leuibus pennis auium, significans vanam gloriam, & fauorem popularem, quibus homines delectati extolluntur. Scabellum pedibus supponitur, ne terram tangant. Tales enim nonnulli terrenas actiones non faciũt, sed spirituales simulãt, vt magis decipiant. Horũ doctrina est quasi pestilẽtia, multa loca occupans & vastãs. Sed in lege domini volũtas eius. Superiori versu dictum est quid sit respuendum: in hoc autem dicitur quid sit appetendũ. In illo dictũ est tanquã Declina à malo: in hoc autẽ, Et fac bo-

Psal.1.a *Prou.1.b* *Psal.1.a* *Ibidem.*

G num: quod vtique est ambulare in lege. Sed quoniã hæc via agitur non gressu corporis, sed affectu mentis: ideo dictum est, In lege domini volũtas eius. Velle enim (teste beato Gregorio) mente ire est. Per hanc viam incedunt, & quasi quendam currum ducunt tria genera hominum, seruus, mercenarius, filius. Trahunt autem eundem currum iumenta, quorũ nomina sunt, comminatio & promissio. Super cõminationẽ seruus sedet, super promissionẽ mercenarius. Horum vterq; trahit currũ, alter timore, alter cupiditate, & vterq; propriis stimulis impellitur. Solus filius qui nec timore quatitur, nec illicitur cupiditate, sed spiritu dilectionis agitur, sine labore aut læsione vehitur in curru. Quicunq; enim spiritu dei agũtur, hi filij sunt dei. Habet etiam currus ille quatuor rotas, illas scilicet quatuor animi affectiones notissimas, amorem & lætitiam, timorem & tristitiam. Amant enim reprobi tẽporalia, & lætantur cũ malefecerint: sed hunc amorem & hanc lætitiam sequitur timor & tristitia sempiterna. Electi verò quibus dicitur: Mundus gaudebit, vos autẽ contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium: ponunt primas rotas timorẽ & tristitiã, posteriores amorẽ & lætitiã. Ipsis etenim cõmutatur timor in charitatẽ, tristitia in lætitiã sempiternã.

Roma. 8. c

Ioan. 16. d

Notandũ autem, quòd hæc via legis domini cõsummatur sex diebus. Et prima quidem dieta est gemitus cordis, secunda confessio oris, tertia largitio propriæ possessionis, quarta H labor corporis, quinta abnegatio propriæ voluntatis, sexta contemptus mortis. In septima fit quies ab omnibus prædictis, sperans octauam resurrectionis. Et in lege eius meditabitur die ac nocte. In quocũque statu sit homo positus, nunquam recedendum est illi à lege domini, sed semper in die bonorum non immemor sit malorum, & in die malorũ memor sit semper bonorum. Potest etiam per diem & noctem contemplatiua & actiua vita intelligi, quæ ambæ continentur in lege domini.

Sermo tricesimussextus.

Psal. 52. a

DIXIT insipiens in corde suo, non est deus. Deus licet vnus sit & vnum sit, tamen non sui varietate, sed animi nostri mutatione gustantibus nobis diuersos videtur habere sapores. Sapit enim timenti iustitiam & potentiam, sapit amanti bonitatem & misericordiam. Vnde & alibi ait idem iste propheta: Semel locutus est deus, duo hæc audiui: quia potestas dei est, & tibi domine misericordia. Idem quippe est audire hoc quod gustare: quia vtrumque fit vna & simplicissima mente. Itaque semel locutus est deus: quia vnum genuit verbum. Cæterum nos per vnum verbum duo hæc audimus siue sapimus, quia potestas dei est, & tibi domine misericordia. At is quidem penitus insipiẽs est, cui nec timorem deus sapit nec amorem. Discat quantum vult, ego sapiẽtem non dixerim, dum nec timebit nec diliget deum. Quomodo enim dixerimus in sapientia consummatum, quem I video nec initiatum? Nam initium sapientiæ timor domini: consummatio amor: media sibi vendicat spes. Cui ergo nec iustitiam sapit deus per timorem, nec misericordiã per amorem: is plane dicit in corde suo, non est deus. Deũ enim non putat, quem nec iustum nec pium reputat.

Psal. 61. c

Eccli. 1. & Prouer. 1. a

Sermo tricesimusseptimus.

Psal. 13. & 52. a

CORRVPTI sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis, nõ est qui faciat bonum, non est vsque ad vnũ. Habet anima corruptionem suam, habet & corpus suã. Corruptio animæ tripertita est, quadripertita est corporis. Corpus siquidem constat ex quatuor elementis: anima vero in triplici vi subsistit. Est enim rationalis, concupiscibilis, irascibilis. Rationalẽ cuius sanitas est cognitio veritatis, corrumpit superbia. Corrupta autem fallitur duobus modis: in cognitione sui, & cognitione dei. Cõcupiscentiam corrumpit vana gloria, iram inuidia. Corruptio corporis dicitur abominatio, & fit quatuor modis, secundum quatuor elemẽta ex quibus constat. Quatuor enim sunt quæ corpus corrũpunt, curiositas, loquacitas, crudelitas, voluptas. Sunt autem quatuor partes corporis, in quibus singulis maxime vigent singula elementa. Nam in oculis est ignis: in lingua quæ vocem format, aër: in manibus quarum proprie tactus est, terra: in membris genitalibus, aqua. Has quatuor partes corrũpit illa quadripertita pestis. Oculos scilicet curiositas, linguam loquacitas, manus crudelitas, genitalia voluptas. Sic K sunt homines corrupti & abominabiles, corrupti in anima, abominabiles in corpore: corrupti coram deo, abominabiles coram hominibus. Nõ est qui faciat bonum, nõ est vsque ad vnum. Quatuor genera sunt hominum, quorũ omnium nullum est quod faciat bonum nisi vnum. Quidã enim sunt qui deum nec intelligunt nec requirunt: & hi mortui sunt. Alij intelligunt quidem, sed non requirunt: & hi impij sunt. Alij requirunt, non autem intelligunt: & hi fatui sunt. Alij verò & intelligunt, & requirunt: & hi sancti sunt, de quibus solis dici potest, quia ipsi sunt qui faciunt bonum.

Sermo tricesimusoctauus.

Psal. 15. a

MVltiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt. Quid dissimulant homines in vita sua agere pœnitentiam, & extrema de cõfessione præsumũt? Quomodo sub vnius horæ articulo reuocari posse æstimant omnia animæ membra, cuius cõcupiscentiæ & desideria per totum mundum sparsa sunt, & vbique terrarum velut quodam visco tenẽtur? Non dico (ait dominus) quin & talium salutem aliquos, potens sum enim in momento omnia reuocare: sed non congregabo cõuenticula eorum de sanguinibus: id est, qui in sanguine perseuerant, donec multiplicatis infirmitatibus deserantur à peccatis anteq̃ deserant ea, non magna taliũ cõuẽticula cõgregabo. Si bene memini, in toto canone scripturarũ vnũ latronẽ inuenies sic saluatũ. Noli ergo huic tam L periculosæ expectationi credere temetipsum. Et quidẽ spiritus non modo vbi vult, sed quãdo vult, spirat, nec ei difficile est de subito perfectã dare contritionem cordis, quam vix multo tempore alij consequuntur: sed vnde scis ꝙ tunc tibi ita subuenire velit, quem tu interim sic repellis? Benignus quidem est spiritus sapientiæ: sed non liberabit maledictum à labiis suis. Audi quis ille sit: Maledictus qui peccat in spe.

Ibidem.

Ioan. 3. b

Sapien. 1. b

Sermo tricesimusnonus.

Psal. 20. a

PRAEVENISTI eum in benedictionibꝰ dulcedinis. Triplex nobis necessaria est benedictio, præueniens, adiuuans, & consummans. Prima misericordiæ, secunda gratiæ, tertia gloriæ. Præuenit misericordia conuersionem, adiuuat gratia cõuersationem, perficit gloria consummationẽ. Nisi trinam hanc benedictionem dederit deus, nõ potest dare terra nostra fructum salutis. Neque enim aut inchoare bonum donec à misericordia præueniamur, aut agere bonum donec adiuuemur à gratia, aut consummari in bonis possumus donec gloria repleamur. Verùm in his tribus nõ immerito dulcius sapit ea quæ non modo immeritos, sed & male meritos præuenit: vt dum adhuc filij sumus iræ, & operamur opera mortis, ipse cogitet super nos cogitationes pacis, & ne petentibus quidem, imò & impetẽtibus: non inuocantibus, sed prouocantibus: nõ interpellantibus, sed etiam repellen- M tibus, spiritum bonum, spiritũ vitæ, adoptionis spiritum largitur. Quid illi animæ dulce sapiat, cui misericordia tanta nõ sapit? Meritò proinde benedictio dulcedinis nominatur ea quæ præuenit: quia quæ adiuuat, fortitudinis: quæ consummat, plenitudinis est.

Sermo quadragesimus.

Psal. 17. g

POPVLVS quem nõ cognoui, seruiuit mihi. Non esset magnæ admirationis, si populus à deo cognitus seruiret illi. Cum verò incognitus illi seruiat, & in auditu auris obediat, magnæ laudi ascribendum est. Ex hoc genere cognitorum, & non cognitorum, & cognoscentium, & non cognoscentium sunt quatuor differentiæ. Quidam enim sunt qui à deo cognoscuntur & deum cognoscunt, alij non cognoscũtur nec cognoscunt, alij cognoscuntur quidem, sed ipsi non cognoscunt, alij non cognoscuntur & tamen cognoscunt. Cognoscere dei, est felicem facere: cognoscere hominis est gratias agere. Qui ergo cognoscũtur à deo, & deum cognoscunt, sancti angeli sunt, qui ab eo felices facti, eius laudibus semper vacant, & obsequiis deseruiũt. Qui nec cognoscuntur nec cognoscunt, pauperes sunt necessarij, quos nec rerum temporalium copia ditat, nec beatificat seruitus diuina. Qui autem cognoscuntur sed non cognoscunt, diuites sunt huius seculi, qui acceptis quidem opibus affluunt, sed carnalibus desideriis huius seculi pressi, nunquam ad cœlestia cor su-

A cor suspendunt. Qui verò non cognoscuntur & cognoscunt, pauperes sunt voluntarij, quos nec tribulatio, nec angustia, nec alia quęcũq; pericula possunt separare à charitate dei. Et hi nimirũ multis modis probantur aduersis, durisque fatigãtur tribulationib', sicut scriptum est: Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Ex quorũ item persona loquitur Psalmus: Deus deus meus respice in me, quare me dereliquisti? Nunquid non incogniti videntur qui orant vt respiciantur? Veruntamen licet derelicti videãtur, ipsi tamen deum cognoscunt: & ex persona cognoscentium statim in eodẽ psalmo subinfertur: Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi. De his ergo vox diuina dicit: Populus quem non cognoui, seruiuit mihi. Ac si aperte diceret angelis suis: Quid si vos mihi seruitis quos felices facio, quandoquidem illi mihi seruiũt, quos in sua paupertate derelinquo? Et quid si vos mihi obeditis qui faciẽ meã videtis, cũ & illi obediãt qui me tantum audiunt, & nõ vident? Vident quippe angeli, audiũt homines. Audiũt scilicet & obediunt, vt quandoq; similes angelis facti, mereantur ipsi quoque videre. Itaque auditus est meritum videndi, visio præmium audiendi. Et prius est audire, videre posterius, sicut scriptum est: Audi filia, & vide. Quisquis ergo in futuro deum videre desiderat, profecto necesse est vt in præsenti prius deũ audiat, & in auditu auris obediat.

Eccli.27.a *Psal.21.a* *Psal.44.c*

B

Sermo quadragesimusprimus.

Psal.33.d

MORS peccatorum pessima. Mala in amissione mundi, quia non possunt sine dolore separari ab eo quem diligunt. Peior in dissolutione carnis, à qua euelluntur eorum animæ à spiritibus malignis. Pessima in tormẽtis inferni, quãdo corpus & anima perpetuis simul addicuntur ignibus. Econtrario bonorum mors optima, quoniam quidem fit ibi quies à labore, fit iucunditas de nouitate, fit securitas de æternitate.

Sermo quadragesimussecundus.

Danie.7.c

TRIA sunt, tabernacula, atria, domus. In tabernaculis sunt omnes iusti in carne viuentes & laborantes, quia tabernacula laborantium sunt & militantium. Tabernaculum vero habet tectum, sed fundamento caret, & portabile est: quia iusti in præsentibus non sunt fundati, sed inquirunt ciuitatem desursum fundamenta habentem. Fides etiam eorum quæ est fundamentum, non est in terrenis, sed in domino. Tectum habent, id est, munimentum gratiæ & protectionem. Atria sunt domui vicina, amplitudinem habentia. In illis sunt animæ sanctæ corporibus exutæ, quæ in latitudine sunt deposita carnis angustia. Atria habent fundamentum, sed non tectum, quia animæ quæ in amore dei sunt, non ruunt: vnde stantes erant pedes nostri: sed non habent tectum, adhuc expectantes augmentum, quod non erit nisi in resurrectione corporũ suorum. Post ipsam sane resurrectionem cum angelis erunt in domo, quæ habet fundamentum & tectum. Fundamentum est stabilitas æternæ beatitudinis, tectum consummatio & perfectio ipsius.

Psal.121.a C

Sermo quadragesimustertius.

Psal.56.a

PARATVM cor meum deus, paratum cor meum. Via regia, fratres, nec ad dexteram declinat, nec ad sinistram. Porrò inuenire est hominem semel quidem paratum, non quidem secundò. Si dixerit ei deus, Eiice ancillam & filium eius, dico autem opera carnis: non cunctatur. Si dixerit, Immola mihi filium tuum quem diligis Isaac: hoc planè iam patienter audire non potest, vt fraternæ vtilitatis aut vnitatis gratia, spiritualis sustinere videatur studij detrimenta. Quidni abiiciat facilè seruus Christi quicquid ad corpoream pertinet voluptatem? At verò spirituali iucunditate æquanimiter fraudari quando aut obedientia cogit, aut fraternæ charitatis ratio postulat, hoc planè magnum & deo gratum offerre est holocaustum. Memento tamen non Isaac in hoc sacrificio, sed arietem contumaciæ iugulari.

Gene.21.b *Gene.22.b*

Sermo quadragesimusquartus.

Psal.132.a

ECCE quàm bonum & quàm iucundũ habitare fratres in vnum. Est vnitas naturalis, vnitas carnalis, vnitas virtualis, vnitas moralis, vnitas spiritualis, vnitas socialis, vnitas personalis, vnitas principalis. Vnitas naturalis est inter corpus & animam. Vnitas carnalis inter virum & mulierem, de qua dictum est: Erunt duo in carne vna. Vnitas virtualis est quæ hominem sibiipsi coniungit, vt non per diuersa effluat, sed cum propheta vnam petat à domino. Vnitas moralis est quæ nos coniungit proximo: vnde Psalmista: Qui habitare facit vnius moris ĩ domo. Vnitas spiritualis est quæ nos coniungit deo. Vnde apostolus: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. Vnitas socialis inter angelos, quibus omnimodis idem velle est, idem nolle. Vnitas personalis in Christo. Vnitas principalis, quæ & substantialis est, in trinitate. Ecce quã bonum & quàm iucundum. Sunt quædam bona & iucunda, sunt quædam nec bona nec iucunda. Sunt quædam bona & non iucunda, sunt quædam iucũda & non bona. De bonis & non iucundis peruenitur ad bona & iucunda. De iucũdis & non bonis peruenitur ad non bona & non iucunda. Bona & non iucunda sunt continentia, patiẽtia, disciplina. Iucũda & non bona, voluptas, curiositas, & vanitas. Nec bona nec iucũda, inuidia, tristitia, acedia. Bona & iucunda, honestas, charitas, & puritas. Ad hoc bonũ & iucundum obtinẽdum necessaria est vnitas virtualis, & vnitas moralis. Primã disturbant pusillanimitas & leuitas. Pusillanimitas facit propositum relinquere, leuitas mutare. Alterã obstinatio, suspicio & simulatio disturbant. Obstinatio nõ recipit proximũ, suspicio nõ credit proximo, simulatio non se iungit proximo. Spes æternorum expellit pusillanimitatem, humilis obedientia leuitatem. Obstinatio humilitate, suspicio & simulatio charitate pelluntur.

D *Gene.2.d* *Psal.26.b* *Psal.67.a* *1.Cor.6.d*

E

Sermo quadragesimusquintus.

Eccles.15.c

NON est speciosa laus in ore peccatoris. Etiam quæ est in ore peccatoris pœnitentis, nõ videtur speciosa: quia adhuc de peccati recordatione & memoria cõfusionem patitur, & frequenter inde compungitur. Sed tamen in eo est vtilis & fructuosa confessio, etsi non speciosa decoráq; laudatio. Postquam vero de beneficiis dei proficiens adhæret diuinæ laudi, & in ea assidue delectatur & proficit, ita vt nihil aliud placeat ei: tunc in ore eius est speciosa laus dei, ad similitudinem agricolæ, qui dum stercorat agrum suum, totus in luto est & stercoribus: non est pulcher labor eius, etsi sit fructuosus: sed quando colligit manipulos segetis, tũc labor est speciosus & dulcis.

Sermo quadragesimussextus.

Prou.4.d

OMni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Duob' autẽ modis vita à corde procedit. Aut quia corde creditur ad iustitiam, & iustus ex fide viuit, & fide mundatur cor, & mundo corde deus videtur, id est, agnoscitur: & hæc est vita æterna, vt cognoscant te vnum deum, & quem misisti Iesum Christum: aut quia Christus vita nostra, qui nunc per fidem habitat in cordibus nostris, erit cum apparebit, & nos cum ipso apparebimus in gloria: & qui nũc latet in corde, tunc quasi de corde ad corpus procedet, quãdo reformabit corpus humilitatis nostrę configuratum corpori claritatis suæ. Vnde & alius apostolus ait: Nunc filij dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Sed considerandũ est quomodo dicat: Omni custodia serua cor tuum. Solent dicere homines huius seculi, Bonum castellum custodit qui corpus suum custodit. Nos autem non sic, sed sterquilinium vile custodit, qui custodit corpus suum: apostolo teste: Quoniam qui seminat in carne, de carne metet corruptionẽ. Qui vero, inquit, in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Ac si dicat colendum, custodiendum magis animæ castrum, quoniam æterna ex ipso vita procedit. Sed castrũm istud in terra inimicorum situm vndique impugnatur: & idcirco omni custodia, id est, ex omni parte vigilanti solicitudine est muniẽdum, inferius, superius, ante & retro, à dextris & à sinistris. Inferius impugnat concupiscentia carnis quæ militat aduersus animam, quia caro concupiscit aduersus spiritum. Superius imminet iudicium dei. Horrendum est enim incidere in manus dei viuentis. Solicitè satis hac parte cor suũ custodierat, qui dicebat: Sẽper enim quasi tumentes super me fluctus timui deũ. Retro mortifera delectatio est, quæ oriẽ ex recordatione præteritorũ peccatorũ. Ante instantia tentationũ. A sinistris verò arrogantiũ fratrũ & murmurãtiũ inquietudo. A dextris obedientiũ fratrũ deuotio. Possunt enim hi quoq;

Roma.10.c *Matt.5.a* *Ioan.17.a* F *Philip.3.d* *1.Ioan.3.d* *Gala.6.b* *Hebr.10.f* *Iob.31.c*

G nisi caueatur) duobus nocere modis: aut bonis eorū actibus inuidendo, aut singularem gratiam æmulando. Vigilet ergo aduersus carnem rigor disciplinæ: contra iudicium dei, iudicium propriæ confessionis: & hoc sit duplex: manifestum de manifestis, occultum de occultis. Vnde ait apostolus: Si nosmetipsos diiudicaremus, nō vtique iudicaremur. Cōtra delectationem quæ procedit de recordatione præteritorū peccatorū, frequentia lectionis. Contra instantiam tentationis, instantia supplicis orationis. Cōtra fratrum inquietudinem, patientia & compassio. Aduersus obedientium fratrum feruorem, congratulatio & discretio. Congratulatio enim expellit inuidiam, discretio nimiam æmulationem.

1.Cor.11.g

Sermo quadragesimusseptimus.

Prou.25.b

MEL inuenisti? noli multum comedere, ne forte satiatus euomas illud. Potest non incongrue hoc loco mellis nomine fauor humanæ laudis intelligi. Meritóque non ab omni, sed immoderato mellis huius edulio prohibemur. Est enim cum vtiliter humanas laudes recipimus, fraternæ duntaxat intuitu charitatis, & ad salutem eorum qui nobis propterea facilius acquiescunt. Hac ergo parcitate seruata, mellis huius moderata comestio non nocebit. Si quid verò amplius est, à malo est, & in perniciem conuertetur. Inuento enim melle immoderatius vescitur, quisquis apponēs omnino cor suum fauore humanę laudis inflatur, incrassatur, impinguatur: à quo se propheta sanctus custodiri deprecatur à domino, non quidem mellis, sed olei satis vicina appellatione ipsum quem prædiximus fauorem exprimens, vbi ait: Oleum autem peccatoris non impinguet caput meū. Vis nosse quando euomat immoderatus epulator mellis edulium, quod vsque ad satietatem sumēs modum parcitatis excessit? Tunc sine dubio laudes quibus satiabatur, non aliū fructum quærens, sed fauore ipso contentus humano: tūc inquā multa cum anxietate euomit, quod cum perniciosa delectatione comedit, cum alium quemlibet laudari audiens inuidia contabescit. Mens enim dedita vanitati, & arrogantia tumens, laudem alterius, suam reputat vituperationem.

H

Psal.140.b

Sermo quadragesimusoctauus.

DVO loca sunt animæ rationalis, inferior quem regit, & superior in quo requiescit. Inferior quem regit, corpus: superior in quo quiescit, deus. De vtroque potest rectè intelligi quod scriptum est: Si ascenderit super te spiritus potestatem habentis, locum tuum ne dimiseris: vel inferiorem scilicet regendo, vel superiorem quiescēdo. Sed hoc quod prius dixi, conuenit rudibus adhuc & imperfectis, quibus loquitur apostolus: Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nūc exhibete mēbra vestra seruire iustitiæ in sanctificationē. Habet quippe anima tria facere in corpore, viuificare, sensificare, regere. Sed siue auferatur vita, siue sensus perturbetur, de neutro cōdemnatur. Sin vero tentatori victa succubuit, hoc illi ad peccatum reputatur. Dicitur ei ergo ne ascēdente super eam spiritu locum suum deserat, hoc est ne ingruēte tētatione mēbra sua arma iniquitatis peccato exhibeat. Notādum autem quod dicitur: Si ascēderit super te spiritus potestatem habētis. Nihil quippe aduersus nos malignus spiritus potest nisi missus aut permissus. Vnde cum eius sit voluntas semper mala, nunquam potestas est nisi iusta. Nam voluntas quidem mala ex seipso sibi inest, potestatem verò nō aliūde quàm à deo habet. Quam tamē potestatē semper moderatur dominus, ne scilicet ex nequitia volūtatis plus puniat, quàm eorum exigunt merita qui puniuntur. Et hæc de inferiori loco dicta sunt. Cæterū de superiori hoc intelligitur, ne quietem mentis, quam in deo habet, tentante diabolo deserat, sed vndecunq; ille tētauerit, ipsa in deo fixa constanter in tranquillitate permaneat. Hęc posterior sententia conuenit perfectis, qui cum Helia dicere possunt: Viuit dominus deus Israël, in cuius cōspectu sto. Et illud de Ioanne apostolo, Quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo. Hæc inquā sententia conuenit perfectis, qui iam in sua cōuersatione quodammodo imitantur statum æternitatis.

Eccles.10.

Roma.6.d

I

4.Reg.3.b

1.Ioan.4.d

Sermo quadragesimusnonus.

K

SIVE ad Austrum siue ad Aquilonem arbor ceciderit, ibi erit. Austri calor & leuitas in sacra scriptura bonam solet habere significationem: ab Aquilone verò panditur omne malum. Porro homines sicut arbores vidit aliquis. Exciditur autem arbor in morte: & quocunque ceciderit, ibi erit: quia ibi te iudicabit deus, vbi inuenerit. Ibi inquam erit immutabiliter & irretractabiliter. Videat quò casura sit antequam cadat: quia postquam ceciderit, non adiiciet vt resurgat, sed nec vt se vertat. Quò vero casura sit arbor, si scire volueris: ramos eius attende. Vnde maior est copia ramorum & ponderosior, inde casuram ne dubites, si tamen fuerit tūc excisa. Rami nostri, desideria nostra sunt: quibus ad Austrum extendimur, si spiritualia fuerint: si carnalia, ad Aquilonem. Quæ verò præpōderent, medium corpus indicat. Ea nanque præponderāt, quæ secum traxerint corpus. Sic enim est corpus nostrū inter spiritum cui seruire debet, & carnalia desideria quæ militāt aduersus animam siue potestates tenebrarū, ac si vacca sit inter raptorem & rusticum constituta. Quicquid ille minetur, quicquid intēdat, si vaccā non duxerit, rusticus vicit. Sic quātumcūq; sæuiat malign[us], quātumcunq; praua desideria crucient: si vas suū sibi vendicat anima, vicisse credēda est: vt, quemadmodum ait apostolus, non regnet peccatum in nostro mortali corpore: sed sicut exhibuimus membra nostra seruire iniquitati ad iniquitatem, sic exhibeamus seruire iustitiæ in sanctificationem.

Eccle.11.b

Psal.40.

& Hier.8.

Roma.6.

L

Sermo quinquagesimus.

BOVES sunt qui in opere dei strenue exercētur: qui seminant in lachrymis, sed in gaudio metēt. Isti sane quæcunque sunt mundi huius arbitrantur vt stercora. Piger vero cuius sabbata videntes hostes derident, dehonestatur ab hostibus in ocio suo, sicut boues strenui in laborib[us] suis honestantur à deo. Quem enim maligni spiritus pigrum vident ad spiritualia exercitia, in cogitationibus eius ingerunt importune terrena: velut de stercoribus boum massas coagulantes, & pigrum, sicut dignus est, lapidantes.

Sermo quinquagesimusprimus.

OMNIA fecisti in pondere & mensura & numero. Ad differentiam ipsius diuinæ essentię dictum est. Creaturæ enim in pondere & mensura & numero factæ sunt: solus creator his omnibus caret. Pondus in dignitate rei consideratur. In pōdere igitur facta est, quæ rei sui generis est comparanda aut secundum maius, aut secundum minus, aut secundum æquale. Pōdus habet, quæ quāti valeat æstimari potest. Mensura verò in loco & tempore consideratur. Quod si locum solum accipimus corporalem, incorporeorum mēsura in tempore erit, & non in loco. Neque enim anima in loco potest esse corporeo: nec corpus, de quo magis videtur, locus animæ est. Quomodo enim corpore clauditur, quæ sic vegetat exteriora sicut interiora, sic est in superficie cutis, sicut in visceribus intimis? Sed ex affectione carnali & cōsuetudine corporū sic errat anima, vt seipsam nesciat nisi corpoream cogitare. Vbi est enim thesaur[us] eius, ibi est & cor. Hoc sapit, quod diligit. Affectionib[us] siquidē obligata & illita terrenis, suam ipsius faciem cōsiderare non potest. Infixa est in limo profundi, & seipsam non videt, sed putat formam suam esse luteam illam quam portat imaginem. Sed omnino aliter est: & aliter consideratur mensura animæ secūdū locum. Locus siquidem vnicuique rei, finis est suæ substātiæ. Substantia verò animæ in ratione, in memoria, in cōsilio, in iudicio cæterisq; similibus est: quæ omnia suo quoq; fine claudūtur. In mensura est ergo factus omnis spiritus pręter diuinū: quia & ratio eius, & memoria, & cætera omnia suā habēt mensuram. In numero facta sunt omnia, vel secundū partium compositionem, vt sunt corpora: vel secundū varietatem & mutabilitatē, vt sunt etiam incorporea. Solus deus est, in quem nec pondus, nec mensura cadit omnino, nec numerus. Vnus deus est: nō habet sui generis cui valeat comparari. Vnus est & solus ipse penitus inæstimabilis, æternus quoque & immensus, indiuisus & omnino inuariabilis.

Sapien.11.

M

Matt.6.c

Sermo

A

Sermo quinquagesimussecundus.

Canti.1.a OSCVLETVR me osculo oris sui. Tria sunt oscula: primum, pedum: secundum, manuũ: tertium, oris. Cum primò conuertimur, pedes domini osculamur. Duo autem sunt pedes domini, misericordia, & veritas. Hunc vtrunq; pedem deus conuertentium cordibus imprimit, & vtrunq; pedem peccator quisque si vere conuertitur, amplectitur. Si enim solam misericordiam sine veritate reciperet, per præsumptionem caderet. Rursus si veritatem sine misericordia reciperet, nihilo minus per desperationem periret. Sed vt fiat saluus, ad vtrunque pedem humiliter prouoluitur, vt per veritatem peccata damnet, & per misericordiã veniam speret: & hoc primum osculum. Secũdum osculum fit, cum primùm ad bona opera cõsurgimus. Tũc manus domini osculamur, cum ei nostra bona opera offerimus, vel cum ab eo virtutum dona recipimus. At verò tertium osculum tũc fit, cum iam consumpto luctu pœnitentiæ, iam acceptis virtutũ donis mens cœlesti desiderio inspirata, ad secreta interioris cubiculi gaudia impatiens amoris introduci desiderat: cum dulcibus suspiriis vocem animi interrumpẽtibus pio cordis affectu decantat: Vultum tuum domine requiram. Et ita ex vehementi desiderio fit ei pręsens sponsus: quem sic amat, quem sic affectat, cui sic suspirat. Primũ itaque osculum fit in remissione peccatorum, & dicitur propitiatorium. Secundũ fit in donis virtutum, & vocatur muneratorium. Tertium fit in contemplatione cœlestium, & vocatur cõtemplatorium. Sciendum est autem esse duo genera contemplationis. Quidam enim sunt qui ascendũt, & cadunt: alij verò qui rapiuntur, & descendunt. Ascendunt sicut illi de quibus scriptũ est: Cum cognouissent deum, non sicut deũ glorificauerunt, aut gratias egerunt. Gratias non egerunt: quia viribus suis & ingenio tribuerunt quod deus reuelauit illis. Ideo sequitur casus eorũ: Et euanuerũt in cogitationibus suis. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Electi verò rapiuntur, sicut Paulus & sui similes. Sed & descendunt, vt ea quæ per excessum mentis viderint, loquantur paruulis: eo sane modo quo capiantur ab ipsis. Rapitur Paulus cum dicit: Siue mente excedimus deo. Descendit cum dicit: Siue sobrij sumus vobis. Hoc posteriori genere contemplationis rapi desiderat anima perfecta in castissimos amplexus sponsi sui, dicens: Osculetur me osculo oris sui. Ac si diceret: Ego non viribus meis, non industria, non meritis ad contemplanda gaudia domini mei assurgere valeo: sed ipse osculetur me osculo oris sui, id est eius gratia fiat: non per doctrinam, non per naturam, sed per gratiam suam osculetur me osculo oris sui. Miro autem modo gratiam operantis, & opus, & modum operis elegãter expressit. Cum enim dicit, osculetur: operãtis gratia mõstratur. Cum autem supponit, osculo: ipsum opus, id est cõtemplatio designatur. Cum verò adiungit, oris sui: modũ operis, scilicet quo fiat cõtẽplatio, euidẽter expressit. Per os quippe verbum intelligitur. Fit autem cõtemplatio ex cõdescensione verbi dei ad humanam naturam per gratiam, & exaltationem humanæ naturæ ad ipsum verbum per diuinũ amorem. Nec absurdum cuiquam videri debet, si in contemplatione verbi dei hæc ita distinguamus: cum eiusdem quoque verbi dei incarnationem eodem ordine factam euangelium testetur. Ibi etenim gratia præmittitur, cum ab angelo virgo salutatur. Aue, inquit, gratia plena. Etenim cuius sit, & quanta sit ipsa gratia, subiungit dicens: Dominus tecum. Opus etiam eiusdem gratiæ subinsertur, cum dicitur: Benedictus fructus ventris tui. Fructus namque ventris tui, incarnatio est verbi. Modus verò tãti operis edocetur vbi dicitur: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. In quibus operibus verbi, siue his quę de euangelio protulimus, siue his quæ de Canticis canticorum exposuimus, manifeste constat & istam scilicet incarnationem ex sola vbertate diuinæ gratiæ esse factam: nec illam, id est contemplationem, quandoque humana volũtate, sed diuino tantùm munere prouenire posse. Et notandum quòd hæc ipsa contemplatio tribus modis pro diuerso statu temporum distinguitur. Et primo quidem vocatur cibus, secundo potus, tertio ebrietas. Vnde & in consequentibus electi quoque voce sponsi inuitantur, dicentis: Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Prius comedunt, dum in carne adhuc corruptibili degunt. Postmodũ verò corpore exuti, & in cœlũ translati iam bibere dicũtur eadẽ quæ prius comederant: quia iam per speciem contemplantur sine labore quę prius per fidẽ crediderãt dum in corpore positi peregrinarẽtur à domino, & in sudore vultus sui vescerẽtur pane suo: sicut & nos facilius sumimus ea quæ bibimus quàm illa quæ mãdimus: quia in illis nõnullus labor, in his leuis est trãsitus. In hoc ergo statu positi sancti bibere quidẽ possunt, sed inebriari non possunt: quoniã à perfectissima cõtẽplatione diuinitatis quodãmodo retardantur, dum adhuc resurrectionẽ sui corporis in fine seculi præstolantur. Qua facta ita corpus mẽti, & deo mẽs inhærebit, vt iam deinceps nihil sit quo ab interna ebrietate contemplationis reuocari posit. Prima itaque inuitatione qui comedunt vocãtur amici, id est chari: in secunda quia bibunt, chariores: in tertia quia inebriantur, charissimi. Quia meliora sunt vbera tua vino. Duo sunt vbera sponsæ, vnum congratulationis, alterũ cõpassionis. Vnde apostolus his duobus paruulos fouẽs, Gaudere, ait, cũ gaudentibus: flere cum flentibus. Vinũ accipitur desideriũ seculare, de quo scriptum est: Fel draconũ vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Fragrãtia vnguẽtis optimis, innuit quòd aliqua sunt vnguenta bona, aliqua meliora, quibus omnibus superferãtur hęc optima. Dicamus ergo tria genera esse vnguentorũ. Primum fit de recordatione peccatorũ, cum pro ipsis compũgimur, & veniam petimus: & hoc vnguẽtum bonum est, quia cor contritum & humiliatũ deus nõ spernit. Effunditur autẽ ad pedes domini, ibiq; remunerationem accipit, scilicet remissionẽ peccatorũ, cum dominus dicit: Remittuntur ei peccata multa: quoniã dilexit multũ. Secundum vnguentum fit de recordatione beneficiorũ dei. Et hoc recte ad caput effũditur: quia virtutes non nisi ad deũ, à quo sunt, referuntur. Hoc autem vnguentum iam charius est: quia de hoc scriptum est: Vt quid perditio ista vnguẽti facta est? Poterat enim venundari plusquã trecentis denariis, & dari pauperibus. Sed hanc perditionẽ approbat dominus cũ dicit: Sinite eã. Quid illi molesti estis? Pauperes enim semper habetis vobiscum, me autẽ non semper habebitis. Non solum approbat, sed etiã remunerat, cum dicit: Amen dico vobis, vbicunq; prædicatũ fuerit hoc euangelium, in toto mũdo dicetur & quòd hęc fecit in memoriã eius. Tertiũ ergo vnguentũ cõponitur de preciosis aromatibus, sicut de quibusdã sanctis mulieribus scriptũ est quòd emerũt aromata vt veniẽtes vngerent Iesum. Sed huius tertij vnguenti non fit aliqua effusio vel perditio: quia noluit domin' illud super corpus suũ mortuũ effundi, sed seruari viuo corpori suo, id est ecclesiæ sãctę, cui nimirũ mulieres quę cũ vnguẽtis venerãt, mittũtur resurrectionẽ euãgelizare. Primum itaq; vnguentum vocatur vnguentũ cõpunctionis, & absumitur igne cõtritionis. Secũdũ deuotionis, & absumitur igne charitatis. Tertiũ vocatur vnguentũ pietatis, quod nõ absumitur, sed integrũ cõseruatur.

Sermo quinquagesimustertius.

SIcut de Christo duo sunt, vnum nobis incognitum, scilicet generatio diuina, de qua scriptum est: Generationem eius quis enarrabit? alterum cognitum, vt generatio vel opera humana: ita etiam de spiritu sancto aliud eius nostris est mentibus occultum, scilicet quomodo procedat à patre & filio, cum sit æqualis & coæternus eidem patri & filio: aliud verò ipso docente manifestum, videlicet quibus modis operetur gratiam suã in nobis. Duplex quippe est operatio sancti spiritus. Operatur enim in nobis aliud propter nos, aliud propter proximos. Propter nos, id est propter vtilitatẽ nostram, operatur in nobis primò compunctionem, consumendo peccata. Secũdò deuotionẽ, vngendo & sanãdo vulnera. Tertiò creando intellectũ tanquã pane cõfirmat nos & roborat. Quartò hæc ipsa multiplicius augendo, & amorem infundendo, quasi vino inebriat. Cætera charismata, id est sapiẽtia, consiliũ & huiusmodi, dantur nobis ad vtilitatẽ aliorũ. Vnde apostolus cũ de distributione donorũ loqueretur, non ait simpliciter, Alij datur sapiẽtia, alij scientia: sed addidit dicens, sermo scientiæ, sermo sapiẽtiæ: vt ostenderet quòd huiusmodi dona propter alios dantur, scilicet vt alij ædificentur. In quibus operibus cauendum est duplex periculum, ne

Marginalia: Psal.26.c; B; Roma.1.c; 2.Cor.5.c; Ibidem.; Canti.1.a; C; Luc.1.c; Cantic.5.a; D; Canti.1.a; Roma.12.c; Deut.32.e; E; Psal.50.d; Luc.7.g; Matt.26.a; Ibidem.; Ibidem.; Mar.16.a; F; Esa.53.b; 1.Cor.12.

G vel illa quæ dantur propter nos, diuidamus proximis: vel illa quæ propter proximos, reseruemus nobis. Si enim quæ pro vtilitate aliorum accepimus, retinemus tantùm nobis, charitatem non habemus, & dicitur nobis: Sapiētia abscondita, & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? Rursus si de donis dei velimus innotescere hominibus, non deo in occultis cordis placere, humilitatem perdimus, & merito illa voce increpamur: Quid habes quod non accepisti? Sic vtroque modo periclitamur, hinc humilitatem, illinc amittēdo charitatem. Et quis sine humilitate & charitate potest saluus fieri? Rectus ergo profectus nostri ordo est, vt illis donis scilicet cōpunctione & cæteris studeamus impleri primùm, deinde si per gratiam spiritus sancti cætera supercreuerint, id est sapiētia & scientia, curemus illa proximis partiri. Ita sane obtinebimus illud spiritus sancti donū quod vocatur discretio spirituum, si & ea quæ nobis tantùm congruunt, nobis reseruemus: & ea quæ ad aliorum vtilitatem conferuntur, nobis largiamur & proximis.

Eccl.20.d *1.Cor.4.b*

Sermo quinquagesimusquartus.

OSculetur me osculo oris sui. Os patris intelligitur filius. Nemo autem nouit filium nisi pater, & nemo nouit patrem nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. At verò cuicunque fit ista reuelatio, siue patris siue filij, non fit nisi per spiritum sanctū. Hinc est quòd cum Petrus dixisset domino, Tu es Christus filius dei viui: ille respondit: Beatus es Simō Bar-iona, (quod interpretatur filius columbæ) quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. Et apostolus cum præmisisset quòd oculus non vidit, & auris non audiuit, &c. statim subiunxit, Nobis autem reuelauit deus per spiritum suum. Videtur ergo sponsa gratiam habere spiritus sancti, per quam cognoscat filium æqualem patri. Nec dicit, Osculetur me ore suo (quod solius filij est dicere, non cuiusquam creaturæ: quippe quæ nullo modo potest esse æqualis patri) sed osculo oris sui. Porro osculum commune est osculantis & osculati. Si igitur se inuicem osculantur pater & filius, quid est eorum osculum nisi spiritus sanctus? Hoc itaque flagrat sponsa osculari, osculetur me, inquiens, osculo oris sui. Hoc osculum testatur etiam Paulus eam accepisse, cum dicit: Quoniā estis filij, misit deus spiritum filij sui in corda nostra, clamantem, Abba pater. Hoc osculum pollicebatur & ipse saluator, cum ad instantiam orationis exhortaretur discipulos. Si vos, inquit, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester qui in cœlis est, dabit bona, id est spiritum bonum, petentibus se? Ex huius osculi impreßione suscipit anima rationalis ab ipso sponso suo verbo dei cognitionem, & amorem veritatis, quæ duo quasi labia imprimit ei ipsa dei virtus & dei sapientia. Siquidem sapiētia cognitionem, virtus confert amorem. Habet & ipsa anima similiter duo labia quibus osculatur sponsum suum, id est rationem & voluntatem. Rationis est percipere sapientiā, voluntatis virtutem. Si sola ratio percipiat sapientiæ cognitionem, & voluntas non habet virtutis amorem, non est plenum osculum. Aut si sola voluntas obtineat amorem, & ratio minime percipiat cognitionem, nihilo minus est semiplenum. Tunc verò plenum & perfectum est, quando & sapientia illustrat rationem, & virtus afficit voluntatem.

Canti.1.a *Matt.11.* H *Matth.16.c* *1.Cor.2.c* *Gala.4.b* *Matt.7.b* I

OSculetur me osculo oris sui. Tria sunt oscula, reconciliatorium, muneratorium, contemplatorium. Primum ad pedes, secundum ad manum, tertium ad os sumitur. In primo accipitur remißio peccatorū, in secundo munus virtutum, in tertio cognitio secretorum. Vel ita, osculum doctrinæ, naturæ, gratiæ.

Canti.1.a

Sermo quinquagesimusquintus.

DVO sunt vbera sponsæ: congratulatio & compaßio. Gemina lactis species: exhortatio & consolatio. Tria vnguenta: compunctio, deuotio, pietas. Compunctio de recordatione peccatorum, deuotio de recordatione beneficiorum, pietas ex consideratione miserorum.

Sermo quinquagesimussextus. K

DVO sunt pedes dei: misericordia, & iudicium. His circuit & perambulat iugiter spirituales mentes, exultans vt gigas ad currendam viam: si tamen tales sunt de quibus merito dicat: Habitabo in illis, & deambulabo in eis. Hos ergo pedes primo vngit anima peccatrix illo primo vnguento quod dicitur compunctionis. Denique Maria quæ peccatrix erat, vnxit pedes Iesu. Nec mediocre sane vnguentum hoc videatur, de quo scriptum est: Et domus impleta est ex odore vnguēti. Nec mirum, cum etiam in cœlestibus sentiatur huiusmodi vnguenti fragrantia, veritate attestante quæ ait: Gaudium est angelis dei super vno peccatore pœnitentiā agente. Verùm quantumlibet vnguētum hoc preciosum videatur, tamen comparatum alteri quod appellatur deuotionis, & conficitur ex memoria beneficiorum diuinorum, quo & vngitur caput domini, vile & nullius precij intelligitur. Denique de illo dicitur: Cor contritum & humiliatum deus non despicies. De isto verò: Sacrificium laudis honorificabit me. Caput ex eo vngis, cum de suis donis deo gratias agis. Siquidem caput Christi, deus. Deitas ergo in Christo tangitur, quotiens ad laudem ipsius eius beneficia memoramus, sicut nō tam deitas quàm humanitas necesse est vt cogitetur, cum non eius dona, sed nostra peccata recordamur. Nam in carnis assumptione duos illos pedes ad hoc accepisse cognoscitur, id est misericordiam & iudicium, vt peccator qui ad caput, id est ad deitatem accessum non habebat: ad pedes, id est ad humanitatem accederet. Nisi enim pes ille quem diximus misericordiam, ad hominem assumptum pertineret, Paulus de illo non diceret: Tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato, vt misericors fieret. Et nisi iudicium æquè ad hominem pertineret, ipse homo deus de seipso nō dixisset: Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Itaque ad hos pedes viri doloris & scientis infirmitatem, peccator accedere non dubitans, fidenter loquitur: Nunc autem cum fiducia accedimus ad thronum gratię. Nō enim habemus pōtificem qui non sciat compati infirmitatibus nostris. Peccatrix ergo ad pedes, iusta ad vngendū caput accedit. Tāto autem vnguentum capitis illo alio quod pedibus apponitur, preciosius est æstimandum, quanto species quibus conficitur, illis constat esse preciosiores. Has quippe facilè & absque labore in nostra regione reperimus. Peccatores siquidem omnes sumus. Porrò illas difficilè ac de longinquo valde, vtpote de paradiso dei asportatas suscipimus. Omne enim datum optimum, & omne donū perfectum desursum est descēdens à patre luminum. Quid denique huiuscemodi vnguento excellentius, de cuius effusione etiam apostoli murmurasse dicūtur, dicentes: Vt quid perditio hæc? potuit enim venūdari, & dari pauperibus. Sed & nunc quoque cum forte videtur quispiā vacare deo, tantæque deuotionis & gratiæ, vt meritò credatur vngere caput Christi, persistēs iugiter in sancta quiete, & gratiarum actione, & diuinæ delectatione deuotionis, non desunt qui hoc perditionem dicāt: & iusto vt sibi videtur murmure conqueruntur, quòd is qui pluribus prodesse poterat, quiescat sibi: non quòd sanctitati inuideāt, sed quòd prouideant charitati. Cęterū ipsa charitas deus huiusmodi animę plerunq; parcit, quam videt spiritualibus studiis delectari, maximéq; si talē eam nouerit, quæ adhuc pusillanimitate & imbecillitate vt mulier sit, & needum in virum perfectum profecerit: quod vtiq; melius ipse discernit qui intuetur cor, quàm homines qui in facie tantū vidēt, & secundū faciē iudicant, cū videlicet minime attendūt non esse eiusmodi facilitatis deuotè quiescere, & fructuosè occupari: humiliter subesse, & vtiliter præesse: regi sine querela, & regere sine culpa: obedire spōte, & imperare discretè: bonū denique esse inter bonos, & bonū inter malos: imò etiā esse pacatum inter filios pacis, & his qui oderūt pacem, exhiberi pacificū. Sciens ergo Iesus qui sint quive non sint idonei implicari curis pro tali delicata anima, quā pro sui adhuc teneritudine tractandis negotiis minus sufficere sentit, aduersus aliud sentiētes, & ob hoc eius quietē tanquā infructuosam bono quidē zelo, sed nō secūdū scientiā insimulātes, ipso respōdet effectu: Quid molesti estis huic mulieri? Nam etsi (quod fatendum

Psal.18.b *Ioan.12.a* *Luc.15.b* *Psal.50.d* *Psal.49.d* *1.Cor.11.a* L *Hebr.4.a* *Ioan.5.e* *Hebr.4.d* *Iaco.1.c* *Matt.26.a* M *Ibidem.*

A fatendum est)melius est ad quod illam trahere tētatis, bonū tamen opus est quod operata est in me. Sinite eam interim operari bonū quod potest. Noui enim ego quòd adhuc mulier sit. Cum autem mutatione dexteræ excelsi de muliere factus fuerit vir(quod & me quando tamen erit latère non poterit, quia me prouocante promouebitur, me quoque seruāte tenebitur)tunc melior erit iniquitas viri quàm nūc benefaciens mulier: vnde & illud melius spero : nec reputo perditionem vnguenti huius effusionē, in quo & mulieris deuotio designatur, & mea præfiguratur sepultura. Huc accedit quòd tam latè suam fragrantiam circunquaq; diffundit, quare vbicunque prædicatum fuerit hoc euangelium, dici etiam habeat quod & hæc fecit in eius commemorationem.

Eccli. 42.c *Matt. 26.a*

Sermo quinquagesimusseptimus.

IAM ad tertium vnguentum accedamus. Sanè in duorum præmissorum alterutra collatione, priore sequens absque omni ambiguitate cognoscitur esse melius longéque excellentius. Illud autem mirum videtur, si tertium aliquod inuēniri queat, quod ambobus iure debeat anteponi, iuxta quod optimum vnguentum sponsa sua redolere vbera glorietur. Alioquin optima non sunt si non vincunt & meliora, sicut & meliora veraciter non dicuntur nisi quæ superant bona. Porro tantæ excellentiæ vnguentum illud secundum B quo caput vngitur, inuentum est, vt vix quælibet ei diuitiæ non dico præferri, sed nec saltem conferri posse videantur. Ego tamen non crediderim sponsam esse mentitam, quippe quæ habeat sponsum ipsam veritatem, cuius & hic verba loquitur, qui vtique sicut fallere non vult, ita nec falli potest. Alioquin frustra desiderat & suspirat veritatis amplexibus iungi, mentiens veritati. Quæ enim mendacio societas cum veritate? Quin potius veritas perdit omnes qui loquuntur mendacium. Fortasis in euangelio si quærimus, inuenimus præcessisse & huius figuram. Maria, inquit, Magdalene & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. Vidésne in prima fronte propositi capituli quanti æstimandum sit etiam hoc materiale vnguentum, cuius aromatibus cōparandis non vna vel duæ sufficere potuerunt? Vna primum, vna & secundum attulit vnguentum. Ad hoc autem comparandum & præparādum tres pariter conuenerunt, vt simul videlicet emerēt quod per se singulæ non poterant, & sic venientes vngerent Iesum. Non solùm pedes aut solum caput, sed vt venientes (inquit) vngerent Iesum, id est totū corpus. Sed attende quòd tā pretiosi huius vnguenti Christus pati noluerit perditionē fieri, & ideo non inuēto corpore reportarunt illud, & iussæ sunt exhibere viuo quod præparauerant mortuo. Quod & fecerūt, cum protinus nunciato gaudio resurrectionis, discipulorum (qui proculdubio C membra Christi, & membra viua erant) tristia corda delinire curarūt. Quæ vtique membra nisi plus illo crucifixo corpore Christus diligeret, pro his illud crucifigendum non tradidisset. Liquet itaque quòd duo illa tāto hoc vltimū præcellit vnguēta, quanto Christus hoc suum corpus, id est ecclesiam cui exhibetur, illo quod ex eo vngi voluit, quod & propter huius redemptionem tradi voluit, constat esse amabilius.

Canti.1.a *Psal.5.b* *Marc.16.a*

Sermo quinquagesimusoctauus.

REuertere reuertere Sunamitis, reuertere reuertere vt intueamur te. Reuertere primò ab inepta lætitia, reuertere secundò ab inutili tristitia, reuertere tertiò ab inani gloria, quartò reuertere à latenti superbia. Inanis gloria est quæ ab ore hominum venit extrinsecus. Superbia latens oritur intrinsecus. Cum hæc omnia vitia reliquerit anima, intuebitur eam sponsus eius. Ob hoc autem debet ab aliis abstinere, vt digna fiat eius complexibus. Vnde & ad eam dicitur: Reuertere reuertere, vt intueamur te.

Cantic.6.d

Sermo quinquagesimusnonus.

EMisiones tuæ paradisus. Vox illius cœlestis Hierusalem, congaudentis huic quæ peregrinatur in terris. Sunt autem tres emissiones. Prima coniugatorum pœnitentium in mundo. Secunda conuersorum continentium in claustro. Tertia prælatorum prædicantium, & orantium pro dei populo. De prima emissione, id est pœnitentia dicunt angeli, quibus gaudium est super vno peccatore pœnitentiam agēte: Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut aurora consurgens? Ascendere autem dicitur hæc anima pœnitens per desertum, terram scilicet inuiam & inaquosam, D peccatorum suorum recordando. Ascendit sicut virgula, eadem peccata humiliter confitendo. Quæ cōfessio recte fieri sicut virgula fumi dicitur, quia per plures peccatorū species tanquam fumus de thuribulo per plura foramina deriuatur. Et notandum quòd cum fumus nunquā habeat splendorem, nonnunquam tamē habere possit odorem. Quòd hic fumus confessionis odorem quendā pietatis habeat, innuitur ex his quæ subiunguntur: Ex aromatibus myrrhæ & thuris & vniuersi pulueris pigmentarij. Cōfessionē debet semper comitari myrrha & thus, id est mortificatio carnis, & oratio cordis. Alterū enim sine altero aut parū aut nihil prodest. Nam si quis carnē mortificet, & orare dissimulet, superbus est: & dicitur ei: Nunquid mādùcabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Item si orauerit, & carnē suam mortificare neglexerit, audiet: Quid vocatis me domine domine, & non facitis quæ dico? Et illud: Qui auertit aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Vtrūq; ergo alteri suffragatur, dum constat quòd alterum sine altero reprobatur. Sequitur: Et vniuersi pulueris pigmentarij. Post recordationem & cōfessionem peccatorum, post mortificationē & orationem, exhibendus est fructus eleemosynarum. Quæ E bene puluis dicuntur, quia de terrena substātia fiunt. Pigmētarius verò, quia suauissimū odorem emittit. Hinc est quòd Cornelio bene agenti dictum est: Orationes tuę & eleemosynæ tuæ ascenderunt. Vel vniuersi pulueris pigmētarij ideo dicitur, quia nō solùm magna, sed etiam minima quæq; peccata conterenda sunt per confessionem, & diluenda per cōpunctionem. Hæc de prima emissione dicta sufficiant.

Canti.4.d *Luc.15.b* *Canti.3.c* *6.d.8.b* *Ibidem.* *Psal.49.c* *Luc.6.g* *Prou.28.b* *Canti.3.c* *Act.10.a*

Sermo sexagesimus.

SEcunda est vita continentium in claustro vel eremo. In hac emissione nulla fit deserti mentio, aut fumi seu pœnitentiæ: sed lucis, splendoris, atque virtutis. Denique in huius laude angelica voce cantatur: Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? In quibus verbis triplex virtus eius ostenditur, humilitas, castitas, charitas. Aurora quippe finis est noctis, & initium lucis. Nox autem vitam peccatoris, lux significat vitam iusti. Aurora ergo quæ fugat tenebras, lucem nunciat, meritò humilitatem designat: quia sicut illa diem & noctem, ita ista diuidit iustum & peccatorem. Nam hinc, id est ab humilitate iustus quisque incipit, & inde proficit. Vnde etiā ipsa aurora consurgens dicitur, vt videlicet virtutum structura surgens ab humilitate tanquam proprio fundamento erigatur. Igitur ad ostendendam eius humilitatē dictum est: Sicut aurora consurgēs. F Illud verò quod sequitur, Pulchra vt luna, castitatem demōstrat. Porro luna dicitur splendorem suum non à se habere, sed à sole trahere: quātóque magis solis conspectui cernenda opponitur, tanto maiore sui parte ab eiusdem solis lumine illustratur. Similiter congregatio seu quæque fidelis anima, si veri solis obtutibus offeratur intuenda, sine dubio ex visione illius admittit protinus in se decus quoddam pulchritudinis, & venustatem castitatis. Vnde fit, vt ex eius lumine crescens & proficiens etiam ad perfectionem prouehatur, vt recte dicatur de illa quod sequitur: Electa vt sol. Quare vt sol? An ideo quia refulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum? Sed ibi vnde sicut sol fulgebunt, nisi de splendore vestis nuptialis? Ipsa est enim qua vtiq; in terris positi vestiendi erant illi quibus dictum est: Vos autē sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Hac virtute charitatis quam vestis illa nuptialis significat, quisquis indutus fuerit, eámque in se recte ordinauerit, erit proculdubio terribilis hostibus suis vt castrorum acies ordinata. Nam de cęteris quidem virtutibus quantascunq; sine charitate habuerit, non curant dæmones. Cum verò charitatem & ipsam ordinatam in acie viderint, illico præcipites aguntur in fugam. Potest in eo quod dicitur electa vt sol, perseuerātia intelligi, quæ tantùm electorum est. In eo autē quod sequitur, terribilis vt castrorū acies

Canti.6.d *Matt.13.f* *Luc.24.d*

G ordinata, discretio mater virtutum, per quam terrentur & fugantur dæmones, acquiruntur & conseruantur virtutes. Possunt & alia multa in hac secunda emissione cōgrue & intelligi & dici, sed hæc pauca de multis dixisse sufficiat. Tertia emissio conuenit sanctis prædicatoribus, de quorum vita & doctrina etiam vox illa sub admiratione profertur: Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum? In prima emissione dictum fuerat, quæ est ista quę ascendit per desertum: in hac autem, quæ ascendit de deserto: quia nimirū ibi pœnitentes cōpungunt spinæ per quas incedunt, hic verò doctores quicquid de seculo subripere potuerunt, sublimi mēte calcauerunt. Ideo dictum est, de deserto deliciis affluens. Sed quærendum est quæ sint illæ deliciæ quibus affluere dicitur, & quis ille dilectus, aut cur super eū inniti dicatur. Neque enim paruæ æstimandæ sunt quæ à supernis ciuibus deliciæ nominantur. Siquidem huiusce modi deliciæ mentis sunt non ventris, animi non corporis, spiritus non carnis, rationis non sensualitatis, interioris non exterioris hominis. Quas vt breuiter aliquo modo describam, ipsæ sunt abundans infusio gratiæ spiritualis. Beata illa anima, cui talis gratia infunditur, quæ in benedictionibus supernæ dulcedinis præuenitur, vt templum dei & oraculum spiritus sancti efficiatur. Tali quippe animæ deesse non possunt diuitiæ salutis sapientia & scientia, & eiusdē salutis optimus thesau-

H rus timor domini. Quibus deliciis cum abundauerit & repleta fuerit, exaltet iam in ecclesiis dominum, & in cathedra seniorum laudet eum. Quod in aure audiuit in cubiculis, prædicet iam super tecta, & sic affluet deliciis. Affluere enim dictum est verbo doctrinæ insistere, exemplo vitę lucere, opus spirituale instāter exercere. Sed necesse est vt in his omnibus non suam, sed auctoris sui quærant gloriam. Ipse est enim dilectus eius de quo scriptum est: Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi. Et de quo pater: Hic est filius meus dilectus: ipsum audite. Super quē innitendum est, vt videlicet illius gratię auxilio asscribatur op9 eius à quo omnia, per quē omnia, & ad quem omnia referuntur. Cur autē super eum inniti debeat, ipse dilectus qui docet hominem sciētiam, plenius nos doceat. Ait ille discipulis suis, quos huiusmodi deliciis implebat: Ego sum vitis, vos palmites. Sicut palmes non potest facere fructum nisi manserit in vite, sic & vos nisi in me manseritis. Et iterum: Sine me, inquit, nihil potestis facere. Ac si aperte diceret: Si deliciis vultis affluere, innitimini super me. Sed iam videamus quomodo illi affluāt & innitātur. Veniat in medium vnus pro omnibus ille prædicator egregius. Eia beatissime Paule affluе deliciis tuis. Certe cum euangelium ab Hierusalem per circuitum ad Illyricum prædicasses, cum sine sumptu ipsum euangelium posuisses, cum cœlestes thesauros fideique sacramentum Græcis ac Barbaris sapiētibus & insipientibus vt prudens ac fidelis dispensator erogasses,

I cum mortificationē Iesu in tuo mortali corpore circuntulisses, & inter multas admirandas virtutes tuas quas tu potuisti facere, nos vix possumus enarrare, etiā illud cū omni auctoritate, sine omni arrogantia: cum esses apostolorum tuo iudicio minimus, tamē ausus es dicere, Gratia dei in me vacua nō fuit, sed abundantius omnibus illis laboraui. Magnę, & vt ita dicam, deliciosę delicię. Sed ne illas amittas, innitere super dilectum tuum. Non autem ego, inquit, sed gratia dei mecum. Rursum affluе: quoniam vt verum fatear, delectant valde tales delicię. Omnia possum, ait. Iterum innitere. In eo, inquit, qui me confortat. Item dicit apostolus: Qui gloriatur, in domino glorietur: hoc est, qui deliciis affluit, super dilectū suū innitatur. Hæc de tribus emissionibus in significatione triū generum hominum quos in hac vita cōtinet sancta ecclesia, quos etiam apud Ezechielē designant Noë, Daniel, & Iob, adiuuante domino diximus: quāuis in singulis quibusq; perfectis possint non incōuenienter assignari. Et in his quoque prima emissio est pœnitētia, secunda iustitia, tertia doctrina. Primò enim pœnitendo conuertuntur, secūdò bene viuēdo iustitiā exercent, tertiò si bene profecerint, ipsam iustitiā quā vita tenent, verbo docent. Sed quoniā virtutibus insidiantur vitia, & ita iuxta sunt posita, vt qui ab illis deuiauerit, istorum laqueos incurrat, oportet vt sit pœnitentia sine pudore, ne scilicet erubescat cōfiteri commissa peccata, caueat iustitia simulationem, eliminet prælatio elationem. Vbi enim magnitudo gratiarum est, ibi etiam magnitudo discriminis est. K

Cant. 2. d — Luc. 9. e — Ioan. 15. a — Rom. 15. e — I. Cor. 15. b — Ibidem. — Philip. 4. c — 2. Cor. 10. c

Sermo sexagesimusprimus.

VEni in hortum meum soror mea sponsa. Alibi dicitur: Introduxit me rex in cellarium suum. Alibi dicitur, in cubiculum suum. Hæc triplex introductio fit animæ rationali à sponso suo, verbo scilicet dei, secundum triplicem sensum scripturarum, historicum, moralem, mysticum. In horto est historicus, in cellario moralis, in cubiculo mysticus. In horto, id est in historia continetur triplex trinitatis operatio, creatio cœli & terræ, renouatio cœli & terræ, confirmatio cœli & terræ. Pater creauit, filius reconciliauit, spiritus sanctus confirmauit. Et aliud tempus est creationis, aliud confirmationis, aliud reconciliationis: sicut & in horto aliud est tempus plantationis, aliud fructus colligendi, aliud vescendi. Creatio & reconciliatio sunt præsentis, confirmatio futuri seculi. In principio temporis creauit pater, in plenitudine temporis reconciliauit filius, post omne præsens tempus confirmabit spiritus sanctus. De patre dixit filius: Pater meus vsque modo operatur. Et de se subiunxit, Et ego operor. Similiter & spiritus sanctus in consummatione seculi vere poterit dicere: Pater & filius vsque modo operantur, & ex hoc iam operor ego: cum scilicet iam fecerit corpora nostra spiritualia, corpúsque adhæserit spiritui, & spiritus deo, hoc ipsum corpus eodem spiritu sancto sic confirmante, vt

L iam deinceps absque vllo temporis interuenientis momento fiat quod scriptum est: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. De creatione instruit nos vetus testamentum, & promittit reconciliationem. Reconciliationem exhibet nouum testamentum, & spondet confirmationem.

Canti. 5. a — Canti. 1. a — Canti. 3. a — Ioan. 5. c — Ibidem. — I. Cor. 6. d

Sermo sexagesimussecundus.

SEcunda introductio est in cellarium. Hoc cellarium cōtinet moralem scientiam, & habet tres distinctas mansiones. Prima dicitur aromatica. Secunda fructuaria. Tertia cella vinaria. In prima sunt qui bene se habent cum prælatis, in secunda qui cum æqualibus, in tertia qui cum subditis. Est ergo prima cella disciplinæ, secunda naturæ, tertia gratiæ. Qui enim perfectæ conuersationis nititur cumulum attingere, fit primùm discipulus, & ingreditur cellam disciplinæ, in qua mores eius à magistro variis virtutibus velut à pigmentariis aromata diuersis speciebus componuntur. Vnde & ista cella dicitur aromatica, quia tales quique dum vltro amplectuntur disciplinæ laborem, optimum aliis exemplo suo effundunt imitationis odorem. Inde cōsequenter ingrediuntur in secundam cellam naturæ: quoniam illi quidem cæteris condiscipulis concordare facilè possunt, qui sub magistrò propriam voluntatem frangere didicerunt. Et hæc

M cella vbi cum cæteris communiter viuitur, congruè cella naturæ dicitur, quia omnes homines æquales quidem natura genuit, sed alios aliis meritorum causa vel præposuit vel supposuit. Dicitur etiam fructuaria, quia magnę vtilitatis est, si quisque gratiam quam accipit, in alterutrum administrat. Vnde scriptum est: Frater fratrem adiuuans, exaltabitur sicut ciuitas munita. Et item dicit propheta: Ecce quàm bonū & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. At verò cum cōsummati plene fuerint in hac secunda cella naturæ, tunc tandem ingredi possunt tertiam quæ est gratiæ, vt etiam cæteris instituendis præsint, qui cum cæteris iustè & sine querela vixerint. Et hęc quoque cella dicitur vinaria, vt scilicet ferueāt charitate, qui cæteris præsunt in regimine. Dicitur etiam cella gratiæ, quod nomē scilicet aliis quoque duabus possit esse commune. Nam & disciplina & socialis vita donum gratiæ est: ista tamen sibi illud vendicat specialiter, quoniam quidem multum facile est subiici vel sociari: rarum vero & difficile ad aliorū regimen vtiliter quemuis posse transferri. His tribus cellis continentur & formantur omnium hominum mores. Omnes enim homines vel sunt prælati, vel æquales, vel subditi. Quemadmodum autem eligūtur de hortis quæque potiora, & in cellariis reponuntur, vbi etiam distincta habent loca in quibus seruentur: ita de historia sumitur & quasi reconditur in cellario moralis sensus, vnde omnis humana

Prouer. 18. c — Psal. 132. a

A mana vita instruatur. Legunt etenim ibi prælati quales se exhibere subditis debeant, cum eis dicitur: Non dominantes in clero, sed forma facti gregis. Et illud: Nō quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri. Et dominus in euangelio: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Inueniunt etiam in eadem scriptura æquales, qualiter se habere debeāt inuicem, cum legunt: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Et illud: Honore inuicem præuenientes, & multa in hunc modum. Habent ibi & subditi quod eorum mores cōponat, quomodo scilicet subdi eos maioribus oporteat, quibus dicitur: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris.

1.Pet.5.a
2.Cor.1.d
Ioan.10.b
Gala.6.a
Roma.12.c
Hebr.13.c

Sermo sexagesimustertius.

DENTES tui sicut grex tonsarum quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis nō est in eis. Spiritus sanctus de cuius secretiori fonte canticorum flumē emanat, in his (vt sentio) dentibus mysteria nobis non parua commendat. Non sunt hi dentes de quibus dicitur: Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum. vel de quibus ad virum sanctum vox diuina proclamat: Per gyrum dentium eius formido. Dentes isti lacte candidiores. Quippe sponsæ sunt, cuius speciem concupiuit altissimus, quæ non habet maculam neque rugam. Cum enim tota candida sit, candidior probatur in dentibus. Noua tamen & inaudita comparatione in illius laudes perorat dicens: Dentes tui sicut grex tonsarum. Quid in hac rogo similitudine dignum est vt eam de cœlestibus arcanis descendisse credamus? Magnū prorsus, & magno animo magnifice sentiendū. Spiritus enim est qui loquitur: qui cum loquitur, nec vnum potest iota vacuum præterire. Aliquid profecto est in his dentibus inuolutum, quod euolutum sacratioris intelligentiæ præsignet arcanum. Dentes enim candidi sunt & forte: carnem nō habent: carent corio: nihil intra se pati possunt: non est dolor sicut dolor eorum: clausi sunt labiis ne videantur: indecens est cum videntur, nisi ridēdo: toti corpori masticant cibū: nullū inde saporem habent: nō facilè consumuntur: per ordinē positi sunt, superiores alij, & alij inferiores: & cū inferiores moueantur, superiores nūquam. Huiusmodi dētes ego arbitror homines monasticæ professionis, qui viam compendiosiorem & securiorem vitam eligentes, de toto ecclesiæ corpore quod candidum est, cādidiores esse vidētur. Quid enim illis candidius, qui totius immunditias spurcitiæ euitātes, cogitationum sicut actionum peccata deplorant? Quid fortius illis, quibus tribulatio pro solatio, contumelia pro gloria, inopia pro abundantia ducitur? Isti carnē non habent, quia in carne carnem obliti audiunt ab apostolo: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. Corio carent: quia nitorem & distensionē mundanarū solicitudinum non habentes, in pace in idipsum dormiūt & requiescunt. Nihil morari intra se patiūtur, quia nec modicum quidem offendiculum tolerabile reputant aut intra se, aut in cōscientiis singulorum. Hinc est illa vestra opportuna importunitas, qua tam sæpe fatigatis nos, vt multotiens etiam cū necesse non sit, multum in his diei expēdatis. Non est dolor sicut dolor eorum: quia nihil tam horrendum & horribile est sicut murmur & dissensio in congregatione. Clausi sunt labiis, ne videantur: sic & nos materialibus vallis circuncingimur, ne seculariū oculis & accessui pateamus. Indecens est si appareant, nisi interdū forte ad risum: quia nihil turpius quàm monachus per vrbes & castella discurrens, nisi cum illa cogit quæ operit multitudinem peccatorū. Charitas enim risus est, quia hilaris est. Læta quidē, non tamen dissoluta. Toti corpori masticant cibū dentes, quia ipsi pro toto ecclesiæ corpore videlicet tam viuis q̄ mortuis orare sunt constituti. Nullū inde saporē habere debent, nullā sibi gloriā asignare: sed dicere cum propheta: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Nōn facilè consumūtur: quia quanto annosiores, tanto feruentiores: & eo rapidius currūt, quo vicinius appropinquant ad palmam. Per ordinem positi sunt. Vbi enim aliquid ordinatum est si hic nō est, vbi cibus & potus, vigilare & dormire, laborare & quiescere, ambulare & sedere, & cætera omnia in numero & mēsura & pondere constituuntur? Superiores & inferiores sunt, quia inter nos D prælati & subditi sunt: & sic superiores inferioribus iunguntur, vt inferiores à superioribus non discordēt. Cum autē inferiores moueātur, superiores nunquā moueri debēt: quia & si subditi quandoq; turbentur, prælatorum est in mente composita perdurare. Sicut grex tonsarū, inquit. Quàm bene monachi tonsis ouibus comparātur: quia reuera tonsi sunt, quibus nec corda, nec corpora, nec aliquid mundanū in proprietate relictū est. Quæ ascenderunt de lauacro. Lauacrū baptismus est, de quo ascendit qui ad celsitudinem vitæ perfectioris intendit. Descendit autē, qui se vitæ mancipat inhonestæ. Omnes gemellis fœtibus: quia & verbo pariūt & exemplo. Et sterilis non est in eis, quia nullus est infœcundus.

Cantic.4.a
Psal.57.a
Iob 41.a
B
Roma.8.b
C
Psal.113.b

Sermo sexagesimusquartus.

TImuit Helias Iezabel, & surgens abiit quocunque tulit eum voluntas: venítque in Bersabee Iuda, & dimisit ibi puerum suum, & perrexit in desertum. Cúmq; venisset subter vmbram iuniperi & sederet, proiecit se, & dormiuit. Et angelus domini tetigit eum, & dixit illi: Surge, & comede. Et respexit: & ecce ad caput suum subcinericius panis, & vas aquæ. Comedit ergo & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus vsque ad mōtem dei Oreb. Per Heliam quippe qui interpretatur dominus, vel dominus fortis, intelligitur quilibet iustus, qui E persecutionem patitur propter iustitiam. Vnde illud: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Qui metuēs Iezabel, id est malitiam seculi, vel tyrannidem diaboli, surgit de tentatione peccaminum, & abit quocunque eum tulerit voluntas à domino sibi collata. Venítque in Bersabee Iuda, in sanctam ecclesiam: quæ dicitur Bersabee, id est puteus septimus, propter abundantem septiformis spiritus gratiā, quæ inibi fidelibus diuiditur: vel puteus satietatis, propter mysteriorum dei profunditatem, & sanctarum scripturarum refectionē. De hac profunditate habemus in psalmo: Tenebrosa aqua in nubibus aëris. Et rursus: Iudicia tua abyssus multa. Ad eiusdem considerationem apostolus expauescēns, & pauescendo deficiens, clamare compellitur: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, &c. De hac satietate legis in psalmo: Super aquam refectionis educauit me. Et item: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. Huiusmodi ebrietas nō inducit fastidiū, sed indeficiētem quibusdam desideriis prouocat appetitum. In hoc sacræ lectionis pelago agnus ambulat, & elephas natat. In catholicæ doctrinæ mensa iuxta modulum intelligentiæ sufficientes singulis epulæ apponuntur. Hæc est paradisus deliciarū, hic est hortus omniū pomorum. Veniens itaque in Bersabee in sanctam ecclesiam, vt dictum est, currit ad cōfessionem quæ per Iudam notatur: & dimittit ibi puerum suum, id est puerilem sensum, vel pristinorum actuum debilitatem: & pergit in desertū, id est in istius mundi contemptum. Quò postquam venit, sedet, id est à seculari F tumultu quiescit, cātans cum propheta: Hæc requies mea in seculū seculi. Proiicit se, id est vilem se reputat, suis abrenuncians desideriis, iuxta illud euāgelicū: Qui vult venire ad me, abneget semetipsum. Obdormiuit in vmbra iuniperi, quia in atriis domus dei secūdum sensus corporis vacat omnino ab omnibus prauitatibus, dicens cum psalmista: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Tunc angelica visio tangit eū, excitans ad bonū operandum, & ad altiora consurgendum. Respicit ad caput suum, id est ad Christum, qui caput est ecclesiæ. Et ecce subcinericius panis, id est pastus diuini dogmatis, forinsecus quidem rudis, sed medullitus ineffabiliter confortatiuus & dulcis. Et vas aquæ, hoc est fons lachrymarum cum cordis compūctione. Comedit & bibit, id est adimplet quæ audit: & pergit in fortitudine ad montem dei, ad celsitudinem videlicet beatitudinis.

3.Reg.19.a
Matt.5.
Psalm.17.b
Psalm.35.b
Roma.11.d
Psal.22.a
Psalm.35.b
Psalm.131.d
Luc.9.c
Psal.4.d

Sermo sexagesimusquintus.

ERat fames in terra, & filij prophetarum habitabant coram Helisæo, quibus fecit apponi pulmentum. Cúmque gustassent de coctione, exclamauerunt: Mors in olla, vir dei. Et non potuerunt comedere. At ille: Afferte, inquit, farinam. Et misit in ollam, & ait: Infunde turbæ. Et comedit: & non fuit quicquā amplius amaritudinis in olla. Fames in terra, penuria verbi dei in mente humana: filij pro-

4.Reg.4.d

G phetarum, filij prædicatorum. Propheta interpretatur vidēs. Et sancti prædicatores non ab re prophetæ appellantur: qui & arcana mysteriorum dei contēplantur: & prout vidēt mores hominum, adhibent modos curationum. Helisæus salus domini interpretatur: quo nomine quiuis prælatus & doctor ecclesiæ decenter censetur: cuius salubri persuasione domini salus populis annūciatur, & annūciando impertitur. Hic talis ex debito sui officij apponit subiectis ollam grādem herbas agrestes continentem, id est admonitionem de grauibus disserentem, acerbitate refertam, sed tamen igne sancti spiritus succensam. Subditi ergo perhorrescētes sermonum austeritatem clamant, Mors in olla: & non possunt gustare. Sapiens igitur dispensator non affert, imò afferri iubet farinam, quoniam non præbet, sed hortatur habere charitatem, cuius condimento reddūtur dulcia quæ prius videbātur amara. Potest nanq; prædicator monita salutis auribus circūstantium insonare, sed nemo nisi solus deus valet saporē charitatis palato cordis infundere. Vnde Gregorius: Nisi sit intus spiritus qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Alius est sapor cœli, alius est sapor terræ. Haudquaquā nobis placere potest sapor cœli, dum saporē quęrimus coci nostri. In deserto dantur coturnices & manna, id est in loco disciplinæ maiora & minora mandata. Cum vidissent filij Israël manna, dixerūt adinuicem, Manhu? quid est hoc? Ignorabāt enim quid *Exod.16.c* esset. H Quibus ait Moyses: Iste est panis quem dedit dominus vobis ad vescēdum. Huius facti mysteriū in euangelio Ioannis conuenienter aperitur vbi dominus ait: Amen amen dico vobis, nisi māducaueritis carnem filij hominis, &c. *Ioan.6.f* Multi ergo ex discipulis audientes dixerunt: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Ex hoc multi abierūt retro. Ad hūc itaq; modum cum aliqui simplices ad conuersionē veniunt, seueritatem regulæ expauescunt: si fiat eis sermo de mundi contemptu, de virtutum vitiorúmq; conflictu: si anxietas vigilādi, assiduitas orandi, parsimonia ieiunandi ab ipsis requiritur, dicunt conquerendo inter se: Quid est hoc? Quis tot & tanta implere sufficiat? Nesciūt enim quāta sit virtus assumpti ordinis. Sed pastor eis consolatoriè habet respondere, & de afferenda eos solicitare farina.

Sermo sexagesimussextus.

Esa.12.b HAurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Pro paradiso quem perdidimus, restitutus est nobis Christus saluator. Sicut ergo de vno fonte paradisi deriuātur quatuor flumina ad irrigandum paradisum: ita de pectoris eius arcano procedunt quatuor fontes, ex quibus hauriuntur quatuor aquarum genera, vnde tota per vniuersum mundum rigatur ecclesia. Sunt autem quatuor fontes, veritas, sapientia, virtus, & charitas. Ex his ergo fontibus hauriuntur aquæ, ex singulis scilicet singulæ. I Nam de fonte veritatis sumuntur aquæ iudiciorum: de fonte sapientiæ aquæ consiliorum: de fonte virtutis aquæ præsidiorum: de fonte charitatis aquæ desideriorum. In aquis iudiciorum cognoscimus quid liceat, vel quid non liceat. In aquis consiliorum discernimus quid expediat, vel quid non expediat. Sed quia electis viris recte per hæc gradientibus non desunt tentationes: (tentantur autem de duobus: aut terroribus vt concutiantur, aut blandimentis vt seducantur) idcirco armandi sunt contra terrores præsidiis diuinę virtutis, contra blādimenta desideriis supernæ charitatis. Desideriis enim meliorū superātur (vt ait quidam sanctus) desideria deteriorum. Vel sic possumus procedere. Quid prodest nosse quid liceat & expediat (quod vtriq; docent iudicia atque consilia) si posse perfici minimè cōtingat? Ideo post aquas iudiciorum & consiliorum, quærendæ sunt aquę pręsidiorum. Rursum & posse quid valeat, si horū omniū non sit finis charitas? Recte itaq; post iudicia, post cōsilia, post pręsidia, hauriūtur de fonte charitatis desideria, vt videlicet quicquid sapimus aut loquimur, quicquid operamur aut patimur, æternæ vitæ finis cōcludat. Sed vt hęc quę dicta sunt de fontibus & aquis, clarius eluceāt, scripturarum testimoniis reor esse cōprobanda, aurīq; similitudines quas protulimus, vermiculandas argento. Ac primū quod dictum est quatuor illos fontes de pectore Iesu manare, nullū arbitror ambigere. Quomodo autē ex eisdem fontibus hauriantur prædictæ aquæ, id elaborandum est. Veniat ergo Dauid & dicat quòd ex fonte veritatis procedant iudicia. Hoc certe K videtur sensisse cū diceret: De vultu tuo iudiciū meum prodeat. *Psal.16.a* Neq; enim vir sanctus iudiciū suū diceret, quod de vultu dei, id est de veritate non prodiret. Nouerat enim electos dei veritatis iudiciis tanquā virga ferrea regi: & quia sub eorum regimine se esse sentiebat, exultās psallebat: Iudicia dei vera, iustificata in semetipsa: desiderabilia super aurū & lapidē preciosum multū, & dulciora super mel & fauū. *Psal.18.c* A quibus ne forte per incuriā deuiēt, audiant vocem patris per eundē prophetā comminātis. Si in iudiciis, inquit, meis non ambulauerint, & mandata mea non custodierint: visitabo in virga iniquitates eorū, & in verberibus peccata eorū. *Psal.88.c* Hęc mysteria diuini iudicij reserabat cœlestis regni claui cularius cū diceret: Tēpus est vt incipiat iudiciū de domo dei. *1.Pet.4.d* Si autem primùm à nobis, quis finis eorum qui non crediderunt dei euāgelio? Et hoc de electis dictum est. Cęterū est aliud de reprobis iudiciū, quod nihilo minus ab ipsa veritate procedit. Vnde & per Paulū dicitur: Scimus enim quoniam iudiciū est secundum veritatē in eos qui talia agunt. *Rom.2.a* Et vtrumque quidē iudiciū complectitur ipsa veritas, dicens: In iudiciū ego veni in hunc mūdum, vt qui non vidēt videant, & qui vident cęci fiant. *Ioan.9.g* Vtrunq; autem discernit cum item dicit: Et ibunt hi in suppliciū æternum, iusti autē in vitā æternā. *Mat.25.d* Si vidimus quomodo de fonte veritatis hauriūtur iudicia: videamus quomodo de fonte sapientiæ propinētur consilia. L Quis dubitet apostolū Paulum esse sapientē, cùm & Petrus eius coapostolus sapiētiā ei datā esse astruat, & eiusdē apostoli tota verborum series nil aliud q̃ sapientiā redoleat? *2.Pet.3.d* Proferat igitur cōsilia, & per ipsa nos doceat quid peregrinantibus & ad cœlestem patriā festināntibus expediat. De virginib⁹, inquit, pręceptū domini non habeo, cōsiliū autem do, tanquā misericordiam cōsecutus à domino vt sim fidelis. *1.Cor.7.e* Existimo ergo hoc bonū esse propter instantē necessitatem, quoniā bonum est homini sic esse, hoc est in virginitate manere. Si de virginibus præceptū haberet, nil aliud quàm quod pręciperetur liceret. Nūc verò cum vtrunq; liceat, vel nubere, vel nō nubere: quid compendiosius dici potuit, quàm bonū est homini sic esse: præsertim cum & necessitatis instātia frequenter obrepere soleat, & cito mori ipsa tēporis breuitas vrgeat, totiúsq; mūdi figura ꝑtereat? Itē cum de vidua loqueretur, Beatior, inquit, erit si sic (id est innupta) permāserit, secūdū cōsilium meum. *Ibidem.* Ac ne de ꝓprio corde, & nō potius de fonte sapiētię videretur hoc ipsum consiliū deprompsisse, subiecit dicēs: Puto quòd & ego spiritū dei habeā. *Ibidem.* Sed cur ego paucis immoror exemplis, cū in eius verbis omnis sexus, omnis ætas, omnis conditio consiliū inueniat, si diligenter quęrat, salutis? Quod si quis curiosius velit perspicere vtrū verū sit quod dictū est de sapientia cōsilia manare, legat libros qui inscribūtur sapiētię, vbi totus M orationis cōtextus cōsilia parare videtur. Si verò cōsultius & vtilius studet vitā inde eligere, audiat ipsam salubriter inuitātem sapientiam. Si vis, inquit, ad vitam venire, serua mādata. *Mat.19.c* Quæris cuius? Deū, inquit, time, & mandata eius obserua. *Eccles.12.* Audiat eā ipsam materno affectu inclamātem: Da mihi cor tuū. *Prouer.23.e* O quantū vellem & ego cor meum in eius verbū suspendere, de cuius ore mirifico tam dulcia vitę cōsilia audio personare! Vtinā autē & linguæ meæ calamū in eius fonte possem intingere, quo idoneus essem ea quoq; quæ restāt de duobus fontibus, id est virtutis & charitatis, vtiliter exarare! Et quoniā quatuor isti fontes ita sibi inuicē saporē transfundunt, vt qui de vno biberit, quadā ineffabili dilectionis dulcedine inuitetur ad alium: libet iam de sapientia ad virtutē transire, & qualiter illinc hauriātur aquæ pręsidiorum, quantum ab ipsa virtute adiuuor, ostendere. Sicut autem superius dixi gemina esse veritatis iudicia, quia scilicet determināt quid liceat, vel quid nō liceat: itidem sapiētię duo, hoc est quid expediat, vel quid nō expediat: ita & hic agnoscam⁹ de fonte virtutis hauriendas duplices præsidiorū aquas, quæ vel abluant electos à culpis, vel refrigerēt in tormētis. De vtrisq; sumamus exemplum. Refert Lucas euāgelista, quòd quædā mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, erogata in medicos tota substātia cum minime curari potuisset, accesserit retro, & tetigerit fimbriā vestimenti domini, & cōfestim steterit fluxus sanguinis: *Luc.8.f* Iesum verò dixisse, Quis me tetigit? Cúmq; discipuli responderent

A derent, Turbæ te cōprimūt & affligunt, & dicis, quis me tetigit? Rursum repetiisse, tetigit me aliquis: nā & ego noui virtutem de me exisse. Ecce quas aquas præsidij hauserit mulier de fonte virtutis, quibus abluta est à profluuio sanguinis, quę nulla medicorū arte poterat sanari. Quòd si quis obiiciat ꝓlatū testimonium nihil ad rem præsentis operis pertinere, eò quòd illa mulier nequaquā abluta esse videatur à culpis, sed tantū ab ægritudine carnis, nouerit moris esse diuinę virtutis prius cordi mederi quàm corpori. Vnde & alibi cū quidā ei paralyticus offerretur curādus, tāquā bonus & pius medicus volēs sanare pri⁹ quod erat potius, id est mentē quàm carnē, ait eidem paralytico: Cōfide fili, remittūtur tibi peccata tua. Itaq; sanata cōscientia, consequenter sanatur corpus, cū dicitur, Surge, tolle lectū tuum, & vade in domum tuā. Sic ergo & huius cor mulieris prius abluit intus per donū fidei, sicut scriptum est: Fide mundans corda illorum. per quam meruit exterius impetrare salutē corporis. Hoc enim innuit ipse dominus, cum dicit: Filia, fides tua te saluam fecit, vade in pace. Quòd autem de hoc ipso fonte virtutis hauriātur aquæ præsidij in tormentis, ostendūt & illi tres pueri in fornacis incendio æstuātis positi, quibus ipsa flamma refriguit, & præcipuè inclytus ille martyr Vincētius, qui cū grauiter torqueretur, non solùm tolerasse, sed etiā tortorem suum constanter prouocasse fertur his verbis: Insurge (inquit) & toto malignitatis spiritu debacchare: videbis me dei virtute plus posse dum torqueor, quàm possis ipse qui torques. Possent plura de hoc fonte virtutis copiosius dici, sed eū succinctè prætereo: quia de fonte virtutis bibere potius quàm scribere desidero. Ad hunc fontē inuitamur redēptoris nostri voce dicētis: Si quis sitit, veniat & bibat, & de ventre eius fluent aquæ viuę. Et sequutus euangelista exposuit ad quem fontē nos inuitaret, dicens: Hoc autē dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Quem, nisi spiritum charitatis, quem mundus nō potest accipere, sed soli accipiunt qui vere credunt in eum? Ex hoc ergo fonte hauriamus nobis aquas desideriorū, ipsásque partiamur in geminos riuulos, vt sicut eiusdem charitatis duo sunt pręcepta, ita sint & desideria gemina, quibus impleantur ipsa præcepta. Aliud est enim desiderium quo deus propter seipsum, aliud quo ꝓximus diligitur in deo, vel propter deū. In illo nullus modus, sed ex toto corde, tota anima, tota virtute diligitur deus: in hoc autē pręscribitur quidā modus, cum dicitur: Diliges proximū tuum sicut teipsum. Illo flagrabat propheta, cū diceret: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus. Et itē: Concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Hoc exhibebat apostolus Romanis, quibus scribebat: Desidero enim videre vos, vt aliquid gratię spiritualis impertiar vobis. Et dominus in euangelio discipulis suis: Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum antequā patiar. Et notandū quòd ad illud excitatur mens humana specialiter tribus affectionibus ac prouehitur: vnde & deū diligere toto corde, tota anima, tota virtute iubetur. Prima quidē dulcis, secūda prudēs, tertia fortis est. Primam habuit Petrus, cū domino mori dissuaderet. Ex corde enim dulciter diligebat, cuius passionem expauescebat. Sed cum audiret, Vade retro Satana, non sapis quæ dei sunt, sed quæ hominis: his verbis eruditus & intelligens quid boni haberet mors Christi, cœpit tota anima prudēter diligere quem prius tantū diligebat dulciter toto corde, necdum verò diligebat tota virtute: quod si faceret, nec propter mortis discrimē eum negaret. At verò post resurrectionem & ascensionem dato desuper spiritu, tunc demū tota virtute dilexit, pro quo etiā horrendum crucis supplicium postmodum subire nō expauit. Erga charitatē quoque proximi exercemur tripliciter, vel vt ædificetur ipsa charitas vbi non est, vel certe ne pereat, vel minuatur vbi est. Quisquis autem hanc puro affectu erga proximum operatur, illā proculdubio quæ deus est, vlterius promeretur.

Matt.9.a — Ibidem. — Acto.15.c — Luc.8.g — B — Ioan.7.f — Ibidem. — Matt.22.d — Psal.41.a — Psal.83.a — Rom.1.a — Luc.22.b — C — Matt.8.d — Ibidem.

De donis spiritus sancti, sermo continens septem capitula.

Capitulum primum.

PRima gratia est timor domini. Qui hanc habet gratiam, omnem odit iniquitatem, iuxta illud psalmistæ: Iniquitatem odio habui, & abominatus sum. Et alio loco: Omnem viam iniquitatis odio habui. Scriptum nanque est: Timor domini odit malum. Et item: Time deum, & recede à malo. Et de Iob dicitur: Vir timens deum, & recedens à malo. Sine hac gratia prima gratiarum, quæ totius religionis exordium est, nullum bonū pullulare vel manare potest. Sicut enim securitas vel desidia causa est & mater omniū delictorum, sic timor domini radix est & custos omnium bonorū: vnde scriptum est: Si non in timore domini tenueris te instāter, cito subuertetur domus tua. Omne nanq; virtutum ædificium illico vergit in præcipitium, si huius gratiæ amiserit præsidium. Vnde Salomon ait: In timore domini esto quotidie, quia habebis spem in nouissimo, & præstolatio tua non auferetur. Hinc & apostolus: Cum metu & tremore vestram salutem operamini. Et quid plura? Cōnexa sunt timor & religio, nec manere potest alterū absque altero. Vnde Cornelius vir religiosus ac timens deum, & Simeō iustus & timoratus. Vnde Salomon: Deum, inquit, time, & mādata eius obserua. Hunc verò sic habere debemus, quomodo asserit se habuisse Iob beatissimus. Sēper quasi tumentes super se fluctus deum timuit. Per hunc timorē dei vniuersa deserimus, mūdo abrenunciamus, nósq; ipsos, sicut dominus ait, abnegamus nobis. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Iste ergo diuinus timor qui eum quē perfectè imbuit, paupertati subiicit, & à malo diuidit, ita est primus in ordine gratiarū, sicut paupertas in serie beatitudinum: de qua dominus in cæterarum fundamento virtutum eam ponens, ait: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Psal.118.a — D — Prouer.3.a — Iob 1.a — Eccl.27.a — Prou.23.b — Philip.2.b — Acto.10.c — Luc.2.d — Ecclēs 12.d — Iob 31.c — Luc.9.c — E — Matt.5.a

Capitulum secundum.

SEcundum charisma est spiritus pietatis, illi secundæ quæ in euangelio ponitur beatitudini simile, de qua dominus sic ait: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. De talibus dominus in Esaia ait: Spiritus domini super me, ad annunciandum mansuetis misit me. Moyses quoque mitissimus erat super omnes homines qui morabantur in terra. De talibus Iob dicit: Dominus ponit humiles in sublime: & mœrentes erigit sospitate. Vnde & illud de domino dicitur: Humiles spiritu saluabit. Econtra de superbis dicitur: Dominus superbis resistit. Ante ruinam exaltatur cor. Superbia de supernis ad ima præcipitat, humilitas de imis ad superna eleuat. Angelus enim in cœlo superbiens, ad tartara corruit: homo in terra se humilians, ad cœlos ascendit. Tāto verò quisque debet esse humilior, quanto est sublimior. Vnde scriptum est: Quāto magnus es, humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam. Hinc ipse dominus ad discipulos ait: Qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Item cū feceritis omnia quę pręcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus. Itē ipse dicit: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Sine hac humilitatis virtute, reliquæ virtutes nequeunt prodesse. Vnde beatus Gregorius ait: Qui virtutes sine humilitate congregat, est quasi qui in ventum puluerem portat. Sicut enim puluis venti validi flatu dispergitur, sic omne bonum sine humilitate inanis vento gloriæ rapitur. Multo etiam melius est peccatorem esse humilem, quàm iustum arrogantem. Quod à domino euidenter ostenditur, vbi publicanus & pharisæus in exemplum adducūtur, sicut quidam sapiens ait: Melior est in malis factis humilis confessio, quàm in bonis factis superba gloriatio.

Matt.5.a — Esa.61.a — Nume.12.a — Iob 5.b — Psal.33.d — Iaco.4.b — Prou.16.c — Eccli.3.c — Matt.20.d — Luc.17. — Matt.11.a — F — Luc.18.b

Capitulum tertium.

TErtium donum est spiritus scientiæ, de quo Salomon ait: Qui addit scientiam, addit & dolorem. Vera nanque sciētia est scire nos mortales & caducos & fragiles esse, & in hoc exilio, & in hoc ergastulo, in hac peregrinatione, in hac valle lachrymarum dolendum & lugendum esse. Vnde dicitur in tertia beatitudine, huic tertio dono congruenti: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Itē: Væ vobis qui nunc ridetis: quia plorabitis. Hinc Salomon ait: Risus dolori miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat.

Ecclēs 1.d — Matt.5.a — Luc.6.d — Prou.14.b

Capitulum quartum.

QVarta gratia est spiritus fortitudinis, quartæ in euangelio beatitudini similis, de qua dicitur: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Qui enim iustitiam esurit & sitit, contra quælibet aduersa fortis

Matt.5.a

G insuperabilis & imperterritus existit. Vnde Salomon ait: Iustus vt leo confidit, & absque terrore erit. Item: Non contristabitur iustus quicquid ei acciderit. Hoc spiritu erât præditi omnes de quibus loquitur apostolus: Sancti ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Circuierũt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errãtes, in montibus & in speluncis & in cauernis terræ. Hæc & apostolus ipse, qui ait: Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, &c. Iste spiritus omnem alienam malitiam sustinet, & aduersus hostiles insidias instruit & munit. Vnde sponsus in sponsæ præconio ait: Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Hierusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata.

Prou.28.a Prou.12.c Hebr.11.g Roman.8.g Canti.6.a

Capitulum quintum.

QVintum donum est consilij spiritus, qui aliis facit compati & misereri, illi competens, de qua dicitur, quintæ beatitudini: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiã consequentur. Hinc & Salomon ait: Qui pronus est ad misericordiã, benedicetur. Hanc principaliter triphariam exercemus, vel quando sex eius quæ in euãgelio leguntur opera implemus, vel quãdo delinquentes corrigere & ad bonũ reducere studemus, vel quando iniurias nobis illatas facilè indulgemus. Iste secundus clementiæ modus, siue consilij H spiritus, deum fecit semetipsum exinanire, formam serui accipere, scilicet vt sic posset ouem errantem corrigere, & ad proprium ouile reducere. Vnde apostolus ait: Semetipsum dedit pro peccatis nostris, vt nos eriperet de præsenti seculo nequam. Huic consulendi modo sic oportet insistere, vt iniungitur ab apostolo monente: Insta opportune, importune. Est & alius consulendi modus, scilicet discretionis virtus, qua veras à palliatis atque simulatis virtutibus discernimus, qua etiam ipsum Satanam hypocrisis auctorẽ dignoscimus. Ipse enim Satanas (vt ait apostolus) transfigurat se in angelum lucis: & iuxta beati Cypriani dictum, ministros iniustitiæ subornat, noctẽ afferentes pro die, interitum pro salute. Ista quidem cæterarum virtutum magistra ac domina, omnes alias proinde temperat, ac supernè gubernat, & ne vltra vel citra euagentur licenter, imperialiter ac discrete conseruat. Vnde Boethius: Virtutes medium tenent. Si vel vltra vel infra quàm oportuerit fiat, à virtute disceditur.

Matt.5.a Prou.22.b Gala.1.a 2.Ti.4.a 2.Cor.11.c

Capitulum sextum.

SExta gratia est spiritus intelligentiæ, illi sextæ beatitudini congruus: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Nisi enim mentis intuitus diligenter purificatus fuerit, mystica ac diuina liquidè intelligere nequit. Nam scriptum est: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet I se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Vnde Salomon: Abominatio domini, cogitationes malæ. Peruersæ cogitationes separãt à deo. Qui ergo vult sincerum ac lucidum intellectum habere, prauarum cogitationum phantasias ac nebulas studeat effugare, & omni diligentia & cautela cor seruare. Vnde Salomon: Omni custodia serua cor tuũ, quoniam ex ipso vita procedit.

Matt.5.a Sapient.1.b Prou.15.c Prou.4.d

Capitulum septimum.

SEptimum donum est spiritus sapientiæ quidam internus sapor, ac suauissimus gustus. Vnde psalmista: Gustate & videte quoniam suauis est dominus. Et item: Vacate & videte. Et iterum: Accedite ad eum, & illuminamini. Hoc diuinæ sapientiæ interno gustu superna prelibamus, videlicet cõtemplantes quàm amœnum sit angelicis cœtibus interesse, vbi nil poterit quod displiceat esse, nil quod placeat abesse. Ista septima gratia illi veræ beatitudini congruit, de qua ait dominus: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Qui enim mentem pacificam & serenam habent, de supernis dulcius sapiunt, & subtilius vident. Nam quisquis patientior, eo probatur esse sapientior. Vnde Salomon: Doctrina viri, per patiẽtiam dignoscitur. De talibus alibi dicitur: Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Hæ septem gratiæ sunt septem mulieres virum vnum apprehendentes, septem spiritus super florem requiescentes, septem in candelabro lucernæ fulgentes, septem in lapide oculi, septem spiritus ante thronum dei. K

Psal.33.b Psal.45.b Psal.33.a Mat.5.c Prou.19.b Psal.118.c

Finiunt beati Bernardi parui sermones cum adiecto sermone de donis spiritus sancti.

Sequitur eiusdem liber continens diuersas morales ac vtiles sententias.

FACTVS est in pace locus eius. Est pax ficta, vt in Iuda: est inordinata, vt in Adam & Eua. Harũ neutra est locus dei. Sola pax Christiana quam dominus relinquit & dat discipulis suis, ipsa est in qua dominus requiescit. Hæc offertur per sanctos prædicatores vniuerso generi humano, sed eam quidam repellunt, aliqui recipiunt. Nos verò excutientes puluerem pedum nostrorum super odientes pacem, ad dilectorem eiusdem pacis nos conferamus. Eorum alij dicuntur recipientes pacem, alij retinentes pacem, alij facientes. Possunt & aliis nominibus vocari, scilicet pacati, patientes, pacifici. Et hæc nomina sortiuntur secundum diuersos status pacis in quibus proficiunt. Nam pacati per hanc pacem possident terram corporis sui, quia mites sunt. Patiẽtes possident animam suam, quibus dicitur: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Pacifici possident non solùm suam, sed etiam aliorum in quibus L faciunt pacem: vnde meritò filij dei vocantur. Pacati ergo dicuntur, qui pacẽ recipiunt, de quibus scriptum est: Si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra. Sed quia pusilli sunt, scandalis exagitati cito pacem quam receperãt perdunt. Patientes autem sunt qui receptam retinẽt, nec quauis iniuria exasperati eam amittunt. Istis tanquam robustioribus præcipitur: Pacem diligite & sanctimoniã, sine qua nemo videt deũ. Pacifici verò, qui non solũ in se & in aliis eã faciunt, sed etiã volentes auferre diligunt, sicut scriptum est: Cum his qui oderunt pacẽ, eram pacificus. ecce isti sunt in quibus requiescit & mansionem deus facit. Ecce isti sunt quos sicut filios deus diligit, & de quibus tanquã viuis lapidibus templũ sibi sapientia cõstruit. De quo ædificio, ne vllo impulsũ possint labefactari, ipso deo inhabitante pariter & operante, ad similitudinem lapidis quadrantur quatuor modis, superius, inferius, à dextris, & à sinistris. Superius, cum diuinæ volũtati suam humiliter & prudenter subiiciunt. Inferius, cum carnem subiectam temperanter regunt. A dextris, iuste bonos amplectendo. A sinistris, malos fortiter tolerando.

Psal.75. Matth.5.a Luca 21.d Matt.10.b Hebr.12.d Psal.119.b

ANte omnia sine murmuratione sint fratres. Forte aliqui leue peccatum æstimant murmurare, sed non hic, qui ante omnia monet esse cauendum. Puto autem ne illum quidem leue reputasse, qui murmurantibus aiebat: Non contra M nos est murmur vestrũ, sed contra dominum. Nos enim quid sumus? Sed ne illum quoque qui dixit: Non murmuraueritis, sicut quidã murmurauerũt, & perierũt ab exterminatore. Illo nimirũ exterminatore, qui positus est in hoc ipsum, vt à terminis beatæ illius ciuitatis arceat murmurãtes, & longe faciat à finibus eius: cui dicitur: Lauda Hierusalem dominum, lauda deum tuum Sion, qui posuit fines tuos pacẽ. Nihil enim commune habent murmur & pax, gratiarũ actio & detractio, zelus amaritudinis, & vox laudis. Itaq; in ore triũ & talium testium stet hoc verbum, vt pestem istam murmurationis summopere nobis nouerimus esse cauendam.

Philip.2.b Exod.16.b 1.Cor.10.b Psal.147.a

TRes sunt quibus reconciliari debemus, hominibus, angelis, deo. Hominibus per aperta opera, angelis per occulta signa, deo per puritatem cordis. Nam de operibus quæ coram hominibus facienda sunt, scriptum est: Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant vestra opera bona, & glorificẽt patrem vestrum qui in cœlis est. De angelis dicit Dauid: In conspectu angelorum psallam tibi. Occulta autem signa sunt gemitus, suspiria, vsus cilicij, & cætera pœnitẽtiæ insignia, quæ angelis placent. Vnde est illud: Gaudium est angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente. Vt autẽ deo reconciliemur, nec operibus nec signis, sed puritate & simplicitate cordis indigemus. Scriptum est enim: Beati mũdo corde: quoniam ipsi deũ videbunt. Et illud: Si oculus tuus fuerit simplex, &c.

Mat.5.b Psal.137.a Luc.15.b Matt.5.a Matt.6.c

Quatuor

A QVATVOR sunt genera hominum regnum cœlorũ possidentium. Alij violenter rapiunt, alij mercantur, alij furãtur, alij ad illud compelluntur. Rapiũt, qui dereliquerunt omnia, & sequuntur Christum: de quibus dicitur: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. *Matt.5.a* Sunt alij inferioris gradus à quibus metũtur carnalia dum eis spiritualia seminantur: & his loquitur in euangelio dominus: *Luc.16.b* Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Tales dicuntur mercatores, quia dant in præsenti pauperibus temporalia quæ possident, vt in futuro recipiant ab eis æterna, quæ nõ nisi per eos habere merentur. Necesse est enim omnes qui in futuro iudicio examinãdi sunt, vel esse iudicis amicos, vel apud iudicem intercessores habere amicos. Habẽt ergo primum beatitudinis locum, qui intercedũt: habent hi pro quibus intercedunt, secundum. Sunt alij qui nõnulla bona occulte faciũt, pro quibus merentur regnum cœlorum: sed tamen furari illud dicuntur, quia laudẽ humanam vitantes, solo diuino testimonio contenti sunt. Horum figuram tenuit mulier illa in euãgelio quæ fluxum sanguinis patiens cogitauit intra se dicens: *Luc.8.f* Si tetigero fimbriã vestimenti eius, salua ero. quo dicto accessit occulte, & tetigit, & salua facta est. Alij sunt qui compellũtur: verbi gratia vt pauperes necessarij, quos scilicet hic ignis paupertatis deo dispensante purgat, ne in futuro ignis iudicij puniat: B de quibus scriptum est: *Luc.14.c* Compelle intrare, vt impleatur domus mea. Cõpellũtur multi varijs necessitatibus & oppressionibus afflicti: qui mira dei prouidentia dum temporalem pœnam si nõ libenter, tamen patienter sustinent, vitam consequuntur æternam.

QVANTVM distat inter pastorẽ & gregẽ, tantũ debet distare inter episcopum & plebem. Stat ille sublimis & rectus, curuat iste caput solo depressus. Vnde poëta: *Ouidius Meta.15* Pronáque cum spectent animalia cætera terram, Os homini sublime dedit. Ille regit, iste regitur: ille pascit, iste pascitur. vt ex ipsa forma & habitu vterque discernatur. Habet ille in manu virgam qua feriat, vel potius ducat & reducat ouem. Quid est autem habere in manu virgam, nisi in opere disciplinam, vt subiectos suos exẽplo magis instruat quàm verbo? Erubescunt enim superbi esse discipuli, si eos in humilitate præcesserint magistri. Vnde & de domino scriptum est: *Actu.1.a* Quæ cœpit Iesus facere, & docere. Habet etiam baculum, quo feriat lupum. Virga ouem, baculo lupum. Hoc est, mites & obediẽtes debet lenius corripere, duros verò corde & improbos acrius arguere: cúmque necesse fuerit, etiam anathematis sententia ferire. Tenet canem in fune, zelum scilicet in discretione, ne sit de illis de quibus scriptum est: *Rom.10.a* Habent zelum (aliàs æmulationem) dei, sed non secundũ scientiam. Habet etiam pastor bonus panem in pera, hoc est verbum dei in memoria.

C DVO sunt amores, carnalis & spiritualis: ex quibus colliguntur quatuor modi diligendi, scilicet diligere carnem carnaliter, spiritum carnaliter, carnem spiritualiter, spiritum spiritualiter. In his fit quidam profectus & ascensus ab inferioribus ad superiora. Nam vt homines qui tantùm nouerant diligere carnem carnaliter, ad hoc proficerent, vt deum quoque diligerent spiritualiter, deus caro factus est: & loquendo & conuersando cum hominibus, primùm ab eis carnaliter dilectus est. Cum autem pro amicis suis animam ponere vellet: iam spiritum diligebant, sed adhuc carnaliter. Vnde & Petrus loquenti de passione sua respondit: *Matt.16.c* Absit à te domine, non erit tibi hoc. Sed cum per eandem passionem fieri mysterium redemptionis agnoscerent, in ipsa passione iam carnem spiritualiter diligebant. Resurgente autem eo & ascendente, spiritum spiritualiter amant, lætique decantant: *2.Cor.5.d* Etsi cognouimus secũdũ carnem Christum, sed nunc iam non nouimus. Nos quoque carnem nostram carnaliter diligimus, cum eius desideria diligimus & perficimus. Spiritum carnaliter, quando eum flendo, suspirãdo, gemendo in oratione conterimus. Carnem spiritualiter, cum eam spiritui subiectam in bonis spiritualiter exercẽtes, cum discretione seruamus. Spiritum spiritualiter, cum etiam ipsa spiritualia studia nostra fraternæ vtilitati ex charitate postponimus.

D EST ad deum quidam redeundi modus primi hominis casui oppositus. Adam quippe in paradiso posit⁹, primò perdidit circũspectionem dei. Testatur enim beatus Augustinus quòd nequaquam tentator hominem de paradiso eiecisset, nisi aliqua elatio in animam hominis præcessisset, cum verissime scriptum sit: *Prou.16.c* Ante ruinam exaltatur cor. Secundò perdidit iustitiam, quando vxoris voci plus quàm diuinæ obediuit. Iustitia enim est virtus quæ suum cuique reddit. Tertiò amisit iudicium, cum post peccatum correctus, oblique per mulierem retorsit propriam culpam in auctorem, dicens: *Gene.3.b* Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Eisdem ergo virtutum gradibus redeundum est homini in exilio posito, quibus primus expelli meruit de paradiso. Primùm itaque faciẽdum est iudiciũ, deinde exercenda iustitia, tandem circunspectio adhibenda. Et iudicium quidem nobis, vt nosipsos iudicemus & accusemus, iustitiam proximo, circunspectionem debemus deo. Hanc redeũdi viã ostendit nobis Micheas propheta dicens: *Mich.6.b* Indicabo tibi ô homo quid sit bonum, & quid deus requirat à te: vtique facere iudicium, & diligere misericordiã, & ambulare solicite cum deo tuo. Hanc salutis viam testatur apostolus Christum docuisse, dicens: *ad Tit.2.c* Apparuit gratia dei salutaris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatẽ & secularia desideria, sobriè & iustè & piè viuamus in hoc seculo &c. E Sobriè scilicet quantum ad nos, iuste ad proximum, piè ad deum. Qui etiam manifesti⁹ intulit circunspectionem dei, dicens: *Ibidem.* Expectantes beatam spem, & aduentum glorię magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi. Et in multis aliis scripturæ sacræ locis si hic ordo viæ & institutio vitę quęratur, potest inueniri, vt illud: *Eccli.14.d* Beatus vir qui in sapiẽtia morabitur, & qui ĩ iustitia meditabitur, & in sensu cogitabit circunspectionem dei. Moratur siquidem in sapiẽtia & sapiens est, qui semetipsum hic diiudicat, vt æternũ dei iudicium euadat. Si enim (ait apostolus) nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. *1.Cor.11.g* Sapiẽs est nõ secundum sapientiam huius seculi, sed secundũ illam quæ trahitur de occultis, per quam vtique miro dei opere agitur vt electi quique tũsionibus & pressuris hic attriti, in ædificio veri Salomonis sine sonitu mallei postmodum collocentur.

QVATVOR gradibus distinguitur omniũ electorũ profectus. Primò enim fit quisque amicus suæ animæ, secundò fit amicus iustitiæ, tertiò sapientiæ, quartò fit sapiens. In primo profectu vitat omnia quæ animã possunt offendere, & diligit ea quæ eam possunt mulcere. Horret ergo infernum, & cœlum concupiscit: ita potest implere illud diuinum præceptum quod in prima cõuersione sua accepit: *Matt.22.d* Diliges proximum tuum sicut teipsum. Nam dum secundum carnem ambulat, nullo modo potest. Cum autem spiritu dei agitur, facilè potest. F Quid enim habeat emolumẽti homo si proximus eius ardeat in inferno, aut quid perdiderit si secum fuerit in paradiso? Neque enim talis est illa paradisi hæreditas, vt possidentium numero minuatur. Diligit ergo proximum, quem nõ vult malum pati, sicut nec seipsum, & quem sicut seipsum vult possidere cœlũ. Hoc autem suo, id est hominis spiritu, quãdo posset, vt scilicet expauesceret gehennã, ac cœlestia desideraret? Sed potest hoc illius spiritu, cui dictum est: *Psal.138.b* Si ascẽdero in cœlũ, tu illic es, &c. Spiritus quippe sapientiæ vbique pręsens, nouit quid in cœlo, & quid agatur in inferno. Cúmque mentẽ humanam repleuerit, & de pœnis inferni incutit timorẽ, & cœlestium amorem infundit: sicq; facit hominem amare seipsum, & dicit ei: *Eccli.30.d* Miserere animæ tuæ, placẽs deo. Primum igitur est diligere se, deinde proximum. Non enim dictum est, diliges te sicut proximum, sed diliges proximũ sicut te. Hoc modo fit amator animæ suæ per spiritum sanctum quem ex fide accepit. Accepto autem hoc dono, non debet eo solo contentus esse, sed ad maiora prouehi, & in melius proficere. Viuit autem iam per spiritum. Sed si per spiritum viuim⁹ (ait apostolus) *Gala.5.d* spiritu & ambulemus. Et alibi dicit: *2.Cor.3.d* Nos verò omnes reuelata facie gloriam dei speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. Hoc ipsum & psalmista de sanctis videtur sensisse. *Psal.83.b* Benedictionem, inquit, dabit legislator: ibunt de virtute in

G virtutem, videbitur deus deorũ in Sion. Ambulet & iste quẽ in manibus habemus, eat & proficiat donec ad quartum gradum perueniat. Ibi sine dubio factus sapiens, videbit deum deorum in Sion. Porrò eo ipso quod dixi, qui bene diligit animam suam, debet etiam diligere iustitiam. Alioquin si diligit iniquitatem, odit planè non diligit animam suam. Diligendo autem iustitiam transit ad secundum gradum, & audit illud sapientiæ pręceptum: Diligite iustitiam qui iudicatis terram. Quam si perfectè dilexerit, debet pro ea ferre patienter omnem pœnam, & quancũque illatam contumeliã. Duo quippe præstabit ei iustitia, vnum vt faciat quod debet, alterum vt patiatur quod debet, scilicet vt si bonum non fecerit quod debuit, malũ quod meruit patiatur. Sic miro modo ne deserendo quidẽ iustitiam ab ipsa deserimur, dum per ipsam quilibet pręuaricationis reatus punitur. Neque enim est qui se abscondat à calore eius. Hanc autem pœnã non solùm vir iustus nõ horret, verumetiam libenter excipit, dum per eam præteritę vitæ peccata purgari fideliter credit. Hinc enim scriptum est: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Opponit igitur variis voluptatibus quibus corruit, cõtraria medicamenta per quæ resurgat. Verbi gratia: cecidit per inobedientiam, per obedientię laborem redit ad vitam. lubricus extitit ac dissolutus, per continentiæ studium rigoremq; disciplinæ reparatur. Patitur ab ipsis elementis mundi pœ-

H nam, quorum vsum dudum inflexerat ad voluptatẽ. Quibus cruciatibus cum diu tanquã aurum in fornace probatus fuerit, quãtum scilicet dignum iudicabit is qui in pane lachrymarum nos cibat, & potum dat nobis in lachrymis in mẽsura, incipit iam consolari, & audit illam Esaiæ vocem dicentis: Cõsolamini cõsolamini popule meus, dicit deus vester. Loquimini ad cor Hierusalem, & aduocate eam, quoniam completa est malitia eius, id est afflictio: dimissa est iniquitas illius. Suscepit de manu domini duplicia pro omnibus peccatis suis. Postquã verò cõsolationem receperit, solicitus est & quærit quomodo placeat ei cui se probauit. Facit quicquid boni facit, vt soli placeat suo conditori. Transit ad tertium gradum sui profectus, vt sit scilicet amicus sapientiæ, quæ materno affectu loquitur sibi cum dicit: Præbe fili cor tuum mihi. Cum ergo ad hunc gradum peruenerit, nihil aliud ei restat nisi vt ad quartum ascendat, vbi dicitur esse sapiens. Hoc autem fit quando iam operatur nõ vt ipse deo placeat, quod vtique in tertio gradu fecerat, sed quia placet ei deus, vel quia placeat deo quod operatur. Quisquis talis est, potest cum tota fiducia ac securitate conscientiæ illud sapientis canticum decãtare: In omnibus requiem quęsiui, &c. Hic enim requiescit in omnibus, cũ per omnia ei placeat deus, qui non dei voluntatem ad suam curuare, sed suam didicit ad dei voluntatem erigere. Morabitur in hęreditate domini, sicut ei e-

I iusdem domini voce promittitur cum dicitur: Terrã in qua dormis, tibi dabo. hoc est, quietẽ istam ad quam peruenisti labore tuo & munere meo, stabilem tibi faciam atque perpetuam. Quod autem subiungit, & semini tuo, sic possumus intelligere, vt non solùm spiritui detur tranquillitas ista & hic & in futuro, sed etiã semini tuo, id est operibus tuis dabitur corporis tui glorificatio.

Sapient. 1. a

Prouer. 12. c

Esa. 40. a

Prou 25. c

Eccle. 24. a

Gene. 8. a

TRIA sunt loca, cœlum, terra, infernus: & habent singula habitatores suos: cœlum solos bonos, terra mixtos, infernus solos malos.

QVatuor sunt quæ impediunt confessionem, pudor, timor, spes, desperatio. Quosdã enim impedit pudor, qui scilicet pro sola confusione dicere erubescunt peccata quę cõmiserunt: de quo per Salomonem dicitur: Est confusio adducens peccatum. Quo contra de his qui confitentur, iterum dicitur: Est confusio adducens gloriam. Quos etiam commendat propheta dicens: Confessionem & decorem induisti. Et alibi: Confessio & magnificentia opus eius. Alios impedit timor. Timent enim si confiteantur, ne grauis eis pœnitentia iniungatur: & hos arguit Iob dicens: Qui timet pruinam, irruet super eum nix. Sunt autem nonnulli qui in hoc mundo adhuc aliquid concupiscũt, nec putant se adepturos quod desiderant, si hominibus quales sint, innotescant. Horum confessionem impedit spes, id est cupiditas potiendi desiderij. talibus comminatur dominus in euangelio: Væ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.

Eccli. 4. c

Psal. 103. a

Iob. 6. c

K Sunt item alij qui nil horum verentur, sed solum hoc timent, quia post peccatorum cõfessionem ab ipsis abstinere minimè possent: & his obest desperatio. Quibus non incongruè illud potest aptari: Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit. Fit verò nonnunquã vt hæc omnia simul confessionẽ impediant. Sed qui quatuor his malis premitur, rectè iam in monumento iacet, & velut ille euãgelicus quatriduanus fœtet. Scriptum est enim: A mortuo velut qui non sit, perit confessio. Quod si is mortuus est qui nõ cõfitetur, vtique reuiuiscet qui cõfitebitur. Veniat ergo Iesus, & dicat: Veni foras. & ad vocem eius illico suscitabitur mortuus. Excipiat hic noster mortuus exhortationẽ, & non differat confessionem. Dicatur ergo illi quem pudor afficit: Cur te pudet peccatum tuum dicere, quem non puduit facere? Aut cur erubescis deo confiteri, cuius oculis non potes abscondi? Quòd si fortè pudor est tibi vni homini & peccatori peccatũ tuũ exponere, quid facturus es in die iudicij, vbi omnibus exposita tua conscientia patebit? Hæc itaq; tria proponenda sunt contra pudorẽ, scilicet consideratio rationis, reuerentia intuentis dei, cõparatio maioris confusionis. Similiter cõtra timorem opponenda sunt tria. Cõsiderandũ enim est quàm sit longa pœna inferni, quàm grauis, quàm infructuosa. Ecõtrario verò præsentis tẽporis pœnitentia breuis est, & leuis, & fructuosa. Contra spem quoque itidem tria opponuntur,

L bona scilicet futuri seculi, præsentis vitæ bonis maiora, certiora, durabiliora: ad quorũ comparationẽ quicquid in hoc mundo desiderari potest, modicum est & incertum: &, vt ita dicam, momentaneum. Ita contra desperationem vincendi peccatum, tria sunt remedia. Primũ est vigor ipse propositi boni, quem assumit ex confessione. Secũdum est gratia dei, quam meretur ex humilitate. Tertium est auxiliũ, quod ex eius habet cui confitetur compassione.

Matt. 24. b

Prou. 18. a

Ioan. 11. c

Eccli. 17. c

Ioan. 11. f

DVO sunt in quibus consistit nostra salus, iustificatio, & glorificatio. Altera initium, altera perfectio est. In illa labor, in hac autem fructus laboris est. Et nunc quidem iustificatio fit per per fidem, nam glorificatio erit per speciẽ. Quanta autem sit in futura vita glorificatio sanctorum, humanus interim non potest attingere intellectus. De illa enim scriptum est, quòd oculus non vidit, nec auris audiuit, &c. Hac ergo interim omissa, quoniam vires nostras excedit, de iustificatione quæ nunc agitur, aliquid ad ædificationẽ fratrum nostrorum, quod necessarium visum est, loquamur. Ipsa est enim via per quam fit transitus ad glorificationem, dicente apostolo: Quos prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit. Quos autẽ iustificauit, hos & magnificauit. Neque enim poterit obtineri magnificatio, nisi iustificatio præcesserit: cum ista meritum, illa præ-

M mium sit. Hoc in euangelio docuit dominus, qui cum discipulis euãgelizaret regnum dei, primùm eis proposuit iustitiam, dicens: Nam nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm scribarum & pharisæorum: non intrabitis in regnum cœlorum. Notandum autem quòd sicut in illo beatitudinis regno præsentem se electis suis exhibebit dominus ad glorificationem, ita etiam se eisdem ipsis exhibet in via peregrinationis ad iustificationem: vt à quo scilicet glorificãdi sunt per speciem, ab ipso prius iustificẽtur per fidem. Et quidem tria sunt à quibus abstinere debent quicunque iustificari desiderant. Primò vtique ab operibus prauis, secundo à carnalibus desideriis, tertiò à curis seculi. Item tria sunt quibus debent insistere, quæ etiam cõtinet sermo domini in mõte, eleemosyna, ieiunium, oratio. Sic enim adimpletur iustificatio, dum ab interdictis vitiis abstinẽt, & bona quæ præcepta sunt fideliter exercẽt. Opponãtur ergo prauis operibus opera misericordiæ, contra carnalia desideria adhibeantur ieiunia, & pro curis seculi succedat amor dei, & frequentia orationis.

Esa. 64. a

Rom. 8. f

Matt. 5. c

PASTORVM est vigilare super gregẽ propter tria necessaria, videlicet ad disciplinam, ad custodiam, ad preces. Ad disciplinam ꝑpter morũ correctionẽ, ne grex cõmissus propria molestia deficiat. Ad custodiã propter diabolicam suggestionem, ne hostili seducatur calliditate. Ad preces propter tentationum instantiam, ne vincatur à pusillanimitate. In disciplina rigor

A gor iustitię, in custodia spiritus consilij, in prece affectus cōpassionis.

DVAS ad intelligendum se cōdidit vniuersitatis auctor creaturas, hominem, & angelum. Hominem iustificant fides & memoria, angelum beatificant intellectus & præsentia. Et quia homines quandoque perducendi sunt ad æqualitatem angelorum, necesse est vt interim iustificentur per fidem, & proficiant ad intellectum. Scriptum est enim: Nisi credideritis, nō intelligetis. Itaque fides via est ad intelligendum: nam mundatur cor fide, vt intellectus videat deū. Similiter & memoria dei, via est ad præsentiā dei. Qui enim hic habet mandatorum eius vt ea faciat memoriam, merebitur quandoque vt eius quoque videat præsentiā. Habeāt igitur intellectum & præsentiam angeli dei in cœlo, habeamus & nos eius fidem & memoriam in mundo.

Esa.6.b

TRes sunt status animæ. In corpore, posito corpore, recepto corpore. Primus datus est ei ad agendam pœnitentiam, reliqua duo ad habendam requiem vel pœnam, scilicet prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Ad agendam verò pœnitentiam tria sunt necessaria, tempus, corpus, & locus. Quod tempus sit necessarium, dicit apostolus: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Similiter & de corpore idem scribit: Omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi, vt referat quisq; propria corporis prout gessit. Sed & de hoc loco loquitur scriptura dicens: Si ascenderit super te spiritus potestatem habentis, locum tuum ne deseras. Porro tempus in tria diuiditur, in prꝑteritum, in præsens, in futurum. Horum nullum perdit quisquis rectè pœnitentiam agit. Nam prꝑteritum quidem quod perdiderat restaurat, dum in amaritudine animæ suæ omnes annos suos recogitat. Præsens autem tenet iam per exercitium operis. Futurum verò per constantiam boni propositi. De præterito loquitur apostolus, cum dicit: Redimentes tēpus, quoniam dies mali sunt. Ad præsentis verò operationē hortatur nos cum dicit: Dum tēpus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autē ad domesticos fidei. Futuri nos admonet dominus, cum ait: Qui perseuerauerit vsq; in finē, saluus erit. Corpus quoque necessariū est ad agēdam pœnitētiam. In corpore quippe possumus mala pati, & bona operari. Pati scilicet pro commissis delictis, operari pro adipiscēdis æternis præmiis. Qui ergo corpore caret, dignos pœnitentiæ fructus facere quomodo valet? Et notandum quòd pœnitētia quæ per corpus geritur, breuis est & leuis. Breuis, quia corporis morte terminatur. Leuis, quia per societatem corporis fertur facilius. Grauis siquidē esset si eam solus animus portaret. Cum verò & ipsi corpori eius partitur pōdus, quāto magis inde corpus oneratur, tāto amplius animus exoneratur. Locus etiā videtur necessarius esse & vtilis, ecclesia scilicet vitę pręsentis: in qua quisquis dum in corpore viuit, pœnitentiam rectè agere negligit, nullum in futuro salutis remedium obtinere poterit.

1.Cor.6.a *2.Cor.5.b* B *Ecclēs.10.* *Ephes.5.d* *Gala.6.c* *Matt. 10.c* C

TRIPLICI morbo laborat genus humanū: principio, medio, & fine, id est, natiuitate, vita, & morte. Natiuitas immunda, vita peruersa, mors periculosa. Venit Christus, & contra triplicem hunc morbum attulit triplex remedium. Natus est enim, vixit, mortuus est: atque eius natiuitas purgauit nostram, mors illius destruxit nostram, & vita eius instruxit nostram.

SIcut æger ad medicum, sic esse debet peccator ad creatorem suum. Qui ergo peccator est, debet orare deum, sicut æger medicum. Duobus autem modis impeditur oratio peccatoris, vel nulla vel nimia luce. Nulla luce illustratur, qui peccata sua nec videt nec confitetur. Econtrario nimia luce obruitur, qui ea tanta videt, vt de indulgētia desperet. Horum neuter orat. Quid ergo? Temperanda est lux, vt peccata sua videat peccator & confiteatur, ac pro ipsis oret vt remittātur. Primò ergo eius oratio debet fieri verecūdo affectu. hoc autem fit cum needum peccator audet per seipsum accedere ad deum, sed quærit aliquem sanctum virum, aliquem sanctum pauperem spiritu, qui sit in ora vestimenti domini tanquam fimbria, per quem habeat accessum. Huius orationis tenuit typum illa euangelica mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, cupiénsque sanari accessit, & intra se cogitauit dicens: Si tetigero fimbriam vestimenti eius, salua ero. Secunda oratio fit puro affectu: & hoc fit quādo scilicet peccator iam per seipsum accedit, & ore proprio cōfitetur. Talis orationis reliquit nobis exemplum illa peccatrix quę lachrymis rigauit pedes domini, & capillis capitis sui tersit, de qua dictum est à domino: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multū. Tertia oratio effunditur amplo affectu: & hoc fit quando is qui pro se orauerat, orat iam pro aliis. Sic orauerūt apostoli pro muliere Chananæa pro filia sua rogante. Dimitte, inquiunt, illam, quia clamat post nos. Quarta oratio emittitur deuoto affectu, quę de cordis puritate sine vlla hæsitatione cum gratiarum actione depromitur. Talem orationē fecit ipse dominus quādo quatriduanum de monumēto Lazarum resuscitauit, & ait: Pater gratias ago tibi, quia audisti me. Tales orationes docuit nos apostolus facere frequētes, dicens: Sine intermissione orate, in omnib⁹ gratias agite. Has quæ dictæ sunt quatuor orationum species, id est, verecundā, puram, amplam, deuotā, nuncupat apostolus aliis nominib⁹, & ad eas nos hortatur, dicēs: Obsecro primò omniū fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones. Nam obsecrationes verecūdo, orationes puro, postulationes amplo, gratiarū actiones fiūt affectu deuoto.

D *Luc.8.f.* *Luc.7.f* *Matt.15.c* *Ioan.11.e* *1.Thes.5.d* *1.Timo.2.a* E

DIXIMVS de generibus affectionū & orationum, dicamus etiam qua puritate sit orandum. Et quidem tria videntur mihi hic esse necessaria, quibus orationis intentio firmiter est astringenda. Considerare nanque debet is qui orat, & quid petit, & ipsum quem petit, & seipsum qui petit. In eo autem quod petit, duo debet attendere, vt secundum deum sit quod postulat, & vt hoc ipsum in summo affectus desiderio habeat. Verbi gratia. Si mortē inimici, si læsionem seu deiectionem proximi orando petierit, non est secūdum deum talis oratio, cum ipse præcipiat & dicat: Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Si verò peccatorum remissionem, si spiritus sancti gratiam, si virtutem atque sapientiam, si fidem, veritatem, iustitiam, humilitatem, patientiam, mansuetudinē, & cætera spiritualia charismata quæsierit, & ea cogitādo vehementer affectauerit, hæc seundum deum est oratio, & hæc verè meretur audiri. De huiusmodi enim orationibus loquitur per Esaiam deus: Antequam clament, ego exaudiam, adhuc illis loquentibus ego audiam. Sunt & alia quæ cum desunt, à deo dātur, & possunt esse vel non esse secundum deum, quantum dūtaxat interest finis ad quem referuntur, vt est corporis sanitas, pecunia, cæterarúmque rerum affluentia: quæ etsi à deo sint, non tamen sunt magnipendenda, nec ex desiderio possidenda. Similiter & in ipso quē petit, debet duo considerare, bonitatē, & maiestatem. Bonitatem, qua gratis velit: & maiestatem, qua planè possit dare quicquid petitur. Sed & in seipso qui petit, debet nihilo min⁹ duo attēdere, id est, vt pro suis meritis nihil accepturum putet, sed de dei misericordia tantùm quicquid rogauerit, impetraturū speret. Tunc ergo dicitur cor purū, quando tria hæc quæ dicta sunt, & eo modo quo dicta sunt, cogitat. Et quisquis hac puritate & intentione cordis orauerit, exaudiri se sciat, quia sicut testatur Petrus apostolus, non est personarum acceptor deus, sed in omni gente qui timet deum & operatur iustitiam, acceptus est illi.

Luc.6.b *Esa.65.d* F *Acto.10.e*

Mors animæ, obliuio, de qua morte suscitatur hoc modo. Per memoriam sentit, per obedientiam audit, per intelligentiam videt, per circunspectionem olfacit, & gustat per dilectionem.

QVATVOR sunt genera volūtatis humanæ. Sicca in reprobis & terrenis, quorum corda nullo rore gratiæ perfunduntur. Recta in inchoantibus, qui vitæ pristinæ tortitudinem relinquentes, ad boni operis rectitudinem mutatione voluntatis assurgunt. Deuota in proficientibus, qui vsu orationis assiduæ in amorem bene agendi cœlitus eriguntur. Beata in consummatis, qui penè nihil aliud nisi deum cogitantes, in ipso totius desiderij sui finem reponūt. Inter siccam & rectam voluntatem chaos quoddam firmatum est, vt qui voluerit transire non possit, peruersa scilicet

G intentio. Inter rectam & deuotam, inolita consuetudo. Inter deuotam & beatam, corporalis affectio. Quæ tria quasi quidam lapides dum in via nostri operis se opponũt, ne de virtute in virtutem ascendamus impediunt.

RAtionalis creatura ad hoc se debet diligere, vt beata sit: & deum, per quem solum beatificari possit: cuius insecutor & æmulus ad hoc elaborat, vt eam in vtraque sui qualitate corrumpat. Corpoream igitur qualitatem appetitu gulæ & fluxu luxuriæ deprauat penitus & corrumpit, iumentúmque carnis his duobus aculeis agitatum in præcipitia mortis impellit. Inuisibilem ergo humanę substãtię portionem spiritualibus aggreditur armis, eámq; gemina peste inficiés, tumore superbiæ, & auaritiæ labe commaculat, sicque totam massam fermenti huius colluuione corrumpens, homini præripit beatitudinem quam amisit.

QVATVOR sunt quorũ in hac vita obsequiis deseruimus, caro, mundus, diabolus, deus. Carni militamus gulæ illecebris seruiẽdo, luxurię stimulis obsequẽdo. Mundo militamus auaritiæ æstibus anhelando, honoris altitudinem affectando. Diabolo militamus bonorum profectibus inuidẽdo, & contra deum superbiæ spiritu intumescendo. Deo militamus pietatis operibus humiliter insistendo, potestates aërias virtute spiritus oppugnando. Habẽt & H singuli principes isti donatiua sua propria. Caro suis tyronibus elargitur momentaneam voluptatem: mundus transitoriam sublimitatem: diabolus perpetuam captiuitatẽ: deus interminabilem felicitatem. Hæc sola præponderat.

Ioan. 10.a EVANGELICA sanctione præceptum est, vt in via mortalitatis huius terrenis affectibus inhærentem neminẽ salutem⁹. Quos autẽ ab hac vita suspensos viderimus, illis securæ salutationis gaudium offeramus. Vnde & in euan- *Luc. 1. b* gelio tria salutationis genera inuenimus. Virgo siquidem *Ibidem.* Maria salutauit Elizabeth, angelus vero Mariam, dominus *Ioan. 20. c* autem Iesus discipulos salutauit post resurrectionem. Cum ergo videmus eos qui in sterilitate vitæ huius senuerũt, mõtana confessionis ascendendo, feruorem pœnitentiæ quasi filium quendam concipere: illis vocem salutationis, illis in verbo domini remissionis & gratiæ & veniæ largitatem debemus offerre. Quos verò in sanctitate & castimonia domino seruire conspicimus, inuitando ad meliora, benedictionem & gratiæ fœcunditatem eis necessario promittamus. Quos sanè in conclaui remotioris vitæ positos, ad imitationis apostolicæ fastigium tendere videbimus: illis quietis & pacis geminam soliditatem, cuius etiam in suo corpore quædam præludia sentiunt, viuæ vocis ministerio spondeamus.

I DOMINVM Iesum Christum subire crucis & mortis ignominiã, tria quædam præcipua coactione voluntaria compulerunt. Filialis & pura obedientia, qua prioris inobedientiæ piaculum solueretur. Compassibilis & communis miseria, quæ illius iustitiam inflexibilem, virgam ferream, ad misericordiam hortabatur. Erat miseria illa & ponderosa & grauis, quæ ceruices hominum communis peccati & mortis conditione premebat. Publica & generalis, quæ iustos & iniustos simili damnationis sententia pariter obligabat. Continua & perennis, quæ nisi per Christũ redemptionis gratia fieret, irremediabilis captiuitatis nexu omne genus Adam damnationis voragine absorbebat. Porrò tertium quod spontaneè cogit in mortem, celeberrima & solennis victoria, cuius successu, ineuitabilis diaboli & mortis potentia in monumento gloriosè & efficaciter erat imminuenda.

TRIBVS modis exaltat dominus caput nostrum: mentem scilicet à terrenis affectibus suspendendo, vt spe cœlestium transitoria cõtemnamus: diuinam scientiam conferendo, vt eorum quæ temporaliter non videntur, scientiam teneamus: ad amorem cœlestium subleuãdo, vt in carne positi, ipsam quoque carnem diuinæ dilectionis altitudine transcendamus.

Homines habent triformem statum viuendi. Non delinquere, quod agit vtiq; timor seruilis. Nolle deliquere, quod exhibet filialis. Nõ posse delinquere, quod sola confert bea- K titudo perennis.

Quatuor esse dicũtur quæ nostræ gratiã deuotionis adaugẽt. Memoria peccatorum, quæ hominẽ reddit humilem apud se. Recordatio pœnarum, quæ illum solicitat ad bene agendũ. Consideratio peregrinationis, quæ illũ hortatur visibilia debere contemni. Desideriũ vitæ perennis, quę hominem incitans ad perfectum, cogit eum à terrenis affectibus voluntatis mutatione suspendi.

NOSTRAE insciẽtiæ tarditatẽ erudit dominus tribus modis. Indulti beneficij largitate, quæ nostræ duritiam mentis emollit, & excitat ad amorem. Frequenti verberum seueritate, quæ præstans intellectum auditui, incutit nobis timorem. Contemptus publica vilitate, quo implens facies nostras ignominia, parit nobis verecundiam & ruborem.

Motus & titillatio carnis nostræ tribus ex causis contingit. Ex pręcedenti cogitatione, cum formas & imagines illicitas intus trahentes, in earũ retractatione turpiter commouemur. Ex vẽtris plenitudine: quia cum venter ciborum cumulositate distẽditur, caro lasciuiens ad motũ luxuriæ concitatur. Ex maligni spirit⁹ impugnatione, quia quo iustos superare se minime posse considerat, eo per carnis titillationẽ grauius eos impugnat.

AVCTORITATE scripturarũ, male cogitare, male L dicere, & male facere prohibemur: quia in male cogitare vel immunditia est, cum res sordidæ & impuræ memoria reuoluuntur: vel superbia, cum animus quasi superior super proximos suos erigitur & inflatur: vel auaritia, cum diabolo instigante contra præceptum dei res proximi cõcupiscitur. Necesse est enim malæ cogitationi horum trium aliquid semper inesse. In male dicere verò sermo est vel superuacuus, ratione & vtilitate carens: vel detractorius, fraterna bona inuida corrosione & odij instinctu diminuens: vel adulatorius, caput alicuius falsa olei delinitione demulcens. In male facere quoque opus est vel simulatorium, cum aliud intendimus quàm opere demonstramus: vel impium, cum proximos nostros lædimus: vel impudicum, cum nos aliquo modo sordidamus.

DE conualle plorationis ascensuri, semper ad altiora tẽdere & anhelare debemus. Est enim quasi quoddam desertum vita ista mortalis, de qua dicitur: Terra deserta, inuia & inaquosa. Sed triformis est species desertorum. Est quippe desertum momentanea scilicet vanitas, quam despicere vitæ moderatione debemus. De quo deserto ascendere nos oportet, sicut dicitur: Quæ est ista quæ ascendit de *Canti. 3. a* deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Deli- *& 8. d* ciis affluimus, cum virtutibus abundamus. Super dilectum M innitimur, cum deo asscribimus quicquid boni operamur. Est aliud desertum, Christianę simplicitatis humilitas: vocata desertum, quia ferè nullus est imitator Christi qui studeat istud bonum operari. Per hoc desertum necesse est ascendamus. Vnde dicitur: Quæ est ista quæ ascendit per deser- *Ibidem.* tum sicut virgula fumi ex aromatibus? Sicut virgula fumi ex aromatibus ascendimus, cum virtutum studio & disciplina exercitati, proximos nostros ad bene agendi similitudinem incitamus. Est aliud quoque desertum, innocentiæ purioris simplicitas vel integritas. Ad hoc debemus ascendere, quia ad veram munditiã, vt simus sancti corpore & spiritu, debemus anhelare. Ascendamus ergo de deserto momẽtaneę vanitatis per desertũ humillimæ simplicitatis ad desertum integerrimæ puritatis.

DOMINVS noster habet propriè sagittas, quibus hostes suos vulnerat, & in brachio virtutis expugnat. Sunt autem tres sagittæ, quibus hostes sauciantur. Stimulus amissæ pecuniæ, quia valde conteritur qui instrumenta viuendi, & satellites voluptatum diuitias amisisse reminiscitur. Sequitur pestis corporalis molestiæ, quæ vt eius vias ex omni parte sepiat, eum quem ad peccatum festinare considerat, etiam corporis contritione flagellat. Sequitur malleus infernalis memoriæ: quia cum se homo vndique circunseptum pondere pœnarum corporalium pensat, etiã ad illam quæ fine caret angustiã oculos porrigẽs, horribilem gehennæ for-

næ fornacem timida secum consideratione tractat.

SVnt & aliæ tres sagittæ, quibus dominus etiam eos sauciat quos ad degustãdam dulcedinem suæ dilectionis inuitat. Quarum prima est timor castus: qui ideo sic vocatur, quia & timeri dominum à seruo iubet, & seruum ab illicitis continere respectu domini admonitione continua persuadet. Sequitur amor deuotus: qui dum mentem occupauerit, totam igne suauissimæ dilectionis accẽdit. Sequitur desiderij virtus, quæ dum latitudinem cõscientiæ veluti aura lenis afflauerit, ea quæ retro sunt mens oblita, ad solam faciẽ conditoris auhelans, quia sui voti finem minime consequitur, contabescit.

Oblatio nostræ laudis quam deo immolamus, triformis esse debet. Affectuosa, vt mens concordet voci. Fructuosa, vt ædificationem pariat intuenti. Gratiosa, vt placeat conditori qui gratis dedit.

Decretis & adhortationibus sanctorum patrum bene cogitare, & bene dicere, & bene facere iugiter admonemur: quia in bene cogitare cogitatio est vel honesta nihil impuritatis cõtrahẽs, vel humilis nihil superbũ sapiens, vel pia nihil crudele moliens. In bene dicere verò sermo est vel auditori commodũ afferens, vel humilis nihil inanis eloquentiæ lepore turgescens, vel verisimilis nihil fuco simulationis obtectum in sua prætextione pretendens. In bene facere quoq; factum vel purum, quod mũditiam exhibet, vel pium quod misericordiam redolet, vel pudicũ quod oculos intuentium non offendat aut violet.

VSITATVM est satis & tritũ, seculũ istud merito cæcitatis & ignorãtiæ suæ, Aegypti vocabulo nuncupari, quod nimirum quotiens mutatione voluntatis egredimur, tria nobis occurrunt. Stimulus cupiditatum, qui veluti mare rubrum sensum rationis nostræ tumidis & procellosis vndis cogitationum inuoluit: & nisi virga discreti iudicij aquæ superiores ab inferioribus secernantur, subruit funditus & demergit. Sequitur cumulus tentationum quasi alter Iordanis aluei sui metas excedens, & terram corporis nostri solito plenius occupans, nisi arca testamenti, id est, sententia veritatis intercedens, impetus illius refrenet, & ipsum penitus arefaciat & exsiccet. Sequitur aculeus molestiarum, qui cum ingruerit quasi iterum Iordanis Helisæo occurrens, sumendum Heliæ pallium, & mediis fluctibus opponendum: vt quicquid nos tẽporaliter cruciat, respectu dominicæ passionis sapore mutato, noua nobis suauitate dulcescat.

VIAE quæ ducunt ad mortem, ratione trifaria diuiduntur. Alia ærumnosa, alia laboriosa, alia deliciosa. Aerumnosa est in pauperibus, qui in paupertate sua regio spiritu & diuite animo tumescentes, ab inopia temporali ad æternam miseriã transferuntur. Laboriosa est in auaris & cupidis, qui dum diuersarum anxietate curarum miserabiliter distendũtur, obliuiscuntur ea quærere quæ dei sunt: & auaritiæ æstibus anhelantes, vsque ad vitæ terminum ab inquietudine tẽporali ad æterni laboris angustias trãsferuntur. Deliciosa in diuitibus delicatis, qui in deliciis & voluptatibus enutrientes corpora & corda sua, post dulcedines momentaneas, & horarias suauitates, ad sempiternas amaritudines deferuntur.

VIA quoque quæ ducit ad vitam, simili ratione distinguitur. Est enim alia sanguinea, alia purpurea, alia lactea. Sanguinea in martyribus, qui in sanguine agni suorum corporum indumenta lauerunt, & per iter martyrij triumphalis altitudinis solium attigerunt. Purpurea est in confessoribus, qui in sua carne vestigia dominicæ passionis per abstinentiam expresserunt, & in suis corporibus vulnerũ Christi stigmata portauerunt. Lactea in virginibus, quæ in seipsis puritatis angelicæ candidatum & virtutes sanctimoniæ cõsecrauerunt, & per viam munditiæ ad amplexus & thalamos veri sponsi virtutum pennis feliciter euolarunt.

LIGNA sunt omnes iusti, qui plantati in medio ecclesiæ temporalis facere debent fructus vitæ qui maneant. Videat autem quisque vt eligat sibi locum irriguum, in quo fructificans proferat in tempore suo vitæ fructum. Sunt autem tres decursus aquarum. Incitamenta scripturarum: quæ per minas & promissa honestam in homine suscitant voluntatem. Charismata gratiarum: quæ hominem spiritualem ex animali efficiũt, ad sui prouisionem & curam informando, & docendo omnem veritatem, ministrant operum fœcunditatem. Stillicidia lachrymarum: quæ dum venas intentionis atque propositi suo rore irrigant & infundunt ne lignum moriatur, perseuerantiam largiuntur. Qui iuxta hæc fluenta radicatus fuerit, per mẽses singulos faciet fructum, & folia ligni illius ad suauitatem gentium.

NOn vno eodémque modo omnes qui ebrij fuerint, debriantur. Aliud est vinum malitiæ, quod effluit de vua fellis, & à diabolo initium habuit, qui amaritudinem peccati & mortis humano generi propinauit: quo debriantur iniqui conformes facti ei. Aliud est vinum molestiæ, quod emanat de labrusca conditionis humanæ: quæ domino suo acetum iniquitatis apposuit. Hoc vino quisquis inebriatur, non iniustè, sed merito peccati sui à deo hoc perpeti comprobatur. Aliud est vinum gratiæ, quod ex botro cypri, id est conditoris largitate decurrit: & hoc est mustum quo sponsi filij debriantur: quod mittitur etiam & in vtres nouos.

REGES sunt & sacerdotes, omnes electi: & eos oportet oleo vnctionis inungi. Est autem oleum triforme. Aliud siquidem est oleum effusionis, videlicet verbũ dei quo initiantur veterem hominem exuentes, vt quasi adolescentulæ in amorem sponsi surgant. Aliud est oleum puritatis: quo lagenæ operum nostrorũ impleri debent: quod in lampade diuini feruoris ignem debet incessanter nutrire. Aliud verò oleum exultationis: charitas videlicet principalis: quæ mentem quam repleuerit, dilatat: vt gustans quàm suauis est dominus, in vertice iustitiæ sedens in solo deo glorietur & gaudeat.

CHRISTIANI à Christo nomẽ acceperũt: & operęprecium est vt sicut sunt hęredes nominis, ita sint imitatores sanctitatis. Tria ergo sunt quę in Christo nobis expressa, plenis virib⁹ exercere debemus: videlicet improbare viuaciter seculi vanitatem: quia & Iesus ne rex constitueretur à turbis, aufugit. Exercere viriliter pœnitentiam: quia & Iesus sicut agnus occisus est. Et habere veraciter geminam charitatem: quia Iesus pro inimicis orauit.

SEPTEM gradus descensionis habet humilitas. Abdicationem rerum exemplo apostolorum. Abdicationem vestium: sicut Helias & Ioannes. Corporis exercitium: vt Paulus. Directionem in prosperis, instar Dauid pauperis & regis. Patientiam in aduersis: sicut Iob & Tobias. Proprium abhorrere cõsilium, & proprię voluntatis affectum.

ARMA virtutis quibus arma nequitię expugnãtur, sunt hęc. Plena peccati cognitio, quę expellit tenebras voluptatis. Pœnitẽtialis afflictio contra dulcedinem carnalitatis. Humilis & vera confessio contra venenum iniquitatis. Sufficiens & digna correctio in mutatione pristinę voluntatis. Perseuerantię plena successio, vt perfecta subrogetur custodia sanitatis.

Necessaria sunt pœnitentię tria hęc. Abstinentia, per quã carnis superbia edomatur. Lectio, cuius fructu reformandus in vigorem animus saginatur. Oratio, cuius munimine & tutela virtutum examina ꝓteguntur.

Humilitatis virt⁹ habet hæc tria. Superiori subdi, vt ad eius æqualitatẽ nulla ambitione vel inuidia rapiatur. Aequali nõ preferri, ne illicito appetitu superior velle fieri videatur. Minori subdi potius quàm præponi, vt ex hoc humilitatis veritas comprobetur.

Non omnes vniformiter gradiuntur ad deum. Quidam passu, sicut illi qui terrenorum curis impliciti, vix aliquando respirant vt domini recordentur. Quidam modesto incessu: sicut hi qui domini seruitio mancipati, & deo quidem seruiunt, & tamen erga seipsos indulgentiores existunt. Alij veloci, id est rapido cursu: sicut hi qui super carne sua se intuentes, & se & transitoria contemnentes, celeriter proficiscuntur ad deum, hoc solummodo cupientes, in pace quiescere in idipsum.

G Electos tria in futuro manent. Interna satietas: æterna iucunditas: iucũda voluptas. De his dicitur: Exultent iusti, &c. *Psal.67.a*

Triforme est desiderium electorum. Vnanimiter habitare in domo: vnde est: Vnam petij à domino. Victoriam obtinere de mũdo: vnde est: Quis me liberabit de corpore mortis huius? Præsentialiter frui deo: vnde est & illud: Cupio dissolui, & esse cum Christo. *Psal.26.b* *Roma.7.b* *Philip.1.c*

Trifarius est prælatorum timor. Ne audientium animos exquisitior apparatus commoueat, ne interni iudicis oculos immoderatior vsus offendat, ne iustitiæ retributio in præsenti eis fiat.

Triformis est sanctorum dolor: quia ceciderunt de paradiso: quia tenentur in exilio: quia differuntur à regno.

In monte montium Christo fuerunt hæc duo, coagulum passionis, & pinguedo sanctitatis.

Vituli quos domino immolare debemus, tres sunt. Nouæ conuersionis effectus: quasi vitulus nouellus cornua producẽs & vngulas. Sacræ religionis profectus: qui est vitulus tenerrimus de armento. Consummatæ virtutis affectus: qui est vitulus saginatus.

Quadriformis est pressura nostra. Corruptibilis carnis angustiæ: quæ sunt dolores mortis. Temporalium pressurarum molestiæ: quæ sunt torrentes iniquitatis. Occulti hostis latentes insidiæ: quæ sunt dolores inferni. Deceptoriæ facies mundanæ gloriæ: quæ sunt laquei mortis. H

Fumus est ab ira dei: quia in consideratione iræ dei electi compũguntur. Ignis à facie eius: quia per cognitionẽ & præsentiam eius ad amorem accenduntur. Caligo sub pedibus eius: quia per districtum illius examen reprobus desperationis nebulis obscuratur.

Ambulat dominus super pennas ventorum, cũ electi eius dulcedinẽ vel tenuiter attingunt. Volat, cum de incircũscripta eius substantia nihil percipiũt. Vnde est: Fuge dilecte mi. *Cantic.8.d*

Ponit dominus tenebras profunditatis & altitudinis latibulũ diuinitatis suæ, in sole manifestationis & laboris tabernaculum carnis suæ, in luce puritatis & sanctimoniæ habitaculum mansionis suæ.

Portas suas mũdus habet quibus ingredimur ad eum, quę sunt, corrupta sensualitas, & incesta cupiditas: vnde est: Appropinquauerunt vsque ad portas mortis. Portæ inferi, cæca desperatio, & dura obstinatio: vnde est: Portæ inferi non præualebunt. Portæ cœli, humilis patientia, quæ est porta ferrea ducens ad ciuitatem: & amoris cõcordia, quæ est porta orientalis. *Psal.106.b* *Matt.16.c* *Acto.12.b* *Ezech.43.a*

Genera retributionis sunt quatuor, duo in hoc seculo, & duo in futuro. Retributio prosperitatis & abũdantiæ impiorum: vnde est: Receperũt mercedem suam. Damnationis & ignominiæ eorum, familiaritatis & gratiæ iustorũ, dulcedinis amoris & gloriæ. Duo autem sunt quę remunerantur, iustitia operis, & puritas cordis. *Matt.5.g* *6.a.c* I

Tres sunt lucernæ. Regulæ disciplinæ Christus, quæ accẽditur vt drachma perdita inueniatur. Forma veritatis in euãgelio, quæ ponitur super candelabrũ. Scientiæ puritas in corde bono, quæ illuminatur à domino.

Pedes nostri esse debent sicut ceruorum & sicut vituli.

Alij sunt filij alieni, qui mentiuntur: alij filij Belial, qui nõ cognoscunt deum: alij filij Israël, qui cognoscunt.

Triforme est semen. Veritatis & iustitię, quod in terra iactum facit fructum centuplum: iniquitatis & malitiæ, quod est genimen viperarũ: erroris & malitiæ, quod est Chanaan, & non Iuda.

Sapientia dei quasi perdix fouet filios quos non peperit, quasi gallina congregat pullos sub alis, quasi aquila prouocat ad volandum.

Trifaria est vestis nostra. Pœnitentialis anxietas, quæ est vestis viduitatis: religiosa maturitas, quæ est vestis iucunditatis: sincera integritas, quæ est vestis virginum.

VESTES Esau, honestas vitę, & maturitas disciplinę: pelliculæ hœdorum, abiectio noxiæ vetustatis, & mortificatio propriæ voluntatis. Cibi, hilaris obedientia, & humilis abstinentia. Pater tangit filiũ apposita probationis manu. Osculatur secretæ inspirationis instinctu. Benedicit religionis profectu. *Gene.27.d*

Tria sunt necessaria puritati. Integritas actionis, simplicitas intentionis, tranquillitas deuotionis. K

Puritas tria confert. Spiritum libertatis, gaudium securitatis, firmitudinem charitatis.

Reprobi aliquando sunt sicut fum', quia in sua altitudine euanescunt. Aliquãdo sicut puluis, quia nullũ charitatis humorem proferunt. Aliquando sicut cera, quia ad calorem, id est impulsum tentationis facilè liquefiunt.

Portæ Sion, ecclesię sunt sacramẽta, sine quibus ecclesiam non intramus. Portæ iustitiæ sunt virtutes medię, quas tẽporaliter exercemus. Portæ æternales sunt præcipuæ virtutes, quas etiam in futuro habituri sumus.

Tria sunt quibus obnoxij sumus deo. Signaculum naturæ, quo ad similitudinem dei facti sumus. Talentum fidei, quod per bonũ opus deo integrum resignare debemus. Titulus professionis, quo ad seruiẽdum deo sponsionis vinculis alligamur.

Tribus modis nos interrogat deus. Promulgatiõe præcepti, vt nostra nobis obedientia nota fiat. Inuectione flagelli, vt patiẽtia nostra proximis innotescat. Reuelatione secreti, vt se nobis virtus humilitatis aperiat.

Tribulatio tria cõfert. Exercitiũ, ne virtus amoris ocij tẽpore frigescat. Probationem, vt nostræ cõstantiæ fortitudo ad exemplum hominib' innotescat. Præmiũ, vt iuxta tribulationis modum immensum gloriæ pondus accipiat. L

Aduersitati tria sunt opponẽda. Electorum agones & angustiæ, quas patiũtur qui piè viuunt. Redemptoris afflictiones & molestiæ, quas ei sęuissimi principes intulerũt. Dispositio moderatricis iustitiæ, cuius altitudinem quasi virgæ Ioseph summitatem non discutere, sed adorare debemus. Hæc sunt tria illa ostia, vectes & termini, quibus dominus circundat mare seculi.

Triforme est exercitiũ electorum. Austeritas ieiuniorũ, qua excolitur terra carnis vt fructũ ferat. Assiduitas lectionum, qua reficitur animus vt homo interior pinguescat. Instantia orationũ, qua mẽs ad cœlestiũ appetitum assurgat.

Auctor mirabilium deus tria quædam mirabilia operatus est in Maria. Integritatem munditiæ mirabiliter suscitauit, vt arca testamẽti auro purissimo tegeretur. Puritatẽ virgineã potentialiter fœcundauit, vt rubus ardens nõ cõbureretur. Ima supernis ineffabiliter copulauit, vt scala Iacob mediante terrena cœlestibus vnirentur.

Tria nobis cõtulit Mariæ fœcunditas. Auertit iugum captiuitatis antiquę, remisit iram indignationis diuinę, deleuit notam iniquitatis humanæ.

Electi tria præstolãtur in futuro. Quod in eis mortale est, à via penitus absorberi: perennis gloriæ compensatione ditari: deum sicuti est, insatiabiliter contemplari.

Reprobi tria sperare dicuntur. Voluptatem corpoream sibi ad sufficientiam cumulari, momentaneam gloriã ad beatitudinem suffragari, mores suos & opera nullo posse iudicio reprobari. M

Imitator Christi tria debet agere. Simplicis innocẽtię sensum tenere, vt cum Christo puer efficiatur. Abiectũ & humilem habitũ amare, vt infantiæ Christi pannis vilibus inuoluatur. In disciplina simpliciter ambulare, vt cũ Christo in præsepio positus inueniatur.

Spiritus sunt administratorij, qui curam habẽt salutis nostræ: sunt operatorij, qui auctores existunt sospitatis humanæ: sunt cõtemplatorij, qui assistũt vultui maiestatis diuinæ.

Beati spiritus visione satiantur, dulcedine debriãtur, charitate sociantur.

Homines deum expectantes debent esse suspẽsi quando veniat, dubij quid eis deferat, hilares & deuoti, diligentius adornati, tria sperantes in eo, nuptialem præsentiam, familiarem gratiam, liberalem munificentiam.

Tres sunt species nuptiarum. Prima reconciliationis per fidẽ, in qua sunt tria fercula, Peccatorum ablutio, gratiæ cõsecutio, naturæ reformatio. Secunda adoptionis per spem, in qua etiam sunt eloquij diuini cõsolatio, alimoniæ cœlestis cõmunio, dulcedinis internę prælibatio. Tertia est glorificationis perfectæ per charitatẽ: cuius fercula sunt, æterna incorruptio, vera glorificatio, perennis dei visio.

Tres

A Tres sunt equorũ species. Mũdialis superbia, cuius ascensor cadit retro. Spiritualis sciẽtia, cuius collo circũdatur hinnitus. Integralis munditia, quam omnis cœlorum exercitus sequitur in vestimentis albis.

Verba cõsolationis dei sunt, ablutio culpæ, restitutio gratiæ, euasio exilij, consecutio regni, consortium diuinitatis, adeptio æternitatis.

Arma fidelium tria sunt. Sapiẽtiæ plenitudo, quæ est funda Dauid, de qua sentẽtiarum lapides emittuntur. Patientiæ firmitudo, que est baculus quo luporum rabies propulsatur. Charitatis amplitudo, quæ est pera Dauid, de qua orationes proferuntur.

Tria prælatis necessaria sunt. Viua fidei & doctrinę sinceritas, vt inhabitent in eadẽ regione. Studiosa bene operandi sedulitas, vt vigilias cum pastoribus celebrẽt. De salute subditorum diligens curiositas, vt custodiant gregem suum.

Bubulcus habere debet duo. Vocis suauitatẽ, quæ laborẽ mulceat operãtium. Aculei punctionem, quæ torporẽ excutiat pigritantium.

Tres sunt species pœnitentiæ. Simulatoria & infructuosa, cuius exemplũ est in Esau & in Saul. Crudelis & desperata, sicut in Cain & Iuda. Vtilis & consummata, sicut in Maria & Zachæo: cuius partes sunt quinque: Cõtritio in corde, cõfessio in ore, maceratio in carne, correctio in opere, perseuerantia in virtute.

B Tria inueniuntur in Petro, fidei vnitas, pœnitentiæ veritas, amoris soliditas.

Tria sunt genera mutationum. Sublimitas in humilitatẽ: quãdo verbum carnẽ assumpsit. Contemptibilitas in maiestatem: quando se homo deus coram discipulis transformauit. Mutabilitas in æternitatem, quãdo resurgens cœlum regnaturus ascendit.

Ea quę agimus, vel in lumine vultus hominũ facimus, vt hominib' placeamus: vel in lumine vultus nostri, vt bene facere quod malum est nos credam': vel in lumine vultus dei, vt ipsi soli quicquid boni in nobis est, humiliter asscribam'.

Tria sunt quæ patientiam subruũt. Anxietas nimia doloris, causa iusta innocentis, indignitas inferentis.

Qui à societate recedit, amittit cõuentorum solatia: prosequendo socios subit fastidia: aberrans facilè sequitur deuia: incurrit sæpius vitæ naufragia.

Magistri operum Pharaonis tres sunt. Fœtidus ardor æstuantis luxuriæ: anxius furor sæuiẽtis auaritię: noxius appetitus inanis gloriæ.

Tres sunt ĩ nobis principes quos necesse est mori vt Christus viuat. Prudẽtia secularium, quæ est Ioseph. Eloquentia spiritualiũ, quæ est Moyses. Copia tẽporaliũ, quæ est Iosue.

Triforme est impiorum refugium. Deceptricis documẽtum fallaciæ: quæ est Phitom. Secularis munimentum potẽtiæ: quæ est Ramesse. Simulatricis figura iustitiæ: quæ est ciuitas solis. Has iubet Pharao ædificari.

C Tres sunt calices quos dominus nobis propinat. Pœnitẽtiæ & doloris, qui est plenus mixto. Patientiæ & laboris, quem bibit Iesus. Beneuolentiæ & amoris, qui est inebrians & præclarus.

Quinque sunt torrentes. Crudelitatis & malitiæ, qui est Cison: apud quẽ Iabin occiditur. Philosophialis eloquentię: hic est Cedron, vltra quẽ Iesus egreditur. Passionis & angustiæ: hic est ĩ via, de quo Iesus dicitur bibisse. Cœlestis sapiẽtiæ, apud quem Helias pascitur. Iucunditatis & lætitiæ, quo potantur electi.

Tribus modis renouamur. Carne per baptismi mysteriũ ab originali peccato: opere per pœnitentię remedium ab actuali delicto: carne & spiritu per resurrectionis donum.

Species terræ quadriformis est. Flos & viriditas temporalium bonorũ, quæ irrigatur sicut paradisus. Vtilis vita & cõuersatio electorum, de qua oritur panis. Amœnitas cœlestiũ mansionum, quæ fluit lacte & melle. Situs gehẽnalium locorum: quæ est terra miseriæ & tenebrarum.

Quadrifarium est genus deserti. Inuia mũdani exilij solitudo, de quo Dauid: In terra deserta inuia & inaquosa, &c. Disciplinæ Christianę difficilis altitudo: in qua peregrinãtur filij Israël. Cœlestis Hierusalẽ delectabilis amplitudo: in qua relinquũtur oues nonagintanouem. Gehẽnalis miseriæ terribilis habitudo, quæ est desertum solitudinis. D

Quatuor sunt species curruũ. Elationis & dominij: in quo mergitur Pharao. Humilitatis & studij, in quo sedet Eunuchus. Deuotionis & obsequij, in quo sedens Ioseph occurrit patri. Amoris & desiderij, in quo rapitur Helias.

Triformis est ascensus domini. Victoriosus, quo ascendit super occasum. Speciosus, quo ascẽdit super cœlos cœlorũ. Gloriosus, quo ascendit super pennas ventorum.

Regnum cœlorũ alij violenter rapiunt, vt pauperes spiritu: alij mercantur, vt illi qui faciũt amicos de mammona iniquitatis: alij furantur, vt mulier quæ tangit fimbriam: alij cõpelluntur intrare, vt pauperes seculi.

Quatuor sunt quæ veram conferunt humilitatem. Vilitas operis, assiduitas subiectionis, cõparatio melioris, iudicium conditoris.

Tria sunt iudicia, alienum, proprium, diuinum.

Preciosam mortem aliquando facit vita, vt in confessoribus: aliquando causa, vt in martyribus: aliquãdo vita & causa, vt in plerisque.

Tria sunt præputia quæ præciduntur. Carnis præputium in Iudæo, cordis præputium in Christiano, linguæ præputiũ in perfecto.

Quatuor sunt tempora, præfigurationis, prænũciationis, visitationis, redemptionis. E

Modis quatuor visitat nos deus. Exhibitione præcepti. Præceptũ enim aliud carnale, aliud spirituale. Asperitate flagelli, cuiusmodi sunt quinque causæ: vt ab iniquitate corrigat, ne quis de collata virtute superbiat, vt virtus hominibus innotescat, vt alios eius exẽplo compescat, vt corona cumuletur & crescat. Nouitate miraculi: quod visibile est & inuisibile. Inspiratione subtili.

Quater luctatus est Iacob. In vtero cũ Esau, in adolescẽtia cum eodem, in Mesopotamia cum Laban, in Bethel cum angelo.

Iesus dicitur ter fleuisse: in ipso ortu genus humanum: processu temporis Lazarum: ad vltimum in Hierusalem futurum casum.

In fronte aliquando lepram, aliquando Thau, aliquando laminam auream gerimus.

Dominus sedet aliquando in valle Iosaphat, aliquando in monte, aliquando in solio excelso.

Tonitruum aliud igneum, aliud pluuiale.

Duo sunt calcaria quibus vrget propheta asinã suam. Pudor ne tẽporaliter polluatur, timor ne æternaliter puniatur.

Tria sunt quæ nos restringunt & cohibẽt, & quasi cinctoria dici possunt. Corporeæ mortis memoria: quę est zona pellicea qua cingebatur Helias & Ioãnes. Probabilitas & decor pudicitiæ, qua cingitur Aaron accedẽs ad deum. Amor religionis & iustitiæ, quæ est zona aurea, & ea præcingitur Iesus ad mamillas. F

Quatuor virgines sunt quas in coniugium sociare debemus. Eloquẽtia philosophialis, quę est Zelpha ancilla Iacob. Sententia iuridicialis, quæ per Balam designatur. Innocẽtia actualis, quæ Lia potest dici. Contemplatio spiritualis, quæ Rachel intelligitur.

Duo sunt oculi spõsæ. Rerum labentiũ consideratio, quæ est velut flamma ignis: & cœlestis patriæ digna æstimatio, in qua vulneratur cor sponsi.

Vestimẽta communia ministris dei tria sunt. Cœlestis sapientia, quæ est Ephod, & caput operit: perseuerans iustitia, quæ podẽris est, & totum corpus induit: carnalis cõtinentia, quæ lumbos cingit.

Candelabra in scripturis reperiũtur tria. Legalis obscuritas, quæ sphærulas habet & lilia: prophetalis subtilitas, quæ habet duas oliuas in cacumine suo: & euãgelica veritas, quæ habet in medio sui similem filio hominis.

Munitiones quibus anima vallatur, tres sunt. Sedula circunspectio, quæ est sepes: sanctorum intercessio, quę est vallum firmissimum: diuina protectio, quæ est murus protegẽs ab incursu hostium.

Spem nostrã triplex ratio discutit & roborat. Humilitas collatæ sapiẽtiæ, quod est ouũ in aqua coquere: firmitas cõ-

G stantis patiētię, quod est ouum igni assare: veritas inspirationis occultæ, quod est ouum in sagimine frigere.

Tria sunt quibus deus vindictam exercet in hostes. Lauacri salutaris remedium, quod velut mare rubrū occidit Aegyptios. Pœnitentiæ condignæ exercitium, quod velut sulphur peccatores interimit. Districtionis extremæ iudicium, quod velut ignis ad vocem Heliæ inuoluit.

Lectus animę in quo pausat, tripertit⁹ est. Grauitas debilitatis corporeæ, quam sibi lāguidus sanatus substernit. Trāquillitas quietæ conscientiæ, in qua fugiente Dauid statua ponitur. Hæc est cui duæ culcitræ supponuntur. De præterito securitatis & fiduciæ amplitudo, de futuro remunerationis & præmij certitudo. Ceruical quod supponitur capiti, diuinæ familiaritatis & gratiæ largitudo. Lect⁹ tertius humilitas superioris gloriæ, quæ est lectus floridus, quem sexaginta fortes ambiunt.

Vitreæ per quas solis radius infunditur, tres sunt: charitatis integritas, per quam peccati remissio se infundit: humilitatis puritas, per quam Marię gratia cœlestis illapsa est: intellectus subtilitas, per quam radius sapientiæ cor illustrat.

Septem lampades thronum electæ mētis illuminant: charismata scilicet spiritus, quæ plenius propheta prosequitur: quæ dum oleum gloriæ iuncúmque timoris & infirmitatis cœlesti igne consumunt, lumen veritatis incessabiliter ad- H ministrant.

Quod nobis apponitur ad edendum, trifarium est carnis edulium: hœdus de capris in fructu pœnitētiæ, quem Iacob obtulit Isaac vt benediceretur. vitulus de armento in actu iustitiæ, quem Abraham expendit in cibos angelorum. vitulus saginatus in cumulo gloriæ, quem pater recepto filio legitur victimasse.

Triplex est hortus in quo electæ animæ spatiātur. Molestia corruptibilis vitæ, quę est hortus nucum in quo Susanna lauatur. Amœnitas iucūditatis supernæ, quæ est hortus deliciarum in quo ponitur Adam, vt operetur & custodiat. Dulcedo & suauitas visionis diuinæ, quæ est hortus conclusus in quo Ioseph statuit sibi monumentum in petra excisum. Munda quoque conscientia, pro sui diuersitate hos in se suscipit hortos.

Esurici nostræ mensæ tres apponuntur: legis & euangelij sacramentum, in quo sumūtur sapientię dapes: catholicæ institutionis mysterium, vbi accipitur caro piscis assi, & fauus mellis: æternæ satietatis arcanum, quod intra velū est: & panes continet propositionis & vitæ.

Thesauri quos thesaurizare debem⁹, tres sunt. Desideriū pietatis in corde, qui absconditur in agro vt ematur. Doctrina veritatis in ore, quæ est thesaurus niuis & grandinis. Assi- I duitas perseuerans in homine, quæ habet frumētum & hordeum, & oleum & mel. Hi sunt thesauri Magorum, qui aurum, thus, & myrrham nato domino obtulerunt.

Quatuor differētiæ panum in scripturis reperiuntur, quibus diuersæ generis humani deplorātur miseriæ, panis coct⁹ in stercore humano, bouino, cinere & clibano, quib⁹ diuersi affectus mentis humanæ exprimuntur.

Altaria quibus vota superponere debemus, tria sunt: diuinarum sanctionum expletio, quod fit de lignis setim in deserto: beatorum multiplex aduocatio, quod fit de lapidibus quos ferrum non tetigit: redemptoris humilis incarnatio, quod fit de terra.

Puellæ quæ euertunt sensum nostrū, tres sunt. Teneritudo carnis nostræ, quæ est Dalila quæ Sampsoni eruit oculos. Amœnitas mūdialis gloriæ, quæ est Iezabel, & Naboth occidit. Diffidentia futuræ vitæ, quę est filia Herodiadis: & aufert caput prophetæ.

Duæ sunt tribus Leui & Iudę, ex quibus sacerdotes sumūtur, Aaron & Christus, & eorum successio. Quod qualiter conueniat, ex nominum interpretatione poterit coniectari.

Aquilæ dominico corpori assidētes tres sunt. Magnitudo potētiæ laicalis, grādis & magnarum alarum. Abusio propositi clericalis, quæ ponit in cœlo nidum suū. Humiliū subtilitas spiritualis, quæ prouocat ad volandum pullos suos.

Quadripertitum est officiū sacerdotale: viuam carnis hostiam immolare, quod Leuiticū est: virtutū charismata deo offerre, quod est incendere aromata, & filiorū Aaron est: cū K feruore martyrij cœlū intrare, quod est introire cū sanguine sancta sanctorum: gratiæ & precum vota cœlo transfundere, quod est panem & vinum deo offerre.

Fontes quibus animę lauantur, tres sunt. Anxietas contritionis, quæ irrigat superficiem terræ: humilitas confessionis, quæ posita est extra vrbem: deuotio compunctionis, super quam Iesus moratur & sedet.

Panes quibus alimur in hac vita, tres sunt. Purgatorius cū amaritudine, quē mulier Sarepthana ministrat in fame: consolatorius cum dulcedine, quem angelus apponit quiescenti in vmbra: solidus cum fortitudine, qui perducit ad montem dei Oreb. Hi in tribus portionibus corporis dominici continentur.

Lucernæ quæ noctem vitę huius illustrāt, tres sunt. Intelligentiæ vigor in animo, quæ accēditur vt drachma reperiatur. Sapiētiæ splendor in verbo, qui in alto ponitur vt lumē eius videatur. Iustitię forma in proximo, quæ veniēti ad nuptias antefertur, vt candelabris portari possit.

Tres riui salutis fluxerunt à corpore Iesu. Verbū doloris in quo cōfessio, sanguis aspersionis in quo afflictio, aqua emundationis in qua compunctio.

Piscinæ tres in scriptura reperiūtur. Vetustas erroris quæ est post duos muros. Sensualitas carnis in qua decumbebant languidi. Perspicacitas rationis quę est in via agri fullonis. In L his adaquantur oues, & holocausta lauantur.

Fomenta ignis tria in nobis. Stipula cogitationis immūdæ. Fœnum locutionis prauæ. Lignum operationis illicitæ. Hæc ad ignem nos nutriunt, nisi superioribus fontibus extinguantur.

Contemplatiuorū fenestræ tres sunt. Originaria, quæ est versus Orientem. Gubernatricia, quæ vergit ad austrum. Consummatiua, quæ respicit ad occidentem.

QVATVOR fontes irrigant hortū dei: reatus proprij deploratio, quę circuit terrā Aethiopię: excessionis fraternæ compassio, quæ vadit contra Assyrios: indultæ gratiæ consideratio, quæ medium intersecat Babylonis: desideriosa charitatis affectio, quæ circuit omnē terrā Euilath. Hi fontes habent irriguum superius & irriguum inferius, habentes aquas maris, fluminis, fontis, & niuis.

In scutella dei tria fercula continentur: claritas perspicuitatis, quæ fulgebit vt sol: integritas puritatis, quæ erit vt angeli: firmitas æternitatis, quæ erit vt deus.

Ostia per quę trāsitur ad vitam, tria sunt: fidei veritas, retro quam Sarra ridet: spei firmitas, quæ est in latere arcæ: charitatis soliditas, quam obseruant Cherubim cum flammeo gladio.

Triforme vinum est in scypho dei: rubicundum in lon- M ganimitate sanctorum, quod lętificat Isaac in ægritudine: album in remuneratione iustorum, quo debriatur Noë: nigrum & acidum in damnatione prauorū, quod Iesus gustat, sed non vult bibere.

Vestis qua sacerdos vti debet, triplex est: exterioris operis grossitudo, quo induitur Aarō coram populo: spiritualis sanctimoniæ habitudo, quā apud se Rebecca abscōdit, & ea vtitur Aaron in tabernaculo: cōtemplatiuæ dulcedinis pulchritudo, quæ inconsutilis est, & ea vtitur Iesus.

Tunicæ quibus vestimur, tres sunt: castigatiua corporis edomatio, quæ pellicea est, & induit Adam: cōstantis perseuerantiæ longitudo, qua dilectus amicitur Ioseph: remuneratricis gratiæ largitudo, qua vestitur Iesus.

Seraphim sex alæ sunt. Duæ pedales, pudor de p̄teritis, & metus de futuris. Laterales quibus velatur, timor deprimēs, & spes sustollens. Capitaneæ, humilitas prouehens, & charitas perficiens.

Solia duo deus habet: angelicam substantiam, quæ est excelsum solium: & humanam naturam, quæ est solium eleuatum.

Quatuor animalibus quatuor pennæ sunt, timor & pœnitentia, quæ corpus velant: amor & spes, quæ sibi iunguntur & volant.

Animalibus nouę legis sex alę insunt, naturalis suggestio, legalis institutio, prophetalis assertio, euāgelica sanctio, apostolica

A stolica iussio, ecclesiastica consuetudo.

Cubile Iesu triplex est: vnitas testamentorũ, quę est quasi vterus virginalis: ecclesia electorum, quæ est quasi pręsepiũ: conscientia purgatorum, quę est quasi sepulchrum in petra.

Tria sunt quæ nobis in sanctis apponuntur ad edendum: exterior corporis habitudo, quam tria sata cõstituunt: in vultu grauitas, in habitu vilitas, in incessu maturitas. Hic est panis quo quinque milia satiantur, & est hordeaceus. Sequitur interior spiritus aptitudo, quã tria quoque sata constituunt, in prosperis humilitas, in aduersis soliditas, in cũctis mediocritas. Hic est panis siligineus, quo quatuor milia saturantur. Sequitur superior & deo similis pulchritudo. Huius sata cõstituit in deo & homine charitatis triformitas, quæ amicum & inimicum complectitur & diligit propter deũ. Hic est panis frumentitius, qui spiritussancti vapore decoquitur, & panis angelorum vocatur.

Duæ sunt domus dei. Exterior rerum ministra curiositas: quæ tabernaculum est super quod apparet gloria domini, & recedit: deo vacans & seruiens deuota simplicitas, quæ templum est, & de loco non mouetur.

Duę sunt arcæ in veteri lege. Textus historię literalis, quę habet in se homines & iumenta: & sensus continentiæ spiritualis, quæ habet manna & virgam Aaron.

In scriptura inueniuntur tres currus. Elatio potentię temporalis, cuius auriga est tumor præsumptionis & audaciæ, habens equum robur propriæ confidentiæ. Rotæ eius præceps mobilitas vanitatis, & felix successio prosperitatis. Hic est currus Pharaonis, in quo moritur [Rechab.] Sequitur altitudo cõuersationis & vitę. Auriga eius sermo cõmonitionis diuinæ, habens equum votum perseuerantiæ. Rotæ eius horrenda terribilitas tormentorum, & mirã delectabilitas præmiorum. Hic est currus in quo legit cũ Philippo eunuchus. Sequitur celsitudo contemplationis & gratiæ. Auriga eius amor cœlestis patriæ, habens equum desiderium beatitudinis & vitæ. Rotæ, improbatio gloriæ mundialis, & diuinæ reuerẽtia maiestatis. Hic est currus igneus, in quo Helias rapitur in cœlum.

Exod. 14. g & 15. e — *Act. 8. e* — *4. Reg. 2. b. c*

Tria sunt operimenta altaris. De peccatis pœnitentialis afflictio, quę est cilicium: de venia laudis & lętitię magnitudo, quæ est velut æs sonans: de gratia pręcordialis iubilatio, quę rutilat velut aurum.

Claues quæ nobis occulta reserant, tres sunt. Anxij tẽporis austeritas, quæ aperit puteũ abyssi: pręsumptiuæ spei subtilitas, quæ reserat regnum cœlorum: veræ dilectionis cõspicuitas, quæ est clauis Dauid.

Fluuij quibus peccatores se lauãt, duo sunt: Fluxus corruptionis & lasciuię, pestis adulationis & fallacię, qui sunt Abana & Pharphar fluuij Damasci.

Quibus iusti se balneant, duo sunt. Inuectio corruptionis & contumeliæ, suauitas consolationis & gratiæ, qui sunt Ior & Dan fluuij Iudeæ.

Cantica fidelium quatuor sunt. Victoriæ, quod submerso canitur Pharaone. Adhortationis, quod terrã promissionis concinunt intraturi. Lętitiæ, quod de susceptione filij cãtat Anna. Fortitudinis, quod Dauid cantat de manu Saulis ereptus.

Exod. 15. d — *Num. 3. d* — *1. Reg. 2. d* — *Psal. 69.*

Quatuor species herbarum sunt in horto dei. Puritas corporalis munditiæ, quę est quasi lilium: gratia spiritualis innocentiæ, quæ est quasi hyssopus: veritas liberalis eloquentiæ, quæ est quasi viola: iustitia operationis continuæ, quæ est quasi rosa.

Martyrium sine sanguine triplex est. Parcitas in vbertate, quam habuit Dauid & Iob: largitas in paupertate, quã exercuit Tobias & vidua: castitas in iuuentute, qua vsus est Ioseph in AEgypto.

Duo sunt pedes quib⁹ vti debemus, natura, & cõsuetudo.

Equi quibus ad cœlũ euehimur, tres sunt: Dolor ex pœnitudine, cuius vngulas coluber mordet. Huius sella est de veniæ perceptione præsumptio, frenum & camus solatia scripturarum, & exemplaria veterum. Calcaria quibus vrgetur, de reatus enormitate cõfusio, de pœnæ cõsideratione formido. Fouea, desperatio. Sequit̃ feruor ex religione, cui supersedet Mardochæus in veste regia. Huius sella temperans discretionis grauitas, frenum & camus suspecta conditio carnis suæ, & vtilis emersio perseuerãtiæ. Calcaria exercẽdæ honestatis cupiditas, & fraternæ commoditatis auiditas. Fouea intemperantia. Sequitur desiderium ex amore, cui datur fortitudo, & circundatur hinnitus. Calcaria, fluxa labilitas præsentium, stabilis æternitas futurorũ. Ductor, affectuositas videndi deum. Fouea, indiscretio.

Speluncæ in libris sacris inueniuntur tres. Peruersa impietas volũtatis, quæ est latronum, in qua Saul purgat ventrem. Solida firmitas æquanimitatis: quę fit in altari, & est vnius cubiti. Exercitium geminæ pietatis. Hæc est spelunca duplex, in qua patriarchæ sepeliuntur.

1. Reg. 24. a — *Gen. 23. d*

Quatuor sunt arma quibus principaliter cõmunimur. Prudens & humilis intelligẽtia: quæ est quasi galea, & caput operit: mediocris & parca temperantia, quæ est lorica, & pectus tegit: perseuerans & patiens constantia, quæ est quasi scutũ, & dexteram munit: retributrix æquitatis iustitia, quæ est gladius vtrobique incidens ad diuisionem animæ & spiritus.

Tria sunt sacrificia: Pia contritio habens butyrum humilitatis, & absinthiũ indignationis: digna operatio habẽs oleũ discretionis, & acetum confusionis: gratiarum actio habens balsamum deuotionis, & venenum ingratitudinis.

Quatuor sunt in quibus anima captiuatur. Mundialis nequitia, inutilis tristitia, inanis gloria, latens superbia.

Cœli ad quos rapimur, tres sunt. Dignitas ecclesiasticę puritatis, ad quã rapitur Helias in corpore: veritas angelicę subtilitatis, ad quã rapitur Ezechiel in spiritu: summæ incircunscriptio deitatis, ad quam rapiuntur animæ electorum.

Sex sunt refugij ciuitates. Interdictæ præuaricationis cautio, sequendæ præceptionis obeditio, propitiandę diuinitatis ambitio. Hæ sunt in terra Chanaan. Mundanæ fabricę consideratio, vrbis tyrannicæ iugis inspectio, & supereminens verbi dei cognitio. Hæ sunt trans Iordanem, & sunt de sorte Leuitica.

Paradisorum tria genera sunt. Voluptuosa dulcedo visibiliũ, quæ irrigatur sicut hortus deliciarum: sincera puritas spiritualium, quæ in se conseruat hominem: deliciosa veritas supercœlestium, vbi Paulus audit arcana verba.

Montium genera quatuor sunt. Montes Gelboe, vbi abiicitur clypeus Saul. Montes Samariæ, qui nimis eriguntur. Montes Armeniæ, super quos arca requieuit. Montes Israël, qui expandunt ramos suos.

2. Reg. 1. b — *Amos 3. c* — *Gene. 8. a* — *Ezech. 36. a*

Quæ nos reuocãt à proposito nostro, duo sunt. Rubor incepti operis, & desperatio exequendę virtutis. Hi Rechab & Banaa, qui occidunt Hisboseth in stratu suo.

Pallia quibus nostra nuditas operitur, quatuor sunt. Vetustas erroris & nequitiæ, quę est quasi perizoma verendorum. Nouitas conuersationis & vitæ, qua Rebecca descendens de camelo operuit vultũ suũ. Integritas cœlestis sanctimoniæ, quam Helias reliquit Helisæo, & diuidit Iordanem. Claritas immortalitatis æternæ, quod est pallium sapphirinũ, quo in die festo vtitur Mardochæus.

Gen. 3. b — *Gen. 24. g* — *4. Reg. 2. c*

Bonus est deus temporale beneficium largiter impendendo. Patiens est vltionẽ peccatorum misericorditer differendo. Longanimis est reos ad pœnitentiam inuitando.

Hostes quibus tradimur, tres sunt. Immundorum desideriorum impuritas, quæ sunt quasi mures rodẽtes posteriora. Corporaliũ passionum obscœnitas, quæ sunt quasi locustæ more scorpij percutientes. Rationis & sensus obstinata peruersitas, quæ sunt serpentes igniti.

Latrones qui nobis optima quæq; furantur, quatuor sunt. Hebetati intellectus socordia tollens nobis scientiam veritatis. Hic latro apud Psalmistam dicitur negotium in tenebris. Indomitæ carnis lasciuia rapiens meritum integritatis, & dæmonium dicitur meridianum. Fauorabilis auræ iactantia tollens plenitudinem sanctitatis, & dicitur sagitta volans in die. Vitæ huius amor & appetentia, rapiens præmiũ æternitatis, & dicitur timor nocturnus. Hi sunt latrones Syriæ.

Psal. 90. b — *Ibidem.* — *Ibidem.* — *Ibidem.*

Oscula tria sunt. Recõciliatorium, quo duo pedes dominĩ misericordia & iustitia contingũtur. Remuneratorium, quo duæ manus opus creatricis iustitiæ, & modus gubernationis continuæ complectũtur. Contẽplatorium, quod sumitur ad os, & verbũ dei atq; hominem in virtute mirãda connectit.

G Possunt quoq; dici Naturale, quando spontanea volũtate ducimur ad bonũ. Doctrinale, quãdo admonitione alterius inuitamur ad deum. Gratiosum, quando iucũda inspiratione trahimur ad bene agendum.

Vocationes tres sunt. Diuina, sicut in Paulo. Humana in quinque milibus conuersis ad vocem apostolorum. Necessaria in primo eremita Paulo.

Contemplatio dicitur cibus in hac vita, vbi in sudore vescimur pane nostro. Potus in futura, vbi liberè & sine dolore sumitur. Ebrietas in vltimo, cum anima recepto corpore cõgaudebit: vnde dicitur, Comedite amici, &c. *Canti.5.*

Contemplatiui alij ascẽdunt & corruunt, sicut bestia quæ tangit montẽ: alij rapiuntur & descendunt, sicut Petrus post excessum descendit de cœnaculo. *Exod.19. Act.10.b*

Duo sunt vbera. Compassio, de qua fluit lac cõsolationis, quo nutriũtur infirmi: congratulatio, vnde fluit lac adhortationis, vnde sustentantur validi.

Vnguenta tria sunt. Compunctio de memoria peccatorũ, quæ infundit pedes Iesu. Deuotio ex recordatione beneficiorum, qua perungitur caput Iesu. Pietas ex consideratione miserorum, quæ ad vngẽdum corpus Iesu à mulieribus præparatur.

Virgæ tres sunt. Virga Moysi, quæ diuidit mare rubrum. Virga Aaron, quæ confert sacerdotium. Virga Dauid pastoralis propulsans aduersarium. *Exod.14.d Num.17.d 1.Reg.17.e*

H Triplex fuit forma Iesu. Communis & despecta: sole clarior & tota splendida: spiritualis & diuina, sed humanis visibus temperata.

Cibi Israël tres sunt. Azyma scientiæ secularis in exitu de Aegypto. Manna intelligentiæ in deserto. Palma victoriç triumphalis in promissionis regno.

Diuinorum conscij secretorum tres sunt. Agnitę fidei firmissimus executor: ingruentium vitiorum strenuus supplantator: perceptæ gratiæ humilis confessor: hi sunt Petrus, Iacobus, & Ioannes.

Tres ex omni populo liberantur, Noe, Daniel, & Iob.

Tres in sacerdotium assumuntur, Moyses, Aaron, & Samuel.

Latrones innocentiæ vestem diripiunt, tentationum sagittis confodiunt, cœlesti consolatione destituunt.

A domina nostra rei habent veniam, iusti gratiam, angeli lætitiam.

Bona prouidere coram hominibus debemus habitu, ne sit notabilis: actione, ne sit reprehensibilis: sermone, ne sit contemptibilis. Coram deo cogitatione sancta, affectione pura, intentione recta.

Duo sunt in Christo, generatio diuina, & generatio humana: & in spiritu sancto processio & gratia. Operatur aliud in nobis propter nos, vt compunctionem dimittendo peccata, deuotionem sanãdo opera, amorem reuelãdo cœlestia. Propter proximos aliud, vt doctrinam sermonum, gratiam curationum, &c. I

Duplex est periculum, ne vel ea quæ propter nos, diuidamus proximis: vel ea quæ propter proximos, reseruemus nobis. Hæc est discretio spirituum.

Ianitor memoriæ, recordatio professionis: voluntatis ianitor, memoria patriæ cœlestis: portitor intentionis, cõsideratio gehennalis.

Modi diligendi sunt quatuor. Carnẽ amare carnaliter, spiritum carnaliter, carnem spiritualiter, spiritum spiritualiter.

Tres sunt panes quos de via veniens quęrit amicus: continentia, humilitas, charitas. *Luc.11.a*

Pax triformis. Ficta, vt in Iuda. Inordinata, vt in Adam & in Eua. Vera, quam Christus reliquit discipulis suis.

Sequentium pacẽ tria sunt genera: Pacati, qui in pace possident terram suam: patientes, qui in patientia sua possident animas suas: pacifici, qui pacem faciunt inter discordes.

Contemplatores alij ascendunt & cadunt, vt illi qui euanuerunt in cogitationibus suis: alij rapiuntur & descendunt, vbi sine mente excedimus deo.

Quadrus lapis est superius amando cœlestia, inferius contemnendo terrena, à dextris vilipendẽdo prospera, à sinistris æquanimiter sustinendo contraria.

K Minuendi sanguinis duplex est causa. Interdum qualitas, interdum quãtitas obest. Nec minus perniciosa immoderata abundãtia, quàm corruptio. Sanguis animæ meæ, voluntas mea. Naturę siquidem cognatus præ cæteris humoribus sanguis dicitur, & animæ vita in volũtate est. Minuatur ergo prava voluntas, quæ morbi causa est spiritualis. Minuatur inquã dum penitus exhauriri exsiccarique non potest. Scindatur & aperiatur vena ferro cõpunctionis, vt peccati etsi non omnis sensus, certe consensus effluat & abiiciatur. An dubitas inueniri & in anima sanguinis non inutilis inutilem abundãtiam? Audi sapientem medicũ, qui & ipsum docet iustitiæ sanguinem minuendum. Noli, inquit, nimium esse iustus. Simile est & istud apostoli: Nõ plus sapere, quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem. Cui putas venæ parcendũ est, si & iustitia & sapientia egẽt minutione? Quis enim sanguis vtilior? Illud tamen memento, nec nimis iustum, iustũ: nec ebriam (vt ita loquar) sapientiam oportet sapientiam nominari. Sic nimirum & in sanguine corporis inuenire est vbi excreuerit nimis, nõ iam nutrimentum afferre corpori, sed detrimentum. Quamobrẽ si peccare delectat adhuc, sanguis vitiosus est, & minuere festinato. Si vis agere pœnitentiã, castigare vt oportet mẽbra, corpus affligere, iudicare temetipsum, vt non incidas in manus dei viuentis: iustum id quidem, sed ne quid nimis. Alioquin reprimendus est feruor immoderatus ne noceat vnitati, seruiat indiscretioni. *Eccles 7.c Rom.12.a*

L Pars tua sumus domine, quam tulisti de manu Amorręi in gladio & arcu tuo. Gladius tuus sermo viuus & efficax. Arcus tuus incarnatio tua. Ibi enim velut curuato sapiẽtiæ ligno, & pio quodã modo flexa diuinitate, neruus carnis vehementer extensus, & humanitas ineffabiliter aucta cognoscitur. Pars ergo tua sumus, & populus acquisitionis tuæ, quem acquisiuisti verbo prædicationis, & mysterio incarnationis. *Gen.48.d Heb.4.c 1.Pet.2.b*

In circuncisione domini nec neruus rumpitur, nec os cõminuitur, vt robustiora quæque & firmiora seruentur illæsa. Aperitur autem cutis, amputatur caro, sanguis effunditur, vt illecebrosa mollities castigetur. In carne quidem peccatum quod in ea manet intellige, porrò in cute operimentum eius, in sanguine verò incẽtiuum. Hæc igitur vera circuncisio spiritu non litera, si velamen excusationis & dissimulationis per compunctionẽ cordis, & confessionem oris amoueas, si peccati cõsuetudinem correctione cõuersionis abscindas: si denique, vt necessarium est, occasiones quoque peccati & fomitem fugias concupiscentiarum.

Obtulerunt Magi domino aurum, thus, & myrrham. Hæc fortassis pro loco & tẽpore necessaria videbantur. Audi precium ob paupertatem: myrrhæ vnguentũ ob infantilis (vt assolet) corporis teneritudinem: thuris odoramentũ ob sordidam stabuli mansionem. Nos verò quoniam illa iam omnia transierunt, offeramus ei acceptabiliora munera, myrrhæ vnctionẽ in communionẽ socialis vitę, thuris speciem in suaueolentiam bonæ famæ, auri splendorem in cõscientiæ puritatem, quò videlicet nec de officiosa cõuersatione familiarem gratiam, nec de laudabili opinione inanem gloriam, sed honorem dei, & fratrum vtilitatem quærere studeamus. *Matt.2.b* M

Caueamus fratres, ne vasorum interim vacuo splendore decepti, serò conqueri habeamus quòd lampades nostræ extinguuntur. Ego enim reor minimè fuisse accensas, quę tunc videntur extingui. Sic nempe habes: Simile est regnũ cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas. Accipiẽtes dixit, non accendentes. Quomodo enim accẽderunt, quæ non sumpserunt oleum secum? Aut vbi ignis materia defuit, quomodo ignis fuit? At lucet castitas etiam ex seipsa. Sed quanto lucidior lãpas ardens, quàm sine igne, tanto pulchrior casta generatio cũ charitate. Sic & à cæteris voluptatibus temperantia, & patientia in aduersitatibus, honestas in cõuersatione, & circunspectio in sermone, eleemosyna quoque & eiusmodi opera pietatis naturali quadam placere gratia, & velut ingenito decore etiam apud fatuas virgines renitere videntur. At quoniam vitrea magis quàm ignea claritate fulgebant, eo ipso lampades suas arbitrabantur extingui, quo nimirum inanem hunc splendorem ab æterna conspexerint luce reprobari. *Mat.25.a*

Quanta est miseria nostra, & indigẽtia nostra q̃ multiplex!

Etiam

A Etiam verbis opus habemus. Et cum vtrumque sit miserũ, nõ iam mirum, quòd inter nos: mirum magis, quòd etiam ad nosipsos. Nemo scit quæ sunt in homine, nisi spirit⁹ hominis qui est in ipso. Chaos magnũ inter nos firmatum est, nisi interueniente quasi instrumento verborum fiat adinuicẽ transitus quidam cordium in communicatione cogitationum. Hac necessitate inuenta sunt verba. Quis nesciat? Veruntamen & nosipsos verbis iam alloqui necesse est. Nónne deo subiecta eris anima mea? propheta ait. Ab ipso enim salutare meum. Et cui non frequenter necesse est animam reuocare suam, aduocare rationem suam, suos conuocare affectus? Cui nõ opus est crebrò seipsum conuenire verbis, increpare minis, solicitare monitis, vrgere accusationibus? Quinetiam ratiociniis suadere expedit: quale est: Ab ipso enim salutare meũ. & cõsolari aliquando, iuxta illud: Quare tristis es anima mea, & quare cõturbas me? Et interdum velut excitare & dicere: Lauda anima mea dominum. Et nonnunquã diligẽtius cõmonere de quibus oportet, vt est: Benedic anima mea domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius. Nempe cor meũ dereliquit me, & necesse habeo ad me ipsum, immo ad me alterum loqui. Atq; id interim tanto amplius, quãto minus sum adhuc reuersus ad cor, reuersus in me, vnitus deniq; mihiipsi. Nam ne inuicem quidem erit iam verbis vti, vbi in vnum vtique virum perfectum occurremus omnes. Opportunè igitur linguę cessabũt, nec medius requiretur interpres, vbi vsqueadeo mediũ omne charitate cõstrauerit ille vnicus mediator, vt & nos in vnũ facti sim⁹ in ipsis qui verè sempiternéq; vnum sunt, deo patre, & ipso domino Iesu Christo.

1.Cor.2.c *Luc.16.f* *Psal.61.a* *Psal.42.b* *Psal.145.a* *Psal.102.a* B

MEL & lac sub lingua eius. Id quidẽ necesse: Nam quod in lingua est, durum sonat. Verba sapientis quasi stimuli, & sicut claui in altum defixi. Alius est cuius molliti sunt sermones super oleum, sed oleum peccatoris non impinguet caput meum. Corripiat me magis iustus & increpet (nam hoc in misericordia est) quàm illud impinguet oleum caput meum, in quo est dolus. Pulchrè enim non molles, sed molliti dicuntur sermones vel suasoris adulatoris, vel suasoris iniqui, quod sit in eis non tam vera & solida, quàm superducta & simulata suauitas. Siquidem ipsi sunt iacula. Denique sub lingua eius quid? Audi prophetam: Labor & dolor. Porrò sub lingua eius mel & lac, qui iuxta eundem prophetam laborem fingit in præcepto. Miraris fingere veritatem? nam mirari licet, dubitare non licet. Si & alterum testem quæris, lege in euãgelio quia finxit se longius ire. Quidni figmentũ figmento exhibeat? Siquidem ipse nouit figmentum nostrum, vtique laboris impatiens, dilationem nõ sustinens, fragile ad vtrũque. Piè ergo prouidit vt haberet pietas promissionem vitæ eius quæ nunc est & futuræ, nec laborem verum imponeret, sed magis fingeret in præcepto. Audi quomodo laborem fingere ipse se prodat: Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Quomodo non fictus labor, vbi non labor, sed requies inuenitur? Ita ergo labor in lingua, mel sub lingua. Quid supra linguam? Ineffabilia, quæ non licet homini loqui. Miseri qui solum quod in lingua sonuit attendentes, nec quod sub lingua recõditũ, nec quod supra repositum fuit, capere potuerunt, Durus est hic sermo, inquiunt. Durus equidem, sed tamen idem est verbum vitæ. Qui non baiulat crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Si quis venit ad me, & non odit patrem & matrem, adhuc autem & animam suam, nõ est me dignus. Quid durius poterat dici? Noli errare. Lapis videtur, panis est. Durus in cortice, sed suauissimus in medulla. Tentat te dominus deus tuus. Fidei exercitatio, & probatio dilectionis est fictio ista laboris. Esto tamen, lapis sit. Num tu credis quod & dæmones credunt? Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Omnes nouimus quis hoc dixit. Non dubitat ille posse solo dictu (quo quidem facilius nihil est) ex lapide panem facere, quem filium dei esse credit. Fas est & ab hoste doceri. Dicamus & nos filio dei, Dic vt lapides isti panes fiãt. Nam & ille qui hominũ vtique non dæmonũ venerat in salutẽ, sic confutauit aduersarios, vt paruulos erudiret. Nõ enim dicẽs quod ille voluit, sed quod oportuit nos audire, vt videlicet noster hic lapis panis fieret, non illius: Nõ in solo, inquit, pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Quid tu ad hæc veritatis inimice submurmuras? Quod quidẽ ipse fateris, & negare omnino non potes, potẽs est filius dei dicere vt lapides panes fiant. Vbi ergo ille de verbis dei ait, & generaliter ait, quia sic viuitur, & in talibus vita spiritus mei, quid tu mihi subsibilas ad quoduis eorum, dicẽs: Durus est hic sermo? Quæ dei filius dixit, & facta sunt alimenta vitæ: túne saxa dixeris, qui filius dei non es? Non sum ego qui te arbitrer (quod temeraria prorsus rapina arbitratus es ipse) esse te æqualem deo, vt dicente te panis in lapidem reuertatur. Qui filius dei non es, sine causa dicas vt lapides isti panes fiãt. Nec minus frustra tuum nobis apponas pro pane lapidem, scorpionem pro ouo, pro pisce serpentem. Vę enim his qui panẽ lapidem, lapidem panem dicunt, ponẽtes lucem tenebras, & tenebras lucem: iugum Christi asperum, & esse sub sentibus delicias reputantes. Has delicias ego nolim. Opto magis gustare & videre quoniam suauis est dominus. Hoc enim non frustra is ipse qui monet, studuerat experiri. Deniq; ait: Quã dulcia faucibus meis eloquia tua. Et rursum: Quàm magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. Vbi putas abscõditur? Nempe sub lingua sua, sub capite eius quæ dicit: Lęua eius sub capite meo: & dextera illius amplexabitur me. Licet enim in promissione vitę eius quæ nunc est, dulcedo & multitudo dulcedinis, & magna quoque & quàm magna sit multitudo, perfectio tamen non nisi in promissione futuræ. Perfecisti, inquit, his qui sperant in te, in cõspectu filiorum hominum. Quid perfecit? Non est hic sermo in lingua, sed supra linguam. Ideo enim auris non audit, quia nec lingua protulit quod præparauit deus his qui diligunt eum. Nec sanè in abscondito consummatio illa, sed in cõspectu filiorum hominum erit. Cõgruè verò non adhuc perfecturum, sed iã perfecisse cum sperantibus ait. Spe enim salui facti sumus.

Cant.4.c *Eccls.12.* *Psal.54.e* *Psal.140.b* *Psal.9.e* *Psal.39.d* *Luc.24.d* C *Matth.11.d* *2.Cor.12.a* *Ioan.6.f* *Mat.10.d* *Luc.14.f* *Matt.4.a* *Ibidem.* D *Philipp.2.a* *Esa.5.e* *Psal.33.b* *Psal.118.n* *Psal.30.c* *Cant.2.c* E *Psal.30.f* *Rom.8.e*

INter Babylonem & Hierusalem nulla pax est, sed guerra continua. Habet vnaquæque ciuitas regem suum. Rex Hierusalem Christus dominus est, rex Babylonis diabolus. Et cum alterum in iustitia, alterum in malitia regnare delectet, rex Babylonis quos potest de ciuibus Hierusalem per ministros suos, scilicet spiritus immundos, seducere, vt seruire eos faciat iniquitati ad iniquitatem, in Babylonem trahit. Vnde dum vnum de ciuibus suis constitutus speculator super muros Hierusalem trahi cerneret, nunciauit regi captam prædam in Babylonem duci. Rex verò Hierusalem aduocans spiritum timoris, militem in talibus strenuum: Vade, inquit, eripe prædam nostram. Ille vt semper ad omnia imperata paratus, cum velocitate hostes persequitur, & in auribus eorum factus est repente sonus tãquam aduenientis spiritus vehementis. Timor enim super eos intonuit, & ad vocem virtutis eius hostium robur omne contremuit: quos in fugam conuersos timor non longius prosecutus est, sed ereptum conciuem reducebat ad propria. Verùm vnus ex aduersariis tristitiæ spiritus non erat cum eis quando timor aduenit. Hic cum cerneret socios subitò fugientes, ab insidiis in quibus latebat, ocyus aduolauit. A timore, inquiunt, solo factum est istud, & est opprobrium omnibus nobis. At ille: Ne timeatis à timore isto. Scio enim quid facto opus sit. Ibo & ero spiritus mendax in angulis semitarum, & amicum me simulabo timoris. Noui enim hominem, nec est agendum cum eo vi, sed fraude. Vos autem expectate finem. Fecit vt dixerat, & viarũ compendia captans pręcessit timorem. Referénsq; iter per viam qua gradiebatur timor, obuius ei factus est, amica, sed iniqua cum eo colloquia cõmiscens, ita vt seducere eũ cœperit: & timor nescius bono animo sequebatur. Prope iam erat vt eos in foueam desperationis impelleret. Sed spectator regi indicat quid agatur. Rex autem vnũ de militibus suis, spem scilicet, præcepit accersiri, quem cum equo desiderij, & ense lætitiæ in auxilium iubet accelerare timoris. Fidelis miles ad imperium egrediens, cum peruenisset ad locum, vibrans ensem lętitię, tristitiam effugauit. Sicque liberatũ conciuem & impositum equo desiderij præcedens trahebat funiculo promissionum: & timor sequẽs vrgebat facto flagello de funiculis peccatorum. Ibat igitur voluntarius equus, hinc attractus, inde cõpulsus: sed in tam ra-

Rom.6.d *Act.2.a* F

G pido cursu timendum ei fuerat ab incursu. Vnde & collegerunt milites Babylonici consiliũ dicẽtes: Quid facimus quia sic euadit, quẽ iam quasi cum securitate possidebamus? Quomodo plausus inferni versus est in planctũ, & per solos duos milites gaudium est in cœlis super sui liberatione conciuis? Quomodo periit versutia diabolicæ fraudis? Vnus autem ex eis cæteris nequior, cùm sceleris huius opifex esset, prophanum protulit consilium, dicens: Vos nescitis quicquam, nec cogitatis quia modo ad capiẽdum facilior sit, etsi captus difficilius eripi possit. Vos igitur à longe prosequimini, ego me in angelum lucis transfiguro, vt ignaros viæ tanquã aduenas & peregrinos docendi simulatione decipiam. Hunc igitur in modũ fraude disposita, regi nostro speculator annunciat, venire quidẽ hominem equo impositũ desiderij, sed plus quàm oporteat properare, eò quòd frenum & sella deesset. Hostes, inquit, à longe prosequuntur, alij tanquã inueterati malorũ, viarum compendia captant. Sed & nunc vnum video in quo armorũ nostrorum relucet effigies, à nobis tamen ille exiuit. Necesse est eat qui interrogare nouerit eũ, noster es, an aduersariorum? Porrò rex cuius animum cura semper sollicitat animarum, duos consiliarios suos emittit, prudentiam & temperantiam. Quarum temperantia quidem equo frenũ discretionis imposuit, & spem moderatius incedere persuasit. Prudẽtia verò timorẽ increpans & arguẽs improbitatis, de futu-

H ro cõmonuit: & equo sellam circunspectionis apposuit, vt nõ caderet ascẽsor eius retro, sed retro præteriti cõfessioni peccati, antè meditationi iudicij, à sinistris patientię inniteretur, à dextris humilitati. Porrò spes & timor dedere calcaria, spes in dextro pede expectationẽ pręmij, timor in sinistro supplicij metũ. Et facta mora cum aduesperasceret & inclinata esset iam dies, rursus congregati sunt hostes in multitudine vt dimicẽt contra eos. Pauet timor, spes accelerat: sed vix tandẽ ad consilium eos prudentia temperantiáq; reuocauit. Et illa: Videtis, inquit, quia dies pręcessit, & nox appropinquauit: & qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat? Porrò vobis grandis restat via, nec parua est hostium multitudo. Est autẽ miles quidam regi nostro fidelissimus quem ego noui, castrum habens prope nos positum, & firmissimum est habitaculum: quia in petra posuit nidum suum. Diuertamus ad illum si placet, quia bonum est illic esse. Quod cùm placuisset omnibus, & ducem itineris quæsissent, ait prudẽtia: Armiger meus ratio præcedet nos: est enim gnarus viarũ, & notus iustitiæ, vtpote cõsanguineus eius. Præcedẽte itaq; ratione, cęteris subsequentibus anteuenit ratio: & salutata iustitia, nunciauit hospites aduẽtare. Quærit illa qui sint: vnde, ad quid veniãt, sciscitatur. Et cũ regem cognouisset, hilari vultu surgens fugiẽtibus occurrit cum panibus, & obuiauit illis quasi mater ho-

I norificata, susceptámq; animã ab equo deposuit, & in penetralibus domus auidam collocauit. Insequitur hostilis exercitus, & castrum obsidẽs vndiq; inquirit si quis forte pateret ingressus, ac tanquam leo circuit quęrens quem deuoret. Sed cum vndique illud munitũ inueniunt, tentoria figũt, & excubias ordinãt: ne quis ingredi aut egredi valeat, vt manè facto instructis machinis diruant & irruant super eos. Interim pauor pauiditate & solicitudine nõ piger, nec vnquam securus commilitones excitat, iustitiã cõuenit, de munitione loci, de præparatione armorum quęrit, adiiciens & illud, ne fortè sustentationi deficiant alimẽta. Ad hæc iustitia respõdit: Situs loci, vt animaduertere potestis, saxosus & inaccessibilis est, nec in armis nec in machinis inimicorũ timet insultum. Sed quia arid⁹ est, paucos habet indigenas quos arido hordeacei panis cibo vtcunq; sustentat. Et nunc supersunt nobis quinq; panes hordeacei, & duo pisces. Et timor, Quid hęc, inquit, sunt inter tantos? Cœpit igitur magis pauere & tędere, & arguens animam quòd ab equo desiderij descendisset, illud sępius memorabat, esse nouissima hominis illius peiora prioribus. Equus enim ille pręperi cursu festinus aduolabat ad vbẽ, nunc solius rationis cõmissus ducatui. Ipse, inquit, videris

K si nõ melius erat tibi tunc magis quàm nunc. Prope iam erat vt aduersus spẽ contraria sentientẽ timor insurgeret, sed temperantia prudentiam aduocauit. Accersita prudentia improbitatem timoris obiurgans, In aduersarios, inquit, tuus, ô timor, mucro desæuiat. Nescis quia rex noster, rex virtutũ est, dominus fortis & potens, dominus potens in prælio? Eat igitur nuncius qui suorum necessitates exponat, adiutorium flagitet, auxiliatorem adducat. Et quis ire poterit? ait timor. Tenebræ operiunt terram, & muros obsidet hostium peruigil multitudo, & nos ignari viæ tanquam in regione longinqua. Aduocauerunt igitur hospitem suum iustitiam. Si quid, inquiunt, potes, adiuua nos. Quibus illa: Bono animo estote. Est enim mihi nũcius fidelissimus regi bene notus & curiæ, oratio scilicet, quæ in secreto noctis silentio per ignotas semitas arcana cœli penetrare, & cubiculum regis adire, & opportuna importunitate pium regis animũ flectere non indoctus, supplicatione miserabili laborantibus auxilium solitus impetrare. Eat ille, si placet: ecce enim præsto est. Cúmq; respondissent omnes, Placet: prudẽtia quid regi insinuet dictãte, iustitia vt fideliter agat & ne vacuus reuertatur præcipiente, cæteris & maximè timore vt iter acceleraret deprecantibus, per occultos quosdã muri exitus dimissus est. At ille hostium cuneos penetrans securus, omni aue velocior, in momento, in ictu oculi vsque ad portas nouæ Hierusalem peruenit.

L Quas cum clausas reperisset & pulsasset, ianitoribus ægrè ferentibus quòd intempestæ noctis silentio ciuitatem impleret clamoribus, & regi ipsi importunus esse nõ vereretur, ille perseuerabat pulsans, & amplius loquebatur. Aperite mihi, inquit, portas iustitiæ, & ingressus in eas confitebor domino regi nostro in ore meo secundum multitudinem dolorum meorum qui sunt in corde meo. Hęc, inquit, porta domini mei: iustitia me misit ad vos, vt introducar ad regẽ, quia ad ipsum habeo secreta quæ perferã. Vox turbinis audita est in terra nostra. Et cum cognouisset nuncium esse iustitiæ, introduci eum præcepit. Ingressa oratio ad regem, adorauit & ait: Rex in æternum viue. Et ille: Recténe sunt omnia circa dominum tuum, & quæ illius sunt? Et oratio: Rectè domine, vestri gratia. Porrò vnum est necessarium. Seruus ille vester à cornibus vnicornium ad imperiũ regis ereptus diuertit ad militẽ vestrum dominum meum: & domine mi terra illa australis & arens est, & cibum non habet. Det dominus benedictionem, & terra nostra det fructum suum, & congregati hostes in multitudine vt dimicẽt contra nos. Da nobis domine auxilium de tribulatione: quia non est alius qui pugnet pro nobis, nisi tu deus noster. Porro rex noster, cuius natura bonitas, motus his lachrymis ait: Quem mittemus? Ad quẽ charitas: Ecce ego domine, mitte me. Rex autem quærebat de sociis, sed charitas domesticam sibi familiam respondit sufficere.

M Exit ergo vnà cum nobili illo comitatu suo, gaudio, pace, patientia, longanimitate, benignitate, bonitate, mansuetudine. His stipatus dux insignis progreditur, certúsq; de victoria, erecto signo triumphali primam pertransiit inimicorum secundámque custodiam. Cúmque venisset ad portam, vltro aperta est ei. Ad cuius ingressum facta est lętitia magna in oppido. Cúmque suadente gaudio vociferarentur omnes & acclamarẽt, exortus clamor exterorum castra perterruit. Et illi: Quæ est ista, inquiunt, vox exultationis in auribus nostris de castris Israël? Non ita erat heri & nudiustertius. Forte venit eis auxilium, & impetum facient in nos. Fugiamus ergo Israël: dominus enim pugnat pro eis contra nos. Interim charitas morę impatiens ordinari exercitum, aperiri portas, & persequi præcepit inimicos, apertè denuncians, Vadam ad portas inferi. Sícq; vno impetu vniuersus charitatis exercitus procedit, quos Babylonij non ferentes fugiunt, sed non effugiunt. Cadent à latere timoris mille, & à dextris charitatis decem milia.

Incipit

Marginal references: Luc.24.c; Rom.13.d; Ioan.12.f; 3.Reg.19.b; Iob 39.d; 1.Pet.5.b; Ioan.6.a; Luc.11.d; Psal.23.b; Psal.117.c; 4.Reg.5.; Luc.10.g; Psal.90.b

INCIPIT EXPOSITIO VENErabilis Bernardi Abbatis Claraeuallis, in Cantica Canticorum.

Sermo primus.

[A] [1.Cor.3.a] VOBIS fratres alia quàm aliis de seculo, aut certè aliter dicenda sunt. Illis siquidem lac potum dat & non escam, qui apostoli formam tenet in docendo. Nam spiritualibus solidiora apponenda esse, itidem ipse suo docet exemplo: Loquimur, inquiens, non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. [Ibidem.2.] Item sapientiam loquimur inter perfectos, quales vos nimirum esse confido, nisi frustrà fortè iam ex longo studiis estis cœlestibus occupati, exercitati sensibus, & in lege dei meditantes die ac nocte. Itaque parate fauces non lacti, sed pani. [Psal.1.a & 118.n] Est panis apud Salomonem, isque admodum splendidus sapidúsque, librum dico qui Cantica canticorum inscribitur. Proferatur si placet, & frangatur. Nam de verbis Ecclesiastæ satis (nisi fallor) per dei gratiam instructi estis mundi huius cognoscere & contemnere vanitatem. Quid & parabolas? An non vita & mores vestri iuxta eam quæ in ipsis inuenitur doctrinam sufficienter emẽdati sunt & informati? Proinde illis ambobus prælibatis, quos nihi[B]lo minus de amici arca præstitos accepistis, accedite & ad tertium hunc panem, vt probetis forsitan potiora. Cùm enim duo sint mala quę vel sola vel maximè militant aduersus animam, vanus scilicet amor mundi, & superfluus sui: pesti vtrique duo illi libri obuiare noscuntur, alter sarculo disciplinę praua quęque in moribus & carnis superflua resecans, alter luce rationis in omni gloria mũdi fucum vanitatis sagaciter deprehendens, veracitérque distinguens à solido veritatis. Denique vniuersis humanis studiis ac mundanis desideriis prætulit deum timere, eiúsque obseruare mandata. Meritò quidem. Verę etenim sapientiæ primum illud initium, secundum consummatio est: si tamen constat vobis non aliud veram & consummatam esse sapientiam, quàm declinare à malo, & facere bonum: itémque recedere à malo neminem posse perfectè absque timore dei, nec bonũ opus omnino esse pręter obseruantiam mandatorum. Depulsis ergo duobus malis duorum lectione librorũ, competẽter iam acceditur ad hunc sacrũ theoricúmque sermonem: qui cum sit amborum fructus, non nisi sobriis mentibus & auribus omnino credendus est. Alioquin ante carnẽ disciplinæ studiis edomitam, & mancipatam spiritui, ante spretam & abiectam seculi pompam & sarcinam, indignè ab impuris lectio sancta [C] presumitur. Quomodo nempe lux incassum circumfundit oculos cęcos vel clausos, ita animalis homo non percipit ea, [1.Cor.2.d] quę sunt spiritus dei. [Sapien.1.b] Quippe spiritussanctus disciplinæ effugiet fictum, quod est vita incontinens. Sed nec erit ei vnquã pars cum mũdi vanitate, [Ioan.14.b] cum veritatis sit spiritus. Quæ enim societas ei quę desursum est sapientiæ, [1.Cor.3.b] & sapientię mundi, quę stultitia est apud deum: aut sapientiæ carnis, [Roma.8.a] quę & ipsa inimica est deo? Puto autem quòd iam nõ habebit vnde aduersum nos murmuret is qui nobis de via venit amicus, [Luc.11.a] cum & tertium istum insumpserit panem. Sed quis franget? Adest paterfamiliâs, cognoscite dominum in fractione panis. [Luc.24.c] Quis enim alter idoneus? Non equidem ego mihi istud temere arrogauerim. Sic spectetis ad me, vt ex me nõ expectetis. Nam & ego vnus sum de expectantibus, mendicans & ipse vobiscum cibum animę meę, alimoniã spiritus. Reuera pauper & inops pulso ad eum qui aperit & nemo claudit, [Apo.3.b] super sermonis huius profundissimo sacramẽto. Oculi omniũ in te sperant domine. [Psal.144.d] Paruuli petierunt panem: non est qui frangat eis. [Thre.4.] Speratur id à benignitate tua. O piissime frange esurientibus panem tuum, meis quidẽ (si dignaris) manibus, sed tuis viribus. Dic quęso nobis à quo, de quo, ad quémve dicitur: Osculetur me osculo oris sui? [Cantic.1.a] Aut quale est istud ita subitaneum, & factum repente de medio sermonis exordium? Sic quippe in verba prorumpit, quasi quempiam loquẽtem pręmiserit, cui cõsequenter respondentẽ & hãc introducat personam quęcunque est ipsa quę osculum flagitat. [D] Deinde si se osculari à nescio quo vel petit vel præcipit, cur signanter & nominatim ore, & ore suo, quasi aliud quàm os, aut alienum & non potius suum exhibere sibi soleant osculantes? Quanquam ne hoc quidem dicit, Osculetur me ore suo: sed aliud profectò inusitatius: osculo, inquit, oris sui. Et quidem iucũdum eloquium quod ab osculo principium sumit, & blanda ipsa quædam scripturæ facies facilè afficit & allicit ad legendum, ita vt quod in ea latet, delectet etiã cum labore inuestigare, nec fatiget inquirendi fortè difficultas, vbi eloquij suauitas mulcet. Verùm quem non valde attentum faciat istiusmodi principiũ sine principio, & nouitas locutionis in veteri libro? Vnde constat hoc opus non humano ingenio, sed spiritus arte ita compositum, vt quãuis sit difficile intellectu, sit tamen inquisitu delectabile. Sed quid? Titulum præterimus? Non oportet ne vnũ quidem iota: [Mat.5.c] quando & minutias iubemur colligere fragmentorum, ne pereant. [Ioan.6.b] Titulus talis est: Incipiunt Cãtica cãticorũ Salomonis. Obserua in primis pacifici nomen, quod est Salomon, cõuenire principio libri qui incipit à signo pacis, id est ab osculo: simúlque aduerte huiusmodi principiis solas ad hãc intelligendam scripturã mentes inuitari pacificas, quæ sese iam à vitiorum vendicare perturbationibus & curarum tumultibus præualent. [E] Dehinc ne hoc quoque ociosum putes, quòd non simpliciter cãtica, sed Cantica canticorũ habet inscriptio. Multa quippe legi cantica in scripturis, & nullum illorum memini taliter appellari. Cecinit Israël carmen domino, quòd gladium pariter & iugum euaserit Pharaonis, gemino maris mirabiliter liberatus simul & vindicatus obsequio. Non tamen quod cecinit dictum est canticum canticorum, sed si bene recolo, Cecinit (ait scriptura) Israël carmen hoc domino. [Exod.15.a] Cecinit etiã Delbora, [Iudic.5.a] cecinit & Iudith, [Iudith.16.c] cecinit & mater Samuelis: [1.Re.2.] prophetæ quoque aliqui cecinerunt, & nemo eorum legitur appellasse canticum suum Cantica canticorum. Sane omnes (ni fallor) cecinisse reperies pro quocunque suo suorúmve percepto commodo. Verbi gratia pro obtentu victoriæ, pro euasione periculi, aut pro cupitę rei qualiscunque adepto beneficio. Ita ergo plerique cecinerunt singuli pro singulis causis, ne ingrati diuinis beneficiis inuenirentur: iuxta illud: Confitebitur tibi cum benefeceris ei. [Psal.48.d] At verò rex iste Salomon sapientia singularis, sublimis gloria, rebus affluens, pace securus, nullius talium eguisse cognoscitur, pro quo accepto ista decantare libuerit. Sed nec scriptura ipsa sui vspiam tale aliquid significare videtur. Itaque diuinitus inspiratus, Christi & ecclesiæ laudes, & sacri amoris gratiam, & æterni connubij cecinit sacramenta, simúlque expressit sanctæ desiderium animæ, & epithalamij carmẽ exultans in spiritu, iucundo composuit elogio, figurato tamen. [F] Nimirum velabat & ipse instar Moysi faciem suam non minus forsitan in hac parte fulgẽtem, [Exod.3.4] eo quòd illo adhuc in tempore nemo aut rarus erat qui reuelata facie gloriam istam speculari sufficeret.

Igitur pro sui excellentia reor nuptiale hoc carmen huiusmodi titulo præsignitum, vt meritò Cantica canticorum singulariter appelletur, sicut is quoque cui canitur, singulariter est dictus rex regũ, & dominus dominãtiũ. [1.Ti.6.c] Cæterũ vos si vestram experientiã aduertatis, nónne in victoria qua vicit mũdum fides vestra, [1.Ioan.5.a] & in exitu vestro de lacu miseriæ & de luto fecis cantastis & ipsi dominõ cãticum nouum quia mirabilia fecit? [Psal.39.a] [Psal.97.a] Rursus cum adiecit primum supra petram statuere pedes vestros, & dirigere gressus vestros, puto quòd & tunc nihilo minus pro indulta nouitate vitæ immissũ sit in os vestrũ canticum nouũ, carmen deo nostro. [Psal.39.a] Quid cum pœnitẽtibus vobis nõ solum peccata dimisit, sed insuper promisit & præmia, num multo magis spe gaudentes futurorũ bonorũ, cantastis in viis domini, quoniam magna est gloria domini? [Psal.137.b] At si cui fortè vestrum clausum vel obscurũ aliquid de scripturis interdum eluxerit, tunc prorsus necesse est pro percepta cœlestis panis alimonia diuinas mulceat aures i voce exultationis & cõfessionis sonus epulantis. [Psal.41.a] Sed & in quotidianis exercitiis & bellis quæ nulla hora pie in Christo viuẽtib' desunt à carne, à mundo, à diabolo, sicut militiã esse vitam hominis super terram [Iob 7.b] incessanter experimini in vobismetipsis, quoti-

G diana necesse est cantica pro assecutis victoriis innouari.

Quotiens tentatio superatur, aut vitium subiugatur, aut imminens periculum declinatur, aut laqueus insidiãtis deprehenditur, aut annosa & inueterata quæcunque animæ passio semel perfectéque sanatur, aut multum diúque cupita & sæpius petita virtus tandem aliquando dei munere obtinetur, quid nisi totiens (iuxta prophetã) personat gratiarum actio & vox laudis, & ad singula quæq; beneficia benedicitur deus in donis suis? Alioquin ingratus reputabitur cum discussio venerit, qui non poterit dicere deo: Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Arbitror vos in vobisipsis illa iam recognoscere quę in psalterio non Cantica cãticorum, sed Cantica graduum appellãtur, eo quòd ad singulos profectus nostros iuxta ascẽsiones quas quisque in corde suo disposuit, singula sint cantica depromenda ad laudem & gloriam promouentis. Quonam modo impleatur aliter ille versiculus, non video: Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum: aut certe apostoli illa pulcherrima saluberrimáque exhortatio: In psalmis, hymnis & canticis spiritualibus cantantes & psallentes in cordibus vestris domino.

Psal.118.g *Psal.117.b* *Colo.3.& Ephes.5.d*

Sed est canticum quod ex sui singulari dignitate & suauitate cunctis meritò quę memorauimus, & si qua sunt alia antecellit, & iure hoc appellauerim Cãticum canticorum, quia cæterorum omnium ipsum est fructus. Istiusmodi canticum

H sola vnctio docet, sola addiscit experiẽtia. Experti recognoscant, inexperti inardescant desiderio non tam cognoscendi, quàm experiendi. Nõ est enim strepitus oris, sed iubilus cordis: non sonus labiorum, sed motus gaudiorum: voluntatum, non vocum consonantia. Non auditur foris, nec enim in publico personat: sola quæ cantat audit, & cui cantatur, id est sponsus & sponsa. Est quippe nuptiale carmen exprimens castos iucundósque complexus animorũ, morum cõcordiam, affectuúmque consentaneam ad alterutrum charitatem.

Cæterum non est illud cantare seu audire animæ puerilis & neophytæ adhuc & recenter conuersæ de seculo, sed prouectæ iam & eruditæ mentis, quæ suis nimirum profectibus deo promouente intantum iam creuerit, quatenus ad perfectam ætatem, & ad nubiles quodammodo peruenerit annos, annos dico meritorum, nõ temporum, facta nuptiis cœlestis sponsi idonea, qualis denique suo loco plenius describetur. Sed præterit hora qua nos exire vrget ad opera manuum & paupertas, & institutio regularis. Cras in nomine domini quod cœperamus prosequemur de osculo, quia de titulo hodiernus sermo nos expediuit.

De incarnatione Christi per patriarchas & prophetas prænunciata, & ardentißimè ab eis expectata.
Sermo secundus.

I ARdorem desiderij patrum suspirantium Christi in carne præsentiam, frequentissimè cogitans compungor & confundor in memetipso, & nunc vix contineo lachrymas, ita pudet teporis torporísque miserabilium temporum horum. Cui nanque nostrum tantum ingerat gaudium gratiæ huius exhibitio, quantum veteribus sanctis accenderat desiderium promissio? Ecce enim quàm multi in hac eius quæ proximè celebranda est natiuitate gaudebunt, sed vtinam de natiuitate, non de vanitate. Illorum ergo desiderium flagrans & piæ expectationis affectum spirat mihi vox ista: Osculetur me osculo oris sui. Senserat nimirum in spiritu quisquis tunc spiritualis esse poterat, quanta foret gratia diffusa in labiis illis: propterea loquens in desiderio animæ aiebat: Osculetur me osculo oris sui: nimirum omnimodis cupiens tantæ suauitatis participio non fraudari. Dicebat enim perfectus quisque: Quò mihi ora hæc seminiuerbia prophetarũ? Ipse potius speciosus forma præ filiis hominũ, ipse me osculetur osculo oris sui. Nõ audio iam Moysen: impeditioris siquidem linguę factus est mihi. Esaię labia immunda sunt: Hieremias nescit loqui, quia puer est: & prophetæ omnes elingues sunt. Ipse ipse quem loquuntur, ipse loquatur, ipse me osculetur osculo oris sui. Non in eis iam aut per eos loquatur mihi, quoniam tenebrosa aqua in nubibus aëris: sed ipse me osculetur osculo oris sui, cui⁹ gratiosa præsentia, & admirandæ fluenta doctrinæ fiant in me fons aquæ salientis in vitam æternam. Quem vnxit pater oleo lætitiæ præ consortibus suis, nunquid non ex ipso mihi vberior infunditur gratia, si tamen dignetur me osculari osculo oris sui? Cuius vtique sermo viuus & efficax osculum mihi est, non quidem coniunctio labiorum, quæ interdũ pacem mentitur animarum, sed planè infusio gaudiorum, reuelatio secretorum, mira quædã & quodammodo indiscreta commixtio superni luminis & illuminatæ mentis. Adhærens quippe deo vnus spiritus est. Meritò proinde visiones & somnia non recipio, figuras & ænigmata nolo: ipsas quoque angelicas fastidio species. Quippe & ipsos longe superat Iesus meus specie sua & pulchritudine sua. Non ergo alium siue angelum siue hominem, sed ipsum peto osculari me osculo oris sui. Nec sanè præsumo me osculatum iri ab ore ipsius: (est enim hoc assumpti hominis vnicæ felicitatis, & prærogatiuæ singularis) sed humilius ab osculo oris sui peto me osculari: quod cõmune vtique est multorum qui dicere possunt: Et nos omnes de plenitudine eius accepimus. Intendite. Sit os osculans, verbum assumens: osculatum, caro quæ assumitur: osculum verò quod pariter ab osculante & osculato conficitur, persona ipsa ex vtroque compacta, mediator dei & hominum homo Christus Iesus. Hac ergo ratione sanctorum nemo dicere præsumebat: Osculetur me ore suo: sed tãtùm osculo oris sui: ipsi sanè seruantes prærogatiuam istam, cui singulariter semélque os verbi impressum tunc est, cùm ei se corporaliter plenitudo omnis diuinitatis indulsit. Felix osculum, ac stupẽda dignatione mirabile: in quo non os ori imprimitur, sed deus homini vnitur. Et ibi quidem contactus labiorum cõplexum significat animorum, hic autem consideratio naturarum diuinis humana componit, quæ in terra sunt & quæ in cœlis pacificans. Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraque vnũ. Ad hoc igitur osculum sanctus quisque antiqui temporis suspirabat: eo quòd iucunditatem & exultationẽ thesaurizari super eum, & thesauros omnes sapientiæ & scientiæ in ipso absconditos præsentirẽt, cuperẽtq; & ipsi de plenitudine eius accipere. Sentio, placet vobis quod dicitur. Sed accipite & alium sensum. Non latuit sanctos & ante aduentũ saluatoris deum super mortalium genus cogitare cogitationes pacis. Nec enim faceret verbum super terram quod non reuelaret seruis suis prophetis. Erat tamen verbum hoc absconditum à multis. Fuit nanque in tempore illo rara fides in terris: & tenuis admodum spes in pluribus quoque illorum qui expectabant redẽptionem Israël. Qui verò præsciebant, ipsi & prædicebãt Christum in carne venturum, & cum ipso pacem. Vnde quidam eorum, Et pax erit, inquit, in terra nostra cum venerit. Immo per ipsum dei gratiam homines recuperaturos cum omni fiducia sicut diuinitus acceperant

M prædicabant. Quod & præcursor domini Ioannes suo tempore impletum agnouit & perhibuit, Gratia (inquiens) & veritas per Iesum Christum facta est: & ita verum esse omnis nunc Christianus populus experitur. Cæterùm illis prænunciantibus pacem, moram autem faciente auctore pacis, nutabat populi fides, dum non erat qui redimeret, neq; qui saluum faceret. Itaque causabantur homines moras, quòd ille totiens nunciatus necdum veniret princeps pacis, sicut locutus fuerat per os sanctorum qui à seculo sunt prophetarum eius: & suspectas habentes promissiones, signũ promissæ reconciliationis (quod est osculum) flagitabant: ac si nunciis pacis vnusquilibet responderet de populo: Quousque tollitis animas nostras? Iam olim prædicitis pacem, & non venit: promittitis bona, & adhuc turbatio. Ecce hoc ipsum multipharie multísque modis & angeli patribus, & patres nostri annunciauerunt nobis, dicentes, Pax pax, & non est pax. Si mihi vult esse persuasum deus quod de suæ beneplacito voluntatis tam crebra iam legatione spondet nec exhibet, osculetur me osculo oris sui, sicque in signo pacis faciat de pace securum. Nam verbis iam quomodo credam? Opus magis est opere verba firmari. Probet veridicos nuncios suos deus, si tamen nuncij eius sunt: & sequatur eos ipse, vt sępius promiserunt: quia sine ipso possunt facere nihil. Misit puerum, tulit baculum, & necdum est vox neque vita. Non surgo, nõ suscitor, non excutior de puluere, non respiro in spem, si non propheta ipse descendat, & osculetur me osculo oris sui.

Cant.1.a *Psal.44.a* *Exo.4.c* *Esa.6.b* *Hier.1.b* *Psal.17.b* *Ioan.4.b* *Psal.44.b* *Heb.4.c* *1.Cor.6.d* *Ioan.1.b* *Ephe.2.c* *Eccl.15.b* *Colo.2.a* *Hier.29.c* *Amos 3.b* *Luc.18.f* *Luc.1.f* *Mich.5.* *Ioan.1.b* *Psal.7.a* *Luc.1.g* *Ioan.10.e* *Hier.8.d* *Ioan.1.a* *4.Reg.4.e*

Huc

A Huc accedit quòd is qui nostrum profitetur se mediatorẽ 1.Tim. 2.b ad deum, dei filius est, & deus est. Et quid est homo vt innotescat ei, aut filius hominis vt reputet eum? Quæ mihi fiducia vt tãtæ me audeam credere maiestati? Vnde inquam terra & cinis præsumo deum curam habere mei? Ad hæc diligit patrẽ suum, me verò opus non habet, bonorum meorum nõ eget. Vnde ergo cõstabit mihi quòd mediator meus in parte neutraquã sit? Tamẽ si verè (vt dicitis) decreuit misereri deus, cogitátque vt complacitior sit adhuc, statuat testamentum pacis, & fœdus perpetuum feriat mihi in osculo oris sui, vt quę procedunt de labiis suis, non faciat irrita: exinaniat se, humiliet se, inclinet se, & osculetur me osculo oris sui. Vt ex æquo partibus congruens mediator, neutri suspectus sit: deus filius dei fiat homo, fiat filius hominis, & certũ me reddat in hoc osculo oris sui. Securus suscipio mediatorem dei filium, quem agnosco & meum. Minime planè iam mihi suspectus erit. Frater enim & caro mea est. Puto enim, spernere me iam Gene.2.d non poterit os de ossibus meis, & caro de carne mea. Ita ergo vetus querela sacrosanctum osculum, id est incarnãdi verbi mysterium exigebat, dum longa & molesta expectatione fatigata fides deficeret, & infidelis populus aduersus ꝓmissa dei victus tędio murmuraret. Adinuentio mea est, si nõ hoc idem & vos recognoscitis de scripturis. Inde profectò erant Esa.28.c querulæ illæ & plenæ murmure voces: Manda, remãda. Expecta, reexpecta. Modicum ibi, modicum ibi. B Inde anxię illæ & plenæ pietate preces: Da mercedem domine sustinentibus Ezec.36.c te, vt prophetæ tui fideles inueniantur. Item: Suscita Ibidem. domine precationes quas locuti sunt in nomine tuo prophetæ priores. Inde blandæ illæ & plenæ consolatione promissiones: Abac.2.a Ecce apparebit dominus, & non mentietur: si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit. Item: Esa.14.a Prope est vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur. Esa.66.d Et ex persona promissi: Ecce ego, inquit, declino in vos vt flumen pacis, & vt torrens inundans gloriæ gentium. In quibus verbis satis apparet & prædicatorum instantia, & diffidentia populorum. Sic itaque & plebs murmurabat, & fides Esa.33.b nutabat: & (iuxta Esaiæ vaticinium) angeli pacis amarè flebant. Ne ergo vniuersum genus humanum moram faciente Christo desperatione periret, dum se contemni suspicaretur infirma mortalitas, suæque reconciliationis cum deo de gratia totiens repromissa diffideret: sancti qui de spiritu certi erant, certitudinem de carnis præsentia exoptabant, ac signũ reformandæ pacis propter pusillanimes & incredulos Esa.11.c omni instantia requirebant. O radix Iesse qui stas in signum populorum, quàm multi reges & prophetæ voluerunt te vi- Luc.2.d dere & non viderunt? Felix tamen ex omnibus Simeon, cu- Psal.91.b ius senectus in misericordia vberi. Is nempe exultauit vt videret desiderij signum, & vidit & gauisus est: accepróque C osculo pacis, in pace dimittitur, ante tamen apertè pronun- Luc.2.d cians Iesum esse natum in signum cui contradicendum erat. Omnino ita fuit. Contradictum est exorto signo pacis, sed ab his qui oderunt pacem. Nam pax hominibus bonæ voluntatis, maleuolis autem petra scandali, & lapis offensionis. He- Matt.2.a rodes denique turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Ioan.1.b Siquidem in propria venit, & sui eum non receperunt. Felices illi in sua pernoctatione pastores, qui signi huius visione Luc.10.d digni habiti sunt. Iam tunc se abscondebat à sapientibus & prudentibus, & reuelabat paruulis. Et Herodes videre voluit: sed quia non bona voluntate, non meruit. Pacis siquidem signum erat, datum tantùm hominibus bonæ voluntatis. Herodi verò & similibus eius non dabitur nisi signum Ionæ prophetæ. Porrò ad pastores, Et hoc (ait angelus) vobis signum: vobis humilibus: vobis obedientibus: vobis non alta sapientibus: vobis vigilantibus, & in lege dei meditantibus die ac nocte. Hoc, inquit, vobis signũ. Quod? Quod angeli promittebant, quod populi requirebant, quod prophetæ prædixerãt, hoc fecit dominus nũc & ostendit vobis: in quo recipiant increduli fidem, pusillanimes spem, perfecti securitatem. Hoc ergo vobis signum. Cuius rei signum? Indulgẽtiæ, gratię, pacis, & pacis cuius non erit finis. Hoc est ergo si- Luc.2.b gnum: Inuenietis infantem pannis quidem inuolutũ, & po- 2.Cor.5.d situm in præsepio: deus est tamen in ipso mundum reconci- Rom.5.a lians sibi. Morietur propter peccata vestra, & resurget propter iustificationem vestram, vt iustificati per fidem, pacem D habeatis ad deum. Hoc signum pacis propheta quondam regi Achaz proponebat petendum à domino deo suo siue in Esa.7.b excelso supra, siue in inferno deorsum. Sed impius rex recusauit, non credens miser quòd in signo hoc ima summis in pace socianda essent: quatenus & inferi domino descendente salutati in osculo sancto signum pacis & ipsi recipiant, & superni spiritus idipsum nihilo minus cũ ad cœlos redierit, æterna suauitate participent. Sermo finiẽdus est, sed vt quod in eo disputatum est, breui recolligam summa, patet hoc sanctum osculum duabus ex causis necessariè indultum mundo: vt & infirmis faceret fidem: & desiderio satisfaceret perfectorum: porrò ipsum osculum esse non aliud quàm mediatorem dei & hominum, hominem Iesum Christum. Qui cũ patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per omnia secula seculorum, Amen.

De osculo pedis, manus, & oris domini, &c.
Sermo tertius.

HOdie legimus in libro experientiæ: Conuertimini ad vosipsos, & attendat vnusquisque conscientiam suam super his quæ dicenda sunt. Explorare velim si cui vnquam vestrum ex sententia dicere datum sit: Osculetur me osculo oris sui. Non est enim cuiusuis hominum ex affectu hoc dicere: sed si quis ex ore Christi spirituale osculum vel semel E accepit, hunc proprium experimentum profectò solicitat, & repetit libens. Ego arbitror neminem vel scire posse quid sit, nisi qui accipit. Est quippe manna absconditum: & solus qui edit, adhuc esuriet. Est fons signatus, cui non communicat alienus: sed solus qui bibit, adhuc sitiet. Audi expertũ quomodo requirit: Redde mihi, inquit, lętitiam saluta- Psal.50.c ris tui. Minime ergo id sibi arroget mei similis anima onerata peccatis, suæq; adhuc carnis obnoxia passionibus, quę suauitatem spiritus necdum senserit, internorũ ignara atque inexperta penitus gaudiorum. Ostendo tamen ei quæ huiusmodi est, locũ in salutari sibi congruentem. Non temere assurgat ad os serenissimi spõsi, sed ad pedes seuerissimi domini mecum pauida iaceat, & cum publicano terram tremens non cœlum aspiciat: ne cõfusa in luminaribus cœli facies assueta tenebris, opprimatur à gloria: atque insolitis reuerberata splẽdoribus maiestatis, densioris rursum cæcitate caliginis obuoluatur. Non tibi ô quæcunq; es talis anima, non tibi ille locus vilis aut despicabilis videatur, vbi sancta peccatrix peccata deposuit, induit sanctitatẽ. Ibi Aethiopissa mutauit pellem, & in nouum restituta candorẽ, iam tunc fiducialiter veracitérque respondebat exprobrantibus sibi verbum: Nigra Canti.1.b sum, sed formosa, filiæ Hierusalem. Miraris quanã id arte potuerit, vel quibus obtinuerit meritis? Paucis accipe. Fleuit a- F marè, & de intimis visceribus longa suspiria trahens, salutaribus intra se succussa singultibus, felleos humores euomuit. Cœlestis medicus celerrimè subuenit: quia velociter currit Psal.147.a sermo eius. Nunquid non potio est sermo dei? Est vtiq; fortis & vehemens, & scrutans corda & renes. Deniq; sermo dei Psal.7.c viu⁹ & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertin- Heb.4.c gens vsq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum. Huius ergo beatæ pœnitẽtis exemplo prosternere & tu ô misera, vt desinas esse misera: prosternere & tu in terrã, amplectere pedes, placa osculis, riga lachrymis, quibus tamen non illum laues, sed te, & fias vna de grege tonsarum quæ ascendunt de lauacro: ita sanè, vt suffusum pudore ac mœrore vultũ non antè sustollere audeas, quàm audias & ipsa, Dimittũtur tibi pecca- Luc.7.g ta tua. quàm audias, Consurge consurge captiua filia Siõ, cõ- Esa.52.a surge, excutere de puluere. Sumpto itaque ad pedes primo osculo, nec sic quidem pręsumes statim ad osculum oris assurgere: sed erit tibi gradus ad ipsum, medium quoddam aliud osculum, quod secundo loco ad manum accipies. De quo & talem accipe rationem. Si dixerit mihi Iesus, Dimittuntur tibi peccata tua: nisi ego peccare desiero, quid proderit? Exui tunicam meam, si reinduero eam, quantum profeci? Si rursus pedes meos quos laueram inquinauero, nunquid aliquid lauisse valebit? Sordens omni genere vitiorum iacui diu in luto fecis: sed erit sine dubio recidẽti quàm iacenti deterius.

G Denique qui me sanum fecit, ipsum mihi dixisse recordor: Ecce, sanus factus es, vade, iam amplius noli peccare: ne deterius aliquid tibi contingat. Qui autem dedit voluntatem pœnitendi, opus est vt addat & cõtinendi virtutẽ: ne iterem pœnitenda, faciámq; nouissima mea peiora prioribus. Væ enim mihi etiam pœnitenti, si statim subtraxerit manum, sine quo nihil possum facere. Nihil inquam, quia nec pœnitere nec cõtinere. Audio proinde quod consulit sapiens. Verbũ (inquit) in oratione ne iteres. Paueo & quod iudex intentat arbori non facienti fructũ bonum. Fateor, pro huiusmodi non sum omnino contentus priori gratia qua iam malorum sum pœnitens, nisi & secundam accepero: vt videlicet dignos faciam pœnitentiæ fructus: & deinceps non reuertar ad vomitum.

Ioan.5.c *Eccli.7.b* *Mat.3.b* *2.Pet.2.b*

Hoc ergo restat mihi prius petendũ & accipiendum, quàm præsumam altiora & sacratiora contingere. Nolo repẽtè fieri summus: paulatim proficere volo. Quantum displicet deo impudentia peccatoris, tantum pœnitentis verecundia placet. Citius placas eum si mẽsuram tuam seruaueris, & altiora te non quæsieris. Longus saltus & arduus est de pede ad os, sed nec accessus conueniens. Quid enim? Recenti adhuc respersus puluere, ora sacra continges? Heri de luto tractus, hodie vultui gloriæ præsentaris? Per manum tibi transitus sit. Illa prius te tergat: illa te erigat. Quomodo erigat? Dando vnde præsumas. Quid istud? Decor continentiæ, & digni pœnitentiæ fructus, quæ sunt opera pietatis. Hæc te de stercore erigent in spem audendi potiora. Sanè accipiendo donum, osculare manum: hoc est, non tibi, sed nomini eius da gloriã. Da semel & da iterum, tum pro donatis criminibus, tum pro collatis virtutibus. Aut certe videto vnde munias frontem contra ictus istos. Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

Eccli.3.c H *Psal.112.a* *1.Cor.4.b*

Iam tandem in osculis duobus geminum habens diuinæ dignationis experimentum, forsan non confunderis præsumere sanctiora. Quantum quippe crescis in gratia, tantum & in fiducia dilataris. Inde fit vt & ames ardentius, & pulses fidentius pro eo quod tibi deesse sentis. Porrò pulsanti aperietur. Iam summum illud quodcũque est summæ dignationis & miræ suauitatis osculum credo non negabitur sic affecto. Hęc via: hic ordo. Primò ad pedes procidimus, & ploramus coram domino qui fecit nos, ea quæ fecimus nos. Secũdò manum quærimus subleuantis & roborantis genua dissoluta. Postremò cùm ista multis precibus & lachrymis obtinemus, tum demum audemus forsitan ad ipsum os gloriæ caput attollere (pauens & tremens dico) non solùm speculandum, sed etiam osculandũ: quia spiritus ante faciem nostram Christus dominus: cui adhærẽtes in osculo sancto, vnus spiritus ipsius dignatione efficimur. Tibi domine Iesu tibi meritò dixit cor meũ, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Nempe auditã fecisti mihi mane misericordiam tuam, cum iacenti primùm in puluere, tuáq; deosculanti reuerenda vestigia, quod malè vixeram remisisti. Porrò in progressu diei lætificasti animam serui tui, cùm deinde in osculo manus etiam beneviuendi gratiã indulsisti. Et nũc quid restat, ô bone domine, nisi vt iam in plenitudine lucis, in feruore spiritus, ad oris quoq; osculum dignanter admittens adimpleas me lætitia cum vultu tuo? Indica mihi ô suauissime, ô serenissime, indica mihi vbi pascis, vbi cubas in meridie. Fratres, bonũ est nos hic esse, sed ecce auocat nos diei malitia. Hi siquidem qui modo superuenisse nunciantur, gratum cogũt rumpere magis quàm finire sermonem. Ego exibo ad hospites, ne quid desit officiis eius de qua loquimur charitatis: ne forte & de nobis audire contingat: Dicũt enim & non faciunt. Vos orate interim vt voluntaria oris mei beneplaciti faciat deus ad vestram ipsorum ædificationem, & laudẽ & gloriam nominis sui.

Psal.94.b *Psal.26.c* I *Psal.15.c* *Cant.1.b* *Mat.23.a*

De triplici profectu animæ, qui fit per osculum pedis, manus, & oris domini, Sermo IIII.

Triplicem quendam animæ profectum, sub nomine trium osculorum sermo hesternus complexus est. Nũnquid excidit vobis? Is mihi hodierna disputatione prosequendus erit, prout parare dignabitur in dulcedine sua pauperi deus. Diximus, si recolitis, illa oscula sumi ad pedes, ad manum, ad os, singula singulis referentes. In primo sanè primordia dedicantur nostræ conuersionis. Secundum autem proficientibus indulgetur. Porrò tertium sola experitur & rara perfectio. Ab hoc solo quod vltimum positum est, sumpsit exordium scriptura ista quam tractare suscepimus, & ipsius causa reliqua duo à nobis adiuncta sunt. An verò necessariè, vos iudicabitis. Puto enim facies ipsa eloquij facilè admonet & ista requirere. Mirum verò si non & vos aduertitis oportere reuera esse aliud siue alia oscula à quibus illud oris distinguere voluit, qui dixit: Osculetur me osculo oris sui. Cur enim cùm sufficere poterat dixisse simpliciter, Osculetur me: præter morem tamen vsúmque loquendi distinctè & signanter adiecit, osculo oris sui, nisi vt ostenderet ipsum quod petebat osculum summum esse, non solum? Nónne denique ita inuicem loquimur, osculare me, vel da mihi osculum, & nemo sequitur vt dicat ore tuo, siue osculo oris tui? Quid? alterutrum osculari parantes, num versus inuicem ora tendimus, quæ tamen abinuicem non requirimus nominatim? Denique qui narrat (verbi gratia) à domino susceptum in osculo proditorem, Et osculatus est, ait, eum: nec addidit, ore suo, vel osculo oris sui. Sic nimirum omnis & qui scribit & qui loquitur, consueuit.

K *Canti.1.a* *Mat.26.e*

Sunt ergo hi tres animarum affectus siue profectus expertis duntaxat satis noti & manifesti, cùm aut de actis malis indulgentiam, aut de bonis agendis gratiam, aut ipsius etiam indultoris & benefactoris sui præsentiam, eo quidem modo quo in corpore fragili possibile est, obtinet intueri. Cæterùm primum & secundum qua ratione oscula nominauerim, manifestius accipite. Osculum, pacis indicium esse omnes nouimus. Porrò autem si (vt scriptura loquitur) peccata nostra separant inter nos & deum, tollatur de medio quod interest, & pax est. Cũ ergo satisfacimus, vt ablato quod separat peccato recõciliemur: indulgentiam quam recipimus, quid nisi quoddam osculum dixerim pacis? Idque interim non alibi, quàm ad pedes sumendum. Humilis quippe & verecunda debet esse satisfactio, qua emendatur superba trãsgressio. At cùm etiam ad viuendum emendatius, deóque dignius conuersandum, placita quadam amplioris gratię familiaritate donamur: cũ ampliori fiducia caput iam leuamus de puluere, largitoris (vt assolet) manũ osculaturi, si tamẽ de accepto munere non nostram, sed auctoris gloriam quærimus, eique sua dona & non nobis ascribimus. Alioquin si in te & non magis in domino gloriaris, propriam profectò, & non domini manum osculari conuinceris, quod (iuxta beati Iob sententiam) est iniquitas maxima, & negatio in deũ. Si ergo ad scripturæ testimonium propriam gloriam quærere, propriam est osculari manum: profectò qui dat gloriam deo, dei dicitur non incongruè manum osculari. Et in hominibus quidem ita esse videmus, seruos videlicet offensorum dominorum osculari solere pedes cùm ab ipsis veniam petunt, & pauperes diuitum manus cùm ab eis munus accipiunt. Verùm quia spiritus est deus, & nullis simplex illa substãtia mẽbris distincta corporeis: erit forsan qui nullatenus de illo recipiat tale aliquid, sed à me sibi dei man⁹ & pedes flagitet demonstrari, sicque probari quod de osculo pedum manúsve diffinio. Sed quid si & ego vicissim ab ipso meo sciscitatore de ore quoque dei requisiero quatinus quod de oris osculo scriptura loquitur, ad deum pertinere demonstret? Nempe aut cum isto simul & illa habet, aut cum illis pariter & isto caret. Sed enim & os habet deus, quo docet hominẽ scientiam, & manum habet qua dat escam omni carni, & pedes habet quorũ terra scabellum est, ad quos nimirum peccatores terrę conuersi atque humiliati satisfaciunt. Hæc, inquam, habet deus omnia per effectum, non per naturam. Inuenit profectò apud deum & verecũda cõfessio quò se humiliando deiiciat, & prompta deuotio vbi se innouando reficiat, & iucũda contemplatio vbi excedendo quiescat. Omnia omnibus est qui omnia administrat, nec quicquam est omnium propriè. Nam quod in se est, lucem habitat inaccessibilem, & pax eius exuperat omnem sensum, & sapientiæ eius non est numerus, & magnitudinis eius nõ est finis, nec potest eũ videre homo vt viuat. Non ꝙ longe ab vnoquoq; sit, qui esse omnium

Sapient.1.a L *Iob 31.b* M *Ioan.4.c* *1.Ti.6.c* *Philip.4.b* *Psal.146.a* *Exo.33.d*

A omnium est, sine quo omnia nihil, sed vt tu plus mireris, & nil eo præsentius, & nil incomprehensibilius. Quid nempe cuique rei præsentius, quàm esse suũ? Quid cuique tamen incomprehẽsibilius, q̃ esse omnium? Sane esse omniũ dixerim deum, non quia illa sunt quod est ille, sed quia ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia. Esse est ergo omnium quę facta sunt, ipse factor eorum, sed causale, non materiale. Tali proinde modo dignatur illa maiestas suis esse creaturis, omnib' quidem quòd sunt, animãtibus autem quòd & viuũt, porrò ratione vtentibus lux, rectè verò vtẽtibus virtus, vincẽtibus gloria. Et in his omnibus creãdis, gubernandis, administrandis, mouẽdis, promouendis, innouandis, firmãdis, nullis corporeis indiget instrumẽtis, qui omnia solo verbo & corpora creauit & spiritus. Animæ corporib' & corporeis egẽt sensibus, per quæ sibi inuicem innotescant & valeãt. At non ita omnipotens deus, cui de sola volũtate celeris suppetit sufficientia tam creandis rebus, quàm ordinandis prout voluerit. Valet cui vult, quantum vult, & absque corporalium officio obsequióve membrorum. Quid? Ad intuenda quę condidit ipse, putas sibi requirat corporei sensus adiutorium? Nihil omnium omnino latet aut effugit lucem vbique præsentem, nec tamen vt agnoscat aliquid, necessarium habet renũciantis sensus ministerium. Nec solũ vniuersa noscit sine corpore, sed & innotescit mundis corde sine corpore. Dico autem

B idem latius, vt planius fiat. Sed forte quia finiẽdi iam sermonis angustia non admittit, consilij magis est vt in crastinum differamus.

Rom. 11. d

De quatuor generibus spirituum: videlicet dei, angeli, hominis, & pecoris. Sermo V.

QVatuor spirituum genera nota sunt vobis, pecoris, noster, angelicus, & qui condidit istos. Non est ex omnibus cui siue propter se, siue propter aliũ, siue propter vtrunque necessarium corpus non sit, corporísve similitudo, excepto dũtaxat illo cui omnia tam corporalis quàm spiritualis creatura meritò confitetur & dicit, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. Et primum quidem ita corpore egere constat, vt nec subsistere absque illo vtcunque posit. Simul quippe & viuificare desinit & viuere ille spiritus, quando moritur pecus. Verùm nos viuimus quidem post corpus: sed ad ea quibus beatè viuitur, nullus nobis accessus patet nisi per corpus. Senserat hoc qui dicebat: Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Ipsa siquidẽ quæ facta sunt, id est corporalia & visibilia ista, non nisi per corporis instrumentum sensa in nostram notitiam veniũt. Habet ergo necessarium corpus spiritualis creatura, quæ nos sum', sine quo nimirũ nequaquam illam sciẽtiam assequitur, quam solam accepit gradum ad ea

Psal. 15. a

Rom. 1. c

C de quorum fit cognitione beata. Hic si mihi obiicitur de paruulis regeneratis, quòd absq; sciẽtia rerum corporalium exeuntes de corpore, ad beatam vitam nihilo minus transire credantur: breuiter respondeo hoc illis conferre gratiam, nõ naturam. Et quid ad me de miraculo dei, qui de naturalibus dissero? Iam quòd & supercœlestes spirit' opus corporibus habeãt, illa maximè certos nos faciat vera & verè diuina sentẽtia. Nónne omnes (ait) administratorij spiritus sunt, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiũt salutis? Quonã ergo modo implent ministerium suum absque corpore, præsertim apud viuentes in corpore? Denique non est discurrere, nec de loco ad locum trãsire, nisi corporũ, quod frequẽter angelos facere tam indubitata quàm nota probat auctoritas. Hinc est q̃ & visi sunt patrib', & ad eos intrauerunt, & mãducauerunt, & pedes lauerunt. Ita inferior superiórq; spiritus propriis corporibus egent, sed tamen quibus iuuent, non etiam iuuentur. At pecus quidem ex debito seruitutis & ad vsus tãtùm temporalium corporaliúmq; necessitatum iuuãdo seruit: ideóque ille spiritus & cum tempore transit, & cum corpore deficit. Seruus quippe non manet in domo in æternum: licet qui bene eo vtũtur, omnẽ vsum huius temporalis seruitutis ad quæstum referãt æternorũ. Angelus verò curat satagítq; in libertate spiritus administrare officium pietatis, futurorum bonorum promptum mortalibus alacrémq; ministrũ sese exhibens, vtpote suis in æternũ futuris ciuibus & cohęredibus supernæ iucunditatis. Ille ergo vt iure seruiat, iste vt pie subueniat, ambo proculdubio suis corporibus egent vt iuuent. Nã in quo ipsi eis iuuentur, non video, ad profectum duntaxat æternitatis. Irrationalis nempe spiritus etsi corporalia per corpus & ipse hauriat, nunquid tamen eousq; iuuatur corpore suo, vt per corporalia & sensibilia quæ per illud sentit, etiam ad spiritualia & intelligibilia proficiẽdo pertingat? Ad quæ tamen capessenda pro suo corporali temporalíq; obsequio noscitur iuuare illos, qui omnem vsum rerum temporalium ad fructum trãsferunt æternarũ, vtentes hoc mundo tanquam non vtentes. Porrò autẽ supercœlestis spiritus absque adiutorio corporis, & absque intuitu horum quæ per corpus sentiuntur, sola pfectò suæ vicinitate ac viuacitate naturæ sufficit apprehẽdere summa, & intima penetrare. An nõ hoc apostol' intellexit, qui cũ diceret, Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: adiecit protinus, à creatura mundi? Nimirũ quoniam à creatura cœli nõ ita. Quòd enim is inuolutus carne & terræ incola spiritus ex cõsideratione sensibilium proficiens, gradatim quodammodo paulatímq; nititur peruenire: eò ille cœlestium habitator ingenita subtilitate ac sublimitate sua in omni velocitate facilitatéque pertingit, nullo vtiq; sensus corporei adminiculo fultus, nullo corporei membri adiutus officio, nullo corporeæ cuiuscunque rei informatus intuitu. Cur enim inter corpora spirituales scrutetur sensus, quos in libro vitæ & absq; cõtradictione legit, & absque difficultate intelligit? Cur in sudore vultus sui laboret excutere grana de paleis, de vuis vina, & de amurca oleum, qui ex omnibus satis abundéq; ad manum habet? Quis mendicet victum suũ per domos alienas, in sua abũdans panibus? Quis puteum fodere curet, & in terræ visceribus venas aquarũ cum labore rimari, cui vltro affatim aquas lympidas fons viuus emanat? Nec brutus ergo nec angelic' spiritus ad ea capessenda quæ beatam spiritualem faciunt creaturam, suis vllo modo corporibus adiuuantur, ille quidẽ pro innata stoliditate non capiens, iste verò pro excellentioris gloriæ prærogatiua non indigens. Porrò hominis spiritum, (qui medium quendam inter supremum & infimũ tenet locum) vsqueadeo ad vtrunq; necessarium habere corpus manifestum est, vt absque eo nec ipse proficere, nec alteri prodesse posit. Nam vt taceã membra cætera corporis, officiáve membrorũ, quonam modo quæso aut sine lingua instruis audientem, aut sine auribus percipis instruentẽ? Itaque cum absque corporis adminiculo nec bestialis spiritus seruilis cõditionis soluere debitum, nec spiritualis cœlestísq; creaturæ implere ministerium pietatis, nec rationalis anima tam proximo q̃ etiam sibi sufficiat consulere ad salutẽ, liquet omnẽ creatũ spiritum siue vt iuuet, siue vt iuuetur simul & iuuet, corporeo prorsus indigere solatio. Quid enĩ si qua animantia quantum ad vsum sui reperiantur incõmoda, nullísque apta vsibus humanarũ necesitatũ? Prosunt profectò visu, etsi nõ vsu, vtiliora cordibus intuẽtium, quàm vtentiũ corporibus esse possent. Etsi nociua, etsi etiam perniciosa tẽporali hominũ constet esse saluti, non tamen deest eorum corporibus vnde cooperẽtur in bonũ his qui secundum propositũ vocati sunt sancti, & si non cedendo in cibũ, aut exhibendo ministerium, certe ingenium exercẽdo, iuxta eũ qui vtique omni vtẽti ratione præsto est cõmunis disciplinæ profectũ, quo inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Nã & diabolus eiúsque satellites, cùm sit semper eorum maligna intentio, nocere quidem semper cupiũt, sed bonis æmulatoribus, quib' dicitur: Quis vobis nocere poterit, si boni æmulatores fueritis? absit vt posint: magis autem prosunt & nolentes, cooperantúrque in bonũ bonis. Cæterùm angelica corpora vtrúmnam ipsis spiritibus naturalia sint, sicut hominibus sua, & sint animalia sicut homines, immortalia tamen, quòd nondũ sunt homines: porrò ipsa corpora mutẽt & versent in forma & specie qua volunt quãdo apparere volũt, densantes & solidantes ea quantum volunt, cùm tamẽ in sui veritate præ subtilitate naturæ atq; substantiæ suæ impalpabilia sint, & nostris omnino inattingibilia visibus: an vero simplici spirituali substantia subsistẽtes, corpora cùm opus est sumãt, rursúmq; expleto opere ponãt in

Heb. 1. d

Ioan. 8. d

D

Rom. 1. c

E

F

1. Pet. 3. c

G eandem de qua sumpta sunt materiam dissoluenda: nolo vt à me requiratis. Videtur patres de huiusmodi diuersa sensisse, nec mihi perspicuum est vnde alterutrum doceam: & nescire me fateor. Sed & vestris profectibus nõ multum conferre arbitror harum rerum notitiam. Illud autem scitote, nullum creatorum spirituum per se nostris mẽtibus applicari, vt videlicet nullo mediante nostri suíve corporis instrumẽto, ita nobis immisceatur & infundatur, quo ei' participatione docti siue doctiores, vel boni siue meliores efficiamur. Nullus angelorum, nulla animarũ hoc modo mihi capabilis est, nullius ego capax. Nec ipsi angeli ita se alterutrũ capiũt. Sequestretur proinde prærogatiua hæc summo ac incircunscripto spiritui, qui solus cum docet angelũ siue hominem sciẽtiam, instrumentũ non quærit nostrę corporeæ auris, sicut nec sibi oris. Per se infunditur, per se ĩnotescit, purus capitur à puris. Solus nullius indiget, solus & sibi & omnibus de sola omnipotenti voluntate sufficiens. Operatur tamen immẽsa & innumera per subiectam creaturã corporalem siue spiritualẽ: sed quasi imperans, non quasi mendicans. En (verbi gratia) quòd linguam meam corporalẽ assumpsi nunc in opus suũ, docere videlicet vos, cum per se absque dubio facilius suauiúsque id posset, profecto indulgentia est, non indigentia. In profectu siquidem vestro meritum quærit mihi, non sibi solatium. Idipsum sapere opus est omni homini operãti bonũ,

H ne forte in se de bonis domini & non in domino glorietur.

Est tamen qui bonum operatur nõ volens siue homo malus siue angelus malus, & cõstat non fieri propter eum quod fit per eum, cum prodesse nullum bonũ possit inuito. Igitur ei quidem dispensatio tantùm credita est, sed nescio quomodo gratius iucundiúsque sentimus bonum, quod per malum dispensatorem ministratur. Ipsa est ergo causa cur & per malos deus faciat bona bonis, non autem ꝙ opera eorum indigeat in benefaciendo. Porrò his quę ratione vel sensu carentia sunt, multo minus deum egere quis dubitet? Sed quando in opus bonum & ipsa concurrunt, apparet quoniam omnia seruiunt ei cui meritò est dicere: Meus est orbis terræ. Aut certe quia nouit quæ per quæ cõuenientius fiant, de seruitute corporeæ creaturæ non efficaciã quærit, sed congruentiã. Esto deinde ꝙ corporum ministeria opportunè plerunq; diuinis operibus applicentur, vt verbi gratia pluuię viuificãdis seminibus, & multiplicandis segetibus, & fructibus maturandis: quid proprio, quęso, de corpore facere habet, cui ad nutũ indifferenter vniuersa corpora cœlestia atque terrestria obsequi constat? Planè superfluò haberet suum, qui nullum sibi reperit alienum. Verùm si cuncta quæ hoc loco dicenda occurrunt, pręsenti velimus sermone concludere, sermo modũ excedet, & vires forsitan aliquorum. Propterea quæ restant, sub alio seruemus absoluenda principio.

Psal. 49. b

I *De summo & incircunscripto spiritu qui est deus: & quomodo misericordia & iudicium dicantur pedes domini. Sermo sextus.*

VT præcedenti sequens sermo cohæreat, tenetísne datum superius solum summum & incircunscriptum spiritum ad omne quod facere vel fieri vult, corporis instrumento siue obsequio non egere? Demus ergo securi veram soli deo sicut immortalitatem, ita & incorporeitatem, quòd solus spirituum vniuersam corpoream naturam eo vsq; trãscendat, vt quocunque corpore in quocunque opere non indigeat, solo spirituali nutu cum vult ad quæcunque vult agenda cõtentus. Sola igitur est quæ nec propter se, nec propter alium solatio corporei instrumenti opus habet illa maiestas, cuius omnipotenti arbitrio incunctanter præsto est omne opus, omne altum inclinat, omne aduersum cedit, omne creatum fauet, etiam nullo interueniẽte vel subueniẽte solatio corporali siue spirituali. Docet vel monet sine lingua, præbet vel tenet sine manibus, sine pedibus currit & succurrit pereuntibus. Actitabat ista & cum patribus prioribus seculis: experiebantur homines sedula beneficia, sed latebat eos beneficus. Ille quidem attingebat à fine vsque ad finem fortiter, sed disponens omnia suauiter non sentiebatur ab hominibus. Et gaudebant de bonis domini, & dominum sabaoth (eo ꝙ cũ tranquillitate iudicaret omnia) omnino nesciebant. Ab ipso erant, sed nõ cum ipso. Per ipsum viuebãt, sed nõ ipsi. Ex ipso sapiebant, sed non ipsum, alienati, ingrati, insensati. Hinc demum factum est, vt quod erant, quod viuebant, quod sapiebãt, non auctori tribuerent, sed naturæ adscriberent, aut certe (quod insipiẽtius erat) fortunæ. Propriæ quoque industriæ atq; virtuti multi multa arrogabant. Quãta sibi vsurparunt seductorij spiritus? quanta soli & lunæ data sunt? quanta terris & aquis attributa? quanta etiã manufactis fabrilibúsq; mortalium deputata operibus? Herbis, arbustis, minutissimis vilissimísque seminibus pro numinibus deferebatur. Heu sic homines perdiderunt & cõmutauerunt gloriam suam in similitudinẽ vituli comedentis fœnũ. Quorũ deus miseratus errores, de monte vmbroso & condenso dignanter egrediens, in sole posuit tabernaculum suum. Obtulit carnem sapientibus: carnem, per quam discerent sapere & spiritum. Nam dum in carne & per carnẽ facit opera non carnis, sed dei, naturæ vtique imperãs, superánsq; fortunam, stultam faciens sapientiam hominum, dæmonúmq; debellãs tyrãnidem, manifeste ipsum se indicat esse per quem eadem & ante fiebant quando fiebant. In carne inquã & per carnẽ potenter ac patenter operatus mira, locutus salubria, passus indigna, euidenter ostendit quia ipse sit qui potenter, sed inuisibiliter secula condidisset, sapenter regeret, benigne protegeret. Denique dum euangelizat ingratis, signa præbet infidelibus, pro suis crucifixoribus orat: nónne liquidò ipsum se esse declarat qui cum patre suo quotidie oriri facit solem suum super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos? Hoc enim est quod ipse aiebat: Si nõ facio opera patris mei, nolite credere. En aperit os carnis suæ docens in mõte discipulos, qui in silẽtio angelos in cœlestibus docet. En ad tactũ corporeæ manus curatur lepra, fugatur cæcitas, auditus reparatur, lingua muta resoluitur, discipulus propè mersus erigitur, & is indubitanter agnoscitur cui dixerat longe ante Dauid: Aperis tu manũ tuam, & imples omne animal benedictione. Et item: Aperiẽte te manum tuam, omnia replebũtur bonitate. En secus corporales pedes iacens ac pœnitens audit peccatrix: Remittũtur tibi peccata tua. & recognoscit eum de quo ex multis retro temporib' scriptum legerat: Egredietur diabol' ante pedes eius. Vbi nempe peccatum remittitur, ibi proculdubio diabol' de corde peccatoris expellitur. Hinc vniuersaliter de cũctis pœnitentibus dicit: Nunc iudicium est mũdi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras: quòd scilicet humiliter cõfitenti remittat deus peccatũ, & diabolus eum quem in hominis corde inuaserat, amittat principatum. Deniq; ambulat super vndas carnalibus pedib', cui necdũ carne vestito iã Psalmista præcinuerat: In mari via tua, & semitę tuæ in aquis multis. Quod est: Conculcas corda tumẽtia superborũ, & fluxa desideria carnalium comprimis, iustificãs impios, & superbos humiliãs. Quod tamen quia ĩuisibiliter fit, carnalis nõ sentit à quo fit. Vnde & subdit, Et vestigia tua nõ cognoscẽtur. Hinc rursus pater ad filiũ, Sede, inquit, à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedũ tuorũ: hoc est, donec omnes qui te contemnunt, tuæ volũtati subiiciam, siue inuitos & miseros, siue volũtarios & beatos. Itaq; hoc opus spiritus quia caro nõ percipiebat (animalis quippe homo nõ percipit ea quæ sunt spiritus dei) opus fuit vt corporalibus pedibus corporaliter incubans, & corporalibus labiis pedes eosdem deosculans, veniã peccatorũ peccatrix perciperet: sicq; illa mutatio dexteræ excelsi, qua mirabiliter, sed inuisibiliter iustificat impiũ, etiam carnalibus innotesceret. Verùm illos spirituales pedes dei, quos primo loco spiritualiter osculari pœnitentem oportet, præterire me nõ oportet. Noui ego curiositatẽ vestram, quæ nil sua voluntate inscrutatum omnino prętereat. Nec verò ducẽdum contemptui, nosse quibus scriptura pedibus tam frequẽter deum commemorat nunc quidem stare, vt ibi: Adorabimus in loco vbi steterũt pedes eius. nunc verò ambulare, vt ibi: Et habitabo in illis, & deambulabo in eis. nũc etiam currere, iuxta illud: Exultauit vt gigas ad currendam viam. Si rectè apostolo visum est caput Christi referre ad deitatem, puto & nobis nõ incongrue videri pedes ad hominem pertinere: quorum alterum misericordiã, alterum iudiciũ nominemus. Nota sunt vobis duo ista vocabula: &c

Sapien. 8. a *Psal. 105. c* *Ibid. 18. a* K L *Matt. 5. g* *Ioã. 10. g* *Psal. 144. d* *Psal. 103. d* *Matt. 9. a* *Abac. 3. a* *Ioan. 12. c* *Psal. 76. d* M *Psal. 109.* *1. Cor. 2. d* *Psal. 76. c* *Psal. 131. b* *2. Corĩ. 6. d* *Psal. 18. a*

A la:& de plerisq; scripturæ locis ambo pariter si cogitatis occurrũt. Quia verò misericordiæ pedem deus in carne cui se vniuit assumpserit, docet epistola ad Hebræos, tẽtatum perhibens per omnia Christum pro similitudine absque peccato, vt misericors fieret. Quid illum alterum qui iudiciũ nuncupatus est, nonne ad hominẽ æquè assumptũ & ipsum pertinere ipse deus homo aperte significat, vbi datã sibi perhibet à patre potestatẽ iudiciũ facere, quia filius hominis est? His duob' ergo pedibus aptè sub vno diuinitatis capite cõcurrẽtibus, natus ex muliere, factus sub lege, inuisibilis Emmanuel in terris visus est, & cũ hominib' cõuersatus est. His certè pertrãsit & nunc benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo, sed spiritualiter, sed inuisibiliter. His inquã pedibus deuotas perambulat mẽtes, incessanter lustrás scrutánsq; corda & renes fidelium. Vide autem ne fortè hæc illa sint sponsi crura, quæ sponsa tam magnificè commẽdat in cõsequentibus, cõparans ea (ni fallor) columnis marmoreis fundatis super bases aureas. Pulchrè omnino, quoniã quidẽ incarnata dei sapiẽtia (quæ auro designatur) misericordia & veritas obuiauerunt sibi: denique vniuersę vię domini misericordia & veritas. Felix mens, cui semel dominus Iesus vtrumq; infixerit pedẽ. A duobus signis cognoscite eam quæ huiusmodi est, quæ secũ necesse est referat diuinis impressa vestigiis. Ipsa sunt timor & spes: ille iudicij, ista misericordię B repræsentãs imaginem. Meritò beneplacitum est deo super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius: cùm sapientiæ timor initiũ sit, spes profectus. Nam consummationem sibi charitas vẽdicat. Quæ cùm ita sint, non paruus fruct' est in primo hoc osculo quod ad pedes accipitur: tãtùm curato vt neutro frauderis illorum. Porrò enim si iam dolore peccati & iudicij timore cõpũgeris, veritatis iudiciique vestigio labia impressisti. Quòd si timorem dolorémq; diuinæ intuitu bonitatis, & spe consequendæ indulgẽtiæ tẽperas, etiam misericordiæ pedem amplecti te noueris. Alioquin alterum sine altero osculari non expedit, quia & recordatio solius iudicij in barathrũ desperationis præcipitat, & misericordiæ fallax assentatio pessimã generat securitatem. Datum est & mihi misero nonnunquam sedere secus pedes domini Iesu: & modo hũc, modo illum tota deuotione amplecti, inquantum me sua benignitas dignabatur admittere. At siquãdo miserationis oblitus stimulante conscientia, iudicio paulo diutius inhærerem: mox metu incredibili ac miserabili cõfusione deiectus, & tenebroso circũfusus horrore, hoc solum palpitans de profundis clamabam: Quis nouit potestatẽ iræ tuæ: & præ timore tuo iram tuã dinumerare? Quod si eo relicto pedem misericordiæ plus tenere contingeret, tanta econtrario incuria & negligentia dissoluebar, vt confestim & oratio tepidior, & actio pigrior, & risus promC ptior, & sermo incautior, & omnis denique vtriusq; hominis status incõstantior appareret. Proinde magistra instruct' experientia, nõ iudicium iam solum aut solã misericordiam, sed misericordiam pariter & iudicium cantabo tibi domine. In æternũ non obliuiscar iustificationes istas. Cãtabiles mihi erũt ambæ pariter in loco peregrinationis meæ: quousq; misericordia superexaltata iudicio, miseria cõticescat, ac sola cantet tibi de cætero gloria mea, & non compungar.

Baruc.3.d · Psal.84.a · Psal.24.b · Psal.146.b · Prou.1.a · Psal.89 · Psal.100.a · Psal.29.a

De amore ardenti quo anima diligit deum: & de attentione habenda quando homo orat vel psallit coram deo & angelis eius. Sermo VII.

IPSE MIHI laborẽ suscito, qui vos sponte prouoco ad quærendum. Quia enim ego primi osculi occasione spirituales dei pedes propriis diffinitionibus ac nominibus equidem ex abundanti demonstrare curaui, vos pergitis inquirere & de manu, quæ secundo loco osculanda proponitur. Annuo, gero vobis morem, insuper non manum sed manus ostẽdo, propriisque distinguo vocabulis. Latitudo vna, altera fortitudo dicatur: quòd & tribuat affluenter, & defendat potenter quod dederit. Vtranque profectò osculabitur, qui ingratus nõ fuerit: deum vtique bonorum omnium sicut largitorẽ, ita & conseruatorem recognoscens & confitens. Satis de duobus osculis dictum esse reor, videamus & de tertio. Osculetur, inquit, me osculo oris sui. Quis dicit? Spõsa. Quænam ipsa? Anima sitiens deum. Sed pono diuersas affectiones: vt ea quæ propriè spõsæ cõgruit, distinctius elucescat. Si seruus est, timet à facie domini. Si mercenarius, sperat de manu domini. Si discipulus, aurem parat magistro. Si filius, honorat patrem. Quæ verò osculum postulat, amat. Excellit in naturę donis affectio hec amoris: præsertim cùm ad suum recurrit principium, quod est deus. Nec sunt inuẽta æquè dulcia nomina quib' verbi animęque dulces adinuicẽ exprimerentur affectus, quemadmodum sponsus & sponsa: quippe quib' omnia cõmunia sunt, nil proprium, nil à se diuisum habẽtibus. Vna vtriusque hæreditas, vna domus, vna mensa, vnus thorus, vna etiam caro. Deniq; propter hanc relinquet ille patrem & matrẽ, & adhęrebit vxori suæ: & erũt duo in carne vna. Hęc quoq; iubetur nihilo minus obliuisci populũ suum, & domum patris sui: vt concupiscat ille decorem eius. Si ergo amare specialiter sponsis principalitérque conuenit, nõ immeritò sponsæ nomine censetur anima quæ amat. Amat autem quæ osculum petit. Nõ petit libertatem, non mercedem, nõ hæreditatẽ, non denique vel doctrinam, sed osculum. More plane castissimæ sponsę, ac sacrum spirãtis amorem, nec omnino volentis flammã dissimulare quam patitur. Vide enĩ quale præripiat sermonis exordiũ. Magnũ quid à magno petitura, nullo tamẽ, vt assolet, vtitur blanditiarũ fuco: nullis circũuolutionib' ad id quod desiderat ambit. Non facit procemium, non captat beneuolentiam: sed ex abũdantia cordis repentè prorumpens, nudè frontoséq; satis, osculetur me, ait, osculo oris sui. An non tibi quasi dicere manifestè videtur: Quid mihi est in cœlo, & à te quid volui super terrã? Amat profectò castè, quæ ipsum quẽ amat, quærit, nõ aliud quicquam ipsius. Amat sanctè, quia non in concupiscentia carnis, sed in puritate spiritus. Amat ardẽter, quę ita proprio debriatur amore, vt maiestatẽ non cogitet. Quid enim? Respicit terram, & facit eam tremere: & ista se ab eo postulat osculari? Ebriáne est? Ebria prorsus. Et forte tũc cũ ad ista prorupit, exierat de cella vinaria, quò se nimirum introductam postmodum gloriatur. Nam & Dauid de quibusdam dicebat deo: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos. O quanta amoris vis! quanta in spiritu libertatis fiducia! Quid manifesti', quàm quod perfecta charitas foras mittit timorem? Verecunde tamen non ad ipsum sponsum sermonẽ dirigit: sed ad alios tãquam de absente, Osculetur me, inquiens, osculo oris sui. Grandis quippe res petitur, & opus est verecundia comitari precem, commendare petentẽ. Itaque per domesticos & intimos accessus ad intima quæritur, ambitur ad desideratum. Quinam illi? Credimus angelos sanctos astare orantibus, offerre deo preces & vota hominum, vbi tamen sine ira & disceptatione leuari puras manus perspexerint. Probat hoc angelus ita loquens ad Tobiam: Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prãdium, & mortuos abscõdebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas: ego obtuli orationẽ tuam domino. Puto id vobis satis & aliis scripturæ testimoniis persuasum. Nam quòd psallentibus quoq; dignanter admisceri sancti angeli soleant, quid eo manifestius quod psalmista ait: Præuenerũt principes coniũcti psallentibus in medio iuuencularum tympanistriarum? Vnde & dicebat: In conspectu angelorum psallam tibi. Doleo proinde aliquos vestrum graui in sacris vigiliis deprimi somno, nec cœli ciues reuereri, sed in præsentia principum tãquam mortuos apparere, cum vestra ipsi alacritate permoti, vestris interesse solenniis delectentur. Vereor ne vestram desidiam quãdoque abominantes, cum indignatione recedãt: & incipiat vnusquisque vestrum serò cum gemitu dicere deo: Lõge fecisti notos meos à me: posuerunt me abominationem sibi. Et illud: Elongasti à me amicum & proximum, & notos meos à miseria. Item: Qui iuxta me erant, de lõge steterunt, & vim faciebant qui quærebant animã meã. Pro certo enim si se à nobis boni spiritus elõgauerint, impetus malignorum quis sustinebit? Dico ergo his qui eiusmodi sunt: Maledictus qui opus dei facit negligenter. Dicit quoq;, non ego, sed dominus: Vtinam te calidum aut frigidum inuenissem! sed quia te tepidum inueni, incipiam te euomere ex ore meo. È approter attendite principes vestros cum statis ad orandum vel

Canti.1.a · D · Gen.2.d · Ephes.5.g · Psal.44.c · E · Cãt.1.& 2. · Psal.35.b · 1.Ioan.4.c · Tob.12.c · F · Psal.67.b · Psal.137.a · Psal.87.b · Ibidem.d · Psal.37.c · Hiere.48. · Apo.3.c

G psallendũ,& state cum reuerentia & disciplina,& gloriamini,quia angeli vestri quotidie vidẽt faciem patris. Nimirum missi in ministerium propter nos,qui hæreditatem capimus salutis : deuotionem nostram in superna ferũt, referunt gratiam. Vsurpemus officium,quorum sortimur consortium:vt in ore infantium & lactẽtium perficiatur laus. Dicamus eis: Psallite deo nostro,psallite. Atq; audiamus eos vicissim respondentes: Psallite regi nostro, psallite.Laudem ergo cum cœli cantoribus in cõmune ducentes,vtpote ciues sanctorũ & domestici dei,psallite sapienter. Cibus in ore,psalmus in corde sapit. Tantùm illum terere nõ negligat fidelis & prudens anima quibusdam dentibus intelligẽtiæ suæ, ne si fortè integrum glutiat & non mansum, frustretur palatum sapore desiderabili & dulciori super mel & fauum. Offeramus cum apostolis in cœlesti cõuiuio & in dominica mensa fauũ mellis.Mel in cera,deuotio ĩ litera est.Alioquin litera occidit, si absque spiritus cõdimento glutieris. Si autem cum apostolo psallas spiritu,psallas & mente, cognosces & tu de illius veritate sermonis quem dixit Iesus:Verba quæ locutus sum vobis,spiritus & vita sunt.Et item quem legimus dicente sapientia: Spiritus meus super mel dulcis. Sic delectabitur in crassitudine anima tua, sic holocaustum tuũ pingue fiet. Sic placabis regem: sic placebis principibus: sic denique totam tibi curiam beneuolã reddes, & odorati odorem suauitatis H in cœlestibus,de te quoque dicent: Quæ est illa quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatib⁹ myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Principes, inquit, Iuda duces eorum,principes Zabulon, & principes Nephtalim,hoc est cõfitentium,continentiũ,contemplantium.Norunt siquidem principes nostri regi suo acceptã esse psallentium confessionẽ, cõtinentium fortitudinem, contemplantium puritatem, & soliciti sunt exigere à nobis istiusmodi primitias spiritus, quæ profectò non aliud sunt quàm primi & purissimi fructus sapiẽtiæ. Quod enim non ignoratis,Iudas laudans vel confitens, & Zabulon habitaculum certitudinis, Nephtalim ceruus emissus interpretatur: quia nimirũ agilitatis suæ saltibus exprimitur speculantis excessus,sed & opaca penetrare nemorum(vt ille sensuum) consueuit. Scimus autem qui dixerit:Sacrificium laudis honorificabit me. Verùm si non est speciosa laus in ore peccatoris,nónne pernecessariam habetis continentiæ virtutem per quam fiat vt non regnet peccatum in vestro mortali corpore?Porrò continentia non habet meritum apud deum,quæ gloriã requirit humanam.Ideóq; maximè opus est etiam puritate intentionis,qua soli mens vestra deo & placere appetat, & valeat inhærere.Neq; enim aliud est inhærere deo,quàm videre deũ: quod solis mundicordibus singulari felicitate donatur. Cor mundũ habebat Dauid qui dicebat deo: Adhęsit anima mea post te.Item:Mihi autem adhærere deo bonum est.Vidẽdo adhærebat,& adhærẽdo videbat. I Animæ ergo in his exercitatæ cœlestes sese nuncij familiares exhibent & frequentes, præsertim si frequenter orantem persenserint. Quis dabit mihi per vos,ó benigni principes,petitiões meas innotescere apud deum? Nõ enim deo, cui etiã cogitatio hominis cõfitetur,sed apud deũ, hoc est ipsis qui cũ deo sunt tam beatis virtutibus, q̃ carne solutis spiritibus. Quis suscitabit me de terra inopem,& de stercore eriget pauperem, vt sedeam cum principibus,& solium gloriæ teneam? Nõ ambigo quin gratanter in palatio colligant, quem dignanter in sterquilinio visitãt. Denique lætati sunt de conuersione, & in assumptione nõ agnoscent? Hos itaque puto inter orandũ alloqui sponsam,& ipsis tãquam sponsi domesticis ac sodalibus desiderium cordis sui aperire,cum ait:Osculetur me osculo oris sui. Et vide familiare amicúmq; colloquiũ animæ in carne suspirãtis cum cœlestibus potestatibus. Gestit in oscula: petit quod cupit,nõ tamen nominat quem amat: quia illos nosse non dubitat,vtpote de quo sibi frequens cũ illis soleat esse confabulatio. Propterea non dicit:Osculetur me ille vel ille,sed osculetur me,tantùm: sicut & Maria Magdalena nõ exprimebat ex nomine quem quæreret: sed tãtùm aiebat ei quem putabat hortulanum:Domine si tu sustulisti eũ. Quem cum: Nõ aperit: quia palam omnibus esse credit, quod à suo corde nec ad momẽtum recedere potest. Ita ergo & ista loquens sodalibus sponsi sui tãquam consciis & quibus se nouerat manifestam, tacito nomine repente in hæc de dilecto K verba prorumpit: Osculetur me osculo oris sui. De quo iam osculo nolo vos diuti⁹ protrahere,sed sermone crastino audietis quicquid orantibus vobis suggerere mihi inde dignabitur docens de omnibus vnctio. Neque enim hoc secretum reuelat caro & sanguis: sed is qui scrutatur profunda dei spiritussanctus,qui à patre filióque procedens,cum ipsis pariter viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

[Margin: Matt.18.b; Heb.1.d; Psal.8.a; Psal.46.b; 2.Cor.3.b; 1.Cor.14.c; Ioan.6.c; Eccli.24.c; Esa.55.a; Psal.19.a; Psa.67.f.; Psal.49.d; Eccli.15.b; Psal.62.c; Psal.72.d; Psal.112.a; Ioan.20.a]

Quomodo per osculum oris dei significatur spiritus sanctus, quem ecclesia sibi petit dari ad notitiam sanctæ trinitatis. Sermo octauus.

Hodie vobis,sicut hesterna promissione tenetis,de summo,id est de oris osculo disputare propositum est. Audite attentius, quod sapit suauius, & gustatur rarius, & intelligitur difficilius. Mihi videtur (vt paulò altius inchoem) ineffabile quoddam atque inexpertum omni creaturæ osculum designasse,qui ait:Nemo nouit filium nisi pater, & nemo nouit patrem nisi filius, aut cui voluerit filius reuelare. Pater enim diligit filium, & singulari dilectione amplectitur: summus æqualem: æternus coæternum: vnus vnicum. Sed enim nõ minori ipse à filio affectione astringitur: quippe pro cuius amore & moritur, ipso attestante cum ait: Vt sciant omnes quia diligo patrem, surgite eamus, haud dubium quin ad passionem. L Illa itaque mutua gignentis genitique cognitio pariter & dilectio, quid nisi osculũ est suauissimum,sed secretissimum? Ego pro certo ad tantum & tam sanctum diuini amoris arcanum ne ipsam quidem angelicã admitti arbitror creaturam. Etenim Paulo hoc ipsum sapiẽte, pax illa exuperat omnem etiam angelicum sensum. Vnde nec ista(quanquam multum præsumens) audet tamẽ dicere: Osculetur me ore suo: soli illud scilicet reseruãs patri: sed aliquid minus postulãs, osculetur me (inquit) osculo oris sui. Videte nouam sponsam nouum osculũ accipientem,non tamen ab ore,sed ab osculo oris. Insufflauit,ĩquit,eis(haud dubiũ quin Iesus apostolis, id est primitiuæ ecclesiæ) & dixit: Accipite spiritum sanctum. Osculum profectò fuit. Quid? Corporeus ille flatus? Non,sed inuisibilis spiritus: qui propterea in illo dominico flatu dat⁹ est, vt per hoc intelligeretur & ab ipso pariter tãquam à patre procedere, tanquã vere osculum,quod osculanti osculatóque cõmune est. Itaque sufficit spõsæ si osculetur ab osculo sponsi,etiam si non osculetur ab ore. Nec enim exiguum quid aut vile putat osculari ab osculo,quod non est aliud nisi infundi spiritu sancto.

Nempe si rectè pater osculans, filius osculatus accipitur: non erit ab re osculum spiritum sanctum intelligi,vtpote qui patris filiíque imperturbabilis pax sit,gluten firmum,indiuiduus amor,indiuisibilis vnitas. M De ipso igitur audet sponsa, ipsúmq; infundi sibi fidẽter sub osculi nomine petit. Tenet quippe aliquid vnde non desit occasio præsumendi. Dicens enim fili⁹:Nemo nouit filiũ nisi pater,& nemo nouit patrem nisi filius: adiecit,aut cui voluerit filius reuelare. Non autem diffidit sponsa quin sibi velit, si cui voluerit. Petit ergo audenter dari sibi osculum, hoc est spiritum illum in quo sibi & filius reueletur & pater. Alter enim sine altero nequaquã innotescit: vnde est illud:Qui videt me,videt & patrem meum. Et illud Ioãnis: Omnis qui negat filium,nec patrem habet. Qui autem cõfitetur filium, & patrem habet. Ex quibus liquidò constat quia nec pater sine filio, nec filius sine patre agnoscitur. Meritò proinde non in alterius tantùm,sed in vtriusque cognitione constituit summã beatitudinem,qui dicit:Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum deum, & quem misisti Iesum Christũ. Deniq; & qui sequuntur agnũ, referũtur habere nomẽ eius & nomen patris eius scriptum in frontibus suis,quod est de vtriusque notitia gloriari.

Sed dicit aliquis: Ergo & spũssancti agnitio nõ est necessaria, vt cùm dixerit esse vitam æternã nosse & patrem & filiũ, de spiritu sancto tacuerit. Est vtique: sed vbi pater & filius perfectè agnoscitur, vtriusq; bonitas, quæ spiritussanct⁹ est, quomodo ignoratur? Neq; enim integrè homo homini innotescit, quandiu latet vtrumnã bonæ an malæ sit voluntatis: quanquã & cum dictũ est, Hæc est vita æterna vt cogno-

scant

[Margin: Luc.10.d; Matt.14.c; Philip.4.b; Ioan.20.c; Luc.10.d; Ioan.14.a; 1.Ioan.2.c; Ioan.17.a; Apoc.14.a]

A scant te verum deum, & quem misisti Iesum Christũ: profecto si missio illa beneplacitum tam patris benignè mittẽtis, ꝙ filij volũtariè obediẽtis demonstrat, non omnino tacitum est de spiritu sancto, vbi tantæ vtriusque gratię mentio facta est. vtriusq; siquidẽ amor & benignitas, spiritus sanctus est.

Trinæ ergo huius agnitionis infundi sibi gratiã, quantum quidem capi in carne mortali potest, spõsa petit, cũ osculum petit. Petit autem à filio: quia filij est cui voluerit reuelare. Reuelat ergo filius seipsum cui vult, reuelat & patrẽ. Reuelat autem sine dubio per osculũ, hoc est per spiritũ sanctum, apostolo teste, qui ait, Nobis autem reuelauit deus per spiritum suum. At verò dãdo spiritũ per quem reuelat, etiam ipsum reuelat. Dando reuelat, & reuelando dat. Porrò reuelatio quæ per spiritum sanctum fit, nõ solùm illustrat ad agnitionem, sed etiam accẽdit ad amorem, dicente Paulo: Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritũ sanctum qui datus est nobis. Et ideo forsan de his qui cognoscẽtes deum non tanquã deũ glorificauerunt, nõ legitur ꝙ spiritu sancto reuelante cognoscerent, quia cum cognoscerẽt, non amauerunt. Sic quippe habes: Deus enim illis reuelauit. Nec enim adiunctum est, per spiritũ suum, ne sibi sponsę osculũ mẽtes impiæ vsurparent, quæ contentæ ea quæ inflat, eã quæ ædificat nescierunt. Deniq; ipse apostolus dicat per quid cognouerunt. Per ea, inquit, quæ facta sunt, intellecta conspiciũtur.

1. Cor. 2. c

Rom. 5. a

Rom. 1. e

B Vnde & constat quia nec perfectè cognouerũt, quẽ minimè dilexerũt. Si enim integre cognouissent, bonitatem qua pro eorum redemptione in carne nasci & mori voluit, nõ ignorassent. Audi denique quid eis de deo reuelatum fuerit. Sempiterna (ait) virt⁹ eius & diuinitas. Vides quia quod sublimitatis, quod maiestatis est, in præsumptione spiritus non dei sed sui rimati sint: ꝙ autẽ mitis sit & humilis corde, nõ intellexerint. Nec mirũ, quia & caput eorũ Behemoth nihil humile, sed (sicut de eo legitur) omne sublime videt. Quo contra Dauid nõ ambulabat in magnis, neque in mirabilib⁹ super se, ne scrutator maiestatis opprimeretur à gloria. Vos quoque vt cautè in arcanis sensibus pedẽ figatis, mementote semper quod Sapiẽs admonet. Altiora (inquit) te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. In spiritu ambulate in illis, & non in sensu proprio. Doctrina spiritus non curiositatem acuit, sed charitatem accendit. Meritò proinde spõsa quem diligit anima sua inquirens, non se suæ carnis sensibus credit, nõ curiositatis humanę inanib⁹ ratiociniis acquiescit, sed petit osculum, id est spiritum sanctũ inuocat, per quem accipiat simul & scientiæ gustum, & gratię condimẽtum. Et bene scientia quæ in osculo datur, cum amore recipitur: quia amoris indicium osculum est. Scientia ergo quæ inflat, cum sine charitate sit, non procedit ex osculo. Sed nec qui zelum dei habẽt, & nõ secundum scientiam, sibi vllatenus arrogent

Ibidem.

Iob. 41. c

Psa. 130. a

Prou. 25. b

Eccli. 3. c

C illud. Vtrũq; enim munus simul fert osculi gratia, & agnitionis lucẽ, & deuotionis pinguedinẽ. Est quippe spũs sapiẽtiæ & intellect⁹, qui instar apis cerã portãtis & mel, habet omnino & vnde accẽdat lumẽ sciẽtiæ, & vnde ĩfundat saporẽ gratiæ. Neuter ergo se osculũ percepisse putet, siue qui veritatẽ intelligit nec diligit, siue qui diligit nec intelligit. Sane ĩ osculo isto nec error locũ habet, nec tepor. Quãobrẽ geminę gratiæ sacrosãcti osculi suscipiẽdę paret è regione duo labia sua quę spõsa est, intelligẽtię rationẽ, sapiẽtię volũtatẽ: vt de pleno osculo glorians mereatur audire: Diffusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit te deus in æternum. Itaque pater filiũ osculans, plenissime illi arcana suæ diuinitatis eructat, & spirat suauitatem amoris, scriptura hoc significante cum ait: Dies diei eructat verbũ. Cui sanè sempiterno singulariterque beato cõplexui, nulli omnino (vt iam dictum est) creaturæ interesse donatur, solo vtriusq; spiritu teste, ac conscio mutuæ agnitionis & dilectiõis. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis cõsiliarius eius fuit? Sed dicat mihi fortasse aliquis: Tibi ergo vnde innotuit quod nulli fateris creditum creaturæ? Profectò vnigenit⁹ qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Enarrauit, dixerim, nõ mihi misero & indigno, sed planè Ioanni amico sponsi, cuius hæc verba sunt: non solum autẽ, sed & Ioanni euangelistæ, vtriq; discipulo quẽ diligebat Iesus. Placita enim fuit deo & anima illi⁹, digna prorsus nomine & dote spõsæ, digna spõsi amplexibus, digna denique quæ recumberet super pectus domini. Hausit Ioãnes de sinu vnigeniti, quod de paterno hauserat ille. Nec sol⁹ ipse tamẽ, sed & omnes quibus idem aiebat magni consilij angelus: Vos dixi amicos: quia omnia quæcũque audiui à patre meo, nota feci vobis. Hausit & Paulus, cuius euãgelium non est ab homine, neque ab homine illud accepit, sed per reuelationem Iesu Christi. Profectò hi omnes tã feliciter quàm veraciter dicere possunt: Vnigenitus qui erat in sinu patris, ipse enarrauit nobis. Et illa enarratio quid eis nisi osculũ fuit? Sed osculum de osculo, & nõ de ore. Audi siquidẽ osculũ de ore: Ego & pater vnũ sumus. Item: Ego in patre, & pater in me est. Osculum est ore ad os sumptũ, sed nemo appropiat. Osculũ planè dilectionis & pacis, sed dilectio illa supereminet omni sciẽtiæ, & pax illa omnẽ sensum exuperat. Veruntamen quod oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, Paulo reuelauit deus per spiritũ suum, hoc est per osculum oris sui. Igitur filium in patre, & patrem esse in filio, osculum de ore est. Quod autem legitur, Non enim accepimus spiritum huius mũdi, sed spiritum qui ex deo est, vt sciam⁹ quæ à deo donata sunt nobis: osculũ sanè de osculo est. Et vt apertius alterutrum distinguamus, qui plenitudinem capit, osculũ de ore sumit. Qui verò de plenitudine, osculũ de osculo recipit. Magnus quidem Paulus, sed quãtumlibet sursum porrigat os, etiam si se vsq; ad tertium cœlum extẽdat, citra os altissimi tamẽ necesse est vt remaneat,

Psa. 44. a

Psal. 17. a

Rom. 11. d

D

Ioan. 15. b

Gala. 1. a

Ioan. 10. f

1. Cor. 2. c

E & modo suo contentus in se subsistat: & cum pertingere ad vultum gloriæ nõ valebit, condescendi sibi, & ex alto transmitti osculum humiliter petat. Qui verò non rapinam arbitratur esse se æqualem deo, ita vt audeat dicere: Ego & pater vnum sumus: quia ex æquo coniungitur, ex æquo cõplectitur: nõ osculum de loco inferiori mendicat, sed pari celsitudine os ori coniungit, & singulari prærogatiua osculum de ore sumit. Christo igitur osculũ est plenitudo, Paulo participatio: vt cum ille de ore, iste tantùm de osculo osculatum se glorietur. Felix tamen osculum, per quod non solum agnoscitur deus, sed & diligitur pater: qui nequaquã plene cognoscitur, nisi cum perfectè diligitur. Quæ in vobis anima sensit aliquãdo in secreto conscientiæ suæ spiritum filij clamantẽ, abba pater? Ipsa ipsa paterno se diligi præsumat affectu, quę eodem se spiritu quo & filius, affectam sentit. Cõfide quæcunq; es illa, confide nihil hæsitans. In spiritu filij, filiam cognosce te patris, spõsam filij & sororem. Vtroq; vocabulo eam quæ huiusmodi est inuenies appellari. Ad manũ est vnde id probem, non multũ laborabo. Vox sponsi est ad ipsam: Veni in hortũ meum soror mea sponsa. Soror siquidẽ est, quia ex vno patre: spõsa, quia in vno spiritu. Nam si carnale matrimonium cõstituit duos in carne vna, cur non magis spiritualis copula duos cõiunget in vno spiritu? Denique qui adhæret deo, vnus spiritus est. Sed audi etiam de patre ꝗ

Philip. 2.

Ioan. 10. f

Canti. 5. a

F amanter quámque dignanter & filiã eam nominat, & nihilo minus tanquam nurum propriam ad filij blãdos inuitet amplexus. Audi (inquit) filia & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populum tuum & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum. Ecce à quo ista flagitat osculum. O sancta anima reuerentiam habe, quoniam ipse est dominus deus tuus, & fortasse nõ osculandus, sed adorandus cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Psal. 44. c

De vberibus sponsi, id est Christi: quorum vnum dicitur expectatio eius erga peccatorem: & alterum dicitur benigna susceptio eius, quando peccator conuertitur ad pœnitentiam. Sermo nonus.

ACCEDAMVS iam ad librum, verbísque sponsę rationem demus & cõsequentiam. Pendent enim & prærupta nutant absque principio. Ideóque præmittendum cui competenter cohæreant. Ponamus proinde istos quos sponsi sodales diximus, visitandi salutandíque gratia, sicut heri & nudiustertius, accessisse nunc quoque ad sponsam, ipsámque submurmurantem & tædentem reperisse, mirari causam, & quasi alloqui in hunc modum: Quid noui accidit? Quid te cernimus solito tristiorem? Quæ inopinati murmuris causa? Certè cum auersa & alienata tres post amatores tuos, cum quibus malè erat tibi, compulsa tãdem reuerti ad

G virum tuum priorẽ, nonne vt saltẽ mereretis tãgere pedes, multis precibus & fletibus institisti? Recolo, inquit. Quid? Obtento eo, simulq; accepta in osculo pedum indulgẽtia de offensis, nunquid non rursus facta impatiens, & tanta nequaquam dignatione cõtenta, sed maioris familiaritatis cupida, secundam quoque gratiam eadem qua prius instantia postulasti & impetrasti, ita vt in osculo manus adepta sis virtutes non paucas & non paruas? Non diffiteor, ait. Et illi. Enimuero num tu es quæ iurare & obtestari solebas, si vnquam ad osculum manus peruenire daretur, sufficere iam tibi, nil te de cætero petituram? Ego. Quid igitur? Forte horum quæ acceperas, quippiã ablatum causaberis? Nihil. An verò times repetitum iri quod tibi de mala tua pristina conuersatione indultum prẽsumpseras? Nõ. Age tamen dic vnde queamus satisfacere tibi. Non quiesco (ait) nisi osculetur me osculo oris sui. Gratias de osculo pedum, gratias & de manus: sed si cura est illi vlla de me, osculetur me osculo oris sui. Non sum ingrata, sed amo. Accepi, fateor, meritis potiora, sed prorsus inferiora votis. Desiderio feror, non ratione. Ne quæso causemini præsumptionem, vbi affectio vrget. Pudor sanè reclamat: sed superat amor. Nec ignoro quòd honor regis iudiciũ diligit, (Psal.98.d) sed præceps amor nec iudicium prẽstolatur, nec consilio temperatur, nec pudore frenatur, nec rationi subiicitur. Rogo, supplico, flagito, osculetur me osculo oris sui. H En gratia ipsius multis iã annis castè sobrieq; viuere curo, lectioni insisto, resisto vitiis, orationi incumbo frequẽter. Vigilo cõtra tentationes, recogito annos meos in amaritudine animæ meæ. Sine querela me arbitror quãtum in me est conuersari inter fratres. Superioribus potestatibus subdita sum, egrediens & regrediens ad imperium senioris. Aliena non cupio: mea potius & me pariter dedi. In sudore vultus mei comedo panem meum. Cæterùm quod in his omnibus est, totũ constat de cõsuetudine, de dulcedine nihil. Quid nisi (iuxta prophetam) vitula Effraim sum, docta diligere trituram? (Osee 10.c) Deniq; in euangelio qui hoc solũ quod facere debet facit, seruus inutilis reputatur. (Luca 17.c) Mãdata forsan vtcunque adimpleo, sed anima mea sicut terra sine aqua in illis. Vt igitur holocaustum meum pingue fiat, osculetur me, quæso, osculo oris sui.

Plerique vestrũ mihi quoque (vt memini) in priuatis cõfessionibus suis conqueri solent super huiuscemodi arentis animi languore, atque hebetudine stolidæ mentis, quòd dei scilicet alta atque subtilia penetrare nequeant, quòd de suauitate spiritus aut nil aut parum sentiant. Quid illi, nisi ad osculum suspirant? Suspirant planè, & inhiant spiritui sapientiæ & intellectus, intellectus vtique quo pertingant, sapiẽtiæ qua gustent quod intellectu apprehẽderint. Ego in hoc ipso affectu sanctum puto orasse prophetã cum diceret: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis (Psal.62.c) I laudabit os meum. Osculum omnino petebat, & illud osculũ in cuius tactu perfusis labiis pinguedine gratiæ specialis sequeretur quod alibi idem ipse precatur, Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam, tota die magnitudinẽ tuam. (Psal.70.b) Denique & ructauit vbi gustauit: Quàm magna multitudo dulcedinis tuę domine quam abscondisti timentibus te. (Psal.30.c) Satis hoc osculum detinuit nos, & necdum me illud (vt verum fatear) digne satis expressisse confido. Sed transeamus ad reliqua: quia id melius impressum quàm expressum innotescit.

(Cantic.1.a) Sequitur. Quia meliora sunt vbera tua vino, fragrãtia vnguentis optimis. Et hæc verba cuius sint, auctor non loquitur, relinquens nobis liberè cõmentari cui potissimum personæ conueniant. Mihi verò non deest vnde illa congruẽter assignem siue sponsæ, siue sponso, siue etiã sponsi sodalibus. Et primùm sponsæ qualiter cõgruant, indicabo. Interim cõfabulantibus illa pariter atq; illis, accessit ipse de quo sermo erat. Vtique libens appropiat de se loquẽtibus. Sic solet. Sic euntibus in Emaus, & conferẽtibus inter se, iucundum se facundumq; exhibuit comitem. Nempe hoc est quod in euangelio pollicetur: Vbi duo vel tres cõgregati fuerint in nomine meo, ego sum in medio eorũ. (Matt.18.c) Et per prophetã: Antequã, ait, clament, ego exaudiam: adhuc loquẽtibus illis dicam, ecce adsum. (Esa.65.d) Ita ergo nunc nõ vocatus affuit, & delectatus verbis præuenit preces. Arbitror quòd interdum nec verba expectat, sed solis cogitationibus aduocetur. Denique ait homo qui inuentus est secũdum cor dei: K Desideriũ pauperum exaudiuit dominus, præparationẽ cordis eorum audiuit auris tua. (Psal.9.g) Attẽdite & vos vobis in omni loco, scientes quoniã omnia vestra norit, scrutãs corda & renes de', qui finxit singillatim corda vestra, & intelligit omnia opera vestra. Spõsa ergo sponsum adesse persentiens subsistit. Pudet enim præsumptionis in qua se deprehensam intelligit. Nam verecundius id moliri per internuncios existimarat, móxq; conuersa ad ipsum, temeritatẽ prout valet excusare conatur: quia meliora sunt, inquiẽs, vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Ac si dicat: Si altum sapere videor, tu fecisti ô sponse, qui in dulcedine vberum tuorum tãta me dignatione lactasti, quaten' omni metu, tui charitate, nõ mea temeritate depulso, audeã plus forte quàm expediat. Audeo sanè pietatis memor, immemor maiestatis. Hæc pro verborũ consequentia dicta sint. Nunc qualis sit ista vberum sponsi commendatio, videamus. Duo spõsi vbera, duo in ipso sunt ingenitæ mansuetudinis argumẽta, quòd patiẽter expectat delinquẽtem, & clemẽter recipit pœnitentem. Gemina, inquam, dulcedo suauitatis exuberat in pectore domini Iesu, lõganimitas videlicet in expectando, & in donando facilitas. Et audi quia non sit hoc inuentum meum. Legis profectò de lõganimitate: An diuitias bonitatis eius & patiẽtiæ & longanimitatis contẽnis? (Rom.2.a) Idem: An ignoras quia benignitas dei ad pœnitẽtiam te adducit? (Ibidem.) L Ad hoc siquidem diu suspendit sententiam vltionis à contemnente, vt quandoque exhibeat gratiã remisionis in pœnitente. Non enim vult mortẽ peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. (Ezec.18.g) Ponamus exempla & de altero vbere, quod dictum est remittendi facilitas. Legis & de ipsa: Quacũque hora ingemuerit peccator, peccatũ suum remittetur ei. (Ibidem.) Legis: Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad dominum, & miserebitur eius: & ad deum nostrum: quoniam multus est ad ignoscendum. (Esa.55.b) Pulchrè Dauid paucis cõprehendit vtrumque dicens: Longanimis, & multũ misericors. (Psal.102.b) Huius ergo geminę bonitatis experimento in eam se fiduciã excreuisse fatetur sponsa, vt auderet petere osculum: Quid mirum (dicẽs) si sic præsumo de te ô sponse, quæ de tuis vberibus tantã sum experta abundantiam suauitatis? Ergo ad audendum me prouocat dulcedo vberũ tuorum, non meorũ confidentia meritorum. Quod autẽ dicit, Meliora sunt vbera tua vino, hoc est: Pinguedo gratię quæ de tuis vberib' fluit, efficacior mihi est ad spiritualẽm profectũ, quàm mordax increpatio prẽlatorum. Nec solùm meliora vino, sed & fragrantia vnguentis optimis: quia non modo internę dulcedinis lacte præsentes alis, sed bonæ quoque opinionis grato odore respergis absentes, bonum habens testimonium & ab his qui intus & ab his qui foris sunt. Habes, inquã, lac intus, & foris vnguẽta: quoniam quidem non essent quos lacte reficeres, si non prius odore attraheres. M Sanè de his vnguentis si quid dignũ consideratione contineant, videbitur posthæc, cum eò ventum fuerit vbi dicit in consequẽtibus: In odore vnguentorum tuorum curremus. (Cant.1.a) Nunc iuxta promissum nostrum hæc ipsa verba quę sponsæ data sunt, an & sponso cõgruant videamus. Spõsa loquente de sponso, repente (vt dixeram) adest ille, annuit voto, dat osculum, implẽtq; in ea sermonem qui scriptus est: Desiderium cordis eius tribuisti ei, & volũtate labiorum eius non fraudasti eum. (Psal.20.d) Quod & probat ex eius vberum repletione. Tantæ nempe efficaciæ osculum sanctum est, vt ex ipso mox cũ acceperit illud sponsa concipiat, tumescentibus nimirum vberibus, & lacte quasi pinguescẽtibus in testimonium. Quibus studiũ est orare frequenter, experti sunt quod dico. Sæpe corde tepido & arido accedimus ad altare, orationi incumbimus: persistẽtibus autem repente infunditur gratia, pinguescit pectus, replet viscera inundatio pietatis, & si sit qui premat, lac conceptæ dulcedinis vbertim fundere non tardabunt. Dicat ergo: Habes sponsa quod petiisti, & hoc tibi signũ, quia meliora facta sunt vbera tua vino. Hinc te scilicet noueris osculum accepisse, quòd te cõcepisse sentis. Vnde & vbera tibi intumuerunt, facta in vbertate lactis meliora vino scientiæ secularis, quę quidem inebriat, sed curiositate, non charitate: implens, non nutriens: inflans, non ædificans: ingurgitans, non confortans. Sed demus & sodalibus ista

A bus ista depromere. Iniuste(inquiũt) murmuras aduersus spõsum: quia id plus valet quod ille iam dedit, q̃ quod tu petis. Quod enim postulas, te quidem delectat: sed vbera quibus paruulos alis, quos & paris, meliora hoc est necessaria sunt vino cõtemplationis. Aliud siquidẽ est quod vnius lætificat cor hominis, & aliud quod lętificat multos. Nam etsi Rachel formosior, sed Lia fœcundior est. Noli ergo nimis insistere osculis cõtẽplationis: quia meliora sunt vbera prædicatiõis.

Occurrit & alius sensus, quem quidem non proposueram, sed minime præteribo. Vt quid em̃ verba hęc nõ magis conuenire eis ipsis dicam' quibus præest in solicitudine tanquã paruulis mater aut nutrix? Nec enim æquanimiter ferunt iuuẽculæ & teneræ adhuc animæ, illã vacare quieti, cuius plenius erudiri doctrina, & exemplis informari desiderant. An non denique talium in subsequenti cõpescitur inquietudo, vbi sub graui contestatione prohibentur suscitare dilectam quousque ipsa velit? Hæ itaq; sentientes osculis inhiare spõsam, secretum quærere sibi, fugitare publicũ, declinare turbas, & curæ ipsarũ propriã præferre quietem, noli (inquiũt) noli: quia maior in vberibus quàm in amplexib' fructus existit. Per ea siquidẽ nos vendicas à carnalibus desideriis quæ militant aduersus animam, eripis mũdo, & acquiris deo. Hoc ergo est quod aiunt, quia meliora sunt vbera tua vino.

Canti.2.b

B Carnis(inquiunt) voluptatem qua paulò ante tãquam vino ebrię tenebamur, vincunt hæ quas tua nobis vbera stillãt deliciæ spirituales. Et pulchrè vino comparãt carnalem affectũ. Vt enim vua semel expressa nõ habet iam quod denuo fundat, sed perpetua ariditate damnatur, sic caro in pressura mortis ab omni prorsus sua delectatione siccatur, nec vltra reuirescit ad libidines. Vnde propheta: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Exsiccatũ est fœnũ, & cecidit flos. Et apostolus: Qui seminat in carne, de carne & metet corruptionẽ. Et rursum: Esca ventri, & vẽter escis, deus autem & hunc & has destruet. Vide autem ne nõ carni tantùm, sed & mũdo fortè competat ista proportio. Siquidẽ & ipse transit, & concupiscentia eius. Et cum omnia quæ in mundo sunt, finem habeant, finis eorum nõ erit finis. Verùm vbera non sic. Hec enim cũ exhausta fuerint, rursum de fonte materni pectoris sumũt quod propinẽt sugentibus. Meritò proinde meliora carnis seculive amore asseruntur vbera sponsæ, quæ nullo vnquam lactentium numero arefiũt, sed semper abundãt de visceribus charitatis, vt iterũ fluant. Flumina siquidem fluũt de ventre eius, fitq́; in ea fons aquæ saliẽtis in vitã æternam. Cumulatur deinde laus vberũ fragrãtia vnguentorũ, q̃ non solum verborũ sapore pascant, sed & factorũ opinione redoleãt. Iam quæ sint vbera, quo tumida lacte, qualib' delibuta vnguẽtis, sub alio sermonis principio Christo adiuuãte mõstrabim'. Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amẽ.

Esa.40.b

Gala.6.b

1.Cor.6.c

Ioan.7.f

C

De tribus vnguentis spiritualibus, scilicet deuotionis, contritionis, & pietatis. Sermo X.

NON sum ego profundi sensus, neque adeo perspicacis ingenij, vt noui quippiã ex me adinuenire possim: sed est fons magnus & indeficiens os Pauli, quod patet ad nos. De ipso haurio mihi etiam nũc in ostensione vberum sponsæ, sicut & frequenter soleo. Gaudere, inquit, cum gaudentibus, flere cum flentibus. Materni breuiter exprimuntur affectus: quia nec dolere paruuli, nec valere queunt absque illa quæ genuit. Vtrobique necesse est suis eam conformari visceribus. Igitur iuxta Pauli sententiam, duas illas affectiones duobus sponsæ vberibus assignabo, compassionem vni, & cõgratulationem alteri. Alioquin paruula est, & nondum nubilis, si nondum vbera misit, si se videlicet neque ad congaudendum sentiat prõptam, neque pronam ad condolendum. Talis si forte ad regimen animarum, seu ad officium predicationis assumitur, aliis quidem non prodest, sibi verò obest plurimum. Porro sese ingerere, quantæ impudentiæ est? Sed redeamus ad vbera sponsæ, ac pro diuersitate vberum diuersas & lactis species proponamus. Nã congratulatio quidem exhortationis, compassio verò consolationis lac fundit. Porrò vtramq; speciem vbertim cœlitus irrorari pio pectori suo spiritualis mater totiẽs sentit, quotiẽs osculum sumit. Videas eam mox plenis vberib' paruulis incubare lactãdis, & ex vno quidem consolatoria, ex altero verò exhortatoria vberius ministrare, prout singulis conuenire videbit. Verbi causa: Si quem fortè ex his quos genuit in euãgelio, deprehenderit forti aliqua tentatione concussum, & inde turbatum ac tristem pusillanimẽmq; factum nõ posse iam ferre vim tẽtationis: quomodo condolet, quomodo mulcet, quomodo plangit, quomodo consolatur, quot argumenta pietatis mox reperit, quibus erigat desolatum? E contra si promptũ, si alacrem, si bene proficientem cognouerit, exultat: aggreditur salutaribus monitis, accendit amplius, instruit de quibus potest vt perseueret, vtque in melius semper proficiat exhortatur. Omnibus se cõformat, omnium in se transfert affectus, matrem se deniq; probat non minus deficientium quàm proficientium. Quãti hodie secus affectos se ostendũt, de his dico qui animas regere susceperũt! Quod enim sine miserabili gemitu dicendũ non est: Christi opprobria, sputa, flagella, clauos, lanceam, crucem, & mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profligant in acquisitionẽ turpis quæstus, & precium vniuersitatis, suis marsupiis includere festinant: hoc solo sanè à Iuda Scarioth is differentes, quòd ille horũ omne emolumẽtum denariorum numero cõpensauit: isti voraciori ingluuie lucrorum infinitas exigunt pecunias. His insatiabili desiderio inhiant, pro his ne amittant timent, & cũ amittũt dolẽt: harũ in amore quiescũt quantum dũtaxat liberum eis est à seruandi vel augmentandi cura. Animarum nec reputatur casus, nec salus. Non sunt profectò matres, qui cũ sint de crucifixi patrimonio nimiũ incrassati, impinguati, dilatati, nõ compatiuntur super contritione Ioseph. Quæ mater est, nõ dissimulat: habet vbera, & nõ vacua. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus nouit, nec cessat exprimere de vbere quidem congratulationis lac exhortationis, de vbere verò compassionis lac cõsolationis. Et de sponsæ vberibus & vberũ lacte ista sufficiant.

D

E

Iam qualibus etiam vnguẽtis eadem vbera redoleant, indicabo, si tamẽ vestris orationibus iuuer, vt quod inde mihi sentire datum est, detur & eloqui dignè ad aúdientium vtilitatem. Alia spõsi, atque alia spõsæ vnguenta sunt, quemadmodum & sua cuiq; vbera. Sed de spõsi quo in loco tractãdum sit, superius præfixũ est. Nunc sponsæ vnguentis intendamus, idq; attentius, tanquã his quæ scriptura non mediocriter commendauit, ita vt ea pronũciauerit non simpliciter bona, sed optima. Et pono diuersas species vnguentorũ, quò ex pluribus ea quæ potissimum sponsæ vberibus congruãt, eligamus. Est vnguentum cõtritionis, & est vnguentum deuotionis, est & pietatis. Primũ pũgitiuum, dolorem faciens. Secũdum temperatiuũ, dolorem leniens. Tertium sanatiuũ, etiam morbum expellens. Nũc de singulis latius disseramus.

F Est ergo vnguẽtum quod sibi conficit anima multis irretita criminibus, si cum incipit cogitare vias suas, colligat, congerat, cõterátq; in mortariolo cõscientiæ multas ac varias species peccatorum suorum, & intra æstuãtis pectoris ollam simul omnia coquat igne quodã pœnitẽtiæ & doloris, vt possit dicere cum propheta: Cõcaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Ecce hoc est vnũ vnguẽtum quo anima peccatrix suæ cõuersionis primordia cõdire debet, plagísq; suis recẽtibus adhibere. Primum namque sacrificium deo spiritus cõtribulatus. Quãdiu ergo non habet tãquam pauper & inops vnde sibi melius ac preciosius componat vnguẽtum, non negligat parare interim istud, licet de vilibus speciebus, quia cor cõtritum & humiliatũ deus non despiciet. Tanto autem minus vile diuinis apparebit cõspectibus, quãto plus sibi illa viluerit in recordatione peccatorum suorum. Tamẽ si illi visibili quo visibiliter vncti à peccatrice corporei pedes dei referũtur in euangelio, inuisibile hoc & spirituale fuisse dicimus figuratum: non omnino vile reputare poterimus. Quid enim de illo legitur? Et dom', inquit, impleta est ex odore vnguẽti. Peccatricis manibus distillabatur, & extremis mẽbris corporis, id est pedibus fundebatur: & tamen nõ vsq; adeo contemptibile aut vile fuit, quin totam domum vis aromatum & suauitas repleret odoris. Quòd si attẽdamus quanta in vnius peccatoris conuersione fragrantia respergatur ecclesia, & quantis fiat odor vi-

Psal.38.a

Psal.50.d

Ibidem.

Matt.26.a

Ioan.12.a

Rom.12.c

G tæ ad vitam quiuis pœnitens si publicè perfectéq; pœniteat, profectò & de hoc æquè indubitáter pronúciabimus, quia domus impleta est ex odore vnguenti. Denique & supernas beatorum mansiones attingit pœnitentiæ odor, ita vt teste ipsa veritate magnum gaudium sit inter angelos dei super vno peccatore pœnitétiam agente. Gaudete pœnitentes, pusillanimes confortamini, vobis dico quos nuper conuersos de seculo, & à viis vestris prauis recedétes excepit mox amaritudo & confusio animi pœnitentis, ac velut recentium adhuc vulnerum dolor nimius excruciat & perturbat. Securæ manus vestrę distillent myrrhæ amaritudiné in salubré hanc vnctionem: quia cor contritum & humiliatú deus nó despiciet. Nó est omnino spernenda nec vilis æstimanda huiuscemodi vnctio, cuius odor nó solú homines prouocat ad correctionem, sed & angelos ad exultationem inuitat. Sed est vnguentum tanto isto profecto preciosius, quanto de melioribus compositum speciebus. Huius siquidem species ne lóge quærantur, penes nos & absque difficultate reperimus, ac de nostris hortulis talium perfacilè copiá tollimus quotienscunque necessitas poscit. Quis enim non satis de proprio cú vult ad manum habet iniquitates & peccata, si non dissimulat: Hæ autem sunt (sicut recognoscitis) species vnguéti primi quod iam descripsimus. At verò secundi huius aromata, terra nostra nequaquá profert, sed procul & de vltimis finibus ea nobis cóquirimus. Nempe omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descédens à patre luminum. Fit enim vnguentú istud de diuinis collatis humano generi beneficiis. Felix, qui ipsa sibi studiose colligere, & ante mentis suæ oculos digna cum gratiarum actione reducere curat. Profectò cum fuerint in vasculo pectoris pistillo crebræ meditationis contusa atq; contrita, deindéq; igne sancti desiderij simul decocta omnia, & demú impinguata oleo lætitiæ, erit vnctio lógè preciosior excellétiórq; priore. Sufficit ad probandum eius testimonium, qui ait: Sacrificium laudis honorificabit me. Nec dubium quin excitet ad laudandú beneficiorum recordatio. Porrò cum scriptura hoc solú testetur de illo alio quia nequaquam despicitur, liquet amplius esse commendatum quod & honorificat. Denique illud pedibus apponitur, hoc capiti. Si enim in Christo caput ad diuinitatem referédum est, dicente Paulo, Caput Christi deus: proculdubio caput vngit, qui gratias agit, quoniam deú tangit, nó hominem. Non quia nó sit homo qui deus est, siquidem deus & homo vnus est Christus: sed quia omne bonum à deo, nó ab homine est, etiam ipsum quod per hominé ministratur. Profecto enim spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam. Propterea & maledictus qui spem suam ponit in homine: quoniam etsi spes nostra tota meritò pendet ex homine deo, nó tamen quia homo, sed quia deus est. I Itaq; illud pedibus, hoc capiti exhibetur: quoniam & humiliatio contriti cordis humilitati congruit carnis, & maiestaté decet glorificatio. En quale vnguétum proposui vobis, quo se nimirum tangi caput illud tremendum principatibus non ducit indignum, imò & honoris insigne iudicat, dicens: Sacrificium laudis honorificabit me. Quamobrem non est pauperis & inopis seu pusilli cordis animę cóficere istiusmodi vnctionem, nempe cuius aromata & species sola confidétia possidet, quæ tamen de libertate spiritus & cordis puritate descendit. Quæ enim pusillanimis est & modicæ fidei mens, rei suæ familiaris tenuitate cóstringitur, nec valet præ inopia ociari ad vacandum diuinis laudibus, seu his quæ laudes pariunt intuendis beneficiis. Et si quando certe conatur assurgere, confestim domesticarum necessitatú curis vrgentibus reuocatur ad sua, & in spe cóprimi ppria egestate cópellitur. Quòd si huius miseriæ quæritur à me causa, dicam quod ipsi in vobis (nisi fallor) aut esse aut fuisse recognoscetis. Duabus de causis videtur mihi huiusmodi animi ægritudo & diffidentia solere contingere, aut de nouitate videlicet conuersionis, aut certè de conuersationis tépore, etiam si in conuersione longum tempus habuerit. Vtrúque profecto humiliat & deiicit cóscientiam, & inquietam facit, dum siue pro tépore, siue pro tepore antiquas animi passiones necdú in se emortuas sentit: & necesse proinde habens resecandis intendere de cordis hortulo spinis iniquitatú, & vrticis cupiditatum, longius à semetipsa euagari non sinitur. Quid e- K nim? Qui laborat in gemitu suo, poteritne simul & in dei laudibus exultare? Quonam modo in ore gementis & plangentis sonabit pariter illud Esaiæ, gratiarú scilicet actio, & vox laudis? Nam sicut à sapiente accepimus, musica in luctu, importuna narratio est. Denique gratiarum actio beneficium sequitur, non præcedit. Quæ autem adhuc in tristitia est anima, beneficio nó gaudet, sed indiget. Habet ergo vnde preces offerat, non autem vnde referat grates. Quomodo enim recolet beneficiú quod non accepit? Meritò proinde dixi nó esse animæ pauperis conficere hoc vnguentú, quod de recolendis diuinis beneficiis componi debet: quoniá non potest videre lucem donec tenebras intuetur. Népe in amaritudine est, occupátq; memoriam tristis recordatio peccatorú, nec libet lætum quippiá simul admittere. Idcirco talibus denunciat spiritus propheticus dicés: Vanum est vobis ante lucem surgere. Quod est: Frustra surgitis ad intuenda beneficia quę delectant, nisi prius recepto lumine cósolationis de reatibus qui conturbant. Non est ergo pauperum hoc vnguentú. Sed videte quinam de eius copia nó immeritò glorientur. Ibant gaudentes apostoli à conspectu concilij, quoniá digni habiti sunt pro nomine Iesu cótumeliam pati. Multú sibi profecto instillauerant de pinguedine spiritus, quorú lenitas non dico verbis, sed nec verberibus cessit. Erant enim diuites in L charitate, quæ nullis exhauritur expésis, & de ipsa facilè holocausta medullata offerre sufficiebát. Fundebant passim sudantia pectora liquorem sanctum quo imbuta plenius erant quando loquebantur variis linguis magnalia dei, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Nec dubiú quin & illi abundarent iisdem vnguentis, quibus apostolus testimoniú perhibebat dicés: Gratias ago deo meo semper pro vobis í gratia dei quæ data est vobis in Christo Iesu: quia in omnib⁹ diuites facti estis in illo, in omni verbo & in omni sciétia, sicut testimoniú Christi confirmatum est in vobis, ita vt nihil vobis desit in vlla gratia. Vtinam & pro vobis ego has ipsas gratias referre possim, vt videam vos diuites in virtutibus, alacres in laudib⁹ dei, spirituali hac pinguedine abúdantius redundantes in Christo Iesu domino nostro.

Luc.15.d — *Psal.50.d* — *Iaco.1.c* — *Psal.49.d* — *1.Cor.11.a* — *Psal.49.d* — *Esa.51.d* — *Eccli.22.a* — *Psal.126.a* — *Act.5.b* — *Act.2.b* — *1.Cor.1.a*

De duobus, hoc est fructu & modo pertinentibus ad opus humanæ redemptionis, Sermo XI.

Dixi in fine sermonis, nec me iterare piget, quòd cupiam vos omnes fieri sacræ vnctionis participes, illius videlicet in qua dei beneficia cum lætitia & gratiarum actione recolit sancta deuotio. Hoc enim bonum est tum propter releuandos vitæ præsentis labores, qui vtique tolerabiliores nobis fiunt exultantibus in laude dei: tum quia nihil ita proprie quendam terris repræsentat cœlestis habitationis statú, sicut alacritas laudantium deum: scriptura dicente: Beati M qui habitát in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. De hoc præcipuè vnguento puto dixisse prophetá: Ecce q̃ bonú & quàm iucundú habitare fratres in vnum, sicut vnguentú in capite. Neq; enim priori videtur cógruere posse. Illud enim etsi bonú sit, nó est tamé iucúdum: quia recordatio peccatorú amaritudiné facit, non iucunditaté. Sed nec qui illud faciunt, in vnú habitant, cú quisq; peccata propria lugeat atque deploret. Qui verò in gratiarum actione versantur, deum solú intuétur & cogitant, ac per hoc ipsi verè habitant in vnú. Bonú est autem quod faciunt, quia seruát ei iustissimè gloriam, cuius est: & nihilo minus iucúdú, quia delectat. Quamobrem suadeo vobis amicis meis reflectere interdum pedem à molesta & anxia recordatione viarú vestrarum, & euadere in itinera planiora serenioris memoriæ beneficiorú dei: vt qui in vobis confundimini, ipsius intuitu respiretis. Volo vos experiri illud quod sanct⁹ propheta cósulit dicés: Delectare in domino, & dabit tibi petitiões cordis tui. Et quidé necessarius dolor pro peccatis, sed si non sit cótinuus. Sanè interpoletur lætiori recordatione diuinę benignitatis, ne fortè præ tristitia induretur cor, & desperatione plus pereat. Misceam⁹ absinthio mel, vt salubris amaritudo salutem dare tunc possit, cú immixto temperata dulcore bibi poterit. Audi deniq; deú quomodo ipse contriti cordis temperat amaritudiné, quomodo pusillanimé à desperationis

Psal.83.a — *Psal.132.a* — *Psal.36.a*

A nis barathro reuocat, quomodo blandæ & fidelis promissionis melle mœrétē consolatur, erigit diffidētem. Ait per prophetam: Ego infrenabo os tuum laude mea, ne intereas. hoc est: Ne interitu facinorum tuorum nimiā incurras tristitiā, atq; instar effrenis equi desperatus in præceps ruas & pereas. Freno te (inquit) inhibebo indulgentiæ meæ, & meis laudibus erigā, respirabisq; in bonis meis, qui de tuis cōfunderis malis, dum me sanè benigniorē quàm te culpabiliorē inuenies. Hoc freno si infrenatus fuisset Cain, nequaquā desperando dixisset: Maior est iniquitas mea, q̄ vt veniam merear. Absit, absit. Maior enim est eius pietas, quàm quæuis iniquitas. Ideò iustus non cōtinuè, sed tantū in principio sermonis accusator est sui. Porro autē in dei laudes extrema sermonis claudere cōsueuit. Videte deniq; iustū hoc ordine procedētem. Cogitaui (ait) vias meas, & cōuerti pedes meos in testimonia tuá: vt videlicet qui contritionē & infelicitatē in viis propriis perpessus fuerat, in via testimoniorū dei delectaretur sicut in omnibus diuitiis. Et vos igitur exemplo iusti si de vobis in humilitate sentitis, sentite & de domino in bonitate. Sic enim legitis apud sapientem: Sentite de domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum. Hoc autem facilè menti persuadet diuinæ munificētię frequens imò cōtinua recordatio. Alioquin quomodo implebitur apostolicū illud, In omnibus gratias agentes: si ea pro quibus gratiæ debentur, à corde recesserint? Nolo vos Iudaico notari opprobrio, de quibus scriptura testatur quòd non fuerint memores benefactorum eius, & mirabilium eius quæ ostendit eis.

Esa.48.b *Gene.4.b* *Prouer.18.c* *Psal.118.b* *Sapien.1.a* B *Psal.77.b*

Verum quoniam bona quæ largiri mortalibus non cessat misericors & miserator dominus, recolere & recolligere omnia, omni homini impossibile est (quis enim loquetur potētias domini, auditas faciet omnes laudes eius?) id saltē quod præcipuum est & maximū, opus videlicet nostræ redēptionis à memoria redemptorum aliquatenus nō recedat. In quo opere duo potissimum quę nunc occurrūt, vestris studiis intimare curabo. Et hoc quàm paucis ad compēdium potero, memor illius sententiæ: Da occasionem sapienti, & sapientior erit. Duo ergo illa sunt, modus & fructus. Et modus quidem dei exinanitio est, fructus verò nostri de illo repletio. Hoc meditari, sanctę spei seminariū est, illud summi amoris incētiuum. Vtrūque profectibus nostris necessarium, ne aut spes mercenaria sit, si amore non comitetur: aut amor tepescat, si infructuosus putetur. Porro fructū talem expectamus nostri amoris, qualem ipse quē amamus promisit, mēsurā (inquiēs) plenam & confertā & coagitatam & supereffluentem dabūt in sinum vestrum. Mensura ista (vt audio) erit sine mensura. Sed velim scire cuius rei futura sit illa mēsura, vel potius illa immēsitas quę repromittitur. Oculus non vidit deus absque te, quæ præparasti diligentibus te. Dic nobis tu qui præparas, quid pręparas? Credimus, confidimus, reuera sic promittis: replebimur in bonis domus tuę. Sed quibus, queso, bonis vel qualibus? Forte frumento, vino, oleo, auro, atque argento, lapidibúsve preciosis? Sed hæc nouimus & vidimus, & videmus & fastidimus. Id quærimus quod oculus nō vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Hoc placet, hoc sapit, hoc delectat inquirere, quodcunq; est illud. Erūt, inquit, omnes docibiles dei, & ipse erit omnia in omnibus. Vt audio, plenitudo quam expectamus à deo, non erit nisi de deo. Quis verò comprehendat quàm magna multitudo dulcedinis in breui isto sermone comprehensa sit: Erit deus omnia in omnibus? Vt de corpore taceam, in anima tria intueor: rationem, volūtatem, memoriam: & hæc tria ipsam animam esse. Quantum cuiq; horū in præsenti seculo desit de integritate sua & perfectione, sentit omnis qui ambulat in spiritu. Quare hoc, nisi quia deus nondū est omnia in omnib⁹? Hinc est q̄ & ratio sæpissime in iudiciis fallitur, & voluntas quadruplici perturbatione iactatur, & memoria multiplici obliuione cōfundit. Triplici huic vanitati nobilis creatura subiecta est non volens, in spe tamen. Nam qui replet in bonis desiderium animæ, ipse rationi futurus est plenitudo lucis, ipse voluntati multitudo pacis, ipse memoriæ continuatio æternitatis. O veritas, charitas, æternitas. O beata & beatificans trinitas, ad te mea misera trinitas miserabiliter suspirat, quoniā à te infeliciter exulat. Discedens à te quantis se intricauit erroribus, doloribus, timoribus? Heu me qualem pro te commutauimus trinitatem? Cor meum conturbatum est, & inde dolor: dereliquit me virtus mea, & inde pauor: & lumen oculorum meorū non est mecū, & inde error. En quàm dissimilem trinitatem ô animæ meæ trinitas exulans offendisti.

Prou.9.b *Luc.6.f* *Esa.64.a* C *Ioan.6.e* D *Psal.37.b*

Veruntamē quare tristis es anima mea, & quare cōturbas me? Spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi: cum error videlicet à ratione, à voluntate dolor, atq; à memoria timor omnis recesserit, & successerit illa quam speramus mira serenitas, plena suauitas, æterna securitas. Primum illud faciet veritas deus, secundum charitas deus, tertium summa potestas deus, vt sit deus omnia in omnibus, ratione recipiente lucem inextinguibilem, voluntate pacem imperturbabilem cōsequente, memoria fonti indeficienti æternaliter inhærēte. Videritis vos, recténe primū illud filio, spiritui sancto sequens, patri vltimum assignetis, sic tamē, vt nihil horū vel patri vel filio vel spiritui sancto subtrahatis, ne cui forte personarum aut plenitudinem minuat distinctio, aut proprietatem tollat perfectio. Simul & hoc aduertite, quid simile filij huius seculi experiantur de carnis illecebris, de mundi spectaculis, & de pōpis satanę: cum tamen hoc totum sit vnde vita præsens eludit miseros amatores suos, dicente Ioanne: Quicquid in mundo est, concupiscentia carnis est, & cōcupiscētia oculorum, & ambitio seculi. Hæc de redemptionis fructu. In modo quoque quem (si recolitis) dei esse exinanitionem diffiniuimus, tria item præcipue vobis intuenda commendo. Non enim simplex aut modica illa exinanitio fuit, sed semetipsum exinaniuit vsq; ad carnem, ad mortem, ad crucē. Quis dignè penset quantæ fuerit humilitatis, māsuetudinis, dignationis, dominū maiestatis carne indui, mulctari morte, turpari cruce? Sed dicit aliquis: Non valuit opus suum reparare creator absq; ista difficultate? Valuit, sed maluit cum iniuria sui, ne pessimum atque odiosissimū vitium ingratitudinis occasionem vltra reperiret in homine. Sanè multum fatigationis assumpsit, quò multę dilectionis hominem debitorem teneret, commoneretq; gratiarum actionis difficultas redēptionis, quem minus esse deuotum fecerat conditionis facilitas. Quid enim dicebat homo creatus & ingratus? Gratis quidem cōditus sum, sed nullo auctoris grauamine vel labore. Siquidem dixit, & factus sum, quemadmodum & vniuersa. Quid magnum est quamlibet magna in verbi facilitate donaueris? Sic beneficium creationis attenuās humana impietas, ingratitudinis materiā inde sumebat, vnde amoris causam habere debuerat, idque ad excusandas excusationes in peccatis. Sed obstructum est os loquentiū iniqua. Luce clarius patet quātum modo pro te ô homo dispendium fecit: de domino seruus, de diuite pauper, caro de verbo, & de dei filio hominis filius fieri non despexit. Memēto iam te etsi de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptū. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia: at vero per totos triginta annos operatus est salutem tuam in medio terræ. O quātum laborauit sustinens! Carnis necessitates, hostis tētationes, nónne sibi crucis aggrauauit ignominia, mortis cumulauit horrore? Necessarie quidem. Sic sic homines & iumenta saluasti domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus? Hæc meditamini, in his versamini. Talibus odoramentis refouete viscera vestra, quę diu torsit odor molestior peccatorū, vt abūdetis & his vnguentis nō minus suauibus quàm salutaribus. Nec tamē adhuc vos putetis habere illa optima quæ in sponsæ vberibus cōmendantur: de quibus incipere, modo finiendi iam sermonis angustia prohibet. Quæ dicta sunt de aliis, tenete memoria, probate vita, & de his iuuate me precibus vestris vt digne loqui possim quod & dignum sit tantis sponsæ deliciis, & vestras animas ad amorem ædificet sponsi Iesu Christi domini nostri. Amen.

Psal.41.b *1.Ioan.2.c* E *Philip.2.a* *Psal.140.c* *Psal.62.c* F *Psal.35.b* *Ibidem.*

De precioso vnguento pietatis: & de veneratione habenda à subditis erga prælatos suos. Sermo XII.

DVo me vnguenta vobis tradidisse recordor. Vnum contritionis, delicta multa complectens. Alterum deuotionis, multa continens beneficia. Ambo salubria, sed non ambo suauia. Primum siquidem pungitiuum sentitur, quia mouet ad compunctionem amara recordatio peccatorum,

G & dolorem facit: cum sequens mitigatorium sit, diuinæ bonitatis intuitu consolationem dante, & sedãte dolorem. Sed est vnguentum quod ambobus longe antecellit, & hoc appellauerim pietatis, eo quòd fiat de necessitatibus pauperũ, de anxietatibus oppressorum, de perturbationibus tristium, de culpis delinquentium, & postremo de omnibus quorumlibet miserorum ærumnis, etiã si fuerint inimici. Despicabiles vidẽtur species istæ, sed est super omnia aromata vnguentũ quod ex eis cõficitur. Sanatiuum est: Beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam cõsequentur. Igitur multæ miseriæ collectæ, atque oculo pietatis inspectæ, ipsæ sunt species ex quibus vnguenta optima cõponuntur, spõsæ digna vberibus, spõsi sensibus grata. Felix mens, quæ talium collectione aromatum sese ditare & impinguare curauit, infundens ea oleo misericordiæ, & ardore decoquens charitatis. Quis putas est iucundus homo qui miseretur & commodat, pronus compati, subuenire prõptus, dare quàm accipere beatius iudicans: ignoscere facilis, irasci difficilis, vlcisci penitus non acquiescẽs, & per omnia proximorũ æquè vt proprias respiciens necessitates? O quæcunque es anima sic affecta, sic imbuta rore misericordiæ, sic affluens pietatis visceribus, sic te omnibus omnia faciens, sic facta ipsa tibi tanquam vas perditum, vt cæteris presto vbique semper occurras atq; succurras, sic deniq; mortua tibi, vt viuas omnibus: tu planè H tertium optimúmq; vnguẽtum felix possides, & manus tuæ distillauerunt totius suauitatis liquorem. Non exsiccabitur in tempore malo, nec feruor persecutionis ebibet illum: sed semper deus memor erit omnis sacrificij tui, & holocaustum tuum pingue fiet. Sunt viri diuitiarum in ciuitate domini virtutum, quæro an apud aliquos hæc vnguẽta inueniantur. Et prim⁹ occurrit (sicut vbiq; solet) mihi Paulus vas electionis, reuera vas aromaticum, vas odoriferũ, & refertum omni puluere pigmentario. Christi enim erat bonus odor deo in omni loco. Multę profecto suauitatis fragrantiam longe latéque spargebat pectus illud quod sic affecerat solicitudo omniũ ecclesiarũ. Vide enim quales species & qualia aromata coaceruauerat sibi. Quotidie (inquit) morior propter vestrã gloriam. Et rursum: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Et multis talibus (quæ vobis bene nota sunt) abundabat diues iste in componendis vnguentis optimis. Decebat nanq; primis & purissimis aromatibus redolere vbera quæ Christi mẽbra lactarent, quorũ Paulus mater erat, pro certo parturiens semel & iterum donec Christus formaretur in eis, ac mẽbra capiti suo reformarentur. Audi & de alio diuite quomodo ad manum habebat electas species de quibus optima vnguenta conficeret. Foris (inquit) non mansit peregrinus. Ostium meum viatori patuit. Item: Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pau-I perum: conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Si negabam quod volebãt pauperibus, & oculos viduæ expectare feci. Si comedi buccellã meam solus, & non comedit pupillus ex ea. Si despexi prætereuntem eo quòd non haberet indumentũ, & absque operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouiũ mearum calefactus est. Quanto putamus vir iste odore terrã resperserat in his operibus? Singula opera singula erant aromata. His propriam repleuerat cõscientiam, vt fœtorem putridæ carnis, internæ suauitatis exhalatione sibi temperaret. Ioseph postquam vniuersam Aegyptum post se fecit currere in odore vnguentorũ suorum, etiã suis venditoribus eandem demum fragrantiam propinauit. Equidem increpatoria verba vultu proferebat irato, sed erumpebant lachrymæ de pinguedine cordis, non iræ indices, sed gratiæ proditrices. Samuel lugebat Saul qui se quærebat occidere, & ad ignẽ charitatis incalescẽte pectore liquefactus intus pietatis adeps foras emanabat per oculos. Ob bonũ deniq; quẽ circũ quaq; diffuderat suæ opinionis odorem, refert de eo scriptura quia cognouerunt omnes à Dan vsque Bersabee, quòd fidelis Samuel propheta esset domini. Quid de Moyse dicam, quanto adipe & pinguedine & ipse repleuerat viscera sua? Nec domus illa exasperãs in qua pro tẽpore versabatur, potuit vnquã in omni murmure & furore suo vnctionẽ spiritus qua semel imbutus fuerat exterminare, quò minus inter assiduas lites & quotidiana iurgia ipse in sua mansuetudine per-K duraret. Merito testatus est spiritus sanctus de eo quòd esset mitissimus omniũ hominum qui morabãtur super terrã. Siquidẽ cum his qui oderunt pacẽ, erat pacificus, intantũ vt populo ingrato & rebelli non modo non irasceretur, sed & irascẽtem deum suo interuentu leniret, sicut scriptum est: Dixit vt disperderet eos, si non Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius, vt auerteret iram eius ne disperderet eos. Deniq; si dimittis (ait) dimitte: sin autẽ, dele me de libro tuo quem scripsisti. O vere hominem vnctum vnctione misericordię! Loquitur plane parentis affectu, quam nulla possit delectare felicitas, exortibus quos parturiuit. Verbi gratia, si diues quispiam mulieri pauperculæ dicat: Ingredere tu ad prandium meum, sed quem gestas infantulum relinque foris, quoniam plorat, & molestus est nobis: nunquid faciet? Nónne magis eliget ieiunare, quàm exposito pignore charo sola prãdere cum diuite? Ita nec Moysi sedet solum se introduci in gaudium domini sui, foris scilicet remanẽte populo, cui licet inquieto & ingrato, vice pariter & affectione matris inhæret. Dolet viscera, sed tolerabiliorem sibi iudicat tortionem, quàm euulsionem. Quid Dauid mansuetius, qui illius mortem lugebat, qui suam semper sitierat? Quid benignius, quàm vt eius molestè ferret decessum, cui succedebat in regnũ? Sed & de morte parricidæ filij quàm difficile consolationem admisit? Magnã profecto optimæ vnctionis copiã L præferebat talis affectio: ideo & securus orabat, dicens: Memento domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Ergo hi omnes habuerunt vnguenta optima, quibus hodiéque per vniuersas ecclesias suauissime redolẽt. Nec solum ipsi, sed & quicũque se in hac vita ita beneuolos & beneficos præbuerunt, ita inter homines humane viuere studuerunt, quatenus omnem quam visi sunt habuisse gratiã, non sibi tenerent, sed in commune deducerent, æstimantes se amicis pariter & inimicis, sapientibus & insipientibus debitores: cúmque fuissent vtiles omnib⁹, humiles in omnib⁹: & præ omnibus extiterunt dilecti deo & hominibus, quorum fragrãtia in benedictione est: quotquot inquã tales præcesserunt, fragrarunt suis tẽporibus, fragrãt & hodie vnguentis optimis. Tu quoq; si donum quod desuper accepisti, nobis cõtubernalib⁹ tuis libẽter impertiaris, si te exhibeas vbiq; inter nos officiosum, si affectuosum, si gratũ, si tractabilẽ, si humilẽ: testimoniũ habebis ab omnibus, quòd fragres & ipse vnguentis optimis. Omnis in vobis qui fraternas infirmitates tam corporũ, quàm animorum non solũ patiẽter supportat, sed insuper si licet, & si valet, iuuat obsequiis, confortat alloquiis, consiliis informat: si hoc nõ potest propter disciplinam, solicitis saltem orationibus solatiari non cessat infirmo: omnis inquam qui talia operatur in vobis, bonum omnino spargit odorem inter fratres, M & odorem de vnguentis optimis. Balsamum in ore, huiuscemodi frater in congregatione, monstratur digito, & dicũt de eo omnes: Hic est fratrũ amator, & populi Israẽl, hic est qui multum orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate. Sed recurramus ad euangelium, atque aliquid quod forte spectet & ad hęc vnguenta, requiramus. Maria Magdalene & Maria Iacobi & Salome ẽmerũt aromata, vt venientes vngerent Iesum. Quænam ista vnguenta tam preciosa, vt Christi corpori parentur & comparentur? tam copiosa, vt toti sufficiãt? Neutrum quippe duorum præcedẽtium aut emptum aut factum specialiter ad opus domini, aut toto in corpore legitur fuisse diffusum, sed de subito introducitur mulier vno quidem in loco osculans pedes, & vnguento vngens: in altero vero vel ipsa vel altera habens alabastrum vnguenti, & illud mittens in caput. Cæterum nunc emerunt aromata vt venientes vngerent Iesum. Emunt non vnguenta, sed aromata: & vnctio in obsequium domini non facta assumitur, sed noua conficitur: nec ad vngendam tantũ aliquam corporis partem, verbi gratia pedes aut caput, sed sicut scriptum est, vt veniẽtes vngerent Iesum, quod est totius complexio, non partis distinctio. Tu quoque si te induas viscera misericordiæ, liberalem benignúmque exhibeas non tantùm parentibus siue cognatis tuis, aut quos tibi vel benefactores tenes, vel benefacturos speras, nã & Ethnici hoc faciũt, sed (iuxta Pauli consiliũ) studeas operari bonum ad omnes, ita vt propter deum nec inimico

Marginalia: Matt.5.a; Psal.111.a; 2.Cor.2.d; 2.Cor.11.g; 1.Cor.15.d; 2.Cor.11.g; Gala.4.c; Iob 31.d; Iob 29.c; Gen.45.a; 1.Reg.15.g; 1.Reg.3.d; Num.12.a; Psal.119.b; Psal.105.d; Exod.32.c; 2.Reg.1.; 2.Re.19.a; Psal.131.a; 2.Machab. 15.c; Mar.16.a; Matt.26.a; Mar.14.a

A inimico officium humanitatis corporale seu spirituale negãdum subtrahendúmque existimes: constat te quoque abundare vnguentis optimis, nec caput aut pedes domini tantùm, sed passim quãtum in te est vngere suscepisse totum corpus quod est ecclesia. Et forte prouidè ob hoc dominus Iesus paratam sibi cõfectionem expendi noluit in suo corpore mortuo, vt seruaret viuo. Viuit enim ecclesia, quæ manducat panem viuum qui de cœlo descendit. Ipsa est charius corpus Christi, quod ne mortem gustaret, morti illud alterum traditum fuisse nullus Christianus ignorat. Ipsam vngi, ipsam foueri desiderat, ipsius infirma membra cupit fomentis accuratioribus releuari. Ipsi ergo preciosa vnguẽta retinuit, cum anticipans horam, & accelerans gloriam, mulierum deuotionem non elusit, sed instruxit. Renuit vngi, sed parcens, non spernens. Non recusans obsequium, sed reseruans proficuum. Proficuum dico non huius materialis atque corporalis vnguẽti, sed plane spiritualis quod in isto designatum est. In isto ergo pepercit magister pietatis vnguẽtis optimis pietatis, quæ membris suis indigentibus tam corporaliter quàm spiritualiter omnino cuperet exhiberi. Denique pauloante cum in caput eius aut etiam in pedes funderetur vnguẽtum, ipsúmq; satis preciosum, nunquid prohibuit? Imò & obstitit prohibentibus. Nam & Simoni indignanti quòd se tangi à peccatrice permitteret, lõgam texuit reprehensionis parabolam: & aliis perditionis vnguentum causantibus respõdit dicens: Quid molesti estis huic mulieri? Nonnunquam ego (vt modicum faciam excessum) cum sederẽ mihi ad pedes Iesu mœrens & offerens sacrificium spiritus contribulati in recordatione peccatorum meorum: aut certe ad caput siquando vel raro starem, & exultarẽ in recordatione beneficiorum eius, audiui dicentes: Vt quid perditio hæc? Causantes videlicet quòd soli viuerẽ mihi, qui (vt putabant) multis prodesse possem. Et dicebant: Potuit enim venundari multo, & dari pauperibus. Sed nõ bonum mercatum mihi est, etiã si vniuersum mundum lucrer, meipsum perdere, & detrimentum mei facere. Vnde intelligens verba hæc inter illas esse quas scriptura loquitur muscas morituras quæ perdunt suauitatem vnguenti, recordatus sum diuinæ illius sententiæ: Popule meus, qui te beatificant, in errorem inducunt. Verùm audiãt excusantem dominum, & respõdentem pro me, qui me quasi de ocio incusant. Quid, inquit, molesti estis huic mulieri? quod est: Vos videtis in facie, & ideo secundum faciem iudicatis. Non est vir (vt putatis) qui possit mittere manum ad fortia, sed mulier. Quid tentatis ei imponere iugum ad quod ego eum minus sufficientẽ intueor? Bonum opus operatur in me. Stet in bono, quandiu nõ conualescit ad melius. Siquando de muliere in virum & virum perfectũ profecerit, poterit & in opus perfectionis assumi. Fratres, reuereamur episcopos, sed vereamur labores eorũ. Si labores pensamus, nõ affectamus honores. Agnoscamus impares vires nostras, C nec delectet molles & fœmineos humeros virorũ supponere sarcinis: nec obseruemus eos, sed honoremus. Inhumanè nẽpe eorum redarguis opera, quorũ onera refugis. Temerariè obiurgat virum de prælio reuertẽtem mulier nens in domo. Dico enim: Si is qui de claustro est, eum qui versatur in populo, interdũ minus districte minúsve circũspecte sese agere deprehenderit (verbi gratia in verbo, in cibo, in somno, in risu, in ira, in iudicio) non ad iudicandum confestim prosiliat, sed meminerit scriptum: Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier. Nam tu quidem in tui custodia vigilans bene facis, sed qui iuuat multos, & melius facit, & virilius. Quod si implere non sufficit absque aliqua iniquitate, id est absque quadam inæqualitate vitę & conuersationis suę, memento quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hæc dicta sint contra geminã tentationem, qua sæpe viri religiosi episcoporum vel ambire gloriam, vel excessus temere iudicare diabolicis instigationibus incitantur. Sed redeamus ad vnguenta sponsæ. Vidésne quàm sit pręferendũ cęteris istud pietatis vnguentum, de quo solo permissum non est perditionem fieri? In tantum perditio de ipso non fit, vt nec aquæ frigidæ munus irremuneratum sinatur. Bonum tamen contritionis vnguentũ, quòd de recordatione peccatorũ cõficitur, mittitúrque in pedes domini: quia cor contritum & humiliatum deus non despiciet. Cæterum longe melius esse D arbitror id quod dicitur deuotionis, factum de recordatione beneficiorum dei, quippe quod & capiti idoneũ reputatur, ita vt perhibeat de ipso deus: Sacrificiũ laudis honorificabit me. Porro vtrunque vincit vnctio pietatis, quæ de respectu miserorum fit, & per vniuersum Christi corpus diffunditur. Corpus dico non illud crucifixum, sed quod illius acquisitum est passione. Optimum reuera vnguentum, in cuius cõparatione cætera nec respicere se ostendit qui ait: Misericordiam volo, & non sacrificium. Hanc ergo potissimũ inter cæteras virtutes redolere puto vbera sponsæ, quæ sponsi per omnia gestit cõgruere volũtati. An non odore misericordiæ Tabitha etiam in morte fragrabat? Et ideo cito de morte cõualuit: quia præualuit odor vitæ. Sed audite verbum abbreuiatum super præsenti capitulo. Quisquis & inebriat verbis, & fragrat beneficiis, sibi dictum putet, quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Et ad hæc quis idoneus? Quis nostrum vnum saltem horum integre perfectéq; possideat, vt non videlicet interdum & in dicendo sterilior, & in operando tepidior sit? Sed est quæ merito & non dubie hoc pręconio glorietur, ecclesia vtiq;, cui nunquam de vniuersitate sua deest & vnde inebriet, & vnde fragret. Quod enim sibi deest in vno, habet in altero, secundum mensuram donationis Christi, ac moderationem spiritus diuidentis singulis prout vult. Fragrat ecclesia in his qui sibi faciunt amicos de mammona iniquitatis, inebriat in ministris verbi, qui vino lætitię spiritualis infundunt terram, & inebriant eam, & fructum referunt in patientia. Ipsa audacter securéq; sese nominat sponsam, tanquã quæ verè habet vbera meliora vino, & fragrãtia vnguentis optimis. Quod etsi nemo nostrum sibi arrogare præsumat, vt animam suam quis audeat sponsam domini appellare: quoniam tamẽ de ecclesia sumus, quæ meritò hoc nomine & re nominis gloriatur: non immeritò gloriæ huius participium vsurpamus. Quod enim simul omnes plene integréq; possidemus, hoc singuli sine contradictione participamus. Gratias tibi domine Iesu, qui nos charissimæ ecclesiæ tuæ aggregare dignatus es, non solùm vt fideles essemus, sed vt etiam tibi vice sponsæ in amplexus iucundos, castos, æternósque copularemur, reuelata & ipsi facie speculantes gloriam tuam, quæ tibi communis pariter est cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Marginalia (left column): B — Matt. 26. a — Ibidem. — Ecclés. 10. a — Esa. 3. b — Mat. 26. a — C — Eccli. 42. c — Iaco. 5. d — Mat. 10. d — Psal. 50. d. (right column): Psal. 49. d — Matt. 9. b — Act. 9. g — Cant. 1. c — 1. Cor. 12. b — E.

De gloria & laude deo semper attribuenda pro omnibus bonis eius nobis impensis. Sermo XIIII.

ORigo fontium & fluminum omnium mare est: virtutum & scientiarum dominus Iesus Christus. Quis enim dominus virtutum nisi ipse est rex gloriæ? Sed & iuxta Annæ canticum, idem ipse deus scientiarum dominus est. Continentia carnis, cordis industria, voluntatis rectitudo, ex illo fonte manant. Non solùm autem, sed & si quis callet ingenio, si quis nitet eloquio, si quis moribus placet, inde est. Inde scientiæ, inde sapientiæ sermo. Thesauri siquidẽ sapientiæ & sciẽtiæ ibi omnes absconditi sunt. Quid? Casta cõsilia, iusta iudicia, sancta desideria, nónne riuuli fontis illius sunt? Quòd si copiæ aquarum secretis subterraneísque recursibus incessanter æquora repetunt, vt inde rursus ad visus vsúsque nostros iugi & infatigabili erumpant obsequio, cur non etiam spirituales riui vt arua mentium rigare non desinant, proprio fonti sine fraude & sine intermissione reddãtur? Ad locum vnde exeunt reuertãtur flumina gratiarum, vt iterum fluant. Remittatur ad suũ principiũ cœleste profluuium, quo vberius terræ refundatur. Qualiter inquis? Qualiter dicit apostolus: In omnibus gratias agentes. Quicquid sapientiæ, quicquid te virtutis habere confidis, dei virtuti & dei sapientiæ deputa Christo. Et quis tam insanus (ais) vt aliunde præsumat? Nemo plane, adeo vt & Pharisæus gratias agat: cuius tamen iustitiæ non est laus à deo. Nec enim illa gratiarum actio (si bene recolis euangelium) gratiorem eum facit. Quare? Quia quicquid in orę deuotum sonuerit, cordis non sufficit excusare tumorem apud eum qui alta à longe cognoscit.

Deus, ô Pharisæe, non irridetur. Putas tu habes aliquid quod non accepisti? Nihil, inquit, & ideo gratias refero largitori. Si omnino nihil, ergo nec meritum præcessit in te vl-

Marginalia: 1. Re. 2. d — F — Colo. 2. b — 1. Thes. 5. d — Luc. 18. b — Psal. 137. b — 1. Cor. 4. b

G lum, vt illa de quibus gloriaris acciperes. Quòd si & fatearis, primò quidem frustra inflaris aduersus publicanum, qui ideo non habet quod tu, quia non accepit vt tu. Deinde vide etiam ne non integre sua dona resignes deo, & tibi inflectẽs aliquid de gloria & honore ipsius, fraudis meritò arguaris, & fraudis in deum. Si enim de his quæ iactas, ex te tibi quippiã forte arrogares, falli te magis quàm velle fraudare crederem, & errorem corrigerem. Nũc verò quia gratias agendo, probas te tibi nihil tribuere, sed dei esse dona tua merita, prudenter agnoscere: certe cæteros aspernando, prodis te quòd in corde & corde locutus sis, altero commodans linguam mendacio, altero veritatis vsurpans gloriam. Non enim iudicares publicanum contemnendum prę te, si non præ illo te honorandum censeres. Sed quid respondes apostolo præscribenti & dicenti: Soli deo honor & gloria? Quid angelo distinguenti & docenti quid sibi retinere placeat deo, & quid partiri dignetur hominibus? Nam gloria, inquit, in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ volũtatis. Cernitísne pharisæum agentem gratias, labiis quidem honorare deum, cordis autem sentẽtia se? Sic vsu quodam magis quàm sensu vel affectu personare in ore multorum gratiarum actionẽ aduertere est, intantum vt homines quoque sceleratissimi ad quæq; flagitia & facinora sua soleant gratias deo agere quòd bene prosperéque (vt quidem ipsi sapiunt) cesserit sibi in adim-

1.Tim.1.d

Luc.2.b

H pletione peruersarum volũtatum suarum. Audias (verbi gratia) furem cum impiæ machinationis male cupitum manipulum reportarit, exultantem clàm, & dicentem: Deo gratias, non inanes vigilias feci, nocturnum laborem meũ non perdidi. Similiter qui hominem interfecit, nónne gloriatur, & refert gratias quòd preualuit aduersus æmulum, aut de hoste se vindicauit? Et nihilo minus adulter tripudiãs gestit in dei laudes, quòd diu optato concubitu tandem potitus sit. Non ergo omnis gratiarum actio accepta est deo nisi quæ de cordis pudica & mera simplicitate procedit. Pudica sanè dixerim propter eos qui & de malis actibus suis gloriantes, deo gratias agere solent, quasi deus more ipsorum lætetur cum male fecerint, & exultet in rebus pessimis. Audiet qui huiusmodi est: Existimasti inique quòd ero tui similis? arguam te, & statuam contra faciem tuam. Mera verò adiunxi propter hypocritas, qui deum quidem de bonis suis, sed verbotenus glorificantes, corde retinent quod ore præbuerãt: & quoniã dolose agũt in conspectu eius, inuenitur iniquitas eorum ad odium. Illi impiè mala sua deo, isti dei bona fraudulenter intorquent sibi. Et quidem primum illud tam stultum támque seculare ac quodãmodo etiam bestiale est, vt necesse non habeam de ipso monere vos. Cæterum sequẽs religiosis maxime & spiritualibus viris insidiari solet. Magna & rara virtus profecto est, vt magna licet operantem, magnum te nescias, & manifestam omnibus, tuam te solum latere sanctitatem.

Prouer.2.c
Psal.69.d

I Mirabilem te apparere, & contẽptibilem reputare, hoc ego ipsis virtutibus mirabilius iudico. Fidelis reuera famulus es, si de multa gloria domini tui etsi non exeunte ex te, tamẽ transeunte per te, nil tuis manibus adherere contingat. Tunc iuxta prophetam proiicis auaritiam ex calumnia, & excutis manus tuas ab omni munere. Tunc iuxta mãdatum domini, lux tua lucet coram hominibus, ad glorificandum non te, sed patrem qui in cœlis est. Sed & imitator Pauli fideliúmq; prædicatorum, non prædicantium semetipsos, æquè nec tu quæ tua sunt quæris, sed quæ Iesu Christi. Quamobrem audies & tu: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. Ioseph cum domum & omnia bona Aegyptij domini sui sibi credita sciret, dominã non ignorauit exceptã: & ob hoc non acquieuit contingere. Non est, inquit, ex omnibus bonis domini mei quod non in mea potestate sit, vel nõ tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es. Mulierem nouerat gloriam esse viri, & iniquum sibi iudicauit vice contraria inglorium facere eum qui se fecerat gloriosum. Aduertit homo dei sapiẽtia prudens, virum vxorem fortiter tanquam propriam zelare gloriã, sibiq; ipsi retinuisse seruandam, non alij credidisse, & manũ ad non concessum extendere non præsumpsit. Quid ergo? Homo zelat gloriam suam, & deum audet velle fraudare de sua quasi non zelantem? Sed audi quid dicat. Gloriam, inquit, meam alteri non dabo. Quid ergo dabis nobis domine, quid dabis nobis? Pacem, inquit, do vobis, pacem relinquo vobis. Sufficit mihi: Gratãter suscipio quod relinquis, & relinquo quod retines. Sic placet, sic mea interesse nõ dubito. Abiuro gloriam prorsus, ne forte si vsurpauero nõ concessum, perdam meritò & oblatum. Pacẽ volo, pacem desidero, & nihil amplius. Cui non sufficit pax, non sufficis tu. Tu es enim pax nostra, qui fecisti vtraq; vnum. Hoc mihi necessarium, hoc satis est, reconciliari tibi, reconciliari mihi. Nam ex quo posuisti me cõtrarium tibi, factus sum etiam mihimetipsi grauis. Cautus sum, nec ingratus fore beneficio datę pacis, nec sacrilegus inuasor gloriæ tuæ. Tibi domine tibi gloria tua maneat illibata, mecum bene agitur si pacem habuero. Golia prostrato lætatus est populus pace recepta, sed Dauid singulariter extitit gloriosus. Iosue, Iepthe, Gedeon, Sanson, Iudith quoque, quanquã fœmina, gloriose in diebus suis triumpharũt de hostibus, sed pace cum gaudio fruentibus cæteris nemo eis cõmunicauit in gloria. Iudas Machabæus multis & ipse inclytus victoriis, cum frequenter exultanti populo pacem fortiter pugnãdo tribuisset, nũquid gloriam quandoque est partitus alicui? Denique & facta est, inquit, non gloria, sed lætitia magna in populo. Quid minus ab his omnibus conditor omnium fecit quo minus & ipse debeat gloriari singulariter? Solus cuncta creauit, solus de hoste triumphauit, solus captiuos liberauit: & socium habebit in gloria? Et brachiũ, inquit,

Esa.33.c
Matt.5.b
Philipp.2.c & 4.d
Matth.25.b
Gene.39.
1.Cor.11.b
Esa.48.b
K
Ioan.14.d
Ephes.2.c
Iob 7.d
1.Mac.4.g

L meum auxiliatum est mihi. Item: Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum. Quid mihi ergo cum victoria si nec in prælio fui? Impudentissime mihi arrogo vel gloriam absque victoria, vel victoriam sine pugna. Sed suscipite montes pacem populo, pacem suscipite nobis, non gloriam, ipsi soli eam seruantes qui solus & pugnauit & vicit. Ita quæso ita sit, gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonę volũtatis. At verò nõ bonæ, sed plane iniquę voluntatis est, qui nequaquam pace cõtentus, superbo oculo & insatiabili corde inquietus anhelat & ad gloriam dei, nec pacem proinde retinens, nec gloriam apprehendens. Quis credat parieti, si se dicat parturire radium quem suscipit per fenestram? Aut si gloriẽtur nubes quòd imbres genuerint, quis non irrideat? Mihi liquidò constat nec de canalibus oriri riuos aquarum, nec de labiis vel dentibus verba prudẽtiæ, etsi sensus vltra corporeus non attingat. Si qua sane in sanctis digna laude vel admiratione intueor, clara luce veritatis discutiens profecto reperio laudabilem siue mirabilem alium apparere, atq; alium esse, & laudo deum in sanctis eius. Siue sit Helisæus, siue ille magnus Helias, mortuorum vtique suscitatores, ipsi quidem suo nõ imperio, sed ministerio foris exhibent nobis noua & insueta: deus verò in ipsis manens ipse

Esa.63.b
Ibidem.
Psal.71.a
Luc.2.b

M facit opera: inuisibilis & inaccessibilis in se, in suis spectabilis atque mirabilis est, & solus mirabilis, qui facit mirabilia solus. Nec laus calami, laudabilis est pictura siue scriptura, nec gloria linguæ aut labiorum sermo bonus. Tempus est vt & propheta loquatur. Nũquid gloriabitur, inquit, securis contra eum qui secat in ea, aut exaltabitur serra contra eũ à quo trahitur? Quomodo si eleuetur virga contra eleuantem se, & exaltetur baculus qui vtique lignum est, sic cõtra dominum omnis qui gloriatur, si non in domino glorietur. Si gloriandum est, Paulus me docuit vnde & in quo. Gloria, inquit, nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Securus glorior, si teste conscientia de gloria conditoris nihil mihi vsurpo. Securus plane: quia iam non contra dominum, sed in domino. Hæc nobis gloriatio non solùm nõ prohibetur, sed & suadetur, cum dicitur: Gloriam abinuicem quæritis, & gloriam quæ à solo deo est, non vultis? Reuera gloriari in solo deo, non nisi à solo deo est. Nec mediocris ista gloria, quippe tam vera quàm de veritate, & in veritate tam rara, vt vix vel paucitas perfectorum perfecte glorietur in ea. Eant ergo vani filij hominum, mendaces filij hominũ, eant & decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Nam sapiens gloriator probabit opus suum, atque ad lumen veritatis diligenter examinabit, & sic habebit in semetipso gloriam, & non in ore alterius. Stultus sum si cistellæ labiorum tuorum gloriam meam crediderõ, & cœpero mendicare eam abs te cũ habere voluero. Nõne nempe in tuo arbitrio est probare me vel improbare, prout

Psal.71.d
Esa.10.d
2.Cor.1.e
Ioan.5.g
Psal.61.c

A prout volueris? Sed si retineo penes me, ipse fidelius seruo mihi. Imò nec mihi eam credo, ipsi potius repono seruandā, [2.Tim.1.c] qui potens est depositum meum seruare in illum diem, cautus in custodiendo, fidelis in restituendo. Secura tunc erit vnicuique laus à deo, his duntaxat qui humanas laudes contempserint. Nam gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt, dicente etiam Dauid: [Psal.52.b] Qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam deus spreuit eos. Fratres, si hæc scitis, nemo vestrum velit laudari in vita ista: quia quicquid hic fauoris captas quod ad deum non retuleris, ipsi furaris. Tibi enim vnde gloria putide puluis, tibi vnde? De vitæ sanctitate? Sed spiritus est qui sanctificat, spiritus dico, non tuus, sed dei. Et si prodigiis aut signis effulgeas, in manu tua fiunt, sed virtute dei. An blanditur popularis fauor, quòd verbum bonum & bene forte depromsperis? Sed Christus donauit os & sapientiam. Nam lingua tua quid nisi calamus scribæ? Et hoc ipsum mutuò accepisti. Talentum creditum est, repetendum cum vsura. Si inuentus fueris ad opus impiger, ad fructum referendum fidelis, pro labore tuo mercedem accipies. Si quo minus, tolletur à te talentum, & nihilo minus exigetur lucrum, & vocaberis seruus nequam & piger. Omnis igitur de bonis multiformis gratiæ apparētis in vobis referatur ad ipsum laus, laudabiliū siquidem vniuersorum auctorem & largitorem. Idque non ficte, quemadmodum ab B hypocritis: nec sola consuetudine, sicut à secularibus: sed nec quadam necessitate, vt iumenta ferendis oneribus applicantur: sed sicut decet sanctos, sinceritate fida, deuotione solicita, hilaritate grata, sed non dissoluta. Immolantes itaque hostiam laudis, & reddentes vota nostra de die in diem, curemus omni vigilantia iungere sensum vsui, affectum sensui, exultationem affectui, grauitatem exultationi, humilitatem grauitati, libertatem humilitati, quò interdum liberis purgatæ mentis passibus procedamus & excedamus per insolitas quasdā affectiones spirituales lætitias in iubileis amœnitatibus, in lumine dei, in suauitate, in spiritu sancto, probātes nos cōprehensos in his quos propheta intuebatur cum diceret: [Psal.88.c] Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabūt tota die, & in iustitia tua exaltabūtur. At fortasse aliquis mihi dicat: Bene admones, sed si ea diceres quę tuo proposito conuenirent. Expectate paulisper. Non sum immemor. Nónne in manibus est id tractare quod dicitur: [Cantic.1.a] [Aenei.6.] Oleum effusum nomen tuum? Hoc opus, hic labor est. Et quæ præmisimus, an fuerint necessaria, vos videritis. Ac quod ad me attinet, quia hinc aliena non sint, paucis aduertite. Nō recordamini in spōsæ vberibus extremam commendatam esse suaueolentiā vnguentorum? Quid ergo consequētius, quàm vt eandem fragrantiam sponsa ne sibi arrogare putetur, de sponsi beneficio recognoscat? Cui planè sensui illa omnia C quæ prætaxauimus, subseruire cognoscitis. Quòd vbera, inquit, mea sic redolent & sic placent, nec studiis nec meritis ascribo meis: sed tuæ, ô sponse, tribuo largitati, de oleo vtique effuso nomine tuo. Hoc pro literæ consequentia. Cæterum explanatio ipsius capituli, cuius occasione super nequissimo vitio ingratitudinis præsentem sermonem tam in longum protraximus, tempus aliud, & aliud exordium sermonis desiderat. Nunc hoc solum admonitos vos esse sufficiat: si spōsa vtiq; de omni virtute sua vel gratia minime audet sibi quippiam arrogare, quanto minus adolescentulæ forte quæ nos sumus? Dicamus proinde & nos sponsę vestigia insectātes, dicamus: [Psal.113.b] Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Dicamus non verbo & lingua tantùm, sed opere & veritate, ne forte (quod nimis vereor) dicatur & de nobis: [Psal.77.d] Quoniam dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei: cor autem eorum nō erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius. Dicamus ergo dicamus, clamantes plus medullis cordis, quàm labiis oris: [Psal.105.g] Saluos fac nos domine deus noster, & congrega nos de nationibus, vt confiteamur nomini sancto tuo, non nostro, & gloriemur in laude non nostra, sed tua, in secula seculorum. Amen.

D

De ecclesia fidelium Christianorum: & de synagoga Iudæorum perfidorum. Sermo XIIII.

NOtus in Iudæa deus, in Israël magnum nomen eius. [Psal.75.a] Populus gentium qui ambulabat in tenebris, vidit lucem [Esa.9.a] magnam, quæ erat in Iudæa & in Israël: voluitque accedere [Psal.33.a] & illuminari: vt qui aliquando non populus, nunc populus esset, lapisq; vnus angularis ambos in se parietes venientes è [1.Pet.2.b] diuerso reciperet, & esset decætero in pace locus eius. Porro fiduciam dabat inuitantis vox quæ iam sonuerat: Lætamini [Ro.15.c. & Psal.75.a] gentes cum plebe eius. Ergo accedere voluit, sed vetuit synagoga, immundam asserens ecclesiam de gentibus & indignam, idololatriæ fecem & ignorantiæ cæcitatem improperans, & dicebat: Tu enim quo merito? Noli me tangere. Cur? inquit. An Iudæorum tantùm deus? Nónne & gentium? [Rom.3.d] Etsi mihi certe meritum deest, sed non illi miseratio. Nunquid solùmodo iustus est? Est & misericors. Domine veniāt [Psal.118.k] mihi miserationes tuæ, & viuam. Et rursum: Misericordiæ [Ibidem.] tuæ multæ domine, secundum iudicium tuum viuifica me: quod nimirum temperatum, misericordia est. Quid faciet iustus & misericors dominus, altera gloriante in lege, & applaudente iustitiam sibi, nec indigente misericordia, sed despiciente ipsam quæ indiget: altera è regione propria cognoscente delicta, confitente indignitatem, renuente iudicium, flagitante misericordiam: quid inquam faciet iudex, & ille iu E dex cui & iudicare & misereri sicvtrūq; familiare est, vt neutrum altero familiarius? Quid sanè possit conuenientius, quàm vt pro suo quæque accipiat voto, iudicium illa, ista misericordiam? Iudæus iudicium quærit, & habeat: gentes autē super misericordia honorāt deum. Et est iudiciū, vt qui contemnunt dei misericordem iustitiam, & suam volunt constituere (quæ profectò non iustificat, sed accusat) eidem suæ iustitiæ relinquantur, opprimendi magis quàm iustificandi.

Est quippe ex lege (quæ neminem vnquā duxit ad perfectum) est iugum quod neque ipsi neque patres eorū vnquam portare potuerūt. Sed synagoga fortis est, non curat onus leue, nec iugū suaue. Sana est, non est ei opus medicus, nec vnctio spiritus. Cōfidit in lege, liberet eam si potest. Nō autem data est lex quæ possit viuificare, insuper & occidit. Litera enim occidit. [2.Cor.3.b] Propterea, inquit, dico vobis moriemini in peccatis vestris. Hoc ergo iudicium ô synagoga, quod flagitas. Errori tuo cæca & cōtentiosa desereris, donec plenitudo gētium (quas superba spernis, & inuida repellis) introeat, & agnoscat etiam ipsa ipsum qui notus est in Iudæa deus, quódque est in Israël magnum nomen eius. Hoc quippe in iudicium venit Iesus in hunc mundū, vt qui non vident videant, [Ioan.9.g] & qui vidēt cæci fiāt. Ex parte tamen: quia non repellet do- [Psal.93.c & 94.a] minus plebem suam: ex toto, seruans sibi ad semen apostolos & multitudinem credentium, quorum erat cor vnum, & anima vna. Sed nec repellet in finem, reliquias saluaturus. Iterū F enim suscipiet Israël puerū suum, & recordabitur misericor- [Luc.1.e] diæ suæ: vt ne ibi quidem iudicium deserat comes misericordia, vbi nullum ipsa reperit locū. Alioquin si pro meritis recepisset, iudicium profecto sine misericordia ei qui non facit [Iac.2.e] misericordiam. Habet quippe Iudæa oleum multum diuinæ notitiæ, idque in se tanquā in vase clausum auara retinet. Peto, & non miseretur nec commodat. Sola dei cultum, sola notitiam, sola vult possidere magnum nomen eius. Nec zelat sibi, sed inuidet mihi. Ergo tu domine iudica iudiciū meum, & nomē tuum magnum magnificetur adhuc, & oleum quod multū est, multiplicetur magis. Crescat, ebulliat, effundatur, deriuetur & in gētes, & sentiat omnis caro salutare dei. Quo pacto (vt vult Iudæus ingratus) tota in barba Aaron remaneat vnctio salutaris? Non barbæ, sed capitis est. Caput autē nō barbę solius, sed & totius est corporis. Capiat sane prima, non sola. Refundat & inferioribus membris quod accepit ipsa desuper. Descēdat descendat & in vbera ecclesię supernus liquor. Auida quippe nimis hūc sibi exprimere de barba non despicit. Perfusaque rore gratię, vt se non ingratam probet, dicat: Oleum effusum nomen tuum. [Canti.1.d] Sed exuberet quęso adhuc, & perueniat vsq; in oram vestimenti, in me vtique omnium nouissimo atque indignissimo, de vestimēto tamen. Nā & ego illud mihi de maternis vberibus tāquam paruulus

G in Christo iure profectò pietatis efflagito. Quod si murmuret homo cui de bonitate oculus nequam est, domine respóde pro me: De vultu tuo iudicium meum prodeat, & non de supercilio Israël. Imò responde pro te, & dic calumniatori, tibi quippe calumniatur quòd tribuas gratis. Dic proinde illi: Volo & huic nouissimo dare similiter. Displicet Pharisęo. Quid mussitas? Ius meum, voluntas est iudicis. Quid iustius ad meritum, quid ad præmium ditius? An non licet ei quod vult facere? Mihi quidē misericordia, sed tibi minime iniuria fit. Tolle quod tuum est, & vade. Si decreuerit saluare & me, quid tu perdis? Exaggera quantum vis merita, & extolle sudores, melior est misericordia domini super vitas. Fateor, nó sustinui pódus diei & æstus, sed iugū suaue & onus leue pro beneplacito patrisfamiliàs porto. Opus meum vix vnius est horæ: & si plus, præ amore non sentio. Iudæus proprias exercitet vires, mihi probare libet quæ sit voluntas domini bona & beneplacens & perfecta. Ex ea sane operis ac temporis damna mihi resarcio. Ille pacto conuentionis, ego placito voluntatis inito credo, & non ad insipientiam mihi. Nā vita in voluntate eius. Illa mihi reconciliat patrem, illa hæreditatem restituit: etiam cumulatiori gratia, symphoniæ & cantus & epularum ac totius exultātis familiæ celeberrima gaudia suscitat mihi. Si indignatur frater meus senior ille, qui hœdum comedere mauult cum amicis suis foris, quàm mecum H in paterna domo vitulum saginatum, respódebitur illi: Epulari & gaudere oportet, quia hic filius meus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est. Adhuc synagoga foris epulatur cū amicis suis dæmonibus, quibus satis placet quòd hœdum peccati insipiens deuorat transglutiens, & reponens atque quodammodo occultans sibi illud in ventre socordiæ & insipientiæ suæ, dum contemnens dei iustitiam, & suam volens constituere, dicit se non habere peccatum, nec morte egere vituli saginati, mundam siquidem iustámque ex legis operibus se reputans. At verò ecclesia scisso velo occidentis literæ in morte verbi crucifixi, audacter ad eius penetralia præeunte spiritu libertatis irrumpit, agnoscitur, placet, sortitur æmulæ locum, fit sponsa, fruitur præreptis amplexibus, & in calore spiritus Christo domini cui cōfricatur inhærens, stillante ac fundente vndique sui oleum exultationis, hoc illa præ participibus suis excipiens ait: Oleum effusum nomé tuum. Quid mirum si vngitur, quæ vnctum amplectitur? Ecclesia ergo recumbit intus, sed ecclesia interim perfectorum. Spes tamen est & nobis. Excubemus pro foribus qui minus perfecti sumus, spe gaudentes. Sponsus & sponsa soli interim intus sint, mutuis secretísque fruantur amplexibus, nullo strepitu carnalium desideriorum, nullo corporeorum phantasmatum perturbāte tumultu. Turba verò adolescentularum, quæ absque huiusmodi inquietudinibus nódum esse possunt, foris expectet. Expectentq; securę scientes ad se I illud spectare quod legunt: Adducentur regi virgines post eam, proximę eius afferentur tibi. Et vt quæq; sciat cuius spiritus sit, virgines dico illas quę antè Christo fœderatæ quàm fœdatæ mundi complexibus, ipsi firmiter perseuerant, cui se tanto felicius quanto maturius deuouerunt: proximas verò, quæ pristinam suam deformitatem in qua mundo huic quādoque conformes, mundi principibus, id est spiritibus spurcis in omni carnali cōcupiscentia sese turpiter prostituerant, tandem aliquando erubescentes, & exeūtes, in noui hominis formam quanto serius tanto syncerius reformare festinant. Et hæ & illæ sanè proficiant, non deficiant neque fatigentur, etsi necdum plene in se sentiunt vnde dicant & ipsæ: Oleum effusum nomen tuum. Nec enim audēt adolescentulæ per se facere verba sponso. Tamen si magistræ vestigiis pressius inhærere student, effusi olei saltem odore delectabuntur, & incitabuntur etiam de odoris perceptione cupere & quærere potiora. Frequenter ego ipse (quod fateri non verecundor) maximéque in initio cōuersionis meæ, corde durus & frigidus, & quærens quem vellet diligere anima mea, nec adhuc enim diligere poterat quē nódum inuenerat, aut certe minus quàm vellet diligebat, & ob hoc quærebat vt magis diligeret, quē nequaquam quæreret, nisi iam aliquatenus dilexisset: Cum ergo eum quærerem in quo recalesceret atque requiesceret spiritus meus, vtique torpens & languens, nec vlla de

Matt. 20. b · *Psal. 62. a* · *Luc. 15. g* · *Ibidem.* · *Psal. 44. d*

parte occurreret qui succurreret, per quem videlicet pruina K rigens quæ sensus stringebat internos, dissolueretur, & vernalis illa suauitas ac spiritualis amœnitas reuerteretur, tunc magis ac magis languebat & tædebat & dormitabat anima mea præ tædio tristis penè & desperans, & mussitans secum illud: A facie frigoris eius quis sustinebit? cum subito forte ad affatum vel etiam aspectum cuiuspiam spiritualis perfectique viri, interdum & ad solam defuncti seu absentis memoriam flabat spiritus, & fluebāt aquæ: & erant mihi lachrymæ illæ panes die ac nocte. Quidnam istud nisi odor exhalātis vnctionis qua erat ille perfusus? Non enim vnctio, quę ad me nimirum nisi homine mediante non pertingebat. Eapropter etsi gaudebam de munere, confundebar tamen & humiliabar quòd sola ad me tenuis exhalatio, & non pinguis aspersio peruenisset. Odoratu quippe delectatus nó tactu, indignum me proinde cognoscebā cui per se ipsum dulcesceret deus. Et nunc idipsum si accidat, auidus quidem suscipio munus indultum, gratúmque habeo: sed dolens doleo per meipsum non meruisse, atque (vt dicitur) de manu in manū minime accepisse, cum obnixe id peterem. Pudet nimirum magis ad hominis quàm ad dei moueri memoriam. Et nunc cum gemitu clamo: Quando veniam & apparebo ante faciem dei? Existimo & aliquos vestrum idem esse expertos, & experiri interdum adhuc. Qua in re quid sentiédū nisi quòd nostra aut superbia conuincitur, aut humilitas custoditur, aut L fraterna charitas nutritur, aut desiderium excitatur? Vnus idémque cibus & ægrotis est medicina, & ægrotatiuis dieta. Porro & debiles confortat, & delectat valentes. Vnus idémque cibus & languorem sanat, & seruat sanitatem: & corpus nutrit, & palato sapit. Sed redeamus ad verba sponsæ, & sic curemus audire quæ ait, vt studeamus sapere & quod sapit. Sponsa (vt dixi) ecclesia est. Ipsa est cui plus dimissum est, & quæ plus diligit. Quod æmula improperat ei ad conuicium, hoc sibi ipsa inflectit ad commodū. Inde mansuetior ad correptionem, inde patientior ad laborem, inde ardentior ad amorē, inde sagacior ad cautelam, inde humilior pro cōscientia, inde acceptior pro verecundia, inde ad obediendum paratior, inde ad gratiarum actionem deuotior ac solicitior. Denique illa (vt dictum est) murmurante & memorante merita sua & labores & pondus diei & æstus, ecclesia beneficiū recolit dicens: Oleum effusum nomen tuum. Hoc plane testimonium Israël ad confitendum nomini domini. Nó tamé Israël secundum carnem, sed eius qui secūdum spiritum est. Nam hoc ille quo pacto dicat? Non quòd nó habeat oleum, sed non habet effusum. Habet, sed reconditum: habet in codicibus, sed non in cordibus. Foris hæret in litera: contrectat manibus vas plenum, sed & clausum, nec aperit vt vngatur. Intus intus est vnctio spiritus, aperi & vngere, & iam nó eris domus exasperans. Quid facit oleum in vasis, si non sentias M & in membris? Quid tibi prodest pium saluatoris nomen lectitare in libris, nec habere pietatem in moribus? Oleum est, effunde, & senties virtutem eius, quæ triplex est. Sed Iudæus ista fastidit, vos audite. Volo dicere cur nomen sponsi oleo comparetur, quod nódum dixeram. Et tres huius rei occurrūt causæ. At quoniā pluribus vocabulis appellatur (eo quòd nullum quo proprie dicatur inuenitur, ineffabilis quippe est) prius nobis inuocandus est spiritus sanctus, vt de multis vnum quod vult hoc loco intelligi (quoniam scripto designare non placuit) per se nobis aperire dignetur. Sed hoc quoq; aliás. Nam etsi in promptu nunc essent omnia, & neque vos onerati, nec ego fatigatus essem, hora tamen finem indicit. Tenete in quo attentos vos reddidi, vt non sit cras necesse repetere. Hoc incumbit, hoc in manibus est, docere scilicet cur nomen sponsi oleo comparetur: & quod de nominibus. Et quoniam non possum ego à me dicere quicquam, indicta oratio est, vt nobis sponsus ipse reuelet per spiritum suum Iesus Christus dominus noster, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

Psal. 147. b · *Ibidem.* · *Psal. 41. a* · *Psal. 41. a* · *Cantic. 1. a* · *Psal. 121. a*

A *Qualiter hoc nomen Iesus est medicina salubris fidelibus Christianis in omnibus aduersis. Sermo XV.*

Sapient.1.b BEnignus est spiritus sapientiæ, & non consueuit esse difficilis se inuocantibus, qui sæpe & antequam inuocetur, dicit: Ecce adsum. Audite iam quod orantibus vobis per me indicare dignatur de eo quod heri ad hoc ipsum distulimus: & orationum vestrarum fructum tempestiuum percipite. En ostendo nomen quod oleo meritò comparatur: & quo merito, dicam. Multa quidē sponsi vocabula sparsa per omnem diuinam paginam legitis, sed in duo ea vobis vniuersa complector. Nullum (vt arbitror) reperietis quod non aut pietatis gratiam, aut potētiam maiestatis sonet. Spiritus ita dicit etiam per sibi familiarius organum. Duo hæc audiui: quia potestas dei est, & tibi domine misericordia. Ergo secundum maiestatem sanctum & terribile nomen eius. Secundum pietatem non est nomen aliud sub cœlo datū hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Sed exēplis magis perspicuum fiet. Hoc est, inquit, nomen quod vocabūt eum, dominus iustus noster. Nomē potentię est. Item: Et vocabitur nomē eius Emmanuel. Pietatem insinuat item ipse de se. Vos vocatis me, ait, magister & domine. Primum gratiæ est, secundum maiestatis. Non enim minus pium est docere B animū scientiā, quàm præbere escā corpori. Rursum propheta: Vocabitur, inquit, nomē eius admirabilis, cōsiliari⁹, deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Primū, tertiū, quartum, maiestatem sonāt, reliqua pietatem. Quod horum ergo effunditur? Profectò maiestatis ac potētiæ nomē, in id quod est pietatis & gratiæ quodammodo transfunditur, ipsumque effunditur abūde per Iesum Christum saluatorem nostrum. Nomen (verbi causa) quod deus est, nónne in id quod est nobiscū deus, hoc est in Emmanuel liquescit & deficit? Sic admirabilis in id quod est cōsiliarius, sic deus & fortis in ea quę sunt pater futuri seculi, & princeps pacis. Et dominus iustus noster, misericors & miserator domin⁹. Nō dico nouū quid: quondam quoq; nihilo minus Abram in Abraham, & Sarrai in Sarrā effusa sunt, & iam tunc salutiferæ effusionis celebratum præfiguratúmque mysterium recordamur. Vbi iam illud quod apud antiquos tam terribiliter q̃ frequenter intonare solebat, Ego dominus, ego domin⁹? Mihi dictatur oratio, cuius principiū nomine dulci paterno, sequentium obtinendarum petitionum præbet fiduciam. Serui nominantur amici, & resurrectio non tantùm discipulis, sed fratribus núciatur. Nec mirum si cum venit plenitudo temporis, facta est effusio nominis, deo quippe quod per Iohelē promiserat adimplente, & effundēte de spiritu suo super omnem carnem, cum tale aliquid & apud Hebræos olim contigisse legā. Credo vos præuolare & scire iam quid dicere velim. Quale erat, C inquā, quòd sciscitanti Moysi primò respōsum est: Ego sum qui sum, & qui est, misit me ad vos? Nescio an vel ipse Moyses caperet sic, si non videlicet effunderetur. Sed fusum est, & captū est. Nec modo fusum, sed & effusum. Nā infusum iam erat. Iam cœli habebāt illud: iam angelis innotuerat. Est autē foris missum: & quod angelis ita erat infusum, vt esset & priuatum, effusum & in homines est, ita vt iā tūc meritò clamaretur de terra, Oleū effusum nomen tuū: si nō ingratæ plebis exosa peruicacia obstitisset. Ait enim: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Currite gentes, ad manum est salus, effusum est nomē quod quicūq; inuocauerit, saluus erit. Angelorū deus etiā hominum deum se nominat. Oleū misit in Iacob, & cecidit in Israel. Dicite fratrib⁹ vestris: Date nobis de oleo vestro. Si nolūt, rogate dominū olei vt mittat & vobis. Dicite: Aufer opprobrium nostrum. Ne quæso insultet maleuolus dilectę tuæ, quam à finibus terræ euocare placuit tibi, tanto vtiq; dignantius, quanto minus dignā. Decétne obsecro vt benigni patrisfamiliâs inuitatos seruus nequam excludat? Ego sum (ais) deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Et non amplius? Effunde, effunde, aperi manū tuam adhuc, & imple omne animal benedictione. Veniant ab oriente & occidente, & recūbant cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cœlorū. Veniāt veniāt tribus tribus domini: testimonium Israel ad confitendū nomini domini. Veniāt & recumbant, epulentur & delectētur in lætitia, & vnus vbiq; resonet in voce exultationis & cōfessionis sonus epulantis, D Oleum effusum nomen tuum. Vnum scio, si Philippū & Andream habuerimus ostiarios, repulsam omnino non patimur quicunq; oleū petimus, quicūq; volumus Iesum videre. Incunctanter Philippus dicet Andreæ: Andreas autē & Philippus dicent Iesu. Iesus autem quid? Profectò quod Iesus. Nisi granū frumenti cadēs in terrā mortuū fuerit, ipsum solū manet. Si autē mortuū fuerit, multū fructum affert. Moriatur igitur granum, & surgat gentium seges. Oportet pati Christum, & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine ei⁹ pœnitentiā & remissionem peccatorum non solū in Iudæā, sed etiā in omnes gētes, quatin⁹ ab vno nomine quod est Christus, milia miliū credentiū Christiani dicātur, & dicāt: Oleū effusum nomen tuum. Agnosco enim nomen quod in Esaia legi. Seruos suos, īquit, vocabit nomine alio, in quo qui benedict⁹ est super terrā, benedicetur in domino Amē. O nomē benedictū. O oleū vsquequaq; effusum. Quousq;? de cœlo in Iudæā, & inde in omnē terrā excurrit, & de toto orbe clamat ecclesia: Oleum effusum nomen tuū. Effusum plane, quod nō solùm cœlos terrásq; perfudit, sed aspersit & inferos, adeo vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium terrestriū & infernorū, & omnis lingua confiteatur & dicat: Oleū effusum nomē tuū. Ecce Christus, ecce Iesus, vtrūque infusū angelis, vtrūq; effusum ī homines, & in illos homines qui cōputruerant tanquā iumēta in stercore suo, homines & E iumēta saluās, quēadmodū multiplicauit misericordiā suam de⁹. Quàm carū, quàm vile. Vile, sed salubre. Si vile nō esset, nō mihi effunderetur. Si salubre nō esset, non me lucraretur. Particeps nominis sum, sum & hæreditatis. Christianus sum: frater Christi sum. Si sū quod dicor, hæres sum dei, cohæres autē Christi. Et quid mirū si sponsi effusum est nomē, cū ipse quoque effusus sit? Nam semetipsum exinaniuit formā serui accipiēs. Denique ait: Sicut aqua effusus sum. Effusa est plenitudo diuinitatis, habitās super terrā corporaliter, vt de illa plenitudine omnes qui corpus mortis gestamus caperemus, ac vitali odore repleti diceremus: Oleū effusum nomen tuū. En quod nomen effusum, & qualiter & quatenus. Cur verò oleū? Nā hoc nondū dixi. In sermone superiore dicere cœperā, sed interuenit subitò aliud quod prædicēdū videbatur: quanquam intermiserim vltra quàm credidi, Quod nō aliud esse reor, nisi quòd fortis mulier sapientia misit manum ad colum, & digiti eius apprehenderūt fusum. Nouit enim modicam lanam vel linum in longum producere filum, atq; in telæ extēdere latitudinem, & sic omnes domesticos suos vestire duplicibus. Est proculdubio inter oleū & nomen sponsi similitudo, nec ociose spiritus sanctus alterutrum comparauit. Ego autem dico in triplici quadā qualitate olei, quod lucet, pascit, & vngit: si vos melius nō habetis. Fouet ignem, F nutrit carnem, lenit dolorē, lux, cibus, medicina. Vide idem nunc & de sponsi nomine. Lucet prædicatum: pascit recogitatum: inuocatū lenit & vngit. Et percurramus singula. Vnde putas in toto orbe tanta & tam subita fidei lux nisi de prędicato Iesu? Nónne in huius nominis luce deus nos vocauit in admirabile lumē suū, quibus illuminatis & in lumine isto videntibus lumen, dicat merito Paulus: Fuistis aliquando tenebræ, nūc autē lux in domino. Hoc denique nomen coram regibus & gentibus & filiis Israēl portare iussus est idē apostolus, & portabat nomē tanquam lumen, & illuminabat patriam, & clamabat vbique: Nox præcessit, dies autem appropinquauit: abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sic vt in die honeste ambulemus. Et monstrabat omnibus lucernā super candelabrum: annunciās in omni loco Iesum, & hunc crucifixum. Quomodo lux ista insplēduit ac perstrinxit cunctorū intuentiū oculos, quando de ore Petri tanquam fulgur egrediens, claudi vnius corporales plantas solidauit & bases, multósque spiritualiter cæcos illuminauit? Nunquid non ignē sparsit cum ait: In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula? Nec tantùm lux est nomen Iesu, sed est & cibus. An non totiens confortaris, quotiēs recordaris? Quid æquè mentem cogitantis impinguat? Quid ita exercitatos reparat sensus: virtutes roborat: vegetat mores bonos atque honestos: castas fouet affectiones? Aridus est omnis animæ cibus si non oleo isto infunditur. Insipidus

Marginal references: Sapient.1.b; Esa.58.c; Psal.61.; Psal.61.c; Psal.110.b; Acto.4.c; Hiere.23.b; Esa.7.c; Ioan.13.b; Esa.9.b; Exod.20.a; Leuit.20.; Num.35.d; Esa.27.a; Iohel.2.g; Exod.3.c; Canti.1.a; Exod.3.a; Psal.121.a; Matt.8.b; Psal.41.a; Ioan.12.c; Ibidem.; Esa.65.c; Philip.2.b; Roman.8.c; Philip.2.a; Psal.21.c; Prou.31.c; Ephes.5.b; Roma.13.d; Acto.3.c

G est,si non hoc sale conditur. Si scribas,non sapit mihi nisi legero ibi Iesum. Si disputes aut cōferas, nō sapit mihi nisi sonuerit ibi Iesus. Iesus mel in ore,in aure melos,in corde iubilus. Sed est & medicina. Tristatur aliquis nostrum? veniat in cor Iesus,& inde saliat in os,& ecce ad exortum nominis lumen,nubilum omne diffugit,redit serenum. Labitur quis in crimen,currit insuper ad laqueum mortis desperādo? nónne si inuocet nomē vitę,confestim respirabit ad vitam? Cui aliquando stetit ante faciē salutaris nominis,duritia(vt assolet) cordis,ignauiæ torpor,rācor animi, lāguor accediæ? Cui fons forte siccatus lachrymarum,inuocato Iesu non cōtinuò erupit vberior,fluxit suauior? Cui in periculis palpitanti & trepidāti,inuocatū virtutis nomen non statim fiduciam præstitit,depulit metū? Cui,quæso, in dubiis æstuanti & fluctuāti, non subitò ad inuocationē clari nominis emicuit certitudo? Cui in aduersis diffidenti,iamiamq; deficienti,si nomen adiutorij sonuit,defuit fortitudo? Nimirum morbi & lāguores animæ isti sunt,illud medicina. Deniq; & probare licet. Inuoca me,inquit,in die tribulationis:eruam te, & honorificabis me. Nihil ita iræ impetū cohibet,superbiæ tumorem sedat,sanat liuoris vulnus,restringit luxuriæ fluxum,extinguit libidinis flammam,sitim temperat auaritię,ac totius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cum nomino Iesum, hominem mihi propono mitem & humilem corde,benignum, sobrium,castum,misericordem, & omni denique honestate ac sanctitate conspicuum, eūdemq; ipsum deum omnipotentē, qui suo me & exemplo sanet,& roboret adiutorio. Hæc omnia simul mihi sonāt cum insonuerit Iesus. Sumo itaque mihi exempla de homine,& auxilium à potente,illa tāquam pigmentarias species,hoc tāquam vnde acuam eas,& facio cōfectionem,cui similem medicorū nemo facere possit. Hoc tibi electuarium habes ô anima mea,reconditū in vasculo vocabuli huius quod est Iesus, salutiferum certe, quódq; nulli vnquam pesti tuæ inueniatur inefficax. Sēper tibi in sinu sit, semper in manu,quò tui omnes in Iesum & sensus dirigātur & actus. Deniq; & inuitaris,Pone me,inquit, signaculum in corde tuo:signaculum in brachio tuo. Sed hoc alias. Nūc verò habes vnde & brachio medearis & cordi. Habes inquam in nomine Iesu vnde actus tuos vel prauos corrigas, vel minus perfectos adimpleas: itemq; vnde tuos sensus aut serues ne corrūpantur,aut si corrumpantur,sanes. Habuit & Iudea quosdam Iesus, quorū vacuis gloriatur vocabulis. Illa enim nec lucent,nec pascunt, nec medentur. Idcirco synagoga in tenebris est vsque adhuc,fame & infirmitate laborans, & nō sanabitur nec satiabitur quousque sciat meum Iesum dominari Iacob & finium terræ, & conuertatur ad vesperā, & famem patiatur vt canes,& circumeat ciuitatem. Et illi quidē præmissi sunt tāquam baculus ad mortuum, prophetā præuenictes,& sua interpretari nomina nequiuerūt, Vacua quippe erāt. Superpositus mortuo baculus est: & nō erat vox neque sensus:quoniam baculus erat. Descendit qui baculū misit,& mox saluum fecit populū suum à peccatis eorum, probās se esse quod dicebatur. Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Nimirū qui dicit:Salus populi ego sum. Iam vox,iam sensus est,& patet eum non inane portare nomē instar priorum. Sētitur infusa salus,& beneficium nō tacetur. Intus sensus,foris vox. Compungor & confiteor,& confessio vitā indicat. A mortuo enim tanquam qui non est perit confessio. Ecce vita,ecce sensus. Suscitatus perfecte sum:integra est resurrectio. An aliud mors corporis est, nisi cū sensu priuatur & vita? Peccatum quod mors animæ est,nec compunctionis mihi sensum,nec cōfessionis reliquerat vocem,& eram mortuus. Venit is qui peccata dimittit,& vtrunq; restituit: & dicit animę meæ:Salus tua ego sum. Quid mirum si cedit mors vbi vita descendit? Iam corde creditur ad iustitiā,& ore confessio fit ad salutem. Iam oscitat puer,& oscitat septies:& dicit:Septies in die laudē dixi tibi domine. Videte hunc septenarium. Sacer numerus est,nō vacat. Sed melius hoc alij seruamus sermoni, quò famelici & nō fastidiosi ad tam bonas epulas accedamus, inuitante nos sponso ecclesiæ domino nostro Iesu Christo,qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Psal.49.c · H · *Cantic.8.b* · I · *4.Reg.4.e* · *Mat.1.d* · *Eccli.17.e* · *Psal.34.a* · *Rom.10.* · *4.Reg.4.f* · *Psal.118.x*

De cordis contritione:& de tribus speciebus veræ confessionis, Sermo XVI. K

QVID sibi ergo vult septenarius iste? Nescio enim an ita simplex quispiā in nobis sit, qui ociosas esse has vices, & numerum hunc putet fortuitum. Ego nec illud vacare reor, quod propheta incumbens super mortuum, ad mensuram puerilis corporis sese contraxit,os suum ori illius coniunxit,oculísque oculos,& manibus manus. Spiritus sanctus sic omnia fieri, & sic scribi fecit, ad eruditionem proculdubio illorum spirituum quos corrupti corporis circumuenit infida societas, ac stulta mundi sapientia desipere docuit. Corpus quippe quod corrūpitur,aggrauat animam,& deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitātem. Propterea nemo miretur ac moleste accipiat si in his scrutādis tanquam quibusdam spiritus sancti apothecis curiosus existo,cum sciam quia sic viuitur,& in talibus vita spiritus mei. Dico tamen his qui præuolantes ingenio, in omni sermone ante pene flagitāt finem,quàm principium teneant: debitorem me etiam tardioribus esse, & maxime. Sed nec studium tam esse mihi vt exponam verba, q̃ vt imbuā corda. Et haurire & ꝓpinare me oportet, quod nō fit celeriter percurrendo, sed tractādo diligēter,& exhortando frequenter. Quanquam & prẹter spem quoque meā diu nos discussio detinuit sacramētorum. Putaui(fateor) vnum ad hoc sermonem sufficere: siluámq; istam vmbrosam latebrosámq; allegoriarum pertransire nos cito: & ad planitiē moraliū sensuum itinere diei quasi vnius peruenire:sed secus contigit. Biduum quippe iam in eo expēdimus:& adhuc restat via. Ictus oculi eminus summitates ramorū & montium cacumina peruolabat: sed vallium subteriacēs vastitas,& densitas dumetorum frustrabatur obtutus. Nunquid (verbi gratia) Helisæi miraculum præuidere valebam,quia nobis videlicet de gētium vocatione,& repulsione Iudæorum differentibus,ita de subito in medium prosiliret? Et nunc quandoquidē incidimus,non pigeat nos paululum immorari, consequēter ad id quod intermittimus, postea reuersuros. Siquidem animarum cibus nihilo minus est iste. Canibus quoque ac venatoribus plerūque contingit à bestia quam aggressi erāt,desistere, & sequi aliam quæ inopinantibus forte occurrerit. Non paruum fiduciæ robur præstat mihi quòd magnus ille vir ꝓpheta potens in opere & sermone,de excelso monte cœlorum descēdens visitare dignatus est me,cū sim cinis & puluis: misereri mortuo:inclinare se iacenti:contrahi & coæquari paruo,cæco partiri lumen oculorum suorū: & os mutum oris proprij osculo soluere:debilesq́; manus suarum roborare contactu. Suauiter rumino ista, & replentur viscera mea: & interiora mea saginātur:& omnia ossa mea germināt laudē. Hoc semel cōtulit vniuersitati,hoc quotidie singuli in nobis actitari sentimus,& cordi scilicet tribui intelligentię lumen,& ori ædificationis verbum,& manibus opus iustitię. Dat sentire fideliter,dat proferre vtiliter, dat efficaciter adimplere. Et est funiculus triplex,qui difficilè rumpitur ad extrahēdas animas de carcere diaboli, & trahendas post se ad regna cœlestia, si recte sentias,si digne proloquaris,si viuēdo confirmes. Oculis suis tetigit meos,interioris hominis frōtem claris luminaribus ornans,fide & intellectu. Ori meo iūxit suum,& mortuo signum pacis impressit:quoniam cum adhuc peccatores essemus,recōciliauit nos deo,iustitię mortuos. Os ori applicuit,iterato inspirans in faciem meam spiraculum vitæ: sed sanctioris quàm primò. Nam primò quidē in animam viuētem creauit me:secūdò in spiritum viuificantem reformauit me. Manus suas meis superposuit, exemplum præbēs bonorum operum, formā obedientiæ. Aut certe manus suas misit ad fortia:vt doceret manus meas ad præliū, & digitos meos ad bellum. Et oscitauit, inquit, puer septies. Sufficiebat ad gloriam manifestādi miraculi oscitasse semel:sed multiplicitas & insignis numerus, mysterij admonent. Si illud ingens vniuersi humani generis primū quidem exanime corpus attēdas: vides vbiq; ecclesiam(ex quo vitam propheta incumbente recepit) quasi septies oscitare: quia septies in die laudem dicere consueuit. Si teipsum aduertas,in hoc te noueris vita viuere spirituali,ac mysticum hunc implere numerum, si sensualitatis tuæ quinarium, charitatis binario subiicis, exhi-

4.Reg.4.f · *Sapien.9.d* · *Esa.38.e* · L · M · *Eccles.4.e* · *Gene.2.b* · *Prou.31.e* · *Psal.118.x*

A exhibésq; (iuxta apostolum) membra tua seruire iustitiæ in sanctificationẽ, quę prius exhibuisti seruire iniquitati ad iniquitatẽ: aut certe si eũdem quinarium proximorũ saluti impertiens, ad perficiendũ septenariũ duo hæc adiicias: misericordiã scilicet & iudiciũ cantare deo. Habeo & alias septem oscitationes: septẽ videlicet experimẽta sine quibus vera & certa salus rediuiui spiritus minime constat: quatuor ad sensum compũctionis, tria ad confessionis solùm pertinẽtia. Si viuis, si vox si sensus est, tu quoque eadem in te recognoscis. Porro sensum ex integro recuperasse te scias, si tuã cõscientiam quadruplici sentis cõpunctione morderi, pudore gemino, & gemino metu: nam vitã ad perficiẽdum septenariũ triplex cõfessionis species attestatur, de quibus postea videbitur. Nõne & sanctus Hieremias in suo plãctu obseruat hunc numerũ? Et tu igitur in tua pro te lamẽtatione formã habẽs ppheticã, deũ cogita factorẽ tuũ, cogita & benefactorẽ, cogita patrẽ, cogita dominũ. Ad omnia reus es, plange per singula. Ad primũ & vltimũ respondeat timor tuus: ad duo media pudor. Pater sane nõ metuitur, cum pater sit. Patris enim est misereri sẽper & parcere. Et si percutit, virga non baculo percutit, & cũ percusserit sanat. Paterna vox est: Percutiam, & ego sanabo. Non est proinde quod à patre formides, qui etsi quãdoq; feriat vt emẽdet, nunq̃ tamẽ vt vidicet. At vero cogitantẽ ꝙ patrẽ offenderim, est certe quod pudeat: etsi

B non quod terreat. Voluntarie genuit me verbo veritatis, nõ stimulo carnalis cupiditatis excussit, quemadmodũ genitor carnis meæ. Deinde etiam nõ pepercit vnigenito pro sic genito. Ita ipse quidẽ patrem se exhibuit mihi, sed non ego me illi vicissim filium. Quanã fronte attollo iam oculos ad vultum patris tam boni tam malus filius? Pudet indigna gessisse genere meo, pudet tãto patri vixisse degenerẽ. Exitus aquarum deducite oculi mei: operiat confusio faciẽ meam, vultũ meum pudor suffundat, occupẽtq; caligo. Deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitib'. Proh pudor, quẽ fructum habui in quibus nunc erubesco? Si in carne seminaui, de carne non metam nisi corruptionem. Si in mundo, & ipse transit & concupiscẽtia eius. Quid? Caduca, vana, & prope nulla, & quorum finis mors est, infelix & insanus præferre nõ erubui æterni patris amori & honori. Confundor confundor audire: Si ego pater: vbi est honor meus? Sed & si pater non esset: obrueret me beneficiis. Instaurat aduersum me testes (vt alia innumera taceam) huius corporis victum, & vsum temporis huius, & super omnia sanguinem dilecti filij clamantem de terra. Pudet ingratitudinis, quanquam ad confusionis cumulum arguar etiam reddidisse mala pro bonis, & odiũ pro dilectione. Minime quidem mihi à benefactore, sicut nec à patre timendum. Verus quippe beneficus est, dans affluẽter, & non improperans. Non improperat dona, quia dona sunt: &

C beneficia sua mihi dedit, non vendidit. Deniq; sine pœnitẽtia sunt dona eius. At quanto de illo benignius: tanto de me indignius sentire cogor. Erubesce & dole nihilo min' anima mea, quoniã etsi illum non repetere & non improperare decet: nos tamen omnino dedecet ingratos immemorésq; extitisse. Heu, quid vel nunc tandem retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Quòd si segnior forte suas partes minus exequitur pudor: timor sanè excitetur in adiutoriũ. Excitetur, vt excitet. Sepone parũ pia vocabula benefactoris & patris, atq; ad austeriora cõuertere. Nempe qui legitur pater misericordiarum, & deus totius cõsolationis: legitur nihilo minus deus vltionum domin'. Legitur deus iudex iustus & fortis. Legitur terribilis in consiliis super filios hominũ. Legitur deus zelãs. Quòd pater est, ꝙ benefic' est, tibi est: ꝙ dominus ac creator, sibi. Etenim propter semetipsum fecit omnia, scriptura teste. Qui ergo quod tuũ est tibi defendit ac seruat, putas & pro se aliquãdo nõ zelabit? putas sui non requiret principatus honorem? Propter hoc irritauit impius deũ, quia dixit in corde suo, non requiret. Et quid est in corde suo dicere, non requiret, nisi non metuere quòd requirat? Sed requiret vsq; ad nouissimum quadrantem: requiret & retribuet abundanter facientibus superbiã. Requiret à redempto seruitium: honorem & gloriam ab eo quem plasmauit. Esto ꝙ dissimulet pater: ignoscat benefic': sed nõ dominus & creator. Et qui parcit filio, nõ parcet figmẽto, non parcet seruo nequam. Pensa cuius sit formidinis & horroris,

D tuum atq; omnium contempsisse factorẽ, offendisse dominũ maiestatis. Maiestatis est timeri, dñi est timeri, & maxime hui' maiestatis, huiúsq; domini. Nam si reum regiæ maiestatis quãuis humanæ, humanis legibus plecti capite sancitũ sit: quis finis cõtemnẽtiũm diuinam omnipotentiam erit? Tangit montes, & fumigant: & tam tremendam maiestatem audet irritare vilis puluisculus, vno leui flatu mox dispergẽdus, & minime recolligẽdus? Ille ille timendus est, qui postq̃ occiderit corpus, potestatẽ habet mittere & in gehennam. Paueo gehẽnam, paueo iudicis vultũ, ipsis quoq; tremendũ angelicis potestatibus. Cõtremisco ab ira potentis, à facie furoris eius, à fragore ruentis mũdi, à cõflagratione elementorũ, à tẽpestate valida, à voce archangeli, & à verbo aspero. Cõtremisco à dentibus bestiæ infernalis, à ventre inferi, à rugiẽtibus pręparatis ad escã: horreo vermẽ rodẽtẽ, & ignẽ torrẽtem, fumũ & vaporẽ & sulphur, & spiritũ procellarum. Horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquã, & oculis meis fontẽ lachrymarũ, vt præueniam fletibus fletum & stridorem dẽtium, & manuũ pedúmque dura vincula, & põdus catenarum prementiũ, stringentium, vrentium, nec cõsumẽtium? Heu me mater mea, vt quid me genuisti filiũ doloris, filiũ amaritudinis, indignationis & plorationis æternæ?

E Cur exceptus genibus, cur lactatus vberibus, natus in combustionẽ, & cibus ignis? Qui sic afficitur, sensum proculdubio recuperauit, & in duplici metu isto, itémque pudore illo æquè duplici, habet oscitationes quatuor. Tres quæ restant ex voce cõfessionis adiiciet, & nequaquã dicetur iam de eo, quòd nõ sit vox neq; sensus, si tamen de corde humili, simplici, fidelíque processerit illa cõfessio. Omne ergo quod remordet cõsciẽtiam, confitere humiliter, pure, fideliter, & has vices implesti. Sunt qui gloriantur cũ male fecerint, & exultant in rebus pessimis: quos notãs propheta, Peccata sua, inquit, prædicauerunt sicut Sodoma. Verùm hos ab hac disputatione tanquã seculares amoueo. Nã quid ad nos de his qui foris sunt? Quanquam & de his qui religiose vestiti & religionem professi sunt, nõnunquam audimus aliquos reminisci & iactitare impudẽtissime mala sua præterita, quæ (verbi gratia) aliquando vel fortiter gladiatorio, vel argute literarorio gessere conflictu, seu aliud quid secundum mundi quidem vanitatem fauorabile, secũdum animæ verò salutẽ nociuum, perniciosum, dãnosum. Secularis adhuc animi indiciũ est hoc: & humilis habitus qui gestatur à talibus, nõ sanctæ nouitatis est meritum, sed priscæ vetustatis operculum. Nonnulli talia quasi dolẽdo & pœnitendo rememorant, sed gloriam intentione captantes, commissa sua nõ diluunt, sed seipsos illudunt. Nam deus non irridetur. Veterẽ hominem non exuerunt, sed nouo palliant. Nõ proditur aut proiicitur

F vetus fermentum illa confessione: sed statuitur, secundum illud: Inueterauerunt ossa mea dum clamarem tota die. Pudet reminisci quorundam tantam proteruiam, vt nõ pudeat eos cum exultatione lugẽda iactitare, quòd & post susceptũ sanctum habitũ callidè quempiam supplantauerint, & circũuenerint in negocio fratrem, aut quòd talionem pro conuicio vel maledicto, id est malum pro malo, aut maledictũ pro maledicto audacter reddiderint. Sed est confessio eo periculosius noxia, quo subtilius vana, cum ipsa etiam inhonesta & turpia de nobis detegere nõ veremur, non quia humiles sumus, sed vt esse putemur. Appetere autem de humilitate laudem, humilitatis est non virtus, sed subuersio. Verus humilis vilis vult reputari, nõ humilis prædicari. Gaudet cõtemptu sui, hoc solo sanè superbus, quòd laudes contẽnit. Quid peruersius, quídve indignius quàm vt humilitatis custos cõfessio superbię militet, & inde velis videri melior, vnde videris deterior? Mirabile iactantiæ genus, vt non possis putari sanctus, si nõ appareas sceleratus. At talis confessio speciem habens humilitatis non virtutẽ, non solùm veniã nõ meretur, sed & prouocat irã. Nunquid profuit Saul quòd se ad increpationem Samuelis peccasse cõfessus est? Culpabilis proculdubio fuit illa confessio, quæ culpam non diluit. Quomodo enim humilẽ contemneret confessionem humilitatis magister, & cui humilibus dare gratiam certe ingenitum est? Omnino nõ poterat nõ placari, si quæ in ore sonuit, in corde ra-

Marginal notes: Rom. 6. d; Deu. 32. f; Psal. 68. b; Psal. 30. c; Gala. 6. b; 1. Ioan. 2. c; Mala. 1. b; Iaco. 1. a; Psal. 115. a; 2. Cor. 1. a; Psal. 93. a; Psal. 7. c; Exo. 20. a; Esa. 48. b; & 37. g; Psal. 9. g; Psal. 143. b; Hie. 9. a; Prou. 2. c; Esa. 3. b; Psal. 31. a

G diasset humilitas. Ecce cur humilem esse debere confessionē dixi. Oportet autem & esse simplicem. Non intentionem (forte quia latet homines) excusare delectet si sit rea, nec leuigare culpam quę grauis est, nec alieno adumbrare suasu, cũ inuitum nemo coëgerit. Primum illud non confessio est sed defensio, nec placat sed prouocat. Sequens monstrat ingratitudinē, ex quo minor reputatur culpa, eo minuitur & gloria indultoris. Sed enim minus libenter beneficium datur quod minus grate minúsve necessariè prouenire sentitur. Veniam proinde sibi abiudicat qui munus largitoris attenuat: quod quidem omnis qui reatum suum verbis alleuiare conatur, facit. Iam à postremo primi hominis dehortetur exemplũ, nec culpam siquidē diffitentis, nec tamen consequentis veniam, non dubium quin ob reatus mulieris admixtionē. Genus excusationis est, cum argueris tu, alium incusare. Porro excusare te velle quando corriperis, quàm sit non modo minime fructuosum, sed & perniciosum, sanctum Dauid interroga. Verba népe malitiæ excusationes in peccatis appellat, ne in ea declinet cor suum rogans & supplicans. Meritò quidem. In animam etenim suam peccat qui se excusat, repellēs proinde à se indulgentiæ medicinam, & sic vitam sibi proprio ore intercludens. Et quænam maior malitia, quàm propriam armari in salutem, & linguæ tuæ temetipsum mucrone cõfodere? Denique qui sibi nequam, cui est bonus? Sit autem & H fidelis confessio, vt confitearis in spe, de indulgentia penitus non diffidens, ne tuo te ore non tam iustifices quàm condemnes. Iudas certe proditor domini, & Cain fratricida confessi sunt, & diffisi sunt. Alter, Peccaui, inquit, tradens sanguinem iustũ. Alter, Maior est iniquitas mea, quàm vt veniã merear. & verax licet, nil eis profuit infidelis confessio. Hæ itaque tres confessionis obseruantiæ, iunctæ quatuor superioribus compunctionis, septenarium implent. Iam verò sic compunctus, & sic cõfessus, ac propria proindé certus de vita, certus quoq; nihilo minus es (vt arbitror) vacuo nequaquam nomine appellari Iesum cũ qui in te talia valuit & voluit operari, nec vacuè subsecutum fuisse baculũ quem præmiserat. Non venit vacuè, quia non venit vacuus. Nam quomodo vacuus, in quo habitauit plenitudo? Neq; enim ei datus est ad mensuram spiritus. Deniq; & venit in plenitudine temporis, plenum proinde venisse se indicans. Bene plenum, quem vnxit pater oleo lætitiæ præ consortibus suis. Vnxit & misit plenũ gratię & veritatis. Vnxit vt vngeret. Omnes ab eo vncti sunt, qui de plenitudine eius meruerũt accipere. Ideo ait: Spiritus domini super me, eo ꝙ vnxerit me: ad annunciandũ mansuetis misit me, vt mederer cõtritis corde, vt prędicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionē, vt prędicarem annum placabilē domino. Veniebat (vt audis) vngere contritiones nostras, ac lenire dolores. Ideóque venit I vnctus, venit mansuetus & mitis, & multæ misericordiæ omnibus inuocantibus se. Sciebat se ad infirmos descēdere, exhibuitq; qualē oportuit. Et quoniã multę erant infirmitates, multa quoq; prouidus medicus medicamina curauit afferre. Attulit spiritum sapientiæ & intellectus, spiritum consilij & fortitudinis, spiritum scientiæ & pietatis, & spiritum timoris domini. Vides quot phialas plenas odoramentis cœlestis medicus præparauit ad sananda vulnera illius miseri qui incidit in latrones? Septem sunt numero, septem fortasse præfatis oscitationibus excitandis accommodatæ. Spiritus enim vitæ erat in phialis. Ex his profectò infudit oleum meis vulneribus. Infudit & vinum, sed minus quàm olei. Sic nempe congruebat infirmitatibus meis, vt misericordiam superexaltaret iudicio, quemadmodũ vino oleum superfertur infusum. Attulit proinde quinque cados olei, vini non nisi duos. Vinum siquidē timor tantũ & fortitudo fuere, reliqua quinque oleum propria suauitate designant. In spiritu deniq; fortitudinis tanquam potens crapulatus à vino descendit ad inferos, contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit, alligauit fortem, & vasa captiuitatis eripuit. Descendit nihilo minus in spiritu timoris, sed timendus, non timidus. O sapiētia, quanta arte medendi in vino & oleo animæ meæ sanitatē restauras, fortiter suauis, & suauiter fortis! Fortis pro me, & suauis mihi. Denique attingis à fine vsq; ad finem fortiter, & disponis omnia suauiter, propellens inimicum, & infirmũ K fouēs. Sana me domine & sanabor, psallam & confitebor nomini tuo, & dicam: Oleum effusum nomen tuum. Non vinũ effusum (nolo enim vt intres in iudicium cum seruo tuo) sed oleum, quia coronas me in misericordia & miserationibus. Oleũ planè, quod dũ supernatat cũctis quibus immiscetur liquoribus, liquidò illud designat nomē, quod est super omne nomen. O nomen præsuauē & prædulce. O nomen præclarum, prælectum, & præexcelsum, & superexaltatũ in secula. Hoc vere oleum quod exhilarat faciem hominis, quod caput ieiunantis impinguat, vt oleum peccatoris nõ sentiat. Hoc nomē nouum quod os domini nominauit, quod & vocatum est ab angelo priusquam in vtero conciperetur. Hoc non solùm Iudæus, sed quicunque inuocauerit, saluus erit: in tantum vsquequaque effusum est. Hoc patet donauit filio spõso ecclesiæ domino nostro Iesu Christo, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Eccl.14.a — Matt.27.a — Gene.4.b — Psal.44.b — Esa.61.a — Psal.77.g — Canti.1.a — Psal.142. & 102.a. — Esa.62.a — Luc.2.c — Iohel.2.g

Sermo XVII. in quo tractatur de Luciferi deiectione.

PVtamús ne satis processum est in sanctuario dei dum scrutamur mirabile sacramentum, an ad perscrutandum adhuc si quid restat, audemus spiritum ad interiora sequi? Spiritus nempe iste scrutatur non solùm hominum corda & renes, sed etiam profunda dei: & siue ad nostra, siue ad alia, securus sequor eum quocunque ierit: tantùm vt custodiat corda nostra, & intelligentias nostras, ne forte cum non L adest, adesse putemus, nostrúmque pro ipso sequamur sensum deuiantes. Venit nanque & vadit prout vult, & nemo facile scit vnde veniat aut quò vadat. At istud sine damno fortasse salutis nescire licet. Cæterũ quãdo veniat vel quando vadat, id planè periculosissime ignoratur. Cum enim has spiritus sancti circa nos dispensatoriæ quidem vicissitudines vigilantissime non obseruantur, fit vt nec absentem desideres, nec præsentem glorifices. Nempe qui idcirco recedit, vt auidius requiratur, quonam modo si abesse nescitur, requiritur? Et rursum qui dignanter ad hoc redit vt consoletur, qualiter digne pro sua maiestate suscipitur, si nec adesse sentitur? Mens ergo quæ ignorat abscessum, patet seductioni: & quæ reditum non obseruat, erit ingrata visitationi. Petiit quondam aliquid Helisæus à magistro, cum discessum eius imminere præsensit: nec obtinuit, sicut scitis, nisi ea quidem conditione, si videret quando tolleretur à se. In figura contigit hoc illis, scriptum est autem propter nos. Vigiles esse & soliciti circa opus nostræ salutis (quod mira subtilitate ac suauitate diuinæ suæ artis incessanter actitat spiritus in intimo nostri) prophetico docemur & monemur exemplo. Nunquã sanè sine nostra conscientia magistra vnctio quæ docet de omnib', tollatur à nobis, si duplicato volumus munere non fraudari. Nunquam cum venerit inueniat imparatos, sed semper vultus suspēsos expansósque ha- M bentes sinus ad largã domini benedictionem. Tales deniq; quęrit, similes hominibus expectantibus dominũ suũ quando reuertatur à nuptiis: qui vtique ab illis supernę mēsæ copiosis deliciis vacua nunquam reuertitur manu. Vigilãdum proinde, & vigilandum omni hora, quia nescimus qua hora spiritus venturus sit, seu iterum abiturus. It & redit spiritus, & qui stat eo tenente, deserente cadat necesse est: sed nõ collidetur, quia domin' rursum supponit manum suam. Et has alternare vices non cessat in his qui spirituales sunt, vel quos potius spirituales proinde ipse creare intendit visitans diluculo, & subitò probans. Denique septies cadit iustus, & septies resurgit: si tamen cadat in die, vt se cadere videat, & cecidisse sciat, & resurgere cupiat, & requirat manum adiuuantis, & dicat: Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem: auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Aliud est dubitare de veritate, quod patiaris necesse est cum spiritus minime spirat: & aliud sapere falsitatem, quod facilè caues si eandem tuam ignorantiam non ignoras, quatenus dicas & tu: Et si quid ignoraui, ignorantia mea mecum est. Sancti Iob sententia est. Agnoscite. Pessimæ matris ignorãtiæ, pessimæ itidem filiæ duæ sunt, falsitas & dubietas. Illa miserior, ista miserabilior. Perniciosior illa, ista molestior. Cum loquitur spiritus, cedit vtraque: & est non solùm veritas, sed & certa veritas. Est quippe veritatis

Ioan.3.b. — 4.Reg.2.a — Luc.12.g — Prou.24.b — Psal.29.b — Iob.19.a

A ritatis ille spiritus, cui contraria falsitas est. Est & sapientiæ, quæ cum sit candor vitę æternæ, & vbique attingat propter munditiam suam, obscurum ambigui non admittit. Cauenda sanè cum spiritus iste non loquitur, etsi non molesta dubietas, certe falsitas execrãda. Aliud est enim sub incerto hoc vel illud opinando sentire, aliud temere affirmare quod nescias. Aut ergo loquatur semper spiritus, quod nostri quidẽ minime arbitrij est: aut quãdo silere placet, hoc ipsum indicet, & loquatur saltem suum silentium, ne ipsum nobis falso præire putantes, nostrum pro ipso male securi sequamur errorem. Et si suspenderit ambiguo, non relinquat mendacio. Est qui dubie profert mendaciũ, nec mentitur: & est qui veritatem quam nescit affirmat, & mẽtitur. Nam & ille nõ quidem quod nõ est, esse, sed se quod credit credere dicit: & verum dicit, etiam si hoc verum non sit quod credit: & is cum se certum vnde nõ est certus dicit, verum non dicit, etiam si verũ sit de quo asserit. His præmissis ad cautelam talia inexpertorum, sequar iam spiritum (sicut cõfido) præeuntem, eadem tamẽ cautela si potero quam præmisi, & tentabo facere ipse quod doceo, ne dicatur & mihi: Tu qui alios doces, teipsum non doces. *Rom.2.c* Distinguendum sane inter manifesta & dubia, nec illa scilicet adduci in dubiũ, nec ista temere affirmari. Quod quidem ipsum de magisterio sperandum est spiritus. B Nec enim nostra ad illud omnino industria sufficit. Quis nouit hominum an id quod inter homines iudicatũ à deo sermo superior (à quo videlicet, si bene memini, quartus est iste) patefecit, in supernis quoque iudiciũ iam factum præcesserit? Quod dico, tale est. Putásne, Lucifer ille qui mane oriebatur, sed præpropere eleuabatur, antequã verteretur ĩ tenebras, generi nostro inuiderit & ipse olei effusionẽ, vt per seipsum iam tunc indignabundus mussitaret dicẽs intra se quodãmodo: Vt quid perditio hæc? Hoc ego non assero dicere spiritum, sed nec contradicere dico. Nescio enim. Potuit autem contingere (si tamen incredibile non putetur) plenum sapiẽtia, & perfectum decore, homines præscire potuisse futuros, etiam & profecturos in parem gloriam. Sed si præsciuit, in dei verbo absque dubio vidit, & in liuore suo inuidit, & molitus est habere subiectos, socios dedignatus. Infirmiores sunt, inquit, inferioresque natura: non decet esse conciues, nec æquales in gloria. An forte prodit impiã hanc eius machinationem illa præsumpta ascẽsio sessióque significans magisterium? *Esa.14.d* Ascendam, inquit, super montem excelsum, & sedebo in lateribus Aquilonis: quo altissimi quandã proinde similitudinem obtineret, si quemadmodum ille super Cherubim sedẽs gubernat omnem angelicã creaturam, ita & ipse altus sederet, regerétque genus humanum. Absit. Iniquitatem meditatus est in cubili suo, mentiatur iniquitas sibi. Nos aliũ non cognoscimus iudicem quàm auctorẽ. Nõ C diabolus, sed dominus iudicabit orbem terræ: ipse deus noster in seculum & in seculum seculi: ipse reget nos in secula. Ergo in cœlo concepit dolorẽ, & in paradiso peperit iniquitatem prolem malitiæ, matrẽ mortis & ærumnarũ omnium prima parens superbia. *Sapiẽ.2.d* Nam etsi inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, initiũ tamen omnis peccati superbia. *Hiere.14.b* Verũ quid illi profuit? Nihilo min' tu in nobis es domine: & nomen tuũ inuocatũ est super nos. Et dicit populus acquisitionis, dicit ecclesia redemptorũ: Oleũ effusum nomẽ tuum. Cum eiicior ego, tu illud effundis post me, & in me: quoniã cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Accepit tamen Satan regnum super omnes filios superbiæ, factus princeps tenebrarum harum, vt regno humilitatis etiã superbia militet, dum in vno suo principatu temporali & tali multos humiles excelsos æternósq; reges constituit. Iucũdum iudiciũ, vt superbus ille humilium malleator, eisdẽ ipsis nesciens fabricet coronas perpetuas, impugnãdo omnes, & omnibus succumbẽdo. Siquidem vbiq; & semper iudicabit dominus populos, & saluos faciet filios pauperũ, & humiliabit calũniatorẽ. Vbiq; & semper defensabit suos, propulsabit nocẽtes, & tollet virgã peccatorũ de super sortẽ iustorum, vt non extendãt iusti ad iniquitatẽ manus suas. Erítq; tandem cum *Psal.44.b* ex toto arcum cõteret, & confringet arma, & scuta comburet igni. Tu tibi miser sedem collocas in Aquilone, plaga nebulosa & frigida, & ecce suscitantur de puluere inopes, & de stercore pauperes, vt sedeãt cum principibus, & soliũ gloriæ D teneant, doleásque impleri illud: Pauper & inops laudabunt nomẽ tuum. Gratias tibi pater orphanorum, & iudex pupillorum, incaluit super nos mõs coagulatus, mõs pinguis, cœli distillauerunt à facie dei Sinai, effusum est oleum, dilatatũ est nomẽ quod nobis & cui nos inuidebat iniquus. Dilatatũ inquam vsq; ad corda & ora paruulorum, & in ore infantiũ *Psal.8.a* & lactentium perficitur laus. Porro peccator videbit & irascetur, *Psal.111.b* & erit sicut ira implacabilis sic flãma inextinguibilis, quæ iam parata est ei & angelis eius. Zelus domini exercituũ faciet hoc. Quomodo me amas deus meus, amor meus? quomodo me amas, vbiq; recordãs mei, vbiq; zelans salutẽ egeni & pauperis, non solùm aduersum homines superbos, sed etiam aduersus sublimes angelos? In cœlo & in terra iudicas domine nocẽtes me, expugnas impugnãtes me. Vbique subuenis, vbiq; assistis, vbiq; à dextris es mihi domine ne cõmouear. Hęc cantabo domino in vita mea, psallam deo meo quandiu sum. Hæ virtutes eius, hæc mirabilia eius, quæ fecit. Hoc primum & maximum iudicium, quod mihi illa cõscia secretorum aperuit virgo Maria: Deposuit, inquiẽs, potẽtes de sede, & exaltauit humiles. *Luc.1.e* Esuriẽtes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Secũdum autẽ simile est huic quod iam audistis, vt qui non vidẽt videant, & qui vidẽt cæci fiãt. *Ioan.9.g* In his duobus iudiciis consoletur se pauper, & dicat: Memor *Psal.118.g* sui iudiciorum tuorum à seculo domine, & consolatus sum. E Sed reuertamur ad nosipsos, scrutemúrq; vias nostras: & vt in veritate id possimus, inuocem' spiritum veritatis, & reuocemus ab alto quò nos eduxerat, quatenus antecedat nos etiam ad nos, quoniã sine ipso possumus nihil. Nec verẽdum ꝙ dedignetur cõdescẽdere nobis, qui potius si vel exiguum quid absq; ipso conamur, indignatur. Nõ est enim ille vadẽs & nõ rediens, sed ducit nos & reducit de claritate in claritatem tanquã domini spiritus, quandoq; rapiens ad se in lumine suo, quãdoq; contẽperans & illuminans tenebras nostras: vt siue supra nos, siue apud nos, semper in luce, semper vt filij lucis ambulemus. Transiuimus allegoriarũ vmbras: ventũ est ad indagãda moralia. Aedificata est fides, instruatur vita: exercitatus est intellectus, dictetur actus. Siquidẽ intellectus bonus omnibus faciẽtibus eũ, si tamẽ & actus & intelligentia dirigãtur in laudem & gloriam domini nostri Iesu Christi, *Psal.110.b* qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De duabus operationibus spiritus sancti, quarum vna vocatur effusio, & alia infusio, Sermo XVIII.

OLEVM effusum nomen tuum. *Canti.1.a* Quid certum demonstrat spiritus sanctus nobis in nobis occasione huius capituli? Profecto (quod interim occurrit) geminæ cuiusdam suæ operationis experimentum. Vnius quidem qua nos primò intus virtutibus solidat ad salutem, alterius vero qua foris quoque muneribus ornat ad lucrum. F Illas nobis, hæc nostris accipimus: verbi gratia fides spes charitas nobis propter nos dantur (absque his quippe salui esse nõ possumus) porro sciẽtiæ seu sapientię sermo, gratia curationis, prophetia, similiáque, quibus carere cũ integritate etiam salutis propriæ possumus, proximorum proculdubio in salutem expẽdenda donantur. Et has spiritus sancti operationes quas vel in nobis vel in aliis experimur, vt ex re nomina accipiãt, infusionem (si placet) atque effusionem nominemus. Cuinam ergo harum conuenit oleum effusum nomen tuum? Nónne effusioni? Nam de infusione infusum potius ꝙ effusum, dixisset. Denique de vberum foris spirante fragrantia, & non de internis sponsæ virtutibus prolatũ est, Oleũ effusum nomen tuum. Deniq; ob bonum odorẽ vberũ extrinsecus perfusorum, ait sponsa: Oleum effusum nomen tuum: ascribens ipsum odorem nomini spõsi tanꝙ oleo effuso super vbera. Et quicũq; munere gratiæ exterioris perfusum se sentit, quò & ipse aliis refundere possit, etiã huic dicere est, Oleũ effusum nomẽ tuum. Sed sanè cauendum in his aut dare quod nobis accepimus: aut quod erogandum accepimus, retinere. Rem profecto proximi retines tibi, si (verbi causa) plenus virtutibus cum sis, forisq; nihilo minus donis scientiæ & eloquẽtiæ adornatus, metu forte, aut segnitie, aut minus discreta humilitate verbum bonũ quod posset prodesse multis, inutili, im-

G mo & dānabili ligas silētio, certe maledictus quòd frumenta abscōdis in populis. Rursum quod tuū est spargis & perdis, si priusquam infundaris tu totus, semiplenus festines effundere, contra legem arans in primogenito bouis, & ouis primogenitum tondēs. *Deut.15.b* Nimirum vita atque salute quam alteri das, te fraudas, dum sana vacuus intentione, gloriæ inanis vento inflaris, aut terrenæ cupiditatis veneno inficeris, & lethali apostemate turgens interis. Quamobrem si sapis, concham te exhibebis, & non canalē. Hic siquidem pene simul & recipit & refundit: illa vero donec impleatur expectat, & sic quod superabundat sine suo damno communicat, sciens maledictum, qui partem suam facit deteriorem. Et ne meum consiliū contemptibile ducas, audi sapientiorem me: *Prou.29.b* Stultus (ait Salomon) profert totū spiritū suum simul, sapiēs reseruat in posterū. Verùm canales multos hodie habemus in ecclesia, cōchas verò perpaucas. Tantę charitatis sunt per quos nobis fluenta cœlestia emanāt, vt antè effundere quàm infundi velint, loqui quàm audire paratiores, & prompti docere quod non didicerunt, & aliis preesse gestiētes, qui seipsos regere nesciunt. Ego nullum ad salutem pietatis gradum illi gradui anteponendum existimo, quem sapiens posuit dicens: *Eccli.30.d* Miserere animæ tuæ placēs deo. Quòd si nō habeo nisi parumper olei quo vngar, putas tibi debeo dare, & remanere inanis? Seruo illud mihi, & omnino nisi ad ꝓphetæ iussionem non profero. H Si institerint rogitantes aliqui ex his qui forte existimāt de me supra id quod vidēt in me, aut audiunt aliquid ex me, respondebitur eis: *Matt.25.a* Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vēdentes, & emite vobis. Sed charitas, inquis, non quærit quæ sua sunt. *1.Cor.13.g* Et tu scis quamobrē? Non quęrit quę sua sunt, profecto, quia nō desunt. Quisnam quærat quod habet? Charitas quæ sua sunt, id est propriæ saluti necessaria, nunquam non habet. Nec modò habet, sed etiam abundat. Vult abundare sibi, vt possit & omnibus. Seruat sibi quantum sufficiat, vt nulli deficiat. Alioquin si plena non est, perfecta non est. Cæterum tu frater cui firma satis propriæ salus nōdum est, cui charitas adhuc aut nulla est, aut adeo tenera atque arūdinea, quatenus omni flatui cedat, omni credat spiritui, omni circūferatur vēto doctrinæ, imò cui charitas tanta est, vt vltra mandatum quidem diligas proximum tuum plus quàm teipsum: & rursum tantilla, vt contra mādatum fauore liquescat, pauore deficiat, perturbetur tristitia, auaritia contrahatur, ꝓtrahatur ambitione, suspicionibus inquietetur, cōuiciis exagitetur, curis euisceretur, honoribus tumeat, liuore tabescat: tu inquam ita in propriis teipsum sentiens, quanam demētia, quæso, aliena curare aut ambis aut acquiescis? Sed enim audi quid consulat cauta vigilque charitas. *2.Cor.8.c* Non quod aliis, inquit, sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate. *Eccli.7.c* Noli nimium esse iustus. I Sufficit vt diligas proximū tuū tanquam teipsum, hoc quippe est ex æqualitate. *Psal.161.a* Dicit enim Dauid: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum. infundi nimirum prius volēs, & sic effundere. Nec solū infundi prius, sed & impleri, quatenus de plenitudine eructaret, non oscitaret de inanitate. Caute quidem: ne quod aliis remissio, sibi esset tribulatio. Et nihilo minus caste imitans illum de cuius plenitudine omnes accepimus. Disce & tu non nisi de pleno effundere, nec deo largior esse velis. Cōcha imitetur fontem. Non manat ille in riuum nec in lacum extenditur donec suis satietur aquis. Non pudeat concham non esse suo fonte profusiorem. Denique ipse fons vitæ plenus in seipso, & plenus seipso, nónne primum quidem ebulliens & saliens in proxima secreta cœlorum, omnia impleuit bonitate, & tunc demum impletis secretioribus superioribúsque partibus erupit ad terras, ac de superfluo homines & iumēta saluauit, quemadmodum multiplicauit misericordiam suam deus? Prius interna repleuit: & sic exundans in multis miserationibus suis visitauit terram, & inebriauit eam, multiplicauit locupletare eam. Ergo & tu fac similiter. Implere prius, & sic curato effundere. Benigna prudénsque charitas affluere cōsueuit, nō effluere. Fili mi, ne pereffluas, ait Salomon. *Heb.2.a* Et apostolus: Propterea, inquit, debemus intēdere his quæ dicuntur, ne forte pereffluamus. Quid enim? Túne Paulo sanctior, sapiētior Salomone? Alioquin nec mihi sedet ditari ex te exinanito. K Si enim tu tibi nequam, cui bonus eris? De cumulo si vales adiuua me. Sinautem, parcito tibi. Sed iam audite quæ & quanta saluti propriæ necessaria sint, quæ & quanta infundi oporteat prius quàm effundere præsumamus, quæ tamen impræsentiarum breuiter colligere potero. Hora siquidem iam multum ascendit, & sermonis vrget ad finem. Accedit medicus ad vulneratum, spiritus ad animam. Quam enim non reperiat gladio diaboli vulneratā etiam post sanatum vulnus antiqui delicti medicamento baptismatis? Ergo ad illam animam quæ dicit, *Psal.37.a* Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ: cum accedit spiritus, quid primo opus est? Vt tumor vel vlcꝰ quod forte supercreuit in vulnere, & potest impedire sanitatem, ante omnia amputetur. Abscindatur itaq; ferro acutæ compunctionis vlcus inueteratę consuetudinis. Sed est acerbꝰ dolor, leniatur proinde vnguēto deuotionis, quod nō est aliud nisi cōcepta de spe indulgentiæ exultatio. Hanc continendi parit facultas, & victoria de peccato. Iam gratias agit, & dicit: *Psal.115.b* Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Deinde apponitur medicamentum pœnitentię, malagma ieiuniorum, vigiliarum, orationum, & siqua sunt alia pœnitētium exercitia. In labore cibandus est cibo boni operis, ne deficiat. Quòd opus sit cibus, inde doceris. *Ioan.4.b* Meus cibus est, inquit, vt faciam voluntatem patris mei. Itaque comitētur pœnitentiæ labores, pietatis opera quæ confortent. *Tob.4.b* Magnam, ait, fiduciam præstat apud altissimum eleemosyna. Cibus sitim excitat, potandus est. L Accedat cibo boni operis orationis potus, componens in stomacho conscientiæ quod bene gestum est, & commendans deo. Orando bibitur vinum lætificās cor hominis, vinū spiritus, quod inebriat, & carnaliū voluptatum infundit obliuionem. Humectat interiora arētis conscientiæ: escas bonorum actuum digerit, & deducit per quædam animę membra, fidem roborans, spem confortans, vegetans ordinánsque charitatem, & impinguans mores. Sumpto cibo potúque, quid iam restat nisi vt pauset ægrotus, & quieti contemplationis post sudores actionis incumbat? Dormiēs in contēplatione deū somniat. per speculū siquidē & in ænigmate, nō autē facie ad faciem interim intuetur. Tamē sic nō tam spectati quàm coniectati, ídque raptim & quasi sub quodam coruscamine scintillulæ transeuntis tenuiter vix attacti inardescit amore, & ait: *Esa.26.b* Anima mea desiderauit te in nocte, sed & spiritꝰ meus in præcordiis meis. Talis amor zelat: hic decet amicum sponsi: hoc necesse est ardeat fidelis seruus & prudens, quem cōstituit dominꝰ super familiam suam. Hic replet: hic feruet: hic ebullit: hic iam securus effundit, exundans & erumpēs, ac dicens: *1.Cor.11.g* Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego nō vror? Prędicet, fructificet, innouet signa, immutet mirabilia: M non est quò se immisceat vanitas, vbi totū occupat charitas. *Rom.13.c* Siquidē plenitudo legis & cordis est charitas, si tamē plena. *1.Ioan.4.b* Deus denique charitas est, & nihil est in rebus quod possit replere creaturā factā ad imaginē dei, nisi charitas deus, qui solus maior est illa. Eam nōdum adeptus periculosissime promouetur, quantislibet aliis videatur pollere virtutibus. Si habuerit omnē scientiā, si dederit omnē substātiam suam pauperibus, si tradiderit corpus suū ita vt ardeat: absq; charitate vacuꝰ est. En quāta prius infundēda sunt, vt effundere audeamus de plenitudine non de penuria largientes. Primò quidē compūctio, deinde deuotio, tertiò pœnitētiæ labor, quartò pietatis opus, quītò orationis studiū, sextò contemplationis ocium, septimò plenitudo dilectionis. Hęc omnia operatur vnus atq; idem spiritus secūdum operationem quæ infusio appellatur: quatens illa quæ effusio dicta est, pure & ob hoc tutè iam administretur ad laudē & gloriam domini nostri Iesu Christi. Qui cū patre & spiritu sancto viuit & regnat deus in secula seculorū. Amen.

De nouem ordinibus angelorum. Sermo XIX.

ADHVC spōsa amatoria loquitur, adhuc pergit amplius prosequi laudes sponsi. Et gratiā prouocat dum mōstrat eā quam iam acceperat, in se vacuam non fuisse. Audi etenim quid secuta adiungit. Propterea, inquit, adolescentulæ dilexerunt te nimis. *Canti.1.a* Quasi

A Quasi dicat. Non frustra nec inaniter nomen tuum exinanitũ est ô sponse, atque effusum in vbera mea: propterea enim adolescẽtulæ dilexerunt te nimis. Propter quid? Propter nomen effusũ, & propter vbera ex eo perfusa. Inde quippe excitatæ sunt in amorem sponsi, inde sumpserunt vt diligant. Sponsa infusum munus excipiente, illę mox sensere fragrantiam, quæ longe à matre minime esse poterãt: atque illa suauitate repletæ dicunt: Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritũ sanctum qui datus est nobis. Ergo ipsarũ deuotionem spõsa cõmendans, Hic, inquit, fructus ô sponse effusi nominis tui, quòd propterea adolescentulæ dilexerunt te. Effusum siquidẽ sentiunt, quod integrum capere non valebant: propterea dilexerunt te. Effusio quippe nomen facit capabile, captus amabile, sed adolescentulis dũtaxat. Qui capaciores sunt, integro gaudent, effuso non indigent. Angelica creatura irreperculsã mẽtis acie intuetur diuinorũ iudiciorũ abyssum multã, quorũ summæ æquitatis ineffabili delectatione beata, gloriatur insuper effectui ea mancipari per suum ministerium, ac palam fieri: & propterea diligit meritò dominum Christum. Nónne omnes, ait, administratorij spiritus sunt, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Porro Archangelos (vt eis aliquid differentius ab his qui simpliciter angeli sunt, tribuamus) mirabiliter credo delectat, quòd ipsis quoque æternę sapientiæ cõ-

Rom. 5. a

Heb. 1. d

B silijs familiarius admittũtur: eadémque per ipsos locis quæque suis atq; temporibus summo moderamine dispẽsantur. Et hęc causa quòd diligunt dominum Christum & ipsi. Illę quoque beatitudines quæ Virtutes ex eo forsitan appellatæ sunt, quòd virtutum ac prodigiorum occultas perpetuásq; causas felici curiositate rimari ac mirari diuinitus ordinatæ, signa quæ & quãdo volunt ex omnibus elementis terris potenter exhibeant: & ipsæ ergo exinde non immeritò inardescunt diligere dominum virtutũ, & dei virtutem Christum. Plenum quippe est suauitatis & gratiæ, incerta & occulta sapientię in ipsa sapientia intueri: plenum nihilo minus honoris & gloriæ, causarum in dei verbo absconditarum mundo spectandas mirandásq; in manu ipsorũ dirigi efficiẽtias. Sed & illi spiritus qui Potestates nominãtur, dũ crucifixi nostri diuinam omnipotẽtiam vbiq; fortiter attingẽtem intueri ac magnificare delectãtur, exturbare & debellare dæmonũ hominumq; cõtrarias potestates pro his qui hæreditatẽ capiũt salutis, accipiunt potestatem. Et hi nónne iustissimam habẽt causam vt diligãt dominum Iesum? Sunt & super istos Principatus, qui ipsum altius speculantes, & liquidò peruidentes vniuersitatis esse principiũ, & primogenitum omnis creaturæ: tãta proinde principatus dignitate donãtur, vt vbiq; terrarum habeant potestatẽ quasi de summo quodam rerũ cardine regna & principatus & quaslibet pro arbitrio mutare &

C ordinare dignitates, pro quorumq; meritis facere primos nouissimos, & nouissimos primos: deponere potẽtes de sede, & exaltare humiles. Et hæc istis quoq; ratio diligendi. Sed diligũt & Dominationes. Cur? Nescio quid subtilius sublimiúsque indagare de Christi interminabili atq; irrefragabili dominatu, laudabili quadã præsumptione ferũtur, q̃ scilicet vbique vniuersitatis non solùm potens sed & præsens, supra infráq; obsequi rectissimę volũtati suę cursus temporũ, motus corporum, nutus mẽtium, ordine vtiq; pulcherrimo cogat, idq; cura tam vigili, vt ne pũcto quidẽ aut iota vni, vt dicitur, horum omnium debitum subtrahere famulatũ vllatenus liceat: opera tamen tam facili, vt turbationem seu anxietatẽ vllã omnino gubernator non sentiat. Intuẽtes ergo dominũ Sabaoth tanta cũ trãquillitate omnia iudicantẽ, intentissimæ suauissimæq; contẽplationis stupore nimio sed sensato rapti in illud diuinæ claritatis tam ingens pelagus, recipiunt sese in secretiori quodã miræ trãquillitatis recessu, vbi tanta pace ac securitate fruuntur, vt quiescentibus ipsis pro reuerentia prærogatiuæ tanquã verè dominationibus ministrare & militare videaſ cætera multitudo. In Thronis sedet deus. Et puto quòd his spiritib' supra omnes qui memorati sũt, & iustior causa & copiosior sit materia diligẽdi. Etenim si intres hominis regis cuiuscũque palatiũ, nõne cum plenũ sit cellis, scamnis, cathedrísque, regia sedes in eminẽti posita cernitur? Et nõ est necesse quęrere vbi rex sedere solitus sit:

D nimirũ mox occurrit manifesta sedes eius, cæteris altior ornatiórque sedilibus. Sic quoque omni decoris ornatu cũctis aliis præeminere spiritibus istos intellige, in quibus speciali quodam stupẽdæ dignationis munere diuina elegit residere maiestas. Quòd si sessio significat magisteriũ: puto illum qui vn' est nobis magister in cœlo & in terra, dei sapiẽtiã Christum, cum aliàs quidẽ vbiq; attingat propter mũditiam suã, specialius tamẽ istos atq; principalius tanquã propriã sedem sua illustrare pręsentia, & inde tãquã de solẽni auditorio docere angelũ, docere hominẽ sciẽtiam. Inde angelis diuinorũ notitia iudiciorum, inde cõsiliorum archangelis: ibi virtutes audiũt quando & vbi & qualia proferant signa. Ibi denique vniuersi, siue sint potestates, siue principat', siue dominationes, discũt profectò quid ex officio debeãt, quid pro dignitate præsumãt, & (quod præcipue cautũ est omnib') accepta potestate ad propriã volũtatem seu gloriam non abuti. Illa tamen cœli agmina quæ Cherubim nuncupantur (si eis sui vocabuli seruetur interpretatio) arbitror nil habere quod ab ipsis aut per ipsos accipiãt, cum de ipso fonte ad plenũ haurire liceat, ipso ea per se domino Iesu dignãter introducẽte in omnẽ plenitudinẽ veritatis, & thesauros sapiẽtiæ sciẽtiæque (qui in eo omnes abscõditi sunt) largissime reuelãte. Sed nec ea quæ appellata sũt Seraphim, quippe quæ ipsa charitas deus in se adeo traxit & absorbuit, atq; in eundẽ rapuit sanctæ affectionis ardorẽ, vt vnus cũ deo esse spiritus videãtur:

E instar profectò ignis, qui aërem quẽ inflãmat, dum suũ ei totum calorem imprimit, induítque colorem, nõ ignitum sed ignẽ fecisse cernitur. Amãt itaq; præcipue cõtẽplari in deo illi quidẽ spiritus sciẽtiã cuius nõ est numerus: hi vero charitatẽ quæ nunquã excidit, vnde & nomina ista sortiti sunt: ex eo quippe in quo præeminere videntur. Nã Cherubim quidẽ plenitudo scientiæ, Seraphim vero incendẽtia vel incensa dicũtur. Diligitur ergo ab Angelis deus ob iudiciorũ suorum summã æquitatẽ: ab Archangelis ob consiliorũ summã moderationẽ. Porro à Virtutib' ob benignissimã exhibitionem miraculorũ, per quæ incredulos dignãtissime trahit ad fidẽ. A Potestatibus verò ob illã iustissimæ potẽtię vim, qua solet à piis malignãtium propulsare & arcere crudelitatem. Verũ à Principatibus ob æternã & originalẽ illam virtutem qua dat esse & essendi principiũ omni creaturæ superiori & inferiori, spirituali & corporali, attingẽs à fine vsq; ad finem fortiter. A Dominationibus quoq; ob placidissimã voluntatẽ, qua licet vbiq; dominetur in fortitudine brachij sui, virtute tamẽ potẽtiori pro sua ingenita lenitate & imperturbabili trãquillitate disponit omnia suauiter. Diligit & à Thronis ob beneuolentiã magistræ sapientiæ sine inuidia sese cõmunicãtis, & vnctionẽ quæ gratis docet de omnib'. Cæterũ à Cherubim propterea diligitur, quia deus sciẽtiarum dominus est, & sciẽs quid cuiq; opus sit ad salutẽ, discrete prouidẽ-

F que dona sua digne poscẽtibus prout nouit expedire distribuit. A Seraphim quoq;, quia charitas est, & nihil odit eorũ quę fecit, & vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire. Hi ergo oẽs prout capiũt diligũt. Sed enim adolescẽtulæ quoniã min' sapiũt, minus & capiũt, nec omnino sufficiũt ad tam sublimia. Paruulæ quippe ĩ Christo sunt, lacte & oleo nutriẽdæ. Ergo ex vberib' spõsæ opus sumere habẽt vnde diligãt. Habet oleũ effusũ spõsa, ad cui' illę excitantur odorem gustare & sentire q̃ suauis est domin'. Cúmque amore flagrãtes persenserit, cõuertẽs se ad spõsũ, Oleũ, ait, effusum nomẽ tuũ, propterea adolescentulæ dilexerũt te nimis. Quid est nimis? Valde, vehementer, ardenter. Vel certe magis ex obliquo vos qui nuper venistis, tangit spiritualis sermo, vestram illam (quam & nos frequenter reprimere conati sumus) minus discretam vehementiã, imò intemperantiam prorsus nimiũ obstinatam redarguens. Non vultis esse cõmuni cõtenti vita. Non sufficit vobis regulare ieiuniũ, nõ solẽnes vigiliæ, non imposita disciplina, non mensura quam vobis partimur in vestimentis & alimentis: priuata præfertis communibus. Qui vestri curam semel nobis credidistis, quid rursum de vobis vos intromittitis? Nam illam qua totiens deum cõscientiis vestris testibus offendistis, propriam scilicet voluntatem vestram, ecce nũc iterum magistrã habetis, non me. Illa vos naturæ docet non parcere, rationi non

Canti. 1. a

G acquiescere, non obtemperare seniorum consilio vel exemplo, nó obedire nobis. An ignoraris quia melior est obediētia quàm victimæ? Non legistis in regula vestra, quòd quicquid sine voluntate vel consensu patris spiritualis fit, vanæ gloriæ deputabitur, non mercedi? Non legistis in euangelio quam formam obediendi puer Iesus pueris sanctis tradiderit? *Luc.2.g* Nam cum remansisset in Hierusalem, & dixisset in his quæ patris sui erant oportere se esse: non acquiescētibus parentibus eius, sequi illos in Nazareth nō despexit, magister discipulos, deus homines, verbum & sapientia fabrum & fœminam. Quid? etiam addit sacra historia. Et erat, inquit, subditus illis. Quousque vos sapientes estis in oculis vestris? Deus se mortalibus credit & subdit, & vos in viis vestris adhuc ambulatis? Bonum receperatis spiritum: sed non bene vtimini eo. Vereor ne alium pro isto recipiatis, qui sub specie boni supplantet vos: & qui spiritu cœpistis, carne consummemini. *1.Cor.11.c* An nescitis quia angelus satanæ multotiēs trāsfigurat se in angelum lucis? Sapiētia est deus, & vult se amari non solùm dulciter, sed & sapienter. *Roma.12.a* Vnde apostolus: Rationabile, inquit, obsequium vestrum. Alioquin facillime zelo tuo spiritus illudet erroris, si scientiam negligas. Nec habet callidus hostis machinamētum efficacius ad tollendā de corde dilectionem, quàm si efficere posiit vt in ea incaute & non cum ratione ambuletur. Quamobrē ego cogito modos H quosdam tradere vobis, quos operæprecium est deum diligentibus obseruare. Sed quia hic sermo finem desiderat, cras eos, si deus vitam mihi & ocium quod nunc habemus ad disserendum seruauerit, explicare conabor. Tūc enim recreatis nocturna quiete sensibus, & (quod est præcipuum) oratione præmissa alacriores, vt iustum est, ad sermonem de dilectione conueniemus, præstante domino nostro Iesu Christo, cui honor & gloria in secula seculorum, Amen.

De triplici modo dilectionis qua deum diligimus. Sermo XX.

1.Cor.16. VT à magistri verbis sermo exordium sumat: Qui non amat dominum Iesum, anathema sit. Valde omnino mihi amādus est, per quem sum, viuo, & sapio. Si ingratus sum, & indignus. Dignus plane est morte, qui tibi domine Iesu recusat viuere, & mortuus est: & qui tibi non sapit, desipit: & qui curat esse nisi propter te, pro nihilo est, & nihil est. *Psal.143.a* Denique quid est homo nisi quia tu innotuisti ei? Propter temetipsum deus fecisti omnia: & qui esse vult sibi & non tibi, nihil esse incipit inter omnia. *Eccles.12.* Deum time, & mandata eius obserua: hoc est, inquit, omnis homo. Ergo si hoc est omnis homo, absque hoc nihil omnis homo. Inclina tibi deus modicum id quod me dignatus es esse, atque de mea misera vita suscipe obsecro residuum annorum meorum: pro his *Psal.50.b* vero quos viuendo perdidi quia perdite vixi, cor contritū & I humiliatum deus non despicias. Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & præterierūt sine fructu: impossibile est vt reuocem: placeat vt recogitē tibi eos in amaritudine animæ meæ. Iam de sapientia, ante te est omne desiderium meū, & propositū cordis mei. Si qua esset in me, seruarē ad te. Sed deus tu scis insipientiam meā: nisi quòd hoc ipsum fortasse sapere est, quòd & ego agnosco eam, & quidem ex munere tuo. Auge illud mihi minime quidē ingrato pro munusculo, sed solicito pro eo quod deest. Pro his ergo ita sum amās te quātum possum. Sed est quod me plus mouet, plus vrget, plus accēdit. Super omnia inquam reddit amabilem te mihi Iesu bone calix quem bibisti, opus nostræ redemptionis. Hoc omnino amorē nostrum facilè vēdicat totū sibi. Hoc inquam est quod nostram deuotionem & blandius allicit, & iustius exigit, & arctiꝰ stringit, & afficit vehemētius. Multū quippe laborauit in eo saluator, nec in omni mūdi fabrica tantū fatigationis auctor assumpsit. *Psal.32.b* Illa deniq; dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt: at vero hoc & in dictis suis sustinuit cōtradictores, & in factis obseruatores, & in tormētis illusores, & in morte exprobratores. Ecce quomodo dilexit. Adde quòd hanc ipsam dilectionem nō reddidit, sed addidit. *Rom.11.b* Nam quis prior dedit, & retribuetur ei? Sed vt sanctus Ioānes euā*1.Ioan.4.b*gelista ait, Non quia nos dilexerimus deū, sed quia ipse prior dilexit nos. Deniq; dilexit etiam nō existētes. Sed adiecit & *Roma.5.b* resistentes diligere, iuxta Pauli testimoniū dicentis: Quoniā cū adhuc inimici essemꝰ, recōciliati sumus deo per mortē filij eius. K Alioquin si nō dilexisset inimicos, nondū possedisset amicos: sicut necdum quos sic diligeret essent, si non dilexisset qui nondum essent. Dilexit autem dulciter, sapiēter, fortiter. Dulce nempe dixerim quòd carnem induit, cautum quod culpam cauit, forte quòd mortē sustinuit. Nam quos sanè in carne visitauit, carnaliter tamē nequáq; amauit, sed in prudētia spiritus. Spiritus quippe ante faciē nostram Christus dominus, æmulās nos dei æmulatione, nō hominis, & certe saniori q̄ primus Adā Euam suā. Itaq; quos in carne quæsiuit, dilexit in spiritu, redemit ī virtute. Plenū prorsus omni suauitatis dulcedine, videre hominem hominis conditorem. At dum naturam prudēter selegit à culpa, etiam potenter mortē propulit à natura. In carnis assumptione cōdescendit mihi, in culpæ vitatione cōsuluit sibi, in mortis susceptione satisfecit patri, amicus dulcis, cōsiliarius prudens, adiutor fortis. Huic securꝰ me credo, qui saluare me velit, nouerit, possit. Quem quæsiuit, hunc & vocauit per gratiā suam: nūquid venientem eiiciet foras? Sed nec vim nec fraudē metuo profecto vllam, quæ me videlicet de manu eius posiit eruere, qui & vincētē omnia vicit mortē, & seductorē vniuersitatis serpētem arte vtiq; sanctiore delusit, isto prudētior, illa potentior. Carnis quidē assumit veritatē, sed peccati similitudinē, dulcem prorsus in illa exhibēs consolationem infirmo, & in L hac prudēter abscōdens laqueū deceptionis diabolo. Porro vt patri nos reconciliet, mortem fortiter subit & subigit, fundēs precium nostræ redemptionis sanguinem suū. Ergo nisi amasset dulciter, non me in carcere requisisset illa maiestas. Sed iūxit affectioni sapiētiam, qua tyrānū deciperet: iūxit & patientiam, qua placaret offensum deum patrē. Hi sunt modi quos vobis promiserā, sed præmisi eos in Christo, vt commendabiliores haberetis. Disce ô Christiane à Christo quemadmodū diligas Christū. Disce amare dulciter, amare prudenter, amare fortiter. Dulciter, ne illecti: Prudenter, ne decepti: Fortiter, ne oppresi ab amore domini auertamur. Ne mūdi gloria seu carnis voluptatibus abducaris, dulcescat tibi præ his sapientia Christus. Ne seducaris spiritu mēdacij & erroris, lucescat tibi veritas Christus. Ne aduersitatibꝰ fatigeris, confortet te virtus dei Christus. Zelum tuū inflāmet charitas, informet scientia, firmet constantia. Sit feruidus, sit circūspectus, sit inuictus. Nec teporē habeat, nec careat discretione, nec timidꝰ sit. Et vide ne forte tria ista tibi & in lege tradita fuerint, dicēte deo: Diliges dominū deum tuū ex *Deut.6.a* toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Mihi videtur (si alius competētior sensus in hac trina distinctione non occurrit) amor quidē cordis ad zelum quendam pertinere affectionis, animæ verò amor ad industriā seu iudicium rationis, virtutis autē dilectio ad animi posse referri constantiam vel vigorem. M Dilige ergo dominū deum tuum toto & pleno cordis affectu: dilige tota rationis vigilātia & circunspectione, dilige & tota virtute, vt nec mori pro eius amore pertimescas, sicut scriptū est in cōsequentibus: Quoniā fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. *Cant.8.b* Sit suauis & dulcis affectui tuo dominꝰ Iesus, cōtra male vtiq; dulces vitæ carnalis illecebras, & vincat dulcedo dulcedinē, quemadmodū clauū clauus expellit. Sed sit nihilo minus intellectui præuia lux, & dux rationi, non solū ob cauendas hæreticæ fraudis decipulas, & fidei puritatem ab eorum versutiis custodiēdā, verū vt cautus quoq; sis nimiā & indiscretā vehementiā in tua conuersatione vitare. Sit etiā fortis & constans amor tuus, nec cedens terroribus, nec succūbēs laboribus. Ergo amemus affectuose, circunspecte, & valide, sciētes amorē cordis (quem affectuosum dicimus) absque eo qui dicitur animæ, dulcē quidem, sed seductibilē: istū vero, absque illo qui virtutis est, rationabilē esse, sed fragilem. Et vide in manifestis exēplis hoc ita esse vt dicimus. Cum ægre ferrent discipuli quod de ascensuri magistri discessu ab eodē ipso audierant, audierunt: Si diligeretis me, gauderetis vtiq;, *Ioan.14.b* quia vado ad patrem. Quid ergo? Non diligebant de cuius discessione dolebāt? Sed diligebāt quodammodo, & nō diligebāt. Diligebant dulciter, sed minus prudenter. Diligebant carnaliter, sed nō ratiōabiliter. Deniq; diligebāt toto corde, nō autē tota anima. Dilectio eorū cōtra salutē eorum. Vnde

& aiebat:

A & aiebat: Expedit vobis vt ego vadam. culpās cōsilium, non affectum. Loquēti item de morte sua futura, obuiare sibi conantem Petrum, qui eum tenerè diligebat, cum ita vt meministis increpādo repressit, quid in eo aliud q̃ imprudentiam reprehēdit? Postremo quid est, Non sapis quæ dei sunt: nisi, non sapienter diligis, humanum sequens affectū, contra diuinum cōsiliū? Et vocauit satanam, eo q̄ saluti, etsi nesciēs, aduersaretur, qui saluatorē mori prohiberet. Vnde & correct⁹, repetentē postmodū triste verbū minime iam mori vetuit, sed se cōmoriturum esse promisit. Nō autem impleuit, quia necdū ad tertiū peruenerat gradum, in quo virtute tota diligitur. Erat tota anima doctus diligere, sed adhuc infirmus: bene instructus, sed parum adiutus: nō ignarus mysterij, sed martyrij pauidus. Non plane illa fortis vt mors dilectio tunc fuit, quæ morti succubuit. Fuit autē postea, cū ex promissiōe Iesu Christi indutus virtute ex alto, tanta tandem cœpit virtute diligere, vt in concilio prohibitus prædicare nomē sanctum, cōstanter prohibentibus responderet: Obedire oportet magis deo q̃ hominibus. Tūc demū tota virtute dilexit, cū nec vitę suæ pepercit pro dilectione. Maiorē siquidē charitatem nemo habet, quàm si animam suam ponat quis pro amicis suis. Quā etsi minime tūc posuit, iam tamen exposuit. Ergo non abduci blanditiis, nec seduci fallaciis, nec iniuriis frangi: toto corde, tota anima, tota virtute diligere est. Et

Matt. 8. d · *Act. 5. e* · *Ioan. 15. b*

B nota amorem cordis quodāmodo esse carnalem, quòd magis erga carnem Christi, & quæ in carne Christus gessit, vel iussit, cor humanum afficiat. Hoc repletus amore, facilè ad omnem de huiusmodi sermonem compungitur. Nihil audit libėrius, nihil legit studiosius, nihil frequētius recolit, nil suauius meditatur. Inde holocausta orationum tanquam ex adipe vituli saginati impinguat. Astat oranti hominis dei sacra imago, aut nascētis, aut lactētis, aut docētis, aut moriētis, aut resurgētis, aut ascēdētis, & quicquid tale occurrerit, vel stringat necesse est animū in amorē virtutū, vel carnis exturbet vitia, fuget illecebras, desideria sedet. Ego hāc arbitror pręcipuā inuisibili deo fuisse causam, q̄ voluit in carne videri, & cū hominibus homo cōuersari, vt carnaliū videlicet qui nisi carnaliter amare nō poterāt, cunctas primò ad suæ carnis salutarem amorē affectiones retraheret, atq; ita gradatim ad amorē perduceret spirituālē. Nōne deniq; ī hoc gradu adhuc stabant qui aiebāt: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te? Solo profecto corporalis præsentiæ amore reliquerāt omnia, adeo vt salutaris futuræ passionis & mortis ne audire quidem verbum æquanimiter sustinerēt, sed nec gloriā ascēdentis postmodū nisi cum graui mœrore suspicere. Hoc enim est quod eis dicebat: Quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrū. Itaq; in sola interim gratia pręsen-

Luc. 18. c · *Ioan. 16. b*

C tis suæ carnis eos ab amore omnis carnis suspenderat. Monstrabat autē postea eis altiorem amoris gradum cum diceret: Spiritus est qui viuificat, caro nō prodest quicquā. Puto hūc ascēderat iam, qui dicebat: Etsi cognouimus Christū secundum carnē, sed nūc iam nō nouimus. Fortassis & nihilo minus propheta in hoc ipso stabat cū diceret: Spiritus ante faciem nostrā Christus dominus. Nā quod subiūgit, Sub vmbra eius viuemus inter gētes: mihi videtur ex persona incipientium addidisse, vt quiescant saltē in vmbra, qui solis ferre ardorem minus validos se sentiūt, & carnis dulcedine nutriantur, dum necdū valēt ea percipere quę sunt spiritus dei. Vmbrā siquidē Christi, carnē reor esse ipsi⁹, de qua obūbratum est & Mariæ, vt eius obiectu feruor spēdórque spiritus illi tēperaretur. In carnis ergo deuotione interim cōsoletur, qui viuificantem spiritū necdū habet, eo dūtaxat modo quo habent illi qui aiunt: Spiritus ante faciem nostram Christus dominus. Et item: Etsi cognouimus Christū secundū carnē, sed nūc iam nō nouimus. Nam aliàs quidem nequaquā sine spiritu sancto vel in carne diligitur Christus, etsi non in illa plenitudine. Cuius tamen mēsura deuotionis hæc est, vt totū cor illa suauitas occupet, totū sibi ab amore vniuersæ carnis ac carnalis illecebræ vēdicet. Hoc quippe toto corde diligere est. Alioquin si carnis meæ quanlibet consanguinitatē vel voluptatē forte præfero carni domini mei: per quod me videlicet minus ea implere cōtingat, quæ in carne manēs verbo & exemplo me docuit: nōnne liquido cōstat, q̄ toto nequaquam diligo corde, cum id diuisum habēs partē impendere videar carni eius, partē intorquere ad propriā? Deniq; ait: Qui amat patrē aut matrē plus quā me, nō est me dign⁹. Et qui amat filiū aut filiā plus quàm me, non est me dignus. Ergo vt breuiter dicam, toto corde diligere, est omne quod blanditur de carne propria vel aliena, sacrosanctę carnis eius amori postponere. In quo & mundi æquè gloriā cōprehendo, quia gloria mundi gloria est carnis: & qui in ea delectantur, carnales esse nō dubiū est. Licet vero donū & magnum donum spiritus sit istiusmodi erga carnem Christi deuotio, carnalem tamen dixerim hunc amorē, illius vtiq; amoris respectu quo nō tam verbū caro iā sapit, quàm verbū sapientia, verbum iustitia, verbum veritas, verbū sanctitas, pietas, virtus, & si quid aliud quod sit huiusmodi dici potest. Et hęc nempe omnia Christus, qui factus est nobis sapientia à deo & iustitia & sanctificatio & redēptio. An tibi æquè & vno modo affecti videtur, is quidem qui Christo passo pie compatitur, compungitur, & mouetur facilè ad memoriā horum quę pertulit, atq; istius deuotionis suauitate pascitur, & confortatur ad queq; salubria, honesta, pia: itémq; ille qui iustitię zelo semper est accensus, qui veritatem vbique zelat, qui sapientiæ feruet studiis, cui amica sanctitas vitæ, & morū disciplina, cuius mores erubescunt iactantiam, abhorrēt detractionē, inuidiam nesciunt, superbiā detestantur, omnem hu-

Iothre. 4. d (Threni) · *2. Cor. 5. d* · *Ioan. 6. g* · *Ibidem.* · *Luc. 1. d* · *2. Cor. 5. d* · *Matt. 10. d*

D

E manam gloriam nō solùm fugiunt, sed & fastidiunt & contemnunt, omnem in se carnis & cordis impuritatē vehemētissime abominantur & persequuntur, omne deniq; tanquā naturaliter & malū respuūt, & quod bonum est amplectuntur? Nōnne si cōpares vtriusque affectiones, constat quodāmodo illum superiorem respectu quidem huius amare quasi carnaliter? Bonus tamen amor iste carnalis, per quē vita carnalis excluditur, cōtemnitur & vincitur mundus. Proficitur autem in eo cū fit & rationalis, perficitur cum efficitur etiam spiritualis. Porro rationalis tunc est cum in omnibus quæ oportet de Christo sentiri, fidei ratio ita firma tenet, vt ab ecclesiastici sēsus puritate nulla verisimilitudine, nulla hæretica seu diabolica circūuentione aliquatenus deuietur. Itémq; cum in propria conuersatione illa cautela seruatur, vt discretionis meta nulla superstitione vel leuitate, vel spiritus quasi feruentioris vehementia excedatur. Et hoc esse tota anima deum diligere, iam supra diximus. Quòd si etiam adiuuantis spiritus vigor tantus accedat, vt nulla vi laborum vel tormētorū, sed nec mortis metu iustitia vnquā deseratur, in hoc etiā tota virtute diligitur, & est amor spiritualis. Quod nimirū nomē huic specialiter amori cōgruere puto, ob prærogatiuam vtique plenitudinis spiritus qua pręcellit. Et hęc sufficiāt pro eo quod sponsa dicit: Propterea adolescentulæ dilexerunt te nimis. In his quæ sequuntur, dignetur nobis aperire thesauros misericordiæ suæ ipse custos eorum Iesus Christus domin⁹ noster. Qui viuit & regnat cū patre in vnitate spiritus sancti deus per omnia secula seculorum, Amen.

Canti. 1. a

F

Qualiter sponsa, id est ecclesia trahi se optat per sponsum, id est Christum. Sermo XXI.

TRahe me post te: in odore vnguentorum tuorum curremus. Quid? Sponsáne ergo necesse habet trahi, & hoc post sponsum? Quasi vero inuita eum & non libens sequatur. Sed non omnis qui trahitur, inuitus trahitur. Nec enim infirmum aut debilem, cum videlicet qui per se ire nō valet, trahi ad balneum seu ad prandium piget, etsi reum pigeat trahi ad iudiciū vel ad pœnam. Denique trahi vult, quę & hoc rogat. Non autem rogaret, si sequi per seipsam dilectum prout vellet, valeret. Vt quid vero non valet? An infirmam fateamur & sponsam? Si vna quęuis ex adolescentulis infirmam se diceret, & peteret trahi, nequaquam miraremur. At vero desponsa quæ trahere & alios vtpote fortis & perfecta posse sufficere videbatur, cui nō durū sonet, quòd & ipsa trahi tanquam infirma vel debilis necesse habeat? De quanam anima iam confidimus, quòd valida sit & sana, si illam infirmam dici consenserimus, quæ pro sui singulari perfectione & excellētiori virtute spōsa domini nominatur? An ecclesia forte id dixerit cum intueretur dilectū ascēdentem, gestiens eū sequi, atq; assumi cum ipso in gloria? Quanquā &

Canti. 1. a

G quantæuis perfectionis anima, quãdiu quidẽ gemit sub corpore mortis huius, & huius seculi nequam retinetur inclusa carcere, vincta necessitatibus, torta scelerib⁹, lētius segniúsque assurgat necesse est ad contemplanda sublimia, nec omnino liberum habet sequi sponsum quocunque ierit. Hinc la- *Rom.7.d* chrymosa vox illa gemẽtis: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Hinc supplex illa precatio: Educ de carcere animã meam. Dicat proinde, dicat cũ ge- *Canti.1.a* mitu etiam sponsa: Trahe me post te: quia corpus quod cor- *Sapien.9.d* rumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio *Philip.1.c* sensum multa cogitantem. An hoc dicat cupiens dissolui & esse cum Christo, præsertim dum videat eas propter quas manere ipsam in carne necessariũ videbatur, bene proficiẽtes amare iam sponsum, & stare in tuto charitatis? Siquidem hoc præmiserat, Propterea, inquiens, adolescentulæ dilexerunt te. Nunc ergo quasi dicat, ecce adolescentulæ amant te, & amãdo firmiter inhærent tibi, meq; minime iam opus habent, nulla mihi causa in hac vita vlterius cõmorandi. Idcirco ait. Trahe me post te. Hoc sentirẽ, si dixisset, Trahe me ad te. Nũc vero quia dicit post te, magis illud mihi postulare videtur, vt cõuersationis eius valeat vestigia sequi, vt possit æmulari virtutẽ, & normam tenere vitæ, & morũ queat apprehendere disciplinã. In his quippe maxime opus est adiutorio, quo valeat abnegare semetipsam, & tollere crucẽ suã, H & sic sequi Christum. Hic prorsus trahi necesse habet spõsa, nec sine trahi ab alio q̃ ab eo ipso qui ait: Sine me nihil potestis facere. Scio, inquit, me nequaquam posse peruenire ad te nisi gradiendo post te, sed neq; hoc quidem nisi adiutam abs *Psal.83.b* te: ideóq; precor vt trahas me post te. Beatus siquidẽ cuius est auxilium abs te, ascẽsiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum: peruenturus quandoque ad te in montibus gaudiorum. Quàm pauci post te ô domine Iesu ire volũt, cũ tamen ad te peruenire nemo sit qui nolit, hoc sciẽtibus cunctis quia delectationes in dextera tua vsque in finẽ. Et propterea volunt omnes te frui, at nõ ita & imitari: conregnare *Num.23.b* cupiunt, sed non cõpati. Ex his erat ille qui dicebat: Moriatur anima mea morte iustorũ, & fiant nouissima mea horum similia. Optabat sibi extrema iustorũ, sed nõ ita & principia.

Mortem spiritualium optant sibi etiam carnales, quorum tamen vitam abhorrẽt, scientes preciosam mortem esse san- *Psal.33.d* ctorum: quoniam cum dederit dilectis suis somnũ, ecce hæreditas domini: & quia beati mortui qui in domino moriuntur, cum ecõtrario iuxta prophetæ sententiam, mors peccatorum pessima sit. Nõ curant quærere quem tamen desiderant inuenire, cupientes consequi, sed nõ & sequi. Nõ sic illi *Luc.22.c* quibus aiebat: Vos estis qui permãsistis mecum in tentationibus meis. Beati qui digni habiti sunt testimonio tuo beni- *Psal.15.c* gne Iesu. Ipsi reuera ibãt post te & pedib⁹ & affectibus. No- I tas eis fecisti vias vitæ, vocãs eos post te, qui via & vita es, & *Matt.4.c* dicẽs: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum. *Ioan.12.d* Itẽ: Qui mihi ministrat, me sequatur: & vbi sum ego, illic & *Matt.19.* minister meus erit. Dicebant ergo gloriantes: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Sic itaque & dilecta tua relictis omnibus propter te, concupiscit semper ire post te, semper tuis inhærere vestigiis, ac sequi te quocunque ieris, sciẽs quoniã viæ tuæ viæ pulchræ, & omnes semitæ tuæ pacificæ, & quia qui sequitur te, non ambulat in tenebris. Precatur autem se trahi, quoniã iustitia tua sicut mõtes dei, nec sufficit ad illam suis viribus. Precatur se trahi (vt assolet) quia *Ioan.6.e* nemo venit ad te, nisi pater tuus traxerit eũ. Porro quos pater trahit, trahis & tu. Opera quippe quæ pater facit, hæc & filius similiter facit. Sed familiari⁹ à filio postulat trahi, tãquã à sponso proprio, quem pater misit obuiam ei ducẽ ac præceptorem, qui sibi præiret in via morum, & præpararet iter virtutum, & erudiret eam sicut semetipsum, & viam prudẽtiæ doceret, & traderet ei legem vitæ & disciplinę, & suo merito ipse concupisceret decorem eius. Trahe me post te, in odore vnguẽtorũ tuorum curremus. Propterea opus habeo trahi, quoniam refriguit paulisper in nobis ignis amoris tui, nec valem⁹ à facie frigoris huius currere modo sicut heri & nudiustertius. Curremus autem postea, cum reddideris lætitiam salutaris tui, cum redierit melior temperies gratiæ, cum sol iustitiæ iterum incaluerit, & pertrãsierit tentationis nubes, quæ hunc operire ad horam cernitur, atq; ad lenem fla- K tum auræ blandioris solito cœperint vnguenta liquescere, & aromata fluere, & dare odorẽ suũ. Tunc curremus, in odore illo curremus. Spirantibus inquã vnguentis curremus, quoniam abscedet torpor qui nunc est, & reuertetur deuotio, & iam nõ erit opus nobis vt trahamur, quippe odore excitatis, vt spõte curramus. Nunc vero interim trahe me post te. Vidẽsne illum qui in spiritu ambulat, nequaquã permanere in vno statu, nec eadem semper facilitate proficere, & quòd nõ sit in homine via eius, sed quemadmodum ei spiritus moderator prout vult dispẽsat, nũc segnius, nunc alacrius quæ retro sunt obliuisci, & ad anteriora sese extendere? Puto q̃ hoc ipsum si attenditis, vestra vobis experientia intus respondet quod ego foris loquor. Ergo cum te torpore, acedia vel tædio affici sentis, noli propterea diffidere aut desistere à studio spirituali, sed iuuãtis require manum, trahi te obsecrans sponsæ exemplo, donec denuo suscitãte gratia factus promptior alacriórque, curras, & dicas: Viam mandatorũ tuorum *Psal.118.d* cucurri, cũ dilatasti cor meum. Sic autem quandiu adest gratia, delectare in ea, vt non te existimes donum dei iure hæreditario possidere, ita videlicet securus de eo, quasi nunq̃ perdere possis: ne subitò cum forte retraxerit manũ, & subtraxerit donũ, tu animo concidas, & tristior q̃ oportet fias. Denique ne dixeris in abũdantia tua, nõ mouebor in æternum: *Psal.29.b* ne etiam illud quod sequitur, dicere cum gemitu quidẽ co- L garis: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum cõturbatus. *Ibidem.* Curabis potius (si sapis) pro consilio sapientis in die malorũ *Eccli.11.c* non immemor esse bonorum, atque in die bonorũ non immemor esse malorũ. Ergo in die virtutis tuæ noli esse securus, sed clama ad deum cum propheta, & dic: Cum defecerit *Psal.70.b* virtus mea, ne derelinquas me. Porro in tempore tentationis cõsolare, & dic cum sponsa: Trahe me post te, in odore vnguẽtorum tuorum curremus. Sic te non deseret spes in tempore malo, nec in bono prouidẽtia deerit, eris q; inter aduersa & prospera mutabilium temporum tenẽs quandam æternitatis imaginem, vtiq; hanc inuiolabilẽ & incõcussam constantis animi æqualitatem, benedicẽs dominũ in omni tempore, proindéque vendicans tibi etiam in huius nutabundi seculi dubiis euentibus certísque defectibus, perennis quodammodo incommutabilitatis statum, dum te cœperis renouare & reformare in insigne illud antiquum similitudinis æterni dei, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis *Iac.1.c* obũbratio. Quippe sicut ipse est, ita & tu eris in hoc mundo, nec in aduersis timidus, nec in prosperis dissolutus. In hoc inquam nobilis creatura facta ad imaginẽ & similitudinem eius qui se fecit, antiqui honoris dignitatẽ receptare iam iãq; & recuperare se indicat, cũ sibi indignũ ducit huic labẽti seculo cõformari, reformari magis satagẽs (iuxta Pauli doctri- *Roma.12.c* nã) in nouitate sui sensus in eã similitudinẽ in qua se conditã M nouit, ac per hoc etiam cogẽs (vt dignum est) seculum istud quod propter se factum fuit, versa vice mirũ in modum cõformari sibi, dum omnia ei cooperari in bonũ incipiũt, tanquã in propria & naturali forma, abiecta degeneri specie recognoscentia dominũ suũ, cui ad seruiendũ creata fuere. Vnde arbitror illum sermonem quem dixit de se vnigenit⁹, videlicet, si exaltaretur à terra, omnia traheret ad seipsum: cũ- *Ioan.12.c* ctis quoque eius fratribus posse esse communem, his vtique quos pater præsciuit & prædestinauit cõformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratrib⁹. Et ego igitur si exaltatus fuero à terra (audacter dico) omnia trabam *Ibidem.* ad meipsum. Nec enim temerarie vsurpo mihi fratres mei vocẽ cuius me induo similitudinẽ. Quod si ita est, nõ putent diuites huius seculi fratres Christi sola possidere cœlestia, quia audiunt dicentem: Beati pauperes spiritu, quoniam ip- *Matt.5.a* sorum est regnum cœlorum. Non eos, inquam, æstimẽt sola cœlestia possidere, quia ea sola audiũt in promissione: possident & terrena, & quidem tãquam nihil habẽtes, sed omnia possidentes: non mendicantes vt miseri, sed vt domini possidentes: eo pro certo magis domini, quo minus cupidi. Denique fideli homini totus mũdus diuitiarum est. Totus plane: quia tam aduersa q̃ prospera ipsius æquẽ omnia seruiunt ei, & cooperantur in bonũ. Ergo auarus terrena esurit vt mendicus, fidelis cõtemnit vt dominus. Ille possidẽdo mẽdicat, iste

A iste contemnendo seruat. Quære à quouis eorũ qui insatiabili corde lucris temporalibus inhiant, quidnam de his sentiat qui sua vendẽtes & dantes pauperibus, regna cœlorum pro terrena mercantur substantia, sapienter agant necne? proculdubio respondebit, sapiẽter. Quære itẽ cur quod approbat, ipse non facit? Nõ possum, inquiet. Quare? profectò quia domina auaritia non permittit: quia liber non est: quia non sunt sua quæ possidere videtur: sed nec ipse sui iuris. Si vere tua sunt, expẽde ad lucra, & pro terrenis cœlestia commutato. Si non vales, fatere te pecuniæ tuæ non dominum esse, sed seruum: custodem, non possessorẽ. Deniq; & conformaris crumenæ tuæ tanquam seruus dominæ suæ, dum quomodo ille illi necessariò & congaudet gaudenti, & dolenti cõdolet: tu quoque cũ crescente tuo marsupio crescis pariter animo, & cum decrescente decrescis. Nam & contraheris tristitia cum illud exinanitur: & letitia solueris, aut certe inflaris superbia, cum impletur. Hoc ille. Nos verò sponsæ curemus æmulari libertatem atque constantiam, quæ sicut bene instructa in omnibus, & erudita corde in sapiẽtia, scit abundare, scit & penuriã pati. Cum se rogat trahi, ostendit quid desit sibi, nõ pecuniç, sed virtutis. Rursum cũ se nihilo minus de spe rediture gratiæ consolatur, etsi deficere, nõ tamen diffidere se probat. Dicit ergo: Trahe me post te, in odore vnguentorũ tuorum curremus. Et quid mirũ si indiget trahi, quç post gigantem currit? quæ cõprehẽdere nititur eũ qui salit in mõtibus, B transilit colles? Velociter, ait, currit sermo eius. Non valet ex æquo currere, nõ potest pari cum illo celeritate contendere, qui exultat vt gigas ad currendam viam: nõ potest suis viribus, & propterea rogat se trahi. Fessa sum, inquit, deficio, noli me deserere: sed trahe me post te, ne incipiam vagari post amatores alios, nec curram quasi in incertũ. Trahe me post te: quia satius mihi est vt me trahas, vt scilicet vim qualẽcunque mihi, aut terrendo minis, aut exercendo flagellis inferas, quàm parcẽs in meo me torpore male securam derelinquas. Trahe quodammodo inuitam, vt facias voluntariam. Trahe torpentem, vt reddas currentem. Erit quando non indigebo tractore: quoniam voluntarie & cum omni alacritate curremus. Non curram ego sola, etsi solam me trahi petierim: current & adolescentulæ mecũ. Curremus pariter, curremus simul, ego odore vnguentorũ tuorũ, illæ meo excitatæ exemplo atque hortatu: ac per hoc omnes in odore vnguentorum tuorum curremus. Habet sponsa imitatores sui, sicut & ipsa est Christi. Et ideo nõ ait singulariter curram, sed curremus.

Psal. 147. a

Psal. 18. b

Sed oritur quæstio, cur similiter cum se petiit trahi, etiam adolescentulas non adiunxit, vt non trahe me, sed trahe nos diceret. Quid enim? fortẽne spõsa indiget trahi, & adolescentulæ non indigent? O pulchra, ô fœlix, ô beata, edissere nobis huius distinctionis rationẽ. Trahe me, ais. Quare me, & non C nos? An hoc bonum inuides nobis? Absit. Neque enim protinus dixisses adolescentulas tecum esse cursuras, si sola post spõsum ire voluisses. Cur ergo pluraliter mox subiunctura curremus, trahi te singulariter postulasti? Charitas, inquit, ita postulabat. Disce per hoc verbũ à me in spirituali exercitio duplex auxilium desuper sperare, correptionem, & consolationẽ. Altera foris exercet, altera visitat intus. Illa reprimit insolentiã, ista in fiduciam erigit. Illa operatur humilitatem, ista pusillanimitatem consolatur. Illa cautos, ista deuotos facit. Timorem domini docet illa, ista ipsum timorem infuso temperat gaudio salutari, sicut scriptũ est: Lætetur cor meũ vt timeat nomẽ tuũ. Item: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Trahimur, cum tentationibus & tribulationibus exercemur. Currimus, cum internis cõsolationibus & inspirationibus visitati, tanquam in suaueolentibus vnguentis respiramus. Ergo quod austerum & durum videtur, retineo mihi tanquam forti, tanquam sanæ, tãquam perfectæ, & dico singularitur, trahe me. Quod suaue & dulce, tibi tanquã infirmo communico, & dico, curremus. Noui ego adolescentulas delicatas & teneras esse, & minus idoneas sufferre tentationes, & propterea mecum volo vt currant, sed non vt mecum trahantur. Volo habere socias consolationis, non autem & laboris. Quare? Quoniã infirmæ sunt, & vereor ne deficiãt, ne succumbant. Me, inquit, ô sponse corripe, me exerce, me tenta, me trahe post te: quoniam ego in flagella

Psal. 85. b

Psal. 2. c

parata sum, & potens ad sustinendum. Certatim simul curre- D mus, id est sola trahar, sed simul curremus. Curremus curremus, sed in odore vnguentorum tuorum, non in nostrorum fiducia meritorum. Nec in magnitudine viriũ nostrarũ currere nos confidimus, sed in multitudine miserationũ tuarũ. Nam & si quando cucurrimus ac volũtariç fuimus, non fuit volẽtis neque currentis, sed miserẽtis dei. Reuertatur miseratio, & curremus. Tu quidem in virtute tua tanquam gigas & potens curris, nos nisi vnguenta tua spirauerint, non curremus. Tu quem pater vnxit oleo lætitiæ præ consortibus tuis, curris in ipsa vnctione, nos in illius odore curremus. Tu in plenitudine, nos in odore. Tempus esset vt persoluerem quod de vnguentis sponsi longe supra promisisse me memini, si non huius sermonis longitudo vetaret. Differo ergo. Nam & materiç dignitas arctari molesta breuitate non patitur. Rogate dominum vnctionis, vt voluntaria oris mei beneplacita facere dignetur ad insinuandam vestris desideriis memoriam abundantiæ suauitatis suæ, quæ est in sponso ecclesiæ Iesu Christo domino nostro, &c.

Rom. 9. c

Psal. 44. b

De quatuor vnguentis sponsi, atque de quatuor virtutibus cardinalibus, Sermo XXII.

SI ita preciosa, ita magnifica sponsæ vnguenta inuenta sunt quemadmodum cum tractarentur audistis, sponsi E qualia sunt? Etsi digne ea nos prout sunt non sufficimus explicare, haud dubium tamen quin excellentior horum virtus, & gratia efficacior sit, quorum solus non solùm adolescentulas, sed ipsam quoque sponsam odor excitat ad currendum. Si enim aduertis, nil tale de propriis vnguentis ausa est polliceri. Et quidem illa optima esse gloriatur, sed non dicit tamen quia in eis cucurrisset aut curreret, quod in istorum solo odore promittit. Quid si ipsam vnctionem in se effusam sentiret, cuius ita tenui exhilarata fragrantia permouetur vt currat? Mirum si non & volaret. Sed dicit aliquis: Desine iam commendare, satis cum ea cœperis assignare, apparebit quid sint. Nõ. Minime ego istud polliceor. Sane an vel ipsa sint quæ animo suggeruntur dicenda, crede mihi, adhuc nescire me fateor. Existimo enim sponsum varias aromatum atque vnguentorum habere species, & non paucas: & alias quidem esse in quibus singulariter oblectatur sponsa, tanquam propinquior ac familiarior: alias verò quæ vsque ad adolescentulas perueniunt: alias quæ pertingunt etiam ad longe positos & extraneos, vt non sit qui se abscondat à calore eius. Sed licet suauis dominus vniuersis, maxime tamen domesticis. Et quãto quis ei familiarius pro vitæ meritis ac mentis puritate appropiat, tanto eum arbitror recentiorum aromatũ & vnctionis suauioris sentire fragrantiam. F

Porro in huiusmodi non capit intelligentia nisi quantum experientia attingit. Ego verò haud temere mihi arrogarim spõsæ prærogatiuam. Nouit sponsus quibus deliciis spiritus foueat dilectam, quibus singulariter refocillet sensus eius inspirationibus, & mulceat odoramentis. Sit sibi fons proprius, in quo ei nõ communicet alienus, nec indignus bibat ex eo. Est quippe hortus conclusus, fons signatus. Cæterum deriuantur aquæ inde in plateas. Eas me habere ad manum fateor, dum tamen nemo mihi molestus sit aut ingratus si de publico haurio & propino. Nam vt paulisper ministerium meum in hac parte commẽdem, non nullius profectò fatigationis est atq; laboris, quotidie scilicet exire & haurire etiam de manifestis riuulis scripturarum, & ex eis singulorum necessitatibus inseruire, vt absq; suo labore quisque vestrũ præsto habeat aquas spirituales ad omne opus, verbi gratia ad lauandun, ad potandũ, ad cibos coquendos. Et nimirum aqua sapiẽtiæ salutaris sermo diuinus nõ modo potans, sed & lauãs, dicente domino: Et vos mundi estis propter sermonẽ quẽ locutus sum vobis. Sed & crudos carnis cogitatus igne spiritus sancti accedẽte coquit diuinũ eloquiũ, ac vertit in sensus spirituales & cibos mẽtis, ita vt dicas: Cõcaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Qui mente sane puriori per seipsos apprehẽdere sublimiora sufficiunt quàm per nos proferãtur, nõ solũ non prohibeo, sed & multum congratulor, dum & ipsi nos patiãtur simpliciora

Canti. 4. b

Ioan. 13. b

Psal. 38. a & 15. a

G simplicioribus ministrare. Quis dabit mihi vt omnes prophetent? Vtinam mihi necesse non esset in his occupari. Vtinam aut alteri cura incumberet ista, aut certe (quod mallem) nemo in vobis esset qui ea indigeret, essétq; omnes docibiles dei, & ego possem vacare & videre quoniam sponsus est deus! Nunc verò quem minime interim nō dico intueri sed ne inquirere quidem licet (quod sine lachrymis non loquor) regem in decore suo sedētem super Cherubim, super solium excelsum & eleuatum, in ea forma qua æqualis patri in splēdoribus sanctorū ante luciferū genitus est, in qua & semper desiderant angeli eum prospicere, deū apud deum: ipsum saltem hominē homo hominibus loquor secundū eam formā in qua vt se manifestū nimia sua dignatione & dilectione pberet, minoratus ab angelis, in sole posuit tabernaculū suū, tanquā spōsus procedēs de thalamo suo. Suauē magis quàm sublimē, & vnctum nō altū loquor, qualē deniq; spiritus domini vnxit, & misit euāgelizare pauperibus, mederi contritis corde, prędicare captiuis indulgentiam, & clausis apertionē, prædicare annum placabilem domino. Saluo igitur cuique quod forte sublimius subtiliúsq; de sponsi vnguentis speciali munere sentire sibi & experiri donatū est, ego quod de cōmuni accepi, profero in commune. Ipse siquidem fons vitæ, ipse fons signatus, de intra hortum cōclusum erūpens, per os Pauli fistulā suam, tāquam vere illa sapiētia quæ iuxta beati Iob sententiā trahitur de occultis, in quatuor sese riuos diffudit, & deriuauit in plateas, vbi videlicet & assignat nobis eum factum à deo sapientiā & iustitiam & sanctificationē & redemptionē. Ex his vtiq; quatuor riuis tanquam preciosissimis vnguentis, (nil enim obstat vtrūq; intelligi, & aquā & vnctionē: aquam quia mundant, vnctionem quia fragrāt) ex his inquam quatuor præmissis tāquam vnguentis preciosissimis super montes aromatum de cœlestibus speciebus cōfectis, tanta ecclesiæ nares odoris suauitas repleuit, vt mox à quatuor mūdi partibus excitata illa dulcedine, supernū properaret ad spōsum, tanquam vere illa regina Austri festinās à finibus terræ audire sapiētiam Salomonis, opinionis siquidem odore prouocata. Sane & ecclesia non ante currere valuit in odore sui Salomonis, quousq; is qui ab æterno ex patre sapientia erat, factus est ei in tempore à patre sapientia, quò ipsius odorē percipere posset. Sic iustitia, sic sanctificatio, sic & redemptio nihilo minus ei factus est, vt horū quoque in odore currere posset, cum hæc æquè omnia in se ante omnia esset. Nam & in principio quidē erat verbum, sed tūc demū ad videndū ipsum pastores venerunt festinantes, cum nunciatum est factū. Denique & loquuntur adinuicē: Transeamus vsque Bethleē, & videamus hoc verbum quod factū est, quod fecit domin⁹, & ostēdit nobis. Et sequitur quia venerunt festinantes. Prius nō se mouebant, dum verbum erat I tantū apud deum. At vbi verbum quod erat, factum est, vbi hoc dominus fecit & ostendit, tunc venerūt festinātes: tunc cucurrerunt. Quomodo ergo in principio erat verbum, sed verbum erat apud deū, factum est autem quatenus esse inciperet & apud homines: sic nihilo minus in principio sapiētia erat, erat iustitia, erat sanctificatio & redēptio: sed angelis, vt esset & hominibus, fecit cum hæc omnia pater, & fecit quod pater. Denique qui factus est, inquit, nobis sapientia à deo, & non ait simpliciter, qui factus est sapientia, sed qui factus est nobis sapientia: quoniā quod erat angelis, factus est & nobis.

Iob 28.c *3.Reg. 10.a* *Ioan.1.a* *Luc.2.b* *Ioan.1.a*

At angelis, inquis, quomodo redemptio fuerit, non video. Nec enim auctoritas scripturarum vspiam assentire videtur eos aliquādo aut peccato extitisse captiuos, aut morti obnoxios vt necessariam haberent redemptionem, exceptis dūtaxat illis qui superbiæ lapsu irremediabili corruentes, redimi deinceps nō merentur. Si itaque angeli nunquam redempti sunt, alij vtique non egentes, alij nō promerentes, illi quidē quia nec lapsi sunt, hi autem quia irreuocabiles sunt: quo pacto tu dicis dominū Iesum Christum eis fuisse redemptionem? Audi breuiter. Qui erexit hominem lapsum, dedit stāti angelo ne laberetur, sic illum de captiuitate eruens, sicut hūc à captiuitate defendens. Et hac ratione fuit æquè vtrique redēptio, soluens illū, & seruans istum. Liquet ergo sanctis angelis dominum Christum fuisse redemptionē, sicut iustitiā, sicut sapientiā, sicut sanctificationem: & nihilo minus tamen hæc ipsa quatuor esse factum propter homines, qui inuisibilia dei non nisi per ea quæ facta sunt intellecta cōspicere possunt. Sic ergo omne quod erat angelis, factus est nobis. Quid? K Sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio. Sapientia in prædicatione, iustitia in absolutione peccatorum, sanctificatio in cōuersatione quam habuit cum peccatoribus, redemptio in passione quam sustinuit pro peccatoribus. Vbi ergo hæc à deo factus est, tūc ecclesia odorem sensit, tunc cucurrit. Vide iam quadrifariam vnctionem, vide affluētissimam atque inæstimabilem suauitatem eius quē vnxit pater oleo lætitiæ præ consortibus suis. Sedebas ô homo in tenebrosis & vmbra mortis per ignorātiam veritatis, sedebas vinctus catenis delictorum. Descendit ad te in carcerem non vt torqueret, sed vt erueret de potestate tenebrarum. Et primò quidem veritatis doctor depulit vmbrā ignorantiæ tuæ, luce sapientiæ suæ. Per iustitiam deinde quę ex fide est, soluit funes peccatorum, gratis iustificans peccatorem. Quo gemino beneficio impleuit sermonem illum sancti Dauid: Dominus soluit compeditos, dominus illuminat cęcos. Addidit quoque sanctè inter peccatores viuere, & sic tradere formam vitæ tanquam viæ qua redires ad patriā. Ad cumulum postremò pietatis tradidit in mortem animam suam, & de proprio latere protulit precium satisfactionis quo placaret patrē: per quod illum planè ad se versiculum traxit: Apud dominum misericordia, & copiosa apud eum redēptio. Prorsus copiosa: quia L non gutta, sed vnda sanguinis, largiter per quinque partes corporis emanauit. Quid tibi debuit facere, & non fecit? Illuminauit cæcum, soluit vinctum, reduxit erroneum, recōciliauit reū. Quis nō post illum libenter atque alacriter currat, qui & ab errore liberat, & errata dissimulat, qui deinde merita viuendo tradit, præmia moriendo conquirit? Quam excusationem habet qui in odore horum vnguentorum non currit, nisi ad quē forte odor minime peruenit? Sedenim in omnem terram exiuit odor vitæ: quoniam misericordia domini plena est terra, & miserationes eius super omnia opera eius. Ergo qui vitalem hanc sparsam vbique fragrantiam non sentit, & ob hoc nō currit: aut mortuus est, aut putidus. Fragrantia fama est, præuenit opinionis odor, excitat ad currendum, perducit ad vnctionis experimentum, ad brauium visionis. Vox vna lætātium, omnium peruenientiū: Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate domini virtutum. Omnino propter mansuetudinem quæ in te prędicatur, currimus post te domine Iesu, audientes quòd non spernas pauperem, peccatorem non horreas. Non horruisti cōfitentem latronem, non lachrymantem peccatricē, non Chananæam supplicantem, non deprehensam in adulterio, nō sedentem in telonio, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, nō ipsos crucifixores tuos. In odore horum currimus. Porrò sapiētiæ tuę odorem ex eo M percipimus quod audimus, quia si quis indiget sapientia, postulet eam à te, & dabis ei. Aiūt siquidem quòd des omnibus affluenter, & nō improperes. At verò iustitiæ tuæ tanta vbique fragrantia spargitur, vt non solum iustus, sed etiam ipsa dicaris iustitia. & iustitia iustificans. Tam validus denique es ad iustificandum, quàm multus ad ignoscendum. Quamobrem quisquis pro peccatis compūctus esurit & sitit iustitiam, credat in te qui iustificas impium, & solam iustificatus per fidem, pacem habebit ad deum. Sāctitatem quoque suauissime & copiosissime tua redolet non solùm conuersatio, sed & conceptio. Peccatum siquidem non cōmisisti, nec cōtraxisti. Qui ergo iustificati à peccatis sectari desiderāt deliberántque sanctimoniam, sine qua nemo videbit deum, audiant te clamantem: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Considerent vias tuas, & discant à te quia iustus sis in omnibus viis tuis, & sanctus in omnibus operibus tuis. Iam redēptionis odor quantos currere facit? Cum exaltaris à terra, tunc prorsus omnia trahis ad teipsum. Passio tua vltimum refugium, singulare remedium. Deficiente sapientia, iustitia non sufficiente, sanctitatis succumbentibus meritis, illa succurrit. Quis enim de sua vel sapientia, vel iustitia, vel sanctitate pręsumat sufficientiam ad salutem? Nō quòd sufficientes, inquit, simus cogitare aliquid à nobis tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Itaque cum defecerit

Roma.1.c *Psal.145.b* *Psal.129.a* *Psal.47.b* *Iac.1.a* *Leuit.19.b* *Psal.144.b* *Ioan.12.e* *2.Cor.3.b*

A rit virtus mea, non conturbor, non diffido, scio quid faciam. Calicem salutaris accipiã, & nomen domini inuocabo. Illumina oculos meos domine, vt sciam quid acceptũ sit coram te omni tempore, & sapiens sum. Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris, & iustus sum. Deduc me domine in via tua, & sanctus sum. Veruntamen nisi interpellet sanguis tuus pro me, saluus non sum. Pro his omnibus currimus post te: dimitte nos, quia clamamus post te. Nec currimus æqualiter omnes in odore omnium vnguentorũ, sed videas alios vehementius studiis flagrare sapientiæ, alios magis ad pœnitentiam spe indulgentiæ animari, alios amplius ad virtutum exercitium vitæ & cõuersationis eius prouocari exemplo, alios ad pietatem passionis memoria plus accẽdi. Putamus nos de singulis posse reperire exempla? Currebant in odore sapiẽtiæ qui missi fuerant à Pharisæis, cum reuersi dicerent: Nunquã homo sic locutus est. Vtique admirantes doctrinam, & confitentes sapiẽtiam. Currebat in hoc ipso odore sanctus Nicodemus, qui venit ad Iesum nocte, in splendore multo sapientiæ: de multis quippe instructus edoctúsq; recessit. Verùm in odore iustitiæ cucurrit Maria Magdalena, cui dimissa sunt peccata multa, quoniã dilexit multum. Iusta profectò & sancta, & nõ iam peccatrix quẽadmodum pharisæus exprobrabat, nesciens iustitiam seu sanctitatem dei esse munus, non opus hominis, & quia nõ modò iustus, sed & beatus cui non imputabit dominus peccatum. An oblitus erat quomodo vel suam ipsius vel alterius corporalem tangendo leprã fugarat, nõ contraxerat? Sic tactus à peccatrice iustus iustitiã impertit, non perdit: nec sorde peccati, qua illam mũdat, se inquinat. Cucurrit & publicanus, qui cũ propitiationem peccatis suis humiliter imploraret, descẽdit iustificatus, teste ipsa iustitia. Cucurrit Petrus, qui lapsus fleuit amarè, quatenus culpam dilueret, recuperaret iustitiam. Cucurrit Dauid, qui reatum agnoscens & confitens, audire meruit: Et dominus transtulit à te peccatum tuum. Porro in sanctificationis odore Paulus currere sese testatur, cũ Christi se imitatorem esse gloriatur, dicẽs ad discipulos: Estote imitatores mei, sicut & ego Christi. Cucurrerunt & omnes qui aiebant: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Desiderio quippe sequendi Christum reliquerant omnia. Hortatur generaliter vniuersos ad eundem odorem ista sentẽtia: Qui se dicit in Christo manere, debet sicuti ille ambulauit, & ipse ambulare. Iã qui in odore cucurrerint passiõis, si audire vis, vniuersos martyres accipe. En quatuor vnguẽta assignata habetis, primum sapientiæ, secũdum iustitiæ, tertium sanctificationis, quartum redemptionis. Tenete nomina, percipite fructum: & compositionis modum, vel numerũ specierum quibus confecta sunt, nolite requirere. Non enim facilè in sponsi vnguentis hæc præsto esse possunt nobis, quẽadmodum in superioribus illis sponsæ fuerunt. In Christo nempe rerũ plenitudo est sine numero & sine modo. Nam & sapiẽtiæ eius nõ est numerus, & iustitia ipsius sicut montes dei, sicut montes æterni: & sanctitas singularis, & redẽptio inexplicabilis. Dicendum & hoc, quia frustra huius seculi sapientes de quatuor virtutibus tam multa disputauerũt, quas tamen apprehendere omnino nequiuerũt, cum illum nescierint qui factus est nobis à deo sapientia docens prudentiam, & iustitia delicta donans, & sanctificatio in exemplum temperantiæ continenter viuens, & redemptio in exemplũ patientiæ fortiter moriens. Forsitan dicit aliquis: Cætera bene conueniunt, sed sanctificatio ad temperãtiam minus propriè referri videtur. Ad quod respondetur primũ, id esse cõtinentiam, quod temperantiã. Deinde, vsitatum in scripturis sanctificationẽ pro continentia seu munditia poni. Denique quid illæ apud Moysen tã crebræ sanctificationes aliud erãt quàm quædã purificationes hominũ temperantiũ se à cibo, à potu, à concubitu, hisq; similibus? Sed audi ipsum præcipue apostolũ quàm familiare habeat vel vti vel vsurpare sanctificationẽ in hoc sensu. Hæc est, inquit, volũtas dei, sanctificatio vestra, vt sciat vnusquisque vestrum suũ vas possidere in sanctificatione, & nõ in passione desiderij. Itẽ: Nõ enim vocauit nos deus in immunditiã, sed in sanctificationẽ. Liquet quòd sanctificationem pro temperantia ponit. Educto itaq; in lucẽ quod subobscurũ videbatur, redeo ad id vnde digressus eram. Quid vobis cum virtutibus, qui dei virtutẽ Christum ignoratis? Vbinam quęso vera prudentia nisi in Christi doctrina? Vnde vera iustitia nisi de Christi misericordia? Vbi vera temperantia, nisi in Christi vita? Vbi vera fortitudo nisi in Christi passione? Soli ergo qui eius doctrina imbuti sunt, prudentes dicendi sunt: soli iusti, qui de eius misericordia veniam peccatorum consecuti sunt: soli tẽperantes, qui eius vitam imitari student: soli fortes, qui eius patientiæ documẽta fortiter in aduersis tenent. Incassum proinde quis laborat in acquisitione virtutum, si aliunde eas sperandas putat quàm à domino virtutum, cuius doctrina, seminarium prudẽtiæ: cuius misericordia, opus iustitiæ: cuius vita, speculum temperãtiæ: cuius mors, insigne est fortitudinis. Ipsi honor & gloria in secula seculorum. Amen.

Psal.115.a *Psal.12.b* *Psal.24.b* *Psal.85.b & 138.d* *Rom.8.g* *Ioan.8.c* *Ioan.3.a* *Luc.7.g* *Luc.18.c* *Luc.22.g* *2.Reg.12.d* *Philip.3.d* *Matt.19.d* *1.Ioan.2.a* *Psal.146.a* *Psal.35.b* *1.Thes.4.a* *Ibidem.*

De tribus modis contemplationis circa deum sub figura trium cellarum. Sermo XXIII.

INtroduxit me rex in cellaria sua. Ecce vnde odor, ecce quò curritur. Dixerat quia currendum, & in quo currendum: sed quò currendum esset, non dixerat. Ergo ad cellaria curritur, & curritur in odore qui ex ipsis procedit, sponsa illũ solita sua sagacitate præsentiẽte, & cupiẽte in ipsius plenitudinẽ introduci. Verũ de cellariis his quid sentiẽdum putamus? Cogitemus ea interim loca quædam redolentia penes sponsum, plena odoramentis, referta deliciis. In istiusmodi nempe officina potiora quæque ex horto siue ex agro seruanda reponuntur. Illuc ergo pariter currunt. Qui? Spiritu feruentes animæ. Currit sponsa, currunt adolescentulæ: sed quæ amat ardentius, currit velocius, & citius peruenit. Perueniens non dico repulsionem, sed nec cunctationem patitur. Sine mora aperitur ei, tanquam domesticæ, tanquã charissimæ, tanquã specialiter dilectæ, & singulariter gratæ. Adolescentulæ autem quid? Sequuntur à lõge. Neque enim cũ adhuc infirmæ sint, pari possunt deuotione cũ sponsa currere, nec ipsius omnino imitari desideriũ & feruorem: ideóque tardius peruenientes, foris remanent. At charitas sponsæ non quiescit, neque insolescit (vt assolet) successibus suis vt eas obliuiscatur, consolans magis & hortans ad patiẽtiam, quatenus æquanimiter & sui ferant repulsam, & illius absentiam. Denique & nunciat eis gaudium quod percepit, nõ ob aliud sane nisi vt sibi congaudeant, dum confidãt minime alienum fore à se quicquid gratię matri accesserit. Nam nec illa ita proficere curat quo ipsarum negligat curam, nec iuuandos suos profectus putat illarum dãno. Quocunq; proinde meritorũ prærogatiua tollatur ab illis, charitate absque dubio & pia solicitudine necesse est eã semper esse cum illis. Oportet denique eam sponsum suum imitari, & petẽtem nimirum cœlos, & nihilo minus in terris cum suis se fore vsq; ad cõsummationem seculi pollicentẽ. Sic & ista quantumuis proficiat, quantũlibet promoueatur: cura, prouidentia, atque affectu ab his quas in euãgelio genuit, nunquã amouetur, nũquã sua viscera obliuiscit. Dicat itaq; eis: Gaudete, cõfidite: Introduxit me rex in cellaria sua: putate & vos pariter introductas. Sola introducta videor, sed soli non proderit. Vestrum omniũ est meus omnis profectus: vobis proficio, vobiscũ partibor quicquid plus forte vobis meruero. Vis indubitãter scire quia in hoc sensu & affectu locuta sit? Audi quid illę respõdeãt: Exultabimus & lętabimur in te. In te, inquiũt, exultabimus & lætabimur, nam in nobis necdum meremur. Et addunt: Memores vberum tuorum: hoc est, æquanimiter sustinemus dum venias, scientes te plenis ad nos reuersuram vberibus. Tunc nos confidimus exultare & lætari, memores interim vberũ tuorum. Quod adiungunt, super vinũ, significant se adhuc quidem pro sui imperfectione carnaliũ desideriorum (quæ vino designantur) recordatione pulsari, vinci tamen eadem desideria memoria abundantiæ suauitatis quã iam ex vberibus fluentem expertę sunt. Dicerẽ de vberibus, si non me satis dixisse superius meminissem. Nũc verò vides quomodo de matre pręsumunt, quomodo eius lucra & gaudia sua reputãt, propriæ repulsæ iniuriam illius introductione cõsolantes. Minime ita confiderent, nisi matrem agnoscerent. Audiant hoc prælati, qui sibi commissis semper volunt esse formidini, vtilitati rarò. Erudimini qui iudicatis terram.

Canti.1.a *Ibidem.* *Ibidem.* *Ibidem.* *Ibidem.* *Psal.2.c*

G Discite subditorum matres vos esse debere, nó dominos. Studete magis amari quàm metui. Et si interdú seueritate opus est, paterna sit, nó tyrannica. Matres fouédo, patres vos corripiendo exhibeatis. Mansuescite, ponite feritatem. Suspendite verbera, producite vbera: pectora lacte pinguescant, non typho turgeant. Quid iugum vestrum super eos aggrauatis, quorum potius onera portare debetis? Cur morsus à serpente paruulus, fugit conscientiam sacerdotis, ad quem eum magis oportuerat táquam ad sinum recurrere matris? Si spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans vnusquisq; seipsum, ne & ipse tentetur. Alioquin ille in peccato suo morietur, sanguinem autem eius, ait, de manu tua requiram. Sed hæc aliàs. Nunc quoniam literæ consequentia ex his quæ prætaxauimus manifesta est, videamus iam de cellariis quid spiritualiter sentire debeamus. In consequétibus métio fit etiam de horto & de cubiculo, quæ ambo nunc adiungo istis cellariis, & in præsentem disputationem assumo. Nam simul tractata, melius ex inuicem innotescét. Et quæramus (si placet) tria ista in scripturis sanctis, hortum, cellarium, cubiculum. In ipsis nempe libenter deum sitiens anima versatur & moratur, sciens se ibi absque dubio inuenturam quem sitit. Sit itaque hortus simplex ac plana historia, sit cellarium moralis sensus, sit cubiculum arcanum theoricæ contemplationis. Et primùm quidem historiam ad H hortú puto non immeritò deputari, quòd in ea inueniantur viri virtutum tanquam ligna fructifera in horto sponsi & in paradiso dei, de quorum bonis actibus ac moribus quot sumis exempla, tot carpis poma. An forte quis ambigat dei esse plantationem bonum hominem? Audi sanctum Dauid de viro bono quid canat: Erit, ait, tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suú dabit in tempore suo, & folium eius non defluet. Audi Hieremiam eodem spiritu concinentem, & eisdem penè verbis: Erit tanquam lignum, inquit, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod ad humorem mittit radices suas, & non timebit cum venerit æstus. Item propheta: Iustus vt palma florebit, & sicut cedrus libani multiplicabitur. Et de seipso, Ego autem sicut oliua fructifera in domo dei. Est ergo historia hortus, & ipsa tripertita. Continetur nanque in ea cœli & terræ creatio, reconciliatio, & reparatio. Creatio quidem táquam horti satio siue plátatio. Recóciliatio autem quasi germinatio satorum vel plantatorum. Tempore nempe suo rorantibus cœlis desuper, & nubibus pluentibus iustum, aperta est terra, & germinauit saluatorem, per quem facta est cœli terræque reconciliatio. Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraque vnú, pacificans in sanguine suo quæ in terris sunt, & quæ in cœlis. Porro reparatio futura est in fine seculi. Erit I enim cœlum nouú, & terra noua, & colligentur boni de medio malorum, tanquam fructus de horto, in dei promptuaria reponendi. In die illa (vt scriptum est) erit germen domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ sublimis. Habes igitur tria tépora in horto historici sensus. In morali quoque disciplina tria æquè aduertere est, cellas quasi tres in cellario vno. Et idcirco forsitan pluraliter cellaria dixit, & non cellarium, cellarum videlicet hunc numerum cogitans. Infra denique introductam se gloriatur in cellam vinariam. Nos ergo quia legimus, Da occasionem sapienti, & sapientior erit: habentes occasionem ex vocabulo quod spiritus sanctus cellæ huic censuit imponendú, reliquis quoque duabus nomina imponamus, aromaticam vni, & vnguétariam alteri. Causas horum vocabulorum videbimus postea. Nunc auté aduerte cuncta apud sponsum salubria, cuncta suauia reperiri, vinum, vnguenta, aromata. Vinum (scriptura teste) lætificat cor hominis. Exhilarari nihilo minus facié in oleo legis, quo vtiq; puluis pigmentorum infunditur vt vnguenta fiát. Aromata non modò grata suauitate odoris, sed vi quoque medédi vtilia sunt. Meritò se introductam illuc exultat sponsa, vbi tanta redúdat vbertas gratiæ. Sed habeo & alia nomina, puto & euidentiorem sui gerentia rationem. Et vt suo ordine nominentur, primam nuncupauerim disciplinæ, secúdam naturæ, postremá gratiæ. In priori discis (iuxta ethicæ partis rationé) inferior esse, in sequenti par, in posteriore superior, hoc est sub alio, cum alio, super alium. Vel sic: Subesse, coësse, præesse. Primò ergo discis esse discipul⁹, secúdò socius, tertiò & K magister. Equidem omnes homines natura æquales genuit. At quoniá bono naturæ in moribus superbia deprauato, facti sunt homines æqualitatis impatientes, cótendentes inuicem superiores constitui, atq; alterutrum supergredi cupiétes, & inanis gloriæ cupidi, inuicem inuidétes, inuicem prouocátes: primò omnium in cella priori iugo disciplinæ insolentia morum domáda est quousque duris ac diutinis seniorum attrita legibus humilietur & sanetur ceruicosa volútas, bonúmque in se naturæ quod superbiendo amiserat, obediédo recipiat, dum solo iam naturali affectu, nó metu disciplinæ, cú vniuersis naturæ suæ sociis, id est cú omnibus hominibus socialiter quátum in se est, quietéq; sese habere didicerit, in cellam tádem naturæ transiés, experiénsque quod scriptum est: Ecce quàm bonum & quàm iucundú habitare fratres in vnum, sicut vnguentum in capite. Accedit nimirum disciplinatis moribus táquam tritis speciebus oleú lætitiæ bonum naturæ, & fit vnguentú bonum atque iucundum. Quo quasi vnctus redditur homo suauis & mitis, homo sine querela, neminem circúueniens, neminem cócutiens, neminem lædens, nemini se superextollés aut præferés, insuper & libéter communicans in ratione dati & accepti. Puto si bene intellexisti vtriusque cellæ proprietates, nó incógrue me hác vnguétariam, illam aromaticam appellasse testaberis. In illa denique sicut pigmétorum vires atque fragrantiá pistilli ex- L torquet & exigit violenta contusio, sic rectorú morum elicit quodammodo & exprimit naturalem vim vis magisterij, & districtio disciplinæ. In hac auté volútariæ & tanquá innatæ affectionis grata mansuetudo spóte officiosa currit, instar plane vnguenti quod est in capite, ad leuem caloris tactú descendentis ac diffluentis per totum. Itaque in cella disciplinę tanquá siccæ ac simplices aromatú species cótinentur, & inde aromaticá eam denominádam putaui. In ea verò quæ naturæ dicta est, quoniá iam quasi confecta reponuntur & seruantur vnguenta, nihilo minus ex re nomé & ipsa accepit, vt vnguentaria núcupetur. Nam vinariá quoq; cellam non aliá sanè sui nominis arbitror ferre rationé, nisi quòd in ea vinú zeli in charitate seruétis reconditur. Nec debet omnino pręesse aliis qui in eam needú meruit introduci. Oportet prorsus hoc vino æstuet, qui aliis præsidet, quemadmodú doctor gentiú æstuabat, quádo dicebat: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scádalizatur, & ego nó vror? Alioquin improbe satis præesse affectas quibus prodesse nó curas: & quorum non zelas saluté, subiectionem nimis ambitiose védicas tibi. Hanc ego cellam quoque gratiæ nominaui, non quòd absque gratia vel reliquas duas obtinere omnino quis posit, sed ob plenitudiné quę singulariter in ista pcipitur. Deniq; plenitudo legis est charitas: & qui diligit fratré, legem impleuit.

Vidisti ratioué vocabulorum, vide & differétiam cellarú. M Nec enim paris facilitatis seu facultatis eiusdem est, petulantes vagósque sensus atque intemperantem carnis appetitum magistri cóprimere metu, ac rigida disciplinæ cohibere censura, & spótaneo affectu bene cum sociis cóuenire: castigatis sub ferula viuere moribus, & sola magistra volútate gratum paribus gerere moré. Nam neq; vnius rursum quis dicat esse meriti, vniúsve virtutis, socialiter viuere, & vtiliter præesse. Quá multi denique sub præceptore quieti viuunt, quos si iugo absoluas, videas non posse quiescere, nec se vllo modo æqualibus seruare innoxios. Itémq; innumeros cernes simpliciter ac sine querela inter fratres conuersari, super fratres nó solùm inutiliter, sed & insipiéter & nequiter. Quadá siquidé bona mediocritate cótenti sunt qui huiusmodi sunt, sicut eis mensuram gratiæ partitus est deus, minime quidem egentes magistro, nec tamen idonei magisterio. Prioribus ergo sequentes quidem in moribus antecellunt, sed vtrisq; superiores existunt, qui superiores esse sciunt. Deniq; & accipiunt in promissione qui bene præsunt, cóstitui sup omnia bona domini sui. At pauci profecto qui vtiliter, pauciores qui & humiliter præsint. Facilè tamé vtrunque adimplet qui matrem virtutum discretionem perfecte adeptus, vino nihilo minus charitatis vsque ad contemptú propriæ gloriæ, vsq; ad suiipsius obliuionem, & non ad quæréda quæ sua sunt debriatur, quod solo ac miro spiritus sancti magisterio intra cellam vinariam

Marginalia: Gala. 6. a; Ezech. 3. c; Psal. 132. a; Psal. 1. a; Hiere. 17. b; Psal. 91. c; Psal. 51. b; Esa. 45. d; Ephes. 2. c; 2. Cor. 11. g; Rom. 13. c; Esa. 4. a; Prou. 9. b; Iudic. 9. b; Psal. 103. b

A nariam obtinetur. Virtus siquidem discretionis absque charitatis feruore iacet, & feruor vehemens absque discretionis temperamento præcipitat. Ideóque laudabilis cui neutrum deest, quatenus & feruor discretionem erigat, & discretio feruorem regat. Ergo taliter oportet esse moratum eum qui præest. Optimum autem in moribus dixerim, & summam disciplinæ huius perfecte apprehēdisse, cui totas has cellas absque offendiculo percurrere & circuire donatum est, qui in nullo prorsus aut resistat prioribus, aut inuideat paribus, aut subiectis vel desit in cura, vel in superbia præsit, prælatis obediēs, sociis congruens, subditis vtiliter condescendēs. Quod quidem perfectionis insigne haud dubius sponsæ annuerim. Innuit hoc etiā sermo quē dixit: Quia introduxit me rex in cellaria sua: dū non in vnam aliquā cellam, sed in cellaria pluraliter se introductam ostendit. Iam ad cubiculum veniamus. Quid & istud? Et id me præsumo scire quid sit? Minime mihi tantæ rei arrogo experientiam, nec glorior in prærogatiua quæ soli seruatur beatæ sponsæ, cautus iuxta illud Græcorum, scire meipsum, vt sciam etiā cum propheta, quid desit mihi. Tamen si nihil omnino scirem, nihil dicerem. Quod scio, non inuideo vobis nec subtraho. Quod nescio, doceat vos qui docet hominē sciētiā. Dixi, & meministis, in theoricæ contemplationis arcano regis esse quærendum cubiculū. Sed quomodo de vnguentis dixisse me scio, multa videlicet & diuersa penes spōsum ea esse, nec omnia præsto omnibus, B sed sua quibusq; pro diuersitate indulta meritorum: sic quoque non vnum puto cubiculum regi esse, sed plura. Nam nec vna est regina profecto, sed plures, & cōcubinæ multæ sunt, & adolescentularū non est numerus. Et vnaquæque inuenit secretum sibi cum sponso, & dicit: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Nō omnibus vno in loco frui datur grata & secreta sponsi præsentia, sed vt cuique paratum est à patre ipsius. Non enim nos eum eligimus, sed ipse elegit nos, & posuit nos: & vbi ab eo quisque positus est, ibi est. Denique mulier vna compūcta secus pedes domini Iesu sortita est locum, cū altera suę deuotionis fructum ad caput inuenerit, si tamen altera. Porro Thomas in latere, Ioannes in pectore, Petrus in sinu patris, Paulus in tertio cœlo, secreti huius gratiam sunt assecuti. Quis nostrum digne distinguere sufficiat has varietates meritorum vel potius præmiorum? Ne omnino tamen præteriisse quod ipsi nouimus videamur, prior mulier strauit sibi in tuto humilitatis, posterior in solio spei, Thomas in solido fidei, Ioannes in lato charitatis, Paulus in intimo sapientiæ, Petrus in luce veritatis. Sic ergo apud spōsum mansiones multæ sunt, & siue regina, siue concubina, siue etiam de numero sit adolescentularū, congruum quæque pro meritis accipit ibi locum, terminúmq; quousq; liceat sibi contemplando procedere & introire in gaudium domini C sui, & rimari dulcia secreta sponsi. Quod suo loco distinctius quantum dignabitur ipse suggerere, demonstrare conabor.

Cant.1.a

Psal.93.b

Esa.24.e

Nunc verò id nosse sufficiat, nulli adolescentularum, nulli cōcubinarum, nulli vel reginarum patēre omnino accessum ad secretum illud cubiculi quod suæ illi columbæ formosæ, perfectæ vni vnicum sponsus seruat. Vnde nec ego sanè indignor si non ad illud admittor, præsertim cum cōstet mihi ne ipsam quidem sponsam interim adhuc ad omne quod vult peruenire secretum. Denique & flagitat indicari sibi vbi pascat, vbi cubet in meridie. Sed audite quousq; peruenerim, aut me peruenisse putauerim. Nec enim iactātiæ deputandū est quod in vestros pando profectus. Est locus apud spōsum de quo sua iura decernit, & disponit cōsilia ipse vniuersitatis gubernator, leges constituens omni creaturę, pōdus & mensuram & numerū. Et locus iste altus & secretus, sed minime quietus. Nam etsi ipse quantum in se est disponit omnia suauiter, disponit tamen, & contemplantē qui forte eo loci peruenerit, quiescere nō permittit: sed mirabiliter quanuis delectabiliter rimātem & admirantem fatigat, redditq; inquietū.

Cant.1.b

Pulchre vtrunque in consequentibus sponsa exprimit, & delectationem videlicet istiusmodi contemplationis, & inquietudinem, vbi & se dormire, & cor suum vigilare fatetur. Nā in somno quidem suauissimi stuporis placidæq; admirationis sentire quietem, in vigiliis verò inquietę nihilo minus curiositatis ac laboriosæ exercitationis pati se fatigationem significat. Hinc beatus Iob, Si dormiero, ait, dico, quādo cōsurgam? & rursus expectabo vesperam. Sentisne in his verbis sanctam animā velle interdum molestam quodammodo declinare suauitatem, eadémq; rursum suauem molestiam affectare? Non enim dixisset quando consurgam, si ex toto ei quies illa suæ contemplationis placuisset: sed & si ex toto displicuisset, nō denuo expectasset horam quietis, id est vesperam. Non igitur locus est iste cubiculi, vbi nequaquam per omnem modum quiescitur. Est item locus de quo super rationalem reprobam quidem creaturam immobilis vigilat secretissima & seuerissima animaduersio iusti iudicis dei terribilis in consiliis super filios hominum. Cernitur inquam à timorato contemplatore hoc loco deus iusto sed occulto iudicio suo reproborum nec diluēs mala, nec acceptans bona, insuper & corda indurans, ne forte doleant & resipiscant & conuertantur, & sanet eos. Et hoc nō absque certa & æterna ratione, quod tanto formidolosius cōstat esse, quāto immobilius fixum extat in æternitate. Pauendum valde quod in propheta de huiusmodi legimus, vbi loquēs ad angelos suos deus sic ait: Misereamur impio. Quibus pauentibus atque quærentibus: Non ergo discet facere iustitiam? Non, inquit. Subdénsq; causam, In terra, ait, sanctorum iniqua gessit, & nō videbit gloriam domini. Timeāt clerici, timeant ministri ecclesiæ, qui in terris sanctorum quas possident, tam iniqua gerunt, vt stipendiis quæ sufficere debeāt, minime cōtenti, superflua quibus egeni sustentandi forent, impie sacrilegéque sibi retineant: & in vsus suæ superbiæ atque luxuriæ victum pauperum cōsumere non vereātur, duplici profecto iniquitate peccantes, quòd & aliena diripiūt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur. Talibus ergo cum impræsentiarum parcere ac misereri, ne in æternum parcat, cuius iudicia abyssus multa, aduertitur: quis hoc loco requiem quærat? Habet hæc visio tremorem iudicij, non securitatem cubiculi. Terribilis est loc⁹ iste, & totius expers quietis. Totus inhorrui siquando in eum raptus sum, illam apud me replicans cum tremore sententiam: Quis scit si est dignus amore, an odio? Nec mirum si titubo ego ibi (folium vtique quod à vento rapitur, & stipula sicca) vbi & maximus ille contemplator suos quoque fatetur penè motos fuisse pedes, pene effusos gressus, & dicebat: Zelaui super iniquos, pacem peccatorū videns. Quare? In labore, inquit, hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ideoque tenuit eos superbia, ne humilientur ad pœnitentiam, sed damnentur propter superbiam cum superbo diabolo & angelis eius. Nā qui in labore hominum non sunt, in labore dæmonū profecto erunt, dicēte iudice: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Est tamē dei locus & iste, plane non aliud quàm domus dei, & porta cœli. Hic nempe timeri dicitur deus. Hic sanctum & terribile nomen eius, & tanquam ingressus glorię. Initium plane sapiētiæ timor domini. Nec te moueat quòd initium sapientiæ huic demū loco dederim, & nō priori. Ibi quippe in quodā quasi auditorio suo docētem de omnibus magistram audimus sapientiā, hic & suscipimus. Ibi instruimur quidem, sed hic afficimur. Instructio doctos reddit, affectio sapientes. Sol non omnes quibus lucet, etiam calefacit. Sic sapiētia multos quos docet quid sit faciendum, non continuo etiā accendit ad faciendū. Aliud est multas diuitias scire, aliud & possidere: nec notitia diuitē facit, sed possessio. Sic prorsus sic aliud est nosse deū, & aliud timere: nec cognitio sapientē, sed timor facit, qui & afficit. Tūnc sapientem dixeris, quem sua sciētia inflat? Quis illos sapientes nisi insipientissimus dicat, qui cum cognouissent deum, non tanquā deum glorificauerūt, aut gratias egerunt? Ego magis cum apostolo sentio, qui insipiens cor eorū pronunciat. Et bene initium sapientiæ timor domini: quia tūc primum deus animæ sapit, cum eam afficit ad timēdum, non cum instruit ad sciendū. Times dei iustitiam, times potentiam, & sapit tibi iustus & potens deus: quia timor sapor est. Porro sapor sapientem facit, sicut scientia scientem, sicut diuitiæ diuitem. Quid ergo prior locus? Tantùm præparat ad sapientiam. Illic præpararis, vt hic initieris. Præparatio, rerum cognitio est. Verùm hanc facillime sequitur elationis tumor, si non reprimat timor, vt meritò dicatur: Initium sa-

D Iob.7.a

Esa.26.b

Ibidem.

E

Eccles 9.a

Iob 13.d

Psal.72.a

Ibidem.

F

Matt.25.d

Gene.28.d

Psal.110.b

Ibidem.

Eccles.1.b

Rom.1.c

G pientiæ timor domini, qui se pesti insipientiæ primus opponit. Ibi itaque quidam accessus est ad sapientiã, hic & ingressus. Porro nec hic nec ibi speculanti perfecta est quies: quia illic deus apparet tanquam solicitus, hic tanquam turbatus. Non ergo cubiculum quęsieris in his locis, quorum alter auditoriũ quasi docentis, alter prætoriũ iudicis magis apparet.

Sed est locus vbi vere quiescẽs & quietus cernitur deus, locus omnino non iudicis, non magistri, sed sponsi: & qui mihi quidem (nam de aliis nescio) plane cubiculum sit, siquãdo in illum contigerit introduci. Sed heu rara hora, & parua mora. Clare ibi agnoscitur misericordia domini ab æterno & vsq; in æternum super timentes eum. Et felix qui dicere potest: Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Stat propositum dei, stat sententia pacis super timentes eum, ipsorum & dissimulans mala, & remunerans bona, vt miro modo eis nõ modo bona, sed & mala cooperentur in bonum. O solus vere beatus, cui non imputauit dominus peccatum. Nã qui non habuerit peccatum, nemo. Omnes enim peccauerunt, & omnes egent gloria dei. Quis accusabit tamen aduersus electos dei? Sufficit mihi ad omnẽ iustitiam solum habere propitiũ, cui soli peccaui. Omne quod mihi ipse non imputare decreuerit, sic est quasi non fuerit. Non peccare, dei iustitia est: hominis iustitia, indulgẽtia dei. Vidi hæc, & intellexi illius sententiæ veritatẽ: Omnis qui natus est ex deo, non peccat: quia generatio cœlestis seruat eum. Generatio cœlestis, æterna prædestinatio est, qua electos suos deus dilexit & gratificauit in dilecto filio suo ante mundi constitutionẽ, sic in sancto apparẽtes sibi, vt viderent virtutẽ suã, & gloriam suam, quò eius forent consortes hæreditatis, cuius & apparerent conformes imaginis. Hos ergo aduerti quasi nũquam peccasse, quoniam & si qua deliquisse videntur in tempore, non apparent in æternitate: quia charitas patris ipsorum cooperit multitudinem peccatorum: & dixi beatos, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: cum subitò tanta mihi quoque de me suborta fiducia, & infusa lætitia est, quantus certe in loco horroris, id est in loco secũdæ visionis non præcesserat timor, ita vt mihi visus sim tãquã vnus ex illis beatis esse. O si durasset. Iterum iterúmque visita me domine in salutari tuo, ad videndũ in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ. O veræ quietis locus, & quem non immeritò cubiculi appellatione censuerim, in quo deus non quasi turbatus ira, nec velut distentus cura prospicitur, sed probatur voluntas eius in eo bona & beneplacens & perfecta. Visio ista non terret, sed mulcet: inquietam curiositatem nõ excitat, sed sedat: nec fatigat sensus, sed tranquillat. Hic vere quiescitur. Tranquillus deus tranquillat omnia, & quietum aspicere quiescere est. Cernere est regem post diurnas forensium quasi lites causarum, dimissis à se turbis, curarũ molestias declinantem, petentẽ de nocte diuersorium, cubiculum introeuntem cum paucis, quos hoc secreto & hac familiaritate dignatur, eo certe securius, quo secretius quiescentem: eo serenius se habentem, quo placidius solos intuentem quos diligit. In hoc arcanum & in hoc sanctuarium dei si quem forte vestrũ aliqua hora sic rapi & sic abscondi cõtigerit, vt minime auocet aut perturbet vel sensus egens, vel cura pungens, vel culpa mordẽs, vel ea certe quę difficilius amouentur irruentia imaginũ corporearum phantasmata: poterit quidem hic cum ad nos redierit, gloriari & dicere: Introduxit me rex in cubiculum suum. Quod tamẽ an ipsum sit de quo exultat sponsa, nõ temere affirmauerim. Est tamen cubiculũ, & cubiculum regis: quia nimirũ de tribus quos triplici assignauimus visioni, solùs factus est in pace locus iste. Vt enim aperte monstratum est, & in priori exigua, & in secũdo nulla percipitur quies, cũ & illic apparens admirabilis, ad indagandi studium exerceat curiositatem: & hic innotescens terribilis, infirmitatẽ concutiat. At verò tertio isto in loco non plane terribilis, nec tã admirabilis quàm amabilis apparere dignatur, serenus & placidus, suauis & mitis, & multæ misericordiæ omnibus intuentibus se. Iam vt horũ quę de cellario, horto, cubiculo, lõgiori sunt disputata sermone, memoria vestra compẽdium teneat: mementote trium temporum, trium meritorum, trium quasi præmiorũ. In horto aduerte tẽpora, merita in cellario, præmia in triplici illa contemplatione cubiculum inquirẽtis. Et de cellario quidem ista sufficiant. Porro de horto vel cubiculo si qua addenda, aut alia forte quàm dicta sint modo, aduertenda occurrerint, loco suo non prætereamus. Sin autem, sufficiant quæ dicta sunt, & minime iterentur, ne vnquam in fastidium (quod absit) veniant ea quæ proferuntur ad laudẽ & gloriam sponsi ecclesiæ domini nostri Iesu Christi, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

(Margin: Psal. 118. b; Psal. 31. a; Rom. 3. c; Roma. 8 f; 1. Ioan. 3. b; H; Psal. 62. a; Psal. 31. a; Psal. 105. a; I; Canti. 1. a; K)

Hic ostenditur qualiter beatus Bernardus diu distulerit prosequi præsens opus, propter schisma quod in ecclesia suscitauerat Petrus Leonis contra verum papam Innocentium secundum: et eandem diuina clementia suffragante beatus Bernardus ipsum schisma sedauit: & omnes ecclesiæ aduersarios, mortuo Petro Leone, cum papa Innocẽtio pacificauit: & postmodum ad opus hoc, quod intermiserat, repedauit. Sermo XXIIII.

HOc demum tertiò fratres reditum ab vrbe nostrũ clementior oculus è cœlo respexit, & vultus tandem serenior desuper arrisit nobis. quieuit Leonina rabies, finem accepit malitia, ecclesia pacem recepit. Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, qui eam per hoc ferme octẽnium diro schismate conturbarat. Num verò ego gratis de tantis periculis ero redditus vobis? Vestris desideriis donatus sum, vestris me profectibus paro: quorum viuo meritis, volo viuere studiis & saluti. Quódque dudum cœpta in Canticis me exequi vultis, libenter quidem accipio, & dignum arbitror interruptũ potius resarcire sermonem, quàm noui ordiri quippiam. Vereor autem ne desuetum per id tẽporis animum & distentum diu habitum, non solùm ad tam diuersa, sed etiam ad tam indigna, dignitas materiæ prout oportet non admittat. Sed si quod habeo, hoc vobis do: poterit & fideli obsequio meo deus etiam quod non habeo dare vt dem. Si non, culpetur sanè ingenium, non voluntas. Locus autem vnde incipere debemus (ni fallor) iste est: Recti diligunt te. Quod antequam explanare incipiamus quid sit, videamus cuius sit, quisnam hoc videlicet dicat. A nobis nanque exigitur quod auctor non loquitur. Et fortasse melius adolescentulis id damus, vt suis verbis & hoc addant: Recti diligunt te. Et cui hoc potissimum personę congruere iudicamus? Si adolescentulis, matri sine dubio id loquuntur. Siquidem cum dixissent ei, Exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinũ: (nec dubiũ quin matri loquerentur) continuato sermone hoc quoque intulerunt: Recti diligunt te: puto propter aliquas de numero ipsarum, quæ nõ idem saperent, licet pariter currere viderentur, quæ suã sunt quærentes, & non ambulantes simpliciter neq; sincere, sed speciali gloriæ matris inuidentes, & captantes occasionem murmurandi aduersus eam, ex eo nimirum quòd sola in cellaria introiisset. Quod nõ est aliud nisi quod apostolus ait: Periculum in falsis fratribus. Ipsæ sunt denique quibus exprobrantibus subinde pro se satisfacere cogitur, vbi eis ita respondet: Nigra sum, sed formosa, filiæ Hierusalem. Itaque propter murmurantes & blasphemantes dicitur ab his quæ bonæ, quæ simplices, quæ humiles & mansuetæ sunt, ab his inquam dicitur sponsæ, consolandi gratia: Recti diligunt te. Non sit tibi, inquiunt, cura de iniqua reprehensione blasphemarum harum, cum constet quia recti diligunt te. Bona profecto consolatio cum blasphemamur à malis bene facientes, si recti diligãt nos. Omnino sufficit aduersus os loquentiũ iniqua, opinio bonorũ cum testimonio conscientię. In domino laudabitur anima mea, audiant mansueti, & lætentur. Mansueti, inquit, lætentur: mansuetis placeam, & æquanimiter audio quicquid in me iactare voluerit liuor perditarum. Ergo in hoc sensu puto appositum, Recti diligunt te. Nec absurde, vt æstimo: cũ vbique penè in choro adolescentularũ tales inueniam quæ acta sponsæ curiosè obseruent, derogandi non imitãdi causa. Torquentur in bonis seniorum suorum, malis pascuntur. Videas ambulare seorsum, cõuenire sibi & sedere pariter, móxque laxare procaces linguas in detestandum susurrium. Vna vni coniungitur, nec spiraculum incedit in eis: tanta est libido detrahendi, audiendive

(Margin: Canti. 1. a; L; Ibidem.; M; 2. Cor. 11. f; Canti. 1. b; Psal. 33. a)

A díve detrahentem. Ineunt familiaritatem ad maledicendum, concordes ad discordiam. Conciliant inter se inimicissimas amicitias, & pari consentaneę malignitatis affectu celebratur odiosa collatio. Haud secus egere quondam Herodes & Pilatus, de quibus narrat euangelium, quia facti sunt amici in illa die, hoc est, in die dominicæ passionis. Conuenientibus sic in vnum, non est dominicam cœnam manducare, sed magis propinare & bibere calicem dęmoniorum, dum importantibus linguis aliorum perditionis virus, aliorum aures intrantem mortem libenter excipiũt. Sic quippe (iuxta prophetã) intrat mors per fenestras nostras, cum prurientes auribus & oribus lethale poculum detractionis inuicẽ nobis ministrare contendimus. Non veniat anima mea in concilio detrahentium: quoniam deus odit eos, dicẽte apostolo: Detractores deo odibiles. Quam sentẽtiam deus ipse loquens in psalmo, audi quomodo affirmat: Detrahẽtẽ, inquit, secretò proximo suo, hunc persequebar. Nec mirum, cum id præcipue vitium charitatem quę deus est, & quidem cęteris acrius, impugnare & persequi cognoscatur, quemadmodum vos quoque potestis aduertere. Omnis qui detrahit, primùm quidem seipsum prodit vacuum charitate: deinde quid aliud detrahẽdo intẽdit, nisi vt is cui detrahit, veniat in odiũ vel contemptum ipsis apud quos detrahit? Ferit ergo charitatem in omnibus qui se audiunt, lingua maledica: & quantũ in se est, necat funditus & extinguit: non solùm autem, sed & in absentibus vniuersis ad quos volans verbum forte per eos qui præsentes sunt peruenire cõtigerit. Vides quàm facilè & in breui ingentem multitudinem animarum velociter currens sermo tabe malitię huius inficere possit? Propterea dicit de talibus propheticus spiritus: Quorum os maledictione & amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundẽdum sanguinem. Vtique tam veloces, quàm velociter currit sermo. Vnus est qui loquitur, & vnum tantum verbum profert, & tamen illud vnum verbum vno in momento multitudinis audientium dum aures inficit, animas interficit. Cor siquidem felle liuoris amarum, per linguæ instrumentum spargere nisi amara non potest, dicente domino: Ex abundantia cordis os loquitur. Et sunt species pestis huius, dum alij quidem nudè atque irreuerenter vti in buccam venerit, virus euomant detractionis. Alij autem quodam simulatæ verecundiæ fuco conceptam malitiam quam retinere nõ possunt, adumbrare conãtur. Videas pręmitti alta suspiria, sicq; quadam cum grauitate & tarditate, vultu mœsto, demissis superciliis, & voce plangenti egredi maledictionem; & quidẽ tanto persuasibiliorem, quanto creditur ab his qui audiunt, corde inuito, & magis condolentis affectu, quàm malitiosè proferri. Doleo, inquit, vehementer, pro eo quòd diligo eũ satis, & nunquam potui de hac re corrigere eum. Et alius: Mihi quidem, ait, bene compertum fuerat de illo istud, sed per me nunquã innotuisset. At quoniam per alterum patefacta est res, veritatem negare non possum: dolens dico, reuera ita est. Et addit: Grãde damnum. Nam aliàs quidem in pluribus valet, cæterũ in hac parte (vt verum fateamur) excusari minime potest. His paucis aduersus malignissimum vitiũ commemoratis, reuertamur ad explanãdi ordinem, & demonstremus qui sint hoc loco intelligendi recti. Nõ enim arbitror sentire quempiam rectæ intelligentiæ, secundũ corpus rectos dici eos qui sponsam diligunt. Propterea demõstranda à nobis est spiritualis, id est, animi cordisve rectitudo. Spiritus est qui loquitur, spiritualibus spiritualia comparans. Ergo secundũ animum non secundum terrenam & feculentam materiam deus hominem rectum fecit. Ad imaginem quippe & similitudinem suam creauit illum. Ipse verò, quemadmodum psallis, rectus dominus deus noster, & non est iniquitas in eo. Rectus itaq; deus rectum fecit hominem, similẽ sibi, id est sine iniquitate, sicut non est iniquitas in eo. Porro iniquitas cordis est, non carnis vitium: vt per hoc noueris in spirituali portione tui, & non in crassa luteáque substantia Dei similitudinem conseruandam fore, siue reparãdam. Spiritus enim est Deus, & eos qui volũt similes ei vel perseuerare, vel fieri, oportet intrare ad cor, atque in spiritu id negocij actitare: vbi reuelata facie speculantes gloriam Dei, in eandem imaginem transformentur, de claritate in claritatem, tanquã à domini spiritu. Quamquam & corporis staturam dedit homini deus rectã, forsitan vt ista corporea exterioris viliorisque rectitudo figmẽti, hominem interiorem illum qui ad imaginem Dei factus est, spiritualis suæ seruandæ rectitudinis admoneret, & decor limi deformitatem argueret animi. Quid enim indecentius quàm curuum recto corpore gerere animũ? Peruersa res est & fœda, luteum vas quod est corpus de terra, oculos habere sursum, cœlos libere suspicere, cœlorúmque luminaribus oblectare aspectus: spiritualem verò cœlestẽmq; creaturam suos econtrario oculos, id est internos sensus atq; affectus, trahere in terram deorsum, & quę debuit nutriri in croceis, hærere luto tanquam vnam de suibus, amplexaríq; stercora. Erubesce anima mea diuinam in pecorinam commutasse similitudinem. Erubesce volutari in cœno, quę de cœlo es. Erubesce anima (ait corpus) in mei cõsideratiõe. Creata similis creanti recta, me quoq; accepisti adiutorium simile tibi, vtiq; secundum lineamenta corporeæ rectitudinis. Quocũq; te vertas, siue ad deum sursum, siue ad me deorsum (nemo siquidẽ carnem suã vnquam odio habuit) vbiq; occurrit tibi species decoris tui, vbiq; pro statu tuæ dignitatis habes de magisterio sapiẽtiæ familiarem admonitionem. Me ergo meã (quam tui gratia accepi) retinente & seruãte prærogatiuam, tu quomodo non confunderis amisisse tuam? Cur suam in te conditor intuetur abolitam similitudinem, cũ tuam in me tibi conseruet, assiduéq; repræsentet? Iam omne adiutoriũ quod tibi ex me debebatur, vertisti tibi in confusionem: abuteris obsequio meo: indignè humanum corpus inhabitas, brutus & bestialis spiritus. Istiusmodi ergo curuæ animæ non possunt diligere sponsam, quoniã non sunt amicæ sponsi, cũ sint mundi. Qui vult, inquit, amicus esse huius mũdi, inimicus dei cõstituitur. Ergo quærere & sapere quæ sunt super terram, curuitas animæ est: & è regione meditari ac desiderare quę sursum sunt, rectitudo. Et hanc rectitudinem, vt sit perfecta in omnibus, inueniri necesse est sensu atque consensu. Illum vero rectum corde dixerim, qui & recte in omnibus sentiat, & à recto quod senserit, in nullo dissentiat. Ecce de quibus dicitur ad spõsam: Recti diligunt te. Qui videlicet in omnibus & recte & recto acquiescunt. Rectum reuera te dixerim, si recte in omnibus sentias, & factis non dissentias. Inuisibilis animi statum nũciet fides & actio. Rectum iudica, si fide catholicum, & iustũ opere probaueris. Si quò minus, curuum censere nõ dubites. Sic nempe habes: Si recte offers, & recte non diuidis, peccasti. Recte quidem quodcunq; horũ offers, recte autem ab alterutro ea non diuidis. Noli esse rectus oblator, & prauus diuisor. Quid diuidis actum à fide? Inique diuidis, fidem perimẽs tuam. Nam fides sine operibus mortua est. Munus mortuum offers deo? Si enim quædam anima fidei, ipsa deuotio est, quid fides quę non operatur ex dilectione, nisi cadauer exanime? Bene honoras deum munere fœtido? bene placas tuæ fidei interfector? Quomodo hostia pacifica, vbi tam sæua discordia est? Non mirum si Cain insurrexit in fratrem, qui suam prius occiderat fidem. Quid miraris, ô Cain, si ad tua nõ respicit munera, qui te despicit? Nec hoc mirum si non respicit ad te, qui ita diuisus es in te. Si manum deuotioni, quid animum das liuori? Nõ concilias deum tibi, discors tecum. Non placas, sed peccas: etsi nondum quidem impie feriendo, sed tamen diuidendo non recte. Etsi necdum fratricida, iam tamen fideicida teneris. Nunquid rectus vel quando manum porrigis deo, cuius cor in terram trahit liuor & fraternum odium? Quomodo rectus, cuius fides mortua, cuius opus mors, cuius nulla deuotio, amaritudo multa? Erat quidem in offerente fides, sed non in fide dilectio. Recta oblatio, sed crudelis diuisio. Mors fidei est separatio charitatis. Credis in Christum? fac Christi opera, vt viuat fides tua. Fidem tuam dilectio animet, probet actio. Non incuruet terrenum opus, quem fides cœlestium erigit. Qui te dicis in Christo manere, debes sicut ipse ambulauit, & tu ambulare. Quod si propriam gloriam quæris, florenti inuides, absenti detrahis, reponis lædenti te: hoc Christus non fecit. Confiteris te nosse deum, factis autem negas? Non recte planẽ, sed impie linguam Christo, animam dedisti diabolo. Audi ergo quid dicat: Homo iste labiis me honorat, cor autem eius longe est à me. Non es profecto rectus, qui tam non re-

Marginalia: Luc.23.b; 1.Cor.11.d; Hierem.9.f; Rom.1.d; Psal.100.a; B; Psal.13.b; Ibidem.; Luc.6.g; C; Psal.91.a; D; Ephes.5.f; B; Iaco.4.b; Gene.4.a; Iaco.2.d; F; Gene.4.b; Act.11.a; Mat.15.b

G cte diuidis. Non potes attollere caput pressum diaboli iugo. Non te surrigere præuales, cui dominatur iniquitas. Iniquitates tuæ supergressæ sunt caput tuum, & sicut onus graue grauatæ sunt super te. Iniquitas denique sedet super talétum plumbi. Vides quòd non faciat hominem rectum fides etiam recta, quæ non operatur ex dilectione? At qui sine dilectione est, non habet vnde diligat sponsam. Sed nec opera quanuis recta rectum cor efficere sufficiunt sine fide. Quis enim rectum dicat hominem non placentem deo? Sine fide autem impossibile est placere deo. Qui non placet deo, non potest illi placere deus. Nam cui placet deus, deo displicere non potest. Porro cui non placet deus, nec sponsa eius. Quomodo ergo rectus qui nec deum diligit, nec ecclesiam dei, cui dicitur: Recti diligunt te? Si ergo nec fides sine operibus, nec opera sine fide sufficiunt ad animi rectitudinem: nos qui in Christum credimus fratres, rectas studeamus facere vias nostras, & studia nostra. Leuemus corda nostra cum manibus ad deum, vt toti recti inueniamur, fidei nostræ rectitudinem rectis actibus comprobantes, dilectores spōsę, dilecti à sponso Iesu Christo domino nostro, qui est deus benedictus in secula, Amen.

Psal.37.a

Heb.11.d

Canti.1.a

De nigredine & formositate sponsæ, id est ecclesiæ, quid sint. Sermo XXV.

H ECce quod dixeram in sermone, quia æmulis lacessentibus sponsa respondere cogatur, quæ corpore quidem de numero adolescentularum esse videntur, animo autem longe sunt. Ait nempe: Nigra sum, sed formosa, filiæ Hierusalem. Patet quòd detraherent ei, nigredinem improperantes. Sed aduerte sponsæ patientiam ac benignitatem. Non modò enim non reddidit maledictum pro maledicto, sed insuper benedixit, filias Hierusalem vocans, quæ magis pro sua nequitia filiæ Babylonis, vel filiæ Baal, aut si quod aliud nomen improperij occurrisset, appellari meruerant. Sane didicerat à propheta, imò ab ipsa vnctione quæ docet suauitatem, calamum quassatum non conterendum, & linum fumigans non extinguendum. Propterea non putauit amplius irritandas satis commotas per se, nec quicquam addendum stimulis inuidiæ qua torquebantur. Magis autem cum his qui oderunt pacem, studuit esse pacifica, sciens se etiam insipientibus debitricem. Maluit ergo ipsas fauorabili demulcere vocabulo, quia curæ fuit ei infirmarum potius operam dare saluti, quàm propriæ vltioni. Omnibus quidem optanda est ista perfectio, propriè autem optimorum forma est prælatorum. Sciūt quippe boni fideléſque præpositi languentiū sibi creditam animarum curam, non pompam. Cúmque internum murmur cuiuspiam illarum querulæ vocis indicio deprehendunt, etsi in ipsos vsque ad conuitia & contu-I melias prorumpentis, medicos se & non dominos agnoscentes parant confestim aduersus phrenesim animæ non vindictam, sed medicinam. Hæc igitur ratio cur sponsa filias Hierusalem dicat eas ipsas quas maleuolas sustinet atque maledicas, videlicet vt in blando sermone deliniat murmurantes, commotionem sedet, sanet liuorem. Scriptum est enim: Lingua pacifica compescit lites. Aliàs vero filiæ reuera Hierusalem quodammodo sunt quę huiusmodi sunt: nec falso ita eas nominat sponsa. Siue enim propter sacramenta ecclesiæ, quæ indifferēter quidem cum bonis suscipiunt, siue propter fidei æquè communem confessionem, siue ob fidelium corporalem saltem societatem, seu etiam propter spē futuræ salutis, (à qua omnino non sunt quandiu hic viuunt, vel tales desperandæ, quantumlibet viuant desperatæ:) non incongrue filiæ Hierusalem nominantur. Videamus iam quid illud fuerit dicere: Nigra sum, sed formosa. Nulláne in his verbis repugnantia est? Absit. Propter simplices dico, qui inter colorem & formam discernere non nouerunt, cum forma ad compositionem pertineat, nigredo color sit. Non omne denique quod nigrum est, continuò deforme est. Nigredo (verbi causa) in pupilla non dedecet. Et nigri quidam lapilli in ornamentis placent. Et nigri capilli cādidis vultibus etiam decorem augent & gratiam. Sic tibi quoque facile aduertere est in rebus innumeris. Quāquam sine numero sunt quæ in superficie quidem reperies decoloria: in compositione vero decora. Tali fortasis modo potest sponsa cum pulchritudine vtique compositionis, næuo non carere nigredinis, sed sane in loco peregrinationis suæ. Alioquin erit cum eam sibi in patria exhibebit sponsus gloriæ gloriosam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi. At verò nunc si diceret quia nigredinem non haberet, seipsam seduceret, & veritas in ea non esset. Quamobrem ne mireris quia dixit: Nigra sum: & rursum nihilo minus quia formosa sit gloriatur. Quomodo enim nō formosa, cui dicitur: Veni formosa mea? Cui autem dicitur, Veni, nondum peruenerat: ne forte quis putet hoc dictum, non quidem huic nigræ quæ adhuc laborat veniendo in via, sed beatę illi quę iam prorsus absque nigredine regnat in patria. Sed audiamus vnde nigram, & vnde formosam se dixerit. An nigram quidem ob terram conuersationem quam prius habuit sub principe huius mundi, imaginem terrestris hominis adhuc portans: formosam verò de cœlestis similitudine quam postea commutauit ambulans iam in nouitate vitæ? Sed si hoc est: cur nō magis de præterito, nigra fui, & non nigra sum, dicit? Si cui tamen placet hic sensus: id quod sequitur, Sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis: sic oporteret intelligi, vt de veteri quidem conuersatione Cedar, de noua verò Salomonis se dixerit tabernaculum. Hoc enim esse pelles quod tabernaculum, propheta ostendit dicens: Repente vastata sunt tabernacula mea: subito pelles meæ. Prius igitur nigra sicut vilissima tabernacula Cedar: postea formosa sicut pelles gloriosi regis. Sed videamus quomodo ad statum potius vitæ potioris vtrunq; respiciat. Si consideremus habitum exteriorem sanctorum, eum qui in facie est, quàm sit humilis vtique & abiectus, & quadam neglectus incuria, cùm tamē identidem intus reuelata facie gloriam dei speculātes, in eandem imaginem transformentur de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu: nónne vnaquælibet talis anima meritò nobis videbitur posse respondere exprobrantibus sibi nigredinem: Nigra sum, sed formosa? Vis tibi denique demonstrem animam & nigram pariter & formosam? Epistolæ (inquiūt) graues sunt: sed præsentia corporis infirma, & sermo cōtemptibilis. Paulus hic erat. Itáne Paulum ô filiæ Hierusalem, de præsentia corporis æstimatis, & tanquā decolorem deformémque cōtemnitis, quia cernitis homunculum affligari in fame & siti, in frigore & nuditate, in laboribus plurimis, in plagis supra modum, in mortibus frequenter? Hæc sunt quæ denigrant Paulum. Pro huiusmodi doctor gentium reputatur inglorius, ignobilis, niger, obscurus, tanquam denique peripsema huius mundi. Enimuero nónne ipse est qui rapitur in paradisum, qui vnum alterúmque perambulans, vsque ad tertium sui puritate penetrat cœlum? O vere pulcherrima anima, quam etsi infirmum inhabitātem corpusculum, pulchritudo cœlestis admittere nō despexit, angelica sublimitas nō reiecit, charitas diuina non repulit: hanc vos dicitis nigram? Nigra est, sed formosa, filię Hierusalem. Nigra vestro, formosa diuino angelicóq; iudicio. Et si nigra est, forinsecus est. Sibi autem pro minimo est vt à vobis iudicetur, aut ab his qui secundum faciem iudicāt. Homo siquidē videt in facie, deus autem intuetur cor. Propterea etsi nigra foris, sed intus formosa, vt ei placeat cui se probauit. Non enim vobis, quibus si adhuc placeret, Christi seruus non esset. Felix nigredo, quæ mentis candorē parit, lumen scientię, conscientię puritatem.

K

L

M

Audi denique quid per prophetam deus promittat istiusmodi nigris, quos aut humilitas pœnitētiæ, aut charitatis zelus, tanquā solis æstus decolorasse videtur. Si fuerint, ait, peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Nō plane contemnenda in sanctis ista nigredo extera, quę candorem operatur internum, & sedē proinde præparat sapientiæ. Candor est enim vitæ æternæ sapientia, vt sapiens diffinit: & candidam oportet esse animam in qua ipsa sedē elegerit. Quod si anima iusti sedes est sapientiæ, haud dubie dixerim animam iusti esse candidam: & fortasis iustitia ipsa candor est. Iustus autem erat Paulus, cui reposita fuerat corona iustitiæ. Candida proinde Pauli anima erat, & sapientia sedebat in ea, ita vt sapientiam loqueretur inter perfectos, sapientiam in mysterio absconditam, quam nemo principum mundi huius agnouit.

Cant.1.b

Esa.42.a

Psal.119.b

Prov.15.d

Canti.1.b

Hier.4.a

2.Cor.10.c

Esa.1.e

Sapien.7.d

2.Tim.4.b

A agnouit. Porro hūc in eo sapiētiæ iustitiæque candorem nigredo illa exterior de præsentia corporis infirma, de laboribus plurimis, de ieiuniis ac vigiliis multis, aut operabat, aut promerebatur. Ideóque & quod nigrum est Pauli, speciosi* est omni ornatu extrinseco, omni etiā regio cultu. Nō comparabitur ei quantalibet pulchritudo carnis, nō cutis vtique nitida & arsura, non facies colorata vicina putredini, nō vestis preciosa obnoxia vetustati, non auri species, splendórve gemmarum, seu quæque talia, quæ omnia sunt ad corruptionem. Meritò proinde omnis cura sanctorum, spreto ornatu cultúque superfluo exterioris sui hominis, qui certe corrumpitur, omni se diligentia præbet & occupat excolēdo ac decorando interiori illi qui ad imaginem dei est, & renouatur de die in diem. Certi sunt enim deo non posse esse quicquam acceptius imagine sua, si proprio fuerit restituta decori. Propterea & omnis gloria eorum intus non foris est, hoc est nō in flore fœni, aut in ore vulgi, sed in domino. Vnde & dicunt: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientię nostræ. quòd conscientiæ solus sit arbiter deus: cui soli placere desiderāt: & cui placere, sola vera & summa gloria est. Non mediocris planè gloria illa quæ intus est, in qua gloriari dignatur & dominus gloriæ, dicente Dauid: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Et tutior sua cuiq; gloria, dum habet eam in semetipso, & non in altero. At non in solo fortasis cādore interno, sed in exteriori quoque nigredine gloriādum, ne quid omnino sanctis depereat, sed omnia cooperētur in bonum. Non solùm igitur in spe, sed & gloriari in tribulationibus. Libēter, ait, gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Optāda infirmitas, quæ Christi virtute compensatur. Quis dabit mihi non solùm infirmari, sed & destitui ac deficere penitus à memetipso, vt domini virtutum virtute stabiliar? Nam virtus in infirmitate perficitur. Denique ait: Quando infirmor, tunc fortis sum & potens. Quod cum ita sit, pulchrè sponsa conuertit sibi ad gloriam quod ei pro opprobrio ab æmulis intorquetur, non modò formosam, sed & nigram esse se glorians. Non enim erubescit nigredinē, quam nouit præcessisse & in sponso: cui similari, quantæ etiam gloriæ est? Nil sibi gloriosius proinde putat, quàm Christi portare opprobriū. Vnde vox illa prorsus exultationis & salutis: Absit mihi gloriari, nisi ī cruce domini mei Iesu Christi. Grata ignominia crucis ei qui crucifixo ingratus non est. Nigredo est, sed forma & similitudo domini. Vade ad sanctum Esaiam, & describet tibi qualem in spiritu illum viderit. Quem namque alium dicit virum doloris, & scientem infirmitatem, & quia non erat ei species neque decor? Et addidit: Nos putauimus eum tanquā leprosum, & percussum à deo & humiliatum: ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: & liuore eius sanati sumus. Ecce vnde niger. Iunge & illud sancti Dauid: Speciosus forma præ filiis hominum. & habes totum in sponso quod sponsa de se hoc in loco testata est. Num tibi rectè & ipse videtur secundū ea quę dicta sunt æmulis posse respōdere Iudæis: Niger sum sed formosus, filij Hierusalem? Niger planè: cui non erat species neque decor. Niger, quia vermis, & non homo, opprobrium hominū, & abiectio plebis. Denique seipsum fecit peccatum, & nigrū dicere verear? Intuere sanè pannis sordidum, plagis liuidum, illitum sputis, pallidum morte, & nigrum vel tunc profecto fatebere. Percunctare etiam apostolos eundem ipsum qualē in mōte perspexerint, aut certe angelos in qualem prospicere concupiscant: & nihilo minus formosum mirabere. Ergo formosus in se, niger ꝑpter te. Quàm formosum & in mea forma te agnosco domine Iesu, non ob diuina tantū quibus effulges miracula, sed & propter veritatem & mansuetudinē & iustitiam. Beatus qui te in his hominē inter homines conuersantem diligenter obseruans, seipsum præbet pro viribus imitatorem tui. Hoc iam beatitudinis munus formosa tua primitias suæ dotis accepit, nec quod formosum est tui, imitari pigra, nec quod nigrum, sustinere confusa. Vnde & dicebat: Nigra sum, sed formosa, filiæ Hierusalē. Et addidit similitudinem, Sicut tabernacula cedar, sicut pelles Salomonis. At istud obscurū est, nec attingēdum omnino fatigatis. Habetis tempus ad pulsandum. Si nō dissimulatis, aderit qui reuelat mysteria, nec cunctabitur aperire, qui & ad pulsandum inuitat. Ipse est enim qui aperit, & nemo claudit: spōsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

(Margin: 2.Cor.1.c; Psal. 44.c; B; 2.Cor.12.c; Ibidem.; Gala.6.d; Esa.53.a; Ibidem.; C; Psal.44.a; Psal.21.b; D; Apo.3.b)

Sermo vigesimussextus, in quo beatus Bernardus interserit planctum & mœrorem suum pro morte venerabilis Gerardi monachi fratris sui.

SIcut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Hinc incipiendum, quia hic desiit sermo superior. Hoc expectatis audire quid sit, & qualiter ei quod proximo tractatum est capitulo coaptetur: quia similitudo est. Potest enim hoc ita subiunctum fuisse, vt vtraque pars similitudinis ad id solum respondeat quod ibi præcesserat, Nigra sum. Potest & ita, vt duobus illis duo ista, id est singula singulis referantur. Ille sensus simplicior, iste obscurior est. Sed tentemus vtrumque: & prius quidem hunc qui difficilior apparet. Non aūtem in duobus primis, sed in duobus duntaxat extremis difficultas est. Nam Cedar quidem (quod interpretatur tenebræ) apertè satis cum nigredine conuenire videtur: sed pelles Salomonis cum formositate non ita. Porro tabernacula in eandem nihilo minus concurrere conuenientiam quis non videat? Quid enim tabernacula, nisi nostra sunt corpora, in quibus peregrinamur? Nec enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Sed & militamus in eis tanquam in tabernaculis: prorsus violēti ad regnum. Deniq; militia est vita hominis super terram. Et quādiu militamus in hoc corpore, peregrinamur à domino, id est à luce. Nam dominus lux est: & inquantum quisque cū eo non est, intantum in tenebris est, hoc est in Cedar. Flebilem proinde vocem illā agnoscat suam: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Cedar: multum incola fuit anima mea. Est ergo hoc habitaculum nostri corporis non ciuis mansio, aut domus indigenæ, sed aut tabernaculum militantis, aut stabulum viatoris. Est inquam hoc corpus tabernaculum, & tabernaculum Cedar: quòd nimirum animam quasi obiectu sui, incireūscripti luminis interim nūc fraudat aspectu: nec sinit omnino videre illud, nisi per speculū quidem & in ænigmate, non autem facie ad faciem. Vidésne vnde ecclesiæ nigredo, vnde pulcherrimis quoque animabus nonnulla rubigo inhæserit? De tabernaculo profecto Cedar: de exercitio laboriosæ militiæ de diuturnitate miseri incolat*: de angustiis ærumnosi exilij: de corpore denique fragili & graui: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animā, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Propterea & cupiunt dissolui: vt corpore leuatæ, Christi auolēt in amplexus. Vnde & gemēs vna de miseris aiebat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Scit nimirum quæ huiusmodi est, quòd nō possit in tabernaculo Cedar carere ad purū macula aut ruga, non quantulacūque nigredine, & cupit exire vt se possit exuere. Et hęc ratio cur sponsa nigram se dixerit sicut tabernacula Cedar. Sed enim quomodo formosa sicut pelles Salomonis? At nescio quid sublime ac sacrū sentio in his pellibus inuolutum, quod minime ausim omnino cōtingere, nisi ad nutum sanè ipsius qui reposuit & signauit. Legi nimirum: Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Supersedeo igitur & differo. Vobis interim curæ erit solitò impetrare fauorem vestris precib*: vt eo alacriores quo fidentiores redeamus ad id quod attentioribus eget animis. Et fortasis inueniet pius pulsator quod temerari* scrutator non posset: quanquam & mœror finem imperat, & calamitas quam patior. Quousque enim dissimulo, & ignis quem intra meipsum abscondo, triste pectus adurit, interiora depascitur? Clausus latius serpit, sæuit acrius. Quid mihi & cātico huic, qui in amaritudine sum? Vis doloris abducit intentionem, & indignatio domini ebibit spiritum meum. Subtracto siquidem illo per quem mea in domino studia vtcūque libera esse solebant, simul & cor meum dereliquit me. Sed feci vim animo, ac dissimulaui vsque huc, ne affectus fidem vincere videretur. Denique plorantibus aliis ego (vt aduertere potuistis) siccis oculis secutus sum inuisum funus, siccis oculis steti ad tumulum quousque cuncta peracta sunt exequia-

(Margin: Canti.1.b; E; Iob.7.a; Psal. 119.a; 1.Cor. 13.d; Sapiē.9.d; Roma. 7.d; F; Prou.25.d)

G rum solennia. Indutus sacerdotalibus, solitas in eum orationes proprio ore compleui, terrã meis manibus ex more ieci super dilecti corpus terram mox futurum. Qui me intueban tur, flebant, & mirabantur quòd non flerem ipse: cum non illum quidem, sed me potius qui illum amisissem, omnes miserarentur. Cuius enim vel ferreũ pectus super me ibi nõ moueretur, quem videret Gerardo superstitem? Cõmune damnum: sed præ meo nõ reputabatur infortunio. At ego quibus poteram viribus fidei reluctabar affectui, nitens vel inuitus non moueri frustra addictione naturæ, vniuersitatis debito, cõditionis vsu, potentis iussu, iudicio iusti, flagello terribilis, domini volũtate. Pro huiusmodi semper extunc & deinceps exegi à memetipso non indulgere multo fletui, multũ tamen turbatus & mœstus. Nec potui imperare tristitiæ, qui potui lachrymæ, sed vt scriptũ est: Turbatus sum, & non sum locutus. At suppressus dolor altius introrsum radicauit, eo (vt sentio) acerbior factus, quòd nõ est exire permissus. Fateor, victus sum. Exeat necesse est foras quod intus patior. Exeat sanè ad oculos filiorum, qui scientes incõmodum planctum humanius æstiment, dulcius consolentur. Scitis, ô filij, quàm iustus sit dolor meus, quàm dolenda plaga mea. Cernitis nẽpe quàm fidus comes deseruit me in via hac qua ambulabã, quàm vigil ad curam, quàm non segnis ad opus, quàm suauis ad mores. Quis ita mihi pernecessarius? cui æquè dilect⁹ ego?

Psal.76.a

H Frater erat genere, sed religione germanior. Dolete, quæso, vicem meam vos, quibus hæc nota sunt. Infirmus corpore eram, & ille portabat me. Pusillus corde eram, & confortabat me. Piger & negligens, & excitabat me. Improuidus & obliuiosus, & commonebat me. Quò mihi auulsus es? quò mihi raptus è manibus homo vnanimis, homo secundũ cor meũ?

Amauimus nos in vita: quomodo in morte sumus separati? Amarissima separatio, & quam non posset omnino efficere nisi mors. Quãdo enim me viuus viuum desereres? Omnino opus mortis, horrendũ diuortium. Quis enim tam suaui vinculo mutui nostri non pepercisset amoris, nisi totius suauitatis inimica mors? Bene mors, quæ vnũ rapiendo, duos furiosa peremit. An non mors etiam mihi? Immo plus mihi, cui vtique omni morte infelicior vita seruata est. Viuo vt viuens moriar, & hoc dixerim vitam? Quàm mitius me priuares, ô austera mors, vitæ vsu quàm fructu. Nam vita sine fructu, grauior mors. Denique duplex malum ligno paratur infructuoso, securis & ignis. Ergo meis laboribus inuidens, elongasti à me amicum & proximum: per cuius maxime studium erant (si quando erant) fructuosi. Satius proinde mihi fuisset periclitari vita, quàm tua Gerarde pr[illegible] meorum in domino studiorum eras solicitus incitator, fidelis adiutor, cautus examinator. Cur quæso aut amauimus aut amisimus nos? Dura conditio, sed mea miseranda fortuna, non & illius.

Matt.3.a
Psal.87.c

I Nam tu chare frater si charos amisisti, chariores vtique recepisti. Me verò quænam iam miserum consolatio manet post te vnicum solatium meum? Placita fuit pariter vtrique societas corporum pro morũ concordia: sed solum me diuisio vulnerauit. Commune, quod libuit: quod triste & lugubre, meum: in me transierũt iræ, in me confirmatus furor est. Erat ambobus alterutrum grata præsentia, dulce consortiũ, suaue colloquium: sed tantas vtriusque delicias ego perdidi, tu mutasti. Et quidem immutatis illis retributio multa. Quãto fœnore gaudiorum, ac benedictionũ cumulo cares hodie nobis frater charissime: tanto habes certè pro me tantillo repositam tibi Christi præsentiam. Nec dispendium sentis absentiæ à nobis tuæ, angelorum admixtus choris. Non est igitur quod causeris tu de nostra quasi subtracta tibi præsentia, cui affatim sui suorumq; copiam dominus maiestatis indulsit. At ego pro te quid? quàm vellem scire quidnam sentias nũc de me illo vnico tuo, mediis nutante curis & pœnis, destituto te baculo imbecillitatis meæ: si tamen licet adhuc cogitare de miseris ingresso abyssum luminis, atque illo pelago æternæ felicitatis absorpto. forte enim etsi nosti nos secundum carnem, sed nunc iam non nosti, & quoniam introisti in potẽtias domini, memoraris iustitiæ eius solius, immemor nostri. Cæterùm qui adhæret deo, vnus spiritus est, & in diuinum quendam totus immutatur affectũ: nec potest iam sentire aut sapere nisi deum, & quod sentit & sapit deus, plenus deo. Deus autem charitas est, & quãto quis coniunctior deo, tanto plenior charitate. Porro impassibilis est deus, sed non incompassibilis, cui proprium est misereri semper & parcere. Ergo & te necesse est misericordẽ esse, qui inhæres misericordi, quamuis iam minime miser sis: & qui non pateris, compateris tamẽ. affectus proinde tuus non est imminutus sed immutatus, nec quoniã deum induisti, nostri cura te exuisti: & ipsi enim cura est de nobis. Quod infirmum est abiecisti, sed nõ quod pium. Charitas denique nunquam excidit. Non obliuiscẽris me in finem. Videor mihi quasi audire fratrem meum dicentẽ: Nunquid mater obliuisci poterit filij vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Non expedit prorsus. Scis vbi verser, vbi iaceam, vbi reliqueris me. Nõ est qui porrigat manũ. Ad omne quod emerserit, respicio ad Gerardum vt consueueram, & non est. Heu tunc ingemisco miser, sicut homo sine adiutorio. Quem consulam in ambiguis, cui in aduersis fidam, quis portabit onera, quis pericula propulsabit? Nónne vbique gressus meos Gerardi oculi anteibant? Nõne tuum Gerarde pectus curæ meæ notius quàm meum ipsius habebãt, familiarius incursabant, acrius vrgebant? Nónne in lingua tua illa placabili & potenti meam à sermonibus seculi frequentissimè vendicabas, & amico reddebas silentio? Dominus dederat illi linguam eruditam, vt sciret quando deberet proferre sermõnem.

Ibidem.
Psal.70.c
1.Cor.6.d
1.Ioan.4.c
1.Pet.5.a
1.Cor.13.d
Psal.12.a
Esa.49.d
Esa.50.b

K

L Ita denique in prudentia responsorum suorum, & in gratia data sibi desuper, & domesticis satisfaciebat & exteris, vt pene me nemo requireret, cui prior forte Gerardus occurrisset. Occurrebat autẽ aduentãtibus, opponẽs se, ne subito meum ocium incursarent. Si quibus sane per se satisfacere non quibat, hos perducebat ad me, cæteros emittebat. O virũ industrium, ô amicum fidelem: & amico gerebat morem, & officiis charitatis non deerat. Quis vacua ab eo recessit manu? Si diues, consilium: si pauper, subsidium reportabat. Nec quærebat quæ sua sunt, qui se mediis ingerebat curis, vt ego vacarem. Sperabat enim (sicut erat humillimus) maiorẽ de nostra quiete fructum, quàm si vacaret ipse. Interdum tamẽ postulabat absolui, & alteri cedere, quasi qui melius prouideret. Sed vbi ille inueniretur? Nec petulanti aliquo (vt assolet) in eo officij detinebatur affectu, sed solo intuitu charitatis. Si quidem plus omnibus laborabat, & minus omnibus accipiebat, ita vt sępe cum aliis necessaria ministraret, egeret ipse in pluribus, verbi causa cibo aut veste. Denique cum se sentiret decessui propinquare: Deus, inquit, tu scis quòd quantum in me fuit, semper optaui quietem, mihi intendere, tibi vacare. Sed implicitum tenuit timor tuus, voluntas fratrum, & studium obediendi, super omnia abbatis pariter & fratris germana dilectio. Ita est. Gratias tibi frater, de omni fructu meorum, si quis est in domino, studiorũ. Tibi debeo

M si profeci, si profui. Tu intricabaris, & ego tuo beneficio feriatus sedebam mihi, aut certe diuinis obsequiis sanctius occupabar, aut doctrinæ filiorũ vtilius intendebam. Cur enim securus intus non essem, cum te scirem agentem foris manum dexteram meã, lumen oculorum meorum, pectus meũ, & linguam meam? Et quidem indefessa manus, oculus simplex, pectus consilij, lingua loquens iudicium, sicut scriptum est: Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Sed quid dixi foris agentem illum, quasi interna Gerardus nesciret, ac spiritualium expers esset donorũ? Norunt qui illum norunt spirituales, quàm verba eius spiritum redolerent. Norunt contubernales, quàm mores eius & studia non carnem saperent, sed feruerent spiritu. Quis illo rigidior in custodia disciplinæ? quis in castigando corpus suum districtior, suspensior vel sublimior in contemplando, subtilior in disserendo? Quotiens cum eo disserens ea didici quæ nesciebam, & qui docturus aduenerã, doctus magis abscessi? Nec mirũ de me, cum magni ac sapientes viri idipsum nihilo minus ex illo sibi accidisse testentur. Non cognouit literaturam, sed habuit literarum inuentorem sensum, habuit & illuminantem spiritum. Nec in maximis tantùm, sed & in minimis maximus erat. Quid (verbi causa) in ædificiis, in agris, hortis, aquis, cunctis denique artibus seu operibus rusticorum, quid inquam vel in hoc rerum genere Gerardi subterfugit peritiam? Cæmentariis, fabris, agricolis, hortulanis, sutoribus,

Psal.36.f
Psal.70.c

A futoribus atque textoribus facilè magister erat. Cúmque omnium iudicio omnibus esset sapientior, solis in suis oculis non erat sapiens. Vtinam multos etsi minus sapientes, non plus tangeret illa maledictio: Væ qui sapientes estis in oculis vestris. Scientibus ista loquor, & adhuc plura his de illo, & maiora compertis. Parco tamen, quia caro mea & frater est, hoc tamen securus addo, mihi vtilis in omnibus & præ omnibus fuit. Vtilis in paruis & magnis, in priuatis & publicis, foris & intus. Meritò ex eo pendebam totus, qui mihi totum erat. Solum pene reliquerat mihi prouisoris honorem & nomé: nam opus ipse faciebat. Ego vocitabar abbas, sed ille præerat in solicitudine. Meritò requieuit in illo spiritus meus, per quem licebat delectari in domino in omnibus, prædicare liberius, orare securius. Per te inquam mihi frater mi mens sobria, & grata quies, sermo efficacior, pinguior oratio, frequentior lectio, & feruentior affectus. Heu sublatus es, & hęc omnia simul. Tecum omnes pariter abiere deliciæ & lætitiæ meæ. Iam curæ irruunt, iam molestiæ hincinde pulsant, & angustiæ vndique solum me repererut, solæ mihi te abeunte remanserunt, solus sub sarcina gemo. Aut ponere aut opprimi necesse est, quia tu tuos humeros subduxisti. Quis mihi tribuat cito mori post te? Nam pro te nolim, ne te tua fraudare gloria. Porro superuiuere tibi, labor & dolor. Viuam quoad viuam in amaritudine, viuam in mœrore:

B & hæc sit mihi consolatio, vt mœrédo affligar. Non parcam, & iuuabo manũ domini. Etenim manus domini tetigit me. Me inquam tetigit & percussit, non illum, quem vocauit ad requiem. Me occidit, cum succidit illũ. Nunquid enim occisum quis dixerit, quem plantauit in vita? At quod illi vitę ianua fuit, mihi planè est mors: méque illa morte mortuum dixerim, non hunc qui obdormiuit in domino. Exite exite lachrymæ iampridem cupientes: exite, quia is qui vobis meatum obstruxerat, cómeauit. Aperiantur cataractæ miseri capitis, & erumpant fontes aquarum, si forte sufficiát sordes diluere culparum, quibus iram merui. Cũ cósolatus fuerit super me dominus, tunc fortasis & ego merear consolari, si tamen non pepercero à mœrore. Nam qui lugent, ipsi consolabuntur. Propterea códescendat mihi omnis sanctus, & in spiritu lenitatis qui spiritualis est, sustineat lamentantem. Luctus meus humano quæso pensetur affectu, non vsu. Videmus nempe mortuos quotidie plangere mortuos suos, fletum multum, & fructum nullum. Nõ culpamus affectum nisi cum excedit modum, sed causam. Ille nimirũ naturæ est, & eius turbatio pœna peccati: hæc vanitas & peccatum. Etenim ibi sola (nisi fallor) plorantur damna gloriæ carnis, vitæ præsentis incommoda. Et plorandi qui ita plorant. Nunquid ego sic? Similis mihi affectus, sed altera causa, dissimilisque intétio. Nulla mihi sanè querela de omnibus quæ sunt

C mundi. In his profectò quæ sunt dei, ademptum doleo fidele auxilium, salutare consilium. Gerardum lugeo. Gerardus est in causa, frater carne, proximus spiritu, socius proposito. Adhæsit anima mea animæ illius: & vnam fecit de duabus non consanguinitas, sed vnanimitas. Carnis quidem necessitudo non defuit: sed plus iunxit societas spiritus, consensus animorum, morum conformitas. Cum ergo essemus cor vnum & anima vna, hanc meam pariter atque ipsius animam pertransiuit gladius, & scindens mediam partem locauit in cœlo, partem in cœno deseruit. Ego ego illa portio misera in luto iacens, truncata parte sui, & parte potiori: & dicitur mihi, ne fleueris? Auulsa sunt viscera mea à me, & dicitur mihi, ne senseris? Sentio, sentio vel inuitus, quia nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est: sentio prorsus & doleo, & dolor meus in cóspectu meo semper. Non sane nos poterit duritię & insensibilitatis arguere ille qui verberat, quomodo illos de quibus ait: Percussi eos, & non doluerunt. Affectũ meum cófessus sum, & non negaui. Carnalem quis dixerit, ego humanũ non nego, sicut nec me hominem. Si nec hoc sufficit, nec carnalé negauerim. Nam & ego carnalis sum, venundatus sub peccato, addictus morti, pœnis & ærumnis obnoxius. Non sum (fateor) insensibilis ad pœnas, mortem hor reo meam & meorũ. Meus Gerardus erat, meus plane. An non meus, qui frater sanguine fuit, professione filius, solicitudine pater, consors spiritu, intimus affectu? Is recessit à me, sentio: læsus sum, & grauiter. Ignoscite filij: immo

D si filij, vicem dolete paternam. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, qui certè consideratis quàm grauia pro peccatis recepi de manu domini. In virga indignationis suæ percussit me, digne pro meritis, durè pro viribus. An leue quis dixerit, viuere me absq; Gerardo, nisi qui ignorat quid mihi cum Gerardo? Nec tamen contradico sermonib^9 sancti: Nec reprehendo iudicium quo recepit quisque, quo dignus est, ille coronam quam meruit, ego quam debui pœnam. Nunquid quia sentio pœnam, reprehendo sententiam? Humanum est illud, hoc impium. Humanũ inquá & necesse affici erga charos, siue delectabiliter cum præsto sunt, siue cum absunt, molestè. Non erit ociosa socialis conuersatio, præsertim inter amicos: & quid effecerit mutu^9 amor in sibi præsentibus, horror indicat separationis, & dolor de inuicẽ in separatis. Doleo super te Gerarde charissime, nõ quia dolendus, sed quia ablatus. Et ideo fortasis dolẽdum mihi potius super me, qui bibo calicem amaritudinis. Et solus dolédus, quia solus bibo. Non enim & tu. Solus ego patior quod solent pariter pati qui se diligunt, cum se amittunt. Vtinam non te amiserim, sed præmiserim, vtinam vel tarde aliquádo sequar te quocunque ieris. Non enim dubium quin ad illos ieris quos circa mediũ extremæ noctis tuæ inuitabas ad laudem, cum in vultu & voce exultationis subitò erupisti in

E illud Dauidicum, stupentibus qui assistebát: Laudate dominum de cœlis, laudate eum in excelsis. Iam tibi frater mi nocte adhuc media diescebat, nox sicut dies illuminabat. Prorsus illa nox illuminatio tua in deliciis tuis. Accitus sum ego ad id miraculi, videre exultantem in morte hominem, & insultátem morti. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Iam non stimulus, sed iubilus. Iam cátando moritur homo, & moriendo cátat. Vsurparis ad lætitiam mater mœroris, vsurparis ad gloriam gloriæ inimica, vsurparis ad introitum regni porta inferi, & fouea perditionis ad inuentionem salutis, idque ab homine peccatore. Iustè nimirum, quia tu inique in hominẽ innocentem & iustum potestatem temeraria vsurpasti. Mortua es, ò mors, & perforata hamo quẽ incauta glutiisti, cuius illa vox est in propheta: O mors ero mors tua, morsus tuus ero inferne. Illo inquam hamo perforata, transeuntibus per medium tui fidelibus latum lætúmque exitum pandis ad vitam. Gerardus te non formidat larualis effigies. Gerardus per medias fauces tuas transit ad patriam, non modo securus, sed & lætabundus & laudans. Cum ergo superuenissem, & extrema iam psalmi me audiente clara voce complesset, suspiciens in cœlum ait: Pater, in manus tuas commédo spiritum meum. Et repetens eundem sermonem, ac frequéter ingeminans, Pater, pater, conuersus ad me, exhilarata quidem facie, Quanta, inquit, dignatio dei,

F patrem hominum esse? quáta hominum gloria, dei filios esse & hæredes? Nam si filij, & hæredes. Sic cantabat quem nos lugemus, in quo & meum (fateor) luctum penè in cátum cóuertit, dum intentus gloriæ eius, propriæ ferè miseriæ obliuiscor. Sed reuocat me ad me pungens dolor, faciléque à sereno illo intuitu tanquam à leui excitat somno perstringens anxietas. Plangam igitur, sed super me, quia super illum iá vetat ratio. Puto enim si opportunitas daretur, modo diceret nobis: Nolite flere super me, sed super vosipsos flete. Planxit meritò Dauid super parricida filio, cui perpetuò sciret obstructum exitum deuentre mortis mole criminis. Meritò super Saul & super Ionatham: quib^9 æquẽ absorptis semel, emersio iam non sperabatur. Et quidem resurgent, sed non ad vitam. Immo ad vitá, vt viui in morte infelicius moriantur. Quanquam de Ion atha possit non immerito hærere sententia. At mihi etsi nõ ista suppetit plangendi ratio, non tamẽ nulla. Plango primũ super mea ipsius plaga, atque huius iactura domus. Plágo deinde super pauperum necessitatibus, quorũ Gerardus pater erat. Plango certè & super vniuerso statu nostri ordinis, nostræ professiõis, qui de tuo Gerarde zelo consilio & exemplo robur non mediocre capiebat. Plango postremò etsi non super te, propter te tamen. Hinc prorsus, hinc afficior grauiter, quia vehementer amo. Et nemo mihi molestus sit, dicens non debere sic affici: cum benignus Samuël super reprobo rege, & pius Dauid super

Marginalia: Esa.5.c; Iob.19.c; Matt.5.a; Iob.19.c; Psal.148.a; Psal.138.b; Osee.13.d; Psal.30.b; Luc.23.g; 2.Reg.1.

G parricida filio satisfecerint affectioni, & non ad iniuriam fidei, nõ in superni suggillationem iudicij. Absalon fili mi (ait sanctus Dauid) fili mi Absalon: & ecce plus quàm Absalon hic. Saluator quoque vidēs ciuitatem Hierusalem, & præuidens ruituram, fleuit super eam. Et ego propriā & quæ in præsenti est desolationem nō sentiam? Plagam meam recentem, & grauem non doleam? Ille fleuit compatiendo, & ego patiendo non audeam? Et certe ad tumulum Lazari nec flētes arguit, nec à fletu prohibuit, insuper & fleuit cum flentibus. Et lachrymatus est, inquit, Iesus. Fuerunt lachrymæ illę testes profectò naturæ, non indices diffidentiæ. Denique & prodiit mox ad vocē eius qui erat mortuus, ne cōtinuò putes fidei præiudicium dolentis affectum. Sic nec fletus vtique noster infidelitatis est signum, sed cōditionis indicium. Nec quia percussus ploro, arguo ferientem, sed prouoco pietatem, seueritatē flectere satago. Vnde & verba mea dolore sunt plena, non tamen & murmure. Nunquid non plenū iustitiæ protuli, quod vnius sententiæ cōplemento & punitus est qui debuit, & coronatus qui meruit? Et adhuc dico. Bene vtrunque fecit dulcis & rectus dominus. Misericordiā & iudicium cantabo tibi domine. Cantet tibi misericordia quam fecisti cum seruo tuo Gerardo, cantet & iudicium quod nos portamus. In altero bonus, in altero iust' laudaberis. An solius laus bonitatis? Est & iustitiæ: Iustus es domine, & rectū H iudicium tuū. Gerardum tu dedisti, Gerardū tu abstulisti: & si dolemus ablatum, non tamen obliuiscimur quòd datus fuit, & gratias agimus quòd habere illum meruimus, quo carere intantum non volumus, inquantū non expedit. Recordor domine pacti mei, & miseratiōis tuæ, vt magis iustificeris in sermonib' tuis, & vincas cum iudicaris. Cum pro causa ecclesiæ anno præterito Viterbij essemus, ægrotauit ille, & inualescente languore cum iam proxima videretur vocatio, ego ægerrimè ferens comitem peregrinationis, & illum comitem in terra relinquere aliena, nec resignare his qui mihi cum commiserant, quoniam amabatur ab omnibus, sicut erat amabilis valde: cōuersus ad orationem cum fletu & gemitu, Expecta, inquam, domine vsque ad reditum. Restitutū amicis tolle iam cū si vis, & nō causabor. Exaudisti me deus: conualuit, opus perfecimus quod iniunxeras, rediuimus cum exultatione reportantes manipulos pacis. Porro ego oblitus penè sum meæ conuentionis, sed non tu. Pudet singultuum horum, qui præuaricationis me arguunt. Quid plura? Repetiisti commendatum, recepisti tuum. Finem verborum indicunt lachrymæ, tu illis domine finē modúmque indixeris.

2.Re. 17.g Luc.19.f Ioan.11.c Ibidem. Iob.6.a Psal. 118.f Psal.50.a

De ornatu sponsæ, & qualiter qualibet anima sancta cœlum dicatur, Sermo vigesimusseptimus.

I QVIA debitis humanitatis officiis amicum reuertētem in patriam prosecuti sumus, redeo fratres ad propositum ædificandi quod intermiseram. Incongruum namque est diu flere lætantem: & sedenti ad epulas, lachrymas multas ingerere, importunum. Sed & si nostras defleamus ærumnas, ne id quidē oportet nimis, ne non tam amasse illum, quàm nostra quæsisse de illo commoda videamur. Temperet sanè dilecti gaudium mœstitiam desolatorum, & tolerabilius fiat nobis quòd nobiscum non est, quia cum deo est. Fretus ergo orationibus vestris, volo in lucem, si possum, prodere quicquid illud est quod opertum illis pellibus sentio quæ in exemplum decoris sponsæ productæ sunt: hoc (si recolitis) tactum fuit, sed indiscussum remansit: porro discussum & declaratum quomodo nigra sit sicut tabernacula Cedar. Quomodo ergo sicut pelles Salomonis formosa, quasi Salomon in omni gloria sua quicquam habuerit condignum decore sponsæ, & gloria ornatus eius? Et quidē si non ad decorem sponsæ, sed ad nigredinem potius nescio quas pelles istas, sicut & tabernacula Cedar respicere diceremus, fortassis cōpeteret, nec deesset vnde id congruere monstraremus, sicut & mōstrabimus. At verò si spōsæ claritati quarumcunque decorem pellium comparandum putamus, hic prorsus opus nobis est eius ad quem pulsastis auxilio, quatenus mysteriū hoc dignè aperire possimus. Quid namq; eorum quæ in facie lucent, si internæ cuiuspiam sanctæ animæ pulchritudini comparetur, nō vile ac fœdum rectò appareat K æstimatori? Quid inquam tale in se ostendit ea quæ præterit figura huius mūdi, quod æquare speciem animæ possit illius quæ exuta terreni hominis vetustatem, eius qui de cœlo est decorem induit, ornata optimis morib' pro monilibus, ipso purior sicut & excelsior æthere, sole splendidior? Noli ergo respicere ad istum Salomonē cum indagare cupis cuiusmodi se pellibus similem in decore sponsa glorietur. Quid est ergo quod dicit: Formosa sum sicut pelles Salomonis? Magnum & mirabile quiddam, vt ego æstimo, si tamē nō hunc, sed illum hic attendamus de quo dicitur: Ecce plus quàm Salomon hic. Nam vsque adeo is meus Salomō Salomō est, vt non modo pacificus (quod quidem Salomon interpretatur) sed & pax ipsa vocetur, Paulo perhibente, quia ipse est pax nostra. Apud istum Salomonem non dubito posse inueniri quod decori sponsæ omnino comparare nō dubitem: & pręsertim de pellibus eius aduerte in psalmo: Extendens, ait, cœlum sicut pellem. Non ille profectò Salomon (etsi multum sapiens, multúmque potens) extēdit cœlum sicut pellem, sed is potius qui non tam sapiens q̃ ipsa sapientia est, ipse prorsus extendit & condidit. Istius siquidem & nō illius illa vox est: Quando præparabat cœlos (haud dubium quin deus pater) ego aderam. Aderat sine dubio præparāti cœlos sua virtus suáque sapientia. Nec putes astitisse ociosam, & quasi ad spectādum solummodo, quia dixit, aderam, non etiam præ- L parabam. Respice paulisper inferius, & inuenies aperte subiungētem, quia erat cum eo componens omnia. Deniq; ait: Quæcunque enim pater facit, hæc & filius similiter facit. Et ipse itaque extēdit cœlum sicut pellem. Pulcherrima pellis, quæ in modum magni cuiusdā tentorij vniuersam operiens faciem terræ, solis, lunæ atq; stellarum varietate tam spectabili humanos oblectat aspectus. Quid hac pelle formosius? Quid ornatius cœlo? Minimè tamen vel ipsum vllatenus cōferendum gloriæ & decori spōsæ, eo ipso succumbens, quòd præterit & hæc figura ipsius, vtpote corporea, & corporeis subiacens sensibus. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Sed est rationalis quædam sponsæ species, spiritualísque effigies, ipsáque æterna, quia imago æternitatis. Decor eius (verbi gratia) charitas est, & charitas, sicut legitis, nūquam excidit. Est certe & iustitia: & iustitia eius, inquit, manet in seculum seculi. Est etiam patiētia, & legitis nihilo minus quia patiētia pauperum non peribit in finē. Quid voluntaria paupertas, quid humilitas? Nonne altera regnū æternum, altera æque exaltationem promeretur æternam? Eo quoque spectat & timor domini sanctus permanens in seculum seculi. Sic prudentia, sic temperantia, sic fortitudo, & si quæ sunt virtutes aliæ, quid nisi margaritæ sunt quædā in sponsæ ornatu, splendore perpetuo coruscantes? Perpetuò inquam, quia sedes & fundamētum perpetui- M tatis. Nec enim perpetuæ beatæq; vitæ omnino locus in anima est, nisi mediis quidem interiectísque virtutibus. Vnde propheta deo (qui vtique vita beata est) iustitia, inquit, & iudicium præparatio sedis tuæ. Et apostolus dicit Christū habitare non omnimodo quidem, sed signāter per fidē in cordibus nostris. Domino quoque sessuro super asellum, vestes suas discipuli substrauerunt, significantes saluatorem seu salutem nequaquam insidere nudæ animæ, quam nō videlicet vestitam inuenerit doctrina & moribus apostolorū. Et ideo ecclesia promissionem habens futuræ felicitatis, curat interim pręparare & pręornare se in vestitu deaurato, circūdata varietate gratiarū atque virtutum (qualem quidem ex parte descripsimus) quo digna & capax plenitudinis gratiæ inueniatur. Cæterum spirituali huic tam pulchræ varietati, quàm de prima interim stola in quadam veste suę sanctificationis accepit, nullo pacto ego cōparauerim in decore cœlum hoc visibile atque corporeū, quāuis in suo genere quidem sidereа varietate pulcherrimum. Sed est cœlum cœli, de quo propheta: Psallite, inquit, domino, qui ascēdit super cœlum cœli ad Orientem. Et hoc cœlum, intellectuale ac spirituale: & qui fecit cœlos ī intellectu, creauit illud & statuit in sempiternum, ipsúmque inhabitat. Ne verò putes spōsæ deuotionem citra illud remanere cœlum, in quo scit habitare dilectū. Vbi enim thesaurus eius, ibi & cor eius. Aemulatur sane

Canti.1.b Luc.11.d Ephe.2.c Psal.103.a Prou.8.c Prou.8.c Ioan.5.c Psal.103. 1.Cor.13.c Psal.111.a Psal.103.c Psal.18.d Psal.88.c Ephe.3.d Matt.21.b Psal.44.c Psal. 67.g Psal. 135.a Matt.6.c

A sane assistentes vultui ad quem suspirat:& quibus se interim non valet videndo associare, studet cõformare viuẽdo, moribus magis quàm vocibus clamãs: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Prorsus de hoc cœlo minime sibi indignum ducit ducere similitudinẽ. Hoc extentũ sicut pellis, non spaciis tamen locorum, sed affectib⁹ animorum. Hoc miris variisq; artificiis distinctũ operibus. Diuisiones autem sunt non cœlorũ, sed beatitudinum. Nam alios quidem posuit angelos, alios autem archangelos, alios vero virtutes, alios dominationes, alios principatus, alios potestates, alios thronos, alios Cherubim, atq; alios Seraphim. Sic stellatũ cœlum hoc. Sic depicta hæc pellis. Hæc vna de pellib⁹ mei Salomonis, & hæc præcipua in omni ornatu multiformis gloriæ eius. Habet autem grãdis ista pellis quàm plurimas in se æquè Salomonis pelles, quoniam vnusquisque beatus & sanctus qui ibi est, pellis est vtiq; Salomonis. Benigni siquidem sunt atque extenti in charitate, pertingentes vsque ad nos, quibus gloriam quam habent, nõ inuident, sed optant, ita vt ex ipsis huius rei gratia demorari apud nos non grauentur, seduli circa nos, & curam gerentes nostri, omnes administratorij spiritus, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Quamobrem sicut cœlum cœli singulariter dicitur vniuersa illa multitudo collecta beatorum, sic & cœli cœlorum propter singulos, qui B vtique cœli sunt, nominãtur:& ad singulos spectat quod dicitur: Extendens cœlum sicut pellem. Videtis credo quænã illæ pelles, & cuius sint Salomonis, de quarum sponsa similitudine gloriatur. Nunc iam intueamini eius gloriam, quæ & cœlo se comparat: & illi cœlo, quod tanto est gloriosius, quanto diuinius. Nec immerito vsurpat inde similitudinem, vnde originem ducit. Nam si propter corpus quod de terra habet, tabernaculis Cedar se assimilat: cur non & propter animam quæ de cœlo est, cœlo æquè similẽ se esse glorietur, præsertim cum vita testetur originẽ, testetur naturæ dignitatem & patriç? Vnum deum adorat & colit quomodo angeli, Christũ sup omnia amat quomodo angeli, casta est quomodo angeli, idque in carne peccati & fragili corpore, quod non angeli: quærit postremò & sapit quæ apud illos sunt, nõ quæ super terram. Quod euidẽtius cœlestis insigne originis, quàm ingenitam, & in regione dissimilitudinis retinere similitudinem, gloriã vitæ cœlibis in terra & ab exule vsurpari, in corpore denique pene bestiali viuere angelum? Cœlestis sunt ista potentiæ, nõ terrenæ, & quòd verè de cœlo sit anima quæ hæc potest, aperte indicantia. Audi tamen apertius. Vidi, inquit, ciuitatem sanctam Hierusalem nouam, descendentem de cœlo, à deo paratam tanquam sponsam ornatam viro suo. & addidit: Et audiui vocem magnam de throno dicẽtem: Ecce tabernaculum dei cum hominibus, & habitabit C cum eis. Ad quid? Credo vt sibi acquirat spõsam de hominibus. Mira res. Ad sponsam veniebat, & absq; sponsa non veniebat. Quærebat sponsam, & sponsa cum ipso erat. An duæ erant? Absit. Vna est enim, ait, columba mea. Sed sicut de diuersis ouium gregib⁹ vnum facere voluit, vt sit vnum ouile, & vnus pastor: ita cum haberet sponsam inhærentem sibi à principio multitudinẽ angelorũ, placuit ei & de hominibus cõuocare ecclesiam, atque vnire illi quæ de cœlo est, vt sit vna sponsa, & sponsus vnus. Ergo ex adiecta ista, perfecta est illa, non duplicata, & agnoscit de se dictum: Vna est perfecta mea. Porrò vnam cõformitas facit, nunc quidẽ in simili deuotione, postea verò & in pari gloria. Habes itaq; vtrũque de cœlo, & sponsum scilicet Iesum, & sponsam Hierusalem. Et ille quidem vt videretur, semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominũ factus, & habitu inuentus vt homo. At illam in quanam putamus forma seu specie, aut in quo habitu videlicet descendentem vidit ille qui vidit? An forte in frequentia angelorum, quos vidit descendentes & ascendentes super filium hominis? Sed melius dicimus quòd sponsam tunc viderit, cum verbum in carne vidit, agnoscẽs duos in carne vna. Dum enim sanctus ille Emmanuel terris intulit magisteriũ disciplinæ cœlestis, dum supernæ illius Hierusalẽ (quæ est mater nostra) visibilis quædam imago & species decoris ei⁹ per ipsum nobis & in ipso expressa innotuit: quid nisi in sponso spõsam perspeximus, vnũ eundémque dominũ gloriæ admirantes, & spõ- D sum decoratum corona, & spõsam ornatam monilibus suis? Ipse igitur qui descendit, ipse est & qui ascendit: vt nemo ascẽdat in cœlum, nisi qui de cœlo descẽdit, vnus idémq; dominus, & spõsus in capite, & sponsa in corpore. Nec frustra in terris visus est homo cœlestis, cum de terrenis cœlestes quàm plurimos fecerit sibi similes, vt sit quod legitur: Qualis cœlestis, tales & cœlestes. Extunc igitur in terra viuitur more cœlestium, dum instar supernę illius beatęque creaturæ, hæc quoque quæ à finibus terræ venit audire sapientiam Salomonis, cœlesti viro nihilo min⁹ casto inhęret amore: etsi necdum quomodo illa iuncta per speciem, tamen sponsata per fidem, iuxta promissum dei dicentis per prophetã: Spõsabo te mihi in misericordia & miserationibus, & sponsabo te mihi in fide. Vnde magis magísque cõformari satagit formæ quæ de cœlo venit, discens ab ea verecũda esse & sobria, discens pudica & sancta, discens patiens atque compatiens, postremo discẽs mitis & humilis corde. Et ideo morib⁹ huiuscemodi contendit & absens placere ei in quẽ angeli prospicere cõcupiscunt: vt dum desiderio feruet angelico, probet se proinde ciuem sanctorum, & domesticam dei, probet dilectam, probet sponsam. Ego puto omnem animam talem non modo cœlestem esse propter originem, sed & cœlũ ipsum posse non immerito appellari propter imitationẽ. Et tunc liquidò ostendit quia verè origo ipsius de cœlis est, E cum cõuersatio eius in cœlis est. Est ergo cœlum sancta aliqua anima, habẽs solem intellectum, lunam fidem, astra virtutes. Vel certe sol iustitiæ zelus aut feruens charitas, & luna cõtinentia. Quomodo enim claritas, vt aiunt, lunæ nõ nisi à sole est: sic absque charitate seu iustitia cõtinentiæ meritum nullũ est. Hinc denique sapiens, O quàm pulchra est, inquit, casta generatio cum charitate! Porro stellas dixisse virtutes non me pœnitet, cõsiderantem congruentiam similitudinis. Quomodo nẽpe stellæ in nocte lucent, in die latent: sic vera virtus, quę sæpe in prosperis nõ apparet, eminet in aduersis. Illud sanè cautelæ est, hoc necessitatis. Ergo virtus est sidus, & homo virtutum, cœlum. Nisi quis forte cum deũ per prophetam dixisse legit, Cœlum mihi sedes est, cœlũ hoc volubile visibiléque intelligendum existimet, & nõ potius illud de quo alibi apertius scriptura cõmemorat: Anima, inquiẽs, iusti sedes est sapientiæ. Qui autem ex doctrina sapit saluatoris spiritum esse deum, atque in spiritu adorandum: etiam sedem ei nõ ambigit assignare spiritualem. Ego verò fidenter id fecerim, non minus in hominis iusti quàm in angelico spiritu. Confirmat me in hoc sensu maximè illa fidelis promissio: Ego (ait filius) & pater ad eum (id est ad sanctum hominem) veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Prophetam quoque nõ de alio dixisse cœlo arbitror: Tu autem in sancto habitas laus Israël. Manifeste autẽ apostolus dicit F habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Nec mirũ si libẽter inhabitat cœlum hoc dominus Iesus, quod vtique non quomodo cæteros dixit tantum vt fieret, sed pugnauit vt acquireret, occubuit vt redimeret. Ideo & post laborẽ voto potit⁹ ait: Hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo, quoniã elegi eam. Et beata cui dicitur: Veni electa mea, & ponam in te thronum meum. Quid tu tristis es nũc, ò anima mea, & quare cõturbas me? Putásne & tu penes te inuenias locũ domino? Et quis nobis locus in nobis huic idone⁹ gloriæ, sufficiẽs maiestati? Vtinam vel mereamur adorare in loco vbi steterunt pedes eius. Quis dabit mihi saltem vestigiis adhærere sanctæ cuiuspiã animæ, quam elegit in habitationem sibi? Tamen & si dignetur infundere & meam animã vnctione misericordiæ suæ, atque ita extẽdere sicut pellem, quæ vtique cum vngitur, dilatatur, quaten⁹ & ego dicere valeam: Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum: potero etiam ipse fortassis ostendere in meipso, etsi nõ cœnaculũ grãde stratum vbi possit recumbere cum discipulis suis, attamen vbi saltem reclinet caput. A longe suspicio illos certe beatos de quibus dicitur: Et inhabitabo in eis, & deambulabo in illis. O quanta illi animæ latitudo, quanta & meritorum prærogatiua, quæ diuinã in se præsentiam & digna inuenitur suscipere, & sufficiens capere? Quid illa cui & spatia suppetunt, & deambulatoria ad opus qui-

Psal. 25. b — Hebr. 1. d — Psal. 103. c — Apo. 21. a — Ibidem. — Canti. 6. c — Ioan. 10. c — Philip. 2. a — 1. Cor. 15. f — Osee. 2. d — Ephes. 2. d — Sapien. 4. a — Esa. 66. a — Sapien. 7. d — Ioan. 14. c — Psal. 21. a — Ephes. 3. d — Psal. 131. c — Psal. 42. b — Psal. 118. d — 2. Cor. 6. d

G dem maiestatis? Non est profecto intricata forensibus causis, cursíve secularibus, nec certe ventri & luxuriæ dedita, sed nec curiosa spectandi, seu cupida omnino dominãdi, vel etiã tumida dominatu. Oportet namque primo quidẽ his omnibus vacuam esse animam vt cœlum fiat, atque habitatio dei. Alioquin quomodo poterit vacare & videre quoniam ipse est deus? Sed & odio siue inuidiæ aut rãcori minime prorsus indulgendum, quoniam in maleuolam animam nõ introibit sapiẽtia. Deinde necesse est eam crescere ac dilatari vt sit capax dei. Porro latitudo eius, dilectio eius: sicut dicit apostolus: Dilatamini in charitate. Nam etsi anima minimè, cum sit spiritus, quantitatem corpoream recipit, tamen confert illi gratia quod negatum est à natura. Crescit quidem & extenditur, sed spiritualiter. Crescit non in substantia, sed in virtute. Crescit & in gloria. Crescit etiam in templum sanctum in domino. Crescit denique & proficit in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Ergo quantitas cuiusque animæ æstimetur de mensura charitatis quam habet, vt verbi gratia quæ multũ habet charitatis, magna sit: quæ parum, parua: quæ verò nihil, nihil: dicẽte Paulo: Si charitatem nõ habuero, nihil sum. Quòd si quãtulamcũque habere cœperit, vt saltem diligentes se diligere curet, ac salutare vel fratres suos, & eos qui se salutant: iam non nihil quidem illam animã dixerim, quæ in ratione dati & accepti socialem saltem retinet charitatẽ. Veruntamen iuxta sermonem domini quid amplius facit? Nec amplam proinde nec magnam, sed planè angustam modicámq; censuerim animam quam adeo modicæ charitatis esse cognouerim. At si grandescat & proficiat, ita vt transiens limitem angusti obnoxiiq; amoris huius, latos fines bonitatis gratuitæ tota libertate spiritus apprehẽdat, quatenus largo quodam gremio bonæ voluntatis ad omnem seipsam curet extẽdere proximum, diligendo vnumquemque tãquam seipsam: nunquid iam illi rectè dicetur: Quid amplius facis? quippe quæ seipsam tam amplã facit? Amplum inquam gerit charitatis sinum, quæ complectitur vniuersos etiam quibus nulla se nouit carnis necessitudine iunctam, nulla spe percipiendi commodi cuiusquam illectam, nulla percepti redhibitione obnoxiam, nullo denique omnino astrictã debito, nisi illo sanè de quo dicitur: Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Verum si adiicias etiam vsquequaque vim facere regno charitatis, vt vsque ad vltimos eius terminos occupare illud pius inuasor præualeas, dum ne inimicis quidem claudẽda viscera pietatis existimes, benefacias his quoque qui te oderunt, ores & pro persequẽtibus ac calumniantibus te, necnon & cum his qui oderunt pacem, esse pacificus studeas: tũc prorsus latitudo cœli, latitudo tuæ animæ, & altitudo non dispar, sed nec I dissimilis pulchritudo: impletúrque tũc demum in ea quod dicitur: Extẽdens cœlum sicut pellem. In quo iam miræ latitudinis, altitudinis, ac pulchritudinis cœlo summ⁹ & immẽsus atque gloriosus non modo dignanter habitat, sed & spaciosè deambulat. Vidésne quales in se habeat ecclesia cœlos, cum sit nihilo minus ipsa in sua quidem vniuersitate ingens quoddam cœlũ extẽtum à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum? Vide etiam cõsequenter cui & in hoc ipso assimiles eam, si tamen non tibi excidit illud quod paulò ante memoratum est huius rei exemplar, de cœlo videlicet cœli, & de cœlis cœlorum. Ergo exẽplo illius quæ sursum est mater nostra, hæc quoque quæ adhuc peregrinatur, habet cœlos suos, homines spirituales vita & opinione conspicuos, fide puros, spe firmos, latos charitate, contemplatione suspẽsos. Et hi pluentes pluuiam verbi salutarem, tonant increpationibus, coruscant miraculis: hi enarrãt gloriam dei: hi extenti sicut pelles super omnem terram, legem vitę & disciplinę digito quidem dei scriptam in semetipsis ostẽdunt, ad dandam scientiam salutis plebi eius: ostendunt & euangelium pacis, quoniam Salomonis sunt pelles.

Agnosce iam in his pellibus supernarum illarum imaginem, quæ in sponsi ornatu nõ longe superius describebãtur. Agnosce similiter & reginam astantem à dextris eius circũamictam similibus ornamentis, non tamen paribus. Nam etsi huic etiam in loco peregrinationis suę, & in die virtutis suæ, in splendoribus sanctorum, nõ minima claritatis atq; decoris est portio: differenter tamen illum coronat integritas & K consummatio gloriæ beatorum. Quanquã & sponsam dixerim perfectam atque beatam, sed ex parte. Nam ex parte tabernaculum Cedar, formosa tamen, siue in illa portione sui quæ iam beata regnat, siue etiam in illustribus viris, quorum etiam in hac nocte sua sapientia atq; virtutibus tãquam cœlum suis sideribus adornatur. Vnde propheta: Qui docti, inquit, fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiũt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. O humilitas, ô sublimitas. Et tabernaculũ Cedar, & sanctuarium dei: & terrenum habitaculum, & cœleste palatium: & domus lutea, & aula regia: & corpus mortis, & templũ lucis: & despectio denique superbis, & spõsa Christi. Nigra est sed formosa, filiæ Hierusalem, quam etsi labor & dolor longi exilij decolorat, species tamen cœlestis exornat, ex ornant pelles Salomonis. Si horreris nigrã, miremini & formosam. Si despicitis humilem, sublimem suspicite. Hoc ipsum quàm cautum, quàm plenum consilij, plenum discretionis & congruẽtię est, quòd in spõsa deiectio ista, & ista celsitudo secũdum tempus quidem eo moderamine sibi pariter cõtemperãtur, vt inter mũdi huius varietates & sublimitas erigat humilem, ne deficiat in aduersis: & sublimem humilitas reprimat, ne euanescat in pꝓsperis? Pulchræ omnino ambæ res cũ adinuicem cõtrariæ sint, sponsæ tamen pariter cooperantur in bonum, subseruiunt in salutẽ. Et hæc pro eo quòd sponsa L videtur de pellibus Salomonis inducere similitudinem. Restat tamen aperiendus ille super eodẽ capitulo sensus, quem in principio cõmemoraui & promisi, qualiter videlicet tota ad solam nigredinem similitudo referatur: qua quidem non estis promissione fraudandi. Cæterũ id differendum in aliud sermonis principium: tum quia hoc iam huius flagitat lõgitudo, tum etiã vt præueniat ex more oratio, ea quæ in laudẽ & gloriam sunt referenda sponsi ecclesię Iesu Christi domini nostri: qui est deus benedictus in secula seculorum, Amẽ.

De nigredine & formositate sponsi: & quomodo non per visum, sed potius per auditum corporis peruenitur ad notitiam veritatis, Sermo vigesimusoctauus.

TENETIS credo cuius & quibus Salomonis pellibus decorem sponsæ sentiam comparatum, si tamen ad ostensionem commendationémque referatur decoris data ex his similitudo. At si ad nigredinem magis referenda putetur, sicut & illa de tabernaculis Cedar: non equidem aliunde occurrit mihi quicquam de pellibus huiusmodi Salomonis, nisi quas forte rex in vsum tabernaculi soleret assumere, siquando in tentoriis habitare libẽret, quas vtique (si quæ tamen fuerũt) obscuras sine dubio & tetras esse necesse fuit, tanquam quæ quotidiano forent expositæ Soli, & frequentium iniuriis pluuiarum. Neque id frustra, sed vt is qui intus M repositus erat ornatus, nitidior seruaretur. Hoc exemplo sponsa non negat nigredinem, sed excusat, nec probro ducit qualemcunque habitum quem charitas formet, iudicium veritatis non improbet. Denique quis infirmatur, cum quo non infirmetur? quis scandalizatur, & non vritur? Induit se cõpassionis næuum, vt morbum in altero passionis leuet vel sanet. Nigrescit candoris zelo, lucro pulchritudinis. Multos candidos facit vnius denigratio, non cum tingitur culpa, sed cum afficitur cura. Expedit, inquit, vt vnus moriatur homo pro populo, & nõ tota gens pereat. Expedit vt vnus pro omnibus denigretur similitudine carnis peccati, & nõ tota gens nigredine condemnetur peccati. Splẽdor & figura substãtiæ dei obnubiletur in forma serui pro vita serui. Cãdor vitæ æternæ nigrescat in carne, pro carne purganda. Speciosus forma præ filiis hominum, pro filiis hominum illuminãdis obscuretur ĩ passione, turpetur in cruce, palleat in morte, ex toto non sit ei species neque decor, vt sibi speciosam atque decoram acquirat spõsam ecclesiam sine macula & sine ruga. Agnosco pellem Salomonis, imò ipsum in pelle foris nigra Salomonem amplector. Habet & Salomon nigredinem, sed in pelle. Foris niger, in cute niger, non intus. Alioquin omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Intus diuinitatis candor, decor virtutum, splendor gloriæ, innocẽtiæ puritas. Sed tegit hæc despicabilior infirmitatis cólor, & quasi

Marginal references: Psal. 45.b; Sapien. 1.a; 2.Cor. 6.d; 1.Cor. 13.a; Matt. 5.g; Rom. 13.b; Psal. 103.c; Psal. 44.c; Psal. 109.b; Danie. 12.; Canti. 1.b; 2.Cor. 11.g; Ioan. 11.f; Psal. 44.a

A quasi absconditus vultus eius & despectus, dum tẽtatur per omnia pro similitudine absque peccato. Agnosco denigratæ formã naturæ. Agnosco tunicas illas pelliceas protoplastorum peccantium habitum. Denique semetipsum denigrauit formã serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Agnosco sub pelle hœdi (qui peccatum significat) & manum quæ peccatum nõ fecit, & collum per quod mali cogitatio non transiuit. Ideóque non est inuentus dolus in ore eius. Noui quòd sis lenis natura, mitis & humilis corde, blãdus aspectu, suauis spiritu. Et quidem vnctus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Vnde ergo nunc instar Esau pilosus & hispidus? Cuiusnam rugosa & tetra imago hæc, & vnde hi pili? Mei sunt, nam pilosæ manus similitudinem proximi exprimũt peccatoris. Meos agnosco hos pilos, & in pelle mea videbo deum saluatorem meum. Non tamen Rebecca sic illum induit, sed Maria, tanto digniorem qui benedictionẽ acciperet, quanto sanctior quę peperit. Et bene in meo habitu: quia mihi benedictio vendicatur, mihi postulatur hæreditas. Siquidẽ audierat: Postula à me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Tuam, inquit, hæreditatẽ, tuámq; possessionẽ dabo tibi. Quomodo dabis ei, si sua est? Et quomodo suam mones vt postulet? Aut quomodo sua, si necesse habet vt postulet? Mihi proinde postulat, qui meam ad hoc induit formam, vt susciperet causam.

B Quippe disciplina pacis nostræ super eum, dicẽte propheta: Et dominus in eo posuit iniquitatem omnium nostrum: vnde debuit fratribus per omnia similari, sicut ait apostolus, vt misericors fieret. Propterea vox quidem, vox Iacob: manus autem, manus sunt Esau. Suũ est, quod auditur ex eo: quod in eo videtur, nostrũ. Quod loquitur, spiritus & vita est: quod apparet, mortale & mors. Aliud cernitur, & aliud creditur. Nigrũ sensus renunciat, fides candidum & formosum probat. Niger est, sed oculis insipientium. nam fidelium mentibus formosus valde. Niger est, sed formosus. Niger reputatione Herodis, formosus cõfessione latronis, Centurionis fide. Quàm formosum aduerterat qui exclamauit: Verè homo hic filius dei erat. Sed in quo aduertit, aduertendũ. Si enim attenderet quod apparebat, quomodo formosus, quomodo filius dei? Quid nisi deforme & nigrum oculis spectantium occurrebat, cum expansis in cruce manibus, medius duorum nequam, risum malignantibus daret, fletum fidelibus? Et solus erat risui, qui solus poterat esse terrori, solus honori debuerat. Vnde igitur aduertit pulchritudinem crucifixi, & quòd is sit filius dei, qui cũ iniquis reputatus est? Respondere aliquid ad id, nostrum nec fas nec opus est. Nec enim euangelistæ hoc diligentia præteriit. Sic enim habes: Videns autem Centurio qui ex aduerso stabat, quia sic clamãs expirasset, ait: Verè hic homo filius dei erat.

C Ergo ad vocem credidit, ex voce agnouit filium dei, & non ex facie. Erat enim fortasse ex ouibus eius, de quibus ait: Oues meæ vocem meam audiunt, & cognosco meas, & cognoscunt me meæ. Auditus inuenit quod non visus. Oculum species fefellit, auri veritas se infudit. Oculus pronunciabat infirmũ, oculus fœdum, oculus miserum, oculus morte turpissima cõdemnatũ. Auri dei filius, auri formosus innotuit: sed non Iudæorum, quia erant incircuncisi auribus. Meritò Petrus abscidit auriculam serui, vt viã faceret veritati, & veritas liberaret eum, id est liberum faceret. Erat ille centurio incircuncisus, sed non aure, qui ad vnam expirantis vocem sub tot infirmitatis indiciis dominum maiestatis agnouit. Ideóque non despexit quod vidit, quia credidit quod nõ vidit. Non autem credidit ex eo quod vidit: sed ex eo proculdubio quod audiuit, quia fides ex auditu. Dignũ quippe fuerat per superiores oculorum fenestras veritatem intrare ad animã: sed hoc nobis, ô anima, seruatur in posterũ, cum videbimus facie ad faciem. Nũc autem vnde irrepsit morbus, inde remedium intret, & per eadem sequatur vestigia vita mortem, tenebras lux, venenum serpentis, antidotum veritatis: & sanet oculum qui turbatus est, vt serenus videat quem turbatus non potest. Auris prima mortis ianua, prima aperiatur & vitæ. Auditus qui tulit, reparet visum: quoniam nisi crediderimus, non intelligemus. Ergo auditus ad meritum, visus ad præmium. Vnde propheta: Auditui meo, inquit, dabis gaudium & lætitiam: quòd fidelis retributio auditionis,

D beata visio sit, & beatæ meritum visionis fidelis auditio. Beati, ait, mundo corde, quoniam ipsi deum videbũt. Porro fide oportet mundari oculum qui videat deum, quemadmodum habes: Fide mundans corda eorum. Interim ergo dum necdum paratus est visus, auditus excitetur, auditus exercitetur, auditus excipiat veritatem. Felix, cui veritas attestatur dicens: In auditu auris obediuit mihi. Dignus qui videam, si priusquam videam, obedisse inueniar. Securus videbo, ad quem meæ obedientię munus pręcesserit. Quàm beatus qui ait: Dominus deus aperuit mihi aurem, & ego non contradico, retrorsum non abij. Vbi & voluntariæ habes obedientiæ formam, & longanimitatis exemplum. Qui enim non cõtradicit, spontaneus est: & qui retro non abiit, perseuerat. Vtrumque necessarium, quoniam hilarem datorẽ diligit deus. Et qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Vtinam & mihi aperiat aurem dominus, intret ad cor meum sermo veritatis, mundet oculum, & lætæ præparet visioni, vt dicam deo etiam ipse: Præparationem cordis mei audiuit auris tua. Vt audiam à deo etiam ipse cum cæteris obedientibus: Et vos mũdi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Nec omnes mundantur qui audiunt, sed qui obediũt. Beati qui audiunt, & custodiunt illud. Talem requirit auditum qui mandat dicens: Audi Israël. Talem offert qui ait: Loquere domine, quia audit seruus tuus. Talem spondet qui dicit: Audiam quid loquatur in me dominus deus. Et vt scias etiam spiritum sanctũ hunc in animæ spirituali profectu ordinem obseruare,

E vt videlicet prius formet auditum, quàm lætificet visum: Audi, inquit, filia & vide. Quid intendis oculum? Aurem para. Videre desideras Christum? oportet te prius audire eum, audire de eo, vt dicas cum videris: Sicut audiuimus, sic vidimus. Immensa claritas, visus angustus, & nõ potes ad eam. Potes auditu, sed nõ aspectu. Clamãtem denique deum, Adam vbi es? non videbam iam peccator, audiebã tamen: sed auditus aspectum restituet, si pius, si vigil, si fidelis præcesserit. Fides purgabit, quem turbauit impietas. Et quẽ inobedientia clausit, aperiet obediẽtia. Denique à mandatis tuis intellexi, inquit, quòd intellectũ reddat obseruatio mandatorum, quem tulit transgressio. Aduerte adhuc in sancto Isaac quomodo præ cæteris sensibus auditus in iam sene viguerit. Caligant oculi patriarchæ, palatum seducitur, fallitur manus, non fallitur auris. Quid mirum si auris percipit veritatem, cum fides ex auditu, auditus per verbũ dei, verbũ dei veritas sit? Vox, inquit, vox Iacob est: nihil verius. Manus autẽ, manus sunt Esau: nihil falsius. Falleris, manus similitudo decepit te. Nec in gustu veritas, etsi suauitas est. Nã quomodo habet veritatem, qui se putat edere venationem, cum domesticis vescatur hœdorũ carnibus? multo minus oculus qui nihil videt. Non est veritas in oculo, non sapientia.

F Væ qui sapientes estis, ait, in oculis vestris. Num bona sapientia, cui maledicitur? Mundi est, ac per hoc stultitia apud deũ. Bona & vera sapientia trahitur de occultis, vt sapit beatus Iob. Quid foris eam quæris in corporis sensu? Sapor in palato, in corde sapientia est. Ne quæras sapientiam in oculis carnis, quia caro & sanguis non reuelat eam, sed spiritus. Non in gustu oris: nec enim inuenitur in terra suauiter viuentium. Nõ in tactu manus, cum sanctus dicat: Si osculatus sum manum meã ore meo, quod est iniquitas maxima, & negatio in deũ. Quod tunc fieri arbitror, cum donum dei quod est sapiẽtia, non deo, sed meritis asscribitur actionum. Sapiens fuit Isaac, sed tamen errauit in sensibus. Solus habet auditus verum, qui percipit verbum. Meritò carnem rediuiuam verbi tangere prohibetur mulier carnaliter sapiens, plus quippe tribuens oculo quàm oraculo, id est carnis sensui, quàm verbo dei. Quem enim mortuum vidit, resurrecturum nõ credidit, cum tamen hoc promiserit ipse. Deniq; non quieuit oculus vsque dum satiatus est visus, quoniam non erat cõsolatio fidei, nec dei rata promissio. Nónne cœlum & terra, & quicquid omnino carnis oculus attingere potest, ante habẽt transire & perire, quàm iota vnũ aut vnus apex ex omnibus quæ locutus est deus? Et tamen cessauit à fletu in visu oculi, quæ noluit consolari in verbo domini, pluris habens experimentum quàm fidem. At experimentum fallax. Mittitur ergo ad

Philip.2.a Esa.53.c Psal.44.b Iob.19.d Psal.2.b Esa.53.b Heb.2.d Gene.27.c Mar.15.d Esa.53.d Mar.15.d Ioan.10.a Psal.50.b Matt.5.a Act.15.c Psal.17.g Esa.50.b 2.Cor.9.b Matt.10.c & 24.b Psal.9.g Ioan.15.a Luc.11.d Deut.6.a 1.Reg.3.b Psal.84.b Psal.44.c Psal.47.b Gene.3.b Psal.118.n Rom.10.c Gene.27.c Esa.5.c Iob.28.c Iob.31.c

G certiorem fidei cognitionem: quæ vtique apprehendit quod sensus nescit, experimentum non inuenit. Noli me tangere (inquit) hoc est, dissuesce huic seducibili sensui, innitere verbo, fidei assuesce: fides nescia falli, fides inuisibilia comprehendens, sensus penuriam non sentit. Denique trãsgreditur fines etiam rationis humanæ, naturæ vsum, experiẽtię terminos. Quid interrogas oculum ad quod non sufficit? Et manus quid explorare conatur quod supra ipsam est? Minus est quicquid ille vel illa renunciet. Sanè fides pronũciet de me, quę maiestati nihil minuat. Disce id habere certius, id tutius sequi, quod illa suaserit: noli me tangere, nondũ enim ascendi ad patrem meũ. Quasi vero cum iam ascenderit, tunc tangi ab ea velit aut possit. Et vtique poterit, sed affectu nõ manu, voto nõ oculo, fide non sensibus. Quid tu me (ait) modo tãgere quæris, quæ sensu corporis gloriam æstimas resurrectionis? Nõ recordaris quomodo tempore adhuc meę mortalitatis transfigurati ad horam morituri corporis gloriam oculi discipulorum sustinere nequiuerunt? Adhuc quidem tuis sensibus gero morem formam ingerendo seruilẽ, quam de consuetudine recognoscas. Cæterum mirabilis facta est gloria mea ex te, cõfortata est, & non poteris ad eam. Differ ergo iudicium, suspende sententiam, & tantæ rei diffinitionem ne credas sensui, fidei reseruato. Illa digni⁹, illa diffiniet

H certius, quæ plenius comprehendet. Denique comprehendit illo suo mystico ac profundo sinu quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas & profundum. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit, illa in se quasi quodam inuolucro clausum portat, seruátque signatum. Illa igitur digne me tãget, quæ patri consedentẽ suscipiet, non iam in humili habitu, sed in cœlesti carne ipsa, sed altera specie. Quid deformem vis tangere? Expecta vt formosum tangas. Nam qui deformis modo, tunc formosus. Deformis tactui, deformis aspectui. Deformis denique deformi tibi, quæ sensibus plus inhæres, fidei minus. Esto formosa, & tange me. Esto fidelis, & formosa es. Formosa formosum & dignius tãges & felicius. Tanges manu fidei, desiderij digito, deuotionis amplexu. Tanges oculo mentis. At nunquid adhuc nigrum? Absit. Dilectus tuus candidus & rubicundus. Formosus planè, quẽ circundant flores rosarum, & lilia conuallium, hoc est martyrum virginúmque chori. Et qui medius resideo, vtrique nõ dissideo choro, virgo & martyr. Quomodo denique candidis nõ congruo virginum choris, virgo, virginis filius, virginis sponsus? Quomodo non roseis martyrum, causa, virtus, fructus, & forma martyrij? Talem talis talitérque tange, & dic: Dilectus meus candidus & rubicũdus, electus ex milibus. Milia milium cum dilecto, & decies centena milia circa dilectum, & nemo ad dilectum. Num tibi verendum erit ne forte in quempiam de multitudine errore inci-

I das quærẽdo quem diligis? Non prorsus ambiges quemnam eligas: facilè occurret electus è milibus, cunctis insignior, & dices: Iste formosus in stola sua, gradiẽs in multitudine fortitudinis suæ. Nõ ergo in pelle nigra, quæ hactenus sanè ingerenda fuit oculis persequentium, vt contemnerent occidendum: aut etiam amicorum, vt recognoscerẽt rediuiuum: non inquã iam in pelle occurret nigra, sed in veste alba, speciosus forma non modo præ filiis hominum, sed etiam præ vultibus angelorum. Quid me vis tangere in humili habitu, seruili forma, specie contemptibili? Tange cœlesti decorum specie, gloria & honore coronatum: diuina quidem maiestate tremendum, sed ingenita serenitate gratum ac placidum.

Inter hæc aduertenda prudentia sponsæ, & profunditas sermonum eius, quę sub figura pellium Salomonis, scilicet in carne, rimata est deum, in morte vitam, summã gloriæ & honoris inter opprobria, & sub nigro denique habitu crucifixi cãdorem innocentiæ, splẽdorémque virtutum, sicut illæ vtique pelles cum essent nigrę atque despectę, preciosa & præcandida prædiuitis regis in se ornamenta seruabant. Meritò nigredinem nõ contemnit in pellibus, decorem qui sub pellibus est aduertens. Et ideo quidam illam contempserunt, quia hunc minime cognouerunt. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Non cognouit Herodes, & idcirco despexit. Nõ cognouit synagoga, quæ nigredinem illi passionis & infirmitatis improperans, Alios, ait, saluos fecit, seipsum non potest saluum facere? Christus rex

K Israël descendat de cruce, & credimus ei. Sed cognouit latro de cruce, licet in cruce, qui & innocentiæ puritatem cõfessus est: Hic autẽ (inquiens) quid mali fecit? Et gloriam regiæ maiestatis simul est protestatus: Memẽto mei, dicens, dũ veneris in regnum tuum. Cognouit Centurio, qui filiũ dei clamat. Cognoscit ecclesia, quæ & æmulatur nigredinẽ, vt decorem participet. Non confunditur nigra videri, nigra dici, vt dicat dilecto: Opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt super me. At sanè nigra instar pellium Salomonis, foris scilicet, & nõ intus. Neque enim intus nigredinem meus Salomon habet. Denique nõ ait, Nigra sum sicut Salomon, sed sicut pelles Salomonis; quòd in superficie tantùm sit veri nigredo pacifici. Peccati nigredo intus est, & pri⁹ interiora culpa commaculat, quàm ad oculos prodeat. Denique de corde exeũt cogitationes malę, furta, homicidia, adulteria, blasphemiæ, & hæc sunt quæ coinquinant hominẽ: sed absit vt Salomonem. Minimè prorsus apud verum pacificum istiusmodi inquinamenta reperies. Oportet namque esse sine peccato eum qui tollit peccata mundi, quò ad reconciliandos peccatores inuẽtus idoneus, iure sibi nomen vendicet Salomonis.

Sed est nigredo affligentis pœnitentiæ, cum assumitur lamentatio pro delictis. Hanc fortassis nõ abhorreat in me Salomon, si spontè tamen induam mihi pro peccatis meis: quia cor contritum & humiliatum deus non despiciet. Est & affi-

L cientis cõpassionis, si afflicto cõdoleas, & fraternum te decoloret incommodum. Nec hanc profecto reiiciendã putat noster pacificus, quippe quam & sibi ipse pro nobis dignanter induit, qui peccata nostra tulit in corpore suo super lignum. Est & persecutionis: quæ etiam pro summo ornamẽto habetur, si quidem suscipiatur pro iustitia & veritate. Vnde est illud: Ibant gaudentes discipuli à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliã pati. Deniq; beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiã. Hac potissimũ gloriari ecclesiam arbitror, hanc libentius imitari de pellibus sponsi. Denique & habet in promissione: Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Vnde & addit sponsa: Nolite me considerare quòd fusca sim, quia decolorauit me sol: hoc est, nolite me notare quasi deformẽ, quia cernitis pro ingruente persecutione minus florentem, minus secundũ gloriam seculi coloratam. Quid exprobratis nigredinem, quam seruor persecutionis, non conuersationis pudor inuexit? Vel solem dicit zelum iustitiæ quo accenditur & accingitur aduersus malignantes, dicens deo: Zelus domus tuæ comedit me. Et illud: Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei. Illud quoque: Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Item: Nõne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Etiam illud sapientis cautè obseruat: Filiæ (ait) tibi

M sunt? noli ostẽdere lætũ vultum ad ipsas: vt scilicet remissis & mollibus & fugitantibus disciplinã, non cãdorem serenitatis, sed obscurum seueritatis exhibeat. Vel decolorari à sole, est ignescere charitate fraterna, flere cum flentibus, cũ infirmantibus infirmari, vri ad scãdala singulorum. Vel sic: Sol iustitiæ decolorauit me Christus, cuius amore langueo. Languor iste coloris quędam exterminatio est, & defectus in desiderio animæ. Vnde & dicit: Memor fui dei, & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. Ergo instar vrentis solis, desiderij ardor peregrinãtem in corpore decolorat, dum vultui glorię inhiantem, impatientem facit repulsa, & excruciat amantem dilatio. Quis nostrum ita sancto amore ardet, vt desiderio videndi Christum omnẽ colorem præsentis gloriæ lætitiæque fastidiat & deponat, illa ei prophetica voce contestans: Et diem hominis non desideraui: tu scis? Item cum sancto Dauid: Renuit cõsolari anima mea: id est, præsentium bonorum inani lætitia despicit colorari. Vel certè, Decolorauit me sol, sui nimirum comparatione splendoris, dum appropians illi, ex eo me obscuram deprehendo, nigram inuenio, fœdam despicio. Cæterum aliàs quidẽ formosa sum, quid fuscam dicitis solius solis pulchritudini succumbentem? At sensui priori vidẽtur magis assentire ea quæ sequuntur. Adiiciens siquidem, Filij matris meę pugnauerũt contra me: persecutionem passam se esse aperte significat.

Sed hinc

Marginalia: Ioan. 20.d; Ibidem.; Psal. 138.a; 1.Cor.2.c; Canti.5.c; Ibidem.; Esa.63.a; 1.Cor.2.b; Matt.27.e; Luc.23.e; Ibidem.; Matt.27.f; Psal.68.b; Matt.15.b; Psal.50.d; 1.Pet.2.d; Act.5.g; Matt.5.a; Ioan.15.c; Canti.1.b; Psal.68.b; Psal.118.f; Ibidem.g; Psal.138.g; Eccli.7.c; Psal.76.a; Hiere.17.c; Psal.76.a; Canti.1.

A Sed hinc aliud sermonis principium ordiemur, quoniam sufficere hac vice possunt quæ accepimus de gloria spõsi ecclesiæ domini nostri Iesu Christi, dono ipsius, qui est deus benedictus in secula, Amen.

De querimonia ecclesiæ contra suos impugnatores, vel contra illos qui impugnant vnitatem fraternam.
Sermo XXIX.

Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Annas & Caiphas, & Iudas Ischarioth filij synagogæ fuerũt, & hi contra ecclesiã æquè synagogæ filiam, in ipso exortu ipsius acerbissimè pugnauerunt, suspendentes in ligno collectorem ipsius Iesum. Iam tunc siquidem deus impleuit per eos quod olim præsignauerat per prophetam, dicens: Percutiam pastorem, & dispergentur oues. Et fortassis illius vox illa est in cantico Ezechiæ: Præcisa est velut à texente vita mea: dum adhuc ordirer, succidit me. De his ergo atque aliis qui de illa gente Christiano nomini contradixisse sciuntur, puta dictum à sponsa: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Et pulchrè filios matris suæ, non autem & patris sui illos vocat, qui non habebant patrem deum, sed ex patre diabolo erant: homicidæ vtique, sicut & ille homicida erat ab initio. Propterea non dicit fratres mei, aut filij patris mei, sed filij (inquit) matris meæ pugnauerunt contra me. Alioquin si non ita distingueret, videretur etiam apostolus Paulus comprehensus in his de quibus conqueritur, quòd & ipse aliquando persecutus sit ecclesiam dei: sed misericordiam consecutus est: quia ignorans hoc fecit manens in incredulitate: & approbauit deum se habere patrem, fratrem ecclesię tam ex patre quàm ex matre esse. Sed attende quomodo nominatim filios matris suæ, & solos incusat, quasi soli in culpa sint. Quanta & ab exteris passa est, iuxta illud apud prophetam: Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, & supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. Quid ergo singulariter filios matris tuæ causaris, quæ te minimè ignoras & ex aliis atque aliis nationibus sæpissime impugnatam? Ad mensam diuitis vocatus, diligenter (inquit) considera quæ tibi apponuntur. Fratres ad mensam Salomonis sedemus. Quis ditior Salomone? Non de terrenis dico diuitiis, quanquam & ipsis Salomon abundaret. Sed intuemini præsentem mensam, quomodo supernis est referta deliciis. Spiritualia sunt & diuina quæ nobis in ea apponuntur. Diligenter ergo (inquit) considera quæ tibi apponuntur, sciens quia talia te oportet præparare. Ego vtique quod in me est, diligenter attẽdo id mihi apponi in his verbis sponsæ, & ad meã prorsus doctrinam cautelamque respicere, quod ita ex nomine ac sola exprimitur persecutio à domesticis, & tacentur tot & tam grauia quæ vbique terrarũ nihilo minus ex omni natione quę sub cœlo est, ab infidelibus, ab hæreticis & schismaticis pertulisse cognoscitur. Noui sponsæ prudentiam, nec putauerim casu hæc illam aut quasi immemorem prætermisisse. Sed profectò id expressius plangit, quod & sentit differentius, quodque vigilantius nobis cauendum existimat. Quidnam hoc? Malum vtique intestinum atq; domesticum. Hoc tibi manifeste in euangelio ore ipsius saluatoris exprimitur, cum dicit: Et inimici hominis domestici eius. Hoc & in propheta: Homo (inquit) pacis meę, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationẽ. Item: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Et si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. Tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos: hoc est, quod à te patior conuiua & contubernali meo, id molestius sentio, fero ægrius. Scitis hæc querimonia cuius, & de quo sit. Agnoscite ergo & sponsam eodem de filiis matris suæ cõquerentem affectu, quoniam in eodem spiritu, cum ait: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Vnde & alibi loquitur: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerũt & steterũt. Longe quæso à vobis facite semper hoc tam abominabile & detestabile malum, vos qui experti estis, & quotidie experimini quàm bonum sit & quàm iucundum habitare fratres in vnum, si tamen in vnum, & non in scandalum. Alioquin nec iucundum planè nec bonum, sed pessimum ac molestissimum. Væ autem homini illi per quẽ vnitatis vinculum iucundum turbatur. Iudicium profectò portabit quicunq; est ille. Antè mihi contingat mori, quàm audire in vobis quempiam iustè clamitantem: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Nónne præsentis congregationis tanquam vnius matris filij omnes vos estis, singuli alterutrum fratres? Quid ergo à foris vos conturbare aut contristare possit, si intus bene estis, & fraterna pace gaudetis? Denique quis vobis nocere poterit (inquit) si boni æmulatores fueritis? Quãobrem æmulamini charismata meliora, vt bonos vos probetis æmulatores. Charisma peroptimũ, charitas est. Planè incomparabile, quod nouæ sponsæ cœlestis spõsus totiens inculcare curabat, nunc quidem dicens: In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionẽ habueritis adinuicem. Nunc verò: Mandatũ nouũ do vobis, vt diligatis inuicem. &, Hoc est pręceptũ meũ, vt diligatis inuicem. itémque orans vnum eos fore, sicut ipse & pater vnum sunt. Et vide si non ipse Paulus qui te ad charismata meliora inuitat, inter cætera charitatem in summo ponit, siue cum fide & spe dicit eam esse maiorem, & supereminentẽ scientiæ: siue cum enumeratis pluribus aut mirabilibus supernæ gratiæ donis, tandem ad superexcellentiorem viam nos mittit: haud aliam profectò illam quàm charitatem diffiniens. Denique quidnam huic comparãdum putemus, quæ ipsi præfertur martyrio, ac fidei transferenti montes? Hoc igitur est quod dico: Pax vobis à vobis sit, & omne quod extrinsecus minari videtur, non terret: quia non nocet. Nam econtrario quicquid foris blandiri apparet, nulla est profectò consolatio, si intus (quod absit) seminarium discordiæ germinauerit. Proinde dilectissimi, pacem habete ad vos, & nolite lædere inuicem, non facto, non verbo, non signo qualicunque: & ne quis forte exacerbatus & præoccupatus à pusillanimitate spiritus & tempestate, deum interpellare cogatur aduersus eos qui se læserint aut contristauerint, & prorumpere in verbum graue contingat, Filij matris meæ pugnauerunt cõtra me. Sic enim peccãtes in fratrem, in Christum peccatis, qui ait: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Nec cauendum à grauioribus tantùm offensis, verbi gratia ab aperto conuitio seu maledicto, sed à clandestino quoq; & venenato susurrio. Non, inquam, sufficit os custodire ab his & his similibus: cauenda sunt & leuia, si tamen leue debeat dici quodcunque in fratrem præsumpseris voluntate lædendi: cùm hoc solo si irasceris illi, diuini reus iudicij tenearis. Meritò quidem. Nam quod tu leue putas, & ob hoc leuius præcipitas, plerunque alius aliter accipit, tanquam homo videns in facie, & secundum faciem iudicans, paratus festucam trabem suspicari, & scintillam putare fornacem. Non enim est omnium charitas illa quæ omnia credit. Proni sunt autẽ sensus hominis & cogitationes ad malum potius suspicãdum, quàm ad bonũ credendum: præsertim vbi disciplina silentij nec te qui in causa es, excusare permittit, nec illum vulnus suspicionis aperire quod patitur, vt curetur. Ita vritur ille & moritur clauso & lethali vulnere intra semetipsum gemens, dum totus in ira & disceptatione positus, nil aliud silens versare in mente possit, nisi iniuriam quam accepit. Non potest orare, non potest legere, non sanctum aut spirituale aliquid meditari. Et ita intercepto vitali spiritu, dum suis destituta alimentis vadit ad mortẽ anima pro qua Christus mortuus est, quid tu interim quæso animi habes? Quid oratio tua aut opus quodcunque interim feceris, sapit tibi, cõtra quem nimirum Christus anxiè clamat de pectore fratris tui quem contristasti, filius (inquiens) matris meæ pugnat contra me: & qui simul mecũ dulces capiebat cibos, repleuit me amaritudine? Quod si dixeris illum non tam grauiter pro tam leui causa debuisse turbari, respondeo: Quanto leuior est, tanto à te leuius potuit non committi: quanquam nescio quomodo leue dicas (vt iam dixi) quicquid amplius est quàm irasci, cùm vel hoc ipsum obnoxium esse iudicio, ex ore ipsius acceperis iudicis. Quid enim? Túne leue dixeris, in quo offenditur Christus, vnde ad dei iudicium pertrahi habes, cum horrẽdum sit incidere in manus dei viuẽtis? Tu ergo accepta forte iniuria (quod quidem interdum nõ accidere in his cõuenientibus, difficile est) non continuò, more secularis, oblique referire fra-

Marginalia: Matt. 26. c; Zacha. 13. c; Esa. 38. c; Ioan. 8. f; B; 1. Cor. 15. c; 1. Tim. 1. c; Psal. 128. a; Prou. 23. a; C; Matt. 10. c & Mic. 7. b; Psal. 54. b; Psal. 37. a; Psal. 132. a; D; 1. Pet. 3. c; 1. Cor. 12. d; Ioan. 13. d; Ioan. 15. b; 1. Cor. 13. a; 1. Cor. 12. d; 1. Cor. 13. a; E; Matt. 25. d; 1. Cor. 13. b; Gen. 8. d; F; Heb. 10. c

G trem responsione festines, sed neque sub specie quasi corripiendi verbo acuto & vrenti transfigere audeas vllatenus animam pro qua Christus affigi cruci dignatus est, non grunnire quasi increpando, non labiis mussitare quasi murmurãdo, non narem contrahere aut cachinnare quasi subsannãdo, non frõtem rugare quasi inuehendo aut comminando. Sanè commotio tua ibi moriatur vbi oritur, nec permittatur exire quæ mortẽ portat, ne perimat, vt dicere possis & tu cũ propheta: Turbatus sum, & non sum locutus. Quosdam altius intellexi sentire istud, quasi de diabolo & angelis eius dictũ, qui cùm fuerint & ipsi filij Hierusalem illius quæ sursum est mater nostra: ex quo lapsi sunt, nõ cessant sororem suam ecclesiam impugnare. Sed neque contendo si quis vsurpet hoc etiam in bonam significationem, secundum quod spirituales qui sunt in ecclesia, aduersus carnales fratres suos dimicãt in gladio spiritus, quod est verbum dei, vulnerantes eos ad salutem, atq; ad spiritualia istiusmodi impugnationibus prouehentes. Vtinam corripiat me iustus in misericordia, & increpet me, percutiens & sanans, occidens & viuificans: quò audeam & ego dicere: Viuo autẽ iam non ego, viuit verò in me Christus. Esto (inquit) consentiens aduersario tuo dum es cũ eo in via, ne tradat te iudici, & iudex tortori. Bonus aduersarius, cui si consentiens ero, non erit vnde aut iudex me calũnietur, aut tortor. Ego profectò si quos vestrum aliquando pro huiusmodi cõtristaui, non me pœnitet. Cõtristati enim H sunt ad salutem. Et quidem nescio me id fecisse vnquam absque mea quoq; magna tristitia, secundum illud: Mulier cum parit, tristitiam habet. Sed absit vt iam meminerim pressuræ, tenens fructum doloris mei, dum perinde videam Christum formatum in sobole. Nescio autẽ quomodo etiam tenerius mihi astricti sunt qui post increpatoria & per increpatoria tãdem conualuerunt de infirmitate, quàm qui fortes ab initio permanserunt, non indigentes istiusmodi medicamento.

Psal.76.a · *Ephes.6.d* · *Psal.140.b* · *Deut.32.f* · *Gala.2.d* · *Mat.5.d* · *Ioan.16.d*

Ergo in hunc sensum poterit ecclesia seu anima diligens deum dicere quòd decolorauit eam sol, mittendo scilicet & armando de filiis matris eius qui eam salubriter expugnarẽt, & captiuã ducerent ad fidem amorémq; ipsius, multis vtique confixam sagittis illis de quibus scriptum est: Sagittæ potentis acutæ. Et irẽ: Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi. Ideóq; sequitur & ait, Quoniam non est sanitas in carne mea. vt secũdum animam sanior proinde fortiórque factus dicat: Spiritus quidem promptus est, caro autẽ infirma. Et cum apostolo: Quãdo enim infirmor, tunc potens sum & fortis. Vides quia carnis infirmitas robur spiritui augeat, & subministret vires? Ita econtrario noueris carnis fortitudinem debilitatem spiritus operari. Et quid mirum si hoste debilitato, tu fortior efficeris? Nisi fortè illam tibi insanissime ducas amicam, quæ non cessat concupiscere aduersus spiritum. Vide ergo si non pru- I dẽter sagittari & impugnari salubriter postulat sanctus cùm dicit in oratione: Confige timore tuo carnes meas. Optima timor iste sagitta, qui configit & interficit carnis desideria, vt spiritus saluus sit. Sed & qui castigat corpus suum, & in seruitutem redigit: nónne is tibi videtur etiam manum contra se pugnantis ipse iuuare? Est & sagitta sermo dei viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: de quo saluator, Non veni (inquit) pacem mittere, sed gladium. Est etiam sagitta electa amor Christi, quæ Mariæ animam non modò confixit, sed etiam pertrãsiuit, vt nullam in pectore virginali particulam vacuam amore relinqueret, sed toto corde, tota anima, tota virtute diligeret, & esset gratia plena. Aut certè pertransiuit eam, vt veniret vsque ad nos, & de plenitudine illa omnes acciperemus, & fieret mater charitatis, cuius pater est charitas deus, parturiens & in sole ponens tabernaculum eius, vt scriptura impleretur quæ dicit: Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Hoc enim impletum est per Mariam, quæ in carne visibilem edidit, quem inuisibilem nec de carne nec cum carne suscepit. Et illa quidem in tota se grande & suaue amoris vulnus accepit: ego verò me felicem putauerim si summa saltem quasi cuspide huius gladij pungi interdum me sensero, vt vel modico accepto amoris vulnere dicat etiam anima mea: Vulnerata charitate ego sum. Quis mihi tribuet in hunc modum non modò vulnerari, sed & expugnari omnino vsque ad exterminationem coloris & caloris illius qui militat aduersus ani- K mam? Si exprobrauerint filiæ huius seculi illi animæ quę huiusmodi est, dicentes pallidam & sine colore esse, nónne tibi congruè posse respondere videbitur: Nolite me considerare quòd fusca sim: quia decolorauit me sol? Et si se ad hoc meminerit peruenisse adhortationibus seu increpationibus aliquorum seruorum dei æmulantium eam dei æmulatione, nónne consequenter veracitérque inferre poterit: quia filij matris meæ pugnauerunt contra me? Erit ergo sensus (iuxta quod dictum est) vt ecclesia seu studiosa quæuis anima id loquatur, non quasi gemens aut conquerens, sed quasi gaudens & gratias agens, insuper & glorians quòd pro nomine & amore Christi digna sit fusca seu decolor esse & dici: atq; hoc ipsum asscribat non suæ industriæ, sed gratiæ & misericordię præuenientis se, & mittentis ad se. Nam quomodo crederet sine prædicante? Quomodo autem prædicarent nisi mitterẽtur? Filios matris suæ contra se pugnasse memorat, nõ vt irata, sed vt non ingrata. Vnde & sequitur: Posuerunt me custodem in vineis. Quod verbum vtique si spiritualiter examinetur, puto nil in se querimoniæ aut rancoris habere videbitur, sed magis fauorabile aliquid redolere. Verùm ad id contingendum prius sanè quàm manum apponere audeamus (locus enim sanctus est) conciliandus est nobis solitis precibus, & sic consultandus ille spiritus qui scrutatur alta dei, aut certè vnigenitus qui est in sinu patris sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in L secula, Amen.

Psal.119.b · *Psalm.37.a* · *Matt.26.e* · *2.Cor.12.c* · *Gala.5.c* · *Psal.118.p* · *Heb.4.c* · *Mat.10.d* · *Esa.49.b* · *Roma.10.c*

Qualiter populi fidelium seu animæ electorum per vineas significantur, quarum ecclesia custos dicitur: & de prudentia carnis, quæ est mors.

Sermo tricesimus.

Posuerunt me custodem in vineis. Qui? Tuíne illi oppugnatores, quos proximè memorasti? Audite & intelligite si non se ab illis ipsis fatetur ista promotam, à quibus & passam. Nec mirum tamen, si quidem fuerit causa pugnandi, intentio corrigendi. Nam quis nesciat multos amicabiliter vtilitérque multotiens oppugnatos? Quàm multos quotidie experimur piis impugnationibus prælatorum ad meliora proficere, prouehi ad altiora? Ergo illud potius demonstremus, si possumus, quemadmodum aduersus ecclesiam pugnatum sit à filiis matris suæ & hostili animo, & damno vtili. Id enim iucundius, cũ qui nocere intendunt, prosunt & nolentes. Vtrunque verò sensum tenet superior interpretatio, quoniam quidẽ non defuerunt & qui bene & qui male æmularentur eam diuersa intentione pugnantes, sed vtrique profuerunt. Intantũ denique se profecisse ex iis quę ab æmulis passa est gloriatur, vt pro vna vinea quã sibi abstulisse visi M sunt, super multas se gaudeat constitutam. Hoc mihi (inquit) præstitere pugnando contra me, & contra vineam meam, qui dicunt: Exinanite exinanite vsque ad fundamentum in ea: vt vnam pluribus cõmutarim. Hoc quippe est quod infert, Vineam meã nõ custodiui: tanquã causam subiungẽs vnde hoc illi contigerit, vt nõ in vna iam, sed in pluribus custos posita sit. Et litera quidem sic est. Sed si eam simpliciter sequimur, contenti eo solo quod sonare in superficie illa videtur, putabimus nos legere in scriptura sancta de his vineis corporeis & terrenis, quas quotidie cernim⁹ de rore cœli & de pinguedine terræ accipere vnde fundunt vinũ, in quo est luxuria: & sic nihil non dico domini sponsæ dignum, sed nec cuiuis cæterarum congruũ quid de tam sancta & diuina scriptura attulisse videbimur. Quæ enim conuenientia sponsis & custodiæ vinearum? Sed & si cõuenire putetur, vnde docebimus fuisse aliquando ecclesiam istiusmodi deputatam officio? Nũquid de vineis cura est deo? Si autem spirituali sensu vineas ecclesias, id est fideles interpretamur populos, iuxta prophetę sensum dicẽtis: Vinea domini sabaoth domus Israel est: incipiet fortassis elucere nobis quomodo sponsæ minimè indignum sit fieri custodẽ in vineis. Puto quidẽ ꝙ & non parua insuper & in hoc ipso apparebit prærogatiua, si quis diligentius curet aduertere quãtũ vbiq; per orbẽ in huiusmodi vineas dilatauerit terminos suos à die illa qua Hierosolymis à filiis matris suæ

Psal.136.b · *Esa.5.b*

A sitę expugnata est,& exturbata, vnà cum prima illa sua nouella plantatione, multitudinem dico credentium, quorum legitur fuisse cor vnum,& anima vna. Et ipsa est quam modo fatetur se minimè custodisse, sed non ad insipientiam sibi. Nec enim ita inde euulsa in persecutione fuit, vt non alibi plantaretur, atque aliis locaretur agricolis, qui reddant fructus eius temporibus suis. Non prorsus, non periit, sed migrauit, etiam creuit & dilatata est, tanquā cui benedixit dominus. Deniq; leua oculos tuos,& vide si nō operuit montes vmbra eius, & arbusta eius cedros dei: si non extendit palmites suos vsq; ad mare,& vsque ad flumen propagines eius. Nec mirum: dei enim ædificatio est, dei agricultura est. Ipse fœcūdat, ipse propagat, ipse putat & purgat eam, vt fructū plus afferat. Quando nempe sua destitueret cura vel opera, quam plantauit dextera eius? Nō planè habenda neglectui, in qua apostoli palmites, dominus vitis,& pater eius agricola est. In fide plātata, in charitate mittit radices, defossa sarculo disciplinæ, stercorata pœnitentium lachrymis, rigata prædicantium verbis, & sic sanè exuberans vino in quo est lætitia, sed non luxuria, vino totius suauitatis, nullius libidinis. Hoc certè vinum lætificat cor hominis, hoc constat & angelos bibere cum lætitia. Denique gaudent in conuersione & pœnitentia peccatorum, salutem hominum sitientes. Lachrymæ pœnitentium vinum eorum, quòd in illis vitæ odor, sapor gratiæ sit, indul- B gentiæ gustus, recōciliationis iucunditas, sanitas redeūtis innocentiæ, serenatæ suauitas conscientiæ. Ergo ex illa vna vinea quam sæuæ persecutionis visa est deleuisse tēpestas, quātæ in vniuersa terra propagatæ refloruerunt? Et in his omnibus custos posita sponsa est, vt non contristetur quòd primā vineam nō custodiuit. Consolare filia Sion: si cæcitas ex parte contigit in Israël, quid tu perdis? Mirare mysterium,& noli plangere detrimentum. Dilata sinum,& collige plenitudinem gentium. Dic ciuitatibus Iudæ: Vobis oportebat primū loqui verbum dei: sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce cōuertimur ad gētes. Moysi sane oblatum est à deo, si præuaricatorem populum vellet dimittere,& diuinæ exponere vltioni, ipsum quidē fieri posse in gentem magnā: sed ille renuit. Quare? Ob nimiam profecto dilectionem qua illi fortiter deuinctus populo tenebatur, & quoniam non requirebat quæ sua sunt, sed dei honorem,& non quod sibi vtile foret, sed quod multis. Et ille quidem sic. Ego autem consilio secretiori puto hoc munus diuinitus pro sui magnitudine seruatū sponsæ, vt ipsa potius & non Moyses mitteretur in gentem magnā. Non enim oportebat amicum spōsi præripere spōsæ benedictionem,& propterea non quidem Moyses, sed noua sponsa cui dicitur: Ite in mundum vniuersum, prædicate euangeliū omni creaturæ: ipsa, inquam, prorsus missa est in gentē magnam. Num in ma- C iorem potuit quàm in vniuersitatē? Et facilè vniuersitas cessit portanti pacem, gratiam offerenti. Sed non sicut gratia, ita & lex. quàm dissimili vultu ad omnem conscientiam se offerunt suauitas huius,& illius austeritas? Quis sanè ex æquo respiciat condēnantem & consolantem, reposcentem & ignoscentem, plectentem & amplectentē? Non pari profecto acceptabitur voto vmbra & lux, ira & pax, iudicium & misericordia, figura & veritas, virga & hæreditas, frenum & osculum. Graues denique Moysi manus, testibus Aaron & Hur. Graue legis iugum, testibus ipsis apostolis, qui hoc & sibi & patribus importabile clamitant. Graue iugum, & vile præmium: nam terra est in promissione. Pro huiusmodi non est Moyses missus in gētem magnam. Verùm tu mater ecclesia promissionem habens vitæ quæ nunc est & futuræ, facilè in duplici gratia obtines ab vniuersis te recipi, & propter iugū suaue,& propter regnum sublime. Pulsa de ciuitate, ab vniuersitate exciperis, dū sic prouocat quod promittis, vt quod imponis, non terreat. Quid adhuc vnius vineæ plangis damnum, quod tanto tibi fœnore compēsatum est? Pro eo quòd fuisti derelicta, & odio habita, & non fuit qui per te transiret, Ponam te (inquit) in superbiam seculorum, gaudium in generatione & generationem: & suges lac gētium,& mamilla regum lactaberis, & scies quia ego dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob. Tali itaque modo dicit se sponsa positam custodem in vineis, & quia vineā suam nō custodiuit. Ego loci huius occasione meipsum reprehendere soleo, quòd animarum susceperim curā, qui meam non sufficerem custodire, vineas animas interpretās. Quòd si probas & tu hanc nostram interpretationem, vide etiam consequenter an recte quoque dicamus fidem, vitem: virtutes, palmites: botrum, opus: deuotionem, vinum? Siquidem nec palmes absq; vite, nec virtus sine fide aliquid est. Sine fide enim impossibile est placere deo, fortasse & displicere necesse erit. Deniq; omne quod non est ex fide, peccatum est. Hoc ergo considerare oportuit illos qui me posuerūt custodem in vineis, si videlicet propriam custodissem. At quāto tempore inculta iacuit & deserta, redacta in solitudinem? Prorsus defecerat vinum ex ea, arefactis præ sterilitate fidei, virtutū palmitibus. Erat fides, sed mortua. Quomodo enim nō mortua sine operibus? Et id quidem in seculari vita. Cæterùm conuersus ad dominum, meliusculè cœpi, fateor, custodire, nō tamen prout oportuit. Et quis nempe ad hoc idoneus? Nec sanctus propheta, qui ait: Nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Quantis etiā tunc memini me patère insidiis illius qui sagittat in occultis immaculatum? Quātum nobis ò vinea mea furtiuis subreptum est machinamentis eo ipso tempore quo vigilantius intendere cœpimus curæ & custodiæ nostri? Quot & quales piorum botros operū aut præsocauit ira, aut tulit iactantia, aut fœdauit inanis gloria? Quāta ab illecebra gulæ, quanta ab acediæ spiritu, quanta à pusillanimitate spiritus & tempestate sustinuimus? Sic eram,& nihilo minus tamen posuerunt me custodem in vineis, nō cōsiderantes quid de mea ego facerem vel fecissem, nec audientes arguentem magistrum ac dicentem: Si quis domui suæ præesse nescit, quomodo ecclesiæ dei diligentiam habebit?

Miror audaciam plurimorū quos videmus de suis vineis non colligere nisi spinas & tribulos, vineis tamen dominicis etiam se ingerere non vereri. Fures sunt & latrones, non custodes neque cultores. Hoc illis: væ autem mihi etiam nunc à periculo vineæ meæ, imò magis nunc quando pluribus intentus, minus circa vnam diligens, minúsque solicitus fieri cogor. Nec sepem circundare, nec torcular fodere in ea licet. Heu destructa est maceria eius,& vindemiāt eam omnes qui prætergrediuntur viam. Patet exposita tristitiæ, iracūdię, atque impatientiæ peruia. Demoliuntur eam sedulæ quædam vulpeculæ instantium necessitatum. Irrumpunt vndique anxietates, suspiciones, solicitudines. Turbę discordātium, causarum molestiæ rara hora desunt. Non est prohibendi facultas, non copia declinandi, sed nec orādi spacium. Quo imbre lachrymarum perfundere sufficiam sterilitatem animæ meę? Vineæ meę volui dicere, sed de psalmo sic incidit propter vsum,& sensus idē est. Nec piget erroris, qui admonet similitudinis, quia non de vinea sermo est, sed de anima. Ergo anima cogitetur cum vinea legitur. Siquidem sub huius specie & nomine illius sterilitas deploratur. Quibus ergo lachrymis rigabo sterilitatem vineæ meæ? Omnes palmites eius aruerunt præ inopia. Iacent sine fructu, eo quòd non habeant humorem. Iesu bone, quos fasciculos sarmentorum ex eis in tuo quotidie sacrificio vstio contriti cordis mei te teste absumit? Sit obsecro sacrificium tibi spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus ne despicias. Et ego quidem sic pro imperfecto meo traho ad me capitulū præsens. Perfectus autem omnis erit qui aliàs dicere poterit: Vineam meam non custodiui: illo videlicet sensu, quo saluator loquitur in euangelio: Qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Idoneus planè & dignus qui ponatur custos in vineis, quem propriæ cura vineæ à commissarum diligentia & solicitudine non impedit aut retardat, dum non quærit quæ sua sunt, neque quod sibi vtile est, sed quod multis. Propterea sanè Petro cura ista credita est in tam multis vineis quę erant de circuncisione, quia homo paratus erat & in carcerem & in mortem ire: vsque adeo suæ vineæ, id est suæ animæ nō detinebatur amore, quo minus curæ intēderet creditarum. Meritò & Paulo inter gentes tam ingens sylua credita est vinearū, quòd & ipse in suæ custodia vineæ minimè curiosus inuentus sit, ita vt non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus fuerit propter nomen domini Iesu Christi. Deniq; nihil horū vereor (inquit) nec facio animam meā

Act.4.f Psal.79.b 1.Cor.3.b Act.13.g Exo.32.b Mar.vlt.d Exod.17.c Act.15.c Esa.60.c

D E F

Heb.11.b Rom.14.d Iaco.2.d Psal.126.d 1.Tim.3.b Psal.79.b Psal.50.d Matt.10.d Luc.22.d Act.21.c

G preciosioré quàm me. Optimus æstimator rerũ, qui nil suorum sibi præferendum existimet. Quàm multi saluti propriæ modicam vilissimámque pecuniam prætulerunt? Paulus nec animam. Non (inquit) facio eam preciosiorem quàm me. Ergo differentiam facis inter te & animam tuam. Prudéter quidem tu tibi pluris es, quàm quiduis tuum. Sed quomodo non tua anima tu? Arbitror quòd quia Paulus iam tũc in spiritu ambularet, & mente consentiret legi dei, quoniam bona est, idcirco hanc ipsam mentem suam tanquam principale ac supremum quiddam sui, dignũ duxerit suimet potius quàm suæ cuiuspiam rei nomine designare: reliquum verò quod constat naturæ esse inferioris, & inferiori proinde viliorique essentiæ (quod est corpus) inhærere non modò officio viuificandi ac sensificãdi, sed & fouendi nutriendique desiderio: hoc, inquã, sensuale atque carnale appellatione sui homo spiritualis indignum iudicans, inter sua magis censuit deputandum, quàm se personaliter exprimendum per illud. Cum me dico (inquit) excellentius quod in me est, in quo & sto per gratiam dei, id est mentem rationémque intellige. Cum loquor animam meam, hoc inferius accipe quod carni animandæ vides accommodatum, etiam & iunctum in concupiscentia. Id me fuisse quidem, sed iam non esse agnosco, quia non secundum carnem adhuc ambulo, sed secundũ spiritum. Viuo ego iam nõ ego, viuit verò in me Christus. Secundũ mẽtem ego, secundum carnem non ego. Quid enim si carnaliter etiam nunc anima concupiscit? Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Et ideo nõ me quidem, sed tamen meum dixerim quod in me carnaliter sapit, ídque nõ aliud quàm ipsam animã. Reuera enim animæ portio est carnalis affectio eius, & vita quam administrat corpori. Hãc ergo animam suam Paulus spernebat pre se, paratus pro domino non solùm alligari, sed & mori in Hierusalẽ, & sic perdere animam suam iuxta consilium domini. Tu quoque si propriã deseras voluntatẽ, si corporis voluptatibus perfectè renuncies, si carnem tuam crucifigas cum vitiis & concupiscentiis, sed & mortifices membra tua quæ sunt super terrã: probabis te Pauli imitatorem, qui non facies animam tuam preciosiorem teipso: probabis & Christi discipulum etiam illam perdẽdo salubriter. Et quidem prudentius eam perdis vt custodias, quàm custodis vt perdas. Nam qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Quid hic vos dicitis obseruatores ciborum, morum neglectores? Hippocrates & sequaces eius docent animas saluas facere in hoc mundo: Christus & eius discipuli perdere. Quemnam vos è duobus sequi magistrum eligitis? At manifestum se facit qui sic disputat, Hoc oculis, hoc capiti, & illud pectori vel stomacho nocet. Profecto vnusquisq; quod à suo magistro didicit, hoc in medium profert. Num in euangelio legisti has differentias, aut in prophetis, aut in literis apostolorum? Caro & sanguis pro certo reuelauit tibi hanc sapientiam, non spiritus patris. Est enim carnis hæc sapientia. Sed audi quid de ipsa nostri medici sentianr. Sapientia (inquiunt) carnis mors est. Item: Sapientia carnis inimica est deo. Num Hippocratis seu Galeni sententiam, aut certe de schola Epicuri debui proponere vobis? Christi sum discipulus: Christi discipulis loquor. Ego si peregrinũ dogma induxero, ipse peccaui. Epicurus atque Hippocrates, corporis alter voluptatem, alter bonam habitudinem præfert: meus magister vtriusque rei contemptum prædicat. Animæ in corpore vitam, quam summo studio iste vnde sustẽtet, ille vnde & delectet, inquirit atque inquirere docet: saluator monet & perdere. Quid enim tibi aliud de Christi auditorio sonuit cum paulò ante clamatum est: Qui amat animam suam, perdet eam? Perdet eam, dixit, siue ponẽdo vt martyr, siue affligendo vt pœnitens. Quanquam genus martyrij est, spiritu facta carnis mortificare, illo nimirũ quo membra cæduntur ferro, horrore quidem mitius, sed diuturnitate molestius. Vidésne hac sententia magistri mei carnis sapientiam condemnari, per quam vtique aut in luxum voluptatis diffluitur, aut ipsa quoque bona valetudo corporis vltra quàm oporteat appetitur? Denique quòd vera sapiẽtia in voluptates non effluat, audisti profecto à sapiente ne inueniri quidem hanc in terra suauiter viuentium. Qui autem inuenit, dicit: Super salutẽ & omnem pulchritudinem dilexi sapientiam. Si super salutem & pulchritudinem, quanto magis super voluptatem & turpitudinem? Quid verò prodest temperare à voluptatibus, & inuestigandis diuersitatibus cõplexionum, ciborúmq; varietatibus exquirendis, quotidianã expendare curam? Legumina (inquit) ventosa sunt, caseus stomachum grauat, lac capiti nocet, potũ aquæ non sustinet pectus, caules nutriunt melancholiam, cholerã porri accendũt, pisces de stagno aut de lutosa aqua meæ penitus complexioni nõ congruunt. Quale est hoc, vt in totis fluuiis, agris, hortis, cellariisve reperiri vix possit quod comedas? Puta te, quæso, monachũ esse, non medicũ, nec de complexione iudicandũ, sed de professione. Parce obsecro primùm quidem quieti tuæ, parce deinde labori ministrantiũ, parce grauamini domus, parce conscientiæ. Conscientiæ dico, non tuæ, sed alterius, illius videlicet qui propè sedens, & edẽs quod sibi apponitur, de tuo singulari ieiunio murmurat. Scãdalo quippe est ei aut tua odiosa superstitio, aut duritia quam forte putat illius qui tibi habet prouidere. Scandalizatur, inquam, in tua singularitate frater iudicans te superstitiosum tanquam superflua quæritantem: aut certe me durum causans, qui non perquiram victui tuo necessaria. Frustra sibi quidam blandiuntur de exemplo Pauli hortantis discipulum non bibere aquam, sed modico vti vino propter stomachum, & frequentes suas infirmitates. Qui attendere debent primùm quidem apostolum minimè sibiipsi rem istiusmodi suadere, sed nec discipulum æquè exposcere sibi. Deinde non monacho hoc intimari, sed episcopo, cuius vita tenerę adhuc & nascenti ecclesiæ pernecessaria esset. Timotheus hic erat. Da mihi alterum Timotheum, & ego cibo eum si vis etiam auro, & poto balsamo. Cæterùm tu tibimetipsi dispensas, misertus tui. Suspecta est mihi (fateor) tua ipsius in te dispẽsatio, & vereor tibi illudi sub tegmine & nomine discretionis à carnis prudentia. Id te saltem volo admonitum esse, vt si tibi ita auctoritas apostoli placet de bibendo vino: modico, quod ille adiunxit, nõ prætermittas. Et de hoc satis. Sed reuertamur ad spõsam, & discamus ab ea vineas proprias vtiliter non custodire, pręsertim nos qui videmur deputati custodes in vineis spõsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Rom.7.c — Rom.8.a — Gala.2.d — H — Rom.7.c — Mat.16.d — I — Rom.8.a — Ibidem. — Iob 28.c — Sapient.7.a — K — 1.Timo.5.d — L

De excellentia diuinæ visionis, & qualiter in præsenti sanctis viris gustus diuinæ præsentiæ variatur pro variis animæ desideriis. Sermo XXXI.

INdica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.] Studiosis mentibus verbum sponsus frequenter apparet, & non sub vna specie. Quid ita? Profecto, quoniam nondum videtur sicuti est. Nempe illa visio stat, quia forma stat quæ tunc videtur. Est enim: nec vllam capit ex eo quod fuit vel erit, mutationem. Tolle nempe fuit & erit, vnde iam transmutatio, aut vicissitudinis obumbratio? At quicquid veniens ex eo quod fuit, nõ cessat tendere in id quod erit, transitũ sanè habet per est, sed omnino non est. Nam quomodo est, quod nunquam in eodem statu permanet? Solũ proinde vere est, quod nec à fuit præciditur, nec ab erit expungitur: sed solùm atq; inexpugnabile remanet ei est, & manet quod est. Nec fuit sanè tollit illi esse ab æterno, nec erit esse in æternum: ac per hoc sibi vendicat verum esse, id est increabile, interminabile, inuariabile. Cùm igitur ipse qui sic est, immo qui non sic aut sic est, videtur sicuti est, stat (vt dixi) illa visio, quia nulla eam interpolat vicissitudo. Et tunc ille de euangelio vnus omnibus qui sic vident, denarius redditur in vna specie quę offertur. Nam & quod apparet, vt inuariabile in se est, ita inuariabiliter intuentibus præsto est: & quibus apparet, nil videre desiderabilius volũt, nil possunt delectabilius. Quando ergo illa vel fastidiet auiditas, vel se subtrahet suauitas, vel fraudabit veritas, vel deficiet æternitas? Quod si in æternum extenditur videndi copia pariter & voluntas: quomodo nõ plena felicitas? Nil quippe aut deest iam sempervidentibus, aut superest semper volẽtibus. At talis visio non est vitæ præsentis, sed in nouissimis reseruatur, his dũtaxat qui dicere possunt: Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est. Et nũc quidem

M — Matt.20.a — 1.Ioan.3.a

A dem apparet quibus vult, sed sicuti vult, non sicuti est. Non sapiens, non sanctus, nó propheta videre illum sicuti est potest aut potuit in corpore hoc mortali: poterit autẽ in immortali, qui dignus habebitur. Itaque videtur & hic, sed sicut videtur ipsi, & non sicuti est. Nam neque hoc luminare magnũ (solem loquor istum quem quotidie vides) vidisti tamẽ aliquando sicuti est, sed tantùm sicut illuminat, verbi causa aërem, montem, parietem. Quod nec ipsum quidem aliquatenus posses, si non aliqua ex parte ipsum lumen corporis tui pro sui ingenita serenitate & perspicuitate cœlesti lumini simile esset. Non denique alterum membrum corporis capax est luminis, ob multam vtique dissimilitudinem. Sed nec ipse oculus cum turbatus fuerit, lumini propinquabit, nimirũ ob amissam similitudinem. Qui ergo turbatus, nullatenus serenum solem videt propter dissimilitudinẽ, serenus aliquatenus videt propter nonnullam similitudinem. Profecto si pari prorsus puritate vigeret, videret omnino inoffensa facie eum sicuti est, propter omnimodam similitudinem. Ita & solem iustitiæ illum qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, videre in hoc mundo sicut illuminat illuminatus potest, tanquam iam in aliquo similis: sicuti est, omnino nó potest, tanquam nondum perfectè similis. Propterea dicit: Accedite ad eum, & illuminamini: & facies vestræ non confundentur. Ita sanè, sed si quantum satis est illuminamur, vt reuelata facie speculantes gloriam dei, in eandem imaginem transformemur de claritate in claritatem tanquam à domini spiritu. Ergo accedendum rd eum, non irruendum, ne irreuerens scrutator maiestatis opprimatur à gloria. Nec locis sanè accedendum, sed claritatibus, ipsisque non corporeis, sed spiritualibus tanquam à domini spiritu. A domini planè, & non à nostro, quamuis in nostro. Qui itaque clarior, ille propinquior: esse autem clarissimum, peruenisse est. Porro iam præsentibus non aliud est videre sicuti est, quã esse sicuti est, & aliqua dissimilitudine non confundi. Sed id tunc, vt dixi. Interim verò tanta hęc formarum varietas, atq; numerositas specierum in rebus conditis, quid nisi quidam sunt radij deitatis, monstrantes quidem quia verè sit, à quo sunt, non tamen quid sit prorsus diffinientes? Itaque de ipso vides, sed non ipsum. Cum autem de eo quem non vides, cętera vides, scis indubitanter existere, quem oportet inquirere, vt inquirentem non fraudet gratia, negligentem ignorantia non excuset. Verùm hoc genus videndi commune. In promptu enim est (iuxta apostolum) omni vtenti ratione, inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspicere.

Psal.33.a · B · *2.Cor.3.d* · *Prou.25.d* · *Roma.1.c*

Alius proculdubio ille modus quo quõdam patribus crebra illa atque ambitiosa diuinæ præsentiæ familiaritas dignãter indulta est, quanquam nec ipsis sicuti est, sed sicut dignata est. Nec vno omnibus modo, sed, vt ait apostolus, multifariè multisque modis: cùm ipse in se sit vnus, dicente ipso ad Israël: Dominus deus tuus, deus vnus est. Et hæc demõstratio non quidem communis, sed tamen foris facta est, nimirum exhibita per imagines extrinsecus apparẽtes, seu voces sonantes. Sed est diuina inspectio eo differentior ab his, quo interior, cum per seipsum dignatur inuisere deus animam quærentem se, quæ tamen ad quærendum toto se desiderio & amore deuouit. Et hoc signum istiusmodi aduentus eius, sicut ab eo qui expertus est, edocemur: Ignis ante ipsum pręcedet, & inflammabit in circuitu eius inimicos eius. Oportet nanque vt sancti desiderij ardor præueniat faciem eius ad omnem animam ad quam est ipse venturus, qui omnem con sumat rubiginem vitiorũ, & sic præparet locum domino. Et tũc scit anima quoniam iuxta est dominus, cum se senserit illo igne succẽsam, & dixerit cum propheta: De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me. Et illud: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.

Heb.1.a · C · *Deut.6.a* · *Psal.96.a* · *Thren.1.d* · *Psal.38.a*

Tali animæ suspiranti frequenter, immo sine intermissione orãti & affligenti se præ desiderio, cùm interdum desideratus ille qui ita quæritur, miseratus occurit, puto illi de propria experientia conuenire vt dicat cum sancto Hieremia: Bonus es domine sperãtibus in te, animæ quærenti te. Sed & angelus eius qui vnus est de sodalibus sponsi, in hoc ipsum deputatus, minister profectò & arbiter secretæ mutuæque salutationis, is inquam angelus quomodo tripudiat, quomodo collætatur & condelectatur, & conuersus ad dominum dicit: Gratias ago tibi domine maiestatis, quia desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorũ eius non fraudasti eam. Ipse est qui in omni loco sedulus quidam pedisequus animæ non cessat solicitare eam, & assiduis suggestionibus monere dicens: Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Et rursum: Expecta dominum, & custodi viam eius. Itẽ Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ad dominũ autem, Sicut ceruus (inquit) desiderat ad fontes aquarũ, ita desiderat anima ista ad te deus. Desiderauit te in nocte, sed & spiritus tuus in præcordiis eius: de mane vigilauit ad te. Et iterum: Tota die expandit ad te manus suas: dimitte illam, quia clamat post te. Conuertere aliquantulum, & deprecabilis esto super eam. Respice de cœlo, & vide & visita desolatam. Fidelis paranymphus, qui mutui amoris cõscius, sed non inuidus, non suam quęrit, sed domini gratiam: discurrit medius inter dilectum & dilectam, vota offerens, referens dona. Excitat istam, placat illum. Interdũ quoque (licet rarò) repræsentat eos pariter sibi, siue hanc rapiẽs, siue illum adducens. Siquidem domesticus est, & notus in palatio, nec veretur repulsam, & quotidie videt faciem patris.

Thren.3.c · D · *Psal.20.a* · *Psal.36.a* · *Ibidem.f* · *Abac.2.a* · *Psal.41.a* · *Psal.87.b* · *Matt.15.c* · *Psal.89.c*

Vide autem tu ne quid nos in hac verbi animæque commixtione corporeum seu imaginatorium sentire existimes. Id loquimur quod apostolus dicit, Quoniã qui adhęret deo, vnus spiritus est. Excessum puræ mẽtis in deum, siue dei piũ descensum in animam, nostris quibus possumus exprimimus verbis, spiritualibus spiritualia comparantes. Itaque in spiritu fit ista coniunctio, quia spiritus est deus, & concupiscit decorem animæ illius quam forte aduerterit in spiritu ambulantem, & curam carnis non perficientem in desiderio, præsertim si sui amore flagrantem conspexerit. Non ergo sic affecta & sic dilecta contenta erit omnino vel illa quæ multis per ea quę facta sunt, vel illa quę paucis per visa & somnia facta est manifestatio sponsi, nisi & speciali prærogatiua intimis illum affectibus atque ipsis medullis cordis cœlitus illapsum suscipiat habeátque præsto quem desiderat nõ figuratum, sed infusum: nõ apparentem, sed afficientẽ: nec dubium quin eo iucundiorem, quo intus, non foris. Verbum nempe est nõ sonans, sed penetrans: non loquax, sed efficax: non obstrepens auribus, sed affectibus blandiens. Facies est non formata, sed formans: non perstringens oculos corporis, sed faciem cordis lætificans: grata quippe amoris munere, non colore. Non tamen adhuc illum dixerim apparere sicuti est, quanuis non omnino aliud hoc modo exhibeat quàm quod est. Neq; enim vel sic continuè præsto erit quanuis deuotissimis mentibus, sed nec vniformiter omnibus. Oportet nanque pro variis animę desideriis diuinę gustum præsentiæ variari, & infusum saporem supernę dulcedinis diuersa appetẽtis animi aliter atque aliter oblectare palatum. Denique aduertisti in hoc amatorio carmine quotiẽs mutauerit vultum, & in quãta multitudine dulcedinis suæ coram dilecta dignatus sit transformari, & quomodo nunc quidem instar verecundi sponsi sanctæ animæ secretos petat amplexus, & osculis delectetur: nunc verò in oleo & vnguentis medicum exhibere appareat, nimirum propter teneras & infirmas animas istiusmodi adhuc indigentes fomentis & medicamentis, vnde & delicato adolescentularum nomine designantur. Si mussitet quis, audiet quia non est opus sanis medicus, sed ma le habentibus. Nunc rursum quasi viator quispiam itinerantibus sponsæ simul atque adolescentulis sese associans, iucundissimis cõfabulationibus suis à labore viæ omnẽ releuat comitatum, ita vt eo discedente loquãtur: Nónne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu, dum loqueretur nobis in via?

1.Cor.6.b · E · *Ioan.4.c* · F · *Mat.9.b* · *Luc.24.c*

Facundus comes, qui in sermonum & morum suauitate suorum, tanquam in quadam suaueolentia spirantium vnguentorum post se currere faciat vniuersos. Vnde & dicunt: In odore vnguentorum tuorum curremus. Item aliquando occurrens quasi prædiues aliquis paterfamilias qui in domo sua abundet panibus, immo tanquam rex magnificus & potens, qui sponsę pauperis videatur pusillanimitatem erigere, prouocare cupiditatem, demonstrans illi omnia desiderabilia gloriæ suæ, diuitias torculariorum ac promptuariorũ, hortorum & agrorum copias, demum etiam introducens eam in

Cant.1.a

G ipsa secreta cubiculi. Nimirum confidit in ea cor viri sui, & non est ex omnibus quod ab illa existimet abscōdendū, quā redemit inopem, probauit fidelem, amplexatur amabilē. Atque ita non cessat siue hoc siue illo modo interno iugiter apparere conspectui quærentium se, vt sermo impleatur quem dixit: Ecce ego vobiscum sum vsq; ad consummationem seculi. Et in his omnibus suauis & mitis & multę misericordię. Nam in osculis quidem affectuosum & blādum, in oleo autē & in pigmentis atque vnguentis clementem & affluentē visceribus pietatis & compassionis, porro in via hilarem, affabilem, plenum gratiæ & solatij, in ostēsione verò diuitiarū ac possessionum munificum se ac largum pro regia liberalitate remuneratorem demonstrat. Ita per omnē huius carminis textum reperies verbū istiusmodi similitudinibus adumbrari. Vnde ego puto id significatum apud prophetā, vbi ait: Spiritus ante faciem nostram Christus dominus, in vmbra eius viuemus inter gētes: quòd scilicet videamus nūc per speculum & in ænigmate, & necdum facie ad faciem. At istud sane donec viuimus inter gentes. Nā inter angelos aliter: quādo iam indifferenti omnino felicitate cum ipsis videbimus eum & nos sicuti est, hoc est, in forma dei, & non in vmbra. Quomodo nanque apud veteres quidem vmbram figurámque dicimus extitisse, nobis autē per gratiā Christi in carne præsentis ipsam per se illucescere veritatem: ita nos quoque H respectu futuri seculi in quadam interim veritatis vmbra viuere non negabit, nisi qui nō acquiescit apostolo dicenti: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Et illud: Non arbitror me comprehendisse. Quomodo enim non est distinctio eius qui per fidem ambulat, & illius qui per speciem? Ergo iustus ex fide viuit, beatus exultat in specie. Et ideo sanctus homo viuit interim in vmbra Christi, sanctus angelus in splendore vultus gloriæ gloriatur. Et bona fidei vmbra, quæ lucem temperat oculo caliganti, & oculum prēparat luci. Scriptum est enim: Fide mundans corda eorum. Fides itaque lucem non extinguit, sed custodit. Quicquid sane est illud quod videt angelus, hoc mihi vmbra fidei seruat, fideli sinu repositum, in tempore reuelandum. An nō expedit tenere vel inuolutum quod nudum non capis? Denique & mater domini viuebat in vmbra fidei, cui dictum est, Et beata quæ credidisti. Habuit & de Christi corpore vmbram, quæ audiuit, Et virtus altissimi obūbrabit tibi. Nec enim vilis vmbra, quę de virtute altissimi formatur. Et verè virt⁹ in carne Christi, quę virgini obumbrauit, vt quod impossibile erat mortali fœminæ, obiectu tamen inuolucri viuifici corporis ferret præsentiam maiestatis, & lucem sustineret inaccessibilē. Virtus planè in qua omnis contraria fortitudo debellata est. Et virtus & vmbra fugans dæmones, tutans homines. Aut certe virtus vegetans, vmbra refrigerans. Viuimus proinde in vmbra Christi, qui per fidem ambulamus, & carne ipsius pascimur vt viuamus. Caro enim Christi vere est cibus. Et vide ne propterea etiam nunc describatur hoc loco apparens tanquam in schemate pastorali, vbi illum sponsa quasi vnū quempiam de pastoribus videtur alloqui dicens: Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. Bonus pastor, qui animam suam dat pro ouibus suis. Animam pro illis, carnem illis. Illam in precium, istam in cibum. Res mira: ipse pastor, ipse pascua est, ipse redemptio. Verùm sermo in lōgum pergit, quoniam locus amplus est, & grandia continens, & non explicabitur paucis, atque hac necessitate videtur mihi iam rumpendus potius quàm finiendus. Oportet autem vt quoniam materia pendet, memoria vigilet, quatenus vbi pausatum erit, inde mox resumatur & pertractetur prout dominus dabit Iesus Christus sponsus ecclesiæ, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Prou. vl. b. — Mat. vlt. d — Thre. 4. d — 1. Cor. 13. c — Philip. 3. c — Abac. 2. a — Act. 15. c — Luc. 1. e — Ibidem. — Ioan. 6. f — Ioan. 10. b

Qualiter Christus suscipitur ab anima sancta tanquam sponsus, & ab anima infirma tanquā medicus: & de differentiis cogitationum, vnde oriantur. Sermo XXXII.

INdica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. Hic sumus, hinc progredimur. Sed antequam tractari incipiat visio ista & allocutio, recapitulandum breuiter arbitror de aliis visionibus quæ præcesserunt, quomodo nobis aptari spiritualiter possint pro votis & meritis singulorum, vt apprehensis illis (si tamen hoc datum fuerit) facilior & in huius discussione eluceat intellectus. Verùm id difficillimū. K Nam etsi illa verba quibus ipsæ visiones seu similitudines describuntur, sonare corpora atque corporea videantur, spiritualia tamen sunt quæ nobis ministrantur in his, ac per hoc in spiritu quoque causas & rationes earum oportet inquiri. Et quis idoneus inuestigare & cōprehendere tam multos animæ affectus profectúsque, quibus hæc de præsentia sponsi tam multiformis gratia dispensatur? Tamen si intremus ad nos, & spiritus sanctus in lumine suo dignetur ostendere nobis, quod opere suo non dedignatur assiduè actitare in nobis, puto non omnino nos in his sine intellectu remansuros. Confido enim non accepisse nos spiritum huius mundi, sed spiritum qui ex deo est, vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Ergo si cui nostrum cum sancto propheta adhærere deo bonū est, & (vt loquar manifestius) si quis in nobis est ita desiderij vir, vt cupiat dissolui, & cum Christo esse: cupiat autem vehementer, ardenter sitiat, assiduè meditetur: is profecto non secus quàm in forma sponsi suscipiet verbum in tempore visitationis, hora videlicet qua se adstringi intus quibusdam brachiis sapientiæ, atq; inde sibi infundi senserit sancti suauitatem amoris. Siquidem desiderium cordis eius tribuetur ei, etsi adhuc peregrinanti in corpore. Ex parte tamen, idque ad tempus, & tempus modicum. Nam cum vigi- L liis & obsecrationibus & multo labore & imbre lachrymarum quæsitus affuerit, subitò dum teneri putatur, elabitur: & rursum lachrymanti & insectanti occurrens cōprehendi patitur, sed minime retineri, dū subitò iterum quasi è manibus euolat. Et si institerit precibus & fletibus deuota anima, denuo reuertetur, & voluntate labiorū eius non fraudabit eam: sed rursum mox disparebit, & non videbitur, nisi iterum toto desiderio requiratur. Ita ergo & in hoc corpore potest esse de pręsentia sponsi frequens lætitia, sed non copia: quia etsi visitatio lætificat, sed molestat vicissitudo. Et hoc tandiu necesse est pati dilectam, donec semel posita corporeæ sarcinæ molis, auolet & ipsa leuata pennis desideriorum suorum liberè iter carpens per campos contemplationis, & mēte sequens expedita dilectum quocunque ierit. Nec tamen vel in transitu præsto erit sic omni animæ, nisi illi duntaxat quam ingens deuotio, & desiderium vehemēs, & prędulcis affectus sponsam probat, & dignam ad quam gratia visitādi accessurum verbum decorem induat, formam sponsi accipiens. Qui enim nondum inuenitur ita affectus, sed compunctus magis actuum recordatione suorum, loquēs in amaritudine animæ suæ dicat deo: Noli me condēnare: aut forte etiam adhuc periculose tentatur à propria concupiscentia abstractus & illectus: hic talis non sponsum requirit, sed medicum: ac per hoc non oscula quidem vel amplexus, sed tātùm remedia vulneribus accipiet suis, in oleo vtique & vnguentis. An non sępe- M numero sic sentimus & sic experimur orātes, nos qui nostris quotidie adhuc excessibus tentamur pręsentibus, mordemur præteritis? A quanta me amaritudine frequenter liberasti adueniens Iesu bone? Quotiens post anxios fletus, post inenarrabiles gemitus & singultus, sauciam cōscientiam meam vnxisti vnctione misericordiæ tuæ, & oleo lætitiæ perfudisti? Quotiens me oratio quem penè desperātem suscepit, reddidit exultantem & pręsumentē de venia? Qui similiter afficiūtur, ecce hi sciunt quòd verè medicus sit dominus Iesus, qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Qui experti non sunt, credant inde eidem ipsi dicēti: Spiritus domini vnxit me, ad euangelizādum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde. Si adhuc dubitant, accedant certe & probent, & sic in semetipsis discant quid sit, Misericordiam volo, & non sacrificium. Sed videamus & reliqua. Sunt qui in studiis spiritualibus fatigati, & versi in teporem, atque in defectu quodam spiritus positi, ambulant tristes vias domini, corde arente & tædente accedunt ad quæque iniuncta, frequenter murmurant: longos dies, longas conqueruntur & noctes, loquentes cum sancto Iob: Si dormiero dicam, quando consurgam? & rursum expectabo vesperā. Ergo vbi contingit tale aliquid pati, si misertus dominus appropiet nobis in via qua ambulamus, & incipiat loqui de cœlo qui de cœlo est,

1. Cor. 2. c — Psal. 72. d — Psal. 20. a — Ibidem. — Iob 10. a — Psal. 146. a — Luc. 4. c — Matt. 9. b — Iob 7. a

A lo est, necnon fauorabile quippiam cantare nobis de canticis Sion, narrare etiam de ciuitate dei, de pace ciuitatis, de æternitate pacis, de statu æternitatis, dico vobis erit pro vehiculo animæ dormitanti & pigritanti læta narratio, ita vt pellat omne fastidium ab animo audientis, & à corpore fatigationem. [Psal.118.d] An tibi aliud vel pati vel petere ille videtur, qui ait: Dormitauit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis? Et [Ibidem n] nónne cum obtinuerit, clamabit: Quomodo dilexi legẽ tuã domine, tota die meditatio mea est? Sunt enim quædam verba verbi sponsi ad nos, nostræ meditationes de ipso, & eius gloria, elegantia, potentia, maiestate. Non solùm autem, sed & cum auida mente versamus testimonia eius, & iudicia oris eius, & in lege eius meditamur die ac nocte: sciamus pro certo adesse sponsum, atque alloqui nos, vt non fatigemur laboribus, sermonibus delectati. Tu ergo cum tibi aliqua talia volui animo sentis, non tuam putes cogitationem, sed illum agnosce loquentem, qui apud prophetam dicit: Ego qui [Esa.63.a] loquor iustitiam. Simillima enim sunt nostræ cogitata mentis sermonibus veritatis in nobis loquentis: nec facilè quis discernit quid intus pariat cor suum quídve audiat, nisi qui [Mat.15.b] prudenter aduertit dominum in euangelio loquentem, quia [Ibidẽ 9.a] de corde exeunt cogitationes malæ. Et illud: Quid cogitatis [Ioan.8.f] mala in cordibus vestris? Et qui loquuntur mẽdacium, de suo [2.Cor.3.b] loquuntur. Apostolus autem, Non quòd sufficientes (inquit) B simus cogitare aliquid à nobis tãquã ex nobis, (subaudis bonum) sed sufficientia nostra ex deo est. Cũ ergo mala in corde versamus, nostra cogitatio est: si bona, dei sermo est. Illa [Psal.84.b] cor nostrum dicit, hæc audit. Audiam (ait) quid loquatur in me dominus deus, quoniam loquetur pacem in plebem suã. Itaque pacem, pietatem, iustitiam deus in nobis loquitur: nec talia nos cogitamus ex nobis, sed in nobis audimus. Cæterùm homicidia, adulteria, furta, blasphemiæ, & his similia de [Mat.15.b] corde exeunt, nec audimus ea, sed dicimus. Denique dixit [Psal. 13. & 52.a] insipiens in corde suo, non est deus. Et propter hoc irritauit impius deum, quia dixit in corde suo, non requiret. Sed [Ibidem 9.c] est præterea quod corde quidem sentitur, non tamen cordis est verbum: nec enim de corde exit sicut nostra cogitatio: sed neque illud est quod ad cor fieri diximus, verbum videlicet verbi, cum sit malum: immittitur autem à contrariis po- [Psal.77.e] testatibus, sicut fiunt immissiones per angelos malos, quale [Ioan.13.a] (verbi causa) fuit quod legitur misisse in cor diabolus vt traderet dominum Iudas Simonis Iscariotis. Verùm quis ita vigil & diligens obseruator motionum internarum suarum, siue in se, siue & ex se factarum, vt liquidò ad quæque illicita sensu cordis sui discernat inter morbum mentis, & morsum serpentis? Ego nulli hoc mortalium possibile puto, nisi qui illuminatus à spiritu sancto speciale accepit donum, quod a- [1.Cor.12.b] postolus inter cætera charismata quę enumerat, nominat dis- C cretionem spirituum. Quantumlibet enim quis (secundum [Prou.4.d] Salomonem) omni custodia seruet cor suum, & omnia quæ intra se mouentur, vigilantissima intentione obseruet, etiam si diuturnum forte in his habuerit exercitium, & frequẽs experimentum: non poterit tamen ad purum in se dignoscere discernerévè abinuicem malum innatum, & malum semina- [Psal.18.d] tum. Nam delicta quis intelligit? Nec multum refert nostra scire vnde inest nobis malum, dummodo inesse sciamus: vigilandum potius & orandum vndecunque sit, ne consentiamus. Denique orat propheta contra vtrunq; malum dicens: [Ibidem.] Ab occultis meis mũda me domine, & ab alienis parce seruo tuo. Et ego non possum tradere vobis quod non accepi. Nõ autem accepi (fateor) vnde assignẽ certam notionẽ inter partum cordis, & seminarium hostis. Quippe vtrunque malum, vtrunque à malo: vtrunque in corde, sed non vtrũq; de corde. Hoc totum certum mihi in me, etsi incertum quid cordi, quid hosti tribuam. Et id quidem (vt dixi) absque periculo.

Sed sane est vbi periculose immo damnabiliter erratur, atque ibi meritò nobis certa præfigitur regula, ne quod dei est in nobis, demus nobis, putantes verbi visitationem nostram esse cogitationem. Ergo quantum distat bonũ à malo, tãtum ista duo à se, quoniã nec de verbo malum, nec de corde exiet bonum, nisi quod prius forte de verbo cõceperit: quia nõ potest bona arbor malos fructus facere, nec arbor mala fructus [Mat.7.c] bonos. At satis dictũ esse credo quid dei, quid nostrũ in nostro sit corde, nec superfluè (vt arbitror) sed vt sciant inimici D gratiæ, absque gratia nec ad cogitãdum bonum sufficere cor [2.Cor.3.b] humanũ, sed sufficiẽtiam ipsius ex deo esse, dei vocẽ bonum quod cogitatur, non cordis prolem existere. Tu ergo si vocẽ eius audis, non iam nescias vnde veniat, aut quò vadat, sciens quia à deo exit, & ad cor vadit. Vide autem quomodo verbũ quod egreditur de ore dei, non reuertatur ad eum vacuũ, sed prosperetur & faciat omnia ad quæ misit illud, vt dicere possis & tu, quia gratia dei in me vacua non fuit. Felix mens, cui [1.Cor.15.b] verbum indiuiduus comes, vbique se affabilem prębet, cuius indesinenter oblectata suauitate facundiæ, à carnis molestiis & vitiis sese vendicet, omni hora redimẽdo tempus à diebus malis. Non lassabitur, non molestabitur: quoniam sicut dicit scriptura, non contristabit iustum quicquid ei acciderit.

Iam verò magni patrisfamilias seu regię maiestatis schema apparere existimo his qui accedẽtes ad cor altum, de maiori spiritus libertate, & puritate conscientiæ magnanimiores facti consueuerũt audere maiora, inquieti prorsus & curiosi secretiora penetrare, & apprehẽdere sublimiora, & tẽtare perfectiora non modo sensuum, sed & virtutum. Hi enim pro fidei magnitudine digni inueniuntur qui inducantur in omnẽ plenitudinẽ: nec est omnino in omnibus apothecis sapientiæ à quo deus sciẽtiarũ dominus arcendos cẽseat cupidos veritatis, vanitatis nõ conscios. Talis erat Moyses, qui audebat [Exo.33.c] dicere deo: Si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi teipsum. E Talis Philippus, qui sibi & suis condiscipulis patrem [Ioan.14.b] flagitabat ostendi. Talis & Thomas, qui nisi sua manu tãgeret vulnus & fossum latus, credere recusabat. [Ioan.20.f] Pusilla fides, sed de magnitudine animi miro modo descẽdens. Talis quoque Dauid, qui & ipse dicebat deo: Tibi dixit cor meum, exqui- [Psal.26.c] siuit te facies mea: faciem tuam domine requiram. Tales itaque magna audent, quoniam magni sunt: & quæ audent obtinent, iuxta verbum promissionis ad ipsos, quod est istiusmodi: Quemcunque locum calcauerit pes vester, vester erit. [Deut.11.e] Magna liquidem fides, magna meretur: & quatenus in bonis domini fiduciæ pedem porrexeris, eatenus possidebis.

Denique Moysi ore ad os loquitur deus, & palam non per [Num.12.b] ænigmata & figuras dominum videre meretur, cum prophetis aliis tantùm in visione apparere se dicat, & per somnium loqui. Philippo quoque secundum petitionem cordis sui ostensus est pater in filio, in eo proculdubio quod incontinenti audiuit: Philippe, qui videt me, videt & patrem: & quia ego [Ioan.14.b] in patre, & pater in me est. Sed & Thomæ iuxta desiderium [Ioan.20.f] cordis eius palpandum se præbuit, & voluntate labiorum eius non fraudauit eum. Quid Dauid? Nónne & ipse voto se non omnino fraudari significat, vbi ait non daturum se som- [Psal.131.a] num oculis suis, nec palpebris suis dormitationem, donec inueniret locum domino? Igitur istiusmodi magnis spiritibus magnus occurrit sponsus, & magnificabit facere cum eis, e- F mittens lucem suam, & veritatem suam, eósque deducens & [Psal.125.a] adducens in montem sanctum suum & in tabernacula sua, ita [Psal.42.a] vt dicat qui eiusmodi est, Quia fecit mihi magna qui potens [Luc.1.e] est. Regem in decore suo videbunt oculi eius præeuntem se [Esa.33.e] ad speciosa deserti, ad flores rosarum, & lilia conuallium, ad amœna hortorum, & irrigua fontium, ad delicias cellariorũ, & odoramẽta aromatum, postremò ad ipsa secreta cubiculi.

Isti sunt thesauri sapientiæ & scientiæ penes sponsum absconditi, hæc vitæ pascua præparata in refectionem animarum sanctarum. Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex [Psal.126.c] ipsis. Hoc solũ admonitus sit, ne solus habere velit quæ possunt sufficere pluribus. Propterea enim fortassis post ista omnia sponsus tanquã pastor apparere describitur, vt proinde admoneatur assecutor tantorum munerum, pascendi gregis simpliciorum, qui scilicet tam non valent per semetipsos apprehendere ista, quàm non audent sine pastore oues exire in pascua. Denique hoc ipsum sponsa prudenter aduertens, [Cant.1.b] postulat sibi indicari vbi ipse pascat & cubet sub meridiano feruore, parata (vt quidem ex hoc intelligi datur) pasci & pascere cum illo & sub illo. Nec enim tutum arbitratur longè agere gregem à summo pastore, nimirum ob incursiones luporum, eorum maximè qui veniunt ad nos in vestimentis ouium: & propterea satagit in eisdem cum ipso pariter pascere pascuis, & cubare vmbris. Et causam ponit: Ne incipiam (in-

quiens) vagari post greges sodalium tuorum. ipsi sunt qui se volunt videri amicos sponsi, & non sunt: & cum suos non illius greges pascere cura sit eis, hincinde tamen insidiantes dicunt: Ecce hic est Christus, ecce illic est. videlicet vt multos seducant & abducant à Christi gregibus, & socient suis. Hoc pro literę textu. Iam verò spiritualem sensum qui in ea latet, sub alio sermonis principio expectate, quicquid illud erit quod mihi inde vobis orantibus sua misericordia partiri dignabitur sponsus ecclesię Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De his quæ semper sectanda sunt à mente deuota, & quid sit meridies, & de quatuor generibus tentationum semper cauendis. Sermo XXXIII.

INdica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Et alius quidam: Indica (inquit) mihi cur me ita iudices. (*Iob 10.d*) Vbi non sanè sententiam causatur, sed scrutatur causam, erudiri flagellis petens, non erui. Item alius precatur, dicens: Vias tuas domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. (*Psal. 24.b*) Quas dixerit vias vel semitas, manifestat alibi: Deduxit me (inquit) super semitas iustitiæ. (*Psal. 22.a*) Ergo tria ista anima curiosa dei non cessat inquirere, iustitiam, & iudicium, & locum habitationis gloriæ sponsi, tanquã viã in qua ambulet, cautelam qua ambulet, & ad quam ambulet mansionem: de qua mansione sic habes in propheta. (*Psal. 26.b*) Vnam petij (inquit) à domino, hãc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Et iterum: Domine dilexi decorẽ domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuę. (*Psal. 25.b*) Porro de reliquis duobus, Iustitia & iudicium (ait) præparatio sedis tuæ. (*Psal. 88.c*) Meritò tria ista mens deuota requirit, vtpote sedem dei, & sedis præparationem. Et pulchrè in sponsę prærogatiuam concurrunt pariter omnia ad consummationem virtutum, vt de forma iustitiæ sit formosa, de iudiciorum notitia cauta, de desiderio præsentiæ seu gloriæ sponsi casta. Talem prorsus decet esse sponsam domini, pulchram, eruditã, & castam. Ergo petitio quam vltimam posui, istius est loci. Petit siquidem ab eo quẽ diligit anima sua, indicari sibi vbi pascat, & vbi cubet in meridie. Et primò aduerte quàm eleganter amorem spiritus à carnis discernat affectu, dum dilectum exprimere magis ipsa affectione quàm nomine volens, nõ simpliciter quem diligo, sed ô (inquit) quem diligit anima mea, spiritualem designans dilectionem. Deinde quidnam eam in loco pascuæ adeò delectet, diligenter attende. Sed nec illud prætereat te de hora meridiana, & quòd is potissimum exploratur locus, in quo qui pascit, cubat simul: quod est magnæ securitatis indicium. Arbitror enim ob hoc additum, cubat, quòd eò loci minimè necesse sit stare & vigilare super custodiam gregis, quãdo grex etiam cubante pastore & pausante sub vmbris liberè nihilo minus discurrat in pascuis.

Felix regio, in qua pro libitu oues ingrediuntur & egrediuntur, & non est qui exterreat. Quis mihi tribuat videre vos męq; pariter in montibus pasci vnà cum illis nonaginta nouem quæ illic relictæ leguntur, cum pastor earũ dignanter ad vnam descendit quæ errauerat? (*Mat. 18.b*) Securè proculdubio cubat prope, qui & longe recedere minimè dubitauit, sciens quia in tuto eas reliquerat. Meritò sponsa illò suspirat, meritò inhiat loco pascuæ simul & pacis, sed quietis, sed securitatis, sed exultationis, sed admirationis, sed stuporis. Nam & me miserum heu longe agentem & de longe salutantem. En ipsa eius recordatio ad lachrymas prouocat, planè iuxta affectionem & vocem dicentium: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. (*Psal. 136.a*) Libet exclamare & me cum sponsa pariter & cum propheta: Lauda deum tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te. (*Psal. 147.a*) Qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te. Quis nõ illic vehementer cupiat pasci & propter pacem, & propter adipẽ, & propter satietatem? Nihil ibi formidatur, nihil fastiditur, nihil deficit. Tuta habitatio paradisus, dulce pabulum verbum, opulentia multa nimis æternitas. Habeo & ego verbum, sed in carne, & mihi apponitur veritas, sed in sacramẽto. Angelus ex adipe frumenti saginatur, & nudo saturatur grano, me oportet interim quodam sacramenti cortice esse contentum, carnis furfure, literæ palea, velamine fidei. Et hæc talia sunt quæ gustata afferunt mortem, si non de primitiis spiritus quantulumcunque accipiant condimentum. Prorsus mors mihi in olla, nisi ex prophetę farinula dulcoretur. (*4. Reg. 4. g*) Denique absque spiritu & sacramentum ad iudicium sumitur, & caro non prodest quicquam, & litera occidit, & fides mortua est: sed spiritus est qui viuificat, vt viuam in eis. At quantalibet sanè abundantia spiritus pinguescant ista, non pari omnino iucunditate sumitur cortex sacramenti & adeps frumenti, fides & spes, memoria & præsentia, æternitas & tempus, vultus & speculum, imago dei & forma serui. Nempe in omnibus his fides locuples mihi, intellectus pauper. Nunquid verò par sapor intellectui fideíque, cùm sit in meritum ista, ille in præmium? Vides ergo distare inter pabula quantum & inter loca, & sicut exaltantur cœli à terra, ita habitantes in eis bonis potioribus abundare? Festinemus proinde filij, festinemus ad locum tutiorem, ad pastum suauiorem, ad vberiorem & fertiliorem agrum. Festinemus vt habitemus sine metu, abũdemus sine defectu, epulemur sine fastidio. Tu enim domine sabaoth, qui cum tranquillitate iudicas omnia, etiam cum securitate æquè omnia ibi pascis. Idem ipse & dominus exercituum, & pastor ouium. Ergo & pascis & cubas pariter, sed non hic. Denique stabas cum è cœlo prospiceres vnam ex tuis ouiculis (Stephanum loquor) à lupis circũdari super terram. (*Act. 7. g*) Et propterea quæso indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie, hoc est tota die. Etenim illa meridies tota est dies, & ipsa nesciens vesperam. Et ideo melior dies illa in atriis tuis super millia, quia nescit occasum. (*Psal. 83.c*) At matutinum forsitan habuit, cum primum videlicet dies sanctificatus illuxit nobis per viscera vtique misericordiæ dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto. (*Luc. 1. g*) Verè tunc suscepimus deus misericordiam tuam in medio templi tui, cum in medio vmbræ mortis exortus matutini lux orta est nobis, & manè vidimus gloriam domini. (*Psal. 47.b*) Quanti reges & prophetæ voluerunt videre, & non viderunt? Quare, nisi quia nox erat, & necdum venerat illud expectatum mane cui fuerat repromissa misericordia? Vnde & orabat quis dicens: Auditam fac mihi mane misericordiam tuam, quia in te speraui. (*Psal. 142. b*) Fuit nanque quædam huius aurora diei, ex quo sol iustitiæ per archangelum Gabrielem nũciatus est terris, & virgo deum in vtero de spiritu sancto concepit & peperit virgo, ac deinceps quoad in terris visus est, & cũ hominibus conuersatus est. Nam vsque adeo per totum id temporis lux pusilla & tanquam lux reuera auroræ apparuit, vt diem esse interim apud homines penè vniuersitas ignoraret. Denique si cognouissent, nũquam dominum glorię crucifixissent. (*1. Cor. 2. b*) Et vtique ipsis paucis discipulis dicebatur: Adhuc modicum lumen in vobis est: eo quòd aurora esset & initium vel potius indicium diei, dum sol adhuc abscõderet radios suos, & minimè eos spargeret super terrã. (*Ioan. 12. f*) Paulus quoque dicebat, Quoniam nox præcessit, dies autem appropinquauit: significans esse tunc adhuc adeo modicum lumen, vt propinquasse quàm venisse diem dicere maluerit. (*Rom. 13. d*) Quando autẽ hoc dicebat? Profecto quando sol reuersus ab inferis, iam se ad alta cœli sustulerat. Quanto magis cum adhuc similitudo carnis peccati instar densæ nubis operiret auroram, iuxta omnes nimirum nostri corporis passiones, itavt neque amara mors, nec crux probrosa defuerit: quanto magis, inquam, tunc exigua tenuísque admodum lux fuit, & quę de auroræ magis quàm de solis prodire præsentia videretur?

Erat ergo aurora, & ipsa subobscura satis, tota illa Christi conuersatio super terram, vsque dum occumbens & rursum exoriens, solaris suæ præsentiæ lumine clariori fugauit auroram, & mane facto absorpta est nox in victoria. Denique habes: Et valde mane vna sabbatorum veniunt ad monumentum orto iam sole. (*Mar. 16. a*) An non mane fuit quãdo ortus est sol? Attulit autem nouum de resurrectione decorem, & sereniorem solito lucẽ: quoniam etsi noueramus eum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. (*2. Cor. 5. d*) Est scriptum in propheta: Decorem induit, induit fortitudinem, & præcinxit se: (*Psal. 92. a*) quòd carnis infirma tanquã nubila quædam excusserit, stolam gloriæ induens. Sanè extunc eleuatus est sol, & sensim demum diffundens suos radios super terram, cœpit paulatim vbique clarior apparere,

A apparere, feruidiórque sentiri. Verùm quantumlibet incalescat & inualescat, multiplicet & dilatet radios suos super omne huius nostræ mortalitatis curriculū (erit enim nobiscū vsque ad consummationem seculi) non tamen ad meridianū perueniet lumē, nec in illa sui plenitudine videbitur modo, in qua videndus est postea, ab his duntaxat quos hac visione ipse dignabitur. O vere meridies, plenitudo feruoris & lucis, solis statio, vmbrarū exterminatio, desiccatio paludum, fœtorum depulsio. O perenne solstitium, quādo iam non inclinabitur dies. ô lumen meridianū, ô vernalis temperies, ô æstiua venustas, ô autumnalis vbertas, & (ne quid videar præterisse) ô quies & feriatio hyemalis. Aut certe si hoc magis probas, sola tunc hyems abiit & recessit. Hunc locū (inquit) tantę claritatis & pacis & plenitudinis indica mihi, vt quemadmodum Iacob adhuc in corpore manēs vidit dominū facie ad faciē, & salua facta est anima eius: vel certe sicut Moyses vidit eum nō per figuras & ænigmata seu per somnia, vti prophetæ alij, sed modo planè præcellenti atque inexperto cæteris, sibi noto & deo: vel sicut Esaias reuelatis oculis cordis vidit eum super solium excelsum & eleuatum: vel etiam quomodo Paulus raptus in paradisum audiuit verba ineffabilia, & dominum suum Iesum Christum vidit oculis suis: ita ego quoque te in lumine tuo & in decore tuo per mētis excessum merear contemplari pascētem vberius, quiescentem

Num. 12. b *Esa. 6. a* *2. Cor. 12. a*

B securius. Nam & hic pascis, sed non in saturitate. Nec cubare licet, sed stare & vigilare oportet, ꝑpter timores nocturnos.

Heu nec clara lux, nec plena refectio, nec mansio tuta: & ideo indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. Beatū me dicis cum esurio & sitio iustitiam. Quid hoc ad illorum felicitatem, qui repleti sunt in bonis domus tuæ, qui epulātur & exultant in conspectu dei, & delectantur in lætitia? Sed & si quid patior propter iustitiam, nihilo minus beatam pronuncias. Et certe pasci vbi timeas pati, iucunditatem habet, sed nō securitatem. Porrò autem pasci & pati simul, nónne molesta iucunditas est? Omnia mihi hic cedūt citra perfectum, plura præter votum, & tutum nihil. Quando adimplebis me lętitiā cū vultu tuo? Vultum tuum domine requiram. Vult⁹ tuus meridies est. Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. Scio satis vbi pascas nō cubans, indica mihi vbi pascas & cubes. Non ignoro vbi aliis temporibus pascere soleas, sed scire velim vbi in meridie pascas. Nam in tempore quidem mortalitatis meæ, & in loco peregrinationis meæ cōsueui sanè sub tua custodia pasci & pascere in lege & prophetis & psalmis de te, necnō in euangelicis pascuis, & apud apostolos similiter requieui, freqūter etiam de gestis sanctorū & verbis & scriptis eorum victū mihi atque attinētibus mihi mēdicaui vt potui: frequētius autem (quoniam is magis ad manum fuit) manducaui panem doloris, & vinum compūctio-

Matt. 5. a *Psal. 64. a* *Psal. 67. a* *Matt. 5. a* *Psal. 15. c* *Psal. 26. c*

C nis bibi, & factæ sunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, Vbi est deus tuus? Nisi quòd de mensa tua, (siquidē parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulāt me.) De ipsa inquam, tuæ quidem beneficio miserationis accipio, in quo vtcūq; respiro quotiens tristis est anima mea, & quotiens conturbat me. Hæc pascua noui & frequētaui te secuta pastorem, sed indica quæso etiā quæ non noui. Sunt quidem & alij pastores qui dicunt se esse sodales tuos, & non sunt, habentes greges suos, & fines suos pabulo mortis refertos, in quibus pascunt nec tecū, nec per te, quorum vtique terminos non intraui, nec appropiaui eis. Ipsi sunt qui dicunt: Ecce hic est Christus, ecce illic est: promittētes sapientiæ & sciētiæ pascua vberiora, & creditur eis, & cōfluunt ad eos multi, & faciūt eos filios gehennæ duplo quàm se. Cur hoc, nisi quia nō est ibi meridies & perspicua lux vt liquidò veritas cognoscatur, faciléq; pro ea recipitur falsitas propter verisimilitudinem, quæ non facilè in obscuro à vero discernitur, pręsertim quia aquę furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior? Et propterea quæso vt indices mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie, id est, in manifesto, ne seducta incipiam vagari post greges sodalium tuorum, quemadmodum & ipsi vagi sunt, nulla stabiles certitudine veritatis, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. Hæc sponsa propter philosophorum & hæreticorum varia & vana dogmata. Mihi verò videtur

Psal. 41. a *Psal. 22. b* *Mar. 13. c* *Prou. 9. d* *Canti. 1. b*

non solum propterea, sed & propter dolos inuisibilium potestatum, sicut sunt seductorij spiritus sedentes in insidiis, & parantes sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde: propter hos, inquam, & maxime, videtur mihi illa meridies optanda etiam nobis, vt clara luce deprehendamus astutias diaboli: atque angelum satanæ illum, qui se trāsfigurat in angelum lucis, ab angelo nostro facillimè discernamus. Non enim aliter nos custodire sufficimus ab incursu & dæmonio meridiano, nisi in meridiano æquè lumine. Quod quidem dæmonium idcirco meridianum dictum existimo, quia sunt aliqui de numero malignorum, qui cū merito tenebrosæ obstinatęq; volūtatis suę nox & nox perpetua sint, diem tamen se ad fallendum simulare nouerunt, nec modò diem, sed & meridiem: sicut eorum princeps non contentus esse æqualis deo, etiā aduersatur & extollitur supra id quod dicitur aut quod colitur deus. Itaque nisi cordi illius quem forte aliquod istiusmodi dæmoniū meridianum tentandum acceperit, oriens ex alto illuxerit verus meridies, qui falsum conuincat & prodat, nō poterit omnino caueri, sed tentabit & supplantabit sine dubio sub specie boni, pro bono scilicet malum incauto & improuido persuadens. Et tunc meridies, id est maior claritas apparet tentans, cū quasi boni maioris imaginem præfert. Quotiēs (verbi causa) suggessit anticipare vigilias, quo ad solēnia fratrum illuderet dormitanti? Quotiens produci ieiunia, vt diuinis obsequiis eo inutilem

D *Psal. 10. a* *1. Cor. 11. c* *Psal. 90. b*

E redderet, quo imbecillem? Quotiens bene proficientibus in cœnobiis inuidens, obtentu quasi maioris puritatis eremum petere persuasit, & cognouerunt miseri tandem quàm verus sit sermo quem frustra legerant: Væ soli, quoniam si ceciderit, non habet subleuātem? Quotiens ad opus manuum plus quàm opus fuerat incitauit, & fractum viribus, cæteris regularib⁹ exercitiis inualidum reddidit? Quàm multis exercitationem corporis (quæ, iuxta apostolum, ad modicum valet) non modicam persuasit, & pietate fraudauit? Denique ipsi experti estis quomodo quidam (ad verecundiam illorum dico) qui ante inhiberi non poterant, (ita in spiritu vehementi ad omnia ferebantur) post ad tantam ignauiam deuenerunt, vt (secundū illud apostoli) cum spiritu cœperint, nunc carne consummētur: quàm turpe iniere fœdus cū suis corporibus, quibus crudele ante indixerant bellum. Videas proh pudor importune superflua quæritate, qui prius necessaria obstinatissimè recusabant. Quanquam si qui in sua forte inuicti obstinatione perdurāt indiscretius abstinentes, & singularitate notabili conturbantes eos cū quibus habitare debent vnius moris in domo, haud scio sanè an se existimēt pietatem retinere, cùm huiusmodi mihi videātur & longius abiecisse. Nā qui sapiētes in oculis suis decreuerūt apud se nec cōsilio ac-

Ecclés. 4. c *Gala. 3. a*

F quiescere nec pręcepto, videant quid respondeant, nō mihi, sed dicenti, quoniam quasi peccatū hariolādi est, repugnare: & quasi scelus idololatrię, nolle acquiescere. Pręmiserat autē quia melior est obedientia q̃ victima, & auscultare magis q̃ offerre adipem arietum, id est abstinentiā cōtumaciū. Vnde dominus per prophetam: Nunquid manducabo (ait) carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? significās minimè sibi accepta fore ieiunia superborum vel immundorum.

1. Re. 15. c *Ibidem c* *Psal. 49. c*

Sed sanè vereor ne damnātes superstitiosos videamur frena laxare gulosis: & audiant illi ad periculum sui quod ad remedium his dicitur. Quamobrē audite vtraq; pars, quatuor esse tentationū genera, & ipsa nobis ita prophetico sermone describi. Scuto (inquit) circundabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno, à sagitta volāte in die, à negocio perambulāte in tenebris, ab incursu & dęmonio meridiano. Attēdite nihilo minus & vos alij quod omnib⁹ spero profuturum. Illud omnes in nobis sentimus & sensimus qui conuersi sumus ad dominum, quod sancta scriptura dicit: Fili accedēs ad seruitutem dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationē. Itaque primordia nostræ conuersionis (iuxta cōmunis quidem experiētiæ rationem) primus exagitat timor, quē intrātibus statim horror vitæ ingerit arctioris, & insueta austeritas disciplinę. At is timor nocturn⁹ dicitur, vel quia nox in scripturis designare solet aduersa, vel quoniam propter quod aduersa pati aggredimur, id nondum reuelatū est. Si enim dies ille luceret, in cuius lumine pariter & labores &

Psal. 90. a *Eccli. 2. a*

G præmia videremus, timor omnino quorumuis laborum nullus esset pręe desiderio premiorum, dum clara luce appareret quoniam non sunt cōdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Nunc verò quoniam abscōdita sunt ab oculis nostris, & nox est interim in hac parte, tentamur nimirū à timore nocturno, & pro bonis quæ non videmus, formidamus quæ in præsentiarū sunt aduersa tolerare. Vigilādum proinde & orandū primò intrantibus contra hanc primam tentationem, ne subito præoccupati à pusillanimitate spiritus & tempestate, à bono cœpto (quod absit) resiliant. Superata autē hac tētatione, armemus nos nihilo minus & aduersus hominū laudes, quę de laudabili potissimum vita sumūt materiā. Alioquin patebimus vulneri à sagitta volāte in die, quæ est inanis gloria. Fama siquidem volat: & ideo in die, quia ex operib⁹ lucis. Si hæc exsufflatur tanquam inanis aura, restat vt solidius aliquid afferatur de diuitiis & honoribus seculi, si forte qui nō curat laudes, appetat dignitates. Et vide si non hic ordo tentandi seruatus est in domino nostro, cui post suggestū ad solam vanitatem præcipitium, ostensa sunt omnia regna mundi atque oblata. Tu ergo exemplo domini & ista renue. Aliter necesse est circumueniri te à negocio perambulante in tenebris, quod est hypocrisis. Etenim ista de ambitione descēdit, & in tenebris habitatio eius, quippe abscōdit quod est: & quod nō est, mētitur. H Negociatur autem omni tempore, formam retinēs pietatis ad sese occultandum, virtutem autem eius vendicans, & emens honores. Postrema tentatio est dæmonium meridianum: quòd soleat maxime insidiari perfectis, qui videlicet tāquā viri virtutū omnia superauerint, voluptates, fauores, honores. Quid enim iam superest ei qui tentat, in quo possit pugnare palā aduersus huiusmodi? Venit proinde occultus, qui manifestus non audet: & quem satis expertus est apertum omne horrere malum, falso bono supplātare molitur. Qui autem dicere possunt cū apostolo: Non enim ignoramus astutias eius: quo plus proficiūt, eo magis soliciti sunt cauere à laqueo isto. Hinc est quòd Maria angelica salutatione turbatur, dolū (nisi fallor) suspicans. Et Iosue nō prius amicū angelum suscipit, quam esse amicum nouerit. Denique sciscitatur, suúsne sit, an aduersariorum: tanquā qui expertus sit dæmonij meridiani versutias. Apostoli quoq; aliquando cū laborarent in remigando vento aduersante & iactāte nauiculam, videntes dominum ambulantem supra mare, & putātes esse phantasma, ita vt clamarent præ timore, nónne apertam meridiani suspicionē dæmonij prætenderūt? Et recordamini scripturæ dicentis quia quarta vigilia noctis venit ad eos ambulans supra mare. Quarto igitur, id est supremo demum loco hæc tentatio formidetur, & quo se in summo stare quis viderit, eo sibi vigilantius ab incursu & dæmonio meridiano I cauendum intelligat. Porrò discipulis verus se manifestauit meridies in eo quod audierūt: Ego sum: nolite timere. & falsi suspicio ab eis depulsa est. Vtinam & nobis quotiens palliata falsitas molitur irrepere, emittat lucem suam & veritatē suā ad prodēdam illam oriens ex alto verus meridies, & diuidat lucem à tenebris, vt non notemur à propheta tanquā ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem. Adhuc nisi tædio fuerit longitudo sermonis, has quatuor tentationes tentabo suo ordine assignare ipsi corpori Christi, quod est ecclesia. Et ecce q̄ breuius possum percurro. Videte primitiuā ecclesiā, si non primò peruasa est acriter nimis à timore nocturno. Erat enim nox, quando omnis qui interficeret sanctos, arbitrabatur obsequium se præstare deo. Hac autem tentatione deuicta, & sedata tempestate, inclyta facta est, & iuxta promissionem ad se factam in breui posita in superbiam seculorum. Et dolens inimicus ꝙ frustratus esset, à timore nocturno cōuertit se callide ad sagittā volantē in die, & vulnerauit in ea quosdā de ecclesia. Et surrexerunt homines vani, cupidi glorię, & voluerunt sibi facere nomen, & exeūtes de ecclesia diu eandē matrē suā afflixerūt in diuersis & peruersis dogmatibus. Sed hęc quoque pestis depulsa est in sapientia sanctorum, sicut & prima in patientia martyrum. En tempora ista libera quidē deo miserante ab vtraque illa malitia, sed planè fœda à negotio perambulāte in tenebris. Væ generationi huic à fermento pharisæorum, quod est hypocrisis, si tamē hypocrisis dici debet, quæ iā latēre præ abundantia nō valet, & præ impudentia non quærit. K Serpit hodie putida tabes per omne corpus ecclesiæ, & quo latius, eo desperatius: eóq; periculosius, quo interi⁹. Nam si insurgeret apertus inimicus hæreticus, mitteretur foras & aresceret: si violētus inimicus, abscōderet se forsitā ab eo. Nūc verò quem eiiciet, aut à quo abscōdet se? Omnes amici, & omnes inimici: omnes necessarij, & omnes aduersarij: omnes domestici, & nulli pacifici: omnes proximi, & omnes quę sua sunt quęrūt. Ministri Christi sunt, & seruiūt Antichristo. Honorati incedūt de bonis domini, qui domino honorem nō deferunt. Inde is quē quotidie vides, meretricius nitor, histrionicus habitus, regius apparatus: inde aurū in frenis, in sellis & calcaribus, & plus calcaria q̄ altaria fulgent. Inde splendidæ mensæ & cibis & scyphis, inde comessationes & ebrietates, inde cithara & lyra & tibia, inde redūdātia torcularia, & prōptuaria plena eructantia ex hoc in illud. Inde dolia pigmētaria, inde referta marsupia. Pro huiusmodi volūt esse & sunt ecclesiarum præpositi, decani, archidiaconi, episcopi, archiepiscopi. Nec enim hęc merito cedūt, sed negotio illi quod perambulat in tenebris. Olim prædictū est, & nunc tēpus impletionis aduenit: Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece martyrum, amarior post in conflictu hæreticorū, amarissima L nūc in moribus domesticorū. Nō fugare, nō fugere eos potest, ita inualuerunt, & multiplicati sunt super numerū. Intestina & insanabilis est plaga ecclesiæ, & ideo ī pace amaritudo eius amarissima. Sed in qua pace? Et pax est, & nō est pax. Pax à paganis, & pax ab hæreticis, sed non profectò à filiis. Vox plāgentis in tēpore isto: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerūt me. Spreuerunt & maculauerunt me à turpi vita, à turpi quæstu, à turpi cōmercio, à negocio denique perambulāte in tenebris. Superest vt iam de medio fiat dæmoniū meridianum ad seducendos si qui in Christo residui sunt adhuc permanentes in simplicitate sua. Siquidem absorbuit fluuios sapiētium, & torrētes potentium, & habet fiduciam vt Iordanis influat in os eius, id est, simplices & humiles qui sunt in ecclesia. Ipse enim est Antichristus, qui se non solium diem, sed & meridiem mentietur, & extolletur supra id quod dicitur aut quod colitur deus: quem domin⁹ Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduētus sui, vtpote verus & æternus meridies, spōsus & aduocat⁹ ecclesiæ: qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Rom.8.d · *Matt.4.b* · *Psal.90.a* · *2.Cor.2.c* · *Iosue.5.e* · *Marc.6.e* · *Matt.14.b* · *Esa.5.e* · *Psal.143.c* · *Esa.38.c* · *Psal.39.b* · *Esa.1.a* · *Psal.90.a* · *Iob.40.c* · *2.Thess.2.*

Sermo XXXIIII. in quo tractatur de humilitate & patientia.

SI IGNORAS te, ô pulchra inter mulieres, egredere, & abi post greges sodalium tuorum, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum. Olim sanctus Moyses quoniam multum præsumebat de gratia & familiaritate quam M inuenerat apud deum, aspirabat ad quandam visionem magnam, ita vt diceret deo: Si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi teipsum. Accepit autem pro ea visionem longe inferiorem, ex qua tamen ad ipsam quam volebat, posset aliquando peruenire. Filij quoq; Zebedæi in simplicitate cordis sui ambulantes, magnum aliquid & ipsi ausi sunt: sed ad gradum nihilo minus sunt reducti per quem fuerat ascendendum. Ita & modo sponsa quoniam rem grandem postulare videtur, reprimitur sanè austeriori respōsione, sed planè vtili & fideli. Oportet nanque humiliter sentire de se nitentem ad altiora, ne dum supra se attollitur, cadat à se, nisi in se firmiter per veram humilitatē fuerit solidatus. Et quia nisi humilitatis merito maxima minime obtinentur, propterea qui ꝓuehēdus est, correptione humiliaē, humilitate meretur. Tu ergo cum te humiliari videris, habeo id signum in bonum, omnino argumentum gratiæ propinquātis. Nam sicut ante ruinam exaltatur cor, ita ante exaltationem humiliatur. Sanè vtrūq; legis, deum scilicet & superbis resistere, & humilibus dare gratiam. Nónne denique seruum suum Iob, cū post insignē triumphum, tantam & tam probatam ipsius patientiam larga remunerandam benedictione cēseret, prius in multis & districtis percūctationibus humiliare curauit, & sic parare viam benedictioni? At parū est cum per seipsum humiliat nos deus, si tūc libenter accipimus, nisi quando & per alium

Cant.1.a · *Exo.33.c* · *Matt.20.a* · *Iaco.4.b*

A aliũ hoc facit, sapiamus similiter. Quamobrẽ accipite huius rei mirabile documentum de sancto Dauid. Aliquando maledictum est illi & à seruo: at ille nec cumulatã iniuriam sensit, quia præsensit gratiam. Quid mihi, ait, & vobis filij Saruiæ? O verè hominem secundum cor dei, qui se vlcisceti potius quàm exprobrãti succensendum putauit. Vnde & secura conscientia loquebatur: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Vetuit ergo prohiberi maledicum conuitiãtem, quæstũ æstimans maledicta. Et addidit: Dominus misit illũ ad maledicendum Dauid. Prorsus secundum cor dei, qui de corde dei ferebat sententiã. Sæuiebat lingua maledica, & ille intẽdebat quid in occulto ageret deus. Vox maledicẽtis in auribus, & animus inclinabat se ad benedictionem. Nunquid in ore blasphemi deus? Absit: sed eo vsus est ad humiliandum Dauid. Nec latuit prophetam, quippe cui incerta & occulta sapientiæ suæ manifestauerat deus: & ideo dicit: Bonũ mihi quòd humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Vides quia humilitas iustificat nos? Humilitas dixi, & non humiliatio. Quanti humiliantur, & humiles non sunt? Alij cum rãcore humiliantur, alij patienter, & alij libenter. Primi rei sunt, sequẽtes innoxij, vltimi iusti. Quanquam & innocẽtia portio iustitiæ est, sed cõsummatio eius apud humilem. Qui autem dicere potest, Bonum mihi quia humiliasti me: is vere humilis est. Nõ potest hoc dicere

2. Reg. 16. b

Psal. 7. a

Psal. 118. i

B qui inuitus tolerat, minus qui murmurat. Neutri horum promittimus gratiam quòd humiliatur: etsi sanè lõge hi duo à se differant: & alter quidem in patientia sua possideat animam suã, alter in suo murmure pereat. Sed enim etsi vnus irã, neuter tamen gratiã promeretur, quoniam nõ humiliatis sed humilibus deus dat gratiã. Est autem humilis, qui humiliationem cõuertit in humilitatẽ, & ipse est qui dicit deo: Bonum mihi quòd humiliasti me. Nemini prorsus quod patienter fert bonũ est, sed planè molestũ. Scim⁹ autẽ quòd hilarem datorem diligit deus. Vnde & cũ ieiunam⁹ iubemur caput nostrũ vngere oleo, & faciẽ lauare, vt nostrum scilicet opus bonum spirituali quodam gaudio condiatur, & holocaustum nostrũ pingue fiat. Etenim sola gratiam quam præfert meretur læta & absoluta humilitas. Quæ enim coacta fuerit vel extorta, qualis vtique est in viro patiẽte illo qui possidet animã suã: hæc inquã humilitas etsi vitam obtinet propter patientiam, propter tristitiam tamẽ gratiam nõ habebit. Non enim congruit ei qui eiusmodi est, illud scripturæ: Glorietur humilis in exaltatione sua. quoniam nõ spontè humiliatur, neque libenter. Vis autem videre humilem rectè gloriantem, & vere dignum gloria? Libenter, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Non dicit patiẽter se ferre infirmitates suas, sed & gloriari, & libenter gloriari in illis, probãs etiam sibi bonũ esse, quòd humiliatur: nec sufficere omnino vt possideat animã suã tãquam patiẽter humiliatus,

Iaco. 4. b

Psal. 118. i

2. Cor. 9. b

Matt. 6. c

Iac. 1. a

2. Cor. 12. c

C nisi & gratiã accipiat tanquã spõte humiliatus. Generalẽ verò hinc audi regulã. Omnis qui se humiliat, ait, exaltabitur. Significat profectò nõ omnem exaltãdam esse humilitatem, sed eam tantum quæ de voluntate venit, non ex tristitia, nec ex necessitate. Nec enim per cõtrariũ, omnis qui exaltatur, humiliandus erit: sed tantũ qui se exaltat, humiliabitur, nimirum ob volũtariam vanitatẽ. Ita ergo nõ qui humiliatur, sed qui sponte se humiliat, exaltabitur: vtiq; ob meritũ voluntatis. Esto enim quòd humilitatis materia per aliũ ministratur, verbi gratia, probra, damna, supplicia: nõ tamẽ idcirco rectè ab alio quàm à semetipso humiliat⁹ ille dicetur, qui illa omnia tacita & lęta cõscientia, causa dei subeũda decreuerit. Sed quò pgredimur? Patiẽter (vt sentio) sustinetis excessum in verbo de humilitate & patientia, sed reuertamur ad locũ de quo digressi sum⁹. Id nanq; incidit nobis ex occasione respõsi quo grãdia præsumentem sponsam reprimendam censuit spõsus, & nõ ad insipientiam illi, sed vt sanè ex eo probabilioris & maioris humilitatis daretur occasio, p quã dignior potiorũ atq; eorũ ipsorũ quæ petebat, capacior efficeret. Veruntamẽ quia adhuc in ianuis sum⁹ præsentis capituli, discussionis eius initiũ principiò, si placet, sermonis alteri⁹ ordiamur, præsertim ne verba spõsi vel recẽseantur cum tædio, vel audiantur. Quod ipse auertat à seruis suis Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedict⁹ in secula. Amen.

Luca. 14. c

D *De increpatione dura, quam facit sponsus ad sponsam, & de duplici ignorantia nimium pauenda & fugienda.*

Sermo XXXV.

SI TE, inquit, ignoras, egredere. Dura & aspera increpatio, quod dicit, egredere. Hoc quippe verbum serui audire solent à valde irascentibus & indignantibus dominis: vel ancillæ à dominabus suis cum grauiter illas offenderint: Exi hinc, exi à me, egredere à conspectu meo, & à domo ista. Hoc ergo verbo aspero & amaro satis nimiúmque increpatorio vtitur modò sponsus contra dilectam, sub cõditione tamen, si seipsam ignorauerit. Nil quippe validius efficaciúsve ad terrendũ potuit in eam intendere, quàm vt egredi minaretur. Quod & tu aduertere potes, si bene attẽdas vnde quò egredi iubeatur. Vnde enim quò putas, nisi de spiritu ad carnem, de bonis animi ad secularia desideria, de interna requie mentis ad mundi strepitum, & inquietudinem curarum exteriorũ? In quibus omnibus nõ est nisi labor & dolor, atq; afflictio spiritus. Quæ enim anima semel à domino didicit & accepit intrare ad seipsam, & in intimis suis dei præsentiam suspirare, & quærere faciem eius semper (spiritus est enim deus, & qui quærunt eũ, oportet eos in spiritu ambulare, & non in carne vt secundũ carnem viuant) talis inquam anima nescio an vel ipsam gehẽnam ad tempus experiri horribilius pœnaliúsve ducat, quàm post spiritualis studij hui⁹ gusta-

Canti. 1. a

E tam semel suauitatẽ exire denuo ad illecebras vel potius ad molestias carnis, sensuúmq; inexplebilẽ repetere curiositatem, dicente Ecclesiaste: Oculus nõ impletur visu, nec auris auditu. Audi enim hominẽ expertum quæ loquimur. Bonus es, inquit, domine sperãtibus in te, animę quærẽti te. Ab hoc bono si quis auertere sanctã illam animam conaretur, puto haud sec⁹ accepisset, quàm si se de paradiso, & ab ipso introitu glorię cõspiceret deturbari. Audi adhuc & alium similem huic: Tibi dixit cor meũ, ait, exquisiuit te facies mea: faciem tuam domine requirã. Vnde & dicebat: Mihi autẽ adhærere deo bonũ est. Et item loquẽs ad animam suam, dicit: Cõuertere anima mea in requiẽ tuã, quia dominus benefecit tibi.

Dico ergo vobis, nihil est quod intantũ formidet quisquis hoc beneficiũ semel accepit, quàm ne à gratia derelictus necesse habeat denuo egredi ad carnis consolationes, imò desolationes, rursúmq; carnaliũ sensuũ sustinere tumultus. Terribilis proinde & nimis formidolosa cõminatio: Egredere, & pasce hœdos tuos. Quod est, indignam te noueris illa tua familiari & suaui rerũ contemplatione cœlestium, intelligibilium, diuinarũ. Quamobrẽ egredere de sanctuario meo, corde tuo, vbi secretos sacrósq; veritatis ac sapiẽtię sensus dulciter haurire solebas: & magis tanquam vna de secularibus pascendis & oblectandis tuæ carnis sensibus intricare. Hœdos quippe

Eccles. 1. b

Thren. 3. c

Psal. 118.

Psal. 26. c

Psal. 72. a

Psal. 114. b

1. Pa. 26. c

F (qui peccatum significant, & in iudicio collocandi sunt à sinistris) dicit vagos & petulantes corporis sensus, per quos peccatum tãquam mors per fenestras intrauit ad animã. Cui & bene cõgruit quod sequitur in scriptura, Iuxta tabernacula pastorũ. Non enim supra sicut agni, sed iuxta tabernacula pastorũ hœdi pascũtur. Pastores siquidem qui veri pastores sunt, licet tabernacula habeant de terra & in terra, corpora videlicet sua his diebus quibus nunc militant, non tamen de terra, sed de cœlestib⁹ pascuis greges dominicos pascere cõsueuerũt: neq; enim suam eis, sed domini prædicãt voluntatẽ. At hœdi (qui sunt corporis sensus) cœlestia nõ requirũt, sed iuxta tabernacula pastorum in omnibus videlicet bonis sensibilibus huius mũdi (quæ est regio corporũ) sumunt vnde sua desideria non tam satient quàm irritent. Turpis mutatio studiorum, vt cui antè studij fuerat peregrinantem & exulẽ animã suam sacris meditationibus tãquam cœlestibus pascere bonis, dei beneplacitũ & mysteria volũtatis eius inquirere, penetrare deuotiõe cœlos, & mẽte supernas circuire mansiones, salutare patres atque apostolos & choros prophetarum, martyrúmq; admirari triumphos, ac stupere pulcherrimos ordines angelorũ: nunc omnibus his omissis, turpi se mãcipet corporis seruituti ad obediendum carni, ad satisfaciendũ ventri & gulæ, ad mendicandum in vniuersa terra, vnde ex ea quæ præterit mundi huius figura, suam semper famelicam curiositatem aliquatenus cõsoletur. Exitus aqua-

Canti. 1. c

G rum deducant oculi mei super huiusmodi animam, quæ cum nutriretur in croceis, demũ amplexatur stercora. Pascit enĩ, iuxta beati viri sententiam, sterilem quæ non habebat filios, & viduæ non benefacit. Et vide quia nõ simpliciter egredere: sed, egredere, inquit, & abi post greges sodalium tuorum, & pasce hœdos tuos. In quo (vt mihi videt) magnæ cuiusdã rei nos admonet. Quid istud? Heu quòd egregia creatura iã olim facta de grege, & nũc in peius miserabiliter proruens, non saltem inter greges remanere permittitur, sed post abire iubetur. Quomodo, inquis? Quomodo legis: Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Ecce quomodo de grege facta est egregia creatura. Puto dicerent iumenta, si loqui fas esset: Ecce Adam fact⁹ est quasi vnus ex nobis. Cũ in honore esset, inquit. In quo honore quæris? Habitabat ĩ paradiso, & in loco voluptatis conuersatio eius. Nihil molestiæ, nihil indigentiæ sentiebat, & odoriferis stipatus malis, fulcitus floribus, gloria & honore coronatus, & constitutus super opera manuum plasmatoris, magis autem ob insigne diuinæ similitudinis præcellebat: & erat illi sors & societas cum plebe angelorum, & cum omni militia cœlestis exercitus.

Cant. 1. c

Psal. 48. d

Sed mutauit istam gloriam dei in similitudinem vituli comedẽtis fœnum. Inde est ꝙ panis angelorũ factus est fœnũ positum in præsepio, appositũ nobis tanquam iumẽtis. Verbum quippe caro factum est, & iuxta prophetã, omnis caro fœnum. At fœnũ illud minime desiccatum est, nec ex eo cecidit flos, quia requieuit super ipsum spiritus domini. Propter hoc nãq; aliquãdo finis venit vniuersæ carnis, quia spiritus recesserat vitæ. Denique ait: Non permanebit spiritus meus in homine in æternũ, quia caro est. Carnis nomine hoc loco vitium designari intellige, non naturam. Nec enim spiritum natura expũgit, sed vitium. Propter vitium ergo omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tãquam flos fœni. Exsiccatum est (inquit) fœnum, & cecidit flos, sed non ille flos qui de virga & radice Iesse ascẽdit, eò ꝙ requieuit super eũ spiritus domini. Nec illud fœnum quod verbum factum est, pro eo ꝙ sequitur in propheta: Verbum autem domini manet in æternũ. Si enim fœnum verbũ, & verbum in æternum manet, fœnũ quoq; necesse est maneat in æternũ. Alioquin quomodo vitam præbet æternam, si ipsum minime manet in æternum? Ait enim: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et quem panem dicat, aperit cùm subiungit: Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mũdi vita. Quomodo ergo æternum nõ est, quo æternaliter viuitur? Sed recole nunc mecũ vocem filij ad patrem loquentis in psalmo: Non dabis (inquit) sanctum tuum videre corruptionẽ. Haud dubiũ quin de corpore dicat, quod in sepulchro iacebat exanime. Hoc enim sanctum & angelus qui nũciauit virgini locutus est, dicens: Et quod nascetur ex te sanctũ, vocabitur filius dei. Quo ergo pacto sanctum fœnum poterat videre corruptionem, quod de incorrupti vteri perpetuo virore vernãtibus pascuis ortum, etiam auidos angelorũ in se figere possit obtutus, insatiabiliter oblectandos? Perdat sanè fœnum viriditatem, si Maria virginitatẽ amiserit. Ergo cibus hominis mutauit se in pabulum pecoris, homine mutato in pecus. Heu tristis & lachrymosa mutatio, vt homo paradisi accola, terræ dominus, cœli ciuis, domesticus domini sabaoth, frater beatorum spirituum, & cœlestium cohæres virtutum, repẽtina se cõuersione inuenerit & propter infirmitatẽ iacentem in stabulo, & propter pecorinam similitudinem indigentem fœno, & propter indomitam feritatem alligatum præsepio, sicut scriptum est: In camo & freno maxillas eorum cõstringe, qui nõ approximant ad te. Agnosce tamen ò bos possessorem tuum, & ò tu asine præsepe domini tui, vt prophetæ dei fideles inueniantur qui ista sunt dei mirabilia prælocuti. Cognosce pecus, quem nõ cognouisti homo. Adora in stabulo, quẽ fugiebas in paradiso. Honora præsepiũ cuius contempsisti imperium. Comede fœnũ, quem panem, & panem angelicum fastidisti. Sed quænam causa (inquis) tantæ deiectionis? Profectò quòd homo cum in honore esset, nõ intellexit. Quid non intellexit? Non dicit: Non dicamus. Positus in honore non intellexit, quòd limus esset, honoris fastigio delectatus: & continuò in se expertus est, quod tãto post tempore homo de filiis captiuitatis & prudẽter aduertit, & veraciter protulit dicens: Qui se putat aliquid esse cùm nihil sit, ipse se seducit. Væ misero, quòd non fuit qui iam tunc diceret ei: Quid superbis terra & cinis? Hinc egregia creatura gregi admixta est, hinc bestiali similitudine dei similitudo mutata est, hinc societas cum iumentis pro consortio angelorum inita est. Vides quàm sit fugienda nobis hæc ignorantia, de qua tot milia malorum vniuerso nostro generi prouenerunt? Ait enim propterea hominem iumẽtis insipientibus comparatũ, quia non intellexit. Cauenda proinde omnimodis ignorantia, ne forte si adhuc sine intellectu & post vexationem inuenti fuerimus, multo plura & grauiora prioribus mala inueniant nos, dicatúrq; de nobis: Curauimus Babylonem, & nõ est sanata. Meritò quidem, quòd nec vexatio dederit intellectum auditui. Et vide ne forte etiam hic sponsus cum dilectam ab ignorãtia tanto increpationis tonitruo deterreret, propterea minime dixerit, Egredere cũ gregib⁹, aut egredere ad greges, sed egredere (ait) post greges sodalium tuorum. Vt quid hoc? Sanè vt secundam proinde ignorantiam priore magis pauendam pudendámque ostenderet, quòd illa hominẽ bestiis parem fecisset, ista & posteriorem. Nam homines quidem meritò ignorãtiæ ignorati, id est reprobati, & ad tremẽdum illud iudicium stare, & igni perpetuo tradi habent, non autem & pecudes. Nec dubiũ fore deterius his qui sic erũt, quàm his quæ omnino non erunt. Melius ei fuerat (inquit) si natus nõ fuisset homo ille. Non vtiq; si natus non fuisset omnino, sed si natus nõ fuisset homo, sed verbi gratia aut pecus, aut alia quæpiam creatura, quæ quoniam iudicium nõ haberet, ad iudicium non veniret, ac per hoc nec ad supplicium. Sciat ergo anima rationalis quę se ob priorem ignorantiam erubescit pecudes habere sodales, in perfruendis vtique bonis terræ, nõ etiam similiter socias habituram in perferendis tormentis gehennæ, & tum demum etiam ab ipsis gregibus suorum sodalium iumentorum cum dedecore exturbãdam, nec iam vel cum ipsis ituram, sed plane post, quãdo illis nihil mali sentientibus, ipsa malis omnibus exponetur. A quibus non liberabitur in æternum, si quidem secundò ignorare adiecerit. Egreditur itaque homo & solitari⁹ abit post greges sodalium suorum, cum solus in inferno inferiori retruditur. An non tibi posteriorem videtur tenere locũ, qui ligatis manibus & pedibus proiicitur in tenebras exteriores? Et erunt profectò nouissima hominis illius peiora prioribus, quando qui prius bestiis æquabatur, nũc & postponitur. Puto quòd & ĩ præsenti vita, si bene aduertas, posteriorẽ ire pecoribus hominem iudicabis. An nõ siquidem tibi videtur ipsis bestiis quodãmodo bestialior esse homo ratione vigens, & ratione non viuens? Nam pecus quidem si se ratione nõ regat, excusationem habet à natura, à qua hoc ei penitus munus negatũ est: non habet homo, cui ab ipsa speciali prærogatiua donatum est. Meritò proinde eo ipso censetur homo egredi & post ire gregalibus animãtibus, quòd solum hoc animal conuersatione degeneri iura naturæ trãsgrediens, rationis compos, rationis expertia moribus & affectibus imitatur. Conuincitur ergo ire post greges homo & nunc quidem deprauatione naturæ, postmodũ autem & extremitate pœnæ. Ecce sic maledicetur homo qui ignorantiam dei habere inuentus fuerit. Dei dicam, an sui? Vtrũque sine dubio. vtraque ignorantia damnabilis est, vtralibet sufficit ad perditionem. Vis scire quia ita est? Sed de dei minime dubitas, si tamen constat tibi non aliam vitam esse æternam, quàm vt patrẽ cognoscas deum verũ, & quem misit Iesum Christum. Audi ergo sponsum liquidò & apertè in anima etiam animæ ignorantiam condemnãtem. Quid enim dicit? Non vtique si deum, sed si ignoras te, inquit, &c.

Patet ergo quia ignorans ignorabitur, siue se, siue deum ignorare contingat. De qua vtraque ignorantia erit nobis (si tamen deus manum apponat) vtilis admodũ disputatio. Nõ modo tamen, ne fatigati, & non præmissa ex more oratione, aut ego minus diligẽter rem necessariam prosequar, aut vos minus attente, quæ non nisi magno suscipienda sunt desiderio, audiatis. Etenim si corporis cibus cum absq; appetitu & satiatus illum sumis, nõ modò non prodest, sed & nocet plurimum: multo magis panis animæ cum fastidio sumptus, nõ

scientiæ

Margin notes: Cant. 1. c; Psal. 48. d; Esa. 40. b; H; Gen. 6. a; Esa. 40. b; Ibidem.; Ioan. 6. e; Ibidem.; Psal. 15. e; I; Psal. 31. b; Esa. 1. a; K; Gala. 6. a; Psal. 48. d; Hiere. 51. a; L; Mar. 14. c; Luc. 13. d; M; 1. Cor. 14. g

A ſcientiæ nutrimentũ, ſed magis tormentum conſcientiæ importabit. Quod à nobis auertat ſponſus eccleſiæ Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula, Amen.

Quòd ſcientia literarum ſit bona ad inſtruendum, ſed ſcientia propriæ infirmitatis ſit vtilior ad ſalutem.

Sermo. XXXVI.

EN EGO meæ promiſsioni, en ego deſideriis veſtris, en ego etiá deo pro debito famulatu triplici, vt videtis, ratione vrgeor ad loquendum, pacti veritate, charitate fraterna, timore domini. Si tacuero, os meum cõdemnabit me. Quid ſi loquar? Profectò vereor idem iudicium, ne loquentem videlicet & nõ facientẽ identidem os meum condemnet me. Iuuate me orationibus veſtris vt ſemper poſsim & loqui quæ oportet, & opere implere quæ loquor. Non ignoratis hodiernum vobis propoſitũ eſſe ſermonem de ignorantia, vel potius de ignorantiis, quoniam duæ, ſi meminiſtis, propoſitæ ſunt, noſtri vna, & altera dei. Quas & monuimus ambas eſſe cauendas, quòd ambæ damnabiles ſint. Supereſt vt clarius hoc ipſum faciam, ediſſeram plenius. Sed prius quærendum exiſtimo, ſit ne ignorantia omnis damnabilis. Et mihi quidem videtur non eſſe, (neque enim omnis ignorãtia damnat) ſed multa & innumera eſſe quæ neſcire liceat abſq; diminutione ſalutis: verbi gratia, ſi ignoras fabrilem artem, ſeu carpentariam, aut cæmentariam, & quæcunq; iſtiuſmodi ſunt artes quæ ad vſus vitę huius pręſentis ab hominibus exercẽtur, nunquid impedit ad ſalutem? Etiam abſque omnibus illis artibus quæ liberales dicuntur, quãuis honeſtioribus vtilioribúſq; ſtudiis & diſcantur & exerceãtur, & quàm plurimi hominũ ſalui facti ſunt placentes moribus atque operibus: quantos enumerat apoſtolus in epiſtola ad Hebræos factos dilectos non in ſcientia literarũ, ſed in conſcientia pura & fide nõ ficta? Omnes placuerunt deo in vita ſua, vitæ meritis, nõ ſciẽtiæ. Petrus & Andreas & filij Zebedæi, cæteríq; condiſcipuli omnes non de ſchola rhetorũ aut philoſophorũ aſſumpti ſunt, & nihilo minus tamen ſaluator per ipſos operatus eſt ſalutẽ in medio terræ. Non in ſapientia quæ in ipſis eſſet plus quàm in cunctis viuentibus, quemadmodum ſanctus aliquis de ſemetipſo cõfeſſus eſt, ſed in fide & lenitate ipſorum ſaluos fecit illos, etiã & ſanctos, etiam & magiſtros. Deniq; notas mũdo fecerunt vias vitæ, & non in ſublimitate ſermonis, aut in doctis humanæ ſapiẽtiæ verbis, ſed ſicut placuit deo per ſtultitiam prædicationis eorum ſaluos facere credentes, quia mũdus eum in ſua ſapientia nõ cognouit. Videar forſan nimius in ſuggillatione ſcientiæ, & quaſi reprehendere doctos, ac prohibere ſtudia literarum. Abſit. Non ignoro quantũ eccleſiæ profuerint & proſint literati ſui, ſiue ad refellendos eos qui ex aduerſo ſunt, ſiue ad ſimplices inſtruẽdos. Deniq; legi: Quia tu repuliſti ſcientiã, repellam & ego te, vt nõ fungaris mihi ſacerdotio. Legi: Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiũt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Sed & ſcio vbi legerim: Sciẽtia inflat. & rurſũ, Qui apponit ſcientiã, apponit & dolorẽ. Vides quia differẽtia eſt ſciẽtiarum, quãdo alia inflans, alia contriſtans eſt? Tibi verò velim ſcire quænam harum videatur vtilior ſeu magis neceſſaria ad ſalutẽ, illáne quæ tumet, an quæ dolet? Sed non dubito quin dolentẽ tumẽti præferas: quia ſanitatẽ quã tumor ſimulat, dolor poſtulat. Qui autẽ poſtulat, propinquat ſaluti: quoniã qui petit, accipit. Deniq; qui ſanat cõtritos corde, execratur íflatos, dicẽte ſapiẽtia, Quia deus ſuperbis reſiſtit, humilib' autẽ dat gratiã. Et apoſtolus aiebat: Dico autẽ per gratiã quæ data eſt mihi, omnib' qui ſunt inter vos, nõ plus ſapere q̃ oportet, ſed ſapere ad ſobrietatẽ. Non prohibet ſapere, ſed plus ſapere quàm oportet. Quid eſt autem ſapere ad ſobrietatem? Vigilantiſsimè obſeruare quid ſcire magis priúſve oporteat. Tempus enim breue eſt. Eſt autem quod in ſe eſt, omnis ſciẽtia bona, quæ tamen veritate ſubnixa ſit: ſed tu qui cum timore & tremore tuam ipſius operari ſalutẽ pro temporis breuitate feſtinas, ea ſcire prius ampliúſq; curato, quæ ſenſeris viciniora ſaluti. Nõne medici corporum medicinæ portionem diffiniunt eligere in ſumendis cibis quid prius, quid poſterius, & quemadmodũ quidq; ſumi oporteat? Nam etſi bonos conſtat eſſe cibos quos deus creauit, tu tamen ipſos tibi, ſi in ſumendo modum & ordinem nõ obſerues, reddis planè nõ bonos. Ergo quod dico de cibis, hoc ſentite & de ſcientiis. Sed melius mitto vos ad magiſtrum. Non eſt enim noſtra iſta ſententia, ſed illius, imò & noſtra, quoniã veritatis. Qui ſe, inquit, putat aliquid ſcire, nondum ſcit quomodo oporteat eum ſcire. Vides quoniam nõ probat multa ſciẽtem, ſi ſciendi modum neſcierit? Vides, inquam, quomodo fructum & vtilitatem ſcientiæ in modo ſciendi cõſtituit? Quid ergo dicit modum ſciẽdi? Quid? niſi vt ſcias quo ordine, quo ſtudio, quo fine quæque noſſe oporteat? Quo ordine? vt id prius, quod maturius ad ſalutem. Quo ſtudio? vt id ardentius, quod vehementius ad amorem. Quo fine? vt non ad inanem gloriam, aut curioſitatem, aut aliquid ſimile, ſed tantùm ad ædificationem tuã vel proximi. Sunt nanq; qui ſcire volũt eo fine tantùm, vt ſciant: & turpis curioſitas eſt. Et ſunt qui ſcire volunt, vt ſciantur ipſi: & turpis vanitas eſt. Qui profectò non euadent ſubſannantem Satyricum, & ei qui eiuſmodi eſt decantantem: Scire tuũ nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter. Et ſunt item qui ſcire volunt, vt ſcientiã ſuam vendant, verbi cauſa pro pecunia, pro honoribus: & turpis quæſtus eſt. Sed ſunt quoque qui ſcire volũt, vt ædificent: & charitas eſt. Et item qui ſcire volunt vt ædificentur, & prudentia eſt. Horum omnium ſoli vltimi duo non inueniuntur in abuſione ſciẽtiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, vt benefaciãt. Deniq; intellectus bonus omnibus faciẽtibus eũ. Reliqui omnes audiant: Scienti bonum & non facienti, peccatum eſt ei. Ac ſi per ſimilitudinem dicat: Sumẽti cibum & nõ digerenti, perniciosũm eſt ei. Cibus ſiquidem indigeſtus, & qui bonam non habet decoctionẽ, malos generat humores, & corrũpit corpus, & nõ nutrit. Ita & multa ſcientia ingeſta ſtomacho animę, quę eſt memoria, ſi decocta igne charitatis nõ fuerit, & ſic per quoſdam artus animę, mores ſcilicet atque actus transfuſa atque digeſta, quatenus ipſa de bonis quæ nouerit, vita atteſtante & moribus bona efficiatur: nõnne illa ſcientia reputabitur in peccatum, tanquam cibus cõuerſus in prauos noxióſq; humores? An nõ malus humor peccatum? an non mali humores praui mores? An non inflationes & tortiones in conſcientia ſuſtinebit qui huiuſmodi eſt, ſciens videlicet bonũ, & non faciens? An non reſponſum mortis & dãnationis totiens in ſemetipſo habebit, quotiens in mẽtem venerit ſermo quem dixit deus, quia ſeruus ſciens voluntatẽ domini ſui & non faciens digna, plagis vapulabit multis? Et vide ne fortè in perſona talis animæ propheta plangeret dicẽs: Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo. Niſi q̃ ipſa ingeminatio geminum videtur innuere ſenſum, vt præter hũc quem diximus, etiam alium requiramus. Puto enim quòd in ſua perſona potuit hoc dixiſſe propheta, quòd videlicet ſciẽtia plenus, & æſtuãs charitate, & omnino effundere cupiens, non inueniret qui curaret audire: & ſic quaſi oneri ſua ſibi ſcientia erat, quã cõmunicare non poterat. Plangit itaque piũs eccleſiæ doctor tam illos qui ſcire contemnunt quomodo ſit viuendum, quàm illos qui ſcientes male nihilo minus viuũt. Et hoc pro eo quòd eũdem ſermonem propheta repetit. Aduertíſne iam quàm verũ ſenſit apoſtolus, quia ſcientia inflat? Volo proinde animam primò omnium ſcire ſeipſam, quòd id poſtulet ratio & vtilitatis & ordinis. Et ordinis quidem: quoniam quod nos ſumus, primum eſt nobis: vtilitatis verò, quia talis ſcientia nõ inflat, ſed humiliat, & eſt quędam pręparatio ad ædificandum. Niſi enim ſuper humilitatis ſtabile fundamentum, ſpirituale ædificium ſtare minimè nõ poteſt. Porrò ad ſe humiliandum nihil anima inuenire viuacius ſeu accõmodatius poteſt, q̃ ſi ſe in veritate inuenerit, tantùm non diſsimulet, non ſit in ſpiritu eius dolus, ſtatuat ſe ante faciẽ ſuam, nec ſe à ſe auertere abducatur. Nõnne ſe ita intuens, clara luce veritatis inueniet ſe in regione diſsimilitudinis, & ſuſpirans miſera quam iam latẽre non poterit quòd vere miſera ſit, nõnne cum propheta clamabit ad dominum: In veritate tua humiliaſti me? Nam quomodo nõ vere humiliabitur in hac vera cognitione ſui, cùm ſe perceperit oneratã peccatis, mole huius mortalis corporis aggrauatã, terrenis intricatam curis, carnalium

Marginalia: Rom. 15. b; Heb. 11.; Oſee. 4. b; Danie. 12. b; 1. Cor. 8. a; Eccle. 1. d; Luc. 11. b; Pſal. 146. a; Iaco. 4. b; Rom. 12. b; 1. Cor. 8. a; Perſius ſatyra. 1.; Pſal. 110. b; Iac. 4. d; Luc. 12. f; Hier. 4. c; Pſal. 118.

G desideriorum fece infectam, cæcam, curuam, infirmã, implicitam multis erroribus, expositã mille periculis, mille timoribus trepidam, mille difficultatibus anxiam, mille suspicionibus obnoxiam, mille necessitatibus ærũnosam, procliuem ad vitia, inualidam ad virtutes: Vnde huic iam extollentia oculorum, vnde leuare caput? Nónne magis conuertetur in ærumna sua, dum configitur spina? Conuertetur inquam ad lachrymas, cõuertetur ad planctus & gemitus, conuertetur ad dominum, & in humilitate clamabit: Sana animam meam, quia peccaui tibi. Porrò conuersa ad dominum recipiet consolationem, quia pater est misericordiarũ, & deus totius consolationis. Ego quandiu in me respicio, in amaritudine moratur oculus meus. Si autem suspexero & leuauero oculos ad diuinæ miserationis auxilium: temperabit mox amarã visionem mei, visio læta dei, cui & dico: Ad me ipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui. Nec mediocris dei visio, pium & deprecabilẽ experiri, sicut reuera benignus & misericors est, & præstabilis super malitia, quippe cuius natura bonitas, & cui poprium est misereri semper & parcere. Tali itaque experimento & tali ordine salubriter innotescit deus, cum prius se homo nouerit in necessitate positũ, & clamabit ad dominũ, & exaudiet eum, & dicet: Eruam te, & honorificabis me. Atque hoc modo erit gradus ad notitiã dei, cognitio tui, & ex imagine sua quæ ĩ te renouatur, ipse videbitur, dum tu quidem reuelata facie gloriam domini cum fiducia speculando, in eandem imaginem transformaris de claritate in claritatem tanquam à domini spiritu. H Sed iam demum aduerte quomodo vtraque cognitio sit tibi necessaria ad salutem, ita vt neutra carere valeas cũ salute. Nam si ignoras te, non habebis timorem dei in te, non humilitatẽ. An verò sine timore dei & sine humilitate de salute præsumas, tu videris. Bene fecistis grũniendo significare quòd minimè ita sapiatis, imò quòd nõ ita desipiatis, ne in eo quod planum est immoremur. Sed attẽdite cætera. An potius pausandũ est nobis propter somnolentos? Putabam me vno sermone implere quod promisi de duplici ignorantia: & fecissem, nisi fastidiosis longior videretur. Quosdam siquidem oscitantes, quosdam & dormitantes intueor. Nec mirũ. Præcedentis noctis vigiliæ (longissimæ quippe fuerũt) excusant eos. Verùm illis quid dicam qui & tunc dormierunt, & modo nihilo minus dormiunt? Sed non pergo nunc vlterius exagitare verecũdiam eorum, sufficit tetigisse. Puto quòd melius deinceps vigilabunt, nostræ obseruationis cauterium verituri. In hac spe gerimus eis in hac vice morem, & quod continuandum ratio exigebat, eorum charitate (pendente licet disputatione) partimur, facientes finẽ vbi non erat finis. Ipsi verò super sibi facta indulgentia nobiscum glorificent sponsum ecclesiæ Iesum Christum dominum nostrum, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen. I

Psal. 31. a *Psa. 40. a* *Psal. 41. b* *Psal. 49. c*

De duabus notitiis, & de duabus ignorantiis: & de his quæ ex se parturiunt.
Sermo XXXVII.

PVTO non habemus nunc opus hortari ad vigilandum, cum absque dubio sermo ille suggillatori⁹ vigilet, vtpote adhuc recens, qui heri à nobis charitatiuè prolatus, bene aliquos expergefecit. Ergo tenetis memoria quòd teneam assensum vestrum, neminem absque sui cognitione saluari: de qua nimirum mater salutis humilitas oritur, & timor domini, qui & ipse sicut initium sapientiæ, ita est & salutis. Nemo dico absque illa cognitione saluatur, qui tamen ætatem habeat ac facultatem cognoscendi. Quod propter paruulos loquor, & propter fatuos, quorum alia ratio est. Quid si ignoras deum? Poterítne spes esse salutis cum dei ignorantia? Ne hoc quidem. Nec enim potes aut amare quem nescias, aut habere quem non amaueris. Noueris proinde te, vt deum timeas: noueris ipsum, vt æquè ipsum diligas. In altero initiaris ad sapientiam, in altero & consummaris: quia initium sapiẽtiæ timor domini est, & plenitudo legis est charitas. Tam ergo vtraque ignorantia cauẽda est tibi, quàm sine timore & amore dei salus esse non potest. Cætera indifferentia sunt, nec salutẽ si sciantur, nec damnationẽ si nesciantur, habentia. Non tamen dico cõtemnendam aut negligendam scientiam literarum, quæ ornat animã, & erudit eam, & facit vt possit etiam alios erudire. K Sed duo illa oportet & expedit vt præcedant, in quibus summã salutis constitui superior ratio declarauit. Et vide si non intuebatur & si non docebat hunc ordinem, qui dicebat: Seminate vobis ad iustitiã, metite spem vitæ, & tunc demũ illuminate vobis (ait) lumen scientiæ. Vltimam posuit scientiam, tanquam picturam, quæ statũ habere nequeat super inane, & inde illa duo præmisit & subiecit illi taquam si solidum aliquid picturæ substerneret. Securus iam intendam scientiæ, si vitæ prius per beneficium spei securitatẽ accepero. Tu ergo seminasti tibi ad iustitiam, si ex vera notitia tui euigilasti timere deũ, temetipsũ humiliasti, fudisti lachrymas, eleemosynas profudisti, cæterísq; te pietatis actionib⁹ mancipasti, ieiuniis & vigiliis afflixisti corpus, si pectus tũsionibus, cœlos clamoribus fatigasti. Hoc siquidem seminare est ad iustitiã. Semina sunt bona opera, bona studia, semina lachrymę sunt. Ibãt (ĩquit) & flebant mittentes semina sua. Sed quid? Semper flebunt? Absit. Sed veniẽt cum exultatione portantes manipulos suos. Meritò cum exultatione, cum reportant manipulos gloriæ. At istud (inquis) in resurrectione in nouissimo die, & est nimis longa expectatio. Noli animo frangi, noli deficere à pusillanimitate spirit⁹: habes interim de primitiis spiritus, quod ad præsens in exultatione metas. Seminate (ait) vobis iustitiam, metite spem vitæ. Nõ te[illegible]do mittit ad diẽ nouissimũ quãdo res iam erit in re, & non in spe: sed de præsenti loquitur. L Prorsus magna lętitia & exultatio multa nimis cũ vita venerit. Sed nunquid tantæ lætitiæ spes erit sine lætitia? Spe gaudentes, ait apostolus. Et Dauid nõ lætaturũ, sed lætatũ se dixit, cum in domum domini se speraret iturum. Nõdum vitam tenebat, sed spem profectò vitæ messuerat: atq; in semetipso experiebatur veritatem scripturæ perhibẽtis, quia non modo remuneratio, sed ipsa quoque expectatio iustorum lætitia. Hãc parit in animo illius qui sibi ad iustitiam seminauit, præsumpta indulgentia delictorum, si tamẽ ipsam indulgentiam efficacia attestatur acceptæ gratiæ ad viuendũ sanctius deinceps. Omnis in vobis qui hæc sentit intra se actitari, scit quid loquitur spiritus, cuius vox atque operatio minimè inter se vnquam dissentiunt. Propterea ergo intelligit quæ dicuntur, quoniam quæ foris audit, intus sentit. Nam qui in nobis locuitur, operatur in vobis, vnus atque idem spiritus diuidens singulis prout vult: aliis quidem loqui, aliis autem operari quod bonum est. Quisquis itaque vestrum post illa amara & lachrymosa conuersionis suæ primordia respirasse in spem, atque in quoddam serenum supernæ consolationis pẽnis gratiæ subleuatum se euolasse lætatur, is profectò iam metit suarum recipiẽs fructum tẽporaneum lachrymarum, & ipse vidit deum, & audiuit vocem dicẽtis: Date ei de fructibus manuum suarũ. M Nam quomodo non vidit deum, qui gustauit & vidit quoniam suauis est domin⁹? Quàm dulcem & suauem te sensit domine Iesu, cui à te non modo pecata donata sunt, sed & munus sanctitatis indultum est: neque id solum, sed addita insuper ad cumulũ bonorum vitæ æternæ promissio? Felix, qui tantum iam messuit, habẽs interim quidem fructum suum in sanctificationem, finem verò vitam æternam. Meritò qui se inuento fleuit, gauisus est viso domino, ad cuius vtique miserationis intuitum tantos iam leuauit manipulos, remissionem, sanctificationem, spem vitæ. O q̃ verus est sermo qui in propheta legitur: Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent? Vbi breuiter comprehensa vtraque cognitio est, & nostri quidem in lachrymis serens, quæ autem dei, metens in gaudio. Hac ergo in nobis gemina præeũte notitia, iam ea quæ forte supercreuerit scientia minimè inflat, vtpote quæ nihil afferre valeat terreni commodi vel honoris, quod nõ sit sanè inferius spe concepta, lætitiáq; spei iam altius radicata in animo. Spes autem nõ confundit, quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Ideo illa nõ cõfundit, quia ista infundit certitudinem. Per hanc enim ipse spiritus testimonium perhibet spiritui nostro quòd filij dei sumus. Quidnam igitur nobis de nostra quantacunq; scientia prouenire possit, quod non sit minus hac gloria, qua inter dei filios numeramur? Parum dixi, nec respici in eius cõparatione potest orbis

Osee. 10. d *Psal. 125. a* *Ibidem.* *Rom. 12. c* *Psal. 121. a* *Prou. 10. d* *1. Cor. 12.* *Prou. 31. b* *Psal. 125. a* *Rom. 5. a*

A orbis ipse,& plenitudo eius, etiã si totus cedat vnicuiuis nostrum in possessionem. Cæterùm si nos ignorãtia dei tenet, quomodo speramus in eum quẽ ignoramus? si nostri, quomodo humiles erimus, putãtes nos aliquid esse, cùm nihil simus? Scimus autem nec superbis nec desperatis partem esse vel societatem in sorte sanctorum. Intuere ergo nunc mecũ quãta cura & solicitudine ambas istas repellere à nobis ignorantias debeamus, quarum omnis peccati altera initium parit, altera consummationem: sicut duarum è regione notitiarum initium sapiẽtiæ vna, perfectionem altera gignit: illa timorem domini, ista charitatem. At istud de notitiis suprà ostensum est. Nũc de ignorãtiis vide. Etenim sicut initium sapientiæ timor domini, sic initium omnis peccati superbia: & quomodo perfectionem sibi sapiẽtiæ vendicat amor dei, ita desperatio sibi omnẽ malitiæ cõsummationem. Et quemadmodum ex notitia tui venit in te timor dei, atq; ex dei notitia, dei itidem amor: sic ecõtrario de ignorantia tui superbia, ac de dei ignorantia venit desperatio. Sic autem superbiam parit tibi ignorantia tui, cum meliorem quàm sis, decepta & deceptrix tua cogitatio te esse mentitur. Hoc quippe est superbia, hoc initium omnis peccati, cùm maior es in tuis oculis quàm apud deũ, quàm in veritate. Et ideo qui primus peccauit hoc grande peccatum (diabolũ loquor) de ipso dictum

Eccli.1.& 10.b — *Ioan.8.f*

B est, quia in veritate non stetit, sed mendax est ab initio: quoniam quod in sua fuit cogitatione, non fuit in veritate. Quid si in eo discordaret à veritate, vt minorem se inferiorémque putaret quàm veritas haberet? Excusaret eum sua proculdubio ignorantia, & minimè reputaretur superbus, nec tam inueniretur iniquitas eius ad odium, quàm humilitas fortasis ad gratiam. Si enim in quonam statu vnumquemque nostrũ habeat deus, liquidò cognosceremus: nec supra sane nec infra secedere deberemus, veritati in omnibus acquiescentes. Nunc autem quia consilium hoc posuit tenebras latibulum suum, & sermo abscõditus est à nobis, ita vt nemo sciat si dignus sit amore vel odio, iustius tutiúsq; profectò iuxta ipsius veritatis cõsilium nouissimũ nobis locum eligimus, de quo postmodũ cum honore superius educamur, quàm præsumimus altiorem, vnde cedere mox oporteat cum rubore. Non est ergo periculum, quantũcunque te humilies, quantumcũque reputes minorem quàm sis, hoc est, quàm te veritas habeat. Est autem grãde malum, horrendúmque periculum, si vel modicè plus vero te extollas, si vel vni videlicet ĩ tua cogitatione te præferas, quem fortè parem tibi veritas iudicat, aut etiam superiorem. Quemadmodum enim si per ostium transeas cuius superliminare (vt ad intelligẽtiam loquar) nimiùm bassum sit, nõ nocet quantumcunque te inclinaueris, nocet autem si vel trãsuersi digiti spatio plus quàm ostij patitur mẽsura, erexeris, ita vt impingas, & capite quassato col-

2.Reg.22.b — *Ecclẽs.9.a* — *Luc.14.b*

C lidaris: sic in anima nõ est planè timenda quantalibet humiliatio, horrẽda autem nimiũmq; pauenda vel minima temere præsumpta erectio. Quamobrem noli te homo cõparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vni. Quid scis enim ò homo si vnus ille quem forte omnium vilissimum atque miserrimum reputas, cuius vitam sceleratissimam ac singulariter fœdissimam horres, & propterea illum putas spernendũ non modò præ te (qui fortè iam sobrie & iuste & pie viuere te confidis) sed etiam præ cæteris omnibus sceleratis tanquam omnium sceleratissimũ: quid scis, inquam, si melior & te & illis mutatione dexteræ excelsi in se quidem futurus sit, in deo verò iam sit? Et propterea non mediocrem, non vel penultimum, non ipsum saltem inter nouissimos eligere locum nos voluit: sed recumbe, inquit, in nouissimo loco: vt solus videlicet omnium nouissimus sedeas, téq; nemini non dico præponas, sed nec cõparare præsumas. En quantum malum venit de ignorantia nostri. Vtique peccatum diaboli, & initium omnis peccati superbia. Quid etiam dei parturiat ignorantia, aliàs videbimus. Nã nunc horæ breuitas non permittit, quoniam hodie tarde conuenimus. Itaque sufficiat vnũquenque, modò ne seipsum ignoret, admonitum esse non solùm sermone nostro, sed ipsius quoque dignatione sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Ibidem. — *Eccli.10.b*

Qualiter ex ignorantia dei nascitur desperatio, & qualiter sponsa dicatur pulchra inter mulieres

Sermo XXXVIII.

D QVID igitur dei ignorantia parturit? Nam hinc incipiendum est, sicut recordamini hic heri fuisse terminatum. Quid itaque parturit? Diximus desperationem: sed quonã modo, dicamus. Fortè aliquis reuersus in se, & displicẽs sibi in omnibus malis quæ fecit, cogitánsque resipiscere & redire ab omni via mala & carnali cõuersatione sua, si ignorat q̃ sit bonus deus, q̃ suauis & mitis, & q̃ multus ad ignoscẽdum: nónne sua carnalis cogitatio arguet eum, & dicet: Quid facis? Et vitam istam vis perdere & futuram? Peccata tua maxima sunt, & nimium multa. Nequaquam pro tot & tantis, nec si te excories, sufficies satisfacere. Cõplexio tenera est, vita extitit delicata, consuetudinem difficilè vinces. Pro his & similibus desperatus resilit miser, ignorans quàm facilè omnipotens (qui neminem vult perire) cuncta ista dissolueret: sequitúrq; impœnitẽtia, quæ est delictũ maximum, & blasphemia irremissibilis: ipse verò aut cõturbatus nimia tristitia absorbetur & fertur in profundũ, minime iã vt consolationem recipiat emersurus, sicut scriptũ est: Impius cum venerit in profundum malorum, contemnit. Aut certe dissimulans, & sibi qualicũque verisimili blãdiens ratione, reuocat se irreuocabiliter in seculum ad perfruẽdum & deliciandum in omnibus bonis eius quoad licuerit. Cum autem dixerit pax & securitas, tunc repentinus ei superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugiet. Ita ergo & de ignorantia dei, vniuersę malitię consummatio venit, quæ est desperatio. Apostolus dicit q̃ ignorantiam dei quidam habent. Ego autẽ dico omnes ignorare deum, qui nolũt conuerti ad deum. Neq; enim ob aliud proculdubio renuunt, nisi quia grauem & seuerũ imaginantur, qui pius est: durum & implacabilẽ, qui misericors est: ferum & terribilẽ, qui amabilis est: & mẽtitur iniquitas sibi, formãs sibi idolum pro eo quod nõ est ipse. Quid timetis modicæ fidei, vt peccata nolit remittere? Sed affixit ea cruci cum suis manibus. Quòd teneri & delicati estis? Sed ipse nouit figmẽtum nostrũ. Quod male assueti, & ligati peccandi consuetudine? Sed dominus soluit compeditos. Forte ne irritatus immanitate & multitudine criminũ, cunctetur porrigere manum adiutorij? Sed vbi abundauit delictũ, superabundare & gratia consueuit. An de vestimẽto soliciti estis, vel cibo, cæterísq; corpori vestro necessariis, & propterea cunctamini relinquere vestra? Sed scit quia his omnib⁹ indigetis. Quid vultis amplius? Quid iá impedit à salute? Sed hoc est quod dico, Deũ ignoratis, sed nec creditis auditui nostro: vellẽ vos vel expertis credere: quia nisi credideritis, nõ intelligetis. Sed non est omnium fides. Absit autem vt de tali, hoc est, de dei ignorantia spõsam commonitam sentiamus, quæ tanta sponsi pariter & dei sui non dico agnitione, sed amicitia & familiaritate donata est, vt eius crebra colloquia & oscula mereretur, & nũc familiari ausu loquitur: Indica mihi vbi pascas, vbi cubes ĩ meridie. Vbi sanè non ipsum, sed locum habitationis gloriæ eius sibi indicari requirit: quanquam non aliud ipse, & aliud locus eius vel gloria. Sed reprimẽda cẽsetur propter præsumptionem, & de sua ipsius cõmonenda cognitione, in qua nimirũ visa est aliquaten⁹ caligare, quæ tantæ se æstimarit idoneam visioni, siue minus attendens præ excessu suo quòd esset in corpore: siue frustra sperans etiam manentem in corpore ad illam se posse inaccessibilem accedere claritatẽ. Ergo ad se ipsam protinus reuocatur, & ignorantia cõuincitur, & insolentia castigatur. Si ignoras te (inquit) egredere. Terribiliter sponsus intonat in dilectam, non tanquã sponsus, sed tanquã magister, & non quasi iratus, sed vt territa purgaretur, purgata idonea redderetur huic ipsi cui inhiat visioni. Mũdicordibus nempe illa visio sequestratur. Pulchrè autem pulchram, nõ omnimodè quidem, sed pulchram inter mulieres eam dicit, videlicet cũ distinctione: quatenus & ex hoc amplius reprimatur, & sciat quid desit sibi. Ego enim puto mulierũ nomine hoc loco appellatas animas carnales ac seculares, nihil in se virile habentes, nihil forte aut constans in suis actibus demonstrantes, sed totum remissum, totũ fœmi-

Sapiẽ.12.a — *Esa.55.c* — *Prou.18.a* — *1.Thes.5.a* — *1.Cor.15.d* — *Psal.145.b* — *Rom.5.d* — *Luce.12.d* — *Canti.1.d* — *Canti.1.e*

E

F

G neum & molle quod viuūt & quod agunt. Spiritualis autem anima etsi inde iam pulchra quòd non secundū carnem ambulat, sed secundum spiritū: ex eo tamē quòd adhuc in corpore viuit, citra perfectum adhuc pulchritudinis proficit, ac proinde nō pulchra omnimodo, sed pulchra inter mulieres, id est inter animas terrenas, & quæ non sunt sicut ipsa spirituales, non autem inter angelicas beatitudines, non inter virtutes, potestates, dominationes: sicut patrum aliquis olim inuentus & dictus est iustus in generatione sua, id est, præ omnibus sui tēporis, suæq; generationis: & Thamar iustificata perhibetur ex Iuda, hoc est præ Iuda: & in euāgelio publicanus descendisse refertur de templo iustificatus, sed iustificatus à pharisæo: & quomodo magnus ille Ioānes magnificè quondam commendatus est, quòd videlicet superiorem nō haberet, sed hoc inter natos mulierum, nō autem inter choros beatorum cœlestiúmq; spirituum: ita & sponsa modo dicitur pulchra, sed interim adhuc inter mulieres, & non inter cœlestes beatitudines. Desinat proinde quādiu in terris est, quæ in cœlis sunt curiosi⁹ inuestigare, ne fortè scrutatrix maiestatis opprimatur à gloria. Desinat, inquā, donec inter mulieres versatur, inquirere quæ apud sublimes illas sunt potestates, solis ipsis perspicua, solis licita tanquam cœlestibus cœlestia ad vidēdum. Mirabilis facta est, inquit, visio ista ex te ô spōsa, quam tibi postulas demōstrari: nec modò præualēs intueri meridianam & miram quam inhabito claritatem.

Gen.6.b *& 38.f* *Luc.18.c* *Luc.7.b*

H Dixisti enim: Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. Sedenim induci in nubes, penetrare in plenitudinē luminis, irrumpere claritatis abyssos, & lucē habitare inaccessibilē, nec temporis est huius nec corporis. Id tibi in nouissimis reseruatur, cū te mihi exhibuero gloriosam, non habētem maculam, aut rugā, aut aliquid huiusmodi. An nescis quia quādiu viuis in hoc corpore, peregrinaris à lumine? Quomodo quæ necdum tota pulchra es, idoneam te existimas vniuersitatem pulchritudinis intueri? Quomodo deniq; quæris me in mea claritate videre, quæ adhuc ignoras te? Nam si te plenius nosses, scires vtique corpore (quod corrumpitur) aggrauatam, nullatenus posse attollere oculos, & figere in illū fulgorem in quem prospicere angeli concupiscūt. Erit cum apparuero, quòd tota pulchra eris, sicut ego pulcher sum totus: & simillima mihi, videbis me sicuti sum. Tunc audies: Tota pulchra es amica mea, & macula nō est in te. Nunc verò etsi ex parte iam similis, ex parte tamen dissimilis, contenta esto ex parte cognoscere. Te ipsam attēde, & altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutata fueris. Alioquin si ignoras te ô pulchra inter mulieres (nam & ego te dico pulchrā, sed inter mulieres, hoc est, ex parte: cum autē venerit quod perfectū est, tūc euacuabitur quod ex parte est) Si ergo ignoras te: sed quæ sequūtur, dicta sunt, & non oportet iterum dici. Promiseram me de duplici ignorātia vtiliter disputaturum. Si quo min⁹ implesse videor, date veniam volenti. Nam velle adiacet mihi, perficere autē non inuenio, nisi quantum sua benignitate ad vestram ædificationem largiri dignabitur spōsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Canti.1.b *Cant.4.a* *Ecclí.3.c* *1.Cor.13.c*

I

De curribus Pharaonis, id est diaboli, & de principibus exercitus, qui sunt malitia, luxuria, & auaritia.

Sermo XXXIX.

Canti.1.c *Psal.113.a* *1.Cor.10.a*

EQuitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea.] Ante omnia in his verbis libenter accipimus ecclesiæ typum in patribus pręcessisse, & nostræ sacramenta salutis præostensa esse: In exitu Israël de Aegypto, geminóque illo admirabili maris obsequio, & transitum scilicet populo dantis, & vltionem de hostibus, baptismi gratia euidenter exprimitur, saluantis homines, & crimina submergentis. Omnes, inquit, sub nube fuerunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari. Sed oportet consequentiam (sicut solemus) signare verborum, & sequentia prioribus copulare, & ita demum elicere suaue quippiam si possumus quod prosit moribus instruendis. Vbi itaque sponsæ præsumptio, dura & austera increpatione repressa est: ne tristior remaneret, bona illi aliqua quę iam acceperat, ad memoriam reducuntur, & aliqua quæ nondum acceperat, promittūtur: sed & pulchra denuo perhibetur, & appellatur amica. Quod tibi, inquit, durè locutus sum amica mea, nulla in me tibi suspicio sit odij vel rācoris: nam signa amoris mei in te euidentia sunt ipsa mea munera quibus te honoraui & ornaui: nec mihi animi est illa retrahere, sed magis addere ampliora. Vel sic: Non ægrè feras amica mea minime te accipere modo qđ postulas, quæ tanta à me iam accepisti, & maiora horū accipies, si in præceptis meis ambulaueris, & in amore meo perseueraueris. Hæc pro literæ consequentia. Nunc iam videamus qualia sint quæ se donasse cōmemorat. Et primū quidē est ꝙ eam assimilauit equitatui suo in curribus Pharaonis, liberādo vtique à iugo peccati, mortificatis vniuersis operibus carnis, quemadmodum ille populus liberatus est à seruitute Aegypti, subuersis & submersis cūctis curribus Pharaonis. Id quidem miseratio maxima, in qua ego quoque si gloriari voluero, non ero insipiens: veritatē enim dicam. Fateor & fatebor, Nisi quia domin⁹ adiuuit me, paulo min⁹ habitasset in inferno anima mea. Nō sum ingratus, non sum oblitus. Misericordias domini in æternū cantabo. Verùm hactenus mihi cum sponsa. De reliquo, illa singulari dignatione postquam liberata est, asciscitur in amicam, decorem induitur tāquam domini sponsa, interim tamen in genis duntaxat & in collo. Ad hæc illi promittūtur murænulæ pro ornatu, ipsæq; aureæ pro precio, & distinctæ argēto pro decore. Cui nō admodum placeat ordo ipse donationum? Primū misericorditer liberatur, secūdò dignāter adamatur, tertiò benignè abluitur & purgatur, postremò optimi ornamēti accipit promissionem. Non ambigo quosdam iam vestrū in semetipsis recognoscere quæ dicuntur, proprióq; experimento cōmonitos ad intelligentiam præuolare. Sed sanè memor versiculi illius: Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectū dat paruulis: pro huiusmodi dignum duco eadem modicè latius explanāda. Benignus est enim spiritus sapientiæ, & placet illi doctor benignus & diligens, qui ita cupiat satisfacere studiosis, vt morem gerere tardioribus nō recuset. Denique qui elucidant me, vitam æternā habebunt: ait ipsa sapientia. Quo quidem præmio ego fraudari noluerim. Quanquam in his etiam quæ plana vidētur, quandoque talia latent, quę ipsis quoque qui capaciores videntur & præuolantes ingenio, non erit inutile si diligentius declarentur. Sed vide iam similitudinē de Pharaone & exercitu eius, & domini equitatu. Non inter ipsos exercitus similitudo data est, sed de ipsis. Quæ enim societas luci ad tenebras, aut quæ pars fideli cum infideli? Sed inter sanctā spiritualémque animam & equitatum domini planè cōparatio est, & inter Pharaonem & diabolum, ambórumque exercitus. Nec miraberis vnam animā equitatus multitudini similatam, si aduertas quantæ in ipsa vna quæ tam sancta anima sit, virtutū acies habeātur, quanta in affectionibus ordinatio, quāta in moribus disciplina, quāta in orationibus armatura, quantum in actionibus robur, quantus in zelo terror, quanta denique ipsi cum hoste conflictuum assiduitas, numerositas triumphorum. Denique in consequentibus legitur: Terribilis vt castrorum acies ordinata. Et item: Quid videbis (inquit) in Sunamite, nisi choros castrorum? Aut si id tibi non placet, noueris huiusmodi animam nunquam esse sine angelorū custodia, qui eam æmulātur dei æmulatione, soliciti suo viro seruare, & virginem castam exhibere Christo. Et ne dixeris in corde tuo: Vbi sūt? Quis eos vidit? Vidit eos propheta Helisæus: insuper & fecit orando vt videret etiam Giezi. Tu non vides, quia non es propheta, nec puer prophetæ. Vidit patriarcha Iacob, & ait: Castra dei sunt hæc. Vidit & doctor gentium, qui dicebat: Nónne omnes administratorij spiritus sunt, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Ergo angelicis fulta ministeriis, & superno stipata agmine spōsa incedens, similis est equitatui domini, illi vtique qui quondam in curribus Pharaonis tam stupendo diuini adiutorij miraculo triūphauit. Si enim diligenter aduertas, cuncta quę ibi miraris magnificè perpetrata, inuenies hic nihilo minus admiranda. Nisi quòd in eo nūc magnificentius triūphatur, quòd quæ illic corporaliter præcesserūt, hic spiritualiter adimplentur. An nō tibi nempe multo fortius longéque gloriosius esse videtur, diabolū prosternere, quàm Pharaonem, atque

K *Exod.14.c* *Psal.93.c* *Psal.88.a* L *Psal.118.a* *Eccli.24.d* M *Canti.6.d* *Cant.7.a* *2.Cor.11.a* *4.Reg.6.c* *Gen.32.a* *Hebr.1.d* *Exo.14.f.g*

A atq; aërias debellare potestates, quàm currus Pharaonis subuertere? Ibi denique pugnatũ est aduersus carnẽ & sanguinẽ, hic aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. *Ephes.6.b* Et prosequere modo mecum singula proportionis membra. Ibi populus eductus de Aegypto, hic homo de seculo. Ibi prosternitur Pharao, hic diabolus. Ibi subuertuntur currus Pharaonis, hic carnalia & secularia desideria quę militant aduersus animam, subruũtur. *1.Pet.2.c* Illi in fluctibus, isti in fletibus. Marini illi, amari isti. Puto & nũc clamitare dæmonia, si forte contingat incidere in talem animã: Fugiamus Israëlem, quia dominus pugnat pro eo. *Exod.14.f* Vísne enim aliquos de principibus Pharaonis propriis tibi designem nominibus, & de curribus describam, instar quorum tu quoque alios si qui sunt per teipsum valeas inuenire? Magnus quidam princeps spiritualis atq; inuisibilis regis Aegypti profecto malitia est, magnus luxuria, magnus auaritia. Et hi quidẽ possident terminos suos sub rege suo, sicut sui cuique assignati sunt. Nam militia in omni regione maleficiorum atque facinorum dominatur. Luxuria omni immunditiæ & turpitudini carnis præest. Auaritia in partes rapinæ & fraudis sortita est principatum. Accipe nunc quoq; quales his suis principibus Pharao præparauerit currus ad persequẽdum populum dei. Habet nanque malitia currum suum rotis quatuor consistentẽ:

B sæuitia, impatiẽtia, audacia, impudentia. Valde etenim velox est currus iste ad effundendum sanguinẽ, qui nec innocentia sistitur, nec patientia retardatur, nec timore frenatur, nec inhibetur pudore. Trahitur autem duobus admodum pernicibus equis, & ad omnẽ perniciem paratissimis, terrena potentia, & seculari pompa. Tunc nanq; quadriga ista malitiæ currit valde velociter, cum hinc quidem potẽtiæ effectus subest eius adimplendis malitiosis conatibus, inde plausus pompæ arridet perpetratis sceleribus, vt sermo impleatur qui scriptus est, quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. *Psal.9.d* Et iterum alia scriptura: Hæc est, inquit, hora vestra, & potestas tenebrarum. *Luc.22.f* Porro præsident duobus his equis aurigæ duo, tumor & liuor: & tumor quidẽ pompam, liuor verò potentiam agit. Is enim rapido fertur diabolicarum amore pomparum, cuius apud se cor prius intumuit. Nam quod in se firmiter stat timore cõpressum, grauitate modestum, humilitate solidum, puritate sanum: aura huius vanitatis nequaquam leuiter rapietur. Item terrenę iumentum potentiæ nónne inuidia agitur, & quasi quibusdam liuoris vrgetur hinc inde calcaribus, suspicione vtique decedendi, & metu succumbendi? Aliud est enim quòd suspectus est successor, & aliud quòd timetur inuasor. His itaque stimulis terrena potentia cõtinue agitatur. Et currus quidem malitiæ sic se habet. Luxurię verò currus quadriga nihilo minus

C voluitur vitiorum, ingluuie videlicet vẽtris, libidine coitus, mollitie vestium, ocij soporisq; resolutione. Trahitur equis æquè duobus, prosperitate vitæ, & rerum abundantia: & qui his præsident duo, ignauiæ torpor, & infida securitas: quia & copia in ignauiam soluit: & secundum scripturam, prosperitas stultorum perdet illos: *Prou.1.d* non sanè ob aliud, nisi quoniã male securos reddat. Cum autem dixerint pax & securitas, tunc subitaneus superueniet eis interitus. *1.Thess.5.a* Hi calcaria minime habent, neque flagella vel aliquid huiusmodi, sed pro his vtuntur paruulo papilione conopeo ad faciẽdam vmbram, & flabello ad citandum ventũ. Porro conopeum dissimulatio est, vmbram faciens, & protegens ab æstu curarũ. Propriũ nanque est mollis & delicatæ animę etiam necessarias dissimulare curas, & ne æstuantes solicitudines sentiat, sub latibulo dissimulationis abscondi. Flabellũ verò effusio est ventum adulationis apportans. Largi sunt enim luxuriosi ementes auro ventum de ore adulatorum. Et de hoc satis. Iam verò auaritia rotis & ipsa vehitur quatuor vitiorum, quæ sunt pusillanimitas, inhumanitas, contemptus dei, mortis obliuio. Porro iumenta trahentia, tenacitas, & rapacitas: & his vnus auriga ambobus præsidet, habendi ardor. Sola siquidẽ auaritia quoniam conducere plures non patitur, vno contenta est seruitore. Ipse verò iniuncti operis prõptus admodum atque infatigabilis executor, vrgendis sane iumentis trahentibus, flagris vtitur acerrimis, libidine acquirendi, & metu amittendi.

D Sunt & alij principes regis Aegypti, habentes & ipsi currus suos in expeditione domini sui, sicut superbia, quæ vnus est de maioribus principibus: sicut inimica fidei impietas, magnum & ipsa tenens locum in domo & regno Pharaonis: & multi adhuc sũt alij inferioris ordinis satrapę & equites quorum non est numerus in Pharaonis exercitu, quorum & nomina & officia, necnon & arma & apparatus eorum vestris studiis (vt in his exerceamini) inquirenda relinquo. In istorũ itaque principum fortitudine, curruúmque suorum inuisibilis Pharao vbique discurrens, in omnem familiã domini quibus potest viribus more tyrannico debacchatur, in his etiam his diebus exeũtem Israël de Aegypto insequitur. At ille nec subuectus curribus, nec protectus armis, nihilo minus tamẽ sola domini manu confortatus, secure decantat: Cãtemus domino, gloriose enim honorificatus est: equum & ascensorem proiecit in mare. *Exod.15.a* Item: Hi in curribus, & hi in equis, nos autẽ in nomine domini dei nostri inuocabimus. *Psal.19.b* Et hęc dicta sint pro adducta similitudine de equitatu domini, & currib⁹ Pharaonis. Post hæc amica appellatur. Nam ipse quidem & ante liberationem amicus erat, alioquin non liberasset quam non amasset, sed illa beneficio liberationis adducta est vt esset amica. Audi denique cõfidentem: Non quia dilexerimus eum nos, inquit, sed ipse prior dilexit nos. *1.Ioan.4.b* Recordare nunc mihi & Moysi & Aethiopissæ, & agnosce iam tunc præfiguratum *Nume.12.a*

E coniugium verbi & animæ peccatricis, & discerne si potes quid tibi dulcius sapiat in cõsideratione suauissimi sacramẽti, verbíne nimium benigna dignatio, an animæ inæstimabilis gloria, an inopinata fiducia peccatoris. Sed non potuit Moyses Aethiopissę mutare pellem, potuit Christus. Sequitur enim: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Sed hoc sermoni alteri reseruetur: vt semper quæ in mensa sponsi nobis apponuntur, cum auiditate sumentes, eructemus in ipsius laudem & gloriam Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Quòd intentio sit facies animæ, cuius quæ sit pulchritudo aut deformitas declaratur, & quæ eiusdem sit solitudo & pudicitia. Sermo XL.

PVLCHRAE sunt genæ tuæ sicut turturis. *Canti.1.g* Tenera est sponsæ verecundia, & ad increpationem sponsi puto facies eius rubore suffusa est, pulchriórque ex eo apparens illico audit: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Vide autem ne carnaliter cogites coloratam carnis putredinem, & purulentiam flaui sanguinéue humoris vitreæ cutis superficiem summatim atque æqualiter suffundentem, è quibus sibi inuicem moderate permixtis ad venustãdam genarum effigiem rubor subpallidus in efficientiam corporeæ pulchritudinis temperatur. Alioquin incorporea illa animæ inuisibilísque substantia nec corporeis distincta membris, nec visibilibus extat fucata coloribus. Tu verò spiritualem essentiam spi-

F rituali si potes attinge intuitu, & ad coaptandum propositæ similitudinis schema cogita animæ faciem mentis intentionem: ex qua nimirum rectitudo operis, sicut ex facie pulchritudo corporis æstimatur. Porro verecundiam intellige tanquam colorem in facie, quòd hæc potissimum virtus & venustatem ingerat, & augeat gratiam. Pulchræ ergo sunt genæ tuæ sicut turturis. Poterat vsitatius faciem ponere & describere pulchram, sicut solet cuius pulchritudo laudatur, pulchra facie seu decora facie dici, sed nescio quid sibi voluerit vt magis genas pluraliter dicendum putauerit, nisi quòd minime id crediderim ociosum. Spiritus nanque sapientiæ loquitur, cui non est fas vel modicum quid omnino asscribere ociosum, aut secus dictum quàm oportuerit. Est itaque sine dubio causa, quæcunque illa sit, cur pluraliter genas maluerit quàm singulariter faciem dicere. Et si tu melius nõ habes, ego quod mihi videtur aperio. Duo quædam in intentione (quam faciem animæ esse diximus) necessaria requiruntur, res & causa, id est quid intendas, & propter quid. Et ex his sanè duobus animæ vel decor vel deformitas iudicatur, vt (verbi causa) anima quæ ambo ista recta atque pudica habuerit, illi meritò veracitérque dicatur: Pulchræ sunt genę tuæ sicut turturis. Quæ verò altero horum caruerit, non poterit dici de ea quòd pulchræ sint genæ eius sicut turturis, ꝓpter eam quæ adhuc ex parte erit deformitatem. Multo au-

G tem minus illi hoc poterit conuenire, quę neutrũ horum habere laudabile inuenitur. At id totũ fiet planius in exemplis.

Si (verbi causa) intendat quis animum inquirendæ veritati, atque id solo veritatis amore, nónne is tibi videtur & rem & causam habere honestã, meritóque sibi vẽdicare quod dicitur: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, quippe cui ĩ neutra genarum nęuus reprehẽsionis appareat? Quòd si minime quidem veritatis desiderio, sed aut inanis gloriæ, aut alterius qualiscũq; commodi temporalis obtentu in veritatem intenderit, iam etsi vnam genarum videatur habere formosam, nõ tamen, vt arbitror, dubitabis iudicare vel ex parte deformẽ, cuius alteram faciem causę turpitudo fœdauerit. Si autem videris hominem nullis honestis studiis intendẽtem, sed carnis illecebris irretitum, vẽtri & luxuriæ deditum, quales sunt illi quorum deus vẽter est, & gloria in confusione eorũ qui terrena sapiunt: quid? istum nónne ex vtraq; parte fœdissimum iudicabis, in cuius vtiq; intẽtione & res & causa reproba inuenitur? Ergo intendere non in deum, sed in seculum, secularis animę est, nec vllam prorsus genarum speciosam habẽtis.

Philipp.3.d

Intendere autem quasi in deũ, sed non propter deum, hypocritæ plane animæ est: cuius etsi vna facies decora videtur, quòd ad deum qualicunque intentione respiciat: ipsa tamen simulatio omne decorũ in ea exterminat: & magis per totum ingerit fœditatẽ. Si autem vel solũ vel maxime ob vitæ præ-H sentis necessaria ad deum conuerterit intentionem, non quidem fece hypocrisis putidam, pusillanimitatis tamẽ vitio dicimus subobscuram, & minus acceptam. Porro ecõtrario intendere in aliud quàm in deum, tamen propter deum, non ociũ Marię, sed Marthæ negocium est. Absit autẽ vt quæ huiusmodi est, quicquã illã dixerim habere deforme, nec tamen ad perfectũ affirmauerim peruenisse decoris, quippe quę adhuc solicita est & turbatur erga plurima, & nõ potest terrenorum actuum vel tenui puluere non respergi: quem tamen cito facileque deterget vel in hora sanctæ dormitionis casta intentio, & bonę conscientiæ interrogatio in deum. Ergo solum inquirere deum propter ipsum solũ, hoc plane est vtranque bipertitæ intentionis faciẽ habere pulcherrimã, atque id proprium ac speciale sponsę, cui meritò singulari prærogatiua audire conueniat: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Cur verò sicut turturis? Pudica auicula est, & cõuersatio eius non cum multis, sed solo degere fertur cõtenta compare: ita vt si illum amiserit, alterũ non requirat, sed sola deinceps cõuersetur. Tu ergo qui hæc audis: vt sane non ociose audias ea quæ scripta sunt propter te, & nunc propter te versantur & disputantur: tu inquam si ad istiusmodi spiritus sancti incitamenta mouêris, & inardescis dare operam quomodo animã tuam facias sponsam dei, stude ambas speciosas habere has genas tuæ intentionis, vt imitator castissimæ volucris sedeas secundum prophetam solitarius, quoniã leuasti te supra te. I Omnino supra te est, angelorum domino desponsari. An nõ supra te, adhærere deo, atque vnum spiritum esse cum eo? Sede itaque solitarius sicut turtur, nihil tibi & turbis, nihil cum multitudine cæterorum, etiámque ipsum obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuũ. O sancta anima sola esto, vt soli omniũ serues teipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicum, fuge & ipsos domesticos, secede ab amicis & intimis, etiã & ab illo qui tibi ministrat. An nescis te verecundũ habere sponsum, & qui nequaquam suam velit tibi indulgere præsentiam præsentibus cęteris? Secede ergo, sed mente non corpore, sed intẽtione, sed deuotione, sed spiritu. Spiritus enim ante faciẽ tuam Christus dominus, spiritúsque requirit non corporis solitudinem: quãquam & corpore interdum nõ ociose te separas, cum opportune potes, præsertim in tempore orationis. Tenes etiam in hoc & mãdatum sponsi & formam. Tu, inquit, cum oraueris, intra in cubiculũ tuum, & clauso ostio ora. Et quod dixit, fecit. Solus in oratione pernoctabat, nõ modo se abscõdens à turbis, sed nec vllum quidem discipulorum, nec vllũ domesticorum admittens. Deniq; tres secum intimos sibi adduxerat cum vltro properaret ad mortem: auulsus est & ab ipsis orare volẽs. Ergo & tu fac similiter, quando orare volueris. De cætero sola indicitur tibi mentis & spiritus solitudo. Solus es si non communia cogites, si non affectes

Luc.10.g

Canti.1.c

Thren.3.d

Psal.44.c

Matth.6.a

Luc.6.d

præsentia, si despicias quod multi suspiciunt, si fastidias quod K omnes desiderãt, si iurgia deuites, si damna non sentias, si nõ recorderis iniuriarũ. Alioquin nec si solus corpore es, solus es. Vidésne posse esse te & solum cum inter multos, & inter multos cum solus es? Solus es in quantacunq; hominum verseris frequentia: tantùm caue alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex. Etiam si perperã actum quid deprehendas, nec sic iudices proximum, magis autem excusa. Excusa intentionẽ si opus nõ potes: puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. Quòd si omnem omnino dissimulationẽ rei certitudo recusat, suade nihilo minus ipse tibi, & dicito apud temetipsum: Vehemẽs fuit nimis tentatio. Quid de me illa fecisset, si accepisset in me similiter potestatem? Et memento me modo alloqui sponsam, & non amicum spõsi instruere, cui alia ratio est diligẽtius obseruãdi ne quis peccet, & explorãdi an peccet, & emẽdandi si peccatum fuerit. A qua sane necessitate sponsa libera est, soli viuens sibi, & ipsi quem diligit sponso pariter & domino suo, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Qualiter sponsa recipit interim magnam consolationem de contemplatione diuinæ claritatis, antequam perueniat ad eius speciem futuram. Sermo XLI.

Collum tuum sicut monilia.] Solet ornari collum monilibus, non ipsis comparari. Sed hoc illæ faciant, quibus quia de proprio non inest decor, aliunde necesse est vt mendicent vnde se speciosas mentiantur. Nam sponsæ collum ita in seipso formosum, & tam decenter quasi natura formatum est, vt extrinsecus non requirat ornatum. Quid enim opus est peregrinorum fucos adhibere colorũ, cui propria & tanquã innata sufficit pulchritudo, in tãtum vt ipsorum quoque quæ ad ornandum quæruntur monilium possit adæquare nitorem? Hoc nempe intelligi voluit, qui minime quidem à collo (vt assolet) pendêre monilia, sed ipsum potius esse sicut monilia dixit. Nũc iam inuocandus est nobis spiritus sanctus, vt sicut spirituales spõsę genas sua dignatione tribuit inuenire, ita etiam ipsius spirituale collum demonstrare dignetur. Et meo quidẽ intellectui (quia mihi incũbit loqui quæ sentio) nihil interim verisimilius probabiliúsve elucet, quàm ipsum animæ intellectum colli nomine designari. Tu quoq; idẽ (vt arbitror) approbabis, si aduertas similitudinis rationẽ. An non siquidẽ tibi videtur colli quodãmodo vice fungi intellectus, per quẽ tua anima traiicit in se spiritus vitalia alimenta, atq; in quædam trãsfundit viscera morum affectuúmq; suorũ? Hoc ergo spõsæ collum, id est purus & simplex intellectus, cũ nuda & aperta veritate satis per seipsum retineat, nõ indiget ornamento, sed ipsum magis tanquã preciosum monile animã decẽter exornat, ac proinde simile monilibus ipsis describitur. Bonum monile veritas, bonum puritas siue simplicitas, bonũ plane monile sapere ad sobrietatem. Philosophorum vel hæreticorum intellectus non habet hunc in se puritatis veritatisq; nitorem: & ideo multam curã gerũt ipsum colorare & fucare phaleris verborum, & versutiis syllogismorum, ne si nudus appareat, falsi etiam appareat turpitudo. Sequitur. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.] Si, faciam singulariter, & non pluraliter faciemus, dixisset: absolute & indubitanter etiam hoc loqui sponsum pronũciassem. Nunc autem vide ne forte magis sodalibus eius congruentius assignemus, sponsam quasi consolãtibus tali promissione quòd donec perueniat ad visionem cuius sic flagrat desiderio, facturi sint illi murenulas pulchras & preciosas, quæ sunt auriũ ornamenta. Atq; hoc propterea (vt opinor) quia fides ex auditu, & quãdiu per fidẽ ambulatur & nõ per speciẽ, danda opera potius instruẽdo auditui, quàm visui exercendo. Frustra nanque intẽditur oculus qui non sit fide mundatus: cum solis qui mundo corde sunt, videndi copia promittatur. Scriptum verò est: Fide mundans corda eorum. Quia ergo fides ex auditu, & ex illa visus purgatio est, meritò illi ornandis auribus intendebant, dum auditus sicut ratio docuit, visus sit præparatio. Tu, inquiunt, ô sponsa intuẽdę dilecti inhias claritati, sed hoc alterius tẽporis est. Damus autem imprẽsentiarũ ornamenta auribus tuis, quod erit tibi interim cõsolatio, erit & præparatio ad hoc ipsum quod postu-

Canti.1.c L

M

Canti.1.c

Act.15.a

A postulas. Ac si illud prophetæ ei dicant: Audi filia & vide. Videre desideras, sed audi prius. Gradus est auditus ad visum. Proinde audi & inclina aurem tuam ornamentis quæ tibi facimus, vt per auditus obedientiam ad gloriam peruenias visionis. Nos auditui tuo damus gaudium & lætitiam. nam visui non est nostrum dare (in quo gaudij plenitudo, & tui desiderij adimpletio est) sed illius quem diligit anima tua. Ipse vt gaudium tuum plenum sit, ostendet seipsum tibi. Ipse adimplebit te lætitia cum vultu suo. Tu interim accipe ad consolationẽ murænulas has de manu nostra, cæterum delectationes in dextera eius vsque ad finem. Aduertendum cuiusmodi ei murænulas offerunt. Aureas, inquit, & vermiculatas argẽto. Aurum diuinitatis est fulgor, aurum sapiẽtia quæ desursum est. Hoc auro fulgẽtia quædam quasi veritatis signacula spõdent se figuraturos hi quibus id ministerij est, superni aurifices, atque internis animæ auribus inserturos. Quod ego nõ puto esse aliud, quàm texere spirituales quasdam similitudines, & in ipsis purissima diuinæ sapiẽtiæ sensa animæ contemplantis conspectibus importare, vt videat saltem per speculum & in ænigmate quod nondũ facie ad faciem valet vllatenus intueri. Diuina sunt, & nisi expertis prorsus incognita quæ effamur, quomodo videlicet in hoc mortali corpore, fide adhuc habẽte statum, & necdum propalata perspicui substantia luminis, iam tamen interim puræ interdũ contẽplatio veritatis partes suas agere intra nos vel ex parte præsumit, ita vt liceat vsurpare etiam alicui nostrum, cui hoc datum desuper fuerit, illud apostoli: Nunc cognosco ex parte. Item: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem diuinius aliquid raptim & veluti in velocitate corusci luminis interluxerit menti spiritu excedenti, siue ad temperamentum nimij splẽdoris, siue ad doctrinæ vsum: cõtinuo (nescio vnde) adsunt imaginatoriæ quædam rerum inferiorum similitudines infusis diuinitus sensis conuenienter accommodatæ, quibus quodãmodo adumbratus purissimus ille ac splendidissimus veritatis radius & ipsi animæ tolerabilior fiat, & quibus communicare illum voluerit, capabilior. Existimo tamẽ ipsos formari in nobis sanctorum suggestionibus angelorum, sicut econtrario contrarias & malas ingeri immissiones per angelos malos non dubium est. Et fortassis hinc illud est speculum atque ænigma (vt dixi) per quod videbat apostolus, ex istiusmodi puris pulchrísque imaginationibus angelorum quasi manibus fabricatum: quatenus & dei esse (quod purum & absque omni phãtasia corporearum imaginum cernitur) sentiamus: & elegãtem quamlibet similitudinem, qua id digne vestitum apparuerit, ministerio deputemus angelico. Quod signasse expressius videtur alia interpretatio dicẽs: Similitudines aurifabri faciemus tibi, cum distinctionibus argenti. Vnum est cum distinctionibus argẽti, & vermiculatas argento. In quo mihi significare videtur C non modo similitudines intus per angelos suggeri, sed nitorem quoq; eloquij per ipsos extrinsecus ministrari, quo congrue atq; decenter ornatæ, & ab auditoribus facilius capiantur & delectabilius. Quòd si dixeris, quid eloquio & argento? dicit tibi propheta: Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. Ita ergo illi cœlestes administratorij spiritus peregrinanti in terris sponsæ faciunt murænulas aureas vermiculatas argento. Vide autem quomodo illa aliud cupit, & aliud accipit, & nitẽti ad contemplationis quietem, labor prædicationis imponitur: & sitienti sponsi præsentiam, filiorum sponsi pariendorum alendorúmque solicitudo iniungitur. Neque nunc tantùm accidit illi hoc, sed & alia vice (vt memini) cum sponsi amplexus & oscula suspiraret, respõsum est ei: Quia meliora sunt vbera tua vino: vt ex hoc se intelligeret matrem, atque ad dãdum lac paruulis, nutriẽdúmque filios reuocari. Fortassis & in aliis cantici huius locis hoc ipsum tu quoque (nisi piger sis ad inquirendum) per teipsum aduertere poteris. An non res ista quõdam in sancto patriarcha Iacob præfigurabatur, cum frustratus optatis diúque expectatis Rachelis amplexibus, pro sterili & decora, fœcundam & lippam inuitus atque ignarus accepit? Ita ergo nunc sponsa scire cupiens & inquirens vbi in meridianis horis dilectus pascat & cubet, murænulas pro eo reportat aureas, vermiculatas argento, id est sapientiam cum eloquentia, haud dubium quin ad prædicationis opus. Docemur ex hoc sane D intermittenda plerunque dulcia oscula propter lactentia vbera, nec quenquam sibi, sed omnes illi qui mortuus est pro omnibus, esse viuendum. Væ qui bene de deo & sentire & eloqui acceperunt, si quæstum æstimẽt pietatẽ, si conuertant ad inanẽ gloriam quod ad lucra dei acceperant erogandum: si alta sapientes, humilibus non cõsentiant. Paueant quod in propheta legitur dicente domino: Dedi eis aurum meum & argentum meum, ipsi autem de argento & auro meo operati sunt Baal. Tu ergo audi quid sponsa accepta hinc quidem increpatione, inde verò promissione, respõderit. Neque enim vel de promissis extollitur, vel pro repulsa irascitur, sed sicut scriptum est: Corripe sapientem, & amabit te. Et item quod ad donationes & promissiones spectat: Quanto maior es, humilia te in omnibus. Quod ex eius respõsione melius vtrúq; patebit. Sed ipsa, si placet, discussio in aliud sermonis principium differatur. Et de iis quæ dicta sunt, glorificemus spõsum ecclesiæ dominum nostrum Iesum Christum, qui est super omnia benedictus deus in secula. Amen.

De duplici humilitate, vna videlicet quam parit veritas: & altera quam inflammat charitas. Sermo XLII.

CVm esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.] Hæc sunt verba sponsæ quæ in hodiernum diem distulimus, hoc responsum quod dedit vbi increpata est à sponso, non tamen sponso, sed eius sodalibus. Quod facile E est aduertere ex verbis ipsis. Cum enim nõ dicit quasi ad secundam personam, Cum esses rex in accubitu tuo: sed, cum esset in accubitu suo: patet quòd non ad ipsum loquitur, sed de ipso. Puta proinde sponsum, vbi eam quatenus visum fuit aut corripuit, aut repressit, comperta ex suffusione genarum verecundia, cessisse loco, vt illa se absente loqueretur liberius quæ sentiret: sed & si pauidior (vt assolet) quàm oportuerit, & deiectior animo facta esset, sodalium eam consolationes erigerent. Quod tamen & per seipsum facere non neglexit, quantum iudicauit pro tempore oportere. Nam vt clarum relinqueret quãtum sibi in illa correptione complacuit, quippe quam sensit digne, & prout oportuit acceptari, non sane antè se absentauit, quàm ex abundantia (quod non est dubium) cordis prorumperet in laudes eius, & genarum collíque ipsius pulchritudinem commendaret: propterea & qui cum ipsa remanent, blande loquuntur illi, & munera offerunt scientes domini voluntatem. Ad ipsos ergo responsio eius. Et literalis quidem cõtextio schematis ita se habet. Sed priusquam ex hac testa nucleum spiritus elicere inchoemus, dico vnum breuiter: Felix, cui sua obiurgatio sic respondet quemadmodum habemus formam præsentis loci. Vtinã magis neminẽ obiurgare necesse sit: hoc enim melius. Sed quo- F niam in multis offendimus omnes, mihi tacere non licet, cui ex officio incumbit peccãtes arguere, magis autẽ vrget charitas. Quòd si arguero & fecero quod meum est, illa autẽ increpatio procedẽs minime quod suum est faciat, neque id ad quod misi illã, sed reuertatur ad me vacua, tãquam iaculũ feriens & resiliens, quid me animi tunc habere putatis fratres? Nónne angor? nónne torqueor? Et vt mihi vsurpẽ aliquid ex verbis magistri (quia de sapientia non possum) prorsus coarctor è duobus, & quid eligam nescio, placeréne mihi in eo quod locutus sum, quoniã quod debui feci: an pœnitẽtiam agere super verbo meo: quia quod volui, nõ recepi. Volui nimirũ perimere hostẽ, & eripere fratrem: & nõ feci sic, magis autem contrariũ accidit. Nam læsi animã, & culpam auxi. Siquidem accessit & contemptus. Nolũt audire te, inquit, quia nolunt audire me. Vides quæ maiestas contemnitur? Non te putes me solũ spreuisse, dominus locutus est. Et quod dixit prophetæ, dixit & apostolis: Qui vos spernit, ait, me spernit.

Non sum propheta, non sum apostolus: & prophetæ tamẽ & apostoli (audeo dicere) vice fungor: & quibus non æquor meritis, eorum implicor curis. Etsi ad meam multam confusionem, etsi ad grande periculum mihi super cathedrã Moysi sedeo: cuius tamẽ nõ vendico mihi vitam, nec experior gratiam: quid tamen? Nũ ideo cathedræ nõ deferetur, quoniam occupata est ab indigno? Etiam si Scribæ & Pharisæi in ea sedeant, inquit, quæ dicunt facite. Plerunque etiam impatien-

Marginalia: Psal. 44. b; Psalm. 50. b; Psal. 15. c; Canti. 1. c; 1. Cor. 13. d; B; 1. Cor. 13. c; 1. Cor. 13. d; Canti. 1. d; Psal. 11. a; Canti. 1. a; Gene. 29. c; Iohel. 3. b; Prou. 9. b; Eccli. 3. c; Canti. 1. c; Philip. 1. d; Ezech. 3. b; Luc. 10. c; Mat. 23. a

G tia contemptui iungitur, ita vt aliquis non solum non curet corrigi obiurgatus, sed insuper obiurganti indignetur more phrenetici manum medici repellẽtis. Mira peruersitas. Medicãti irascitur, qui non irascitur sagittãti. Est enim qui sagittat in obscuro rectos corde, qui & teipsum nũc sagittauit ad mortem, & in illum nõ commoueris, mihi indignaris, qui sanũ te fieri cupio. Irascimini, inquit, & nolite peccare. Si peccato irasceris, non solum minime peccas, sed & quod peccaras, exterminas. Nunc verò & peccatum retines medicamẽtum respuendo, & peccare apponis irrationabiliter irascendo, & est supra modum peccans peccatum. Aliquotiẽs additur & impudẽtia, vt non modo impatiẽter ferat quòd corripitur, sed etiam id vnde reprehẽditur, impudenter defendat. Hoc plane desperatio. Frõs, inquit, mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Et ait: Recessit zelus meus à te, vltra nõ irascar tibi. Solo auditu cõtremisco. Sentísne quanti periculi quantíque horroris & tremoris res sit peccati defensio? Dicit iterum: Ego quos amo, arguo & castigo. Si ergo te zelus deseruit: & amor. Nec eris amore dignus, qui indignus castigatione censeris. Vides quia tunc magis irascitur deus, cum non irascitur? Misereamur impio, inquit, & nõ discet facere iustitiam. Misericordiam hanc ego nolo. Super omnem iram miseratio ista sepiens mihi vias iustitiæ. Satius profecto mihi, iuxta prophetę consiliũ, apprehendere disciplinã, nequando irascatur dominus, & peream de via iusta. Volo irascaris mihi pater misericordiarũ, sed illa ira qua corrigis de-

Psal. 10. a *Psal. 4. a* *Hier. 3. a* *Ezech. 16. e* *Apoc. 3. d* *Esa. 26. b* *Psal. 26. b* *Psal. 2. c*

H uium, non qua extrudis de via. Illud tua nobis benigna animaduersio parit, hoc formidolosa nutrit dissimulatio. Non enim cum nescio, sed cum sentio te iratum, tũc maxime confido propitium. etenim cum iratus fueris, misericordię recordaberis. Deus, inquit, tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuẽtiones eorũ. Moysen loquitur & Aaron atque Samuelẽ, quos modo pręmiserat, & hoc vocat propitiationẽ, quod eorũ deus non pepercit excessibus. I nunc tu ergo, atq; hanc tibi excludito in æternũ, defendendo errorẽ, & accusando correptionem. An non istud est malum dicere bonum, & bonum malum? An non ex hac odiosa impudẽtia pullulabit mox impœnitẽtia, mater desperationis? Quẽ enim pœniteat super bono quod putat? Væ illis, inquit. Væ illud æternũ est. Aliud est quẽque tentari à propria cõcupiscẽtia abstractum & illectum, & aliud sponte appetere malum tãquam bonum, ad mortem quasi ad vitam male securum properare. Pro huiusmodi, dico, mallem aliquãdo tacuisse & dissimulasse quod agi perperam deprehendi, quàm ad tantã reprehendisse perniciem. Dicas forsan mihi quòd bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meã, & mundus sum à sanguine hominis cui annũciaui & locutus sum, vt auerteretur à via sua mala, & viueret. Sed etsi innumera talia addas, me tamen minime ista consolabuntur, mortẽ filij intuentem. Quasi ve-

Psal. 98. b *Ezech. 3. d*

I rò meã illa reprehensione liberationẽ quæsierim, & non magis illius. Quæ enim mater etiam si omnẽ quam potuit curã & diligentiam ægrotanti filio adhibuisse se sciat, si demum frustratam se viderit, & omnes labores suos esse penitus inefficaces illo nihilo minus moriente, propterea vnquã à fletibus temperauit? Et illa quidem hoc pro morte temporali, quanto magis me pro morte ęterna mei filij manet vtiq; ploratus & vlulatus multus, etiam si nihil mihi conscius sum quo minus annunciauerim illi? Vides etiam à quantis è regione malis & se & nos liberat, qui correptus mansuetè respondet, verecundè acquiescit, modestè obtemperat, humiliter cõfitetur? Huic ego animæ in omnibus me profitear debitorem, huic me ministrũ & seruum tãquam dignissimæ domini mei spõsæ: & quæ reuera dicere possit: Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorẽ suum. Bonus humilitatis odor, qui de hac valle plorationis ascendens, perfusis circunquaq; vicinis regionibus, ipsum quoq; regium accubitũ grata suauitate respergat. Est nardus humilis herba, quam & calidæ ferunt esse naturæ hi qui herbarũ vires curiosius explorarũt: & ideo per hanc videor mihi non inconuenienter hoc loco virtutem humilitatis accipere, sed quæ sancti amoris vaporibus flagret. Quod propterea sanè dico, quoniam est humilitas quam nobis veritas parit, & non habet calorem: & est humilitas quam charitas format, & inflãmat. Atq; hæc quidem

Canti. 1. d

in affectu, illa in cognitione consistit. Etenim tu si temetipsum intus ad lumen veritatis & sine dissimulatione inspicias, & sine palpatione diiudices: non dubito quin humilieris & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui, quanuis necdum fortasse id esse patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, sed de opere interim veritatis, & minime adhuc de amoris infusione. Nam si veritatis ipsius quæ te tibi veraciter atque salubriter demonstrauit, sicut splendore illuminatus, ita affectus amore fuisses: voluisses proculdubio, quod in te est, eandem de te omnes tenere sententiam, quam ipsam apud te veritatẽ habere cognoscis. Sane quod in te est dixerim, quoniam plerunque non expedit innotescere omnibus omnia quæ nos scimus de nobis, atque ipsa veritatis charitate, & charitatis veritate vetamur palã fieri velle quod noceat agnoscenti. Alioquin si priuato amore tui tentus detines pariter intra te iudicium veritatis inclusum, cui dubium est minus te veritatem diligere, cui proprium pręfers vel cõmodum vel honorem? Vides igitur non esse idipsum, hominem de seipso non altum iam sapere, veritatis lumine redargutum: & humilibus sponte cõsentire, munere charitatis adiutum. Illud enim necessitatis est, hoc volũtatis. Semetipsum exinaniuit, inquit, formam serui accipiens, & formam humilitatis tradens. Ipse se exinaniuit, ipse se humiliauit, nõ necessitate iudicij, sed nostri charitate. Poterat nimirum vilem se

K

Philip. 2. a

L & contemptibilẽ demonstrare, sed planè non reputare, quoniam sciebat seipsum. Voluntate proinde humilis fuit, & nõ iudicio, qui talem se obtulit qualem esse nesciuit: magis autem placuit minimum reputari, qui se summum non ignorabat. Denique ait: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Corde dixit, cordis affectu, id est voluntate. Itaque necessitatem exclusit, qui voluntatẽ confessus est. Non enim quomodo ego vel tu inuenimus nos in veritate dignos dedecore & contemptu, dignos omni extremitate & inferioritate, dignos etiam suppliciis, dignos plagis: non inquam ita & ille: quæ tamen omnia expertus est, quia voluit tanquam humilis corde. Humilis videlicet illa humilitate quã cordis suasit affectio, non quam extorsit discussio veritatis. Propterea dixi hanc voluntarię humilitatis speciem, non redargutione veritatis, sed charitatis intra nos infusione creari: quia cordis est, quia affectionis, quia volũtatis: an verò recte, tu iudica. Itémque etiam hoc tuo æquè examinetur iudicio, dignéne eandem domino assignarim, quem charitate cõstat exinanitum, charitate minoratum ab angelis, charitate parentibus subditum, charitate Baptistæ manibus inclinatum, charitate carnis infirma passum, charitate postremò morti obnoxium, cruce inglorium extitisse. Sed & hoc vnum adhuc tui sit considerare arbitrij, recténe etiam hanc ipsam humilitatem ita charitate calentem, herba humili & calida, id est nardo putauerim designatam. Et si ita cuncta probaueris, (probabis enim

Matt. 11. d

M rationi manifestissimæ acquiescẽs) tunc si iam apud teipsum humiliatus es necessaria illa humilitate quam scrutans corda & renes veritas sensibus ingerit animæ vigilãtis, adhibe voluntatem, & fac de necessitate virtutem, quoniam nulla est virtus sine conniuentia voluntatis. Sic autem fiet istud, si nolis alter apparere foris, quàm te inuenis intus. Alioquin time ne de te ipso legas: Quoniam dolose egit in cõspectu eius, vt inueniatur iniquitas eius ad odium. Pondus, inquit, & pondus abominatio est apud deum. Quid enim? Tu te deprecia-ris in secreto apud te ipsum veritatis trutina põderatus, & foris alterius precij mentiens, maiori te pondere vendis nobis quàm ab ipsa accepisti? Time deum, & noli hanc rem pessimam facere: vt quem humiliat veritas, extollat voluntas: hoc enim est resistere veritati, hoc pugnare contra deum. Magis autem acquiesce deo, & sit voluntas subdita veritati, nec tantùm subdita, sed & deuota. Nónne deo, inquit, subiecta erit anima mea? Et parum est esse subiectum deo, nisi sis & omni humanæ creaturæ propter deum: siue abbati tanquam præcellenti, siue prioribus tanquam ab eo constitutis. Ego plus dico, subdere paribus, subdere & minoribus. Sic enim decet nos, inquit, omnem implere iustitiam. Vade & tu ad minorem si vis in iustitia esse perfectus, defer inferiori, iuniori te inclinato. Hoc enim faciẽs trahes & ipse ad te sponsæ sermonem quem dixit: Quia nardus mea dedit odorem suum.

Psal. 35. a *Prou. 20. d* *Psal. 61. a* *Matt. 3. d*

A suum. Odor deuotio est, odor bona opinio quæ ad omnes peruenit, vt Christi sis bonus odor in omni loco, spectabilis omnibus, amabilis omnibus. Non potest hoc ille humilis quem veritas ad humilitatem cogit, quoniam sibi habet illam, & exire non patitur, vt sparsa foris redoleat. Magis autem non habet odorem, quia non habet deuotionem, vtpote qui non sponte neque libenter se humiliat: sponsæ verò humilitas tanquam nardus spargit odorem suum, amore calēs, deuotione vigens, opinione redolens. Sponsæ humilitas voluntaria est, perpetua est, fructifera est. Odor eius nec reprehensione exterminatur, nec laude. Audierat: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, & collum tuum sicut monilia. Acceperat & repromissionem ornatus aurei, & nihilo minus tamen cum humilitate respondet: & quanto maiorem se audit, tanto humiliat se in omnibus. Non gloriatur in meritis, nec inter laudes suas humilitatis obliuiscitur, quam & humiliter confitetur sub nardi nomine. Ac si voce virginis Mariæ dicat: Nullius mihi meriti conscia sum ad tantam dignationem, nisi quòd respexit deus humilitatem ancillæ suæ.

Canti.1.c

Canti.1.d

Nam quid est aliud, nardus mea dedit odorem suum, quàm placuit mea humilitas? Non mea, inquit, sapientia, non mea nobilitas, non mea pulchritudo, quæ nulla erāt mihi, sed quę sola inerat humilitas dedit odorem suum, id est solitum. Solitò placet deo humilitas. Solitò plane atque ex consueto excelsus dominus humilia respicit: & ideo cum esset rex in accubitu, id est in excelso habitaculo suo, illuc quoque humilitatis odor ascendit. In altis habitat, inquit, & humilia respicit in cœlo & in terra. Ergo cum esset rex in accubitu suo, nardus spōsæ dedit odorem suum. Accubitus regis, sinus est patris: quia semper in patre filius. Nec dubites regem hunc esse clementem, cui perennis accubitus est paternæ benignitatis diuersorium. Meritò clamor humilium ascēdit ad eum, cui fons pietatis est mansio, cui familiaris suauitas, cui substantialis vel potius consubstantialis bonitas est: cui ideo totum quod est, de patre est, vt nil prorsus in regia maiestate nisi paternum, humilium trepidatio suspicetur. Denique propter miseriam inopum & gemitum pauperū nunc exurgam, dicit dominus. Horum igitur conscia sponsa (vtpote domestica atque charissima) non se putat arcendam sponsi gratia penuria meritorum, sola de humilitate præsumens. Regem denique nominat: nam spōsum interim territa increpatione non audet, & in alto habitare fatetur, nec sic tamē diffidit humilitas. Primitiuæ ecclesiæ potes hunc congruentissime aptare sermonem, si recordaris dies illos quibus assumpto domino vbi erat prius, & sedēte in dextera patris illo suo antiquo nobili atque glorioso accubitu, discipuli erant congregati in loco vno, perseuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre Iesu, & fratribus eius. Nónne tibi videtur reuera tunc temporis nardum paruulæ & trepidātis sponsæ dare odorem suum? Denique cum factus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes: an non meritò paupercula tūc dicere potuit: Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suū? Patuit pro certo omnibus in loco manentibus quàm gratus humilitatis & quàm beneplacitus odor ascēderat, cui mox tam copiosa & gloriosa remuneratione responsum est. Cæterum illa non ingrata beneficij fuit. Audi enim quomodo mox repleta deuotione parat se ad omnia mala perferenda pro nomine eius. Nam sequitur: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea cōmorabitur. Infirmitas mea (quā nostis) nō sinit vlterius progredi. Hoc solum dico: quia tribulationum amaritudines sub myrrhæ nomine dicit se subire paratam amore dilecti. Reliquum capituli aliàs prosequemur, si tamē exoratus à vobis spiritus sanctus affuerit, qui nos intelligere faciat verba sponsæ quæ ipse inspirando formauit, sicut nouit illius cuius ipse spiritus est, laudibus cōuenire spōsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Psal.112.a B *Canti.1.d* *Psal.11.a* C *Act.2.a* *Canti.1.d* *Ibidem.*

Qualiter consideratio passionis & laborum Christi facit sponsam, id est animam pergere illæsam inter prospera & aduersa huius mundi.

Sermo XLIII.

D

FASCICVLVS myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.] Ante rex, modo dilectus. Ante in accubitu regio, modo inter sponsæ vbera. Magna humilitatis virtus, cui etiam deitatis maiestas tam facile se inclinat. Cito reuerentiæ nomen in vocabulum amicitiæ mutatum est: & qui longe erat, in breui factus est prope. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi. Myrrha amara res, dura & aspera tribulationum significat. Ea sibi dilecti causa imminere prospiciens, gratulabunda id loquitur, confidens se omnia viriliter subituram. Ibant, inquit, gaudentes discipuli à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Propterea denique non fascem, sed fasciculum dilectum dicit, quòd leue prę amore ipsius ducat quicquid laboris immineat & doloris. Bene fasciculus, quia paruulus natus est nobis. Bene fasciculus, quia non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Id enim, inquit, quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Erit ergo quandoque nobis ingens cumulus gloriæ, qui modo est fasciculus myrrhę. An nō fasciculus, cuius iugū suaue est, & onus leue? Nō quia leue in se (nec enim leuis passionis asperitas, mortis amaritudo) sed leuis tamen amanti. Et ideo non ait tantùm fasciculus myrrhę dilectus meus: sed mihi, inquit, quæ diligo, fasciculus est. Vnde & dilectū nominat, mōstrans dilectionis vim omnium amaritudinum superare molestiam, & quia fortis est vt mors dilectio. Et vt scias nō in se illā, sed in domino gloriari, neque de propria virtute, sed de domini adiutorio præsumere fortitudinem, dicit illum inter vbera sua commoraturum, cui secura decantet: Etiam si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniā tu mecum es. Memini me in vno superiorum sermonum duo sponsæ vbera congratulationem diffinisse atque compassionem, iuxta Pauli doctrinam, dicentis: Gaudere cum gaudentibus, flere cū flentibus. Quia verò inter aduersa & prospera versans, nouit vtrobique pericula nō deesse, medium huiuscemodi vberū suorum vult habere dilectum, cuius aduersus vtraque cōtinua protectione munitā, nec læta extollant, nec tristia deiiciant. Tu quoq; si sapis, imitaberis sponsę prudentiam, atque hunc myrrhę tam charū fasciculum de principali tui pectoris nec ad horā patieris auelli, amara illa omnia quæ pro te pertulit, semper in memoria retinens, & assidua meditatione reuoluēs: quò possis dicere & tu: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Et ego fratres ab ineunte mea cōuersione pro aceruo meritorū quæ mihi deesse sciebam, hunc mihi fasciculum colligare, & inter vbera mea collocare curaui, collectū ex omnibus anxietatibus & amaritudinibus domini mei. Primū videlicet infantilium illarum necessitatum: deinde laborum quos pertulit in prædicando, fatigationum in discurrendo, vigiliarum in orādo, tentationum in ieiunando, lachrymarum in compatiēdo, insidiarum in colloquēdo, postremò periculorū in falsis fratribus, conuitiorū, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationū, clauorū, horūmq; similium, quæ in salutē nostri generis sylua euangelica copiosissime noscitur protulisse. Vbi sane inter tot odoriferæ myrrhæ huius ramusculos minime prætermittendam putaui etiam illā myrrham qua in cruce potatus est, sed neq; illam qua vnctus est in sepultura. Quarum in prima applicuit sibi meorū amaritudinē peccatorum: in secūda futuram incorruptionem mei corporis dedicauit. Memoriam abundantiæ suauitatis horum eructabo quoad vixero. In æternum non obliuiscar miserationes istas: quia in ipsis viuificatus sum. Has olim sanctus Dauid cum lachrymis requirebat: Veniant mihi, inquiens, miserationes tuæ, & viuam. Has & alius quidā sanctorū cum gemitu memorabat dicēs: Misericordiæ domini multæ: quā multi reges & prophetę voluerūt videre, & nō viderunt: & audire, & nō audierunt. Ipsi laborauerūt, & ego in labores eorū introiui.

Canti.1.d *Act.5.g* *Rom.8.d* E *Canti.1.d* *Canti.8.b* *Psal.22.a* *Rom.12.c* *Canti.1.d* F *Psal.144.* *Psal.118.m* *Ibidem.k* *Thren.3.c*

G Ego messui myrrham quam illi plantauerunt. Mihi hic salutaris fasciculus seruatus est. Nemo tollet eũ à me, inter vbera mea commorabitur. Hæc meditari dixi sapientiam, in his iustitiæ mihi perfectionem constitui, in his plenitudinẽ sciẽtiæ, in his diuitias salutis, in his copias meritorum. Ex his mihi interdum potus salutaris amaritudinis, ex his rursum suauis vnctio consolationis. Hæc me erigunt in aduersis, in prosperis reprimunt, & inter læta tristiáque vitæ præsentis via regia incedenti tutum præbent vtrobique ducatum, hincinde mala imminentia propulsando. Hæc mihi conciliãt mundi iudicem, dum tremẽdum potestatibus mitem humilémq; figurant, dum non solùm placabilẽ, sed & imitabilem repræsentant eum qui inaccessibilis est principatibus, terribilis apud reges terræ. Propterea hæc mihi in ore frequenter, sicut vos scitis: hæc in corde semper, sicut deus scit: hæc stylo meo admodũ familiaria, sicut apparet: hæc mea sublimior interim philosophia, scire Iesum, & hũc crucifixum. Non requiro, sicut sponsa, vbi cubet in meridie, quem lætus amplector mea inter vbera commorantem. Non requiro vbi pascat in meridie, quem intueor saluatorem in cruce. Illud sublimius, istud suauius vel paratius. Panis illud, hoc lac. Hoc viscera reficit paruulorũ, hoc replet vbera matrũ: & ideo inter vbera mea commorabitur. Hunc & vos dilectissimi tam dilectum fasciculum colligite vobis, hũc medullis inserite cordis, hoc munite aditum pectoris, vt & vobis inter vbera commoretur. *Canti.1.a*

H Habete illum semper non retro in humeris, sed ante præ oculis, ne portantes & nõ odorantes, & onus premat, & odor nõ erigat. Memẽtote quia accepit eum Simeõ in vlnis suis, Maria gestauit in vtero, fouit in gremio, sponsa sibi inter vbera collocauit. Et ne quid prętermittam, factum est verbũ in manu Zachariæ prophetę, necnon & quorũdam aliorum. Arbitror & Ioseph virum Marię super genua frequenter illi arrisisse. Hi omnes ante se eum habuerũt, & nullus retro. Exẽplo ergo sint vobis, vt & vos similiter faciatis. Si enim ante oculos habueritis quẽ portatis, pro certo videntes angustias domini, leuius vestras portabitis, ipso auxiliante ecclesiæ sponso qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen. *Luc.2.d* *Ioan.13.b*

Quòd vir ecclesiasticus debet esse pius in corrigendo mansuetos, & econuerso durus & austerus contra asperos & obstinatos, quando ipsi delinquunt.

Sermo XLIIII.

BOtrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.] Si dilectus in myrrha, multo magis in botri suauitate. Ergo dominus meus Iesus myrrha mihi in morte, botrus in resurrectione, seipsum mihi saluberrimum temperauit in potum, in lachrymis in mensura. Mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. Itaque tu si peccata luxisti, bibisti amaritudinem. Si autem iam respirasti in spem vitæ vita sanctiori, mutata est tibi myrrhæ amaritudo in vinum quod lætificat cor hominis. Et fortasis hoc illud significauerit quod saluatori oblatum est in cruce vinũ myrrhatum, & ideo noluit bibere, quoniam istud sitiebat. Tu ergo post myrrhæ (vt dixi) amaritudines, vinum iucunditatis experiens, haud temere & ipse dicere poteris: Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. Engaddi duplicẽ habet interpretationẽ, & vni ambæ intellectui seruiũt. Dicitur nanq; fons hœdi, & baptisma gentiũ, lachrymásq; peccãtium aperte designat. Dicitur & oculus tentationis, qui & lachrymas æquè fundat, & tentationes quæ minime vnquã desunt vitæ hominis super terrã, prospiciat. Sed & populus gentium qui ambulabat in tenebris, nunquam per se laqueos tẽtationũ agnoscere, ac per hoc nec euadere potuit, donec per gratiam illius qui illuminat cęcos, recepit oculos fidei, donec venit ad ecclesiam quę habet oculum tentationis, donec se tradidit viris spiritualibus instruendum, qui illuminati spiritu sapiẽtiæ, suo & experimento docti, possunt veraciter dicere, quia non ignoramus astutias diaboli, & cogitationes eius. Ferunt in Engaddi arbusculas balsami crescere, quæ in modum vinearum ab indigenis excoluntur: & inde forsitã vineas appellauit. Alioquin quid faceret botrus Cypri in vineis Engaddi? Quis vnquam botros de vineis in vineas transportauit? Solet siquidem vinum vbi deest, aliunde inuehi, non vbi adest. Ergo vineas Engaddi dicit plebes ecclesiæ, quæ habet balsami liquorem spiritum mansuetudinis, in quo paruulorum adhuc in Christo teneritudinẽ blande fouet, & dolores pœnitẽtium consolatur. Sed & siquis frater in aliquo delicto præoccupatus fuerit, vir ecclesiasticus qui hũc spiritum iam accepit, curabit huiusmodi mox instruere in eodem spiritu lenitatis, considerans seipsum, ne & ipse tentetur. In hoc typo quotquot baptizandi sunt, etiam corporaliter ecclesia oleo materiali vngere cõsueuit. Quia verò vulnera illius qui incidit in latrones, & iumento corporis pij Samaritani ecclesiæ est deportatus in stabulum, non in solo oleo, sed in vino simul & oleo sanitatem recipiũt: necessarium habet spiritualis medicus etiam vinum feruidi zeli cum oleo mãsuetudinis, cui sane conuenit non modò consolari pusillanimes, sed & corripere inquietos. Si enim viderit illum qui vulneratus est, id est qui peccauit, blandis aut lenibus hortamentis quæ in eum prærogata sunt, minime emẽdatum, magis autem forte etiam abutentem sua mansuetudine, & patientia negligẽtiorem fieri, & in peccato suo etiã securius obdormire: frustratò tam suauium oleo monitorum, oportebit sane mordacioribus vti medicamentis, & vinum compũctionis infundere, duris videlicet cum eo increpationibus atque inuectionibus agere, & si causa requirit, & duritia tanta est, etiã cẽsurę ecclesiasticæ baculo percellere contemptorem. Sed vnde illi hoc vinum? Nec enim in vineis Engaddi vinum inuenitur, sed oleũ. Quærat ergo in Cypro: nam illa insula ferax est vini, & vini optimi: tollẽsq; inde sibi ingentẽ botrũ, quem olim exploratores de Israël invecte ferebant, chorũ propheticũ precedẽtem, & subsequentem apostolicum, medium autem Iesum pulchro schemate figurãtes: Hunc ergo botrũ accipiens sibi dicat: Botrus Cypri dilectus meus mihi. Vidimus botrum, videamus qualiter zeli vinũ exprimatur ex eo. Etenim si peccanti homini homo peccator minime indignatur, sed magis quasi quendã ei suauissimi balsami rorẽ sudans piũ exhibet cõpassionis affectum: hoc scimus vnde venit, & iã audistis, sed non aduertistis forsitan. Dictũ nanque est quòd ex cõsideratione sui ipsius cuiq; veniat mansuetũ esse ad omnes, dum homo consilio sapientissimi Pauli, vt pie condescendere sciat pręoccupatis in peccato, cõsiderat seipsum, ne & ipse tẽtetur. An non hinc deniq; amor proximi radicem trahit, de quo in lege mandatur: Diliges proximum tuũ sicut teipsum? Ex intimis sanè humanis affectibus primordia ducit sui ortus fraterna dilectio, & de insita homini ad seipsum naturali quadam dulcedine tãquam de humore terreno sumit proculdubio vegetationẽ & vim per quam spirante quidẽ gratia desuper fructus parturit pietatis: vt quod sibi anima naturaliter appetit, naturę cõsorti, id est alteri homini iure quodã humanitatis vbi poterit & oportuerit nõ existimet denegandum, sed spõte ac libens impartiatur. Inest ergo naturæ si peccato nõ obsolescat, istiusmodi gratæ & egregiæ quasi suauitatis liquor, vt molliorẽ magis ad compatiendũ peccantibus, quàm ad indignandum asperiorem sese sentiat & exhibeat. Verum quia iuxta sapientis sententiam, muscę morituræ exterminãt hoc suauitatis vnguẽtum, & minime habet in se natura vnde id reparet sibi semel amissum, sentit se dolẽda mutatione corruere in illud quod veraciter ait scriptura: Proni sunt sensus hominis & cogitationes in malum ab adolescentia. Nõ bona adolescẽtia, in qua filius iunior portionẽ sibi paternæ substãtiæ postulat sequestrari, & bonũ incipit velle diuidere quod in cõmune dulcius possidetur: & habere solus, quod participatione nõ minuitur, partitione amittitur. Deniq; omnia, inquit, bona sua dissipauit, viuendo luxuriose cũ meretricibus. Quænam hæ meretrices? Vide ne ipsæ sint quæ exterminant suauitatis vnguentũ, carnales videlicet cõcupiscẽtię, de quibus saluberrime scriptura te admonens, Post cõcupiscẽtias, inquit, tuas non eas. Et meritò morituras describit sapiens: quoniã & mundus transit, & cõcupiscentia eius. His ergo dũ satisfacere singulariter volumus, boni nos socialis atq; communis singulari suauitate priuamus. Hæ prorsus muscæ sordidę & pungentes, quæ in nobis decorẽ naturę fœdant, mentem curis & solicitudinibus lacerant, socialis gratiæ suauitatem

Canti.1.d *Rom.4.d* I *Psal.103.a* *Canti.1.d* *Esa.9.a* K *Luc.10.e* L *Canti.1.b* *Gala.6.a* *Deut.6.a* *Luc.10.d* M *Eccles.10.* *Gen.8.d* *Luc.15.a* *Eccl.18.* *1.Ioan.2.c*

tem

A tem exterminant. Hinc homo iunior filius appellatur, quòd natura quodam insensatæ lubrico adolescentiæ deprauata, omnē virilis maturitatis ac sapientiæ succum amiserit, & versus in asperum arente animo præter se vniuersos despiciat, factus sine affectione. Igitur ab ineunte adolescentia ista pessima atque miserrima proni sunt sensus hominis & cogitationes in malū, & natura ad indignandum quàm ad compatiendum paratior. Inde homo tāquam omnino exutus hominē, in quo vult sibi cum opus habet ab hominibus subueniri, nō vult ipse hominibus opus habentibus subuenire. Magis autē iudicat, spernit, irridet homo homines, delinquentes peccator, nō cōsiderans seipsum ne & ipse tētetur. A quo malo minime per se (vt dixi) natura resurget, neq; recuperabit oleum ingenitę mansuetudinis, quod semel est exterminatum in ea. Veruntamen quod non potest natura, potest gratia. Quem ergo hominum vnctio spiritus miserata, persundere denuo sua benignitate dignabitur: is continuo reuertetur in hominē, insuper & aliquid melius à gratia, quàm à natura recipiet. In fide & lenitate sanctum faciet illū, & dabit illi nō oleum, sed balsamum in vineis Engaddi. Nec enim dubium ex fonte hœdi profluere charismata meliora, cuius vtiq; vnctio hœdos vertit in agnos, & de sinistra trāsfert in dexteram peccatores, abūdantius quidem ante persusos vnctione misericordiæ, vt vbi abundauerunt delicta, superabundet & gratia. An

Rom.5.d

B non vere videtur tibi redisse quodāmodo is homo in hominem, qui animi secularis feritate deposita, & recuperata etiā cum fœnore gratiæ, humanæ vnctione mansuetudinis, quam in ipso muscę carnaliū cupiditatū penitus exterminarant, de suo quē gestat homine (imò qui ipse est) & materiam sumit & formam miserēdi hominibus aliis, ita vt tanquam feralem quendā rictum exhorreat, non solum cuiquam facere hominum quod pati ipse nolit, sed etiam non facere omnia omnibus quęcunque sibi fieri velit? En vnde oleum. Vinum vnde? Profecto ex botro Cypri. Etenim si amas dominum Iesum toto corde, tota anima, tota virtute tua, nūquid si videris eius iniurias, cōtemptúmque, ferre vllatenus æquo animo poteris? Minime, sed mox arreptus spiritu iudicij & spiritu ardoris, & tanquā potēs crapulatus à vino, repletus zelo Phinees, dices cum Dauid: Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei. Et cū domino: Zelus domus tuæ comedit me. Vinum est ergo feruidissimus zelus iste, expressum de botro Cypri, & calix inebriās Christi amor. Denique deus noster ignis consumens est, & propheta ignem dicebat de excelso missum in ossibus suis, eo quòd diuino amore flagraret. Habens itaque ex fraterno oleum mansuetudinis, & ex diuino amore vinū æmulationis, securus accede ad sananda vulnera illius qui incidit in latrones, piissimi Samaritani

Psal.77.g *Psal.118.f* *Deut.4.d* *Thren.1.d*

C optimus imitator: secure quoq; dicito & tu cum sponsa: Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi: hoc est, zelus iustitiæ amor dilecti mei mihi in affectibus pietatis. Et de hoc satis. Nam & infirmitas mea pausandum indicit, sicut & sæpe facit, ita vt plerunq; cogar imperfectas (vt ipsi scitis) relinquere disputationes, residuáq; capitulorum in diem alterum reseruare. Sed quid? Ego in flagella paratus sum, sciens me adhuc longe recipere imparia meritis. Vapulem sane vapulem vt male operās, si forte verbera in merita reputentur: fortassis miserebitur flagellato, qui bonum in me nō inuenit quod remuneret, spōsus ecclesię Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Canti.1.d *Psal.37.d*

De duplici pulchritudine animæ, & qualiter anima loquitur ad dei verbum, & verbum ad animam: & quæ sint eorum linguæ. Sermo XLV.

Canti.1.d

Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra: oculi tui columbarum.] Pulchrè optimè ex amore sponsæ præsumptio, ex amore indignatio sponsi. Hoc rei exitus probat. Etenim præsumptionem correptio, correptionem emendatio, emendationem remuneratio secuta est. Adest dilectus, amouetur magister: rex disparet, dignitas exuitur, reuerentia ponitur. Cedit quippe fastus, vbi inualescit affectus. Et sicut quondam quasi amicus ad amicum Moyses loquebatur, & dominus respondebat: ita & nunc inter verbum & animam, ac si inter duos vicinos familiaris admodum celebratur con-

D fabulatio. Nec mirum. Ex vno amoris fonte vtrique influit diligere inuicem, confoueri pariter. Ergo dulciora melle volant hinc inde verba, mutui in se totius suauitatis feruntur aspectus, sancti indices amoris. Deniq; is illam amicam nuncupat, pulchram pronunciat, pulchram iterat, eadem ab illa vicissim recipiens. Nec ociosa iteratio, quæ amoris confirmatio est, & fortassis aliquid innuit requirendum. Quæramus geminam animæ pulchritudinem. hoc enim mihi videtur innuere. Decor animæ humilitas est. Non à meipso hoc dico, cum propheta prior dixerit: Asperges me hyssopo, & mundabor. humili herba & pectoris purgatiua, humilitatem significās. Hac se post grauem lapsum rex & propheta lauari cōfidit, & sic niueum quendam innocētiæ recuperare candorem. Verum in eo qui grauiter peccauit, etsi amāda, nō tamen admiranda humilitas. At si quis innocentiam retinet, & nihilo minus humilitatem iungit: nónne is tibi videtur geminum animæ possidere decorem? Sācta Maria sanctimoniam non amisit, & humilitate non caruit: & ideo concupiuit rex decorem eius, quia humilitatem innocentiæ sociauit. Deniq; respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ. Ergo beati qui custodiunt vestimenta sua munda, videlicet simplicitatis & innocentiæ, si tamen & decorem induere humilitatis adiiciant. Profecto audiet quę huiusmodi inuenitur: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Vtinā vel semel dicas animæ

Psal.50.b *Psal.44.c* *Luc.1.e*

E meę dñe Iesu: Ecce tu pulchra es. Vtinā mihi humilitatē custodias. Nam primā vestē ego male seruaui. Seruus tuus sum ego. Nec enim audio profiteri amicum, qui testimonium decoris mei cū repetitione non audio. Sufficit mihi si semel audiam. Sed quid si & hoc in quæstione sit? Scio quid faciā, venerabor amicam seruus, cumulatum in ea decorē deformis homunculus admirabor, gaudebo ad vocem sponsi tantā nihilo minus pulchritudinem admirantis. Quis scit si saltem ex hoc inuenturus sim gratiam in oculis amicæ, vt gratia ipsius & ipse inueniar inter amicos? Denique amicus sponsi stat, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. En vox eius in auribus dilectæ: audiamus, & gaudeamus. Adsunt sibi, loquuntur pariter. stemus simul, nulla nos huic subducat colloquio seculi cura, nulla illecebra corporis. Ecce, inquit, tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Ecce admirantis vox est, reliquū laudis. Meritò admiranda, cui sanctitas amissa humilitatem non attulit, sed seruata admisit. Meritò pulchra repetitur, cui neutra defuit pulchritudo. Rara auis in terris, aut sanctitatem non perdere, aut humilitatem sanctimonia non excludi, & ideo beata quæ vtranque retinuit. Denique probatum est, nihil sibi conscia est, & correptionem non abnuit. Nos & cum magna delinquimus, vix ferimus reprehēdi: hæc autem æquo animo audit contra se amaritudines, nihil peccans. Nam si desiderat videre claritatem spōsi, quid mali est? magis & laudis est, & tamen increpata pœnitentiam agit, &

Psal.118.q *Canti.1.d* *Iuue. 7. satyra.*

F dicit: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Hoc est. Sufficit mihi, nolo iam scire nisi Iesum, & hunc crucifixum. Magna humilitas. Actu innocens suscipit pœnitentis affectū: & quę non habet vnde pœniteat, habet tamē vt pœniteat. Cur ergo, inquis, increpata est, si nihil mali fecit? Sed enim audi nunc dispensationem & prudentiam sponsi. Sicut Abrahę olim obedientia sanè tētata est, ita & nunc humilitas spōsæ. Et quomodo ille impleta obediētia tunc audiuit: Nūc cognoui quòd timeas deū: sic & huic modo quasi sub aliis verbis dicitur: Nūc cognoui quòd humilis sis. Hoc enim est quod ait: Ecce tu pulchra es. Et ideo pręconium iterat, vt glorię sanctitatis additū signet humilitatis decorem. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Nunc cognoui quòd pulchra sis, non solùm ex meo amore, sed etiā ex tua humilitate. Nō dico nunc pulchrā inter mulieres, nec pulchram in genis nec in collo, sicut ante dicebam: sed pulchram simpliciter fateor: non vtique pulchram ex comparatione, non cum distinctione, non ex parte. Et addit: Oculi tui, columbarum. Aperte adhuc commēdatur humilitas. Ad hoc siquidem respicit, quòd illa reprehensa de alta inquisitione sua, cōtinuo non cunctata est ad simpliciora descendere, ita vt diceret: Fasciculus myrrhę dilectus meus mihi. Multum profecto distat inter vultum gloriæ, & fasciculum myr-

Canti.1.d *Gene.22.d* *Canti.1.* *Canti.1.d*

G rhæ:& ideo magnū humilitatis inſigne, inde huc acquieſcere reuocari. Ergo oculi tui columbarū. Iam,inquit,non ambulas in magnis, neq; in mirabilibus ſuper te,ſed inſtar ſimpliciſsimæ volucris contenta es ſimplicioribus,nidificans in foraminibus petrę,meis vulneribus immorās,& libēter ea quæ ſunt de me duntaxat incarnato & paſſo,oculo intuēs columbino. Aut certe quia in ſpecie auis huius ſpiritus ſanctus apparuit, ſpiritualis magis quàm ſimplex in ea intuitus colūbæ nomine cōmendatur. Et ſi hoc placeat,oportet referas capitulū præſens ad id quod paulo ante ſodales murænulas ei facere aureas promiſerunt,nō intendentes (vt tunc docui) ornare aures corporis, ſed informare auditū cordis. Potuit itaque fieri vt fide quę eſt ex auditu, corde amplius mūdato,ad videndum quod ante non poterat, inſtructior redderetur.

Pſal.130.

Et quoniam de acceptis murænulis in viſu acutiori ad intelligētiam ſpiritualem viſa eſt profeciſſe:placuit ſponſo, cui ſemper(quod in ſe eſt)placet magis videri in ſpiritu:& annumerans id quoque eius laudibus, ait: Oculi tui columbarū. Iam me,inquit,intuere in ſpiritu, quia ſpiritus ante faciē tuā Chriſtus dominus. Et habes vnde id poſsis, quia oculi tui columbarum. Ante non habebas,& ideo reprimenda fuiſti: ſed nunc copiam habeto videndi, quia oculi tui columbarum, id eſt ſpirituales. Non ſanè copiam quam petebas: nec enim vel modo adhuc ad illam potes,ſed quæ tamen interim ſufficere poſsit, ſane ducēda es de claritate in claritatem: & propterea H vide vt potes modo, & cum plus poteris,plus videbis. Non puto fratres,non puto mediocrem hanc neque communem eſſe omnibus viſionēm,etſi ſit inferior illa qua vidēdus eſt in futuro. Denique ex his quæ ſequuntur aduertite. Sequitur enim: Ecce tu pulcher es dilecte mi, ecce tu pulcher. Vides quàm in excelſo ſtat, & in ſublime mentis verticem extulit, quæ vniuerſitatis dominum quadā ſibi proprietate vendicet in dilectum? Attende enim quomodo non ſimpliciter dilecte,ſed dilecte mi,inquit, vt proprium deſignaret. Magna viſio prorſus, de qua iſta in id fiduciæ & auctoritatis excreuit, vt omnium dominum,dominū neſciat,ſed dilectum. Exiſtimo enim nequaquā hac vice eius ſenſibus importatas imagines carnis,aut crucis,aut alias quaſcunq; corporearū ſimilitudines infirmitatum. In his nanque iuxta prophetam nō erat ei ſpecies neq; decor. Hæc autē eum intuita nūc pulchrū decorúmq; pronunciat, in viſione meliori illum ſibi appariuiſſe ſignificās. Ore enim ad os(ſicut quondā cū ſancto Moyſe) loquitur cum ſponſa,& palā nō per ænigmata & figuras deū videt. Talem denique ore pronunciat,qualē & mēte cōſpicatur, viſione plane ſublimi & ſuaui. Regem in decore ſuo viderunt oculi eius,nō tamen vt regem,ſed vt dilectū. Viderit eum ſane quis ſuper ſolium excelſum & eleuatum,& alius facie quoque ad faciem ſibi appariuiſſe teſtatus ſit: mihi tamē I videtur eminentia in hac parte eſſe apud ſpōſam, quòd ibi viſus legitur dominus, hic dilectus. Sic enim habes: Vidi dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum. Et item: Vidi dominum facie ad faciem,& ſalua facta eſt anima mea. Sed ſi ego dominus, inquit, vbi eſt timor meus? Quòd ſi illis facta eſt reuelatio cum timore: quia vbi dominus, ibi timor: ego profecto ſi optio daretur,tanto libentius tantóque charius ſponſę amplecterer viſionem, quāto in meliori affectione, quę eſt amor,factā aduerto. Nam timor pœnā habet, perfecta autē charitas foras mittit timorem. Multum ſane intereſt apparere terribilem in conſiliis ſuper filios hominum, & apparere ſpecioſum forma præ filiis hominum. Ecce tu pulcher es dilecte mi,& decorus. Verba iſta planè amorem reſonant, non timorem. Sed forte aſcendunt cogitationes in corde tuo,& quæris dubius apud te dicens: Qua ratione verba verbi facta ad animā referuntur: & rurſum animæ ad verbum, vt illa audierit vocē loquentis ſibi,& perhibentis quòd pulchra ſit, viciſsímque idem pręconium ſuo mox reddiderit laudatori? Quomodo poſſunt hęc fieri? Nā verbo loquimur, non verbum loquitur. Itémq; anima non habet vnde loquatur, niſi os corporis ſibi verba formauerit ad loquendū. Bene quęris,ſed attēde ſpiritum loqui,& ſpiritualiter oportere intelligi quæ dicuntur. Quotiens proinde audis vel legis verbū atque animam pariter colloqui,& ſe inuicem intueri, noli tibi imaginari quaſi corporeas intercurrere voces, ſicut nec

Canti.1.d

Eſa.53.c
Gene.32.g

Eſa.6.a
3.Reg.22.d
Mala.1.b

Pſal.65.b
Pſal.44.a

corporeas colloquentium apparere imagines. Audi potius K quid tibi ſit in huiuſmodi cogitandū. Spiritus eſt verbū, ſpiritúſq; anima,& habent linguas ſuas quibus ſe alterutrum alloquantur, pręſentéſque indicent. Et verbi quidem lingua fauor dignationis eius, animæ verò deuotiōis ſeruor. Elinguis eſt anima atq; infans quæ hanc non habet, & non poteſt ipſi vllatenus ſermocinatio eſſe cū verbo. Ergo huiuſcemodi linguam ſuam cum verbum mouet volens ad animā loqui, non poteſt anima nō ſentire. Viuus eſt enim ſermo dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus. Et rurſum cum ſuam animam mouet, verbum latere multo minus poterit, non ſolùm quia vbique eſt præſens,ſed propter hoc magis, quòd niſi ipſo ſtimulante, deuotionis lingua minime ad loquēdum mouetur. Verbo igitur dicere animę, pulchra es,& appellare amicā, infundere eſt vnde & amet,& ſe pręſumat amari. Ipſi verò verbum viciſsim nominare dilectū,& fateri pulchrū, quòd amat & quòd amatur, ſine fictione & fraude aſſcribere illi,& mirari dignationem,& ſtupere ad gratiā. Siquidem pulchritudo illius, dilectio eius:& ideo maior, quia præueniens. Medullis proinde cordis & intimarum vocibus affectionum tāto amplius atq; ardentius clamitat ſibi diligēdum, quanto id prius ſenſit diligēs quàm dilectū. Itaq; locutio verbi, infuſio doni: reſponſio animę, cum gratiarum actione admiratio. Et idcirco plus diligit, quòd ſe ſentit in diligēdo victam:& ideo plus L miratur, quòd præuentā agnoſcit. Vnde non contenta eſt ſemel dicere pulchrū, niſi repetat & decorū, eminentiam decoris illa repetitione deſignans. Aut certe in vtraq; Chriſti ſubſtātia dignum expreſsit omni admiratione decorem, in altera naturæ, in altera gratiæ. Quàm pulcher es angelis tuis domine Ieſu in forma dei, in die æternitatis tuę, in ſplendoribus ſanctorum ante Luciferum genitus, ſplendor & figura ſubſtantiæ patris,& quidem perpetuus miniméque fucatus candor vitæ æternæ. Quàm mihi decorus es domine mi in ipſa tui huius poſitione decoris. Etenim vbi te exinaniuiſti, vbi naturalibus radiis lumen indeficiens exuiſti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulſit, ibi amplius gratia radiauit. Quàm clara mihi oriris ſtella ex Iacob, quàm lucidus flos de radice Ieſſe egrederis, quàm iucundū lumen in tenebris viſitaſti me oriens ex alto. Quàm ſpectabilis & ſtupendus etiam virtutibus ſupernis in cōceptu de ſpiritu, in ortu de virgine, in vitæ innocētia, in doctrinæ fluētis, in coruſcationibus miraculorum, in reuelationibus ſacramentorū. Quàm denique rutilans poſt occaſum ſol iuſtitię de corde terræ reſurgis, q̃ formoſus in ſtola tua demum rex gloriæ in alta cœlorum te recipis. Quomodo non pro his omnibus omnia oſſa mea dicēt: Domine quis ſimilis tui? Hæc ergo ſimiliáq; puta in dilecto intuētem ſponſam aduertiſſe cum diceret: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Neque hęc ſola, ſed inſuper aliquid proculdubio de naturæ decore ſuperioris quod noſtrū M omnino pręteruolat intuitum,& effugit experimentū. Ergo iteratio vtriuſq; decorē ſubſtantiæ deſignauit. Audi deinde quomodo tripudiat ad aſpectum affatúmque dilecti, & corā ipſo nuptiali carmine quæ amoris ſunt gratulabūda decātat. Sequitur enim: Lectulus noſter floridus, tigna domorū noſtrarū cedrina, laquearia noſtra cypreſsina. Sed ſeruemus recentiori principio ſponſæ cantilenam, vt & nos de quiete facti alacriores, liberius exultemus & lætemur in ea ad laudem & gloriam ſponſi ipſius Ieſu Chriſti domini noſtri, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Amen.

Num.24.d
Eſa.11.a

Cant.1.d

De ſtatu & compoſitione totius eccleſiæ, & quomodo per actiuam vitam, quæ ſub obedientia agitur, peruenitur ad contemplatiuam.

Sermo XLVI.

LEctulus noſter floridus, tigna domorum noſtrarum cedrina, laquearia noſtra cypreſsina.] Epithalamium canit, cubile & thalamos pulchro ſermone deſcribens. Sponſum inuitat ad requiem. Hoc enim melius, quieſcere, & cum Chriſto eſſe: neceſſarium autem exire ad lucra propter ſaluandos. Verùm nunc opportunitate(vt putat) inuenta, ornatum nunciat thalamum, lectulúmque velut digito monſtrans,

Cant.1.d

[A] strans, dilectum (vt dixi) inuitat ad requiem, & cum euntibus in Emaus cordis ardorem non sustinens, ad mentis pertrahit hospitium, secum pernoctare compellit, & cum Petro loquitur: Domine, bonū est nos hic esse. Iam quid spiritualiter ista contineāt, requiramus. Et in ecclesia quidē lectum in quo quiescitur, claustra existimo esse & monasteria in quibus quietè à curis viuitur seculi, & solicitudinibus vitæ. Atque is lectus floridus demonstratur, cum exemplis & institutis patrum tāquam quibusdam bene olētibus respersa floribus fratrū cōuersatio & vita resulget. Porro domos, populares cōuentus intellige Christianorum, quos hi qui in sublimitate positi sunt, Christiani vtique vtriusq; ordinis principes, quasi tigna parietes iustis impositis legibus fortiter stringūt, ne sua quisque lege vel voluntate viuētes, tanquam [Psal.61.a] parietes inclinati & macerię depulsę dissideant à semetipsis, & sic omnis structura ædificij corruēs dissipetur. Laquearia vero quæ à tignis firmiter pendent, & domos insigniter ornant, puto bene instituti cleri māsuetos & disciplinatos mores, ritéq; administrata officia designare. Quomodo nanque stabūt ordines clericorum, & administrationes eorum, si nō principum tanquam tignorum beneficio & munificentia sustententur, & protegantur potentia? Quòd autē tigna cedrina, & cypressina laquearia describuntur, natura absq; dubio habet in his speciebus lignorum quod congruat præfatis ordinibus. [B] Et cedrus quidem quoniam imputribile est necnō & odoriferū altæq; proceritatis lignum, satis indicat quales oporteat assumi viros in vices tignorū. Ergo validos & constantes necesse est esse eos qui super alios ordinātur, necnon & longanimes in spe, atq; ad superna mentis verticem attollentes, qui etiam bonum fidei suæ & conuersationis vbique [2.Cor.2.d] odorem spargentes, dicere cū apostolo possint: Christi enim bonus odor sumus deo in omni loco. Cypressus item boni æquè odoris & imputribile similiter lignū, incorruptæ vitæ & fidei etiam quemuis de clero debere esse demonstrat, vt meritò decori domus ac laqueariū ornatui deputetur. Scriptum est enim: [Psal.92.a] Domum tuā decet sanctitudo domine in longitudinē dierū. Vbi sane & sanctimoniæ decus & indeficiētis gratiæ expressa perseuerātia est. Oportet ergo virum qui ad ornamētum & decorem assumitur domus, bonis ornatum moribus esse: & quāuis semper ipse sit intus, bonū tamen testimonium habere & ab his qui foris sunt. Sūt & alia in natura lignorum horum competentia his quæ spiritualiter disseruntur, sed breuitatis causa prætereo. Notandum verò pulchrè omnem ecclesiæ statum breui vno versiculo cōprehēsum, auctoritatem scilicet prælatorum, cleri decus, populi disciplinā, monachorum quietem. In horum prorsus, cū recte sunt omnia, sancta mater ecclesia cōsideratione lætatur, & tunc ea quoque offert intuenda dilecto, cū ad eius tanquā [C] omniū auctoris refert omnia bonitatem, nihil sibi ex omnibus tribuens. Nam ꝙ ait noster & nostrarum, nō vsurpationis est signū, sed dilectiōis, quòd nimiæ videlicet fiducia charitatis, nihil eius quem valde diligit, à se æstimet alienū. Nec enim se sponsi contubernio, aut quietis eius putat arcendam consortio, quæ semper non quæ sua, sed quæ illius sunt quærere consueuit: & hæc causa cur sibi & sponso simul, siue lectulum, siue domos ausa sit pronūciare communes. Dixit enim, [Canti.1.d] Lectulus noster, & tigna domorū nostrarum, & laquearia nostra: audacter se in possessionem associās, cui iunctam non dubitat in amore. Non ita illa quę proprię volūtati nōdum abrenūciauit, sed per se iacet, per se habitat: magis autē [Luc.15.c] non per se, sed cum meretricibus luxuriose viuēdo conuersatur, cōcupiscentias loquor carnis, cum quibus dissipat bona sua, & portionem substantiæ quam sibi diuidi postulauit.

Cæterum tu qui has spiritus sancti voces audis vel legis, putásne aliqua horum quæ dicuntur, valeas applicare tibi, ac de felicitate sponsæ quæ hoc amoris carmine ab ipso spiritu canitur, aliquid recognoscere in temetipso, ne dicatur & tibi quia vocē eius audis, & non scis vnde veniat, aut quo vadat? En forte appetis & ipse cōtemplationis quietem, & bene facis, tātùm ne obliuiscaris flores quibus lectulum sponsæ legis aspersum. Ergo cura & tu tuū similiter circundare bonorum floribus operū, virtutū exercitio tāquam flore fructum sanctum ocium præuenire. Alioquin delicato satis ocio dormitare voles, si nō exercitatus quiescere appetas, & Liæ fœcūditate neglecta, solis cupias Rachelis amplexib⁹ oblectari. [D] Sed & præposterus ordo est ante meritū exigere præmiū, & ante laborē sumere cibum, cum dicat apostolus: [2.Thess.3.a] Qui non laborat, non manducet. [Psal.118.x] A mandatis tuis intellexi, inquit, vt scias nisi obedientiæ mandatorum contēplationis gustū penitus non deberi. Nō igitur putes de proprię amore quietis, sanctæ obedientiæ actibus, seniorúmve traditionibus præiudicium vllatenus faciēdum. Alioquin nō dormiet tecū sponsus in lecto vno, illo præsertim quem tibi pro obediētiæ floribus, cicutis atq; vrticis inobediētię aspersisti. Propter quod non exaudiet orationes tuas, vocatúsq; nō veniet. Nec enim dabit inobedienti copiam sui tantus obedientiæ amator, vt mori ꝙ non obedire maluerit. Sed neq; approbat tuæ contēplationis inane ocium qui dicit per prophetā: [Hiere.6.c] Laboraui sustinens, significans tempus quo exul cœlo, & patria summæ quietis, operatus est salutem in medio terræ. Magis autē vereor, ne te quoque inuoluat formidolosa illa sententia ita intonans in perfidiā Iudæorum: [Esa.1.d] Neomenias vestras & sabbatum & festiuitates alias nō feram. Item: Calendas vestras & solēnitates vestras odit anima mea, facta sunt mihi molesta. Et lugebit super te propheta, & dicet: [Thren.1.c] Viderunt eam hostes, & deriserūt sabbata eius. Cur enim quod dilectus repudiat, non irrideat inimicus? Miror valde impudentiam aliquorum qui inter nos sunt, qui cum omnes nos sua singularitate [E] turbauerint, sua impatientia irritauerint, sua contumacia & rebellione contempserint, sua inobediētia coinquinauerint, audent nihilo minus ad tam fœdū concupiscentiæ suæ lectulum omni orationum instantia totius puritatis dominum inuitare. At cū extenderitis, ait, manus vestras, auertam oculos meos: & cum multiplicaueritis orationē, non exaudiā. Quid enim? Lectulus non est floridus, magis autē & putidus est, & tu illuc regem gloriæ trahis? Ad pausandum hoc facis, an ad causandum? Cēturio vetat illum intrare sub tectū suum, [Matt.8.b] propter suam indignitatem, cuius tamen fides in vniuerso redolet Israële: & tu ad te cōpellis intrare tātorum sordens spurcitia vitiorum? Clamat apostolorū princeps, [Luc.5.b] Exi à me domine, quia homo peccator sum. & tu dicis: Intra ad me domine, quoniam sanctus sum? Omnes, inquit, vnanimes in oratione [1.Pet.2.c] estote, fraternitatē diligite. Et vas electionis, [1.Tim.2.b] Leuantes puras manus, ait, sine ira & disceptatione. Vidésne quomodo concordēt sibi, & eodem spiritu de pace & tranquillitate animi (quam habere debet ille qui orat) loquātur princeps apostolorum, & doctor gentium? Perge ergo tu tota die expandere ad deum man⁹ tuas, qui fratres tota die molestas, vnanimitatem impugnas, ab vnitate te separas. Et quid me vis facere, inquis? Profectò vt primò quidem emundes cōscientiam ab omni inquinamēto iræ & disceptationis, & murmuris & liuoris, & quicquid omnino aduersari cognoscitur aut paci [F] fratrum, aut obedientiæ seniorū, de cordis habitaculo eliminare festines. Deinde etiam circundare tibi flores bonorum quorumq; actuum & laudabiliū studiorum, atq; odoramenta virtutū, id est quæcunque sunt vera, quæcūq; pudica, quæcunque iusta, quęcunque sancta, quæcūq; amabilia, quęcunque bonæ famæ, si qua virt⁹, si qua laus disciplinę. Hæc cogitare, í his exerceri curato. Ad istiusmodi securè vocabis spōsum, quoniā cum introduxeris eum, veraciter dicere poteris & tu, quia lectulus noster floridus, redolente nimirū conscientia pietatē, sed pacē, sed māsuetudinē, sed iustitiam, sed obedientiā, sed hilaritatē, sed humilitatē. Et de lectulo quidē sic. Domum verò dei spiritualem seipsum quisq; agnoscat, qui tamen iam non in carne ambulet, sed in spiritu. Templū enim dei, ait, sanctū est, quod estis vos. [1.Cor.3.d] Curate ergo fratres, spirituali huic ædificio (quod vos estis) ne forte cū in superiora proficere cœperit, vacillet & corruat si lignis fortibus non fuerit subnixum & colligatum: curate inquam illi tigna dare imputribilia & immobilia, timorem videlicet domini illum castum qui permanet in seculum seculi: patientiam, de qua scriptum est, [Psal.9.] quia patientia pauperum non peribit in finem: longanimitatē quoque, quæ sub quouis structuræ pondere inflexibilis perseuerās in infinita secula vitæ beatæ protenditur, saluatore loquente in euangelio: [Matt.10.c] Qui perseuerauerit vsq; in finem, saluus erit. Magis autem super omnia cha-

G ritatem quæ nunquam excidit, quia fortis est, inquit, vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Studete deinde his tignis substernere & alligare ligna alia æquè preciosa & pulchra, cui tamen illa ad manum fuerint in opus laquearium ad decorem domus, sermonem scilicet sapientiæ siue scientiæ, prophetiam, gratiam curationum, interpretationē sermonū, & cætera talia quæ magis noscuntur sane apta ornatui, quàm necessaria fore saluti. De his præceptū non habeo, consiliū autem do. Quoniam quidem istiusmodi ligna constat & laboriosè quæri, & difficilè inueniri, & periculosè elaborari (nam & rara ea præsertim his temporibus terra nostra producere reperitur) cōsulo sane & moneo non multopere ista requiri. Magis autem ex lignis aliis laquearia præparari, quæ etsi minus appareāt splendida, nō minus tamen valida esse probantur, insuper & facilius possidentur & tutius. Vtinam & mihi illorum suppetat copia lignorum, quibus hortus spōsi ecclesia copiosè densatur, pax, bonitas, benignitas, gaudium in spiritu sancto, misereri in hilaritate, tribuere in simplicitate, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. An non tu illā domum (quod ad laquearia spectat) satis abundeq; ornatā censeas, quam talibus lignis inspexeris sufficiēter cōpositéque tabulatam? Domine dilexi decorem domus tuæ, semper da mihi ligna hæc quæso, quibus tibi semper ornatū exhibeam thalamum conscientiæ, conscientiæ dico & meæ & alterius.

Rom.12.c *Psal.25.b*

H His contentus ero: erunt & qui meo in hac re cōsilio acquiescere volent, quia & te puto fore contentum: & cætera sanctis apostolis & viris apostolicis derelinquo. Sed & vos dilectissimi, tametsi illa ligna nō habeatis, nihilo minus tamen si hęc habetis confidite, nihilo minus cum omni fiducia accedite ad lapidem summum, angularem, electū, preciosum, nihilo minus super fundamentum apostolorum & prophetarum & ipsi tanquam lapides viui superædificamini domos spirituales, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles deo per Iesum Christum spōsum ecclesiæ dominum nostrū, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De triplici flore, scilicet virginitatis, martyrij, & bonæ operationis: & de deuotione habenda circa diuinum officium. Sermo XLVII.

Cant.2.a

EGO flos campi, & lilium conuallium.) Ad hoc respicere puto, quòd sponsa de respersis lectulum floribus commendarat. Ne enim sibi flores asscriberet illos quibus lectulus decoratus, & venustatus thalamus videbatur, infert sponsus se esse florem campi, nec de thalamo sanè prodire flores, sed de campo, & suo munere & sui participatione fieri quòd renitet, & quòd redolet. Ne quis ergo exprobrare illi posset & dicere: Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? ipse dilectæ suæ sicut

I ambitiosus amator, ita informator benignus, pie illi dignantérque demonstrat cui nitorem de quo gloriabatur, ac suaueolentiam lectuli debeat deputare. Ego flos campi, inquit, de me est quod gloriaris. Saluberrime admonemur & ex hoc loco quia nequaquam gloriari oportet: & si quis gloriatur, in domino glorietur. Et secundum literam istud. Nunc iam scrutemur, ipso de quo loquimur adiuuante, spiritualem qui in ea tegitur intellectum. Et primo aduerte nunc mihi trifarium quendam floris statum, in campo, in horto, in thalamo: vt post hoc etiam illud facilius compertum fiat, cur se potissimum campi florem elegerit appellare. Et in campo quidem & in horto oritur flos, in thalamo autē minime: redolet & lucet in eo, nō tamen erectus & stans vt in horto vel cāpo, sed plane iacens tanquam qui illatus sit, nō innatus. Propterea & necesse est sane reparare frequenter & semper recētiores apponere flores, quòd diu odorē suum minime retineāt, nec decorē. Quod si (vt in alio sermone præfatus sum) lectulus respersus floribus conscientia est bonis referta operibus, vides certe vt similitudo seruetur, nequaq; sufficere semel vel secundò operari quod bonū est, nisi incessanter addas noua prioribus, quatenus seminans in benedictionibus, de benedictionibus & metas. Alioquin iacet & marcet flos boni operis, atque in breui omnis ex eo & nitor exterminatur & vigor, si non aliis atque aliis superiectis pietatis actibus continue reparetur. Hoc in thalamo. In horto autē nō ita, sed neque in campo similiter. Ex se enim semel productis floribus

Ibidem. *2.Cor.9.b*

K assidue subministrāt vnde diu in ipsis decus ingenitum perseueret. Differūt tamen & ipsi inter se, quòd hortus quidē vt floreat, hominū manu & arte excolitur: campus vero ex semetipso naturaliter producit flores, & absq; omni humanæ diligētiæ adiutorio. Putásne iam tibi videris aduertere quisnam ille sit campus nec sulcatus vomere, nec defossus sarculo, nec fimo impinguatus, nec manu hominis seminatus: venustatus tamē nihilo minus nobili illo flore, super quē cōstat requieuisse spiritum domini? Ecce, inquit, odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit domin⁹. Necdū speciem suam ille flos agri induerat, & iam dabat odorem suū, quando eum vt hoc præ gaudio exclamaret p̄sensit spiritu, corpore marcens sanctus & senex patriarcha, caligās visu, sed odoratu sagax. Non se proinde debuit florē thalami protestari, qui flos est perpetuo vigens: sed neque itē horti, ne humano videretur opere generatus. Pulchrè autem & cōuenientissimè, Flos campi sum, ait, qui & absque humana industria prodiit, & semel prodeunti nulla est deinceps dominata corruptio, vt sermo impleatur quem dixit: Non dabis sanctū tuū videre corruptionem. Sed si placet accipe & aliam huius rei rationem (vt arbitror) non spernendā. Non enim sine causa sane multiplex spiritus à sapiente describitur, nisi quòd sub vno litere cortice diuersos plerumque sapientiæ intellectus tegere consueuit. Itaq; iuxta præfatam de floris statu partitionem,

Gene.27.d *Psal.15.c*

L flos est virginitas, flos martyriū, flos actio bona. In horto virginitas, in campo martyriū, bonum opus in thalamo. Et bene in horto virginitas, cui familiaris verecūdia est, fugitās publici, latibulis gaudens, patiens disciplinæ. Denique in horto flos clauditur, qui in campo exponitur, spargitúrq; in thalamo. Et habes: Hortus cōclusus, fons signat⁹. Quod vtiq; claustrum pudoris signat in virgine, & inuiolatę custodiā sanctitatis: si tamē talis fuerit quæ sit sancta corpore & spiritu. Bene itē in campo martyriū, dum martyres ludibrio omnium exponūtur, spectaculum facti & angelis & hominib⁹. Nónne illorum miserāda vox est in psalmo: Facti sumus opprobriū vicinis nostris, subsannatio & illusio his qui in circuitu nostro sunt? Bene quoque in thalamo actio bona, quæ cōscientiam & quietam facit & tutam. Post bonū denique opus securius in contemplatione dormitur, & tanto quis fiducialius sublimia intueri & inuestigare aggreditur, quanto sibi conscius est minime se propriæ amore quietis charitatis operibus defuisse. Et hęc omnia secundum aliquid dominus Iesus ipse flos horti, virgo virga virgine generatus, idem flos campi, martyr, martyrum corona, martyrij forma. Deniq; foras ciuitatem eductus est, extra castra passus est, in ligno eleuat⁹ est, spectādus hominibus, subsannādus ab omnibus. Ipse itē

Cant.4.d *Psal.78.a*

M thalami flos, speculū, & exemplū totius beneficentiæ, quemadmodum ipse Iudæis protestatus est dicens: Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo. Et itē scriptura de eo: Qui pertransiit, ait, benefaciēdo & sanando omnes. Si igitur hæc tria dominus, quæ fuit causa vt à tribus se campi florem maluerit appellare? Profecto vt eam ad tolerantiā animaret, cui nouerat imminere, si quidē vellet pie viuere in Christo, persecutionem pati. Id se ergo libentius profitetur, ad quod potissimum vult habere sequacem: atq; hoc est quod aliâs dixi, quoniam semper & illa appetit quietem, & ille incitat ad laborem, denunciās ei quòd per multas tribulationes oportet intrare in regnum cœlorum. Vnde cum noua in terris ecclesia nouiter despōsata sibi, redire ad patrem disponeret, dicebat ei: Venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequiū se præstare deo. Item: Si me, ait, persecuti sunt, & vos persequentur. Potes & tu in euangelio multa colligere huic denūciationi malorū perferendorū similia. Ego flos campi, & lilium conuallium. Illa ergo monstrante lectulum, ille vocat ad campum, ad exercitiū prouocat. Nec putat quicquam persuasibilius fore illi ad ineundū certamē, quàm si seipsum certātis aut exemplū proponat, aut præmiū. Ego flos campi. Sane vtrūuis in hoc sermone intelligi datur, vel quòd sit videlicet pugnātis forma, vel quòd gloria triūphantis. Vtrunque es mihi domine Iesu, & speculum patiendi, & præmium patientis. Vtrumque fortiter prouocat, ac vehementer accendit. Tu doces manus meas ad prælium exemplo virtutis tuæ

Ioan.10.e *Act.10.f* *Act.14.d* *Ioan.16.a* *Cant.2.a* *Psal.17.e*

A tuæ, tu caput meum post victoriã tuæ coronas præsentia maiestatis, siue quia pugnantem te specto, siue quia te expecto non solùm coronantem, sed & coronã. in vtroq; mirabiliter tibi me allicis: vterque funis violẽtissimus ad trahendũ. Trahe me post te, libenter te sequor, libentius fruor. Si sic bonus es domine sequentibus te, qualis futurus es consequentibus? Ego flos cãpi. Qui diligit me, veniat in campũ, non refugiat mecum & pro me inire certamen, vt possit dicere: Bonũ certamen certaui. Et quoniam non superbi vel arrogantes, sed humiles potiꝰ qui de se præsumere nesciũt, martyrio idonei sunt, addit se etiam lilium esse conuallium, id est humiliũ coronam, specialẽ gloriam futuræ exaltationis ipsorum huius eminẽtia floris designans. Erit nanque cum omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & tunc candor ille vitæ æternæ lilium planè non colliũ sed conuallium apparebit. Iustus germinabit sicut lilium, inquit. Quis iustus nisi humilis? Denique cum se manibus Baptistæ serui dominus inclinaret, & ille expauesceret maiestatẽ: Sine, inquit, sic enim decet nos implere omnem iustitiam: cõsummationem profectò iustitiæ in humilitatis perfectione constituens. Iustus ergo humilis, iustus cõuallis est. Et si humiles inuẽti fuerimus, germinabimus & nos sicut liliũ, & florebimus in æternum ante dominũ. An nõ vere vel tũc maxime se liliũ cõuallium comprobabit, cũ reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ? Non ait corpus nostrũ, sed corpꝰ humilitatis nostræ: vt huius lilij miro & sempiterno candore solos significet humiles illustrãdos. Et hæc dicta sint pro eo quòd sponsus se florem campi, & liliũ esse cõualliũ protestatus est. Iam etiam quid de sua consequenter charissima protestetur, bonũ esset audire, sed hora non patitur. Ex regula nanq; nostra nihil operi dei præponere licet. Quo quidem nomine laudum solẽnia quæ deo in oratorio quotidie persoluũtur, pater ideo Benedictus voluit appellari, vt ex hoc clarius aperiret quàm nos operi illi vellet esse intentos. Vnde vos moneo dilectissimi, pure semper ac strenue diuinis interesse laudibus. Strenue quidẽ, vt sicut reuerenter, ita & alacriter domino assistatis, non pigri, non somnolenti, nõ oscitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus muliebre quiddam balba de nare sonantes, sed virili (vt dignum est) & sonitu & affectu voces sancti spiritus depromẽtes. Pure vero, vt nil aliud dũ psallitis quàm qđ psallitis cogitetis. Nec solas dico vitandas cogitationes vanas & ociosas: vitandæ sunt & illæ illa duntaxat hora & illo loco, quas officiales fratres pro communi necessitate quasi necessario frequenter admittere compellũtur. Sed ne illa quidem profectò recipere tunc consuluerim, quæ forte paulò ante in claustro sedentes in codicibus legeratis, qualia & nũc me viua voce disserente ex hoc auditorio spiritus sancti recentia reportatis. Salubria sunt, sed minime illa salubriter inter psallendum reuoluitis. Spiritus enim sanctus illa hora gratũ non recipit quicquid aliud quàm debes, neglecto eo quod debes, obtuleris. Cuius semper facere voluntatem ad eius voluntatem ipso inspirante possimus, gratia & misericordia sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Canti.1.a; 1.Timo.6.; Esa.40.a; Matt.3.d; Philip.3.d; B; C

De laude reciproca quæ fit inter sponsum & sponsam: & qualiter per vmbram Christi intelligatur corpus & fides eius. Sermo XLVIII.

SIcut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.] Non bonæ filiæ, quæ pungunt. Attende pessimum germen eius cui maledictum est terræ nostræ. Cum, inquit, colueris eam, spinas & tribulos germinabit tibi. Donec ergo in carne est anima, inter spinas profectò versatur, & necesse est vt patiatur inquietudines tentationum, tribulationúmque aculeos. Quòd si lilium est ipsa iuxta sponsi verbum, videat quàm vigilem solicitámque esse oporteat super custodia sui, septa vndique spinis hinc inde aculeos intẽdentibus. Nec enim vel leuissimam spinæ sustinet vllatenus pũctionem floris teneritudo, sed mox vt modicè premitur, perforatur. Sentis quàm merito necessariéque hortetur nos propheta seruire domino in timore, & item apostolus cũ timore nihilo minus & tremore nostram ipsorum operari salutem? Tenebant nimirum proprio experimento huius sententiæ veritatẽ, vtpote amici sponsi, qui minime prorsus ambigerẽt & ad suas animas pertinere quod dicitur: Sicut liliũ inter spinas, sic amica mea inter filias. Denique vnus eorum, Conuersus sum ait, in ærũna mea dum cõfigitur spina. Bene cõfixus, qui cõuersus exinde est. Bene pungeris, si compungeris. multi cum sentiũt pœnã, corrigunt culpam. & talis dicere potest, Cõuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina. Spina culpa est, spina pœna est, spina falsus frater, spina vicinꝰ est malus. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. O cãdens lilium, ô tener & delicate flos, increduli & subuersores sunt tecũ, vide quomodo caute ambules inter spinas. Plenus est mũdus spinis. In terra sunt, in aëre sunt, in carne tua sunt. Versari in his, & minime lædi, diuinæ potentiæ est, nõ virtutis tuæ. Sed cõfidite, inquit, quia ego vici mundum. Et si igitur vndique tibi intẽdi prospicias tribulationũ tanquam tribulorum aculeos, non turbetur cor tuum neque formidet, sciens quia tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit. Considera lilia agri quomodo inter spinas vigent & nitent. Si fœnum quod hodie est, & cras in clibanũ mittitur, deus sic custodit, quanto magis amicam & sponsam suam charissimam? Denique custodit dominus omnes dilĩgẽtes se. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Non mediocris titulus ꝓfectò virtutis, inter prauos viuere bonũ, & inter malignãtes innocentiæ retinere candorẽ, & morum lenitatem: magis autem si his qui oderunt pacem, pacificum & amicum ipsis te exhibeas inimicis. Id planè tibi similitudinem datam de lilio, iure quodam proprietatis specialiter vendicabit, quòd ipsas vtique pungentes se spinas candore proprio illustrare & venustare non cessat. An nõ proinde lilium tibi videtur, implere quodammodo euãgelij perfectionem, qua orare iubemur pro calumniantibus & persequẽtibus nos, benefacere his qui oderũt nos? Ergo & tu fac similiter, & erit anima tua amica domini, & laudabit te de te dicens: Quia sicut liliũ inter spinas, sic amica mea inter filias. Sequitur: Sicut malus inter ligna siluarũ, sic dilectꝰ meus inter filios.] Reddit spõsa præconij vicẽ commendanti se sponso: à quo laudari est laudabilem fieri: & quem laudare, intelligere & admirari laudabilem. Et sicut ex eminenti flore figurata à sponso laus eius est, ita è regione & ex excellẽti ligno ipsa illius singularẽ gloriã eminentiámque demonstrat. Mouet tamen me de ligno hoc quòd non tantę esse excellentiæ videatur quantæ aliqua cæterorũ, & ideo minus digne assumi in opus similitudinis, vtpote quod non sufficiat laudis vicem implere. Sicut malus inter ligna siluarũ, sic dilectꝰ meus inter filios. Denique nec sponsa magni æstimasse videtur, quæ hoc in lignis siluarũ tãtùm afferre curauit, nimirum sterilibus, nec fructus humano victui aptos ferentibus. Cur ergo omissis melioribus & nobilioribus lignis, huiꝰ mediocritas arboris adducta in mediũ est ad formãdum sponsi præconium? Itáne ad mensurã laudem recipere debuit, qui ad mensuram spiritum nõ accepit?

Hæc nempe data de illa arbore similitudo facit vt videatur habere superiorem, qui parem non habet. Quid dicemus ad hæc? Fateor parua laus, quoniam parui laus. Nõ enim hoc loco prędicatur magnꝰ dominus & laudabilis nimis, sed paruus dominus & amabilis nimis, paruulus vtiq; qui natus est nobis. Ergo non maiestas attollitur hic, sed cõmendatur humilitas: dignéq; ac rationabiliter quod infirmum & stultum est dei, hominũ fortitudini & sapientiæ antefertur. Ipsi sunt nanque ligna siluestria & infructuosa, quoniã secũdum prophetam omnes declinauerũt, simul inutiles facti sunt, nõ est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Vna inter ligna siluarum dominus Iesus arbor faciens fructũ, secundum hominem sane: & si prælatus hominibꝰ, sed ab angelis minoratus. Miro etenim modo & angelis sese factus caro subiecit, & angelos sibi manẽs deus subiectos retinuit. Denique videbitis (inquit) angelos ascendentes & descendentes super filium hominis: ꝙ in vno eodémque homine Christo Iesu & infirmitatẽ foueant, & stupeant maiestatem. Quia ergo sponsæ id dulcius ꝙ se imminuit, sapit: libentius attollit gratiã, præfert

Canti.2.a; Gene.3.d; Psal.2.c; Philip.2.b; D; Canti.2.a; Psal.31.a; Ioan.16.g; Rom.5.a; Psal.145.d; E; Luc.6.d; Canti.2.a; Ibidem.; F; Esa.9.a; Psal.13.a; Canti.2.a; Psal.8.b; Ioan.1.g

G misericordiam, stupet dignationem. Libuit proinde hominē inter homines admirari, non inter angelos deū, tāquam malus inter ligna excellit syluarū, & non planè inter hortorum plantaria. Nec putat minui laudes, vbi de consideratione infirmitatis pietatis bonitas exaltatur. Quo enim iuxta aliquid à laudibus temperat, eo item iuxta aliquid magis laudat: minus prosequēs gloriam dignitatis, vt gratia dignationis emineat. Sicut ergo apostolus quod stultum & infirmū est dei, sapientius fortiúsque dicit esse hominibus, sed non angelis, & sicut propheta speciosum prædicat forma præ filils hominum, & non præ angelis: sic ista certe in eodem spiritu loquens sub typo fructiferæ arboris syluestriúmque lignorum hoc loco efferre voluit hominem deum super omnē gratiam hominum, non autem super excellentiam angelorum. Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios. Et bene inter filios, quia cum esset vnicus patris sui, multos illi & absque inuidia filios acquirere studuit, quos non confunditur vocare fratres, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Iure autem præponitur vniuersis adoptatis per gratiam, is qui per naturam filius est. Sicut malus inter ligna syluarū, sic dilectus meus inter filios. Meritò sicut malus, quæ instar fructiferæ arboris & vmbram refrigerij habet, & fert fructū optimū. An nō vere fructiferum lignum, cuius flores fructus honoris & honestatis? Deniq; lignū vitæ est apprehēdētibus

H eū. Non cōparabūtur huic omnia ligna syluarū: quia etsi sint arbores pulchræ & magnæ quæ opem ferre videantur orando, ministrando, docendo, exemplis iuuando: solus tamē dei sapientia Christus lignum est vitæ, solus panis viuus qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo. Ideo ait: Sub vmbra eius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Meritò eius desiderauerat vmbram, de quo & refrigerium esset & refectionē pariter acceptura. Nam cætera quidem syluarum ligna etsi vmbram solatij habent, sed nō vitæ refectionem, nō fructus perpetuos salutis. Vnus est enim vitæ auctor, vnus mediator dei & hominū homo Christus Iesus, qui dicit spōsæ suæ: Salus tua ego sum. Non Moyses (inquit) dedit vobis panem hūc de cœlo, sed pater meus dat vobis panem de cœlo verū. Propterea ergo Christi potissimum desiderauerat vmbrā, ꝙ solus sit qui nō solū ab æstu refrigerat vitiorum, sed & replet delectatione virtutum. Sub vmbra eius quem desideraueram sedi. Vmbra eius, caro eius: vmbra eius, fides. Mariæ obumbrauit proprij filij caro, mihi domini fides: quāquam & mihi quoq; quomodo nō obumbrat caro, qui in mysterio māduco cā? Et sancta nihilo minus virgo, fidei & ipsa experta est vmbram, cui dictum est: Et beata quę credidisti. Sub vmbra eius quem desideraueram sedi. Et propheta: Spiritus (inquit) ante faciem nostram Christus dominus, in vmbra eius viuimus inter gētes. In vmbra in gen-

I tibus, in luce cum angelis. In vmbra sumus quandiu per fidē ambulamus, & non per speciem. Et ideo iustus in vmbra, qui ex fide viuit. At qui viuit ex intellectu, beatus est: quia nō in vmbra iam, sed in lumine. Iustus erat Dauid, & ex fide viuebat cum dicebat deo: Da mihi intellectum vt discam mādata tua, & viuam: sciēs successurum fidei intellectum, intellectui reuelandum lumen vitæ, & luminis vitā. Prius est venire ad vmbram, & ita ad id cuius vmbra est pertransire, quoniam nisi credideritis (ait) non intelligetis. Vides fidem & vitam esse, & vitæ vmbram? Nam è regione vita in deliciis agēs, quoniam non est ex fide, & mors est, & vmbra mortis. Quæ enim (inquit) vidua in deliciis est, viuens mortua est. Denique sapientia carnis mors est. Sed & mortis est vmbra, illius scilicet quæ cruciat in æternū. Sedimus & nos aliquādo in tenebrosis & vmbra mortis, carnaliter cōuersantes, & nō ex fide viuētes, mortui iam quidem iustitiæ, à morte verò secunda paulo minus absorbendi. Quantū etenim vmbra prope est corpori cuius est vmbra, tantum pro certo vita illa nostra inferno appropinquauit. Denique nisi quia dominus adiuuit me, (inquit) paulo minus habitasset in inferno anima mea. Nūc autem de vmbra mortis ad vitæ transiuimus vmbram, magis autem trāslati sumus de morte in vitā, in Christi vmbra viuentes, si tamen viuentes, & non mortui. Nec enim reor continuò vt quis in vmbra eius fuerit, ꝙ viuat in ea, quia non plane omnis qui fidem habet, ex fide viuit. Nam

K fides sine operib⁹ mortua est, nec potest dare vitā quam minime ipsa habuerit. Ideo propheta cum dixisset, Spirit⁹ ante faciem nostram Christus dominus: nō contentus fuit sequi & dicere, in vmbra eius sumus, sed in vmbra (inquit) eius viuimus inter gentes. Et tu ergo vide vt viuas exēplo prophetæ in vmbra eius, vt quādoque & regnes in lumine eius. Nec enim tātum vmbrā habet, habet & lucē. Ipse per carnē vmbra est fidei, ipse intelligētiæ lumen per spiritum. Et caro est enim & spiritus. Caro in carne manentibus, spiritus ante faciem nostrā, id est in futuro, si tamē quę retro sunt obliuiscētes, ad ea quæ ante sunt nosmetipsos extēdimus, quò peruenientes experiamur de verbo quod dixit: Caro non prodest quicq̄, spirit⁹ est qui viuificat. Nec ignoro ꝙ in carne adhuc manens quis dixerit, Etsi cognouimus Christū secundū carnem, sed nūc iā non nouimus. At hoc ille. Nos vero qui nondum in paradisum, nōdum ad tertium cœlū rapi meruimus, Christi interim carne pascamur, mysteria veneremur, exempla sectemur, fidē seruemus, & viuimus profecto in vmbra.

In vmbra eius quem desiderauerā sedi. Fortassis felicius aliquid ista expertā se gloriatur in eo quòd se in vmbra dicit nō (vt ꝓpheta) viuere, sed sedisse. Sedere enim quiescere est. Plus est autem quiescere in vmbra, quàm viuere: sicut viuere plus est, quàm tantummodo esse in ea. Igitur quod est commune multorū, propheta assumēs sibi, In vmbra eius viuimus, inquit: spōsa vero habens prærogatiuam, etiam quòd

L sub ea singulariter sederit, gloriatur. Non enim vt ille pluraliter viuimus dixit, ita & hic sedimus, sed singulariter, sedi: vt agnoscas prærogatiuam. Vbi itaq; nos cum labore viuimus, qui conscij peccatorum sub timore seruimus, ibi hęc deuota & amans suauiter requiescit. Denique timor pœnam habet, amor suauitatem. Vnde ait, Et fructus eius dulcis gutturi meo, gustum contemplationis significans, quem obtinuerat per amorem suauiter subleuata. At istud in vmbra, quia per speculum & in ænigmate. Erit cū declinauerint vmbræ crescente lumine, imò penitus disparuerint, & subintrabit sicut perspicua ita & perpetua visio: eritque non modo suauitas gutturi, sed & satietas ventri, sine fastidio tamen. Sub vmbra eius quem desideraueram sedi, & fruct⁹ eius dulcis gutturi meo. Nos quoq; vbi sponsa pausat, pausemus pariter, de sumpto gustu patremfamilias glorificantes, qui nos ad tales epulas inuitauit, sponsum ecclesiæ Iesum Christū dominum nostrū, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amē.

Qualiter per discretionem ordinatur charitas, vt omnia membra ecclesiæ, id est electi inuicem colligentur.

Sermo XLIX.

INTRODVXIT me rex in cellam vinariā, ordinauit in me charitatē.) Vt quidem propositi capituli videtur

M sonare litera, habito pro votis dulci admodum familiarique colloquio cum dilecto, illo abeunte spōsa regreditur ad adolescētulas, aspectu ita ipsius affatúque refecta atque accensa, quatenus ebriæ similis appareret. Et quasi illis stupentibus nouitatem, & quærentibus causam, respondit mirum minime esse si vino æstuaret, quę in cellam vinariam introisset. Et secundum literam ita. Secūdum spiritum quoque non negat ebriam, sed amore, non vino, nisi quòd amor vinum est. Introduxit me rex in cellam vinariā. Quādo præsens est sponsus, & sponsa ad ipsum sermonē dirigit: tunc sponsus dicitur aut dilectus, aut quē diligit anima mea, inquit: loquens verò de ipso adolescentulis, regē nominat. Vt quid hoc? Propterea credo, quia & sponsę amanti atq; dilectę conueniat vti familiarius (quod à se est) amoris nominib⁹: & adolescētulis tanq̄ disciplina indigentibus opus sit reuerendo premi vocabulo maiestatis. Introduxit me rex in cellam vinariam. Quænam ista sit cella vinaria, prætereo dicere, quia dixisse me recolo. Tamē si ad ecclesiam referatur sermo, cum repleti spiritu sancto discipuli musto ebrij à populo putarentur: tunc tanquam amicus sponsi pro spōsa stans Petrus in medio eorum, Non (inquit) sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt. Attende interim ꝙ non omnino ebrios, sed ebrios sicut ab illis æstimati sunt, denegauit. Erant enim ebrij, sed spiritu sancto, nō musto. Et quasi testificarentur ad plebem reuera in cellam se fuisse vinariam introductos, rursum Petrus pro omnibus, Sed

Marginalia: 1.Cor.1.d; Psal.44.a; Canti.2.a; Ioan.6.d; Canti.2.a; 1.Tim.2.b; Ioan.6.d; Canti.2.a; Luc.1.e; Thre.4.d; Psal.118.k; 1.Tim.5.a; Psal.93.c; 1.Ioan.3.c; Thren.4.d; Ioan.6.g; Canti.2.a; Thren.4.d; Canti.2.a; Ibidem; Canti.2.d; Acto.2.b.

A Sed hoc est (ait) quod dictum est per prophetã Ioël: Et erit in nouissimis diebus, dicit domin⁹, effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri & filiæ. Iuuenes vestri visiones videbunt, & senes vestri somnia somniabunt. An non tibi cella videtur fuisse vinaria illa domus, in qua erant discipuli pariter congregati, cum factus est repente de cœlo sonus tanquã aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erãt sedentes, adimpleuitque prophetiam Ioëlis? Et nónne vnusquisque illorũ exiens inebriatus ab vbertate domus illius, & torrente voluptatis tãtæ potatus, dicere meritò quibat, quoniam introduxit me rex in cellam vinariam? Sed & tu quoque si collecto tuo spiritu, mente sobria & vacua curis, orationis domum solus introeas, & stans coram deo ad vnum aliquod de altaribus cœli ianuam tangas sancti desiderij manu, & præsentatus choris sanctorum tua penetrante deuotione (si quidem oratio iusti penetrat cœlos) in ipsorum præsentia miserandus deplores miserias & calamitates quas pateris, crebris suspiriis & gemitibus inenarrabilibus prodas necessitatem, flagites pietatem: Si inquam hoc egeris, confido in eo qui dixit: Petite, & accipietis: quia si perseueraueris pulsans, non exibis vacuus. Verum cum te nobis reddideris plenum gratia & charitate, nec poteris spiritu feruens dissimulare munus acceptũ, quod sine inuidia cõmunicabis, erísque omnibus in gratia, quę data est tibi, non modo gratus, sed fortassis etiam admirandus:

B poteris & ipse veraciter protestari, quia introduxit me rex in cellam vinariam. tãtùm cautus esto non in te, sed in domino gloriari. Nec omne donum quanuis spirituale prodire dixerim de cella vinaria, cum sint & aliæ penes sponsum cellę vel apothecæ, diuersa in se recondita habentes dona atque charismata secundum diuitias gloriæ eius: de quibus cellis meminì me alibi latius disputasse. Nónne hæc condita sunt (inquit) apud me, & signata in thesauris meis? Ergo pro diuersitate cellarum, diuisiones gratiarum sunt, & vnicuique manifestatur spiritus ad vtilitatem. Et quanquam alij quidẽ detur sermo sapientiæ, alij autẽ sermo sciẽtię, alij vero prophetia, alij gratia curationum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum, aliáque aliis, his similia: non tamen quis horum pro huiusmodi dicere poterit quòd introductus fuerit in cellam vinariã. Ex aliis quippe cellis siue thesauris ista sumuntur. Sed si quis orando obtineat mente excedere in id diuini arcani vnde mox redeat diuino amore vehementissime flagrãs, & æstuans iustitiæ zelo, necnon & in cunctis spiritualibus studiis atque officiis pernimium feruẽs, ita vt possit dicere: Concaluit cor meum intra me, & in meditationibus meis exardescet ignis: is plane cum ex charitatis abundantia beatam & salutarem vini lætitiæ ructare crapulam cœperit, in cellam non immeritò perhibebitur vinariam introisse.

C Cum enim duo sint beatæ contemplationis excessus, in intellectu vnus, & alter in affectu: vnus in lumine, alter in feruore: vnus in agnitione, alter in deuotione: pius sane affectus, & pectus amore calens, & sanctę deuotionis infusio, etiam & vehementis spiritus repletus zelo, non plane aliunde quàm è cella vinaria reportantur: & cuicunque cum horum copia surgere ab oratione donatur, potest in veritate loqui, quia introduxit me rex in cellam vinariam. Sequitur: Ordinauit in me charitatem. Omnino necessarie. Importabilis siquidem absque scientia est zelus. Vbi ergo vehemens æmulatio, ibi maxime discretio est necessaria, quæ est ordinatio charitatis. Semper quidem zelus absque scientia minus efficax minúsque vtilis inuenitur, plerumq; autẽ & perniciosus valde sentitur. Quo igitur zelus feruidior, ac vehementior spiritus, profusiórque charitas: eo vigilantiori opus sciẽtia est quæ zelum supprimat, spiritum temperet, ordinet charitatem. Proinde sanè ne tanquam nimia & importabilis pro impetu spiritus quem è cella videtur vinaria reportasse, præsertim ab adolescẽtulis sponsa timeatur, iungit quod discretionis est etiam se pariter accepisse, id est ordinem charitatis. Discretio quippe omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit & decorem, etiam & perpetuitatem. Deniq; ait: Ordinatione tua perseuerat dies: diem virtutem appellãs. Est ergo discretio nõ tam virtus quàm quædam moderatrix & auriga virtutũ, ordinatrixque affectuum, & morum doctrix. Tolle hanc, & virtus vitium erit, ipsaq; affectio naturalis in perturbationem magis cõuertetur, exterminiumque naturæ.

D Ordinauit in me charitatem. Factum est autem hoc cum in ecclesia quosdam quidem dedit apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò euãgelistas, alios pastores & doctores ad consummationem sanctorum. Oportet autem vt hos vna omnes charitas liget & contemperet in vnitatẽ corporis Christi: quod minime omnino facere poterit, si ipsa nõ fuerit ordinata. Nã si suo quisque feratur impetu secundum spiritũ quem accepit, & ad quæque volet indifferenter prout afficitur & nõ rationis iudicio conuolarit, dum sibi assignato officio nemo contentus erit, sed omnes omnia indiscreta administratione pariter attentabunt: nõ plane vnitas erit, sed magis confusio. Ordinauit in me charitatẽ. Vtinam & in me dominus Iesus tantillum ordinet charitatis quod dedit, vt sic mihi curę sint vniuersa quæ sunt ipsius, vt tamen quod mei potissimum propositi seu officij esse cõstiterit, ante omnia curẽ, sed sanè ita id prius, vt tamẽ ad multa quæ mihi specialiter non attinent, afficiar amplius. Non enim semper quod prius curandum, id etiam diligendum amplius erit: cũ sæpe quod prius est ad solicitudinẽ, minus sit ad vtilitatem, ac per hoc minus esse oporteat & in affectu. Freqũẽter proinde quod pro iniũcto præponitur, dei iudicio posthabetur: & quod veritas iudicat præponendum, id charius amplectẽdum ordo postulat charitatis. Nónne (verbi gratia) ex iniũ-

E cto incumbit mihi cura omniũ vestrum? Iam quicquid huic forte prętulero operi, quòd minus ipsi inuigilẽ digne & vtiliter pro viribus exequendo: etsi ex charitate fortassis id facere videar, ordinis tamen ratio non consentit. Quòd si ante omnia quidem (vt debeo) huic intendo curæ, nõ autẽ magis ad maiora gaudeo dei lucra, quę per alterum fieri forte comperero: patet me ordinem charitatis ex parte tenere, ex parte nequaquã. Si vero me & ad id ampli⁹ quod specialius incũbit solicitum, & nihilo minus ad illud quod maius est magis affectũ exhibeã: vtrobique profecto inuenior charitatis ordinem assecutus, & nõ est cur dicere non possim etiam ipse, quia ordinauit in me charitatem. Si autem dicas difficilè quenquam plus alieno gaudere magno bono, quàm proprio paruo: aduertes certe vel ex hoc excellẽtiã gratiæ apud spõsam, & quoniam non cuilibet animæ dicere sit, quia ordinauit in me charitatem. Quare facies deciderunt quorundam vestrûm modo ad hunc sermonem? Nam alta suspiria testantur tristitiam animorum, cõscientiarúmq; deiectionem. Nimirum metientes nosmetipsos nobis, sentimus aliqui nostrũ pro nostræ imperfectionis experientia, quàm rara virtus sit alienę non inuidere virtuti, nedum gaudere ad illam, nedum etiam tãto plus quàm ad propriam quęque gratulari, quanto se perpenderit in virtute superatum. Adhuc modicum lumẽ in nobis est fratres, quotquot de nobis ita sentimus.

F Ambulemus dum lucem habemus, ne tenebræ nos comprehendant. Ambulare, proficere est. Ambulabat apostolus qui dicebat: Non arbitror me comprehẽdisse. Et addit: Vnum autem quæ retro sunt obliuiscens, ad ea quæ ante sunt, me extendo. Quid est, vnum autem? Vnum autem, inquit, quasi remansit mihi ad remedium, ad spem, ad cõsolationem. Quid illud? Quæ retro sunt videlicet obliuiscens, ad ea quæ ante sunt me extẽdo. Magna fiducia, quòd magnũ electionis vas perfectũ abnuens, profectũ fatetur. Ergo non ambulantem, sed sedentẽ à mortis tenebris comprehendi periculum est. Et quis sedens, nisi qui non curat proficere? Id caueto: & si morte præoccupat⁹ fueris, in refrigerio eris. Dices deo: Imperfectũ meum viderunt oculi tui, & in libro tuo nihilo minus (inquit) omnes scribentur. Qui omnes? Profecto qui in desiderio proficiendi inueniũtur. Sequitur enim: Dies formabuntur, & nemo in eis: subaudis, peribit. Dies proficiẽtes intellige, qui si morte pręoccupati fuerint, in eo quod eis deest perficiẽdi sunt. Formabũtur, & nemo in eis informis relinquetur. Et quomodo (ais) ego proficere possum, qui fratri proficienti inuideo? Si doles quòd inuides, sentis, sed non consentis. Passio est quandoque sananda, nõ actio condemnanda. Tantùm non illic resideas iniquitatem meditãs in cubili tuo, qualiter videlicet foueas morbum, satisfacias pesti, persequaris insontem, bene ab illo gesta calummiãdo, depri-

Margin: Ioel.2.g; Act.2.a; Matt.7.g; Deut.32.e; Psal.38.a; Canti.2.a; Psal.118.m; Canti.2.a; Ephe.4.b; Ibidem; Ioan.12.f; Philip.3.e; Ibidem; Sapien.4.b; Psal.138.e; Ibidem.

G mendo, peruertendo, atque impediendo gerenda. Alioquin *Roma.6.b* non nocet ambulanti & extendenti se ad meliora quod iam non ipse operatur, sed quod habitat in eo peccatum. Non est ergo damnatio illi qui non dat membra sua arma iniquitati, non linguam ad detrahendum, nõ quicquam reliqui corporis ad lędendũ nocendúmve aliquo modo, magis autem confunditur sic se esse male affectum: & inolitum ex longo vitiũ, confitendo, flendo, orando conatur expellere: & cũ non pręualet, mitior inde ad omnes, atq; apud se humilior inuenitur. Quis sanè sapiens hominẽ damnet, qui à domino didicit mi- *Matt.11.d* tis esse, & humilis corde? Absit vt inueniatur expers salutis imitator saluatoris sponsi ecclesiæ domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De duplici charitate, scilicet actuali, & affectuali: & eius ordinatione. Sermo L.

VOs forsitan expectatis tractari sequentia, explicitum putãtes versiculum qui nouissime tractabatur. Verùm ego aliud molior. Habeo enim quod adhuc vobis apponam de fragmentis hesterni conuiuij, quæ mihi collegeram ne pereant. Peribunt autem si nulli apposuero. Nam si voluero ea habere solus, ipse peribo. Nolo proinde vestram illis quã bene noui fraudare ingluuiem, præsertim cum sint de ferculo charitatis, eo dulcia quo subtilia, eo sapida quo minuta. H Alioquin contra charitatem est valde nimis de ipsa charitate *Canti.2.a* fraudare. Itaque hic sum: Ordinauit in me charitatem. Est charitas in actu, est & in affectu. Et de illa quidem quæ operis est, puto datam esse legem hominibus, mandatúmque formatum. Nam in affectu quis ita habeat vt mandatur? Ergo illa mandatur ad meritum, ista in præmium datur. Cuius initium quidem profectúmque vitam quoque præsentem experiri diuina posse gratia non negamus: sed planè cõsummationem defendimus futuræ felicitati. Quomodo ergo iubenda fuit, quæ implenda nullo modo erat? Aut si placet tibi magis de affectuali datum fuisse mandatum, non inde contendo, dummodo acquiescas & tu mihi quòd minime in vita ista ab aliquo hominũ possit vel potuerit adimpleri. Quis *Philip.3.c* enim sibi arrogare id audeat quod se Paulus ipse fatetur non comprehendisse? Nec latuit præceptorem, præcepti pondus hominum excedere vires: sed iudicauit vtile ex hoc ipso suæ illos insufficientiæ admoneri, & vt scirent sanè ad quem iustitiæ finem niti pro viribus oporteret. Ergo mandando im- *Roma.3.c* possibilia, non pręuaricatores homines fecit, sed humiles, vt *Ibidem.* omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mũdus deo: quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Accipientes quippe mandatum, & sentientes defectum, clamabimus in cœlum, & miserebitur nostri deus: & sciemus in *ad Titũ. 3. b* illa die, quia non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Atque hoc dixerim si quidẽ consenserimus affectualem legẽ fuisse mandatam. Sed actuali id potius conuenire inde vel maxime ap- *Luc.6.d* parere videtur, quòd cũ dixisset dominus, Diligite inimicos *Ibidem.* vestros: mox de operibus infert: Benefacite his qui oderunt *Roma.12.d* vos. Item scriptura: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. & hic de actu habes, non de affectu. Sed audi item dominum etiam de sui dilectione mandantẽ. Si dili- *Ioan.14.b* gitis me (inquit) sermones meos seruate. Atq; hic quoq; ad opera mittimur per iniunctam obseruantiã mãdatorum. Superuacue autẽ de opere monuisset, si in affectione iam fuisset dilectio. Sic te ergo necesse est & illud accipere ꝙ iuberis di- *Matt.22.d* ligere proximum tuum sicut teipsum, etsi non ita aperte expressum sit. An non deniq; satis tibi esse iudices ad implendũ istud de proximi dilectione mandatum, si id perfecte obserues, in quo omni homini recte de lege naturæ præscribitur: *Matt.7.b* Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris? Et item illud: Quæcunque vultis vt faciãt vobis homines, & vos facite illis? Neque hoc dico, vt sine affectione simus, & corde arido solas moueamus manus ad opera. Legi inter alia quæ scribit apostol' magna & grauia hominum mala, hoc quoq; adnumeratũ sci- *Roma.1.d* licet, sine affectione. Sed est affectio quam caro gignit, & est quam ratio regit, & est quam condit sapientia. Prima est quã apostolus legi dei dicit nõ esse subiectam, nec esse posse. Secunda quam perhibet è regione cõsentientem legi dei, quoniam bona est. Nec dubium distare inter se contentiosam & K cõsentaneam. Longè verò tertia ab vtraq; distat, quæ & gustat & sapit quoniã suauis est dominus, *Psal.33.c* primã eliminãs, secũdam remunerãs. Nam prima quidem dulcis, sed turpis: secũda sicca, sed fortis: vltima pinguis, & suauis est. Igitur per secundam opera fiunt, & in ipsa charitas sedet, nõ illa affectualis quæ sale sapientiæ condita pinguescens magnam menti importat multitudinem dulcedinis domini, sed quędã potius actualis: quæ etsi nondum dulci illo amore suauiter reficit, amore tamen amoris ipsius vehementer accẽdit. Non di- *1. Ioan.3.b* ligamus (ait) verbo neque lingua, sed opere & veritate. Vides quomodo caute medi' incedit inter vitiosum atq; affectuosum amorẽ, ab vtroque pariter hanc distinguens actualem & salutiferam charitatẽ? Nec linguæ mentientis in hac dilectione recipit fictum, nec rursum afficiẽtis exigit sapiẽtiæ gustũ. Opere (inquit) diligamus & veritate, quòd videlicet mouea- *Ibidem.* mur ad bene operandũ magis quodã viuidę veritatis impulsu, quàm sapidę illius charitatis affectu. Ordinauit in me cha- *Canti.2.a* ritatẽ. Quam putas harũ? Vtramq;, sed ordine opposito. Nã actualis inferiora pręfert, affectualis superiora. Etenim in bene affecta mẽte nõ dubium (verbi causa) quin dilectioni hominis, dei dilectio præponatur, & in hominibus ipsis perfectiores infirmioribus, cœlũ terræ, æternitas tempori, anima carni. Attamen in bene ordinata actione sæpe aut etiã sem- L per ordo oppositus inuenitur. Nam & circa proximi curã & plus vrgemur, & pluries occupamur, & infirmioribus fratribus diligẽtiori sedulitate assistim', & paci terræ magis quàm cœli gloriæ iure humanitatis & ipsa necessitate intendimus, & tẽporaliũ ĩquietudine curarũ vix aliquid sentire de æternis ꝑmittimur, & lãguoribus nostri corporis postposita animæ cura penè cõtinuè inseruimus, & ipsis deniq; infirmioribus membris nostris abũdantiorem honorẽ, iuxta senten- *1.Cor.12.c* tiam apostoli, circũdam', per hoc quodãmodo faciẽtes verbum domini de quo habes: Erunt nouissimi primi, & primi *Matt.20.b* nouissimi. Orantem denique hominem cum deo loqui quis dubitet? Quotiẽs tamen inde charitate iubẽte abducimur & auellimur propter eos qui nostra indigẽt opera vel loquela? Quotiẽs pie cedit negociorum tumultibus pia quies? Quotiens bona conscientia ponitur codex, vt operi manuũ insudetur? Quotiens pro administrandis terrenis, iustissime ipsis supersedemus celebrãdis missarum solenniis? Ordo præposterus, sed necessitas non habet legem. Agit ergo suũ actualis charitas ordinem iuxta patrisfamilias iussionem incipiẽs à nouissimis. Pia certè & iusta, quæ nõ sit acceptrix personarum, nec precia consideret rerum, sed hominum necessitates. At non ita affectualis: nam à primis ipsa ducit ordinem. Est enim sapiẽtia per quam vtique quæq; res sapiunt prout sunt: vt (verbi gratia) quæ pluris natura habet, pluris quoque ipsa affectio sentiat, minora minus, minima minime. Et illum M quidem ordinem charitatis veritas facit, hunc autem veritatis ordinẽ charitas vẽdicat sibi. Nam & vera in hoc est charitas, vt qui indigent amplius, accipiant prius: & rursus in eo chara apparet veritas, si ordinem tenemus affectu, quem illa ratione. Tu ergo si diligas dominũ deum tuum toto corde, *Matt.22.* tota anima, tota virtute tua, & amorẽ amoris illum quo contenta est charitas actualis, affectu feruẽtiori transiliens, ipso comminus diuino amore (ad quem is est gradus) accepto in plenitudine, spiritu totus ignescas, sapit tibi profecto deus, & si non dignè omnino prout est (quod vtique impossibile est omni creaturæ) certè prout tuum sapere est. Deinde sapies etiam ipse tu tibi prout es, cũ te senseris nil habere prorsus vnde te ames nisi inquantum dei es: quippe qui totũ vnde amas, in illum effuderis. Sapies inquam tibi prout es, cum ipso experimẽto amoris tui, & affectionis quam ad teipsum habebis, nihil dignum te esse inuenies quod vel à teipso ametur nisi ꝓpter ipsum, sine quo ipse es nihil. Iam verò proximus, quẽ vere te oportet diligere tãquam teipsum, vt tibi & *Ibidem.* ipse sapiat prout est: haud aliud profecto sapiet tibi, quàm tu tibi, qui hoc est quod tu. est enim homo. Qui itaque te non diligis nisi quia diligis deum, consequenter omnes qui similiter diligunt eum, diligis tãquam teipsum. Porro inimicum hominem, quoniam nihili est, pro eo ꝙ non diligit deũ, non potes quidem diligere tãquam teipsum, qui deum diligis: diliges

A liges tamen vt diligat. Non est autem idipsum diligere vt diligat, & diligere quia diligit. Proinde vt tibi & ipse sapiat prout est, sapiet tibi non quidem quod est, qui vtique nihili est; sed quod futur⁹ forsitã est, quod est prope nihili, quippe quod adhuc pendet sub dubio. Etenim de quo cõstat quòd ad amorem dei nõ sit deinceps rediturus, sapiat tibi necesse est non prope iam nihil, sed nihil ex toto, vtpote quod in æternum nihili est. Illo igitur excepto qui non modo iam non diligendus, insuper & odio habẽdus est, secundũ illud: Nónne qui oderũt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebã: de cetero nulli vel inimicissimo homini negari quãtulumcũq; affectũ charitas sanè in hac parte ambitiosa permittit. Quis sapiens, & intelliget hæc? Da mihi hominem qui ante omnia quidem ex toto se diligat deum: se verò & proximum inquantum diligunt ipsum, inimicum autem tanquam aliquando forsitan dilecturum: porro parentes carnis suæ germanius propter naturam, spirituales verò eruditores suos profusius propter gratiam: atque in hũc modum ad cætera quæque dei ordinato intẽdat amore, despiciens terram, suspiciens cœlum, vtens hoc mundo tanquam non vtens, & inter vtenda & fruenda intimo quodã mentis sapore discernens, vt transitoria transitoriè, & ad id dũtaxat quod opus & prout opus est curet, æterna desiderio amplectatur æterno: talem, inquã, da mihi hominem, & ego audacter illum sapiẽtem pronuncio, cui nimirũ quæque res reuera sapiunt prout B sunt, & cui in veritate atque securitate competit gloriari & dicere: Quia ordinauit in me charitatem. Sed vbi ille, aut quando ista? Quod flens dico, quousque odoramus & non gustamus, prospicientes patriam, & non apprehendentes, suspirantes & de longe salutantes? O veritas exulum patria, exilij finis, video te, sed intrare non sinor carne retentus, sed nec dignus admitti, peccatis sordens. O sapientia quæ attingis à fine vsq; ad finẽ fortiter in instituẽdis & cõtinendis rebus, & disponis omnia suauiter in beandis & ordinãdis affectibus, dirige actus nostros prout nostra temporalis necessitas poscit, & dispone affectus nostros prout tua veritas æterna requirit, vt possit vnusquisque nostrum secure in te gloriari & dicere: Quia ordinauit in me charitatem. Tu es enim dei virtus & dei sapientia Christus spõsus ecclesiæ dominus noster super omnia deus benedictus in secula. Amen.

[Psal. 138.d]

Qualiter sponsa petit sibi accumulari fructus bonorum operum cum floribus, & odoramentis fidei, & de spe & timore. Sermo LI.

[Canti. 2.d] FVlcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo.] Creuit amor: quia incentiua amoris plura solito processerunt. Vides siquidem quanta hac vice non videndi tantùm, sed & colloquendi copia fuit. Ipsa quoque C visio apparet vultu indulta sereniori, & sermo iucundior, & sermocinatio longior atq; protractior. Nec solùm oblectata colloquio, sed & gloriata præconio est. Ad hęc, eius quẽ desiderauerat refrigerata est vmbra, cibata fructu, potata calice. Nec enim sitibunda putanda est exisse de cella vinaria, in quam se introductam modo nouissime gloriatur. Imò verò sitibunda, quoniam qui bibit me, inquit, adhuc sitiet. Post ista omnia sponso more suo secedente, illa languere amore se perhibet, id est præ amore. Quo enim gratiorẽ fuerat experta præsentiam, eo postmodũ absentiam molestiorem sensit. Subtractio nempe rei quam amas, augmentatio desiderij est: & quod ardentius desideras, cares ægrius. Rogat proinde ista interim odoramẽtis florum ac fructuum confoueri, quousque denuo reuertatur quem molestissime sustinet demorantem. Atque is ordo sermonum. Nunc iam spiritualem fructum qui in ipsis est, spiritu duce veritatis tentemus eruere. Et si communis ecclesia sanctorum hic recipitur loquẽs: nos in floribus fructibúsq; designati sumus, sed & quiq; conuersi de seculo in toto seculo. In floribus quidem nouella & tenera adhuc incipientium conuersatio demõstratur, in fructibus verò proficientium fortitudo, & maturitas perfectorum. His stipata mater peregrinans & fructificans, cui viuere Christus est, & mori lucrum: profecto æquanimi⁹ fert molestiam suæ dilationis, quoniam (iuxta scripturam) datur ei de fructu manuũ suarũ tanquam ex primitijs spiritus, & laudant eam in portis opera eius. Si autem secundum moralẽ sensum D in vna anima vis tibi vtraq; hæc assignari, & flores videlicet & fructus: fidem florem, fructum actum intellige. Nec incõgrue (vt opinor) id tibi videbitur, si aduertas quomodo instar floris necessariò præcedentis fructum, bonum quoq; opus fide oporteat præueniri. Alioquin sine fide impossibile est placere deo, Paulo attestãte: magis autem æquè ipso docente: Omne quod non est ex fide, etiam peccatum est. Itaq; nec sine flore fructus, nec sine fide opus bonum. Sed & fides sine operibus mortua est, sicut inutiliter quoq; flos apparet vbi nõ sequitur fruct⁹. Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore lãgueo. Ergo ex bonis operibus in fide nõ ficta radicatis recipit consolationem mens assueta quieti, quoties sibi (vt assolet) lux contemplationis subtrahitur. Quis enim non dico continue, sed vel aliquandiu dum in hoc corpore manet, lumine contemplationis fruatur? At quotiẽs (vt dixi) corruit à contemplatiua, totiens in actiuam se recipit, inde nimirũ tãquam è vicino familiari⁹ reditura in idipsum, quoniam sunt inuicem cõtubernales hæ duæ, & cohabitant pariter. Est quippe soror Mariæ Martha. Neque enim etsi à contemplationis lumine cadit, patitur tamen vllatenus se incidere in tenebras peccati seu ignauiã ocij, sanè in luce bonę operationis se retinẽs. Et vt scias etiã opera lucẽ esse, Luceat lux vestra, inquit, coram hominibus: quod nõ est dubium de operibus fuisse dictum, quæ homines poterãt intueri. Fulci- E te me floribus, stipate me malis: quia amore lãgueo. Cũ præsto est quod amatur, viget amor, languet cũ abest. Quod nõ est aliud q̃ tædium quoddã impatiẽtis desiderij, quo necesse est affici mentẽ vehemẽter amãtis absente quem amat, dum totus in expectatione, quãtamlibet festinationẽ reputat tarditatem. Et ideo ista postulat sibi accumulari bonorum operum fructus cum fidei odoramẽtis, in quibus morã faciente sponso interim requiescat. Loquor vobis experimentum meum quod expertus sum. Siquãdo sane comperi profecisse aliquos vestrum ex meis monitis, tunc nõ me piguit, fateor, curã prætulisse sermonis proprio ocio & quieti. Cum enim (verbi gratia) post sermonem iracundus quispiam reperitur mutatus in mitem, superb⁹ in humilem, pusillanimis in fortem: porro mitis, humilis, fortis, in sua quisque gratia excreuisse, & seipso melior factus esse agnoscitur, sed & qui forte tepuerant & languebant circa spirituale studium torpentes & dormitantes, ad ignitum eloquium domini reserbuisse & euigilasse videntur, & qui deserto fonte sapientiæ foderant sibi propriæ volũtatis cisternas nõ valentes aquas cõtinẽre, ppterea q; ad omne iniũctum grauati corde arido murmurabãt, nullũ in se habẽtes deuotiõis humorẽ: hi inquam cũ de rore verbi & pluuia voluntaria quam segregauit deus hæreditati suæ, refloruisse probantur in opera obedientiæ, facti in omnibus volũtarij & deuoti, nõ est (dico vobis) vnde subeat F mentem quasi pro intermisso studio iucundæ contemplationis tristitia, cum talibus fuero circundatus floribus atque fructibus pietatis. Patienter auellor ab infœcundæ Rachelis amplexibus, vt de Lia mihi exuberent fructus profectuum vestrorum. Minimè prorsus pigebit me intermissæ quietis pro cura sermonis, cum videro in vobis germinare semen meum, atque ex eo augeri incremẽta frugum iustitię vestræ. Charitas enim quæ non quærit quæ sua sunt, id mihi iamdudum facilè persuasit, nil scilicet desiderabilium meorum vestris præferre vtilitatibus. Orare, legere, scribere, meditari, & si qua sunt alia spiritualis studij lucra, hæc arbitratus sum propter vos detrimenta. Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. Hoc itaque locuta est sponsa adolescentulis in sponsi absentia, monens eas in fide proficere & operibus bonis, donec veniat, sentiẽs in eo fore & beneplacitum spõsi, & filiarum salutem, & suam ipsius consolationem. Scio me hũc locum in libro de dilectione dei plenius explicuisse, & sub alio intellectu, potiorine an deteriori, lector iudicet, si cui vtrumq; videre placuerit. Non sanè à prudẽte de diuersitate sensuum iudicabor, dummodo veritas vtrobiq; nobis patrocinetur, & charitas cui scripturas seruire oportet, eo ædificet plures quo plures ex eis in opus suũ veros erudierit intellectus. Cur enim hoc displiceat in sensibus scripturarum, quod in vsibus rerum assidue experimur? In quã-

[Marginalia: Eccli. 24.e; Philip. 1.e; Prou. 31.b; Heb. 11.b; Rom. 14.d; Iaco. 2.d; Canti. 2.d; Matt. 5.b; Canti. 2.d; 1. Cor. 13.b; Canti. 2.]

G tos (verbi causa) sola aqua nostrorum assumitur corporum vsus? Ita vnusquilibet diuinus sermo non erit ab re si diuersos pariat intellectus, diuersis animarum necessitatibus & vsibus accõmodandos. Sequitur: Læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me.] Et super hoc quoq; ĩ præfato opusculo memini vberius disputatum: sed sequemur sermonis ordinem. Liquet denuo adesse sponsum, credo vt sua præsentia languentẽ erigat. Quomodo enim non in præsentia eius conualesceret, quam absentia consternarat? Ergo nõ sustinet dilectæ molestiam, adest, neque enim moram facere potest tantis desideriis euocatus. Et quia illam cõpererat donec absens fuit, fidelem ad opera, & solicitam ad lucra, in eo nimirũ quòd flores sibi & fructus præceperat adunari, etiam cum propẽsiori hac vice remuneratione gratiæ est reuersus. Denique vno brachiorum suorum sustentat caput iacentis, alterum ad amplexandum parãs, vt sinu foueat. Felix anima, quæ in Christi recumbit pectore, & inter verbi brachia requiescit. Læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Non ait, amplexatur: sed, amplexabitur me: vt noueris priori gratiæ adeò nõ ingratam, vt secũdam gratiarum actione præuenerit. Disce in referendo gratiam nõ esse tardus aut segnis, disce ad singula dona gratias agere. Diligẽter, inquit, considera quæ tibi apponuntur, vt nulla videlicet dei

H dona debita gratiarum actione frustrentur, non grandia, non mediocria, non pusilla. Denique iubemur colligere fragmẽta ne pereant, id est nec minima beneficia obliuisci. Nũquid non perit, quod donatur ingrato? Ingratitudo inimica est animæ, exinanitio meritorũ, virtutum dispersio, beneficiorum perditio. Ingratitudo ventus vrens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ. Propter hoc denique sponsa mox vt gratiam de læua sensit, gratias egit, non expectãs plenitudinem quæ in dextera est. Neque enim vbi memorata est læuam iam esse sub capite suo, etiam secuta est à dextera se similiter amplexatam, sed amplexabitur me, inquit. Cæterùm quid putamus verbo sponso læuam esse siue dexterã? Num id quod dicitur hominis verbum, istiusmodi corporeas partes habet in se diuisas, & lineamenta distincta, ac distinguentia inter sinistram & dexteram? Quanto magis is qui dei & deus est sermo, varietatem prorsus aliquam non admittit, sed est qui est, in sua nimirũ natura tam simplex, vt non habeat partes, tam vnus vt non habeat numeros. Est enim dei sapientia, de qua scriptum est: Et sapientiæ eius non est numerus. At si quod inuariabile est, id incomprehensibile, ac per hoc etiam ineffabile esse necesse est: vbi quæso inuenias verba quibus illam maiestatem vel dignè assignes, vel proprie proloquaris, vel competenter diffinias? Tamen vtcunque loquamur quod vtcunque de ea spiritu sancto reuelante sentimus. Docemur authoritate patrum & cõsuetudi-

I ne scripturarum cõgruentes de rebus notis licere similitudines vsurpare, sed & verba non noua inuenire, sed nota mutuari vel trãsferre, quibus digne & competẽter eædem similitudines vestiãtur. Alioquin ridiculè ignota per ignota docere conaberis. Ergo quia per dextrum & sinistrum aduersa solẽt atque prospera designari: videtur mihi hoc loco intelligi posse læuam quidem verbi cõminationem supplicij, dextram vero regni promissionem. Est autem cum mẽs nostra formidine pœnæ seruiliter premitur: & tũc nequaquam sub capite, sed super caput læua esse diceda est: nec potest sic affecta anima omnino dicere, Quia læua eius sub capite meo. At verò si proficiẽs ex hoc spiritu seruitutis trãsierit in quẽdam spontanei obsequij digniorem affectum, quatenus videlicet præmiis potius prouocetur quàm arctetur suppliciis, magis autem si amore boni ipsius agatur: tunc indubitanter dicere poterit, Quia læua eius sub capite meo: quippe qui illum seruilem metũ qui in sinistra est, meliori atque excellẽtiori habitudine superarit animi, & dignis desideriis etiã ipsi appropiauerit dexteræ in qua sunt omnes promissiones, dicente propheta ad dominum: Delectationes in dextera tua vsque in finem. Vnde & certa spe concepta cum fiducia loquitur: Et dextera eius amplexabitur me. Tu iam mecum videris an ita affectæ & assecutæ hunc tantæ suauitatis locũ, illud quoque conueniat de psalmo vsurpare, vt dicat etiam ipsa: In pace in idipsum dormiam & requiescam: præsertim

Canti. 2. a — *Ioan. 6. b* — *Psal. 146. a* — *Canti. 2. a* — *Psal. 15. c* — *Canti. 2. a* — *Psal. 4.*

K cum suppetat causa quę sequitur, quoniam tu domine singulariter in spe constituisti me. Quod equidem tale est. Donec quis premitur à spiritu seruitutis, parũmque habet de spe, de timore plurimũ, nõ est ei pax neque requies, fluctuãte nimirum conscientia inter spem & timorem, maximéque quòd à superexcellẽte timore abũdãtius crucietur. Nam timor pœnam habet, & ideo non est illi dicere: In pace in idipsum dormiam & requiescã. quando necdũ se singulariter in spe constitutũ dicere potest. Cæterùm si paulatim per incremẽtum gratiæ cœperit deficere timor, & proficere spes, cum demũ ad hoc ventũ fuerit, vt totis viribus exurgens charitas in adiutorium spei foras mittat timorem, nónne eiusmodi anima singulariter in spe constituta videbitur, ac proinde etiam in pace in idipsum dormire iam & requiescere? Si dormiatis, inquit, inter medios cleros pẽnæ columbæ deargentatę. Quod propterea dictum puto, quoniam est locus inter timorem & securitatem, tanquam inter læuam & dexteram, media videlicet spes, in qua mens & cõscientia molli nimirum supposito charitatis stratu suauissime requiescit. Et forte in consequentibus huius ipsius cantici hic locus fuerit designatus, vbi in descriptione ferculi Salomonis inter cætera habes: Media charitate cõstrauit propter filias Hierusalẽ. Nam qui se singulariter in spe constitutum sentit, non iam in timore seruit, sed requiescit in charitate. Denique requiescit & dormit sponsa: pro qua dicitur: Adiuro vos filiæ Hierusalẽ per capreas ceruósque camporum, ne suscitetis neque euigilare

L facias dilectam quoadusque ipsa velit. Magna & stupenda dignatio, quòd quiescere facit animam cõtemplantem in sinu suo, insuper & custodit ab infestantibus curis, protegitq; ab inquietudinibus actionum, & molestiis negociorum, nec patitur omnino suscitari nisi ad ipsius vtique voluntatem. At istud non in angustiis finiẽdi iam sermonis adoriendum est, magis autem hinc alius inchoetur, quatenus locus delectabilis debita in tractando diligentia non fraudetur. Non quòd vel tunc sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis (præsertim in tam digna támque excellẽte & omnino supereminẽte materia) sed sufficiẽtia nostra ex deo est, sponso ecclesię Iesu Christo domino nostro, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Ibidem. — *Psal. 67. c* — *Canti. 3. d* — *Canti. 2. b*

De excessu qui contemplatio dicitur, in qua sponsus facit quiescere animam sanctam, pro eius quiete zelans, Sermo. LII.

ADIVRO vos filiæ Hierusalem, per capreas ceruósq; camporum, vt non excitetis neque euigilare faciatis dilectam quoadusque ipsa velit.] Prohibẽtur adolescentulæ. Has enim filias Hierusalem dicit, quia etsi delicatæ & molles quasi fœmineis adhuc affectibus & actibus infirmæ, sponsæ

M tamen inhærent spe proficiendi, & proficiscẽdi Hierusalem. Prohibentur ergo ab infestatione sponsæ dormientis, ne scilicet præter voluntatem ipsius vllatenus eam excitare præsumant. Propterea enim dulcissimus spõsus lęuã suam capiti eius supposuit, secundum ea quæ præmissa sunt, quatenus in sinu suo eam quiescere faceret & dormire. Et nũc sicut subinde scriptura prosequitur, ipse custos illius dignãtissime & beneuolentissime vigilat super eam, ne adolescentularũ crebris minutisque necessitatibus inquietata euigilare cogatur. Ista est literalis cohærentia textus. Sedenim contestatio illa facta per capreas ceruósq; camporũ, nihil omnino secũdum literam consequẽtiæ rationabilis habere videtur, adeo totam sibi eam vendicat intelligentia spiritualis. At quoquo modo illa se habeat, interim bonũ est nos hic esse, & intueri paulisper naturę diuinę bonitatẽ, suauitatẽ, dignationẽ. Quid nãq; tu homo in humanis vnquã affectib⁹ expertus es dulcius, q̃ modo tibi exprimitur de corde altissimi? Et exprimitur ab illo qui scrutatur alta dei, & nõ potest nescire quę in eo sunt, quia spirit⁹ ipsius est: nec aliud planè loqui q̃ quod apud ipsum vidit, quoniam veritatis spiritus est. Deniq; nec deest in nostro genere qui hoc munere felix lætificari meruerit, & sic in semetipso suauissimi arcani huius habuerit experimentũ: nisi tamẽ scripturæ loco qui præ manibus est, omnino decredimus, vbi manifeste inducitur cœlestis spõsus vehemẽtissime zelans pro quiete cuiusdam dilectæ suæ solicitus seruare

Canti. 2. b — *Ibidem.*

A uare inter brachia propria dormiétem, nequa forte molestia vel inquietudine à somno suauissimo deturbetur. Non me capio præ lætitia, quòd illa maiestas tam familiari dulciq; cõsortio nostræ se inclinare infirmitati minime dedignatur, & superna deitas animæ exulantis inire connubia, eique sponsi ardentissimo amore capti exhibere affectum nõ despicit. Sic sic in cœlo esse non ambigo, vt lego in terra: sentiétque pro certo anima quod continet pagina, nisi quòd nõ sufficit ista omnino exprimere quãtum capere illa tunc poterit, sed nec quantum iam potest. Quid putas illic accipiet, quæ hic tanta familiaritate donatur, vt dei brachiis amplecti se sentiat, dei sinu foueri, dei cura & studio custodiri, ne dormiens forte à quopiam donec vltro euigilet, excitetur? Age iam itaque dicamus (si possumus) quisnã ille sit somnus quo dilectã suam sponsus obdormire velit, nec patiatur omnino nisi ad ipsius arbitrium excitari, ne forte cum legerit quis apud Apostolũ: *Roma. 13.c* Hora est iam nos de somno surgere: siue apud prophetã exorari ab ipso deum illuminare oculos suos ne vnquã obdormiat in morte: *Psal. 12. b* nominũ æquiuocatione turbeẽ, nec inueniat omnino quid dignè de dormitione spõsæ quæ hoc loco memoratur, sentire possit. Nam ne illud quidem simile est huic quod de Lazaro ait in euãgelio dominus, *Ioan. 11. b* Lazarus amicus noster dormit, eamus & à somno excitemus eum. Hoc enim dicebat de morte corporis eius, cum discipuli de dormitione somni dictũ putarent. B Non est autem is sponsæ somnus, dormitio corporis vel placida, quę sẽsus carnis suauiter sopit ad tempus: vel horrida, quę funditus vitã tollere cõsueuit. Multo magis verò & ab illa alienus existit qua obdormitur morte, cum videlicet in peccato quod est ad mortem, irreuocabiliter perseueratur. Magis autẽ istiusmodi vitalis vigilque sopor sensum interiorem illuminat, & morte propulsata vitam tribuit sempiternam. Reuera enim dormitio est, quæ tamen sensum non sopiat, sed abducat. Est & mors (quod nõ dubius dixerim) quoniam apostolus quosdã in carne adhuc viuentes cõmendando sic loquitur: *Coloss. 3. a* Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in deo. Proinde & ego non absurde sponsæ extasim vocauerim mortem, quæ tamen non vita, sed vitæ eripiat laqueis, vt possit dicere: *Psal. 123. a* Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantiũ. Inter medios nãq; laqueos in hac vita inceditur, qui vtique totiens non timentur, quotiens sancta aliqua & vehementi cogitatione anima à semetipsa abripitur: si tamen eousq; mente secedat & auolet, vt & hunc cõmunem transcendat vsum & consuetudinẽ cogitandi. *Prou. 1. b* Etenim frustra iacitur rete ante oculos pẽnatorum. Quid enim formidetur luxuria, vbi nec vita sentitur? Excedente quippe anima, etsi nõ vita, certe vitæ sensu, necesse est etiam vt nec vitę tẽtatio sentiatur. *Psal. 54. b* Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? C Vtinam hac morte ego frequenter cadam, vt euadã laqueos mortis, vt nõ sentiam vitæ luxuriantis mortifera blãdimenta, vt non obstupescã ad sensum libidinis, ad æstum auaritiæ, ad iracundiæ & impatientię stimulos, ad angores solicitudinũ, & molestias curarum. Moriatur anima mea morte iustorũ, vt nulla illã illaqueet fraus, nulla oblectet iniquitas. Bona mors, quæ vitã non aufert, sed trãsfert in melius. Bona, qua nõ corpus cadit, sed anima subleuatur. Verũ hęc hominũ est. Sed moriatur anima mea morte etiã (si dici potest) angelorũ, vt pręsentiũ memoria excedẽs, rerũ se inferiorum corporearumq; non modo cupiditatibus, sed & similitudinibus exuat, sitq; ei pura cũ illis conuersatio cũ quibus est puritatis similitudo. Talis (vt opinor) excessus aut tantũ, aut maxime contemplatio dicitur. Rerum etenim cupiditatibus viuẽdo non teneri, humanę virtutis est: corporum verò similitudinibus speculãdo nõ inuolui, angelicæ puritatis est: vtrunq; tamen diuini muneris est: vtrunq; excedere, vtrunque teipsum transcẽdere est, sed longe vnum, alterũ non longe. *Psal. 54. b* Beatus qui dicere potest: Ecce elongaui fugiens, & mãsi in solitudine. Non fuit contentus exire nisi & lõge se faceret, vt posset quiescere. Trãsilisti carnis oblectamẽta, vt minime iam obedias cõcupiscentiis eius, nec tenearis illecebris: profecisti: separasti te, sed nondũ elõgasti, nisi & irruentia vndique phãtasmata corporearum similitudinũ transuolare mẽtis puritate præualeas. Hucusque noli tibi promittere requiẽ. Erras si citra inuenire te existimas locũ quietis, secretũ solitudinis, luminis serenum, habitaculũ pacis. D Sed da mihi qui illuc peruenerit, & incunctanter fateor quiescentẽ, qui meritò dicat: *Psal. 114. b* Conuertere anima mea in requiẽ tuam: quia dominus benefecit tibi. Atque hic verè in solitudine locus, & in lumine habitatio, *Esa. 4. b* prorsus iuxta prophetam, tabernaculum in vmbraculũ diei ab æstu, in securitatẽ & absconsionem à turbine & à pluuia. De quo & sanctus Dauid: *Psal. 26. b* Abscondit me, inquit, in tabernaculo suo in die malorũ, protexit me in abscõdito tabernaculi sui. Puto ergo in solitudinem hanc secessisse sponsam, ibiq; præ amœnitate loci inter amplexus spõsi suauiter obdormisse, id est in spiritu excessisse, quando prohibitæ sunt adolescẽtulæ expergefacere illam quoadusq; ipsa voluerit. At illud qualiter? Non enim simpliciter, neque leui (vt assolet) commonitione prohibitæ sunt: sed omnino noua & insueta cõtestatione, per capreas scilicet ceruósq; cãporum. Quo quidem genere ferarũ videntur mihi satis congruenter expressæ sanctæ animæ exutæ corporibus, simul & qui cum deo sunt angeli, nimirum propter acumẽ visus, & saltus celeritatem. Vtrunq; hoc siquidem vtrisque spiritibus cõuenire cognoscimus. nã facilè & petũt summa, & intima penetrant. Quorum quoque in campis designata cõuersatio euidenter liberos atque expeditos signat in contemplatione discursus. Quid sibi vult ergo adiuratio facta per istos? Profecto ne inquietæ adolescẽtulæ audeant leui ex causa euocare dilectã à tam reuerendo collegio: cui absque dubio totiẽs admiscetur, E quotiens contemplando excedit. Pulchrè itaque horum auctoritate terrentur, à quorum societate constat auelli illam ipsarum importunitate. Attendãt adolescentulæ quos offendant pariter cum matrem inquietant, & minime ita materna de charitate confidant, vt non in illum cœlestem cõuentum sine magna necessitate irruere vereantur. Id quippe se agere cogitẽt quotiẽs in cõtemplatione quiescenti plus iusto molestæ sunt. Ponitur sanè in voluntate ipsius, & vacare sibi, & curæ illarum intẽdere prout oportere iudicauerit, cum vetatur excitari ab illis quousque ipsa velit. Nouit sponsus quãta flagret dilectione etiã erga proximos sponsa, & satis propria charitate solicitari matrem de profectibus filiarum, nec sevllo pacto illis subtracturam seu denegaturam quantũ & quotiens opus fuerit: proptereáq; securæ discretioni eius credendam censuit hanc dispensationem. Non enim est talis quales multos videmus pphetica inustione notatos, *Ezech. 34.* qui quod crassum est & forte assumentes, quod debile est proiiciunt. Nunquid medicus valentes requirit, & non potius ægrotantes? Si contingat, facit forsitan vt amicus, sed non vt medicus. Quos docebis magister bone, si omnes indoctos repuleris? Quibus quęso adhibebis diligentiam disciplinæ, si indisciplinatos vel effugaueris omnes vel fugeris? In quibus obsecro tuã probabis patientiam, si solos admiseris mansuetos, inquietos excluseris? F Sunt tamen de hic sedentibus qui vtinam præsens capitulum attẽtius obseruarent. Cogitarent certe quanta præpositis reuerẽtia debeatur, quos temere ĩquietãdo, cœli quoque ciuibus se reddunt infestos: & nobis forte plusculum solito parcere demum inciperẽt, nec tam irreuerenter leuitérque se ingererent cum vacamus. Rara satis mihi ad feriandũ à superuenientibus (vt bene norunt) conceditur hora, etiam cum ipsi me in omni patientia sustinebunt. Verùm ego scrupulosius moueo istiusmodi querelã, ne quis forte pusillanimis supra vires proprię patientiæ dissimulet à necessitatibus suis, dum me inquietare veretur. Supersedeo igitur, & ne magis impatiẽtiæ exemplum videar dare infirmis. Pusilli domini sunt credentes in eum: non patior vt ex me scandalum patiantur. Non vtar hac potestate: magis autem ipsi me vtantur vt libet, tantũ vt salui fiant. Parcent mihi, si non pepercerint: & in eo potius requiescam, si non me inquietare timuerint pro necessitatibus suis. Geram eis morẽ quoad potuero, & in ipsis seruiã deo meo quandiu fuero, in charitate non ficta. Nõ quæram quæ mea sunt: nec quod mihi est vtile, sed quod multis, id mihi vtile iudicabo. Hoc solũ deprecor, vt fiat acceptum eis fructuosúmq; ministerium meum, si forte vel ex hoc inueniam in die mala misericordiam in oculis patris eorum simul & sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui cum eo est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

G *Qualiter per montes & colles significantur beatitudines cœlestium spirituum, in quibus transiliit, id est notum fecit mysteriũ suæ incarnationis veniens ad incarnandum. Sermo LIII.*

VOx dilecti mei.] Videns sponsa nouam adolescentularũ verecundiam, & verecundum timorem, quòd scilicet de nouo cœpissent nõ audere se ingerere sancto ocio ipsius, nec sicut heri & nudiustertius molestæ fieri quiescenti in contemplatione præsumerent, agnoscit hoc sibi prouenisse cura & opera sponsi: & exultans in spiritu, siue pro illarum profectu quæ à nimia & superflua inquietudine compescuntur, siue pro sua deinceps futura liberiori quiete, siue etiam pro dignatione & fauore spõsi adeo pro hac ipsa eius quiete zelantis, & tanto studio defensantis suauissima ocia sua, imò studia feruentissima: ait hoc facere vocem dilecti sui, huius rei gratia factam ad illas. Etenim is qui aliis pręest in solicitudine, vix vnquã vel rarò securè vacat sibi, dum semper timet sui penuriam facere subditis, & non placere deo quòd communi vtilitati propriam pręfert quietem, & contemplationis dulcedinẽ. Nõ autẽ parum gaudij & securitatis accedit interdum suauiter feriãti, cum ex metu quodam & reuerẽtia erga se immissa diuinitus cordibus subditorũ, intelligit H suam deo placere quietem, qui facit vt illi ęquo magis animo suas necessitates sustineant, quàm patris spiritualis grata audeant ocia temere perturbare. Nã iusta trepidatio paruulorũ manifeste signat audisse eos intus quasi minacem atq; increpatoriã illius proculdubio vocem qui in propheta loquitur: Ego qui loquor iustitiam. Vox eius, inspiratio eius est, ac iusti timoris incusio. Comperta ergo hac voce sponsa gaudẽs & exultãs, Vox, inquit, dilecti mei. Amica est, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Et addit: Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.] Comperta ex auditu vocis dilecti præsentia, incunctanter intendit bene curiosos oculos ad vidẽdum quem audierat. Auditus ducit ad visum: quia fides ex auditu, qua corda mũdantur, vt possit videri deus. Sic enim habes, Fide mundans corda. Videt itaq; veniẽtẽ, quem loquentem audierat, obseruante etiam hic ordinem illũ spiritu sancto, qui apud prophetam descriptus est ita: Audi filia, & vide. Et vt certius aduertas, non casu neq; fortuitu, sed de studio magis & industria, ob illam scilicet rationẽ quam pręmisimus, auditũ hoc loco præmissum visui, vide si nõ hic ordo verborum à sancto quoq; Iob obseruatus inuenitur, vbi sic loquitur deo: Auditu auris audiui te, & nunc oculus meus videt te. Sed & vbi spiritus sanctus super apostolos in die Pẽtecostes descẽdisse memoratur, nónne auditus visum præuenisse describitur? Ait enim: Factus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis. Et infra: Et apparuerunt illis dispertitæ linguę tanquam ignis. Et hic ergo spiritus sancti aduentum primò auditus, dehinc visus percepisse I refertur. Sed de hoc satis: quoniam tu quoq; si curas operam dare huiuscemodi inquisitioni, poteris & ipse fortassis in aliis scripturæ locis nonnulla similia reperire. Nunc iam illud cõsideremus quod diligentioris eget inquisitionis, & difficiliores habet accessus: ad quod nimirũ omnino me egere fateor adiutorio spiritus sancti, vt ponere in lucem possim qui sint illi montes seu colles super quos salientẽ & transilientẽ eos ecclesia spõsum lætis spectauit obtutibus, credo cum properaret ad ipsius redemptionẽ cuius concupierat decorem. Nã id quidem propterea ita & nõ dubie senserim, quoniã simile quid de propheta occurrit mihi euidẽter in spiritu præuidẽte & exprimẽte saluatoris aduentum. In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tãquam sponsus procedens de thalamo suo, exultauit vt gigas ad currendam viam: à summo cœlo egressio eius, & occursus eius vsq; ad summum eius. Cursus & recursus is notissimus est à quo: & ad quid initus consummatúsq;, notissimũ. Quid igitur? Pingemus nobis siue in psalmis ista legentes, siue in præsenti cantico, virũ gigãtem proceræ staturæ, absentis cuiuspiam mulierculæ amore captum, & dum properat ad cupitos amplexus, transilientem montes collésq; hos, quos videmus mole corporea super plana terrę tanta altitudine eminentes, vt & supra nubes aliqui illorum verticem extulisse cernantur? Verum non decet istiusmodi corporeas phantasias imaginari, præsertim tractantes hoc K cãticum spirituale: sed nec licet omnino nobis, qui meminimus legisse in euãgelio quia spiritus est deus, & eos qui adorant eum, in spiritu oportet adorare. Qui sunt ergo hi spirituales montes & colles, vt postmodum consequenter agnoscamus, sponsus, qui deus, ac per hoc & spiritus est, quales & cuiusmodi dabat saltus in illis vel super illos? Si illos putamus in quibus euangelium refert olim fuisse relictas nonaginta-nouem oues, cum pius pastor earum venit vnã in terris quærere quę perierat, nihilo minus & adhuc in obscuro res est, & intellectus hæret, dum difficile sit inuenire spirituales illas & supercœlestes beatitudines (nam ipsę sunt sine dubio quę ibi memoratę sunt oues) quos vel quales alios habeant spirituales similiter montes vel colles ad habitandum pascendúmve in illis. Veruntamen si non in veritate aliqui essent, veritas hoc non dixisset. Sed neque propheta longe ante de ciuitate superna Hierusalem protulisset, quia fundamenta eius sint in montibus sanctis, si non vere inibi essent montes sancti. Denique quòd cœlestis habitatio sancta illa vere habeat non modo spirituales, sed & viuos ac rationales montes collésq;, audi Esaiam: Montes & colles cantabunt coram deo laudes. Quinam igitur isti, nisi iidem ipsi cœli inhabitatores spiritus, quos dominica voce oues diximus appellatos, vt ipsi sint mõtes, qui oues? Nisi forte absurdum tibi videatur, aut in montibus montes, aut in ouibus oues pasci: & iuxta literam quidem durum sonat, secũdum spiritualem autem intelligentiã dulce sapit, si subtiliter aduertamus quomodo vtrarumque L ouium pastor, dei scilicet sapientia Christus, vnum idémque pabulum veritatis aliter in terris, aliter in cœlestibus gregibus suis administret. Nam nos quidem mortales homines interim in loco peregrinationis nostræ, in sudore vultus nostri comedere panem nostrum necesse habemus, foris illum in labore & ærumna mendicãtes, id est vel à doctis viris, vel à sacris libris, vel certe per ea quę facta sunt, inuisibilia dei intellecta conspiciẽtes. Angeli autẽ in omni plenitudine etsi non à semetipsis, tamen in semetipsis tanta facilitate quanta & felicitate accipiunt, vnde & beate viuunt. Sunt enim omnes docibiles dei: quod sanè electos hominum quandoque assecuturos certa veritate promittitur, & nondum experiri tribuitur, felicitate secura. Pascuntur proinde in montibus montes, vel oues in ouibus, cum sanè supernæ illæ substantię spirituales intra semetipsas de verbo vitę vnde suam beatam perpetuent vitam, affluenter inueniunt, iidem ipsi & montes & oues: mõtes propter plenitudinem vel celsitudinem, oues propter mansuetudinẽ. Pleni quippe deo, celsi meritis, cumulati virtutibus, nihilo minus tamen erectos vertices tota & humili obedientia submittunt & inclinant illius lõge supereminentis imperio maiestatis, tanquam oues mansuetissimæ ad nutum sui pastoris per omnia ambulantes, & sequentes M eũ quocunq; ierit. Et in his (secũdum prophetam Dauid) vere montibus sanctis tanquã prima omnium creata sapientia, fundamenta ciuitatis domini ab initio firmiter stabilita consistunt: quæ vtique vna est in cœlo & in terra, licet ex parte peregrinãs, & ex parte regnans. Et ex his nihilo minus, iuxta Esaiam, tanquam quibusdam vitalibus cymbalis bene sonãtibus iugis resonat gratiarum actio, & vox laudis, suaui & incessabili voce implentibus quod ex eodem propheta paulo ante memorauimus: quia montes & colles cantabunt coram deo laudes: & item quod ille alius loquens ad dominũ deum, Beati (ait) qui habitãt in domo tua domine, in secula seculorũ laudabunt te. Hi ergo (vt ad id recurramus vnde aliquantulum, sed vt puto necessariè digressum est) illi sunt montes atque colles in quibus ecclesia vidit cœlestem sponsum mira alacritate salientem, cum ad suos properaret amplexus: nec modò salientem, sed & transilientem eos. Vis tibi hos saltus ex literis prophetarũ apostolorúmq; demonstrem? Non quòd nunc omnia quę de hac re apud illos ab ociosis inueniri queunt testimonia replicare incipiam (hoc enim longũ est, & opus non est) sed ea tantummodo pono quę breuiter & aperte astruere videãtur id quod dicitur de spõsi saltibus. Dicit de illo Dauid, quia posuit in sole tabernaculum suum, & ipse tãquam sponsus procedens de thalamo suo, exultauit vt gigas ad currendam viam: à summo cœlo egressio eius. En quantum

Marginalia: Esa.63.a; Canti.2.b; Actu.15.c; Psal.44.c; Iob 42.a; Act.2.a; Psal.18.a; Ibidem.; Ioan.4.c; Mat.18.b; Psal.86.a; Esa.55.d; Psal.86.a; Esa.51.b; Psal.83.a; Psal.18.a

A quātum saltū dedit à summo cœlo ad terras. Sanè enim non inuenio alibi vbi in sole posuerit tabernaculum suum, id est in luce & in manifesto suam dignatus sit exhibere præsentiā ipse lucis inaccessibilis habitator, nisi vtiq; in terris. Deniq; in terris visus est, & cum hominibus cōuersatus est. In terris inquam palàm, quod est in sole posuit tabernaculum suum, corpus videlicet quod de virginis corpore ad hoc sibi aptare dignatus est, vt in eo in se inuisibilis videretur, & sic videret omnis caro salutare dei, cum in carne venisset. Saliit ergo in montibus, id est in illis supremis spiritibus, cum ad eos vsque descendit, sacramentum à seculis abscōditum, & magnū pietatis mysterium eis dignanter aperiens. Sed transiens hos superiores atque eminentiores mōtes, Cherubim scilicet atque Seraphim, necnon dominationes, principatus & potestates virtutésque etiam vsque ad inferiorem ordinem angelorum descendere tanquam ad colles dignatus est. Sed nunquid vel in illis remansit? Trāsiliit & colles. Nō enim, inquit, angelos sed semen Abrahę apprehendit, quod vtique angelis inferius est, vt sermo impleretur quē dixit memoratus propheta loquens ita ad patrem de filio: Minuisti eum paulo minus ab angelis. Quanquam hoc sanè ad cōmendationem naturę humanę dictum posit intelligi, quòd homo ad imaginē & similitudinem dei conditus, ac præditus ratione instar vtique angeli, modicum tamen distet ab angelo propter corpus de terra.

Baruc.3.d *Luc.3.b* *Heb.2.d* *Psal.8.d* *Ibidem.*

B Sed audi apostolum Paulum apertè pronunciantem de eo: Qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitrabatur esse se æqualē deo: quia semetipsum exinaniuit, formā serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Et rursum: Vbi venit (inquit) plenitudo temporis, misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erāt, redimeret. Qui ergo factus ex muliere, factus & sub lege est, proculdubio non solū montes, id est maiores superiorésque beatitudines, sed etiā minores angelos descendendo transiliit, qui quidem in comparatione superiorum meritò collium nomine designantur. Cæterum qui minor est in regno cœlorum, maior est quouis carnem portante super terram, etiam si sit ille magnus Ioannes Baptista. Nam etsi sanè deum hominem fateamur, etiā in homine super omnem principatum & potestatem longe incōparabiliter præeminere, certum tamen quia etsi præit maiestate, sed infirmitate succumbit. Ita ergo salit in mōtibus, & transiliit colles, cum non solùm superioribus, sed & inferioribus spiritibus dignantissime se inferiorē exhibuit. Nec modò illis supernis spiritibus, sed & ipsis qui domos luteas inhabitant, subiectum se exhibuit, transiliens & vincēs humilitate etiam hominum humilitatem. Erat denique subditus Mariæ & Ioseph, cum esset duodennis in Nazareth: & apud Iordanē Ioannis se manibus iam iuuenis inclinauit. Sed & inclinata est dies, nec adhuc omnino de his montibus descēdere libet.

Philip.2.a *Gala.4.a* *Luc.7.d* *Luc.2.f* *Matth.3.c.*

C Cæterum si hac vice voluerimus cuncta horum prout delectat explorare amœna, abdita perscrutari, verēdū ne aut sermo grata breuitate careat, aut larga excellensque materies debita diligētia festinatione fraudetur. Pausemus proinde hodie iam si placet in montibus istis: quoniā bonum est nos hic esse, vbi à pastore Christo vnà cum sanctis angelis in loco pascuę collocati, & iucūdius pascimur & vberius. Et nos siquidem oues pascuæ eius. Ruminemus ergo tanquā munda animalia boni pastoris quæ de hodierno sermone tota auiditate glutiuimus, sermone altero residua capituli eiusdem attētius percepturi, largiēte sponso ecclesiæ Iesu Christo domino nostro, qui super omnia est deus benedictus in secula, Amen.

Matt.17.a *Psal.22.a* *Psal.94.b*

Qualiter tantùm per montes significantur angeli & homines, & per colles dæmones. Item de triplici timore quo quisque timere debet ne perdat gratiam bene operandi, quam à deo suscepit.

Sermo LIIII.

SVPER eodem capitulo quod hesterno sermone versatum est, dicturus sum alium intellectum quem hodierno seruaui: vos probate, & eligite priora. Non est opus superiora repetere, quæ excidisse non arbitror in tam breui. Si quo minus tamen, scripta sunt vt dicta sunt, & excepta stylo, sicut & sermones cæteri, vt facilè recuperetur quod forte

D exciderit. Quapropter accipite alia. Ecce venit is (inquit) saliens in montibus, transiliens colles. Sponsum loquitur: qui profectò tunc in montibus saliit, cum missus à patre ad euangelizandum pauperibus, angelorum fungi non est dedignatus officio, factus magni consilij angelus, qui dominus erat. Per se descendit ad terras, qui alios delegare solebat: per se notum fecit dominus salutare suum, per se in conspectu gentium reuelauit iustitiam suam. Cum itaque omnes iuxta Pauli sententiam administratorij spiritus sint, missi in ministeriū propter eos qui hæreditatem capiunt salutis: qui erat super illos, factus est inter illos tanquam vnus ex illis, dissimulans iniuriam, & accumulans gratiam. Sed audi ipsum. Non veni, inquit, ministrari, sed ministrare, & animam meam dare pro multis. Quod quidem cęterorum nemo fecisse inuentus est, vt omnes quotquot ministrasse visi sunt, ipse deuotis transierit fidelibúsque obsequiis. Bonus minister, qui carnem suam in cibum, sanguinem in potum, animam ministrauit in precium. Bonus plane, qui spiritu alacer, charitate feruens, pietate deuotus, non solùm salit in montibus, sed & transilit colles, id est superat & vincit alacritate ministrandi, vtpote quem vnxit deus deus suus oleo lætitiæ prę consortibus suis. In quo vtique singulariter exultauit vt gigas ad currendam viam. Denique trāsiliit Gabrielem, & peruenit ad virginem, eodem archangelo testante, cum ait: Aue gratia plena, dominus tecum.

Canti.2.b *Psal.97.a* *Heb.1.d* *Matt.20.d* *1.Cor.11.b* *Psal.44.b*

E Quid? Quem modo reliquisti in cœlo, nūc in vtero reperis? Quonam modo? Volauit & præuolauit super pennas ventorum. Victus es ò archangele: transiliit te, qui præmisit te. Aut certe saliebat in montibus, cum in angelis olim patribus apparebat: quod vtique proprietati literę magis cōuenire videtur. Non enim ait, saliens in montes, sed in montibus: vt ipse in eis videatur salire, qui facit & dat vt saliant, quemadmodū loquitur in prophetis, operatur in iustis, cum illis verba, & istis opera tribuit. Adde quòd aliqui eorū personā eius gerebant, ita vt loqueretur quisq; illorum non tanquam angelus, sed tanquam dominus. Verbi gratia, ille angelus qui cum Moyse loquebatur, dicebat, non, Ego domini, sed, Ego dominus. atque id frequentius iterabat. Saliebat ergo in montibus, id est in angelis, in quibus & loquebatur, & suam hominibus exhibebat præsentiam. Ad homines enim saliebat, sed in angelis, non in se. Nō in sua natura, sed in subiecta creatura. Qui enim salit, de loco ad locum vadit: quod non cadit in deū. Ergo in montibus, id est in angelis saliebat, qui in se non poterat: & saliebat vsque ad colles, id est patriarchas & prophetas cęterósque spirituales viros de terra. Sed transiliebat & colles, cum non solùm magnis & spiritualibus viris, sed & aliquibus de populo etiam & nonnullis mulieribus æquè in angelis loqui & apparere dignatus est.

Luc.1.c *Psal.17.b*

F Vel colles dicit aërias potestates, quæ inter montes quidem minimè iam numerantur, pro eo quòd à virtutum celsitudine defluxerunt per superbiam, nec tamen vsque ad humilia vallium, siue ad valles humilium per pœnitentiā detumescunt. De his arbitror illud dictum in psalmis: Montes sicut cera fluxerunt à facie domini. Hos itaque tumētes ac steriles colles tanquam medios positos inter mōtes perfectorū & valles pœnitentium proculdubio transiliit, qui in montibus salit, hísque pręteritis & despectis descendit ad valles, vt valles abundent frumento. Porro illi è regione æterna ariditate ac sterilitate damnantur, sicut habes prophetę super illos imprecationem. Nec ros, inquit, nec pluuia descendant super vos. Atque vt noueris quòd ad angelos qui præuaricati sunt, sub figura mōtium Gelboe ista loquatur, Vbi, inquit, ceciderūt vulnerati multi. Quàm multi in his maledictis mōtibus de exercitu Isracl ceciderunt à principio, & quotidie cadunt! De quibus & habes in eodem propheta, cum dicit domino: Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius, & ipsi de manu tua repulsi sunt. Nō est ergo mirum si steriles & infructuosi permanent isti, non montes cœlici, sed aërij colles, super quos nec ros nec pluuia descēdit, quippe auctore gratiæ & benedictionum largitore transiliente eos, & descendente ad valles, vt cœlesti imbre perfundat humiles qui sunt super terram, vt fructum afferant in patientia, fructum tricesimum, sexagesimum, & centesimum. Denique

Psal.96.a *Psal.64.c* *2.Reg.1.d* *1.Reg.17.g* *Psal.87.a*

G visitauit terram, & inebriauit eam: multiplicauit locupletare eam. Terram visitauit, non aërem: quia misericordia domini plena est terra. Denique operatus est salutem in medio terrę, nunquid & in medio aëris? Hoc aduersum Origenem, qui in aëre dominum glorię denuo pro dęmonibus impudenti crucifigit mendacio, cũ huius conscius mysterij Paulus affirmet quòd resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur. Verùm nõ solùm visitauit terram qui aërem transiliuit: sed etiam cœlum: dicente scriptura: Domine in cœlo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes. Vsq; ad nubes enim cœlum est quod inhabitãt sancti angeli, quos non trãsiliit sponsus, sed salit in eis, ita vt imprimat ipsis duo quædam vestigia pedum suorum, misericordiã, & veritatem: de quibus domini vestigiis memini me in superioribus sermonibus plenius disputasse. A nubibus verò & infra dæmonũ habitatio est in aëre isto infimo & caliginoso, in quibus nõ salit spõsus, sed trãsilit illos & præterit, nec vllũ in se retinent dei transeũtis vestigium. Nã quomodo in diabolo veritas est, de quo in euãgeliis veritatis sententia extat quòd in veritate nõ stetit, sed mendax extitit ab initio? Sed nec misericordem quis dixerit eum, qui nihilo minus ab initio homicida fuisse eadem ipsa euangelij veritate conuincitur. Porro autem qualis paterfamilias, tales & domestici eius. Pulchrè proinde de sponso ecclesia psallens quòd in altis habitet, & H humilia respiciat in cœlo & in terra, nullam omnino mẽtionẽ facit de his qui in aëre versantur spiritibus superbis: quoniam deus superbis resistit, & humilibus dat gratiam. Vide ergo illum salientem in montibus, & transilientem colles, iuxta imprecationẽ Dauid dicentis: Omnes montes qui in circuitu eius sunt, id est in circuitu Gelboe, visitet dominus, à Gelboe autem transeat. Diabolo nempe (qui per Gelboe designatur) hincinde sunt montes quos visitat dominus, supra angeli, infra homines. In pœnam siquidẽ suam locum in aëre isto medium inter cœlũ & terram de cœlo cadẽs sortitus est, vt videat & inuideat, ipsáq; inuidia torqueatur, scriptura dicente: Peccator videbit & irascetur: dẽtibus suis fremet & tabescet. Quàm miser cum suspicit cœlos, in quibus innumeros mõtes intuetur diuina claritate fulgẽtes, diuinis laudibus resultantes, sublimes in gloria, abũdãtes in gratia. Quàm miserior cum respicit terram montes nihilo minus quamplurimos de populo acquisitionis habentẽ, fide solidos, spe excelsos, charitate spaciosos, cultos virtutibus, bonorũ operũ fructibus refertos, de rore cœli tanquam de saltu sponsi quotidianam capientes benedictionem. Cum quanto putamus dolore & rãcore aspiciat ille cupidissimus glorię istos in circuitu suo tam gloriosos mõtes, cũ se & suos è regione incultos, tenebrosos, bonis omnibus infœcũdos despiciat, ita vt se sentiat esse opprobrium hominũ & angelorũ qui omnibus exprobrat, secundũ illud in psalmis: Draco iste quem formasti ad illudendum ei. Atq; hoc quia ob ipsorum superbiã transilit eos spõsus, saliens in montes qui in circuitu eius sunt, tanquam fons ascendens de medio paradisi, irrigans vniuersa, & implens omne animal benedictione. Beati qui torrẽte voluptatis huius potari interdum vel rarò promerẽtur, in quibus etsi non continue fluit, saltem per horas salit aqua sapientiæ, & fons vitę, vt fiat in ipsis quoque fons aquæ salientis in vitã æternã. Et quidem huius fluminis impetus lætificat ciuitatẽ dei, & sane perenniter & affluenter. In nostros autem mõtes qui in terra sunt, vtinã interdum facta quasi inundatione saltus dare aliquos non despiciat, quibus sufficienter irrigati, nobis quoq; qui valles sumus, stillare vel raras guttulas possint, ne omnino aridi & steriles remaneamus. Miseria & egestas & omnino fames valida in regione illa quæ nullis vnquã istiusmodi vel saltibus vel instillationibus humectatur, præterfluẽte & trãsiliente illã fonte sapientiæ. Et quia nõ habuerũt, inquit, sapiẽtiam, perierunt propter suam insipientiã.

Ecce venit is saliẽs in montibus, transiliens colles. Ad hoc salit, vt transiliat, qui non vult ad omnes pertingere. Neque enim in omnibus beneplacitũ est deo. Fratres, si iuxta sapientiam Pauli scripta sunt ista ad correctionem nostram, obseruemus sponsi discretos & circũspectos saltus, quemadmodũ videlicet tam apud angelos quàm apud nos, & in humiles saliat, & superbos trãsiliat. Siquidem excelsus dominus & humilia respicit, & alta à longe cognoscit. Hæc inquam attẽdamus, quò cauti simus sponsi nos salutiferis saltibus præparare, ne veluti à montibus Gelboe forte transeat & à nobis, si indignos nos sua visitatione conspexerit. Quid superbis terra & cinis? Et de angelis trãsilit dominus execrans eorum superbiam. Ergo repudiatio angelorum fiat emendatio hominum: scripta est enim ad ipsorum correctionem. Cooperetur mihi in bonum etiam diaboli malum, & lauem manus meas in sanguine peccatoris. Qualiter? inquis. Audi. Superbo certe diabolo horrenda & formidolosa maledictio intorquetur, propheta Dauid in spiritu dicente de illo sub typo Gelboë, vt supra memoratum est. Montes, inquit, qui in circuitu eius sunt, visitet dominus, à Gelboë autem transeat. Sanè ego hoc legens, referénsque oculos in me, & intuens diligenter, inuenio me peste ipsa infectum quam in angelo dominus intantum exhorruit, quatenus propterea declinaret ab eo, cum omnes in circuitu eius montes, siue de angelis, siue de hominibus, visitationis suæ gratia dignaretur: & pauens treménsque aio ad memetipsum: Si sic actum est cũ angelo, quid de me fiet terra & cinere? Ille in cœlo intumuit, ego in sterquilinio. Quis non tolerabiliorem in diuite superbiam quàm in paupere ducat? Væ mihi. Si tam durè in potente illo animaduersum est pro eo quòd eleuatum est cor illius, nec ei profuit quòd cognata potentibus superbia esse cognoscitur, quid de me exigendũ & misero & superbo? Denique iam luo pœnas, L iam acerbissime vapulo. Nõ sine causa sanè ab heri & nudius tertius inuasit me languor iste animi, & mentis hebetudo, insolita quædam inertia spiritus. Currebam bene: sed ecce lapis offensionis in viaimpegi, & corrui. Superbia inuenta est in me, & dominus declinauit in ira à seruo suo. Hinc ista sterilitas animæ meæ, & deuotionis inopia quã patior. Quomodo ita exaruit cor meum, coagulatum est sicut lac, factum est sicut terra sine aqua? Nec compungi ad lachrymas queo: tanta est duritia cordis. Non sapit psalmus, non legere libet, nõ orare delectat, meditationes solitas non inuenio. Vbi illa inebriatio spiritus? Vbi mentis serenitas, & pax & gaudium in spiritu sancto? Ideo ad opus manuum piger, ad vigilias somnolẽtus, ad iram præceps, ad odium pertinax, linguæ & gulæ indulgentior, segnior obtusiórque ad prædicationem. Heu omnes mõtes in circuitu meo visitat dominus, ad me autem non appropinquat. Num collis non sum ex his quos transilit dominus sponsus? Nam alium quidem intueor singularis abstinẽtiæ, alium verò patiẽtiæ admirandæ, aliũ autem summæ humilitatis & mãsuetudinis, aliũ multæ misericordiæ & pietatis, illum in cõtemplatione frequenter excedere, hunc pulsare & penetrare cœlos orationum instantia, aliósque in aliis pręeminere virtutibus. Hos inquã cõsidero, omnes feruẽtes, omnes deuotos, omnes in Christo vnanimes, omnes donis M cœlestibus & gratia affluẽtes, tanquã spirituales reuera montes qui à domino visitãtur, & spõsum in se salientẽ frequẽter recipiunt. Ego autem qui horũ in me inuenio nihil, quid me aliud putem quàm vnum de montibus Gelboë quẽ præterit in ira & indignatione sua ille cæterorum omnium benignissimus visitator? Filioli, hęc cogitatio tollit extollẽtiã oculorum, conciliat gratiam, sponsi saltibus præparat. Hæc ego in me trãsfiguraui propter vos, vt & vos ita faciatis. Imitatores mei estote. Quod nõ de exercitio dico modò virtutũ, aut morum disciplina, aut gloria sanctitatis (nec enim de huiusmodi quicquã mihi temere arrogauerim imitatione dignũ) sed volo vos non parcere vobis, sed accusare vosmetipsos, quoties forte in vobis vel ad modicũ tepere gratiã, virtutẽ lãguescere deprehẽditis, sicut & ego pro huiusmodi memetipsum accuso. Hoc facere hominis est qui curiosus circunspector est sui, & scrutator viarum suarum ac studiorũ, atq; in omnibus semper suspectum habet arrogantię vitiũ, ne subrepat. In veritate didici nil æquè efficax esse ad gratiã promerẽdam, retinẽdã, recuperandã, quàm si omni tẽpore corã deo inueniaris nõ altum sapere, sed timere. Beatus homo qui semper est pauidus. Time ergo cum arriserit gratia, time cum abierit, time cũ denuo reuertetur. & hoc est semper pauidũ esse. Succedant vicissim sibi in animo tres isti timores, secundũ quod gratia vel adesse dignatur, vel offensa recedere, seu iterũ placata redire sentietur. Cum adest, time ne non digne opereris ex ea.

Marginalia: Psal.64.b; Psal.32.a; Psal.73.c; Rom.6.b; Ioan.8.f; Iaco.4.b; Psal.114.a; Psal.111.b; Psal.103.c; Psal.144.b; Psal.45.a; Baruch.3.c; Canti.2.b; 1.Cor.10.c; Psal.137.b; K; Psal.57.b; Psal.114.c; Psal.118.c; 1.Cor.4.d; Prouer.28.c

A ex ea. Nam hoc monet apostolus, Videte (inquiens) ne in vacuum gratiam dei recipiatis. Et ad discipulum: Noli (inquit) negligere gratiam quæ in te est. Et de seipso dicebat, quia gratia dei in me vacua non fuit. Sciebat homo consilium dei habens, redundare in contemptum donantis, donum negligere, nec expendere ad quod donatum est, idque intolerabilem esse superbiam iudicabat, & propterea studiosissime hoc malum & ipse cauebat, docebatque cauendum. Sed rursum latet fouea hic, quæ nolo vos lateat, de qua is ipse superbiæ spiritus tanto periculosius quanto occultius (sicut habetis in psalmo) insidiatur quasi leo in spelunca sua. Nam si impedire non præualet actionem, tentat intentioné, suggerens & suadens quatenus effectum gratiæ arroges tibi: quod quidem superbiæ genus longè illo priore intolerabilius esse non ambigas. Quid enim odiosius illa voce qua quidam dixerunt: Manus nostra excelsa, & non dominus fecit hæc omnia? Sic ergo timendum manente gratia. Quid si recesserit? Num multo magis tunc timendum? Planè multo magis: quia vbi deficit tibi gratia, deficis tu. Audi etenim quid dator gratiæ dicat: Sine me (ait) nihil potestis facere. Time ergo subtracta gratia tanquam mox casurus. Time & contremisce, deo tibi, vt sentis, irato. Time quia reliquit te custodia tua. Nec dubites in causa esse superbiam, etiam si non appareat, etiam si nihil tibi conscius sis. Quod enim tu nescis, scit deus, & qui te iudicat, ipse est. Sed nec qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem deus commen-B dat. Nunquid commendat te deus, cum gratia priuat? Aut nunquid qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ergo argumétum superbiæ, priuatio est gratiæ. Quanquam tamen interdum subtrahitur gratia siue retrahitur non pro superbia quæ iam est, sed quæ futura est nisi subtrahatur. Habes huius rei euidens documentum de apostolo, qui stimulos carnis suæ sustinebat inuitus, non quia extolleretur, sed ne extolleretur. Sed siue iam existens siue nondũ, superbia tamé semper causa erit subtractæ gratiæ. Iam si gratia repropitiata redierit, multo amplius tunc timendum, ne forte contingat recidiuum pati, iuxta illud in euágelio: Ecce sanus factus es, vade, & amplius iam noli peccare, ne aliquid deterius tibi contingat. Audis recidere quàm incidere esse deterius? Proinde inualescéte periculo, inualescat & metus. Beatus es, si cor tuũ triplici isto timore repleueris, vt timeas quidem pro accepta gratia, amplius pro amissa, longe plus pro recuperata. Hoc fac, & eris hydria in Christi cóuiuio impleta vsque ad summum, cótinens nimirum metretas non binas tantùm, sed & ternas, vt Christi merearis benedictioné quæ aquas tuas conuertat in vinum lætitiæ, & perfecta charitas foras mittat timorem. Quod dico, tale est: Aqua timor est, quo-C niam ab æstu refrigerat desideriorũ carnalium. Initium (inquit) sapientiæ timor domini. Et habes: Aqua sapiétiæ salutaris potauit illum. Si timor sapientia, & sapiétia aqua, timor aqua est. Denique timor domini, inquit, fons vitæ. Porro hydria mens tua. Capientes, inquit, singulæ metretas binas vel ternas. Tres metretæ, timores tres. Et impleuerũt eas, inquit, vsque ad summũ. Non vnus timor, non duo quoque, sed toti tres simul replent vsque ad summum. Omni tempore time deum, & ex omni corde tuo, & implesti hydriam tuá vsque ad summum. Amat deus integrum munus, affectum plenum, perfectum sacrificium. Cura proinde nuptiis cœlestibus plenam inferre hydriam, vt de te quoque dicatur, quia repleuit eum spiritus timoris domini. Qui sic timet, nihil negligit. Vnde nanque negligentia intret in plenitudinem? Alioquin quod capere adhuc aliquid potest, plenum non est. Eadem sanè ratione non potest simul & sic timere, & altum sapere. Non est enim quò admittas superbiam, repletus timore domini. Et sic de cæteris vitiis sentiendum, quia necesse est omnia plenitudine timoris excludi. Tunc demum si plene, si perfectè timueris, dabit charitas saporem aquis tuis ad domini benedictionem. Sine charitate enim timor pœnam habet. Et quidem charitas vinum, quod lætificat cor hominis. Perfecta autem charitas foras mittit timoré, vt vbi aqua fuerat, vinum esse incipiat ad laudem & gloriam sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

2.Cor.6.a *1.Tim.4.d* *1.Cor.15.f* *Psal.9.f* *Deut.32.a* *Ioan.15.a* *Iaco.4.b* *Ioan.5.c* *1.Ioan.4.d* *Psal.110.b* *Eccl.15.a* *Prou.14.d* *Ioan.2.b* *Esa.11.a* *Psal.103.b* *1.Ioan.4.b*

Qualiter homo per veram pœnitentiam potest euadere iudicium dei. Sermo LV.

D Similis est dilectus meus capreæ hinnulóque ceruorum. Ex præcedenti versiculo pendet. Quem enim salientem & properantem modò descripserat, consequenter comparat capreæ hinnulóque ceruorum. Aptè quidem, quòd hoc genus animantium cursu velox, & saltu agile sit. Porro sermo de sponso est, & sermo sponsus est. Et propheta dicit de deo, quia velociter currit sermo eius: sane congruens huic loco, vbi sponsus (qui sermo dei est) saliens transiliénsque describitur, similis proinde factus capreæ hinnulóque ceruorum. Et hæc ratio similitudinis. Adde tamen ne vlla similitudinis ipsius vel minima proportiuncula vacet, quia caprea quidem non modò cursus pernicitate, sed & acumine visus eminet. Quod vtique propriè illam respicit narrationis partem, qua sponsus non solùm saliens, sed & transiliens apparere refertur: quia nisi acuto & perspicaci intuitu non posset omnino, præsertim inter currendũ, discernere in quos salire, & quos trásilire deberet. Alioquin poterat sufficere ad designandam festinantis velocitatem, de solo hinnulo comparatio. Is quippe rapidiori se ferre noscitur cursu. Nunc verò quoniam sponsus iste etsi ardenter amans cursim ruere in dilectæ videatur amplexus, nihilo minus tamé gressus vel potius saltus suos prudenti cósideratione dirigere nouit, cautus E vbi oporteat figere pedem: oportuit profecto cum hinnulo etiam de caprea similitudinem dari, quatenus & per illum salientis desideriũ, & per hanc eligétis exprimeretur iudicium.

Christus népe iustus & misericors, saluator & iudex, & quia amat, vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: & quia iudicat, nouit qui sunt eius, & ipse scit quos elegit à principio. Igitur duo hæc bona sponsi, misericordiam scilicet & iudicium in his duobus animátibus commendata à spiritu sancto nobis interim sentiamus, vt in testimonium integritatis & perfectionis fidei nostræ, nos quoq; prophetam imitátes, misericordiam & iudiciũ cantemus domino. Ego autem non dubito & alia de horum natura ab his quidem qui talium curiosi & gnari sunt, posse móstrari, quæ sponso aptari vtiliter & congruenter queát: sed hæc (vt arbitror) sufficere possunt ad dádam rationem adductæ similitudinis. Pulchrè tamé spiritus sanctus non de ceruo, sed de hinnulo ceruorum similitudinem dedit, in quo & patrum fecit mentionem è quibus Christus secúdum carnem, & infantiæ meminit saluatoris. Vt hinnulus quippe apparuit paruulus qui natus est nobis. Verùm tu qui aduentũ desideras saluatoris, time scrutinium iudicis, time oculos capreæ, time illũ qui per prophetam dicit: Et erit in die illa, & ego scrutabor Hierusalem in lucernis. Acuto visu est, nihil inscrutatum relin-F quet oculus eius. Scrutabitur renes & corda, ipsáque cogitatio hominis cófitebitur illi. Quid tutum in Babylone si Hierusalem manet scrutinium? Puto enim hoc loco prophetam Hierusalem nomine designasse illos qui in hoc seculo vitam ducunt religiosam, mores supernæ illius Hierusalem conuersatione honesta & ordinata pro viribus imitantes, & non veluti hi qui de Babylone sunt, vitam in perturbatione vitiorũ scelerúmque confusione vastátes. Denique illorum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium, & non egent scrutinio, sed supplicio. Mea autem (qui videor monachus & Hierosolymita) peccata certe occulta sunt, nomine & habitu monachi adũbrata: & idcirco necesse erit subtili ea inuestigari discussione, & quasi admotis lucernis de tenebris in lucem prodi. Possumus afferre aliquid & de psalmo ad confirmandum id quod dicitur de scrutanda Hierusalem. Ait nanque sub persona domini: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Vias iustorum (ni fallor) & actus eorum discussurum se & examinaturum dicit. Verédum valde cum ad hoc ventum fuerit, ne sub tam subtili examine multæ nostræ iustitiæ (vt putátur) peccata appareant. Vnum est tamen, si nosmetipsos diiudicauerimus, non vtiq; iudicabimur. Bonum iudicium, quod me illi districto diuinóq; iudicio subducit & abscondit. Prorsus horreo incidere in manus dei viuentis. Volo vultui iræ iudicatus præsentari, non iudicandus. Spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Iudicabo

Cant.2.b *Psa.147.a* *1.Timo.2.b* *Ioan.13.b* *Esa.9.a* *Sopho.1.c* *Psal.7.a* *Psal.74.a* *1.Cor.11.g* *1.Cor.2.d*

G proinde mala mea, iudicabo & bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lachrymis, punire ieiuniis, cæterisq; sanctæ laboribus disciplinę. In bonis de me humiliter sentiam, & iuxta præceptum domini seruum me inutilem reputabo, qui quod facere debui, tantùm feci. Dabo operam nec lolia pro granis, nec paleas cum granis offerre. Scrutabor ego vias meas & studia mea: quò is qui scrutaturus est Hierusalē in lucernis, nihil inscrutatū in me siue indiscussum inueniat. Neq; enim iudicaturus est bis in idipsum. Quis mihi det ita ad liquidum prosequi & persequi vniuersa delicta mea, vt in nullo oporteat vereri oculos capreæ, in nullo ad lumē contingat erubescere lucernarum? Et nunc videor, sed non video. Pręsto est oculus cui omnia patēt, etsi nō patet ipse. Erit quando cognoscam sicut & cognitus sum. At nunc quidē cognosco ex parte, non tamē ex parte cognitus: sed ex toto. Vereor aspectum exploratoris illius qui post parietem stat. Hoc enim scriptura addit de illo quem pro acumine visus capreę assimilauit. En ipse stat, inquit, post parietem respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. De quo suo loco videbimus. Hunc ergo vereor occultum occultorum exploratorem. Sponsa nihil veretur, quia nihil sibi conscia est. Quid denique vereatur amica, columba, formosa? Nempe subinde habes. En dilectus meus, inquit, loquitur mihi. Mihi non loquitur, & ideo formido aspectum, quoniam non habeo testi-H monium. Tu quid audis de te ô sponsa? Quid tibi loquitur dilectus tuus? Surge, inquit, propera amica mea, colūba mea, speciosa mea. Verùm hoc quoque alteri seruabo principio, nec breuitate arctabo ea quæ diligentiam desiderantia sunt, ne forte & de hoc reus inueniar, si quo minus vos inueniamini in hac parte ædificati ad intelligentiam & amorem sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Sopho.1.c / Canti.2.c / Ibidem.

Quòd peccata & vitia sunt tanquam parietes mediantes inter deum & peccatorem. Sermo LVI.

EN IPSE stat post parietem, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.] Secūdum literam quidem videtur dicere, quia is qui cum saltibus aduentare prospiciebatur, appropiasset vsque ad contubernium sponsæ, & stans post parietem curiosius introspiceret per fenestras & rimas, & verecundè non præsumeret sese ingerere. Secundum spiritum autem appropiasse quidem nihilo minus intelligitur, sed aliter, ita sane quemadmodum & à cœlesti sponso agi oportuit, & à spiritu sancto dici. Nil quippe quod vel auctorem dedeceat vel narratorem, verus & spiritualis intellectus admittet. Ergo appropiauit parieti, cum adhæsit carni. Caro paries est: & appropiatio sponsi, verbi incarnatio. Porrò I cancellos & fenestras per quas respicere perhibetur, sensus (vt opinor) carnis & humanos dicit affectus, per quos experimentum cepit omnium humanarum necessitatum. Denique languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Humanis ergo affectionibus sensibúsque corporeis pro foraminibus vsus est & fenestris, vt miserias hominū homo factus experimento sciret, & misericors fieret. Sciebat & ante, sed aliter. Sciebat deniq; virtutē obediēdi ipse dominus virtutum, & tamen (teste apostolo) didicit ex his quæ passus est, obediētiam. In hunc modum & misericordiā didicit, etsi misericordia domini ab æterno. Docet hoc quoq; idem gentium doctor, vbi eum asserit tentatum per omnia pro similitudine absque peccato, vt misericors fieret. Vidésne factum esse quod erat, & quod nouerat didicisse, & sibi apud nos quæsisse rimas & fenestras, per quas calamitates nostras diligētius exploraret? Tot autē in nostro ruinoso & pleno rimarū pariete inuenit foramina, quot nostræ infirmitatis & corruptionis in suo corpore sensit experimēta. Sic itaque sponsus post parietē stans, & per fenestras & cancellos respiciens erat. Et bene stans, quia solus reuera in carne stetit, qui carnis peccatū non sensit. Possumus & hoc fideliter sapere, quia stetit per diuinitatis potentiā, qui per carnis infirmitatem occubuit, dicente ipso: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Ego autem puto etiam illud huic sentētię suffragari, quod sanctus Dauid in hoc mysterio, vtpote propheta domini & prophetās de domino loquebatur: & quidē Moysen loquēs, sed dominū intuens. Ipse enim verus est Moyses, qui verè per aquam venit, & nō in aqua tantū, sed in aqua & sanguine. Ait itaque memorans propheta: Dixit vt disperderet eos (patrem siquidem loquebatur) si nō Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius, vt auerteret iram eius, ne disperderet eos. Quonam modo, quęso, Moyses stetit in confractione? Quemadmodū inq̄ aut stetit, si cōfractus est: aut si stetit, quomodo cōfractus est? At ego tibi ostendo si vis qui vere stetit in confractione. Ego alium noui neminē qui hoc potuerit, nisi dominū meum Iesum, qui certe in morte viuebat, qui corpore fractus in cruce, diuinitate stabat cū patre, in vno nobiscum supplicās, in altero cum patre propitians. Et stabat post parietem, dum quod iacebat in illo, manifestū erat in carne: & quod stabat in ipso, quasi post carnē latebat, sane vnus idémq; homo manifestus, & deus absconditus. Sed & vnicuique nostrum qui desideramus aduentum ipsius, puto illum nihilo minus post parietē stare, dum corpus hoc nostrum, quod certe peccati est, abscōdat interim nobis faciem eius, & præsentiā intercludat. Denique quādiu sumus in hoc corpore, inquit, peregrinamur à domino. Nō quia in corpore, sed quia in corpore hoc, quod vtiq; de peccato est, & sine peccato non est. Et vt scias quoniam obstant nō corpora, sed peccata, audi scripturā: Peccata nostra, inquit, separāt inter nos & deum. Et vtinā vnus mihi tantū obstet paries corporis, solúmq; obicem patiar id quod est in carne peccatum, & nō multæ intersint maceriæ vitiorū. Vereor enim ne etiam præter illud quod in natura est, quamplurima de propria iniquitate adiecerim, quorū à me interiectu nimiū elongauerim sponsum, ita vt si verum dicere velim, post parietes magis mihi illum stare fatear, non post parietē. Sed dico hoc planius, Sponsus quidem æqualiter atq; indifferenter præsto vbique est, diuinæ vtique pręsentia maiestatis, & magnitudine virtutis suę. Gratię tamē exhibitione seu inhibitione quibusdam longe, quibusdā prope esse dicitur angelorum duntaxat & hominum, id est rationaliū creaturarum. Deniq; longe à peccatoribus salus. Et sanctus Dauid nihilo minus dicit: Vt quid domine recessisti lōge? Cæterū à sanctis pia dispensatione ad tempus & non ex toto, sed iuxta aliquid aliquando longe se facit: peccatoribus autem de quibus dicitur, Superbia eorum ascēdit semper: & item: Inquinatæ sunt viæ illorum in omni tēpore: semper valdéque lōge est, atq; in ira hoc, & non in misericordia. Quamobrē orat ad deū sanctus, & ait: Ne declines in ira à seruo tuo. sciens quia & in misericordia potuerit declinare. Prope est ergo dominus sanctis & electis suis etiā cum lōge esse videtur, & non æqualiter omnibus, sed aliis plus, aliis minus, pro meritorum diuersitate. Nam etsi prope est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, & iuxta est his qui tribulato sunt corde, non tamen omnibus forsan ita vt dicere possint, quia ipse stat post parietem. Sponsæ verò q̄ prope est, quæ vno tantū pariete diuiditur? Propterea cupit dissolui, & rupto medio pariete cum illo esse, quē post parietem esse confidit. Ego autē quoniam peccator sum, dissolui non cupio, sed formido, sciens quia mors peccatorum pessima. Quomodo non pessima mors, vbi non subuenit vita? Formido exire, & in ipso contremisco portus ingressu, dum non cōfido prope assistere qui excipiat exeūtem. Quid enim? Securéne exeo si nō dominus custodiat exitum meū? Heu ero ludibrio dæmonum intercipientium me, non assistente qui redimat, neque qui saluum faciat. Nil tale verēdum erat animæ Pauli, cui ab aspectu & amplexu dilecti vnus tantūmodo paries obsistebat, videlicet lex peccati, quā inueniebat in membris suis. Ipsa est carnis concupiscentia, qua carere omnino non potuit donec in carne fuit. Hoc sanè vno interiecto pariete non longe peregrinabatur à domino: vnde & optabat clamans: Quis me liberabit de corpore mortis huius? sciēs se mortis cōpendio continuò ad vitā peruenturum. Hac ergo Paulus se fatebatur vna lege teneri, scilicet cōcupiscentia, quam carni suæ immobiliter insitā tolerabat inuitus. De cætero nihil, inquit, mihi conscius sum. Verùm quis similis Paulo, qui non videlicet huic interdum cōsentiat concupiscentiæ ad obediendum peccato? Nouerit proinde is qui peccato consenserit, & alterū sibi se opposuisse

Canti.3.c / Esa.53.b / Heb.5.c / Heb.4.c / Matt.26.d

K Psal.105.d / 2.Cor.5.d / Esa.59.a / L / Psal.118.d / Psal.9.d / Psal.73.a / Psal.9.c / Psal.26.a / M / Psal.33.d / Rom.7.d / 1.Cor.4.a

A se parietem, ipsum vtique prauum illicitúmque consensum: nec potest gloriari qui huiusmodi est, quia stet sibi post parieté spósus, quando iam parietes intersint, non paries. Multo minus si cósensus venerit ad effectum, cum tertius quoq; iam paries sponsi arceat impediátque accessum: actus videlicet ipse peccati. Quid si & cósuetudo forte peccatú in vsum, aut vsus etiam in cótemptum perduxerit? sicut scriptum est: Impius cum venerit in profundum malorum, conténit. Nónne si ita exieris, milies antè à rugiétibus præparatis ad escam poteris deuorari, quàm peruenire ad sponsum, nó vno siquidem iam, sed tanta à te parietum numerositate interclusum? Primus, concupiscentia. Secundus, consensus. Tertius, actus. Quartus, consuetudo. Quintus, contemptus. Cura ergo cócupiscentiæ priori totis resistere viribus, vt nó pertrahat in cósensum, & omnis deinceps malignitatis fabrica euanescit: nec est omnino quod spósum prohibeat appropinquare tibi præter solú parietem corporis, quatenus gloriari possis & tu dicens de illo: Quia en ipse stat post parietem nostrú. Sed & hoc tibi tota vigilantia prouidédum, vt apertas semper inueniat fenestras, & cancellos quosdam cófessionum tuarú, per quos te intus benigne respiciat: quoniam respectus eius, profectus tuus. Aiunt cácellos angustiores esse fenestras, quales vtique hi qui libros describunt, aptare sibi solét ad recipiendum lumen paginis. Vnde & puto cancellarios eos appellari, qui chartis conscribendis ex officio deputantur. Cum ergo sint duo genera compúctionis, vnum in mœrore pro nostris excessib^9, alterú in exultatione pro diuinis muneribus: quotiés sanè eam quæ sine angustia cordis minime fit, peccatorú scilicet meorum facio cófessionem: videor mihi cancellum, id est angustioré aperire fenestram. Nec dubium quin libenter per istam respiciat is qui stat post parietem pius explorator: quia cor contritum & humiliatú deus nón despiciet. Denique & hortatur ad hoc ipsum: Dic tu (inquiens) iniquitates tuas, vt iustificeris. Quòd si interdú corde dilatato in charitate, pro consideratione diuinæ dignationis ac miserationis libet animum laxare in vocem laudis, & gratiarú actionem: puto me nó iam angustam, sed amplissimam stanti post parieté sponso aperire fenestram, per quam (ni fallor) tanto libentius respicit, quanto amplius sacrificium laudis honorificat eum. Ad manum est de scripturis vtrâque hanc approbare cófessionem, sed scientibus ista loquor, & nó estis superfluis onerandi, qui vix necessariis indagandis sufficitis. Tanta quippe sunt sacraméta epithalamij huius & laudum præconia quę in eo decantantur ecclesiæ & sponso eius Iesu Christo domino nostro, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amé.

Prou.18.a · B · *Esa.43.d*

De visitationibus domini, quæ fiunt animæ sibi rectè vacanti: & quid per Martham, Lazarum, & Mariam significatur. Sermo LVII.

C

Canti.2.c EN DILECTVS meus loquitur mihi.] Videte processus gratiæ, & dignationis diuinæ animaduertite gradus. Attendite sponsæ deuotionem atque solertiam, quàm vigili vtique oculo sponsi obseruat aduentum, & deinceps ipsius omnia intuetur. Venit ille, accelerat, appropiat, adest, respicit, alloquitur, & nihil horum momentorum sponsæ industriam effugit, anticipátve notitiam. Venit in angelis, accelerat in patriarchis, appropiat in prophetis, adest in carne, respicit in miraculis, alloquitur in apostolis. Vel sic: Venit affectu & studio miserendi, accelerat subueniendi zelo, appropiat humiliádo semetipsum, adest præsentibus, prospicit in futuros, loquitur docés & suadens de regno dei. Sic ergo est aduentus sponsi. Benedictiones & diuitiæ salutis cum eo, & vniuersa quæ de ipso sunt, affluunt deliciis, redundantia certe iucundis ac salutaribus sacramentis. Porro quæ amat, vigilat & obseruat: & beata, quam dominus inuenerit vigilátem. Nó transibit illam, nec præteribit ab ea, sed stabit & loquetur ei, loquetúrque amatoria, siquidem vt dilectus. Sic quippe habes: En dilectus meus loquitur mihi. Bene dilect^9, qui venit amatoria locuturus, non autem increpatoria. Neq; enim de illis est qui à domino meritò arguútur quòd faciem cœli diiudicare nossent, tempus verò aduentus eius minime cognouissent. Hæc nanque tam solers & prudens ac bene vigilans & veniétem à longe prospexit, & salientem pro festinatione aduertit: & trásilientem superbos, vt humili sibi per humilitatem propinquaret, vigilantissime obseruauit: & demú cum iam staret, & occultaret se post parieté, nihilo minus præsentem agnouit: sed & respicientem per fenestram cancellósque persensit, & nunc pro remuneratione tantæ deuotionis & religiosæ solicitudinis loquentem audit. Sanè enim si respexisset, & minime locutus fuisset, suspectus poterat esse ille respectus, ne forte magis indignationis foret, quàm dilectionis. Denique respexit Petrum, & non fecit ei verbum. Et ideo fortassis fleuit ille, quòd respiciens se, tacuerit. Hæc autem quoniam post aspectum meruit & affatum: nó modò nó flet, sed & gloriatur præ lætitia clamás: En dilectus meus loquitur mihi. Vides intuitum domini, cum in se semper maneat idem, nó tamen eiusdem semper efficaciæ esse, sed conformari meritis singulorum quos respicit, & aliis quidem incutere metum, aliis verò magis consolationem & securitaté afferre? Denique respicit terram, & facit eam tremere: cum è regione respexerit Mariam, & infuderit gratiam. Respexit (ait) humilitaté ancillæ suæ. ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Non sunt hæc verba plorantis aut trepidantis, sed gaudentis. Respexit similiter hoc loco sponsam, & nec tremuit illa nec fleuit instar Petri, quia non sapiebat terram sicut ille. Dedit verò lætitiam in corde eius, affatu testificás quo eam respexerit affectu. Denique verba quæ loquitur, audi quàm non indignantis sint, sed amantis. Sequitur. Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.] Felix cóscientia, quæ de se ista meretur audire. Quis putas in nobis est adeo vigilans & obseruans tempus visitationis suæ, sponsúmq; aduentantem ita per singula eius momenta diligenter explorás, vt cum venerit & pulsauerit, confestim aperiat ei? Non enim sic ista de ecclesia referuntur, vt non singuli nos, qui simul ecclesia sumus, participare his eius benedictionibus debeamus. Etenim in hoc generaliter omnes atq; indifferenter vocati sumus, vt benedictionem hæreditate possideamus. Vnde & audebat dicere ad dominú quidam: Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternum, quia exultatio cordis mei sunt. Illa puto hæreditate, qua se esse præsumebat filiú patris sui qui est in cœlis: porro si filium, & hæredem: hæredem dei, cohęredem autem Christi. Magnam verò rem gloriatur se acquisiuisse hæreditate ista, testimonia domini. Vtinam ego de me vel vnum meruerim tenere testimonium domini: quia is nó in vno, sed in multis exultat testimoniis. Deniq; ait iterum: In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnib^9 diuitiis. Et reuera quid diuitię salutis, quid deliciæ cordis, quid animæ vera & casta securitas, nisi domini attestationes? Nó enim, inquit, qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem deus commédat. Vt quid nos hactenus adhuc fraudamur commendationibus seu attestationibus his diuinis, & paterna hæreditate priuamur? Quasi minime & nos voluntarie genuerit verbo veritatis, sic in nullo nos meminimus ab illo taliter commédatos, nec vlla de nobis assecutos testimonia eius. Vbi est quod apostolus dicit, quia ipse spiritus dei testimonium perhibet spiritui nostro quòd filij dei sumus? Quomodo filij, si expertes hæreditatis? Arguit nos pro certo negligentiæ & incuriæ ipsa inopia nostra. Nam si quis nostrum integrè & perfectè (iuxta verbum sapiétis) cor suum tradat ad vigiládum diluculo ad dominum qui fecit illum, & in conspectu altissimi deprecetur, simúlque votis omnibus studeat (secúdú Esaiam prophetam) parare vias domini, rectas facere semitas dei sui, cui cum propheta sit dicere: Oculi mei semper ad dominum, & quia prouidebam dominú in conspectu meo semper: nónne hic accipiet benedictionem à domino, & misericordiá à deo salutari suo? Visitabitur profecto frequenter, nec vnquá ignorabit tempus visitationis suæ, quantumlibet is qui in spiritu visitat, clandestinus veniat & furtiuus, vtpote verecundus amator. Adhuc ergo longe agentèm bene vigilans anima sobria mente prospiciet, & deinceps vniuersa comperiet quæ in dilecti aduentu sponsam tam solerter quàm signanter aduertisse monstrauimus: quia ipse ait: Qui mane vigilauerint ad me, inuenient me. Nam & desiderium festinantis agnoscet: & quando prope & quando præsto iam erit, continuo sentiet, sed & respicientis se oculum quasi solis radium per

Luc.12.e · *Matt.16.a* · D · *Luc.22.g* · *Psal.103.d* · *Luc.1.e* · E · *Cant.2.c* · *Luc.12.e* · *Psal.118.o* · *Psal.118.b* · *2.Cor.10.d* · F · *Rom.8.c* · *Eccli.39.b* · *Esa.40.a* · *Psal.24.c* · *Psal.15.c* · *Psal.23.b* · *Prou.8.b*

G fenestras & rimas parietis subeuntem beato oculo cernet, & demum audiet voces exultationis & amoris appellata amica, columba, formosa. Quis sapiens & intelliget hæc, ita vt ea etiã digne abinuicem distinguere, & designare singula queat, ac diffinire ad intelligentiam aliorum? Si à me illud speratur, ego ea mallẽ ab experto audire, & qui assuetus sit & exercitatus in talibus. At quoniam quisque qui huiusmodi est, verecũde magis silentio abscondere eligit quod silentio percipit, & seruare secretum suum sibi, id sibi tutius arbitratur: dico ego cui ex officio loqui est, nec tacere licet, quicquid illud est quod de huiusmodi vel proprio vel alieno teneo experimẽto, & quod facilè experiri plures queunt, sane altiora relinquens apprehendere illa valentibus. Si igitur admonitus fuero vel foris ab homine, vel intus à spiritu de tuenda iustitia, & seruanda æquitate, istiusmodi salutaris suasio erit mihi profecto prænũcia imminentis aduentus sponsi, & præparatio quædam ad dignè suscipiẽdum supernum visitatorem, propheta hæc mihi indicante, dicendo, quis iustitia ante eum ambulabit. Et item loquitur deo sic. Iustitia & iudicium (inquit) preparatio sedis tuæ. Nihilo minus verò spes eadem arridebit, si sermo insonuerit de humilitate vel patientia, seu etiam de fraterna charitate & obedientia deferenda prælatis: maxime autem de sectanda sanctimonia & pace, & cordis puritate quærenda, quoniam quidem scriptura ait, Domũ domini decet sanctitudo, & factus est in pace locus eius, & mũdi corde deum videbunt. Quicquid itaque siue de his siue de aliis quibuslibet virtutibus suggestum animo fuerit, significatio, vt dixi, erit mihi visitationem domini virtutum imminere animæ meæ. Sed & si corripuerit me iustus in misericordia, & increpauerit me, idipsum sentiam, sciens quia æmulatio iusti & beneuolentia iter faciunt ei qui ascendit super occasum. Bonus occasus, cum ad correptionem iusti stat homo, & corruit vitium, & dominus ascendit super illud, conculcans hoc pedibus & conterens ne resurgat. Nõ ergo contemnenda increpatio iusti, quæ ruina peccati, cordis sanitas est, necnon & dei via ad animã. Sed nec vllus omnino sermo qui ædificet ad pietatem, ad virtutes, ad mores optimos, negligenter est audiendus, quoniam & illic iter quo ostenditur salutare dei. Quòd si sermo gratus venit & placidus, quatenus pulso fastidio cum desiderio audiatur: iam non modò venire spõsus, sed & accelerare, id est cum desiderio venire credendus est. Illius nanque desiderium, tuum creat: & quòd tu eius properas sermonem admittere, inde est quòd ipse festinat intrare. Non enim nos eum, sed ipse (inquit) prior dilexit nos. Iam & si etiam ignitum eloquiũ sentis, atque ex eo conscientiam vri in recordatione peccati: recordare tunc de quo scriptura dicit, quia ignis ante ipsum præcedet: & ipsum prope esse non dubites. Denique iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde. Si verò nõ solùm compungeris in sermone illo, sed & cõuerteris totus ad dominum, iurans & statuẽs custodire iudicia iustitiæ eius: etiam adesse ipsum iam noueris, præsertim si te inardescere sentias amore eius. Etenim vtrunque de illo legis, & ignem videlicet ante ipsum præcedere, & ipsum nihilo minus ignẽ esse. Moyses siquidem de illo dicit, quia deus ignis cõsumens est. Differunt autem, quòd is qui præmittitur ignis, ardorẽ habet, sed non amorẽ: coquens, sed non excoquens: mouens, nec promouens. Tantũ ad excitandum præmittitur & præparandum, simúlque ad commonẽdum quid ex te sis, quò dulcius sapiat postmodũ quod ex deo mox eris. At verò ignis qui deus est, consumit quidẽ, sed non affligit: ardet suauiter, desolatur feliciter. Est enim vere carbo desolatorius: sed qui sic in vitia exerceat vim ignis, vt in anima vicem exhibeat vnctionis. Ergo in virtute qua immutaris, & in amore quo inflammaris, dominum præsentem intellige. Nam dextera domini facit virtutem. Nõ autem fit hęc mutatio dexterę excelsi nisi in feruore spiritus, & in charitate non ficta, ita vt dicat qui huiusmodi est: Concaluit cor meũ intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Porro hoc igne cõsumpta omni labe peccati, & rubigine vitiorum, si iam emundata ac serenata conscientia sequatur subita quędam atque insolita latitudo mentis, & infusio luminis illuminãtis intellectum vel ad scientiã scripturarum, vel ad mysteriorum notitiam, quorum alterum propter nos oblectãdos,

Psal.84.b *Psal.88.c* *Psal.92.a* *Psal.75.a* *Matt.5.a* H *Psal.140.b* *1.Ioan.4.b* *Psal.96.a* *Psal.33.d.* I *Deut.4.c* *Psal.117.c* *Psal.76.c* *Psal.38.a*

alterum propter ædificandos proximos reor dari: oculus respicientis proculdubio est iste, educens quasi lumẽ iustitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem: iuxta illud prophetæ Esaiæ: Orietur (inquit) tanquam sol lux tua, &c. Sed sane non per ostia aperta, sed per angusta foramina is tãtę claritatis radius se infundet stãte adhuc dũtaxat hoc ruinoso pariete corporis. Erras si aliter speras, ad quantamcunque cordis proficias puritatem, cum ille præcipuus contemplator dicat: Videmus nunc per speculũ & in ænigmate, tũc autem facie ad faciem. Post hũc tantæ dignationis ac miserationis respectum sequitur vox blande & leniter diuinã insinuans voluntatẽ, quæ nõ est aliud quàm ipse amor qui ociosus esse nõ potest, de his quæ dei sunt solicitans & suadens. Deniq; audit spõsa vt surgat & properet, haud dubium quin ad animarum lucra. Hoc siquidem vera & casta cõtemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehemẽter succenderit, tanto interdum repleat zelo & desiderio acquirendi deo qui eum similiter diligant, vt ocium contemplationis pro studio prædicationis libẽtissime intermittat: & rursum potita votis, aliquatenus in hac parte tãto ardentius redeat in idipsum, quãto se fructuosius intermisisse meminerit, & itẽ sumpto contemplationis gustu, valentius ad cõquirenda lucra solita alacritate recurrat. Cæterum inter has vicissitudines plerunque mens fluctuat, metuẽs & vehementer exæstuans ne forte alteri horum, dum suis affectionibus hincinde distrahitur, plus iusto inhæreat, & sic in vtrolibet vel ad modicũ à diuina deuiet volũtate. Et fortasse tale aliquid sanctus Iob patiebatur cum diceret: Si dormiero, dico, quando cõsurgam? & rursum expectabo vesperã. hoc est, Et quietus neglecti operis, & occupatus perturbatæ nihilo min' quietis me arguo. Vides virũ sanctum inter fructũ operis, & somnum contẽplationis grauiter æstuare: & in bonis licet semper versantẽ, semper tamen quasi de malis pœnitẽtiam agere, & dei cum gemitu momentis singulis inquirere volũtatem? Vnicũ quippe in huiusmodi remedium seu refugium oratio est, & si equẽs gemitus ad deũ: vt quid, quãdo, & quatenus nos facere velit, assidue nobis demonstrare dignetur. Habes (vt ego opinor) tria hæc, id est prædicationem, orationem, cõtemplationem, in tribus cõmendata & designata vocabulis. Etenim meritò amica dicitur, quę sponsi lucra studiose ac fideliter prædicando, consulendo, ministrando conquirit. Meritò columba, quę nihilo minus pro suis delictis in oratione gemẽs & supplicans, diuinam sibi nõ cessat cõciliare misericordiã. Meritò quoq; formosa, quæ cœlesti desiderio fulgens, supernæ contẽplationis decorẽ se induit, horis dũtaxat quibus cõmode & opportune id potest. Sed & illud vide si valeat coaptari huic triplici vnius animæ bono, de tribus videlicet personis illis in domo vna cõmanentibus, amicis vtiq; saluatoris, & admodũ familiaribus ei: Marthã loquor ministrãtem, & Mariã vacãtem, & Lazarũ quasi gemẽtem sub lapide, & resurrectionis gratiam flagitantẽ. Hæc dicta sunt pro eo ꝙ sponsa describitur adeo solers & peruigil in obseruando semitas spõsi, vt minime eã latere possit quãdo & in quãta festinatione ad se veniat: sed & quãdo lõge, & quando prope, & quando præsens sit, nulla subitatione præoccupari valeat vt ignoret: & quia proinde meruerit nõ solũ respici misericorditer, sed & dignãter lętificari amoris vocibus, & gaudere gaudio propter vocẽ sponsi. Nos quoq; ad hæc (quãuis audacter) adieci m', ꝙ quęuis etiã de nobis anima si similiter vigilet, similiter & salutabitur vt amica, cõsolabitur vt colũba, amplexabitur vt formosa. Perfectus omnis reputabitur in cuius anima tria hæc cõgruẽter atq; opportune cõcurrere videbũtur, vt & gemere pro se, & exultare in deo nouerit, simul & proximorũ vtilitatibus potẽs sit subuenire, placẽs deo, cautus sibi, vtilis suis. Sed ad hęc quis idoneus? Vtinã ipsa inuniuersis nobis, etsi nõ tota in singulis, saltẽ singula in diuersis sicut hodie haberi vidẽtur, longis reseruentur temporibus. Habemus siquidẽ Martham tanquam saluatoris amicam in his qui exteriora fideliter administrant. Habemus & Lazarum tanquam columbã gementẽ, nouitios vtiq;, qui nuper peccatis mortui, pro recentibus adhuc plagis laborant in gemitu suo sub timore iudicij, & sicut vulnerati dormiẽtes in sepulchris, quorum nemo est memor amplius, sic se non putant reputari, donec ad Christi iussionem

K *Esa.58.c* *1.Cor.13.d* *Cant.2.c* *L* *Iob 7.a* *Cant.2.c* *M* *Luc.10.g* *Psal.87.a*

A nem sublato pondere timoris, tãquam premẽtis lapidis mole, respirare in spem veniæ possint. Habemus quoque Mariã contemplantẽ, in illis qui processu longioris temporis cooperãte gratia dei in aliquid melius & lætius proficere potuerunt, quãdo iam de indulgentia præsumentes, nõ tam versare intra se soliciti sunt tristem imaginem peccatorum, quàm certe in lege dei meditari die ac nocte insatiabiliter delectãtur: interdum etiam reuelata facie gloriam spõsi cum ineffabili gaudio speculantes, in eandem imaginem transformantur de claritate in claritatem tanquam à domini spiritu. Iam ad quid sponsam surgere & properare hortetur is qui pauloante defensare visus est eam ne dormiens suscitaretur, alio sermone videbimus. Adsit ipse vt & huius nobis sacramenti rationẽ aperire dignetur sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Psal. 1. a

Qualiter sponsus hortatur sponsam, id est viros perfectos ad regimen imperfectorum, & de putatione vitiorum in eis facienda vt virtutes succrescant. Sermo LVIII.

Canti. 2. c

SVRGE propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.] Quis hoc dicit? Absque dubio sponsus. Et nónne ipse est qui paulo ante suscitari dilectam tantopere B prohibebat? Quo pacto ergo nunc non solùm vt surgat, sed vt & accederet iubet? Venit in mentem simile quid ex euangelio. Ea quippe nocte qua dominus tradebatur, cum fatigatos productioribus vigiliis discipulos qui secum erãt, dormire demum ac requiescere præcepisset, in ipsa hora surgere cogit. Surgite eam' (inquit) ecce appropinquat qui me tradet. Nunc quoque similiter vno penè momento & prohibet suscitari sponsam, & suscitat, Surge (inquiens) & veni. Quid sibi itaque vult tam subita hæc mutatio voluntatis siue consilij? Putamúsne leuitate vsum sponsum, & aliquid voluisse prius quod mox noluerit? Minimè. Sed agnoscite eas quas vobis supra, si meministis, commendaui, & non semel, vicissitudines vtique sanctæ quietis, ac necessariæ actionis, & quia nõ sit in hac vita copia cõtemplandi, nec diuturnitas ocij, vbi officij & operis cogentior vrget instantiórq; vtilitas. More igitur suo spõsus vbi dilectam paululum in sinu proprio quieuisse persentit, ad ea denuo quæ vtiliora visa sunt, trahere non cunctatur. Non tamen quasi inuitam: nec enim quod fieri vetuit, faceret vllatenus ipse. Sed trahi sanè à spõso sponsæ, est ab ipso accipere desideriũ quo trahatur, desideriũ bonorum operum, desiderium fructificandi sponso, quippe cui viuere sponsus est & mori lucrum. Et est desiderium vehemẽs quod eam non tantum surgere, sed & surgere festinãter solicitat. Sic quippe habes: Surge, propera & C veni. Nec parum cõfortat quod audit, veni: & non, vade: per hoc se intelligens non tam mitti quàm duci, & secum pariter sponsum esse venturum. Quid enim difficile sibi illo comite reputet? Pone me (inquit) iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Item: Si ambulauero in medio vmbræ mortis, nõ timebo mala, quoniam tu mecum es. Non vtique suscitatur præterquam velit, quando fit prius vt velit: quod non est aliud nisi sancti quæstus immissa auiditas. Animatur etiam ad opus iniũctum, & de temporis opportunitate redditur alacrior. Tempus faciendi (inquit) ô sponsa, quia hyems trãsiit, quando operari nemo poterat. Imber quoque qui inundatione facta operiebat terram, culturas impediebat, & vel sata necabat, vel seri vetabat: is inquam imber excurrit, abiit & recessit. Flores apparuerũt in terra nostra, vernalem profecto temperiem adesse signantes, operãdi commoditatem, frugum vicinitatem ac fructuum. Deinde subdit vbi & quid primum operari oporteat: Tempus (inquiens) putationis aduẽnit. Ad vineas ergo excolendas ducitur: quæ vt possint vberioribus fructibus respõdere colonis, ante omnia necesse est sarmenta sterilia proiici, succidi noxia, putari superflua. Hęc iuxta literam. Nunc iam videamus quid istiusmodi quasi historico schemate spiritualiter nobis innuatur intelligendum. Et vineas quidem animas esse vel ecclesias, simúlq; huius rei rationẽ quænam sit, dixi vobis iam, & audistis, nec opus habetis iteratò audire. Ad has itaque reuisendas, corrigendas, instruẽdas, saluãdas, anima perfectior inuitatur, quæ

Matt. 26. d

Ibidem.

Iob. 17. a

Psal. 22. a

Canti. 2. c

Ibidem.

Ibidem.

D tamen id ministerij sortita sit non sua ambitione, sed vocata à deo tanquam Aaron. Porro inuitatio ipsa quid est, nisi intima quædam stimulatio charitatis piè nos solicitãtis æmulari fraternam salutem, æmulari decorem domus domini, incrementa lucrorum eius, incrementa frugum iustitiæ eius, laudem & gloriam nominis eius? Istiusmodi itaque circa deum religiosis affectibus quotiens is qui animas regere, aut studio prædicationis ex officio intẽdere habet, hominem suum interiorem senserit permoueri, totiẽs pro certo spõsum adesse intelligat, totiens se ab illo ad vineas inuitari. Ad quid? nisi vt euellat & destruat, & ædificet & plãtet? Verùm quoniam operi huic, sicut & omni rei sub cœlo, non omne tẽpus suppetit & aptum est, addit is qui inuitat, tempus putationis aduenisse. Adesse hoc nouerat qui dicebat: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes vllã offensionem, vt non vituperetur ministeriũ nostrum. Vitiosa sine dubio atque superflua, & omne denique quod offendiculum dare, & impedire fructũ salutis possit, putare iam & resecare monebat, sciẽs quia tẽpus putationis aduenerit. Ideo & aiebat fideli cuidam cultori vinearum: Argue, increpa, obsecra: in primo & secundo horum putationẽ vel extirpationem, in vltimo plantationem indicens. Et hæc quidẽ sponsus per os Pauli de tempore operandi. Sed audi quid per proprium os de temporum consideratione sub alio quidem rerum sche- E mate & nomine cum noua sponsa sit locutus. Nónne vos dicitis (inquit) quia quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis: Leuate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt iã ad messem. Itẽ: Messis quidẽ multa, operarij autẽ pauci: rogate dominũ messis, vt mittat operarios in messem suam. Sicut igitur ibi metendi animarũ segetes tẽpus adesse mõstrabat, ita & hic vineas æquè intelligibiles, id est animas vel ecclesias tempus putandi aduenisse denunciat, id forsitan inter vtrasque res volẽs vocabulorum diuersitate distingui, vt messes plebes, vineas congregationes sanctorum cohabitantium intelligamus. Porro hyemale tempus quod præteriisse significat, illud mihi designare videtur, cum dominus Iesus iam non palàm ambularet apud Iudæos, eo quòd conspirassent aduersus eum volẽtes eum interficere. Vnde & dicebat ad quosdam: Tempus meũ nondum aduenit, tempus autem vestrũ semper est paratum. Et rursum: Ascendite vos ad diẽ festum hunc, ego non ascendam. Ascendit tamen postea & ipse, non palam, sed quasi in occulto. Extunc ergo & deinceps vsque ad aduẽtum spiritus sancti quo recaluerunt torpẽtia fidelium corda tanquam igne quẽ dominus ad hoc ipsum misit in terram, hyems fuit. Túne negaueris hyemem tunc fuisse, cum Petrus sederet ad prunas non minus gelido corde, quàm corpore? Denique erat frigus, inquit. Magnum reuera frigus cor negãtis constrinxerat. Nec mirum tamen, F cum ignis ab eo ablatus esset. Nam pauloante nõ paruo feruebat zelo, quippe adhuc igni proximus, qui euaginato gladio ne ignem perderet, serui auriculam amputauit. Sed non erat tempus putationis, & ideo audit: Cõuerte gladium tuum in locum suum. Erat enim hora & potestas tenebrarum, & quisquis tũc discipulorum leuaret gladium vel ferri vel verbi: aut ferro truncandus erat, & neminẽ lucraretur, nec quippiam fructus afferret: aut certe timoris gladio ad negandum cogẽdus, & sic magis ipse periret, iuxta verbũ domini quod subiunxit mox ita dicens: Omnis qui accipit gladium, gladio peribit. Quis nempe cæterorum ante pauẽdam mortis imaginem impauidus staret, trepidãte & cedente principe ipso, & qui voce cõfortatoria sui imperatoris fuerat præmunitus & præmonitus alios confortare? Cæterum nec is, nec illi sibi adhuc induerant virtutem ex alto, & ob hoc tutum non erat eis exire in vineas, & exerere linguæ sarculum, & gladio spiritus putare vites, purgare palmites vt fructum plus afferrent. Denique ipse dominus tacebat in passione, & in multis interrogatus non respõdebat, factus (iuxta prophetam) sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones. Dicebat autem: Si vobis dixero, non credetis mihi: si autem & interrogauero, non respondebitis mihi. sciẽs tempus putationis nondum aduenisse, nec respõsuram prorsus vineam suam impẽsis laboribus, id est, nec fidei nec boni operis fru-

Psal. 25. b

2. Cor. 6. a

2. Timo. 4.

Ioan. 4. d

Matt. 9. d

Ioan. 7. a

Ibidem.

Luc. 12. f

Ioan. 18. c

Luca. 22. e

Matt. 26. e

Ibidem.

Matt. 15. e

Psal. 37. c

Luc. 22. e

G ctum aliquem relaturam. Quare? Quia hyems erat in cordibus perfidorum, & hyemales quidá malitiæ imbres occupauerant terram, iacta semina verbi suffocare quàm fouere paratiores, sed & cultui vinearum omnem nihilo minus impendendam operam frustraturi. Quos vos me nunc putatis dicere imbres? Istósne quos videmus currentes per aëra nubes turbulento spiritu spargere super terram? Non est ita. Sed quos de terra in aërem sursum ferunt homines turbuléti spiritus, ponentes in cœlum os suum, & lingua eorum transiens in terram, tanquam pluuia amarissima terrá ipsam palustrem ac sterilem facit, & tam plantis quàm satis inutilem, non quidem his visibilibus atque corporeis ad nostros vtiq; corporeos vsus datis, de quibus nulla planè sicut nec de bobus cura est deo. Sed quibus? Profecto quæ seuit & plátauit dei manus, & non hominis, quę & vel germinare vel radicari in fide & charitate poterant, & fructus parturire salutis, si bonis & temporaneis imbribus rigarentur. Animæ denique sunt, pro quibus Christus mortuus est. Væ nubibus pluentibus istiusmodi imbres super eas, qui lutum faciant, fructum non afferant. Nam sicut sunt & bonæ & malæ arbores ferentes quæque fructus pro sui dissimilitudine differentes, bonæ videlicet bonos, & malæ malos: ita & arbitror nubes & bonas quæ bonos, & malas quæ malos pluant imbres. Et vide ne forte

H innueret nobis hanc nubium imbriúmque differentiam qui dicebat: Mandabo nubibus meis ne pluant super eam (haud dubium quin super vineam) imbré. Cur putas adiunxisse signanter, meis, nisi quia sunt & malæ nubes, quæ nó sunt eius? Tolle tolle (inquiunt) crucifige eum. O nubes violentas & turbidas. O imbrem procellosum, ó torrentem iniquitatis, euertere magis quàm fœcundare idoneum. Nec minus malus minúsve amarus, minori licet impetu prorués, imber ille qui subsecutus est: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere? Christus rex Israël descendat nunc de cruce, & credimus ei. Philosophorum ventosa loquacitas non bonus imber est, qui sterilitatem magis intulit terris quàm fertilitatem. Multo magis praua dogmata hæreticorum, mali imbres sunt, quæ pro fructibus spinas producunt & tribulos. Mali imbres etiam traditiones pharisæorum, quos saluator redarguit, & ipsi nubes malæ. Et nisi existimes me iniuriam facere Moysi (ná bona nubes est illa) non omne quod pluit vel ipsa, bonum tamen dicam, ne illi cótradicam qui ait: Dedi illis, id est Iudæis, pręcepta nó bona, (haud dubium quin per Moysen) & iustificationes in quibus nó viuent in eis. Literalis illa (verbi causa) obseruatio sabbati sonantis requiè non donantis, indictus sacrificiorum ritus, interdictus porcinę carnis esus, nonnullorúmque similium quæ immunda à Moyse censentur, pluuia est hoc totum ex illa nube descendés, sed nolo in agrum vel hortum meum quandoq; descédat. Fuerit sanè

I bona suo tempore: post tempus si venerit, non boná iam censeo. Omnis etiam lenis & leniter descendens pluuia, si sit intépestiua, molesta est. Donec ergo istiusmodi aquæ pestilentes occupauerunt terram, & inualuerunt super eam, tempus suum vineę non habuerunt, nec fuit quòd sponsa inuitaretur ad putandas vineas. Cæterum illis decurrentibus terra apparuit arida, & flores apparuerunt in ea, significátes tempus putationis adesse. Quæris quando hoc fuit? Quando putas, nisi cum refloruit caro Christi in resurrectione? Et hic primus & maximus flos qui apparuit in terra nostra, nam primitiæ dormiétium Christus. Ipse inquam flos campi, & lilium conualliú, Iesus, vt putabatur, filius Ioseph à Nazareth, quod interpretatur flos. Is ergo flos apparuit primus, non solus. Nam & multa corpora sanctorú qui dormierant, pariter surrexerút, qui veluti quidam lucidissimi flores simul apparuerunt in terra nostra. Denique venerút in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Flores etiam fuerunt qui primi crediderunt de populo, primitiæ sanctorum. Flores eorú miracula instar florum producentia fructum fidei. Nam postquá ille infidelitatis imber aliquátulum vel ex parte abiit & recessit, secuta mox est pluuia voluntaria quam segregauit deus hæreditati suæ, & flores apparere cœperunt. Dominus dedit benignitatem, & terra nostra dedit flores suos, ita vt vna die tria milia, in alia quinque milia de populo crederent, adeo in breui creuit florum numerus, id est credentiú multitudo. Et

Esa.5.b — *Ioan.19.c* — *Luc.23.d* — *Ezec.20.d* — *1.Cor.15.c* — *Luc.3.e* — *Matt.27.f.* — *Psal.84.b* — *Actio.2.g & 4.a*

non potuit gelu malitiæ præualere aduersus flores qui apparebant, nec prępripere (vt assolet) fructum vitę quam promittebant. Ná cum omnes qui crediderant, induerentur virtute ex alto: surrexerút ex eis homines qui minas hominum contempserunt, fortes in fide, passi sunt quidem quamplurimos contradictores, sed non cesserunt, neque subterfugerút quo minus & facerét & annunciarent opera dei. Nam iuxta illud in psalmo spiritualiter quidem & seminauerút agros, & plantauerút vineas, & fecerút fructum natiuitatis. Processu temporis tempestas sedata est, & pace reddita terris creuerút vineæ, & propagatæ & dilatatæ sunt, & multiplicatæ super numerum. Et tunc demum sponsa ad vineas inuitatur, nó quidem ad plantandum, sed ad putandum quod plantatum iam erat. Opportune quidé. nam id opus pacis tempus requirebat. Quando etenim persecutionis tempore id liceret? Alioquin sumere in manus gladios ancipites, facere vindictam in nationib⁹, increpationes in populis, alligare reges eorum in cópedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, & facere in eis iudicium cóscriptum: hoc quippe putare vineas, est. Hæc inquam omnia vix vel pacis tépore actitantur in pace. Et de his satis. Poterat etiam finiri sermo, si prius quemque vestrú iuxta morem meú de sua vinea monuissem. Quis enim ita ad vngué omnia à se superflua resecauit, vt nil se habere putet putatione dignum? Credite mihi, & putata repullulát, & effugata redeunt, & redaccéduntur extincta, & sopita denuo excitantur. Parum est ergo semel putasse, sæpe putandú est, immo (si fieri possit) semper, quia semper quod putari oporteat (si non dissimulas) inuenis. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras si vitia putas emortua, & nó magis suppressa. Velis nolis intra fines tuos habitat Iebusæus: subiugari potest, sed nó exterminari. Scio (inquit) quia nó habitat in me bonum. Parum est nisi & malum inesse fateatur. Ait, Non quod volo bonú hoc ago, sed quod odi malum illud facio. Si autem quod odi illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Aut te ergo si audes præfer apostolo (népe ipsius ista vox est) aut fatere cum illo te quoque vitiis non carere. Medium denique vitiorum virtus tenet, ac proinde sedula eget non solùm putatione, sed & circucisione. Alioquin verendum ne circúquaque à lambétibus vel potius à rodentibus vitiis illa dum nescis paulatim elágueat, aut, si supercreuerint, suffocetur. Vnú in tanto discrimine consilium est, obseruare diligenter, & mox vt renascétium capita apparebunt, prompta seueritate succidere. Non potest virtus cum vitiis pariter crescere. Ergo vt illa vigeat, ista crescere nó finantur. Tolle superflua, & salubria surgunt: vtilitati accedit quicquid cupiditati demis. Demus operam putationi. Putetur cupiditas, vt virt⁹ roboretur. Nobis, fratres, putationis semper est tépus, sicut semper est opus. Confido enim quia nobis hyés iam transiit. Scitis quá hyemem dicam? Timorem illum qui nó est in charitate, qui cum omnes initiet ad sapientiam, neminem consummat: quoniam superueniés charitas extrudit illum tanquam hyemé æstas. Aestas enim charitas est. Quæ si iam venit, immo quia venit (sicut iustum est mihi sentire de vobis) siccauerit necesse est omnem hyemalé imbrem, omné videlicet anxietatis lachrymam, quam amara recordatio peccati, & timor ante extorquebat iudicij. Itaque (quod non dubius dico) etsi non de omnibus vobis, profecto de pluribus hic iam imber abiit & recessit. Nam & flores apparent, indices pluuiæ suauioris. Habet & æstas pluuias suas suaues & vberes. Quid dulcius lachrymis charitatis? Flet quippe charitas, sed ex amore, non ex mœrore. Flet ex desiderio. Flet cum flentibus. Tali imbre nó ambigo rigatos vberius actus obedientiæ vestræ, quos lætus intueor non murmure tetros, non tristitia subobscuros: sed quodam spirituali gaudio iucundos & floridos. Sic sunt ac si semper flores gestetis in manibus. Ergo si hyems transiit, imber abiit & recessit, si demú flores apparuerunt in terra nostra, & subinde quædam spiritualis gratiæ vernalis temperies tempus putationis indicit, quid restat nisi vt decætero toti incumbam⁹ huic operi tam sancto, tam necessario? Scrutemur (iuxta prophetam) vias nostras & studia nostra, & in eo se quisque iudicet profecisse, nó cum non inuenerit quod reprehédat, sed cum quod inuenerit reprehendet.

K — *1.Pet.5.c* — *Psal.106.d* — *Psal.149.* — L — *Iosue.16.g* — *Rom.7.c* — M — *Cant.2.c* — *Thren.3.c*

A prehendet. Tunc te non frustra scrutatus es, si rursum opus esse scrutinio aduertisti. Et totiens non te fefellit inquisitio tua, quotiés iterandam putaueris. Si autem semper hoc cum opus est facis, semper facis. Semper ergo opus esse tibi memineris superni auxilij & misericordiæ sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De gemitibus animæ suspirantis ad cœlestem patriam, & de commendatione castitatis & viduitatis.
Sermo LIX.

Cantic.2.c VOx turturis audita est in terra nostra.] Minimè iam dissimulare queo quod ecce secundò is qui de cœlo est, de terra loquitur. Vtique tam dignanter, tam socialiter, quasi vnus è terra. Sponsus est iste: qui cum præmitteret flores apparuisse in terra, adiunxit, nostra: & nūc nihilo minus vox (inquit) turturis audita est in terra nostra. Ergóne ratione carebit deo quidem tam insueta (ne dicam indigna) locutio? Nusquam (vt opinor) de cœlo sic locutum reperies, nusquam alibi de terra. Aduerte igitur quantæ suauitatis sit, de cœli dicere in terra nostra. Quíque terrigenæ & filij hominum audite: Magnificauit dominus facere nobiscum. Multum illi cum terra, multum cum sponsa, quam de terris sibi adsciscere placuit. In terra (inquit) nostra. Nō planè principatum sonat vox ista, sed consortium, sed familiaritatem. Tanquam sponsus hoc dicit, non tanquam dominus. Quid? Conditor est, & cōnsortem se reputat. Amor loquitur, qui dominum nescit. Carmen nimirum amoris est, nec aliis hoc quàm amatoriis fulciri oportuit. Amat & deus, nec aliunde hoc habet, sed ipse est vnde amat. Et ideo vehementius, quia non amorem tam habet, quàm hoc est ipse. Verùm quos amat, amicos habet, non seruos. Denique amicus fit de magistro: nec enim amicos discipulos diceret, si non essent. Vides amori cedere etiam maiestatē? Ita est fratres, neminem suspicit amor, sed ne despicit quidē. Omnes ex æquo intuetur qui perfectè se amāt, & in seipso celsos humiléisque contemperat, nec modò pares, sed vnum eos facit. Tu deū forsitan adhuc ab hac amoris regula excipi putas: sed qui adheret deo, vnus spiritus est. Quid miraris hoc? Ipse factus est tanquam vnus ex nobis. Minus dixi, nō tāquam vnus, sed vnus. Parum est parem esse hominibus, homo est. Inde terram nostram vēdicat sibi, sed quasi patriam, nō quasi possessionem. Quidni vendicet? Inde illi sponsa, inde substantia corporis. Inde sponsus ipse, inde duo in carne vna. Si caro vna, cur nō & patria vna? Cœlum cœli domino (inquit) terrā autem dedit filiis hominum. Ergo vt filius hominis hæreditat terram, vt dominus subiicit, vt cōditor administrat, vt sponsus communicat. Dicēdo nempe, in terra nostra, proprietatē profectò abnuit, societatem nō respuit. Et hæc pro eo quòd sponsus tam benigno vsus est verbo, vt dignatus sit dicere, in terra nostra. Nunc cætera videamus. Vox turturis audita est in terra nostra. Et hoc indicium est transactæ hyemis, tēpus nihilo minus putationis adesse denūcians. Id iuxta literam. Aliâs turturis vox non dulce admodū sonat, sed signat dulcia. Ipsa auicula, si emis, non magni: si discutis, non parui precij est. Et vox quidē gementi quàm canēti similior, peregrinationis nostre nos admonet. Illius doctoris libēter audio vocem, qui non sibi plausum sed mihi planctum moueat. Vere turturem exhibes, si gemere doceas. Et si persuadere vis, gemendo id magis quàm declamando studeas oportebit. Exēplum sanè tum in aliis multis, tū vel maximè hoc in negocio verbo efficacius est. Dabis voci tuæ vocem virtutis, si quod suades, prius tibi illud cognosceris persuasisse. Validior operis, quàm oris vox. Fac vt loqueris, & non solum me facilius emendas, sed te quoque non leui liberas probro. Non iam pertinebit ad te si quis dicat: Alligāt onera grauia & importabilia, & imponunt ea in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Sed neque illud verearis oportet: Tu qui alios doces, teipsum non doces? Vox turturis audita est in terra nostra. Donec homines pro dei cultu mercedem tantùm in terra, & tantùm terram acceperunt (illam vtique lacte & melle manantem) minime se cognouerunt peregrinos super terram, nec more turturis ingemuerunt veluti patriæ reminiscentes: magis autem pro patria exilio abutentes, dederunt se comedere pinguia, & bibere mulsum. Ita tā diu non est vox turturis audita in terra nostra. Vbi ergo regni cœlorum promissio facta est, tunc intellexerunt homines se non habere hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirere tota auiditate cœperunt, & tunc primum manifeste sonuit in terra vox turturis. Nam dum sancta quæq; iam anima Christi præsentiam suspiraret, regni dilationem molestè ferret, desideratam patriam gemitibus & suspiriis à longe salutaret: nónne tibi videtur vice fungi gemebundæ ac castissimę turturis quæcunque anima in terris ita fecisset? Extunc ergo & deinceps vox turturis audita est in terra nostra. Quidni moueat mihi crebras lachrymas & gemitus quotidianos Christi absentia? Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Laboraui in gemitu meo, tu scis, sed beatus qui dicere potuit: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratū meum rigabo. Nō solùm autem mihi, sed & omnibus qui diligunt aduentum eius, gemitus isti comperti sunt. Hoc quippe est quod ipse aiebat. Nunquid possunt (inquit) filij sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc lugebunt. Ac si diceret: Et tunc vox turturis audietur. Ita est Iesu bone, venerunt dies illi. Nam & ipsa creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc, reuelationem filiorum dei expectans. Non solùm autē illa, sed & nosipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum dei expectantes redemptionem corporis nostri: hoc scientes, quia quandiu sumus in corpore hoc, peregrinamur à domino. Nec vacui gemitus, quibus è cœlo tam misericorditer respondetur: Propter miseriam inopum & gemitum pauperū nunc exurgam: dicit dominus. Fuit & in tempore patrum vox ista gementium, sed rara, & penes quemque suus gemitus. Vnde & dicebat quis: Secretum meum mihi, secretū meum mihi. Sed & qui aiebat: Gemitus meus à te nō est absconditus: profectò monstrabat absconditum esse qui soli deo non esset absconditus. Et ideo tunc dici non potuit: Vox turturis audita est in terra nostra: quoniam secretum adhuc paucorum iam tunc in multitudinem non exiuit. At vbi palam clamatū est, Quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera dei sedēs: ad omnes iam cœpit pertinere gemitus iste turtureus, & vna omnibus esse gemēdi ratio, quia omnes sciebant dominum, secundum quod in Hieremia legitur: Et cognoscēt me omnes à minimo vsque ad maximum, dicit dominus. Cæterum si multi gementes, quid sibi vult vnius expresio? Vox turturis, inquit. Quare nō turturum? Forte apostolus id soluit, vbi ait, Quia ipse spiritus postulat pro sanctis, gemitibus inenarrabilibus. Ita est. Ipse inducitur gemēs, qui gementes facit. Et quamlibet multi sint quos ita gemere audias, vnius per omnium labia vox sonat. Quidni illius qui ipsam in ore singulorum pro quorumque necessitatibus format? denique vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Sua vox quemque manifestum facit, & præsentem indicat. Et audi ex euangelio quòd vocem habeat spiritus sanctus. Spiritus (inquit) vbi vult spirat, & vocem eius audis, & nescis vnde veniat, aut quò vadat. Et si ille nesciebat qui literam occidentē docebat mo[...] magister mortuus, nos sciamus qui translati de morte [...]am per viuificātem spiritum certo & quotidiano exp[eri]mento ipso nos illumināte probamus vota & gemitus nostros ab ipso venire, & ad eum ire, illícque inuenire misericordiā in oculis dei. Quādo enim sui spiritus vocem irritam faceret deus? At ipse scit quid desideret spiritus, quia secundum deum postulat pro sanctis. Nec soli commēdant turturem gemitus: commendat & castitas. Huius denique merito digna fuit dari hostia pro virgineo partu. Sic quippe habes, par turturum, aut duos pullos columbarū. Et licet aliâs quidem per columbā spiritus sanctus soleat designari, tamen quia libidinosa auis est, non decuit offerri eam in sacrificium domini, nisi ea sanè ætate qua nesciret libidinem. At turturis nō designatur ætas, quoniam agnoscitur castitas in quacunque ætate. Denique compare vno contenta est, quo amisso alterum iam non admittit, numerositatem in hominibus nuptiarum redarguens. Nam etsi forsitan culpa propter incontinentiam venialis est, ipsa tamen tāta incon-

Marginalia: Cantic.2.c; Ibidem.; Psal.125.a; 1.Cor.6.d; Ibidem.; Psal.113.d; Matt.23.a; Rom.2.e; Psal.37.b; Psal.6.a; Ibidem.; Matt.9.b; Psal.11.a; Esa.24.e; Psal.37.b; Coloss.3.a; Hiere.31.f; Rom.8.e; 1.Cor.12.a; Ioan.3.b; Luc.2.d

G tinentia turpis est. Pudet ad negocium honestatis rationem nō posse in homine, quod natura possit in volucre. Cernere enim est turturem tempore suæ viduitatis, sanctæ viduitatis opus strenuè atque infatigabiliter exequentem. Videas vbique singularem, vbique gementem audias, nec vnquā in viridi ramo residentem prospicies, vt tu ab eo discas voluptatum virentia velut virulēta vitare. Adde quòd in iugis mōtium & in summitatibus arborum frequentior illi conuersatio est: vt quod vel maximè propositum pudicitiæ decet, doceat nos terrena despicere, & amare cœlestia. Ex quibus colligitur quòd vox sit turturis, etiā prædicatio castitatis. Neq; enim à principio vox ista in terris audita fuit, sed magis illa: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Incassum profecto vox illa pudicitiæ sonuisset necdum propalata resurgentium patria: in qua longe felicius homines neque nubent neque nubentur, sed sunt sicut angeli dei in cœlis. Túnc voci illi tempus fuisse tūc dicas, cùm maledicto omnis subiacebat sterilis in Israël, cū patriarchę ipsi plures simul haberent vxores, cum frater fratris absque liberis defuncti semen suscitare ex lege compellebatur? At vbi insonuit ex ore cœlestis turturis cōmendatio illa spadonum qui se castrauerunt propter regnum dei, & item alteri⁹ cuiusdam castissimæ turturis consilium de virginibus vbique inualuit, tunc primum dici veraciter potuit, quia vox turturis audita est in terra nostra. Ergo si in terra nostra & flores apparuerunt, & vox turturis audita est, profecto & visu veritas comperta est & auditu. Vox quippe auditur, flos cernitur. Flos miraculum est, vt nostra superior interpretatio habet, quod voci accedēs fructum parturit fidei. Et si fides ex auditu, sed ex visu cōfirmatio est. Sonuit vox, splenduit flos, & veritas de terra orta est, per fidelium confessionem verbo signóque pariter concurrentibus in testimoniū fidei. Testimonia ista credibilia facta sunt nimis, dum flos voci, auri oculus attestatur. Audita visa confirmāt, vbi duorum testimonium (auris loquor & oculi) ratum sit. Propterea dominus aiebat: Ite renunciate Ioanni (eius nempe discipulis loquebatur) quæ audistis & vidistis. Nec breuius illis nec planius intimari fidei valuit certitudo. Eadem sanè in breui etiā vniuersę terræ persuasio facta est, & eodem argumenti compendio. Quę audistis (inquit) & vidistis. O verbum abbreuiatum, attamen viuum & efficax. Haud dubius profecto assero quod auribus oculísque percepi. Intonat tuba salutaris, coruscant miracula, & mundus credit. Cito persuadetur quod dicitur, dū quod stupetur, ostenditur. Habes autem quia profecti apostoli prædicauerūt vbique domino cooperante, & sermonem confirmāte sequentibus signis. Habes in monte stupenda claritate transfiguratū, & nihilo minus superna testificatum voce. Habes in Iordane similiter & columbam designantem, & vocem testificantem. I Itaque hæc duo vbique pariter vox & signū ad introducendam fidem ex diuina largitate concurrūt, vt latus ad animam per vtrasque fenestras ingressus pateat veritati. Sequitur. Ficus protulit grossos suos.] Nō comedam⁹ ex eis, nec enim esui habiles sunt ob immaturitatem sui. Bonarum ficuū habent speciem, sed similitudinem, non saporē, forte hypocritas designantes. Non abiiciamus tamen, aliàs forsitan his opus habebimus. Alioquin satis per seipsos leuiter & ante tēpus cadēt, sicut fœnum tectorum quod priusquam euellatur exaruit: quod ego de hypocritis dictum reor. Non sine causa tamen in carmine nuptiali eorum mentio facta est. Erūt sine dubio etsi non esui, vsui qualicūque. Multa in nuptiis pręter dapes necessariè procurantur. Ego verò istud adeo minime prætereūdum existimo, vt quicquid illud est, inter angustias extremitatum sermonis huius discutere nolim: sed differo in diem alterum, & horam liberiorem. An verò necessariè, vobis tunc experiri licebit: tātùm mihi opportunitatē facultatémque obtineant vota vestra ad proferendum quod sentio, in vestram ipsorum ædificationem, in laudem & gloriam sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Gene.1.c — Luc.20.f — Canti.2.c — H — Psal.84.b — Psal.92.a — Luc.7.d — Marc.16.d — Canti.2.c — Psal.128.a

K

De incredulitate Iudæorum, qua compleuerunt mensuram patrum suorum, occidendo Christum.

Sermo LX.

FICVS protulit grossos suos.] Ex superioribus pendet præsens locus. dixerat enim tempus putationis venisse, tam ex floribus qui iam apparebant, quàm ex audita turturis voce hoc asserens: Idipsum adhuc ex grossorum productione affirmat: quia non solùm ex floribus & voce turturis experimentum capitur tēmporis, capitur & ex ficu. Non enim non est aër indulgentior tunc cum ficus grossos suos protulerit. Ficus flores non habet, sed pro floribus grossos mittit tempore quo cæteræ arbores florēt. Et quomodo flores apparent & transeunt, ad nihil vtiles nisi quòd secuturi fructus quidam prænuncij sunt: ita & grossi oriuntur, sed immaturæ cadunt, & dant locum maturandis, ipsi minimè habiles ad vescendum. Et hinc ergo (vt dixi) sumit sponsus experimētum temporis, & argumētum suasionis, vt non pigritetur pergere sponsa ad vineas, quia non perit opera quæ tempestiua venit. Et litera quidem sic. Quid verò spiritus? Vt planè hoc loco non ficum intueamur, sed populum: nempe de hominibus cura est deo, nō de arboribus. Verè ficus est populus, fragilis carne, paruul⁹ sensu, animo humilis, cuius primi fruct⁹ (vt interim nomini alludamus) grossi vtique & terreni. Nec enim popularis est studij primum quærere regnum dei, & iustitiam eius, sed vt ait apostol⁹, cogitare quæ mundi sunt, quomodo placeât vxoribus, vel illæ viris. Tribulationem carnis habebūt huiusmodi, sed in nouissimis non negamus eos fructus fidei assecuturos, si bonā habuerint nouissimā confessionem, maximéque si carnis opera eleemosynis redemerint. Ergo primi plebium fruct⁹ nec fructus sunt, nō magis quàm ficuum grossi. Deniq; si dignos postmodū fructus pœnitētiæ fecerint (nō enim prius quod spirituale est, sed quod animale) dicetur illis: Quem fructum habuistis tunc in quibus nunc erubescitis? Ego tamē hoc loco non quemuis populum interpretari liberū puto, vnus signanter exprimitur. Neque enim protulerūt dixit, quasi de pluribus, sed quasi de vna, protulit inquit ficus grossos suos, & (vt sentio ego) quæ est plebs Iudæorū. Quanta in hanc saluator parabolicè in euangelio loqui videtur? vt est illud: Arborem fici habebat quidam plantatā in vinea sua, &c. Item: Videte ficulneam & omnes arbores. Et Nathanaëli dictum est: Cum esses sub ficu, vidi te. Et rursum maledicit ficulneæ pro eo quòd non inuenit in ea fructum. Bene ficus, quæ bona licet patriarcharum radice prodierit: nunquam tamen in altum proficere, nunquam se humo attollere voluit, nunquā respōdere radici proceritate ramorum, generositate florum, fœcunditate fructuū. Male prorsus tibi cū tua radice conuenit arbor pusilla, tortuosa, nodosa. radix enim sancta. quid ea dignum tuis apparet in ramis? Ficus (inquit) protulit grossos suos. Nō hos nobili à radice traxisti semen nequā. Quod in ea est, de spiritu sancto est, ac per hoc subtile totū ac suaue. Tibi vnde hi grossi? Et verè quid nō grossum in gente illa? Nec actus profecto, nec affectus, nec intellectus, sed nec ritus quem in colendo deū habuit. Nam actus in bellis, affectus in lucris totus erat, intellectus in crassitudine literę, cultus in sanguine pecudum & armentorum. At dicit aliquis: Cū istiusmodi grossos non aliquando proferre gens illa cessauerit, ergo non aliquando tempus putationis non extitit, quia vnum vtrique rei tempus existere perhibetur. Non ita est. Dicimus mulieres filios procreasse, non cum parturiunt, sed cum iam pepererunt. Dicimus & arbores edidisse flores suos, nō cum cœperint florere, sed potius cum desierint. Ita hic quoque dictum est quia ficus protulit grossos suos, non cum aliquos edidit, sed cū totos, id est cum ad finem peruenit editio. Quæris quo tempore istiusmodi complementum illi populo accidit? Cum Christum occidit, tūc completa est malitia eius, iuxta quod ipse eis prædixerat: Implete mensuram patrum vestrorum. Vnde in patibulo traditur⁹ iam spiritum, Cōsummatum est, inquit. O qualē consummationem dedit grossis suis ficus hæc maledicta, & subinde æterna ariditate dānata? O quā sunt nouissimi peiores prioribus? Incipiens ab inutilibus, ad perniciosos peruenit & venenatos.

Canti.2.c — L — Matt.6.d — 1.Cor.7.a — Matt.3.b — Luca.13.b — Luc.21.f — Ioan.1.g — Marc.11.b — M — Matt.1.d — Matt.23.d — Ioan.19.f

A O grossum vipereúmque affectum, odire hominē qui hominum & corpora sanat, & animas saluat. O nihilo minus intellectum grossum & certe bouinum, qui deum non intellexerunt nec in operib' dei. Nimium me fortasse queratur in sui suggillatione Iudæus, qui intellectum illius dico bouinum. Sed legat in Esaia, & plus quàm bouinum audiet. Cognouit (inquit) bos possessorem suū, & asinus præsepe domini sui: Israël non cognouit me, populus meus non intellexit. Vides me Iudęe mitiorem tibi propheta tuo? Ego te comparaui iumentis, ille subiicit. Quanquam in sua persona propheta nō dixit hoc, sed in dei, qui deū se & ipsis operibus clamat. Et si mihi, inquit, non creditis, operibus credite: & si non facio opera patris mei, nolite credere. nec sic tamen euigilant ad intelligēdum. Non fuga dæmonum, non obedientia elemētorum, non vita mortuorum bestialem hanc & plus quàm bestialem hebetudinem ab eis depellere quiuit: de qua non minus mirabili quàm miserabili cæcitate factum est vt in illud tam horrēdum támque enormiter grossum facinus proruerint, domino maiestatis iniicientes manus sacrilegas. Extunc itaque dici potuit quia ficus protulit grossos suos, cū iam videlicet legitima illius populi esse cœperūt quasi in exitu super summum, vt nouis (iuxta veterem prophetiam) superueniētibus vetera proiicerētur. Non aliter sanè quàm quomodo grossi cadūt & cedunt suboriētibus ficubus bonis. Quādiu, inquit, non cessauit ficus producere grossos suos, non te B vocaui ô sponsa, sciēs non posse vnà prodire optimas ficus. Nunc autem productis qui prius producendi erant, nō iam intempestiue te inuito, cum boni ac salutares fructus in proximo esse noscantur, inutiles expuncturi. Nam vineæ, inquit, florētes odorē dederunt. quod nihilo minus appropinquantis fructus indicium est. Hic odor serpētes fugat. Aiunt florescentibus vineis omne reptile venenatum cedere loco, nec vllatenus nouorum ferre odorem florū. Quod volo attendant nouitij nostri, & fiducialiter agant, cogitantes qualem spiritum acceperunt, cuius primitias dæmones nō sustinent. Si sic nouitius feruor, quid erit absoluta perfectio? Perpendatur ex flore fructus, & saporis virtus ex vi æstimetur odoris. Vineæ florentes odorem dederunt. Et in principio quidem sic fuit. Ad prædicationē nouæ gratiæ secuta est nouitas vitæ in his qui crediderunt, qui conuersationem suam inter gentes habentes bonam, Christi erant bonus odor in omni loco. Odor bonus, testimoniū bonū. Hoc de bono opere tanquam de flore odor procedit. Et quoniā tali flore & tali odore inter primordia nascētis fidei fideles animæ veluti quædam spirituales vineæ refertæ apparuerūt, habētes testimonium bonum & ab his qui foris erant, non incongrue (vt opinor) de ipsis dictum sentimus quia vineæ florētes odorem dederunt. Ad quid? Vt eo sanè prouocati etiam qui C needum crediderant, ex bonis operibus illos considerantes glorificarent & ipsi deum, atque ita eis odor vitæ ad vitā esse inciperet. Idcirco ergo dedisse odorē non immeritò referuntur, qui non suam gloriam, sed aliorum de sua bona opinione quæsiere salutem. Alioquin poterant more quorundā quæstum æstimare pietatem, verbi gratia, ostentationis mercedis. At istud esset non dare odorem, sed vendere. Nunc verò quia omnia sua in charitate faciebant, nō plane vendiderunt odorem, sed dederunt. Cæterum si vineæ animæ, flos opus, odor opinio est, fruct' quid? Martyrium. Et verè fructus vitis, sanguis est martyris. Cum dederit, inquit, dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini filij merces fructus ventris. Propemodum dixissem, fructus vitis. Quidni sanguinē vuæ dixerim meracissimum, sanguinem innocentis, sanguinem iusti? Quidni mustum rubēs, probatum, preciosum, plane de vinea Soreth, torculari passionis expressum? Denique preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Hæc pro eo quòd dictum est vineas florentes odorem dedisse. Ita si ad tempora gratiæ hunc locum respicere malimus: aut si placet magis referri ad patres (nam vinea domini sabaoth domus Israël est) erit sensus: Christum in carne nasciturum & moriturum odorauerūt prophetæ & patriarchæ, sed non dederunt tunc eundem odorem suum, quia non exhibuerūt in carne quem in spiritu præsenserūt. Non dederūt odorem suum, nec secretū suum publicauerunt, expectantes vt reuelaretur in suo tempore. Quis sanè tunc caperet sapientiam in D mysterio absconditam, in corpore non exhibitam? Ita vineæ tunc quidem non dederunt odorē suum. Dederunt autē postea, cum per successiones generationū nascentē ex se Christum secundum carnem partu virgineo seculis ediderunt. Tunc planè inquam spirituales illę vineæ dederunt odorem suum, cū apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei, & cœpit præsentem habere mundus, quem pauci adhuc absentem præsenserant. Vir ille (verbi causa) qui Iacob tangens, & Christum sentiēs, Ecce, inquit, odor filij mei sicut odor agri pleni cui benedixit domin': cum hoc dicebat, habebat delicias suas sibi, nec cuiquam illas cōmunicabat. At vbi venit plenitudo tēporis in quo misit deus filiū suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erāt redimeret: tunc prorsus odor ille qui in illo erat, sese vbique sparsit, adeo vt à finibus terræ ipsum sentiens clamaret ecclesia, Oleum effusum nomē tuum: curreréntque adolescentulæ in odore olei. Ita ista vinea dedit odorem suum, & eo temporis dederunt & cæteræ in quibus hic ipse odor vitæ extiterat. Quidni dederunt, è quibus Christus secundum carnem? Dictum est itaque vineas dedisse odorem, siue quia fideles animæ bonam de se vbique opinionem spargūt, siue quòd palam facta sunt mundo oracula & reuelationes patrum, & in omnē terram exiuit odoratus eorum, dicente apostolo: Manifeste magnum est pietatis sacramētum, quod manifestatū E est in carne, iustificatū est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gētibus, creditum est mundo, assumptū est in gloria. Mirum verò si nec ficus nec vineę istæ aliquid habent quod mores ædificet. Ego hūc locum arbitror esse & moralem. Dico autem per gratiam dei quæ in nobis est, & ficus nos habere & vineas. Ficus quidem, qui suauiores in morib' sunt: vineas verò, qui spiritu feruētiores. Omnis qui se inter nos communiter socialitérque agit, & nō solum sine querela conuersatur inter fratres, sed & multa cum suauitate fruendum se omnibus præbet in omni officio charitatis, quidni illum vicem agere ficus conuenientissime dicam? Qui tamen grossos suos prius protulerit proiecerítque oportet: timorem vtique iudicij, quem perfecta charitas foras mittit: & amaritudinem peccatorum, quæ verę confessioni & infusioni gratiæ, crebrarúmq; profusioni lachrymarum cedat necesse est: cæteráque talia instar grossorum præeuntia fructuū suauitatē, quæ vos quoque per vosmetipsos cogitare potestis. Vt tamen adhuc ego aliquid adiiciam de eiusmodi quod occurrit, videte ne forte etiam hæc inter grossos deputari possint, scientia, prophetia, linguæ, similiáque. Etenim ista more grossorū deficere habent, & cedere melioribus, dicente apostolo, quia & sciētia destruetur, & prophetiæ euacuabuntur, F & linguæ cessabūt. Fidē quoque ipsam intellectus excludet, speiq; succedat visio necesse est. Quod enim videt quis, quid sperat? Sola nō excidit charitas, sed illa qua deus toto corde, tota anima, tota virtute diligitur. Ideo hanc minime grossis annumerauerim, ne ad ficū quidē dixerim pertinere, sed ad vineas. Iam qui vineæ sunt, seueriores nobis quàm suauiores se exhibent in spiritu vehementi agentes, zelantes pro disciplina, vitia acerrime corripientes, aptantes sibi congruentissime vocem illam: Nónne qui oderūt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Item: Zelus domus tuæ comedit me. Et mihi quidē illi in dilectione proximi, isti in dilectione dei eminere vidētur. Sed libet pausare sub hac vite & sub hac ficu, vbi dei proximíq; obumbrat dilectio. Vtrāque teneo cum te amo domine Iesu Christe, qui meus proximus es, quoniam homo es, & fecisti mecum misericordiam, & nihilo minus es super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Qualiter ecclesia reperit diuitias diuinæ misericordiæ in foraminibus vulnerum Christi: & de fortitudine martyrum, quam à Christo receperunt.

Sermo LXI.

SVrge amica mea, spōsa mea, & veni.] Commendat spōsus multam dilectionem suam iterando amoris voces. Nam iteratio, affectionis expresio est: & q rursum ad laborem vinearum solicitat dilectam,

Esa.1.a Psal.48.c Ioan.10. Canti.2.c Leui.26.b Canti.2.c 2.Cor.2.d Psal.126.a ad Tit.3.b Gene.27.d Gala.4.a 1.Timo.3. 1.Cor.13.c Luc.10.a Psal.138.d Psal.68.b Canti.2.e

G ostendit quàm sit de animarum salute solicitus. Nam vineas animas esse iá audistis: nó immoremur superuacue in his quæ dicta sunt. videte sequentia. Sponsam tamen nusquá (vt me mini) in hoc toto opere aperte adhuc nominarat, nisi modo cum ad vineas itur, cú vino charitatis appropinquatur. Quæ cum venerit & perfecta fuerit, faciet spirituale cóiugium, & erunt duo nó in carne vna, sed in vno spiritu, dicéte apostolo: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. [Ephes.5.g] [1.Cor.6.c] Sequitur: Colúba mea in foraminibus petræ, in cauernis maceriæ, ostéde mihi faciẽ tuá, sonet vox tua in auribus meis. [Canti.2.d] Amat, & pergit amatoria loqui. Columbam denuo blandiendo vocat, suá dicit, & sibi asserit propriam: quodq; ipse rogari obnixius ab illa solebat, ipsius nunc versa vice & conspectum postulat, & colloquiú. Agit vt sponsus: sed vt verecundus, publicum erubescit, decernitq; frui deliciis suis in loco sequestri, vtique in foraminibus petræ, & in cauernis maceriæ. Puta ergo sic dicere sponsum: Ne timeas amica, quasi hæc ad quam te hortamur opera vinearum, negocium amoris impedire seu interrúpere habeat. Erit certe & aliquis vsus in ea ad id qđ pariter optamus. Vineæ sanè macerias habét, & diuersoria grata verecundis. Hic literalis lusus. Quidni dixerim lusum? Quid enim serium habet hæc literæ series? Ne auditu quidẽ dignum quod foris sonat, si non intus adiuuet spiritus infirmitaté intelligétiæ nostræ. Ne ergo remaneamus foris, ne & turpium (quod H absit) amorum videamur lenocinia recéssere: afferte pudicas aures ad sermonem qui in manibus est de amore: & cú ipsos cogitatis amantes, non virum & fœminam, sed verbú & animam sentiatis oportet. Et si Christum & ecclesiam dixero, idem est, nisi quòd ecclesiæ nomine nó vna anima, sed multarú vnitas vel potius vnanimitas designatur. Nec sané foramina petræ aut cauernas maceriæ, latebras putetis operantiú iniquitatem, nequa prorsus suspicio subeat de operibus tenebrarum. Alius hunc locum ita exposuit, foramina petræ vulnera Christi interpretans. Rectè omnino. ná petra Christus. Bona foramina, quæ fidem astruunt resurrectionis, & Christi diuinitaté. [Ioan.20.d] Dominus meus, inquit, & deus meus. Vnde hoc reportatum oraculum, nisi ex foraminibus petræ? In his passer inuenit sibi domum, & turtur nidum, vbi reponat pullos suos. [Psal.83.a] In his se columba tutatur, & circunuolitantem intrepida intuetur accipitrem. Et ideo ait: Columba mea in foraminibus petræ. [Canti.2.d] Vox columbæ. In petra exaltauit me. [Psal.26.b] Et item. Statuit, inquit, supra petram pedes meos. [Psal.39.b] Vir sapiens ædificat domum suam supra petram, quòd ibi nec vétorum formidet iniurias, nec inundationum. [Matt.7.d] Quid non boni in petra? In petra exaltatus, in petra securus, in petra firmiter sto. Securus ab hoste, fortis à casu, & hoc quoniá exaltatus à terra. Anceps est enim & caducum terrenum omne. Cóuersatio nostra in cœlis sit, & nec cadere nec deiici formidam'. In cœ I lis petra, in illa firmitas atque securitas est. Petra refugiú herinaciis. [Psal.103.b] Et reuera vbi tuta firmaque infirmis securitas & requies, nisi in vulneribus saluatoris? Tanto illic securior habito, quanto ille potentior est ad saluandum. Fremit mundus, premit corpus, diabolus insidiatur, non cado: fundatus enim sum supra firmam petram. Peccaui peccatú grande, turbatur conscientia, sed non perturbabitur, quoniá vulnerum domini recordabor. Nempe vulneratus est propter iniquitates nostras. Quid tam ad mortem quod non Christi morte saluetur? Si ergo in mentem venerit tam potens támque efficax medicamétum, nulla iam possum morbi malignitate terreri. Et ideo l[illegible]et errasse illum qui ait: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. [Gene.4.b] Nisi quòd nó erat de mébris Christi, nec pertinebat ad eum de Christi merito, vt suum præsumeret, suú diceret quod illius esset, tanquá rem capitis membrum. Ego verò fidenter quod ex me mihi deest, vsurpo mihi ex visceribus domini, quoniam misericordia affluunt, nec desunt foramina per quæ effluant. Foderút manus eius & pedes, latúsque lancea forauerúnt: & per has rimas licet mihi sugere mel de petra, oleumq; de saxo durissimo, id est, gustare & videre quoniam suauis est dominus. [Psa.21.d] [Deut.32.c] [Psal.33.b] Cogitabat cogitationes pacis, & ego nesciebam. [Hier.29.c] Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? At clauis reserans, clauus penetrans factus est mihi, vt videam voluntatem domini. Quidni videam per foramen? Clamat clauus, clamat vulnus quod verè deus sit in Christo mundum recócilians sibi. K Ferrum pertrãsiit animam eius, & appropinquauit cor illius, vt non iam non sciat compati infirmitatibus meis. Patet arcanum cordis per foramina corporis, patet magnum illud pietatis sacramentum, patent viscera misericordiæ dei nostri in quibus visitauit nos oriẽs ex alto. [Luc.1.g] Quidni viscera per vulnera pateant? In quo enim clarius, quàm in vulneribus tuis eluxisset quòd tu domine suauis & mitis, & multæ misericordię? Maiorem enim miserationem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro addictis morti & damnatis. Meú proinde meritum, miseratio domini. Non planè sum meriti inops, quandiu ille miserationum non fuerit. Quod si misericordiæ domini multæ, multus nihilo minus ego in meritis sum. [Thren.3.c] Quid enim si multorum sim mihi conscius delictorum? Nempe vbi abundauit delictum, superabúdauit & gratia. [Rom.5.d] Et si misericordiæ domini ab æterno & vsque in æternum, ego quoque misericordias domini in æternú cantabo. Nunquid iustitias meas? Domine memorabor iustitiæ tuæ solius. [Psal.70.c] Ipsa est enim & mea. Nempe factus es mihi tu iustitia à deo. Núquid mihi verédum ne non vna ambobus sufficiat? Non est pallium breue, quod (secundum prophetam) non possit operire duos. [Esa.28.f] Iustitia tua iustitia in æternum. [Psal.118.f] Quid lógius æternitate? Et te pariter & me operiet largiter larga & æterna iustitia. Et in me quidem operit multitudinem peccatorum, in L te autem domine quid nisi pietatis thesauros, diuitias bonitatis? Hæ in foraminibus petræ repositæ mihi. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ in illis, opertæ quidem, sed in his qui pereunt. [Psal.30.c] Vt quid enim sanctú detur canibus, vel margaritæ porcis? Nobis autem reuelauit deus per spiritum suum, etiam & apertis foraminibus introduxit in sancta. [1.Cor.2.c] quanta in his multitudo dulcedinis, plenitudo gratię, perfectióque virtutum! Ibo mihi ad illa sic referta cellaria, atque ad admonitionem prophetæ relinquá ciuitates, & habitabo in petra, ero quasi colúba nidificans in summo ore foraminis, [Hier.48.e] vt cum Moyse positus in foramine petræ, trãseunte domino merear saltem posteriora eius prospicere. [Exo.33.d] Nam faciem stantis, id est incómutabilis claritatem quis videat, nisi qui introduci iam meruit non in sancta, sed in sancta sanctorum? Nec vilis tamẽ aut contemnenda posteriorum contéplatio. Cótemnat Herodes: ego tanto magis non conténo, quanto magis contemptibilem se ostendit Herodi. Habent etiam aliquid & posteriora domini quod videre delectet. Quis scit si conuertatur & ignoscat deus, & relinquat post se benedictionem? [Psal.79.b] Erit cum ostendet faciem suam, & salui erimus. [Psal.20.a] Sed interim præueniat nos in benedictionibus dulcedinis, illis vtique quas post se relinquere consueuit. Núc dignationis suæ posteriora demonstret, aliás in gloria dignitatis faciem suam demonstratur'. Sublimis in regno, sed suauis in cruce. In hac me vi M sione præueniat, in illa adimpleat. Adimplebis me, ait, lætitia cum vultu tuo. [Psal.15.c] Vtraque visio salutaris, vtraque suauis: sed illa in sublimitate, ista in humilitate. Illa in splendore, hæc in pallore est. Denique, inquit, & posteriora dorsi eius in pallore auri. [Psal.67.c] Quomodo nó in morte pallescat? Sed melius pallens aurum, quàm fulgẽs aurichalcum: & quod stultum est dei, sapientius est hominibus. Aurum verbum, aurum sapientia est. Hoc aurum semetipsum decolorauit abscondens formam dei, & formam serui prætendés. Decolorauit & ecclesiam, quę ait: Nolite me considerare quòd fusca sim, quia decolorauit me sol. [Canti.1.b] Ergo & posteriora ipsius in pallore auri, quæ fuscum non erubuit crucis, vstioné passionis non horruit, liuorem vulnerum nó refugit. Et iam complacet sibi in illis, & optat nouissima sua fore horum similia. Idcirco denique audit: Columba mea in foraminib' petræ, quòd in Christi vulneribus tota deuotione versetur, & iugi meditatione demoretur in illis. Inde martyrij tolerantia, inde illi magna fiduciá apud deum altissimú. Non est quòd vereatur martyr exáguem liuidámque leuare ad eum faciem, cuius liuore sanatus est, gloriosam repræsentare similitudinem mortis eius vtique in pallore auri. Quid vereatur cui etiam à domino dicitur: Ostende mihi faciem tuam? Ad quid? Vt mihi videtur, se magis ostendere vult. [Canti.2.d] Ita est, videri vult, non videre. Quid enim ille non videt? Nó est ei opus vt quis se ostendat, à quo nil non videtur, nec si se abscódat. Vult ergo videri, vult benignus

A nignus dux deuoti militis vultũ & oculos in sua sustolli vulnera, vt illius ex hoc animum erigat, & exẽplo sui reddat ad tolerandum fortiorem. Enimuero nõ sentiet sua, dum illius vulnera intuebitur. Stat martyr tripudiãs & triumphans toto licet lacero corpore: & rimãte latera ferro, nõ modò fortiter, sed & alacriter sacrum è carne sua circunspicit ebullire cruorem. Vbi ergo tũc anima martyris? Nempe in tuto, nẽpe in petra, nempe in visceribus Iesu, vulneribus nimirũ patentibus ad introeundum. Si in suis esset visceribus scrutans ea, ferrum profectò sentiret: dolorem non ferret: succumberet, & negaret. Nunc autem in petra habitans, quid mirum si in modum petræ duruerit? Sed neque hoc mirum, si exul à corpore, dolores non sentiat corporis. Neque hoc facit stupor, sed amor. Submittitur enim sensus, non amittitur. Nec deest dolor: sed superatur, sed cõtẽnitur. Ergo ex petra martyris fortitudo, inde plane potens ad bibendum calicem domini. Et calix hic inebriãs quàm præclarus est! Præclarus inquam atque iucundus nõ minus imperatori spectanti, quàm militi triumphanti. Gaudium etenim domini, fortitudo nostra. Quidni gaudeat ad vocem fortissimæ confessionis? Denique & requirit eam cum desiderio. Sonet, inquiẽs, vox tua in auribus meis. Nec cunctabitur rependere vicẽ secundum suam promissionem continuò, vt qui se confessus fuerit corã hominibus, confiteatur & ipse eum coram patre suo. Rũpamus sermonẽ, nec enim potest finiri modò: ne sit sine modo, si cũcta quæ adhuc ex proposito capitulo restãt, vno isto velimus sermone complecti. Ergo quod superest seruemus principio alteri, vt de nostro sanè & verbo & modo gaudeat sponsus ecclesię Iesus Christus domin' noster, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Psal.22.b — Canti.2.d — Marc.8.d — B

Qualiter intelligatur hoc quod dicitur: Oratio iusti penetrat cœlos. Et quòd nemo potest bene deum contemplari, & verbum dei prædicare, nisi perfectam habuerit mentis puritatem. Sermo LXII.

Canti.2.d

COLVMBA mea in foraminib' petræ, in cauernis maceriæ.] Non tantùm in foraminibus petræ tutum reperit columba refugium, reperit & in cauernis maceriæ. Quòd si maceriam non congeriem lapidum, sed sanctorum communionem accipimus, videamus ne forte cauernas maceriæ dixerit angelorũ qui ob superbiã lapsi sunt, loca quasi vacua derelicta: quippe quæ repleri ex hominibus habent, tanquam ruinæ de lapidibus viuis reficiendæ. Vnde apostolus Petrus, Accedentes, inquit, ad lapidem viuum & ipsi tanquam lapides viui superædificamini domos spirituales. Nec puto ab re esse si intelligim' angelorũ custodiam vicem exhibere maceriæ in vinea domini, quæ est ecclesia prædestinatorum: cum Paulus dicat: Nõnne omnes administratorij spiritus sunt, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Et propheta: Immittit angelus domini in circuitu timentium eum. Et si ita sedet, erit sensus quia ecclesiã tempore & loco peregrinationis suæ duæ res consolentur: de præterito quidem memoria passionis Christi, de futuro autem quòd se in sortem sanctorum cogitat & confidit recipiẽdam. Ambo hæc veluti ante & retro oculata insatiabili desiderio contuetur, & vterq; illi intuitus admodum gratus, vterque est illi refugium, à tribulatione malorum & dolore integra consolatio: cũ non solum quid sibi expectandum, sed & vnde id sit præsumẽdum nouerit. Expectatio lęta nec dubia, quæ Christi morte firmata est. Cur paueat ad præmij magnitudinem, quæ precij dignitatem considerat? Quàm libens mente inuisit foramina, per quæ sibi sacrosancti sanguinis precium fluxit! Quàm libẽs cauernas perambulat & diuersoria & mãsiones quæ sunt in domo patris multæ atque diuersæ, in quibus habet collocare filios suos pro quorumque diuersitate meritorum! Et nunc quidẽ (quod solum interim potest) sola in his memoria requiescit, cœleste habitaculum quod desursum est, iam animo induens. Erit autem cum implebit ruinas, eã cauernas & corpore inhabitabit & mente, cum vacua domicilia quę antiqui reliquerunt habitatores, ipsa suæ vniuersitatis illustrabit præsentia, nec vlla vltrà apparebit cauerna penitus in cœlesti maceria, felici de cætero perfectione sui atque integritate gaudente. Aut si id magis probas, dicemus has cauernas à studiosis & piis mẽtibus non inueniri, sed fieri. Quonam modo? inquis. Cogitatione & auiditate. Cedit nempe in modũ maceriæ mollioris pia maceries desiderio animæ, cedit puræ cõtemplationi, cedit crebræ orationi. Deniq; oratio iusti penetrat cœlos. Non vtique aëris huius corporei spatiosas altitudines veluti quodam remigio alarum suarum instar volucris volantis scindet, aut quasi gladius acutus ipsius firmamẽti solidũ celsũmque verticem perforabit, sed sunt cœli sancti, viui, rationales, qui enarrant gloriam dei, qui fauorabili quadam pietate nostris se votis libẽter inclinant, & sinuatis ad tactum nostræ deuotionis affectibus in sua nos recipiunt viscera quotiens digna ad eos intẽtione pulsamus. Pulsanti enim aperietur. Licebit itaque vnicuiq; nostrum etiam hoc tempore nostræ mortalitatis cauare sibi quacunque parte volet cauernas supernæ maceriæ: nunc quidem patriarchas reuisere, nunc verò salutare prophetas, nunc senatui immisceri apostolorum, nunc martyrum inseri choris: sed & beatarum virtutum status & mansiones à minimo angelo vsq; ad Cherubim & Seraphim tota mentis alacritate percurrendo lustrare, prout quemque sua deuotio feret. Apud quos magis afficietur immittẽte sibi spiritu prout vult. si steterit & pulsauerit, confestim aperietur ei: & facta quasi cauerna in montibus vel potius mentibus sanctis, dum se vltro inflectunt ad pietatem, requiescet vel paululum apud illos. Omnis animæ sic facientis & facies & vox deo grata existit, facies propter puritatem, vox propter confessionem. Etenim confessio & pulchritudo in conspectu eius. Vnde & dicitur illi qui eiusmodi est: Ostẽde mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox, admiratio in animo contemplãtis: vox, gratiarum actio est. Delectatur admodum illiusmodi cauernis deus, è quibus sibi vox resonat gratiarũ actionis, vox admirationis & laudis. Felix mens, quæ sibi in hac maceria frequenter cauare studuit: sed quæ in petra, felicior. Licet quidem cauare & in petra, sed ad hoc puriore mentis acie opus est, & vehementiori omnino intentione, etiam & meritis potioribus sanctitatis. Et ad hæc quis idoneus? Nempe ille qui dixit: In principio erat verbũ, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: hoc erat in principio apud deũ. Nõnne tibi videtur ipsis se verbi penetralibus immersisse, & de abditis pectoris eius quãdam intimæ sapientiæ sacrosanctam eruisse medullam? Quid ille qui sapientiam loquebatur inter perfectos, sapientiam in mysterio abscõditam, quam nemo principum mũdi huius cognouit? Nõnne vno & altero cœlo acuta sed pia curiositate terebratis, è tertio tandẽ hanc pius scrutator euexit? at ipsam non siluit nobis, verbis quibus potuit fidelibus fideliter intimans. Audiuit autẽ verba ineffabilia, quæ non licuit illi loqui. Non vtiq; homini, nam sibi illa loquebatur & deo. Puta ergo deum quasi solicitam Pauli charitatẽ hoc modo consolari, & dicere: Quid anxiaris quòd conceptum tuum auditus nõ capit humanus? Sonet vox tua in auribus meis. hoc est: Si quod sentis, non licet reuelare mortalibus, consolare tamen, quòd vox tua diuinas queat mulcere aures. Vides sanctam animam nũc quidem charitate sobriam nobis, nunc verò puritate excedẽtem deo? Vide etiam de sancto Dauid ne forte ipse ille sit homo de quo cũ deo quasi de alio loquitur, quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquię cogitationis diem festum agẽt tibi. Ergo quod de cogitatione prophetica verbo & exemplo prophetæ venire ad mediũ poterat, id propheta in publicam mox laxabat confessionẽ, & ex eo confitebatur in populis domino, reliquum sibi & deo seruans, vnáque festiuum ducens in lætitia & exultatione. Hoc ergo est quod nobis intimare memorato versiculo voluit: quicquid videlicet sua illa scrutabunda & auida cogitatione ex arcano sapiẽtiæ eruere præualebat, partem quam poterat in salutem populorum solicita prædicatione impartiebatur: reliquum quod capere plebes nõ poterant, festiua iubilatione in dei laudibus expendebat. Vides sanctæ cõtemplationi deperire nihil, dum quod expẽdi in plebium ædificationem non potest, id vel maximè deo sit iucunda decoráque laudatio? Quæ cum ita sint, duo liquet contemplationis genera esse, vnum de statu & felicitate & gloria ciuitatis supernæ, quo vel actu vel ocio ingens illa cœlestium ciuium occupata

1.Pet.2.a — Heb.1.d — C — Psal.33.b — Psal.109.a — D — Eccli.35.c — Psal.18.a — Luc.11.c — E — Psal.95.b — Can.2.d — Ioan.1.a — 2.Cor.12.a — F — Canti.2.d — Psal.75.b — Psal.146.a

G sit multitudo: alterũ de regis ipsius maiestate, æternitate, diuinitate. Illa in maceria, ista in petra. Sed hoc quanto difficilius cauatur, tãto suauius quod inde eruis sapit. Nec verearis illud quod scriptura minatur scrutatoribus maiestatis: tantùm affer purum & simplicem oculum: nõ opprimêris à gloria, sed admittêris, nisi non dei, sed tuam quæsieris gloriam. Alioquin sua quisque opprimitur, nõ dei gloria, dum procliuis in istam, ad illam leuare ceruicem non sinitur, nimirum grauem cupiditate. Hac excussa securè scrutemur in petra in qua thesauri absconditi sapientiæ & scientiæ sunt. Si adhuc dubitas, audi ipsam petram. Qui operãtur, inquit, in me, non peccabunt. Quis dabit mihi pẽnas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Ibi requiem inuenit mãsuetus & simplex, vbi dolosus opprimitur vel elatus, & cupidus inanis gloriæ. Ecclesia columba est, & ideo requiescit. Colũba, quia innocẽs, quia gemens. Colũba inquam, quia in mansuetudine suscipit insitum verbum. Et requiescit in verbo, hoc est in petra. nã petra est verbũ. Ecclesia ergo in foraminibus petræ per quã introspicit & videt gloriam sponsi sui, nec opprimitur tamen à gloria, quoniam non sibi vsurpat eam. Non opprimitur, quia non scrutatrix maiestatis est, sed voluntatis: nam quod maiestati attinet, interdum quidem & in ipsam intẽdere audet, sed quasi admirans, non quasi scrutans. Sed & si quando per excessum rapi in illam contingat, digitus dei est iste, dignanter leuans hominem, non hominis temeritas insolenter dei alta peruadẽs. Cum enim apostolus raptum se cõmemoret, vt ausum excuset: quisnam alter præsumat mortaliũ huic se diuinæ maiestatis horrẽdo scrutinio propriis intricare conatibus, & importunus contemplator pauenda irrumpere in arcana? Scrutatores proinde maiestatis tanquam irruptores dici reor, non qui scilicet rapiuntur in eam, sed qui irruunt. Ipsi itaque opprimũtur à gloria. Ergo formidolosa scrutatio maiestatis, at voluntatis tam tuta quàm pia. Quidni tota diligentia scrutando instem sacramento gloriæ voluntatis, cui mihi parendum per omnia scio? Suauis gloria, quæ nõ aliunde quàm de ipsius suauitatis contemplatione procedit, quàm de diuitiarum bonitatis ac multę miserationis intuitu. Denique vidimus gloriam hanc, gloriam quasi vnigeniti à patre. Totum nempe benignum & verè paternum, quod apparuit gloriæ in hac parte. Non me opprimet gloria ista totis licet viribus intendentem in se ego potius imprimar illi. Etenim reuelata facie speculantes in eãdem imaginem transformamur de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. Transformamur, cum conformamur. Absit autẽ vt in maiestatis gloria, & non magis in voluntatis modestia, dei ab homine conformitas præsumatur. Gloria mea hæc est, si vnquã de me audiero: Inueni hominem secundum cor meum. Cor spõsi, cor patris sui. Ipsum quod? Estote, ait, misericordes sicut & pater vester misericors est. Hæc forma, quam videre desiderat cum ecclesiæ dicit: Ostẽde mihi faciem tuam. forma pietatis & mansuetudinis. Hanc cũ omni fiducia leuat ad petram, cui similis est. Accedite, inquit, ad eũ, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur. Quo pacto humilis ab humili cõfundetur, à pio sancta, & à mansueto modesta? Non planè abhorrebit à puritate petræ pura facies sponsæ, non magis quàm à virtute virtus, à lumine lumen. Sed quia nõ ex omni interim parte adhuc ad petram forandam ecclesia accedere potest (neque enim omnium est qui in ecclesia sunt, sacramenta diuinæ voluntatis inspicere, aut apprehendere per semetipsos profunda dei) ideo non solũ in foraminibus petræ, sed & in cauernis maceriæ habitare ostenditur. Ergo in perfectis quidem qui rimari ac penetrare arcana sapientiæ & puritate cõscientiæ audent, & intelligentiæ acumine possunt, habitat in foraminib' petræ. De reliquo in cauernis maceriæ, vt qui in petra per semetipsos fodere aut nõ sufficiunt, aut non præsumunt: in maceria fodiant, contenti vel gloriam sanctorum mente intueri. Si cui ne hoc quidem possibile sit, huic sanè proponet Iesum, & hunc crucifixũ: vt & ipse absque suo labore habitet in foraminibus petræ, in quibus non laborauit. Iudæi in his laborauerũt, & ipse in labores infidelium introibit, vt sit fidelis. Nec verendum quòd patiatur repulsam, qui & vocatur vt intret. Ingredere, inquit, in petram, abscõdere in fossa humo à facie timoris domini, & à gloria maiestatis eius. Infirmæ adhuc & inerti animæ (quæ iuxta quod in euãgelio quidã de semetipso confitetur, fodere non valet, mendicare erubescit) fossa ostenditur humus vbi lateat donec conualescat & proficiat, vt possit & ipsa per se cauare sibi foramina in petra, per quæ intret ad interiora verbi, animi vtique vigore & puritate. Et si intelleximus fossam humũ, illam quæ ait: Foderunt manus meas & pedes meos: non erit ambigendum de sanitate in ea citius adipiscenda animæ vulneratæ quæ in ea demorabitur. Quid enim tam efficax ad curãda cõscientiæ vulnera, necnon ad purgandã mentis aciem, quàm Christi vulnerum sedula meditatio? Verùm donec purgata & sanata perfectè fuerit, non video qualiter illi aptari possit quod dicitur: Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Quomodo denique faciem suam ostendere audeat, vel leuare vocem suam, cui & latêre indicitur? Abscondere, inquit, in fossa humo. Quare? Quia non est pulchra facie, nec digna quæ videatur. Non erit digna videri, quandiu nõ erit videre idonea. Cum autem per inhabitationem fossæ humi in sanãdo oculo interiori tantum profecerit, vt reuelata facie speculari gloriam dei & ipsa possit: tunc demũ quæ videbit, fiducialiter iam loquetur, voce & facie placẽs. Placeat necesse est facies quæ in dei claritatẽ intendere potest. Neque enim id posset nisi clara ipsa quoque esset & pura, vtique transformata in eandem quam conspicit claritatis imaginem. Alioquin ipsa dissimilitudine resiliret insolito reuerberata fulgore. Ergo cum pura puram intueri potuerit veritatem, tunc faciem ipsius spõsus videre cupiet, consequenter & vocem eius audire. Nam quãtum illi placeat cum puritate quidem mentis prædicatio veritatis, ostendit cum subinde infert: Vox enim tua dulcis. Quia enim non placeat vox si displiceat facies, demonstrat cum illico subdit: Et facies tua decora. Quid internæ decor faciei, nisi puritas? In pluribus hæc absque prædicationis voce complacuit, illa absque ista in neminẽ. Impuris non se ostendit veritas, non se credit sapientia. Quid ergo loquuntur quam nõ viderũt? Quod scimus, inquit, loquimur, & quę vidimus testamur. Id ergo tu audes testari, quod non vidisti, & loqui quod ignoras? Quæris quem dicam impurum? Qui laudes requirit humanas, qui non ponit sine sumptu euangeliũ, qui euangelizat vt manducet, qui quæstum æstimat pietatẽ, qui non requirit fructum, sed datũ. Impuri sunt tales, & cum nõ habeãt vnde videãt veritatem propter impuritatem, habent tamen vnde illam loquantur. Quid præpropere agitis? Cur lucem nõ expectatis? Cur opus lucis ante lucem præsumitis? Vanum est vobis ante lucem surgere. Lux est puritas, lux charitas, quæ non quærit quæ sua sunt. Hæc præcedat, & pes linguę in incerto nõ ponitur. Superbo oculo veritas non videtur, syncero patet. Non est ꝙ se veritas deneget intuendam puro cordi, ac per hoc nec eloquendã: Peccatori autem dicit deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamẽtum meũ per os tuum? Multi puritate neglecta, ante loqui ꝙ videre conati sunt, & aut grauiter errauerunt nescientes de quibus loquerentur, neque de quibus affirmarent: aut turpiter viluerunt, dum qui alios docerent, seipsos nõ docuissent. A quo nos gemino malo semper custodiat exoratus à nobis sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Quòd viro sapienti vita seu mens sua sit sibi vinea in cultu. Et de duobus vulpium generibus: scilicet adulatoribus, & detractoribus. Et de tẽtationibus monachorum nouitiorum.

Sermo LXIII.

CAPITE nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas, nam vinea nostra floruit.] Liquet quòd non ociose ad vineas itum sit, quando ibi inuentæ sunt vulpes demolientes eas. Litera quidem istud. Spiritus autem quid? Ante omnia sanè vt communem & vsitatum literæ sensum in hac explanatione penitus respuamus, vtpote ineptum & insulsum, indignúmque planè qui recipiatur in scriptura tam sancta, tam authentica. Nisi quis forte ita vecors & animo stolidus sit, vt pro magno habeat didicisse ex ea instar filiorum huius seculi curam gerere terrenarum possessionum, custodire

Marginalia: Prou.25.d; Eccli.24.c; Psal.54.c; H; Acto.9.a; Ioan.1.b; 2.Cor.3.d; Luc.6.f; I; Psal.33.a; Esa.2.b; K; Luc.16.a; Psal.21.d; Canti.2.d; Esa.2.b; L; Canti.2.d; Ioan.3.b; Psal.126.a; 1.Cor.13.b; M; Psal.49.c; Canti.2.d

A custodire & defensare vineas ab incursantibus bestiis, ne forte contingat amittere fructum vini, in quo est luxuria, simúlque pereat opera & impensa. Grande scilicet dânum, vt propterea librum sanctum tanto studio & tanta cum veneratione legamus, quòd docemur in eo à vulpibus vineas custodire, ne in excolẽdis illis frustra marsupia vacuẽtur, si in custodiendis pigri fuerimus. Non estis tam rudes, neque adeo spiritualis gratiæ expertes, vt ita carnaliter sapiatis. Ergo in spiritu ista quæramus. Ibi sanè inuenimus, sano quidem intellectu, sensuq; nihilo minus digno, & vineas florentes, & vulpes demolientes, in quibus capiendis vel amouẽdis & honestius laboratur & fructuosius. An vos dubitatis longè vigilantius insistendum mẽtibus seruandis quàm frugibus, longè curiosius inuigilandum cauẽdis propter illas spiritualibus nequitiis, quàm capiendis propter istas fraudulentis vulpeculis?

Ephes.5.d

Sed iam à me demonstrandæ sunt spirituales istę tam vites quàm vulpes. Vestra intererit filij, suæ quéque vineæ prouidere, cum me disputãte aduerterit in quibus sibi & à quibus maximè sit cauendum. Viro sapienti sua vita vinea est, sua mens, sua conscientia. Nil quippe incultum desertúmve in se sapiens derelinquet. Stultus non ita. Cũcta apud eum neglecta inuenies, cuncta iacentia, cuncta inculta & sordida. Non est vinea stulto. Quomodo vinea, vbi nil plantatũ, nil elaboratum vspiam paret? Tota spinis siluescit & tribulis stulti vi-B ta, & vinea est? Et si fuit, iam non est, redacta in solitudinem. Vbi vitis virtutis? Vbi botrus boni operis? Vbi vinum lætitię spiritualis? Per agrum hominis pigri transiui, inquit, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerunt superficiẽ eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Audis sapientem irridentem stultum quòd bona naturę & dona gratiæ, quæ forte per lauacrum regenerationis acceperat, tanquam illam quam plantauit deus & non homo, primam suam vineam, in non vineã negligendo redegit. Denique non potest vinea esse, vbi vita nõ est. Nam stultus quòd viuit, mortem potius quàm vitam esse cẽsuerim. Quomodo vita cum sterilitate? Arbor arida & in sterilitatem versa, nónne mortua iudicatur? Et sarmẽta mortua sunt. Et occidit, inquit, in grandine vineas eorum, monstrans vita priuatas, quę sterilitate dãnatæ sunt. Sic stultus eo ipso quòd inutiliter viuit, viuens mortuus est. Soli itaq; conuenit sapiẽti habere vel potius esse vineam, qui vitam habet. Est lignum fructiferum in domo dei, ac per hoc lignum viuens. Siquidem & ipsa sapientia qua sapiens dicitur & est, lignũ vitæ est apprehendẽtibus eam. Quidni viuat aprehensor eius? Viuit, sed ex fide, Iustus nempe est sapiẽs, & iustus ex fide viuit. Et si anima iusti sedes est sapientiæ, sicut est: profecto is sapiens, qui iustus. Is ergo, siue iustum nomines siue sapientem, nunquã absque vinea viuet, quia nunquam non viuet. Hoc quippe est illi vi-C nea, quod vita. Et bona vinea iusti, immo bona vinea iustus, cui virtus vitis, cui actio palmes, cui vinum testimonium cõscientiæ, cui lingua torcular expressionis. Denique gloria nostra hæc est, inquit, testimonium conscientiæ nostræ. Vides apud sapientem vacare nihil? Sermo, cogitatio, cõuersatio, & si quid aliud est ex eo, quidni totũ dei agricultura, dei ædificatio est, & vinea domini sabaoth? Quid denique illi de se perire possit, quando & folium eius non defluet? Cæterùm tali vineæ nunquam infestationes, nunquam insidiæ deerũt. Nẽpe vbi multæ opes, multi sunt & qui comedunt eas. Sapiens erit solicitus seruare vineam suam nõ minus quàm excolere, nec sinet eam vorari à vulpibus. Pessima vulpes occultus detractor, sed non minus nequam adulator blandus. Cauebit sapiens ab his. Dabit operam, sanè quod in ipso est, capere illos qui talia agunt, sed capere beneficiis atque obsequiis monitisque salutaribus & orationibus pro his ad deũ. Non cessabit istiusmodi carbones ignis cõgerere super caput maledici, & item super adulatoris, quousq; (si fieri potest) & illi inuidiam, & isti simulationem de corde tollat, faciens mandatum sponsi dicentis: Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. An non tibi captus ille videtur, qui suffusus ora rubore, quippe proprium erubescẽs iudiciũ, ipse suæ confusionis & pœnitudinis testis est, siue quòd oderit hominem amore dignissimum, siue quòd dilexerit tantũ verbo & lingua eũ à quo se diligi opere & veritate vel serò expertus

Prou.24.d

Psal.77.e

Heb.10.d

Sapien.7.d

2.Cor.1.c

Eccles.5.b

Cant.2.d

est? Captus planè, & captus domino, secundũ quòd nomina-D tim ipse expressit: Capite, inquiẽs, nobis. Vtinam ego omnes aduersantes mihi sine causa, ita capere possim, vt Christo eos vel restituam vel acquiram. Sic sic confundantur & reuereãtur qui quærunt animã meã, auertantur retrorsum & erubescant qui volũt mihi mala, quatenus inueniar & ipse obediẽs sponso, non modò in capiendo vulpes, sed & in capiẽdo ipsi. Sed reflectatur sermo ad sui principium, vt suo ordine series explanationis procedat. Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliũtur vineas. Locus moralis est, & iuxta morum disciplinam nos iam ostendimus spirituales has vineas nõ nisi spirituales viros esse: quorum cum omnia interiora culta sint, omniáq; germinantia, omnia fructificantia, & parturiẽtia spiritum salutis, quomodo de regno dei, sic de his vineis æquè domini sabaoth possum dicere quoniã intra nos sunt. Denique in euangelio legitur dari gentibus regnũ facientibus fructus eius. Hi sunt quos Paulus enumerat, dicens, Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, cõtinẽtia, castitas. Fructus isti, profectus nostri. Hi accepti sponso, quia ipsi cura est de nobis. Num de virgultis cura est deo? Homines nõ arbores amat homo deus, & nostros profectus suos fructus deputat. Tempus horum diligẽter obseruat, arridet apparentibus, & solicitus satagit ne pereant nobis cum apparuerint, immo verò ne pereant sibi: se enim reputat tan-E quam nos. Ideóque prouidens, capi sibi iubet insidiantes vulpeculas, ne nouellos fructus ipsæ præripiant. Capite, inquit, nobis vulpes paruulas, quæ demoliũtur vineas. Et quasi quis dicat, præpropere times, nondũ venit fructuum tempus: non est ita, inquit: nam vinea nostra floruit. Post flores nõ est fructuum mora: adhuc illis cadentibus isti erumpunt illico, illico incipiunt apparere. Parabola ista instantis est temporis. Videtis istos nouitios? Nuper venerunt, nuper conuersi sunt, non possumus de ipsis dicere, quia vinea nostra floruit, floret enim. Interim quòd in eis apparere videris, flos est: fructuum tempus nondum aduẽnit. Flos nouella cõuersatio est, flos formula recens vitæ emendatioris est. Induerunt sibi faciem disciplinatam, & bonam totius corporis compositionem. Placent, fateor, quæ in facie sunt, negligentior vtique is qui foris apparet corporum cultus & vestium, sermo rarior, vultus hilarior, aspectus verecundior, incessus maturior. Verùm quia hęc nouiter cœpere, ipsa sui nouitate flores censenda sunt, & spes fructuum magis quàm fructus. Vobis filioli, non timemus à fraude vulpium, quæ fructibus magis quàm floribus inuidere noscuntur. Vestrum aliunde periculum est. Vstionem certè metuo floribus, non subreptionem, sed vstionem à frigore. Aquilo mihi suspectus est, & frigora matutina, quæ intempestiuos flores solent perdere, fructus præ-F ripere. Itaque ab Aquilone pãditur vestrum malum. A facie frigoris eius quis sustinebit? Hoc frigus si semel animam, animę quidem (vt assolet) incuria spiritu dormitante, peruaserit, ac nemine deinde (quod absit) inhibente ad interiora eius peruenerit, descenderit in viscera cordis & sinũ mentis, concusserit affectiones, occupauerit consilij semitas, perturbauerit iudicij lumẽ, libertatem addixerit spiritus, mox (vt in corpore solet euenire febricitãtibus) subit quidam animi rigor, & vigor lentescit, lãguor fingitur virium, horror austeritatis intenditur, timor solicitat paupertatis, contrahitur animus, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo vitæ, sopitur ratio, spiritus extinguitur, deferuescit nouitius feruor, ingrauescit tepor fastidiosus, refrigescit fraterna charitas, blanditur voluptas, fallit securitas, reuocat consuetudo. Quid plura? Dissimulatur lex, abdicatur ius, fas proscribitur, derelinquitur timor domini. Dantur postremò impudentiæ manus, præsumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpissimus, plenus ille ignominia & cõfusione saltus de excelso in abyssum, de pauimento in sterquilinium, de solio in cloacam, de cœlo in cœnam, de claustro in seculum, de paradiso in infernũ. Principium & originem huius pestis, & vel qua arte vitetur, vel qua superetur virtute, non est huius temporis demonstrare. Aliàs erit hoc, nunc cœpta prosequamur. Ad prouectiores & firmiores sermo est retorquẽdus, ad vineam quę iam floruit, cui quidem etsi non est quòd floribus formidet à frigore, sed

Psal.39.d

Mat.21.g

Gala.5.b

Hier.1.e

Psal.147.b

[G] non fructus securi sunt à vulpibus. Dicendum apertius quid sint spiritualiter hę vulpes, cur pusillę dicantur, cur iubeãtur potissimum capi, & non abigi vel occidi: etiam introducẽda diuersa genera harum bestiarum ad maiorem audiẽtium notitiam & cautelam, non sanè sermone isto: vt fastidio consulamus, & nostræ deuotionis alacritas perpetuetur in gratia & confessione gloriæ magni ecclesię sponsi domini nostri Iesu Christi, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amẽ.

De tentationibus monachorum proficientium, & de hæreticis. Sermo LXIIII.

[Cant. 2. d] ADSVM promissioni meę. Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas: nam vinea nostra floruit.) Vulpes, tentationes sunt. Necesse est vt veniant tentationes. [2. Ti. 2. a] Quis enĩ coronabitur, nisi qui legitime certauerit? Aut quomodo certabunt, si desit qui impugnet? Tu ergo accedens [Eccli. 2. a] ad seruitutem dei, sta in timore, & præpara animam tuam [2. Ti. 3. c] ad tentationem, certus omnes qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem passuros. Porrò tentationes diuersę sunt pro temporum diuersitate. Et initiis quidem nostris tãquam nouellarum teneris floribus plantationum in euidenti vis algoris incumbit, cuius meminimus in sermone altero, & incipientes ab hac peste cautos reddidimus. Iam verò proficientium sanctioribus studiis minimè quidem sese opponere contrariæ virtutes apertè audent, sed solent ex occulto [H] insidiari quasi quædam fraudulentæ vulpeculæ: specie quidem virtutes, re autem vitia. Quantos (verbi gratia) ingressos vias vitæ, progressos ad meliora, super semitas iustitiæ bene securéque proficiscentes & proficientes, fraude (proh pudor) vulpium harum turpiter supplãtatos expertus sum, & serò in se virtutum suffocatos plangere fructus! Vidi ego hominem currentem bene, & ecce cogitatio (quidni vulpecula fuit?) quantis, inquit, bonum quo solus fruor! si essem in patria, possem vtique impartiri fratribus & cognatis, notis & amicis? Amant me, & facilè acquiescerent suadenti. Vt quid perditio hæc? Vado illuc, & saluo multos ex illis, & me pariter. Nec verendum in loci mutatione. Etenim dum bene faciã, quid interest vbi, nisi quòd illic proculdubio satius, vbi fructuosius degam? Quid plura? It, & perit miser, non tam exul ad patriam, quàm canis reuersus ad vomitum. Et se perdidit infelix, & suorum acquisiuit neminem. En vna vulpecula, ista videlicet frustratoria spes quam habuit in acquisitione suorum. Potes tu quoque per teipsum in teipso alias atque alias similes huic inuenire seu aduertere si non negligas. Vis tamen vt vnam adhuc ego ostendam tibi? Facio, etiam & tertiam & quartam quoque demonstrabo, si te ad capiendas eas, quas forte ex his in tua aduer- [I] teris vinea, inuenero vigilantem. Interdum bene proficientis cuiuspiam, cum sibi profusius aliquid supernæ gratiæ senserit irrorari, subit animum desiderium prędicandi, non qui- [Galat. 1. a] dem ad parentes & propinquos, iuxta illud: Cõtinuo nõ acquieui carni & sanguini: sed quasi purius, fructuosius, fortiúsque passim ad extraneos & ad omnes. Caute omnino. Sane ti- [Prou. 11. d] met propheticum incurrere maledictum, si quæ abscõditò accepit frumenta, abscondat in populis: & cõtra euangelium [Matt. 10. c] facere, nisi quæ in aure audiuit, prædicauerit super tecta. Vulpes est, atque illa priore eo nociuior quo occultior veniens. [Deut. 15. d] Sed capio tibi eam. Primus Moyses dicit: Non arabis in pri- [1. Ti. 3. b] mogenito bouis. Hoc Paulus interpretans, Non neophytum, inquit, ne in superbiam elatus, incidat in iudiciũ diabo- [Heb. 5. a] li. Et rursum: Nec quisquam, inquit, sumit sibi honorem, sed [Rom. 10. c] qui vocatur à deo tanquam Aaron. Itẽ ipse: Quomodo prædicabunt, ait, nisi mittantur? Et scimus monachi officiũ esse, non docere, sed lugere. Ex his similibúsque collectis mihi texo rete, & capio vulpem, ne demoliatur vineam. Ex his nempe claret & certũ est quòd publice prædicare, nec monacho conuenit, nec nouitio expedit, nec nõ misso licet. Porrò contra hæc tria venire, quanta conscientiæ demolitio est? Ergo quicquid tale animo suggeratur, siue sit illud tua cogitatio, siue immissio per angelũ malum, dolosam agnosce vulpeculam, id est malum sub specie boni. Sed aspice aliam. Quãtos ex monasteriis spiritu feruẽtes eremi solitudo suscepit, & aut

[K] tepefactos euomuit, aut tenuit contra eremi legẽ non modò remissos, sed etiam dissolutos? sicque apparuit vulpeculã affuisse, vbi tanta facta est vastatio vineæ, id est vitæ & cõscientiæ hominis detrimentum. Cogitabat si solus degeret, multo se copiosiores fructus spiritus percepturum, quippe qui in communi vita tantum spiritualis gratiæ fuisset expertus. Et bona visa est sua cogitatio sibi, sed rei exitus indicauit magis eandem illi cogitationem, vulpem demolientem fuisse. Quid illud, quòd nos quoq; totiens in domo ista tam grauiter inquietat, notabilem loquor quorundam qui inter nos sunt, superstitiosamq; abstinentiam, ex qua se omnibus, sibíque omnes molestos reddunt? Quomodo non hæc ipsa discordia tã generalis, & suæ illis cõscientiæ dissipatio est, & quod in ipso est, grandis vineæ huius quam plantauit dextera domini, vestrę scilicet omnium vnanimitatis demolitio? Vę homini per [Matt. 26. b] quem scandalum venit. Qui scandalizauerit, inquit, vnum de [Mar. 9. f] his pusillis, durum est quod sequitur. Quanto duriora meretur, qui tantam & tam sanctam multitudinem scãdalizat? Iudicium prorsus durissimum portabit quicunque est ille. Sed hæc aliàs. Nunc verò intendamus iis quæ à sponso dicuntur super pusillis & astutis his animalibus demolientibus vineas. Pusillis dixerim, non malitia, sed subtilitate. Astutũ siquidem natura hoc genus est animantis, promptúmq; admodũ ad nocendum in occulto: & videtur mihi cõgruentissimè designare subtilissima quædam vitia specie palliata virtutũ, qualium [L] vtiq; formam præmissis ad notitiam exemplis, paucis licet, iã aliquantisper expressi. Nec enim aliter nocere queunt, nisi quòd se virtutes, virtutũ quadam similitudine mentiuntur. Sũt autem cogitationes hominum aut vanæ, aut factæ immissiones per angelos malos, angelos satanæ qui se transfigurant in an- [2. Cor. 11. c] gelos lucis, parãtes sagittas suas in pharetra, hoc est, in occul- [Psal. 10. a] to, vt sagittent in obscuro rectos corde. Vnde & pusillas eas propter hoc reor dici, quòd cum cætera vitia quadam quasi corpulẽtia sui manifesta se præbeãt, hoc genus pro sui subtilitate haud facilè agnosci, & ideo nec caueri possit: nisi duntaxat à perfectis & exercitatis, & qui habeant illuminatos oculos cordis ad discretionẽ boni & mali, maximéque ad discretionem spirituum, qui cum apostolo possint dicere: Quia [2. Cor. 2. c] non ignoramus astutias satanæ, neq; cogitationes eius. Et vide ne fortè ob hoc à sponso iubeantur nõ quidem exterminari vel abigi vel occidi, sed capi: quòd videlicet huiusmodi spirituales dolosásq; bestiolas omni vigilantia & cautela obseruari oporteat & examinari, & sic capi, id est comprehendi in astutia sua. Ergo cum proditur dolus, cum fraus aperitur, cũ conuincitur falsitas, rectissimè tũc dicitur capta vulpes pusilla quæ demoliebatur vineam. Denique dicimus hominem in sermone capi, sicut habes in euangelio, Quia conuenerunt [Matt. 22. d] Pharisæi in vnum vt caperẽt Iesum in sermone. Ita ergo spõsus capi iubet vulpes pusillas quæ demoliuntur vineas, id est [M] deprehendi, conuinci, prodi. Solum hoc malignitatis genus id propriũ habet, vt agnitũ iam minimè noceat, ita vt agnosci sit illi expugnari. Quis enim nisi demens comperta decipula sciens & prudens pedem mittit in illam? Sufficit proinde si capiantur quæ eiusmodi sunt, hoc est si prodas & deducas ad medium: quippe quibus apparere, perire est. Nõ sic cętera vitia. Nempe manifestè veniunt, manifestè nocẽt, scientes captiuant, superant reluctantes, vtpote vi non dolo agentia. Ergo contra huiusmodi aperte sęuientes bestias nõ inuestigatione opus est, sed refrenatione. Solas has vulpes paruulas, dissimulatrices maximas, quia proditæ iam non nocent, sufficit educi in lucem, & capi in calliditate sua. Nam foueas habent. Tali itaque ex causa vulpes istæ & capi iubentur, & paruulæ describuntur. Vel ideo paruulæ, vt nascentia vitia in ipso ortu, donec vtique paruula sunt, vigilanter obseruans illico comprehendas, ne crescentia plus noceant, & difficilius capiantur. Et si iuxta allegoriam ecclesias vineas, vulpes hæreses vel potius hæreticos ipsos intelligamus: simplex est sensus, vt hæretici capiantur potius quàm effugẽtur. Capiantur dico non armis, sed argumentis quibus refellantur errores eorum: ipsi verò si fieri potest reconcilientur catholicæ, reuocentur ad veram fidem. Hæc est enim voluntas eius, qui [1. Timo. 2. b] vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Hoc denique velle se perhibet, qui non simpliciter

Capite

A Capite vulpes:sed, Capite nobis, inquit, vulpes paruulas. Sibi ergo & sponsæ suæ, id est catholicæ iubet acquiri has vulpes, cum ait: Capite eas nobis. Itaque homo de ecclesia exercitatus & doctus, si cũ hæretico homine disputare aggreditur, illò intentionem suam dirigere debet, quatenus ita errãtem conuincat, vt & conuertat, cogitãs illud apostoli Iacobi: quia qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Quòd si reuerti noluerit, nec cõuictus post primam iam & secũdam admonitionẽ (vtpote qui omnino subuersus est) erit secundum apostolum deuitãdus. Ex hoc iam melius (vt quidem ego arbitror) effugatur, aut etiam religatur, quàm sinitur vineas demoliri. Nec propterea sanè nihil se egisse putet qui hæreticum vicit & conuicit, hæreses confutauit, verisimilia à vero clarè apertéque distinxit, praua dogmata, plana & irrefragabili ratione praua esse monstrauit, prauum deniq; intellectum extollentem se aduersus scientiam dei in captiuitatem redegit. Nempe cepit nihilo minus qui talia operatus est, vulpem, etsi non ad salutem illi: & cepit eam spõso & sponsæ, quamuis aliter. Nam etsi hæreticus nõ surrexit de fece, ecclesia tamen confirmatur in fide, & quidem de profectibus spõsæ spõsus sine dubio gratulatur. Gaudium etenim domini est fortitudo nostra. Deniq; non putat à se aliena lu- B cra nostra, qui se nobis tam dignanter associat, dum iubet capi vulpes non sibi, sed nobis secum, Capite, inquiens, nobis. Aduertere est enim quod ait, nobis. Quid hac voce socialius? An non tibi videtur hoc dicere quasi quidam paterfamilias qui per se nihil habeat, sed omnia communia cum vxore & filiis atq; domesticis? Et qui loquitur, deus est, minime tamen vt deus id loquitur, sed vt sponsus. Capite nobis vulpes. Vides quàm socialiter loquitur, qui socium non habet? Poterat dicere, mihi, sed maluit, nobis, consortio delectatus. O suauitatem, ô gratiam, ô amoris vim. Itáne summus omnium vnus factus est omnium? Quis hoc fecit? Amor dignitatis nescius, dignatione diues, affectu potens, suasu efficax. Quid violentius? Triumphat de deo amor. Quid tamen tam non violentum? Amor est. Quæ est ista vis, quęso, tam violẽta ad victoriam, tam victa ad violentiam? Denique semetipsum exinaniuit, vt scias amoris fuisse quòd plenitudo effusa est, quòd altitudo adæquata est, quòd singularitas associata est. Cũ quonam tibi, ô admirande spõse, tam familiare consortium? Nobis, inquis, capite. Cui tecum? An ecclesiæ de gentibus? De mortalibus & peccatoribus collecta est. Illam scimus quę sit. Sed tu quis es, Aethiopissę huius tam deuotus, tam ambitiosus amator? Sane non alter Moyses, sed plusquam Moyses. Num tu ille es speciosus forma præ filiis hominum? Parũ dixi, candor es vitæ æternæ, splendor & figura substantiæ dei. Postremò super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Iac.5.d *Philip.2.a* *Psal.44.a*

C *De duplici genere hæreticorum, scilicet manifestorum, & occultorum. Et de impietate quorundam, qui ne secretum prodatur, peierare permittunt: dicentes viros posse mulieribus cohabitare sine detrimento continentiæ.*

Sermo LXV.

DVOS vobis super vno capitulo disputaui sermones, tertium edere paro, si audire non tædeat. Et necessarium reor. Nam quod ad nostram quidem spectat domesticam vineam (quæ vos estis) satis me arbitror in duobus fecisse sermonibus pro munimento illi aduersus insidias tripartiti generis vulpium, qui sunt adulatores, detractores, ac seductorij quidam spiritus, gnari & assueti mala sub specie boni inducere. Verum dominicę vineę non ita. Illam loquor quæ impleuit terram, cuius & nos portio sumus: vineam grãdem nimis, domini plantatam manu, redemptam sanguine, rigatam verbo, propagatam gratia, fœcundatam spiritu. Ergo plus proprij curam gerens, in commune minus profui. Mouet me autem pro ipsa multitudo demoliẽtium eam, defensantium paucitas, difficultas defensionis. Difficultatẽ occultatio facit. Nam cum ecclesia semper ab initio sui vulpes habuerit, citò omnes compertæ & captæ sunt. Confligebat hæreticus palam. nam inde hæreticus maximè, quòd palam vincere cupiebat, & succumbebat. Ita ergo facilè illæ capiebantur vulpes. Quid enim si posita in lucem veritate, hæreticus in suæ pertinaciæ tenebris remanens, solus foris religatus aresceret? Nihilo minus capta reputabatur vulpes condemnata impietate, & impio foras misso, ostentui vtique iam victuro, non fructui. Ex hoc, iuxta prophetam, erant illi vbera arentia, & venter sterilis: quia non repullulat error publicè confutatus, & falsitas aperta non germinat. Quid faciemus his malignissimis vulpibus vt capi queant, quæ nocere quàm vincere malunt, & ne apparere quidem volunt, sed serpere? Omnibus vna intẽtio hæreticis semper fuit, captare gloriam de singularitate scientię. sola ista malignior cæteris versutiórque hæresibus, damnis pascitur alienis, propriæ gloriæ negligens. Docta, credo, exemplis veterum, quæ prodite euadere non valebant, sed confestim capiebantur: cauta est nouo maleficij genere operari mysterium iniquitatis, eo licentius quo latentius. Denique indixere (vt dicitur) latebras sibi, firmauerunt sibi sermonem nequam: Iura, periura: secretum prodere noli. Enimuero aliàs ne tenuiter quidem iurare vllatenus acquiescunt, propter illud de euangelio, Nõ iurare neque per cœlum, neq; per terram, &c. O stulti & tardi corde, repleti sanè pharisaico spiritu, liquãtes culicem, & camelum glutientes. Iurare nõ licet, & peierare licet? An in hoc solo vtrunque licet? De quonam mihi euangeliorum loco producitis istam exceptionem, qui ne iota quidẽ (vt falso gloriamini) præteritis? Patet vos & superstitiosè obseruare de iuramento, & flagitiosè præsumere de periurio. O peruersitatẽ. Quod ad cautelam consultum est, videlicet non iurare: hoc isti mandati vice tam contentiosè obseruant: & quod immobili iure sancitum est, non peierandum scilicet, hoc tanquam indifferẽs pro sua voluntate dispẽsant. Non, inquiunt, sed ne mysterium publicemus. Quasi gloria dei non sit reuelare sermonem. An dei inuident gloriæ? Sed magis credo quòd pandere erubescant, scientes inglorium. Nam nefanda & obscœna dicuntur agere in secreto, siquidem & vulpium posteriora fœtent. Sed taceo quæ negarent: ad manifesta respondeãt. An iuxta euangelium cauẽt sanctum dare canibus, & margaritas porcis? At istud apertè fateri est se non esse de ecclesia, qui omnes qui de ecclesia sunt, canes censent & porcos. Sine exceptione enim omnibus qui de sua secta non sunt, suum illud quicquid est subtrahendum existimant. Cęterum hoc etsi sentiãt, non respondebunt, ne manifesti fiant, nempe quod omnimodo fugiũt, sed nõ effugiẽt. Responde mihi, ô homo qui plus quàm oportet sapis, & plus quàm dici potest desipis. Dei est, an non, mysterium quod occultas? Si est, cur non ad eius gloriam pandis? Nam gloria dei reuelare sermonem. Si non, cur fidem habes in eo quod non est dei, nisi quia hæreticus es? Aut igitur dei secretum ad dei gloriam prodant, aut dei negent mysteriũ, & minimè se hæreticos negent: aut certe nihilo minus manifestos se fateantur inimicos gloriæ dei, qui nolunt manifestum fieri quod ei norunt fore ad gloriam. Stat nempe scripturæ veritas: Gloria regum celare verbum, gloria dei reuelare sermonem. Nõ vis tu reuelare? Non ergo vis deum glorificare. Sed forte non recipis scripturam hanc. Ita est, solius euangelij se profitentur æmulatores, & solos. Respondeant proinde euãgelio. Quod dico, ait, in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Iam nõ licet silere. vsquequo occultum tenetur quod palam deus fieri iubet? Vsquequo opertum est euangelium vestrum? Suspicor: vestrum nõ est Pauli. Nam ille suum fatetur opertum non esse. Et si, inquit, opertũ est euãgelium meum, in his opertum est qui pereunt. Videte ne vos diceret, apud quos euangelium inuenitur opertum. Quid apertius quòd pereatis? An fortè nec Paulum recipitis? De quibusdam ita audiui. Nõ enim inter vos omnes per omnia cõcordatis, etsi à nobis omnes dissentiatis. At verò eorum verba & scripta & traditiones qui corporaliter cum saluatore fuerunt pari auctoritate euangelij, cuncti (ni fallor) indifferenter recipitis. Nunquid illi opertum tenuere euangelium suum? Nunquid in deo carnis infirma, mortis horrida, crucis ignominiam tacuere? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum. Vbi apostolica forma & vita, quam iactatis? Illi clamant, vos susurratis: illi in publico, vos in angulo. Illi vt nubes volant, vos in tenebris ac subterraneis domibus delitescitis. Quid

D *Osee 9.d* E *Matt.5.e* *Iac.5.c* *Mat.7.a* F *Prou.25.a* *Matth.10.d* *2.Cor.4.a* *Esa.60.b*

G simile illis in vobis ostenditis? An quòd vobiscum mulierculas non vtique circunducitis, sed includitis? Nō æquè comitatio vt cohabitatio suspicioni patet. Verum quisnam de illis sinistrum quippiam suspicaretur, qui mortuos suscitabant? Fac tu similiter, & vnà recubantem putabo fœminam virum. Alioquin temere tibi vsurpas illorum dispensationem, quorum sanctitatem non habes. Cum fœmina semper esse, & nō cognoscere fœminam, nónne plus est quàm mortuum suscitare? Quod minus est nō potes, & quod maius est vis credam tibi? Quotidie latus tuum ad latus iuuenculæ est in mensa, lectus tuus ad lectum eius in camera, oculi tui ad illius oculos in colloquio, manus tuæ ad manus ipsius in opere, & continens vis putari? Esto vt sis, sed ego suspicione non careo. Scādalo mihi es, tolle scandali causam, quò te probes verum (vt iactitas) euangelij æmulatorē. Qui scandalizauerit vnum de ecclesia, nónne euangelium condemnat illum? Tu ecclesiam scandalizas. Vulpes es demoliens vineam. Iuuate me socij vt capiatur. Vel potius capite vos nobis eā ô angeli sancti. Versuta est valde, operta est iniquitate & impietate sua. Planè tam pusilla atque subtilis, vt facilè quidem humanos frustretur obtutus. Nunquid & vestros? Propterea vox illa ad vos, vtpote sodales sponsi: Capite nobis vulpes paruulas. Ergo facite quod iubemini, capite nobis hanc tam versipellem vulpeculam, quam ecce iam diu frustra insequimur. Docete H & suggerite qualiter fraus deprehendatur. Hoc enim est cepisse vulpem: quia longe plus nocet falsus catholicus, quàm si verus appareret hereticus. Non est autē hominis scire quid sit in homine, nisi quis fortè ad hoc ipsum fuerit vel illuminatus spiritu dei, vel angelica informatus industria. Quod signum dabitis vt palam fiat pessima hæresis hæc docta mētiri non lingua tantùm, sed vita? Et quidem recens vastatio vineæ vulpem indicat affuisse, sed nescio qua arte fingendi ita sua cōfundit vestigia callidissimum animal, vt quà vel intret vel exeat, haud facilè queat ab homine deprehēdi. Cúmque pateat opus, non apparet auctor: ita per ea quæ in facie sunt, cuncta dissimulat. Denique si fidem interroges, nihil Christianius. Si conuersationem, nihil irreprehensibilius: & quę loquitur, factis probat. Videas hominem in testimoniū suæ fidei frequentare ecclesiā, honorare presbyteros, offerre munus suum, confessionem facere, sacramentis communicare. Quid fidelius? Iam quod ad vitam moresq; spectat, neminem concutit, neminem circunuenit, neminem supergreditur. Pallent insuper ora ieiuniis, panem nō comedit ociosus, operatur manibus vnde vitam sustentat. Vbi iam vulpes? Tenebamus eam: quomodo elapsa est è manibus? Quomodo tam repente disparuit? Instemus, inuestigemus: à fructibus eius cognoscemus eam. Et certè vinearum demolitio testatur vulpem. Mulieres relictis viris, & item viri dimissis vxori- I bus ad istos se conferunt. Clerici & sacerdotes populis ecclesiísque relictis intonsi & barbati apud eos inter textores & textrices plerunque inuenti sunt. An non grauis demolitio ista? An non opera vulpium hæc? Verùm non apud omnes fortè ista tam manifesta deprehēduntur: & si sint, non est vnde probentur. Quonam modo capimus illos? Reuertamur ad consortium & contubernium fœminarum. Hoc enim inter eos nemo qui careat. Interrogo vnumquempiā horū. Heus tu bone vir, quænam hæc mulier, & vnde hæc tibi? Vxórne tua? Non, inquit, nam voto meo istud non conuenit. Filia ergo? Non. Quid? Non soror, non neptis, non aliquo saltem propinquitatis vel affinitatis gradu attinens tibi? Nullo prorsus. Et quomodo tuta tibi cum ista continentia tua? Sane nec licet tibi istud. Cohabitationem (si nescis) virorum & fœminarum in iis qui vouere continentiam, ecclesia vetat. Si non vis scandalizare ecclesiam, eiice fœminam. Alioquin ex hoc vno cętera quę non adeo manifesta sunt, proculdubio credibilia fiunt. Sed quo mihi, inquit, euangelij loco monstras prohibitum istud? Euangelium appellasti? ad euangeliū ibis. Si obedias euangelio, non facies scandalum. Prohibet enim planè euangelium scandalum fieri. Facis autem tu, istam non amouendo iuxta cōstitutum ecclesiæ. Suspectus eras, at nunc manifeste censebere & contemptor euangelij, & ecclesię aduersator. Quid iudicatis fratres? Si pertinax fuerit vt nec obediat euangelio, nec ecclesiæ acquiescat: quid iam tergiuersari

Mat. 18. a · *Canti. 2. d*

potest? Nónne apertè vobis videtur deprehensa fraus, com- K prehensa vulpes? Si non amouet fœminam, nō amouet scandalum. Si non amouet scandalum cum amouere possit, trāsgressor tenetur euangelij. Quid factura ecclesia est nisi vt amoueat illum qui non vult amouere scandalum, ne sit similis illi inobediens? Nam hoc mandatum habet ex euangelio, nō parcere nec proprio oculo scādalizanti se, nō manui, non pedi: sed eruere illū, abscindere ista, & proiicere à se. Si, inquit, ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

Matt. 5. e · *Matt. 18. c*

Fecimúsne aliquid? Puto quia fecimus. Cepimus vulpem: quia fraudem percepimus. Manifesti sunt qui latebant falsi catholici, veri deprædatores catholicæ. Etenim dum mecum dulces capiebas cibos, corpus dico & sanguinē Christi, dum in domo dei ambulauimus cum consensu: fuit suadēdi locus, immo opportunitas seducendi, iuxta illud Sapientiæ: Simulator ore decipit amicum suum. Nunc autem facilè, secundū sapientiam Pauli, post vnam & secūdam admonitionem hæreticum hominem deuitabo, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, ac proinde cautus prouidere ne iā sit & subuersor. Itaque nonnihil est (iuxta verbum sapientis) in insidiis suis captos esse iniquos. Illos præsertim iniquos, qui insidiis pro armis vti cauti sunt. Nā conflictus omnino ab his & defensio periit. Vile nempe hoc genus & rusticanum ac sine literis, & prorsus imbelle. Denique vulpes sunt, & pusillæ: sed neque illa in quibus male sentire dicuntur, defensibilia sunt, L nec tam subtilia quàm suasibilia, idque duntaxat mulierculis rusticis & idiotis, & qualesvtiq; omnes sunt quotquot adhuc de secta hac esse expertus sum. Nec enim in cunctis assertionibus eorum (nam multæ sunt) nouum quid aut inauditum audisse me recolo, sed quod tritum est & diu vētilatum inter antiquos hæreticos, à nostris autem contritum & euentilatum. Dicendū tamen & dicam quęnam illæ ineptię sunt, partim quas sciscitantibus se catholicis minus cautè respondentes ipsi confessi sunt, partim quas diuisi ab inuicem litigantes de inuicem prodiderunt, partim quoq; quas nonnulli eorum redeūtes ad ecclesiā detexerunt: non quòd ad omnes respondeam (nec enim necesse est) sed tantū vt innotescāt. At istud alterius erit opus sermonis, in laudem & gloriam nominis sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Prou. 11. b · *ad Tit. 3. a* · *Prou. 11. b*

De erroribus quorundam negantium nuptias, & circa baptismum paruulorum, purgatorium ignem, & orationes pro defunctis. Sermo LXVI.

CAPITE nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. Ecce ego ad vulpes istas. Ipsæ sunt quæ prætergrediuntur viam, & vindemiant vineam. Non sunt contentæ deserere viam, nisi & desertare vineam possint, ad- M dentes præuaricationem. Non sufficit hæreticos esse, nisi & hypocritæ sint, vt si supra modum peccās peccatum. Hi sunt qui veniunt in vestimentis ouium ad nudandas oues, & spoliandos arietes. An non tibi vtraque res impleta videtur vbi & fide plebes, & plebibus sacerdotes deprędati inueniuntur? Quinam isti prædones? Hi oues sunt habitu, astu vulpes, actu & crudelitate lupi. Hi sunt qui boni videri, non esse: mali nō videri, sed esse volunt. Mali sunt, & boni videri volunt, ne soli sint mali: mali videri timēt, ne parum sint mali. Etenim minus semper malitia palam nocuit, nec vnquam bonus nisi boni simulatione deceptus est. Ita ergo in malum bonorū boni apparere student: mali nolunt, vt plus liceat malignari. Neq; enim est apud eos virtutes colere, sed vitia colorare quodam quasi virtutum minio. Deniq; superstitionis impietatem nomine religionis intitulant. Innocentiam diffiniunt tantùm in aperto non lædere, innocentiæ proinde solum sibi vendicātes colorem. In operimētum turpitudinis, cōtinentię se insigniere voto. Porrò turpitudinem in solis existimant reputādam vxoribus: cùm vel sola sit ea quæ cū vxore est causa, quę turpitudinē excusat in coitu. Rusticani homines sunt & idiotæ & prorsus cōtemptibiles, sed non est (dico vobis) cum eis negligenter agendum. Multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum vt cancer serpit. Denique non neglexit spiritus sanctus, qui de his quondam tam manifestè vaticinatus

Cant. 2. d

A cinatus est, dicente apostolo: Spiritus autem manifestè dicit quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendẽtes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere à cibis quos deus creauit ad percipiẽdum cum gratiarum actione. Istos prorsus istos dicebat. Hi nubere prohibent, hi à cibis abstinent quos deus creauit, de quibus postea videbimus. Nunc autem videte si non propriè dæmonum & non hominum ludificatio hæc, secũdũ quod prædixerat spiritus. Quære ab illis suæ sectæ auctorem, neminem dabunt. Quæ hæresis non ex hominibus habuit propriũ hæresiarcham? Manichæi Manem habuere principem & preceptorem, Sabelliani Sabellium, Ariani Arium, Eunomiani Eunomiũ, Nestoriani Nestorium. Ita omnes cæteræ huiusmodi pestes singulæ singulos magistros homines habuisse noscũtur, à quibus originem simul duxere & nomẽ. Quo nomine istos titulóve censebis? Nullo, quoniam nõ est ab homine illorum hæresis, neque per hominem illam acceperunt (absit tamen vt per reuelationem Iesu Christi) sed magis & absque dubio (vti spiritus sanctus prædixit) per immissionem & fraudem dæmoniorum in hypocrisi loquẽtium mendacium, prohibentium nubere. In hypocrisi planè hoc & vulpina dolositate loquũtur, fingentes se amore id dicere castitatis, quod magis causa

1.Tim.4.a

Ibidem.

1.Tim.4.a

B turpitudinis fouendæ & multiplicandæ adinuenerũt. Res tamen tam in aperto est, vt mirer quomodo vnquam homini Christiano persuaderi potuerit: nisi quòd hi adeo aut bestiales sunt vt non aduertant qualiter omni immũditiæ laxat habenas, qui nuptias damnat, aut certè ita pleni nequitia, & diabolica malignitate absorpti, vt aduertentes dissimulẽt, & lætentur in perditione hominum. Tolle de ecclesia honorabile connubium & torum immaculatum, nónne reples eam cõcubinariis, incestuosis, seminifluis, mollibus, masculorum concubitoribus, & omni denique genere immũdorum? Elige ergo vtrumlibet, aut saluari vniuersa monstra hæc hominum, aut numerum saluandorum ad continentiũ redigi paucitatem. Quàm parcus in vno, quàm largus in altero? Neutrũ horum cõpetit saluatori. Quid? Coronabitur turpitudo? Nihil minus decet honestatis auctorem. Damnabitur vniuersitas præter pauculos cõtinentes? Non est hoc esse saluatorem. Rara in terris continentia, neque pro tantillo quæstu ad terras plenitudo illa semetipsam exinaniuit. Et quomodo de illa omnes accepimus, si solis indulsit cõtinentibus participiũ sui? Non est quod ad hoc respõdeant. Sed neque ad illud credo: Si honestati in cœlis est locus, non sit autẽ honesto & turpi cõsortium, sicut non est societas luci ad tenebras: profectò neminem immundorum locus in loco salutis manet. Si quis aliter sapit, arguet illũ apostolica vox, absq; omni ambiguo asserẽs quoniam qui talia agunt, regnum dei nõ possidebũt.

Gala.5.d

C Quà iã exiet de cauerna hæc insidiosa vulpecula? Puto in fouea deprehẽsam, in qua sibi duo quasi foramina fecerit, vnum quo intret, alterum quo exeat. Nam consueuit ita. Vide ergo quomodo vtrobique illi interclusus sit exitus. Si solos in cœlestibus collocat continentes, perit ex maxima parte salus. Si omnem spurcitiam pariter cum cõtinentibus collocat, perit honestum. Sed iustius perit ipsa, neque hac exitura neq; illac, reclusa perpetuo & capta in fouea quam fecit. Quidam tamen dissentientes ab aliis, inter solos virgines matrimonium cõtrahi posse fatẽtur. Verùm quid in hac distinctione rationis afferre possint, non video: nisi quòd pro libitu quisq; suo sacramẽta ecclesiæ tanquã matris viscera dente vipereo certatim inter se dilacerare contendunt. Nã quod dicuntur prętendere de primis coniugibus quia virgines erant, quid istud quæso, matrimonij præiudicat libertati, quo minus & inter non virgines contrahi liceat? Sed nescio quid se in euangelio inuenisse susurrãt, quod suæ ineptiæ frustra existimãt suffragari. Illud credo quòd dominus cum præmisisset testimoniũ de Genesi, Et creauit hominem deus ad imaginẽ & similitudinem suam, masculum & fœminam creauit illos: postea intulit: Ergo quod deus coniunxit, homo non separet. Hos, inquiunt, coniunxit deus, quia virgines ambo erãt, & iam nõ licuit separari: non erit autem ex deo copulatio secus prę̃sumpta. Quis tibi dixit propterea à deo coniunctos, quia virgines erant? Nam scriptura hoc non loquitur. An non virgines erant? inquit. Erant, sed non est idipsum, copulatos virgines, & copulatos quia virgines. Quanquam neq; hoc quidem nominatim dictum reperies quòd virgines essent, quãuis essent. Sexuum sane expressa diuersitas est, non virginitas, cum dictum est, Masculum & fœminam creauit illos. Merito quidẽ. Nõ enim maritalis copula corporum requirit integritatem; sed sexuum aptitudinem. Bene proinde ipsam instituens spiritus sanctus sexum expressit, & virginitatẽ tacuit, nec dedit occasionẽ venandi verbum insidiosis vulpeculis. Quod vtique libenter fecissent, quanuis id quoque frustra. Quid enim si dixisset, Virgines creauit illos? Num propterea continuò obtinuisses solos virgines licere coniungi? Et tamen quomodo exultasses ex sola verbi occasione? quomodo exufflasses secundas & tertias nuptias? quomodo insultasses catholicæ scorta lenonésque adinuicem tanto libentius coniungenti, quanto proinde eos de turpi ad honestum trãsire non dubitat? Fortassis & reprehenderes deum prophetæ præcipientem fornicariam ducere: nũc autem & occasio deest, & libet gratis hæreticum esse. Nam testimonium quod vsurpasti ad astruendum errorẽ tuum, plus ad destruendum valere inuentum est, pro te facere nihil, contra te plurimum. Nunc autem audi quod te ex toto aut confundit aut corrigit, & hæresim tuam prorsus conterit & comminuit. Mulier quanto tempore vir eius viuit, alligata est viro: si autem dormierit vir eius,

Gene.1.d

Matt.19.a

D

Ozee 1.a

1.Cor.7.g

E soluta est à lege viri: cui vult nubat, tantùm in domino. Paulus est qui cõcedit viduæ vt cui vult nubat: & tu ecõtra pręcipis, nulla pręter virginem nubat, & hoc non nisi virgini: vt nõ cui vult nubat vel ipsa. Quid manum dei abbreuias? Quid largam benedictionem nuptiarum restringis? Quid propriũ vendicas virgini, quod indultum est sexui? Non concederet hoc Paulus, nisi liceret. At parum dico concedit: vult quoq;. Volo, inquit, adolescẽtiores nubere. nec dubium quin viduas dicat. Quid manifestius? Ergo quod concedit quia licet, etiam vult, quia expedit. Quod licet & expedit, hęreticus prohibet? Nihil ex hac prohibitione persuadebit, nisi quòd hæreticus est. Superest vt & de residuo apostolicæ prophetiæ istos aliquantulum exagitemus. Abstinent nãque hi (vt prædixit ille) à cibis quos creauit deus ad percipiẽdum cum gratiarum actione. Hinc quoq; hæreticos se probantes, nõ sanè quia abstinent, sed quia hæreticè abstinent. Nam & ego interdum abstineo, sed abstinentia mea satisfactio est pro peccatis, non superstitio pro impietate. Num redarguimus Paulum quòd castigat corpus suum, & in seruitutem redigit? Abstineo à vino, quia in vino luxuria est: aut si infirmus sum, modico vtor, iuxta cõsilium Pauli. Abstineo à carnibus, ne dum nimis nutriunt carnem, simul & carnis nutriant vitia. Panem ipsum cum mensura studebo sumere, ne onerato vẽtre stare ad orandum tædeat, & ne improperet etiam mihi propheta

1.Tim.5.c

1.Cor 9.d

Ephes.5.d

F quia panem meum comederim in saturitate. Sed ne simplici quidem aqua ingurgitare me assuescam, ne distentio sanè vẽtris vsque ad titillationem pertingat libidinis. Hęreticus aliter. Nempe horret lac, & quicquid ex eo conficitur: postremo omne quod ex coitu procreatur. Rectè & Christianè, si non idcirco quia ex coitu, sed ne ad coitum prouocent. Cæterum quid sibi vult quòd ita generaliter omne quod ex coitu generatur, vitatur? Suspicionem generat mihi obseruatio ista ciborum tam signanter expressa. Veruntamen si de regula medicorum hæc profers nobis, nõ reprehendimus curam carnis, quam nemo vnquam odio habuit, si tamen non nimia fuerit. Si de disciplina abstinẽtium, id est spiritualium medicorum schola: etiam virtutem approbamus qua carnem domas, frenas libidinem. At si de insania Manichæi præscribis beneficentiæ dei, vt quod ille creauit & donauit ad percipiendum cum gratiarum actione, tu non modo ingratus, sed & censor temerarius immundum decernas, & tãquam à malo abstineas: non planè abstinentiam collaudabo, sed execrabor malitiam & blasphemiam: te magis immũdum dixerim, qui immundum quid putas. Omnia munda mũdis, ait ille rerum optimus æstimator: & nihil immundũ, nisi ei qui immũdum quid putat. Immundis autẽ & infidelibus nihil est mundum, sed polluta est eorum & mens & cõscientia. Væ qui respuitis cibos quos deus creauit, iudicantes immundos & in-

Ezec.26.f

ad Tit.1.d

G dignos quos traiiciatis in corpora vestra: cum propterea vos corpus Christi quod est ecclesia, tanquam pollutos & immūdos expuerit. Nō ignoro quòd se & solos corpus Christi esse glorientur: sed sibi hoc persuadeant qui illud quoque persuasum habent, potestatem se habere quotidie in mensa sua corpus Christi & sanguinem consecrandi ad nutriendū se in corpus Christi & membra. Nempe iactant se esse successores apostolorum, & apostolicos nominant, nullū tamen apostolatus sui signum valentes ostendere. Quousque lucerna sub modio? Vos estis lux mūdi, dictum est apostolis: & ideo apostoli super candelabrum, vt toto luceant mundo. Pudeat successores apostolorum lucem non esse mundi, sed modij, mūdi autem tenebras. Dicamus eis: Vos estis tenebræ mūdi. Et transeamus ad alia. Se dicunt ecclesiam; sed contradicunt ei qui dicit: Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. Itáne lapidem de monte abscissum sine manibus, montem factum, & implentem mundum, vestris creditis inclusum antris? Et ne hic quidem immorandum. Ipsa opinio refugit publicari, suo contenta susurrio. Habet & semper habebit integram Christus hæreditatem suam & possessionem suam terminos terræ. Se potius subtrahunt huic magnæ hæreditati, qui Christo illam conātur detrahere. Videte detractores, videte canes. Irrident nos quia baptizamus infantes, quòd oramus pro mortuis, quòd sanctorum suffragia postulamus. In H omni genere hominum atque in vtroque sexu festinant proscribere Christum, in adultis & paruulis, in viuis & mortuis. Hinc quidem infantibus ex impossibilitate naturæ, inde verò adultis ex difficultate continentiæ præscribentes. Porrò mortuos viuentium fraudantes auxiliis, viuētes nihilo minus sanctorum qui decesserunt suffragiis spoliantes. Absit: Non relinquet dominus plebem suam quæ est sicut arena maris, nec contentus erit paucitate hæreticorum, qui omnes redemit. Neque enim parua, sed planè copiosa apud eum redemptio. Quantus verò numerus istorum ad magnitudinem precij? Se magis precio fraudant, qui ipsum euacuare conantur. Quid enim si infans pro se loqui nō potest, pro quo vox sanguinis fratris sui, & talis fratris, clamat ad deum de terra? Adstat & clamat nihilo minus mater ecclesia. Quid tamē infans? Nónne & ipse videtur tibi inhiare quodāmodo de fontibus saluatoris, vociferari ad deū, suísq; vagitibus clamitare, Domine vim patior, responde pro me? Flagitat auxilium gratiæ, quia vim patitur ab origine. Clamat innocētia miseri, clamat ignorantia paruuli, clamat addicti infirmitas. Ita ergo clamāt hæc omnia, sanguis fratris, fides matris, destitutio miseri, & miseria destituti. Et clamatur ad patrem. Porrò pater seipsum negare non potest. pater est. Nemo mihi dicat quia non habet fidem, cui mater impertit suam, inuoluens illi in sacramento quousque idoneus fiat proprio non tantùm sensu, I sed assensu euolutam purámque percipere. Nunquid breue pallium, vt nō possit ambos cooperire? Magna est ecclesiæ fides. Nūquid minor fide Chananææ mulieris, quam constat & filiæ sufficere potuisse & sibi? ideo audiuit: O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti. Nunquid minor fide illorum qui paralyticum per tegulas demittentes, animæ illi simul & corporis obtinuere salutem? Denique habes: Quorum fidem vt vidit, ait paralytico: Confide fili, remittūtur tibi peccata tua. Et paulò post: Tolle grabatum tuum, & ambula. Qui hæc credit, facilè huic persuadebitur merito ecclesiam præsumere non solùm paruulis baptizatis in sua fide salutem, sed etiam interfectis pro Christo infantibus coronam martyrij. Quæ cum ita sint, nullum præiudicium sustinebunt regenerati de eo quod dictum est: Sine fide impossibile est placere deo: cùm sine fide non sint, qui in testimoniū fidei, baptismi gratiam perceperunt. Sed neque de eo quod item dictum est: Qui verò non crediderit, condemnabitur. Quid enim credere est, nisi fidem habere? Itaque & mulier saluabitur per generationem filiorum, si permanserit in fide cum lenitate: & infantibus per lauacri regenerationem succurretur: & adulti qui continere non poterunt, coniugij tricesimo fructu se rediment: viuentium quoque preces & hostias, mortui qui opus habebunt, & digni erunt, mediantibus percipient angelis, & eorum qui iam peruenerunt, viuētibus adhuc nequaquam solatia deerunt per deum qui vbique est,

Mat.5.b *Ibidem.* *Psal.94.a* *Matt.15.c* *Matt.9.a* *Ioan.5.a* *Heb.11.b* *Mat.16.d* *1.Tim.2.d*

& in deo nusquam affectu charitatis absentium. Nā & Chri- K stus propter hoc mortuus est & resurrexit, vt viuorū dominaretur & mortuorum. Propter hoc quoque & infans natus est, & per singulos ætatum gradus profecit in virum, vt nulli deesset ætati. Non credunt autem ignem purgatorium restare post mortem, sed statim animam solutam à corpore, vel ad requiem transire, vel ad damnationem. Quærant ergo ab eo qui dixit quoddam peccatū esse, quod neq; in hoc seculo, neq; in futuro remitteretur, cur hoc dixerit si nulla manet in futuro remissio purgatióve peccati? Iam verò qui ecclesiam non agnoscunt, non est mirum si ordinibus ecclesiæ detrahunt, si instituta non recipiunt, si sacramenta contemnunt, si mandatis non obediunt. Peccatores, inquiunt, sunt apostolici, archiepiscopi, episcopi, presbyteri, ac per hoc nec dandis nec recipiendis idonei sacramentis. Nunquam verò duo ista conuenient, episcopum esse, & peccatorem? Falsum est. Episcopus erat Caiphas, & tamen quantus peccator, qui in dominū mortis dictabat sententiam? Si negas episcopum, arguet te testimonium Ioannis, qui eum in testimonium sui pontificatus etiam prophetasse refert. Apostolus erat Iudas, & licet auarus & sceleratus, electus à domino. An tu de illius apostolatu dubitas, quem dominus elegit? Nōne ego, inquit, vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Audis eūdem electum apostolum, & extitisse diabolum, & negas posse esse episcopum qui peccator est? Super cathedram Moysi L sederūt Scribæ & Pharisæi, & qui non obedierunt eis tanquā episcopis, inobedientiæ rei fuerūt etiam in ipsum dominum præcipientem & dicentem: Quæ dicunt facite. Patet quanuis Scribæ, quāuis Pharisæi, quanuis videlicet maximi peccatores, propter cathedram tamen Moysi ad eos quoque nihilo minus pertinere quod item dixit: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Multa quidem & alia huic populo stulto & insipienti à spiritibus erroris in hypocrisi loquentibus mendacium mala persuasa sunt, sed nō est respondere ad omnia. Quis enim omnia nouit? Deinde labor infinitus esset, & minimè necessarius. Nam quantū ad istos, nec rationibus conuincūtur, quia non intelligunt: nec auctoritatibus corriguntur, quia non recipiunt: nec flectuntur suasionibus, quia subuersi sunt. Probatū est, mori magis eligūt quàm conuerti. Horum finis interitus, horum nouissima incēdium manet. Horum siquidem in facto Sampson ex succensis vulpium caudis figura præcessit. Plerunque fideles iniectis manibus aliquos ex eis ad medium traxerūt. Quæsiti fidem, cum de quibus suspecti videbātur, omnia prorsus suo more negarent, examinati iudicio aquæ, mendaces inuenti sunt. Cúmq; iam negare non possent, quippe deprehensi, aqua eos non recipiente, arrepto, vt dicitur, freno dētibus, tam miserè, quàm liberè impietatem non confessi, sed professi sunt, palàm pietatem astruentes, & pro ea mortem subire parati, nec minus M parati inferre qui astabant. Itaque irruens in eos populus, nouos hæreticis suæ ipsorum perfidiæ martyres dedit. Approbamus zelum, sed factum non suademus: quia fides suadenda est, non imponenda. Quanquam melius proculdubio gladio coercerentur, illius videlicet qui non sine causa gladium portat, quàm in suū errorem multos traiicere permittantur. Dei enim minister ille est, vindex in iram ei qui male agit. Mirabantur aliqui, quòd non modo patienter, sed & læti, vt videbatur, ducerētur ad mortem: sed qui minus aduertunt quanta sit potestas diaboli nō modò in corpora hominum, sed etiam in corda quæ semel permissus possederit. Nōne plus est sibimet hominē iniicere manus, quàm id libenter ab alio sustinere? Hoc autem in multis potuisse diabolū frequenter experti sumus, qui seipsos aut submerserunt, aut suspenderunt. Denique Iudas suspēdit seipsum, diabolo sine dubió immittente. Ego tamen maius existimo, magísq; admiror quòd potuit immisisse in cor eius vt traderet dominū, quàm vt semet ipsum suspēderet. Nihil ergo simile habent cōstantia martyrum, & pertinacia horū, quia mortis cōtemptū in illis pietas, in istis cordis duritia operatur. Et ideo propheta martyris forsitā voce dicebat: Coagulatum est sicut lac cor eorū, ego verò legem tuam meditatus sum: pro eo videlicet quòd etsi pœna eadem videretur, lōge diuersa esset intētio, illo vtique durante cor contra dominum, isto in lege domini meditāte.

Rom.14.b *Mat.12.d* *Ioan.6.g* *Mat.23.a* *Luc.10.c* *Iudic.15.a* *Rom.13.b* *Mat.27.a* *Psal.118.f*

Qua

A Quæ cum ita sint, non est opus (vt dixi) frustra multa aduersus homines stultisimos atque obstinatisimos dicere, sufficit innotuisse illos vt vitentur. Quamobrem vt deprehendãtur, cogendi sunt vel abiicere fœminas, vel exire de ecclesia: vtpote scandalizantes ecclesiam in conuictu & contubernio fœminarum. Dolendum valde quòd non solum laici principes, sed & quidam, vt dicitur, de clero, necnon de ordine episcoporum, qui magis eos persequi debuerant, propter quæstum sustineant, accipientes ab eis munera. Et quomodo, inquiunt, damnabimus nec conuictos nec cõfessos? Friuola satis non ratio, sed occasio. Hoc solo, etiam si aliud non esset, facilè deprehendis, si (vt dixi) viros & fœminas qui se continẽtes dicunt, abinuicem separes, & fœminas quidem cum aliis sui & sexus & voti degere cogas, viros æquè cum eiusdẽ propositi viris. Per hoc enim cõsultum erit vtrorumque voto simul & famæ, cum continentiæ suæ & testes habuerint & custodes. Quod si non sustinent, iustisimè eliminabuntur de ecclesia quam scandalizant non solùm notabili, sed etiam illicita cohabitatione. Ergo ista sufficiant pro deprehendendis harum vulpium dolis, ad dandam scientiam & cautelam dilectæ & gloriosæ sponsæ domini nostri Iesu Christi, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De mirabili affectu dilectionis sponsæ, quem eructat, propter amorem Christi sponsi.

II *Sermo LXVII.*

Cant. 2. d DIlectus meus mihi, & ego illi.] Hactenus verba sponsi. Adsit ipse, vt digne ad gloriam ipsius & nostram ipsorum salutem sponsæ eius possimus inuestigare sermones. Neque enim tales sunt qui à nobis considerari & discuti prout dignum fuerit, valeant, nisi ipse fuerit dux verbi. Sunt enim quàm suaues ad gratiam, tam fœcundi ad sensus, tam etiam profundi ad mysteria. Cui similabo eos? Vni interim alicui epularum, quæ triplici quadam emineat gratia, deliciosa ad saporem, solida ad nutrimentum, efficax ad medicinam. Sic, inquam, sic singulus quisque sponsæ sermo, & ex eo quod suauiter sonat, affectum mulcet: & de sensuum vbertate mentem impinguat & nutrit: & de altitudine mysteriorum dum intellectum quo plus exercet, plus terret, miro modo tumorem sanat inflantis scientiæ. Etenim si vnus quispiam ex his forte qui sibi scioli videntur, curiosius sese dederit scrutinio horum, cum viderit ingenij sui succũbere vires, & redigi in captiuitatem omnem intellectum persenserit, nónne humiliatus ad illam vocem compelletur vt dicat: Mirabilis facta est scientia tua ex me, consortata est, & non potero ad eam? (Psal. 138. a) Et nunc quidem principium verborum eius quantæ suauitatis insigne præfert? Nam vide quale principium dederit. Dilectus, inquit, meus mihi, & ego illi. Simplex vox videtur, quoniam suauiter sonat. Sed de hoc videbitur postea. C Nunc verò à dilectione incipit, de dilecto prosequitur, nihil aliud se scire indicans nisi dilectum. Patet de quo sermo: cum quo, non ita. Non enim vt cum ipso eodem fuerit, sentire permittitur, cùm ipse iam non affuerit. Neque id dubium, nempe mox eum reuocare videtur, & quasi post tergum clamare: Reuertere, inquiens, dilecte mi. Vnde adducimur non aliud sanè conicere, nisi quòd finitis verbis suis iterum suo more se absentauerit, & illa remanserit nihilo minus de eo loquens, qui nunquam absens est sibi. Ita est, in ore retinuit, qui non recedebat à corde nec quando recedebat. Quod de ore exit, de corde venit, & ex abundantia cordis os loquitur. (Luc. 6. g) Ergo loquitur de dilecto vt verè dilecta, & verè diligenda, quoniam diligit multum. Quærimus cũ quo? Nam de quo, nouimus: & non occurrit nisi forte cum adolescentulis, quæ à matre abesse non possunt vbi discesserit sponsus. Sed melius (vt opinor) sentimus secum potius & non cum altero sic locutam, præsertim quòd trunca & minus continens inueniatur ipsa locutio, insufficiens planè ad dandam intelligentiam auditori, ob quam vel maximè inuicẽ loquimur. Dilectus meus mihi, inquit, & ego illi. Non plus? Pendet oratio, immo nõ pendet, sed deficit. Suspenditur auditor, nec eruditur, sed erigitur. Quid est hoc q̃ dicit, ille mihi, & ego illi? Nescimus quid loquitur: quia non sentimus quod sentit. O sancta anima, quid tuus ille tibi? quid D tu illi? Quænam, quæso, hæc inter vos tam familiariter fauorabilitérque discurrẽs exhibitio & redhibitio? Tibi ille, túq; vicissim illi. Sed quid? Idipsum ei tu, quod tibi ille, an aliud? Si nobis, si ad nostrã loqueris intelligentiam, euidenter quod sentis edicito. Quousque animas nostras tollis? (Ioan. 10. e) An (secũdum prophetam) secretũ tuum tibi? (Esa. 24. c) Ita est, affectus locutus est, nõ intellectus, & ideo non ad intellectum. Ad quid ergo? Ad nihil nisi quòd mirabiliter delectata & affecta vehementer ad desideratos affatus, finẽ illo faciente nec tacere omnino quiuit, nec tamen quod sensit exprimere. Neque enim vt exprimeret sic locuta est, sed ne taceret. Ex abundantia cordis os locutum est, sed non pro abundantia. (Luc. 6. g) Habent suas voces affectus, per quas se etiam cum nolunt, produnt: timor (verbi causa) meticulosas, dolor gemebundas, amor iucundas. Nunquid dolentium planctus, mœrentiúmve singultus vel gemitus, percussorum itémque pauentium subitas & efferatas clamitationes, seu etiam saturatorum ructus aut vsus creat, aut ratio excitat, aut deliberatio ordinat, aut præmeditatio format? Eiusmodi certum est non nutu prodire animi, sed erumpere motu. Sic flagrans ac vehemens amor, præsertim diuinus, cum se intra se cohibere non valet, non attendit quo ordine, qua lege, quáve serie seu paucitate verborum ebulliat, dummodo ex hoc nullum sui sentiat detrimẽtum. Interdum nec verba requirit, interdum nec voces omnino vllas, solis ad E hoc contentus suspiriis. Inde est quòd sponsa sancto amore flagrans, idque incredibili modo, sanè pro captanda quantulacúque euaporatione ardoris quem patitur, non considerat quid, qualiter eloquatur: sed quicquid in buccam venerit, amore vrgente non enunciat, sed eructat. Quidni eructet sic refecta & sic repleta? Reuolue textum epithalamij huius ab ipso exordio vsque huc, & vide si tanta vspiam illi quanta hac vice in cunctis visitationibus & allocutionibus spõsi copia eius indulta fuerit, & si vnquam ex ore ipsius non modo tam multos, sed & tam iucundos sermones acceperit. Quæ ergo repleuerat in bonis desiderium suum, quid mirum si ructum potius quàm verbum fecit? (Psal. 102. a) Et si verbum fecisse tibi videtur, eructatum puta, & non subordinatum aut præordinatum. Nec enim spõsa rapinam arbitratur sibi aptare prophetæ dictum: Eructauit cor meum verbum bonum, quippe eodem repleta spiritu: Dilectus meus mihi, & ego illi. (Psal. 44. a) Nihil cõsequentiæ habet, deest orationi. Quid inde? Ructus est. Quid tu in ructu quęris orationum iuncturas, solennia dictionum? Quas tu tuo ructui leges imponis vel regulas? Non recipit tuam moderationem, non à te compositionem expectat, non commoditatem, non opportunitatem requirit: per se ex intimis non modo cum nõ vis, sed & cum nescis erumpit, euulsus potius quàm emissus. Tamen odorem portat ructus, quãdoque bonum, quandoque malum, pro vasorum è quibus ascendit contrariis qualitatibus. Denique bonus homo de bono thesauro suo profert bonum, & malus malum. F Bonum vas spõsa domini mei, & bonus mihi odor ex illa. Gratias ago tibi domine Iesu, qui me dignatus es admittere saltem ad odorandum. Ita domine, nam & catelli edunt de micis quę cadũt de mensa dominorum suorum. (Matt. 15. c) Mihi, fateor, bene redolet ructus dilectæ tuæ, & de plenitudine eius quamuis modicum quid gratanter accipio. Memoriam abũdantiæ suauitatis tuæ eructat mihi, & nescio quid ineffabile tuæ dignationis & amoris odoratus sum in voce ista: (Psal. 144. b) Dilectus meus mihi, & ego illi. Ipsa (vt dignum est) epuletur & exultet in conspectu tuo, & delectetur in lætitia. (Psal. 67. a) Veruntamẽ sic tibi excedat, vt sobria sit nobis. Ipsa ergo repleatur in bonis domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potetur: (Psal. 64. a) sed quæso, perueniat ad me pauperem vel tenuis odor eructante illa cum satiata fuerit. Bene mihi eructauit Moyses, & bonus odor in ructu eius creantis potentiæ. In principio, inquit, creauit deus cœlum & terrã. (Gen. 1. a) Bene Esaias. nam suauissimum redimentis misericordiæ odorẽ dedit ita eructans: Tradidit in mortem animam suam, & cũ sceleratis reputatus est, & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit, vt non perirent. (Esa. 53. d) Quid æquè misericordiam redolet? Bonus quoq; ex ore Hieremiæ ructus, bonus ex Dauid, qui ait: Eructauit cor meum verbum bonum. (Psal. 44. a) Repleti sunt omnes spiritu sancto, & eructantes omnia im-

G pleuerunt bonitate. Ructum Hieremiæ requiritis? Non sum oblitus, iam parabam illum. Bonum est præstolari cum silentio salutare domini. Eius est (nô fallor) admouete naribus, balsamum vincit suauitas remunerãtis iustitiæ quam importat. Patientem pro iustitia vult me expectare mercedem in posterum, non recipere in præsenti, quòd iustitiæ merces salutare non seculi, sed domini sit. Si moram fecerit, inquit, expecta eum: & ne murmuraueris, quoniam bonum est cum silentio expectare. Ego faciam quod hortatur, expectabo dominum saluatorem meum. Sed peccator sum, & adhuc mihi grandis restat via: quia longè à peccatoribus salus. Non murmurabo tamen: in odore vel dolore interim consolabor me. Lætabitur iustus in domino, gustu experiens quod ego sentio odoratu. Quem spectat iustus, peccator expectat, & expectatio odoratio est. Nam expectatio, ait, creaturæ reuelationem filiorum dei expectat. Porrò spectare gustare est, & videre quoniam suauis est dominus. An potius iustus qui expectat, & qui iam tenet beatus? Denique expectatio iustorum lætitia. Nam peccator nihil expectat. Et inde peccator, quòd bonis præsentibus non modò detentus, sed & contentus, nihil in futurum expectat, surdus ad vocem illam: Expecta me (dicit dominus) in die resurrectionis meæ in futurum. Et ideo iustus erat Simeon, quia expectabat & odorabat iam Christum in spiritu, quẽ necdum in carne adorabat. Et beatus in expectatione sua: quia per odorem expectationis peruenit ad gustum contemplationis. Denique ait, Et viderunt oculi mei salutare tuum. Iustus quoque Abraham, qui & ipse expectauit vt videret diem domini, & nô est confusus ab expectatione sua. nam vidit & gauisus est. Iusti apostoli cũ audiebant: Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum. Quidni iustus & Dauid quando aiebat: Expectans expectaui dominum? Ipse est quartus de numero prænominatorum ructatorum meorum, quem penè prætericram. Nô expedit quidem. Iste os suum aperuit, & attraxit spiritum, & saturatus non modo eructauit, sed & cãtauit. Iesu bone, quãtam meis naribus & auribus iste infudit suauitatem in ructu & cantu suo de oleo lætitiæ quo vnxit te deus deus tuus præ consortibus tuis ex myrrha & gutta & casia à vestimentis tuis à domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te filiæ regum in honore tuo? Vtinam me digneris occursu tanti vatis & amici tui in die solennitatis & lætitiæ, quando egredietur de thalamo tuo epithalamium suum canens in psalterio iucundo cum cithara, affluens deliciis, respersus & respergens vniuersa istiusmodi puluere pigmentario. In illa die, vel potius in illa hora, (nam hora est siquando est, & fortasis ne hora quidem, sed horæ dimidium, iuxta illud scripturæ: Factum est silentium in cœlo quasi media hora.) ergo in illa hora replebitur gaudio os meum, & lingua mea exultatione, I dum singulos non dico psalmos, sed versus singulos sentiam ructus & quidem odoriferos super omnia aromata. Quid Ioannis ructu fragrantius, qui verbi mihi redolet æternitatem, generationem, diuinitatem? Quid de Pauli ructibus loquar, quanta orbem suauitate repleuerint? Denique Christi bonus odor erat in omni loco. Verba certè ineffabilia etsi non profert vt audiam, offert tamen vt cupiam, & libeat odorare quæ audire non licet. Nescio enim quo pacto, quo plus latent, plus placent: & auidius inhiamus negatis. Sed iam aduerte apud sponsam similem rem: quomodo instar Pauli in præsenti capitulo & secretum non aperit, nec præterit tamen intactum, aliquid quasi olfactui nostro indulgens, quod gustui forte interim nô competere iudicarit, siue propter indignitatem nostram, siue propter incapacitatem. Dilectus meus mihi, & ego illi. Quod non est dubium: duorum quidem hoc loco amor mutuus flagrat: sed in amore summo vnius profectò felicitas, alterius mira dignatio. Neque enim inter pares est consensio seu complexio hæc. Cæterùm quid ista ex hac prærogatiua amoris glorietur impensum sibi, rependúmque vicissim à se, quis se liquidò nosse præsumat, nisi qui præcipua puritate mentis, & corporis sanctitate, in semetipso meruerit tale aliquid experiri? Res est in affectibus: nec ratione ad eam pertingitur, sed conformitate. Quàm pauci verò qui dicant: Nos autem reuelata facie speculantes gloriam domini, in eandem imaginem transformamur de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu? Verùm vt sub K aliqua qualicunque intelligentię forma, quod legitur redigatur: saluo quidem sponsæ suo singulari secreto (ad quod interim non datur accedere, præsertim talibus quales nos sumus) apponendum sanè aliquid nobis eo accommodatius ad communem sensum, quo vsitatius, quod & verbis consequẽtiam & intellectum det paruulis. Et mihi quidem videtur satis esse ad nostram grossam & quodammodo popularem intelligentiam, si dicendo, Dilectus meus mihi, subaudiamus, intendit: vt sit sensus: Dilectus meus intendit mihi, & ego illi. Quanquam tamen nec solus ego id senserim, nec primus: cùm propheta ante me dixerit: Expectans expectaui dominũ, & intendit mihi. Habes apertè intentionem domini ad prophetam: habes & prophetæ ad dominum in eo quod ait: Expectans expectaui. Nam qui expectat, intendit: & expectare, intendere est. Idem omnino sensus, eadem penèverba apud prophetam, quæ apud sponsam: sed prius ex propheta transposita. Prius siquidem is quod illa posterius posuit: & econuerso. Cæterùm sponsa rectius locuta est, & non prætendens meritum, sed præmittens beneficium, & se præuentam dilecti gratia confitens. Rectè omnino. Nam quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Denique audi Ioannem, quid in epistola super hoc senserit. In hoc est charitas, inquit, non quasi nos dilexerimus deum, sed ipse prior dilexit nos. Propheta tamen gratiæ præuentionem etsi tacuit, non negauit L subsecutionem. Planè non tacuit. Sed accipe & alio loco certiorem de re ista ipsius confessionem. Et misericordia tua, inquit (domino loquebatur) subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ. Audi & de præuentione identidem ipsius non minus certam manifestámve sententiam. Deus meus, inquit, misericordia eius præueniet me. Item ad dominum, Cito, ait, anticipent nos misericordiæ tuæ, quia pauperes facti sumus nimis. Pulchrè sponsa posterius (ni fallor) hæc eadem verba non eodem ordine ponit, sed sequitur & ipsa prophetæ ordinem, loquens hoc modo: Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi. Cur ita? Nempe vt tunc magis gratia plenam se probet, cum totum gratiæ dederit, & primas scilicet illi partes adscribẽs, & vltimas. Alioquin quomodo gratia plena, si quid habuerit quod non sit ex gratia? Nô est quò gratia intret vbi iam meritum occupauit. Ergo iam plena confessio gratiæ, ipsius gratiæ plenitudinem signat in anima confitentis. Nam si quid de proprio inest, inquantum est, gratiam cedere illi necesse est. Deest gratię quicquid meritis deputas. Nolo meritum quod gratiam excludat. Horreo quicquid de meo est vt sim meus, nisi quòd illud magis forsitan meum est, quod me meum facit. Gratia reddit me mihi iustificatum gratis, & sic liberatum à seruitute peccati. Denique vbi spiritus domini, ibi libertas. O fatuam sponsam synagogam, quæ contemnens dei iustitiam, id est gratiam sponsi M sui, & suam volens constituere, iustitiæ dei non est subiecta. Ob hoc misera repudiata est, & iam non est sponsa, sed ecclesia, cui dicitur: Desponsaui te mihi in fide. Desponsaui te mihi in iudicio & iustitia. Desponsaui te mihi in misericordia & miserationibus. Nec tu me elegisti, sed ego elegi te: nec vt te eligerem, tua inueni merita, sed præueni. Ita ergo in fide desponsaui te mihi, & non in operibus legis: desponsauíque in iustitia, sed iustitia quæ est ex fide, non ex lege. Restat vt iudices iudicium rectum inter me & te, iudiciũ quo te desponsaui, vbi cõstat interuenisse non tuum meritũ, sed meum placitum. Hoc est autem iudicium, vt tua merita non extollas, nô præferas opera legis, non iactes pondus diei & æstus, quæ magis in fide & in iustitia quę est ex fide, necnon in misericordia & miserationibus nosceris desponsata. Quæ verè sponsa est, agnoscit ista, & vtranq; gratiam confitetur. Primò quidem eam quæ prima est, qua & pręuenta est, postea verò & subsequẽtem. Ait itaque nunc, Dilectus meus mihi, & ego illi: principium dilecto tribuens. In consequentibus, Ego, inquit, dilecto meo, & dilectus meus mihi. consummationẽ illi æquè cõcedẽs. Nũc iam videamus quid dicat, Dilectus meus mihi. Si enim hoc recipitur vt subaudiamus intendit, sicut iã diximus, & sicut propheta ait: Expectans expectaui dominum, & intendit mihi: ego autem in verbo isto sentio nescio quid non plane exiguum, nec mediocris prærogatiuæ. Sed non

Marginalia: Thren.3.c; Abac.2.a; Psal.63.b; Rom.8.d; Psal.33.b; Prou.10.d; Sopho.3.b; Luc.2.d; H; Ioan.8.g; Luc.12.e; Psal.39.a; Psal.118.r; Psal.44.a; Apoc.8.a; Psal.125.a; 2.Cor.3.d; Psal.118.r; Psal.39.a; Rom.11.d; 1.Ioan.4.b; Psal.22.b; Psal.58.c; Psal.78.b; Osee.2.d; Ioan.15.c; Mat.20.b; Psal.39.a

A non est ingerenda fatigatis auribus & mētibus res omni alacritate digna. Si non grauat, differatur, & nō in longum: crastinus inde incipiat sermo. Tantùm orate vt ab irruentibus occupationibus interim custodiat nos gratia & misericordia sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Qualiter sponsus Christus intendit sponsæ ecclesiæ, & ipsa illi: & de cura quam habet deus de electis, & vnde insit ecclesiæ. Quid sit mereri vel non, aut præsumere.

Sermo LXVIII.

AVDITE IAM quod heri distulimus, audite. Gaudium meum quod sensi, & vestrū est: audite gaudentes. In vno verbo sponsæ sensi hoc, & quasi odoratus abscondi, eo vobis hodie festiuius exhibendum, quo tempestiuius. Sponsa locuta est, & dixit sponsum intendere sibi. Quæ est sponsa, & quis est sponsus? Hic deus noster est, & illa (si audeo dicere) nos sumus, cum reliqua quidem multitudine captiuorum quos ipse nouit. Gaudeamus. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Nos sumus in quos intendit deus. Quanta tamen disparilitas! Quid terrigenę & filij hominum coram illo? Secundum prophetam sic sunt quasi non sint, & quasi nihilum & inane reputati sunt ei. Quid sibi ergo vult ista inter tam dispares comparatio? Aut illa in B immensum gloriatur, aut is in immensum amat. Quàm admirabile est, quod illius intētionem ista sibi quasi propriam vendicat, dicens: Dilectus meus mihi? Nec eo cōtenta tamē, pergit amplius gloriari, respōdere se illi, quasi ex æquo morem gerere, repēdere vicem. Sequitur enim: Et ego illi. Insolens verbum, Et ego illi. Nec minus insolēs, Dilectus meus mihi: nisi quòd vtroque insolētius vtrumque simul. O quid audet cor purum, & conscientia bona, & fides non ficta? Mihi, inquit, intendit. Itáne huic intenta est illa maiestas, cui gubernatio pariter & administratio vniuersitatis incumbit? & cura seculorum, ad sola trāsfertur negocia (imò ocia) amoris & desiderij huius? Ita planè. Ipsa est enim ecclesia electorū, de quibus apostolus: Omnia, inquit, propter electos. Et cui dubium quòd gratia & misericordia dei sit in sanctos eius, & respectus in electos illius? Ergo prouidentiam cęteris creaturis non negamus, curam sponsa vendicat sibi. Nunquid de bobus cura est deo? Nec dubium quin idem possimus dicere de equis, de camelis, de elephantis, & de cunctis bestiis terræ: similiter & de piscibus maris, & volatilib⁹ cœli, postremò de omni re quæ est super terram, solis sanè exceptis quibus dicitur: Omnem solicitudinem vestram proiicientes in eum: quoniam ipsi cura est de vobis. An non tibi videtur veluti his verbis dictum, Intendite illi, quia ipse intendit vobis? Et obserua apostolum Petrum (eius enim verba sunt) C si non & ipse verborum spōsę obseruauerit ordinem. Nempe non ait: Omnem solicitudinem vestram proiicientes in eum, vt sit ipsi cura de vobis: sed, Quia ipsi cura est de vobis: aperte proinde monstrans, ecclesia sanctorum non modo quoniam dilecta, sed & quòd prius dilecta fuerit. Constat non ad eam pertinere de verbo quod de bobus dixit apostolus, nam curam illius habet qui dilexit illam, & semetipsum dedit pro illa. Nónne hæc est ouis errans, cuius cura etiam supernorum curæ gregum prælata est? Denique illis expositis, pastor descendit ad istam: quæsiuit diligenter: inuentam non reduxit, sed reuexit: noua cum illa & de illa intulit cœlis festa gaudiorum, populis angelorum inuitatis ad solēnitatem. Quid ergo? propriis humeris dignatus est eam reportare, & curam illius non habebit? Ideo non confunditur dicere: Dominus solicitus est mei. Nec se existimat errare, cum item dicit: Dominus retribuet pro me. & si quid est aliud quod curam dei circa ipsam significare videatur. Inde est quòd dominum sabaoth dilectum suum dicit, & eum qui cum tranquillitate iudicat omnia, sibi intendere gloriatur.

Quidni glorietur? Audiuit illum dicentem sibi: Nunquid mater potest obliuisci vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Denique oculi domini super iustos. Et quid spōsa, nisi congregatio iustorum? Quid ipsa, nisi generatio quærentium dominum, quærentium faciem sponsi? Non enim ille intendit huic, & non ista illi. Propterea vtrunque ponit, dicens: Ille mihi, & D ego illi. Ille mihi, quia benignus & misericors est: ego illi, quia non sum ingrata. Ille mihi gratiam ex gratia: ego illi gratiam pro gratia. Ille meæ liberationi, ego illius honori. Ille saluti meæ, ego illius voluntati. Ille mihi & non alteri, quoniam vna sum columba eius: ego illi, & nō alteri. Nec enim audio vocem alienorum, nec enim acquiesco dicentibus mihi: Ecce hic est Christus: aut, ecce illic est. Hæc ecclesia. Quid singulis quibusque nostrū? Putamúsne in nobis quempiam esse cui aptari queat quod dicitur? Quid dixi in nobis? Ego autem & de quouis intra ecclesiā constituto, si quis hoc quærat, nō omnino reprehendendum censuerim. Nec enim vna vnius ratio est, atque multorum. Denique non propter animam vnam, sed propter multas in vnam ecclesiam colligendas, in vnicam astringendas sponsam, deus tam multa & fecit & pertulit cum operatus est salutem in medio terræ. Charissima illa est vna vni, non adhærens alteri sponso, non cedens alteri sponsæ. Quid ista non audeat apud tam ambitiosum amatorem? Quid non ab illo speret, qui se quæsiuit è cœlo, vocauit à finibus terræ? Nec modo quęsiuit, sed acquisiuit. Adde & de modo acquisitionis, in sanguine acquisitoris. Aliàs verò (vt assolet) propterea magis præsumit, quoniam prospiciens in futurum non ignorat quoniam dominus se opus habet. Quæris ad quid? Ad videndum in bonitate electorum suorum, ad lætandum in lætitia gentis suæ, vt laudetur cum hæreditate sua. Nec parum hoc opus existimes, E nullum dico tibi remanebit opus perfectum si hoc nutarit. Nónne de statu & consummatione ecclesiæ finis omnium pendet? Tolle hanc, & frustra inferior ista creatura reuelationem filiorum dei expectat. Tolle hanc, & neque patriarchæ neque prophetæ aliqui consummabuntur, cum Paulus asserat deum ita prouidisse pro nobis, ne sine nobis consummarentur. Tolle hanc, & ipsa sanctorum angelorum pro imperfectione sui numeri gloria claudicabit, nec dei ciuitas de sui integritate gaudebit. Vnde ergo implebitur propositum dei, & mysterium volūtatis eius, magnúmq; illud pietatis sacramentū? Vnde postremò dabis mihi infantes & lactentes, quorum ex ore laudem suam perficiat deus? Cœlum non habet infantes, habet ecclesia, quib⁹ & dicit: Lac vobis potum dedi, non escam. Et hi ad laudem quasi complendam à propheta inuitantur, dicente: Laudate pueri dominum. Tu putas deum nostrum totam habiturum suæ gloriæ laudem donec veniant qui in conspectu angelorum psallant sibi: Lætati sumus pro dieb us quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala? Hoc genus lætitiæ cœli nescierunt nisi per ecclesiæ filios: hoc nemo vnquam lætatur, qui nunquam non lætatur. Opportune post tristitiam gaudium subit, post laborem quies, post naufragium portus. Placet cunctis securitas, sed ei magis qui timuit. Iucunda omnibus lux, sed euadenti de potestate tenebrarum iucūdior. Transisse de morte F ad vitam, vitæ gratiam duplicat. Pars mea hæc in cœlesti conuiuio, & seorsum ab ipsis spiritibus beatis. Audeo dicere expertem meæ beatitudinis ipsam beatam vitam, nisi si dignetur fateri quòd per charitatem ea in me fruitur, & per me. Aliquid sanè videtur etiam perfectioni illi accessisse ex me, neque hoc parum. Denique gaudent angeli ad pœnitentiam peccatoris. Quod si delicię angelorum lachrymę meæ, quid deliciæ? Omne opus ipsorum laudare deum, sed deest laudi si desint qui dicant: Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Felix proinde in sua vniuersitate ecclesia, cuius omnis gloriatio impar est causæ, non pro his tātùm quæ illi iam facta sunt, sed pro his quoque quæ de illa adhuc oportet fieri. Nam & de meritis quid solicita sit, cui de proposito dei firmior suppetit securiórque gloriandi ratio? Non potest seipsum negare deus, neque non facere quæ iam fecit, vt scriptum est, qui fecit quæ futura sunt. Faciet, faciet, nec deerit suo proposito deus. Sic non est quod iam quæras quibus meritis speremus bona, præsertim cùm audias apud prophetam: Non propter vos, sed propter me ego faciam, dicit dominus. Sufficit ad meritum, scire quòd non sufficiant merita. Sed vt ad meritum satis est, de meritis non præsumere: sic carere meritis, satis ad iudicium est. Porrò infantium renatorum neminem carere meritis, sed

2.Cor.1.c

Psa.40.d

Canti.2.d

2.Tim.2.b

Sapien.4.c

2.Cor.9

1.Pet.5.

1.Cor.9.b

Psal.39.d

Psal.137.d

Psa.49.d

Canti.2.d

Mat.13.c

Psal.73.c

Heb.11.g

Psal.8.a

1.Cor.3.a

Psal.112.a

Psal.137.a

Psal.89.b

Luc.15.b

Psal.65.c

Ezech.36.

G Christi habere merita. Quibus se tamen indignos reddũt, si sua iungere non nequiuerint, sed neglexerint: quod quidem periculum iam adultæ ætatis est. Merita proinde habere cures: habita, data noueris: fructum speraueris dei misericordiam, & omne periculũ euasisti paupertatis, ingratitudinis, præsumptionis. Perniciosa paupertas, penuria meritorum: præsumptio autem spiritus, fallaces diuitiæ. Et ideo diuitias & paupertates ne dederis mihi domine, ait sapiẽs. Felix ecclesia, cui nec merita sine præsumptione, nec præsumptio absque meritis deest. Habet vnde præsumat, sed non merita. Habet merita, sed ad promerendum, non ad præsumendum. Ipsum non præsumere, nónne promereri est? Ergo eo præsumit securus, quo non præsumit: & non est quod confundatur in verbo gloriæ, cui multa materies gloriandi. Misericordiæ domini multæ, & veritas eius manẽs in æternum. *Prou.30.a* *Psal.118.v*

Quidni glorietur secura, in cuius testimonium gloriæ, misericordia & veritas obuiauerũt sibi? Siue igitur dicat, Dilectus meus mihi: siue dicat, Expectans expectaui dominũ, & intendit mihi: siue etiã, Dominus solicitus est mei: vel si quæ sunt eiusmodi voces aliæ atque aliæ, quæ diuinum quendam affectum ac singularem fauorem erga aliquid similiter exprimere videantur: nihil horum à se alienum putabit, cui ratio præsumendi, domini constitutio est, præsertim cum nõ alteram videat spõsam, alterámve ecclesiam, cui possint fieri quę H non possunt non fieri. Ergo de ecclesia patet quòd in nullo illa omnia sibi aptare verebitur. De vna anima quæritur etiã si sit spiritualis & sancta, liceátne illi vllo modo audere in talibus. Neque enim prærogatiuas omnes vnius illius catholicæ multitudinis, ob quam omnia fiunt, vna de multitudine arrogabit sibi, quantalibet emineat sanctitate. Et ideo difficilius, vt sentio ego, inuenietur (si tamen inuenietur) quomodo possit licere. Vnde necessarium reor alio istud sermone tentari, nec modo ingredi vias scrupulosæ disputationis, quarum adhuc exitũ ignoramus, nisi prius super verbo abscondito oratum fuerit ad eum qui aperit & nemo claudit, sponsum ecclesiæ Iesum Christum dominum nostrum, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen. *Psal.84.a* *Psal.39.a* *Ibidem.*

Qualiter omnis altitudo se extollens aduersus scientiam dei, deiicitur: & de aduentu & mansione patris & verbi apud animam deum diligentem, & familiaritate quæ inde inter deum & animam contrahitur. Sermo LXIX.

Dilectus meus mihi, & ego illi.] Hanc vocem vniuersali ecclesiæ sermo superior assignauit, propter factas sibi à deo promissiones vitæ eius quæ nunc est pariter & futuræ. De anima proposita quæstio est, quia non potest sibi arrogare vna, quod vniuersitas audeat, nec aliquo modo ad I se trahere illam. Si non licet, referamus proinde oportet ita ad ecclesiam, vt nullatenus ad personam. Nec modò hanc, sed & reliquas voces similes huic loquentes grandia, verbi gratia: Expectans expectaui dominum, & intendit mihi: & si quas alias sermo superior perstrinxit. Quod si quis licere putat, ego non abnuo, sed interest cui. Non enim cuicunque. Prorsus habet ecclesia dei spirituales suos, qui non modò fideliter, sed & fiducialiter agũt in eo, cum deo quasi cum amico loquentes, testimonium illis perhibente conscientia gloriæ eius. Quinam illi sint, id quidem penes deum: tu verò audi qualem te esse oporteat, si talis vis esse. Quod tamen dixerim non quasi expertus, sed quasi experiri cupiens. *Canti.2.d* *Psal.39.a* *1.Cor.1.c*

Da mihi animam nihil amantem præter deum, & quod propter deum amandum est: cui viuere Christus non tantùm sit, sed & diu iam fuerit: cui studij & ocij sit prouidere deum in conspectu suo semper: cui solicitè ambulare cum domino deo suo, non dico magna, sed vna voluntas sit, & facultas non desit: da, inquam, talem animam, & ego non nego dignam sponsi cura, maiestatis respectu, dominantis fauore, solicitudine gubernantis: & si voluerit gloriari, non erit insipiens, tantùm vt qui gloriatur, in domino glorietur. Ita in quo multi audẽt, audet & vnus, sed alia ratione. Nempe sanctam multitudinem causæ supradictæ fidentem faciunt, sanctam animam duplex quædam ratio. Primò quidem quòd habeat in natura simplicissima sponsi diuinitas quasi vnum respicere multos, & quasi multos vnum. Nec ad multitudinem multus erit, nec ad paucitatem rarus, nec ad diuersitatem diuisus, nec restrictus ad vnum, nec anxius ad curas, nec perturbatus seu turbulentus ad solicitudines. Sic sane vni intentus, vt non detentus: sic pluribus, vt non distentus. *Ibidem.* K

Deinde quod vt probare suauissimum, ita charissimũ probasse est: tanta est verbi dignatio, tanta beneuolentia patris verbi erga bene affectam & bene cõpositam animam (quod quidem ipsum patris munus, & verbi opus est) vt quam sua tali benedictione præuenerint & præparauerint sibi, sua quoque dignẽtur præsentia, & ita vt non modò ad eam veniant, sed etiam mãsionem apud eam faciant. Non enim sufficit exhiberi, nisi & copiam sui præbeãt. Quid est venire ad animam verbum? Erudire in sapientia. Quid est patrem venire? Afficere ad amorem sapientiæ, vt dicere possit: Quia amatrix facta sum formæ illius. Patris diligere est, & ideo patris aduentus ex infusa dilectione probatur. Quid faceret eruditio absque dilectione? Inflaret. Quid absq; eruditione dilectio? Erraret. Denique errabant de quibus dicebatur: Testimonium illis perhibeo quòd zelũ dei habent, sed non secundum sciẽtiam. Non decet sponsam verbi esse stultam: porro elatam pater non sustinet. Pater enim diligit filium, & omnem altitudinem extollẽtem se aduersus sciẽtiam verbi, semper in promptu habet deiicere atque destruere, siue immittendo zelum, siue intendendo: quorum alterum misericordiæ, alterum iudicij est. Vtinam in me omnem extollẽtiam comprimat, imò deiiciat, & ad nihilum redigat non accensus furor, sed infusus amor. Vtinam discam non superbire, sed vnctione potius ꝗ̃ vltione magistra. Domine ne in furore tuo arguas me, sicut angelum extollentem se in cœlo: neque in ira tua corripias me, sicut hominẽ in paradiso. Ambo iniquitatem meditati sunt, altitudinem affectãtes, ille potentiæ, iste scientiæ. Denique credidit insipiẽs mulier pollicenti, sed seducenti: Eritis sicut dij, scientes bonũ & malum. Iam sese ante seduxerat, cui persuaserat similem fore altissimo. Nam qui se putat aliquid esse cùm nihil sit, ipse se seducit. Verùm vtraq; altitudo deiecta est, sed in homine mitius: iudicante ita illo qui omnia facit in pondere & mensura. Nam angelo in furore punito, imò damnato, homo iram tãtùm sensit, & non furorem. Nempe cum iratus fuit, misericordiæ recordatus est. Propter hoc semen eius filij iræ & non furoris vsque in hodiernum diem. Si non nasceretur filius iræ, non opus esset renasci. Si furoris filius nasceretur: aut non contigisset, aut non profuisset renasci. Vis videre furoris filium? Si vidisti satanam tanquam fulgur cadentem de cœlo, quod est in impetu furoris præcipitatum: & cognouisti de furore dei. Denique non est recordatus misericordiæ suæ: quia cum iratus fuerit, misericordiæ recordabitur, non cum iam vsque ad furorem exarserit. Væ filiis diffidentiæ, his quoque qui ex Adam sunt, qui nati iræ filij, ipsi sibi iram in furorem, virgam in baculum, imò in malleum diabolica obstinatione conuertunt. Denique thesaurizãt sibi iram in die iræ. Ira autem accumulata, quid nisi furor? Peccauerũt peccatum diaboli, & diaboli sententia percellũtur. Væ etiam quamuis mitius quibusdam filiis iræ: qui nati in iram, nõ expectauerunt renasci in gratia. Nempe mortui, in quo & nati, iræ filij permanebunt. Iræ dixerim, non furoris: quia vt piissime creditur, & humanissime gemitur, mitissimæ sunt pœnæ totũ quo addicti sunt aliũde trahentium. Ergo in furore diabolus iudicatus est: quia inuenta est iniquitas eius ad odium: hominis autem ad iram, & ideo in ira corripitur. Ita omnis altitudo contrita est, & quæ inflat, & quæ præcipitat, patre nimirum zelante pro filio. Vtrobique siquidem iniuria filij est & de vsurpata potẽtia aduersus virtutẽ dei quæ ipse est, & de præsumpta scientia aliunde quàm à sapientia dei quę nihilo minus ipse est. Domine quis similis tibi? Quis nisi splẽdor & figura substantiæ tuæ? Quis nisi imago tua? Solus in forma tua, solus non rapinam arbitratus est esse se æqualem tibi altissimus altissimi filius. Quomodo non æqualis? etiam vnum estis ipse & tu. Sedes illi à dextris tuis, non sub pedibus. Quo pacto audet quis peruadere locum vnigeniti tui? Præcipitetur. Ponit sibi sedem in excelso: subuertatur cathedra pestilentiæ. Item quis docet hominem scientiam? *Ioan.14.c* *Sapien.8.a* *Rom.10.a* L *Psal.6.a* *Gen.3.b* *Esa.14.d* *Gala.6.a* *Luc.10.c* M *Rom.2.* *Psal.34.b* *Philip.2.a*

A tiam? Nónne tu ô clauis Dauid aperiens cui vis, & cui vis claudens? Et quomodo sine claue ad thesauros sapientiæ & scientiæ introitus imò irruptio tentabatur? Qui non intrat per ostium, fur est & latro. Petrus ergo intrabit qui claues accepit. Non tamen solus: nam & me si voluerit introducet, aliúmq; excludet quem forte voluerit, in scientia & potestate sibi data desuper. (Matt.16.c) Et hæ claues quæ? Potestas aperiendi, & claudendi, atque inter excludendos & admittendos discretio. Et non in serpente thesauri, sed in Christo. Et ideo non potuit dare scientiam serpens, quam non habuit: sed qui habuit, dedit. Nec enim potuit habere potestatem quam nõ accepit: sed qui accepit, habuit. Dedit Christus, accepit Petrus, nec inflatus de scientia, nec præcipitandus de potentia. Quare? Quia in neutra extollit se aduersus scientiam dei, qui nihil horum præter dei scientiam affectauit: sicut ille qui dolose egit in conspectu eius, vt inueniatur iniquitas eius ad odium. Quomodo denique præter scientiam dei, qui se scribit apostolum Iesu Christi secundum præscientiam dei patris? (1.Pet.1.a) Et hæc dicta sint pro eo quod incidit de zelo dei quem intendit in præuaricantes angelum hominémq;. Nam in ambobus reperit prauitatem, qualiter videlicet in ira & in furore suo destruxerit omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam dei. Nunc iam recurrẽdum ad zelum misericordiæ, id est, qui non intenditur, sed qui immittitur: quoniam qui intenditur (vt iam diximus) iudicij est, & satis nos B terruit ex memoratis exemplis tam grauiter punitorũ. Propterea ibo ego mihi ad locum refugij à facie furoris domini, ad illum vtique pietatis zelum suauiter ardentem, efficaciter expiantem. Nunquid non expiat charitas? Et potenter. Legi quòd operiat multitudinem peccatorũ: sed dico, Nunquid non idonea est seu sufficiens ad deiiciendam humiliandámque omnem extollentiam oculorum & cordis? (Eccli.23.a) Et maximè. Nam nõ extollitur, non inflatur. Si ergo dominus Iesus dignetur venire ad me, vel potius in me, non in zelo furoris, & ne in ira quidem, sed in charitate & spiritu mãsuetudinis, æmulans me dei æmulatione (quid enim ita dei vt charitas? nempe & deus est) si inquam in ista venerit, in hoc cognoscam quòd non sit solus, sed venerit etiam pater suus cum eo. Nam quid æquè paternum? Propter hoc nempe non pater verbi tantùm, sed & pater misericordiarum est appellatus, (2.Cor.1.a) quòd innatum habeat misereri semper & parcere. Si sensero aperiri mihi sensum vt intelligã scripturas, aut sermonẽ sapiẽtiæ quasi ebullire ex intimis, aut infuso lumine desuper reuelari mysteria, aut certè expandi mihi quasi quoddã largissimum cœli gremium, & vberiores desursum influere animo meditationum imbres, non ambigo sponsum adesse. Verbi siquidem hæ copiæ sunt, & de plenitudine eius ista accipimus. Quod si se pariter infuderit humilis quædam, sed C pinguis intimæ aspersionis deuotio, vt amor agnitę veritatis necessarium quoddam odium vanitatis in me generet & cõtemptum, ne fortè aut scientia inflet, aut frequẽtia visitationum extollat me: tũc prorsus paternè sentio agi mecum, & patrem adesse non dubito. Si autem perseuerauero huic dignationi dignis semper (quod in me est) affectibus & actibus respondere, & gratia dei apud me vacua non fuerit: etiam mansionem apud me faciet tam pater enutriens, quàm verbum erudiens. Quanta putas ex hac mansione inter animam & verbum familiaritatis gratia oriatur, quanta de familiaritate sequatur fiducia? Non est (vt opinor) quòd iam talis anima dicere vereatur: Dilectus meus mihi. quæ ex eo quòd se diligere, & vehementer diligere sentit, etiam diligi nihilo minus vehementer non ambigit, ac de sua singulari intentione, solicitudine, cura, opera, diligentia, studióque quo incessanter & ardẽter inuigilat quemadmodum placeat deo, æquè hæc omnia in ipso indubitanter agnoscit recordans promissionis eius: (Matt.7.a) In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis: nisi quòd redhibitionem gratiæ prudens sponsa ad suam magis cauta est trahere partem, sciens se potius preuentam à dilecto. Inde est quòd illius operam præfert, Dilectus, inquiens, meus mihi, & ego illi. (Cant.2.d) Ergo ex propriis quæ sunt penes deum, agnoscit nec dubitat se amari quæ amat. Ita est. Amor dei amorem animæ parit, & illius præcurrens intentio intentam animam facit, solicitudóq; solicitam.

Nescio enim qua vicinitate naturæ, cùm semel reuelata facie D gloriam dei speculari anima poterit, mox illi se conformari necesse est, atque in eandem imaginem transformari. Igitur qualem te paraueris deo, talis oportet appareat tibi deus. Cum sancto sanctus erit, & cum viro innocente innocens erit. (Psal.17.d) Quidni æquè & cum amante amans, & cum vacante vacans, & cum intento intentus, & solicitus cum solicito?

Denique ait: Ego diligentes me diligo: & qui manè vigilauerint ad me, inuenient me. (Prou.8.b) Vides quomodo non solùm de amore suo certum te reddat, si quidem tu ames illum: sed etiam de solicitudine sua quam pro te gerit, si te senserit solicitum sui. Vigilas tu? vigilat & ille. Cõsurge in nocte in principio vigiliarum tuarum. Accelera quãtum vis etiã ipsas anticipare vigilias: inuenies eum, nõ præuenies. Temere in tali negocio vel prius aliquid tribuis tibi, vel plus: & magis amat & ante. Si hęc anima scit, imò quia scit, miraris quòd illa maiestatem quasi cætera non curantẽ soli sibi intendere glorietur, cui soli ipsa postpositis curis omnibus tota se deuotione custodit? Sermo finẽ desiderat, sed vnũ dico spiritualibus qui in nobis sunt, mirum quidem, sed verum: animam deum videntẽ haud secus videre, quàm si sola videatur à deo. Ea ergo fiducia dicit illum intendere sibi, séque illi, nihil præter se & ipsum vidẽs. Bonus es domine animæ quærenti te: occurris, amplecteris, spõsum exhibes, qui dominus es, imò qui es super omnia deus benedictus in secula. Amen. E

Vnde sponsus dilectus dicatur: & de veritate, mansuetudine & iustitia, cæterisque virtutibus quæ sunt lilia inter quæ pascitur. Sermo LXX.

DILECTVS MEVS mihi, & ego illi: qui pascitur inter lilia. (Cant.2.d) Quis huic iã imputet præsumptioni vel insolentiæ, si se dicat iniisse societatem cum illo qui pascitur inter lilia? Etiam si inter sydera pasceretur, eo solo quo pasceretur, nescio quid magnum videri possit cum eiusmodi amicitias seu familiaritatem habere. Aliquid prorsus ignobile & humile sonat, pasci. Nunc verò cum & pasci inter lilia perhibetur, deiectionis adiectio lõgius amouet & propulsat temeritatis notam. Quid enim sunt lilia? Iuxta verbum domini, fœnum quod hodie est, & cras in clibanum mittitur. (Matt.6.d) Quantus est iste qui fœno pascitur, quasi vnus agnorum aut vitulorum? Et agnus planè, & vitulus saginatus. Sed tu fortè vigilantius aduertisti non pabulum hoc loco designari, sed locum: nec enim dictum est, liliis eum pasci: sed, inter lilia. Esto. Non fœnum comedit vt bos, in fœno tamen versari, & super fœnum discumbere instar vnius de turba, quid eminentiæ habere potest? Quid verò gloriæ hinc habere dilectum illum qui hoc egerit? Et secundum literam quidem F sponsæ verecũdia & cautela prudentiæ eius in loquendo satis apparet, vtique disponentis sermones suos in iudicio, (Psal.111.a) & rerum gloriam, verborũ modestia temperantis. Aliàs autem nõn ignorat vnum esse & qui pascitur, & qui pascit: inter lilia commorantem, & regnantem super sydera. At libentius humilia dilecti memorat, propter humilitatem quidem, vt dixi, magis autem quòd exinde cœpit esse dilect9, ex quo & pasci. Nec modo exinde, sed inde. Nam qui in altissimis est dominus, in imis est dilectus, super sydera regnãs, & inter lilia amãs. Amabat & super sydera, quia nusquam & nũquam potuit nõ amare, quia amor est: sed donec ad lilia descendit, & pasci inter lilia compertus est, nec amatus est, nec factus dilectus. Quid? Non amatus est à patriarchis & prophetis? Est, sed non prius quàm visus est & ab ipsis inter lilia pasci. Neque enim non viderunt, quem præuiderunt: nisi ita quis absque spiritu sit, vt videntem in spiritu, putet videre nihil. Vnde ergo videntes (nam sic prophetæ appellati sunt) si nihil viderunt? (1.Reg.9.b) Inde est quòd voluerunt videre quę non viderunt. Nec enim poterant velle videre in corpore, quem in spiritu non vidissent. Sed dico, nunquid omnes prophetæ? Quasi omnes videre voluerint, aut fuerit omniũ fides? Sed enim qui viderunt, aut prophetæ fuerunt, aut prophetis acquiescentes. Et credidisse enim, vidisse est. Non modò namque qui per prophetiæ spiritum, sed & qui per fidem videt, si quis ipsum quoque dicat videre in spiritu, mihi non videtur

G errare. Ita ergo quòd ad lilia descendere, & inter lilia pasci dignatus est is qui omnes pascit: dilectum fecit illum, quia non potuit ante diligi quàm agnosci. Ac per hoc cùm de dilecto facta est métio, pulchrè & illud memoratum est, quod dilectionis & agnitionis extitit causa. Quærenda in spiritu refectio hæc inter lilia: nam corporea cogitare ridiculũ est. Quin ipsa lilia spiritualia (si quidem potuerimus) demõstranda à nobis erũt. Puto hoc quoque dicere nos oportebit, vnde inter lilia pascatur dilectus, liliísne ipsis, an aliis inter lilia reconditis herbis vel floribus. Et in his illud mihi difficilius apparet, quòd pasci non pascere perhibetur. Nam quia pascat, dubium nõ est, nec enim indignum ei. At pasci, indigẽtiam sonat, & ne spiritualiter quidem sine iniuria maiestatis facilè illi posse assignari videtur. Nec ego sanè recordor vsque modo aduertisse me in hoc cantico pastũ vspiam perhiberi, cum pascentem puto recordemini & vos mecum.

Denique postulauit sibi aliquãdo demonstrari vbi in meridie pasceret & cubaret. Et nũc quidem (quod necdum dixerat) perhibet pasci, sed non similiter postulat locum indicari sibi: sed ipsa indicat, assignans inter lilia. Nouit hoc, illud nõ nouit: quia æquè præsto esse nõ potest qđ sublime & in sublimi est, & quod humile & super terram. Sublime opus, sublimis & locus: nec accessus ad eum vsque adhuc vel ipsi sponsæ. Et ideo semetipsum exinaniuit vsque ad hoc vt

H pasceretur ipse omnium pastor, & inuentus est inter lilia, & visus ab ecclesia, adamatus est ab inope pauper, factus dilectus propter similitudinem. Non solùm autem, sed & propter veritatem & mansuetudinẽ & iustitiam: ꝙ per eam scilicet promissiões adimpletæ sunt: quòd superbi dæmones vnà cũ principe suo iudicati sunt: ꝙ iniquitates remissæ sunt. *Psal. 44. a*

Talis ergo apparuit qui meritò amaretur, verax per se, mitis hominibus, iustus pro hominibus. O verè amandũ & totis medullis cordis amplectendum sponsum. Quid iam cunctetur ecclesia totam se tota deuotione committere tam fido redditori, tam pio indultori, tam iusto propugnatori? Porro præmiserat propheta, dicẽs: Specie tua & pulchritudine tua intende prospere. Vnde species hæc & pulchritudo? Puto ex liliis. Quid lilio speciosius? Sic nihil formosius sponso. *Ibidem.*

Quæ sunt ergo illa lilia, è quibus species decoris eius? Procede, inquit, & regna propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam. Lilia sunt, lilia inquam orta de terra, nitentia super terram, eminẽtia in floribus terræ, fragrantia super odorem aromatum. Ergo inter hæc lilia sponsus, & omnino ex his speciosus & pulcher. Aliàs enim (quod quidem ad carnis infirma spectat) non erat ei species neque decor. Bonum autem lilium veritas, candore cõspicuum, odore præcipuũ. Denique candor est lucis æternæ, splẽdor & figura substantiæ dei. Lilium planè, quod ad nouam benedictionem terra *Ibidem.* *Esa. 53. a* *Sapien. 7. d*

I nostra produxit & parauit ante faciem omniũ populorum lumen ad reuelationem gentium. Donec sub maledicto fuit terra, spinas & tribulos germinauit. At nunc veritas de terra orta est, domino benedicente: speciosus omnino quidã flos campi, & lilium conuallium. Agnosce lilium ex candore, qui mox in ipso exortu floris pastoribus de nocte emicuit, dicẽte euangelio, Quia angelus domini stetit iuxta illos, & claritas dei circumfulsit illos. Bene dei, quia non angeli sed lilij candor ille aderat, sed illuc micabat abusque Bethlehem. Agnosce liliũ & ex odore, quo & lõge positis innotuit Magis. Et quidem stella apparuit, sed eam minime viri graues secuti fuissent, nisi intima quadam suaueolentia orti lilij traherentur. Et verè lilium veritas, cuius odor animat fidem, splẽdor intellectum illuminat. Leua etiam oculos nunc in ipsam personam domini, qui in euangelio loquitur: Ego sum veritas. Et vide quàm competenter veritas lilio comparetur. Si non aduertisti, aduerte de medio floris huius quasi virgulas aureas prodeuntes, & cinctas candidissimo flore pulchrè ac decẽter disposito in coronam: & agnosce auream in Christo diuinitatem humanę coronatam puritate naturę, id est Christum in diademate quo coronauit eũ mater sua. Nam in quo coronauit eum pater suus, lucem inhabitat inaccessibilẽ, nec posses in eo illum interim adhuc videre. Sed de hoc aliàs. *Luc. 2. c* *Psal. 84. d* *Luc. 2. b* *Ioan. 14. b*

Nunc verò lilium veritas est. Est & mansuetudo. Et bene lilium mansuetudo habens innocentiæ candorẽ, & odorem spei, quoniam sunt reliquiæ, inquit, homini pacifico. Bonæ

K spei vir mãsuetus, nec minus etiam in pręsenti lucidũ quoddam vitæ est socialis exemplar. An non lilium quæ lucet officio, redolet spe? Adde quòd sicut veritas de terra orta est, ita mansuetudo. Nisi quis dubitet ortum de terra agnum dominatorem terræ, illum agnum qui ad occisionem duct' est, & nõ aperuit os suum. Nec tantùm mansuetudo seu veritas de terra orta est, sed & iustitia, propheta dicente: Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustũ: aperiatur terra, & germinet saluatorem, & iustitia oriatur simul. Quòd autem iustitia lilium sit, recordamini de scriptura, quia iustus germinabit sicut lilium, & florebit in æternum ante dominum. Nequaquam lilium hoc hodie est, & cras in clibanum mittitur, quia in æternum florebit. Et florebit ante dominum, cuius in memoria æterna erit iustus, & ab auditione mala non timebit, illa scilicet auditione qua in clibanũ ignis peccatores ire iubentur. Porrò huius lilij candor cui non splendet, nisi cui non placet? Denique sol est, non ille qui oritur super bonos & malos. Neque enim qui dicturi sunt, Sol iustitiæ non ortus est nobis: lucem illius quandoque viderunt: viderunt autem quotquot audierunt: Vobis autem qui timetis deum, orietur sol iustitiæ. Ergo candor huius lilij apud iustos, fragrantia etiam vsque ad iniquos diffunditur, etsi non in bonum ipsis. Denique audiuimus iustos dicentes, quia Christi bonus odor sumus in omni loco, sed aliis quidem odor vitæ *Psal. 36. d* *Psal. 84. b* *Esa. 16. a* *Esa. 53. c* *Esa. 45. b* *Psal. 111. b* *Sapien. 5. c* *Mala. 4. a* *2. Cor. 2. d*

L in vitam, aliis odor mortis in mortem. Quis vel sceleratissimus iusti non probet opinionem, quamuis non amet opus? Et beatus si se nõ iudicat in eo quod probat. Iudicat autem, ꝙ probans bonum, & non amans: ideóque nõ beatus planè, sed miser, proprio condemnatus iudicio. Quid eo miserius cui odor vitæ, nõ vitæ, sed mortis nũcius est? Imò nec nũcius quidem, sed baiulus. Sunt multa apud sponsum & alia lilia præter hæc quæ ex propheta inciderunt nobis, veritatem loquor & mansuetudinem & iustitiam, nec erit difficile iam cuilibet vestrũ similia reperire per semetipsum in horto tã deliciosi sponsi. Abundat & superabundat talibus. Quis illa enumeret? Nempe quot virtutes, tot lilia. Quis finis virtutũ apud dominum virtutum? Quòd si plenitudo virtutum in Christo, & liliorum: & fortassis propterea ipse se lilium appellauit, quòd totus versetur in liliis, & omnia quæ ipsius sunt, lilia sint: conceptio, ortus, conuersatio, eloquia, miracula, sacramẽta, passio, mors, resurrectio, ascensio: quid horum non candidum, & non suauissimè redolens? Tanta deniq; in conceptione refulsit superni luminis claritas de superuenientis abundantia spiritus, vt ne ipsa quidem virgo sancta sustinuisset, si non sibi obumbratum foret à virtute altissimi. Porrò ortum candidauit incorrupta virginitas matris, con- *Rom. 14. b*

M uersationem innocentia vitæ, eloquia veritas, miracula puritas cordis, sacramenta pietatis arcanum, passionem patiendi voluntas, mortem libertas non moriendi, resurrectionem martyrum fortitudo, ascensionem exhibitio promissionum. Quàm bonus fidei odor in his singulis, nostra quidẽ qui candorem non vidimus, tempora & viscera replẽs! Et beati qui non viderunt, & crediderunt. Pars mea in his odor vitæ qui procedit ex ipsis. Is infusus naribus meis apto quodam fidei instrumẽto, & quidem copiosius pro multitudine liliorum, sanè & exilium leuat, & patriæ desiderium assidue innouat in visceribus meis. Habent lilia & aliqui sodalium sponsi, sed nõ copiam. Omnes enim ad mensuram spiritum acceperunt, ad mensuram virtutes & dona. Solus ille nõ habet modum, qui habet totum. Aliud est lilia habere, aliud nõ nisi lilia habere. Quem dabis mihi de filiis captiuitatis adeò innocẽtem & sanctum, qui totam terram suam floribus occupare potuerit, & istiusmodi florib'? Nec infans certè vnius diei sine sorde est super terram. Magnus est qui tria vel quatuor lilia ædificare potuerit in terra sua in tanta densitate spinarum & tribulorũ, quæ sunt germina inueterata maledictionis antiquæ. Mecum verò qui pauper sum, bene agitur si vnquam ab hac pessima segete iniquitatum videlicet atque vitiorum tantillum terræ meæ vendicare extirpando & excolẽdo sufficiam, vnde vnum saltem producere lilium possim, si fortè & penes me pasci interdum dignetur is qui pascitur inter lilia. At parum dixi, vnum de penuria cordis mei os meum *Ioan. 20. g* *Ioan. 3. b* *Iob. 15. b*

A meum locutum est. Vnum prorsus nō sufficit, duo ad minus necessaria sunt. Dico autem continentiam & innocentiam: quarum vna sine altera nec saluabit. Frustra denique ad vnāquamlibet harum inuitabo sponsum, qui non ad lilium pasci, sed inter lilia perhibetur. Dabo proinde operā habere lilia, ne de singularitate causetur lilij, qui non vult nisi inter lilia pasci, & sic declinet in ira à seruo suo. Pono itaque primam omnium innocentiam: & si huic iungere continentiam quiuero, diuitem me putabo in possessione liliorum. Rex sum autem si tertiam his adiungere potero patiētiam. Et quidem possunt sufficere illæ, sed quia & deficere in tentationibus possunt, siquidem tentatio est vita hominis super terram: opus profectò patiētia est, quæ vtriusque sit quasi tutrix quædam & custos. Puto si venerit amator ille liliorum, & ita inuenerit, quòd non dedignabitur iam pasci apud nos, & apud nos facere pascha: vbi illi & multa suauitas in duabus, & magna erit securitas propter tertiam. Verùm quo pacto dicatur pasci, qui pascit omnia, postea videbitur. Nunc verò apparet sponsum non modò apparere inter lilia, sed minime omnino extra lilia posse aliquādo inueniri, cùm omne quod de eo est & ipse sit, liliū sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Psal. 26.c — Iob. 7.a

B *Vnde est animæ candor liliorum, quòd sponsus & pascit nos, & pascitur à nobis. Et qualis sit vnitas animæ sanctæ ad deum. Sermo LXXI.*

FINIS præcedētis sermonis, principium huius. Est ergo lilium sponsus, sed non lilium inter spinas, quoniam non habet spinas qui peccatum nō fecit. Deniq; sponsam protestatus est lilium inter spinas: quoniam si dixerit vel ipsa quia spinas non habeat, seipsam seducit, & veritas in ea non est. Se verò florem quidem & lilium professus est, non tamen inter spinas. Magis autem, Ego (inquit) flos campi, & lilium conuallium: & non est spinarū mentio, quòd solus sit hominum qui opus non habeat dicere: Conuersus sum in ærumna mea dum configitur spina. Ergo absque liliis nunquam est, qui absque vitiis semper est: quia totus & semper est candidus, speciosus forma præ filiis hominum. Tu ergo qui hæc audis vel legis, cura habere lilia penes te, si vis habere hunc habitatorem liliorum habitantem in te. Opus tuum, studium tuum, desiderium tuum, lilia esse protestentur moralis quidam rerum ipsarum candor atque odor. Habent & mores colores suos, habēt & odores. Neque enim in spiritibus idipsum est color & odor, non magis quàm in corporibus. Ergo de colore cōsciētia cōsulatur, de odore fama. Fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius, aiunt illi dicentes de opinione. Porrò colorem operi tuo dat cordis intentio, & iudicium cōscientiæ. Nigra sunt vitia, virtus candida est. Inter hanc atque illa, conscientia consulta discernit. Stat sententia domini de oculo nequam & lucido, qua inter candidum & nigrum certos fixit limites, & diuisit lucem à tenebris. Quod ergo de corde puro & conscientia egreditur bona, candidum est, & est virtus. Si autem & bona fama secuta fuerit, & lilium est, quippe cui nec candor lilij desit nec odor. Porrò virtus etsi non propterea maior, pulchrior tamen illustriórque efficitur. Quod si in cōscientia næuus fuerit, nec quod ex ea prodierit, carebit næuo. Nā si radix in vitio, & ramus. Ac per hoc quicquid illud sit quod radix vitiata non absque traduce vitij ex se producat, verbi gratia, sermo, actio, oratio: etiā si fama applaudere videatur, non est quòd debeat lilium dici, quia etsi odor cōniuere videtur, sed non color. Quo pacto enim lilium cum impuritatis næuo? Nec sanè fama valebit vendicare virtuti, quod esse vitium cōuicerit conscientia. Erit quidem virtus contenta candore conscientiæ, vbi sequi nō poterit odor famæ: cæterum odor famæ nec excusare sufficiet vitium consciētiæ decoloris. Prouidebit tamē semper (quod in se est) homo virtutis bona nō tantùm coram deo, sed etiam coram hominibus, vt vere sit lilium. Sed est etiam cādor animæ indulgentia dei, ipso dicente per prophetam: Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabūtur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Et est candor quem sibi

Canti. 2.a — Ibidem. — Psal. 31.a — Psal. 44.a — Exo. 5.d — C — Esa. 1.c

induit is qui miseretur in hilaritate. Etenim si intuearis illum quem propheta depingit iucūdum hominem qui miseretur & commodat: nónne is tibi videbitur de ipsa animi iucūditate induisse cādorem quendam pietatis vultui pariter, & operi suo? Sicut è regione si ex tristitia, & velut ex necessitate quis tribuat, non candidum planè, sed tetrum præfert manu & fronte colorem. Et ideo hilarem datorem diligit deus. Nūquid & tristē? Profectò qui respexit ad Abel ob alacritatis candorē: auertit faciem à Cain, quia cōciderat facies eius, vtiq; à tristitia & liuore. Aduerte qualis color tristitię seu inuidiæ sit, qui dei à se auertit aspectum. Pulchrè & elegāter in colorando beneficio candor iucunditatis laudatus est voce illa poëtæ: Super omnia vult' Accessere boni. Nec modo hilaris dator, sed & qui tribuit in simplicitate, diligitur à deo, & simplicitas candor est. Probamus à contrario: nam næuus duplicitas. Parum dixi, macula est. Quid duplicitas nisi dolus? Sedenim qui dolose egit in cōspectu dei, inuenta est iniquitas eius ad odiū. Et ideo beatus cui non imputabit dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus. Pulchrè dominus paucis vtrāq; notauit maculam, dolū, tristitiámq;: Nolite, inquiens, fieri sicut hypocritæ tristes. Spōsus itaque & cum sit virtus, in virtutibus complacet sibi: & cum sit lilium, libēter inter lilia cōmoratur: & cum sit candor, delectatur candidis.

D — Psal. 111.a — 2. Cor. 9.b — Psal. 31.a — Matt. 6.a

Et fortasis hoc est quod dicitur pasci inter lilia, candore & odore virtutū delectari. Et quidē pascebatur olim corporaliter apud Mariā & Marthā, & recūbens etiā corpore inter lilia (illas loquor, nam lilia erāt) nihilo minus spiritū refocillabat deuotione & virtutib' mulierum. Quod si illa hora intrasset propheta aut angelus seu alius quiuis spiritualis, tantū nō ignorās quæ maiestas recūberet, nōne stupēs dignationē & familiaritatem quam illi esse cōspiceret cum puris animis pudicisq; corporib', tamē terrenis & sexus infirmioris, meritò testaretur, quia vidi illū nō modo cōmorantē, sed & pascentē inter lilia? Ita ergo secūdū vtrūq; (carnē dico & spiritum) pasci inter lilia sponsus inuētus est. Puto autē quòd & ipse vicissim pasceret, sed in spiritu. Hoc ipso quo pascebat, quomodo pascebat? Quomodo inquā cōfortabat timiditatē fœminarū, iucūdabat humilitatē, impinguabat deuotionem? Sed si vidisti ꝙ pasci illi sit pascere, vide etiā nūc ne fortè & ecōuerso pascere sit ei pasci. Domine qui pascis me à iuuētute mea, ait sanct' patriarcha Iacob. Bonus paterfamilias, qui suorum domesticorum curam gerit, maxime in dieb' malis, vt alat eos in fame, cibās illos pane vitæ & intellectus, & sic nutriens ad vitam æternam. At pascens ita puto nihilo minus pascitur ipse, & quidem escis quibus libenter vescitur, profectibus nostris. Etenim gaudium domini fortitudo nostra. Ita ergo & cum pascit pascitur, & pascitur cum pascit, simul nos suo gaudio spirituali reficiens, & de nostro æquè spirituali profectu gaudens. Cibus eius pœnitentia mea, & cibus eius salus mea, cibus eius ego ipse. An nō cinerem tanquam panem manducat? Ego autem quia peccator sum, cinis sum, vt manducer ab eo. Mandor cū arguor, glutior cum instituor, decoquor cum immutor, digeror cum trāsformor, vnior cum conformor. Nolite mirari hoc, & manducat nos, & māducatur à nobis, quo arctius illi astringamur. Non sanè aliàs perfectè vnimur illi. Nā si manduco & non manducor, videbitur in me esse ille, sed nōdum in illo ego. Quòd si manducor quidē nec manduco, me in se habere ille, sed non etiā in me esse videbitur. Nec enim perfecta vnitio in vnoquouis horum. Si enim manducet me, vt habeat me in se: & à me vicissim manducetur, vt sit in me, quatinus integra firmáque sit cōnexio, cum ego in eo, & nihilo minus in me ipse erit. Vis tibi per simile ostendam quod dicitur? Attolle oculos nunc in quandā sublimiorem quidem rerum conueniētiam, similem tamen huic. Si ipse sponsus in patre ita esset, vt non tamen in ipso pater, aut ita pater in ipso esset vt non esset ipse in patre: audeo dicere, & ipsorum citra perfectum vnitas remaneret, si tamē iam vnitas esset. Nunc verò cum & ipse in patre, & pater in ipso sit, nō est quo claudicet vnitas, sed verè perfecteq; vnū sunt ipse & pater. Sic igitur anima cui adhærere deo bonum est, nō ante se existimet ipsi perfectè vnitā, nisi cum & illum in se, & se in illo manentem persenserit. Non quia vel tunc vnum dicatur cum deo, sicut

E — Gene. 48.c — F — Psal. 101.b — Psal. 72.d

G vnum sunt pater & filius: quamuis qui adhæret deo, vnus spiritus est. Legi hoc, sed illud non legi. Non dico de me, qui nihil sum, sed planè nemo nisi demens siue de terra, siue de cœlo vsurpabit sibi illam vnigeniti vocem: Ego & pater vnum sumus. Et tamē ego licet puluis & cinis, fretus quidem scripturæ auctoritate, minimè istud dicere verear, quia vnus cum deo spiritus sum: si vnquam tamen certis fuero persuasus experimentis deo me adhærere instar vnius illorum qui in charitate manent, ac per hoc in deo manent, & deus in eis, manducantes deum, & manducati à deo. Nam de tali adhæsione puto dictum: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. Quid ergo? Dicit filius: Ego in patre, & pater in me est, & vnum sumus. Dicit homo, Ego in deo, & deus in me est, & vnus spiritus sumus. Sed nunquid pater & filius vt sint in inuicem, ac proinde vnum, inuicem se manducāt, sicut deus & homo mutua se quadam in sese māducatione traiiciunt, vt per hoc etsi non vnum, vnus certè spiritus sint? Absit. Nec enim vno modo insunt sibi hi atque illi, sed neque vna vnitas vtrorunque. Denique innuitur tibi vnitatum diuersitas per vnus & vnum, quoniam nec patri & filio vnus, nec homini & deo vnum poterit cōuenire. Tu si sapis, occasione accepta eris sapientior, prudenter aduertens illic quidem per vnum, vnitatem substātiæ vel naturæ: hic verò per vnus, æquè vnitatem, sed ideo longè alteram, quia inter substantias & naturas: ho-

1. Cor. 6. d *Ioan. 10. f* *1. Ioan. 4. c* *1. Cor. 6. d*

H mini nempe & deo sua cuique & natura, & substātia est, cum patris filiiq; cōstet penitus esse vnam. Vides illam nec vnitatem esse, siquidem huic singulari summæque vnitati comparetur? Nam quomodo vnitas, vbi numerus naturarū, substantiarum diuersitas? Et tamen vnus spiritus dicitur & est cum deo anima adhærens deo, nec præiudicat rerum pluritas vnitati huic, quam facit non confusio naturarum, sed voluntatum consensio. Propter hanc quoque multa corda vnum, & multæ animæ vna dicuntur, sicut scriptum est: Multitudinis credentiū erat cor vnum, & anima vna. Et hæc ergo vnitas. Cæterum quid ad illam quæ non vnitione constat, sed extat æternitate? Non planè illam quædā instar huius mutua manducatio facit, quia nec fit (est enim) sed nec coniunctio vel quasi compositio, vel tale aliquid quod vnius non est. Est autem patri filioq; natura, essentia, voluntas nō modo vna, sed vnum. Hoc nempe est illis esse, quod naturam esse: hoc velle quod esse, vel naturam esse. Non est itaque quòd vnitas qua vnum sunt pater & filius, dicatur fieri de naturis vel essentiis vel voluntatibus, quia non sunt: nō est quòd dicatur vel fieri, quia est. Nec enim factitia est, sed natiua. Sunt in sese pater & filius, non solùm ineffabili, sed etiam incomprehensibili modo sui ipsorum capabiles pariter & capaces, sed sane ita capabiles, vt non partibiles: ita capaces, vt non participes. Nā vt in hymno ecclesia canit: In patre totus filius, & totus in

Act. 4. f

I verbo pater. Est pater in filio, in quo sibi semper bene complacuit: & est filius in patre, à quo vt nunquam non natus, ita nunquam est separatus. Porrò per charitatem homo in deo, & deus in homine est, dicēte Ioanne: Quia qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. Consensio quædam hæc, vt sint duo in vno spiritu, imò vnus spiritus sint. Vidésne diuersitatem? Non est idem profectò consubstantiale & consentibile. Quanquam si aduertisti, satis tibi per vnus & vnum, ipsarum quoque innuitur differentia vnitatum, quoniamquidem nec patri & filio vnus, nec homini & deo vnū poterit cōuenire. Non possunt dici vnus, pater & filius, quia ille pater, & ille filius est: vnum tamen dicūtur & sunt, quòd vna omnino illis & non cuique sua substātia est. Quo contrà homo & deus, quia vnius non sunt substantiæ vel naturę, vnum quidem dici non possunt, vnus tamen spiritus certa & absoluta veritate dicuntur, si sibi glutino amoris inhæreant. Quam quidem vnitatem nō tam essentiarum cohærentia facit, quàm cōniuentia voluntatum. Patet (ni fallor) satis non modo diuersitas, sed & disparilitas vnitatū, vna in vna, altera in diuersis existente essentiis. Quid tam distans à se quàm vnitas plurium & vnius? Ita inter vnitates (vt dixi) discriminant vnus & vnū, quòd per vnū quidē in patre & filio essentiæ vnitas, per vnus verò inter deum & hominem non hæc, sed consentanea quædam affectionum pietas designatur. Cū adiectione tamen etiam pater & filius sanissimè dicuntur vnus, verbi causa vnus deus, vnus dominus, & quicquid aliud

1. Ioan. 4. f

K est quod ad se quisque & nō ad alterum dicitur. Siquidē non est illis diuersa diuinitas siue maiestas, nō magis quàm substantia vel essentia vel natura. Nempe hæc ipsa omnia si pie consideres, non diuersa seu diuisa in illis, sed vnum sunt. Minus dixi, vnum sunt & cum illis. Quid illa vnitas qua multa corda vnum, & multæ animæ vna leguntur? Nec censenda (vt reor) nomine vnitatis comparata huic quę non multa vnit, sed vnum singulariter signat. Ergo singularis ac summa illa est vnitas, quæ non vnitione constat, sed extat æternitate. Nec sanè hanc spiritualis illa præfata manducatio facit, quia nec fit. est enim. Multo minus eam facere putanda est essentiarum qualiscunque coniunctio, seu consensio voluntatum, quia non sunt. Vna enim illis (vt dictum est) & essentia & volūtas: vni vero non est consensus, non compositio, non copulatio, aut tale aliquid. Duas esse oportet ad minus voluntates vt sit consensus, duas æquè essentias vt sit cōiunctio siue vnitio per cōsensum. Horum nihil in patre & filio, quippe nec essentias duas, nec duas habentibus voluntates. Vna est vtraq; res illis, vel potius (vt præfatum me memini) vnum duo ista in illis, vnum & cum illis sunt, ac per hoc ipsi sicut incomprehēsibiliter, ita incommutabiliter inuicem in se manentes, verè & singulariter vnum sunt. Si quis tamen inter patrem & filium dicat esse consensum: non contendo, dummodo non voluntatū vnionem, sed vnitatem intelligat

Act. 4. f

L voluntatis. Atqui deum & hominem, quia propriis extāt ac distant & voluntatibus & substantiis, longè aliter in se alterutrum manere sentimus, id est, non substantiis confusos, sed voluntatibus cōsentaneos. Et hæc vnio ipsis communio voluntatum, & consensus in charitate. Felix vnio si experiaris, nulla si comparaueris. Vox experti: Mihi autē adhærere deo bonum est. Bonū planè, si omni ex parte adhæseris. Quis est qui perfectè adhæret deo, nisi qui in deo manens tanquā dilectus à deo, deum nihilo minus in se traxit vicissim diligendo? Ergo cùm vndique inhærēt sibi homo & deus, inhærent autem vndiq; intima mutuáq; dilectione inuiscerati alterutrum sibi: per hoc deum in homine, & hominem in deo esse haud dubie dixerim. Sed homo quidē ab æterno in deo tanquam ab æterno dilectus, si tamē ex illis sit qui dicunt: Quoniam dilexit & gratificauit nos in dilecto filio suo ante mundi constitutionem. Deus verò in homine, ex quo dilectus ab homine est. Et si ita est, homo quidē in deo est & quando in homine deus non est: deus autem in homine nō est, qui non sit in deo. Manere enim in dilectione non potest etsi forsitan ad tempus diligat nō dilectus, potest autem nondum diligere etiam dilectus. Alioquin quomodo stabit, Quoniam ipse prior dilexit nos? Porro cum iam etiam diligit qui ante diligebatur, & homo in deo, & deus in homine est. Qui autē nūquam diligit, constat ꝙ nunquam dilectus est: ac per hoc nec

Psal. 72. d *Ephes. 1. b* *1. Ioan. 4. d*

M ipse in deo, nec deus in eo est. Hæc dicta sint ad dandā differentiam inter illam connexionem qua pater & filius vnum sunt, & illā qua adhærēs deo anima, vnus spiritus est: ne forte quia legitur de homine manente in charitate, quia in deo manet, & deus in eo, & item de filio, ꝙ nihilo minus in patre sit, & pater in ipso: par prærogatiua adoptati putaretur & vnici. His ergo ita absolutis, recurrēdum nobis ad illum qui pascitur inter lilia, quia inde excursus hic fact⁹ est vsq; huc, vtrúnam nō ociose, vos iudicabitis. Et iam quidē loci ipsius duos intellectus posuerā, siue quòd virtutibus pascitur cādidatorū qui virt⁹ & cādor est, siue quòd peccatores recipit ad pœnitentiam in corpore suo (quod est ecclesia) pro quibus sibi incorporādis seipsum fecit peccatum qui peccatum nō fecit, vt destrueretur corpus peccati cui aliquādo complātati fuere peccantes, essēntque iustitia in ipso iustificati gratis. Tertiam adhuc pono sententiam quæ occurrit: & satis fore reor non modo pro loci explanatione, sed & pro fine sermonis. Sermo dei veritas est, & ipse sponsus. Nostis hoc, audite cætera. Is cū auditur, & minimè obeditur illi: vacuus interim & ieiunus quodāmodo remanet, omnino tristis & querulus, ꝙ prolat⁹ in vacuum fit. Si autē obeditum fuerit, nonne tibi verbum videbitur in quandam excreuisse corpulētiam, quia verbo opus accessit, vtpote refectū quibusdā fructibus obedientię, iustitię frugibus? Inde est ꝙ in Apocalypsi loquitur: Ecce

Rom. 6. a *Apoc. 3.*

A Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum, & cœnabo cũ eo, & ipse mecũ. Videtur approbari hic sensus & apud prophetam sententia domini, vbi dicit quòd verbũ suum nõ reuertetur ad eum vacuum, sed prosperabitur, & faciet ad quæ misit illud. Non reuertetur, inquit, ad me vacuum vel ieiunum, sed quasi prospere in omnibus agens, saturabitur bonis actibus eorum qui in dilectione acquiescẽt illi. Deniq; vsu loquendi sermo impletus tũc dicitur, cùm fuerit mãcipatus effectui, quòd videlicet tamdiu inanis & macer ac quodammodo famelicus sit, donec opere compleatur. Sed audi ipsum quo se dicat cibo ali. Meus, inquit, cibus est, vt faciam voluntatem patris mei. Verbum verbi est apertè indicantis esse suum cibum factum bonum, si tamen inuenerit illud inter lilia, hoc est, inter virtutes. Alioquin si extra reperit, etsi bonus (quod in se est) videtur cibus, non tanget illum is qui pascitur inter lilia. Verbi causa, nõ recipit eleemosynam de manu raptoris seu fœneratoris, sed nec de hypocritę quidem, qui cum facit eleemosynam, facit tuba cani ante se, vt glorificetur ab hominibus. Sed nec illius orationẽ aliquo modo exaudiet, qui amat orare in angulis platearum vt ab hominibus videatur. Nempe oratio peccatoris execrabilis erit. Frustra quoque offert munus suum ad altare qui conscius est sibi ꝙ frater suus habet aliquid aduersum se. Deniq; non respexit ad Cain mu- B nera, eo quòd nõ rectè ambularet cum fratre suo. Teste sancto propheta, etiam abominabatur sabbata & neomenias & sacrificia Iudęorum, ita vt manifestè protestaretur odisse ea animam suam, & dicebat: Cum veniretis ante conspectum meum, quis quæsiuit ea de manibus vestris? Credo nõ redolebant lilia manus illæ, & propterea respuebat munus ex illis qui pasci inter lilia consueuit, & non inter spinas. Quidni spinosas habebant manus, quibus aiebat: Manus vestræ sanguine plenæ sunt? Et manus Esau pilosę erãt spinosis similes, ideóque non sunt admissæ vt ministrarent sancto. Vereor ne & inter nos aliqui sint quorum nõ acceptet munera spõsus, eo quòd non redoleant lilia. Etenim si in die ieiunij mei inueniatur voluntas mea, non tale ieiunium elegit sponsus, nec sapit illi ieiunium meum, quod non lilium obedientiæ, sed vitium propriæ voluntatis sapit. Ego autem non solùm de ieiunio, sed & de silẽtio, de vigiliis, de oratiõe, de lectiõe, de opere manuũ, postremò de omni obseruatione monachi vbi inuenitur voluntas sua in ea, & non obedientia magistri sui, idipsum sentio. Minime prorsus obseruãtias illas etsi bonas in se, tamen inter lilia, id est inter virtutes censuerim deputandas: sed audiet à propheta qui eiusmodi est: Nunquid tale est obsequiũ quod elegi? dicit dominus. Et addit: In die bonorum tuorum inueniuntur voluntates tuæ. Grande malum propria voluntas, qua fit vt bona tua tibi bona non sint. C Oportet proinde extra lilia fiãt qui huiusmodi sunt, quia nihil omnino quod propria inquinatum sit voluntate, gustabit is qui pascitur inter lilia. Sapientia est vbique attingens propter mũditiam suam, & nil inquinatum in eam incurrit. Ita ergo inter lilia pasci amat sponsus, id est apud munda & nitida corda. Sed quousque? Donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Vmbrosus locus est & condensus, non intremus syluam hãc profundi sacramẽti nisi clara luce diei. Iam enim disputante me longius, inclinata est dies, dum inuiti abstrahimur ab his liliis. Nec sum veritus prolixitatẽ, cui fastidium omne detraheret odor florum. Modicum quid restare videtur de præsenti capitulo. At istud modicum, reconditum nimis, sicut & cætera vniuersa carminis huius. Sed qui reuelat mysteria, aderit (vt confido) cùm pulsare cœperimus: & non claudet ora loquẽtiũ se, cui familiare magis est reserare clausa, spõsus ecclesiæ dominus noster Iesus Christus, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Apoc. 3. d · *Esa. 55. d* · *Ioan. 4. e* · *Matt. 6. a* · *Ibidem.* · *Prou. 28. b* · *Matt. 5. e* · *Gen. 4. a* · *Esa. 1. d* · *Ibidem.* · *Gen. 27.* · *Esa. 58. b* · *Cant. 2. e*

Dies aspirans, & vmbra inclinatæ quæ sint. Et quòd genus humanum accepit concupiscentiam hæreditariam ex transgressione primorum parentum. Sermo LXXII.

Cant. 2. e

DILECTVS meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ.) Nouissima tantùm capituli huius tractanda pars est, & dubito in ipso ingressu cuinam potissimum eam iungam duarum præ- D cedentium. Nam possum indifferenter vtrique. Siue enim dicas, Dilectus meus mihi, & ego illi donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ: interposito tantùm, qui pascitur inter lilia: siue pro literæ serie, qui pascitur inter lilia donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ: non inconuenienter vtrouis assignas. Hoc sanè referr, quòd, donec, si primo iunxeris, inclusiuum oportet intelligas: si medio, exclusiuum sentias necesse est. Esto nempe quòd desinat spõsus pasci iam inter lilia vbi aspirauerit dies, nũquid similiter cessabit etiam sponsæ intẽdere, aut ipsa illi? Absit. In æternum perseuerabunt sibi, nisi quòd tunc felicius cum vehementius, tunc vehementius cum expeditius. Sit ergo tale hoc donec, quale est illud apud Matthæum, vbi narratur non cognouisse Mariam Ioseph, donec peperit filium suum primogenitum. Non enim post cognouit. Vel certe quale est illud in psalmo: Oculi nostri ad dominum deum nostrũ donec misereatur nostri. Nõ enim auertentur cum cœperit misereri. Vel quale item illud domini ad apostolos: Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Non enim post non erit cum illis. Verùm hoc ita, si donec referas ad, Dilectus meus mihi, & ego illi. Si autem ad, qui pascitur inter lilia, respicere malis, erit alio sensu accipiendum. Porrò operositus ostẽdetur quomodo tunc dilectus pasci desinat cũ aspirauerit dies. Etenim si dies resurrectionis is est, quidni multo magis pasci ibi inter E lilia iuuet, vbi horum maior admodum copia erit? Et pro aptanda quidem literæ consequentia hæc dicta sint. Nunc iam aduerte mecum, toto licet liliis fulgentibus regno, sponsóque medio existente & deliciante, non tamen esse quòd dicatur & pasci, iuxta id quidem quod ante consueuerat. Vbi namque iam peccatores, quos sibi incorporet Christus mansos morsósque quasi quibusdam dentibus disciplinæ austerioris, afflictione scilicet carnis, & cordis contritione? Sed neque cibum sibi iam exiget verbum sponsus ex aliquibus factis seu operibus obedientiæ, vbi omne negocium ocium, solóque in intuitu & affectu res erit. Et quidem cibus eius vt faciat voluntatem filius vnigenitus patris sui: sed hic, non ibi. Quid enim faciat factam? Et perfectam tunc esse constat. Denique probare iam tunc est omnibus sanctis quæ sit voluntas dei bona & beneplacẽs & perfecta. Et certe post perfectum, faciendum superest nihil. Frui de cætero restat, non fieri: experiri, non operari: ea viuere, nõ exerceri in ea. Nonne ipsa est quam instãtissima prece docti quidem à domino, sicut in cœlo ita & in terra perfici postulamus, quò eius iam delectet fructus, actus non fatiget? Non erit itaque sponso verbo operis cibus, quia cesset necesse est omne opus, vbi plenius ab vniuersis percipitur sapiẽtia. Nam qui minorantur actu, percipiunt eam. Sed videamus nunc si quod dicimus, stare possit & secundum illam sententiam qua pasci in- F ter lilia, candidatu virtutum oblectari, quidam interpretantur. Nam & nos ipsam inter cæteras non præteriuimus. Dicemúsne aut non fore, aut sponso minime sapere tunc virtutes? Et quidem sentire alterutrum, dementiæ est. Sed vide ne forte aliàs illis delectetur: nam constat delectari, sed forsitan potu magis, quàm pastu. Sanè in tempore & corpore isto nulla nostra virtus ita ad purum defecata erit, nulla ita suauis & mera, vt sponso habilis sit ad potandum. Sed qui vult omnes homines saluos fieri, dissimulat multa, & quos non potest potandi interim facilitate glutire, curat ex ea vel quippiam elicere sapidum, quasi arte quadam & quodam labore mandendi. Erit cum erit virtus colabilis, nec premetur dente, nec fatigabitur à mandente, vel potius non fatigabit mandentem, quæ bibentem absque opera delectabit, tanquã vtique potus, non esca. Denique habes spondentem in euangelio: quia non bibam de hoc genimine vitis, inquit, donec bibam illud nouum vobiscum in regno patris mei. Et de cibo nulla mentio est. Sed apud prophetam quoque legitur, Tanquam potens crapulatus vino. De cibo autem nihil ibi penitus inuenitur. Sponsa ergo conscia mysterij huius, cùm dilectum pasci inter lilia comperisset ac perhibuisset, constituit terminum quoad id dignaretur, imò constitutum agnouit & perhibuit dicens, Donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Sciebat enim virtutibus eum postea potandum po-

Matt. 1. d · *Psal. 122. a* · *Matt. 28. d* · *1. Tim. 2. a* · *Matt. 26. e* · *Psal. 77. g*

G tius quàm pascendum. Côuenire videtur, & consuetudo est, quia post cibum potus sumi de more solet. Ergo qui hic mâducat, illic bibet, eò tunc suauius, quo securius: glutiturus & ea ipsa quæ scrupulosius modo & quodammodo laboriosius quasi mandendo liquat. Nunc iam intendamus considerare de die illo & illis vmbris, qui ille, quæ istæ: ille qua ratione aspirans, hæ in qua potestate habeant inclinari. Signanter omnino dictum est, donec aspiret dies, imò singulariter. Solo quippe hoc loco (nisi fallor) diem aspirâtem côperies. Auræ nempe non tempora spirare dicuntur. Spirat homo, spirant animalia cætera, quibus indesinêter reciprocatus aër vitam continuat. Et quid hoc nisi ventus? Spirat & spiritus sanctus, & inde spiritus. Quo pacto ergo dies spirans, qui nec ventus, nec spiritus, nec animal est? Quanquam nec spirans quidem, sed quod signâtius sonat, aspirans dictus sit. Nec minus præter solitum dictum, & inclinentur vmbræ. Deniq; ad exortum huius corporei visibilisque luminis vmbræ nô inclinâtur, sed adnullâtur. Extra proinde corpora quærêdæ hæ res. Et si quidem spirituales inuenerimus diem & vmbras, tunc forsitan & inclinatio harum, & illius aspiratio facilius elucebit. Qui illum diem de quo propheta dicit, Melior est dies vna in atriis tuis super milia, corporeum opinatur: nescio quid iam non corporeum opinetur. Est & in mala significatione dies, cui maledixere prophetę. Absit autem vt ex visibilibus his, quos fecit dominus. Itaque spiritualis est. Iam vmbram quis ambigat spiritualem, qua Mariæ obumbratum est côcipienti, & item eam quæ in propheta sic memoratur: Spiritus ante faciem nostram Christus dominus, sub vmbra eius viuemus inter gentes? Ego tamen vmbrarum nomine hoc loco magis arbitror designatas côtrarias potestates, quæ nô modò vmbræ vel tenebræ, sed & principes tenebrarum harum ab apostolo perhibentur, simúlque inhærentes illis ex genere nostro, filios vtique noctis, & nô lucis neque diei. Hæ siquidem vmbræ non planè cum aspirauerit dies, in nihilû reuertentur, sicut à facie huius corporeæ lucis vmbras corporeas nô disparere tantum, sed & penitus deperire videmus. Itaque erût minimè quidem extremius nihilo, miserius tamen. Erût, sed inclinatæ & subditæ. Denique inclinabit se, inquit, & cadet (haud dubium quin princeps vmbrarum) cum dominatus fuerit pauperum. Ergo non natura delebitur, sed potentia subtrahetur. Non peribit substantia, sed transibit hora & potestas tenebrarum. Tolluntur ne videant gloriam dei, non adnullantur, vt semper vrantur. Quidni inclinabuntur vmbræ, cùm deponentur potentes de sede, ponentúrq; scabellum pedum? Quod vtique oportet fieri citò. Nouissima hora est. Nox præcessit, dies autê appropinquauit. Aspirabit dies, & expirabit nox. Nox diabolus est, nox angelus satanæ, etsi se transfiguret in angelum lucis. Nox etiam Antichrist[us], quem dominus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. Nunquid non dominus dies est? Dies plane illustrans & spirans, qui spiritu oris sui fugat vmbras, & destruit laruas illustratione aduentus sui.

Psal. 83.c · H · *Thren. 4.d* · *Psal. 9 f* · *Rom. 13.b* · *2.Cor. 11.c* · I

Aut si magis placet simpliciter verbum inclinationis accipere, nihilq; aliud inclinari quàm adnihilari esse putandum, neque huic desimus sensui. dicimus vmbras figuras & ænigmata scripturarum, necnon & sophisticas locutiones, cauillationésq; verborum, & implicita argumentorû, quæ omnia veritatis interim lumê obûbrant. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Verùm aspirante die inclinabuntur vmbrę, quia occupâte omnia luminis plenitudine, nulla pars superesse poterit tenebrarum. Denique cum venerit quod perfectum est, tunc euacuabitur quod ex parte est. Hactenus de his sufficere poterat si spirans dies illa & non aspirans dicta fuisset. Nunc verò pro tantillo licet additamêto adhuc aliquid addendum existimo, nimirum pro inuestiganda huius diuersitatis ratione. Ego enim (vt verum fatear) iam olim mihi persuasi, in sacri preciosiq; eloquij textu nec modicâ vacare particulam. Solemus autem hac voce vti cum vehemêter aliquid desideramus, vt (verbi gratia) cum dicimus, Ille ad illum honorem vel illam dignitatem aspirat. Designatur itaque per hoc verbum mira affutura affluentia vehementiáque spiritus die illo, cum nô solum corda, sed & corpora suo quidem in genere spiritualia erunt, &

1.Cor. 13.c · *Ibidem.*

K qui digni inuenientur, inebriabuntur ab vbertate domus domini, & torrente voluptatis illius potabuntur. Vel aliter. Iam sanctis angelis dies sanctificatus illuxit spirans illis iugi impetu perpetis meat[us] melliflua sempiternæ diuinitatis arcana. Deniq; fluminis impetus lætificat ciuitatem dei, sed ciuitatem cui dicitur: Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Cum autem & nobis qui terram inhabitamus, spirare adiecerit, erit nô modo spirans, sed & aspirans, quòd dilatato sinu admittat & nos. Vel (vt paulo altius repetamus, & disseramus latius) plasmato homine de limo terræ, plasmator, sicut vera narrat historia, inspirauit in faciê eius spiraculum vitæ, factus proinde illi dies inspirans. Et ecce inuida nox callide impegit in diem hanc, luce vtique simulata. Nam dum quasi splendidius lumen scientiæ pollicetur, inopinatas nouæ luci offudit praui tenebras consilij, & primordiis originis nostræ tetram damnosæ præuaricationis inuexit caliginem. Væ, væ, nescierût neque intellexerût, in tenebris ambulât nescientes, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Denique comedit de ligno mulier quod sibi dederat serpens, quod vetuerat deus: deditq; viro suo, & cœpit illis quasi de nouo diescere. Nam illico aperti sunt oculi amborum, & factus est dies conspirans, inspirantem extundens, & substituens expirantem. Côspirauerunt siquidem & conuenerût in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum eius, serpentis astutia, mulieris blanditiæ, viri mollities. Vnde & loquebantur mutuò, dominus scilicet & Christus eius: Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis, quòd ad vtriusque iniuriam lactantibus se peccatoribus acquieuisset. In hac die nascimur vniuersi. Portamus denique omnes impressum nobis cauterium conspirationis antiquæ, Eua vtique viuente in carne nostra, cuius per hæreditariam concupiscentiam serpens nostrum suæ factioni sedula satagit sollicitudine vendicare consensum. Propterea (vt dixi) huic diei maledixere sancti, breuem optâtes, & cito verti in tenebras, quòd sit contentionis & côtradictionis dies, dû non cesset in ea caro concupiscere aduersus spiritum, legiq; mentis membrorum contraria lex rebellione infatigabili assiduè contradicat. Itaque dies expirans factus est. Ex tunc enim & deinceps, quis est homo qui viuet & non videbit mortem? Dicat pro ira quis, ego non minus pro misericordia putem, ne electos scilicet propter quos omnia fiunt, diu defatiget molesta contradictio qua captiui ducuntur & ipsi in lege peccati, quę est in membris ipsorum. Horrêt nimirum ægerriméque ferunt turpem captiuitatem, & tristem côtentionem. Festinemus proinde respirare à côspiratione antiqua & iniqua, quoniâ breues dies hominis sunt. Ante sanè excipiat nos dies respirans, q̃ nox suspirans absorbeat æternæ caliginis tenebris exterioribus inuoluendos. Quæris in quo respiratio ista? In eo si incipiat spiritus vicissim côcupiscere aduersus carnem. Huic si repugnas, respiras. Si spiritu facta carnis mortificas, respirasti. Si hanc cum vitiis & concupiscentiis suis crucifigis, respirasti. Castigo (inquit) corpus meum, & in seruitutem redigo: ne fortè cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Vox est respirantis, imò qui iam respirarat. Vade & tu fac similiter, vt te respirasse probes, vt diem denuo inspirâtem tibi noueris illuxisse. Nec nox mortis præualebit aduersus rediuiuum hunc diem, magis autem in tenebris lucet, & tenebræ eum non comprehenderunt. Intantum non reor nec vita decedente cedere lumen vitę, vt nemini congruentius quàm sic mortuo assignâdam censeam vocem illam: Et nox illuminatio mea in deliciis meis. Quidni clarius videat, nube vel potius fece corporis euolutus? Erit sine dubio vinculis solut[us] corporeis inter mortuos liber, & inter cæcos videns. Nam quemadmodum olim omni oculo caligante per vniuersam Aegyptû, solus in mediis tenebris clare videbat populus videns deum, id est populus Israël, dicente scriptura, Quia vbicûque Israël erat, lux erat: sic inter filios tenebrarum in tetra mortis caligine fulgebunt iusti & videbunt, eo vtique clarius, quo exuti corporum vmbris. Nam & hi qui ante nô respirauerunt (nec enim quæsierunt inspirantis diei lumê, & sol iustitiæ nô ortus est eis) hi, inquam, ibût de tenebris in tenebras dêsiores, vt qui in tenebris sunt, tenebrescât adhuc: & qui vident, videant magis. Vbi non inconuenienter

Psal. 45.a · *Psal. 86.a* · *Gen. 2.b* · *Psal. 81.* · *Gen. 3.b* · *Psal. 2.a* · L · *Gen. 3.d* · *Psal. 88.g* · *Iob. 14.a* · M · *1.Cor. 9.b* · *Ioan. 1.a* · *Psal. 138.b* · *Exo. 10.f*

(A) ter forsitan adducetur etiam sermo domini quem dixit, quia (Luc.19.d) habenti dabitur, & abundabit: ei autẽ qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Ita est, & additur in morte videntibus, & non videntibus demitur. Quo enim hi minus & minus, eo illi magis magisq́; vident donec & hos excipiat suspirans nox, & illos aspirans dies, quæ sunt nouissima vtrorumque, extrema videlicet cæcitas, & suprema claritas. Ex hoc iam non est quod dematur omnino vacuis, non est quod addatur plenis, nisi quòd hi nescio quid pleno amplius se accepturos præsumunt secundum promissionem à deo ad se (Luc.6.f) factam. Et promissionis quidem verbum tale est: Mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. An non plus pleno quodammodo tibi esse videtur quod supereffluit? Porro placide audies plenum & plenius, si te legisse memineris, in æternũ & vltra. Ergo is cumulus aspirantis erit diei. Ipsa, inquã, adiiciet ad mensuram inspiratæ plenitudinis, ad inspirãtis diei copiam, supra modũ in sublime pondus gloriæ operans, ita vt redundet in corpora supereffluens clarificationis adiectio. Hac de causa enim non spirans, sed aspirans dicta est, quòd addat ad inspirantem, hoc significante spiritu sancto per adiectam ad, prępositionem: quia quos illa intus illuminat, hos ista adornat (Eccl.45.b) foris, & stola gloriæ induit eos. Atque id satis pro danda ratione vocabuli quod est aspirans. Et si vultis scire, dies aspi- (B) rans ipse est saluator quem expectamus, qui reformabit cor- (Philip.3.d) pus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Nam & inspirans nihilo minus idem ipse est secundum operationem qua nos respirare prius facit in lumine quod inspirat, vt simus & nos dies respirans in ipso, secundum quod interior noster homo renouatur de die in diẽ, & renouatur in spiritu mentis suæ ad imaginẽ eius qui se creauit, factus proinde dies ex die, & lumen ex lumine. Cum igitur duo in nobis præcedant dies, vnus quidem inspirãs pro corporis vita, alter verò respirans in sanctificationis gratia, porro tertius supersit aspirans in resurrectionis gloria: claret profecto aliquando adimpletum iri in corpore quod præcessit in capite, magnum vtique pietatis sacramentum, & prophetę testimo- (Osee.6.a) niũ, qui ait: Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos: & viuemus in cõspectu eius, sciemus, sequemurq́;, vt cognoscamus dominum. Ipse est in quẽ angeli prospicere cõcupiscunt, sponsus ecclesię Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Qualiter Christus ad iudicandum veniet in forma humana, vt mitis appareat electis, qui conculcabit impios.
Sermo LXXIII.

(Cant.2.d) (C) REVERTERE, similis esto dilecte mi, capreæ, hinnuloq́; ceruorũ. Quid? Modo it, modo reuocas? Quid subitum in tam breui emersit? Oblitáne aliquid? Etiam oblita totum quod non ille est, se quoque ipsam. Denique cum sit rationis non expers, non tamen modo, vt videtur, rationis est compos. Sed nec in sensu illi vllatenus apparet verecundia esse, quam fortè habet in moribus. Amor intemperans facit hoc. Nempe is est qui omnem in se triumphans captiuánsque pudoris sensum, conuenientiæ modum, deliberationis consilium, totius modestiæ & opportunitatis neglectum quendam & quandam incuriam parit. Nam vide nunc quomodo illum penè adhuc incipientem ire, iam tamen redire flagitat. Etiam accelerare rogat, & quidem currere instar vnius alicuius feræ syluarum velociter currentis, verbi gratia capreæ, hinnulive ceruorũ. Hic literæ tenor, & hæc Iudæorum portio. Ego verò quemadmodum accepi à domino, in profundo sacri eloquij gremio spiritum mihi scrutabor & vitam, & pars mea hæc, qui in Christum credo. Quidni eruam dulce ac salutare epulum spiritus de sterili & insipida litera tanquã granum de palea, de testa nucleum, de osse medullam? Nihil mihi & literæ huic, quę gustata carnem sapit, glutita mortem affert. Sedenim quod in ea tectum est, (1.Cor.14.a) de spiritu sancto est. Spiritus autem loquitur mysteria, teste apostolo: sed Israël pro velato mysterio ipsum mysterij velamen tenet. Quare, nisi quia adhuc velamen est positum super cor eius? Ita quod sonat litera, illius est: quod designat, meum est: ac per hoc illi ministratio mortis in litera, mihi vi- (D) ta in spiritu. Nam spiritus est qui viuificat, dat quippe intel- (Ioan.6.g) lectum. An non vita intellectus? Intellectum da mihi, & vi- (Psal.118.f) uam, ait propheta domino. Intellectus non remanet extra, non hæret in superficie, non instar cæci palpat forinseca, sed profunda rimatur, preciosissimas solitus exinde veritatis exuuias tota auiditate diripere ac tollere sibi, & cum propheta dicere domino: Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui in- (Ibidem) uenit spolia multa. Nempe ita regnum veritatis vim patitur, (Mat.11.b) & violenti rapiunt illud. Verùm ille senior frater qui de agro veniens formam tenuit populi veteris & terreni, qui pro terrena hæreditate doctus diligere trituram, attrita frõte gemit anxius sub graui iugo legis, portátque pondus diei & æstus: is inquam, quia intellectũ non habuit, foris stat etiam nunc, & non vult nec inuitatus à patre intrare domum conuiuij, semetipsum fraudans vsque adhuc participio symphoniæ & chori & vituli saginati. Miser, qui renuit experiri quàm bo- (Psal.132.a) num sit & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Et hæc dicta sint pro distinctione partis ecclesiæ, partísque synagogæ, quo & cæcitas huius, ex illius prudentia manifestior fiat: & felicitas illius, ex huius miseranda fatuitate præemineat.

Nunc iam scrutemur verba sponsæ, & sic conemur castos exprimere sancti amoris affectus, vt nil in sacro eloquio ratione carens, nil indecorum importunúmve resedisse omnino appareat. Et si in mentem venerit hora illa cum dominus (E) Iesus (is enim sponsus est) trãsiret ex hoc mundo ad patrẽ, si- (Ioan.13.a) múlque quid tunc animi gereret sua illa domestica ecclesia, noua vtique nupta, cum se deseri cerneret quasi viduam desolatam vnica spe sua (apostolos loquor, qui relictis omnibus secuti fuerant eum, atque cum ipso permãserant in tentationibus suis) si hæc, inquam, cogitauerimus, non immeritò neque incongrue puto videbitur quantũ de abscessu tristis, tantum solicita extitisse de reditu, pręsertim sic affecta, & sic relicta. Itaque diligenti & indigenti hæc ipsa duplex ratio erat commonendi dilectum, vt quandoquidem persuaderi non poterat quin iret & ascẽderet vbi erat prius, saltem promissum denuo maturaret aduentum. Quòd enim optat & postulat similem fore feris, & eiusmodi feris quę cursu agiliores esse videntur, cupiẽtis animi indicium est, cui nihil satis festinatur. Nónne hoc quotidie postulat cum dicit in oratione: Adueniat regnum tuum? Ego tamen præter agilitatem exi- (Matt.6.b) stimo nõ minus signanter exprimi etiam infirmitatẽ, & quidem sexus in caprea, ætatis in hinnulo. Vult itaq; eum (vt mihi videtur) etsi cum potestate venire, non tamẽ in forma dei in iudicio apparere, sed sane in ea qua nõ modo natus, sed & paruulus natus est nobis, ídque solo de infirmiori fœmineo (Esa.9.a) sexu. Cur hoc? Nempe vt ex vtroq; admoneatur infirmo mitescere in die irę, meminerítque in iudicio misericordiam su- (F) perexaltare iudicio. Etenim si iniquitates obseruauerit, etiam (Psal.129.a) electorum quis sustinebit? Astra non sunt munda in conspe- (Iob 25.b) ctu eius, & in angelis suis reperit prauitatem. Audi denique sanctum & electum quid dicat deo: Tu (inquit) remisisti im- (Psal.31.b) pietatem peccati mei, pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Opus itaque habent & sancti pro peccatis exorare, vt de misericordia salui fiant, propriæ iustitiæ non fidentes. Omnes enim peccauerunt, & egent misericordia dei. Vt ergo cũ iratus fuerit, misericordiæ recordetur, rogatur ab ista apparere in misericordiæ habitu, illo de quo apostolus: Et habitu, inquit, inuẽtus vt homo. Necessarie qui- (Philipp.2.a) dem. Si enim cum hoc quoque temperamento tanta erit in iudicio æquitas, in iudice feritas, in maiestate sublimitas, nouitas in facie ipsa rerum, vt (secũdum prophetam) non possit (Mala.3.a) cogitari dies aduentus eius: quid putas foret si ignis ille consumens (deum loquor omnipotentem) in illa suæ diuinitatis magnitudine, fortitudine, puritate, venisset cõtra foliũ quod (Iob 13.d) vento rapitur ostensurus potẽtiam suam, & stipulam siccam persecuturus? Et homo est, inquit, & quis videbit eum? Et quis stabit ad videndum eũ? Quanto magis deum nobis absque homine exhibentem nemo hominum ferret, vtpote claritate inaccessibilem, celsitudine inattingibilem, incomprehensibilem maiestate? Nunc verò cum exarserit in breui ira (Psal.2.c) eius, quàm grata propter filios gratiæ apparebit blãda quędam visio hominis, sane firmamentum fidei, spei robur, fi-

G duciæ augmentum, quòd scilicet gratia & misericordia sit in sanctos eius, & respectus in electos illius. Denique ipse pater deus dedit filio iudicij potestatem, & non quia suus, sed quia filius hominis est. O vere patrem misericordiarum, vult per hominem homines iudicari, quò in tãta trepidatione & perturbatione malorum, electis fiduciam præstet naturæ similitudo. Prædixerat hoc quondam sanctus Dauid orans pariter & prophetans, Deus (inquiẽs) iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis. Sed neque huic dissonat promissio facta per angelos qui eo assumpto ita ad apostolos loquebantur: Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. hoc est in hac ipsa corporis forma atque substantia. Liquet ex his omnibus sponsam in se diuinum habere consilium, & mysterium supernæ voluntatis minime ignorare, quæ sub vmbra imbellium imbecilliúmq; animãtium naturam infirmiorem vel potius inferiorem (quia iam infirma non erit) in iudicio exhibendam, & orantis affectu, & spiritu prophetantis enunciat: quatinus qui cœlum terrámque mouebit in virtute sua, accinctus potentia contra insensatos, & suauis nihilo minus & mitis & quasi omnino inermis appareat propter electos. Vbi hoc quoque addi potest, quia ad discernẽdum alterutros à se, opus erit quodammodo illi cum hinnuli quidem saltibus, luminibus capreę, quatinus videre & discernere in tanta H multitudine & in tanta turbatione possit in quosnam salire, & quos trãsilire oporteat, ne forte cõtingat iustum pro impio conculcari, cum in ira populos confringet. Nam quãtum ad impios, necesse est vt impleatur prophetia Dauid, imò sermo domini loquẽtis per os eius: Quia comminuam eos vt puluerem ante faciem venti, vt lutum platearum delebo eos. Et item alius sermo quem per alium prophetam prædixerat, impletus nihilo minus tunc cognoscetur, cum ad angelos rediens dicet: Calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea. Si cui autem magis ita intelligendum videtur, vt malos potius transilire, atq; in bonos salire hinnulus noster debeat, non contendo: tantùm cogitet saltus dispositum iri in discriminationem bonorum malorúmve. Nam & à me (si bene memini) ita dictum est in sermone altero, vbi capitulum idem alibi supra & ab auctore positum, & à me expositũ nihilo minus reperitur. Verùm ibi secundum dispensationem quidem gratiæ quæ in præsenti vita aliis datur, aliis non datur, iusto quidem dei iudicio, sed occulto, salire & transilire is hinnulus dictus est, hic autem secundũ vltimam ac variam retributionem meritorum. Et forte sensui huic videatur astipulari extremum capituli huius, quod quidem penè oblitus fueram. Dicens nanque, Similis esto, dilecte mi, capreæ hinnulóque ceruorum, addit, supra montes Bethel. Nec enim in domo dei (quod sonat Bethel) mali montes sunt. Quamobrem saliens in eos hinnulus non cõculcat, sed lętificat, vt scriptura impleatur quæ dicit: Montes & colles cantabunt coram deo laudes. Et quidem sunt montes quos secundũ euangeliũ tollit fides comparata sinapi, sed nõ sunt montes Bethel. Etenim quicunque sunt Bethel, minime eos tollit fides, sed colit. Quod si principatus & potestates necnon & cætera nihilo minus beatorum spirituum agmina cœlorúmque virtutes mõtes sunt Bethel, vt de his intelligamus dictum, Fundamenta eius in montibus sanctis: non sanè is hinnulus vilis ac contemnendus, qui supra tam excellẽtes montes visus est apparere tanto angelis melior effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Quid enim si in psalmo legimus minoratum ab angelis? Neq; enim non melior quia minor, nec contraria sunt locuti apostolus & propheta, quippe habẽtes eundem spiritũ. Nam si dignationis fuit quòd minoratus est, non necessitatis, nihil planè in hoc bonitati pręscribitur, sed ascribitur. Denique minoratum propheta perhibuit, non minorem, attollẽs gratiam, & propellens iniuriam. Nam & minoritatem natura recusat, & minorationem excusat causa. Nempe minoratus est, quia ipse voluit. Minoratus est sua volũtate, & nostra necessitate. Sic minorari, misereri fuit. Quænam perditio hæc? Profecto accessit pietati, quicquid maiestati visum est deperisse. Quãquam nec apostolus tacuit hoc magnum magnæ pietatis arcanum, sed ait: Eum autẽ qui modico quàm angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionẽ mortis gloria & honore coronatum. K Et hęc dixerimus pro nomine & similitudine hinnuli, quatinus sponso eam (iuxta sermonem sponsæ) absque maiestatis iniuria aptaremus. Quid dico absque maiestatis iniuria, quãdo nec infirmitas inhonorata remãsit? Hinnulus est, paruulus est, capreæ quoque similis perhibetur, tanquam factus ex muliere, attamen super montes Bethel, attamen excelsior cœlis factus. Non dicit, excelsior cœlis manens vel existens: sed excelsior cœlis factus, ne quis putet de illa natura dictum in qua est, qui est. Sed & vbi præfertur angelis, melior nihilo minus perhibetur effectus, & nõ dicitur manens vel existens melior. Ex quibus apparet quòd non modo in eo quòd ab æterno est, sed etiã in eo quod in tempore factus est, omnem sibi eminentiam vendicet supra omnem principatum & potestatem, supra omnem deniq; creaturam, vtpote primogenitus omnis creaturę. Itaque quod stultum est dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est dei, fortius est hominibus. Hoc quidem apostolus. Mihi autem non videtur errare si quis etiam sapientiæ & fortitudini angelorum præferendũ dicat identidem stultum infirmúmque dei. Ita ergo præsens locus conuenienter aptabitur vniuersali ecclesiæ. Iam verò quod ad vnam singulariter animam spectat, (nam & vna, si deum dulciter, sapienter, vehementer amat, sponsa est) quisque spiritualis in semetipso aduertere potest quid sibi inde proprium respondeat experimentum. Ego verò quicquid il- L lud est quod in me de huiusmodi experiri donatum est, corã eloqui non verebor. Nam & si vile forsitan, cum fuerit auditum, & despicabile videatur, nõ mea refert, quia qui spiritualis est, nõ me despiciet: qui minus, non me intelliget. Attamẽ si in alium istud sermonem seruauero, forte non deerunt qui ædificentur in iis quæ exoratus interim dominus inspirabit, sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De visitationibus verbi sponsi quæ fiunt in spiritu ad animam sanctam, de quibus sanctus iste vir Bernardus se præbet exemplum ad ædificationem audientium. Sermo LXXIIII.

REVERTERE (inquit). Liquet nõ adesse quem reuocat, affuisse tamen, idque non longe ante, quippe qui dum adhuc abiret, reuocari videtur. Intẽpestiua reuocatio, magni vnius amoris, magnæ alterius amabilitatis indicium est. Qui sunt isti charitatis cultores, amatorísque tam indefessi sectatores negocij, quorum alterum prosequitur, alteram vrget tam inquietus amor? Et mihi quidem, vt memini meæ promissionis, incumbit assignare hunc locum verbo & animæ, sed ad hoc vt digne vel aliquantisper fiat, ipsius adiutorio verbi egere me fateor. Et certe sermo iste decuerat magis expertum magísque conscium sancti & arcani amo- M ris, sed non possum officio deesse meo, non vestris omnino votis. Periculum meum video & non caueo, vos me cogitis. Prorsus cogitis ambulare in magnis & in mirabilibus super me. Heu quàm vereor ne subinde audiam: Quare tu enarras delicias meas, & assumis sacramentum meum per os tuum? Audite me tamẽ hominem qui loqui trepidat, & tacere non potest. Excusabit forsitan ausum trepidatio ipsa mea, magis autem vestra si prouenerit ædificatio. Et forte hæ lachrymæ pariter videbuntur. Reuertere, ait. Bene. Abibat, reuocatur. Quis mihi referet huius mutabilitatis sacramentum? Quis mihi digne explicet ire & redire verbi? Nunquid leuitate vtitur sponsus? Vnde quò venire seu denuo ire queat, qui totum implet? Quem denique motum habere localẽ possit, quĩ spiritus est? Aut quem postremò vel cuiuscunq; generis motum das illi qui deus est? Est quippe omnino incõmutabilis. Verum hæc qui potest capere, capiat. Nos autem in expositione sacri mysticíque eloquij caute & simpliciter ambulantes geramus morem scripturę quæ nostris verbis sapientiam in mysterio absconditam loquitur: nostris affectibus dum deum figurat, insinuat notis rerũ sensibilium similitudinibus: tanquam quibusdam vilioris materiæ poculis ea quæ preciosa sunt, ignota & inuisibilia dei mentibus propinat humanis.

Sequamur proinde & nos eloquij casti consuetudinem, dicamúsque verbũ dei deum sponsum animæ prout vult venire

Marginalia: Psal.71.a; Act.1.b; Psal.64.b; Psal.17.f; Esa.63.b; Ephe.3.a; Canti.2.b; Esa.55.d; Matt.17.c; Psal.86.a; Psal.8.b; Heb.2.a; Heb.7.d; 1.Cor.1.d; Cant.2.d; Psal.130.a; Psal.49.c

A nire ad animã,& iterum dimittere eam,tantũ vt sensũ animę non verbi motu ista fieri sentiamus. Verbi causa, cum sentit gratiam, agnoscit præsentiam: cum non, absentiam queritur, & rursum præsentiam quærit, dicens cum propheta: Exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Quidni requirat? Neque enim subducto sibi tam dulci sponso, interim aliquid aliud nõ dico desiderare, sed nec cogitare libebit. Restat igitur vt absentem studiose requirat, reuocet abeuntem. Ita ergo reuocatur verbum, & reuocatur desiderio animæ, sed eius animæ cui semel indulserit suauitatem sui. Nunquid non desiderium vox? Et valida. Deniq; desideriũ pauperum, inquit, exaudiuit dominus. Verbo igitur abeũte, vna interim & continua animę vox, continuum desiderium eius, tanquam vnum continuúmque reuertere donec veniat. Et nunc da mihi animam quam frequenter verbũ sponsus inuisere soleat, cui familiaritas ausum, cui gustus famẽ, cui contẽptus omnium ociũ dederit: & ego huic incunctanter assigno vocem pariter & nomen spõsæ, nec ab ea penitus locum qui in manibus est, censuerim alienum. Talis nempe inducitur loquens. Quem enim reuocat, eius absque dubio probat se meruisse præsentiam, etsi nõ copiam. Alioquin non reuocasset illum, sed vocasset. Porro reuocationis verbum reuertere est. Et forte ideo subtraxit se, quò auidius reuocaretur, teneB retur fortius. Nam & aliquãdo simulabat se longius ire, non quia hoc volebat, sed volebat audire: Mane nobiscum domine, quoniam aduesperascit. Et rursum alia vice super mare ambulans, cum apostoli nauigarẽt & laborarent in remigando, quasi volens præterire eos, nec tunc quidem istud volebat, sed magis probare fidem, & elicere precem. Denique sicut ait euãgelista, turbati sunt & clamauerunt, putantes phantasma esse. Ergo istiusmodi piam simulationem, imò salutarem dispẽsationem quam tunc corporaliter verbum corpus interdum exhibuit, non cessat identidem verbum spiritus modo suo spirituali cum deuota sibi anima sedulò actitare.

Psal.26.c *Psal.9.d* *Luc.24.d* *Mar.6.g*

Præteriens teneri vult, abiens reuocari. Neque enim hoc irreuocabile verbum. It & redit pro beneplacito suo, quasi visitans diluculo, & subito probans. Et ire quidem illi quodammodo dispensatorium: redire verò semper voluntarium est: vtrunque autem plenum iudicij. At penes ipsum horum ratio. Nũc verò constat in anima fieri huiusmodi vicissitudines euntis & redeuntis verbi, sicut ait: Vado & venio ad vos. Item: Modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me. O modicum & modicum. O modicum lõgum. Pie domine, modicum dicis quòd nõ videmus te? Saluum sit verbum domini mei, lõgum est & multum valde nimis. Veruntamen vtrunque verum, & modicum meritis, & non modicum votis. Habes vtrũque in propheta: Si moram fecerit, C inquit, expecta eũ, quia veniẽs veniet, & non tardabit. Quomodo nõ tardabit si moram fecerit, nisi quòd ad meritũ satis est, sed nõ satis ad votũ? Porro anima amans votis fertur, trahitur desideriis, dissimulat merita, maiestati oculos claudit, aperit voluptati, ponẽs in salutari, & fiducialiter agens in eo. Intrepida deniq; & inuerecunda reuocat verbum, & cum fiducia repetit delicias suas, solita libertate vocãs nõ dominũ, sed dilectum. Reuertere dilecte mi. Et addit: Similis esto capreæ hinnulóque ceruorum super montes Bethel. At istud postea. Nunc verò sustinete modicum quid insipiẽtiæ meæ. Volo dicere (nam & hoc pactus sum) quomodo mecum agitur in eiusmodi. Non expedit quidẽ: sed prodar sane, vt prosim: & si profeceritis vos, meam insipientiam consolabor. Si non, meã insipientiam confitebor. Fateor & mihi aduentasse verbum, in insipientia dico, & pluries. Cúmque sæpius intrauerit ad me, non sensi aliquotiens cum intrauit. Adesse sensi, affuisse recordor, interdum & pręsentire potui introitũ eius, sentire nunquã, sed ne exitum quidem. Nam vnde in animã meam venerit, quóve abierit denuo eã dimittens: sed & quà vel introierit vel exierit, etiam nunc ignorare me fateor, secundum illud: Nescis vnde veniat, aut quò vadat. Nec mirũ tamen, quia ipse est cui dictum est: Et vestigia tua nõ cognoscẽtur. Sane per oculos non intrauit, quia non est coloratum. Sed neque per aures, quia non sonuit. Sed neque per nares, quia non aëri miscetur, sed mẽti: nec infecit aërem, sed fecit.

Iob 7.d *Ioan.14.d* *Ioan.16.c* *Abac.2.a* *Canti.2.d* *2.Cor.11.a* *Ioan.3.a* *Psal.76.d*

Neque vero per fauces, quia non est mansum vel haustum. D Nec tactu cõperi illud, quia palpabile nõ est. Quà igitur introiuit? An forte nec introiuit quidẽ, quia nõ de foris venit? Neq; enim est vnum aliquid ex iis quæ foris sunt. Porro nec de intra me venit, quoniam bonum est, & scio quoniam non est in me bonum. Ascẽdi etiam superius meum, & ecce supra hoc verbum eminens. Ad inferius quoq; meum curiosus explorator descendi, & nihilo minus infra inuentum est. Si foras aspexi, extra omne exterius meum comperi illud esse: si intus, & ipsum interius erat. Et cognoui verum quidem esse quod legeram: quia in ipso viuimus, mouemur, & sumus: sed ille beatus est in quo est ipsum, qui illi viuit, qui eo mouetur. Quæris igitur cum ita sint omnino inuestigabiles viæ eius, vnde adesse norim? Viuũ & efficax est, móxq; vt intus venit, expergefecit dormitãtem animam meam, mouit & molliuit & vulnerauit cor meum, quoniã durum lapideúmque erat, & male sanum. Cœpit quoq; euellere & destruere, ædificare & plãtare, rigare arida, tenebrosa illuminare, clausa reserare, frigida inflammare, necnõ & mittere praua in directa, & aspera in vias planas, ita vt benediceret anima mea domino, & omnia quę intra me sunt, nomini sancto eius. Ita igitur intrãs ad me aliquotiẽs verbum sponsus, nullis vnquam introitum suum indiciis innotescere fecit, non voce, non specie, non incessu. Nullis denique suis motibus compertum est mihi, nullis meis sensibus illapsum penetralibus meis: tantùm ex motu cordis (sicut præfatus sum) intellexi præsentiam eius, & ex fuga vitiorum, carnaliúmque compressione affectuũ aduerti potentiã virtutis eius, & ex discussione siue redargutione occultorum meorum admiratus sum profunditatem sapientiæ eius, & ex quãtulacunq; emendatione morum meorum expertus sum bonitatem mãsuetudinis eius, & ex renouatione ac reformatione spiritus mẽtis meæ, id est interioris hominis mei, percepi vtcunque speciem decoris eius, & ex contuitu horum omnium simul expaui multitudinem magnitudinis eius. Verùm quia hęc omnia vbi abscesserit verbum, perinde ac si ollæ bullienti subtraxeris ignem, quodam illico languore torpentia & frigida iacere incipiunt: atq; hoc mihi signum abscessionis eius, tristis sit necesse est anima mea donec iterũ reuertatur, & solitò recalescat cor meum intra me, idq; sit reuersionis indicium. Tale sane experimentum de verbo habens, quid mirum si & ego vsurpo mihi vocem sponsæ in reuocando illud cum se absentauerit, qui etsi nõ pari, simili tamen vel ex parte desiderio feror? Familiare mihi erit quoad vixero pro verbi reuocatione reuocationis verbũ, quod vtique reuertere est. Et quotiẽs elabetur, totiẽs repetetur à me, nec cessabo clamitare quasi post tergum abeũtis ardenti desiderio cordis, vt redeat, & reddat mihi lætitiam salutaris sui, reddat mihi seipsum. Fateor vobis filij, nil aliud interim libet, dum non præsto est quod solũ libet. Et hoc oro vt nõ vacuum veniat, sed plenum gratię & veritatis, more vtique suo sicut heri & nudiustertius. In quo mihi similitudinẽ capreæ & hinnuli exhibitum iri posse videtur, cum veritas capreæ oculos habeat, gratia hinnuli hilaritatem. Vtraque res necessaria mihi, & veritas quidem cui abscondi non possim, gratia autẽ cui nolim. Alioquin sine alterutra visitatio plena nõ erit, cum & illius seueritas absque hac onerosa, & huius hilaritas absque illa dissoluta possit videri. Amara est veritas sine condimento gratiæ, sicut absque veritatis freno leuis & nesciens modum plerunque & insolens ipsa deuotio. Quàm multis nõ profuit gratiam percepisse pro eo quòd temperamentum de veritate pariter non acceperunt? Ex hoc enim plus quàm oportuit cõplacuere sibi in ea, dum veriti nõ sunt veritatis obtutus, dum non respexerunt ad capreæ maturitatem, magis autem se totos hinnuli leuitati hilaritatiq; dederunt. Inde factum est vt in qua priuatim exultare voluerant gratia priuarentur, quibus vel sero dici potuerit: Euntes ergo discite quid sit: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Dixerat nanque sancta anima quędam in abundantia sua: Nõ mouebor in æternum. cum subitò sensit auersam à se faciem verbi, seq; non modò motam, sed etiam cõturbatam, & sic in tristitia didicit opus fuisse sibi cum munere quidem deuotionis, etiam pondere veritatis. Ergo non in sola

Act.17.f *Prou.5.b* E *Cant.4.c* *Esa.40.a* *Psal.102.b* *Psal.50.c* F *Iohn.1.b* *Psal.2.c* *Psal.29.b*

G quidẽ gratia plenitudo gratiæ est, sed ne in sola quidem veritate. Quid prodest scire quid te oporteat facere, si non detur & velle facere? Quid si velis quidem, sed minime possis? Quantos expertus sum agnita veritate tristiores, & ideo magis, quòd iam confugere ad ignorantię excusationem non liceret, scientes & non facientes quod veritas hortaretur? Quæ cum ita se habeant, neutrum sine altero sufficit. Parum dixi. Non expedit quoque. Vnde id scimus? Scienti (inquit) bonũ & non facienti, peccatum est illi. Item: Seruus sciens volũtatem domini sui, & non faciens digna, vapulabit multis. At istud pro parte veritatis. Pro gratiæ, quid? Scriptum est: Et post buccellam introiuit in eum satanas. Iudam loquitur, qui accepto munere gratiæ, quia in veritate non ambulabat cum veritatis magistro, vel potius cũ magistra veritate, locum in se diabolo dedit. Audi adhuc: Cibauit illos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. Quos? Inimici domini mentiti sunt ei. Quos melle cibauit & adipe, hi mentiti sunt ei facti inimici: quia veritatem gratiæ non iunxerunt. De quibus alibi habes: Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Quidni claudicarent, vno pede gratiæ contenti, & nõ apponentes veritatem? Erit igitur tempus eorum in secula, sicut & principis ipsorum, qui & ipse in veritate non stetit, sed fuit mendax ab initio, ideóque audiuit: Perdidisti in decore tuo sapientiam. Nolo decorem qui mihi sapientiam tollat. H Quæris quis ille tam noxius támque perniciosus decor? Tuus. Adhuc forte sine intellectu es? Planius audi. Priuatus, proprius. Non culpamus donum, sed vsum. Denique si aduertisti, non in decore, sed in suo decore dictus est ille perdidisse sapientiam. Et (ni fallor) vnus angeli animæque decor ipsa est. Quid enim vel hæc vel ille absque sapientia, nisi rudis deformísque materia est? Ea ergo ille nõ modo formatus, sed & formosus fuit. Sed perdidit eã cum fecit suam: vt nõ sit aliud in decore suo, quàm in sua sapientia perdidisse sapientiam. Proprietas in causa est. Quod sibi sapiens fuit, quòd non dedit gloriam deo, quòd non retulit gratiam pro gratia, quòd non secundum veritatem ambulauit in ea, sed ad suam eam retorsit voluntatem: istud est cur eam perdidit, imò istud est quod eam perdidit. Etenim sic habere, perdere est. Et si Abraham (inquit) ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud deum. Et ego: Nõ ergo in tuto, inquam. Perdidi quicquid habeo nõ apud deũ. Nam quid tam perditum quàm quod extra deũ exulat? Quid mors nisi priuatio vitæ? Ita nihil perditio nisi alienatio à deo est. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & corã vobismetipsis prudentes. De vobis dicitur: Perdam sapientiam sapientium: & prudentiam prudentium reprobabo. Perdiderunt sapientiam, quia sua sapientia perdidit eos. Quid non perdiderũt qui ipsi perditi sunt? An verò nõ perditi, quos nescit de'?

I Porro autem virgines fatuæ, quas quidem non aliunde fatuas puto, nisi quia dicẽtes se esse sapientes, stultæ factæ sunt: hæ, inquam, à deo audire habent: Nescio vos. Et item illi qui gratiam miraculorum ad suam vsurpauerunt gloriam, nihilo minus audituri sunt, Quia nõ noui vos. vt liquidò ex his clarescat gratiam non prodesse, vbi veritas non est in intentione, sed obesse magis. Et quidem penes sponsum vtraque res. Denique gratia & veritas per Iesum Christum facta est, ait Ioannes Baptista. Si ergo cum vnaquauis harum sine altera pulsauerit ad ostium meum dominus Iesus Christus (ipse est enim dei verbũ, animæ sponsus) intrabit sanè non tanquam sponsus, sed tãquam iudex. Absit, nequaquam fiat hoc. Non intret in iudicium cum seruo suo. Intret pacificus, intret iucũdus & hilaris, maturus tamen & serius intret qui seueriori quodam veritatis vultu in me dum insolẽtiam reprimit, purget lætitiã. Intret quasi hinnulus saliens, quasi caprea circunspectus, qui culpam dissimulando transiliat, pœnam miserando respiciat. Intret quasi descendens de montibus Bethel festiuus & splendidus, quasi procedẽs à patre suauis & mitis, qui non dedignetur dici & fieri sponsus animæ quærenti se, cum sit super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Iaco.4.d *Luc.12.f* *Ioan.13.e* *Psal.80.c* *Psal.17.g* *Ioan.8.f* *Ezec.28.d* *Iaco.2.b* *1.Cor.1.e* *Matt.25.b* *Ioan.1.b* *Psal.142.a*

K

Deus quærendus est debito tempore, modo, & loco. Et quòd nunc sit acceptabile tempus, in quo quisque per bona opera potest sibi inuenire deum, ac suã operari salutẽ. Sermo LXXV.

IN lectulo meo quæsiui per noctes quem diligit anima mea.] Non est reuersus sponsus ad vocem & votum reuocantis. Quare? Vt desiderium crescat, vt probetur affectus, vt exerceatur amoris negocium. Sanè ergo dissimulatio est, non indignatio. Sed superest vt quæratur si forte reperiatur quæsitus, qui vocatus non venit: dicente domino: Omnis qui quærit, inuenit. Porro verbum reuocationis tale est: Reuertere, assimilare dilecte mi capreæ hinnulóque ceruorum. Ad quam vocem dum non est reuersus, vtique ob illas causas quæ dictæ sunt: hinc ista quæ amat, facta cupidior, mox sese ad requirendum tota auiditate dedit. Et primo quidem quærit illum in lectulo, sed minime inuenit. Surgit inde, circuit ciuitatem, it & redit per plateas & vicos, & non occurrit neque apparet. Interrogantur quique forte occurrerint, nihilque certi reportatur. Neque vici vnius aut vnius noctis quæsitio hæc, & hæc frustratio, cum dicat ista: Quia quæsiui per noctes. Quid hoc desiderij est & ardoris, vt surgens de nocte publicum non erubescat, percurrat ciuitatem, percunctetur palam & passim de dilecto, atque à vestigandis semitis eius nulla valeat ratione auerti, nulla præpediri difficultate, non tempestiuę retineri amore quietis, non sponsæ verecundia, nõ vel timore nocturno? Et tamen in his omnibus frustrata est vsq; adhuc à desiderio suo. Quare? Quid sibi vult pertinax hæc & diuturna fraudatio, tędiorum nutrix, suspicionum fomes, impatientiæ fax, nouerca amoris, mater desperationis? Si adhuc dissimulatio est, nimis est molesta. Esto quòd pie vtilitérque interim fuerit dissimulatum, donec in sola adhuc vocatione seu reuocatione res erat: nũc verò cum requiritur, & ita requiritur, quid iam conferre poterit dissimulatio? Si de carnalibus spõsis & pudẽdis amoribus quæstio est, sicut literalis superficies prælusisse videtur, & si inter illos talia contingere queant, mea non interest, ipsi viderint. Quòd si animarum quærẽtium dominũ, mentibus & affectibus pro quãtulocunque posse meo respõdere & satisfacere me oportet, eruendum sane est de scriptura sancta (in qua se vitam habere confidunt) eo vitale aliquid, quo spirituale, vt edãt pauperes & saturentur, & viuant corda eorum. Et quid tam cordium vita, quàm dominus meus Iesus Christus, de quo aiebat qui eo viuebat: Quia cum Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria? Ipse ergo ad medium veniat, quò & nobis veraciter dici possit: Medius autẽ vestrum stetit, quem vos nescitis. Quãquam nescio quomodo nõ sciatur à spiritualibus sponsus spiritus, qui tamen ita in spiritu profecerũt, vt possint dicere cũ propheta: Spiritus ante faciẽ nostram Christus dominus. & cum apostolo: Etsi cognouimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Nónne is est quem spõsa quærebat? Is vere est sponsus, & amans & amabilis. Is inquã vere sponsus, sicut caro eius vere est cibus, & sanguis eius vere est potus: totum quod de ipso est, vere est: quãdo ipse est, nõ aliud sane quàm ipsa veritas. Verũ is sponsus quid est quòd nõ inuenitur quæsitus, cũ requiratur tam studiose & impigre, nũc quidem in lectulo, nunc verò in ciuitate, aut etiam in plateis vel vicis, ipse autem dicat: Quærite & inuenietis: & qui quærit inuenit. propheta quoq; loquitur ad eum: Bonus es domine animæ quærenti te. & item sanctus Esaias: Quærite dominum dum inueniri potest? Quomodo ergo implebuntur scripturæ? Neq; enim quæ hic inducitur quærens, vna est ex his quibus ipse ait: Quæretis me, & non inuenietis. Sed attendite tres esse causas quæ interim occurrunt, & quærentes frustrari solent, cum aut videlicet non in tempore quærunt, aut non sicut oportet, aut nõ vbi oportet. Si enim omne tempus aptum est ad quęrendum, cur ergo dicit propheta (quod iam memoraui:) Quærite dominũ dum inueniri potest? Erit absque dubio cum inueniri non poterit, & ideo addit: Vt inuocetur dum prope est: quia futurum est: iam nõ prope futurũ. A quo enim tunc non requiretur? Mihi (inquit) curuabitur omne

Canti.3.a L *Matt.7.b* *Cant.2.d* *Psal.21.f* *Coloss.3.a* *Ioan.1.d* M *Thre.4.d* *2.Cor.5.d* *Ioan.6.f* *Matt.7.b* *Thre.3.e* *Esa.55.c* *Ioan.7.e* *Esa.55.b* *Esa.45.d*

A omne genu,&c. Nec tamen inuenietur ab impiis, quos vltores angeli arcebunt profectò & tollent ne videant gloriam dei. Frustra inclamabunt & fatuæ virgines, minime prorsus iam ad eas exit, clausa ianua. Sibi proinde dictum putent illę: Quæretis me, & nō inuenietis. Cæterum nunc tempus acceptabile, nunc dies salutis sunt, tempus plane & quęrēdi & inuocandi, quando plerūque & antequā inuocetur adesse sentitur. Audi denique quid polliceatur. Antequam me inuocetis (inquit) dicā, ecce adsum. Nec latuit benignitas hæc & facilitas temporis quod nunc est, illum qui in psalmo loquitur: Desiderium pauperum exaudiuit dominus, præparationem cordis eorū audiuit auris tua. Quòd si per bona opera quæritur deus, ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, præsertim quia dominus aperte prenūciat venire noctem, quando nemo potest operari. Túnc aliud ad quærendum deum, ad operandum quod bonum est, reperturus es tibi tempus in seculis venturis, præter hoc quod cōstituit tibi deus in quo recordeī tui? Et ideo dies salutis: quia in his ipse deus rex noster ante secula operat' est salutē in medio terræ.

Ioan.7.c *2.Cor.6.a* *Esa.65.d* *Psal.9.d* *Gala.6.c* *Psal.74.c*

I ergo tu, & in medio gehēnæ expectato salutem, quæ iam facta est in medio terræ. Quam tibi somnias prouēturam inter ardores sempiternos facultatem veniam promerēdi, cum iam transiit tēpus miserendi? Non relinquitur tibi hostia pro B peccatis mortuo in peccatis. Non crucifigitur iterum filius dei, mortuus est semel, iam non moritur. Non descēdit ad inferos sanguis qui effusus est super terram. Biberunt omnes peccatores terræ, nō est quod sibi ex eo vendicent dæmones ad restinguendos focos suos, sed neque homines socij dęmoniorū. Semel illò descēdit nō sanguis, sed anima, & hæc portio eorum qui in carcere erant, vna illa visitatio quæ tunc facta est per pręsentiam animæ, cum corpus penderet exanime super terrā. Sanguis aridam rigauit, sanguis infudit terram, & inebriauit eam: sanguis quæ in terra & quæ in cœlis sunt pacificauit: nō autem & quæ apud inferos, nisi quod semel illò, vt dixi, anima eius excucurrit, & fecit ex parte redemptionē, ne vel eo momenti vacarent opera charitatis: sed vltrà non adiiciet. Ergo nunc tempus acceptabile & aptum ad quærēdum, in quo plane qui quærit inuenit: si tamē vbi & vti oportet quęrit. Et hęc vna causa quæ impedire potest ne inueniatur sponsus à quærentibus se, cum non quærunt in tempore opportuno. At non ea impedit sponsam, nempe inuocātem & quærentem in tempore opportuno. Sed ne illa quidē cum tepide aut negligenter seu persunctorie quærit: nam corde ardenti & omnino infatigabiliter quærit, plane vt decet.

Rom.6.b *2.Cor.6.a*

Restat vt de tertia videamus, ne videlicet vbi non decet quærat. In lectulo meo quæsiui quem diligit anima mea. An forte nō in lectulo quærēdus erat, sed in lecto: quippe cui orbis angustus est? Sed nō horreo lectulum, qui noui paruulū. Paruulus denique nobis natus est. Exulta tu & lauda habita- C tio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israël. At idē dominus in Siō magnus, apud nos paruulus, apud nos infirmus repertus est, ex vno iacere, ex altero & in lectulo iacere habens. An non lectulus tumulus? an non lectulus præsepium? an non lectulus vterus virginis? Neque enim magni patris vterus lectulus est, sed lectus magnus: de quo ad filium: Ex vtero (inquit) ante luciferum genui te. Quāquam nec lectus quidē forsitan digne cēsendus sit vterus ille, qui regentis potius quàm iacentis est locus. Manēs enim in patre, regit cum patre vniuersa. Denique non iacere, sed sedere ad dexteram patris filium fides indubitata habet, & ipse cœlū sibi sedem esse non lectum perhibet: vt scias illum in suis, id est in superis nequaquam solatia habere infirmitatis, sed potestatis insignia. Meritò proinde sponsa ponens lectulum dicit suum: quia omne quod infirmum est dei, non de proprio inesse illi manifestū est, sed de nostro. Ex nobis assumpsit quæ pro nobis sustinuit, nasci, lactari, mori, sepeliri. Mea est mortalitas nati, mea infirmitas paruuli, mea expiratio crucifixi, mea sepulti dormitio. Quæ priora transierunt, & ecce noua sunt omnia. In lectulo meo quæsiui per noctes quem diligit anima mea. Quid? In tuo quærebas, qui se iam in sua receperat? Nō videras filium hominis ascendentem vbi erat prius? Iam cœlum tumulo commutauit & stabulo, & tu illum in tuo adhuc lectulo quæris? Surrexit, non est hic. Quid quæris in lecto

Cant.3.a *Esa.9.d* *Psal.109.a* *Ibidem.* *Cant.3.a* *Marc.16.b*

fortem, in lectulo magnum, clarificatum in stabulo? Introi- D uit in potentias domini, decorem induit & fortitudinem: & ecce sedet super Cherubim, qui sub lapide iacuit. Ex hoc iam non iacet, sed sedet, & tu tanquam iacenti subsidia paras? Siue, vt absolutior veritas sit, aut sedet iudicans, aut stat adiuuans. Sic vos ô bonæ mulieres, cuinam quæso excubias exhibetis? cui aromata comparatis, paratis vnguenta? Si sciretis quantus is sit, quámque sit inter mortuos liber mortuus iste quem vngere pergitis, vos forsitan petissetis ab eo potius vngi. Nónne iste est quem vnxit deus suus oleo lætitiæ præ consortibus suis? Beati eritis vos si gloriari potueritis reuertentes, & dicere, quia de plenitudine eius & nos accepimus. Enimuero factum est ita. Nā reuera vnctæ remeant quæ vncturæ venerant. Quidni vnctæ tam læto nuncio nouæ odoriferæque resurrectionis? Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona! Missæ ab angelo opus faciunt euangelistę: factęque apostolæ apostolorum, dum festinant ad annunciandum mane misericordiam domini, dicunt: In odorem vnguentorum tuorum currimus. Extunc ergo & deinceps frustra in lectulo quæsitus est sponsus, quia etsi cognouerat eum ecclesia secundum carnem, id est secundum carnis infirmitatem, sed nunc iam non nouit. Denique quęsitus est postmodum à Petro & Ioanne identidem in sepulchro, sed minime inuentus. Vide tu vtrúmne apte & cōpetenter quisque horum tunc dicere quiuerit: In lectulo E meo quęsiui quem diligit anima mea: quęsiui, & non inueni. Nempe itura ad patrem caro quæ nō erat ex patre, prius per gloriam resurrectionis omne infirmum se exuit, accinxit potentia, induit lumine sicut vestimento: in quali nimirum gloria & ornatu decuit eam paternis aspectibus præsentari.

Psal.92.a *Psal.92.a* *Psal.87.a* *Psal.44.b* *Ioan.1.b* *Rom.10.c* *Cant.1.a* *Cant.3.a*

Pulchrè verò sponsa non quem diligo ego, sed quem diligit anima mea, inquit, quòd vere & proprie ad solam pertineat animam illa dilectio qua aliquid spiritualiter diligit, verbi gratia deum, angelum, animam. Sed & diligere iustitiam, veritatem, pietatem, sapientiam, virtutésque alias, eiusmodi est. Nam cum secundum carnem quippiam diligit vel potius appetit anima, verbi gratia cibum, vestimentum, dominium, & quæ istiusmodi sunt corporalia siue terrena, carnis potius quàm animæ amor dicendus est. Et hoc pro eo quòd sponsa minus vsitate, sed non minus proprie animam suam sponsum diligere dicit, mōstrans proinde spiritum esse sponsum, & à se non carnali, sed spirituali amore diligi. Et bene per noctes se quæsisse eum ait. Nam si, iuxta Paulum, qui dormiunt, & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt: ita non absurde (vt opinor) dici potest quòd qui ignorant, nocte ignorant: ac per hoc qui quærunt, nocte quærūt. Quis enim quærat quod palam habet? Porro dies palàm facit quod nox abscondit: vt reperias in die quod in nocte quæsieras. Nox est itaque do- F nec quæritur sponsus: quoniam si dies esset, de medio fieret, & minime quæreretur. Et de hoc satis: nisi forte numerositas hæc noctium adhuc aliquid quærēdum signet: quia non noctem, sed noctes posuit. Et mihi videtur, si tu melius non habes, talis posse ratio reddi. Habet mundus iste noctes suas, & non paucas. Quid dico quia noctes habet mundus, cum penè totus ipse sit nox, & totus semper versetur in tenebris? Nox est Iudaica perfidia, nox ignorantia paganorū, nox hæretica prauitas, nox etiam catholicorum carnalis animalísve conuersatio. An non nox vbi non percipiuntur ea quæ sunt spiritus dei? Sed & apud hæreticos vel schismaticos quot sectæ, tot noctes. Frustra per has noctes iustitiæ solem & lumen quæritis veritatis, id est sponsum: quia nulla societas luci ad tenebras. Sed dicit aliquis quòd non sit tam stulta támve cęca sponsa, vt quærat lumen in tenebris, quærat dilectum apud ignorantes, & qui non diligunt eum. Quasi verò se per noctes nūc quærere dicat, & non potius quæsisse. Non ait quæro: sed quæsiui per noctes quem diligit anima mea. Et est sensus, quia cum esset paruula, sapiebat vt paruula, cogitabat vt paruula, & quærebat veritatem vbi non erat, errans, & non inueniens: iuxta illud in psalmo: Erraui sicut ouis quæ periit. Denique in lectulo se memorat tunc adhuc esse: tanquā ætate imbecillam, ac paruulam sensu: si tamen ita cōstruas: In lectulo meo, subaudis existēs vel iacens: quęsiui quem diligit anima mea. Nō quæsiui in lectulo, sed sedens in

1.Thes.5.b *Cant.3.a* *Psal.118.y*

G lectulo quæsiui. Hoc est: Cum adhuc infirma & inualida forem, & omnino minus idonea sequi spósum quocunq; iret, sequi & ardua & excelsa sublimitatis illius: incidi in multos qui cognoscentes desiderium meum dicebant mihi: Ecce hic est Christus, ecce illic est:& neque hic, neque illic erat. Incidi autem,& non ad insipiẽtiam mihi. Nam quo propius accessi,& exploraui diligentius, eo citius certiúsque cognouiveritatem apud eos minime esse. Quæsiui enim,& non inueni: & deprehendi noctes, qui se dies mentiebantur. Et dixi: Surgam,& circuibo ciuitatem: per vicos & plateas quæram quẽ diligit anima mea. Intuere vel nunc quia iacet quæ dicit, surgam. Pulchrè omnino. Quidni surgeret, recognito de resurrectione dilecti? Cæterum ô beata si cõsurrexisti cum Christo, quæ sursum sunt sapias oportet, neque deorsum, sed sursum quęras Christũ necesse est: vbi sedet in dextera patris. Sed circuibo(ais) ciuitatẽ. Ad quid? In circuitu impij ambulant. Iudæis istud relinquito: quibus proprius eorum propheta hoc vaticinatus est, quia famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem. Et si introieris in ciuitatem, secũdum prophetam alium, ecce attenuati fame: quod vtique nõ esset, si in ea fuisset panis vitæ. Surrexit de corde terræ, sed super terram non remansit. Ascendit autem vbi erat prius. Nam qui descendit, ipse est & qui ascendit, panis viuus qui de cœlo descendit, idem ipse sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, H qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Mar.13.c
Cant.5.b
Cant.3.a
Coloss.3.a
Psal.58.b
Hie.14.d

De claritate sponsi, in qua coæqualis patri sedet à dextris gloriæ eius: & qualiter boni pastores debent esse soliciti vigiles & discreti circa pascẽdas animas sibi commissas. Sermo LXXVI.

PER vicos & plateas quæram quem diligit anima mea.] Adhuc vt paruula sapit. Puto arbitrata est egressum de tumulo publicum mox petiisse, vt solitò doceret populos, ac sanaret infirmos, & vt manifestaret gloriam suam in Israël, si forte reciperent resurgentem de morte, qui se recepturos promittebant descendentem de cruce. Verùm ille perfecerat opus quod sibi dederat pater vt faceret: quod sanè ista intellexisse debuerat vel ex voce pendentis, illa scilicet qua illico expiraturus ait: Consummatum est. Non erat iam quòd se denuo crederet turbis, quæ nec sic forsitan erant in eum crediture. Et festinabat ad patrem, qui sibi diceret: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Fortius nempe atque diuinius cum exaltatus fuerit à terra, omnia trahet ad seipsum. Hæc autem per vicos & plateas quærendum putauit, fruendi auida, sed ignara mysterij. Iterũ ergo frustrata repetit dicẽs: Quæsiui illum, & nõ inueni: vt sermo impleretur quem dixit: Quia vado ad I patrem, & iam non videbitis me. Dicat forsitan ista: Quomodo ergo credent in eum, quem non viderunt? Quasi fides ex visu sit, & non potius ex auditu. Quid magni est credere quod videris? & tuis non negare oculis fidẽ, quid laudis meretur? Sed si quod non videmus speramus, per patiẽtiam expectamus,& patientia meritum est. Beati deniq; qui non viderunt & crediderunt. Proinde vt nõ euacuetur meritum fidei: subducat se visui, dãs virtuti locum. Etiam & tempus est vt iam in suum sese recipiat. Quæris in quem suum? In dexteram patris. Neq; enim rapinam arbitrabitur esse se æqualem deo, cum sit in forma dei. Ergo is sit vnigeniti locus, in quo omnis eius iniuria propulsata videatur. Sedeat sanè iuxta, nõ infra, vt omnes honorificent filium sicut honorificant patrẽ. In hoc apparebit maiestatis æqualitas, si nec inferiorem patre, nec posteriorem suspexeris. At ista interim nihil horũ aduertit, sed quasi ebria præ amore hac illácque discurrens, quærit oculis quem iam oculus non contingit, sed fides. Non enim existimat Christum aliter oportere intrare in gloriam suam, nisi prius resurrectionis gloria palam mundo innotescente confutetur impietas, exultẽt fideles, glorientur discipuli, populi conuertantur, demúmque ab vniuersis glorificetur ipse, cum ex præsentia resurgentis cunctis claruerit veritas prædicentis. Falleris ô sponsa. Oportet quidem hæc fieri: sed in tempore. Nunc verò interim vide ne forte id dignum magis & supernæ consentaneum iustitiæ sit, si non detur sanctum canibus, & margaritæ porcis, si potius secundũ scripturam tollatur impius ne videat gloriam dei, si nõ fraudetur fides merito, quæ tũc sane probatior esse dignoscitur, cum creditur quod non videtur, si penes ipsam seruetur dignis, quod occultatur indignis: vt qui in sordibus sunt, sordescãt adhuc, & iusti iustificentur magis, si non dormitent pręt tædio. Cœli & cœli cœlorum tabescant & cõfundantur ab expectatione sua, si non ipse pater omnipotens diutius iã frustretur à desiderio cordis sui, si nõ demũ vnigenitus vltrà ab introitu gloriæ suæ (quod vel solũ indignissimum est) aliquatenus retardetur. Quanti putas æstimanda sit gloria quantacunq; mortalium, vt ab ea quæ à patre suo ab æterno parata est, debeat eum vel ad modicũ retinere? Adde quòd nulla ratione in longius protrahi decet ipsius filij petitionem. Quam dicam petitionẽ quæris? Nempe illam qua dicit: Pater, clarifica filium tuum. Quod tamen eum petiisse senserim non vt supplicem, sed vt præscium. Libere petitur, quod in potestate petẽtis accipere est. Ergo dispensatoria filij petitio est, non necessaria: quippe donantis cum patre quicquid à patre acceperit. Vbi & hoc dicendum, quia non solum pater clarificat filium: sed & filius clarificat patrem, ne quis dicat filium minorem patre, quasi à patre clarificetur, cum & ipse clarificet patrẽ: dicente filio: Pater, clarifica filiũ tuum, vt filius tuus clarificet te. Sed forte adhuc submittẽdum putes filiũ, quòd quasi inglorius videatur à patre recipere claritatem quam demũ L patri refundat. Audi quia non est ita. Clarifica me (inquit) pater claritate quam habui priusquam mũdus fieret apud te. Si ergo claritas filij posterior non est, vtpote quæ ab æterno est: ex æquo se clarificant pater & filius. Et si ita est, vbi patris primatus? Aequalitas profectò est, vbi coæternitas. Et vsque adeo æqualitas, vt vna sit claritas amborum, sicut ipsi vnum sunt. Vnde mihi videtur dicendo rursum, Pater clarifica nomen tuum: nõ sanè aliud petere, quàm se clarificari, in quo & per quem nomen patris proculdubio clarificaretur. Et respõsum accepit à patre: Et clarificaui, & iterum clarificabo. Quæ quidem ipsa responsio non parua filij glorificatio fuit. Cęterum abundantius ad fluenta Iordanis augustiúsque clarificatus dignoscitur & Ioannis testimonio, & columbæ designatione, & voce dicentis: Hic est filius meus dilectus. Sed & in monte coram tribus discipulis nihilo minus magnificentissime clarificatus est, tũ voce eadem denuo ad se cœlitus delapsa, tũ mira illa eximiáque transfiguratione corporis sui, tum etiam prophetarum attestatione duorum, qui ibidem apparuerunt cum eo loquentes. Superest ergo vt iuxta promissum patris semel adhuc clarificetur, eáque erit plenitudo gloriæ, cui non queat amplius addi. Sed vbi illa dabitur benedictio? Non est, vt ista suspicata est, in plateis vel vicis, nisi forte in illis de quibus dicitur: Plateæ tuæ Hierusalẽ sternentur auro mundo, & per omnes vicos tuos alleluia cantabitur. In M his reuera illam recepit à patre filius claritatẽ, cui non poterit similis inueniri, ne in cœlestibus quidẽ. Cui enim aliquando angelorum dictum est: Sede à dextris meis? Nõ modo autem de numero angelorum, sed nec de superioribus quidem reliquis beatorum ordinibus omnino quis repertus idoneus est ad capessendam superexcellentem hanc gloriam. Ad neminem prorsus illorum facta est vox illa gloriæ singularis, nemini vocis in se efficiẽtiam experiri datũ. Siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, profectò desiderant in eum prospicere, non se illi comparare præsumũt.

Igitur domino meo singulariter à domino & dictum & datũ est sedere à dextris gloriæ ipsius: vtpote in gloria coæquali, in essentia consubstantiali, pro generatione consimili, maiestate non dispari, æternitate non posteriori. Ibi ibi enim illum qui quæret inueniet, & videbit gloriam eius: non gloriam quasi vnius cęterorum, sed planè gloriã quasi vnigeniti à patre. Quid facies ô spõsa? Putas potes sequi eum illuc? Aut te ingerere audes vel vales huic tam sancto arcano, támque arcano sanctuario, vt filiũ in patre, & patrem intuearis in filio? Non vtique. Vbi est ille, tu non potes venire modo, venies autem postea. Age tamen, sequere, quære, nec te inaccessibilis claritas vel sublimitas à quærendo deterreat, ab inueniendo desperare faciat. Si potes credere: omnia possibilia sunt credenti. Prope est (inquit) verbum in ore tuo, & in corde

Cant.3.a
Ioan.19.f
Psal.109.a
Ioan.12.a
Cant.5.b
Ioan.20.g
Philip.2.a
K
Esa.26.d
Apoc.22.b
Ioan.17.a
Ibidem.
Mat.3.d
Ibid.17.a
Tob.13.d
Psal.109.a
Ioan.1.b
Mar.9.d
Rom.10.b

A in corde tuo. Crede, & inuenisti. Nam credere, inuenisse est. Norũt fideles habitare Christum per fidem in cordibus suis. Quid propius est? Quære ergo secura, quære deuota, bonus est dominus animæ quærenti se. Quære votis, sequere actibus, fide inueni. Quid non inuenit fides? Attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, ipsam denique æternitatem suo illo vastissimo sinu quodammodo circuncludit. Fidenter dixerim, æternam beatámque trinitatem quam non intelligo, credo: & fide teneo, quod non capio mente. Sed dicit aliquis, quomodo credet sine prædicante, cum fides ex auditu sit, auditus per verbum prædicationis? Deus hoc prouidebit. Et ecce iam præsto sunt qui nouam sponsam cœlesti nupturam sponso, de quibus oportet instruant & informent, fidem doceant, formam pietatis ac religionis tradant. Audi deniq; quid adiiciat: Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem. Qui enim vigiles hi? Nempe illi quos saluator in euangelio beatos pronunciat, si cum venerit inuenerit vigilantes. Quàm boni vigiles, qui nobis dormientibus ipsi peruigilant, quasi rationem reddituri pro animabus nostris. Quàm boni custodes, qui vigilãtes animo, atque in orationibus pernoctantes, hostium insidias sagaciter explorant, anticipant consilia malignantium, deprehendunt laqueos, eludunt tendiculas, retiacula dissipant, machinamenta frustrãtur. Hi sunt fratrum

B amatores, & populi Christiani, qui multum orant pro populo, & vniuersa sancta ciuitate. Hi sunt qui multũ soliciti pro sibi commissis dominicis ouibus, cor suum tradunt ad vigilandum diluculo ad dominum qui fecit illos, & in conspectu altissimi deprecantur. Et vigilant & deprecantur, scientes suam insufficientiam in custodienda ciuitate, & quia nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Porro cum dominus ita præcipiat: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem: liquet quòd absque duplici hoc exercitio fidelium, studióque custodum, non potest esse secura ciuitas, non sponsa, non oues. Horum differentiam quæris? Vnum sunt: ciuitas propter collectionem, sponsa propter dilectionem, oues propter mansuetudinem. Vis scire hoc spõsam quod ciuitatem esse? Vidi, inquit, ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à deo paratam tanquam sponsam ornatã viro suo. Identidem tibi hoc & de ouibus liquidò apparebit, si recorderis, primus ille custos (Petrum loquor) cum sibi primò oues committerentur, quàm attentè simul de amore commonitus sit. Quod vtique tanta cura sapiens creditor non fecisset, nisi se sentiret sponsum, id sibi vtique ex intimo respondente cõscientia. Audite hæc amici sponsi, si tamen amici. At parum dixi, amici: amicissimi sint oportet, qui priuilegio tantæ familiaritatis donantur. Non ociose totiẽs repetitum est, Petre amas me, in commissione ouium. Et ego quidem id significatum perinde puto ac

C si illi dixisset Iesus: Nisi testimonium tibi perhibente conscientia quòd me ames, & valde perfectéq; ames, hoc est plus quàm tua, plus quàm tuos, plus quàm & te, vt huius repetitionis meæ numerus impleatur, nequaquam suscipias curam hanc, nec te intromittas de ouibus meis, pro quibus sanguis vtique meus effusus est. Terribilis sermo, & qui possit etiam impauida quorumuis tyrannorum corda concutere. Propterea attendite vobis quicunque opus ministerij huius sortiti estis, attendite inquam vobis, & precioso deposito quod vobis creditum est. Ciuitas est, vigilate ad custodiam concordiámque. Sponsa est, studete ornatui. Oues sunt, intendite pastui. Et hæc tria ad illam domini trinam sciscitationẽ forte non incongrue pertinere dicentur. Porro custodia ciuitatis vt sit sufficiens, triphara erit, à vi tyrannorum, à fraude hæreticorum, à tentationibus dæmonum. Sponsæ verò ornatus in bonis operibus & moribus & ordinibus. At pastus ouium communiter quidem in pascuis scripturarum tãquam in hæreditate domini: sed est distinctio in illis. Nam sunt mandata quæ duris atque carnalibus animis imponuntur ex lege vitæ & disciplinæ. Et sunt olera dispensationum, quæ infirmis & pusillis corde de respectu misericordiæ apponuntur. Et sunt consiliorum solida fortiáque, quæ ex intimis sapientiæ proponuntur sanis, & qui exercitatos habẽt sensus ad discretionem boni & mali. Paruulis nãque tanquam anniculis adhortationis lac potus datur, nõ esca. Ad hæc boni solicitique pa-

D stores impinguare pecus non cessant bonis lætisq; exemplis, & suis magis quàm alienis. Nam si alienis & nõ suis, ignominia est illis, & pecus ita nõ proficit. Si enim (verbi causa) ego qui videor inter vos pastoris gerere curam, vobis apposuero Moysi mansuetudinẽ, patientiam Iob, misericordiã Samuelis, Dauid sanctitatẽ, & si qua sunt eiusmodi exẽpla bonorũ: immitis ipse & impatiens atque immisericors & minime sanctus, sermo (vt vereor) minus sapide eueniet, & vos minus auide capietis. Verùm hoc supernæ pietati relinquo, vt quod minus vobis ex nobis est, ipsa suppleat: & quod perperã, ipsa corrigat. Nunc verò bonus pastor hoc quoque curabit, vt secundum euangelium inueniatur habere sal in semetipso, sciens quia sermo sale conditus quantũ placuerit ad gratiam, tantum proderit ad salutem. Hæc interim de custodia ciuitatis, atque ornatu sponsæ, necnon & pastu ouium dicta sint.

Volo tamẽ adhuc eadem paulo expressius designare propter eos qui dum auide nimis honoribus inhiãt, minus prouide grauibus se supponunt oneribus, exponunt periculis, vt sciãt ad quid venerint, sicut scriptum est: Amice, ad quid venisti? Nisi fallor, ad solam ciuitatis custodiam, vt quantum satis est procuretur, opus est viro forti, spirituali, fideli. Forti ad propulsandas iniurias, spirituali ad deprehendendas insidias, fideli qui non quæ sua sunt quærat. Porro autem ad mores honestandos vel corrigendos (quod vtique ad decorem pertinet sponsæ) quis non liquido agnoscat pernecessariam fo-

E re cum multa quidem diligentia disciplinæ censurã? Eapropter omnis cui hoc opus incumbit, oportet serueat zelo illo quo accensus præcipuus ille æmulator sponsę domini aiebat: Aemulor vos dei æmulatione, despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Iam quomodo in pascua diuinorũ educet eloquiorum greges dominicos pastor idiota? Sed & si doctus quidem fuerit, non sit autem bonus, verendũ ne non tam nutriat doctrina vberi, quàm sterili vita noceat. Temere itaq; & in hac parte hoc onus subitur absque scientia pariter vitáque laudabili. Sed ecce quod nõ laudamus. Finis indicitur, vbi non erat finis. Euocamur in materiam alteram, & cui hanc cedere indignum. Angor vndique, & quod ægrius feram ignoro, auelli ab ista, an distẽdi in illa, nisi quòd vtrolibet simul vtrunque molestius. O seruitutem. O necessitatem. Non quod volo hoc ago, sed quod odi illud facio. Notate tamen vbi desinimus, vt quàm cito in id redire liberum erit, inde mox ordiamur in nomine sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De malis pastoribus ecclesiæ, & item quomodo spiritus & animæ sanctorum simul cum angelis adiutorio sunt electis adhuc peregrinantibus. Sermo LXXVII.

F EIA expediti sumus. Diximus hesterno sermone quales in via hac qua ambulamus, vellemus habere duces, non quales habemus. Longe dissimiles experimur. Non omnes sunt amici sponsi quos hodie sponsæ hincinde assistere cernis, & qui (vt vulgo aiunt) eam quasi addextrare videntur. Pauci admodum sunt qui non quæ sua sunt quærant, ex omnibus charis eius. Diligunt munera, nec possunt pariter diligere Christum: quia manus dederunt mammonæ. Intuere quomodo incedunt nitidi & ornati, circumamicti varietatibus, tanquam sponsa procedẽs de thalamo suo. Nónne si quempiam talium repente eminus procedentẽ aspexeris, sponsam potius putabis quàm sponsæ custodem? Vnde verò hãc illis exuberare existimas rerũ affluentiã, vestiũ splendorem, mensarum luxuriem, congeriem vasorum argẽteorum & aureorum, nisi de bonis sponsæ? Inde est quòd illa pauper & inops & nuda relinquitur, facie miseranda, inculta, hispida, exãgui. Propter hoc non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare: non est custodire, sed perdere: nõ est defendere, sed exponere: non est instituere, sed prostituere: nõ est pascere gregẽ, sed mactare & deuorare: dicente de illis domino: Qui deuorant plebẽ meam vt cibum panis: & quia comederunt Iacob, & locum eius desolauerũt. Et in alio propheta: Peccata populi mei comedẽt. quasi dicat: Peccatorũ precia exigunt, & peccantibus debitam solicitudinem non impendũt. Quẽ

Marginalia: Thren. 3. c; Cant. 3. a; Luc. 12. e; Psal. 126. a; Luc. 22. e; Apoc. 21. a; Ioan. 21. d; Marc. 9. g; Matth. 26. e; 2. Cor. 11. a; Psal. 18. b; Psal. 13. b; Osee 4. b

G dabis mihi de numero præpositorũ qui nõ plus inuigilet subditorũ vacuandis marsupiis, quàm vitiis extirpandis? Vbi qui orando flectat iram, qui prædicet annum placabilẽ domino? Leuiora loquimur, grauiora grauius manet iudicium. Sine causa tamen vel his vel illis immoramur: quia non audiunt nos. Sed & si literis forsitan mandentur ista quę dicimus, dedignabuntur legere: aut si forte legerint, mihi indignabuntur, quanuis rectius sibi hoc facerẽt. Propterea relinquamus istos non inuentores sponsæ, sed venditores: & inquiramus potius illos à quibus spõsa se inuentam loquitur. Et quidem illorum isti sortiti sunt ministerij locum, sed non zelum. Successores omnes cupiunt esse, imitatores pauci. O vtinam tam vigiles reperirentur ad curam, quàm alacres currunt ad cathedram. Vigilarent vtique solicite seruantes ab illis inuentam, sibi creditam. Imò verò euigilarent pro semetipsis, nec sinerent de se dici: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterunt. (Psal.37.b) Iusta omnino querimonia: nec ad vllam iustius quàm ad nostram referenda ętatem. Parum est nostris vigilibus quòd nõ seruant nos, nisi & perdant. Alto quippe demersi obliuionis somno, ad nullum dominicæ comminationis tonitruũ expergiscũtur vt vel suum ipsorum periculum expauescant. Inde est vt non parcãt suis H qui non parcunt sibi, perimentes pariter & pereuntes. Sedenim quinam illi sunt vigiles à quibus se inuentam perhibet sponsa? Nempe apostoli, atque apostolici viri. Vere hi sunt qui custodiunt ciuitatem, id est eam ipsam quam inuenerunt ecclesiam, eóque vigilantius, quo nunc temporis grauius periclitantem conspiciunt, à malo vtique domestico & intestino, sicut scriptũ est: Et inimici hominis domestici eius. (Mich.7.b) Neque enim pro qua vsque ad sanguinem restiterunt, suo derelinquunt patrocinio destitutam, sed protegunt & custodiunt eã die ac nocte, hoc est in vita & in morte sua. Et si preciosa est in conspectu domini mors sanctorũ eius, (Psal.115.a) nõ ambigo ego quin etiam tanto in morte potentius id agant, quanto in ipsa etiam confortatus est principatus eorum. (Psal.138.d) Sic ista asseris, ait quis, ac si oculis tuis videris ea: sunt autẽ ab humanis seclusa conspectibus. Cui ego: Si tu tuorum oculorum testimonium fidele putas, testimonium dei maius est. Ait verò: Super muros tuos Hierusalẽ constitui custodes: tota die & tota nocte in perpetuum non tacebunt. (Esa.62.c) Sed de angelis, inquis, id dictum est. Non abnuo, omnes sunt administratorij spiritus. (Heb.1.d) At quis me prohibeat itidem & de istis sentire, qui potentia quidem minime iam ipsis angelis impares sunt, affectu autẽ & misericordia eo nobis forsitan germaniores existunt, quo natura coniunctiores? Iunge & tolerãtiam earundem passionum & miseriarum in quibus nos pro tẽpore adhuc versamur. Nihilne amplius miserationis pro nobis vel solicitudinis I operabitur in mentibus sanctis, quòd & se transisse per eas procul dubio meminerũt? Nõnne illa ipsorũ vox est: Trãsiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium? (Psal.65.c) Quid? Ipsi transierunt, & non in mediis ignibus vel fluctibus derelinquent, nec saltem manum porrigere dignabuntur periclitantibus filiis? Non est ita. Bene tecum agitur ò mater ecclesia, bene tecum agitur in loco peregrinationis tuę: de cœlo & de terra venit auxilium tibi. Qui custodiunt te, non dormitant neque dormiunt. Custodes tui angeli sancti, vigiles tui spiritus & animæ iustorũ. Non errant qui te ab vtrisque inuentam spiritibus senserint ab vtrisque pariter custodiri. Et est huius solicitudinis ratio quibusque sua, his quidem quòd sine te nõ consummentur, illis verò quòd nisi de te ad sui plenitudinem minime restaurentur. Nam quis nesciat satana cadẽte de cœlo & eius complicibus, numerum supernæ multitudinis parte non modica imminutum? De te itaque omnes consummationem expectãt, alij numeri, alij desiderij sui. Agnosce proinde vocem in psalmo: Me expectant iusti donec retribuas mihi. (Psal.141.b) Et aduertendum quòd non ista illos, sed illi istã potius inuenisse referuntur, vtq; ego suspicor, ad hoc ipsum studium destinati. Nam quomodo prædicabunt nisi mittantur? Denique habes loquentem in euangeliis: Ite, ecce ego mitto vos, & ite prędicate euãgelium omni creaturæ. (Luc.10.a) Ita est. Illa quærebat sponsum, & sponsum non latebat. Nempe qui in hoc ipsum excitauerat eam vt se quæreret, & dederat illi cor ad præcepta & legem vitæ & disciplinæ, dũmodo K esset qui instrueret & doceret viam prudẽtiæ. Et misit in occursum eius plãtatores, & rigatores, qui eam enutrirẽt & cõfirmarent in omni certitudine veritatis, hoc est indicarẽt illi certámque redderent de dilecto: quia veritas est quam quærit, & quam vere diligit anima eius. Et reuera quis fidus verúsve animæ amor, nisi vtique is quo veritas adamatur? Rationis sum compos, veritatis sum capax, sed vtinam non forem si amor veri defuerit. Horum quippe ramorum is fructus est, & ego radix. Non sum securus à securi, si absque eo inueniar. In illo nimirum naturæ munere illud diuinæ imaginis enitẽre insigne haud dubium est, ex quo cæteris præsto animantibus. Inde est quòd audet anima mea ad dulces castósque assurgere veritatis amplexus, & sic in amore ipsius tota securitate ac suauitate quiescere, si tamẽ inueniat gratiã in oculis tanti sponsi vt dignam reputet quæ ad hanc pertingat gloriam, imò ipse eam sibi exhibeat non habentem macu lam aut rugam aut aliquid eiusmodi. Quanti putas esse discriminis, quáve dignum pœna, tantum dei donum ociosum tenere? Verum hoc aliàs. Nunc verò sponsa quem quærebat, minime reperit: & quos non quærebat, reperta est ab ipsis. Audiãt hoc qui sine duce & pręceptore vias vitę ingredi non formidant. Ipsi sunt in arte spirituali existentes & di- L scipuli pariter & magistri. Non sufficit hoc, etiam coaceruãt discipulos sibi, cæci duces cæcorũ. Quàm multi ex hoc à recto tramite periculosissime aberrasse cõperti sunt! Nimirum ignorantes astutias satanæ & cogitationes ipsius, factum est vt qui spiritu cœperant, carne consummarẽtur, abducti turpiter, lapsi damnabiliter. Videant proinde qui eiusmodi sunt, quomodo caute ambulent, & de sponsa exemplum sumant, quæ non prius ad eum quem desiderabat, vllo modo valuit peruenire, quàm sibi occurrerent quorum magisterio vteretur ad cognoscendum de dilecto, certe ad discendũ timorem domini. Seductori dat manũ, qui dare dissimulat præceptori. Et qui dimittit oues in pascua absque custode, pastor est non ouium, sed luporũ. Nunc iam videamus de sponsa quomodo se dicat inuẽtam. Mihi enim insuetẽ satis verbum inuẽtionis posuisse videtur. Nam ita hoc dicit, ac si vno de loco ecclesia venerit. Venit enim ab Oriente & Occidente, iuxta verbum domini, (Matt.8.b) & à cunctis finibus terrę. Sed neque aliquando congregata est in vnum locum, vbi ab apostolis seu ab angelis inueniretur deducẽdavel dirigenda ad eum quem diligit anima sua. Fuítne prius inuenta quàm collecta? Non: quia nec erat. Quamobrem si collectam, si congregatam, si certe (quod magis vocabulo ecclesiæ cõpetit) conuocatam à prædicatoribus se dixisset: trãsissem simpliciter, minime in aliquo cunctabũdus. Coadiutores enim dei sunt, quem & au- M diere loquentem: Qui non colligit mecum, dispergit. (Matt.12) Sed neque hoc mihi ab re videbitur, si dixerit quis ab eis fundatam siue ædificatam. Siquidem hoc fecerunt vnà cum illo qui in euangeliis loquitur: Et super hanc petram ædificabo ecclesiã meam: (Matt.16.c) &, quia fundata est supra firmam petram. (& 7.d) Nunc verò nihil horum loquens, sed præter solitum quidem perhibẽs se inuentam, cunctari aliquantum nos facit, atque in suspicionem adducit latẽre loco quod sit diligentius intuendum. Volebam fateor præterire, méque subducere huic scrutinio, cui sufficere nõ sentirem. Cęterum reminiscens in quantis æquè dubiis & obscuris vobis quidem sursum corda leuantibus, etiam supra spem meam adiutum me senserim, pudet diffidentiæ: & reprehendens timorem meum, adorior non quidẽ temere quod timide refugiebam. Aderit (vt confido) solitum adiutorium: quod si minus, apud beneuolos tamẽ auditores non erit ociosum quod volui. Verũ hoc habebit sequens sermo principium. nam præsentem hic claudimus. Ipse autem det vobis ea quæ dicuntur non solùm tenere memoriter, sed & ardenter diligere, & efficaciter adimplere, spõsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Quod

A *Quòd sponsa, id est, ecclesia electorum prædestinata est à deo ante secula, & præuenta ab eo vt quæreret eum, & conuerteretur. Sermo LXXVIII.*

AD VERBVM inuētionis (si bene memini) illic stetimus & hæsimus scrupulosius; videlicet audiētes quòd sponsa à prædicatoribus suis se inuentam dixerit. Porro causæ nostræ cunctationis & dubitationis à nobis expressę sunt, & visum est à nobis aliquid esse quærēdum: sed non in calce sermonis, quo iam arctabamur, quod quæsitum est potuit explicari. Quid restat nisi vt debitum iam soluamus? In explicatione sacramēti magni, illud loquor quod doctor gentium interpretatus est in Christo & in ecclesia sanctum castúmque cōnubium: ipsum est opus nostræ salutis: in eo, inquam, tres sibi inuicem cooperātur, deus, angelus, homo. Et deus quidē quidni operetur, & curam gerat nuptiarum dilecti filij sui? Ipse verò ac tota voluntate & vtiq; per se ipse sufficeret, & absque adminiculo horum, hi autem sine ipso possunt facere nihil. Ergo quod ex illis asciuit in opus ministerij huius, nō sibi solatiū, sed profectum quæsiuit in illis. Nam hominibus quidem merita locauit in opere, secūdum illud: Dignus est operarius mercede sua: & quia vnusquisque secūdum proprium laborem accipiet, siue qui in fide plantat, siue qui rigat quod plantatum fuerit. Angelorum autem B cum ad salutem humani generis ministerio vtitur, nónne facit vt ab hominibus angeli diligantur? Nam quia ab angelis homines diligantur, inde vel maxime aduerti potest, ꝙ antiqua suæ ciuitatis damna ex hominib' resarcitum iri angeli nō ignorāt. Nec aliis profecto legibus regnū charitatis regi decebat, quàm piis ipsorum qui pariter regnaturi sunt, mutuísque amoribus & puris affectionibus in inuicē & in deū. Est autem in modo operādi differentia multa, pro cuiusque nimirum operarij dignitate. Deus nempe facit quod vult sola ipsa facilitate volendi, sine æstu, sine motu, sine præiudicio loci vel temporis vel causæ vel personæ. Est enim dominus Sabaoth, qui cum tranquillitate iudicat omnia. Est sapientia disponens omnia suauiter. Porro angelus non absque motu operatur tam locali quàm temporali, sine æstu tamē. Homo autē nec ab æstu animi, nec à motu corporis animíque liber est in operādo. Denique cum timore & tremore suam ipsius iubetur operari salutem, atq; in sudore vultus sui comedere panem suum. His ita explicitis intuere nunc mecum in hoc tam magnifico opere nostrę salutis tria esse quędam quæ sibi vendicat auctor deus, præueníтque in illis omnes auxiliatores & cooperatores suos, prædestinationem, creationem, inspirationem. Quarum prædestinatio, non dico ab exortu ecclesiæ, sed ne à mundi principio quidem principium habuit, non denique à tempore illo vel illo: ante tempora est. Porro C creatio cum tempore, inspiratio iam in tempore fit vbi & quando vult deus. Sane secundum prædestinationem nunquam ecclesia electorum penes deum non fuit. Si miratur hoc infidelis, audiat quod magis miretur: nunquā non grata extitit, nunquā nō dilecta. Quidni audacter loquar arcanum quod mihi de corde dei propius ille supernorū delator consiliorū aperuit? Paulum dico, qui vt multa alia, ita hoc quoq; de diuitiis bonitatis eius nō est veritus diuulgare secretum. Benedixit nos (inquiens) in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi cōstitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Et addit: Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipso, secūdum propositum volūtatis suæ in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. Nec dubium quin voce omnium electorum ista dicantur, & ipsi ecclesia sunt. In illo igitur tam profundo æternitatis sinu antequā in lucem opus prodiret huius creationis, quis illam vel beatorum spirituum inuenire aliquo modo valuerit, nisi cui ipsa æternitas deus voluerit reuelare? Sed & cum iam ad nutum creantis visa est emersisse i species formásq; factitias has atq; visibiles, nō cōtinuò tamen inuēta est à quoquam hominū vel angelorū, eo quòd non agnosceretur, imagine terrestris hominis adumbrata, & operta mortis caligine. Sine quo generalis velamine cōfusionis, nemo filiorum hominum intrauit hāc vitam, vno

Ephes.5.g
Luc.10.g
Sapien.8.a
Gene.3.d
Ephe.1.a
Ibidem.

sanè excepto qui ingreditur sine macula. Emmanuel is est, D qui tamē & ipse ex nobis pro nobis nostri se induit maledicti nostríque peccati similitudinē, non veritatē. sic enim habes: Quia apparuit in similitudine carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatū in carne. De cætero vnus omnibus per omnia introitus est, electis dico & reprobis. Non enim est distinctio. Omnes peccauerūt, & omnes capitium suæ verecundię portant. Propter hoc itaque etsi in rebus cōditis iam creata existēs ecclesia, nec sic tamen à creatura vlla inueniri poterat vel agnosci, miro vtroq; modo interim latens & intra gremium beatę prædestinationis, & intra massam miseræ damnationis. Cæterum quam celauerat ab æterno prædestinans sapiētia, & item creans potentia minime prodiderat ab initio, visitans profecto gratia suo in tempore reuelauit, secundum operationem quam ideo inspirationem supra nominaui, ꝙ de spōsi spiritu humanis insulum spiritibus quippiam fuerit in præparationem euangelij pacis, id est parare viam domino, atque euangelio glorię eius ad corda omnium quotquot erant prædestinati ad vitam. Frustra vigiles laborassent in prædicādo, si nō hæc gratia præcessisset. Nunc vero videntes velociter currere verbum, & populos nationū ad dominum in omni facilitate conuerti, cōcurrere in vnitatem fidei tribus & linguas, atque in vnam colligi matrem catholicam terminos terræ, cognouerunt de diuitiis gratiæ, quæ à seculis absconditæ tenebantur in abdito prædestinationis æternæ, & gauisi sunt eam se inuenisse, quam ante secula dominus elegerat in sponsam sibi. Ex quo (vt opinor) clarū fit non ociosum esse quòd se inuentam ab his spōsa testata est, sed propterea ꝙ se ab ipsis collectā agnosceret non electā, cōpertam nō conuersam. Ei nempe adscribēda cuiusque cōuersio est, cui dicere necesse habent vniuersi illud de psalmo: Cōuerte nos deus salutaris noster. Sed non æquè illi fortassis inuentionis vocem competenter aptarim, sicut conuersionis. imò verò sic est. Nō est inuenire domino, sed præuenire: & inuentionem præuentio excludit. Denique quid inueniat, qui nihil vnquam non nouit? Nouit dominus qui sunt eius, ait quidam. Ipse vero quid? Ego scio (ait) quos elegerim à principio. Planè quam ab æterno præsciuit, quā elegit, quam dilexit, quam condidit: rationis nō erat ab eodem perhiberi inuentam: præparatam tamen ab ipso vt inueniretur, fidēter dixerim. Nam qui vidit, testimonium perhibuit, & scimus quia verum est testimoniū eius. Vidi, inquit, ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cœlo à deo paratam tanquam sponsam ornatā viro suo. Isque e vigilibus vnus qui custodiunt ciuitatem. Sed audi ipsum eius præparatorem veluti digito eam demonstrantem vigilibus, sed sub tropo altero. Leuate oculos vestros, ait, & videte regiones quia albę sunt iā (id est præparatę) ad messem. Ex hoc paterfamilias operarios inuitat ad opus, quando iam senserit sic omnia præparata, vt absq; multo sui ipsorum labore gloriari & dicere queāt, Quoniam coadiutores dei sumus. Quid enim facturi sunt? Nempe spōsam quæsituri, inuentæque indicaturi de dilecto. Nō enim suam quærent, sed sponsi gloriam, quoniam sponsi amici sunt. Et pro hac non multū apud illam laborabunt: adest, iámque illum tota deuotione requirit, intantum præparata est voluntas eius à domino. Denique necdum illis vigilibus quicquam loquētibus, interrogat de dilecto, & pręuenit prędicatores suos, pręuenta ipsa, percunctans & dicens: Num quē diligit anima mea, vidistis? Bene proinde se inuētam perhibuit ab his qui custodiunt ciuitatem, quæ à domino ciuitatis præcognitam iam se nouerat & præuētam, quatenus illi talem eam inuenirent, non facerent. Sic à Petro Cornelius, & Paulus ab Anania inuēti sunt: nā ambo præuenti à domino erant & præparati. Quid Saulo paratius, qui supplici iam & mente & voce clamauerat: Domine, quid me vis facere? Nec min' Cornelius, qui eleemosynis & orationibus suis, domino quidem eas sibi inspirāte, promeruit peruenire ad fidem. Inuenit quoq; Philippus Nathanaēlē, sed prius dominus illum cum esset sub ficu iam viderat. Quæ domini visio nūquid nō præparatio fuit? Et Andreas Simonem fratrē suum nihilo minus inuenisse refertur, sed præuisum æque à domino atque præscitum vt vocaretur Cephas, quasi fortis in fide. Legimus de Maria quòd inuēta

Psal.14.a
Rom.8.a
E
Psal.84.a
1.Tim.2.d
Ioan.13.b
Ioan.19.f
Apoc.21.a
Ioan.4.e
1.Corin.3.b
Canti.3.b
Acto.9.a
Acto.10.a
Ioan.1.f
Ibidem.

G fuerit in vtero habens de spiritu sancto. Existimo autē simile quid habere in hac parte sponsam domini matri ipsius. Nisi enim & ipsa inuenta esset habēs de spiritu sancto, nequaquā ab inuentoribus suis tam familiariter requisisset de eo cuius spiritus est ille. Non sustinuit vt illi effarentur ad quid venissent, ipsa locuta est, & quidem ex abundantia cordis. Num quem diligit anima mea, vidistis? Sciebat quia beati oculi qui vidissent: & admirans eos qui viderant, aiebat: Num vos estis quibus videre donatum est, quem tot reges & prophetæ voluerunt videre & non viderunt? Num vos estis qui meruistis in carne aspicere sapientiam, in corpore veritatem, in homine deum? Multi dicunt, ecce hic est, & ecce illic: sed ego tutius mihi arbitror fidem accommodare vobis, qui māducastis & bibistis cum eo postquā resurrexit à mortuis. Et hoc dictum sit de eo quod sponsa sciscitata est à vigilibus. Si quo minus, supplebitur sermone alio. Nunc autem ex hoc vel maxime liquet præuentā fuisse à spiritu sancto: ab his vero qui custodiunt ciuitatem, inuentam compertámque, quòd vere ipsa sit quā præsciuit & prædestinauit ante secula deus præparauitque dilecto filio suo delicias sempiternas in seculis æternis, vt sit sancta & immaculata in conspectu eius, germinans sicut lilium, & florens in æternum ante dominum patrē domini mei Iesu Christi sponsi ecclesiæ, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Matt. 1. c · *Matt. 13. b* · *Matt. 13. c*

H

De amore tenaci & indissolubili quo anima tenet sponsum, & qualiter sponsus in fine seculi reuertetur ad synogogam Iudæorum saluandam.

Sermo LXXIX.

NVm quē diligit anima mea, vidistis?] O amor præceps, vehemens, flagrans, impetuose, qui præter te aliud cogitare non sinis, fastidis cætera, contemnis omnia præter te, te contentus. Confundis ordines, dissimulas vsum, modum ignoras, totum quod opportunitatis, quod rationis, quod pudoris, quod consilij iudiciíve videtur, triumphas in temetipso, & redigis in captiuitatem. En omne quod cogitat ista & quod loquitur, te sonat, te redolet, & aliud nihil: ita tibi ipsius & cor vendicasti, & linguam. Ait: Num quem diligit anima mea, vidistis? Quasi verò hi sciant quid cogitet ipsa. Quem diligit anima tua, de ipso sciscitaris? Et non habet nomen? Quænā vero tu, & ille quis? Et hæc ita dixerim propter singularitatem eloquij, & insignem verborū incuriam, qua presens scriptura ceteris dissimilis satis apparet. Vnde in epithalamio hoc non verba pensanda sunt, sed affectus. Cur ita, nisi quòd amor sanctus (quem totius huius voluminis vnam constat esse materiam) non verbo sit æstimādus, aut lingua, sed opere & veritate? Amor vbique loquitur: & si quis horum quæ legūtur, cupit adipisci notitiam, amet. Alioquin I frustra ad audiendum legendúmve amoris carmen, qui non amat, accedit: quoniam omnino non potest capere ignitum eloquium, frigidum pectus. Quomodo enim Grecè loquentem non intelligit qui Græcum non nouit: nec Latinè loquētem, qui Latinus non est, & ita de cæteris: sic lingua amoris ei qui non amat barbara erit, sicut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Isti vero (vigiles loquor) quoniam de spiritu & ipsi acceperunt vt ament, sciunt quid loquitur spiritus, & amoris vocibus optime cōpertis sibi, in promptu habent respōdere in simili lingua, id est studiis amoris, pietatisque officiis. Denique ita in breui edoctam emittunt de eo quod quærit, vt dicat: Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Bene paululum, quia verbū abbreuiatum fecerunt ei, symbolum fidei tradētes. Et quod sequitur, tale est. Oportebat quidem sponsam transire per eos per quos cognosceret veritatem, sed tamen & pertransire. Nisi enim pertransisset & ipsos, non inuenisset quem quærebat. Atque hoc ipsum suasum ab illis nō ambigas. Nō enim prædicabant semetipsos, sed dominum suum Iesum, qui absque dubio & supra ipsos est, & vltra. Vnde & ait: Transite ad me omnes qui concupiscitis me. Nec sufficiebat transire, sed & pertransire docetur. Siquidem pertrāsierat is quem vestigabat. Non modo enim de morte ad vitam transierat, sed pertransierat ad gloriam. Quidni etiam hanc oportuit pariter pertransire? Alioquin non poterat apprehendere quem non

Canti. 3. b · *Ibidem.* · *1. Cor. 13. a* · *Cantic. 3. b* · *Eccli. 24.*

per eadem vestigia sequeretur quocunque ierat. Et vt quod K dico clarius sit, si domin⁹ meus Iesus resurrexisset quidem à mortuis, sed ad cœlos minime ascendisset, nō poterat dici de eo quòd pertransierit, sed tantùm transierit: ac per hoc spōsam illū quærentem transire solummodo oporteret, nō pertransire. Nūc vero quoniā iam resurgendo transierat, & adiecerat pertransire, vtiq; ascendendo: meritò se etiam ista nō transisse, sed pertransisse perhibuit: quæ hunc quidem fide & deuotione ad cœlos vsque secuta est. Igitur credere resurrectionem transire est, credere etiam ascesionem pertrāsire. Et fortasse (quod vna dierum dixisse me memini cum tractarem) nouerat illam, istam nō nouerat. Ergo quod sibi deerat instructa ab illis, quia scilicet qui resurrexerat, etiam ascendisset: ascendit & ipsa pariter, hoc est, pertransiit & inuenit. Quidni inuenerit pertingēs mente vbi ille corpore est? Paululum cū pertransissem eos. & bene eos, nam tam ipsos quàm cætera mēbra sua quæ sunt super terram, caput nostrum pūctis precessit duobus atque trāscendit, resurrectione (vt iam diximus) & ascensione. Etenim primitiæ Cristus. Quòd si ille præcessit, & fides nostra. Vbi enim illa eum nō sequeretur? Si ascenderit in cœlum, ipsa illic est: si descenderit in infernum, adest. Et si sumpserit pēnas suas diluculo, & habitauerit in extremis maris: illuc, ait, manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Nōne deniq; secundū hāc omnipotens & summe bonus pater sponsi conresuscitauit & consedere nos fecit in dextera sua in cœlestibus? Atque hoc pro eo quod dixit ecclesia, Quia pertransiui eos: quoniam & semet pertransiit, fide stans quò needū re ipsa peruenit. Arbitror & illud planum cur se pertransisse potius quàm trāsisse dicere maluit. Et nos transeamus ad ea quę sequuntur: Tenui eū, nec dimittam, donec introducā illum in domū matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Ita est, extūc & deinceps nō deficit genus Christianum, nec fides de terra, nec charitas de ecclesia. Venerunt flumina, flauerunt venti, & impegerūt in eam, & non cecidit, eo quòd fundata esset supra petram: petra autē est Christus. Itaque nec verbositate philosophorū, nec cauillationibus hæreticorum, nec gladiis persecutorum potuit ista aut poterit aliquādo separari à charitate dei, quæ est in Christo Iesu, adeo fortiter tenet quē diligit anima sua, adeo illi adhærere deo bonum est. Glutino bonum est, ait Esaias. Quid hoc tenacius glutino, quod nec aquis eluitur, nec ventis dissoluitur, nec scinditur gladiis? Denique aquæ multę non poterunt extinguere charitatem. Tenui eum, nec dimittam. Et sanctus patriarcha: Nō te, inquit, dimittam, nisi benedixeris mihi. Ita ista non vult eum dimittere, & forte magis quàm patriarcha id nō vult, quia nec pro benedictione quidem. Siquidē ille benedictione accepta dimisit eum, hæc autem non sic. Nolo, inquit, benedictionem tuā, sed te. M Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Non dimittam te, nec si benedixeris mihi. Tenui, nec dimittam. Nec minus forsitan ille teneri vult, cum perhibeat dicens: Deliciæ meæ esse cū filiis hominū. Quódque pollicens ait: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Quid hac copula fortius, quę vna duorum tam vehemēti volūtate firmata est? Tenui eum, inquit. Sed nihilo minus ipsa vicissim tenetur ab eo quem tenet, cui alibi dicit: Tenuisti manum dexteram meam. Quę tenetur & tenet, quomodo iam cadere potest? Tenet fidei firmitate, tenet deuotionis affectu. At nequaquā diu teneret, si nō teneretur. Tenetur autē potentia & misericordia domini. Tenui eū, nec dimittā, donec introducā illū in domum matris meę, & in cubiculum genitricis meę. Magna ecclesię charitas, quę ne æmulæ quidem synagogæ suas delicias inuidet. Quid benignius, q̄ vt quē diligit anima sua, ipsum communicare parata sit inimicæ? Nec mirum tamen, quia salus ex Iudæis est. Ad locū vnde exierat, reuertatur saluator, vt reliquiæ Israël saluę fiant. Non rami radici, non matri filij ingrati sint. Non rami radici inuideant quod ex ea sumpsere, non filij matri quod de eius suxere vberibus. Teneat itaq; ecclesia firmiter salutem quam Iudæa perdidit, ipsa apprehēdit, donec plenitudo gentium introeat, & sic omnis Israël saluus fiat. Velit in commune cōmunem venire salutem, quæ sic ab omnib⁹ capitur, vt nil singulis minuatur. Vtiq; hoc facit, & plus. Quid plus?

Canti. 3. b · *Psal. 138. b* · L · *Canti. 3. b* · *Matt. 7. d* · *Rom. 8. g* · *Psal. 72. d* · *Esa. 41. b* · *Gen. 32.* · *Psal. 72. d* · *Canti. 3. b* · *Prou. 8. d* · *Matt. 28. d* · *Psal. 72. d* · *Canti. 3. b*

A plus? Quòd & nomen spōsæ illi optat & gratiam. Prorsus super salutem hoc, incredibilis charitatis, si non sermo quē locuta est ipsa, fecisset fidem. Dixit enim (si aduertisti) velle se introducere quem tenebat, nō modo in domum matris, sed & in cubiculum quoque, quod est prærogatiuę indicium. Sufficiebat ad salutem, si domum intraret: at secretū cubiculi signat gratiam. Hodie, ait, huic domui salus facta est. Quidni sit domesticis salus saluatore ingresso domum? Sed quæ in cubiculum meretur recipere, seorsum habet secretū suum sibi. Salus domui sit: thalamo deliciæ recōduntur. In domum matris meæ introducam eum, inquit. In quam domū, nisi de qua olim prænunciarat Iudæis: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta? Fecit quod dixit, sicut habes & de hoc testimoniū eius in propheta. Reliqui, ait, domum meam, dimisi hæreditatem meam. & nunc ista pollicetur reducere illum, & domui matris suę perditam salutem restituere. Et hoc parū videtur, audi quid boni adiiciat: Et in cubiculum genitricis meæ. Qui ingreditur thalamum, sponsus est. Magna amoris potentia. Saluator indignabundus exierat de domo & hæreditate sua, & nūc ad huius gratiam mitigatus inflectitur ita, vt redeat nō modò saluator, sed & spōsus. Benedicta tu à domino filia, quæ & indignationem compescis, & hæreditatem restituis. Benedicta tu matri tuæ, cuius beneficio auertitur ira, reuertitur salus, reuertitur qui dicat illi: Salus tua ego sum. Non sufficit hoc, addat & dicat: Despōsabo te mihi in fide, desponsabo te mihi in iudicio & iustitia, desponsabo te mihi in misericordia & miserationibus. Sed memento, quia quæ has conciliat amicitias, sponsa est. Quomodo ergo spōsum & hunc sponsum alteri cedit, ne dicam cupit? Non est ita. Cupit quidem illum matri filia bona, non tamen vt cedat illi, sed vt cōmunicet. Sufficit vnus duabus, nisi quòd iam non erunt duæ, sed vna in ipso. Ipse est enim pax nostra, qui facit vtramque vnam, vt sit vna sponsa, & sponsus vnus Iesus Christ' dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Luc.19.b; Canti.3.b; Luc.13.g; Hiere.12.b; Ibidem.; Psal.34.a; Osea.2.d

De imagine siue verbo dei, & anima quæ ad imaginem est, subtilis disputatio: & de errore Gilleberti Pictauensis episcopi, quem Eugenius Papa damnauit in concilio Remensi.

Sermo LXXX.

QVIDAM vestrū (vt comperi) minus æquo animo ferunt, quòd ecce iam per aliquot dies dum stupori & admirationi sacramentorum inhærere delectat, sermo quem ministramus, aut nullo fuerit aut exiguo admodum moralium sale conditus. Id quidem præter solitum. Sed num quæ dicta sunt, reuisere licet? Non procedo nisi prius reuoluam omnia. Eia dicite (si recordamini) à quonam scripturæ loco cœperit defraudatio hæc, vt rursum inde adoriar. Meum est C resarcire damna, imò domini, de quo totum præsumimus. Quo itaque repetendum principio? An inde: In lectulo meo quæsiui per noctes, quem diligit anima mea? Ni fallor, inde. Abhinc tantùm & deinceps cura vna fuit mihi harum allegoriarum densa discussa caligine ponere in lucem Christi & ecclesiæ secretas delicias. Igitur redeamus ad indagādā moralia. Nec enim mihi poterit esse pigrum, quod vobis cōmodum fuerit. Atq; hoc ita cōgrue fiet, si quę dicta sunt in Christo & in ecclesia, verbo animæque eadem nihilo minus assignemus. Sed dicit mihi aliquis: Quid tu duo ista cōiungis? Quid enim animæ & verbo? Multum per omnem modum. Primò quidem quòd naturarum tanta cognatio est, vt hoc imago, illa ad imaginem sit: deinde quòd cognationem similitudo testetur. Nempe non ad imaginē tantùm, sed ad similitudinem facta est. In quo similis sit quæris? Audi de imagine prius. Verbum est veritas, est sapientia, est iustitia: & hæc imago. Cuius? Iustitiæ, sapientiæ, & veritatis. Est enim imago hæc iustitia de iustitia, sapientia de sapientia, veritas de veritate, quasi de lumine lumē, de deo deus. Harum rerum nihil est anima, quoniam nō est imago. Est tamē earūdem capax, appetēnsq;, & inde fortassis ad imaginem. Celsa creatura in capacitate quidem maiestatis, in appetentia autem rectitudinis insigne præferens. Legimus quia deus hominem rectum fecit, quod & magnum capacitas (vt dictum est) probat. Oportet namque id quod ad imaginē est, cū imagine conuenire, & non in vacuum participare nomen imaginis, quemadmodū nec imago ipsa solo vel vacuo nomine vocitatur imago. Habes vero de eo qui imago est, quia cū in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo. Vbi tibi vtique eius & in forma dei innuitur rectitudo, & in æqualitate maiestas: vt dum rectitudini rectitudo, & magnitudo magnitudini cōparatur, cōsonanter sibi altrinsecus respondere appareat quod ad imaginem est, & imaginē: sicut imago quoque nihilo minus in vtroque respondet illi cuius imago est. Nempe ipse est de quo sanctū Dauid audistis in psalmis canentem, nunc quidē: Magnus dominus noster, & magna virtus eius. nūc vero, Rectus domin' deus noster, & nō est iniquitas in eo. Ab isto recto & magno deo habet imago ei' vt & ipsa recta & magna sit, habet anima quæ ad imaginem est. Sed dico, nihilne ergo amplius habet imago ab anima quæ ad imaginem est, quia & huic magnū rectúmq; assignamus? Et plurimum. Hęc ad mensuram accepit, illa ad æqualitatem. An non plus hæc? Aduerte & aliud. Huic vtrūque aut creatio aut dignatio cōtulit, illi generatio. Atque id magnificētius esse non dubium est. Sed ne hoc quidem eminentius esse quis abnuat, quòd cum à deo huic, illi & de deo vtrunq; sit, id est de dei substātia? Est enim consubstantialis deo imago sua, & omne quod eidē suæ imagini impartiri videtur, ambobus est substantiale, non accidētale. Adhuc vnū attende in quo imago nō parum eminet. Magnū & rectum, E ista duo natura à sese discrepare quis nesciat? In imagine vnū sunt. Neque hoc solum, vnum sunt & cum imagine. Imagini enim nō modo id rectum est esse quod magnū esse, sed etiam id magnum rectúmq; esse, quod esse: animæ non ita. Et magnitudo eius, & rectitudo ipsi' diuersę ab ea, diuersæ ab inuicem sunt. Si enim (vt supra docui) eo anima magna est quo capax æternorum, eo recta quo appetens supernorū: quæ nō quærit nec sapit quæ sursum sunt, sed quæ super terram, non plane est recta, sed curua, cum tamen pro huiusmodi magna esse non desinat, manens vtique etiam sic æternitatis capax. Neque enim illius aliquādo nō capax erit, etiam si nunquam capiens fuerit, vt sit quomodo scriptum est: Veruntamen in imagine pertrāsit homo. Ex parte tamē, vt eminentia verbi appareat de ipsa integritate. Quò eṁ à magno rectó ve verbum cadat, quod sic ea vtiq; habet, vt sit quæ habet? Vel ideo ex parte, ne si toto priuaretur, nō superesset spes salutis. nam si desinat magna esse, & capax. quippe de capacitate (vt dixi) æstimatur animæ magnitudo. Quid vero sperare posset cuius capax non foret? Itaque per magnitudinē quam retentat etiam perdita rectitudine, in imagine pertrāsit homo, vno quasi claudicans pede, & factus filius alienus. De talibus enim reor dictum: Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Pulchrè ap- F pellati sunt filij alieni: nam filij propter retētam magnitudinem, alieni propter amissam rectitudinem. Nec dixisset, claudicauerunt, sed corruerunt, aut quippiā simile, si ex toto hominis imaginem exuissent. Nunc verò secūdum magnitudinem quidem in imagine pertransit homo: quantum vero ad rectitudinem veluti claudicās conturbatur & deturbatur ab imagine, scriptura ita dicente: Veruntamen in imagine pertrāsit homo: sed & frustra cōturbatur. Frustra omnino thesaurizat, & ignorat cui cōgregabit ea. Cur ignorat nisi quia inclinās se ad hæc infima & terrena, thesaurizat sibi terram? Prorsus ignorat de his quæ terræ committit, cui congregabit ea, tineæ ne demolienti, an furi effodienti, hosti diripienti, an igni deuoranti. Et inde misero homini incuruāti se, & incubanti his quæ in terra sunt, flebilis vox illa de psalmo: Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem, tota die contristatus ingrediebar. In semetipso siquidem experitur veritatem illius sentētiæ sapientis: Deus rectum hominem fecit, ipse autem se implicuit doloribus multis. Et continuo vox ludibrij ad eum: Incuruare, vt transeamus. Sed vnde venimus huc? Nēpe inde, cum docere vellemus rectum magnúmque (quo gemino bono diffinieramus imaginē) nec in anima esse vnū, nec cū anima, quēadmodū in verbo & cū verbo ea vnū esse fideli æquè assertione docuimus. Et de rectitudine quidē ex his quæ dicta sunt, liquet ꝙ diuersa & ab anima sit, & ab animæ magnitudine, quandoquidē ea etiā nō existente

Canti.3.a; Eccle.7.d; Philip.2.a; Psal.146.a; Psal.91.c; Colo.3.a; Psal.38.b; Psal.17.g; Psal.38.b; Psal.37.d; Eccle.7.d; Esa.51.g

G & anima manet & magna. Verùm magnitudinis animeq; diuersitas vnde docebitur? Nō enim inde potest vnde rectitudinis animæq; mōstrata est, cum non sicut rectitudine ita & magnitudine sua priuari anima possit: nō est tamen sua magnitudo anima. Nam etsi anima non inuenitur absq; magnitudine sua, ipsa tamen & extra animam reperitur. Quæris vbi? In angelis. Inde quippe magni sunt angeli, vnde animę magnitudo cōprobat, ex captu videlicet æternitatis. Quòd si eo cōstitit animam discrepare à rectitudine sua, q̄ ea carere possit: quidni æquè liqueat esse diuersam & à sua magnitudine quam sibi propriam vēdicare non possit? Cum itaque nec illa in omni, nec ista in sola sit anima, patet vtramque indifferenter differre ab ea. Item. Nulla forma est id, cuius est forma. Est autē magnitudo, forma animę. Nec enim ideo nō forma, quia inseparabilis est illi. Hoc siquidem sunt substantiales differētiæ omnes, hoc non modo proprie propria, sed & propria quædā, hoc etiam aliæ innumerabiles formæ. Nō igitur sua magnitudo anima, nō magis q̄ sua nigredo coru⁹, q̄ suus candor nix, q̄ sua risibilitas seu rationalitas homo: cū tamen nec coruū sine nigredine, nec sine candore niuē, nec hominē qui nō & risibilis sit & rationalis, vnquā reperias. Ita & anima & animæ magnitudo etsi inseparabiles, diuersæ tamē abinuicē sunt. Quomodo non diuersę: cū hęc in subiecto, illa subiectū & substantia sit? Sola summa & increata natura,

H quæ est trinitas deus, hāc sibi vendicat meram singularémq; suæ essentiæ simplicitatē, vt nō aliud & aliud, nō alibi quoq; & alibi, sed ne modo quidē & modo inueniatur in ea. Nēpe in semet manens quod habet est: & quod est, semper & vno modo est. In ea & multa in vnum, & diuersa in idem redigūtur, vt nec numerositate rerum sumat pluralitatem, nec alterationem de varietate sentiat. Loca omnia cōtinet, & quæq; suis ordinat locis, nusquam cōtenta locorum. Tempora sub ea trāseunt, nō ei. Futura non expectat, præterita non recogitat, præsentia non experitur. Recedant à nobis charissimi, recedant nouelli non dialectici, sed hæretici, qui magnitudinem qua magnus est deus, & item bonitatem qua bonus, sed & sapientiam qua sapiens, & iustitiā qua iustus, postremò diuinitatem qua deus est, deum non esse impiissime disputant. Diuinitate, inquiunt, deus est, sed diuinitas nō est deus. Forsitan non dignatur deus esse quæ tanta est vt faciat deū. Sed si deus non est, quid est? Aut enim deus est, aut aliquid quod non est deus, aut nihil. Equidē non das deum esse. Sed ne nihilum quidem (vt opinor) dabis, quam vsque adeo necessariam deo esse fateris, vt nō modo absq; ea deus esse nō possit, sed ea sit. Quòd si aliquid est quod nō est deus: aut minor erit deo, aut maior, aut par. At quomodo minor, qua deus est? Restat vt aut maiorē fatearis, aut parē. Sed si maior, ipsa est summum bonum, non deus. Si par, duo sunt summa bo-

I na, non vnum. Quod vtrūque catholicus refugit sensus. Iam de magnitudine, bonitate, iustitia, sapientiáque, idem per omnia quod de diuinitate sentim⁹: vnū in deo sunt & cū deo. Nec enim aliūde bonus, quàm vnde magnus: nec aliunde iustus aut sapiēs, quàm vnde magn⁹ & bonus: nec aliūde denique simul hæc omnia est, q̄ vnde deus, & hoc quoque non nisi seipso. Sed dicit hæreticus: Quid? Deū diuinitate esse negas? Non, sed eādem diuinitatem qua est, deum nihilo minus assero, ne deo excellentius aliquid esse assentiar. Nam & magnitudine dico magnū, sed quę ipse est, ne maius aliquid deo ponā: & bonitate fateor bonū, sed non alia quàm ipse est, ne meli⁹ ipso aliquid mihi videar inuenisse: & de cæteris in hūc modum securus & libens pergo inoffenso (vt aiunt) pede in eius sententiā qui dicebat: Deus nō nisi ea magnitudine magnus est, quę est quod ipse. Alioquin illa erit maior magnitudo quàm deus. Augustinus hic est, validissim⁹ malleus hæreticorum. Si quid itaq; de deo proprie dici possit, rectius cōgruentiúsq; dicetur, deus est magnitudo, bonitas, iustitia, sapientia: quàm deus est magnus, bonus, iustus, aut sapiēs. Vnde non immeritò nuper in cōcilio quod papa Eugenius Remis celebrauit, tam ipsi quàm cęteris episcopis peruersa visa est & omnino suspecta expositio illa in libro Gilleberti episcopi Pictauiēsis, quo super verba Boëthij de trinitate, sanissima quidē atque catholica, commētabatur hoc modo: Pater est veritas, id est verus. Filius est veritas, id est verus. Spiritus sanctus est veritas, id est verus: & hi tres simul non tres

K veritates, sed vna veritas, id est vnus verus. O obscuram peruersámque explanationem! Quàm verius saniúsque per contrarium ita dixisset: Pater est verus, id est veritas. Filius est verus, id est veritas. Spiritus sanctus est verus, id est veritas: & hi tres vnus verus, id est vna veritas. Quod quidem fecisset, si sanctum dignaretur Fulgentium imitari, qui ait: Vna quippe veritas vnius dei, imò vna veritas vnus deus nō patitur seruitiū atque culturā creatoris creaturæque cōiungi.

Bonus corrector, qui veracissime de veritate loqueretur, qui pie catholicéque sentiret de vera & mera diuinę simplicitate substantiæ, in qua nihil esse possit quod ipsa non sit, & ipsa deus. Quanquam manifestius in nōnullis locis aliis à rectitudine fidei liber ille pręfati episcopi visus est discrepare, quorum (verbi causa) adhuc vnū pono. Nam dicēte auctore: Cum dicitur, deus deus deus, pertinet ad substātiam: noster commentator intulit, nō quæ est, sed qua est: quod absit vt assentiat catholica ecclesia, esse videlicet substantiam vel aliquā omnino rem qua deus sit, & quæ nō sit deus. Sed hæc minime iam contra ipsum loquimur (quippe qui in eodem conuentu sententiæ episcoporum humiliter acquiescēs, tam hæc quàm cætera digna reprehēsione inuēta ꝓprio ore dānauit) sed propter eos qui adhuc librū illū contra apostolicū vtique promulgatum ibidem interdictum trāscribere & lectitare feruntur, contentiosius persistentes sequi episcopum

L in quo ipse non stetit, & erroris quàm correctionis magistrū habere malentes. Non solū autē, sed & propter vos, occasione accepta de differentia imaginis & animæ quæ ad imaginē facta est, operæprecium credidi excursum hunc facere, vt si qui forte ex aquis furtiuis, quæ dulciores videntur, aliquando aliquid biberint, sumpto antidoto euomant illud, & purgato mentis stomacho, ad id quod secundū promissionē nostram dicendum de similitudine superest accedētes, puriora iam in gaudio nō de nostris hauriant, sed de fontibus saluatoris sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Qualiter anima verbo dei similatur per simplicitatem essentiæ, immortalitatem, & arbitrij libertatem.

Sermo LXXXI.

QVAESITVM est ante de affinitate animæ ad verbum, atque id quidē necessariè. Quæ enim cōuētio tantæ maiestati & tantæ paupertati, vt more & amore sponsorum veluti ex æquo sese complecti referantur sublimitas illa & illa humilitas? Nam si verè id dicimus, valde læta fiducia est: si falso, valde punienda audacia. Propterea ergo de conuenientia horum quærēdum fuit, quæ quidem iam multa inuenta est, sed non omnis. Quis enim vel nimis hebes nō videat quàm se è vicino respiciant imago, & quod ad imagi-

M nem est? Quorum vtique vnum vni, & alterum alteri, sermo (si recolitis) assignauit hesternus. Nec de imagine tātùm, sed etiam de similitudine demōstrata ibidem propinquitas est, nisi quòd ipsa similitudo in quo vel in quibus potissimum constet, necdum à nobis est declaratum. Age iam intēdamus declarationi huic, vt quo anima plenius suam agnouerit originem, eo amplius erubescat vitam habere degenerem. Imò vero quod peccato vitiatum deprehēderit in natura, studeat reformare industria: vt digne suo genere, dei quidē munere sese regēs, ad amplexus verbi fidenter accedat. Aduertat igitur ex hac diuinę ingenuitate similitudinis inesse sibi illā suæ substantiæ naturalē simplicitatem, qua hoc est illi esse, quod viuere: & si non quod bene, quódve beate viuere: vt sit similitudo, non æqualitas. Gradus propinquus, gradus tamen. Neque enim vnius excellentiæ parísve fastigij sunt, hoc habere esse quod viuere, & itē habere hoc esse quod beate viuere. Ergo si verbi est illud propter sublimitatē, hoc animę propter similitudinem, salua quidem eminētia verbi: palam est affinitas naturarū, palā animę prerogatiua. Et vt quod dicitur plani⁹ fiat, soli deo id est esse, quod beatū esse, atq; hoc primum & purissimū simplex. Secundū autē simile est huic, id videlicet habere esse quod viuere, atq; hoc animæ est. Ex hoc etsi inferiori gradu, ascēdi potest non modò ad bene, sed etiam ad beate viuendum: non quia vel tūc sit hoc esse quod beatum

A beatum esse illi qui eo peruenerit, quatenus ita glorietur pro similitudine, vt tamē ꝓ disparitate habeat semper vnde omnia ossa eius dicant: Domine quis similis tui? Bonus tamen animæ gradus, ex quo & solo ad beatam ascenditur vitam. Sunt nāque viuentia, & horum genera duo, quæ sentiunt, & quæ non sentiunt. Porro insensibilibus sensibilia præferuntur, atque vtrisque vita qua viuitur & sentitur. Non stabunt pariter in gradu vno vita & viuens, multo min⁹ vita, & quæ sunt sine vita. Vita anima est viuēs quidem, sed non aliunde q̃ seipsa, ac per hoc non tam viuens q̃ vita, vt proprie de ea loquamur. Inde est quòd infusa corpori viuificat illud, vt sit corpus de vitę præsentia non vita, sed viuēs. Vnde liquet, ne viuo quidem corpori id viuere esse quod esse, cum esse, & minime viuere posśit. Multo minus quæ vitę expertia sunt, ad hunc gradum assurgent. Sed nec omne quod vita dicitur vel est, continuò valebit pertingere huc. Est pecorum, est & arborum vita, sensu altera vigens, altera carens. At neutri tamen idem esse quod viuere est: cum (vt quidē multorū opinio est) ante in elementis, q̃ vel illa in membris, vel ista in ramis extiterint. At secundum hoc cum desinunt viuificare, simul viuere cessant, sed nō & esse. Soluūtur pariter & dissoluūtur, tāquam nō alligatæ tantū, sed & colligatæ. Neq; enim vnum simplex est quæq; harum, sed ex pluribus constans: & propterea nō redigitur ī nihilū, sed dissilit in partes, vt & ad B suum quodque recurrat principiū: verbi causa aër ad aërem, ignis ad ignem, & reliqua in hunc modum. Nequaquā igitur tali vitæ idem esse & viuere est, quæ est & quando nō viuit.

Porro nihil horum quibus nō hoc esse quod viuere sit, ad bene beatéq; viuendū quādoq; proficiet vel emerget: quippe quod neq; ad hūc inferiorem gradum potuit peruenire. Sola quæ in ipso stare cognoscitur anima hominis, in eo dignitatis creata est vita à vita, simplex à simplici, immortalis ab immortali: vt non sit longe à summo gradu, vbi scilicet id esse quod beate viuere est: in quo solus stat beatus & solus potens rex regum, & dominus dominantium. Accepit itaque in sui conditione anima etsi non esse, posse tamen esse beata, summo proinde gradui quantum licet appropians, nō pertingens tamen. Neq; enim vel ipsi (vt supra diximus) hoc erit aliquando esse quod beatam esse, nec quando beata erit. Fatemur similitudinem, æqualitatem renuimus. Verbi causa vita deus, vita & anima est: similis quidē, sed dispar. Porro similis, q vita, q seipsa viuēs, quòd nō tantū viuens, sed & viuificans: sicut & ille hæc omnia est. Dispar vero quantum à creante creata. Dispar, quòd vt nisi creata ab illo nō esset, sic nisi ab ipso viuificata non viueret. Non viueret dico, sed spirituali vita, nō naturali. Nam naturali quidem etiam quę nō spiritualiter viuit, immortaliter viuat necesse est. At qualis C vita, in qua satius foret non nasci, q̃ non ab ea mori? Mors potius est, & ideo grauior, quia peccati, nō naturæ. Denique mors peccatorū pessima. *Psal.33.d* Ita ergo quæ secūdū carnē viuit anima, viuēs mortua est, quippe cui bonū erat omnino nō viuere, q̃ sic viuere. A qua nimirū vitali quadā morte minime vnquā resurget, nisi per verbū vitæ, imò per verbū vitā viuētē vtriq; & viuificantē. Aliàs autē immortalis est anima, & in hoc nihilo minus verbo similis quidē, sed nō æqualis. Nā intantum superexcellit immortalitas deitatis, vt apostol⁹ dicat de deo: Qui solus habet immortalitatē. *1.Tim.6.c* Quod ego reor pro eo dictū, quòd solus sit natura incommutabilis deus, qui ait: Ego dominus, & nō mutor. *Mal.3.b* Vera nanque & integra immortalitas tam nō recipit mutationem, quàm nec finē, quòd omnis mutatio, quædā mortis imitatio sit. omne etenim qđ mutatur, dū de vno ad aliud transit esse, quodāmodo necesse est moriatur quod est, vbi esse incipiat quod nō est. Quòd si tot mortes quot mutationes, vbi immortalitas? Et huic vanitati subiecta est ipsa creatura non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe. Attamē immortalis anima est: quoniam cum ipsa sibi vita sit, sicut nō est quò cadat à se, sic non est quò cadat à vita. Verum cum constet suis affectibus mutari eā, agnoscat ita se deo in immortalitate similem, vt sciat sibi deesse non modicā immortalitatis partē, soli cedens absolutam perfectámq; immortalitatē, apud quē non est transmutatio, nec vicisśitudinis obumbratio. Non mediocris tamen animæ dignitas præsenti disputatione cōperta est, quæ gemina quadā vicinitate naturæ verbo appropiare videtur, D simplicitate essentiæ, & perpetuitate vitæ. Sedenim adhuc vnum occurrit quod minime pręteribo: nec enim minus insignē similémve minus verbo animā facit, & forte etiā plus. Arbitrij libertas hæc est, plane diuinum quiddam præfulgēs in anima tanquā gemma in auro. Ex hac nēpe inest illi inter bonū quidem & malū, necnō inter vitā & mortē, sed & nihilo min⁹ inter lucē & tenebras, & cognitio iudicij, & optio eligēdi: & si qua sunt alia quæ similiter circa animi habitum sese è regione respicere videātur, nihilo minus inter ipsa censorius quidam arbiter is animæ oculus diiudicat & discernit: sicut arbiter in discernendo, ita in eligendo liber. *Liberū arbitrium.* Vnde & liberum nominatur arbitriū, quòd liceat versari in his pro arbitrio voluntatis. Inde homo ad promerēdum potis. Omne etenim quod feceris bonū malúmve, quod quidē non facere liberū sit, meritò ad meritū reputatur. Et vt meritò laudatur non is tantū qui potuit facere mala & nō fecit, sed & qui potuit nō facere bona & fecit: ita malo nō caret merito tam is qui potuit non facere mala & fecit, q̃ qui potuit facere bona & non fecit. Vbi autē non est libertas, nec meritum. Propterea quę sunt carētia ratione animalia nihil merētur: quia sicut deliberatione, ita & libertate carēt. Sensu agūtur, ferūtur impetu, rapiūtur appetitu. Neq; enim iudiciū habēt quo se diiudicent siue regāt, sed ne instrumentū quidē iudicij, id est rationē: inde est quòd nō iudicantur, quia non iudicant. Quanā quippe ratione ab his exigatur ratio quā nō acceperunt? E Hāc vim à natura solus homo nō patitur, & ideo solus inter animantia liber. Et tamē interueniente peccato patitur quandā vim & ipse, sed à volūtate, nō à natura, vt ne sic quidem ingenita libertate priuetur. Quod enim volūtarium, & liberum. Et quidē peccato factum est, vt corpus quod corrumpitur, aggrauet animā, sed amore, non mole. *Sapiē.9.d* Nam quòd surgere anima per se iā non potest quæ per se cadere potuit: volūtas in causa est, quæ corrupti corporis vitiato ac vitioso amore languesc ēs & iacēs, amorē pariter iustitiæ non admittit. Ita nescio quo prauo & miro modo ipsa sibi voluntas peccato quidem in deterius mutata, necesśitatē facit, vt nec necesśitas cum voluntaria sit excusare valeat voluntatē, nec volūtas cum sit illecta excludere necesśitatem. Est enim necesśitas hæc quodāmodo volūtaria. Est fauorabilis vis quędam premēdo blandiens, & blandiendo premens: vnde sese rea voluntas, vbi semel peccator consenserit, nec excutere iam per se, nec excusare tamen vllatenus de ratione queat. Inde querula illa vox veluti gementis sub onere necesśitatis huius: Domine, inquit, vim patior, respōde pro me. *Esa.38.e* Sed rursus sciens quòd nō iuste causaretur aduersus dominū, cū voluntas sua ipsius potius in causa foret, attende quid secutus intulerit: Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerim? Premebatur iugo, non alio tamen q̃ voluntariæ cuiusdam seruitutis: & erat pro seruitute quidē miserabilis, sed F pro voluntate inexcusabilis. Voluntas enim est quæ se cū esset libera, seruam fecit peccati, peccato assentiendo: voluntas nihilo minus est, quæ se sub peccato tenet voluntarie seruiēdo. Vide quid dicas, ait aliquis mihi. Túne voluntarium dicis, quod iam necessariū constat esse? Verū quidē est, quòd voluntas seipsam addixerit, sed non ipsa se retinet, magis retinetur & nolēs. Bene hoc saltem das, quia retinetur. Sed vigilanter retine volūtatem esse quam retineri fateris. Itaque voluntatem nolentem dicis? Non vtique voluntas retinetur non volens. Voluntas enim volentis est, non nolentis. Quod si volens retinetur, ipsa se retinet. Quid ergo dicet, aut quid respondebit ei, cum ipsa fecerit? Quid fecit? Seruam se fecit: vnde dicitur: Qui facit peccatū, seruus est peccati. *Ioan.8.d* Propterea cum peccauit (peccauit autem, cum peccato obedire decreuit) seruam se fecit. Sed fit libera, si non adhuc facit. Facit autem in eadem seruitute se retinēs. Neq; enim non volens voluntas tenetur: voluntas enim est. Ergo quia volens, seruam seipsam fecit: non modo fecit, sed facit. Merito proinde (quod sæpe memorandum est) quis respōdebit illi cum ipsa fecerit, ipsa & faciat? Sed non me, inquis, decredere facies necesśitatē quam patior, quam in memetipso experior, contra quam & asśidue luctor. Vbinam quæso hanc necesśitatem sentis? Nónne in voluntate? Non ergo parum firmiter

G vis, quod & necessario vis. Multum vis quod nolle nequeas, nec multum obluctás. Porro vbi voluntas, & libertas. Quod tamen dico de naturali, non de spirituali, qua libertate (vt dicit apostolus) Christus nos liberauit. Nam de illa idem ipse dicit: Vbi spiritus domini, ibi libertas. Ita anima miro quodam & malo modo sub hac voluntaria quadam ac male libera necessitate & ancilla tenetur, & libera: ancilla propter necessitatem, libera propter voluntaté: & quod magis mirum, magísque miserum est, eo rea quo libera, eóque ancilla quo rea, ac per hoc eo ancilla quo libera. Miser ego homo, quis me liberabit à calumnia huius pudendæ seruitutis? Miser, sed liber. Liber, quia homo: miser, quia seruus. Liber, quia similis deo: miser, quia cótrarius deo. O custos hominum, quare posuisti me contrarium tibi? Posuisti enim, cum non prohibuisti. Alioquin ipse me posui, & factus sum mihimetipsi grauis. Iustissime quidem, vt hostis tuus, hostis sit & meus, & qui tibi repugnat, repugnet & mihi. Ego vero qui tibi, ego qui mihimet contrarius factus sum, atque in membris meis inuenio quod cótradicat & menti meæ, & legi tuæ. Quis me liberabit de manibus meis? Non enim quod volo, hoc ago, sed me non alio prohibente. Et quod odi, illud facio, sed me non alio compellente. Atque vtinam prohibitio hæc & hęc compulsio ita esset violenta, vt non esset voluntaria. forsitan enim sic possem excusari. aut certe ita esset volútaria, vt non

H violenta. profecto enim sic possem corrigi. Nunc vero nusquam exitus misero patet, quem & volútas (vt dixi) inexcusabilem, & incorrigibilé necessitas facit. Quis me eripiet de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis & iniqui? Quærit quis de quo querar? De me. Ego ille peccator, ille exlex, ille iniquus. Peccator, quia peccaui: exlex, quia voluntate persisto agere contra legem. Nam mea voluntas ipsa est lex in membris meis, legi diuinæ recalcitrás. Et quoniam lex domini lex mentis meæ, sicut scriptum est: Lex dei eius in corde ipsius, per hoc & mihi ipsi mea ipsius voluntas contraria inuenitur, quæ est iniquitas maxima. Cui enim nó iniquus, qui mihi sum? Qui sibi nequam, ait, cui bonus? Fateor non sum bonus, quia non est in me bonum. Consolabor me tamen, quia & sanctorum vox ista est: Scio quia nó est in me bonú, inquit. Discernit tamé quod dicit: in se, in carne sua interpretans, propter contradictoriá legé quæ in ea est. Ná habet legem & in mente, eáque melior. An non lex dei bona? Quòd si malus propter legé malam: quomodo non propter boná bonus? An mala sua est quæ est in carne sua, & ideo de mala malus, & minime bonus de bona? Non est ita. Lex dei eius in mente ipsius, atque ita in mente, vt sit & métis. Testis est ipse qui ait: Inuenio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Nunquid suum quod carnis suæ est, & non suú quod mentis suæ est? Ego dico, & plus. Quid-

I ni dicam, quod idem ipse magister dicit? Nam méte quidem seruiens legi dei, carne autem legi peccati, quid magis suum fateatur euidenter ostédit, cum malum quod in carne est, ita à se alienú censet, vt dicat: Itaque iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Et ideo fortassis signanter aliam dixerit legem inuentam in mébris suis, quòd alienam hãc & quasi aduentitiá reputaret. Vnde & adhuc ego aliquid audeo amplius, haud temere quidem, Paulum videlicet non iam malum propter malum quod in carne habet, magis auté bonum propter bonum quod in mente habet. An nó bonus, qui consentit legi dei quoniam bona est? Nam & si se itidem fateatur seruire legi peccati, carne hoc facit, nó mente. Cum auté méte quidem seruiat legi dei, carne autem legi peccati, quidná potissimum horú Paulo imputandú putes, tu videris: nam mihi fateor facilè persuasum quod mentis, quàm quod carnis est, pluris esse non solú mihi, sed & ipsi Paulo, vt iam dictum est, qui ait: Si auté quod nolo, illud facio, iam nó ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Sed de libertate ista sufficiát. In libello quem de gratia & libero arbitrio scripsi, diuersa fortassis de imagine & similitudine disputata legútur, sed (vt arbitror) non aduersa. Legistis illa, ista audistis: quænam magis probetis, vestro iudicio derelinquo: vel si quid melius vtrisq; sapitis, in hoc gaudeo & gaudebo. At quoquo modo illa se habeant, tria quidé impręsentiarú præcipua cómendata tenetis, simplicitaté, immortalitaté, libertatem. Et hoc vobis liquidò apparere iam arbitror, animã pro

K ingenita atq; ingenua similitudine, quæ in his tá eximiè claret, non paruam cum verbo habere affinitatem, spóso ecclesiæ Iesu Christo domino nostro, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Galat. 4.d — 2.Cor. 3.d — Iob. 7.d — Psal. 36.f — Eccl. 14.d — Rom. 7.d — Roma. 7.d — Ibidem. — Ibidem.

Qualiter anima similis deo manens, per peccatum tamen dissimilis facta est in simplicitate, immortalitate, & libertate. Sermo. LXXXII.

QVid vobis videtur? Possumúsne iam regredi ad exponendi ordinem vnde digressi sumus, quia patet propinquitas verbi & animæ, pro qua vtique demonstrãda digressio ipsa facta est? Possemus (vt mihi videtur) nisi parú quid dubietatis in his quæ dicta sunt, adhuc residere sentirem. Nil furari volo. Non libenter prætereo quod vobis vtile puté. Et quomodo id audeá, de his præsertim quæ vobis accipio? Scio hominem aliquid aliquando inter loquendum ex his quæ suggerebat spiritus, etsi non infideli, minus tamé fidenti animo retentantem & reseruantem sibi, vt haberet quod diceret denuo tractaturus, & ecce vox ad eum (vt quidem ei visum est) donec istud tenebis, aliud non accipies. Quid si retinuisset non prouidendo suæ inopiæ, sed fraternis profectibus inuidédo? nóne meritò & hoc ipsum quod

L videbatur habere, auferretur ab eo? Quod quidé lóge à seruo vestro semper faciat deus, sicut semper fecit. Sic mihi iugiter abundare dignetur fons ille indeficiens sapiétiæ salutaris, quomodo sine inuidia vobis cómunicaui & refudi quicquid mihi infundere hactenus dignatus est ipse. Si ego vos fraudo, à quo iam non verear ipse fraudari? Ne à deo quidé. Est itaq; in his quę dicta sunt, aliquid quod (vt vereor ego) offendiculú dare queat, si nó complanetur. Et, ni fallor, sunt de hic stantibus, quibus iá scrupulú mouit quod dicere volo. Trina illa verbi similitudo quá animæ assignauimus, imò qua insignitá aduertimus, recolitisne quòd etiam inseparabiliter inesse illi visa fuerit nobis? Id quidem videatur aliquibus scripturarú testimoniis obuiare: vt verbi gratia est illud in psalmo: Homo cú in honore esset, nó intellexit, cóparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Et item illud: Mutauerút gloriá suam in similitudinem vituli comedentis fœnú: sed & quod aperte dictú est in persona dei: Existimasti inique, quod ero tui similis: & pleraq; alia quæ similitudiné dei in homine post peccatum deletam cócorditer asseuerare videntur. Quid ergo dicemus ad hæc? Tria illa in deo minime esse, & sic alia quærenda in quibus similitudiné assignemus? aut esse quidem in deo, sed nó in anima, & ne sic quidé in his similitudiné inueniri? aut esse & in anima, sed posse etiam non inesse, ac per hoc non inseparabilia esse? Absit. Et in deo & in anima sunt, & semper insunt, nec est quod nos aliquid horum dixisse pœniteat, ita totum subnixum est indu

M bitata & absolutissima veritate. Sed quod scriptura loquitur de dissimilitudine facta: non quia similitudo ista deleta sit loquitur, sed quia alia superducta. Non planè anima natiuam se exuit formam, sed superinduit peregrinam. Illa addita, non ista perdita est: & quæ superuenit, obscurare ingenitam potuit, sed non exterminare. Denique obscuratú est insipiens cor illorú, ait apostolus. Et propheta: Quomodo obscuratum est aurú, mutatus est color optimus? Obscuratum aurum plangit, sed aurú tamen: mutatum coloré optimú, sed non fundamentum coloris euulsum. Manet in fundamento prorsus inconcussa simplicitas, sed minime apparet duplicitate operta humanæ dolositatis, simulationis, hypocrisis. Quàm incongrue simplicitati duplicitas admiscetur, quàm indigne tali fundaméto talis structura cómittitur? Huiusmodi sibi versutiam serpens induerat, cum se vt deciperet cósiliarium exhibebat, simulabat amicum. Huiusmodi quoq; seducti ab eo paradisi incolæ induerút sibi, cum pudendá iam nuditatem tegere conarétur, & vmbra frondosi ligni, & fródiú succinctoriis, & verbis excusatoriis. Quàm late extúc & deinceps omné posteritaté hæreditariú hypocrisis virus infecit! Quem dabis de filiis Adã, qui quod est, nó dico velit, sed vel patiatur videri? Sed perseuerat nihilo minus in omni anima cum originali duplicitate generalis simplicitas, vt de collatione confusio augeatur. Perseuerat æquè immortalitas, sed fusca

Psal. 48.d — Psal. 105.d — Psal. 49.d — Rom. 1.c — Thren. 4.c — Gene. 3.b

A sed fusca & tetra, irruẽte tenebrosa corporeæ mortis caligine. Nã etsi non priuatur vita, vitæ tamen beneficiũ suo corpori iam nõ sufficit vẽdicare. Quid quòd ne suã quidẽ spiritualẽ dũtaxat vitã retinet sibi? Anima nempe quæ peccauerit, ipsa morietur. Nónne morte ista duplici incursante, illa qualiscũq; immortalitas quam retẽtat, tenebrosa satis redditur & misella? Adde ꝙ appetentia terrenorũ (quæ quidẽ omnia ad interitum sunt) densat tenebras, ita vt in anima sic viuente nil à parte aliqua nisi pallida facies & imago quædam mortis apparere cernatur. Cur non enim quæ immortalis est, similia sibi immortalia appetit & æterna: vt quod est, appareat, & quod facta est, viuat? Cæterũ cõtraria sapit & quærit, & mortalibus sese degeneri conuersatione conformans, immortalitatis candorem quodam mortiferæ consuetudinis piceo colore denigrat. Quidni mortalium appetitus immortalem mortali similem, immortali dissimilem faciat? Qui tangit picem (ait sapiens) inquinabitur ab ea. Fruendo mortalibus mortalitatẽ se induit, & vestem immortalitatis incidente mortis similitudine decolorauit, non exuit. Euã attẽde, quomodo eius anima immortalis, immortalitatis suæ gloriæ fucum mortalitatis inuexit, mortalia vtique affectãdo. Vt quid enim cũ immortalis esset, mortalia nõ contempsit & transitoria, contenta sibi similibus immortalibus & æternis? Vidit, inquit, lignũ quòd esset pulchrum oculis, & aspectu delectabile, ac suaue ad vescendũ. Nõ est tua, ô mulier, ista suauitas, B ista delectatio, istáq; pulchritudo. Et si tua pro parte luti, nõ tua solius, sed communis cũctis animantibus terrę. Tua, quæ vere tua est, aliunde, & alia: nam æterna est de æternitate. Quid tu animę tuæ aliam formam, imò deformitatem imprimis alienã? Enimuero quod delectat habere, id etiã perdere timet, & timor color est. Is libertatẽ dum tingit, tegit, & eam nihilo min⁹ sibimet reddit dissimilẽ. Quàm dignius sua origine nihil cuperet vbi nihil metueret, ac per hoc à seruili timore isto ingenitã sibi defenderet libertatem, manẽtem in vigore & decore suo? Heu nõ ita est, mutatus est color optimus. Fugitas & latitas, audis vocem domini dei, & abscondis te. Cur hoc, nisi quia quẽ amabas times, & libertati speciem forma seruilis exclusit? Sed & volũtaria illa necessitas & contraria lex inflicta in membris (de qua proximo sermone disserui) eidem incubat libertati, & liberam natura creaturam per propriã ipsius voluntatem dum allicit, subiicit seruituti, implens faciem eius ignominia, ita vt vel carne seruiat legi peccati, & non volens. Quia ergo naturæ ingenuitatem, morum probitate defensare neglexit: iusto auctoris iudicio factum est, nõ quidẽ vt libertate propria nudaretur, sed tamen superindueretur sicut diploide confusione sua. Et bene sicut diploide, vbi veste veluti duplicata, manente libertate propter voluntatẽ, seruilis nihilo minus cõuersatio necessitatem C ꝓbat. Hoc de simplicitate, hoc de immortalitate animæ aduertere est: & nil tibi in ea, si bene cõsideres, apparebit quod non sit istiusmodi similitudinis pariter & dissimilitudinis diploide adopertum. An non diplois, vbi non innata, sed affixa, & quadam quasi actu peccati assuta simplicitati fraus, immortalitati mors, necessitas libertati? Neque enim essentiæ simplicitati præscribit duplicitas cordis, non naturæ immortalitati mors, aut voluntaria peccati, aut necessaria corporis, non arbitrij libertati necessitas voluntariæ seruitutis. Itaque bonis naturę mala aduentitia dum nõ succedunt, sed accedunt, turpant vtique ea non exterminant, conturbant non deturbãt. Inde anima dissimilis deo, inde dissimilis est & sibi: inde comparata iumentis insipientibus, & similis facta est illis: inde quòd legitur commutasse gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnũ: inde homines tanquam vulpes duplicitatis & fraudis foueas habent: & quia pares vulpibus se fecerunt, partes vulpium erunt: inde iuxta Salomonem, vnus exitus homini & iumento. Quidni similiter exeat, qui similiter vixit? More bestiali incubuit terrenis, morte bestiali excedet terris. Audi aliud. Quid mirum si similem sortimur exitum, qui & similem habemus introitũ? Vnde enim hominibus, nisi de similitudine bestiali ille tam intemperans ardor in coitu, tam immoderatus dolor in partu? Ita homo in conceptu & ortu, in vita & morte cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quid quòd libera

Ezech.18.a *Eccli.13.a* *Gene.3.b* *Ibidem.* *Psal.105.c* *Eccli.3.d*

creatura sibi subditum appetitũ nõ regit vt domina, sed sequitur & obsequitur vt ancilla? Nónne & in hoc se assimilat & annumerat cæteris animantibus quæ natura nõ in libertatem vocauit, sed condidit in seruitutem seruire suo ventri, appetitui obedire? Nónne tali merito confunditur perhiberi vel existimari similis deus? Ideóq; ait: Existimasti inique ꝙ ero tui similis. Et infert: Arguam te, & statuam contra faciem tuam. Non est sese vidẽtis animæ, deum existimare similem sibi, animæ duntaxat (qualis mea est) peccatricis & iniquæ. Eiusmodi nanque arguitur: existimasti inique (ait) & non dicit, existimasti anima, vel existimasti homo, quòd ero tui similis. Sed si statuatur iniquus ante faciem suam, & contra vultum quendam morbidum puditúmque interioris hominis sui sistatur, vt dissimulare aut declinare non queat impuritatem conscientię suę, sed videat vel inuitus sordes peccatorum suorum, vitiorum inspiciat deformitatem: nequaquã poterit existimare deum fore similem sibi, sed quasi diffidẽs pro tanta dissimilitudine quam videbit, puto exclamabit & dicet: Domine, quis similis tibi? Quod quidẽ dictum pro voluntaria illa & nouitia dissimilitudine. Nam manet prima similitudo, & ideo illa plus displicet, ꝙ ista manet. O quantum bonum ista, quãtúmq; malum illa! ex mutua tamen collatione vtraq; res in genere suo plus eminet. Cum ergo anima tantam in se vna rerum distãtiam cernit, quidni clamet inter spem & desperationem vtique posita, Domine, quis similis E tui? Trahitur in desperationem pro tanto malo, sed reuocatur in spem à tanto bono. Inde est, vt quo sibi plus displicet in malo quod in se videt, eo se ardẽtius ad bonũ quod æquè in se cõspicit trahat, cupiátq; fieri ad quod facta est, simplex & recta, & timẽs deum, ac recedens à malo. Quidni recedere possit, ad quod accedere potuit? Quidni accedere, à quo recedere potuit? Quod tamen vtrũq; dixerim de gratia præsumendũ, non de natura, sed ne de industria quidẽ. Nẽpe sapientia vincit malitiã, nõ industria vel natura. Nec deest occasio præsumẽdi, ad verbum est conuersio eius. Nõ est apud verbum ociosa animæ generosa cognatio, de qua triduo iam tractamus, & cognationis testis similitudo perseuerans. Dignãter admittit in societatẽ spiritus similẽ in natura. Et certe de ratione naturę, similis similem quærit. Vox requirẽtis: Reuertere Sunamitis, reuertere vt intueamur te. Intuebitur similem, qui dissimilẽ non videbat: sed & se intuendũ pręstabit. Scimus quoniã cũ apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Puta ergo de difficultate magis q̃ de impossibilitate venire illã percunctationẽ: Domine, quis similis tibi? Aut si hoc magis probas, vox est admirãtis. Admiranda prorsus & stupenda illa similitudo quam dei visio comitatur, imò quæ dei visio est, ego autẽ dico in charitate. Charitas illa visio, illa similitudo est. Quis non stupeat chari- F tatem dei spreti & reuocantis? Meritò iniquus arguitur ille qui supra inductus est dei similitudinem vsurpans sibi, cũ diligendo iniquitatẽ, neque possit se diligere, neque deum. sic enim habes: Qui diligit iniquitatem, odit animam suã. Facta igitur de medio iniquitate, quę eam quę ex parte est dissimilitudinem facit, erit vnio spiritus, erit mutua visio, mutuáque dilectio. Siquidem veniẽte quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est, eritq; ad alterutrum casta & consummata dilectio, agnitio plena, visio manifesta, coniunctio firma, societas indiuidua, similitudo perfecta. Tũc cognoscet anima sicut cognita est, tũc amabit sicut amata est, & gaudebit spõsus super sponsam, cognoscens & cognitus, diligens & dilectus, Iesus Christ⁹ dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Psal.49.d *Ibidem.* *Canti.6.d* *Psal.10.b*

Qualiter anima quantumcunque vitiis corrupta adhuc per amorem castum & sanctum potest redire ad similitudinem sponsi, id est Christi. Sermo LXXXIII.

QVantum quidem regularis hora permisit quam nobis constituimus ad loquendũ, biduũ hoc in demonstranda verbi animęque affinitate expensum est. Quæ vtilitas in omni labore isto? Nempe hæc: docuimus omnem animam, licet oneratam vitiis, peccatis irretitam, captam illecebris, exilio captiuam, corpore carceratam, luto hærentem, infixam limo, affixam membris, confixã

G curis, distentam negociis, contractam timoribus, afflictam doloribus, erroribus vagam, solicitudinib' anxiam, suspicionibus inquietam, & postremò aduenam in terra inimicorũ iuxta prophetæ vocem, coinquinatam cum mortuis, deputatam cum his qui in inferno sunt: licet inquam sic damnatã, & sic desperatã, docuimus tamen hanc in sese posse aduertere non modò vnde respirare in spem veniæ, in spem misericordiæ queat, sed etiam vnde audeat aspirare ad nuptias verbi, cum deo inire fœdus societatis non trepidet, suaue amoris iugum cum rege ducere angelorum non vereatur. Quid enim non tutè audeat apud eum, cuius se insignem cernit imagine, illustrem similitudine nouit? Quid inquam vereatur de maiestate, cui de origine fiducia datur? Tantùm est vt curet naturæ ingenuitatẽ vitæ honestate seruare, imò cœleste decus quod sibi originaliter inest, dignis quibusdam studeat morũ affectuumque venustare & decorare coloribus. Vt quid enim dormitet industria? Grãde profecto in nobis donum naturæ ipsa est: quæ si minus suas exequatur partes, nónne quod reliquum habet natura in nobis, totum turbabitur, totũ quasi quadam vetustatis operietur rubigine? Id quidẽ iniuria auctori. Et vtiq; ad hoc auctor ipse deus diuinæ insigne generositatis perpetuò voluit in anima conseruari, vt semper hæc in sese ex verbo habeat, quo admoneatur semper aut stare cũ verbo, aut redire si mota fuerit. Nõ mota quasi locis migrãs, H aut pedibus gradiens, sed mota (sicut substantiæ vtique spirituali moueri est) cum suis affectibus, imò defectibus à se, quodammodo in peius vadit, cũ se sibi vitæ & morum prauitate dissimilem facit, reddit degenerem: quæ tamen dissimilitudo non naturæ abolitio, sed vitium est, bonum ipsum naturæ quantum sui cõparatione attollens, tantũ fœdans cõiũctione. Iam verò animæ reditus, cõuersio eius ad verbum, reformãdæ per ipsum, cõformandæ ipsi. In quo? In charitate. Ait enim: Estote imitatores dei sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit vos. Talis conformitas maritat animã verbo, cũ cui videlicet similis est per naturã, similẽ nihilo min' ipsi se exhibet per volũtatem, diligens sicut dilecta est. Ergo si perfecte diligit, nupsit. Quid hac conformitate iucundius? quid optabilius charitate? qua fit vt humano magisterio non contenta, per temet ô anima fiducialiter accedẽs ad verbum, verbo constanter inhæreas, verbũ familiariter percũcteris consultésq; de omni re, quãtum intellectu capax, tantũ audax desiderio. Vere spiritualis sanctíque connubij contractus est iste. Parum dixi contractus: cõplexus est. Complexus planè, vbi idem velle, & nolle idem, vnũ facit spiritũ de duobus. Nec verendũ ne disparitas personarum claudicare in aliquo faciat cõuenientiam volũtatum, quia amor reuerentiã nescit. Ab amãdo quippe amor, nõ ab honorãdo denominatur. Honoret sane qui horret, qui I stupet, qui metuit, qui miratur. vacãt hæc omnia penes amãtem. Amor sibi abundat, amor vbi venerit, cæteros in se omnes traducit & captiuat affectus. Propterea quæ amat, amat, & aliud nouit nihil. Ipse qui honori meritò, meritò stupori & miraculo est, amari tamẽ plus amat. Spõsus & spõsa sunt. Quam quæris aliam inter sponsos necessitudinẽ vel connexionẽ, prẹter amari & amare? Hic nexus vincit etiã quod natura arctius vinxit, vinculum parentũ ad filios. Deniq; propter hoc, ait, relinquet homo patrem suũ & matrẽ suã, & adhærebit sponsẹ. Vides, iste affectus q̃ sit in sponsis non cæteris tantùm affectibus, sed etiam seipso potẽtior? Adde q́ iste sponsus nõ modo amãs, sed amor est. Nunquid honor? Contendat quis esse, ego non legi. Legi autem quia deus charitas est, & non quia honor est vel dignitas legi: non quia honorẽ non vult deus, qui ait: Si ego pater, vbi est honor meus? Verũ id pater. Sed si spõsum exhibeat, puto quia mutabit vocem, & dicet: Si ego spõsus, vbi est amor meus? Nam & ante ita locutus est: Si ego dominus, vbi est timor meus? Exigit ergo deus timeri vt dominus, honorari vt pater, vt sponsus amari. Quid in his præstat, quid eminet? Nẽpe amor. Absq; hoc & timor pœnã habet, & honor nõ habet gratiã. Seruilis est timor, quãdiu ab amore non manumittitur. Et qui de amore nõ venit honor, nõ honor, sed adulatio est. Et quidẽ soli deo honor & gloria, sed horũ neutrũ acceptabit deus, si melle amoris cõdita non fuerint. Is per se sufficit, is per se placet, & propter se. Ipse meritũ, ipse præmiũ sibi est amor, præter se K nõ requirit causam, nõ fructũ. Fructus eius, vsus eius. Amo, quia amo, amo vt amem. Magna res amor, si tamẽ ad suũ recurrat principium, si suæ origini redditus, si refusus suo fonti semper ex eo sumat vnde iugiter fluat. Sol' est amor ex omnibus animæ motibus sensibus atq; affectibus, in quo potest creatura etsi non ex æquo respondere auctori, vel de simili mutuã repẽdere vicem. Verbi gratia: Si mihi irascatur deus, num illi ego similiter redirascar? Non vtique, sed pauebo, sed contremiscam, sed veniã deprecabor. Ita si me arguat, nõ redarguetur à me, sed ex me potius iustificabitur. Nec si me iudicabit, iudicabo ego eũ, sed adorabo: & saluans me nõ quẹrit à me ipse saluari, nec vicissim eget ab aliquo liberari, quia liberat omnes. Si dominatur, me oportet seruire: si imperat, me oportet parẽre, & non vicissim à domino vel seruitium exigere, vel obsequiũ. Nũc iam videas de amore quàm aliter sit. Nam cum amat deus, non aliud vult, q̃ amari, quippe non ad aliud amat nisi vt ametur, sciens ipso amore beatos qui se amauerint. Magna res amor, sed sunt in eo gradus. Sponsa in summo stat. Amãt enim & filij, sed de hẹreditate cogitãt: quã dũ verẽtur quoquo modo amittere, ipsum à quo expectatur hæreditas, plus reuerentur, minus amant. Suspectus est mihi amor cui aliud quid adipiscẽdi spes suffragari videtur. Infirmus est qui forte spe subtracta aut extinguitur, aut minuitur. Impurus est qui & aliud cupit. Purus amor mercenarius non L est. Purus amor de spe vires nõ sumit, nec tamen diffidentiæ damna sentit. Spõsæ hic est, quia hoc sponsa est quæcunque est. Sponsæ res & spes vnus est amor. Hoc sponsa abundat, hoc contentus est sponsus. Nec is aliud quærit, nec illa aliud habet. Hinc ille sponsus, & spõsa illa est. Is sponsus proprius est quem alter nemo contingat, nec filius quidem. Deniq; ad filios clamat, Vbi est honor meus? & non vbi est amor meus dicit, seruãs sponsæ prærogatiuam. Sed & iubetur homo honorare patrẽ suum & matrem suam, & de amore tacetur: nõ quia non amandi sint parentes à filiis, sed quia multi filiorũ honorare parẽtes magis q̃ amare affecti sunt. Esto quòd honor regis iudiciũ diligat, sed sponsi amor, imò sponsus amor solam amoris vicem requirit & fidem. Liceat proinde redamare dilectam. quidni amet sponsa, & spõsa amoris? Quidni ametur amor? Meritò cunctis renuncians affectionibus aliis, soli & tota incumbit amori, quæ ipsi respondere amori habet in redhibendo amore. Nam & cum se totam effuderit in amorem: quantũ est hoc ad illius fontis perẽne profluuium?

Non planè pari vbertate fluunt amans & amor, anima & verbum, sponsa & sponsus, creator & creatura, non magis q̃ sitiens & fons. Quid ergo? Peribit propter hoc, & ex toto euacuabitur nupturæ votum, desiderium suspirantis, amãtis ardor, præsumentis fiducia, quia non valet ex æquo currere cum gigante, dulcedine cum melle contendere, lenitate cum M agno, candore cum lilio, claritate cum sole, charitate cum eo qui charitas est? Nõ. Nam etsi minus diligit creatura, quoniã minor est, tamẽ si ex tota se diligit, nihil deest vbi totum est. Propterea (vt dixi) sic amare, nupsisse est: quoniã non potest sic diligere, & parũ dilecta esse, vt in consensu duorũ integrũ stet perfectúmq; connubiũ: nisi quis dubitet animã à verbo & pri' amari, & plus. Prorsus & præuenitur amãdo, & vincitur. Felix quæ meruit præueniri in tãtæ benedictione dulcedinis. Felix cui tantæ suauitatis cõplexum experiri donatum est. Quod non est aliud, q̃ amor sanctus & castus, amor suauis & dulcis, amor tantẹ serenitatis, quantæ & synceritatis: amor mutuus, intimus, validúsq;, qui nõ in carne vna sed vno planè in spiritu duos iũgat, duos faciat iam nõ duos, sed vnũ, Paulo ita dicente: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. Et nũc potius eam super his audiamus, quam facilè magistram de omnibus fecit & magistrạ vnctio, & frequẽs experientia. Nisi forte id melius seruam' in aliud sermonis principiũ, ne rem bonam coarctemus inter angustias huius iam propemodum finiẽdi. Et si probatis, facio finem etiam ante finem: vt famelici tempestiue conueniamus cras ad delicias sanctæ animæ, quibus beata meretur frui cum verbo & de verbo sponso vtique suo Iesu Christo domino nostro, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Baruc.3.d — Ephes.5.a — Matt.19.a — 1.Ioan.4.c — Mala.1.c — Mala.1.c — Deut.5.b — 1.Cor.6.d

A *Quòd anima quærens deum, præuenta est ab eo, & quid sit illa quæsitio in qua iam ab eo præuenta est.*
Sermo LXXXIIII.

Cantic.3.a IN lectulo meo per noctes quæsiui quẽ diligit anima mea.] Magnum bonum, quærere deum. Ego hoc nulli in bonis animæ secundum existimo. Primum in donis, vltimum in profectibus est. Virtutũ nulli accedit, cedit nulli. Cui accedat, quam nulla præcedit? Cui præcedat, quæ omnium magis consummatio est? Quæ enim virtus adscribi posiit nõ quærenti deum, aut quis terminus quærenti deum? Quærite (inquit) faciem eius semper. Psal.104.a Existimo, quia nec cum inuentus fuerit, cessabitur à quærendo. Non pedum passibus, sed desideriis quæritur deus. Et vtique non extundit desiderium sanctum felix inuentio, sed extendit. Nunquid consummatio gaudij, desiderij cõsumptio est? Oleum magis est illi: nam ipsum flamma. Sic est. Adimplebitur lætitia, sed desiderij nõ erit finis, ac per hoc nec quærendi. Tu vero cogita, si potes, quæritandi hoc studium sine indigentia, & desiderium sine anxietate. Alterum profecto præsentia, alterum copia excludit. Nunc iam videte cur ista præmiserim. Nimirum, vt omnis inter vos anima quærens deum, ne magnũ bonum in magnum sibi detorqueat malum, nouerit se præuentam in illo, & antè quæsitam quàm quærentem. Sic enim de magnis bonis mala oriri non minima solent: cum facti eximij de bonis domini, vtimur donis tanquam non datis, nõ damus gloriam deo. B Ita profecto qui maximi videbãtur pro accepta gratia, pro non redhibita minimi reputantur apud deum. Ego auté parco vobis. Vsus sum modestioribus vocibus, maximo, minimóque, sed quod sentio non expressi. Discrimen inuolui, ipse nudabo: optimum pessimúmq; dixisse debueram. Nam vere & absque dubio, eo quisque pessimus, quo optimus, si hoc ipsum quo est optimus, adscribat sibi. nempe pessimum hoc. Quod si dicat quis: absit, agnosco, gratia dei sum id quod sum: studeat autem captare gloriolam pro gratia quam accepit: nõne fur est & latro? Audiat qui eiusmodi est: Ex ore tuo te iudico serue nequam. Luc.19.d Quid nequius seruo vsurpante sibi gloriam domini sui? In lectulo meo per noctes quęsiui quem diligit anima mea. Quærit anima mea verbũ, sed quæ à verbo prius quæsita sit. Alioquin semel à facie verbi egressa vel eiecta, non reuertetur oculus eius vt videat bona si non requiratur à verbo. Iob.7.b Quasi verò aliud anima nostra sit, quàm spiritus vadens & non rediens, si sibi fuerit derelicta. Audi profugam & deuiam, quid doleat, & quid petat: Psal.118.y Erraui, ait, sicut ouis quæ periit: quære seruũ tuum. O homo, redire vis? Sed si in voluntate res est, quid opem flagitas? Quid aliunde mendicas, in quo abundas tu tibi? Palam est quia vult & non potest, Psal.77.c sed spiritus est vadens & nõ rediens: etsi is sit longius C agens qui nec vult: quanquã non omnino illam animã expositam dixerim vel relictã, quæ reuerti cupit, & requiri petit. Vnde enim volũtas hæc illi? Inde (ni fallor) quòd à verbo visitata iam sit & quæsita: nec ociosa quæsitio, quæ operata est voluntatem, sine qua reditus esse non poterat. Sed non sufficit semel quæri: tantus est animæ languor, tantaque in reditu difficultas. Quid enim si vult? Iacet voluntas, vbi facultas nõ suppetit. Roma.7.d Nam velle adiacet mihi, inquit, perficere autem bonum non inuenio. Quid ergo ille quẽ de psalmo induximus, quærit? Non planè aliud quàm quæri: quod nõ quæreret, nisi quæsitus fuisset: & rursum nõ quæreret, si quæsitus satis fuisset. Quod & postulat, quære, inquiens, seruũ tuum: vt qui dedit velle, det & perficere pro bona volũtate. Mihi tamé non videtur istiusmodi animę posse cõpetere locus præsens, quæ secundam gratiam necdum percepit, volens quidem, sed nõ valens adire quem diligit anima sua. Canti.3.a Nam quomodo potest illi cõuenire quod ibi sequitur, surgere & circuire ciuitatem, sed & per vicos & plateas quęrere dilectũ, quę eget ipsa quęri? Faciat hoc quæ potest, tantùm se meminerit quæsitã prius, sicut & prius dilectam, atq; inde esse & quòd quærit, & quòd diligit. Psal.78.b Oremus & nos charissimi, vt cito anticipent nos misericordiæ istæ, quia pauperes facti sumus nimis: quod nõ de omnibus nobis dico. Scio enim quamplurimos vestrũ ambulantes in dilectione qua Christus dilexit nos, & in simplicitate cordis quærentes illum. Sed sunt aliqui (quod tristis dico) qui nullum nobis adhuc in se dedere indicium huius tam salutaris anticipationis, ac per hoc nec suæ salutis, homines seipsos amantes non dominũ, & quærentes quę sua sunt, non quæ domini. D Quæsiui (ait illa) quem diligit anima mea. Cant.3.a Nempe huc te prouocat anticipantis benignitas illius qui te & prior quæsiuit, & prior dilexit. Minime prorsus nisi prius quæsita quæreres, sicut nec diligeres nisi dilecta prius. Nõ in vna tantum benedictione, sed in duabus præuenta es, dilectione & quæsitione. Dilectio causa quæsitionis, quæsitio fructus dilectionis est & certitudo. Dilecta es, ne ad supplicium potius quæsitam suspiceris: quæsita es, ne frustra dilectã conquereris. vtraque tam amica comperta suauitas & ausum dedit, & verecũdiam depulit, & reditum persuasit, & mouit affectum. Hinc zelus, hinc ardor iste quærendi quem diligit anima tua, quia profecto nec nõ quęsita quęrere poteras, nec non quærere quæsita nunc potes. Sed noli obliuisci vnde huc veneris. Et vt in me potius trãsfigurem quæ dicũtur (id enim tutius) tune es, ô anima mea, quæ relicto viro tuo priore, cum quo tibi bene fuerat, primam fidem irritam fecisti, iens post amatores tuos? Et nunc quoad libuit fornicata cum illis, fortè & contempta ab illis, audes impudens & frontosa velle reuerti ad illum quem superba contempsisti? Quid? Digna latebris quæris lucem, & curris ad sponsum, dignior plagis quàm osculis? Mirum si non pro sponso iudicem offendas. Felix qui ad hæc animam suam respondentem audierit: Non timeo, quia amo: quod non amata omnino non facerẽ: E itaq; etiam amor. Nihil dilectæ timendum. Paueant quę non amant. Quidni asidue inimicitias suspicentur? Ego verò amans, amari me dubitare non possum, non plus quàm amare. Nec possum vereri vultũ, cuius sensi affectum. In quo? in eo quòd talem non modo quæsiuit, sed & affecit, fecítq; certam proinde de quæsitu. Quidni respõdeam in quæsitu, cui in affectu respondeo? Nunquid irascetur quęsitus, qui etiam contemptus dissimulauit? Quinimmo non repellet requirẽtem, qui & cõtemnentem requirit. Benignus est spiritus verbi, & benigna nunciat mihi, intimans & suadens de verbi & zelo desiderióque, quod vtique sibi nõ potest esse absconditum. Scrutatur alta dei, cõscius earũ quas cogitat cogitationes pacis & non afflictionis. Quidni animer ad quærendum experta clementiam, & persuasa de pace? Fratres, hoc suaderi, à verbo quæri est: persuaderi, inueniri est. Sed non omnes capiunt hoc verbum. Quid faciemus paruulis nostris (illos loquor qui adhuc inter nos incipientes sunt, non tamen insipientes) cum teneant initium sapientiæ, subiecti inuicem in timore Christi? Vnde illis inquã facimus fidem quòd hæc ita se habeant penes spõsam, cum ipsi talia agi secũ necdum persenserint? Sed mitto eos ego ad talem cui decredere non debeant. Legant in libro, quod in corde altero quia nõ cernũt, non credunt. Est scriptum in prophetis: Hier.3.a Si dimiserit vir vxorem suam, & illa recedens duxerit virum alium: nunquid re- F uertetur vltra? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Ibidem. Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: & tamen reuertere ad me, dicit dominus, & ego suscipiam te. Verba domini sunt: non est fas suspendere fidem. Credant quod non experiuntur, vt fructum quandoque experientiæ fidei merito cõsequantur. Satis arbitror declaratum quid sit quæri à verbo, & quæ hæc sit necessitas nõ verbo, sed animæ: nisi quòd quæ experta est, & plenius ista nouit, & felicius. Restat vt sequenti tractatu doceamus sitientes animas quærere à quo quæsitæ sunt: vel potius id discamus ab illa quæ hoc loco inducitur quærens ipsum quem diligit anima sua sponsum animæ Iesum Christum dominum nostrum, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De septem necessitatibus propter quas anima quærit verbum: quæ tandem reformata accedit ad eius dulcedinem contẽplandam atque perfruendam. *Sermo LXXXV.*

Canti.3.a IN lectulo meo quæsiui quem diligit anima mea.] Ad quid? Dictum est, & iterare superfluum: propter quosdam tamen qui non interfuerunt cum tractaretur, dico aliquid breuiter, & quod fortasse ne hos quidem qui interfuerunt, audire pigebit. Nec enim totum dici tunc potuit. Quęrit anima verbum cui consentiat ad correctionem, quo illuminetur ad cognitionem, cui innitatur ad virtutem, quo re-

G formetur ad sapientiã, cui conformetur ad decorem, cui maritetur ad fœcũditatem, quo fruatur ad iucunditatẽ. Propter has omnes causas quærit anima verbũ. Nõ ambigo esse quãplures & alias, sed hæ interim occurrunt. Poterit autem si cui cordi fuerit, facilè alias atque alias aduertere in semetipso. Siquidem multæ sunt auersiones nostrę, multæ & infinitæ animę necessitates, & anxietatum non est numerus. At verbum ditius pleniúsq; superabundat in bonis, vtpote sapientia vincit malitiam, vincẽs in bonis mala. Et nunc harum quas põsui, accipite rationẽ. Et primo quod primum est, videte quẽadmodum consentiat ad correptionem. Legimus verbum in euangeliis loquens: Esto consentiens, inquit, aduersario tuo dum es cum illo in via, ne forte tradat te iudici, & iudex tortori. Quid consultius? Verbi consilium est (ni fallor) se aduersarium protestãtis, quòd aduersetur carnalibus desideriis nostris dum dicit, Semper hi errant corde. Tu verò qui hæc audis, si pauens cœperis velle fugere à ventura ira: credo sollicitus eris quomodo huic consentias aduersario qui tibi illam tam terribiliter intentare videtur. At istud impossibile, nisi dissentias tecum, nisi tibimet aduerseris, nisi graui & vigili lucta tuipse contra teipsum infatigabiliter prælieris: postremo nisi valefacias inueteratæ consuetudini, innatæq; affectioni. Id quidem durũ. Si tuis attemperaueris viribus, tale erit, ac si in vno digitorum tuorũ torrentis impetum sistere, aut ipsum denuo coneris Iordanem cõuertere retrorsum.

Matt.5.d *Psal.94.b*

H Quid facies? Quære verbum cui consentias, ipso faciente vt consentias. Fuge ad illum qui aduersatur, per quem talis fias cui iam non aduersetur, vt blãdiatur qui minabatur, & sit ad immutandum efficacior infusa gratia, quàm intensa ira. Hæc prima (vt opinor) necessitas ob quam anima incipit quærere verbum. Sed si ignoras quid ille velit cui iam voluntate consentis, nónne & de te dicetur, quia zelum dei habes, sed non secundum scientiam? Et ne hoc leue existimes, memineris scriptum, quia ignorans ignorabitur. Scire vis quid consulã & in hac necessitate? Quod in prima. Meo cõsilio nũc quoque ibis ad verbum, & docebit te vias suas, ne volendo quidem, sed ignorando bonum dum curris, contingat excurrere & errare in inuio & non in via. Lux est enim verbũ. Declaratio deniq; sermonum illuminat, & intellectum dat paruulis. Beatus es si dicas & tu: Lucerna pedibus meis verbũ tuũ, & lumen semitis meis. Nec parum profecit anima tua, cuius immutata voluntas, cuius illuminata ratio est vt bonum & velit & nouerit. In altero vitã, in altero visum recepit. Nam & malum volendo mortua erat, & bonum ignorando cæca.

1.Cor.14.g *Psal.118.r* *Ibidem.o*

Iam viuit, iã videt, iam stat in bono, sed ope & opere verbi. Stat manu verbi leuata veluti super pedes duos deuotionem & agnitionem. Stat inquam, sed sibi putet dictum: Qui se existimat stare, videat ne cadat. Putásne stare per se possit, I quæ surgere per se non potuit? Nõ opinor. Quid enim? Verbo domini cœli firmati sunt, & terra stabit sine verbo? Cur ergo si stare per se poterat, orabat homo de terra: Confirma me, inquiẽs, in verbis tuis? Deniq; & probarat. Eius ipsius illa vox fuit: Impulsus euersus sum vt caderẽ, & dominus suscepit me. Quęris quis ille impulsor? Nõ est vnus. Impulsor diabolus est, impulsor mundus, impulsor homo. Quis iste homo sit quæris? Quisq; sui. Noli mirari, vsque adeo homo impulsor sibi est, & suimet præcipitator, vt non sit quod ab altero impulsore formides, si ipse à te proprias contineas manus. Quis enim, inquit, vobis nocere poterit, si boni æmulatores fueritis? Manus tua, consensus tuus: si diabolo suggerente vel seculo suadente quod non oportet, assensum tuum tenueris, & nõ dederis membra arma iniquitati, nec permiseris regnare peccatum in tuo mortali corpore: bonum te æmulatorem probasti, cui malitia omnino nil nocuit, vide ne magis profuerit. Scriptũ est enim: Bonum fac, & habebis laudẽ ex illa. Confusi sunt qui quærebant animam tuam, tu verò cantabis: Si mei non fuerint dominati, tũc immaculatus ero. Boni plane æmulatoris insigne dedisti, si consilio sapientis misereris animæ tuæ, si omni custodia seruas cor tuũ, si iuxta apostolum teipsum castum custodis. Alioquin & si vniuersum mundum lucreris, animæ autẽ tuæ detrimentum patiaris, nõ plane bonum te cẽsemus æmulatorem, quoniamquidẽ nec saluator. Cũ igitur tres sint stanti imminentes stratores, horum

1.Cor.10.e *Psal.32.b* *Ibid.118.d* *Psal.117.d* *1.Pet.3.c* *Rom.13.a* *Psal.18.d* *Eccli.30.d* *1.Tim.5.d* *Matt.16.d*

diabolus liuore malitiæ, mundus vento vanitatis, homo semetipsum pondere suæ corruptionis impellit. Impellit diabolus, sed nõ euertit, si quidem tuum illi negaueris assensum. Denique habes: Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Iste est qui stantes in paradiso impulit inuidus & euertit, sed consentientes, non resistentes. Iste est qui se ipsum de cœlo superbus nullo impellente præcipitauit: vt scias multo magis hominem suo ipsius casui imminere, quem propriæ substantiæ pondus grauat. Est & mũdus impulsor, quia in maligno positus est: impellit omnes, sed solos euertit amicos suos, id est consentaneos sibi. Nolo esse amicus mundi, ne cadam. Nam qui vult esse huius mundi amicus, inimicus dei constituitur, quo vtique nullus grauior casus. Ex quibus satis claret quàm sit homo pręcipuus impulsor sui, qui suo sine alieno impulsu cadere potest, alieno absque suo cadere non potest. Cuinam horum præcipue resistendum? Nempe huic qui eo molestior quo interior solus deiicere sufficit, cum sine ipso alij possint facere nihil. Nõ sine causa sapiẽs expugnatori prætulit vrbiũ virum qui animo dominatur. Multum hoc ad te, opus virtute habes, & non quacunque, sed qua induaris ex alto. Ipsa enim si perfecta sit, facile sic animum victorem sui, & sic inuictũ reddit ad omnia. Est quippe vigor animi cedere nesciens pro tuenda ratione. Aut si magis probas, vigor animi immobiliter stantis cum ratione vel pro ratione. Vel sic: Vigor animi quod in se est, omnia ad rationẽ cogens vel dirigens. Quis ascendet in montem domini? Huius ad verticem montis, id est ad virtutis perfectionem quisquis cõscendere adorietur, sciet profecto quàm sit ascensus arduus, & casus cõcitus absque verbi adiutorio. Felix anima quæ angelis spectantibus præbuit gaudium pariter & miraculũ sui, vt audiret de se loquentes: Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Alioquin frustra nititur, si nõ innititur. Sanè etiam contra se innitens inualescet, & facta seipsa validior coget pro ratione vniuersa. iram, metum, cupiditatem & gaudium, veluti quendã animi currũ, bonus auriga reget: & in captiuitatem rediget omnẽ carnalem affectum, & carnis sensum ad nutum rationis in obsequium virtutis. Quidni omnia possibilia sint innitenti super eum qui omnia potest? Quantæ fiduciæ vox, Omnia possum in eo qui me confortat? Nil omnipotentiã verbi clariorẽ reddit, quàm quòd omnipotentes facit omnes qui in se sperant. Denique omnia possibilia sunt credenti. An nõ omnipotẽs, cui omnia possibilia sunt? Ita animus si nõ præsumat de se, sed si confortetur à verbo, poterit vtique dominari sui, vt nõ dominetur ei omnis iniustitia. Ita inquã verbo innixũ, & indutum virtute ex alto, nulla vis, nulla fraus, nulla iam illecebra poterit vel stantem deiicere, vel subiicere dominantem. Vis non timere impulsorẽ? Nõ veniat tibi pes superbiæ, & manus impellentis nõ moueat te. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatẽ. Ibi diabolus & angeli eius corruerũt, qui licet nõ pulsi extrinsecus, expulsi sunt tamẽ, nec potuerũt stare. Deniq; in veritate non stetit, qui nõ innixus est verbo, qui in sua virtute cõfisus est. Et ideo fortassis sedere voluit, quia stare nõ valuit. Dicebat enim: Sedebo in monte testamenti. Cæterũ deo aliter iudicante, nec stetit, nec sedit, sed cecidit: dicẽte domino: Videbã satanã sicut fulgur de cœlo cadẽtem. Ergo qui stat, si non vult cadere, non fidat sibi, sed nitatur verbo. Verbũ loquitur: Sine me nihil potestis facere. Ita est, nec surgere ad bonum, nec stare in bono possumus sine verbo. Tu ergo qui stas, da gloriã deo, & dic: Statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos. Cuius manu erigeris, ipsius necesse est virtute tenearis. Hæc pro eo quòd dixi opus nos habere verbo cui innitamur ad virtutẽ. Nunc iam videndũ est de eo quod item memoraui, per verbũ scilicet nihilo minus nos reformari ad sapientiã. Verbũ virtus, verbũ sapientia est. Sumat ergo anima de virtute virtutẽ, ac de sapiẽtia sapientiam, & vni verbo munus vtrũq; adscribat. Alioquin si aliunde aut vtramq; aut alterutrã arroget sibi: neget etiam simul vel de fonte riuum, vel de vite vinum, vel lumẽ oriri de lumine. Fidelis sermo: Si quis, inquit, indiget sapiẽtia, postulet à deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei. Hęc ille. Ego verò haud secus de virtute senserim. Cognata virtus sapientiæ est. Donum dei virtus est, deputãda in donis optimis, descendens

K *Iaco.4.b* *Iaco.4.a* *Prou.16.d* *L* *Psal.23.a* *Cant.8.e* *Philip.4.c* *Mar.9.d* *Psal.118.r* *M* *Esa.14.d* *Luc.10.c* *Ioan.15.a* *Psal.39.a* *Iaco.1.g*

A dês & ipsa de sursum à patre verbi. Et si quis existimet id per omnia eam quod sapientiã esse, nõ inficior, sed in verbo, non in anima. Quæ enim in verbo pro eius singulari diuinæ naturæ simplicitate vnũ sunt, vnum tamen effectum in anima nõ habẽt, sed ad illius varias & diuersas necessitates veluti diuersa sese participanda accommodant. Iuxta quam rationẽ profecto aliud est animo virtute agi, & aliud sapientia regi: aliud dominari in virtute, aliud in suauitate deliciari. Licet namque & sapiẽtia potens, & virtus suauis existat: vt tamen proprias quibusque reddamus vocabulis significantias, vigor virtutem, sapientiam placiditas animi cum spirituali quadam suauitate demonstrat. Hanc puto ab apostolo designatam, vbi post multa hortamenta pertinentia ad virtutem, adiecit, quod sapientiæ est: In suauitate, in spiritu sancto. Igitur stare, resistere, vim vi repellere, quæ vtique in partibus virtutis deputantur, honor quidem, sed labor est. Non est enim idipsum honorem tuum laboriose defendere, & quiete possidere. Non est idem virtute agi, & virtute frui. Quicquid virtus elaborat, sapientia fruitur: & quod sapientia ordinat, deliberat, moderatur, virtus exequitur. Sapientiam scribe in ocio, ait sapiens. Ergo sapientiæ ocia negocia sunt: & quo ociosior sapientia, eo exercitatior in genere suo. E regione virtus exercitata clarior est, eóque probatior quo officiosior. Et B si quis sapiẽtiam virtutis amorem diffinierit, non à vero deuiare videbitur. Vbi autem amor est, labor non est, sed sapor. Et forte sapientia à sapore denominatur, quòd virtuti accedens quoddam veluti condimẽtum sapidam reddat, quæ per se insulsa quodammodo & aspera sentiebatur. Nec duxerim reprehendendum si quis sapientiam saporem boni diffiniat. Hunc saporem perdidimus ab ipso penè exortu generis nostri. Ex quo cordis palatum sensu carnis præualente infecit virus serpentis antiqui, cœpit animæ non sapere bonum, ac sapor noxius subintrare. Denique proni sunt sensus hominis, & cogitationes in malum ab adolescentia, hoc est ab insipientia primæ mulieris. Ita insipiẽtia mulieris saporem boni exclusit, quia serpentis malitia, mulieris insipiẽtiam circumuenit. Sed vnde malitia visa est vicisse ad tempus, inde se victam dolet in æternũ. Nã ecce denuo sapientia mulieris cor & corpus impleuit, vt qui per fœminã deformati in insipientiam sumus, per fœminã reformemur ad sapientiam. Et nunc assidue sapientia vincit malitiam in mentibus ad quas intrauerit, saporẽ mali quem illa inuexit, sapore exterminans meliori. Intrãs sapientia dũ sensum carnis infatuat, purificat intellectum, cordis palatum sanat & reparat. Sano palato sapit iam bonum, sapit ipsa sapientia, qua in bonis nullum melius.

2. Cor. 6. a · *Eccl. 38. c* · *Gene. 8. d*

Quàm multa fiunt bona, & non sapiunt facientibus! siquidem nõ sapore boni ad illa, sed aut ratione aut qualicũq; occasione seu necessitate impellũtur: & econtrario multis quæ C faciunt non sapiunt mala, sed ad hæc inducũtur aut metu, aut cupiditate rei cuiuspiã potius quàm sapore mali. Qui autem transierũt in affectũ cordis, aut sapiẽtes sunt, & ipso delectantur sapore boni: aut maligni sunt, & ipsa cõplacet sibi malitia, etiam nulla spe alterius commodi blandiente. Malitia verò quid nisi sapor est mali? Beata mens quã sibi totã vendicauit sapor boni, & odiũ mali. Hoc reformari ad sapiẽtiam est, hoc sapientiæ victoriam feliciter experiri. Nam in quo euidentius sapientia vincere malitiã cõprobatur, quàm cũ exclu so sapore mali, qui non aliud quàm ipsa malitia est, boni quidã intimus sapor mẽtis intima occupare tota suauitate sentitur? Itaque ad virtutẽ spectat, tribulationes fortiter sustinere: ad sapientiã gaudere in tribulationibus. Confortare cor suũ, & sustinere dominum, virtutis est: gustare & videre quoniam suauis est dominus, sapientiæ est. Et vt magis ex proprio bono naturę bonum quodque clarescat: modestia animi probat sapientẽ, constantia virũ virtutis ostendit. Et bene post virtutem sapiẽtia, quòd virtus sit quoddam quasi stabile fundamentum super quod sapiẽtia ædificet sibi domum. Oportuit autem præcedere notitiam boni, quia non est societas luci sapiẽntiæ, & tenebris ignorantiæ. Oportuit & bonam volũtatem, quia in maleuolam animam nõ introibit sapientia. Iam si in volũtatis mutatione reddita innotuit animę vita, in eruditione sanitas, in virtute stabilitas, in sapiẽtia postremò maturitas: superest vt decorẽ illi inueniamus, sine quo specioso

Psal. 33. b · *Prouer. 9. a* · *Psal. 44. a*

forma præ filiis hominum placere non potest. Deniq; audit D quia concupiscet rex decorem tuum. Quãta enumerauimus animæ bona, dona verbi, voluntatem bonam, scientiam, virtutem, sapientiam, & nihil horũ verbũ rex cõcupiscere legitur, sed tãtùm, Cõcupiscet, inquit, rex decorẽ tuum. Ait propheta: Dominus regnauit, decorẽ induit. Quidni imagini suę pariter & spõsæ simile cupiat indumentum? Tanto profecto sibi charior illa, quãto similior sibi. In quo ergo animę decor? an forte in eo quod honestũ dicitur? Hoc interim sentiamus, si melius nõ occurrit. De honesto autem exterior interrogetur conuersatio, non quòd ex ea honestum prodeat, sed per eam. Nam in cõscientia & habitatio eius & origo. Siquidem claritas eius testimonium conscientiæ. Nihil hac luce clarius, nihil hoc gloriosius testimonio, cum veritas in mente fulget, & mẽs in veritate se videt. Sed qualem? Pudicã, verecundam, pauidam, circũspectam, nihil penitus admittẽtem quod euacuet gloriam conscientiæ attestantis in nullo consciam sibi quod erubescat præsentiã veritatis, quo cogatur auertere faciem quasi cõfusam & repercussam à lumine dei. Hoc plane, hoc illud decorũ est, quod super omnia bona animæ diuinos oblectat aspectus, & nos nominamus ac diffinimus honestũ. Cum autem decoris huius claritas abũdantius intima cordis repleuerit, prodeat foras necesse est tanquã lucerna latẽs sub modio, imò lux in tenebris lucens, latẽre nescia. Porro effulgentem & veluti quibusdam suis radiis erumpentem mentis E simulacrum corpus excipit, & diffundit per membra & sensus, quatenus omnis inde reluceat actio, sermo, aspectus, incessus, risus (si tamen risus) mixtus grauitate, & plenus honesti. Horum & aliorum profecto artuum sensuúmque motus, gestus & vsus cum apparuerit serius, purus, modestus, totius expers insolentiæ atque lasciuiæ, tum leuitatis, tum ignauiæ alienus, æquitati autẽ accõmodus, pietati officiosus: pulchritudo animæ palam erit, si tamen non sit in spiritu eius dolus. Potest enim fieri vt simulentur omnia hæc, & non ex abundantia cordis taliter moueantur. Et vt magis eluceat is animæ decor, ipsum si placet honestum in quo hunc locandum censuimus, diffiniatur mẽtis ingenuitas solicita seruare cum conscientia bona famæ integritatem. Vel iuxta apostolum, prouidere bona nõ tantùm coram deo, sed etiam coram hominibus. Beata mens quæ hoc se induit castimoniæ decus, & quendam veluti cœlestis innocentiæ candidatum, per quem sibi vendicet gloriosam conformitatem, non mundi, sed verbi, de quo legitur quòd sit cãdor vitæ æternæ, splendor & figura substantiæ dei. Ex quo iam gradu audet quæ huiusmodi est, cogitare de nuptiis. Quidni audeat, eo se nubilem, quo similem cernens? Non terret celsitudo quam sociat similitudo, amor conciliat, professio maritat. Professionis forma hæc F est: Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Hanc secuti apostoli aiebant: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Simile est illud quod in carnali quidem dictum, Christi & ecclesiæ connubium spirituale signauit: Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna. Et apud prophetã gloriatio maritatæ: Mihi autem adhærere deo bonũ est: ponere in domino deo spem meam. Ergo quã videris animam relictis omnibus verbo votis omnibus adhærere, verbo viuere, verbo se regere, de verbo concipere quod pariat verbo: quæ possit dicere, Mihi viuere Christus est, & mori lucrum: puta coniugem, verbóque maritatam. Confidat in ea cor viri sui, sciens fidelem, quæ præ se omnia spreuerit, omnia arbitretur vt stercora vt sibi ipsum lucrifaciat. Talem nouerat de quo dicebat: Vas electionis est mihi iste. Prorsus pia mater, & fidelis viro suo anima Pauli cum diceret: Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis. Sed attende in spirituali matrimonio duo esse genera pariendi: & ex hoc etiam diuersas soboles, sed non aduersas, cum sanctæ matres aut prędicando animas, aut meditando intelligentias pariũt spirituales. In hoc vltimo genere interdum exceditur & seceditur etiã à corporeis sensibus, vt sese non sentiat quæ verbum sentit. Hoc fit cum mens ineffabili verbi illecta dulcedine, quodammodo se sibi furatur, imò rapitur atque elabitur à se ipsa vt verbo fruatur. Aliter sane afficitur mẽs fructificans verbo, aliter fruens verbo. Illic solicitat necessitas

Psal. 92. a · *Matt. 5. b* · *Ioan. 1. a* · *2. Cor. 8. d* · *Sapien. 7. d* · *Heb. 1. a* · *Psal. 118. o* · *Mat. 19. d* · *Ephe. 5. g* · *Psal. 72. d* · *Acto. 9. c* · *Gala. 4. c*

G proximi, hic inuitat suauitas verbi. Et quidem læta in prole mater, sed in amplexibus sponsi lætior. Chara pignora filiorum, sed oscula plus delectant. Bonum est saluare multos: excedere autem & cum verbo esse, multo iucundius. At quando hoc, aut quandiu hoc? Dulce commercium: sed breue momentum, & experimentum rarum. hoc est quod supra post alia memini me dixisse: quærere vtiq; animam verbum, quo fruatur ad iucunditatem. Pergat quis forsitan quærere à me etiam verbo frui quid sit? Respondeo. Quærat potius expertum à quo id quærat. Aut si & mihi experiri daretur, putas me posse eloqui quod ineffabile est? Audi expertum. Siue, inquit, mēte excedimus deo, siue sobrij sumus vobis. hoc est: Aliud mihi cum deo, solo arbitro deo: aliud vobiscum mihi. Illud licuit experiri, sed minime loqui: in hoc ita condescendo vobis, vt & ego dicere, & vos capere valeatis. O quisquis curiosus es scire quid sit hoc verbo frui, para illi nō aurem, sed mentem. Non docet hoc lingua, sed docet gratia. Absconditur à sapientibus & prudentibus, & reuelatur paruulis. Magna fratres, magna & sublimis virtus humilitas, quę promeretur, quod non docetur, digna adipisci quod non valet addisci, digna à verbo & de verbo concipere quod suis ipsa verbis explicare non potest. Cur hoc? non quia sit meritum, sed quia sic placitum coram patre verbi sponsi animæ H Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

2.Cor.5.c
Matt.11.d

De cautela & vere[c]undia sponsæ quærentis verbum: & de commendatione verecundiæ. Sermo LXXXVI.

NON est quod à me iã quæratur cur quærat anima verbum: satis supérque id intimatum supra. Age, prosequamur reliqua præsentis capituli, duntaxat quæ ad mores spectant. Vbi primam nunc aduerte sponsæ verecundiam, qua nescio an quicquam gratius aduerti in moribus hominum queat. Hanc primò omnium libet quodã modo in manibus sumere, & quasi speciosum quendam florem decerpere loco, nostrísq; apponere adolescentibus. Non quia non sit & in prouectiori ætate omni studio retinenda, quæ est certe omniũ ornatus ætatũ: sed quòd teneræ gratia verecundiæ in teneriori ætate amplius pulchriúsq; eniteat. Quid amabilius verecundo adolescente? quàm pulchra hæc & quàm splendida gemma morum in vita & vultu adolescẽtis! quàm vera & minime dubia bonæ nuncia spei, bonæ indolis index! Virga disciplinæ est illi, qui pudendis affectibus imminens, lubricę ætatis motus actúsque leues coerceat, comprimat insolentes. Quid ita turpiloquij & omnis deinceps turpitudinis fugitãs? soror continentiæ est. Nullum æquè manifestũ indicium co- I lumbinę simplicitatis: & ideo etiam testis innocentiæ. Lãpas est pudicæ mentis iugiter lucens, vt nil in ea turpe vel indecorum residere attentet, quod non illa illico prodat. Ita expunctrix malorum, & propugnatrix puritatis innatæ, specialis gloria conscientiæ, & famæ custos, vitæ decus, virtutis sedes, virtutum primitię, naturę laus, & insigne totius honesti. Rubor ipse genarum quem forte inuexerit pudor, quantum gratiæ & decoris suffuso afferre vultui solet? Vsque adeo genuinum animi bonũ verecundia est, vt & qui male agere non verentur, videri tamen verecundentur, dicẽte domino: Omnis qui male agit, odit lucem. Sed & qui dormiũt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt: opera nimirum tenebrarum & digna latebris tenebris occultantes. Interest tamen, quòd occulta dedecoris, quæ verecũdia horũ non habere, sed prodere erubescit, sponsæ verecundia omnino non operit, sed expuit, sed propellit. Idcirco ait sapiens: Est pudor adducens peccatum, & est pudor adducens gloriã. Quærit sponsa verbum verecunde quidẽ, quia in lectulo, quia per noctes: sed hæc verecũdia habet gloriã, non peccatum. Quærit hoc ad purificationẽ conscientiæ, quærit ad testimonium, vt possit dicere: Gloria mea hæc est testimonium consciẽtię meæ. In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea. Verecũdia tibi, si aduertis, & loco signatur, & tempore. K Quid tam amicum verecũdo animo, quàm secretum? Porro secretum & nox & lectulus habet. Denique orare volentes iubemur intrare cubiculum: vtique secreti gratia. Id quidem ad cautelã: ne coram orãtibus laus humana orationis furetur fructũ, frustretur effectum. Sed doceris nihilo minus verecũdiã sententia hac. Quid tam propriũ verecundiæ, quàm proprias vitare laudes, vitare iactãtiam? Patet quòd signanter & ad verecũdiam orantibus petere secretum indixerit pudoris filius & minister. Quid tam indecorum maximè adolescenti, quàm ostẽtatio sanctitatis? Cum tamẽ ab hac potissimũ ætate aptum profecto capiatur tẽporaneúmque religionis exordium, Hieremia dicente: Bonum est homini si portauerit iugum domini ab adolescentia sua. Bona commendatio secutu ræ orationis, si præmittas verecũdiam, dicens, Adolescentulus sum ego & contemptus, iustificationes tuas nō sum oblitus. Nec modò locum & tempus obseruare oportet eum qui sibi orare voluerit. Tempus feriatum commodius aptiúsq;: maxime autem cum profundum nocturnus sopor indicit silentium, tũc plane liberior exit puriórque oratio. Consurge in nocte, inquit, in principio vigiliarum tuarum, & effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum domini dei tui. Quã L secura ascendit de nocte oratio, solo arbitro deo, sanctóque angelo qui illam superno altari suscipit præsentandã. Quàm grata & lucida verecundo colorata rubore! Quàm serena & placida nullo interturbata clamore vel strepitu! Quàm denique munda atq; syncera nullo respersa puluere terrenæ solicitudinis, nulla aspicientis laude seu adulatione tentata! Propter hoc ergo sponsa non minus verecũdè quàm cautè & lectuli secretum petebat & noctis, orare, hoc est verbum quærere volens. Vnum est enim. Alioquin nō rectè oras, si orando præter verbum aliquid quęras, aut quod propter verbum non quæras, quoniam in ipso sunt omnia. Ibi remedium vulnerum, ibi subsidia necessitatum, ibi resarcitus defectuũ, ibi profectuum copię, ibi denique quicquid accipere vel habere hominibus expedit, quicquid decet, quicquid oportet. Sine causa ergo aliud à verbo petitur, cum ipsum sit omnia. Nam & si ista tẽporalia, cum necesse est, postulare videmur, si verbum in causa est (vt quidem dignum est) non vtique illa, sed hoc potius quærimus, propter quod alia postulamus. Norũt hoc qui omnem vsum harum rerum ad promerendum verbum dirigere consueuerunt. Non pigeat tamen scrutari adhuc secreta lectuli huius & tẽporis, si forte in his aliquid lateat spirituale, quod venire ad medium prosit. Et si placet sentire lectuli quidem nomine humanam figurari infirmitatem, nocturnis autem tenebris ignorantiam æquè humanam, cõsequens est & congruum satis, vt dei virtus & dei sapientia verbum, contra vtrunque originale malum instantius requiratur. Nempe quid cõuenientius, quàm vt infirmitati virtus, ignorantiæ sapientia opponatur? Et ne quid simpliciorum cordibus de hac interpretatione resideat dubium: audiant quid super hoc sanctus propheta dicat: Dominus opẽ ferat illi super lectum doloris eius: vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. Atque id quidem de lectulo. Iam de ignorantiæ nocte quid manifestius, quàm quod in alio identidem loquitur psalmo: Nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant? pro certo exprimens ipsam in qua nati sunt totius humani generis ignorãtiam. Ipsa est (vt opinor) cui se beatus apostolus & fatetur natum, & gloriatur ereptũ, dicens: Qui eruit nos de potestate tenebrarum. Vnde & dicebat: Non sumus filij noctis neque tenebrarum. Item ad omnes electos: Vt filij, inquit, lucis ambulate.

Ioan.3.c
1.Thess.5.b
Eccli.4.c
2.Cor.1.c
Canti.3.a
Matt.6.a
Thren.3.e
Psal.118.c
Thre.2.f
Psal.40.a
Psal.81.a
Colo.1.b
1.Thes.5.b
Ephe.5.b

Expliciunt sermones LXXXVI. beati Bernardi super Cantica: quos morte præuentus non compleuit.

Sequuntur

Sequuntur epistolæ beati Benardi.

Miraculum de prima epistola.

FRater Robertus sancti viri monachus, & secundum carnem propinquus, in adolescentia sua quorundam persuasione deceptus, Cluniacum sese contulerat. Venerabilis autem pater posteaquam aliquandiu dissimulauit, eundem fratrem statuit per epistolam reuocare. Quo dictante venerabilis Vuillelmus Rieuallis postea monasterij primus abbas, in membrana scribens, eandem excipiebat epistolam. Erant autem pariter sub dio sedentes (ad dictandum quippe secretius septa monasterij egressi fuerant) subito autem inopinatus imber erupit: & is qui scribebat (sicut ipso referente didicimus) chartam reponere voluit. Ad quem pater sanctus: Opus, inquit, dei est, scribere ne timeas. Scripsit ergo epistolam in medio imbre sine imbre. Cum enim vndique plueret, chartam expositam virtus operuit charitatis: & quæ dictabat epistolam, schedulam quoque pariter conseruabat. Et hæc quidem epistola ob tam grande miraculum in codice epistolarum eius à fratribus non immerito prima est ordinata.

INCIPIVNT EPISTOLÆ diui Bernardi Abbatis.

Epistola prima ad Robertum nepotem suum, qui de ordine Cisterciensi transierat ad Cluniacum.

A SATIS & plusquam satis sustinui dilectissime fili Roberte, si forte dei pietas, & tuam per se, & meam per te animam dignaretur inuisere: tibi scilicet inspirando salutarem compunctionem, mihíque de tua salute lætitiam. Sed quoniam vsque adhuc frustratum me cerno ab expectatione mea: iam non valeo tegere dolorem meum, anxietatẽ reprimere, dissimulare tristitiam. B Vnde & contra iuris ordinem cogor reuocare læsus eum qui me læsit: spretus requirere contemptorem: iniuriam passus, iniuriatori satisfacere: rogare denique à quo rogari debueram. Dolor quippe nimius non deliberat, non verecundatur, non consulit rationem, non metuit dignitatis damnum: legi non obtemperat, iudicio non acquiescit, modum ignorat & ordinem: id omnimodo & solummodo satagente animo, quo vel careat quod se dolet habere, vel habeat quo se dolet carere. At, inquis, nec læsi quempiam, nec spreui: sed spretus potius ego, ac multifariè læsus, tantùm fugi malefactorem meum. Cui iniuriam feci, si iniurias fugi? An non expedit cedere persecutori, quàm resistere? fugere ferientem, quàm referire? Rectè. Assentio. Non vt contenderem cœpi hæc, sed vt contentionem dirimerem. C Fugere persecutionem non est culpa fugientis, sed persequentis. Non cõtradico. Omitto quod factum est: non requiro cur vel quomodo factum est: culpas non discutio, non retracto causas, non recordor iniurias. Solent enim hæc magis instigare quàm mitigare discordias. Solum quod mihi magis est cordi, loquor. Me miserum quòd te careo, quòd te non video, quòd sine te viuo: pro quo mori, mihi viuere est: sine quo viuere, mori. Non igitur quæro cur abieris: sed quòd iam non redieris, queror. Non causas discessionis, sed moras causor regressionis. Veni tantùm, & pax erit. Reuertere, & satisfactum est. Redi, inquam, redi, & lætus cantabo: Mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus est. *Luc.15.e* Fuerit certe meæ culpæ quòd discessisti: delicato quippe adolescentulo austerus extiteram, & tenerum durus nimis inhumanè tractaui. D Hinc enim & præsens quondã aduersum me (quantum memini) murmurare solebas: hinc & nunc (sicut audiui) etiam absenti derogare non cessas. Non tibi imputetur. Possem forsitan excusare & dicere, quia sic lasciui pueritiæ motus coercendi erant: ac rudibus annis debebantur aspera illa disciplinæ districtioris initia: scriptura attestante quæ ait: Percute filium tuum virga, & liberabis animam eius à morte. *Prou.23.b* Et rursum: Quos enim diligit dominus, corripit: flagellat autem omnem filium quem recipit. *Heb.12.a* Et illud: Vtiliora sunt verbera amici, quàm oscula inimici. *Prou.27.d* Sed fuerit (vt dixi) meæ culpæ quòd discessisti, ne dum de reatus perpetratione contenditur, emendatio retardetur. At vero hinc vel proculdubio incipiet esse & tuæ, si non parcas pœnitenti, indulgeas confitenti, quia potui quidem aliquando in aliquibus fuisse erga te indiscretus, sed certe non maleuolus. Quod si & in futuro hanc ipsam indiscretionem meam suspectam habes, noueris me iam non esse qui fueram, quia nec te puto fore qui fuisti. E Mutatus mutatum inuenies, & quem ante metuebas magistrum, comitem amplectère securus. Itaq; siue mea culpa recesseris (vt tu putas, & ego non excuso) siue tua (vt multi putant, etsi ego non accuso) siue mea simul & tua (quod ego magis puto) ex hoc iam si redire renueris, solus profecto inexcusabilis eris. Vis ab omni culpa liber esse? Reuertere. Si tuam agnoscis, ignosco. Ignosce & tu mihi, vbi meam agnosco. Alioquin aut tibi nimis indulges, qui tuam culpam & agnoscis & dissimulas: aut mihi nimis immisericors es, cui nec satisfacienti ignoscendum putas. Iam si redire recusas, aliam quære occasionem vnde falsò blandiaris conscientiæ tuæ, quia non erit vltra quod formidare debeas de rigore districtionis meę. Neque enim formidandum est quòd futurus sim præsenti formidolosus, cui adhuc absenti iam toto sum corpore prostratus, totis astrictus visceribus. Humilitatem exhibeo, charitatem promitto, & tu times? F Intrepidus veni quò te vocat humilitas, pertrahit charitas. Securus accede, talibus præuentus obsidibus. Fugisti sæuum, reuertere ad mansuetum. Reuocet te mea lenitas, cuius seueritas effugauit. Vide fili, quà te cupiam duci, non spiritu seruitutis iterum in timore, sed spiritu adoptionis filiorum, in quo clamare & tu non confundaris, Abba pater: causam vtique tanti doloris mei non minis apud te, sed blandimentis, precibus, non terroribus agens. Alius forsitan aliter tentaret. Et vere quis alius non magis discuteret reatum, & incuteret metum, non opponeret votum, & proponeret iudicium, nõ argueret inobedientiæ, non indignaretur apostaliæ, quòd de tunicis ad pelliceas, de oleribus ad delicias, quòd deniq; ad diuitias de paupertate trãsieris? Sed ego noui animum tuum, qui facilius possit amore flecti, quàm timore compelli. Denique quid necesse est bis pungere non recalcitrantem, valde timidum magis exterrere: per se satis erubescentem confundere am-

G plius: cui sua ratio magister, cui propria conscientia virga, & ingenita verecundia lex disciplinę est? Quod si cui mirum videtur quomodo puer verecundus, simplex, timoratus, ausus fuerit contra voluntatem fratrum, magistri imperium, regulare decretum, suum deserere & votum & locũ: miretur etiã quòd & Dauid sanctitati subreptum sit, quòd sapientiæ Salomonis illusum, quòd Sampson fortitudini obuiatum. Qui protoplastum dolo captum expulit de patria felicitatis: quid mirum si tenero subripuit adolescentulo in loco horroris & vastæ solitudinis? Huc accedit quòd nec sicut illos Babylonicos senes, species decepit eum: nec sicut Giezi pecuniæ amor: nec honoris ambitio, sicut Iulianum apostatam: sed fefellit illum sanctitas, seduxit religio, perdidit auctoritas seniorum. Quæris quomodo? Primò quidem missus est magnus quidam prior ab ipso principe priorum: foris quidem apparens in vestimentis ouium: intrinsecus autem lupus rapax. Deceptisque custodibus, æstimantibus quippe ouem esse: væ væ admissus est solus ad solam lupus ouiculam. Nec refugit ouicula lupum, quem & ipsa putabat ouem. Quid plura? attrahit, allicit, blanditur, & noui euangelij prædicator commendat crapulam, parsimoniam damnat: voluntariam paupertatem miseriam dicit: ieiunia, vigilias, silentium, manuumque laborem, vocat insaniam. E contrario, ociositatem, contemplationem nuncupat: edacitatem, loquacitatem, curiositatem, cunctam denique intemperantiam nominat discretionem. Quando, inquit, delectatur deus cruciatibus nostris? Vbi præcipit scriptura quempiam sese interficere? Qualis verò religio est fodere terram, siluam excidere, stercora comportare? Nunquid non sententia veritatis est, Misericordiam volo, & non sacrificium? Et, Nolo mortem peccatoris: sed magis vt conuertatur & viuat: Et, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Vt quid verò Deus cibos creauit, si non liceat manducare? Vt quid nobis corpora dedit si prohibeat sustentare? Denique qui sibi nequam, cui bonus? Quis vnquam sanum sapiens, carnem suam odio habuit? Talibus tandem allegationibus male credulus puer circunuentus seducitur: seductorem sequitur: Cluniacum ducitur, tondetur, raditur, lauatur, exuitur rusticanis vetustis sordidis, induitur preciosis nouis ac nitidis: & ita in conuentum suscipitur. Sed cum quali putas honore? Cũ quo triumpho? Cum quanta reuerentia? Defertur ei super omnes coætaneos suos: & tãquam victor rediẽs à pugna, sic laudatur peccator in desideriis animæ suæ. Sustollitur in altum: statu non mediocri collocatur: ita vt multis senioribus prælatus sit adolescens. fauet, blanditur, congratulatur ei vniuersa fraternitas: exultant omnes tãquam victores capta præda quando diuidunt spolia. O Iesu bone: quàm multa facta sunt pro vnius animulæ perditione! Cuius ad hæc quantumlibet robustum pectus non emollesceret? Cuius interior quantumuis spiritualis oculus non turbaretur? Cui inter talia ad suam liceat recurrere conscientiam? Quis denique in tanta pompa vel veritatem valeat agnoscere, vel obtinere humilitatem? Mittitur interea pro eo Romam: apostolica compellatur auctoritas: & vt papa non neget assensum, suggeritur ei infantem olim à parentibus oblatum fuisse monasterio. Non fuit qui refelleret: nec enim contradictor est expectatus: iudicatum est de parte: abiudicatum absentibus. Iustificati sunt qui iniuriam fecerunt: exciderunt à causa qui passi sunt: absque satisfactione absoluitur reus: firmatur priuilegio crudeli nimium clemens sententia absolutionis, quo reportato confirmaretur fluctuanti male suasa stabilitas, sécuritas dubitanti. Et hic tenor literarum, hæc iudicij summa, hæc totius causæ diffinitio, vt teneant qui tulerunt, sileant qui amiserunt. Inter hæc autẽ pereat anima pro qua Christus mortuus est: & hoc quia Cluniacenses volunt. Fit professio super professionem: vouetur quod non soluetur: proponitur quod non tenebitur. Et cum primum pactum irritum factum sit, in secundo geminatur præuaricatio: & fit supra modum peccans peccatum. Veniet veniet qui male iudicata reiudicabit: illicitè iurata confutabit: qui faciet iudicium iniuriam patientibus: qui iudicabit in iustitia pauperes: & arguet in æquitate pro mansuetis terræ. Veniet pro certo qui per prophetam minatur in psalmo dicens: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Quid faciet de iniustis iudiciis, qui ipsas K quoque iustitias iudicabit? Veniet inquam, veniet dies iudicij: vbi plus valebunt pura corda, quàm astuta verba: & conscientia bona, quàm marsupia plena: quandoquidem iudex ille nec falletur verbis, nec flectetur donis. Tuum domine Iesu tribunal appello: tuo me iudicio seruo: tibi committo causam meã. Domine deus Sabaoth qui iudicas iuste, & probas renes & corda: cuius oculi sicut fallere nolũt, ita falli nõ possunt: tu vides qui tua, vides qui quærunt & sua. Tu nosti quibus ei visceribus in cunctis tentationibus suis semper affuerim: quantis pro eo gemitibus aures tuæ pietatis pulsauerim: qualiter ad quæque illius scandala, perturbationes, molestias ego vrebar, torquebar, affligebar. Et nunc timeo ne frustra. Puto enim, quantum expertus sum, adolescentis per se satis feruentis & insolescentis nec corpori talia expedire foměta, nec menti illa glorię tentamenta. Itaq; arbiter meus domine Iesu, de vultu tuo iudicium meum prodeat, oculi tui videant æquitatem. Videant & iudicent quid potius stare debuerit: an votum patris de filio, an filij de seipso, præsertim cum filius aliquid maius deuouerit. Videat & famulus tuus legislator noster Benedictus, quid regularius fuerit: vtrum quod factũ est de infantulo nesciẽte ipso, an quod ipse per se postmodum prudens & sciens fecit, cum iam ætatem haberet vt de se loqueretur. Quanquam dubium non sit promissum illũ L fuisse, nõ donatum. Nec enim petitio quam regula præcipit, pro eo facta fuit à parẽtibus: nec manus illius cum ipsa petitione inuoluta palla altaris, vt sic offerretur coram testibus. Ostenditur deinde terra quæ cum illo & pro illo dicitur data fuisse. Sed si cum terra eum receperunt, cur non & cum terra eum retinuerunt? An forte requirebãt magis datũ quàm fructũ: & pluris æstimata est terra quàm anima? Alioquin oblatus monasterio, quid quærebat in seculo? Nutriẽdus deo, cur expositus erat diabolo? Ouis Christi cur inuenta est patere morsibus lupi? De seculo quippe, non de Cluniaco, te teste Roberte venisti Cistercium. Quæsisti, petisti, pulsasti: sed tui adhuc teneritudine, te licet inuito, dilatus es per biennium. Quo tempore patienter expleto, & absq; calumnia: tuis demum precibus, multisque, si meministi, lachrymis, diu expectatam impetrasti misericordiam, & quem satis desideraueras ingressum, obtinuisti. Post hæc per annum iuxta regulam in omni patientia probatus, perseueranter & sine querela conuersatus, post annum sponte professus: tunc primum seculari veste reiecta, religionis habitum suscepisti. O insensate puer, quis te fascinauit non soluere vota tua, quæ distinxerunt labia tua? An nõ vel ex ore tuo iustificaberis, vel ex ore tuo cõdemnaberis? Quid de parentis voto solicitus es, negligẽs tui: cum ex ore tuo non illius habeas iudicari, tuorum non illius vota labiorum exigendus sis? Et quid tibi frustra quispiam M blanditur de absolutione apostolica, cuius conscientiam diuina ligatam tenet sententia? Nemo, inquit, mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno dei. Nunquid & hoc persuadebunt non esse retro respicere qui dicunt tibi, euge euge? Filiole, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Noli credere omni spiritui. Sint tibi multi necessarij, vnus autem sit tibi consiliarius de mille. Tolle occasiones, respue blãdimenta, adulationibus claude aures, te interroga de te, quia tu te melius nosti quàm alius. Attende cor tuum, discute intentionem, consule veritatem: tua tibi conscientia respondeat, cur abieris, cur ordinem tuum, cur fratres, cur locum, cur me, qui & tibi propinquus carne, & propinquior spiritu sum, deserueris. Si vt arctius, vt rectius, vt perfectius viueres: securus esto, quia non retro aspexisti, sed & gloriare cum apostolo dicens: Quæ retro oblitus, & ad ea quæ ante sunt extentus, sequor ad palmam gloriæ. Sin aliàs, noli altum sapere, sed time, quoniam (vt cum venia tui dixerim) quicquid tibi amplius indulges in victu vestitúque superfluo, in verbis ociosis, in vagatione licentiosa & curiosa, quàm videlicet promisisti, quàm apud nos tenuisti: hoc proculdubio retro aspicere est, præuaricari est, apostatare est. Et hæc dico fili, non vt te confundam, sed vt tanquam filium charissimum moneam: quia & si multos habeas in Christo pædagogos, sed non multos patres. Nam si dignaris: & verbo

Marginalia: 4.Reg.5.f; H; Matt.9.b; Ezec.18.g; Matt.5.a; Eccle.14.a; Psal.9.c; Esa.9.a; I; Psal.145.b; Esa.11.a; Psal.74.a; Psal.16.a; Ioan.9.d; Luc.9.g; Prou.1.b; 1.Ioan.4.a; Eccli.6.a; Philip.3.c

A bo & exemplo meo in religionem ego te genui. Nutriui deinde lacte quod solum adhuc paruulus capere poteras, daturus & panē, si expectares vt grādesceres. Sed heu quàm præpropere & intēpestiue ablactatus es. Et vereor ne totū quod fouerā blandimentis, roborauerā adhortationibus, orationibus solidauerā, iamiámque euanescat, deficiat, pereat: & lugeā miser non tam cassi laboris damnum, quàm damnatæ sobolis miserabilem casum. Placétne tibi quòd alius nunc glorietur de te, qui nihil vtique laborauit in te? Simile mihi contigit, quòd & illi meretrici apud Salomonē: cui videlicet paruulus suus ab altera quę suum à se oppressum extinxerat, furtim sublatus est. Tu quoq; de sinu mihi & vtero abscissus es. Ablatum gemo, repeto violēter auulsum. Non possum obliuisci viscera mea, quorum nimirum parte detracta non modica, non potest nisi torqueri pars reliqua. Veruntamen quo tuo cōmodo, qua tui necessitate hoc nobis moliti sunt amici nostri? quorum manus sanguine plenę sunt: quorum animam meam pertrāsiuit gladius: quorum dentes arma & sagittæ, & lingua eorū gladius acutus. Nam vtiq; mihi, si in aliquo vnquam eos offenderam (quod vtique mihi conscius non sum) plenam prorsus rependère vicem. Mirum vero si nō plus talione recepi: si videlicet tale aliquid in eos deliquisse potui, quale nunc ab eis pertuli. Nam vt verum fatear, nō os de ossibus meis, vel carnem de carne mea: sed tulerūt mihi gaudiū cordis mei, fructū spiritus mei, coronam spei meæ: &, velut mihi sentire videor, animæ meæ dimidiū. Vt quid hoc? Forte miserti sunt tui: & cæco cæcum ducēti indignantes, ne perires post me, in suum te trāstulere ducatum. O molesta charitas: ô dura necessitudo. Tantū tuam dilexere salutem, vt in meam impingerēt? Nisi me perempto, tu saluari nō poteras? Et vtinā ipsi te absq; me saluēt. Vtinam & si ego moriar, vel tu viuas. Sed quid? Salus ergo magis in cultu vestium, & ciborum est opulentia, quàm in sobrio victu vestitúque moderato? Si pelliceę lenes & calidę, si panni subtiles & preciosi, si lōgæ manicæ, & amplū caputium, si opertorium syluestre, & molle stamineū, sanctum faciūt, quid moror & ego quòd te nō sequor? Sed hæc infirmantiū sunt fomēta, nō arma pugnantiū. Ecce enim qui mollibus vestiūtur, in domibus regū sunt. Vinū & simila, mulsum & pinguia, corpori militant, nō spiritui. Frixuris non anima saginatur, sed caro. Multi in Aegypto fratres multo tēpore deo sine piscibus seruierunt. Piper, zinziber, cyminum, saluia, & mille huiusmodi species salsamentorū, palatum quidem delectant, sed libidinem accendunt. Et tu mihi in his securitatem pones? tu cum huiusmodi tutam duces adolescentiā? Prudenter sobriéque conuersanti, satis est ad omne condimentū sal cum fame. Qua sola nō expectata, necesse est alias atq; alias de nescio quibus succis extraneis confici permixtiones, quæ videlicet palatū reparent, gulam prouocent, excitent appetitum. Sed quid faciet (inquis) qui aliud nō potest? Bene scio quia delicatus es, & quòd his assuetus modo duriora nō possis: sed quid si potes facere vt possis? Queris quomodo? Surge, pręcingere: tolle ociū: exere vires: moue brachia: cōplosas explica manus: exercitare in aliquo: & statim senties sola te appetere quæ famē tollant: non fauces demulceāt. Reddet quippe sapores rebus exercitiū, quos tulit inertia. Multa quæ respuis ociosus, post laborem sumes cum desiderio. Siquidem ocium parit fastidium: exercitium famem. Fames autem miro modo dulcia reddit quæ fastidium facit insipida. Olus, faba, pultes, panísque cibarius cum aqua, quiescēti quidem fastidio sunt: sed exercitato magnę videntur deliciæ. Iam forte tunicis dissuetus exhorres nimirum eas tam propter hyemis frigus, quàm propter æstatis ardorem. Sed nunquid legisti: Qui timet pruinam, veniet super eum nix? Vigilias times & ieiunia: manuúmq; laborē. Sed hæc leuia sunt meditāti flammas perpetuas. Recordatio deinde tenebrarum exteriorum facit nō horrere solitudinē. Si futuram cogitas de verbis ociosis discussionem: nō valde displicebit silentium. Fletus æternus & stridor ille dentium ante cordis oculos reductus, pares tibi reddet mattam & culcitram. Denique si totum de nocte quod regula pręcipit, bene ad psalmos vigilaueris: nimis durus erit lectus in quo quietè non dormias. Si tātum in die quantum professus es manibus laboraueris: durus erit cibus quē libenter non comedas.

1. Reg. 3. c · *Esa. 1. d* · *Psal. 56. a* · *Matt. 11. a* · *Iob 6. c* · *Matt. 12. c* · *Ibid. 13. f*

Surge miles Christi, surge, excutere de puluere, reuertere ad prælium vnde fugisti: fortius post fugam præliaturus, gloriosius triumphaturus. Habet quidem Christus multos milites qui fortissimè cœperūt, steterunt, vicerunt: paucos autem qui de fuga conuersi rursus se periculo ingesserint quod declinauerant: rursus fugarint hostes quos fugiebant. Et quia omne rarū preciosum: gaudeo te de illis posse esse, qui quanto rariores, tāto apparebūt gloriosiores. Aliàs autem si multum timidus es: cur vel times vbi nō est timor: non autem times vbi magis est timēdum? An quia fugisti ex acie, putas te manus hostium euasisse? Libentius te insequitur aduersarius fugientem, quàm sustineat repugnantem: & audacius insistit à tergo, quàm resistat in faciem. Securus nunc proiectis armis capis matutinos somnos, cū illa hora Christus resurrexerit: & ignoras quòd exarmatus & tu timidior, & hostibus minus timendus sis? Armatorum multitudo circumuallauerūt domum, & tu dormis? Iam ascendūt aggerem, iam dissipant sepem: iam irruunt per posticum. Tutiúsne est ergo tibi vt te inueniant solum quàm cum aliis? nudum in lectulo, quàm armatum in campo? Expergiscere, sume arma: & fuge ad cōmilitones tuos quos fugiēs deserueras: vt qui te ab eis disiunxerat, ipse te denuo timor iungat. Quid armorum refugis pondus & asperitatem delicate miles? Aduersarius instans & circumuolantia spicula faciēt clypeum non esse oneri, loricam non sentiri vel galeam. Et quidem subito procedēti de vmbra ad solem, de ocio ad laborem, graue cernitur omne quod incipit: sed postquā ab his dissuescere, & ad illa se paulisper assuescere cœperit, vsus tollit difficultatem, inuenítque facile esse quod impossibile ante putauit. Solēt etiā fortissimi milites audita buccina ante cōgressum trepidare: at vbi ad prælium ventū fuerit, spes victoriæ, & timor ne vincātur, reddit intrepidos. Quid verò tu trepidas? quem fratrum vnanimitas armatorum circummuniet, cui angeli assistent à latere: quem dux belli Christus præibit, suos animans ad victoriam, & dicens: Confidite, ego vici mūdum. Si Christus pro nobis, quis cōtra nos? Securus potes pugnare, vbi securus es de victoria. O verè tuta pro Christo & cum Christo pugna: in qua nec vulneratus, nec prostratus, nec cōculcatus, nec milies (si fieri posset) occisus fraudaberis à victoria: tantùm ne fugias. Sola causa qua perdere possis victoriam, fuga est. Fugiendo potes illam amittere, moriendo non potes: & beatus si pugnando moriaris: quia mortuus, mox coronaberis. Vę autem si declinando pugnam, perdis & victoriam simul & coronam. Quod ipse auertat à te fili dilectissime, qui in iudicio de his meis literis maiorem tibi habet inferre damnationem, si nullam ex eis in te repererit emendationem.

Ioan. 16. g · *Rom. 8. f*

Ad Fulconem puerum, postea Lingonensem archidiaconum. Epistola secunda.

BOnæ indolis adolescenti Fulconi, frater Bernardus peccator inde lætari in adolescentia, vnde in senectute non pœniteat. Non miror si mireris, sed miror si non mireris vnde mihi ad te scribere velle, ciuem rusticus, scholasticum monachus, cum nulla hinc tibi occasio necessaria occurrat, nulla se ratio patens ostendat. At si attenderis quod scriptum legis, Sapientibus & insipientibus debitor sum: & illud, Charitas non quærit quæ sua sunt: forsitan intelliges quicquid illa iusserit, non esse præsumptū. Charitas enim ad te obiurgandū me compulit, quæ tibi condolet, quanuis non dolenti: quæ tibi miseretur, licet non miserabili. Et inde magis dolet, quòd cum sis dolendus, non doles. Et inde magis miseretur, quòd cum miser sis, miserabilis nō es. Nec frustra forsitā tibi compatitur, dummodo patienter tu audias vnde compatiatur. Vult te tuum sentire dolorem, vt iam non habeas vnde dolere: vult te tuam scire miseriam, vt incipias miser non esse. O bona mater charitas, quæ siue foueat infirmos, siue exerceat prouectos, siue arguat inquietos, diuersis diuersa exhibens, sicut filios diligit vniuersos. Cum te arguit, mitis est: cū blanditur, simplex est. Piè solet sæuire, sine dolo mulcere: patienter nouit irasci, humiliter indignari. Ipsa est quæ hominum mater & angelorum, non solùm quæ in

Rom. 1. b · *1. Cor. 13.*

G terris, sed etiam quę in cœlo sunt pacificauit. Ipsa est quę deũ homini placans, hominem deo reconciliauit. Ipsa est mi Fulco, quæ fratres illos cum quibus olim dulces capiebas cibos, habitare facit vnius moris in domo. Hæc talis tamque honorabilis mater à te se queritur offensam, expostulat læsam. Læsa tamen non prouocat: sed spreta te reuocat, ostendens tibi in te de se veraciter scriptum esse: *1.Cor.13.b* Charitas patiens est, benigna est. Licet læsa, licet offensa, si conuersus fueris ad illam, obuiabit tibi quasi mater honorificata. Contemptus oblita sui ruet in amplexum tui: *Luc.15.g* gaudens quem perdiderat esse, inuentum, qui mortuus fuerat viuum. Sed in quo, inquis, læsi? in quo contempsi? Audi. In eo proculdubio, quòd te quem sinu suo lacte nutriendum materno susceperat, ante tempus ablactasti: quòd expertam lactis dulcedinem in quo posses crescere in salutem, tam leuiter tam celeriter exsufflasti. O puer insensate. O puer magis sensu quàm ætate: quis te fascinauit à bene incepto itinere tam cito discedere? Auunculus, inquies. *Gen.3.a.d* Sic Adam quõdam vxorem, vxor serpentem ad excusandas excusationes in peccatis prętendebant. Vterque tamen suæ culpæ dignam excepit sententiam. Nolo decanum accuses: nolo te per illum excuses. Inexcusabilis enim es. Illius culpa tuam non excusat. Quidnam ille fecit? Nunquid te rapuit? nunquid vim intulit? Rogauit, non ligauit. Blandiendo attraxit, non violenter traxit. Quis te cogebat credere blandienti, H assentire attrahenti? Ille sua nondum reliquerat: quid mirum si te qui suus eras, requirebat? Si agnum de grege, vitulum de armento cum perdit requirit, & nemo causatur: te quoque qui multis ouibus vel vitulis apud eum pluris es, ademptum si repetit, quis inde miretur? Siquidem non vsurpat illam sibi perfectionem de qua dicitur: *Luc.6.d* Si quis abstulerit tua, ne repetas. Repetebat ergo suum, qui sua adhuc tenebat. At tu qui iam seculum spreueras, secularem sequi debebas? Fugit ouis tremebunda veniente lupo. Abscondit se colũba tremens accipitre viso. De cauernula sua mus esuriẽs exire non audet ambiente cato. *Psal.49.e* Et tu cum videbas furem, currebas cum eo? Nam quid aliud quàm furem dixerim, qui preciosam Christi margaritam, id est animam tuam furari non dubitauerit? Volebam si possem illius errorem dissimulare, ne odium & nullum fructum consequerer ex veritate. Sed non potui, fateor, intactum trãsire, quem vsque ad hanc diem comperi spiritui sancto pro viribus restitisse. Nam qui manum non retinet à malo quo potest: licet quandoque frustretur effectus, nõ minus culpatur affectus. In me certe feruorem nouitium extinguere voluit, sed Deo gratias, non valuit. Alteri quoque nepoti suo Guirrico cognato tuo multũ restitit: sed quid nocuit? Imò plurimum præstitit. Destitit inuitus tandem senex auunculus à persecutione: extitit inuictus puer nepos, gloriosior de tẽtatione. Sed heu, quomodo te vicit, qui illum vincere non potest? Aut quomodo qui te I vicit, ab illo superatus est? Nunquid te fortior ille? Nunquid prudentior? Certe qui antea vtrunq; nouerant, Guirricо Fulconem pręferebant. At postquam ventum est ad bellum, exitus indicauit hominum errasse iudicium. Ibi proh pudor fugit qui præferebatur, vbi fortiter vicit qui inferior credebatur. Sed quid de auunculi dicam malitia qui à Christi militia retrahit nepotes suos, vt secum trahat ad inferos? Itáne solet beare amicos? Quos Christus vocat secum in æternum mansuros, auunculus reuocat secum in æternum arsuros. Mi- *Matt.23.d* ror si iam Christus ei non irascatur, & dicat: Quotiens volui congregare nepotes tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur tibi do- *Matt.19.b* mus tua deserta. Christus dicit, Sinite paruulos venire ad me: talium enim est regnum cœlorum. Auunculus ait: Sinite nepotes meos vt ardeant mecum. Christus dicit: Mei sunt: mihi debent seruire. Sed oportet, inquit auunculus, eos mecum perire. Christus dicit: Mei sunt: ego illos redemi. Sed ego, inquit auunculus, eos nutriui. Tu quidem, ait Christus, illos nutristi, sed pane meo, non tuo: ego vero redemi non sanguine tuo, sed meo. Sic carnalis auunculus contra patrem spirituum pro nepotibus certat: quos dum bonis cupit onerare terrenis, cœlestibus exhæredat. Christus tamen non rapinam arbitratus, si suos quos fecit & redemit sanguine proprio, ad *Ioan.6.d* se venientes collegerit: iuxta quod ante promiserat, Et eum qui venit ad me, non eiiciam foras: K Fulconi primo pulsanti lætus aperuit, lætis amplexibus lætum excepit. Quid plura? Veterem hominem exuitur, & nouum induitur: quódque solo nomine extiterat, moribus & vita canonicum profitetur. Fama volat, bonus odor Christo: rei nouitas circunquaq; diffusa peruenit ad aures auunculi. Quid ergo faceret carnalis nutricius, qui carnis quam nutrierat, quã carnaliter amabat, solatium perdebat? Et si aliis fuit res illa odor vitæ ad vitam: sed non illi. Quare? quia animalis homo non percipit ea *1.Cor.2.d* quæ sunt spiritus dei, Stultitia enim illi videtur. Nam si spiritum Christi haberet, non tam de carne doleret, quàm gauderet de spiritu. Sed quia terrena non quæ sursum sunt sapiebat, turbatus & tristis tale aliquid secum voluebat: Quid audio? Væ mihi: à quanta spe cecidi? Sed quid? Debétne stare quicquid absque meo consilio, absque mea licentia fecerit? Quod ius, quæ lex, quæ iustitia, quæ ratio, vt quem ex vtero nutriendum suscepi, alius fruatur adulto? Iam caput aspersus canis, heu vitæ meæ reliquum expendam cum mœrore: quia me deseruit baculus senectutis meæ. Heu mihi. Si hac nocte expetitur à me anima mea, quę paraui, cuius erũt? *Psal.143.c* Promptuaria mea plena, eructantia ex hoc in illud: oues meæ fœtosæ, abundantes in egressibus suis: boues meæ crassæ cui remanebunt? Prædia, prata, domus, argentea vasa & aurea, cui congregata sunt? L Ditiores quosq; ac quæstuosiores ecclesiæ meæ honores acquisieram mihi: reliquos etsi non licebat habere, spe tamen in Fulcone tenebam. Quid igitur faciam? Propter illum vnum tot & tanta perdam? Nam quicquid sine illo possederim, amisisse me iudico. Quin potius & ista retinebo, & illum reuocabo si potero. Sed quomodo? Factum est: auditum est. Quod factum est, non potest non fieri: quod auditum est, celatum esse non poterit. Fulco canonicus est regularis: si reuertitur ad seculum, notabilis erit & infamis: sed tolerabilius est hæc audire de illo, quàm viuere sine illo. Cedat ergo nunc honestas vtilitati, pudor necessitudini. Malo non parcere verecundiæ pueri, quàm miserabili subiacere tristitiæ. Acquiescens itaque consilio carnis, rationis oblitus & legis, tanquam leo paratus ad prædam, & sicut leæna rapto ca- *Psal.16.c* tulo rapiens & fugiens, sacra non veritus, sanctorum irrupit habitaculum, in quo tyrunculum suum Christus abscon- *Psal.30.f* derat à contradictione linguarũ, postmodum admixturus consortio angelorum. Quærit ac flagitat reddi sibi nepotẽ suum: queritur & clamat iniuste se ab illo relictum, Christo reclamante & dicente: Quid agis miser? quid furis? Quid me per- *Act.9.a* sequeris? Non sufficit tibi quòd tuam, tuóque exemplo multorum mihi animas tuleris, si non etiam hunc ausu sacrilego rapias de manu mea? Non times tu futurum iudicium? An contemnis terrorem meum? Cui hoc facis? Cui bellum indicis? Terribili vtique, & ei qui aufert spiritum principum. In- *Psal.75.b* sane redi ad cor tuum. Memorare nouissima tua, & non pec- *Eccli.7.d* cabis. Memorare quæ tua substantia, & vtiliter timebis. Et M tu puer, inquit, si assenseris, si acquieueris, morte morieris. Memento vxoris Loth de Sodoma quidem eiectæ, quia deo *Gen.19.c* credidit: sed in via mutatæ, quia retro aspexit. Disce in euangelio quòd non liceat retro aspicere ei qui semel manum ad *Luc.9.g* aratrum misit. Auũculus tuus quærit animam tuam, qui iam perdidit suam. Verba oris eius, iniquitas & dolus. Noli in- *Psal.35.a* telligere fili mi vt male agas: noli intẽdere in vanitates & insanias falsas. Ecce in via qua ambulas, abscondit laqueos, ten- *Psal.54.d* dit retia. Molliti sunt sermones eius super oleum: & ipsi sunt iacula. Vide fili mi ne rapiaris à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Configat carnes tuas diuinus timor, ne te decipiat carnalis amor. Blanditur, sed sub lingua eius labor & dolor. *Psal.9.a* Lachrymatur, sed insidiatur. Insidiatur vt rapiat pauperem: *Ibidem.f* rapere pauperem dum attrahit eum. Caue, inquam, fili mi, *Gala.1.d* ne acquiescas carni & sanguini: nam gladius meus deuora- *Deut.32.d* bit carnes. Sperne blandimenta, contemne promissiones. Promittit magna, sed ego maiora. Offert plura, sed ego plurima. Dimittes ergo pro terrenis cœlestia, pro temporalibus æterna? Alioquin oportet te soluere vota tua, quæ distinxe- *Psal.65.c* runt labia tua. Iuste exigitur ad soluendum, qui non cogitur ad vouendum. Nam etsi cum pulsares, non repuli: tamen vt intrares, non compuli. Non licet ergo dimittere quod sponte promisisti. Non est fas requirere quæ per te dimisisti. En

vtrunque

A vtrumque vestrum præmoneo, vtrique salubriter consulo. Tu, inquam ad auunculum, regularē ne reducas ad seculum: quia si reducis, seducis quem apostatare facis. Tu regularis secularem ne sequaris: quia si illum sequeris, me persequeris, cui de teipso iniuriam facis. Tu si seduxeris animam pro qua mortuus sum, crucis meæ te constituis inimicum. Qui enim non colligit mecum, dispergit. Quanto magis qui collectos dispergit? Tu verò si ei consentis, à me dissentis: quia qui non est mecum, cōtra me est. Quanto magis qui mecum fuit, si me deserit, contra me est? Tu si circunuenis paruulum qui ad me venit, seductor ac sacrilegus iudicaberis. Tu verò si quod ædificaueras, iterum destruis, præuaricatorem te cōstituis. Ambos vos necesse est meo iudicio præsentari, ambos assistere meo tribunali. Alter de propria præuaricatione, alter de alterius seductione iudicabitur. Et vnde alter in iniquitate sua morietur, inde morientis sanguis de manu alterius requiretur. Hæc & his similia vtriusque teste conscientia, vtrique Christe inuisibiliter, sed terribiliter intonabas: his sacris monitis amborum mentes piè terrendo pulsabas. Quis ad hæc non timeret, timendo resipisceret, nisi qui more aspidis surdæ, & obturantis aures suas, vocem venefici incantantis sapienter, aut non audiret, aut se audire dissimularet? Sed vsquequo iam satis vel nimis longam protrahimus epistolam, dum inuiti loquimur rem silentio dignam? B Cur tantis circuitionibus ad veritatē ambimus, dum pudenda reuelare timemus? Dicam tamē, dicam cum pudore, quod multis cognitum, occultare etsi volo, non valeo. Sed quare cum pudore? Vt quid me scribere pudeat, quod illos nō puduit facere? Si pudeat audire quod impudenter egerunt: non pudeat emendare quod libenter non audiunt. Proh dolor, Neutrum illorum reuocare potuit, aut illum à seductione timor & ratio, aut hunc à præuaricatione pudor & professio. Quid plura? Verba præcipitationis concinnat lingua dolosa. Concepit dolorem, & persuasit iniquitatem. Subuertit peruersus conuersum: reuertitur canis ad vomitum. Ecclesia vestra suum recepit alumnum, quem melius habebat amissum. Sic Lugdunum olim studio similiter & industria sui decani, eiusdem decani nepotem suum canonicum, quem bene perdiderat, male recuperauit. Sicut ille Fulconem beato Augustino, sic Othbertum iste sancto Benedicto subripuit. O quàm ordinatius ipse cum sancto sanctus efficeretur, quàm cum peruerso sanctus peruerteretur. O quàm pulchrius senem secularem puer religiosus ad se traheret, & sic vinceret vterque, quàm religiosum secularis ad se retraheret, in quo victus est vterque. O senem infelicem, ô auunculum crudelem, qui iam decrepitus, statim moriturus, nepotis animam prius interfecit: quem vt peccatorum suorum haberet hæredem, à Christi sorte priuauit. Sed qui sibi nequam est, cui bonus? C Maluit in suis facultatibus habere successorem, quàm pro iniquitatibus intercessorem. Sed quid ad me de decanis magistris nostris, qui principatum meruerunt in ecclesiis? Clauem scientiæ tenent, & primas cathedras in conuentibus possident. Viderint ipsi qualiter subditos iudicent, fugitiuos reuocent, reuocatos si ita voluerint iterum effugent, dispersos colligant, collectos dispergant. Quid ad me? Fateor aliquantum in illos propter te, mi Fulco, modum nostræ paruitatis excessi, dum tuam de illis cupio palliare verecūdiam, temperare culpam. Omitto ergo illos, ne non tam reprehensioni, quàm reprehensori iustè indignentur: nec tam de sua correctione cogitent, quàm mihi de præsumptione calumniētur. Non ecclesiæ principem, sed puerum scholarem obiurgare suscepi: qui nesciat indignari, non norit irasci: nisi forte & tu sensu non malitia paruulus, idipsum mihi calumnieris, & dicas: Immo quid mihi & ipsi? Quid ad illum de peccato meo? Nūquid ego sum monachus? Et ad hoc fateor quod respondeam non habeo: nisi quòd confisus sum tum de tua quam in te credidi ingenita mā suetudine, tum de dei charitate, qua & in principio epistolæ excusasse me memini. Cuius zelo tantum tui erroris misertus, tantum tuæ miseriæ compassus sum: quatenus supra modum & morem meum de te nō meo me intromiserim. Grauis lapsus tuus ac miserabilis casus prouocauit me vt hoc præsumpserim. Quem enim coætaneorum tuorum me vidisti arguere? Cui vel breuissimas aliquando literas direxisse? Non tamen quòd omnes ceteros sanctos putauerim, aut nihil in eis reprehensione dignum inuenerim. Cur ergo, inquis, singulariter me reprehendis, cum & in aliis videas quod iustius forsitan reprehēdere possis? Ad quod ego: Propter singularitatem erroris tui, propter immanitatem peccati tui. Nam etsi plerique alij perdite viuunt, etsi inordinati & indisciplinati sunt: nondum tamen ordinem aut disciplinam professi sunt. Sunt quidem peccatores, sed non præuaricatores. Tu verò quantumlibet modestè & honestè viuas: si castè, si sobriè, si omnino religiosè te habeas, deo tamen minus accepta est tua religio, quam deturpat voti præuaricatio. Idcirco charissime, ne te tuis coætaneis compares, à quibus professio separat. Nec respectu secularium de tua tibi forte paulo grauiori continentia blandiaris: cum tibi dominus dicat: Vtinam te calidum aut frigidum inuenissem. Hic ostenditur apertè quia minus deo tepidus places, quàm si vel quales illi sunt, frigidus esses. Illos vtique deus patiēter expectat de frigore quādoque ad calorem proficere. Te verò indignans, aduertit de calore iam in teporem defecisse. Et quia tepidū te inueni, incipiam, inquit, te euomere ex ore meo. Et merito: quia tu ad tuum vomitum redisti: quia tu eius gratiam euomuisti.

Heu quomodo Christum tam cito fastidis, de quo scriptum est: Mel & lac sub lingua eius? Miror quòd ad gustum cibi dulcissimi nausearis: si tamen gustasti quàm dulcis est dominus. Aut certè nondum gustasti, & nescis quid sapit Christus, idcóque non appetis inexpertum: aut si gustasti, & dulce non sapuit, sanum non habes palatum. Ipse quippe dei est sapientia, quæ ait: Qui comedit me, adhuc esuriet: & qui bibit me, adhuc sitiet. Sed quomodo potest esurire vel sitire Christum, plenus quotidie siliquis porcorum? Non potes bibere simul calicem Christi, & calicem dæmoniorum. Calix dæmoniorum superbia est: calix dæmoniorum detractio & inuidia est: calix dæmoniorum crapula & ebrietas est. Quæ cum impleuerint vel mentem vel ventrem tuum, Christus in te non inueniet locum. Non mireris quod dico. In domo auunculi tui non potes inebriari ab vbertate domus dei. Cur? inquis. Quia domus deliciarum est. Quomodo ignis & aqua simul esse non possunt: sic spirituales & carnales deliciæ in eodem se non patiuntur. Vbi crapulam ructātis inter pocula senserit Christus, vina sua dulciora super mel & fauum menti propinare non dignatur. Vbi curiosa ciborum diuersitas, vbi diuitis supellectilis discolor varietas oculos pariter pascit & ventrem: cœlestis panis ieiunam deserit mentem. Eia lætare iuuenis in adolescentia tua: vt decedente pariter cum ætate temporali lætitia, succedat quæ te absorbeat æterna tristitia. Sed absit hoc ab adolescentulo nostro: auertat hoc deus à puero suo. Quin potius disperdat dominus vniuersa labia dolosa eorum qui tibi tale consilium donant: F qui dicunt tibi quotidie, Euge euge: & quærunt animam tuam. Hi sunt cum quibus habitas: quorum praua colloquia adolescentis bonos mores corrūpunt. Sed quamdiu iam nō exis de medio eorum? Quid facis in vrbe, qui claustrū elegeras? Quid tibi cum seculo, qui seculum spreueras? Funes ceciderunt tibi in præclaris: & tu opibus inhias terrenis? Si vis habere simul hæc & illa: breuiter tibi respondebitur: Memento fili, quia recepisti bona in vita tua. Recepisti dixit, non rapuisti: ne etiam de hoc tibi frustra blandiaris, quòd tuis contentus aliena non rapias. Veruntamen quæ sunt illa tua? Beneficia ecclesiæ? Rectè, quia surgis ad vigilias, vadis ad missas, horis chorum nocturnis diurnísque frequētas. Bene facis. Sic ecclesiæ præbendam gratis non accipis. Dignum est vt qui altario deseruit, de altario viuat. Conceditur ergo tibi vt si bene deseruis, de altario viuas, non autem vt de altario luxurieris, vt de altario superbias, vt inde compares tibi frena aurea, sellas depictas, calcaria deargentata, varia griseáque pellicea à collo & manibus ornatu purpureo diuersificata. Denique quicquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. Orabat quidam sapiens tantùm victui suo tribui necessaria, non superflua. Habentes (ait apostolus) victum & vestitum, non victum & ornatum. Et quidam alius sanctus: Si dederit, inquit, mihi dominus panem ad mandu-

Matt.12.c
Psal.57.a
Psal.7.d
2.Pet.2.d
Psal.17.d
Eccli.14.a
Apoc.3.d
Ibidem.
Canti.4.c
Eccli.24.c
Eccle.11.d
Psal.11.a
Psal.69.a
Psal.15.b
Luc.16.f
Prou.30.b
1.Tim.6.b
Gene.28.d

G candum, & vestimentum quo operiar. Nota, quo operiar. Sic ergo & nos contenti simus vestimentis quibus operiamur: non quibus lasciuiamus, non quibus superbiamus, non quibus mulierculis vel similari vel placere studeamus. Sed hoc faciunt, inquis, cum quibus habito: si non facio quod cæteri, de singularitate notabor. Propterea, inquã, exi de medio eorum, ne aut in vrbe notabiliter viuas, aut exemplo pereas aliorum. Quid agis in vrbe delicate miles? Commilitones tui quos fugiens deseruisti, pugnãt & vincunt, pulsant & intrãt, cœlum rapiunt & regnant: & tu sedens super ambulatorem tuum indutus purpura & bysso, circuis plateas, vicos perambulas? Hæc sunt pacis ornamenta, non belli munimenta. An dicis pax, & non est pax? Purpura non propulsat libidinem, non superbiam, non auaritiã repellit: & si qua sunt alia ignea inimici iacula non extinguit. Denique quod magis metuis, febrem non prohibet, mortem non arcet. Vbi sunt arma bellica, vbi scutum fidei, vbi galea salutis, vbi patientiæ lorica? Quid trepidas? Plures sunt nobiscum, quàm cum illis. Sume arma, resume vires, dum adhuc prælium durat. Assunt angeli spectatores & protectores: adest ipse dominus adiutor & susceptor, qui doceat manus tuas ad prælium, & digitos tuos ad bellum. Procedamus in adiutorium fratrum, ne si forte sine nobis pugnent, sine nobis vincant, sine nobis ingrediantur: nouissime cum clausa fuerit ianua, serò pulsantibus, deintus nobis respondeatur: Amen dico vobis, nescio vos. Fac, quæso, te prius sciri, fac te prius videri, ne tunc nesciaris ad gloriam, sciaris autem ad pœnam. Si te Christus agnoscit in bello, recognoscet in cœlo: & sicut promisit, manifestabit tibi seipsum: si tamen & tu pœnitendo resipiscẽdo talẽ te exhibueris, vt cum fiducia dicere posis: Tunc cognoscam sicut & cognitus sum. His interim admonitionibus verecundum adolescentis animum pulsatum esse sufficiat. Iam enim nostris etiam precibus pro eo diuina pulsanda est pietas. Quæ si ad ictus nostrarum inuectionum eius mentem vel parum mollitam inuenerit, confido de ipsa quòd citius nos de ipso lætificabit.

Ezech. 13. b — Matt. 25. b — 1. Cor. 13. d — H

Ad quosdam canonicos regulares.
Epistola tertia.

EXHORTATIO illa in literis vestris tam salubris, tam compendiosa, magna quidem scientiæ, mira charitatis vestræ indicia mirantibus nobis & congratulantibus præfert. Sed quod de laudibus nostris pro vestra deuotione, quæ tamen non probastis, tam excellentia præmisistis: etsi ad humilitatis quoque formam quantum ex vobis est, non mediocriter instruere nos potuit, conscientias tamen nostras multo inferius iacentes, quantum in nobis est, vehementer exterruit. Quis enim nostrum suam attendens conuersationem, tanta de se & tam indebita sine magno vel metu vel periculo posit audire? De huiusmodi quippe, alieno seu etiam proprio se iudicio committere, securum non est. Qui enim iudicat nos, dominus est. Cæterum de fratribus de quorum salute vestram nimirum charitatem solicitam esse cognouimus, vt securos vos reddamus, noueritis multorum illustrium virorum, & maximè clarissimi viri Vuilhelmi Cathalaunensis episcopi, hortatu & consilio ad nos declinasse: séque à nobis suscipi multis precibus ac supplicationibus impetrasse: ea videlicet intentione, vt ob tenorem arctioris vitæ, ab institutionibus beati Augustini ad obseruantias sancti Benedicti dei adiutorio sic trãseant, vt tamen ab eius magisterio qui vnus est omnibus magister in cœlo & in terra, non discedant: illámque primam fidem quam apud nos, imò quam primùm in baptismo promiserunt, nõ irritam faciant, sed saluam integrámque custodiãt. Talibus itaque taliter susceptis, absit vt synceritatem vestram aut in suscipiendo læsam, aut in retinẽdo lædendam esse credamus: dum tamen illos si forte intra annum probationis qui regulariter constitutus est, cœpta deserere, ad & vos redire velle contigerit, inuitos non detineamus. Alioquin sanctissimi fratres, vestra non refert vt spiritum libertatis qui in eis est, anathemate inconsulto frustra impedire nitamini, nisi forte (quod deus auertat) quæ vestra, non quæ Iesu Christi sunt, quærere studeatis.

I — 1. Cor. 4. a

Ad Arnoldum abbatem Morimundi.
Epistola quarta. K

DOMINO abbati Arnoldo frater Bernardus de Claraualle spiritum compunctionis & consilij. Primo scire te volo, domnum Cisterciensem, necdum quando tuus nuncius ad nos venit de Flandria, quò pauloante per nos transierat, remeasse, & ob hoc nec literas accepisse quas ei iussisti præsentari, & adhuc esse tantæ à te præsumptæ nouitatis ignarum. Felix interim cui tam tristes rumores vel ad tempus liceat ignorare. Deinde quòd de tui desperando nos reuocatione interdicis, ne quod quasi inconcusse apud te fixum est, frustra tibi literas dirigendo dissuadere conarer, in hoc tibi obedire fortasse quidem pro ratione non debui: reuera autem præ dolore, fateor, non potui: cum & si pro certo scirem vbi te opportune inuenissem, ipse potius venissem, quàm has misissem, effecturus fortasse per me ipsum, quod nullis literis possum. Rides forsitan meam huiusmodi tanquam cassam fiduciam, vtpote propriæ pertinaciæ conscius, ad quam vtique flectendam, nullam vim, nullam precem, nullam speras præualere industriam. At verò ego de illius potentia non diffidens qui dixit: Omnia sunt possibilia credenti: fidenter vsurpans & mihi illam sententiam, Omnia possum in eo qui me confortat: quanuis in magna parte lapidei cordis tui obstinationem & ipse non ignorem, vtinam nunc tamen siue fructuosè siue frustra tuo lateri adhærerem. Quanta quæ me mouent aduersum te, frustra nescio an fructuosè, iacerem tibi in faciem, non solùm verbis, sed & vultu & oculis! Tuis deinde prouolutus vestigiis, tenerem pedes, amplecterer genua, totúsque à collo pendens illud mihi dulcissimũ caput deoscularer, quod sub vno mecum proposito, suaui iugo Christi iam pluribus annis attritum est. Flerem quoque quantum valerem, rogarem & obsecrarem per dominum Iesum, quatenus parceres, primò quidem eius cruci, qua vtique redemit quos tu quantum in te est perimis, collegit quos tu dispergis. Perimis, inquam, & dispergis, siue quos tecum ducis, siue quos hic deseris, quibus vtique etsi diuersum, non dispar tamen vtrisque metuimus periculum. Deinde etiam parceres & nobis amicis tuis, quibus licet immeritis, non nisi fletum & lachrymas reliquisti. O si hoc mihi licuisset, flexissem forsitan affectione, quem ratione nõ possum: pectúsque illud ferreum quod nec Christi timori in hac re duntaxat cedere acquiescit, fraterna forte pietas emollisset. Sed heu: & hanc nobis copiam subtraxisti. O magna nostri ordinis columna. Patienter, quæso, audi amicum vel absentem tuæ penitus discessionis impatiẽtem, tuo medullitus & labori & periculo compatientem. O inquam magna nostri ordinis colũna, non metuis te ruente magnam mox proculdubio ruinam secuturam? At ego, inquies, non ruo: scio quod facio: bonam conscientiam habeo. Esto. Credimus tibi de te. Sed nunquid de nobis, qui iam & grauia tuo ex discessu gementes sustinemus scandala, & grauiora pauentes expectamus pericula? An & tu quoque non ignoras ista, sed dissimulas? Qua ratione ergo multorum faciendo ruinam, te ruere non præsumis, qui in hoc videlicet positus eras, vt nõ quod tibi est vtile, sed magis quod aliis: nec quæ tua, sed quæ Iesu Christi sunt, quærere debeas? Quomodo inquam securus abis, qui gregi tibi commisso, omnem de se securitatem in perpetuum aufers? Quis occurret lupis incursantibus? quis consolabitur in tribulationibus? quis prouidebit in tentationibus? quis denique leoni resistet rugienti & quærenti quem deuoret? Patebunt sine dubio morsibus malignantium, qui deuorant plebem Christi sicut escam panis. Heu quid facient nouellæ plantationes Christi, quæ per manus tuas consitæ fuerãt diuersis in locis, & locis horroris & vastæ solitudinis? Quis circunfodiet? quis impinguabit fimo? quis sepem circundabit? quis succrescentes solicitus erit rescindere surculos? Aut flante profecto tentationum vento, tenerrimæ adhuc (heu) facilè eradicabuntur: aut inter fruteta certe simul exorientia, cum non erit qui purget, suffocatæ nullum afferent fructum. Quæ cum ita sint, iudica tu quale hoc tuum bonum erit, aut si vel esse poterit bonum cum tantis malis. Quantumlibet dignos facturum

Mat. 9. d — Philip. 4. c — L — M — 1. Pet. 5. c — Psal. 52. a

A ctūrum te fructus pœnitentiæ cōfidas: nónne huiuscemodi spinis necesse erit suffocari? Nónne denique si rectè offers,& non rectè diuidis, peccas? Quid enim? Recténe forte diuidere esse dices, soli animæ tuæ consulere: & filios tuos quos orphanos relinquis, cōsilio paterno destituere? O miseros & miserabiles,& eo miserabiliores, quo viuo se conspiciunt orbari patre. Quanquam dubitare te quoque oportuerit an vel tibi rectè cōsulas, in eo videlicet quòd absque consilio fratrum & coabbatum tuorum, absque patris & magistri tui licentia, rem tam nouam præsumis. Illud etiam multos permaximè mouet, quòd pueros imbecilles & delicatos iuuenes tecū ducis. Alioquin si boni & robusti sunt, desolatæ domui fuerant necessarij. Si delicati (vt dixi)& imbecilles, duræ ac laboriosæ peregrinationi non erunt idonei. Sed & regendis animabus eorum nequaquā te vltra credimus velle præesse: quippe cuius cognouimus esse propositum, pastoralē abiicere sarcinam duntaxat tuorum,& soli deinceps viuere tibi. Valde enim incongruū esset, vt alibi præsumptuosè non vocatus resumeres, quod alibi prohibitus inconsultè relinquis. Sed iam ne omnia sciēti, multa superfluò ingeram: in fine & in fide tibi polliceor, si opportunitatem loquendi tecum mihi dederis, daturum me operam quatenus idipsum quod inordinate & periculosè aggressus es, licitè & ob hoc secure peragas. Vale.

B *Ad Adam monachum, qui prædicto abbati Morimundi adhæsit, in qua dissuadet ne peregrinetur cum illo. Epistola quinta.*

TVA MIHI satis comperta humilitas, & instantis periculis necessitas, præbet mihi fiduciam conueniendi te acrius, & arguendi liberius. O insensate, quis te fascinauit tam cito recedere ab illo saluberrimo cōsilio, in quo dudum tibi pariter & mihi deo solo teste conuentum est? Cogita insipiens vias tuas,& conuerte pedes tuos in testimonia domini. Non recordaris quòd primò in Maiori monasterio tuę conuersionis initia dedicasti: secundò apud Fusniacum nostræ te qualicunque prouidentiæ commēdasti: tertiò in Morimundo stabilitatem tuam firmasti: quartò mecum rursus inito consilio, suggestæ tibi ab abbate Arnoldo peregrinationi, imò vagationi, ingenuè abrenūciasti: ipsius quoque tibi consortiū, si non ipse licitè posset abire, illicitum iudicasti? Quid enim? Licitene dices illum recedere, qui & sibi cōmisis lachrymabile scandalum reliquit, nec cōmissoris licētiam expectauit? Sed quorsum, inquies, tendunt hæc quæ sic retractare voluisti? Vt te manifestę leuitatis arguam, vt est,& non esse te apud te, euidenter ostendā: sicque errorem tuum iam tandem agnoscens & erubescens, vel serò discas ab apostolo, non omni spiritui credere: discas à Salomone multos quidem amicos, vnum autem habere cōsiliariū de mille: discas præcursoris domini exemplo, non solùm mollibus non C vestiri, sed nec in modum vēto agitatæ arundinis circūferri omni vento doctrinæ: discas ex euangelio domū tuam supra petram fundare: discas & cum discipulis serpentis non obliuisci prudētiā cum simplicitate colūbæ, & tam ex his quàm ex aliis atque aliis scripturarū testimoniis hāc colligas summam, quantū tibi videlicet vsque modo milleformis ille seductor illusit, qui cum in te boni initium non valuit præpedire, inuidit perseuerantię. Hoc nimirum suæ posse sufficere malitiæ iudicans, si hanc posset offerre tibi, quam solam virtutū nouerat coronari. Obsecro te per viscera misericordiæ Christi vt nullatenus abeas, aut vel nō prius quàm ad nos loco quidem opportuno venias loqui, si quod forte tantis malis, quæ iā nobis ex vestra discessione aut venisse sentimus, aut ventura metuimus, queat remedium inueniri. Vale.

Psal.118.b *1.Ioan.4.a* *Eccli.6.a* *Matt.11.a* *Matt.7.d* *Matt.10.b*

Ad Brunonem Coloniensem, vnde supra. Epistola sexta.

DOMINO Brunoni Coloniensi viro illustri,& dilecto suo frater Bernardus abbas dictus de Claraualle salutem,& si quid potest peccatoris oratio. Ex quo dudum Remis nostri inuicem vtrique gratam cepimus notitiam, non puto vos nostrę penitus fuisse paruitatis oblitum. Et ob hoc non timide tanquam ad extraneum, sed fidentissimè scribo D ad vos quæcunque volo, vt ad notum & familiarem nostrum. Arnoldus abbas Morimundēsis in graue totius nostri ordinis scandalum, suum nuper monasterium satis inordinate deseruit. Quippe qui nec coabbatum suorum in tam scrupuloso facto expectauit consilium, nec ipsius cui præcipuam debebat subiectionem, abbatis scilicet Cisterciēsis licētiam vel assensum. Sed cū esset homo sub potestate, habens & ipse sub se milites, potestatis impatiens superioris, alienū quidem iugum à propria ceruice superbus abiecit, suum autē superbior in subiectos retinuit. Siquidem de magna multitudine monachorum quos circuiens mare & aridā inaniter congregarat, non Christo, sed sibi, paucis admodum, hísque simplicioribus ac remissioribus relictis desolatis, meliores quosq; & perfectiores sui socios erroris assumpsit. Inter quos tres, quorum nos maximè ablatione turbauit, ausus est etiam seducere,& secum ducere statuit: Eurardum videlicet fratrem nostrum,& Adam quem bene nostis, nobilémque illum puerum Conradum, quem & pridem non sine scandalo tulerat de Colonia. Quos tamen, si operā dare volueritis, vestra cōfidimus posse reuocari industria. Nam de ipsius Arnoldi reuocatione, quia iam in pluribus eius inflexibilis animi obstinationem probauimus, incassum laborare vos nolumus. Audiuimus autē Eurardum & Adam, & nonnullos eiusdē consortij alios fratres, in vestris adhuc partibus demorari. Quod E si verū est, oportet vos eos per vos interim, si dignamini, cōuenire, flectere precibus, ratione cōuincere, & columbinam eorum simplicitatem prudentia instruere serpentina, ne putent obedientiā inobedienti adhærere, ne licite sequi se posse confidant vagantem illicite, ne seducantur deserere professum ordinem propter inordinatum hominem, cum ipsum quoque angelum de cœlo, si aliud eis euangelizauerit, dubitare nō oporteat apostolica auctoritate anathema dicere: & ab ipso doceantur apostolo, se ab omni fratre inquietè ambulante debere subtrahere. Qui vos quoque doceat non superbè sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, donec omnibus abrenunciantem probatum sibi Christus vendicet discipulum. Valete.

Gala.1.b *2.Thes.3.b* *1.Tim.6.d*

Ad Adam monachum, vnde supra, in qua monet eum vt mortuo abbate redeat, & quòd non debuit ei obedire. Epistola septima.

SI MANERES in charitate quam in te olim aut nouimus, aut putauimus, charitatis profectò damna sentires, quæ vtique sunt scandala pusillorum. Nec enim charitas charitatem offenderet, aut contemneret cum sentiret offensam. Nam seipsam non potest negare, nec enim in se diuisa est. Nouit potius in se diuisa coniungere, coniuncta diuidere nescit. Proinde, vt dixi, si maneret in te, non sileret, non F quiesceret, non dissimularet, gemens & æstuans, & intra pium pectus tuum proculdubio submurmurans illud: Quis scandalizatur, & ego non vror? Siquidem benigna est, pacem diligit, congaudet vnitati. Sola quippe est quæ illam generat, colligat, solidat,& conseruat vbicūque seruari cognoscitur in vinculo pacis. Infensa ergo vobis hac tam honorabili matre vnitatis & pacis, quo pacto quæso vestrū quodcunque sacrificium deo fore acceptum præsumitis, cum absque illa nec martyrium quidem aliquid esse putet apostolus? Aut qua ratione vobis forte infensam nō esse confiditis, cuius castis visceribus, cuius charis pignoribus tam inhumanè agendo non pepercistis nec parcitis, scindentes vnitatem, rumpentes vinculum pacis? Ponendum est ergo munus quodcunque offerre paratis, & prius habenti aduersum vos non fratri, sed fratrum multitudini reconciliandum. Ecce nimirum vniuersę fraternitatis vnitas aduersum vestram paucitatem quodam veluti vestri discessus gladio sauciata conqueritur, quasi quæ plangens miserabiliter dicat: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Et merito. Qui enim non est cum illa, contra illam est. Putas sine gemitu tam iustum filiæ gemitum pia possit mater charitas audire? Ideo & ipsa nostris lachrymis iungens suas ait de vobis: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Charitas ipse

2.Cor.11.g *1.Cor.13.a* *Canti.1.d* *Esa.1.a* *Ephes.2.c*

G deus est. Pax nostra Christus, qui fecit vtraque vnum. In trinitate vnitas maximè commendatur. Cui ergo charitas, pax & vnitas irata cognoscitur: quid habet in regno Christi & dei? Sed forsitan dicis: Abbas noster abduxit nos, & secum ire præcepit, num inobedientes esse debuimus? Scis quidem, nisi forte oblitus sis, quid quadam die cõmunicato mecum iam conspirati scandali consilio, ac diligẽter mutua collatione discusso, inter nos cõuenerit. In quo si permansisses, *Psal.1.a* & de te illud non incongruè diceretur: Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. Sed esto. Debuistis obedire filij patri, magistrum sequi discipuli. Licuerit certè abbati monachos suos ducere quò libuerit, & docere quod voluerit, sed quãdiu vixit. Nunc verò mortuo illo, quem vel audire doctorem, vel sequi ducem cogimini, quò adhuc tam graue scandalum emẽdare cunctemini? Quis iam prohibet non dico me, sed deum nostrũ per os Hieremiæ benigne vos re- *Hiere.8.b* uocantem audire? Ait enim: Nunquid qui cecidit, non resurget? aut qui auersus est, non reuertetur? An & ille moriens interdixit ne vel post casum tentetis resurgere, post auersionem mutire audeatis de reuersione? Itáne etiã defuncto necesse est vos obedire, & obedire contra charitatem, obedire in vestræ ipsorum salutis periculum? Sed arbitror quòd nequaquam firmius seu tenacius dices esse vinculum abbatum ad subditos, quàm cõiugum ad seipsos, quorum quippe deus H copulam, & non homo, inuiolabili ligauit sacramento, lo- *Matt.19.a* quente saluatore: Quod deus coniunxit, homo non separet. *Rom.7.a* Apostolo autem asserente solutam esse mulierem à lege viri mortuo illo, tu te abbatis existimas defuncti lege teneri, & hoc contra legem quæ sanctior est, legem videlicet charitatis? Et hæc dixi non quòd putem vos vel viuenti in hoc paruisse debere, aut vel dicendam esse obedientiam sic paruisse. Alioquin generalis de huiusmodi illa sententia est: Decli- *Psal.124.a* nantes autem in obligationes, adducet dominus cum operãtibus iniquitatem. At ne forte quis abbatum etiam in malo obedientiam ab hoc maledicto liberam esse cõtendat, au- *Ezech.18.c* di alibi apertius: Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Ex his ergo liquidò apparet mala imperantibus nõ esse parendum, præsertim dum prauis obtemperans imperiis, in quo homini videris obediẽs, deo plane qui omne quod perperam agitur, interdixit, inobedientem te exhibes. Valde autem peruersum est profiteri te obediẽtem in quo nosceris superiorem propter inferiorem, id est, diuinam propter humanam soluere obedientiam. Quid enim? Quod iubet homo, prohibet deus: & ego audiam hominẽ, surdus deo? Non sic apostoli. Clamãt quip- *Actu.5.e* pe dicentes: Melius est obedire deo, quàm hominibus. Hinc *Matt.15.a* dominus in euangelio Pharisæos increpans, Quare & vos, inquit, transgredimini mandatum dei propter traditionem *Esa.29.d* vestram? Et per Esaiam: Sine causa autem, ait, colũt me, man- I data & doctrinas hominum tenentes. Et item ad protopla- *Gene.3.c* stum: Pro eo quòd obedisti voci vxoris tuæ plusquam meę, maledicta terra in opere tuo. Igitur facere malum quolibet etiam iubente, constat non esse obedientiam, sed potius inobedientiam. Sane hoc aduertendum quòd quædam sunt pura bona, quædam pura mala, & in his nullam deberi hominibus obedientiam: quoniam nec illa omittenda sunt etiam cum prohibentur, nec ista vel cum iubentur committenda. Porrò inter hæc sunt media quædam, quæ pro modo, loco, tempore, vel persona, & mala possunt esse, & bona: & in his lex posita est obedientiæ, tanquam in ligno scientiæ boni & mali quod erat in medio paradisi. In his profecto phas non est nostrum sensum sententiæ præscribere magistrorum. In his omnino prælatorum nec iussio nec prohibitio contemnenda. Videamus ne forte tale fuerit quod arguimus in vobis: & ob hoc forsitan argui non debuerit. Quod euidentius elucebit, si præmissæ diuisionis exẽpla subiecero. Fides, spes, charitas, & cætera huiusmodi, pura sunt bona, quæ quia male non possunt vel iuberi vel teneri, bene non possunt vel prohiberi vel nõ teneri. Pura mala sunt, furtum, sacrilegium, adulterium, & cætera talia, quæ vtique nec vel bene præcipi vel perfici possunt, nec male prohiberi vel non fieri. Aduersus huiusmodi non est lex. Nullius quippe prohibitio valet obuiare præceptis, nullius iussio præiudicare prohibitis. Sũt deinde media, quæ quidem per se nec bona esse noscun- K tur nec mala: possunt tamen indifferenter & bene pariter & male vel prohiberi vel iuberi, sed male nullatenus in his à subditis obediri. Ex his sunt, vt exempli gratia ponam, ieiunare, vigilare, legere, & quæque talia. Sciendum verò quia media quædam in purorum plerumque bonorum seu malorum transeunt rationem. Nam coniugium cum & fieri liceat, & non fieri: factum iam solui non licet. Quod ergo ante nuptias medium esse liquebat, in iam coniugatis puri boni vim obtinet. Item propria possidere, seculari quidem homini medium est, quoniam & non possidere licet: monacho verò quia possidere non licet, purum malum est. Vidésne iam frater, vestrum factum cui potissimum membro diuisionis cõueniat? Si puris aptandum bonis, probabile est. Si puris malis deputandum, vituperabile est. Sin verò collocandum inter media: via quidem excusari forsitan potest propter obedientiam, mora verò penitus non potest, quæ non fit per obedientiam. Nam mortuo iam abbati, si quid ante iussit quod non debuit: nequaquam esse parendum, superior patefecit disputatio. Etsi res per se iam satis elucescat, tamen propter quosdam qui quærunt occasionem vbi ratio non suppeditat, clarum faciam breuiter, & ita clarum, vt omnis dubietatis vmbra disspareat: quòd nec purum nec medium bonum, sed plane purum fuerit malum sic obedisse, sic vestrum monasterium reliquisse. Et quidem taceo de mor- L tuo, qui suũ & solum iam iudicem habet deum, & verè nũc suo domino aut stat aut cadit: ne forte indignans & merito indignãs dicat deus: Tulerunt homines à me iudicium. Tamen ad correctionem viuentium, non quidem quod gessit, sed quod iussit, discutio, vtrum videlicet illa iussio vim habere debuerit, quatenus in scandalum multorum ei fuerit obsequendum. Et pręmittendum quòd si qui simpliciter, nihilque suspicantes mali, male licet proficiscentem secuti sunt, putantes eum episcopi Lingonensis & abbatis Cisterciensis (nam vtrique debitor erat) licentia proficisci (quod vtique nonnullos de illo comitatu sic credidisse incredibile non est) nostra hæc illos non tangit reprehensio, dummodo vbi compererint, sine mora regrediantur. Igitur aduersus illos tãtùm, immo pro illis sermo est nobis, qui scientes & prudentes miserunt manus in ignem, qui conscij præsumptionis, secuti sunt præsumptorem, non audientes apostolum prohibentem & denunciantem vt se ab omni fratre ambulante inordinate subtraherent, contemnentes & ip- *1.Thes.3.b* sius domini vocem dicentis: Qui non colligit mecum, di- *Matt.12.c* spergit. Vos fratres, vos inquam, aperte & specialiter notat illud apud Hieremiam, quod cum dolore quidem reminiscor, opprobrium. Hæc est, inquit, gens quæ non audiuit vo- *Hiere.7.e* cem dei sui. Dei enim propriè vox est ista, hostem suũ pro- M prio designantis ex officio, & tanquam digito demonstrantis, vt simplices ab eius impio deterreat consectatu. Qui non est, inquit, mecum, dispergit. Ac si dicat: In hoc te iam mecum non esse intelligas, si sequeris dispersorem. Deo ergo clamante: Qui non colligit mecum, dispergit: sequi vos oportuit dispersorem? Deo, inquam, vos inuitãte ad colligendum, homini potius ad dispergendum obsequi debebatis? Magistros cõtemnebat, subditos exponebat, socios conturbabat: & vos videntes furem currebatis cum eo? Silere de mortuo statueram, sed compulsus sum, fateor, aliquantulum prætergredi, dum non potuit improbari obeditio, si non reproba monstraretur & iussio. Porro iussio hominis & actio cum diuersa non fuerint, impossibile visum est vnam sine altera vel approbari vel respui. Liquet tamen huiuscemodi iussioni non fuisse obtemperandum, deo quippe imperante contraria. Item maiorum institutis, minorum non esse præponenda, aut communibus priuata non præiudicare imperia quis dubitat? Nam ex regula sancti Benedicti hoc habemus. Possem quidem abbatem Cisterciensem ad medium deducere, qui vtique superior illo quãtum pater filio, quantum magister discipulo, quantum denique abbas commisso sibi monacho, meritò se à vobis propter ipsum queritur fuisse cõtemptum. Possem & episcopum, cuius nihilo minus quia nõ fuit expectatus consensus, inexcusabilis est & contemptus, cum ad ipsos & de ipsis dominus dicat: Qui vos sper- *Luc.10.c* nit, me

A nit, me spernit. Sed quoniam his posset ambobus opponi & anteponi Romani pontificis tanquam grauior auctoritas, cuius quippe vos aiunt præmunitos fuisse licentia, quę & ipsa licentia suo quidem loco erit discutienda, talis potius proferatur cuius omnino fas non sit auctoritati contradicere. Certe summus ille pōtifex qui per sanguinem proprium solus & semel introiuit in sancta æterna redemptione inuenta, terrifica voce denunciat in euangelio, ne quis vnum de pusillis eius audeat scandalizare. Vobis autem vnius donetur scādalum, si non vltra processit malum. Facilis sequatur venia culpam, ex qua graue damnum nō oritur. Nunc vero (quod dubium non est) pluribus scandalizatis, quis aperte non videat quàm inhumanè humanam iussionem diuinæ prætuleritis? Quod quidem audere, quis nisi amēs dicere audeat bonum esse, aut bonum fieri posse, quātælibet dignitatis homine præcipiente? Quod autem nec bonum est, nec bene fieri potest, purum proculdubio malum est. Vnde consequenter aduertitur quòd iter vestrum in multorum vsurpatum scandalum, ac per hoc & contra dei mandatum, non purum bonum aut medium, sed purum omnino fuerit malum, quoniā quidem & purum bonum semper bonum est, & medium bene fieri potest. Quomodo ergo vel abbatis iussio vel papæ permissio licitum facere valuit quod purum (sicut irrefutabiliter probatum est) malum fuit, cum superius nihilo minus B allegatum sit ea quæ huiuscemodi sunt, id est, pura mala, vt nunquam iuste iuberi, sic nec licite posse fieri? Vides quàm inanis excusatio de humana obedientia, vbi in deū conuincitur facta transgressio? Nec timendum mihi arbitror, quòd ad illud domini responsum de sibi nunciato scandalo Pharisæorum refugias, vt quomodo ille nihili pendebat dicēs: Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum: ita & nostra vobis scandala non esse timenda existimes. Vides nempe quàm nil simile habeat in hac parte proportio. Nam si compares personas, illic Pharisæi superbi, hic pauperes Christi scandalizantur. Si causas, hic leuitas, ibi veritas in causa esse dignoscitur. Rursus, quod & superius propositum est, vos non solùm diuinis humana, sed & communibus priuata prętulisse imperia, hoc solum ad probationem sufficiat, quòd vestræ illi & nouitati insolitæ, & insolenti præsumptioni, nō tantùm nostri ordinis vniuersitas, sed etiam omniū monasteriorum & cōsuetudo & īstitutio reclamare videtur. Quod & vos quoque non immeritò timentes, nec satis de propria causa confidentes, remorsas ac remordentes conscientias apostolica conati estis delinire licentia. O friuolū satis remedium, quod non est aliud nisi more protoplastorum cauteriatis cōscientiis texere perizomata, videlicet ad velamētum, non ad medicamentum. Apostolicam, inquiunt, licentiam quęsiuimus, & impetrauimus. Vtinam non licentiam quæsissetis, sed consilium, id est, non vt liceret, sed an liceret. Vnde tamen quærebatis licentiam? Vt liceret quod non licebat? Facere itaque volebatis quod nō licebat. Sed quod nō licebat, malum erat. Mala igitur erat intentio, quæ in malum tendebat. Nisi forte tale hoc fuisse dicatur, quod absque licentia quidem non liceret, liceret autem si cum licentia fieret. Verùm id iam superius inuincibili exclusum est ratione. Nec enim deus vbi ait, Nolite contemnere vnū ex iis pusillis qui in me credunt: addidit etiam, nisi cum licentia. aut dicens, Qui scandalizauerit vnum de pusillis meis, &c. determinauit subiungens, sine licentia. Constat igitur vbi veritas, & veritas necessaria, in causa nō est, nec licite scandalum quodlibet posse à quolibet committi, nec iuste præcipi, nec innoxiè consentiri. Huius tamen patrandi mali quærendam putastis esse licentiam. Sed ad quid? An vt quanto licentius, tanto securius, & quo securius, eo & periculosius peccaretis? Mira cautela, & stupenda prouidentia. Malum quod iam corde cōceperant, opere tamē cauti fuerūt non implere nisi cum licentia. Conceperunt dolorem, sed non pepererunt iniquitatem donec iniquo papa conceptui præbuisset assensum. Quo lucro, quóve saltem compendio mali? Nunquid ideo aut malum esse desiit, aut vel minoratum est, quia papa concessit? Quis vero malum esse neget, assensum præbere malo? Quod tamē summum fecisse pontificem nequaquam crediderim, nisi aut circumuentum mendacio, aut importunitate victum.

Hebr. 9. c — *Matt. 18. a* — *Matt. 15. b* — *Matt. 18. a*

Quando etenim aliter huiuscemodi vobis licentiam indulgeret, seminandi videlicet scandala, schismata suscitandi, amicos contristandi, fratrum conturbandi pacem, & confundendi vnitatem, propriúmque insuper contemnendi episcopum? Et hæc qua necessitate, necesse non habeo dicere, cum rei exitus satis indicet. Profectos nempe plangimus, profectum non cernimus. His ergo talibus & tam grauibus malis dare assensum, exhibere obsequium, impēdere adiutorium, tu mihi obediētiam nominas, modestiam nuncupas, appellas māsuetudinem? Tu, inquam, conaris pessima vitia virtutum palliare nominibus? An te putas hoc sine iniuria facere domini virtutum, quòd virtutibus facis iniuriam? Vanissimam præsumptionem, turpissimam leuitatem, crudelissimam dissensionem, obediētiæ, modestiæ, mansuetudinis nominibus velas, & velatis sordibus sacra illa vocabula maculas. Hanc ego nunquam æmuler obedientiam. Talem mihi nunquam libeat modestiam vel potius molestiam imitari. Huiuscemodi mansuetudo semper longe fiat à me. Talis siquidem obediētia omni est contemptu deterior. Talis quoque modestia vltra omnem modum extenditur. Vltra dicam, an citra? Sed verius forsitā & vtroque cōpetentius dixerim extra. Qualis denique illa est mansuetudo, quę ipso etiam auditu omniū aures exasperat? Volo tamen eam ipsam vt & mihi modo exhibeas. Cum tam patiens sis, vt à quolibet etiam quò non licet pertrahi non contendas, liceat & me, obsecro, paulo nūc confidentius agere tecum. Alioquin male multum merui de te, si quod nemini soles, soli mihi indignandum putaueris. Igitur tuam conuenio conscientiam. Volens, an inuitus profectus es? Sed si ex voluntate, iam non ex obedientia. Si autem inuitus, suspectum videris habuisse imperium, cui obsequi grauabaris. Vbi verò suspicio, ibi discussio necessaria. Verùm tu vt tuæ patientiæ dares vel caperes experimentum: nihil discutiens, trahi te passus es non solùm præter voluntatem tuam, sed & contra conscientiam.

O patientia omni digna impatientia. Non possum, fateor, nō irasci huic contentiosissimæ patientiæ. Videbas dispergentem, & sequebaris? Scandala dictantem audiebas, & obsequebaris? Vera patientia est, pati vel agere contra quod libeat: sed non præter quod liceat. Mirum verò quòd hominem audiebas furtiue susurrātem, deum non audiebas aperte reclamantem, tali quasi cœlitus emisso tonitru: Væ illi per quem scandalum venit. Nō tantùm autem dominus, sed & sanguis ipsius clamore nihilo minus vehemēti (surdis licet) terribiliter irrugiebat. Clamor ei⁹, eius effusio. Effusus quippe pro dispersis filiis dei vt eos congregaret in vnum, iustè fremebat in dispersores. Odit nimirum dispersores, qui non nouit nisi colligere. Magnus eius clamor, & vehemens, qui corpora de sepulchris, animas ab inferis excitauit. Terram cœlósque tuba illa conuocauit in vnum, quippe quę in terra & quæ in cœlis sunt pacificans. In omnem terram exiuit sonus ille, & vestram non valuit rumpere surditatē? Vox nempe illa in virtute, vox illa ī magnificētia. Et quid clamat? Exsurgat deus, & dissipentur inimici eius. Et iterum, Disperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus domine. Sanguis Christi est, frater Adam, sanguis Christi est qui pro piis cōgregatis aduersus impios dispersores quasi tuba exaltat vocem suam. Minatur autem se dispersores dispergere, qui pro dispersis colligendis effusus est. Et si eius vocem tu nō audis, audit eam de cuius latere manauit. Quomodo nāque proprium non audit, qui Abel sanguinem audiebat? Sed quid ad me? inquis. Ille viderit, cui mihi contradicere fas nō erat. Non est discipulus super magistrum. Docendus, nō docturus, eius lateri adhærebam. Sequi debui, non præire præceptorem auditor. O istorum temporum Paule simplex, si tamē & ille alterum se tibi exhibuisset Antonium, vt quicquid vel leuiter de labiis eius procederet, necesse nō haberes discutere, sed sine cunctatione ad omnia nihil hæsitans obedires. O monachum obediētissimum, cui ex quibuslibet seniorum verbulis ne vnum quidem iota prætereuolet. Non attendit quale sit quod præcipitur. Et hæc est obedientia sine mora. Si ita oportet, sine causa legitur in ecclesia: Omnia probate, quod bonū est tenete. Si ita oportet, deleamus iam de libro euangelij: Estote prudētes sicut serpentes: sufficien-

D E F

Matt. 18. a — *Psal. 18. a* — *Psal. 67. a* — *Psal. 58. c* — *1. Thes. 5. b* — *Matt. 10. b*

G te quippe quod sequitur, & simplices sicut columbæ. Nec dico à subditis mandata præpositorum esse diiudicanda, vbi nil iuberi deprehenditur diuinis contrarium institutis, sed necessariam assero & prudentiam, qua aduertatur si quid aduersatur, & libertatem, qua & ingenuè contemnatur. Cæterum iste, nihil, inquit, habeo interrogare, viderit ille quid iusserit. Dic quæso, si dato in manus gladio suum te armari iussisset in iugulum, acquieuisses? Aut si se tuo voluisset impulsu in ignem vel in aquam præcipitem dari, obtemperasses? Nónne etiam ab his non prohibere cum posses, in crimen tibi reputatur homicidij? Age ergo, vide ne forte sub prætextu obedientiæ in quippiam ei grauius inseruieris. Non ignoras certè qui dixerit (nam mihi hinc fortasse non crederes) expedire scandala facientibus, demergi potius in profundum maris. Cur hoc dixit, nisi quia significare voluit tam grauia illos in posterum manere tormēta, vt eis comparata mors temporalis, nec pœnalis esse videatur, sed commoda? Qui ergo cum scandala facere iuuisti, iuuisti enim sequendo illum, obsequendo illi: nónne vtilius (iuxta præmissam veritatis sententiam) molam asinariam collo eius suspenderes, & sic eum demergeres in profundum maris? Quid ergo? Tu ille obedientissimus discipulus, illum patrem & præceptorem tuum, quem ne puncto quidem temporis vel transuerso, vt dicitur, pedis, à te quamdiu vixit passus es elongari: ita vt in fo-

Matt.18.a

H ueam quoque post eum non quidem cæcis, sed apertis more Balaam oculis, cadere non cunctatus sis: túne inquam illum tuo ita beandum putasti obsequio, vt morte illi grauiorem exhibueris obedientiam? Reuera nunc experior quàm vera sit illa sententia: Inimici hominis, domestici illius. Sic itaque sentiens, sic conscius ipse tibi, nónne si sapis, gemis: & si non desipis, tremis? Quippe cuius obedientia non meo, sed veritatis iudicio, peior inuenta est homicidio. Si hæc non ignoras, quo modo non trepidas? Quod si trepidas, quomodo non emendare festinas? Alioquin qualem hinc ad illud tribunal terrificum conscientiam portas, vbi iudex teste non indiget, vbi veritas discutit intentiones, vbi inquisitio culparum pertingit ad abdita cordis, vbi denique secretissimos recessus mentium diuinus ille inuestigat intuitus: & ad subitum illum solis iustitiæ fulgorem, animarum expansi sinus cuncta siue bona siue mala euomunt quæ celabāt? Ibi, frater Adam, facientes & consentientes pari pœna punientur. Ibi fures & socii furum similem sunt accepturi sententiam. Ibi par subibunt iudicium, & qui lactant & qui lactantur peccatores. Perge igitur iam dicere, Quid ad me? ille viderit. Tange picem: & dic, non sum inquinatus ab ea. Absconde ignem in sinu tuo: & te iactato non aduri. Pone denique portionem tuam cum adulteris: nihílque tua interesse putato. Non ita Esaias. Redarguit enim seipsum non solùm quia ipse

Michæ.7.b

Esa.6.b

I immundus, sed & quòd socius sit immundorum: Quia, inquiens, vir pollutus labiis ego sum: & in medio populi immunda labia habentis ego habito. Redarguit autem se, dixerim: non quia cum malis habitaret, sed quia mala non redarguerit. Sic namque ait: Væ mihi, quia tacui. Quando verò ipse malum facere acquiesceret, quod se in aliis non redarguisse redarguit? Quid enim etiam Dauid? Nónne alieni cōtagione peccati se senserat inquinari posse, cum diceret: Cum hominibus operātibus iniquitatem, & non communicabo cum electis eorum? Denique & orat dicens: Ab occultis meis munda me domine: & ab alienis parce seruo tuo. Vnde etiam malorum quorū noluit participare malum, studuit declinare consortium. Ait etenim: Non sedi cum concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo. Huic versiculo concinit & subsequens. Odiui (inquit) ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo. Audi denique & sapientis consilium: Fili mi (ait) si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Tu ergo aduersus hæc atque alia in hunc modum innumera veritatis testimonia putasti cuipiam obediendum? O odiosa peruersitas. Obediētiæ virtus quæ semper militat veritati, aduersus veritatem accingitur? Felicem ego dixerim fratris Henrici inobedientiam, cui cito resipiscenti ab errore, & reuertenti ex itinere, talem contigit non experiri obedientiam. Quem potiorem nunc & dulciorem suæ huiusmodi inobedientiæ carpit iamiamque degu-

Ibidem.

Psal.140.b

Ibidē 18.d

Psal.25.a

Ibidem b

Prou.1.b

stat fructum, bonam habēs conscientiam, quòd cæteris collegis suis fraterna corda graui scandalo concutientibus, ipse inter fratres in proposito & ordine suo sine querela conuersetur. Cuius ego, si optio detur, pigrā potius elegerim inobedientiam cum ipsius conscientia, quàm horum studiosam obedientiam cum scandalo. Aestimo enim quia melius agit iste sic inobediens abbati, sed non charitati, seruando vnitatem in vinculo pacis, quàm illi qui ita obtemperant homini vni, vt vnum præferant vnitati. Fidenter & hæc addiderim, expedire magis cuilibet sola vnius hominis periclitari obedientia, quàm reliquis omnibus pietatis bonis, & votis propriæ professionis. Siquidem vt cætera taceam, duo præcipua nobis in monasteriis conuersantibus obseruanda traduntur: subiectio abbati, & stabilitas in loco. Et ita obseruāda, quòd neutrum præpediat alterum, nec alterutrum sibi præiudicent. Vt verbi gratia: sic te stabilem in loco exhibeas, vt abbati subiici non cōtemnas: sic obedias subiectus abbati, vt stabilitatem non amittas. Porro si detestaris in loco licet perseuerantem, qui abbatis forte subdi contemnit imperiis: miraris si reprehendimus obedientiam quę vobis vestrum deserendi locum vel causa extitit vel occasio: præsertim cum in professione regulari sic promittatur stabilitas, vt de subiectione abbati exhibenda, nulla penitus mentio fiat? Sed quæris forsitan, inquiens mihi: Quid ergo tu de stabilitate tua facis, quam apud Cistercium firmasti, & nunc alibi habitas? Ad quod respondeo. Ego quidem Cisterciēsis monachus ibidem professus, ab abbate meo vbi nunc habito missus sum: sed missus in pace, missus sine scandalo, sine discordia, missus iuxta consuetudinem & communem institutionem. Quādiu ergo in eadem qua missus sum pace & concordia perseuero: quandiu in vnitate sto, communibus priuata non præfero: quietus & subditus in quo positus sum permaneo: secura dico conscientia, quod promisi, firmiter teneo. Quomodo enim stabilitatis præuaricor votum, qui vnanimitatis non rumpo vinculum, pacis firmamētum non desero? Et si corpus absentauit obedientia, sed spiritum semper ibidem præsentem tenet cōcors deuotio, & in nullo dissimilis cōuersatio. Qua die autem (quod quidem deus auertat) aliis incipiam viuere legibus, aliis moribus conuersari, diuersis deseruire obseruantiis, adinuenire noua, extraneas vsurpare consuetudines: transgressor professionis, promissam stabilitatem iam non me tenere confido. Dico ergo abbati per omnia obtemperandum, sed salua professione. Verùm tu professus secundum regulam sancti Benedicti, vbi promisisti obedientiam, promisisti & stabilitatem. Quod si obedieris quidem, stabilis autem nō fueris: dum offendis in vno, factus es omnium reus. Si omnium, & ipsius obedientiæ. Vides itaque pondus tuæ obedientiæ? Quomodo nempe stabilitatis transgressionem sufficit excusare, quæ nec sibi quidem valet patrocinari? Item, Notum est solenniter ac regulariter profiteri quemque in præsentia abbatis. In præsentia ergo tantùm, nō etiam ad nutum ipsius fit cuiusque professio. Testis proinde adhibetur abbas, non dictator professionis: adiutor non fraudator adimpletionis, vindex non auctor præuaricationis. Quid igitur? Ponam in manu abbatis quod absque vlla exceptione coram deo & sanctis eius propria manu & ore firmaui, audiens ex regula, si quando aliter fecero, à deo me esse damnandum, quem irrideo? Si abbas meus aut etiam angelus de cœlo contraria iusserit, libere recusabo huiusmodi obedientiam, quæ me transgressorem voti proprij, & peierare faciat nomen dei mei. Scio enim me iuxta scripturæ veritatem ex ore meo vel condemnandum vel iustificandum: & quia os quod mētitur, occidit animam: & quod deo veraciter canitur: Perdes omnes qui loquuntur mendacium: & quia vnusquisque onus suum portabit: & vnusquisque pro se rationem reddet. Alioquin qua fronte psallam mentiens in conspectu dei & angelorū illud de psalmo: Reddam tibi vota mea, quæ distinxerūt labia mea? Viderit denique abbas meus quid sibi faciendum putet de eo quod ex regula ad ipsum specialiter dirigitur: vt præsentem regulam in omnibus conseruet. Et item quod vniuersaliter præcipitur, & nemo excipitur: vt omnes scilicet per omnia magistram sequantur regulam: nec ab ea temere deuietur à quoquam

K

L

M

Sapien.1

Psal.5.a

Psal.65.c

A quoquam. Ego sic ipsum sequi decreui semper & vbiq; magistrum, vt nequaquã à regulæ quam teste ipso iuraui & statui custodire, deuiem magistetio. Occurramus breuiter quęstioni quæ à latere nobis surgere posse videtur: & sic iam nimis longam finiamus epistolam. Videor nempe cõtraria loqui rei quam facio. Quæri etenim à me potest, si hos damno qui abbatis sui non solùm consensu sed & iussu suum monasterium deseruerunt: quo pacto illos & recipiã & retineam, qui de aliis monasteriis fracto stabilitatis voto, & contempto seniorum imperio, ad nostrum ordinem veniunt? Ad quod quidem breuis responsio, sed periculosa. Vereor namque displicere quibusdam quod dicturus sum. Cæterum mihi magis verendum puto ne tacendo veritatem, illum versiculum non veraciter cantem: Iustitiam tuã non abscondi in corde meo: veritatem tuam & salutare tuum dixi. Hac ergo ratione illos suscipimus, quoniam non putamus esse malum si vota labiorum suorum quæ in locis suis potuerunt quidem promittere, sed nequaquam persoluere, deo qui vbique est, vbicunque poterunt reddant, & solius ruptæ stabilitatis damna, reliquorum regularium præceptorum integra obseruatione compensent. Si cui displicet hoc, & murmurat aduersus hominem quærentem salutem suam, respondebit pro eo salutis auctor: Nónne oculus tuus nequam est, quia ille bonus? O quisquis es qui saluti inuides alienæ, parcito B vel tuæ. An nescis quòd inuidia diaboli intrauit mors in orbem terrarum? Attende itaque tibi. Si enim vbi inuidia, ibi mors: profecto non potes simul & inuidere & viuere. Quid molestus es fratri tuo quoniam satagit quemadmodum quæ processerunt de labiis suis, non faciat irrita? Si quærat homo quomodo & vbi persoluat quod pollicitus est deo, quid tu perdis? Fortasis si aliquantæ pecuniæ tu eum debitorem teneres: circuire cogeres mare & aridã donec vsque ad nouissimum quadrantem debitum redderet vniuersum. Quid igitur meruit de te deus tuus quoniam non vis vt & ipse à suo quod suũ est debitore recipiat? Immo vni inuidens, duos tibi reddis infensos: dum & dominum serui obsequio, & domini gratia seruum fraudare conaris. Tu quare illum potius non imitaris & ipse, videlicet persoluendo quod debes? Putásne & tuum non requiretur debitum? An potius propter hoc magis irritas impie deum, quia dicis in corde tuo, non requiret? Quid inquis? Omnes ergo damnas qui similiter non faciunt? Non. Sed audi quid & de ipsis sentiam: & noli frustra calumniari. Quid me vis odiosum facere multis milibus sanctorum qui sub nostra professione non nostro conuersantes more, tamen aut sanctè viuunt, aut beate defuncti sunt? Num ignoro quòd reliquerit sibi deus septem milia virorum qui non curuauerunt genua sua ante Baal? Audi ergo æmule: calumniator ausculta. Dixi cur de aliis monasteriis C ad nostra veniẽtes, recipiendos censuerim. Nunquid nõ venientes damnaui? Excuso illos: non istos accuso. Soli sunt inuidi, quos excusare nec volo nec valeo. Quibus exceptis, si quis cæterorum ad regulæ cupiat transire puritatẽ, sed propter scandalum non audeat, aut certè etiam ob certam corporis infirmitatem: puto quia non peccat: dum tamen in suo studeat loco sobriè & iustè & piè conuersari. Nam si qua ex more monasterij minus forte districtè quàm regula constituisse videtur, obseruare compellitur: excusabit hoc forsitan aut illa charitas qua cunctatur migrare ad melius propter scandalum, iuxta illud: Charitas operit multitudinem peccatorum: aut illa humilitas qua propriæ cõscius infirmitatis se reputat imperfectum. Siquidem & de ipsa scriptum est: Deus humilibus dat gratiam. Multa quidem tibi locutus sum charissime, cum multis opus non habeas: quippe cui sit & ingenium velox ad intelligendum quod dicitur: & voluntas agilis ad eligendum quod vtiliter suadetur. Sed licet specialiter quidem ad te, non tamen tam multa propter te scribenda putaui. Hæc itaque, quibus deus prouidit fore necessaria. Te autẽ vt meum iam olim familiarissimum, paucis & cum omni fiducia moneo, ne iam diutius animas desiderantium te, in tuæ quidem animæ horrẽdum periculum tui expectatione suspẽdas. En tua, eorúmque (ni fallor) qui tecum sunt, & mors & vita in manu tua est. Arbitramur enim quicquid feceris tu aut volueris, illos esse facturos. Alioquin aperte denuncia illis, quia iuxta omnium abbatũ nostrorum D non contemnendã sententiam quæ merito processit in vos: qui redierint viuent: qui renuerint morientur.

Psal. 39. b *Matt. 20. b* *3. Reg. 18. d* *Rom. 11. a* *1. Pet. 4.* *Iaco. 4. b*

Ad Brunonem Coloniensem electum. Epistola octaua.

QVAERIS à me consilium vir illustris Bruno, an volentibus te ꝓmouere ad episcopatum, acquiescere debeas. Quis hoc mortalium diffinire præsumat? Deus forsitan vocat: quis audeat dissuadere? Forte non vocat: quis appropinquare consulat? Vtrum vero vocatio dei sit, an non sit, quis scire posit excepto spiritu qui scrutatur etiam alta dei, vel si cui forte reuelauerit ipse? Magis quoque dubium reddit consilium illa in literis tuis humilis sed terribilis confessio, qua vitam tuam tam grauiter & vt credo non nisi veraciter accusas. Nec enim negandum est huiuscemodi vitam esse indignam tam sacri dignitate ministerij. Sed rursum non immerito è regione times (nam & nos idipsum metuimus) si ob malum conscientiæ de commisso scientiæ talento non facis lucrum: nisi quòd alio forte negociandi genere etsi minus copiosè, minus tamen periculosè fructificare valeres. Horreo fateor: sic enim tibi vt mihi loqui debeo quod sentio. Horreo, inquam, considerans vnde quò vocaris: præsertim cum nullum intercurrerit pœnitentiæ tempus, per quod vtcunque huiuscemodi periculosissimus E transitus fiat. Et quidem rectus ordo requirit vt prius propriam, deinde alienas curare studeas conscientias. Primus quippe pietatis gradus est de quo scriptum est: Miserere animæ tuæ placens deo. Ex hoc autem ad miserandum proximum recto iam tramite charitas ordinata procedit: quippe quem ad sui quisque mensuram amare præcipitur. Quod si in hunc modum quo te hactenus ipse amasti, & tibi committendos amaturus es: malo ego quidem tibi non committi quàm sic diligi. Si autem prius te diligere didicisses: & me forsitã scires amare. Sed quid si suam deus acceleret tibi gratiam, & multiplicet misericordiam: & fit ad restituendam innocentiam efficacior velox clementia quàm diuturna pœnitentia? Beatus siquidem, cui non imputabit dominus peccatum. Nam quis accusabit aduersus electum dei? Si deus iustificat: quis est qui condemnet? Hoc salutis compendium sanctus ille latro consecutus est, vno eodémque die simul & confessus latrocinia, & introductus in gloriam: breui quodam contentus ponte crucis ad transigẽdum de regione dissimilitudinis in terram viuentium, & de luto fecis in paradisum voluptatis. Hoc subitum pietatis remedium percepit felix illa peccatrix, cum repente vbi superabundauerant delicta, abundare cœpit & gratia. Absque multo pœnitentiæ labore dimissa sunt ei peccata multa, quoniã dilexit multum: & in breui meruit charitatis accipere latitudinem: quæ F (vt scriptum est) cooperit multitudinem peccatorum. Hoc & ille paralyticus in euangelio duplex atque celerrimum potentissimæ bonitatis persensit beneficium, prius mente quàm carne curatus. Sed aliud est celerem adipisci veniam peccatorum: & aliud de ipsis sceleribus ad infulas mox prouehi dignitatum. Video tamẽ Matthæum de telonio ad apostolatus culmen assumptum, sed hoc me rursum conturbat, quòd non prius audierit cum cæteris coapostolis suis, Ite in orbem vniuersum, prædicate euãgeliũ omni creaturæ, quàm egerit pœnitẽtiam, multo tempore ac labore sequendo dominum quocunque iret, permanẽs cum eo in tentationibus suis. Sed & si occurrat de Ambrosio quòd de tribunalibus ad sacerdotium raptus fuerit, non me valde confortat, cum à puero mundam in mundo duxerit vitam, & sic etiam fuga & latebris multisque dissimulationum modis declinare conatus sit. Si de Saulo quoque factus repente Paulus, repente vas electionis, repente doctor gẽtium, in exemplum adducitur, hoc exempli euacuat similitudinem, quòd ille ideo misericordiam consecutus sit, quia ignorans ipso teste peccauit manens in incredulitate. Quanquam si tale quippiam quandoque bene & vtiliter factum fuisse agnoscitur, de quo dici veraciter posit, Hæc est mutatio dexteræ excelsi: non tam exemplum quàm miraculum afferre debeat. Hæc interim à me ad id quod quæritis suspensiuè responsa sufficiãt. Neque

Eccli. 30. d *Psal. 31. a* *Luc. 23. f* *Luc. 7. f* *1. Pet. 4. b* *Matt. 9. a* *Marc. 2. b* *Marc. [illegible]* *1. Timo. 1. c* *Psal. 76. c*

G enim possum vnde certus non sum, certam proferre sententiam. Sic contingere debet quærenti rem vbi non sit. Sermo à propheta, consilium à sapiente quærendum est. Nunquid enim de luto lympidum quippiam haurire potestis? Vnū tamen est quod amico absque periculo & nequaquā sine fructu impēdere possumus, nostræ videlicet pro hac re orationis ad deum qualecunque suffragium. Deo ergo relinquentes sui quod ignoramus secretum cōsilij, ipsum supplici deuotione & deuota supplicatione precamur, vt in vobis & de vobis operetur quod & se deceat, & vobis expediat. Habetis autem dominum Norbertum: quem melius præsentem præsens de talibus interrogare potestis. Nam tanto vir ille in diuinis aperiendis mysteriis nobis promptior, quāto & deo propior esse cognoscitur.

Ad eundem iam archiepiscopum Coloniensem.
Epistola nona.

DIGNATIONIS vestræ suscepi scripta deuotus, & ad iniūcta solicitus fui: & si profui, vos probabitis. Sed de hoc satis. Porro in eadem charitate audeo quæ sequuntur. Si cunctos qui vocantur ad ministerium, constat eligi & ad regnum, profecto securus est Coloniensis archiepiscopus. Quod si etiam & Saulem in regno, & Iudam in sacerdotio legitur elegisse non alius quàm ipse deus, & non H potest solui scriptura quæ hoc asserit: timeat necesse est & Coloniensis archiepiscopus. Si verò (quod verum est) & illa sententia hodie quoque viget, quia non multos nobiles, (1.Cor.1.d) nos multos potentes, non multos sapientes elegit deus, nūquid non triplicē quoque habet timendi causam Coloniensis archiepiscopus? Curemus ergo in alto positi, non altum sapere, sed timere, sed humilibus cōsentire. (Eccli.32.a) Principē, inquit, te constituerunt? esto in illis tanquam vnus ex illis. Et iterū: Quanto maior es, tāto humilia te in omnibus. (Eccli.3.c) Sapiens est qui hoc consulit: quippe haud secus sentiens ab ipsa sapientia quæ ait: Qui maior est vestrum, fiat sicut minor. (Luc.22.c) Alioquin iudiciū durum his qui præsunt, timeat potestas. (Sapien.6.a) Seruus quoque sciens voluntatem domini sui, & non faciens digna, vapulabit multis. Timeat qui cognouit literaturā. Timeat nobilis, quia iudex omnium non est acceptor personarum. Iste profecto necessarij timoris funicul⁹ triplex, difficilè rumpitur. Durúsne videor quia non blandior, quòd metū incutio, quòd amico cupio initium sapiētiæ? Sic mihi contingat semper beare amicos, id est, terrēdo salubriter, nō adulando fallaciter. Ad illud me prouocat qui dicit: Beatus homo qui semper est pauidus. (Prou.28.c) Ab hoc reuocat qui ait: Populе meus, qui te beatificant, in errorem inducunt. (Esa.3.b)

Ad eundem. Epistola decima.

I HOrrēdum punire nephas etsi duplici ratione incumbat vobis, tum pro debito videlicet officij, tum quia & apostolica iniungit auctoritas: puto tamen quòd nō superuacua in re tāta, etiam amici cōmonitio accedit. Hoc autē est quod amicū & patrē cupimus esse admonitū, vt hæc ipsa vltio quæ facienda est, eo quoq; zelo quo faciēda est fiat, quatenus non solùm præsens facinus mulctatum esse videatur, sed etiam à simili temeritate audiens omnis malignitas compescatur.

Ad Cartusienses, & Guigoni priori.
Epistola vndecima.

INTER patres reuerendisimis, & inter amicos charissimis, Guigoni priori Cartusiensi, cæterisque sanctis qui cum eo sunt, frater Bernardus de Claraualle salutem æternam. Sanctitatis vestræ literas tam lætus accepi, quàm auidus & olim desideraueram. Legi eas, & quas voluebam in ore literas, scintillas sentiebam in pectore, quibus & concaluit cor meum intra me tanquam ex illo igne quem dominus misit in terram. O quantus in illis meditationibus exardescit ignis, è quibus huiuscemodi euolant scintillæ? Vestra illa succensa & succendens salutatio sic mihi (vt verum fatear) accepta fuit & est, quasi non ab homine, sed certissimè ab illo qui mandat salutes Iacob, descendere videretur.

K Non me sanè arbitror salutatum in via, non in transitu, non veluti ex occasione, vt assolet, consuetudinis, sed planè ex visceribus, vt sentio, charitatis prodiit hæc tam grata & inopinata benedictio. Benedicti vos à domino, qui me in benedictionibus dulcedinis tantæ præuenire curastis, vt daretur puero vestro, vobis primùm scribentibus, fiducia rescribendi: scribere quidem ad vos iam pridem gestienti, sed non præsumēti. Verebar nimirum sanctam quam in domino habetis importunis scriptitationibus infestare quietem: iuge illud vestrum sacrúmque silentium à seculo, susurrium cum deo, vel ad modicum interrumpere, nostráque ingerere auribus, secretis penitus occupatis supernis eulogiis. Timebam omnino molestus fieri vel Moysi in monte, vel Heliæ in deserto, aut certe excubanti in templo Samueli, si diuinis intentissimos confabulationibus aliquatenus auocare tentassem. Clamat Samuel: Loquere domine, quia audit seruus tuus. (1.Reg.3.b) & ego me audiri præsumerem? Timebam, inquam, ne si & Dauid eloganti se & fugienti manentique in solitudine, importunus insisterem, indignans excusaret & diceret: Sine me, non audio te modo, audiam potius quod dulcius ausculto. Audiam quid loquatur in me dominus deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor. (Psal.84.b) Aut certe illud: Declinate à me maligni, & scrutabor mandata dei mei. (Psal.118.d) Quid enim? Egóne tam temerarius essem, vt inter sponsi brachia L suauiter quiescentem auderem suscitare dilectam quousque vellet ipsa? Putarem illico auditurum me ab illa: Noli mihi molestus esse. (Canti.2.e) Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. Verùm quod non audeo ego, audet charitas, & cum omni fiducia pulsat ad ostium amici, nequaquam putans pati se debere repulsam, quæ amicitiarum matrem se nouit, nec veretur vestrum etsi gratissimum paulisper inquietare ocium, propter suum negocium. Ipsa profecto, ipsa cum vult facit vos excedere deo. Ipsa & cum voluit fecit sobrios nobis, adeo vt minimè duceretis indignū, me non modo sustinere loquentem, sed tacentem insuper benigne prouocare. Amplector benignitatem, dignationem admiror, laudo & veneror puritatem, qua de nostris profectibus quos putatis, tanta in domino exultatione gloriamini. Glorior & ego plurimum tanto testimonio, & seruorum dei tam grata quàm gratuita admodum familiaritate delector. Hæc iam gloria mea, hoc gaudium meum, hæ deliciæ cordis mei, quòd non frustra leuauerim oculos meos in montes, vnde quippe iam non mediocre venit auxilium mihi. Hi iam nobis stillarunt montes dulcedinem, & adhuc spero quia stillabūt quousque valles nostræ abundabūt frumento. Festiuus enim erit mihi dies ille ducendus, & memoriale sempiternum, in quo virum illum videre ac suscipere merui, per quem factum est vt in cordibus vestris ego reciperer. M Et quidem iam ante receperatis, vt apparet in literis vestris, sed nunc arctius, vt comperi, & familiarius, cum ille vobis retulit de me quædam, quæ etsi non probauerit, putauit tamen. Fidelis quippe & religiosus absit vt aliter loqueretur q̄ credidit. En reuera in me experior quod ait saluator: Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. (Matt.10.d) Mercedem quippe iusti dixerim, quòd iustus reputor, non ob aliud nisi quòd iustum recepi. Nam si qua superaddita sunt, ea iustus non tam ex veritate rei quàm ex puritate sui locutus est. Audistis, credidistis, exultastis, scripsistis, & me non parum lætificastis, non solùm quòd aliquem locum gratiæ, & locum non mediocrem apud vestram merui sanctitatem, sed & quòd nobis vestrorum non parua ex parte puritas animorum innotuit. Paucis pro certo aperuistis, cuius spiritus estis. Gaudeo proinde mihi, gaudeo & vobis, meæ vtilitati, & vestræ synceritati. Illa siquidem vera & syncera est charitas, & omnino de corde puro & cōscientia bona & fide non ficta iudicanda procedere, qua proximi bonum æquè vt nostrum diligimus. Nam qui magis aut certè solum diligit suum, conuincitur non castè diligere bonum quod vtique propter se diligit, non propter ipsum. Et hic talis non potest obedire prophetæ, qui ait: Cōfitemini domino quoniam bonus. (Psal.117.d) Cōfitetur quidem quia fortasis bonus est sibi, nō autem quoniam bonus est in se. Quapropter nouerit in

A uerit in se dirigi illud ab eodem propheta opprobrium: Cōfitebitur tibi cum benefeceris ei. Est qui confitetur domino quoniam potens est: & est qui confitetur quoniam sibi bonus est: & item qui confitetur quoniam simpliciter bonus est. Primus seruus est, & timet sibi: secundus mercenarius est, & cupit sibi: tertius filius, & defert patri. Itaq; & qui timet, & qui cupit, vterque pro se agunt. Sola quæ in filio est charitas, non quærit quæ sua sunt. Quamobrem puto de illa dictum: Lex domini immaculata, conuertens animas: quòd sola videlicet sit quæ ab amore sui & mundi auertere possit animum, & in deum dirigere. Nec timor quippe nec amor priuatus conuertit animam. Mutant interdum vultum vel actum, affectum nunquam. Facit quidem etiam seruus nonnunquam opus dei, sed quia non spontè, in sua adhuc duritia permanere conuincitur. Facit & mercenarius, sed quia non gratis, propria trahi cupiditate cognoscitur. Porrò vbi proprietas, ibi singularitas. Vbi autem singularitas, ibi angulus. Vbi verò angulus, ibi sine dubio sordes siue rubigo. Sit itaque seruo sua lex timor ipse quo constringitur: sit mercenario sua cupiditas, qua & ipse arctatur: quando ab ipsa tentatur abstractus & illectus. Sed harū nulla aut sine macula est, aut animas conuertere potest. Charitas verò conuertit animas, quas facit & voluntarias. Porrò in eo eam dixerim immaculatam, quòd nil sibi de suo retinere consueuit. Cui nempe de proprio nihil est, totum profectò quod habet, dei est. Quod autem dei est, immundum esse non potest. Lex ergo domini immaculata, charitas est, quæ non quod sibi vtile est quærit, sed quod multis. Lex autē domini dicitur, siue quòd ipse ex ea viuat, siue quòd eam nullus nisi eius dono possideat. Nec absurdum videatur quod dixi etiam deum viuere ex lege: cum non alia dixerim, quàm charitate. Quid verò in summa & beata illa trinitate summam & ineffabilem illam conseruat vnitatem, nisi charitas? Lex est ergo, & lex domini charitas, quæ trinitatem in vnitate quodammodo cohibet, & colligat in vinculo pacis. Nemo tamen me existimet charitatem hic accipere qualitatem vel aliquod accidēs: alioquin in deo dicerem (quod absit) esse aliquid quod deus non est: sed substātiam illam diuinam, quod vtique nec nouum nec insolitum est, dicente Ioanne: Deus charitas est. Dicitur ergo rectè charitas & deus, & dei donum. Itaque charitas dat charitatem, substantia accidentalem. Vbi dantem significat, nomen est substantiæ. Vbi donum, qualitatis. Hæc est lex æterna, creatrix & gubernatrix vniuersitatis. Siquidem in pondere & mensura & numero per eam facta sunt vniuersa, & nihil sine lege relinquitur, cum ipsa quoq; lex omnium sine lege non sit, non tamen alia quàm seipsa, qua & seipsam etsi non creauit, regit tamen. Cæterùm seruus & mercenarius habent legem non à domino, sed quam ipsi sibi fecerunt, ille deum non amando, iste plus aliud amando. Habent, inquam, legem non domini, sed suam, illi tamen quæ domini est subiectam. Et quidem suam sibi quisque legem facere potuerūt, non tamē eam incommutabili æternæ legis ordini subducere potuerunt. Tunc autem dixerim quemque sibi suam fecisse legem, quando communi & æternę legi propriam prætulit voluntatem, peruersè vtique volens suum imitari creatorē, vt sicut ipse sibi lex, suique iuris est, ita is quoque seipsum regeret, & legem sibi suam faceret voluntatem, graue vtique & importabile iugum super omnes filios Adam, heu inclinans & incuruans ceruices nostras, adeo vt vita nostra inferno appropinquauerit. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Quo vtique sic premor, vt nisi quia dominus adiuuit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. Sub hoc onere grauatus gemebat qui dicebat: Quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Vbi dixit, factus sum mihimetipsi grauis, ostendit quòd lex ipse sibi esset, nec alius hoc quàm ipse sibi fecisset. Quod autem deo loquens pręmisit, posuisti me contrarium tibi, dei se tamen non effugisse legem indicauit. Hoc quippe ad æternam iustāmque legem dei pertinuit, vt qui à deo noluit suauiter regi, pœnaliter à seipso regeretur: quique spontè iugum suaue & onus leue charitatis abiecit, propriæ volūtatis onus importabile pateretur inuitus. Miro itaque modo æterna lex

Psal. 48. d · *Psal. 18. b* · *1. Ioan. 4. c* · *Rom. 7. d* · *Iob 7. d*

D fugitiuum suum & posuit sibi contrarium, & retinuit subiectum, dum videlicet nec iustitiæ pro meritis legem euasit, nec tamen cum deo in sua luce, in sua requie, in sua gloria remansit, subiectus potestati, & submotus fęlicitati. Domine deus meus cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam, vt abiecta graui sarcina propriæ voluntatis, sub leui onere charitatis respirem, nec iam seruili timore coercear, nec mercenaria cupiditate illiciar, sed agar spiritu tuo, spiritu libertatis, quo aguntur filij tui, qui testimonium reddat spiritui meo quòd & ego sim vnus ex filiis, dum eadem lex mihi fuerit quæ & tibi, & sicut tu es, ita & ipse sim in hoc mundo? Hi siquidem qui hoc faciunt quod ait apostolus, Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis: proculdubio sicut deus est, & ipsi sunt in hoc mundo, nec serui aut mercenarij sunt, sed filij. Itaque nec filij sunt sine lege, ñisi fortè aliquis aliter sentiat propter hoc quod scriptum est: Iustis non est lex posita. Sed sciēdum est quòd alia lex est promulgata à spiritu seruitutis in timore, alia à spiritu libertatis data in suauitate. Nec sub illa coguntur esse filij, nec sine ista patiuntur. Vis audire quia iustis non est lex posita? Non accepistis (inquit) spiritum seruitutis iterum in timore. Vis audire quòd tamen sine lege charitatis non sint? Sed accepistis (ait) spiritum adoptionis filiorum. Denique audi iustum vtrunque de se fatentem, & quòd non sit sub lege, nec tamen E sit sine lege. Factus sum (inquit) his qui sub lege erant, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege. His qui sine lege erant, tanquam sine lege essem, cū sine lege dei non essem, sed in lege essem Christi. Vnde aptè non dicitur: Iusti nō habent legem, aut iusti sunt sine lege, sed iustis non est lex posita, hoc est, non tanquam inuitis imposita, sed voluntariis eo liberaliter data, quo suauiter inspirata. Vnde & pulchrè dominus, Tollite, ait, iugum meum super vos. Ac si diceret: Nō impono inuitis, sed vos tollite si vultis. Alioquin nō requiem sed laborem inuenietis animabus vestris. Bona itaque lex charitas & suauis, quæ non solùm leuiter suauitérque portatur, sed etiam seruorum & mercenariorum leges portabiles ac leues reddit, quas vtique non destruit, sed facit vt impleantur, dicente domino: Non veni legem soluere, sed adimplere. Illam temperat, istam ordinat, vtramque leuigat. Nunquam erit charitas sine timore, sed casto: nunquam sine cupiditate, sed ordinata. Implet ergo charitas legem serui, cum infundit deuotionem: implet & mercenarij, cum ordinat cupiditatem. Porrò timori permixta deuotio ipsum nō adnullat, sed castificat. Pœna tantùm tollitur, sine qua esse non potuit dum fuit seruilis, & timor manet in seculum seculi castus & filialis. Nam quòd legitur, Perfecta charitas foras mittit timorem, pœna intelligenda est, quæ seruili (vt diximus) nunquam deest timori, illo scilicet genere locutionis quo sæpe causa ponitur pro effectu. Deinde cupiditas tunc rectè à superueniente charitate ordinatur, cum mala quidem penitus F respuuntur, bonis verò meliora præferuntur, nec bona nisi propter meliora appetuntur. Quod cum plenè per dei gratiam assecutum fuerit, diligetur corpus & vniuersa corporis bona tantùm propter animam, anima propter deum, deus autem propter seipsum. Veruntamen quia carnales sumus, & de carnis concupiscentia nascimur, necesse est cupiditas vel amor noster à carne incipiat: quę si rectò ordine dirigitur, quibusdam suis gradibus duce gratia proficiens, spiritu tandem consummabitur, quia non prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale. Et prius necesse est portemus imaginem terrestris, deinde cœlestis. In primis ergo diligit seipsum homo propter se. Caro quippe est, & nil sapere valet præter se. Cúmque se videt per se non posse subsistere, deum sibi quasi necessarium incipit per fidem inquirere & diligere. Diligit itaque in secundo gradu deum, sed propter se, non propter ipsum. At verò cum ipsum cœperit occasione propriç necessitatis colere & frequentare cogitando, legendo, orando, obediendo, quadam huiuscemodi familiaritate paulatim sensímque deus innotescit, consequenter & dulcescit, & sic gustato quàm suauis est dominus, trāsit ad tertium gradū, vt diligat deum nō iam propter se, sed propter ipsum. Sanè in hoc gradu statur, & nescio si à quoquam hominum

Ibidem. · *Rom. 13. b* · *1. Tim. 1. b* · *Rom. 8. a* · *1. Cor. 9. c* · *Matt. 11. d* · *Mat. 5. b* · *Psal. 18. a* · *1. Ioan. 4. d* · *1. Cor. 15. f*

G quartus in hac vita perfectè apprehenditur, vt se scilicet homo diligat tantùm propter deum. Asserant hoc si qui experti sunt: mihi, fateor, impossibile videtur. Erit autem proculdubio cum introductus fuerit seruus bonus & fidelis in gaudium domini sui, & inebriatus ab vbertate domus dei. Quasi enim ebrius miro quodam modo oblitus sui, & à se penitus velut deficiens totus perget in deum, & deinceps adhęrēs ei, vnus spiritus erit. Arbitror hoc prophetam sensisse cū diceret: Introibo in potentias domini, domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Sciebat profectò cum introiret in spirituales potentias domini, exutum se iri vniuersis infirmitatibus carnis, vt iam nil de carne haberet cogitare, sed totus in spiritu memoraretur iustitię dei solius. Tunc pro certo singula Christi membra dicere poterunt de se, quod Paulus aiebat de capite: Etsi cognouimus secundum carnem Christum, sed nūc iam nō nouimus. Nemo ibi se cognoscit secundum carnem, quia caro & sanguis regnum dei nō possidebunt. Non quòd carnis substantia illic futura non sit, sed quòd carnalis omnis necessitudo sit defutura, carnisque amor amore spiritus absorbendus, & infirmæ quæ nunc sunt humanæ affectiones, in diuinas quasdam potētias habeant commutari. Tunc sagena charitatis, quæ nunc tracta per hoc mare magnum & spatiosum ex omni genere piscium congregare non desinit, cum perducta ad littus fuerit, malos foras mittens, bonos solum-H modo retinebit. Siquidē in hac vita ex omni genere piscium intra sinum suæ latitudinis, charitatis rete concludit, vbi se pro tempore omnibus conformans, omniúmque in se siue aduersa siue prospera traiiciens, ac sua quodammodo faciēs, non solùm gaudere cum gaudentibus, sed etiam flere cū flentibus consueuit. Sed cum peruenerit ad littus, velut malos pisces omne quod triste patitur foras mittens, sola quę placere & iucunda esse poterunt, retinebit. Nunquid enim tunc (verbi gratia) Paulus aut infirmabitur cum infirmis, aut vretur pro scandalizatis, vbi scandala & infirmitas procul erunt? Aut certè lugebit eos qui antè non egerunt pœnitētiam, vbi certum est sic neminem sanè fore qui pœniteat, quomodo qui peccet non erit? Absit autem vt vel eos qui ignibus æternis cum diabolo & angelis eius deputandi sunt, plangat & defleat in illa ciuitate, quam fluminis impetus lætificat, cuius diligit dominus portas super omnia tabernacula Iacob, quòd videlicet in tabernaculis etsi quandoque gaudetur de victoria, laboratur tamen in pugna, & plerunque periclitatur de vita: in illa autem patria nulla prorsus admittatur aduersitas siue tristitia, quemadmodum de illa canitur: Sicut lætantium omniū habitatio est in te. Et rursum: Lætitia sempiterna erit eis. Denique quomodo misericordiæ recordabitur, vbi memorabitur iustitiæ dei solius? Proinde vbi iam non erit miseriæ locus, aut misericordiæ tēpus, nullius profectò esse pote-I rit miserationis affectus. Lōgum quidem adhuc texere sermonem insatiabili colloquendi ad vos desiderio pulsor fratres mei charissimi & desideratissimi, sed tria sunt quę finem indicunt. Primum quidem, quòd maximè vereor ne fiam onerosus vobis. Secundum, quia pudet loquacitatis. Tertium, quòd domesticis vrgeor curis. In fine precor miseremini mei, & si exultastis in bonis de me tantùm auditis, certe quæso, compatimini malis. Vidit fortassis qui vobis ea narrauit, aliqua parua, & de paruis grandia æstimauit. Vestra autem synceritas facilè credidit quod libēter audiuit. Gratulor quidem de charitate, quæ omnia credit: sed confundor pro veritate, quæ omnia nouit. Volo vos mihi credere de me magis quàm alteri qui tantùm videt in facie. Nemo quippe scit quę sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in eo est. Dico vobis ego qui de me loquor, nō ex coniectura, sed ex sententia: Non sum talis qualis putor vel dicor: quod quidem tam securus fateor, quàm certus experior: ita vt nihil malim vestris orationibus specialiter obtinere, quàm vt talis fiam, qualem literæ vestræ prædicant.

Psal.70.c — 2.Cor.5.d — 1.Cor.15.f — Psal.86. — Esa.61.c

Ad eosdem, in qua supplicat vt orent pro ipso. Epistola duodecima. K

AMantissimo domino & reuerendissimo patri Guigoni priori Cartusiensi, & sanctis fratribus adhærentibus ei, frater Bernardus de Claraualle modicum id quod est. Primùm quòd accedens ad partes illas non adieci peruenire vsque ad vos videre facies vestras, rememorari iniquitates & necessitates meas: etsi forsitan vobis satisfacere possum, mihi, fateor, non possum. Irascor occupationibus meis, quibus factum est non vt neglexerim, sed vt nequiuerim. Hoc frequenter patior, & ideo frequenter irascor: dignus vtinam cui omnis sanctus condoleat. Alioquin dupliciter miser sum, si nec miserabilis sum. Ego verò fraternę pietati locū in me ostendo, non meritum. Miseremini mei, non quia dignus, sed quoniam inops & pauper sum ego. Iustitia meritum quærit, misericordia miseriam intuetur. Vera misericordia non iudicat, sed afficit: non nititur discussione, occasione contenta. Non enim expectatur ratio, vbi affectio trahit. Lugebat Samuel Saul, miserans, non deliberans. Fūdebat lachrymas Dauid filio parricidæ, etsi non profuturas, pias tamen. Ita & vos miseremini mei: nō quia merui, sed quia egeo. Miseremini tanquam misericordiam consecuti à domino: vt sine timore à mundi tumultibus liberati seruiatis ei. Felices quos abscondit in tabernaculo suo in die malorum, in vmbra alarum suarum sperantes, donec transeat iniquitas. Cæterum ego infelix, pauper & nudus homo natus ad laborem, implumis auicula penè omni tempore nidulo exulans, vento exposita & turbini: turbatus sum & motus sum sicut ebrius: & omnis scientia mea deuorata est. Miseremini proinde etsi nihil meriti, certè sic affecti. L

1.Reg.15.g — 2.Reg.18.g

Ad dominum papam Honorium. Epistola decimatertia.

SVmmo pontifici Honorio, frater quidam professione monachus, conuersatione peccator, seipsum quantillus est. Aiunt apud vos plus valere pauperis precem, quàm potentis vultum. De qua vestra singulari dignatione tam sancta opinio facit me dignitatis celsitudinem non vereri quo minus audeam loqui ad vos, id præsertim quod charitas suggerit: de ecclesia dico, domine, Cathalaunēsi, cuius quantum in me est, nec valeo nec debeo dissimulare periculum. Videmus nimirum iamiámque imminere, sentimus nos qui vicini sumus, pacē videlicet memoratæ ecclesiæ grauiter mox esse turbandam, si electioni illustris illius viri, id est magistri Alberici, in quam vtique totus tam clerus quàm populus pari voto & voce conuenerant, & conueniunt, vestræ pietatis assensum impetrare nequiuerint. De qua re si & nostra quæritur aut curatur sententia: nouimus hominem sanæ fidei & doctrinæ hactenus extitisse: in diuinis pariter & humanis prudentem esse: & speramus in domo dei (si tamen ipse elegit eum) fore vas in honorem: & vtilem futurum non solū illi, sed & omni Gallicanæ ecclesiæ. Vestræ iam discretionis est iudicare an meritò flagitetur à vobis facienda dispensatio, vnde talis potest sperari recompensatio. M

Ad eundem dominum Honorium papam. Epistola decimaquarta.

SVMMO Pontifici Honorio, frater Bernardus vocatus abbas Claræuallis, salutem, & si quid potest peccatoris oratio. Quanto ad vos timore scribam, nouit ipse quem timemus in vobis. Sed vt audeā, domina charitas facit: quippe quæ imperat & vobis. Pro ecclesia Diuionensi rogatus, suscepi facere precem: sed quid potissimum precari debeā, penè dubito. Nam sicut tentare aliquid vel prece vel precio aduersus iustitiam, iniquum est: sic pro iustitia multum laborare apud iustitiæ amatorem, superfluum. Verùm etsi nos quid oremus sicut oportet nescimus: confidimus tamen quòd vestra benignitas præsertim in causa religiosorū ociosa esse non poterit. Et quidem sanctitatis vestræ prudētia solicitáq; discussio quid inuentura sit, ego nescio: sed hoc dico quòd

A quod audiui & frequenter audio, quia videlicet longo & inconcusso tenore fertur Diuionensis ecclesia possedisse ea de quibus aduersus eam causantur Lexouienses: ita vt hi qui videntur antiquiores de vicinis, mirentur & indignentur, nouã abominantes calumniam.

Ad Haimericum cancellarium, vnde suprà. Epistola decimaquinta.

VIro illustri domino Haimerico apostolicæ sedis cancellario, Bernardus de Claraualle, quæ retrò sunt obliuisci, & ad ea quæ ante sunt, apostolum sequi. Non latet amicos nostros quòd me familiari affectu diligitis, & tantæ mihi felicitatis fructum inuident, si solus habere voluero. Monachi Diuionenses ob antiquam illius ecclesiæ religionẽ mihi charissimi sunt. Sentiant, si placet, quòd nõ sit amor ociosus, siue vester ad nos, siue noster ad illos, salua tamen in omnibus iustitia: contra quam nec amicum quidem respicere fas est.

Ad Petrum presbyterum cardinalem, vnde suprà. Epistola decimasexta.

CHarissimo domino suo Petro presbytero cardinali, frater Bernardus abbas Claræuallis salutem, & non in via. B Ego causam non habeo, causam tamen Diuionẽsium monachorũ, quia viri religiosi sunt, meam facio. Manutenete eam vt meam. Sic tamen meam, vt & iustitiæ sit. Quod vtique & nos confidimus, & tota ferè patria testatur.

Ad Petrum diaconum cardinalem legatum, vnde suprà. Epistola decimaseptima.

DOmino venerabili Petro Romanæ ecclesiæ diacono cardinali & legato, frater Bernardus seipsum quantum potest. Quod ad vos non veni vt mandastis, non mea pigritia, sed causa fuit non contemnenda. Siquidem salua vestra omniúmq; bonorum reuerentia, mihi propositum est nequaquam egredi de monasterio, nisi certis ex causis. Quarum vtique nulla modo se obtulit vt licitè possem vestræ in hoc, immo & nostræ satisfacere voluntati. Verùm vos quid facitis de eo quod iamdudum vestrarum priorum literarum promissione tenemus, vestro scilicet quem adhuc sustinemus aduẽtu? Quæ illa deinde scripta sint quæ & ante nobis fieri iussistis, & nunc requiritis, omnino nescimus, ideóque nihil parauimus. Ego enim nescio me quippiam quandoque scriptitasse de moralibus, quod vestræ excellentiæ studio dignum putem. Aliqui fratres nonnulla ex his quæ me coram audiere loquentem, stylo suo excepere. Quorum vnus vobis præsto est, præcentor videlicet Trecensis, & archidiaconus C Gebuinus, & facilè potestis habere si qua placent, quę ab illo excepta sunt. Tamen si curæ vobis, aut curis quandoque vestris vacuum fuerit, & ita dignũ iudicatis, dignitatis videlicet vestræ promissam præsentiam expectantibus exhibere filiolis: tunc si quid in manibus inuentum, aut nostro posse adhuc elaborari studio visum fuerit quod fortè delectet, vestræ omnino pro viribus non deero voluntati. Diligimus enim bonã famam vestram, reueremur quam in vobis audiuimus circa res dei solicitudinem & synceritatem: & ideo valde gratum habemus, si nostra vobis fortè in aliquo esse posit officiosa rusticitas.

Ad eundem Petrum. Epistola decimaoctaua.

CVM TOTVM me dedero vobis, parum est vt dignè mihi videar recompensasse vel dimidium beneuolentiæ, quam erga nostram humilitatem habere vos aiunt. Gaudeo quidem de gratia, sed temperat, fateor, pro tanto fauore lætitiam, quòd eundem mihi fauorem non opus, sed opinio acquisierit. Pudet nimirum granditer exultare, cum sentio in me venerari vel diligi non quidem quod sum, sed quod putor. Neque enim ego tunc diligor quando sic diligor, sed nescio quid in me pro me, quod non sum ego. Immo, vt verius loquar, non nescio; nam certissimè scio quòd nihil. Nihil enim proculdubio est, quicquid putatur & non est. Porrò cum amatur quod nõ est, sed esse putatur, nõ amor D vel amans nihili est, sed quod amatur. Mirandum, sed magis dolẽdum quàm mirãdum, quòd id quod nihil est, amari potest. Hinc planè sentimus vnde quò venimus, quid perdidimus, quid inuenimus. Adhærẽdo ei qui semper & beatè est, semper & nos esse, & beatè esse poteramus. Adhærẽdo autẽ dixerim, nõ solùm per cognitionem, sed per amorem. Nam quidam ex filiis Adam cum cognouissent deum, nõ sicut deũ glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerũt in cogitationibus suis. Meritò proinde obscuratum est insipiens cor eorum, quia cum veritatem cognoscerent & contemnerent, iure receperunt in pœnam, vt nec cognoscerent. Heu sic adhærendo veritati per cognitionem, sed ab illa defluendo per amorem, amando pro illa scilicet vanitatem, homo vanitati similis factus est. Et quid vani⁹ quàm diligere vanitatem? Et quid iniquius quàm contẽnere veritatem? Quid verò iustius quàm contemptoribus subtrahi & ipsam cognitionẽ? Quid, inquam, iustius, quàm vt iam de eius cognitione gloriari nõ possit, qui cognitã non glorificauit? Itaq; appetitus vanitatis est contemptus veritatis: contemptus veritatis, causa nostræ cæcitatis. Et quia non probauerunt (inquit) deum habere in notitiam, tradidit illos in reprobũ sensum. Ex hac ergo cæcitate descendit, quòd plerunque pro eo quod est, amamus vel approbamus quod non est: quoniam dum sumus in hoc corpore, peregrinamur ab eo qui summè est. Et quid est ho- E mo, ô deus, nisi quòd innotuisti ei? Itaque si notitia dei causa est vt homo aliquid sit, ignorãtia facit vt nihil sit. Sed qui vocat ea quæ nõ sunt, tãquam ea quæ sunt, miseratus quodammodo redactos in nihili, manna illud abscõditum, de quo apostolus, Et vita (inquit) vestra abscondita est cum Christo in deo: quia necdum possumus contemplari per speciem, vel plenè amplecti per amorẽ, dedit interim nobis & sapere per fidem, & quærere per desiderium, per quæ vtique duo ad esse de non esse secundo reducti, fieri incipiamus initium aliquod creaturæ eius, trãsituri quandoque in virũ perfectum, in mẽsuram ætatis plenitudinis Christi. Quod proculdubio erit, cum iustitia conuertetur in iudicium, hoc est, fides in intellectum, iustitia videlicet quę ex fide est, in iudicium plenę cognitionis, & item desideriũ peregrinationis in plenitudinem commutabitur dilectionis. Si enim adhuc absentes initiat fides & desiderium, præsentes profectò cõsummat intellectus & amor. Sicut autem fides ducit ad plenam cognitionem, sic desiderium ad perfectam dilectionem. Et sicut dicitur, Nisi credideritis, non intelligetis: sic dici æque non absurdè potest: Si non desideraueritis, non perfectè amabitis.

Intellectus igitur est fructus fidei, perfecta charitas desiderij. Interim iustus ex fide viuit, nam beatus ex intellectu. Interim iustus desiderat ad deũ sicut ceruus ad fontes aquarum: nam beatus haurit iam in gaudio de fontibus saluatoris, F hoc est, delectatur in plenitudine charitatis. His ergo fortassis quasi duob⁹ animę brachiis, intellectu videlicet & amore, id est cognitione & dilectione veritatis, amplectitur & comprehẽditur cum omnibus sanctis longitudo, latitudo, sublimitas, & profundũ, hoc est, æternitas, charitas, virtus, & sapientia. Et hæc omnia Christus. Aeternitas est, quia hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum deum, & quem misisti Iesum Christum. Charitas est, quia deus est. Deus enim charitas est. Est & dei virtus, & dei sapientia. Sed quando hęc erunt? Quando videbimus eum sicuti est? Quando amabimus eum prout est? Nam expectatio creaturæ, reuelationem filiorum dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est nõ volẽs. De qua vniuersali vanitate inest nobis & velle laudari cum simus vituperabiles, & nolle laudare quos scimus esse laudabiles. Sed & hoc vanũ est, quòd nostra plerũque ignorantia & tacetur quod est, & prædicatur quod non est. Quid ad ista dicemus, nisi quia vani filij hominum, mendaces filij hominum in stateris, vt decipiãt ipsi de vanitate in idipsum? Laudamus mendaciter, delectamur inaniter, vt & vani sint qui laudantur, & mendaces qui laudant. Alij adulantur, & ficti sunt: alij laudant quod putant, & falsi sunt: alij vtrorumque præconiis gloriantur, & vani sunt. Solus sapiẽs, qui cum apostolo dicit: Parco autem ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Hæc interim vo-

Rom. 1. c

Coloss. 3. a

Esa. 7. b

Abac. 2. a

Ioan. 17. a

1. Ioan. 4. c

Rom. 8. d.

Psal. 61. c

2. Cor. 12. b

G bis nimis festinè,& ob hoc minus festiuè,exaraui poti⁹quàm dictaui:ac fortasis loquacius quàm debui,sed omnino veracius non potui,prout sapui. Sed vt inde sumat epistola finem vnde sumpsit exordium,nolo vos de me incertæ famæ nimis credulum esse:quę,vt optimè nostis,sæpe in sua solet vtrobique falli sententia,& de laude videlicet, & de vituperatione. Probate si placet & æstimate quatenus amor vel fauor vester & iustus,& eo sit amplius amico gratus,quo pro meritis moderatus, vt cum laus de grauitate iudicij,non mendacio processerit vulgi, & si minus honoris, minus quoque cõferat & oneris. Est certè quod me magis,quantuluscunque sum,facit esse vestrum:quòd videlicet in rebus dei strenuè syncerèq; (vt aiunt)pro vestra vice versamini. Hoc vt semper de vobis verè dicatur,semper in vobis verè inueniatur, librum quem quæsistis, ad transcribendum habetis. Opuscula nostra quæ requiritis,& pauca sunt, & nihil est in eis omnino quod vestro studio dignũ putem. Tamen quia melius iudico mihi,nostrum culpari ingeniolum, quàm voluntatem, & periclitari apud vos potius imperitiam,quàm obedientiam:quę horum & quo vobis placet vt mittam,scripto nobis per præsentem nuncium significate:vt quæ modo penes me non sunt,ab his qui habent ea requiram, & dirigam quocunq; mandaueritis. Et vt sciatis quid petatis,scio me scripsisse libellũ qui inscribitur de humilitate,& quatuor homilias in laudibus virginis H matris:nam hunc habet titulum,super illum videlicet locum euangelij apud Lucã,vbi dicitur:Missus est angelus Gabriel. *Luc.1.c* Necnon & apologiam ad quendam amicum nostrum, vbi aliqua disserui de Cluniacẽsibus & nostris,id est Cisterciensibus obseruantiis. Sed & paucas ad diuersos epistolas dictaui. Aliqui fratres ex his qui me corã audiere loquentem,suo stylo exceperũt,& penes se retinẽt. Vtinam,quod minimè spero,nostra vobis in aliquo posit esse officiosa rusticitas.

Item ad eundem. Epistola decimanona.

TEmpus est vt promissum exigam,vtque probem ne fortè frustra de vobis semper confisus sim: ex quo vestrã & notitiam merui & amicitiam. Mihi siquidem vos præstitisse confidite,quicquid opis vestræ isti Remẽses legati præsto sibi esse persenserint. Non quia me tanti putem,hęc audeo,sed quia vos promisistis: vtrúmne digne, vos videritis.

Ad Haimericum cancellarium,vnde suprà. Epistola vigesima.

VIRO illustri domino Haimerico sanctæ Romanæ sedis cancellario, frater Bernardus de Clarauall salutem & orationem. Quia semel cœpi, loquar, & loquar ad vos, I eróque importunus, sed importunus charitatis, sed veritatis, sed iustitiæ. Nam etsi tanti non sum vt Romæ habeam propria negocia, nulla tamen quæ dei esse constiterit, à me duco aliena. Quapropter si veræ id mihi gratiæ apud vos manet,quod multorum habet opinio,liceat illud obsecro legatis domini archiepiscopi Remensis in præsenti negocio experiri. Nil quippe eos nisi quod iustum est perferre vel quærere suspicamur.

Ad Matthæum legatum. Epistola vigesimaprima.

FVIT quidem parẽre paratum cor meum, sed non æque & corpus meum. Sæuientis siquidem acutæ febris exusta ardoribus, & exhausta sudoribus, non valuit sufficere spiritui prompto caro infirma. Volui ergo, sed præuolanti volũtati obstitit ea quam dixi occasio. Quæ an iusta sit, ipsi iudicent amici nostri: qui me omni exclusa excusatione, obedientiæ retibus circunclusum, quotidie de claustro ad ciuitates pertrahere moliuntur. Simúlque attendant istam me occasionem non fallaciter adinuenisse, sed grauiter pertulisse, vt vel nunc experiantur quia non est consilium contra *Canti.5.b* consilium dei. Quibus si ego respondissem, Exui tunicam meam:quomodo induam illam?Laui pedes meos,quomodo inquinabo illos? profectò indignarentur. Nunc autem diuino aut succenseant aut acquiescant iudicio, quo factum est vt & si velim, non valeam proficisci. Sed grandis, inquiunt, K fuit causa,grauísque necessitas. Quærendus ergo fuerat qui grandibus diffiniendis fuisset idoneus. Si me talem putant, ego me talem non esse nequaquam puto, sed scio. Denique siue grandia sint siue parua,ad quæ me ita perurgẽt,ego causam nõ habeo. Quæro siquidem,facilia sunt an difficilia, quæ ad perturbandum amicũ silentium tantopere imponere curatis amico? Si facilia, absque me possunt fieri. Si difficilia, per me non possunt effici. Nisi fortè tanti æstimor, cui grandia & impossibilia reseruentur:tanquam ea ego possim, quæ nemo alius facere potest. Quod si ita est, domine deus meus quomodo tuum de me solo frustratum est iudicium:ponens sub modio lucernam, quæ poterat lucere supra cãdelabrum: & vt apertius loquar,tentans me facere monachũ, & volens abscondere in tabernaculo tuo in die malorũ, hominem necessarium mundo,sine quo episcopi non possunt sua pertractare negocia?Sed & hoc mei mihi necessarij præstiterũt, vt nunc quoque videar loqui turbatus homini cuius nunquam nisi serenus,& cum omni iucunditate soleo recordari. Vos tamen,vobis dico pater,noueritis quia paratus sum, & nõ sum turbatus, vt custodiam mandata vestra. Vestræ autem indulgentiæ erit parcere mihi, vbi parcendum decreueritis.

L

Ad Humbaldum Lugdunensem archiepiscopum & legatum. Epistola vigesimasecunda.

REuerendissimo domino & patri suo Humbaldo Lugdunensi archiepiscopo, & Romanæ sedis legato, frater Bernardus Claræuallis abbas,si quid potest peccatoris oratio. Dominus episcopus Meldensis cum accepit literas vestras,fortè tunc ad nos visitandi gratia veniebat. Cúmque iam à domo nostra rescribere pararet, suis nostras tanquam vestri familiaris literas iungere curauit, suo sperans negocio profuturas. Cui cum non possem negare quod vellet, id solum vestræ reuerentiæ familiariter breuitérque intimandum putaui, quia si aduersus episcopum quærentem quæ sunt Iesu Christi, homines seipsos amantes, & quæ sua sunt quærentes audieritis, hoc nec vestræ congruit dignitati, nec officio.

Ad Attonem Trecensem episcopum. Epistola vigesimatertia.

PAuperi episcopo pauper abbas,paupertatis cõsequi pręmium,quod est regnum cœlorum.

Laudarem vos, & iure laudarem, si non me reuocaret illa sententia:Neminem laudaueris in vita sua. Siquidem rem *Eccli.11.d* laude dignam egistis, sed ei laus adscribenda est, à quo ac- M cepistis & velle & perficere quod meritò laudaretur. Deum ergo per vos & in vobis operantem glorificamus, qui tamen ad hoc in vobis voluit glorificari, vt & vos redderet gloriosum. Qui nimirum cum sit mirabilis in maiestate sua, etiam in sanctis suis gloriosus apparere dignatur,ne solus habeat gloriam. Ipse nempe licet sibi sufficiens ad omnem magnificentiam,quærit tamen gloriam & in sanctis, non vt augeat sibi,sed vt suis communicet. Nouit autem qui sunt eius, sed nobis non facilè innotescũt,nisi cum ipse reuelare dignabitur. Scimus sanè de qualibus scriptum est:In labore homi- *Psal.72.a* num non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Et quia vobis hæc ipsa sententia non cõgruat,nihilo minus modo cognoscimus. Scriptum quoque est: Quem diligit domi- *Prou.3.b* nus corripit,flagellat autem omnem filium quem recipit. Flagellatum video & emendatum, & aliud suspicer quàm vnum esse ex filiis? Porrò correptionis vestræ clarum satis insigne tenemus, ipsam paupertatem nunc vestram. Nobilis reuera titulus paupertatis,quam ipse deus ore commendans prophetico, Ego sum, ait, vir videns paupertatem meam. Su- *Thren.3.a* per omnes regios thesauros hic vos titulus nobilitat ampli⁹, & reddit illustrem. Scio me ex scriptura commemorasse superius,non esse laudandũ hominem in vita sua. Verùm quomodo me possum cohibere à laude illius,qui post aurum abire iam desiit,& sperare contempsit in pecunię thesauris? De quali nimirum scriptura sic loquitur:Quis est hic?& laudabi- *Eccli.31.a* mus

A mus eum? fecit enim mirabilia in vita sua. An fortasse non est quidem laudandus homo in vita sua, quæ tentatio est super terram, nec ideo tamē laudandus non est, cum mortuus peccato viuit deo? Vana quidem laus & seductoria qua laudatur peccator in desideriis animæ suæ, in quo qui me beatificat, in errorem inducit: sed non idcirco prædicanda, & multum commendanda non erit illius vita, qui dicere potest: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus. Cum ergo laudatur homo in quo iam viuit non ipse, sed Christus, non in sua laudatur, sed in Christi vita, ac per hoc non laudatur, cōtra sententiam quæ prohibet hominem laudari in vita sua. Cur denique dignus meis laudibus non erit, quem sui quoque nominis deus laude dignatur, dicente Dauid: Pauper & inops laudabunt nomen tuum? Laudatur Iob quòd sua patienter amisit, & non laudabitur episcopus qui & libenter dimisit, & liberaliter distribuit? Non expectauit mortem, quando iam nec dare nec retinere in sua haberet potestate, quod vtique multi faciunt, quorū videlicet testamentum non nisi in mortuis confirmatur, sed adhuc inter spem vitæ metúmque positus mortis, viuens libénsque dispersit & dedit pauperibus, vt iustitia eius maneret in seculum seculi. Nunquid & pecunia mansura similiter erat in seculum seculi? Bona ergo recompensatio iustitię pro pecunia, quando pro eo quod teneri non poterat, id restitutum est quod feliciter maneat in æternum. B Melior est enim incomparabiliter iustitia, quàm pecunia, quòd illa ditet & repleat arcam, hæc animam. Denique sacerdotes dei induuntur iustitia, & multo vtique decētius & ditius quàm auro vel serico. Sed gratias deo, qui iam harum rerum in vobis gloriæ transitoriæ gloriosum est operatus contemptum, dum de animæ periculo saluberrimum incussit metum. O mira circa vos diuina clementia. Mortem intentauit, ne inferret. Formidare vos voluit, quam vos noluit experiri. Cum hoc fecit, quid effecit nisi ne vestra vobis essent chariora quàm vos? Inter medullas artuum febris acuta sæuiebat, & tardante sudore, cruciatus vehemēs in dies ingrauescebat. Cúmque iam foris membris frigescentibus calor molestissimus introrsum se colligens, exhausta longa inedia viscera depasceret, pallidę interim mortis ante oculos tristis versabatur imago. Et ecce tanquā de supernis vox emissa diuinitus insonuerit: Ego sum, ego sum qui deleo non te, sed iniquitates tuas. Mox vbi sacerdos dei vt pauper moreretur, sua omnia pauperibus erogauit, cœperunt subito de intimis desperati iam sudoris inopinati fontes erumpere, sicque animæ pariter & corporis suo ordine salus vtraq; procedēs, liquidò monstrauit in vobis adimpletum quod in scriptura sua pollicetur deus: Ego occidam, & ego viuere faciam, percutiam, & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit eruere. Percussit carnē, vt anima sanaretur. Occidit auaritiā, C vt iustitię viueretis. Sic viuificato & sanato quid sperandum est, nisi vt iam non sit qui vos de manu dei possit eruere? si tamen euangelicum illud consilium obseruare non negligitis: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Quod videlicet idcirco præmonet pius pater, quia non vult vt contingat, quippe qui non vult mortem peccatoris, sed magis vt cōuertatur & viuat. Et meritò. Quæ enim vtilitas in sanguine peccatoris? Non enim infernus cōfitebitur deo, neque mors laudabit eum, sed vos qui viuitis benedicitis domino, & dicitis: Non moriar sed viuam, & narrabo opera domini. Et illud: Impulsus euersus sum vt caderem, & dominus suscepit me.

Gala.2.d · *Psal.73.d* · *Esa.43.d* · *Deut.32.f* · *Ioan.5.c* · *Psal.117.c* · *Ibidem.b*

Ad magistrum Gilbertum vniuersalem episcopum Londoniensem. Epistola vigesimaquarta.

LONGE satis exiit sermo quem fecisti, & magnum dedit suauitatis odorem, ad quoscunque potuit peruenire. Extincta est auaritia, cui non suaue redoleat? Charitas regnat, cui dulce non sapiat? Quando hoc cognoscunt omnes quia vere sapiens sis, qui sapientiæ hostem maximum contriuisti, hoc certè & tuo sacerdotio dignum, & nomine. Tali profectò decebat specialem tuam philosophiam clarescere testimonio, hoc præclara illa tua studia fine compleri. Vera illa & indubitata sapientia est, quæ turpia lucra contemnit, D & indignum sibi iudicat eodem cum idolorum seruitute cōtubernio frui. Non magnum fuit magistrum Gilbertum episcopum fieri, sed episcopum Londoniensem pauperem viuere, id planè magnificum. Nec enim tanto nomini quicquam augere gloriæ potuit sublimitas dignitatis, auxit autē plurimum humilitas paupertatis. Pauperiem æquo animo ferre, virtus patientiæ est: spontè appetere, sapientię laus est. Laudatur denique & admirabilis prædicatur, qui post aurum non abiit: qui verò & abiecit, plus nihil merebitur? Nisi quòd vigil ratio mirandum minimè ducit, si sapiens sapienter agit, & ille sapiens qui in cunctis huius mundi sapientium literis & studiis ludens, omnem quoque studuit & potuit diuinam quodammodo reuocare & renouare scripturam. Quid enim? Dispersisti, dedisti pauperibus, sed pecuniam. Quid verò pecunia est ad illam quam pro ea commutasti iustitiam? Iustitia, inquit, eius manet in seculum seculi. Num ita & pecunia? Quæstuosum sanè honestúmque commercium: illam quæ præterit, pro illa dare quæ permanet. Sic semper tibi negociari detur, bone & omni laude prosequēde magister. Superest vt laudabile principium condignum consequatur finem, & cauda hostiæ capiti coniungatur. Benedictionem tuam libenter accepimus, præsertim quòd tāta tuæ huius perfectionis fuerit cumulata iucunditate. Latorem epistolæ etsi pro E seipso satis commendabilem, tamen etiam pro me vestrę magnificentię esse cupio commendatum. Est siquidem mihi pro sua honestate & religiositate charissimus.

Psal.111.a

Ad Hugonem Rothomagensem archiepiscopum. Epistola vigesimaquinta.

SI diei malitia inualescit, non præualeat. Si turbat, non perturbet. Mirabiles elationes maris, sed mirabilior in altis dominus. Benigne, si non dissimulas, egit tecum vsque adhuc superna miseratio, pater illustris. Prouida nanque dispensatione non prius præfectus es malis, quàm sociatus bonis, quorum consortio & exemplo bonus fieres, vt sic postmodum etiam inter malos viuere bonus posses. Et quidem inter bonos bonum esse, salutem habet, inter malos verò & laudem. Illud tantæ facilitatis est, quantæ & securitatis: hoc tantæ virtutis, quantæ & difficultatis. Quale nempe est istud, tangere picem, & non inquinari ex ea, in igne sine læsione versari, & in tenebris absque caligine? Palpabant quondam tenebras Aegyptij, cum tamen de populo dei scriptura dicat: Vbicunque Israël erat, lux erat. Erat Dauid verus Israëlita, & ideo cautè dicebat se habitare non in Cedar, sed cum habitantibus Cedar, tanquam qui semper habitaret in lumine, licet ipsi fuerit cum habitantibus Cedar, corporalis cohabitatio. Vnde & arguit quosdam non veros F Israëlitas, quòd commixti inter gentes didicerint opera eorum, & factum sit illis in scandalum. Dico ergo: Sufficiebat tibi apud Cluniacenses custodire innocētiam, sicut scriptum est: Cum viro innocente innocens eris. Porrò apud Rothomagenses opus est patientia, quemadmodum docet apostolus: Seruum dei, inquiens, non oportet litigare, sed magis patientem esse ad omnes. Nec solùm patientem qui nolit vinci à malo, sed & pacificum, qui vincat in bono malum. Alterum, vt malos portes: alterum, vt & quos sustines, sanes. In patiētia tua possides animam tuam, sed sis etiam pacificus, vt & commissas tibi possideas. Quæ tanta gloria quàm dicere posse, Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus? Esto ergo patiens, quia es cum malis: esto pacificus, quia præes malis. Habeat charitas zelum, sed adhibeat pro tempore modum seueritas. Censura quidem nunquam remissa, intermissa tamen plerunque plus proficit. Vigor iustitiæ semper feruidus, sed nunquam præceps. Sicut non omne quod libet, licet: sic non omne quod licet, statim etiam expedit. Hæc melius me, ipse nosti, ideóque supersedeo. Orari pro me instanter postulo, quia incessanter pecco.

Exod.10.f · *Psal.119.b* · *Psal.17.d* · *2.Tim.2.d* · *Luc.21.d* · *Psal.119.b*

A Quod quia non est, restat vt quem præsentem habere non possumus, pro absente semper oremus.

Ad abbatem sancti Nicasii Remensis.
Epistola trigesimasecunda.

QVanto tibi affectu condoleam, scit ille qui nostros omnium dolores in corpore suo tulit. Quàm libenter tibi si scirem consulerem, si possem succurrerem: tam efficaciter ipse mihi, qui omnia scit & omnia potest, in cunctis meis necessitatibus consulat & succurrat. Si frater Drogo de sua discessione me consuluisset, absit vt consentirem. Si post discessionem ad nos diuertisset, absit vt susciperem. Denique quod solum potui, ad abbatem qui eum suscepit, nostras mox (sicut scis) pro eo literas misi. Et nunc super hoc quid tibi vltra possum facere pater? Iam verò quantum ad te pertinet, optimè mecum nouit sanctitas tua, perfectos solere viros non solùm in spe, sed & in tribulationibus gloriari, consolante eos scriptura, & sic loquente: Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio. Et iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde. Et per multas tribulationes oportet nos introire in regnum cœlorum. Et omnes qui pie volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur. Nec idcirco tamen immeritò his quos in anxietate positos videmus, amicis nostris compatimur: quibus vtique dum exitum ignoramus, defectum metuimus, quoniam quidem sicut sanctis & electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem, spes autem nó confundit: sic damnandis & reprobis tribulatio parit econtrario pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem, & illa interimit. Ne ergo hæc te tam horrenda (quod deus auertat) demergat tēpestas aquæ: ne huius tam tremendæ abyssi absorbeat profundū, néve vrgeat super te tam inexplebilis puteus os suum: solicitè studeat humilis prudentia tua non vinci à malo, sed vincere in bono malum. Vinces autem, spem tuam in deo fortiter figēdo, & rei finem longanimiter expectando. Et si quidem ille resipuerit, siue ob tui timorem, siue ob suum laborem, bene. Sin autem, bonum est tibi humiliari sub potenti manu dei, & nequaquam velle resistere supernæ dispositioni: quia si ex deo est, nō poterit dissolui. Conandum est potius tibi, tuæ licet iustæ indignationis stimulos illa reprimere sententia, quam quidā sanctorum in simili fertur causa protulisse. Siquidem instigantibus cum quibusdam fratribus atque increpantibus, cur suum in sui iniuriam ab alia susceptum ecclesia fugitiuum non requireret: Nequaquam, inquit, vbicūq; enim est, si bonus est, meus est. Fraudulenter tibi & non fideliter consulo, si idipsum à meipso nō exigo. Nam cū vnus noster nō solum religione professus, sed & carne propinquus, Cluniaci me inuito & susceptus sit & detineatur, doleo quidem, sed sileo: orans & pro illis, vt velint ablatum reddere: & pro illo, vt velit spontè redire: sin verò, seruans ei vindictam qui facturus est iudicium iniuriam patientibus, & arguere habet in æquitate pro mansuetis terræ. Fratrem Hugonem de Lausanna ore tuo & nostro spiritu commonemus non omni spiritui credere: & ne cito moueatur certa pro incertis deserere: sciēs diabolum soli semper perseuerantiæ insidiari, quam solam virtutum nouit coronari, tutiúsque esse in ea vocatione qua vocatus est simpliciter perseuerare, quàm sub specie quasi melioris boni, id quidem quod iam cœpit, amittere: nec ad id quod præsumit, fortassis sufficere.

(Marginalia: Eccl.17.a; Psa.33.d; Actо.14.d; 2.Tim.3.c; Rom.5.a; B; C)

Ad Hugonem Pontiniacensem abbatem.
Epistola trigesimatertia.

DILECTISSIMO suo domino Hugoni abbati, frater Bernardus de Claraualle, idem quod sibi. In nostris prioribus literis aut ego, quantum ex vestris perpenditur, minus apertè scripsi quod volui: aut vos aliter illas intellexistis quàm debuistis. Siquidem quæ vobis de monachi illius susceptione euentura denunciaui, veraciter ita timui, & adhuc timeo vt scripsi. Non tamen ad hoc illa vobis prædicere studui, quòd vel suaderem vel consulerem, vel certè vt scribitis, censerem illum debere reddi, quippe qui ipsius iam dudum feruentissimum desiderium noui, & ei potius quòd nunc illud adimpleuerit, debeo congratulari. Sed cum à familiarissimo nobis abbate eius, & ab archiepiscopo Remensi, nostræ literæ ad requirendum illum vehementer exigerentur, vt à me, si fieri posset, omnem depellerem suspicionem: tales prout sciui dictare curaui, quibus & ipsis satisfacerem, & vos contra eorundem imminentes calumnias vobis illas non tacendo præmunirem. Hęc me ita in illis literis sensisse vestrā sagacitatem, vel ex eo aduertere posse credidi, quod in fine illarū posuisse me memini, si tamē eo à vobis oculo legeretur, quo à me scriptum fuit. Nam cum denunciatis malis quę non immerito vobis metuebam, tandem inferrem: Quòd si hæc omnia pati melius ducitis, quàm illū amittere, mea nihil interest, vos videritis. Aut enim ipsa mea verba sunt hæc, aut propè ipsa. Cum itaque hoc in fine dixi, quid aliud vobis quàm illa superiora dispensatoriè (vt nō dicā simulatoriè) à me ita scripta fuisse latenter intimaui? Quod verò scripsistis me per nuncium eidem monacho de quærenda, si ad nos diuertisset, ipsius absolutione, priuatim insinuasse: veritatem testor hoc verum non esse. Egóne de notissimo mihi monasterio vel iactarem vel sperarem monachum me posse suscipere, quem nec vos quidem puto sine grandi scandalo posse retinere? Sed esto. Inuidebam illum vobis, & mihi attrahere gestiens, aliquid de eius obtinenda absolutione machinari me posse sperabam siue fingebam. Sed nunquid credendum fuit me hoc meum consilium ipsi nuncio, quod vtique contra suum monasterium excogitaueram, voluisse patefacere? Sed iam ne quod de nostra erga vos dilectione hucusque credidistis, falso vos credidisse inueniatis: pro vestra vt video causa, non saltem æquè vt pro mea, immo multo amplius laborādum est mihi: & hoc non quomodo hucusque solebam, vt videlicet nostra vnanimitas fortius solidetur, sed ne penitus dissoluatur. Quid dicam vobis? Ego certè nec vobis nec de vobis tale aliquid credere possē, quale vos sola de me suspicione diuinastis. De cætero nouerit vestra benignitas, comitem Theobaldum nostras pro Humberto literas iam recepisse, sed necdum suo mihi rescripto quicquam respondisse. Quid super hoc vobis agendum sit, ipsa vos melius pietas docebit, si piè hominis iniustè exulantis miseriam pensare non negligitis.

(Marginalia: D; E)

Ad Drogonem monachum, vnde suprà.
Epistola trigesimaquarta.

QVàm non immeritò tui iam dudum non mediocri fueram affectus amore, nunc apparet dilectissime Drogo. Et ante quidem totum pulchrum, totum erat amabile quod cernebaris: sed ego nescio quid aliud de te supra id quod videbam aut audiebam ex te, excellentiori dignum veneratione præsenseram. Nunquid fortè cœlestis sponsi, cuius nunc arctius castis te amplexibus impressisti, iam tūc vocem audieras dicentis ad pudicissimam turturem suam animam tuam: Tota pulchra es amica mea, tota pulchra, absque eo quod intrinsecus latet? Quid fecisti? Quis hoc crederet? Sanctum te ac religiosissimum tota ciuitas personabat, ita vt nihil tibi addi posse crederetur ex omnibus bonis, & tu velut è secularibus vnus, monasterium tanquam seculum deserens, iam attritum Christi sarcina collum, nouę rursum obseruantiis disciplinæ submittere non erubescis? In te nūc, frater, veram probamus illam esse sententiam qua dicitur: Cum consummatus fuerit homo, tunc incipit. Indicium ergo tuæ consummationis est quòd nunc cœpisti, & in quo arbitrabaris te non comprehendisse, iam comprehenderas. Nemo quippe perfectus, qui perfectior esse non appetit. Et in eo quisq; perfectiorem se probat, quòd ad maiorem tendit perfectionem. Sed ecce charissime, is cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum, arcum suum tetendit, & parauit illum: & quia pulsus de corde tuo intus potestatem amisit, foris sęuiet quantum poterit. Et vt apertius loquar, nescis quia Pharisæi scandalizati sunt in hoc verbo quod fecisti? Sed memēto non omnium scandalum magnopere esse curandum, iuxta respōsionem domini dicentis: Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Melius est enim vt scandalum oriatur, quàm veritas

(Marginalia: F; Cant.4.b; Eccl.18.a; Mat.15.b)

G relinquatur. Memento qui natus fuerit in ruinam & resurrectionem multorum, & non mireris si tu quoque aliis quidem sis odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Si maledictiones intentauerint, si anathematum intorserint spicula, audi Isaac pro te respondentem: Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionib' repleatur. Sed & tu muro inexpugnabili cõscientiæ tuæ circũmunitus deintus, respõde & dic: Si consistant aduersum me castra, nõ timebit cor meũ: Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Non enim cõfundêris cum sic loquêris inimicis tuis in porta. Confido autem in domino quòd si ad primos ictus fortiter steteris, & nec minis eorum cesseris nec blandimentis, cito conteres satanã sub pedibus tuis, & tunc videbũt recti & lætabũtur, & omnis iniquitas oppilabit os suum.

Luc.2.c Gen.27.c Psal.26.a

Ad magistrum Hugonem Farsitum. Epistola trigesimaquinta.

CHarissimo fratri & coabbati suo Hugoni, frater Bernardus debitum syncerissimæ dilectionis affectum. Humbertũ istum iniustè (vt aiunt) exhæredatum, cuius nos pro dei amore apud vestrum comitem causam tueri suscepimus, de vestra confidentes charitate vestro patrocinio committimus, per vos (vt fideliter speramus) terræ principi, cœli domino cooperante, reconciliandum, patriæ, vxori, filiis, rebus & amicis suis restituendum. Hoc autem satagendo & egenum de manu peccatoris liberabitis, & oppressoris ipsius nihilo minus saluti consuletis, nobis quoque vos non mediocriter officiosum exhibebitis: sed & officium implendo pacificorum, vobis inter filios dei sedem in excelso collocabitis. De cætero, Epistolam illam quam ad me iam olim scribere sanctitas vestra dignata est, non me (sicut vos audisse audiui) incendio tradidisse, sed penes me adhuc seruare noueritis. Quid enim hoc liuoris, imò furoris fuisset, opus vtile & laudabile, vbi nihil nisi quod sanæ fidei, quod doctrinæ saluberrimæ, quod ædificationis spiritualis est deprehendi, temerario damnare iudicio? Excepto quia inter amicos contra veritatem nulla debet esse meticulosa (cum sit periculosa) palpatio, quòd hoc me fateor mouit & mouet, quòd illam inter nos iam ante habitam de sacramentis collationem, in principio prædicti opusculi defendere & astruere conatus estis. In qua vtique collatione, si vestræ summam sententię bene meministis, an sensui conueniat vel congruat ecclesiastico, vos videritis. Vestræ autem ingenuæ humilitatis est non erubescere corrigi, si quid aliquando aliter sapuistis. Valete.

H

Ad eundem. Epistola trigesimasexta.

I

DIlectissimo suo & olim & modo dei gratia sancto abbati Hugoni, frater Bernardus de Claraualle irreuerberatum syncerae dilectionis affectum. Ad literas vestræ dignationis licet quidem breuiores quàm cupierim, longiores tamen quàm meruerim, rescribere largius & debui & volui, sed festinans nuncius non permisit. Ne tamen vacuus omnino recederet, pro tantis, quarum me debitorem agnosco; has tantillas, quas & vix expectauit, velocissimè reddidi. Vbi primùm breuiter ac veraciter insinuo antiquum nostrum & dilectorem & dilectum totis me charitatis visceribus & suscipere vt catholicum, & suspicere vt sanctum, & amplecti vt charissimum. Siquidem de integritate fidei, credo vestræ confessioni: famæ & opinioni, de sanctitate: de affectu quem erga vos me habere protestatus sum, propriæ conscientiæ. Nam quòd illius sententiæ quæ meæ simplicitati meritò vt mihi videbatur scrupulum mouebat, oblitum vos esse fatemini, tam libenter accipio, quàm lætus compendiosam purissimæ veritatis assertionem in literis vestris nouissimis lego, ita vt me potius sensa vestra non intellexisse, quàm vos quippiam mali sensisse penè crediderim. Deinde modestiæ vestræ fraterna præsumptione consulo, quatinus episcopum sanctum & doctum quem quietè viuere permisistis, mortuum inquietare desinatis: ne dum non valentem pro se respondere reprehenditis, magis hoc ex charitatis inopia, quàm veritatis fiducia descendere, totam pro eo respõdentem ecclesiam audiatis. Pro Humberto sicut rogaui vos, iterum rogo, vt vestrum ei, cum poteritis, nec consilium desit, nec patrocinium. Valete.

K

Ad comitem Theobaldum. Epistola trigesimaseptima.

LAudabili principi Theobaldo Bernardus eorum qui in Claraualle sunt seruorum dei, inutilis seruus, sospitatem & pacem. Quod de nostra infirmitate vos audiui fuisse solicitum, non mediocriter gratum habeo. In hoc quippe dum vestram erga me agnosco dignationem, deum quoque vos diligere non dubito. Quando enim tantillum tantus vel nosse dignaremini, nisi propter deum? Cum ergo constet quòd diligitis deum, & me propter ipsum: miror quomodo ad vnam dei fiducia præsumptam petitiunculam, nec iniustam, vt puto, nec irrationabilem, à vobis tamen repulsus sum. Si aurum, si argentum, vel quodcũque huiusmodi quæsissem. Sed quid dico quæsissem? Nam etiam non quærens, iam plurima vestræ largitatis beneficia suscepi. Hoc autem vnum quod non mei, sed dei causa, nec tam mihi quàm vobis à vobis postulaui, quid causæ extitit quòd accipere non merui? Quid enim? Ergóne iudicastis indignum vel mihi ad petendum, vel vobis ad præbendum, vt homini Christiano quantolibet apud vos crimine accusato, postquam se purgauit, faciatis misericordiam? Aut certè si non creditis quòd plenè se purgauerit, quia hoc in curia vestra non fecit, eiusdem rursus vos in vestri præsentia recipiatis satisfactionem, & sic consequatur indulgentiam. An ignoratis quis minetur: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo? Quod si iustitias, quanto magis iniurias? An nõ timetis quod rursum scriptum est, quia in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis? An nescitis quia quàm facilè vos Humbertum, tam facilè, immo incomparabiliter facilius deus Theobaldum (quod absit) exhæredare possit? Et quidem in talibus vbi culpa tam aperta atque inexcusabilis esse videtur, quatenus nulla nisi cum iustitiæ periculo misericordiæ occasio relinquatur, etiam tunc tremens & dolens vindicem vos exhibere debetis, magis videlicet officij compulsus necessitate, quàm vindicandi libidine. Vbi autem obiectum crimen aut minus certum esse cognoscitur, aut excusandum suscipitur, hoc non solum non renuere, sed & libentissimè debetis amplecti, lætus nimirum quòd salua iustitia, pietas vestra locum inuenerit. Ecce hoc secundò vestrę supplico eximietati, vt sicut deum vobis vultis misereri, ita vos Humberto misereamini, siue illa vobis promissione dominica blandiente: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur: siue illa vos comminatione terrente: Iudicium sine misericordia illi, qui non fecerit misericordiam. Vale.

L Psal.74.a Matt.7.a Matt.5.a Iac.2.c

Ad eundem. Epistola trigesimaoctaua.

M

PIO principi Theobaldo Bernardus abbas de Claraualle salutem & orationes. Valde timeo ne occupatissimis auribus vestris, crebris interpellationibus meis præsumptuosius me ingerendo molestus fiam. Sed quid faciam? Si vos offendere timeo sæpius ad vos scriptitando, quanto magis deum, cui vtique magis timoris debeo, timendum est mihi ne offendam non interpellando pro misero? Aliàs autem indulgeat mihi benignitas vestra, quia non possum non misereri illius miseri, pro quo iam en & altera vice importunus forsitan precator accessi, Humberti videlicet mendici & pauperis, & hoc facti de diuite, quod est infelicius. Non possum non compati viduæ & orphanis, sed viuo orbatis patre, quod est miserabilius. Gratias ago vobis pro gratia quam de hac re in oculis vestris inuenire merui, & quòd ipsius Humberti pro se dignanter acquieuistis veram suscipere defensionem, & quòd falsam aduersus ipsum iustissimè repulistis accusationem. Illud autem quod ad consummandum pietatis opus, reddendam vxori & liberis eius suã hereditatem benignissimè disposueratis, satis mirari non possum quid impedierit vt tam pium verbũ vestrum necdum factũ consecutũ sit. Et quidẽ in aliis principibus siquãdo verbũ leuitatis, aut etiã falsitatis deprehẽdimus, nec nouũ nec mirum reputa-

A reputamus. At verò apud comitem Theobaldum, est, & nõ: nequaquam omnino patienter audimus: cui vt dicitur, simpliciter dicere, iurare est: & leue mendacium, graue periurium imputatur. Inter plurima quippe virtutũ insignia quæ vestram plurimum nobilitant dignitatem, & vestrum per orbem clarum reddunt & celebre nomẽ, præcipuè laudatur in vobis veritatis constantia. Quis ergo suo vel hortatu vel consilio tantũ robur firmissimi pectoris vestri eneruare tentauit? Quis inquam veritatis in vobis tam sanctum, tam eximium, tam omnibus imitabile principib' propositum euellere sua fraude conatus est? Fallaciter non veraciter vos diligit, frauduléter & non fideliter vobis consulit, qui tam gloriosam de veritate famam vestram obnubilare sua cupiditate contendit, dum verbum quod os vestrum locutum est, & verbum deo placitum, vobis dignum, piè iustũ, & iustè piũ, euacuare nescio qua malitia nocendo pauperi satagit. Obsecro vos per misericordiam dei, vt eandem vos consequamini: cauete ne superbiat impius vnde incenditur pauper: & hoc potius agite, quatinus promissionis vestræ veritas compleatur: qua primum quidem domino Norberto, deinde etiam nobis pollicitus estis restituturum vos Humberti hæreditatem eius & vxori & filiis. Valete.

B

Ad eundem. Epistola trigesimanona.

CVM multa mihi vestræ erga me dignationis indicia præbeatis, hoc me maximè toto vobis affectu dilectionis astringit, quòd cùm sciam me vestram iam pro multis ausum fuisse interpellare dignitatẽ, in nullo tamen repulsum me memini. Hinc non immeritò factus fidentior, rursum pro canonicis de Larzicurte non dubius precator accedo. Non quidem pro ipsorum iure nũc precor: in tantum quippe de vestra iustitia & legalitate confidens, vt nec hosti vestro in vestra curia placitanti de suo iure timendum esse existimem. Sed hoc est quod pro ipsis & cum ipsis omni qua possum absens supplicatione deposco, & quod eis omnino esse cognoui necessarium: vt videlicet ad vestræ serenitatis vultum, solito illis clemẽtiorem atque promptiorem indulgeatis accessum, quatinus vicini eorum religioni debitam discant exhibere reuerentiam, cum vos eis beneuolum esse cognouerint. Et si quis fortè militum seu ministrorum vestrorum res illorum iniustè cõtingere, aut quietem quam in deo habere dicunt, infestare in aliquo tentauerit: pro certo se sciat vestram sibi ob hanc rem gratiam grauissimè redditurũ infensam. Item aliud est quod supplex exoro. Nuper fortè per Barrum transeunti occurrit mihi mulier satis miseranda: anima quippe eius in amaritudine erat, & mea super suis doloribus commouit viscera, satísque egit suis precibus ac lachrymis, quatinus pro ipsa apud vos intercedere deberem.

C

Ipsa est vxor Belini illius hominis vestri, in quem dudum iuxta malum quod ipse cõmiserat, multa & grauia reddidistis. Facite cum ea misericordiam, vt & vos apud deum eam inueniatis. Et quia semel cœpi, loquar adhuc cũ domino meo. In manu Barrensis præpositi dudum facto duello, qui victus fuit, statim ex vestra iussione oculos amisit. Insuper quoque quasi parua hæc mala essent, quòd & victus, & oculis orbatus fuerat, res ei omnes suæ à ministris vestris, sicut ipse conqueritur, ablatæ sunt. Iustum est, si vobis placet, vt ei vestra pietate restituatur, vnde misera eius vita possit vtcunque sustentari. Sed & filiis eius innocentibus patris iniquitas non debet imputari, quo minus si qua sunt paterna hæreditent ædificia. In fine volumus vos sanctos episcopos, qui pro his quæ ad deum pertinent, in vestra ciuitate conuenerunt, omni habere acceptione dignos. Sed & ipsi legato qui vos vestrámque ciuitatem tanti celebratione cõcilij voluit honorare: per omnia quantum in vobis est, deuotus & obediens assistatis, roborare & confirmare bona quæque ab eo iussa & instituta curetis. Nostrum quoque ac vestrum pariter episcopum, id est Lingonensem, abundantiori, vt decet, honore suscipiatis: & de casamento quod tenetis, homagium quod debetis, reuerenter ei & humiliter offeratis. Valete.

Ad eundem. Epistola XL.

D

DVO vobis commendamus in homine isto quem videtis, paupertatem & religionem: vt si vni non compatimini, alterum in eo reuereamini, quò nullatenus id ei negare possitis, propter quod vos cum tanto labore de longe requirere curauit. Itaque etsi non propter ipsum, certè propter vos ei succurrite: quia quantum vos illi sua paupertas: tantum, imò amplius vobis illum necessarium facit sua æquè religiositas. Deniq; de multis quos iam eadem de causa ad vos misimus, nullum fuisse recolimus, de quo magis deo placere sciamus, quàm si huic benefeceritis. Valete.

Ad eundem. Epistola XLI.

TImeo vos grauari in tam crebris scriptitationibus nostris. Sed in hanc importunitatem vrget me Christi charitas, & amicorum necessitas. Hunc itaque & senem, vt videtis, & de domo, vt nos scimus, religiosa ad vos missum, nõ remitti vacuum supplicamus: & insuper vt vestris literis ad auũculum vestrum regem iturum munire dignemini, rogamus. Vellem omnes seruos dei, si fieri posset, vestros fieri debitores, qui pro mammona iniquitatis quandoque vos reciperent in æterna tabernacula. Valete.

Ad Henricum Senonensem archiepiscopum. Epistola XLII.

E

DOMINO VENERABILI Henrico Senonẽsiũ archiepiscopo, frater Bernardus, si quid potest peccatoris oratio. Placuit præstãtiæ vestræ nouũ aliquid à nobis dictatũ requirere. Grauamur pondere dignitatis, sed dignationis munere gratulamur. Et blanditur petẽtis fauor, & petitionis terret exactio. Qui enim nos sumus, vt scribamus episcopis? Sed rursum qui sumus, qui non obediamus episcopis? Vnde dare, inde & negare compellor quod postulor. Scribere tantæ altitudini, supra me est: & eidem non obedire, contra me. Vtrobique periculum: sed in ea parte maius imminere videtur, si nõ obediero. Hac itaque exiẽs quà minus apparet, facio quod iubetis. Dat quippe ausum ipsius dignitatis dignanter indulta familiaritas, & excusat præsumptionem auctoritas imperãtis. Igitur ex quo regni cœlorum claues deo auctore vobis traditas suscepistis, ac iuxta ritum fortis illius mulieris manum mittere cœpistis ad fortia, si qua vos aut egisse quæ non deberetis, aut pertulisse quæ nolletis audiuimus: & illa agentem doluimus, & condoluimus hæc patienti. Inter hæc autem ego recordabar illorum versiculorum: Qui descendunt mare in nauibus facientes operationem in aquis multis, ascẽdunt vsque ad cœlos, & descẽdunt vsque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat: turbati sicut & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est. Et ideo non iudicabam, vt assolet: magis quippe ad compassionem me prouocabat huiuscemodi cogitatio. Si inquam, tentatio est cuiuscũque hominis vita super terram: quantis putatis periculis patet vita pontificis, cui omniũ necesse est ferre tentationes? Si ego latens in cauerna, & quasi sub modio non quidem lucens, sed fumigans, ventorum tamen impetus nec sic declinare sufficio, sed continuis tentationum varijsq; fatigatus impulsibus, instar vento agitatæ arundinis, hac illácq; circumferor: quid positus supra mõtem, positus supra candelabrum? Solus mihi seruandus, solus tamen ipse mihi sum scandalo, solus tædio, solus oneri atque periculo: ita vt propriæ gulæ & ventri, & oculo scandalizanti frequenter irasci oporteat. Quibus ergo molestiis angitur, quibus lacessitur iniuriis, cui etiã etsi propria cessent, nũquã tamen de alienis desunt foris pugnæ, intus timores? Nuper autẽ nobis à vestris partibus flare cœpit aura secundior. Rumoribus siquidem recentioribus nunciata sunt de vobis solito lætiora, & nõ ex incerto famæ, sed ore veridico venerabilis Meldensis episcopi. Interrogatus enim de esse vestro: vultu alacri, & tãquam bene fidẽs vnde requirebatur, Puto, inquit, hominẽ ex hoc iam consiliis se subacturũ Carnotensis episcopi. Hoc ab eo responsum tam lętus accepi, q̃ certus fui consilia viri fidelissima fore. In nullo melius poterat nobis cordis vestri propositum commendare, in nullo spem

Prou. 31. c

Psal. 106. c

F

G dare certiorem vestri profectus in domino. Securè (ni fallor) præfatis ambobus viris & vos & vestra credetis. Talibus vtēdo consiliariis, bonam vobis seruabitis & famam & consciētiam. Sic dei sacerdotem, sic tantæ ciuitatis decet episcopum, puerilibus non agi secularibúsve consiliis. Omnes (iuxta domini præceptum) etiam inimici diligantur: sed ad consilium soli eligantur qui & prudentes esse videantur, & beneuoli. Absque prudentia & beneuolentia non esse perfecta consilia. Propterea dominus, & imprudens discipuli, & fratrū infidele consilium refutabat, respondens improuido: Non sapis quæ dei sunt. & maleuolis: Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendam. Nec istorum malitiæ, nec illius imprudentiæ se credendum putauit. Quærens denique cui se credere debeat, cui tutò sua committat dispensanda mysteria: & quasi difficilè inueniens, sub admiratione interrogat: Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam? Quamobrem & Petro curam ouium crediturus, prius eius studuit probare beneuolentiam, ter sciscitans si se diligeret. Probauit & prudentiam, quando errantibus hominibus & putantibus ipsum esse quempiam ex prophetis, ille prudēter veritatem aduertens, deus potius prophetarum confessus est: Tu es (inquiens) Christus filius dei. Væ nostro generi ab imperfectione sua. Vix in multitudine hominum vnum reperias in vtraque

Luc.6.d

Mar.8.d

Ioan.7.a

Matt.24.d

Ioan.21.c

Matt.16.c

H gratia consummatum. Haud facilè siquidem vel prudenti beneuolentiam, vel fideli inesse sapientiam deprehendas. Sine numero autem sunt, quos vtriusque muneris expertes esse constiterit. Prudenter igitur cogitasti sacerdotale onus, episcopale opus, curámque pastoralem dignè non posse administrari sine consilio. Hinc ipsa castorum consiliorum mater sapientia de seipsa loquens, Ego sapientia (inquit) habito in consilio. Sed quali consilio? Nunquid in qualicunque? Et eruditis (ait) intersum cogitationibus. Sed & quòd infida cōsilia declinanda sint, per os Salomonis taliter monet: Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reueles. Pulchrè quoque per alium quendam sapientem cùm sine consilio nil agendum consulat, virorum tamen consilij intuens paucitatem, ita loquitur: Multi sint tibi amici, vnus autem sit tibi consiliarius de mille. Vnus, inquit, de mille. Benignam ego non dubitauerim vobis esse diuinitatem, cui de tanta raritate inter mortales non vnum, sed duos, ipsósque idoneos satis indulsit consiliarios, prouidos, beneuolos, & vt facilè adsint, comprouinciales: vt gratis, debitores iure subiectionis. Horum acquiescendo consiliis, nec præceps eritis in sententia, nec vehemens in vindicta. Non in corrigēdis remissior, non seuerior in parcendis, non pusillanimis in expectandis. Nec superfluus in victu, nec notabilis in vestitu. Non citus ad promittendum, non ad reddendum tardus,

Prou.8.b

Prou.25.b

Eccli.6.a

I nec prodigus dator. Istorum consilium longè semper faciet à vobis malum tempori vetus, sed cupiditati nouum, simoniam, & matrem eius auaritiam, quæ est idolorum seruitus. Et vt breui omnia sermone concludam, si his credideritis: in omnibus exemplo apostoli, honorificabitis ministerium vestrum. Ministerium inquam, nō dominium. Ipsum itaq; honorificabitis, non vos. Nam qui quærit quæ sua sunt, se cupit honorari, nō ministerium. Honorificabitis autem non cultu vestium, non equorum fastu, non amplis ædificiis, sed ornatis moribus, studiis spiritualibus, operibus bonis. Quàm multi aliter! Cernitur in nonnullis sacerdotibus vestium cultus plurimus, virtutum aut nullus aut exiguus. Quibus ego si rememorem illud apostolicum, Non in veste preciosa: vereor ne indignentur: dum nimirum indignum ducāt in se assumptam sententiam, quam prius in viliorem sexum & ordinem prolatam fuisse recognouerint. Quasi verò non eodem vtantur medici ferro secandis regibus, quo & popularibus hominibus: aut capiti fiat iniuria si ipsis forcipibus capilli excrescentes detōdeantur, quibus & vnguium fuerint resecata superflua. Attamen si dedignantur pari cum mulierculis, non quidem à me, sed ab apostolo feriri sententia: dedignentur & cum ipsis eadem inuolui culpa. Despiciant iam textricū siue pellificum, & nō propriis operibus gloriari. Horreant & murium rubricatas pelliculas, quas gulas vocant, manibus circundare sacratis, & sacrantibus tremenda mysteria. Respuāt

Rom.11.b

1.Tim.2.c

K & apponere pectori, quod decentius ornat gemma sapiētiæ. Pudeat & collo circuntexere, quod honestius atque suauius Christi iugo submittitur. Non Christi stigmata sunt hæc, quæ isti martyrum exemplo circūferant in corpore suo. Muliebria potius esse noscuntur insignia: quæ vtique curiosius & sumptuosius illæ sibi præparare consueuerunt, cogitantes nimirum quæ sunt mundi, quomodo placeant viris. Verùm tu sacerdos dei altissimi, cui ex his placere gestis, mundo, an deo? Si mundo, cur sacerdos? Si deo, cur qualis populus, talis & sacerdos? Nam si placere vis mundo, quid tibi prodest sacerdotium? Nec enim potes duobus dominis seruire. Qui autem vult amicus esse huius mundi, inimicus dei constituitur. Et propheta, Deus, inquit, dissipabit ossa eorū qui hominib' placent: confusi sunt, quoniam deus spreuit eos. Et apostolus: Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Volēs itaque placere hominibus, deo non places. Si nō places, non placas. Cur ergo, vt dixi, sacerdos? Sin verò quod addidi, placere intendis non mundo sed deo, cur qualis populus, talis & sacerdos? Enimuero si sacerdos pastor est, & populus oues, dignū est vt in nullo appareat ouibus pastor dissimilis? Si instar mei qui ouis sum, pastor meus & ipse incuruus graditur, vultum gerens deorsum, & terram semper respiciens, & soli ventri mente ieiunus pabula quæritās: in quo discernimur? Væ, si venerit lupus, non erit qui præuideat, qui occurrat, qui eripiat. Decétne pastorem more pecorum sensibus incubare corporeis, hærere infimis, inhiare terrenis: & non potius erectum stare vt hominem, cœlum mente suspicere, quę sursum sunt & quærere & sapere, non quæ super terram? Cæterùm mihi indignatur si vel nutum facere audeam, iubétque ori manum apponere: dicens monachum, qui non habeā iudicare de episcopis. Vtinam & oculos mihi claudas, vt nec cernere possem quę cōtra dicere prohibes. Magna verò prę-sumptio, si ouis cùm sim, in ipsum pastorem meum lupas sæuissimas vanitatē & curiositatem irruere cernens infremuero, quò ad meum fortè balatum cruentis bestiis à quopiam occurratur & sucurratur perituro. Quid facient de me qui ouicula sum, quæ & in ipsum pastorē tanta feritate insiliunt? Et quidem si nō vult vt clamem pro se, nunquid non & pro me balare licebit? Sed etsi ego sileo, ne ponere videar in cœlum os meum: clamatur tamen in ecclesia, Non in veste preciosa. Clamatur autem specialiter ad fœminas, vt erubescat in se deprehendi episcopus, quod in fragiliori quoque sexu audierit reprehendi. An fortè nulla timetur confusio, si ego solus submussitare desiero? Nunquid & si ego nō loquor, sua cuique non loquitur conscientia? Quid si alius audacior me non quidem de apostolo vt ego, nō de euangelio, nō de propheta, nō denique quippiam ecclesiasticum, sed illud tantùm gentilitium ingerat: Dicite pontifices, non quidem in sancto

Iaco.4.a

Psal.52.b

Gala.1.b

L

1.Tim.2.c

M sed freno, quid facit aurum? Quàm tolerabilius cernitur in sancto, quàm in freno! Hoc me etiam tacente, etsi non curia regum, tamē penuria pauperum clamat. Sileat licet fama, sed non fames. Fama quidem silet, quia non potest mūdus odisse vos. Nam quomodo arguet mundus peccatum, à quo potius laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur? Clamant verò nudi, clamant famelici, conqueruntur & dicunt: Dicite pontifices, in freno quid facit aurum? Nunquid aurum à freno repellit frigus siue esuriem? Nobis frigore & fame laborantibus quid conferunt tot mutatoria vel extensa in perticis, vel plicata in manticis? Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur quod inaniter expenditis. Et nos enim dei plasmatio, & nos sanguine Christi redempti sumus. Nos ergo fratres vestri. Videte quale sit de fraterna portione pascere oculos vestros. Vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de vna prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando peritis, & nos spoliando perimitis. Iumenta gradiuntur onusta gemmis, & nostra nō curatis crura nuda caligulis. Annuli, catenulæ, tintinabula, & clauatæ quædam corrigiæ, multáque talia tam speciosa coloribus, quàm pōderibus preciosa, mulorum dependent ceruicibus: fratrum autem lateribus nec semicinctia miserātes apponitis. Huc accedit, quòd hęc omnia nec negotiationis studio, nec proprio manuum exer-

Psal.9.d

A citio vobis elaborastis, sed nec iure hæreditario possidetis, nisi fortè & vos in corde vestro dixeritis: Hæreditate possideamus sanctuarium dei. Et hæc pauperes modo quidẽ coram deo tantùm, cui corda loquuntur. Nec enim audent aperte causari aduersum vos, quibus interim pro sua vita necesse habent potius supplicare. Cæterum in futuro stabunt in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerũt, stante quippe pro eis patre orphanorũ, & iudice viduarum. Ipsius enim tunc vox erit: Quãdiu non fecistis vni de his minimis meis, nec mihi fecistis. Vos autem reuerendissime pater, vos inquam absit vt in talibus honorificandum putetis ministerium vestrum. Videntur quidẽ honorifica, sed oculo qui videt in facie, non qui videt in abscondito. Nam quæ videntur in abscondito, nullis apparent fucata coloribus: spectabilia sunt tamen. Nullis condita saporibus, prædulcia sunt tamen. Nullis eleuata culminibus, excelsa tamen. Castitas, charitas, humilitas, nullius quidem coloris sunt, sed non nullius decoris. Nec mediocris decoris, qui diuinos quoque delectare possit aspectus. Quid castitate decorius, quæ mundũ de immũdo conceptum semine, de hoste domesticum, angelum denique de homine facit? Differunt quidem inter se homo pudicus & angelus, sed felicitate, non virtute. Sed etsi illius castitas felicior, huius tamen fortior esse cognoscitur. Sola est castitas quæ in hoc mortalitatis & loco & tempore B statum quendam immortalis gloriæ repræsentat. Sola inter nuptiarum solennia, morem beatæ illius vendicat regionis, in qua neque nubunt, neque nubuntur: præbẽs quodammodo terris, cœlestis iam illius conuersationis experientiam. Vas interim fragile quod portamus, in quo & crebro periclitamur, tenet castitas, vt monet apostolus, in sanctificationẽ, & instar odoriferi balsami quo condita cadauera incorrupta seruantur, sensus ipsa & artus continet & constringit, ne dissoluantur ociis, ne corrumpantur desideriis, ne carnis voluptatibus computrescant: quemadmodum legitur de quibusdam, quia cõputruerunt vt iumenta in stercore suo. Hoc itaque tantæ pulchritudinis ornamentum digne dixerim sacerdotium honorare, quod dilectum deo & hominibus faciat sacerdotem, cuius quippe memoria nõ in carnis successione, sed in spirituali benedictione sit, reddátque similem in gloria sanctorum, in hac licet adhuc regione dissimilitudinis constitutum. Verùm quantalibet venustate sui castitas eminere appareat, sine charitate tamẽ nec precium habet nec meritum. Nec mirum. Quod enim absque illa bonum suscipitur? Fides? Sed nec si mõtes transferat. Scientia? Sed ne illa quidem quę lingua loquitur angelorum. Martyrium? Nec si tradidero, inquit, corpus meum ita vt ardeam. Nec absque illa quodlibet bonum suscipitur, nec cum illa quamlibet exiguum respuitur. Castitas sine charitate, lampas est sine oleo. C Subtrahe oleum, lampas non lucet. Tolle charitatem, castitas non placet. Sed ô quàm pulchra est (vt sapiẽs clamat) casta generatio cum charitate? Cum illa, inquam, charitate quam describit apostolus, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Porrò puritas cordis in duobus cõsistit: in quærenda gloria dei, & vtilitate proximi, vt in omnibus videlicet actis suis vel dictis nihil suum quærat episcop⁹, sed tantùm aut dei honorem, aut salutem proximorum, aut vtrunque. Hoc enim agens implebit non solum pontificis officium, sed & etymologiam nominis, pontem vtique seipsum faciens inter deum & proximum. Pertingit pons iste vsque ad deum ea fiducia qua nõ suam, sed illius gloriam quærit. Pertingit vsque ad proximum illa pietate qua & ipsi non sibi prodesse desiderat. Offert deo bonus mediator preces & vota populorum, reportãs illis à deo benedictionem & gratiam. Supplicat maiestati pro excessibus delinquẽtium: vindicat in peccantes iniuriam dei. Ingratis improperat beneficia pietatis, contemnentibus potentiæ seueritatem insinuat. Vtrisque tamen nihilo minus placare studet indignantis furorem: nũc quidem hominum obtendẽs infirmitatem, nunc diuinæ magnitudinem pietatis. Denique siue excedat deo, siue sobrius sit nobis: aut deo semper quantũ in ipso est placere gestit, aut præstare nobis: non quod sibi omnino vtile est quærens, sed quod multis. Fidelis põtifex, qui bona quælibet per manus suas transeuntia, siue diuina beneficia ad homines, siue hominum vota ad deum, columbino intuẽs oculo, nihil sibi retentat ex omnibus. Nec populi requirit datũ, sed lucrum, nec dei gloriam vsurpat sibi. Acceptum talẽtum non ligat in sudario, sed partitur numulariis, à quibus & vsuras recipit nõ sibi, sed domino. Non habet foueam vt vulpes, non tanquã volucres nidum, non loculos quomodo Iudas: non denique (sicut nec Maria) locum in diuersorio. Imitatur profectò illum qui nõ habebat vbi reclinaret caput: factus impræsentiarum tãquam vas perditum: quãdoque procul dubio futurum vas in honorem, & non in contumeliam. Denique perdit animam suam in hoc mundo, vt in vitam æternam custodiat eam. Hoc tãto puritatis intimæ bono gloriari non potest veraciter, nisi qui extrinsecas gloriolas perfectè respuerit. Nec enim purè valet dei vel proximi quærere lucra, qui propria non contempserit. Is tantùm puritatis interioris gloria non fraudatur, qui dicere potest cum domino: Si ego quæro gloriam meam, gloria mea nihil est. Et cum apostolo: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Et cum propheta: Obliuioni datus sum tãquam mortuus à corde, id est, à propria voluntate. Bona obliuio, si te ipsum nescias, vt proximo prosis. Bene autem mortuus à corde, si iam non tibi viuere studeas, sed ei qui pro te mortuus est. Bene mortuus est à corde, qui dicit: Viuo autem iam non ego. Sed si mortuus à se, non tamen à Christo. Sequitur enim: Viuit E verò in me Christus. Mortem hanc quæ fit à corde, infert charitas, de qua loquitur sponsa in Canticis: Vulnerata charitate ego sum. Fortis quippe est vt mors dilectio, & mortẽ in nobis non vitam occidit. Vnde & audaciter minatur: O mors, ero mors tua. Peccatum extinguit, quod animæ vitam expulerat, animámq; restituit innocẽtiæ. Verùm si præualet morti charitas, ita vt illam in congressu perimere possit, cur dicitur fortis vt mors: & non potius, morte fortior? An forte quia & ipsa est mors, & seipsa fortior esse non potest? Bona mors nõ vitæ, sed mortis. Bona mors, & nequaquam abhorrenda, quæ vitam etsi adimit, non perimit. Adimit quidem, sed ad tempus, restituẽdam in tempore, duraturam sine tempore. Denique mortui estis, inquit, & vita vestra abscõdita est cum Christo in deo. Cum autem Christ⁹ apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Libenter igitur carebo ad tempus, vt in æternũ possideam. Et ista sufficiant pro eo quod scriptum est: Charitas de corde puro. Sane in tanta obliuione sui necesse est cor bene esse conscium sibi, quò se in lucra securius foris extẽdat, cum securam intra se reliquerit conscientiam. Quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimẽtum patiatur? Sed & ordinis exigit ratio, vt qui ad sui mensuram proximum iubetur diligere, prius seipsum diligere norit. Itaque duo sunt præcipuè quæ bonam reddunt conscientiã, F pœnitere de malis, & abstinere à malis, hoc est (vt verbis loquar beati Gregorij) & commissa flere, & flenda non committere. Horum neutrum solum sufficit. Nam si primũ absque secundo sufficeret, frustra & Dauid hortaretur dicens: Declina à malo. Et Esaias: Quiescite agere peruersè. & deus ipse ad Cain: Peccasti, quiesce. Rursum, si secũdũ per se post peccatum bonam sufficit restaurare conscientiam, sine causa clamat pœnitens in psalmo: Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, &c. Et illud: Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte omnia delicta mea. Et in oratione dominica: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Vtriusque virtutis bene cõscius animus securè iam seipsum deserat, & quodãmodo perdat, vt aliquos lucrifaciat. Cum infirmantibus infirmetur, vratur cum scandalizatis: fiat etiam (si oporteat) Iudæis Iudęus, nihilque formidet cum tali conscientia, exemplo Hieremiæ & Ezechielis, in Aegyptum vel in Chaldæam cum transgressoribus captiuari: & cum sancto Iob frater fieri draconũ, & socius struthionum: cũ Moyse quoq; (quod grauius est) deleri de libro dei: & cum Paulo anathema esse à Christo pro fratribus non timeat cum huiusmodi cõscientia. Ipsam denique si necesse est intrare gehẽnam securus, medias penetrans flammas læta decantet conscientia: Et si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Comparemus, si placet, thesauros regum, & fastigia regnorũ cum hu-

Marginal references: Psal.82.c; Matt.25.d; Ioel.1.d; 1.Cor.13.a; Ibidem.; Sapien.4.a; 1.Tim.1.a; Ioan.8.f; Philip.1.c; Psal.30.d; Gala.2.d; Canti.2.e; Cant.vlt.b; Osee.13.d; Colo.3.a; 1.Tim.1.a; Matt.16.d; Psal.36.e; Esa.1.c; Psal.31.a; & 118.v; Luc.11.a; Hier.42.b; 4.Reg.24.; Iob.30.d; Exo.32.g; Rom.9.a; Psal.22.a

G iusmodi fiducia. Nónne cuncta horum felicitas, præ tanti boni diuitiis miseria reputabitur? Et hanc fiduciam operatur charitas de corde puro, & conscientia bona. Iam verò quod restat de fide non ficta, & item quod ex alio loco in mentem venit, fides sine operibus mortua est: duo ista mittunt nos ad quandam fidei trifariam diuisionem, vt dicatur fides mortua, ficta, probata. Et mortuam quidem apostolus diffinit eam esse quæ sine operibus est, id est, quæ non operatur ex dilectione, quasi non habens animã ipsam dilectionem, qua vegetetur & moueatur ad opera. Fictã autem ego arbitror illam vocari fidem, quæ suscepta quidem ex charitate, vita moueri inchoat ad bene operandum, sed nõ perseuerans deficit & moritur tanquam abortiua. Eo vtique sensu fictam dixerim nominatam, quo vasa figuli vocamus fictilia: non quia videlicet vtilia nõ sint quandiu durant, sed quia fragilia cum sint, diu minimè durant. De hac fidei fictione puto illos notari in euangelio, qui ad tempus credunt, & in tempore tẽtationis recedunt. Interroga eos qui dicunt charitatem à quo semel accipitur, nequaquam vltrà recedere. Ait veritas de quibusdam: Et hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Vnde & quò recedunt? Vtique à fide in infidelitatem. Item quæro: Poterántne in illa fide saluari, an non poterãt? Si non poterant, quæ iniuria saluatori, quæve tentatori lætitia, quòd H hinc recedant vbi salus non sit? Siquidem nec saluator zelatur nisi salutem, nec malignus inuidet nisi saluti. Si autẽ poterant, quomodo aut sine charitate sunt quandiu in illa fide sunt, cùm sine charitate salus esse non possit: aut deserentes fidem, nõ etiam deserunt charitatem, cum charitas & infidelitas simul esse non possint? Recedunt ergo quidam à fide, quia veritas asserit. Cõsequenter & à salute, quia saluator redarguit. Inde nos colligimus, quòd & à charitate, sine qua salus esse non potuit. Et hi, inquit, radicem non habent. Nec negat eos habere bonum, sed in bono potius radicatos non esse causatur. Denique sequitur, & ait: Quia ad tempus credunt. Bonum est, sed vtinam duraturũ. Non enim qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Nõ autem durant, quoniam in tempore tentationis recedunt. Beati si interim rapti fuissent antequam malitia mutaret corda eorum. Nũc verò væ prægnantibus & lactantibus in illis diebus, teneros vtique fœtus gestantibus, & de vita recenti facilè in periculis exturbandos. Tales sunt animæ paruã adhuc & teneram habẽtes charitatem: & ob hoc earum fidem viuam sed fictam necesse est in tẽtatione deficere. Vasa figuli, ait, probat fornax, & homines iustos tentatio, illos videlicet qui ex fide viuunt. Iustus nempe ex fide viuit, sed ex fide qua viuat. Neque enim quæ mortua est, vitam dare potest. I Dæmonũ fides non adducitur in examinationẽ, vacua quippe charitate mortua est. Credunt quidem & contremiscunt, sed timor non est in charitate. Proinde in labore hominum non sunt, & cum hominibus nõ flagellantur: non quòd extinctę fidei nulla iam debeatur probatio, sed reprobatio. Solam vtique iusto & fidem, id est, viuorum viuam, fornax tẽtationum suscipit examinãdam. Sed non omniũ iustitia manet in seculum seculi: quoniam sunt qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Qualis sit cuiuscunque fides, tribulatio probat. Si cuius deficit (deficit enim cum in charitate non perseuerat) ficta esse dignoscitur. Si cuius perseuerat, probata & perfecta censetur. Liquet ex his satis (vt arbitror) non omnes qui habuerint charitatẽ, habere & perseuerantiam in charitate. Alioquin frustra commoneret discipulos dominus, Manete, inquiens, in dilectione mea. Aut enim si necdum diligebant, nõ debuerat dicere, manete, sed estote in dilectione mea. aut si iam diligebãt, necesse non erat moneri de perseuerantia, qua secundum istos priuari nõ poterant. Curet igitur seruus bonus & fidelis fide seruare nõ ficta charitatem de corde puro & conscientia bona: pluris æstimans animæ vitam, quàm corporis: minus horrẽs carnis mortem, quàm fidei. Iam de tribus quæ superius proposuimus, sola (ni fallor) tractanda restat humilitas. Hæc duabus præmissis virtutibus intantum est necessaria, vt absque ista illæ nec esse virtutes videãtur. Nempe vt castitas seu charitas detur, humilitas meretur: quoniam humilibus deus dat

Iac. 2. d · *Luc. 8. a* · *Ibidem.* · *Matt. 10. c* · *Eccli. 27. a* · *Rom. 1. b* · *Abac. 2. a* · *Ioan. 15. b* · *Iac. 4. b*

gratiam. Seruat acceptas, quia non requiescit spiritus domini nisi super quietum & humilem. Seruatas cõsummat: nam virtus in infirmitate, hoc est in humilitate, perficitur. Inimicam omnis gratiæ omnisq; initiũ peccati debellat superbiã, & tam à se q̃ à cæteris virtutibus superbam illius propulsat tyrãnidem. Siquidem cum ex aliis quibusq; bonis viriũ magis suarum capere soleat incremẽtum superbia: sola hæc omnium propugnaculum quoddam turrisq; virtutum, eius fortiter resistit malitiæ, obuiat præsumptioni. Sola denique est de qua omnium plena virtutum Maria gloriandum esse putauit. Audito quippe ab angelo, Aue gratia plena: quasi solã ex ipsa plenitudine humilitatem in se recognosceret, solam rependisse ac respondisse memoratur in gratiam: Respexit, inquiens, deus humilitatem ancillæ suæ. Quid deinde auctor & dator virtutum Christus, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt absconditi, in quo omnis quoque plenitudo diuinitatis habitat corporaliter: nónne tamẽ & ipse de humilitate tanquã summa suæ doctrinæ suarúmq; virtutũ gloriatus est? Discite (ait) à me nõ quòd sobrius, aut castus, aut prudẽs, aut aliquid eiusmodi: sed quia mitis sum, & humilis corde. A me, inquit, discite. Nõ ad doctrinã patriarcharum, non ad prophetarũ libros ego vos mitto, sed me vobis exemplũ, me formam humilitatis exhibeo. Inuiderunt mihi altitudinẽ quam habeo apud patrem, angelus & fœmina: ille potentiæ, illa scientiæ. Vos autẽ æmulamini charismata meliora, discẽtes à me quia mitis sum, & humilis corde. Commodũ reor indagare aliquid & de superbia, quaten' ex opposito sibi vitio virtutis decor manifestior appareat. Superbia est appetit' propriæ excellẽtiæ. Hæc in species duas diuiditur, in cæcam, & vanam superbiam. Quæ quidem & aliis nominibus appellari possunt cõtumacia & vanitas: quarum prior intelligentiæ, posterior voluntatis vitium est. Nam ex illa rationis fallitur oculus, & ex ista voluntatis malæ appetitus afficitur. Quod melius ex singularũ diffinitionibus demõstrabimus. Cæca superbia seu contumacia, est vitium quo se existimans aliquis vel esse bonum quod non est, vel à se esse quod est, in se nõ in domino gloriatur. Vana superbia seu vanitas, est vitiũ quo quis tã de eo quod est, q̃ de eo quod non est, suis magis q̃ dei laudibus delectatur. His ita præmissis, aptemus iam contraria humilitati, singula singulis opponentes. Humilitas est contemptus propriæ excellentiæ. Contẽptus opponitur appetitui. Duabus quoque superbiæ speciebus, duæ nihilo minus humilitatis opponuntur. Contra cæcam, vt quis de se nouerit sentire humiliter. Contra vanam, nec consentire aliter sentientibus. Nẽpe qui de seipso sentire humiliter nouit, in neutro ipsius de se iudiciũ falli potest: videlicet vt aut maius aliquid putet se esse, q̃ sit: aut à se esse quod sit. Et ideo patienter carẽs quod sibi nouit deesse, humiliter de eo quod certus est adesse, non in se, sed in domino gloriatur. Porrò M aduersus hoc vt de se altius se aliquid sentiat, solet ne insolescat, ver' humilis illud sibi iugi meditatione reuoluere: Nõ alta sapientes, sed humilibus cõsentientes. Et illud: Non ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Si non humiliter sentiebã, sed exaltaui animam meam. Et item: Qui se putat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Contra hoc autem vt à se sentiat esse, quod se sentit esse, solicitè seipsum interrogat: Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Item, qui humanas laudes cõsueuit perfectè contemnere, cum se laudari percipit de eo quod in se nouit non esse, nullatenus acquiescens illud sibi commemorat: Qui te beatificãt, in errorem te mittunt. Sed & illius nihilo minus versiculi recordatur: Veruntamen vani filij hominum, mendaces filij hominum in stateris, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Proinde solicite studet imitari apostolum ita de se loquentem: Parco autem ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Cùm verò laudari se comperit de bono quod se forte habere cognoscit: nihilo minus quantum in se est scuto veritatis curat à se iaculum fauoris repellere, dans gloriam deo, & dicens: Gratia dei sum id quod sum. Et propulsans à se omnem suspicionem, ait domino: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Metuit nimirum, si aliter egerit, ne fortè audiat ab ipso: Recepisti mercedẽ tuam. Et iterum:

K · *Esa. vlt. a* · *2. Cor. 12. c* · L · *Luc. 1. c* · *Ibidem.* · *Matt. 11. d* · *Rom. 12. c* · *Psal. 130. a* · *Gala. 6. a* · *1. Cor. 4. d* · *Esa. 3. b* · *Psal. 61. c* · *2. Cor. 12. b* · *Psal. 113. b* · *Matt. 6. a*

A iterum: Gloriam ab inuicem quæritis, & gloriam quæ à solo deo est, nō vultis. Refugiens ergo & de hoc ad consiliū apostoli probat ipse opus suum, vt sic habeat in semetipso gloriam, & non in altero. Fidelis sui met custos, qui sibi oleum fauoris sine fraude reseruet, ne in aduentu sponsi lampas cōscientiæ vacua extinguatur. Nō in altera, inquam. Nec enim tutum arbitratur labiis hominum committere gloriā suam: arcę vtiq; sine claue & sine sera, nullique omnino clausæ nocere volenti. Non tutum planè, sed stultum, ibi thesaurum tuum recondere, vnde non valeas resumere cum volueris. Si ponis in os meum, iam nō in tua, sed in mea potestate est: cū vtique pro meo libitu vel laudare te possim, vel derogare tibi. Sanum vas & inconcussum conscientia, & secretis seruandis idoneum, nullis patens insidiis, nulli violentiæ cedens, nulli quippe oculo vel manui accessibilis, excepto duntaxat spiritu qui scrutatur etiam alta dei. Quicquid in ea reposuero, securus sum quia non perdam: seruabit viuo, defuncto restituet. Nam quocunque vado ego, ipsa it mecum, secum ferens depositum quod seruandum acceperit. Adest viuo, mortuum sequitur: vbi mihi vel gloria vel confusio inseparabilis pro qualitate depositi. Beati qui in veritate dicere possunt: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientię nostræ. Non potest dicere nisi humilis, qui iuxta vulgare & oculos campi metuere, & syluarū aures soleat semper habere B suspectas. Beatus nempe homo qui semper est pauidus. Non potest dicere arrogans & præsumptor, qui seipsum impudēter ostentans passim & vbique tanquā per campū incedens, totus fertur in gloriam. Gloriatur etiam cum malefecerit, & exultat in rebus pessimis. Aestimat se nō videri, dum plures habeat imitatores, quàm reprehēsores, cæcus dux cæcorum. Sed habet hic campus oculos, sanctorum proculdubio angelorum, quos semper offendere solet indisciplinata conuersatio. Non dicet hypocrita, Gloria mea est testimonium conscientiæ meæ: quia etsi iudicantium secūdum faciem, verbo, vultu, habitúve simulatorio eludat opinioni, sed non eius qui scrutatur renes & corda, fallit vel euadit iudicium. Siquidem deus non irridetur. Timeat ergo & iste nemoris aurem. Lingua licet manúq; cessantibus, auris tamen vbiq; præsenti de quacūque sylua latebrosæ duplicitatis & spinosæ calliditatis, tacentis & quiescentis cor loquitur, cogitatio confitetur. Prauum est cor hominis & imperscrutabile, ita vt nemo sciat quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in eo est: sed nec ipse plenè. Nā cum apostolus diceret, Mihi pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die: adiecit, Sed nec ego meipsum iudico. Quare? Quoniam non possum, ait, ratam vel ipse de me proferre sententiā. Ego enim nihil mihi conscius sum, non tamen in hoc iustificatus sum. Non ex toto credo me vel ipsi conscientiæ meæ, quippe cum ne ipsa C quidem queat me comprehēdere totum. Nec potest iudicare de toto, qui totum non audit. Qui autem iudicat me, dominus est. Dominus, inquit, cuius vtique scientiam nō effugit, sententiā nō subterfugit etiam quod propriam latet conscientiam. Audit deus in corde cogitantis, quod non audit vel ipse qui cogitat. Aderat auris prophetæ absentis ori furtiuè poscentis pecuniam: & ego quantumlibet in occulto lædere cogitans aut proximum nequiter, aut turpiter meipsum, non verear aurem nusquam absentem? Tremenda prorsus auris & reuerenda, cui non cessat quies, nō tacet silentiū. Denique ait: Auferte malum cogitationū vestrarum ab oculis meis. Sed quid est quod dicit, ab oculis meis? An & nostra deus non solùm audit, sed & videt arcana? Quales oculi qui contemplantur cogitationes? Non sunt coloratæ vt videantur, sicut nec sonant vt audiantur. Solent sentiri à cogitante, non audiri ab auscultante, non à contemplante videri. Meritò tamen dominus scit cogitationes hominum quoniam vanæ sunt. Cur enim nesciret, quas & audit & videt? His præcipuè duob' sensibus, id est visui & auditui nemo fidem putat esse negandam. Hoc nos scire cōstanter astruimus, quod vidimus & audiuimus. Meritò itaq; non erat opus domino Iesu, vt quis testimonium perhiberet de homine. Ipse nimirū sciebat quæ essent in homine. Quid cogitatis (ait) mala in cordibus vestris? Respondebat non sermonibus, sed cogitationibus. Audiebat non loquentes, videbat non apparentes.

Ioan.5.g
Gala.6.a
1.Cor.1.c
Prou.28.c
Hier.7.b
1.Cor.4.a
Esa.1.c
Matt.9.a

Contremisco totus tuam domine Iesu quantillo possum intuitu considerans maiestatem, præsertim cum recordor in quantis ipsius aliquando contemptor extiterim. Sed & nunc cū iam à facie maiestatis fugi ad genua pietatis, quid amplius facio? Vereor ne qui aliquando contrarius extiti maiestati, & nunc ingratus pietati inueniar. Quid enim si cessant manus, & nō cesset pectus? Quid si os iam silet, necdū cor quiescit? Si singuli illiciti motus animi mei singula sunt quædam in te deus conuicia, vtputa iracundiæ motus in mansuetudinem, inuidiæ in charitatem, in frugalitatem luxuriæ, turpitudinis in castitatē, & innumera his similia quę de cœnoso lacu prurientis pectoris mei etiam nunc incessanter ebulliunt inundantes & impingētes in serenitatem præfulgentis vultus tui: quid magnum feci solos cohibere artus, actus corrigere? Si has atque huiusmodi, quas foris licet vacans, intus actitare nō cesso, iniquitates obseruaueris, ô domine quis sustinebit? An fortè iam non ago illa, sed patior? Aguntur quidem in me, sed à me nō aguntur si nō consentio. Sane si mei nō fuerint dominata, tunc immaculatus ero, & immaculatus coram eo, si non solùm caruero, sed & si obseruauero me ab iniquitate mea. Mea dixerim, non quia facio, sed quia sustineo. Corpus gesto mortis, carnémq; peccati: sufficit interim mihi si non regnet peccatū in meo mortali corpore. Sic corpus crimini nō reputatur, nec quod habitat in eo peccatum: si tamen non delector, si tamē non exhibeo membra mea arma iniquitati. Pro hac orabit, ô misericors, quiuis etiam sanctus in tempore opportuno: supplex nimirum quòd malum sentiat, & nihilo minus sanctus dum non consentiat. Supplex pro periculo, sanctus pro virtute. Sanctus planè atq; beatus, qui condelectatus legi secūdum interiorē hominem, de malo quod ita inesse corpori sentit, vt nisi pariter cum corpore carere non possit, meritò sese consolatur, & ait: Iam nō ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Verūtamen delicta quis intelligit? Nam si possem dicere cū Paulo, quod quidem longe est à me: Nihil mihi cōscius sum: nō tamen in hoc esse iustificatum oporteret me gloriari. Nō enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem deus cōmendat. Si applauserit mihi iustitiam humanus dies, pro minimo habeo, quia ille lucet tātùm in facie. Homo enim videt in facie, deus autem intuetur cor. Propter hoc Hieremias non satis popularibus sententiis velut quibusdam humani diei radiis mouebatur, sed fidenter loquebatur deo: Diem hominis nō cōcupiui, tu scis. Si meus mihi arriserit dies, neque meipsum, inquit, iudico: quia nec ipse me satis intelligo. Solus meritò constitutus est iudex viuorum & mortuorum, qui finxit sigillatim corda vniuersorū, & intelligit omnia opera eorū.

Solum attendo iudicem, quem & solum iustificatorē agnosco. Pater dedit ei iudiciū facere, quia filius hominis est. Non vsurpo mihi vel super me seruus filij potestatē: nec me annumero illis de quibus ita cōqueri solet: Tulerūt homines à me iudicium. Pater nō iudicat quenquā, sed omne iudicium dedit filio. Et ego mihi præsumā quod nec ipse pater sibi assumit? Velim nolim, ipsi me astare necesse est: ipsi horū quæ gesserim in corpore, reddere rationem, cui nec verbū prætervolat, nec subterfugit cogitatio. Sub tam æquo libratore meritorum, sub tam intimo secretorum inspectore, quis gloriabitur castum se habere cor? Sola profectò quæ non solet gloriari, non nouit præsumere, cōtendere non cōsueuit, gratiam inuentura est in oculis pietatis humilitas. Deus nanque superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Non contendit iudicio, nec prætendit iustitiam qui verè humilis est, sed dicit: Non intres in iudicium cum seruo tuo domine. Recusat iudicium, & postulat misericordiā: facili' sibi veniam impetrare posse, quàm iustitiam vēdicare confidens. Nouit naturam diuinā naturaliter piam, quæ nostrā nequaquā humilitatem abhorreat. Non despicit illa maiestas cor contritum & humiliatū in nostro genere, quæ corpus ex eo humilitatis assumere nō dedignata est. Nescio quo pacto familiari' semper humilitati propinquare solet diuinitas. Denique illa se induit, vt appareret hominibus. Substantiam, formam, habitúmque gestauit humilem, ipsius nobis cōmendans virtutis excellētiam, quam speciali sui voluerit honorare præsentia.

Vobis autem dilectissime, vobis præcipuè tanto magis ar-

D E F
Rom.7.c
1.Cor.4.a
Hier.17.b
Iaco.4.b
Psal.141.a

G bitror hanc esse necessariam, quanto maior noscitur materia suppetere superbiendi. Genus, ætas, sciētia, cathedra, & quod maius est, primatus prærogatiua, cui non essent insolentię fomes, elationis occasio? Quanquam esse possint & humilitatis. Meditantibus quidem honores blandiuntur, sed onera pensantibus tædio sunt atque formidini. Non autem omnes capiunt hoc verbum. Multi enim nō tanta fiducia & alacritate currerent ad honores, si esse sentirent & onera. Grauari profectò metuerent, nec cum tanto labore & periculo quarumlibet affectarent infulas dignitatum. Nunc verò quia sola attenditur gloria & nō pœna, purum esse clericum erubescitur in ecclesia, séque viles æstimant & inglorios, qui quocunque eminētiori in loco non fuerint sublimati. Scholares pueri & impuberes adolescentuli ob sanguinis dignitatē promouentur ad ecclesiasticas dignitates, & de sub ferula transferuntur ad principandum presbyteris: lætiores interim quòd virgas euaserint, quàm quòd meruerint principatū: nec tam illis blāditur adeptum, quàm ademptum magisterium. Et hoc quidē in initio. Processu verò temporis paulatim insolescentes docti sunt in breui vendicare altaria, subditorum marsupia vacuare, magistris nimirum in hac disciplina vtentes idoneis, ambitione & auaritia. Verùm quantauis industria tua tibi lucra conquirere cautulus videaris, quantalibet vigilantia rem H possis seruare tuā, quantocunque studio regum tibi ac principum gratiam captare cures: dicimus tamen, Væ terræ cuius rex est puer, & cuius principes manè comedūt. Nec dicimus quācunque ætatem dei gratiæ præmaturam, sicut nec seram: cùm multos videamus iuniorum super senes intelligere, moribus antiquare dies, pręuenire tempora meritis, & quod ętati deest, cōpensare virtutibus. Boni pueri, qui quod ætate videntur, esse studēt & malitia. Malitia, inquam, sed non sensu: quorū, iuxta admonitionē apostoli, nemo cōtemnat adolescētiam. Meliores bonę indolis adolescētes, inueteratis dierum malorum. Puer centū annorum maledictus est: & est è regione senectus venerabilis, non diuturna, neq; numero annorū computata. Bonus puer Samuel, qui loquenti deo promptus aderat auditor, dicens: Loquere domine, quia audit seruus tuus. Ac si diceret: Paratus sum & non sum turbatus, vt custodiam mādata tua. Bonus & Hieremias, qui ante sanctificatus quàm natus, cū se excusaret de pueritia, nihilo minus cōstitutus est super gentes & super regna. Bonus quoque Daniel, cuius spiritū suscitauit deus vt cōuinceret iniqua iudicia, & sanguinem innoxium liberaret. Denique cani sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Sicubi huiuscemodi puer senex promotus inuenitur: opus dei est, his qui tales nō sunt, mirandum, non imitandum. Cæterùm curritur in clero passim ab omni ętate & ordine à doctis pariter & indoctis ad ecclesiasticas curas, tanquam sine curis iam quisque victurus sit cum ad curas peruenerit. Nec mirum de his qui necdum in semetipsis experti sunt. Vidētes quippe illos qui iam proprios humeros cupitę sarcinæ summiserunt, non solū non gemere tanquam sub onere, sed insuper appetere plus onerari: non deterrentur periculis, qui cupiditate cæcati non vident, sed fauoribus amplius quos illis inuident, prouocantur. O infinita semper ambitio, & insatiabilis auaritia. Cùm primos honorum gradus meruerint in ecclesia: meruerint autē vel vitæ merito vel pecuniæ, siue etiam carnis & sanguinis, quæ regnum dei non possidebunt, prærogatiua: nō ideo corda quiescunt, duplici semper æstuantia desiderio: quo vtique magis ac magis & dilatentur in plura, & ad celsiora sublimētur. Verbi gratia, cum factus quis fuerit in quacunque ecclesia decanus, præpositus, archidiaconus, aut aliquid huiusmodi: non contentus vno in vna, plures sibi, imò quotquot valet, conquirere honores satagit tam in vna, quàm in pluribus. Quibus tamē omnibus si locus euenerit, libenter vnius præferet episcopi dignitatem. Sed nunquid sic satiabitur? Factus episcopus, archiepiscopus esse desiderat. Quo forte adepto, rursum nescio quid altius somnians, laboriosis itineribus & sumptuosis familiaritatibus Romanum statuit frequentare palatium, quęstuosas sibi quasdam exinde comparans amicitias. Si lucri spiritualis gratia hæc faciunt, laudādus est zelus: sed præsumptio corrigenda. Nonnulli cum ista non possint, vertunt se ad aliud ambiendi genus, in quo nihilo minus appetiunt eam quam habent dominandi libidinem. Nam cū præsideant vrbibus valde populosis, & totas, vt ita dicam, patrias propriæ diœcesis ambitu circuncludāt, occasione inuenta ex quocūq; veteri priuilegio, satisagunt vt & vicinas sibi subiiciant ciuitates: quatinus duæ quibus duo vix præsules sufficiebant, sub vno redigātur antistite. Rogo quæ hęc tā odiosa præsumptio, quis hic tantus ardor dominandi super terrā, quæ principandi tam effrenis cupiditas? Certè cum primùm tractus es ad cathedrā, flebas, refugiebas: vim querebaris, multum à te, & omnino supra te esse dicens: miserū clamitans & indignum, qui non esses idoneus tam sancto ministerio, tantis non sufficeres curis. Quid igitur nunc verecunda depulsa formidine, sponte ambis ad ampliora, imò irreuerenti audacia, propriis non contentus, inuadis aliena? Cur hoc? Fortè vt plures populos salues? Sed in alienam messem, tuam mittere falcem, iniuriosum est. Vt tuæ præstes ecclesiæ? Sed ecclesiarum sponso non placet tale vnius incrementum, quod sit detrimentum alterius. Crudelis ambitio, & incredibilis, si fidem oculi non astruerent. Vix tenent manus quin illud ad literam impleant quod legitur in propheta: Secuerunt prægnātes Galaad ad dilatandum terminos suos. Vbi est illa terrifica comminatio: Væ qui coniungitis domū ad domum, & agrum agro copulatis? Nunquid in his duntaxat exiguis væ istud metuendum est, non autē cum vrbes vrbibus, aut prouinciæ prouinciis continuantur? Imò etiā respondeant si volunt se imitari dominum Christum: facientes & ipsi vtraque vnum, adducentes & ipsi ex diuersis pascuis greges, vt fiat vnus pastor, & vnum ouile. Huius rei gratia non pigritantur crebrò terere limina apostolorum, inuēturi & ibi (quod magis dolendum est) qui suæ faueāt improbæ volūtati: nō quòd valde Romani curēt quo fine res terminetur, sed quia valde diligūt munera, sequūtur retributiones. Nudè nuda loquor, nec retego verenda, sed inuerecūda confuto. Vtinam priuatim & in cameris hæc fierent, vtinam soli viderimus & audierimus, vtinam nec loquentibus crederetur, vtinam nobis reliquerint moderni Noæ, vnde à nobis possent aliquatenus operiri. Nunc verò cernente orbe mundi fabulam, soli tacebimus? Caput meum vndique conquassatum est, & ego sanguine circunquaque ebulliente putauerim esse tegendum? Quicquid apposuero, cruentabitur, & maior erit confusio voluisse celare, cum celari nequiuerit. Bona humilitas, quæ & impræsentiarum ab huiusmodi mordacibus curis mentē facit esse quietam, & à minacibus pœnis in futuro securā reddit conscientiam. Hæc vestros pater animos ab horum omnium pestifera æmulatione compescat. Audite potius prophetam taliter à talibus dehortantem. Noli, inquit, æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem. Aemulari magis oportet apostolum non gloriantem in immēsum, nec se vltra se extendentem: nec audentem se (vt ipse fatetur) cōparare quibusdam qui seipsos commendant, sed se sibi comparantem & metientem secundum mensuram regulæ quam mensus est ei deus. Audiendo etiam ex ore eius, Nolite fraudare inuicem: propriis placebit esse contentum. Qui & prouocans ad humilitatem, suum illud archiepiscopo non cunctabitur salubriter intimare: Noli altum sapere, sed time. In alto posito non altum sapere difficile est, & omnino inusitatū: sed quanto inusitatius, tanto gloriosius. Timor de adepta iam altitudine, tædere magis quàm placere faciet altiora. Non vos ergo felicem, quia præestis: sed si non prodestis, infelicem putate. Vt autem securè præesse possitis, subesse & vos si cui debetis non dedignemini. Dedignatio quippe subiectionis, prælationis reddit indignum. Sapientis est cōsilium: Quanto maior es, tanto humilia te in omnibus. Sapientiæ verò præceptum: Qui maior est vestrum, fiat sicut iunior. Quod si expedit etiam minoribus esse subiectū, maiorum iugum quomodo licebit contemnere? Videant in vobis potius subditi quod vobis redhibeant. Intelligitis quę dico? Cui honorem, honorem. Omnis anima (inquit) potestatibus sublimioribus subdita sit. Si omnis, & vestra. Quis vos excipit ab vniuersitate? Si quis tentat excipere, conatur decipere. Nolite illorum acquiescere consiliis, qui cùm sint Christani, Christi tamen vel sequi facta, vel obsequi dictis opprobrio ducunt. Ipsi sunt qui vobis dicere solent: Serua-

Marginalia: K; Amos 1.d; Esa.5.b; L; Psal.36.a; 2.Cor.10.c; M; 1.Cor.7.a; Rom.11.c; Eccli.3.c; Luc.9.f; Rom.13.a; Eccli.10.c; 1.Tim.4.c; 1.Reg.3.b; Hie.1.a; Danie.13.f

A te vestræ sedis honorem. Decebat quidem ex vobis, vobis commissam ecclesiam crescere: nunc verò saltē in illa quam suscepistis maneat dignitate. Et vos enim vestro prædecessore impotētior? Si nō crescit per vos, nō decrescat per vos. Hæc isti. Christus aliter iussit & gessit. Reddite (ait) quę sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. Quod ore locutus est, mox opere implere curauit. Conditor Cæsaris, Cæsari non cunctatus est reddere cēsum. Exemplum enim dedit vobis, vt & vos ita faciatis. Quando verò dei sacerdotibus debitam negaret reuerentiam, qui hanc secularibus quoque potestatibus exhibere curauit? Porrò vos si Cęsaris successori, id est regi sedulus in suis curis, consiliis, negociis, exercitibúsque adestis: indignum erit vobis cuicunque Christi vicario taliter exhibere, qualiter ab antiquo inter ecclesias ordinatum est? Sed quæ sunt, inquit apostolus, à deo, ordinata sunt. Viderint ergo huius ignominiæ dissuasores, quale sit dei ordinationi resistere. Valde ignominiosum seruo, si sit sicut dominus eius: aut discipulo, si sit sicut magister eius. Plurimū se vobis deferre putant cum vos Christo præferre conantur, ipso reclamante ac dicente: Non est seruus maior domino suo: neque apostolus eo qui misit eum. Quod non dedignatus est magister & dominus, talísque & magister & dominus, indignum sibi iudicabit seruus bonus, deuotúsq; discipulus?

Matt.22.b *Rom.13.a* *Ioan.13.b*

B Quàm pulchrè locutus est beatus ille Centurio, cuius fidei nulla par inuenta est in Israël. Et ego, inquit, homo sum sub potestate, habens sub me milites. Non iactabat potestatem, quam nec solam protulit nec priorem. Dicturus quippe, habēs sub me milites, præmisit: homo sum sub potestate. Prius se agnouit hominem, q̃ potentē. Agnouit, inquam, se hominem, homo gentilis: vt in se iā impleri ostenderet quod longè antè dixerat David: Sciant gētes quoniam homines sunt. Homo, inquit, sum, & homo sub potestate. Iā quicquid subinferas, suspectam non habemus iactantiam. Præmissa siquidem est humilitas, ne altitudo præcipitet. Nec enim locum inuenit arrogantia, vbi tam clarum humilitatis insigne præcesserit. Agnoscis infirmitatem, cōfiteris subiectionem: iam & te sub te habere milites profitere securus. Reuera quia non confusus est de subiectione, iure ex prælatione meruit honorari. Non erubuit super se potestatem, & ideo dignus qui haberet & sub se milites. Ex abūdantia cordis os loquebatur: & iuxta quod intus ordinatas habuit affectiones, foris quoque verba decēter composuit. Dedit prius honorē præpositis, vt iam à subditis iustè reciperet: sciens se à superioribus accipere, quod impenderet inferioribus: & quia melius propriæ subiectionis disceret experimēto sua ipse moderari imperia. Fortè non ignorabat quòd subiecto sibi homini deus omnia subiecerit sub pedibus eius: offendenti se, infensa reddiderit: & is quem humilem constituerat super o-

Luc.7.b *Psal.9.d*

C pera manuum suarum, superbiæ merito cōparatus est iumētis insipiētibus, & similis factus est illis. Nouerat & fortassis quòd humanus spirit⁹ subditus cōditori subiectā sibi possederit carnē, rebellis rebellem inuenerit: factúsq; transgressor legis superioris, sentire cœperit aliam legem in mēbris suis repugnantem legi mentis suæ, & captiuantem se in legem peccati. Miror quosdam in nostro ordine monasteriorum abbates hanc humilitatis regulam odiosa contētione infringere: & sub humili (quod peius est) habitu & tonsura tam superbè sapere, vt cum neunum quidem verbulum de suis imperiis subditos prætergredi patiantur, ipsi propriis obedire contemnant episcopis. Spoliant ecclesias vt emancipentur, redimunt se ne obediant. Nō ita Christus. Ille siquidem dedit vitam, ne perderet obedientiā: qua isti vt careant, totum ferè suū suorumq; victum expendūt. Quid hoc est præsumptionis, ô monachi? Neq; enim quia prælati monachis, ideo nō monachi. Nempe monachū facit professio, prælatum necessitas. Vt autē non præiudicet necessitas professioni, accedat non succedat prælatio monachatui. Alioquin quomodo illud implebitur: Principem te cōstituerunt? esto inter illos tanquam vnus ex illis. Quomodo tanquam vnus ex illis, manens inter humiles superbus, inter subditos rebellis, immitis inter mansuetos? Vt te putemus tanquam vnum ex illis, videamus tam exhibere paratum, q̃ exigere obedientiam: videamus tam libēter præpositis obtemperare subiectū, quàm

Eccli.32.a

imperare subiectis. Quod si semper vis obediētes habere, & nunquā esse, probas te non esse tanquam vnum ex illis, dum vnus esse renuis ex obedientibus: à quibus dum te superbiēdo segregas, quorum aggregeris consortio patenter aduertimus: & si tu vel impudenter contemnis vel imprudenter dissimulas, reputari profectò inter illos te noueris de quibus scriptum est: Alligant onera grauia & importabilia, & imponunt humeris hominum: digito autē suo nolunt ea mouere. Quorum ergo tibi indignius consortiū iudicas, delicatorum magistrorum, quos veritas increpat: an obedientium monachorum, quos amicos suos cōmemorat? Ait siquidem: Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Vides igitur quale est iubere quod ipse non feceris: aut nolle facere quod docueris? Deinde vt taceam illud de regula vbi à sancto Benedicto tibi præcipitur, vt quæ doces discipulis esse contraria, in tuis factis indices non agenda: vt item prætermittam quod apertè diffinit tertium humilitatis esse gradum, vt quis pro dei amore omni obedientia se subdat maiori: in regula veritatis attende quod legitur. Qui soluerit, inquit, vnum de his minimis meis mādatis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Proinde tu docens & renuens obedire, non minimum, sed maximum Christi mādatum & docere & soluere conuinceris. Itaque doctor & solutor mādati, minimus tu vocandus es in regno cœlorum. Si ergo tui putas iniuriam prioratus, minorem summis videri sacerdotibus: non magis indignum æstimandum est minimum vocari in regno cœlorum? Si multū superb⁹ es: plus minimus, quàm minor vocari confundere. Minor quippe vilitas est minorē videri, quàm minimum. Longè autem prestantius solis subdi episcopis, q̃ vniuersitati. Sed non propter me, inquit, facio, sed quæro ecclesiæ libertatē. O libertas omni (vt ita loquar) seruitute seruilior. Patiēter ab huiusmodi libertate abstineā, quæ me pessimæ addicat superbiæ seruituti. Plus timeo dentes lupi, quàm virgam pastoris. Certus sum enim ego monachus, & monachorum qualiscunque abbas, si mei quādoque pontificis à propriis ceruicibus excutere iugum tentauero, quòd satanę mox tyrannidi meipsum subiicio. Aduertēs nimirum cruenta illa bestia quę circuit quærens quē deuoret, elongatam custodiam: heu, statim insilit in præsumptorem. Meritò enim nō cunctatur pręsidere superbo, qui se iure regem gloriatur super omnes filios superbiæ. Quis dabit mihi centum in mei custodiam deputari pastores? Quanto plures sentio mei curam gerere, tanto securior exeo in pascua. Stupenda insania. Animarum nō cūctor turbas mihi custodiendas colligere: & vnū super proprium grauor habere custodem? Et quidem subiecti me de reddenda pro se ratione sollicitāt. Qui autē præsunt mihi, ipsi potius (Paulo dicēte) peruigilant tanquā rationē pro me reddituri. Illi etsi honorant, onerant: hi non tam premunt, q̃ protegūt. Scio me legisse: Iudicium durissimum his qui præsunt, exiguo autem conceditur misericordia. Quid igitur vos, ô monachi, sacerdotū grauat auctoritas? Metuitis infestationem? Sed si quid patimini propter iustitiā, beati. Secularitatē contēnitis? Sed secularior nemo Pilato, cui dominus astitit iudicandus. Non haberes, inquit, in me potestatem, nisi tibi data esset desuper. Iam tūc per se loquebatur, & in se experiebat̄, quod post per apostolos clamauit in ecclesiis: Nō est potestas nisi à deo. Et qui resistit potestati, dei ordinationi resistit. Ite nunc ergo resistere Christi vicario, cū nec suo aduersario Christus restiterit. Aut dicite, si audetis, sui præsulis deum ordinationem nescire: cū Romani præsidis potestatē Christus super se quoq; fateatur fuisse cœlitus ordinatā. Verùm apertè indicāt quidā horum quid cogitent, dū multo labore ac precio apostolicis adeptis priuilegiis, per ipsa sibi vendicant insignia pontificalia, vtentes & ipsi more pōtificum, mitra, annulo, atque sandaliis. Sanè si attenditur rerum dignitas, hāc monachi abhorret professio. Si ministerium, solis liquet congruere pontificibus. Profectò esse desiderāt quod videri gestiunt, meritóq; non queunt esse subiecti, quibus iam ipso se comparāt desiderio. Quid si & nomen eis conferre priuilegiorum posset auctoritas, quanto putas auro redimerent vt appellarentur pontifices? Quò ista, ô monachi? Vbi timor mētis? vbi rubor frontis? Quis vnquam probatorum monachorū tale aliquid aut

Matt.23.a *Ioan.15.b* *Matt.5.c* *Heb.13.c* *Sapien.6.a* *Ioan.19.b* *Rom.13.a*

G verbo docuit, aut reliquit exemplo? Duodecim humilitatis gradus magister vester edisserit, propriisq; distinguit descriptionibus. In quo, quæso, illorum docetur aut continetur, vt hoc fastu delectari monach⁹, has quærere debeat dignitates? Labor & latebræ & voluntaria paupertas, hæc sunt monachorum insignia, hæc vitam solent nobilitare monasticam. Vestri auté oculi omne sublime vidét: vestri pedes omne forum circumeunt: vestræ linguæ in omnibus audiuntur cõsiliis, vestræ manus omne alienum diripiunt patrimoniũ. Tamen si ita oportet vt emancipati à subiectione pontificum, pari cum successoribus apostolorum gloria, pari cathedra, iisdémque solennium indumẽtorum insignibus attollamini: cur non & sacros ordines celebratis, & benedictiones datis in populis? Quàm multa moueor dicere aduersus impudentissimam præsumptionem? sed frenat impetum, quod aurib⁹ occupatis scribere me recolens, longiori lectione vereor fieri onerosus archiepiscopo: & quia res tam manifesta est vt multitudo reprehendentium videatur impudentiam obdurasse. Quod si & hæc ipsa cernuntur gratas excedere cõpendij metas, vobis ô domine donate, qui me & in hoc propriã prodere coëgistis imperitiam, dum morem modúmq; solennem in scribendo seruare nescierim.

Ad eundem. *Epistola* XLIII.

H PRIORIS precis nostrę benigna susceptio prębet ampliora sperandi fiduciam. Præmissa itaque deuotissimarum gratiarum actione pro experta beneuolẽtia, iterum audeo petere quod iterandis gratiis secundo me faciat debitorem, quatinus videlicet Molismensi ecclesię ipsam ecclesiam pro qua se vestram serenitatem quoquo modo obnubilasse dolebat, eadem libertate tenere concedatis, qua prædecessorum vestrorum temporibus eam certum est tenuisse. Valete.

Ad eundem. *Epistola* XLIIII.

VIDETIS certè quãtum præsumã de vestra beneuolentia, vt nec crebra impetratio preces finiat, & totiens exauditus, rursum accedere precator importunus non verear. Magna quidem præsumptio, sed non meretur indignationem, quoniam de charitate, non de temeritate descendit. Meminit (ni fallor) vestra paternitas, quòd dudũ Trecis querelas vniuersas quas pro ecclesia Senoina aduersum Molismenses monachos ante habueratis, pro amore dei & nostro penitus omisistis. Et ecce iidẽ monachi conqueruntur, quòd nescio quas nouas, & (vt ipsi aiũt) indebitas vobis consuetudines in prædicta ecclesia vendicetis. Obsecro ergo & ipsas dimitti, confidens me ne hac quidẽ vice passurum repulsam: vt qui iam de maioribus merui non repelli, in obtinẽdis minoribus non confundar. Valete.

I *Ad Ludouicum regem Francorum.*
Epistola XLV.

EXimio regi Francorum Ludouico Stephanus abbas Cistercienfis, totúsque conuentus abbatum & fratrum Cisterciensium, salutem, sospitatem, & pacem in Christo Iesu. Rex cœli & terræ regnum vobis in terra donauit, donaturus & in cœlo, si id quod accepistis, iustè & sapienter administrare studueritis. Hoc est quod vobis optamus, & pro vobis oramus: vt & hic fideliter, & illic feliciter regnetis. Cæterùm vos quonam consilio eisdem nostris pro vobis orationibus (quas, si recolitis, olim tam humiliter requisistis) modo tam acriter repugnatis? Qua enim iam fiducia manus pro vobis leuare præsumimus ad spõsum ecclesiæ, quam ita, & sine causa, vt putamus, ausu inconsulto contristatis? Grauem siquidem aduersum vos apud eundem sponsum & dominum suum querimoniã deponit, dum quem acceperat defensorem, sustinet oppugnatorem. Attenditis iam cui ex hoc infensum vos redditis? Non vtique episcopo Parisiensi, sed domino paradisi, & quidem terribili, & ei qui aufert spiritum principum. Ipse quippe est qui ad episcopos dicit: Qui vos spernit, me spernit. Hæc ita vobis & pro vobis audacter quidem, sed amanter intimare curauimus: monentes & rogantes per illam inuicem amicitiam nostram & fraternitatem, cui vos satis dignanter sociastis, sed nunc ipsam grauiter lęsistis, quatinus à tanto malo citius desistatis. Alioquin

Luc.10.c

K si non meremur exaudiri, sed contemnimur & nos fratres & amici vestri, & qui quotidie oramus pro vobis & filiis vestris & regno: ex hoc iam noueritis paruitatem nostram in quibus valuerit nõ posse deesse ecclesiæ dei & ministro eius, venerabili videlicet patri & amico nostro episcopo Parisiensi, qui nostram aduersus vos humilitatem interpellans, nostras pro se ad dominum papam iure fraternitatis literas requisiuit. Verùm nos iustum ducentes his prius literis vestram excellẽtiam conuenire: præsertim quia idem episcopus per manum omnium religiosorum se ad iustitiam offert: si tamẽ prius (quod quidem eadem ipsa iustitia videtur exigere) res ei suæ iniustè ablatæ restituãtur: eius interim petitioni differendo supersedimus. Et si quidem deo inspirante placuerit vobis nostris precibus aurem inclinare, nostro consilio studióque pacem cum episcopo, imò cum deo reformare: parati sumus huius rei gratia fatigari vsque ad vos quocũque vobis placuerit. Sin autem, nos amicum audire, & dei sacerdoti obedire necesse est. Valete.

Ad dominum papam Honorium.
Epistola XLVI.

SVMMO põtifici Honorio, pauperum Christi abbates, Hugo de Põtiniaco, & Bernard⁹ de Claraualle, quicquid potest peccatorum oratio. Lachrymabilem episcoporũ immo totius ecclesiæ querimoniam, nos quoque eius filij, si tamen digni, dissimulare non possumus. Quæ vidimus loquimur. Magna siquidem nos necessitas de claustris ad publicum traxit: vbi & quod loquimur vidimus. Tristes vidimus, tristes eloquimur, honorem ecclesiæ, Honorij tempore non minimè læsum. Iam regis flexerat iram humilitas vel potius constantia episcoporum: cùm ecce à summo pontifice summa superueniens auctoritas, heu deiecit cõstantiam, superbiam statuit. Scimus quidem id vobis per mendacium fuisse surreptum, quod ex vestris literis palam datur aduerti, vt euerti tam iustum támque necessarium interdictum iuberetis. Sed nunquid non vel tandem deprehenso mendacio, mentitam se sentiet iniquitas sibi, & non tantæ vtique maiestati? Est autem quod miramur quanam ratione iudicatum sit de parte, abiudicatum absenti. Quod quidem non temeraria præsumptione reprehendimus, sed filiali amore paterno cordi suggerimus, quantum ex hoc & superbit impius, & incenditur pauper. Cæterùm quandiu illum pati, quãtúmve huic compati debeatis, non est nostrum præscribere vobis. Vos vestra hinc potius dulcissime pater viscera consulite. Valete.

L

Ad eundem ex persona Gaufridi Carnotensis episcopi.
Epistola XLVII.

TRistissimæ historiæ seriem vobis & causam replicare superfluum est, qua iam quippe paternitatis vestræ viscera, scribente religioso Parisiensi episcopo, commota esse nõ ambigo. Ne tamen fratri & coepiscopo etiã nostrum deesset testimonium: quæ vidi ego & audiui, necessarium duxi breuiter intimare. Excepta siquidem tam modesta prædicti episcopi querimonia, Senonensis diœcesis vniuersi episcopi vnà cum venerabili metropolitano nostro, ascitis etiam nobiscum quibusdam aliis religiosis personis, regem super graui iniuria per nosipsos humiliter vt debuimus conuenimus, vt episcopo nil quidem tale merito, sua quæ tulerat restitueret rogauimus, nec impetrauimus. Sentiens tandem nos ad arma ecclesiæ pro ecclesia velle confugere, timuit, annuitque sese omnia redditurum. Sed in eadem forte hora superuenientibus literis vestris, quibus eius terram ab interdicto absolui præcepistis, male in malum confortatus, quod bene promiserat, minimè executus est. Die tamen nominata qua id se rursum promisit executurum, eius nos conspectui præsentantes, sustinuimus pacem, & non venit: quæsiuimus bona, & ecce turbatio. Hoc denique literis vestris factum est, vt malè ablata peius teneãtur, & reliqua passim in dies rapiantur: eo vtique securè, quo impunè illa retinentur. Soluto nempe ad vestrum imperium episcopi iusto (vt putamus) interdicto, nostróq; quod parabamus & quo sperabamus pacem consequi, vestro æquè timore suspenso, interim facti sumus opprobrium vicinis nostris. Quousque, vestræ viderit pietatis compassio.

M

Ad Haimericum

A

Ad Haimericum Romanæ sedis cancellarium. Epistola XLVIII.

VIRO illustri Haimerico sanctæ Romanæ sedis cancellario, frater Bernardus abbas dictus Claræuallis, salutem, & non in via. Etiámne pauperi & inopi veritas odium parit: & ne ipsa quidem miseria declinare inuidiam potest? Querar an glorier quòd factus sum & ipse inimicus vera dicens? Vera dicẽs, an recta agẽs? Sed hoc viderint fratres vestri, qui contra legem maledicunt surdo, & maledictum propheticum non verentes, dicunt bonum malum, & malum bonum. Quid in me, ô boni viri, displicuit paternitati vestræ? Vtrúmne quòd apud Cathalaunum amotus est à villicatione sibi credita homo vsquequaque diffamatus, quia in ecclesia Virdunensi cui præfuerat, dissipasset bona domini sui? An quòd in vrbe Cameracensi monasterij sui manifestus destructor Fulbertus cedere compulsus est Paruino, qui omnium testimonio fidelis est seruus & prudens? An certe quòd Lauduni de prostibulo Veneris suum deo sanctuarium restitutum est? Propter quod horum me non dico lapidatis, sed laceratis, vt minus aliquid recipiam à domino meo? Et hoc meritò atque cum omni gloria responderem, si quid in eis meum cognoscerem. Nunc autem vt quid iudicor ego de factis alienis? Aut si meis, cur tanquam de malis: cum cuncta hæc iustè & præclarè gesta fuisse nulla imprudentia dubitare, nulla negare impudẽtia possit? Eligite nunc vtrumlibet, aut negate certè, aut fatemini me horum auctorem. Si feci, laude dignum est laudabilia peregisse, & iniquè redarguor vnde laudari merueram. Si non feci, vt laudem non merui, sic nec profecto vituperationem. Nouum genus detractionis, & reuera simile aliquid habens operi Balaam, qui ductus & conductus ad maledicendum populo, magis cumulabat benedictionibus. Quid iustius, quid iucundius, quàm vt quem reprehendere intendis, plus commendes: vt præconiis pro conuitiis vtaris nescius: & volens detrahere, laudes inuitus? Quasi vero nulla mea mala inueniãt, vt pro malis mihi bona obiiciant, vel potius adiiciant aliena. At ego nec indignis vituperationibus moueor, nec indebitas recipio laudes: nil mea refert de his quorum auctor non extiti. Laudẽt si volunt vel vituperent, si audent, de primo quidem dominum Albanẽsem, de secundo verò dominum Remensem, porro de tertio eundem æquè archiepiscopum simul & episcopum Laudunẽsem, cum rege pariter & multis aliis reuerendis personis, qui se vtique auctores in his & principes extitisse minime diffitentur. Si bene egerunt, quid ad me? si aliter, quid æquè ad me? An tota & sola mea culpa est quòd affui, homo solis latebris dignus, solus mihi iudex, soli accusator & arbiter constitutus quatenus monstret actio quod habet professio, & nomẽ monachi solitaria mihi cõuersatio interpretetur? Affui enim, negare non possum: sed vocatus, sed tractus. Si hoc amicis meis displicuit, fateor & mihi. Vtinam non issem ad illa, vtinam non irem ad similia. Vtinam & nuper non issem vbi vidissem aduersum ecclesiam apostolica (proh dolor) auctoritate violentam armari tyrannidem, quasi non satis per se insanisset. Tum demum sensi (iuxta prophetam) adhærescere linguam meam palato meo: cũ subito pondus superiectum est nostris ceruicibus atque irrefragabilis auctoritas literarum. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis: & dolor meus renouatus est, quando vidi repẽte ad illas literas impleri facies innocentiũ ignominia, & lætari amplius impios quòd malefecerint, & exultare in his rebus pessimis. Misertum est impio, vt (iuxta dictum propheticũ) non disceret facere iustitiã: & qui in terra sanctorũ iniqua gessit, ipsius terra iustissimo quo tenebatur absoluta est interdicto. Propter huiusmodi etsi aliud non sit, grauor interesse causis, quarum præsertim mea non interesse cognosco. Grauor, sed trahor. At verò ab hac necessitate per quẽ melius retrahi posse sperauerim, quàm per vos, vir optime: cui in hac re nec potestas deest, nec voluntas, vt expertus sum? Gaudeo nẽpe quòd & vestræ prudentiæ nostram in talibus occupationem displicere cognoui. Et quidẽ iustissime & amicissime. Age ergo si ita vultis, imò quia sic cernitis ac decernitis & amico expedire, & monacho conuenire, date quæso operã, quatinus vna vtriusq; volũtas citius impleatur, quò & vobis videlicet satisfiat ad iustitiam, & mihi ad salutẽ animæ cõsulatur. Indicatur, si placet, clamosis & importunis ranis de cauernis nõ egredi, sed suis contẽtas esse paludibus. Non audiantur in cõciliis, in palatiis non inueniãtur: ad causas, ad negocia nulla necessitas, nulla trahere possit auctoritas. Sic forsitã posset vester amicus declinare præsumptionis notam. Nam noxã vnde contrahere potuerim ignoro, cum sciam mihi consilium esse & propositum, nunquam (si causa duntaxat nostri ordinis non fuerit) exire de monasterio, nisi aut apostolicæ sedis legato, aut certe proprio vocãte episcopo, quibus nostræ humilitati, sicut optime nostis, cõtradicere omnino fas non est, nisi ex quocunque superioris auctoritatis priuilegio. Quod vtiq; si vnquam per manum vestram, vt spero, mihi in manus venerit, tunc proculdubio & pax mihi, & pax erit de me. Non tamen idcirco etiam me latente & tacente cessare puto murmur ecclesiarum, si non cesset Romana curia pro voluntate assistentium facere præiudicium in absentes. Valete.

Esa.5.e | B | C | Psal.21.b | Psal.38.a | Esa.26.b | D

Ad dominum Papam Honorium pro Henrico Senonensi archiepiscopo. Epistola XLIX.

SVmmo pontifici Honorio, serui, & si digni iudicamur, filij, Stephanus Cisterciensis, Hugo Pontiniacensis, B. de Clarauallе, quod reuerendissimo domino, quod benignissimo patri. Degẽtes in monasteriis, ad quæ nos nostra peccata compulerunt: non cessamus orare pro vobis, & pro commissa vobis ecclesia dei: congaudentes & sponsæ domini super tam fido custode, & sponsi amico super labore tam fructuoso. Fidenter proinde atque fideliter vestræ paternitati suggerimus quæ in regno nostro eidẽ matri nostræ dolẽtes cernimus aduersari. Quantum quidem nos sentimus qui vicini sumus: rex Ludouicus nõ tam episcopos, quàm in ipsis iustitiæ persequitur zelum, pietatis cultum, habitúmque religionis. Quod vestræ quoque prudentia sanctitatis vel ex eo facilè aduertere potest, quòd qui ante in habitu actúque seculari honorati sunt sublimes, iudicati fideles, habiti familiares: modò inimici facti sunt digne suo sacerdotio conuersantes, & per omnia honorificãtes ministeriũ suũ. Hinc grauibus contumeliis & iniuriis episcopi Parisiensis innocentia pulsata est: sed non quassata, quia dominus supposuit manum suam, cum vestram opposuit. Hinc & nũc domini huius Senonensis constantiam concutere & labefactare conatur: vt metropolitano (quod absit) eiecto, facilè prout voluerit grassetur in suffraganeos. Postremò quis ambigit nõ aliud eum quã oppugnare religionẽ, quam nimirum aperte sui regni destructionem, suæ coronæ pronunciat inimicam? Et alter Herodes Christum non iam in cunabulis habet suspectum, sed in ecclesiis inuidet exaltatum. Nec aliud sane credimus eum habere aduersus archiepiscopum, nisi quòd spiritum in ipso sicut in cæteris laborat extinguere. Denique si fallere de his quę attestamur, fallíve putamur: vestrę citius inueniet examinationis discussio, si tamen (quod & vehemẽter optamus, & suppliciter oramus) de vultu tuo pater sanctissime iudicium prodeat, de quo profecto confidimus quòd custodias innocentiam, & videas æquitatem. Alioquin reduci causam in regis præsentia atque potentia, non plane est aliud, quàm tradi (heu) hominem in animam inimicorum eius.

E | F

Ad eundem. Epistola L.

OPortebat quidem, si ita vestræ visum fuisset auctoritati, vt in vestri præsentia causa domini Senonensis discuteretur: ne infensus videlicet regi, in regis præsentia & potentia suis pro se aduersariis responsurus, traditus homo videretur in animam inimicorum eius. Sed quoniam vt tenendum irrefragabiliter quicquid præcipitis, sic sperandum indubitanter bonum de omni re quam decernitis: id solum à vestra pater pietate deposcit omnium qui apud nos esse videntur religiosorum humilitas, vt si se ad vultum forte potentis (vt assolet) senserit prægrauari, confugere sibi liceat ad viscera patris: quod vtique hactenus oppresso nemini negatum audiuimus. Alioquin videat Ioseph vir iustus quid sibi etiam nunc faciendum sit de puero & matre eius, quia etiam

G nunc in Senonensi prouincia Christus quæritur ad perdendum. Nam vt quod verû est manifestius proferamus, rex in archiepiscopo ex eo aperte nouam persequi religionem dignoscitur, quòd eum in antiqua seculari conuersatione & habitu sicut promoueri omnimode voluit, sic ab omni penitus securum infestatione dimisit.

Ad Haimericum Romanæ sedis cancellarium.
Epistola LI.

VIro illustri Haimerico sanctæ Romanæ sedis cancellario, B. abbas dictus de Claraualle salutem, & si quid valet peccatoris oratio. Quousque durat illa sententia: Omnes qui pie volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur? Quousque relinquitur virga peccatorum super sortem iustorum? Quis det vt stare incipiant iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt? Quis iam ferat tantam inter cœlum terrámque discordiam, vt exultantibus angelis super emendatione malorum, filij Adam fremant & tabescant? Quasi non sit passus Iesus pacificans in sanguine suo quæ in terra sunt, & quæ in cœlo: aut in ipso deus non fuerit mundû reconcilians sibi. Laudabatur quondam archiepiscopus in desideriis animæ suæ, & in seculari vita & habitu benedicebatur. At nunc sub pannis infantiæ Iesu quæritur simonia, & inter nascentes virtutes emortuorum vel cadauera vitiorum scrutatur curiosa malitia. Videtis & nunc stare Iesum in signû cui contradicitur. Per ipsum vos obsecro, pro ipso supplico vobis. Habet siquidem vnde & illum reuereamini, & vnde illi misereamini. State pro ipso nunc in defensione archiepiscopi, cui quandoque & vos astare habetis in examinatione vestri.

2. Tim. 3. c

H

Ad eundem. Epistola LII.

AMicus vester & noster dominus Carnotensis episcopus voluit vos etiam per me certum fieri, quia id quod de ipso à quibusdam domino papæ persuasum fuisse cognouimus, vt eum videlicet Hierosolymam permitteret proficisci, nec sui fuerit studij, nec voluntatis. Quod etsi multum voluisset proficisci, tamē non poterat nisi cum graui scandalo omnium qui apud nos sunt bonorum, metuentium quippe ne plus mali eius absentia faceret suis, quàm boni alienis præsentia. Hæc pro episcopo. Cæterum vt & pro me aliquid loquar secundû quod scriptura admonet, Miserere, inquiens, animæ tuæ placens deo: placétne vobis vt causis onerer, occupérque negociis, nihilque prosit exoccupari propriis, cum totus implicer alienis? Si inueni gratiā in oculis vestris, date operā vt prorsus amouear ab huiusmodi, quatenus liceat mihi pro meis atque vestris orare delictis. Et quidem nihil mihi securius iudico, quàm obedire domini papæ voluntati, sed si dignetur attēdere ipse quid possim. Vtinam nempe nouerit quàm ista nō possum, aut quàm difficile possim. Et de hoc satis dictum est sapienti. Quæsiuit à me præfatus episcopus aliqua ex nostris opusculis, quæ vobis mitteret: sed non fuit ad manum quod vestro dignum crederem studio. Libellum tamen de gratia & libero arbitrio nuper edidi, illum vobis libenter mittam, cum vos velle cognouero. Valete.

Eccli. 30. d

I

Ad eundem. Epistola LIII.

PRo multis & per multos memini me scripsisse ad vos: sed nunc ipse qui loquebar, ecce adsum. Tres in duobus conspicitis, quoniam absque me esse non possunt, in quorum iugiter pectoribus requiesco, & quidem securius atque suauius quàm in proprio. Mentiri videor, sed ei qui amicitiæ vim nunquam sensit, qui virtutem charitatis ignorat, qui non credit multitudinis credentium fuisse cor vnum, & animam vnam. Qui ergo videt eos, videt & me, etsi non in meo corpore. Et quod loquuntur ipsi, ego pariter loquor, sed eorum linguis. Corpore fateor absum, sed hæc est exigua portio mei. Porro qui vidit faciem meam tantùm, sine culpa & sine nota mendacij asserit se nō vidisse partem mei, sed me: cum tamen non nisi partem, & partem modicam viderit. Quanto itaque verius esse me dixerim, etiam sine præsentia corporis, vbi meam sentio volūtatem, meum spiritum & amorem, quæ vtique est pars potior digniórque mei? Tribus ergo in corporibus vnum nos esse noueritis, nō pari sanctitate, qua ambobus ego inferior sum, sed eadem voluntate, & summa concordia animorum. Cur enim vnitatem hāc inter diuersos nō faciat cōpago charitatis in vno spiritu, si carnalis copula efficit vt sint duo in carne vna? Quartū vos addi velim, si dignum iudicatis & in eandem concurrere vnitatem dilectionis. Quod facilè, si non contēnitis, obtinebitis, tātùm id vos nequaquam contemnere eis cognitum faciatis. Vale.

K

Ad eundem. Epistola LIIII.

VOlo & precor vt harum lator venerabilis Altecumbæ abbas Viuianus, mihi ob suam religiositatem admodum familiaris amicus, amicum vos pro dei amore & nostro in suo negocio experiatur. Et hæc pro illo, reliqua autem vobis. Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Nec totus mundus sufficeret. Magna res anima, quæ Christi sanguine redempta est. Grauis animæ casus, quæ non nisi Christi cruce potuit reparari. Si rursum corruerit peccato duntaxat ad mortem, vnde iam reparabitur? Nunquid aut alter Christus, aut idem iterum crucifigi habet pro illa? Super hoc vellem vos nunquam obliuisci illud sapientis consilium: Fili memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Mat. 16. a

Eccli. 7. d

Ad Gaufridum Carnotensem episcopum.
Epistola LV.

L

FIdelissimo ac prudentissimo seruo dei Gaufrido Carnotensi episcopo, B. pauperum Christi de Claraualle seruus, claritate perfundi montium æternorum. Quantum vobis honoris vestra laudabilis vita, tantum affert & oneris laudans fama. Ecce enim is per quem & pro quo præsentes literas accipitis, exemplo cæterorum quos sæpe tales non paucos experimini, motus & ipse bono odore vestri, quem de longe sensit, tam communem cum fiducia pietatem requirit, spe vtique ductus inueniendi non solum consilium quid agere debeat, sed & auxilium quo perficere valeat. Est autem hæc causa eius. Quadam se cella pro amore dei & proposito incluserat. Egressionis atque transgressionis suæ vobis ipse causas exponet. Et quidem ad propositum redire cupit, sed per vos implere proposuit, si tamē nostris hoc precibus, quibus se præmunire curauit, obtinere potuerit. Facite ergo morem vestrum, ferte opem misero: imò quia vos sapientibus & insipientibus debitorem agnoscitis, erroneam Christi ouiculam de faucibus lupi festinate eripere, & ad pastum reducendo priorem, iuxta aliquod ouilium vestrorum quacunque in cella iubete recludi, nisi forte aliud quid ei magis expedire perspexeritis, & licere iudicaueritis, & persuadere potueritis.

Ad eundem. Epistola LVI.

QVod à me de domino Norberto sciscitamini, si videlicet iturus sit Hierosolymam, ego nescio. Nam cum ante hos paucos dies eius faciem videre, & de cœlesti fistula, ore videlicet ipsius, plurima haurire meruerim: hoc tamen ab ipso nō audiui. Verum de Antichristo cum inquirerem quid sentiret, durante adhuc ea quę nunc est generatione reuelandum illum esse certissime se scire protestatus est. At cum eandem certitudinem vnde haberet, sciscitanti mihi exponere vellet: audito quod respondit: non me illud pro certo credere debere putaui. Ad summam tamen hoc asseruit, non visurum se mortem nisi prius videat generalem in ecclesia persecutionē. Decætero memorari vestram pietatem volo illius pauperis & exulis Humberti nomine: qui dudum cum Trecis essetis, vobis supplicabat quatinus ad comitem Theobaldû qui eum exhæredauerat, intercederetis. Quod & ego nunc pro ipso & cum ipso itidem à vestra flagito pietate. Nam nostras literas de hac re precatorias iam ad prædictum principem misi: sed gratiam non inueniens, nihil effeci. Iam quod libenter auditis, libēter debeo dicere vobis. Stephanus vester sic currit non quasi in incertum: sic pugnat non quasi aërem verberans. Orate quatenus sic currat vt comprehendat: sic pugnet vt vincat.

M

Ad

Ad eundem. Epistola LVII.

A SIcut is à vestra mihi parte reportauit, idcirco ipsius desiderio & petitioni vsque adhuc satisfacere distulistis; quia primum votum, pergendi videlicet Hierosolymam, irritum vobis fecisse videtur. Super quo si nostram sentẽtiam requiritis, ego non arbitror minora vota impedire debere maiora, nec deum exigere quodcunque sibi promissum bonum, si pro eo melius aliquid fuerit persolutum. Enimuero alicui forte debenti vobis duodecim nummos, nunquid si pro eis die cõstituto marcham solueret argenti, iuste irasceremini? Iam si & ab huius episcopo aliquid timetis, securum vos reddo: quia nõ solum ei si quod huic auxilium impẽdetitis, non displicebit: sed etiam valde gratum habebit. Vale.

Ad Ebalum Cathalaunensem episcopum. Epistola LVIII.

DOmino Ebalo venerabili sanctæ Cathalaunensis ecclesiæ dei gratia episcopo, frater B. abbas de Claraualle, si quid potest peccatoris oratio. Nauiculæ illius (de ecclesia loquor omnium sanctorum, quæ sub oculis vestris gubernatore destituta fluctuat) non est bonum vobis negligere vel dissimulare periculum. Res quippe vestræ curæ est. Vnde miror qua ratione quáve securitate à clerico illo qui à religiosis personis vir (vt aiunt) religiosus eidem ecclesiæ electus B est, requirendo desistitis, etiam si hoc quorũdam qui in ipsa ecclesia sunt incuria vel desidia non mereatur. Qui (vt audiuimus) illũ qui electus est nolentes, nec aliud nisi quod religiosus est afferentes, de eligendo alio vestram quoque ausi sunt compellare grauitatem, quasi qui videatur esse communior & affabilior, qui non sit extraneus, sed ciuibus tã gratus quàm cognitus, morum patriæ gnarus, rebus ecclesiæ tractãdis idoneus. Reuera, vt ad istos cautissimos consultores me vertam, qui vitia vestra non redarguat, qui miseræ conuersationi vestræ aut consentiat, aut cõtradicere non audeat: non sunt audiẽdi, sed potius (velint, nolint) omnimodo satagẽdũ est vobis, vt is qui boni testimonij est, ecclesiæ desolatę quàtocyus perquiratur: quoniã si talis est qualis prędicatur, deus proculdubio cum ipso erit, qui suam ei gratiam ministrabit, placentem omnibus, efficacẽ in omnibus. Quòd si hunc istis non merentibus fortasse nullo modo haberi posse cõtigerit: alius de alia qualicunq; domo religiosa qui videatur idoneus prouideatur: nõ qualem isti volunt, qui nisi quod suæ carnalitati blanditur nolunt, sed qui sic sciat negocia disponere rerum exteriorum, vt norit per omnia præponere curam animarum. Certe duobus monasteriis, sancti videlicet Petri & sancti Vrbani, pastorali aliquãdo solatio similiter destitutis, C bonæ memoriæ prædecessor vester dominus Vuillelmus nõ longi itineris laborem, nõ hyemis reputans asperitatem, bis (nisi fallor) Cluniacũ, semel Diuionẽ per seipsum adiit, hincque virum bonum dominum Hugonem qui post defunctus est, illinc virum venerabilem qui adhuc superest dominum Radulphum vix multis precibus impetratos abducẽs, singulum singulo præposuit monasterio, tutum videlicet nõ arbitrans cuiquam monachorũ domesticorum illam cõmittere curã. Quod ideo vobis in exemplum adduxi, vt vestrã charitatem commonefaciã, qualiter & in hoc quod nunc in manibus est oporteat eam esse non minus cautã quàm solicitã.

Ad Guilencum Lingonensem episcopum. Epistola LIX.

DOMINO suo & patri Guilenco dei gratia Lingonẽsi episcopo, frater Bernardus Claræuallis abbas seipsum. Audito obitu domini Garnerij archidiaconi, necessariũ duximus vestram paternitatem precibus præuenire, imò præmunire consilio, si tamen dignum putatis monitis nostræ acquiescere paruitatis, quatenus videlicet de rebus sancti Stephani Diuionensis quas tenebat, placeat liberalitati vestræ misericordiam superexaltare iudicio. Siquidem non ignoramus quòd in manum vestram debeant redire, iuxta quod in capitulo Lingonensi dispositum & scripto firmatum fuisse etiam nos meminimus, quando filius vester Harbertus in D illa ecclesia primus abbas regularis constitutus est. Sed quia canonicis grauis scandali, & abbati magni improperij occasionem fore cognouimus, si ad ea quę diu tenuit illa ecclesia, quacunque occasione manum vestram extenderitis, cõquerentibus quippe illis de illo quasi qui malũ principiũ dederit adueniens, cum eius causa & ad eius introitum tam grande ecclesia damnum incurrerit: pietati vestræ supplicamus, & supplicando consulimus, vt & tot pusillis Christi à tanto scandalo parcatis, & hunc vicarium Christi à tanto improperio simul liberare curetis: concedendo vtiq; ecclesiæ quod hactenus iuris ecclesiæ fuisse cognoscitur.

Ad eundem. Epistola LX.

PRo ecclesia Molismensi supplex, non vt arbitror importunus interuentor accedo. Multa quippe sunt quæ me confortant, vt repulsam non metuat hæc nostra petitio. Primum quia non pro qualibet extranea, sed pro vestra vobis ecclesia supplicamus. Deinde quòd eandem ecclesiam non alienum vsurpare, sed suum ius tantùm à vestra æquitate requirere credimus. Tertiò quòd idipsum talis nobiscum postulat, qui solus ad impetrandum etiam maius aliquid à vobis sufficere possit, videlicet comes Theobaldus. Quartum quoque si addidero, non temere id me præsumere putauerim. Neque enim vel ipsi de vestra adeo humilitate diffidimus, E quin audacter, si opus sit, per nosmetipsos ad vestræ celsitudinis nobis iam satis expertam beneuolentiam, petituri quod rationabile visum fuerit, accedamus. Vale.

Ad Ricuinum Tullensem episcopum. Epistola LXI.

REuerendo patri domino Ricuino gratia Dei Tullensi episcopo, frater Bernardus dictus abbas de Claraualle, salutem & orationes. Peccatori huic, quem ad nos peccatores ob animæ suæ consilium vestra, vt ipse perhibuit, dirigere curauit dignatio, nihil ad præsens sanius consulere in promptu habuimus, quàm vt ad sinum paternę pietatis rediret, & ex ore sacerdotis legẽ requireret. Nos enim nostrę paruitatis & officij mensuram attendentes, nec nos vltra nos extendentes, dare pœnitẽtiam maxime in criminalibus nulli hominum præsumere omnino solemus, nisi solis quos in nostram curam suscepimus. Qua nanque temeritate tractanda episcoporum negocia, & huiusmodi negocia, peccatores & imperiti suscipiemus, qui ipsi quoq; sicut & cæteri hominum quotiẽs grauior aliqua causa inter nos oboritur quã per nos diffinire aut nescimus, aut nequimus, aut non audemus: episcopali, vt dignum est, sententiæ reseruamus: & nisi summi prius sacerdotis vel iudicio vel consilio confirmati, securi nõ sumus? Prouideatur igitur morbidæ oui à proprio pastore, & F tali pastore, qui canones nõ ignorat, congrua pœnitẽtiæ medicina: ne si in peccato, quod absit, anima pro qua Christus mortuus est, moriatur, sanguinẽ eius de manu vestra summus pastor requirat. Verum nos deo illi inspirante mũdum relinquere persuasimus: si tamen homo senex & pauper in aliquo se recipi intra diœcesim vestram sanctorum conuentu, vestro obtinere potuerit interuentu. Plenum vos dierum suscipiat dies vna illa melior in atriis domini super milia, sancte ac venerabilis pater.

Ad Henricum Virdunensem episcopum. Epistola LXII.

DOmino Henrico Dei gratia Virdunensi episcopo, frater Bernardus dictus abbas de Claraualle, salutem & orationem. Hæc muliercula quam ecce iam multis annis, multis & perplexis peccatorum nodis satanas alligauit, super statu salutis suæ, nostræ paruitatis consilium expetiit: & tale accepit, vt post multum videlicet ac diuturnum erratum ad proprij pastoris sinum profuga ouicula fidenter recurreret: qui vtique eo citius ac solicitius inopi ferret opem, quo se certius atque districtius de sibi commissa, agno qui pro ipsa mortuus est, redditurum nouit rationem. Nostrum fuit deuiantem corrigere: vestrum sit peccatricem non despicere: imò pœnitentem suscipere: & si vera est suæ quam nobis exposuit infelicitatis historia, aut viro suo priori, si adhuc viuit

G reconciliare, aut si ille noluerit, sicut hanc innuptam, sic illum cogere absque vxore manere. Vale.

Ad eundem. Epistola LXIII.

SVper his quæ à nobis vestræ excellentiæ placuit sciscitari, aut nos fallimur, aut ille qui ea vobis retulit, fallit. Si quid tamen fuit, suspectam quippe meam habeo quam noui labilem memoriam, ne tantam in fratre qui hæc loquitur suspicer falsitatem: hoc me certissime scire confido, & vos indubitanter credere volo, nemini me super nomine vestro reprehensionis aliquando vel accusationis verba fecisse vel iniunxisse. Absit hæc à nostra pusillitate temeritas, vt contra episcopos & absentes loqui quæ ad nos non attinent audeamus, præsertim quæ non probauimus. Deinde quòd nostri notitiam dignanter expetitis, grataner accipimus, abundantius nos & innotescere vobis, & vos noscere cupientes. Qua iam sane fiducia præstantię vestrę supplicamus, imò vestram fidenter cōmonemus beneuolentiam, de illo loco quem sub tutela vestra, vestro, vt aiūt, hortatu frater reuerendus & coabbas noster dominus Guido de tribus fontibus construere suscepit: in illo nobis quātum nos curatis ostendite, & quicquid ei feceritis, nobis factum reputate. Vale.

H

Ad Alexandrum Lincoliensem. Epistola LXIIII.

VIRO honorabili domino Alexandro dei gratia Lincoliensi episcopo Bernardus abbas dictus Claræuallis, velle honorari magis in Christo, quàm in seculo. Philippus vester volens proficisci Hierosolymam, compendium viæ inuenit, & citò peruenit quò volebat. Transfretauit in breui hoc mare magnum & spatiosum, & prospere nauigans attigit iam littus optatum, atque ad portum tandem salutis applicuit. Stantes sunt iam pedes eius in atriis Hierusalem, & quem audierat in Ephrata, inuento in campis syluæ, libenter adorat in loco vbi steterunt pedes eius. Ingressus est sanctam ciuitatem, sortitus est cum illis hæreditatem quibus meritò dicitur: Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & domestici dei. Cum quibus intrans & exiens tanquam vnus è sanctis, gloriatur & ipse cū cæteris dicens: Conuersatio nostra in cœlis est. Factus est ergo non curiosus tantùm spectator, sed & deuotus habitator, & ciuis conscriptus Hierusalem, non autem terrenæ huius, cui Arabiæ mons Sina coniūctus est, quę seruit cum filiis suis, sed liberę illius quæ est sursum mater nostra. Et si vultis scire, Claraualllis ipsa est Hierusalem, ei quę in cœlis est, tota mentis deuotione, & cōuersationis imitatione, & cognatione quadam spiritus sociata. Hæc requies illius, sicut ipse promittit, in seculum seculi: elegit eam in habitationem sibi, eo quòd apud eam sit etsi nondum visio, certe expectatio veræ pacis, illius vtique de qua dicitur: Pax dei, quæ exuperat omnem intellectum. Verùm hoc suum bonum etsi desuper accepit, in vestro tamen beneplacito facere cupit, imò se facere cōfidit, sciens vos sapientis non ignorare sententiam, quòd filius vtique sapiens sit gloria patris. Rogat autem paternitatē vestram, rogamus & nos cum illo & pro illo, quatinus de præbenda sua quod ipse suis creditoribus cōstituit, immobiliter stare faciatis: ne in aliquo fraudator (quod absit) debiti, & præuaricator pacti inueniatur, & ita munus cōtriti cordis quod offert quotidie, non recipiatur, dum frater quispiam habet aliquid aduersus eum. Precatur deinde vt domus quam ipse matri suę in terra ecclesię construxit, cum terra quam ibi delegauit, eidem matri quandiu vixerit concedatur. Hæc pro Philippo. Reliqua hæc pauca pro vobis, ipso quidem intimante, imò verò inspirāte deo adiicienda putauimus, hortari vos in charitate præsumentes, ne casuri gloriam mūdi quasi stantem aspiciatis, & vere stātem amittatis: nec plus vobis aut pro vobis vestra diligatis, & sic vos & vestra perdatis: ne blandiens præsens prosperitas sui vobis finem abscōdat, & aduersitas sine fine succedat: ne lętitia temporalis luctum vobis æternum & operiat quem parit, & pariat quem operit: ne mors lōge esse putetur, & præoccupet improuidum: & vita dum lōga expectatur, cito deserat male cōscium, sicut scriptum est: Dum dixerint pax & securitas, tūc subitaneus superueniet eis interitus tanquam in vtero habenti, & non effugient. Valete.

Ephes. 2. d
Philip. 3. d
I
Philip. 4. c
Prou. 10. a
1. Thess. 5. a

Ad abbatem Aluisum Aquiscinti. Epistola LXV.

K

ALuiso abbati Aquiscinti monasterij B. salutem ex corde. Retribuat vobis deus misericordiam quam fecistis sancto filio vestro Goduino. Audiuimus enim quòd audito eius obitu, mox velut immemor pristinæ calumniæ, sed non amicitiæ, consolatorem potius quàm vltorem vos exhibuistis. Patrem quippe vos cognouistis, vt res exigebat, non iudicē. Ideóque quod pietatis, quod charitatis est, vt ferè filio pater impendere studuistis. Quid melius, quid laudabilius, quid vobis dignius agere poteratis? Sed quis hoc crederet? Vere nemo scit quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in eo est. Vbi est nunc illa austeritas, illa seueritas, illa indignatio quæ olim in illum lingua, vultus, oculi terribiliter ostētare & intentare solebant? Ad vnum nempe nūcium de morte filij, paterna viscera commota sunt, subitóque hęc omnia quæ simulatoria, sed dispensatoria ac per hoc transitoria erant, disparuerunt. Illa verò quæ vera erant, sed latebant, charitas, pietas, benignitas, apparuerunt. Siquidem in religioso animo vestro misericordia & veritas obuiauerunt sibi: & quia nimirum misericordia superabundauit iudicio, iustitia & pax osculatæ sunt. Nam quantum mihi videor coniiciendo videre, quid animi tunc habueritis, cum ad vlciscendam illam quæ vobis videbatur facta iniuriam, iustitiæ zelo accensa veritas se accingeret, illa quæ exemplo Ioseph prudenter antea dissimulabatur misericordia, vltra iam latere non ferens, ne in hoc quidem dissimiliter ab Ioseph, ex abdito celatæ pietatis erupit, séque veritati adiungens repressit motum, temperauit zelum, pacem cum iustitia fecit. Tunc de purissimo placidi pectoris fonte talium credo lympidissimi cogitationum riuuli ebullierunt: Quid opus est indignari? Misereri potius oportet, & non obliuisci quod scriptum est: Misericordiam volo, & non sacrificiū: & implere quod iussum est: Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis: & expectare quod promissum est: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Alioquin num filius meus erat iste? Quis verò irasci filio potest? Nisi forte tunc tantū filius meus fuit, dum mecum fuit, & non etiā cum me deseruit. Sed nūquid quia corpore ad tempus recessit, etiam animo recedere potuit? Aut forte vel ipsa mors eū mihi poterit auferre? Itáne localis corporalísve necessitas animorum sese amantium libertatem angustat? Certus sum quia nec locorum distantia, nec corporum vel mors vel absentia disiungere poterit quos vnus spiritus vegetat, vna charitas ligat. Denique si iustorum animæ in manu dei sunt: profecto & qui iā in ipso deposita carne quiescūt, & qui ipsi adhuc in carne nō secundum carnem militamus, simul proculdubio sumus. Meus ergo erat viuus, meus erit defunctus: meum in patria recognoscam. Si quis est qui de manu dei possit eruere, & à me illum separare valebit. Itaque pro filio quidem vestra vobis affectio satisfecit. Sed de nobis pater quid erit? Quæ, inquam, de nobis digna vobis satisfactio placebit: quibus vtiq; pro grādi iniuria imponitis quòd à vobis recedens, à nobis receptus sit? Quid dicam? Si dixero: Nō recepimus (quod vtinam sine peccato dicere possem) mentior plane. Si dixero: Recepimus quidem, sed iuste: excusare me velle videor. Sed tutius respōdebo: Peccauimus. Veruntamen quantum? Non ad defensionem dico. A quo enim ille non reciperetur? Quis, inquā, sanctum illū aut pulsantem repelleret, aut susceptū expelleret? Quis vero scit si de vestra abundantia nostram deus voluerit supplere inopiam, vt scilicet vnum de multis qui forte apud vos religiosi tunc erant, ad nos dirigeret, nobis quidem ad solatium, sed nihilo minus vobis ad gloriam? Filius quidem sapiens, gloria est patris. Denique non eum præuenimus solicitando, non circunuenimus attrahēdo, quò vos desereret, vel ad nos veniret: quin potius rogantem, pulsantem, supplicantem, non prius (deus scit) consensimus recipere, quàm remittere ad vos tentauimus. Non autem eo acquiescēte, eius nos importunitati vix tandem acquieuimus. Hominem ergo religiosum, peregrinum, solum, si culpa est quòd suscepimus, & ita suscepimus, non erit vobis indignum semel tantùm commissam culpam talémq; culpā dimittere: cui etiam phas non est ne vsque quidem septuagies septies peccantibus in vos,

L
Gen. 45. c
Osee 6. b
Ephe. 4. d
Mat. 5. a
Sapien. 3. a
M
Prou. 10. a

A veniã negare. Vt tamen noueritis quàm nõ leuiter seu negligẽter, imò quàm nõ impune feramus quòd vnquã reuerentiam vestram quoquo modo offendimus: sæpe deum testor, quod corpore nõ possum, mente ad vos supplici trãseo: sæpe genibus flexis humiliter satisfaciens vobis astare me video. Vtinã ipse qui id mihi fortasse inspirat, vobis quoque spiritus sentire faciat quàm flebilis quàm miserabilis tanquã præsens ad genua vsq; vestra descendo, quàm frequenter nudus humeros virgásque in manibus gestãs, & quasi ad vestrã iussionem vapulare paratus peto veniam, gratiam tremebũdus expecto. Hæc qualiter vobis pater accepta sint, vestro si vos nõ grauat citius scire flagitamus rescripto, vt sic satis iam securi de indulgentia consolemur: si quo minus, magis (vt dignum est) humiliemur, & amplius aliquid à nobis si possumus exigamus, quo dignius satisfacere debeamus. Valete.

Ad Gaufridum abbatem sancti Theoderici.
Epistola LXVI.

PRIMO precor vt præsentes literas domino abbati Acquiscinti monasterij dirigere non graueris: deinde vt ad id quod portant, pro absente amico præsens satagas cum venerit locus. Neque enim cuiuslibet, nedum tanti patris iustum iniustúmve aduersum me debeo scandalum dissimulare. Quod quàm non faciam, loquens potius quàm scribens B ei aperire forsitan potuissem. Nam solet in talibus acceptior esse sermo viuus quàm scriptus, & efficacior lingua quàm litera. Oculi quippe loquentis fidem faciunt dictis, nec ita potest affectum exprimere digitus, quomodo vultus. Nunc autem quia absens per me non possum, per te satisfacio quãtum possum. Rogo ergo te, & iterum rogo, vt de regno dei quod est videlicet intra nos, scandalum auferas dum salubriter potes, ne si (quod absit) vsque ad angelos, qui vtique in fine seculi in id ministerij deputãdi sunt, perdurauerit rancor, necesse sit irreuocabiliter aut ambos aut alterum è nobis de medio tolli. Vnde autẽ ad me tu iamdudũ scripsisti conquerendo super tribulationibus vestris, scitis quia iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde. De ipso confidite, quia ipse vicit mundum. Ipse scit inter quos habitatis, & in conspectu eius sunt omnes qui tribulant vos. Ipse exaudiet vos in abscondito tempestatis, qui nunc probat ad aquas contradictionis. Valete.

Ad monachos Flauiacenses. Epistola LXVII.

DOMINO H. patri Flauiacensis ecclesiæ, & fratribus qui cum eo sunt, fratres qui in Claraualle sunt, salutem. Lectis literis vestris vestram reuerentiam propter quendam monachum qui apud nos est contristatam cognouimus. De C qua vestra tristitia nos quoque contristati sumus, timentes ne non sit illa tristitia de qua quibusdam dicebat apostolus: Contristati enim estis secũdum deum. Nam si secundũ deum esset, non vsque adeo vos cõmouisset, vt nos etsi vobis ignotos, fratres tamen vestros, & si placet, amicos, quos necdum vel præsentes verbo conueneratis, vel absentes scripto præmonueratis, hac prima vice tam subitò, tam acriter argueretis. Miramini (vt scribitis) quòd fratrem G. suscepimus, minamini nisi eum vobis cito restituerimus. Proponitis nobis de regula, de noto monasterio monachum non suscipiendum, pro constanti scilicet habentes vestrum non esse ignotum. Sed quid si aliis notum, dummodo nobis ignotum sit? Etsi enim, vt verba ipsa ponam, religionis vestræ se adeo fama effuderit, vt etiã Romæ ecclesiæ vestræ habeatur notitia, nos tamen qui vtique multũ citra Romam positi sumus, nescio quo pacto ita præterit, vt ne vnius quidem vestrum, abbatis scilicet vel monachorum, nõ ipsius vestræ habitationis, non religionis ac conuersationis, vsque ad hoc tẽpus vel tenuem notitiã habuerimus, sed nec aliquam aliquãdo mentionem nobis de vobis factam fuisse meminimus. Nec tamen mirum, quia & multis terrarum spatiis & diuersis prouinciis & dissimilibus linguis abinuicem distamus. Nec solùm episcopatibus propriis absumus, sed etiam in eodẽ archiepiscopatu non degimus. Putamus autem quòd non de cuicunque notis, sed tantùm de nobis notis monasteriis monachos susci pere prohibemur: alioquin cum nullũ monasterium sit quod

2.Cor.7.c

alicui notum non sit, nullũ nobis relinquitur de quo quis re- D gulariter suscipiatur. Quomodo ergo illud implebitur quod à beato Benedicto vel præcipitur vel permittitur, peregrinũ videlicet monachum nõ solum debere suscipi ad habitandũ pro hospite, quãto cupit tempore, sed etiam inuẽtum vtilem suaderi ad manendum omni tempore? Quáquam tamen nos aliter erga prædictum fratrem egerimus. Nam cum veniẽs se suscipi à nobis humiliter postularet, primò quidem repulsus, deinde admonitus est vt ad monasterium suũ rediret. Sed ille non acquiescens, in vicinam nobis eremum se contulit, ibíq; septem ferme mẽses nullam interim calumniam passus quietè habitauit. Sed cum sibi tutum nõ crederet quòd solus degeret, post primam repulsam idipsum à nobis requirere non erubuit. Rursus nos admonentes eum de reditu, cum causam suę ab eo discessionis requireremus, Abbas, inquit, meus habebat me non monachũ, sed medicum. Cogebat seruire, imò ipse seruiebat per me, non deo, sed seculo, quando ne secularium maleuolentiam incurreret principum, mederi me compellebat etiam tyrannis, raptoribus, excommunicatis. Quod animæ meæ periculum cum ei nunc priuatim nunc palã suggessissem, nec profecissem: quorũdam tandem sapiẽtium virorum consilio fretus, fugio meam damnationẽ, non congregationem: perditionem, non religionem. Consulite salutem quærẽti, aperite pulsanti. Cuius nos videntes constantiã, au- E dientes causam, & nullam contra eum calumniam, annuimus introitum, probauimus susceptum, astrinximus probatũ, tenemus professum. Nec intrare compulimus, nec exire cogemus. Quamuis si eũ eiiceremus, ad vos (vt ipse asserit) nõ rediret, sed magis se adhuc à vobis elõgaret. Desinite ergo fratres, desinite tã indebitis innoxios lacessere iurgiis, & cassis scriptitationibus inquietare, quia nec cumulatis etiam contumeliis prouocari poterimus, vt vobis nisi quod reuerẽtiæ est respondeamus, nec minis his exterreri quo minus monachũ teneamus, quem regulariter suscepisse nos credimus.

Ad eosdem de eodem. Epistola LXVIII.

MOdestiæ quidem vestræ erat ô boni fratres, super querimonia vestra priori nostra satisfactione contentos esse debere, & iam ab immeritorum infestatione quiescere. Sed quia prioribus malis peiora iunxistis, & rursum nobis iurgiorum seminaria transmisistis, quę absit vt germinẽt, sicut nec priora germinauerunt in nobis, ne tamen non respondendo, culpam (quæ non est) cognoscere videamur, hoc etiam secundò ad ea quæ procaciter obiicitis, veraciter respondemus. Hæc tota nostra culpa est, quantũ æstimamus, hæc grandis illa iniuria, quam vobis fecimus, quòd monachum, solum, peregrinum, pauperem, miserabilem, animę suę periculum fugitantem, salutem suam solicitè quærẽtem, pul- F santem, supplicantem suscepimus: seu quòd talem taliter à nobis susceptum denuo sine causa nõ eiicimus, vt quod ædificauimus iterum destruentes, præuaricatores nos constituamus. Hinc regulæ, hinc canonum, hinc ipsius naturalis legis trãsgressores iudicamur. Opponitis enim indignãtes, cur vestrum & à vobis excõmunicatum, nobis sociare præsumpsimus, quod vtique ab alio pati nolumus. Sed de excommunicatione quid respondebimus, quando vos inde vobis satisfacitis pro nobis, sciẽtes proculdubio prius à nobis fuisse receptum, quàm à vobis excõmunicatum? Cum autẽ prius susceptus, dum tamen regulariter, fuerit: profecto non iam in vestrum, sed in nostrum vestræ maledictionis sentẽtiam intorsistis. Quod si rectè factũ sit, vos videritis. Restat igitur sciendum, & hoc tãtùm quæritur inter nos, an rationabiliter susceptus fuerit. Et vos quidem quoniam de ignoto monasterio monachum regulariter posse suscipi negare non potestis, vestrum nobis notum esse cõtenditis. Negamus, & non creditis. Verùm si non creditis simpliciter negantibus, credite vel iurantibus. In veritate quæ deus est, vobis dicimus, nec nouimus vos, nec noscimus: ignotorũ scripta suscepimus, ad ignotos rescripsimus. Sẽsimus quidem stimulationes & inquietationes vestras, sed necdũ stimulatores & inquietatores ipsos agnouimus. Vos tamẽ ad conuincẽdũ nos de simulata ignorantia, inuictissimum argumentum inducitis, nõ posse vide-

G licet ignotos esse nobis, quorum & abbatis scilicet & ipsius monasterij nomẽ in nostris posuimus literis: quasi mox vt rerũ vocabula scimus, etiã res ipsas nouerimus. Multũ ergo valet mihi Michaelis, Gabrielis, Raphaelis nomina nosse, quãdo ex solo auditu vocabulorum, etiam de ipsorum beatorũ spirituum cognitione iam beatus sum. Non mediocriter inquam profeci, quia didici ab apostolo paradisum & tertium cœlum nominare, si etiam non raptus cum apostolo, solis ex nominibus secreta cœlestia iã noui, & audiui ineffabilia verba quæ non licet homini loqui. Stultus ego qui iam sciẽs nomẽ dei mei, nescio quid adhuc superfluò quotidie gemo, frustra suspirãs & dicens cum propheta: Vultum tuum domine requiram. Et illud: Quando veniam & apparebo ante faciem dei? Et ostẽde nobis faciem tuã, & salui erimus. Sed quid est quod vobis facimus, quod nobis fieri nolumus? Hoc nos vtique nolle putatis, vt quis à nostro monasterio discedens monachus in alio suscipiatur. Vtinam omnes commissos nobis, sine nobis saluare possetis. Si quis de nostris ad vos maioris perfectionis gratia & arctioris vitę desiderio cõuolauerit, nõ solùm non causamur, si ei in tali studio cõsulitis, sed & multũ precamur vt hoc faciatis. Nec offensos nos cõqueremur, sed valde in hoc adiutos esse fatebimur. Negatis deĩde quod de vobis audieramus, vestro scilicet iussu vel assensu fratrem B. quãdiu fuit apud vos, in medicinali arte secularibus deseruisse, ipsumq; qui hoc dixit, falsitatis arguitis. Si mentitus sit nescimus, ipse viderit. Sed hæc scimus quia siue per se, vt vos fatemini, siue per vos, vt ipse testatur, hæc fecerit, in magno interim periculo fuit. Quis verò tã inhumanus qui sic periclitãti non succurreret si posset, nõ consuleret si nosset? Attamen si, vt asseritis, nõ compulsus obedientia, sed proprij quęstus cupiditate, ac vagandi curiositate, hac illácq; artem suã venditãs discurrebat, quid causæ extitit quòd à vobis discessit? An quia iam tandem censuræ pastoralis districtione non ei licebat quod ante licuerat? Cur igitur cũ iam apud nos esset, volẽtes eũ reuocare, ad persuadẽdum de reditu promisistis ei quietem in claustro, nisi quia hæc velle hominẽ noueratis, hęc quæsisse memineratis? At ille iam adepto apud alienos quod non potuit inter suos, ne certa pro incertis desereret, tenuit quo iã fruebatur, spernẽs quod serò sibi offerebatur. Desinite itaq; fratres, desinite fratrẽ solicitare de quo nõ valde necesse est vos solicitos esse, nisi forte (quod absit) quæ vestra non quæ Iesu Christi sunt quæratis, & magis vestrum de illo solatium, quàm eius salutem diligatis. Nam cum semper apud vos gyrouagus fuisset: &, vt scribitis, contra suum propositũ & abbatis imperiũ in proprios vsus quod de arte sua conquirebat, expenderet: gaudeat qui eum diligit, quòd apud nos deo miserante sanatus sit. Testimoniũ enim ei perhibemus, quòd nusquã modo aliqua occasione vagatur, sed I quiete perseuerãs in monasterio, pauper inter pauperes sine querela conuersatur, primam fidem quam quidem apud vos promisit, sed non tenuit, non irritam, vt dicitis, faciens, sed ratam integrámque custodiens morum vtique conuersione, & obedientissima conuersatione, sine qua sese fallit qui de loci stabilitate confidit. Rogamus vos fratres, vt quiescat iam indignatio vestra, & desinat inquietatio nostra. Sinautẽ, facite quod vultis, scribite vt vultis, persequimini quantum vultis: charitas omnia suffert, omnia sustinet. Nobis autem decretũ est ex hoc iam vos pure diligere, reuerenter suspicere, familiariter colere.

Psal. 26. c
Psal. 41. a
Psal. 97. b

Ad Guidonem abbatem de tribus fontibus.
Epistola LXIX.

VNde te contristatum cognouimus, contristatum quidem esse laudauimus, sed si non nimis. Contristatus enim (nisi fallor) quomodo ait apostolus, secundum deum, nec dubium est huiusmodi tristitiam tuam conuerti quandoque in gaudium. Itaque dilectissime irascere, & noli peccare. Peccabis autem non minus nimis irascendo, quàm omnino non irascendo. Siquidem non irasci vbi irascendum sit, nolle emendare peccatum est. Plus verò irasci quàm irascendum sit, peccatum peccato addere est. Quòd si malũ est peccatum non emendare, quomodo malum non erit augmentare? Si ex rerum euentibus reatuum penderet iudiciũ, non foret culpanda tua etiam ingẽs tristitia, vbi nimirum cõstitisset K quòd ingens fuisset & culpa. Tanto quippe culpa grauior, quanto res sacrior appareret. Nunc verò quia rerũ causa, nõ materia nec exitus actuum, sed intẽtionis propositum culpas discernit & merita, dicente domino: Si oculus tuus simplex fuerit, totũ corpus tuũ lucidum erit: si nequam, totũ corpus tuũ tenebrosum erit: in tui quoque examinatione commissi, nõ tam (vt arbitror) sacrorũ est attendenda maiestas, quàm propria intentio discutienda. Porro ego & Prior noster rem ipsam & intra nos pẽsantes, & intra nos cõferentes, tuã quidem ibi deprehendimus ignorantiam, ministrãtium quoque negligẽtiam, sed plane nullius malitiam. Et certe optime nosti nullum esse bonum, nisi fuerit spontaneum. Malum ergo poterit esse magnum, quod constat voluntarium non fuisse? Alioquin si quod fit à nõ volente, bonum quidem nullã gratiam, malũ autem multam consequitur pœnam: hoc est, si circa vnã eandémq; causam & malum imputatur, & bonum nõ suscipitur: quisquis ita sentit, asserat si vult & quòd nõ sapiẽtia malitiam, sed malitia vincit sapiẽtiam. Vt tamen faciamus satis inquietiori cõscientiæ tuæ, & ne forte malum hoc mali cuiuspiam grauioris latẽtis adhuc in monasterio fuerit commonitio, pro pœnitentia tibi iniungimus septẽ pœnitẽtiales psalmos quotidie vsq; ad Pascha septies prosternendo te decantare, septẽ disciplinas accipere. In hunc modũ satisfaciat & ille qui tibi ad illam missam ministrauit. De illo autem qui L sibi ante apparuerat, & oblitus est mittere vinũ in calicẽ, cuius & maiorẽ in hoc æstimamus culpam, si tamẽ & tu ita putas, tuo arbitrio derelinquimus. Sane si sermo exiit inter fratres, & ipsi omnes singuli singulas accipiãt disciplinas, vt fiat quod legitur: Alter alterius onera portate. Deinde quòd cõperta serò licet negligẽtia, vinum fudisti in calicem super hostiæ sacratæ particulam, laudamus, nec sub tãto articulo melius fieri potuisse putamus, arbitrantes liquorem etsi non ex consecratione propria atq; solenni in sanguinẽ Christi mutatum, sacrum tamen fuisse ex contactu corporis sacri. Aiũt tamen nescio quem alium aliud sensisse scriptorem, nõ posse videlicet absque tribus, id est pane, vino, & aqua, hoc sacrificium esse, ita vt si quodlibet deesse cõtigerit, reliqua non sanctificentur. Sed de huiusmodi vnusquisq; in suo sensu abundet. Ego autem pro meo fatuo sensu, si mihi idem contigisset quod tibi, vellem ad remedium mali vnum è duobus egisse, aut ipsum quod fecisti, aut certe ab illo loco vbi dicitur: Simili modo postea quàm cœnatũ est: verba sancta iterasse, & sic complesse quod restabat de sacrificio. Neque enim dubitauerim de corpore iam consecrato, qui vtiq; iuxta ritum ecclesiæ didici ab ipsa quod & ipsa accepit à domino: panẽ scilicet ac vinũ & simul apponere: nõ simul tamen ex his sacra conficere. Cum ergo prius de pane corpus quàm de vino sanguis more ecclesiastico cõficiatur: si per obliuionem tardius M quod posterius sacrandum est apponatur, non video quid sacris præcedentibus tarditas possit pręripere consequentium. Puto enim quòd si domino post factum de pane suũ corpus vini consecrationem placuisset aliquandiu intermittere, aut certe penitus omittere: nihilo minus corpus mansisset quod fecerat: nec factis facienda præscriberet. Nec nego panem & vinum aqua quidem mixtum simul debere apponi: quin potius assero haud aliter debere fieri. Sed aliud est culpare negligentiam, aliud negare efficaciam. Aliud inquam est quod causamur non bene quippiam fieri: & aliud quod mentimur nec fieri. Hæc interim de hac re dixerim & senserim absque præiudicio vel tuæ sententiæ, si quid melius sapis, vel cuiuslibet sanius sapientis.

2. Cor. 7. c
Matt. 6. a
Gala. 6.

Ad eundem. Epistola LXX.

CONSIDERANS miseri huius miserabilem cõditionem, misereor quidem, sed vereor ne frustra. Neque enim non ideo mihi videor frustra misereri, quòd ipso licet remanente in sua miseria, mea tamen vel mihi non sit infructuosa misericordia: in quam vtique misericordiam nõ propria vtilitas inclinauit, sed intimis eã visceribus proximi miseria & fraternus dolor infixit. Misericordia quippe affectio est quę nec voluntate coercetur, nec rationi subiicitur: quando non eam in se quisque pertrahit voluntario nutu, sed ipsa pias mentes ad cõpassionem dolẽtium necessario cogit affectu:

A ctu:ira vt etiam si peccatum esset misereri, etsi multũ vellem, non possem tamẽ non misereri. Potest quidẽ ratio vel voluntas affectui effectum subtrahere, sed nũquid ipsum affectum euellere? Discedāt à me qui consolantur, & dicunt quia oratio mea in sinu meo reuertetur, dũ is pro quo emissa est, nõdum conuertitur. Nec audio illos qui mihi blandientes asserunt: Iustitia iusti super eũ erit, dum impius in sua adhuc impietate remoratur. Non inquam recipio consolationem, vbi fratris video desolationem. Si ergo dulcissime fili, tua quoq; pia mens similiter affecta est, imò quia aliter affecta non est, quanquã tibi infelix iste cunctas suę egresionis de monasterio, & denuo regresionis, regulares vices infeliciter percurrisse videtur, quia tamẽ ipse aliter putat, non solum patiẽter, sed etiam libenter audiendum est quod humiliter calumniatur, si forte tam desperatæ salutis reparandæ rationabilis vlla occasio inueniatur, quam (vt bene mecũ tua intelligit experientia) difficile quidẽ in congregatione, sed multo difficilius foris poterit obtinere. Inito itaque omnium fratrum consilio, omnia quæ in eũ fecisti iudicia diligenter retractare non dedigneris, quatenus tua humilitate eius cõtumacia sanetur, si vel sic videlicet adinueniri poterit quomodo adhuc semel regulariter suscipiatur. Nec timendum est in hac retractatione quòd displiceat iusto ac misericordi deo, si misericordia superexaltatur iudicio.

Psal.34.b *Ezec.18.e*

B

Ad monachos eiusdem loci. *Epistola* LXXI.

QVòd nondum veni ad vos, non putetur incuria. Curamus quidem vos tanquam viscera nostra. Si mater potest filij vteri sui negligere curam, possum & ego forsan in suspicionem duci & argui negligentiæ. Itaque opportunitatem expectauimus & expectamus, vt cum venerimus, visitatio nostra non sit sine fructu. Interim de abscessu patris vestri non turbetur cor vestrum. Deus vobis prouidebit alium, sicut speramus, pro eo idoneum: sed nec istum perdetis. Nam etsi translatus est, non tamen ablatus. Tamen qui vobis fuerat specialis, erit communis & nobis. Donec ergo venio, viriliter agite, & confortetur cor vestrum, & omnia vestra in charitate fiant.

Ad Ramaldum Fusmacensem abbatem. *Epistola* LXXII.

DILECTISSIMO suo Ramaldo B. eius non pater aut dominus, sed frater & conseruus, quod fratri charissimo, & fideli cõseruo. Primo ne mireris si terrear dignitatis nominibus, cum me ipsis rebus sentiam indignum. Et te quidem dêcet vt facis, sed mihi assentire non expedit. Nam si tibi obseruandum putas illud, Honore inuicem præuenientes, & subiecti inuicem in timore Christi: si non frustra vtrobique positum est inuicẽ, intelligis æquè & mihi æquè vtrũque congruere. Quòd si cogitas tibi illam regulæ sententiam obseruandã, Iuniores priores suos honorent: mihi è regione in mentem venit ex regula veritatis: Erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. Et, Qui maior est vestrũ, fiat sicut iunior. Et, Quãto maior es, tanto humilia te in omnibus. Et, Principẽ te cõstituerunt? esto inter illos quasi vnus ex illis. Et, Non quia dominamur fidei vestrę, sed adiutores sumus gaudij vestri. Et, Nolite vocari ab hominibus rabbi. Et, Patrem nolite vocare vobis super terrã. Quantum itaq; tuis attollor fauoribus, tantũ his molibus premor. Vnde meritò in psalmo non canto, sed plãgo: Exaltatus autem humiliatus sum, & conturbatus. Et, quia eleuãs allisisti me. Sed verius fortasse proferrẽ quod sentio: quia videlicet qui me exaltat, humiliat: & qui me humiliat, exaltat. Tu me ergo potius exaltando deiicis, & extollẽdo premis. Sed ne ita premas vt opprimas, cõsolantur me hæc & his similia veritatis testimonia: quæ miro modo dum reprimunt erigunt, dum deiiciunt erudiunt, ita vt vnde proiectus, inde & prouectus, tota cum hilaritate decantem: Bonum mihi domine quia humiliasti me: vt discam iustificationes tuas. Bonũ mihi lex oris tui, super milia auri & argenti. Et hoc miraculum agit sermo dei viuus & efficax, hoc illud verbum per quod facta sunt omnia, benignissime & potentissime operatur, hoc denique facit iugum Christi suaue, & onus leue. Libet admirari quàm leue sit onus veritatis. Nũ vere leue est, quod portantem non grauat, sed leuat? Quid eo

Rom.12.c *Ephes.5.d* C *Mat.20.b* *Luc.22.c* *Ecclĩ.3.c* *Eccl.32.a* *2.Cor.1.d* *Matt.23.a* *Ibidem.* *Psal.87.b* *Psal.101.b* *Psal.118.i*

leuius onere, quod nõ solùm non onerat, sed & portat omnẽ cui portandum imponitur? Hoc onus potuit vterũ grauidare virgineum, grauare nõ potuit. Hoc onus ipsa quibus se præbuit sustentandum, senis Simeonis brachia sustentabat. Hoc etiam Paulum in graui licet & corruptibili corpore positum rapiebat vsque ad tertiũ cœlum. Quæro in rebus si quid forte huic exonerãri oneri simile inueniamus: occurrit mihi de pẽnis auium, quod vtcunque coaptem, quæ quodam videlicet singulari modo & corpulentiorem reddunt substantiam, & agiliorem. Mirũ opus naturę. Vnde grossescit materia, inde sarcina leuigatur: & quãtum crescit in massa, tãtum decrescit in põdere. Hoc planè in pẽnis Christi oneris exprimit similitudinem, quòd & ipsæ ferunt à quibus feruntur. Quid & de quadriga dicam? Hæc nimirum admota iumento sarcina quę ab ipso moueri non poterat, auget quidem, sed portabiliorẽ facit. Onus oneri additur, & minus onerat. Sic & oneri grauissimo legis accedẽs quadriga euãgelij, & auxit perfectionẽ, & difficultatem minuit. Velociter, ait, currit sermo eius. Sermo vtiq; ante notus in Iudæa tantùm, nec se præ sui quidem grauedine valẽs vltra extendere, quippe qui & ipsius Moysi manus suo põdere prægrauatas demitteret, leuigatus per gratiam, & rotis euãgelicis superpositus, velociter in omnẽ terrã exiuit, & in fines orbis terræ celerrime peruolauit. Sed lõge nimis digredior. Tu itaque dilectissime cessa iam indebitis me honoribus magis obruere quàm attollere. Alioquin cœtui te inimicantiũ mihi amica licet voluntate commisces. Ipsi sunt de quibus soleo soli deo ita cõqueri in orationibus: Et qui laudabant me, aduersum me iurabant. Ad quam meã querimoniã deum audio respondentem mox & attestantem quòd verax sit. Vere, inquit, qui te beatificant, in errorem te mittunt. Et ego: Auertantur ergo, inquam, erubescentes, qui dicunt mihi, euge euge. Quod tamen ne putetur in quoscunque aduersarios à me quandoque intorta maledictio vel imprecatio, exponere debeo qualiter intelligã. Precor nimirũ vt quicunque existimant de me supra id quod vident in me, aut audiunt aliquid ex me, auertantur, id est à laudibus meis in quas ignari nimie feruntur, resiliant & pedem retrahant. Quomodo? Quandoque videlicet cognoscentes plenius quẽ immoderatius laudant, & cõsequenter erubescẽtes vel errorem suum, vel amici deprehẽsam inutilitatem. Et hoc modo vtrunq; nocentium genus, & illi scilicet qui volunt mihi mala, & me adulatorie commendant, & hi qui licet innocẽter, tamen nocent, dum beneuole quidem, sed nimie laudant, auertantur retrorsum, & erubescant: hoc est, tam vilis & abiectus eis appaream, quatinus pudeat eos talem ita laudasse, & sic desinant iam indiscrete laudare. Igitur aduersus vtrosque laudatores illis me duobus munire consueui versiculis. Contra maleuolos quidem priorẽ, Auertantur retrorsum & erubescant, qui voluũt mihi mala. Cõtra beneuolos autem proferens sequentem: Auertantur statim erubescẽtes, qui dicunt mihi, euge euge. Cum ergo, vt ad te reuertar, exẽplo apostoli tuæ religiositati non dominari, sed congratulari tantùm debeam, & iuxta verbum domini vnus sit pater noster in cœlis: nos autem omnes fratres sumus: nõ immeritò domini patrisque celsa nomina quibus me honorandum, sed non onerandum putasti, scuto à me veritatis repuli, cõgruentius pro his me fratrem nominans & conseruum, tũ propter eandẽ hęreditatem, tum propter æquam conditionẽ: & ne si forte quod dei est vsurpauero mihi, audiam ab ipso: Si ego dominus, vbi est timor meus? Si pater, vbi est honor meus? Et patris quidẽ habere me erga te affectum non nego, sed auctoritatem renuo. Nec enim te minore (vt existimo) quàm paterno cõplector affectu. Hæc ergo pro tituli causa. Iã verò vt ad reliqua epistolæ tuæ respõdeam, eandem quam tu de mei, possem & ego vicissim de tui absentia nõ immeritò facere querimoniã, nisi quia nostris (quod ipse non negas) & affectibus & profectibus dei est præponenda voluntas. Alioquin quando ego te comitem mihi charissimum valdéque necessarium, quippe obedientissimũ in agendis, studiosissimum in inquirẽdis, in conferendis vtilissimum, promptissimum in rememorandis, paterer lõge fieri à me, si non esset Christus in causa? Beati si sic permanserimus vsq; in finem, semper & vbique quærentes non quæ nostra sunt, sed quæ Iesu Christi.

D *Psal.147.* E *Psal.101.b* *Esa.3.b* *Psal.69.a* *Psal.69.a* F *Ibidem.* *2.Cor.1.d* *Mat.23.a* *Mala.1.*

G *Ad eundem. Epistola LXXIII.*

PLANGIS dilectissime fili R. super multis tribulationibus tuis: piisque querimoniis me quoque excitas ad plangendum. Nec enim te dolente possum non dolere, nec nisi molestus & anxius tuas molestias & anxietates audire. Verum quia hæc ipsa mala quæ te inuenisse causaris, & ego præuideram, & tibi si recordaris prædixeram, puto leuius te præscita portare debere: & mihi vnde parcere potes, molestum non esse. Satis nanque & plusquam satis crucior te carendo, te non videndo, te dulcissimo mihi solatio non fruendo: ita vt penè pœniteat me quòd te elongauerim à me. Et licet charitas hoc cogeret: quacunq; tamen necessitate quò te non videam missum, plãgo te tanquam amissum. Cum ergo super hoc etiã velut quodam tuæ pusillanimitatis baculo me percellis, qui mihi debueras esse baculus sustentationis: tristitiã super tristitiam ingeris, & cruciatum cruciatibus addis. Etsi mihi piũ est nullas tuas angustias dissimulare: tibi tamen durum est sic affecto cũctas indicare. Quid enim necesse est satis solicitum amplius solicitare, & absentia filij saucia patris viscera grauioribus torquere doloribus? Onus meum tibi partitus sum vt filio, vt necessario, vt fideli coadiutori meo. Vide quomodo te oporteat paternam portare sarcinam. Si enim sic portas vt me nõ alleues, sed magis premas, tu quidẽ H es oneratus, sed ego non sum exoneratus. Hoc autem onus animarũ est, & infirmarum. Nam quæ sanæ sunt, portari non indigent: ac per hoc nec onus sunt. Quoscũque igitur de tuis inueneris tristes, pusillanimes, murmuriosos, ipsorum te patrem, ipsorum te noueris esse abbatem. Consolando, exhortando, increpando agis opus tuum, portas onus tuum, & portando sanas quos sanandos portas. Si quis verò ita sanus est, vt magis iuuet te, quàm iuuetur à te: huius te nõ patrẽ, sed parẽ, comitẽ, non abbatem agnoscas. Quid igitur causaris te aliquorum qui tecum sunt, magis grauari consortio, quàm frui solatio, cum solus omnium omnibus datus sis solatium, tanquã omnibus sanior, omnibus fortior, qui omnibus sufficias per dei gratiam solatiari, & à nemine omnium indigeas confortari? Denique inquantum grauaris, intantũ lucraris: & inquantum iuuaris, intantum tua tibi præmia minuis. Elige ergo quos eligas, an qui grauando iuuant, an qui iuuãdo grauant. Hi tibi promeritores, illi fraudatores meritorũ existũt. Nam qui socij laboris, proculdubio & mercedis participes erunt. Sciens ergo te missum iuuare, nõ iuuari, illius te agnosce vicarium, qui venit ministrare, non ministrari. Plura tibi ad tui consolationem scribere volebam, sed nõ fuit necessarium. Nam quid opus est verbis superfluis mortuã chartam implere, vbi viua præsens loquitur? Viso siquidem priore, puto I quòd ista tibi sufficiãt, & ad eius præsentiam spiritus tuus reuixerit, ita vt iam consolationem scriptorum nõ requiras, cui interim licet verborum illius solatio releuari, in quo & per quem meum quoque spiritum, quem tibi in tuis literis mitti postulasti, siquo modo tamen mittere potui, missum esse non dubites: cui quippe, vt bene nosti, idem mecum consilium, eadem solet esse voluntas.

Ad eundem. Epistola LXXIIII.

SPerabam charissime, aliquod me percepturum meæ pro te solicitudinis remedium, si tua te non indicante nescirem incommoda. Vnde & in alia epistola memini me ad te sic inter cætera scripsisse. Etsi inquam mihi pium est nullas tuas angustias dissimulare, tibi tamen durum est sic affecto cunctas indicare. Sed ecce vnde meas mihi curas credidi leuigari, inde fateor amplius grauari me sentio. Nam ante quidem sola quæ te innotescente perceperam, aut dolebam aut metuebam. Nunc autem quid vnquam mali euenire potest quod ego non metuam? Imò iuxta tuum Ouidium: Quando ego non timui grauiora pericula veris? Ego quippe suspectus omnia, quo incertus de omnibus, veram sæpe de falsis tristitiam contrahere cogor. Mens siquidem quam semel affecerit charitas, sui iuris esse nõ finitur. Metuit quod nescit, dolet quod non oportet, solicitatur plusquam voluerit, & vnde noluerit: compatitur nolens, miseretur inuita. Et quia vides

Ouidius 1. epist.

K fili nec meam meticulosam industriam, nec tuam piam prudentiam in hac parte prodesse mihi: iam quæso, noli celare quæ circa te aguntur: ne vnde te mihi parcere putas, magis affligas. Opuscula mea quæ habes, da operam cum opportune potueris, vt habeam.

Ad Artaudum Pulstariensem abbatem. Epistola LXXV.

QVicquid gratiæ & dilectionis sibi impendere possunt absentes amici, puto & me debere tibi, & mihi deberi à te, nòn solùm ob consortium propositi & professionis, sed etiam ex debito nostræ inuicem pristinæ societatis. Quæ tam grata vtrique, támque debita deuotio, quantum in vnoquoque nostrum ferueat, in nullo euidentius agnoscere seu innotescere possumus, quàm si alterutrum non celemus si quid forte de alterutro quod non deceat audimus. Audiui autem ego de te, quòd de sancto conuentu tuo abbatiam in Hispania constituere velis. Quod mihi nimirum in magnam admirationem venit, quid causæ videlicet sit, quid consilij, quídve vtilitatis, quòd filios tuos exulare cupis, in locum vtiq; tam longinquum, tanto sumptu & labore & quærendum & ædificãdum: cum prope te habere possis vbi eos colloces, iam ædificatũ, & bene præparatum. Nec enim (vt reor) hinc te excusare potes, quòd locus ille tuus nõ sit: cum certissime sciam, quòd facillime si vis tuus esse possit. Nũquidnam abbas dominus P. qui illum tenet, tibi requirenti negaret? Imò si velles accipere, gratissimum haberet: non quia bonus non L est, sed quia sibi, vt scis, opus non est. Timendũ valde tibi pariter & mihi, ne si solicite in operibus nostris non seruamus quod apostolus dicit, Nemo adolescentiã tuam contemnat: citius quia iuuenes sumus, de leuitate notemur. Sed confido quia tu consultius ages: & locum qui vicinior etiam constructus est, eliges: quem amico quidem tenenti, nosti oneri esse, tibi autem necessarium fore.

1. Tim. 4. c

Ad eundem. Epistola LXXVI.

VNde placuit tuæ dignationi fratrem hunc nostram paruitatem consulere: sic nos quod nobis visum fuit, noueris consilium dedisse, vt saniori non præiudicauerimus. Ne ergo rerum quas scis, superflua narratione te grauemus, hæc est summa consilij. Periculosum quidem est, & fortassis illicitum, hominem post diutinam in domo & habitu religionis conuersationem ad seculum redisse: quíque prius & adhuc priore vxore viuente ac consentiente fortissime ac diutissime continentiam tenuit, secundis rursus amplexibus se ineptissime atque inhonestissime implicuisse. Quia tamẽ publice ac solenniter iuxta morem cæterorum hominum, & sine querela vel calumnia ipsum qualecũque coniugium celebratum fuit: non nobis videtur tutum, illum illam non consentientem dimittere, nisi prius episcopalis auctoritatis vel cõ M silio fretum vel imperio, aut certe ecclesiastico canonicóque iudicio. Quoniam verò hoc tam grande hominis periculum ad te nimirum non minima ex parte respicere credimus (ex eo quippe quòd volentem ac flagitantem suum confirmare propositum, nimis suscipere distulisti, occasione sumpta diabolus in hæc eũ mala præcipitauit) omnino ex charitate suademus & consulimus, vt quacunq; industria, quocũque sumptu vel labore potes miserũ omnimodo satagas liberare: cõueniendo scilicet aut mulierem vt illum sponte dimittat, & continentiam promittat, aut episcopum vt ambos vocari iubeat, & quod recto posse fieri credimus iudicio, separet.

Ad magistrum Hugonem de sancto Victore. Epistola LXXVII.

SI tibi videor tardius rescripsisse, scito me tarde quoque accepisse ad quod rescriberem. Nã quod miseras, nõ continuo ad me vsq; perlatum est, sed Pontiniaci diu ante retentum. Porro vbi accepi, moram minime feci in rescribendo. Cęterũ id breuius quàm tua forte deposcebat intentio, sed nõ planè quàm mea occupatio sineret. Curaui tamen ne te vtcunque lateret quicquid super interrogatis ego sentirem, tuo sane eadem mea sensa & ocio & ingenio plenius astruẽda relinquens, si ita oportere cognoueris. Nec dubito ad manum tibi esse rationes certas

A tas & congruas auctoritates quibus facilè id possis. Is ergo cuius me respondere assertionibus iubes, & nomen taces, tibi nouerit à me super consultis quod sentio dictum, non sibi contradictum, etiã si quid aliter ab ipso sapimus. Nam si verum nos sapimus, veritas ei contradicit, non nos. Sed enim si nõ confunditur acquiescere veritati, & veritas cum eo sapit, & nos. Sin autem, seruum dei tamen non oportet litigare: sed magis patientem esse ad omnes. Ideóque non quærimus pu- *2.Tim.2.d* gnas verborum, nouitates quoque vocum iuxa apostolicam doctrinam euitamus. Patrum tãtùm opponimus sententias, ac verba proferimus, & non nostra. Nec enim sapiẽtiores sumus quàm patres nostri. Abundet sanè in suo sensu qui vult quãtum vult, dummodo nos patiatur in scripturarum sensi- *2.Cor.3.d* bus abundare, quomodo dicit apostolus: Nõ quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Scribis itaque quendam asserere (nescio quem: nam non nominas) ex quo primum dictum *Ioan.3.a* à domino legitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ intrabit in regnũ cœlorũ: ex eo neminẽ absq; eodem percepto actualiter visibili sacramẽto, vel ei⁹ vice martyrio, vllatenus potuisse saluari: sed etsi forte illud quispiam cum vera fide & contritione cordis expeteret, sed præuẽtus mortis articulo assequi quod cuperet non valeret, tamen omnino damnari. Vbi primò de temporis quidem præfixione B durum nimis austerúmq; videtur, vt videlicet verbũ abscõditum palam iam noceat, & ante iudex feriat quàm minetur: quódq; interim in tenebris loquitur & in aure saluator, nondum quidem saluet, quia nõdum apparet, & iam mũdum impleat cõdemnatis. Itáne ergo verbum salutis, & præceptum vitæ, non prius vitam restituere valuit q̃ mortem inflixerit, idque eo innocentibus quo & nescientibus adhuc voluntatẽ domini sui? Num gentem ignorantem & iustam, vt cum ethnico loquamur, debuit interficere deus? Quis ita sapiat? Non equidem vitę cõcordat auctori, morte quidem quam exterminare venerat, vti mox in initio viarum suarum ad præiudiciũ seculi, cœleste adhuc recentissimũ ignorãtis edictum. Nephas est profecto sentire de omnium largitore bonorum quòd tam malum principiũ dederit adueniẽs. Minime prorsus id ego cuipiam de Christo assenserim, quod magis ab Antichristo merito formidatur, quia videlicet & ipse parauerit sagittã suam in pharetra, vt sagittaret in obscuro rectos corde. Quanti namque interim toto orbe nõ baptizati moriuntur, profecto ignorantes quid cum Nicodemo Iesus noctu secretóque confabuletur? Quid ergo? Necdum lex promulgatur, & iam præuaricantes tenentur? Et quomodo, inquit, *Rom.10.c* credent in eum quem nõ audierunt? Quomodo vero audiẽt sine prædicante? Quomodo autem prædicabunt nisi mittantur? Necdum iniuncta, necdum vulgata, necdum audita præ- C dicatio est, & iuxta pigri ac nequã serui sentẽtiam tam durus est dominus, vt necdum sata iam metere velit, & non sparsa colligere? Absit. Sed audi magis huius rei veritatem. Qui vnus est magister in cœlo & in terra, ei qui magister tãtùm in Israël erat, familiari priuatóque colloquio tradebat quod traderet, docebat quod doceret, nõ quod exigeret & ab absentibus, non vnde præscriberet & his qui non audierant. Valde quippe iniuste exigitur obeditio, vbi non præcesserit auditio. Neque enim tale est hoc, quod & absque promulgatione naturalis lex ignorare non sineret, quale verbi gratia *Tob.4.c* illud est: Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Factitium enim magis quodãmodo est, & non naturale mandatũ. Quænam enim natura seu ratio docet internam æternámq; salutem, mortaliũ neminem posse percipere, cuius foris corpus perfusum visibili non fuerit elemento? Sacramentum dei altissimi est suscipiendum, non discutiendum, venerandum nõ diiudicãdum, fide sortitum, non innatum: traditione sancitum, non adinuentũ ratione. Porro fidem necesse est vt au- *Rom.10.c* ditus præcesserit, dicente apostolo: Ergo fides ex auditu. Quod ergo omnino sciri nõ poterat si nõ audiretur, quo pacto quæso exigi debeat & antequã audiretur? Vide autẽ quomodo hoc refugit apostolus, & de solo auditu conuincit incredulos. Sed dico, inquit, nunquid non audierunt? Ac si dicat: Excusari poterãt, si non audissent. Vbi enim non est lex, *Psal.18.a* nec præuaricatio. Nunc vero cum in omnem terram exierit sonus prædicantium, & in fines orbis terræ verba eorũ: quia D dissimulari iam non valet auditus, profecto inexcusabilis est & contemptus. Multa profecto scienda nesciuntur, aut sciẽdi incuria, aut discendi desidia, aut verecundia inquirẽdi. Et quidem huiusmodi ignorantia nõ habet excusationem. Sed nunquid forte tale est hoc quod inquisitum humano possit addisci magisterio? Homo hominis nisi ipso indicãte nõ intelligit cogitatum: quanto minus diuinum quis poterit inuestigare consilium, nisi cui ipse voluerit reuelare? Audi denique ipsum: Si non venissem, ait, & locutus eis non fuissem: *Ioan.15.d* peccatum nõ haberent. Non dicit simpliciter, & locutus nõ fuissem, sed interserens eis, & locutus eis, inquit, non fuissem: ostendens sine dubio non ante censeri inexcusabiles de contemptu, quàm ad ipsorum vsque notitiam iussio perueniret. Nam si locutus quidem fuisset, sed non eis, inobedientię culpam ignorantia nihilo minus excusaret. Nunc autem, inquit, quoniam locutus sum eis, excusationem non habent de peccato suo. Vnde & aiebat: Ego palam locutus sum mũdo, & in *Ioan.18.d* occulto locutus sum nihil. Nõ quòd suos domesticos multa in occulto priuatimq; non docuerit, sed quòd tanquã nihilũ interim reputaret, & nec pœnã nec præmium ea augere quæ in secreto tradebat iudicaret, donec de medio fierẽt, & prodirẽt in lumine. Denique & dicebat: Quod dico vobis in te- *Matt.10.c* nebris, dicite in lumine: vt meritò videlicet iam audientibus obedientiæ vel meritum ascriberet, vel cõtemptum cum in E medio proferrentur. Item, Qui vos audit, inquit, me audit: & *Luc.10.c* qui vos spernit, me spernit. Ac si diceret: Iudicium meum inter obedientes & contẽnentes, nõ de mea secreta traditione, sed de vestra publica prædicatione pendebit. Sed forte aliquis dicat eos quidem qui non audierunt, etsi non de contẽptu iudicari, damnari tamen propter originale peccatum, à quo vtique nisi per lauacrum emundari minime potuerunt. At vero quis nesciat & alia præter baptismum contra originale peccatum remedia antiquis non defuisse temporibus? Abrahæ quidem & semini eius, circuncisionis sacramentum in hoc ipsum diuinitus traditũ est. In nationibus vero quotquot inuenti fideles sunt: adultos quidẽ fide & sacrificiis credimus expiatos, paruulis autem etiam solam profuisse imò & suffecisse parentum fidem. Porro hoc ita vsque ad baptismi tempora perdurasse, quo vno substituto, vacasse cætera. Quærimus itaque baptismi tempus ex quo cœperit. Ex quo, inquit, primùm dictum est: Nisi quis renat⁹ fuerit, &c. Tene *Ioan.3.a* ergo firmiter dictum hoc ad Nicodemum vtiq; amicum Iesu, occultum tamen propter metum Iudæorum, occultúmq; illud de nocte requisisse colloquiũ. Quanta autẽ putas obisse interim, vt de gentibus taceam, milia circuncisorum, cũ necdum in lucem prodierit quod de baptismo tunc in tenebris dicebatur? Quid ergo? Damnatos illos omnes dicimus, quia baptizati non sunt? Fit ergo iniuria antiquo illi dei æquè mã F dato, si nouo adhuc furtiue quodammodo superueniẽte, non tamen subueniẽte, illud ita subito euanuisse putetur, vt prodesse deinceps nõ valeret. Et quidem q̃ lõge post putas publice prædicatum & clamatum super tecta fuisse: Si circũci- *Gala.5.a* damini, Christus vobis non proderit? Quomodo deinde stabit illud, quia à diebus Ioannis Baptistæ regnum cœlorum *Matt.11.d* vim patitur: si præcipue tunc temporis contigisse constiterit huiuscemodi à regno violentam interclusionem, qualis quidem nec ante fuerit, nec post futura sit? Sancito quippe noui mysterij decreto, sed adhuc secreto: quisnam, quæso, moriẽtibus interim àd regnũ patet accessus, dum & vetus iam deficit, quoniã à nouo excluditur: & nouum tamen non subuenit, quoniã dum nescitur, nõ percipitur? O infelicissima illa tempora, quæ sola à seculis omni penitus salutis remedio vacua transierunt, dum & circuncisio quæ illo vsque viguerat, prodesse iam subripiente baptismate non auderet: & baptisma quoniam adhuc lateret nõ succurreret. Forsan dormiebat eo tẽpore deus, nec fuit interim qui redimeret, neq; qui saluum faceret. Satis profecto ex his quantum reor apparet quòd damnatio non baptizatorum, & frustratio circuncisorum, & euacuatio sacrificiorum, quæ forte contra originale peccatum ritus obseruabat antiquus, generaliter iam tũc minime cœperit quando Nicodemo clam dictum est: Nisi quis *Ioan.3.a* renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in re-

G gnum cœlorum, sed nec quando apostolis palam iniunctum est: Ite & docete omnes gentes, baptizátes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Sed ex eo tempore tantùm cuiq; cœpit antiqua obseruatio non valere, & nõ baptizatus quisque noui præcepti reus existere, ex quo præceptũ ipsum inexcusabiliter ad eius potuit peruenire notitiam. Sanè paruulis & necdum ratione vtentibus, quia sola nocere creditur peccati contagio, non etiã mandati præuaricatio: tandiu credendum est antiqua valuisse sacramenta, quandiu palam interdicta non fuisse cõstiterit. An vero vltrà, penes deum est, non meum, definire. Porro in maiori ætate quisquis post vulgatum vbiq; baptismi remedium renuit iam baptizari, generali originaliq; maculæ addit & ex proprio crimen superbiæ, duplicem secum portãs iustissimæ damnationis causam si sic de corpore exire contigerit. Tamẽ si ante exitum resipuerit, & voluerit & petierit baptizari, sed mortis præoccupatus articulo forte obtinere nequiuerit, dum non desit fides recta, spes pia, charitas syncera, propitius sit mihi deus, quia huic ego ob solã aquam, si defuerit, nequaquã omnino possum desperare salutẽ, nec vacuã credere fidẽ, nec confundere spem, nec excidere charitatem, tantùm si aquam non contemptus, sed sola (vt dixi) prohibeat impossibilitas. Si quis aliter sapit, viderit vnde sibi quod asserit persuaserit: nam me non facilè fateor assentire si nõ firmior induxerit vel ratio ad intelligendum, vel ad credendum auctoritas. Sed miror admodum si nouus iste nouarum inuentor assertionum, & assertor inuẽtionum, inuenire in hoc rationem potuerit quæ sanctos patres latuerit Ambrosiũ & Augustinum, siue auctoritatem eorundem auctoritate potiorem. Nam si nescit, vterq; idem profecto sensit quod fatemur sentire & nos. Librum certe Ambrosij de morte Valentiniani legat si non legit, recolat si iam legit, non dissimulet si recolit: & aduertet sine dubio sanctum homini non baptizato & mortuo fidenter de sola fide salutem præsumere, & tribuere indubitanter bonæ voluntati quod defuit facultati. Legat & Augustini contra Donatistas de vnico baptismo librum quartũ, & se vel agnoscat imprudenter deceptũ, vel probet impudenter obstinatum. Baptismi, inquit, vicem aliquãdo implere passionẽ, de latrone illo cui nõ baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso: beatus Cyprianus non leue documentum assumit. Et addit. Quod etiam atque etiam cõsiderans, inuenio, inquit, non tãtùm passionem pro nomine Christi, id quod ex baptismate deerat posse supplere, sed etiam fidem conuersionémq; cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Et infra. Quãtum itaque, ait, valeat etiam sine visibili sacramento baptismi quod ait apostolus, Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: in illo latrone declaratum est. Sed tunc, inquit, impletur inuisibiliter, cum mysteriũ baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Et quidem non ignoro retractare ipsum id quod posuerat testimoniũ de latrone, minúsque idoneum ad comprobandã illam sentẽtiam confiteri, eo ꝙ sanè incertum sit vtrumnã fuerit baptizatus. Cæterũ sententiam & audacter prosequitur, & multipliciter confirmat, nec vspiam (nisi fallor) retractasse reperies. Itẽ in alio loco Augustinus cum aliquos præmisisset quos scriptura commemorat inuisibiliter quidem non tamen etiam visibiliter sanctificatos, tandem infert: Ex his colligitur, aut inuisibilem sanctificationẽ quibusdam affuisse & profuisse sine visibilibus sacramentis, quæ pro temporum diuersitate mutata sunt, vt alia tunc fuerint, & alia modò sint. Et paulopost: Nec tamen, inquit, visibile sacramentum omnino contemnendum. nam contemptor eius inuisibiliter sanctificari non potest. Vbi satis euidenter ostendit fidelem & conuersum ad dominum, non si nequiuerit, sed si contẽpserit baptizari, fructu priuari baptismatis. Ab his ergo duabus columnis (Augustinum loquor & Ambrosium) crede mihi, difficilè auellor. Cum his inquam me aut errare, aut sapere fateor: credẽs & ipse sola fide hominem posse saluari, cum desiderio percipiendi sacramẽtum, si tamen pio adimplendo desiderio mors anticipans, seu alia quæcũque vis inuincibilis obuiarit. Vide etiam ne forte ob hoc saluator cum diceret, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: caute & vigilanter non repetierit, Qui vero baptizatus non fuerit: sed tantùm, qui vero, inquit, non crediderit, cõdemnabitur. Nimirum innuens solam interdum fidem sufficere ad salutem, & sine ipsa sufficere nihil. Quapropter etsi martyrium vicem baptismi posse implere conceditur, non plane hoc facit pœna, sed ipsa fides. Nam absque ipsa quid est martyrium nisi pœna? Quæ ergo martyrio præstat vt absque vlla dubietate pro baptismate reputetur, ipsa ita infirma & imbecillis per se erit, vt quod dare alteri valet, sola non valeat obtinere? Et prorsus sanguinis pro Christo effusio, magnæ cuiusdam fidei indubitata probatio, nõ deo tamen, sed hominibus. Sed quid si deus qui profecto ad probandũ quod vult, nullis indiget experimẽtis, æquè magnam in corde cuiuspiam in pace morientis inspicit fidem, martyrio quidem non interrogatam, martyrio tamen idoneam? Si recordatus fuerit homo necdum se salutis percepisse mysterium, & dolens pœnitẽnsque toto desiderio expetierit, sed assequi mortis celeritate præoccupatus nequiuerit, damnabit fidelem suum deus, damnabit inquam hominem pro se etiam paratum mori? Paulus dicit: Nemo potest dicere, dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. Hũc ergo qui in articulo mortis non solùm inuocat dominum Iesum, sed ipsius quoque toto desiderio expetit sacramentum, dicemus aut non loqui in spiritu sancto, & falsus erit apostolus, aut & cum spiritu sancto damnari? Saluatorẽ habet habitantem per fidem in corde, & in ore per confessionem, & cum saluatore damnabitur? Pro certo cum non aliunde martyrium nisi ex fidei merito illam obtinuerit prærogatiuam, vt singulariter vice baptismi secure suscipiatur, non video cur nõ ipsa æquè & sine martyrio apud eum tantundem possit, cui & sine martyrij probamento proculdubio innotescit. Possit sane tantũdem dixerim quantum ad salutis spectat obtentũ, non autem ad meriti cumulum, quo indubitanter martyrium antecellit. Legimus: Omnis qui odit fratrem suũ, homicida est. Et item: Qui viderit mulierem ad concupiscendã eam, iam mœchatus est in corde suo. Quid planius quàm quòd voluntas pro facto reputetur vbi factum excludit necessitas? Nisi forte putetur in malo, quàm in bono efficacior inueniri volũtas apud deum qui charitas est, & promptior esse ad vlciscẽdum ꝙ̃ ad remunerãdum misericors & miserator dominus. Quomodo is qui alieno debito se teneri forte in extremis positus recolit, si desit vnde persoluat, sola nihilo minus pœnitẽtia & cordis contritione obtinere veniam creditur, ne iam pro eo dãnetur: sic sola fides & mentis ad deum conuersio sine effusione sanguinis & sine perfusione aquæ salutem sine dubio operatur volenti sed non valenti prohibente articulo baptizari. Et sicut nulla illi pœnitẽtia remittitur peccatum, si cum possit non restituit ablatũ: sic & huic nulla proderit fides, si cum possit non percipit sacramentum. Quanquam & fidem conuincitur non habere perfectam si negligit. Vera enim & plena fides vniuersa pręcepta cõplectitur. Est autem hoc vnum, ipsúmque præcipuum ex pręceptis. Meritò ergo non fidelis, sed plane rebellis atque contemptor reputabitur quisquis obedire renuerit. Quomodo denique fidelis, qui dei contemnit sacramentum? Sane infantes quia hanc prohibente ætate non possunt habere fidem, hoc est cordis ad deum cõuersionem, consequenter nec salutẽ si absque baptismi perceptione moriuntur. Non quòd vel ipsi quando baptizantur, fide omnino careant, sine qua impossibile est vel ipsos placere deo: sed saluantur & ipsi per fidem, non tamẽ suam, sed alienam. Dignum nempe est & ad dei spectat benignitatem, vt quibus fidem ætas denegat propriam, gratia prodesse concedat alienam. Nec enim omnipotentis iustitia propriam putat ab his exigendam fidem, quos nouit propriam nullam habere culpam. Porro aliena opus est fide, cum sine sorde non nascantur aliena, quatinus nec à paruulis alienum sit quod de omnibus generaliter dicitur: Fide mundans corda eorũ. Nec dubium, ꝙ macula contracta ab aliis, aliorũ quoque fide valeat vel debeat emũdari. Hæc sunt quippe iudicia diuinæ iustitiæ, in quibus exultans sanctus Dauid, Memor fui, inquit, iudiciorum tuorum à seculo domine, & cõsolatus sum. Hucusque de his. Asserit præterea, vt dicis, ille quem dicis, omnes antiquos iustos, quotquot videlicet Christi aduentũ pręcesserunt, tantam omnino habuisse pręscientiam futurorum, quantam

Margin notes: Matt.28.d; H; Luc.23.f; Rom.10.b; I; Marc.16.d; K; 1.Cor.12.a; L; 1.Ioan.3.c; Matt.5.d; M; Act.15.a; Psal.118.g

A quantam nos qui post sumus, præteritorum scientiam: ita vt nullus vel simplicium iustorũ aliquid prorsus ignoraret ex omnibus quæ modo nobis euãgelica pandit historia. Verbi gratia. Verbum incarnatum, partum virginalem, doctrinam saluatoris, miracula, crucem, mortem, sepulturam, descẽsum ad inferos, resurrectionem, & ad cœlos ascensionem, sic omnino omnibus illorũ temporum iustis & aperte omnia & distincte singula fuisse præcognita, quẽadmodũ suo sunt tempore post exhibita, & modo cognita nobis: adeo vt nec iusti fuerint nec salui sint quibus ita clara omnia & perspicua nõ fuerunt. Et id quidem falsum. Verùm ad refellendum tu tãta in tua epistola posuisse videris, vt nil addendum penitus putem: & penè quid addi possit, non inueniam. De homine tamen qui ista loquitur, pace ipsius dico paucis quod sentio. Videtur plus nouitatis curiosus, q̃ studiosus veritatis, grauarisque de omni re sentire cum aliis, & dicere quod aut solus nõ dixerit, aut primus. Vnde fit vt in his quæ sentit & loquitur, modum omnino tenere aut ignoret aut dissimulet. Ecce enim & in hac assertione sua dum pares in scientia facit omnes qui ventura sperabant, iis qui præterita legunt, deum profecto aut nimis parcum prædicat, aut nimis largum: oculum discretionis ex nulla parte aperiens. Aut enim numerũ electorum illius temporis sub paucitate redigit rarissimorũ spiritualium, quos pro suę sanctitatis speciali excellentia insignes

B illustrésque illis temporibus extitisse, ac singulari munere spiritus singula vti ventura erant præuidere certissime potuisse scriptura commemorat: & sic nimis abbreuiat manũ dei, dum præter paucos illos perfectissimos neminẽ eo tempore putat potuisse saluari: aut certe si & illa tempora multitudinem saluandorum etiam præter istos habuisse non diffitetur, magnam sed inauditam diuini muneris largitatẽ veteri populo collatam asserit, si quidem omnem multitudinẽ omnia quæ de mysterio nostræ redemptionis superius enumerata sunt, liquidò præcognouisse cõstiterit. Cum enim ex his quippiam tunc nec scriptum manifeste, nec publice prędicatum fuisse manifestum sit, restat vt fateamur omnia omnibus per spiritum reuelata fuisse: & sic omnes spirituales, omnes perfectos, omnes extitisse prophetas, quotquot ab aduentu domini retro iusti & salui fuerũt. Fuit itaq; antiquis temporib⁹ aut perrara salus, aut nimiũ numerosa perfectio. Quorũ quidem quodlibet sapere, discretionis terminos excedere est. Quòd si videtur tolerabilius, imò & deo iustius iudicatur, replesse potius & ditasse secula illa multitudine perfectorum, quàm saluandorum tanta fuisse paucitate contentum, quatinus & salui non pauci tũc fierent, & omnes nihilo minus repleti spiritu prophetico necdũ reuelata mysteria iam tunc penetrarẽt: si inquã hoc recipitur, benedicimus quidem deum in donis suis, sed quid tẽpori gratiæ reserua-

C tũ sit, non videmus: nisi quòd tẽpus gratiæ illud potius iuxta sententiã hanc fuerit appellandũ, in quo tot & tantæ dei populo diuitiæ spiritus affluebant, vt illud prorsus incredibili felicitate cerneretur impletum, quod Moyses optabat cum diceret: Quis dabit vt omnes prophetent? *Num.11.f* Quæso quid simile attulit euangelium? Frustra gloriatur Paulus de primitiis spiritus quas se putat cum suis coapostolis accepisse, cum nil tale in diebus suis potuerit experiri. Deniq; aiebat: Nunquid omnes prophetæ? *1.Cor.12.d* Frustra inquam gloriatur de euãgelio suo quia nõ ab homine neq; per hominẽ illud acceperit, sed quasi speciali quadã prærogatiua per reuelationem Iesu Christi, *Gala.1.a* cum & ante ipsum per spiritum fuerit etiam populis reuelatum. Sed nec apostolus Petrus profecto debuit propheticũ illud ad sua tempora retorquere: Effundã de spiritu meo super filios & filias vestras, & prophetabũt filij vestri & filiæ: *Actu.2.c* si abundantior iam præcesserat transactis seculis effusio spiritus. Aut certe propheta, vel potius in propheta deus, si vere illa tempora apostolica cum hoc diceret intuebatur, non plane, effundam, sed subtraham magis de spiritu meo, dixisse debuerat. Quid enim? Si filiis euãgelij omnes veteres iustos pares facimus in scientia, nunquid non & superiores in gratia consequenter fateri necesse est, vtpote quos non lectio sicut nos, aut prædicatio, sed ipsa vnctio docuerit omnes de omnibus? Esto tamẽ, toleremus nos nostrã iniuriam, & apostoli quoq; suam, vt & ipsis minimi etiã antiquorũ iustorum comparentur in scientia, præferantur in gratia: sed est sane

D quod vllo omnino pacto meritò nõ ferimus, vt dominus videlicet gloriæ sentiatur vel falli vnquã potuisse, vel fallere voluisse. Qui quidẽ ipse protestatus est, inter natos mulierũ maiorem Ioanne baptista non surrexisse. *Matt.11.b* Vide autem si non vere falsum fateri cogimur veritatis hoc testimonium, si tantum tribuamus veteribus, quantũ nec Ioãni vendicare valemus. Non vtique fit iniuria Ioãni, si quid ignorasse creditur aut dicitur, nimirum quod & ipse non diffitetur. Sed si quod præconi veritatis negamus, contra præconiũ veritatis alteri damus, hoc nõ tantùm iniuria, sed & blasphemia est, & plane non Ioanni cõtradicere, sed veritati. Quid ergo? Amicus sponsi dubitat & quærit: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? *Ibidem.* & nos milibus hominum certitudinem de omnibus nostro mendacio confirmamus? Nec ipsos de se ita veteres sensisse paucis aduertere possumus. Moyses scribit deum ad se loquentem dixisse sic: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob, & nomen meum Adonai non indicaui eis, subaudis, sicut tibi. *Exo.3.b* Ostendit ergo se de dei notitia plus aliquid præcedentibus patribus accepisse. Dauid quoque super doctores suos & seniores donum sibi intelligentiæ audacter præsumit, ita dicens: Super omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. *Psal.118.n* Et rursum: Super senes intellexi. Sed & propheta Daniel, Pertrãsibũt, ait, plurimi, & multiplex erit scientia: *Dan.12.b*

E ampliorem scilicet rerum notitiam promittens & ipse posteris. Si ergo (vt ait etiam sanctus papa Gregorius) secundum incrementa temporum creuit & scientia spiritualium patrum, & quanto viciniores aduentui saluatoris extiterũt, tanto mysterium salutis plenius perceperũt: nõ est dubium quin in his qui & præsentes fuerunt, multo amplius cõtulerit rerum ipsarum exhibitio, atq; præsentia exhibentis. Deniq; & audiunt: Beati oculi qui vidẽt quæ vos videtis. *Luc.10.d* Item: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcũque audiui à patre meo, nota feci vobis. *Ioan.15.c* Multi, inquit, reges & prophetæ voluerũt videre quæ vos videtis, & nõ viderunt: & audire quæ auditis, & nõ audierunt. *Luc.10.d* Quare? Vt videlicet clarius largiúsq; perciperent, quod vix tenuiter obscuréque præsenserant. Alioquin quid opus erat foris videre carnem, & carnis audire sermones, si iam intus à spiritu fuerant perfecte instructi de omnibus, prçsertim cum dominus dicat: Caro nõ prodest quicquã, spiritus est qui viuificat? *Ioan.6.g* Quòd si prophetæ & qui illustriores videbantur in illo populo, non omnes omnia liquidò æqualiter agnoscere valuerunt, sed alij plus, alij minus, prout eis spiritus dabat, diuidẽs singulis prout volebat, idque absq; præiudicio suæ sanctitatis atque perfectionis: quãto magis simpliciores quique iusti sine detrimẽto salutis, saluationis tempus, modum & ordinẽ nescire potuerũt, quæ tamẽ certa spe & fide vti promissa fuerant firmissime tenuerũt? Quanti hodiéque profecto in po-

F pulo Christiano, vitæ æternæ, seculíque futuri quod indubitanter credũt & sperant, & ardenter desiderant, formam tamen ac statũ ne cogitare quidem vel tenuiter norũt? Ita ergo multi ante saluatoris aduentum, deum omnipotẽtem tenentes & diligentes suæ salutis gratuitũ promissorem, credentes in promissione fidelem, sperantes certissimũ redemptorem: in hac fide & expectatione saluati sunt, licet quando & qualiter & quo ordine salus repromissa fieret, ignorarent. Denique Beda apertè docet aperta omnia omnibus nequaquã fuisse quę de Christo futura erant, quod tu quoque testimonium in tua epistola posuisti. Vnũ, inquit, idémq; dominicæ crucis trophæum prius prophetæ & Moyses q̃ apostoli nouerũt & prædicabãt, sed prophetæ hoc aliquotiens figuratis velatisque sermonibus, apostoli autem apostolorúmque successores patefacta luce euangelij semper aperte prædicabant: ita vt nunc omnis populus Christianus scire & confiteri debeat fidem quam eo tempore pauci admodum & perfectiores quippe nouerunt, quamuis omnis populus dei etiam tũc eiusdem mysteria fidei in legalibus ceremoniis typice portaret. Multa sunt quæ ad hæc confirmanda concurrunt, sed modus epistolaris cũcta non patitur, nec opus est. Arbitror enim (vt ante iam dixeram) me quoque non respondente, ea potuisse sufficere quę tua super hoc epistola cõtinet. Sed hoc addidi, ne intactum quid præterirem ex omnib⁹ quæ petisti.

G Iam contra assertionem tertiam non multum nobis arbitror laborādum: tum quòd manifestā nimis præferat falsitatē, tum quòd ipse eius inuentor, in sua superiori sententia ipsam per se satis impugnet, sibimetipsi cōtrarius. Cum enim de nocturno illo priuatóque susurrio domini cum Nicodemo, laqueū nectat publicę damnationis per totum orbem ignorantibus, arbitrans videlicet neminem ex illa hora potuisse saluari qui non fuerit baptizatus, nónne aperte peccatum ignorantiæ, & peccatū damnabile confitetur? Nisi forte tam proteruus sit, vt deum homines sine culpa damnare existimet. Verēdū tamen ne si vel breuiter non respondetur stulto iuxta stultitiā suam, putans forte sapientiam, securius spargat seminarium vecordiæ in auribus insipientium, & ita iam insipientiæ eius non sit numerus. Veritatis proinde testimoniis paucis & manifestis manifestum mendacium confutetur. Is forsitan qui asserit non posse peccari per ignorantiam, nunquam pro suis ignorātiis deprecatur, sed potius prophetam irrideat deprecantem & dicentem: Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris. Forsitā & reprehēdet deum exigentem pro peccato ignorantiæ satisfactionē. Loquitur enim in Leuitico ad Moysen dicens: Anima si peccauerit per ignorantiam, feceritq; vnum ex his quæ lege domini prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietē immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationēq; peccati. Et rursum: Qui orabit pro eo quod nesciēs fecerit, & dimittetur ei, quia per errorem deliquit in domino. Si ignorantia nunquā peccatū est, cur dictū est in epistola ad Hebręos, quia in secūdo tabernaculo semel in anno solus pontifex intraret nō sine sanguine quem offerret pro sui & populi ignorantia? Si peccatum ignorantiæ nullum est, nō ergo peccauit Saulus ꝗ persecutus est ecclesiam dei, quoniā quidem ignorans hoc fecit, manens in incredulitate. Bene itaq; faciebat quòd erat blasphemus & persecutor, & contumeliosus, quòd erat spirās minarū & cædis in discipulos domini, in hoc ipso quippe abūdanter æmulator existēs paternarum suarum traditionum. Nō ergo debuit dicere, Misericordiam cōsecutus sum, sed mercedem recepi, quippe quem ignorantia à peccato reddebat immunem, insuper & æmulatio remunerabilē iudicabat. Si, inquā, ignorātia nunquā peccatur, quid ergo causamur aduersus occisores apostolorum, quoniā quidem non solùm malum esse nescierūt interficere illos, sed insuper quoque id faciendo arbitrati sunt obsequiū se præstare deo? Sed & frustra in cruce saluator pro suis orabat crucifixoribus, quippe nesciētibus (ipso teste) quid facerent, & ita nequaquā peccātibus. Neq; enim phas est vllatenus suspicari mētitum fuisse dominum Iesum aperte perhibentem eos ignorare quid facerēt, etsi forte de apostolo dubitet quis quòd carnem suā æmulans, sicut homo mētiri potuerit, vbi ait: Si enim cognouissent, nūquam dominum gloriæ crucifixissent. Nunquid non ex his satis apparet in quantis iaceat ignorantiæ tenebris, qui ignorat peccari posse interdum per ignorantiam? Sed de his hactenus. In fine mihi insinuas, amicabiliter quidem moueri aliquos super quadam mea sentētia, qua dixi cum euangelium exponerem, consiliū dei nulli etiā beatorum angelorū antequā virgini reuelatū. Primò quidem inde (vt arbitror) quia non satis iuste mouētur, aduertere possunt, quòd eandem sentētiam nō cōstanter affirmo, sed cum temperamēto, suspendens sub disiunctiua particula, Vel ideo, inquā, dictū est à deo. Siquidem pręmissa vna causa quæ mihi videbatur cur euāgelista cū diceret, Missus est angelus Gabriel: nominatim subiecerit, à deo: alteram quoque temperate quidem & sub disiūctione subiunxi, quò & mihi nō incumberet defendendi necessitas, & lectori daretur eligendi facultas quam è duabus voluisset. Si igitur vna quęlibet illarū stare potest, de altera quid suggillor, quippe qui neutrā affirmās, lectoris vtrāq; magis iudicio derelinquo? Quanquā & si ex sentētia dixerim ignotū vsque adhuc sanctis angelis fuisse dei consilium, non quidem quia per incarnandi verbi mysterium dei propositum erat quandoque operari salutē in medio terræ (hoc enim & multis mortaliū & præscire donatum est & prædicere) sed quòd potissimum tempus, quémve locum vel modum, præcipuéque quā virginem ad implēdum propositum suum elegisset deus: si, inquam, hoc dei consilium nō de opere, sed de tempore, loco, modo, atque persona, etiam sanctos ignorasse angelos senserim & scripserim, profecto non video cur incredibile videatur. Sanè ibi vnusquisq; in suo sensu securus abundat, vbi aut certæ rationi, aut nō contemnendæ auctoritati quod sentitur non obuiat. Quænam enim me ratio siue auctoritas sentire cogat etiam tempus illud ab antiquo angelis innotuisse, de quo apostolus: Postquam venit, inquit, plenitudo temporis, misit deus filium suum factum ex muliere, factū sub lege? Credibilius magis fortasse videtur, vt sicut futuri aduentus domini, (ipso teste) diem prorsus ignorant, ita quoq; prioris tempus nequaquā præscierint. Quis scit enim si modo illo spirituali dei sapientia de primo aduentu suo & angelis illud locuta sit, quod apostolis per os carnis assumptæ de secundo legitur respondisse: Nō est, inquiens, vestrum nosse tempora vel momenta quæ pater posuit in sua potestate? Quę me rursum credere compellat necessitas, angelos iam ante aduertisse ciuitatē Nazareth, quàm illò cernerēt missum archangelū virginem salutare, & partum nūciare diuinum? Siquidē quòd prælecta fuerit Bethleem natiuitati, Hierusalem passioni, etiam sic aperte pręscitū & prędictum est à prophetis. Quòd autem & Nazareth prouisa similiter est conceptioni, non tamen similiter, vt arbitror, præuisum fuisse & à prophetis, euidens aliquod inuenitur de scripturis testimoniū. Nam quod legitur, Quoniam Nazaræus vocabitur: profecto euangelista qui hoc de propheta sumit, nō tam ad conceptionē quàm ad educationem referri satis euidenter ostendit, quòd illò videlicet ex Aegypto reportatus fuerit, illícque nutrit'. Denique Iudæi ad Nicodemum: Scrutare, aiunt, & vide quoniam propheta à Galilęa non surgit. Et quidē scienti legem loquebātur, & qui magister erat in Israël, nihílque facilè ignoraret ex omnibus, & tamen tota fiducia instabant monstrantes scripturas nō loqui Christum venire à Galilæa, cuius Nazareth ciuitas esse cognoscitur. Plus sanè ad manum fuit eis testimonium de propheta, ex quo regi locum sciscitāti natiuitatis, incunctanter Bethleem responderunt. Itaque natus in Bethleem Christus est, & in Hierusalem passus, & vtrumquę aperte prædixisse prophetas manifestū est. Conceptùs æquè est & in Nazareth ciuitate Galilææ, nec tamen visum est occurrere quippiam vel Nicodemo per quod siue Galilęā siue Nazareth ad Christi aduentum vndecūque pertinere doceret. Sic quoque Nathanaël doctus & ipse in lege, Philippo nuncianti Iesum filium Ioseph à Nazareth, mox sub interrogatione admirando respondit: A Nazareth, inquit, potest aliquid boni esse? Nimirū admirās quòd à Nazareth Christus nunciaretur, quod ex nulla penitus scriptura recoleret. Aut si non interrogando quidem, sed magis affirmando illud respōdisse cōtenditur, memor vtique præfati testimonij, quoniam Nazaræus vocabitur: nō tamē perinde quòd in Nazareth conceptus fuerit Iesus, eū agnouisse constabit, cū multę aliæ causæ occurrere potuissent cur illud propheta prædixerit. Potuit ergo & de cōceptionis loco vt prophetas, sic & angelos diuinum latuisse consilium. Modū deinde illum tam incomprehensibilem, quem & virgo solicita requisiuit, vnde quæso docere queam angelis fuisse præcognitū? Mihi vero videtur ne ipsi quidem (vt pace eius dixerim) qui nunciabat: quod & ipse fatetur, si eius verba diligenter aduertimus. Respondens quippe, Spiritus sanctus superueniet in te: nōne aperte mittit ad magisterium spiritus sancti, cuius vnctione doceatur de omnibus quorum ipse sibi non præsumit scientiam, & discat experiendo, quod audiendo non poterat? Denique subiungit: Et virtus altissimi obumbrabit tibi: expressius profecto significans modum secretissimū arcani incomprehensibilis & ineffabilis sacramenti, quo quasi in vmbra cum sola & in sola virgine, sola trinitas conceptum fuerat operatura diuinum. Ad hoc quoque inuestigandum mysteriū, minus se idoneum cōfitetur ille magnus Ioānes, cū se indignū perhibet soluere corrigiam eius calceamenti. Sed & ipsam virginē rogo vnde probabitur ex nomine vel ex facie ante cognitā angelis, quòd ipsa videlicet esset quā deus elegerit in matrem sibi, excepto dūtaxat archangelo, cui & seruanda ab initio tradita fuisse credenda est? Porro autē si diabolus eam nec post conceptionem agnouit, Ioseph vtiq; despon-

A sponsatione deceptus: credi potest & sanctis angelis vel ante minime innotuisse, q̃ ipsa videlicet esset mater dei futura. Sane etenim reprobi spiritus etsi destituti sunt participatione gratiæ spiritualis, non tamen viuacitate industriæ naturalis. Vidésne in quantis salua fide & veritate scripturarum diuinum angeli consilium poterant ignorasse, præsertim vt horum reuelandorum prærogatiua matri virgini seruaretur? Primum equidem est tempus, secundum locus, tertium modus, quartum electio personæ virginalis. Hoc responde fratribus qui me reprehendunt q̃ dixerim ad laudem virginis ideo positum esse, à deo, ne cui forte vel beatorum angelorũ suum consiliũ deus priusquam virgini reuelasse putetur, excepto duntaxat archangelo Gabriele. Suum consilium dixi, non de opere, sed de operis tẽpore, de loco, de modo, de personæ quoque electione. Vale.

Ad Suggerium abbatem sancti Dionysij.
Epistola LXXVIII.

EXIIT sermo bonus in terram nostram, in bonum sine dubio bonis cooperaturus, ad quoscunque peruenerit. Enimuero audientes omnes qui timent deum, quanta fecit animæ tuæ, gaudent & stupent super tanta & tam subita mutatione dexteræ excelsi. Vbiq; in domino laudatur anima tua: audiunt mansueti & lætantur: & mirantur etiam B qui te non nouerunt, sed tantùm audiunt qualis de quali factus es, atque in te deum glorificant. Auget vero gaudium & miraculum pariter, quòd salutis consilium cœlitus infusum tibi, protinus tuis refundere, atque ita implere sategisti quod legitur: Qui audit dicat, veni. Et illud: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Sic strenuus in bello miles, imò sic pius ac fortis militum dux, vbi suos forte cõspexerit in fugã versos, iámque hostili passim gladio trucidari: etsi se vel solũ videat euadere posse, libet tamen mori magis cũ illis, sine quibus viuere pudet. Proinde stat in prælio, fortiter dimicat, & inter cruentos gladios per medias acies hac illácque discurrens, voce & ense terret quantum valet aduersarios, animat suos. Vbi acrius insistere hostem, sociísq; grauius comperit imminere periculum: ibi adest. Occurrit ferienti, pereũti succurrit: eo quippe mori paratus pro singulis, quo desperatus de vniuersis. At vero dum paulisper retẽtare & retardare nititur insequentes, suos verò quos valet erigit corruentes, reuocat fugientes, fit plerumque vt in manu forti tam gratam quàm inopinatã obtineat salutem suis, hostibus confusionẽ. fugant tandem quos fugiebant, superant quos penè sustinebant victores: & qui prius periclitabantur de vita, postmodũ exultant & de victoria. Sed quid nos tam religiosum, tam forte factum secularibus comparamus, quasi exempla nobis C de ipsa nobis desint religione? An nõ liquidò certus erat deo pollicente Moyses, si quidem perisset populus cui præerat, se non solùm pariter periturum non esse, sed insuper & missum iri in gentem magnam? Et tamẽ quo affectu, quo studio, quibus pietatis visceribus irritantibus subuenit, obuiat irascenti? Denique & se obiiciens pro delinquentibus, ait: Si dimittis, dimitte: sinautem, dele me de libro tuo quem scripsisti. Fidelis aduocatus, qui quoniam non quærit quæ sua sunt, facilè obtinet omne quod quærit. Planè benign⁹, qui tanquã caput vnitum membris, genti suæ firma charitate cohærens, aut illam saluabit secum, aut non potest nisi idem cum illis subire periculum. Hieremias quoque vinctus & ipse inseparabiliter suis, sed affectu compassionis, non contentionis assensu, præ communi exilio & seruitute contẽpsit natale solũ, ac propriam voluntatem, quippe cui cæteris migrantibus liberè manere in patria liberum fuit, sed maluit captiuus abduci cũ populo, cui se fore & in ipsa captiuitate nouerat necessarium. Paulus eodem proculdubio spiritu optãs anathema esse etiam ab ipso Christo pro fratribus, proprio experitur affectu quàm vera sit illa sententia: Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Videtis quorũ vos imitatorem probaueritis? Sed addo adhuc (quem pene prætermiseram) & sanctum Dauid, qui cernens dolénsque populi stragem, angelo percutienti festinus occurrit, & in se potius domúmq; patris sui diuinã trãsferri flagitat vltionem. Quis

Apoc.22.d *Matt.10.c* *Exo.32.g* *Hier.43.b* *Rom.9.a* *Canti.8.b* *2.Reg.24.*

hanc tibi perfectionem proponebat? Ego tanta fateor audire D de te etsi desiderabã, nõ tamẽ sperabam. Quis nempe te crederet saltu (vt ita dicam) repẽtino summam occupare virtutum, sublimia meritorum attingere? Sed absit vt pro nostræ fidei speive angustiis, immẽsa dei pietas æstimetur, qui quod vult in quo vult operatur, accelerans opus, & alleuans onus. Quid enim? Tua certe, nõ & tuorum errata, sanctorũ carpebat zelus: tuis, non ipsorum excessibus succensebãt: solámq; in personam tuam, non etiam in abbatiã fraternũ susurrium immurmurabat. Solum deniq; te in causam vocauerãt. Tu te corrigeres, & nil residuũ quod pateret calumnię. Te inquam mutato mox omnis tumultus cõsideret, quiesceret strepitus. Solúmq; ac totũ erat quod nos mouebat, tuus scilicet ille habitus & apparatus cũ procederes, q̃ paulo insolentior appareret. Deponeres fastum, habitúmque mutares, & facilè omnium quiescere poterat indignatio. Cæterum tu & fecisti satis causantibus, & adiecisti quod merito collaudemus. Quid enim iam in humanis operib⁹ iure laudabitur, si hoc summa admiratione & laude dignissimum non habetur? Quanquam non humanum, sed diuinum profecto sit opus, tãtorũ simul & tam repentina immutatio. In cœlestibus magnum suscitat gaudium vnius peccatoris conuersio, quid totius congregationis? Quid & istius? Locus quippe ab antiquo nobilis, & regiæ dignitatis extiterat: palatij causis, regúmque exercitibus deseruire solebat. Sine cunctatione & fraude sua Cæsari red- E debantur: sed non etiã deo quæ dei sunt persoluebãtur æquè fideliter. Quod audiuimus, non quod vidimus loquimur, claustrum ipsum monasterij frequenter (vt aiunt) stipari militib⁹, vrgeri negociis, iurgiis personare, patêre interdum & fœminis. Quid inter hæc cœleste, quid diuinũ, quid spirituale poterat cogitari? Nũc verò vacatur inibi deo, studetur cõtinentiæ, disciplinæ inuigilatur, lectionibus sanctis intenditur. Iuge quippe silentium, & ab omni strepitu seculariũ perpetua quies, cogit cœlestia meditari. Porro continentię labor, & rigor disciplinæ, psalmorũ hymnorúmque dulcedine releuãtur. Pudor de præteritis, nouæ conuersationis temperat austeritatem. Is autem qui in præsenti per patientiam capitur bonæ conscientiæ fructus, futurorũ quoque bonorum operatur desideriũ, quod non frustrabitur: & spem, quæ non cõfundit. Venturi timor iudicij, pio cedit fraternæ charitatis exercitio. Charitas quippe foras mittit timorem. Tędium & acediam procul pellit sanctarum varietas obseruationũ. Et hæc reteximus ad laudem & gloriam dei tanquam omnium auctoris: non tamen sine vestra, tanquã ipsius coadiutoris in omnibus. Potuit quidem ea ipse agere sine vobis, sed maluit vos operum habere consortem, vt haberet & gloriæ. Increpabat saluator quosdam, q̃ orationis domum speluncam latronum facerent. Habebit ergo sine dubio commendatum, qui è regione operam dedit vendicare sanctum à canibus, à F porcis margaritam: cuius studio & industria Vulcani officina studiis videtur mancipata cœlestib⁹, imò sua deo habitatio reddita, & in id potius quod ante fuit, ex synagoga satanæ restituta. Sanè non ad confusionem cuiuspiam siue improperium præterita mala reteximus, sed vt ex comparatione veterum, nouitatis decus gratius venustiúsque appareat: quia tunc recentia iucundius bona clarescunt, cũ fuerint malis comparata prioribus. Similia ex similibus innotescũt, sed ex contrariis contraria aut placent amplius, aut displicent. Iunge nigra candidis, & mutua collatione in proprio quæq; colore distinctius enitescũt. Sic fœda admota pulchris, pulchriora reddunt, magis fœda redduntur. Ne qua tamẽ offensionis vel confusionis subrepat occasio, replicamus & nos vobis illud apostoli: Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Iam nullus secularibus in domũ dei patet aditus, nullus ad sancta curiosis accessus. Nulla iam cum ociosis cõfabulatio permiscetur, solitus puerorũ aut puellarum strepit⁹ nõ auditur. Solis pueris Christi, de quibus dicitur, Ecce ego & pueri mei mecũ: locus sanctus peruius & expositus diuinis tantũ laudibus ac sacris soluendis votis, debita solicitudine & reuerentia custoditur. Quàm læta martyres aure (quorum permaxima locum ipsum turba nobilitat) horum clamorem puerorum strepitúsque percipiũt, quibus & vicissim nõ minori vtique suę affectionis clamore respõ-

Matt.21.b *1.Cor.6.c* *Esa.8.d*

Psal.112.a dent: Laudate pueri dominũ, laudate nomen domini. Et rursum: Psallite deo nostro psallite, psallite regi nostro psallite. Psal.46.b G Dũ manibus pectora, genibus pauiméta tunduntur, votis & deuotis precibus altaria cumulantur, sordét genę lachrymis, gemitibus atque suspiriis mugiunt diuersoria, & pro forensibus causis, canticis spiritualibus sacra tecta resultant, nil supernis ciuibus magis spectare libet, nil regi summo iucũdius exhibetur. Quid enim aliud est quod ait: Sacrificium laudis honorificabit me? Psal.49.d O si quis haberet oculos apertos, quos orando propheta puero reuelauit: videret proculdubio quémadmodum præueniunt principes coniuncti psallentibus in medio iuuencularum tympanistriarum. Ibidẽ 67.c Videret, inquã, qua cura, quóve tripudio intersunt cantantibus, adsunt orãtibus, insunt meditantibus, supersunt quiescentibus, ordinantibus & procurantibus præsunt. Agnoscunt nimirum supernæ potestates conciues suos, & pro his qui hereditatem capiunt salutis, sollicite congaudent, confortant, instruunt, protegunt, prouidéntq; omnibus omnes in omnibus. Felicem ego me dixerim, qui adhuc viuam ista etsi non videre, quoniam absens sum, certe vel audire. Cæterum vos fratres longe feliciores, quibus ea datum est & actitare. Porro super omnes benedictus, quem tanti primatu boni, totius auctor boni dignatus est. De qua meritò prærogatiua tibi præcipue charissime congratulamur, per quem vtique totum est quod mi- H ramur. Grauaris forsitan laudibus nostris, sed non oportet. Nil quippe simile habet quod loquimur, illorum blanditiis qui dicũt bonum malum, & malum bonum: Esa.5.c atque ita quemcunque beatificant, in errorem inducunt. Blanda, sed periculosa laus: Psal.9.d cum laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. Noster qualiscunque fauor de charitate procedit, & veritatis limitem prout sapimus nõ excedit. Securus gloriatur, qui in domino gloriatur: hoc est in veritate. Nos non malum bonum, sed malum diximus quod malum erat. Verùm si malis audacter cũ vidimus, oblatrauimus: nũc cum ad bona ventum est, silere debemus, & non magis testimonium perhibere bono? Alioquin corrosores fuisse cõuincimur, nõ correctores: quia mordere, quàm emẽdare maluimus, si bonis obmutescimus, qui intãtum reclamauimus malis. Iustus corripit in misericordia, peccator adulatur in impietate: ille vt curet, iste vt occultet quod erat curandum. Nihil tibi apud eos qui timentes dominum glorificant, suspicandum est de oleo peccatoris, quo tuum quondã caput impinguare solebant. Laudamus te, quoniam tu facis vnde. Nõ nos sanè adulamur, sed in te dei munere adimpletur quod psallis: Psal.118.k Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur, quia in verbo tuo supersperaui. Eccli.39.b Et item: Collaudabunt multi sapiẽtiam eius. En tuam quam plures prædicant sapientiam, sed qui priorem detestati sunt insipientiam. Volo te talium prę- I coniis delectari, qui tam timeant palpare vitia, quàm detrectare virtutibus. Veri isti sunt laudatores, qui ita bona laudare soleant, vt lactare in malis non nouerint. Sunt enim ficti laudatores, veri autem detractores, quos scriptura commemorat dicens: Psal.61.c Vani filij hominum, mendaces filij hominum in stateris, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Hi plane sunt deuitandi, iuxta consilium sapientis dicentis: Prou.1.b Fili, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Habent ergo & lac & oleum peccatores, suaue quidẽ, sed venenosum, sed mortiferum. Molliti sunt, inquit, sermones eius, hoc est adulatoris, super oleum, & ipsi sunt iacula. Habet oleũ & iustus, sed misericordiæ, sed sanctificationis, sed lætitiæ spiritualis. Habet etiam & vinum, quod animæ insolentis infundat vulneribus. Siquidem dolentis, & quam corde viderit esse contrito, oleo misericordiæ consueuit delinire tristitiam. Vbi corripit, vinum infundit: oleum, cum blanditur. Et quidem vinum absq; odio, oleum sine dolo. Proinde non omnis laus, adulatio, sicut nec omnis reprehensio de animi rancore descendit. Psal.140.b Beatus qui dicere potest: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me, oleum autem peccatoris nõ impinguet caput meum. Quod vbi longe fecisti à te, dignum te probasti oleo & lacte sanctorum. Quærant sibi iam in paruulis Babylonis, dulces sed truces matres, quibus lac mortis emulgeant, quos blandis mulceant fauoribus, ac flammis nutriant sempiternis. Nam ecclesiæ alumnus ex vberibus sapientiæ lactis melioris expertus dulcedinem, iam in eo cœ- K pit crescere in salutem, iam & ex eo satiatus eructat dicens: Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Canti.1.a Et hoc ad matrem. Verùm itẽ gustato ac probato quàm suauis est dominus, vt vere patrem dulcissimum ait ad ipsum: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. Psal.30.c Impletum est profecto desideriũ nostrum. Olim enim cum dolens cernerem tanta te auiditate de labiis adulantium, mortis escam, peccati sugere fomitem, optans tibi & gemens, intra me aiebam: Quis mihi det te fratrem meũ sugentem vbera matris meæ? Sint procul à te iam blandi ac fraudulẽti lactatores, qui cum in faciẽ te benedicerent, probris omnium atque ludibriis exponebant, & eorum pręsens euge, orbis tibi fabulam pariebat, imò te fabulam orbi. Si mussitant etiam nunc, dicito illis: Si adhuc vobis placerem, Christi seruus non essem. Quibus in malis placuimus, ęquè & in bonis placere nõ possumus, nisi forte mutati prius incipiant & ipsi odisse quod fuimus, & sic demũ quod sumus diligere. Duæ nostris temporibus ortæ sunt in ecclesia nouæ & execrandæ præsumptiones, quarum vna (vt pace tua commemorem) tua est illa pristinæ conuersationis insolentia. Sed hæc auctore deo emendata est, ipsi ad gloriam, tibi ad coronam, ad gaudium nobis, omnibus ad exemplũ. Potest etiã facere deus vt citius & super altera cõsolemur. Quam sane odiosam admodum nouitatem & vereor proferre in medium, L & prætermittere grauor. Vrget quippe linguam in verba dolor, sed timor ligat. Timor, duntaxat ne quem offendã si palam fecero quod me mouet, quoniã veritas nonnunquã odiũ parit. Veruntamẽ de huiusmodi odio, ipsam quæ parit illud, ita me audio consolantẽ. Necesse est, ait, vt veniant scandala. Matt.18.a Nec me, vt æstimo, tangit omnino quod sequitur: Væ autem homini illi per quem scandalum venit. Cum enim carpuntur vitia, & inde scandalum oritur, ipse sibi scandali causa est, qui fecit quod argui debeat, nõ ille qui arguit. Denique nec cautior sum in verbo, nec circũspectior in sensu, illo qui ait: Melius est vt scandalũ oriatur, q̃ veritas relinquatur. Quanquam nescio quid prosit, si quod mundus clamat, ego tacuero, omniúmque passim naribus iniecto fœtore solus dissimulo pestem, nec audeo nasum cõtra pessimum putorẽ propria munire manu. Cuius enim cor non indignatur, cuius vel clã lingua non submurmurat, diaconum contra euangelium deo & mammonę pariter ministrantẽ? sic quippe sublimatum honoribus ecclesiasticis, vt nec episcopis inferior videatur: sic implicatum militaribus officiis, vt præferatur & ducibus? Rogo quid hoc est monstri, vt cum & clericus & miles simul videri velit, neutrum sit? Par satis vtrobique abusio, siue quòd diaconus mensæ regiæ deputetur ministerio, siue q̃ regis dapifer mysteriis altaris inseruiat. Quis sanè non miretur, imò & detestetur, vnius esse personę, & armatum armatam ducere militiam, & alba stoláque indutum, in medio ecclesię pro- M nunciare euãgelium? tuba indicere bellum militibus, & iussa episcopi populis intimare? Nisi forte (quod intolerabilius est) erubescit euangelium, (de quo vas electionis admodum gloriatur) & cõfunditur videri clericus, magisque honorabile ducit putari se militem: curiam ecclesiæ præfert, regis mẽsam altari Christi, & calici domini calicẽ dæmoniorũ. Quod planè credibilius ex eo videtur, quia cum honores non paucos, sed quantos nec canones nisi inuiti patiuntur, teneat in ecclesia, vnius tamen, quem & in palatio assecutus est, magis (vt aiunt) gloriatur ex nomine, quàm cæterorum quolibet appellari. Cúmque sit archidiaconus, decanus, pręposit usque in diuersis ecclesiis, nihil horum tamẽ tam eum, quàm regis delectat vocitari dapiferũ. O noua & exosa peruersitas. Itáne plus decet hominis quàm dei famulũ nominari? ac terreni, q̃ cœlestis regis dici officialem, altioris ducitur dignitatis? Qui clero militiam, forum anteponit ecclesiæ, diuinis profecto humana, cœlestibus præferre terrena conuincitur. Ergo pulchrius est vocari dapiferum quàm decanum, q̃ archidiaconum? Et quidem: sed laico, non clerico: militi, non diacono.

Mira sed cæca ambitio, magis imis quàm summis delectari, & cui funes ceciderant in præclaris, insatiabili desiderio amplexari stercora, & pro nihilo habere terram desiderabilem. Confundit penitus ordines, & vtroque officio delicate

satis

A satis abutitur, dum & hinc eum delectat pompa, non militia secularis: & illinc quæstus, non cultus religionis. In quo quis facilè non aduertat quantum sit dedecoris non minus vtique regno quàm sacerdotio? Vt enim clericalis constat nó esse dignitatis, regum stipendiis militare, sic nec regiæ maiestatis, rem fortium administrare per clericos. Denique quisnam regum suæ vnquã militiæ clericum præfecit imbellem, & nó magis quempiam fortissimũ ex militibus? Quis item aliquãdo clericorum æquè sibi non iudicauit indignum, laicæ cuiuscunq; personæ mãcipari obsequiis? Ipsum certe quod gestat in capite signum, plus regius decet fast⁹, quàm famulatus. Itémq; regale fastigium magis armis quàm psalmis innititur. Sanè si alteri forte (vt assolet) accessisset quod detrahitur alteri, quo vel regis videlicet humiliatio clericũ amplius sublimasset, aut clerici certe deiectio, regio cõtulisset honori (vt verbi gratia si nobilis aliqua mulier viro nubat plebeio, illa quidem minuitur ex illo, sed ex illa crescit ille) si ita inquam vel rex ex clerico, vel clericus ex rege proficeret, malũ quod ex parte fuisset, vtcunq; forsitã tolerari debuerat. Nũc autẽ cum vtriuslibet diminutio neutrũ prouehat, sed suæ poti⁹ alterutrum plurimum detrahãt dignitatis, quãdo nec clericum decet regis (vt dictũ est) esse vocaríve dapiferum, & nihilo minus regẽ nisi in manu vtriq; fortiũ regni gubernacula possidere: mirũ valde quomodo vtraq; potestas hoc patitur, quòd B vel ecclesia non abiicit diaconum militarem, vel curia clericum principem non contemnit. Et acrius ista & multiplicius inculcare volueram, ac fortassis debuerã, nisi epistolaris breuitas supersedẽdum indiceret: maximéque quia te offendere veritus sum, peperci homini, quippe quem tibi aiũt familiatibus iam olim amicitiis esse deuinctum. Sed nollem te habere contra veritatem amicum. Si tamen persistis, verũ te amicum proba: & da operã quomodo & ipse amicus sis veritatis. Tunc demum veræ erunt amicitię, si veritatis fuerint fœderatæ consortio. Quod si ille non acquieuerit tibi, tene quod tenes, hostiæq; caudam iunge capiti, ac tunicã dei gratia iam polymitam cura facere & talarẽ: quoniam cœpisse nil proderit, si (quod absit) non perseuerare contigerit. Et hic sit epistolæ finis, vbi tu de fine boni commonitus es.

Ad abbatem Lucam. Epistola LXXIX.

BONVM nobis de te charissime, & bonũ valde rarum ostendisti; dum minoris te non solùm non contempseris monita, sed gratias insuper retuleris monitori, prudenter vtique non à quo, sed quod monereris attendens. Gratias ago & ipse deo: quòd mea præsumptio gratiam egit magis, quàm indignationem meruerit. Tenentes itaque tuæ tantæ humilitatis insigne, ampliori iam fiducia monemus quod & prius monuimus. Obsecramus per sanguinem illum C qui pro animabus fusus est, ne tanti emptarum paruipendatur periculum, quod maxime ex virorum & fœminarum cohabitatione non immeritò timetur ab his qui in schola dei diu iam contra diaboli tentamenta luctati, propria experientia edocti dicere possunt cũ apostolo: Non enim ignoramus astutias eius. *2.Cor.2.c* Deniq; quàm nõ negligẽter te oporteat audire non meum, sed ipsius apostoli de hac re consilium, imò præceptum aperte clamantis, Fugite fornicationem: istius nunc tam turpiter lapsi fratris (super quo & nostram dignatus es consulere paruitatem) te doceat experimẽtum. De quo quidem miror quid tibi visum fuerit me tam remotum expetere consultorem, cum propè habeas virum sapientem nostri ordinis, & tuæ pręcipue domus amatorem, Vuilhelmum scilicet abbatem sancti Theodorici. Sed & apud Præmonstratum non ambigo viros esse consilij: qui in rebus dubiis enodandis & prudentes sint, & fideles. Verumtamen quia sic tibi placuit, videris tu cur ita placuerit, ego labia mea non prohibebo. Si frater casum suum quãtumlibet grauem, quantũlibet turpem, prior ipse confessus fuisset: & curandus foret, & non effugandus. Nunc autem quoniam tanti mali aliunde fœtor emersit, nihilo minus quidem eius, si fieri potest, curationi operam dare necesse est, sed aliter. Fortassis enim non expedit vt vlterius apud vos remorari sinatur: ne forte (quod te non immeritò quidem timere scripsisti) pusillus & nouellus grex huiusmodi tabe contaminetur. Nec tamen filio quantumlibet peccatori paterna omnino claudẽda sunt viscera. D Arbitror autem & patri pium, & filio tutum esse consilium, si quæras ei quomodo in aliqua è remotioribus domini Norberti domibus recipiatur, vbi sub districtiori disciplina mutato loco non proposito pœnitentiam agat, donec quandoque, cum tibi visum fuerit, ad locum propriũ reuocetur. Nam ad nostrum ordinem vt trãseat, vestro fortassis nõ expedit. Et quidem quod scripsisti illum sæpe dixisse, nostra se promissione tenere, quia eum si cum licẽtia veniret susciperemus: hoc in nostra præsentia etiam ipse negauit. Sanè si tibi non placet vsquam eum illorum quæ dixi locorũ mittere ad habitandum, aut te volente iste forsitan nõ consentit, aut cum vtrique complaceat, forte non inueniatur qui eum recipere velit: tunc oportet vt aut vrgẽte necessitatis causa, quocunque ad saluandam animam suam ire voluerit, cum literis dimittatur: aut dispensante pietatis gratia, in suo loco retineatur: si tamen persentiri potuerit quomodo ibidem omnis ei occasio iterandi aut seminandi hanc turpitudinem penitus subtrahatur. Et de isto ista sufficiãt. Est aliud apud vos de quo ea præsumptione qua soleo, non cunctabor dicere quod sentio. De molẽdino illo dico quod cõuersi custodientes, fœminarum pati coguntur frequẽtiam. Si mihi creditur, vnum è tribus fiet. Aut videlicet fœminarum accessus omnimodis à molendino prohibebitur, aut molendinum cuicunque extraneo & non conuersis custodiendum committetur, aut idem omnino molendinum relinquetur. E

Ad Guidonem abbatem Molismensem. Epistola LXXX.

QVANTO tibi in hac quam audiui tua aduersitate affectu cõdoleam, nouit affectuum deus omnium cognitor, bonorum immissor. Sed rursum cum considero non per quem, sed à quo immissa sit hæc tribulatio, quantum tibi de præsenti molestia compatior, tantum de prosperitate mox futura spero congratulari, si tamen & tu consilium in perturbatione non amittendo, idipsum mecum sapias: & de manu domini mala sicut & bona cum sancto Iob æquanimiter suscipias, imò exemplo sancti Dauid non tam his etsi seruis tuis pro tantis malis indignari, quàm sub potenti manu dei (qui proculdubio illos misit ad malefaciendum tibi) humiliari te oportere scias. Verùm quia & ad te constat pertinere correctionem illorum, vtpote seruorum ecclesiæ tibi cõmissæ, dignũ est vt pro tam nefaria præsumptione serui nequam corripiantur, ac de rebus eorum damnum monasterij aliqua ex parte recõpensetur. Sed ne tuam magis in hoc vlcisci iniuriam, quàm illorum ferire culpam videaris, rogo, rogánsque consulo, ne tam quo illi digni sunt penses, vt quod tibi dignum est nõ cõsideres: vt videlicet misericordia iudicio superexaltetur, & in tua modestia deus glorificetur. F Porro illum filiũ tuum, mihi quoque propter te & propter seipsum satis charum, ore tuo & nostro spiritu cõmonemus, vt non eatenus sua etsi iusta indignatione debrietur, quatenus dominici illius præcepti obliuiscatur, quo percutienti vnam maxillam, præbere iubemur & alteram. *Matt.5.*

Ad Gerardum abbatem Pultariensem Epistola LXXXI.

SCRIPSISSE me aliquid ad comitẽ Niuernensem in tuæ personæ accusationẽ, nec recordor, nec verum est. Cæterum si pro ecclesia tua ad eundem principem literas misi, hoc non aduersum te, sed pro te egisse me arbitror. Siquidem audieram ipsum tuo & assensu & consilio proposuisse venire ad visitandum vos, ad probandum de tantis malis quæ de domo vestra diuulgabantur, an vera essent, aut cuius culpa essent: vt quod forte sinistrum reperiret ibidem, eius & studio & solicitudine corrigeretur. Cuius tam iustum & tam pium propositum si hortatu nostro roborare curaui: cur te inde læsum iure conqueraris, non video. Puto enim me recte fecisse, si de domo dei zelum dei habens, eius prouidentiam qui emendaturus erat, commonui. Quòd autem ex auctoritate scripturæ arguis me peccasse, quasi qui prius te non corripuerim: scito me nullam de persona tua querelam habere, sed solùm vt pax fiat in ecclesia tua

G tua ex charitate procurare. Deniq; ipsius rei veritatem plenius cognosces, si ad nos causam ipsam (vt dicis) attuleris. Poteris autem hic me inuenire quacunque instantis hebdomadæ die libuerit.

Ad abbatem sancti Ioannis Carnotensis.
Epistola LXXXII.

ADEA de quibus nostram curasti consulere paruitatem, primùm quidem non respondere statueram, non quòd dubitauerim quid respondere deberem, sed quia viro consilij consilium dare, aut præsumptuosum iudicabam, aut superfluum. Cæterum cogitans quod plerisque imò cunctis penè contingere sapientibus solet, in rebus videlicet dubiis plus alieno se, quàm proprio credere iudicio, & qui aliorum facilè ambigua quæque elucidant, in suis consueuerunt scrupulosius hæsitare: statutum non (vt arbitror) irrationabiliter frango, sed simpliciter pando quod visum est mihi, non præiudicans sanius sapiēti. Significasti mihi (nisi fallor) per virū religiosum Vrsum abbatē sancti Dionysij, suggeri tibi à cogitationibus tuis deserere patriam, domúmque cui deo auctore præes, & pergere Hierosolymā, vacare deinceps deo, viuere tibi. Et quidem tendenti ad perfectionē, patriā relinquere fortassis expediat, dicente deo: Exi de terra tua, & de cognatione tua. Sed qua ratione curam tibi creditam animarum exponere debeas, omnino non video. Quid enim? Blanditur depositæ sarcinæ libertas? Sed charitas non quærit quę sua sunt. Forte quietis prouocat & ocij gustus suauior? Sed euacuatur dispendio pacis. Libenter carebo quantolibet etiam spirituali quæstu, qui non possit acquiri nisi cum scandalo. Vbi enim scandalum, ibi proculdubio charitatis est detrimentum. Vbi autem diminutio charitatis, miror quod vel quale possit spiritualis exercitii sperari lucrum. Denique si propriam quisq; quietem communi prætulerit vtilitati, quis iam veraciter dicere poterit, Mihi viuere Christ⁹ est, & mori lucrum? Vbi erit quod iterum dicit apostolus: Nemo sibi viuit, & nemo sibi moritur? Et, non quod mihi vtile est, sed quod multis? Et, vt qui viuit, nō iam sibi viuat, sed ei qui pro omnibus mortuus est? Sed dicis: Vnde ergo mihi tantum desiderium, si ex deo non est? Pace tua dixerim quod sentio. Aquę furtiuæ dulciores sunt, & huiuscemodi omni (vt ita loquar) absinthio amariorē dulcedinem ab angelo satanæ sub prætextu angeli lucis, sitienti cordi tuo infundi non dubitat quisquis eius astutias nō ignorat. Et reuera quis alius possit scandalorum esse suggestor, dissidij auctor, turbator vnitatis & pacis, nisi veritatis aduersarius, charitatis æmulus, hostis antiquus generis nostri, & inimicus crucis Christi diabolus? Siquidem is cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum, etiam nūc bonis quæ te facere videt, inuidet: & cum sit mendax ab initio, mentitur & nūc, meliora pollicens quæ non videt. Quando nanque veritas fidelissimæ illi sententiæ obuiaret: Alligatus es vxori, noli quærere solutionem? Aut quando charitas scandalum suaderet, quæ ad omnium scandala vri se perhibet? Ille ergo, inquā, ille nequissim⁹ & charitati per liuorem, & per mendacium veritati contrarius, falsum mel cū vero felle permiscens, dum promittit dubia pro certis, immittit etiā vera pro falsis, non vt conferat quod frustra speras: sed vt auferat quod fructuose tenes. Circuit & quærit qualiter ouibus curam pastoris subripiat, dum non erit qui eripiat: & nihilo minus pastorē illi horrēdo maledicto subiiciat: Væ illi per quem scandalum venit. Sed confido de sapientia tibi à deo data, quòd nullis maligni versutiis abduci vel seduci poteris spe incerti boni certum inire malum, & æquè certum deserere bonum.

Gene.12.a
H
Philip.1.c
Rom.14.c
1.Cor.10.
2.Cor.5.c
I
1.Cor.7.c
Matt.18.a

Ad Simonem abbatem sancti Nicolai.
Epistola LXXXIII.

PERSECVTIONEM quam propter iustitiā patris, per literas tuas nō sine compassione cognoscentes, licet Christi consolatio de promissione regni tibi sufficiat, tamen nos quod nostrum est, & consolationem quam possumus, & cōsilium quod intelligimus sanum, fideliter exhibemus. Quis enim sine anxietate videat Petrum de mediis fluctibus brachia tendentem? sine dolore audiat columbam Christi non cantantem sed gementem, tanquam quæ dicat: Quomodo cantabimus canticū domini in terra aliena? Quis inquā sine lachrymis lachrymas ipsius Christi de limo profundi etiam nunc leuantis oculos suos in montes, vnde veniat auxilium sibi, respiciat? Veruntamen nos ad quos pro humilitate tua respicere te dicis, montes non sumus, sed & ipsi de conualle lachrymarum laboriosis conatibus enitētes aduersus renitentis inimici insidias, ac mūdialis malitiæ violentiam, tecum clamamus: Auxilium nostrum à domino, qui fecit cœlum & terram. Omnes quippe qui pie volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur. Ita vt cum eis nunquam desit piè viuere, nō semper tamē adsit & perficere pro bona volūtate. Sicut enim impiorum est piis bonorum propositis assidue reluctari, sic contra pietatem non est, propter multitudinem aduersantium, quāuis iusta & sancta desideria paucorum plerumq; non perfici. Sic Aaron sceleratis tumultuantis populi contra voluntatem suam clamoribus cessit. Sic Samuël eidem populo inordinatè regem petenti, inuitus Saulem inūxit. Sic Dauid cum vellet deo cōstruere tēplum, propter infestantiū tamen bella inimicorum, quia vir bellicosus erat, prohibitus est facere quod sanctè proposuit. Simili forma tibi pater venerande consulimus, vt tamē sapientiorum cōsilio non præiudicemus, quatinus ad tempus propositi tui tibíque consentientium rigorem sic temperes, vt infirmorum salutem non negligas. Inuitandi quippe sunt ad arctiorem vitam, non cogendi, quibus vtique semel in ordine illo Cluniacensi præesse consensisti. Illis autem qui altius viuere desiderant, aut cōdescendere imbecillioribus ex charitate, quantum sine peccato possunt, suadendum est: aut ibidem tenere quod cupiunt permittendum, si absque vtrarumque partium scandalo fieri potest: aut certe de congregatione liberos dimitti, fratribúsque aliis secundum eorum propositum viuentibus sociari oportet.

K
Psal.136.a
Psal.120.a
2.Tim.3.c
Exod.32.a
1.Reg.10.d
L

Ad eundem.

PRouide (vt videtis) & non frustra erronea ouicula vestra contra morem nostrum à nobis, non nobis sed sibi & vobis detenta est, cum tali circunuentione imò vtili subuentione & fratri pro arctioris vitæ desiderio, & pro fratris reditu vestræ tandem nihilo minus volūtati satisfactum sit. Hæc autem dico non vt nostram erga vos in hoc velim commendare beneuolentiam, quam per quicquid facere possum, vix sufficerem sicut est demonstrare: sed vt certū habeatis, quod ante vobis dixisse me memini, quia sæpe inquietos animos, quibus sua in qua sunt vita non sufficit, districtior experta compescit. Consilium nostrum super ipso fratre recōciliato, velle vos scripsistis audire, sed non putaui necesse fore, cum paratus veniat nō suam, vt solet, à vobis extorquere, sed vestræ, vt decet, in omnibus voluntati acquiescere. Difficultatē ingressus, quam valde timet, pro ipso & cum ipso supplicamus pie temperari, & aliquanto mitius cum eo agi, quàm cū cæteris solet fugitiuis. In similibus enim factis causa dissimilis simile recusat iudicium. Multum quippe differunt à se, qui timore aut odio religionis de monasterio fugit, & qui eiusdē amore & desiderio transit ad aliud.

M

Ad Vuillelmum abbatem sancti Theoderici.
Epistola LXXXIIII.

QVod me huiusmodi operi operam dare iubes, per quod tollendum sit scandalum de regno dei, libenter accipio: sed quomodo id velis fieri, necdum satis elucet mihi. Nam illam tuam dulcissimam epistolam legens & relegens (sæpius quippe repetita placebat) intellexi quidem te velle vt illis qui de nobis tanquam detractoribus Cluniacēsis ordinis conqueruntur, satisfaciam, quatenus videlicet sciatur non esse verum quod male hucusque de nobis putarunt, vel putari voluerunt. At si post hanc satisfactionem rursus victus eorum ac vestitus superfluitatem & cætera quæ subiūgis, quemadmodum iniungis carpere voluero: & mihi videbor contradicere, & quomodo sine scandalo facere queā, non video. Nisi forte & ordinē quidē laudabilem, & ordinis reprehensores reprehensibiles doceā, & nihilo minus tamē ipsius superflua reprehendā. Si hoc modo vis, aut forte aliter magis expedire vides, manda apertius: & vt valeam quod vis,

A vis eo modo quo vis: ora instantius. Scito tamen non modico me in huiusmodi scriptitationibus feriri detrimento, quia multum hinc mihi deuotionis subtrahitur, dum studium orationis intermittitur, præsertim cum nec vsus suppetat dictandi, nec ocium.

Ad eundem. Epistola LXXXV.

SI NEMO scit quæ sunt in homine nisi spiritus hominis qui in ipso est: si sola in facie videt homo, quia solus deus intuetur cor: miror, nec satis mirari possum, quomodo, quáve ratione tuam atque meam adiuuicem dilectioné pensare vel distinguere potuisti, quatinus nó solùm de proprio, sed & de alieno sententiam corde proferres. Error siquidem est humanæ mentis, non modo bonum putare malum, & malum bonum, aut verum falsum, & econuerso: sed etiam certa recipere pro dubiis, dubia pro certis. Forte verum est quod dicis, minus scilicet à me amari te, quàm me diligis: sed certè certus sum, certum non esse tibi. Quomodo ergo pro certo asfirmas, de quo certum est quia certus minime sis? Mirum. Paulus se suo iudicio nó credit: sed neque (inquiens) meipsum iudico. Petrus luget suam qua se fefellerat præsumptionem cum de suo loqueretur, dicens: Et si oportuerit me mori tecum, nó te negabo. Discipuli de proditione domini, nec in suis fidentes conscientiis, singuli respondebant: Nunquid ego sum domine? Dauid suam de se ignorantiam fatetur orans & clamans: Et ignorantias meas ne memineris. Tu verò nescio qua fiducia, nó solùm de tuo, sed & de meo corde tam aperte declamas: Vt plus amans, inquiens, minus diligar? Hæc quippe sunt verba tua, quæ nollem fuisse tua, quia nescio si sunt vera. Sed & tu si scis, vnde scis? Vnde inquam probasti magis nos à te diligi, quàm te à nobis? An ex hoc quod in tuis literis subiunxisti, quia videlicet qui vadút & veniunt per te de nostris, nullú tibi à nobis deferút monimentú gratiæ vel amoris? Quod verò monimentú, quod amoris experimentum à nobis requiris? Núquid forte scrupulum mouet tibi, quòd ad plura iam tua ad nos scripta, necdum vel semel rescripsi? Sed quando ego maturitatem sapientię tuæ delectari posse putaré scriptitationibus imperitiæ meæ? Sciebã enim qui dixit: Filioli, nó diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Quando verò vnquam opere meo opus tibi fuit & defuit? O scrutans renes & corda deus, qui vnus sol iustitię diuersa seruorum tuorum corda diuersis gratiis velut radiis illustras, quòd diligam illum ex dono tuo, & suo merito, tu scis, & ego sentio. Quatenus autem diligam, tu scis, ego nescio. Tu inquam domine qui dedisti, scis quantum dedisti vel illi me, vel mihi illum amare. Et quomodo aliquis nostrú cui tu nó dixisti, audet dicere: Plus amans, minus diligor: nisi forte qui iam in lumine tuo videat lumen suum, id est in lumine tuæ veritatis agnoscat quantum ardeat igne charitatis?

1. Cor. 4. a — Matt. 26. d — Ibidem. — B — Psal. 24. b — 1. Cor. 3. c

C Ego autem domine interim contentus videre in lumine tuo tenebras meas, quoadusque visites sedentem in tenebris & vmbra mortis, & per te reuelentur cogitationes cordium, & manifesta fiant abscódita tenebrarum, fugatísque tenebris iam nó videatur in lumine tuo nisi lumen: sentio quidem de munere tuo quòd eum diligam: sed necdum video in lumine tuo si vel satis diligam. Neq; enim scio si iam peruenerim ad illam, qua nemo maioré habet dilectionem, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Nam quis gloriabitur castú se habere cor, nedum perfectú? O domine qui illuminas lucernã meã, qua iam video & horreo tenebras meas: Deus meus illumina ipsas tenebras meas, vt videam & gaudeam ordinatã in me charitaté, sciens & diligens quæ diligenda sunt, & quãtum, & ad quid diligenda sunt: me quoque nolens diligi nisi in te, & quãtum diligédus sum. Væ etenim mihi, si quod valde vereor, aut ego plus ab illo quàm merui, aut ille à me minus quàm dignus sit, diligatur. Veruntamé si meliores magis diligendi sunt, sunt autem meliores qui magis diligunt: quid aliud dixerim quàm illum plus me diligere, quem meliorem esse non dubito: me verò minus illum quàm debeo, quia minus valeo? Sed quanto in te (tibi pater dico) maior est charitas, tanto minus cótemnenda est à te nostra possibilitas: quia etsi plus diligis quoniã plus vales, non tamé plus diligis quàm vales. Nos autẽ etsi minus diligimus quàm debemus, diligimus tamen quantum valemus. Tãtum autem valemus, quantum accepimus. Trahe nos post te, vt te apprehendamus, & tecum amplius accipiamus vnde largius diligamus. Quid ergo tu niteris nos apprehédere, & quereris nó posse, quos apprehendisti si attendisti, & adhuc facere poteris, cú volueris, quales quidem sumus, non quales sperabas? Nescio quippe quid aliud intueris in nobis quod non habemus: & sequeris pro nobis quod non sumus. Ideóque non consequeris, quia nó sufficimus: & vt deniq; in epistola tua iuste causaris, deus tibi in nobis, non nos deficimus. Nunc verò si talia placent qualia modo nugatus sum, mãdato, & adiiciam: vt cum obediero, præsumptionis non timeam notam. Præfatiunculam quam tibi mitti iussisti, non habui modo ad manum. Neque enim adhuc dictaueram, quia nec necessarium esse putabam. Quicquid vel tibi vel amicis tuis recte vis, qui dedit velle, det & perficere pro bona voluntate, omni mihi amicitię iure colende pie ac reuerendissime pater.

D

Ad eundem. Epistola LXXXVI.

FRATER Bernardus de Claraualle, suo illi quod suo. Hanc mihi tu salutationis formulam tradidisti, scribendo, Suus ille quod suus. Accipe quod tuum est, & agnosce vsurpationé vnanimitatis esse indicium, & cum quo est mihi commune verbum, animum non distare. Iam ad tuas literas breuiter pro tempore respondendum est. Quæ cum mihi in manus venerút, natalis Dominæ nostræ dies festus illuxerat: cuius me totú iure sibi deuotio vendicans, nihil aliud cogitare sinebat. Sed & núcius repedare festinans, vix vsque in crastinum vt hæc iam festo exoccupatus qualiacúque rescriberem, expectauit. Fugitiuum itaq; fratrem dure à me, vtpote durum corde, increpatú: nihil melius interim potui, quàm ad locum remittere vnde fugerat: quippe qué iuxta nostras consuetudines domi absq; consensu abbatis sui retinere non debui. Oportet autem & à te eum similiter aspere increpari, & ad humilem prouocari satisfactionem, deinde tuis cóforrari literis ad abbatem pro eo directis. De infirmitate nostra nihil certius modo sciscitanti tibi indicare possum, nisi quòd infirm' & fui & sum, nec minus solito, nec multú plus. Quod verò non misi quem missurus eram, causa est plus me animarum scandalum, quàm vnius corporis periculú timuisse. Iam ne quid horum de quibus mandasti, omnino prætermittam, venio etiam ad te. Velle te audire scripsisti, quid te ego (tanquã qui omnia tua norim) facere velim. Sed hoc (nisi fallor) si modo diceré: nec tu posses, nec ego cósulerem. Volo enim & ipse, quod te velle de te iam olim non latet me. Cæterum mea atque tua æquè vt æquum est, voluntate postposita, magis quod velle deum de te puto, & mihi vt tibi suadeã, tutum duco: & tibi si persuadeam, non incommodum. Tene itaque meo consilio quod tenes, mane in quo es, & stude prodesse quibus præes, nec præesse refuge dum prodesse potes: quia væ quidem tibi si pręes, & non prodes: sed vę grauius, si quia præesse metuis, prodesse refugis.

E — F

Ad Ogerium canonicum regularem. Epistola LXXXVII.

TOTIS visceribus charitatis amplectendo fratri Ogerio canonico, frater B. monachus, sed peccator, digne deo conuersari vsque in finem. Si tibi ad tuas literas tardius videor rescripsisse, noueris potius opportunitatem nuncij defuisse. Quas enim nunc primum legis, iamdudum crede dictatas. Sed vt dixi, propter latoris inopiam tardaui mittere, quod scribere non tardaui. Legi itaque in tuis literis te illam quam grauiter ferebas curæ pastoralis sarcinã deposuisse, licentia siquidem ab episcopo vix impetrata, imò extorta tua importunitate. Et hoc non aliter, nisi vt in eius episcopatu quocunque alibi manens ab eius subiectione non recederes. Tu verò cum tibi hoc non placeret, archiepiscopum adiens, & ab ipso tanquam superiori auctoritate securitaté accipiés, ad priorem locum & ad tuum abbatem reuersus es. Vbi qualiter post hęc viuere debeas, à me doceri flagitas, egregio vtique doctore, & magistro incóparabili. Qui cum cœpero docere quod nescio, vel túc incipiet sciri quàm nihil scio. Itáne

G lanam quærit ouis à capra: aquam molendinum à furno: verbum sapiens à stulto? Præterea per totam seriem literarum attollẽs me supra me, multum de me laudabilia intermisces. Quorum quia ipse mihi conscius non sum: & tuæ hæc beneuolẽtiæ asscribo,& ignosco ignorantiæ. Tu enim vides in facie, deus in corde. Sub cuius tremendo aspectu si solicite me circũspicio, certum est quòd eo ipse mihi notior sum quàm tibi, quo propinquior. Ideóque magis credo mihi de me videnti me, quàm tibi opinanti de me quòd non vides in me. Quod si quid forte à me audisti quod possit prodesse tibi, gratias deo age: in cuius manu sunt & nos & sermones nostri. Satisfacis etiam mihi pro eo quòd consilium meum nõ tenueris, confortantis te & monentis animo non frangi, pusillanimitate non vinci: sed portare patienter onus impositũ, quod semel susceptum deponere non licebat. De qua re ipse mihi sicut postulas, satisfacio pro te. Agnoscẽs siquidem sapientię meæ siccitatem, imò insipientiæ meæ semper suspectam habens temeritatẽ, cum non fit quod fieri laudo, nec audeo nec debeo indignari, desiderãs quemque consultius agere quàm à me acceperit. Quotiẽs verò mea sententia eligitur ac tenetur, graui, fateor, onere me premi sentio, rei finẽ semper pauidus & nũquam securus expectans. Videris tu tamen si cõsultè meum de hac re consilium mutaueris. Viderint hi quo-

H rum saniori, si quorum tamen, super hoc fretus es consilio, an rationabiliter egeris. Viderint, inquã, si liceat Christiano iniunctam sibi dimittere obediẽtiam ante mortem, cum Christus factus sit obediẽs patri vsque ad mortem. Etiam, inquis, per licentiam. nam quæsiui eam ab episcopo,& accepi. Bene licentiam quidem quæsisti, sed quomodo non licebat, ac per hoc non accepisti: sed extorsisti. Extorta autem seu coacta licentia, licẽtia non est, sed violentia. Quod ergo tua importunitate victus episcopus fecit inuitus, non fuit absoluere, sed abrumpere. Congratulor quidem tibi quòd sis exoneratus: sed vereor ne deus à te quãtum in te est exhonoratus sit: cuius proculdubio ordinationi resistis, dũ promotus ab illo tu te deiicis. Quod si excusans paupertatis prætendis necessitatem, necessitas parit coronam. Si difficultatem, si impossibilitatem, omnia possibilia sunt credẽti. Sed respõde, quod verius est, quia scilicet placuit tibi magis quies tua, quàm vtilitas aliena. Nec mirum. Placet fateor & mihi quòd hæc quies placeat tibi, si tamen nõ nimis. Quodcunque autem bonum ita placet, vt si recte fieri nõ possit, placeat tamen fieri eo etiã modo quo fas non est, nimis est: ac per hoc iã quia bene non fit, non est bonum. Scriptum est enim: Si recte offers, & non recte diuidis, peccasti. Aut ergo oportuit te gregem dominicum minime seruandum suscipere, aut susceptum nequaquã relinquere, iuxta illud: Alligatus es vxori? noli quærere solutionẽ. Sed ad quid nitor his ratiocinationibus? Nunquid suadeo tibi redire ad onus regiminis, cum iam non pateat locus

I recuperationis? Aut desperare te intẽdo: quasi qui te tali ligaueris culpa, quam iam soluere non possis? Absit. Sed tantum nolo te illud tanquam nullum vel paruum malum negligere: imò semper timere: semper pœnitere: semper securum non esse: sicut scriptum est: Beatus homo qui semper est pauidus.

Gen.4.b

1.Cor.7.e

Prou.2.d

Vides certe quem timorem tibi incutere nitor: non qui tibi sit laqueus desperationis, sed qui spem acquirat beatitudinis. Est siquidem timor inutilis, tristis, crudelis, qui veniam quia non quærit, non consequitur. Est & timor pius, humilis, fructuosus: qui cuilibet quantumlibet peccatori facilè misericordiam promeretur. Talis timor generat, nutrit, & seruat humilitatem, sed mansuetudinem, sed patientiam, sed longanimitatem. Quem non delectat tam inclyta proles? Alterius verò misera soboles est pertinacia, immoderata tristitia, rancor, horror, cõtemptus & desperatio. Non hoc ergo, qui desperationem, sed illo qui generat spem, timens ne non timeres vel parum timeres, tuam tibi culpam sic rememorãdam esse putaui. Est etiã adhuc quo magis timeo tibi: ne forte sicut de quibusdam scriptum est quòd lætantur cum malefecerint, & exultãt in rebus pessimis: tu quoque deceptus, non solùm hoc putes culpam non esse, sed insuper (quod absit) in corde tuo glorieris te magnum aliquid, & quod à paucis solet fieri, fecisse: dum qui emancipatus etiam aliis præeras, contẽnens prælationem rursus subdi prælato malueris.

Prou.28.c

Falsa humilitas veram inducens superbiam in cor talia cogi- K tantis. Quid nanque superbius quàm spontaneæ & tanquam liberæ asscribere volũtati, quod vel cogit necessitatis vis, vel pusillanimitatis infirmitas? Quod si nec labore victus, nec necessitate compulsus, sed volens hoc fecisti: nihil hoc quoque superbius. Dei quippe consilio tuum prætulisti, magis eligẽs tibi quiescere, quàm eius operi deseruire, ad quod te ipse assumpserat. Si ergo vnde deum cõtempsisti, inde ad maiorem eius gloriaris contemptum: nõ est bona gloriatio tua. Sed caue gloriationem, tolle & securitatem, quatinus vtiliter semper solicitus sis, semper humiliter pauidus, non illo scilicet timore, qui sicut iam dixi, prouocat irã, sed illo qui mitigat. Qui horribilis timor siquãdo terrendo tuum pulsauerit animum, tacite suggerens tuum obsequium deo esse non posse acceptum, & quòd tua sit infructuosa pœnitentia, quia videlicet vnde deus à te offensus est, per te emendari non potest: ne ad momentum quidem recipias, sed fidenter responde & dic: Male quidem egi, sed factũ est, & iam nõ potest non fieri. Quis scit si hoc mihi deus expedire prouiderit: & de malo meo ipse qui est bonus, bonũ mihi operari voluerit? Malum ergo puniat quod ego feci, bonum autem maneat quod ipse prouidit. Nostris quippe inordinatis seu voluntatibus seu actionibus nouit bonitas dei vti semper quidem recte in sui ordinis pulchritudinẽ: sępe etiã pie in nostram vtilitatem. O

L clementissima circa filios Adam diuinæ pietatis recordatio, quæ sua non desinit largiri beneficia, non solùm vbi nullum inuenit meritum, sed plerunque etiam vbi totum videt contrarium. Sed ad te redeamus. Secundũ ergo duos timores qui supra distincti sunt, volo te timere & non timere, præsumere & non præsumere. Timere vt pœniteas, non timere vt præsumas. Porro præsumere ne diffidas, non præsumere ne torpescas. Agnosce frater quantũ de te confisus sum, qui te tam acriter increpare, tuum factum nec mihi satis probatum tam audacter diiudicare non dubitauerim: cum id forsitan rationabilius à te actum fuerit, quàm mihi hucusq; notum sit. Neque enim tu in tuis literis fortasse rationes illas quibus excusari posset hoc factum, ponere voluisti, vel propter tuam humilitatem, vel propter literarum breuitatem. De re ergo quã plene nõ noui, suspensam relinquens sentẽtiam, vnum quod fecisti, irretractabiliter laudo: quòd videlicet deposito iugo regiminis, sine iugo tamen esse noluisti: sed amicam repetens disciplinam, de magistro fieri denuo discipulus non erubuisti. Nam cum pastorali vinculo solutus posses tui remanere iuris (siquidem promotio abbatis, emancipatio filij est) tu tamen hac potestate tui nõ vtẽs, sicut aliis dominari renueras, sic tibi quoque præesse timuisti: quiq; vt magister esses aliorum, minus te iudicabas idoneũ: nec te quidem tibi credens, tuus fieri discipulus contempsisti. Et meritò, quia qui se sibi

M magistrum constituit, stulto se discipulum subdit. Et quidem quid alij de se sentiãt, ignoro: ego de me expertus sum quod dico: & facilius imperare, & securius possum pręesse aliis multis, quàm soli mihi. Prudens ergo humilitas, humilisque prudentia fuit, quòd nequaquam credẽs ad salutem te posse sufficere tibi, alieno potius arbitrio deinceps viuere proposuisti. Laudo etiam quòd non nouum vel magistrum vel locum requisisti: sed ad claustrum de quo exieras, & ad patrem sub quo profeceras, familiariter redisti. Rectius quippe fuit vt domus quæ te nutrierat, sed pro fraterna charitate dimiserat, exoccupatũ reciperet, quàm de eius desolatione aliena gauderet. Quòd tamẽ in hoc episcopi licentiã non habueris, nolo vt negligenter ducas: sed aut per te aut per mediam personam quantum in te est satisfacere non differas. Post hæc conuersare simpliciter inter fratres, deuot[us] deo, magistro subditus, senioribus obediens, iunioribus contẽperans, angelis placens, verbo vtilis, humilis corde, mansuetus ad omnes. Caue autem ne quia olim in honore positus fuisti, etiã nunc te putes præ cæteris honorandum, sed magis humilem omnibus exhibeas tanquam de cæteris vnum. Nec enim dignum est, vt inde exigas honorem, vnde refugis laborem. Potest hinc etiam nasci aliud periculum, ad quod te præmonitũ & præmunitum esse volo. Nã sicut omnes ita mutabiles sumus, vt plerunque quod heri volebamus, hodie recusemus: & quod hodie nolumus, cras desideremus: sic quandoq; diabolo suggerente

A gerente poterit contingere, vt ex memoria relicti honoris tuum animũ pulset cupiditas, ita vt omnia quæ viriliter contempsisti, pueriliter desiderare incipias. Dulcescent animo quæ prius amara fuerunt, sublimitas loci, domus cura, rerum dispensatio, obsequia famulorũ, libertas tui, potestas in alios: intantum vt prope reliquisse te pœniteat quod prius tenere grauabat. Cui pessimæ tentationi si vel ad horam (quod absit) assensum præbueris, nõ mediocre damnum incurres tuæ conuersationis. En tota illius elegantissimi & eloquentissimi doctoris sapiẽtia, à quo doceri de tam longinquo postulasti. En illud expectatum ac desideratum elogium, quod audire tantopere studuisti. Hæc summa nostræ eruditionis. An adhuc aliquid magnum expectas? Totũ audisti. Quid amplius requiris? Exhaustus est fons: & tu quæris aquam in sicco? Exemplo illius euãgelicæ viduæ, de paupertate mea totũ quod habui misi. Quid verecundaris? Quid vultũ demittis? Tu me coëgisti, sermonem quæsisti, sermonẽ habes. Sermonem inquam habes iam satis longum, sed mutum, verbis plenum, sensibus vacuum: non quo (vt petieras) in corde tuo charitas ordinetur, sed quo mea inscitia publicetur. Nã vnde iam poterit excusari? Possem forsitan dicere, quòd febre tertiana laborans, quòd pro officio meo curis occupatus hæc dictauerim, cum scriptum sit: Sapientiam scribe in ocio. Sed hæc recte prætenderem, si grãde aliquod atque operosum opus aggressus fuissem. B Nũc autem in tantillo opusculo vt occasionibus me non excusem: nihil horum certius prætẽdere possum, quàm (vt sæpe iam dixi) scientiæ paupertatem. Sed habeo nonnullam meæ confusionis consolationem. Nam etsi non feci vt petieras, si nõ misi quod sperau eras, agnoscis certe quia volui. Sufficiet autem volũtas, vbi deesse vides facultatem explẽdi. Denique & si tibi nullam cõferat vtilitatem, vel mihi proficiet ad humilitatem. Stultus quippe dum non loquitur, sapiens putatur. Nam quod non loquitur, non sensus inopia sed humilitatis esse custodia creditur. Ego itaque si adhuc siluissem, sapiens dicerer: sed non essem. Nũc autem alij insipientem me ridebunt: alij subsannabunt idiotam: alij præsumptori indignabuntur. Putásne paruum hoc mihi conferat religionis emolumentum: cum humilitas ad quam vtique ducit humiliatio, totius sit spiritualis fabricæ fundamentum? Siquidem humiliatio via est ad humilitatem: sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiã. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Nã si non pateris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi. Prodest itaque mihi meam insipientiam sciri, & à scientibus iure confundi, cui sæpe cõtigit à nesciẽtibus iniustè laudari. Terret me apostolus: qui & ipse territus dicit: Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Quàm pulchrè dixit, parco. Nõ parcit sibi arrogans: C nõ parcit sibi superbus: nõ cupidus vanæ gloriæ, & iactator actuum suorũ: qui vel sibi arrogat quod est: vel mentitur de se quod non est. Solus qui vere humilis est, parcit animæ suæ: qui ne putetur quod non est, semper quantum in se est vult nesciri quod est. Grande reuera periculum, audire quenquam de se supra quàm sentit in se. Quis dabit mihi apud homines tantum de veris digne humiliari, quantum vel de falsis datum est indigne exaltari? Illam mihi vocẽ propheticam iure assumerem: Exaltatus autem, humiliatus sum, & conturbatus. Et illud: Ludam, & vilior fiam. Ludam scilicet vt illudar. Bon⁹ ludus, quo Michol irascitur, & deus delectatur. Bonus ludus, qui hominib⁹ quidem ridiculum, sed angelis pulcherrimum spectaculũ præbet. Bonus inquam ludus, quo efficimur opprobriũ abundantibus, & despectio superbis. Nã reuera quid aliud secularibus quàm ludere videmur: cum quod ipsi appetunt in hoc seculo, nos per contrariũ fugimus: & quod ipsi fugiunt, nos appetimus? More scilicet ioculatorum & saltatorum: qui capite misso deorsum, pedibúsque sursum erectis, præter humanũ vsum stant manibus vel incedunt: & sic in se omniũ oculos defigunt. Non est hic ludus puerilis: nõ est de theatro, qui fœmineis fœdisque anfractibus prouocet libidinẽ, actus sordidos repræsentet. Sed est ludus iucũdus, honestus, grauis, spectabilis: qui cœlestiũ spectatorum delectare possit aspect⁹. Hoc casto & religioso ludo ludebat qui dicebat: Spectaculũ facti sumus angelis & hominibus. D Hoc ludo & nos interim ludamus vt illudamur, cõfundamur, humiliemur: donec veniat qui potẽtes deponit, & exaltat humiles: qui nos lętificet, glorificet, in ęternũ exaltet.

Luc. 21. a — Eccli. 38. e — 2. Cor. 12. b — Psal. 87. d — 2. Re. 6. d — 1. Cor. 4. b

Ad eundem. Epistola LXXXVIII.

OMitto nunc imperitiam meam: taceo professionis humilitatem, seu humilitatis professionem: nec iam obtendo vel loci vel nominis mei non dico abiectionem, sed mediocritatem: quia quicquid tale dixero, tu hoc non necessariam excusationem, sed dilatoriam occasionem nominabis: qui meam (vt mihi videbatur) iustam verecundiam pro tuo libitu nunc indiscretionẽ, nunc falsam humilitatem, nunc etiam veram superbiam interpretaris. Horum itaque, quia tibi in dubium venire possunt, nihil assero. Illud autem simpliciter tuæ dilectioni intimo, quod indubitanter te credere volo: toto scilicet hoc tẽpore ex quo tuus nuncius, non is, sed alius recessit à me, nullũ mihi omnino fuisse ocium ad id quod poscis idoneum: tum propter dierum malitiam, tum propter noctium breuitatem. Sed & nũc quoque ita me nouissimæ tuæ literæ occupatissimum inuenerunt, vt ipsas etiã occupationum causas pro mei excusatione lõgum fuerit mihi scribere tibi. Vix quippe illas tuas inter prandendum (nam illa hora mihi primùm redditæ sunt) perlegere potui. Vix has meas quantulascunque furtim, raptim, anticipatis horis, breuiter succinctéque rescripsi. E Quarum quidem breuitatem an æquo animo feras, tu videris. Ego enim, vt verum fatear, propter te mi Ogeri, ipsis curis meis compellor irasci, quanquam in his, teste cõscientia, soli charitati cupiam deseruire. Cuius profecto imperio, quia sapientibus & insipiẽtibus debitor sum, ipsa sola facere potuit, vt necdũ tibi potuerim satisfacere. Quid ergo? Charitas tibi denegat quod tu petis ex charitate? Petisti, quæsisti, pulsasti: & charitas te frustrata est. Quid mihi indignaris? Si vis, si audes, irascere charitati. De qua nanque præsumis impetrare quod postulas, ipsa prohibente fit ne impetres. Et ecce iam longum causatur sermonem, & tibi indignatur qui cogis. Nõ quòd sibi displiceat zelus quo id facis: quippe quem & ipsa donauit tibi: sed vult te illum habere secũdum scientiam: vt cautus sis maiora minoribus non impedire. Vides quàm inuitus auellor à longiori epistola, dum ductus delectatione tibi colloquẽdi, & desiderio satisfaciẽdi, dominæ charitati molestus fio: qua iamdudũ imperãte finem fieri, necdum taceo. O quàm lata in tuis literis patet materia respondendi. Quod si digne licuisset vt libuisset: & tibi forsitã satis esset, & mihi. Sed quæ aliud præcipit, domina est, imò dominus est. Deus enim charitas est: & satisagit pro imperio: quatenus debeam potius obtemperare sibi, quàm vel mihi vel tibi. Et quoniam oportet charitati F deo magis obedire quàm hominibus: nolens dolẽnsque non quidem nego quod postulas, sed interim differo: ne dum tuæ cupio humiliter satisfacere voluntati, sub prætextu falsæ humilitatis per veram superbiam, arcem tantæ potestatis, quæ te quoque veraciter attestante, etiam angelis imperat in cœlis, terrenus vermiculus in terris videar impugnare. Libellũ quem requiris, ipse quoque antequam tuus nuncius ad nos veniret, ab eo cui commẽdaueram requisiui: sed necdum recepi. Dabo autem operam, vt vel cum veneris (si tamen vnquam aliquando veneris) illum inuenias, videas, & legas: non autem transscribas. Nam illum alium quem te significas trãsscripsisse, ego quidem legendum tibi miseram, non transscribendum: videris tu qua vel quorum vtilitate transscripseris. Quod autem te mittente eum nunc habet abbas de sancto Theodorico, ego quidem non iusseram: nec tamen displicet mihi. Vt quid enim libellus meus oculos eius formidaret, cui se videndum animus quoque meus totum si posset expanderet? Sed heu in quãta sermonis angustia mentio se ingessit de tali viro, ne liceat vt dignum erat, in tã dulcissima nobis memoria aliquandiu immorari, quando iamiámque desiderat epistola finẽ. Obsecro te ne graueris opportunitatem quærere quomodo ad eum pergas: prædictum quoq; opusculum non prius cuiquam scribendum vel legendũ exponas, quàm cum eo totum peruideas: paritérque conferatis, & corrigatis quæ corrigenda sunt: vt in ore duorũ testium stet omne ver-

G bum. Et tunc demum an passim cuilibet, an paucis tantùm: an vel cuiquam, an forte etiam nulli expediat demonstrari: & si illa præfatiuncula quam de nostris aliis literis tu eidem coaptasti, apte sedeat, an verò aptior quæri debeat: vestro vtriusque iudicio derelinquo. Sed iam penè mihi exciderat quod in principio epistolę tuę questus es, quòd te arguerim mēdacij. Hoc aliquando me locutū fuisse, non satis recolo. Si quid tamen fuerit (nam magis me oblitum, quàm tuum nuncium mentitum esse crediderim) iocando potius quàm seriò dictū fuisse non dubites. Egóne leuitate te vsum putauerim, aut apud te esse est & nō? Absit à me hæc suspicio de te: qui iugo veritatis beatus quod portas ab adolescentia, lasciuos annos morum superas grauitate. Nec tā simplex sum vt simplicem oris prolationem sine cordis duplicitate mendacium putem: nec tam incuriosus tui, vt oblitus sim vel quod iamdudū cōceperis in affectu, vel quid ab effectu impedierit.

Ad eundem. Epistola LXXXIX.

INdignaris forsitan, vel, vt temperantius dicám, miraris quòd pro longiori epistola quam à nobis speraueras, tam breuem chartulam receperis. Sed memento iuxta virum sapientem, omnia sub cœlo tempus habere: & tempus quidem loquendi, & tempus esse tacendi. Quando autem suum tempus silentium habebit, si hos etiam sacros dies quadragesimæ nostra sibi vendicat confabulatio? Eáq; ipsa tanto occupatior quanto laboriosior, dum non quidem præsentes alterutrum dicere leuiter valemus quæ volumus: sed absentibus necesse est nobis inuicem diligenter dictare quæ vel petimus abinuicem vel petimur. Dum verò absens cogito, dictito, scriptito, mittóque quod pręsens legas: rogo vbi ocium, vbi silentij quies? Sed hæc, inquies, omnia facere potes in silentio. Mirum si ex sententia hoc respondeas. Quantus enim tumultus est in mente dictantium, vbi multitudo perstrepit dictionum, vbi orationū varietas, & diuersitas sensuum concurrit: Vbi sæpe respuitur quod occurrit, & requiritur quod excidit. Vbi quid pulchrius secūdū literam, quid consequentius iuxta sentētiam, quid planius propter intelligentiam, quid vtilius ad conscientiam, quid denique cui vel post vel ante ponatur, intentissime attenditur: multáque alia quæ à doctis in huiusmodi curiosius obseruātur. Et tu in hoc mihi dices esse quietem? tu hoc, etiam si lingua sileat, silentiū nomihabis? Quanquā nō solùm temporis, sed nec meæ professionis est huic rei operam dare quam postulas, nec possibilitatis adimplere quod optas. Siquidē vel monachi (quod esse videor) vel peccatoris (quod sum) officium nō est docere, sed lugere. Indoctus quoque (quod & vere me fateor esse) si præsumat docere quod nescit, nihil indoctius agit. Docere itaque nec indocto est in promptu: nec monacho in ausu: nec pœnitenti in affectu. Sed & propter hoc elongaui fugiens, & maneo in solitudine, & cū propheta proposui custodire vias meas, vt non delinquam in lingua mea: quoniam iuxta eundē prophetam, vir linguosus non dirigetur super terrā: & secundum aliam scripturam, Mors & vita in manibus linguæ. Silētium autem, dicēte Esaia, cultus iustitię est. Et bonum est expectare (vt docet Hieremias) salutare dei cum silentio. Ad hunc ergo iustitiæ cultum, ad hanc omnium virtutū matrem nutricem custodem, ne penitus videar negare quod petiisti: & te, & quicunque tui similes proficere cupiūt in virtutibus, inuito & prouoco, etsi non verbo doctrinæ, certe mei silētij exemplo: vt vel silendo doceam te silere, qui loquendo compellis me docere quod nescio. Sed quid ego facio? Mirum si non rides quòd ego, qui multiloquiū tantopere damnare videor, in tam multa verba tam loquaciter iam progredior, & dum cupio tibi commendare silentium, contra silentium per multiloquium pugno. Vuerricum nostrum de cuius conuersatione & pœnitētia consolari desideras: quantum ex fructibus eius perpēdimus, noueris deo dignè conuersari, dignósque pœnitentiæ facere fructus. Libellum autem quem à me exigis, penes me modo nō habeo. Quidam enim amicus noster eodem zelo quo tu flagitas, diu est quòd apud se illum detinet. Sed ne tuæ benignitatis petitionē abire patiar omnino frustratam, alium nuper à me editum in laudibus virginis matris tibi transmitto. Quem quia eius exemplar non teneo, rogo vt quantocyus ad me remittas: vel si maturius adueneris, ipse deferas tecum.

Ecclés 3.a — H — I — Psal. 54.b — Psal. 38.a — Psal. 139.c — Prou. 18.d — Esa. 32.d — Hier. 3.c — K

Ad eundem. Epistola XC.

BReues breuibus reddidi literas, occasionem vtique breuiter rescribendi, de tuarum breuitate libenter accipiés. Et verò quid iuuat veras, & vt veraciter loqueris, æternas amicitias vanis atq; transitoriis iactitare verbulis? Quantalibet versuum diuersitate, verborum multiplicitate, scriptorum varietate tuam mihi charitatem ostentare seu commendare coneris, minus certe sentio te exprimere quàm diligis. Idémque tu de me sentiendo non falleris. Cum tuæ literæ in manus nostras venerunt: te in corde nostro qui eas miseras inuenerunt. Has quoque nostras nec me sine te scribere certus sum, nec te sine me confido lecturum. Laboramus quidem vterque ad alterutrum scriptitando, alterius fatigantur & nuncij ad alterum scripta portando: sed nunquid spiritus grauantur amādo? Cessent igitur quę absque labore non possunt actitari: & illud frequentetur, quod quāto attentius satagitur, tanto minus constat laborari. Quiescant inquā à dictando ingenia, labia à confabulando, à scribendo digiti, à discurrendo nuncij: non autem quiescant corda die ac nocte meditari in lege domini, quæ est charitas. A quo negocio quanto quietiores sumus, tanto minus quiescimus: quantóq; occupatiores sumus in illo, tanto nos quietiores sentimus ex illo. Amemus & amemur, in altero nobis, in altero nostris consulentes. Nam quos amamus, in ipsis profecto requiescimus. A quibus autem amamur, ipsis nos in nobis requiē paramus. Porro amare in deo, charitatē habere est. Studere vero propter deum amari, charitati seruire est. Sed quid ego facio? Ego promissor breuitatis, iam tenebor prolixitatis exhibitor. Si de fratre Vuerrico desideras, imò quia desideras scire: sic currit non quasi in incertum, sic pugnat non quasi aërē verberans. Sed quoniam scit neque pugnantis esse neq; currētis, sed miserentis dei: ipsum rogat à te orari pro se, quatenus qui iam donauit ei & pugnare & currere, det & vincere & peruenire. Abbatem vestrum mihi non tantū propter te, sed & propter suam bonam famam charissimum, corde meo & ore tuo saluto, gratantissime eum visurus illo & tempore & loco quo promisisti. Notifico etiam tibi quòd & nūc paulisper aggrauata manu domini super me, impulsus euersus sum vt caderem: ita vt securi ad radicem infructuosæ arboris corporis mei apposita, iamiámque succidi metuerem: cum ecce tuis cæterorúmque amicorum nostrorum orationibus & hac vice pius dominus pepercit mihi, sub spe tamen promissi fructus in futuro.

L — M

Ad abbates Suessione congregatos. Epistola XCI.

REuerendis abbatibus apud Suesionem in nomine domini congregatis, seruus sanctitatis eorum frater Bernardus abbas dictus de Claraualle, quæ recta sunt videre, constituere, & tenere. Irascor occupationibus meis, quibus impedior interesse conuentui vestro, corpore tamen duntaxat. Nam spiritum nec spatia terrarū, nec turba curarum absentare queunt: quippe orantem pro vobis, congratulantem vobis, atque in vobis quiescentem. Non me, inquam, sanctorum potest carere conuentus, nec loci corporísve distantia priuat prorsus à consilio iustorum & cōgregatione. Illo præsertim cōsilio, in quo non hominum traditiones obstinatius defensantur, aut superstitiosius obseruātur: sed diligenter humilitérque inquiritur quæ sit voluntas dei bona & beneplacēs & perfecta. Illuc toto desiderio feror, deuotione immoror, condelector amore, inhęreo consensu, æmulatione persisto. Ne ergo in vacuum vos (quod absit) conuenisse subsannent qui dicunt vobis euge euge, contendite obsecro bonas facere vias vestras & studia vestra, quæ profecto nimis bona esse non possunt. Esto quòd posiis nimium fortassis esse iustus, posis & nimium sapiens: sed plane bonus vltra modūm esse non potes. Et quidem lego, Noli esse nimium iustus. Lego, non plus sapere quàm oportet sapere. Nūquid autem aut ne sis

Eccles. 7.c — Roma. 12.a

A ne sis nimiũ bonus: aut non plus bonus quàm oportet? Nemo esse bonus plusquam oportet potest. Bonus erat iam Paulus: & tamen nequaquam cõtentus, libenter se ad ea quæ ante se sunt extendebat, posteriora obliuiscẽs, & seipso semper melior effici studẽs. Solus deus melior seipso esse idcirco nõ vult, quia nõ valet. Recedant à me & à vobis qui dicũt: Nolumus esse meliores quàm patres nostri: tepidorum & dissolutorum se filios protestantes. Quorũ memoria in maledictione est, quia manducauerunt vuas acerbas, quibus dentes filiorum obstupuerunt. Aut si sanctis & bonæ memoriæ patribus gloriantur, imitentur certe sanctitatem, quorum indulgẽtias dispensationésque pro lege defendunt. Quanquam sanctus Helias, Nõ sum, inquit, melior quàm patres mei. & non dixit se nolle patribus esse meliorem. Vidit Iacob in scala angelos ascendentes & descendentes. Nũquid stantem quempiam siue sedentem? Non est stare omnino in pendulo fragilis scalæ, neque in incerto huius mortalis vitæ quicquam in eodem statu permanet. Non habemus hic manentem ciuitatem, nec futurã adhuc possidemus, sed inquirimus. Aut ascẽdas necesse est aut descẽdas. Si attentas stare, ruas necesse est.

3.Reg.19.a

Minime pro certo est bonus, qui melior esse non vult. Et vbi incipis nolle fieri melior, ibi etiã definis esse bonus. Recedant etiam à me & à vobis qui dicunt bonũ malum, & malum bonum. Qui dicunt cultum iustitiæ malum: quodnã bonum iam reputaturi sunt? Vnum verbũ olim locutus est dominus: & pharisæi scandalizati sunt. At nouos nũc pharisæos non verbum, sed silentium scandalizat. In hoc vno certe aduertitis quòd occasionem quærũt aduersum vos. Sed finite illos: cęci sunt, & duces cæcorum. Intẽdite saluti paruulorũ, non murmuri maleuolorum. Non valde illorũ vobis curandum est scandalum, qui non sanantur nisi vos infirmemini. Sed nec vt vestris ipsis omnia omnibus placeant quæ statuitis, expectandum. Alioquin aut nullum aut rarũ bonum constituitis. Satius verò ipsorum profectibus quàm volũtatibus prouidetis. Fideliúsque inuitos trahitis ad deũ, quàm desideriis cordis eorum relinquitis. Commendo me sanctis orationibus vestris.

B

Ad Henricum regem Anglorum. Epistola XCII.

HENRICO illustri Anglorum regi Bernardus abbas dictus de Claraualle, cœlorũ regi de terreno regno seruire fideliter, & humiliter obedire. In terra vestra tenetur præda domini mei atque vestri: & illa præda pro qua maluit mori quàm carere illa. Ego eam sequi disposui, & mittere de nostra militia qui in manu valida, si vobis non displicet, requirant, recuperent & reducant. Et nunc huius rei gratia præmisi hos quos præsentes cernitis exploratores, qui esse rei indagent sagaciter, renunciéntque fideliter. Assistite eis tanquam nunciis domini vestri, & in ipsis feudum vestrum deseruite. Ipse verò ad honorem suum, ad salutem vestram, ad patriæ sospitatem & pacem, lætum vos & inclytum perducat in bonum ac placidum finem.

C

Ad Henricum Vuintonensem episcopum. Epistola XCIII.

VIRO illustri domino Henrico dei gratia Vuintonensi episcopo Bernardus abbas dictus de Claraualle, in domino salutem. Multorum iam relatione lætabundus accepi locum gratiæ non infimum humilitatem nostram apud vestram celsitudinem obtinere. Non sum meritus, sed eo non ingratus. Itaque refero gratiam pro gratia, & si non condignam, certe quam possum. Nec vereor quantula sit oblatam vel potius relatam à vobis sperni, quam & amãter promereri, & dignanter præuenire curastis. Verum modo plura scribere supersedi, donec vestro, si dignum iudicatis, agnoscam rescripto qualiter pauca hæc accipiatis. Quæ autem rescribere vel iniungere verbo placuerit, abbati Ogerio bene committere potestis, per quem & hæc nostra recipitis. Pro quo etiam vestram excellentiam cõpellamus, quatenus & notum ex hoc habeat & commẽdatum, vtpote hominem honestate, scientia, religionéque commendabilem.

D

Ad abbatem cuiusdam monasterii Eboracensis, vnde exierat prior cum aliquantis fratribus. Epistola XCIIII.

CONSILIVM expetitis à me literis trãsmarinis, quod vtinam ab alio potius quæsissetis. Coarctor siquidem è duobus. Si enim non respondeo, taciturnitas contemptum quodammodo sonare videbitur. Respondere autem sine periculo me posse non video, cum quicquid respondero, necesse sit aut scandalum cuipiam generare, aut reddere securum quenquam plus quàm oportet, aut certe in quo non oportet. Quòd à vobis recesserunt fratres vestri, nec nostro nec nostrorum factum est, me sciente, consilio vel hortatu. Credimus autem ex deo fuisse, quod nec tantis potuit dissolui conatibus. Credimus hoc idem & ipsos sentire fratres qui nostrum tantopere de seipsis consilium flagitant, credo remordente eos conscientia quòd retro abierint. Alioquin beati sunt (secundum apostolum) si se non iudicant in eo quod probant. Cæterum quid faciam vt interrogatus nec silendo nec respondendo molestus sim cuiquam? Ita fortassis expediat, si misero eos qui me interrogant, ad doctiorem, & cuius reuerentior sanctiórque auctoritas sit. Sanctus papa Gregorius in libro pastorali: Quisquis bonum maius subire, inquit, proposuit: bonũ minus quod potuit, sibi illicitum fecit. Ad quod probãdum subiicit testimonium de euangelio dicens: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciẽs retro, aptus est regno cœlorum. Et infert: Qui igitur fortiori studio intẽderat, retro respicere conuincitur, si relictis bonis amplioribus ad minima retorquetur. Item ipse in homilia tertia super Ezechielem: Sũt nonnulli qui bona quidem quæ nouerunt operantur, atq; hæc operantes meliora deliberant, sed retractantes meliora quæ deliberauerant immutant. Et quidem bona agunt quæ cœperant, sed à melioribus quę deliberauerant succumbunt. Hi nimirum ante humana iudicia stare videntur in opere, sed ante omnipotẽtis dei oculos ceciderunt in deliberatione. En speculum. In hoc non vultum natiuitatis, sed factũ reuersionis suę considerent: hic se discutiant, hic se diiudicent, cogitationibus suis accusantibus siue defendentibus, & quidem apud spiritualem qui omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Quidnam verò maius aut minus, superius an inferius, arctius siue remissius sit, quod videlicet reliquerũt, an ad quod redierunt, ego quidem haud temere diffinierim: ipsi viderint. Et hoc illis Gregorius. Tibi vero pater reuerende, tam tuta certitudine quàm nuda veritate ego dixerim, omnino nõ expedire spiritum velle extinguere. Noli, inquit, prohibere eũ qui potest benefacere, sed si vales & ipse benefac. Gloriari autem magis oportet in profectibus filiorum, quoniam filius sapiens gloria est patris. De cætero nemo mihi molestus sit quòd iustitiam Dei non abscondi in corde meo, nisi quòd minus fortasse ob vitandum scandalum quàm debui dixi.

Rom.14.d

E

Luc.9.g

Prou.3.b

Prou.10.a

F

Ad Archiepiscopum Eboracensem. Epistola XCV.

SPLENDOR operis, & opinionis odor bene (vt comperi) in gloria vestra conuenerunt. Opinionem opus probat nec falsam fuisse nec vacuam: cum quod ante sparserat vbique volans fama, vbique res ipsa faciat manifestum: quomodo nunc maxime claruit zelus iustitiæ, eminuit & inualuit sacerdotalis vigor, in defensione videlicet pauperum, & pauperum quibus non erat adiutor. Olim quidem opera misericordiæ & eleemosynas vestras enarrabat omnis ecclesia sanctorum. Sed hoc vobis commune cum pluribus, quippe quod à cunctis substantiam huius mundi habentibus exigitur. Verùm hoc opus episcopale, hoc paternæ pietatis tam egregium specimen, hic vere diuinus feruor quo pro tuendis suis pauperibus, ille proculdubio zelum vestrum accendit & accinxit, qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentẽ: hoc totum inquã speciale accessit, vestræ dignitatis decus, insigne officii, ornamentum coronæ. Aliud est reficere ventrem esurientis, & aliud sanctã zelare paupertatem. Ibi enim seruitur naturæ, hic gratię. Visitabis, inquit, speciem tuam: & nõ peccabis. Ergo qui alienam carnem so-

Iob 5.d

G uet, facit ne peccet: qui autem alienam sanctitatem honorat, fructificat sibi. Ideo ait: Desudet eleemosyna in manu tua donec inuenias iustũ cui des. Quo fructu? Quoniam qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Soluamus proinde naturę debitum, ne peccemus. simus gratię coadiutores, vt & participes fieri mereamur. Sane vtrunque ita in vobis admiramur, vt vtrũque datum vobis desuper fateamur, quatinus diuinis laudibus æternaliter misceatur quicquid ex vobis temporaliter necessitatibus nostris impenditur, meritò reuerende & omni amoris synceritate colende atque amplectende pater.

Matt. 10. d

Ad Richardum Fontanensem abbatem, & socios eius.
Epistola XCVI.

QVanta audiuimus & cognouimus, ea & fratres nostri vterque Gaufridus annunciauerunt nobis, quemadmodũ nouiter recaluistis igne dei, conualuistis de infirmitate: refloruistis in nouitate sancta. Digitus dei est iste, subtiliter operans, suauiter renouans, salubriter mutans, non quidem de malis bonos, sed de bonis faciens meliores. Quis dabit mihi vt transeam & videam visionem hanc magnam? Nec enim minus mira minúsve iucunda ista promotio est quàm illa mutatio: nisi quòd multo facilius reperias multos H seculares conuerti ad bonum, quàm vnum quempiam de religiosis transire ad melius. Rarissima auis in terris est, qui de gradu quem forte in religione semel attigerit, vel parum ascendat. Vestrum proinde dilectissimi, tam insigne quàm salubre factum non solùm nos qui serui vestræ sanctitatis esse percupimus, sed & vniuersam meritò lætificat ciuitatem dei: quippe quo rarius, eo & carius. Erat autem & necessariũ ad cautelam proximam defectui mediocritatem transcẽdere, & declinare teporem, qui deo vomitum prouocat, sed & sic oportebat propter cõscientiam. Professis siquidem sanctam regulam, an citra eius puritatem sistere gradum tutũ sit, ipsi sensistis. Dolens doleo quòd vrgente diei malitia & nuncio festinante plenum affectũ exili cogor designare stylo, & breui chartula latam comprehendere charitatem. Si quid deest, frater G. viua voce supplebit.

Ad ducem Conradum. Epistola XCVII.

OMnis potestas ab ipso est cui dicit propheta: Tua est potentia, tuum regnum domine: tu es super omnes gentes. Hinc ergo dignum duxi tuam ô illustris princeps, commonere excellentiam: quantum te oporteat deferre terribili, & ei qui aufert spiritum principum. Comes Gebennensis, vt accepimus per os eius, ad iustitiam se obtulit & offert I de omnibus quæ te dicis habere aduersus eum. Si super hoc alienam pergis inuadere terram, ecclesias destruere, incendere domos, exulare pauperes, homicidia perpetrare, & humanum fundere sanguinem: nõ est dubium quin grauiter irrites aduersum te patrem orphanorum, & iudicem viduarũ. Eo certe irato non expedit tibi dimicare in quantalibet multitudine vel fortitudine. Nihil enim intererit apud omnipotentẽ dominum sabaoth, in multis an in paucis cui volet dare victoriam. Ipse nimirum cum voluit fecit vt vnus mille, & duo fugarent decem milia. Hæc pauper ego, pauperum permotis clamoribus, tuæ magnificentiæ scribere volui, sciens tibi honorificẽtius, humilibus consentire, quàm hostibus cedere. Nõ quòd putem hostem te fortiorem, sed quòd nouerim deum omnipotentem potentiorem, qui superbis resistit, humilibus dat gratiam. Huius rei gratia tuã vir nobilis præsentiam adissem si licuisset. Nũc autem pro me hos de fratribus nostris destinare curaui, si forte suis & nostris precibus à tua dignatione obtineãt vel perfectã concordiam, si fieri potest: aut certe inducias vsque dum liceat nobis firmam quærere pacem, ad dei voluntatem, & honorem tuum, & patriæ salutem. Alioquin si nec oblatam iustitiam recipis, nec nos precantes respicis, imò deum in nobis de tua te salute commonentem nõ attendis, videat ipse & iudicet. Scimus autem quòd meritò formidamus difficilè posse congredi tãtos exercitus absque vtriusque partis grauissima strage.

De Machabæis: sed ad quem scripta sit, ignoratur.
Epistola XCVIII.

K

QVod per fratrem Hescelinum tua charitas à mea paruitate quæsiuit, inde iam ad me scripserat Fulco Sparnacensis abbas. Cui ego nil rescripsi: volens si quam forte super hoc reperissem patrum sententiam, ipsam potius ei transmittere, quàm nouum vel nostrum quippiam respondere: qua nõ facilè occurrente, iam quod sentio ego sic interim vtrique respondeo, vt quodcunque forte rationabilius quilibet vestrum super eadem quæstiuncula quandoque vel legerit vel audierit, vel certe ipse senserit, mihi vicissim impartiri non negligat. Quæris itaque quidnam visum patribus fuerit, vt solis ex omnibus antiquis iustis singulari quodam priuilegio Machabęis annuam celebritatẽ pari cum nostris martyribus veneratione decernerẽt in ecclesia solenniter exhibẽdam? Si dixero dignos meritò martyrum gloria iudicatos, quibus non impar fuit in martyrio virtus: erit forsitan solutum cur ipsos, sed necdum plane cur solos, cum & alios nonnullos ex veteribus pari constet zelo pietatis occubuisse, nõ tamen pari & tripudio recoli meruisse. Quod si illis non immeritò huiuscemodi negatur solennis celebritas, quia nimirum quod præbuit virtus, præripuit tempus: cur non & eadem fuit in Machabæis consideratio? Siquidem & ipsi pro tempore non ad cœli mox gaudia, sed ad inferni tenebras descenderunt: ne tunc quippe apparente primogenito ex mortuis, qui aperiret credẽtibus regna cœlorum: agno videlicet de tribu Iuda: qui aperit, & nemo claudit: ad cuius introitum cum omni auctoritate supernis potestatibus dicetur: Tollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Proinde si incongruum videtur cum gaudio recolere transitum qui gaudij non fuit: caueatur & in istis. Aut si istos ob suæ virtutis meritum festiuo prosequi fauore placet: cur non itidem deferetur & illis? An dicendũ est vtrosque quidem in morte communem habuisse cum martyribus pietatis causam, sed non etiam vtrosque pariter eandem cum illis adeptos fuisse martyrij formam? Vniuersis nempe tam veteris quàm noui testamenti martyribus æquè cõuenit pro iustitia occubuisse: sed interest quòd isti passi sunt quia illã tenebant: illi quia non tenentes reprehẽdebant. Isti quòd eam non desererent: illi quòd deserentes perituros esse assererent. Et vt breuiter totum in quo differũt proferamus: hos cultus, illos zelus iustitię martyres fecit. Soli ex veteribus Machabæi, quia non solùm causam, sed & formam (vt dixi) noui martyrij tenuerunt, iure fortasse in ecclesia cum nouis ecclesiæ martyribus eandem consuetę celebritatis gloriã assecuti sunt. Instar quippe martyrum nostrorum libare & ipsi diis alienis, patriámq; deserere legem, imò mandata dei transgredi cogebantur, renuebant, & moriebãtur. Non sic Esaias, non sic Zacharias, non denique vel magnus ille Ioannes Baptista ita mortuus est: quorum primus serra fertur scissus fuisse, secũdus inter templum & altare legitur occisus, tertius in carcere decollatus. Si quæritur à quibus, ab iniustis & impiis. Si qua causa, pro iustitia & pietate. Si quomodo, non tam eas confitendo quàm proponendo. Proponebant veritatem audiẽtibus eam: veritas pariebat eis odium, & odium mortem. Licet iniusti & impij, non tam tamen in illis pietatem persequebantur, quàm à se repellebãt: nec tam in illorum iustitiam ferebantur, quàm propriam tuebantur iniustitiam. Aliud est aliena inuadere, aliud defendere sua. Nõ est idipsum nolle sequi veritatem, & persequi: inuidere credentibus, & increpantibus indignari: obturare os confitentium, & redarguentium stimulos non ferre patienter. Denique misit Herodes, & tenuit Ioannem. Quamobrẽ? Quia Christum prædicabat? Quia vir bonus erat & iustus? Imò propter hoc magis reuerebatur illum, & audito eo multa faciebat. Sed quoniam arguebat Herodem Ioannes propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui, ideo vinctus, ideo & decollatus est: passus quidem & ipse pro veritate, sed quam zelare videretur, non negare cogeretur. Hinc est quòd hęc ipsa tanti martyris passio, multorum etiam longe minorum festiuitatibus minus festiuę recolitur. Profectò si tali ratione & ordine passi fuissent Machabæi, ne vlla quidem fieret

L

Psal. 23. b

M

A ret de eis mentio. Nunc autem quoniam similes illos fecit martyribus Christianis non dissimilis veritatis confessio, meritò eos similis prosequitur & veneratio. Nec moueat sane quòd quẽadmodũ martyres nominatim & ipsi pro Christo minime passi sunt, quia non interest siue sub lege pro legalibus obseruantiis, siue sub gratia pro mandatis euangelicis quis patiatur. Vterq; enim æquè pro veritate, ac per hoc pro Christo, qui dixit: Ego sum veritas: pati cognoscitur. *Ioan.14.a* Itaque plus contulit Machabæis in hac parte martyrij genus quàm virtus, quando ne hos quidem ex patribus, quos pari constat virtute illo in tempore pro iustitia decertasse, pari etiam honore concelebrat præsens duntaxat ecclesia. Puto quòd arbitretur indignũ quantumlibet laudabili morti quæ Christi mortem præcederet, diem festum impendere: præsertim cum ante illam salutiferam passionem, nõ festiua gaudia, sed claustra tenebrosa quosque morientes exciperent. Sane Machabęos ideo (vt dictum est) excipiendos iudicauit ecclesia: quoniam quod eis negabat tempus, contulit martyrij genus. Nec solùm ipsos, sed & qui forte vitæ iã in carne manifestatæ mortem sua morte præuenerunt, siue morientes in ipsa, sicut Simeon & Ioannes Baptista: siue etiã pro ipsa, sicut innocentes: quos alia ratione, licet ad inferos & ipsi descenderint, ritu nihilo minus solenni veneramur. Et innocentes quidem, quoniã iniustum profectò fuit innocentiam pro iu-B stitia morientem vlla vel præsenti gloria defraudari. Ioannes quoque sciens quòd à diebus suis regnum cœlorum vim patitur, vnde & clamat: Agite pœnitẽtiam, appropinquabit regnum cœlorum: simúlq; vidẽs vitam se protinus secuturam, *Matt.3.a* mortem lætus excepit. Quod vtique ab ipso domino moriturus sciscitari solicitus fuit, ac certificari meruit. Nã cũ per discipulos eum interrogasset: Tu es, inquiens, qui venturus es, an aliũ expectamus? post enarrata plura miracula audiuit, *Matt.11.a* Et beatus qui non fuerit scãdalizatus in me. In quo nimirum verbo significauit se dominus moriturum, & tali morte quæ posset Iudæis esse scandalum, gentibus stultitia. Ad hanc vocem sponsi gaudẽs amicus spõsi alacri animo præcessit, quò & illum in proximo esse venturum, iam dubitare nõ potuit. Porro qui lætus & tam lætus potuit mori, potuit & lætam sibi memoriam promereri. Sed & senex ille tam plenus virtutum quàm dierum, morte iam propinqua vitam baiulans in manibus aiebat: Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare *Luc.2.e* tuum. Ac si diceret: Securus descendo in carcerem, qui tam præsto meam sentio redemptionẽ. Et hic ergo qui cum tam secura iucunditate, & iucunda securitate moritur, merito in ecclesia celebrari cum gaudio memoratur. Cæterum illa qua ratione mors festiua reputabitur, quam nulla gaudiorum festiuitas comitatur? Aut vnde gaudium sumeret moriturus, C qui se & ad infernales descẽdere tenebras certus erat, nec certi quippiã secum ferebat vnde in proximo de sui liberatore consolaretur? Inde est quòd vnus sanctorum cum audiret, Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & nõ viues: conuertit *Esa.38.a* se ad parietem, & fleuit fletu magno, atq; ita impetrauit exosæ mortis aliquam dilationem. Hoc denique & miserabiliter plangebat dicẽs: In dimidio dierum meorum vadam ad *Ibidem.* portas inferi. Et paulopost, Non videbo, inquit, dominum deum in terra viuentium, non aspiciam hominẽ vltra, & habitatorem quietis. Hinc & alius quidam: Quis mihi hoc, ait, *Iob 14.c* tribuat vt in inferno protegas me, & abscondas me donec pertrãseat furor tuus: & constituas mihi tẽpus in quo recorderis mei? Israël quoque ad filios aiebat: Deducetis canos *Genes.42.g* meos cum dolore ad inferos. Quid in his solẽnis lętitiæ, quid festiuæ celebritatis apparet? Nostri autem martyres cupiunt dissolui, & esse cum Christo: certi vbicunque est corpus, illò sine mora congregatum iri & aquilas. Mox inquam ibi exultant iusti in cõspectu dei, & delectantur in lætitia. Ibi ibi benignissime Iesu, ibi statim vt de hoc seculo nequam sanctus quisque eripitur, adimpletur lætitia cum vultu tuo. Vna ibi vox iubilo resonat sempiterno, vox vna exultationis & salutis in tabernaculis iustorũ. Anima nostra sicut passer erepta *Psal.123.a* est de laqueo venantium: laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Nũquid hoc decantare libebat apud inferos sedentibus in tenebris & vmbra mortis: dum nõ erat qui redimeret, neque qui saluum faceret: quãdo necdum visitauerat nos D oriens ex alto, primitiæ scilicet dormiẽtium Christus? Meritò igitur ecclesia (quæ gaudere cũ gaudentibus, flere cũ flentibus nouit) quos pares iudicat ex virtute, discernit tamen ex tempore: nec pari putat prosequendum obsequio & transitũ ad vitam, & descensum ad inferos. Itaque martyrium facit causa, tempus genúsque discernũt. Tempus quippe Machabæos à nouis martyribus disiungit, coniungit antiquis. Genus verò nouis aggregat, segregat à veteribus. Et hę quidem in ecclesia præmissis ex causis differentiæ obseruantur. Cętẽrum apud deũ vniuerso cœtui sanctorum cõmune est quod sanctus ait propheta: Preciosa in cõspectu domini mors sanctorum eius. Vnde autem preciosam dixerit, exponat nobis. *Psal.115.a* Cum dederit, inquit, dilectis suis somnum: ecce hęreditas domini filij merces fructus ventris. Nec putemus solos martyres esse dilectos, cũ recolamus dictũ de Lazaro, Lazarus ami- *Psal.126.a* cus noster dormit. Deniq; beati mortui qui in domino mo- *Ioan.11.b* riuntur. Non soli qui pro domino sicut martyres, sed qui in *Apoc.14.* domino moriuntur sicut confessores, profectò beati sunt. Duę proinde res mihi videntur mortẽ facere preciosam, vita & causa: sed amplius causa, quàm vita. Porro illa erit preciosissima, quam & causa commendat & vita.

Epistola XCIX.

E

NVncium quo te dicis fuisse turbatum, frater Vuillelmus non sua, sed tua necessitate putauit ad te dirigendum. Siquidem ipse suo more dei gratia fortiter agit, alienam à se interim adhuc faciens illam sententiam: Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Vias quippe domini *Iaco.1.a* simpliciter ac per hoc confidenter ambulans, non sentit illud væ de quo dicitur: Væ terram ingredienti duabus viis. *Eccli.2.a* Te autem audieramus in discordiam versari, domũ vestram non sine graui scãdalo abbatis & fratrũ deseruisse, solúmque habitare in nescio quo satis inconuenienti loco. Quo rumore nobis permotis anxiéque quærentibus si quo modo tibi à nobis posset consultum iri, nihil paratius occurrere potuit, quàm vt te vocato ad nos, per te de te certiores prius effici curaremus, sicque quod in promptu esset, præsentes præsenti consuleremus. Sed iam tuo scripto, nostróque rescripto, vtrorumque ab alterutro falsæ suspicionis timore depulso, pariter quiescamus. Verùm hac falsitate quàm vera sit ad nos inuicem dilectio, comprobatũ est. Quam quidem dilectionem per hanc mutuam nostri solicitudinem, nõ infructuose nunc renouatam esse putauerim. Cuius fructũ tunc nos quidem copiose speraremus accipere, si tui nobis copia cũ opportunitate daretur. Alioquin opportunius ducimus nos nostra contentos esse inopia, quàm importuna copia abundare.

F

Epistola C.

SI minus vos pro tanti operis susceptione feruere compe- rissemus, hortandus nobis super hoc & obsecrandus essetis. Nunc verò cum prima inuitauerit nos vestra præcurrens deuotio, restat vt ei à quo bona cuncta procedunt, & referamus grates pro bono quod dedit velle, & fundamus preces vt adiiciat & perficere pro bona voluntate. Tamen gaudium meum non tacebo vobis. Quas nempe putatis delicias cordi meo afferat vestra huiuscemodi intentio? Delectabitur in crassitudine anima mea, si infatigabilem cognouero vos in studiis salutaribus & honestis. Gaudeo enim non quia quæro donum, sed requiro fructum. Libẽter accipio beneficium quod profit danti. Alioquin nõ ambulo in charitate illa quæ non quærit quæ sua sunt. Et quidem nobis in hoc bene facitis, sed vobis melius: nisi forte excidit vobis illa sentẽtia: Beatius est dare, quàm accipere. Hoc plane decet episcopum: hoc *Acto.20.g* sacerdotium vestrum commendat, ornat coronam, nobilitat dignitatem, si quem ministerium prohibet esse pauperem, administratio probet pauperum amatorem. Non enim paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. Denique beati pauperes, non rebus, sed spiritu.

Epistola CI.

G FRatrem Lambertum, quem in aliquibus forte fluctuantem suscepimus, orantibus quidem vobis pro ipso constantem remisimus, & nulla iam (vt opinamur) scrupulositate pristina laborantem. Causam quippe aduentus eius, necnon & discessionis modum & intétionem solicite nobis perscrutantibus: intentionem quidem visus est habere inculpabilem, sed causam non plane sufficientem vt tali modo, id est sine licentia discedere debuisset. Vnde & sumpta iustæ in eũ inuectionis occasione, increpato vt oportebat, & confirmato in quibus nutabat, reditum ei persuasimus. Et pro redeũte rogamus dilectissimi fratres, esse vos videlicet præstabiles super fratris præsumptione, sed præsumptione vt videtis satis simplici, & non malitiosa: quãdoquidem neque ad dexteram neque ad sinistram declinauit, sed directo ad nos tramite venit, quos vtique pro certo sciebat sanctitatis vestrę esse seruos, vestræ religionis amatores syncerissimos, & æmulatores fidelissimos. Suscipite ergo eum vos qui spirituales estis, in spiritu lenitatis: confirmetúrq; in eo charitas, & excuset malum factum intentio bona. Imò recuperate cum gaudio quem dolebatis amissum: contractámque de fratris egressione ac transgressione tristitiam, effuget citissima de regressione lætitia. Confido autem de omnipotentis misericordia, quia quicquid exasperauit inordinata discessio, postmodum H deleniet emendata conuersatio.

Ad quendam abbatem. Epistola CII.

SVper fratre turbato & turbante fratres, & contemnente magistrum, breue tibi, sed fidele damus cõsilium. Diaboli studium est circuire in domo dei, & quærere quem deuoret: tuæ econtra vigilantiæ, inquantum potes, nunquam locum dare diabolo. Quanto igitur ille acrius insistit quomodo à grege infirmam separet ouiculam, quatinus eo licentius rapiat, quo non fuerit qui eripiat: tanto enixius tibi quantum in te est, resistendum est ne de manu tua possit eam eruere, nequando dicat inimicus, Præualui aduersus eam. Itaque aggredere fratrem omni officio charitatis, videlicet beneficiis, salutaribus monitis, secretis increpationibus, publicis exhortationibus, duris etiã & verborum & verberũ correptionibus, quódque efficacius esse solet, tuis ad deum pro eo fratrúmque piis orationibus. Quod si iam hęc omnia fecisti, nec profecisti, ad apostoli consilium confugiendum est, dicentis: Auferte malũ ex vobis. Auferatur ergo malus, ne malos generet. Neque enim potest arbor mala fructus nisi malos facere. Auferatur autem dico, sed nõ quomodo ipse vult: vt videlicet tanquã ex tua licentia, cum male secura conscientia extra cõgregationem contra professionem deuitans subiectionẽ, sui iuris esse, sua permittatur viuere lege. Sed abscin I datur vt ouis morbida à grege, vt putridũ membrum à corpore: qui iam exinde se pro certo nouerit à te haberi tãquam ethnicum & publicanum. Et ne timeas esse contra charitatẽ, si vnius eiectione scãdalum multorum recompensaueris pace: quippe qui sua forte malitia, fratrum cohabitantium turbare facilè poterat vnanimitatem: cõsoletur te illa Salomonis sententia: Quem deus negligit, nemo potest corrigere. Et illa saluatoris: Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus, eradicabitur. Et illa beati Ioannis euangelistæ de schismaticis: A nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Et rursus apud apostolum. Infidelis si discedit, discedat. Alioquin non est relinquenda virga peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Melius est enim vt pereat vnus, quàm vnitas.

Psal. 12. b — *1. Cor. 5. d* — *Eccles 7. b* — *Mat. 15. b* — *1. Ioan. 2. c* — *1. Cor. 7. c*

Epistola CIII.

ETsi facie ignotus nobis, etsi corpore remotus à nobis, amicus tamen es: & amicitia notum iam nobis & præsentem te facit. Hanc tibi te nesciente comparauit non caro & sanguis, sed spiritus dei qui Vuillelmum fratrem tuum æterna nobis societate & spirituali charitate deuinxit, ac per eum te quoque, si dignum iudicas. At si sapis, non contemnes eorum amicitiam quos veritas beatos clamat, & reges pronũciat cœlorum. Quam quidem beatitudinem non inui- K demus tibi. Nec enim communicata tibi, nobis minuitur: nec nostri proinde termini restringũtur, si & tu regnaueris. Quęnam vero inuidiæ causa potest esse, vbi sortium magnitudini consortium multitudo nil detrahit? Volo te esse amicum pauperum, magis autem imitatorem. Ille gradus poficientiũ est, hic perfectorum. Amicitia pauperum, regum amicos constituit: amor paupertatis, reges. Regnum denique cœlorũ pauperum est, & est regiæ potestatis beare pro volũtate amicos. Facite, inquit, vobis amicos de mammona iniquitatis: vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Vides quia magna dignitas, sancta paupertas sit: vt nõ modo patrociniũ ipsa sibi non quærat, sed & ferat indigentibus. Quale est hoc, absque interuentu cuiuspiam angelorum vel hominum, sola diuinæ gratiæ confidentia accedere per temetipsum ad vultũ gloriæ, capessere summa rerũ, attingere totius magnificẽtiæ culmen? Verùm qualibus ista tu tibi impediás rebus, vtinã sine dissimulatione attendas. Væ, væ, vapor est ad modicum parens, quod æternæ felicitatis aditum intercludit, quod perennis luminis incircunscriptam claritatem abscondit, quod vniuersitatis scientia fraudat, quod summæ priuat dignitatis honore. Quousq; tu tantæ gloriæ præfers fœnũ quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, carnem dico & eius gloriã? Siquidem omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Si sapis, si habes cor, si tecum est lumen oculorum L tuorum, desine iam ea sequi quæ & assequi miserum est. Beatus qui post illa non abiit quæ possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant. An non ea satius cum honore spernis, quàm cum dolore perdis? An non ea prudentius Christi cedis amori quàm morti? Est in insidiis prædo: cuius manibus nec te nec tua potes subducere. Non poterit præuideri, quia tanquam fur in nocte ita veniet. Nihil intulisti in hunc mundum, haud dubium quia nec quicquã auferes. Dormies somnum tuum, & nihil inuenies in manibus tuis. Sed nosti hæc: non est in docendo te superflue laborandum. Orandum potius, vt quod tibi iam nosse datũ est, detur & implere proue oportet.

Luc. 16. b — *1. Pet. 1. d*

Ad magistrum Galterum de Caluo monte. Epistola CIIII.

SAEPE meum animũ dulcissima tui subeunte memoria, doleo super te Galtere charissime, cogitans nimirum illud tuæ iuuentutis decus, & ingenij acumen, scientiæ & eruditionis ornatum, quódque his omnibus excellentius est in Christiano, tuos illos mores ingenuos quàm inanibus studiis atteras, dum de tantis muneribus non auctori Christo, sed rebus deseruias transitoriis. O si (quod auertat deus) mors inopinata subripiens ista concusserit, heu subitò cuncta velut ad impulsum vrentis & furentis venti, tanquam fœnum M velociter arescent, & quemadmodum olera herbarum cito decident. Quid ergo tecum tolles de omni labore tuo, quem operatus fueris super terram? Quid retribues domino pro omnibus quæ tribuit tibi? Quid inquam lucri pro tot tibi creditis talẽtis referes creditori? O si vacuam manum inuenerit ille, ille donorum promptus quidem auctor, sed importunus exactor. Veniet enim veniet, & non tardabit, ad requirẽdum vtique quod suum est cum vsura. Suum nempe asserit omne quod te in tua patria pomposis sed periculosis fauoribus nobilitare videtur. Genus clarum, corpus aptum, forma elegãs, ingenium velox, eruditionis vtilitas, & honestas morum, gloriosa quidẽ sunt, sed ei à quo sunt. Si tibi vsurpas, est qui quęrat & iudicet. Esto tamẽ: liceat tibi hęc interim ascribere nomini tuo, & gloriari in laude tua, & vocari ab hominibus rabbi, & facere tibi nomẽ grande duntaxat super terrã: quid tibi post mortẽ de his omnibus nisi sola fortasse memoria relinquetur, & hoc quoque solummodo super terram? Scriptum quippe est: Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarũ in manibus suis. Quod si hic est finis omnium laborum tuorũ (vt pace tua dixerim) quid habes amplius iumẽto? Siquidẽ & de tuo Palefrido cũ mortuus fuerit, perhibebitur quia bonus fuit. Simul vide quid tibi ante tribunal illud terrificũ respõdendũ sit de eo quòd acceperis in vano animã tuã, & animã talẽ, si tamen inueniaris nil egisse amplius

Psal. 36. a — *Psal. 75. a*

A plius de immortali & rationali spiritu tuo, quàm quoduis pecus de suo, cum brutus vtique spiritus non viuat nisi quandiu viuificat: & vno eodémque momento & viuificare pariter desinat & viuere. Quid, quæso, dignum te iudicabis, qui factus ad imaginem factoris, tantæ in te maiestatis non defendis dignitatem: & tu homo cum in honore esses, honorem tuum non intelligens, comparatus iumentis insipientibus, & similis factus sis illis: dum nil spirituale videlicet aut æternum elaboraueris, sed instar beluini spirit⁹, qui vt à corpore, ita cum corpore dissoluitur, solis fueris contentus corporalibus ac temporalibus bonis, euangelici illius surdus auditor cõsilij: Operamini nõ cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam? Scriptũ est autem quòd non ascendit in montem domini, nisi qui nõ accepit in vano animã suam. Sed ne is quidem, nisi etiam fuerit innocẽs manibus, & mundo corde. Videris tu an de tuis hoc operibus simul & cogitationibus præsumere audeas. Sin autem, attende quid mereatur iniquitas, si sola sufficit inutilitas ad damnationem. Et reuera secura nõ erit spina vel tribulus, vbi securis infructuosæ arbori poni videbitur: nec parcet pungenti, qui minatur & sterili. Væ igitur & væ iterum de quo dicetur: Expectaui vt faceret vuas: & fecit labruscas. Sed noui ego quàm liquido & copiose hæc me quoque tacente cogitare sufficias: materno verò deuinctus amore, necdum possis abiicere quod

Ioan.6.d
Psal.23.a
Esa.5.a

B iam contemnere noris. Et quid ego ad hæc respondebo tibi? Vt matrem deseras? Sed inhumanum videtur. Vt cum ipsa maneas? Sed nec ipsi expedit vt sit filio causa perditiõis. Forte vt & mũdo simul milites & Christo? Sed nemo potest duobus dominis seruire. Mater tua vult contraria tuæ, ac per hoc & suæ ipsius saluti. Elige ergo tu è duob⁹ quod vis, aut vnius videlicet satisfacere voluntati, aut vtriusque saluti. Verùm si multum eam diligis, desere potius ipsam propter ipsam: ne si Christum deseras vt maneas cum ipsa, propter te pereat & ipsa. Alioquin male meruit de te quæ te peperit, si propter te perit. Quomodo enim nõ perit, quæ ipsum quẽ peperit perimit? Et hæc dixerim, vt tuo aliquo modo carnali cõdescendam cõsulámque affectui. Cæterũ fidelis sermo, & omni acceptione dignus, vt etsi impium est cõtemnere matrem, cõtẽnere tamẽ propter Christum, piissimum est. Nam qui dicit, Honora patrẽ & matrem: ipse etiam dixit: Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus.

Matt.15.a
Matt.10.d

Ad Romanum Romanæ curiæ subdiaconum.
Epistola CV.

BERNARDVS abbas Clareuallis, Romano suo quod suo. Bene fecisti charissime, tui nobis per literas & renouans dulcem memoriam, & excusans molestissimam

C moram. Minime quidem desiderantium te cordibus vlla potuit subrepere quandoque obliuio tuæ dilectionis, sed te tui fateor penè oblitum esse putauimus priusquam illas literas videremus. Nunc itaque rumpe moras, fac cito quod scripsisti: & si veraciter stylus expressit affectum, efficaciter opus stylum testificetur. Quid tardas ipsum quem iamdudum cõceperas spiritum parturire salutis? Nil mortalibus vel morte certius, vel incertius hora mortis. Siquidẽ tãquam fur in nocte ita veniet. Væ prægnantibus in illa die. Si superuenerit & præuenerit hunc tam salutiferum partum: heu perfodiet domum, sanctũ germen extinguet. Cum enim dixerint pax & securitas, tũc repẽtinus superueniet eis interitus, sicut dolor in vtero habenti, & non effugient. Volo te mortem etsi non effugere, certè vel nõ timere. Iustus quippe mortem etsi nõ cauet, tamen nõ pauet. Denique si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Moritur quidẽ & iust⁹, sed securè, quippe cuius mors vt præsentis est exit⁹ vitæ, ita introitus melioris. Bona mors, si peccato moriaris, vt iustitiæ viuas. Hæc mors necesse est vt præcurrat, vt sequatur illa secura. In hac vita quãdiu durat, cõpara tibi illam quæ semper durat. Dum viuis in carne, morere mũdo, vt post mortem carnis, deo viuere incipias. Quid enim si conscident mors saccum corporis tui, dum te subinde circundet lætitia? O quàm beati mortui qui in domino moriuntur, audientes à spiritu vt requiescant iam à laboribus suis. Non solum autem, sed & succedit iucunditas de nouitate, ac de æternitate securitas. Bona

Apo.14.c

D proinde mors iusti propter requiem, melior propter nouitatem, optima propter securitatem. Econtra mors peccatorũ pessima. Et audi vnde pessima. Mala siquidem est in mundi amissione, peior in carnis separatiõe, pessima ĩ vermis ignísque duplici contritione. Eia ergo festina, exi, recede, moriatur anima tua morte iustorum, quò fiat & nouissima tua horum similia. O quàm preciosa in cõspectu domini mors sanctorum eius. Fuge quæso, in via peccatorũ ne steteris. Quomodo viuere potes, vbi mori non audes? Cum panibus occurrere fugienti paratos nos esse confidito.

Psal.33.d
Psal.115.a

Ad magistrum Henricum Murdach.
Epistola CVI.

DILECTO suo Henrico Murdach, Bernardus abbas dictus de Claraualle, salutem, & nõ in via. Quid mirum si inter prospera fluctuas & aduersa, qui necdum statuisti supra petram pedes tuos? At si iures & statuas custodire iudicia iustitiæ domini, quid horum te poterit separare à charitate Christi? O si scires & quid dicam? Oculus, deus, non vidit absque te, quæ præparasti diligentibus te.

Esa.64.a

Sed tu frater qui (vt audiui) prophetas legis, putas intelligis quæ legis? Nam si intelligis, sentis vtiq; sensum propheticæ

E lectionis esse Christum. Quem videlicet si apprehendere cupis, citius illum sequẽdo quàm legẽdo consequi potes. Quid quæris verbum in verbo, quod iam caro factum præsto est oculis? Iã enim de latibulo prophetarũ egressus est ad oculos piscatorũ, iam de mõte vmbroso & condenso tanquam sponsus de thalamo suo prosiliuit in campum euangelij. Iam qui habet aures audiendi, audiat illum clamãtem in templo: Qui sitit, veniat ad me & bibat. Et, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tu ergo times deficere, vbi se veritas reficere te promittit? Certe si tantũ te delectat tenebrosa aqua de nubib⁹ aëris, quãto iucũdius haurias de serenissimis fontibus saluatoris? O si semel paululum quid de adipe frumenti, vnde satiatur Hierusalẽ, degustares: quàm libẽter suas crustas rodẽdas literatorib⁹ Iudæis relinqueres? O si te vnquam in schola pietatis sub magistro Iesu merear habere sodalẽ! O si mihi liceat purificatũ pri⁹ tui pectoris vasculũ supponere vnctioni quæ docet de omnibus! O quàm libẽs tibi partirer calidos panes, quos vtiq; adhuc fumigantes, & quasi modo de furno (vt aiunt) recẽs tractos, de cœlesti largitate crebrò Christus suis pauperibus frangit! Vtinam si quam mihi guttam quandoque de pluuia voluntaria quam segregauit hæreditati suæ, stillare dignetur ĩ dulcedine sua pauperi deus, mox eam tibi possem refundere, & rursus à te vicissim recipere quod senseris. Experto crede,

Ioan.7.f
Matt.11.d

F aliquid ampli⁹ inuenies in syluis, quàm in libris. Ligna & lapides docebunt te quod à magistris audire non possis. An non putas posse te sugere mel de petra, oleúmque de saxo durissimo? An nõ montes stillant dulcedinem, & colles fluunt lac & mel, & valles abundant frumento? Multis occurrentibus mihi dicendis tibi, vix me teneo. Sed quia non lectionem sed orationem petis, adaperiat dominus cor tuũ in lege sua & in præceptis suis. Vale.

Idipsum ipsi Vuillelmus & Iuo. Quid super hoc vobis dicemus? Quod vos videre, & ad quid desideremus, scitis: quantum vero, nec nos dicere, nec vos scire potestis. Oramus ergo deũ, vt vobis quò nos præisse debueratis, tribuat vel sequi, quatinus & in hoc tãtæ humilitatis magistrũ teneamus, cũ videlicet nõ despexeritis magister sequi discipulos.

Ad Thomam præpositum de Beuerla.
Epistola CVII.

THomæ dilecto filio suo Bernardus, quod filio. Quid opus est verbis? Feruens spiritus & vehemens desiderium aperiri sola lingua non sufficit. Loquantur nobis affectum tuum & reliqua membra. Præsens melius & innotesces nobis, & nos cognosces. Iamdudum ab inuicem tenemur alterutrum debitores, ego fidelis curæ, tu humilis obedientiæ. Probet vtrumque, si pla-

G cet, opus, nō calamus. Volo te & tibi vsurpare, & in me probare illam vnigeniti vocem: Opera quæ dedit mihi pater vt faciam, ipsa testimonium perhibent de me. Sic reuera, sic vnici filij spiritus testimoniū perhibet spiritui nostro, quòd filij dei sumus & nos, cum suscitās ex operibus mortuis largitur opera vitę. Non ex foliis, non ex floribus, sed ex fructu arbor bona maláve dignoscitur. Denique à fructibus, ait, cognoscetis eos. Opera ergo & non verba discernunt inter filios dei, & filios diffidentiæ. Operibus proinde desiderium & aperi tuum, & experire nostrum. Desideramus præsentiam tuam, quærimus optatam, immo promissam exigimus. Cur tanto? Nil in ea sane expetimus de carne & sanguine. Aut proficere ex te cupimus, aut prodesse tibi. Generositas sanguinis, proceritas corporis, forma elegans, iuuenilis decor, prædia, palatia, immēsa supellex, insulæque dignitatum, adde & mundi sapientiam, de mundo sunt hæc, & mundus quod suum est diligit. Sed quousque? Non solùm enim non semper, vtpote qui non semper erit, verùm nec diu quidem. Diu siquidem ista in te mundus habere non poterit, & te quippe ipsum in breui non habiturus. Nam breues dies hominis sunt. Mundus quidem cum suis concupiscentiis transit, sed te prius emittit, quàm ipse pertransit. Quid te sine fide delectat amor mox finiendus? Nos verò te, non tua diligimus. Tua sint à quo sunt. Tu tuæ promissionis memor, tui nobis copiam diutius non negaris amantibus te synceriter, & amaturis perenniter. Purè siquidem nos amantes in vita nostra, in morte quoque non erimus separati. Nam ea quæ in te vel potius tibi appetimus, non huius corporis sunt, nec huius temporis tantùm: ideóque nec cum corpore deficiunt, nec cum tempore prætereunt. Quinimmo posito corpore plus delectant, post tempora durant. Nil simile habent cum supra enumeratis eorúmve similibus, quæ vtique insunt tibi, non ex patre, sed ex mundo. Quid horum enim vel non præuenit mortem, vel non inuenit? At verò ista optima pars est, quæ non auferetur in æternum. Quid istud? Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Qui homo est, & secundum hominem ambulat, qui videlicet (vt manifestius dicam) carni adhuc acquiescit & sanguini, quid illud sit, penitus nescit: quia caro & sanguis non reuelabunt quæ solus reuelat deus per spiritum suum. Animalis ergo homo ad hoc secretum nequaquam admittitur, siquidem non percipit ea quæ sunt spiritus dei. Beati qui audiunt: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. O seculum nequam, quod solos tuos sic soles beare amicos, vt dei facias inimicos: consequenter & indignos consilio beatorum. Plane enim qui amicus vult esse tuus, inimicus dei constituitur. Quod si seruus nescit quid faciat dominus eius, quanto minus inimicus? Porro autē amicus sponsi stat, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Vnde & loquitur: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Amicus itaque mundi excluditur à consilio amicorum dei, qui non spiritum huius mundi acceperunt, sed spiritum qui ex deo est: vt sciant quæ à deo donata sunt sibi. Confiteor tibi pater quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quia sic fuit placitum ante te, non quia sit meritum vel ab ipsis. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria dei, vt gratis mittas spiritum filij tui clamātem in cordibus filiorum adoptionis, abba pater. Hoc quippe spiritu qui aguntur, hi filij sunt: nec paterno prorsus arcendi consilio. Habent nempe in se manētem spiritum qui scrutatur etiam profunda dei. Denique quid ignorent, quos vnctio docet de omnibus? Vę vobis filij huius seculi à vestra insipiente prudentia, ignorantes spiritum salutarem: nec participantes consilium quod solus soli eructat filio, excepto cui voluerit filius reuelare. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Non equidem nullus, sed rarus. Soli sane qui veraciter dicere possunt: Vnigenitus qui est in sinu patris, ipse enarrauit nobis. Væ mundo à strepitu. Clamat in populis iisdem vnigenitus tanquam magni consilij angelus: Qui habet aures audiendi, audiat. Et quoniam dignos non inuenit sensus, quibus patris committat arcanum, texit parabolas turbis: vt audientes non audiant, & videntes non intelligant. Cæterum amici seorsum audiunt: Vobis datum est nosse mysterium regni dei. Quibus & loquitur, Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. Qui sunt hi? Vtique quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij dei, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Magnum secretúmque innotuit consilium. Nouit dominus qui sunt eius. Sed quod notum erat dei, manifestatum est hominibus. Nec alios sanè dignatur tanti participatione mysterij nisi eosipsos quos suos præsciuit & prædestinauit. Nam quos prædestinauit, hos & vocauit. Quis enim sane nisi vocatus ad dei accedit consilium? Quos autem vocauit, hos & iustificauit. Oritur quippe sol, non is qui quotidie oriri cernitur super bonos & malos, sed qui timentibus deum prophetica pronunciatione promittitur solis ad consilium vocatis. Vobis, inquit, qui timetis deum, orietur sol iustitiæ. Manentibus igitur in tenebris filiis diffidentiæ, euadit in nouam hanc lucem lucis filius de potestate tenebrarum, si tamen iam fidenter deo dicere potest: Particeps ego sum omnium timentium te. Vides quia præcedit timor, vt sequatur iustificatio? Forsitan ergo timore vocamur, amore iustificamur. Denique iustus ex fide viuit, illa proculdubio quæ operatur ex dilectione. Audiat itaque in sui vocatione peccator quod timeat: & sic accedens ad solem iustitiæ, videat illuminatus quod diligat. Quidnam est illud? Misericordia domini ab æterno & vsque in æternum, super timentes eum. Ab æterno propter prædestinationem, in æternum propter beatificationem. Altera carēs principio, altera nesciens finem. Siquidem quos ab æterno prædestinat, in æternum beatificat: intercedente sanè media vocatione vnà cum iustificatione, duntaxat in adultis. Sic ad ortum solis iustitiæ, sacramentum absconditum à seculis de prædestinatis & beatificandis emergere quodammodo incipit ex abysso ęternitatis, dum quisque vocatus per timorem, iustificatus per amorem, præsumit se quoque esse de numero beatorum: sciens nimirum quia quos iustificauit, illos & magnificauit. Quid enim? Audit se vocari, cum timore concutitur: sentit & iustificari, cum amore perfunditur, & de magnificatione diffidet? Initiatur, prouehitur, & de sola consummatione desperabit? Nempe si initium sapientiæ timor domini, in quo dicta est esse nostra vocatio: quid nisi prouectus in sapientia est amor dei, is duntaxat qui interim ex fide est, ex quo & nostra fit iustificatio? Quid item nisi consummatio in sapientia est, ipsa quam in fine speramus de diuina illa & deifica visione glorificatio? Sic abyssus abyssum inuocat in voce cataractarum suarum, cum in terrore iudiciorum suorum immensa illa æternitas, & æterna immensitas, cuius sapientiæ non est numerus, cor hominis prauum & inscrutabile, mira sua bonitate & potentia educit in admirabile lumen suum. Verbi gratia. Ponamus hominem in seculo, seculi adhuc & suæ carnis amore retentum: & cum terrestris hominis imaginem portet, incubantem terrenis, nil de cœlestibus cogitantem: quis hunc non videat horrendis circunfusum tenebris, nisi qui in eadem mortis vmbra sedet: quippe cui nullum adhuc suæ salutis signum eluxerit, cui necdum in aliquo interna testetur inspiratio an boni de se quippiam æterna teneat prædestinatio? At verò si superna eum miseratio dignanter quandoque respexerit, immiseritque spiritum compunctionis, quatenus ingemiscat & resipiscat, mutet vitam, domet carnem, amet proximum, clamet ad deum, proponátque decætero viuere deo, non seculo: ex qua deinde superni luminis gratuita visitatione & subita mutatione dexteræ excelsi, agnoscat se merito quidem non iam iræ sed gratiæ filium, quippe qui paternum erga se diuinæ bonitatis experitur affectum, quod se vtique hactenus in tantum latuerat, vt non solùm nesciret vtrumnam dignus foret amore, an odio, verumetiam odium magis & non amorem propria cōuersatio testaretur, erant enim tenebræ adhuc super faciem abyssi: nónne is tibi videtur quasi de abysso profundissima & tenebrosissima horrendæ ignorantiæ, in aliam quandam quoque trahi abyssum è regione amœnam & lucidam claritatis æternæ? Et tunc demum quasi diuidit deus lucem à tenebris, cum peccator sole illucescente iustitiæ, abiectis operibus tenebrarum induitur arma lucis: & is quem prior vita ac propria conscientia tanquam reuera filium gehennæ deputauerat

Marginalia: Ioan.5.f; Matt.7.c; H; I; Canti.5.c; Matt.11.d; Luc.8.a; K; Luc.12.d; Mala.4.a; Psal.118.b; Psal.102.e; L; M

A rat ardoribus sempiternis, ad tantam visitantis se orientis ex alto dignationem respirans, gloriari etiam incipit præter spem in spe gloriæ filiorum dei, quam iam nimirum è vicino reuelata facie exultans nouo in lumine speculatur, & dicit: *Psal.4.b* Signatum est super nos lumen vultus tui domine: dedisti lætitiam in corde meo. O domine, quid est homo quia innotuisti ei: aut filius hominis, quia reputas eum? Iam se ô bone pater, vermis vilissimus & odio dignissimus sempiterno, tamen confidit amari, quoniam se sentit amare: immo quia se amari præsentit, nõ redamare cõfunditur. Iam apparet in lumine tuo ô inaccessibilis lux, quid boni penes te, etiam cum malus esset, miserum maneret homunculum. Amat proinde non immeritò, quia amatus est sine merito. Amat sine fine, quia sine principio se cognoscit amatum. Prodit in lucem ad miseri consolationem, magnum consilium quod ab æterno latuerat in sinu æternitatis: quòd nolit videlicet deus mortem peccatoris, sed magis vt cõuertatur & viuat. Habes homo huius arcani indicem spiritum iustificantem: eoque ipso testificantem spiritui tuo quod filius dei & ipse sis. Agnosce *Psal.118.c* consilium dei in iustificatione tui. Confitere & dic: Consilium meum iustificationes tuæ. Præsens nanque iustificatio tui, & diuini est cõsilij reuelatio, & quædam ad futuram gloriam præparatio. Aut certe prædestinatio, ipsa potius præparatio est, iustificatio autem magis iam appropinquatio. De-B nique ait: *Matt.3.a* Agite pœnitentiam, quia appropinquabit regnum cœlorum. Audi & de prædestinatione, quòd ipsa sit præparatio. *Matt.25.d* Percipite, inquit, regnum quod vobis paratũ est ab origine mundi. Nemo itaque se amari diffidat, qui iam amat. Libenter dei amor nostrum quem præuenit subsequitur. Nam quomodo redamare pigebit, quos amauit & necdum amãtes? Amauit, inquam, amauit. Habes enim dilectionis pignus spiritum, habes & testem fidelem Iesum, & hunc crucifixum. O geminum ipsúmque firmissimũ dei erga nos amoris argumentum. Christus moritur, & meretur amari. Spiritus afficit, & facit amari. Ille facit cur ametur, iste vt ametur. Ille suam multam dilectionem in nobis commendat, iste & dat. In illo cernimus quod amemus, ab isto sumimus vnde amemus. Charitatis igitur ab illo occasio, ex isto affectio. Quanta confusio dei filium ingratis oculis cernere morientem? Quod quidem facile contingit, si desit spiritus. Nunc autem quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis, amati amamus, amantes amplius meremur amari. Si enim cum adhuc inimici essemus, reconciliati sumus deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. Quid enim? *Rom.8.f* Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: num etiam omnia cum ipso daturus est nobis? Cum ergo geminum teneamus nostræ salutis indicium, ge-C minam sanguinis & spiritus effusionem: neutra sine altera prodest. Nam nec spiritus datur nisi credentibus in crucifixum, nec fides valet si non operatur ex dilectione. Dilectio autem donum spiritus est. Quod si secundus homo (Christum loquor) factus est non solùm in animam viuentem, sed etiam in spiritum viuificantem: ex vno videlicet moriens, ex altero mortuos suscitans: quid mihi prodesse potest quod in ipso moritur, absque eo quod viuificat? Denique ipse ait: *Ioan.6.g* Caro non prodest quicquam, spiritus est qui viuificat. Quid est autem viuificat, nisi iustificat? Cum enim mors ani-*Ezech.8.a* mæ peccatum sit, anima quippe quæ peccauerit, ipsa morietur: vita eius sine dubio iustitia est, quoniam iust⁹ ex fide viuit. Iustus autem quis est, nisi qui amãti se deo, vicem rependit amoris? Quod non fit nisi reuelante spiritu per fidem homini æternum dei propositum super sua salute futura. Quæ sane reuelatio non est aliud quàm infusio gratiæ spiritualis: per quam dum facta carnis mortificãtur, homo ad regnum præparatur quod caro & sanguis nõ possident, simul accipiens in vno spiritu & vnde se præsumat amatum, & vnde redamet, ne gratis amatus sit. Hoc itaque est illud sacrum secretúmque consilium quod à patre filius in spiritu sancto accipiens, suis quos nouit per eundem spiritum iustificando eos communicat, & cõmunicando iustificat, quãdo id quisque accipit in sui iustificatione, vt incipiat & ipse cognoscere sicut & cognitus est, cum videlicet datur & ipsi præsentire aliquid de sua ipsius futura beatitudine, quemadmodum D ab æterno latuit in prædestinante, plenius apparíturum in beatificãte. De qua tamen iam percepta sumet ex parte notitia, interim quidem glorietur in spe, nondum tamen in securitate. Quàm miserandi qui ad tam iucundum iustorum consilium, nullum adhuc tenent suæ vocationis testimoniũ? Domine, quis credidit auditui nostro? O vtinam saperent *Esa.53.a* & intelligerent. Verum nisi crediderint, non intelligent. Sed habetis & vos, ô infelices seculi male securi amatores, vestrum seorsum à iustis consilium. Squama squamæ coniũgitur, & non est spiraculum in vobis. Habetis inquam & vos ô impij, communicatum adinuicem cõsilium: sed plane aduer-*Psal.2.a* sus dominum, & aduersus Christum eius. Etenim si dicente scriptura pietas est cultus dei: profecto quisquis plus amat mundũ quàm deum, impius atque idololatra esse conuincitur, colens & seruiens creaturæ potius quàm creatori. Habentibus autem (vt dictum est) sanctis atque impiis suum ad se quibusque consilium, magnũ proculdubio inter vtrosque chaos firmatum est. Nam quomodo iustus lõge se facit à cõsilio & cõsilio malignantium, ita nec resurgunt omnino im-*Psal.1.b* pij in iudicio, neque peccatores in cõsilio iustorũ. Est quippe iustorum consilium, pluuia voluntaria quam segregauit deus hæreditati suæ. Est consilium verè secretum: descendẽs nimirum sicut pluuia in vellus. Est fons signat⁹, cui alienus non communicat. Est sol iustitiæ, qui timentibus deum E tantùm oritur. Porro cæteros aduertẽs propheta in sui siccitate & cæcitate remanentes, iustorum siquidem imbris & lucis expertes, infœcundos ac tenebrosos, confusos & auersos, subsannat & notat: Hæc est, inquiens, gens quæ non audiuit *Hiere.7.f* vocem dei sui. Nõ vultis ô miseri dicere cũ Dauid: Audiam *Psal.84.b* quid loquatur in me dominus deus. Vtique foris fusi in vanitates & insanias falsas: intimum optimúmque non requiritis veritatis auditum. Filij hominum vsquequo graui corde? Vt *Psal.4.a* quid diligitis vanitatem, & quæritis mẽdacium? Surdi ad vocem veritatis, ignorantes consilium cogitantis cogitationes pacis: sed & loquẽtis pacem in plebẽ suam, & super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Iam vos, inquit, mũ-*Ioan.15.a* di estis, propter sermonẽ quem locutus sum vobis. Ergo qui hunc sermonem non audiunt, immundi sunt. Cæterum tu ô charissime, huic voci dei tui dulciori super mel & fauum, si præparas aurem interiorem, fuge curam exteriorẽ: vt expedito & vacante interno sensu, dicas & tu cum Samuele: Lo-*1.Reg.3.b* quere domine, quia audit seruus tuus. Vox hæc non sonat in foro, sed nec auditur in publico. Secretum consilium, secretum quærit auditum. Auditui tuo gaudium pro certo dabit & lætitiã, si sobria aure perceperis. Abrahæ præcipitur exi-*Gene.12.a* re de terra & de cognatione sua, vt videre & possidere mereretur terram viuentiũ. Iacob relicto fratre & patria Iorda-*Gen.29.d* nem transit in baculo, & excipitur Rachelis amplexibus. Io-F seph dominatur Aegypto mercatione furtiua patri sublatus *Gene.39.a* & patriæ. Ecclesiæ iubetur vt concupiscat rex decorem eius, *Psal.44.a* & obliuisci populum suum, & domum patris sui. Puer Iesus *Luc.2.f* inter cognatos & notos à parẽtibus quæritur, nec tamen inuenitur. Fuge fratres tuos & tu, si tuam vis inuenire salutem. Fuge inquam de medio Babylonis, fuge à facie gladij aquilonis. Parati sumus cum panibus occurrere fugienti. Abbatem tuum me nominas, nõ renuo interim propter obsequiũ. Obsequium dico, non quod exigam, sed quod exhibeam: sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & animam suam dare in redemptionem pro multis. Veruntamẽ si dignum iudicas, accipe condiscipulum, quem magistrum eligis. Vnus sit ambobus magister Christus, & ipse sit epistolæ finis, qui finis est ad iustitiam omni credenti.

Ad alterum Thomam de sancto Audomaro, qui transgressus terminum quem posuerat, annuas adhuc petebat inducias, ob studium literarum tardans conuersionem suam. Epistola CVIII.

CHarissimo filio suo Thomæ, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, in spiritu timoris ambulare. Bene facis agnoscens debitum tuæ promissionis, & dilatæ reatum solutionis non diffitens.

G Sed volo te non solum quid, sed & cui promiseris, cogitare. Nam ego mihi nihil vsurpo ex eo quod me corã, & non mihi promissum ipse mecum recolis. Frustra proinde times exprobratum tibi iri à me super frustratoria dilatione, qui testis accitus sum, & non dominus voti. Vidi, & gauisus sum. Et hoc oro, vt gaudium meum plenum sit, quod nõ erit nisi cum fuerit impleta promissio. Terminum posuisti, quem nõ oportuit transgredi. Trãsgressus es, quid ad me? Tuo domino stas, aut cadis. Mihi sane decretum est pro imminenti periculo non probris non minis agere tecum, sed monitis, idque quatenus æquo admiseris animo. Si me audieris, bene: si non, ego non iudico quenquam: est qui quærat & iudicet. Qui enim iudicat nos, dominus est. Et hinc tibi plus timendum arbitror ac dolendum, quia non homini, sed deo mentitus es. Et si ego (vt vis) tuæ verecundiæ parco coram hominibus: num illa quæ coram deo est impudentia, impunita relinquitur? Quid quæso rationis habet verecundari ad diem hominis, & vultum dei nõ vereri? Nam vultus domini super facientes mala. Tu ergo plus times opprobria quàm tormenta, & qui trepidas ad linguam carnis, cõtemnis gladium qui deuorat carnes? Hæccine est illa morũ pulcherrima cõpositio, qua informari te scribis scientiæ huius apprehensione: cuius studio & amore sic serues, vt non verearis sancto proposito præiudicium facere? Sed quæso te, quod memoH riale virtutis, quæ laus disciplinæ, quis scientiæ profectus, vel artis fructus, trepidare timore vbi non est timor, & timorem domini relinquere? Quàm salubrius disceres Iesum, & hunc crucifixum? Quam vtique scientiam haud facilè nisi qui mundo crucifixus erit, apprehendit. Falleris fili, falleris si te putas inuenire apud mundi magistros, quam soli Christi discipuli, id est mundi contemptores, dei munere assequuntur. Nec enim hanc lectio docet, sed vnctio: non litera, sed spiritus: non eruditio, sed exercitatio in mandatis domini. Seminate, inquit, vobis ad iustitiam, metite spem vitæ: illuminate vobis lumen scientiæ. Vides quia non recte proditur ad lumen scientiæ, nisi iustitiæ germen præcedat ad animam: ex quo formetur granum vitæ, & non palea gloriæ. Quid ergo? Nondum tibi ad iustitiam seminasti, nondum spei manipulos messuisti, & veram te præsumis sectari scientiam? Nisi forte pro vera supponitur illa quæ inflat, & stultius erras appendens argentũ tuum non in panibus, & labores tuos non in saturitate. Obsecro redi ad cor, & aduerte hunc annuum terminum, quem tu tibi indulsisti in iniuriam dei, non esse annum placabilem domino, sed discordię seminarium, iræ fomitem, nutrimentum apostasiæ, qui spiritum extinguat, gratiam intercludat, teporem afferat illum qui deo solet vomitum prouocare. Heu heu videris mihi vno spiritu ambulare, sicut & vno cēseri nomine cum altero illo I Thoma, olim scilicet præposito de Beuerle: qui cum se similiter nostro ordini, & nostræ domui toto desiderio deuouisset, cœpit induciari, & ita paulatim refrigescere, donec subita & horrenda morte præreptus, factus de medio est secularis & præuaricator, & duplo filius gehennæ. quod ab eo, si fieri potest, auertat misericors & miserator dominus. Extat epistola quam ad eum frustra scripsi, nisi quòd meam ipsius animam liberaui, denuncians (quod in me fuit) quæ oporteret fieri cito. Beatus foret si me audisset. Dissimulauit: mundus ego sum à sanguine eius. Verùm id nõ sufficit mihi: quia etsi sim in facto isto securus de me: illa tamen quæ non quærit quæ sua sunt, charitas vrget me lugere illum, qui securus non exiit, quoniam male securus vixit. O iudiciorum dei abyssus multa, ô terribilis in consiliis deus super filios hominum. Spiritum donauit, quem erat denuo ablaturus, vt esset supra modum peccans peccatum: & gratia subintrauit, vt abundaret delictum. Quod tamen non fuit culpa dantis, sed addentis præuaricationem. Sui nimirum arbitrij erat, quod male liber liberum habuit, contristare spiritum, cõtemnere gratiam, nec mancipare effectui suggestum dei, vt posset dicere: Gratia dei in me vacua non fuit. Tu si sapis, illius insipientia proderit tibi, & lauabis manus tuas in sanguine peccatoris, & curabis cito absoluere te à laqueo perditionis, me à timore horribili. Ego enim haud secus fero, fateor, auersionem tuam, quàm euiscerationem meam: quoniã charissimus factus es mihi, & paterno te amplector affectu. Eapro- K pter ad omnem recordationem tui, animam meam trãsuerberat gladius iste timoris, tanto acerbius, quanto te minus timentem cõsidero. Scio nempe vbi de talibus legerim: Cum dixerint pax & securitas, tunc subitaneus eis superueniet interitus, tanquam in vtero habenti, & nõ effugient. Multa autem præsentio imminere tibi pauenda tardanti resipiscere, tãquam multa expertus, quę ô si cognouisses & tu. Crede ergo experto, crede amãti, cui ex altero non falli, ex altero nõ fallere inesse cognoscis.

Osee.10.d — 1.Cor.15.b — 1.Thes.5.a

Ad illustrem iuuenem Gaufridum de Perona, & socios eius. Epistola CIX.

Dilectis filiis Gaufrido & sociis eius, Bernardus abbas dictus Clareuallis, spiritum consilij & fortitudinis. Sermo qui insonuit, ædificat multos, imò vniuersalem lætificat ciuitatem dei, ita vt lætētur cœli, & exultet terra, & omnis lingua glorificet deum de vestra conuersione. Terra mota est, quia cœli destillauerunt à facie dei Sinai, pluentes istis diebus solito abundantius pluuiam volũtariam quam segregauit deus hæreditati suæ. Non apparebit vltra vacua in vobis crux Christi, quemadmodum in multis filiis diffidentiæ, qui tardantes conuerti ad dominum de die in diem, improuisa morte subtracti, in puncto descendũt ad inferos. O- L mnino refloruit, & nunc quasi de nouo lignũ in quo pependit dominus gloriæ, qui mortuus est non tantùm pro gente, sed vt filios dei qui erant dispersi, congregaret in vnum. Ipse ipse colligit vos, qui diligit vos tanquam viscera sua, tanquã fructum preciosissimum crucis suæ, tanquam dignissimam recompensationem effusi sanguinis sui. Si ergo gaudent angeli super vno peccatore pœnitētiam agēte, quid in tã multis & in illis peccatoribus, qui quanto illustriores videbãtur in seculo, scientia, genere, iuuentute, tãto pluribus erãt perditionis exemplum? Legeram: Non multos nobiles, nõ multos sapientes, nõ multos potētes elegit deus: at nunc præter regulam mira dei potētia talium conuertitur multitudo. Vilescit gloria præsens, iuuētutis flos conculcatur, non reputatur generositas, sapiētia mũdi stultitia iudicatur, nõ acquiescitur carni & sanguini, parentum & charorum renunciatur affectibus, fauores & honores & dignitates reputantur vt stercora, vt Christus lucrifiat. Laudarē vos, si vobis hęc accidisse ex vobis cognoscerem. Cæterum digitus dei est iste, & mutatio planè dexteræ excelsi. Datum optimum est, & donum perfectum, nec dubium quin descendens à patre luminum. Idcirco in ipsum omne præconium iure referimus, qui facit mirabilia solus, qui fecit ne in vobis ociosa iam esset ea quæ apud se est copiosa redemptio. Quid igitur opus est facto dilectissimi, nisi vt satagatur quomodo laudabile pro- M positum, dignum consequatur effectum? Studete proinde perseuerantiæ, quæ sola virtutum coronatur. Non inueniatur apud vos est & non, vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est, apud quem nimirum non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Vos quoque fratres in eandem imaginem transformamini à claritate in claritatem tanquã à domini spiritu, curantes omni vigilantia & ipsi non inueniri leues, instabiles, fluctuãtes. Scriptum est enim: Vir duplex animo, incõstans est in omnibus viis suis. Et rursum: Væ ingredienti terram duabus viis. Et ego charissimi quantũ cõgratulor vobis, tãtum gratulor & mihi, qui vt accepi, dignus habitus sum minister eligi consilij huius. Et cõsilium do, & auxiliũ spondeo. Si videor necessarius, aut certe si dignus iudicor, non recuso laborē, nõ deero pro viribus. Deuotus suppono humeros, etsi iã fessos, sarcinæ huic, si mihi cœlitus imponatur. Lætus, & obuiis (vt dicitur) manibus excipio ciues sanctorum, & domesticos dei. Quàm libens, iuxta mandatũ propheticum, occurro cum panibus, fugientibus à facie gladij, aquam fero sitientibus. Reliqua posui in ore nostri immo & vestri Gaufridi. Quicquid vobis vice nostra dixerit ille, nostrum non dubitetis esse consilium.

Luc.15.b — 1.Cor.1.d — Iaco.1.a — Eccli.3.d — Esa.21.d

Ad

A *Ad parentes eiusdem Gaufridi consolatoria.*
Epistola CX

SI FILIVM vestrũ deus facit & suum, quid vos perditis, aut ipse quid perdit? Fit de diuite ditior, de nobili generosior, clarior de illustri, & quod his omnibus maius est, sanctus de peccatore. Oportet autem eum præparari regno quod sibi paratum est ab origine mundi, atque huius rei gratia modicum tempus quod viuere habet, manere nobiscum: donec abrasa spurcitia vitæ secularis, ac terreno terso puluere, cœlesti mansioni fiat idoneus. Si diligitis eum, gaudebitis vtique: quia vadit ad patrem, & talem patrem. Ipse quidem vadit ad deum, sed vos nõ perditis eum, quin potius multos per eum acquiritis vobis filios. Quotquot sumus in Claraualle, vel de Claraualle, ipsum in fratrem, vos in parẽtes suscipimus. At fortassis metuitis corpori eius vitę asperitatem, quod nimirũ tenerum nostis esse ac delicatum. Cæterum de huiusmodi timore dicitur: Ibi trepidauerũt timore, vbi non fuit timor. *Psal.13.b* Confidite, consolamini. Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium, quousq; de meis manibus excipiat eum pater misericordiarũ, & deus totius consolationis. Nolite ergo lugere, & nolite flere: quia Gaufridus vester festinat ad gaudium, nõ ad luctum. Ego ero illi pater, & ego mater, ego frater & soror. Ego faciã ei praua in directa, B & aspera in vias planas. Ego ei omnia sic tẽperabo, & sic dispensabo, vt & spiritus proficiat, & corpus nõ deficiat. Denique seruiet domino in lætitia & exultatione, & cantabit in viis domini, quoniam magna est gloria domini.

Ex persona Heliæ monachi ad parentes suos.
Epistola CXI.

SOLA causa qua non liceat obedire parẽtibus, deus est. *Matt.10.d* Ipse enim dicit: Qui amat patrem & matrem plus quàm me, non est me dignus. Si me vere vt boni, vt pij parentes diligitis: si veram, si fidelem erga filium pietatem habetis: quid me patri omnium deo placere satagentem inquietatis, & ab eius seruitio, cui seruire regnare est, retrahere attentatis? *Mich.7.b* Vere nunc cognosco quia inimici hominis domestici eius. In hoc vobis obedire non debeo, in hoc vos nõ agnosco parẽtes, sed hostes. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad meum atque vestrum, immo vniuersorum patrem. Alioquin quid mihi & vobis? Quid à vobis habeo nisi peccatum & miseriam? Hoc solum quod gesto corruptibile corpus, de vestro me habere fateor & agnosco. Non sufficit vobis quòd me in hanc seculi miseriã miseri miserũ induxistis: quòd in peccato vestro & peccatores peccatorem genuistis: quòd in peccato natum, de peccato nutristis: nisi etiam inui- C dendo mihi misericordiam quam consecutus sum ab eo qui non vult mortem peccatoris, filium insuper gehennæ faciatis? O durum patrem, ô sæuam matrem, ô parentes crudeles & impios, immo non parentes, sed peremptores, quorũ dolor, salus pignoris: quorum consolatio, mors filij est. Qui me malunt perire cum eis, quàm regnare sine eis. Qui me rursus ad naufragium, vnde tandem nudus euasi: rursus ad ignem, vnde vix semiust' exiui: rursus ad latrones, à quibus semiuiuus relictus sum, sed miserante Samaritano iam aliquantulum conualui, reuocare conantur: & militem Christi propè iam rapto cœlo triumphantem (quod non in me glorior, sed in eo qui vicit mundum) ab ipso iam introitu gloriæ, tanquã canem ad vomitum, tãquam suem ad lutum, ad seculum reducere moliuntur. Mira abusio. Domus ardet, ignis instat à tergo, & fugiẽti prohibetur egredi, euadenti suadetur regredi? Et hæc ab his qui in incendio positi sunt, & obstinatissima dementia, ac dementissima obstinatione fugere periculum nolunt. Proh furor. Si vos contemnitis mortem vestram, cur etiam appetitis meam? Si, inquam, negligitis salutem vestram, quid iuuat etiam persequi meam? Quare vos non potius sequimini me fugientem, vt non ardeatis? An hoc est vestri cruciatus leuamen, si me etiam perimatis: & hoc solum timetis, ne soli pereatis? Ardens ardentibus quod solatium præstare poterit? Quæ inquam consolatio damnatis socios habere suæ damnationis? Quódve remedium morientibus, alios videre morientes? Non hoc mihi persuadet D diues ille qui in tormentis desperatus de sui liberatione, rogabat nunciari fratribus suis, ne & ipsi venirẽt in locum eũdem tormẽtorum, *Luca.16.g* timens proculdubio ex suorum cruciatu augeri suum. Quid ergo? Ibo & consolabor lugentem matrem meam mei ad tempus visitatione, vt in æternũ lugeam, & me & ipsam sine consolatione? Ibo inquam & satisfaciam patri meo irascenti pro mei ad tempus absentia: cõsolandus & ipse ad tempus de eius præsentia, vt postmodum & quisque pro se, & vtrique pro alterutro inconsolabili desolemur tristitia? En potius exemplo apostoli non acquiescens carni & sanguini, vocem audiã domini iubentis: Dimitte mortuos *Matt.8.c* sepelire mortuos suos. Et cantabo cum Dauid: Renuit con- *Psal.76.a* solari anima mea. Et cum Hieremia: Diem hominis non cõ- *Hiere.17.b* cupiui: domine tu scis. Quid enim? Funes ceciderunt mihi in præclaris, & cœlestis hæreditas præclara est mihi: & terrena adulatur promissio, blanditur consolatio carnis? Gustato spiritu necesse est desipere carnem. Affectanti cœlestia, terrena non sapiunt. Aeternis inhiãti, fastidio sunt transitoria. Desinite igitur parentes mei, desinite & vos frustra plorãdo affligere, & me gratis reuocando inquietare, ne si adieceritis nũcios vltra mittere pro me, plus me elõgare cogatis. Si autem dimittitis, Claramuallẽ in perpetuum nõ dimittam. Hęc requies mea in seculum seculi, hic habitabo, quoniã elegi eam. E Ibi pro meis atque vestris peccatis iugiter orabo: ibi precib' assiduis (quod & vos cupitis) impetrabo si potero, vt qui eius amore hoc modico tempore ab inuicẽ separamur, in alio seculo simul felici & inseparabili societate in eius amore viuamus per omnia secula seculorum. Amen.

Ad Gaufridum Lexouiensem. Epistola CXII.

DOLEO super te fili mi Gaufride, doleo super te. Et merito. Quis enim nõ doleat florẽ iuuẽtutis tuæ, quem lætantibus angelis deo illibatum obtuleras in odorem suauitatis, nunc à dæmonibus conculcari vitiorum spurcitiis, & seculi sordibus inquinari? Quomodo qui vocatus eras à deo, reuocantem diabolum sequeris? & quem Christus trahere cœperat post se, repente pedem ab ipso introitu gloriæ retraxisti? In te experior nunc veritatem sermonis domini quem dixit: Inimici hominis, domestici eius. *Mich.7.b* Amici tui & proximi tui aduersum te appropinquauerunt, & steterunt. *Psal.37.b* Reuocauerunt te in fauces leonis, & in portis mortis iterum collocauerũt te. Collocauerunt te in obscuris sicut mortuos seculi, & iam parum est vt descendas in ventrem inferi, iam te deglutire festinat, ac rugientibus præparatis ad escam tradere deuorandum. Reuertere quæso, reuertere priusquam te absorbeat profundũ, & vrgeat super te puteus os suũ: priusquam demergaris vnde vlterius non emergas: F priusquam ligatis manibus & pedibus proiiciaris in tenebras exteriores, vbi est fletus & stridor dentium: priusquã detrudaris in locũ tenebrosum, & opertum mortis caligine. Erubescis forte redire, quia ad horam cessisti? Erubesce fugam, & nõ post fugã reuerti in prælium, & rursum pugnare. necdum finis pugnæ, necdum ab inuicem dimicantes acies discesserunt, adhuc victoria præ manibus est. Si vis, nolumus vincere sine te, nec tuam tibi inuidemus gloriæ portionem. Læti occurremus tibi, lætis te excipiemus amplexibus, dicemúsque: Epulari & *Luc.15.g* gaudere oportet, quia hic filius noster mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus est.

Ad Sophiam virginem. Epistola CXIII.

BErnardus abbas de Claraualle, Sophiæ virgini virginitatis seruare titulum, apprehẽdere fructum.

Fallax gloria, & vana est pulchritudo: mulier timens deum, ipsa laudabitur. *Prou.31.d* Condelector filia gloriæ virtutis tuæ, qua fallacem mundi gloriam respuisse narraris. Ipsa quidem dignè respuitur, sed quia multi aliter sapientes in eius æstimatione desipiunt, tu iure laudaris, quia non falleris. Flos fœni est, vapor est ad modicum parens. Ipse eius qualiscũque status, nónne plus anxietatis quàm iu-

G cunditatis habet? Dum vẽdicas, dum defendis, dum inuides, dum suspicaris, dum semper ambis quæ non habes, & nonnullis adeptis acquirendi non tepescit ardor, quę requies in gloria tua? Si qua tamen est, præterit iucunditas non reditura, & manet anxietas nõ relictura. Cæterum videas eam quàm plurimos non apprehendere, contemnere perpaucos. Cur hoc? Profectò quia necessitas multorum est, virtus paucorũ. Paucorum inquam paucorum, præsertim nobilium. Deniq; non multos nobiles, sed ignobilia mundi elegit deus. Proinde benedicta tu in nobilibus: quæ pro gloria certantibus cæteris, de contemptu gloriæ gloriosius sublimaris, & sublimius gloriaris. Insignior plane atque illustrior, quòd de paucis facta es, quàm quòd orta de magnis. Illud nanque dei munere tuum est, hoc tuorum. Porro quod tuum est, tanto carius est, quanto rarius. Nam si in viris virtus, rara est auis in terris, quanto magis in fœmina fragili & nobili? Denique mulierem fortem quis inueniet? Multo magis quis fortem & nobilem? Minime quidem deus est acceptor personarum: nescio tamen quo pacto virtus in nobili plus placet. An forte quia plus claret? Siquidem ignobilis cum caret gloria, non facile liquet vtrum quia nolit, an quia non possit habere. Laudo factam de necessitate virtutem, sed plus illam quàm eligit libertas, non indicit necessitas. Certent ergo cæteræ quæ spem non habent, pro rerum fugacium atque fallacium H vili breuique gloriola, tu spei quæ non confundit, innitere. Tu te, inquam, ei quod breue hoc ac momentaneum tribulationis tuæ supra modum in sublime operatur ponderi gloriæ reseruato. Quod si tibi exprobrauerint filiæ Belial, illæ quæ extento collo, fractis incedunt gressibus, compositæ & circumornatæ vt similitudo templi, responde: Regnũ meum non est de hoc modo. Responde: Tempus meum nondum aduenit, tempus autem vestrum semper est paratum. Responde: Gloria mea abscõdita est cum Christo in deo. Cum autem Christus apparuerit vita mea: tunc & ego apparebo cum ipso in gloria. Quanquam & si gloriari oportet, potes tu quoque ingenuè, potes securè, tantùm in domino. Omitto sanè coronam quam tibi dominus preparauit in æternum. Sileo repromissiones quæ te in posterum manent, quòd felix sponsa admittenda es reuelata facie speculari gloriam sponsi tui, quòd te sibi exhibiturus est gloriosam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi: quòd ęternis excepturus amplexibus, ponet læuam sub capite tuo, & dextera illius amplexabitur te. Prætereo locum nominatum, quem virginitatis prærogatiua singularem à filiis & filiabus in regno es proculdubio sortitura. Sileo & canticum illud nouum, quod virgo cum virginibus singulari nihilo minus dulcique modulamine canitura lætaberis in ipso, & læti- I ficabis ciuitatem dei cantans, & cursitans, & sequens agnum quocunque ierit. Illud siquidem nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quod tibi præparatum est, & cui te præparari oportet. Hæc ergo prætermitto quæ in futuro reposita sunt tibi, præsentia tantùm loquor, ea loquor quæ de primitiis spiritus iam tenes: sponsi xenia, arras sponsalitias, benedictiones dulcedinis, in quibus te præuenit, quem & subsecuturum atque quod deest completurum expectas. Ille ille in medium veniat summo decore spectabilis, ipsis quoque angelis admirandus ornatus, & proferant si quid simile habent filiæ Babylonis, quarum verè gloria in confusione. Induuntur purpura & bysso, & subinde consciẽtia pannosa iacet. Fulgent monilibus, moribus sordent. E cõtra tu foris pannosa, intus speciosa resplendes, sed diuinis aspectibus, nõ humanis. Intus est quod delectat, quia intus est quem delectat, nisi forte tu dubitas habitare Christum per fidem in corde tuo. Denique omnis gloria eius filiæ regis abintus. Iocundare filia Sion, & exulta satis filia Hierusalem, quia concupiuit rex speciem tuam, si tamen confessionem & decorem induis amicta lumine sicut vestimento. Nẽpe confessio & pulchritudo in conspectu eius. Cuius? Speciosi forma præ filiis hominum. Ipsius in quem desiderãt angeli prospicere. Audis cui places, ama vnde places. Ama cõ- G fessionem, ob quam amaris. Ama confessionem, si affectas decorem. Confessioni iungitur decor, iungitur pulchritudo. Habes vtrunque: Confessionẽ & decorem induisti. Et, Confessio & pulchritudo in conspectu eius. Reuera vbi confes- K sio, ibi pulchritudo, ibi decor. Si peccata sunt, in confessione lauantur: si bona opera, confessione commẽdantur. Cum mala tua confiteris, sacrificium est deo spiritus contribulatus. Cum dei beneficia, immolas deo sacrificium laudis. Bonum animæ ornamentum confessio, quæ & peccatorẽ purgat, & iustum reddit purgatiorem. Absque confessione iustus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputatur. A mortuo quippe, tanquam qui non sit, perit confessio. Cõfessio igitur, peccatoris est vita, iusti gloria. Et necessaria est peccatori, & iustum nihilo minus decet. Denique rectos decet laudatio. Serica & purpura & tincturarum fucus, decorẽ habent, sed non præbent. Quicquid tale applices corpori, exponit speciem suam, non deponit. Secum denique tollit, cum tollitur ipsum. Porro decor qui cum veste induitur, & cum veste deponitur, vestis proculdubio est, non vestiti. Tu ergo noli æmulari in malignantibus, & mendicantibus pulchritudinem alienam, vbi perdiderint suam. Natiuo quippe & interno se produnt decore nudas, quæ tanto studio & precio de diuersis & variis speciebus eius quæ præterit figurę mundi, foris sibi conficere satagunt vnde oculis insipientium appareant speciosæ. Indignum tibi iudica, formam à pellibus murium, & operibus vermium mutuari. Tua tibi sufficiat. Ille est verus propriúsque cuiusque rei decor, qui nulla in- L teriacente materia per se inest. O quàm decenti rubore genas suffundit virgineas ingeniti gemma pudoris. Quæ inaures reginarum huic comparabuntur? Nec inferioris insigne decoris, disciplina præfert. O quàm compositum reddit omnem puellaris corporis statum, nedum & mẽtis habitum disciplina? Ceruicem submittit, ponit supercilia, componit vultum, ligat oculos, cachinnos cohibet, moderatur linguam, gulam frenat, iram sedat, format incessum. Talibus decet pudicitiæ vestem distingui margaritis. Istiusmodi circundata varietate virginitas, cui gloriæ merito non præfertur? Angelicæ? Angelus habet virginitatem, sed non carnem, sane felicior quàm fortior in hac parte. Optimus & optabilis valde ornatus iste, qui & angelis possit esse inuidiosus. Sed aduerte & aliud de eodem. Profectò tanto tibi manet tutus, quanto & proprius. Vides nempe auro & argento, lapidibus preciosis, & omni denique cultu regio non tam ornatas quàm oneratas. Vides longas post se trahentes fimbrias, ipsásque preciosissimas, & densas pulueris nubes excitantes in aëra. Non te moueant hæc. Illæ illa vel in morte deponent, te tua sanctitas non relinquet. Non sunt sua quę portant. Cum interierint, non sument omnia, neque descendet cum eis gloria hęc. Mundus cuius sunt, nudis illis exeuntibus retinebit, eisdem vanis vanas similiter alias seducturus. At verò tuus ille ornatus non sic. Firmissime tibi (vt dixi) manet, propterea tutus, quia tuus. Nullius facilè aut cedit iniuriis, aut patet insidiis. M Aduersus huiusmodi nil furis calliditas, nil furentis crudelitas potest. Nec à tineis roditur, nec vetustate corrumpitur, nec consumitur vsu. In morte viuit. Nimirum animæ res est, non corporis: & ob hoc simul cum anima de corpore abit, non obit cum corpore. Porro animæ non habent quid faciant etiam qui corpus occidunt.

Prou. 31. b — Psal. 44. c — Zacha. 9. b — Psal. 95. b — Psal. 103. a — Psal. 95. b — Psal. 50. d — Psal. 49. c — Eccli. 17. a — Psal. 32. a — Psal. 36. a — Psal. 48. d

Ad alteram sanctimonialem. Epistola centesimadecimaquarta.

MAGNVM est mihi gaudium quòd te ad verũ & perfectum gaudium velle tendere comperi, quod non est de terra, sed de cœlo: id est, non de hac conualle plorationis, sed de illa quam fluminis impetus lætificat ciuitatẽ dei. Et reuera illud verum & solum est gaudium, quod non de creatura, sed de creatore concipitur: & quod cum possederis, nemo tollet à te. Cui comparata omnis aliunde iucunditas, mœror est: omnis suauitas, dolor est: omne dulce, amarum: omne decorum, fœdum: omne postremo quodcunque aliud delectare possit, molestum. Denique tu mihi testis es in hac re. Teipsam interroga: quia tu tibi familiarius credes. Nunquid non hoc ipsum clamat in corde tuo spiritus sanctus? An non tibi iam ab ipso priusquam à me huius rei veritas persuasa est? Quando enim tu fœmina & iuuencula formosa & ingenua, sic fragilem & sexum vinceres, & ætatem, sic spectabilem & formam & generositatem

A cōtemneres, nisi cuncta quæ corporis sensibus subiacent, in illorum iam tibi comparatione vilescerent, quæ te interius & confortant vt vincas, & delectant vt præferas. Nec immerito. Modica, transitoria, terrena sunt quæ despicis: maxima, æterna, cœlestia sunt quæ appetis. Plus dicam, & verum dicam: Tenebras deseris, & lucem ingrederis. De profundo fluctuum emergis ad portum. De misera seruitute in fœlicem libertatem respiras. De morte deniq; transis ad vitam. Siquidem vsque modo tua non dei volūtate, tua viuens non dei lege, viuens mortua eras. Viuens mundo, mortua deo: siue (vt verius loquar) nec mundo viuens, nec deo. Volens quippe sub habitu & nomine religionis instar vnius de seculo conuersari, sola deum à te voluntate repuleras. Non autem valens quod stulte volebas, non tu quidem mūdum, sed te mundus repulerat. Deum ergo repellēs, & à seculo repulsa, inter duas (vt dicitur) sellas corrueras. Nec deo itaque viuebas, quia nolebas: nec seculo, quia non poteras, alteri quidem volens, alteri inuita, sed tamen vtrique mortua. Sic debet contingere his qui vouent & non soluunt, qui aliud foris ostentant, & intus aliud appetunt. At verò nunc per dei misericordiam incipis reuiuiscere, non peccato, sed iustitiæ: non seculo, sed Christo: sciens quia & seculo viuere, mors est: & in Christo etiam mori, vita. Beati nempe mortui, qui in domino moriūtur. Ex hoc iam nec votum tuum irritum, B nec cassam professionem causabimur. Ex hoc iam nec corporis integritas animi corruptione infirmabitur, nec morum prauitate virginitatis titulus obscurabitur. Ex hoc iam nec falsum nomen, nec vacuum velamen portabis. Vt quid enim hactenus nōna & sanctimonialis vocitata es, quæ sub sanctitatis nomine non tamen sanctè conuersata es? Cur velum in capite mentiebatur reuerentiam, & sub velo petulans oculus exhibebat impudentiam? Caput siquidem gerebas velatum, sed elatum. Sub signo verecundiæ sermo resonabat inuerecūdus. Risus immoderatior, incessus lasciuior, vestis ornatior, vni inflatæ magis quàm velatæ congruerent. Sed ecce iam vetera Christo auctore transierunt, & noua fieri incipiunt omnia: dum cultum exteriorem interiore cōmutas, & magis vitam quàm vestē appetis habere ornatā. Facis quod debes, immo quod iam olim fecisse debueras. nam olim iam voueras. Sed spiritus qui sicut & vbi vult & quādo vult, spirat, necdum spirauerat. Et idcirco forsitan quod hucusque egisti, excusationem habet. Cæterum si flammātem spiritum quo nunc recaluit sine dubio cor tuum intra te, & in meditationibus tuis exardescentem ignem diuinum iam extingui permiseris: quid restat nisi vt te illi seruandam noueris igni, qui nō possit extingui? Sed extinguat potius idem spiritus in te concupiscentias carnales, ne forte ab his præfocato (quod absit) nuper concepto sancto desiderio, in flammas contin- C gat incidere gehennales.

Ad sanctimonialem quandam de monasterio sanctæ Mariæ Trecensis. Epistola CXV.

RELATVM est mihi te quasi asperioris vitæ deside rio tuum monasteriū velle deserere. Quam rem dissuadentibus tibi atque omnimodis prohibētibus spirituali matri tuæ, siue sororibus cum acquiescere nolles, placuisse tandem nostrum super hoc consilium eligere: vt quicquid ego laudauerim, id tibi credas expedire. Debueras quidem doctiorem ad hoc consilium eligere. Quia tamen sic tibi visum est, quod hinc mihi rectius videtur, non celo. Hoc itaque tuum desiderium ex quo cognitum habui: cogitans atque recogitans quo quidem spiritu conceperis, facilè iudicare non audeo. Potes nanque in hac re zelum dei habere, vt excusabilis sit tua intentio: sed quomodo secundum scientiam tua talis voluntas impleatur, omnino non video. Cur, inquis? Non est sapere, vt opulentiam, vt vrbis frequētiam, vt pinguia fugiam & delicias? An non mea mihi pudicitia tutior erit in eremo, vbi in pace cum paucis aut sola cōuersans, soli placeam cui me probaui? Nequaquam. Nam volenti perperam agere, & desertum abundantiam habet, & nemus vmbram, & silentium solitudo. Malum quippe quod nemo videt, nemo arguit. Vbi autem non timetur reprehēsor, securius accedit tentator, licētius perpetratur iniquitas. In conuentu verò bona siqua facis, nemo prohibet: malum D autem facere si vis, non licet. Mox etenim à pluribus comperitur, arguitur, emendatur: sicut econtrario bonum cum vident, omnes mirantur, venerātur, imitantur. Vides ergo filia quòd & tua merita immanior in conuentu gloria sequitur, & citior culparum correctio, quando ibi sunt & quibus de bonis exemplum præbeas, & quas de malis offendas. Denique vt ex illa iam euangelica partitione omnem tibi auferam tui excusationem erroris, aut de fatuis virginibus vna es (si tamē virgo es) aut de prudentibus. Si de fatuis, congregatio tibi necessaria est. Si de prudentibus, tu congregationi. Nam si sapiēs & probata es, religio certe quæ illo in loco nouiter innouata nunc vbique laudatur, multum tua discessione diffamabitur & infirmabitur, vt timemus. Dicetur quippe quòd bona cum sis, bonum ordinem nequaquam desereres. Quod si fatua cognita es, & recedis, dicemus quòd quia cum bonis male viuere non licet, bonas mala nō ferens, quæris vbi viuere liceat vt libet. Et meritò. Nam ante ordinis emendationem nunquam (vt aiunt) inde locuta es. At vbi religio creuit, sanctior subitò facta, feruore repentino cogitate cœpisti de eremo. Agnosco filia agnosco, vtinam & tu mecum agnoscas serpentinum virus, fraudulēti dolum, versipellis astutiā. In nemore lupus habitat. Si sola ouicula vmbras nemoris penetras, præda vis esse lupo. Sed audi me filia: fidele audi cōsilium. Siue peccatrix, siue sancta sis: noli te separare à grege, E ne quando rapiat, & non sit qui eripiat. Sancta es? Stude tuo exēplo tuæ socias acquirere sanctitatis. Peccatrix es? noli addere peccata peccatis. Sed age pœnitentiam vbi es: ne discedens cum tui quidem periculo, vt ostensum est, & sororibus quidem scandalum relinquas, & multorum in te prouoces detrahentium linguas.

Ad Ermangardem quondam comitissam Britanniæ. Epistola CXVI.

DILECTAE in Christo filiæ suæ Ermangardi, quondā eximiæ comitissæ, nūc humili Chisti ancillę, Bernardus abbas Claræuallis, pium sanctæ dilectionis affectum. Vtinam sicut chartam nunc præsentem, ita & meam tibi mentem expandere possem. O si legere posses in corde meo, quod ibi de amore tuo, suo digito deus scribere dignatus est, certe agnósceres quàm nulla lingua vel penna sufficiat exprimere quod in intimis mihi medullis dei spiritus imprimere potuit. Et nunc quidem præsens sum spiritu, licet corpore absens, sed nec mihi nec tibi est vnde appaream. Est tamen penes te vnde posis de me vtcunque conijcere, etsi nondum cognoscere quod dico. Intra ergo cor tuum, & inspice meum: & vel tantum mihi tribue amoris erga te, quātum tibi erga me inesse sentis: ne si nos quidem minus, te F verò amplius amare præsumpseris, eo te nobis præferre puteris, quo & vincere nos charitate putaueris. Cæterum tuæ modestiæ est, potius id sentire de nobis, vt qui te affecit ita me diligere & eligere ad consilium tuæ salutis, æquè affecerit & me in obsequiū tuæ dilectionis. Tu ergo videris quomodo me tecum retinueris: ego (vt verum fatear) nusquam abs te absque te recedo. Hæc tibi interim de via breuiter in transitu scribere volui, sperans me maiori ocio maiora missurum, si deus annuerit.

Ad eandem. Epistola CXVII.

RECEPI delicias cordis mei, pacē tui. Lætus sum, quia tu læta nunciaris: mēque admodum animo reddit incolumem, tua innotescens alacritas. Hæc nimirum lætitia nil habet de carne & sanguine, cum humilis ex sublimi, ex ingenua ignobilis, pauper ex diuite viuas, fratris, filij, patriæque destituta solatio. Sine dubio ergo quod in te alacritatis natum est, de spiritu sancto est. Quippe iamdudum à timore dei concipiens parturisti iam tandem spiritum salutis, foras vtique mittente charitate timorem. O quàm libentius ista præsens colloquerer, quàm scribo absens? Crede mihi, irascor occupationibus quibus frequenter impediri videor ne te videam: & delector occasionibus quibus vel interdum expediri videor, vt te vi-

G deam. Rara quidem datur huiusmodi opportunitas, sed cara, fateor, est mihi vel ipsa raritas. Est enim sanè melius videre te vel nonnunquam, quàm nunquã omnino. Spero me in proximo venturum ad te, iam nunc prælibãs gaudium proximè plenéque futurum.

Ad Beatricem nobilem & religiosam matronam.
Epistola CXVIII.

MIror tuæ deuotionis studium, tuæ erga nos dilectionis affectum. O bona domina, quid tibi & nobis? Vnde tanta tibi solicitudo de nobis? Si filij, si nepotes, si vel aliqua extrema propinquitatis linea tibi iuncti essemus, tua crebra beneficia, frequentes salutationes, innumera denique tui amoris insignia quæ quotidie experimur, non tam nobis miranda viderentur, quàm ex debito suscipiẽda. Nũc autem cum genere tãtùm dominam non matrem te cognoscamus, non mirum si miramur, sed mirum si satis mirari possumus. Quis enim notorum vel cognatorum nostrorum curam habet de nobis? Quis vnquam de nostra salute interrogat? Quis inquam non dico solicitus, sed vel memor nostri est in seculo? Amicis, propinquis, vicinis nostris facti sumus tanquam vas perditum, sola nos obliuisci non potes. Inquiris de esse & statu sanitatis nostræ, de via quam nuper egimus, de monachis quos ad alium locum trãstulimus. H De quibus breuiter respondeo, quòd de terra deserta, & de loco horroris & vastæ solitudinis introducti sunt in abũdãtiam rerum, ædium, & amicorum: in terram deniq; fertilem, & locum amœnæ habitationis. Lætos itaque & in pace reliquimus læti nos, & in pace reuersi sumus: præter quòd ego paucis diebus, sed non parum, febre redeunte, ita vt mori timerem, aggrauatus fui. Sed rursum deo miserãte cito cõualui, ita vt nunc fortiorem saniorémque me sentiã post viam peractam, quàm ante inchoatam.

Ad ducem & ducissam Lotharingiæ.
Epistola CXIX.

DVci & ducissæ Lothoringiæ Bernardus abbas de Claraualle, sic suis adinuicem charis ac castis delectari amplexibus, vt solus Christi amor superet in ambobus. Ex quo cœpimus mittere pro nostra necessitate in terram vestram, multam semper inuenimus in oculis vestræ dignitatis familiaritatem & gratiam. Benedictionem largitatis vestræ nostris hominibus cum necesse fuit, liberaliter exhibuistis. Passagium transeuntibus, & si quod est aliud iuris vestri debitum, mercantibus libenter dimisistis. De quibus omnibus sine dubio merces vestra multa est in cœlis, si tamen verum esse credimus quod dominus in euangelio promittit: Quandiu fecistis vni ex minimis meis, hoc mihi fecistis. Sed quid est quòd ministros vestros, quæ vos donastis, exigere rursum permittitis? Dignum est vobis & honorificum, vt quod vobis pro salute animarum vestrarum placuit donare, nemo vestrorũ repetere audeat. Si ergo vos (quod absit) beneficiorum vestrorum nõ pœnitet: donúmq; quod in beneplacito vestro à vobis sæpe recepimus, æquè adhuc vt habeamus vtrique vestrum complaceat: iubete ita firmiter & inconcusse teneri, quatenus vltra fratres nostri à nullo ministrorum vestrorũ timeant propter hoc disturbari. Alioquin non renuimus domini nostri sequi exemplum, qui pro se nõ dedignatus est soluere censum: parati & nos libenter quę sunt Cæsaris Cæsari reddere, & vectigal cui vectigal, & tributũ cui tributum, præsertim quia (iuxta apostolũ) nõ tam debemus requirere datum nostrum, quàm fructum vestrum.

Matt.25.d
I

Ad ducissam. *Epistola* CXX.

GRATIAS agimus deo pro tã deuota volũtate quam erga ipsum & seruos eius vos habere cognouimus. Quotiens enim in corde carnali terrenis dignitatibus alto, vlla vel minima scintillula cœlestis amoris accensa videtur, diuinum sine dubio est munus, non hominis virtus. Et nos quidem largitatis vestræ vestris in literis nobis oblata beneficia gratanter amplectimur. Sed cognita illa subita & grandi satis occupatione, qua vos nunc detineri necesse est, conueniẽs ducimus, vestram, quãtum vobis placuerit, expectare opportunitatem. Nemini etenim quantum in nobis est vellemus esse oneri, præsertim in his quæ ad deum pertinent: vbi non dati lucrum, sed dantis fructũ magis requirere debemus. Diem itaque nobis si placet atque locum rescribendo per hunc nuncium nominate, quò iuuante deo, præsenti expedita instantia, nostris partibus appropinquare debeatis, & fratre Vvidone vobis obuiã facto, si quid in terra vestra inuenerit quod aptum sit ordini nostro, promissa vestra expeditius atque alacriꝰ compleatis. Hilarem enim datorem diligit deus. Aut si forte non placet vobis dilatio, & hoc notificate, quia parati sumus in hac re quantũ ratio patitur, vestræ obtemperare voluntati. Ore vestro ducem salutamus: & tam ipsum quàm vos admonemus, vt si castrũ pro quo guerrã facturi estis, vestri iuris nõ esse noueritis, pro dei amore relinquatis. Scriptum quippe est: Quid prodest homini si mundũ vniuersum lucretur: se autem perdat, & detrimẽtũ sui faciat?

K

2.Cor.9.b

Matt.16.d

Ad ducissam Burgundiæ. *Epistola* CXXI.

VESTRAE dignationis specialis familiaritas quã erga nos pauperes homines habere videmini, eousque progressa est, vt quisquis vestram dignitatẽ se habere sentit infensam, per nullum facilius quàm per nos confidat redire in gratiam. Hinc est quòd dudum Diuione cum essem, Hugo de Besua multis me precibus ad placandam sibi vestrã, quam meruerat, indignationem applicauit: & vt coniugio de filio suo quod vobis quidem non placitum, sed sibi (vt putat) commodum irretractabiliter facere statuerat, amore dei, & nostro assensum præberetis. Cuius rei causa ecce nunc rursus tam suis quàm suorum precibus aures nostras pulsare curauit. Et nos quidem vtilitates illius terrenas non valde curamus. Veruntamen quia res (vt ipse dicit) ita in arcto posita esse videtur, quatinus nisi cum ipsius periurio nequaquã possit obuiari cõiugio: hoc vobis intimare cõueniens duximus, quia grandis debet esse vtilitas, quam Christiani & vestri hominis legalitati pręponere debeatis. Neque enim & periurus esse, & legalis simul manere poterit. Quanquam etiam vobis non solùm nullum lucrum, sed & multum videamus ingruere periculum, si quos fortassis deus cõiungere disposuit, per vos disturbari cõtigerit. Suam gratiam adiiciat dominus super vos, & super filios vestros, nobilissima, mihíque in Christo dilectissima domina. Ecce nũc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: erogate vestrum frumentum pauperibus Christi, vt in æternum cum vsura recipiatis.

L

Epistola domini Hildeberti Turonensis archiepiscopi ad Bernardum abbatem. *Epistola* CXXII.

BALSAMVM ex odore suo, & arborẽ ex fructu cognosci, paucos credimus ignorare. Sic & nobis ex opinione tua charissime frater innotuit quàm sis ad sanctimoniam compositus, & integer ad doctrinam. Cum enim locorum interstitio longius à te separemur, ad nos tamen vsque peruenit quàm iucundas noctes cum tua Rachele ducas, quæ progenies ex Lia tibi exuberet, quàm totum te exhibeas & cultorem virtutis, & hostem carnis. Non alium loquuntur te, quicunque loquũtur nobis de te. Talis est odor olei effusi nominis tui, talia iam tuorum præmia meritorum. Has ex agro tuo spicas ante supremam colligis messionem. In hac enim vita quædam merces virtutis est, conspicuum & immortale testimonium. Hoc ipsa sibi comparat, hoc sibi ipsa custodit. Huius splendor non minuitur inuidia, non exterioribus studiis adiuuatur. Quippe bonorum æstimatio sicut falsis delationibus auferri non potest, ita nec adulatoriis fauoribus acquiri. Penes ipsos est, eam vel vbertate virtutum proficere, vel defectu minorari. Sane de celeberrima opinione tua spes in sinu ecclesiæ reposita est, eam minime casuram, quoniam fundata creditur supra firmam petram. Ex ea nos tua edocti deuotione, desiderio desiderauimus in sacrarium familiaritatis tuæ recipi, ibíque recordatione tecum esse, vbi teipsum furatus colloquiis mortalium, pro mortalibus loqueris cum rege angelorum. Porro huic desiderio nostro N. Trecensis archidiaconus plurimũ adie-

M

cit,

A cit, vir moribus & literatura conspicuus. Eum tibi censeremus commendandum, nisi constaret illos quos tua dignaris gratia, commendatione alia non egere. Si nescis, illius etiam attestatione didicimus te in ecclesia esse, qui ad eruditionem virtutis & exéplo sufficias & verbo. Cæterùm ne literis prolixioribus onereris, scripto ponimus finem, supradictæ petitioni, donec exaudiri mereamur, finē minimè posituri. Quid autem ex hoc animi geras, doceri deprecamur tuarum recursu literarum.

Rescriptum Claræuallis abbatis ad eundem.
Epistola CXXIII.

BONVS homo de bono thesauro cordis sui profert bonum. Scripta gloriæ tuæ, immo & meæ, satis libenter accepi, vir totius reuerētię, tenens in illis vnde te non immerito glorificem, & ipse non immeritò glorier. Siquidem gloria nostra hæc est tuæ sublimitatis dignatio, tua nostræ reputatio paruitatis. Nempe in alto non altum sapere, sed humilibus cōsentire, nil deo charius, nil rarius apud homines. Quis sapiens nisi qui sapientiæ consiliis acquiescit? Ait autem: Quanto maior es, tanto humilia te in omnibus. Hoc tu mihi exhibuisti, minori maior, senior iuniori. Possim proinde & ego tuam probatam sapientiam non indebitis efferre laudibus, & fortè iustioribus his quibus me dignata est ipsa. Quippe B interest ad dandam rerum certitudinem, quid incerta iactet opinio, quidque opus euidēs reddat indubitatum. Quod autem certius probamus, hoc & prædicamus securius. Quæ ergo ad me de me tibi scribere placuit, videris tu vnde probaueris: ego laudum tuarum argumentū teneo minimè dubium ipsas mei laudatrices literas tuas, in quibus alium fortasse delectet eruditionis insigne, sermo suauis & purus, oratio luculenta, gratum laudabiléque compendium. Mihi verò præ his illa ducitur miranda humilitas, qua tantillum tantus præuenire curasti & obsequio salutandi, & præconio prędicandi, & precandi reuerentia. Sanè quod ad me attinet: lego de me in literis tuis, non quod sum, sed quod esse vellem, & quod non esse pudet. Veruntamen quod sum, tuum est: & si quid melius dei vnquam munere fuero, tuum fore confidito, reuerendissime atque amandissime pater.

Eccli. 3.c

Ad Hildebertum Turonensem archiepiscopum, qui nondum receperat papam Innocentium.
Epistola CXXIIII.

MAGNO sacerdoti & excelso in verbo gloriæ Hildeberto dei gratia Turonensium archiepiscopo, Bernardus Claræuallis abbas dictus, in spiritu ambulare, & spiritua- C liter omnia examinare. Vt verbis vos propheticis alloquar: Consolatio abscondita est ab oculis meis, quia mors diuidit inter fratres. Quidā enim, iuxta Esaiam, videntur fœdus percussisse cum morte, & cum inferno fecisse pactum. Ecce nanque Christus domini iste Innocentius positus est in ruinam & in resurrectionem multorum. Nam qui dei sunt, libenter iunguntur ei: qui autem ex aduerso stat, aut Antichristi est, aut Antichristus. Cernitur abominatio stare in loco sancto, quem vt obtineret, incendit igni sanctuarium dei. Persequitur Innocentium, & cum eo omnem innocentiam. Fugit ille nimirum à facie leonis, sicut dicit propheta: Leo rugiet, quis non timebit? Fugit secundum præceptum domini dicentis: Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Fugit, & in hoc verè virum se apostolicum probans, quòd apostolica sese forma insignierit. Nec enim Paulus erubuit in sporta demitti per murum, & sic effugere manus quærentium animam suam. Subfugit autem non parcens vitæ suæ, sed dans locum irę: non vt mortem euaderet, sed vt vitam acquireret. Meritò ecclesia Innocentio concedit ipsius vicem, quem per eadem vestigia gradientem cernit. Nec sanè ociosa fuga Innocentij. Laborat quidem, sed honestatur in laboribus suis: Pulsus vrbe, ab orbe suscipitur. A finibus terræ occurritur cū panibus fugienti, etsi furor Semei Gerardi Engolismēsis nōdum ex toto quiescat maledicere Dauid. Velit nolit peccator qui videt & irascitur: magnificatur in conspectu regum, portans coronam gloriæ. Nunquid nō omnes principes cognouerunt quia ipse est verè dei electus? Francorum, Anglorum, D Hispanorum, & postremò Romanorum rex, Innocentium in papam suscipiunt, & recognoscunt singularem episcopum animarum suarum: solus adhuc ignorat Achitofel suum iam patefactum ac dissipatum consilium. Frustra molitur miser super populum dei malignare consilium: & cogitare aduersus sanctos, sancto firmissime adhęrētes, & contēnentes curuare genua ante Baal. Nulla fraude præualebit parricidę suo obtinere regnum super Israël, & super ciuitatem sanctā, quæ est ecclesia dei viuētis, columna fidei, & firmamentum veritatis. Funiculus triplex difficilè rumpitur. Electio meliorū, approbatio plurium, & quod his efficacius est, morum attestatio, Innocentium apud omnes commendant, summū confirmant pōtificem. Ad quod sane & vestra, pater, expectatur sicut pluuia in vellus vel sera sententia. Non improbamus tarditatem, quæ grauitatem redolet, leuitatis abolet notam. Nam & Maria non statim respondit angelo salutanti, prius cogitans qualis esset illa salutatio. Et Timotheo præcipitur nemini cito manum imponere. Dico tamen ego notus pontifici, Ne quid nimis: dico vt familiaris & notus, Non plus sapere quàm oportet sapere. Pudet fateor quòd serpens vetustissimus noua audacia relictis insipientibus mulieribus, etiā robur pectoris vestri visus est attentare, & tantā ecclesiæ columnam ausus concutere. Cōfidimus autē quia etsi concutit, non deiicit: quoniam amicus sponsi stat, & gaudet ad vocem E sponsi, vocē exultationis & salutis, vocem vnitatis & pacis.

Osee 13.d
Esa. 28.d
Amos 3.a
Matt. 10.c
Act. 9.e
2. Reg. 17.e
Eccles. 4.e
Luc. 1.c
1. Tim. 5.d

Ad magistrum Gaufridum de Loratorio.
Epistola CXXV.

ODOR in flore, in fructu sapor requiritur. Odore prouocati, charissime frater, olei effusi nominis tui, cupimus & ex fructu operis cognoscere te. Non enim nos tantùm, sed ipse quoque qui nullius eget deus, opus tamen habet hoc in tempore opere tuo, si non dissimulas. Gloriosum tibi est, dei esse posse coadiutorem: posse & nō esse damnosum. Porrò autem gratiam habes apud deum & homines, habes scientiam, habes spiritum libertatis, habes verbum viuum & efficax, & sale conditum: nec oportet te pro tantis viribus sponsæ Christi deesse in tanto discrimine, cùm sis amicus spōsi. Amicus siquidem in necessitate probatur. Quid enim? Tu tibi quiescis, & mater tua ecclesia grauiter conturbatur? Habuit sua tempora quies, & sanctum ocium hactenus sua negocia licenter libentérq; exercuit. Tempus faciendi nunc, quia dissipauerunt legem. Bestia illa de Apocalypsi, cui datum est os loquens blasphemias, & bellum gerere cum sanctis, Petri cathedram occupat, tanquā leo paratus ad prædam. Altera quoque bestia iuxta vos subsibilat, sicut catulus habitans in abditis. Illa ferocior, ista callidior, pariter conue- F nerunt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Demus operam cito dirumpere vincula eorum, & proiicere à nobis iugum ipsorum. Nos in nostris partibus vnà cū aliis dei seruis diuino igne accensis, deo cooperāte laborauimus in conueniendo populos in vnum & reges, ad diripiendum prauorum consensum, ad destruendam omnem altitudinem extollentem se aduersus sciētiam dei. Nec infructuose. Alemaniæ, Franciæ, Angliæ, Scotiæ, Hispaniarum, & Hierosolymorum reges cum vniuerso clero & populis fauent & adhærent domino Innocentio tanquam filij patri, tanquam capiti membra, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Meritò autem illum recipit ecclesia, cuius & opinio clarior, & electio sanior inuenta est, nimirum eligentium & numero vincens, & merito. At tu frater quid adhuc negligis? Quousque vicino serpente tua male secura dormitat industria? Scimus quidem te filium pacis nulla posse ratione induci deserere vnitatem: sed profectò non sufficit, nisi & defensare, atque ipsius quoq; turbatores totis viribus debellare studueris. Nec quietis timeas detrimentum, quod nō paruo tuæ gloriæ incremento recompensabitur, si fera illa vicina vobis tuo studio mansuescat, vel obmutescat, & tantā ecclesiæ prædam (comitem dico Pictauensem) in manu tua dei pietas de ore leonis eripiat.

Psal. 118.q
Apoc. 13.b
Psal. 2.a

Ad episcopos Aquitaniæ, contra Gerardum Engolismensem episcopum.
Epistola CXXVI.

G DOMINIS & patribus honorandis, Lemouicensi, Pictauensi, Petragoricensi, & Xantonensi, dei gratia episcopis sanctis, frater Bernardus abbas dictus de Claraualle, constantiam in aduersis. Virtus in pace acquiritur, in pressura probatur, approbatur in victoria. Tempus est quo vestra, si qua est, nec latêre iam, nec torpere sinatur, reuerendi & merito suspiciendi patres. Hostilis siquidem gladius, qui vniuerso Christi corpori mortem denuo nunc temporis intentare videtur, vestris potisimum ceruicibus imminet, & in vos eo acrius, quo comminus debacchatur: ita vt quotidianis assultibus aut resistere fortiter, aut turpiter (quod absit) cedere compellamini. Nam is qui amat primatum gerere inter vos Diotrephes, non recipit vos. Nec enim agnoscit eũ quem tota vobiscum amplectitur ecclesia venientem in nomine domini. Non hunc, inquam, sed qui venit in nomine suo, illum recipit. Nec mirum. Et ipse nempe infatigabilis ad nomen grande multum anhelat etiam in hac ætate. Nec sanè falsa vel incerta opinione ducor notare hominem super vanitate istiusmodi, sed de ore suiipsius eũ iudico. In literis si-H quidem quas nuper ad cancellarium scripsit familiares, nónne legationis sese & onere grauari, & nomine honorari, tanto indignius supplicat, quanto humilius? Vtinam tamen obtinuisset, minus forsan nocuisset potita votis ambitio, quàm frustrata. Tunc quippe soli, aut penè soli obesset sibi, nunc verò sæuit in orbem. Vides quid facit amor gloriæ? Legatio sarcina grauis, humeris præsertim senilibus. Quis nesciat? Et tamen homini senissimo grauior videtur pœna, reliquum id breue dierum suorum viuere sine hac pœna. Sed fortè causabitur se de suspicione iudicari, & nos temeritatis arguet, qui de occultis suis reprehendimus, quod non probauimus. Fateor, suspiciosus sum in hac parte: sed nescio an vel simplicissimus quis secus sentire posit, quippe in tam manifesta coniectura. Vt enim simplicem referam breuiter actionem, primus aut inter primos scribit papæ Innocentio: legationem postulat, nõ obtinet. Indignatur, resilit ab illo, transit ad aliũ, ipsius se esse legatum gloriatur. Quod si ab illo antè non poposcisset, aut postmodum non accepisset ab isto, credi poterat alium quemcunque habuisse in præuaricatione intuitum, etsi non rectum aliquem. Nunc autem excusationem nõ habet de ambitione sua. Denique ponat etiam nunc legati vel vacuum nomen, nam opus amisit: & ego quidem hac suspicione carebo si potero. Si non, suspicabor inuitus, & me intemperantiæ reprehendam. Verùm difficilè persuadebitur ei, ego scio. Nimirum homo diu magnus habitus inter suos, vi-I deri seipso inferior erubescit. Agnoscitur is quem scriptura loquitur, pudor adducens peccatum. (*Eccli. 4. c*) An non grande peccatum & delictum maximum, superba ista verecundia, qua terram & cinerem pudet, non dico subiici, sed non dominari? Propter hoc ergo reliquit homo illum suum patrem sanctũ Innocentium: sic enim eum nominabat, & matrem suam sanctam ecclesiam catholicam, & adhæret schismatiarchæ suo, & sunt duo in vanitate vna. Percusserunt fœdus adinuicem, & super populum dei malignauerunt consilium. (*Psal. 82. a*; *Iob 41. b*) Squama squamæ coniungitur, & spiraculum non est in eis. Iste illũ papam, ille hunc vicissim legatum scriptitat, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Inuicem se consolantur, tuentur, commẽdant, quisq; tamen pro se, non pro inuicem. Nimirum homines sunt seipsos amantes. Pari quidem studio conuenerũt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum eius, sed planè intentionibus non cohærent. (*Psal. 2. a*) Quærit magis ex alterutro vterque profecto quæ sua sunt, idque (quod audere nefarium est) in hæreditate Christi. Quid nisi ante oculos vestros conãtur, si patimini, proscribere Christum? Iam nouos apud vos suo papæ cudit legatus episcopos, ne soli sit sibi papa. Nec mortuis successores, sed viuis inuasores tyrannica fretus potentia superintrudit, nactus scilicet de malitia principum occasionem, qui suarum ciuitatum episcopos odio persequuntur iniquo. Sic sedet in insidiis cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentes. (*Psal. 9. e*) Per tale ostium intrat in ouile ouium. Nunquid autem talia gratis legatus actitat pro papa suo? En K ille totam (vt is gloriatur) Franciam atque Burgundiam legationi eius antiquæ superaddidit. Potest & adiungere si vult Medos & Persas, & medios fines Decapoleos. Quare non & vltra Sauromatas, & quemcunque denique locum calcauerit pes suus, suus sit, quò vel vacuis nominibus glorietur? O homo non minus sine fronte quàm sine mente, nec dei memor timoris, nec suæ honestatis. Putat se non videri, cùm sit subsannatio & illusio omnibus qui in circuitu eius sunt. (*Psal. 88. a*) Meritò quidem. Certè enim pro foro, sacrario vtitur, & instar hominis negociatoris quæritantis lucra sua, & modo hunc, modo illum explorantis venditorem, vt ab illo demum emat quod amat, à quo vilius impetrare valuerit: ita iste solicitè sibi ecclesiasticam dignitatem hincinde perquirens, eum tandem pro suo arbitrio delegit habere papam, qui se legatum esse cõsenserit. Ergo nisi tu legatus fueris, Roma papam habere nõ poterit? Vnde hoc tibi priuilegium in ecclesia dei? Quisnam tibi hanc concessit in Christi hæreditate prærogatiuam? Nunquid tu hæreditate posides sanctuarium dei? Donec enim in obtinenda pudẽda & impudenti petitione spes tibi vlla promerendi domini Innocentij gratiam esse potuit, sanctus ille te scribente & papa fuit. Quomodo ergo nunc schismaticum criminaris? Nunquid cum eadem vana spe tua illius simul & sanctitas euanuit & papatus? Mirum quòd potuit ita in bre-L ui dulce & amarum ex eodem fonte procedere. Heri catholicus & sanctus, & summus pontifex: hodie nequam, schismaticus, & turbator. Heri pater Innocentius, hodie Gregorius diaconus sancti Angeli. Itaq; vno quidẽ ex ore, sed corde profectò duplici contraria processere. Labia dolosa in corde & corde locuta sunt. (*Psal. 11. a*) Sed enim homo cui cor & cor diuerberat conscientiam, & est & non diuaricat linguam: putas quia timor ei in mente sit, aut in fronte pudor? Male autem iuxta apostolum, prouidet bona coram deo & hominibus, (*2. Cor. 8. d*) qui more illius iniqui iudicis nec deum timet, nec hominem reueretur. (*Luc. 18. a*) Et certè ambitio cum prorumpit in impudentiã, efficaciam perdit: & cum improbus affectus se aperit, perit effect9. Ambitio mater hypocrisis latebras amat & tenebras, lucis impatiens est. Ambitio spurcum vitium in imo iacet: videt tamen omne sublime, sed videri ipsa refugit. Nec mirũ. Optato nanq; necesse est careat, nisi caueat arbitros. Quo enim gloria plus affectatur, eo minus apprehenditur, vbi deprehenditur affectari. Quid deniq; tam ingloriũ, quàm gloriæ cupidũ deprehendi, præsertim inter episcopos? Nec simplicẽ sanè Christianum gloriari oportet, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Inclytus erit ambitiosus, quandiu in nocte versabitur: & donec turpis lucri negocium perambulabit in tenebris, poterit hypocrita iustus sanctúsque videri, sed oculo qui videt in facie. At vbi fortè foras mittit impudenti vel M imprudenti quod latet in conscientia, nónne intemperãs appetitus apparet ad confusionem procacior, quàm promptior ad gloriam? Sic reuera sic probatur quod legitur: Gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt. (*Philip. 3. d*) Et illud: Si ego gloriam meam quæro, gloria mea nihil est. (*Ioan. 8. g*) Impletúrque in illo qui eiusmodi est, quod propheta sanctus imprecatur (nisi fallor) hypocritis: Fiat, inquiens, sicut fœnum tectorum, quod priusquam euellatur exaruit. (*Psal. 128. a*) Non adeo periit pudor à mortalibus, vt nuda impudẽsq; vel ab ipsis honoretur ambitio, præsertim in sene & sacerdote, quem eo magis profecto puerilis ista dedecet vanitas, quo eum maior grauitas, maiórque decet sanctitudo. Et si in facie benedicitur ab adulante, sed à tergo subsannatur ab omnibus. Est sobria quædam & quodammodo oculata ambitio, moliens saltem cautè, etsi nõ castè. Si valet proficere, clam negocia sua curat. Sin verò, manet in se, & pudoris vmbram non deserit. Equidem talis etsi deum nondum metuit ad salutem, pro ingenita tamen verecũdia honestatem interim retinet, quòd homines reueretur, & publicum erubescit. Cæterùm quænam ista præceps est & frontosa libido dominandi, vt pro obtentu vix annuæ, quòd certè palam est, legationis, primò quidem suo nec parcat senio, nec deferat sacerdotio, deinde nec lateri saluatoris, quod in aqua & sanguine colligendi in fidei vnitate populi protulit redemptionem: vt quisquis tentaret diuidere quos ille colligeret, & inde redimeret: probaret sese non Christianum,

sed

A sed Antichristum, reus mortis & crucis Christi? O impatiens & effrenis turpis quæstus cupiditas, ô ardor intemperans, ô cæca & pudenda ambitio. Apertè prius frontoséque, vt iam dixi, & ipse, proh pudor, nō diffitetur, adit indigna satis petitione tentare catholicum: doléńsque repulsam, incūctanter ad schismaticum refugit, & accepta de manu sacrilega male cupita potestate, latus denuo domini gloriæ crudeliter cōfodere non veretur. Diuidit nempe ecclesiam, pro qua illud est in cruce diuisum, visurus proculdubio & ipse in quē transfixerit. Cognoscetur profectò dominus iudicia faciens, qui nunc iniuriam patiens ignoratur. Cum enim cœperit facere iudicium omnibus iniuriam patientibus, & arguere in æquitate pro māsuetis terræ, putas auertere poterit aurem à charissima sponsa sua cum clamauerit stans aduersus eos qui se angustiauerunt? non: omnino non poterit nō audire plangentem: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterunt: Et qui iuxta me erant, de longe steterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meam. Quomodo nanque non recognoscet os de ossibus suis, & carnem de carne sua, immo verò iam quodammodo spiritū de spiritu suo? Quasi verò non ipsa sit dilecta illa cuius concupiuit decorem, cuius formā induit, cui se mirabili dignatione castis atque indiuiduis deuinxit amplexibus, ita vt essent duo in carne vna, vnum in vno spiritu quandoque futuri. Nam B etsi cognouerat secundum carnem Christum, sed tunc iam non recognoscet, quia spiritus ante faciem eius Christus dominus: cui adhærēs vnus spiritus erit, cum absorpta morte in victoria, quod infirmum de carne est, in virtute spiritus conualuerit, cum exhibuerit eam sibi sponsus gloriæ gloriosam columbam suam, perfectam suam, formosam suam, non habētem maculam peccati, neque rugam corruptionis, aut aliquid huiusmodi. Dum libenter in his immoror, pene cœpti immemor factus sum, ita cupiēs redimere tempus, quoniam dies mali sunt. Excedentem deuotio leuat, sed reuocat zelus: & vbi rapior, ibi & cogor recidere, & plangere dolorē meū. Audet (quod & flens dico) inimicus crucis Christi suis sedibus pellere sanctos, qui nolunt bestiam adorare, quæ aperuit os suum in blasphemias, blasphemare nomen domini, & tabernaculum eius. Altare contra altare erigere tentat, cōfundere fásque nefásque nō confunditur, abbates abbatibus, episcopos episcopis superintrudere nititur, amouere catholicos, promouere schismaticos. Miseri & miserādi, qui ita promoueri & ab isto consentiunt. Siquidem circuit mare & aridam, vt faciat vnum episcopum: & cum fecerit, facit eum filium gehennæ duplo quàm se. Quænam verò putas est tanti causa furoris? Non alia sanè, nisi quòd displicet mortalibus angelica illa partitio, qua gloria deo, pax hominibus nūciatur: & dum gloriam vsurpant, turbant pacem. Solus gloriam C meretur, qui facit mirabilia solus, sicut dicit apostolus: Soli deo honor & gloria. Porrò autem cum nostro genere bene agitur, si datur frui pace dei, pace cum deo, & quidē feliciter & misericorditer. Quonam ergo modo stabit pax hominum coram deo, vel cum deo, si deo nō potest apud homines esse tuta sua gloria? O stulti filij Adam, qui cōtemnentes pacem, & gloriam appetentes, & pacem perdūt & gloriam. Ob hoc denique & nunc deus vltionum commouit terram, & conturbauit eam: ostēdit populo suo dura, potauit nos vino cōpunctionis. Velimus nolimus, impleri quādoque necesse est veritatem spiritus sancti, fierique illam quæ prophetico spiritu prænūciata legitur in scripturis discessio, sed væ homini per quem venit. Melius erat ei, si natus non fuisset homo ille. Quis verò ille nisi homo peccati, qui super electum à catholicis catholicum, & canonicè, locum sanctum inuasit, quem tamen non quia sanctus, sed quia summus est, affectauit? Inuasit, inquam, inuasit armis, igne, pecunia, nō vitæ merito vel virtutum peruenit in quo stat, & stat in quo peruenit. Nam illa quam iactat iuratorum suorū non electio, sed factio, vmbra tantùm fuit & occasio & velamentum malitiæ. Dici potest electio, sed impudēter, sed mendaciter. Stat quippe sententia ecclesiastica & authētica, post primam electionem nō esse secundam. Celebrata proinde prima, quæ secundò præsumpta est, non est secunda, sed nulla. Nam etsi quid minus fortè solēniter, minúsve ordinabiliter præcessit in ea quæ præcessit, vt hostes vnitatis contendunt: nunquid tamen præsumi altera debuit, nisi sane priore prius discussa ratione, cassata iudicio? Eapropter qui se superingerere festinant, quíque temerario temerè manus imponere nihilo minus accelerauerunt, apostolo prohibente: Nemini cito manū imponas: ipsi proculdubio maius peccatum habent, ipsi auctores schismatis, ipsi grandis malitiæ huius principes extitere. Cęterū nunc iudicium expetunt, quod antè debuerant expetiisse: & quam suo loco oblatam renuerant, tandem iustitiam offerūt, vt videlicet si recusetur, iusti vos videamini: si recipiatur, litigantibus inter se partibus, dilatio redimat tempus, & interim fiat aliquid. An de vestra iustitia desperatis, & damnum iam crescere nō timetis, quemcumque causa exitum sortiatur? Quicquid (inquiunt) hactenus factum sit, modo quærimus audiētiam, iudicium sumus subire parati. Tergiuersatio est. Quid in omni impio conatu vestro vobis relinquitur aliud, quod afferre queatis ad seducendum simplices, ad armandum maleuolos, ad vestram ipsorum palliandam malitiam? Si hoc nō diceretis, quid diceretis? Cæterùm iam deus iudicauit quod sero repetit homo. Iudicauit autem operis euidentia, non decreti sententia. Nunquid dei iudicium audeat humana temeritas retractare? Quid si causetur & clamet per prophetā deus: Tulerunt homines à me iudicium? Non est consilium contra consilium domini. Velociter currit sermo eius, in conueniēdo populos in vnum & reges, vt domino papæ Innocentio E seruiant & obediant. Quis reuocabit? Dei esse iudicium senserunt & consenserūt Galterius Rauēnas, Hildegarius Terraconensis, Norbertus Magdeburgensis, Cōrardus Salzburgensis archiepiscopi. Dei esse iudicium cognouerunt & acquieuerunt episcopi Equipertus Monasteriēsis, Hildebrannus Pistoriensis, Bernardus Papiensis, Landulphus Astensis, Hugo Granopolitanus, Bernardus Parmēsis. Horum gloria specialis, & præcipua sanctitas, & auctoritas etiam hostibus reuerēda, facilè nobis, qui minorem & meriti & officij tenemus locum, aut errare secum, aut sapere persuasit. Taceo multitudinē cæterorū, Tusciæ, Campaniæ, Longobardiæ, Germaniæ, & Aquitaniæ, Galliarum denique & Hispaniarum omnium, necnon & vniuersæ Orientalis ecclesiæ tam archiepiscoporum quàm episcoporum, quorum nomina sunt in libro vitæ, sed epistolæ breuitas non admittit. Hi omnes vnanimes, non conducti pecunia, non seducti fallacia, non illecti priuato carnis vel cognationis amore, non timore compulsi potentiæ secularis: sed dei proculdubio voluntatem sicut nō ignorantes, ita nec dissimulantes, Petrum Leonis ingenuè refutauerunt, ac securè Gregorium in papam Innocētium susceperunt. Nostratum sanè nemo ex nomine in his expressus est literis, quia & omnes cōpendium non fert, & aliquorum inuidiosa designatio, adulationis notam non effugit. Non autem debeo pretermittere sanctos, qui mūdo mortui, deo melius viuunt: quorum vita abscōdita est cum Christo in gloria, vbi certè studiosè inquirunt, & non dubiè inueniunt beneplacitum dei, qui soliciti sunt quomodo placeant ei. Itaque Camaudulienses, Vvallambrosani, Cartusienses, Cluniacenses, & qui de Maiorimonasterio sunt, mei quoque Cistercienses, Castemblenses, Cadumenses, Tironenses, & Sauiniacēses, vniuersitas denique & vnanimitas fratrum tam clericorum quàm monachorum regularis vitæ probatæque conuersationis, sequentes episcopos tāquam greges pastores suos, Innocentio firmiter adherēt, syncerè fauent, humiliter parent, verum apostolorum successorem fideliter recognoscūt. Quid reges & principes terræ? Nónne in eodem spiritu vnà cum subiectis sibi plebibus, Innocētium pariter amplectuntur, confitentes & ipsi papam & episcopum animarum suarum? Quis postremò in quocunque ordine vitæ illustris & boni nōminis homo idipsum nō sapit? Et tamen adhuc isti nescio qua contentiosa importunitate, & importuna contentione reclamant, vocant in causam orbem, & cum sua paucitate vniuersitatem flagitant iudicari: & qui præiudicauerunt in electione, de confirmatione reiudicare contendunt, tunc præpropere agentes, modo prępostere retractātes. Quis tantos, quæso, in vnum cogere queat exercitus vtriusq; ordinis principum, ne dicam plebium, & adducere in examinationem? Quis tot sanctorum milibus persuadere sufficiat, quod

Marginalia: Psal. 9. c; Psal. 37. b; Ephes. 5. d; Apoc. 13. b; 1. Tim. 1. d; Psal. 59. a; Mat. 24. c; 1. Timo. 5. d; Psal. 147. d; D; E; F

G prius ædificauerint, iterū destruere, & abducere semetipsos in pręuaricationem? Quis deinde locus omnibus tantus, omnibus tutus? Vniuersæ quippe ecclesię negociū est, non vnius causa personę. Videtis quòd de impossibili calumniam struitis matri vestræ? Immo vobis foueam foditis in quam præcipitemini, & laqueum nectitis quo teneamini ne ad gremium reuertamini matris vestræ. Occasio nunquam deerit ei qui vult recedere ab amico. Sed esto. Mutet cōsilium suum deus (secundum hominem dico) reuocet sententiam, conuocet à finibus terræ cōcilium, iudicari bis in idipsum, quod ipse nō facit, patiatur: quosnam, quæso, dabunt iudices sibi? omnes quippe in parte sunt, & partibus: de iudicio haud facilè conueniet, atque ita ad litem magis quàm ad pacem tantus conuentus fatigabitur. Deinde velim scire cui ille interim vellet credere Romam, quam tanto amore ex longo tēpore concupiuit, tāto labore & sumptibus acquisiuit, tanto fastu possidet, tanto pudore timet amittere, ne frustra cōuenisse seculum omne cernatur, si cum ille cadet à causa, non tamē cadat à Roma. Alioquin quis causam spoliatus ingreditur? Nec leges profectò cogunt, nec canones. Et hæc dicimus nō de nostra iustitia diffidentes, sed à vestra cauentes versutia. Iam enim deus eduxit tanquam lumen iustitiam suam, & iudicium suum tanquam meridiem, etsi cæco nec lumen appareat, nec meridies luceat: quoniā sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.

H Duo itaque sunt de quibus contenditur, quisnam eorum rectius videatur papa. Quorū primo quidem, si personas compares, vt neutri sanè vel derogare videar, vel adulari, dicam quod dici passim reperies, & neminem arbitror diffiteri, quia videlicet Innocētij nostri vita vel fama nec æmulum timet, cū alterius nec ab amico tuta sit. Dehinc si electiones discutias, nostri itidem mox occurrit & promotione purior, & ratione probabilior, & prior tempore. Porrò de tempore constat, reliqua duo merita probant, & dignitas eligentiū. Hāc enim (ni fallor) partem saniorem inuenies, tam episcopos q̃ cardinales, diaconos siue presbyteros, & quorum maximè interest de electione summi pontificis, & quanti in eligēdo, iuxta patrum scita, sufficiant. Quid & in cōsecratione? Nōnne Hostiensem, ad quem specialiter spectat, habemus? Cum igitur & electus dignior, & electio sanior, & actio ordinabilior teneatur: qua isti ratione, imò qua cōtentione contra ius & fas, & vota omniū bonorum, inuitę & renitenti dei ecclesiæ pręficere alium, & illum deponere tētant? Horum conatui tam maligno, tam indigno, tam temerario, totis certè viribus renitēdum esse videtis reuerēdissimi & illustrissimi patres. Quod cum omni familiæ dei, tamen vobis maximè vestrísque conuenit, si tamen zelus domus dei comedit animas vestras. Vobis, inquam, & vestris maximè vigilandum est & orandum ne intretis in tentationem. In ea sanè parte maiore opus est fortitudine & cautela, vnde acrior insistit aduersarius, & vis belli maior incūbit. Quàm sæuus & callidus hostis insurrexerit in vos, proprio certè agnoscitis experimento. Heu quàm multum iam malitia illius in illis partibus pro accepta potestate processit, vtroq; sæuiens genere malignādi, vi, & dolo. Nunquid autem malitia vincet tandem sapientiam? Sed hęc est hora ipsius, & potestas tenebrarum. Cæterū hora nouissima est, & potestas citò transit. Ne terreamini, ne seducamini. Dei virtus, & dei sapientia Christus vobiscum est, qui in causa est. Confidite, ipse vicit mundum: fidelis est, non permittet vos tētari supra id quod potestis. Videtis stultum firma radice? Sine dubio statim maledicetur pulchritudini eius. Non enim diu derelinquet dominus virgam peccatorum super sortē iustorum. Verùm vestræ interim vigilantiæ est, vestris pro vestro officio solicitè prouidere, sicut & prouidetis, vt nō extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Oratio pro catholicis: Bene fac domine bonis & rectis corde. Pro schismaticis: Imple domine facies eorum ignominia, vt quærant nomen tuum domine.

(1.Cor.1.d; Ibid.10.c; Psal.124.a; Ibidem.; Psal.82.c)

Ex persona ducis Burgundiæ. Epistola CXXVII.

GVILLERMO dei gratia egregio comiti Pictauorum, & duci Aquitanorum, Hugo eadem gratia Burgundiæ dux, timere terribilem, & eum qui aufert spiritum principum. Errorem vestrum vltra dissimulare non fero, quippe K carne propinquus, & corde amicus. Si quis de populo deuiat, solus perit. Verùm principis error multos inuoluit, & tantis obest, quantis præest ipse. Nec præsumus, sicut scitis, vt perdamus, sed vt regamus subiectos. Per quē reges regnant, ipse nos præfecit populis suis, à nobis tuendis, non subuertēdis, planè sanctæ suæ ecclesiæ ministros, non dominos. Cui vos ministerio cum dignè aliàs pro vestri magnitudine potētatus, & laudabiliter deseruisse noscamini: miror quanam versutia modo vestra illa prudentia circunuenta fuerit eandem matrem vestram & dominam deserere in tempore malo, nisi fortè & hoc vobis vestri illi consiliarij persuadere conentur, ad solam Petri Leonis domum, vniuersalē ecclesiam esse redactā. Viri mendaces, quos veritas sicut & caput eorum Antichristum destruit spiritu oris sui, affirmans eam per os Dauid ad vniuersos fines terrę, & ad vniuersas familias gentium dilatari. Habet tamen ducem Apuliæ, sed solum ex principibus, ipsúmque vsurpatæ coronæ mercede ridicula comparatum. Denique quid boni, quid virtutis, quid honestatis afferunt de summo pontifice suo, vt & nos prouocēt ad fauorē? Si vera sunt quæ vbique diuulgat opinio, nec vnius dignus est viculi potestate. Si vera non sunt, decet nihilo minus caput ecclesiæ non solùm vitæ habere sanitatem, sed & famæ decorem. Tutius proinde vobis est mi cognate charissime, vt in susceptione vniuersalis papæ, ab vniuersitatis consensu L & consilio non recedatis. Quem omnis religio, quem regum vniuersitas receperunt, vobis quoq; & honorificum & salutiferū est vt recipiatis. Domini papæ Innocentij & innocens vita, & integra fama, & electio canonica prædicatur. Priora duo nec hostes diffitentur: tertium calumniam habuit, sed per Christianissimum Lotharium nuper falsi calumniatores in suo sunt mendacio deprehensi.

Ad eundem. Epistola CXXVIII.

IN eo animo & in ea voluntate memini me discessisse dudum à te, princeps eximie, vt totis affectibus bene tibi tuísque cuperem, totis nisibus salutem vestram & honorem vestrum vbicunque possem iuuarem, eo quòd non redirē fraudatus fructu aduentus mei ad vos, sed lætus præter spem multorum reportarem mecum pacem ecclesiæ, cum exultatione vniuersæ terræ. Miror autem quo cuiúsve consilio mira illa mutatio dexteræ excelsi tam subitò in deterius est mutata, vt rursum ad iniuriam ecclesiæ clericos sancti Hilarij de ciuitate expelleres, & iram dei in te grauius quàm primùm excitares. Quis te fascinauit tam citò recedere à via veritatis & salutis? Profectò iudicium portabit quicunq; est ille. Vtinā & abscindantur qui vos conturbant. Reuertere, quęso, reuertere, ne & tu (quod absit) abscindaris. Reuertere, inquam, & reuoca amicos tuos ad pacem, & clericos ad ecclesiā, antequam irrecuperabiliter reddas tibi aduersum terribilem, & eum qui aufert spiritum principum, terribilem apud reges terræ.

(Gala.5.a; M)

Ad Ianuenses. Epistola CXXIX.

IANVENSIBVS suis consulibus cum consiliariis & ciuibus vniuersis, Bernardus abbas dictus de Claraualle, pacem & salutem & vitam æternam. Quòd aduentus noster ad vos anno præterito non fuerit ociosus: ecclesia paulò pòst in sua necessitate probauit, à qua & missi fueramus. Honorificè nos & suscepistis, & tenuistis exiguum quod apud vos fuimus, & quidem dignè vobis, sed supra nostræ humilitatis modum. Profectò vt non immemores, sic non ingrati sumus. Vicem rependat qui potest, & qui in causa fuit deus. Nos enim vnde illum recompensemus venerationis cultum, sed obsequium, sed affectum plenum amoris & gratiæ? Non quòd nostro delectemur fauore, sed vestræ deuotioni collætamur. O mihi dies illos festiuos, sed paucos. In æternum non obliuiscar tui, plebs deuota, honorabilis gens, ciuitas illustris. Vespere & mane & meridie (more vtique prophetæ) narrabam & annunciabam, & erat tanta audiendi auiditas, quanta & audientium charitas. Portabamus verbum pacis, cúmq; inuenissemus filios pacis, requieuit super

(Psal.54.c)

per

A per eos pax nostra. Exieram planè seminare semen, non meū sed dei, & cadens in terram bonam semen bonum fructum fecit centuplum, & tempestiuum. Mira celeritas, quia magna necessitas. Nec tarditatem passus sum, nec difficultatem, vna penè die & serens & metens, & reportans cum exultatione manipulos pacis. Hæc quippe messis quā messui. Exulibus, captiuis, compeditis, & incarceratis, euadēdi atque repatriādi lætam reportauimus spem, metum hostibus, confusionem schismaticis, gloriam ecclesiæ, orbi lætitiam. Et nunc quid restat charissimi, nisi vt admoneamini de perseuerantia, quæ sola meretur viris gloriam, coronam virtutibus? Prorsus absque perseuerantia, nec qui pugnat, victoriam, nec palmam victor consequitur. Vigor virium, virtutum consummatio est, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium. Soror est patientiæ, constantię filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum sanctitatis. Tolle perseuerantiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Denique non qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Saul cum esset paruulus in oculis suis, rex est super Israël cōstitutus: non perseuerans in humilitate, & regnum amisit & vitam. Si cautela Sanson, si Salomonis deuotio perseuerantiam retenuissent, nec is profectò priuaretur sapientia, nec ille viribus. Hoc summæ honestatis insigne, hāc totius probitatis vnicam fidámque custodem, custodiri à vobis firmiter hortor & precor. Custodite diligenter quod libenter audistis. Memētote scriptum, quia metuebat Herodes Ioannē, & libenter eum audiebat. Sed beatus foret, si audita libenter æquè seruasset. Denique non qui audiunt, sed beati, inquit, qui audiunt & custodiunt verbum dei. Seruate proinde vos pacem fratribus vestris Pisanis, fidem domino papę, fidelitatem regi, vobis honorē. Hoc enim expedit, hoc decet, hoc iustitia requirit. Audiuimus venisse ad vos nuncios ducis Rogerij, quid attulerint quídve retulerint, nos nescimus. Verùm ego, iuxta illud poëtæ (vt verū fatear) semper timui Danaos, & dona ferentes. Si quis fortè in vobis (quod deus auertat) rem tam fœdam committere deprehendatur, extēdere videlicet manum ad turpe lucrum, hunc protinus notate, & iudicate hostem nominis vestri, ciuium proditorem, ac venditorem communis honoris & honestatis. Si quis item susurro in populo, diaboli sibi assumens vicem, iurgia seminare, & pacem turbare velle reperiatur, quemadmodum ille discordiæ semper est amator & auctor: huic rigidæ censurę remedio citius obuietur: eo quippe pessimæ, quò intimæ pesti. Hostilis exercitus vastat agros, domósque spoliat, praua autem consilia corrumpunt bonos mores, & modicum fermentū totam massam corrumpit. Serite, plantate, negotiamini, vt antiqua mala non solùm nō iteretis, sed etiam de iustis laboribus vestris expiare & delere possitis. Scriptum quippe est: Redemptio animæ viri, propriæ diuitiæ. Et rursum: Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. Quod si militare placet, & vestræ fortitudinis ac strenuitatis iterum experiri vires, arma probare delectat: non equidem id præsumendum aduersus vicinos & amicos: cum magis ecclesię inimicos expugnare deceret, sed & regni vestri inuasam à Siculis defensare coronā. Super illos sanè & honestius acquiretis, & iustius possidebitis acquisita. Deus pacis & dilectionis maneat semper cum omnibus vobis. Amen.

1. Reg. 15. a — Mar. 6. b — Luc. 11. d — Prou. 13. b — Luc. 11. f

Ad Pisanos. Epistola CXXX.

PISANIS nostris consulibus cum consiliariis & ciuibus vniuersis, Bernardus abbas dictus de Claraualle, pacem & salutem & vitam æternam. Benefaciat vobis deus, & meminerit fidelis seruitij & piæ compassionis & consolationis & honoris, quæ sponsæ filij eius in tempore malo & in diebus afflictionis suæ exhibuistis & exhibetis. Et quidem hoc iam impletur ex parte, & orationis huius nonnullus capitur fructus. Digna plane retributio celeri iam compensatur effectu. Iam pro meritis tecū actitat deus populus quē elegit in hæreditatem sibi: omnino populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Assumitur Pisa in locum Romæ, & de cunctis vrbibus terræ ad apostolicæ sedis culmen eligitur. Nec fortuitu siue humano contigit istud cōsilio: sed D cœlesti prouidentia, & dei benigno fauore fit, qui diligentes se diligit: qui dixit Christo suo Innocentio: Pisam inhabita, & ego benedicēs benedicam ei. Hic habitabo, quoniam elegi eam. Me auctore tyranni Siculi malitiæ Pisana constantia non cedit, nec minis concutitur, nec donis corrumpitur, nec circumuenitur dolis. O Pisani Pisani, magnificauit dominus facere vobiscum, facti sumus lætantes. Quæ ciuitas non inuidet? Serua depositū vrbs fidelis, agnosce gratiam, stude prærogatiuæ non inueniri ingrata. Honora tuum & vniuersitatis patrem, honora mūdi principes qui in te sunt, & iudices terræ: quorū te præsentia reddit illustrem, gloriosam, famosam. Alioquin si ignoras te, ô pulchra inter ciuitates, egrederis post greges sodalium tuorum pascere hœdos tuos. Sapientibus sat dictum est. Commendo vobis Marchionem Engelbertum, qui domino papæ & amicis eius missus est in adiutorium: iuuenis fortis & strenuus, &, si non fallor, fidelis. Habetote eum vestris precibus magis commendatum, quia & ego ei vos amplius commendare curaui, monuíque vt vestris potissimum consiliis innitatur.

Ad Mediolanenses. Epistola CXXXI.

SVis Mediolanensibus, vniuerso videlicet clero & populo, Bernardus abbas dictus de Claraualle, in domino salutem. Bene vobiscum facit deus, bene vobiscum facit Romana ecclesia. Facit ille quod pater, facit illa quod mater. Et reuera quid vobis debuit facere & non fecit? Si postulastis mitti vobis de curia honorabiles personas ad honorem dei & vestrum, factum est. Si postulastis confirmari quod vnanimitas vestra de venerabilis patris vestri electione firmauerat, factum est. Si voluistis licuisse vobis quod illicitum nisi pro magna quidem necessitate sacri canones iudicant, translationem episcopi scilicet in archiepiscopum, concessum est. Si rogastis erui ciues vestros de vinculis Placētinorum, quod vtiq; ego prætermittere nec volo nec valeo: & hoc factū est. In quo postremo quæcunque rationabilis petitio filiæ, non dico repulsam, sed vel moram passa est apud piam matrem? En ad complementum pallium præsto est, plenitudo honoris. Nūc verò audi me inclyta plebs, gens nobilis, ciuitas gloriosa. Audi, inquam, me (veritatem dico, non mentior) dilectorem tui, zelatorem salutis tuę. Romana ecclesia valde clemens est, sed nihilo minus potens. Fidele consilium, & omni acceptione dignum: Noli abuti clementia, ne potentia opprimaris. Sed dicit aliquis: Debitam ei reuerentiam exhibebo, & nihil amplius. Esto. Fac quod dicis: quia si exhibeas debitam, & omnimodam. Plenitudo siquidem potestatis super vniuersas orbis ecclesias, singulari prærogatiua apostolicæ sedi donata est. qui igitur huic potestati resistit, dei ordinationi resistit. Potest, si vtile iudicauerit, nouos ordinare episcopatus vbi hactenus non fuerunt. Potest eos qui sunt, alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit, ita vt de episcopis creare archiepiscopos liceat: & econuerso, si necesse visum fuerit. Potest à finibus terræ sublimes quascunque personas ecclesiasticas euocare, & cogere ad suam præsentiam, non semel aut bis, sed quotiens expedire videbit. Porrò in promptu est ei omnem vlcisci inobedientiam, si quis fortè reluctari conatus fuerit. Denique probasti & tu. Quid enim contulit tibi vetus tua rebellio & recalcitratio male suasa à pseudoprophetis tuis? Quem fructum habuisti, in quibus nunc erubescis? Agnosce potius in qua potestate, gloria & honore suffraganeorum tuorum tam diu priuata extitisti. Quis pro te valuit obuiare apostolicę auctoritatis iustissimę seueritati: cum prouocata tuis excessibus, decreuit te tuis illis antiquis ac præclaris ornamētis nudare, mutilare membris? Et hodie cōfusa & truncata iaceres, si non benignius quàm potentius tecum actum fuisset. Quis eam prohibere valebit etiam à grauioribus, si rursum (quod absit) adieceris prouocare? Vide ne patiaris recidiuū: quia pro certo (nisi fallor) non tam facilè denuo poterit inueniri remedium. Si quis itaque dixerit tibi, Partim oportet obedire, partim non oportet: cùm tu in te experta sis plenitudinem apostolicæ potestatis, auctoritatis integritatē: nōne

G huiusmodi aut seductus est, aut seducere vult? Sed fac quod dico: nam ego te nō seduco. Conuertere magis ad humilitatem, ad mansuetudinem. Siquidem & humilibus dat deus gratiam, & mansueti hæreditabunt terram. Esto cauta dominę & matris tuę recuperatam seruare gratiam. Et sic ei placere studeas de reliquo, quatenus placeat ei non solum seruare tibi quæ reddidit, sed etiam adiicere quæ nondum dedit.

Ad clerum Mediolanensem.
Epistola CXXXII.

BENEDICTI vos à domino, quorum studio & industria ciuitas vestra liberata est ab errore: & relicto schismate, ad catholicam rediit vnitaté. Exiit sermo iste inter catholicos: audiuit & lætata est Sion, & est vobis gloria coram deo & omni populo. Quàm lætis amplexibus mater ecclesia colligit tot & tantorum multitudinem filiorum, quos se amisisse dolebat? Quàm læto & sereno vultu deus pater recipit hoc sacrificium de manibus vestris? Quod autem & paci terræ intenditis, facitis quod filij pacis. Et ego fratres, particeps & socius gaudij vestri fieri cupiens, iuxta petitionem vestrã ad vos cum dilectis fratribus nostris nunciis vestris veniebam, de quibus mihi scripsistis, plenius secundum rationem in beneplacito dei satisfacturus. Sed quia tempus breue est quo ad concilium festinamus, non grauet vos vsque ad redi-H tum nostrum sustinere.

Ad vniuersos ciues Mediolanensium.
Epistola CXXXIII.

VT EX scriptis vestris percipio, nonnullus mihi locus gratiæ apud vos est. Et quoniam meum non inuenio meritum, diuinitus credo datum. Non recuso fauorem ingentis insignísque populi. Amplector oblatam gratiam: & obuiis manibus gloriosæ ciuitatis deuotionem deuotus excipio: præsertim hoc tempore, quo abiecto errore schismaticorum, ad sinum matris ecclesiæ cum gaudio totius orbis reuersa est. Arbitror tamen non solum mihi gloriandum quòd inuitor ad pacem quærẽdam, & à famosissima vrbe, cum sim pauper ignobilisque persona, tanti boni mediator atque minister assumor: sed vobis quoque per talem nihilo minus hõnor est flecti ad pacem & cõcordiam vicinorum vestrorum, quos nec multarum ciuitatum hostilis impetus (vt bene notum est mundo) cedere aliquando compulit. Itaque festinans ad concilium, spero me rediturum per vos, & probaturum de gratia quam promittitis. Qui auté gratiam dedit, faciat ne in me vacua sit.

Ad nouitios apud Mediolanum conuersos.
I *Epistola CXXXIIII.*

CHARISSIMIS fratribus de Mediolano nuper conuersis ad deum, Bernardus abbas dictus de Clarauallle, in spiritu consilij & fortitudinis quod bene cœptum est, digno exitu consummare. Benedictus deus qui fecit vobis vilescere mundi gloriã, largiturus suam. O quàm vani filij hominum, quàm mendaces filij hominum in stateris, qui (secundum illud euangelij) gloriam ab inuicem quærunt, & gloriam quæ à solo deo est, nolunt: planè in hoc ipsi decipientes de vanitate in idipsum. Vos autem non sic. Ab hoc vos opprobrio liberauit nunc diuina misericordia, vt essetis Christi bonus odor deo in omni loco, ipsi ad gloriam, angelis ad lætitiam, hominibus ad exemplum. Siquidem gaudium est in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente: quanto magis super tot & talibus viris, & de tali vrbe conuersis? Et ego fratres tanta lætitia prouocatus, sed & vocatus à vobis, per charissimos fratres Ottonem & Ambrosium, quos ad hoc ipsum direxistis, decreueram simul cum ipsis venire ad vos. Cęterùm melius existimans, nõ in articulo temporis neque in transitu vos videre, distuli vsque ad reditum nostrum. Properamus quippe ad concilium, per vos, deo auxiliante, reuersuri, consilium & auxilium, quod secundum rationem poterimus, vestro sancto proposito præbituri.

Ioan. 5. g
Luc. 15. d

Ad Petrum Papiensem episcopum.
Epistola CXXXV. K

SI semen bonum iactum in terram bonam, fructum attulisse videtur, ipsius est gloria qui dedit semen serenti, fœcunditatem terræ, semini incrementum. Quid in his nos capimus? Ego sanè gloriam Christi alteri non dabo, multo verò scrupulosius vsurpabo mihi. Profectò lex domini conuertit animas, & non ego. Testimonium domini fidele sapientiam præstat paruulis, non ego. Laudatur de bona literæ tornatura manus, non calamus. Fateor, vt multum tribuam mihi, lingua mea calamus scribæ velociter scribẽtis. Sibi ergo, inquis, quid afferunt boni speciosi pedes euãgelizantium bona? Multum per omnem modum: primùm quidem, quia filij sunt patris sui qui in cœlis est, & gloriam quam deferunt patri, nequaquam à se ducunt alienam. Nam si filij, & hæredes. Deinde verò quòd proximorum salutem, suam nihilo minus arbitrantur: quippe quos tanquam seipsos diligunt. Tertiò quoque, quòd labor labiorum ipsorum sibi penitus perire non poterit. Vnusquisq; enim mercedem accipiet secundum proprium laborem. Ego labia mea non prohibui, tu aperuisti & viscera, ideo proculdubio plus accepturus, quoniam plus laborasti. Certus sum enim, quia non vacat tibi quòd sitienti tulisti aquam, & cũ panibus occurristi fugientibus. Non, inquam, vacant officia humanitatis, non hortamẽta salutis, quibus Christi verè viscera in illis pauperibus refouisti. Ambo tamen collaboratores, ambo coadiutores dei sumus: ambo pariter speremus fructum in refectione animarum sanctarum. Quis mihi det nunquam memoriam tui deserere, nunquam ab ipsa deseri?

Psal. 18. b
Psal. 44. a
L

Ad eundem. Epistola CXXXVI.

SI tristia semper acciderent, quis sustineret? Si semper prospera, quis non contemneret? Sed rerum tanta gubernatrix sapientia, horum pernecessaria vicissitudine eo moderamine electis suis cursum vitæ temporalis alternat, vt nec aduersa frangant, nec læta dissoluant, cùm potius & ista ex illis gratiora, & illa ex his tolerabiliora reddãtur. Benedictus per omnia deus: tristitia nostra versa est in gaudium: acceperunt oleũ post vinum vulnera nostra. Raptores & prædones compũcti humiliantur. Sacerdotem domini in quem ausi sunt mittere manus, cum honore remittunt. Spolia quæ diripuerant, & sine desidia recolligunt, & sine fraude restituunt. Si quid horum est quod inueniri non possit, Delphinus pro eo satisfaciet ad beneplacitum vestrum. Hoc quippe manu sua in nostra firmauit. Pro qua sua promissione adimplenda si venerit ad pedes vestræ maiestatis, quod & proposuit, mitius quàm meruit supplicamus agi cum iuuene. Non quòd velimus impunitum esse tam grande facinus, sed vt ecclesia ita (si fieri potest) debita satisfactione honoretur, vt is qui satisfacit, supra vires patientiæ suæ non exasperetur, & pœniteat hominem nostris acquieuisse consiliis. M

Ad imperatricem Romanorum.
Epistola CXXXVII.

IN reconciliatione Mediolanensium non obliti sumus vnde à vestra excellentia præmoniti fueramus, quòd etsi non monuissetis, nihilo minus honori vestro & regni vtilitatibus intenderemus: sicut vbique & semper fideliter, quantum possumus, facimus. Non antè sanè Mediolanenses in gratiam domini papæ & ecclesiæ vnitatem recepti sunt, quousque palàm Conrado refutato & abnegato, dominum nostrum Lotharium in suum regem & dominum receperunt, & Romanorum imperatorem Augustum vnà cum toto orbe confessi sunt, & de iniuria transacta, iuxta cõsilium & mandatum domini papæ, dignè vobis se satisfacturos esse tacto sacrosancto euangelio spoponderunt. Vnde magnas agentes gratias diuinæ bonitati, quæ absque bellorum periculis, absque humani sanguinis effusione, inimicos vestros sic humiliauit: rogamus vestram satis nobis expertam clementiam, vt tempore suo cum requisierint prædicti Mediolanenses per dominum papam vtique mediatorem suæ reconciliationis gratiam vestram, benignos vos atque placabiles

placabiles inueniamus: quatenus nec eos pœniteat sanis paruisse cōsiliis,& vos de eis debitum habeatis seruitium & honorem. Non enim decet vt fideles vestri qui pro honore vestro laborant, apud vos confundantur. Cōfundentur autem, A si quibus de benignitate vestra spem indulgentiæ promiserūt, cum pro ipsis interuenerint, inuenerint vos (quod absit) inexorabiles.

Ad Henricum regem Anglorum. Epistola CXXXVIII.

HEnrico illustrissimo Anglorum Regi, Bernardus abbas dictus de Claraualle, honorem, sospitatem, & pacē. Velle vos instruere de his præsertim quæ spectant ad honestatem, aut insipientis est, aut vos penitus ignorantis. Eapropter rem simpliciter intimare sufficit, & hoc paucis: quoniam facilè omnia tenenti, multa superfluè ingeruntur. In ingressu vrbis sumus, salus est in ianuis, iustitia nobiscum est, sed Romanis militibus cibus iste non sapit. Itaque iustitia placamus deum, militia terremus hostes, solis necessariis necessaria non habemus. Quid opus sit facto vt opus vestrum compleatur quod de domini papæ Innocentij magnifica & honorifica illa susceptione fecistis, vos melius nostis.

Ad Lotharium imperatorem. Epistola CXXXIX.

B LOthario Dei gratia Romano imperatori Augusto, Bernardus abbas de Claraualle, si quid potest peccatoris oratio. Benedictus deus qui vos elegit & erexit cornu salutis nobis ad laudem & gloriam nominis sui, & reparandum imperij decus, ad subueniendum ecclesiæ suæ in tempore malo: postremo ad operandum etiam nunc salutem in medio terræ. Ipsius est enim opus, quòd corona gloriæ vestræ ita in dies ampliatur & sublimatur, mirabiliter crescens ac proficiens in omni decore & magnificentia apud deum & homines. Ipsius profectò nuper opus & virtus fuit, quòd iter satis laboriosum & meticulosum pro pace regni, & ecclesiæ liberatione susceptum, in tanta prosperitate peregistis. Romæ siquidem imperialis culminis plenitudinem gloriosissimè assecutus, idque, quod maius fuit, in manu nō magna, vt animi fideique magnitudo clarius emineret. Quod si ante tātillum exercitum terra tremuit & quieuit: quantus putamus horror hostium corda inuadere habeat, cum cœperit rex procedere in magnitudine brachij sui? Animabit insuper honestas causæ, immo duplex prouocabit necessitas. Non est meum hortari ad pugnam: est tamen (securus dico) aduocati ecclesię arcere ab ecclesiæ infestatione schismaticorum rabiem, est Cęsaris propriam vendicare coronam ab vsurpatore Siculo. Vt enim constat Iudaicam sobolem sedem Petri in Christi occupasse iniuriam: sic proculdubio omnis qui in Sicilia regem C se facit, contradicit Cæsari. Si autem vtrunque incumbit Cęsari, restituere scilicet Cæsari quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt dei deo: cur apud Tullum res dei minuitur, cùm Cæsar nihil ibi lucretur? Verendum est ne minimorum neglectus, impedimentum sit maximorum. Hoc est quod dico. Ecclesia sancti Gēgulphi grauiter iniustéq; (vt dicitur) in illa ciuitate opprimitur, & aiunt vestræ prudentiæ nescio qua fraude subreptum, vt domino papæ per iustitiam subuenire paranti, vestræ interuentu precis obuiaretis. Obsecro & consulo cōsultius agi, noxiam reuocari precem, dari locū iustitiæ, antequā ecclesia illa funditus destruatur. Pauper sum ego, fidelis tamē vester: & si videor importunus, fortassis inde est. Dominam imperatricem in Christi charitate oppidò salutamus.

Ad eundem. Epistola CXL.

MIROR cuius instinctu vel consilio vigilantiæ vestræ subripi potuerit, vt homines digni certe duplici honore & gratia, contraria à vobis audirent: Pisanos dico, qui primi & soli interim adhuc erexere vexillū aduersus inualores imperij. Quàm iustius in eos regia incanduisset indignatio, qui populum strenuum & deuotum quacunque occasione offendere ausi sunt: eo præcipuè tempore, quo accincti in multis milibus suis exierant oppugnare tyrannum, vlcisci iniuriam domini sui, & imperialem defensare coronam? Vt enim congruentissimè assignem huic genti quod olim de sancto Dauid dicebatur: quænam, quæso, in omnibus ciuitatibus sicut Pisa, fidelis egrediens & regrediens, & pergens ad D imperium regis? Nónne hi sunt qui nuper regni illum vnicum ac potentissimum hostem ab obsidione Neapolis fugauerunt? Nónne hi sunt qui etiam, quod penè incredibile dictu est, in vno impetu suo expugnauerunt Amalfiam, & Rebellem, & Scalam, atque Atturinam, ciuitates vtique opulentissimas & munitissimas, omnibúsque qui antehac tentauerunt, vsque ad hoc tempus (vt aiunt) inexpugnabiles? Quàm dignum, quàm æquum, quàm plenum ratione & iustitia fuerat, vt fidelium terra interim saltem dum hæc actitarent, ab omni hoste secura consisteret, tum pro præsentia summi pōtificis, quem iamdudum exulem Pisani apud se cum summo honore seruabant & seruant: tum pro seruitio imperatoris, pro quo & ipsi tunc temporis exulabant? Factum est autem per contrarium, vt gratiam qui offenderunt, & qui seruierūt, iram mererentur. Sed vos fortassis adhuc ista nesciebatis. Oportet ergo nunc quando res est nota vobis, immo & decet & expedit, mutare vos & verbum & animum, vt viri regiis magis fauoribus & muneribus honorandi, à vestra parte decætero audiant & recipiant prout meriti sunt. O quantum meruere Pisani, quantum adhuc mereri possunt? Sat est dictū sapienti. E

Ad Humbertum abbatem Igniacensem, qui abbatiam suam dimiserat. Epistola CXLI.

PARCAT tibi omnipotens deus. Quid voluisti facere? Quis te crederet ad tantum prorumpere malum, hominem tantis præditum bonis? Quomodo potuit arbor bona pessimum hunc ex se producere fructum? O quàm terribilis deus in iudiciis super filios hominum. Non miror quòd diabolus istud potuit, sed quòd deus permisit, quippe cui iā tot annis purè, sicut credimus, & deuotè seruisti. Quid faciet de me vtique pigro & negligenti seruo, qui fidelem famulum suum sic vel ad tempus tradidit in animam inimicorum eius? Quid quæso rationis, immo quid non impietatis habet hæc fuga tua, de qua filij lugent, aduersarij rident? Miror quòd te non terruit Arnaldi abbatis exemplum: cuius similis præsumptio digno, sed pauendo fine (vt bene meministi) in breui est vindicata. Et quidem ille qualemcunque (vt bene noui ego) habuit causam, tu nullam. Nunquid enim aut monachi tuis erant inobedientes imperiis, aut cōuersi segnes in operibus, aut vicini fortè tibi tuísve rebus infesti, aut certè modica & non sufficiens substantia mundi, quatenus relinquere cogereris quos vel regere vel pascēre non sufficeres? F Vide ne & te tāgat vox illa dei, quia odio habuerūt me gratis. *Ioan. 5. d* Quid enim debuit tibi facere, & non fecit? Vineam tibi plantauit electā & speciosissimam. Sepem ei circundedit votiuæ continentiæ, torcular districtissimæ disciplinæ fodit in ea: & ædificauit sanctæ paupertatis turrim ad cœlos vsque pertingētem: te cultorem atque custodem constituit. Honestauit te in laboribus tuis: & complebit illos, si permittis. Sed tu, proh nefas, destruis maceriam eius: & racemis optimis plenam exponis omnibus qui prætergrediuntur viam. Heu, quis prohibebit aprum de sylua vt non exterminet, & singularem ferum ne depascat eam? Mirum verò si in hoc morti te bene præparare putas, quod quidem ad me scripsisti, vt in tanto scandalo & in anathemate domini papæ mori velle non timeas. Deinde si ita necessarium erat, nō potuit aliud tempus considerari, nisi cum necessitatibus vniuersalis ecclesiæ detineor, vt illi miseræ quam exponis nō liceat subuenire? Obsecro te per eum qui pro te crucifixus est, vt satis afflictos, amplius cruciare parcas, & tristitiam super tristitiā addere desistas: quia, vt verum fatear, sic pro hac ecclesiæ generali grauísque scissura affectus sum, vt tædeat animam meā vitæ meæ, etiam te & tuis in pace degentibus.

Ad monachos Alpenses. Epistola CXLII.

G BONVS pater vester atque noster auctore deo ad altiorem gradum assumptus est. Faciamus ergo charissimi quod dicit propheta: Eleuatus est sol, & luna stetit in ordine suo. Sol est ille per quem Alpensis congregatio illustris vbique redditur, tanquam luna per solem. Eleuato itaque illo stemus nos in ordine nostro, quicunque elegimus abiecti esse in domo dei nostri, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Ordo noster abiectio est, humilitas est, voluntaria paupertas est, obedientia, pax, gaudium in spiritu sancto. Ordo noster est esse sub magistro, sub abbate, sub regula, sub disciplina. Ordo noster est studere silentio, exerceri ieiuniis, vigiliis, orationibus, opere manuum, & super omnia excellentiorem viam tenere, quæ est charitas. Porrò in his omnibus proficere de die in diē, & in ipsis perseuerare vsque ad vltimum diem. Et hęc quidem assiduè vos confidimus actitare. Cæterùm vnum opus fecistis, & omnes mirantur, quòd cum sancti essetis, non reputantes vestram sanctitatem, alienam participare curastis, vt essetis sanctiores. Impletum est quod legitur in euangelio: Cum feceritis omnia quæ mandata vobis fuerint, dicite, serui inutiles sumus. Inutiles vos reputatis, & humiles inuenti estis. Rectā H facere, & inutilem se reputare, apud paucos inuenitur, & ideo multi admirantur. Hoc, inquam, hoc prorsus vos de illustribus reddit illustriores, sanctiores de sanctis. Et vbicunque diuulgatus est sermo iste, repleuit omnia odore suauitatis. Hæc virtus me iudice præfertur etiam protractis ieiuniis, & anticipatis vigiliis, omni deniq; corporali exercitio, tāquam vera pietas quæ ad omnia valet. Quàm læto sinu collegit vos multitudo Cisterciēsis, quàm alacri vultu spectauit hoc angelica celsitudo? Nouerunt siquidem illi spiritus omnipotenti deo placere super omnia fraternam societatem & confœderationem, cum dicat per prophetam: Glutino bonum est. Et per alium: Ecce quàm bonum & quàm iucūdum habitare fratres in vnum. Item, Frater fratrem adiuuans, ambo consolabuntur. Aduertitur etiam hoc factum humilitatem redolere, quæ quàm accepta sit diuinę maiestati, docet ille qui dicit: Superbis deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Ostendit & ipse humilitatis magister per semetipsum, dicens: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Quid dicam de nostro pusillo grege Claræuallis, cui specialius adhæsistis, quanto vos & quàm speciali complectatur affectu? Non potest dici verbo, quod de mutua charitate inter nos & vos spiritualis infusio mirabiliter operatur. Superest, fratres, vt inuocato spiritu sancto, maturetis vobis eligere patrem. Nam si me expectaretis, vereor ne aduentus noster differatur in longum, & illa dilatio esset periculosa. Sed vocate ad vos fratrem nostrum charissimum Godefridum priorem Clarę-I uallis, qui & in hoc sicut in aliis impleat vicem nostram, vt consilio eius, vel fortè illorum quos ipse pro se miserit, si venire non poterit, necnon & patris vestri Guarini, talē personam eligatis, de qua & deus honorem habeat, & vos salutem. Memores mei estote fratres.

Abac.3.c — Luc.17.c — 1.Tim.5.c — Esa.41.b — Psal.132.a — Prouer.18.c — Iaco.4.b — Matt.11.d

Ad suos Claræuallenses. Epistola CXLIII.

CHARISSIMIS fratribus Claræuallis monachis, conuersis, nouitiis, frater Bernardus gaudere in domino semper. Ex vobis perpendite quid patiar ego. Si vobis molesta est absentia mea, nemo dubitet mihi esse molestiorem. Non enim paris iacturæ, nec eiusdem grauaminis est me vno carere vos, méque vestra vniuersitate destitui. Tot me necesse est affici curis, quot vos estis, & ad singulos quosque vestrum dolere absentiam, timere pericula. Duplex cōtritio ista non me deseret, quousq; meis visceribus ego reddar. Quod quidem & vos sentire pro me non ambigo, sed ego vnus sum. Vobis ergo vna, mihi multiplex incumbit tristandi ratio, vtpote pro omnibus vobis. Nec solùm cruciat quòd absque vobis vel ad tempus viuere cogor, sine quibus & regnare miseram mihi reputo seruitutem, sed etiam quòd versari compellor in his quæ amicam quietem omnino perturbant, & meo proposito minus fortasse conueniunt. K Hæc scientes, moræ meę, quæ meę non est voluntatis, sed ecclesiasticæ necessitatis, nō oportet vos indignari, sed compati. Spero autem quòd non erit longa: vos orate vt non sit infructuosa. Detrimenta quę interim fortè contingent, emolumenta reputentur, quoniam deus in causa est: qui cum sit benignus, & omnia possit, facilè damna resarciet, non solùm integrè, sed etiam cumulatè. Propterea bono animo simus, deum habentes nobiscum, in quo & vobis præsentes sumus, quantislibet terrarum spaciis diuisi à vobis videamur. Quicunque in vobis bene officiosum seipsum exhibet, humilem, timoratum, studiosum lectionis, orationibus vigilem, fraternæ charitatis solicitum, non me putet absentem sibi. Nam quomodo ei præsens spiritu non sum, cum quo est mihi cor vnum & anima vna? Si quis autem susurro (quod absit) extitit inter vos, aut bilinguis, aut murmurans, aut contumax, aut impatiens disciplinæ, aut inquietus & vagus, & qui panem ociosus comedere nō erubescat, huic etiam si corpore pręsens essem, longe esset ab eo anima mea, eo quòd ipse longè fecerit à se deum, morum non locorum distantia. Interim fratres dum venio, seruite domino in timore, vt sine timore quādoque de manu inimicorum vestrorū liberati seruiatis illi. Seruite in spe, quoniam fidelis est in promissis. Seruite ex merito, quia multus in meritis est. Nam etsi cætera taceā, hoc solo certè non immerito vitam sibi vēdicat nostram, quòd pro L ea præbuit suā. Nemo igitur sibi viuat, sed ei qui pro se mortuus est. Cui enim iustius viuam, quàm ei, qui si non moreretur, ego non viuerem? Cui commodius, quàm promittēti vitam æternam? Cui magis ex necessitate, quàm flammas perpetuas minitanti? Sed seruio voluntariè, quia charitas libertatem donat. Huc prouoco viscera mea. Seruite in charitate illa quę timorem expellit, labores non sentit, meritum non intuetur, præmium non requirit, & tamen plus omnibus vrget. Nullus terror sic solicitat, nulla præmia sic inuitant, nulla iustitia sic exigit. Ipsa vos mihi inseparabiliter iungat, ipsa me vobis iugiter repręsentet, horis maximè quibus oratis, charissimi & desideratissimi fratres.

2.Cor.5.c

Ad eosdem. Epistola CXLIIII.

TRISTIS est anima mea vsq; dum redeam, & non vult consolari vsque ad vos. Quæ enim est mihi consolatio in tempore malo, & in loco peregrinationis meæ? Nónne vos in domino? Minimè quidem deserit me quocunque iero, dulcis memoria vestri: sed quāto memoria dulcior, tanto absentia molestior. Heu mihi quia incolatus meus non solum prolongatus est, sed etiam cumulatus. Et reuera, iuxta prophetam, super dolorem vulnerum meorum addiderunt, qui me à vobis aliquando vel corpore separant. Est commune exilium, ipsúmque molestum satis, quòd quādiu sumus in M hoc corpore, peregrinamur à domino. Huic accessit & speciale (quod penè impatiētem me reddit) vt cogar viuere sine vobis. longa molestia, & tędiosa expectatio, vanitati huic occupanti omnia, tandiu manere subiectum: fęculenti corporis horrido circūdari carcere, & mortis vinculis, funibúsq; peccatorum necdum absolui, & tanto tēpore nō esse cum Christo. Cæterùm aduersus hæc omnia vnū mihi remedium qualecunq; erat, & verè datum desuper, pro vultu videlicet gloriæ qui abscōditus est vsque adhuc, videre interim templum dei sanctum quod estis vos. Ex hoc templo facilis mihi videbatur trāsitus ad illud gloriosum, ad quod propheta suspirat, dicens: Vnam petij à domino, hāc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ, vt videam voluntatem domini, & visitem templū eius. Quid dicam? quotiēs id solatium interpolatū est mihi? Ecce hoc tertio (nisi fallor) auulsa sunt à me viscera mea. Paruuli ablactati sunt ante tēpus: ipsos quos per euangelium genui, nō licet educare. Propria denique deserere, & aliena curare cogor, & dubito penè quid magis ægrè feram, an subtrahi illis, aut intricari istis. Itáne bone Iesu, tota deficiet in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus? Bonū mihi domine magis mori quàm viuere est, nō tamē nisi inter fratres, inter domesticos, īter charissimos. Id siquidem dulcius, humanius, tutiúsque esse constat. Immo

Psal.68.f — Psal.26.b

verò

A verò pium est, vt in hoc remittas mihi, vt refrigerer priusquam abeam, & amplius non ero. Si placet domino meo, vt oculi patris qualiscũq;, qui nõ sum dignus vocari pater, claudantur manibus filiorum, vt extrema videant, exitum cõsolentur, spiritum suis desideriis leuent ad consortiũ si dignum iudicas beatorum, cum pauperum corporibus pauperis corpus sepeliant: hoc prorsus, si inueni gratiam in oculis tuis, precibus & meritis eorũdem fratrum meorum obtinere toto affectu desidero. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Nec mihi viuere volo, nec mori. Sed dignum est, vt qui dolorem meum audistis, etiam consolationem nõ ignoretis, si qua est. Primum quidem de omni labore & calamitate quam patior, solum arbitror esse in causa eum cui omnia viuũt. Velim nolim, necesse est me viuere illi, qui meam sibi propriæ vitæ positione acquisiuit, qui & potẽs est si quid patimur pro ipso, recompensare nobis in illa die misericors & iustus iudex. Quòd si inuitus militauero ei, dispensatio mihi tantùm credita est, & ero seruus nequam. Si autẽ volẽs, gloria est mihi. In hac ergo aliquantulum cõsideratione respiro. Deinde quòd sæpe nõ meis meritis superna gratia honestauit me in laboribus meis, & gratia illa in me vacua non fuit, sicut in multis expertus sum, & vos ex parte non latuit. Sed & hac vice, q̃ necessaria ecclesiæ dei sit vel fuerit præsentia paruitatis nostræ: dicerem ad consolationem vestram, si non B gloriam redoleret. Nunc autem melius est vt hoc per alios cognoscatis. Instãtissima postulatione imperatoris, apostolicóque mandato, necnon ecclesiæ ac principũ precibus flexi, dolentes & nolẽtes, debiles atque infirmi, &, vt verum fatear, pauidæ mortis pallidam circũferentes imaginem, trahimur in Apuliam. Rogate quę ad pacem sunt ecclesiæ, rogate quæ ad salutem sunt nobis, vt iterum vos videamus, vobiscũ & viuamus & moriamur: & sic viuite vt obtineatis. Infirmus in arcto temporis, certe cum lachrymis & singultibus ista dictaui teste charissimo fratre nostro Balduino qui stylo ea excepit: quem ecclesia vocauit ad aliud officium, & ad aliam dignitatem. Orate & pro ipso tanquã vnico solatio meo, & in quo spiritus meus plurimum requiescit. Orate pro domino papa, qui me pariter & vniuersitatem vestram paterno fouet affectu. Orate & pro domino cancellario, qui mihi pro matre est: & pro ipsis qui cũ eo sunt, domino Luca, & domino Grisogono, magistro Yuone: qui se nobis exhibẽt fratres vterinos. Qui mecũ sunt frater Bruno & frater Girardus, salutant vos, supplicantes & ipsi pro se orari.

Ad abbates Cistercij congregatos. Epistola CXLV.

IN multa infirmitate corporis, & cordis anxietate (deus scit) dictaui ista ad vos, homo miser, homo natus ad laborem, frater tamen vester. C Vtinam nunc ipsum spiritum in quo congregati estis, merear habere interpellatorem ad vestram vnanimitatem, qui imprimat pectoribus vestris calamitatem quam patior: qui imaginem mei tristem ac supplicem sicut est fraternis affectibus repræsentet. Non hoc oro, vt creet in vobis nouam misericordiam, quia noui ego quàm familiaris vniuersitati vestræ sit illa virtus: sed hoc oro, vt in intimo sentiatis quo & quanto affectu oporteat misereri. Certus enim sum quia si id datum fuerit, continuo lachrymæ de thesauro pietatis erumpent, singultus & gemitus & suspiria hincinde pulsabũt cœlos, & audiet deus, & placabitur mihi, & dicet: Reddidi te fratribus tuis: non morieris inter extraneos, sed inter tuos. Tantis siquidem laboribus & doloribus affectus sum, vt sæpe tædeat me etiam viuere. Humanum autem dico propter infirmitatẽ nostram. Desidero differri vsque dum reuertar ad vos, vt non moriar nisi inter vos. De cætero fratres, bonas facite vias vestras & studia vestra, quæ recta, quæ honesta, quæ salubria sunt constituentes & tenentes, ante omnia soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis: & deus pacis erit vobiscum.

Ad Burchardum Balernensem abbatem.
Epistola CXLVI.

IGNITVM eloquiũ tuum vehementer, & ignitum illo igne, quem dominus misit in terram. Legi illud, & concaluit cor meum intra me. Benedixi illi fornaci de qua huiusmodi scintillæ euolassent. Nónne cor tuum ardens erat in D te cũ ista dictabas? Bonus homo de bono thesauro suo profert bona. Si laboraui in te, vti tu humiliter memoras, non me piget. Araui in spem profecto percipiendi fructus: & spes non confundit. En de fructu operum meorum satiantur viscera mea in terra aliena, & sentio ipso meo experimento semen meum non secus viam, non super lapides, non inter spinas, sed in terram bonam & optimam cecidisse. Et si cum parerem, tristitiam habui, iam non memini pressuræ præ gaudio, quia natus est infans in mundo. Infans dixerim malitia, non sensu: quem posset saluator præponere senibus ad imitandum, denuo dicens: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. *Matt.18.a* Infans qui dicat: Super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui. *Psal.118.n* Qui dicat: Adolescentulus sum ego & contemptus, iustificationes tuas non sum oblitus. Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscõdisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater: quia sic placitum est ante te. Tuo placito sunt id quod sunt, non suo merito. Nec enim inuenis merita, sed pręuenis. Omnes peccauimus, & egemus præueniri. Tu ergo frater agnosce te præuentum, & præuentum in benedictionibus dulcedinis: non à me qui nihil sum, sed ab illo qui me vt de tua te salute monerem, aspirando præuenit. Nam vt multum mihi tribuas, plantator sum, rigator sum: absque illo tamen qui incrementum dat, E quid sum? Ipsi te in omni humilitate subiicias, ipsi tota deuotione inhæreas. Me verò vtere eius seruo, cõseruo tuo, comite in via, cohæredem futuro in patria, si tamen studiosissime impleuero ministerium ad quod tibi missus sum: idq; quantũ in me est effecero, vt hæreditatẽ capias salutis. Ad ea de quibus questus es, ita respondeo: Necessitates tuas vt meas portabo cum venero.

Ad Petrum abbatem Cluniacensem.
Epistola CXLVII.

DOmino & patri reuerendissimo Petro Cluniacensi abbati, suus Bernardus, quod suus. Visitet te oriens ex alto, ò bone vir, quia visitasti me in terra aliena, & in loco peregrinationis meæ consolatus es me. Bene fecisti, intelligens super egenum & pauperem. Absens eram, & absens etiam longo tempore, & recordatus es nominis mei, homo magnus, & occupatus in magnis. Benedictus sanctus angelus, qui pio pectori tuo id suggessit. Benedictus deus noster qui persuasit. En teneo, vnde glorier apud extraneos, literas tuas, & illas literas in quibus tuam mihi animam effudisti. Glorior quòd me habeas non modo in memoria, sed etiam in gratia. Glorior priuilegio amoris tui, refectus sum de abundantia suauitatis pectoris tui. Non solùm autem, sed & glorior in tribulationibus si quas dignus habitus sum pro F ecclesia pati. Hæc planè gloria mea, & exaltans caput meum ecclesiæ triumphus. Nam si socij fuimus laboris, erimus & consolationis. Collaborandum fuit & compatiendum matri, ne & de nobis quereretur, dicens: Qui iuxta me erant, de longè steterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meam. *Psal.37.b* Deo autem gratias qui dedit ei victoriam, honestauit eam in laboribus, & compleuit labores illius. Tristitia nostra in gaudiũ, & luctus noster versus in citharã est. Hyems trãsiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit, amputatum est sarmentum inutile, putre membrũ. Ille ille iniquus qui peccare fecit Israël, morte absorptus est, & traductus in ventrem inferi. Fecerat quippe, secundum prophetam, pactum cum morte, & cum inferno fœdus inierat. *Esa.28.a* Ideóque, iuxta Ezechielem, factus est perditio, & non subsistit in æternum. Alius quoque omnium sicut maximus, ita & pessimus inimicus, abscissus nihilo minus est. Et is vnus erat ex amicis ecclesiæ, sed illis de quibus solet queri & dici: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterũt. *Psal.37.* Si qui restant, citò speramus de similibus idem iudicium. Prope est vt reuertar ad fratres meos, si vita comes fuerit, per vos (sicut intendo) trãsiturus. Interim cõmendo me sanctis orationibus vestris. Salutamus fratrem H. camerarium, & omnes qui circa vos sunt, cum reliqua sancta multitudine.

Ad eundem. Epistola CXLVIII.

DOMINO Petro abbati Cluniacensi, B. humile dilectionis obsequium. Lectis literis vestris lætatus sum in eis, quòd tantillum videlicet tâtus in benedictionibus dulcedinis præuenire curastis. Cæterùm videndi nos inuicem, & colloquendi pariter, quoniam dignum iudicatis, quando se offeret illa opportunitas, quando conueniens locus, quando iusta occasio? Hæc interim paucis vestris pauca reddidimus, ampliora libenter donaturi, cum ea vobis onerosa non fore cognouerimus. Alioquin quando hoc ipsum auderet nostra pusillitas, nisi daret ad dignitatem vestram accessum vestræ dignationis humilitas?

Ad eundem. Epistola CXLIX.

QVAM nolim fieri quod vestræ putem obuiare reuerentiæ, credo synceritatem vestram non latere. Ea fiducia suggerere vobis non dubito, quod suggerendum videtur. De monasterio sancti Bertini vellem vos moderatius agere, quàm cœpistis. Nam etsi hoc vobis in pace subiicere, & absque omni contradictione possetis, ne tunc quid vestra referret video. Neque enim crediderim vos delectari honore, cum tanto onere. Nunc verò cum nec absque magno labore vendicare vobis præfatum monasterium, nec in pace, vt aiunt, queatis possidere: honesta vobis (vt mihi videtur) prębetur quiescendi occasio, timor inquietandi.

Ad dominum papam Innocentium. Epistola CL.

SANITAS capitis redundet in membra. Vnguentum quod descēdit in barbam de capite, extrema quoque fimbria vestimenti participet. Si percusso pastore diffugerant oues, valente & incolumi securè reuertantur ad pastum. Quod dicimus, hoc est: de gloriæ vestræ crebris successibus, creber nuncius lætificat ciuitatem dei. Iustum proinde est vt vestra prosperatio, ecclesiæ roboratio sit: & cum exaltat deus electum de plebe sua, ipsa quoque se sentiat exaltari, ac de roboris incremento fortiorem agnoscat. Nam si compassa est, & conregnare debet. Sic dignum vobis, sic nobis necessarium. Quid enim? Si in timore & angustia æquitatis vigor non languit, non tepuit feruor, modo cedimus cum appropinquamus ad palmam? Quæ eminuit in infirmitate, in sublimitate virtus succumbet? Quàm nempe in manu valida ordinatum est nobile illud monasterium Virziliacense? Nec insanis profectò tumultibus armatæ plebis, nec effreni furentium atque obstrepentium vesaniæ monachorum, nec quod his fortius fuit, copiis mammonæ cedendum putauit vel ad modicum apostolica celsitudo. Quid apud sanctum Benedictum? Nunquid regia indignatio prohibere potuit spiritum libertatis accensum atque accinctum aduersus carnem & sanguinem? Sic sancti Meminij, sic sancti Satyri, miro modo ecclesiæ immutatæ sunt, & de synagoga satanæ restitutæ sunt in sanctuarium dei, vellent nollēt omnes iniqua agentes superuacuè. Sed nec Leodij ceruicibus imminens mucro barbaricus cōpulit acquiescere importunis improbísque postulationibus iracundi atque irascentis regis. Quis verò dignis efferat laudibus, quod nouissimè diebus istis de manu potentis, eminus licet, emissum est in conturbatores ecclesiæ Aurelianensis? Reuera nunc sagitta Ionathæ nō abiit retrorsum, & hasta eius nō est auersa. In quo tamen verbo rex quidem turbatus est, sed non omnis Hierosolyma cum illo. Magis autem mitigauit omnem iram suam & ipse tandem. Erubuit siquidem & timuit frustra armari aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Hinc prorsus eleuata est magnificentia tua super cœlos: tantùm vt laudabile principium condigno exitu perornetur. Quod quidem vniuersi qui vos amant, vehementer expectant, idq; flagitant maturari. Sanè simili zelo, & in manu æquè potenti, ecclesiæ Turonensi iamiámq; subuenire necesse est. Alioquin prope interitum est & ipsa, nisi citò feratis auxilium. Reuixit (vt aiunt) Gilberti spiritus in Philippo, ipsius planè & nepote carnis, & hærede ambitionis. Quanta nempe dominandi cupiditate & iste iuuenis inardescat, indicat matris suæ ecclesiæ diuturnus & miserabilis cruciatus, quo penè eam euiscerat miser, vt se parturiat in honorem. Est tamen auctore deo eius tergiuersationibus finis tandem impositus: si tamen quod dictāte iustitia, & cōpellente malitia, & pace prouocante in eum actum est, apostolicę auctoritati ratum habere placuerit. Absit autem vt confundat fideles suos benigna maiestas, quibus idem negocium dignum duxit committere terminandum. Absit, absit vt sæua ambitio refugium habeat apud innocentiæ defensorem. Hoc ipsum quantæ audaciæ est quod tentat, quantæ demētiæ quod sperat? Semel & secundò iam apostolici contemptor mandati, iustitiam subterfugit, & nunc impudentiori temeritate audet denuo nihilo minus tantę æquitatis vultibus præsentari? Cui obscurum est quàm impiè cogitet in mammonæ viribus turrim fortitudinis oppugnare, homo qui de iustitia penitus non præsumit? Sed securi sumus. Siquidem qui tentatur, Innocentius est, & filius iniquitatis nō apponet nocere ei. De cætero memoriam abundantiæ suauitatis tuæ dulcissime pater dum suspiramus: præsentiam dulciter inuicem eructamus, quia caremus illa, in ista cō solamur. Hæc sedula cordibus, hæc oribus frequēs est. Sal est in omni sermone, aures mulcet, dulcorat ora, corda recreat & inflammat. Celeberrima est in cōuentibus sanctorum, colloquia condit, impinguat preces, ad orandum solicitat. Oramus & nunc soliciti pro vobis & vestris, vt æterna memoria dignos vos ipsa æternitas habeat, cui & pro qua temporaliter laboratis. Amen.

Ad Philippum Turonensis ecclesiæ electum. Epistola CLI.

DOLEO super te Philippe charissime, sed quæso te ne rideas dolorem meum. Nam si tibi minimè videris forsitan esse dolendus, ideo magis dolendus. Tu videris quid de te sentias, ego te arbitror omni lachrymarum fonte plangēdum. Dolor meus non est dignus subsannatione, sed compassione: quia dolor meus non est de carne & sanguine, non de amissione rerum periturarum, sed de te ô Philippe. Non potui expressius demonstrare magnitudinem causæ doloris. Philippus est in causa. Cum hoc dico, grauem ecclesiæ pronuncio luctum, quæ te aliquando suo gremio cōfouebat, germinantem sicut lilium, florentem donis innumeris. Quis tunc temporis non clamabat bonæ spei iuuenem, bonæ indolis adolescentem? Sed heu mutatus est color optimus. A quanta spe decidit Francia, quæ te genuit & nutriuit! O si cognouisses & tu. Tu inquam, si apponeres scientiam, apponeres & dolorem, & dolor tuus faceret ne noster omnium esset infructuosus. Procederem si sequerer spiritum meum, sed nolo proferre plurima in incertum, & esse quasi aërem verberans. Sed hæc scripsi, vt nostrum vtcunque erga te affectum cognosceres, & vt nos scires esse in proximo, si fortè deus inspiraret tibi nostrum curare colloquium, & optatam nobis tui velles exhibere præsentiam. Sumus enim Viterbij, & te morari in vrbe audiuimus. Dignare rescribere nobis quicquid illud sit quod de his literis corde conceperis, vt sciamus quid faciendum sit nobis, plus videlicet minúsve dolendum. Quòd si omnia contemnis, & in nullo nos audis: ego quidem fructum non perdam literarum, quæ ex charitate procedunt: sed tu de contemptu ante tribunal terrificum respondebis.

Ad dominum papam Innocentium, pro Trecensi episcopo. Epistola CLII.

INSOLENTIA clericorum, cuius mater est negligentia episcoporum, vbique terrarum turbat & molestat ecclesiam. Dant episcopi sanctum canibus, & margaritam porcis: & illi conuersi conculcant eos. Meritò quales fouent, tales & sustinent. Quos ditant ecclesiæ bonis, non corrigunt eorum mala, malósque grauati portant. Alienis nimirum laboribus locupletantur clerici, comedunt fructum terræ absque pecunia: & prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. Quos propriè hodiéque respicit vetus illa scriptura: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Mens quippe assueta deliciis, nec exculta disciplinæ sarculo, multas contrahit sordes. Porrò inueteratam rubiginem si

Marginalia: G, H, I, K, L, M; Psal. 88.d; Thre. 4.a; Psal. 72.a; Exod. 32.b

A nem si tentes abradere, nec summis saltem digitis cõtingi patientur, sed sicut scriptũ est, incrassatus est dilectus, & recalcitrauit. Insurrexerũt testes iniqui, homines quos delectat vitam semper alienam rodere, negligere suam. Supplicat puer vester pro eo cuius in hac discordia (si non fallor) tota culpa est, q; culpas redarguerit clericorũ. Hæc pro episcopo. In reliquo pro me satisfacio. Scripta dignationis vestræ quib' me venire ad vos cum iubere possetis, rogare dignantissime maluistis: norit paternitas vestra ad me ante natiuitatem sanctæ Mariæ minimè peruenisse. Itaq; nõ dico: Iuga boũ emi quinque, aut villã emi, aut vxorẽ duxi: sed planè (quod & vos nõ ignoratis) paruulos lactare me fateor, & ideo quomodo sine graui scãdalo ac periculo ipsorũ venire possim, nõ video.

Deut. 32. b

Ad Bernardum de portis, de ordine Cartusiensi.
Epistola CLIII.

PEtis instanter, & ego constanter abnuo, sed parcens mihi, non te spernens. O vtinam tuo studio ingeniòque dignum aliquid elaborare possem. Lumen oculorum meorũ, & ipsam quoque animam, si fieri posset, partirer tibi amice charissime, & in Christi visceribus mihi potissimum in omni plenitudine dilectionis spiritualiter amplectende frater. Cæterùm vbi ingenium, aut quando ocium mihi sufficiens B ad id quod petis? Neq; enim leue quid aut vile, & quod nos possumus, postulare videris. Minime quippe pro minimis sic instares. Nam voluntatem tuam & curam in hoc satis produnt crebræ epistolæ tuæ, & vehemẽtior spiritus eas animãs. Nimirum proinde quanto id curiosius velle te sentio, tanto crede mihi scrupulosius acquiesco. Cur hoc? Ne magna videlicet expectãti, ridiculum producam murem. Hoc vereor, & hæc causa cunctationis meæ. Et quid mirum si vereor dare, quod edere verecũdor? Inuitus, fateor, præbeo, quod me existimem non tam edere profuturum, quàm prodere contemnendum. Quis sanè dare velit, quod dedisse dedeceat, accepisse non prosit? Libens do, inuitus perdo. Scimus quoniam speranti grandia, modica minus grata venire solent. Quod autem non venit gratum, perditum est, non datum. Tibi studij est, vtpote ocioso & vacanti, vndecunque perquirere incentiua igni quo ardes: vt ardeas magis, & impleas voluntatem domini tui dicentis: Et quid volo nisi vt ardeat? Laudo: sed si illic ea quæras, vbi te frustratum postmodum non queraris. Erras si apud nos quæris. Ego potius illa abs te mendicare debuerim. Scio quidem dare quàm accipere beatius esse, sed si detur quod danti honestũ, accipienti vtile sit: quale vtique penes me quicquã esse penitus nescio. Quod autem habeo, vereor si in medium venerit, ne te quoque C optasse illud pudeat, pœniteat postulasse. Sed quid? Non melius nos apud te tu ipse excusabis? Tui tibi certè fidem oculi faciãt. Cedo importunitati tuæ, vt vel exhibitio tollat suspicionem. Res est cũ amico. Non parco iam verecundiæ: prorsus, dum fiat quod tu vis, insipientiæ meæ non memorabor. Sermones paucos in principio Canticorum Salomonis recẽs dictatos, en facio transscribi, & tibi cum necdum ediderim, quàm citius mitto. In quo opere cũ accepero tempus (Christo imperante curis) tentabo procedere: si tamẽ me inde cõfortes. Dominum & patrem nostrum priorem vestrum cum cæteris fratribus, per te deuotè saluto, & propitios habere apud deum corde humili supplico.

Luc. 12. f

Ad eundem. Epistola CLIIII.

DIssimulare non valeo tristitiam cordis mei, nec patior vltra latẽre te cruciatum quem patior, Bernarde charissime. Memor antiquæ meæ promissionis, propositum habui & desiderium magnum transire per vos, reuisere quos diligit anima mea: itineri meo solatium, laboribus leuamen, peccatis remedium postulare: & culpis meis exigẽtibus factum est non vt nollem, sed vt non possem. Pœnam siquidem hoc agnosco culparum, nõ culpam. Certus sis homo dei minimè prorsus amici fuisse incuriam, nõ pigritiam, non negligẽtiam, sed causam obstitisse planè non negligendam, & causam dei. Nihilo minus tamen vermis iste cõtinuè rodit me, & dolor meus in conspectu meo semper. Et quidẽ aliàs satis tribulor, sed vt verum fatear, in nullo æquè. Vincit D labores itineris, caloris incõmodum, curarũ anxietates. Ecce aperui vulnus amico, tua frater interest compati mihi, hoc est, portare mecum quod patior, vt releuer ego. Tuas & per te sanctorum cum quibus es orationes supplex flagito. Sermones super principia Canticorum quos tu petisti, & ego promiseram, transmitto tibi. Quibus lectis peto vt quàm citius opportune poteris, tuo rescripto moneamur vel ad procedendum, vel ad supersedendum.

Psal. 37. b

Ad dominum papam Innocentium, pro eodem quando electus est. Epistola CLV.

DIlectum deo & hominibus Bernardum de portis, pater venerande, vocatione vestra cogi ad opus & onus episcopale audiuimus. Probabilis res, ac digna planè vestro apostolatu, ponere in lumine lumen absconditum, ne sibi soli viuat, qui & alios ad vitam trahere possit. Vsquequo nanque latet & ardet tãtummodo, qui & lucere valet? Leuetur si placet super candelabrum, vt sit lucerna ardẽs & lucens: sed sanè vbi nõ præualeat vis ventorum, ne forte (quod absit) extinguatur. Siquidem insolentia Longobardorum & inquietudo eorum cui non est nota? Aut cui magis quàm vobis? Nobis melius nostis quàm sit ille episcopatus dissipatus, quãque domus exasperans. Quid putamus esse facturum iuuenem viribus corporis fractum, & quieti eremi assuetũ, in populo barbaro, tumultuoso, procelloso? Quãdo poterit cõuenire tantæ sanctitati, & tantæ peruersitati, tãtæ simplicitati & tãtæ dolositati? Reseruetur si placet cõgruentiori loco; atque alteri populo, cui sic præsit vt prosit, & festinatione non pereat fructus quem poterit dare in tempore suo. E

Ad eundem pro clericis Aurelianensibus.
Epistola CLVI.

VSquequo misera illa Aurelianensis ecclesia incassum viscera pulsat patris orphanorum, & iudicis viduarum? Quippe iacet iam olim in puluere virgo nobilis Israël, non solùm viduata viro, sed & charis orbata pignorib'. Proh dolor, non est qui subleuet eam. Quousque & filios non dimittitis cũ matre misera clamãtes post vos? Illos dico qui amissis rebus & domibus, capitib' suis refugium solum inuenere diffugium. Quid tardat intrepida manus, nullis hactenus vel negata oppressis, vel remissa præsumptoribus? Quid tardat (inquam) afflictos eripere de manu fortium, & reddere retributionem superbis? Et si tardat, nõ derelinquat vsquequaq;. Oportet magis dilatum auxilium tandem venire validius, & subuenire perfectius. Illa sit, si placet, molestæ tarditatis recompensatio, vt & qui apostolica patientia superbè abusi sunt, nihil inde in fine lucrentur: & qui in verbo vestro patienter passi sunt, minimè eos suæ quandoque pigeat patientiæ.

Ad Haimericum pro eisdem. Epistola CLVII. F

SPeciali amico suo Haimerico, dei gratia diacono cardinali, & apostolicę sedis cancellario, frater Bernardus de Claraualle, luce sapientiæ & virtutis clarescere. Nisi quia vestram noui & circa afflictos compassionem, & cõtra proteruos indignationem, opportunè importune instarem vobis pro magistro Vuilhelmo Maudunẽsi & sociis eius: compellerem vos aduersus oppressores & calumniatores eorum. Nunc autem sufficiat memorasse: vestrum est opere probare cito, quod re vera sufficiat.

Ad dominum papam Innocẽtium super interfectione magistri Thomæ prioris sancti Victoris Parisiensis.
Epistola CLVIII.

AMANTISSIMO patri & domino Innocẽtio summo põtifici, Bernardus Claræuallis abbas indignus, minimum id quod est & quod potest in domino. Fera pessima quæ deuorauit Ioseph, canum nostrorum importunitatem non ferens, ad vestræ dicitur defensionis auxilium confugisse. In quantam misera deuenit amentiam, vt vaga & profuga & tremens super terram, illuc potissimum fugam inierit, vbi plus timere oportuit? Sceleratissime, tu summę æquitatis sedem putas esse speluncam latronum, aut cubile leo-

G num? Tu fili recentem adhuc cruorem ore rabido ac ferali spumans & masticãs, fugis ad sinum matris, patris audes apparere conspectibus? Tamen si pœnitẽtiam petit, neganda ei non est. Quòd si audientiam, accipiat illam si placet, quam vel Moyses indulsit populo ante cõflatile curuanti genu, vel Phinees fornicãti Israëlitæ, vel Mathathias dæmonibus immolanti: vel certè vt vobis de vestris aliquem proponamus, quam à beato Petro Ananias & Sapphira meruerunt: quam denique audientiam dedit negociãtibus in templo saluator. An ignoramus quorundam peccata præcedere ad iudicium? Nõne vox sanguinis fratris tui clamat aduersum te de terra? Credimus & nostri martyris spiritũ quem nouissimè dieb⁹ istis tua crudelitas morti dedit, cum cæteris animabus interfectorum, voce valida sub altari clamare & flagitare vindictam, eóque instantius, quò recẽtius ipsius sanguis effusus est super terram. Sed nunquid ego, inquit, occidi eum? Non vtique tu, sed tui, & propter te. An & per te, videat deus & iudicet. Si excusabilis tu es, cuius dentes, arma & sagittæ, cuius lingua gladius acutus: proinde nec Iudæi Christi de morte culpandi sunt, quippe & ipsi manus continuere cauti. Ob illicitas exactiones quas sibi occasione archidiaconat⁹ in presbyteros minimè iam vt consueuerat vsurpare liceret, beati vtique Thomæ obuiãte zelo atque industria, vtpote iustitię amatoris & defensoris: oderat illum, & mortem ei iam ipso odio homicida minitari solebat. Multi se audiuisse nũc perhibent, quibus discredendum nõ est. Postremò nepotes eius vt impias manus in sanctum domini mitterẽt, quid aliud vnquam aduersus eum habuerint, ipse certe dicat, si potest. Si ergo iste qui causa, qui incentor, qui etiam (vt omnium penè suspicio est) extitit & dictator facinoris: si is; inquam, impune ferat (quod vtique mira impudentia de vestra apostolica auctoritate præsumit) quanta putamus impunitas ista in ecclesia parturiet punienda? Vnum è duobus fore necesse est: aut nullos ex nobilibus siue potentibus secundum hoc seculum admitti deinceps ad honores ecclesiasticos: aut passim ad omne illicitum permitti libere clericos sacris abuti officiis: ne fortè si quispiam zelo dei accensus prohibere tentauerit, ferro illico militari reus iustitiæ trucidetur. Atque ita quid spirituali gladio, quid censuræ ecclesiasticę, quid Christianæ legi & disciplinæ, quid reuerẽtiæ sacerdotali, quid denique diuino timori relinquitur, si metu potentiæ secularis, nullus mutire iam audeat contra insolentiam clericorum? Quid enim insolentius, quídve indignius in ecclesia esse potest, quàm vt sibi quisq; ecclesiasticas vendicet dignitates feritate armorum, nõ morum probitate? Quamobrem domine pater aliquid, vt videtis, prorsus decernendum in hominem quod ecclesiæ prosit, vt salus facta hoc tẽpore per vos transfundatur in posteros, et cognoscat generatio altera, non solum quod fuit præsumptum, sed & qualiter vltum. Alioquin si serpat venenum, nec sequatur pariter & antidotum, multos (quod absit) habeat perimere.

Exo.32.f *Num.25.b* *1.Mach.2.c* *Act.5.a.b* *Matt.21.b*

H

I

Ad eundem in persona Stephani Parisiensis episcopi, vnde supra. Epistola CLIX.

PIISSIMO patri Innocentio summo pontifici, Stephanus miserandus episcopus ecclesiæ Parisiensis, misericordiam & iudicium. Vir religiosus prior sancti Victoris magister Thomas in obsequio charitatis, in itinere quod indixerat pietas, in opere sancto, in sanctorum comitatu, in dominico die, certe in sinu meo & inter manus meas crudeliter ab impiis pro iustitia excerebratus est, factus obediẽs vsq; ad mortem. Nũc opus est prece, vbi pietatẽ melius in silẽtio lachrymæ prouocãt: & singultus qui interrumpit precem, exprimit affectionẽ. Hæc planè cõpassionem verã etsi non postulant, merentur tamen, vtpote quæ verũ indicãt produntque dolorẽ, & simulationis fugãt ambiguum. Puto proinde sufficere mihi ad incutiẽdam paternis visceribus calamitatẽ quã patior, rem vt est simpliciter intimasse. Tristis flebilisq; historia satis pro se agit, præsertim apud vos: & suasoriis fucari nõ indiget. Exitus aquarum deducite oculi mei, quoniã dereliquit me virtus mea, & lumen oculorũ meorum & ipsum nõ est mecũ. Nec enim illũ lugeo, sed me. Nam ille quo pacto lugeatur, qui mortis preciosæ cõpẽdio transiuit ad vitam? Quis illum nõ magis laudibus quàm fletibus prosequatur: cui viuere Christus fuit, mori est lucrũ? Episcopi nomen ego gerebam, ille exercebat opus. Honore spreto, onus totis viribus supportabat. Idcirco ille reuera mortuus ad vitã, ego viuus in morte. Ille mortis vincula non incidit, sed euasit: & ecce circundant me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbant me. Ego igitur ego miser, ego miserandus in morte tua mi frater dulcissime Thoma: blãdo (heu) ablactatus solatio, cauto priuat⁹ cõsilio, & certe tuto patrocinio destitutus. Expediebat me magis mori pro te, q̃ post te viuere. Propter hoc defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. Condolet mihi ecclesia, sed dolet & pro se. Commune damnum, communis desolatio est: mecum omnis religio plorat, paternam pariter implorat consolationem. Si Theobaldus Noterius adierit vos, sentiat vel ipse in se quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei. Nepotes ipsius, auctores extitere sceleris, ipse causa: vtrum & dictator, in quæstione est. Nõ attendatis ad verba eius, donec veniat qui mittẽdus est, qui vobis plenius insinuans veritatem, cautum faciat à labiis iniquis & à lingua dolosa.

Psal.37.b K *Psal.17.a*

Ad Haimericum cancellarium in persona eiusdem episcopi, vnde suprà. Epistola CLX.

L

DOmino Haimerico charissimo venerabili sanctæ Romanæ ecclesiæ diacono cardinali & cãcellario, suus Stephanus Parisiensis, quod domino & amico. Amic⁹ in necessitate probatur. Quod dico nõ quia de sanctitate dilectionis vestræ dubitem, sed ne cõtingat vt dubitem. Continget autem proculdubio, si zelum illum vestrum modo (quod absit) dissimulare comperero. Porrò dissimulationis id mihi argumentum inexcusabile fore noueritis, si Theobaldum Noterium non recipere pro meritis quacunque occasione contigerit, qui dimidium animæ meæ, nepotum suorum manibus crudeli ambitione præcidit, soli cruciatui parte reliqua reseruata.

Ad dominum papam Innocentium vnde suprà. Epistola CLXI.

VOx sanguinis Archebaldi subdecani Aurelianẽsis inualuit. Nam ecce (proh dolor) iuxta prophetam, sanguis sanguinem tangit, & simul iuncti fortius clamant ad vos de Francia. Clamat inquam & vociferatur vterque sanguis clamore tam valido, vt valeat ipsum quoque palatium cœleste cõcutere: tam pio, vt & saxea pectora debeat emollire. Quid facis amice spõsi, custos sponsæ Christi, pastor ouium Christi? Putásne sufficies excogitare remediũ quod huic obuiet pesti tam nefandæ, tam inauditæ? Id sanè necesse est inueniri, quod & recenti ecclesiæ vulneri imprę̨sentiarum medelam afferat, & posteris valeat ad cautelam. Ergo accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime. Si non steterit & nũc Phinees & placauerit, non cessabit quassatio. Si inquã vigor ecclesiasticus pepercerit istis, Ioãni dico & Theobaldo Noterio: (quorũ etsi nõ manu, assensu certè, fortè & instinctu sanguis innoxius effusus est super terram) quis nõ videat quid sequatur? Quantos in clero horum impunitas cõtra ius & phas faciet promoueri, metu vtiq; suorum, non suæ merito sanctitatis? Nouis morbis, nouis obuiandum est medicamẽtis. Vtilissime, vt multis videtur, iustissiméq; eos apostolica falce ab omni succideres ecclesiastica dignitate, ita vt habitis careant, & decætero ad alias non assurgant.

Osee.4.a M

Ad Haimericum cancellarium, pro eodem. Epistola CLXII.

FREQVENTEM & amicabilẽ recordationem, qua dominũ episcopum Parisiensem commẽdare soletis, ego postmodum ipsi frequẽter testatus sum. En à vobis exigitur non verbo aut lingua, sed opere & veritate probare nec me fuisse fallacem, nec vos mendacem. Sic vestra interest nõ solùm propter episcopũ, sed & propter alios amicos vestros: qui vobis pro certo grauiter, si quo modo præter spem procedere causam contingeret, turbarentur.

Ad

Ad Ioannem Cremensem cardinalem presbyterum, de eodem.
Epistola CLXIII.

A Dilectionem & dignationem qua me amplecti à vobis nullius dignitatis homuncio sensi, in æternum non obliuiscar. Pœnitentiam & conuersionem vestram de qua iam angelis collætatus sum, & condelectatus, dignos facere fructus opto iugiter, & oro frequenter. Et nunc maximè ipsos nostra illa Gallicana ecclesia mecum expectat: credo non intempestiuos. Interest vestræ pariter & meæ famæ, vt non confundar in vobis. Sic ergo clareat omnibus zelum apud vos veritatis iustitiæque feruere contra interfectores clericorum, & instigatores eorum, vt non me pigeat gloriatum fuisse de vobis.

Adhuc in causa Lingonensis ecclesiæ, ad dominum Innocentium papam.
Epistola CLXIIII.

Dum adhuc Romæ essemus, contigit illò venire dominū archiepiscopum Lugdunensem. Venerunt & cum eo Robertus decanus ecclesiæ Lingonensis, & Olricus canonicus, quærentes licere sibi & capitulo Lingonensi eligere sibi episcopum. Mandatum siquidem à domino papa acceperant, nequaquam præsumere hoc, nisi ad cōsilium religio-B sorum virorum. Quod dum per me cuperent & peterent obtinere: absit, inquam, nisi sciam & certus sim quòd bonā idoneámque personam intendatis eligere. Responderunt propositum suum atque intentionem de nostro pendère arbitrio, nec aliud se facturos, nisi quod ego consulerem. & spoponderunt. Verùm me non satis fidem accommodante, accessit ad persuadendum archiepiscopus, pollicens firmiter idipsum. Et addidit, quòd si secus clerici agere molirentur, quicquid aliud facerent, minimè se confirmaturum, nec ratū habiturum. Adductus est & dominus cācellarius in testimonium. Nec contenti, adiuimus etiam præsentiam domini papæ, vt eius fauore & authoritate quod inter nos conuenerat cōfirmaretur: prius tamen habita inter nos collatione mutua ac diuturna super facienda electione: & de multis personis quarum ibi mentio facta est, duabus tādem nominatis, à quibus nullus nostrum penitus dissentiret, quamlibet illarū eligi placuisset. Itaque quod nobis complacuit, dominus papa immutabiliter obseruari præcepit: & tam archiepiscopus quàm clerici firmiter promiserunt. Illis abeūtibus, ego post discessum eorū dies paucos in vrbe faciens, vbi à domino meo impetrare potui facultatem redeūdi, ad fratres iter arripuimus. Et transalpinantes cōperimus instare diem qua foret sacrādus homo in episcopum Lingonensem, de quo vtinam meliora atque honestiora audiuissem'. Nolo autem dicere quæ C inuitus audiui. Quid plura? A religiosis viris non paucis, qui nobis salutādi gratia occurrerāt, persuasi sum' diuertere per Lugdunū, quatenus si fieri posset, rem nefariā ne fieret prohiberemus. Nam ego aliunde ob viæ compēdium ire statueram, consulens valetudini & lassitudini corporis, præsertim quòd nō liquidò, fateor, credebā rumoribus. Quis enim crederet tantum virum tanta vti leuitate, vt postposita tā recēte promissione sua, insuper domini sui mandato, personæ notabili manū imponere non timeret? Itaque consilio religiosorum acquiescētes, Lugdunum iter direximus: & peruenientes, omnino sicut audiuimus, sic vidimus. Parabantur illa nō festa, sed infausta solennia. Decanus tamē, & maxima (ni fallor) pars Lugdunensium canonicorum constanter apertéque contradicebant. Sed & rumor pudendus dolendúsque passim crebrescens & inualescēs ciuitatem repleuerat. Quid facerem? Conueni archiepiscopum reuerenter quidem super pacto quod fecerat, & super mandato quod acceperat, & nil horum negauit. Causam verò præuaricationis referens in filium ducis, qui à cōstituto resilierat, ne ille turbaretur, in id se mutabilitatis incidisse dicebat', pacis videlicet intuitu. Et intulit quia quicquid hactenus egerit, iā pro nostro deinceps arbitrio se facturū. Tum ego gratias agēs, absit inquā, tamē nō nostra, sed dei potius volūtas fiat. Quæ ita forsitan cognoscetur, si res ponatur in cōsilio episcoporū, aliarúmq; religiosarum personarū, quæ hic ad vestrā ipsius vocationem conuenerunt, vel adhuc venturæ sunt. Quòd si inuocato D sancto spiritu, consensus omnium vos ad procedēdum in cœpto opere animauerit, procedite vt cœpistis: sin autem, acquiescēdum apostolo dicēti: Nemini citò manum imponas. (1. Tim. 5. d) Visum est cōsilium placuisse. Interim homo ille venisse nunciatur, sed in hospitium, non in palatium. Vespere sextæ feriæ venit, sabbato mane recessit. Non est meum dicere cur nec in curia apparere voluerit, ad quam ei curæ fuit lōgo itinere peruenire, nisi quòd verecundia monachalis honorisq; contemptus forsan putari posset, si nō aliud alia quæ sequuta sunt indicarent. Et reuera quid aliud tunc suspicari debuimus, quando archiepiscopus rediens ab illo, testatus est corā omnib' nullo modo eum voluisse acquiescere: sed quicquid de eo factum fuerat, penitus refutare? Deñique & mandauit mox electionem fieri. Hoc per quosdam Lingonenses canonicos tunc præsentes, hoc & per literas quæ adhuc extant. Quibus in capitulo Lingonensi oblatis & lectis, proh pudor incontinenti leguntur aliæ per omnia contrariæ illis: asserentes vtique consecrationem dilatam, non dimissam, assignantes diem & locum ad causam decidendam, quam literæ priores nunciabant decisam. Putares in literis non modo diuersas, sed & aduersas sibi loquentes personas aduersum se inuicem cōtendentes: nisi quòd vna eadémque imago impressa ceris, vnum idémque nomē præsignatum in schedulis, manifestè de vno fonte dulce & amarum illud manare cūctis qui E aderant mirantibus declarabant. Tenentur in manibus contradictoriæ literæ: vtrislibet obedire decreueris, inobediens necesse est tenearis. Aut enim priorē te recipientem epistolam, posterior condemnabit: aut si posteriorem sequi eligas, prior murmurabit. Et vtinam secunda epistola sicut potuit euertere primam, ita posset sese vel ipsa tueri aduersus tertiam. Sed ecce literæ contra literas, mandatum aduersus mandatū: ita vt non iam quemadmodum in propheta, manda remanda, sed manda demanda potius inculcetur. (Esa. 28. c) Interim nempe homo qui & consecrationem fugerat, & electionem refutarat, festinauit ad regem, regaliū inuestituram obtinuit: quibus meritis, ipse viderit. Mox directis epistolis & locus qui assignatus fuerat, est mutatus, & dies anticipatus, vt loci temporisque opportunitate subtracta, & copia agēdi pariter subtrahatur contradicturis, & consecrationis dies subripiatur appellaturis. Cæterùm non est consilium contra consiliū domini, cuius prouidentia factum est vt nec contradictores defuerint, nec appellatores. (Prou. 21. d) Appellatum est à Falcone decano Lugdunensis ecclesiæ, appellatū & à Pontio archidiacono Lingonēsi, appellatum à Bonoamico sacerdote & canonico æquè Lingonēsi, appellatum & à fratribus nostris Brunone atque Gaufrido, ignorantibus quidē omnibus his præparationem cordis eorum, sed casu superuenientibus, haud dubium dei prouida volūtate. Tanta siquidem fuit breuitas F termini, vt vix ex quo resciuim' diem, spatio quatuor dierū nuncius noster cum literis accurrere potuerit, quatenus præueniret quod parabatur non sacramentum, sed sacrilegium. Et is quoque nihilo minus contradixit, & tam consecrandū quàm cōsecraturos ad sedem apostolicam appellauit. Et ipse erat Lingonensis canonicus. Veritatem dico, nō mentior, nihil à me hic dictum personæ odio, sed solo veritatis amore veraciter omnia posita, teste ipsa veritate.

Ad Falconem decanum & Guidonem thesaurarium Lugdunensis ecclesiæ. *Epistola* CLXV.

Plaga, vt videtis charissimi, ecclesiæ nostræ magna est, & multa eget cura. Nec modo multa, sed cita, ita vt assiduè cū lachrymis medico cœlesti instemus, dicentes: Domine descēde priusquā moriatur. (Ioan. 4. e) Vnū est quod magis exacerbat dolorē, & penè desperat curationē, quia nimirū inde est orta tribulatio, vnde consolatio sperari debuerat. Quisnam enim ô misera malū hoc quod plangis, induxit super te? Profectò non inimicus, non is qui oderat te, sed homo vnanimis, dux tuus & metropolitanus tuus. Quomodo ab Austro & non iam ab Aquilone panditur omne malū? Meritò proinde nō est dolor sicut dolor meus, quoniam de quibus potissimum præsumebamus, ab ipsis passi sumus, & non ab aliis. O Lugdunensis pia ma-

G ter ecclesia: cuiusmodi non sponsum, sed monstrum tuæ filiæ procurasti nunc? Non planè matrem te in hoc, sed nouercam sensimus. Gener hic tuus quàm lóge à nobili illa tua antiqua honestate, grauitate, probitate, degenerat! Quid enim? Egóne id dixerim honorabile connubium, & thorum immaculatum, quod de tali & taliter factum est? Sine lege, sine ordine, sine ratione sic confusa sunt omnia, imò ita cuncta in fraude & temeritate prærepta & præsumpta fuisse cóstat, vt nó dico episcopum, sed ne villicum quidé aut teloniariú quempiam in hunc modum decuerit ordinari. Quibus vos laudibus efferam dulcissimi, qui soli condoluistis afflictæ: & tam in prima quàm in secúda sua defensione oppressæ astitistis, ascédentes ex aduerso, & opponentes vos murum pro domo Israël? Nó est inuétus similis vobis in illo conuentu, qui cóseruaret legé excelsi, qui sacris obtéperaret canonibus, qui deniq; se indueret zelum Phinees, & linguæ mucrone confoderet fornicantes. Quæ cum ita de vobis ad dei & vestram ipsorú gloriam vbique clarescant: restat vt principio tam laudabili condignum exitum dare, & hostiæ capiti caudá iungere satagatis.

Num.25.b

Ad dominum papam Innocentium, vnde suprà. Epistola CLXVI.

ITERVM clamo, iterum pulso, & si non clamosis vocibus, certè lachrymosis gemitibus. Cogit iterare clamores iterata in nos iniuria perditorum & prolongantium iniquitatem suam. Confortati sunt addentes præuaricationem. Apponunt iniquitatem super iniquitatem, & superbia eorum ascendit semper. Inualuit furor, pudor euanuit, & timor dei. Quem contra tuam pater castam iustámque dispositionem non timuerunt eligere, etiam post appellationem tui nominis ausi sunt execrare. Et hoc præsumpserunt Lugdunensis, Eduensis, Matisconensis, amici Cluniacenses. In fraude & temeritate istorum heu quàm ingens multitudo sanctorum turbabitur, si angariati fuerint tale portare iugum, talitérque impositum! Proh nephas, hoc ita accepturi sunt ac si cogátur genua curuare Baal, aut certè (iuxta prophetá) pactum facere cum morte, & cú inferno fœdus inire. Rogo, vbi ius, vbi lex, vbi sacrorum auctoritas canonum, vbi denique reuerentia maiestatis? Illa illa quæ nulli negatur oppresso, soli mihi non profuit appellatio. Vbi nimirum imperabat aurum, iudicabat argentum, leges canonésque silebát, locum ratio & æquitas non habebant. Eisdem telis (quod intolerabilius est) arcem quoque apostolici culminis oppugnare minantur. Id verò ridiculè. Fundata est enim supra firmam petram. Sed quid ago? Excessi, fateor, non est meum accusare quenquam aut reprehendere: sufficit mihi vt plangam dolorem meum. Post longam moram multósq; labores quos pro seruitio Romanæ ecclesiæ pertuli, cum tandem placuit serenitati vestræ reditum annuere ad fratres meos, etsi fractus viribus corporis tanquam male operans, lætus tamen ob manipulos pacis quos reportabam, ad monasterium cum prosperitate perueni. Credidi me de labore euasisse ad requiem: licere mihi vtcunque resarcire spiritualium damna studiorú, ac sanctæ quietis detrimenta quæ foris incurrerá, & ecce tribulatio & angustia inuenerút me. En lectulo recubanté plus cordis quàm corporis dolor excruciat. Nec enim ego deploro temporale incommodum vllum. Anima mea in manibus meis, salus eius in causa est. Placet vobis vt illi homini credá animam meam, qui perdidit suam? Scio quia nó placet. Quáobrem dixi animæ meæ expedire magis inire fugam, quàm & mœrore consumere residuum dierum meorum, & nihilo minus in periculum salutis incidere. At deus vobis potius inspiret quod potius est, reducere videlicet ad memoriam (si dignum iudicatis) qualiter vobiscum egerim, & ponere oculos pietatis super puerum vestrum, & liberare afflictum de angustia. Quin potius nó obliuisci quanta deus ipse fecerit vobis, & in quantulæcunque vicem recompésationis, ad ipsius gloriam quod tam perperam factum est reuocare.

H — Isa.28.d — I — Psal.118.f

Ad eundem pro eodem negocio. Epistola CLXVII.

CLEMENTISSIME pater, nónne pręcipiédo pręcepisti in Lingonensi ecclesia personam eligi religiosam atque idoneam, & ad consilium pueri tui? Nónne dominus Lugdunensis hoc ipsum mandatum ex apostolico ore tuo præsens excepit tam fideliter executurum, quàm firmiter iniunctum, ac frequenter inculcatum? Nónne denique & spopondit? Quid ergo visum est ei mutare voluisse quod vtilissime & consultissime statutum fuerat, aliúdque sua præsumptione moliri quod non conueniebat, in vestræ ipsius maiestatis contemptum, & in nostræ pusillanimitatis scandalum? Quomodo non erubuit bonus ille vir apud se est & non inueniri, tentans imponere tam indignum iugú ceruicibus tam numerosæ multitudinis religiosorum seruorum tuorum, aduersus statutum tuum, & promissum suum? Inquire pater, inquire diligenter quale homo ille cui festinat manum imponere, testimonium habeat & ab his qui propè sunt, & ab his qui longè sunt. Mihi enim interdicit dicere pudor quid publica fama de eo dicit, imò infamatio celeberrima diuulgauit. Et quid dicam? Tristis est anima mea vsque ad fugam. Et iam forsitá fugissem, nisi me retinuisset cósolationis spes quá de visceribus vestris expecto. Volebam scribere per ordiné, per lachrymabilem miseriæ nostræ historiam, sed præ tristitia láguet manus, sensus hebescit, horret lingua eloqui malignam fraudem, sed subreptionem, sed circunuentionem, sed temeritaté, sed perfidiam. Quid ergo? Filius tuus Pontius archidiaconus, qui & in hac causa cóstanter fidelitérque se habuit, cuncta tibi pater narrabit, & quid factum doleamus, & quid faciendú flagitemus. Ipsi crede tanquam mihi. Ego autem hoc vnum vt parturiens loquor: Nisi isti à tam scelerato támque temerario ausu deficiant, vt meipsum nunc sentio, deficiet in dolore vita mea, & anni mei in gemitbus.

K — L — Psal.36.a

Ad episcopos & cardinales Romanæ curiæ, vnde suprà. Epistola CLXVIII.

VOS SCITIS, si dignum ducitis recordari, qualiter vobiscum in tempore malo conuersatus sum, egrediens & regrediens, & pergens ad imperium regis: persistens ac permanens vobiscum in tentationibus vestris, ita vt cósumptis penè viribus corporis, vix post redditam cœlitus pacem ecclesiæ repatriare potuerim. Et recolo hoc non glorians aut improperans, sed prouocans & efflagitans, monens & reposcens debitum vestræ miserationis affectum. Vrget necessitas modo omnes repetere debitores. Ego verò si feci quod facere debui, haud aliud me ex eo quàm seruum inutilem reputo, iuxta sermonem domini. Veruntamen si feci quod oportuit, aut quod faciendum fuit, nunquid merui vapulare? Et ecce rediens à vobis, tribulationem & dolorem inueni, & nomen domini inuocaui: sed non profuit. Inuocaui & vestrum, & non valuit. Siquidem dij fortes terræ vehementer eleuati sunt: Lugdunensis scilicet archiepiscopus, & Cluniacensis abbas. Hi confidentes in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantes, aduersum me appropinquauerunt & steterunt. Et non aduersum me tantùm, sed aduersum magnam multitudinem seruorum dei, aduersum vos quoque, aduersum seipsos, contra deum, contra omnem æquitatem & honestatem. Denique imposuerunt hominem super capita nostra, quem (proh pudor) & boni horrent, & mali rident. Quo ordine, imò quàm extraordinariè, videat deus & iudicet, videat & Romana curia. Videat & doleat, misereatur & accingatur ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Quid enim? Placet tibi domina, múdi vniuersitati constituta vindex in iram, iudex in misericordiam: placet inquá tibi, quòd dum superbit impius, incéditur pauper, & ille pauper qui pro tuo seruitio cum non haberet censum quem effunderet, sanguini non pepercit? Dignúmne tibi videtur tua perfrui pace, & nostram nó curare, nec recipere in sortem consolationis quos habuisti consortes laboris? Si inueni gratiam in oculis vestris, eripite inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripiétibus eum. Alioquin ego quidem vt potero laborabo in gemitu meo, & erunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte: vobis auté legam illum versiculum: Qui tollit ab amico misericordiam, timorem domini dereliquit. Et illud: Omnes necessarij mei recesserunt à me. Illud quoque: Qui iuxta me erant, de longe steterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meam.

Luc.17.c — Psal.144.a — M — Iob 6.c — Ibidem. — Psal.37.c

Ad

Ad dominum papam Innocentium, vnde supra. Epistola CLXIX.

Dignatio vestra fecit me familiarem, familiaritas præsumptorem. Adsit solita cordi vestro benignitas, ne fortè præsumptio pariat indignationem. Audite tamen patienter, non solum quid egerim, sed & cur egerim: si fortè causa factum posit vel aliquatenus excusare. Ausus sum retinere clericos Lingonẽses qui vocati erant, composita tamen pace inter eos, ipsisque persuasis stare deinceps de faciẽda electione in beneplacito vestro, & cõsilio bonorum, sicut in literis eorum continetur. Erat autem pernecessarium eos hac vice remanere, propter terras & possessiones ecclesiæ quæ datæ sunt prædæ & direptioni, dum nõ est qui custodiat aut defendat. Itaq; personis quæ non sint suspectæ, quæ nõ quærant quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, iniungatur si placet, cura eligendi qui deo placeat, & finem tãdem accipiat ecclesiæ iam diuturna & miseranda vexatio. Reliqua verò dicẽda cõmisimus domino Herberto abbati sancti Stephani Diuionensis. & archidiacono Lingonensi, sociisque eorum. Adiicimus etiam vt archidiaconum Lingonensem, & Bonumamicum eiusdem ecclesiæ presbyterum, quoniam fideles in causa dei extiterunt, eos & res eorum in defensione vestra recipiatis. Dignus est enim operarius mercede sua. *Luc.10.b*

Ad Ludouicum iuniorem regem Francorum, vnde suprà. Epistola CLXX.

SI TOTVS orbis aduersum me coniuraret, vt quippiã molirer aduersus regiam maiestatem: ego tamen deum timerem, & ordinatum ab eo regem offendere temere non auderem. Nec enim ignoro vbi legerim: Qui potestati resistit, dei ordinationi resistit. *Rom.13.a* Sed nec me latet, quàm omni Christiano, quàm meæ præcipuè professioni mentire contrarium sit. Veritatem dico, non mentior: quod Lingonis de priore nostro factum est, præter spem, præter intentionem episcoporum & meam factum est. Sed est qui nolentium quodammodo extorquet assensum, & suo arbitrio etiam aduersas hominum voluntates prout vult subseruire compellit. Quãdo enim ego periculum quod mihi timui, illi æquè non metuerem, quẽ diligo tanquam meipsum? Quãdo ego illorum consortium non horrerem, qui alligant onera grauia & importabilia, & imponunt humeris hominum, digito autem suo nolunt ea mouere? Factum est tamen quod factum est, contra vos nihil, contra me plurimum. Mihi baculus imbecillitatis meæ subtractus est, mihi lumen oculorũ meorum ereptum est: mihi abscissum dextrũ brachiũ meũ. Omnia excelsa ista & fluctus isti super me transierunt. In me transierunt irę. Mihi euadendi nulla ex parte patet via. Vnde onera fugio, inde subeo inuitus & ingratus. Durũ mihi sentio contra stimulum calcitrare. Tolerabilius fortasse spontaneo, quàm nolenti & renuenti fuisset. Nam si quid virium in me est, nõne id facilius meis, quàm alienis humeris exercerẽ? Sed acquiesco aliter disponenti, cũ quo vtiq; aut iudicio aut viribus cõtendere, nec cautũ mihi omnino, nec possibile est, sed nec regi. *Psal.75.a* Siquidem terribilis est etiam apud reges terræ. Horrendum est incidere in manus dei viuentis etiam tibi ô rex. *Heb.10.f* O quàm molestis auribus audiemus cõtraria tam bonis principiis vestris. O quàm amarior ecclesiæ mœror post tãta prælibata gaudia: si frustrari (quod absit) contigerit tã iucunda spe singularis clypei sui vestræ indolis, sicut hactenus est experta. Heu corruit virgo Remensis ecclesia: non est qui subleuet eam. Corruit & Lingonensis, non est qui porrigat manum. Auertat diuina clementia à corde & consilio vestro super dolorem nostrum adiicere, cumulare tristitiam super tristitiam. Quis mihi tribuat mori, ne videam regem bonæ opinionis, sed spei melioris, conari dei consilio obuiare, irritare aduersus semetipsum summi iudicis iram, pedes patris orphanorum madefacere lachrymis afflictorum, pulsare cœlos clamoribus pauperum, sanctorum precibus, iustisq; querimoniis charissimæ spõsæ Christi, quæ est ecclesia dei viuẽtis? Absit, absit. Meliora speramus, expectamus iucundiora. Non obliuiscetur misereri deus, nec cõtinebit in ira sua misericordias suas. Non contristabit per illum & de illo ecclesiã suam, per quem & de quo in tantis iam lætificauit. Quem suo munere contulit, sua longanimitate seruabit: & si quid aliter sapitis, & hoc ipsum vobis reuelabit, & erudiet corda in sapientia. Hoc optam⁹, hoc oramus die ac nocte. Hoc sentite de nobis, hoc sentite de nostris. Non infringetur veritas hæc in nobis, non imminuetur honor regis, regniq; vtilitas per nos. Gratias autem agimus vestræ clemẽtiæ pro benigno responso quòd à vestra dignatione meruimus. Veruntamen dilatio terret nos, qui videmus terram datam prædæ & direptioni. Terra vestra est, & in hoc plane cognoscimus & dolem⁹ dedecus regni vestri, quod vos iure abhorrere mandastis, si nõ fuerit qui defendat. Nam in quo alio regia maiestas rectè in eo quod factum est, imminuta dicatur? Electio ritè celebrata est, electus fidelis est. Non autem esset fidelis, si vestra & nõ per vos habere vellet. Necdum ad vestra manum extendit, necdum ciuitatem vestram ingressus est, necdum prorsus se intromisit de aliquo, quanquam inuitatio cleri & populi, & oppressorum afflictio, & vota bonorum id ab eo vehementissime flagitarint. Quæ cum ita sint, opus est, vt videtis, maturatione cõsilij, nõ minus vestro honori, q̃ nostræ necessitati. Et nisi per præsentes nũcios expectanti populo qui vester est, serenitas vestra prouoto respõderit, multorũ religiosorum aduersum vos (quod nõ expedit) deuota vobis nunc corda turbabitis, & regalib⁹ vestris ipsis quæ ad ecclesiã pertinent, non paruum, vt veremur, incommodum acquiretis.

Ad dominum papam Innocentium, pro Falcone Lugdunensi archiepiscopo. Epistola CLXXI.

QVI in aliorum negociis totiens exauditus sum, puto in proprio non confundar. Ego domine mi, causam archiepiscopi mei meam duco, vtpote membrũ quod nil à se ducat alienum quod capitis sit. Quod tamen non dicerem si homo ipse sibi assumpsisset honorem, & non magis à deo vocatus tanquam Aaron. Nec enim ab alio æstimauerim factum, quòd vota tot hominum tam facilè conuenerunt in eum, vt non dico contradictio, sed nec cũctatio vlla fuerit. Et meritò. Est quippe illustris, non minus mẽtis generositate quàm sanguinis, est scientia, est vitæ honestate. Denique famæ eius integritas nec inimici quidem dentem veretur. Quod ergo de tali & tali modo factum est, dignum profectò est vt fauor apostolicæ gratiæ prosequatur, & honoris plenitudine, quæ sola deest, gaudia plebis suæ consueta benignitate, imò debita liberalitate accumulet. Hoc vniuersa ecclesia instantissima supplicatione deposcit, hoc puer vester solita præsumptione efflagitat.

Ad eundem in persona Gaudefridi Lingonensis episcopi. Epistola CLXXII.

INter crebra mala quæ his diebus in ecclesiis videntur accidere occasione electionum, dominus de cœlo prospexit super matrẽ nostram Lugdunensem ecclesiam, qui decedenti piæ memoriæ Petro archiepiscopo, virum optimum Falconem decanũ in omni pace substituit. Peto domine, vt qui à suis cõcorditer est electus, vtiliter promotus, ritè cõsecratus, à vobis honoris sui officiique plenitudinem consequatur. Quod vtique audere me facit non meriti conscientia, sed debiti. Debiti dico, non solùm quo id à me illa ecclesia iure metropolitico exigit, sed quia in hoc posit⁹ sum, vt testimonium perhibeam veritati.

Ad ipsum Falconem. Epistola CLXXIII.

SCripsimus ad dominum papam dominus episcopus & ego pro vobis, prout oportere putauimus, & habetis exemplar literarum. Habemus autem in voluntate in æternum nõ deficere vobis pro viribus, propter bonũ quod de vobis cõfidimus. Vestra autem interest facere, vt nõ confundamur sic cõfidentes. Decætero si inueni gratiam in oculis vestris, intelligite super egenos & pauperes illos qui sunt apud benedictionem dei. Quod enim vni ex illis feceritis, mihi, imò Christo, facietis. Nam & pau-

G peres sunt,& habitant inter pauperes. Hoc præcipuè obsecramus,vt Sauiniacẽses monachos prohibeatis ab infestatione eorum,quoniam calũniantur eos iniustè,vt putamus. Aut si se cõfidunt habere iustitiam,iudicate inter illos. Filius noster abbas Albericus, etsi suis meritis commendabilior, nostris tamen precibus vobis vt cõmendatior sit obsecramus. Tenerè quippe diligo eum, tanquam mater vnicum filium: & diliget eum qui diligit me. Deniq; in eo experiar si me curatis. Quo enim longe à me positus est,eo magis necessariam habet paternam vestram consolationem.

Ad canonicos Lugdunenses, de conceptione sanctæ Mariæ. Epistola CLXXIIII.

INTER ECCLESIAS Galliæ constat profectò Lugdunẽsem hactenus præminuisse sicut dignitate sedis, sic honestis studiis,& laudabilibus institutis. Vbi enim æquè viguit disciplinæ cẽsura,morũ grauitas, maturitas cõsiliorũ, authoritatis pondus, antiquitatis insigne? Præsertim in officiis ecclesiasticis haud facilè vnquam repẽtinis visa est nouitatibus acquiescere, nec se aliquando iuuenili passa est decolorari leuitate, ecclesia plena iudicij. Vnde miramur satis quid visum fuerit hoc tempore quibusdam vestrum voluisse mutare colorem optimum, nouam inducendo celeH britatem, quam ritus ecclesiæ nescit, non probat ratio, non commendat antiqua traditio. Nunquid patribus doctiores aut deuotiores sumus? Periculosè præsumimus quicquid ipsorum in talibus prudentia præteriuit. Nec verò id tale est, quod nisi prætereundum fuerit,patrum quiuerit omnino diligentiam præterisse. At valdè honoranda est(inquis) mater domini. Bene admones, sed honor reginæ iudicium diligit. Virgo regia falso non eget honore, veris cumulata honorum titulis,infulis dignitatum. Honora sanè integritatem carnis, vitæ sanctitatem. Mirare fœcunditatem in virgine, prolem venerare diuinam. Extolle nescientem vel in concipiendo concupiscentiam, vel in pariendo dolorem. Prædica reuerendam angelis, desideratam gentibus, patriarchis prophetísque præcognitam, electam ex omnibus, prælatam omnibus. Magnifica gratiæ inuentricem,mediatricem salutis, restauratricem seculorum. Exalta denique exaltatam super choros angelorum ad cœlestia regna. Hæc mihi de illa cãtat ecclesia,& me eadem docuit decãtare. Ego verò quod ab illa accepi, securus & teneo & trado: quod non, scrupulosius fateor admiserim. Accepi sanè ab ecclesia illum diem cum summa veneratione colendum,quo assumpta de seculo nequam, cœlis quoque intulit celeberrimorum festa gaudiorum. Sed & ortum virginis didici nihilo minus in ecclesia & ab ecclesia indubitanter habere festiuum atque sanctum, I firmissimè cum ecclesia sentiens in vtero eam accepisse vt sancta prodiret. Et de Hieremia siquidem lego,quòd priusquam de ventre exiret, sanctificatus sit. Et de Ioanne Baptista non secus sentio, qui ex vtero dominum in vtero sensit. Videris etiã tu an & de sancto Dauid idipsum liceat opinari,pro eo quòd dicebat deo: In te(ait)confirmatus sum ex vtero: de vẽtre matris meæ tu es protector meus. Item, De vẽtre matris meæ deus meus es tu, ne discesseris a me. Et Hieremiæ quidẽ sic dictũ est: Priusquã te formarẽ in vtero, noui te:& antequã exires de vulua,sanctificaui te. Quàm pulchrè inter figurationem in vtero,& parturitionem ex vtero, diuinum distinxit oraculum,vt illam tãtùm præcognitam, istam & sanctitatis munere præornatã ostẽderet, ne quis prophetæ prærogatiuam de sola præsciẽtia seu prædestinatione putauerit æstimandam. Esto tamen vt hoc de Hieremia cõcedamus: quid respondebitur de Ioanne Baptista,quem angelus prænunciauit spiritu sancto repletum iri adhuc in vtero matris suæ? Prorsus hoc ad prædestinationem præscientiámve referri posse non arbitror. Verba nempe angeli (sicut ipse prædixit) completa absque dubio sunt in tempore suo: & quem prælocutus est spiritu sancto replendum,non est phas credere non repletum: idque loco & tempore quo prædixit. Certissimè autem sanctus spiritus quem repleuit,sanctificauit. Cæterum quatenus aduersus originale peccatum hæc ipsa sanctificatio valuerit siue pro isto, siue pro illo propheta,

Hier.1.a
Luc.1.c
Psal.70.b
Psal.21.

vel si quis alius simili præuentus gratia fuerit,non temerè di- K xerim. Sanctificatos tamẽ nõ dubitauerim dicere, quos deus sanctificauit, & cum eadẽ sanctificatione prodisse ex vtero, quam acceperunt in vtero: nec reatum quem in cõceptione traxerunt,valuisse vllatenus horum natali iam donatam præpedire seu præripere benedictionem. Attamẽ quis dicat spiritu sancto repletum,manere adhuc filium nihilo minus iræ: & si mori in vtero contigisset cum hac plenitudine spiritus, pœnas luiturum damnationis? Durum est. Minime tamẽ ausim hinc quippiam mea sententia diffinire. Sed quicquid de hoc sit,meritò ecclesia quæ cæterorum non natiuitatem,sed mortem sanctorum iudicat & prædicat preciosam, singulari quadã exceptione festis præfert gaudiis, veneratúrque illius natalem,de quo nunciante angelo singulariter legit: Et multi in natiuitate eius gaudebunt. Cur enim non sit illius exitus sanctus,ac proinde festiuus ac lætus, qui potuit exultare & in vtero? Quod itaque vel paucis mortalium constat fuisse collatum,phas certè nõ est suspicari tantæ virgini esse negatum, per quam omnis mortalitas emersit ad vitam. Fuit proculdubio & mater domini antè sancta ꝙ nata. Nec fallitur omnino sancta ecclesia, sanctum reputans ipsum natiuitatis eius diem,& omni anno cum exultatione vniuersę terrę votiua celebritate suscipiẽs. Ego puto ꝙ & copiosior sanctificationis benedictio in eam descẽderit,quæ ipsius non solùm sanctificaret ortum, sed & vitam ab omni deinceps peccato L custodiret immunem,quod nemini alteri in natis quidẽ mulierum creditur esse donatum. Decuit nimirũ reginam virginum singularis priuilegio sanctitatis,absq; omni peccato ducere vitam, quæ dum peccati mortísq; pareret peremptorẽ, munus vitæ & iustitiæ omnib⁹ obtineret. Sanctus igitur ortus,quoniam immẽsa prodiẽs ex vtero sanctitas sanctum fecit illum. Quid adhuc addẽdum his putamus honoribus? Vt honoretur,inquiũt,& cõceptus qui honorandũ præiuit partum: quoniam si ille non præcessisset, nec iste esset qui honoratur. Quid si alius propter eãdem causam etiam vtrique parenti eius festos honores asserat deferendos? Sed de auis & proauis idipsum posset pro simili causa quilibet flagitare: & sic tenderetur in infinitum, & festorum non esset numerus. Patriæ est,non exilij,frequentia hęc gaudiorum: & numerositas festiuitatum ciues decet,non exules. Sed profertur scriptum supernæ(vt aiũt)reuelationis: quasi & quiuis nõ queat scriptũ æquè producere in quo virgo videatur idipsum mãdare & de parẽtibus suis, iuxta domini mandatum dicentis: Honora patrem tuum,& matrem tuam. Ipse mihi facilè persuadeo scriptis talibus non moueri, quibus nec ratio suppeditare,nec certa inuenitur fauere auctoritas. Nam quid consequẽtiæ habet, vt quoniam sanctum præcessit natalem cõceptus,propterea reputetur & ipse sanctus? Nunquid quoniã præcessit eum,fecit & sanctum? Quia si præcessit vt esset, nõ M tamen vt sanctus esset. Vnde etenim illa ipsi sanctitas quã secuturo transmitteret? An non potius quia præcessit absque sanctitate conceptus, oportuit nimirũ sanctificari conceptã, vt sanctus sequeretur iam partus? an forte mutuat⁹ sit sanctitatem à posteriori prior? Potuit sanè illa quæ in iam cõcepta facta est sanctificatio,ad ipsum qui sequebatur transire natalem: redire verò retrorsum ad cõceptũ qui præcesserat iam, omnino non potuit. Vnde ergo conceptionis sanctitas? An dicitur sanctificatione præuenta,quatenus iam sancta conciperetur,ac per hoc sanctus fuerit & conceptus: quemadmodum sanctificata iam in vtero dicitur,vt sanctus cõsequeretur & ortus? Sed nõ valuit ante sancta esse,quàm esse. Siquidẽ nõ erat antequã cõciperetur. An fortè inter amplexus maritales sanctitas se ipsi conceptioni immiscuit, vt simul & sanctificata fuerit & concepta? Nec hoc quidem admittit ratio. Quomodo nanq; aut sanctitas absq; spiritu sanctificante: aut sancto spiritui societas cũ peccato fuit: aut certè peccatũ quo modo non fuit,vbi libido nõ defuit? Nisi forte quis dicat de spiritu sancto eam, & nõ de viro cõceptã fuisse. Sed id hactenus inauditum. Lego deniq; spiritũ sanctum in eam, non cũ ea venisse,dicente angelo: Spiritus sanctus superueniet in te. Et si licet loqui quod ecclesia sentit(& verum ipsa sentit) dico gloriosam de spiritu sancto concepisse, non autẽ & cõceptam fuisse: dico peperisse virginem, nõ tamẽ & partam à virgine.

Luc.1.b
Exod.20.b

A virgine. Alioquin vbi erit prærogatiua matris domini, qua singulariter creditur exultare & munere prolis,& integritate carnis:si tantūdē dederis & matri ipsius? Non est hoc virginem honorare,sed honori detrahere. Si igitur ante conceptū sui sanctificari minimè potuit,quoniam non erat: sed nec in ipso quidem conceptu propter peccatum quod inerat: restat vt post conceptum in vtero iam existens, sanctificationē accepisse credatur:quæ excluso peccato sanctam fecerit natiuitatem,non tamen & cōceptionem. Quamobrem etsi quibus vel paucis filiorum hominū datum est cum sanctitate nasci, non tamen & concipi:vt vni sane seruaretur sancti prærogatiua cōceptus, qui omnes sanctificaret: solúsq; absq; peccato veniens, purgationē faceret peccatorū. Solus itaq; dominus Iesus de spiritu sancto cōceptus: quia solus & ante conceptū sanctus. Quo excepto:de cætero vniuersos respicit ex Adam natos,quod vnus humiliter de semetipso ac veraciter cōfitetur, In iniquitatibus, inquiens, conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea. *Psal.50.a* Cum hæc ita se habeāt:quęnam iam erit festiuæ ratio conceptionis? Quo pacto, inquam, aut sanctus asseretur conceptus,qui de spiritu sancto non est, ne dicam de peccato est: aut festus habebitur qui minime sanctus est? Libenter gloriosa hoc honore carebit, quo vel peccatum honorari,vel falsa induci videtur sanctitas. Alioquin nulla ei ratione placebit contra ecclesiæ ritum præsumpta nouitas, mater temeritatis,soror superstitionis, filia leuitatis. Nā si sic B videbatur:consulenda erat prius apostolicæ sedis auctoritas, & non ita præcipitanter atque inconsulte paucorum sequenda simplicitas imperitorū. Et ante quidem apud aliquos errorem cōpereram:sed dissimulabam,parcens deuotioni quę de simplici corde & amore virginis veniebat. Verū apud sapientes,atque in famosa nobilique ecclesia,& cuius specialiter filius sum, superstitione deprehensa, nescio an sine graui offensa etiam vestri omnium,dissimulare potuerim. Quæ autem dixi,absq; præiudicio sanè dicta sint sanius sapiētis. Romanæ præsertim ecclesiæ auctoritati atque examini totum hoc sicut & cætera quæ eiusmodi sunt vniuersa reseruo: ipsius siquid aliter sapio,paratus iudicio emendare.

Ad patriarcham Hierosolymorum. Epistola CLXXV.

PATRIARCHALIBUS scriptis sæpius visitatus, ingratus iam videbor si non rescripsero. At si saluto eum qui me salutauit, quid amplius feci? Tu enim me pręuenisti in benedictionibus dulcedinis, tu me prior dignatus es tuis trāsmarinis epistolis visitare,tu mihi primas humilitatis charitatísque præripuisti partes. Quid condignum iam referam? Nihil mihi denique reliquisti quod pari queā rependere vice: qui etiam de thesauro seculorum mihi impertire curasti,id est de ligno domini. Quid tamen? Debeóne omittere C quod possum,quoniam quod debeo minime possum? Affectum salutem volūtatemque aperio rescribendo duntaxat, atque resalutando,quod solum interim per tot vtique spatia terræ & maris licet. Ostendam autem si vnquā accepero tempus, me nequaquam diligere verbo siue lingua, sed opere & veritate. Super milites templi ponite quæso oculos vestros, & tantæ pietatis viscera tam strenuis ecclesię propugnatoribus aperite. Hoc siquidem acceptum erit deo,& gratum hominibus, si foueris eos qui suas animas pro fratribus posuerunt. De loco autem ad quem nos inuitatis, frater Andreas dicet vobis voluntatem nostram.

Ad dominum papam Innocentium,ex persona Alberonis Treuerensis archiepiscopi.

Epistola CLXXVI.

VOLUNTAS cordis mei & desideriū satis inquietum adeundi & videndi desideratam beatitudinis vestrę pręsentiam, sed & cognoscendi certius quæ circa vos sunt, rursúmque qualiter se habeant nostra, vobis vicissim diligentius intimandi, iam dudum itineris me admonet, atque indesinenter solicitat. Cæterum terræ ac diei malitia, & præter instantiam meam quotidianam etiam nonnulla vestræ necessitatis causa impeditus, voto facere satis non potui vsque adhuc,sed necdum possum. Sed quid? Sanum iustúmq; propositum nunquid omittendum ex toto fuit, quia ex toto adimpleri non potuit? Fuit ergo consilij, per hunc venerabilem H. Tullensis ecclesiæ archidiaconum interim saltem aliquatenus consolari conceptum iā olim desiderium,curámque reuelare quam patior. D Nec enim fidelior, studiosior, cautiórve illo ad manum esse potuit, siue in perferendo ad vos quæ nos illi iniungimus,siue in referēdo ad nos siqua vestræ dignationi placuerit remandare. Itaque de beneplacito, de statu curiæ,ac vestræ sospitate personæ,& si quid blādius aura secundior à diuina clementia recens fortè spirauerit ecclesiæ aduersus schismaticorum procacem, sed inefficacem rabiem desudanti: de his omnibus plenius instrui cupimus & supplicamus. Porro nostram citramontanam ecclesiam tam in nostro quàm in Francorum regno noueritis fortem in fide,pacificā in vnitate, deuotam in vestra obedientia, promptam ad seruitium. Nequaquam nos Beneuenti, non Capuæ, non ipsius Romæ terret,deo sic iudicāte,amissio:scientes ecclesiæ statum non armis æstimari,sed meritis. Ipsius quippe non alterius agnoscimus voces illas in psalmo: Si consistant aduersum me castra,non timebit cor meū: Si exurgat aduersum me prælium,in hoc ego sperabo. *Psal.26.a* Propterea & nos quia de ecclesia sumus, non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. Glorietur tyrannus Siculus quantum vult,glorietur in malitia quòd potens est in iniquitate:nostra autem virtus in infirmitate perficitur. E Ecclesia quādo infirmatur, Pauli magisterio didicit esse potentior. *2.Cor.12.* Didicit è regione & à Salomone quòd prosperitas stultorū occidit eos. *Prou.1.d* Didicit & stultum firma radice cum viderit, statim maledicere pulchritudini eius. *Iob 5.a* Ideo cum sancto Dauid sese in vtroque consolatur,& hostium videlicet casu,& liberatione sui. Ait siquidem: Hi in curribus & in equis: nos autē in nomine domini dei nostri inuocabimus. *Psal.19.b* Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus, & erecti sumus. Hæc pauca vobis consolandi gratia de quibus certus sui, fideli attestatione intimandum esse putaui:ad releuandam vel ex aliqua parte eam quæ vestra viscera incessanter affligit solicitudo omnium ecclesiarum. Hoc quoque addo,dominum regē, deo eum confortante,feruere & accingi ad liberationem ecclesiæ,& parare sibi exercitum multum nimis:nos quoque fideliter ad hoc ipsum pro viribus laborare, exhortari & solicitare quos possumus:& cum tempus aduenerit, non expensis,non personæ propriæ parciturum.

Ad eundem in persona eiusdem. Epistola CLXXVII.

NVnquid petiui episcopatum à domino meo? Et si forte cathedram affectaui, sed non Treuerensem. Sciebam quippe domum exasperantem, populúmque duræ ceruicis. Oderam illos,quòd semper in fæce discordiæ iacuissent, ecclesiæ resistentes. Pro qua si quos labores quandoque sustinui, non me piget: sed hunc inde fructum nec speraui, nec volui. Laboraui sustinens,libens quidem,sed nō hac spe pręmij. F Duram prouinciam nactus sum, peccatis meis exigentibus. Inter cętera quibus angor,suffraganeos accepi iuuenes & nobiles. Adiutores esse deberent: & vtinam non aduersarentur. Sed supersedeo,per alium malo vt innotescant vobis mores eorū & studia,si nescitis. Dico tamē,ius,fas,honestas, religio,in nostris episcopatibus perierunt. Malum quod pro debito officij dissimulare non audeo, breuiter simpliciterq; intimaui:vt quod nō placet prouidētiæ vestræ per me corrigi,per me saltem vobis qui corrigere potestis innotescat, ne omnino vacuū videar portare nomen archiepiscopi. Et mihi melius quidem esset non ascendisse, quàm sic descendere cum rubore. Sed de me quæ cura? Bene quod dignus sum patiar,tāquam male operans. Sim certe opprobrio etiam meis, sua spe nimirum frustratis,quā de me vt sibi me præesse vellent,conceperant:dum cōperiant ecclesiæ suæ per me magis imminui dignitatē, cuius per me etiā antiqua damna restitui posse putauerant. Hæc omnia sustineo, & si non libenter, certe patienter:ne vnquā videar recalcitrare obedientiæ,pro qua etiam dare animā si necesse sit debere me fateor. Verùm hoc solicitudinem vestram attendere velim,creationis iniuriam respicere ad creantē:& vires quas mihi subtrahitis, vobis minuitis: & contemptus meus & deiectio mea redundat in vos. Multa habeo conqueri vobis de vobis,sed reseruo ea pandenda nuncio, quem noui ad hoc satis industrium & fi-

G delem. Significo etiam vobis sustinere nos periculum in falsis fratribus. Legati quippe schismaticorum intrant & exeũt ad quosdam de nostris liberius quàm solebant, & verba tyranni Siculi familiariter admittuntur.

Ad dominum papam Innocentium, pro Albenone Treuerensi archiepiscopo. Epistola CLXXVIII.

AMantissimo patri & domino Innocentio summo pontifici, suus Bernardus quod suus. Fideliter loquor, quia fideliter amo. Nec enim syncerus est amor, vbi dubietatis scrupulus, suspicionis fæcem retinet. Querimonia domini Treuerensis non est eius solius, sed communis multorum, eorúmque præcipue qui synceriori affectu vos diligunt. Vox vna omnium qui fideli apud nos cura populis præsunt, iustitiam in ecclesia deperire, annullari ecclesiæ claues, episcopalem omnino vilescere auctoritatẽ, dum nemo episcoporum in prõptu habeat vlcisci iniurias dei, nulli liceat illicita quæuis ne in propria quidem parœcia castigare. Causam referũt in vos, curiámque Romanam. Recte gesta ab ipsis (vt aiunt) destruitis, iuste destructa statuitis. Quique flagitiosi & contentiosi de populo siue de clero aut etiã ex monasteriis pulsati currunt ad vos, redeuntes iactant & gestiunt se obtinuisse tutores, quos magis vltores sensisse debuerant. An non H gladius Phinees promptissime atque iustissime eductus fuerat ad condemnandum incestuosum concubitum Drogonis & Milis? Sed confusus atq; retusus abiit retrorsum, scuto nimirũ apostolicæ defensionis opposito. Proh pudor, quos cachinnos res ista mouit & mouet ecclesiæ inimicis, eisq; etiã ipsis quorum fortasse metu aut fauore à recto tramite abducti sumus? Amici confunduntur, fidelibus insultatur, episcopi vbique in opprobrium veniunt & contemptum, quorũ dum recta iudicia cõtemnuntur, vestræ quoque plurimum derogatur auctoritati. Ipsi sunt enim qui honorem vestrũ zelant, qui vestra pro pace & exaltatione laborãt fideliter quidem, sed vereor ne inefficaciter. Quid vobis vires minuitis? quid robur vestrum deprimitis? Quousque retunditis arma fidelia militantia vobis, humilitatis cornua erecta vestræ virtutis & salutis? Plorans plorat desolationem suam apud Tullum ecclesia sancti Gengulfi, nec est qui consoletur eam. Quis enim se opponat brachio excelso, torrentis impetui, summæ arbitrio potestatis? Eãdem se sustinere beatus Paulus violentiam apud Virdunum conqueritur, archiepiscopo iam non valente eum defendere ab insania monachorum, quippe apostolicis sustentationibus amplius cõfortata, quasi non satis per se insanirent. Quid quæso nouæ rationis tandem inuentum est, vt quod semel bonæ famæ & vitæ canonicis vestra fuerat prouida & necessaria dispensatione concessum, secundò cõfirmatũ, tertiò (vt aiunt) roboratum: rursum veniat in ius, re-I uocetur in discussionem? Siquidem & duo illa supra memorata, per vos nihilo minus sancita, per vos & conuulsa dicuntur. Talibus hostiis non promeretur deus, heu non placatur ira, non conciliatur gratia, non prouocatur misericordia. Pro his atq; similibus necdum auertitur furor domini, sed adhuc brachium eius extentum, & virga illa apud Hieremiã vigilans super peccata nostra. Et quidem iratus est deus schismaticis: sed catholicis nequaquã propitius. Ecclesia quoq; Metensis graui (quod vobis bene cõpertum est) episcopi & clericorum cõtentione periclitatur. Super quo quid decernere vobis placuerit, vos scitis: sed pax nondum est, nec proxime futura speratur. Ego (vt quod super his meæ visum est paruitati, non taceam) & hoc & duo illa alia, Tullense dico ac Virdunense, terminanda negocia securius metropolitano atque conuenientius posse cõmitti putauerim, qui & omnia nouit, & in multis probatus, ecclesiæ testimonio fidelis inuẽtus est. Alioquin videte quid illis episcopatibus faciatis, Metẽsi scilicet atque Tullensi: quia, vt verum fatear, videntur esse absque episcopis. Et vtinam absq; tyrãnis. Tales cum defensantur, sustentantur, honorantur, fouentur: mirantur nimirum & scandalizantur multi, qui illa in moribus & vita eorum certissime sciunt, quæ magis essent nõ dico in episcopis, sed etiã in quibuslibet secularibus damnanda penitus & execranda. Quæ quidẽ & me scribere puduit, nec vos decuisset audire. Esto quòd nemine accusante non possint deponi, nunquid

Hier. 1. c

tamen quos passim accusat fama, apostolicæ sedis essent fa-K miliaritate speciali donandi, vel amplius exaltandi? Quonam enim merito suæ vel sacerdotalis sanctitatis vel episcopalis honestatis obtinuit Metensis, vt & electio facta à canonicis, ad nutum eius vnà cum ecclesiæ libertate cassetur, & primicerius ad consilium eius cõtra illius ecclesiæ priuilegia eligatur? Quàm iustius honestiúsque, si vestrę placuisset discretioni, homo maiori dignus honore, debito proprióque nõ priuaretur? Treuerensem dico, quem & ab hoc & à cęteris diœcesis suæ terminandis negoclis quasi suspectũ aut minus expertum non sine murmure multorum deum timentium exclusistis. Credite fideli vestro, quia prouinciæ illi, quantum comperi, omnino nõ expedit. Hæc scribens, præsumptionis metuerem notam, si nescirem cui, & nescirem qui scribã. Sed noui ingenitam mansuetudinem vestram, noui & me notum vobis, & affectum quo hæc audeam apud vos, dulcissime atque amantissime pater. Iterum de Treuerensi vt sciatis qualiter nũcium eius suscipi oporteat, & verba quæ portat, dico vobis quòd magnum locum tenet in regno illo, vobis & ecclesię dei homo fidelis & cõstans, & nullatenus maleuolis & subuersoribus assensum præbens, à quibus non deest ei frequens & satis importuna tẽtatio, nec deerit insultatio, si quo minus à vobis eum exaudiri contigerit. Nũcium in fine cõmendare volui, sed satis eum suæ honestatis cõmendant me-L rita, pręcipuéque amor specialis & fidelis deuotio qua ipsum vobis firmiter inhærere si non crederem, nequaquam per eũ tam familiaria scriberem.

Ad eundem pro eodem. Epistola CLXXIX.

QVomodo malitia vincit sapientiam? Nosti pie domine, nosti Treuerensem archiepiscopum? Scio quia nosti. Nosti & illum sancti Maximini non sanctum abbatem? Puto quia nõ nosti. Quis dignior honore illo priori? Sic nemo confusione dignior isto sequenti: & tamen iste honoratus est, ille opprobrio datus. Quid peccauit archiepiscopus? Prædam ecclesiæ suæ recuperauit, captiuam ecclesiã de manu laica liberauit. Nunquid pro bono redditur malum, & odium pro dilectione? Hic, quæso, hic euigilet oculus pietatis, & semotis paulisper occupationibus consideret quantum subreptum sit ei: vt talis, qualem pudet dicere, talem qualem tu ipse nosti, faciat opprobriũ vicinis suis, inimicis tuis. Piissime pater, affectus filialis loquitur. Hucusque condoluimus misero & miserabili archiepiscopo. Verùm ex hoc iam si nõ fuerit emendatum, dolor cordis nostri & compassio ex intimis medullis, tota transibit ad illum per quem potuit emendari. Sunt & aliæ læsiones præfati viri, quas cum ei alleuiaueritis, vobis proculdubio laborabitis. Quicquid dulcissimi domini mei nomen decolorat, cor meum excoriat.

M

Ad eundem pro eodem. Epistola CLXXX.

ITerum supplicatio, iterum preces, & decies repetitæ non desinent. Non desistimus, quia non diffidimus. Bonam causam habemus, & æquum iudicem, qui non cunctabitur euacuare quod subreptum est, cum apparebit quod verũ est, nec poterit inde ridere, qui voluit irridere: sed vt scriptũ est, Mentita est iniquitas sibi. Hoc solet habere præcipuum apostolica sedes, vt non pigeat reuocare quod à se forte deprehenderit fraude elicitum, non veritate promeritum. Res plena æquitate, & laude digna, vt de mendacio nemo lucretur, præsertim apud sanctam & summam sedem. Hæc sciens puer vester, secure supplicat pro Treuerensi, & sic instat non quasi in incertum. Ego quippe, ego hominis illius noui merita, causam, intentionem. Propter quod horum monachi eũ volunt lapidare? Quia male meruit? Sed fideliter astitit, & multũ seruiuit. Ob causæ iniustitiam? Sed iniustum nemo nisi iniustus causabitur. Quòd de manu laica vendicauit? Imò recuperauit sedi episcopali monasterium, tanquam clauam de manu Herculis extorquens in manu fortiori. Ob prauitatem intentionis? Sed pium est reformare religionem in monasterio, quod ille intẽdit. Adsit dominus cordi domini mei, ne iterum possit ei subripi à monachis non tam (vt simulant) appetentibus libertatem, quàm fugitantibus disciplinam.

Psal. 26. d

Ad

A *Ad Haimericum cancellarium. Epistola CLXXXI.*

SI verbis contendere velim ad beneficia quibus me obruitis: idem erit ac si impetitus sagittis, festucis dimicem: nisi quòd hoc iocus videbitur, illud dolus. Facta factis cópẽsari oportet. Verùm id quidem multum est ad me. Nam vnde sufficerem pauper & modicus? Sed rebus pauper & viribus, non voluntate. Aequabo ergo beneficia votis, quæ factis non possum. Desideriis diues sum, affectibus abundo. Et certe verus beneficus amplius non requirit. Nam quomodo beneficus, qui non & beneuolus sit? Porro beneuolus nil sibi charius ipsa æstimat beneuolentia, qua & beneuolus nominatur, & beneficus est. Denique beneuolentia fructus est beneficij, nisi quis forte beneficiũ putet quod in spe seuerit, aut timore dimiserit. Sed quis non videat hoc relictum, illud vẽditum, neutrum datum? Oportet autem beneficiũ vt vere sit, esse gratuitum. Danti itaq; repẽdi quicquã gratius ab accipiente nó potest, quàm si gratum habuerit quod gratis accepit. Et hæc beneuolẽtia creatur de beneuolentia dantis in animo accipientis, beneficio quidem interueniente. Hac me fateor locupletem: hãc de corde pleno dignam profecto offero remuneratioñẽ meo benefactori: hãc deuotus immolo sacrificiũ laudis factori omniũ pro salute mei benefactoris.

B *Ad Henricum Senonensem archiepiscopum. Epistola CLXXXII.*

PRo multis visus sum multotiens scribere fateor propter vos: & statueram non facere ob vestram odibilem duritiam, sed charitas præualebit. Volo vobis amicos vestros retinere, & non dignamini: volo reconciliare inimicos, & non patimini. Non vultis habere pacem: manibus ac pedibus accersitis vestram conturbationem: sed confusionem, sed depositionẽ. Multiplicatis vobis accusatores: defensores subtrahitis. Excitatis in vos olim sopita discrimina, prouocatis aduersarios, patronos offenditis. Vbique apud vos pro ratione voluntas, totum pro imperio, nihil ex timore dei. Qui de vobis non rident inimici, non conqueruntur amici? Quomodo deuestitis hominem, non dico iudicio non conuictum, sed nec verbo conuentum? Quantos hoc verbum scandalizabit? quot ora ad subsannãdum, quot corda ad succendendum mouebit? Itáne putatis periisse iustitiam de toto orbe, sicut de vestro corde: vt homo sic ablatum perdat archidiaconatum? Sed vos forsitan plus amatis reddere & perdere, quàm gratiam de beneficio retinere. Nolite quæso, nolite facere hanc rem: quam qui audierint omnes mirabuntur, nemo laudabit. Hæc vobis mordacius audaciúsque quàm velletis audire scripsi: sed non ad insipientiam vobis, si velletis corrigere.

C *Ad Conradum regem Romanorum. Epistola CLXXXIII.*

SCRIPTA vestra & salutationes tam deuot⁹ suscipio, quàm modicus sum ad illa. Modicus dixerim dignitate: sed non deuotione. Querimoniæ regis nostræ sunt, & maxime illa quam dignanter exprimitis de inuasione imperij. Regis dedecus, regni diminutionem nunquam volui: volentes odit anima mea. Legi quippe: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Et qui potestati resistit, dei ordinationi resistit. Quã tamen sententiam cupio vos & omnimodis moneo custodire in exhibenda reuerẽtia summæ & apostolicæ sedi, & beati Petri vicario, sicut ipsam vobis vultis ab vniuerso seruari imperio. Sunt quæ non putaui scribenda, præsens ea fortasis opportunius intimarem.

Rom. 13. a *Ibidem.*

Ad dominum papam Innocẽtium. Epistola CLXXXIIII.

FRatrem Andream lætum incolumémque suscepimus, & læta nunciantem de vestra incolumitate & gloria, de pace & prosperitate ecclesiæ, de curiæ statu florente & valente, postremò de gratia & beneuolentia quæ nobis apud vos perseuerat. Bene sua misericordia deus dignatus est facere nobiscum: facti sumus lætantes. Verùm quod vobis de mittẽdis ad vos fratribus placet, difficilè adimplebitur, præsertim cum nõ sit copia personarum quæ esse solebat. Siquidem præter illos qui bini aut trini ad diuersa destinati sunt loca, tria ex eis noua monasteria ex quo à vobis discessimus, integre ordinata sunt: & adhuc restant alia proxime ordinanda. Curamus tamen vndecunque euocare quos vobis mittamus, cupientes per omnia vestris obedire mandatis.

D

Ad Eustachium occupatorem Valentinæ sedis. Epistola CLXXXV.

VIRO illustri Eustachio frater Bernardus salutem tibi vir illustrissime etsi non scribo, opto tamen. Optare quis prohibet? Affectui nec leges imperant, nec principes dominantur. Liber est, & maxime si spiritu ducitur: quia vbi spiritus domini, ibi libertas. Inde est sane ausus iste meus de præsenti quo ad tuam magnitudinem præsumo scribere tanquam aliquis magnus, fateor nec iussus à te, nec rogatus, nec inuitatus. Sed quid si charitas iubet? Alius aliter fortassis accipiat: ego virum nobilem, quod in me est, in vera charitate decreui his literis suæ ipsius commonere salutis, excitare à somno, reuocare ad cor, prouocare ad gratiã. Quis scit si conuertatur & ignoscat deus, & relinquat post se benedictionẽ? Imò quis nescit quas & quantas iam diuitias suæ bonitatis & lõganimitatis thesaurizauit super eum misericors & miserator dominus? Denique miseretur, parcit, expectat, dissimulátq; vsque adhuc, factus sicut homo non audiens, & non habẽs in ore suo redargutiones, tardans ferire, paratus ignoscere. Sed tu domine vsquequo? Tu, inquam, ô bone vir, quousque dissimulas? quousque contemnis? Durum tibi est contra stimulum calcitrare. An ignoras quia benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? Quandiu autem tu secundum duritiam tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ? An nõ secundum duritiam quidem, sed secundum verecũdiam? Quid refert secundum quid pereas? O verecundia expers rationis, inimica salutis, totius ignara honoris & honestatis. Hæc plane illa quam sapiens loquitur, confusio adducens peccatum. Itáne verecundum est homini vinci à deo, & probro ducitur humiliari sub potẽti manu altissimi? Non ita rex ille gloriosus Dauid. Tibi soli peccaui, inquit, & malum corã te feci, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cũ iudicaris. Sũmũ victoriæ genus, diuinæ cedere maiestati: & auctoritati matris ecclesię non reluctari, summus honor & gloria. O peruersitas. Non puder inquinari, & ablui pudet? Est pudor (iuxta Sapientẽ) adducens gloriam, si videlicet peccare pudeat. Si non pudeat vel peccasse: & ita vel sera gloria non carebis: reducente nimirum pudore quam culpa fugauerat. Secundum tenent beatitudinis locum, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Honorabile tegumentum de quo legitur: Confessio & pulchritudo in cõspectu eius. Quis mihi tribuat videre te in vestitu deaurato, vt dicamus & tibi: Confessionem & decorẽ induisti, amictus lumine sicut vestimẽto? Reuertere Sunamitis, reuertere, vt intueamur te. Consurge consurge, induere fortitudine, induere vestimento salutis. Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. A mortuo tanquã qui nõ est, perit confessio. Vsquequo obliuisceris te in finem? vsquequo dormis in morte, decus nobilium, fidelium fletus? Quandiu cõtra morem tuum pertinax, contra honorem tuum sequestris, cõtra salutem tuam rebellis? Quid illos egregios mores actúsq; tuos tã dissimili pergis exitu cõsummare? Quomodo ætas ista quam in misericordia vberi requiescere oportebat, omniũ præteritorũ luit pœnas dierũ tuorũ, nec diluit culpas? Cur, proh dolor, sola venerãda canicies solita veneratiõe fraudatur, sola sine honore marcescit, quã vel maxime decuit honorari? Miserere animæ tuæ placẽs deo. Etenim qui hominibus placẽt, confusi sunt, quoniã deus spreuit eos. Breues dies hominis sunt: seni mors in ianuis est. Modicũ habes prorsus modicũ tẽpus, cum his qui dicũt tibi, euge, euge. Si eris pro modico tibi iudicari ab ipsis, aut ab humano die, qui angelico examini iamiámque es presentãdus: qui ad tribunal terrificum Christi ipso iam defectu naturæ miserandus vrgeris. Illi te oportet pręparare iudicio, illi seculo conformare, illius curiæ affectare fauorẽ, formidare repulsam. Quid illorũ sententia conturbaris, quorum nec laude probatus, nec vituperatione reprobus inueniris? Deniq; vani filij hominum, men-

2. Cor. 3. d *Ioel. 2. d* *Psal. 37. d* E *Act. 9. a* *Rom. 2. a* *Eccli. 4. c* *Psal. 50. a* *Eccli. 4. c* *Psal. 31. a* *Psal. 95. b* F *Psal. 103. a* *Canti. 6. d* *Esa. 52. a* *Ephes. 5. c* *Eccli. 17. c* *Eccli. 30. d* *Psal. 52. b* *Iob 14. a* *Psal. 61. c*

G daces filij hominum in stateris: vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Propterea qui te beatificant, in errorē inducunt, dantes verba, munera reportantes. Vana hæc atque illa, sed verba amplius. Et decipitis de vanitate in idipsum: sed tu magis deciperis, illi minus. Das quippe quod vtcunq; pluris est: & das ingratis, das immeritis. Siquidem tua, non te diligunt. Imò certe nec te, nec tua: sed quę sua sunt quærunt. Tua quoad poterunt venabuntur adulationibus vanis & falsis. Molliti sunt sermones eorum super oleum: & ipsi sunt iacula. Et ideo dicebat Dauid: Oleum autem peccatoris nō impinguet caput meum. Ab his laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. Ab his ergo cauere non ego, sed sapiēs doceat. Fili, ait, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Attende potius illi qui iudicat in æquitate pro mansuetis terræ: quos tua non pastoralis diligentia pascit, sed secularis premit potentia, quam nō haberes super eos vllā, nisi data esset tibi desuper. Sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Attende autem. Iudicium graue his qui præsunt, & potentes potenter tormenta patientur. Hoc si paues, caues: si negligis, incidis: & horrendū est incidere in manus dei viuentis. Auertat hoc vnus & verus deus: qui non vult mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. Plura adhuc loqui fert animus, sed nō fert forte auditus. Nec placent aspera, quamuis recta & salubria, quia sunt amara, & non sapiunt. Ponam itaq; digitum super os meum, donec sciam ista qualiter acceptentur. Placebo autem si potero, non stylo neque lingua, sed opere & veritate.

Esa.3.b | Psal.54.b | Psa.140.b | Psal.9.d | Prouer.1.b | Ioan.19.b | Sapien.6.a | Heb.10.f | Ezech.18.g | H

Ad Simonem filium Castellani Cameracensis.
Epistola CLXXXVI.

COgnoscens, dilectissime, nunciante abbate Radulfo de Valcellis, desiderare te nostri præsentiam atque colloquium, delectatus sum admodum tanta tui erga me deuotione: nec certe ingratus beneuolentiæ. Noueris & meæ esse voluntatis, tuo satisfacere desiderio: sed corporali molestia impediri tam ab huius voluntatis effectu, quàm & ab aliis plurimis plurimúmque necessariis negociis. Sed licet absens corpore, sum tamen præsens spiritu: donec quandoque fiam, deo volente, & corpore & spiritu: si tamen non ore tantùm & lingua, sed opere diligamus & veritate. Igitur in exhibitione operis liquebit veritas dilectionis. Hoc est itaque quod rogo: vt quod de meo apud te est, fratres dico Valcellenses & eorum ecclesiam mei gratia diligas, foueas, & manuteneas vbi necesse fuerit, vt in hoc & tuæ liberalitatis insigne præbeas documentum, & eius quam mihi promittis charitatis clarescat indicium. Quam nunc charitatem in eo vel primum cupio experiri, si Ligecurtem quam mihi pater tuus præsenti contulit ad opus illius monasterij, tu quoque concesseris, & donum patris tui nō feceris irritum. Nos quoque quod nostrum est, de præteritis gratias agentes, & in reliquum similia sperantes, pro te tuísque illi preces fundimus, qui voluntatem timentium se facit, & deprecationem eorum exaudit. Oramus te & vxorem tuā & omnes qui ad vos pertinent, bene valere.

I | Psal.144.d

Ad episcopos Senonas conuocandos contra Petrum Abailardum. *Epistola* CLXXXVII.

EXiit sermo inter multos, & credimus ad vos peruenisse: quomodo videlicet apud Senonas in octauis Pentecostes vocamur & prouocamur ad litem pro defensione fidei: cum seruum dei non oporteat litigare, sed magis patientem esse ad omnes. Si mea propria causa esset, posset non immerito fortassis puer sanctitatis vestræ in vestro patrocinio gloriari. Nunc autem quia & vestra est, imò plus vestra, fidentius moneo, & obnixius rogo, vt amicos vos in necessitate probetis. Amicos dixerim non nostros, sed Christi, cuius sponsa clamat ad vos in sylua hæresum, & in segete errorum, quibus sub tutela & custodia vestra pullulantibus, pene iam suffocatur. Amicus sponsi non deseret eam in opportunitatibus in tribulatione. Nec miremini quòd ita de subito & in arcto temporis vos inuitamus: quoniam hoc quoq; aduersa pars in sua versutia & calliditate prouidit, vt improuidos inuaderet, & congredi cogeret immunitos.

2.Tim.2.d

Ad episcopos & cardinales curiæ, de eodem.
Epistola CLXXXVIII.

K

DOminis & patribus reuerendis, episcopis & cardinalibus qui sunt de curia, puer sanctitatis eorum. Nulli dubium quin ad vos specialiter spectet tollere scandala de regno dei, surgentes succidere spinas, sedare querelas. Sic enim præcepit Moyses cum montem subiit: Habetis (inquiens) Aaron & Hur vobiscum: si quid natum fuerit quæstionis, referetis ad ipsos. Illum loquor Moysen, qui venit per aquam, & non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine. Et ideo plus quàm Moyses, quia & in sanguine venit. Et quoniam pro Hur & Aaron stat zelus & auctoritas Romanæ ecclesiæ super populum dei, ad ipsam meritò referimus non quæstiones sed læsiones fidei, & iniurias Christi, patrum probra atque contemptus, præsentium scandala, pericula posterorum. Irridetur simplicium fides, euiscerantur arcana dei, quæstiones de altissimis rebus temerarie ventilantur, insultatur patribus quòd eas magis sopiēdas quàm soluēdas censuerint. Inde fit quòd agnus Paschalis contra dei statutum aut aqua coquitur, aut crudus discerpitur more & ore bestiali. Quod residuum est, non igne comburitur, sed conculcatur: ita omnia vsurpat sibi humanum ingenium, fidei nil reseruans. Tentat altiora se, fortiora scrutatur, irruit in diuina, sancta temerat magis quàm reserat, clausa & signata nō aperit, sed diripit: & quicquid sibi non inuenit peruium, id putat nihilum, credere dedignatur. Legite si placet librum Petri Abailardi quē dicit theologiæ, ad manum est enim: cum, sicut gloriatur, à pluribus legitetur in curia, & videte qualia ibi de sancta trinitate dicantur, de genitura filij, de processione spiritus sancti, & alia innumera catholicis auribus & mentibus dissueta. Legite & alium quē dicunt sentētiarum eius, necnō & illum qui inscribitur: Scito teipsum: & animaduertite quātæ & ibi syluescāt segetes sacrilegiorum atq; errorum, quid sentiat de anima Christi, de persona Christi, de descēsu Christi ad inferos, de sacramento altaris, de potestate ligandi atque soluendi, de originali peccato, de concupiscentia, de peccato delectationis, de peccato infirmitatis, de peccato ignorantiæ, de opere peccati, de voluntate peccādi. Et si quidem iudicatis me iuste moueri, mouemini & vos: ac ne frustra moueamini, agite pro loco quem tenetis, pro dignitate qua polletis, pro potestate quam accepistis, quomodo qui ascendit vsque ad cœlos, descendat vsque ad inferos: & opera tenebrarum ausa prodire in lucem, arguantur à luce in lucem, vt dum qui publice peccat, publice arguetur, comprimant sese etiam alij ponentes tenebras lucem, disputantes in triuiis de diuinis, qui loquuntur mala in cordibus suis, & in codicibus suis scribunt: & sic obstruatur os loquentium iniqua.

Exod.24.d | L | M

Ad dominum papam Innocentium de eodem.
Epistola CLXXXIX.

AMantissimo patri & domino Innocentio Dei gratia summo pontifici Bernardus Claræuallis vocatus abbas, modicum id quod est. Necesse est vt veniant scandala. Necesse, sed non suaue. Et ideo dicit propheta: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Et apostolus cupit dissolui, & cum Christo quiescere. Et alius quidam sanctorum: Sufficit mihi domine, ait: tolle animam meam. neque enim melior sum quàm patres mei. Est & mihi nunc aliquid commune cum sanctis, in voluntate duntaxat, non in merito. Nam vellem & ipse modo de medio fieri, victus, fateor, à pusillanimitate spiritus & tempestate. Vereor autem ne non sicut pariter affectus, ita pariter & paratus inueniar. Tædet viuere, & an mori expediat, nescio: & ideo forte etiam in votis distem à sanctis, quòd ipsi prouocentur desiderio meliorum: cum ego scandalis & ærumnis compellar exire. Denique ait: Dissolui & cum Christo esse, multo melius. Ergo & in sancto appetitus, & in me præualet sensus: & in hac miserrima vita nec ille habere quod appetit bonum, nec ego quod molestū patior, non habere valemus. Et ob hoc exire quidem ambo pari cupimus voluntate, sed non pari intentione. Stulte mihi dudum requiem promittebam, si quidē Leonina rabies quieuisset, & pax ecclesiæ redderetur,

Psal.54.b | Philip.1.d | 3.Reg.19.a | Philip.1.d

A deretur. Nam ecce illa quieuit, sed non ego. Nesciebã me esse in valle lachrymarum, aut oblitus fuerã me habitare in terra obliuionis. Non attendebã terrã in qua habito, spinas & tribulos germinare mihi, succisis succedere nouas, & rursum illis alias sine fine sine intermisione succrescere. Audierã hæc, sed melius vt nunc experior, ipsa vexatio dat intellectum auditui. Innouatus est dolor, nõ exterminatus, lachrymæ inundauerunt quia inualuerunt mala, & expertis pruinã, irruit super eos nix. Ante faciẽ frigoris huius quis sustinebit? Hoc frigore refrigescit charitas, vt abundet iniquitas. Leonem euasimus, sed incidimus in draconem, qui nõ minus forsan noceat sedens in insidiis, quàm ille rugiens de excelso. Quanquã nõ iam in insidiis, cuius virulenta folia vtinam adhuc laterent in scriniis, & non in triuiis legerentur. Volant libri: & qui oderant lucem quoniam mali sunt, impegerunt in lucem, putãtes lucẽ tenebras. Vrbibus & castellis ingeruntur pro luce tenebræ, pro melle vel potius in melle venenum passim omnibus propinatur. Transierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum. Nouum cuditur populis & gentibus euãgelium, noua proponitur fides, fundamentum aliud ponitur præter id quod positum est. De virtutibus & vitiis nõ moraliter, de sacramẽtis ecclesiæ nõ fideliter, de arcano sanctæ trinitatis nõ simpliciter nec sobrie disputatur: sed cuncta nobis in peruersum, cũcta præter solitum & præterquã accepimus ministrãtur. Procedit Golias procero corpore nobili illo suo B bellico apparatu circummunitus, antecedente quoq; eius armigero Arnaldo de Brixia. Squama squamæ coniungitur, & nec spiraculum incedit per eas. Siquidẽ sibilauit apis quæ erat in Francia, api de Italia: & venerunt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Intẽderunt arcum, parauerũt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde. In victu autem & habitu habentes formã pietatis, sed virtutem eius abnegantes, eo decipiunt plurimos, quo transfigurãt se in angelos lucis, cum sint satanæ. Stans ergo Golias vnà cum armigero suo inter vtrasque acies, clamat aduersus phalangas Israël, exprobratq; agminibus sanctorũ, eo nimirum audacius, quo sentit Dauid non adesse. Denique in suggillationem doctorum ecclesiæ, magnis effert laudibus philosophos, adinuentiones illorum & suas nouitates catholicorũ patrum doctrinæ præfert & fidei. Et cum omnes fugiant à facie eius, me omniũ minimũ expetit ad singulare certamen. Denique scripsit mihi, solicitãte quidem ipso, archiepiscopus Senonẽsis diem statuens congressionis, quo ille in præsentia eius & coepiscoporum suorũ deberet, si posset, statuere praua dogmata sua, cõtra quæ ego ausus mutire fuissem. Abnui, tum quia puer sum, & ille vir bellator ab adolescentia: tum quia iudicarem indignum rationem fidei humanis committi ratiunculis agitandam, quam tam certa ac stabili veritate cõ C stet esse subnixam. Dicebã sufficere scripta eius ad accusandum eum, nec mea referre, sed episcoporũ, quorum esset ministerij de dogmatibus iudicare. Ille nihilo minus imò eo amplius leuauit vocem, vocauit multos, congregauit cõplices. Quæ de me ad discipulos suos scripserit, dicere nõ curo. Disseminauit vbique se mihi die statuto apud Senonas responsurum. Exiit sermo ad omnes, & non potuit me latẽre. Dissimulaui primùm, nec enim satis rumore populari mouebar. Cedens tamen (licet vix, ita vt flerẽ) consilio amicorum, qui vidẽtes quomodo se quasi ad spectaculum omnes pararent, timebant ne de nostra absentia & scandalum populo, & cornua crescerent aduersario: & quia error magis confirmaretur cum non esset qui responderet aut contradiceret: occurri ad locum & diem, imparatus quidẽ & immunitus, nisi quòd illud mente voluebam: Nolite premeditari qualiter respõdeatis. dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Et illud: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Conuenerant autem præter episcopos & abbates plurimi viri religiosi, & de ciuitatibus magistri scholarum, & clerici literati multi, & rex præsens erat. Itaque in præsentia omnium aduersario stante ex aduerso producta sunt quędam capitula de libris eius excerpta. Quæ cum cœpissent legi, nolẽs audire exiuit, appellans ab electis iudicibus: quod nõ putamus licere. Porro capitula iudicio omnium examinata, inuenta sunt fidei aduersãtia, cõtraria veritati. Hæc pro me, ne leuitate aut

Matt. 10. b *Psal. 117. a*

certe temeritate vsus in tãto negocio putarer. Verũ tu ô successor Petri iudicabis an debeat habere refugium sedem Petri, qui Petri fidẽ impugnat. Tu, inquã, amice spõsi prouidebis quomodo liberes sponsam à labiis iniquis & à lingua dolosa. Sed, vt paulo audacius loquar cum domino meo, attende etiam tibi ipsi amantisime pater, & gratiæ dei quæ in te est. Nónne cum esses paruulus in oculis tuis, ipse te constituit super gentes & regna? Ad quid? nisi vt euellas & destruas & ædifices & plantes? Qui ergo tulit te de domo patris tui, & vnxit te vnctione misericordiæ suæ, attende quęso extunc & deinceps quanta fecit animæ tuæ, quanta per te ecclesiæ suæ, quanta in agro dominico, cœlo & terra testibus, tã potenter quàm salubriter euulsa sunt & destructa, quanta rursum bene ædificata, plantata, propagata. Suscitauit deus furorẽ schismaticorum in tuo tempore, vt tuo opere contererentur. Vidi stultum firma radice, & statim maledictum est pulchritudini eius. Vidi, inquam, vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani: & transiui, & ecce non erat. Oportet autem, ait, hæreses & schismata esse: vt qui probati sunt, manifesti fiant. Et in schismate quidem iam (vt dictũ est) dominus probauit te, & cognouit te. Sed ne quid desit coronæ tuæ, en hæreses surrexerunt. Itaque ad consummationẽ virtutum, & ne quid minus fecisse inueniamini à magnis episcopis antecessoribus vestris, capite nobis pater amãtisime vulpes quæ demoliuntur vineam domini, donec paruulæ sunt: ne si crescant & multiplicentur, quicquid talium per vos nõ fuerit exterminatum, à posteris desperetur. Quanquam non iam paruulæ nec pauculæ, sed certe grandiusculæ & multæ sint, nec nisi in manu forti vel à vobis exterminabuntur. Iacinctus multa mala ostendit nobis, nec enim quæ voluit, fecit. Sed visus est mihi patienter ferendus de me, qui nec personæ vestræ nec curiæ incuria illa pepercit: quod melius Nicolaus iste meus, imò & vester, viua referet voce.

D

1. Cor. 11. d

B

Ad eundem, contra quædam capitula illarum hæresum.

Epistola CXC.

AMantisimo patri & domino Innocentio summo pontifici, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, modicũ id quod est. Oportet ad vestrum referri apostolatum pericula quæque & scandala emergentia in regno dei, ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum nanq; arbitror ibi potisimum resarciri damna fidei, vbi non posit fides sentire defectum. Hæc quippe huius prerogatiua sedis. Cui enim alteri aliquando dictum est: Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua? Ergo quod sequitur, à Petri successore exigitur: Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Id quidem modo necessariũ. Tempus est vt vestrum agnoscatis pater amantisime principatum, probetis zelum, ministeriũ honoretis. In eo plane Petri impletis vicem, cuius tenetis & sedem, si vestra admonitione corda in fide fluctuantia confirmatis, si vestra auctoritate cõteritis fidei corruptores. Habemus in Francia nouum de veteri magistro theologum, qui ab ineunte ætate sua in arte dialectica lusit, & nunc in scripturis sanctis insanit. Olim dãnata & sopita dogmata, tã sua videlicet quàm aliena suscitare conatur, insuper & noua addit. Qui dum omnium quæ sunt in cœlo sursum, & quæ in terra deorsum, nihil præter solum nescio quid nescire dignatur, ponit in cœlum os suum, & scrutatur alta dei, rediẽnsq; ad nos refert verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui. Et dum paratus est de omnibus reddere rationẽ, etiã quæ sunt supra rationẽ & cõtra rationẽ præsumit, & cõtra fidẽ. Quid enim magis cõtra rationẽ, quàm ratione rationem conari transcendere? Et quid magis cõtra fidẽ, quàm credere nolle quicquid nõ posit ratione attingere? Deniq; exponere volens illud sapiẽtis: Qui credit cito, leuis est corde: cito credere est, inquit, adhibere fidẽ ante rationẽ: cum hoc Salomon non de fide in deum, sed de mutua inter nos dixerit credulitate. Nã illã quę in deum est fidẽ, beatus papa Gregorius negat plane habere meritum, si ei humana ratio præbeat experimentum. Laudat autẽ apostolos, quòd ad vnius iusionis vocẽ secuti sunt redemptorem. Scit nimirum pro laude dictum: In auditu auris obediuit mihi: increpatos è regione discipulos quòd tardius credidissent. Deniq; laudatur Maria, quòd rationẽ fide præuenit: & punitur Zacharias, quòd fidem ratione tentauit. Et

Luc. 22. d *Ibidem.*

F

Eccl. 19. a

Psal. 17. b

G rursum Abraham cómendatur, qui contra spem in spem credidit. At contrà theologus noster, Quid, inquit, ad doctrinã loqui proficit, si quod docere volumus, exponi nõ potest vt intelligatur? Et sic promittẽs intellectum auditoribus suis in his etiam quæ sublimiora & sacratiora profundo illo sinu sacræ fidei continentur, ponit in trinitate gradus, in maiestate modos, numeros in æternitate. Cõstituit deniq; deum patrẽ plenam esse potentiã, filium quandã potentiam, spiritum sanctum nullam potentiã. Atq; hoc esse filium ad patrem, quod quandam potentiam ad potentiam, quod speciem ad genus, quod materiatum ad materiã, quod hominẽ ad animal, quod æreum sigillũ ad æs. Nónne plus quàm Arrius hic? Quis hęc ferat? Quis nõ claudat aures ad voces sacrilegas? Quis nõ horreat prophanas nouitates & vocum & sensuum? Dicit etiam spiritum sanctum procedere quidem ex patre & filio, sed minime de patris esse filiíve substantia. Vnde ergo? an forte ex nihilo, sicut & vniuersa quæ facta sunt? Nã & ipsa ex deo esse non diffitetur apostolus, néc veretur dicere: Ex quo omnia. Quid igitur? Dicemus ex patre & filio spiritum sanctum nõ alio prorsus procedere modo, quàm omnia, id est non esse essentialiter, sed creabiliter, ac perinde creatũ sicut & omnia? Aut nunquid tertium inueniet sibi modum, quo eum ex patre filióq; producat, homo qui noua semper inquirit, & quæ non inuenit fingit, affirmans ea quę non sunt, tanquã ea quæ

Rom. 11. d

H sunt? At si esset, inquit, de substantia patris, profecto genitus esset, & duos pater filios haberet. Quasi verò omne quod de substãtia aliqua est, continuo ipsum à quo est habeat genitorem. Nũ verò pediculi aut lendes aut phlegmata, vel filij carnis sunt, vel nõ sunt de substãtia carnis? Aut vermes de ligno putrido prodeũtes, aliunde quàm de ligni substãtia sunt, qui tamẽ filij ligni non sunt? Sed & tineæ de substantia pannorũ substantiam habent, generationem non habent. Et multa in hũc modum. Miror autem hominem acutum & sciolum, (vt quidem sibi ipse videtur) quomodo cum spiritum sanctum fateatur patri & filio consubstantialem, neget tamen ex patris filiíque prodire substantia, nisi forte illos ex ipsius procedere velit. Quod quidem inauditum est, & nefandum. Si autẽ nec is de illorum nec illi de huius substantia sunt, vbi quæso consubstãtialitas? Aut ergo fateatur cum ecclesia spiritũ sanctum de substantia illorum esse à quibus non negat procedere, aut certe cum Arrio consubstantialitatem deneget, & prædicet aperte creationem. Deinde si filius de substãtia patris est, spiritus sanctus non est: differant necesse est à se inuicem, non solùm quia spiritus sanctus genitus non est, quod filius est: sed etiã quòd filius de substantia patris est, quod spiritus sanctus non est. Quam quidem posteriorem differẽtiam fides catholica hucusq; nesciuit. Si eam admittimus, vbi trinitas? vbi vnitas? Siquidem spiritu sancto filióque noua à se differentiarum

I numerositate distantibus, vnitas dissipatur, pręsertim cũ substantialem esse pateat differentiam quam iste conatur inducere. Porro autem spiritu sancto à patris filiíque substãtia recedente, nõ trinitas remanet, sed dualitas. Neque enim dignum est in trinitate admitti personã quæ nil habeat in substantia commune cum reliquis. Desinat ergo spiritus sancti processionem à patris filiíque substantia separare, ne duplici impietate numerum & trinitati minuat, & tribuat vnitati: quod vtrunque fides abnuit Christiana. Et ne de re tanta solis videar humanis inniti rationibus, legat epistolã Hieronymi ad Auitum: & certe videbit inter cæteras quas redarguit Origenis blasphemias, etiã hoc eum detestantẽ, quòd dixerit spirium sanctũ de substãtia patris non esse. Beatus Athanasius in libro de vnita trinitate ita loquitur: Solũ deum vbi memoratus sum, nõ solam personam patris indicaui, quia filium & spiritum sanctum de hac ipsa sola substãtia patris esse non abnegaui. Hoc Athanasius. Videt sanctitas vestra quomodo isto nõ disputante, sed dementante, & trinitas non cohæret, & vnitas pẽdet, nec istud sanè absq; iniuria maiestatis. Quicquid nãque illud est quod deus sit, id sine dubio est quo nõ possit aliquid maius cogitari. Si ergo in hac vnica & summa maiestate iuxta considerationem personarum vel parum aliquid claudicare recipimus, dum quod vni plus datur, alteri minuitur, minus profecto est totum ab eo quo nihil maius valeat cogitari. Maius enim sine dubio est quod totum maximum est, quàm quod ex parte. Ille verò digne pro sua pos-

K sibilitate diuinã æstimat magnificẽtiam, qui nil in ea cogitat dispar, vbi est totum summũ: nil distans, vbi totũ est vnum: nil hiãs, vbi totum est integrum: nil deniq; imperfectum vel egens, vbi totum est totum. Totũ nempe est pater, quod pater & filius & spiritus sanctus. Totum filius, quod ipse & pater & spiritus sanctus. Totũ spiritus sanctus, quod & ipse & pater & filius. Et totum, vnum est totum, nec superabundans in tribus, nec imminutum in singulis. Nec enim verum summúmque bonum quod sunt, inter se particulariter diuidunt, quoniã nec participialiter id possident, sed hoc ipsum essentialiter sunt. Nam quod alter ex altero, vel alter ad alterũ verissime dicitur, personarum sane designatio est, non vnitatis diuisio. Licet nanq; in hac ineffabili & incomprehensibili deitatis essentia, alter & alter, id quidem requirentibus proprietatibus personarum, sobrie catholicéque dicatur, non tamen ibi est alterum & alterũ, sed simplex vnum: vt nec præiudicium faciat vnitati trinitatis cõfessio, nec proprietatum sit exclusio, vera assertio vnitatis. Tam longe proinde fiat à sensibus nostris, quàm est & à regula veritatis execranda illa de genere & specie nõ similitudo, sed dissimilitudo, & nihilo minus illa de ære æreóq; sigillo: quoniã cum genus quidẽ & species, quod ad se inuicẽ sunt, alterũ superius, altera inferior sit: deus autem [illegible]us sit; nunquã bene profecto cõueniet

L tãti æqualitati & [illegible] disparilitati. Et rursum de ære & quodam ære quod est æreũ sigillum, quoniam quod inde in eandem vsurpatur similitudinis rationem, simile est huic, idẽ iudicium. Cum enim species (vt dixi) minor sit & inferior genere, absit vt hãc in patre & filio diuersitatẽ cogitemus. Absit vt huic acquiescamus dicẽti, hoc esse filium ad patrẽ, quod speciẽ ad genus, quod hominẽ ad animal, quod ęreũ sigillum ad æs, quod aliquam potentiã ad potentiã. Sunt quippe cuncta hæc mutua suæ cõnexione naturæ ad se inuicem superiora & inferiora: & ob hoc nulla prorsus admittẽda similitudo ex his ad illud vbi nihil est inæquale, nihil dissimile. Videtis de quanta vel imperitia vel impietate descẽdat harum adinuentio similitudinum? Adhuc aduertite clarius quid sentiat, doceat, scribat. Dicit, proprie & specialiter ad patrem potentiam, ad filium sapientiã pertinere: quod quidẽ falsum. Nam & pater sapientia, & filius potentia verissime sunt, sanissiméque dicuntur: & quod est cõmune amborũ, non erit propriũ singulorum. Alia illa sunt profecto vocabula, quæ non ad seipsos dicuntur, sed ad alterutrum: & ideo est cuique suum, & non commune cũ altero. Nam qui pater est, filius non est: & qui filius est, pater nõ est: quoniam non quod ad se, sed quod ad filium pater est, patris nomine designatur: & item nomine filij non quod ad se filius, sed quod est ad patrem, exprimitur. Non sic potentia, non sic sapientia, neque alia multa quæ ad se dicuntur & pater & filius, nõ singulariter alter respectu

M alterius. Non, inquit, sed ad proprietatẽ personæ patris propriè vel specialiter inuenimus omnipotẽtiam attinere, quòd nõ solum cum cæteris duabus personis æquè omnia efficere potest: verumetiam ipse solus à se, nõ ab alio existere habet: & sicut habet ex se existere, ita etiã ex se habet posse. O alterum Aristotelem An nõ eadem ratione, si hoc ratio esset, & sapientia & benignitas proprie pertineret ad patrem, cum & sapere & benignũ esse æquè à se pater & non ab alio habeat, quẽadmodũ & esse & posse? Quod si nõ abnuit (nec enim de ratione potest) quid quæso facturus est de illa nobili sua partitione, in qua vt patri potentiam, sic filio sapientiam, sic spiritui sancto benignitatẽ proprie ac specialiter assignauit? Nõ enim vna & eadem res proprie poterit cõuenire duobus, hoc est vt cuique propria sit. Eligat quod vult: aut det sapientiam filio, & tollat eã patri: aut patri tribuat, & auferat filio: & rursum benignitatem aut spiritui sancto sine patre, aut patri sine spiritu sancto assignet: aut certe desinat nomina communia propria facere, & patri quoniã à seipso habet potentiam, nõ ideo tamẽ audeat concedere propriã, ne & benignitatem simul & sapientiam, quas à se nihilo minus habet, identidem proprias ipsi sua ratione assignare cogatur. Sed expectemus adhuc & videamus quàm theorice noster theologus inuisibilia dei contempletur. Dicit (vt dixi) proprie omnipotentiam pertinere ad patrẽ, atq; hanc vt sit integra & perfecta, in gerendo

rendo

A rendo & discernendo constituit. Porro filio, vt iã dictum est, assignat sapientiam, ipsámque non simpliciter quidem potẽtiam, sed quandam in deo potẽtiam esse diffinit, id est potentiam tantùm discernendi. Forte timet iniuriam facere patri, si tantum tribuat filio quãtum & ipsi: & cui non audet potentiam dare integram, concedit dimidiam. Et quod dicit, manifestis declarat exemplis, asserens potẽtiam discernẽdi, quę est filius, ita quandã esse potentiã, quemadmodum homo quoddam est animal, & sigillum æreum quoddam est æs: atq; hoc esse potentiam discernendi, ad gerendi discernendíq; potentiã, id est filium ad patrem, quod homo ad animal est, quod æreum sigillũ ad æs. Sicut enim, inquit, ex eo quòd est ęreum sigillum, exigit necessario vt æs sit: & ex eo quòd est homo, vt animal sit, sed non econuerso: ita diuina sapientia quæ est potentia discernendi, exigit quòd sit diuina potentia, sed nõ econuerso. Quid igitur? vis vt iuxta tuam similitudinẽ ad instar præcedentium, etiã ex hoc quòd filius est, exigat vt pater sit, hoc est vt qui filius est, pater sit, quãquam non ecõuerso? Si hoc dicis, hæreticus es. Si non dicis, vacat similitudo. Ad quid enim tibi ipsam tanto circuitu de longe positis rebus, & minus conuenientibus emẽdicas, tanto labore colligis, tanta inculcas inani multiplicitate verborum, tãtis effers laudibus, si non facit ad quod adducitur, vt videlicet membra ad mẽbra congruis proportionibus reducantur? Nónne hoc opus, hic labor est, vt per ipsam nos doceas eã quę est inter patrem B & filium habitudinem? Tenemus autem te docẽte ad hominis positionem poni animal, sed non ecõuerso secundum regulam dialecticæ tuæ: qua non quidem posito genere ponitur species, sed posita specie ponitur genus. Cum ergo patrẽ ad genus, filium ad speciem referas, nõne id ratio similitudinis postulat, vt similiter posito filio, patrem poni ostendas, & non conuerti: vt quomodo qui homo est, necessario animal est, sed non conuertitur: ita quoque qui filius est, necessario pater sit, & æquè nõ conuertatur? Sed contradicit tibi in hoc catholica fides, quæ profecto vtrumq; recusat, tã patrem videlicet esse qui filius est, quàm esse filium qui pater est. Nam alius proculdubio pater, atque alius filius: quamuis non aliud pater, quàm filius. Nam per alius & aliud, nouit pietas fidei caute inter personarum proprietates & indiuiduã essentiæ vnitatem discernere, & mediũ iter tenẽs, regia incedere via, vt nec declinet ad dexteram, confundendo personas: nec respiciat ad sinistram, substantiam diuidendo. Quòd si per simplex esse, dicas vere cõsequi vt si fili⁹ est, necessario pater sit, nil te iuuat, cum ratio relationis necessario exigat vt conuertatur, & eadem veritas comitetur conuersam: quod non congruit adductæ de genere & specie, vel de ære æreóque sigillo similitudini. Neq; enim sicut per simplex esse dũtaxat verissime dicitur, si pater est, filius est: & si filius est, pater est: ita e- C tiam possumus inter hominem & animal, siue inter æreum sigillum & æs in veritate conuertibilem texere consequentiã. Nam etsi verum sit dicere, si homo est, animal est: non tamen vera est conuersa qua dicitur, si animal est, homo est. Et item si sigillum æreum est, necessario sequitur vt æs sit: non tamen si æs sit, necessario sequitur vt sigillũ æreum sit. Sed iam pergamus ad reliqua. En iuxta istum habemus omnipotentiam in patre, quandam potentiam in filio. Dicat nobis etiam de spiritu sancto quid sentiat. Benignitas ipsa, inquit, quæ hoc nomine quod est spiritus sanctus, demõstratur, nõ est in deo potentia siue sapientia. Videbam satanã tanquã fulgur cadentem de cœlo. Sic debet cadere qui ambulat in magnis & mirabilibus super se. Vides pater sancte quas scalas, imò quæ præcipitia iste sibi parauerit ad ruinam? Omnipotentiam, semipotentiam, nullam potẽtiam. Ipso auditu horreo, & ipsum horrorem puto sufficere ad refellendum. Veruntamen testimonium pono, quod turbato interim occurrit ad remouẽdã spiritus sancti iniuriam. In Esaia legitur, spiritus sapientiæ, & spiritus fortitudinis. Per quod vtiq; aperte satis istius audacia etsi non cõprimitur, conuincitur tamen. O lingua magniloqua. Esto vt iniuria filij vel patris remittatur tibi, nunquid blasphemia spiritus? Manet angelus domini, qui te secet medium. Dixisti enim: Non est spiritus sanctus in deo potentia, siue sapiẽtia. Ita pes superbiæ ruit cum irruit. Nec mirum si homo qui non curat quæ dicat, irruens in arcana fidei, thesauros abscõditos pietatis tã irreuerenter inuadit atq; discer- D pit, cum de ipsa pietate fidei nec pie nec fideliter sentiat. Denique in primo limine theologiæ (vel potius stultilogiæ suę) fidem diffinit æstimationẽ: quasi cuiq; in ea sentire & loqui quæ libeat liceat, aut pendeant sub incerto in vagis ac variis opinionibus nostræ fidei sacramenta, & non magis certa veritate subsistant. Nónne si fluctuat fides, inanis est & spes nostra? Stulti ergo martyres nostri, sustinentes tam acerba propter incerta, nec dubitantes sub dubio remunerationis præmio durum per exitum diuturnũ inire exilium. Sed absit vt putemus in fide vel spe nostra aliquid, vt is putat, dubia æstimatione pendulum, & non magis totum quod in ea est, certa ac solida veritate subnixum, oraculis & miraculis diuinitus persuasum, stabilitum & cõsecratum partu virginis, sanguine redẽptoris, gloria resurgẽtis. Testimonia ista credibilia facta sunt nimis. Si quo minus, ipse postremo spiritus reddit testimoniũ spiritui nostro quòd filij dei sumus. Quomodo ergo fidẽ quis audet dicere æstimationẽ, nisi qui spiritum istũ nõdum accepit, quíve euãgelium aut ignoret, aut fabulã putet? Scio cui credidi, & certus sum, clamat apostolus: & tu mihi subsibilas, fides est æstimatio? Tu mihi ambiguũ garris, quo nihil est certius? Sed Augustinus aliter. Fides, ait, non conijciendo vel opinãdo habetur in corde in quo est, ab eo cuius est, sed certa scientia, acclamante conscientia. Absit ergo absit, vt hos fines fides habeat Christiana. Academicorũ sint istę E æstimationes, quorũ est dubitare de omnibus, scire nihil. Ego verò securus in magistri gentium sentẽtiam pergo, & scio quoniam nõ confundar. Placet mihi, fateor, illius de fide diffinitio, & si iste etiam ipsam latenter insimulet. Fides est, ait, substantia rerum sperãdarum, argumentum non apparentiũ. Substantia, inquit, rerum sperandarũ, nõ immaniũ phantasia coniecturarum. Audis substantiã, non licet tibi in fide putare vel disputare pro libitu, non hac illácque vagari per inania opinionũ, per deuia errorum. Substantię nomine aliquid tibi certũ fixúmq; pręfigitur. Certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris. Non est enim fides æstimatio, sed certitudo. Sed aduertite cætera. Omitto quòd dicit spiritũ timoris domini nõ fuisse in domino: timorẽ domini castũ in futuro seculo nõ futurũ: post consecrationẽ panis & calicis priora accidẽtia quę remanẽt, pendère in aëre: dæmonũ in nobis suggestiones contactu fieri lapidum & herbarũ, prout illorũ sagax malitia nouit: harũ rerũ vires diuersas diuersis incitandis & incẽdendis vitiis cõuenire: spiritum sanctum esse animam mundi: mundum iuxta Platonẽ tãto excellẽtius animal esse, quanto meliorem animã habet spiritum sanctum. Vbi dum multum sudat quomodo Platonẽ faciat christianum, se probat ethnicũ. Hæc inquã omnia, aliásq; istiusmodi nænias eius nõ paucas prætereo, venio ad grauiora. Nõ quòd vel ad ipsa cũcta respõdeã, magnis enim opus voluminibus esset. Illa loquor quæ tacere nõ possum. Mysteriũ nostræ redẽptionis (sicut in libro quodã sententiarũ ipsius, & itẽ in quadã eius ex- F positione epistolæ ad Romanos legi) temerarius scrutator maiestatis aggrediẽs, in ipso statim suę disputationis exordio ecclesiasticorum doctorũ vnã omniũ de hac re dicit esse sentẽtiã, & ipsam ponit, ac spernit, & gloriatur se habere meliorem: nõveritus, contra pręceptũ sapientis, trãsgredi terminos antiquos quos posuerunt patres nostri. Sciendũ est, ait, quod omnes doctores nostri post apostolos in hoc conueniunt, ꝙ diabolus dominiũ & potestatẽ habebat super hominẽ, & iure eũ possidebat, ideo scilicet ꝙ homo ex libertate arbitrij quã habebat, spõte diabolo cõsensit. Aiunt nanq; ꝙ si quis aliquẽ vicerit, victus iure victoris seruus cõstituitur. Ideo, inquit, sicut dicũt doctores, hac necessitate incarnatus est filius dei, vt homo qui aliter liberari nõ poterat, per mortẽ innocentis iure liberaretur à iugo diaboli. Sed vt nobis videtur, ait, nec diabolus vnquã ius aliquod in homine habuit, nisi forte deo permittẽte, vt carcerarius: nec filius dei vt hominẽ liberaret, carnem assumpsit. Quid in his verbis intolerabilius iudicem, blasphemiam, an arrogantiam? Quid damnabilius, temeritatem, an impietatem? An non iustius os loquens talia fustibus tũderetur, quàm rationibus refelleretur? Nónne omniũ merito in se ꝓuocat manus, cuius manus cõtra omnes? Omnes, inquit, sic: sed non ego sic. Quid ergo tu? Quid melius affers?

Luc.10.c

Esa.11.a

Psa.92.a

2.Tim.1.c

Hebr.11.a

G quid subtilius inuenis? Quid secretius tibi reuelatum iactas, quod tot præterierit sanctos, effugerit sapientes? Aquas furtiuas & panes absconditos puto apponet nobis iste. Dic tamé, dic quicquid illud est quod tibi videtur, & nulli alteri. An quod filius dei nó vt hominé liberaret, hominé induit? Hoc plane nemini te excepto videtur: tu videris vbi videris. Non enim hoc à sapiente, nó à propheta, nó ab apostolo, non deniq; ab ipso domino accepisti. Magister gentium accepit à domino, quod & tradidit nobis. Magister omnium suã doctrinã fatetur non esse suã. nó enim, ait, à meipso loquor. tu vero de tuo nobis tradis, & quod à nemine accepisti. Qui loquitur mendaciũ, de suo loquitur. Tibi proinde sint, quæ tua sunt. Ego prophetas & apostolos audio, obedio euangelio, sed nó euãgelio secundũ Petrum. Tu nobis nouum cõdis euangelium? Quintum ecclesia euãgelistã non recipit. Quid lex, quid prophetę, quid apostoli, quid apostolici viri nobis aliud euangelizãt, quàm quod solus tu negas, deũ videlicet factum hominem vt hominé liberaret? Et si angelus de cœlo aliud nobis euãgelizauerit, anathema sit. Sed qui venerũt post apostolos doctores nó recipis, homo qui super omnes docentes te intellexisti. Denique non erubescis dicere quòd aduersum te omnes sentiant, cum ab inuicem nó dissentiant. Frustra proinde illorũ tibi fidé doctrinámq; proponerem, quos iã proscripsisti. Ad prophetas te ducã. Loquitur sub typo Hierusa-H lem, ad populum acquisitionis, nó propheta, sed in propheta dominus dicens: Saluabo te, & liberabo te, noli timere. Quæris à qua potestate? Non enim vis vt diabolus in hominem habeat vel habuerit potestaté. Fateor nec ego. Non tamé idcirco non habet, quia ego & tu hoc nolimus. Si nó cõfiteris tu, nec cognoscis: cognoscunt & dicunt qui redempti sunt à domino, quos redemit de manu inimici. Quod minime negares & tu, si nó esses sub manu inimici. Nó potes gratias agere cum redéptis, qui redemptus nó es. Nam si redemptus esses, redemptorem agnosceres, & nó negares redéptionem. Nec quærit redimi, qui se nescit captiuum. Qui auté scierunt, clamauerũt ad dominum, & dominus exaudiuit eos, & redemit eos de manu inimici. Et vt intelliges hunc inimicum qui sit, Quos redemit, ait, de manu inimici: de regionib' cõgregauit eos. Sed primum quidé agnosce hunc congregatoré, de quo Caiphas prophetat in euangelio, quia Iesus moreretur pro géte. Et qui narrat, sequitur dicés: Nó tantũ pro gente, sed vt filios dei qui erant dispersi, congregaret in vnum. Quò erant dispersi? In omnes regiones. Ergo quos redemit, de regionibus cõgregauit eos. Nó congregaret, nisi redimeret. Erant enim non solùm dispersi, sed & captiui. Redemit & cõgregauit, redemit auté de manu inimici. Nó dicit inimicorum, sed inimici. Inimicus vnus, regiones multæ. Siquidem non de regione, sed de regionibus cõgregauit eos, à solis ortu & occa-I su, ab Aquilone & mari. Quis iste vnus tam potés dominus, qui non vni pręfuit regioni, sed omnibus? Non alius vt arbitror, quàm ille qui ab alio propheta dicitur absorbere fluuiũ, id est genus humanum, & nó mirari: habere autem fiduciam quòd & Iordanis, hoc est electio ipsa influat in os eius. Beati qui sic influunt vt effluant, qui sic intrãt vt exeant. Sed quid? nondum forte credis prophetis sic sibi concinétibus de diaboli potestate in hominem. Veni mecum & ad apostolos. Dixisti nempe te nó sentire cum illis qui post apostolos venerunt: assentias vel apostolis: si forte & tibi contingat quod vnus eorum loquitur de quibusdam: Nequãdo, inquiens, det illis deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, vt resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenẽtur ad ipsius voluntatem. Paulus est iste, qui homines à diabolo captiuos teneri asserit ad eius voluntatem. Audis ad eius voluntatem, & negas potestatem? Si & Paulo non credis, veni iam ad ipsum dominum si forte audias & quiescas. Nempe ab ipso appellatur princeps huius mundi, & fortis armatus, possessórq; vasorum: & dicis eum non habere potestatem in homines? Nisi tu aliud putas hoc loco intelligi atrium quàm mundum, vasa quàm homines. Quòd si atrium diaboli mundus erat, & homines vasa eius: quomodo non dominabatur in hominibus? Ait item dominus capientibus se. Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Potestas ista non latuit illum qui dicebat: Qui eruit nos de potestate tenebrarũ, & trãstulit in regnum filij claritatis suæ. Hanc ergo dominus nec in se quidem negauit diaboli potestatem, sicut nec Pilati, qui membrum erat diaboli. Ait siquidem: Non haberes potestatem in me vllam, nisi data tibi fuisset desuper. Quòd si in viride lignum intantũ grassata est ista desuper data potestas, aridum quomodo non fuit ausa contingere? Nec iniustam puto iste causabitur potestatem datam desuper. Discat ergo diabolum nó solùm potestatem, sed & iustam habuisse in homines, vt consequenter & hoc videat, venisse vtique in carne dei filium propter liberandos homines. Cæterum etsi iustam dicimus diaboli potestatem, non tamen & voluntatem. Vnde non diabolus qui inuasit, nó homo qui meruit, sed iustus dominus qui exposuit. Nó enim à potestate, sed à volũtate iustus iniustúsve quis dicitur. Hoc ergo diaboli quoddam in hominem ius, etsi non iure acquisitum, sed nequiter vsurpatum, iuste tamé permissum. Sic itaque homo iuste captiuus tenebatur, vt tamen nec in homine nec in diabolo illa esset iustitia, sed in deo. Iuste igitur homo addictus, sed misericorditer liberat'. Sic tamen misericorditer, vt non defuerit iustitia quędam & in ipsa liberatione, quoniam hoc quoque fuit de misericordia liberantis, vt (quod congruebat remediis liberandi) iustitia magis contra inuasoré quàm potentia vteretur. Quid náque ex se agere poterat vt semel amissam iustitiam recuperaret homo seruus peccati, vinctus diaboli? Assignata est ei proinde aliena, qui caruit sua, & ipsa sic est: Venit princeps L huius mũdi, & in saluatore nó inuenit quicquam: & cũ nihilo minus innocenti manus iniecit, iustissime quos tenebat amisit: quãdo is qui morti nihil debebat, accepta mortis iniuria, iure illum qui obnoxius erat, & mortis debito, & diaboli soluit dominio. Qua enim iustitia id secundò homo exigeretur? Homo siquidem qui debuit, homo qui soluit. Nam si vnus, inquit, pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: vt videlicet satisfactio vnius omnibus imputetur, sicut omnium peccata vnus ille portauit: nec alter iam inueniatur qui forefecit, alter qui satisfecit: quia caput & corpus vnus est Christus. Satisfecit ergo caput pro mébris, Christus pro visceribus suis, quando iuxta euangelium Pauli, quo conuincitur mendacium Petri, mortuus pro nobis conuiuificauit nos sibi, donans nobis omnia delicta, delens quod aduersum nos erat chirographũ decreti, quod erat cõtrariũ nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, expolians principatus & potestates. Vtinam ego inueniar in his spoliis quibus spoliatæ sunt contrariæ potestates, traductus & ipse in possessioné domini. Si me insecutus Laban arguerit quòd recesserim clã ab eo, audiet clam me accessisse ad eum, & ob hoc clã recessisse. Subiecit me illi causa secretior peccati, subduxit me illi ratio occultioris iustitiæ. Aut si gratis venundatus sum, gratis non redimar? Si Assur sine causa calumniatus est mihi, sine causa causam exigit euasionis. Quòd si dixerit, Pater tuus M addixit te: respondebo: sed frater meus redemit me. Cur non aliunde iustitia, cum aliunde reatus? Alius qui peccatorem constituit, alius qui iustificat à peccato. Alter in semine, alter in sanguine. An peccatum in semine peccatoris, & non iustitia in Christi sanguine? Sed iustitia, inquiet, sit cuius est, quid ad te? Esto. Sed sit etiam culpa cuius est: quid ad me? An iustitia iusti super eum erit, & impietas impij non erit super eum? Nó conuenit filium portare iniquitatem patris, & fraternæ fieri exortem iustitiæ. Nunc verò per hominem mors, & per hominem vita. Sicut enim in Adam omnes moriũtur, ita & in Christo omnes viuificabuntur: quoniam non sic illi attineo vt nó & isti. Si illi per carné, & per fidem huic. Et si infectus ex illo originali cõcupiscétia, etiã & in Christi gratia spirituali perfusus sum. Quid mihi plus imputaé de pręuaricatore? Si generatio, regenerationé oppono: nisi quod spiritualis est ista, illa carnalis. Nec patitur ratio æquitatis vt ex æquo contendant, sed vincat necesse est spiritus carnem, & sit efficacior causa, cuius est potior & natura: quo plus videlicet prosit generatio secũda, quàm prima nocuerit. Sane peruenit delictum ad me, sed peruenit & gratia. Et non sicut delictum, ita & donum. Nam iudicium ex vno in cõdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationé. A primo homine manauit delictũ, à summo cœlo egressio gratiæ. Vtrumq; à parente, illud à primo, ista à summo. Terrena natiuitas

Ioan.8.f
Sopho.3.d
Psal.106.a
Iob 40.c
2.Timo.2.d
Ioan.14.d
Luc.22.f
Colos.1.b
Ioan.19.b
Colo.2.c
Gen.31.c

A tiuitas perdit me, & nõ multo magis generatio cœlestis conseruat me? Nec vereor sic erutus de potestate tenebrarũ repelli à patre luminũ iustificatus gratis in sanguine filij eius. Nempe ipse qui iustificat, quis est qui condemnet? Nõ condemnabit iustum, qui misertus est peccatori. Iustũ me dixerim, sed illius iustitia. Quænam ipsa? Finis legis Christus, ad iustitiã omni credenti. Denique qui factus est nobis, inquit, iustitia à deo patre. Quæ ergo mihi iustitia facta est, mea nõ est? Si mea traducta culpa, cur non & mea indulta iustitia? Et sane mihi tutior donata q̃ innata. Nã ista quidẽ gloriam habet, sed nõ apud deum. Illa autem cum sit salutis efficax, materiam non habet gloriandi nisi in domino. Nam & si iustus fuero, inquit, non leuabo caput: ne videlicet responsum accipiat: Quid habes quod non accepisti? Si autẽ accepisti, quid gloriaris quasi nõ acceperis? Hæc est iustitia hominis in sanguine redẽptoris, quam homo perditionis exsufflans & subsannans, in tantũ euacuare conatur, vt totum quod dominus gloriæ semetipsum exinaniuit, ꝙ minoratus est ab angelis, ꝙ natus de fœmina, ꝙ conuersatus in mundo, ꝙ expertus infirma, ꝙ passus indigna, quòd demum per mortẽ crucis in sua reuersus, ad id solũ putet & disputet redigẽdum, vt traderet hominibus formam vitæ viuẽdo & docendo, patiẽdo autem & moriendo charitatis metam præfigeret. Ergo docuit iustitiam & non dedit, ostendit charitatem, sed non infudit, & sic
B rediit in sua? Itáne hoc totum est magnum illud pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatũ est gentibus, creditum est mundo, assumptũ est in gloria? Incõparabilis doctor, qui etiam profunda dei sibi aperiens, & ea quibus vult lucida & peruia faciens, altissimum sacramentum, & mysteriũ abscõditum à seculis, sic nobis suo mendacio planum & apertum reddit, vt transire leuiter possit per illud quiuis etiam incircuncisus & immũdus, quasi dei sapiẽtia cauere nescierit aut neglexerit quod ipsa prohibuit, sed dederit & ipsa sanctum canibus, & margaritas porcis. Sed nõ est ita. Nam etsi manifestatum est in carne, sed tamen iustificatum est in spiritu, vt & spiritualibus spiritualia cõferantur, & animalis homo non percipiat quæ sunt spiritus dei, nec fides nostra sit in sapiẽtia verbi, sed in virtute dei. Vnde saluator ait: Cõfiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Et apostolus: Et si, inquit, opertum est euangelium meum, in his est opertũ qui pereunt. Denique aduertite hominem irridentem quæ sunt spiritus dei, quoniam stultitia illi videntur, & insultantem apostolo loquenti dei sapientiam in mysterio absconditã, inuehentem in euangelium, dominum blasphemãtem. Quàm prudentius quod non valet comprehendere, credere dignaretur, nec auderet contemnere aut conculcare sacrum reue-
C rendúmque mysterium. Longum est ad omnes eius ineptias & calumnias quas diuino struit consilio, respondere. Pauca tamen infero, è quibus cætera æstimentur. Cũ solos, inquit, electos liberauerit Christ⁹, quomodo eos diabolus possidebat, siue in hoc seculo, siue in futuro, magis q̃ modo? Respondemus. Imò quia diabol⁹ electos dei possidebat, à quo (sicut dicit apostolus) captiui tenebantur ad ipsius voluntatem, vt dei propositum de ipsis impleretur, opus fuit liberatore. Oportuit autem liberari in hoc seculo, vt liberos haberet ĩ futuro. Deinde infert: Nunquid etiam pauperem illum qui in sinu Abrahæ requiescebat, sicut & diuitem damnatũ diabolus cruciabat, aut etiam in ipsum Abraham dominium habebat, cæterósq; electos? Non, sed habuisset, si non liberati fuissent fide futuri, sicut de ipso Abraham scriptũ est: Credidit Abrahã Deo, & reputatum est ei ad iustitiã. Item, Abraham exultauit vt videret diem meum: & vidit, & gauisus est. Propterea iam tũc sanguis Christi rorabat etiã Lazaro, ne flammas sentiret, quòd & ipse credidisset in eũ qui erat passurus. Sic de omnibus electis illius temporis sentiẽdum, natos quidem & ipsos æquè vt nos sub potestate tenebrarũ, propter originale peccatum, sed erutos antequã morerẽtur, & nõ nisi in sanguine Christi. Scriptum est enim: Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabãt dicentes: Osanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine domini. Ergo Christo in carne veniẽti, & antequã veniret & post benedictũ est à turbis benedictorũ, quamuis præeũtes plenã minime tunc consecuti sint benedictionem, seruata nimirum hac
D prærogatiua tẽpori gratiæ. Deinde laborans docere & persuadere, diabolum nullum sibi ius in hominem vẽdicare potuisse aut debuisse, nisi permissu dei, & quòd sine iniuria diaboli iure deus profugũ suũ, si vellet misereri, repetere, & solo verbo eripere posset, quasi hoc quis diffiteatur, post multa aliquãdo infert: Quæ itaq; necessitas, aut quæ ratio, aut quod opus fuit, cum sola iussione sua diuina miseratio liberare hominem à peccato posset, propter redemptionem nostram filium dei carne suscepta, tot & tantas inedias, opprobria, flagella, sputa, denique ipsam crucis ignominiosam & asperrimam mortem sustinere, vt cum iniquis patibulũ sustineret? Respõdemus: Necessitas nostra fuit, & necessitas dura sedẽtium in tenebris & vmbra mortis. Opus æquè nostrum, & dei ipsius, & sanctorum angelorum. Nostrum, vt auferret iugum captiuitatis nostræ. Suum, vt impleretur propositũ voluntatis eius. Angelorum, vt numerus impleretur eorũ. Porro ratio huius facti fuit dignatio facientis. Quis negat omnipotenti ad manum fuisse alios & alios modos nostræ redemptionis, iustificationis, liberationis? Verùm hoc non præiudicat huius quẽ è multis elegit efficaciæ. Et fortasse is præstat, per quem in terra obliuionis, grauedinis, lapsus nostri, tot & tantis grauaminibus reparatoris fortius & viuacius admone-
E remur. Aliàs autem nemo hominum nouit, nec noscere ad plenum potest quid boni ad gratiam, quid congruentiæ ad sapientiam, quid decoris ad gloriam, quid commodi ad salutem, penes seipsam contineat huius venerandi mysterij inscrutabilis altitudo, quam propheta considerans expauit, nõ penetrauit, & præcursor domini indignum se iudicauit qui penetraret. Cæterũ si non licet perscrutari diuinæ sacramẽtum voluntatis, licet tamen sentire effectum operis, fructum vtilitatis percipere. Et quod licet scire, non licet tacere, quia gloria regum celare verbum, & gloria dei inuestigare sermonem. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quoniam cum adhuc peccatores essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. Vbi reconciliatio, & remissio peccatorũ. Nam si, dicente scriptura, peccata nostra separant inter nos & deum: manẽte peccato non est reconciliatio. In quo ergo remissio peccatorũ? Hic calix, inquit, noui testamẽti in meo sanguine, qui pro vobis effundetur in remissionẽ peccatorũ. Itaq; vbi reconciliatio, ibi remissio peccatorum. Et quid ipsa, nisi iustificatio? Siue igitur recõciliatio, siue remissio peccatorum, siue iustificatio sit, siue etiam redemptio vel liberatio de vinculis diaboli à quo captiui tenebamur ad ipsi⁹ voluntatem: intercedẽte morte vnigeniti obtinemus, iustificati gratis in sanguine ipsius, in quo (sicut idem dicit) habem⁹ redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorũ,
F secũdum diuitias gratiæ eius. Cur, inquis, per sanguinẽ, quod potuit facere per sermonem? Ipsum interroga. Mihi scire licet quòd ita: cur ita, nõ licet. Nunquid dicit figmentũ ei qui se finxit, quid me finxisti sic? Sed hæc stultitia ei videntur, nõ potest tenere risum. Audite cachinnos. Quomodo, ait, iustificari nos vel recõciliari deo per mortẽ filij eius dicit apostolus, qui tanto amplius aduersus hominẽ irasci debuit, quanto amplius homines in crucifigendo filium suum deliquerunt, quàm in trãsgrediendo primũ eius præceptũ vnius pomi gustu? Quasi non potuerit deo in vno eodémq; facto & displicere iniquitas malignantium, & placere pietas patientis. Et ait: Quòd si tantũ fuerat illud Adæ peccatum, vt expiari non posset nisi morte Christi, quam expiationem habebit ipsum homicidium quod in Christum commissum est? Breuiter respondemus, ipsum sanguinem quem fuderunt, & interpellationem ipsius quem occiderunt. Addit etiam: Nũquid mors innocentis filij intantũ deo patri placuit, vt per ipsam recõciliaretur nobis, qui hoc peccãdo cõmisimus, propter quod innocens dominus est occisus: nec, nisi hoc maximum fieret peccatum, illud multo leuius potuit ignoscere? Non mors, sed voluntas placuit spõte morientis, & illa morte expungentis mortem, operantis salutem, restituẽtis innocentiã, triumphantis principatus & potestates, spoliantis inferos, ditantis superos, pacificantis quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, omnia instaurantis. Et quoniam hæc tam pretiosa mors voluntarie

Rom.10.a
Iob.10.b
1.Cor.4.b
1.Tim.3.d
Mat.11.d
2.Cor.4.a
2.Tim.2.d
Gene.15.b
Ioan.8.g
Matt.21.a
Esa.59.a

G suscipienda aduersus peccatum, non tamen poterat fieri nisi per peccatum: non delectatus quidē, sed tamē bene vsus malitia sceleratorum, & mortem de morte, & de peccato damnauit peccatum. Et quanto illorum maior iniquitas, tāto huius voluntas sanctior, & eo potentior ad saluādum, quatenus tanta mediante potentia antiquum illud quanuis grande peccatum, necessariò tamē huic quod in Christum commissum est cederet, tāquam min⁹ maiori. Nec peccato siue peccātib⁹ asscribitur hæc victoria, sed bene vtenti peccato, & peccātes fortiter perferenti, & conuertenti in vsum pietatis quicquid in ipsum ausa est crudelitas impiorum. Fuit verò sanguis qui effusus est, tam multus ad ignoscendū, vt ipsum quoque peccatum maximum quo factum est vt effunderetur, deleret, ac per hoc de antiqui illius vtpote leuioris deletione nullā omnino dubietatem relinqueret. Deinde iste: Cui vero, inquit, non crudele & iniquum videtur, vt sanguinem innocentis in precium aliquod quis requisierit, aut vllo modo ei placuerit innocentem interfici, nedum deus tam acceptam filij mortē habuerit, vt per ipsam vniuerso recōciliatus sit mundo? Non requisiuit deus pater sanguinem filij, sed tamen acceptauit oblatum, non sanguinem sitiēs, sed salutem, quia salus erat in sanguine. Salus plane, & nō sicut iste sapit & scribit, sola charitatis ostēsio. Sic enim cōcludit tot calūnias & inuectiones suas, quas in deū tam impie quàm imperite euomuit, vt dicat H totum esse quod deus in carne apparuit, nostrā de verbo & exēplo ipsius institutionem, siue vt postmodum dicit, instructionē, totū quod passus & mortuus est, suę erga nos charitatis ostensionem vel cōmendationem. Cęterum quid prodest quòd nos instituit, si nō restituit? Aut nūquid frustra instruimur, si non prius destruatur in nobis corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato? Si omne quod profuit Christus, in sola fuit ostēsione virtutum, restat vt dicatur quòd Adā quoque ex sola peccati ostensione nocuerit. Siquidem pro qualitate vulneris allata est medicina. Sicut enim in Adam omnes moriūtur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Ergo sicut hoc, ita & illud. Si vita quam dat Christus, non est alia quàm institutio eius: nec mors vtique quam dedit Adam, alia erit similiter quàm institutio eius: vt ille quidē ad peccatū exēplo suo, hic verò exemplo & verbo ad bene viuendum, & se diligendū homines informarent. Aut si Christianæ fidei, & non hæresi Pelagianæ acquiescentes, generatione nō institutione traductū in nos confitemur Adæ peccatum, & per peccatum mortem: fateamur necesse est & à Christo nobis non institutione sed generatione restitutam iustitiam, & per iustitiam vitam: vt sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationē, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. *Rom.5.c* Et si ita est, quomodo is dicit cōsilium & causam incarnationis fuisse, vt mundum luce suæ sapientię I illuminaret, & ad amorem suum accenderet? Vbi ergo redemptio? A Christo nempe, vt fateri dignatur, illuminatio & prouocatio ad amorem. Redēptio & liberatio à quo? Esto quòd Christi aduentus illis prosit qui se illi possunt cōformare per vitam, & vicem ei dilectionis rependere, quid de paruulis? Quam dabit lucem sapientiæ vix adhuc captantibus lucē vitæ? Vnde ascendent ad dei amorem, qui necdum matres suas amare nouerunt? Nihilne proderit eis aduentus Christi? nihil quòd complātati sunt similitudini mortis eius per baptismū, quoniam nondum possunt prohibente ętate Christū sapere aut amare? Redemptio itaque, ait, nostra est illa summa in nobis per Christi passionem dilectio. Ergo paruuli nō habent redemptionem, quia non habent summam illam dilectionē. An sicut nō habēt vnde diligant, ita nec vnde pereāt, vt non sit eis in Christo necessaria regeneratio, vtpote quibus generatio ex Adam nihil nocuerit? Si hoc sapit, cum Pelagio desipit. Quicquid horum sentiat, patet quantum humanæ sacramento salutis inuideat, quantum quod in ipso est, euacuet alti dispensationem mysterij, qui totum de salute tribuit deuotioni, regenerationi nihil: qui nostræ gloriā redemptionis, & summam salutis non in virtute crucis, non in precio sanguinis, sed in nostræ constituit conuersationis profectibus. *Gala.6.d* Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, in qua est salus, vita, & resurrectio nostra. Et quidem tria quædam præcipua in hoc opere nostræ salutis intueor: formam humilitatis, in qua deus semetipsum exinanauit: K charitatis mēsuram, quā vsque ad mortem, & mortem crucis extendit: redemptionis sacramētum, quo ipsam mortem quam pertulit, sustulit. Horum duorum priora sine vltimo sic sunt, ac si super inane pingas. Magnū profecto & valde necessarium humilitatis, magnum & omni acceptione dignum charitatis exemplum: sed non habent fundamentum, ac proinde nec statum, si desit redemptio. Volo totis nisibus humilem sequi Iesum, cupio eum qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me, quibusdam brachiis vicariæ dilectionis amplecti, sed oportet me & agnum manducare paschalem. Nisi enim manducauero carnem eius, & bibero eius sanguinem, nō habebo vitam in memetipso. Aliud est sequi Iesum, aliud tenere, aliud & manducare. Sequi, salubre consilium: tenere & amplecti, solenne gaudium: manducare, vita beata. Caro enim eius vere est cibus, & sanguis eius vere est potus. *Ioan.6.f* Panis est dei qui de cœlo descendit, & dat vitā mundo. Quis status gaudio siue cōsilio absque vita? Nēpe haud alius quàm picturæ absque solido. Ergo nec humilitatis exēpla, nec charitatis insignia præter redemptionis sacramentum sunt aliquid. Hæc domine pater, de labore manuum pueri vestri qualiacunq; tenetis aduersus pauca quidē nouæ hęreseos capitula: vbi si non aliud quàm zelum agnoscitis meum, tamen propriæ interim conscientiæ satisfeci. Nam cum non esset quod agerem pro iniuria fidei quam dolebā, operę mihi precium arbitror, si illum monui cuius arma potentia dei, ad destructionem contrariarum adsertionum, ad destruendā omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam dei, & in captiuitatē redigendū omnem intellectum in obsequiū Christi. L Sunt & alia in aliis eius scriptis non pauca nec minus mala capitula, ad quæ nec temporis nec epistolæ angustia respōdere permittit. Quanquam nec necessarium putem, cum sint adeo manifesta, vt ipsa etiam vulgata fide facilè refellantur. Collegi tamen aliqua, & transmisi.

Ad eundem ex persona domini Remensis.
Epistola CXCI.

REVERENDISSIMO domino, & charissimo patri dei gratia summo pontifici Innocentio, Sanson Remorum archiepiscopus, Ioslenus Suesfionensis, Gaufridus Cathalaunensis, Aluisus Attrebatensis, voluntarium debitæ subiectionis obsequium. Auribus occupatis ad plurima, sermonem facimus abbreuiatū de prolixo negocio, pro eo maxime quia idipsum diffusius ac plenius continetur in literis domini Senonensis. Petrus Abailardus Christianæ fidei meritum euacuare nititur, dum totū quod deus est, humana ratione arbitratur se posse cōprehendere. Ascendit vsque ad cœlos, & descēdit vsq; ad abyssos. Nihil est quod lateat eum, siue in profundum inferni, siue in excelsum supra. M Homo est magnus in oculis suis, de fide contra fidem disputans, ambulans in magnis, & in mirabilibus super se, scrutator maiestatis, hęresum fabricator. Iamdudum fecerat librum de sua trinitate, sed sub legato Romanæ ecclesiæ igne examinatus est, quia inuenta est eo iniquitas. Maledictus qui reædificabit ruinas Hierico. Surrexit à mortuis liber ille, & cum eo multorum hæreses quæ dormierant, surrexerunt, & apparuerunt multis. Iamiam extendit palmites suos vsq; ad mare, & vsq; ad Romam propagines eius. Hæc gloriatio hominis illius, quòd liber suus in curia Romana habet vbi caput suum reclinet. Hinc cōfirmatus & cōfortatus est furor eius. Propterea cum in conspectu episcoporū super his argueret eum abbas Claræuallis zelo fidei & iustitiæ armatus, nec confessus est, nec negauit: sed à loco & iudice quem sibi ipse elegerat, sine læsione, sine grauamine, vt suam prolōgaret iniquitatem, sedem apostolicā appellauit. Episcopi autē qui propter hoc in vnum conuenerant, vestræ reuerentiæ deferentes, nihil in personam eius egerunt, sed tantummodo capitula librorum eius à sanctis patribus condemnata, ne morbus serperet, medicinali necessitate abiudicauerunt. Quia ergo homo ille multitudinem trahit post se, & populum qui sibi credat habet, necesse est vt huic contagio celeri remedio occurratis. Sero enim medicina paratur, cum mala per longas inualuere moras. Processimus in hoc negocio quousque ausi sumus,

tuum

A tuum est de cætero beatisśime pater prouidere ne in diebus tuis aliqua hæreticæ prauitatis macula decor ecclesiæ maculetur. Tibi commissa est sponsa Christi, amice sponsi: tuum est tandem vni viro virginem castam exhibere Christo.

Ad magistrum Guidonem de castello qui Petri discipulus fuerat, & de quo potiśsimum præsumebat: qui postea fuit papa Cælestinus. Epistola CXCII.

VENERABILI domino & charisśimo patri magistro Guidoni sanctæ Romanæ ecclesiæ dei gratia presbytero cardinali, B. Clarqualllis vocatus abbas, non declinare ad dexterā nec ad sinistram. Iniuriam facio vobis si aliquem à vobis ita diligi credam, vt cum eo pariter eius errores diligatis. Quisquis enim sic aliquem diligit, nondum nouit quemadmodum oporteat eum diligere. Talis nanque dilectio terrena est, animalis, diabolica, nocens æquè diligenti atque dilecto. Existiment alij de aliis prout volunt, ego adhuc de vobis æstimare non possum nisi quod vicinum est rationi, quod ad lineam pertinet æquitatis. Quidam prius iudicant, & postea probant: ego de potione vtrum dulcis sit an amara, ante gustum non iudicabo. Magister Petrus in libris suis prophanas vocum nouitates inducit & sensuum, disputans de fide contra fidem, verbis legis legem impugnat. B Nihil videt per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem omnia intuetur, ambulans in magnis & in mirabilibus super se. Melius illi erat si (iuxta titulū libri sui) seipsum cognosceret, nec egrederetur mensuram suam, sed saperet ad sobrietatem. Ego non eum accuso apud patrem, est qui eum accuset, liber suus, in quo sibi male complacuit. Cum de trinitate loquitur, sapit Arrium: cum de gratia, sapit Pelagium: cum de persona Christi, sapit Nestorium. Minus de vestra æquitate præsumo si diu vos rogauero vt in causa Christi nullū Christo præponatis. Illud autem scitote quia expedit vobis quibus potestas data est à domino, expedit Ecclesię Christi, expedit illi etiam homini, vt ei silentium imponatur, cuius maledictione os plenum est, & amaritudine & dolo.

Ad magistrum Yuonem cardinalem, de eodem. Epistola CXCIII.

DILECTISSIMO suo Yuoni sanctę Romanę Ecclesiæ dei gratia presbytero cardinali, B. Claræuallis abbas, diligere iustitiam, & odire iniquitatem. Magister Petrus Abailardus sine regula monachus, sine solicitudine prælatus, nec ordinem tenet, nec tenetur ab ordine. Homo sibi disśimilis est: intus Herodes, foris Ioannes, totus ambiguus, C nihil habens de monacho præter nomen & habitum. Sed *Gala. 6. b* quid ad me? Vnusquisque onus suum portabit. Aliud est, quod disśimulare non possum, quod pertinet ad omnes qui diligunt nomen Christi. Iniquitatem in excelso loquitur, integritatem fidei, castitatémque Ecclesiæ corrumpit. Transgreditur terminos quos posuerunt patres nostri, de fide, de sacramentis, de sancta trinitate disputans & scribens: singula pro sua voluntate mutat, auget, & minuit. In libris & in operibus suis ostendit se fabricatorem mendacij, & cultorem peruersorum dogmatum, hæreticum se probans non tam in errore quàm in pertinacia & defensione erroris. Homo est egrediens mensuram suam, in sapientia verbi euacuās virtutem crucis Christi. Nihil nescit omnium quæ in cælo & quæ in terra sunt, præter seipsum. Damnatus est Suesśione cum opere suo coram legato Romanæ ecclesiæ. Sed quasi nō sufficeret ei illa damnatio, iterum facit vnde iterum damnetur, & iam nouisśimus error peior est priore. Securus est tamen, quoniam cardinales & clericos curiæ se discipulos habuisse gloriatur, & eos in defensione præteriti & præsentis erroris adsumit, à quibus iudicari timere debuit & damnari. Si quis *Psal. 138. d* spiritum dei habet, illius versiculi recordetur: Nónne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebā? Liberet deus per vos & per cæteros filios suos Ecclesiā suam à labiis iniquis, & à lingua dolosa.

Rescriptum domini Innocentij papæ contra hæreses Petri Abailardi. Epistola CXCIIII.

INNOCENTIVS episcopus seruus seruorū dei, venerabilibus fratribus, Hērico Senonēsi, Sampsoni Remēsi, archiepiscopis, eorúmque suffraganeis, & charisśimo in D Christo filio Bernardo Claræuallis abbati, salutem & apostolicam benedictionem. Testante apostolo, sicut vnus dominus, ita vna fides esse dignoscitur, in qua tanquam in im- *Ephe. 4. a* mobili fundamento præter quod nemo potest aliud ponere, firmitas catholicæ Ecclesiæ inuiolata consistit. Inde est quòd beatus Petrus apostolorum princeps pro eximia huius fidei confesśione, à domino ac saluatore nostro audire meruit: Tu es, inquit, Petrus, & super hanc petram ædificabo *Matt. 16. c* Ecclesiam meam. petram vtique firmitatem fidei, & catholicæ vnitatis soliditatem manifeste designans. Hæc siquidem est inconsutilis tunica redemptoris nostri, super quam milites sortiti sunt, sed eam diuidere minime potuerunt. Contra quam in initio fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum. Verùm apostoli duces dominici gregis, & eorum successores apostolici viri, ardore charitatis & zelo rectitudinis succēsi, fidem defendere, & eam in cordibus aliorum proprij sanguinis effusione plantare non dubitarunt. E Demum cessante persecutorum rabie, imperauit dominus ventis, & facta est in Ecclesia tranquillitas magna. Sed quia hostis humani generis semper circuit quærens quem deuoret: ad impugnandam synceritatem fidei, fraudulentam hæreticorum fallaciam subinduxit. Contra quos viri Ecclesiarum pastores viriliter insurgentes, eorū praua dogmata cum ipsorum auctoribus condemnarunt. In magna nanque Nicena synodo Arrius hæreticus est damnatus. Constantinopolitana synodus Manichæum hæreticum debita sententia condemnauit. In Ephesina synodo Nestorius condignam sui erroris damnationē excepit. Chalcedonensis quoque synodus Nestorianam hæresim, & Eutychianam cum Dioscoro & eius complicibus iustisśima sententia confutauit. Marcianus præterea licet laicus, Christianisśimus tamen imperator, catholicæ fidei amore succēsus, prædecessori nostro sanctisśimo papæ Ioanni scribens aduersus eos qui sacra mysteria prophanare contendunt, inter cætera sic loquitur, dicens: Nemo clericus, vel militaris, vel alterius cuiuslibet cōditionis, de fide Christiana publice tractare conetur in posterum. Nam iniuriam facit iudicio reuerēdisśimæ synodi, si quis semel iudicata & recte disposita reuoluere, & iterum disputare contendit: & in contemptores huius legis tanquam in sacrilegos pœna non deerit. Igitur si clericus erit qui publice tractare de religione ausus fuerit, à consortio clericorum re- F mouebitur. Dolemus autem, quoniā sicut literarum vestrarum inspectione, & misśis à vestra fraternitate nobis errorū capitulis cognouimus, in nouisśimis diebus, quando instant tempora periculosa: in Petri Abailardi perniciosa doctrina & prædictorum hæreses, & alia peruersa dogmata catholicæ fidei obuiantia pullulare cœperunt. Verùm in hoc maxime consolamur, & omnipotenti deo gratias agimus: qui in partibus vestris pro patribus tales filios suscitauit, & tempore apostolatus nostri in Ecclesia sua tam præclaros voluit esse pastores, qui noui hæretici calumniis studeāt obuiare, & immaculatam sponsam vni viro virginē castam exhibere Christo. Nos itaque qui in beati Petri cathedra (cui à domino est dictum: Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos) li- *Luc. 22. d* cet indigni residere cōspicimur: communicato fratrum nostrorum episcoporum & cardinalium consilio, destinata nobis à vestra discretione capitula, & vniuersa ipsius Petri peruersa dogmata sanctorum canonum auctoritate cum suo auctore damnauimus, eíque tanquam hæretico perpetuum silentium imposuimus. Vniuersos quoque erroris sui sectatores & defensores à fidelium consortio sequestrandos, excōmunicationísque vinculo innodādos esse censemus. Datum Laterani decimoseptimo Kalendas Augusti.

G

Ad episcopum Constantiensem, de Arnaldo de Brixia.

Epistola CXCV.

Matt.24.d SI SCIRET paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non fineret perfodi domum suam. Scitis quia fur de nocte irruperit domum, non vestram sed domini, vobis tamen commissam? Sed dubium esse non potest, scire vos quod apud vos fit, quando id vsque ad nos vtique tam remotos potuit peruenire. Nec mirum si non horam præuidere, aut nocturnum furis ingressum obseruare quiuistis. Mirum autem si deprehensum iam non agnoscitis, non tenetis, non prohibetis exportare spolia vestra, imò preciosissimas Christi exuuias: animas videlicet quas sua imagine præsigniuit, suo cruore redemit. Adhuc forsan hæretis, & miramini quemnam dicere velim. Arnaldũ loquor de Brixia, qui vtinam tam sanæ esset doctrinæ, quàm districtæ est vitæ. Et si vultis scire, homo est neque manducans neque bibens, solo cum diabolo esuriens & sitiens sanguinem animarum. Vnus de numero illorum quos apostolica vigilãtia notat, habentes formam pietatis, virtutem illius penitus abnegantes. Et ipse dominus: Venient (inquiens) ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Is ergo vsque ad hanc ætatem vbicunque conuersatus est, tam fœda post se & tam sæua reliquit vestigia, vt vbi semel fixerit pedem, illuc vltra redire omnino non audeat. Denique ipsam in qua natus est valde atrociter commouit terram, & côturbauit eam. Vnde & accusatus apud dominum papam schismate pessimo, natali solo pulsus est, etiã & abiurare côpulsus reuersionem, nisi ad ipsius apostolici permissionem. Pro simili deinde causa & à regno Francorũ exturbatus est schismaticus insignis. Execratus quippe à Petro apostolo, adhæserat Petro Abailardo, cuius omnes errores ab Ecclesia iam deprehensos atque damnatos, cum illo etiam & pro illo defendere acriter & pertinaciter conabatur. Et in his omnibus non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Nã etiam ita vagus & profugus super terram, quod iam non licet inter suos, non cessat apud alienos, tanquam leo rugiens circuiens & quærens quem deuoret. Et nunc apud vos, sicut accepimus, operatur iniquitatem, & deuorat plebem vestrã sicut escã panis. Cuius maledictione & amaritudine os plenum est, veloces pedes eius ad effundendum sanguinẽ. Côntritio & infelicitas in viis eius: & viam pacis non cognouit. Inimic⁹ crucis Christi, seminator discordiæ, fabricator schismatum, turbator pacis, vnitatis diuisor. Cuius dẽtes arma & sagittæ, & lingua eius gladius acutus. Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. Vnde & solet sibi allicere blãdis sermonibus, & simulatione virtutum, diuites & potentes, iuxta illud: Sedet in insidiis cum diuitib⁹ in occultis, vt interficiat innocentem. Demum cum fuerit de illorũ captata beneuolentia & familiaritate securus: videbitis hominem aperte insurgere in clerum, fretum tyrannide militari insurgere in ipsos episcopos, & in omnem passim ecclesiasticum ordinem desæuire. Hoc scientes, nescio an melius salubriúsve in tãto discrimine rerum agere valeatis, quàm (iuxta apostoli monitũ) auferre malum ex vobis: quáquam amicus sponsi ligare potius ꝙ fugare curabit: ne iam discurrere, & eo nocere plus possit. Hoc enim & dominus papa dum adhuc esset apud nos, ob mala quæ de illo audiebat, fieri scribendo mandauit: sed non fuit qui faceret bonum. Denique si capi vulpes pusillas demolientes vineam scriptura salubriter monet: num multo magis lupus magnus & ferus religandus est, ne Christi irrumpat ouilia, oues mactet & perdat?

(Marginalia: 2.Tim 3.a; Matt.7.b; H; Psal.9.c; I; 1.Cor.5.d; Canti.2.d)

Ad Guidonem legatum, de eodem.

Epistola CXCVI.

ARnaldus de Brixia, cuius conuersatio mel, & doctrina venenum: cui caput columbæ, cauda scorpionis est: quem Brixia euomuit, Roma exhorruit, Frãcia repulit, Germania abominatur, Italia non vult recipere: fertur esse vobiscum. Videte, quæso, ne vestra auctoritate plus noceat. Nam cum & artem habeat & voluntatem nocendi, si accesserit fauor vester, erit funiculus triplex, qui difficilè rumpitur, supra modum (vt vereor) nociturus. Et vnum existimo de duobus, si tamen verum est quòd vobiscum hominem habeatis, aut minus scilicet notum vobis esse illum, aut vos (quod est credibilius) de eius correctione confidere. Et vtinam id non frustra. Quis det de lapide hoc suscitare filium Abrahæ? Quàm gratum munus susciperet mater Ecclesia de manibus vestris vas in honorẽ, quod tandiu passa est in contumeliam? Licet tentare, sed vir prudens cautus erit nõ trãsgredi præfinitum numerum ab apostolo, qui ait: Hæreticum hominem post vnam & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit proprio iudicio condẽnatus. Alioquin familiarem habere, & frequẽter admittere ad colloquendum, ne dicam ad côuiuandum, suspicio fauoris est, & inimici hominis fortis armatura. Secure annũciabit & facile persuadebit quæ volet domesticus & côtubernalis legati apostolicæ sedis. Quis enim à latere domini papæ mali quippiam suspicetur? Sed & si in manifesto peruersa loquitur, quis se facilè opponere audeat vestro collaterali? Deinde videtis qualia post se, vbicunque habitauit, reliquit vestigia? Nõ sine causa vigor apostolicus hominem Italia ortum transalpinare coêgit, repatriare non patitur. Quis vero extraneorum ad quos eiectus est, non eum omnimodis cuperet suis reddidisse? Et certè sic se habere ad omnes, vt omnibus odio habeatur, approbatio iudicij est quod portat, ne quis dicat subreptum fuisse domino papæ. Quale est ergo summi pontificis suggillare sententiam, & illam sententiam cuius rectitudinem eius ipsius in quem data est, etsi lingua dissimulat, vita clamat? Itaq; fauere huic, domino papæ contradicere est, etiam domino deo. Per quencunque enim iusta sententia iuste detur, ab illo certum est processisse, qui loquitur in propheta: Ego qui loquor iustitiam. Confido autem de vestra prudẽtia & honestate, quia visis his literis de veritate certus, non abducemini amodo quippiam adsentire in hac re nisi quod vos deceat, & Ecclesiæ dei expediat, pro qua legatione fungimini. Diligimus vos, & ad vestrum obsequium parati sumus.

(Marginalia: K; ad Tit.3.c; L; Esa.63.a)

Ad Petrum Bisuntinum decanum.

Epistola CXCVII.

PEregrinationem abbatis Cariloci sic accipim⁹ quasi iam mortuum eum videamus. Vobis maximè (quod vehementer doleo) imputatur quicquid illi periculi imminet, quicquid laboris incumbit. Non hoc à vobis expectauimus, quia nec meruimus. Alium vos putauimus, & alium experimur. Testimonium perhibent vobis qui interfuerunt actioni, quòd nec syncere, nec secundum iustitiam in ea vos habuistis. Et credo ex parte. Nam & venerabilis abbas Bellæuallis nõ multum sibi complacet in vobis. Nolite, quæso, nolite persequi seruos dei, quibus ab ipso dictum legitis: Qui vos tangit, tãgit pupillam oculi mei. Nolite radicitus euellere de cordibus nostris, si quid aliquãdo bene sensimus de vobis. Et hæc ita dicimus vobis, nõ quia vos non diligimus, sed vt de medio fiat quo potest côtingere vt nõ diligamus. Dico autẽ tãquã amic⁹: nõ expedit vobis, neq; Ecclesię vestræ, vt domino papæ quod actum est, sicut actum est, innotescat.

(Marginalia: Zach.2.d; M)

Ad dominum papam Innocentium. *Epistola* CXCVIII.

IN CAVSAE actione quæ per charissimum fratrẽ nostrum Guidonem Cariloci abbatem vestro côspectui prętentatur, puto satis apparet & lacessentis iniuria, & innocentia patientis, & incuria iudicis. Denique violentia calumniantis, & inopia iustitiæ compulsus est pauper confugere ad vestram præsentiam, non reputans laborem viæ, non expensas, non periculum temporis. Dedit manus morti, ne viuat in perturbatione, quietis amator. Clementer, quæso, respicite super egenum & pauperem, ne frustra vestris paternis auribus intimatus sit tantillarum virium tantus labor & dolor. Olim per epistolas semel & secũdò testificatus sum vobis de homine illo qui huic modo calumniatur, quòd sui esset & præuaricator propositi, & monasterij dissipator. Nunc autem & flens dico inimicum crucis Christi, sanctorum qui in circuitu eius sunt violentissimum oppressorem, & calumniatorem pauperum. Qui propria iam penè non habens quæ deuoret, ĩ proxima passim more tyrãnico bebacchatur. Monachum habitu mẽtiens, re exhibet vnũ de prædonib⁹, omnino immemor regulariũ obseruationũ, legũ canonumque contemptor. Frontosus ad verecũdiam, insensatus ad metũ, inflexibilis ad pietatem, ad iram præceps, audax ad facinus,

pronus

A pronus ad iniurias. Et miror quomodo vir religiosus abbas casæ dei, in monacho suo tot & tanta vitia aut ignorare possit, aut dissimulare. Sed de hoc quid ad nos? Ipse viderit. Ipse suo domino stat aut cadit. Nobis sufficit liberari de manibus eius. A vobis id omnimodis flagitamus, quod aliúde frustra tentatum est. Circunspeximus, & non erat auxiliator. Ventũ est ad cõmune refugium, illò confugimus, vbi cõfidimus liberari. Tantũ adsit pietas, nam facultas non deest. Et quidem ex priuilegio sedis apostolicæ cõstat summã rerũ ad vestram potissimum respicere summã auctoritatẽ, & plenariã potestatem. Verũ hoc inter cætera vestri singularis primatus insignia, specialius illustriúsque nobilitat vestrum, & inclytũ reddit apostolatum, si eripitis pauperem de manu fortiorum eius. Nulla meo iudicio in corona vestra preciosior gemma zelo illo vestro, quo æmulari consueuistis oppressos, nec relinquitis virgam peccatorum super sortem iustorum. Nimirum propter illud quod sequitur: Vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas. vel propter illud quod alibi dicitur: Quia dum superbit impius, incenditur pauper: & vnde alter torquetur in corpore, inde alter grauius in anima perit. Est item monasteriũ de nostro ordine vicinum huic, quod malorum similiter hominum graui infestatione vexatur, & non est qui redimat, neque qui saluum faciat. Et pro hoc quoq; puer vester paterna vestra viscera lachrymosis precibus cõ- B cutere non veretur. Qui illi sint homines, quæve occasio calumniandi: præsentium lator abbas veraci & viua voce referet vobis. Deus omnipotens vos nobis conseruet lõgis temporibus, ad nostram omnium protectionem, qui in habitu & proposito pœnitentiæ pauperẽ vitam ducimus, vt sine timore de manu inimicorum nostrorũ liberati, seruiamus illi.

Psal. 124. d

Psal. 9. d

Ad eundem. Epistola CXCIX.

VSquequo & superbit impius, & incenditur pauper? Vsquequo à tanta impudentia, innocentia tanta vexatur, & hoc viuo Innocentio? Peccata sine dubio nostra hoc faciunt, quòd dominus meus tam serò aduertit mentientes sibi, tam lentè exaudit clamantes ad se in hac causa duntaxat. Nam aliàs quidem scimus familiare esse domino meo, & cito intelligere, & facilè misereri. Propter eum qui elegit vos, & posuit vos refugium oppressorum, ponite iam tandem finem & malitiæ oppressoris, & laboribus afflictorum, quia satis vtraque res venit in lucem & manifestationẽ. Denique ad mandatum beneplaciti domini mei causa discussa & terminata est, superest vt ipsius auctoritate data sententia confirmetur. Ergóne si venerit homo mendax aduersus tantorum virorum testimoniũ (Valentinum loquor, & Granopolitanum) audietur? Iterum supplico, & ad pedes domini C mei ea qua possum mente anxia descendo, ne ab homine iniquo & doloso religiosum monasterium destrui patiatur. Etenim non parcet nostro, qui suum penè destruxit. Vnde addo solita præsumptione: Si puero vestro crederetis, hominẽ hunc qui beneficio pietatis vestræ abutitur, in claustrũ suum remitteretis, & domino abbati casæ dei mãdaretis, vt in monasterio quod ille inutiliter occupat, virum religiosum promoueret, & regularem ordinaret conuentum. Hoc pane dignum apostolatu vestro, hoc beneplacitum deo, hoc honor domino abbati casæ dei, suóque monasterio. Sic etiam liberaretis animam prædicti hominis, & ipsum cui incubat monasterium.

Ad magistrum Vlgerium Andegauensem episcopum, pro graui querela quæ erat inter ipsum & abbatissam fontis Eueradi. Epistola CC.

LACHRYMAS magis quàm literas dare libet. Sed quoniã ad neutrũ inops est charitas, & has oportet dare, & illas non omittere. Has vobis, illas mihi, & pusillis multis mei similibus qui scandalizantur. Dicitis forsitan scandalum non esse per vos. Nunquid propter vos esse negabitis? Facilè cætera portarem, tantùm vos non essetis in causa. Nam in culpa dicere non audeo. Non est meum discutere hoc, est qui quærat & iudicet. Væ homini illi per quem scandalum venit. Iudicium profecto portabit quisquis est ille vel illa. Cæterum ad vos mihi nunc sermo. Sustinete modicum quid insipiẽtiæ meæ. Quia semel cœpi, loquar ad dominum meum. Faciam satis vel ex parte zelo & affectui qui D loquitur. Non verebor ætatem, dignitate non terrebor, non cunctabor ad nomen grande magistri Vlgerij. Nã quo grandius nomen, eo grandius scandalũ. Propterea meipsum trãsgrediar, & ero insipiens. Seniorem increpabo, episcopum arguam. Magistrum conabor docere, consilium dare sapienti. Nullum præsumptionis genus prætereat charitas & æmulatio, quam olim pro sanctitate & gloria nominis vestri conceperam. Cuius gloriæ diffusum circunquaque spiritualẽ odorem, inuidia diaboli interpolatũ esse vel modice, mihi pro modico non est, sed neq; ecclesiæ dei, quæ vbiq; tam celebri gaudio in hoc meridiano lumine exultare solebat. Verũ vos quantum propriam gloriam contemnatis, satis apparet. Laudo, sed si non vsque ad iniuriam dei. Laudo & constantiam qua nec summis potestatibus ceditis de iure vestro quod putatis, sed si non pertinacius quàm constantius id agi à vobis videretur. Quàm gloriosius & certe sanctius vobis illatã iniuriam fortiter sustineretis, & famam vestrã ad gloriam dei custodiretis? quanquam nescio quomodo vel conscientiam vestram esse in tuto confiditis sub hoc scandalo. Nec enim excusat vos etiam si in quenquam alterũ iure culpam refunditis. Esto ꝙ alius mouerit scandalum, profecto compescere vos potestis. Nolle compescere, sine culpa erit? aut verò cõpescere, sine gloria erit? Malum si comprimas tuum, reputabitur tibi ad iustitiam: si alienum, ad gloriam. Quicunque E auctor sit scandali, à vobis omnimodis exigitur tolli: & in eo loco excusatum dicimus, si non potestis. An nõ denique ministerium est angelorum, tollere scandala de regno dei? Si dixeritis, quid ad nos? arguet vos illa sententia: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore eius, angelus enim domini est. Si ergo hoc scandalum cum possitis non tollitis, planè non impletis ministerium vestrum. Quod quidem an nulla sit culpa, vos iudicabitis. Ego vero nec hoc sufficere dixerim, si non & honorificatis. Est quoque quod adhuc addam, nisi quia timidior sum, fateor, quàm promisi. Sed tutius adduco magistrum, qui nõ vereatur episcopus episcopo nudam dicere veritatem. Hoc ipsum, inquit, delictum est in vobis, quòd causas habetis inter vos. Quare non magis fraudem patimini? Opposuit speculum, refulsit iustitiæ sol: emicuit veritas, næuus apparuit. Quanti est igitur nescio quæ illa possessiúcula maledicta, vt vlterius iam possit aut obumbrare tam manifestam veritatem, aut impedire tam optatam correptionem? Inspiret deus vobis acquiescere consilio, vt non dicam nostro, sed omnium qui a mulantur vos dei æmulatione, reuerende & omni gloria prosequende pater.

Matt. 18. a

Matt. 13.
Mala. 2. b

1. Cor. 6. b

Ad Balduinum abbatem Reatini monasterii. Epistola CCI.

F

EPISTOLA quam misisti, affectũ tuum redolet: mouet meum. Et doleo quòd prout moueor non possum rescribere. Nec immoror in excusandis excusationibus, sciens quòd scienti me loquor. Nosti, inquam, sub qua sarcina gemo, & gemitus meus à te non est absconditus. Tu vero pro schedulæ breuitate affectum non æstimes, quem nulla sui prolixitate explicare posset oratio. Et malitia quidem occupationum potest facere vt paucis scribam, sed nõ vt parum diligam. Actum sane excludat vel impediat actus: sed nũquid affectum? Sicut mater vnicum amat filium, ita te diligebam, hærentem lateri meo, placentẽ cordi meo. Diligam & absentem, ne solatium meum ex te, & non te videar dilexisse. Eras pernecessarius mihi: atque hinc vel maxime claret quàm syncere te diligam. Hodie nẽpe non te caruissem, si quæsissem de te quæ mea sunt. Nũc autem vides ꝙ spretis vtilitatibus meis, tuis cõpendiis non inuidi, ponẽs te vtique ibi vnde aliquando transponaris super omnia bona domini tui. Tu autem cura inueniri fidelis seruus & prudens, conseruis tuis cœleste triticum communicare absq; inuidia, & absque desidia erogare: & noli frustra assumere excusationem quasi de tui nouitate, aut de imperitia, quod putas forte, vel simulas. Nam nec sterilis verecũdia grata est, nec humilitas præter veritatem laudabilis. Officium ergo tuum attende. Pelle pudorem consideratione officij, age vt magister. Nouus es, sed debitor. Et extunc te noueris debitorem, ex quo

G te alligasti. Nunquid nouitas excusabit apud creditorē dāna lucrorum? Nunquid prima tempora vacua præterire patitur fœnerator? Sed non sum, inquies, ad ista sufficiens. Quasi verò deuotio tua accepta non sit ex eo quod habes, non ex eo quod non habes. De solo tibi credito talento respondere para, securus de reliquo. Si multum accepisti, da multum. Quod si modicum est, & id tribue. Etenim qui in modico fidelis non est, nec in maximo. Totum da: quia totum repetēdus es vsque ad nouissimum quadrantem: sed sane quod habes, non quod non habes. Memento etiam voci tuæ dare vocem virtutis. Quid illud, inquis? Vt opera tua verbis concinant, imò verba operibus, vt cures videlicet prius facere q̄ docere. Pulcherrimus ordo est, & saluberrim⁹, vt onus quod portandum imponis, tu portes prior: & ex te discas qualiter oporteat aliis moderari. Alioquin subsannabit te sapiens, vtpote pigrum illum cui labor sit manum porrigere ad os. Arguet te & apostolus dicens: Tu qui alios doces, teipsum non doces? Sed & notaberis vitio phariseorum, qui alligant onera grauia & importabilia, & imponunt ea in humeros hominum, digito autē suo nolunt ea mouere. Sermo quidem viuus & efficax, exemplum est operis, facilè faciens suadibile quod dicitur, dum mōstrat factibile quod suadetur. Ergo in his duobus mandatis, verbi scilicet atque exempli, summam tui officij ad conscientiæ securitatē pendere intellige. Tu tamen si sapis, iunges & tertium: studium videlicet orationis, ad complementum vtique trinæ illius repetitionis in euāgelio de pascendis ouibus. In hoc noueris illius trinitatis sacramentum in nullo frustratum à te, si pascas verbo, pascas exēplo, pascas & sanctarum fructu orationum. Manent itaque tria hęc: verbum, exemplum, oratio: maior autem his est oratio. Nam etsi (vt dictum est) vocis virtus sit opus, & operi tamen & voci gratiam efficaciámque promeretur oratio. Heu auellor, abripior, non licet vltra. Illud tamen breuiter admonitus sis, vt quàm citius poteris, graui me cures soluere cura: & quid sibi vult quod inter alia questus es, vulnus à quo non sperabas te pertulisse, non negligas manifestius aperire. Id enim anxie me solicitat.

Prou.26.b Rom.2.c Matt.23.a H Ioan.21.d

Ad clerum Senonensem.
Epistola CCII.

DESTITVTI Benedicto pastore vestro, opus est charissimi, vt de substituendo alio solicitè satagatis. Sed sanè id non præcipitanter agendum, non tumultuose, aut inconsulte: ne forte euacuetur quod præter rationē & ordinem præsumitur, & vos intrare incipiatis circuitum quorundam qui in circuitu vestro sunt. De vicinis, si placet, ecclesiis sumite experimentum, & illarum vexatio det intellectum auditui in causa præsenti. Grandis quippe res est in manibus, nobili Senonensi Ecclesiæ instaurare pastorē. Grandis prorsus, nec sine grandi adorienda consilio. Expectandum proinde suffraganeorum consilium episcoporum, expectandus adsensus religiosorum qui sunt in episcopatu, atque in commune tractandum commune negocium. Alioquin dilectissimi moleste (credite) intuebimur tribulationem Ecclesię vestrę, moleste vestram ipsorum confusionem. Quod vtrūque continget facilè, si illud contingat effici quod oporteat reuocari. Ergo indicatur ieiunium, conuocentur episcopi, religiosi asciscantur: nec sua (quod absit) solennitate fraudetur tanti sacerdotis rite celebranda electio. Aderit (vt confidimus) spiritus sanctus votis vestris, & honor erit vobis honorificantibus ministerium vestrum, dum pari voto & consilio studueritis quod gloria sit dei, & salus populi.

I

Ad episcopum & clerum Trecensem.
Epistola CCIII.

Iaco.5.d

LEGIMVS: Si errauerit quis ex vobis à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Errat Ancellus noster, errat. Cui dubium? Si dimittimus eum sic, non solus errabit. Quantos trahet post se suo exemplo illustrissimus iuuenis? Nec modo sequaces, sed & omnes qui poterunt eum reuocare nec reuocabunt, eodem errore iudicamus inuolui. Mundus ego sum à sanguine eius. Et ei prædixi per epistolam, & vobis nunc dico, quia rem illicitam præsumit. Nec clerici est pugnare armis militaribus, nec subdiaconi vxorem ducere. Annunciate peccatori opus eius, ne ille in peccato suo moriatur: sanguinem vero eius de manu vestra requirat, qui suo eum redemit sanguine precioso. En de cœlo clamat: Virgo Israël corruit, & non est qui subleuet eam. Quousque in luto aurum iacet? Tollite margaritam, tollite, leuate splendissimam atque preciosissimam gemmam de sterquilinio. Leuate eam antequam porcorum, id est spurcorum spirituum pedibus conculcetur, & iam non sit vas in honorem, sed in contumeliam.

K Amos 5.a

Ad abbatem sancti Albani.
Epistola CCIIII.

ETSI facie ignotus es mihi, sed non fama: nec parum aut vile quid tui gratulor me tenere munere illius. Nam talis fateor per eam insinuatus es meo pectori, vt licet in multis occupatum, ipsa tamen serenissima recordatio tui, mi dilectissime frater, facilè me plerumque ex omnibus vindicet sibi: ita vt in ea libenter immorer, & suauiter requiescam. Cæterum quo memoriam plus accepto, eo auidius suspiro præsentiam. Sed quando istud, aut si quando istud? Vtique & si non ante, profecto in ciuitate dei nostri, si tamen non habemus hic manentem ciuitatem, sed illam inquirimus. Ibi ibi videbimus nos, & gaudebit cor nostrum. Interim vero delectabor & lætabor nihilo minus in his quæ dicta sunt mihi, sperans & expectans quod reliquum est de visione corporali in die domini, vt gaudium meum plenum sit. Adde obsecro ad ea bona quæ abs te & de te nobis assidue veniunt, tuas tuorúmque pro nobis orationes, pater charissime & desideratissime.

L

Ad episcopum Rofensem.
Epistola CCV.

DVRE scribitis non merenti. Quid peccaui? Si monui magistrum Robertum Pullum aliquantum tempus facere Parisius, ob sanam doctrinam quæ apud illum esse dinoscitur, id putaui necessarium, & adhuc puto. Si rogaui sublimitatem vestram vt permitteretis, etiam nunc idipsum rogarem, nisi eam de priori prece indignatam sensissem. Si dixi hominem fultum gratia amicorum, quorum in curia non minima auctoritas est: id dixi quod vobis formidaui, & adhuc formido. Nam quòd post appellationem factam extendistis manum (vt accepimus) ad res appellantis, nec laudaui, nec laudo. Veruntamen voluntati vestræ in aliquo contradicere nec consului ei, nec consulo. Decætero vestri sumus: coronam vestram suscipere & colere semper digna & debita veneratione parati. Huius testimonio conscientiæ audemus adhuc ad vos (prece duntaxat atque consilio) vt magister Robertus cum integritate gratiæ vestræ per aliquantū tempus possit Parisius demorari. Retribuat vobis dominus in vitam æternam, quòd viscera nostra refouistis: filios nostros loquor, quos misimus in Hyberniam.

M

Ad reginam Hierosolymorum.
Epistola CCVI.

AVDIERVNT homines quòd locum gratię habeam apud vos: & multi profecturi Hierosolymam petunt se vestræ excellentiæ per me commendari. Ex quibus est iste iuuenis consanguineus meus, iuuenis, vt aiunt, strenuus in armis, suauis in moribus. Et gaudeo quòd ad tempus elegit militare deo magis quàm seculo. Itaque facite morem vestrum: & bene sit huic propter me, sicut cæteris omnibus propinquis meis fuit, qui per me vobis innotescere potuerunt. Decætero cauete ne voluptas carnis & gloria temporalis impediant vobis iter regni cœlestis. Nam quid prodest paucis diebus regnare super terram, & regno cœlorum æterno priuari? Sed confido in domino quòd melius facietis: & si verum est testimonium quod de vobis perhibet charissimus auūculus meus Andreas, cui multum credimus, & hic & in æternum deo miserante regnabitis. Peregrinis, egenis, & maxime inclusis curam impēdite, quia talibus hostiis promeretur deus. Scribite nobis frequentius: quia & vobis non oberit, & nobis proderit, si esse vestrum & bona studia plenius certiúsque nouerimus.

Ad

Ad Rogerium regem Siciliæ.
Epistola CCVII.

A LOnge latéque satis dilatata est magnificentia vestra super terram. Etenim gloria nominis vestri quos fines nō attigit? Sed audite consilium diligentis vos. Studete, quod in vobis est, hanc ipsam gloriam referre ad illum à quo est, si non vultis eam perdere, aut certe perdi ab ea. Hoc autem sic fiet, si inter eos quos regiæ magnificentiæ celebris opinio euocat de longinquo, discretionis oculum aperitis, manúmque extenditis non tam cupidis quàm egenis. Et vere beatus qui intelligit non super cupidum, sed super egenum & pauperem. Illum inquam pauperem qui inuitus petit, & verecūde accipit, & accipientis glorificat patrem suum qui in cœlis est. Cum autē deo sua gloria de vestro munere ex ore egentium ita fideliter resignabitur, vberiori proculdubio riuo fluat vobis necesse est ille fons gloriæ, qui diligentes se diligit, & glorificat glorificantes se: vt qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metat. Pro huiusmodi obsecro vos ponere oculos vestros super latorem præsentium, quem pro certo ad vestram regiam præsentiam non cupiditas traxit, sed coegit necessitas. Necessitas (dico) nō sua, sed suorum, multorum videlicet à quibus missus est seruorū dei fidelium. Audite patienter quid patiantur. Audite & compatimini: quia si compatimini, & conregnabitis. Nec contemnendum regi regnare cum talibus. Ipsorum est enim regnum cœlorū, qui contempserunt vitam mūdi. Facite vobis illos amicos de mammona iniquitatis: vt cum defeceritis à terreno regno vestro, recipiant vos in suum regnum æternum.

Psal. 40. a
2. Cor. 9.
2. Tim. 2. b
B
Luc. 16. b

Ad eundem. Epistola CCVIII.

SI me quæritis, ecce ego, & pueri mei quos dedit mihi deus. Fertur nanque mea humilitas inuenisse gratiam apud regiam maiestatem, ita vt quærat videre me. Et quis ego sum vt dissimulem beneplacitum regis? Accurro, & qui quærebar, ecce adsum: non in præsentia corporis infirma, in qua despexit dominum Herodes, attamen in visceribus meis. Nam quis me separabit ab his? Sequar eos quocunque ierint: & si habitauerint in extremis maris, non erunt absque me. Habes rex lumen oculorum meorum, habes cor meum, & animam meam. Quid si modicum nostri abest? Corpusculum loquor, vile istud mancipium, quod etsi voluntas exponeret, sed retineret necessitas. Non valet sequi volantem animum, quoniam infirmum est, & solum penè illi superest sepulchrū. Sed quæ cura? Anima mea in bonis demorabitur, cum semen meum hæreditabit terram. Semē meum, semen bonum, germinabit, si tamen in terrā bonam ceciderit. Lætabitur & delectabitur in crassitudine anima mea, quippe (vt confido) dabitur illi de fructu manuum suarum. Reposita est hæc spes mea in sinu meo, vt patienter feram ab his vel corpore separari. Nō mireris rex. Antè elegissem à corpore peregrinari, quàm istos emittere, si sol[9] causæ deesset deus. Suscipe illos tanquam aduenas & peregrinos, veruntamen ciues sanctorū, & domesticos dei. Parū dixi ciues, reges sunt. Ipsorum est enim regnum cœlorum, iure & merito paupertatis. Non decet frustra è longinquo esse vocatos, & suis sedibus exules inutili peregrinatione vagari. Putas poterunt cantare cāticum domini in terra aliena? Sed non rectè forte dixerim alienam, quæ semini bono spontaneum expandit sinum, & preciosum depositum iam læto in gremio piè fouere suscepit. Cecidit, vt video, cecidit granum bonum in terram bonam & optimam: spero in domino quòd radicabit, germinabit, multiplicabitur, & referet fructum in patientia. Porro hunc cum rege partibor, & vnusquisque secundum suū laborem accipiet.

Luc. 23. a
C
2. Cor. 3. c

Ad eundem. Epistola CCIX.

HAbetis quod petistis, fecistis quod promisistis. Quos in verbo vestro exposuimus, & misimus peregrinari, regia sunt liberalitate suscepti. Occurristis eis cum panibus, eduxistis eos in refrigerium, constituistis eos super excelsam terram, vt comedant fructus agrorum, vt sugant mel de petra, oleúmque de saxo durissimo: butyrum de armento, & lac de ouibus, & ficus cum medulla tritici, & sanguinem vuæ bibant meracissimum. Et hæc quidem terrena sunt, sed cœlestia mercantur. Sic itur ad astra. Talibus hostiis promeretur deus. Istorum est enim regnum cœlorum, qui regi terræ in terra viuentium reddere poterunt pro his terrenis vitam & gloriam sempiternam. Misimus vobis magistrum Brunonem, olim mihi per dies multos indiuiduum comitem, nunc autem patrem multarum quidem animarum lætantium in Christo, sed egentium in seculo. Experiatur & ipse munificam manum regis, vt augeatur numerus amicorum qui ipsum recipiant in æterna tabernacula. Quod illi facitis, mihi facitis: quia quod illi deest, à me exigitur. At quia marsupium nostrum minus sufficiens est, ad vestrum sane quod aliquanto grossius esse liquet, pauperem Christi meritò destinare curaui.

D

Ad dominum papam Innocentium.
Epistola CCX.

DOminum Sampsonem Remensem gloriæ vestræ commendamus, non tanquam de cæteris, sed vere præ cæteris vnum. Idque tam secure, quàm securi sumus de suæ erga vos fideli deuotione, syncera dilectione, voluntate subdita atque obedientissima. Honoretur, quoniam vas est in honorem. Sentiat, quod in vobis est, non frustra se honorificare ministerium suum, non frustra pollere his moribus quibus honoretur deus, ornetur ecclesia, qui denique decet domini sacerdotem.

E

Ad eundem. Epistola CCXI.

DOMINVS Cantuariensis vir bonus, & testimonium habens à bonis, iniuste in causam trahitur, & ab agendo violenter retrahitur. Parabat iter; nam in vestra præsentia fuerat terminanda: & ecce intercipitur à turbine & tempestate bellorum. Sit excusatus apud vos, cui molesta est excusandi necessitas, tum quia præsumit de iustitia, tum quia desiderio desiderabat videre faciem vestram. Addit & hoc puer vester, vt si qua alia petitio est venerabilis sacerdotis: tanto citius admittatur, quanto dignior est qui petit. Audeo adhuc, & quia semel cœpi, loquar ad dominum meum. Ille ille antiquus amicus, fidelis seruus, deuot[9] filius (Robertum loquor Londonēsem episcopum) clamat ad vos, quòd occupator ille qui eum præuenit in sedem quam deo auctore ipse sortitus est, ipsius ecclesiæ vadia terrásque distraxerit, & distracta restituere nolit. Quod quàm sit iniuriosum, & qualiter corrigendum: meæ humilitatis non est tantæ sapientiæ prædicare.

Ad eundem. Epistola CCXII.

VIR ILLVSTRIS Salamāticensis quondā episcopus, rediens ab vrbe, nō pigritauit diuertere ad puerum vestrum, & auxilium ab homunculo flagitare non despexit. Quo audito, recordatus sum prophetiæ dicentis: Montes & colles coram deo humiliabuntur, & erunt praua in directa, & aspera in vias planas. Sic vos ludere nostis, alta comprimere, sedare tumentia, & enormia redigere in mensuram. Veruntamen cum tragœdiæ suæ historiam in auribus meis homo seriatim exposuisset, laudaui iudicem, iudicium approbaui, sed dico vobis, cōpassus sum iudicato. Sic quippe totam suam lachrymosam illam orationem cōclusit, tanquam in calce ipsius diceret cum propheta: Exaltatus autem humiliatus sum & conturbatus. &, Quia eleuans allisisti me. Cúmque memorarer iustitiæ vestræ, & virilis animi quem sciebam, cœpi tamen simul cogitare diuitias miserationum vestrarum quas in plurimis expertus sum, & dixi: Quis scit si conuertatur & ignoscat dominus, & relinquat post se benedictionem? Certe, inquam, in omnibus & per omnia instructus est & æmulari, & ignoscere, & debellare superbos, & parcere nihilo minus subiectis: nisi quòd magistrum sequēs, etiam cōsueuit misericordiam superexaltare iudicio. Et acquieui solita illa mea præsumptione loqui ad dominū meū, cum sim puluis & cinis. Et ministrabat materiam spei, preci fiduciam, pietati rationem, quòd aduerterem hominem non (vt adsolet) versum in furorē cum indignatione recedere, & repetere natale solum, moliri scādala, tentare seditiones: sed dedit locum iræ, & induit spiritum mansuetudinis, & declinauit ad vestros Cluniacenses, & inclinauit se humilium ge-

F
Esa. 40. a
Psal. 87. d
Psal. 101. b

G nibus: humilium precibus communiuit, armis potentibus à deo. His telis statuit aduersum vos dimicare, & rigoris murũ oppositum sibi talibus, vt iactat, pietatis machinis labefactare conabitur. Cõfidit autẽ quòd respicietis in orationẽ humilium, nec spernetis precem eorum, & vincet pietas quem tremunt potestates. Ego quoq; securus cũ talibus tendo manus, flecto genua, supplico pro supplici, audacter pronunciãs debere misero suam prodesse humilitatẽ, cui adeo insolentia sua nocuit, nec decere virtutẽ vinci à vitio in retributione.

Ad eundem. Epistola CCXIII.

QVIS mihi faciet iustitiam de vobis? Si haberem iudicem ad quem vos trahere possem, iam nunc ostenderem vobis (vt parturiẽs loquor) quid meremini. Extat quidem tribunal Christi, sed absit vt ad illud appellem vos, qui illic, si vobis necessarium, & mihi possibile esset, vellem magis totis viribus stare, & respondere pro vobis. Itaque recurro ad eum cui in præsenti datum est iudicare de vniuersis, hoc est ad vos. Vos appello ad vos: vos iudicate inter me & vos. In quo, quæso, puer vester tã male meruit de vestra paternitate, vt eum inurere & insignire placeret nota & nomine proditoris? Nunquid nõ me vestrum vicariũ dignatio vestra cõstituit in reconciliatione Petri Pisani, si forte illũ deus per me reuocare à fæce schismatis dignaretur? Si H negatis, probabo tot testibus quot in curia tunc tẽporis fuerunt. Nunquid non denique post hæc iuxta verbum domini mei homo in suo ordine & honore receptus est? Quisnam ergo constantiæ vestræ suo consilio, vel magis suo dolo subripuit indulta repetere: & quę processere de labiis vestris, facere irrita? Et hoc ego dixerim non vt apostolicũ reprehẽdam rigorem, & zelum igne dei succensum cõtra schismaticos, qui in spiritu vehementi conterat naues Tharsis, & instar Phinees confodiat fornicantes, iuxta illud: Nónne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Sed vbi non est par culpa, par plane nõ debet procedere pœna: nec conuenit eadem inuolui sententia eũ qui peccatum, cum his quos magis peccatum deseruit. Propter eum qui vt peccatoribus parceret, sibiipsi non pepercit, auferte opprobrium meum, & restituendo quem statuistis, vestræ etiam tam sanæ & integræ opinioni consulite. Super hoc iam alia vice scripseram vobis, sed quia non est responsum mihi, puto non peruenit ad vos hoc ipsum quod scripseram.

Psal. 138. d

Ad eundem. Epistola CCXIIII.

SI cura, si memoria quantulacunque mei extat adhuc in corde domini mei, & si qua portiuncula antiquæ gratiæ inuenitur etiam nunc in oculis eius à puero eius, liceat hanc experiri viro nobili & humili Nicolao Cameracensi episco- I po. Fateor me obnoxium illi, & omnium quæ pro eo facere valeo, debitorem, non solùm quia vbicunque potest honorat nos & nostros, sed & propter veritatẽ, & mansuetudinem, & iustitiã: quæ eum etiã apud vos commẽdabilem reddere possunt. Et (nisi fallor) qui eũ tribulant, falsi sunt, & non est in ore eorũ veritas. Deniq; vos probabitis, & nõ est mihi verbis laborãdũ super hoc. Est præterea cũ eo vir religiosus & sanctus Godescalcus abbas mõtis sancti Martini, pro quo similiter, si quid ad merita eius nostra interuẽtio addere potest, obnixe oro vt in suis petitionibus exaudiatur. Arbitror enim nullam illum facere quæ non digna sit exaudiri.

Ad eundem. Epistola CCXV.

SCRIBO vobis frequentissime vilis vermiculus: & in hanc impellor audaciam precibus amicorum. Fateor, audax sum, sed non mendax. Non suspicetur dominus meus in ore pueri sui inuentum iri mendacium in omnibus quæ ad ipsum scripserit. Volo amicis gerere morem, non tamen in meam mortem. Nec enim ignoro vbi legerim: Os quod mentitur, occidit animam. Falsitatem proinde nego, importunitatẽ nõ excuso: ipsa inueniat veniam, cætera non timemus. Amicus est dominus Altissiodorẽsis episcopus, & pręcipuus. Quis nesciat? Habet quã cõmunicet amico anxietatem, nõ falsitatẽ. Fidelẽ pro decano ipsius afferimus excusationẽ, absolutionẽ exigim⁹. Filij sumus vnius patris (quod solita præsumptione loquor) qui estis vos. Confidimus quia non repellet filios pater, sed volũtatem timentium se faciet, K & deprecationem eorum exaudiet, & lætos faciet illos.

Sapien. 1. c *Psal. 144. d*

Ad eundem, de comite Radulpho, & vxore eius. Epistola CCXVI.

SCRIPTVM est: Quod deus coniunxit, homo non separet. Surrexerunt viri audaces, qui non timuerunt coniunctos à deo contra deum disiungere. Neque id solum, insuper & adiecerunt coniungere non coniungendos, addentes præuaricationem. Lacerantur sacra ecclesiæ, scinduntur (proh dolor) vestes Christi, ídque (ad cumulũ doloris) ab his à quibus resarciri debuerant. Amici tui deus, & proximi tui aduersum te appropinquauerũt & steterunt. Nam qui mandatum tuum transgrediuntur, non sunt alieni, non sunt extranei à sanctuario tuo, sed eorum locum tenent quibus dixisti: Si diligitis me, mãdata mea seruate. Comitem Radulphum & vxorẽ eius deus cõiunxerat per ministros ecclesiæ, & Ecclesia per deum, qui dedit potestatẽ talem hominibus. Quomodo quos ecclesia coniunxit, disiunxit camera? In quo facto illud solũ conuenienter prouisum est, ꝙ in tenebris facta sunt opera tenebrarum. Qui enim male agit, odit lucem, & nõ venit ad lucẽ, vt non arguantur opera eius à luce. Quid meruit comes Theobald⁹? Quid peccauit homo ille? Si peccatũ est quòd diligit iustitiam, & odit iniquitatẽ, non potest excusari. Si peccatũ est ꝙ reddit regi quæ regis sunt, & quæ L sunt dei deo, non potest excusari. Si archiepiscopum Bituricensem suscepit ad imperiũ vestrum, hoc est maximũ & primum peccatũ. En sanguis iste de manu eius exquiritur. Qui retribuunt mala pro bonis, detrahunt ei, quoniam sequitur bonitatem. Multi clamant ad vos in toto corde suo, vt iniuriam filij vestri, & oppressionem ecclesiæ digna animaduersione vindicetis, & artifices huius sceleris eum ipso eorum capite, cui quicquid libuit licuit, apostolico vigore coërceatis, vt in verticem ipsius iniquitas eius descendat.

Matt. 19. a *Psal. 37. b* *Ioan. 14. b* *Psal. 37. d*

Ad eundem. Epistola CCXVII.

TRIBVLATIO & angustia inuenerũt nos. Cõmota est & contremuit terra in mortibus hominum, in exiliis pauperum, diuitum quoque vinculis & carceribus. Ipsa religio venit in opprobrium & contemptum. Probro ducitur apud nos saltem mentionem facere pacis. Nusquam fides, nusquam innocentia tuta. Amator innocẽtiæ, & pietatis cultor comes Theobaldus penè traditus est in animam inimicorum eius. Impulsus est vt caderet, sed dominus suscepit eum, & gaudet quòd iustitia & vestra obedientia in causa sit, apostolo acquiescente, qui ait: Si quid autem patimini propter iustitiã, beati. Et in euangelio: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiã. Væ nobis, hæc omnia præsentire, sed minime præcauere potuimus. Quid plura? Vt nõ penitus desolaretur terra, & omne regnũ in seipsum diuisum cõcideret, compulsus est ille deuotissimus filius vester, & ecclesiasticæ libertatis defensor, sub iureiurãdo promittere quaten⁹ sententiam excõmunicationis à legato vestro bonæ memoriæ magistro Yuone datam in terrã & personã adulteri tyrãni, qui caput & auctor extitit horũ omniũ malorum & dolorũ, atq; in ipsam adulterã, faceret amoueri. Quod sanè tamen præfatus princeps fecit prece & consilio nonnullorũ fidelium sapientiúmq; virorũ. Dicebãt nanq; id à vobis facilè & absq; læsione ecclesiæ impetrari: dũ in manu vestra sit, eandẽ denuo sententiã quæ iustè data fuit, incontinenti statuere, & irretractabiliter cõfirmare: quatenus & ars arte deludatur, & pax proinde obtineatur: & qui gloriatur in malitia, & potẽs est in iniquitate, nihil inde lucretur. Multa habeo dicere vobis, sed nõ est opus de omnibus scribere, cum præsens sit qui omnia scit, & viua voce planius potest & plenius aperire.

1. Pet. 3. c *Matt. 5. a* M

Ad eundem excusatoria, & nouissima. Epistola CCXVIII.

DOmino & patri reuerendissimo Innocentio, Bernardus nihilum id quod est. Putabam me aliquando aliquid vel modicum esse: sed nunc, vt sentio, prorsus ad nihilum redactus sum dum nesciui. Nec enim me dixerim omnino nihilum tũc fuisse, cum oculi domini mei super puerum suum essent, & aures eius ad preces meas: cum omne quod scriberem, obuiis manibus accepisset, & vultu hilari perlegisset,

A perlegisset, benignissime atq; plenissime ad omnia postulata respondens. Modo autem me meritò non modicum dico, sed nihilum: quoniam ab heri & nudiustertius auertit faciem suã à me. Cur hoc? Quid peccaui? Multum fateor, si pecunia cardinalis Iuonis bonæ memoriæ meo arbitrio distributa fuit, & non ad nutũ ipsius: quod vtique ad aures domini mei fuisse perlatũ, mihi relatum est. Sed confido quia nunc huius rei veritatẽ cognoscetis, & veritas liberabit me. Nõ sum tam hebes, vt ignorem ecclesiæ esse, quicquid ille rerum suarum nõ dederit. Sed iam audite simpliciter veritatẽ. Si inuentum fuerit in ore meo mendacium, ipsum os meum condemnabit me. Quando homo exuit hominem, absens eram, imò & valde remotus. Audiui autem ab his qui affuerũt, quòd ipse fecerit suũ testamentũ; & quod fecit, fecit & scribi: & de rebus suis quæ voluit quibus voluit ipse diuisit: quod residuũ fuit, duobus abbatibus assistentibus tunc sibi, & mihi pariter qui absens eram, diuidendum cõmisit: eo quòd nobis nota essent loca pauperiora sanctorum. Porro abbates illi domũ venientes, & non inuenientes me (detinebar enim tunc temporis ex vestro mãdato pacis quærendæ negociis) nihilo minus pecuniam sicut eis visum est diuiserunt, me non solùm nõ conniuente, sed & nesciente quid fecerint. Cedat iam, si placet, manifestæ indignatio veritati: nec mihi deinceps frons rugetur, aut supercilium deponatur: sed solita redeat serenitas blando & benigno vultui, ac suo denuo sole læta facies induatur. Nã B quòd item cõperi displicuisse me in multis scriptitationibus meis, hoc me iam metuere non oportebit: quoniam facilè emendabo. Scio scio, præsumpsi plus quàm oportuit: parum attendẽs quis cui scriptitare præsumerem: sed ad id quidem audendum vestra me armarat benignitas, non negabitis. Vrgebat deinde charitas amicorũ: etenim perpauca pro me scripsi, si bene memini. Sed ne quid nimis. Dabo si potero zelo meo decætero temperamentum, scientiam, & ponã digitum meum super os meum. Tolerabilius enim offendam aliquos amicorum, quàm multis precibus defatigem Christum domini. Et nunc quoque non sum scribere ausus vobis de imminentibus ecclesiæ periculis, & graui schismate quod timemus, ac plurimis quæ sustinemus incommodis. Scripsi autem sanctis episcopis vestro lateri adhærentibus: ab ipsis audire poteritis, si scire placuerit, quæ scripserim ego.

Ad quatuor episcopos curiæ, Albericum Hostiensem, Stephanum Pranestinum, Ignatum Tusculanum, & Gerardum cancellarium. Epistola CCXIX.

QVANTVM malum schisma in ecclesia sit, & quàm sit detestandum, & omnimodis deuitandum: euidenter quondam ostendit famosa & horrenda mors virorũ illorum C quos ob istiusmodi pestem terra deglutiens viuos transmisit ad inferos. Ostendit & illa persecutio Guibertina, siue Burdini temeritas, quos nostra iam tempora experta sunt inter regnum & sacerdotium diuidentes plaga plenè incurabili, & castigatione crudeli. Ostendit & illa quæ nuper adhuc post multam & multifariam ecclesiæ vexationem & vastationem, tandem deo miserante finem accepit rabies Leonina. Meritò proinde saluator in euangelio, Væ (inquit) homini illi per quem scandalum venit. Væ nobis qui viuimus: plangere quæ pertulimus: dolere quæ sentimus: timere quæ expectamus. Et quod peius est, ad tam malũ habitum humanæ res deuenerũt, vt nec rei humiliari velint, nec iudices misereri. Dicimus iniquis: Nolite inique agere. & delinquentibus: Nolite exaltare cornu. & non audiunt nos, quia domus exasperãs est. Supplicamus his quorum est peccata arguere, peccantes seruare, ne calamum quassatum cõterant, & linum fumigans non extinguant: & magis in spiritu vehemẽti conterunt naues Tharsis. Si denunciamus filiis cum apostolo, vt obediãt patribus per omnia, quasi aërem verberamus. Si patribus loquimur ne ad indignationẽ prouocent filios: in nos potius eorum indignationem prouocamus. Nec delinquentes satisfacere, nec rectores seu correctores condescendere vllatenus acquiescunt. Omnes suum stomachum sequũtur: & totis viribus funem in diuersa trahentes, rumpunt. Heu necdum recenti ecclesiæ plagæ cicatrix occalluit: & rursum

Luc. 17. a *Psal. 74. a* *Ezec. 2. d* *Esa. 42. a* *Ephe. 6. a*

scindere parant, rursus corpus Christi affigere cruci, rursus D fodere latus innoxiũ: rursus vestimenta diuidere: atq; ipsam, quod in ipsis est, tunicam inconsutilem (quanuis frustra) dirumpere satagunt. Si qua in vobis sunt viscera pietatis, tantis vos opponite malis, ne in illa præcipuè terra scissura fiat, in qua solent (sicut optime nostis) scissuræ aliæ resarciri. Nam si auctor scandali, ore singulariter iudicis tremendo addicitur maledicto, quibus putamus benedictionibus dignos huius nequitiæ fugatores & propugnatores? De duobus non excusamus regem. Nam & iurauit illicitè, & perseuerat iniuste. Verùm id non voluntate, sed verecundia. Nam probro ducitur, sicut optime nostis, apud Francigenas iuramentum soluere, quamlibet male publice iuratum sit: quanuis nemo sapiens dubitet illicita iuramenta non esse tenenda. Veruntamen ne in hoc quidem excusari posse fatemur. Neque enim excusare nos, sed veniã postulare suscepimus. Vos videte an excusare aliquatenus eum possit ira, ætas, maiestas. Poterit sine dubio, si misericordiam iudicio superexaltandam decernatis, quatenus videlicet talis aliqua consideratio in rege & puero habeatur, vt hac ei vice tali quidem tenore parcatur, quo tale aliquid decætero non prẹsumat. Parcatur sane dixerim, si fieri possit, salua in omnibus ecclesiẹ libertate, simul & archiepiscopo debita veneratione seruata, quem manus apostolica consecrauit. Hoc ipse rex humiliter petit, hoc nostra vniuersa citramõtana nimium iam afflicta ecclesia suppliciter deprecatur. Alioquin damus manus morti, tabescentes & E arescentes præ timore & expectatione quæ superuenerunt vniuerso orbi. Siquidem deprecatio mea super hoc ab anno priore, & peccatis meis exigentibus deprecationem meã nõ exauditio, sed indignatio, indignationem autẽ desolatio penè vniuersæ terræ secuta est. Si quid zelo vrgẽte erupit quod non fuit aut secus quàm fuit dicendum, sit quæso apud vos quasi non dictum. Vbi verò dixi quod oportuit, & vbi oportuit dici, sit non frustra dictum.

Ad Ludouicum regem Francorum, vnde supra. Epistola CCXX.

LIBENTER quidem, sicut ipse fateri dignamini, etiã propria attestante conscientia, quæ ad honorem vestrũ, & regni vestri vtilitatem spectant, pro nostro exiguo posse & quærimus, & quæremus. Cæterùm quod nostræ humilitati querimini super anathemate mox innouando in comitem Radulphum, & vultis me dare operam omnimodis, vt non fiat, ob multa mala quæ secutura inde putatis: prorsus non video quomodo implere possim, & mandato obuiare apostolico. Quod etsi possem, non video quòd rationabiliter possem. Doleo quidem de malis si inde proueniant, sed non ideo tamen debemus facere mala, vt veniãt bona. Satius F tutiúsque hoc totum profecto omnipotentis dei iudicio & dispositioni relinquimus, qui potest facere vt & bona quæ ipse vult fieri, fiant & maneant: & mala quæ mali moliuntur, non veniant, aut certe in eosipsos potius qui ea volunt & quærunt, veniant. Valde autem contristat me vnum quod in literis vestræ celsitudinis continetur, quòd videlicet debeat obuiare res ista paci factæ inter vos & comitem Theobaldũ. An nescitis vos grauiter offendisse in eo quòd comes Theobaldus violentia guerræ vestræ contra deum & iustitiam iurare cõpulsus est, non solùm quia quæreret, sed etiam quia efficeret vt prædictus comes Radulphus & terra eius tã indebitè imò tam illicitè absolueretur? Quid iterum vultis peccatum peccato addere, & iram dei super vos (quod absit) accumulare? Quid peccauit comes Theobaldus, vt iram vestram rursum incurrere mereatur, qui & absolutionem comitis Radulphi licet iniustam (sicut scitis) tãto labore & difficultate obtinuit, & rediuiuam excommunicationem quanuis iustissime redeuntẽ nec quẹsiuit, nec quærit, vtpote quod timore vestro etiam abiurauit? Nolite, quæso, nolite domine mi rex, regi vestro (imò omnium conditori) tam euidenter in suo regno & in sua possessione audere resistere, & manum extendere tam frequẽti & temerario ausu aduersum terribilem eum qui aufert spiritum principum, terribilem apud reges terræ. Acriter loquor, quia acriora vobis formido: quod non ita vehementer timerem, nisi vos vehementer diligerẽ.

Ad eundem, vnde supra. Epistola CCXXI.

G SCIT deus quantum vos ex quo noui, dilexi, & vestrum honorem volui: scitis vos quanto labore quantáque solicitudine, toto anno præterito quærendæ paci vestræ intendi vnà cum aliis fidelibus vestris. Timeo autem ne sine causa laborauerimus in vobis. Vos nanque (vt manifestum est) à bono & sano consilio quod acceperatis, nimium cito nimiúmque leuiter resilitis: & ad mala priora quæ dudum non immerito perpetrasse vos plangebatis, adhuc recentibus illis plagis, rursum vt audio, nescio quo diabolico consilio festinatis. A quo enim nisi à diabolo procedere hoc consilium dixerim, per quod fit vt incendiis incendia, homicidiis homicidia addantur: clamor denuo pauperum, & gemitus compeditorum, & sanguis interfectorum, auribus pertonent patris orphanorum, & iudicis viduarum? Plane his hostiis hostis ille antiquus nostri generis oblectatur: quoniam ipse homicida est ab initio. (*Ioan. 8. f*) Et nolite frustra occasionem sumere de comite Theobaldo ad excusandas excusationes in peccatis: cum vir ille paratum se dicat, & hoc omnimodis deprecetur, venire ad conuentiones quæ inter vos cucurrerunt quando facta est pax, & secundum iudicium diligentium nomé vestrum (eorum scilicet qui mediatores inter vos extiterunt) per omnia satisfacere velit: vt si præuari- H cationis forte ab ipsis argui poterit, quod non existimat, continuo ad honorem vestrum corrigere non cunctetur. Verum vos nec verba pacis recipitis, nec pacta vestra tenetis, nec sanis consiliis acquiescitis: sed nescio quo dei iudicio, omnia vobis ita vertitis in peruersum, vt probra honorem, honorem probra ducatis, tuta timeatis, timenda conténatis: & quod olim sancto & glorioso regi Dauid Ioab legitur exprobrasse, diligitis eos qui vos oderunt, & odio habetis qui vos diligere volunt. Neque enim qui vos instigant priorem iterare malitiam aduersus non merentem, quærunt in hoc honorem vestrum, séd suum commodum: imò nec suum cómodum, sed diaboli volútatem: vt regis (quod absit) potentiam concepti furoris habeant effectricem: quem suis se posse adimplere viribus non confidunt, inimici coronæ vestræ, regni manifestissimi turbatores. At quicquid vobis de regno vestro, de anima & corona vestra facere placeat: nos ecclesiæ filij, matris iniurias, contemptum & conculcationem omnino dissimulare non possumus: quæ illi præter illa quæ in eam iam præcessisse miserabiliter plangimus, iterũ de nouo partim inferri, partim imminere sentimus. Profecto stabimus & pugnabimus vsq; ad mortem si ita oportuerit, pro matre nostra, armis quibus licet: nó scutis & gladiis, sed precibus fletibúsq; ad deũ. Et ego quidem qui me memini præter quotidianas preces, quas pro pace & salute vestra atque I regno coram domino supplex ipso teste fundebam, etiam apud sedem apostolicam literis & nunciis causam vestram egisse (fateor) vsque penè ad propriæ conscientiæ læsionem, & ipsius summi pontificis iustam (quod diffiteri non debeo) contra me indignationem. ego, inquam, assiduis vestris quæ innouare quotidie non cessatis, excessibus prouocatus, dico vobis, incipio pœnitere super insipiétia mea priori: qua plus iusto vestræ adolescétiæ hucusque faui: & de cætero pro mea exiguitate non deero veritati. Non tacebo quòd cum excómunicatis iteratò fœdus & societatem inire satagitis: quòd in necem hominum, combustionem domorum, destructionem ecclesiarum, dispersionem pauperum, raptoribus & prædonibus (sicut dicitur) adhæretis: iuxta illud prophetæ: Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuá ponebas. (*Psal. 49. c*) Quasi non satis per vos mala facere valeatis. Non silebo quòd illicitum illud maledictúmque iuramentum inconsultissime vsurpatum à vobis contra Bituricensem ecclesiam (pro quo, heu, tot & tanta mala iam nunc meritò prouenerunt) non ita tandem corrigitis, vt Christi ouibus apud Cathalaunum pastorem præfici non sinatis: insuper & fratri vestro, eiúsque militibus sagittariis ballistariisq; domos episcopales contra ius & fas inhabitandas, & res ecclesiæ in huiusmodi nefarios vsus profligandas, audacter nimium exponitis. Dico vobis: non erit diu inultum si hæc ita facere pergitis. Et ideo domine mi rex amicabiliter moneo vos, & fi- K deliter consulo vobis, vt citius ab hac malitia desistatis: si forte iam ferire parantis manum, Niniuitę regis exemplo, pœnitétia & humilitate præuenire possitis. Dure loquor, quia duriora vobis formido: sed mementote à sapiente dictum, meliora esse verbera amici, quàm fraudulenta oscula inimici. (*Prou. 27. a*)

Ad Ioslenum Suessionensem episcopum, & Suggerium abbatem sancti Dionysij.
Epistola CCXXII.

SCRIPSERAM regi arguens eum super malis quæ fiunt in regno eius, ipsius (sicut dicitur) assensu. Et quod rescripsit, dignum duxi, vobis qui de consilio eius estis, insinuandum. Miror enim si ita credit vt loquitur: & si non credit, quomodo conscio mihi vtique omnium (sicut scitis) quæ ad pacem reformandam facta fuerunt, ista persuadere conetur. Ait enim, sicut potestis videre in literis eius, cum male seruata ex parte comitis pacta conaretur ostendere: Adhuc suspẽsi manent episcopi nostri: adhuc terra nostra interdicta est. Quasi verò cuiusquam ecclesiastici absolutio interdicti ad comitem Theobaldum pertineat: aut hoc ipse aliquo modo pepigerit se facturum. Illusus est (ait) comes Radulphus: & iterum religatus est. Et hoc quid ad comitem Theobaldum? Nónne quicquid de hac re promisit, fideliter elaborauit, & efficaciter adimpleuit? Ille verò deprehensus est in L astutia sua, & cecidit in foueam quam fecit. (*Psal. 7. d*) An est hoc totum cur irrita faceret rex pacta sua quæ distinxerunt labia vestra? An propter hoc decuit incandescere iram regis cótra deum & ecclesiam eius, cótra seipsum & regnum suum? Itáne propter hoc debuit obliuisci honoris sui, vt ad debellandum hominem suum, quem nó dico diffidauerat, sed nec submonuerat vel posuerat ad rationem, mitteret fratrem suum, idq; per Cathalaunum, de qua potissimũ ciuitate scitis quid rex cum comite Theobaldo pepigerit? Sed rex adhuc aliud addit, quòd matrimoniis sibi moliatur coniungere contra eius fidelitatem comitem Flandrensem & Suessionensem. Et de fidelitate quidé suspicio est, nó certitudo. Porro inanes suspiciones certis pactionibus præiudicare, quale sit, vos videritis. Quanquam id omnino credendum non fuerit de tali viro. Nunquid enim hostes sunt regis quibus alligatur comes, & non magis homines eius, & eius amici? Nónne consanguineus regis, &, sicut fatetur, baculus regni comes Flandrensis est? Quid ergo contra regis fidelitatem facit eius homo, & fidelis ipsius, si aliis eius amicis, suorum matrimoniis copulatur? Nónne si quis simplici oculo rem vt est consideraret, magna potius pax regni, magnúmq; robur, & magna posset putari securitas? Illud autem miror, quomodo rex dicere non timuerit, cognoscere se quia nouerim ego comitem Theobaldum in partem suam contra regem, comitem Radulphũ M trahere attentasse. Nam & viua voce nuncio nostro plus dixit, quàm scripserit: quòd mandauerim sæpius dicto Radulpho maximam parté peccatorum eius me suscipere, si vellet comiti Theobaldo adhærere. Si natus est homo ille per qué ista mandauerim: veniat & arguat me palam. Si scripsi literas: proferantur in medium. Viderit ipse cui crediderit: certus ego sum, quia nunquam nouerim quod imponit. Idem arbitror & de comite Theobaldo: quia & ipse omnimodis diffitetur. Videat proinde deus & iudicet quòd nunc de suspicione comes Theobald' arguitur ab eo qui manifeste cótra pactiones suas ipsum sibi attrahit comitem Radulphum, contra dei præcepta, cótra sententiam summi pótificis adultero & excommunicato communicans. Ait quoque rex: Pene habuimus duos grauissimos oppugnatores. Et propheta subsannans respondet: Ibi trepidauerunt timore, vbi nó erat timor. (*Psal. 13. b*) Ecce, inquit, oppugnamur, qui non oppugnauimus: persecutionem patimur, qui non persecuti fuimus. Quis oppugnat obsecro? quis oppugnat? quísve persequitur? Nónne comes obsecrat & humiliatur: honorare paratus vt regem, seruire & obsequi tanquã domino suo, obnixe pro pace supplicans, & bonam regis, quod in se est, sibi conciliare satagés voluntatem? Esto quòd nó sit ita, sed magis comes regi mala omnia moliatur: nónne ad id quod statutum fuisse scitis, fuerat recurrendum? Sic enim inter se pepigerunt, vt si qua de conuen-

A conuentionibus illis cõtrouersia aut dissensio nasceretur, nihil mali sibi inuicem facerent aut quærerent: donec coram nobis tribus pariter & domino Altisiodorensi ventilata res esset atque discussa: qui & tunc mediatores fuimus: & si quid emergeret controuersiæ, debuimus esse reconciliatores. At id modo omnimodis comes flagitat: sed rex abnuit. Denique esto quòd omnino male meruit comes, sed ecclesia dei quid meruit? Quid, inquam, meruit, non iam sola Bituricensis ecclesia, sed & Cathalaunensis, etiam & Remensis, etiam & Parisiensis? Habeat rex aduersus comitem ius: sed de quo iure, obsecro, de quo iure præsumit vt ecclesiarum possessiones & terras deuastet, vt Christi ouibus pastores præfici non permittat, vt his quidem electorum promotionem prohibeat: aliis verò (quod hactenus inauditum est) dilationem electionis indicat, donec vniuersa consumpserit, donec diripuerit pauperum facultates, donec penitus desoletur terra? An vos ei consulitis talia? Mirum valde, si contra vestrũ consilium fiunt hæc: mirum magis & malum, si vestro consilio fiunt. Etenim cõsulere talia, manifeste schisma fabricare est, deo resistere, ecclesiam ancillare, & nouam in seruitutem ecclesiasticam redigere libertatem. Si quis dei fidelis, si quis ecclesiæ filiꝰ est: profecto stabit & opponet se, quoad poterit, murum pro domo dei. Nam & vosipsi si pacem desideratis ecclesiæ, sicut oportet filios pacis: quomodo non dicam tractatis ea, sed vel interestis consiliis tam malignis? Quicquid enim mali fecerit: meritò non regi iuueni, sed consiliariis senibus imputatur.

Ad episcopum Suessionensem durißime rescribentem ei, ita vt hæc fuerit salutatio: Salutem in domino, & non spiritum blasphemiæ. Epistola CCXXIII.

MINIME quidem ego spiritũ blasphemiæ habere me arbitror, sed nec cuiquam maledixisse aut maledicere velle me scio, principi præsertim populi mei. Cæterum quicquid illud sit quo se læsam vestra dignitas iudicat, peto veniam. Scio enim qui dixit: Blasphemamur, & obsecramus. Dico ergo cum beato Iob: Quæ locutus sum, vtinam non dixissem: & vltra non addam. Iam domino abbati sancti Dionysij pro communi querimonia scribẽs, vtrique vestrum responderam, & putaueram me fecisse satis. Et quoniam, vt video, nondum quieuit indignatio vestra, quæ forsitã aduersus ecclesiæ conculcatores iustius incanduisset: etiam vobis dico: schismaticos vos aut fomitem esse scandali, nec dixi, nec scripsi, nec credidi, & dico securus: nec vereor quòd me mea pagina arguat mendacij. Scrutamini eam, si placet: & si ita inueneritis, reum me fatebor grãdis sacrilegij, & reuera sicut notatis, spiritu blasphemiæ agitatum illa scripsisse. Ne tamen humilis satisfactio spiritum videatur excludere libertatis, dolui fateor & doleo quòd nondum ea vos libertate qua deceret comperimus Christi vlcisci iniurias, ecclesiæ defendere libertatem. Dolor iste compulit me scribere dura: non tamen illa quæ impingitis. Putaueram siquidem, & adhuc putarem, nisi timerẽ vobis in hoc esse molestus, nequaquam sufficere quòd schismatis nõ estis auctores: nisi & eos qui sunt, cuiuscũque dignitatis sint, tota libertate pro viribus coërceatis, & eorum cõsilium atque consortium execretis. Putarem, inquam, gloriam vobis esse, si dicere possetis & vos: Odiui ecclesiam malignãtium: & cum impiis non sedebo. Nunquid solum decebat zelus ille prophetam, & non hodie quoque à domini sacerdote requiritur, de quo dicebat: Nónne qui oderũt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Optarem sane (& salua vestra serenitate id quoque eloquar) hunc zelum vos exercuisse in puerum regem: qui non tam pueriliter quàm crudeliter sine causa irrita fecit & vestra sane consilia, & sua pacta: sine causa regnum suũ conturbat: bella vbique cœlis terrísque suscitat, ecclesias vastat, sacra temerat, exaltat iniquos, bonos persequitur, perimit innocentes. Hæc, inquam, vellem vos dolere: his contradicere & resistere, quod in vobis est. Sed meũ non est magistrum docere Iosfenum, minus autem reprehẽdere episcopum, qui magis me & alios peccãtes redarguere, & errantes corrigere debet. En quantum vos timeo. Clausam habetis epistolam, qui de priore aperta male suspicatus estis. Nam ego quidem nihil in hoc aliud cogitaui, nisi quòd ad diuersos scribentem necesse est iuxta consuetudinem epistolã cera non claudere. Iam & pro hoc quoq; veniam peto.

1.Cor.4.c *Iob.39.d* *Psal.25.d* *Psal.138.d*

Ad Stephanum Prænestinum episcopum. Epistola CCXXIIII.

LOQVITVR Hieremias ad deũ pro aduersariis suis ita dicens: Recordare domine quòd steterim in conspectu tuo vt loquerer pro eis bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis. Et infert: Propterea, inquit, da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladij. Et adhuc alia in hunc modum æquè grauia imprecatur illis. Quod propterea nunc apud vestram reuerentiam memorandum putaui, quoniam simile mihi aliquid cum propheta video accidisse. Vos enim scitis quomodo ego quoque pro rege steterim in conspectu domini mei, corpore quidem absens, sed præsens spiritu, vt loquerer pro eo bonum. Bona siquidem pollicebatur. Nunc autem ipso reddente pro bono malum, cogor contraria scribere. Pudet erroris, & falsæ spei quam de eo conceperam, & gratias ago quòd pro eo simpliciter supplicans non fuerim exauditus. Putabam me deferre regi pacifico, & ecce inuenio grauissimo hosti ecclesiæ assentasse. Conculcantur apud nos sancta, ecclesia turpiter ancillatur. Nam & electiones episcoporum prohibentur fieri, & sicubi id præsumptum à clericis fuerit, electus episcopari non sinitur. Denique sedet in tristitia ecclesia Parisiensis, proprio destituta pastore, & nemo est qui de substituẽdo alio mutire audeat. Non sufficit spoliari bonis præsentibus domos episcopales: etiam in terras & in homines manus sacrilega circunquaque desæuit, totius insuper anni ex eis sibi reditus vendicando. Vestra Cathalaunensis fecit quidem electionem, sed qui electus est, ecce iã diebus multis debito honore frustratur, & scitis quàm non absque graui gregis dominici detrimẽto. Commisit rex germano suo Roberto vices episcopi, & ille in cunctis terris rebúsque ecclesię potestatiue versans, & pro vice sua vbique haud segniter agens, infert cœlis quotidianas hostias, non plane pacificas, clamores pauperum, lachrymas viduarum, planctus orphanorum, gemitus cõpeditorum, & sanguinem interfectorũ. Verùm angustus est malitiæ eius ille episcopatus. Remensem inuadit, atq; in terra sanctorũ iniqua gerit, non clericis, nõ monachis, non sanctimonialibus parcẽs. Denique sanctæ Mariæ, sancti Remigij, sancti Nicasij, sancti Theodorici terras fructiferas & villas populosas ita in ore gladij deuastauit, vt pene in solitudinẽ redegerit vniuersas. Frequens in omnium auribus vox, Hæreditate possideamus sanctuarium dei. Sic rex emẽdat quod in ecclesiam Bituricensem Herodiano iuramento commisit. Prętereà rex nobis quidem non parum laborantibus, pacem cũ comite Theobaldo fecerat, firmæ vt putauimus amicitiæ fœdus inierat, & ecce occasiones quęrit quomodo recedat ab amico. Atque hoc grande crimen quod impingitur comiti, quia cum baronibus regis de liberis suis contrahit matrimonia. Suspecta est illi dilatatio charitatis, nec se putat regem, si se amauerint principes. Coniiciat prudentia vestra quid animi erga subditos gerat, qui de odio atque discordia si fuerit inter suos, se æstimat fortiorem. Videat & perpendat si est hic homo à deo, qui in suorũ magis mutua simultate quàm charitate confidit, cum charitas sit deus. Quod minime faceret si sapientiam illius haberet qui ait: Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Præterea ergo pacis cõuentiones & constitutiones manifeste transgreditur, nec tenet pacta sua, quæ distinxerunt labia sua. Denique reuocauit in domum suam, & ad consilium suum virum adulterum & excommunicatum, quem ex cõstituto eiecerat: & pro exercenda maiori malitia, aliis multis nequam æquè excommunicatis, periuris, incendiariis, homicidis, rex & aduocatus ecclesiæ, aduersus ecclesiæ (quod non est dubium) amatorem & defensorem denuo sociatur, iuxta illud prophetæ, Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas. Ad hæc cogit suo more episcopos ad maledicendum benedicendis, & iterum benedicendũ maledicendis: & quoniam non obtemperatur pro suo libitu sibi, circuit

Hier.18.d *Psal.82.b* *1.Ioan.4.c* *Cantic.8.b* *Psal.49.d*

G mare & aridam vt inueniat iuratores, quorum periuriis quos fortassis deus coniungit, per homines separentur. Qua fronte, obsecro, tantopere aliis præscribere de consanguinitate laborat, homo cum sua (quod palam est) tertio consanguinitatis gradu ferme permanens cōsobrina? Et quidem inter filium comitis Theobaldi, & comitis Flandrensis filiā: & item inter comitem Suessionensem, & filiam comitis Theobaldi, si cōsanguinitas sit nescio (scienter enim illicita matrimonia nec laudaui vnquam nec laudo) sed sciatis vos & sciat dominus meus, prohiberi horum nuptias. Si quo modo coniungi fas fuerit, exarmare ecclesiam est, & multā illi subtrahere fortitudinem. Nec aliam puto aduersantium ipsis nuptiis intentionem, nisi vt in terris præfatorum principum non possint habere refugium quicunque audebunt cōtradicere schismati quod minantur. Hucusque zelus meus. Non possum enim ego emendare quod potui redarguere: potui & commonere eum qui possit. Zelus domini mei faciet hoc. Ipsum duxi necessarium in magno ecclesiæ labore atque periculo compellandum, & per nullum dignius quàm per vos, qui eius lateri & spiritui adhæretis. Apud quem, quæso, habete me excusatum quòd rege mutato mutauerim stylum, qui ad ipsum deum dei prophetam dixisse scitis: Cum viro innocente innocens eris, & cum peruerso peruerteris. *Psal. 17. d*

H

Ad episcopum Suessionensem pro pace.
Epistola CCXXIIII.

LABORAVIMUS, sed de profectu adhuc quæstio est. Seminauimus multum, sed intulimus parū. Fatemur nos eguisse vestra opera & præsentia. Verum quòd eam non requisiuimus in tanta necessitate, per amicum communē sancti Dionysij abbatem docebimini. Nunc itaque ne de cætero dissimuletis, sed secundum sapientiam vobis à deo datam studeatis quæ ad pacem sunt, monemus sanctam solicitudinem vestram. Nam rogandus non estis pro tali re, qua vtiq; constat non modò valde honorificari ministerium vestrum, sed & turpari admodum si negligitis. In indicta celebritate apud sanctum Dionysium speramus videre vos.

Ad Ludouicum regem Francorum, vnde supra.
Epistola CCXXV.

LVDOVICO dei gratia illustri regi Francorum, & duci Aquitanorum, Hugo Altisiodorensis qualiscūque minister, Bernardus Claræuallis abbas, diligere iustitiam, & iudicare terram sapienter. Diu est quòd egressi de domibus nostris, postpositis propriis vtilitatibus pro pace vestra & regni, fideliter (sicut nobis deus est testis) laboramus. Tristamur autem quòd aut nullum aut exiguum nostri laboris fru-I ctum adhuc tenemus. Adhuc pauperes clamant post nos, adhuc terra vadit quotidie in desolationem. Quæritis quæ terra? Vestra: non alia. Intra regnum enim, & contra regnum vestrum, ista omnia mala perpetrantur. Nam siue amici siue inimici vestri sint qui de guerra ista pauperantur, captiuantur, conteruntur: non aliunde quàm de regno vestro sunt. In quo manifeste imminere iamiámque videtur sermo saluatoris dicentis: Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur. *Mat. 12. d* Huc accedit quòd ipsi diuisores & desolatores, vos cōstituerunt sibi huius nequitiæ caput & principem, quem præcipue debuerant metuere defensorē, & sentire vltorem. Nos tamen credebamus vos tactum à deo & illuminatum tantam illorum nequitiam aduertisse, & errorem vestrum agnouisse, & cupere omnino consiliis sanioribus à laqueo isto retrahere pedem. Cæterum ab hac spe penè deiecit nos colloquium illud habitum nuper inter nos apud Corbolium. Scitis enim quomodo & quàm irrationabiliter (vt pace vestra dixerim) à nobis tūc recessistis. Vnde factum est quòd sermonis illius qui vobis in dicto nostro displicuit, reddere ad liquidum rationē pro vestra nobis turbatione nō licuit. Quā si expectare placido corde dignaremini, forsitan cognouissetis & vos q nil vobis indecens aut importabile dictum fuisset, secundum quod iam res vestra processit. Nunc autē sine causa turbatus, turbatos nos & confusos, & quid faciamus dubios anxiósq; tenetis, homines qui vobis bona cupiunt & quærunt. Quod non est aliud nisi quia fraus iniquorum, & rumusculi parum sciencium hominum, dicētium malum bonū, & bonum malum, conturbant vos. K Verùm nos etsi conturbati, non tamen omnino desperati de auxilio spiritus, quem vestrum animū salubriter super malis præteritis concussisse persensimus, adhuc stamus & expectamus vt redeatis ad cor: & quod prudēter cœpistis, efficaciter compleatis. Huius rei gratia misimus fratrem charissimū nobis Andream de Baldemento, qui vobis ista plenius viua voce insinuet, & quicquid ad hęc respōdere placuerit, fideliter renunciet nobis. Si autem persistitis (quod absit) non acquiescere sanis cōsiliis, mundi nos sumus à sanguine vestro: deus non permittet ecclesiam suam siue à vobis siue à vestris diutius conculcari.

Ad episcopum Suessionensem. Epistola CCXXVI.

SEMPER quidem egui officiis amicorum, homo nimirum mente semper & corpore miserandus: sed nunc maxime opus & tempus miserandi, cum vrgente conscientia, & aggrauata manu domini super me, duro me carceri mancipaui, durus iudex in memetipsum. Si adhuc pater estis (nam fuisse vos fateor) sentiat filius, & ille filius in quo vsque ad hanc diem filialis erga vos affectus non tepuit. Scio scio, difficile posse extorqueri clauam de manu Herculis: & ideo multū insto, quia rem peto difficilem. At quanto difficilior, tanto violentior ad promerendam redhibitionem. Grandis me fatebor beneficij debitorem, grandis prorsus, si obtinuero. Nec ignoro dare quàm accipere beatius esse: sed cedo necessitati, occurro periculis, angustiis consulo, honesti plane nunc aut dissimulator aut immemor. *Act. 20. g* L Cedens itaque honorabiliorem vobis, vt dignum est, partem, mihi verecundiorē assumo: non modo ad accipiendum inuerecundior, sed & importunior ad petendum. Peto ergo suppliciter, peto instanter, peto opportune, importune. Nec enim illud peto, quod vos non deceat dare, aut me postmodum pœniteat accepisse: etsi ita petere modo minus me deceat. Nam si liberatis pauperem à potente, in hoc nobis multum præstabitis, vobis plurimum. Eia monstrauimus affectum, rem vos scitis, fructum præstolantur afflicti.

Ad Petrum Cluniacensem abbatem conquerentem quòd ei non scriberet. Epistola CCXXVII.

ITA ne iocari libet? Dignanter sane atque amicabiliter, sed si ita luditis, vt non illudatis. Nolite mirari hoc. Nam suspectum id mihi facit vestra ipsa tam subita & inopinata dignatio. Non enim multum temporis est, quòd scribens ad vos, debita reuerentia vestram magnitudinem salutaui, & non respondistis mihi verbum. Nec multo ante rursum scripseram ad vos ex vrbe Roma, & nec tunc quidem vel vnum iota recepi. Modo miramini quòd reuertenti nuper de Hispania, nugas meas denuo ingerere non præsumpsi? M Quod si culpa est quacunque ex causa non scripsisse, sine culpa profecto non erit noluisse, ne dicam contempsisse rescribere. En in quo pro me faceret iustitia (quia id à me flagitat) nisi mallem occurrere gratiæ redeunti, quàm retardare eam mihi, dum vel me inutiliter excusare volo, vel alium accusare. Sed hoc dixi ne quid clausum in mente retinerem, quod ore non promerem, quòd id vera recuset amicitia. Decætero quia charitas omnia credit, iam omnis suspicio de medio fiat. *1. Cor. 13. b* Gaudeo quòd recaluistis priscæ amicitiæ recordari, & vel læsum reuocare amicum. Libenter redeo reuocatus. Felix qui reuocor. Nullarum iam memor sum iniuriarum. En ego, qui fueram vestræ profecto sanctitatis seruus & nunc & ante. Gratias ago, optime locatus sum, intimus vobis denuo factus, sicut dignamini scribere. Si forte intepueram, vt arguitis, haud dubium quin velociter recalescam, fotus vestræ charitatis visceribus. Et nunc quod placuit scribere, obuiis manibus suscepi. Legi auide, libenter relego, & placet sępius repetitum. Placet fateor iocus. Est enim & iucunditate gratus, & serius grauitate. Nescio siquidem quomodo inter iocandum ita disponitis sermones vestros in iudicio, vt & iocus leuitatem non redoleat, & auctoritas conseruata hilaritatis non minuat gratiam. Porro auctoritas ita seruatur, vt illud sancti viri meritò vobis possit aptari: Siquando ridebam, non credebant mihi. *Iob 29.* Eia rescripsimus

A mus,& puto iá iure exigimus ampliora quæ promisistis. Dignum est vt sciatis quæ penes nos sunt. Decretũ est mihi vltra non egredi monasterio, nisi ad cõuentum abbatum apud Cistercium semel in anno. Hic fultus orationibus vestris, & benedictionibus cósolatus, paucis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Propitius sit mihi deus, vt non amoueat orationem vestram & misericordiam suam à me. Fractus sum viribus,& legitimam habeo excusationem, vt iam nó possim discurrere vt solebam. Sedebo & silebo, si forte experiar quod de plenitudine intimæ suauitatis sanctus propheta eructuat: Bonum est, inquiens, expectare dominum in silentio. Et ne solus videamini mihi lusisse, puto iam non audebitis me de hoc silentio meo reprehendere,& more vestro appellare soporé, quod, vt puto, cógruentius ac magis propriè sanctus Esaias cultum iustitiæ nominat, & de quo legitis in hoc ipso propheta dicente domino: In silentio & spe erit fortitudo vestra. Commendate me orationibus sancti conuentus Cluniacensis, salutato prius ex me seruo omnium, si dignum iudicatis.

Iob 14.c *Thren. 3.c* *Esaie 32.d* *Esa. 30.c*

Ad tres episcopos, Hostiensem, Tusculanum, Prænestinum.
Epistola CCXXIX.

AD HOC vos deus in sublimitate posuit, vt tanto maiori ecclesiæ suæ vtilitati viuatis, quanto in ea eminentiori auctoritate præestis. Alioquin deponet ille paterfamilias potentes de sede, qui pro accepta potestate inuenti fuerint suis vtilitatibus desuisse. Quanta sustineat sponsa Christi damna in episcopatu Metensi, etsi nos amplius horremus, quia viciniores sumus, tamen & vos arbitror non latere. En quantus lupus illud ouile Christi tum insidiis, tum manifestis assultibus quotidie molitur irrumpere, & disperdere oues Christi sanguine congregatas. Idque non ab heri & nudiustertius, sed ex quo adhuc fuerat lupicellus, non cessat illum dominicum gregem quibus potest viribus infestare, & vastare rapinis, incendiis, homicidiis. Ego itaque quod in me est, demonstro lupum, instigo canes: iam quid intersit vestra, vos videritis: meum non est docere doctores.

Ad tres episcopos supradictos, pro abbate Latiniacensi.
Epistola CCXXX.

VOBIS audeo loqui quicquid in buccam venerit. Nam & si oportuerit sustineri modicum quid insipiẽtiæ meæ, geret mihi proculdubio morem beneuolentia vestra, quæ sapientibus & insipientibus debitrix est. Et hoc dico non quia cogitem præcipitare verbum quod ad rem non pertinet, aut leuitate vti intendam, aut nugari delectet, præsertim apud vos qui videmini columnæ ecclesiæ, sed ex abundantia cordis os loquitur, & veritas dolore vrgente intrinseco taciturnitatis impatiens, prorumpit in medium. Mei enim, dico vobis, penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quòd execranda (vt videtur) conuersione tam frequenter sapientiam vincit malitia. Adduntur vbique cornua impiis,& exarmatur iustitiæ zelus, & non est qui facere bonum, non dico velit, sed possit. Superbi iniquè agunt vsquequaque, & nemó audet mutire contra. Et vtinam vel innocentia tuta esset, & iustitia ipsa sibimet sufficeret defensioni. Quid peccauit abbas Latiniacensis? An quòd bonus monachus, & melior abbas? quòd bonæ opinionis, & melioris est vitæ? An quia monasterium cui præest, & decorauit religione, & bonis temporalibus ampliauit, & bonorum fratrum numero cumulauit? En sanguis iste de manu eius exquiritur. Si crimen est acceptum esse deo & hominibus, tollatur & crucifigatur. Negari enim non potest hoc illum esse, cœlo & terra testibus. Si crimen est esse hospitalem, benignum, sobrium, castum, humilem, decidat meritò ab inimicis suis inanis. Reuera nanque & in his accusari non potest, conuincentibus se propriæ vitæ sanctitate, & famæ gloria. At imponitur ei noluisse suscipere nuncium domini mei. Prorsus grauis offensa, si ita est. Non negat abbas, hominem qui mittebatur in Angliã, cum esset honorifice susceptus hospitio, quærere loqui cum eo, sed paranti exire interuenit Humbertus præpositus dicens se potius exiturũ,& homini vice ipsius satisfacturum. Si quo minus quod oportuit actum fuit cum viro: cuius culpa fuerit, vobis relinquimus iudicandũ. Accusatur itẽ quòd literas domini papæ prædicto Humberto violenter abstulerit,& diruperit: sed extãt literę integræ,& bullatæ: nec in eas, sicut mentitur, admisit, sed sponte dimisit, consilio vtique comitis Theobaldi,& nostro. Dicitur quoque quòd quosdam monachos in captionem posuerit. Atque id quidem falsum. Sed si quosdam turbatores & cõspiratores in diuersa claustra diuisit, ne simul positi plus nocerent, quis hoc rectè iudicans reprehendat? Iam de terris & bonis ecclesiæ quasi distractis & alienatis,& datis ab eo cognatis suis, coram venerabilibus episcopis Suessionensi & Altissiodorensi, comitéque Theobaldo aduocato vtique monasterij, satis respõsum est, & adhuc respõdetur, sic illum dedisse suis quomodo alienis, id est ad eundem censum vel consuetudinem. Porro autem à seculo non est auditum quòd monachus rebellis, superbus, ambitiosus, priuilegium propriæ libertatis ex apostolica auctoritate meruerit. A tempore Iudæ Iscariotis non est inuentus similis illi, qui sic insurgeret in magistrum,& traderet sanguinem iustum. Felix magister, cui cum magistro omnium cõmunis prophetica illa vox est: Homo pacis meæ, in quo sperabam, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Et olim quidem eratis contra apostolum Petrum dominantes in clerum, imò & cõtra coapostolum eius Paulum dominabamini fidei totius orbis. At nunc nouum aliquid addidistis, vsurpantes amplius & in ipsam religionem. Quid restat nisi vt adiiciatis & ipsis angelis sanctis dominari? Nisi quòd in hoc posterior Iudas priorem vicisse versutia & fraude videtur: quod cum illius facinus condiscipuli horruerint vniuersi, iste callidior potuit ad cõniuendum imò ad fauendũ malitiæ, non quoslibet, sed ipsos apostolorum principes circumuenire. Non imputo domino meo, cui tanquam homini subripi potuit, & hoc oro ne deus imputet. Absit autem, vbi veritatem agnouerit, vt pręualeat tã execrabilis maligni huius sacrilegúsque conatus. Et ego de hac re ad ipsum quoque solito ausu scripsissem, si non sensissem ipsum quicquid scribimus, minus solito acceptare. Quæso dolete vos qui monachi estis, vicem magistri vestri beati Benedicti: cui iam, vt videtis, prope est vt vbique contradicatur, & pereat omnis vigor monasticæ disciplinæ, monachis aduersus abbates suos cornua sumentibus de manu forti.

Matt. 12.e *Psal. 72.a* *Psal. 40.c*

Ad eosdem. Epistola CCXXXI.

SI VERA sunt quæ audistis de abbate sancti Theofredi, nó potestis ea dissimulare sine periculo vestro, & propter officium, & propter conscientiam. Conscientiam dico non tantùm vestram, sed etiam aliorum. Sunt autem verisimilia, credo quòd & vera. Verax est enim qui testimonium perhibet de his, præsentium lator. Vnde hoc quoque sciam quæritis? Fascem teneo literarum missarum à viris sanctis, quos ego noui quia sancti & veridici sunt: & omnes illæ pariter continent tã laudes & præconia huius, quàm illius horrendas blasphemias quem accusat.

Ad abbatem Ioannem de Busaio, qui abbatiam suam reliquerat, & abierat in solitudinem.
Epistola CCXXXII.

FILIO charissimo Ioãni, frater Bernardus, in spiritu ambulare,& timorem domini non derelinquere. Dicere nó possum in quanta amaritudine animæ meæ, & tristitia cordis, scribam ad te Ioannes charissime, pro eo quòd me video in tot scriptitationibus meis proficere nihil, quia non capit in te sermo meus. Scripsi semel & denuo, nisi fallor:& exigentibus peccatis meis in nullo adhuc respondet mihi labor meus. Ecce tertiò iacto semen, deum omnipotentem deprecans, vt non reuertatur ad me vacuum, sed prosperetur & faciat ad quod illud mitto, lætificans nos tandem aliquando de fructu tuæ obedientiæ & salutis. Si audieris me, imò si exaudierit me deus, lucratus sum filium meum. Si non: conuertam me denuo ad arma consueta, orationes videlicet & lachrymas, non quidem contra te, sed pro te. Luxi & lugebo, & anxia traham suspiria ex imis visceribus, pro meis visceribus. Quis det te mihi fratrem meum sugentem vbera matris meæ? Quis reuocet te mihi in illam quietem ani-

G mi, concordiam morum, societatem spiritus, & serenitatem conscientiæ, in qua te aliquando tenui & possedi? Et ne quod ex me detrimentum in aliquo patiaris seu impedimentum, illud falsum esse non dubites, quod tibi à nescio quo vel quibus falsiloquis persuasum audiuimus: quia ego videlicet cogitarem sine ratione & iudicio te à regimine fraternarum animarum, quod tibi credideram, submouere. Nó est hoc verum, sed audi potius de hac re paucis, quod verum est. Hoc etsi voluissem, non licuisset: & si licuisset (vt de propria conscientia loquar) ego nullatenus voluissem. Hæc veritas. Si ergo hoc totum fuit quod auertit cor tuum: veritate comperta quid restat nisi vt resipiscas, redeas ad te, redeas ad nos, arguas insuper teipsum leuitatis & credulitatis incautæ? Si enim tantum potuit vna maledicta suspicio ad te alienandum & præcipitandum, quáto magis nunc absoluta certitudo valere debet ad erigendum & reuocandum te? Turpe est tibi falsitate posse seduci, & veritate reduci nó posse. Habeat sanè veniam acquieuisse ad tempus palliatæ falsitati, at verò deprehensæ iam & nudatæ acquiescere adhuc, imò etiá non multum irasci, quantum confusionis habet? Quamobrem irascere & noli peccare, si vis nos vel deum potius nó irasci. Nam quod subreptum est tibi, miserationem magis quàm indignationem meretur. Nimirum homo es nauigans, sicut & omne humanum genus, in hoc mari magno & spatio- *Psal. 103. e* H so manibus, vbi reptilia quorum non est numerus. Quis se iactet in eo assiduis non impelli ventis, non iactari fluctibus? Noueris te naufragasse in eis, periculum in falsis fratribus incidisse. Iterum dico: hæc veritas. Deceptus fuisti, & spiritus mendax in ore pseudoprophetarum supplantauit te. Sed ecce euanuit falsitas, luce veritatis oborta. Si adhuc (quod absit) pergis in tua obstinatione persistere, ego te interim non iudicabo, est qui quærat & iudicet. Ego autem parco tibi, dissimulans & differens interim in virga venire ad te. Porro in misericordia & spiritu mansuetudinis allicere te nobis curabo, si potero: nam id mihi sentio familiarius esse, & tibi persuasibilius fore non dubito. Illum sanè euaginare super te gladium non cunctabor, qui in materno meo pectore iacet reconditus, continuus vtique dolor cordi meo, & creberrimi ad deum gemitus pro te donec venias. Quod si omnes huius tam pie ferientis ensis, secundum duritiam tuam & cor impœnités frustraueris ictus, nec possit quandoque dicere anima tua, quia vulnerata charitate ego sum: tu de te videris. Ná non solum iam veritas, sed & charitas liberabit nos. Sed quid dixi? Quomodo miser, quomodo liberabor, effusis visceribus filio pereunte? Non quiescet affectus, etsi non sequatur effectus: non sedabitur dolor, non cessabunt lachrymæ. Exhibebo tibi quandiu vixero alterum Samuelem, tu vtinam non alterum Saulem mihi. Rogabo te, rogabo pro te, vt venias. Veni, veni priusquam moriamur: vt qui dileximus nos in vita, in morte non separemur. I

Ad Herbertum abbatem sancti Stephani Diuionensis. *Epistola* CCXXXIII.

SI frater Ioannes dixit in nos vel scripsit quod nó decuit, vel quomodo non decuit, non tá nos læsit quàm seipsum. Magis nanque ita scribendo suam prodidit leuitatem, quàm nostrum deprehendit errorem. Quanquam etsi læsisset in aliquo, nostrum tamen non erat reponere malum. Attendens proinde nó quid ille mereatur, sed quid me deceat, donari iuueni etiam à vobis hanc culpam rogo & supplico, quæ magis gloriolam quàm malitiam redolere videtur: ita tamen, vt manum deinceps inhibeat à scribendis tractandisve quæ supra ipsum esse constiterit. Nam vt liquidò satis apparet, in hoc exiguo quod præsumpsit, opus erat stylo & animo maturiori. Certum enim sit vobis, hominem, licet in breui pagina, aut non scripsisse vt sensit, aut non sensisse vt debuit.

Ad dominum papam Cœlestinum pro intruso Eboracensi. *Epistola* CCXXXIIII.

OPORTET vos secundú iustitiá quæ ex lege est, suscitare semé fratris vestri defuncti. Quod digne implebitur, si papæ Innocentij, cui in hæreditate domini successistis, & defenditis bene gesta, & minus adimpleta perficitis. K Præ manibus est in quo id liceat experiri. Causam Eboracésis ecclesiæ per eum fuisse decisam quis nesciat? At quomodo executioni mádatum sit quod egressum est de labiis tanti viri, vtinam nesciretur. Quis det vt nó annuncietur in Geth, *2. Reg. 1. a* neque in compitis Ascalonis? Sed vt verbum abbreuiatum faciam auribus occupatis, audiat paucis dominus meus quid dictum fuerit, & quid factum teneamus. Cum in multis accusaretur is qui sibi vendicare electionem in præfata ecclesia impiè cupiebat, tandem omnis controuersia ad testimonium viri illustris Vvilhelmi ipsius ecclesiæ tunc decani con quiescere iussa est: vt nisi capitulum intrusionis quod huic inter cætera impingebatur, ille propriæ manus iuramento amoueret, suis omnino conatibus tanta frustraretur ambitio. Hoc autem non ex iudicio, sed ex misericordia. Sic enim rogauerat ipse. Mitissima plane sententia, quippe cum de plurimis & pessimis pulsaretur, quæ nullatenus propulsare volebat. Sed vtinam vel ipsa stet. Quid enim si non sufficit iuri, dummodo sufficiat ecclesiæ liberationi? Non causamur sententiæ remissionem, quæ nil nocuit. Neque enim proficit aduersario etsi largior indulgentia, qui ne ipsum quod vltro spoponderat, implere præualuit. Ná de quo præsumere visus est, defecit ei, ne sibiipsi deficeret peierás. Quádo enim vir bonus attestaretur homini quem rumor publicæ opinionis & operis veritas detestatur? Quid ergo? Ille non L iurauit, & iste episcopus est. O rem ignorantia omnium dignam, & perpetuo, si fieri posset, silentio comprimendá. Verum id sero. Heu, notus est orbi triumphus diaboli. Vbique pertonat plausus incircuncisorum, & planctus bonorum, pro eo quòd videatur sapientiam vicisse malitia. Monstratur digito, matris ecclesiæ turpitudo: patris Innocentij verenda irridentur denudata à seruo nequam, quoniam mortuum putat, sed viuit in vobis. Si is exitus imminebat, cur è lóginquo Romam est pertracta causa spurcissima, vmbra magis & angulo digna? Cur táta mari terráque à multis assumpta fatigatio? Cur à finibus terræ euocati viri religiosi, qui eum accusarent, & pauperum Christi marsupia longi itineris expésis exhausta sunt? Non poterat episcopari turpis infamísque persona (quod inuitus dolénsque loquor) nisi quæ in illo horrebat Anglia, Francia abominabatur, etiam Roma cognosceret? Quàm melius in Romana curia causa eius minime ventilata fuisset, & non tangeret vel sacra limina generalis atque horribilis fœtor? Quàm tolerabilius ignorasset apostolica sedes tam intolerabile malum, quàm tolerat manifestú? Quid istud temeritatis fuit? Publice infamatus, ante iudicem accusatus, nec purgatus, imò & conuictus, & sic consecratus est. Viderit qui huic manum post ista imposuit, an magis execratus dicere debuerim. Non enim negabit sic se ista habere, non nega- M bit sic se ex literis apostolicis ad se pro hoc ipso directis eadem comperisse. Dicat forte aliquis, quia non est datum iudicium non fuisse conuictum. Ego dico & confessum. Nam qui vt iudicium euaderet, vltro elegit ad testimonium Vvilhelmi decani confugere, illo sibi deficiente, quid nisi suo iudicio à causa decidit, ore proprio códemnatus? Quæ cum ita sint, videte domine pater, ne declinet cor vestrú in opus malitiæ, quoniam (secúdum prophetam) declinantes in obliga- *Psal. 124. a* tionem, adducet dominus cum operantibus iniquitatem. Alioquin quod consilium datis miseris abbatibus illis quos ad accusandum eum vocatio apostolica Romam traxit, sed & aliis quampluribus ex illo episcopatu viris religiosis, sintne obedituri huic, & sacramenta accepturi ab homine bis intruso? Primo quidem per regem, deinde per legatú. Quippe qui illum in sanctuarium dei contra ius & fas, contra mandatum summi pontificis, in iniuriam summę sedis & totius Romanę curiæ, cum non potuit per ostium, fodit argenteo (vt aiunt) sarculo, vnde impudenter intrusit. Ante (nisi fallor) suis sedibus exulabunt, quàm dare acquiescant manus idolo huic, nisi vestra violéta auctoritas obuiarit. Cæterum quàm sanctiori vestróque apostolatu digniori zelo gladiú Phinees in cófusionem duorum tam turpiter fornicátiú stringeretis, quàm tot sanctos, aut de suis fugere locis permittitis, aut cótra conscientias suas cogitis remanere?

Ad

A *Ad totam curiam Romanam, vnde supra.*
Epistola CCXXXV.

DOMINIS & patribus reuerendis episcopis & cardinalibus curiæ, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, salutem & nostras qualescunque orationes. Omnibus scribendum fuit de eo quod spectat ad omnes. Nec vereor ne forte præsumptionis arguar, quippe qui licet omnium minimus, tamen Romanæ curiæ iniuriam à me non iudico alienam. Vrimur assidue, dico vobis, vrimur grauiter nimis, ita vt nos tædeat etiam viuere. In domo dei videmus horrenda. Et quia corrigere nos non possumus, saltem suggerimus his ad quos spectat. Si quidem emendauerint, bene. sin autem, nos animas nostras liberauimus, vos excusationem non habetis de peccato. Non ignoratis prolatam esse sententiam à domino papa bonæ memoriæ Innocētio, cum vestro & Romanę curiæ generali assensu, irritam esse Vuilhelmi Eboracensis electionem, imò intrusionem, nisi Vuilhelmus alter tūc decanus, quod obiectum ei fuerat, proprię manus iuramento repelleret. Nec vos latuit quàm plena esset sententia, non iudicij, sed misericordiæ, nimirum cum hoc Vuilhelmus ipse quæsisset. Sed vtinam vel ipsa stet, & quod aduersus eam factum est, stare non possit. Quid enim? Non iurauit ille, & iste in cathedra pestilentiæ sedet. Quis tribuat vt aduersus fornicationem hanc, Phinees cum pugione procedat, aut viuat in sede sua Petrus, qui spiritu labiorum suorum interficiat impios? Multi clamant ad nos in toto corde suo, vt sacrilegium hoc digna animaduersione vindicare studeatis. B Alioquin dico vobis, scandalum magnum nimis erit in ecclesia dei, & timeo ne Romanæ sedis auctoritas grauem admodum iacturam & detrimentū grande suscipiat, nisi in eum qui peruertit generalem eius sententiam, vindicta processerit, & taliter, vt cæteri metum habeant. Quid enim de eo dicam, quòd occultas & vere tenebrosas literas habuisse se gloriatur Vuilhelmus ille, vtinam à principibus tenebrarum, nō à principibus apostolorum? Et ecce audierunt filij incircuncisorum, subsannant Romanam curiam, à qua post datā tam manifestam sententiam furtim datas esse aiunt cōtrarias literas. Quid dicam vobis? Si non vos vrit scandalum graue quo scandalizantur non pusilli, sed magni & perfecti viri: si non compatimini pauperibus abbatibus quos à finibus terræ vocatio apostolica Romam traxit, si non miseremini magnis & religiosis monasteriis, quibus omnino sub incubatore illo destructio imminet, si (quod primum dicere debui) zelus domus dei non comedit vos: nunquid vsqueadeo inimici hominis versutia præualebit, vt proprium quoq; contemptum, & infamiam hanc pessimam ecclesiæ principes æquanimiter ferant? Quid enim si sacrilegam homo ille consecrationem recepit? Profecto longe gloriosius erit iam eleuatum deiicere Simonem, quàm prohibere conantem. C Alioquin quid facietis religiosis viris, qui omnino non inueniunt salua conscientia, vel ipsa cōmunia sacramenta de leprosa manu suscipere? Ante (ni fallor) eligēt fugere, quàm dare manus morti: & exulare prius quàm vesci idolothytis. Quòd si contra cōscientias suas coëgerit eos Romana curia curuare genua ante Baal, videat deus & iudicet, videat curia illa cœlestis, in qua nulla poterit ambitione subuerti iudicium. In fine omnium obsecrat vos puer vester per viscera misericordiæ dei nostri, si quis in vobis est zelus dei, miseremini ecclesiæ sanctæ saltem vos amici eius, & quantum potestis date operam ne tam detestabili facto detur assensus.

Ad omnem curiam Romanam, quando elegerunt abbatem sancti Anastasij in papam Eugenium.
Epistola CCXXXVI.

DOMINIS & patribus reuerendis cardinalibus & episcopis omnibus qui sunt de curia, puer sanctitatis eorum. Parcat vobis deus, quid fecistis? Sepultum hominem reuocastis ad homines, fugitantem curas & turbas curis denuo implicuistis, & immiscuistis turbis. Fecistis nouissimum primum, & ecce nouissima illius periculosiora prioribus. Crucifixus mundo, per vos reuixit mundo: & qui elegerat abiectus esse in domo dei sui, ipsum vos in dominum omnium elegistis. Cur consilium inopis confudistis? Cur pauperis hominis & medici & compuncti corde iudiciū perturbastis? D Currebat bene. Quid vobis visum est sepire vias eius, auertere semitas, gressus inuoluere? Quasi descēderet de Hierusalem, & non magis ascenderet de Hierico, sic incidit in latrones. Et qui se tanquam violentis quibusdā diaboli manibus, carnis illecebris, & gloriæ seculi potenter excusserat, nō tamē valuit effugere manus vestras. Num idcirco Pisam deseruit, vt reciperet Romam? Num qui in vna ecclesia non sustinuit vicedominatum, dominatum in omni ecclesia requirebat? Quid igitur rationis seu consilij habuit defuncto summo pontifice repente irruere in hominem rusticanum, latenti iniicere manus, & excussa è manibus securi & ascia vel ligone, in palatium trahere, leuare in cathedram, induere purpura & bysso, accingere gladio ad faciendam vindictā in nationibus, increpationes in populis, ad alligādos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis? *Psal. 149. b* Sic non erat inter vos sapiens & exercitatus cui potius ista conuenirent? Ridiculum profecto videtur, pānosum homuncionem assumi ad præsidendum principibus, ad imperandum episcopis, ad regna & imperia disponenda. Ridiculum, an miraculum? Plane vnum horum. Non nego, non diffido posse fuisse hoc etiā opus dei, qui facit mirabilia magna solus, præsertim cum audiam vsquequaque ex ore multorum, quoniam à domino factum est istud. E *Psal. 117. f* Sed nec ego oblitus sum iudiciorū dei antiquorum, & scripturę plurimos recensentis ex priuata seu etiam rusticana vita olim assumptos in voluntate domini ad regēdum populum eius. Deniq; nónne (vt vnum è pluribus memorem) tali quodam modo elegit Dauid seruum suum, & suscepit eum de gregibus ouium, de post fœtantes accepit eum? Ita, inquā, ita & de nostro Eugenio in beneplacito domini potuit contigisse. Non sum securus tamen, quoniam filius delicatus est, & tenera verecūdia eius assueta potius ocio & quieti, quàm tractandis quæ foris sunt: timendúmque ne non ea auctoritate qua oportuerit, sui apostolatus officia exequatur. Quid putatis gerere animi nūc hominem illum, qui de secreto internæ contemplationis, & amica solitudine cordis tanquam infans è gremio & sinu matris subito perturbatus, tractum se ad medium videt, & quasi ouem ad victimam ductum ad tam insueta & insuauia? Nisi dominus supponat manum suam, heu, necesse est obruatur & opprimatur onere insueto & nimio, quod & gigantinis (vt aiunt) vel ipsis quoque angelicis humeris formidabile videatur. Verùtamē quia sic factum est, & sicut multi dicunt, à domino factum est, vestra interest charissimi, vestris feruentibus studiis fidelibúsq; obsequiis solicite confouere quod vestris manibus constat elaboratum. Si qua ergo cōsolatio in vobis, si qua virtus charitatis in domino, si qua miseratio pietatis, si qua compassionis viscera, assistite & collaborate illi in opere ad quod assumptus est per vos à domino. F Quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quęcūque amabilia, quæcunque bonæ famæ, hæc ei suggerite, hæc suadete, hæc agite, & deus pacis erit vobiscum.

Ad dominum papam Eugenium, prima.
Epistola CCXXXVII.

AMANTISSIMO patri & domino dei gratia summo pontifici Eugenio, Bernardus Claræuallis vocatus abbas, modicum id quod est. Auditum est in terra nostra & celebri sermone vulgatum verbum hoc, quod factum est de vobis à domino. Presseram stylum hactenus, rem tacitus considerabam. Expectabam enim literas vestras, & præueniri à vobis in benedictionibus dulcedinis. Expectabam virum fidelem qui veniret à latere tuo, qui diceret cuncta per ordinem, quid, quomodo, vel qualiter actum esset. Expectabam si quis forte de filiis meis reuerteretur, qui leniret dolorem patris, qui diceret: Ioseph filius tuus viuit, & ipse dominatur in tota terra Aegypti. *Gene. 45. g* Hinc est quòd literæ istæ non sunt voluntatis, sed necessitatis, & amicorum extortæ precibus, quibus negare non possum modicum illud quicquid residuum est vitæ meæ. Quia tamen semel cœpi, loquar ad dominum meum. Iam enim filium dicere non audeo, quia filius in patrem, pater mutatus est in filium. Qui

G post me venit, ante me factus est: sed non inuideo, quia quod mihi deerat, in eo me habere confido, qui non solum post me, sed etiam per me venit. Nam si dignaris, quodammodo per euangelium ego te genui. Quæ est ergo spes nostra, & gaudium nostrum, & corona gloriæ? nónne vos ante deum? Denique filius sapiens gloria est patris. Amodo tamen non vocaberis filius: sed vocabitur tibi nomen nouum, quod os domini nominauit. Hæc est mutatio dexteræ excelsi, & multi in mutatione ista gaudebunt. Nam quemadmodum olim Abram in Abraham, Iacob in Israël: & vt de tuis magis prædecessoribus tibi proponam, sicut Simon in Cepham, Saulus in Paulum: sic filius meus Bernardus in patrem meű Eugenium, læta prorsus & vtili, vt speramus, translatione promotus est. Digitus dei est iste, suscitans de puluere egenum & de stercore erigens pauperem: vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Superest vt facta hac mutatione tui ipsa quoque quæ tibi commissa est domini tui sponsa mutetur in melius: & iam nequaquam Sarai, sed Sara decætero nominetur. Intellige quæ dico. Dabit enim tibi dominus intellectum. Si amicus sponsi es, ne dixeris dilectam eius principem meam, sed principem: nil tuum in ea vendicans, nisi quod pro ea si oportuerit etiã animam dare debes. Si Christus te misit, æstimabis te non ministrari, sed ministrare venisse: & ministrare nő solum substantiam, sed ipsam quoque H animam, sicut præfatus sum. Verus successor Pauli dicet cum Paulo: Non quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri. Petri hæres audiet Petrum dicentem: Neque vt dominãtes in clerum: sed forma facti gregis. Sic enim iam non ancilla, sed libera etiã & formosa speciosissimi spõsi per te in desideratos adsciscetur amplexus. Alioquin per quẽ alium hæc tam debita libertas sperabitur: si & tu (quod absit) in Christi hæreditate quæras quæ tua sunt: qui iam & ante dixeras non dico tua non retinere, sed nec tuus esse? Ergo fiduciam talem habens in te, qualem in nullo prædecessorum tuorum à multis retro temporibus visa est habuisse: exultat merito vbiq; & gloriatur in domino omnis ecclesia sanctorum: & specialiter illa cuius vterus te portauit, & cuius vbera tu suxisti. Quid ergo? Nónne & mihi licet gaudere cum gaudentibus? Nũquid non ero vnus de numero lætantium? Exultaui, fateor: sed cum tremore. Exultaui, sed in ipso exultationis meæ articulo timor & tremor venerunt super me. Ego enim etsi nomen patris deposui, sed non timorem, sed non anxietatem, postremò nec affectum, nec viscera patris. Considero gradum, & casum vereor. Considero fastigium dignitatis, & intueor faciem abyssi iacentis deorsum. Attendo celsitudinem honoris, & è vicino periculum reformido, pro eo quod scriptum est: Homo cum in honore esset, non intellexit. Quod quidem ad causam magis quàm ad tempus arbi-I tror esse referendum: vt sic intelligatur dictum, cum in honore esset, non intellexit: ac si diceretur: honor absorbuit intellectum. Et quidem elegeras abiectus esse in domo dei tui, & recumbere in nouissimo loco in conuiuio eius, sed placuit dicere ei qui te inuitauit: Amice ascende superius. Itaq; ascẽdisti in altum: noli altum sapere, sed time: ne forte contingat serò miserabilem illam emittere vocem: A facie iræ & indignationis tuæ eleuans allisisti me. Altiorem quippe locum sortitus es, sed non tutiorem. Sublimiorem, non securiorem. Terribilis prorsus, terribilis est locus iste. Locus, inquam, in quo stas, terra sancta est, locus Petri est, locus principis apostolorum, vbi steterunt pedes eius. Locus illius est quem cõstituit dominus dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. Si forte declinaueris à via domini, sepultus est in eodem loco, vt sit tibi contra te in testimonium. Meritò tali pastori, tali nutricio commissa est ecclesia, cum adhuc tenera, adhuc in incunabulis esset: cuius docta magisterio, & exemplo educata, omnia terrena calcaret, vtpote qui excusserat manus suas ab omni munere, qui dicebat de corde puro & conscientia bona: Argentum & aurum non est mihi. Hæc hactenus. Cæterum causa quare ante tempus scripserim vobis, hæc est. Vintóniensis episcopus, & Eboracensis archiepiscopus, non gradiuntur vno spiritu cum Cantuariensi archiepiscopo, sed incedunt sibi ex aduerso: & hæc vetus est de legatione querela. Veruntamẽ quis est ille, & qui sunt illi? Nóne Eboracẽsis ipse est, cui te præsente, cum adhuc esses quasi K vnus ex nobis, fratres tui restiterunt in faciem, eo quòd reprehensibilis erat? Sed sperauit in multitudine diuitiarũ suarum, & præualuit in vanitate sua. Certũ est tamen quòd non intrauit per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde. Si pastor fuisset, diligendus erat: si mercenarius, tolerãdus. Nũc autem cauendus & repellendus, vtpote fur & latro. Quid dicam de domino Vintoniensi? Opera quæ ipse facit, testimonium perhibent de eo. Porro archiepiscopus Cantuariensis cui aduersantur, vir religiosus est, & suaueolentis opinionis. Pro ipso petimus vt respondeat ei iustitia sua. Verùm illorum iniquitas super eos vt sit, sicut scriptum est: Iustitia iusti super eum erit: & impietas impij erit super eum. Cum acceperis tempus, secundum opera manuum illorum retribues illis: vt sciant prophetam esse in Israël. Quis mihi det antequam moriar videre ecclesiam dei sicut in diebus antiquis: quando apostoli laxabant retia in capturam, non in capturam argenti vel auri, sed in capturam animarum? Quàm cupio illius te hæreditare vocem, cuius adeptus es sedem? Pecunia, inquit, tua tecum sit in perditionem. O vox tonitrui, ô vox magnificentiæ & virtutis, ad cuius terrorem confundantur & cõuertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion. Hoc vehementer expectat & omnino expetit à te mater tua, hoc filij matris tuæ pusilli cum maioribus desiderant, hoc suspirant, vt omnis plantatio quam non plantauit pater cœlestis, tuis manibus eradicetur. Ad hoc enim constitutus es super gentes & regna, vt euellas & destruas, & ædifices & plantes. L Multi audito hoc verbo dixerunt apud se: Iam securis ad radicem arborum posita est. Multi dicunt in corde suo: Flores apparuerunt in terra nostra, tẽpus putationis aduenit, in quo sarmenta sterilia recidentur, vt ea quæ preualent, vberius fructum afferant. Cõfortare igitur, & esto robustus, manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorum. Vendica tibi animi constantia & vigore spiritus partem, quam dedit extra fratres tuos tibi omnipotẽs pater, quam & tulit de manu Amorræi in gladio & arcu suo. In omnibus tamen operibus tuis memento te esse hominẽ, & timor eius qui aufert spiritum principum, semper sit ante oculos tuos. Quãtorum in breui Romanorum pontificum mortes tuis oculis aspexisti? Ipsi te prædecessores tui, tuæ certissimę & citissimę decessionis admoneant, & modicum tempus dominationis eorum, paucitatem dierum tuorum nunciet tibi. Iugi proinde meditatione inter huius transeuntis glorię blãdimenta memorare nouissima tua, quia quibus successisti in sedem, ipsos sine dubio sequêris ad mortem.

Psal.76.c · *Gene.17.a* · *Marc.3.b* · *Actio.13.a* · *1.Reg.2.b* · *Psal.112.d* · *2.Cor.1.d* · *1.Petr.5.a* · *Psal.48.c* · *Luc.14.c* · *Psal.101.b* · *Actio.3.a* · *Ezec.18.e* · *Actio.8.d*

Ad eundem, de Eboracensi intruso. *Epistola CCXXXVIII.*

M IMPORTVNVS sum, sed habeo excusationem. Eugenij apostolatus excusat me. Aiunt non vos esse papam, sed me, & vndique ad me confluunt qui habent negocia. Nec desunt in tanta multitudine amicorum, quibus officium negare non possum, non solum absque scandalo, sed etiam absque peccato. Et nunc est etiam alia excusatio non minus idonea, quia causa honestissima est. Contra idolum illud Eboracense iteratò stylus dirigitur, ea scilicet necessitate, quòd sæpenumero hoc telo impetitum à nobis, necdum confossum est. Cur hoc? Quia nil forte à nobis tale directum est, qualis fuit gladius Ionathæ, qui nunquam rediit retrorsum. Nec sane fuit culpa iaculi, sed dirigentis iaculum. Patet enim quòd non in ea qua oportuit fortitudine missum est. Nec mirum. Quis enim in manu forti sagittas mittere potest, nisi filius excussorum? Qui locum Petri tenet, potest vno ictu extinguere Ananiam, vno Simonem Magum. Et vt planius quod loquimur fiat, peremptoriam dare sententiam ad depositionem episcoporum, solius Romani pontificis noscitur esse, pro eo nimirum quòd etsi alij multi vocati sunt in partem solicitudinis, solus ipse plenitudinem habeat potestatis. Solus proinde, si dicere audeam, in culpa est, si culpa non feritur quæ ferienda est, & eo impetu quo fuerit ferienda. Quo autem impetu, non dico ferienda, sed fulminanda fuerit prædicti Eboracensis culpa, vestræ conscientiæ derelinquo.

A Cæterum quod factum non est, vobis credimus reseruatum: vt in eo experiatur ecclesia dei, cui ipso auctore præestis, feruorem zeli vestri, potentiam brachij vestri, & animi sapientiam, & timeat omnis populus sacerdotem domini, audiens sapientiam dei esse in illo ad faciendum iudicium.

Ad eundem pro eodem. Epistola CCXXXIX.

QVàm cupio semper illa de vobis audire, in quibus glorificetur deus, honoretur ministerium vestrum, & anima mea lætificetur! Inde est quòd audita responsione vestra de quibusdam qui ad officium legationis nimium videbantur & ambitiosè aspirare, & impudenter sperare, supra quàm dicere possumus, facti sumus lætantes. Non autem nos tantum, sed & omnes qui diligunt nomen vestrum, gauisi sunt gaudio magno. Porro visis literis vestris, quas pro causa Rutinensis Ecclesiæ destinastis: tunc prorsus, tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione. Hæc atque huiusmodi digna sunt vestro apostolatu, summam sedem nobilitant, decent plane orbis episcopum. Vnde & flecto genua mea ad ipsum vnici huius vestri primatus auctorem, vt det vobis sic sapere, & sic agere semper in euellēdo & plantando, in destruendo, & ædificando. Siquidem in ruinam & resurrectionem multorum ascendistis hanc cathedram. B Ruant, ruant qui noxiè stant: erigantur digni. Ponatur securis ad radicem sterilium plantationum, purgentur fructiferæ, vt fructum plus adferant. Præsidente, inquam, humili Eugenio, deponantur superbi de sede, & exaltentur humiles. Esurientes impleantur bonis, & diuites dimittantur inanes. Nuper nempe exultatione vniuersæ terræ ita factum est in causa cuiusdam pauperis episcopi. Age ergo, transeat iam sanctus hic pietatis zelus & ad miseram illam Ecclesiam transmarinam: quia tempus miserēdi eius. Vinea domini Sabaoth est, vinea electa, vinea speciosissima: sed, heu, in desertum penè redacta: quia singularis ferus depascitur eam. Cur dicunt inter gentes, vbi est deus eius? Vbi quem posuerunt custodem in vineis? Vbi manus putans, vbi sarculus excolētis? Quousque sarmento inutili occupatur tellus, suffocatur fructus? Et certe tempus putationis aduenit. Siquidem homo pacis eius, in quo sperauit quòd se purgare deberet, non purgatione, sed amputatione opus esse testatur. Extant denique literæ ipsius de eo ad apostolicæ sedis legatum: in quib' manifeste manifestam adserit intrusionem, electionem negat. Ita ergo quem sibi parauerat defensorem, accusatorem sustinet. Ad hæc quæ vbique de eo publica fama cōcelebrat: etiam virum militarem possent omni iure spoliare cingulo militari. Quomodo iam poterit stare, vbi multiplex vobis subest ratio deiiciendi, & voluntas non deest? Legi siquidem C zelum vestrum pro Ecclesia illa in literis vestris: & iam exigo de manibus vestris. Quanam via procedēdum sit ad eius deiectionem (neque enim vna mihi esse videtur) non est meum dictare sapienti. Nec multum nostra interest in qua parte arbor infructuosa cadat, dummodo cadat. Dico tamē. Qui sibi possessionem vindicat furtiuarum commercio literarū: nónne fur est & latro? Denique vbi adserit habuisse se clādestinas literas execrationis suæ: aut verum est aut falsum quod loquitur. Si verum: reus est furti, & summi pontificis criminator. Si falsum: debet audire: Occidisti, & possedisti. *Sapie.1.c* Os enim quod mentitur, occidit animam. Sed absit vt tanta de tali viro credatur duplicitas, quanta ab isto ei imponitur. Nempe Innocentius hic erat: cui si pro se respondere liceret, proculdubio diceret huic: quia ego palam in te dedi sententiam, & in occulto locutus sum nihil.

Ad Hildefonsum comitem sancti Egidii, de Henrico hæretico. Epistola CCXL.

QVanta audiuimus & cognouimus mala quæ in ecclesiis dei fecit & facit quotidie Henricus hæreticus? Ver- *Matt.7.c* satur in terra vestra sub vestimentis ouium lupus rapax, sed ad domini designationem à fructibus eius cognoscimus illum. Basilicæ sine plebibus, plebes sine sacerdotibus, sacerdotes sine debita reuerentia sunt, & sine Christo deinde Christiani. Ecclesiæ synagogæ reputantur, sanctuarium dei sanctum esse negatur, sacramenta non sacra censentur, D dies festi festiuis frustrantur solenniis. Moriuntur homines in peccatis suis, rapiuntur animæ passim ad tribunal terrificum, heu, nec pœnitentia recōciliati, nec sacra communione muniti. Paruulis Christianorum Christi intercluditur vita, dum baptismi negatur gratia: nec saluti propinquare sinuntur, saluatore licet pie clamante pro eis: Sinite, inquit, *Matt.19.b* paruulos venire ad me. Ergóne qui homines & iumenta saluauit, quemadmodum multiplicauit misericordiam suam deus, ad solos tamen innocentes non patitur eandem tam multam misericordiam peruenire? Quid quæso, quid inuidet paruulis saluatorem paruulum qui natus est eis? Inuidia hæc diabolica est, inuidia hac mors intrauit in orbem terrarum. An putat paruulos saluatore non egere, quia paruuli sunt? Si ita est, ergo gratis magnus dominus factus est paruus: vt omittam quòd flagellat' est, quòd sputis illitus, quòd cruci affixus, quòd denique mortuus est. Non est hic homo à Deo, qui sic contraria Deo & facit & loquitur. Proh dolos, auditur tamen à pluribus, & populum qui sibi credat, habet. O infelicissimum populum. Ad vocem vnius hæretici siluerunt in eo omnes propheticæ & apostolicæ voces, quæ de conuocanda in vna Christi fide è cunctis nationibus ecclesia, vno veritatis spiritu cecinerunt. Ergo fefellerunt diuina oracula, falluntur omnium oculi & animi, qui quod legunt prædictum, intuentur impletum. Quàm certe mani- E festam omnibus veritatem solus iste stupenda & prorsus Iudaica cæcitate aut non videns, aut inuidens adimpletam, simul nescio qua arte diabolica persuasit populo stulto & insipienti de re manifesta nec suis credere oculis, fefellisse priores, errare posteros, totum mundum etiam post effusum Christi sanguinem perditum iri, & ad solos quos decipit, totas miserationum dei diuitias, & vniuersitatis gratiam peruenisse. Et nūc huius rei gratia, licet in multa corporis infirmitate, iter arripui ad has partes, quas potissimum singularis ferus depascitur, dum non est qui resistat, neque qui saluum faciat. Quippe de tota Francia pro simili effugatus malitia, has solas sibi inuenit expositas: in quibus fiducialiter sub tuo dominatu in gregem Christi toto furore bacchatur. Quod tuóne honori congruat, princeps illustris ipse iudicato. Nec mirum tamen si serpens ille callidus decepit te, quippe speciem pietatis habens, cuius virtutem penitus abnegauit. Sed nunc audi quis ille sit. Homo apostata est, qui relicto religionis habitu (nam monachus extitit) ad spurcitias carnis & seculi, tanquam canis ad suum vomitum, est reuersus. Præ cōfusione autem habitare inter cognatos & notos non sustinens, vel potius non permissus ob magnitudinem criminis, succinxit lumbos suos, & iter quà nesciebat arripuit: factus gyrouagus & profugus super terram. Cúmque mendicare cœpisset, po- F suit in sumptu euangelium: nam literatus erat. Et venale distrahens verbum dei, euangelizabat vt manducaret. Si quid supra victum elicere poterat à simplicioribus populi, vel ab aliqua matronarum, id ludendo aleis, aut certe in vsus turpiores turpiter effundebat. Frequenter siquidem post diurnum populi plausum, nocte insecuta cū meretricibus inuentus est prædicator insignis: & interdum etiam cum coniugatis. Inquire si placet vir nobilis, quomodo de Lausana ciuitate exierit, quomodo de Cenomanis, quomodo de Pictaui, quomodo de Burdegali: nec patet ei vspiam reuersionis aditus, vtpote qui fœda post se vbique reliquerit vestigia. Tu de tali arbore tandem bonos sperabas fructus? Terræ profecto in qua est, fecit fœtere odorem in vniuersa terra; quia nō potest (iuxta sermonem domini) arbor mala fructus *Matt.7.d* bonos facere. Hæc ergo, vt dixi, causa aduentus mei. Nec à meipso nunc venio, sed vocatione pariter & miseratione ecclesiæ trahor, si forte spina illa, & parua ipsius, dum adhuc parua sunt, germina de agro dominico extirpari queam, non mea, qui nullus sum, sed sanctorum cum quibus sum episcoporum manu, tua quoque potenti dextera cooperante. In quibus præcipuus est venerabilis Hostiensis episcopus ab apostolica sede ad hoc ipsum directus, homo qui magna fecit in Israël, & victoriam dedit Ecclesiæ suæ in multis per illum dominus omnipotens. Tua interest vir inclyte, honorifice suscipere illum, & eos qui cum ipso sunt: ac ne tantus

G labor tantorum virorum pro tua potisimum tuorumque salute susceptus, inefficax sit, secundum potestatem desuper datam tibi, operam dare.

Ad Tolosanos, post reditum suum.
Epistola CCXLI.

IN aduentu charissimi fratris & coabbatis nostri Bernardi de Grandisylua exultauimus, & delectati sumus in his quæ dicta sunt nobis ab illo de constantia & synceritate fidei vestræ in deum, de perseuerantia dilectionis & deuotionis in nos, de zelo & odio aduersus hæreticos, ita vt quisque vestrum merito dicere posit, Nónne qui oderunt te domine, oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Gratias agimus deo, quia non fuit ociosus aduentus noster ad vos: & mora quidem breuis apud vos, sed non infructuosa. Veritate nimirum per nos manifestata non solum in sermone, sed etiam in virtute, deprehensi sunt lupi, qui venientes ad vos in vestimentis ouium deuorabant plebem vestram sicut escam panis, sicut oues occisionis: deprehensæ vulpes quæ demoliebantur preciosissimam vineam domini ciuitatem vestrã. Deprehensæ, sed non comprehensæ. Propterea dilectissimi persequimini & cõprehendite eos, & nolite desistere donec penitus depereãt & diffugiant de cunctis finibus vestris, quia H non est tutum dormire vicinis serpentibus. Sedent in insidiis cum diuitibus in occultis, vt interficiant innocentes. Fures sunt & latrones, quales in euangelio dominus notat. Subuersi sunt & parati ad subuertendum, plane maculatores famæ vestræ, corruptores fidei vestræ. Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Præsertim talium sermo, sicut dicit beatus apostolus, serpit vt cancer. Quis dabit mihi vt habeam opportunitatem semel adhuc veniendi ad vos? Nam voluntatem habeo si quo modo posim in voluntate domini secundò videre vos, laborem non reputaturus, quanuis corpore infirmus & debilis, pro vestra exhortatione & salute. Interim autem sic state in domino charissimi, sicut cœpistis & accepistis à nobis. Obedite episcopo cæterisque præpositis vestris magistris ecclesiæ. Habete diligentiam hospitalitatis, quia per hanc multi placuerunt deo. Abraham pater vester pro studio sancto quod in suscipiendis peregrinis habere solitus erat, angelos hospites suscipere meruit. Similiter & Loth nepos eius pro simili deuotione & pia consuetudine de eorum susceptione exultauit. Et vos itaque simili forma non angelos, sed dominum angelorum suscipite in peregrinis, pascite in egenis, operite in nudis, visitate in languentibus, redimite in captiuis. Talibus hostiis promeretur Deus, qui in iudicio dicturus est: Quod vni ex his minimis meis fecistis, mihi fecistis. Hoc etiam moneo vos charissimi, I quod & dicebam vobis cum præsens essem, vt nullum extraneum siue ignotum prædicatorem recipiatis, nisi qui missus à summo seu à vestro permissus pontifice prædicauerit. Quomodo, inquit, prædicabunt nisi mittantur? Ipsi sunt qui induentes sibi formam pietatis, & virtutem eius penitus abnegantes, prophanas nouitates vocum & sensuum, tanquam melli venenum, verbis cœlestibus intermiscent. Caucte proinde eos tanquam veneficos, & cognoscite in vestimentis ouium lupos rapaces. Sit vobis commendatus lator epistolæ venerabilis abbas Grandisyluę, & domus eius, quę & nostra est, nuper nobis & nostro ordini ab ipso tradita, & Ecclesiæ Claræuallis specialiter associata. Ostendite nobis in ipso & in sanctis qui cum eo sunt, quãtum profeceritis ex nostra admonitione in operibus misericordiæ, & date in eis experimentum vestræ charitatis & deuotionis quam habetis erga nos. Quicquid illis feceritis, mihi factum reputate. Gratia dei & pax sit vobiscum. Amen.

Psal. 138. d
Psal. 9. e
Ioan. 10. a
1. Cor. 15. d
2. Tim. 2. c
Gene. 18. a
Gene. 19. a
Matt. 25. d
Rom. 10. c

Ad Romanos, quando discesserunt à domino papa Eugenio.
Epistola CCXLII.

NOBILIBVS & optimatibus atque vniuerso populo Romano frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, declinare à malo, & facere quod bonum est. Sermo mihi est ad te popule sublimis & illustris, cum sim vilis exiguaq; persona, ac nullius penè momenti homuncio. Id quidem verecundum atque onerosum mihi consideranti, quis, quibus K scribam, simulque quàm aliter hoc alius indicare posit. Sed leuius reor verecundia apud homines periclitari, quàm condemnari apud deum silentio, veri taciturnitate, & absconsione iustitiæ. Ipse enim dicit, Annuncia populo meo scelera eorum. Erit mihi etiam in testimonium ante faciem domini si dicere potero, Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutare tuum dixi. Pro huiusmodi sanè non vereor, quanuis verecundia reluctante, pro mea ignobilitate scribere de longinquo ad populum gloriosum, atque his literis transmontanis sui ipsorum periculi atque peccati commonere Romanos, si forte audiant & quiescant. Quis scit si conuertantur ad precem pauperis, qui non cedunt potentium minis, non omni armaturæ fortium? Nónne quondam in Babylone ad vocem pueri iunioris vnius, omnis ille populus qui à senibus iniquis iudicibus seductus fuerat, reuersus est ad iudicium, & sic seruatus est sanguis innoxius in die illa? Ita nunc quoque etsi adolescentulus sum ego & contemptus, adolescentulus dico non annorum paucitate, sed meritorum: potens est tamen deus dare etiam voci meæ vocem virtutis, per quam fiat vt & is populus quem nihilo minus constat esse seductum, ad iudicium reuertatur. Mea ergo defensio ad eos qui mihi hinc forte succensendum indignandúmve putauerint, hæc sit. Si neque hoc satis est, etiam L istud adiicio. Communis est causa, & non est distinctio pusilli & magni. Dolor nempe in capite est, ac per hoc minime alienus ne à minimis quidem vel extremis quibusque corporis partibus. Nec à me ergo. Peruenit profecto vsque ad me, quanuis omnium minimum, dolor maximus iste, quia maximus est, & quia cum sit capitis, non potest non esse & corporis, cuius membrum sum ego. Nunquid non dolente capite clamat lingua pro omnibus corporis membris, in capite se dolere, & omnia per ipsam suum caput suumque capitis fatentur incommodum? Dimittite proinde, quæso, dimittite vt plangam paululum apud vos dolorem meum, nec meum tantùm, sed & totius Ecclesiæ. Nónne ipsius vox est hodie per vniuersum mundum, Caput meum doleo, caput meum doleo? Quis namque vel nouissimus Christianorum in toto sit orbe, qui non glorietur hoc capite, quod ambo illi gloriosi principes terræ, alter amisso, alter submisso in cruce capite, suo triumpho extulerunt, suo sanguine ornauerũt? Ad omnem itaque spectat Christianum iniuria apostolorũ: & sicut in omnem terram exiuit sonus eorum, sic læsio eorundem ab omnibus vsquequaque sentitur, vsquequaq; plangitur & doletur. Quid vobis visum est ô Romani, offendere principes mundi, vestros autem speciales patronos? Cur regem terræ, cur dominũ cœli, furore tam intolerabili, quàm irrationabili in vos pariter prouocatis, dum sacram & apostolicam sedem diuinis regalibusque priuilegiis singulariter M sublimatam, ausu sacrilego incessere, suoque minuere honore contenditis, quam vel soli contra omnes, si oportuisset, defendere debuistis? Sic fatui Romani non iudicantes, neque quod honestum est discernentes, caput vestrum atque omnium, quod in vobis est, deturpatis, pro quo magis nec vestris ipsis ceruicibus parcendum à vobis foret, si necessitas exegisset? Patres vestri vrbi orbem subiugauerunt, vos vrbem properatis orbi facere fabulam. En Petri hęres, Petri sede & vrbe à vobis expulsus est. En rebus & domibus suis, vestris manibus spoliati sunt cardinales, atque episcopi ministri domini. O popule stulte & insipiens, ô columba seducta non habens cor. Nónne ille caput, & illi oculi tui erant? Quid ergo nunc Roma, nisi sine capite truncum corpus, sine oculis frons effossa, facies tenebrosa? Aperi gens misera aperi oculos tuos: & vide desolationem tuam iamiámque imminentem. Quomodo in breui mutatus est color optimus, facta est quasi vidua domina gentium, princeps prouinciarum? Verùm initia malorum sunt hæc, grauiora timemus. Nunquid non prope interitum es si persistis? Reuertere reuertere Sunamitis, reuertere ad cor tuum: agnosce iam vel sero, quæ, quanta, à quibus patiaris vel passa sis. Recordare qua causa, quo fine, per quos, & in quos vsus, non longe ante hos dies cunctarum quæ in te sunt ecclesiarum omnis ornatus & censu profligatus est, quicquid in altaribus & in altarium vasis, quicquid

1. Pet. 3. b
Esa. 58. a
Psal. 39. e
Dan. 13. e
Psal. 18. a
Osee 7. a
Thre. 4. a

A quicquid in ipsis sacris imaginibus auri & argenti reperiri tunc potuit, manibus impiorum direptū & asportatum est. Quid ex his omnibus tu in tuis nūc marsupiis inuenis? Porro decor dom⁹ domini irrecuperabiliter periit. Et nūc quid tibi visum est iterare malitiam, innouare denuo super te dies malos? Quid modo vel lucri amplioris, vel certioris spei arridet tibi? Nisi quòd in eo nouissima tua cernuntur incautiora prioribus, quòd tunc quidem non solum multi de plebe, sed etiam de clero & principibus nōnulli per orbem in schismate illo fauerunt tibi. Nunc verò sicut manus tuæ contra omnes, sic manus omnium contra te. Mundus est à sanguine tuo mundus omnis præter te solam, & filios tuos qui in te sunt. Væ ergo nunc tibi popule miserāde, & væ duplo quàm ante, non ab exteris nationibus, non à feritate Barbarorum, non à milibus armatorum. Væ tantùm à facie tuorum tibi, væ à domesticis & amicis, à clade intestina, à cruciatu præcordiorum, à tortionibus viscerum. Agnoscísne iam quia nō omnes pacifici qui domestici, nec omnes amici qui vidētur? Etsi aliàs noueramus, sed nunc per te manifestius edocemur omnem veritatem illius sermonis domini, quem dixit, quoniā inimici hominis domestici eius. Væ fratri à fratre in medio tui, & filiis à parentibus. Væ nō à gladiis, sed à labiis iniquis & à lingua dolosa. Vsquequo male in malo vos alterutrum confortatis: & gladiis labiorum inuicem sternitis, inuicem perditis, vt ab inuicem consumamini? Cōgregamini oues dispersæ, redite ad pascua, redite ad pastorem & episcopum animarum vestrarum. Redite præuaricatores ad cor. Quod loquor non quasi hostis conuicians, sed quasi amicus obiurgans. Habet vera amicitia nonnunquam obiurgationem, adulationem nunquam. Sed iungimus & obsecrationē. Obsecramus pro Christo reconciliamini deo, reconciliamini principibus vestris (Petrum loquor & Paulum) quos vtique in vicario & successore suo Eugenio suis sedibus & ædibus effugastis. Reconciliamini, inquam, orbis principibus, ne forte incipiat pro eis pugnare orbis terræ contra insensatos. An nescitis quia his offensis nihil omnino valetis, his propitiis nihil omnino timetis? Non, inquam, non timebis sub horum tutela milia populi circundantis te, vrbs inclyta, ciuitas fortiū. Reconciliare proinde illis simul & milibus martyrum, qui quidem apud te, sed contra te sunt propter grande peccatum quod peccasti, in quo & persistis. Reconciliare etiam omni Ecclesiæ sanctorum, qui vbique terrarum audito hoc verbo scandalizati sunt. Alioquin pagina ista contra te in testimonium erit: sed & ipsi apostoli & martyres tui stabunt in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerūt, & qui abstulerunt labores eorum. Sed iam finem loquendi omnes pariter audiamus. Annunciaui iustitiam, prænunciaui periculum, veritatem non tacui, hortatus sum ad meliora: superest vt aut de vestra citius correctione lætemur, aut de iusta imminenti damnatione certi incōsolabiliter lugeamus, arescentes & tabescentes præ timore & expectatione quæ superuenient vniuersæ vrbi.

Mich. 7. b & Matth. 10. c

B

Sapien. 5. a

C

Ad Conradum regem Romanorum.
Epistola CCXLIII.

NEc dulcius nec amicabilius, sed nec arctius omnino regnum sacerdotiúmque coniungi seu complantari in inuicem potuerunt, quàm vt in persona domini ambo hæc pariter conuenirent, vtpote qui factus est nobis ex vtraque tribu secundum carnem summus & sacerdos & rex. Non solùm autem, sed & commiscuit ea nihilo minus ac confœderauit in suo corpore, quod est populus Christianus, ipse caput illius: ita vt hoc genus hominum apostolica voce genus electum, regale sacerdotium appelletur. In alia quoque scriptura quotquot sunt prædestinati ad vitam, nónne omnes reges & sacerdotes nominantur? Ergo quæ Deus coniunxit, homo non separet. Magis autem quod diuina sanxit auctoritas, humana studeat adimplere voluntas, & iungant se animis qui iuncti sunt institutis. Inuicem se foueant, inuicem se defendant, inuicem onera sua portent. Ait sapiens, Frater adiuuans fratrem, ambo consolabuntur. Quod si alterutrum se (quod absit) corroserint & momorderint, nónne ambo desolabuntur? Non veniat anima mea in consilium eorum qui dicunt vel imperio pacem & libertatem ecclesiarum, vel ecclesiis prosperitatem & exaltationem imperij nocituram. Non enim vtriusque institutor Deus in destructionem ea connexuit, sed in ædificationem. Si hoc scitis: quousq; vos communem contumeliam, communem dissimulatis iniuriā? Nónne vt apostolica sedes, ita & caput imperij Roma est? Vt ergo de ecclesia taceam, num honor regi est truncum in manibus tenere imperium? Et quidem ignoro quid vobis super hoc consulant sapientes vestri & principes regni, sed ego in insipientia mea loquens quod sentio nō tacebo. Ecclesia dei ab exortu sui vsque ad hæc tēpora pluries tribulata est, & pluries liberata est. Denique audite quid ipsa de se loquatur in Psalmo. Ipsius enim vox est: Sæpe expugnauerunt me à iuuētute mea, etenim non potuerunt mihi. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam. Certus esto ô rex, quoniam nec nunc quoque relinquet dominus virgam peccatorum super sortem iustorum. Non est abbreuiata manus domini, nec facta impotens ad saluandum. Liberabit & hoc tempore absque dubio sponsam suam qui suo sanguine redemit eam, suo spiritu donauit, donis cœlestib⁹ exornauit, ditauit nihilo minus & terrenis. Liberabit, inquam, liberabit, sed si in manus alterius, viderint regni principes, ídne honor regis, regníve vtilitas sit? Non est vtique. Quamobrem accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, & restituat sibi Cæsar quæ Cæsaris sunt, & quæ sunt Dei Deo. Vtrunque interesse Cæsaris constat, & propriam tueri coronam, & ecclesiam defensare. Alterum regi, alterum conuenit Ecclesiæ aduocato. Victoria, sicut in domino confidimus, præ manibus est. Superbia & arrogātia Romanorum plus quàm fortitudo eorum. Quid enim? Nunquid quispiam magnus vel potēs, verbi gratia, imperator aut rex fœdam rem istam in imperium pariter sacerdotiúmque præsumit? Sed populus hic maledictus & tumultuosus, qui suas nescit metiri vires, cogitare finem, considerare prouentum, in insipientia sua furore suo ausus est hoc grande sacrilegium attentare. Absit vt vel ad momentum stare posit ante faciem regis popularis manus, vulgi temeritas. Factus sum insipiens, qui cum sim vilis ignobilísque persona, tanquam aliquis magnus consiliis tantæ magnitudinis tantæque sapientiæ me ingesi, & de re magna. At quo ignobilior atque abiectior, tanto liberior sum ad loquendum quod charitas suggerit. Vnde & adhuc addo in eadem insipientia mea: Si quis aliud quàm locutus sum vobis (quod non credimus) suadere conabitur, is profecto aut non diligit regem, aut parum intelligit quid regiam deceat maiestatem: aut certe quæ sua sunt quærit, & non valde quæ vel dei vel regis sunt curare conuincitur.

1. Pet. 2. b

Matt. 19. a

Prouer. 18.

D

Psal. 128. a

Psal. 124. a
Esa. 59. a

E

F

Ad dominum papam Eugenium pro Aurelianensi episcopo.
Epistola CCXLIIII.

ITA quæso, ita facite. Semper consideretur non à quo, sed quid petatur. Pro Aurelianēsi episcopo non est exauditus rex, minime tamen offensus, quia cor eius in manu dei est. Quod & si contigisset, sustinendum fuerat, ne deus offenderetur, qui vtiq; ex hoc magis propitiabitur, & citius respirare faciet à tribulatione malorum & dolore, si iustitia teneatur, si non relinquatur veritas. Hæc & his similia quæ de vobis per orbem celebri in dies iucunditate crebrescunt, quanta cor meum suauitate repleant, non est facile dictu. Hæc pro his. De cætero si suggestum vobis à quopiam fuerit de me amplius onerando, scitote mihi vires non suppetere ad ea quæ porto. Quantum mihi, tantum parcetis & vobis. Propositum meum monasterium non egrediendi, credo non latere vos. De fratre Balditio quanuis dilecto, quanuis necessario, obeditum est sine mora. De abbate mittendo ad sanctum Anastasium si factum non est, fiet statim vt factum non esse sciemus. Porro de alia mittenda persona quia in vltimis literis vestris nihil scripsistis, nihil præsumpsimus. Cæterum & hoc tam celeriter fiet, quàm vobis accelerare placuerit. Plenius vobis & manifestius de his omnibus respondebunt dominus Altisiodorensis & frater Bal-

G ditius. Quòd sanctæ memoriæ Balduinus Pisanus archiepiscopus fecit in Sardinia de excommunicatione Auorēsis iudicis: quia nō nisi iuste hoc virum bonum fecisse credimus, vestra auctoritate ratum & inconcussum manere rogamus. Porro Turritanus iudex quia bonus dicitur esse princeps, sit vobis commendatus, & à vobis manuteneatur.

Ad eundem pro eodem quando prædictus Aurelianensis depositus est. Epistola CCXLV.

TEMPVS est vt & ego scribam non iam pro episcopo, sed pro paupere & humili monacho, idque, quod miserabilius est, facto de diuite & sublimi. Hinc iam nō habet adulatio locum, habet miseratio. Multi pro eo scripserunt vt remaneret episcopus, sed multum hoc erat, non potui adduci ego vt id auderem. Nunc verò si res humanius æstimetur, ipsa nunc exigit quod ante vitabam. Spes erat homini adhuc, nam sperandi ratio suberat talis. Dicebat. Valde immutatus est rerum status ex quo mihi sententia purgationis imposita fuit. Et quidem graue illam satis accepi, & quæ ab innocentissimo difficilè impleri posset. Quid nunc cum cūcta pene in impossibile versa sunt? Niuernis non est episcopus, sed ne Trecis quidem. Altisiodorensis transalpinauit. Comprouincialium sanè episcoporum per quos me purgari H oportuit, pars multa hæc est. Non certe purgatores deficiunt mihi, sed episcopi vel desunt, vel absunt. Quid ergo? Rectène à me exigi potest, quod inueniri non potest? Si res ita iudici cōperta fuerit, mirum si de impossibili sentētiam ferat. Aut si non ex toto impossibile, minimum quod forte minus est, leuiter effugiet vltro negligentius perscrutantem. Nempe misericordiam vult, non sacrificium. Quæ enim vtilitas in sanguine meo, vt quærat iniquitatem meam, & peccatum meum scrutetur? Maius autem quia benignus & misericors est, aliquid obliuiscetur, aliquid dissimulabit, aliquid & de suo addet. Dominus est. An non licet ei quod vult facere? Etiam si non quantum sat est, rationem mihi suppeditare aduerterit, quidni tota tamen libertate vtetur, promptéque misericordiam superexaltabit iudicio, vir apostolicæ mãsuetudinis & auctoritatis? Ergo cum sic liceret sperare timēti, nec frustra, vt sibi suísque videbatur: cessit tamen, & nostro se totum commisit arbitrio. Ac ne occasione ipsius diutius ecclesia fatigaretur, consulento me anticipās terminum, & securis ictum, vltro episcopum exuit. Vnum est clementissime pater, vnde homini generoso ac verecundo in tam miseranda fortuna posset non parū cōsolationis afferri. Quæritis quid? profectò nō ambulat in magnis, nec in mirabilibus super se. Sufficit si vestra indulgentia possit retinere sacerdotem, qui I episcopus fuit: tātùm à nota infamiæ, & perpetuæ inustionis cauterio, scuto bonæ voluntatis vestræ obumbretur sibi. O dignam omni exauditu precem. Non rogat vt gloriosus, sed ne inglorius sit, qui extitit gloriosus. Quicquid illud sit quod medium est, eo contentus est. Liceat cadenti à gloria, honesto quo poterit mediocritatis sese excipere gradu, solámque nō deuenire in extremitatem opprobrij. Iuuenis est, nobilis genere est: in sublimitate positus fuit: nec tamē humilem refugit locum, sed probrum. Nihílne merebitur vel ista humilitas? Humiliatus est impius Achab, & profuit ei: & in viro fideli ac nobili humilitas precium non habebit? Absit à summa sede, absit à sancta mente vestra, cor contritum & humiliatum despicere. Si dixerimus, humiliauit se, exaltetur, nihil in hoc temere à nobis præsumptum: possemus forsitā excusare: nimirum ex regula quam optime nostis. Nunc autem non dicimus exaltetur: sed ne conculcetur, & confundamur ab expectatione nostra. Imò vero si mala suscepimus de manu domini, bona quare non suscipiamus? Nunquid enim potestatem habetis deponere potentes de sede, & exaltare humiles non habetis? Porro potestate accepta malle in malo, quàm in bono vti, abuti est. Præterea angitur debitis multis, cum sit pauper & inops. Iubeat auctoritas vestra de rebus episcopalibus ea solui. Durum est enim simul & honore priuari, & onere premi debitorum.

3. Reg. 21. g

Ad eundem pro Remensi archiepiscopo. Epistola CCXLVI.

AMANTISSIMO patri & domino Eugenio dei gratia summo pōtifici, Bernardus Claræuallēsis abbas modicū id quod est. Parcat vobis deus. Quid fecistis? Faciē hominis verecundissimi confudistis, & cuius laus est in Ecclesia, ipsum in facie Ecclesiæ humiliastis. Lætificastis omnes inimicos eius, sed quantos vos contristasse putatis? Non est modus condolendi, quia amicorum non est numerus. Dilectus à Deo & hominibus, grandis criminis luit pœnas, nullius conuictus, nullius confessus. Tenemus, Phinees sentimus zelum: Israëlites perfoditur, sed non cum Madianitide. Imponitur ei quòd regē coronauit, sed in hoc non existimat excessisse se tenorem priuilegiorū suorum. Obiicitur quòd scienter diuina præsumpserit celebrare in Ecclesia interdicta. Negat. Suo tempore probabitur illud, purgabitur istud. Esto tamen, putemus omnia constare quæcūque in absentem aduersariis eius licuit aut libuit loqui. Debuítne hoc solo excessu, cuius cætera laudabilia extiterunt, tam durè feriri, tā seuerè animaduerti? Semel excessisse, etiā virtus poterat reputari, si de vestro nō de vultu inimicorum eius iudiciū prodiisset. Deinde quid in arcto illo fieri oportebat? Dies celebris, solennis curia, iuuenis rex: & quod his maius est, dei negocium, de Hierosolymitana scilicet expeditione: propter quod omnes conuenerant. Prorsus hęc omnia, missarum, & coronæ regiæ solēnis debitíq; honoris frustrationem nullatenus admittebant. Sed nec ipsi Bituricensi archiepiscopo omnino expediebat vt honor regis per eum impediretur. Quæ cum ita se habuerint, æstimamus locum misericordiæ non deesse, vbi tanta necessitas typum excusat contumaciæ. Nunquid potestatem habetis tantùm percutere, & nequaquam sanare? Nostis qui dixerit, Percutiam, & ego sanabō. Absit vt cuius tenetis vicem, non vsurpetis & vocem, vocem præcipuè pietatis. Ergo sola hac vice redeat sagitta Ionathę retrorsum, & si necesse fuerit, in me magis mittatur. Tolerabiliꝰ, fateor, habuissem interdici mihi missarum celebrationem, quàm archiepiscopo pallij vsum. Est etiam quod non mediocriter vestro pio rigori obuiat in hac parte, quòd filio vestro regi Ludouico possit hinc nō paruæ offensionis & irritationis occasio dari, cum ipse sibi tota mali huius videatur esse occasio: quod plane tempore isto non expedit, ne bonum quod vestro hortatu bono & magno animo cœpit, dignum (quod absit) non habeat exitum, si in scādalo & animi perturbatione hoc egerit. De cætero mandastis, & obediui, & fœcundauit obedientiam præcipientis auctoritas. Siquidem annunciaui & locutus sum: multiplicati sunt super numerum. Vacuantur vrbes & castella: & penè iam non inueniunt quem apprehendant septem mulieres virum vnum, adeo vbique viduæ viuis remanent viris.

K L M — Deut. 32. f — Psal. 39. b

Ad eundem. Epistola CCXLVII.

NOn est mihi more multorū procœmiis vti ad vos, ambitu verborū: à re ipsa incipio. Homo fallax venit ad vos, credo vt fallat, sed absit vt vos. Hoc enim non nisi in multorum discrimen idq; maximum posset accidere. Semper quidem sicut fallere malum: ita falli, à malo est plerunque, & malum. Sed interest quis, & in quo fallitur. Quanto vestra potestas & dignitas maior, tanto ea quæ vobis forte subreptio fit, non modo periculosior, sed & turpior est, præsertim in ecclesiasticis causis. Si, verbi gratia, Sagiensis hæc vulpecula fraudulenta concinnans dolos vobis (sicut callide cogitat illudere) poterit ad vineam domini sabaoth, quam breui tempore parte non modica demolita est, vestra auctoritate redire, quanta putatis malignitate de cætero sæuituram? Heu, quod reliquum est deuorabit. Nempe qui venit vulpecula, redibit leæna, & in quosque tam cleri quàm populi non iam calliditate vtetur, sed crudelitate. Vigilandum vtique aduersus astutiam, ne ad tantam sæuitiam denuo prorumpere possit. Non ergo vos moueat hominis facies miseranda, vilis habitus, vultus supplex, demissa supercilia, verborum humilitas, sed nec ipsæ quidem lachrymulæ:

A lachrymulæ, currentes, vt aiunt, ad nutum eius, doctę métiri. Hæc omnia in facie sunt: & scitis qui dixerit: Nolite secundũ faciem iudicare. In his atque similibus forma pietatis existit: sed non semper & virtus. Vestimenta ouium sunt hæc, frequenter (sicut designauit dominus) vsurpata à lupis in stragẽ maximam ouium: dum non se abscondunt, quoniam illi absconditè veniunt. Inde est quòd aliqui etiam ex nostris pro eo scripserunt, talibus circunuenti mendaciis: parum aduertentes quod à sapiente sapienter ac veraciter dicitur: Est qui se humiliat nequiter, & interiora eius plena sunt dolo. Vos ergo non attendatis ad verba eius, neque ad corporis gestus: opera interrogate. A fructibus eius cognoscetis eum. Multa & grauia dicuntur de eo, dicentur & in eum si est qui quærat & iudicet. Nolo dicere omnia quæ audiui. Nec enim omnibus credendum est: sed nec omnibus decredendum. Vnam pono breuiter meam coniecturam: certi ne aliquid habeat, vos iudicabitis. Cur datos sibi iudices declinauit? Si personas causatur, non erant suspecti. Si loci importunitatem, erat hoc in terra sua, & in cognatione sua, vbi & expensis paucis, & itinere non longo, facilè & absque labore totum negocium poterat explicari. Restat proinde nihil aliud suspicandum, quàm fugisse hominem subdolum accusantium multitudinem, qui extra patriam eum minime præ inopia sequi possent. B Gratias agimus domino Lexouiensi, qui zelo domus domini tactus, nec marsupio pepercit, nec corpori. Bonus frater, cui studium est semen defuncti fratris suscitare. Gratias & vos agite illi: quia vestro quoque nomini hæc eius cura non parum conferre videtur: qua fit vt contincatur malignus, & sic deiiciatur, quæ est gloria vestra.

Ioan. 7. c — *Eccli. 19. d* — *Matt. 7. c*

Ad eundem. *Epistola* CCXLVIII.

SI rebus raritas precium facit: nil in ecclesia preciosius, nil optabilius bono vtilíque pastore. Nẽpe rara auis est ista. Proinde sicubi talis interdum reperiatur, & occasio detur: confestim iniiciendæ sunt manus, & totis nisibus satagendum, ne qua vi, ne qua arte malitiæ fructuosa promotio valeat præpediri. Audiuim⁹ in ecclesia Valentina pari voto cleri & populi electum esse priorem Casæ dei. Mirum si bonus non fuerit ad opus ad quod adsumitur. Scire vultis vnde id sperem? Boni hoc volunt, nec potest bonus non esse qui bonis placet. Nec minus validum argumentum mihi videtur quòd bonus sit, si malis è regione displiceat. Decet sanctitatem vestram votis adsentire bonorum: ne si ab isto forte resilire contingat, alium quem nolletis, studio & consensu prauorum contingat recipere.

Ad Bernardum priorem Portarum. *Epistola* CCXLIX.

C REuerendissimis patribus & dominis amantissimis Bernardo priori Portarum, & sanctis qui cum eo sunt, Bernardus Claræuallis vocatus abbas, salutem in domino. Ex quodam beatitudinis vestræ rescripto comperi scripsisse me aliquid quod me indicaret commotum: vosque istud nõ parum metuere. Verum id frustra. Non est quod à puero vestro timendum sit vobis reuerendissimi patres, qui vos in veritate diligo vt amicos, & suspicio vt sanctos. Nisi forte non me, sed mihi paterno timuistis affectu, quòd motus vobis viderer non ex ratione: aut si ex ratione, forte plus quàm oporteret. Motus fateor fui, sed pro vobis, non contra vos, atque id tenuiter satis. Si & hoc temere, sed non temere confiteor aduersum me iniustitiam meam, & vos remittetis temeritatem peccati mei. Ignoscite mihi, sic sum: zelus domus vestræ comedit me. Non patior plane, quod in me est, decolorari tantæ specimẽ sanctitatis: nam corrũpi posse absit vt verear. Prorsus autem displicet in pulcherrimo corpore non solùm morbus, sed & næuus. Non plane bonus color, si sanctorum quispiam anxiè ferre abiectionem suam videatur: de qua etiam & non gaudere, & non gloriari, minus est à perfecto. Porro in proposito perfectionis apparere imperfectum, næuus est. Ergo hic color mihi in fratre Natali displicuit. Quid enim & si castum id fuerit coram deo? Nempe oportet prouidere bona etiam coram hominibus. Sed dicitis: Non ipse grauiter tulit, sed nos. Ad idem reuertitur. Iterum dico quod sentio. Cur vobis graue fuerit, D non video: nisi quia ipsi graue esse sensistis. Vos iudicate an hoc eum decuerit, præsertim in nouitate vitæ. Nam ante hãc (vt salua eius pace dixerim) nõ caruit hac nota: an verò nec culpa, suæ ipsius cõscientię relinquendum est. Et quid si forte hoc cogitauit dominus papa: cum, sicut dicitis, electioni eius adsentire renuerit? Veritus quippe, vt æstimo, linguas obtrectatorum, vetuit festinatam noui eremitæ promotionẽ: ne, vt dixi, lingua maliloqua dicere posset hunc esse quem semper optauerat eremi fructum. Veruntamẽ quicquid dominus papa intenderit, siue hoc, siue aliud, me ignorasse sciatis illud eius consilium, ne quis dicat quòd meo instinctu id fecerit. Nam quod ad me pertinet, mihi decretũ est, vbi opportune possem, nõ solum non impedire, sed etiam totis viribus, & ambabus vt dicitur trahere manibus, vbi de gratia quæ in eo est, deo fructificare valeret. Quis dabit mihi homines literatos, & sanctos in Ecclesiis Dei præesse pastores, si nõ in omnibus, certe in pluribus, certe in aliquibus saltem? Quid enim si iuuenis aliqua olim iuueniliter egisse memoratur? Vetera transierunt: noua facta sunt omnia. Consepultus est iterũ Christo per eremi baptismum, ego olim sepulta vitia retractabo? Iam quòd abbas Caziacensis siue Trecensis dure dicuntur scripsisse vobis, omnino cum audiui, dure accepi, & cum accepero tempus, non dissimulabo, quantũ quidem E charitas postulabit, & familiaritas quæ mihi pro eorum religiositate ad ipsos est. Deo autem gratias, qui dedit vobis non vinci à malo, sed vincere in bono malum, quia non respondistis eis malum pro malo, aut maledictum pro maledicto. Porro illas quas ad me aduersus præfatos abbates ante scripseratis literas, nec studio nec voluntate mea ad ipsorum notitiam peruenisse sciatis. Et de his satis. Tempus est vt nõ obliuiscar mei. Clamat ad vos mea monstruosa vita, mea ærumnosa conscientia. Ego enim quædam chimæra mei seculi, nec clericum gero, nec laicum. Nam monachi iamdudum exui conuersationem, non habitum. Nolo scribere de me quod vos per alios audisse existimo, quid agitem, quid studeam, per quæ discrimina verser in mundo, imò per quæ iacter præcipitia. Si quo min⁹ audistis, precor vt inquiratis, & secundum quod audieritis, & consilium impendatis, & orationum suffragia.

2. Cor. 5. d

Ad dominum papam Eugenium. *Epistola* CCL.

AMANTISSIMO patri & domino Eugenio dei gratia summo põtifici, Bernardus Claræuallis dictus abbas, modicum id quod est. Baluienses monachi grauiter deliquerunt, sed non impune. Vobis pro hoc ipso laus & gratiarum F actio ab vniuersa debetur Ecclesia, quia non siluistis, nõ dissimulastis, no quieuistis. Efferbuistis vt debuistis: percussistis, sed vt sanaretis. Quod si obliuiscatur misereri domin⁹, & contineat in ira sua misericordias suas, vnde sanitas? Fiducialiter proinde post iudicium misericordiam præstolamur, vt misericordiam & iudicium cantemus domino. Scimus scimus, non deuiabit vicarius à vestigiis eius cuius vicarius est, nimirum cum ille dicat: Qui mihi ministrat, me sequatur. Dicit autem de illo propheta: Quis scit si conuertatur & ignoscat deus, & relinquat post se benedictionem? Hãc de vestris quoq; posterioribus audacter exigimus. Alioquin non decet vt perdatis innocentem cum impio. Etenim qui malum fecerunt, facti de medio sunt. Quid restat nisi vt reliquiæ saluæ fiant? Quidni saluentur qui obedierunt vobis, qui obedierunt prædecessori vestro? Paulum loquor, qui aiebat: Auferte malum ex vobis. Itaque misereremini illis, & nõ præiudicet iniquitas sceleratorum iustitiæ innocẽtium. Hæc dico, quia causa est eis cum Eduensibus in præsentia vestræ maiestatis, & timent ne noceat sibi iniquitas aliorum. Sane id præcipuè obsecramus, vt concordiæ & paci ipsorum operam detis: vtrisque siquidem bene volumus, atque ita vtrisq; credimus expedire.

Ioan. 12. d — *Iohe. 2. d* — *1. Cor. 5. d*

Ad eundem pro Eberardo. *Epistola* CCLI.

G SAEVIT frustrata ambitio: imò desperata furit. Currit ad laqueum homo perditionis: & debitam iam olim in se sententiam damnationis accelerat. Vel nunc manifesta sunt peccata eius præcedentia ad iudicium. Anticipat manum succisoris arbor maledicta & spinosa, & cunctantem securim in semet prouocat. Heu quàm iustius illa iamdudum excidisset, quàm sancti illi quos contra ius & fas male stando deiecit? Etenim si non staret, stãtes minime deiecisset. Et illi quidem in innocentia sua & pro innocentia corruerunt, multo melius stantes: sed sanguis innoxius de manu illorum proculdubio requiretur, qui vires furtiuas tam noxiæ arbori ne statim corrueret ministrauerunt. Clamat contra eorum capita sanguis sanctorũ de terra: quorum animæ in manu dei sunt, & iam non tanget eos tormentum malitiæ. Veruntamen viscera mea erant: effusa sunt: non recipio de verbis consolationem. Etsi possent esse qualicunque solatio siue remedio, deficiunt tamen præ dolore: mœrore præcluduntur: interrũpuntur singultibus. Vnum tamen ipsúmque extremum quod vtique magis scribere, quàm proloqui possum, adhuc audite, vel potius legite. Si adhuc steterit: prohdolor, verendum ne ipsius status sit vester casus, dum quicquid adiecerit, vtpote mala arbor, quæ non potest nisi malos fructus facere: non illi iam, sed vobis meritò imputetur.

Matt. 7. c

H *Ad abbatem de Præmonstrato. Epistola CCLII.*

AVDIVI auditionem vestram, & timui. Scribitis enim contra me amaritudines: absit autem vt tam rationabiliter, quàm terribiliter. Quid peccaui? an quòd vestram personam semper amaui? vestrum ordinem foui, & promoui semper quod in me fuit? Fidem, si verbis non habetur, opera facient. Vt quidem mea mihi conscientia respondet: ego à vobis debui commendari. Sed quia contraria potius loqui & scribere libet: dabo ego voci meæ vocem virtutis ex factorum testimonio. Id quidem graue. Videar improperare beneficia: quod vtique non decuerat. Vt minus sapiens faciã: vos me cogitis. Cui vnquam vestrum siue vestrorum nostra opera opus fuit, & defuit? Primò quidem locus ipse Præmonstrati in quo degitis, noster fuit, & nostro munere habuistis. Nam nobis frater Vvido (hoc nomen primi incolæ loci) per manum episcopi ante donauerat. Deinde quòd hi de Belloloco vobis se associauerunt, nostri potissimum studij fuit. Apud Hierosolymã rex Balduinus dum adhuc viueret, locum sancti Samuelis donauit nobis, & mille aureos simul de quibus ædificaretur: vos dono nostro & locum habetis, & aureos habuistis. Apud Virdunum pro ecclesia beati Pauli vt eam vos haberetis quantum laborauerim, multi norunt: quãtum profecerim, ipsi sentitis. Si quo minus recognoscitis vos: extant epistolæ nostræ ad beatæ memoriæ papam Innocentium huius rei veri iudices, & quasi viui testes. Illis de Septem fontibus locum quem primum inhabitauerunt, Frãcquallis nomen ei nos contulimus. Propter quod horum vultis recedere ab amicis? Nunquid redditur pro bono malum: quia minamini violare pactum, valedicere paci, societatem deserere, scindere vnitatem? Sed esto, de bono opere non me lapidatis, sed de iniuria: quòd fratrem Robertum, cum esset de vestra professione, susceperim, habitum ei monachicum tradens. Non inficior: apud nos est. Putaueram autem me super hoc satisfecisse vobis, cum susceptionis illius rationem, ordinem, necessitatem, viua & veridica voce exposui, idque non semel. Quia verò necdum quiescitis, non erit mihi pigrum rescribere quod responderam: quando vobis durum non est repetere quod excusaueram. Minime ego prædictum fratrem Robertum aliquando vt à vobis exiret sollicitaui: magis autem à multis annis id cupientem, non semel, sed sæpe compressi. Quonam denique modo suspectus haberi possim quòd fratrem Robertum subduxerim vobis, cuius consilio & hortatu magistrum Othonem habetis? Si nescitis: ipsum interrogate. Si bene noui hominem: non negabit. Possem & alios forsitan non paucos nominare siue conuersos ad vos, siue reuersos, quos hodie non haberetis, nisi à nobis suasi fuissent, vel coacti. Parco autem non inops materiæ, sed verecundiæ satisfaciens diues. Inueni ego

I

K in claustris vestris qui ad verbum prædicationis nostræ compuncti & conuersi ad nos venire disposuerant: cum ecce sollicitantibus vestris retrahentes pedem recepti & retenti sunt in ordine & habitu vestro. Postmodum verò remordente eos conscientia exire voluerunt: & ni fallor, exiuissent, nisi nostro firmarentur non assensu tantùm, sed & hortatu. Sed iam audite (quia iterum vultis audire) quomodo tandem fratrem Robertum receperim. Dominus papa præcepit: nempe rogatus ab illo & eius amicis. Dicebat vestrum sese, & abbatis eius adsensum prece sua obtinuisse: ne quis dicat quòd præcepto extorsit. Negatis, quid ad nos? Ipse viderit. Si vobis summum & sanctum pontificem falsitatis arguere libet, ignoscite nobis, quia nos tantæ sanctitati non credere, & tantæ maiestati non obedire, nefas ducimus. Quãquam & venerabilis abbas Godescalcus qui de vestris est, (nam is à domino papa ad vos huius rei gratia fuerat destinatus) non plane negauerat reportasse se à vobis & liberam fratris emancipationem, & vestram ipsius spontaneam confessionem. Iam de fratre Fromundo non est quòd nos lacessatis, cum nequaquam eum sine voluntaria abbatis sui cõcessione recepèrim. Quod quidem nec vos latuisse, amara illa epistola demonstrat, in qua nobis de sola capituli non expectata conniuentia calumniam struitis. Quasi verò vel in mutua nostra conuentione id prohibitum fuerit, vel emancipatio filij ad capitulum, & non potius ad solum spectet abbatem. Adiicitis & de domo quadam fratrum vestrorum de Bassofonte, quòd eam nos de medio tulimus, licet extra statutos terminos constitutam. Atque vtinam prius quàm nos argueretis, eosdem interrogassetis fratres, non solùm quis eam de medio tulerit, sed etiam qua de causa. Neque enim celassent vobis (vt confidimus) huius rei veritatem. Cæterum audite eam nunc vel à nobis, ac deinde si ita placet, eos interrogate. Cœperant ædificare locum, vbi aliquas è sororibus suis constituerent, longe quidem ab abbatia sua, in confinio autem duarum grangiarum domus nostræ, & prope pascua ouium nostrarum. Rogauimus eos tãquam amicos, & quibus forte nõ inutiles fuissemus, ne seminarium scandali, & dissensionum fomitem suis pariter & nostris parerent, posteris relinquendum. At illi nihilo minus ædificabant. Hæc fuit tota violentia nostra, sic nos de medio tulimus domum illam. Inexcusabiles sumus, si rogare, vim irrogare est. Reuera episcopus (quod negandum non est) indignatus non modo quòd oratorium in suo episcopatu, sed & quòd domum in fundo Ecclesiæ & terra feudi sui ædificare se inconsulto præsumpsissent, cœpto interuenit operi, quanuis frustra. Nam nec vetiti ab eo destiterunt. Exinde transeunti mihi per terram illam is qui tunc erat abbas Bassifontis occurrens, indicauit quòd ab ædificatione cessassent. Verũtamen non tam propter nos, sicut ex eius relatione cognoui, quàm propter militem illum qui terram eis visus dedisse, grauabat eos in multis, ita vt de eo plurimum quererentur. Quanquam & si pro sola charitate nostra id voluntariè dimisissent, nec religionem eorum dedecuisset, nec immeritis forsitan prestitisse beneficium viderentur. Miror sane vnde hæc tandem querela emerserit, cum & abbas in bona (nisi fallor) & deuota erga nos voluntate præsentem finierit vitam: & qui substitutus est ei, frequenter & familiariter conueniens nos in necessitatibus suis, nullam nobis querimoniæ huius aliquando fecerit mẽtionem: denique & postea in eadem domo humanissimè susceptus hospitio, nihil hinc vel ab ipso abbate, vel alio quoquã audiui. Sed & vobiscum in Claraualle postmodum præsens fuit abbas, & nuperrime Barri iam instante capitulo vestro, vnde literæ illæ querulæ, ne dicam calumniosæ, venerunt: & nec hic nec ibi super hoc, siue ab eo, siue à vobis, vel tenuiter quidem memini me fuisse conuentum. Præterea causamini quòd domunculam fratrum vestrorum de Brena, conuersus Igniacensis combussit. O domunculam. Nempe vmbraculũ quoddam ramorum erat, vbi sederet frater qui stãtes adhuc in agro segetes custodiret. Neque hoc combustum malitia, sicut fideli relatione cognouimus, sed quòd positum in agro quodam fratrum Igniacensium terram occuparet, quam excoli oportebat. Denique vix vno taxata est nũmulo domuncula

L

M

A cula hæc: & abbati de Brena ita iam, nisi fallimur, super hoc satisfactum, vt omnino nec queratur, nec habeat vnde queratur. Si quo minus: vbi id nos rescire feceritis, parati sumus ad omnem satisfactionem. Sic & de abbate Longipontis, vbi primò querelam vestrã accepimus, quod inter terminos vestros domũ vellet ædificare, prohibuimus eum: & iam credimus destitisse. Sin autem: & id fiet, vbi factum non esse nouerimus. Super omnia plangitis quòd ecclesiam sancti Foillani, quæ de ordine vestro est, abbas noster de Villari fecerit imbanniri. At forte iustius vobis fratris & coabbatis vestri de prædicta domo sancti Foillani incredibilis obstinatio, quàm summi pontificis reprehẽsibilis animaduersio displiceret. Noui siquidem quòd multis vestrorum ipsius abbatis animositas displiceat grauiter: mirum valde si non etiam vobis. Ita ergo dico vobis, hinc indignamini. Siquidem ipse est cuius aut cupiditas aut contumacia fratribus vestris diuina fecerit officia interdici. Et quidem prolixum est hoc negocium: & difficile esset vniuersa eius subterfugia epistolari breuitate concludi. Causam tamen interdicti quàm breuiter intimabo. Post duas aut plures conuentiones pacis, post definitiuam sententiam iudicij, iuxta mandatum capituli vestri per vestros & nostros abbates promulgatam, accitus demũ episcopus Cameracensis (ad cuius parœciã locus sancti Foillani pertinere cognoscitur) cum videret abbatem obstinato B animo omnia violare: etiam sententia eum ecclesiastica cogere voluit, vt dicebat. Ille vero vt redimeret tempus, summi pontificis audientiam appellauit. Ventum est ante eum. Qui postquam testimonio tam vestrorum abbatum, quàm aliorum religiosorum indubitanter agnouit abbatem sancti Foillani non solùm resilire à compositionibus, sed & iudicio contraire, ecclesiam eius imbanniri iussit donec satisfecisset. Demum rogastis tam vos quàm ipse dominum Cisterciensem, & nos, multisque tam vestris quàm vestrorum precibus extorsistis præsente & ipso episcopo qui promulgandæ sententiæ interdicti mandatum acceperat, vt prouideretur adhuc forma aliqua pacis. Absente abbate de Villari tractata compositio, dictúmque est episcopo, vt si vel ipsam obseruaret abbas sancti Foillani, abstineret ab interdicto. Discedens autem nec illam tenuit: sed domum quam & iudicij sententia, & compositiones omnes diruendam esse definierant, ita vt semel etiam diruta iam fuisset, atque interim contra conuentionem & iudicium reædificata: hanc, inquam, & tenuit & tenet: & alterã quoque superædificauit. Quidni exequeretur episcopus mandatum apostolicũ quod acceperat de promulganda sententia interdicti, præsertim addita præuaricatione? Ego tamen sperans tandem aliquando vincere in bono malum, eandem sententiam differri feci vsque ad octauas Epiphaniæ: si forte interim vir ille cogitaret vt vel formam C iudicij exequeretur, vel cõpositionem aliquam obseruaret. Atque vtinam sic contingat: faciat deus pacis vt requiescat super eum pax nostra. Cum hæc ita se habeant, non est quòd de nobis queri debeatis: cum iustius nos de vobis, vt apparet, queri possimus. Reliquum est, vt diligẽtes vos diligatis, præsertim soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. *Ephe.4.a* Illo inquam vinculo, quod inter nos & vos causa pacis charitatísque firmatum est: vtiliter quidem, & non minus forsitan vobis quàm nobis. Si rumpendum decernitis: non expedit quidem. Sed nec licere vllatenus puto. Nempe vbi communis est causa, personę reatus præiudicare non deberet, etsi vera essent quæ in nos dicitis. Ego autem fratres, quicquid faciatis, decreui semper diligere vos etiam non dilectus. Occasiones quærat qui vult recedere ab amico: mihi studij est & erit, nec cuiquam amicorũ iustam in me discessionis causam dare, nec scrutari in alio: quod hoc quidem fictæ, illud verò neglectæ amicitiæ sit. *Esaiæ.41.b* Et quia (secũdum prophetam) glutino bonum est: soluere vel potius abrumpere vos poteritis, sed non me. Adhærebo vobis, & si nolitis: adhærebo & si nolim ipse. Olim me alligaui forti vinculo, charitate non ficta, illa quæ nunquam excidit. Cum turbatis ero pacificus, conturbantibus quoque dabo locum iræ, ne diabolo dem. Vincar iurgiis, vincar obsequiis. Inuitis præstabo, ingratis adijciam, honorabo & contemnentes me. Et nunc tristis est anima mea, quòd quacunque occasione offenderim vos, eritq; D tristis vsque dum vestra indulgentia releuetur. Si tardaueritis, ibo & excusabo, præ foribus perseuerabo pulsans, instabo opportunè importunè, donec vel merear vel extorqueam benedictionem. Plus quàm medium hyemis transiit iam, & tunicam nostram vsque adhuc frustratus expecto.

Ad abbatem Garinum Alpensem.
Epistola CCLIII.

Reuerendo patri & omni veneratione digno domino abbati Alpensi Garino, & vniuersis eiusdem loci fratribus, frater Bernardus vestrę sanctitatis seru', de bono in melius semper proficere. Reuera nũc in te pater experior quod in sacris literis legisse me memini. Cum consummatus fuerit *Eccli.18.a* homo, tunc incipit. Iam seni requies, iã corona debebatur emerito, & ecce tanquam nouus in Christo miles, noua iterum tibi excitas bella, prouocas aduersarium, & rem fortium præsumis fessus senex, dum ad iterandum certamen antiquum hostem & iam quodammodo inuitum compellis. Enimuero dum præter morem tuum, tuorúmque prędecessorum traditiones, diuinitus inspiratus ecclesias & ecclesiastica beneficia relinquis, synagogas satanæ, id est, cellulas extra cœnobium, in quibus tres vel quatuor fratres sine ordine, sine disciplina habitare solent, destruis, fœminas à monosterio arces, cæterisq; pietatis ac disciplinæ bonis studiosius inuigilas solito, quid aliud primus & maxim' ille pecca- E tor nisi videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet? *Psal.111.b* Sed quæ cura? Econtra tu in eius confusione & tua consolatione cantabis deo tuo: Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur, quia in verbo tuo supersperaui. *Psal.118.c* Nec timẽdum quòd succumbat hosti, qui nec cedit ætati. Vincit annos animus, & frigente iam corpore feruet sanctum in corde desiderium, artubúsque fathiscentibus, durat tamen incolumis propositi vigor, nec sentit rugosæ carnis infirma spiritus prõptus. Nec mirum. Vt quid enim metuat veterani domicilij ruinas, qui fabricam spirituale videt in dies in sublime consurgere, proficere in æternitatem? Certus nanque est, si terrestris domus ista dissoluitur, quòd ædificationem habet ex deo domũ nõ *2.Cor.5.a* manufactam æternam in cœlis. Sed dicet aliquis: Quid si morte præuentus fuerit homo, necdum videlicet spirituali ædificio consummato? Perfectus quippe nõ habet quò proficiat. Et qui proficit, eoipso quo proficit, perfectus non esse conuincitur. Est quod securi de illo plena fide respondeamus. Dicemus nempe: Cõsummatus in breui, expleuit tempora multa. *Sapien.4.c* Bene multa, quia & vniuersa cõplectitur. Quomodo enim non expleuit omnia tempora, qui trãsit ad æternitatem? Quanta sane tempora non longæuitate, sed longanimitate, hoc est nõ annorum serie, vel dierum numero, sed F mentis deuotione & inextinguibili semper proficiendi desiderio percurrere potuit, tanta sibi in meritis non immeritò vindicauit. Retinet quippe virtute, quod amisit in tẽpore. Porro vera virtus finem nescit, tempore non clauditur. Vnde est illud: Charitas nunquã excidit. *1.Cor.13.b* Et item: Patientia pauperum non peribit in finem. *Psal.9.d* Et, Timor domini sanctus permanet in seculum seculi. *Psal.18.c* Nunquam iustus arbitratur se comprehẽdisse, nunquam dicit, satis est, sed semper esurit sititq; *Philipp.3.c* iustitiam, ita vt si semper viueret, semper quãtũ in se est, iustior esse contenderet, semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur. Non enim ad annum vel ad tempus instar mercenarij, sed in æternum diuino se mancipat famulatui. Audi denique vocem iusti: In æternum non obliuiscar iustificationes tuas, quia in ipsis viuificasti me. *Psal.118.* Et rursum: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternũ. *Ibidem.b* Nõ igitur ad tempus. Proinde iustitia eius manet nõ aliquãto tempore, sed in seculum seculi. *Psal.111.b* Sempiterna itaque iusti esuries, sempiternam meretur refectionem. Et licet in breui consummetur pro tempore, iudicatur tamẽ explesse tempora multa pro virtutis perpetuitate. Quo denique pacto temporis breuitas bonorũ præiudicet perpetuæ deuotioni, quæ pertinacem reproborum malitiam excusare non sufficit? Ob hoc enim proculdubio inflexibilis & obstinatæ mentis punitur æternaliter malum, licet temporaliter perpetratũ, quia

G quod breue fuit tempore vel opere, longum esse constat in pertinaci voluntate: ita vt si nunquam moreretur, nunquam vellet peccare desineret: imò semper viuere vellet, vt semper peccare posset. Proinde potest & de isto per contrarium itidem dici: Consummatus in breui, expleuit tempora multa. quod meritò multorum, imò omnium temporum receperit vicem, qui nullo tempore voluerit mutare intentionem. Itaque indefessum proficiẽdi studium, & iugis conatus ad perfectionẽ, perfectio reputatur. Quòd si studere perfectioni, esse perfectum est, profectò nolle proficere, deficere est. Vbi ergo sunt qui dicere solent, Sufficit nobis, nolumus esse meliores quàm patres nostri? O monache, non vis proficere? Non. Vis ergo deficere? Nequaquam. Quid ergo? Sic mihi, inquis, viuere volo, & manere in quo perueni, nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod esse non potest. Quid enim stat in hoc seculo? Et certe de homine specialiter dictum est: Fugit velut vmbra, & nũquam in eodem statu permanet. Ipse denique hominis seculiq; auctor quandiu in terris visus est, & cũ hominibus conuersatus est, nunquid stetit? Et quidem teste scriptura pertrãsiit benefaciendo & sanãdo omnes. Pertransiit ergo sicut non infructuosè, ita non remisse: non pigre, non lento gressu, sed quem admodum item de eo scriptum est: Exultauit vt gigas ad currendã viam. Porro currentem non apprehendit qui & ipse pariter H non currit. Et quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? Ideo Paulus aiebat: Sic currite, vt comprehendatis. Ibi tu Christiane fige tui cursus profectúsque metam, vbi Christus posuit suam. Factus est, inquit, obediens vsque ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris: si vsque ad mortem non perueneris, brauiũ non apprehendis. Brauiũ Christus est. Quod si illo currente tu gradum sistis: non Christo appropias, sed te magis elongas: timendúmque tibi est quod ait Dauid: Ecce qui elongant se à te domine, peribunt. Itaq; si proficere currere est: vbi proficere, ibi & currere desinis. Vbi verò non currere, ibi & deficere incipis. Hinc plane colligitur quia nolle proficere, nõ nisi deficere est. Vidit scalam Iacob, & in scala angelos, vbi nullus residens, nullus subsistẽs apparuit, sed vel ascendere vel descendere videbantur vniuersi: quatenus palam daretur intelligi, inter profectũ & defectum in hoc statu mortalis vitæ nihil medium inueniri: sed quomodo ipsum corpus nostrum continuè aut crescere cõstat, aut decrescere: sic necesse sit & spiritũ aut proficere semper, aut deficere. Interest tamen quòd nequaquam iuxta ordinem corporalium vicissitudinũ etiam spiritus sua vel incrementa capit, vel patitur detrimẽta. Nam semper in robusto & vegeto corpore animus mollior atque tepidior iacet, & rursum in corpore debili & infirmo fortior viget promptiorque spiritus. Quod se vtique in se expertum contestans I apostolus: Quando infirmor, inquit, tunc fortior sum. Sed & libenter gloriatur in infirmitatibus suis. Vt inhabitet in me, ait, virtus Christi. Quod quidem sic astruimus exemplis, vt probemus & oculis: dum in te pater manifestum fit nobis quod dicitur: Cuius quippe etsi homo exterior corrũpitur, sed interior renouatur de die in diẽ. Vnde enim tantus ardor innouãdi ordinis, nisi ex renouatione mentis? Sic bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, sic arbor bona fructus bonos facit. Primi & purissimi fruct9 tui. Sed quænam arbor hos protulit, nisi puritas cordis? Alioquin quando impurus animus tanto studio regulæ inquireret eligerẽtque puritatẽ? Nec de turbido fonte lympidus emanat riuus, nec de sordida mente munda cogitatio. Intus est proculdubio, intus est quod delectat: & ex illa plenitudine intrinseca erũpit totum quod foris exuberat, atq; in mente fulget quod sic placet in opere. Sequimini filij patrẽ: imitatores eius estote, sicut & ipse Christi. Dicite: In odore vnguentorum tuorum curremus. Siquidem bonus odor Christi est in omni loco. Nam vt taceam de vobis qui præsentes cõminus percipitis fragrantiam, tãta ad nos vsque qui longe absumus ex studiis eius bonis peruenit huius suauissimæ respersionis vbertas, vt nobis certissimè fiat odor vitæ ad vitã. Puto quòd & in cœlestibus id iam persenserint in odorem suauitatis, & quadam solito festiuiori exultatione decantent: Quæ est ista quæ ascendit per desertũ sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmẽtarij? Et illud: Emissiones tuæ paradisus malorũ punicorum cum pomorum fructibus. Quicunque inter vos hunc in cœlis iubilum non audit, inuidet. Quisquis hunc non sentit odorem: vt omnium pace dixerim, putet.

Iob.14.a — *Acto.10.* — *Psal.18.a* — *1.Cor.9.d* — *Philip.2.b* — *Psal.72.d* — *Gene.28.c* — *2.Cor.12.c* — *2.Cor.4.d* — *Matt.12.c* — *Canti.1.a* — *2.Cor.2.d* — *Canti.3.c* — K *Ibide.4.d*

Ad Ludouicum regem Francorum.
Epistola CCLV.

LVdouico dei gratiã excellẽtissimo regi Frãcorum, Bernardus Claræuallis vocatus abbas fidelis suus, salutem à rege regum, & domino dominantium, ipsi & dilectæ eius, & filiis eius. Regna terræ & iura regnorum tunc sane sana suis dominis atque illæsa persistunt, si diuinis ordinationibus ac dispositionibus non resistunt. Cur domine irascitur furor tuus contra dei electum, quem tua quoque sublimitas suscepit & prælegit, tibi quidem in patrem, filio autem tuo in Samuelem? Armatur regia indignatio non planè in extraneos, sed in semetipsum & suos. Non mirum si (iuxta scripturam) ira viri iustitiam dei non operatur, quæ propriæ quoque vtilitatis, sed indignitatis, sed salutis, facit sæpe vt nec manifestum omnibus aduertas periculum, sentias damnum. Colligitur concilium. Quid in hoc detrahitur regiæ gloriæ, regni vtilitatibus? Ibi vniuersæ ecclesiæ commendabitur ac rememorabitur excellentiæ vestræ prompta & specialis deuotio: quòd regum primus, aut certè inter primos rabiei persequentium eãdem matrẽ vestram strenuissimè & Christianissimè defendendo obuiastis. Ibi gloriosè ab ingenti illa multitudine debitæ gratiæ referentur vobis: ibi à milibus sanctorum orabitur pro vobis & vestris. Aliàs autem quàm sit hoc tempore necessarius conuentus episcoporum, nullus ignorat, nisi qui durus corde matris ecclesiæ angustias non attendit. At calor, inquiũt, nimius est: quasi nos glacialia corpora habeamus. An corda nobis magis congelata sunt, & nemo est qui (iuxta prophetam) compatiatur super contritione Ioseph? Sed hæc aliàs. Nunc autẽ ego minimus in regno vestro, sed dignitate, non fidelitate, dico vobis, non expedit velle impedire tantum & tam necessarium bonum. Nec desunt euidentes causæ quibus id manifestum facere possem, quas & nunc proferre in medium ad manum mihi est, nisi quòd sat arbitror dictum sapienti. Tamen si quid ex apostolicæ auctoritatis rigore processit, vnde se merito esse turbatam celsitudinis vestræ serenitas arbitratur, qualiter hoc ipsum reuocetur, aut tẽperetur prout oportet ad honorẽ vestrum, fideles vestri qui adhærent, totis viribus enitẽtur. Interim nos quoque, si quid possumus, non dissimulabimus.

Iaco.1.c — L — *Amos.6.b*

Ad dominum papam Eugenium.
Epistola CCLVI.

NOn est leue verbũ quod sonuit: triste satis & graue est. Et cui triste? Imò cui non triste? Soli filij iræ irã nõ sentiunt, nec tristantur tristibus, sed lætantur & exultant in rebus pessimis. De cætero communis tristitia est, quia communis est causa. Bene fecistis iustissimum zelum nostrę Gallicanæ ecclesiæ collaudando, & corroborando auctoritate literarum vestrarum. Non est (dico vobis) in causa tam generali & tam graui tepide agendum, sed ne timide quidem. Legi apud quendam sapientem: Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate. Ego autem dico, fideli homini magis & inter flagella fidendum. Intrauerunt aquæ vsque ad animam Christi, tacta est pupilla oculi eius. Exerẽdus est nunc vterq; gladius in passione domini, Christo denuo patiẽte, vbi & altera vice passus est. Per quem autem nisi per vos? Petri vterque est: alter suo nutu, alter sua manu quotiens necesse est euaginandus. Et quidem de quo minus videbatur, de ipso ad Petrum dictum est: Conuerte gladium tuum in vaginam. Ergo suus erat & ille, sed non sua manu vtique educendus. Tempus & opus esse existimo ambos educi in defensionem Orientalis ecclesiæ. Cuius locum tenetis, zelum negligere non debetis. Quale est hoc, principatum tenere, & ministeriũ declinare? Vox clamantis: Venio

M — *Prou.1.c* — *Ioan.18.b*

A Venio Hierosolymam iterum crucifigi. Ad quam vocem etsi alij tepidi, alij & surdi sint, successori Petri dissimulare nõ licet. Loquetur & ipse: Etsi ommes scandalizati fuerint, sed nõ ego. (Matt.26.c) Nec terrebitur damnis prioris exercitus, quibus magis resarciendis operam dabit. Nunquid ideo non debet facere homo quod debet, quia deus facit quod vult? Ego verò pro tantis malis tanquam Christianus & fidelis meliora sperabo, & omne gaudium æstimabo, quòd in varias tentationes incidimus. (Iaco.1.a) Reuera panem doloris comedimus, & potati sumus vino compunctionis. Quid diffidis amice sponsi, quasi non more suo vinum bonum seruauerit vsque adhuc benignus & sapiens sponsus? Quis scit si conuertatur & ignoscat deus, & relinquat post se benedictionem? (Ioel.2.d) Et certè sic operari, sic iudicare superna diuinitas solet: sciẽti loquor. Quãdo autem magna bona mortalibus prouenerunt, quę nõ magna præuenerint mala? Nam, vt cætera taceam, nónne illud vnicũ & singulare beneficium nostræ salutis præcessit mors saluatoris? Tu ergo amice sponsi, amicum te in necessitate probato. Si triplici illo amore de quo tuus interrogatus est prædecessor, (Ioan.21.c) tu quoque toto corde, tota anima, tota virtute Christum diligis vt oportet, nihil reseruabis, nihil dissimulabis in tanto periculo sponsę eius: sed quicquid habes virium, quicquid zeli, quicquid solicitudinis, quicquid auctoritatis, quicquid potestatis, impendes. Singulare periculum, singu-B larem exigit operam. Fundamentum concutitur: & tanquam imminenti ruinæ, totis est nisibus occurrendum. Et hæc propter vos fidenter quidem, sed fideliter dicta. Decætero verbum illud quod iam, ni fallor, audistis, quomodo videlicet in Carnotensi cõuentu (quonam iudicio satis miror) me quasi in ducem & principem militiæ elegerunt: certum sit vobis nec consilij mei, nec volũtatis meę fuisse vel esse, sed nec possibilitatis meæ (quantum metior vires meas) peruenire vsque illuc. Quis sum ego vt disponam castrorum acies, vt egrediar ante facies armatorum? aut quid tam remotum à professione mea, etiam si vires suppeterent, etiam si peritia non deesset? Sed neque hoc meum est vestram docere sapientiam. nostis hæc omnia. Tantùm obsecro per illam charitatẽ qua mihi specialiter debitor estis, ne me humanis voluntatibus exponatis, sed sicut singulariter vobis incumbit, diuinum consilium perquiratis, & operam detis, vt sicut fuerit voluntas in cœlo, sic fiat.

Ad eundem pro fratre Philippo. Epistola CCLVII.

EST negocium quod cæteris non miscemus, quoniam cæteris amplius tangit & angit nos, & eget singulari propriæ precis instantia. Philippus noster cum se exaltauit, hu-C miliatus est: sed cum se humiliauit, non est exaltatus: quasi vtrumque pariter dominus non dixisset. Rigor est, sed sine dispensatione. Iudicium, sed sine misericordia. Multi (quod negandum non est) sic mensurauerunt, sed nullus ita sibi voluit mensurari. (Matt.7.a) Si autem in qua mensura mensi fuerimus, remetietur nobis: erit profectò iudicium sine misericordia ei qui non fecerit misericordiam. Capax est vester apostolatus rei vtriusque, & zeli scilicet, & miserationis. Et honor quidem maiestatis iudicium diligit, sed absit vt ad præiudicium mansuetudinis. (Luc.16.a) Quanquam dispensator ille cuius laus est in euangelio, elegit potius fraudem facere suo domino, quàm proximo non misereri. Denique pro centum nunc quidem octoginta, nũc verò quinquaginta redhibuit. Iustè laudatus est, qui domino suo rerum maluit, quàm personarum iacturam facere. Et quia dignus est qui sic operatur, mercede sua, vno tali opere quos ille retinuit seruos, iste sibi fecit amicos. Quid facimus? Videmur intrasse causam, non porrigere precem. Non expedit ita. Si pergimus ista dicere, iudicium prouocamus, non misericordiam. Nulla mihi fiducia in argumẽtationibus istis, non plus quàm in telis aranearum. Frustra iacitur rete ante oculos pẽnatorum. (Prou.1.b) Noui quàm validiora valeant mihi responderi, præsertim à tali ingenio. Quamobrem arma mea preces pauperum sunt, & abundamus in genere isto. His cedat necesse est machinis turris fortitudinis etsi aliàs inexpugnabilis. Non repellet pauperum preces, pauperum pater, paupertatis amator. Quinam isti? Non sum solus: & si solus, fortasse præsumere possem. Omnes filij vestri D qui mecum sunt, & qui mecum non sunt, mecum tamen sunt in hac supplicatione. Quis numeret eos? Solus sanè frater Philippus excipitur, qui nec postulat, nec petit postulari, & an velit, ignoro: magis quod in se est, elegit abiectus esse in domo dei sui. Sed nec nos quidem pro homine, sed pro ordine postulamus, cui dispensationem in eo factam non parum profuturam confidimus.

Ad eundem pro fratre Rualeno. Epistola CCLVIII.

IN veritate comperimus Rualenum nostrum nedum requiescere in quo positus est, sed nec aliquando requieturum confidimus. Quamobrem opus est maturato remedio, non solùm illi, sed & mihi. Vror dico vobis, quandiu ille in scandalo est. Nolite mirari hoc: vna anima sumus, nisi quòd ego mater, ille filius: nam patris in eo cessi vobis & nomen & auctoritatẽ. Solus qui transfundi non potuit, mihi remansit affectus, qui me excruciat. Mater autem non potest obliuisci filij vteri sui. (Esa.49.d) Id me fuisse quis dixerit, ego adhuc esse sentio. Clamat matrem pectus triste, & continuus dolor cordis mei pro eo. Quæritis de quo querar? De me. De vobis mihi queror, sed vobis. Ego ego sæua & pia mater propriis visceribus non peperci, vt castificarem cor meum in obediẽtia charitatis. Immolaui de sinu meo chari pignoris hostiam, & non in angaria, fateor, sed in voluntate mea parui voluntati, quę quos vult angariat. At ille non ita. Renitebatur quãuis frustra planè angariatus tam à me, quàm à vobis. Nũquid ego timere potui tanta obstinatione semper renisurum? Pij cordis est cedere importunitati, quæ ad id quod oportet adduci non patitur. Alioquin inuitum tenere ad quod inuitus tractus est, durum pro illo, fructuosum nemini est. Porrò occupare locum, & non facere fructum, nec loco expedit, nec vos decet, nec nos. Nemo (vt ait beatus Ambrosius) inuitus benefacit, etiam si bonum est quod facit: quia nihil prodest spiritus timoris, vbi non est spiritus charitatis. Obsecramus itaque per viscera misericordiæ dei nostri, exhibete viscera patris, & infantem, dum adhuc viuit, remittite ad vbera matris, cuius fortasis hic totus languor est, quòd sit pręproperè ablactatus. Melius enim viuere finitur, quàm diuiditur. Quæ vtilitas in sanguine eius? Vnum scio, non patris, non matris illa vox erit: Nec mihi nec tibi sit, sed diuidatur. (3.Reg.3.) Hoc vos fortè nõ timetis, quia non creditis prouenturum. Sed scriptitationes & musitationes frequentissimæ venientes in manus nostras, plenæ sunt timore isto, minitãtes hominis fugam, & diuisionem vel potius diruptionem non modo à vobis, sed & à nobis.

Ad eundem, pro eodem. Epistola CCLIX.

ETSI quid aliquando volui quod velle me noluistis, F mansuetudinis vestrę dignatio eò me prouocat, vt quod vultis, non modo velim, sed & auidè velim. Placet vobis vt frater Rualenus abbas sit apud sanctũ Anastasiũ, & mihi placuerat & antè: sed quia nimis ille nolebat, placitum in non placitum venit. Porrò vestro beneplacito non conueniente, rursum vt iustum est, non placitum in placitum redit. Experiri licet. Factum est quod præcepistis, non quia præcepistis, sed quia voluistis. Ex voluntate ergo, & nõ quasi ex tristitia, vel ex necessitate executio maturata mandati obedientiam probat, de voluntate stylus interrogetur. Si contentus nõ forem mandatum facere, nónne, iuxta verbum domini, seruus inutilis essem, soluens debitum? (Luc.17.c) Nunc autem quia adieci velle, iam non seruus, sed filius.

Ad abbatem Rualenum. Epistola CCLX.

SATIS supérque afflixit nos absentia tua Rualene charissime, sed longè magis comperta tua tristitia turbati sumus. Etenim iustius te quàm nostram de te desolationem seu destitutionem plangere nobis videmur, & desolatio quidem non parum damnosa, & non parum molesta, nempe tam dulci filio, tam vtili fratre, tam necessario adiutore. Verùm quo verius ista de tua amabilitate memoramus, eo affectuosius compatimur mœrori tuo, pluris multo habentes

H

G tuum incommodum,& lógè ægrius ferentes,quàm nostrum damnum. Denique non dissimulauimus,non quieuimus, nó siluimus, tentantes super hoc deum penè vsq; ad irritandum summum & sanctum pontificem: vt quomodocunq; vel cum nostro periculo te reuocaremus. Sed quia adhuc frustrati sumus in cunctis molitionibus & conatibus nostris, supernis tandem iudiciis vel fatigati cedentes,& dantes potentię manus,quoniam quod volumus non valemus, id velle cogimur quod possumus. Tu igitur frater charissime & desideratissime, confortare in domino,& noli iam cótra stimulum calcitrare,ne dum pungeris tu, plurimi qui te in domino plurimú amant,pariter compungantur. Parce tibi & nobis,qui tuo amore nec ipsi nobis pepercimus. Magis autem induere fortitudine,confidens & sciens quia gaudium domini fortitudo tua. Induere lætitia salutari, vt & nos de tua iucunditate lætantes,hilarem datorem diligenti deo,tum pro tua pace,tum pro nostra consolatione laudes & gratias referamus.

Ad dominum papam Eugenium pro quodam paupere abbate. Epistola CCLXI.

VNVS de militibus templi voluit monachari in ordine nostro, nec defuerunt de nostris qui ei in tali voluntate assentirent. Sed cum non auderent eum in suis claustris recipere, H quoniam nó licebat,occultò eum duxerunt ad quãdam abbatiam quæ dicitur Vallis, mandantes & suggerentes abbati, vt nigrum habitum de alio ordine monachorum faceret ei tradi,& sic eum reciperêt,nostrúmq; illi darent. Et factum est ita. Res nobis innotuit,& per nos delata ad capitulum est,capituli decreto frater ille foras missus est. At fratres de templo minimè hoc contenti,literas nihilo minus à vestra maiestate episcopo Cathalaunensi attulerũt,quibus abbatem sancti Vrbani(nam is est qui militi habitũ tradiderat) ab introitu ecclesiæ suspenderet, donec se vestro conspectui præsentaret. Inde est quòd abbas de Vallibus, quo rogante ille hoc fecit, nil mali suspicatus, compulsus est in magna anxietate animi fratrem latorem pręsentium mittere ad pedes misericordiæ vestræ,vt qui per eum intricatus est, per eum expediatur, si tamẽ hoc tam ipse quàm etiam nos alij filij vestri à vestra sancta paternitate potuerimus promereri.

Ad eundem pro monachis Mosomensibus. Epistola CCLXII.

NON possum deesse denuo domino Remensi in petitione sua,prę sertim cum digna sit exauditu. Rogamus proinde & omni instãtia supplicamus pro pauperibus monachis Mosomensibus, vt ab oppressione quam sustinent, sicut per I latorem præsentium nosse poteritis,citius liberẽtur, & ab eis iniuriæ siue calumniæ malignantium in manu vestra valida propullentur. Hoc enim est pro quo pauperes de longè miserunt clamantes ad vos Iam quale responsum à vobis oporteat reportari, doceat vos amantium tam iustitia quàm paupertas,& præfati viri qui pro eis interuenit,& vos nó parum diligit,reuerentia.

Ad eundem pro abbate Caziacensi. Epistola CCLXIII.

POrrexeram preces, cum possem fortè iubere, & me putaueram exauditum. Sed quia comperi non ita esse, mihi videor non iam simpliciter fore communitérque petendum,sed clamandum in vociferatione. Neque enim tenuiter seu æquanimiter fero repulsam, quam hactenus expertus nó sum. Facite itaq; quod debetis: facite quod soletis.nam consuetudo debitorem vos fecit. facite,inquam,etsi nó quia rogamini,certè quia iubemini. Itaq; reuertimini ad iudicium. nec enim iustitiæ videtur esse,vt vir religiosus & amicus noster, & filius vester abbas Caziacensis, quod iuris est monasterij sui perdat propter verbum incautè à se inconsultéque prolatum, & absque ecclesiæ suæ assensu. Quanquam etsi illi verbo omnino pertinaciter adhæreat aduersarius, vtpote iustitiæ non confidens, iusto, vt putamus, iudicio prædicto abbati non debebit obesse: cum viri illi in quorum conniuentia res posita est, non concordasse, sed potius dissensisse K sciantur. Ex hoc credimus quia non contristabitis nos, neq; conturbabitis. Sic deus lætificet animam vestram, sic vos ab omni perturbatione conseruet, pater amande & honorande si omnibus seruis Christi,sed nobis specialiter.

Petrus Cluniacensis abbas ad Bernardum abbatem Clarauallensem. Epistola CCLXIIII.

FORTI ac splendidæ monastici ordinis, imò totius ecclesię dei columnę,domino Bernardo Claręuallis abbati, Petrus humilis Cluniacẽsis abbas,salutẽ quam promisit deus diligentibus se. Si liceret, si dei dispositio non obstaret, si in hominis potestate esset via eius, maluissem charissimæ beatitudini tuæ nexu indissolubili adhærere, quàm vel principari inter mortales alicubi vel regnare. Quid enim? Nónne regnis omnibus terrenis præferri à me deberet grata nó solùm hominibus, sed & angelis ipsis cohabitatio tua? Conciuem te illorum si dixero, licet nondum spes in rem transierit, per misericordiæ dei gratiam mendax non ero. Si planè mihi datum fuisset vsq; ad vltimum spiritum tecum hic esse, daretur fortasis posthac & vbi esses etiam perpetuò esse. Quò enim currerem nisi post te, tractus odore vnguẽtorum tuorũ à te? Quod quia semper non datur, vtinam sæpe daretur. Et quia nec illud est, vtinam saltem frequenter videam missos à te. Et hoc quoque quia rarò contingit, volo vt vel in proximo L sanctitas tua amantem se per suum nuncium vsque ad octauas domini mecum mansurum visitet, in quo tuus, vt mihi videtur,ex parte,& meus ex toto spiritus requiescit. Videbo te sancte frater in illo, audiam te per illum, & quædam quæ secretò nota fieri volo sapientiæ tuæ, mandabo per ipsum. Sanctæ animæ tuæ,sanctisque sub regimine tuo omnipotenti domino seruientibus,me nostrósque quantis possum precibus,quanta possum deuotione commendo.

Ad Petrum Cluniacensem abbatem. Epistola CCLXV.

QVID facis ô bone vir? Laudas peccatorem: miserum beatificas. Restat vt ores ne inducar in errorem. Inducar autem,si tantis delectatus præconiis, ignorare me cœpero. Propemodum id mihi contigerat visis literis beatitudinis tuæ,& beatificationis meæ. Quàm beatus nunc essem si verbis beari possem? Beatum tamen me dixerim,sed fauore tuo,non meis laudibus. Beatum quòd diligor à te,quòd diligo te. Quanquam & hanc mihi dulcem licet buccellam liquandam arbitror,nec omnino plenis,vt aiunt,buccis admittendam. Miraris cur hoc? Nempe non video in me vnde tantum diligi meruerim, præsertim à tanto. Scio autem quia plus iusto velle diligi,minus est à iusto. Quis mihi det tãtæ humilitatis insigne tam imitari posse, quàm admirari? Quis mihi M tribuat sancta & desiderata præsentia tua, non dico semper, non dico sæpè,sed vel semel in anno frui? Puto quia nulla vice reuerterer vacuus. Non,inquam,frustra conspicerem virtutis exemplar, disciplinæ summam, speculum sanctitatis. Quódque minus vsque adhuc à Christo didicisse me fateor, non incassum fide oculata perciperem, quàm sis & tu mitis & humilis corde. Verùm si tibi pergo facere quod à te mihi factum queror: etsi veritatem dicam, veritatis tamen legi nó concordabo, in qua legitur: Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Itaque iam respondeamus petitiunculę vestrę, qua epistolam conclusistis. Is quem mitti vobis iubetis, modo mecũ non est, sed cum domino Altissiodorensi, & ita infirmus, vt sine nimio incommodo nec ad nos vsque posse adhuc venire dicatur.

Tob. 4.

Ad Sugerium abbatem sancti Dionysij, in obitu eius consolatoria. Epistola CCLXVI.

CHARISSIMO & intimo amico Sugerio, dei gratia abbati sancti Dionysij, frater Bernardus gloriam quæ abintus est, & gratiam quæ desuper venit. Homo dei ne trepides exuere hominem illum qui de terra est, illum qui te deprimit vsque ad terram, & conatur deprimere vsque ad inferos. Iste est qui vexat, qui onerat, qui oppugnat. Quid tibi & terrenis exuuiis, qui ad cœlum iturus stola gloriæ mox indui habes? Præsto est, sed vestito non dabitur.

A bitur. Vestire nouit illa, non superuestire. Sustine ergo patiēter, imò libenter accipe nudus & nō vestitus inueniri. Denique & deus ipse vult vestiri: sed cum nudus est, non cum vestitus. Homo dei non reuertetur ad deum, nisi is qui de terra est, & terra est, in terram ierit. Hi enim duo homines sibi inuicem aduersantur, nec erit pax donec abinuicem separētur. Et si pax fuerit, nō erit pax domini, nō erit pax cum domino. Non es tu de illis qui dicunt, Pax, & non est pax. Te expectat pax illa quæ exuperat omnem sensum, te expectāt iusti donec retribuatur tibi, te expectat gaudiū domini tui. Et ego quidem charissime, vehementer afficior ante videre te, vt benedictio morituri veniat super me. Et quoniam non est in homine via eius, non audeo vnde certus non sum pro certo polliceri, sed quod nondum video quomodo possum, satisago vt possim. Fortè veniā, fortè non veniam. Sed quodlibet horum sit, dilexi à principio, diligam sine fine. Fidenter dico, non possum perdere sic dilectum vsque in finem. Non mihi perit, sed præit: cuius animæ anima mea adhæsit glutino quod non dissipabitur, & vinculo quod non dirumpetur. Tantū memento nostri cum perueneris quò nos præuenis: vt & nobis cito detur venire post te, & ad te peruenire. Interim tamen nullatenus putes quia tua dulcis memoria recedat à nostra, etsi præsentia dolentibus subtrahatur. Quanquam potens est deus te adhuc nobis donare rogātibus, seruare indigentibus, quod vtique non est diffidendum.

Ezech. 13. b

B

Abbati Cluniacensi. Epistola CCLXVII.

FILIVS vester frater Galtherus factus est & noster, secundum regulam illam: Omnia mea tua sunt, & tua mea. Nō sit minus familiaris, quia communis: sed si est quod possit alia gratia, sit familiarior atque acceptior vt mihi quia vester est, sic vobis quia noster est.

Ioan. 17. b

Ad dominum papam Eugenium pro fratribus de Corona. Epistola CCLXVIII.

ALij vereantur maiestatem in vobis, & tremulis labiis ac digitis quod ad rem pertinet, vix ad id vnquam longis ambagibus anfractibúsque perueniant. Ego certè vtilitatem vestram, & honorem vestrum tantummodo attendens, rem vt est nudè & apertè illico aperio, & sine cunctatione & obuolutione tanquam vni nostrum, apostolico quod opus est intimare non vereor. Subreptum est vobis, & grauiter, quod non dubius affirmauerim. Quis vobis suggessit hominem de ambitione notatum, conuictum, condemnatum, ad ecclesiasticam cogere dignitatem? Quasi non satis per se ipse se ingerere voluisset. Nónne is est quē sanctæ memoriæ Lambertus episcopus deprehensum in maleficiis detestādis, quæ ipse stimulante ambitione perpetrarat, non solùm à gradu in quo erat, sed à spe totius promotionis solenniter, vt debuit, degradauit? Non est nisi reuocare sententiam. At propter anxietatem sanctorum fratrum de Corona, qui pro hoc clamant ad vos, & ob reuerentiam episcopi sancti & docti, qui in hac re auctor extitit: sed & propter cōscientiam (conscientiam dico vestram, non alterius) vnum restat vt hoc & pro mea conscientia inseram, Irascimini & nolite peccare. Peccatis enim, si nō irascimini tanti suggestori mēdacij, tam indignæ sententiæ subreptori.

C

Psal. 4. a

Ad eundem. Epistola CCLXIX.

SERPENS decepit me. Homo versipellis & versutus, iustitiæ inops, audientiā fugitans, propriæ cōscientiæ inimicus, fraternæ incubans iniuriæ, nescienti mihi literas pro se per dominum Beluacēsem elicuit. Quid enim ille à me nō obtineret? Si non vultis vltra modum onerare conscientiam meam, nil lucretur subreptione dolosus, nec de literis nostris opprimat innocentes. Quanquam ne hoc quidem mihi satis fuerit, nisi & pœnam portet quam meruit subreptor malignissimus, & auarissimus exactor.

Ad eundem. Epistola CCLXX.

QVi tentant nos, non dormitant neque dormiunt. Quomodo nunc de nouo persecuti sunt in mōtibus, insidiati sunt in deserto? Cartusienses turbati sunt. Turbati sunt & moti sunt sicut ebrius, & propemodum omnis sapientia eorum deuorata est. Scias domine mi, inimicus homo hoc fecit. Quid dico fecit? Et adhuc facit. Adhuc fiduciam habet vt & illa sanctitas influat in os eius. Esca eius electa, nosti optime. Quosdam iam præuaricatores constituit, alios quos per se expugnare non poterat, per illos impugnat bello domestico & intestino. Ab ipsa fundatione loci & ordinis non est auditum, vt quis exiens, sine satisfactione reciperetur. Qui male exierant, peius redintrauerūt, addentes præuaricationē. Quid putas pater sancte, illi facturi sunt, quorum egressio in transgressione, regressio in superbia est? Et nūc superbia eorum ascendit semper. Exultant in re pessima quam egerunt, insultant iniuriam patientibus. Vicere, triumphāt: Prior iam non est prior. Dum superbit impius, incenditur pauper. Exire etiam vult, non potest videre destructionem ordinis sui. Et iam exisset, si solus exire potuisset. Qui prior necesse est vt bonus sit: nam quorum innititur consilio, audiuimus à bonis bonos esse. Vidésne, clementissime pater, quantum subreptū sit tibi? Nihilne dignum recipiat subreptionis auctor? Si bene te noui, portabit iudicium quicunque est ille. Venerunt ad te in vestimentis ouium, in habitu sancto, species decepit te. Quid mirum? Et tu homo es. Sed iam prodita in lucem fraude, exurgat zelus, & partes suas viriliter exequatur aduersus malignantes. Non veniat anima tua in consilium eorum, dissipetur consilium Achitofel. Teipsum custodi. Non est paris periculi scientiæ subripi, & zelum dormire. Illud excusat ignorantia, hoc negligentia inexcusabile facit. Fortè ascendat ex aduerso, & aliud persuadere conetur. Mentiatur iniquitas sibi, & non domino meo. Nam & veritas & res sic se habet. Nil verò iucundius, nil iustius in iudiciis vestris, quàm cum se istiusmodi occasio præbet, si qui nocere voluit, cadat ipse in foueam quam fecit, & conuertatur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendat. Zelus domini mei faciet hoc. Et priorabitur iterum (vt confido) qui Prior fuit, vt non glorietur omnis iniquitas. Alioquin (quod non frustra timemus) nisi Prior restituatur in gradu suo, ordo non diu erit in statu suo. Inspiret deus vobis paternè accipere ista, & respondere bona ad nostram omniū consolationem, qui valde desolati sumus & afflicti super vires. Dominus Cisterciensis deseruit nos plaga magna in ordine. Mihi verò duplex incumbit mœroris ratio, qui in vno homine & patrem amisi, & filium. Et nunc habemus pro eo dominum Gozuinum, Bonæuallis abbatem. Sit beneplaciti vestri confortare eum literis apostolicis, & quod de eo factū est, vestro roborare fauore. Nostis eum, & non est ei apud vos opus commendatore, quem satis commendat vita sua, & sapientia sibi data à deo. Dominus Valentinus conualet: & vbi valet, operatur bona. Propterea amatores boni diligunt eum, & ipse diligit bonos. In hoc apparet quia bonus est. Vestrum est tales diligere & fouere. Puer vester plus solito infirmatur, guttatim destuit, fortè minime dignus qui occidatur semel, & cito ingrediatur ad vitam.

D

Mat. 13. d

Psal. 73. d

E

2. Reg. 15. g & 17. c

Psal. 7. d

F

Ad comitem Theobaldum. Epistola CCLXXI.

SCITIS quia diligo vos, sed quantum, nouit deus melius quàm vos. Me quoque diligi à vobis non dubito, sed propter deum. Quem si offendero, non erit quòd me diligere debeatis, cum iam non fuerit in causa deus. Quis enim ego sum, vt de me tantillo tantus princeps curetis, nisi quandiu deū in me esse credetis? Ergo vt offendam eum, fortassis nec vobis expedit. Offendo autem proculdubio, si facio quod requiritis. Nam honores & dignitates ecclesiasticas non ignoro deberi his qui eas dignè ac secundum deum administrare & velint & possint. Porrò eas acquiri paruulo filio vestro precibus meis vel vestris, nec vobis iustum, nec mihi tutum esse noueritis. Nam nec cuiquam vel adulto plures in pluribus ecclesiis habere licet, nisi dispensatoriè quidem ob magnam vel ecclesiæ necessitatem, vel personarum vtilitatem. Quamobrem si vobis videtur hic durus sermo, & placet quod cogitastis implere: parcite mihi in hoc, nam vos satis (ni fallor) per vos & per alios amicos vestros istud obtinere potestis. Ita nec

G vos minus quod vultis efficitis, nec ego peccaui. Sanè Vvillelmulo nostro cupio bene per omnia, sed ante omnia deum. Hinc est quòd contra deum nolo aliquid habeat, ne non habeat deum. Quòd si alius secus voluerit, nolo per me habeat, ne perdam & ego deum. Vbi vero emerserit quod secũdum deum habere posит, probabo me amicum, & operam meam, si opus fuerit, non negabo. Apud amatorem iustitiæ in excusando eo quod pro iustitia est, non multũ mihi laborandum. Vos autem apud comitissam per ea quæ vobis rescripsi, habete me excusatum.

Episcopo Laudunensi. Epistola CCLXXII.

VESTRI sumus. Si hoc scitis, immo quia non ignoratis, lator præsentium per nos vobis, & per vos aliis omnibus quos offendisse videtur, efficaciter firmitérque reconcilietur. Alioquin offenditis, quem vestrum non negatis, quod omnino facere non audetis. Ex quo episcopari cœpistis, nullam à vobis adhuc benedictionem accepimus, neque sacculum, neque peram, neque calceamenta in pedibus.

Ad dominum papam Eugenium.
Epistola CCLXXIII.

H AMANTISSIMO patri & domino Eugenio, dei gratia summo pontifici, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, modicum id quod est. Vox turturis audita est in capitulo nostro, exultauimus, & delectati sumus. Planè eloquium castum, feruidum zelo, cautum scientia. Spiritus vitæ spirabat in literis, spiritus vehemens, intonans & increpans, & æmulans nos dei æmulatione. Fateor, non facilè dixerim quid me amplius delectarit in illis, vestra benignitas, an nostra vtilitas: inclinata maiestas, an erecta humilitas: mordens seueritas, an mulcens paternitas. Qui in nobis quantulumcunque esuriebãt iustitiam, refecti sunt: qui minus, compuncti sunt: qui minimè, confusi sunt. Ita, quæso, ita iugiter faciatis. Solicitudo quæ omnibus debetur, nullo modo his quibus specialius debetur, subtrahenda est, sed propensius exhibenda est. Charitas benigna est, dilatare se, non minorare nouit. Colligat sanè & alios, sed nobiscum. Nec alienum à vestro apostolatu, fouere eiusmodi qui cum apostolis loqui possunt: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Nõ sunt relinquendi qui ipsi se reliquerunt. Pusilli domini sunt, in ipsum credentes: non deseret eos fidelis seruus & prudẽs, is præsertim cui credita vniuersitas est. Nempe vniuersitatis portio hi: & quidem pusillus grex, sed qui (ni fallor) meruerũt patrem habere deum, accepturi coronam gloriæ de manu domini, & diadema regni de manu dei sui. Nec enim rapinã arbitrantur esse se hæredes dei, cohæredes autem Christi. Denique audierũt: Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. De his interim satis. Abbas trium fontium bene plantatus erat, vtpote secus decursus aquarum. Vereor ego ne arbor bona faciens fructum bonum, explantata faciat nullum. Vidimus interdum vitem in prima plantatione fœcundam, in secunda sterilem. Vidimus lignum bene plantatum virescere, transplantatum arescere. Grauiter proinde vulnerastis cor meum, si non remittitis eum: quia sumus cor vnum, & anima vna. Quandiu diuisum erit, necesse erit vt vtraque pars suo sanguine cruẽtetur. Heu, onus quod ambo vix portabamus, quomodo portabo solus subducto baculo senectutis meæ? Si de me parum est, moueat vos totius ordinis plaga non parua: & ne spe incerti boni, tam certa interim mala fieri velitis. Quod si omnino vobis in eo complacuit vt retineatis eum: placeat, obsecro, commendatum habere ipsum, ac deinceps ad deum leuare manus vt dignetur idoneum pro eo virum prouidere domui illi. Decætero super his quæ pro communi vtilitate totius ordinis, & pro aliis quoque negociis eidem abbati dignum (imò & necessarium) iudicauimus ad vos perferenda committere, festinatum exposcimus benignitatis vestræ responsum, sed responsum facti, non verbi.

1. Cor. 13. a — Matt. 19. d — I

Abbati trium fontium, contra nepotem episcopi Altisiodorensis. Epistola CCLXXIIII.

K POENITET me scripsisse pro iuuene illo, & velim, si fieri possit, reuocari precẽ, per quam videor approbasse iudiciũ amici super collata & malè collocata ab eo præpositura. Quod vtique non facio, nec feci vnquam. Sed vicit me, fateor, vt sic scriberem, dilectio, qua tenebar vehementer astrictus auunculo adolescentis, affectu grandi nimis, sed minus spirituali in hac parte. Vrgebat maximè plaga recens de morte illius. Videbar leuitate vsus, sed malo periclitari apud dominum meum præcipitatione scribendi, quàm apud deũ suspicione mendacij. Quanquam cautè ac prouidè de præpositura scripsi, nihil ad ipsum, quòd indubitanter scirẽ duos (vt memini) prædecessores eius ipsam aliter ordinasse atque aliàs, & suo confirmasse priuilegio. Tu autem si efficere potueris apud ipsum, vt ecclesiæ priuilegium, & priuilegio efficaciam reddat, bonum opus operatus es. Vtinam à næuo sanguinis huius sanctum purgaret episcopum, & adolescenti in aliis prouideret.

Ad dominum papam Eugenium pro Altißiodorensi electione.
Epistola CCLXXV.

CVM primum vobis pro Altisiodorensi ecclesia scripsi, de prima audierã electione, de secunda nihil. Et ecce me L veluti prophetante, opprobrium quod suspicatus sum, secutum est, & timor quem timebam, euenit. Mementote quomodo actum sit Niuernis, & videte si non simili arte, imò fraude non dissimili, eodémque auctore, vt aiunt, & nunc secunda electio præsumpta est, vt scilicet vno nominato duos eiiciant, & sic demum tertium quem volunt subinducant. Miserunt & isti ad me, vt pro sua parte scriberem: & visum est mihi mittere fratrem à latere meo, qui de vtraque certius actione cognosceret, nósque certificaret. Qui intrans ecclesiam, & de omnibus diligenter explorans, testimonio omnium qui conuenerant, inuenit nullum presbyterorum præter vnum, fratrem scilicet ipsius fratris Gaufridi Hugonem, nullum de diaconis præter Stephanum solum, ex parte illa esse: exceptis his qui auctores extiterant personis ecclesiæ, cantore, archidiacono, &, vt dicebatur, thesaurario. neque enim ipse præsens tunc affuit. Porrò in parte altera præter alios inferioris ordinis diaconos nouem, & presbyteros vndecim consentire. Duodecimus, qui & archipresbyter est, pro neutra parte velle se subscribere, pro neutra scripsisse testabatur: quanquam priorem plus vellet. Sigillum ecclesiæ præfatus Hugo tenebat, homo non pacis, sed partis alienæ: nec considerauit in tradendo quod debuit, sed quod voluit. Sic se res habet. Et ego solita præsumptione vnum infero: M Nec malitiam gloriari oportet, nec sapientiam decipi decet, nec ecclesiam suspendi diutius expedit.

Ad eundem, pro obitu episcopi Altißiodorensis.
Epistola CCLXXVI.

ADHVC suggero aliquid, quod antè non tacuissem, si antè mihi compertum fuisset, sicut nunc est. Adest homo qui peccare fecit Israel: sanctum loquor episcopum, qui cum in morte aliquantum stupidus esset & turbatus, iste eum fecit mori penè intestatum. Cum enim pauperibus & ecclesiis aut nihil aut parum daret, nepoti suo carnali adolescentulo seculari inutili totum penè quod acquisierat mensæ episcopali, Stephano suggerente & solicitante dimisit. Aiunt septem ecclesias & decimas & prata in propria sylua episcopi: insuper (quod pudor est omni religioni) de mobilibus aureos suos & proprias equitaturas: & cùm minus illæ sufficerent ad conficiendum iter, vt pro his firmandis ad vos veniret, iussisse tradi etiam monasterij equitaturas. Quanquam quidam existimant episcopum donationes istas nescisse, sed Stephanum fecisse & sigillasse quæ voluit. & credendum. Nempe & anno præterito in articulo, vt putabatur, mortis positum, ecclesiam quandam eidem nepoti donare fecerunt: quod donum postea conualescens, sicut certissimè comperimus, fecisse se minime recognouit. Quis denique credat virum sanctum spiritualem, si sapuit, si compos

A compos sui fuit, testamentum tale fecisse? Quis vel secularissimus hoc dixerit testamentum sacerdotis? Hæccine dispositio hominis sobrij & spiritualis illius qui omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur? A quo enim, si ita remanserit, siue in cœlo siue in terra iste non iudicabitur? Tu ergo serue dei qui tenes gladium Petri, amputa confusionem opprobrij à religione, scãdalum ab ecclesia, crimen à persona, à spiritualium omnium qui eum in spiritu & non carnaliter diligebant, & tuo ipsius corde amaritudinem & dolorẽ. Exurge Phinees, sta & placa, vt sanetur quassatio. Sta, inquam, inflexibilis aduersus carnem & sanguinem: quo ariete murum tuæ constãtiæ filij huius seculi proculdubio concutere conabũtur. Vera pietas est in auunculum, si super huiusmodi extiteris impius in nepotem. Et hoc scitote, quòd viros religiosos, decanum sancti Petri Altisiodorensis, & priorem sancti Eusebij tam pro se, quàm pro abbate sancti Laurẽtij, ob primam Altisiodorẽsis ecclesiæ electionem paratos venire ad vos, pars aduersa per comitem Niuernensem detinuit, & deterruit ne venirent. Siquidem comes ipse vocatis ad se denunciauit ne se intromitterent, & minis grauissimis ac manifestis prohibuit eos: sicut prior ipse à prædicto abbate suo, & fratre suo carnali & à decano missus ad nos propter hoc ipsum, confessus & conquestus est nobis: rogans etiam per nos hoc ipsum innotescere vobis. Dixi & iterum dico, mementote quod fa-B ctum est Niuernis. Ordinatissimum est, minus interdum ordinate aliquid fieri. Claues vestras qui sanũ sapiunt, alteram in discretione, alteram in potestate constituunt.

Ad eundem pro abbate Cluniacensi.
Epistola CCLXXVII.

STVLTVM videtur scribere ad vos pro domino Cluniacensi, & ei quasi velle patrocinium ferre, quem omnes sibi patronum habere desiderant. Sed scribo etsi nõ necessariè illi, satisfaciens tamen affectui. Affectui dico meo, non alterius. Ipso enim quia corpore non possum, prosequor amicum peregrinantem. Quis nos separabit? Nec altitudo Alpium, nec niuium frigora, nec longitudo itineris. Et nunc præsens sum, in literis his assistens illi. Sine me poterit esse nusquam. Debitor sum dignationi eius, per quam dignus habitus sum assumi in id gratiæ. Sed debito ipsa absoluit gratia, quia necessitas in voluntatem transiit. Honorate virum, vt verè honorabile membrum in Christi corpore. Vas est in honorem (ni fallor) plenum gratiæ & veritatis, refertum plurimis bonis. Remittite eum cum lætitia, quamplurimos de suo reditu lætificaturum. Dignemini cum ampliori, vt dignũ est, gratia, & ita vt de plenitudine eius omnes cum redierit, accipiamus. Sanè si quid petierit in nomine domini Iesu, nõ debet apud vos pati difficultatem. Nam si nescitis, iste est qui manus suas extendit ad pauperes ordinis nostri: iste est qui C possessionibus ecclesiæ suæ quantum cum pace potest suorum, libenter frequentérque largitur ad victum. In nomine Iesu, cur dixerim, audite. Si enim petierit (quod suspicor veteórque) dimitti à regimine monasterij, quis illum noscẽs in nomine Iesu petere putet? Fallor si non solito timoratior, si non seipso melior factus sit ex quo vidistis eum. Quanquam penè ab introitu suo in multis ordinem illum meliorasse cognoscitur: verbi gratia in obseruantia ieiuniorum, silentij, indumentorum preciosorum & curiosorum.

Ad eundem pro episcopo Beluacensi.
Epistola CCLXXVIII.

PETITIONES filij vestri episcopi Beluacẽsis quàm dignæ sint exauditu, nõ est quòd vos doceamus: ipsæ satis per se paternis visceribus vestris quod dignum & iustum est, facilè persuadebunt. Agimus tamen. Fouendus est deuotus iuuenis fauore paterno: & zelus bonus quem pro sua ecclesia gerit, non modo approbandus, sed & iuuandus. Sic seipso in dies deuotior, feruentior, fortior fiet, cum vexationes & tribulationes quæ nunquam desunt illi ecclesiæ à malis hominibus, manu indeficientis auxilij vestri sibi senserit è regione leuari. Petitionem fratris Arnulphi de Maiole petimus exaudiri. Magister G. (hoc nomen nuncio) dicet eam vobis. Sed & quod petit abbatissa de Paracleto, per ipsum, si dignamini, scire potestis, & facere si dignum iudicatis. D

Ad Henricum comitem. Epistola CCLXXIX.

ABBAS de Castellione vir religiosus Romam proficiscens, in dei & nostri custodia sua omnia dereliquit. Et ecce ministeriales Simonis homines de Bellefort abstulerunt porcos eorum. Maluissem, dico vobis, vt nostros proprios rapuissent. A vobis requirimus illos. Ad hoc te cõstituit principem super terram princeps regum terræ, vt sub eo & pro eo bonos foueas, malos coerceas, pauperes defendas, facias iudicium iniuriam patientibus. Si hæc facis, opus principis facis, & spes est vt tuum deus dilatare & roborare debeat principatum. Si non, timendum tibi ne hoc ipsum quod videris habere honoris & potestatis, auferatur (quod absit) à te.

Ad dominum papam Eugenium pro Altissiodorensi negotio.
Epistola CCLXXX.

BENE FACITIS frequenti & benigno exauditu tẽpus breue quo hic sum, solando tædentem, pusillanimem erigendo. Facitis etsi non quod mereor ipse, certè quod vos decet. Non quòd ad vsum propriæ voluntatis tanta abuti benignitate delecter, paratus, teste conscientia, tam æquo accipere animo quod negare, quàm quod pręstare placuerit. E Volo mihi geri morem sicut & omnis homo, sed non quod iustitiæ obuiet, quod veritati præiudicet, quod vestrę denique displiceat voluntati. Hoc pro eo, ne me suspicemini aut non aduertere beneficium, aut ingratum esse. Nunc quod res postulat, audiat sanctitas vestra. Cum in me itur, leuis iactura est, & quæ leuari facili queat resarcitu. Ego plagis conscientiæ meæ nullum iudico accommodatius medicamentum probris & contumeliis. Non est proinde quod pro me mouear, homuncio omni opprobrio dignus & despectione. At si vsque in Christum domini malignatio fortè peruenerit, nutat, fateor, patientia, & omnis penè cedit mansuetudo. Nunquid petiui à domino meo ordinari per me ecclesias, disponi episcopatus, creari episcopos? Aptum videlicet instrumentum, formica plaustrum trahens. Voluistis hominem promoueri, dignè sanè (ni fallor) in quem nimirum quid dicant non inueniunt ne hi quidem qui contra volunt. Innotuit quibus oportuit mysterium bonæ voluntatis. Et mysterium quidem publicatum est, fructu verò vsque adhuc & vtilitate fraudamur. Quæritis qui fecit hoc? Homo pacis vestræ, in quo sperabatis. Homo cui odio religio, cui oneri sapientia, cui terrori iustitia est: qui domini sui non est veritus secretum prodere, euacuare decretum. Nec mirum, qui se talem aperire non est confusus. Qui dum proprio concedit liuori, etiam vestræ reuerentiæ non pepercit. F Confusus sum ego, sed quæ cura? Non recuso confusionem quam mihi obedientiæ zelus inuexit. A me quidem nõ transiit calix iste, sed per me planè vsque ad vos pertransiit. In suggillatione, ne dicam deprauatione, datæ sententiæ, cui clarum non sit auctorem tangi potius quàm denunciatorem? Cuius non potuit infamari persona, debuítne infirmari promotio? Vnum est è duobus, aut stabit sermo quem à vobis egressum testati sumus, aut nos mendaces reputabimur, sicut iam reputamur. Sed melius vestróque dignius apostolatu, non gloriabitur in malitia qui potens fuit in iniquitate. Obeditum tamen mandato ex parte est, & parte maiori. Tribus commissum erat: vno contẽnente, duobus consentientibus, quid restat nisi vt vox vestra suppleat quod minus est? Et quidem tutè hoc. Non est quod timeatis à scandalo illorum de quibus dominus dicit: Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. (Mat. 15. d) Quod reliquum est, lætabitur populus, lætabitur sanior pars cleri, etiam ipse lætabitur rex, lætabitur denique omnis ecclesia sanctorum. Multa bona opera ostendistis seculo nostro ex gratia quæ data est vobis. At nullum (vt arbitror) quod magis pro gloria vestra faciat, quàm si sic feceritis. Testimonium perhibeo eis, quòd multos de religione nominauerint, non religione delectati, sed impotentia, qui non possint malignitatem eorum coërcere, qui vi vim repellere non sufficiant: vt quorum sanctitatem non amant, non sit quòd timeant po-

G testatem. Comes Niuernensis vias patris non ambulat: aduersatur tum huic, tum omni bono. Incubat terris bonisque ecclesiarũ, sicut leo paratus ad prædam. Paratus est recipere etiam Sarracenum, aut quempiam ex Iudæis vt isto careat, quòd solus sibi videatur qui malitiæ & calliditati eius resistere & norit & possit. Inde est quòd nonnullis clericorum, minis & manifestis grauaminibus (vt nobis ipsi confessi sunt) silentium imposuit, ne pars aduersa de multitudine glorietur. Et vt breuiter quod sentio exprimam, si iudicatur operæ precium in illo episcopatu monasteria pauperari, ecclesias conculcari, religioni illudi, ipsam episcopalem sedem, cuius præcipuè facultatibus & possessionibus inhiat, in seruitutem redigi: Regniacẽsis regnare nullatenus permittatur. Vbi est etiam nunc spiritus ille quem habuistis in negocio Eboracensi? Non sentiet illum, qui simile opus tentauerit? Ecce is (sicut accepimus) in spiritu illius venit, qui curiam aduersum vos cõcitauit, si licuerit, moliturus idipsum. De negocio domini Lundensis reducimus vobis ad memoriam. Causa dilationis sublata de medio, nõ est nisi vt fiat quod faciendum erat. Et hoc addiderim: Habere bonum, iustum, & bonæ famæ cancellarinm, apostolicæ dignitatis non modica pars est, apostolicæ administrationis non paruum adminiculum est, apostolicæ conscientiæ non mediocris custodia est. Semper quidem notabilis constitutio perniciosa, at post longam de-H liberationem etiam turpis.

Abbati Brunoni de Claravalle. Epistola CCLXXXI.

RECTE NE irasceris tu modo? Non, vt opinor. Conuincunt te sermones tui, non dispositi in iudicio, sed præcipitati in perturbatione. Nam iudicium quidem tale est: Meliora sunt verbera amici, quàm oscula inimici. At ego sine causa vapulo, inquis. Esto: nihilo minus tamen verbera verborum nostrorum amicabilem curam sonant. Parum dixi, paternam loquuntur solicitudinem. Itaque si culpam non habes, nihil te læsimus, propria excusatum conscientia. Si habes, tibi potius irascẽdum quàm mihi fuerat. Quereris quòd tibi non credidi, quasi tu mihi inde aliquid locutus fueris. Esto, credidi querẽti de te. Tibi quomodo credere aut decredere potui, qui dixeras nihil? Fac quod locut⁹ es. Solue quod debes, quàm antè poteris, ne fortè non modo inter nos, sed & de nobis scandalum oriatur. De nobis autem bene senti, bene de te sentientibus, & non decredentibus tibi, sicut perturbatè loqueris, nesciẽs quid loquaris. Mea sunt verba, meũ loquuntur affectum.

Ad Ludouicum regem Francorum pro electo Altissiodorensi. Epistola CCLXXXII.

I VOLVI ego vnquam in aliquo imminui honorem regis, dignitatem regni? Deus scit, nec vestra, vt confido, conscientia id vobis respondet. Videte ne illi magis contra vos faciant, qui electiones disturbant, ne sint in ecclesiis qui seruiant regi, sed ipsis de ecclesiarum reditibus seruiatur. Ego ego electioni Altisiodorensi interfui. Concors fuit, quia clerici qui antehac in partes dissilierant, sine cõtradictione nunc tandem deo miserante conuenerunt. Electum bene nouimus, testimonium ei perhibemus quoniam bonus est. Neminem prorsus arbitror affuisse illi celebritati, qui de assensu vestro dubitaret, cum iam idem assensus vestris literis teneretur. Quis enim hoc vel cogitare posset repetendum alterum assensum, nec sufficere vnum, pręsertim vbi nulla ex tunc interuenit altera electio? Nunquid quotiens dissenserint clerici, totiens erit requirendus fauor regis? Nec ratio, nec consuetudo hoc habet. Denique nuper, si recordamini, in Suessionensi ecclesia quotiens ad eligendum clerici conuenerunt, quotiens dissenserunt, & infecto negocio discesserũt: nec tamen existimo totiens repetisse assensum vestrum, quẽ semel promeruerant. Ita est domine mi rex, non est quòd debeatis reprobare factas electiones, quibus, vt fierent, semel vos assensisse constiterit. Sed sunt aliqui qui vos conturbant, & conturbare nituntur ecclesias, sua lucra sectantes, quódque grauius est, summi põtificis & serenissimi regis mutuam gratiam & amorem diabolico studio dirumpere molientes.

K Absit hoc: iudicium portabunt quicunq; sint illi, & rex semper faciet quod bonus rex, sicut hactenus fecit. Itaque citò mandentur iucundiora, ne diutius sedeat in tristitia ecclesia tandiu iam vexata & afflicta. De persona nulla subeat suspicio: aut ego nimium fallor, aut fidelis erit, & regi bene placitũ super ea. Confido in domino, quia non contristabitis multitudinem sanctorum qui sunt in illo episcopatu, nec me seruum vestrum, qui, vt verum fatear, nihil æquè vnquam à vobis molestum pertuli, quàm si in hoc consilio (quod non eueniat) perstiteritis.

Ad dominum papam Eugenium pro Gigniacensibus. Epistola CCLXXXIII.

APVD Cluniacum occurrimus Gigniacensibus spe pacis, pro qua laboratum multum, elaboratum nihil. Nam totum quatriduanum laborem nostrum sola demum secuta est ruina spei. Repetita est iuxta tenorem literarum vestrarum damnorum resarcitio, restitutio ablatorum, sed incassum. Multum visum est ad eos, quia nocuerant multum, quippe vltra triginta milia solidorum computatio facta est amissorum. Siquidem abbatia vna (ne per singula enageмur) tota destructa est. Cæterùm de tantis amissis multa dimittere parati fuimus, cùm illi tam minimum obtulerunt, vt venerabilis abbas Cluniacensis, qui affectuosius L quàm efficacius pro reformanda pace laborabat, nec dignum relatu iudicaret. Itaque non prouenit compositio, quia reparatio tam ridicula offerebatur. Dicebant autem: Quidam maligni de nostris totum malum fecerunt. Quid ad nos? Ipsi viderint. Atque id quoque ridiculum. Clarum erat in tota regione, per homines ecclesiæ hoc grande facinus perpetratum, monachos quoque affuisse quosdam, consensisse omnes. Nam qui contradiceret malefactoribus, ne vnum quidem fuisse vsque ad hoc tempus audiuimus. Denique ipse dominus abbas istiusmodi tergiuersatores palàm refellebat & conuincebat, affirmans iustè ab ecclesia repeti, quod per ecclesiam amissum esse constabat. Vltima expectatur manus vestra in eo, quod non nisi in manu valida posse emendari satis superque probatum est.

Ad dominum papam Eugenium pro Remensi archiepiscopo & aliis personis. Epistola CCLXXXIIII.

DOMINVS Sanson Remensis archiepiscopus versatur in domo magni patrisfamilias tãquam vas in honorem. Si hoc scitis, seruate honorem eius, honorem ecclesiæ eius. Si bene noui virum, quo magis honorabitis eum, eo plus honorabitur deus per illum, & in illo. Dominus Atrebatensis M homo simplex & rectus, & adhuc permanens in humilitate sua, non est opus vt per alium plus humilietur, ne perdat auctoritatem, ac per hoc & vtilitatem. Hanc, si dignum ducitis, date ei vos, quia suo studio nunquam habebit: vtpote sui magis, quod in se est, mediocritate contentus. Est qui aduersatur & extollitur: is planè vt humilietur, episcopo opus est: & eidem ipsi non minus. Superbis resistere, & humilibus dare gratiam, familiare est domino vestro, & audistis eum dicentem: Qui mihi ministrat, me sequatur. Abbas de Avvecurt bonus homo est, secundum bonitatem suam respondeatur ei. Exaudiatur pro necessitatibus suis, & contra eum non audiatur apostata. Betuniensis decanus voluntate episcopi & assensu aduocati bonã rem pro ecclesia sua in ecclesia eadem constituit: bonum est vt vestra auctoritate firmetur. Similiter & pro decanis Suessionensi & Cameracensi rogamus, vt dignè preces eorum exaudiantur. Periclitati sumus in falsis fratribus, & multæ literæ falsatæ sub falsato sigillo nostro, in manus multorum exierunt: & quod magis vereor, etiam vsque ad vos dicitur falsitas peruolasse. Hac necessitate abiecto illo, nouello quod cernitis de nouo vtimur, continente & imaginem nostram & nomen. Figuram aliam tanquam ex nostra parte iam non recipiatis, nisi fortè pro episcopo Clarimontis, cui sub altero sigillo literas dedi, cum necdum istud haberem.

Iacob. 4.a
Ioan. 12.d

A *Ad eundem pro Odone abbate sancti Dionysij.*
Epistola CCLXXXV.

PRO ecclesia sancti Dionysij,& pro persona Odonis abbatis,etsi nemo alius scriberet, ego scribere nõ dubitarẽ. Causa bona est,& neutra ex parte nutans: ecclesia nobilis, & abbas boni testimonij est. Illud orbi,hoc nobis qui vicini sumus, notissimum est. Ad hæc & is & illa specialis res vestra est. Pro his omnibus vel solus(vt dixi)si opus sit, scribere nõ confundor. Nunc verò tales mecum scribunt,quibus minimè decrederetur etiam me non scribente. Ipsi sunt quorum manus satis supérque tractauerunt de verbo hoc. Ecce hi sciunt quid fecerit abbas,& quod sciũt,loquuntur. Securè prodeũt porrectæ à nobis preces pro eo tam indubitatis fultæ testimoniis. Securus vestram solicitudinem pro vestra ipsius proprietate solicito & compello,nempe inuasa nequiter, vexata atrociter. Rogo,obsecro,leuate manum,extẽdite brachium, opponite scutum. Gladius Petri defendat patrimonium Petri. Frustra quidam insurrexerunt in hominem quem fama publica satis excusat,imò celebris commendat opinio. Boni videlicet filij,qui patris verecunda tam curiosè scrutati sunt, nescio quæ incomperta omnibus crimina somniantes. Stupent qui audiunt ad subitam & inopinatam criminationem. Erubescunt,quia nũquam dictus fuerat sermo huiuscemodi de Odone. Sancti Dionysij abbas nequaquam sub modio B latet. Super candelabrum stat,vt etsi velit,non posit dissimulare quod est. Et lumẽ eius,vt fumus eius,ab omnibus videatur necesse est. Nunquid isti lynceos in eum oculos intenderunt, videntes quæ nemo adhuc videre alius potuit? Suspecta,fateor,mihi horum delatio est. Magis autem incredibilẽ reddit vnus illorum nomine Raymundus,qui(vt aiũt)caput est huius attẽtatæ malitiæ:homo(vt comperi)palam loquax, clàm susurro,anxiè ambitiosus,adulatoriè blandus,totus cõpositus ad fallendum, ad perturbandum non minus. Notaui sub pelle ouina lupum, ac certis designaui indiciis,quòd iam aut mordere non audeat,aut nocere non valeat.

Item ad eundem pro eodem. Epistola CCLXXXVI.

SI susurrationes & subreptiones præualuerint aduersus abbatem sancti Dionysij, mundus ego sum à sanguine eius, qui scripsi en alia vice aduersus malignantes: veruntamen quam accusationem afferunt aduersus hominem illum? An quòd non inueniunt quod accusent? Et quomodo si rectè isti eum accusant,excusatur à vicinis omnibus qui recto sunt corde? Accusatur quòd debita multa fecerit, impignorauerit terras, dilapidauerit bona, quasi hæc vel necessariis vel iustis ex causis non potuerint contigisse. Mandauit nobis de his vniuersis conuentus illius ecclesiæ, & per fidelem personam testatus est aliter quàm vobis dicta sunt,se habere. Verũtamen inquiratur:nam certius de his oculus quàm C iuramentum fidem faciet: & si inuenta fuerint quemadmodum isti malitiosè componunt, quoquo modo acciderint, abbas non excusetur. Si non fuerint,delatores nihil de falsitate lucrentur. Insimulant eum de morte hominis. si se purgare non potest, moriatur. Quanquam quis non videat nec verisimile esse, vt quem paulò antè de morte eripuerat, in mortem tradiderit? Qua fronte hæc audent insusurrare vobis,qui viderunt & cognouerunt zelum abbatis in liberatione illorum qui prius homicidium perpetrauerant,& in vltione eorum qui sanguinem proximi vlti erant? Postremò,si benè nossetis istos, posset profectò sufficere ad decredendum quicquid non accipitis nisi per eos. Adsit deus sanctæ menti vestræ,ne quid illi lingua dolosa aduersus innocentiam subripere posit.

Domino Hostiensi pro eodem abbate.
Epistola CCLXXXVII.

DOMINVS abbas sancti Dionysij accusatur ab iniquis hominibus: sed à bonis omnibus qui in ecclesia & in circuitu eius sunt, excusatur. Pro quo tanto affectuosius rogamus charitatem vestram,quanto meliorem de eo & habuimus & habemus æstimationem. Stet pro eo vestra beni- D gnitas: etsi non quia amicus noster est, certè quia nec vera sunt nec verisimilia quæ imponuntur ei. Si grauatus est debitis,causa euidens fuit temporis ipsius: quanquam ferè nulla sint debita ad id quod impositum est. De terrarum distractione euidens falsitas cõprobatur. Nam de morte G. ne ipsos quoque aduersarios reor eum potuisse habere suspectũ: quippe qui eundem G.& suos omnes conclusos ab hostibus, ab ipso mortis articulo multo quidem labore eripuit. Pro his omnibus, maximéque pro Raymundi non incognita nobis versutia attentius rogamus, vt abbatis innocentiam vestra solicitudo tueatur.

Ad Andream auunculum suum militem templi.
Epistola CCLXXXVIII.

LITERAE tuæ,quas nouissimè transmisisti,inuenerũt me in lectulo decumbẽtem. Accepi eas obuiis manibus, libenter legi, libenter relegi, sed libẽtius te vidissem. Legi in illis desiderium tuum videndi me, legi & metum tuum pro periculo terræ quam dominus sua præsentia honorauit, periculo ciuitatis quam suo sanguine dedicauit. Væ principibus nostris. In terra domini nihil boni fecerunt, in suis ad quas velociter redierunt, incredibilem exercent malitiam, & non compatiuntur super contritione Ioseph. Potentes sunt vt faciant mala, bonum autem facere nequeunt. Confidimus E autem quia non repellet dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet. Porrò dextera domini faciet virtutem, & brachium suum auxiliabitur ei, vt cognoscant omnes quia bonum est sperare in domino, quàm sperare in principibus. Bene facis formicæ te comparans. Quid enim aliud quàm formicæ quique terrigenæ & filij hominum sumus, rebus inutilibus atque inanibus insudantes? Quæ autem abundantia homini de vniuerso labore quo ipse laborat sub sole? Ergo ascendamus super solem, & conuersatio nostra in cœlis sit: iam mente præcedentes quò sumus & corpore secuturi. Ibi mi Andrea, ibi fructus laboris tui, ibi retributio tua. Sub sole militas, sed sedenti super solem. Hic militantes, inde donatiua expectemus. Merces militiæ nostræ non de terra, non de deorsum est: procul & ab vltimis finibus precium eius. Sub sole penuria est, super solem abundantia est. Mensuram bonam & confertam & coagitatam & superessluentẽ dabunt in sinus vestros. Desideras me videre: & de meo, vt scribis, arbitrio desiderij tui pendet effectus. Nam mandatum super hoc meum te indicas expectare. Et quid dicam tibi? Et cupio vt venias, & timeo ne venias. Ita inter velle & nolle positus, coarctor è duobus, & quid eligam, ignoro. Vnum, ne videlicet tuo satisfaciam desiderio & meo pariter: an credam magis celebri de te opinioni, qua terræ ita pernecessarius prædicaris, vt de tua absentia non mediocris illi desolatio imminere credatur. Itaq; quod mãdare F nõ audeo, opto tamẽ, vt te videã antequã moriar. Tu melius id videre & cognoscere potes, si quo modo sine dãno & sine scãdalo illius gentis venire posis. Et fieri posset quòd aduẽtus tuus omnino non esset inutilis. Forte fauente deo nõ deessent qui te sequerentur reuertentem ad subueniendum ecclesiæ dei, quoniam omnibus notus es & dilectus. Potest facere deus vt & tu cũ sancto patriarcha Iacob loquaris: In baculo meo transiui Iordanem istum, & ecce cum tribus turmis regredior. Vnum dico, si venturus es, ne tardaueris, ne forte venias, & non inuenias. Ego enim iam delibor, nec puto me longum facere super terram. Quis mihi tribuat, tua, in voluntate domini, amabili & dulci præsentia vel paululum refrigerari priusquam abeam? Reginæ scripsi sicut voluisti, & gaudeo de bono testimonio quod ei perhibes. Magistrum & fratres vestros omnes de templo, necnon & eos de hospitali, per te in domino salutamus. Inclusos quoque & sanctos omnes ad quos opportunè loqui poteris, per te in domino salutantes, eorum nos orationibus commendamus. Esto pro me ad eos. Girardum nostrũ, qui in domo nostra aliquando cõuersatus est, & nunc, vt audiuimus, episcopus factus est, & ipsum affectu magno deuotissimè salutamus.

Hiere. 4. f
Psal. 93. c
Psal. 117. b
Luc. 6. f
Gen. 32. c

G

Ad reginam Hierosolymorum.
Epistola CCLXXXIX.

DIlectæ in Christo filiæ M. reginæ Hierosolymitanæ, Bernardus Claræuallis vocatus abbas, misericordiam à deo salutari suo. Miror quòd à multo iam tempore non vidimus literas tuas, non solitas salutationes habuimus. Quasi nos obliti simus antiquæ tuæ erga nos deuotionis, quam in multis probauimus. Audiuimus, fateor, nescio quæ sinistra: quæ etsi non pro certo credimus, doluimus tamen siue veritate siue mendacio tuam aliquatenus decolorari opinionem. Sanè interuenit Andreas charissimus auunculus meus, cui in nullo decredere possumus: scripto suo nobis significans meliora, quòd scilicet pacificè & mansuetè te habeas, sapienter & consilio sapientium te & tua regas, fratres de templo diligas, & familiares habeas: periculis imminentibus terræ secundum sapientiam tibi à deo datam, salutaribus consiliis & auxiliis prouidè & sapienter occurras. Talia prorsus talia decent opera mulierem fortem, humilem viduam, sublimem reginam. Neque enim quia regina es, indignum tibi viduam esse: quod si voluisses, non esses. Puto quòd & gloria tibi est, præcipuè inter Christianos, non minus viuere viduam quàm reginam. Illud successionis est, hoc virtutis. Illud tibi ex genere, istud ex munere dei. Illud feliciter nata es, hoc viriliter nacta es. Duplex honor, alter secundum seculum, alter secundum deum, vterque à deo. Nec paruus tibi videatur honor viduitatis, de quo apostolus: Honora, inquit, viduas, quæ veræ viduæ sunt. Habes certè penes teipsam familiare commonitorium apostolicæ iterum salutaris sententiæ, qua doceris ab eo prouidere bona non tantùm coram deo, sed etiam coram hominibus. Coram deo, vt vidua: coram hominibus, vt regina. Attende reginam, cuius digna indignáve non possunt latere sub modio. Super candelabrum sunt, vt appareant omnibus. Memento viduam cui iam non est quod velit placere viro, vt soli possit placere deo. Beata es si saluatorē ponas tibi murum ad protectionem conscientiæ, & antemurale ad repulsionē infamiæ. Beatam, inquam, si veluti desolatam & viduam totam te deo regendam cōmiseris. Alioquin bene non regis, si bene non regeris. Regina Austri venit audire sapientiam Salomonis, vt regi disceret, & sic regeret. Et ecce plus quàm Salomon hic: Iesum loquor, & hunc crucifixum. Huic te committe regendam, huic docendam quomodo regere debeas. Disce tāquam vidua, quòd sit mitis, & humilis corde: disce tanquam regina, quòd iudicet in iustitia pauperes, & arguat in æquitate pro mansuetis terræ. Ergo cum cogitas dignitatem, attende & viduitatem: quia (vt purè apud te quod sentio proferam) non potes esse regina bona, si bona non fueris vidua. Quæris vnde bona vidua æstimetur? Ex hoc profectò quod apostolus dicit: Si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si omne opus bonū subsecuta est. Si hæc facis, beata es, & bene tibi erit. Benedicat te dominus ex Sion, eximia in domino filia, & omni veneratione digna. Admonitio præmissa est, prosecutio iam à vestra dignatione expectatur. Occasio data est, excusatio iam non admittitur, si non renouata nostra per te familiaritas, familiaribus deinceps à vobis verbis & literis frequentetur.

H — 1.Tim.5.a — 2.Cor.8.d — Mat.12.d — Matt.11.d — Esa.11.a — 1.Tim.5.d — I

De Iordano cardinali, domino Hostiensi.
Epistola CCXC.

PERTRANSIIT legatus vester de gente in gētem, & de regno ad populum alterum, fœda & horrenda vestigia apud nos vbique relinquens. A radice Alpium & regno Theutonicorū per omnes penè ecclesias Frāciæ & Normaniæ, & circunquaque circumiens vsque Rothomagum vir apostolicus repleuit non euangelio, sed sacrilegio. Turpia fertur vbique commisisse, spolia ecclesiarum asportasse, formosulos pueros in ecclesiasticis honoribus vbi potuit promouisse: vbi non potuit, voluisse. Multi se redemerunt ne veniret ad eos. Ad quos peruenire non potuit, exegit & extorsit per nuncios. In scholis, in curiis, in triuiis, fabulā seipsum fecit. Seculares, religiosi, omnes male loquuntur de eo. Pauperes & monachi & clerici conqueruntur de eo. Homines quoque suæ professionis ipsi sunt qui magis exhorrent & famam eius & vitam. Hoc testimonium habet & ab his qui intus, & ab his qui foris sunt. Non sic dominus Ioannes Paperons, non sic, cuius laus est in ecclesia, quippe honorificantis vbique ministerium suum. Legite literas has domino meo. Ipse viderit quid de tali homine faciendum sit, ego liberaui animam meam. Dico tamen præcipitatione qua soleo. Bonū est ei si purget ipse curiam suam, & sic liberet conscientiā suā. Decreueram ista tacere, sed venerabilis prior Montis dei ad hoc me impulit & animauit vt scriberem. Et scitote minus me dixisse, quàm publicè prædicatur.

K

Ad dominum papam Eugenium pro ecclesia sancti Eugendi Iurensis. Epistola CCXCI.

SANCTI Eugendi nobile monasterium, olim diuitiis & religione famosum, si vera sunt quæ dicuntur, prope interitum est: nec decredēda omnia. Domos vicinas nobis, vobis notas, pertinentes ad ipsum, partim iam destructas, partim in dies destrui cernimus & dolemus. Quę in membris videmus, hæc & his grauiora de capite fama nunciante percepimus. Sed nunquid debeo ego nunc malorū vobis quorum non est numerus, retexere narrationem? Lator præsentium monachus præfati monasterij, & Archegaudus prior, homo nobis ab antiquo pro sua honestate & religione dilectus, poterunt vobis intimare quæ plenius norunt, etsi non omnia. Quis enim hoc posset? Tot & tanta pro certo, quæ apostolicam securim etsi dissimulantem, etsi dormitantem, mirum si non surgere & ferire compellāt. Ego liberaui animam meam: sed non sufficit, nisi & monasterium liberetur. In manibus vestris mors & vita illius.

L

Ad quendam qui ausus est nouitium dehortari à proposito.
Epistola CCXCII.

ETSI ignotus nobis facie, sed nō fama, ipsa referente didicimus quòd sis homo sapiens, & secundum seculum honoratus. Voluit autem dilectus filius meus Petrus, cui & notior & familiarior sanguinis affinitate videris, vt tibi scriberem, immo rescriberem. Tu enim scripseras illi, & vtinam vt te decuisset, & illi expediret. Non sic fecisti. Nouum Christi militem ausus es dehortari à seruitio domini sui. Dico tibi, est qui quærat & iudicet. Non sufficiebant tibi peccata tua, nisi te & alienis inuolueres: & rursum ad peccata (quod in te fuit) pœnitentem iuuenem reuocares: & sic secundum duritiam tuam & cor impœnitens thesaurizares tibi iram in die iræ? Quasi non satis eum per se tentet diabolus, nisi tu iuueris illum, homo Christianus, dux eius, & notus eius. Tu quidem illi serpentem alterum, sed non tibi ille alteram Euam exhibuit. Tuis impulsus est manibus, sed non euersus: fundatus est enim supra firmam petram. Veruntamen non reddimus tibi vicem, sed vincimus in bono malum, orantes pro te, optantes tibi meliora, & meliora scribentes. Primò quidem quia sapiens diceris, vt quod diceris, verius sis, mitto te ad verum sapientem qui ait: Noli prohibere eum qui potest benefacere, si vales & ipse benefac. Habes tempus faciendi. Sed quandiu habiturus? Quantulum superest vitæ tibi, præsertim iam senescenti? Vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Si sapis, nō veniet super te illa maledictio: Vidi stultum firma radice, & statim maledixi pulchritudini eius. Pulchrè stultum pseudosapientem verus sapiens appellauit, sciens sapientiam huius mundi stultitiam esse apud deum. O vtinam saperes, & intelligeres, ac nouissima prouideres. Saperes quæ dei sunt, intelligeres quæ mundi sunt, prouideres quæ inferni sunt. Profectò inferna horreres, superna appeteres, quæ sunt ad malum contemneres. Multa suggerit animus, imò spiritus, loqui tibi de salute animæ tuæ, sed donec rescripto nouerim tuo qualiter ista acceperis, non adiiciam vltrà, ne fiam onerosus cui decætero volo esse amicus, & adiutor (si volueris) ad salutem. Dilectam nobis in Christo vxorem tuam per te, licet immeritam, salutamus.

M — Prou.3.d — Iob 5.a — 1.Cor.3.d — Deut.32.d

Petri

A *Petro abbati de Cella pro monacho Caziacensi, qui transierat apud Claramvallem.*
Epistola CCXCIII.

VNde mihi scripsistis, ita respódeo vobis. Molestiam domini Caziacensis nulli arbitror molestiorem esse, q̃ mihi. Sed puto vos nõ latêre, voluntate & præcepto ipsius iam ex longo illum monachum factum nostrum, & mihi ipsum obedientiam promisisse, & me curam illius suscepisse. Quotiens extunc volentem venire repuli, veniẽtem remisi, recordari facile non est. Tandem modo veniẽs me nolẽte remansit, & nullo modo ei persuadere reditum potui. Dicebat autẽ quia si nos eum proiiceremus, iturum se longius, & nullatenus rediturum. Sed nec sic adsensum meum habens, imò & contra consilium meum intrauit. A quo vtique introitu salua conscientia eum prohibere non potui, nec proiicere possum, vtpoto, vt dixi, iam olim in meam receptum curam, & de quo redditurus sum rationem. Diu, fateor, periculum hoc conscientiæ meæ dissimulaueram propter molestiam boni illius hominis: & adhuc dissimulassem, si meo iste consilio quoquo modo acquiescere voluisset. Quæ cũ ita sint, vestrũ est consolari hominem, delinire tristitiã eius, excusatum me habere de tam rationabili causa. Postremò ipse quoq; (vt scitis) in pendulo est, & sæpe cogitauit relinquere domũ suam. Quod si vellet nũc effectui mancipare, ego nõ prohiberem, B pro eo quòd in ea non sine magna anxietate versetur.

Ad dominum papam Eugenium pro episcopo Cenomanensi.
Epistola CCXCIIII.

ADest episcopus Cenomanensis. Ipse est (si nescitis) de cuius veritate & honestate nullus dubitat, nisi qui bene non nouit hominem. Mihi quidem ab ineunte iuuentute sua notus & dilectus est, tam pro memoratis virtutibus, quàm pro aliis bonis moribus suis. Si quid aliud paternitati vestrę de eo insusurratum est, aut ego fallor, aut ille mentitus est in caput suum. Audite eum, & cum plenitudine gratiæ vestrę remittite. Deceptus sum enim, si bene non fuerit collocata. Abbas Vindocinensis qui specialiter vester est, rogamus vt & ipse specialem inueniat gratiam: & rationabilis eius petitio haud difficilem adsequi mereatur effectum. Dominus Andegauensis mittit nuncium suum, & per se & per nos aliquid petens. exaudiatur & ipse pro iustitia sua, & non exaudiatur contra eum susurro mendax. Dignum est enim vt qui omnibus viuitis, omnibus pro meritis valeatis.

Domino Henrico cardinali, pro eodem episcopo.
Epistola CCXCV.

C SIC tibi quasi mihi scribo, & hoc quotiẽs tibi scribo. Vbi enim tu es, me esse confido: quippe quem tanquam meipsum diligo. Si me tu æquè diligis (imò quia diligis) vide ne dominus Cenomanẽsis ex te (quod in te est) in aliquo redeat contristatus. Alioquin ego contristarer in homine quem satis pro sua honestate diligo, & à te diligi volo.

Domino Hostiensi pro eodem. *Epistola* CCXCVI.

QVIDAM clericus dicitur aures domini mei circũuenisse, aliquid contra episcopum suum, & nostrum amicum pro sua cupiditate molitus. Si mei cura est vobis, imò iustitiæ dei, date operã vt nihil lucretur de suo mẽdacio susurro malignus, nec lædatur in aliquo innocens episcopus & fidelis amicus.

Abbati Arremarensi, pro fugitiuo monacho.
Epistola CCXCVII.

LATOR præsentium ad petitionẽ nostram dudum susceptus in consortium vestrum, stultitia & leuitate sua reiecto habitu sancto à vobis exiit. Sed quia ductus pœnitẽtia (vt videtur) redire cupit, & se iterum recipi humiliter petit: petimus & nos vt iterum recipiatur, pœnitentique amore dei & nostro introitus & habitus non negetur.

Ad dominum papam Eugenium de Nicolao. D
Epistola CCXCVIII.

NIcolaus ille exiit à nobis, quia non erat ex nobis. Exiit autem fœda post se relinquens vestigia. Et ego longè antè hominem noueram, sed expectabam vt aut deus eum conuerteret, aut instar Iudæ ipse se proderet. Quod & factũ est. Præter libros, denarios, & aureos multos, in ipso exitu ei⁹ inuenta sunt super eum sigilla tria: vnum eius proprium, alterum prioris, tertium nostrum: ipsúmque non antiquum, sed nouellum: quod & ob ipsius dolos & furtiuas subreptiones mutare nuper coactus fueram. Hoc enim est quod vobis tacito nomine scripsisse me memini, quia videlicet periclitati sumus in falsis fratribus. Quis possit dicere ad quàm multas personas sub nomine meo me ignoráte quæ voluit scripsit? Quis mihi det vt ipsa curia vestra ad purum purgetur fece mendaciorum eius? Quis mihi det vt vel eorum innocentia qui mecum fuut, satis valeat excusari apud circunuentos & præuentos impudentissimis eius mendaciis? Vobis quoque aliquoties in eadem falsitate scripsisse, & non semel, partim conuictus, partim & confessus est. De turpitudinib⁹ eius quibus terra sordet, & factæ sunt omnibus in parabolã: supersedeo polluere labia mea, & vestras aures. Si ad vos venerit (nam hoc gloriatur, & amicos se habere confidit in curia) mementote Arnaldi de Brixia, quia ecce plus quàm Arnaldus hic. Nullus perpetua dignior inclusione, nihil ei perpetuo silentio iustius. E

Comiti Engolismensi, pro fratribus de Brixia.
Epistola CCXCIX.

NOlite mirari si grauis nobis videtur tam grandis reditus qui de terra illa Brixiæ à fratribus nostris exigitur, quia tale aliquid non consueuimus. Nam multas fecimus abbatias, & nulla illarum tali subiacet exactioni. Sed quia vos ita vultis, & deus plus acceptat voluntarium bonum, quàm coactum: sustinemus iuxta conuentionem quam fratres nostri vobiscum fecerunt, donec deus meliorem vobis inspiret voluntatem: quod nõ diffidimus. De cætero diligite eos, fouete, defendite, manutenete: quia tunc securius stabitis ante tribunal Christi, si pauperes eius habueritis vestri dilectores, & pro vobis intercessores.

Blesensi comitissæ. *Epistola* CCC.

SI QVANDO in vos filius vester visus est excessisse, doluimus & dolemus nõ minus excessum filij, quàm matris iniuriam. Quod tamen & ipsum excusabile est in adolescente filio. Nempe delicta iuuentutis, ipsa quæ commisit excusat ætas procliuior. An nescitis quia proni sunt sensus hominis, & cogitationes in malũ ab adolescentia? Confidendum mutatum iri in melius, patris meritis & eleemosynis. Propterea insistendum magis magísque votis & precibus ad deum pro eo: quia etsi ille minus interdum quàm debuit filialem affectum exhibuit, mater tamen pro suis visceribus maternum deserere non debet (sed nec valet) affectum. Nũquid potest mater obliuisci filij vteri sui? Et si illa (inquit) oblita fuerit, ego tamẽ nõ obliuiscar tui. Oremus & plorem⁹ coram domino, vt deus tantæ indolis iuuenẽ, probitatis paternæ imitatorem (quod non diffidimus) sua faciat pietate. Agendum cum eo in spiritu lenitatis, blandísque obsequiis: quia sic melius ad bona opera prouocabitur, quàm si irritationibus & increpationibus exasperetur. Ita sanè de eius cita lætáque mutatione posse lætificari cõfidimus cor vestrum & nostrum pariter. Quidni ego totis cupiam visceribus quotidie seipso fieri meliorem? Vtinam qualem inueni in me, talem semper in omnes inueniam. Quid enim quantum ad nos vnquam volui, & non fecit? Retribuat illi dominus. Cæterũ pro vobis, sicut sæpe petistis, sæpe prout oportuit, & monui & monebo.

Gen. 8. d *Esa. 49. d* F

Santiæ sorori imperatoris Hispaniæ.
Epistola CCCI.

QVOD factum est de receptione Tholdanos monasterij, sciatis per me non esse factum, vtpote absentem, & ignorantem quid fieret. Factum autem per nostros non nego: consilio tamen multorum religiosorum,

G episcopi conniuentia & assensu, nobilis quoque dominę quæ locum illum in propria possessione fundauit, petitione & voluntate publicè, vt accepimus, & nihil in abscondito factum. Existimabant autem se liberè posse suscipere locum quem in dei libertate, & sine alterius Ecclesiæ subiectione fundatũ ipsa quæ fundauerat, adserebat, & priuilegia (vt aiunt) prę manibus erant. Cæterum quia Carracenses fratres factam sibi in hoc iniuriam (vt scribitis) conqueruntur, nec audientes Salomonem, qui ait: Noli prohibere eum qui bene vult facere, si potes & ipse benefac: nobis in tam sancto opere cõtradicunt: & quoniam seruos dei non oportet litigare, consilij nobis fuit ad vestrum potissimum consilium causam remittere, vt vestra auctoritate & opera omnis inepta & iniusta (vt aiunt) calumnia conquiescat, & ordo in domo dei receptus ad eius gloriam & vestram ipsius salutem deinceps in pace permaneat. Nam & frater Niuardus qui multum gratulatur de vobis, satis in hoc de vobis confidere monuit, tum propter vestram erga nos specialem deuotionem, tum etiam propter bonam quam audiuit à vobis de hoc ipso promissionem. Si autem vestris (quod non credimus) salutaribus monitis aut consiliis cõtradictores illi acquiescere nolunt: tunc duorum iudicio episcoporũ, ad quos duo illa loca iure parœciali pertinere noscuntur, omnis inter eos controuersia terminetur. Quódque ab eis iudicatum siue constitutum cõcorditer fuerit: vestrum erit ratum habere, & decætero firmiter manutenere. Si timetis deum, non patiemini impediri tantum bonum, nec bonam illam mulierem frustrari à desiderio suo, nec fratres illos suæ deuotionis priuari fructu, nec deum denique tam accepto sibi reformati ordinis sacrificio defraudari. Obsecramus vos & pro nouella vestra plantatione (illos loquor de spina) vt eis viscera misericordiæ exhibeatis, quatenus vestro beneficio sustentati, in seruitio dei & suo ordine perseuerent.

Prou.3.d *2.Tim.2.d* H

Legatis apostolicis pro archiepiscopo Moguntino.
Epistola CCCII.

DOMINIS & patribus reuerendis apostolicæ sedis legatis, puer sanctitatis eorum Bernardus Claræuallis vocatus abbas, per omnia deo placere, & gratos fructuosæ suæ legationis manipulos reportare. Etsi corpore remoti, sed affectu & bona voluntate vobis appropiauimus: optantes & orantes dirigi actus & studia vestra ad omne quod decet & expedit. Inde est quòd audientes miserandum illum archiepiscopum Moguntinẽsem vocatum ad vestram præsentiam, absque responsurum aduersariis suis, ausi sumus vestram pro eo interpellare bonitatem. In hoc enim credimus honorificari ministerium vestrũ, si quatenus salua iustitia licet, parieti inclinato, & maceriæ depulsæ humeros vestræ auctoritatis supponitis, nec calamum quassatum conteri, nec linum fumigans (quod in vobis est) extingui permittitis. Sentiat, obsecramus, sibi profuisse & precem nostram, & suam simplicitatem, ob quam fertur à falsis fratribus circumuentus potius quàm inuentus in aliquo dignus depositionis.

Esa.42.a I

Ludouico iuniori regi Francorum.
Epistola CCCIII.

SI HOMO ille de Britannia dimittere vellet adulterã, vt posset solui anathematis vinculo quo tenetur, vt illa paternam hæreditatem suam secundum diuisionem suam quam fecit cum fratre suo, à vobis requireret, etsi hoc ipso indigna: non esset forsitan recusandum, vt proinde potentis viri seruitium & auxilium haberetis. Alioquin non est cõsilium humilis fidelis vestri, concedi vllatenus aut terram extraneo, aut vestri fauorem dominij excommunicato & incestuoso: ne (quod deus auertat) quandoque & vos audiatis: Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Nec tamen verbum præcipitanter & quasi ex abrupto rumpere consuluerim. Agendum autem per fidelem & prudentem nuncium, quatenus si fieri potest, inducietur, & tempus redimatur. Quod si & hoc ille renuerit, & malignari maluerit, fidendum in domino, quia non præualebit: quoniam quidem iustitia quæ cum rege est, erit pro rege. Nescio autem an episcopus ad hoc conueniens satisque idoneus sit: non quia fidelis non sit, & quidem fidelissimus, sed quia odit illum, nec suum, vt vereor, consilium credet ei. Ipse tamen paratus est pro vestra voluntate ad omne quod cum dei volũtate facere poterit. Si quid est quod quasi ex parte mea vobis secreti suggerat, à me hoc illud accepisse sciatis, & tanquam ex ore meo id accipiatis. Homo est enim quem multum diligo, & satis credo ei, vosque illi, ni fallor, credere quod volueritis securè potestis.

Psal.49.c K

Eidem pro ipsius infirmitate solicito.
Epistola CCCIIII.

IN LITERIS quas misit dignatio vestra, lætificastis animam meam: lætificet vos ipse qui in causa est deus. Quis sum ego, aut quę domus patris mei, vt de morte vel vita mea maiestas regia cogitet? Et nunc quia tanti habitus sum, vt de meo esse scire curetis: sciatis me aliquantulum conualuisse, & vt me sentio, mortis interim ereptum periculo: debilem tamen, & debilem valde. Decætero scire vos volo, dominũ Robertum germanum vestrum dignanter nos, & deuotè satis visitasse in infirmitate nostra. Sed & sic locutum in auribus nostris, vt gaudium nobis & spem de se meliorem reliquerit. Diligite eum, quia si dictis facta compenset, complacebit vobis in illo: & si dignum iudicatis, sciat vobis placere quòd nostro & bonorum consiliis decætero se acquieturum promisit. Sigillum nõ erat ad manum, sed qui legit, agnoscat stylum, quia ipse dictaui.

Ad dominum papam Eugenium pro episcopo Beluacensi.
Epistola CCCV.

L

FILIVS vester ille Beluacẽsis (quem dicerem & nostrũ, nisi insolentiam redoleret) appellatus ad vestram præsentiam veniebat, & libens, vtpote de sua iustitia securus, & de vestro paterno fauore non dubius. Sed obstiti ego, & vix eum potui retinere, quippe cupidum videndi faciem vestram. Quòd autem retinere volui, cùm multæ occurrerent causæ, illud præcipuum fuit, quòd de vestra dubitauimus voluntate. Deinde præter alias incommoditates non paucas quæ obuiare viderentur, ipse & frater suus rex non ambulãt in vno spiritu, & non erat satis tutum diu absentari à suis. Nolo à me quæratis cuius sit culpa: non est meum inculpare quenquam. Sufficit mihi excusare episcopum. Quicquid humilitatis, quicquid obsequij pro sua persona potuit, vidimus exhibentem, & nihil proficientem. Scitote tamen quicquid timeat, quicquid accidere debeat, sine mora venturum, vbi vobis placiturum cognouerit. Persona eius & causa eius in manu vestra. Nec enim in sibi credito ita agit, vel ita conuersatur, vt se tali indignum putet prærogatiua. Itaque pro se direxit istum, sciens quòd ad patrem dirigeret. Scire placet quid iniunctum sit ei? Nihil ex iniuncto agere, sed totum cõmittere vestro consilio, de quo totus pendet ipse. Nempe fiduciam habet non modo iudicari causam suam à vobis, sed iuuari, sed foueri, sed manuteneri. Si placet eam committere domino Remensi archiepiscopo, maturũ posse sortiri finem domino auxiliante confidimus: si tamen appellandi suffugium parti vtrique subtrahatur.

M

Domino Hostiensi pro electione abbatis Turoldi de tribus fontibus. *Epistola CCCVI.*

VAE MVMDO à scandalis. Ego vos scandalizo? Ego vobis scandalo sum? Quis hoc crederet posse contingere, nisi cui nota non esset nostra vnanimitas, nostra mutua charitas, & quomodo in domo dei ambulauimus cum consensu? Subita & dolenda mihi mutatio. Qui me portabat, nunc parat opprimere: qui me defensabat, nunc terret minis, blasphemiis impetit, arguit præuaricationis. Protoplasti super graui & singulari peccato confessionem requisiti sunt: Niniuitæ ad pœnitentiam expectati sunt: Sodomitæ non de auditu, sed magis de visu puniti sunt. Mecum eo differentius, quo contemptibilius actum est. Non sum reputatus qui ponerer ad rationem, qui inuitarer ad satisfactioné, qui causam requirerer, qui pro me respondendi facultaté acciperem. Non conuentus, iudicatus sum: non conuictus, condemnatus sum. Et nunc audite, si dignamini, excusationẽ nostram: etsi fortè minimè sufficientem vobis, verã tamen. Voluistis loco vestri substitui fratrem Nicolaum: & ego memini, non

Matt.18.a *Gen.3.b* *Iona 3.c.* *Gen.19.e*

A ni,non diffiteor. Ita conuenit vobis pariter & mihi fore:credidi,propter quod locutus sum. Quod ita nô est factum,necessitas fecit,non duplicitas. Res in discordiã versa est. Quid dico in discordiam? Concordia magis fuit. Tam concorditer discordes ab hac nostra cõniuentia omnes inuẽti sunt,vt nec vnus quidem monachus siue conuersus,præter duos aut tres qui vestrates erant,acquieuerit adsentire. Tentauimus nihilo minus tamen in multis argumentis,nunc blandiendo,nũc terrendo,quomodo res effectum sortiretur: sed vt vnanimiter,ita & pertinaciter obstiterunt. Possemus vim facere: sed sic mihi parcat deus quomodo parcẽdo illi omisim*,ne homo verecundus & pusillus corde (vt nostis) & fugitãs onus, in hoc tãto turbine remaneret. Nã præter ea quæ extrinsecus sunt, quæ ꝓbastis & vos,supra vires eius esse omnia videbãtur. Itaq; tollentes eum cum suis,imposuimus onus quod eo leuius ferret, quo à nostris pariter portaretur. Est eñ locus nouiter ordinatus de fratribus nostris, & vicinior nobis, vt possit à nobis facilius frequentari. De abbatibus ad locũ pertinentibus,quia adsensum vestrum non tenebam*,nihil ausi, fratrem Robertum, quo nemo magis idoneus ad manũ esse tunc visus est,dare voluimus: cùm respõsum est nobis,à vestra discretione fuisse prohibitum. Quid plura? Acceperunt hominẽ qui vestræ,sicut accepimus,displicet sanctitati. Nec latet causa. Inhonestũ,vt aiunt,publicè prædicatis,&ob turB pitudinis notã è priori monasterio trusum cui antè præfuerat. Potest ita extitisse,me(quantũ recordari valeo) vsque ad hoc tempus non audisse huiuscemodi verbum de illo, deum testor & angelos eius. Sed neq; ipse archiepiscopus cùm eũ amouere omnimodis niteretur: tale aliquid vel scripto vel nũcio nobis aliquãdo significauit. Egóne turpitudinis adsẽtator,fotor inhonesti? Si ita de me sentitis,videte ne vestram quoque excellẽtiam pariter inuoluat hoc nubilum. Quippe qui cum eiusmodi tam notam omnibus familiaritatem atque amicitiam semel initam,tanto studio hucusq; fouistis. Et de archiepiscopo quid dicitis? quid sentitis? An & ipse quẽ talẽ sciret (nec enim poterat nescire, cum notus esset ex longo) prior promoueret,& in loco cui ipse presuerat? Minimè ego vel tenuiter suspicer illud de tali viro,& tãto amatore honestatis. Et quidem qui promouit,ipse & amouit,non negauerim. Qua ratione hoc fecerit,viderit ipse. Nam multis displicuisse factum cognoscitur,nempe nec rationem,nec ordinẽ, nec consuetudinẽ in eius amotione cernentibus. Tãtùm archiepiscopus sic voluit,& ne contristaremus eũ nostro hortatu,iste in pace cessit, & dedit locum iræ. Vnũ dico:ex quo ad nos intrauit(sicut testimonium habet ab omnibus) nihil in eo quod promotioni huic obuiaret,compertum est. Sine querela conuersatus est. Ad hoc non deest homini literatura congruens,non doctrina,nõ affabilitas, nõ gratia in vultu & C sermone: sed suspecta est vobis breuitas temporis quod nobiscũ fuit, fateor & mihi. Fortassis bene faciet, fortassis malè. Vereor omnia opera mea, & quod operor non intelligo. *Iob.9.d* Vnde certus nõ sum,certũ vos facere minimè possum. Factũ est,& quod factũ est,nõ potest nõ fieri. Si propheta fuissem, nõ profecto fecissem vnde amicũ offenderẽ, sanctũ turbarẽ, episcopũ scandalizarẽ. Quid vultis vt faciam? Sic factum est tali necessitate,taliq; ordine. Hec excusatio mea. Si sufficit, tollatur de medio scandalum. Si minus, ego iudiciũ portem quod & quale decreueritis. Nam si quod ædificaui,tam citò iterũ destruã,graue:nisi fortè causa cõueniens superuenerit, quod fortasse processu tẽporis accidere potest. Si vultis vos amouere eum,potestatem habetis. Non obsisto, non me oppono torrenti. Iniquè nõ egi:si insipienter videor, in promptu est vobis insipiẽtiam meam corrigere: aut si hoc dignius iudicatis,etiã & punire. Dico tamẽ,si piè, si christianè mecũ *Psal.140.b* agitur,corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: nõ in ira apud alios diffamabit. Habetis formam meam hic, nisi & hoc indignamini præsentibus literis. Nempe cõperta per alios,& non per vos vestra indignatione, cautum habui nõ repẽdere vicẽ,sed mox vobis de vobis per præsentia scripta cõqueri. Decætero benedictus deus qui & hoc quod dederat,& de quo mihi fortè immoderatius blandiebar,solatiũ ante exitũ tulit: vestram scilicet & domini mei gratiã: vt vel proprio experimẽto discã nõ ponere spem meã in homine.

Ad eundem. Epistola CCCVII. D

FESTINE ista dicto,& ob hoc minus festiuè: siquidem viator transire festinans vrget. Res mira, sed magis læta. Frater G. Fulcherius cũ literis domini mei pariter & vestris, simúlque præsentium lator peregrinus vno penè momento adfuerunt: deo ita sine dubio prouidente, vt haberem per quem festinanter rescriberem: quod vtique cupienti mihi non poterat satis esse festinum. Inde est quòd hęc in infirmitate mea ipse dictaui,quòd nõ esset tunc alter ad manum. De domino Beluacensi quod primum posuistis, primum ita respondeo. Sui iuris est. Iã non est in mea potestate,sed in ciuitate vita eius & conuersatio. Si secus quàm debet vel decet, interdum agit,dolere possum,sed emendare prout volo,non valeo. Veruntamen quod vobis suggestum est de vagatione eius, nimium extitisse in ea vsque adhuc nos non comperimus:nec inde notatum apud nos quandoque audiuimus. Ex quo ad eum venit frater Robertus qui cum eo est, turpe & graue aliquid perpetrasse, aut episcopo persuasisse, ad aures nostras nondum omnino peruenit: & mirum si ad vos potuit peruenire,quod latêre nos potuit. Dabo tamen operam facere quod vultis de reuocatione eius,si quando honestè & opportunè potuero. Iámque fecissem, si cum pace episcopi potuissem, & nõ timuissem inutiliorem huic subrogandum. In quadragesima venit ad nos ipse episcopus paratus ire ad curiam causa cuiusdam appellationis:& venisset,nisi nos dissuasissem*. Porrò dissuasionis intentio fuit,ꝙ non ita videretur esse paratus, siue in consilio, siue in comitatu, vt iuuenis episcopi personam decuisset. Propositũ tamen eius est proficisci tempore opportuno. Frater vester est, facite cum illo misericordiam, vt aduersarij eius non præualeant aduersus eum. Vellẽ vos ad ipsum potius quàm ad nos scripsisse,& fraternè monuisse super his quæ de eo audistis. Deinde super statu corporis mei cognouivos esse solicitũ. Verum est quod audistis,infirmatus sum vsque ad mortem, sed interim reuocatus ad mortẽ: atq; hoc(vt me sentio)non diu. Longe enim sum debilior q̃ credi possit. Quod tamen dixerim absq; prẹiudicio diuinæ prouidẽtiæ, quæ & mortuos suscitare potest. Et in hoc sit respõsum nõ modo vobis, sed & domino meo: cui volo & oro vt in quantacunq; deuotione poteritis, accito vobis pariter domino Tusculano,plenissimas grates referatis pro tãta dignatione & solicitudine tam pia. Iam de domino Lugdunensi audite quod verum est, & quod certũ sit vobis. Vir ille aggressus est iter cum multa pecunia & honorabili comitatu,prout decebat tãtum archiepiscopũ, & ecce vndiq; in ipso penè procinctu insidiæ inimicorum. Quid faceret vir desiderij? Progredi nõ licebat, & desistere à proposito sibi grauius omni captiuitate iudicabat. Comites suos partim remisit, partim dispersit, massa pecuniæ se exonerauit,modicũ retinens vnde cum paucis posset perficereviam. F Quid plura? Venit cum tribus aut quatuor ministris, ipse nihilo minus in habitu ministrantis,sicq; strata publica cũ turba promiscua peregrinorum tanquam vnus ex illis peruenit ad sanctum Egidium. Cúmque infirmaretur, pertransiit vsq; ad Montempessulanum. ibi aliquandiu commoratus cum medicis expendit & quod habebat, & quod non habebat.

Ad tres episcopos curiæ Romanæ.
Epistola CCCVIII.

AD hoc vos deus in sublimitate posuit, vt tanto maiori ecclesiæ suæ vtilitate viuatis, quanto in ea eminentiori auctoritate præestis. Alioquin deponet ille paterfamilias potentes de sede,qui pro accepta potestate inuenti fuerint suis vtilitatibus defuisse. Quanta sustineat sponsa Christi damna in episcopatu Metensi,etsi nos amplius horremus,quia viciniores sumus,tamen & vos arbitror non latêre. En quantus lupus illud ouile Christi tum insidiis tum manifestis assultibus quotidie molitur irrumpere, & disperdere oues Christi sanguine congregatas. Idque non ab heri & nudiustertius, sed ex quo adhuc fuerat lupicellus,non cessat illum dominicum gregem quibus potest viribus infestare,& vastare rapinis,incendiis,homicidiis. Ego itaque quod in me est, demõstro lupum, instigo canes. Iam quid intersit vestra,vos videritis: meum non est docere doctores.

G

Ad Petrum abbatem Cluniacensem.
Epistola CCCIX.

DOmino & patri reuerendissimo Petro Cluniacensi abbati suus Bernardus, quod suus. Visitet te oriens ex alto, ô bone vir, quia visitasti me in terra aliena,& in loco peregrinationis meæ consolatus es me. Bene fecisti,intelligens super egenum & pauperem. Absens eram, etiam longo tempore absens, & recordatus es nominis mei, homo magnus, occupatus in magnis. Benedictus sanctus angelus tuus, qui pio pectori tuo id suggessit. Benedict⁹ deus noster, qui persuasit. En teneo vnde glorier apud extraneos, literas tuas, & illas literas in quibus tuam mihi animã effudisti. Glorior quòd me habeas nõ modo in memoria,sed & in gratia. Glorior priuilegio amoris tui. refectus sum de abundantia suauitatis pectoris tui. Nõ solùm autem, sed & glorior in tribulationibus si quas dignus habitus sum pro Ecclesia pati. Hæc planè gloria mea, & exaltans caput meum, Ecclesiæ triumphus. Nam si socij sumus laboris, erimus & consolationis. Collaborandum fuit & compatiendum matri, ne & de nobis quereretur, dicens: Qui iuxta me erant, de lõge steterũt, & vim faciebant qui quærebant animam meam. Deo autem gratias qui dedit ei victoriam. Honestauit eam in laboribus, & compleuit labores illius. Tristitia nostra in gaudiũ, & luctus noster versus est in citharam. Hyems trãsiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tẽpus putationis aduenit. Amputatum est sarmentum inutile, putre membrum. Ille ille iniquus qui peccare fecit Israël, morte absorptus est,& traductus in ventrem inferi. Fecerat quippe secũdum prophetam, pactum cum morte, & cum inferno fœdus inierat. Ideóque, iuxta Ezechielem, factus est perditio,& nõ subsistet in æternum. Alius quoque omnium sicut maximus, ita & pessimus inimicus, abscissus nihilo minus est. Et is erat vnus ex amicis Ecclesiæ, sed illis de quibus solet queri & dicere: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterunt. Sed qui restant, citò speramus de similibus idem iudicium. Propè est vt reuertar ad fratres meos, si vita comes fuerit, per vos sicut intendo transiturus. Interim commendo me sanctis orationibus vestris. Salutamus fratrem H. camerarium, & omnes qui circa vos sunt, cum reliqua sancta multitudine.

Psal.37.c *Sap.10.b* *Cant.2.c* H *Esa.28.d* *Psal.37.b*

Ad Arnoldum Carnotensem abbatem Bonaeuallis.
Epistola CCCX.

SVSCEPIMVS charitatẽ vestram in charitate, & nõ in voluptate. Quæ enim voluptas, vbi totum sibi vendicat amaritudo? nisi quòd solum nihil comedere vtcũque delectabile est. Somn⁹ recessit à me, ne vel beneficio sopiti sensus, dolor vnquam recedat. Defectus stomachi, ferè totum quod patior est. Frequenter & in die & in nocte exigit confortari modico admodum qualicunque liquore. Nam ad solidum omne inexorabiliter indignatur. Hoc parũ quod dignatur admittere, non sine graui molestia sumit: sed timet grauiorem, si se vacuum omnino dimiserit. Quod si plusculũ quid interdum admittere acquiescat, id grauissimum. Pedes & crura intumuerũt, quemadmodum hydropicis contingere solet. Et in his omnibus ne quid lateat amicum de statu amici solicitum, secundum interiorem hominem (vt minus sapiẽs dico) spiritus promptus est in carne infirma. Orate saluatorem qui non vult mortem peccatoris, vt tempestiuum iam exitum non differat, sed custodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis: vt is qui insidiatur, inuenire non possit vnde figat dẽtem,& vulnus infligat. Hæc ipse dictaui, sic me habens, vt per notam vobis manum, agnoscatis affectum. Veruntamẽ rescripsisse quàm scripsisse maluerim.

I

Eze.18.& *33.c*

Hanc supradictam epistolam sanctus abbas Bernardus iam in extremis positus vltimam dictauit.

Ad fratres Hybernienses, in obitu sancti Malachiæ episcopi.

Epistola CCCXI. quæ incipit, Religiosis fratribus: quam vide suprà inter Sermones.

Ad Guidonem abbatem, & fratres Arremarenses.
Epistola CCCXII.

K

VENERABILI Guidoni abbati Arremarẽsi, & sanctis qui cum eo sunt fratrib⁹, Bernardus seruus sanctitatis eorum, seruire domino in sanctitate. Petis charissime mihi Guido abbas, & tecum pariter qui tecum sunt fratres, dictare me aliqua vobis legenda solenniter vel canenda in festiuitate sancti Victoris, cuius apud vos corpus sacratissimum requiescit. Cunctanti instas, dissimulantem vrges, meam etsi iustam verecundiam dissimulans ipse. Adhibes mihi & alios precatores; quasi sit aliquid ad inclinandum me tuæ voluntati, tua ipsa voluntate conuenientius. Verùm tu vel proprio iudicio consulens, cogitare debueras non affectum tuum erga me, sed meum in ecclesia locum. Sane altitudo negocij non amicum desiderat, sed eruditum, sed dignum: cuius auctoritas potior, vita sanctior, stylus maturior & opus illustret,& consonet sanctitati. Quãtulus ego in populo Christiano, cuius literæ in ecclesiis lectitẽtur? Aut quãtula mihi ingenij eloquíve facultas, vt à me potissimum festiua & plausibilia requirantur? Quid? Quę cœli habent laudabilem & laudatum, ego de nouo laudare incipio super terram? Supernis velle addere laudibus, detrahere est. Nõ quòd glorificatos ab angelis, homines iam laudare nõ audeant: sed quia in solennitate celebri, non nouella audiri decet vel leuia, sed certè authentica & antiqua, quæ & ecclesiam ædificent, & ecclesiasticam redoleant grauitatem. Quod si noua audire libet, & causa requirit, ea, vt dixi, recipienda censuerim, quæ cordibus audientium quo gratiora, eo vtiliora reddat & eloquij dignitas,& auctoris. Porrò sensa indubitata resplendeant veritatem, sonent iustitiam, humilitatem suadeant, doceant æquitatem: quæ etiam lumen veritatis mẽtibus pariant, formam moribus, crucem vitiis, affectibus deuotionem, sensibus disciplinam. Cãtus ipse si fuerit, plenus sit grauitate, nec lasciuiam resonet, nec rusticitatem. Sic suauis, vt non sit leuis: sic mulceat aures, vt moueat corda. Tristitiam leuet, iram mitiget, sensum literæ non euacuet, sed fœcundet. Non est leuis iactura gratiæ spiritualis, leuitate cantus abduci à sensuum vtilitate,& plus sinuãdis intẽdere vocib⁹, quàm insinuandis rebus. En qualia oportet esse quę in audientiam Ecclesiæ veniunt, qualémve horum auctorem. Nunquid talis ego, aut talia quæ paraui? Et tamen de paupertate mea te pulsante, te inquietante, etsi non quia amicus es, certè ob tuã importunitatem surgẽs, iuxta verbum domini, præstiti quod petisti. Præstiti dico, non quod tibi ad votum, sed quod mihi ad manum venire potuit, pro posse vtique meo, nõ pro velle tuo. Seruata tamen antiquorum veritate scriptorum quæ tu mihi transmiseras, de vita sancti duos sermones dictaui qualicunque sermone meo: illud quantum potui cauens, vt nec breuitas obscuros, nec prolixitas redderet onerosos. Deinde quod ad cantum spectat, hymnum composui metri negligens, vt sensui non deessem. Responsoria xij. cum antiphonis xxvij. suis in locis disposui, addito responsorio vno quod prioribus vesperis adsignaui, itémque duobus aliis breuib⁹, ipso die festo pro vestra regulari consuetudine, vno ad laudes, altero ad vesperas decantãdis. Et pro his omnibus mercedem flagito, sequor retributionem. Quidni sequar? Siue placeant, siue non, mea nõ refert: quicquid habui, dedi. Ergo merces mea, oratio vestra.

L

M *Habetur supra inter sermones, quorũ prim⁹ incipit: Victoriosissima. secũdus vero: Gaudete in domino dilectissimi.*

Epistola beati Bernardi, responsiua ad dubium sibi propositum, cur festa Machabæorum ab ecclesia habeantur celebria in ordine aliorum.
Epistola CCCXIII.

QVAERIS itaque quidnam visum patribus fuerit, vt solis ex omnibus antiquis iustis, singulari quodam priuilegio Machabæis annuam celebritatem pari cum nostris martyribus veneratione decernerent in Ecclesia solenniter exhibendam. Si dixero dignos meritò martyrum gloria iudicatos, quibus non impar fuit in martyrio virtus: erit forsitan solutum cur ipsos, sed necdum planè cur solos, cùm & alios nonnullos ex veteribus pari constet zelo pietatis occubuisse, non tamen & pari tripudio recoli meruisse.

A meruisse. Constat tamen vtrosq; quidem in morte communem habuisse cũ martyribus nostris pietatis causam, sed non vtrosque pariter eandem cum illis adeptos fuisse martyrij formam. Vniuersis nempe tam veteris quàm noui testaméti martyribus æquè conuenit pro iustitia occubuisse: sed interest, quòd isti passi sunt quia illam tenebant: illi quia non tenentes reprehendebant. Et vt breuiter totũ in quo differunt proferamus, hos cultus, illos zelus iustitię martyres fecit. Soli ex veteribus Machabæi, quia nõ solum causam, sed & formam, vt dixi, martyrij noui testamenti tenuerunt, iure fortasse in ecclesia cum nouis ecclesiæ martyribus eãdem celebritatis gloriam adsecuti sunt. Itaque martyrium facit causa, tempus genúsque discernunt. Tempus quippe Machabæos à nouis martyrib⁹ disiungit, cõiungit antiquis. Genus verò nouis aggregat, quia libare & ipsi dijs alienis cogebantur, & segregat à veteribus.

Ad dominum ac venerabilem Eskilum Lundensem archiepiscopum, sedis apostolicæ in Dacia & Suetia legatum, cuius corpus gloriosum in Claraualle requiescit iuxta matrem eiusdem diui Bernardi. Epistola CCCXIIII.

AMantisimo patri & domino Eskilo, dei gratia Lundensi archiepiscopo, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, in vero salutari salutem. Scripta & salutationes vestras, immo affectiones cordis vestri tam libenter suscepi, quàm specialiter & diligo vos, & diligor à vobis. Inde est quòd auditis tribulationibus vestris, eas non solum meas feci, sed & inueni: quia non possum te dolente non dolere dulcissime pater, nec nisi molestus & anxius tuas molestias & anxietates audire. Tangit & angit cor meum quicquid tuum exasperat: & quicquid illud sit quod te persequitur, non solum te persequitur, sed me tecum. Quicquid enim gratiæ & dilectionis impendere sibi possunt absentes amici, puto & me debere tibi, & mihi deberi à te. Audax sum, sed nõ mendax, & in hanc audaciam me compulit tuæ sublimitatis dignatio. Quando enim id præsumerem ego? quando tantam tantillus, & à tanto gratiam sperare auderem? Et si ego retribuere non potero, non est mortuus retributor meus, quia dominus retribuet pro me. *Psal. 137. b* Dominus, inquam, in quo & pro quo tanta nos deuotione complecteris, tanta stringis affectione. Benedictus sanctus angelus tuus, qui pio pectori tuo id suggessit. Benedict⁹ deus noster qui persuasit. Glorior priuilegio amoris tui. Refectus sum per charissimum fratrẽ nostrum filium tuum Gulielmum de abundantia suauitatis pectoris tui. Refectus sum per nuncium tuum, refect⁹ sum per literas tuas, refectus sum per omnes qui à te vsq; ad nos vel per nos euadere possunt. Vtinam mihi datum esset desuper C hæc dicere non dictare, vt me potius loquens quàm scribens aperire valerem. Pro certo acceptior esset sermo viuus, quàm scriptus: efficacior lingua, quàm litera. Oculi quippe loquẽtis fidem facerent dictis, & melius affectum vultus exprimeret quàm digitus. Sed quia illud absens per me non possum, per literas quæ secundum in huiusmodi locum obtinent, satisfacio quantum possum. Nuncium tuum cum magna exultatione vidimus, & negocium tuũ quantũcunque potuimus muniuim⁹ ad dominum papam. De secreto autem verbo illo quod tam ardenter ascendit in cor tuum, respondebit tibi ex parte nostra Gulielmus tuus: tuus inquam, & specialiter tuus in visceribus Iesu Christi. Posui enim verba mea in ore eius, & ipsum audies tãquã me in negocio isto. Heu, auellor, abripior, nõ licet vltra. Auocat diei malitia, reuocat turba superueniẽtium, & epistolam potius rumpunt quàm finiũt. Sed nunquid quia faciũt vt paucis scribam, facere poterũt vt parum diligam? Actum excludunt à me, non affectũ: ille semper tecum est, qui sui iuris est: & tecum erit quandiu fuerit, omni mihi amicitiæ iure colende pie ac reuerendissime pater.

Ad sanctum Malachiam Hyberniæ archiepiscopum. Epistola CCCXV.

VENERABILI domino & beatissimo patri Malachiæ, dei gratia Hyberniensiũ archiepiscopo apostolicæ sedis legato, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, inuenire gratiam apud dominum. Inter multiplices æstus & D curas pectoris mei, præ multitudine quarum anima mea turbata est valde, fratres de terra longinqua venientes vt seruiãt domino, epistola tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Epistola in ostensione bonæ voluntatis, baculus ad sustentãdum corpus infirmitatis, fratres qui deo seruiũt in spiritu humilitatis. Omnia suscepim⁹, omnia placẽt, omnia pariter cooperantur in bonum. Quod autẽ voluistis duos de fratribus mitti vobis ad præuidendũ locum: cõmunicato cum fratribus consilio, dignum duximus non eos separandos abinuicẽ, donec plenius in eis formetur Christus, donec ad integrum doceãtur pręliari pręlia domini. Cum igitur fuerint in schola sancti spiritus eruditi, cum induti virtute ex alto, tunc demum ad patrem filij reuertentur, vt cantent canticum domini non iam in terra aliena, sed in sua. Vos autẽ interim iuxta sapientiam vobis datam à domino, secundum habitudinẽ locorum quæ vidistis apud nos, præuidete & præparate eis locum à tumultib⁹ seculi separatum. Tempus enim propè est, in quo vobis operante dei gratia nouos de veteribus homines producemus. Sit nomen domini benedictũ in secula, de cuius munere venit vt communes habeam filios vobiscum, quos vestra prædicatio plantauit, nostra exhortatio rigauit, deus autẽ incrementum dedit. Sanctitatẽ vestram rogamus, vt verbum domini prædicetis, ad dandã sciẽtiam salutis plebi eius. Duplex enim vobis incumbit necessitas, & ex officio E legationis, & episcopali negocio. De cætero quoniã in multis offendimus omnes, *Iaco. 3. a* & inter homines seculi frequẽter positi, multum de puluere mundi cõtrahimus, vestris & vestrorum orationibus me cõmendo, vt in fonte misericordiæ suæ nos lauare & emaculare dignet ipse fons pietatis Iesus Christus, qui dixit Petro: Nisi lauero te, non habebis partem me- *Ioan. 13. a* cum. Sed & hoc ipsum nõ solùm precibus, verumetiam quasi ex debito requiro, cum ego clamem ad dominum pro vobis si quid possit peccatoris oratio. In domino valete.

Ad eundem. Epistola CCCXVI.

MAlachiæ dei gratia episcopo sedis apostolicæ legato, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, si quid potest peccatoris oratio, & si quid pauperis deuotio prodest. Fecimus quod præcepit sanctitas vestra, etsi non vt dignum, profectò vt possibile pro tempore fuit. Tanta apud nos vbique malitia grassatur, vt vix id tantillum quod factũ est, fieri licuerit. Misimus tam exiguũ seminis quod videtis, ad seminandum vel modicam partem agri illius, in quem verus Isaac quondam exierat ad meditandum, cum primum adducta est ei Rebecca per puerum Abraham perenni coniugio *Gen. 24. e* feliciter copulanda. Nec contemnendum semen, de quo illud in partibus vestris experimur impletum hoc tẽpore: Nisi F dominus sabaoth reliquisset nobis semẽ, quasi Sodoma fuis- *Rom. 9. g* semus, & sicut Gomorrha similes essemus. Itaque ego seminaui, rigate vos, & deus incrementum dabit. Sanctos omnes qui apud vos sunt, per vos salutamus: humiliter ipsorum nos & vestris sanctis orationibus commendantes. Valete.

Ad eundem. Epistola CCCXVII.

AMANTISSIMO patri & domino reuerendissimo Malachiæ, dei gratia episcopo, sanctæ & apostolicæ sedis legato, suus sanctitatis frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, salutem, & qualescunque nostras orationes. Quàm dulcia faucib⁹ meis eloquia tua domine pater, quàm iucunda tuæ memoria sanctitatis. Si quid affectionis, si quid deuotionis, si quid animi in nobis est: totum sine dubio sibi vendicat tuæ dilectionis charitas. Nec opus est verborum multitudine, vbi multum viget affectus. Confido enim quòd testimonium perhibeat spiritui tuo spiritus quem habes à deo, tuum esse modicum id quod sumus. Tu quoque pater amantissime & desiderãtissime, ne tradas obliuioni animam pauperis, charitatis nexibus adhærentem tibi, & animam pauperis tui ne obliuiscaris in finem. Neque enim quasi de nouo commẽdamus nos tibi, cũ in multo iam tempore gloriemur in domino, quòd inuenire meruit paruitas

G nostra gratiam in oculis sanctitatis tuæ. Sed oramus vt dilectio iam non noua, nouis quotidie proficiat incrementis. Filios nostros imò & vestros tanto obnixius commendamus vobis, quanto amplius remoti sunt à nobis. Vos scitis quoniã tota post Deũ fiducia nostra fuit vt mitteremus eos: quoniã sanctitatis vestræ precibus nõ acquiescere illicitum videbatur. Facite quod vos decet, vt totis visceribus charitatis amplectamini eos & foueatis. Nequaquam occasione aliqua circa eos solicitudo & diligentia tepescat, & pereat quod plantauit dextera tua. Iam quidem quia bene proficit domus, & ex vestris literis, & ex fratrum nostrorum relatione didicimus: multiplicatur tam in tẽporalibus quàm in spiritualibus. Vnde & congratulamur plurimum, & toto animo gratias agimus deo & paternæ solicitudini vestræ. Et quoniam multa adhuc opus est vigilantia, tanquam in loco nouo, & in terra tam insueta, imò & inexperta monasticæ religionis: obsecramus in domino ne retrahatis manum vestram, sed quod bene incepistis, optimè perficiatis. De fratribus nostris qui redierunt à loco illo, nobis bene placuisset si remansissent. Et fortasse nonnullam occasionem præbuerunt eis, fratrum qui de terra sunt minus disciplinati mores, in eo maximè quòd minus facilè eorum consiliis acquiescere videntur in his rebus quarum prius fuerant inexperti. Charissimum filium nostrum Christianum & vestrum remisimus ad vos, quantum H potuimus instructum plenius in his quæ ad ordinem pertinent, & decætero circa obseruantias eius solicitiorem futurum, vt speramus. Nec miremini quòd non plures cum eo misimus fratres: quoniam nec idoneos inuenimus fratres qui facile acquiescerent, nec inuitos cogere consilium fuit. Dilectissimus frater noster Robertus precibus nostris acquieuit etiam hac vice, tanquam filius obedientiæ. Vestrum erit iuuare eum, vt possit iam & in ædificiis & in cæteris necessariis promoueri domus vestra. Illud quoque paternitati vestræ suggerimus, vt viris religiosis, & quos speratis vtiles fore monasterio, persuadeatis quatenus ad eorum ordinem veniant, quoniam hæc erit summa vtilitas domus, & vobis facilius acquiescent. Valeat sanctitas vestra nostri semper memor in Christo.

Ad dominum papam Innocentium.
Epistola CCCXVIII.

AMANTISSIMO patri & domino Innocẽtio summo põtifici frater Bernardus modicum id quod est. Cremonenses indurüerunt, & prosperitas eorum perdit eos. Mediolanenses contemnunt, & cõfidentia ipsorum seducit eos. Hi in curribus & in equis spem suam ponentes, meam frustrauerunt, & laborem meum exinanierunt. Abibam tristis, cum ecce non mediocris à vestra parte consolatio, vt etsi I abundant tribulationes pro Christo, abundent & cõsolationes per ipsum. Accepi optatas literas ferentes delicias cordis mei, certitudinem de vestra incolumitate, hostium infortuniis, successibus amicorum. Cæterùm perlegenti rursum tristior finis lætitiam temperauit. Quem enim nõ terreat vestra indignatio? Fateor iustam, & eo plus terreor. Dico tamen, quod factum nondum est, faciendum est, sed tempore quo præuiderit Deus. Si quo minus, erit vobis æquè in promptu quicquid intentatis inferre, & nõ æquè forsan periculosum. Alioquin quod tantis dei miserationibus, tantis vestris & vestrorum laboribus in populo isto nouiter ædificatum est: heu quàm leuiter destrui potest! Mirum si ei qui misericordiam legitur superexaltare iudicio, placere potest. Sed ô felicem illum episcopum, qui in vrbe Chaldæorum de quodam quasi paradiso translatus, frater factus est draconum, & socius struthionum. Quid faciet? Obedire vult, & ecce bestiæ Ephesi frendent in eum dentibus. Dissimulare vult prudenter pro tempore, & omni feritate formidolosiorem vestram indignationem incurrit. Angustiæ sunt ei vndique, nisi quòd tolerabilius iudicat sibi esse sine populo, quàm sine domino. Pluris habẽs, vt dignum est, apostolicã gratiam, quàm Mediolanensem cathedram. An vos de eius fidelitate dubitatis? Si quis vobis aliud de eo maligna persuadere suggestione tentauit, se magis prodidit infidelem, qui virum tam boni testimonij lingua perfida in suo liuore persequitur. Parce pater benigne, parce fideli tuo, parce adhuc recenti structuræ, parce nouellæ plantationi, parce denique populo acquisitionis tuæ, hísque ipsis beneficiis tuis quæ te eidem veracissimè contulisse commemoras. Memento pie domine K sermonis domini tui, quem dixit: Ecce anni tres sunt, inquit, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio. Tu verò vix tres expectasti menses, & iam securim paras? Si tres annos sustinuisses, quartũ adhuc à fideli seruo dominici iure exigeremus exempli. Dicimus ergo & nos: Dimitte & hoc anno, si quo modo forte circũfossa humo ligone pœnitentiæ, adhibitóque fimo lachrymarum suarum sterilitati Mediolanensium is cui etiam credidisti, consulere, & fructum elicere queat.

Prou. 1. d

Luc. 13. b

Ad Lelbertum abbatem sancti Michaelis.
Epistola CCCXIX.

PATRI & amico suo Lelberto sancti Michaelis abbati, frater Bernardus eorum qui in Claraualle sunt seruorum dei inutilis seruus, debitũ dilectionis affectum. Hic filius vester peregrinationem quam (etsi vestra licẽtia) susceperat, nostro consilio deserens ad vos reuersus est. Cum enim cognouissemus viam illam & eum requisisse per leuitatem, & vos ob illius improbitatem annuisse, durè (vt dignus erat) increpatum, reuerti persuasimus, suæ siquidem (quantum conijcere potuimus) leuitatis & improbitatis pœnitentem, ac decætero emendationem pollicentem: rectius iudicantes quantũlibet reum in suo monasterio monachum pœnitentiam agere, quàm foris vagãdo prouincias circumire. Neque enim L terrenam, sed cœlestem requirere Hierosolymã, monachorum propositum est: & hoc non pedibus proficiscendo, sed affectibus proficiendo. Vos autem pater non molestam habeatis eius reuersionem, etsi suspectam habeatis eius cõuersationem: quin potius gaudete, quia hic filius vester mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus est.

Luc. 15. c

Ad priorem suum Godefridum postea Lingonensem episcopum. Epistola CCCXX.

FRATRI Godefrido frater Bernardus salutem. In octauis Pentecostes ipsa die compleuit deus desideriũ nostrum, Ecclesiæ vnitatem, & vrbi dando pacem. Nam illa die filij Petri Leonis omnes simul humiliauerunt se ad pedes domini papæ, & facti homines eius ligij, iurauerunt ei ligiam fidelitatem. Clerici quoque qui in schismate erant, simul cum idolo quod erexerant, humiliantes se ad pedes domini papæ, obedientiam ei iuxta morem promiserunt, & facta est lætitia magna in populo. Hanc pacem nisi cum quadã securitate, occulta tamen, diu à nobis expectauissemus, iam dudum venissemus. Decætero iam nihil est quod nos hic detineat. Facio quod imperastis, veniam vertimus in venio. Ecce enim venio citò, etiam & merces mea mecũ est, victoria Christi, & pax Ecclesiæ. Sexta feria post diem illum egressus est noster de ciuitate. Itaque veniẽtes veniemus cum M exultatione portantes manipulos pacis. Et hæc quidem verba pulchra sunt, sed pulchriora sunt facta. Etenim tam pulchra sunt, vt quisquis non lætatur in eis, aut stultus sit, aut nequam. Vale.

Ad fratres de sancto Anastasio.
Epistola CCCXXI.

DILECTISSIMIS in Christo filiis nostris de sancto Anastasio, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, salutem & deuotas orationes. Testem habeo in cœlis quàm multum omnes vos cupiam in visceribus Iesu Christi, quanto, si fieri posset, desiderio desiderarem videre vos, non propter vos tantùm, sed propter me: cui magnum certè solatium & prægrandis esset lætitia amplecti viscera mea, gaudium meum, & coronam meam, quod estis vos. At quoniam id nondum conceditur (concedetur enim, sicut bene confido de misericordia dei: & erit quando videbimus vos, & gaudebit cor nostrum, & gaudium nostrum nemo tollet à nobis) interim certè magna mihi est consolatio & lætitia multa in his quæ de vobis audiui per dilectissimum fratrem & coabbatem nostrum venerabilem Bernardum vestrum. Multam enim vobis habeo gratiam, quòd tam bene sibi cõplacet in vobis pro disciplina vestra & ordinis zelo, pro obedientia

A dientia & voluntaria paupertate: pro quibus sine dubio merces vestra multa est in cœlis. Vnde rogo vos fratres & multum obsecro, sic agite & sic state in domino dilectissimi, soliciti semper circa custodiam ordinis, vt ordo custodiat vos: soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, mutuā in vobismetipsis, maximéque ad prælatos charitatē humilē habentes, quæ est vinculum perfectionis. Humilitatē ante omnia, super omnia pacem sectamini, propter inhabitātem spiritum dei in vobis: qui non nisi super quietum & humilē requiescit. Cæterùm vnum quidem à me petiit venerabilis abbas vester, quod mihi minimè bonum videtur. Credo autem q & ego spiritū dei habeam, & cōsiliū dei in hoc. Scio equidem quòd in regione habitatis infirma, & multis aliqui ex vobis laborant infirmitatibus, sed mementote quis dixerit: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Et, Cū infirmor, inquit, tunc fortior sum. Cōpatior vtiq; & multum ego cōpatior infirmitati corporum, sed timenda multo magis ampliúsq; cauenda infirmitas animarum. Propterea minimè competit religioni vestræ, medicinas quærere corporales, sed nec expedit saluti. Nam de vilibus quidem herbis, & quæ pauperes deceant, interdum aliquid sumere, tolerabile est, & hoc aliquādo solet fieri. At verò species emere, quærere medicos, accipere potiones, religioni indecens est, & contrarium puritati, maximéq; ordinis B nostri nec honestati congruit, nec puritati. Hæc enim omnia gentes inquirūt. Scimus autem quia qui in carne viuunt, deo placere non possunt. Spiritualia proinde spiritualibus comparanda, & quærenda potio humilitatis, & clamādum in toto corde: Sana animā meam domine, quia peccaui tibi. Huic sanitati, fratres dilectissimi, operam date, hāc sectamini, hanc seruate, quia vana salus hominum.

Ephes.4.a *Esa.66.a* *2.Cor.12.c* *Matt.6.c* *Rom.8.b* *1.Cor.2.d* *Psal.40.a* *Psal.59.c*

Eiusdem ad episcopum, clerum, & populum Spirensem, hortās ad arma contra infideles suscipienda. Epistola CCCXXII.

DOmino & patri charissimo venerabili episcopo Spirensi, & vniuerso clero & populo, Bernardus Claræuallensis vocatus abbas, in spiritu fortitudinis abundare. Sermo mihi ad vos de negocio Christi, in quo est vtique salus nostra. Hæc dico vt excuset indignitatem personæ loquentis, auctoritas domini: excuset & consideratio proprię vtilitatis. Modicus quidem sum, sed non modicum cupio vos omnes in visceribus Iesu Christi. Ea nūc mihi ratio scribēdi ad vos, ea causa, vt vniuersitatem vestram literis audeam cōuenire. Agerem id libentius viua voce, si vt voluntas non deest, suppeteret & facultas. Ecce nunc fratres acceptabile tempus, ecce nunc dies copiosæ salutis. Commota est siquidem & contremuit terra, quia cœpit deus cœli perdere terrā suam. Suam, in qua est visus, & annis plusquam triginta homo C cum hominibus conuersatus. Suam vtique, quam illustrauit miraculis, quā dedicauit sanguine proprio, in qua primi resurrectionis flores apparuerunt, & nunc peccatis nostris exigentibus, crucis aduersarij caput extulerunt sacrilegum, depopulantes in ore gladij terram promissionis. Propè enim est, si non fuerit qui resistat, vt in ipsam dei viuentis irruant ciuitatem, vt officinas nostrę redemptionis euertant, vt polluāt loca sancta, agni immaculati purpurata cruore. Ad ipsū (proh dolor) religionis Christianæ sacrarium inhiant ore sacrilego, lectúmque ipsum inuadere & conculcare conantur, in quo propter nos vita nostra obdormiuit in morte. Quid facitis viri fortes? Quid facitis serui crucis? Itáne dabitis sanctum canibus, & margaritas porcis? Quàm multi illic peccatores cōfitentes peccata sua cum lachrymis, veniam obtinuerunt, postquam patrum gladiis eliminata est spurcitia paganorum? Videt homo malignus & inuidet, frendet dentibus & tabescit. Excitat vasa iniquitatis suæ, nec vlla quidem tantæ pietatis signa aut vestigia relicturus, si quando fortè (quod deus auertat) obtinere valuerit illa sancta sanctorum. Verùm id quidem omnibus deinceps seculis inconsolabilis dolor, quia irrecuperabile damnum: specialiter autem generationi huic impiissimæ infinita confusio, & opprobriū sempiternum. Quid tamen arbitramur fratres? Nunquid abbreuiata manus domini, aut impotens facta est ad saluādum, quòd ad tuendum & restituendum sibi hæreditatem suam, exiguos vermiculos vocat? Nunquid nō potest mittere an- D gelorum plusquam duodecim legiones, aut certè dicere verbo, & liberabitur terra? Omnino subest ei cum voluerit posse. Sed dico vobis, tentat vos dominus deus vester. Respicit filios hominum si fortè sit qui intelligat, & requirat & doleat vicem eius. Miseratur enim dominus populum suum, & lapsis grauiter prouidet remedium salutare. Cōsiderate quanto ad saluandos vos artificio vtitur, & obstupescite: intuemini pietatis eius abyssum, & cōfidite peccatores. Non vult mortē vestram, sed vt conuertamini & viuatis: quia sic quærit occasionem nō aduersum vos, sed pro vobis. Quid est enim nisi exquisita prorsus & inuentibilis soli deo occasio saluationis, quòd homicidas, raptores, adulteros, periuros, cæterísque obligatos criminibus quasi gētem quæ iustitiam fecerit, de seruitio suo submouere dignatur omnipotens? Nolite diffidere peccatores, benignus est dominus. Si vellet punire vos, seruitium vestrum nō modo non expeteret, sed nec susciperet quidem oblatum. Iterum dico, pēsate diuitias bonitatis dei altissimi, consilium miserationis attendite, necessitatem se habere aut facit aut simulat, dum vestris cupit necessitatibus subuenire. Teneri vult debitor, vt militantibus sibi stipendia reddat, indulgentiam delictorum, & gloriam sempiternam. Beatam ergo dixerim generationē quam apprehendit tam vber indulgentiæ tempus, quam inuenit superstitem annus iste placabilis domino, & verè iubile⁹. Dis- E funditur enim hæc benedictio in vniuersum mūdū, & ad signum vitæ certatim conuolant vniuersi. Quia ergo fœcunda virorum fortium terra vestra, & robusta noscitur in iuuentute referta (sicut laus est vestra in vniuerso mundo, & virtutis vestræ fama repleuit vniuersum orbem) accingimini & vos viriliter, & fœlicia arma accipite Christiani nominis zelo. Cesset pristina illa non militia, sed planè malitia, qua soletis inuicem sternere, inuicem perdere, vt ab inuicem consumamini. Quæ miseros tam dira libido excitat, quòd proximi corpus gladio, cuius fortasis & anima perit, transuerberent? Sed nec effugit qui glorietur: Et ipsius animam pertransibit gladius: cum solum hostem gaudeat cecidisse. Illi se dare discrimini insaniæ est, non virtutis: nec audaciæ, sed amentiæ potius est adscribendum. Habes nunc fortis miles, habes vir bellicose vbi dimices absque periculo, vbi & vincere gloria, & mori lucrum. Si prudens mercator es, si conquisitor huius seculi, magnas quasdam tibi nundinas indico, vide ne pereant. Suscipe crucis signum, & omnium pariter de quibus corde contrito confessionem feceris, indulgentiam obtinebis. Materia ipsa si emitur, parui constat: si deuoto adsumitur humero, valet sine dubio regnum dei. Bene ergo fecerunt qui cœleste iam signaculum susceperunt, bene cæteri faciunt, sed nec ad insipientiam eis, si festinent & ipsi appre- F hendere quod & eis in salutē existat. Decætero fratres moneo vos, non autem ego, sed apostolus dei mecum, non esse credendum omni spiritui. Audiuimus & gaudemus, vt in vobis ferueat zelus dei: sed oportet omnino temperamentum scientiæ non deesse. Non sunt persequendi Iudæi, non sunt trucidandi, sed nec effugandi quidem. Interrogate eos diuinas paginas. Noui quid in Psalmo legitur prophetatum de Iudæis: Deus ostendit mihi (inquit ecclesia) super inimicos meos, ne occidas eos, nequādo obliuiscātur populi mei. Viui quidam apices nobis sunt, repræsentātes dominicā passionē. Propter hoc dispersi sunt in omnes regiones, vt dū iustas tanti facinoris pœnas luunt, testes sint nostræ redēptionis. Vnde & addit in eodem Psalmo loquēs ecclesia: Disperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus domine. Ita factum est: dispersi sunt, depositi sunt, duram sustinēt captiuitatem sub principibus Christianis. Conuertentur tamen ad vesperam, & in tempore erit respectus eorum. Denique cum introierit gentium multitudo, tunc omnis Israël saluus erit, ait apostolus. Interim sanè qui moritur, manet in morte. Taceo quòd sicubi desunt, peius Iudaizare dolemus Christianos fœneratores: si tamen Christianos, & non magis baptizatos Iudęos conuenit appellari. Si Iudæi penitus conterantur, vnde iam prosperabitur eorum in fine promissa salus siue cōuersio? Planè & gētiles si essent similiter expectādi, sustinēdi forēt potius q̃ gladiis expetēdi. Nunc autē cum

2.Cor.6.a *Matt.7.a* *Esa.50.a* *Esa.33.a* *Iocl.2.c* *1.Ioan.4.f* *Psal.58.c* *Ibidem.* *Rom.11.d*

G in nos cœperint esse violenti, oportet vim vi repellere eos qui non sine causa gladios portant. Est autem Christianę pietatis vt debellare superbos, sic & parcere subiectis, his præsertim quorum est legislatio repromissa, quorum patres, & ex quibus Christus secundum carnem, qui est benedictus in secula. Attamen exigendum ab eis, iuxta tenorem apostolici mandati, vt omnes qui crucis signum susceperint, ab vsurarũ exactione liberos omnino dimittant. Illud quoque admonito vos esse est necesse fratres dilectissimi, vt si quis forte amans primatum gerere inter vos, expeditione sua regni voluerit exercitum præuenire, nullatenus audeat: & si à nobis missum se simulet, non est verum: aut ostẽdat literas, tanquã à nobis datas, sed omnino falsas, ne dicam furtiuas esse dicatis. Viros bellicosos & gnaros talium duces eligere est, & simul proficisci exercitum domini, vt vbique habeat robur, & non possit à quibuslibet violentiam sustinere. Fuit enim in priori expeditione antequam Hierosolyma caperetur, vir quidam Petrus nomine, cuius & vos (nisi fallor) sæpe mẽtionem audistis. Is populum qui sibi crediderat, solum cum suis incedens tantis periculis dedit, vt aut nulli, aut paucissimi eorum euaserint, qui non corruerint aut fame, aut gladio. Propterea omnino timendum est si similiter & vos feceritis, ne contingat & vobis similiter: quod auertat à vobis deus, qui est benedictus in secula. Amen.

H *Ad Henricum Moguntinum archiepiscopum de fratre Radulpho, qui neci Iudæorum delatus est consensisse.*

Epistola CCCXXIII.

VEnerabili domino & charissimo patri Henrico Moguntino archiepiscopo, Bernardus Claræuallis abbas, inuenire gratiã apud deum. Literas dilectionis vestræ debita veneratione suscepi, sed præ multitudine negociorũ breuis est responsio. Depositũ querelæ vestræ apud nos signum est, & pignus dilectionis, & præcipuè humilitatis indicium. Quis enim ego sum, aut quæ domus patris mei, vt ad me referatur archiepiscopi cõtemptus, & metropolitanæ sedis iniuria? Nónne ego sum puer paruulus, ignorans introitum & egressum meum? Veruntamen non ignoro verbum veritatis vsquequaque, quod ex ore altissimi procedit: Necesse est vt veniat scandalum: væ autem illi per quem venit. (Matt. 18. a) Homo ille de quo agitur in literis vestris, neque ab homine, neque per hominẽ, sed neq; à deo missus venit. Quòd si se monachũ aut eremitam iactat, & ex eo sibi adsumit libertatem vel officium prædicationis: potest scire & debet quòd monachus non habet docentis, sed plangentis officium, quippe cui oppidũ carcer esse debet, & solitudo paradisus. Hic verò à cõtrariis & solitudinem pro carcere, & oppidum habet pro paradiso. O hominem sine pectore, ô hominem sine fronte, cuius stultitia eleuata est super cãdelabrum, vt appareat omnibus qui sunt in domo. I Tria sanè sunt in eo reprehensione dignissima, vsurpatio prædicationis, contemptus episcoporum, homicidij approbati libertas. Nouum genus potentiæ. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui eodem prohibente gladium deposuit, quo iubente leuauerat? (Ioan. 10. f) Nunquid tu maior es principe apostolorum, qui quæsiuit à domino: Domine si percutimus in gladio? (Luc. 22. e) Sed instructus es omni sapiẽtia Aegyptiorum, id est, sapientia huius mũdi; quæ stultitia est apud deum. (1. Cor. 3. d) Aliter soluis quæstionẽ Petri, quàm ille qui dicit: Mitte gladiũ in locum suum. (Ioan. 18. b) Omnis enim qui acceperit gladiũ, gladio peribit. Nónne copiosius triumphat ecclesia de Iudæis per singulos dies vel conuincens, vel conuertens eos, q̃ si semel & simul consumeret eos in ore gladij? Nunquid incassum cõstituta est illa vniuersalis oratio ecclesiæ, quæ offertur pro perfidis Iudæis à solis ortu vsque ad occasum, vt deus & dominus auferat velamẽ de cordibus eorũ, vt ad lumen veritatis à suis tenebris eruantur? Nisi enim eos qui increduli sunt, credituros speraret, superfluum videretur & vanum orare pro eis. Sed considerat oculo pietatis quòd dominus habet respectum gratiæ apud eum qui reddit bona pro malis, & dilectionem pro odio. Vbi est ergo illud quod dictum est: Videas ne occidas eos? (Psal. 58. c) Vbi est, Cũ plenitudo gẽtium intrauerit, tunc omnis Israël saluus fiet? (Rom. 11. c) Vbi est, Aedificans Hierusalem dominus, dispersiones Israëlis cõgregabit? (Psal. 146. a) Túne es ille qui mendaces facies prophetas, & euacuabis omnes thesauros pietatis & misericordiæ Iesu Christi? K Tua doctrina nõ est tua, sed eius qui misit te patris. Sed credo sufficit tibi si sis sicut magister tuus. Ille enim erat homicida ab initio, ille mendax, & pater mendacij. O mõstruosa scientia. O sapientia infernalis, contraria prophetis, & apostolis inimica, submersio pietatis & gratiæ. O immundissima hæresis. O meretrix sacrilega, quæ impregnata de spiritu falsitatis concepit dolorẽ, & peperit iniquitatẽ. (Psal. 7. d) Libet sed non licet vltra progredi. Ad vltimũ, vt omnia quæ sentio super his, breuiter cõprehendam: homo est magnus in oculis suis, plenus spiritu arrogantiæ: verba & opera eius prætẽdunt quòd conatur sibi facere nomen iuxta nomẽ magnorum qui sunt in terris, sed non habet sumptus ad perficiendum. Vale.

Ad Leonium abbatem sancti Bertini, pro Thoma de sancto Audomaro. Epistola CCCXXIIII.

DILECTO & venerabili domino Leonio abbati & vniuerso conuentui Ecclesiæ sancti Bertini, frater Bernardus Clareuallis vocatus abbas, spiritũ veritatis quem mũdus nõ potest accipere. Literas dilectionis vestræ, dilectissimi fratres, suscepimus, indicium voluntatis & petitionis vestræ. Beneficiorum quæ nobis & nostris plena manu, hilari mente, vultu sereno exhibetis, in æternũ non obliuiscar. Sed quid si non sum oblitus, & ingratus inuenior? Nunquid sola memoria habebit me excusatum? Imò acerbius accusabit. Nec immemorem nec ingratum amicis meis me exhibere L noui. Si tamen non habeo quid retribuam pro omnibus quę accepi à vobis (vt minus sapiens loquor) dominus retribuet pro me. (Psal. 136. b) De alieno liberalis sum, quoniã inops & pauper sum ego. Honorem ecclesiæ vestræ & decorem domus domini qui in vobis est, quantũ diligã, ipse nouit qui plus profunditatẽ humani cordis ingreditur. Sed nec ego vereor verũ dicere in hac parte: Ego diligentes me diligo, sed nõ in hoc iustificatus sum. (Matt. 5. g) Nã & ethnici hoc faciũt. Nõ multũ laudis habet, si amãtes me amauero: sed si nõ amauero, sceleratus pro scelere iudicabor. Dilexi vos & ante meritũ: quare etiã post meritũ non diligerem? Quos enim etiam si nulla merita præcessissent, honorari oportuit, post beneficia non honorare, plusquam iniuria est. Diligam vos semper fratres charissimi in domino, & cũ omni amore seruiam vobis in eo cuius serui estis. Imò Christum cuius membra estis, semper in vobis honorabo. Veruntamẽ vt rationabile sit obsequium nostrũ, & honor irreprehẽsibilis, quẽ vobis exhibere debemus, prudẽter & cautè id fieri oportet, quia honor regis iudicium diligit. (Psal. 98. a) Super his igitur quæ mihi rescribitis, respondeo charitati vestræ, quia nec ego audeo, nec vos deberis ꝓhibere eũ qui benefacere potest. Quid enim respõdere habemus apostolo dicenti: Spiritũ nolite extinguere? (1. Thes. 5. d) Neq; enim securum est extinguere, quod extinctum accẽdere nõ sit tuæ potestatis. M Et vbi est illud: Vnusquisq; in ea vocatione qua vocatus est, in ea permaneat? Vocatus est, inquam, Thomas, nõ à me, sed ab eo qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. (Rom. 4. c) Quid ad nos respicitis, quid nos intuemini ĩ hoc facto, tãquã opus hominis sit, & non dei? Non ab homine, neque per hominem, sed à domino factum est istud: non enim homo, sed deus est qui operatur in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocunque voluerit. A domino, inquam, factum est istud, & ideo non solum mirabile, sed immutabile esse debet in oculis nostris. (Psal. 117. c) Quis enim vel quid est homo, vt adiuuet sensum domini, vel spiritũ ei⁹? Nouit ille qui quærit ouem perditam, & quid quærat, & vbi quærat, & quomodo & vnde reuocet, & vbi collocet, sic vt eam vlterius non perdat. Quem ergo dominus vocauit, vide ne reuoces: quem deus erexit, tu inclinare noli, nec ponas ei offendiculum cui deus manũ porrigit ascẽdenti. Sed iam videndũ est quid põderis habeat illud quod dicitis eum oblatum à parẽtibus. Videat prudentia vestra quid habeat plus vigoris & rationis: vtrum illud quod factũ est de ipso per alium ipso nesciente, an illud quod sciẽs & prudẽs de se ipse fecit. Nõ autem ipse, sed gratia dei, quæ volentem præuenit vt velit, quę volentẽ subsequitur ne frustra velit. Ego autem dico quòd votum parẽtum integrũ manet, & oblatio eorũ nõ est exinanita, sed cumulata. Nã & idẽ offertur quod pri⁹ oblatũ est, & eidẽ offertur cui prius oblatũ est, & quod prius à solis parẽtibus oblatum

tum

A tū fuerat, nunc offertur à filio. Præterea super hoc verbo præcipere vobis nihil habeo: consiliū autem do. A domino egressus est sermo, nolite impedire cursum gratiæ dei, nolite reprimere primitias bonæ volūtatis: quod enim in eo cœptū est, de spiritu sancto est. Vos autē nolite dissimulare iniuriam quam nobis infertis: cum nūquam vos læserimus in hac parte: vt fratres quos deus misit ad vos, vellemus subtrahere vobis. Nouerit autē ipse Thomas si irritum fecerit votū suum, cuius me testem adhibuit, nouerit alius quicunque sit ille qui eum ad hoc impulerit, quòd ascendam ex aduerso, & stabo contra eos in die domini. Sed interim melius est ei vobis & nobis seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vale.

Ephe.4.a & 6.b

Ad Aluisum Atrebatensem episcopum, pro eodem.
Epistola CCCXXV.

VENERABILI patri & amico nostro Aluiso dei gratia Atrebatensi episcopo, frater Bernardus vocatus abbas, salutem & nostras qualescunque orationes. Rogastis nos pro ecclesia sancti Bertini, quam & vos diligitis, & nos ipsi diligimus & dileximus ab initio. Veruntamen quod nūc rogat venerabilis abbas eiusdem monasterij, vtinam diligētius considerasset prudentia vestra quale sit istud non dicam facere, sed vel rogare. Neque enim dubito quin redarguissetis eum tanquam qui delinqueret grauiter & aduersum nos B amicos suos, & aduersum ipsum cuius animam quærit, imò & aduersus deum, cuius conatur immutare consilium. Quid enim domine pater, id vobis persuaderi potuit vt ab amico vestro tale aliquid peteretis? Vocat deus Thomam de cœlo, vocat vt exeat de terra sua, & de cognatione sua, & de domo patris sui, & veniat in locum quem ipse ei ostēdit: ego quis sum qui prohibeam spiritum dei? qui debeam impedire eū qui proprias oues vocat nomine proprio, & ipse ante eas vadit, vt alium non sequantur, sed ipsum? Thomas paupertatem elegit, ego eum ad diuitias deliciásque remittam? Nec ignoro quin possint apud sanctum Bertinum fratres suam ipsorū operari salutē, sed quos illuc vocauerit deus, vt vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Scio scio vbi legerim: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno cœlorum: quo nequaquam ego fraudare velim charissimum filium meum Thomam, & animā quæ mihi à deo cōmissa est. Vnde satis admiror quonā modo subripi potuerit tantæ discretioni rem huiuscemodi postulare. Ego enim quoniam de vestra, sicut scitis, dilectione præsumo, paulo minus respondeam quod ait dominus ad filios Zebedæi: Nescitis quid petatis: nisi quòd cogitaui non sic de charitate præsumendum, vt non etiam sacerdotali cathedræ deferretur. Facite ergo morem vestrum, honorificate etiam in hac parte ministerium vestrum: & viriliter iuuate etiam has Christi sponsas: vt cum ad quem vocantur sponsi C thalamum, sine offensione, sine dilatione mereantur intrare. Agite inquā vt amicus sponsi, qui stat & gaudio gaudet propter vocem sponsi: & sicut bene soletis iuuare cæteros, sic iuuate & istos: vt non solum non extinguatis (quod absit) spiritum dei, sed & coadiutorem eius fidelem vos esse probetis. Hoc enim omnino certum sit paternitati vestræ, quoniam meo consilio siue permissione mea nusquā declinabunt: scio enim quoniam ipse peccarem, & eos peccare facerem, si quid eis aliud consulerem aut concederem. Reddāt ergo vota sua quæ distinxerunt labia sua. Alioquin viderint ipsi quibus credant dicentibus: Ecce hic est Christus, ecce illic est: quoniam oportebit eos mihi ante tribunal Christi super voto suo, cuius ego testis sum, respondere.

Luc.9.c

Mat.20.c

Ad abbatem Lesciensem. Epistola CCCXXVI.

VENERABILI patri Lesciensis monasterij, ac filiis eius frater Bernardus seruorū dei qui in Claraualle sunt inutilis seruus, seruire domino in timore, & exultare ei cum tremore. Remisimus vobis fratrem Robertum, primum pro eo & cum eo precantes vt clementius cum ipso agatur in recipiendo, quàm cum cæteris solet fugitiuis reuertentibus. Non enim par esse debet pœna, vbi dispar est causa. Deinde vt ab obedientia in qua cum periculo (vt ipse dicit) animæ suæ diu inuitus detentus est, amoueatur, & ad aliam in qua securius & salubrius viuat, transferatur. Alioquin quātum intentionem hominis attendo, timeo ne illum irreuocabiliter amittatis. Cæterum autem audiuimus dominum abbatem grauiter infirmari. Cuius nobis vitam vel mortem flagitamus citius renunciari: vt aut de vita licet mortali recipiamus gaudium, aut de morte licet vitali luctum: siue, vt verius fatear, de qualibet & gaudium simul & luctum. De vita quidem ipsi condolentes quòd sit retardatus: sed nobis gaudentes quibus est præseruatus. De morte vero ipsi nimirum cōgratulantes pro adepto præmio: nobis autem gementes pro adempto necessario. D

Ad papam Innocentium pro Aluiso Atrebatensi episcopo.
Epistola CCCXXVII.

AMANTISSIMO patri & domino dei gratia summo pontifici Innocentio, Bernardus Claræuallis abbas vocatus, modicum id quod est. Nec nouum nec mirum est humanum animum posse falli vel fallere. Cauendum & hoc & illud, quia vtrobique periculum. Ad vtrunque cautelam vobis apposuit magni consilij angelus, quādo dixit: Estote prudētes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: vt nec prudentia decipi, nec simplicitas decipere posset. Marcianenses monachi venerunt ad vos in spiritu mēdacij, & spiritu erroris, aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Verbum iniquū constituerūt aduersus Atrebatēsem episcopum, cuius E conuersationis & vitę bonus odor fuit hactenus in omni loco. Qui sunt isti, qui vt canes mordent, qui dicunt bonū malum, qui ponunt lucem tenebras? Qui sunt isti qui contra legem maledicūt surdo, & coram cæco ponunt offendiculum? Quare dōmine irasceris in filium tuum? quare lætificasti inimicos eius? Vbi est illud apostoli: Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex deo sunt? In domino cōfido quia dissipabitur consilium eorum: & cum apparuerit quod verum est, euacuabitur quod ex falso est, vt mentita sit iniquitas sibi. Auribus nostris audiuimus quàm fideliter, quàm cōstanter locutus sit in conspectu regis & principum pro fidelitate Romanæ ecclesiæ. Veniet ad vos in innocentia sua in die vocationis suę: præmisit ante filium suum archidiaconum præsentium latorem, cuius personam & mores vestræ mansuetudini commendamus. De cætero venit ad vos abbas sancti Vedasti, homo plane inimicus sibi, suis, & ecclesiæ suę, homo qui accepit in vanum nomen abbatis. quærit enim quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi. Sed & qualis pater, talis & filius qui cum eo est: qui nec conscientię, nec suę famæ pepercit, subsannatio & illusio his qui in circuitu eius sunt. G. loquor monachum eius. Spiritus veritatis det vobis diuidere lucem à tenebris, det vobis reprobare malum, & eligere bonum.

Mat.10.b

Esa.5.e
Leui.19.c

1.Ioan.4.a

Psal.78.a

Ad Alardum monachum. Epistola CCCXXVIII. F

DILECTO filio suo Alardo, frater Bernardus paternæ dilectionis affectum. Conqueritur frater Adamarus quòd ei nimis amarus extiteris: non solùm quia te agente domo expulsus sit, sed quia te quoque prohibente reconciliari non possit. Et ego quidem non nisi bono zelo te id facere crediderim. Sed cum recordor quæ illius obstinationis quam tibi amicissima, vt scis, fiducia soleo sæpe improperare, vereor ne idem zelus tuus non sit secundum scientiam. Nam vt ipsa regulæ verba ponam, quantæ audaciæ est quenquam cędere aut excommunicare, nedum eliminare, abbate scilicet absente & nesciente? An non magis tuæ humilitatis erat, alij non facere quod tibi nolles fieri? Imò tuę perfectionis esse debuerat apostolum potius imitari dicentem: Factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem. Et rursum: Vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, cōsiderans teipsum, ne & tu tenteris. At prior, inquies, illum eiecit: non ego. Et hoc quidem ipse noui. Sed te suadente, te omnimodis cōpellēte. Vnde & nūc cum eum, sicut audiui, ipse quoq; Prior miseratus cupiat reuocare, te in tua perdurante duritia, non sinitur emendare quod compulsus est indiscretus egisse. Rogo quæ est hæc securitas, vt cæteris omnibus miserantibus, ipso quoq; domino abbate propitio, tu solus implacabilis flecti nō queas vt recipiatur? An non legisti: Iudiciū sine misericordia ei qui non fecit misericordiā?

1.Cor.9.d

Gala.6.a

Iacob.2.c

I

G An oblitus es quod rursum scriptũ est: In qua mensura mẽsi fueritis, remetietur vobis? An verò contemnis quod misericordibus promissum est, quoniam ipsi misericordiam consequentur? Sed nescis, inquis, quàm iuste expulsus sit. Sed iuste an iniuste expulsus sit, nõ quæro nec curo modo: sed hoc tantum queror, hoc causor, hoc vehementer admiror, quòd humiliter satisfaciens, instanter petẽs, patienter sustinens, emẽdationem promittens, nec sic quidem exaudiri meretur, vt (iuxta apostolum) cõfirmetur in eo charitas, & (secũdum magistrum nostrum) probetur iterum in omni patientia. Certe si iniuste expulsus fuit, iustum est vt reuocetur. Si iuste, pium est vt recipiatur. Vnde & hoc nostrum consilium licet indiscussa causa arbitratus sum esse securum, quo fit vt siue per iustitiam siue per misericordiam à iusto & misericorde deo nõ recedatur. Rogo ergo te dilectissime fili, vt quod ille suis apud te precibus non meruit, vel nostris, quas tam lõge quæsiuit, valeat adipisci.

Matt. 7. a
Matt. 5. a
2. Cor. 2. b

Ad Papam Innocentium. *Epistola* CCCXXIX.

AMANTISSIMO patri & domino Innocẽtio summo pontifici frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, modicum id quod est. Cadit in interitum Remensis ecclesia, data est in opprobrium ciuitas gloriosa, clamat transH euntibus per viam, quòd non sit dolor similis dolori eius. Foris enim pugnæ, intus timores. Sed & intus pugnæ, quoniam filij eius pugnant contra eam, nec habet generatorem qui liberet eam: vnica spes eius Innocentius, qui abstergat lachrymas à maxillis eius. Sed vsquequo domine clypeus protectionis vestræ non opponitur? vsquequo conculcabitur, nec inueniet subleuantẽ? Ecce rex humiliauit se, & iam quieuit indignatio eius. Quid ergo superest, nisi vt manus apostolica supponatur afflictæ, & plagis eius curam adhibens & fomenta? Primum itaq; esse credimus vt maturetur electio, ne insolẽtia Remensis populi disperdat si quid residuum est, nisi in brachio excelso furori eius resistatur. Si hæc rite celebrata fuerit, confidimus quòd in reliquis quoque daturus sit dominus gratiam & effectum.

Ad eundem. *Epistola* CCCXXX.

AMANTISSIMO patri & domino dei gratia summo pontifici Innocentio frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas modicum id quod est. Gratiam quam inueni in oculis vestris, nolo habere solus, cum amicis eam volo diuidere. Non enim timeo ne forte non sufficiat mihi & illis. Magna enim est. Multos possum facere participes eius, veruntamen ego exinanitus non ero. Quod igitur gratis acceI pi, gratis dabo: & liberalem me facit vestra liberalitas, sed de vestro. Præsentium latorem virum commendabilem vobis commendamus. Amicus est domine pauperum Christi, & seruus seruorum tuorũ. Peto domine, si quid habuerit apud tuam excellentiam, vt eum solita pietate pro nobis exaudias, imò pro ipso, qui talis est, vt per se tantùm meritò debeat exaudiri.

Ad eundem. *Epistola* CCCXXXI.

IVVENIS iste magnanimus (vt aiunt) & strenuus in opere militari, vt meliorẽ militet militiam, proficiscitur Hierusalem. Rogat puer vester rogatus ab ipso, vt in bono opere quod cœpit, vestram mereatur percipere consolationem, sed fauorem, sed orationem, sed benedictionẽ. Propinquus noster est, & carnem meam, iuxta prophetam, non debui despexisse.

Esaia 58. a

G. cancellario. *Epistola* CCCXXXII.

PRAEDECESSOR vester bonæ memoriæ Haimericus cancellarius dominum Metensem episcopũ speciali amplectebatur dilectione: & nuncios eius quotiens Romam venirent, plurimum acceptabat, & iuuabat studiosius. Vnde rogo vos quoque per eadem gradi vestigia, & nobili episcopo in magna necessitate posito, armis ecclesiæ subuenire.

Ad dominum Bernardum abbatem. K
Epistola CCCXXXIII.

DIlecto patri ac venerabili domino suo Bernardo Dei voluntate ac gratia Claræuallis abbati reuerendissimo, frater Ioannes minister suus qualiscunque Casemarij abbas, feliciter currere, ac felicius Christi pietate consummare. Memor dulcedinis ac familiaritatis quam mihi indigno pietas vestra quondam exhibuit, aperire cogitationes mei cordis paternitati vestræ quasi coram positus præsumo, vestra magis de mansuetudine confisus, quàm de offensa suspectus. Spero nanque affectionem ac dilectionem quam erga vos habeo, pietatem vestram non latẽre: & si aliquid etiam stultum dicerem, confido vos benigne ac mansuete quasi patrem filio ignoscere. Dictum est mihi pater charissime, quòd de hac re quæ non ita prospere, vt forsitan volebatis, contigit (de via verò Hierosolymæ loquor) multum tristamini, eo quòd ecclesia dei vel gloria non sicut desiderabatis, accreuit. Quapropter quod mihi pro hoc diu cogitanti deus (vt credo) in corde misit, vobis humiliter suggero, nimirum perpẽdens quòd sæpe paruo cuilibet dominus aliquid ostendit, quod alicui magno & multis donis repleto videre nequaquã concedit, sicut Moysi sancto facie ad faciem cum deo loquẽti, Iethro alienigena consilium dedit. Videtur itaque mihi quòd omnipotens deus de hac via multum fructum fecit, nõ tamen eo ordine quo ipsi viatores arbitrabantur. Siquidem L si hoc quod cœperant, sicut decet Christianos, iuste ac religiose prosequi vellent, dominus cum eis esset, ac magnũ fructum per eos perfecisset. Sed quoniam ipsi ad mala sunt deuoluti, & hoc nequaquam dominum qui auctor viæ fuerat, à principio latẽre potuit, vt sua prouidentia in sui dispositione non falleretur, malitiam eorum in suam conuertit clementiã, & immisit eis persecutiones & afflictiones, quibus purgati ad regnum peruenire possent. Denique confessi sunt nobis qui redibant, quòd vidissent multos ibi morientes qui libenter se mori dicebant, neque velle reuerti, ne amplius in peccatis reciderent. Sed ne in dubium veniat quod dico, quasi patri meo spirituali in confessione aperio quòd patroni loci nostri beatus Ioannes & Paulus sæpius nos visitare dignati sunt, quos ego super hac re interrogari feci, & huiusmodi sententiam responderunt. Dicebántque multitudinem angelorum qui ceciderant, de illis qui ibi mortui sunt, esse restauratam. Hoc autem scitote, quòd magnam vestri memoriam habuerunt, finémque vestrum cito venturum prædixerunt. Quia igitur bene res etsi non secundum hominum desiderium, tamen secundum dei propositum euenit: vestræ erit prudentiæ in ipso de hac re consolari, cuius solius gloriam quæritis & desideratis. Idcirco nanque vobis & exhortandi & operandi gratiam in hoc negocio dedit, quia bonum quod inde facturus erat, præuidit. Ipse igitur cursum vestrum feliciter compleat, nósque vobiscum in sua gloria constituat. M

Exod. 18. b
Ibid. 18. c

Ad Rollandum cardinalem & cancellarium.
Epistola CCCXXXIIII.

DOMINO & amico charissimo Rollando Dei gratia sanctæ Romanæ ecclesiæ presbytero cardinali & cãcellario, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, salutem & deuotas orationes. Scripta dilectionis vestræ eo affectu suscepimus, quo semper apud nos est in benedictione memoria vestra. Nec sane egere vos credimus humanæ gratiæ verbis, aut commendatitiis epistolis ad nos, quoniam quidem vtrique nostrum indubitabile (nisi fallor) testimonium perhibet spiritus veritatis, quàm syncere & diligamus vos, & diligamur à vobis. Ille inquã spiritus per quẽ & diffunditur charitas ista in cordibus nostris. Benedictus deus, qui secundum suam misericordiam Eugenium nostrum imò suũ præuenit in benedictionibus dulcedinis, parare scilicet lucernam Christo suo, & præmittere virum fidelem ad adiutorium eius, & nostram quoq; plurimam consolationem. Nam cum molesta esset amico amici vocatio & absentatio, cuius nimirum præsentia frui delectatur in domino, iã tunc vt manifeste video, cogitabat ipse cogitationes pacis, & non afflictionis, & dicebat: Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea. Quamobrẽ solicitus sis charissime, pro eo cui te consolato-

Ioan. 13. a

A consolatorē & consiliarium ordinauit deus,& obserua caute secūdum datam tibi sapientiam,ne forte inter tam multiplicium negociorum tumultus malignorum fraude circūueniri possit vt subripiatur ei verbum quod indignum sit Eugenij apostolatu. Age,inquam,dilectissime pro loco quem tenes, pro ea quam adeptus es dignitate:viriliter & prudēter exerce qui in te est zelum dei,ad gloriam eius, & salutē tuam, & ecclesiæ sanctæ plurimā vtilitatē,vt dicere possis & tu, quia gratia dei in me vacua nō fuit. Hactenus quippe eruditioni multorum fideliter & vtiliter instabas, cœlo & terra testib': sed iam tempus faciendi domino,ne patiaris, quod in te est, dissipari ab impiis legem eius. Cura proinde dilectissime & desiderantissime pater, etiam in hac dispensatione inueniri fidelis domini seruus & prudēs:quatenus & pro te faciat columbina simplicitas: & pro ea quæ tuæ quammaxime fidei & solicitudini credita est domini tui spōsa,aduersus venenatas maligni & antiqui serpētis astutias militet prudentia serpētina:& in vtraque glorificetur deus. Multa quidem habeo vobis dicere:sed non est opus longa epistola vbi præsens est vox viua. Quamobrem vestris pariter & nostris occupationibus parcens,posui verba mea in ore præsentium fratrum: tanquam me ipsos audite. Valete.

1.Cor.15.b

Ad G. diaconum cardinalem. Epistola CCCXXXV.

DOmino & amico charissimo G. dei gratia sanctæ Romanæ ecclesiæ diacono cardinali, frater B. Claræuallis vocatus abbas, salutem & deuotas orationes. Benedictus tu à domino,qui tā copiose præuenisti nos in benedictionibus dulcedinis: vt siqua misericordiæ viscera, si quid affectionis, si quid charitatis inuenitur in nobis, totum sibi merito vendicet illustris animi tui tam deuota humilitas, humilisq; deuotio. Nam & antea exultabam omnino, & gratulabar zelo bono quem in te esse fratrum nostrorum relatione didiceram, sed iam eo amplius si quid possum in domino,tuæ dilectioni me sentio debitorem, quo deuotius & humilius paruitati nostræ commendatū te reddere studuisti. Vnde & solicitus fui fratribus nostris indices tui pectoris legere literas,plenas deuotæ affectionis,plenas pietatis & gratiæ:benedictionem quoque quam destinaueras,exhibere:& præcipere,sicut rogasti,in memoriā tui & tuorum,ipsis in vasis missarum solennia celebrari. Faciat te deus in magna domo sua vas in honorem,vt de te quoque nos charissimi tui operum testimonio quod plurimum desideramus mereamur audire, quoniam vas electionis mihi est iste. Testis enim nobis est spiritus veritatis, per quē & diffunditur charitas ista in cordibus nostris,quomodo te cupiamus in visceribꝰ Iesu Christi. Quia ergo æmulamur te dei æmulatione,nō modo est ad eum pro te deprecatio nostra, sed etiā ad te ipsum, vt solicite prouideas quomodo te oporteat conuersari in domo dei, & in sorte ministerij huius. Dico enim nō de præsumptione, deus scit,sed de charitate, quoniā iudiciū graue his qui præsunt,si non etiam prodesse laborant: & ecōtra, qui bene ministrauerit,gradum bonum acquiret. Tu ergo dilectissime & desiderantissime domine, declina obsecro magis ac magis à malo,& fac bonū,nec inueniaris in Christi hæreditate quærens quæ tua sunt,sed memor esto semper apostolici illius: Nihil intulimus in hunc mūdum,haud dubiū quia nec quicquam auferemus. Quamobrem ea quæ immortalis est animā tuam serua charissime, ne qua occasione auelli aut eradicari queat ab affectu cordis tui,quod dominus loquitur in euangelio. Quid prodest,inquit,homini si vniuersum mūdum lucretur,se autem ipsum perdat,& detrimentum sui faciat? Miseri prorsus miseri qui in bonis ducūt dies suos,vt in puncto ad inferna descendant. Cum enim interierint, non sument omnia,nec descendet cum eis gloria eorum, quoniam vapor est ad modicum parens. Hæc cogita dilectissime,& hæc meditare iugiter,& in corde tuo describe ea,nec à memoria tua vllatenus recedant. Vale.

Acto.9.c — Sapien.6.a — 1.Tim.3.c — 1.Tim.6.b — Matt.16.d — Iob.21.b — Psal.48.d — Iaco.4.d

Ad Robertum abbatem de Dunis. Epistola CCCXXXVI.

FRATRI & amico charissimo Roberto abbati, frater Bernardus de Clarauallе, quod amico charissimo. Et tarde notus, & cito es mihi sublatus Roberte charissime. Sed consolor, quòd solo de corpore patiar hoc, nam spiritu semper es mecum. Quod tamen vel ipsum quādo ego æquanimiter tolerarem, si solus non esset in causa deus? Erit erit quādo reddemur nobis,quando & quisque de se, & vterque de inuicē plene gaudebimus, præsentes nobis in vtraq; portione nostri,in neutra deinceps ab alterutro diuidendi. Glutinum erit tantæ coniunctionis, qui causa nunc est tātillæ separationis,præsens perpetuo futurus nobis,præsentes nos nobis perpetuo seruaturus. Salutamus omnes filios vestros & nostros,& rogamus vt orent pro nobis.

Ad eundem, de Iderio. Epistola CCCXXXVII.

AMANTISSIMO fratri & coabbati suo Roberto de Dunis frater Bernardus Claræuallis dictus abbas,salutē. Super hoc fratre, quem adeo non solùm inutilem, sed etiam onerosum esse nunciastis, absque eo quod intrinsecus latet, quale nobis ipsis, tale & vestræ dilectioni damus consilium. Nobis siquidē videtur pro his quæ de ipso retulistis,quòd in probatione sua se nec probabilē exhibuit nec receptibilem: & ideo meruit vt rationabiliter & sana cōscietia valeatis malum auferre ex vobis. Veruntamen si pietati vestræ placet superexaltare misericordiam iudicio, adhuc ipsum potestis retinere sine professione,quanto vobis tēpore videbitur. Hoc autē omnino dissuademus, ne eum in hoc statu recipiatis ad professionem,sed iterum probetur, si forte se talem exhibere valeat,qualem debet. Sin autem,ferro abscisionis vtēdum est,ne vna ouis morbida totum gregem contaminet.

Ad abbatem Balduinum de Castellione.
Epistola CCCXXXVIII.

ET IN hoc cognoui quòd diligis nos, quoniam timuisti nos. Veruntamen gaude, quia timor quem timebas, non accidit nobis. Diligenter est res inquisita, quemadmodum monuisti, & inuentus est dolus in ore eius qui ista dixit tibi. Vnum è duobus nullatenus dubites,hominem videlicet aut ex malignitate,aut ex suspicione locutum. Procul dubio conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet. Reus est enim illius rei quam alteri conatur impingere.

Psal.7.d

Ad Balduinum Nouiomensem episcopum.
Epistola CCCXXXIX.

DOMINO Balduino Nouiomēsi episcopo frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas,melius quàm meruit. Mitto vobis puerum istum præsentium latorem, comedere panem vestrum,vt probem de auaritia vestra vtrum cum tristitia id feceritis. Nolite lugere, nolite flere, paruum vētrem habet,paucis contentus erit. Gratiam tamen vobis habemus si doctior à vobis quàm pinguior recesserit. Maneries locutionis pro sigillo sit,quia ad manum non erat,nam neq; Gaufridus vester.

Ad Henricum archidiaconum.
Epistola CCCXL.

DILECTO suo Henrico archidiacono frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas salutem & orationes. Breuiter vobis de proposita quæstione respondemus, sine præiudicio tamen sanius sapientis. Raptum ex vtero puerum, ob periculum mortis laicus quidam (vt dicitis) baptizauit, communem verborum formam non tenens, sed dicens,Baptizo te in nomine dei,& sanctæ & veræ crucis. Quæritis vtrumnā baptizatus sit puer,an magis si viuit,baptizandus. Ego vere hunc baptizatum puto,nec sonum vocis,veritati fidei & pietati intentionis præiudicare potuisse. Vt enim taceam quòd in nomine dei vnam expresit substantiam trinitatis: in eo ipso quod addidit, sanctæ & veræ crucis, manifeste commendauit dominicam passionem. Nisi fortè putamus apostolum contra id quod quidē alio loco dixerat: Qui gloriatur,in domino glorietur:in ipsa ligni substantia,& non magis in crucifixi gratia gloriari,cū diceret, Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Neque enim cum iuxta communē ecclesiæ cōstitutionē baptizantes dicimus,in nomine patris & filij & spiritus sancti,aliud intelligendū est quàm in cōfessione trinitatis. Porro autē cōfessio sanctæ crucis,nō nisi crucifixi confessio est. Legimus sane in

2.Cor.10. — Gala.6.d

G actibus apostolorum, non modo in nomine patris & filij & spiritus sancti, verum & in nomine domini Iesu Christi aliquos baptizatos. Pergitis autem quęrere de ipso baptizatore vtrumnam peccauerit, an verò & aliis formã hanc liceat imitari. Quasi verò cõsequẽs sit, vt si in facto hominis ipsa eum videtur excusare simplicitas, vt aut nullum, aut non magnum peccatum fuerit, continuo etiam inueniãtur excusabiles qui sua temeritate contra formã ecclesię nouum baptizandi vellent inducere morem. Quòd si quis eum peccasse contendit, ego tantum non crediderim fuisse peccatum, vt vel baptizatoris, vel ipsius qui baptizat⁹ est, potuerit pręiudicare saluti. Neq; enim ecclesiasticam cõtempsisse formam, sed ex deuotione quadam festinãtis fidei, in hãc vocem erupisse videtur.

Act. 10. g

Ad monachos ecclesiæ sancti Bertini.
Epistola CCCXLI.

DILECTISSIMO sibi in Christo vniuerso conuẽtui monasterij sancti Bertini, frater Bernardus Clarçuallis vocatus abbas, salutem & orationes. Ita, quæso, ita facite dilectissimi. Discipulus quippe proficiẽs, gloria est magistri. Quisquis in schola Christi non proficit, eius indignus est magisterio, præsertim tamen vbi sumus, vbi nihil in eodem statu permanet: & nõ proficere, sine dubio deficere est. Nemo proinde dicat, Satis est, sic volo manere, sufficit mihi esse sicut H heri & nudiustertius. In via residet qui eiusmodi est, in scala subsistit vbi neminem patriarcha vidit non ascendentem aut descendentem. Dico ergo. Qui se existimat stare, videat ne cadat. Ardua & angusta est via, & non hic, sed in domo patris mansiones sunt multæ. Itaque qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Iesus enim (vt ait euangelista) crescebat & proficiebat sapientia & ætate & gratia apud deum & homines. Ille nõ restitit ergo, sed exultauit vt gigas ad currendam viam: & nos quoque si nõ desipimus, curremus post eum, trahemur in odore vnguentorum ipsius. Alioquin si elõgari contigerit, erit pigritanti animæ & laboriosior & periculosior via, dum nec odore recreari, nec certa possit agnoscere vestigia longius abeũtis. Sic ergo currite fratres, vt cõprehendatis. Quod sane ita fiet, si nequaquam arbitramini vos comprehẽdisse, sed obliti quæ retro sunt, extenditis vos in anteriora, si apprehendatis disciplinã, nequando irascatur dominus: & pereatis de via iusta. Qui edit me (ait sapientia) adhuc esuriet: & qui bibit me, adhuc sitiet: vt nouerit piger qui digne prorsus lapidatur stercoribus boum, fastidium sibi non de satietate sed de inedia generari. Deniq; quia omnia cooperãtur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti, moueat nos ipsum quoq; secularis cupiditatis exemplum. Quem enim ambitiosum vidimus aliquando contentum adeptis dignitatibus ad alias non anhelare? Sic & curiosi cuiusque non satiatur oculus visu, nec I auris impletur auditu. Quid? eorum qui auaritiæ seruiunt, aut amatores sunt voluptatum, seu vanas sectantur hominũ laudes, nónne & ipsorum insatiabilia desideria arguunt nos negligentię & tepiditatis? Pudeat certe spiritualium nos bonorũ minus cupidos inueniri. Erubescat anima cõuersa ad dominum, minori affectu sectari iustitiam, quàm iniquitatẽ antea sectaretur. Est enim causa quoque valde dissimilis. Stipẽdium quippe peccati, mors: fructus autem spiritus, vita æterna. Pudeat proinde negligentius nunc in vitam, quàm prius in mortẽ ire, & minori studio salutis acquirere quàm perditionis augmentum. Nam vt omnino simus inexcusabiles, in via vitę quo citius, eo facilius curritur: & leue saluatoris onus quo crescit amplius, eo portabilius est. Nõnne & auiculas leuat, non onerat pennarum siue plumarum numerositas ipsa? Tolle eas, & reliquum corpus pondere suo fertur ad ima. Sic disciplinam Christi, sic suaue iugum, sic onus leue quo deponimus, eo deprimimur ipsi, quia portat potius quàm portatur. Onerosa alicui videtur silentij disciplina? Sed propheta magis robur quàm onus esse considerans ait: In silentio & in spe erit fortitudo vestra. In silẽtio, inquit, & spe, quia bonum est præstolari dominum in silentio. Eneruat quippe animam præsentium cõsolatio, roborat expectatio futurorum. Bene ergo fecistis dilectissimi, addere aliquid ad priorem silentij regulam, quod nimirum prædicto attestante propheta cultus iustitiæ est. Bene fecistis alienãdo vos magis ac magis ab actibus seculi huius, quæ est mũda & immaculata religio. K Modicum quippe fermentum, fratres, totã massam corrumpit: & muscæ morientes exterminant oleum suauitatis. Quid prodest tanti corporalis pariter & spiritualis laboris atque exercitij fructum, vilissima aliqua consolatione imò desolatione minus acceptabilem fieri, aut certe & periclitari? Quãtam internæ consolationis dulcedinem, & gratiam visitationis diuinæ prępedit huiusmodi nugarum vapor ad modicum parens? Pręsertim nos monachi, quorum certe, velimus nolimus, in labore vita est, plane miserabiliores sumus omnibus hominibus, si pro tã exiguis tanta patimur detrimenta. Quid enim insipientiæ, imò quid insaniæ est, vt qui maiora reliquimus, minora cum tãto discrimine teneamus? Si mundum contẽpsimus vniuersum, si abrenunciauimus affectibus propinquorũ, si monasteriorum carceri mancipauimus nosmetipsos, si denique non venimus facere voluntatem nostrã, sed imposuimus homines super capita nostra: quid non oportet fieri, ne forte cõtingat hæc omnia nobis in insipientia nostra & negligentia deperire? Agite ergo dilectissimi, & in his quę cœpistis, soliciti estote perseuerare, & abundare magis, vt augeantur in dies incrementa frugum iustitiæ vestræ. Etenim qui parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Et certe modicum seminis incrementum, non modica messis multiplicatio est. L Hæc nos fratres, quia audito profectu vestro exultauimus & delectati sumus, dignum duximus scribere charitati vestræ, cupiẽtes admonitos vos esse, vt obseruationes sacras, quę saluare possunt animas vestras, digna deuotione suscipiatis & amplectamini. Scitis enim quia hilarẽ datorem diligit deus. Orãtem pro nobis vniuersitatem vestrã Christus custodiat.

Gene. 28. c; 1. Cor. 10. c; Ioan. 14. a; 1. Ioan. 2. a; Luc. 2. f; Psal. 18. b; Philip. 3. c; Psal. 2. c; Eccli. 24. c; Ibidẽ. 22. a; Rom. 8. e; Eccles. 1. b; Rom. 6. d; Esa. 30. d; Thren. 3. c; Esa. 32. d; 1. Cor. 5. d; Eccles. 10.; 2. Cor. 9. b; Ibidem.

Ad Leonium abbatem sancti Bertini.
Epistola CCCXLII.

AMICO suo charissimo Leonio sancti Bertini venerabili abbati frater Bernardus Clarçuallis vocatus abbas, salutem in eo qui mandat salutes Iacob. Quòd meritò confidã de vobis, charitas vestra palam fecit, quæ inuenta occasione seipsam innotescendi, non potuit latere sub modio. Gratissima habeo illa officia humanitatis quę fratribus nostris impẽditis, qui habitant iuxta vos. Quod illis facitis, mihi facitis: imò sic magis mihi facitis, quàm si mihi faceretis. Obsecro ergo vt perseueret hæc solicitudo vestra pro eis, quoniam longe facti sunt à nobis, vt non possimus eis prout oportet assistere. Sit ergo vestræ benignitatis vicem nostram supplere, vt vos ipsis in patrem, & ipsi sint vobis in filios. Si forte venerit tempus quo tantæ charitati respondere possimus, quòd non simus ingrati, fides oculata monstrabit. Vale. M

Ad monachos ecclesiæ sancti Bertini.
Epistola CCCXLIII.

VNIVERSIS qui sunt in ecclesia beati Bertini amandis in Christo, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, seruire domino in lætitia. Ad gratiarum actionẽ, ad reddendum dilectionis officium, meritis vestris prouocamur. Quia enim acceptum beneficium æternæ memoriæ infigendum est, beneficiis quæ fratribus nostris, imò quæ mihi contulistis, nec immemor esse debeo, nec ingratus. Meũ est quicquid meis impenditur: mihi datur, quicquid infunditur in visceribus meis. Scio cui credidi, & certus sum: scio quia diligitis nos non verbo & lingua, sed opere & veritate. In argumentum quippe dilectionis & gratiæ, quam fratres nostri inuenerunt in oculis vestris, non verba procedunt, sed opera, eo vtique puriora apud deum, & gratiora apud homines, quo de sola gratia dantis proueniunt præter meritum accipientis. Pro his igitur gratias agimus vniuersitati vestræ, pro his omnibus debitores sumus vobis, si quid sumus, si quid possumus, & nos & fratres nostri. Sed ne parum vobis sit acceptos esse hominibus, accepti estis & deo meo. Nam quod vni ex minimis eius fecistis, ipsi fecistis. Quid quòd non vni tantùm, sed pluribus ex minimis eius fecistis? In omnibus his penes me non retributio multa, quoniã inops

Mat. 25. d; Psal. 85. a

A ops & pauper sum ego, sed dominus retribuet pro me. Ipse qui retributor est omnium bonorum, retribuat vobis quòd *Psal.137.b* pauperes eius præuenistis in benedictionibus dulcedinis, & in exemplo charitatis. De præteritis gratias agimus, de futu- *Gala.6.b* ro precamur, vt bonum facientes non deficiatis: tempore enim suo metetis de semine boni operis manipulos pacis & gloriæ. Quod vobis præstet deus. Amen.

Ad Matildem reginam Anglorum.
Epistola CCCXLIIII.

ILLVSTRISSIMAE dominę & dilectissimę in Christo filiæ (quod non ex præsumptione loquor, sed ex affectu) Matildi dei gratia Anglorum reginæ, Bernardus. Si de vestra sublimitate præsumo, non est mirum. Iam enim non ego solus sentio, sed omnes penè nouerũt quomodo nos acceperitis, & quãto nos diligatis affectu. Propter quod rogatus sum à quodã amico vestro venerabili abbate de Capella, vt pro decima quadam vos rogemus: vnde, si bene meministis, Boloniæ vos rogaui, vos quoque more vestro benigne audistis me. Sed quia nondum factum est quod rogamus, tempus est vt iam petitio illa mancipetur effectui. Decętero bene seruate mihi filium quem nunc peperistis, quia & ego quoque (si regi non displicet) in eo mihi vendico portionem. Vale.

Ad Albertum inclusum. Epistola CCCXLV.

B FRATER Bernardus de Claraualle, fratri Alberto incluso, bonum certamẽ certare. Petis à me vt nescio quam ieiunij obseruantiam, quam à me intra tuam cellam requisieras, ac mulierculas colloquia, quæ & tibi videlicet à me recordaris fuisse prohibita, mea licentia possis admittere, quæ vtique propter inopiam (vt scribis) non potes euitare. Ego iam nullam super te vsurpo mihi potestatem. Cõsilium tibi dedi, non præceptum, semper vel semel in die comedere, fœminarum visitationes vel colloquia omnino non admittere, tuarum te opere manuum sustentare, multáque alia quæ longum est modo commemorare. Quòd si huiusmodi sumptus nequaquã tibi ad opus tam sumptuosum suppetere cerneres, non deberes incipere quod consummare nõ posses. Hoc tibi tutum credidi consilium, hoc nec meo cogeris tenere præcepto, nec tamen meo mutabis consilio. Vale.

Ad G. abbatem. Epistola CCCXLVI.

DOMINO G. abbati, frater Bernardus, quicquid sibi. Scito fratrem G. ex quo venit de Crista, vbi medicamina sumpsit, conuentum per omnia tanquam vnum de validioribus firmissime tenuisse, nec ei quicquã in alimentis pręter quod commune fuit indultum fuisse, ad vigilias iugiter cum aliis extitisse. Ex hoc iam si aliter apud vos egerit, non ei consentiatur. Certum enim sit vobis, non esse corporis æ- C gritudinem, sed animæ passionem. Vale.

Ad abbatissam Faberniacensem.
Epistola CCCXLVII.

BERNARDVS vocatus abbas de Claraualle, A. abbatissæ Faberniacensi, pudicitiæ & gratiæ titulum. Fratres isti pro consilio animarum suarum paternitatem nostram adeuntes, de vestro bono studio quod in emendando loco cui gratia dei præestis, habere vos perhibent, non parum nos lætificauerunt. Monemus autem & obsecramus deuotionem vestram, quòd sicut in reficiendis domibus, ita renouandis moribus operam detis. Non solum autem de monasterio, sed etiam de hospitali domo dei cui sub manu vestra prædicti fratres deseruiunt, intẽtissime necesse est curam geratis, quatenus videlicet ab omni exactione & infestatione ministrorum seu clientum vestrorum securã ac liberam custodiatis: quódque illorum prauo, vt audiuimus, consilio eidem domui ab aliis ante vos abbatissis collatum abstulistis, precamur vt restituatis. Sicut enim ad vestrã solicitudinem pertinet aliarũ malefacta destruere aut corrigere, sic illarum si qua bona egerunt, non solum firma & inconcussa tenere, sed etiam augmentare & multiplicare debetis. Presbyterum quoque qui in ipsa domo habitans, suam adhuc foris rem habere videtur, aut proprium deserere, aut de domo exire cogatis. Valete, & propter bonum quod de vobis audiuimus, D de nobis si quid valemus, familiariter confidite.

Ad Odonem abbatem Belliloci.
Epistola CCCXLVIII.

FRATRI & amico suo Odoni abbati regularium clericorum Belliloci, frater Bernardus monasterij Claræuallis dispensator indignus salutem. Depositum huius hominis, quod (vt ipse ait) apud vos seruandum commisit, nec bonum est vobis nec honorificum quòd detinetis, si tamen detinetis. Hinc enim deplanctum ad me facere venit, vtique propter familiarem specialémque amicitiam quam inter me & vos esse audiuit, de qua etiam ipse præsumens, ad reuerẽtiam vobis dico, quare non potius calicem de altari vendidistis, quo tam importunum clamorem reprimeretis, si bos vel equus non erat vobis qui venundari posset, vt is quod suum erat reciperet? Parcite quæso personæ vestræ, parcite bono nomini domus vestræ, parcite sacræ, quę nunc est, quadragesimæ, & pauperi quod sine excusatione debetur, sine dilatione reddatur, antequam res amplius diuulgetur, & iam non sine maiori dedecore persoluatur.

Ad VV. abbatem Trecensem. Epistola CCCXLIX.

AMICO & conseruo suo domino VV. abbati canonicorum clericorum Trecẽsium, frater Bernardus ecclesię Claræuallis seruus inutilis, salutem in domino. Clericum istũ relinquentem seculum nobiscum manere cupientem, ad vestrum potius ordinem, timens ne nostri difficultate frange- E retur, confugere persuasi. Commendamus ergo vobis eum, vtpote nobis bene cognitum, vt honeste morigeratum, & in literis eruditum, postremò tãquam dei seruum, quem per dei gratiam credo vobis futurum fidum solatium. Neque enim ipsum tam propter se quàm propter vos, quę diligimus sicut nos, ad vos ire volumus: quem propter vitæ suæ meritum libenter retineremus, nisi esset illa causa, quòd clericum delicatum laboris inexpertem suscipere formidamus. Vale.

Ad Rorgonem de Abbatisvilla. Epistola CCCL.

VIRO illustri etiam nobis quoque dilecto Rorgoni de Abbatisvilla Bernardus Clarętuallis vocatus abbas, salutem & nostras orationes. Perlatũ est ad nos quòd gratũ tibi esset si præsentiæ & colloquij nostri copiam habere valeres, & hoc ideo, quia vnum de seruis altissimi me esse credit tua benignitas. Et ego dico tibi quòd pro hac tua humilitate, & pro bona tuæ nobilitatis fama quam audiuimus, mihi quoque iucunda foret tua præsentia. Sed licet hoc in nos humanæ pietatis bonum laudabile sit, non tamen perfectum. Nam hæc corporalis quidem est visio, & breuis, & nobis cum cæteris animantibus communis. Magis ergo ad illam æternæ societatis iucundissimam visionem suspirare debemus, & bo- F nis operibus insistere vt ad illam perueniamus. Rogamus tuam dilectionem, vt terram illam quæ tui iuris est in parœcia de Currenni, de qua dilectus & familiaris noster abbas de Alchi tecũ locutus est, & quæ deserta & inculta tibi tuisq; antecessoribus vsque nunc inutilis fuit, ecclesiæ de Alchi in eleemosynam concedere digneris, quatenus & animæ tuæ, & animabus antecessorum & successorum tuorum apud deũ hoc tuum proficiat beneficium.

Ad Hugonem nouitium postea Bonæuallis abbatem.
Epistola CCCLI.

CHARISSIMO in Christo filio H. nouæ creaturæ in Christo frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, cõfortari in domino. Audita conuersione tua exultauimus & delectati sumus. Quidni gaudeant homines vnde lætantur & angeli? Iam celebris agitur dies, iam resonat in excelsis gratiarum actio, & vox laudis. Adolescens nobilis delicatus vicit malignum, spreuit mundum, corpus exposuit, propinquorum renunciauit affectibus, paratos diuitiarum laqueos transiliuit, quia pennatum animal erat. Vnde tibi hæc sapientia fili? Neque enim tantam inuenimus in senibus Babylonis. Ipsi sunt qui iuxta apostolum (imò contra) diuites fieri volunt in hoc seculo, vt incidant in tentationem & laqueum diaboli. Hugonis nostri sapiẽtia non de terra est, sed

G de cœlo. Confiteor tibi pater quia abſcondiſti hæc à ſapientibus,& paruulo reuelaſti. Tu quoque fili,ne ſis ingratus beneficio redemptoris, ſed pone animum puerilem: magis autem paruulus eſto malitia, ſed non ſenſu. Non ætatem teneram ordinis aſperitas terreat,memento quòd aſperior cardo pannum faciat leniorem,& cõuerſatio conſcientiam. Aderit Chriſti ſuauitas, & prophetæ farinula pulmẽtum incomeſtibile cõdietur. Si tentationum ſentis aculeos,exaltatum in ligno ſerpentem æneum intuere,& ſuge non tã vulnera quàm vbera crucifixi. Ipſe erit tibi in matrem,& tu eris ei in filium, nec pariter crucifixũ lędere aliquatenus poterunt claui,quin per manus eius & pedes ad tuos vſq; perueniant. Sed inimici hominis domeſtici eius. Ipſi ſunt qui non te diligebant, ſed gaudium ſuum ex te. Alioquin audiant à puero noſtro, Si diligeretis me,gauderetis vtique,quia vado ad patrem. Si proſtratus(ait beatus Hieronymus)iaceat in limine pater, ſi nudato ſinu quibus te lactauit vbera mater oſtẽdat, ſi paruulus à collo pendeat nepos,per calcatum tranſi patrem,per calcatam perge matrem, & ſiccis oculis ad vexillum crucis euola. Sũmũ pietatis eſt genus,in hac parte pro Chriſto eſſe crudelem. Phreneticorum lachrymis ne mouearis, qui te plangunt de gehennæ filio factũ filiũ dei. Heu quæ nã miſeris tam dira cupido? Quis tam crudelis amor,quæ tã iniqua dilectio? Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Propterea quantum poteris fili,confabulationes hoſpitũ declinato,quę dum aurem implent,euacuant mẽtem. Diſce orare deum,diſce leuare cor cum manibus. Diſce oculos ſupplices in cœlum erigere,& patri miſericordiarum miſerabilem faciem repręſentare in omni neceſsitate tua. Impium eſt ſentire de deo quòd continere poſsit ſuper te viſcera ſua,& auertere aurem à ſingultu tuo vel clamore. Decætero ſpiritualium patrum conſiliis haud ſecus quàm maieſtatis diuinę præceptis acquieſcendum in omnibus eſſe memento. Hoc fac,& viues. Hoc fac,& veniet ſuper te benedictio,vt pro ſingulis quę reliquiſti,centuplum recipias etiã in pręſenti vita. Nec verò credas ſpiritui ſuadenti nimis id feſtinatum, & in maturiorẽ ætatẽ differendum fuiſſe:ei potius crede qui dixit: Bonũ eſt homini cũ portauerit iugum ab adoleſcẽtia ſua. leuauit enim ſe ſupra ſe. Bene vale,& ſtudeto perſeuerantiæ,quæ ſola coronatur.

Matt.11.g — 1.Cor.14.d — 4.Reg.4.b — Num.21.c — Mich.7.b — Ioan.14.d — 1.Cor.15.d — H — Thren.3.e

Explicit liber epiſtolarum numero ccxli. melliflui patris Bernardi:in quo adiuncta ſunt his quæ in prioribus impreſſionibus habebantur, xli. epiſtolæ ab antiquis Claræuallis originalibus exprompta.

DIVI BERNARDI

I ABBATIS CLARÆVALLIS *in libros de conſideratione ad Eugenium pontificem maximum Prologus.*

SVbit animum dictare aliquid quod te papa beatiſſime Eugeni,vel ædificet,vel delectet, vel cõſoletur. Sed neſcio quomodo vult & non vult exire lęta quidem,ſed lenta oratio, dũ certatim illi cõtraria imperare cõtendunt maieſtas atque amor. Nempe vrget ille,inhibet illa. Sed interuenit tua dignatio,qua hoc ipſum nõ præcipis,ſed petis,cũ præcipere magis te deceat. Maieſtate igitur tam dignanter cedẽte, quidni cedat pudor? Quid enim ſi cathedrã aſcendiſti? Nec ſi ambules ſuper pennas ventorum,ſubduceris affectui. Amor dominum neſcit,agnoſcit filiũ,& in inſulis per ſe ſatis ſubiectus eſt, obſequitur ſponte, gratis obtemperat,libere reueretur. Nõ ſic aliqui,non ſic,ſed aut timore ad iſta impelluntur,aut cupiditate. Hi ſunt qui in facie benedicunt,mala autẽ in cordibus eorum. Blandiuntur coram,in neceſsitate deficiunt. At charitas nũquam excidit. Ego(vt verũ fatear)matris ſum liberatus officio,ſed non deprædatus affectu. Olim mihi inuiſceratus es, non tam facilè erueris. Aſcende in cœlos,deſcende in abyſſos,non recedes à me,ſequar te quocũq; ieris. Amaui pauperem;amabo pauperum & diuitum patrem. Nõ enim ſi bene te noui,quia pater pauperũ factus,ideo non pauper ſpiritu es. In te hanc mutationem factam eſſe confido,non de te; nec priori ſtatui tuo ſucceſsiſſe promotionem,ſed acceſsiſſe. Monebo te proinde non vt magiſter,ſed vt mater,plane vt amans. Amens magis videar,ſed ei qui non amat,ei qui vim non ſenſit amoris.

Pſal.27.a — 1.Cor.13.b — K

De Conſideratione. Liber primus.

VNDE iam ergo incipiam? Libet ab occupationibus tuis, quia in his maxime condoleo tibi. Condoleo dixerim,ſi tamen doles & tu. Alioquin doleo magis dixiſſe debueram,quia non eſt condolere vbi nemo qui doleat. Itaque ſi doles, condoleo. Si non, doleo tamen & maxime ſciens longius à ſalute abſiſtere membrum quod obſtupuit: & ægrum ſeſe non ſentientem, periculoſius laborare. Abſit autem vt de te id ſuſpicer. Noui quibus deliciis dulcis quietis tuæ non longe antehac fruebare: non potes diſſueuiſſe tam cito, ita ſubito non dolere nuper ſubtractas. Plaga recens,dolore nõ caret. Neq; enim iam occalluit vulnus, nec in tam breui verſum in inſenſibile eſt. Quanquam ſi non diſsimules, nõ deeſt tibi iugis materia iuſti doloris à quotidianis iacturis. Inuitus (ni fallor) auelleris à tuæ Rachelis amplexibus, & quotiens id pati contigerit, totiens dolor tuus renouetur neceſſe eſt. At quando non contingit? Quotiens vis, & incaſſum? quotiens moues, nec promoues? quotiens conaris, & non datur vltra? eniteris,& non paris? tentas,& abriperis? & vbi incipis, ibi deficis? & dum adhuc ordiris,ſuccidunt te? Venerunt filij vſque ad partum(ait propheta) & vires nõ habet parturiens. Noſti hoc,nemo te melius. Attritæ frontis es, & inſtar vitulę Ephraim doctus diligere trituram,ſi(pace tua)ſic ſe habẽt res tuæ. Abſit: hæc eſt pars illius qui datus eſt in reprobum ſenſum. Ab his ſane cupio tibi pacem,nõ cum his. Nihil plus metuo tibi pace iſta. Miraris ſi vnquã poſsit accidere? Etiam dico tibi,ſi res (vt aſſolet) per conſuetudinem in incuriã venerit. Noli nimis credere affectui tuo qui nunc eſt. Nil tam fixum animo,quod neglectu & tempore nõ obſoleſcat. Vulneri vetuſto & neglecto callus obducitur, & eo inſanabile quo inſenſibile eſt. Denique dolor continuus & acerbus,diuturnus eſſe non patitur. Nam ſi non aliunde extunditur, neceſſe eſt cedat vel ſibi. Enimuero cito aut de remedio conſolationẽ recipiet, aut de aſsiduitate ſtuporẽ. Quid non inuertat cõſuetudo? quid nõ aſsiduitate duretur? quid non vſui cedat? quãtis quod prę amaritudine prius exhorrebãt, vſu ipſo malè in dulce cõuerſum eſt? Audi iuſtum quid lamẽtetur ſuper huiuſcemodi: Quę prius tãgere nolebat anima mea,nunc præ anguſtia cibi mei ſunt. Primum tibi importabile videbitur aliquid: proceſſu temporis ſi aſſueſcas, iudicabis nõ adeo graue,paulopoſt & leue ſenties,paulopoſt nec ſenties, paulo poſt etiã delectabit. Ita paulatim in cordis duritiã itur, & ex illa in auerſionẽ. Sic & grauis & continuus dolor citũ,vt dixi, habiturus eſt exitũ, aut ſanitatẽ profecto, aut inſenſibilitatẽ. Hinc prorſus,hinc tibi timui ſemper & timeo, ne dilato remedio dolorẽ nõ ſuſtinẽs,periculo te irreuocabiliter deſperatus immergas. Vereor,inquã, ne in mediis occupationibus (quoniã multæ ſunt) dũ diffidis finẽ,frontẽ dures, & ita ſenſim te ipſum quodãmodo ſenſu priues iuſti vtilíſq; doloris. Multo prudẽtius te illis ſubtrahas vel ad tẽpus, quàm patiare trahi ab ipſis,& duci certe paulatim quò tu non vis. Quæris quò? Ad cor durum. Nec pergas quęrere quod illud ſit: ſi non expauiſti, tuũ hoc eſt. Solum eſt cor durũ quod ſemetipſum non exhorret,quia nec ſentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonẽ. Nemo duri cordis ſalutẽ vnquã adeptus eſt,niſi quẽ forte miſerans deus abſtulit ab eo(iuxta prophetã)cor lapideum,& dedit cor carneum. Quid ergo cor durũ? Ipſum eſt quod nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia eſt, ad conſilia infidũ, ad iudicia ſæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanũ ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiſcẽs, præſen-

L — 4.Re.19.a — Oſee 10.c — Iob 6.b — M — Ezech.36.f

A præsentium negligens, futura non prouidens. Ipsum est cui præteritorum, præter solas iniurias, nihil omnino non præterit, præsentium nihil non perit, futurorum nulla nisi forte ad vlciscendum prospectio seu præparatio est. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec deum timet, nec hominē reueretur. En quò trahere te habēt hæ occupationes maledictæ, si tamē pergis vt cœpisti, ita dare te totum illis, nil tui tibi relinquens. Perdis tempus: & si licet nunc alterū me tibi exhibere Iethro, tu quoq; in his stulto labore cōsumeris, quæ non sunt nisi afflictio spiritus, euisceratio mētis, euacuatio gratiæ. Nam fructus horū quid nisi aranearum telæ? Quæso te, quale est illud, de mane vsque ad vesperā litigare, aut litigantes audire? Et vtinā sufficeret diei malitia sua: non sunt liberæ noctes. Vix relinquitur necessitati naturæ, quod corpusculi pausationi sufficiat, & rursum ad iurgia surgitur. Dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiam, vsqueadeo non est respirare in bonis, nō est alternam capessere requiem, non vel rara interseri ocia. Non ambigo te quoque ista deplorare: at frustra istud, si non & emendare studueris. Interim tamē sic semper facias hortor, nec te vnquam ad ista duraueris quolibet vsu vel assiduitate. Percussi eos, & nō doluerunt, ait deus. Nihil tibi & illis. Iusti potius tibi aptare curato & affectionem & vocem, qui ait: Quæ est enim fortitudo mea vt sustineam, aut quis finis meus vt B patienter agam? Nec fortitudo lapidū fortitudo mea, nec caro mea ænea est. Magna virtus patientiæ, sed non hāc tibi ad ista optauerim. Interdū impatiētem esse, probabilius. Túne approbes illorum patientiam quibus Paulus dicebat: Libenter suffertis insipientes, cū sitis ipsi sapientes? Nisi fallor, ironia erat, & non laus, sed suggillatio quorundam mansuetudinis, qui quasi datis manibus pseudoapostolis (à quibus & seducti erant) ad quæque ipsorum peregrina & praua dogmata trahi se patientissime ferrent. Vnde & subdens, Sustinetis enim, inquit, si quis vos in seruitutem redigit. Non bona patiētia, cum possis esse liber, seruum te permittere fieri. Nolo dissimules seruitutem, in quam certe in dies dum nescis redigeris. Hebetati cordis indicium est, propriā non sentire continuam vexationem. Vexatio dat intellectū auditui, ait quidam: verum est, sed si nimia non fuerit: nam si sit, non plane intellectum dat, sed contemptum. Denique impius cum in profundum malorum venerit, cōtemnit. Expergiscere ergo, & pessimę seruitutis iugū iamiámque imminens, imò iā non modice premens, non tantū caue, sed horre. An ideo nō seruus, quia non vni seruis, sed omnibus? Nulla turpior seruitus grauiórve quàm seruitus Iudæorū, quā quocunq; ierint post se trahunt, & vbiq; dominos offendūt suos. Tu quoque dic quæso vbi vnquā sis liber, vbi tutus, vbi tuus? Vbique strepi- C tus, vbiq; tumultus, vbiq; iugū tuæ seruitutis te premit. Nec mihi reponas nunc apostoli vocē, qua ait, Cū essem liber ex omnibus, omnium seruum me feci. Lōge est istud à te. Nunquid hac ille seruitute hominibus inseruiebat in acquisitione turpis quæstus? Nunquid ad eum de toto orbe confluebant ambitiosi, auari, simoniaci, sacrilegi, cōcubinarij, incestuosi, & quæque istiusmodi mōstra hominum, vt ipsius apostolica auctoritate vel obtinerent honores ecclesiasticos, vel retinerent? Ergo seruum te fecit homo, cui viuere Christus erat, & mori lucrū, vt plures lucrifaceret Christo, non vt lucra augeret auaritiæ. Non est igitur quod de solertissima Pauli industria & charitate tam libera quàm liberali, seruili cōuersationi tuę patrociniū sumas. Quàm tuo dignius apostolatu, quàm salubrius tuę cōscientię, quàm fructuosius ecclesię dei audias potius ipsum dicētē: Precio empti estis, nolite effici serui hominum! Quid seruilius indigniúsq; (præsertim summo pōtifici) quàm, non dico omni die, sed penè omni hora, insudare talibus rebus, & pro talibus? Deniq; quando oramus, quando docemus populos, quando ædificamus ecclesiā, quando meditamur in lege? Et quidē quotidie perstrepunt in palatio leges, sed Iustiniani, nō domini. Iusténe etiā istud? Tu videris. Nam certe lex domini immaculata, conuertens animas. Hæ autem nō tam leges quàm lites sunt & cauillationes, subuertētes iudicium. Tu ergo pastor & episcopus animarum, qua mente, obsecro, sustines coram te semper silere illam, garrire istas? Fallor si non mouet tibi scrupulū peruersitas hæc. Puto

Hier.5.a — *Iob 6.b* — *1.Cor.11.d* — *Ibidem.* — *Esa.28.c* — *Prouer.18.a* — *1.Cor.9.d* — *1.Cor.7.d* — *Psal.18.a*

quòd & interdū cōpellat clamare ad dominum cū propheta: D Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed nō vt lex tua. I ergo & te aude liberum profiteri sub tā graui mole incōuenientiæ huius, & cui fas nō sit ceruicem subducere. Nā si potes & non vis, multo magis seruus es huius ipsius tam peruersę voluntatis tuæ. An non seruus, cui dominatur iniquitas? Et maxime. Nisi tu forte indignius iudices hominē tibi quàm vitiū dominari. Quid interest, volēs seruias, an inuitus? Nā etsi coacta seruitus miserabilior, sed affectata miserior est. Et quid vis me facere? inquis. Vt tibi ab his occupationibus parcas. Impossibile fortasse respōdebis, facilius cathedræ valedicere posse. Recte hoc, si rumpere, & non magis interrumpere ista hortarer. Audi ergo quid redarguā, quid suadeā. Si quod viuis & sapis, totū das actioni, considerationi nihil, laudo te, in hoc nō laudo. Puto quòd & nemo, qui à Salomone audierit: Qui minoratur actu, percipiet sapientiā. Certe nec ipsi actioni expedit consideratione nō preueniri. Si item totus vis esse omniū, instar illius qui omnibus omnia factus est, laudo humanitatem, sed si plena sit. Quomodo autē plena, te excluso? Et tu homo es. Ergo vt integra sit & plena humanitas, colligat & te intra se sinus qui omnes recipit. Alioquin quid tibi prodest iuxta verbum domini, si vniuersos lucreris, te vnum perdens? Quamobrē cū omnes te habeant, esto etiā tu ex habentibus vnus. Quid solus fraudaris munere tui? Vsquequo E vadens spiritus & non rediēs? Vsquequo nō recipis te & ipse inter alios vice tua? Sapientibus & insipiētibus debitor es, & soli negas te tibi? Stultus & sapiens, seruus & liber, diues & pauper, vir & fœmina, senex & iuuenis, clericus & laicus, iustus & impius, omnes pariter participant te, omnes de fonte publico bibūt pectore tuo, & tu seorsum sitiens stabis? Si maledictus qui partē suam facit deteriorem, quid ille qui se penitus reddit expertē? Sane deriuentur aquę tuę in plateas: homines & iumēta & pecora bibant ex eis, quin & camelis pueri Abrahæ potum tribuas, sed inter cæteros bibe tu de fonte putei tui. Alienus, inquit, non bibat ex eo. Nunquid tu alienus? Cui non alienus, si tibi es? Denique qui sibi nequam, cui bonus? Memento proinde nō dico semper, nō dico sæpe, sed vel interdum reddere teipsum tibi. Vtere tu quoque te inter multos, aut certe post multos. Quid indulgentius? Hoc enim dico secundum indulgentiam, non secūdum iudicium. Puto & ipso apostolo indulgētiorem me in hac parte. Ergo plus quàm oportet, inquis. Nō inficior. Quid si ita oportet? Nā tu (vt cōfido) nostra non eris meticulosa informatione contentus, sed abundabis magis. Sane sic decet, te scilicet abundantiorē quàm me audaciorem esse. Ego quoq; mihi tutius iudico apud maiestatē timiditate quàm temeritate periclitari. Et fortassis nō secus moueri sapientē oportuit, vt sit quod scri- F ptum est: Da occasionē sapienti, & sapiētior erit. Audi tamen apostolum quid de huiusmodi sentiat. Sic nō est inter vos sapiens, ait ille, qui iudicet inter fratrem & fratrem? Et infert: Ad ignominiam vobis dico, contemptibiliores qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Itaque secundum apostolum, indigne tibi vsurpas tu apostolicus officium vile, gradum contemptibiliū. Vnde & dicebat episcopus, episcopum instruens: Nemo militās deo, implicat se negociis secularibus. Ego autē parco tibi. Nō enim fortia loquor, sed possibilia. Putásne hæc tempora sustinerēt, si hominibus litigantibus pro terrena hæreditate, & flagitātibus abs te iudicium, voce domini tui responderes: O homines, quis me cōstituit iudicem super vos? In quale tu iudicium mox venires? Quid dicit homo rusticanus & imperitus, ignorans primatū suum, inhonorans summam & præexcelsam sedem, derogans apostolicę dignitati? Et tamen nō monstrabunt puto qui hoc dicent, vbi aliquādo quispiā apostolorum iudex sederit hominum, aut diuisor terminorū, aut distributor terrarum. Stetisse denique lego apostolos iudicandos, sedisse iudicantes non lego. Erit illud, nō fuit. Itáne imminutor est dignitatis seruus, si non vult esse maior domino suo: aut discipulus, si non vult esse maior eo qui se misit: aut filius, si non transgreditur terminos quos posuerūt patres sui? Quis me cōstituit iudicem, ait ille dominus & magister: & erit iniuria seruo discipulóque nisi iudicet vniuersos? Mihi tamen non videtur bonus æstimator rerum, qui indignum putat apostolis seu apostoli-

Psal.118.l — *Eccli.38.c* — *1.Cor.9.d* — *Mat.16.d* — *Psal.77.e* — *Prouer.5.c* — *Eccli.14.a* — *Prou.9.b* — *1.Cor.6.b* — *Ibidem.* — *2.Tim.2.a* — *Luc.12.b* — *Acto.5.c*

G cis viris non iudicare de talibus, quibus datum est iudicium in maiora. Quidni contemnant iudicare de terrenis possessiunculis hominum, qui in cœlestibus & angelos iudicabunt? Ergo in criminibus, non in possessionibus potestas vestra: quoniam propter illa, & nō propter has, accepistis claues regni cœlorum, præuaricatores vtique exclusuri, non possessores. Vt sciatis, ait, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, &c. Quænam tibi maior videtur & dignitas & potestas, dimittendi peccata, an prædia diuidendi? Sed non est comparatio. Habent hæc infima & terrena iudices suos, reges & principes terræ. Quid fines alios inuaditis? Quid falcem vestram in alienam messem extenditis? Non quia indigni vos, sed quia indignum vobis talibus insistere, quippe potioribus occupatis. Deniq; vbi necessitas exigit, audi quid censeat, non ego, sed apostolus: Si enim in vobis iudicabitur hic mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis. Sed aliud est incidēter excurrere in ista, causa quidem vrgente: aliud vltro incumbere istis tāquam magnis dignisque tali & talium intentione rebus. Itaque hæc & innumera talia dicerem, si fortia dicerem, si recta, si syncera. Nunc autem quoniam dies mali sunt, sufficit interim admonitum esse, non totum te nec semper dare actioni, sed considerationi aliquid tui & cordis & temporis sequestrare. Hoc autem di-

Mat.9.a

1.Cor.6.a

Ephe.5.d

H co necessitatem intuens, nō æquitatem: quanquā nō sit præter æquum necessitati cedere. Nā si liceret quod deceret, absolute per omnia & in omnibus præferendam & vel solā vel maxime colendam eam quæ ad omnia valet, id est pietatem, prorsus irrefragabilis ratio monstrat. Quid sit pietas quæris? Vacare considerationi. Dicas forsitan in hoc dissentire me ab illo qui pietatem diffiniuit cultum dei. Non est ita. Si bene consideras, illius sensum meis expressi verbis, etsi tamen ex parte. Quid tam pertinens ad cultū dei, quàm quod ipse hortatur in psalmo: Vacate & videte quoniam ego sum deus? Quod sane in partibus considerationis præcipuum est. Quid deniq; tam ad omnia valens, quàm quæ ipsius quoque actionis partes benigna quadā præsumptione suas facit, præagendo quodammodo & præordinando quæ agēda sunt? Necessario sane, ne forte quæ & præuisa & præmeditata poterant esse proficuo, præcipitata magis periculo fiāt. Quod tibimet, si recordaris, in ipsis actionibus causarum, & in magnis quibúsque negociis, magnarúmve consiliis rerum frequēter accidisse non ambigo. Et primum quidem ipsum fontem suum, id est mētem de qua oritur, purificat consideratio. Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat & ordinat. Postremò diuinarum pariter & humanarum rerum scientiā confert. Hæc est quæ cōfusa disterminat, hiātia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat.

Psal.45.b

I Hæc est quæ agenda præordinat, acta recogitat, vt nihil in mente resideat aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc est quæ in prosperis aduersa præsentit, in aduersis quasi non sentit: quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ est. Ibi etiam aduertere tibi est suauissimum quendam concentū complexúmque virtutum, atque alteram pēdēre ex altera, sicut hoc loco vides fortitudinis matrem esse prudentiam: nec fortitudinem, sed temeritatem esse quemlibet ausum quē nō parturiuit prudentia. Hæc itē est quæ inter voluptates & necessitates media quasi quædam arbitra sedēs, vtrinque certis limitibus disterminat fines, istis assignās & præbens quod sat est, illis quod nimis est demens, & sic ex alterutro tertiam formans virtutem, quam dicunt temperantiam. Nempe intemperantem ipsa cōsideratio cēset tam eum qui necessariis pertinaciter demit, q̄ qui indulget superfluis. Non ergo est temperantia in solis resecandis superfluis, est & in admittēdis necessariis. Huius sententiæ apostolus non fautor tantū, sed auctor esse videtur, qui curā carnis nostræ docet non perfici in desiderio. Dicens siquidem curam carnis non perfici, superflua cohibet: addens, in desiderio, necessaria nō excludit. Vnde mihi videtur non omnino absurde diffinire temperantiā, qui hanc nec præcedere necessitatē, nec excedere dicat, iuxta illud philosophi: Ne quid nimis. Iam de iustitia, quæ vna ex quatuor est, nónne constat consideratione mētem præuenire, vt se formet in ea? Se enim necesse est prius cogitet, vt ex

Roma.13.d

se normā ducat iustitiæ, nec factura vtiq; alteri quod sibi fieri nolit, nec quod sibi velit fieri negatura. In his nēpe duobus liquet integrum esse iustitię statum. Sed nec ipsa solitaria est. Intuere etenim nunc mecum etiā huius pulchram cōnexionem & cohærentiam cum temperantia, & item ambarū cum duabus superioribus, id est prudentia & fortitudine. Nā cum iustitiæ dicatur portio, quod sibi non vult fieri quis, alij non facere: porro perfectio, quod ait dominus, Quæcūque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis: neutrum horum erit, nisi ipsa volūtas de qua tota ducitur forma, sic ordinata fuerit, vt nec velit aliquid superfluum, nec necessarium quid superstitiose nolit, quod quidem temperantiæ est. Deniq; & ipsi iustitiæ vt iusta sit, temperantia modum imponit. Noli nimium esse iustus, ait sapiēs: ostendens per hoc minime approbandam iustitiam quæ temperantiæ moderamine nō frenetur. Quid quòd & ipsa sapientia hoc temperantiæ frenum non respuit, dicente Paulo secundū sapientiam à deo sibi datā, nō plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem? Sed & ecōuerso quòd temperantiæ necessaria iustitia sit, ostendit dominus arguens in euangelio illorū temperantiam qui abstinebāt vt viderentur hominibus ieiunātes. Erat in cibo temperantia, sed non iustitia in animo, quia non deo placere, sed hominibus intēdebāt. Quomodo rursum vel ista vel illa sine fortitudine? cum cōstet fortitudinis esse non mediocris, cohibere velle & nolle suum inter angustias parū & nimis, vt sit contenta volūtas modo illo medio, nudo, puro, solo, constante sibi, æquali vndique sui, vtpote ex omni parte pariter circunciso, quem solum cōstat esse virtutis. Dicito mihi, quæso, si potes, cuinā potissimū trium harum virtutum meditullium hoc dandum censeas, quod ita cunctis conterminum est, vt videatur esse proprium singularum? An ipsum virtus est, & nihil aliud? Sed sic virtus non esset multiplex, sed essent omnes vna. An potius quia sine eo virtus non est, omnium quodammodo intima vis vna est & medulla virtutum, in qua sic vniūtur vt proinde vna videantur omnes, præsertim quòd non illud participando communicant, sed totum à singulis atq; integrum possidetur? Verbi causa. Quid tā iustitiæ, quàm modus? Alioquin si quid extra modū relinquit, nō plane cuique tribuit quod suum est, quod tamen suum ipsius est facere. Quid tā rursum temperantiæ, quæ nō aliunde profecto temperantia est, nisi quòd nil immoderatum admittit? Sed puto fatebere etiā nō minus esse fortitudinis, cū vel maxime ipsa sit quæ ab irruentibus vitiis, & quasi hincinde suffocare conantibus, purum illud potenter eruit & vindicat in quoddam stabile fundamētum boni, sedémq; virtutis. Ergo modum istum tenere iustitia est, tēperantia est, fortitudo est. Sed vide ne in hoc differant, vt iustitiæ quidem in affectu res sit, à fortitudine autem efficacia eius: porro possessio eius atque vsus, apud temperantiam. Restat iam vt doceamus ab hac communione prudentiam non excludi. Nónne ipsa est quæ modum diu animi neglectu posthabitum, & vitiorū inuidia quasi in abditis reclusum, & coopertum quadam vetustatis caligine, prior reperit & aduertit? Propterea dico tibi à paucis aduertitur, quia paucorum prudentia est. Itaque iustitia quærit, prudentia inuenit, vindicat fortitudo, temperantia possidet. Non mihi hoc loco propositū est de virtutibus disputare, sed hoc dixerim hortans ad vacandū considerationi, cuius beneficio hæc & similia aduertūtur. Cui tā pio támque vtili ocio nullam in vita operam dare, nónne vitam perdere est? Quid tamen? Si te philosophiæ huic totum repente deuoueris, prædecessores tui non ita consueuerunt: eris molestus quampluribus, quasi qui à patrū vestigiis subito deuiaueris. Nēpe id videberis agere in suggillationē illorū. Sed & notabere vulgari prouerbio: Qui hoc facit quod nullus, mirantur omnes: veluti qui cupias admirationi fore. Nec potes eorum omnia simul & subito vel errata corrigere, vel excessus redigere in modum. Erit cum acceperis tempus, vt secundum sapientiam tibi à deo datam paulatim & opportune id studeas. Interim sanè malo alterius vtere in bonū quod potes. Quanquam si de bonis, & non de nouis sumamus exempla, nō defuere Romani pōtifices, qui sibi ocia inter maxima negocia inuenirēt. Obsidio vrbi, & barbaricus ensis ciuiū ceruicibus imminebat: nunquid tamē istud terruit beatum papam Gregorium

K Tob.4.c

Mat.7.a

Eccles.7.a

Rom.12.a

Mat.6.a

L

M

A gorium quo minus sapientiam scriberet in ocio? Eo nẽpe tẽ-
poris (quod ex eius præfatione liquet) obscurissimam & ex-
tremã partẽ Ezechielis tam diligenter quàm elegãter expo-
suit. Sed esto: Alius inoleuit mos, dies alij sunt, & alij homi-
num mores, & tẽpora periculosa non instant iam, sed extãt.
Fraus & circunuentio & violentia inualuere super terram.
Calũniatores multi, defensor rarus. Vbiq; potẽtiores paupe-
riores opprimunt: non possumus deesse oppressis, non nega-
re iniuriam patientibus iudicium. Nisi agitentur causæ, audi-
antur partes, inter partes iudicare quis potest? Agitẽtur cau-
sæ, sed sicut oportet. Nã is modus qui frequentatur, execra-
bilis plane, & qui nõ dico ecclesiam, sed nec forum deceret.
Miror namque quemadmodũ religiosæ aures tuæ audire su-
stinent huiusmodi disputationes aduocatorũ, & pugnas ver-
borũ, quæ magis ad subuersionẽ quàm ad inuẽtionem pro-
ficiunt veritatis. Corrige prauum morem, & præcide linguas
vaniloquas, & labia dolosa claude. Hi sunt qui docuerũt lin-
guas suas loqui mendacium, diserti aduersus iustitiam, erudi-
ti pro falsitate. Sapientes sunt vt faciant malum, eloquentes *Hiere.4.e*
vt impugnent verum. Hi sunt qui instruunt à quibus fuerãt
instruendi, astruũt non comperta, sed sua, struũt de proprio
calumnias innocentiæ, destruunt simplicitatem veritatis, ob-
struũt iudicij vias. Nihil ita absque labore manifestam facit
veritatẽ, vt breuis & pura narratio. Ergo illas quas ad te ne-
B cesse erit intrare causas (neque enim omnes necesse erit) dili-
genter velim, sed breuiter decidere adsuescas, frustratoriásq;
& venatorias præcidere dilationes. Causa viduæ intret ad te,
causa pauperis, & eius qui nõ habet quod det. Aliis alias mul-
tas poteris cõmittere terminandas, quàplures nec dignas au-
diẽtia iudicare. Quid enim opus est admittere illos quorum
peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium? Tanta est *1.Tim.5.d*
impudẽtia nonnullorum, vt cum manifestæ ambitionis pru-
rigine scateat tota facies causæ eorum, non erubescant audi-
entiam flagitare, publicantes semetipsos ad multorum con-
scientias: in quo vel suo solius satis poterant confundi iudi-
cio. Nõ fuit qui retunderet attritas frontes, & ideo plures fa-
cti sunt, & magis induruerũt. Sed & nescio quomodo vitio-
sus conscientias vitiorum non refugit: & vbi omnes sordẽt,
vnius fœtor minime sentitur. Quis enim vnquã, verbi cau-
sa, auarum auarus, immundum immundus, luxuriosum luxu-
riosus erubuit? Plena est ambitiosis Ecclesia, non est iã quod
exhorreat in studiis & molitionibus ambitionis, non plus q̃
spelunca latronum in spoliis viatorum. Si Christi discipulus
es, ignescat zelus tuus, exurgat auctoritas aduersus impuden-
tiam hanc, & generalem pestem. Intuere magistrum sic faci-
entem, & audi dicentem: Qui mihi ministrat, me sequatur. *Ioan.12.d*
Non parat aures vt audiat, sed flagellũ quo feriat. Verba nec
facit, nec recipit. nec enim sedet iudicans, sed insequitur pu-
C niẽs. Causam tamen non tacet, quòd videlicet domũ oratio-
nis, negociationis fecissent. Ergo & tu fac similiter. Erube-
scant vultum tuum istiusmodi negociatores, si fieri potest: si
non, timeant. Et tu flagellum tenes. Timeant numularij, nec
fidant in nummis, sed diffidant, abscondant æs suum à te, sci-
entes effundere quàm accipere paratiorem. Hoc studiose &
constanter agẽdo, multos lucrifacies turpium sectatores lu-
crorum, honestioribus officiis vindicãdo: multos, ne vel au-
deãnt huiusmodi attentare, seruabis. Adiice illud, quod non
parum proficiet & ad ferias quas tibi suadeo. Ita nempe non
pauca tibi momenta temporum redimes ad vacandum con-
siderationi, quædam, vt dixi, negocia nec audiendo, quędam
aliis committendo: quæ tua digna putaueris audientia, fideli
quodam & accommodo ipsi causæ compendio terminando.
De qua cõsideratione his addere aliqua cogito, sed sub alte-
rius sane principio libri: atque hic sit finis istius, ne duplo te
oneret minus suauis oratio, si & longa fuerit.

De Consideratione. Liber secundus.

MEMOR promissi mei, quo ecce iã aliquãdiu teneor
apud te vir optime papa Eugeni, volo ipsum absoluere
vel sero. Puderet dilationis, si mihi conscius forem incuriæ,
aut contemptus. Non ita est, sed incidimus (vt ipse nosti) in
tempus graue, quod & ipsi penè viuendi vsui videbatur in-
dicere cessationem, nedum studiis, cum scilicet dominus
prouocatus peccatis nostris, ante tempus quodammodo vi- D
sus sit iudicasse orbem terræ, in æquitate quidem, sed mise-
ricordiæ suæ oblitus. Non pepercit populo suo, non suo no-
mini. Nõnne dicunt in gentibus, Vbi est Deus eorum? Nec *Psal.113.b*
mirum. Ecclesiæ filij, & qui Christiano censentur nomine,
prostrati sunt in deserto, aut interfecti gladio, aut fame con-
sumpti. Effusa est contentio super principes, & dominus er- *Psal.13.b*
rare fecit eos in inuio, & non in via: Contritio & infelicitas
in viis eorum. Pauor & mœror & cõfusio in penetralibus re-
gum ipsorum. Quàm confusi pedes euangelizãtium pacem,
annunciantium bona? Diximus pax, & non est pax: promisi-
mus bona, & ecce turbatio. Quasi vero temeritate in operę
isto aut leuitate vsi simus. Cucurrimus plane in eo non quasi
in incertũ, sed te iubente, imò per te deo. Quare ergo ieiuna-
uimus & non aspexit? humiliauimus animas nostras & nesci-
uit? Nam in his omnibus nõ est auersus furor eius, sed adhuc
manus eius extenta. Quàm patiẽter interim adhuc audit vo-
ces sacrilegas, & Aegyptios blasphemantes, quia callide edu- *Exo.32.c*
xit eos vt occideret in deserto? Et quidem iudicia Dei vera *Psal.118.g*
quis nesciat? At iudicium hoc abyssus tanta, vt videar mihi
non immerito pronunciare beatum, qui non fuerit scandali-
zatus in eo. Quomodo tamẽ humana temeritas audet repre-
hendere, quod minime comprehendere valet? Recordemur
supernorum iudiciorum quæ à seculo sunt, si forte sit conso- E
latio. Nam quidam ita dixit: Memor fui iudiciorum tuorum *Ibidem.*
à seculo domine, & consolatus sum. Rem dico ignotam ne-
mini, & nũc memini notam. Nempe sic se habẽt mortalium
corda, quod scimus cum necesse nõ est, in necessitate nesci-
mus. Moyses educturus populum de terra Aegypti, melio- *Exo.3.c*
rem illis pollicitus est terram. Nam quando ipsum aliter se-
queretur populus solam sapiens terram? Eduxit, eductos ta-
men in terrã quam promiserat non introduxit. Nec est quòd
ducis temeritati imputari queat tristis & inopinatus euẽtus.
Omnia faciebat domino imperante, domino cooperante, &
opus confirmante sequentibus signis. Sed populus ille, in-
quis, durę ceruicis fuit, semper contentiose agens contra do-
minum, & Moysen seruum eius. Bene illi increduli & rebel-
les. hi autem quid? Ipsos interroga. Quid me dicere opus
est quod fatentur ipsi? Dico ego vnum. Quid poterant pro-
ficere, qui semper reuertebantur cum ambularent? Quando
& isti per totam viam non redierunt corde in Aegyptum?
Quòd si illi ceciderunt & perierũt propter iniquitatẽ suam, *Psal.72.c*
miramur istos eadem faciẽtes, eadẽ passos? Sed nunquid illo-
rum casus aduersus promissa dei? Ergo nec istorum. Neque
enim aliquãdo promissiones dei, iustitiæ dei pręiudicant. Et
audi aliud: Peccauit Beniamin, accingũtur reliquæ tribus ad *Iudicũ.20*
vltionem, nec sine nutu dei. Designauit denique ipse ducem
præliaturis. Itaque præliantur freti & manu validiori, & cau-
sa potiori, & quod his maius est, fauore diuino. At q̃ terribi- F
lis deus in consiliis super filios hominum? Terga dedere sce- *Psal.65.a*
leratis vltores sceleris, & paucioribus plures. Sed recurrunt
ad dominũ, & dominus ad eos: Ascendite, inquit. Ascendunt
denuo, denuóq; fusi & cõfusi sunt. Ita deo primùm quidem
fauente, secundò & iubente, iusti iustum certamẽ ineunt, &
succumbũt. Sed quo inferiores certamine, eo fide superiores
inuenti sunt. Quid putas de me facerent isti, si meo hortatu
iteratò ascẽderent, iteratò succumberent? Quando me audi-
rent monentem tertiò repetere iter, repetere opus in quo se-
mel & iam secundò frustrati forent? Et tamẽ Israëlitę vnã &
alteram non reputantes frustrationem, tertiò parẽt, & supe-
rant. Sed dicũt forsitan isti: Vnde scimus q̃ à domino sermo
egressus sit? Quæ signa tu facis, vt credam' tibi? Nõ est quod
ad ista ipse respondeam, parcendũ verecũdiæ meæ. Respõdę
tu pro me & pro teipso, secundum ea quæ audisti & vidisti,
aut certe secũdum quod tibi inspirauerit deus. Sed forte mi-
raris me prosequi ista, qui aliud proposueram. Facio nõ obli-
tus propositi, sed quòd à proposito non iudicem aliena. Nẽ-
pe de cõsideratione (vt memini) sermo mihi ad tuam digna-
tionem. Et sane magna ista res, & egens consideratione non
minima. Quòd si res magnas à magnis cõsiderari oportet, cui
æquè vt tibi id studij cõpetit, qui parẽ super terram non ha-
bes? Sed tu secundũ sapientiam & potestatem datam tibi de-
super facies de hoc. Non est meæ humilitatis dictare tibi sic

G vel sic fieri quicquã. Sufficit intimasse oportere aliquid fieri vnde & ecclesia cõsoletur, & obstruatur os loquentium iniqua. Hæc pauca vice apologiæ dicta sint, vt ipsa qualiacunq; habeat conscientia tua ex me, vnde habeat me excusatum, & te pariter, etsi non apud eos qui facta ex euentibus æstimant, certe apud teipsum. Perfecta & absoluta cuique excusatio, testimonium conscientiæ suæ. Mihi pro minimo est vt ab illis iudicer, qui dicunt bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem. Et si necesse sit vnũ fieri è duobus, malo in nos murmur hominũ quàm in Deũ esse. Bonum mihi si dignetur me vti pro clypeo. Libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata spicula blasphemorum, vt nõ ad ipsum perueniant. Non recuso inglorius fieri, vt non irruatur in dei gloriam. Quis mihi det gloriari in voce illa: Quoniam propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam? Gloria mihi est consortem fieri Christi, cuius illa vox est: Opprobria exprobrãtium tibi ceciderunt super me. Nunc iam recurrat stylus ad suam materiã, & in ea quæ proposueramus, suo tramite gradiatur oratio. Et primo quidem ipsam consideratione͂ quid dicam, considera. Non enim idem per omnia quod contemplationem intelligi volo, quòd hæc ad rerum certitudinem, illa ad inquisitione͂ magis se habeat: iuxta quem sensum potest contemplatio quidem definiri, verus certusq́ue intuitus animi de quacunq; re, siue apprehensio veri non dubia. Consideratio aute͂ inte͂sa ad inuestigandum cogitatio, vel inte͂tio animi vestigantis verum. quãquam soleãt ambæ pro inuicem indifferenter vsurpari. Iam quod ad considerationis attinet fructum, quatuor vt occurrũt tibi consideranda reor: te, quæ sub te, quæ circa te, quæ supra te sunt. A te tua consideratio inchoet, ne frustra extendaris in alia te neglecto. Quid tibi prodest si vniuersum mundũ lucreris, te vnum perdens? Et si sapiens sis, deest tibi ad sapientiã, si tibi non fueris. Quantum vero? Vt quide͂ senserim ego, totũ. Noueris licet omnia mysteria, noueris lata terræ, alta cœli, profunda maris: si te nescieris, eris similis ædificanti sine fundamento: ruinam, non structuram faciens. Quicquid extruxeris extra te, erit instar congesti pulueris, ventis obnoxium. Non ergo sapiens, qui sibi non est. Sapiens, sibi sapiens erit, & bibet de fonte putei sui primus ipse. A te proinde incipiat tua consideratio, non solùm autem, sed & in te finiatur. Quocunq; euagetur, ad te reuocaueris eam cũ salutis fructu. Tu primus tibi, tu vltimus. Sume exemplum de summo omnium patre, verbum suũ & emittente & retinente. Verbum tuũ, consideratio tua. Quod si procedit, non recedat. Sic progrediatur, vt non egrediatur. Sic exeat, vt nõ deserat. In acquisitione salutis nemo tibi germanior vnico matris tuæ. Cõtra salute͂ propriam cogites nihil. Minus dixi contra: præter dixisse debueram. Quicquid se I considerationi offerat quod non quoquo modo ad tuã ipsius salutem pertineat, respuendum. Et hæc tui consideratio in tria quædam diuiditur, si consideres quid, quis, & qualis sis. Quid in natura, quis in persona, qualis in moribus. Quid, verbi gratia homo. Quis, papa vel summus põtifex. Qualis, benignus, mansuetus, vel quiquid tale. Quanquã primum illud philosophicum sit magis quàm apostolicum vestigare, attamen est in definitione hominis, que͂ dicunt animal rationale mortale. quod diligentius intueri si libet licet. Non est quod tuæ in eo aut professioni obuiet, aut dignitati: est vero quod saluti adferre queat. Nam consideranti duo hæc simul rationale mortaléq;, is tibi exinde occurrit fructus, vt & mortale quod in te est, rationale humiliet: & rursum rationale, mortale confortet, quod neutrum neglectui erit homini circũspecto. Si qua adhuc præsens consideranda requirit locus, tractabuntur infra, & forte vtilius ex partium collatione. Nunc quis sis, & de quo sis factus, aduerte͂dum. Quanquã quod dixi de quo, id mihi prætereundũ pute͂, tuæ potius relinquendum agnitioni. Illud dico indignum tibi citra perfectum agere de tanta assumpto perfectione. Quidni erubescas minimus inueniri in magnis, qui te recordaris magnum in minimis extitisse? Non es oblitus primæ professionis: non excidit menti quæ subducta est manui, sed ne affectui quide͂. Ipsam ad singula tua imperia, iudicia, instituta, habere præ oculis, nõ erit inutile. Hæc te consideratio facit honoris contemptorem, in

Esaia 5.c · *Psal. 68.b* · *Ibidem.* · *Contemplatio.* · H · *Consideratio.* · *Matt. 16.d*

honore etiam ipso. Atq; id magnum. Non recedat à pectore: K clypeus est tibi vel à sagitta illa: Homo cum in honore esset, non intellexit. Loquere ergo tibi: Abiectus eram in domo dei mei. Quale est hoc, de paupere & abiecto leuari super ge͂tes & regna? Quis ego, aut quæ domus patris mei, vt sedeam excelsis sublimior? Sane qui dixit mihi: Amice, ascende superius: amicũ fore fidit. Si minus inueniar: non expedit quidem. Qui eleuauit, & deiicere potest. Sera querela, quoniã eleuans allisisti me. Nõ est quòd blandiatur celsitudo: solicitudo maior. Illa discrimen intendit, hæc amicum probat. Huic accingamur, si nolumus tandem cum rubore nouissimum locũ tenere. Pactum superiorem dissimulare nequimus, sedenim ad quid, omnimodis attendendum. Non enim ad dominandum opinor. Nam & propheta cũ similiter leuaretur, audiuit: Vt euellas & destruas, & disperdas & dissipes, & ædifices & plãtes. Quid horum fastũ sonat? Rusticani magis sudoris schemate quodam labor spiritualis expressus est. Et nos igitur vt multum sentiamus de nobis, impositum senserimus ministerium, non dominium datum. Non sum ego maior propheta, & si forte par potestate, sed meritorum non est comparatio. Hæc loquere tibi, & doce teipsum, qui alios doces. Puta te velut vnum aliquem de prophetis. An non satis ad te? Et nimium. Sed gratia dei es id quod es. Quid? Esto ꝙ propheta, nunquid plus quàm propheta? Si sapis, eris cõtentus mensura quam tibi me͂sus est deus. Nam quod amplius est, à malo est. Disce exe͂plo prophetico præsidere non tam ad imperitandũ L quam ad factitandũ quod tempus requirit. Disce sarculo tibi opus esse, non sceptro, vt opus facias prophetæ. Et quide͂ ille non regnaturus ascendit, sed extirpaturus. Putásne & tu inuenias aliquid elaborandum in agro domini tui? Et plurimũ. Non plane totum quiuere emundare prophetæ, aliquid filiis suis apostolis quod agerent reliquerunt, aliquid ipsi parentes tui tibi. Sed nec tu ad omne sufficies. Aliquid profecto tuo relicturus es successori, & ille aliis, & alij aliis vsque in finem. Circa vndecimã deniq; horã operarij ocij arguuntur, & mittuntur in vineã. Antecessores tui apostoli audierũt, quia messis quidem multa, operarij vero pauci. Paternam tibi vindicato hæreditate͂. Nam si filius, & hæres. Vt probes hæredem, euigila ad curã, & non ocio torpeas, ne & tibi dicatur: Quid hic stas tota die ociosus? Multo minus inueniri oportet aut deliciis resolutum, aut resupinum pompis. Nihil horũ tibi tabulæ testatoris adsignant. Sed quid? Si illarum tenore cõtentus sis, curam potius hæreditabis & operam, quàm gloriam & diuitias. Blanditur cathedra? Specula est. Inde denique superintendis, sonans tibi episcopi nomine non dominium, sed officium. Quidni loceris in emine͂ti, vnde prospectes omnia, qui speculator super omnia constitueris? Enimuero prospectus iste procinctum parit, non ocium. Quando libet gloriari, vbi ociari non licet? Nec locus est ocio, vbi sedula vrget M solicitudo omnium ecclesiarum. Nam quid tibi aliud dimisit sanctus apostolus? Quod habeo, inquit, hoc tibi do. Quid illud? Vnum scio, non est aurum neq; argentum, cum ipse dicat, Argentum & aurum non est mihi. Si habere contingat, vtere non pro libitu, sed pro tempore. Sic eris vtens illis quasi nõ vtens. Ipsa quide͂, quod ad animi bonum spectat, nec bona sunt nec mala: vsus tamen horum bonus, abusio mala, solicitudo peior, quæstus turpior. Esto vt alia quacũq; ratione hæc tibi vindices, sed non apostolico iure. Nec enim tibi ille dare quod non habuit potuit. Quod habuit, hoc dedit, solicitudinem, vt dixi, super ecclesias. Nunquid dominationem? Audi ipsum: Non dominantes, ait, in clero, sed forma facti gregis. Et ne dictum sola humilitate putes, non etiam veritate, vox domini est in euangelio: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Et infert: Vos autem non sic. Planum est, apostolis interdicitur dominatus. I ergo tu, & tibi vsurpare aude aut dominans apostolatum, aut apostolicus dominatum. Plane ab alterutro prohiberis. Si vtrunq; similiter habere voles, perdes vtrunque. Alioquin non te exceptum illorum numero putes, de quibus queritur deus sic: Ipsi regnauerunt, & nõ ex me: principes extiterunt, & non cognoui eos. Iam si regnare sine Deo iuuat, habes gloriam, sed non apud deum. At si interdictum tenemus, audiamus edictum: Qui maior est vestrum,

Psal. 48.c · *Luc. 14.b* · *Psal. 101.b* · *Hiere. 1.b* · *Luc. 10.a* · *Gala. 4.b* · *Matt. 20.* · *Act. 3.a* · *1. Pet. 5.a* · *Luc. 22.c* · *Osee 8.a* · *Luc. 22.c*

A strum, ait, fiat sicut iunior: & qui præcessor est, sicut qui ministrat. Forma apostolica hæc est: dominatio interdicitur: indicitur ministratio. Quæ & commẽdatur ipsius exemplo legislatoris, qui secutus adiungit: Ego autẽ in medio vestrum sum tãquã qui ministrat. Quis se iam titulo hoc ingloriũ putet, quo se prior dominus gloriæ præsigniuit? Merito Paulus gloriatur in eo dicens: Ministri Christi sunt, & ego. Et addit: Vt minus sapiẽs dico, plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortib⁹ frequenter. O præclarum ministerium. Quo non id gloriosius principatu? Si gloriari oportet, forma tibi sanctorum præfigitur, apostolorũ proponitur gloria. Paruáne tibi illa videtur? Quis mihi tribuat similem fieri in gloria sanctorum? Clamat Propheta: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui deus, nimis confortatus est principatus eorum. Clamat Apostolus: Mihi autem absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Hoc glorieris opto semper optimo genere gloriæ, quod apostoli, quod Prophetę delegere sibi, reliquere tibi. Agnosce hęreditatem tuam in Christi cruce, in laboribus plurimis. Felix qui dicere potuit: Plus omnibus laboraui. Gloria est, sed nil in ea inane, nil molle, nil resupinum. Si labor terret, merces inuitet. Vnusquisq; enim secundum suum laborẽ mercedem accipiet. Et si ille plus omnibus laborauit, non tamen totũ elaborauit, & adhuc locus est. Exi in agrum B domini tui, & considera diligenter quantis hodiéq; de veteri maledicto syluescat spinis ac tribulis. Exi, inquam, in mũdũ, ager est enim mũdus: isq; creditus tibi. Exi in illũ nõ tãquam dominus, sed tãquã villicus, videre & procurare vnde exigẽdus es rationem. Exi dixerim quibusdam tuæ passibus intẽtę sollicitudinis, & sollicitæ intẽtionis. Neq; enim ipsi qui iussi sunt ire in orbẽ vniuersum, orbem circuierũt præsentia corporis, sed mentis prouidentia. Et tu leua oculos quosdã considerationis tuæ, & vide regiones si non sunt magis siccæ ad ignẽ, q̃ albæ ad messem. Quàm multæ quas putaueras fruges, diligenter inspectæ vepres potius apparebunt? Imò ne vepres quidẽ: annosæ & veternosæ arbores sunt, sed nõ ꝑfecto fructiferæ, nisi forte glandiũ aut siliquarum quas porci manducant. Quousq; occupant terram? Nónne si exis & cernis ista, pudebit ociosam iacẽre securim? pudebit sine causa falcem apostolicam accepisse? In hũc quondam agrum Isaac patriarcha exierat, cum primò Rebecca occurrit ei: & vt scriptura habet, exierat ad meditandum. Ille ad meditandum, tu ad extirpandum egrediaris necesse est. Tibi iam præcessisse meditatio debet tempus faciendi præ manibus. Si nũc hæsitare incipias, id quidem sero. Ante, iuxta consilium saluatoris, sedisse debueras, ante æstimasse opus, metiri vires, põderasse sapiẽtiam, merita comparasse, sumptus computasse virtutum. Age ergo puta tempus putationis adesse, si tamẽ meditationis præiuit. Si cor mouisti, mouenda iam lingua, mo-C uenda est & manus. Accingere gladio tuo, gladio spiritus, quod est verbum dei. Glorifica manũ & brachium dextrum in faciendo vindictam in nationibus, increpationes in populis, in alligando reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Si hæc facis: honorificas ministerium tuum, & ministerium te. Nõ mediocris iste principatus. Exturbare est hoc malas bestias à terminis tuis, quò greges tui securi in pascua educantur. Domabis lupos: sed ouibus non dominaberis. Pascendas vtique, nõ premendas suscepisti. Si bene considerasti quis sis: hæc te oportere facere non ignoras. Porro scienti & non facienti, peccatum est tibi. Non es oblitus vbi legeris: Seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens digna, plagis vapulabit multis. Sic prophetæ, sic apostoli factitabant. Fortes fuere in bello, non molles in fericis. Si filius es apostolorum & prophetarum: & tu fac similiter. Vendica tibi nobile genus similibus moribus: quod nõ aliunde nobile, quàm morum ingenuitate, & fidei fortitudine fuit. Per hãc vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones. Hoc chirographum paternę tuæ hæreditatis, quod tibi euoluimus, vbi inspicias portionem substantiæ quæ te contingit. Induere fortitudinem, & hęreditasti. Posside fidem, posside pietatem, posside sapientiam, sed sapientia sanctorum ipsa est timor domini, & habes quod tuum est. Habes sine defraudatione integrũ paternum fundum. Preciosissimus fundus virtus est. Bonus fundus humi- D litas, in qua omne ædificium spirituale constructum crescit in templum sanctum in domino. Per hanc nonnulli possedere etiam portas inimicorum. Quæ enim virtutum æquè potest dæmonum debellare superbiam, tyrãnidem hominum? Cæterum cum omni indifferenter personæ hæc sit quædam turris fortitudinis à facie inimici: nescio quo pacto tamen vis eius maior in maioribus, & in clariorib⁹ clarior cõprobatur. Nulla splendidior gemma in omni præcipue ornatu summi pontificis. Quo enim celsior cæteris, eo humilitate apparet illustrior & seipso. Arguar forsitan ꝙ non satis primis explicitis partibus, in secũdas nescio quomodo stylus excurrerit: describere inchoãs qualem te oporteat esse, cũ necdum quis sis, plenius expressisset. Credo erubescẽs in summo positum apice videri hominem nudum, festinauit induere insignibus suis. Absque his nempe eo deformior, quo illustrior pares. Nunquid potest abscondi ciuitatis supra montem positæ desolatio: aut latẽre fumus lucernæ extinctæ super candelabrũ? Simia in tecto, rex fatuus in solio sedens. Et nunc audi canticum meum, & quidem minus suaue, sed salutare. Mõstruosa res gradus summus, & animus infimus: sedes primã, & vita ima: lingua magniloquã, & manus ociosa: sermo multus, & fructus nullus: vultus grauis, & actus leuis: ingens auctoritas, & nutans stabilitas. Admoui speculum: fœdus se in eo vultus agnoscat: tu tuum gaude dissimilem inueniri. Inspice tamen E & tu, ne forte & si sit vnde merito placeas tibi: etiam in quo debeas displicere, non desit. Volo glorieris testimonio conscientiæ: sed non minus vt eodem ipso humilieris. Rara vox: Nihil mihi conscius sum. Cautior in bonis ambulas, si & mala non lateant. Quamobrem, vt dixi, noueris te, vt inter angustias quæ non desunt, fruaris conscientiæ bono. Magis autem vt scias quid desit tibi. Nam cui non desit? Omnia illi desunt, qui nil sibi deesse putat. Quid si summus pontifex sis? Nunquid quia summus pontifex, ideo summ⁹? Infimum noris esse, si summum putas. Quis summus? Cui addi nõ possit. Grauiter erras si te illum existimes. Absit. Non tu de illis es qui dignitates virtutes putãt. Tibi ante experta virtus quàm dignitas fuit. Augustis relinquito illam sententiam, aliisque qui diuinis coli honoribus non timuerunt: verbi gratia Nabuchodonosor, Alexandro, Antiocho, Herodi. Tu vero cõsidera non consummatione summum te dici, sed comparatione. Nec me putes comparationem dicere meritorum, sed ministeriorum. Sic te existimet homo, vt ministrum Christi: & quod absque præiudicio sanctitatis cuiuspiam dixerim, summum planè inter ministros. Aliàs niti te ad summũ velim, non putare summum, aut velle putari antequam sis. Nam quomodo proficis, si iam sufficis tibi? Non sit proinde tibi aut pigrum vestigare quod desit, aut fateri quod desit verecundũ. Loquere & tu voce antecessoris tui: Nõ quòd F iam acceperim, aut iã perfectus sim. Et rursum: Ego me non arbitror comprehendisse. Hæc scientia sanctorum: hæc longe ab illa quæ inflat. Hanc qui apponit, apponit & dolorem. Sed dolorẽ hunc nemo vnquam subterfugit. Est quippe medicinalis dolor, per quẽ stupor ille lethalis animi duri & impœnitentis excluditur. Et ideo sapiens, qui dicere potuit: Et dolor meus in conspectu meo semper. Nunc iam repetendæ reliquiæ, si quæ sunt, loci illius à quo pauloante diuertimus. Age indagemus adhuc diligentius qui sis, quam geras videlicet pro tẽpore personam in ecclesia dei. Quis es? Sacerdos magnus, summus põtifex. Tu princeps episcoporum, tu hæres apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noë, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus. Tu es cui claues traditæ, cui oues creditæ sunt. Sunt quidem & alij cœli ianitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quãto & differentius vtrunque præ cæteris nomen hæreditasti. Habent illi sibi adsignatos greges, singuli singulos, tibi vniuersi crediti, vni vnus. Nec modo ouium, sed & pastorum tu vnus omnium pastor. Vnde id probem quæris? Ex verbo domini. Cui enim nõ dico episcoporum, sed etiam apostolorum sic absolute & indiscrete totæ cõmissæ sunt oues? Si me amas Petre, pasce oues meas. Quas? illius vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certi rẽ-

Marginal references: Ibidem. — 2.Cor.11.e — Psal.138.c — Gala.6.d — 1.Cor.10.b (1.Cor.15.b) — 1.Cor.3.b — Mat.19.d (Mat.28.d) — Gene.24.g — Luca.14.f — Psal.44.a — Ephe.6.d — Psal.149.b — Iaco.4.d — Luca.12.f — Heb.11.f — Prouerbia. — 1.Cor.4.a — Psal.38.a — Philip.3.c — Psal.37. — Ioan.21.

G gni? Oues meas, inquit. Cui non planum, non designasse aliquas, sed adsignasse omnes? Nihil excipitur vbi distinguitur nihil. Et forte præsentes cæteri condiscipuli erant, cum committens vni, vnitatem omnibus commendaret in vno grege & vno pastore, secundū illud: Vna est columba mea, formosa mea, perfecta mea. Vbi vnitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectioné nō habent, sed diuisionem, recedétes ab vnitate: inde est ꝙ alij singuli singulas sortiti sunt plebes, scientes sacramentum. Deniq; Iacobus qui videbatur columna ecclesiæ, vna contentus est Hierosolyma, Petro vniuersitatem cedens. Pulchrè vero ibi positus est suscitare semen defuncti fratris, vbi occisus est ille. Nā dictus est frater domini. Porro cedente domini fratre, quis se alter ingerat Petri prærogatiuæ? Ergo iuxta canones tuos alij in partem solicitudinis, tu in plenitudinem potestatis vocatus es. Aliorum potestas certis arctatur limitibus, tua extenditur & in ipsos qui potestatem super alios acceperunt. Nónne si causa extiterit, tu episcopo cœlum claudere, tu ipsum ab episcopatu deponere, etiam & tradere satanæ potes? Stat ergo inconcussum priuilegium tuū tibi tam in datis clauib⁹, quàm in ouibus cōmédatis. Accipe aliud quod nihilo minus prærogatiuam cōfirmat tibi. Discipuli nauigabant, & dominus apparebat in littore: quódque iucundius erat, in corpore rediuiuo. Sciens Petrus quia dominus est, in mare se misit, & sic venit ad ipsum, aliis H nauigio peruéniétibus. Quid istud? Nempe signum singularis pōtificij Petri, per quod nō nauem vnam, vt cæteri quiq; suam, sed seculū ipsum susceperit gubernandum. Mare enim seculū est: naues, ecclesiæ. Inde est ꝙ altera vice instar domini gradiens super aquas, vnicū se Christi vicariū designauit, qui non vni populo, sed cūctis præesse deberet. Siquidé aquę multæ, populi multi. Ita cum quisq; cæterorū habeat suam, tibi vna cōmissa est grandissima nauis facta ex omnibus ipsa vniuersalis ecclesia toto orbe diffusa. En quis es. Sed noli obliuisci etiā quid. Nā & ego non sum oblitus id me promisisse repetiturum in opportunitate. Quàm opportune cū eo quis es, etiam quod ante eras, consideras? Quid dico eras? Et nunc es. Quid desinas intueri, quod nō desisti esse? Vna sane cōsideratio, quid fueris, & quid sis. Nam quis sis factus, altera. Non oportet vt ista extundat illam in scrutinio tui. Es enim (vt dixi) adhuc quod eras: & non minus hoc es, q̃ quod factus es post, forte & magis. Deniq; illud natus es, mutatus hoc, non in hoc mutatus. Non reiectum illud, sed istud adiectum. Tractemus vtrūq; simul. nam vt præfatum me memini, collatæ ex inuicé ambæ res vtiliores fient. Dixi supra cōsiderāti quid sis, naturam occurrere qua es homo: nam homo natus es. Porro percūctanti quis, personæ respondebitur nomen, quod est episcopus: quod quidem factus, non natus es. Quid tibi horū videtur ad purum esse tui, & ad te principa- I lius pertinere? qđ fact⁹, an qđ natus? Nónne quod natus? Hoc ergo consulo consideres maxime, quod maxime es, hominé videlicet, quod & natus es. Nec modo quid natus, sed & qualis natus, oportet attendas, si non vis tuæ cōsiderationis fructu & vtilitate fraudari. Tolle proinde nūc hæreditaria hæc perizomata ab initio maledicta. Dirumpe velamé foliorum celantium ignominiam, non plagam curantiū. Dele fucum fugacis honoris huius, & malè coloratæ nitorem gloriæ, vt nudè nudum cōsideres, quia nudus egressus es de vtero matris tuæ. Nunquid infulatus? nunquid micās gemmis, aut floridus sericis, aut coronatus pēnis, aut suffarcinatus metallis? Si cuncta hæc veluti nubes quasdam matutinales velociter transeuntes, & cito pertrāsituras dissipes & exsuffles à facié considerationis tuæ, occurret tibi homo nudus, & pauper, & miser, & miserabilis, homo dolens ꝙ homo sit, erubescens quòd nud⁹ sit, plorās ꝙ natus sit, murmurās quòd sit. Homo natus ad laborem, non ad honorem. Homo natus de muliere, & ob hoc cum reatu: breui viués tempore, ideóque cum metu: repletus multis miseriis, & propterea cum fletu. Et vere multis, quia coporis & animæ simul. Quid enim calamitate vacat nascéti in peccato, fragili corpore, & méte sterili? Vere ergo repletus, cui infirmitas corporis, & fatuitas cordis cumulatur traduce sordis, mortis addictione. Salubris copula, vt cogitans te summum pontificem, attédas pariter vilissimum cinerem non fuisse, sed esse. Imitetur cogitatio naturam, imitetur & quod dignius est, auctorem naturæ, summa imáque cōsocians. Nónne natura in persona hominis vili limo vitæ spiraculum colligauit? Nónne auctor naturæ in sui persona verbum limúmque contemperauit? Ita tibi sume formā tam de nostræ concretione originis, q̃ de sacramento redemptionis, vt altus sedens, nō alta sapiens sis, sed humilia de te sentiens, humilibúsque consentiens. Proinde si consideras quātus es, cogita etiam qualis, & maxime. Hæc te sane consideratio tenet in te, nec à te auolare sinit, nec ambulare in magnis neq; in mirabilibus super te. (In te cōsistito.) Nō infra deiici, non attolli supra, non euadere in longius, non extendi in latius. Tene medium, si nō vis perdere modum. Locus medius tutus est. Medium sedes modi, & modus virtus. Omnem extra modum habitationem, sapiens exilium reputat. Propterea non est illi habitare in longo, quòd vltra modum sit: sed nec in lato quidem, quòd extra sit: porro nec in alto vel imo, quòd alterum supra, alterum infra sit. Denique & lōgitudo exterminiū habere solet, & dilatatio scissuram, & altitudo ruinam, & profundum absorptionem. Dico hæc planius, ne me putes ea loqui quæ apostolus cōprehendere hortatur cum omnibus sanctis, lōgitudinem, latitudiné, sublimitatem, & profundum: quod alterius erit & disputationis & temporis. Nunc auté longum dico, cum sibi homo lōgiorem promittit vitam. Latum, cū in superfluas animus distenditur curas. Altum, cum de se plus pręsumit. Profundum, cum se plus deiicit. Qui ergo longa sibi metitur tépora, nónne vere ingreditur iter exterminij, trāsiés vitę terminos productiori solicitudine? Inde est quòd homines in præsentia sese exules per obliuionem, in alia per inané solicitudinem migrant secula, non profutura, imò nec futura. Similiter animus distectus in multa, multis laceretur curis necesse est. Némpe immoderata extésio extenuationem, & extenuatio nimia scissionem facit. Iam vero alta præsumptio quid nisi ruinosa præcipitatio est? Legisti nanque: Ante ruinam exaltatur cor. Quid è regione nimię pusillanimitatis deiectio, nisi desperata quædam absorptio est? In hanc fortis non deiicietur. Prudens, longioris vitæ non abducetur incerto. Modestus moderabitur curas, temperabit à superfluis, non deerit necessariis. Porro iustus altiora se non præsumet, sed loquetur cum iusto: Si iustus fuero, non leuabo caput. Tu ergo in hac consideratione tui caute ambules, & tota æquitate verseris, vt nec plus vero tibi tribuas, nec plus iusto parcas. Porro plus vero tribuis, non modo arrogando tibi quod non habes bonum, sed & quod habes, adscribendo. Vigilanter discerne qualis ex te, & qualis sis dono dei, & nō sit in spiritu tuo dolus. Erit autem vbi fideliter partiés, tua tibi, & quæ sunt dei, deo sine fraude resignes. Ex te mala, bona à domino esse, persuasum tibi non ambigo. Sane inter considerandū qualis sis: etiam qualis fueris, ad memoriam reuocandum. Conferenda posteriora prioribus. Profecerísne in virtute, in sapientia, in intellectu, in suauitate morum: an ab his forte (quod absit) defeceris. Patientior sis an impatientior solito, iracundior leniórne, insolentior an humilior, affabilior an austerior, exorabilior an difficilior, pusillior animo an magnanimior, serius magis an plusculū dissolutus, timoratior an forte fidétior q̃ oportet. Quàm latus tibi patet campus in hoc genere considerandi? Memoror ego pauca, veluti quędā seminaria proferens: nō tamen ipse serens, sed dans semen serenti. Oportet innotescat tibi zelus tuus, clementia tua, discretio quoq; moderatrix earundem virtutum, qualis videlicet in donandis iniuriis, qualis sis in vlciscendis, quàm in vtroque prouidus modi, loci, temporis obseruator. Prorsus consideranda tria hęc in vsu virtutum harum: ne non sint virtutes si pręter hæc reperiantur. Nempe eiusmodi non natura virtutes, sed vsus facit. Nam ex se indifferentes esse noscuntur. Tuum est aut abutendo & confundendo facere vitia: aut bene ordinatéque vtendo, virtutes. Solent discretionis oculo caligante alterutrum sibi præripere loca, terminos occupare. Porro caliginis duæ sunt causæ, ira, & mollior affectus. Is judicij censuram eneruat, illa præcipitat. Quomodo enim ab altero non periclitetur, aut pietas clementiæ, aut zeli rectitudo? Turbatus præ ira oculus, cleméter nil intuetur: suffusus fluxa quadam & muliebri mollitie animus, rectum non videt.

Non

Canti.6.c — Gala.2.b — Ioan.21.b — Iob.1.d — Iob.5.b — Iob.14.a — Psal.130.a — Ephe.3.d — Prou.16.d — Iob.10.d — K — L — M

A Non eris innocens, si aut punias eum cui forte parcēdum esset, aut parcas ei qui fuerat puniēdus. In tribulationib' quoque qualem te inueneris, nolo dissimules. Si cōstantē in tuis, cōdolentē in alienis, gaude. Recti cordis hoc. E regione peruersissimi, si cū in propriis deprehendaris fortasse impatiēs, minime in alienis tamen cōpatiens sentiaris. Quid in prosperis? nihilne est quod considerationem solicitet? Est vtiq;, si diligēter attendas quàm rarus semper extiterit qui non vel modice in prosperitate animum relaxauerit à sui custodia & disciplina. Quando hoc incautis non fuit ad disciplinā, quod ignis ad ceram, quod solis radius ad niuem vel glaciem? Sapiens Dauid, sapiens Salomon fuit: sed blandientibus nimis secundis rebus alter ex parte, alter ex toto desipuit. Magnus qui incidens in aduersa, non excidit vel parū à sapientia. Nec minor cui præsens felicitas si arrisit, nō irrisit. Quāquam facilius inueneris qui sapientiam retinuerunt contraria sibi fortuna, q̃ qui propitia non perdiderūt. Preferendus ille & magnus est, cui inter prospera saltem risus indecentior, aut sermo insolētior, aut immoderatior cura vestis vel corporis nō irrepsit. Et si rectè sapiēs hortatur sapientiam scribi in ocio: *Eccli.38.c* cauendum & in ocio ocium est. Fugiēda proinde ociositas, mater nugarum, nouerca virtutum. Inter seculares nugæ, nugæ sunt: in ore sacerdotis, blasphemiæ. Interdum tamen si incidant, ferendæ fortassis, referendæ nūquā. Magis interue-
B niendum caute & prudēter nugacitati. Prorumpēdum sane in serium quid, quod non modo vtiliter, sed libēter audiant, & supersedeant ociosis. Consecrasti os tuum euangelio: talibus iam aperire illicitum, assuescere sacrilegum est. Labia sacerdotis, ait, custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore eius: *Mala.2.b* non nugas profectò vel fabulas. Verbum scurrile quod faceti vrbanive nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore: procul & ab aure relegandum. Fœde ad cachinnos moueris, fœdius moues. Porro detrahere aut detrahentem audire: quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim. De auaritia non est quòd tuum fatigem intuitum, cū pecuniam tanquam paleam dicaris habere. Non prorsus, non est quòd pro illa timeatur à iudiciis tuis. Sed est quod nō minus sæpe, nec noxiè minus insidiari iudicātibus solet: de quo maxime quid in tua lateat cōscientia, latēre te nolim. Quid illud sit quæris? Acceptio personarum. Non parui te reum peccati existimes si facies peccatorum sumis, & nō potius causas iudicas meritorum. Est item vitium cuius si te immunē sentis, inter omnes quos noui ex his qui cathedras ascenderunt, sedēbis me iudice solitarius: quia veraciter singulariterque leuasti te supra te, iuxta Prophetam. *Thre.3.d* Facilitas credulitatis hæc est: cuius callidissimæ vulpeculæ, magnorum neminem comperi satis cauisse versutias. Inde eis ipsis pro nihilo iræ multæ, inde innocentium frequens addictio, inde præiudicia in absentes.

C Gratulor autem tibi (nec enim assentationis apud te vereor incurrere notam) gratulor, inquam, præsidere te vsq; adhuc absque horum omnium querela multa: an & sine culpa, tu videris. Nunc ad ea quæ sub te sunt, cōsideratio intendenda. At alterius principij hoc: siquidem tuis occupationibus sermo breuior competentior est.

De Consideratione Liber tertius.

Finis superioris libri, huic principium ponit. Itaque iuxta promissum illius consideranda quæ sub te sunt. Quænam sint illa, non est quòd à me quærendum putes, sacerdotum optime Eugeni, rectius fortasse quæ non sint quæras. Orbe exeundum ei qui forte volet explorare quæ non ad tuam pertinent curam. Parentes tui destinati sunt nō aliquas regiones, sed ipsum debellaturi orbē. Ite in orbem vniuersum, dictum est illis. *Mar.16.d* Ipsi vero vendentes tunicas, emēre gladios, ignitū eloquium, & spiritū vehemētem, arma potentia deo. Quò non peruenerunt victores inclyti, filij excussorū? Quò non sagittæ potentiū acutæ cum carbonibus desolatoriis? *Psal.119.a* Et quidem in omnem terrā exiuit sonus eorū, & in fines orbis terræ verba eorū. *Psal.18.a* Penetrabāt & incēdebant verba illa incēsa igni, quē dominus misit in terrā. *Luca.12.f* Occūbebāt strenuissimi bellatores, sed non succumbebant: triūphabant & mortui. Nimis confortatus est principatus eorum: *Psal.138.d* constituti sunt principes super omnem terrā. *Psal.44.d* Eis tu successisti in hæreditatem. Ita tu hæres, & orbis hæreditas. At quatenus hęc portio D te contingit, aut contigerit illos, id sobria cōsideratione pēsandum. Non enim per omnē reor modum, sed sane quadātenus (vt mihi videtur) dispensatio tibi super illum credita est, non data possessio. Si pergis vsurpare & hanc, cōtradicit tibi qui dicit: Meus est orbis terræ, & plenitudo eius. *Psal.49.b* Non tu ille, de quo propheta: Et erit omnis terra possessio eius. Christus hic est, qui possessionem sibi vendicat & iure creationis, & merito redēptionis, & dono patris. Cui enim alteri dictū est: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatē tuam, *Psal.2.b* & possessionem tuam terminos terræ? Possessionem & dominium cede huic, tu curam illius habe. Pars tua hæc, vltra ne extendas manum. Quid inquis? Non negas præesse, & dominari vetas? Plane sic. Quasi non bene præsit, qui præest in solicitudine. Nūquid non & villa villico, & paruus dominus subiectus est pædagogo? Nec tamen villæ ille, nec is sui domini dominus est. Ita & tu præsis vt prouideas, vt consulas, vt procures, vt serues. Præsis vt prosis, præsis vt fidelis seruus & prudens, quē constituit dominus super familiā suam. *Matt.24.d* Ad quid? Vt des illis escam in tempore. Hoc est, vt dispēses, non imperes. Hoc fac, & dominari ne affectes hominum homo, vt nō dominetur tui omnis iniustitia. *Psal.118.s* At satis superq; id intimatum supra, cum quis sis disputaretur. Addo tamen & hoc: nam nullum tibi venenum, nullum gladium plus formido, quàm libidinē dominādi. Certe vt multum tibi tribuas, si E multum deceptus nō es, nil te existimes plus accepisse à magnis apostolis. Recordare nunc vocis illius: Sapientibus & insipientibus debitor sum. *Roma.1.d* Et si non indebitā tibi ipsam censes, hoc quoque simul memento, debitoris molestum nomē seruienti potius quàm dominādi congruere. Seruus in euangelio audit: Quantum debes domino meo? *Luca.16.b* Ergo si te agnoscis sapientibus & insipiētibus non dominatorem, sed debitorem: curādum summopere tibi, & tota vigilantia considerandum, quomodo & qui non sapiunt sapiant, & qui sapiunt non desipiant, & qui desipuere resipiscant. At nullum genus insipientiæ, infidelitate (vt sic loquar) insipiētius. Ergo & infidelibus debitor es, Iudæis, Græcis, & Gentibus. *Roma.1.b* Interest proinde tua dare operam quam possis, vt increduli conuertantur ad fidem, cōuersi non auertantur, auersi reuertantur: porrò peruersi ordinentur ad rectitudinem, subuersi ad veritatē reuocentur: subuersores inuictis rationibus conuincantur, vt vel emendentur ipsi, si fieri potest: vel si non, perdant auctoritatem facultatémque alios subuertendi. Non omnino & ab hoc insipientium genere pessimo tibi dissimulandum. Dico autem hæreticos schismaticósq;: nam hi sunt subuersi & subuersores, canes ad scissionem, vulpes ad fraudem. Erunt, inquam, huiusmodi maxime tuo studio aut corrigendi, ne pereant, aut ne perimāt coërcendi. Esto, de Iudæis excusat te apostolus, habent terminum suum, qui præueniri nō F poterit. Plenitudinem gentium præire oportet. *Roma.11.c* Sed de ipsis gentibus quid respondes? Imò quid tua consideratio respondet tibi percūctanti sic? Quid visum est patribus ponere metam euangelio, verbum suspēdere fidei donec infidelitas durat? Qua ratione putamus subsistit velociter currens sermo? *Psal.147.a* Quis primus inhibuit hunc salutarem cursum? Et illis causa forte quam nescimus, aut necessitas potuit obstitisse. Nobis quæ dissimulandi ratio est? Qua fiducia, qua cōsciētia Christum non vel offerimus eis qui nō habent? An veritatem dei in iniustitia detinemus? Et quidē quandoque perueniat gētium plenitudo necesse est. *Roma.11.e* Expectamus vt in eas incidat fides. Cui credere casu contigit? Quomodo credent sine prædicante? *Roma.10.c* Petrus ad Cornelium, Philippus ad Eunuchum, *Acto.8. & 10.c* missi sunt: & si exemplum recentius quærimus, Augustinus à beato Gregorio destinatus est formam fidei tradere Anglis. Et de his tu ita tecum. Ego addo & de pertinacia Græcorum qui nobiscum sunt & nō sunt, iuncti fide, pace diuisi. Quanquam & in fide ipsa claudicauerint à semitis rectis. Et item de hæresi, quæ clam pene vbique serpit apud aliquos, sæuit palam. Nam paruulos ecclesiæ passim & publice deglutire festinat. Quæris vbi sit hoc? Vestri qui terrā Austri tam sæpe visitāt, ecce hi sciunt, & possunt dicere tibi. Eunt & redeunt per medium illorum, aut transeunt secus: sed quid boni adhuc cum illis egerint, necdum audiuimus. Et forsitan

Gaudiuissemus, nisi præ auro Hispaniæ salus populi viluisset. Tuum est & plagæ huic remedium prouidere. Sed est insipientia, quæ ipsam quoque iam propemodum stultam fecit sapientiam fidei. Quomodo & ecclesiam catholicam penè totam hoc virus infecit? Nam dum & in ipsa quique quæ nostra sunt quærimus, fit vt inuicem inuidentes, inuicem prouocãtes exerceamur ad odia, animemur ad iniurias, armemur ad lites, cauillemus ad dolos, feramur ad detractiones, prorumpamus ad maledicta, opprimamur à fortioribus, opprimamus infirmiores. Quàm digne & laudabiliter occupatur meditatio cordis tui aduersus tã pestilens insipiẽtiæ genus, quod corpus Christi (quæ est multitudo credentiũ) occupasse consideras. O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torquens omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebrius negociis eius. An non limina apostolorũ plus iam ambitio quàm deuotio terit? An non vocibus eius vestrum tota die resultat palatium? An non quæstibus eius tota legũ canonumq; disciplina insudat? An non spoliis eius omnis Italica inhiat inexplebili auiditate rapacitas? Quid ita tua ipsius spiritualia studia non saltem intercidit, sed abscidit? Quotiens sancta ac fœcunda tua abortiri ocia fecit inquietum & inquietãs malum? Aliud est quòd ab oppressis appellatur ad te, aliud autem quòd ambitio in ecclesia per te regnare molitur. Nec deesse illis, nec huic aliquatenus adsentire oportet. Quàm vero inique fouetur illa, spernuntur illi? vtrisque tamẽ debitor es, illis vt erigas, istis vt reprimas. Et quoniam incidit de appellationibus, prosequi aliquatenus non erit ab re. Magno in his & pio opus intuitu est, ne quod magna fuit necessitate prouisum, male vtendo reddatur inutile. Mihi videtur & in multam posse eas deuenire perniciem, si non summo moderamine actitentur. Appellatur de toto mundo ad te, id quidem in testimonium singularis primatus tui. At tu, si sapis, non primatu gaudebis, sed fructu. Apostolis dictum est: In hoc nolite gaudere, quòd spiritus subiiciũtur vobis. (*Luc. 10. c*) Appellatur ad te, vt dixi, & vtinam tam fructuose quàm necessarie. Vtinã cum oppressus clamat, sentiat oppressor, & non superbiat impius vnde incenditur pauper. Quid tam decorum, vt ad inuocationẽ tui nominis oppressi effugiãt, versuti nõ refugiãt? Quid è regione tã peruersum, tam recti alienũ, vt lætetur qui malum fecit, & qui tulit, inaniter fatigetur? Inhumanissime non moueris erga hominem cui illatæ iniuriæ cumulauere dolorem, & labor itineris, & damna expensarum: sed nihilo minus ignauissime in illum non moueris, qui huic tot calamitatum partim auctor, partim extitit causa. Euigila homo Dei cum hæc contingunt, moueatur miseratio, moueatur & indignatio tua. Alteram læso, alteram lædenti debes. Consoletur ille damnorum resarcitu suorum, satisfactione iniuriarum, fine calumniarum: cum isto ita agatur, vt pœniteat fecisse quod non timuit facere, & nõ de pœnis innocẽtis rideat. Arbitror idem debere pati illum qui sine causa forte appellauit. Formulam hanc iustitiæ præfigit tibi & diuinæ incõmutabilis ratio æquitatis, & ni fallor, ipsa appellationũ lex, vt illicite vsurpata appellatio nec prosit appellanti, nec appellato obsit. Vt quid enim frustra fatigatus sit homo? Quàm plenũ iustitiæ, vt sese potius læserit qui voluit proximũ? Appellasse inique, iniquum est: inique & impune, iniquarũ appellationum fomes. Iniqua autẽ omnis appellatio, ad quã iustitiæ inopia nõ coëgit. Appellare, non vt graues, sed si graueris, licet. Appellandum à sentẽtia. Ante sententiã improbe omnino, nisi ob manifestum grauamẽ, præsumitur appellatio. Qui igitur nõ grauatus appellat, liquet quia aut grauare intendit, aut tempus redimere. Non est autem suffugium appellatio, sed refugium. Quantos nouimus appellasse pulsatos, quò interim liceret, quod nũquã licet? Nõnullis etiam quoad vixerũt licuisse appellationis suffragio nefaria scimus: verbi gratia incestum, adulterium. Quale est hoc, turpitudini patrocinari, quod vel maxime formidari à turpibus oportebat? Quousq; murmur vniuersæ terræ aut dissimulas, aut nõ aduertis? Quousq; dormitas? quousq; non euigilat cõsideratio tua ad tantã appellationũ cõfusionẽ atq; abusionẽ? Præter ius & fas, præter morẽ & ordinẽ fiunt. Non locus, non modus, non tempus, nõ causa discernitur, aut persona. Præsumuntur leuiter passim, plerunque & nequiter. Volentes malignari nõnne his potissimũ terreri solebant? Nunc terrori ipsi ex his magis fiunt, atque id bonis. Antidotum versum in venenũ, nõ mutatio dexteræ excelsi hæc. Appellantur boni à malis, vt non faciant bona: & supersedent à voce tonitrui tui formidantes. Denique appellantur episcopi ne illicita audeant matrimonia soluere vel prohibere. Appellantur ne rapinas, ne furta, ne sacrilegia & quæ eiusmodi sunt, punire vllatenus vel cohibere præsumant. Appellantur ne indignas & infames personas à sacris officiis beneficiisve repellere seu amouere queant. Quod tu inuenis remedium morbo huic, ne quod repertum ad remedium fuit, reperiatur ad mortem? Zelatus est dominus domũ orationis factam speluncam latronum. (*Matt. 21.*) Tu eius minister dissimulas miserorum refugium datum arma iniquitati. Videas præcipi passim partes oppressorum, & prorumpere ad appellandum non tam grauatos quàm grauare volentes. Quid hoc mysterij? Tuum est considerare, non meum commentari istud. Et cur, inquis, male appellati non veniunt ostensuri suam innocentiam, malitiam conuicturi? Dico quod dicere ad hoc solent. Nolumus vexari frustra. In curia esse qui procliuius faueant appellantibus, foueant appellationes. Sessuris Romæ, domi sedere satius. Fateor me non omnino decredere his. Quem das mihi in tam crebris appellationibus quæ hodie fiunt, qui pro expensis itineris vel nummum restituerit illi quem forte appellarit? Mirum vero si ita omnes & appellantes iusti, & appellati rei vestro examine inuenti sunt. Diligite, inquit, iustitiam, qui iudicatis terram. (*Sapien. 1. a*) Parum est iustitiam tenere, nisi & diligas. Qui tenent, tenent: qui diligunt, zelantur. Amator iustitiæ inquirit iustitiam, & prosequitur eam: porro omnem iniustitiam persequitur. Nihil tibi & illis qui appellationes venationes putãt. Pudet elogij quod apud ethnicos iam vertitur in parabolã: Duos nouimus ceruos pingues. Vt mitius loquar, plus facetię quàm iustitiæ hic. Tu si amas iustitiam, appellationes non affectas, sed sustines. Veruntamen quid emolumenti adfert ecclesiis dei tua vnius hominis iustitia, vbi sententia præualet aliter affectorum? At istud loci illius erit, cum cœperint versari quæ circa te sunt. Nunc vero non te existimes ociose vacare considerationi huic, qua appellationes ad legitimum, si fieri potest, reuoces vsum. Et si hinc mea quæratur vel potius curetur sententia, dico appellationes vt non contemnendas, sic nec vsurpandas omnino. Porro horum quid insolẽtius censeam, haud facilè dixerim, nisi quòd vsurpatio quandam videtur inducere cõtemptus necessitatẽ, ac per hoc forte acrius insectãda, quæ amplius nocet. Aut non vere nocẽtior est mala in se, in partu peior? Nónne ipsa est quæ ipsum ius quoque naturæ aut extenuat aut exterminat? Nam sæpe rebus etiam preciosissimis precij gratiam non modo demit, sed adimit. Quid sacramentis acceptius? Vsurpata tamen ab indignis, indignéve tractata, minime acceptãtur. Magis habent damnationem, quia debitam venerationem non habent. Fateor grande & generale mũdo bonum esse appellationes: idque tam necessariũ, quàm solem ipsum mortalibus. Reuera quidã sol iustitiæ est, prodens ac redarguens opera tenebrarum. Prorsus fouendæ & manutenendæ sunt, sed quas extorsit necessitas, nõ calliditas adinuenit. Vsurpatoriæ sunt huiusmodi omnes, non subuenientes in necessitate, sed opitulantes iniquitati. Quidni veniant in contemptum? Quanti vt talibus quoque deferrent, etiam de proprio cessere iure, ne longo & casso itinere fatigarentur? Plures tamen sua amittere nõ ferentes, appellationes minus opportunas, & cessa nomina importunius cõtempserunt. Dico aliquid quod ad rem pertinet, exempli causa. Quidam sibi publice desponsauerat vxorem: adest dies celebris nuptiarum. Parata omnia, inuitati multi. Et ecce homo concupiscẽs vxorem proximi sui, in vocẽ appellationis inopinatæ prorumpit: affirmans sibi traditam prius, suam potius esse debere. Stupet sponsus, hærent omnes, sacerdos non audet progredi, frustratur omnis apparatus ille, descendit quisque in domum suam, suam cœnam manducaturus: sponsa à mensa & thalamo spõsi suspenditur, quousque Roma reditũ est. Parisius cõtigit hoc, nobili Galliarũ ciuitate, sede Regia. Rursum in ciuitate eadem quidam sibi desponsata vxore diẽ constituit nuptiarum. Interim emergit calumnia: dicentibus

A quibusdam non debere coniungi. Ad iudicium ecclesiæ causa delata est, sed non expectata sententia, appellatum est sine causa, sine grauamine, solo frustratoriæ dilationis intuitu. At ille siue perdere quæ pararat, siue dilectæ tã diu frustrari cõsortio nolens, nihilo minus quod proposuerat, contempta siue dissimulata appellatione peregit. Quid illud quod in Altisiodorensi ecclesia nuper à quodã adolescentulo præsumptum est? Nempe defuncto sancto episcopo, volẽtibus clericis alium (vt moris est) eligere sibi, interuenit ille appellans, & vetãs ne fieret quousq; isset & redisset ab vrbe. Cui tamen appellationi nec ipse detulit. Nam cum videret se contemni, tanquam qui irrationabiliter appellasset, accitis quos potuit sibi, tertia die post factã ab aliis electionem, fecit suam. Cum itaque ex his & innumeris talibus liqueat non ex contemptu gigni vsurpationem, sed ex vsurpatione cõtemptum: videris tu quid sibi velit ꝙ zelus vester adsidue penè vindicat illum, istam dissimulat. Vis perfectius coërcere contemptum? Cura in ipso vtero pessimæ matris præfocari germen nequam: quod ita fiet, si vsurpatio digna animaduersione mulctetur. Tolle vsurpationem, & cõtemptus excusationem nõ habet. Porro inexcusabilitas ausum explodet. Nõ sit proinde vsurpator, & contemptor nullus erit, aut admodum rarus. Bene facis tu ꝙ appellationũ negato suffragio, imò suffugio, multa remittis negocia ad cognoscẽtes, vel qui noscere citius possunt. B Vbi enim certior ac facilior notio, ibi decisio tutior expeditiórque esse potest. Quàm plenum gratiæ, ꝙ multorum quoque per hoc & laborib⁹ parcis, & sumptibus. At quibus sic credas, id tibi omnimodis attendendum. Poteram multa de eodem vtiliter addere his, sed memor propositi mei, contẽtus interim occasionem dedisse, ad alia transeo. Et primum quod occurrit, minime transeundum reor. Præes, & singulariter. Ad quid? Eget tibi dico cõsideratione. Nunquid vt de subditis crescas? Nequaquã, sed vt ipsi de te. Principẽ te constituerunt, sed sibi, non tibi. Alioquin quo pacto te reputas superiorem his à quibus beneficium mendicas? Audi dominum: Qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. *Luc.22.c* At istud de his qui foris sunt. Quid ad nos? Tu id mẽdaciter diceris, si non tam beneficus esse quàm beneficis præesse intẽdas. Parui deiectíque animi est, de subditis non profectum quærere subditorũ, sed quæstũ proprium. In summo præsertim omnium nihil turpius. Quàm pulchre magister gentium parentes filiis, non filios debere censuit thesaurizare parẽtibus. *2.Cor.12.c* Non mediocris gloriæ vox illa identidem ipsius: Nõ requiro datum, sed fructũ. *Philip.4.d* At iam transeamus & hinc, ne quis moram in his meam, auaritiæ in te notam interpretetur: quæ quàm longè à te sit, in libro secundo testatus sum: sciens quãta & in quanta tua necessitate respueris. Ad te proinde scripserim ista, non propter te. Nẽpe quod tibi scribitur, soli prodesse non decet. C Hic locus auaritiam carpit, à quo vitio immunis satis tua opinio est: an & opus, tu videris. Vidimus tamen (vt oblata à pauperibus taceã, quæ tangere non acquiescis) Germanicos detinuisse saccos, sed precio, nõ massa. Argentum reputatum est fœnum: summarij non leuati sarcinis, onusti nihilo minus repatriant vel inuiti. Noua res. Quando hactenus aurum Roma refudit? Et nunc Romanorũ consilio id vsurpatum non credimus. Duo venerunt, ambo locupletes, & ambo rei. Siquidem vnus Moguntinus, Coloniẽsis alter. alteri gratia gratis reddita est: alter indignus credo cui gratia redderetur, audiuit, Cum quali veste intrasti, cum tali egredieris. O vocem magnificam! vocem prorsus apostolicę libertatis! *Act.8.d* Quid minus ab illa hæc habuit: Pecunia tua tecum sit in perditionem? Nisi quòd in illa plus zeli, in ista plus modestiæ sonuit. Quid ille de transmarinis partibus, penè à finibus terræ, terra & mari currens pro episcopatu, suis & alienis facultatibus rursus emẽdo? Iã enim emerat prius. Tulit multa, sed retulit, non omnia tamen. Incidit miser in manus alias, accipere quàm dare potentiores. Bene fecisti tuas in vtroque seruans innoxias, nec imponere scilicet ambitioso, nec supponere iniquo mammonæ acquiescẽs. Nõ sic à paupere episcopo continuisti, dans quod daret, ne immunificus notaretur. Accepit clam, quod palam dedit. Sic de tuo sacculo cõsultum est verecundiæ viri. Sic quoque curiæ morem gerẽs, tuo beneficio inuidiam declinauit eorum qui diligũt munera. D Non potes abscondere, & factum nouimus & personam. Audire grauat? Et ego eo libentius prædico, quo tu id molestius audis. Si tibi sic expedit, & mihi sic. Tam non oportet Christi gloriam me silere, quàm nec te quærere tuam. Et si pergis murmurare adhuc, respondebitur tibi ex Euangelio: Quanto eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, dicentes: Bene omnia fecit. *Marc.7.d* Audi aliud, si tamen aliud. Ad idem enim fortassis pertinere quis dicat. Tua consideratio viderit hoc. Mihi videtur nõ longè à vero dissentire qui id forte inter auaritiæ species locandum putauerit. Ego vero illius aut speciem esse, aut speciem habere nõ negauerim. Sane interest tuæ perfectionis, & malas res, & malas pariter species deuitare. In altero conscientiæ, in altero famæ consulis. Puta tibi non licere (etsi alias fortasse liceat) quicquid male fuerit coloratum. Denique interroga maiores tuos, & dicent tibi: *Deut.32.a* Ab omni specie mala abstinete vos. *1.Thes.5.d* Sane minister domini dominum imitetur, quia ipse ait: Qui mihi ministrat, me sequatur. *Ioan.12.d* Et habes de illo: Dominus regnauit, decorem induit: induit dominus fortitudinem. *Psal.92.a* Tu quoque esto fortis in fide, decorus in gloria, & probasti te imitatorem dei. Fortitudo tua, fiducia fidelis conscientiæ: decor tuus, splendor bonæ opinionis. Ita, quæso, induere fortitudinem: etenim gaudium domini fortitudo tua. Porro specie tua & pulchritudine tua nihilo minus tãquam propria similitudine delectatur. Induere vestimentis glorię tuæ, vestire duplicibus quib⁹ domesticos suos fortis illa mulier induere consueuit. E *Prou.31.b* Non sit in conscientia nutans infirmitas modicæ fidei: non sit in fama næuus malæ speciei, & vestiris duplicibus, & gaudebit sponsus super sponsam animam tuam, & gaudebit super te Deus tuus. Miraris quorsum hæc, ignarus vsque adhuc quid dicere velim. Non te tollo diutius. Murmur loquor & querimoniam ecclesiarum. Trũcari se clamitant ac demembrari. Vel nullæ vel paucæ admodum sunt quæ plagã istam aut nõ doleant, aut non timeant. Quæris quam? Subtrahuntur abbates episcopis, episcopi archiepiscopis, archiepiscopi patriarchis, siue primatibus. Bonáne species hæc? Mirum si excusari queat vel opus. Sic factitando probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed iustitiæ forte nõ ita. Facitis hoc quia potestis, sed vtrum & debeatis, quæstio est. Honorum ac dignitatum gradus & ordines quibusque suos seruare positi estis, non inuidere, vt quidam vestrorum ait: Cui honorem, honorem. *Roma.13.b* Spiritualis homo ille qui omnia diiudicat, vt ipse à nemine diiudicetur: *1.Cor.2.d* omne opus suum trina quadam cõsideratione præueniet. Primum quidem an liceat, deinde an deceat, postremo an expediat. Nam etsi constet in Christiana vtique philosophia non decere nisi quod licet, non expedire nisi quod decet & licet: nõ continuo tamen omne quod licet, decere aut expedire cõsequẽs erit. Age aptemus, si possumus, tria ipsa operi huic. F At quomodo non indecens tibi, voluntate pro lege vti, & quia non est ad quem appelleris, potestatem exercere, negligere rationem? Túne maior domino tuo qui ait: Non veni facere voluntatem meam? *Ioan.6.d* Quanquam non minus deiecti quàm elati animi est, veluti rationis expertem non pro ratione, sed pro libitu agere, nec iudicio agi, sed appetitu. Quid tam bestiale? Et si indignum cuiuis vtenti ratione viuere vt pecus: quis in te rectore omnium tãtam contumeliam naturæ honoris iniuriã ferat? Sic degenerãdo (quod absit) generale opprobrium fecisti proprium tibi: Homo cũ in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. *Psal.48.c* Quid itẽ tam indignum tibi, quàm vt totum tenens, non sis contentus toto, nisi minutias quasdam atque exiguas portiones ipsius tibi creditæ vniuersitatis, tanquam non sint tuæ, satagas nescio quo modo adhuc facere tuas? Vbi etiam meminisse te volo parabolæ Nathan de homine qui multas oues habens, vnam quæ erat pauperis concupiuit. *2.Reg.12.a* Huc quoque veniat factum, imò facinus regis Achab, qui rerum summam tenebat, & vnam vineam affectauit. *3.Reg.21.c* Auertat Deus à te quod ille audiuit, Occidisti, & possedisti. *Ibidem.* Nolo autem prætendas mihi fructum emancipationis ipsius: nullus est enim, nisi quòd inde episcopi insolentiores, monachi etiam dissolutiores fiunt. Quid quòd & pauperiores? Inspice diligentius talium vbique libertorum & facultates & vitas, si non pudenda ad-

G modū & tenuitas in his, & in illis fecularitas inuenitur. Matris noxiæ libertatis gemina foboles hæc. Quidni peccet licentius vagum & male liberum vulgus, cum non fit qui arguat? Quidni licentius quoque fpolietur ac deprædetur inermis religio, cū nō fit qui defendat? Quò enim refugium illis? Nunquid ad epifcopos dolentes iniuriam? Ridētibus profecto afpiciunt oculis fiue quæ faciunt mala, fiue quæ patiuntur. Quæ demū vtilitas in fanguine ifto? Vereor ne illa quam in propheta comminatus eft deus: Ille, inquiēs, in iniquitate fua morietur: fanguinem autem eius de manu tua requiram. (*Ezech.3.c*) Si enim extollitur qui fubtrahitur, & cui fubtrahitur vritur, qui fubtrahit, quomodo innocens? Parum eft, inuoluimus ignem. Audi apertius. Si is qui murmurat, fecūdum animam mortuus eft: qui inftigat, quomodo viuit? Quomodo nō reus mortis amborum, & fuæ pariter, qui gladiū dedit vnde ambo morerētur? Hoc eft quod dixerā, Occidifti, & poffedifti. (*3.Reg.21.*) Adde ꝙ qui audiunt fcandalizantur, indignantur, detrahūt, & blafphemant, hoc eft vulnerantur ad mortem. Nō eft bona arbor faciens fructus tales, infolentias, diffolutiones, dilapidationes, fimultates, fcandala, odia, quódque magis dolendum, inter ecclefias inimicitias graues, perpetēfque difcordias. Vides ꝗ̄ verus fit fermo ille: Omnia mihi licent, fed non omnia expediunt? (*1.Cor.10.c*) Quid fi forte nec licet? Ignofce mihi, non facilè adducor licitum confentire quod tot illicita parturit.

H Túnc deniq; tibi licitum cenfeas, fuis ecclefias mutilare mēbris, confundere ordinem, perturbare terminos quos pofuerunt patres tui? Si iuftitiæ eft, ius cuiq; feruare fuum: auferre cuiquā fua, iufto quomodo poterit cōuenire? Erras, fi vt fūmam, ita & folam inftitutam à deo veftram apoftolicam poteftatē exiftimas. Si hoc fentis, diffentis ab eo qui ait: Non eft poteftas nifi à deo. (*Roma.13.a*) Proinde quod fequitur: Qui poteftati refiftit, dei ordinationi refiftit: etfi principaliter pro te facit, nō tamen fingulariter. Denique idem ait: Omnis anima poteftatibus fublimioribus fubdita fit. (*Ibidem.*) Nō ait, fublimiori, tanquā in vno: fed fublimiorib⁹, tāquā in multis. Non ergo tua fola poteftas à domino: funt & mediocres, funt & inferiores. Et quo modo quos deus coniunxit, non funt feparandi: (*Matt.19.a*) fic nec quos fubiunxit, comparandi. Monftrum facis, fi manu fubmouēs digitum facis pendēre de capite, fuperiorem manui, brachio collateralē. Tale eft fi in Chrifti corpore membra aliter locas ꝗ̄ difpofuit ipfe. Nifi tu putas alium effe qui pofuit in Ecclefia quofdam quidem apoftolos, quofdā autem prophetas, alios vero euangeliftas, alios doctores & paftores, ad cōfummationem fanctorū, in opus minifterij, in ædificationē corporis Chrifti. (*1.Cor.12.d*) Atq; hoc corpus, quod tibi ipfe Paulus fuo vere apoftolico figurans eloquio, & capiti conuenientifsime aptans, totum ex eo compactum perhibet, & connexum per omnem iuncturam fubminiftrationis, fecundū operationem

I in menfuram vniufcuiufque membri, augmentum corporis faciens in ædificationē fui, in charitate. Nec vilē reputes formam hanc quia in terra eft, exemplar habet è cœlo. Neq; enim filius poteft facere quicquā, nifi quæ viderit patrē faciētem, (*Ioan.5.c*) præfertim cum ei fub Moyfi nomine dictum fit: Vide omnia facias fecundū exemplar quod tibi in mōte monftratum eft. (*Exod.25.d*) Viderat hoc qui dicebat: Vidi ciuitatē fanctam Hierufalem nouam defcendentem de cœlo, à deo paratam. (*Apoc.21.a*) Ego enim propter fimilitudinē dictum reor, quòd ficut illic feraphim & cherubim ac cæteri quiq; vfq; ad angelos & archangelos ordinantur fub vno capite Deo: ita hic quoq; fub vno fummo pontifice primates vel patriarchę, archiepifcopi, epifcopi, presbyteri, vel abbates, & reliqui in hunc modum. Nō eft paruipēdendū quod & deum habet auctorem, & de cœlo ducit originē. Quòd fi dicat epifcopus, Nolo effe fub archiepifcopo: aut abbas, Nolo obedire epifcopo: hoc de cœlo nō eft. Nifi tu forte angelorum quempiā dicentem audifti, Nolo fub archangelis effe, aut ex alio quolibet inferiorū ordinum aliquem nō ferētē fubeffe cuiquā nifi deo. Quid inquis? Prohibes difpenfare? Non, fed difsipare. Non fum tam rudis vt ignorem pofitos vos difpenfatores, fed in ædificationem, nō in deftructionem. (*2.Cor.10.c*) (*1.Cor.4.a*) Denique quæritur inter difpenfatores, vt fidelis quis inueniatur. Vbi necefsitas vrget, excufabilis difpenfatio eft. Vbi vtilitas prouocat, difpenfatio laudabilis eft. Vtilitas dico communis, non propria. Nam cum nihil horū eft, non plane fidelis difpenfatio, fed crudelis difsipatio eft.

K Nonnulla tamē monafteria fita in diuerfis epifcopatibus, ꝙ fpecialius pertinuerint ab ipfa fui fundatione ad fedem apoftolicam pro voluntate fundatorum, quis nefciat? Sed aliud eft quod largitur deuotio, aliud quod molitur ambitio impatiens fubiectionis. Et hæc dicta de his. Supereft vt generaliter fuper vniuerfum Ecclefiæ ftatum intendat confideratio tua, fi plebes clericis, fi clerici facerdotibus, fi facerdotes deo in ea qua oportet humilitate fubiecti fint, fi in monafteriis & religiofis locis feruet ordo, vigilet difciplina, fi fuper praua opera & dogmata cenfura ecclefiaftica vigeat, fi floreant vineæ honeftate, & fanctimonia facerdotum, fi flores fructus parturiant obedientia fidelium populorū, fi demum veftra ipforum apoftolica mandata & inftituta ea qua dignum eft folicitudine obferuentur, ne quid in agro domini tui aut neglectu incultum, aut fraude furreptum inueniatur. Poffe inueniri ne dubites. Mihi in promptu eft (vt multa & innumera prætermittam, quæ pafsim neglecta iacēt) nonnulla etiam ex his quæ plantauit dextera tua, cōuulfa mōftrare. Nōne os tuum in Remēfi concilio fubiecta capitula promulgauit? Quis ea tenet? Quis tenuit? Falleris fi teneri putas. Si non putas, ipfe peccafti, aut ftatuēs quæ non tenerētur, aut ꝙ non tenentur difsimulās. Præcipimus, aifti, vt tam epifcopi ꝗ̄ clerici, neq; in fuperfluitate, feu inhonefta varietate colorū, aut

L fiffura veftium, neq; in tonfura, intuentiū (quorū forma & exemplum effe debent) offendāt afpectum, fed potius ita in fuis actibus errata condēnent, & amorem innocentię cōuerfatione demonftrent, ficut dignitas exigit ordinis clericorū. Quòd fi moniti ab epifcopis fuis intra quadraginta dies non obtēperauerint, ecclefiafticis beneficiis eorundē pontificum auctoritate priuētur. Epifcopi vero fi præfixā pœnam irrogare neglexerint: quia inferiorum culpæ ad nullos magis referēdæ funt quàm ad defides negligētēfq; rectores, tādiu ab officio pontificali abftineant, donec pœnam à nobis cōftitutā clericis fibi fubiectis imponant. Illud etiam duximus annectendum, vt nullus in archidiaconum vel decanū, nifi diaconus & presbyter ordinetur. Archidiaconi vero, decani, & præpofiti qui infra ordines prænominatos funt, fi inobediētes ordinari contempferint, honore fufcepto priuētur. Prohibemus autē ne adolefcētibus, vel infra facros ordines conftitutis, fed qui prudentia & vitæ merito clarefcunt, predicti cōcedantur honores. Verba tua hæc tu fanxifti: quid effectui mancipatum? Adhuc adolefcentes, adhuc qui infra facros ordines funt, in ecclefia promouentur. Quod ad primum capitulum pertinet, luxus veftium interdictus, fed nō reftrictus, pœna dictata, fed minime fecuta eft. Iā quartus annus eft ex quo datū mandatū audiuimus, & neminem adhuc clericorū priuatum beneficio, neminē epifcoporum fufpenfum ab officio luximus. At luctu amarifsimo dignū quod fecutum eft.

M Quid hoc? Impunitas incuriæ foboles, infolentiæ mater, radix impudētiæ, trāfgrefsionum nutrix. Et beatus fi omni fatagas cura malorum omnium primam parētem cauere incuriam. Sed ad hoc tu operā dabis. Et nunc leua oculos tuos, & vide fi non æquè vt prius, pellicula difcolor facrū ordinem decolorat, fi nō, vt prius, fiffura enormis pene inguina nudat. Solent dicere: Num de veftibus cura eft deo, & nō magis de moribus? At forma hæc veftiū, deformitatis mētium, & morum indicium eft. Quid fibi vult ꝙ clerici aliud effe, aliud videri volunt? Id quidem caftum, minúfque fyncerū. Nēpe habitu milites, quæftu clericos, actu neutrum exhibēt. Nam neq; vt milites pugnant, neque vt clerici euangelizāt. Cuius ordinis funt? Cum vtriufque effe cupiunt, vtrumq; deferūt, vtrumq; confundūt. Vnufquifq;, inquit, in fuo ordine refurget. Ifti in quo? An qui fine ordine peccauerunt, fine ordine peribūt? Aut fi fumme fapiēs deus veraciter creditur à fummo vfq; deorfum nihil inordinatū relinquere: vereor nō alibi ordinādos, quàm vbi null⁹ ordo, fed fempitern⁹ horror inhabitat. O miferandam fponfam talibus creditam paranymphis: qui adfignata cultui eius, proprio retinere quæftui non verentur. Non amici profecto fponfi, fed æmuli funt. Et de his fatis quæ fub te funt, etfi non ad materiæ copiam, quæ eft multa nimis: certe ad id quod propofui ego. Vifenda iā quæ circa te funt, fed ad ea oftium nobis quartus liber aperiet.

De

A *De Consideratione. Liber quartus.*

SI MIHI plenius innotuisset amantissime Eugeni, priora qualiter acceptaris, secundum hoc vel fidentius in reliquum processissem vel cautius, aut certe substitissem omnino. Nunc verò quia ob locorum distantiam id minime datur, non mireris si prodit exilior sermo anceps, verecundè fateor, ad medium veniens. Primis itaque considerationis partibus libris prioribus pertractatis, in manibus est de his addere quæ circa te sunt. Et ipsa quidem sub te, sed quo propiora, eo importuniora tibi. Nempe coram posita incuriam non admittunt, non dissimulationem, non obliuionem. Vehementius vrgent, turbulentius irruunt, verendum ne obruant. Circa eiusmodi quàm sobria & intenta consideratione opus sit, proprio te experimento edoctum satis non ambigo. Alioquin si non cauta opportunáque interueniat consideratio: occupatio continuabitur, & vexationis non erit modus, & solicitudinis non erit finis. Non tempus vacuum, non liberum cor: plus laboris, & minus vtilitatis. Dico autem instantia illa tua quotidiana ab vrbe, à curia, à domestica ecclesia tua. Hæc, inquam, circa te sunt, clerus & populus tuus cui specialiter episcoparis, ac per hoc specialis curæ teneris debitor. Hi quoque qui tibi quotidie assistunt seniores populi, orbis iudices, & qui item B de domo & mensa tua sunt, capellani, cubicularij, ministri quique diuersis deputati officiis in obsequium tui, hi te familiarius visitant, frequentius pulsant, molestiúsque solicitant. Hi sunt qui non verentur suscitare dilectam, & antequam ipsa velit. Et primò quidem clerum illum ordinatissimum esse decet, ex quo præcipue in omnem ecclesiam cleri forma processit. Deinde omne quod perperam agitur te præsente, id tibi turpius. Interest gloriæ sanctitatis tuæ, vt quos præ oculis habes, ita ordinati, ita sint informati, quatenus totius honestatis & ordinis ipsi speculum, ipsi sint forma. Inueniantur præ cæteris oportet expediti ad officia, idonei ad sacramenta, ad plebes erudiendas soliciti, circunspecti ad sese custodiendos in omni castitate. Quid de populo loquar? Populus Romanus est. Nec breuius potui, nec expressius tamen aperire de tuis parœcianis quod sentio. Quid tam notum seculis, quàm proteruia & fastus Romanorum? Gens insueta paci, tumultui assueta. Gês immitis & intractabilis, & vsque adhuc subdi nescia, nisi cum nô valet resistere. En plaga, tibi incumbit cura hæc, dissimulare non licet. Rides me, forsitan fore incurabilem persuasus. Noli diffidere, curam exigeris, non curationem. Denique audisti: Curam illius habe. & non, Cura, vel sana illum. Verum dixit quidam: Non est in medico semper releuetur vt æger. At melius pro-C pono de tuis tibi. Paulus loquitur: Plus omnibus laboraui. Non ait, plus omnibus profui, aut plus omnibus fructificaui, verbum insolens religiosissime vitans. Aliàs autem nouerat homo quem docuit deus, quia vnusquisque secundû suû laborem accipiet, non secundum prouentum. Et ob hoc in laboribus potius quàm in profectibus gloriandum putauit, sicut alibi quoque habes ipsum dicentem: In laboribus plurimis. Ita quæso fac tu quod tuum est: nam deus quod suum est, satis absque tua solicitudine & anxietate curabit. Planta, riga, fer curam, & tuas explicuisti partes. Sane incrementum, vbi voluerit, dabit deus, non tu. Vbi forte noluerit, tibi deperit nihil, dicente scriptura: Reddet deus mercedem laborum sanctorum suorum. Securus labor, quem nullus valet euacuare defectus. Et hoc dixerim absque præiudicio diuinæ potentiæ & bonitatis. Scio induratum cor populi huius, sed potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Quis scit si reuertatur & ignoscat, conuertat & sanet eos? Sed non est propositi mei dictare deo quid facere debeat, tibi vtinam possim quæ oportet & prout oportet suadere. At locus dubius, & scrupulosa incidit disputatio. Nam vbi adoriar dicere quod sentio? Video satis quis imminet. Clamabitur insuetum, nam iustum negari non poterit. Ego verò ne insuetum quidem assenserim. Nempe assuetum fuisse scio, ac per hoc in dissuetum potuisse venire, sed non redire in insuetum. An verò assuetum quis neget, quod constat nonmodo aliquando factum, sed aliquandiu factitatum?

Eccle.32.a · *2.Cor.15.b* · *1.Cor.3.b* · *2.Cor.11.c* · *1.Cor.3.b* · *Sapiē.10.b* · *Iohel.2.d*

Quid illud sit dicam, & non proderit. Cur? Quia non placebit satrapis, plus maiestati quàm veritati fauentibus. Fuerunt ante te qui se totos ouibus pascendis exponerent, pastoris opere & nomine gloriantes, nil sibi reputantes indignum, nisi quod saluti ouium obuiare putarent, non quærentes quę sua sunt, sed impendentes. Impendere curam, impêdere substantiam, impendere & seipsos. Vnde vnus illorum, Et ego, ait, superimpendar pro animabus vestris. Et tanquam dicerent, Non venimus ministrari, sed ministrare: ponebât quotiens oportuisset sine sumptu euangelium. Vnus erat de subditis questus, vna pompa, vnáque voluptas, si quo modo eos possent parare domino plebem perfectam. Id omnimodis satagebant, etiam in multa contritione cordis & corporis, in labore & ærumna, in fame & siti, in frigore & nuditate. Vbi nunc, quæso, consuetudo hæc? Subiit dissimilis valde, longe in aliud mutata sunt studia, & vtinam non in peius. Cura tamen & anxietas, & æmulatio & solicitudo, fateor, perseuerant. Translata hæc, non imminuta. Testimonium vobis perhibeo, quòd nec substantiæ parcitis, non magis quàm ante. Diuersa autem locatio dissimilitudinem facit. Magna abusio, pauci ad os legislatoris, ad manus omnes respiciunt. Non immerito tamen. Omne papale negocium illæ agunt. Quem dabis mihi de tota maxima vrbe, qui te in papam receperit precio seu spe precij non interueniente? Et tunc potissimum volunt dominari, cum professi fuerint seruitutem. Fideles se spondent, vt opportunius fidentibus noceant. Ex hoc non erit consilium tibi à quo se arcendos putent, nô secretum quò se non ingerant. Si stante præ foribus quoquam illorum, moram vel modicam fecerit ostiarius, ego tunc pro illo esse noluerim. Et nunc experire paucis, nouerímne & ego vel aliquatenus mores gentis. Ante omnia sapientes sunt vt faciant mala: bonum autem facere nesciunt. Hi inuisi terræ & cœlo, vtrique iniecere manus, impij in deum, temerarij in sancta, seditiosi in inuicem, æmuli in vicinos, inhumani in extraneos, quos neminem amantes amat nemo: & cum timeri affectât ab omnibus, omnes timeant necesse est. Hi sunt qui subesse non sustinent, præesse non norunt, superioribus infideles, inferioribus importabiles. Hi inuerecundi ad petendum, ad negandum frontosi. Hi importuni vt accipiant, inquieti donec accipiant, ingrati vbi acceperint. Docuerunt linguam suam grandia loqui, cum operêtur exigua. Largissimi promissores, & parcissimi exhibitores. Blandissimi adulatores, & mordacissimi detractores. Simplicissimi dissimulatores, & malignissimi proditores. Excurrimus vsque huc, plenius te atque expressius admonêdum putantes horum quę circa te sunt in hac parte. Iam ad ordinem recurramus. Quale est, quòd de spoliis ecclesiarum emuntur qui dicunt tibi, Euge euge? Pauperum vita in plateis diuitum seminatur. Argentum micat in luto. accurritur vndique, tollit illud non pauperior, sed fortior, aut qui forte citius præcucurrit. A te tamen mos iste, vel potius mors ista non cœpit: in te vtinam desinat. Sed reliqua prosequamur. Inter hæc tu pastor procedis deauratus, tam multa circundatus varietate. Oues quid capiunt? Si auderem dicere, dæmonum magis quàm ouium pascua hæc. Scilicet sic factitabat Petrus, sic Paulus ludebat? Vides omnem ecclesiasticum zelum feruere sola pro dignitate tuenda? Honori totum datur, sanctitati nihil, aut parum. Si causa requirente paulo summissius agere, ac socialius te habere tentaueris, Absit, inquiunt, non decet: tempori non congruit, maiestati non conuenit: quam geras personam attendito. De placito dei vltima mentio est, pro iactura salutis nulla cunctatio: Nisi quod sublime est, hoc salutare dicamus: & quod gloriam redolet, id iustum. Ita omne humile probro ducitur inter palatinos, vt facilius, qui esse, quàm qui apparere humilis velit, inuenias. Timor domini simplicitas reputatur, ne dicam fatuitas. Virum circunspectum & amicum propriæ conscientiæ calumniâtur hypocritam. Porro amatorem quietis, & sibi interdum vacantem, inutilem dicunt. Quid ergo tu? Euigilásne adhuc ad istos qui circundederunt te laqueos mortis? Quæso, sustine paulisper, & supporta me. Imò da veniam, nô tam temere, quàm timide hæc loquenti. Aemulor te æmulatione bona, & vtinam quàm ve-

D · E · F · *1.Cor.12.e* · *Mat.20.d* · *1.Cor.9.c* · *Luc.1.b* · *2.Cor.11.f* · *Hiere.4.f*

G hementi, tam vtili. Scio vbi habitas, increduli & subuersores sunt tecum. Lupi, non oues sunt: talium tamen tu pastor. Vtilis cõsideratio, qua forte inueneris quomodo si fieri possit, conuertas eos, ne ipsi subuertant te. Quid diffidimus posse reuerti in oues, è quibus verti in lupos potuerunt? Hic hic non parco tibi, vt parcat deus. Pastorem te populo huic certe aut nega, aut exhibe. Non negabis, ne cuius sedem tenes, te neges hæredem. Petrus hic est, qui nescitur processisse aliquando vel gemmis ornatus, vel sericis, non tectus auro, non vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circumstrepentibus septus ministris. Absque his tamen credidit satis posse impleri salutare mandatum: Si amas me, pasce oues meas. In his successisti non Petro, sed Constantino. Consulo toleranda pro tempore, non affectanda pro debito. Ad ea te potius incito, quorum te scio debitorem. Etsi purpuratus, etsi deauratus incedens, non est tamen quòd horreas operam curámve pastoralem pastoris hæres, nõ est quòd erubescas euangelium. Quanquam si volens euangelizes, inter apostolos quidem etiam gloria est tibi. Euangelizare, pascere est. Fac opus euangelistæ, & pastoris opus implesti. Dracones, inquis, me mones pascere & scorpiones, non oues. Propter hoc, inquam, magis aggredere eos, sed verbo, non ferro. Quid tu denuo vsurpare gladium tentes, quem semel iussus es ponere in vaginam? Quem tamen qui tuum negat, H non satis mihi videtur attendere verbum domini dicentis sic: Conuerte gladium tuum in vaginam. Tuus ergo & ipse, tuo forsitan nutu, etsi non tua manu euaginandus. Alioquin si nullo modo ad te pertineret & is, dicentibus apostolis, Ecce gladij duo hic: non respondisset dominus, Satis est, sed, nimis est. Vterque ergo ecclesiæ, & spiritualis scilicet gladius, & materialis, sed is quidem pro ecclesia, ille verò & ab ecclesia exerendus est. Ille sacerdotis, is militis manu, sed sane ad nutum sacerdotis, & iussum imperatoris. Et de hoc aliàs. Nunc verò arripe illum, qui tibi ad feriendum creditus est, & vulnera ad salutem, si non omnes, si non vel multos, certe quos possis. Non sum, inquis, melior, quàm patres mei. Quem illorum domus exasperans non dico audiuit, sed non irrisit? Ideo tu insiste magis, si forte audiant & quiescant: insiste & resistentibus. Dicendo hæc, forte nimius dicar. Num nostra illa vox: Insta opportune importune? Hunc (si audes) nimium appellato. Prophetæ præcipitur: Clama, ne cesses. Ad quos, nisi ad sceleratos & peccatores? Annuncia, inquit, populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Prudẽter aduerte & sceleratos perhiberi, & populum domini. Puta de his idem. Et si scelerati, & si iniqui, vide ne audias: Quod vni ex his meis non fecisti, nec mihi fecisti. Fateor populum istum extitisse vsq; adhuc dura fronte, & indomito corde, sed vtrum etiam indomabili, I nescio vnde liquidò scire possis. Potest fore, quod necdum fuit. Si diffidis tu, sed apud deum non erit impossibile omne verbum. Si dura fronte sunt, durato & tu econtra tuam. Nil tam durum, quod duriori non cedat. Dominus ad prophetam: Dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum. Vnum est quod te absoluit, si egisti cum populo illo, vt possis dicere: Popule meus, quid tibi debui facere, & non feci? Si sic fecisti, nec profecisti, est demũ quod facias, & quod dicas: Exi de Hur Chaldæorum, & dicito quia oportet me & aliis ciuitatibus euãgelizare. Puto nec pœnitebit exilij, orbe pro vrbe commutato. Veniamus ad collaterales & coadiutores tuos. Hi seduli tibi, hi intimi sunt. Quamobrem si boni sunt, tibi potissimum sunt: si mali, æquè plus tibi. Ne te dixeris sanum, dolentem latera: hoc est, ne te dixeris bonum, malis innitentem. Aut si bonus sis, bonitas tui solius quem fructum afferre potest? Sicut in superiore libro dixisse me memini. Quid, inquam, emolumenti affert ecclesiis dei tua vnius hominis iustitia, vbi sententia præualet aliter affectorum? Sed nec tuta tibi tua bonitas obsessa malis, non magis quàm sanitas vicino serpente. Non est quò te subducas malo intestino. Et è regione bonũ domesticum eo amplius, quo sæpius iuuat. Sed siue leuent, siue grauent, cui rectius imputandum quàm tibi, qui tales aut elegisti, aut admisisti? Non de omnibus dico, nam sunt quos non elegisti, sed ipsi te. At potestatem non habent nisi quam tu eis aut tribueris, aut permiseris. Ad idem ergo reuertimur. Tibi imputa quicquid pateris ab eo qui sine te potest facere nihil. His exceptis, decætero non inconsiderate (vt vides) eligendi quique seu colligendi sunt in opus ministerij huius. Tuum est vndecunque euocare & asciscere tibi (exemplo Moysi) senes, non iuuenes, sed senes non tam ætate quàm moribus, quos tu nosti quia senes populi sunt. An non eligendi de toto orbe orbem iudicaturi? Sane huic negocio non se ingerat rogans. Consilio non prece agendum est. Sunt quæ necessariò à nobis rogantium aut extorquet importunitas, aut necessitas meretur. At istud in his quæ nostra sunt. Vbi autem non licet quod volo facere, quis locus roganti? Nisi forte qui me rogat, hic rogat vt quod vult, hoc liceat mihi, & non magis vt velim. Alius pro alio, alius forte & pro se rogat. Pro quo rogaris, sit suspectus. Qui ipse rogat pro se, iam iudicatus est. Nec interest, per se, an per alium quis roget. Clericum curiam frequentantem, qui non sit de curia, ad idem noris pertinere ambientium genus. Adulantem & ad placitum cuiusque loquentem, vnum de rogantibus puta, etiam si nihil rogauerit. Scorpioni non est in facie quod formides, sed pungit à cauda. Si ad talium blanditias cor tuum (vt assolet) molliri senseris, memineris scriptum: Omnis homo primum bonum vinum ponit: cum autem inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Pari pondere æstimaueris eius humilitatem qui timet, & eius qui sperat. Viri callidi L & dolosi proprium esse solet tunc prætendere humilitatem, cum aliquid obtinere voluerit: de qualibus dicit scriptura, Est qui se humiliat nequiter, & interiora eius plena sunt dolo. De vobis ipsis sume sententiæ huius euidens ac familiare exemplum. Quantos quos supplices admisistis, postmodum sustinuistis graues, insolentes, contumaces, rebelles? Quod quidem interius malum tegunt principia, posteriora produnt. Verbosulum adolescentem, & studentem eloquentiæ, cum sapientiæ sit inanis, nõ aliud quàm iustitiæ hostem repute. Pro huiusmodi falsis fratribus dicit tibi magister: Manus citò nemini imposueris. Excluso itaque vniuerso hoc pestilenti genere hominum, curæ tibi maxime sit introducere tales quos postmodum introduxisse non pœniteat. Turpe est tibi sæpius retractare quod feceris, & iudicium tuum frequenter periclitari non decet. Diligenter proinde omne quod faciendum erit, tracta apud te, & cum his qui te diligunt. Tracta autem ante factum, quia post factum sera retractatio est. Sapientis consilium est: Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis. Et hoc tibi persuade, qui admittendi sunt, difficilè in curia posse probari: & ideo si fieri potest, viros probatos oportere deligi, non probandos. Nos in monasteriis omnes recipimus spe meliorandi: at curia bonos facilius recipere magis quàm facere consueuit. Quòd si plures in ea defecisse bonos, quàm malos M profecisse probauimus, quærendi sane quibus nec defectus timeatur, nec profectus optetur, vtpote iam perfectis. Itaque non volentes neque currentes assumito, sed cunctantes, sed renuentes. Etiam coge illos & compelle intrare. In talibus, vt opinor, requiescet spiritus tuus, qui non sint attritæ frontis, sed verecundi, sed timorati, qui præter dominum timeant nihil, nihil sperent nisi à deo. Qui aduentantium non manus attendant, sed necessitates. Qui stent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro mansuetis terræ. Qui sint cõpositi ad mores, probati ad sanctimoniam, parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam, subiecti ad disciplinam, rigidi ad censuram, catholici ad fidem, fideles ad dispensationem, concordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Qui sint in iudicio recti, in consilio prouidi, in iubendo discreti, in disponendo industrij, in agendo strenui, in loquendo modesti, in aduersitate securi, in prosperitate deuoti, in zelo sobrij, in misericordia non remissi, in ocio non ociosi, in hospitio non dissoluti, in conuiuio non effusi, in cura rei familiaris non anxij, alienæ non cupidi, suæ non prodigi, vbique & in omnibus circũspecti. Qui legatione pro Christo fungi quotiens opus erit, nec iussi renuãt, nec non iussi affectent. Qui quod verecunde excusant, obstinatius non recusent. Qui missi post aurum non eant, sed Christum sequãtur. Qui quæstum legationem non æstiment, nec requirant datũ, sed

Ezec.2.b — Ioan.21.c — Ioan.18.b — Luc.22.d — 2.Tim.4.a — Esa.58.a — Ibidem. — Mat.25.d — Luc.1.c — Ezech.3.b — Luc.4.g — Num.11.e — Ioan.2.b — Eccl.19.d — 1.Tim.5.d — Eccl.32.d — Luc.14.e — Philip.4.g

A sed fructum. Qui regibus Ioannem exhibeant, Aegyptiis Moysen, fornicantibus Phinees, Heliam idololatris, Helisæum auaris, Petrum mentientibus, Paulū blasphemantibus, negociantibus Christum. Qui vulgus non spernant, sed doceant: diuites non palpent, sed terreant: pauperes non grauent, sed foueant: minas principum non paueant, sed contemnant. Qui nō cum turba intrent, nec cum ira exeant: qui ecclesias non spolient, sed emendent. Qui marsupia non exhauriant, sed corda reficiant, & crimina corrigant: famæ prouideant suæ, nec inuideant alienæ. Qui orandi studium gerant, & vsum habeant, ac de omni re orationi plus fidant quàm suæ industriæ vel labori. Quorum ingressus pacificus, non molestus exitus sit. Quorum sermo ædificatio, quorum vita iustitia, quorum præsentia grata, quorum memoria in benedictione. Qui se amabiles præbeant non verbo, sed opere: reuerendos exhibeant, sed actu, non fastu. Qui humiles cum humilibus, & cum innocentibus innocentes, duros dure redarguant, malignantes coërceant, reddāt retributionem superbis. Qui non de dote viduæ, & patrimonio crucifixi se vel suos ditare festinent, gratis dantes quod gratis acceperunt, gratis facientes iudicium iniuriam patientibus, vindictam in nationibus, increpationes in populis. Qui de tuo denique spiritu illorum instar septuaginta Moysi accepisse cernantur, per quem siue absentes siue præsentes contendant placere tibi, placere deo. Qui ad te redeant fatigati quidem, sed non suffarcinati: simul & gloriantes non quòd curiosa seu preciosa quæque terrarum attulerint, sed quòd reliquerint pacem regnis, legem barbaris, quietem monasteriis, ecclesiis ordinem, clericis disciplinam, deo populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Dignum nunc ad medium venire factum dulcis memoriæ Martini nostri. Nosti hoc, sed an memineris ignoro. Is cardinalis presbyter, functus aliquando legatione in Dacia, tam pauper remeauit, vt pené expensis & equis deficientibus, vix perueniret Florentiam. Ibi episcopus loci donauit ei equum, quo Pisas vsq; vbi eramus tunc, peruectus est. Postridie credo secutus episcopus (erat enim illi causa cum aduersario, & agendi aderat dies) cœpit requirere suffragia amicorum. Cúmque per singulos solicitaretur, ventum est ad Martinum. Fiducia erat maior in illo, qui non posset immemor esse recentis beneficij. Tum Martinus: Decepisti me, inquit, nesciebam tibi imminere negocium. Tolle equum tuum, ecce in stabulo est. Et hora eadem resignauit illi. Quid dicis mi Eugeni? Nónne alterius seculi res est, redisse legatum de terra auri sine auro? transisse per terram argenti, & argentum nescisse? donum insuper quod poterat esse suspectum, illico reiecisse? Sed ô mihi locum suauem, vbi incidit occasio memorādi & nominādi suauissimi odoris virum, episcopum loquor Gaufridum Carnotensem, qui legationem in partibus Aquitaniæ propriis sumptibus strenue administrauit, idque annos plures. Rem loquor quam vidi ipse. Eram cum eo in terra illa, cum à quodam presbytero præsentatus illi est piscis, quem vulgò vocant Sturgionē: percunctatus legatus quanti venierit, non accipio, inquit, nisi receperis precium. & resignauit solidos quinque inuito & verecundo. Item cum essemus in quodam oppido, domina illius oppidi obtulit ei pro deuotione cum manutergio duas vel tres paropsides pulchras, ligneas tamen. Quas aliquandiu intuens homo scrupulosæ conscientiæ, laudauit eas, sed non acquieuit accipere. Quando argenteas recepisset, qui ligneas refutauit? Non fuerunt qui possent legato dicere: Ditauimus Abraham. Ipse verò cum Samuele libere concionabatur ad omnes: Loquimini de me coram domino, & coram Christo eius, vtrum bouem cuiusquam tulerim aut asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppresi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi, & contemnam illud hodie, vobísque restituam. O si talium daretur virorum copia quales perstrinximus nunc? Quid te felicius, quid illo iucundius seculo? Nónne secunda ab æternitate illorum tibi temporum beatitudo videretur, cum te quaquauersum procedens stipatum videres tam inclyto agmine beatorum? Si te noui, hæres, & altum trahens spiritum tecum loqueris: Putas fore posse quod dicitur? Putas hic sumus quousque hæc fiant? Quis det viuere, vt videre contingat? O si viderem in vita mea ecclesiam dei talibus innixam columnis! O si domini mei sponsam cernerem tantæ commissam fidei, tantæ creditam puritati! Quid me beatius, quídve securius, cum eiusmodi circa me vitæ meæ & custodes spectarem simul & testes? Quibus omnia mea secreta secure committerem, communicarem consilia, quibus me totum refunderem tāquam alteri mihi. Qui si vellem aliquatenus deuiare, non sinerent, frenarent præcipitem, dormitantem excitarent. Quorum me reuerentia & libertas extollentem reprimeret, excedentem corrigeret. Quorum me constantia & fortitudo nutantem firmaret, erigeret diffidentem. Quorum me fides & sanctitas ad quæque sancta, ad quæque honesta, ad quæque pudica, ad quæque amabilia & bonæ famæ prouocaret. Et nunc reduc oculos mi Eugeni ad eum qui nunc est curiæ siue ecclesię statum, & studia pręlatorum, eorum præsertim qui sunt in circuitu tuo. Sed de his hactenus ego. Palpaui, non fodi parietē. Tibi licet fodere & videre, vtpote prophetæ filio. Mihi progredi non est fas. Vnum dico quod in facie est. Ridiculè ministri vestri vestris se compresbyteris anteferre conantur. Non hoc ratio habet, non antiquitas habuit, non consentit auctoritas. Et si de sua consuetudine calumnia struitur, melius profecto illa quàm summus ordo contemnitur. Friuolum tamen satis, vnde maxime obtinere id volunt. Nos sumus, inquiunt, qui in omni celebritate domino papæ coniunctiores assistimus, sedenti propiores assidemus, priores sequimur procedentem. Hoc totum non dignitatis priuilegium, sed sedulitatis debitum est, diaconi nomen solenni ipsa administratione interpretans. Deniq; presbyteris ordinata concessione ambientibus maiestatem, vos ad pedes sedetis. Propiores assistitis, vt habeat paratiores. In euangeliis legimus, quia facta est contentio inter discipulos, quis eorum videretur esse maior. Beatus esses, si sic circa te cætera tenerentur. Tædet iam curiæ: exeundum palatio, domi expectant nos. Hi non modo circa, sed quodammodo intra te sunt. Non est superuacua consideratio qua intendis disponere domui tuæ: prouidere his qui in sinu tuo & in gremio tuo sunt. Ego dico, & necessaria. Paulum audi: Si quis domui suæ præesse nescit, quomodo ecclesię dei diligentiam habebit? Item si quis suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Et hęc dicens, non te moneo summis occupatum intendere infimis, & quasi minutum fieri: in minimis impendere quod maximis debes. Quid te intrices vnde te eripuit deus? Hæc (inquit) omnia adiicientur vobis. Veruntamen & hæc oportet facere, & illa non omittere. At illa per te agens, per te etiam oportet prouideas qui pro te de his prouideant. Nam si vnus è seruis per se non sufficit simul & custodiæ iumentorum, & curæ mensarum: tu per te quomodo intendere valeas & tuæ domui, & domini pariter, de qua scriptum est: O Israel, quàm magna est domus domini? Vacuum prorsus à solicitudine rerum minorum & vilium oportet esse animū tam magnis & tam multis intētum rebus. Oportet liberum, quem nulla sibi vendicet violenta occupatio. Oportet ingenuum, quem nulla deorsum trahat indigna affectio. Oportet rectum, quem nulla seorsum auertat sinistra intentio. Oportet cautum, quem nulla subeat furtiua suspicio. Oportet vigilem, quem nulla à sese abducat peregrina & curiosa cogitatio. Oportet firmum, quem nulla concutiat repentina turbatio. Oportet inuictum, quem nulla fatiget vel continua tribulatio. Oportet amplum, quem nulla coarctet rei temporalis amissio. His te non dubites & bonis priuandum, & feriendū malis, si animum diuidens, & dei rebus, & tuis pariter reculis volueris impartiri. Procurandus quem implices, qui pro te molat. Pro te dico, non tecum. Quædam per temet facies, quædam per te & alios simul, quædam per alios & absque te. Quis sapiens & intelliget hæc? Non est quòd inter ista dormitet consideratio tua. Ego verò agenda domus tuæ, sub eo genere quod nouissimum posui, locanda censuerim. Per alium, vt dixi, illa facies. At is si fidelis non fuerit, fraudabit: si non fuerit prudens, fraudabitur. Quærendus proinde fidelis & prudens, quem cōstituas supra familiam tuam. Adhuc inutilis est, si tertium deest. Quæris quid hoc? Auctori-

Marginalia: B; C; D; E; F; Matt.10.a; Psal.145.b; 1.Re.12.a; Luc.22.c; 1.Timo.3.b; 1.Timo.5.b; Matt.6.d; Baruc 3.e; Matt.24.d

G tas. Quid enim prodest ei velle, & scire quoq; disponere, put necesse est, si quod scit & vult, non potest? Danda ergo facultas agendi pro libitu. Si in præiudicium rationis putas hoc fieri, memento fidelem, qui agere nihilo minus pro ratione volet: attende prudentem, qui agere nihilo minus pro ratione sciet. Sed fidelis solérsque voluntas tunc proderit, cum ei affatim suppetet vnde tota facilitate mancipetur effectui, cūctis sine cunctatione parētibus. Subdēdi igitur omnes. Nullum patiatur contradictorem. Nemo qui dicat, cur fecisti sic? Potestatem habeat excludere & admittere quos voluerit, mutare ministros, transferre ministeria ad quos & quando voluerit. Ita timori sit omnibus, vt sit & vtilitati. Præsit omnibus, vt omnibus prosit, & de omnibus. Clandestinas & susurratas delationes non recipias aduersus eum, magis detractiones censueris. Et hanc velim generalem tibi constituas regulam, vt omnem qui palam veretur dicere quod in aure locutus est, suspectum habeas. Quod si te iudicante dicendum coram ille renuerit, delatorem iudices, nō accusatorem. Itaque vnus omnibus facienda iniungat, & vni omnes respondeant. Tu illi habeas fidem, vacās tibi & ecclesiæ dei. Si quo minus aut fidelis inueniatur aut prudens, fideli potius committendum. Sane è duobus tutius hoc. Quāquam si idoneus non reperitur, minus fidelem sustinere potius consulo, quàm te immergere labyrintho huic. Memento saluatorem *Ioan.12.a* H Iudā œconomum habuisse. Quid episcopo turpius quàm incumbere supellectili, & substantiolæ suæ scrutari omnia, sciscitari de singulis, morderi suspicionibus, moueri ad quæque perdita vel neglecta? Ad verecundiam dico quorundam eiusmodi scrutantium quotidie omnem substātiam suam, numerantium singula, de minutis & quadrantibus exigentium rationem. Non ita ille Aegyptius, qui Iosepho omnibus traditis ignorabat quid haberet in domo sua. *Gen.39.a* Erubescat Christianus, Christiano sua non credens Homo sine fide, fidē tamen habuit seruo, super omnia bona sua cōstituens eum. Et hic erat alienigena. Mira res. Satis supérque episcopi ad manum habent quibus animas credant: & cui suas committant facultatulas, nō inueniunt? Optimi videlicet æstimatores rerum, qui magnam de minimis, paruam aut nullam de maximis curam gerant. Sed, vt liquido datur intelligi, patientius ferimus Christi iacturam, quàm nostram. Quotidianas expēsas quotidiano reciprocamus scrutinio, & cōtinua dominici gregis detrimenta nescimus. De precio escarum, & numero panum, cum ministris quotidiana discussio est: rara admodum cum presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Cadit asina, & est qui subleuet eam. Perit anima, & nemo qui reputet. Nec mirum, cùm nec nostros quidem assiduos sentiamus defectus. Nónne ad singulas supputationes istas irascimur, vrimur, anxiamur? Quàm tolerabilius rerum I quàm mentium sustineremus iacturam? Quare, inquit, non *1.Cor.6.a* magis fraudem patimini? Quæso tu qui alios doces, doce teipsum, si tamen iam non docuisti pluris te habere quàm tua. Transitoria ista quæ stare tibi nullo pacto queunt, fac vt à te transeant, non per te. Riuus qua fluit, cauat terram: sic discursus temporalium conscientiam rodit. Si potest torrens in agros excurrere sine læsione satorum, & tu te ista sine vulnere mentis posse tractare confidito. Omnimodis consulo studeas auertere à te concursum horum. Multa nescias, plurima dissimules, nonnulla obliuiscaris. Sunt tamen quæ ignorare te nolim, mores quorumque & studia. Non oportet vt vitia domus tuæ vltimus scias: quod quamplurimis nouimus contigisse. Quapropter, vt dixi, alius alia dispenset, de disciplina tu prouide, illud nemini credas. Si insolentior coram te vel sermo sonuerit, vel habitus apparuerit, manus tua super eiusmodi, tu vlciscere iniuriam tuam. Impunitas ausum parit, ausus excessum. Domum episcopi decet sanctitudo, decet modestia, decet honestas, horum disciplina custos. Sacerdotes domestici aut cæteris honestiores, aut fabula omnibus sunt. In vultu, in habitu, in incessu illorum qui circa te sunt, nihil residere impudicum, nil indecens patiaris. Discant à te coëpiscopi tui comatulos pueros & comptos adolescentes secum non habere. Certe inter mitratos discurrere calamistratos non decet. Et memento *Eccli.7.c* quod sapiens admonet: Filiæ tibi sunt? noli faciem tuam hilarem ad eas ostendere. Nec austeritatem tamen suadeo tibi, sed grauitatem. K Illa infirmiores fugat, hæc reprimit leuiores. Illa si assit, odibilem: hæc si desit, contemptibilem reddit: in omnibus tamen modus melior. Ego nec seuerius velim, nec dissolutius. Quid hac mediocritate gratius, vt non de seueritate sis oneri, nec de familiaritate contemptui? In palatio papam, domi te patremfamilias exhibe. Ament te domestici tui: si non, facito vt timeant. Vtilis semper custodia oris, quæ tamen affabilitatis gratiam non excludat. Ergo vbique frenanda lingua præceps, maxime autem in conuiuio. Ille conuenientior habitus, si tu actu quidem seuerus sis, vultu serenus, verbo serius. Capellani, & qui tecum iugiter diuinis intersunt officiis, non sint sine honore. Tuum est tales tibi prouidere, qui digni sint. Seruiatur eis ab omnibus tanquam tibi. Necessaria de manu tua accipiāt. His contenti sint quę tu prouideris illis. tu vide ne egeant. Super hoc quem forte ab aduentantibus petere deprehendes, iudica Giezitam. *4.Reg.5.f* Id de ostiariis, id de cæteris officialibus decernendum. Verùm hoc ex abūdanti, nam formam istam iam olim à te positā recordamur. Quid tuo dignius apostolatu? Quid salubrius ad conscientiam, honestius ad famam, vtilius ad exemplum? Optimus canon qui proiicit auaritiam ex calumnia, *Esa.33.c* & non à cōscientia tantum. Libet iam & hunc claudere librum, sed in calce aliqua velim vel ante dicta quasi epilogando repetere, vel addere prætermissa. L Consideres ante omnia sanctam Romanam ecclesiam, cui deo auctore pręes, ecclesiarum matrem esse, non dominam: te vero non dominum episcoporum, sed vnum ex ipsis, porro fratrem diligentium deum, & participem timentium eum. De cætero oportere te esse considera formam iustitiæ, sanctimonię speculum, pietatis exemplar, assertorem veritatis, fidei defensorem, doctorem gentium, Christianorum ducem, amicum sponsi, sponsæ paranymphum, cleri ordinatorem, pastorem plebium, magistrum insipientium, refugium oppressorum, pauperum aduocatum, miserorum spem, tutorem pupillorum, iudicem viduarum, oculū cæcorum, linguam mutorum, baculum senum, vltorem scelerum, malorum metum, bonorum gloriam, virgam potentium, malleum tyrannorum, regum patrem, legum moderatorem, canonum dispensatorem, sal terræ, orbis lumen, sacerdotem altissimi, vicarium Christi, Christum domini: postremò deum Pharaonis. Intellige quæ dico: dabit tibi dominus intellectum. Vbi malitiæ iuncta potentia est, aliquid tibi supra hominem præsumendum. Vultus tuus super facientes mala. *Psal.33.c* Timeat spiritum iræ tuæ, qui hominem non veretur, gladium non formidat. Timeat orationem, qui admonitionem contempsit. Cui irasceris tu, deum sibi iratum, non hominē putet. Qui te non audierit, auditurum deum, & contra se paueat. Quod reliquū est, de his quæ supra te sunt, incumbit iam disputatio, quam vno libro deo adiuuante soluere spero, & me pariter absol- M uere promissione mea.

De Consideratione. Liber quintus.

LIBRI superiores etsi de consideratione inscribantur, plurimum tamen habent actionis admixtum, dum res aliquas non considerandas tantum, sed agendas docent vel monent. At qui in manibus modo est, sola in consideratione versabitur. Quæ enim supra sunt (id quidem instat) actu non indigent, sed inspectu. Non est quòd in eis actites quæ vno modo semper sunt, & in æternum, porro aliqua & ab æterno. Et hoc velim solerter aduertas vir sagacissime Eugeni, quia totiens peregrinatur consideratio tua, quotiens ab illis rebus ad ista deflectitur inferiora & visibilia, siue intuenda ad notitiam, siue appetenda ad vsum, siue pro officio disponenda vel actitanda. Si tamen ita versatur in his vt per hæc illa requirat, haud procul exulat. Sic considerare, repatriare est. Sublimior iste præsentium ac dignior vsus rerum, cum, iuxta sapientiam Pauli, inuisibilia dei per *Rom.1.c* ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Sane hac scala ciues non egent, sed exules. Quod vidit ipse huius sententiæ auctor, qui cum diceret inuisibilia per visibilia conspici, signanter posuit, à creatura mundi. Et vere quid opus scalis tenen-

A tenenti iam solium? Creatura cœli illa est, præsto habens per quod potius ista intueatur. Videt verbum, & in verbo facta per verbum. Nec opus habet ex his quæ facta sunt, factoris notitiam mendicare. Neque enim vt vel ipsa nouerit, ad ipsa descendit, quæ ibi illa videt, vbi longe melius sunt quàm in seipsis. Vnde nec medium requirit ad ea corporis sensum: sensus ipsa sibi, se ipsa sentiens. Optimum videndi genus, si nullius egueris, ad omne quod nosse libuerit, te contentus. Alioquin iuuari aliunde, obnoxium fieri est, minúsque à perfecto istud, & minus liberum. Quid quòd & inferioribus eges? Nónne præposterum hoc & indignum? Planè superiorum quędam iniuria est, inferiorum operam desiderare, à qua iniuria nemo hominū perfecte vindicabitur, nisi cum quisque euaserit in libertatem filiorum dei. Nempe erunt hi omnes docibiles dei, & nulla interueniente creatura solo beati deo. Repatriasse erit hoc, exisse de patria corporum in regionem spirituum. Ipsa est deus noster, maximus spiritus, maxima mansio spirituum beatorū, & ne quid hic sibi vsurpet carnis sensus, seu imaginatio, veritas est, sapientia est, virtus, æternitas, summum bonum. A quo interim absumus, & vbi sumus, vallis est, & vallis lachrymarum, in qua sensualitas regnat, & consideratio exulat. In qua libere quidem & potestatiue se exerit sensus corporeus, sed intricatus caligat oculus spiritualis. Quid igitur mirum si ope indigenæ aduena indiget? Et felix secūdum tempus viator, qui ciuium beneficium, sine quo transire non potest, in obsequium conuertere potuit, vtens, non fruens: vrgens, non petens: exactor, non supplex. Magnus ille qui vsum sensuum quasdam veluti ciuium opes expendere satagit, dispensando in suam & multorum salutem. Nec ille minor qui hunc sibi gradum ad illa inuisibilia philosophando constituit, nisi quòd hoc dulcius, illud vtilius: hoc felicius, illud fortius esse cōstat. At omnium maximus, qui spreto ipso vsu rerum & sensuum, quantum quidem humanæ fragilitati fas est, non ascensoriis gradibus, sed inopinatis excessibus auolare interdum contemplando ad illa sublimia consueuit. Ad hoc vltimum genus illos pertinere reor excessus Pauli. Excessus, non ascensus. Nam raptum potius fuisse, quàm ascendisse ipse se perhibet. Inde est quod dicebat: Siue mente excedimus deo. Porro hęc tria ita contingunt cum consideratio etsi in loco peregrinationis suæ, virtutis studio, & adiutorio gratiæ facta superior, sensualitatem aut premit ne insolescat, aut cogit ne euagetur, aut fugit ne inquinet. In primo potentior, in secundo liberior, in tertio purior. Puritatis siquidem & alacritatis pariter alis fit ille volatus. Vis tibi has considerationis species propriis distingui nominibus? Dicamus si placet, primam dispēsatiuam, secundam æstimatiuam, tertiam speculatiuam. Horum nominum rationes, diffinitiones declarabunt. Dispensatiua est consideratio sensibus sensibilibúsque rebus ordinate & socialiter vtens ad promerendū deum. AEstimatiua est consideratio prudenter ac diligenter quæque scrutans & ponderans ad vestigandum deum. Speculatiua est consideratio se in se colligens, & quantum diuinitus adiuuatur, rebus humanis eximens ad contemplandum deum. Puto vigilanter aduertis aliarum hanc esse fructum: cęteras si non referantur ad istam, quod dicūtur videri posse, sed non esse. Et prior quidem absque intuitu huius multa serit, & nihil metit. Sequens verò nisi ad istam se dirigat, vadit, sed non euadit. Ergo quod prima optat, secunda odorat, tertia gustat. Ad quem tamen gustum perducunt & cæteræ, etsi tardius: nisi quòd prima laboriosius, secunda quietius peruenitur. Dixisti, inquis, satis quà ascendatur: etiam quò ascendendum, dicere habes. Falleris, si id speras: ineffabile est. Tu me existimas loqui quod oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit? Nobis, inquit, reuelauit deus per spiritum suum. Ergo quæ supra sunt, non verbo docentur, sed spiritu reuelantur. Verum quod sermo non explicat, consideratio quærat, oratio expetat, mereatur vita, puritas assequatur. Sane eorum admonitus quæ supra sunt, non te existimes mitti à me suspicere solem, lunam, stellas, non ipsum firmamentum, non aquas quæ super cœlos sunt. Ista siquidem omnia etsi supra loco, precio infra sunt, & dignitate naturæ. Sunt enim corpora. Tui portio spiritus est, quo superius

Ioan.6.a *Actiua.* *Media.* *Contemplatiua.* *2.Cor.12.a* *2.Cor.5.c* *Esa.64.b & 1.Cor.2.b*

quippiam frustra quæris quod non sit spiritus. Porro spiritus est deus, sunt & angeli sancti, & hi supra te. Sed deus natura, angeli gratia superiores sunt. Vnum siquidem tui & angeli optimum, ratio est. Deus verò non sui aliquid optimum habet, vnum optimum totus. Is, & qui cum eo sunt beati spiritus, tribus modis veluti viis totidem nostra sunt consideratione vestigandi, opinione, fide, intellectu. Quorum intellectus rationi innititur, fides auctoritati, opinio sola verisimilitudine se tuetur. Habent illa duo certam veritatem, sed fides clausam & inuolutam, intelligentia nudam & manifestam. Cæterum opinio certi nihil habens, verum per verisimilia quærit potius quàm apprehendit. Omnino in his cauenda confusio, ne aut incertum opinionis fides figat, aut quod firmum fixúmque est fidei, opinio reuocet in quæstionem. Et hoc sciendum, quia opinio si habet assertionem, temeraria est: fides si habet hæsitationem, infirma est. Item intellectus si signata fidei tētet irrumpere, reputatur effractor, scrutator maiestatis. Multi suam opinionem intellectum putauerunt, & errauerunt. Et quidem opinio potest putari intellectus, intellectus opinio non potest. Vnde hoc accidit? Profecto quia hæc falli & fallere potest, ille non potest. Aut si falli potuit, intellectus non fuit, sed opinio. Verus nempe intellectus certam habet non modo veritatem, sed notitiam veritatis. Intellectus est rei. Possumus singula hæc ita diffinire. Fides est voluntaria quædam & certa prælibatio necdum propalatæ veritatis. Intellectus est rei cuiuscunque inuisibilis certa & manifesta notitia. Opinio est quasi pro vero habere aliquid quod falsum esse nescias. Ergo, vt dixi, fides ambiguum non habet: aut si habet, fides non est, sed opinio. Quid igitur distat ab intellectu? Nempe quòd etsi non habet incertum nō magis quàm intellectus, habet tamen inuolutum, quod non intellectus. Denique quod intellexisti, non est de eo quod vltra quæras: aut si est, non intellexisti. Nil autem malumus scire, quàm quæ fide iam scimus. Nil supererit ad beatitudinem, cum quæ iam certa sunt nobis, erunt æquè & nuda. His ita expeditis, age iam dirigatur consideratio in eam quæ sursum est Hierusalem mater nostra, ac totis tribus memoratis viis caute & vigilanter inuestigemus inuestigabilia: quatenus tamen licet, vel magis quatenus nobis donabitur. Et primo quidem ciues spiritus esse illic, potentes, gloriosos, beatos, distinctos in personas, dispositos in dignitates, ab initio stantes in ordine suo, perfectos in genere suo, corpore æthereos, immortalitate perpetuos, impassibiles, non creatos, sed factos, id est gratia, non natura, mente puros, affectu benignos, religione pios, castimonia integros, vnanimitate indiuiduos, pace securos, à deo conditos, diuinis laudibus & obsequiis deditos. Hæc omnia legendo comperimus, fide tenemus. Quanquam de corporibus horum non modo vnde sint, sed an aliquatenus sint, hæret sententia aliquorum. Vnde si quis inter opinabilia magis id ponendum censuerit, non contendo. Porro intellectu præditos, non fide, non opinione, sed intellectu capimus, quia non possunt huius expertes, & dei simul participes esse. Sunt & nomina quædam nota nobis similiter ex auditu, per quæ harum beatitudinum (etiam quæ nōn liquido mortalium percepit auditus) officia, merita, gradus, ordines, vtcunque à nobis coniici & discerni queunt. Sed enim quod ex auditu non est, iam non ex fide. Nam fides ex auditu. Itaque opinando ista dixerimus. Ad quid enim cœlestium nomina innotuerunt, si ne opinari quidem salua fide aliquid licet de rebus quarum nomina sunt? Angeli, archangeli, virtutes, potestates, principatus, dominationes, throni, Cherubim, Seraphim, hæc nomina. Quæ significata eorum? Nulláne inter illos spiritus qui simpliciter angeli, & eos qui archangeli nuncupantur, distantia? Quid ergo sibi vult gradualis distinctio hæc? Putemus angelos dici (nisi tu conuenientius aliquid considerasti) qui singuli singulis hominibus dati creduntur: missi in ministerium, secundum Pauli doctrinam, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. De quibus saluator: Angeli eorum semper vident faciem patris. Putemus his præesse archangelos, qui conscij mysteriorum diuinorum, non nisi ob præcipuas & maximas causas mittuntur. E quibus ma-

Fides. *Intellectus.* *Opinio.* *Rom.10.d* *Angeli.* *Heb.1.d* *Mat.18.b* *Archāgeli.*

G gnus ille archangelus Gabriel missus legitur ad Mariam: ob causam vtique qua maior esse nō potuit. Putemus super istos virtutes esse, quarum nutu vel opere signa & prodigia in elementis siue ex elementis facta apparent ad commonitionem mortalium. Inde est fortassis quòd cum in euangeliis legas, Erunt signa in sole & luna & stellis: paulopost habes: Nā virtutes cœlorum mouebuntur. Hi nimirū spiritus, per quos signa fiunt. Putemus potestates superiores istis, quarum virtute potestas tenebrarum cōprimitur, & coërcetur malignitas aëris huius, ne quantum vult noceat, ne malignari nisi vt prosit possit. Putemus principatus his quoq; prælatos, quorum moderamine & sapiētia omnis in terris principatus cōstituitur, regitur, limitatur, transfertur, mutilatur, mutatur. Putemus dominationes adeo cunctis supereminere præfatis ordinibus, vt respectu horum cęteri videantur omnes administratorij spiritus, & ad istos tāquam ad dominos referri regimina principatuum, tutamina potestatum, operationes virtutum, reuelationes archangelorum, curam & prouidentiam angelorum. Putemus thronos alto etiam ab his euolasse recessu, qui ex eo quòd sedent, throni dicuntur: & ex eo sedēt, quòd sedet in eis deus. Neque enim sedere in eis qui non sederent, posset. Quæris quid illam sentiam sessionem? Summā tranquillitatem, placidissimam serenitatē, pacem quę exuperat omnem intellectum. Talis est qui sedet in thronis dominus sabaoth, iudicans omnia cū tranquillitate, placidissimus, serenissimus, pacatissimus. Et tales sibi constituit thronos simillimos sibi. Putemus Cherubim ex ipso sapiētiæ fonte ore altissimi haurientes, & refundentes fluenta scientię vniuersis ciuibus suis. Et vide ne is sit quem propheta loquebatur fluminis impetus lætificans ciuitatem dei. Putemus Seraphim spiritus totos diuino igne succensos succendere vniuersa, vt singuli ciues singulæ sint lucernæ ardentes & lucētes. Ardentes charitate, lucentes cognitione. O Eugeni quàm bonū est nos hic esse, quàm fore melius, si quādo tamē toti sequamur quò ex parte præcessimus. Pręcedim⁹ animo, & ne ipso quidem toto, sed parte, & parte modica nimis. Affectus iacent mole corporea prægrauati, & luto hęrentibus desideriis, sola interim arida & tenuis consideratio præuolat. Et tamen ex tantillo quod iam datur, libet exclamare: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Quid si totam se colligat anima, & reductis affectibus è cunctis locis quibus captiui tenentur, timendo quæ non oportet, amādo quæ non decet, dolendo vanè, gaudendo vanius, cum his ineat tota libertate volatum, pullet cū impetu spiritus, & in pinguedine gratiæ illabatur? Nónne cum cœperit circuire lucidas māsiones, & sinum illum etiam Abrahæ curiosius perscrutari, & sub altari quodcunque illud est, martyrum reuisere animas in prima stola secūdam patientissime expectantes, multo magis tunc instabit loquens cum propheta: Vnā petij à domino, hanc requiram, vt inhabitē in domo domini omnibus diebus vitę meę, vt videam voluntatem domini, ac visitem templum eius? Quidni ibi videatur cor dei? quidni ibi probetur quę sit voluntas dēi bona, & beneplacens & perfecta? Bona in se, placens in effectibus, beneplacens fruentibus, perfecta perfectis, & nihil vltra quærentibus. Patent viscera misericordiæ, patent cogitationes pacis, diuitiæ salutis, mysteria bonæ voluntatis, benignitatis arcana, quæ clausa mortalibus, etiam ipsis electis suspecta sunt. Id quidē salubriter, ne desināt timere, dum necdū digne amare idonei inueniuntur. Cernere est in his qui Seraphim appellantur, quomodo amet qui vnde amet nō habet, sed est & qui nihil horum quæ fecerit odit: quos saluandos fecit, quomodo foueat, quomodo prouehat, quomodo amplexetur, quomodo delicta electa iuuentutis, & paleas ignorantiarum eius ignis ille consumens, ipsam sibi purgatissimam & suo amore dignissimam reddat. Cernere est in Cherubim, qui plenitudo scientiæ dicūtur, deum scientiarum dominum esse, qui solus solā nesciat ignorantiam, qui totus sit lux, & tenebræ in eo non sint vllæ, totus sit oculus, & qui minime aliquando fallitur, quia minime clauditur, qui extra se non quærat lumē, cui admoueatur vt videat, ipse qui videt, ipse vnde videt. Cernere est in thronis quàm nō suspectus omni innocentiæ iudex sedeat in his, qui circunuenire nolit, circunueniri non possit, quippe qui sit amans & vidēs. Nec vacat sessio: trāquillitatis insigne est. De vultu tali iudicium meum prodeat opto, cui insit amor, error absit, absit & perturbatio. Cernere est in dominationibus quantæ sit dominus maiestatis, cuius nutu imperiū cōstat, & imperio vniuersitas atq; æternitas termini sunt. Cernere est in principatibus principium ex quo omnia, & quomodo à cardine ostium, sic ab ipso regi vniuersitatem. Cernere est in potestatibus quàm potestatiue idē princeps quos regit protegit, cōtrarias potestates arcēs & propulsans. Cernere est in virtutibus vnam vbique æqualiter pręsto esse virtutem per quam omnia, viuificam, efficacem, inuisibilē, immobilémq;, omnia tamen mouentem vtiliter, tenentem fortiter. Quæ cum in minus vsitata effecta apud mortales eruperit, miracula siue prodigia vocant. Cernere postremò & mirari est in angelis & archangelis veritatem atq; experientiam vocis illius: Quoniam ipsi cura est de nobis: qui talium nos & tantorū non desinit iucundare visitationibus, instruere reuelationibus, suggestionibus commonere, sedulitate solatiari. Hæc omnia contulit illis spiritibus ipse qui cōdidit illos vnus atque idem summus spiritus, diuidēs singulis prout vult: hæc operatur in illis, hæc dedit operari & illis, sed aliter. Ardēt Seraphim, sed igne dei, vel poti⁹ igne deo. Quod præcipuum est in eis, amant, sed non quantum deus, nec quomodo. Lucent Cherubim, & scientia eminent, sed participio veritatis, ac per hoc non vt veritas, nec quantum. Sedent throni, sed insidentis beneficio. Iudicant & ipsi cum tranquillitate, sed non ad mensuram modúmve pacis pacantis, pacis quæ exuperat omnē sensum. Dominantur dominationes, sed sub domino dominantur, sed seruiunt pariter. Quid hoc ad summum sempiternum singularéq; dominiū? Præsunt principatus & regunt, sed regūtur & ipsi, ita vt regere iam nō norint, si regi desierint. Præcellit in potestatibus fortitudo, sed cui debent quòd fortes sunt, & aliter est fortis, & plus. Nec tam fortis quàm ipsa fortitudo est. Virtutes pro suo ministerio & potentatu satagunt excitare corda torpētia hominum innouatione signorum, virtus verò in eis manens ipsa facit opera. Faciunt & illæ, sed in comparatione eius non faciunt. Denique tantum interest, vt quasi singulariter propheta dicat ad eum: Tu es deus qui facis mirabilia. Et item de eo: Qui facit mirabilia magna solus. Adsunt angeli & archangeli, sed ille germanior nobis, qui non modo adest, sed inest. Quod si dicas posse inesse & angelum, non inficior. Memini scriptum: Et angelus qui loquebatur in me. Atqui differētia & in hoc. Inest angelus suggerens bona, non ingerens: inest hortans ad bonum, nō bonum creans. Deus sic inest vt afficiat, vt infundat, vel potius vt infundatur & participetur, ita vt vnū proinde cum nostro spiritum esse dicere quis non timuerit, etsi non vnam personam, vnámve substātiam. Habes enim: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. Angelus ergo cū anima, deus in anima. Ille vt contubernalis animæ inest, deus vt vita. Itaque sicut anima videt in oculis, audit in auribus, odorat in naribus, in faucibus gustat, tāgit in toto reliquo corpore: sic deus diuersa in diuersis spiritibus operatur, verbi gratia in aliis amantem se exhibens, in aliis agnoscentem, in aliis alia facientem, sicut vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Quis est iste tam communis in vocibus, tam longe in rebus? Quomodo quem nostris loquimur verbis, in sua reconditus maiestate nostros penitus & aspectus effugit & affectus? Audi ipsum quid loquatur hominibus: Sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris. Dicimur amare, & deus: dicimur nosse, & deus. Et multa in hunc modum. Sed deus amat vt charitas, nouit vt veritas, sedet vt æquitas, dominatur vt maiestas, regit vt principium, tuetur vt salus, operatur vt virtus, reuelat vt lux, assistit vt pietas. Quæ omnia faciunt & angeli, facimus & nos, sed longe inferiori modo, nō vtiq; bono quod sumus, sed quod participamus. Nūc iam transi spiritus istos, si forte cum sponsa dicere possis & tu: Paulolum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Quis est? Non sane occurrit melius, quàm qui est. Hoc ipse de se voluit responderi, hoc docuit, dicente Moyse ad populum, ipso quidem iniungente: Qui est, misit me ad vos. Meritò quidem. Nil competentius æternitati

Marginalia: Virtutes. — Luc.21.e — Potestates. — Principat⁹. — Dominationes. — Throni. — H — Cherubim. — Psal.45.a — Seraphim. — Psal.25.b — I — Psal.26.b — 1.Ioan.1.b — K — Psal.16.a — 1.Pet.5.a — L — Philip.4.b — Psal.76.b — Psal.135.a — Zach.1.c — M — 1.Cor.6.b — 1.Cor.12.a — Esa.55.e — Canti.3.b — Exo.3.d

A nitati, quæ deus est. Si bonum, si magnum, si beatum, si sapientem, vel quicquid tale de eo dixeris, in hoc verbo instauratur, quod est, est. Nempe hoc est ei esse, quod hęc omnia esse. Si & centum talia addas, non recessisti ab esse. Si ea dixeris, nihil addidisti: si non dixeris, nihil minuisti. Iam si vidisti hoc tam singulare tam summum esse, nónne in comparatione huius quicquid hoc non est, iudicas potius non esse quàm esse? Quid item deus? Sine quo nihil est. Tam nihil esse sine ipso, quàm nec ipse sine se potest. Ipse sibi, ipse omnibus est. Ac per hoc quodammodo solus est ipse, qui suum ipsius est & omnium esse. Quid est deus? Principium. Et hoc ipse de se responsum dedit. Multa in rebus dicuntur principia, sed respectu posteriorum. Alioquin si ad aliquid præcedens respicias, ipsum potius principium dabis. Quamobrem si quæras verum simplexq; principium, inuenias oportet quod principium nõ habuerit. Ex quo vniuersum cœpit, ipsum profecto minime cœpit. Nam si cœpit, aliunde cœperit necesse est. A se enim cœpit nihil. Nisi forte quis putauerit, quod non erat, dare sibi potuisse vt esse inciperet, aut fuisse aliquid antequã esset. Quod vtrumque quia ratio non consentit, constat nihil sibimet extitisse principium. Quod verò aliud principiũ habuit, primum non fuit. Verum ergo principium nequaquam cœpit, sed totũ ab ipso cœpit. Quid est deus? Cui secula nec accesserunt, nec decesserunt, nec coæterna tamen. Quid est deus? Ex quo omnia, per quę omnia, in quo omnia. Ex quo

Ioan.8.d

Rom.11.d

B omnia, creabiliter, non seminabiliter. Per quem omnia, ne alium auctorem atq; alium opificem arbitreris. In quo omnia, nõ quasi in loco, sed quasi in virtute. Ex quo omnia, tanquam vno principio auctore omnium. Per quem omnia, ne alterum inducatur principiũ artifex. In quo omnia, ne tertiũ inducatur locus. Ex quo omnia, nõ de quo, quia non est materia deus. Efficiens causa est, non materialis. Frustra philosophi materiã quęrunt, non eguit materia deus. Nõ enim officinam quæsiuit, non artificem. Ipse per se, in se omnia fecit. Vnde? De nihilo. Nam si ex aliquo fecit, illud nõ fecit, ac per hoc nec omnia. Absit vt de sua incorrupta incorruptibilisq; substantia tam multa fecerit, etsi bona, corruptibilia tamen. Quæris si in ipso omnia, ipse vbi? Nihil non minus inuenio. Quis capiat locus? Quæris vbi non sit? Ne hoc quidem dixerim. Quis sine deo locus? Incomprehẽsibilis est deus: sed nõ parum apprehendisti, si hoc tibi de eo compertum est, quòd nusquam sit qui non clauditur loco, & nusquam tamen non sit, qui non excluditur loco. Suo autem sublimi atque incomprehensibili modo, sicut omnia in ipso, sic ipse in omnibus est. Denique (sicut ait euangelista) in mundo erat. Aliàs vero vbi erat antequam mundus fieret, ibi est. Non est quòd quęras vltra vbi erat: præter ipsum nihil erat. Ergo in seipso erat. Quid est deus? Quo nihil melius cogitari potest. Si approbas, non oportet assentiaris esse aliquid quo deus sit, & quod

Ioan.1.b

C deus nõ sit. Hoc enim sine dubio melius. Quomodo nõ melius deo, si deus non est, quod dat deo vt sit? At melius illam diuinitatem qua dicunt deum esse, non aliud quàm deum esse fatemur. Non est ergo in deo nisi deus. Quid? inquiunt: Negas deum habere diuinitatem? Non, sed quod habet, hoc est. Negas diuinitatem deũ esse? Non, sed non alia quàm quæ ipse est. Aut si tu aliam inuenisti, adiuuet me trinitas deus, aduersus illam tota me contumacia erigo. Quaternitas orbem disterminat, non signat deitatẽ. Deus trinitas est, deus trium singula personarum. Si quartam diuinitatem adiicere placet, interim ego hanc quæ deus non est, persuasi mihi minime adorandam. Puto quòd & tu. Nempe dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Gloriosa verò diuinitas, quæ sibi honorem non audeat arrogare diuinum. At melius quartum hoc omnino respuimus, quàm sine honore recipimus. Multa dicuntur esse in deo, & quidem sane catholicéque, sed multa vnum. Alioquin si diuersa putemus, nõ quaternitatẽ habueris, sed centenitatem: Verbi causa: Dicimus magnũ, bonum, iustum, & innumera talia: sed nisi omnia vnũ in deo & cum deo consideres, habebis multiplicem deum. Mihi verò non deest quod cogitem melius eiusmodi deo tuo. Quæris quid? Mera simplicitas. Vero iudicio, natura simplex multiplici anfertur. Scio quòd ad id respondere solent. Non multa, inquiunt, sed vnam tantùm diuinitatẽ quę omnia illa sunt, deó

Luc.4.d

vt sit conferre asserimus. Asseritis ergo etsi nõ multiplicem, D duplicem deum, & nõ ad merum simplex peruenistis, neque ad id quo melius cogitari nõ potest. Tã nõ est simplex quod vel vni fuerit obnoxium formæ, quàm nec virgo vel vni cognita viro. Securus loquor, ne is quidem qui vel duplex est, erit meus. Habeo enim meliorẽ. Esto quòd hunc numeroso & multiplici anteponã, sed plane præ simplici sperno. Meus deus ipse catholicè est. Tam nõ habet hoc & illud, quàm non hæc & illa. Est qui est, non quæ est. Purus, simplex, integer, perfectus, cõstans sibi, nihil de temporibus, nihil de locis, nihil de rebus trahens in se, nihil ex se deponens in eis, non habens quod ad numerum diuidat, non quæ colligat ad vnum. Vnum quippe est, sed non vnitum. Non partibus constat, vt corpus: non affectibus distat, vt anima: non formis substat, vt omne quod factum est: sed neque formæ, vt istis visum est. Magna laus videlicet deo, vt se ab informitate vindicet, forma vna esse contentum. Hoc est dicere, cætera pluribus, deũ nõ nisi vni debere quod est. Quid? Cuius beneficio sunt quæ sunt, ipse pro suo esse alterius beneficio inclinabit? Laus ista (vt vulgo dicitur) blasphemiam valet. An non pluris est nullo indigere, quàm vno? Habe reuerẽtiam deo, vt quod pluris est, illi tribuas. Si cor tuũ vsq; huc ascẽdere potuit, deũ tuum infra quomodo collocabit? Ipse sibi forma, ipse sibi essentia est. In hoc interim gradu suspicio illum: & si alter potior ap- E pareret, illum potius darem. Nunquid verendum ne cogitatio transuolet illum? Quantumcunq; in altum proficiat, vltra est. Infra quod homo cogitare possit, altissimum quærere, ridiculum est: statuere, impium. Vltra, non citra quærẽdus est. Ascẽde si adhuc potes ad cor altius, & exaltabitur deus. Non est formatus deus, forma est. Non est affectus deus, affectio est. Non est compositus deus, merum simplex est. Et vt liquido noueris quid simplex dicam, idem quod vnum. Tam simplex deus, quàm vnus est. Est autem vnus, & quomodo aliud nihil. Si dici possit, vnissimus est. Vnus est sol, quòd non sit alter: vna luna, quòd æquè altera non sit. Atque id quidem deus, sed plus. Quid plus? Vnus est etiam sibi. Et hoc vis tibi declarari? Idem est semper, & vno modo. Non sic vnus sol, non sic vna luna, clamat vterque non esse se vnum sibi. Ille motibus, illa & defectibus suis. Deus autem non modo vnus sibi, & in se vnus est. Nihil in se nisi se habet. Non ex tempore alterationem habet, non in substantia alteritatem. Hinc de eo Boethius: Hoc vere vnum, in quo nullus est numerus, nullum in eo aliud præter id quod est. Neque enim subiectum fieri potest, forma enim est. Compara huic vni omne quod vnum dici potest, & vnum non erit. Trinitas est, tamen deus. Quid ergo? Destruimus quod dictum est de vnitate, quia inducimus trinitatem? Non, sed statuimus vnitatem. Dicimus patrem, dicimus filium, dicimus spiritum san- F ctum, non tamen tres deos, sed vnum. Quid sibi vult iste (vt sic loquar) absq; numero numerus? Si tria, quomodo non numerus? Si vnũ, vbi numerus? Sed habeo, inquis, quid numerem, & quid non numerem. Substantia vna est, personæ tres sunt. Quid mirum, quid vel obscurum in hoc? Nihil, si personæ seorsum à substantia cogitentur. Nunc verò cum tres illæ personæ illa substantia sint, & illa vna substãtia tres illæ personæ, quis numerum neget? Nam vere tres sunt. Quis numeret tamen? Nam vere vnum sunt. Aut si tu facile explicatu id putas dicendo tres, dicito quid numerasti? Naturas? Vna est. Essentias? Vna est. Substantias? Vna est. Deitates? Vna est. Non hæc, sed personas numero, inquis. Quæ nõ sint illa vna natura, illa vna essentia, illa vna substantia, illa vna diuinitas? Catholicus es, minime hoc dabis. Personarum proprietates, non aliud quàm personas, ipsásque non aliud quàm vnum deum, vnam diuinam substantiam, vnam diuinam naturam, vnam diuinam & summam maiestatem fides catholica cõfitetur. Numera ergo, si potes, aut sine substãtia personas, quæ ipsa sunt: aut sine personis proprietates, quæ ipsæ sunt. Aut si diuidere quis conetur vel personas à substantia, vel proprietates à personis, nescio quomodo trinitatis se profiteri cultorem possit, qui in tantam rerum numerositatẽ excesserit. Dicamus itaque tres, sed non ad præiudicium vnitatis. Dicamus vnũ, sed nõ ad cõfusionem trinitatis. Neq; enim nomina vacua sunt, nec absque significantia cassæ voces. Sabellianum

Psal.63.b

Boethius.

G hoc. Quærit quis quomodo illud quod catholicum esse dicimus, possit esse? Sufficiat ei tenere sic esse. Atque hoc non rationi perspicuum, nec tamẽ opinioni ambiguũ, sed fidei persuasum. Sacramẽtum hoc magnũ est, & quidem venerandũ, non scrutãdum. Quomodo pluralitas in vnitate, & hac vnitate, aut ipsa in pluralitate? Scrutari hoc temeritas est, credere pietas est, nosse vita, & vita æterna est. Vnde si operæ precium cẽses ô Eugeni, percurrat nunc cõsideratio multa vna, quò eminentia huius singularis vnius fiat euidẽtior. Est vnitas quæ collectiua potest dici, cum verbi causa multi lapides faciunt aceruum vnum. Est & vnitas cõstitutiua, cum multa membra vnum corpus, vel multę partes vnum quodcunque totum constituunt. Est & coniugatiua, qua fit vt duo iam nõ duo sint, sed vna caro. Et est natiua, qua anima & caro vnus nascitur homo. Est vnitas potestatiua, qua homo virtutis nõ instabilis, non dissimilis, sed vnus sibimet semper nititur inueniri. Est consentanea, cum per charitatem multorũ hominum est cor vnum, & anima vna. Est & votiua, cũ anima votis omnibus adhærens deo vnus spiritus est. Est & dignatiua vnitas, qua limus noster à dei verbo in vnam assumptus est personam. Verùm hæc omnia quid ad illud summum, atque (vt ita dicam) vnice vnum, vbi vnitatem cõsubstãtialitas facit? Huicvni quoduis illorum si assimiles, erit quoquo modo

Modi vnius unitatum.

H vnum: si cõpares, nullo. Igitur inter omnia quæ rectè vnum dicuntur, arcem tenet vnitas trinitatis, qua tres personæ vna substantia sunt. Secundo loco illa pręcellit, qua ecõuerso tres substantiæ vna in Christo persona sunt. Porrò hæc & quæcunque alia dici vna possunt, summæ illius vnitatis imitatione, non comparatione, vna appellari vera sobriáque probat consideratio. Nec abducimur ab hac vnitatis professione, assertione trium, cum in hac trinitate nõ recipiamus multiplicitatem, sicut nec solitudinem in vnitate. Quamobrem cum dico vnum, non me trinitatis turbat numerus, qui essentiam non multiplicat, non variat, nec partitur. Rursum cum dico tria, non me arguit intuitus vnitatis, quę illa quæcunque tria, seu illos tres, nec in cõfusionem cogit, nec in singularitatem redigit. Idem me sentire fateor & de illa vnitate cui secundũ ab ista inter cætera vna honorem dedi. Dico in Christo verbum, animam, & carnem, sine confusione essentiarum vnam esse personam, & item absque præiudicio personalis vnitatis in sua numerositate manere. Nec negauerim hanc ad illud quoque genus vnitatis pertinere, qua anima & caro vnus est homo. Decuit quippe familiarius similiúsque cum hominis conuenire constitutione, quod pro homine constitutum est sacramentum. Decuit & cum summa quæ in deo est & deus est vnitate congruere, vt quomodo ibi tres personæ vna essentia, ita hic conuenientissima quadam cõtrarietate tres essentiæ sint vna persona. Vidésne pulchre inter vtramque v-

I nitatem hanc collocari, in eo vtique qui constitutus est mediator dei hominisq; homo Christus Iesus? Pulcherrima, inquam, conuenientia, vt salutare sacramentum congrua quadam similitudine ambobus respondeat, & saluanti videlicet & saluato. Ita hæc vnitas duarum cõsistens media vnitatum, alteri succumbere, alteri præeminere cognoscitur, quantum superiore inferior, tantum inferiore superior. Tantam denique támque expressam vnionis vim in se præfert ea persona in qua deus & homo vnus est Christus, vt si duo illa de se inuicem prædices, non erraueris, deum videlicet hominem, & hominem deum verè catholicéque pronuncians. Nõ autem similiter vel carnem de anima, vel animam de carne, nisi absurdissime prædicas, etsi similiter anima & caro vnus sit homo. Nec mirum si non æquè potis anima sit sua illa vitali, etsi non parum valida intentione connectere, atque suis affectibus astringere sibi carnem, vt sibi diuinitas hominem illum qui prædestinatus est filius dei in virtute. Lõga catena & fortis ad stringẽdum, diuina prædestinatio: ab æterno est enim. Quid longius æternitate? Quid diuinitate potentius? Inde est quod nec morte incidente vllatenus intercidi hæc vnitas potuit, etsi carne & anima ab inuicem separatis. Et fortassis hoc sensit ille qui se indignum professus est soluere corrigiã calceamenti huius. Sed & illa tria satã de euãgelio mixta & fermentata in panem vnum, si quis ad hæc tria dixerit pertinere, non incongruè id mihi facere videbitur. Quàm bene ea

1.Cor.6.a

Mar.1.a
Mat.13.d

mulier fermentauit, vt nec diuisione quidem facta carnis & animæ, à carne vel anima verbũ diuideretur? Mansit & in separatione inseparabilis vnitas. Nec enim quæ ex parte contigit separatio, potuit vnitati præscribere, permanenti in totis tribus. Siue coniunctis, siue disiunctis duobus, nihilo minus perseuerauit in tribus vnitas personalis. Aequè vnus Christus, vnáque persona, verbum anima & caro, etiam mortuo homine perdurauit. In vtero virginis (vt sentio ego) cõmixtio hæc & fermentatio facta est: & ipsa mulier quę miscuit, & fermentauit. Nam fermẽtum non immerito fortasse dixerim fidẽ Marię. Plane beata quæ credidit, quoniam perfecta sunt in ea quæ dicta sunt ei à domino. Perfecta autem non essent, si quo minus iuxta verbum domini esset fermentatum totũ, & perpetuo fermentatum, seruãs nobis tam in morte quàm in vita pariter vnum atque integrum mediatorem dei & hominum cum sua deitate hominem Iesum Christum. Aduertere est in hoc admirabili sacramento iuxta numerum satorum, miræ & decentissimæ distinctionis gradus, nouum, antiquũ, æternum. Nouum, animam, quæ de nihilo tũc creata creditur, cum infusa. Antiquum, carnem quæ à primo vsq; hominum (id est ex Adam) traducta cognoscitur. Aeternum, verbum quod ab æterno patre coæternũ illi genitũ indubitata veritate asseritur. Et in his triplex (si diligẽter aduertas) di-

Luc.1.e

L uinæ potentiæ genus, quod factũ sit de nihilo aliquid, de vetusto nouũ, æternum beatúmq; de damnato & mortuo. Quid hoc ad nostram salutem? Multũ per omnem modũ. Primum quidẽ quòd peccato redacti in nihilũ, per hoc quodammodo iteratò creati sumus, vt simus initium aliquod creaturæ eius. Deinde quòd ex vetusta seruitute in libertatem filiorum dei translati, in nouitate spiritus ambulantes. Postremo q; de potestate tenebrarũ vocati ad regnum claritatis æternæ, in quo iam & considere nos fecit in Christo. Alieni sint à nobis qui Christi à nobis carnẽ alienare conãtur, nouam creatã in virgine, & non de virgine sumptã, impie asserẽtes. Pulchrè propheticus spiritus longe antè occurrit huic sententię, imò blasphemię impiorũ: Egredietur, inquiens, virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Dixisse poterat, & flos de virga, sed maluit, de radice: vt vnde virgam, inde florem duxisse originem demonstraret. Inde igitur sumpta caro, vnde orta virgo: nec noua in virgine, quæ prodiit ex radice. Forte substomacharis si adhuc pergimus quęrere quid est deus, tũ quia totiens iam quæsitum est, tum quia diffidis inuentum iri. Dico tibi pater Eugeni, solus est deus qui frustra nũquam quęri potest, nec cum inueniri non potest. Doceat te de hoc experimentũ tuum, aut si non, experto credito, non mihi, sed sancto qui ait: Bonus es domine sperantibus in te, animæ quærẽti te. Quid ergo est deus? Quod ad vniuersum spectat, finis. Quod ad electionem, salus. Quod ad se, ipse nouit. Quid est

Esa.11.a

Thren.3.c
Deus quid.

M deus? Voluntas omnipotens, beneuolentissima virtus, lumen æternũ, incommutabilis ratio, summa beatitudo, creans mentes ad se participãdum, viuificãs ad sentiẽdum, afficiẽs ad appetendum, dilatãs ad capiendum, iustificans ad promerendũ, accẽdens ad zelum, fœcundans ad fructũ, dirigens ad æquitatem, formãs ad beneuolẽtiam, moderans ad sapiẽtiam, roborans ad virtutem, visitans ad consolationem, illuminãs ad cognitionẽ, perpetuãs ad immortalitatem, implens ad felicitatẽ, circundans ad securitatem. Quid est deus? Non minus pœna peruersorũ, quàm humiliũ gloria. Est enim rationabilis quędã æquitatis directio incõuertibilis atq; indeclinabilis, quippe attingens vbiq;, cui illisa omnis prauitas conturbetur necesse est. Quidni in hanc omne tumidum vel distortum impingat, & conquassetur? Væ vniuerso quod obuiũ forte offenderit, cedere nescia rectitudo. Nã & fortitudo est. Quid iniquis volũtatibus tam cõtrarium & aduersum, quàm semper conari, impingere semper, & frustra? Væ oppositis voluntatibus, solam suæ profecto auersionis referẽtibus pœnã. Quid tam pœnale, quàm semper velle quod nunquã erit, & semper nolle quod nunquã nõ erit? Quid tã dãnatum, quàm volũtas addicta huic necessitati volẽdi nolendíq;, vt advtrũlibet iam sicut nõ nisi peruersè, ita nõ nisi misere moueatur? In æternũ nõ obtinebit quod vult, & quod non vult, in æternum nihilo minus sustinebit. Digne omnino, vt qui ad nihil afficitur vnquã quod deceat, ad nil vnquã quod libeat, euadat. Quid hoc

A hoc facit? Rectus dominus deus noster, qui & cum peruerso peruertitur. Nunquam recto prauóque cóueniet. Hæc enim sibi inuicem aduersantur, etsi non inuicem lædant. Læsio alterius est, absit vt dei. Durum tibi est, inquit, cótra stimulum calcitrare: hoc est non stimulo durum, sed calcitranti. Est & turpiú pœna deus. Lux est enim. Et quid tá inuisum obscœnis flagitiosisque méntibus? Profectò omnis qui male agit, odit lucem. Sed dico: Nunquid non poterunt declinare? Minime omnino. Lucet vbiq;, etsi non omnibus. Deniq; in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehendunt. Videt tenebras lux: cui hoc est videre, quod lucere, sed nó vicissim à tenebris ipsa videtur: quia tenebræ eam non comprehendunt. Et videntur ergo vt confundantur, & non vident ne consolentur. Nec modo à luce, & in luce videntur. A quo vel à quibus? Ab omni vidente, vt pro multitudine intuétium sit confusio multa. At nullus de tanta numerositate spectantiú molestior oculus, suo cuiusq;. Non est aspectus siue in cœlo, siue in terra, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minus possit. Non latent tenebræ vel seipsas. Se vident, quæ aliud non vident. Opera tenebrarum sequuntur illas, nec est quo se abscódant ab illis, ne in tenebris quidem. Hic est vermis qui non moritur, memoria præteritorum. Semel iniect[9] vel potius innatus per peccatum, hæsit firmiter, nequaquam B deinceps auellendus. Nec cessat rodere conscientiam, eáque pastus, esca vtiq; inconsumptibili, perpetuat vitam. Horreo vermem mordacem, & mortem viuacem. Horreo incidere in manus mortis viuentis, & vitæ morientis. Hæc est secúda mors, quæ núquam peroccidit, sed semper occidit. Quis det illis semel mori, vt non moriantur in æternum? Qui dicunt montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos, quid nisi mortem mortis beneficio aut finire aut euadere volunt? Deniq; inuocabút mortem, ait, & non veniet. Intuere id clarius. Constat immortalem animam esse, nec aliquando absq; sua memoria viuere, ne non animam aliquando esse contingat. Itaq; duráte anima, durat & memoria. Sed qualis? Fœda flagitiis, horrida facinoribus, vanitate tumida, cótemptu hispida & neglecta. Quæ priora tráfierunt, & non transierunt. Transierunt à manu, sed non à mente. Quod factum est, factum non esse non potest. Proinde & si facere in tempore fuit, sed fecisse in sempiternum manet. Nó tráfibit cum tempore, quod tempora tráfit. In æternum ergo necesse est cruciet, quod perperam te egisse in æternum memineris. Experiri erit hoc veritatem vocis illius: Arguam te, & statuá contra faciem tuam. Dominus locutus est, cui omne aduersum, & sibi aduersari necesse est, vt sit sera querela: O custos hominum, quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Ita est, ô Eugeni, non potest deo esse contrariú quid, & sibimet cohærere: sed qui arguetur à deo, argue- C tur & à seipso. Non est sanè iam túc quod aut veritatem dissimulet ratio, aut rationis intuitum anima declinet membris auulsa corporeis, & in sese collecta. Quò enim id valeat sopitis cóclusisque in morte sensibus, per quos vtique curiosius exire, & à se ire solebat in eam quæ præterit mundi istius figuram? Vides turpibus nihil deesse ad confusioné cum producentur spectaculum fieri deo, angelis, hominibus, sibiipsis? O quàm male mali omnes locati sunt, vtiq; oppositi torrenti huic directę æquitatis, & huic lumini propalatę veritatis expositi. Nónne hoc est perpetuo túdi, perpetuóque cófundi? Duplici contritione, ait ille, contere eos domine deus noster. Quid est Deus? Longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Quid inquis? Tenemus te quaternitatis (quam abominatus es) professorem? Minime. Abominatus sum, & abominor. Visus sum protulisse plura, sed vnum est. Vnus deus signatus est pro captu nostro, non pro suo statu. Diuisus est hic, non ille. Voces diuersæ, semitæ multæ, sed vnum per eas significatur, vnus quæritur. Non diuisiones substantiæ in quaternario isto expressæ sunt, non dimensiones quales in corporibus intuemur, nó distinctio personalis qualem in trinitate adoramus, non numerus proprietatum qualem personis ipsis inesse fatemur, etsi non aliud à personis. Alioquin hoc singulum horum video quod quatuor simul, hæc quatuor ipsa quod singulum est. Nobis autem quia non possumus cum deo simplicitate contendere, dum contendimus apprehendere vnum, occurrit veluti quadruplicatum. Facit D hoc speculum & ænigma, per quod solum interim videre datur. Cum autem videbimus facie ad faciem, videbim[9] sicuti est. Nec enim iam tunc fragilis acies mentis nostræ quantúlibet vehementer intendens, aliquatenus resiliet, dissiliétve in suam pluralitatem. Colliget se magis, adunabit, cósormabítque vnitati illius, vel potius vnitati illi, vt vna vni facies respodeat faciei. Nempe similes ei erimus, quia videbimus eú sicuti est. Beata visio: ad quam merito suspirabat qui ait: Exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Et quia adhuc in quærendo res est, interim ascendamus quadrigam istam, vtpote infirmi & imbecilles indigentes tali vehiculo. Ascendamus si forte vel sic apprehendamus in quo apprehensi sumus: id est, huius ipsius vehiculi rationem. Nam hoc monitum habemus ab ipso auriga, & primo currus huius exhibitore, vt studeamus comprehendere cum omnibus sanctis quę sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Comprehendere dixit, non cognoscere: vt non curiositate contenti scientiæ, tota cura fructui inhiemus. Non in cognitione est fructus, sed in comprehensione. Alioquin scienti bonum, & non facienti (vt ait quidam) peccatum est ei. Et ipse Paulus alio loco, Sic currite, inquit, vt comprehendatis. Quid sit comprehendere, inferius declarabo. Quid igitur est deus? lógitudo inquam. Quid ipsa? Aeternitas. Hæc tam longa, vt non habeat terminum nó magis loci quàm temporis. E Est & latitudo. Et ipsa quid? Charitas. Quibus & ista terminis angustetur in deo, qui nihil odit horum quæ fecerit? Deniq; solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Ergo & inimicos concludit sinus ille. Nec hoc quoque contentus, euadit in infinitum. Omné non modo affectionem, sed & cognitionem excedit, adiiciéte apostolo & dicente: Scire etiam supereminenté scientiæ charitaté Christi. Quid plus dicam? Aeterna est. Nisi quòd hoc plus forsitan est, quia æternitas est. Vides tantam esse latitudinem, quantam & longitudinem? Vtinam sic videas nó tantam esse, sed ipsam id esse vnam quod alteram, non minus vnam quàm duas, nec plus duas quàm vnam. Deus æternitas, deus charitas est: lógitudo sine protensione, latitudo sine distésione. In vtroq; pariter locales quidem excedit temporalésque angustias, sed libertate naturæ, nó enormitate substátiæ. Tali modo immensus est qui omnia fecit in mensura: & quanuis immensus, hic tamen modus & ipsius immensitatis. Quid item Deus? Sublimitas & profundum. In altero supra omnia, in altero intra omnia. Liquet in deitate nusquá claudicare æqualitaté, stare eam vndiq; firmiter, constare immobiliter sibi. Sublime potentiam, profundum sapientiam eius considera. Ex æquo & ista respondét sibi, dum & sublimitas inattingibilis, & profunditas æquè inscrutabilis cognosca- F tur, Paulo admirante & exclamante: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ illius. Libet & nos exclamare cum Paulo, horum vtrunq; intuétes in deo, & cum deo simplicissimam vnitatem. O sapientia potens, attingens vtiq; fortiter. O potentia sapiens, disponens omnia suauiter. Res vna, effectus multiplex, operationésq; diuersæ. Et illa vna res est longitudo propter æternitatem, latitudo propter charitatem, sublimitas propter maiestatem, profunditas propter sapientiam. Nouimus hæc. Num ideo & arbitramur nos cóprehendisse? Non ea disputatio comprehendit, sed sanctitas: si quomodo tamen comprehendi potest, quod incomprehensibile est. At nisi posset, non dixisset apostolus: Vt comprehendamus cum omnibus sanctis. Sancti igitur comprehendunt. Quæris quomodo? Si sanctus es, comprehendisti & nosti. Si non: esto, & tuo experimento scies. Sanctum facit affectio sancta, & ipsa gemina, timor domini sanctus, & sanct[9] amor. His perfecte affecta anima, veluti quibusdam duobus brachiis suis comprehendit, amplectitur, stringit, tenet, & ait: Tenui eum, nec dimittam. Et timor quidem sublimi profundo, amor lato longóque respondet. Quid tam timendum quàm potestas, cui non potes resistere: quàm sapientia, cui abscondi non potes? Poterat minus timeri deus alterutro carens. Nunc autem perfectè oportet timeas illú, cui nec oculus deest omnia videns, nec manus potens omnia. Quid item

Act.6.a *Ioan.3.c* *Ioan.1.a* *Esa.66.g* *Luca.23.d* *Apoc.9.c* *Psal.49.d* *Iob.7.d* *Hiere.17.d* *1.Ioan.3.a* *Psal.26.c* *Ephe.3.d* *Iaco.4.d* *1.Cor.9.d* *Sapien.11.d* *Matt.5.g* *Ephe.3.d* *Roma.11.d* *Sap.8.a* *Ibidem.* *Ephe.3.d*

G tam amabile, quàm amor ipse quo amas, & quo amaris? Amabiliorem tamen iuncta æternitas facit: quæ dum non excidit, foras mittit suspicionem. Ama igitur perseueranter & longanimiter, & habes longitudinem. Dilata amorem tuum vsque ad inimicos, & latitudinem tenes. Esto etiam in omni solicitudine timoratus, & sublime profundúmq; apprehẽdisti. Aut si mauis quatuor æquè tuis diuinis quatuor respondere, facis hoc si stupes, si paues, si ferues, si sustines. Stupẽda plane sublimitas maiestatis, pauenda abyssus iudiciorum, feruorem exigit charitas, æternitas perseuerantiam sustinendi. Quis stupet, nisi qui contemplatur gloriam dei? Quis pauet, nisi qui scrutatur profundum sapientiæ? Quis feruet, nisi qui meditatur charitatem dei? Quis sustinet & perseuerat in amore, nisi qui æmulatur æternitatem charitatis? Nẽpe æternitatis quãdam imaginem perseuerantia præ se fert. Denique sola est cui æternitas redditur, vel potius quæ æternitati hominẽ reddit, dicente domino: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et nunc aduerte in quatuor istis, contemplationis species quatuor. Prima & maxima contemplatio est admiratio maiestatis. Hæc requirit cor purgatum, vt à vitiis liberum, atque exoneratum peccatis, facilè ad superna leuet, interdum quoque vel per aliquas morulas stupore & extasi suspensum teneat admirantem. Secunda autem necessaria est huic. Est enim intuens iudicia dei. Quo sanè pauido aspectu dum vehemẽtius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat ad sapientiam, humilitatem seruat. Virtutum siquidem bonum quoddam ac stabile fundamentum humilitas. Nempe si nutet, illa virtutum aggregatio non nisi ruina est. Tertia contemplatio occupatur vel potius ociatur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratum, solicitat memorantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit propheta loquens ad dominum: Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. Eructatio, gratiarum actio est. Quarta quæ retro sunt obliuiscens, in sola requiescit expectatione promissorum: quæ cum sit meditatio æternitatis (siquidem quæ promittuntur, æterna sunt) longanimitatem alit, & perseuerantiæ dat vigorem. Puto iam facile est quatuor nostra hæc, quatuor illis apostoli adsignare, dum lõgitudinem comprehendit meditatio promissorum, latitudinem recordatio beneficiorum, sublimitatem contemplatio maiestatis, profundũ inspectio iudiciorũ. Quærendus adhuc fuerat, qui nec satis adhuc inuẽtus est, nec quæri nimis potest: at orando forte quàm disputando dignius quæritur, & inuenitur facilius. Proinde is sit finis libri, sed non finis quærendi.

Matt. 10. c · *Contemplationis quatuor species.* · H · *Psal. 144. b*

Finit liber beati Bernardi de consideratione, ad Eugenium papam, in quinque partiales diuisus.

I

DIVI BERNARDI ABBATIS, IN TRACTATUM DE GRATIA & LIBERO ARBITRIO,

Prologus.

DOMINO Vuillermo abbati sancti Theodorici, frater Bernardus. Opusculum de gratia & libero arbitrio, quod illa qua scitis occasione nuper aggressus sum, eadem gratia adiuuante peregi vt potui. Vereor autem ne aut grandia minus digne locutus inueniar, aut pertractata à pluribus superfluò retractasse. Proinde legite illud primus, & si iudicatis, solus: ne si proferatur in medium, magis forte scriptoris publicetur temeritas, quàm lectoris ædificetur charitas. Quod si palam fieri vtile probaueritis, tunc si quid obscurius dictum aduerteritis, quod in re obscura seruata congrua breuitate dici planius potuisset, non sit vobis pigrum aut emendare per vos, aut mihi resignare emendandum, si fraudari non vultis promissone illa sapientiæ, quæ ait: Qui elucidant me, vitam eternã habebunt.

Eccli. 24. c

TRACTATVS de gratia & libero arbitrio.

K

LOQVENTE me coram aliquando, & Dei in me gratiam commẽdante, quòd scilicet ab ipsa me in bono & præuẽtum agnoscerẽ, & prouehi sentirem, & sperarem perficiẽdum: quid tu ergo (ait vnus ex circunstantibus) operaris, aut quid mercedis speras, vel præmij, si totũ facit Deus? Quid enim, inquam, tu consulis? Da, inquit, gloriam deo, qui gratis te præuenit, excitauit, initiauit: & viue digne de cætero, quo te probes & perceptis beneficiis non ingratum, & percipiendis idoneum. Et ego, Bonum, inquam, consilium das, sed & si dederis posse teneri. Siquidem non est eiusdem facilitatis, scire quid faciendum sit, & facere: quoniam & diuersa sunt, cæco ducatum, ac fesso præbere vehiculum.

Ioan. 9. c

Non quicunque ostendit viam, præbet etiam viaticum itineranti. Aliud illi exhibet qui facit ne deuiet, & aliud qui præstat ne deficiat in via. Ita nec quiuis doctor statim & dator erit boni quodcunque docuerit. Porro duo mihi sunt necessaria, doceri, ac iuuari. Tu quidem homo rectè consulis ignorantiæ, sed (si verum sentit apostolus) spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Imò verò qui mihi per os tuum ministrat consilium, ipse mihi necesse est ministret per spiritum suum adiutorium, quo valeam implere quod consulis. Ecce enim iam ex eius munere velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio. Sed nec aliquando me inuenturum confido, nisi qui dedit velle, det & perficere pro bona voluntate. Vbi ergo, ait, sunt merita nostra, aut vbi est spes nostra? Audi inquam. Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Quid enim? Tu forte putaueras tua te creasse merita, tua posse saluari iustitia, qui nec saltem dominum Iesum dicere potes nisi in spiritu sancto? Itáne oblitus es quis dixerit: Sine me nihil potestis facere? Et neque currentis, neque volentis, sed dei miserantis est? Quid igitur agit, ais, liberum arbitrium? Breuiter respondeo: Saluatur. Tolle liberum arbitriũ, non erit quod saluetur. Tolle gratiam, non erit vnde saluetur. Opus hoc sine duobus effici non potest, vno à quo fit, altero cui vel in quo fit. Deus auctor est salutis, liberum arbitrium tantùm capax: nec dare illam nisi deus, nec capere valet nisi liberum arbitrium. Quod ergo à solo deo, & soli datur libero arbitrio, tam absque consensu esse non potest accipientis, quàm absque gratia dantis. Et ita gratiæ operanti salutem, cooperari dicitur liberum arbitrium, dum consentit, hoc est dum saluatur. Consentire enim saluari est. Proinde pecoris spiritus salutem huiuscemodi minime capit, eo quòd illi voluntarius consensus desit, quo saluanti videlicet Deo placide obtemperet, siue iubenti acquiescẽdo, siue pollicenti credendo, siue reddenti gratias agendo. Enimuero aliud est voluntarius consensus, aliud naturalis appetitus. Posterior quippe nobis cõmunis est cum irrationalibus, nec valet consentire spiritui, carnis irretitus illecebris. Et fortasis ipse est qui alio nomine ab apostolo sapientia carnis appellatur, vbi ait: Sapientia carnis inimica est deo: legi enim dei nõ est subiecta, nec enim potest. Hũc ergo (vt dixi) cõmunem habentes cum bestiis, consensus voluntarius nos discernit. Est enim habitus animi liber sui. Siquidem non cogitur, nõ extorquetur. Est quippe voluntatis, nõ necessitatis. Nec negat se nec præbet cuiquã, nisi ex voluntate. Alioquin si compelli valet inuitus, violentus est, non voluntarius. Vbi autem voluntas non est, nec consensus. Non enim est consensus, nisi voluntarius. Vbi ergo consensus, ibi voluntas. Porro vbi voluntas, ibi libertas. Et hoc est quod dici puto liberum arbitrium. Sed vt manifestius fiat quod dicitur, & competentius ad id quod volumus veniamus, paulo altius æstimo repetendum. In rebus naturalibus non idem est vita quod sensus, non

L · *Roma. 8. e* · *Rom. 7. c* · *Philip. 2. b* · *Tit. 3. b* · *1. Cor. 12. a* · *Ioan. 15. a* · *M* · *Rom. 8. b*

A non sensus quod appetitus, nec ille quod consensus. Quod ex singulorum definitionibus clarius elucebit. Est enim in quolibet corpore vita, internus ac naturalis motus, vigens tantùm intrinsecus. Sẽsus verò vitalis in corpore motus, vigẽs & extrinsecus. Appetitus autem, naturalis vis in animante, mouendis auide sensibus attributa. Verum consensus, nutus est voluntatis spontaneus, vel certe (quod superius dixisse me memini) habitus animi liber sui. Porro voluntas est motus rationalis, & sensui præsidẽs & appetitui. Habet sanè quocũque se voluerit semper rationem comitem, & quodãmodo pedisequam: non quòd semper ex ratione, sed quòd nunquam absq; ratione moueatur, ita vt multa faciat per ipsam contra ipsam, hoc est quasi per eius ministerium, contra eius consilium siue iudicium. Vnde est illud: Prudentiores sunt filij huius seculi filiis lucis in generatione sua. Et rursum: Sapientes sunt vt faciant mala. Neque enim prudentia seu sapientia inesse creaturæ potest vel in malo, nisi vtique per rationem. Est verò ratio data volũtati vt instruat illam, non destruat. Destrueret autem, si necessitatem ei vllam imponeret quo minus libere pro arbitrio sese volueret, siue in malum consentiens appetitui, aut nequam spiritui, vt sit animalis, non percipiens, vel certe & persequẽs ea quæ sunt spiritus dei: siue ad bonum gratiã sequens, & fiat spiritualis, quæ omnia diiudicans ipsa minime iudicetur. Si, inquam, horum B quodlibet prohibente ratione voluntas non posset, voluntas iam non esset. Vbi quippe necessitas, iam non voluntas.

Luca.16.b *Hiere.4.f* *1.Cor.2.d* *Ibidem.*

Quòd si ex necessitate, & absque consensu propriæ voluntatis mala bonáve fieri possent: rationalis creatura aut misera profecto esse nulla ratione deberet, aut beata penitus esse non posset: cui nimirum in vtrauis parte id deesset, quod solum in ea miseriæ siue beatitudinis capax est, id est voluntas. Cætera siquidem quæ supra memorata sunt, vita, sensus, vel appetitus, nec miserum per se faciunt, nec beatum. Alioquin & arbores ex vita, & pecudes etiã ex reliquis duobus, vel miseriæ possent esse obnoxiæ, vel idoneæ beatitudini: quod omnino impossibile est. Communem itaque habentes vitam quidem cum arboribus, sensum verò, & appetitum, & æquè vitam cum pecoribus: id quod dicitur voluntas, nos ab vtrisque discernit. Cuius volũtatis cõsensus (vtique volũtarius, non necessarius) dum aut iustos probat, aut iniustos, etiam merito beatos facit, vel miseros. Is ergo talis consensus ob volũtatis inamissibilem libertatem, & rationis quod semper secum portat & vbiq;, indeclinabile iudicium, nõ incongrue dicitur (vt arbitror) liberum arbitrium, ipse liber sui, propter volũtatem: ipse iudex sui, propter rationem. Et merito libertatem comitatur iudicium, quoniam quidem quod liberum sui est, profecto vbi peccat, ibi se iudicat. Est autem iudiciũ, quia iustè profecto si peccat, patitur quod nolit, qui C non peccat nisi velit. Cæterum quod sui liberum non esse cognoscitur: quo pacto vel bonum ei, vel malum imputatur? Excusat nempe vtrunq; necessitas. Porro vbi necessitas, ibi libertas non est: vbi libertas non est, nec meritũ, ac per hoc nec iudicium. Excepto sanè per omnia originali peccato, quod aliam constat habere rationem. De cætero quicquid hanc non habet voluntarij consensus libertatem, proculdubio & merito caret & iudicio. Proinde vniuersa quę sunt hominis præter solam voluntatem: ab vtroque libera sunt, quia sui libera non sunt. Vita, sensus, appetitus, memoria, ingenium, & si qua talia sunt, eo ipso subiacent necessitati, quo non plane subdita sunt volũtati. Ipsam verò quia impossibile est de se ipsa sibi non obedire (nemo quippe aut non vult quod vult, aut vult quod non vult) etiam impossibile est sua priuari libertate. Potest quidem mutari voluntas, sed non nisi in aliam voluntatem, vt nunquam amittat libertatem. Tam ergo non potest priuari illa, quàm nec seipsa. Si poterit homo aliquando aut nihil omnino velle, aut velle aliquid, & non voluntate: poterit & carere libertate volũtas. Hinc est quòd insanis vel infantibus, itémque dormientibus, nihil quod faciunt vel bonum vel malum imputatur: quia nimirum sicut suæ non sunt compotes rationis, sic nec vsum retinent propriæ voluntatis, ac per hoc nec iudicium libertatis. Cum igitur voluntas nil liberum habeat nisi se: merito non iudicatur nisi ex se. Siquidem nec tardum ingeniũ, nec labilis memoria, nec inquietus appetitus, nec sensus obtusus, nec vita languens, reum per se statuunt hominem, sicut nec contraria innocentem, & hoc non ob aliud, nisi quia hæc necessariè ac præter voluntatem posse prouenire probantur. Sola ergo voluntas, quoniam pro sui ingenita libertate aut dissentire sibi, aut præter se in aliquo consentire, nulla vi, nulla cogitur necessitate: non immerito iustam vel iniustam, beatitudine seu miseria dignam ac capacem creaturam constituit, prout scilicet iustitiæ iniustitiæve consenserit. Quapropter huiusmodi voluntarium liberúmque consensum, ex quo & omne sui (ex his quæ prædicta sunt) constat pendêre iudicium: puto non incongruè vt supra definiuimus, esse quod solet liberum arbitrium appellari: vt liberum referatur ad voluntatem, arbitrium ad rationem. Sed sanè liberum, non illa libertate de qua dicit apostolus: Vbi spiritus domini, ibi libertas. Est enim illa libertas à peccato, sicut alibi dicit: Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem: finem verò vitam æternam. Quis verò in carne peccati à peccato sibi vindicat libertatem? Hac ergo libertate merito nequaquam dictum arbitror liberum arbitrium. Est item libertas à miseria, de qua idem apostolus: Et ipsa, inquit, creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei. Sed nunquid & istam sibi quispiam in hac mortalitate præsumit? Et hac itaque liberum nominari arbitrium, non immerito abnuimus. Est verò quam magis ei cõgruere arbitror libertatem, quam dicere possumus à necessitate, eo quòd necessarium volũtario contrarium esse videatur. Siquidem quod ex necessitate fit, non iam ex voluntate, & econuerso similiter. Cum igitur prout interim potuit occurrere nobis, triplex sit nobis proposita libertas, à peccato, à miseria, à necessitate: hanc vltimo loco positam contulit nobis in conditione natura, in primam restauramur à gratia, media nobis reseruatur in patria. Dicatur igitur prima libertas naturæ, secunda gratiæ, tertia vitæ vel gloriæ. Primo nempe in liberam voluntatem, ac voluntariam libertatem conditi sumus nobilis Deo creatura. Secundo reformamur in innocentiam, noua in Christo creatura. Tertio sublimamur in gloriam, perfecta in spiritu creatura. Prima ergo libertas habet multum honoris, secũda plurimum etiam virtutis, nouissima cumulum iucunditatis. Ex prima quippe pręstamus cæteris animantibus: in secũda carnem, per tertiam mortem subiicimus. Vel certe sicut in prima subiecit Deus sub pedib⁹ nostris oues & boues & pecora campi: ita quoque per secundam spirituales bestias huius aëris (de quibus dicitur: Ne tradas bestiis animas confitentes tibi) prosternit æquè & cõterit sub pedibus nostris, in vltima tandem nos ipsos nobis plenius submissurus per victoriam corruptionis & mortis, quando scilicet nouissima destruetur mors, & nos transibimus in libertatem gloriæ filiorum dei. Qua libertate Christus nos liberabit, cum nos vtique tradet regnum deo & patri. De hac enim & item de illa quam diximus à peccato, puto quòd Iudæis aiebat: Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Liberum arbitrium liberatore indigere significabat, sed plane qui illud liberaret non à necessitate, quam voluntatis esse penitus non nouerat, sed à peccato, in quod tam libere quàm voluntariè corruerat: simúlq; à pœna peccati, quam incautũ incurrerat, inuitúmque ferebat. Quo vtroque malo liberari omnino nõ poterat, nisi per illum qui solus hominum factus est inter mortuos liber, liber videlicet à peccato inter peccatores. Solus namque inter filios Adam libertatem sibi vindicat à peccato, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Porro & à miseria quæ est pœna peccati, habuit nihilo minus libertatem, sed potentia, non actu. Nemo quippe tollebat animam eius ab eo, sed ipse ponebat eam. Denique teste Propheta oblatus est quia ipse voluit: sicut & cum voluit natus ex muliere, factus sub lege: vt eos qui sub lege erant, redimeret. Fuit itaque & ipse sub lege miseriæ, sed fuit quia voluit, vt liber inter miseros & peccatores vtrunque iugum fraternis à ceruicibus excuteret. Habuit itaque totas tres libertates, primã ex humana simul & diuina natura, reliquas ex diuina potentia. Quarum duas posteriores vtrum & primus homo

D *2.Cor.3.d* *Roma.6.d* *Ibidem.* *Roma.8.d* *E* *F* *Psal.73.d* *Ioan.8.a* *Psal.87.a* *1.Pet.2.d* *Ioan.10.d* *Esa.53.b* *Gala.4.a*

G in paradiso habuerit, vel quomodo & quatenus eas habuerit, postea videbimus. Hoc autem indubitanter sciendum, vtranque plenam ac perfectam perfectis inesse animabus carne solutis, cum deo pariter & Christo eius atque angelis supercœlestibus. Nam sanctis animabus, etsi necdum corpora receperũt, deest quidem de gloria, sed nihil prorsus inest de miseria. Verum libertas à necessitate, æquè & indifferenter deo, vniuersæque tam malæ quàm bonæ rationali conuenit creaturæ. Nec peccato nec miseria amittitur vel minuitur, nec maior in iusto est quàm in peccatore, nec plenior in angelo quàm in homine. Quomodo namq; ad bonum cõuersus per gratiam humanæ voluntatis consensus, eo libere bonum, & in bono liberum hominem facit, quo voluntarius efficitur, non inuitus pertrahitur: sic sponte deuolutus in malum, in malo nihilo minus tam liberum quàm spontaneũ cõstituit sua vtique volũtate ductum, non aliunde coactum vt malus sit. Et sicut cœlestis angelus, aut etiam Deus ipse permanet libere bonus, propria videlicet voluntate, non aliqua extrinseca necessitate: sic profecto diabolus æquè libere in malum & corruit, & persistit: suo vtique voluntario nutu, nõ alieno impulsu. Manet ergo libertas voluntatis, vbi etiam fit captiuitas mentis, tam plena quidẽ in malis, quàm & in bonis, sed in bonis ordinatior. Tam integra quoq; pro suo modo in creatura quàm in creatore, sed in illo potentior. Quod

H autem homines solent conqueri, & dicere: Volo habere bonam voluntatem, & nõ possum: nequaquam huic præscribit voluntatis libertati, vt quasi vim aut necessitatem in hac parte patiatur volũtas, sed plane illa libertate quæ dicitur à peccato, se carere testantur. Nam qui vult habere bonam uoluntatem, probat se habere voluntatem. Non enim vult habere bonam, nisi per voluntatem. Quod si voluntatem, & libertatem: sed libertatem à necessitate, nõ à peccato. Nempe vt nõ valeat cum velit habere bonam, sentit quidem sibi deesse libertatem, sed profecto libertatem à peccato, quo vtiq; dolet premi non perimi voluntatem. Quãquam iam proculdubio vtcunq; bonam habet, vbi habere vult. Bonũ quippe est quod vult. Nec posset bonum velle, nisi bona voluntate: sicut nec velle malum, nisi mala voluntate. Cum bonũ volumus, bona est volũtas: cum malum, mala voluntas. Vtrobiq; volũtas, & vbique libertas: cedit siquidem voluntati necessitas. Cum autem nõ valemus quod volumus, sentimus quidem ipsam quodammodo libertatẽ peccato esse captiuam, vel miseram, non tamen amissam. Ex hac ergo tantum libertate qua liberum est voluntati seipsam iudicare, vel bonam, si bono: vel malam, si malo cõsenserit, quippe quæ in neutro nisi certe volendo consentire se sentit: liberum arbitrium credimus nominari. Nam ex illa quæ dicitur à peccato, congruentius forsitan liberum consilium, & item ex illa quæ di-

I cta est à miseria, liberum potius complacitum posset dici, quàm liberum arbitrium. Arbitrium quippe iudicium est. Sicut verò iudicij est discernere quod liceat, quod non liceat: sic profecto consilij probare quod expediat, vel nõ expediat: sic complaciti quoque experiri quod libeat, vel non libeat. Vtinam tam libere nobis cõsuleremus, quàm libere de nobis iudicamus: vt quemadmodum libere per iudicium licita illicitáq; decernimus, ita per consilium & licita tãquam commoda nobis eligere, & illicita tanquam noxia respuere liberum haberemus. Iam enim non solum liberi arbitrij, sed & liberi proculdubio consilij, ac per hoc & à peccato liberi essemus. Sed quid si totũ, solúmque quod expediret, vel liceret, etiam liberet? Nõnne liberi quoq; esse complaciti merito diceremur, quippe qui ab omni proinde quod displicere potest, hoc est, ab omni nos miseria liberos sentiremus? Nũc autem cum multa per iudicium vel admittenda vel omittẽda esse decernamus, quæ tamen per consilium nequaquam pro iudicij rectitudine aut eligimus, aut contemnimus: rursúmque non omnia quæ tanquam recta & commoda cõsulte obseruamus, etiã vt beneplacita libenter amplectimur, sed insuper quasi dura ac molesta vix æquanimiter ferre perdu ramus: liquet quia liberum nec consilium habemus, nec cõplacitum. Alia quæstio est, si vel ante peccatũ in primo homine habuimus, quod loco suo discutietur. Certissime autẽ habituri sumus, cum deo miserante obtinebimus quod oramus: Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. Hoc nanque complebitur, quando id quod nunc cunctæ passim rationali (vt iam dictum est) creaturæ commune videtur, liberum scilicet à necessitate arbitrium: erit etiam in electis hominibus, vti iam in sanctis est angelis, & cautum à peccato, & tutum à miseria: probantibus tandem triplicis libertatis felici experientia, quæ sit bona voluntas dei, ac beneplacens & perfecta. Quod quia necdum est, sola interim plena integráq; manet in hominibus libertas arbitrij. Nam libertas consilij ex parte tantùm, & hoc in paucis spiritualibus, qui carnem crucifixerunt cum vitiis & cõcupiscentiis: quatenus iam nõ regnet peccatum in eorum mortali corpore. Porro vt non regnet, libertas facit consilij. Vt tamen non desit ex integro: captiuitas est liberi arbitrij. Cum autem venerit quod perfectum est, tunc euacuabitur quod ex parte est: hoc est, cum plena fuerit libertas consilij, nulla iam erit captiuitas arbitrij. Et hoc est quod quotidie petimus in oratione, cum dicimus deo, Adueniat regnum tuum. Regnum hoc necdum ex toto peruenit in nos. Quotidie tamẽ paulatim aduentat, sensimq; in dies magis ac magis dilatat terminos suos: in his dũtaxat quorum per Dei adiutorium interior homo renouatur de die in diem. Inquantum ergo regnum gratiæ dilatatur, intantum peccati potestas minuitur. In quãtum verò min⁹ est adhuc propter corpus mortis quod aggrauat animam, & ob necessitatem terrenę inhabitationis vtique deprimentis sensum multa cogitantem: necesse habent etiam qui perfectiores in hac mortalitate videntur, confiteri & dicere: In multis offendimus omnes: & si dixerimus quia peccatum nõ habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis nõ est. Quapropter errant & ipsi sine intermissione dicentes: Adueniat regnum tuum. Quod non erit vel in ipsis consummatum, quousque peccatum non solùm non regnet in eorum mortali corpore, sed nec sit omnino, nec esse possit in immortali iam corpore. Iam de libertate complaciti in hoc seculo nequam quid dicemus, vbi vix sufficit diei malitia sua: vbi omnis creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc: vanitati nimirum subiecta, non volens: vbi vita hominis tentatio est super terram: vbi viri quoq; spirituales qui primitias spiritus iã acceperunt, ingemiscunt & ipsi intra semetipsos expectantes redemptionem corporis sui? Nunquidnã inter ista locus vllus est huiuscemodi libertati? Quid, inquam, liberum nostro relinquitur complacito, vbi totum occupare videtur miseria? Neque enim vel innocentia seu iustitia quemadmodum à peccato, ita etiam à miseria tutæ esse hic poterũt, vbi iustus exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et item: Factæ sunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Vbi noctes diésque in mœrore continuantur, nullum profecto temporis spacium complacito vacuum relinquitur. Denique qui pie volũt viuere in Christo, ipsi magis persecutionem patiuntur: quoniam iudicium à domo dei incipit. Quod & præcepit: A meis, inquiens, incipite. Sed etsi non virtus, vitium forte in tuto est, & aliqua interim ex parte frui potest complacito, cauere miseriam? Absit. Nam qui lætantur cum malefecerint, & exultãt in rebus pessimis: tale est quod faciunt, quale cum rident phrenetici. Nulla autem verior miseria, quàm falsa lætitia. Deniq; intantum miseria est quod videtur felicitas in hoc seculo, vt sapiens dicat: Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum cõuiuij. Est quidem in bonis corporis nonnulla iucunditas, videlicet in edendo, bibendo, calefaciendo, cæterisque talibus fomentis vel tegumentis carnis. Sed nunquid vel ista vacant aliquatenus à miseria? Bonus est panis, sed esurienti. Potus delectat, sed sitientem. Denique saturato cibus potusq; iam nequaquam sunt grata, sed grauia. Tolle famem, & panem non curabis. Tolle sitim, & lympidissimum fontẽ, ac si paludẽ respicies. Similiter vmbram non quærit nisi æstuans. Solem nõ curat nisi algens siue caligans. Alioquin nihil horum libebit, si non præcesserit vrgens necessitas. Quæ si perfectè tollatur è rebus: statim in tædium atq; molestiam conuertetur ipsa quoq; quæ videtur in his esse iucunditas. Fatẽdũ igitur & in hac parte, omne quod præsentis vitæ est, occupare miseriam: nisi quòd in tribulationibus continuis grauiorum laborum leuiores vtiq; sunt qualescunque consolationes:

Matt.6.b — K — Roma.12.a — Gala.5.d — Roma.6.b — 1.Cor.13.b — Matt.6.b — 2.Cor.4.d — L — Iaco.3.a — 1.Ioan.1.c — Matt.6.b — Roma.8.d — Iob.7.a — Roma.8.d — Roma.7.d — Psal.41.a — M — 2.Tim.3.c — Ezec.9.c — Prou.2.c — Eccles.7.a

A tiones: & dum forte pro tempore ac rerum euentibus vicissim sibi grauia leuiáq; succedunt, minorum experientia, aliqua miseriæ videtur interpolatio: vt dum aliquando post experta plura grauissima in minùs forte molesta euaditur, felicitas putetur. An tamen fatendum est eos qui per excessum contemplationis rapti quandoq; in spiritu quantulumcunq; de supernæ felicitatis dulcedine degustare sufficiunt, totiens esse liberos à miseria, quotiens sic excedunt? Hi plane (quod negandum non est) etiam in hac carne (raro licet raptímq;) complaciti libertate fruuntur: qui cum Maria optimam partem elegerunt, quæ nō auferetur ab eis. Qui autem iam tenent quod auferendum non est, experiuntur vtique quod futurum est. Sed quod futurum est, felicitas est. Porro felicitas & miseria eodem tempore simul esse non possunt. Quotiens igitur per spiritum illam participant, totiens istam non sentiunt. Itaque in hac vita soli contemplatiui possunt vtcunque frui libertate complaciti, & hoc ex parte, & parte satis modica, vicéque rarissima. Porro libertate consilij fruuntur etiam quilibet iusti: ex parte quidem, sed non modica. Cæterum libertas arbitrij (vt supra liquido apparuit) cunctis pariter ratione vtentibus conuenit: nō minor quantum in se est in malis, quàm in bonis: tam plena in hoc seculo, quàm & in futuro. Sed & hoc aperte monstratum esse puto, quòd hæc ipsa tamen libertas tandiu quodammodo captiua B tenetur, quandiu illam duæ aliæ libertates minimæ aut minus plenæ comitantur: nec aliunde noster ille defectus venit, de quo apostolus: Vt non quæcunque vultis, ait, illa faciatis. *Gala.5.d* Velle siquidem inest nobis ex libero arbitrio, non etiam posse quod volumus.. Non dico velle bonum, aut velle malum, sed tantùm velle. Velle enim bonum, profectus est: velle malum, defectus. Velle verò simpliciter ipsum est quod vel proficit vel deficit. Porro ipsum vt esset, creans gratia fecit. Vt proficiat, saluans gratia facit. Vt deficiat, ipsum se deiicit. Itaque liberum arbitrium nos facit volentes, gratia beneuolos. Ex ipso nobis est velle, ex ipsa bonū velle. Quemadmodum nāque aliud est timere simpliciter, aliud timere deum, & aliud amare simpliciter, aliud est amare deū, quippe timere & amare simpliciter quidem prolata, affectiones, cum additamento autem virtutes significant: ita quoq; aliud est velle, aliud velle bonum. Simplices nempe affectiones insunt naturaliter nobis, tanquam ex nobis, additamenta ex gratia. Nec aliud profecto est nisi quòd gratia ordinat quas donauit creatio, vt nil aliud sint virtutes nisi ordinatæ affectiones. Scriptum est de quibusdam, quòd illic *Psal.13.b* trepidassent timore, vbi non erat timor. Timor fuit, sed inordinatus. Ordinare illum volebat dominus in discipulis, cū diceret: Ostendam vobis quem timere debeatis. Et Dauid: *Luc.12.a* Venite, ait, filij audite me, timorem domini docebo vos. Itē *Psal.33.c* C de amore inordinato arguebat homines qui dicebat: Ego lux veni in hunc mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. *Ioan.3.c* Idcirco postulat sponsa in Canticis, dicens: Ordinate in me charitatem. *Canti.2.a* Similiter quoque de inordinata voluntate arguebantur, quibus dicebatur: Nescitis quid petatis. *Mar.10.f* Sed ad lineam rectitudinis edocti sunt distortam reducere voluntatem, cum audierūt: Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? *Ibidem.* Et tunc quidem verbo, sed postmodum etiam exemplo voluntatem ordinare docebat, cum orans instante passione vt transferretur ab eo calix, statim subiiceret: Veruntamen non quod ego volo, sed quod tu vis. *Matt.26.e* A deo igitur velle, quomodo & timere, quomodo & amare, accepimus in conditione naturæ, vt essemus aliqua creatura. Velle autem bonum, quomodo & timere Deum, quomodo & amare deum, accipimus in visitatione gratiæ, vt simus Dei creatura. Creati quippe quodammodo nostri in liberam voluntatem, quasi dei efficimur per bonam voluntatem. Porro bonam facit, qui liberam fecit, & ad hoc bonam, vt simus initium aliquod creaturę eius: quoniam expedit profecto nobis magis omnino non fuisse, quàm nostros permanere. Nam qui voluerūt sui esse, vtique sicut dij, scientes bonum & malum: facti sunt nō tantum iam sui, sed & diaboli. Itaque libera voluntas nos facit nostros, mala diaboli, bona dei. Ad hoc pertinet quod dicitur: Nouit dominus qui sunt eius. *2.Tim.2.c* Nam illis qui eius non sunt, Amē dico vobis, inquit, nescio vos. *Matt.25.b* Dum ergo per malam voluntatem sumus diaboli, quodammodo interim nō sumus dei: sicut cum D per bonam voluntatem efficimur dei, desinimus iam esse diaboli. Nemo siquidem potest duobus dominis seruire. *Matt.16.c* Cæterum siue dei simus, siue diaboli, non tamen similiter desinimus esse & nostri. Manet quippe vtrobique libertas arbitrij, per quam maneat & causa meriti: quatenus merito vel puniamur mali, quod tanquam liberi ex propria voluntate efficimur: vel glorificemur boni, quod nisi æquè voluntarij esse non possumus. Sane diabolo nostra nos mancipat voluntas, non ipsius potestas. Deo subiicit eius gratia, non nostra voluntas. Nostra quippe voluntas bona (quod fatendum est) à bono deo creata, perfecta tamen non erit quousq; suo creatori perfectè subiecta sit. Absit tamen vt ipsi sui ipsius perfectionem, deo autem tantùm creationē tribuamus: cum longe nimirum melius sit esse perfectam, quàm factam, & dictu ipso nefas videatur, deo quod minus, nobis quod excellentius sit attribuere. Sentiens denique apostolus quid ex natura esset, quid ex gratia expectaret, aiebat, Velle adiacet mihi, perficere non inuenio. *Roma.7.c* Sciebat profecto, velle quidem sibi inesse ex libero arbitrio: sed vt ipsum velle perfectum haberet, gratiam se habere necessariam. Si enim velle malum, defectus quidem est voluntatis: vtique bonum velle, profectus eiusdem erit: sufficere vero ad omne quod volumus bonum, ipsius perfectio. Vt ergo velle nostrum, quod ex libero arbitrio habemus, perfectum habeamus, duplici gratiæ munere E indigemus, & vero videlicet sapere, quod est voluntatis ad bonum conuersio: & pleno etiam posse, quod est eiusdem in bonum confirmatio. Porro perfecta conuersio est ad bonum, vt nil libeat nisi quod deceat vel liceat: perfecta in bono confirmatio, vt nil desit iam quod libeat. Tunc demum perfecta erit voluntas, cum plene fuerit bona, & bene plena. Habet siquidem duplex in se bonum ab initio sui. Vnū quidem generale ex sola creatione, quòd à bono scilicet Deo non potuit creari nisi bona: secundum quod vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. *Gene.1.d* Alterum speciale ex libertate arbitrij, in qua ad imaginem vtique ipsius qui creauit, est condita. Quòd si duobus his bonis accedat & tertiū, conuersio scilicet ad creatorem, reputabitur non immerito perfectè bona. Bona nimirum in vniuersitate, melior in suo genere, optima ex sui ordinatione ad deum. Est autem ordinatio omnimoda conuersio voluntatis ad deum, & ex tota se voluntaria deuotáque subiectio. Huic verò tam perfectæ iustitiæ debetur, imò iūgitur glorię plenitudo, quia sic se comitantur duo ista, vt nec iustitiæ possit haberi perfectio nisi in plena gloria, nec gloriæ plenitudo abq; perfecta iustitia. Merito denique talis iustitia non erit sine gloria, cum gloria vera non sit nisi de tali iustitia. Vnde rectè dicitur: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. *Matt.5.a* F Hæc autem sunt illa duo quæ supra nominauimus, verum sapere, & plenum posse: vt sapere ad iustitiam, posse referatur ad gloriam. Sed verum & plenum addita sunt: alterū ad distinctionem sapientiæ carnis, quæ mors est, itémq; sapientiæ mundi, quæ stultitia est apud deum, *Roma.8.a* *1.Cor.3.d* qua & sapiētes apud semetipsos sunt homines: sapientes inquā vt faciant mala: *Hiere.4.f* alterum ad illorum differentiam de quibus dicitur: Potentes potenter tormenta patiētur. *Sap.6.a* Nam verum sapere, aut plenum posse, omnino non inueniuntur nisi vbi libero arbitrio iam illa duo coniuncta sunt, quę item superius memorauimus, liberum videlicet cōsilium, liberúmque complacitum. Solum profecto dixerim vere sapientem, plenéque potentē, cui iam non tantùm velle adiacet ex libero arbitrio, sed ex reliquis quoq; duobus inuenit & perficere, dū nec velle valeat quod malum sit, nec carere quod velit, quorum alterum est ex libertate consilij, id est verum sapere: alterum ex libertate cōplaciti, scilicet plenum posse. Sed quis talis est ac tantus in hominibus, qui in hoc glorietur? Aut vbi aut quando istud obtinetur? nunquidnam in hoc seculo? Sed si quis esset huiusmodi, maior esset Paulo, qui confitetur dicens: Perficere autem non inuenio. *Roma.7.c* Nunquid Adam in paradiso? Sed si habuisset, nunquam exulasset à paradiso. Nunc locus est peruidendi quod supra distulimus, vtrum scilicet totas tres libertates illas quas supra diximus, id est arbitrij, consilij, compla-

G citi, vel aliis nominibus, à necessitate, à peccato, à miseria, primi homines habuerint in paradiso, aut tantùm duas, aut vnam solummodo. Et de prima quidem quæstio nulla erit, si meminerimus quàm aperte & iustis eam & peccatoribus inesse æqualiter, ratio superior edocuerit. De duabus reliquis quæritur non immerito an vnquam eas Adam habuerit, aut ambas, vel vnam. Nam si nullã habuit, quid amisit? Arbitrij vtique libertatem tam post peccatum quàm ante semper tenuit inconcussam. Si ergo nil amisit, quid ei obfuit eiectum fuisse de paradiso? Quid si vnam quamlibet illarum habuit, quomodo amisit? Nam certum est quia ex quo peccauit, nec à peccato prorsus nec à miseria manens in corpore liber fuit. Cæterum nullatenus quancunque illarum semel acceperit amittere potuit. Alioquin perfectum nec sapere, nec posse, iuxta quod quidem duo hæc superius definita sunt, habuisse conuincitur. Qui nimirum & velle potuit quod non debuit, & recipere quod noluit, an dicendus est aliquo quidem modo illas habuisse, sed quia nõ plenariè, potuisse amittere? Habet siquidem vnaquæque illarum duos gradus, superiorem & inferiorem. Superior libertas consilij, est non posse peccare: inferior, posse non peccare. Item superior libertas complaciti, non posse turbari: inferior, posse non turbari. Itaque inferiorem vtriusque libertatis gradum simul cum plena libertate arbitrij homo in sui conditione accepit, & de vtroq;
H corruit cum peccauit. Corruit autem de posse non peccare, in non posse non peccare, amissa ex toto consilij libertate. Itemque de posse non turbari, in nõ posse non turbari, amissa ex toto complaciti libertate. Sola remansit ad pœnam libertas arbitrij, per quam vtique cæteras amisit, ipsam tamen amittere non potuit. Per propriam quippe voluntatem seruus peccati factus, merito perdidit libertatem consilij. Porro per peccatum factus debitor mortis, quomodo iam libertatem valebat retinere complaciti? De tribus ergo libertatibus quas acceperat, abutendo illa quæ dicitur arbitrij, reliquis sese priuauit. In eo autem abusus est, quòd illam cum accepisset ad gloriam, conuertit sibi in contumeliam, iuxta testimonium scripturæ dicentis: Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Soli inter animantia datum est homini posse peccare, ob prærogatiuam liberi arbitrij. Datum autem non vt proinde peccaret, sed vt gloriosior inde appareret si nõ peccaret cum peccare posset. Quid namq; gloriosius ei esse poterat, quàm si de ipso diceretur quod scriptura perhibet dicens: Quis est hic, & laudabimus eum? Vnde ita laudandus? Fecit enim mirabilia in vita sua. Quæ? Qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere mala, & non fecit. Hunc ergo honorem quandiu absque peccato fuit, seruauit: amisit cum peccauit. Peccauit autem, quia liberum ei fuit. Nec aliunde profecto liberum, nisi ex libertate arbitrij, de qua vti-
I que inerat ei possibilitas peccandi. Nec tamen fuit culpa dantis, sed abutentis, qui ipsam videlicet facultatem conuertit in vsum peccandi, quam acceperat ad gloriam non peccandi. Nam etsi peccauit ex posse quod accepit, non tamen quia potuit, sed quia voluit. Nec enim præuaricante diabolo & angelis eius etiam alij præuaricati sunt, non quia non potuerunt, sed quia noluerunt. Peccantis igitur lapsus, non dono asscribendus est potestatis, sed vitio voluntatis. Lapsus tamen ex voluntate, non æquè ex voluntate resurgere iam liberum habet: quia etsi datum fuit voluntati posse stare ne caderet, non tamen resurgere si caderet. Non enim tam facilè quis valet exire de fouea, quàm facilè in eam labi. Cecidit sola voluntate homo in foueam peccati, sed non ex voluntate sufficit & posse resurgere, cum iam etsi velit, non posit non peccare. Quid ergo? Periit liberũ arbitrium, quoniam non potest nõ peccare? Nequaquam, sed liberum perdidit consilium, per quod prius habebat posse non peccare: quomodo & quòd iam non valet vtiq; non turbari, inde misero accidit, quòd complaciti quoq; libertatem amiserit, per quam & antè habuit posse non turbari. Manet ergo etiam post peccatum liberum arbitrium: etsi miserum, tamen integrum. Et quòd se per se homo non sufficit excutere à peccato siue miseria: non liberi arbitrij signat destructionem, sed duarum reliquarum libertatum priuationẽ. Neque enim ad liberum arbitrium (quantum in se est) pertinet aut aliquan-
K do pertinuit posse vel sapere, sed tantùm velle: nec potẽtem facit creaturam, nec sapientem, sed tantùm volentem. Non ergo si potens aut sapiens, sed tantum si volens esse desierit, liberum arbitrium amisisse putanda erit. Vbi enim non est voluntas, nec libertas. Non dico si velle bonum, sed si velle omnino creatura desierit, fatendum sine contradictione, vbi non iam ex voluntate bonitas, sed ipsa ex toto voluntas periit, etiam liberum deperire arbitrium. Quod si velle bonum tantùm perit, signum est quòd ei desit liberum non arbitriũ, sed consilium. Si autem non quidem velle, sed ad id quod iam vult bonũ, ei posse defuerit, nouerit sibi deesse liberum complacitum, non liberum periisse arbitrium. Si ergo liberum arbitrium ita vbiq; sequitur voluntatem, vt nisi illa penitus esse desinat, isto non careat: voluntas verò sicut in bono, ita etiam in malo æquè perdurat: æquè profecto & liberum arbitrium tam in malo quàm in bono integrum perseuerat. Et quomodo voluntas etiam posita in miseria, non desinit esse voluntas, sed dicitur & est misera voluntas, sicut & beata volũtas: ita nec liberum arbitrium destruere, siue quãtum in se est aliquatenus imminuere poterit quæcunque aduersitas vel necessitas. Sed licet vbique pariter sine sui diminutione perduret, non tamen pariter sicut de bono potuit per se in malum corruere, ita quoque per se de malo in bonũ
L poterit respirare. Et quid mirum si iacens nõ valet per se resurgere, quod stans in aliquod melius nullo suo conatu valebat proficere? Deniq; dum adhuc duas alias libertates ex aliqua parte secum haberet, non potuit de inferioribus illarum gradibus ad superiora ascendere, hoc est de posse non peccare, & de posse non turbari, ad non posse peccare, & non posse turbari. Quod si libertatibus illis etiam vtcunq; adiutũ, non præualuit tamen de bono in melius se extendere: quanto minus eisdem prorsus destitutum, de malo iam in id quod fuit bonum, poterit per seipsum emergere? Habet igitur homo necessarium dei virtutem, & dei sapientiam Christum, qui ex eo quòd sapientia est, verum ei sapere reinfundat in restaurationem liberi cõsilij: & ex eo quòd virtus est, plenum posse restituat in reparationem liberi complaciti: quatenus ex altero perfecte bonus, peccatum iam nesciat: ex altero plene beatus, nil aduersum sentiat. Sed sanè ista perfectio in futura vita expectetur, quando vtraque nunc amissa libertas, libero arbitrio plene restaurabitur, non quomodo iusto cuiuis in hoc seculo quantumcunque perfecto, non quomodo vel ipsis primis hominibus datum fuit eas habere in paradiso, sed sicut iam nunc angeli possident in cœlo. Interim verò sufficiat in hoc corpore mortis, atque in hoc seculo nequam, ex libertate quidẽ consilij peccato non obedire in concupiscentia: ex libertate autem complaciti aduersa non formidare pro
M iustitia. Est autem in hac carne peccati, & in hac diei malitia non mediocre sapere, peccato etsi nondum ex toto carere, certe non consentire: & est posse non paruũ, aduersa etsi necdum feliciter omnino non sentire, viriliter tamen pro veritate contemnere. Discẽdum sanè hic interim nobis est ex libertate consilij iam libertate arbitrij nõ abuti, vt plene quãdoq; frui possimus libertate complaciti. Sic profecto Dei in nobis reparamus imaginem, sic antiquo honori illi capessendo quem per peccatum amisimus, per gratiam præparamur. Et beatus qui de se audire merebitur: Quis est hic, & laudabimus eum? Mirabilia enim fecit in vita sua, qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere malum, & non fecit. Puto autem in his tribus libertatibus ipsam ad quam conditi sumus conditoris imaginem atque similitudinem contineri, & imaginem quidem in libertate arbitrij, in reliquis autem duabus bipertitam quandam consignari similitudinem. Hinc est fortasis quòd solum liberum arbitrium sui omnino defectum seu diminutionem non patitur, quòd in ipso potisimũ æternæ & incommutabilis diuinitatis substantiua quædam imago impressa videatur. Nam etsi habuerit initium, nescit tamen occasum, nec de iustitia vel gloria capit augmentum, nec de peccato siue miseria detrimentum. Quid æternitati similius, quod non sit æternitas? Porro in aliis duabus libertatibus, quoniam nõ solum ex parte minui, sed & ex toto amitti possunt, accidentalis quædam magis similitudo sapien-

tiæ

Psal. 48. c

Eccl. 31. a

Ibidem.

Eccl. 31. b

A tiæ atque potentiæ diuinæ imagini superducta cognoscitur. Deniq; & amisimus illas per culpam, & per gratiam recuperamus, & quotidie quidem alij plus alij minus aut in ipsis proficimus, aut ab ipsis deficimus. Possunt etiam sic amitti, vt iam non valeãt recuperari: possunt & ita possideri, vt nec amitti queant aliquando, nec minui. Huius bipertitæ similitudinis sapientiæ & potentię dei, non quidem in gradu summo, sed qui ipsi tamen esset proximior homo conditus est in paradiso. Quid enim vicinius ad nõ posse peccare, vel turbari (in quo vtiq; iam sanctos & angelos stare, & deum semper esse dubium non est) quàm posse & non peccare & non turbari: in quo homo profectò creatus est? A quo illo per peccatum, imò nobis in illo & cum illo corruentibus, rursus per gratiam, non quidem ipsum, sed pro ipso quendam inferiorem gradum recepimus. Neq; enim hic possumus penitus esse sine peccato & miseria, possumus tamen gratia iuuãte nec peccato superari, nec miseria. Quanquam tamẽ scriptura loquatur: Omne quod natum est ex deo, non peccat. Sed hoc dictum est de prædestinatis ad vitam: nõ quòd omnino non peccent, sed quòd peccatum ipsis non imputetur, quod vel punitur condigna pœnitentia, vel in charitate absconditur. Charitas quidem cooperit multitudinem peccatorũ, & beati quorum remissę sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata, & beatus vir cui nõ imputauit Deus peccatum. Diuinæ

1.Ioan.3.d *1.Pet.4.b* *Psal.31.a*

B ergo similitudinis summum gradum summi angeli tenent, nos infimum, Adam tenuit medium, porro dæmones nullũ. Superioribus nempe spiritibus datum est sine peccato & miseria perdurare: Adæ autem absque his quidem esse, sed non etiam permanere: nobis verò ne esse quidem absque his, sed ipsis tamen non cedere. Cæterum diabolus & membra eius sicut nunquam volunt reluctari peccato, sic nunquã possunt pœnam declinare peccati. Cum ergo istæ duæ libertates, cõsilij scilicet & complaciti, per quas rationali creaturæ vera sapientia & potentia ministratur, ita deo prout vult dispensante, quibuscunque pro causis, locis, temporibus, varientur: quatenus in terris modicæ, in cœlestibus plenariè, mediocriter in paradiso, apud inferos nullatenus habeantur, libertas verò arbitrij de ipso quo condita est statu aliquatenus non mutetur, sed æqualiter semper (quãtum in se est) à cœlis, terris, inferis possideatur, meritò illæ similitudini, hæc imagini deputantur. Et quidem apud inferos quòd vtraque libertas perierit, illæ scilicet quę ad similitudinem pertinere dicũtur, scripturarum testatur auctoritas. Nam verum illic sapere (quod vtique de consilij libertate concipitur) omnino non esse, locus ille manifestat, vbi legitur: Quodcunque potest manus tua facere, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia est apud inferos, quò tu properas. Porro de po-

Eccles.9

C tentia, quæ per libertatem complaciti datur, euangelium sic loquitur: Ligatis manibus ac pedibus, proiicite eum in tenebras exteriores. Quid enim ipsa est manuum pedúmq; ligatio, nisi omnimoda potestatis ablatio? Sed dicit aliquis: Quo modo non est ibi aliquid sapere, vbi mala quæ tolerantur, cogunt pœnitere malorum quæ facta sunt? Nunquid aut in tormentis quispiam non pœnitere, aut pœnitere mali, nõ esse sapere potest? Hoc autem rectè opponeretur, si opus tantùm peccati, & non etiam voluntas mala puniretur. Nulli quippe dubium est quòd nemo in tormentis positus actum iterare peccati delectetur. Veruntamen si voluntas etiam in tormentis mala perdurat, quid ponderis habet operis abnegatio, vt ideo sapere quis putetur, quòd iam in mediis flammis luxuriari non libeat? Deniq; in maleuolam animam non introibit sapientia. Vnde autem probabimus quòd mala & in pœnis voluntas perseueret? Certe vt cętera omittam, nollent omnino puniri. Iustum est autem puniri qui punienda gesserunt. Nolunt igitur quod iustum est. Sed qui non vult quod iustum est, iusta eius voluntas non est. Eo ergo iniusta, ac per hoc & mala est voluntas, quo iustitiæ non concordat. Duo sunt quæ iniustam comprobãt volũtatem, vel cum peccare, vel cum impune peccasse libet. Quibus ergo peccare libuit quandiu licuit, & cum iam nõ possunt, inultum manere volunt quod peccauerunt, quid in hoc sapientiæ veræ, quid bonæ voluntatis apparet? Sed esto, pœnitet eos peccasse, nũquid non tamen si optio detur, malint adhuc peccare, quàm

Matt.22.b *Sap.1.a*

pœnam sustinere peccati? Et tamẽ illud iniquum est, hoc iu-

D stũ. Quando verò volũtas bona magis quod iniquum, quàm quod iustum est eligeret? Cæterùm non vere pœnitent, qui non tam dolent se sibi vixisse, quàm hoc ipsum iam non posse. Denique foris ostenditur quid intus agatur. Nam quandiu corpus viuit in flamma, tãdiu cõstat in malitia persistere voluntatem. Itaque de similitudine quæ in consilij & item cõplaciti libertate continetur, apud inferos penitus nihil est nec esse potest, imagine tamen etiam illic per liberum arbitrium immobili permanente. Sed neq; in hoc seculo inueniri vspiam posset similitudo, sed adhuc hic fœda & deformis iacuisset imago, si non euangelica illa mulier lucernam accẽderet, id est sapientia in carne appareret, euerreret domum, videlicet vitiorum, drachmam suam requireret quam perdiderat, hoc est imaginem suam quæ natiuo spoliata decore, sub pelle peccati sordens tanquam in puluere latitabat, inuentam tergeret, & tolleret de regione dissimilitudinis, pristinámq; in speciem reformatam similẽ faceret illam in gloria sanctorum, imò sibi ipsi per omnia redderet quãdoq; cõformem, cum illud scripturæ videlicet impleretur: Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniã videbimus eum sicuti est. Et re vera cui potius id operis congruebat quàm dei filio, qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ patris, portãs verbo vniuersa, ex vtroque facilè munitus apparuit, & vnde reformaret deformẽ, & vnde debilẽ

Luc.15.b *1.Ioan.3.d* *Heb.1.a*

E confortaret, dum & de splendore figuræ fugans tenebras vitiorum redderet sapientem, & ex virtute verbi cõtra tyrannidem dæmonum potentem efficeret. Venit ergo ipsa forma cui conformandum erat liberum arbitrium, quia vt pristinam reciperet formam, ex illa erat reformãdum ex qua fuerat & formatum. Forma autem, sapientia est. Conformatio, vt faciat imago in corpore, quod forma facit in orbe. Porro illa attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Attingit à fine vsque ad finẽ, hoc est à summo cœlo vsque ad inferiores partes terrę. A maximo angelo vsque ad minimũ vermiculum. Attingit autem fortiter, non quidem mobili discursione, vel locali diffusione, vel subiectæ creaturæ tantùm officiali administratione, sed substantiali quadam & vbiq; præsenti fortitudine, qua vtique vniuersa potentissime mouet, ordinat, administrat. Et hæc omnia nulla sui cogitur facere necessitate. Nec enim aliqua in his laborat difficultate, sed disponit omnia suauiter placida voluntate. Vel certe attingit à fine vsque ad finem: hoc est ab ortu creaturæ vsque ad finem destinatum à creatore, siue in quẽ vrget natura, siue quem accelerat causa, siue quem concedit gratia. Attingit fortiter, dum nil horum euenit, quod non prout vult, potenti præordinet prouidentia. Sic ergo & liberũ arbitrium suo conetur præesse corpori, vt præest sapientia orbi, attingens & ipsum à fine vsque ad finem fortiter: imperãs

Sap.8.a

F scilicet singulis sensibus & artubus tam potenter, quatenus non sinat regnare peccatum in suo mortali corpore: nec mẽbra sua det arma iniquitati, sed exhibeat seruire iustitiæ. Et ita iam non erit homo seruus peccati, cum peccatum nõ fecerit, à quo vtique liberatus iam libertatem recuperare consilij, iam suam incipiet vindicare dignitatem, dum diuinæ in se imagini cõdignam vestierit similitudinem, imò antiquam reparauerit venustatem. Curet autem hæc agere non minus suauiter, quàm fortiter, hoc est non ex tristitia aut ex necessitate, (quod est initium, non plenitudo sapientiæ) sed prompta & alacri voluntate, quod facit acceptum sacrificium, quoniam hilarem datorem diligit deus. Sicq; per omnia imitabitur sapientiam, dum & vitiis resistet fortiter, & in conscientia requiescet suauiter. Verum cuius ad talia prouocamur exemplo, indigemus & auxilio, quo ipsi videlicet per ipsam conformemur, atq; in eandem imaginem transformemur à claritate in claritatem tanquam à domini spiritu. Ergo si à domini spiritu, iam non à libero arbitrio. Nemo proinde putet ideo dictum liberum arbitrium, quòd æqua inter bonum aut malum potestate aut facultate versetur, cũ cadere per se quidem potuerit, non autem resurgere nisi per domini spiritum. Alioquin nec deus nec angeli sancti, cum ita sint boni, vt non possint esse & mali: nec præuaricatores itẽ angeli, cum ita sint mali, vt iam non valeant esse boni, liberi

Roma.6.b *2.Cor.9.b* *2.Cor.3.d*

G arbitrij esse dicuntur. Sed & nos illud post resurrectionẽ amissuri sumus: quando vtique inseparabiliter alij bonis, alij malis admixti fuerimus. Cęterum nec deus caret libero arbitrio, nec diabolus, quoniam quòd ille esse non potest malus, non infirma facit necessitas, sed firma in bono volũtas, & voluntaria firmitas: quódque is non valet in bonum respirare, nõ aliena facit violenta oppressio, sed sua ipsius in malo obstinata voluntas, ac voluntaria obstinatio. Nunc igitur ex eo potius liberum arbitrium dicitur, quòd siue in bono siue in malo æquè liberam facit voluntatem, cum nec bonus quispiam, nec item malus dici debeat, aut esse valeat, nisi volens. Tali iam ratione non incongruè dicetur ad bonum se & ad malum habere æqualiter, quòd vtrobique videlicet par sit ei non quidem in electione facilitas, sed in voluntate libertas. Hac sanè (vt dictum est) dignitatis prærogatiua rationalem singulariter creaturam conditor insigniuit, quòd quemadmodum ipse sui iuris erat, suæq; ipsius voluntatis, non necessitatis erat quòd bonus erat: ita & illa quoq; sui quodammodo iuris in hac parte existeret: quatenus non nisi sua voluntate aut mala fieret, & iuste damnaretur: aut bona maneret, & meritò saluaretur. Non quòd ei propria posset sufficere ad salutem voluntas, sed quòd eam nullatenus sine sua

H voluntate consequeretur. Nemo quippe saluatur inuitus. Nam quod legitur in euangelio: Nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit eum: item in alio loco, Compelle intrare: nihil impedit, quia profectò quantoscunque compellere vel trahere videatur ad salutem benignus pater, qui omnes vult saluos fieri: nullum tamen iudicat salute dignum, quem antè non probauerit voluntarium. Hoc quippe intendit cum terret aut percutit, vt faciat voluntarios, non saluet inuitos: quatenus dum de malo mutat voluntatem in bonum: transferat, non auferat libertatem. quanquam tamen non semper inuiti trahimur. nec enim cæcus aut fessus contristatur cum trahitur: & Paulus ad manus tractus est Damascum, vtique non inuitus. Trahi denique spiritualiter volebat, quæ & hoc ipsum magnopere flagitabat in Cãticis. Trahe me, inquit, post te: in odorem curremus vnguẽtorum tuorum. Deinde quod è regione scriptum est, Vnusquisque tentatur à propria cõcupiscentia abstractus & illectus. & illud: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. & item illud Apostoli: Inuenio aliam legem in membris meis repugnãtem legi mentis meæ, & captiuum me ducẽtem in legem peccati, quæ est in membris meis. hæc omnia putari possunt cogere voluntatem, & præripere libertatem: at verò quantislibet quis intus forísve tentationibus vrgeatur, libera profectò semper, quantum ad arbitrium spectat, voluntas erit: libere quippe de suo nihilo minus consensu iudicabit. Quantũ autem per-

Ioan.6.e *Luca.14.e* *1.Tim.2.b* *Act.9.b* *Canti.1.a* *Iaco.1.b* *Sapien.9.d* *Roma.7.d*

I tinet ad consilium siue complacitum: carnis interim cõcupiscentia, vitæque miseria reluctãte, minus quidem se liberam sentit, sed prorsus non malam, dum malo non consentit. Denique Paulus, qui captiuum se in legem peccati trahi cõqueritur, haud dubium quin ex minus plena libertate consilij, cõsensum tamen sanum atq; in bono quoque iam ex magna parte se habere liberum gloriatur: Iam non ego, inquiens, operor illud. Vnde hoc confidis ô Paule? Quoniam consentio, inquit, legi dei: quoniam bona est. Et rursum: Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem. Oculo existente simplici, totum corpus lucidum esse præsumit. Sano consensu, tractum licet peccato, vel captiuum miseria, liberum se in bono profiteri non dubitat. Vnde & fidens generaliter infert: Nihil ergo damnationis est his qui sunt in Christo Iesu. Sed videamus de his qui pœnarũ mortísve timore fidem verbotenus negare compulsi sunt: ne forte iuxta hanc adsertionem aut culpa non fuerit quòd vel voce negauerunt, aut cogi in culpam & voluntas potuerit, vt vellet videlicet homo quod eum & nolle constiterit, & sic perierit liberũ arbitrium. Quod quia impossibile erat (velle quippe & nolle idem eodem tempore non poterat) quæritur vnde malum nequaquam volẽtibus malum debuit imputari. Neque enim tale est hoc quale originale peccatum: quo non solum non consentiens, verum plerũq; & nesciens, alia ratione constringitur necdum renatus baptismate. Exempli causa veniat in medium Petrus apostolus. Ipse quippe visus est negare veritatem cõtra propriam voluntatem. Siquidem aut negare, aut mori necesse erat. Mori timens negauit: negare nolebat, sed magis nolebat mori. Itaque inuitus quidem, sed negauit tamen, ne moreretur. Quod si lingua & nõ voluntate loqui homo compulsus est quod nolebat: non tamen velle aliud quàm volebat. Lingua mota est contra voluntatem, sed nunquid & mutata voluntas? Quid enim volebat? Prorsus quod erat, Christi esse discipulus. Quid loquebatur? Non noui hominem. Cur ita? Mortem euadere volebat. Sed quid istud criminis fuit? Duas apostoli tenemus voluntates. Vnam, qua voluit non mori, penitus inculpabilem. Alteram, & multum laudabilem, qua sibi cõplacebat quòd esset Christianus. In quo ergo culpabitur? An in eo quòd mentiri quàm mori maluit? Hæc plane voluntas reprehẽsione digna fuit, quia corporis magis quàm animæ voluit seruare vitam. Os nempe quod mentitur, occidit animam. Et peccauit ergo, & non absque consensu propriæ voluntatis, infirmæ quidem & miseræ, sed planè liberæ. Peccauit autem non spernendo aut odiendo Christum, sed se nimis amando. Nec in hunc peruersum amorem sui, voluntatem metus ille subitus compulit, sed esse conuicit. Iam tunc proculdubio talis erat, sed nesciebat, cum ab illo quem latêre non poterat, audiuit: Priusquam gallus cantet, ter me negabis. Illa itaq; voluntatis infirmitas per incussum timorem nota, non orta, notum fecit quatenus se, quatenus Christum amauerit. Notum autem non Christo, sed Petro. Nam Christus & ante sciebat quid esset in homine. Quatenus ergo Christum diligebat, vim prorsus (quod negandum non est) passa est illa voluntas, vt contra se loqueretur: quatenus verò se, volũtariè proculdubio consensit vt pro se loqueretur. Si Christum non amasset, non negasset inuitus. Verùm si se amplius non amasset, nõ aliquatenus negasset. Fatendũ igitur hominem fuisse compulsum voluntatem propriam etsi non mutare, occultare tamen. Compulsum inquam, nõ quidẽ recedere ab amore Dei, cedere tamen aliquantulũ amore sui. Quid ergo? Forte dissoluta est tota superior adsertio de libertate voluntatis: quia nimirum inuenta est cogi potuisse voluntas? Est plane, sed si cogi ab alio potuit q̃ à seipsa. Quod si sese ipsa coëgit: compulsa & compellens, vbi amittere, ibi & recipere visa est libertatẽ. Vim quippe quam ipsa sibi intulit, à se pertulit. Porro quod à se volũtas pertulit, ex voluntate fuit. Quod ex voluntate fuit, iam non ex necessitate, sed volũtariũ fuit. Si autẽ voluntarium, & liberũ. Quem sua deniq; ad negandum voluntas compulit, compulsus est quia voluit: imò non compulsus est, sed consensit, & non alienæ potentię, sed propriæ volũtati: illi vtiq;, qua mortem omnimodis euadere voluit. Alioquin quando vox muliercula linguã sacram in verba formare nefanda valuisset, si non linguæ domina voluntas annuisset? Deniq; cum se à sui postmodum nimio illo tẽperauit amore, & Christum cœpit vt debuit, toto corde, tota anima, tota virtute diligere: iam nullis valuit minis vel pœnis extorqueri aliquatenus voluntas dare linguam arma iniquitati, sed potius audacter accommodans veritati, Obedire, inquit, oportet Deo magis quàm hominibus. Est sanè gemina compulsio: secundum quod aut pati aliquid, aut agere cõtra propriã cogimur voluntatem. Quarum passiua quidem (sic enim prior illa rectè nominatur) potest nonnũquã fieri absque consensu voluntario patientis, sed actiua nũquam. Proinde malũ quod fit in nos, siue de nobis: non est imputandũ nobis, si tamen inuitis. Cæterum quòd fit & à nobis, iam nõ sine culpa est voluntatis. Velle plane conuincimur, quod nõ fieret si nollemus. Est ergo compulsio quædam etiam actiua, sed non habet excusationem, cum sit & voluntaria. Cogebatur Christianus negare Christum, & quidem dolens: non tamen nisi volens. Volebat nimirum gladium vitare ferientis: atq; illa talis voluntas intus præsidens os aperiebat, non gladius qui foris apparebat. Porro talem esse illam voluntatem conuincebat gladius, non cogebat. Ipsa igitur se culpa, non gladius impellebat. Deniq; in quibus sana erat illa voluntas, occidi poterãt, flecti nequibant. Hoc est quod dictum est de Ioanne: Fecerunt ei quæcunq; voluerũt. Nunquid quod voluit ille? Ita & in reliquos martyres fecerunt, non quod martyres

Roma.7.d *Ibidem c* *Ibidem d* *Matt.6.c* *Roma.8.a* — K *Matt.26.d* *Sap.1.c* *Matt.26.e* L *Matt.26.d* M *Actu.5.e*

A tyres voluerunt, sed quod ipsi. Fecerunt, inquam, in eos quæ voluerunt, sed in membra, non corda. Membra cruciauerunt, sed voluntatem non mutauerunt. Sæuierunt in carnem, animæ autem non habuerunt quid facerent. Sit licet patientis corpus in potestate torquentis, sed voluntas est libera. Infirma si fuerit, sæuiendo cognoscent: non esse cogent, si non fuerit. Sanè infirmitas eius à seipsa est, sanitas verò non à se, sed à domini spiritu. Sanatur autem, cum renouatur. Porrò *2.Cor.3.d* renouatur, cum (quemadmodum docet apostolus) speculando gloriam dei, in eandem imaginem transformatur à claritate in claritatem, hoc est de virtute in virtutem, tanquam à domini spiritu. Inter quem vtique diuinum spiritum, & carnis appetitum, tenet medium quendam locum id quod dicitur in homine liberum arbitrium, id est humana voluntas: & tanquam in deuexo latere mõtis admodum ardui inter vtrũque pẽdens, ita appetitu infirmatur per carnem, vt nisi sedulò spiritus adiuuet infirmitatem eius per gratiam, non solum non valeat iustitiæ, quæ est (iuxta prophetam) sicut montes *Psal.83.b* dei, ascendendo de virtute in virtutem, apprehendere culmẽ, sed etiam de vitio semper in vitium suo ipsius põdere deuoluta ruat in præceps: prægrauata nimirum nõ solùm lege peccati originaliter membris insita, verùm & consuetudine terrenæ inhabitationis vsualiter affectionibus inolita. Quod hu B manæ volũtatis videlicet vtrunq; grauamẽ vno breuiter ver- *Sapien.9.c* siculo scriptura commemorat, dicens: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Et hæc duo huius mortalitatis mala sicut nõ nocent, sed exercent non consentientes: sic non excusant, sed damnant consentientes: vt nec salus nec damnatio vlla ratione sine præcedenti consensu voluntario possit haberi: ne qua fortè ex parte præscribi videatur libertati arbitrij. Quamobrem id quod in creatura dicitur liberum arbitrium, aut iustè profectò damnatur, dum ei ad peccatum nulla vi præiudicatur extrinseca: aut misericorditer saluatur, cui ad iustitiam nulla virtus sufficit sua. Sanè in his omnibus cogitet lector originalis peccati prorsus excipi rationẽ. De cætero libero arbitrio nec extra ipsum quæratur damnationis causa, quod iam nõ damnat nisi propria culpa: nec ab ipso salutis merita, quod sola saluat misericordia: cuius quippe conatus ad bonum & cassi sunt, si à gratia nõ adiuuẽtur: & nulli, si nõ excitentur: cæterum in malum sunt proni, dicẽte scri- *Gen.8.d* ptura, sensus & cogitationes hominum. Proinde non ei à *Iaco.1.c* se (vt dictum est) sed desursum potius à patre luminũ descendere merita putentur: si tamẽ inter data optima, & dona perfecta, ipsa meritò per quæ salus æterna conquiritur, merita *Psal.73.d* deputentur. Deus autem rex noster ante secula, cum operatus est salutem in medio terræ, dona sua quæ dedit homini- C bus, in merita diuisit, & præmia, vt & præsentia per liberam possessionem nostra interim fierent merita, & futura per gratuitam spõsionem expectaremus, imò expeteremus vt debi- *Rom.6.d* ta. Quæ vtraq; Paulus cõmemorans, Habetis, inquit, fructum vestrum in sanctificationẽ, finem verò vitam æternam. Item *Rom.8.d* & nos ipsi, ait, primitias spiritus habentes, ingemiscimus adoptionem expectantes filiorum dei. primitias spiritus vocans sanctificationem, id est, virtutes quibus impræsentiarum sanctificamur à spiritu, vt meritò consequamur adoptionem. Rursum in euangelio eadem seculo abrenuntianti promit- *Matt.19.d* tuntur, vbi dicitur: Centuplũ accipiet, & vitam æternam pos *Psal.34.a* sidebit. Itaque non liberi arbitrij, sed domini est salus, imò *Ioan.14.a* ipse salus, ipse & via est ad salutem, qui ait: Salus populi ego *1.Cor.1.d* sum. Qui item perhibet: Ego sum via. Se fecit viam, qui & salus erat & vita, vt non glorietur omnis caro. Si ergo bonæ viæ sunt merita, sicut & patriæ salus & vita: & verũ est quod *Psal.13.b* ait Dauid: Non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum: *Mar.10.b* illum videlicet vnum, de quo item dicitur: Nemo bonus nisi solus deus: dei sunt proculdubio munera tam nostra opera, quàm eius præmia: & qui fecit se debitorem in illis, fecit & nos promeritores ex his. Ad quæ tamen condendã merita dignatur sibi adhibere creaturarum ministeria, non quibus egeat, sed quibus per hoc, vel de quibus prosit. Operatur ergo illorum salutem, quorum nomina sunt in libro vitæ, aliquando per creaturam sine ipsa, aliquando per creaturam contra ipsam, aliquando per craturam cum ipsa. Multa pro-

fectò fiunt hominibus salubria per insensibilem & item per D irrationabilẽ creaturam: quæ idcirco dixi fieri sine ipsa, quòd non queat intellectu carens esse vel conscia. Multa quoque multorum saluti vtilia facit deus per malos, siue homines, siue angelos: sed quoniam inuitos, ideo cõtra ipsos. Nam dum nocere cupientes iuuant, quantum aliis valet vtilis actio, tantum ipsis peruersa nocet intentio. Porrò per quos & cum quibus operatur deus, boni sunt vel angeli, vel homines, qui quod vult deus & agunt pariter & volunt. Qui enim bono quod opere complent, voluntate consentiunt, opus omnino quod per eos deus explicat, ipsis communicat. Vnde Paulus cum bona plurima quæ deus per ipsum fecerat, enarrasset: Non autem ego, ait, sed gratia dei mecum. Potuit dicere, per *1.Cor.15.b* me, sed quia minus erat, maluit dicere, mecum: præsumens se non solum operis esse ministrum per effectum, sed & operantis quodammodo socium per consensum. Videamus nũc secundum dei triplicem operationem quam posuimus, quid creatura quæque pro suo ministerio mercatur. Et illa quidẽ per quam, & sine qua fit quod fit, quid mereri potest? Quid illa contra quam fit, nisi iram? Quid & cum qua fit, nisi gratiam? In prima itaque nulla, in sequenti mala, in vltima bona merita conquiruntur. Nec enim pecudes, cum per eas bonum quodcunque fit aut malum, boni quippiam merentur, aut mali. Non habent quippe vnde bono malóve consentiant. Multo autem minus lapides, cum nec sentiãt. Cæterum E diabolus vel homo malus cum vigeant & vigilent ratione: iam quidem merentur, sed non nisi pœnam, pro eo quòd à bono dissentiant. Paulus autem qui volens euangelizat, ne si *1.Cor.9.d* inuitus, dispensatio ei tantùm credita sit, & quicunque similiter sapiunt: quoniam quidem ex consensu voluntatis obediunt, repositam sibi esse confidunt coronam iustitiæ. Vtitur ergo deus in salutem suorum irrationabili & item insensibili creatura tanquam iumento vel instrumento, quæ iam expleto opere nusquam erunt. Vtitur creatura rationali, sed maleuola, quasi disciplinæ virga: quam correcto filio in ignẽ proiiciet, tanquam sarmentum inutile. Vtitur & angelis & hominibus bonæ voluntatis, tanquam commilitonibus & coadiutoribus suis: quos peracta victoria amplissimè munerabit. Denique & Paulus de se suíque similibus audacter pronunciat: Coadiutores enim dei sumus. Ibi itaque deus homi- *1.Cor.3.b* ni benignè merita constituit, vbi per ipsum & cum ipso boni quippiam operari dignanter instituit. Hinc coadiutores dei, & cooperatores spiritus sancti, promeritores regni nos esse præsumimus, quòd per consensum vtique voluntarium diuinæ voluntati coniungimur. Quid igitur? Hoc ergo totum liberi arbitrij opus, hoc solum eius est meritum, quòd consentit? Est prorsus. Nõ equidem quòd vel ipse cõsensus, in quo omne meritum consistit, ab ipso sit, cùm nec cogitare *2.Cor.3.* (quod minus est quàm consentire) aliquid à nobis quasi ex F nobis sufficientes simus. Verba sunt non mea, sed aposto- *Philip.2.d* li, qui omne quod boni esse potest, id est cogitare, & velle, & perficere pro bona voluntate, attribuit deo, nõ suo arbitrio. Si ergo deus tria hæc (hoc est, bonum cogitare, velle, perficere) operatur in nobis, primum profectò sine nobis, secũdum nobiscum, tertium per nos facit. Siquidem immittendo bonã cogitationem, nos præuenit: immutando etiam malam volũtatem, sibi per consensum iungit: ministrãdo & consensui facultatẽ, foris per apertum opus nostrũ internus opifex innotescit. Sanè ipsi nos præuenire nequaquã possumus. Qui autem bonum neminẽ inuenit, neminẽ saluat quem nõ præuenit. A deo ergo sine dubio nostræ fit salutis exordiũ, nec per nos vtiq;, nec nobiscum. Verùm consensus & opus etsi nõ ex nobis, nõ iam tamen sine nobis. Neq; primum itaque, in quo quippe nos nil facimus: nec vltimum, quod & plerũq; extorquet aut timor inutilis, aut simulatio damnabilis: sed tantùm medium nobis reputatur in meritum. Sola nempe interdum bona voluntas sufficit, cætera nõ prosunt si sola defuerit. Nõ prosunt, dixerim, sed agẽti, nõ cernenti. Valet itaque intẽtio ad meritũ, actio ad exemplum, vtranq; præueniens cogitatio tantùmmodo ad exercitandum. Cauẽdum ergo ne cum hæc inuisibiliter intra nos ac nobiscum agitari sentimus, aut nostræ voluntati attribuamus, quæ infirma est, aut dei necessitati, quæ nulla est, sed soli gratiæ, qua plenus est. Ipsa liberum

G excitat arbitrium cum seminat cogitatum, sanat cum immutat affectum, roborat vt perducat ad actum, seruat ne sentiat defectum. Sic autem ista cum libero arbitrio operatur, vt tãtùm illud in primo præueniat, in cæteris comitetur. Ad hoc vtiq; præueniens, vt iam sibi deinceps cooperetur. Ita tamen quòd à sola gratia cœptum est, pariter ab vtroque perficitur, vt mixtim nõ sigillatim, simul nõ vicissim per singulos profectus operentur. Non partim gratia, partim liberum arbitrium, sed totum singula opere indiuiduo peragunt. Totum quidem hoc, & totum illa: sed vt totum in illo, sic totum ex illa. Credimus placere lectori quòd à sensu apostoli nusquã recedimus, & quaquauersum euagetur oratio, in eadem penè ipsius verba frequenter recidimus. Quid enim nostra aliud sonat quàm illud: Ergo neque volentis, neque currentis, sed miserentis est dei? Quod sanè non ideo dicit, quasi quis velle aut currere possit in vanum: sed quòd is qui vult & currit, nõ in se, sed in eo à quo accipit & velle & currere, debeat gloriari. Denique ait: Quid habes quod non accepisti? Crearis, sanaris, saluaris: quid horum tibi ex te homo? Quid horum non impossibile libero arbitrio? Nec creare qui non eras, nec iustificare peccator, nec mortuus poteras teipsum resuscitare: vt cætera prætermittam bona, quæ aut sanandis necessaria sunt, aut saluandis reposita. Quod dicimus, de primo patet & vltimo. Sed & de medio nemo dubitat, nisi qui ignorans dei iustitiam, & suam volens constituere, iustitiæ dei non est H subiectus. Quid enim? Agnoscis creantis potentiam, saluantis gratiam, & sanantis ignoras iustitiam? Sana me, ait, & sanabor: saluum me fac, & saluus ero, quoniam laus mea tu es. Iste iustitiam dei agnoscebat, à quo æquè sperabat tam saluari à peccato, quàm à miseria liberari. Et ideo laudem suam illum, non se, meritò statuebat. Propter hoc & Dauid ingeminans, Non nobis, inquit, domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, quòd vtranque à deo stolam & iustitiæ scilicet expectaret & gloriæ. Quis est qui ignorat dei iustitiã? Qui seipsum iustificat. Quis est qui seipsum iustificat? Qui merita sibi aliunde quàm à gratia præsumit. Cęterùm qui fecit quod saluaret, etiam dat vnde saluet. Ipse, inquam, merita donat, qui fecit quibus donaret. Quid retribuam, inquit, domino pro omnibus, non quæ tribuit, sed quæ retribuit mihi? Et quòd est, & quòd iustus est, à deo esse confitetur: ne si verumlibet negaret, vtrumque perderet, amittendo vtique vnde iustus est, & sic damnando quod est. Sed si vel tertio loco inuenit quod vicissim rependeret? Calicem, ait, salutaris accipiam. Calix salutaris, sanguis est saluatoris. Ergo si deest tibi omnino de tuo, quod vel secundis dei donis retribuas: vnde tibi salutem præsumis? Nomẽ domini, inquit, inuocabo: quod nimirum quicũque inuocauerit, saluus erit. Igitur qui rectè sapiunt, triplicem confitentur operationem, I non quidem liberi arbitrij, sed diuinæ gratiæ in ipso, siue de ipso. Prima creatio, secunda reformatio, tertia cõsummatio. Primò nanque in Christo creati sumus in libertatem voluntatis: secundò reformamur per Christum in spiritum libertatis: cum Christo deinde consummandi in statum æternitatis. Siquidem quod nõ erat, in illo creari oportuit: quod erat per formam, reformari deformem: membra non perfici nisi cum capite. Quod vtique tunc complebitur, cum omnes occurremus in virum perfectum, in mẽsuram ætatis plenitudinis Christi, quando apparente Christo vita nostra, apparebimus & nos cum ipso in gloria. Cum igitur consummatio fieri habeat de nobis, siue etiam in nobis, non autem à nobis: creatio verò facta sit & sine nobis: sola quæ nobiscum quodam modo fit propter consensum voluntarium nostrum, in merita nobis reputabitur reformatio. Ipsa sunt ieiunia nostra, vigiliæ, continentia, operáque misericordiæ, cæteráque virtutum exercitia: per quę vtique constat interiorem hominem nostrum renouari de die in diem: dum & intẽtio terrenis incuruata curis, de imis paulatim ad superna resurgit: & affectio circa carnis desideria languẽs, sensim in amorem spiritus conualescit: & memoria veterum operum turpitudine sordens, nouis bonisque actibus candidata in dies hilarescit.

Rom.9.c — *1.Cor.4.b* — *Rom.10.a* — *Hier.17.b* — *Psal.113.b* — *Psal.115.a* — *Ibidem.* — *Rom.10.c* — *Ephe.4.* — *Colo.3.a*

In his nempe tribus interior renouatio consistit, rectitudine scilicet intẽtionis, puritate affectionis, recordatione bonę operationis, per quam sibi bene cõscia memoria enitescit. Verùm hæc cum certum sit diuino in nobis actitari spiritu, K dei sunt munera. Quia verò cum nostræ voluntatis assensu, nostra sunt merita. Non enim vos estis, inquit, qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Et apostolus: An experimentum eius quæritis, inquit, qui in me loquitur Christus? Si ergo Christus aut spiritus sanctus loquitur in Paulo, non etiam itidem operatur in ipso? Nõ enim loquor, ait, quæ per me non efficit deus. Quid ergo? Si non Pauli, sed dei loquentis in Paulo, vel operantis per Paulum, & verba sunt & opera, vbi iam Pauli merita? Vbi est quod tam fidenter aiebat: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex? An in eo confidit fortè coronam esse repositam sibi, quòd per ipsum illa fiebant? Sed multa per malos siue angelos siue homines fiunt bona, nec tamen reputantur illis in merita. An quia potius & cũ ipso, hoc est cum eius bona voluntate fiebant? Nam si inuitus, inquit, euangelizauero, dispensatio mihi credita est: si autem volens, gloria est mihi. Cæterùm si vel ipsa voluntas, de qua omne meritum pendet, ab ipso Paulo nõ est, quo pacto eam quam sibi repositam præsumit, coronam vocat iustitiæ? An quoniam iustè iam & ex debito requiritur quodcunq; vel gratis promittitur? Denique ait: Scio cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare. Dei promissum, suum appellat depositum: & quia credidit promittenti, fidenter promissum repetit. Promissum quidem L ex misericordia, sed iam ex iustitia persoluendum. Est ergo quam Paulus expectat, corona iustitiæ, sed iustitiæ dei, non suæ. Iustum quippe est vt reddat quod debet. Debet autem quod pollicitus est. Et hæc est iustitia de qua præsumit apostolus, promissio dei: ne si hanc contemnens, suam velit statuere, iustitiæ dei non sit subiectus: cuius tamen suæ iustitiæ ipsum deus voluit habere consortem, vt & coronæ faceret promeritorem. In eo enim sibi iustitiæ consortem, & coronæ statuit promeritorem, cũ operum quibus erat illa repromissa corona, habere dignatus est coadiutorem. Porrò coadiutorem fecit, cum fecit volentem, hoc est suæ voluntati consentientem. Itaque voluntas in auxilium, auxilium reputatur in meritum. Si ergo à deo voluntas est, & meritum. Nec dubium quin à deo sit & velle & perficere pro bona voluntate. Deus igitur auctor est meriti, qui & voluntatem applicat operi, & opus explicat voluntati. Alioquin si propriè appellentur ea quæ dicimus nostra merita: spei quædam sunt seminaria, charitatis incentiua, occultæ prædestinationis indicia, futuræ felicitatis præsagia, via regni, non causa regnandi. Denique quos iustificauit, non quos iustos inuenit, hos & magnificauit.

Mat.10.c — *2.Cor.13.a* — *Roma.15.* — *2.Tim.4.b* — *1.Cor.9.c* — *2.Tim.1.c* — *Roma.8.f*

Explicit tractatus de gratia & libero arbitrio. M

DIVI BERNARDI ABBATIS ad dominum abbatem Columbensem, in tractatum sequentem, epistola.

DOMINO abbati Columbensi, frater Bernardus abbas dictus de Claraualle, valere in domino semper. Rescriptum meum ad epistolas duorum Carnotensium monachorum, vobis primùm (vt promiseram) destinare curaui. Vbi & aliud quoque impletum est quod iussistis. Nam cum breuiter rescribere decreuissem, & epistolis epistolam tantùm reddere velle cœpissem, hortatu vestro in libri (vt cernitis) longitudinem protraxi stylum, & vt in pluribus plures possint ædificari. Quod opus cum à vobis perlectum fuerit, tunc non ipsis ad quos factum est, sed eorum prius reddatur abbati, & sic demum ad ipsos, si iusserit abbas, perueniat. Monachi enim sunt, & ex lege suæ regulæ sine nutu sui abbatis sicut dare, ita & accipere datas prohibentur epistolas. Nam & ob hoc maximè diu, sicut scitis,

A tis, multum licet rogatus ab eis, respondere tardaui, quòd (vt mihi videbatur) ignorante abbate scribere illas epistolas & mittere præsumpsissent. Nec falsò id suspicatus sum, vti postmodum liquidò comperi. Ego cœpto operi (quod quidē legētibus apparebit) epistolæ nomen indideram: sed quoniam pro nomine modum, vestro obuiante mandato (vt promiseram) non seruaui: liber, si iudicatis, non epistola censeatur. Et quia inter multas quæstiones quæ ibi à me soluuntur, id præcipuè subtilius vtiliúsq; pertractatur, quænā liceat præcepta, & per quos, & quatenus dispensari: detur ei titulus de præcepto & dispensatione, nisi vobis aliud fortè congruentius videatur.

DIVI BERNARDI ABBAtis, in tractatum de præcepto & dispensatione, prologus.

QVa mente iam tacebo? Qua fronte tamen loquar? Crebris epistolis & nunciis cogitis me aut propriā prodere imperitiam, aut officium renuere charitatis. At ego malēs sine illa quæ inflat, quàm absque illa quæ ædificat inueniri, victus tādem precibus vestris, duris initio nodis vngues teneros, & vt vereor ego, non aliud B quàm terendos. Sed hoc incassum. Nam mea me, vt scribitis & præscribitis, tam absentis scripta, quàm verba præsentis arguunt excusantem. Quis enim iam relinquitur mihi in illis de impossibilitate causandi locus, præsertim apud vos, qui ex ore & ex corde meo satis certum tenere vos creditis quātum possim in talibus? Fidei proinde vestræ, nō meo fidens ingenio, abyssum ingredior quæstionum, nesciens, deus scit, quā emersurus. Præsto charitas erit, vtinam ita & veritas. Si quo minus, excuset effectum defectus potius ingenij, volūtatem certè non culpabitis. Tentabo autem easdem (si potero) quæstiunculas sub epistolari cunctas breuitate redigere, etsi non epistola breui. Mirum siquidem non est si fuero ego longior in exponendo, cum vos tantum eas ponendo, duas, & ipsas satis longas epistolas texueritis.

Tractatus.

PRIMA igitur quæstio circa regulam nostram versatur, de qua (nisi fallor) & reliquæ omnes aut penè omnes oriuntur. Quæritis nempe, regularis illa institutio quomodo & quatenus sit pensanda profitentibus eam: vtrum videlicet cuncta quæ continet, C putanda sint esse præcepta, consequenter & damnosa transgredienti: an consilia tantum vel monita, & ob hoc nullius aut non magni ponderis sit ipsorum professio, nullius aut non grauis culpæ ipsorum præuaricatio: an certè quædam sint deputanda imperiis, quædam pro consiliis reputanda: quò partim ea liceat, partim non liceat omnino prætergredi. Et si hoc vltimum detur, distingui à me tunc demū certos ac propriæ cuiusq; partis limites flagitatis, ne cui fortè per varias sui sensus opiniones licētius vagādi detur occasio: sicque liquare culicem, & camelum glutire contingat, si nesciat quantum curæ vel operæ suæ quibusque debeat obseruātiis. Hic est, quantū recolo, totus vestræ illius partitionis sensus, etsi non verba. Quod autem subiungitis & pergitis inquirere de obedientia, quibus gradibus distinguatur, quibus claudatur limitibus: ad eandē arbitror pertinere diuisionē, quippe quæ in decretis regularibus præcipua habetur: & puto cū ad illam satis responsum fuerit, de ista iam nil superesit quod ambigatur. Itaq; vt sentio ego, regula sancti Benedicti omni homini proponitur, imponitur nulli: prodest si deuotè suscipitur & tenetur, nō tamen si non suscipitur obest. Quod autem in voluntate est suscipientis, nō in potestate proponentis, voluntarium meritò dixerim, non necessarium. Attamen hoc ipsum quod dico voluntarium, si quis ex propria voluntate semel admiserit, & promiserit deinceps tenendum, profectò in necessarium sibi ipse conuertit, nec iam liberum habet dimittere, quod antè tamen non suscipere liberū habuit. D Ideóque quod ex voluntate suscepit, ex necessitate iam tenebit, quia omnino necesse est cū reddere vota sua quæ distinxerunt labia sua, & ex ore suo aut condemnari iam aut iustificari. *Psal. 65.c* *Luc. 19.d* Cæterùm felix (vt quidam sanctorum ait) necessitas, quæ cogit in melius. Omnia proinde sancti Benedicti instituta, exceptis sanè nonnullis de spiritualibus, verbi causa, charitate, humilitate, mansuetudine, quæ non tam ipsum cōstat instituisse quàm deum, & ob hoc penitus nō esse mutanda, de cætero reliqua vniuersa non profitentibus quidem monita tantū seu consilia censenda sunt, nec grauant non obseruata, cum tamen profitentibus in præcepta, præuaricantibus in crimina fiant, siue (vt vestra vobis reddam) illis voluntaria vel factitia, istis necessaria & tanquam naturalia non immerito reputantur. Ita sanè necessaria dixerim, vt ex eis minimè præiudicetur necessariis rationalibúsq; dispensationibus. Sed nō omnibus in huiusmodi credita est dispēsatio, nisi his dūtaxat qui cum apostolis dicere possunt: Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispēsatores mysteriorū dei. *1. Cor. 4. a* Nouit autem fidelis seruus & prudēs, quem constituit dominus super familiam suam, ibi tantùm vsurpare dispensationē, vnde bonam possit habere recompensationē. Hoc quippe quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. *Ibidem.* Et eadem fortasse fidelitas à subditis nihilo minus exigitur in obtemperando, quæ à præpositis in dispensando. E Constat igitur ex his quæ dicta sunt, vestram illam diuisionē integram esse ac sufficientem, si modo personæ distinguantur & tempora, dum subiectis sit quidem omnis regularis institutio (quantum dūtaxat ad corporales obseruātias pertinet) ante professionem voluntaria, post professionem necessaria, prælatis verò partim voluntaria, vt quæ inuenta ab homine: partim necessaria, vt quæ fuerit diuinitus instituta. Quamobrem fortassis tunc potissimum congrua & luculenta magis eadem diuisio apparebit, si eius membrū quod dictum est necessarium, rursum in tria hæc subdiuidatur, stabile, inuiolabile, incommutabile. Et quidem stabile dixerim, quod ita est necessarium, quòd nō cuilibet hominum illud mutare fas sit, nisi solis dispensatoribus mysteriorum dei, id est præpositis: vt verbi gratia regulæ sanctorū Basilij, Augustini, Benedicti, necnon authētici canones, & siqua sunt alia ecclesiastica instituta dignæ auctoritatis: quæ quoniam à sanctis tradita sunt, sancita stabiliter perseuerant: nec omnino cuiuis subiectorū ea aliquo modo variare vel mutare cōceditur: quia tamen ab hominibus, etiam per homines loco & officio illis canonica electione succedētes licitè interdum innoxiéq; pro causis, personis, locis, & temporibus dispensantur. Vbi sanè qui hæc legit, attendat me cautè nō dicere ea posse vel ab istis leuiter pro voluntate mutari, sed ex ratione fideliter dispensari. F Ideo autem hanc ipsam mutationem taliter & à talibus recipere possunt, quoniam nō naturaliter nec per se bona sunt: porrò inuenta atq; instituta fuerūt, non quia aliter viuere non liceret, sed quòd ita magis expediret, nec planè ad aliud quàm ad lucrum & custodiam charitatis. Quandiu ergo charitati militant, immobiliter fixa sunt, mutariq, omnino ne ab ipsis quidem præpositis sine offensa possunt. At si econtrario contraria fortè aliquando charitati visa fuerint, his duntaxat quibus hoc posse videre datum est, & prouidere creditum est: nónne iustissimum esse liquet, vt quæ pro charitate inuenta fuerūt, pro charitate quoq; vbi expedire videtur, vel omittātur, vel intermittantur, vel in aliud fortè commodius demutētur? Sicut è regione iniquum proculdubio foret, si statuta pro sola charitate, contra charitatem tenerentur. Tenent ergo fixam firmámq; immobilitatem etiam apud prælatos quæ ex stabili necessario sunt, sed quatenus charitati deseruiunt. Nunquid autem hoc ego vel solus sentio, vel primus dico? An non hoc ipsum & Papa Gelasius sensit? Ait siquidem: Vbi necessitas non est, incōuertibilia maneant patrum sanctorum decreta. Leo quoq; papa, Vbi, inquit, necessitas non est, nullo modo sanctorum patrum instituta violētur. Et infert: Vbi ergo necessitas fuerit ad vtilitatem ecclesiæ, qui potestatem habet, ea dispenset. Ex necessitate enim fit mutatio legis. Necessariū deinde quod inuiolabile nominaui, illud intelligo, quod nō

G ab homine traditū, sed diuinitus promulgatum, nisi à deo qui tradidit, mutari omnino nō patitur: vt, exempli causa, nō occides, non mœchaberis, non furtum facies, & reliqua illius tabulæ legiscita: quæ etsi nullam prorsus humanam dispensationem admittunt, nec cuiquam hominum ex his aliquo modo soluere aut licuit aut licebit, dominus tamē horum quod voluit, & quando voluit soluit: siue cum ab Hebræis Aegyptios spoliari, siue quando prophetam cum muliere fornicaria misceri præcepit. Quorum vtique alterum quid nisi graue furti facinus, alterum quid nisi flagitij turpitudo reputaretur, si nō excusasset vtrunque factum auctoritas imperantis? Sanè vbi simile aliquid aliquando à sanctis hominibus fuisse legitur vsurpatum, scriptura nō indicante quòd deus ita præceperit, aut eos peccasse fatendum est, sicut homines, aut certè sicut prophetas familiare dei consilium accepisse. Vnde & vnum exemplum pono quod occurrit de Sampsone, qui seipsum vnà cum hostibus opprimens interfecit. Quod vtique factum si defenditur non fuisse peccatum, priuatum habuisse consilium indubitanter credēdus est, etsi de scriptura hoc non habemus. Iam verò necessarium incommutabile quid accipi velim? Equidem nil congruentius quàm quod diuina ita constat & æterna ratione firmatum, vt nulla ex causa possit vel ab ipso deo aliquatenus immutari. Sub hoc genere est

Exod. 3. g
Oseæ 1. a
Iudic. 16. g

H omnis illa sermonis dominici in monte habiti spiritualis traditio, & quicquid de dilectione, humilitate, mansuetudine, cæterisque virtutibus tam in nouo quàm in veteri testamento spiritualiter obseruandum contraditur. Hæc quippe talia sunt, quæ nec liceat nec expediat aliquando nō haberi. Eo siquidem immobiliter, quo & naturaliter bona, nunquā nisi innocenter, nunquam nisi salubriter aut imperantur, aut obseruantur. Omni tēpore, omni personæ, mortem contempta: custodita salutem operantur. Primam ergo necessitatem sua cuique facit in promittendo voluntas, secundam præcipientis auctoritas, tertiam præcepti dignitas. Differunt autem (vt iam dictum est) quibusdam à se inuicem gradibus tres istæ necessitates, nec vna omnes sequitur immutabilitatis firmitas. Nā ex prima quidem quod efficitur, etsi non penitus immutabile, tamen vix mutabile esse constat: dum solis illud liceat mutare prælatis, & hoc non nisi fideli & prouida dispensatione. Quod verò fit ex sequenti, quæ & maior ista, est pene iam incōmutabile: soli quippe deo esse mutabile, superius demonstratum est. Porrò quod de nouissima fit tanquam omnium maxima, omnino incommutabile est, vtpote quod ne ipsi quidem deo mutare liberū est. Quod igitur nulli hominū fas est nisi solis mutare prælatis, dici vix mutabile congruè potest: quod soli constat licere deo, dicatur penè immutabile: quod ne ipsi quidem, penitus immutabile nominetur.

I Quæ cum ita sint, vt ad ea redeam de quibus potissimū quæritur: patet quòd ex magna parte regularis traditio subest eius qui præest, etsi non voluntati, certè discretioni. Sed dicitis: Quid ergo relinquitur necessitati? Audite quàm plurimum. Primo quidem quicquid de spiritualibus in ipsa regula traditum est, in manu abbatis (vt supra taxatum est) nequaquam relinquitur. Deinde reliqua pars quæ in corporalibus constat obseruantiis, ne ipsa quidem in eius ita voluntate posita est, vt eiusdem deseruiat voluntati, sed magis charitati. Neque enim abbas supra regulam est, cui semel & ipse spontanea se professione submisit, etsi (quod negandum non est) dei regula charitas, regulæ sancti Benedicti iure præponitur. Esto proinde vt interdum regulæ litera cedat pro tēpore charitati, cum ratio necessitatis vel charitatis exegerit: absit tamen vt hominis cuiuspiam subdatur volūtati. Super fratrum sanè transgressiones, non super patrum traditiones cōstituitur qui abbas eligitur, mandatorum cultor, & vltor vitiorum. Arbitror nanq; sanctas illas obseruātias, prælatorum prudentiæ & fidei creditas, non subditas voluntati. Hinc est quòd idem legislator in his quæ abbati dispensanda reliquit, cautè nusquam (vt memini) voluntatem, sed aut cōsiderationem, aut dispositionem, aut prouidentiam, aut certè arbitriū seu aliquid huiusmodi ponit: volens nimirū prouidū fidúmq; dispensatorem, rationis, vbi fortè dispensat, sequi iudicium, nō suæ placitū volūtatis. Vnde & intimat ei non semel quòd de omnibus iudiciis suis deo redditurus sit rationem. Lego profectò in regula: Hæc consideratio penes abbatem sit. & K hoc vel illud esse in prouidentia vel arbitrio seu dispositione abbatis. Vt autem pro sua voluntate aliquid mutet, me ibi legisse nō recolo: quinimmo, In omnibus, inquit, omnes magistram sequātur regulam, nec ab ea temerè deuietur à quoquam. Ergo nec ab ipso abbate. Omnes, inquit, magistrā sequātur regulam: nemo ergo suam voluntatem. Vbi sanè nec abbatem excipi puto. Videtis quantum necessitati tribuitur, subtrahitur voluntati? Quid etiā? Nónne regularis ipsa professio qua se iunior subdit sponte priori, æquè alligat & priorem? Cōmunis equidem pacti pari reor vtrunq; necessitate teneri, fierique duos per vnius sponsionem alterutrum debitores: fidelis curæ vnum, alterum humilis obedientiæ. Quidnam igitur iam voluntati relinquitur, vbi & prælatus debiti necessitate tenetur? Sed & de hoc item non parum prælati præscribitur voluntati: quòd is qui profitetur, spondet quidem obedientiam, non tamē omnimodam, sed determinatè secūdum regulam: nec aliam quàm sancti Benedicti: vt oporteat eum qui præest, nō frena suæ laxare voluntati super subditos, sed præfixam ex regula sibi scire mensuram, & sic demum sua imperia moderari circa id solum quod rectum esse constiterit: nec quodlibet rectum, sed hoc tantùm quod prædictus pater instituit, aut certè quod sit secūdum quod instituit. Sic se quippe habet professio: Promitto, non quidem regulam, sed obedientiam secundum regulam sancti Benedicti. Non ergo secundum voluntatem præpositi. Proinde si L professo secundum illam regulam abbas meus mihi aliud fortè imponere tentauerit quod non sit secundum regulam, aut etiam quod non sit secundum ista instituta: verbi causa Basilij, Augustini, Pacomij: quænam mihi, quæso, in hac re necessitas imminet obsequendi? Solum quippe id à me posse exigi arbitror, quod promisi. Videtis iam ergo obedientiæ limites quos requiritis. Si modus est obeditionis, tenor professionis: nec se valeat extendere potestas imperantis, nisi quatenus attigerit votum profitētis: profectò citra & vltra, necnon etiam contra, quid aliud quàm obedientiæ limites quosdam censuerim, & his suis terminis virtutem eandem circūcludi? Quamobrem quisque professus in quouis genere salutiferæ vitæ, nec vltra obedientiæ legem cogendus, nec citra est inhibendus quàm sua ipsius videtur complecti professio. Quanto minus contra? Is ergo qui medius est vitæ modus præfixus voto, professione firmatus, tanquam lignum quod erat in medio paradisi, solus sine dubio legi erit subiectus, obnoxius iussioni. Ergo prælati iussio vel prohibitio non prætereat terminos professionis. Nec vltra extendi potest, nec contrahi citra. Nil me prælatus prohibeat horum quæ promisi, nec plus exigat quàm promisi. Vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate. Ne- M cessitas quippe non habet legem, & ob hoc excusat dispensationem. Voluntas verò quia sola meretur retributionem, etiam sola non immeritò gradum altiorem vsurpat. Alioquin & absque necessitate remissio voti, non dispensatio sed præuaricatio est: & restrictio contra voluntatem, murmur est, non profectus. Ponant ergo præpositi metam obedientiæ subiectorum ex votis labiorum ipsorum, non suorum desideriorum: monentes eos, non cogentes ad celsiora: condescendentes eis cum necesse fuerit ad remissiora, non cadentes cum eis. Cæterum subiectus huiuscemodi obedientiam quæ voti finibus cohibetur, nouerit imperfectā. Nam perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur: neque contenta angustiis professionis, largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur, spontanea, vigore liberalis alacrísque animi modum non considerans, in infinitam libertatem extenditur. Hæc est illa de qua signanter apostolus Petrus, Castificantes, inquit, corda vestra in obedientia charitatis. pulchrè ipsam per hoc sequestrans ab illa inerti & seruili obedientia quodammodo, nec charitati prompta, sed obnoxia necessitati. Hæc iusti illius cui lex posita non est, propria est: non quòd vel ille perfectus viuere debeat sine lege: sed quia non sit sub lege: minimè quippe contentus voto suæ cuiuscūque professionis, quam superat animi deuotione. Quanquam nec istam regula ipsa tacuerit, vbi monet, si fratri impossibilia iniūgun-

1. Petr. 1. d
1. Tim. 1. a
Capitulo. Si fratri aliquid impossibile.

tur,

A tur, vt cōfidens de adiutorio dei obediat ex charitate. In eadem deniq; regula tertius humilitatis describitur gradus, vt omni obedientia monachus se subdat maiori. Dicens quippe, omni, non vult nos in obediendo mensura esse contentos professionis, non attendere promissi debitum, non de pacto sumere modum, sed transire alacriter etiam votum, & obedire in omnibus. Est sanè quidam obedientiæ limes secundum tempus ipsa temporis extremitas, vt is sit terminus obedientiæ, qui & vitæ. Hunc nobis maximè vnigeniti dei commendat exemplum, qui factus est patri obediens vsq; ad mortem. Hæc ergo quotiens interrumpitur, inobedientia dicitur, & peccatum, & transgressio seu præuaricatio. Sed interest sanè qua causa, quo affectu, qua intentione, quo præcipiente, in quóve præcepto malum hoc committatur. Et quidem nullam prorsus inobedientiam dico parui ducendam, nō tamen omnem pari æstimandam periculo. Enimuero mādatum dei est: Nō occides. Fac ergo duos homicidas, & vnum quidem spoliandi cupiditate, alterum verò necessitate sese defendēdi facinus perpetrasse. An non hic satis euidenter inter lepram & lepram causa separat, faciens vtique disparē valde culpam vnius eiusdemque transgressionis? Quid verò si hunc subita ira, illum studiosa malitia aut vetus odium fortè ad idem scelus impulerit? Nunquidnam simili pensandum erit iudicio, quod tam dissimili factum constabit affectu? Nil deinceps incestius obscœniúsve, quàm illas filias Loth paternū vsurB passe concubitum: & tamen quis non videat quantum euacuauerit aut attenuauerit turpis nefandique reatum flagitij, pietas intentionis, & intentio pietatis? Iam verò de illo qui præcipit, & item de eo quod præcipitur, huiuscemodi aduertenda erit secundum rationem distinctio, vt cuius inter præceptores reuerentior nobis imminebit auctoritas, eius grauior formidetur offensio, ac maioris cuiusque mādati transgressio damnabilior æstimetur. Melius siquidem est obedire deo quàm hominibus, & ipsis melius magistris, quàm condiscipulis. Porrò in magistris, meli⁹ nostris, quàm extraneis. Quibus autem melius constat obedire, ipsis proculdubio & non obedire detestabilius est. Est de mandatis similiter. Maioribus quippe maior, minoribus minor opera nostra & cura debetur: de quorum etiam contemptu iuxta eandem considerationem grauior leuiórve offensa contrahitur. Porrò maiora minoráque mandata dixerim, secundum quòd maius minúsve velle constiterit ipsum qui præcipit, siue hominem, siue deum. Est verbi gratia mandatum, Non furaberis: & est mandatum, Omni petenti te, da: vtrunque quidem magnum, quoniam vtrunque diuinum: sed de non furando maius. Quis enim nesciat æquissimo deo non æquè displicere tenaces, atque fures? & quia de duobus malis plus velit nos tenere nostra, quàm tollere aliena? & ita minus peccare qui C non tribuit sua, quàm qui non sua furatur? Sed in mandatis hominum rara æqualitas inuenitur, cum pro variis necessitatibus vel vtilitatibus agendorum, iniungentium affectio varietur, quódque putauerint rectius vel commodius, hoc amplius cupiant & exigant obseruari. Tam ergo qualitas præceptorum, quàm auctoritas præcipientium & obedientiæ præfigit metam, & inobedientiæ terminat culpam: quando (vt dictum est) in prælatis quibusque grauioris auctoritatis, & eorum mandatis quibusque maioris vtilitatis, quo diligentior debetur obsequendi cura, eo & culpa grauior incurritur de contemptu. His itaque distinctionibus animaduersis, & obedientiæ modus, & pondus inobedientiæ facilè reperitur. His gradibus nō solùm inter diem & noctem, hoc est bonum obedientiæ & inobedientiæ malum discernitur: sed etiam inter diem & diem, itémque inter noctem & noctem, inter bonum videlicet & melius, inter malum & peius. Bonus quidem obedientiæ gradus est, si iuxta magistri nostri sententiam, propter metum gehennæ, seu propter professionem sanctam quam professus est quispiam obedierit: melior tamen, cum ex dei amore obeditur. Illa quippe obedientia necessitatis est, ista charitatis. Illum autem optimum dixerim obedientiæ gradum, cum eo animo iniunctum opus recipitur, quo & præcipitur. Cum enim ex voluntate iubentis pendet intentio exequentis: fit vt nec maius minoribus, nec minus maioribus confusè (vt assolet) ad implendum quod iniungitur, subiecti studium impendatur, sed moderante animo quæque pro sua dignitate imperia, modum sciat vtrobique seruare, tam in obseruando videlicet iussa, quàm in cauendo prohibita: non quòd vel minimum horum quæ iubentur, contemnendum putet, etsi tamen minimum quod minimum est, reputet: sed minimum est ex cōparatione maiorum. Nouit verus humilisque obediens & minima nō contemnere, & maximè curare quæ maxima sunt, intimo quodam deuoti syncerique animi sapore discernens, quibus de mandatis ei qui præest, suis quodammodo factis respondeat cum propheta: Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Vbi quia non dicit vniuersaliter omnia: illa tantùm oportet intelligi, quæ quoniam nō sine grandi culpa quacunque occasione violantur, ideo non sine graui pœna quomodocunque violata donantur, vtputa, Non occides, & si qua huiusmodi sunt, quorum nunquam potest esse obseruatio iniusta vel mala, nunquam bona licitáve transgressio dispensatione duntaxat humana. Cætera quæ vel à præpositis dispensationem admittunt, quia leuiori censura neglecta puniuntur, leuiora dicuntur. Ex his verbi gratia dico esse vel risum interdictum, vel indictum silentium. Hæc siquidem si contra mādatum non veniunt, nec peccata sunt. Accedente mandato si quo minus iam obseruantur, in peccatum reputantur, nō tamen in crimē. Ita sanè, si per subreptionem aut obliuionem, non autem per contemptum horum transgressio contigerit. E Media quippe sunt, è quibus illa videlicet præcepta constituuntur quæ vos factitia nominatis: longè vtique disparem à naturalibus quantum in ipsis est gerētia necessitatem, cum tamen nec sine offensa negligi, nec contemni sine crimine vel ipsa queant iniuncta ab his duntaxat quibus propriè dicitur: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Licet nanque ipsa per se iniuncti operis qualitas innoxia sit, adiunctæ tamen auctoritatis pondus, obnoxium mandato, mandatúmque peccato obnoxium facit, non magno tamen, si contemptus defuerit. Hæc ergo generalis regula sit vniuersorum quæ per se aut propter se nec bona nec mala sunt, aut diuina institutione, aut propria cuiusque professione fixa non sunt, vt non iussa quidem, licitè, vtrum libet, vel admittantur vel omittantur: iussa verò, sine culpa non negligantur, sine crimine non contemnantur. Vbique enim & culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis est. Differunt autem, quòd neglectus quidem languor inertiæ est, cōtemptus verò superbiæ tumor. Porro contemptus in omni specie mandatorum pari pondere grauis, & communiter damnabilis est: neglectus autem in fixis grauior, tolerabilior in mobilibus mandatis. Siquidem adulterium quocunque modo, quocunque perpetres animo, turpe flagitium est, ac criminale peccatum: cum tamen leue verbum in tempore vel loco silentij fortè per obliuionem subreptum, risúsve per impetum magis excussus, quàm præsumptus contra F præceptum (quod vtique animi negligentis, aut dissoluti spiritus indicium est) eo facillimè veniam promeretur, quo vix vel peccatum reputatur. Quid cum scienter & ex deliberatione in verba ociosa, silentio licet non indicto, lingua laxatur? Nunquid hoc tamen neget quispiam vsurpari contra regulam veritatis? Vnde nimirum & ratio exigenda est in futuro iudicio, iudice ipso terrificè admodum comminante, quia de omni verbo ocioso reddent homines rationem in die iudicij. Heu nobis, quænam poterit reddi ratio de ocio? Alioquin ocium non est, si non omnino ratione vacuum est. Et tamen quis nesciat vnum detractionis verbum quantum etiam innumeris talibus, id est ociosis præponderet ad delictum meritúmque damnationis? Quid ita? Videlicet quia discretio est in mandatis, consequenter & in culpis: vt (sicut dixeram) maiorum grauior, leuiórque minorum censeatur transgressio mandatorum. Sed mandantium non ita. Siue enim deus, siue homo vicarius dei mandatum quodcunque tradiderit, pari profectò obsequendum est cura, pari reuerentia deferendum, vbi tamen deo contraria non præcipit homo. Quod si contigerit, pergendum indubitanter consulo in Petri sententiam, quia obedire oportet deo magis quàm hominibus. Aut enim hoc respondendum cum apostolis, aut cum Pharisæis certè audiendum:

Marginalia: Capitulo, De gradibus humilitatis. — Gen. 19. g — Act. 5. e — Mat. 10. e — Luc. 6. e — Psal. 118. a — Luc. 10. d — Mat. 12. d — Act. 5. e

G Quare & vos transgredimini mandatum dei propter traditiones vestras? Si autem dolet se contemni magister homo præ illo qui docet hominem sciëtiam, consoletur illa (quam & vos posuistis) Samuelis sententia, qua inter lepram & lepram videtur discernere sic: Si peccauerit vir in virum, propitius ei poterit esse deus. Si autem in deum peccauerit, quis orabit pro eo? Ego igitur si me hoc angi articulo sentiam, vt aut deum aut hominem offendere necesse sit: deum potius libenter eligo nõ offendere, & quidem tutius iustiúsque. Habeo nempe ex præsenti prophetæ capitulo de hominis læsione meam consolationem, dei scilicet propitiationem. Cæterùm deo offenso, quis orabit pro me? Si ad hominem confugero, id quidem scriptura non consulit: quinimmo maledictus homo (ait) qui spem ponit in homine. Meritò proinde. Si autem in deum peccauerit, etiam si subintelligatur propter hominem, quis, inquit, orabit pro eo? Neuter equidem. Nam & à quo offenditur, & ob quem offenditur, æquè vtriusque oratio execranda decernitur apud ipsum qui offenditur, hoc est apud deum. Talis ergo requirendus est ad orandum, qui sit idoneus ad placandum. Porrò culpam, si qua est quòd homo offenditur cum ei non obeditur: aut multum extenuat, aut penitus annullat causa melior. Quapropter cũ dicitur, si peccauerit vir in virum, subaudiẽdum est, propter deum: quòd nullatenus læsio cuiuscunque proximi, necdum H prælati, excusetur à culpa, si solus defuerit in causa deus. Alioquin Paulo contradicit, qui ait: Sic enim in fratrem peccantes, in Christum peccatis. Nam de præpositis certum tenemus ipsius veritatis testimonium sic loquentis ad ipsos: Qui vos spernit, me spernit. Sed & de quolibet fratre, Nolite, ait, contemnere vnum ex his pusillis. Et qui scandalizauerit vnum ex his pusillis: quod sequitur, auertat deus à nobis. Sed non omnium scandala æqua sunt lance pensanda. Aliter nanque accipienda sunt scandala pusillorum, aliter pharisæorum, de quibus apostolis timentibus & intimantibus quòd scandalizati essent in sermone veritatis, responsum est: Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Illorum quippe scandalum de ignorantia, istorum de malitia descendit. Illi scandalizantur, quia veritatem nesciunt: isti, quia oderunt. Vnde & pusillos illos arbitror appellari, quòd volũtatis quidem bonæ, sed non magnæ scientiæ existentes, zelum dei habeant, sed non secundum scientiam. Talium scandala curam non iram prouocare solent spiritualium duntaxat virorum, Paulo ita docente: Vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Indignum siquidem est valde, humanam eos mereri indignationem, qui diuinam tam facilè consequuntur miserationem. Nam hi quoque qui dominum crucifixerunt, magni quidem peccatores, sed pusilli æstimatores, etsi ex vno iram, nunquid non tamen ex altero veniam I meruerunt? Beati siquidem fuissent, si (iuxta verbũ domini) in ipso scandalizati non essent. Nunc verò quid nisi miseri? Sed tamen & miserandi. Probat hoc pia illa in cruce patientis, sed nihilo minus compatientis supplicatio. Pater, inquit, ignosce illis. Et quasi quæreretur indulgentiæ ratio in tam horrendo facinore, sequitur: Quia nesciunt quid faciunt. Ac si diceret: Eo digni venia, quo & pusilli scientia sunt. Ideo ignosco illis, quia non agnoscor ab illis. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Sunt quibus non ita ignosco: quos vtique non ignoro & vidisse & odisse & me & patrem meum. Pro huiusmodi pusillo in scientia terrens Paulus eum qui cum habeat scientiam, nescit tamen condescendere infirmioribus, Et peribit, inquit, in tua scientia frater pro quo Christus mortuus est. Quod si tantopere cauenda sunt scandala paruulorum, quanto amplius prælatorum, quos sibi deus æquare quodammodo in vtraque parte dignatus, sibimet imputat illorum & reuerentiam & contemptum, specialiter contestans eis: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit? An nõ denique hoc ipsum & regula nostra perhibet, vbi ait: Obedientia quæ maioribus præbetur, deo exhibetur? Quamobrẽ quicquid vice dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere deo: haud secus omnino accipiendum est quàm si præcipiat deus. Quid enim interest vtrum per se, an per suos ministros siue homines siue angelos hominibus innotescat suum placitum deus? Sed homines, inquis, facilè falli in dei voluntate de rebus dubiis percipienda, & in præcipienda fallere possunt. K Sed enim quid hoc refert tua, qui conscius non es: præsertim cum teneas de scripturis quia labia sacerdotis custodiũt scientiam, & legem ex ore eius requirunt, quia angelus domini exercituum est? Requirunt dixerim legem: non quam vel authentica vlla scriptura tradiderit, vel ratio manifesta probauerit. de huiusmodi quippe nec præceptor expectandus, nec prohibitor auscultandus est: sed quòd ita latere aut obscurum esse cognoscitur, vt in dubium venire possit, vtrumnam deus sic aut aliter fortè velit, si non de labiis custodientibus scientiam, & ex ore angeli domini exercituum certum reddatur. A quo denique diuina potius consilia requiruntur, quàm ab illo cui credita est dispensatio mysteriorum dei? Ipsum proinde quem pro deo habemus, tanquam deum in his quæ apertè non sunt contra deum, audire debemus. Nec sanè cõtraria loquimur sancto prophetę Samueli, quasi nos in hac parte diuinam hominibus tribuentes auctoritatem, cum ille in suprà memorato capitulo planè discernere inter vtrunque videatur. Siquidem quod nos asserimus de dubiis, hoc ille negat de manifestis, vt cum ait: Si peccauerit vir in virum, subaudiatur, propter deum: cui apertè contraria homines hominibus frequenter mandare præsumunt. Sed hinc vos sumentes materiam siue occasionem argumentãdi, L asseritis, si hoc constiterit, vt iussa hominum quælibet vel instituta diuinæ auctoritatis pondere æstimanda sint: hominem sub homine aut vix aut nequaquam posse saluari: cum in tanto cumulo mandatorum quæ prælati etiam per incuriam sæpe præcipiunt, interdum non præuaricari, aut difficile admodum, aut omnino impossibile videatur. Et quidem nõ nego difficultatem tantæ inesse perfectioni, sed cum ipsa corde imperfecto præsumitur. Porrò imperfecti cordis, & infirmæ prorsus voluntatis indicium est, statuta seniorum studiosius discutere, hærere ad singula quæ iniunguntur, exigere de quibusque rationem, & male suspicari de omni præcepto cuius causa latuerit, nec vnquam libenter obedire, nisi cum audire contigerit quod fortè libuerit, aut quod non aliter licere seu expedire monstrauerit vel aperta ratio, vel indubitata auctoritas. Delicata satis, imò nimis molesta est huiuscemodi obedientia. Nõ plane hæc illa est quæ ex regula traditur obedientia sine mora. Disputare profectò hoc est in astu cordis, non in auditu auris obedire. Istiusmodi ergo carnalem animam non modò premi, sed etiam opprimi pondere præsumptæ perfectionis necesse est: quia non potest portare caro infirma, quod solus spiritus promptus experitur iugum esse suaue, & onus leue. Christi quippe iugum & onus est, & omnino importabile, nisi Christi æquè spiritui. Hinc itaque si dicitis legem regulæ subintrasse, vt M abundaret delictum: verum dicitis. Cæterùm culpa hæc non est datæ legis, aut dantis legem: sed improuidè profitentis, & impiè præuaricantis. Mandatum quidem sanctum & iustum, sed tu te noris esse carnalem, venundatum sub peccato. Verùm hoc antè præuidisse debueras, quò turris huius euangelicæ non prius iaceres fundamenta, quàm sedẽs computares si haberes sumptus ad perficiendum. Nunc autem quid restat, nisi vt aut correctus obedias senioribus, aut confusus audias ab illusoribus: Hic homo cœpit ædificare, & nõ potuit consummare? Sed forsan dicitis: Ergóne ita perfectus quispiam inuenitur, cui non vel minimum aliquid interdum subripiatur de tam multis ac minutis quę passim vel à negligentibus præpositis imperantur? Minimè quidem cuiquam hoc ego dederim, cum ipsi quoque de se fateantur apostoli: In multis offendimus omnes. Et si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Sed non continuò vt aliquid præterimus, perimus, præsertim cum nos scriptura consoletur: Si quis peccauerit, inquiens, aduocatum habemus Iesum Christum iustũ, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Deniq; propheta de ipso testatur q pro transgressoribus rogauerit, vt non perirent. Vbi sanè notandum quia etsi pro transgressoribus, non tamen pro contemptoribus legitur supplicasse. Verùm illi quomodo perire possunt pro quibus saluator rogat ne pereant? Quamobrem non video cur ita omnẽ inobedientiam & transgressionem vel minorum

Marginalia: Matth.15.a; 1.Re.2.e; Hier.17.a; 1.Cor.8.d; Luc.10.c; Mat.18.a; Mat.15.b; Gala.6.a; Matt.11.a; Luc.23.c; 1.Cor.2.b; 1.Cor.8.a; Cap. De obedientia.; Mala.2.b; 1.Reg.2.e; Rom.7.c; Luc.14.f; Iaco.3.a; 1.Ioan.1.c; 1.Ioan.2.a; Esa.53.d

A norum quorumlibet mandatorum exaggerandam putaueritis vt exclamaretis: Quod ergo iam monacho poterit veniale peccatum esse vel leue, cuius vniuersæ actioni crimen insidiatur inobedientiæ? Sed hoc inde videlicet cõstare creditis, quòd prælatorum iussionibus tantum tribuendum asseritur, quantum si diuinitus traderentur. Quasi verò & ipsa euãgelica præcepta non multum inter se discrepent & merito obseruationis, & transgressionis periculo. Cæterùm sicut non omnia vnius esse constat vel necessitatis, vel vtilitatis, vel dignitatis: sic non vna de omnium transgressione fertur sententia: nec paria manent discrimina dispares culpas. Porrò nec pari culpa negliguntur, quæ non pari cura præcipiuntur, nec pari proinde pœna puniuntur. Ecce enim euangeliũ tam flagitium crapulæ, quàm fornicationis turpitudinẽ damnat. Verùm quis magis non horreat è duobus malis, turpitudine fœdari, quàm cibo exsaturari? Nónne deniq; veritas in euangelio sub nominibus trabis & festucæ, graues leuésq; discernit inobedientiæ culpas? Nónne ipsa disputãte, imò diffiniẽte, gradatim nobis distinguitur quæ cuiq; reatui pœna debeatur, dum alium iudicio, alium consilio, alium & gehenna reum esse protestatur? Quænam ergo consequendi necessitas cogit, vt si magistris diuina detur in suis præceptis auctoritas, nullum ideo iam monacho leue aut veniale peccatum inueniri posse putetur, & quòd eius vniuersæ actioni crimen B insidietur inobedientiæ? Esto: sit crimen, cui pœnalis illa gehenna vel gehẽnalis pœna assignatur: quale, quæso, illud diffiniemus esse crimẽ, quod veritate iudice reum tantùm facit iudicio? Nec tamen diffitebimur esse reatum, quod vel hactenus reum statuit. Quòd si reatum, & peccatum. Porrò omne peccatum, contra dei mandatum præsumitur. Quod autem contra mandatũ præsumitur, inobedientia dicitur. Hinc colligitur quòd irasci fratri, & inobedientia sit, & crimẽ non sit. En vnum inuentum est monacho leue ac veniale peccatum, quódque non humani, sed diuini mandati statuat transgressorem. In hoc genere sunt transgressionis nonnulla stultiloquia seu vaniloquia, & quæq; ociosè dicta facta & cogitata. Huiusmodi enim nunquam nisi contra mandatũ, & dei mandatum vsurpantur. Peccata quippe sunt, & deus prohibet omne peccatum, & tamen venialia non criminalia reputantur, excepto cum per contemptum vertuntur in vsum & consuetudinem: & tunc non peccati species, sed peccantis intentio pensatur. Elatio quippe contemnentis, atque impœnitentis obstinatio, in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam, & conuertit in crimẽ grauis rebellionis næuũ satis leuem simplicis transgressionis. Denique in quo inobe C dientiæ crimen absque dubio sit, apud Samuelem aduertite. 1. Reg. 15. e Quasi, inquit, peccatũ hariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Nõ ait, nõ acquiescere, sed, nolle acquiescere: vt non iussionis simplex ipsa transgresio, sed voluntatis superba contemptio, scelus idololatriæ reputetur. Non est enim idipsum nolle obedire, & non obedire. Hoc quippe interdum erroris est, nonnunquam & infirmitatis: illud verò aut odiosę pertinaciæ, aut contumaciæ nõ ferendæ. Quod & ipsum repugnare est & resistere spiritui sancto: & si ad mortem vsque perdurauerit, blasphemia est non remittenda siue in hoc seculo siue in futuro. Non ergo qualiscunq; mandati præteritio criminalem facit inobedientiam, sed repugnare, sed nolle obedire. Cæterum quãti absque illa pessima & rebelli voluntate non obediunt? Quomodo itaq; monacho crimen insidiatur inobedientiæ, si totiens sine crimine transgreditur, quotiens in trãsgressione defuerit huiuscemodi recalcitrans & contentiosa voluntas? Frustra autem comparãt quidam, vt dicitis, quaslibet inobediẽtias antiquæ illi quæ facta est in paradiso: quæ nimirum valuit non solùm obligare personam, sed & vitiare naturam. Arbitror tamẽ & ipsam primam grauissimámque præuaricationem aut non aliunde, aut inde maximè iudicatam grauissimam, hoc est, ex rebellione defensionis quæ secuta est, quãdo deo causam requirẽte peccati, vt peccatores ad pœnitẽtiam prouocaret (nolebat quippe mortem eorum, sed magis vt conuerterentur & Psa. 140. c uiuerent) ipsi maluerunt declinare cor suum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Et quidem gemina malitia peccatoris. Primùm quòd nec sui misertus est, vt culpam propriam fateretur, & sanaretur: deinde quòd & v- D xorem vt se fallaciter excusaret, crudeliter accusauit. Quid est quòd denique dicitis in omni actione monacho crimen insidiari inobedientiæ, quasi aut furtim subrepat nescienti, aut casu accidat infelici, aut non valenti implere quod præcipitur, criminis calumnia struatur de impossibili? Itáne, inquam, monacho crimen insidiatur inobedientiæ: cum & antiqua illa tam nota & tam noxia præuaricatio facilè, vt creditur, indulgentiam consequeretur, dummodo confessio & non defensio sequeretur? Neque enim tantum, vt dictum est, nocuit simplicis actionis (quanuis ex deliberatione) transgressio, quantum adiunctæ excusationis cum præmeditatione obstinatio. Sed nunquid forte in lege quidem diuina habenda est hæc consideratio grauioris leuiorísque inobedientiæ, nõ autem ita & in regula nostra? Sed quis sane dicat plus tribuendum humanis quàm diuinis traditionibus, plurísque quod per suos deus, quàm quod per seipsum imperat, æstimãdum? An nõ denique & apud sanctum Benedictum propriæ & distinctæ ab inuicem sententiæ inueniuntur, alia de leuioribus, alia de grauioribus inscripta culpis? Quid est autem leuior culpa, nisi leuior inobedientia? Tradũtur igitur à prælatis interdum minora mandata, quorum transgressio leuiora secundum regulam parit & peccata: & tamen in deum nihilo minus præuaricatio fit, quotiens abbatis iussio præteritur. Si quidem & ex ore ipso dei non æqualia sunt promul- E gata, & ideo non æquali cuncta vigilantia obseruanda: sed alia cura exhibẽda est ei proculdubio quod ipse perhibet primum & maximum mandatum: alia his quæ alibi discernens, Qui soluerit (inquit) vnum de his minimis meis mandatis. Mat. 5. b Quid ergo? Audiuimus ex regula grauiores & leuiores culpas, legimus & in euangelio maxima minimaque mandata: & mandatorum transgressiones vniuersas dicemus æqualiter maximas? Non est igitur necesse vt concedam quod dicitis, aut deo scilicet non tribui omne quod ab homine magistro accipitur quod non sit cõtra deum, aut monacho nullum inueniri posse leue seu veniale peccatum: quia etsi totiens deo (quod fatendum est) inobediens esse conuincitur, quotiens eius qui pro deo sibi præest, hominis mandatum, quod quidem iustitiæ non repugnet, prætergreditur: sicut tamen non par cura in executione exigitur, sic nec par culpa cõtrahitur ex transgressione. Etsi quippe vnus est qui offenditur, non tamen vnius ponderis quæ iubentur, nec vnius subinde discriminis iussorum est omnium censenda transgressio. Vnde pater Benedictus, Secundum, inquit, mensuram culpæ, excõmunicationis extendatur mensura. Frustra proinde (vt videtis) aut terremini, aut terrere conamini de obediẽtiæ promissione, quæ fit ex regulari professione, quasi nõ oporteat promittere quam constat nec integrè posse teneri, nec sine crimine præteriri, si quidem deo, quicquid dei minister homo F non perperam iusserit, imputandum constiterit. Frustra, inquam, ex hac occasione malum ita inobediẽtiæ exaggeratis, vt à tam necessario bono promittendæ obedientiæ terreatis: quia etsi difficilè cauetur vbique subrepẽs vel insidiãs (vt vos dicitis) inobedientia in tam variis & innumeris quæ à senioribus indicuntur: nõ semper tamen damnabiliter seu criminaliter quod præcipitur, non impletur. Etsi enim omnis inobedientia inexcusabiliter sit culpabilis, nulla tamen æternaliter damnabilis, nisi quam remedium pœnitentiæ nõ sanat. Nulla est lethaliter criminalis, nisi quæ contemptum superbiæ non euitat. Magna igitur securitas filiis obediẽtiæ, & reuera pax hominibus bonæ voluntatis, quãdo in omni inobedientia sola damnatur impœnitentia, quam nescit qui diligit deum: sola incriminatur superbia, quam facilè cauet qui timet gehennam. Sed exemplis clarius elucescet quod dicimus. Si iubente seniore vt sileam, verbum mihi fortè per obliuionem elabitur: reum me fateor inobedientiæ, sed venialiter. Si ex contemptu sciens & deliberans sponte in verba prorupero, & rupero silẽtij legem, præuaricatorem me cõstituo, & criminaliter: & si impœnitẽs perseuero vsq; ad mortem, peccaui, & damnabiliter. An & hoc durum fortasse videatur? Hæc quippe sunt vestra (si bene recolo) verba, cum difficultatem seu impossibilitatem (vt vobis videtur) tenendæ obedientiæ, vel cauendæ inobedientiæ considerantes, in

G vitam ita monachicam exclamastis: Hæccine est illa eo securior quo arctior, eo certior quo magis ardua veniēdi ad deū via, vt monacho naturaliter mala vix cauere, naturaliter bona vix pro communi infirmitate valenti implere, non minor tamen necessaria sit cautela ad cauenda vel obseruanda quæ sibi prælatus suus vel prohibere voluerit vel iubere? Et subditis: Quod cum à multis credatur, licet à paucis vel etiam à nullis ad integrum obseruetur: quid aliud operatur talis sententiæ credulitas, quàm quod illa ab apostolo tantum culpata manducandi idolothyta libertas? Nil planè aliud, si ita esset vt dicitis. Bene prorsus non potest conscius esse sibi qui se non implere confidit quod debere se credit. Creditis itaque (vt verborū vestrorum sensum breuiter colligam) quòd ad integrum mandata obseruari dei vix valeant, abbatis non valeant: cum veritas ipsa testetur ne vnum quidem iota præteritum iri. Cæterùm qui ita sentit, videtur mihi (vt pace vestra dixerim) necdum gustasse quàm suauis est dominus, sub iugo legis gemere adhuc, nondum respirare sub gratia, suaue Christi iugum nequaquam esse expertus, ideóque certissime adhuc infirmari per carnem, quia spiritus non adiuuat eius infirmitatē. Quid verò sibi vult illa distinctio, quòd dei quidem vix, prælati verò hominis nequaquam omnino à quolibet iussa posse teneri prohibitáve conceditis, quasi verò illa queant absque istis integrè custodiri? Sed si attenditis, de H male quoq; viuentibus prælatis dei præceptum est: Quæ dicūt, facite. Igitur qui non facit, apertè non in hominem tantùm, sed & in deum præuaricator existit. Itáne ergo nullus mandata perfectè exequitur sui magistri? Quamobrem putatis? Quia nolumus, aut quia nō possumus? Sed si volumus & non possumus, securi sumus. Si possumus & nolumus, superbi sumus. Porrò ad cauēdam superbiam, illam verè annuerim necessariam esse cautelam, quam dicitis ne fortè incurratur inobedientiæ crimen. Quod si impossibile vos putatis, vt nō videlicet imperiis prælatorum per contemptum interdum superbiæ resistatur, scitote nō paucos, sed innumeros aliter omnino sentire, nec aliud quàm quod proprio didicerint experimēto. Si autem non impossibile quidem, sed tamen difficile esse sentitis magistros non contemnere, & dum ideo consentitis, quoniam grauamini, nō superbe sapere, murmuratis aduersus obedientiæ legem, affirmātes periculosum promittere quod iam laboriosum est obseruare: ad hoc ego respondeo, imò non ego, sed dominus: Qui potest, inquit, capere, capiat. Hoc quippe est quod paulo superius dixi, quia antequā ædificium inchoares, prouidisse debueras vnde perficeres. Nunc autem (vt ait quidam) aut non tentasses, aut perfice.

Mat.5.c *Mat.19.b*

Veruntamen nemo si cautè profitetur, pollicetur se vltra in nullo transgressurum, hoc est iam non peccaturum. Alioquin aut periurat qui ita iurat, aut sanctior est illo qui ait: In multis offendimus omnes. Quod si consequēs falsum esse videtur, videndum est & de eo quod antecedit, ne fortè lex quę data est propter transgresiones cohibendas, non solùm non eas coërceat, sed & augeat insuper crimine periurij, si quidem id promittere nos in nostra professione credamus, quod certum est non posse teneri. Partienda est proinde nobis in duo vniuersa hæc obseruatio regularis, in præcepta videlicet, & remedia. Præceptis instituitur vita contra peccatum, remedijs restituitur post peccatum innocentia. Sic ergo vtraq; ista complectitur nostra professio, vt professus quisq; cum in aliquo fortè regularium mādatorum deliquerit, si ad remedium æquè regulare confugerit, etsi conuincitur transgressor mandati, non tamen pacti præuaricator. Solum itaque censuerim fregisse votum, violasse propositum, pactum præuaricasse, qui & pręceptum contempserit, & remedium. Nam illum sanè dico securum, qui etiam si interdum obedientiæ limitem præterit, consilium non respuit pœnitentiæ. Regulares nāq; terminos, etsi sæpe deliquerit, non euadit, qui censuræ quę ex regula est disciplinam non subterfugit. Pars siquidem regulæ est regularis correctio, & in ea reperitur non solùm bonæ vitæ instructio, sed etiam emendatio prauæ. Inueniuntur in ea & præcepta obedientiæ, & inobedientiæ remedia, vt ne peccando quidem à regula recedatur. Fateor sanè impossibile cuiuis mortalium vel venialiter interdum non delinquere in præceptis obedientiæ: sed nulla iam de impossibilitate querela: quandoquidem & ex regula licet id quoq; quod criminaliter delinqui contigerit, emendare. Quod ergo dicitis à nullis posse obseruari ad integrum quicquid à magistris præcipitur, verum est: sed leuis culpa inobedientiæ est, & facilis cura eius inuenitur in regula, si quidem sit trāsgresio absque cōtemptu. Si autem & ipsum deesse aliquādo non posse contenditis, id quidem falsum est: sed nec talem tamen inobedientiam sine cura relinquit diligentia regularis. Et licet fortiori egeat curationis medicamento, caret tamen morbo præuaricationis, nisi cum & ipsum fortè medicamentum cōtemnitur. Quæ cum ita sint, frustra de impossibilitate causamur qui regulam profitemur, frustra nobis de peccandi necessitate blandimur, vt ideo iusta imperia prælatorum deo non imputanda, sed tanquam hominum contemnenda putemus, ne rem videlicet impossibilem continere nostra professio videatur, si tantum ex ea hominibus quantum deo obedientiæ deberi asserimus. Cui enim iam vel ita professo impossibile, imò per dei gratiam non perfacile sit cauere præuaricationem, vbi non inobedientia, sed impœnitentia facit præuaricatorem? Hoc quippe (vt iam dixi) profitentium nemo spondet vt non iam peccet: & ob hoc nō continuò vt quispiam aliquo modo non obedit, præuaricatorem se cōstituit, nisi qui se fortè sic professum falsò existimat, quales vos vtique asseritis esse nō paucos. De quibus etiam, si qui tamen sunt, vt dicitis, verum est & quod subditis, quod nihil vtiq; aliud illa ta L lis eorum credulitas vel potius crudelitas in suis ipsorum operatur conscientiis, quàm noxia illa recumbentium in idolio libertas in alienis. Necesse est enim qui huiusmodi est, ex propria perire sententia, quemadmodum in illius scientia clamat apostolus in firmū perire fratrem. Et quomodo nihil esse commune item ipse perhibet, quod cum gratiarū actione percipitur, nisi ei qui putat aliquid esse cōmune: ita & regularis professio quantum in se est damnabilis non est, nisi ei qui damnabilem putat. Quod quatenus putari oporteat, puto satis superius demonstratum. Nunc iam respondendum est quæstiunculæ quæ incidit vobis ex occasione apostolici præsentis capituli. Quæritis nempe vtrumnam ista de idolothytis Pauli sententia, Puto quia nihil commune est in Christo, nisi ei qui putat quid commune esse: & rursum: Si comederit, damnatus est, quia non est ex fide: in generalem regulam trahi possit, quatenus malum cuique sit bonum quodque quod agit, si malum esse crediderit, ac tantū malum quātum crediderit. quod si annuero, rursum pergitis inquirere cur nō econtrario tantum cuique bonum sit quod operatur, quātum vel falsò opinatur. Mirum quippe vobis, imò & iniustum videtur, vt plus in malo quàm in bono humanæ valeat intentionis opinio. Si respondero de malis quidem meritò ita credi propter oculum nequam: respondebitis & mihi nō immerito quoque propter simplicem oculum idem æ M què putandum & de bonis. Nam qui dicit ex oculo nequam corporis tenebras æstimari, indicauit & de simplici lucem æquè corporis approbari. Sed videte ne fortè nō sit verè oculus simplex, qui fallitur. Fallitur enim tam qui bonū malum, quàm qui malum bonū putauerit. Scitis autem neutrum horum, væ illud euitare propheticum: Væ qui dicitis bonū malum, & malū bonum: cum tamen nemo, qui hoc velit cauere maledictū de quo veritas pronunciat quòd sit lux totius corporis. id est operis argumentum, Sed absit vt præco veritatis clamet contra veritatem: maledicat is, quod illa probauerit.

1.Cor.8.c *1.Tim.4.b* *Rom.14.c* *Ibidem.* *Mat.6.c* *Esa.5.c*

Ego verò vt interior oculus verè simplex sit, duo illi esse arbitror necessaria, charitatem in intentione, & in electione veritatem. Nam si bonum quidem diligat, sed verum nō eligat: habet quidem zelum dei, sed non secundum scientiam: & nescio quēadmodum iudicio veritatis vera esse posit cū falsitate simplicitas. Volēs denique ad veram discipulos instruere simplicitatem magistra veritas, Estote, inquit, prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Præmisit ergo prudentiam, sine qua neminem satis esse posse simplicem sciret. Quomodo deniq; verè simplex erit oculus cum ignorantia veritatis? Aut verò vera potest dici simplicitas quam simplex ignorat veritas? Scriptum est enim: Ignorans ignorabitur. Patet ergo laudabilem illam & à domino laudatam simplicitatem absque his duobus non esse bonis, beneuolentia

Mat.10.b *1.Cor.14.g*

tia

[A] tia,atq; prudentia:vt oculus videlicet cordis, nō solùm pius qui fallere nolit,sed & cautus sit qui falli nō possit.Ceterum sicut oculum simplicem duo ista faciunt bona,amor boni,& cognitio veri: sic nequam oculum duo è regione mala cōstituunt: cæcitas,qua fit vt veritatem non agnoscat: & peruersitas,qua fit vt diligat iniquitatem. Porrò inter duo hæc bona quæ nec fallere nec falli sinunt, & duo illa mala quæ tam falli quàm fallere faciūt,duo sunt media. Vnum quidem bonum per quod oculus interior etsi falli queat ignorantia veri, zelo tamen boni fallere penitus non consentit. Alterum verò malum,quod licet veri notitiam nō impediat, amorem tamen boni præ malitia minimè sentit. Et quoniam omnis res melius diuisione innotescit: secundum hoc duplex malū, & illud item geminum bonum, quadrifariam diuidamus oculum cordis,in bonum,& meliorem:in malum,&peiorem. Et subdamus exempla. Est qui bonum diligit,& malum nescius agit.Huius quidem bonus est oculus,quia pius: non tamen simplex,quia cæcus. Et est qui bonum & libenter agit, & prudenter intelligit. Istius reuera oculum non immerito simplicem dixerim, vtpote cui neutrum bonum desit, nec zelus scilicet bonus, nec scientia.Hunc profectò requirit oculum deus cum respicit super filios hominum, vt videat si est intelligens aut requirens deum. [*Psal.13.*] Est econtrario qui bonū minimè diligens,ex malitia quidem peruersus est: sed sapiēs vt faciat malum, per ignorantiam cæcus non est. [B] Quem quidem ideo nōdum appellauerim nequā, quòd vnum ei, licet ad suum malum,non desit bonum,id est scientia. Sed est qui bonum fortè nesciens quod non diligit agit,cui profectò non incongruè id quod dicitur nequam assignauerim,eo quòd neutro careat malo,nec cæcitate,nec peruersitate.Dicitur siquidem nequam,quasi nequaquā:vt is solummodo nequam appelletur,qui nequaquam, hoc est in nullo penit⁹ appareat bonus,sed sit vtroque bono vacuus, tam videlicet veri notitia,quàm & beneuolentia. Alius est itaque pius oculus non quidem fallere promptus,sed tamen falli,vt dictum est,pronus,de quo propheta:Effraim,inquit, quasi colūba seducta, non habēs cor. [*Oseæ.7.c*] Alius is quem dominus simplicem dicit, tam nec fallere facilis quàm nec falli, de quo & apostoli docētur, cum eis dicitur:Estote prudētes sicut serpentes, & simplices sicut columbę. [*Matt.10.b*] Et item alius est oculus simpliciter malus,fallens vtique libenter, sed non facilè falsus: qualem profectò habent illi qui ore dominico astruuntur prudētiores esse filiis lucis in generatione sua. [*Luc.16.b*] Et alius quem nequam esse definimus, quia sit dupliciter malus, cui quippe & malitia parit ignorantiam, & ignorantia malitiam operit, ita vt sæpe nesciens & malum quod vult non faciat, & bonum faciat quod non vult. Obscuratum nempe est insipiens cor eorū qui istiusmodi sunt:& quasi iam traditi in reprobū sensum,bonum [C] omnino nec diligere nec dignoscere queūt. De talibus scriptū est:Impius cum venerit in profundum malorū,contemnit. [*Prou.18.a*] Nam qui huiusmodi est,cauere profectò malum necvult etiam si possit,nec si velit scit. Quamobrem hunc oculum in superiori diuisione illo altero cēsui non immerito peiorem, nō quia malignior sit, sed quia periculosior. Ignorātia quippe securiorem,securitas segniorem facit,nō nequiorem. Est tamen ex hoc proculdubio deterior, quòd ille solùm habet malam intentionem, iste & falsam considerationem. Ille vno caret è duobus bonis, bono zelo,iste & vero iudicio. Ex hoc itaque pessimo oculo qui neutrum bonum habet,& item ex illo optimo qui neutro caret, sentiendum est veritatem disseruisse aut tenebris obuolui totum corpus, aut luce perfundi. Nā reliqui duo, quorum neuter vtrūque aut bonū habet aut malum:etsi ex parte possunt, non tamen toti sufficiūt vel lucē dare vel tenebras corpori. Si igitur (vt ad ꝓpositam quæstiūculam reuertamur) is verè oculus nequam est, qui peruersus pariter & cæcus bonum agit, & malum credit, vtique rectè operando,sed opinando iniquè, bonum sibi in malum vertit,& tantum malum quantum crediderit:quādoquidem,iuxta sententiam domini, totum corpus tenebrosum reddit oculus nequā. [*Matt.6.c*] Quid enim luci relinquitur,vbi nec pia intentio,nec vera opinio inuenitur? At non ideo sequitur vt qui econtrario malum facit, & bonum putat, iuxta suam fidem similiter & ipse inueniat. Quare? Non est quippe simplex oculus ille, qui ex iudicio veritatis totū corpus lucidum reddat, qualē profectò superius definiuimus. [D] Neque enim ex toto adhuc tenebræ desunt, vbi ignorantia veritatis lucem obscurat voluntatis. Cum itaq; ille oculus vtrūque malum, is vero minimè vtrunque habeat bonum: nónne ratio videtur exigere,vt plus ille noceat,ꝗ prosit iste? Neque enim consequens est vt tantum valeat in bonum,bonū vnum:quantum duo mala,in malum. Et quidem laude dignam dixerim vel solam intētionem piam: nec planè condigna remuneratione fraudabitur in opere quoque non bono ipsa bona voluntas. Attamen sine malo quocunque nō erit decepta simplicitas. Cur,inquis? Nunquid non ex fide? Prorsus ex fide, sed falsa: vel certè potius non ex fide,quia fides falsa,fides nō est. Denique de fide vera non falsa puto dixisse apostolum: Omne quod non est ex fide, peccatum est. [*Rom.14.d*] Non autem ex fide vera bonū creditur quod malum est. Est enim falsum. Peccatum igitur est. Vtrūque proinde cōplectitur præsens capitulum, Omne quod nō est ex fide,peccatum est,&c.& cęcam videlicet malitiam,& deceptam innocentiam:quia quod à nesciente fit,& bonum prorsus condemnat intētio praua, & malū non penitus excusat recta. Siue itaque malum putes bonum quod fortè agis,siue bonum malum quod operaris, vtrunq; peccatum est,quia neutrū ex fide,licet sanè leuius admodum peccetur vbi sana intentione sola reprehensibilis actio foris apparet,quàm vbi maligna latet etiā in nō mala actione intētio. [E] Verùm quod absque vel minimo peccato nō est,purū bonum minimè est. Quo pacto ergo bonū nō purum puro malo comparabitur in efficientia,hoc est vt tā efficax ad bonum illud sit,ꝗ ad malum istud? Et hęc super hac quæstione sufficiant. Nam ad superiores quoque satis reor esse responsum superius. Et quidē vos easdem sæpius dubitationes iteratis atque reuoluitis, sed mea non interest ipsarum totiens repetere solutiones. Sufficit enim semel soluisse etiam quod crebrius in quæstione versatum fuerit. Quærentibus item de obedientiæ pondere,seu discrimine inobediētiæ, à latere incidit vobis & de merito vtriusque quærendum,vtrum videlicet in quibusque præceptis quantum obedientia valet, tantum grauet inobedientia:vt verbi gratia vel Abraham de immolando filio,vel ille nescio quis de filio itidem furni incendiis exponendo, tātum diuinæ indignationis & vltionis meritò incurrissent si nō obedissent, quantum laudis & gratiæ receperūt pro eo quòd obedierunt. [*Gen.22.a*] Quod vobis quidē & durum videtur & necessarium,sed non est ita. Enimuero cōstat nonnulla nec fieri sine gloria, & posse non fieri sine culpa:ideóque si fiant, digna esse præmiis, non tamen suppliciis si nō fiant. Nam & non tangere mulierem, meriti est nō mediocris,& nullius tamen delicti propriam amplecti coniugē. Istiusmodi sunt quæcunq; euangelico illi capitulo cōgruere possunt:Qui potest capere,capiat. [*Matt.19.b*] [F] Et rursum quędam per contrarium neglecta quidem offensam contrahunt, sed impleta gloriam non merentur,& damnant contemptorem, & auctorem non glorificant. Talia sunt quæcunque diuinitus lege publica imponuntur hominibus,sine quibus nec saluari queunt. Hinc illud apud gentilem: [*Hora.epist. lib.1.epist.16.*]

Non feci furtum,non pasces in cruce coruos.

Et in euāgelio:Si diligitis eos qui vos diligūt, quā mercedē habebitis? [*Luc.6.d*] Si salutaueritis fratres vestros tātùm,quid amplius facitis? [*Matt.5.g*] Deniq; & vniuersaliter cū feceritis omnia quæ mādata sunt vobis,dicite quia serui inutiles sumus:quę facere debueramus,fecim⁹. [*Luc.17.c*] Ac si dicat:Si solis cōtēti estis pręceptis & traditionib⁹ impositæ legis,& nō spontè etiam perfectionis vos cōsiliis & suasionib⁹ mācipatis,liberi quidē estis à debito,nō tamē pro merito gloriosi. Euasistis pœnam,sed nō acquisistis coronā. Quænam ergo vos necessitas cogit parère in singulis quę iniūcta fuerint,& formidare vltionē de transgressione,& de obseruatione sperare remunerationem? Ea propter in talibus generalis hæc regula teneatur, vt in difficilioribus quidem agendis obeditio gratior, quàm grauior præuaricatio iudicetur: & in facilioribus minúsque onerosis cōtemptus damnabilior, quàm actus laudabilior æstimetur. Iam & si de hoc satis est, videamus quatenus etiam tenenda sit ipsa quæ in professione firmari solet loci stabilitas, & quibus (si quibus tamen) ex causis rumpere illam vel liceat

G cuiquam vel expediat. Et hinc siquidē dubitare vos dicitis. Ad quod interim nūc securus responderim, à bono quod semel quis vouerit, descendere non licere: & ad hoc mutare locum quem sibi quisque delegerit, & cui se sua voluntate & voce firmauerit, omnino non consulo, sed nec sanctus papa Gregorius. Ait enim: Perfecti quique magna se discretionis subtilitate conspiciunt, ne ad deteriora vnquam vel in opere vel in cogitatione dilabantur. Sed quod hinc sensit vir apostolicus, hoc se apostolus implere gloriatur, Quæ, inquiens, retro oblitus, & ad ea quę antè sunt, extentus. An & propheta Ezechiel idem non significauit, cum de sanctis animalibus diceret: Non reuertebantur cum incederent, sed vnúquodque ante faciem suam gradiebatur? Et hi omnes id sentiendo non aliud quàm magistri sui sententiam secuti sunt, dicentis in euangelio: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno dei. Præscribat proinde stabilitatis pactum omni deinceps remisso descensui, contentioso discessui, vago & curioso discursui, totius denique inconstantiæ leuitati: non tamen his quæ in professionis serie sequuntur, morum videlicet conuersioni, & obedientiæ quæ secundum regulam fit. Nam si hæc ibidem pro improbitate nimirum atque irreligiositate cohabitantium obtineri fortè nequiuerint, duce spiritu libertatis transire indubitanter suadeo
H ad locum alium, vbi non impediatur homo reddere deo vota sua, quæ distinxerūt labia sua. Equidem cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. Sanè de religiosis ac bene ordinatis monasteriis nullus professorum meo cōsilio, ne arctioris quidem vitæ desiderio sine licentia sui senioris egredietur. Egressus tamen si melius inuenerit, & elegerit, meo nihilo minus iam consilio non regrediatur ad inferius bonum quod reliquerat & contempserat præ meliori: præsertim si illud melius tale fuerit, quod eius primæ professioni congruere videatur. Ipse nempe viderit qua ratione, quáve intentione altiora seu arctiora præsumpserit: nam ad inferiora vel remissiora me consulente nequaquam apostatabit, si non tamen loci prioris vicinia reuocetur, quia de noto monasterio nec retineri quis regulariter potest, nec recipi sine consensu abbatis sui. Et accipite manifestius in exemplis, huius sententiæ rationem. Fortè vult aliquis de Cluniacensibus institutis ad Cistercensium sese stringere paupertatem, eligens præ illis nimirum consuetudinibus magis regulæ puritatem. Si me consulit, non consulo: si non, sanè id abbatis sui vsurparit adsensu. Quamobrem? Primò propter scandalū ipsorum quos deserit, deinde quia certa pro dubiis relinquere tutum non est. Forsan enim hoc tenere potest, illud nō poterit. Tertiò suspectā habeo leuitatem, qua id sæpe quod facilè volumus antequā probemus, experti iam nolumus, vno
I propè momento idipsum & cupientes & respuentes tam leuiter, quàm irrationabiliter. Quales vtique non paucos frequenter experimur, qui vna vix hora in vna volūtate durantes, aura leuitatis impulsi, vagi & instabiles hac & illac velut ebrij nutant, mutántque pro experimēto iudicium, imò sine iudicio fluctuantes & tumultuantes tot de se consilia præsumunt, quot loca reuisunt: semper quod non habent cupiētes, & quod habēt fastidientes. Et quomodo ego (ait aliquis professus regulam) non secūdum regulam cum bona queā degere conscientia? Siquidem vouens & non soluens, quid nisi peiero? Quasi non multo magis habeas vnde conqueri alibi quoque cum cœperis pure iuxta regulam conuersari. Profecto etiam tunc, & quanam inquies conscientia habitare sustineam extra domum meam priorem, quæ me de seculo fugiētem excepit, initiauit ad bonum, signauit in salutem, molestus fratribus, inobediens seniori, stabilitatis insuper præuaricans pactum, & primam irritam faciens fidem? Veruntamē neutra iusta querimonia est. Nam qui se ideo periurum putat, quòd ad punctū regulam non obseruat, videtur mihi non satis attendere quid iurauerit. Nemo quippe cum profitetur spondet regulam, sed determinate secundum regulam sui quisque conuersionem, suámque deinceps conuersationem sese pollicetur dirigere. Hæc profecto huius temporis omnibus ferme monachis communis professio est. Et licet in diuersis monasteriis, diuersis & obseruantiis deo seruiatur: quandiu tamen sui quisque loci bonos vsus seruat, haud dubium quin secundum regulam viuat, quoniamquidem boni
K vsus à regula non discordant. Quisquis itaque tenet quod teneri inuenerit bonū vbi profitetur, profectò viuit sicut promittit: quia non aliud proculdubio quisque promittit, quàm quod habere eorū pia videtur vita cum quibus deinceps viuere disponit & eligit. Quid enim? Nunquid verbi gratia aut in Maiorimonasterio vsus Cluniacensium, aut isti fortè illorum ritus, aut verò vtrique Cistercensium districtionem literatoriam profitentur? Attamen omnes secundum regulam profitemur. Vna quidem oris vbique promissio, sed quia non vna est omnibus cordis intentio, potest indubitanter sine detrimento salutis, & sine damno professionis, operis quoque nō vna vbique obseruatio celebrari. Sicut enim non omnes omnia tenent etiam boni Christiani, quæ in euāgelio sunt, omnes tamen secundum euangelium viuunt, (nam qui cōcessis alligati coniugiis contenti sunt, non ideo tamen credunt se recessisse ab euangelio, quia euangelici sublimitatem consilij de cœlibe ducenda vita non elegerunt) ita sanè, si in gradu illo inferiori legitimè ac fideliter cōuersentur: sic quoque qui secundum regulam viuere statuunt, etsi non ad vnguem (vt dicitur) totam custodiunt, & si qua pro sui claustri ritu vel mutant, vel pretermittunt, à regulari tamen omnino professione non discedunt, donec tamen sobriè & iustè & piè pro suorum moribus viuere non desistunt. Deniq; regu-
L la ipsa tradit octauum humilitatis gradum, vt nihil agat monachus, nisi quod communis monasterij regula, vel maiorum cohortantur exempla. Exceptis proinde Cistercensibus, & qui illorum fortè ritu non tam viuere secundum regulam, q̄ ipsam ex integro purè ad literam (vti se sanè professos esse putant) tenere curant: decetero neminem obedienter degentem, regularis moueat solennísque professio, in qua nō fit de tota regula promissio, in his duntaxat monasteriis in quibus ordo & disciplina seruatur cum bonis consuetudinibus. Salua igitur cuique sua manet in cœnobiis bene ordinatis professio, tantū si sana fuerit & intentio. Cæterùm qui inquietus est, & ita credere non potest: sed magis credens & cedens stimulanti conscientiæ exit, & quærit vbi soluat vota sua quæ suo in loco, suo vtique iudicio vouerat quidem, sed non soluerat: sicut non laudo quòd egreditur, ita vt egrediatur non cōsulo, si tamen ad remotum ignotumque monasterium migrauerit. Cur ita? Tum propter Pauli sentētiam, quæ beatum manifestè pronunciat, qui seipsum non iudicat in eo quod probat: tum ex nostri auctoritate magistri, qui talem & suscipi iubet, & retineri: inuentum quoque bonum & vtilem, suasione allici, professione ligari. Denique suadeatur (inquit) ei vt stet. Et ne forte prioris sui monasterij memor, remordente (vt adsolet) cōscientia, incipiat denuo de rupta stabilitate causari, generalem super huiusmodi scrupulo consolatoriam profert sententiam, dicens: Vbique enim vni deo seruitur, v-
M ni regi militatur. Porrò de vicino prohibet, quod iubet de peregrino, ne vicinitas inter monasteria fomes scandali, rixæ materia fit, si alterutrum recipere monachos acquieuerint absque mutuo duntaxat adsensu. Quod totiens equidem experimur, quotiens talis vspiam monachorum susceptio planè non nisi contra decretum regulare præsumitur. Quod si etiam post hæc fratris ita regulariter suscepti inquietiorem fortè animum pulsauerit recordatio scandali quod discedens fratribus quos deseruit fecit, & quia oporteat emendari suo reditu, quod ex discessu deliquerit: prudenter aduertat qui hoc cogitat, scandalum scandalo non bene emendari. Qualis deniq; emendatio erit, si vt aliis scandalum tollas, alios scandalizas? Quanquam profectò & tolerabilius scandalum illud sit & venialius, quod factum est intentione proficiēdi in melius, quàm quod facere cogitas ad deterius apostatando. Sed ante quoque (licet non sine scandalo) tutius tuam sine dubio ad id quod putasti melius secutus es cōscientiam, quàm si in priori bono & loco cōtra consciētiam permaneres: quāquam securè id posses, si sanè hinc eandem tuiipsius conscientiam reddere securam posses. Quapropter quod de manducante & non manducante decernit apostolus: vsurpemus & nos in nostræ huius disputatiunculæ conclusione, vt & qui propria impellente conscientia suum deserit locum, ne suum (quod putat) deserat votum, nō deserentem non spernat: & qui secura

Philip. 3. c
Eze. 1. d
Luc. 9 g
Psal. 65. c
Psal. 17. d
Capitulo De monachis peregrinis.
Rom. 14. b

A cura conscientia fraternum scandalum timens fratres nō deserit, deserētem non iudicet. Et de his me accipite sanè quod sentio respondisse, sine præiudicio sanius sentientis. Item postulatis absolui vobis, cur vel beatus Gregorius nescio quem Venantium, habitum monachalem quem pie susceperat, impiéque reiecerat, non solùm resumere non coēgit, sed etiam omnē legitur indulsisse communionem apostatæ perduranti: vel sanctus Augustinus coniugij legi votum quodāmodo subiiciat continentiæ, ita vt in libro de virginitate adserere videatur, nec cœlibis quidem vitę propositum copulę posse præscribere cōiugali quo minus indissolubile maneat etiam quod à continentibus fallēte diabolo fracto sanctitatis voto initum fuerit matrimonium. Et ad hæc nihil ad pręsens certius breuiúsq; respondendum occurrit, nisi quòd ita sancti antistites sapuerunt, recténe, ipsi viderint. Nam ego in sensibus actibúsq; illustrium patrum cautus profectò sum omnino non aliud æstimare, quàm quòd beato apostolo teste quæritur iam inter dispensatores, vt videlicet fidelis quis inueniatur. Certus sum enim siue in suo abundauerint sensu, siue in dei spiritu: sicut & in cæteris, ita & in his ambos extitisse fideles: illum in dispensando quod præ manibus erat, istum in scribendo quod senserat. Quod denique quæritis de quibusdam episcopis, quos sanctus item papa Gregorius ad tempus in monasteriis pro eorū excessibus legitur reclusisse, vtrumnam in suo, an in monastico interim habitu habitarint cum monachis, ego nescio, nisi quòd credibili' videtur, nequaquam illos insignem religionis habitum suscepisse, quem nō erant perpetuo habituri, sed tantùm quæsisse quietem in secretis monasteriorum, & opportunitatem pœnitētiæ. Audire & hoc vultis à me, vnde inter cætera pœnitētiæ instituta monasterialis disciplina meruerit hanc prærogatiuam, vt secundum baptisma nuncupetur. Arbitror ob perfectam mundi abrenunciationem, ac singularem excellentiam vitæ spiritualis, qua præeminens vniuersis vitæ humanæ generibus huiuscemodi conuersatio, professores & amatores suos angelis similes, dissimiles hominibus facit, imò diuinam in homine reformat imaginem, configurans nos Christo instar baptismi. Et quasi deniq; secundò baptizamur, dum per id quòd mortificamus membra nostra quæ sunt super terrā, rursum Christum induimus, complantati denuo similitudini mortis eius. Sed & quomodo in baptismo eruimur de potestate tenebrarum, & in regnum transferimur claritatis æternæ: ita & in sancti huius secūda quadam regeneratione propositi, de tenebris æquè non vnius originalis, sed multorum actualium delictorū in lumen virtutū euadimus, redaptantes nobis illud apostoli: Nox præcessit, dies aūt appropinquauit.

1.Cor.4.a

Id quoque vobis insinuari precamini, an abbatis mutatio monasteriū suum mutare volētibus monachis in aliquo patrocinetur, hoc est si in morte vel depositione prælati plus aliquid libertatis subditis relaxetur, quo vtique licentius possint eo articulo temporis migrare quò voluerint, altero necdum videlicet substituto? Ad quod respōdeo: Nequaquam. Etenim sponsio professionis quādo ex more fit in oratorio, de abbatis vita non sumit terminum, sed de præsentia testimonium. Profitenti itaque modus sit sua vita, non aliena. Attendat denique quod legislator ipse non solum senserit, sed & tradiderit: vt si quando, inquit, aliter fecerit (videlicet quàm promittit) à deo se sciat damnādum, quē irridet. Item dicit, quòd nec sui iam corporis nouitius habiturus sit potestatem. Et item: Perseuerantes, ait, in monasterio vsque ad mortem. Saluis igitur exceptionibus quas superior disputatio perstrinxit, decætero nulla liceat occasione monacho locum cui professus est, citra suam mortem deserere, suo duntaxat arbitrio: alioquin præuaricator est, damnationem habēs, quia primā fidem irritā facit. Sed vos pergitis amplius sciscitari, & dicitis: Quid si non potest nisi cum rancore perpetuo animi ibidem manere, ob minus videlicet regularem minúsve amabilem abbatis electionem? Subit animo nūc illud de euangelio quod de coniugij lege docēti discipuli domino responderunt. Si ita est, inquiunt, nō expedit nubere. Magnæ reuera angustiæ. Si tenuerit exosam, nihil onerosius. Si dimiserit inuitam, nihil inchristianius. An nō simili necessitate constringitur qui nec deserere valet locum, ne frangat

Capitulo De monachis peregrini.

Matt.19.

votum: nec manere in loco, ne cum rācore viuat, & vitā perdat? Quid consulam huic? Vt discedat? Nō licet propter professionem. Vt stet? Propter rancorem nō expedit. Duo mihi æquè incōueniētia, æquè periculosa proponitis, vt quidquid respōdero, vobis minimè prosit. Quæritis nēpe quid è duobus monacho tutius sit, residere in proprio monasterio sub irregulariter electo cum rancore, an ad quietius viuendum aliò migrare. Quod quidem haud secus accipio, q̄ si requirar quanam morte perire consulam eum qui seipsum fortè perimere vult, incendio, an præcipitio. Reuera nanque & vritur qui ī odio manet: & qui frangit ꝓpositū, in præceps ruit. Sed vos me in hac difficultate consilij facilè expeditis, cum deinde sequimini, & quatenus accipi hoc ipsum velitis quod appellatis irregulare, aperiendo subiungitis: præsertim si electionis irregularitas adeo inuoluta sit & intorta, vt licet de ea coram deo non dubitetur, coram hominibus tamen aut vix aut nullatenus conuincatur. Venit nunc quoque in mentem sapientis elogium: Occasionem quærit, qui vult recedere ab amico. Quonam modo vos irregularem dicitis electionem, quæ cassari regulariter non valet, aut reprobari? Et quidem legitur: Quod probari nō potest, mihi infectum est. Sed dicitis: Et quis obediat scienter indigno, etsi non manifesto? Fratres, nónne legistis & in vestra & in veritatis regula: Super cathedram Moysi sederunt scribę & pharisæi: quæ dicūt facite, secūdum autem opera illorum nolite facere? Iam de mutandis vestibus vel lauādis ob nocturnam illusionem, accipite breue consiliū. Iuxta ritū sui loci quemque facere cōsulo de huiusmodi, quę diuersis modis diuersis in monasteriis certū est obseruari. De his qui in plurib' monasteriis profitentur (quod penè oblitus fueram) puto satis esse respōsum superius, cum de loci stabilitate disputatum est, & non est necesse vt repetam. Prætermitto & aliqua de canonibus quę vos requiritis, tum quoniam talium nostra nō refert qui monachi sumus, tū quia in libris ipsi facile reperire potestis, si quærere non grauemini. Venio ad tria illa quæ in altera vestra rursum epistola cōtinentur, vbi primum interrogatis quidnam consulam homini qui aduersus quempiam cōmotus fuerit, sed non adeo vt eum lædere ipse velit, adeo tamen vt libenter accipiat si quo modo aliunde lædi cōtigerit: sítne videlicet tutum ita commoto accedere ad altare, an se subtrahere interim debeat, donec compescatur commotio. Nūquam mihi contingat turbatū ad pacis accedere sacrificium: cum ira & disceptatione contingere sacramentū, in quo deus indubitanter est mundum reconcilians sibi. Certè non recipitur munus quodcunque meum quod defero ad altare, nisi antè placato fratre quem me fortè læsisse meminero: quanto minus, si meipsum non pacauero prius? Quod deinde quæritis de cōtrarietate quę inesse videtur duabus illis Pauli sententiis: Conuersatio nostra in cœlis est: & quandiu sumus in corpore, peregrinamur à domino: quomodo videlicet anima eodem tempore possit & in corpore peregrinari à domino, & in cœlis simul esse cū domino, ipse soluit apostol', cū alibi dicit: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetam'. Inquātum quidē cognoscimus tanquam præsentia cōtemplantes, iam cum domino sumus: inquantum adhuc tāquam de futuris prophetamus, credentes quæ non intelligimus, sperantes quæ non videmus, à deo peregrinamur, & in corpore. Cum autem venerit quod perfectum est, hoc est glorię plenitudo, quæ in resurrectione futura est, tunc euacuabitur quod ex parte est, corporis videlicet omnis corruptio, ex qua sine dubio cōtingit hęc quę adhuc ex parte manet nostra in corpore peregrinatio. Hoc est quod in se mirabiliter ingemiscens plangit, & ait: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Non conqueritur de corpore tantum, sed de corpore mortis hui', hoc est eius quę adhuc durat corruptionis: monstrans non corpus, sed corporis molestias esse causam peregrinationis. Corpus quippe quod corrumpitur, aggrauat animam. Non corpus simpliciter, sed corpus quod corrumpitur aggrauat animam: vt corruptio corporis oneri sit, non natura. Vnde & qui intra semetipsos ingemiscūt, redemptionem expectant corporis sui, non amissionem. Meritò proinde grauati corporis necessitate, non societate, cupimus dissolui, & esse cum Christo: vt id quod manet ex par-

Prou.18.a

Matt.23.a

Philip.3.d

2.Cor.5.b

1.Cor.13.b

Ibidem.

Rom.7.d

Sapien.9.d

Rom.8.d

G te adhuc exilium finiatur:& quę ex parte iam cœpit, cœlestis habitatio perficiatur. Aut certè conuersatio nostra in cœlis est, quomodo idem dicit apostolus: Spe enim salui facti sumus. Spe itaque iam in cœlestibus habitamus, cum adhuc re ipsa in terris peregrinemur, & in corpore. Vel aliter. Habemus & vnde corpori, & vnde domino inhæreamus. Illud viuificando & sensificando, illum credendo & diligendo. Neque enim præsentior spiritus noster est vbi animat, quàm vbi amat: nisi fortè putetur esse magis vbi inuitus & necessitate tenetur, quàm quò sponte & alacri fertur volūtate. Denique vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Item si deum amās anima ex ipso viuit, vti corpus ex ipsa: quo pacto, quæso, præsentior esse cōtenditur vbi dat, quàm vnde accipit vitam? Fons siquidem vitæ charitas est: nec viuere animam dixerim, quæ de illo nō hauserit. Haurire porrò quomodo potest, nisi fuerit pſens ipsi fonti qui charitas est, quæ deus est. Præsens igitur deo est qui deum amat, inquantum amat. In quo enim minus amat, absens profectò est. In eo autem minus deum amare conuincitur, ꝙ carnis adhuc necessitatibus occupatur. Illa verò circa corp' occupatio quid est, nisi à deo quædam absentatio? & absentatio quid, nisi peregrinatio? Et peregrinamur ergo à domino, & in corpore peregrinamur, cuius nostra nimirum & intentio prępeditur ærumnis, & curis charitas fatigatur. In fine secundæ epistolæ interrogatis

Philip. 3. d
Rom. 8. c
Matt. 6. c

H quid sentiendū arbitror de eo quod in euangelio nobis promittitur: Ecce enim merces vestra multa est in cœlis: mirātes maximè sanctum Augustinum dixisse super hoc, non cœlos istos visibiles & corporeos oportere intelligi, ne merces nostra in rebus mobilibus volubilibúsque videatur collocari, ideóque spiritualia quædam firmamenta esse intelligenda: de quibus nescitis (vt dicitis) quid vel suspicari debeatis. Sed si attenditis quod legistis, Regnum dei intra vos est: &, Habitare Christum per fidem in cordib' vestris, tanquam vtique regē in regno suo: &, Non sunt cōdignæ passiones huius tēporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis: nō quidem quæ reuelabitur nobis velut aliquid exterius, sed in nobis, quasi intus iam manens, sed nondum apparens: & item: Omnis gloria eius filiæ regis abintus: & ascendet homo ad cor altum: sed & ascēsiones in corde suo disposuit: rursumq; anima iusti sedes est sapientiæ, cuius sine dubio illa vox est, Cœlum mihi sedes est: si hæc, inquā, hísque similia nō pauca in scripturis aduertitis, profectò studebitis ad requirendum regnum dei & iustitiam eius, intrare potius ad vos, ꝙ vel extra exire, vel ascēdere supra. Sed supra sanè vel extra dixerim loci positione, sicut cœlum à terra locum tenet exteriorem, sol, luna, & sidera superiorem. Nam eadē ipsa quæ intra nos sunt subtiliori suę naturę inuisibilitate, etiam supra nos sunt sublimiori excellentiæ dignitate, & extra quoque immensitate maiestatis. Sed altissima sunt hæc, egentia vtique & diligentiori disputatione, & doctiori disputatore, & opere prolixiori. Ego enim putaueram modum in his tractādis epistolarem nequaquam excessum iri, sed sermo (vt video) processit in longius quàm speraui. Proinde vos, si placet, librum: si placet, epistolam nominate: nam ego siue in paucis, siue in multis vestræ debui (quod & studui) satisfacere voluntati.

Luc. 17. c
Ephe. 3. d
Rom. 8. d
Psal. 44. c
Psal. 63. b
Psal. 83. b

I

Explicit liber de præcepto & dispensatione.

DIVI BERNARDI ABBAtis Claræuallis, in tractatum de diligendo deo,

Prologus.

VIRO illustri domino Haymerico, ecclesiæ Romanæ diacono, cardinali & cancellario, Bernardus abbas dictus de Claraualle, domino viuere, & in domino mori. Orationes à me & non quæstiones poscere solebatis: & quidem ego ad neutrum idoneum me esse cōfido. Verùm illud indicit professio, etsi nō ita cōuersatio. Ad hoc verò (vt verū fatear) ea mihi deesse video, quæ maximè necessaria viderentur, diligētiam & ingenium. Placet tamē, fateor, quòd pro carnalibus spiritualia repetitis, si sanè apud locupletiorem id facere libuisset. Quia verò doctis & indoctis pariter in istiusmodi excusandi mos est, nec facilè scitur quæ verè ex imperitia, quęve ex verecūdia excusatio prodeat, si non iniuncti operis obeditio probat: accipite de mea paupertate quod habeo, ne tacendo philosophus puter. Nec tamen ad omnia spondeo me responsurum. Ad id solum quod de diligendo deo quæritis, respondebo quod ipse dabit. Hoc enim & sapit dulcius, & tractatur securius, & auditur vtilius. Reliqua diligentioribus reseruate.

K

Tractatus.

VVLTIS ergo à me audire quare & quomodo diligendus sit deus? Et ego. Causa diligendi deum, deus est. Modus, sine modo diligere. Est ne hoc satis? Fortassis vtique, sed sapienti. Cæterum si & insipientibus debitor sum, vbi sat est dictum sapienti, etiā illis gerēdus mos est. Itaq; propter tardiores idē profusius ꝙ profundius repetere nō grauabor. Ob duplicē ergo causam deū dixerim propter seipsum diligēdū: siue quia nihil iustius, siue quia nil diligi fructuosius potest. Duplicē siquidē parit sensum cū quæritur de deo cur diligēdus sit. Dubitari nāque potest quid potissimū dubitetur: vtrūnam quo suo merito deus, aut certè quo nostro fit cōmodo diligēdus. Sanè ad vtrūque idē respōderim: nō planè aliam mihi dignā occurrere causam diligēdi ipsum, præter ipsum. Et prius de merito videamus. Multū quippe meruit de nobis, qui & immeritis dedit seipsum nobis. Quid enim melius seipso poterat dare vel ipse? Ergo si dei meritum quæritur, cum ipsum diligēdi causa quæritur, illud est præcipuū: quia ipse prior dilexit nos. Dignus planè qui redametur, præsertim si aduertatur quis, quos, quantùmque amauerit. Quis enim? Num is cui omnis spiritus confitetur, deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges? Est vera huius charitas maiestatis, quippe non quærentis quæ sua sunt. Quibus autem tanta charitas exhibetur? Cū adhuc, inquit, inimici essemus, recōciliati sumus deo. Dilexit ergo deus, & gratis, & inimicos. Sed quantum? Quantum dicit Ioannes: Sic deus dilexit mūdum, vt vnigenitum daret. Et Paulus: Qui proprio (ait) filio non pepercit, sed pro nobis tradidit illum. Ipse nanq; filius pro se, Maiorem, inquit, charitatem nemo habet, quàm vt animā suam ponat quis pro amicis suis. Sic meruit iustus ab impiis, summus ab infimis, ab infirmis omnipotēs. Sed dicet aliquis: Ita quidem ab hominibus, sed ab angelis non ita. Verum est, quia necesse non fuit. Cæterum qui hominibus subuenit in tali necessitate, seruauit angelos à tali necessitate. Et qui homines diligendo tales fecit ne tales remanerent, ipse æquè diligendo dedit & angelis ne tales fierent. Quibus hæc palàm sunt, palàm arbitror esse & cur deus diligendus sit: hoc est, vnde diligi meruerit. Quòd si infideles hæc latēt, deo tamen in promptu est ingratos confundere super innumeris beneficiis suis humano nimirū & vsui præstitis, & sensui manifestis. Nempe quis alius administrat cibum omni vescenti, cernenti lucem, spiranti flatum? Sed stultum est velle modo enumerare quæ innumera esse non longè antè præfatus sum: satis est ad exemplum præcipua protulisse, panem, solem, & aërem. Præcipua dico, non quia excellentiora, sed quia necessariora sunt, quippe corpori. Quærat enim homo eminentiora bona sua in ea parte sui qua præeminet sibi, hoc est in anima, quę sunt dignitas, sciētia, virtus. Dignitatem in homine liberū arbitrium dico: in quo ei nimirum datum est cæteris nō solùm præeminere, sed & præsidere animātibus. Scientiam verò, qua eandem in se dignitatem agnoscat, non à se tamen. Porrò virtutem, qua subinde ipsum à quo est, & inquirat non segniter, & teneat fortiter cum inuenerit. Itaq; geminum vnumquodq; trium horum apparet. Dignitatem siquidem

Rom. 1. b
L
Psal. 15. a
Rom. 5. b
Ioan. 3. b
Rom. 8. f
Ioan. 15. b
M

A siquidem demonstrat humanam, nō solùm naturæ prærogatiua, sed & potentia dominatus: quòd terror hominis super cũcta animantia terræ imminere decernitur. Scientia quoq; duplex erit, si hanc ipsam dignitatem, vel aliud quodq; bonum in nobis, & nobis inesse, & à nobis non esse nouerimus. Porrò virtus & ipsa æquè bifaria cognoscetur, si auctorem consequenter inquirimus, inuentóq; inseparabiliter inhæremus. Dignitas ergo sine scientia nō prodest: illa verò etiam obest, si virtus defuerit: quod vtrunq; ratio declarat subiecta. Habere enim quod habere te nescias, quam gloriam habet? Porrò nosse quod habeas, sed quia à te nō habeas ignorare: habet gloriam, sed nō apud deum. Apud se autem glorianti dicitur ab apostolo: *1.Cor.4.b* Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Non ait simpliciter, Quid gloriaris: sed addit, Quasi nō acceperis: vt adserat reprehensibilem nō qui in habitis, sed qui tanquã in non acceptis gloriatur. Meritò vana gloria nuncupatur huiusmodi, veritatis nimirum solido carens fundaméto. Veram enim gloriam ab hac ita discernit. *2.Cor.1.d* Qui gloriatur, ait, in domino glorietur: hoc est, in veritate. Veritas quippe dominus est. Vtrunque ergo scias necesse est, & quid sis, & quòd à teipso non sis: ne aut omnino videlicet nō glorieris, aut inaniter glorieris. Denique si non cognoueris, inquit, *Canti.1.c* teipsam, egredere post greges sodalium tuorum. Reuera ita fit: B homo factus in honore, cum honorem ipsum non intelligit: talis suæ ignorantiæ merito cōparatur pecoribus, velut quibusdam præsentis suæ corruptionis & mortalitatis consortibus. Fit igitur vt sese non agnoscendo, egregia rationis munere creatura, irrationabilium gregibus aggregari incipiat, dum ignara propriæ gloriæ, quæ ab intus est, conformanda foris rebus sensibilibus sua ipsius curiositate abducitur: efficitúrq; vna de cæteris, quòd se præ cęteris nihil accepisse intelligat. Itaque valde cauenda hæc ignorantia, qua de nobis minus nobis fortè sentimus, sed non minus imò & plus illa qua plus nobis tribuimus: quod fit, si bonum quodcunque in nobis esse, & à nobis, decepti putemus. At verò super vtranque ignorantiã declinanda & execranda illa præsumptio est, qua sciens & prudens fortè audeas de bonis non tuis tuam quærere gloriam: & quod certus es à te tibi non esse, inde tamen alterius rapere non verearis honorem. Prior equidem ignorantia gloriam nō habet: posterior verò habet quidem, sed nō apud deum. Cæterùm hoc tertium malum quod iam scienter committitur, vsurpat & contra deum. Intantum denique ignorantia illa posteriori hæc arrogãtia grauior atque periculosior apparet, quo per illam quidem deus nescitur, per istam & contemnitur. Intantum & priori deterior ac detestabilior: vt cum per illam pecoribus, per istam & dæmonibus sociemur. Est quippe superbia & delictum maximum C vti datis tanquam innatis: & in acceptis beneficiis gloriam vsurpare benefici. Quamobrem cum duabus istis dignitate atque scientia, opus est & virtute: quæ vtriusque fructus est, per quam ille inquiritur ac tenetur, qui omnium auctor & dator meritò glorificetur de omnibus. Alioquin sciēs & non faciens digna, multis vapulabit. Quare? *Psal.35.a* Vtique quia noluit intelligere vt bene ageret. Magis autem iniquitatem meditatus est in cubili suo, dum de bonis quæ à se non esse ex scientiæ dono certissimè cōperit, boni domini gloriam seruus impius captare sibi, imò & raptare molitur. Liquet igitur & absque scientia dignitatem esse omnino inutilem, & scientiam absque virtute damnabilem. Verùm homo virtutis, cui nec damnosa sciētia, nec infructuosa dignitas manet: clamat *Psal.113.b* deo & ingenuè confitetur: Non nobis, inquiens, domine, nō nobis, sed nomini tuo da gloriã. Hoc est, nil nobis, ô domine, de sciētia, nil nobis de dignitate tribuimus, sed tuo totum (à quo totum est) nomini deputamus. Cæterum penè à proposito longè nimis digressi sumus, dum demonstrare satagimus, eos quoque qui Christum nesciunt, satis per legem naturalem ex perceptis bonis corporis animęq; moueri quatenus deum propter deum & ipsi diligere debeant. Nanque vt breuiter quæ super hoc dicta sunt iterentur: quis vel infidelis ignoret suo corpori non ab alio in hac mortali vita supradicta illa necessaria ministrari, vnde videlicet subsistat, vnde *Psal.135.c* videat, vnde spiret, quàm ab illo qui dat escam omni carni, D qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit *Matt.5.g* super iustos & iniustos? Quis item vel impius putet alium eius quæ in anima splendet humanæ dignitatis auctorem, præter illum ipsum qui in Genesi loquitur: *Gen.1.e* Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram? Quis alium sciētiæ largitorem existimet, nisi æquè ipsum qui docet hominē scien- *Psal.93.b* tiam? Quis rursum munus sibi aliunde virtutis aut putet datum, aut speret dandũ, quàm de manu itidem domini virtutum? Meretur ergo amari propter seipsum deus & ab infideli: qui etsi nesciat Christum, scit tamen seipsum. Proinde inexcusabilis est omnis etiam infidelis si non diligit dominum deum suum toto corde, tota anima, tota virtute sua. Clamat nempe intus ei innata & non ignota rationi iustitia, quia ex toto se illum diligere debeat, cui se totum debere non ignorat. Verùm id difficile, imò impossibile est, suis scilicet quēpiam liberíve arbitrij viribus semel accepta à deo, ad dei ex toto conuertere voluntatem: & non magis ad propriam retorquere, eáque sibi tãquam propria retinere, sicut scriptum est: *Philip.2.c* Omnes quę sua sunt quærunt. Et item: *Gene.8.d* Proni sunt sensus & cogitationes hominis in malum. Contra quod planè fideles norunt quàm omnino necessarium habeant Iesum, & hunc crucifixum: dum admirantes & amplexãtes supereminentem scientiæ charitatem in ipso, id vel tantillum quod sunt, in tantæ dilectionis & dignationis vicem nō rependere E cōfunduntur. Facilè proinde plus diligunt, qui se amplius dilectos intelligũt. *Luc.7.g* Cui autem minus donatum est, minus diligit. Iudæus sanè, siue paganus, nequaquam talibus aculeis incitatur amoris, quales ecclesia experitur, quæ ait: Vulnerata charitate ego sum. *Canti.2.b* Et rursum: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Cernit regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Cernit vnicum patris crucem sibi baiulantem. Cernit cæsum & consputum dominum maiestatis. Cernit auctorem vitæ & gloriæ confixum clauis, percussum lancea, opprobriis saturatum, tandem illam dilectam animam suam ponere pro amicis suis. Cernit hæc, & suam magis ipsius animam gladius amoris transuerberat, & dicit: *Cant.2.b* Fulcite me florib⁹, stipate me malis, quia amore langueo. Hæc sunt quippe mala punica quæ in hortum introducta dilecti sponsa carpit ex ligno vitæ, à cœlesti pane proprium mutuata saporem, colorem à sanguine Christi. Videt deinde mortem mortuam, & mortis auctorē triumphatum. Videt de inferis ad terras, de terris ad superos captiuam duci captiuitatē, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœ- *Philip.2.d* lestium, terrestrium, & infernorum. Aduertit terrã quæ spinas & tribulos sub antiquo maledicto produxerat, ad nouæ benedictionis gratiam innouatam refloruisse. Et in his omnibus illius recordata versiculi: *Psal.27.e* Et refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor ei: passionis malis quæ de arbore tulerat crucis, cupit iũgere & de florib⁹ resurrectionis, quo- F rum præsertim fragrantia sponsum ad se crebrius reuisendam inuitet. Denique ait: *Canti.1.d* Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus, lectulus noster floridus. Quæ lectulum mōstrat, satis quid desideret aperit: & cum floridum nunciat, satis indicat vnde quod desiderat obtinere præsumat. Non enim de suis meritis, sed de floribus agri cui benedixit deus. *Gen.27.d* Delectatur floribus Christus, qui in Nazareth & cōcipi voluit & nutriri. Gaudet sponsus cœlestis talibus odoramentis, & cordis thalamum frequēter libentérque ingreditur, quòd istiusmodi refertum fructibus, floribúsque respersum inuenerit. Vbi suæ videlicet aut passionis gratiam, aut resurrectionis gloriam sedula inspicit cogitatione versari, ibi profectò adest sedulus, adest libens. Monimenta siquidem passionis, fructus agnosce quasi anni præteriti, omnium vtiq; retro temporum sub peccati mortisque imperio decursorum, tandem in plenitudine temporis apparentes. Porrò autem resurrectionis insignia, nouos adueret flores sequentis temporis, in nouam sub gratia reuirescentis æstatem, quorũ fructum generalis futura resurrectio in fine pariet sine fine mansurũ. *Cant.2.d* Iam, inquit, hyems transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra. æstiuum tempus aduenisse cũ illo significans, qui de mortis gelu in vernalem quandam nouæ vitę temperiem resolut⁹, *Apoc.21.b* Ecce (ait) noua facio omnia. Cuius caro seminata est in morte, refloruit in resurrectione. Ad

G cuius mox odorem in campo conuallis nostræ reuirescunt arida, recalescunt frigida, mortua reuiuiscunt. Horum ergo nouitate florum ac fructuum, & plenitudine agri suauissimum spirantis odorem, ipse quoque pater in filio innouante omnia delectatur, ita vt dicat: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni cui benedixit dominus. Bene pleni, de cuius plenitudine omnes accepimus. Sponsa tamen familiarius ex eo sibi cũ vult flores legit, & carpit poma, quibus propriæ aspergat intima conscientiæ, & intranti sponso cordis lectulus suaue redoleat. Oportet enim nos, si crebrum volumus habere hospitem Christum, corda nostra semper habere munita fidelibus testimoniis, tam de misericordia scilicet morientis, quàm de potentia resurgentis: quomodo Dauid aiebat: Duo hæc audiui, quia potestas dei est, & tibi domine misericordia. Siquidem vtriusque rei testimonia credibilia facta sunt nimis, Christo vtique moriente propter delicta nostra, & resurgente propter iustificationem nostram, & ascendente ad protectionem nostram, & mittente spiritum ad consolationem nostram, & quandoque redituro ad consummationem nostram. Nempe in morte misericordiam, potentiã in resurrectione, vtranque in singulis exhibuit reliquorum. Hęc mala, hi flores, quibus sponsa se interim stipari postulat, & fulciri, credo sentiens facilè vim in se amoris posse tepescere, & H languescere quodammodo, si non talibus iugiter foueatur incentiuis, donec introducta quandoque in cubiculum, diu cupitis excipiatur amplexibus, & dicat: Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexata est me. Sentiet quippe tunc & probabit vniuersa dilectionis testimonia, quę in priori aduentu tanquam de sinistra dilecti acceperat, præ multitudine dulcedinis amplexantis dexteræ contẽnenda, & omnino iam quasi subtus habenda. Sentiet quod audierat: Caro non prodest quicquam, spiritus est qui viuificat. Probabit quod legerat: Spiritus meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum. Quod verò sequitur, Memoria mea in generatione seculorum: hoc dicit, quia quandiu stare præsens cernitur seculum, in quo generatio aduenit, & generatio prætérit, non deerit electis consolatio de memoria, quibus nondũ de præsentia plena refectio indulgetur. Vnde scriptum est: Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. haud dubium quin hi quos paulò superius dixerat: Generatio & generatio laudabit opera tua. Memoria ergo in generatione seculorum, præsentia in regno cœlorum. Ex ista glorificatur iam assumpta electio, de illa interim peregrinans generatio consolatur. Sed interest quænam generatio ex dei capiat recordatione solamen. Non enim generatio praua & exasperans, cui dicitur, Væ vobis diuites, qui habetis consolationem vestram: sed quæ dicere veraciter potest, Renuit consolari anima mea. Huic planè & credimus si secuta adiecerit: I Memor fui dei, & delectatus sum. Iustum quippe est vt quos præsentia non delectant, præsto eis sit memoria futurorum: & qui de rerum fluentium qualibet affluentia despiciunt cõsolari, recordatio illos delectet æternitatis. Et hæc est generatio quærentium dominum, quærentium non quæ sua sunt, sed faciem dei Iacob. Dei ergo quærentibus & suspirantibus præsentiam, præsto interim & dulcis memoria est, non tamen qua satientur, sed qua magis esuriant vnde satientur. Hoc ipsum de se cibus ipse testatur, ita dicẽs: Qui edit me, adhuc esuriet: & qui eo cibatus est, Satiabor, inquit, cum apparuerit gloria tua. Beati tamen iam nunc qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam quandoque ipsi & non alij saturabuntur. Væ tibi generatio praua atque peruersa, væ tibi popule stulte & insipiens, qui & memoriam fastidis, & præsentiam expauescis. Meritò quidem. Nec modo enim liberari vis de laqueo venantium, siquidem qui volunt diuites fieri in hoc seculo, incidunt in laqueum diaboli. Nec tunc à verbo aspero poteris liberari. O verbum asperum, ô sermo durus, Ite maledicti in ignem æternum. Durior planè atque asperior illo qui quotidie nobis de memoria passionis in ecclesia replicatur: Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet vitam æternã: hoc est, qui recolit mortem meam, & exemplo meo mortificat membra sua quę sunt super terram, habet vitam æternam. Hoc est, si compatimini, & conregnabitis. Et tamen plerique ab hac voce resilientes

Gen.27.d · *Psal.61.c* · *Cant.2.a* · *Ioan.6.g* · *Eccl.24.c* · *Psal.144.b* · *Ibidem.* · *Luc.6.d* · *Psal.76.d* · *Psal.23.b* · *Eccl.24.c* · *Psal.16.d* · *Matt.5.a* · *1.Tim.6.b* · *Matt.25.d* · *Ioan.6.f*

& abeuntes hodiéque retrorsum, respondent non verbo, sed K facto: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Itaque generatio quæ non direxit cor suum, & non est creditus cũ deo spiritus eius, sed magis sperãs in incerto diuitiarum, verbum modo crucis audire grauatur, ac memoriam passionis sibi iudicat onerosam. Verùm qualiter verbi illius pondus in præsentia sustinebit, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius? Super quem profectò ceciderit lapis iste, conteret eum. At verò generatio rectorum benedicetur, qui vtique cum apostolo, siue absentes siue præsentes contendunt placere deo. Denique audient, Venite benedicti patris mei, &c. Tunc illa quæ non direxit cor suum, serò quidem experietur quàm in illius comparatione doloris, iugum Christi suaue, & onus leue fuerit, cui tanquam graui & aspero duram ceruicem superbè subduxit. Non potestis, ô miseri serui mammonę, simul gloriari in cruce domini nostri Iesu Christi, & sperare in pecunię thesauris: post aurum abire, & probare quàm suauis est dominus. Proinde quẽ suauem in memoria non sentitis, asperũ proculdubio in præsentia sentietis. Cæterùm fidelis anima & suspirat pręsentiam inhianter, & in memoria requiescit suauiter, & donec idonea sit reuelata facie speculari gloriam dei, crucis ignominia gloriatur. Sic profectò, sic sponsa & columba Christi pausat sibi interim, & dormit inter medios cleros, sortita iam impræsentiarum de memoria abundantiæ suauitatis tuæ domi- L ne Iesu pennas deargentatas, innocentiæ videlicet pudicitięque candorem, & sperãs insuper adimpleri lætitia cum vultu tuo, vbi etiam fiant posteriora dorsi eius in pallore auri, quãdo in splendoribus sanctorum introducta cum gaudio, sapientiæ plenius fuerit illustrata fulgoribus. Merito proinde iam nũc gloriatur, & dicit: Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. In læua reputãs recordationem illius charitatis qua nulla maior est, quòd animam suam posuit pro amicis suis: in dextera verò beatam visionem quam promisit amicis suis, & gaudium de præsentia maiestatis. Meritò illa dei & deifica visio, illa diuinæ præsentiæ inæstimabilis delectatio in dextera deputatur, de qua & delectabiliter canitur: Delectationes in dextera tua vsque in finem. Meritò in læua admirabilis illa memorata & semper memoranda dilectio collocatur, quòd donec transeat iniquitas, super eam sponsa recumbat & requiescat. Meritò ergo læua sponsi sub capite sponsæ, super quam videlicet caput suum reclinata sustentet, hoc est mentis suæ intentionem, ne incuruetur & inclinetur in carnalia & secularia desideria: quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Quid nanque aliud faciat considerata tanta & tam indebita miseratio, tam gratuita & sic probata dilectio, tam inopinata dignatio, tam inuicta mansuetudo, tam stupenda dulcedo? Quid, inquam, M hæc omnia faciant diligenter considerata, nisi vt considerantis animam ab omni penitus prauo vindicatam amore, ad se miserabiliter rapiant, vehementer adficiant, faciantq; præ se contemnere quicquid nisi in contemptu horum appeti non potest? Nimirum proinde in odore vnguẽtorum horũ sponsa currit alacriter, amat ardenter, & parum sibi amare sic amata videtur etiam cum se tota in amore perstrinxerit. Nec immeritò. Quid magnum enim tanto & tanti repensatur amori, si puluis exiguus totum se ad redamandum collegerit, quem illa nimirum maiestas in amore præueniens, tota in opus salutis eius intenta conspicitur? Denique sic deus dilexit mundum, vt vnigenitum daret. Haud dubium quin de patre dicat. Item tradidit in mortem animam suam. Nec dubium q̃ filium loquatur. Ait & de spiritu sancto: Spiritus paracletus quẽ mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Amat ergo deus, & ex se toto amat, quia tota trinitas amat: si tamen totum dici potest de infinito & incomprehensibili, aut certè de simplici. Intuens ergo hæc credo satis agnoscit quare deus diligendus sit, hoc est, vnde diligi mereatur. Cæterum infidelis non habens filium nec patrem, proinde nec habet spiritum sanctum. Qui enim non honorificat filium, non honorificat patrem qui misit illum, sed nec spiritum sanctum quem misit ille. Is itaque mirum nõ est si quem minus agnoscit,

Ibidem. · *Psal.77.a* · *Matt.25.d* · *Psal.111.a* · *2.Cor.5.b* · *Matt.25.d* · *Psal.67.c* · *Cant.2.a* · *Psal.15.c* · *Sapien.9.d* · *Ioan.3.b* · *Esa.53.d* · *Ioan.14.d* · *Ioan.5.d*

A scit, minus & diligit. Attamen & ipse totū ei sese debere nō ignorat, quem sui totius non ignorat auctorem. Quid ergo ego qui deum meum teneo vitæ meæ non solùm gratuitum largitorem, largissimum administratorem, pium consolatorem, solicitum gubernatorem: sed insuper etiam copiosissimum redemptorem, æternū conseruatorem, ditatorem, glorificatorem? Sicut scriptum est: Copiosa apud eum redemptio. Et item: Introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Et de conseruatione: Non relinquet sanctos suos, in æternum conseruabuntur. Et de locupletatione: Mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentē dabūt in sinum vestrum. Et rursum: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligentibus se. Et de glorificatione: Saluatorem expectamus dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Et illud: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Et iterum: Id quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, nō contemplantibus quæ videntur, sed quæ nō videntur. Quid retribuam domino pro omnibus his? Illum ratio vrget & iustitia naturalis totum se tradere illi à quo se totum habet, & ex se toto debere diligere. Mihi profectò fides tanto plus indicit amandum, quanto & eum meipso pluris æstimandum intelligo: quippe qui illum non solùm mei, sed sui quoque ipsius teneo largitorem. Denique nondum tempus fidei aduenerat, nondum innotuerat in carne deus, obierat in cruce, prodierat de sepulchro, redierat ad patrem: nondum, inquam, commēdauerat in nobis suam multam dilectionem, illam de qua iam multa locuti sumus, cum iam mandatum est homini diligere dominum deum suum toto corde, tota anima, tota virtute sua, id est, ex omni quod est, quod scit, quod potest. Nec tamen iniustus deus, suū sibi vēdicans opus & dona. Vt quid enim non amaret opus artificē, cum haberet vnde id posset? Et cur non quantum omnino posset, cum nihil omnino nisi eius munere posset? Ad hæc, quòd de nihilo, quòd gratis, quòd in hac dignitate cōditum est, & debitum dilectionis manifestius facit, & exactum iustiorem ostendit. Cæterùm quātum putamus adiectum beneficij, cum homines & iumēta saluauit: quemadmodū multiplicauit misericordiam suam deus? Nos dico qui mutauimus gloriam nostram in similitudinem vituli comedētis fœnum, peccando comparati iumentis insipientibus. Quod si totum me debeo pro me facto: quid addam iam & pro refecto, & refecto hoc modo? Nec enim tā facilè refectus, quàm factus. Siquidem non solùm de me, sed de omni quoq; quod factum est, scriptum est: Dixit, & facta sunt. At verò qui me tantum & semel dicendo fecit, in reficiendo profectò & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura, nec tantum dura, sed & indigna. Quid ergo retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? In primo opere me mihi dedit, in secundo se. Et vbi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus me pro me debeo, & bis debeo. Quid deo retribuam pro se? Nam etiam si me milies rependere possem, quid sum ego ad deum?

Psal.129.a · *Heb.9.c* · *Psal.36.c* · *Luc.6.f* · *1.Cor.2.b* · *Philip.3.b* · *Rom.8.d* · *2.Cor.4.d* · B · *Psal.35.b* · *Psal.105.c* · *Psal.148.a* · C · *Psal.115.a*

HIC primum vide quo modo, imò quàm sine modo à nobis deus amari meruerit: qui (vt paucis quod dictum est repetam) prior ipse dilexit nos, tantus & tantum, & gratis tantillos & tales. En quod in principio dixisse me memini: modum esse diligendi deum, sine modo diligere. Denique cum dilectio quæ tendit in deum, tendat in immensum, tendat in infinitum: (nam & infinitus deus est & immensus) quisnam, quæso, debeat finis esse nostri vel modus amoris? Quid quòd amor ipse noster non iam gratuitus impenditur, sed rependitur debitus? Amat ergo immensitas, amat æternitas, amat supereminens scientiæ charitas, amat deus, cuius magnitudinis non est finis, cuius sapientiæ nō est numerus, cuius pax exuperat omnem intellectum, & vicem rependimus cum mensura? Diligam te domine fortitudo mea, firmamētum meum, & refugium meum, & liberator meus: & meum denique quicquid optabile atque amabile dici potest. Deus meus adiutor meus, diligam te pro dono tuo, & modo meo minus quidem iusto, sed planè nō minus posse meo. Qui etsi quantū debeo non possum, non possum tamen vltrà quàm possum. Potero verò plus, cum plus donare dignaberis, nunquam tamen prout dignus haberis. Imperfectū meum viderunt oculi mei, sed tamē in libro tuo omnes scribentur, qui quod possunt faciūt, etsi quod debent non possunt. Satis, quantum reor, apparet & quonam modo deus diligendus sit, & quo merito suo. Quo, inquam, merito suo. Nam quanto, cui sanè appareat? quis dicat? quis sapiat? Nunc quo nostro commodo diligendus sit, videamus. Sed quantum est & in hoc videre nostrum ad id quod est? Nec tamen quod videtur tacendum est, etsi non omnino videtur vt est. Superius cùm propositum esset quare & quomodo diligendus sit deus: duplicem dixi parere intellectum id quod quæritur, quare: vt aut quo suo merito, aut quo nostro commodo diligendus sit, vtrumlibet quæri posse perinde videatur.

Psal.144.a · *Psal.146.a* · *Philip.4.b* · *Psal.17.a* · D · *Psal.138.c*

DICTO proinde de merito dei, non prout dignum ei, sed prout datū mihi: superest vt & de præmio quod item dabitur, dicā. Non enim sine præmio diligitur deus, etsi absq; præmij intuitu diligēdus sit. Vacua nanque vera charitas esse non potest, nec tamen mercenaria est. Quippe non quærit quæ sua sunt. Affectus est, non contractus, nec acquiritur pacto, nec acquirit. Spontè afficit, & spontaneum facit. Verus amor se ipso contentus est. Habet præmium, sed id quod amatur. Nam quicquid propter aliud amare videaris, id planè amas quò amoris finis pertēdit, nō per quod tendit. Paulus non euangelizat vt comedat, sed comedit vt euangelizet: eo quòd amet non cibum, sed euangelium. Verus amor præmium non requirit, sed meretur. Præmium sanè necdum amanti proponitur, amanti debetur, perseueranti redditur. Denique in rebus inferioribus suadendis, inuitos promissis vel præmiis inuitamus, & non spontaneos. Quis enim munerandum hominem putet vt faciat quod & spontè cupit? Nemo verbi causa conducit aut esurientem vt comedat, aut sitientem vt bibat, aut certe matrem vt paruulum lactet filium vteri sui. An verò quis putet prece vel precio quempiam commonendum suam ipsius vel sepire vineam, vel arborem circumfodere, vel structuram propriæ domus erigere? Quanto magis deum amans anima, aliud propter deum sui amoris præmium nō requirit? Aut si aliud requirit, illud pro certo, non deum diligit. Inest omni vtenti ratione naturaliter pro sua semper æstimatione atque intentione appetere potiora, & nulla re esse contentum cui quod deest iudicet præferēdum. Nam & qui verbi gratia vxorem habet speciosam, petulāti oculo vel animo respicit pulchriorem: & qui veste preciosa indutus est, preciosiorem affectat: & possidens multas diuitias, inuidet ditiori. Videas iam multos prædiis & possessionibus ampliatos, adhuc tamen in dies agrum agro copulare, atque infinita cupiditate dilatare terminos suos. Videas & qui regalibus domibus amplisque habitant palatiis, nihilo minus quotidie cōiungere domum ad domū, & inquieta curiositate ædificare, diruere, mutare quadrata rotundis. Quid homines sublimatos honoribus, an nō insatiabili ambitione magis ac magis totis viribus conari ad altiora videmus? Et horum omnium idcirco non est finis, quia nil in eis summum singulariter reperitur vel optimum. Et quid mirum si inferioribus & deterioribus contentus nō sit, qui citra summum vel optimum quiescere nō potest? Sed hoc stultum & extremæ demētiæ est, ea semper appetere quæ nunquam nō dico satient, sed nec temperent appetitum, dum quicquid talium habueris, nihilo minus nō habita concupiscas, & ad quæque defuerint, semper inquietus anheles. Ita enim fit vt per varia & fallacia mundi oblectamenta vagabundus animus inani labore discurrens fatigetur, nō satietur, dum quicquid famelic[us] inglutierit, parum reputet ad id quod superest deuorandum, sempérque non minus anxiè cupiat quæ desunt, q̄ quæ adsunt lętè possideat. Quis enim obtineat vniuersa? Quanquam & modicum id quod quisque cum labore obtinuerit, cum timore possederit, certus quidē nō sit quando cū dolore amittat, certus autem quòd quādoque amittat. Sic directo tramite voluptas peruersa contendit ad optimū, festinat ad id vnde possit impleri. Imò verò

1.Cor.13.b · F

G his anfractibus ludit secum vanitas, mentitur iniquitas sibi. Si ita vis adimplere quod vis, hoc est, si illud apprehendere vis, quo apprehenso nil iam amplius velis: quid tentare opus est & cætera? Curris per deuia, & longè ante morieris, quàm hoc circuitu peruenias ad optatū. Hoc ergo in circuitu impij ambulant, naturaliter appetentes vnde finiāt appetitum, & insipienter respuentes vnde propinquent fini. Fini dico, non consumptionis, sed consummationis. Quamobrem non beato fine consummari, sed consumi vacuo labore accelerāt, qui rerū magis specie quàm auctore delectati, prius vniuersa percurrere, & de singulis cupiunt experiri, quàm ad ipsum curent vniuersitatis dominum peruenire. Et quidem peruenirent, si quandoque voti compotes effici possent, vt omnia scilicet præter omnium principium vnus aliquis obtineret. Ea nāque suæ cupiditatis lege qua in rebus cæteris nō habita præ habitis esurire, & pro nō habitis habita fastidire solebat: mox omnibus quæ in cœlo & quæ in terra sunt obtentis & contemptis, tandem ad ipsum proculdubio curreret, qui solus deesset omniū deus. Porrò ibi quiesceret, quia sicut citrà nulla reuocat quies: sic nulla vltra iam inquietudo sollicitat. Diceret pro certo: Mihi autem adhærere deo bonum est. Diceret: Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Et item: Deus cordis mei, & pars mea deus in æternum. Sic ergo (vt dictum est) ad id quod optimum est quiuis cupidus perueniret, si quidem antè quod citra cupit adsequi posset. Verùm quoniam id omnino impossibile perstruit & vita breuior, & virtus infirmior, & consors numerosior: longo profectò itinere & casso labore desudant qui dum quæcūque desiderant, attingere volunt, ad cunctorū desiderabilium nequeūt pertingere finē. Et vtinā attingere vniuersa animo, & non experimento vellent. Hoc enim facilè possent, & non incassum. Nam & animus sensu quidem carnali tanto velocior, quāto & perspicacior, ad hoc datus est, vt illum ad omnia præueniat: nihilq; audeat cōtingere sensus, quod animus præcurrēs antè vtile nō probauerit. Hinc enim arbitror dictum: Omnia probate, quod bonum est tenete: vt videlicet ille hinc prouideat, nec is suum votum, nisi ad illius iudicium cōsequatur. Alioquin non ascendes in montem domini, nec stabis in loco sancto eius, pro eo ꝙ in vano acceperis animā tuam, hoc est animam rationalem: dum instar pecoris sensum sequeris, ratione quidem ociosa, & non resistente in aliquo. Quorum itaque ratio non præuenit gressus, currunt, sed extra viam: ac proinde apostoli spreto consilio, non sic currunt vt apprehendant. Quādo etenim apprehēdent quem apprehendere nisi post omnia nolunt? Distortum iter, & circuitus infinitus, cuncta primitus attentare velle. Iustus autē nō ita. Audiens nempe vituperationem multorum commorātium in circuitu (multi enim sunt viam latam pergentes, quę ducit ad mortem) ipse sibi regiam elegit viam, non declinans ad dexteram vel ad sinistram. Denique attestante propheta, semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulādum. Hi sunt qui salubri compendio cauti sunt molestū hūc & infructuosum vitare circuitum, verbum abbreuiatum & abbreuians eligentes, non cupere quæcunque vident, sed vendere magis quæ possidēt, & dare pauperibus. Beati planè pauperes, quoniam ipsorum est regnū cœlorum. Omnes quidem currunt: sed inter currētes discernitur. Denique nouit dominus viam iustorum, & iter impiorum peribit. Ideo autē melius est modicum iusto super diuitias peccatorū multas: quoniam quidem (vt Sapiens loquitur, & insipiens experitur) qui diligit pecuniam, non saturabitur pecunia: qui autem esuriunt & sitiunt iustitiam, ipsi saturabuntur. Iustitia siquidē ratione vtentis spiritus, cibus est vitalis & naturalis: pecunia verò sic non replet vel minuit animi famem, quomodo nec corporis ventus. Denique si famelicum hominem apertis faucibus vēto, inflatis haurire buccis aërem cernas, quo quasi cōsulat fami, nónne credas insanire? Sic non minoris insaniæ est si spiritum rationalē rebus putes quibuscunque corporalibus non magis inflari, quàm satiari. Quid nanque de corporibus ad spiritus? Nec illa sanè spiritualibus, nec isti è regione refici corporalibus queūt. Benedic anima mea domino, qui replet in bonis desiderium tuum. Replet in bonis, excitat ad bonū, tenet in bono: præuenit, sustinet, implet. Ipse facit vt desideres, ipse est quod desideras. Dixi suprà, causa diligēdi deum, deus est. Verum dixi: nam & efficiēs, & finalis. Ipse dat occasionem, ipse creat affectionem, desiderium ipse consummat. Ipse fecit, vel potius fact' est vt amaretur: ipse speratur amādus felicius, ne in vacuum sit amatus. Eius amor nostrum & præparat & remunerat. Pręcedit benignior, rependitur iustior, expectatur suauior. Diues est omnibus qui inuocāt eum, nec tamen habet quicquam seipso melius. Se dedit in meritum, se seruat in præmium, se apponit in refectione animarū sanctarum, se in redemptione distrahit captiuarum. Bonus es domine animæ quærenti te. Quid ergo inuenienti? Sedenim in hoc est mirum, quòd nemo te quærere valet, nisi qui prius inuenerit. Vis igitur inueniri vt quæraris, quæri vt inueniaris. Potes quidem quæri & inueniri, non tamen præueniri. Nam etsi dicimus: Manè oratio mea præueniet te: non dubium tamen quòd tepida sit omnis oratio quam non præuenerit inspiratio. Dicēdum iam vnde inchoet amor noster, quoniam vbi consummetur, dictum est.

Psal.72.d · *Ibidem.* · H · *1.Thes.5.d* · *Psal.23.a* · *1.Cor.9.d* · *Psal.30.d* · I · *Esa.26.b* · *Matt.5.a* · *1.Cor.9.d* · *Psal.1.b* · *Psal.36.c* · *Ecclēs.5.b* · *Matt.5.a* · *Psal.102.a* · K · *Thren.3.c* · *Psal.87.c*

Amor est affectio naturalis vna de quatuor. Notæ sunt, non opus est nominare. Quod ergo naturale est, iustum quidem foret primum omniū auctori deseruire naturæ: vnde & dictum est primum & maximum mandatum: Diliges dominum deum tuum. Sed quoniam natura fragilior atque infirmior est, ipsi primùm imperante necessitate compellitur inseruire. Et est amor carnalis, quo ante omnia homo diligit seipsum propter seipsum. Nondum quippe sapit nisi seipsum, sicut scriptum est: Prius quod animale, deinde quod spirituale. Nec pręcepto indicitur, sed naturę inseritur. Quis nempe carnem suam odio habuit? At verò si cœperit amor idem (vt assolet) procliuior esse, siue profusior, & necessitatis alueo minimè contentus, campos etiam voluptatis exundans latius visus fuerit occupare, statim superfluitas obuiante mandato cohibetur, cum dicitur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Iustissime quidem, vt consors naturæ non sit exors & gratiæ, illius præsertim gratiæ quæ naturæ insita est. Quod si grauatur homo fraternis non dico necessitatibus subuenire, sed voluptatibus deseruire: castiget ipse suas, si non vult esse transgressor. Quantum vult, sibi indulgeat: dum æquè & proximo tantundē meminerit exhibendum. Frenum tibi temperantiæ imponitur, ô homo, ex lege vitæ & disciplinæ, ne post cōcupiscētias tuas eas & pereas, ne de bonis naturæ hosti seruias animæ, hoc est libidini. Quàm iustius atque honestius communicas illa cōsorti, id est proximo, quàm hosti? Et quidem si (ex sapientis cōsilio) à voluptatibus tuis auerteris, & iuxta doctrinam apostoli sis victu vestitúque contentus, paulisper suspendere non grauaris amorem tuum à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam. Sanè quod subtrahis hosti animæ tuæ, consorti naturæ puto non grauaberis impartiri. Tunc amor tuus & temperans erit & iustus, si quod propriis subtrahitur voluptatibus, fratris necessitatibus nō negetur. Sic amor carnalis efficitur & socialis, cum in commune protrahitur. Si autem dum communicas proximo, forte tibi defuerint etiam necessaria, quid facies? Quid enim, nisi vt cum omni fiducia postules ab eo qui dat omnibus affluenter, & non improperat: qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione? Dubiū siquidem nō est quòd adsit libēter in necessariis, qui plerisq; & in superfluis non deest. Denique ait: Primùm quærite regnum dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Spōte daturum se pollicetur necessaria, superflua restringenti, & proximum diligenti. Hoc quippe est primum quærere regnum dei, & aduersus peccati implorare tyrānidem, pudicitiæ potius ac sobrietatis subire iugū, quàm regnare peccatū in tuo mortali corpore patiaris. Porrò autem & hoc iustitiæ est, cum quo tibi est natura communis, naturę quoque cū eo munus nō habere diuisum. Vt tamen perfecta iustitia sit diligere proximū, deū in causa habere necesse est. Alioquin proximū purè diligere quomodo potest, qui in deo non diligit? Porrò in deo diligere non potest, qui deū nō diligit. Oportet ergo deū diligi prius, vt in deo diligi possit & proximus. Facit ergo etiam se diligi deus, qui & cætera bona facit. Facit autem sic. Qui naturam condidit, ipse & protegit. Nam & ista cōdita fuit, vt habeat iugiter necessarium protectorē, quem

Matt.22.d · L · *1.Cor.15.e* · *Ephes.5.f* · *Matt.22.d* · *Eccli.18.d* · *1.Tim.6.d* · M · *Iaco.1.a* · *Psal.144.d* · *Luc.12.d*

A quem habuit & conditorem, vt quæ nisi per ipsum nó valuit esse, nec sine ipso valeat omnino subsistere. Quod ne sanè de se creatura ignoret, ac proinde sibi (quod absit) superbè arroget beneficia creatoris, vult hominem idé conditor alto quidé salubríq; cõsilio tribulationibus exerceri, vt cũ defecerit homo, & subuenerit deus, dũ homo liberatur à deo, deus ab homine vt dignum est honoretur. Hoc enim dicit: Inuoca me in die tribulationis, eruã te, & honorificabis me. Fit itaq; hoc tali modo vt homo animalis & carnalis, qui præter se neminem diligere nouerat, etiam deum vel propter se amare incipiat, quòd in ipso nimirum (vt sæpe expertus est) omnia possit, quæ posse tamen prosit: & sine ipso possit nihil.

Psal.49.c

AMAT ergo iam deum, sed propter se interim adhuc, nõ propter ipsum. Est tamen quædam prudentia scire quid ex te, quid ex dei adiutorio possis, & ipsi seruare te inoffensum, qui te tibi seruat illæsum. At si frequens ingruerit tribulatio, ob quam & frequens ad deum conuersio fiat, & à deo æquè frequens liberatio consequatur, nónne etsi fuerit ferreum pectus vel cor lapideum totiens liberati, emolliri necesse est ad gratiam liberantis, quatenus deum homo diligat nó propter se tantum, sed & propter ipsum?

EX OCCASIONE quippe frequentium necessitatum crebris necesse est imprecationibus deum ab homine frequentari, frequentãdo gustari, gustando probari quàm B suauis est dominus. Ita fit vt ad diligendum pure deum plus iam ipsius gustata illiciat suauitas, quàm vrgeat nostra necessitas, ita vt exemplo Samaritanorum dicentium mulieri quæ adesse dominum nunciauerat: Iam non propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audiuimus, & scimus quia ipse est vere saluator mundi: ita inquam & nos illorum exemplo carnem nostram alloquentes dicamus meritò: Iam non propter tuam necessitaté deum diligimus, ipsi enim gustauimus & scimus quoniam suauis est dominus. Est enim carnis quædam loquela necessitas, & beneficia quæ experiendo probat, gestiendo renunciat. Itaque sic affecto iam, de diligendo proximo implere mandatum non erit difficile. Amat quippe veraciter deum, ac per hoc quæ dei sunt. Amat caste, & casto non grauatur obedire mandato, castificans magis cor suum (vt scriptum est) in obedientia charitatis. Amat iuste, & mandatum iustum libenter amplectitur. Amor iste meritò gratus, quia gratuitus. Castus est, quia nó impenditur verbo, neque lingua, sed opere & veritate. Iustus est, quoniam qualis suscipitur, talis & redditur. Qui enim sic amat, haud secus profecto quàm amatus est amat, quærens & ipse vicissim non quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, quemadmodum ille nostra vel potius nos & non sua quæsiuit. Sic amat qui dicit: Confitemini domino quoniam bonus. Qui domino confitetur nó quoniam sibi bonus est, sed quoniam bonus est, hic C vere diligit deũ propter deum, & non propter seipsum. Non sic amat de quo dicitur: Cõfitebitur tibi cum benefeceris ei. Iste est tertius amoris gradus, quo iam propter seipsum deus diligitur.

Ioan.4.d
1.Pet.1.d
Psal.117.d
Psal.48.d

FELIX qui meruit ad quartum vsque pertingere, quatenus nec seipsum diligat homo nisi propter deum. Iustitia tua deus sicut montes dei. Amor iste mons est, & mons dei excelsus. Reuera mons coagulatus, mons pinguis. Quis ascendet in montem domini? Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Factus est in pace locus iste, & habitatio hæc in Sion. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. Caro & sanguis, vas luteum, terrena inhabitatio quando capit hoc? Quando huiuscemodi experitur affectum, vt diuino debriatus amore animus, oblitus sui, factúsque sibiipsi tãquam vas perditum, totus pergat in deum, & adhærens deo vnus cũm eo spiritus fiat, & dicat: Defecit caro mea & cor meum, deus cordis mei, & pars mea deus in æternum? Beatum dixerim & sanctum, cui tale aliquid in hac mortali vita raro interdum, aut vel semel, & hoc ipsum raptim, atque vnius vix momenti spatio experiri donatum est. Te enim quodammodo perdere tanquam qui non sis, & omnino non sentire teipsum, & à temetipso exinaniri, & pene annullari, cœlestis est conuersationis, non humanæ affectionis. Et si quidem è mortalibus quispiam ad illud raptim

Psal.35.b
Psal.67.c
Psal.23.c
Psal.44.b
Psal.75.a
Psal.119.a
1.Cor.6.d
Psal.72.d

interdum (vt dictum est) & ad momẽtum admittitur, subito D inuidet seculum nequã, perturbat diei malitia, corpus mortis aggrauat, solicitat carnis necessitas, defectus corruptionis nõ sustinet, quódque his violentius est, fraterna reuocat charitas. Heu redire in se, recidere in sua compellitur, & miserabiliter exclamare: Domine vim patior, responde pro me. Et illud: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Quoniam tamen scriptura loquitur deum omnia fecisse propter semetipsum, erit profecto vt factura sese quandoque conformet & concordet auctori. Oportet proinde in eundem nos affectum quandocunque transire, vt quomodo deus omnia esse voluit propter semetipsum, sic nos quoque nec nosipsos nec aliud aliquid fuisse vel esse velimus nisi æquè propter ipsum, ob solam videlicet ipsius voluntatẽ, non nostram voluptatem. Delectabit sane nõ tam nostra vel sopita necessitas, vel sortita felicitas, quàm quòd eius in nobis & de nobis voluntas adimpleta videbitur: quod & quotidie postulamus in oratione cum dicimus: Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. O amor sanctus & castus, ó dulcis & suauis affectio. O pura & defecata intentio voluntatis, eo certe defecatior & purior, quo in ea de proprio nil iam admixtum relinquitur: eo suauior & dulcior, quo totum diuinum est quod sentitur. Sic affici, deificari est. Quomodo stilla aquæ modica multo infusa vino, deficere à se tota videtur, dum & saporem vini induit, & colorem: & quomodo ferrum igni- E tum & candens, igni simillimum fit, pristina propriáque forma exutum: & quomodo solis luce perfusus aër, in eandem transformatur luminis claritatem, adeo vt nõ tam illuminatus quàm ipsum lumen esse videatur: sic omnem tunc in sanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo necesse erit à semetipsa liquescere, atque in dei penitus transfundi voluntatem. Alioquin quomodo omnia in omnibus erit deus, si in homine de homine quicquam supererit? Manebit quidem substantia, sed in alia forma, alia gloria, aliáque potentia. Quando hoc erit? Quis hoc videbit? Quis possidebit? Quando veniam & apparebo ante faciem dei? Domine deus meus, tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requirã. Putas videbo templum sanctum tuum? Ego puto non ante sane perfecte impletum iri, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua: quousque ipsum cor cogitare iam nõ cogatur de corpore, & anima eidem in hoc statu viuificando & sensificãdo intendere desinat, & virtus eiusdem releuata molestiis, in dei potẽtia roboretur. Impossibile nanque est tota hæc ex toto ad deum colligere, & diuino infigere vultui, quandiu ea huic fragili & ærũnoso corpori intenta & distenta necesse est subseruire. Itaque in corpore spirituali & immortali, in corpore integro placido placitóque & F per omnia subiecto spiritui, speret se anima quartum apprehendere amoris gradum, vel potius in ipso apprehẽdi, quippe quòd dei potentiæ est dare cui vult, non humanæ industriæ assequi. Tunc, inquam, summum obtinebit facilè gradum, cum in gaudiũ domini sui promptissime & auidissime festinantem, nulla iam retardabit carnis illecebra, nulla molestia conturbabit. Putamúsne tamen hanc gratiam vel ex parte sanctos martyres assecutos in illis adhuc victoriosis corporibus constitutos? Magna vis prorsus amoris illas animas introrsum rapuerat, quæ ita sua corpora foris exponere, & tormenta contemnere valuerunt. At profectò doloris acerrimi sensus non potuit nõ turbare serenum, etsi non perturbare. Quid autem iam solutas corporibus? Immersas ex toto credimus immenso illi pelago æterni luminis, & luminosæ æternitatis.

Esa.38.b
Roma.7.d
Mat.6.b
Psal.41.a
Psal.26.c
Luc.10.c

SED si (quod non negatur) velint sua corpora recepisse, aut certe recipere desiderent & sperent, liquet proculdubio necdum à se ipsis penitus immutatas, quibus constat necdum penitus deesse de proprio quò vel modice intentio reflectatur. Donec ergo absorpta sit mors in victoria, & noctis vndique terminos lux perennis inuadat & occupet vsquequaque, quatenus & in corporibus gloria cœlestis effulgeat, non possunt ex toto animæ seipsas exponere, & transire in deum, nimirum ligatæ corporibus etiam tunc, etsi non vita vel sensu, certe affectu naturali, ita vt

G absque his nec velint nec valeant consummari. Itaque ante restaurationem corporum non erit ille defectus animorum, qui perfectus & summus est ipsorum status: nec carnis iam sane consortium spiritus requireret, si absque illa consummaretur. Enimuero absque profectu animę nec ponitur corpus, nec sumitur. Deniq; preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Quòd si mors preciosa, quid vita, & illa vita? Nec mirum si corpus iam gloriæ conferre videtur spiritui, quod & infirmum & mortale constat ipsi non mediocriter valuisse. O quàm verum locutus est qui dixit, diligẽtibus deum omnia cooperari in bonum! Valet deum diligenti animæ, corpus suum infirmum, valet & mortuum, valet & resuscitatum. Primò quidem ad fructum pœnitentiæ, secundò ad requiem, postremò ad consummationem. Merito sine illo perfici non vult, quod in omni statu in bonum sibi subseruire persentit. Bonus plane fidúsque comes caro spiritui bono, quæ ipsum aut si onerat, iuuat: aut si non iuuat, exonerat: aut certe iuuat, & minime onerat. Primus status laboriosus, sed fructuosus. Secũdus ociosus, sed minime fastidiosus. Tertius & gloriosus. Audi & sponsum in canticis ad profectum hunc trimodum inuitantem: Comedite, inquit, amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Laborantes in corpore vocat ad cibum: iam posito corpore quiescentes ad potum inuitat: resumentes corpora etiam vt inebrientur impellit: H quos & vocat charissimos, nimirum charitate plenissimos. Nam & in cæteris quos nõ charissimos sed amicos appellat, differentia est, vt hi quidem qui in carne adhuc grauati gemunt, chari habeantur pro charitate quam habent: qui vero soluti iam carnis compede sunt, eo sint chariores, quo & promptiores atque expeditiores facti ad amandum. Porro præ vtrisque merito nominantur & sunt charissimi, qui recepta iam secunda stola, in corporibus vtique cum gloria resumptis, tanto in dei feruntur amorem liberiores & alacriores, quanto & de proprio nil iam residuum est quod eos aliquatenus solicitet vel retardet. Quod quidem neuter sibi reliquorum statuum vendicat: cum & in priori corpus cum labore portetur: & in secundo quoque non sine proprietate aliqua desiderij expectetur. Primo ergo fidelis anima comedit panem suũ: sed heu, in sudore vultus sui. In carne quippe manens adhuc ambulat per fidem: quam sane operari per dilectionem necesse est: quia si nõ operatur, mortua est. Porro ipsum opus cibus est, dicente domino: Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei. Dehinc carne exuta iã pane doloris nõ cibatur: sed vinum amoris tanquam post cibum plenius haurire permittitur: non purum tamẽ, sed quomodo sub sponsi nomine in canticis dictum legitur: Bibi vinum meum cũ lacte meo. Vino enim diuini amoris etiam tũc anima suauitatem naturalis immiscet affectionis, qua resumere corpus I suum, ipsúmque glorificatum desiderat. Aestuat ergo iã tunc sanctæ charitatis potata vino: sed plane nondum vsque ad ebrietatem: quoniam temperat interim ardorem illum huius lactis permixtio. Ebrietas denique solet euertere mentes, atque omnino reddere immemores sui. At nõ ex toto sui oblita est, quæ adhuc de proprio corpore cogitat suscitando. Cęterum hoc adepto, quod solum vtique deerat, quid iam impedit à seipsa quodãmodo abire, & ire totam in deum, eóque sibi penitus dissimillimã fieri, quo deo simillimam effici donatur? Tum demum ad craterem admissa sapientiæ, illum de quo legitur: Et calix meus inebriãs, quàm præclarus est: quid mirum iam si inebriatur ab vbertate domus dei: cum nulla mordente cura, de proprio secura bibit purum & nouũ illud cum Christo in regno patris eius? Hoc vero conuiuium triplex celebrat sapientia: & ex vna cõplet charitate: ipsa cibans laborantes, ipsa potans quiescentes, ipsa regnantes inebrians. Quomodo autẽ in conuiuio corporali antè cibus quàm potus apponitur, quoniam & tali ordine natura requirit: ita & hic primo quidem ante mortẽ in carne mortali labores manuum nostrarum manducamus, cũ labore quod glutiendum est masticantes: post mortem vero in vita spirituali iam bibimus, suauissima quadam facilitate quod percipitur colantes: tandem rediuiuis corporibus in vita immortali inebriamur, mira plenitudine exuberantes. Hæc pro eo quod sponsus in canticis dicit: Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.

Psal. 115.a *Rom. 8.c* *Canti. 5.a* *Gene. 3.d* *Ioann. 4.e* *Canti. 5.b* *Psal. 22.b* *Canti. 5.a*

K Comedite ante mortẽ, bibite post mortem, inebriamini post resurrectionem. Meritò iam charissimi, qui charitate inebriantur: & meritò inebriati, qui ad nuptias agni introduci merẽtur, edentes & bibentes super mensam illius in regno suo, quando sibi iam exhibet gloriosam ecclesiam, nõ habẽtem maculã neque rugam, aut aliquid huiusmodi. Tunc prorsus inebriat charissimos suos, tũc torrẽte voluptatis suæ potat, quoniam quidem in cõplexu illo arctissimo & castissimo sponsi & sponsæ, fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Quod non aliud esse arbitror quàm dei filium, qui transiens ministrat, queadmodũ ipse promisit, vt ex hoc iam iusti epulentur & exultent in conspectu dei, & delectentur in lætitia. Hinc illa satietas sine fastidio. Hinc insatiabilis illa sine inquietudine curiositas. Hinc æternum illud atq; inexplebile desiderium nesciens egestatem. Hinc denique sobria illa ebrietas, vero, non mero ingurgitans: nõ madens vino, sed ardẽs deo. Ex hoc iã quartus ille amoris gradus perpetuo possidetur, cum summe & solus diligitur deus: quia nec nosipsos iam nisi propter ipsum diligimus: vt sit ipse præmium amantium se, præmium æternum amantium in æternum. Memini me dudũ ad sanctos fratres Cartusienses scripsisse epistolam, ac de his ipsis in ea gradibus inter cætera disseruisse. Forte autem alia ibi (etsi non aliena) de charitate locutus sum: & ob hoc quædam illorum huic quoque sermoni subiungere non L inutile duco: præsertim cum facilius ad manum habeam trãscribere iam dictata, quàm noua iterum dictare. Illa, inquam, vera & syncera est charitas, & omnino de corde puro, & cõscientia bona, & fide nõ ficta fatenda est procedere, qua proximi bonũ æquè vt nostrum diligimus. Nam qui magis aut certe solum diligit suũ: conuincitur non caste diligere bonũ, quod vtique propter se diligit, nõ propter ipsum. Et hic talis non potest obedire prophetæ qui ait: Confitemini domino quoniã bonus. Confitetur quidẽ, quia fortasse bonus est sibi, nõ autẽ quoniã bonus est in se. Quapropter nouerit in se dirigi illud ab eodem propheta opprobrium: Confitebitur tibi cum benefeceris ei. Est qui confitetur domino quoniã potens est, & est qui confitetur quoniam sibi bonus est, & item qui cõfitetur quoniã simpliciter bonus est. Primus seruus est, & timet sibi. Secundus mercenarius, & cupit sibi. Tertius filius, & defert patri. Itaque & qui timet, & qui cupit, vtrique pro se agit. Sola quæ in filio est charitas, non quærit quæ sua sunt. Quamobrẽ puto de illa dictum: Lex domini immaculata cõuertẽs animas: quòd sola videlicet sit quæ ab amore sui & mundi auertere possit animũ, & in deum dirigere. Nec timor quippe nec amor priuatus conuertunt animam. Mutant interdum vultũ vel actũ, affectum nunquã. Facit quidẽ nonnũquam & seruus opus dei: sed quia nõ sponte, in sua adhuc duritia permanere cognoscitur. Facit & mercenarius, sed quia non gratis, propria trahi cupiditate conuincitur. Porro vbi proprietas, ibi singularitas. Vbi autem singularitas, ibi angulus. Vbi vero angulus, ibi sine dubio sordes siue rubigo. Sit itaq; seruo sua lex, timor ipse quo constringitur. Sit sua mer- M cenario cupiditas, qua & ipse arctatur, quando tentatur abstractus & illectus. Sed harum nulla aut sine macula est, aut animas cõuertere potest. Charitas vero cõuertit animas, quas facit & voluntarias. Porro in eo eam dixerim immaculatam, quòd nil sibi de suo retinere consueuit. Cui nẽpe de proprio nihil est, totum profecto quod habet, dei est. Quod autẽ dei est, immundum esse non potest. Lex ergo dei immaculata charitas est: quæ nõ quod sibi vtile est, quærit: sed quod multis. Lex autẽ domini dicitur, siue ꝙ ipse ex ea viuat, siue ꝙ illã nullus nisi eius dono possideat. Nec absurdũ videatur quòd dixi etiã deũ viuere ex lęge, cũ non alia quàm charitate dixerim. Quid vero in summa & beata illa trinitate summam & ineffabilem illam conseruat vnitatem, nisi charitas? Lex est ergo, & lex domini charitas, quæ trinitatẽ in vnitate quodam modo cohibet, & colligat in vinculo pacis. Nemo tamen me æstimet charitatem hic accipere qualitatem, vel aliquod accidens: alioquin in deo dicerẽ (quod absit) esse aliquid quod deus non est: sed substantiam illam diuinam: quod vtiq; nec nouum nec insolitum est, dicente Ioanne: Deus charitas est. Dicitur ergo recte charitas, & deus, & dei donum. Itaque charitas dat charitatem, substantiua accidentalem. Vbi dantem

Psal. 35.c *Psal. 45.a* *Luc. 22.c* *Psal. 67.a* *Psal. 117.a* *Psal. 48.d* *1. Cor. 13.b* *Psal. 18.a* *1. Ioan. 4.b*

A tem significat, nomen substantiæ est: vbi donum, qualitatis. Hæc est lex æterna, creatrix & gubernatrix vniuersitatis. Siquidem in pódere & mensura & numero per eam facta sunt vniuersa, & nihil sine lege relinquitur: cum ipsa quoque lex omnium sine lege non sit, non tamen alia quàm seipsa: qua & seipsam etsi non creauit, regit tamen. Cæterum seruus & mercenarius habent legem, non à domino, sed quam ipsi sibi fecerunt: ille deum non amando, iste plus aliud amádo. Habent inquam legem, non domini, sed suam: illi tamé quæ domini est subiectam. Et quidem suam sibi quique legem facere potuerunt, nó tamen eam incommutabili æternæ legis ordini subducere potuerunt. Tunc autem dixerim quemq; sibi fecisse suam legem, quando communi & æternæ legi propria prætulit voluntatem, peruerse vtique volens suum imitari creatorem, vt sicut ipse sibi lex, suíque iuris est, ita is quoque seipsum regeret, & legem sibi suam faceret voluntatem, graue vtique & importabile iugum super omnes filios Adã, heu inclinans & incuruãs ceruices nostras adeo, vt vita nostra inferno appropinquarit. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Quo vtique premor, & pene opprimor, ita vt nisi quia dominus adiuuit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. Sub hoc onere grauatus gemebat qui dicebat: Quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Vbi dixit, factus sum mihimetipsi

Psal.87.a
Roma.7.d
Psal.93.a
Iob.7.d

B grauis: ostendit quòd lex ipse sibi esset, nec alius hoc quàm sibi ipse fecisset. Quod autem loquens deo, præmisit, posuisti me contrarium tibi: dei se tamen non effugisse legem indicauit. Hoc quippe ad æternam iustámque dei legem pertinuit, vt qui à deo noluit suauiter regi, pœnaliter à seipso regeretur: quíque sponte iugum suaue & onus leue charitatis abiecit, propriæ voluntatis onus importabile sustineret inuitus. Miro itaque & iusto modo æterna lex fugitiuũ suum & posuit sibi cõtrarium, & retinuit subiectum, dum videlicet nec iustitiæ pro meritis legem euasit, nec tamen cũ deo in sua luce, in sua requie, in sua gloria remansit, subiectus potestati, & submotus felicitati. Domine deus meus cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam? vt abiecta graui sarcina propriæ voluntatis, sub leui onere charitatis respiré: nec iam seruili timore coercear, nec mercenaria cupiditate illiciar, sed agar spiritu tuo, spiritu libertatis quo aguntur filij tui, qui testimonium reddat spiritui meo quòd & ego sim vnus ex filiis: dum eadẽ mihi lex fuerit quę & tibi: & sicut tu es, ita & ipse sim in hoc mundo? Hi siquidem qui hoc faciunt quod ait apostolus, Nemini quidquam debeatis nisi vt inuicẽ diligatis: proculdubio sicut deus est, & ipsi sunt in hoc mundo: nec serui aut mercenarij sunt, sed filij. Itaque nec filij sunt sine lege: nisi forte aliquis aliter sentiat propter hoc quod scriptum est: Iustis non est lex posita. Sed sciendũ

Ibidem.
Rom.13.b
1.Tim.1.a

C quòd alia est lex promulgata à spiritu seruitutis in timore: alia à spiritu libertatis data in suauitate. Nec sub illa coguntur esse filij, nec sine ista esse patiuntur. Vis audire quia iustis non est lex posita? Non accepistis, ait, spiritum seruitutis iterum in timore. Vis audire quòd tamen sine lege charitatis non sint? Sed accepistis, inquit, spiritum adoptionis filiorum. Denique audi iustum vtrunque de se fatentem, & quòd non sit sub lege, nec tamẽ sit sine lege. Factus sum, inquit, his qui sub lege erant, quasi sub lege essem: cum ipse non essem sub lege. His qui sine lege erant, tanquam sine lege essem: cum sine lege dei non essem, sed in lege essem Christi. Vnde apte non dicitur, iusti non habent legem, aut iusti sunt sine lege: sed iustis non est lex posita: hoc est, non tanquam inuitis posita, sed voluntariis eo liberaliter data, quo suauiter inspirata. Vnde & pulchrè dominus, Tollite, ait, iugum meum super vos. Ac si diceret, Nó impono inuitis, sed vos tollite si vultis. Alioquin non requiem, sed laboré inuenietis animabus vestris. Bona itaque lex charitas, & suauis: quæ non solum leuiter suauitérque portatur, sed & seruorum & mercenariorum leges portabiles ac leues reddit, quas vtique nó destruit, sed facit vt impleantur, dicente domino: Non veni legem soluere, sed adimplere. Illam temperat, istam ordinat, vtramque leuigat. Nunquam erit charitas sine timore, sed casto: nunquam sine cupiditate, sed ordinata. Implet ergo charitas legem serui, cum infundit deuotionem: implet & mercenarij,

Roma.8.c
1.Cor.9.c
1.Tim.1.a
Matt.11.d
Matt.5.d

cum ordinat cupiditatem. Porro timori permixta deuotio D ipsum non annullat, sed castificat. Pœna tantum tollitur, sine qua esse non potuit dum fuit seruilis: & timor manet in seculum seculi castus & filialis. Nam quod legitur, Perfecta charitas foras mittit timorem: pœna intelligenda est quæ seruili (vt diximus) nunquam deest timori, illo scilicet genere locutionis, quo sæpe causa ponitur pro effectu. Denique cupiditas tunc recte à superueniente claritate ordinatur, cum mala quidem penitus respuuntur, bonis vero meliora præferuntur, nec bona nisi propter meliora appetuntur. Quod cum plene per dei gratiá assecutum fuerit, diligetur corpus & vniuersa corporis bona tantùm propter animam: anima propter deum: deus autem propter seipsum. Veruntamen quia carnales sumus, & de carnis cócupiscentia nascimur: necesse est vt cupiditas nostra vel amor noster à carne incipiat: quę si recto ordine dirigitur, quibusdam suis gradibus duce gratia proficiens, spiritu tandem consummabitur: quia non prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale. Et prius necesse est portemus imaginem terrestris, deinde cœlestis. In primis ergo diligit seipsum homo propter se. Caro quippe est, & nil sapere valet præter se. Cumque se videt per se non posse subsistere, deum quasi sibi necessarium incipit per fidem inquirere & diligere. Diligit itaque in secundo gradu deum, sed propter se, non propter ipsum. Atvero cum ipsum

1.Ioan.4.b
1.Cor.15.e

cœperit occasione propriæ necessitatis colere & frequentare, cogitando, legendo, orando, obediendo: quadam huiuscemodi familiaritate paulatim sensimque deus innotescit: consequenter & dulcescit: & sic gustato quàm suauis est dominus, transit ad tertium gradum, vt diligat deum non iam propter se, sed propter ipsum. Sane in hoc gradu diu statur: & nescio si à quoquam hominum quartus in hac vita perfecte apprehenditur, vt se scilicet diligat homo tantùm propter deum. Asserant hoc si qui experti sunt: mihi, fateor, impossibile videtur. Erit autem proculdubio, cum introductus fuerit seruus bonus & fidelis in gaudium domini sui, & inebriatus ab vbertate domus dei. Quasi enim miro quodam modo oblitus sui, & à se penitus velut deficiens, totus pergit in deum: & deinceps adhærens ei, vnus cum eo spiritus erit. Arbitror hoc sensisse prophetá cũ diceret: Introibo in potentias domini: domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Sciebat profecto cum introiret in spirituales potentias domini, exutum se iri ab vniuersis carnis infirmitatibus: vt iam nil de carne haberet cogitare, sed totus in spiritu memoraretur iustitiæ domini solius. Tunc pro certo singula Christi membra dicere poterunt de se, quod Paulus aiebat de capite: Etsi cognouimus secundum carnẽ Christum, sed nunc iam non nouimus. Nemo ibi se cognoscet secundum carnem: quia caro & sanguis regnum dei non possidebunt. Non quòd carnis illic substantia futura non sit, sed quòd carnalis omnis necessitudo sit defutura: carnísque amor, amore spiritus absorbendus: & infirmæ quæ nunc sunt humanæ affectiones, in diuinas quasdam habeant commutari. Tunc sagena charitatis, quæ nunc tracta per hoc mare magnum & spatiosum ex omni genere piscium congregare non desinit, cum perducta ad littus fuerit, malos foras mittens, bonos solummodo retinebit. Siquidem in hac vita ex omni genere piscium intra sinum suæ latitudinis charitatis rete concludit: vbi se pro tempore omnibus conformans, omnium in se siue aduersa siue prospera traiiciens, ac sua quodammodo faciens, non solùm gaudere cum gaudentibus, sed & flere cum flentibus consueuit. Sed cum peruenerit ad littus: velut malos pisces omne quod triste patitur foras mittens, sola quæ placere & iucunda esse poterunt, retinebit. Nunquid enim tunc verbi gratia Paulus aut infirmabitur cum infirmis, aut vretur cum scandalizatis, vbi scandala & infirmitas procul erunt? Aut certe lugebit eos qui non agent pœnitentiam, vbi certum est nec peccantem fore, nec pœnitentem? Absit autem vt vel eos qui ignibus æternis cum diabolo & angelis eius deputandi sunt, plangat & defleat in illa ciuitate, quam fluminis impetus lætificat: cuius & diligit dominus portas super omnia tabernacula Iacob: quòd videlicet in tabernaculis & siquando gaudetur de victoria, laboratur tamen in pugna, & plerunque periclitatur de vita: in illa auté patria nul-

E
Mat.25.b
Psal.35.b
1.Cor.6.d
Psal.70.c
2.Cor.5.d
1.Cor.15.d
F
Mat.13.f
Rom.12.d
2.Cor.11.g

G la prorsus admittatur aduersitas siue tristitia, quemadmodú de illa canitur: Sicut lętantium omnium habitatio est in te. Et rursum: Lætitia sempiterna erit eis. Denique quomodo misericordiæ recordabitur, vbi memorabitur iustitiæ dei solius? Proinde vbi iam non erit miseriæ locus, aut misericordiæ tépus, nullus profectò esse poterit miserationis affectus.

Ibidem. Esa.61.a

Finis libri de diligendo deo.

Retractatio beati Bernardi in librum sequentem de gradibus humilitatis.

IN hoc opusculo, cú illud de euangelio quod dominus ait diem vltimi iudicij se nescire, ad aliquam sententiam confirmandam atque corroborandam proferrem in medium: improuide quidem apposui quod in euangelio scriptum non esse postea deprehendi. Nam cum textus habeat tantummodo, Neque filius scit: ego deceptus magis quàm fallere volens, literæ quippe immemor, sed non sensus: Nec ipse, inquam, filius hominis scit. Vnde etiam totam ordiens sequentem disputationem: ex eo quod non veraciter posui, veram conatus sum approbare assertionem. Sed quia talem errorem meum multo post quàm à me idem libellus editus, & à pluribus iá tráscriptus fuit, deprehendi: cum non potui per tot iá libellos sparsum persequi mendacium, necessariú credidi cófugere ad confessionis remedium. H Alio quoq; in loco quandam de Seraphim opinioné posui, quá núquam audiui, nusquam legi. Vbi sane lector meus attendat, ꝙ proinde téperáter, puto, dixerim: volésvidelicet nó aliud quàm putari, quod certú reddere de scripturis nó valui. Titulus quoq; ipse qui de gradibus humilitatis inscribitur: pro eo forsitan quòd nó humilitatis, sed superbiæ potius hic distingui describiq; gradus videntur, calumniam patietur: sed hoc à minus vel intelligentibus vel attendentibus eius tituli rationem, quá tamen in fine opusculi ipse breuiter intimare curaui.

DIVI BERNARDI
ABBATIS CLARAEVALLIS,
in tractatum de duodecim gradibus humilitatis & superbiæ præfatio.

ROgasti me frater Godefride, vt ea quę de gradibus humilitatis coram fratribus locutus fueram, pleniori tibi tractatu differerem. Cui tuæ petitioni dignè, vt dignum erat, & volens satisfacere, & timés I non posse: euangelici consilij memor, nó prius, fateor, facere ausus sum, quàm sedés cóputaui si sufficerét sumptus ad perficiendum. Cum autem charitas húc foras misisset timorem, quo mihi timebam illud de opere nó consummando: subintrauit alius timor de contrario, quo cœpi timere grauius periculú de gloria si perfecissem, quàm de ignominia si defecissem. Vnde inter hunc timoré & charitatem, velut in quodam biuio positus, diu hęsitaui cui viarum tutò me crederem: metuens aut loquendo vtiliter de humilitate, ipse humilis non inueniri: aut tacédo humiliter, inutilis fieri. Cúmq; neutram viam tutam, alterutram tamen mihi tenendam esse cóspicerem: elegi potius tibi (si quem possem) communicare fructú sermonis, quàm tutari me solum portu siléntij: simul fiduciam habens, si quid forte quod approbes, dixerim, tuis precibus posse me non superbire: sinautem (quod magis puto) nil tuo studio dignum effecerim, de nihilo superbire non posse.

Luc.14.f

Explicit præfatio.

LOcuturus ergo de gradibus humilitatis, quos beatus Benedictus non numerandos, sed ascendendos proponit, prius ostendo si possum quò per illos perueniendum sit, vt audito fructu peruentionis, minus grauet labor ascésionis. Proponit itaque dominus nobis viæ laborem, laboris mercedem. Ego sum (inquit) via, veritas, & vita. Viá dicit humilitatem, quæ ducit ad veritaté. K Altera labor, altera fructus laboris est. Vnde sciam, inquis, ꝙ ibi de humilitate locutus sit, cú indeterminate dixerit, Ego sum via? Audi apertius: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Se ergo proponit humilitatis exemplum, mansuetudinis formam. Si imitaris eum, non ambulas in tenebris, sed habebis lumen vitæ. Quid est lumen vitę, nisi veritas, quę illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, ostendit vbi sit vera vita? Ideo cú dixisset, Ego sum via & veritas, subdidit, Et vita. Ac si diceret: Ego sum via, quæ ad veritaté duco. Ego sum veritas, quæ vitam promitto. Ego sum vita, quam do. Hæc est enim, ait, vita æterna, vt cognoscát te verum deum, & quem misisti Iesum Christum. Vel sic quasi tu dicas: Viam considero, id est humilitatem: fructum desidero, veritatem. Sed quid si tantus est labor viæ, vt ad optatú lucrum non possim peruenire? Respódet: Ego sum via: id est viaticum quo sustenteris in via. Clamat igitur errantibus, & viam ignorantibus: Ego sum via. Dubitantibus & non credentibus: Ego sum veritas. Iam ascendentibus, sed lassescentibus, Ego sum vita. Satis, vt reor, ostensum est ex proposito capitulo euangelij, cognitionem veritatis fructum esse humilitatis. Accipe & aliud. Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ: quia abscódisti hæc (haud dubium quin veritatis secreta) à sapientibus & prudentibus, id est à superbis: & reuelasti ea paruulis, hoc est humilibus. L Et in hoc apparet quòd veritas quæ superbis absconditur, humilibus reuelatur. Humilitatis vero talis potest esse diffinitio. Humilitas est virtus qua homo verissima sui agnitione sibiipsi vilescit. Hæc autem conuenit his qui ascensionibus in corde suo dispositis, de virtute in virtutem, id est de gradu in gradum proficiunt, donec ad culmen humilitatis perueniant: in quo velut in Sion, id est in speculatione positi, veritatem prospiciant. Etenim, inquit, benedictionem dabit legislator: quia qui dedit legem, dabit & benedictioné: hoc est, qui iussit humilitatem, perducet ad veritatem. Quis vero est hic legislator, nisi dulcis & rectus dominus, qui legem dedit delinquétibus in via? In via quippe delinquunt, qui veritatem derelinquunt. Sed nunquid vel sic à dulci domino derelinquuntur? Ipsis ergo dulcis & rectus dominus legem dat viam humilitatis, per quam redeant ad agnitionem veritatis. Dat occasionem recuperandæ salutis, quia dulcis est: non tamen absque disciplina legis, quia rectus est. Dulcis, quia perire non patitur. Rectus, quia punire nó obliuiscitur. Hanc itaque legem qua reditur ad veritatem, beatus Benedictus per duodecim gradus disponit: vt sicut per decem præcepta legis ac geminam circuncisionem (in quo duodenarius numerus adimpletur) ad Christum venitur: ita his duodecim gradibus ascensis, veritas apprehédatur. M Illud quoque quod in scala illa, quæ in typo humilitatis Iacob móstrata est, dominus desuper innixus apparuit: quid nobis aliud innuit, nisi ꝙ in culmine humilitatis constituitur cognitio veritatis? Dominus quippe de summitate scalæ prospiciebat super filios hominum táquam veritas: cuius oculi sicut fallere nolunt, ita falli non norunt: vt videret si est intelligens aut requirens deum. An non tibi de alto videtur clamare ac dicere requirentibus se (nouit enim qui sunt eius) Transite ad me omnes qui concupiscitis me: & à generationibus meis implemini? Et illud: Venite ad me qui laboratis, & onerati estis, & ego vos reficiam. Venite, inquit. Quò? Ad me veritatem. Quà? Per humilitatem. Quo fructu? Ego vos reficiam. Sed quæ est refectio quá veritas ascendentibus promittit, peruenietibus reddit? An forte illa est charitas? Ad hanc quippe, vt ait beatus Benedictus, ascensis omnibus humilitatis gradibus monachus mox perueniet. Vere dulcis & suauis cibus charitas, quæ fessos alleuat, debiles roborat, mœstos lætificat. Iugum denique veritatis facit suaue, & onus leue. Bonus cibus charitas, quæ media in ferculo Salomonis consistens, diuisarú odore virtutum, velut diuersi generis fragrantia pigmentorú, esurientes reficit, iucundat reficientes. Ibi siquidem apponitur pax, patientia, benignitas, longanimitas, gaudium in spiritu sancto: & si quæ sunt aliæ veritatis seu sapiétiæ generationes, apponuntur in illa. Habet & humilitas in eodem ferculo suas epulas, panem scilicet doloris, & vinum cópunctionis, quas primo

Ioan.14.b Mat.11.d Ioan.8.b Ioan.1.a Ioan.17.a Luc.10.d Psal.83.b Psal.24.b Gen.28.c Psal.13.a Eccli.24 Matt.11.d Canti.3.d

A primo veritas incipiẽtibus offert, quibus vtique dicitur: Surgite postquã sederitis, qui manducatis panem doloris. Habet ibidem contemplatio ex adipe frumenti solidum cibum sapientiæ, cum vino quod lætificat cor hominis, ad quę veritas perfectos inuitat, dicens: Comedite amici mei, & bibite, & inebriamini charissimi. Media, inquit, charitate constrauit propter filias Hierusalem, propter imperfectas videlicet animas: quæ dũ adhuc illũ solidũ cibũ minus capere possunt, lacte interim charitatis pro pane, oleo pro vino nutriẽdæ sunt. Quæ rectè media describitur: quia eius suauitas nec incipiẽtibus præsto est, prohibẽte timore: nec perfectis satis est, pro abundantiori contemplationis dulcedine. Hi adhuc à noxiis carnalium delectationũ humoribus, timoris amarissima potione purgandi, nondum lactis dulcedinem experiuntur. Illi iam auulsi à lacte, epulari ab introitu gloriæ gloriosius delectantur: solis mediis id est proficiẽtibus ita iam melleas quasdam sorbitiũculas charitatis expertis, vt illis interim pro sui teneritudine cõtenti sint. Primus ergo cibus est humilitatis, purgatorius cum amaritudine: secundus charitatis, consolatorius cum dulcedine: tertius contemplationis, solidus cum fortitudine. Heu mihi domine deus virtutum quousque irascẽris super orationem serui tui, cibabis me pane lachrymarum, & potũ dabis mihi in lachrymis? Quis me inuitabit ad illud vel medium ac dulce charitatis cõuiuium, vbi iusti epulantur in conspectu dei, & delectantur in lætitia: vt iam non loquens in amaritudine animæ meæ, dicam deo, Noli me cõdemnare: sed epulando in azymis synceritatis & veritatis, lætus cantem in viis domini, quoniam magna est gloria domini? Bona tamen via humilitatis, qua veritas inquiritur, charitas acquiritur, generationes sapientiæ participantur. Denique sicut finis legis Christus, sic perfectio humilitatis, cognitio veritatis. Christus cum venit attulit gratiam: veritas quibus innotuerit, dat charitatem. Innotescit autem humilibus: humilibus ergo dat gratiam. Dixi, vt potui, quo fructu humilitatis gradus ascendi debeant: dicam vt potero, quo ordine ad propositum brauium veritatis perducant. Sed quia ipsa quoque veritatis agnitio in tribus gradibus consistit, ipsos breuiter si possum distinguo, quatenus ex hoc clarius innotescat ad quem trium veritatis, duodecimus humilitatis pertingat.

Psal.126.a · *Cant.5.a* · *Canti.3.d* · *Psal.79.a* · *Psal.67.a* · B · *Iob 10.a* · *Psal.137.b* · *Iaco.4.b*

INQVIRIMVS nanque veritatem in nobis, in proximis, in sui natura. In nobis, nosmetipsos diiudicãdo. In proximis, eorum malis compatiendo. In sui natura, mundo corde contemplando. Obserua sicut numerum, ita & ordinem. Primo te doceat veritas ipsa quod prius in proximis quàm in sui debeat inquiri natura. Post hoc accipies cur prius in te quàm in proximis inquirere debeas. In numero siquidẽ beatitudinũ quas suo sermone distinxit, prius misericordes quàm mundicordes posuit. Misericordes quippe cito in proximis veritatem deprehendunt, dum suos affectus in illos extendunt, dum sic per charitatẽ se illis conformant, vt illorum vel bona vel mala tanquã propria sentiant. Cum infirmis infirmãtur, cum scãdalizatis vruntur. Gaudere cũ gaudentibus, flere cum flentibus cõsueuerunt. Hac charitate fraterna cordis acie mundata, veritatẽ delectãtur in sui contemplari natura, pro cuius amore mala tolerãt aliena. Qui verò ita se fratribus non consociant, sed econtrario aut flentibus insultãt, aut gaudentibus derogant, dum quod in illis est, in se esse nõ sentiunt, quia similiter affecti nõ sunt, veritatem in proximis qualiter deprehẽdere possunt? Bene nanq; cõuenit illis illud vulgare prouerbium: Nescit sanus quid sentiat æger, aut plenus quid patiatur ieiunus. Et æger ægro, & ieiunus ieiuno quãto propinquius, tãto familiarius cõpatiuntur. Sicut enim pura veritas nõ nisi puro corde videtur, sic miseria fratris verius misero corde sentitur. Sed vt ob alienã miseriã miserum cor habeas, oportet vt tuam prius agnoscas, vt proximi mentẽ in tua inuenias, & ex te noueris qualiter illi subuenias, exemplo scilicet saluatoris nostri, qui pati voluit vt cõpati sciret, miser fieri vt misereri disceret, vt quomodo (sicut de ipso scriptũ est) didicit ex his quę passus est obedientiã: ita & misericordiã disceret: non ꝙ ante misereri nesciret, cuius misericordia ab æterno & vsq; in æternum: sed quòd natura sciebat ab æterno, temporali didicit experimento. Sed forte durum tibi videtur, ꝙ dixi dei sapiẽtiam Christum didicisse misericordiã, quasi is per quẽ omnia facta sunt, aliquid aliquãdo ignorasset ex iis quæ sunt, maxime cũ illud quod ex epistola ad Hebræos ad id comprobãdum commemoraui, alio sensu, qui nõ ita videatur absurdus, possit intelligi, vt hoc quod dictum est, didicit, nõ ad ipsum caput referatur in sui persona, sed ad corpus eius, quod est ecclesia: vt sit ita sensus: Et didicit ex iis quæ passus est, obedientiã: hoc est, obediẽtiã didicit in suo corpore ex iis quæ passus est in capite. Nã illa mors, illa crux, opprobria, sputa, flagella, quæ omnia caput nostrum Christus pertransiit, quid aliud corpori eius, id est nobis, ꝙ præclara obedientiæ documenta fuerunt? Christus enim (ait Paulus) factus est obediens patri vsq; ad mortẽ, mortẽ autem crucis. Qua necessitate? Respondeat apostolus Petrus: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini, inquit, vestigia eius, id est vt imitemini obediẽtiam eius. Ex his ergo quæ passus est, discimus quanta nos qui puri homines sumus, oporteat pro obedientia perpeti, pro qua is qui & deus erat, non dubitauerit mori. Et hoc modo, inquis, non inconueniens erit si dicatur Christus vel obedientiã vel misericordiam seu aliquid in suo corpore didicisse, dum tamen sibi in sua persona nil quod se ante latuerit credatur ex tempore potuisse accedere: sicq; ipse sit qui misereri doceat aut obedire, ipse qui discat, quia caput & corpꝰ vnus est Christus. Non nego hũc intellectũ quin rectus sit: sed ex alio loco ipsius epistolæ, superior interpretatio videtur approbari, vbi dicitur: Nusquã enim angelos apprehẽdit, sed semẽ Abrahę apprehendit, vnde debuit per omnia fratribus similari, vt misericors fieret. Puto quòd hæc verba sic ad caput referẽda sunt, vt corpori penitus aptari non possint. De verbo vtique dei dictum est ꝙ nõ angelos apprehẽdit, hoc est nõ in vnam sibi personã assumpsit, sed semẽ Abrahæ. Neq; enim legitur, Verbũ angelus factũ est, sed verbũ caro factum est, & caro de carne Abrahę, iuxta promissionẽ quæ illi primũ facta est: vnde, id est ex qua seminis assumptione, debuit per omnia fratribus similari, id est oportuit ac necesse fuit vt similis nobis passibilis, nostrarũ omnia (excepto peccato) genera miseriarum percurreret. Si quæris qua necessitate: vt misericors, inquit, fieret. Et hoc, ais, cur nõ rectè ad corpus referri potest? Sed audi quod paulopost sequitur: In eo enim in quo passus est ipse & tentatus, potens est & eis qui tẽtantur auxiliari. In quibus verbis quid melius intelligi possit nõ video, nisi quòd ideo pati ac tẽtari, omnibúsq; absq; peccato, humanis voluit cõmunicare miseriis (quod est per omnia fratribus similari) vt similiter passis ac tẽtatis misereri ac compati ipso disceret experimẽto. Quo quidẽ experimento non dico vt sapiẽtior efficeretur, sed propinquior videretur, quatenus infirmi filij Adam (quos suos fieri & appellari fratres nõ dedignatus est) suas illi infirmitates cõmittere non dubitarent, qui sanare illas & posset vt deus, & vellet vt proximus, & cognosceret vt eadẽ passus. Vnde Esaias virum eũ appellat dolorum, & sciẽtem infirmitatẽ. Et apostolus: Nõ enim habemus, inquit, põtificẽ qui nõ possit cõpati infirmitatibus nostris. Vnde autem possit, indicãs adiungit: Tentatũ autẽ per omnia pro similitudine absq; peccato. Beatus quippe deus, beatus dei filius, in ea forma qua nõ rapinã arbitratus est esse se æqualẽ patri, procul dubio impassibilis, priusquã se exinanisset formã serui accipiens, sicut miseriã & subiectionẽ expertus nõ erat, sic misericordiã vel obedientiã non nouerat experimento. Sciebat quidẽ per naturã, nõ autẽ sciebat per experientiã. At vbi minoratus est non solũ à seipso, sed etiã paulo minus ab angelis, (qui & ipsi impassibiles sunt per gratiã, non per naturã) vsq; ad illam formã in qua pati & subiici posset, quod vtique (sicut dictũ est) in sua nõ posset, & in passione expertus est misericordiam, & in subiectione obedientiam. Per quam tamẽ experientiã non illi (vt dixi) scientia, sed nobis fiducia creuit, dum ex hoc misero genere cognitionis, is à quo longe errraueramus, factus est propior nobis. Quando enim illi appropinquare auderemus in sua impassibilitate manẽti? Nunc autem apostolo suadẽte monemur cum fiducia adire thronum gratiæ ipsius, quem nimirum (sicut alibi scriptum est) lãguores nostros tulisse, & dolores nostros portasse cognoscimus, & in eo quo passus est ipse, nobis compati posse non dubita-

Matt.5.a · C · *Rom.12.c* · *Prouerbiũ.* · *Heb.5.c* · D · *Philip.2.b* · *1.Pet.2.b* · E · *Hebr.2.d* · *Ioan.1.b* · *Hebr.2.d* · *Heb.5.c* · F · *Esa.53.c* · *Hebr.4.d* · *Ibidem.* · *Philip.2.a* · *Hebr.4.d* · *Esa.53.b*

G mus. Non ergo debet absurdum videri, si dicitur Christum non quidē aliquid scire cœpisse, quod aliquādo nescierit: scire tamen alio modo misericordiam ab æterno per diuinitatē, & aliter in tempore didicisse per carnē. Vide ne & simili locutionis modo illud dictum sit, quod dominus requirētibus discipulis de die vltimo se nescire respondit. Nam quomodo diem illum ille nesciebat, in quo omnes sapientiæ & sciētiæ thesauri sunt absconditi? Cur ergo se scire negabat, quod certum est quia nescire non poterat? Nunquid forte mendaciter eos voluit celare, quod vtiliter non valuit innotescere? Absit. Sicut nihil ignorare poterat, cum sapientia sit: sic nec mentiri, cum veritas sit. Sed volens discipulos ab inutilis inquisitionis curiositate compescere, quod inquirebant, se scire negauit: non omni modo quidem, sed tali quodam modo, quo negare veraciter potuit. Nam etsi suæ diuinitatis intuitu æquè omnia, præterita scilicet præsentia atque futura perlustrando, diem quoque illum palam habebat: non tamen vllis carnis suæ sensibus experiēdo agnouerat. Alioquin iam spiritu oris sui Antichristum interfecerat: iam auribus sui corporis archangelum vociferantem, & tubam sonantem, in quo strepitu mortui suscitādi sunt, audierat: iam oculis suç carnis oues hœdósque, qui ab inuicem segregandi sunt, perspexerat. Denique vt intelligas quòd illa tantùm cognitione quæ
H per carnem fit, se illum diem nescire perhibuerit, vigilanter respōdens, nō ait, Nec ego scio: sed, Nec ipse, inquit, filius hominis scit. Quid est filius hominis, nisi nomen assumptæ carnis? Quo siquidem nomine intelligi datur, quia dicens se aliquid nescire, non iuxta quod deus est, sed secundum hominem loquitur. Aliàs quippe loquens de se secūdum suam diuinitatem, non filius vel filium hominis: sed, ego, vel me, sæpius ponere consueuit: vt ibi: Amē dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. Ego sum, ait: non, Filius hominis est. Nec dubium quin de illa essentia diceret, qua ante Abraham & sine initio est, non qua post Abrahā & ex Abraham factus est. Alibi quoq; hominū de se opinionē à discipulis inquirēs, Quem dicūt, inquit, homines esse, non me, sed filium hominis? Rursus eosdem interrogans quid de se ipsi quoque sentirent: Vos autem, non quem filium hominis, sed quem me, ait, esse dicitis? Carnalis videlicet populi sentētiā de carne inquirens, nomen carnis, quod proprie est filius hominis, posuit: spirituales vero discipulos de sua diuinitate interrogans, non filium hominis, sed signanter, me, dixit. Quod deniq; Petrus intelligens, quid per hoc quod dixerat, me, requisiti fuissent, sua responsione aperuit: Tu es, inquiēs, non Iesus filius virginis, sed Christus filius dei. Quod vtique si respondisset, nihilo minus veritatem dixisset: sed in verbis interrogationis sensum interrogantis prudenter aduertens, competēter propriéque ad interrogata respōdit dicens: Tu es Christus filius
I dei. Cum igitur videas Christum in vna quidē persona duas habere naturas, vnam qua semper fuit, alterā qua esse cœpit: & secundum sempiternum suum quidem esse, semper omnia nosse: secundum temporalē vero, multa temporaliter expertū fuisse: cur fateri dubitas vt esse in tēpore cœpit ex carne, sic carnis quoque miserias scire cœpisse, illo duntaxat modo cognitionis, quem docet defectio carnis? Quod vtiq; genus scientiæ, protoplasti sapientius feliciúsque nescirent, quādo id attingere nisi stulte miseréque non poterant. Sed plasmator eorū deus requirens quod perierat, opus suum miseratus prosecutus est, descendens & ipse misericorditer, quò illi ceciderant miserabiliter. Voluit experiri in se, quod illi faciēdo contra se merito paterentur: non simili quidem curiositate, sed mirabili charitate. Non vt miser cum miseris remaneret: sed vt misericors factus miseros liberaret. Factus, inquā, misericors, non illa misericordia quā felix manens habuit ab æterno: sed quam mediante miseria reperit in habitu nostro. Porro pietatis opus quod per illā cœpit, in ista perfecit. Non quòd sola illa nō posset perficere: sed quia nobis non potuit absq; ista sufficere. Vtraq; siquidem necessaria: sed nobis hęc magis cōgrua fuit. O ineffabilis pietatis excogitatio! Quādo nos illam miram misericordiam cogitaremus, quam præcedens miseria non informat? Quando illā aduerteremus incognitā nobis compasisionē, quæ non passione præuēta, cū impassibilitate perdurat? Attamen si illa quæ miseriā nescit, misericordia non præcessisset: ad hanc, cuius miseria mater est,
K non accessisset. Si non accessisset, non attraxisset. Si non attraxisset, non extraxisset. Vnde autē extraxit, nisi de lacu miseriæ, & de luto fecis? Nec illam tamen misericordiam deseruit, sed hanc inseruit. Non mutauit, sed multiplicauit, sicut scriptum est: Homines & iumēta saluabis domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus. Sed iam ad propositum redeamus. Si ergo se miserum fecit, qui miser nō erat, vt experiretur quod & ante sciebat: quāto magis tu, nō dico vt te facias quod non es, sed vt attendas quod es, quia vere miser es, & sic discas misereri qui hoc aliter scire nō potes: ne forte si proximi malum consideres, & tuum non attendas, mouearis non ad miserationem, sed ad indignationē: non ad adiuuandum, sed ad iudicandum: denique non ad instruendum in spiritu lenitatis, sed ad destruendum in spiritu furoris. Vos qui spirituales estis, ait apostolus, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Apostoli consilium siue etiam præceptum est, vt mansueto, id est eo spiritu fratri ægrotanti subuenias, quo tibi vis subueniri cum ægrotas. Et vt scias qualiter erga delinquentē mansuescere possis: Considerans, inquit, teipsum: ne & tu tenteris. Considerare libet quàm bene discipulus veritatis ordinem sequatur magistri. In beatitudinibus quas supra memoraui, sicut prius mites quàm misericordes quàm mundicordes, sic prius mites quàm misericordes pronunciati sunt. Et apostolus cum spirituales hortaretur ad in-
L struendum carnales, adiunxit: In spiritu lenitatis. Instructio quippe fratrum pertinet ad misericordes, spiritus lenitatis ad mites. Ac si diceret, Inter misericordes deputari non potest, qui in semetipso mitis non est. Ecce apostolus aperte ostendit quod superius me ostensurum promisi: prius videlicet veritatem inquirendam esse in nobis, quàm in proximis: Cōsiderans, inquiens, teipsum: id est quàm facilis ad tentandum, quàm pronus ad peccandum: quatenus ex tui consideratione mitescas, sicque ad succurrendum aliis in spiritu lenitatis accedas. Alioquin si monentem non audis discipulum, arguentem time magistrum: Hypocrita, eiice primùm trabem de oculo tuo, & sic valebis festucam eiicere de oculo fratris tui. Trabes in oculo grādis & grossa, superbia in mente est, quæ quadam corpulentia sui vana non sana, tumida non solida, oculum mentis obscurat, veritatem obumbrat, ita vt si tuam occupauerit mentem, iam tu te videre, iam te talem qualis es, vel qualis esse potes, non possis sentire: sed qualem te amas, talem te vel putes esse, vel speres fore. Quid enim aliud est superbia, quàm (vt quidā sanctus diffinit) amor propriæ excellentiæ? Vnde & nos possumus dicere per contrarium, humilitatem propriæ excellentiæ esse contemptum. Amor vero, sicut nec odium, veritatis iudicium nescit. Vis iudiciū veritatis audire? Sicut audio, sic iudico. Non sicut odi, nō si-
M cut amo, non sicut timeo. Est iudicium odij, vt illud: Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori. Est & timoris, vt illud: Si dimittimus eum sic, veniēt Romani & tollent nostrum locum & gentem. Iudicium vero amoris, vt Dauid de filio parricida: Parcite, inquit, puero Absalon. Et legibus humanis statutū, & in causis tam ecclesiasticis quàm secularibus seruatum scio, speciales amicos causantium non debere admitti ad iudicium, ne vel fallant vel fallantur amore suorum. Quòd si culpam amici tuo iudicio amor illius aut minuit, aut prorsus abscondit, quanto magis amor tui tuum contra te iudicium fallit? Qui ergo plene veritatem in se cognoscere curat, necesse est vt semota trabe superbiæ quæ oculum arcet à luce, ascensiones in corde suo disponat, per quas seipsum in seipso inquirat, & sic post duodecimum humilitatis ad primum veritatis gradum pertingat. Cum autem veritate inuenta in se, imò se inuēto in veritate, dicere potuerit: Credidi, propter quod locutus sum, ego autem humiliatus sum nimis: ascendat homo ad cor altum, vt exaltetur veritas, & ad gradū secundum perueniens dicat in excessu suo, omnis homo mendax. Putas hunc ordinē Dauid non tenuit? Putas hoc non sensit propheta quod dominus, quod apostolus, quod & nos post ipsos & per ipsos sentimus? Credidi, inquit, veritati dicenti: Qui sequitur me, non ambulat in tenebris. Credidi ergo sequendo, propter quod locutus sum cōfitendo. Quid confitendo? Veritatem quam cognoui credendo.

Matt.13.d *Col.2.a* *Mat.13.d* *Ioan.8.e* *Matt.16.c* *Ibidem.* *Psal.39.a* *Psal.35.b* *Gala.6.a* *Mat.7.a* *Superbia.* *Ioan.19.b* *Ioan.11.f* *2.Re.18.* *Psal.115.a* *Psal.63.b* *Psal.115.a* *Ioan.8.b*

A do. Postquã autem & credidi ad iustitiã, & locutus sum ad salutem, humiliatus sum nimis, hoc est perfecte. Tanquã diceret: Quia veritatem cognitam in me confiteri contra me non erubui, ad perfectionẽ humilitatis profeci. Nimis enim pro perfecte, potest intelligi, vt ibi: In mandatis eius volet nimis. Quod si quis contendat nimis hic pro valde positum, nõ pro perfecte, quia & expositores id ipsum videntur astruere: neque hoc discordat à sensu prophetæ, vt sic sentiamus eũ dixisse: Ego quidem cum adhuc veritatem nõ nossem, aliquid me putabam esse, cum nihil essem. At postquam in Christum credendo, id est eius humilitatem imitando, veritatem agnoui, ipsa quidem exaltata est in me ex mea cõfessione, sed ego humiliatus sum nimis, id est valde vilui mihi ex mei consideratione. Humiliatus ergo propheta in hoc primo gradu veritatis (vt ait in alio psalmo: Et in veritate tua humiliasti me) semetipsum attendat, & ex propria miseria generalẽ perpendat, sicque ad secundum transiens dicat in excessu suo, omnis homo mendax. In quo excessu suo? In illo proculdubio quo sese excedens, ac veritati adhærens, seipsum diiudicat. In illo ergo excessu suo dicat non indignando aut insultando, sed miserando & compatiendo, omnis homo mendax. Quid est, omnis homo mendax? Omnis homo infirmus, omnis homo miser & impotens, qui nec se nec alium possit saluare. Sicut dicitur fallax equus ad salutem, nõ quòd equus aliquẽ fallat, B sed quia is seipsum fallit qui in fortitudine eius confidit: sic omnis homo dicitur mendax, id est fragilis, mutabilis, à quo salus non posit vel sua vel aliena sperari, quin potius maledictionem incurrat qui spem suã in homine ponit. Proficiẽs itaque humilis propheta per ducatum veritatis, quódque in se lugebat, videns in aliis, dum apponit scientiam, apponat & dolorẽ, ac generaliter sed veraciter dicat, omnis homo mendax. Vide quàm lõge aliud senserit de se pharisæus ille superbus. Quid deprompsit in excessu suo? Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum. Dum in se singulariter exultat, aliis arroganter insultat. Dauid autẽ aliter. Ait enim: Omnis homo mẽdax. Neminẽ excipit, ne quẽ decipiat, sciẽs quia omnes peccauerũt, & omnes egent gloria dei. Pharisæus se solum decipit, quem solum excipit dum cæteros damnat. Propheta se non excipit à communi miseria, ne excipiatur à misericordia. Pharisæus exufflat misericordiam, dum dissimulat miseriam. Propheta affirmat tã de omnibus quàm de se, omnis homo mẽdax. Pharisæus cõfirmat de omnibus præter se. Nõ sum, inquiens, sicut cæteri hominum. Et gratias agit non quia bonus, sed quia solus: non tam de bonis quæ habet, quàm de malis quæ in aliis videt. Nõdum de suo trabem eiecerat, & festucas in oculis fratrum enumerat. Nam subdit: Iniusti, raptores. Non frustra (vt arbitror) excessum à proposito feci, si vtriusque excessus differentiam intellexisti. Iam C ad propositum redeundum est. Quos itaque veritas sibi iam innotescere, ac per hoc vilescere fecit, necesse est vt cuncta quæ amare solebant, & ipsi sibi amarescant. Statuentes nimirum se ante se, tales se videre cogant, quales vel à se videri erubescant. Dumque sibi displicet quod sunt, & ad id suspirãt quod non sunt, quod vtique per se fore diffidunt, vehementer sese lugentes, id solum consolationis inueniunt, vt seueri iudices sui, qui scilicet amore veri esuriant & sitiãt iustitiam, vsque ad contemptum sui districtissimam de se exigant satisfactionem, & de cætero emendationem. Sed cum se ad id sufficere non posse conspiciunt (cum enim fecerint omnia quæ mandata fuerint sibi, seruos se inutiles dicunt) de iustitia ad misericordiam confugiunt. Vt autem illam cõsequantur, consilium veritatis sequuntur: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et hic est secundus gradus veritatis, quo eam in proximis inquirunt, dum de suis aliorum necessitates exquirunt: dum ex iis quæ patiuntur, patiẽtibus compati sciunt. In his ergo tribus quæ dicta sunt, id est in luctu pœnitentiæ, in desiderio iustitiæ, in operibus misericordiæ si perseuerãt, à tribus impedimẽtis, quæ aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio contraxerunt, cordis aciem mundant, quo per cõtemplationem ad tertium veritatis gradum pertranseant. Hæ sunt viæ quæ vidẽtur hominibus bonæ, illis duntaxat exceptis qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, ac se de infirmitate vel ignorantia tegunt ad excusandas excusationes in peccatis. Sed frustra D sibi de infirmitate vel ignorantia blandiuntur, qui vt liberius peccent, libenter ignorant vel infirmantur. Putas primo homini profuit, licet ipse non libenter peccauit, quòd se per vxorem tãquam per carnis infirmitatem defendit? Aut primi martyris lapidatores quoniam aures suas continuerunt, per ignorantiam excusabiles erunt? Qui igitur studio, amore peccandi à veritate se sentiunt alienatos, infirmitate & ignorantia pressos, studium in gemitũ, amorẽ in mœrorem & infirmitatem conuertant, infirmitatem carnis feruore iustitię vincant, ignorantiam liberalitate repellãt: ne si nunc egentẽ, nudam & infirmam veritatem ignorant, cũ potestate magna & virtute venientem, terrentem, arguentem, serò cum rubore cognoscant, frustra cum tremore respõdeant: Quando te vidimus egere, & non ministrauimus tibi? Cognoscetur certe dominus iudicia faciens, qui nunc ignoratur misericordiam quærens. Denique videbunt in quem transfixerũt: similiter & auari quem contempserunt. Ab omni ergo labe, infirmitate, ignorantia studióve contracta, flendo, iustitiam esuriendo, operibus misericordiæ insistendo, mundetur oculus cordis, cui se in sui puritate veritas videndam promittit: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Cum sint itaque tres gradus seu status veritatis, ad primũ ascendimus per laborem humilitatis, ad secundum per affectum compassionis, ad tertium per excessum contemplationis. In primo veritas reperitur seuera, in secundo pia, in tertio pura. Ad primum ratio ducit, qua nos discutimus: ad secundum affectus perducit, quo aliis miseremur: ad tertiũ puritas rapit, qua ad inuisibilia subleuamur.

E INTERLVCET hic mihi mira quædam ac diuisa indiuiduæ trinitatis operatio, si quo modo tamẽ ab homine sedente in tenebris ineffabilis illa possit capi cooperantium sibi personarum diuisio. In primo siquidem gradu filius, in secundo spiritus sanctus, in tertio pater operari videtur. Vis audire filij operationem? Si ego, inquit, laui vobis pedes dominus & magister, quanto magis & vos debetis alter alterius lauare pedes? Tradebat discipulis humilitatis formam veritatis magister, qua in primo gradu primùm eis veritas innotesceret. Attende & opus spiritus sancti. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Charitas quippe donum est spiritus sancti, qua fit vt qui sub disciplina filij per humilitatem ad primum vsq; gradum veritatis iam profecerunt, ad secundũ per compassionem proximi sub magisterio spiritus sancti perueniãt. Audi & de patre: Beatus es Simon bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. Et illud: Pater filiis notam faciet veritatem tuam. Et, Cõfiteor tibi pater, quia abscõdisti hæc à sapiẽtibus, & reuelasti ea paruulis. Vides quia quos verbo & exemplo prius filius humiliauit, super quos deinde spiritus charitatem effudit, hos tãdem F in gloria pater recepit? Filius facit discipulos, paracletus consolatur amicos, pater exaltat filios. Quia vero non solum filius, sed & pater & spiritus sanctus veraciter veritas appellantur, cõstat quòd vna eadẽq; veritas, seruata proprietate personarũ, tria hæc in tribus gradibus operatur. Primò scilicet instruit vt magister. Secundò consolatur vt amicus vel frater. Tertiò astringit vt filios pater. Dei quippe filius, verbũ scilicet ac sapientia patris, primùm quidem illam animæ nostræ potentiam quæ ratio dicitur, cum reperit carne depressam, peccato captiuam, ignorantia cæcam, exterioribus deditam: clementer assumens, potenter erigens, prudenter instituens, introrsum trahẽs, ac mirabiliter vtẽs, tanquã pro se vicariã ipsam sibi iudicem statuit, ita vt pro reuerẽtia verbi cui coniungitur, ipsa sui accusatrix, testis & iudex, contra se veritatis fungatur officio. Ex qua prima coniunctione verbi & rationis, humilitas nascitur. Aliam deinde partẽ quę dicitur volũtas, veneno quidem carnis infectã, sed iam ratione discussam, spiritus sanctus dignanter visitans, suauiter purgans, ardenter afficiens, misericordem facit: ita vt more pellis quæ vncta extẽditur, ipsa quoq; vnctione perfusa cœlesti, vsq; ad inimicos per affectum dilatetur. Et sic ex hac secunda coniunctione spiritus dei & voluntatis humanæ, charitas efficitur. Vtranque vero partem, rationem scilicet & voluntatem,

Psal. 111. a — Psal. 118. k — Psal. 32. d — Hier. 17. a — Luc. 18. b — Psal. 115. a — Rom. 3. a — Luc. 18. b — Luc. 17. c — Matt. 5. a — Prouer. 2. c — Psal. 140. a — Mat. 25. d — Psal. 9. c — Ioan. 19. g — Matt. 5. a — Ioan. 13. b — Rom. 5. a — Mat. 16. a — Esa. 38. d — Mat. 11. d

G alteram verbo veritatis instructam, alteram spiritu veritatis afflatam, illam hyssopo humilitatis aspersam, hanc igne charitatis succensam, tandem iam perfectā animam, propter humilitatem sine macula, propter charitatē sine ruga, cum nec voluntas rationi repugnat, nec ratio veritatē dissimulat, gloriosam sibi sponsam pater conglutinat, ita vt nec ratio de se, nec volūtas de proximo cogitare sinatur, sed hoc solū beata illa anima dicere delectetur: Introduxit me rex in cubiculū suum. Digna certe quæ de schola humilitatis, in qua primum sub magistro filio ad seipsam intrare didicit, iuxta comminationem ad se factam: Si ignoras te, egredere & pasce hœdos tuos: digna ergo quæ de schola illa humilitatis duce spiritu sancto in cellaria charitatis, quæ nimirum proximorum pectora intelligenda sunt, per affectionem introduceretur, vnde suffulta floribus, ac stipata malis, bonis scilicet moribus & virtutibus sanctis, ad regis demum cubiculum, cuius amore languet, admitteretur. Ibi modicum, hora videlicet quasi dimidia silentio facto in cœlo, inter desideratos amplexus suauiter quiescens ipsa quidem dormit, sed cor eius vigilat, quo vtiq; interim veritatis arcana rimatur: quorum postmodum memoria statim ad se reditura pascatur. Ibi videt inuisibilia, audit ineffabilia, quæ non licet homini loqui. Excedūt quippe omnem illam quam nox nocti indicat scientiam. Dies tamen diei eructat verbum: & inter sapientes sapiētiam loqui, H & spiritualibus spiritualia licet cōferri. Putas hos gradus Paulus non transierit, qui vsq; ad tertium cœlum se raptum fuisse testatur? Sed quare raptum, & non potius ductum? Vt videlicet si tantus apostolus raptum se dicit fuisse, quò nec doctus sciuit, nec ductus potuit ire: me qui proculdubio minor sum Paulo, ad tertiū cœlum nulla mea virtute, nullo meo labore peruenire posse præsumam, ne vel de virtute confidam, vel pro labore diffidā. Qui enim docetur aut ducitur, ex hoc ipso quòd docentem vel ducentem sequitur, laborare cōuincitur, & aliquid ex se agit vt ad destinatū locum vel sensum pertrahatur, ita vt dicere possit: Nō autem ego, sed gratia dei mecum. Qui verò rapitur, nō suis viribus sed alienis innixus tanquam nescius quocunque portatur, nec de toto in se, nec de parte gloriatur, vbi nec per se nec cum alio aliquid operatur. Ad primum itaq; siue ad medium cœlum ductus vel adiutus apostolus ascendere potuit, ad tertium autem vt perueniret rapi oportuit. Nam ad hoc & filius legitur descendisse, vt vocaret & iuuaret ascensuros ad primum: & spiritus sanctus missus fuisse, qui perduceret ad secundum. Pater verò licet filio & spiritui sancto semper cooperetur, nunquā tamen aut de cœlo descēdisse, aut ad terras legitur missus fuisse. Lego certe q̃ misericordia domini plena est terra, & pleni sunt cœli & terra gloria tua, & multa huiusmodi. Lego & de filio: Postquā venit plenitudo temporis, misit deus filium suū. Et I ipse filius loquitur de se: Spiritus domini misit me. Et per eūdem prophetam. Et nūc, inquit, dominus misit me & spiritus eius. Lego & de spiritu sancto: Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo. Et, Cum assumptus fuero, mittam vobis eum, haud dubiū quin spiritū sanctum. Patrem autem in sua persona, licet nusquam nō sit, nusquam tamen inuenio nisi in cœlis, vt in euāgelio: Et pater meus qui in cœlis est. Et in oratione: Pater noster qui es in cœlis. Vnde nimirum colligo q̃ quia pater nō descēdit: apostolus vt eum videret, ad tertium cœlum ascendere quidem nō potuit, quò tamen se raptum memorauit. Deniq; nemo ascendit in cœlū nisi qui descendit de cœlo filius hominis. Et ne putes de primo dictū vel secūdo, dicit tibi Dauid: A summo cœlo egressio eius. Ad quod iterum non subito raptus, nō furtim sublatus, sed videntibus, inquit, illis, id est apostolis, eleuatus est. Non sicut Helias, qui vnum: non sicut Paulus, qui nullū, vix enim vel seipsum testē aut arbitrū habere potuit, ipso perhibente: Nescio, deus scit: sed vt omnipotens, qui quando voluit descendit, quando voluit ascendit, pro suo arbitrio arbitros & spectatores, locum & tempus, diem & horā expectās, videntibus illis quos scilicet tanta visione dignatur, eleuatus est. Raptus est Paulus, raptus est Helias, trāslatus est Enoch. Redēptor noster legitur eleuatus, hoc est ex seipso leuatus, nō aliunde adiutus. Deniq; nō currus vehiculo, nō angeli adminiculo, sed propria virtute subnixum suscepit eum nubes

Canti.1.a — *Ibidem.c* — *Psal.18.a* — *2.Cor.12.* — *1.Cor.15.b* — *Psal.32.a* — *Gala.4.a* — *Esa.61.a* — *Esa.48.c* — *Ioan.14.d* — *Ioan.16.b* — *Matt.23.a* — *Matt.6.b* — *Ioan.3.b* — *Psal.18.a* — *Acto.1.b* — *4.Re.2.c* — *2.Cor.12.* — *4.Reg.2.c* — *Eccl.44.* — *Acto.1.b* — *Ibidem.*

ab oculis eorum. Cur hoc? An fessum iuuit? An pigrum impulit? An cadentem sustinuit? Absit. Sed suscepit eum ab oculis carnalibus discipulorum, qui & si Christum nouerant secundum carnem, sed vltra iam non noscerent. Quos ergo per humilitatem ad primum cœlum filius vocat, hos in secūdo per charitatem spiritus aggregat, ad tertium per cōtemplationē pater exaltat. Primo humiliantur in veritate, & dicunt: In veritate tua humiliasti me. Secūdo congaudent veritati, & psallunt: Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. De charitate quippe scriptum est: Congaudet autem veritati. Tertio ad arcana veritatis rapiuntur, & aiunt: Secretum meū mihi, secretū meum mihi. Sed quid ego miser superflua magis loquacitate, quàm spiritus viuacitate duos cœlos superiores percurro, qui manibus pedibúsq; repēs adhuc sub inferiore laboro? Ad quod tamen iam ipso iuuante quo & vocante mihi scalam erexi. Illic siquidem iter est quo ostendat mihi salutare dei. Iam dominum desuper innixum suspicio, iam ad vocem veritatis exulto. Vocauit me, & ego respondi illi: Operi manuum tuarum porriges dexteram. Tu quidem domine gressus meos dinumeras, sed ego lētus ascensor, fessus viator, diuerticula quæro. Væ mihi si tenebræ me comprehendant, aut si mea fuga fiat in hyeme vel in sabbato, dum nunc ad lucē cum tēpus acceptabile & dies salutis sunt, proficisci dissimulo. Quid moror? Ora pro me fili, frater, socie, & particeps profectus mei si quis est in domino. Ora omnipotentem quatenus sic pigrum roboret pedē, vt tamē non veniat mihi pes superbiæ. Et si enim pes piger vt ad veritatis gradum ascendat idoneus non est, tolerabilior tamen est isto qui in ea stare non potest, vt habes ibi: Expulsi sunt nec potuerunt stare. Et hoc quidem de superbis. Sed quid de illorū capite? Quid de illo qui dicitur rex super omnes filios superbiæ? Et ipse, inquit, in veritate non stetit. Et alibi: Videbam satanam cadentem de cœlo. Quare hoc, nisi propter superbiam? Væ mihi, si & me viderit qui alta à longē cognoscit, superbientem, & illam in me terribilem intonet vocē: Tu quidem filius excelsi eras, sed sicut homo morieris, & sicut vnus de principibus cades. Quis non ab huius tonitrui voce formidet? O quàm salubrius ad tactū angeli neruus femoris Iacob emarcuit, q̃ angeli superbientis intumuit, euanuit, ruit! Vtinam & meum neruum angelus tangat vt marcescat, si forte ex hac infirmitate incipiā proficere, qui ex mea firmitate nō possum nisi deficere. Lego profecto: Quod infirmum est dei, fortius est hominibus. Sic quoque apostolus de suo neruo conquestus, quem angelus nō domini, sed satanę colaphizabat, responsum audiuit: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Quæ virtus? Ipse apostolus respondeat: Libēter gloriabor in infirmitatib[9] meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Sed nódum forsitan intelligis de qua specialiter dixerit, quia Christus omnes virtutes habuit. Sed cū omnes habuerit, prę omnibus tamen vnam, id est humilitatē nobis in se commēdauit, cū ait: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Libenter igitur & ego domine Iesu gloriabor si potero, in mea infirmitate, in mei nerui contractione, vt tua virtus, id est humilitas perficiatur in me. Nam sufficit mihi gratia tua, cum defecerit virtus mea. Pedem profecto gratiæ fortiter figens, & meum qui infirmus est, leniter trahens, securus ascēdam per scalam humilitatis, donec veritati adhærens, ad latitudinem transeam charitatis. Tunc psallam cum gratiarum actione, & dicam: Statuisti in loco spacioso pedes meos. Sic arcta via cautius inceditur strictim, sic ardua scala tutius pedetentim ascenditur, sic miro modo licet pigrius, ad veritatem tamen firmius claudicādo ascenditur. Sed heu mihi, quia incolatus meus prolōgatus est. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, quibus celerius volem ad veritatē, vt iam requiescam in charitate? Quæ quoniam desunt, deduc me domine in via tua, & ingrediar in veritate tua, & veritas liberabit me. Væ mihi q̃ de illa descendi. Nisi enim prius leuiter inaniter descendissem, in ascendēdo tādiu tam grauiter non laborassem. Sed quid dico, descendi? Nā fortasse rectius cecidi dixerim, nisi quia forte sicut nemo repēte fit summus, sed gradatim quisq; ascēdit: sic nemo repēte fit pessimus, sed paulatim descendit. Alioquin quomodo stabit illud: Impius cunctis diebus vitæ suæ superbit? Denique sunt viæ quæ videntur

dentur

K — L — M

Psal.118.k — *Psal.132.a* — *1.Cor.13.b* — *Esa.24.c* — *Psal.49.d* — *Iob 14.c* — *Ibid.31.a* — *Psalm.35.d* — *Ibidem.* — *Ioan.8.f* — *Luc.10.c* — *Psal.137.b* — *Psal.81.b* — *Gen.32.g* — *1.Cor.1.d* — *2.Cor.12.c* — *Ibidem.* — *Matt.11.d* — *Psal.30.b* — *Psal.119.a* — *Psal.54.b* — *Psal.85.b* — *Ioan.8.d* — *Iob 15.c*

A dentur hominibus bonæ,& tamen ad malum deducunt. Est ergo via descensionis,sicut & ascensionis. Et via est ad bonũ, & via est ad malum. Caue malam,elige bonam. Si per te non potes,ora cũ propheta,& dic: Viam iniquitatis amoue à me. Quomodo? Et de lege tua miserere mei: illa scilicet lege quã dedisti delinquentibus in via, id est, derelinquentibus veritatem. De quibus vnus ego sum, qui vere à veritate cecidi. Sed nunquid qui cadit,non adiiciet vt resurgat? Propter hoc viam veritatis elegi, qua ascendam humiliatus, vnde superbiendo descendi. Ascendam, inquam, & psallam: Bonum mihi domine quòd humiliasti me, bonum mihi lex oris tui, super milia auri & argẽti. Duas tibi vias videtur Dauid proposuisse, sed vnam noueris esse, ipsam tamen à se diuersam, & diuersis nominib' appellatam, aut iniquitatis propter descendentes, aut veritatis propter ascendentes, quia & iidem gradus sunt ascendentium in solium, & descendentium: & eadem via accedentium ad ciuitatem,& recedentium:& vnũ ostium est ingredientium domum,& egredientiũ. Per vnam denique scalam ascendentes angeli & descendentes Iacob apparuerunt. Quorsum spectant hæc? Vt videlicet si ad veritatem redire cupis,non necesse sit viam quærere nouã quam non nosti, sed notam qua descendisti, quatenus reciprocis gresibus tua ipse vestigia sequẽs, per eosdem gradus humiliatus ascendas,per quos superbiendo descenderas, ita vt qui B duodecimus superbiæ fuit descẽdenti, primus humilitatis sit ascendenti, vndecimus inueniatur secũdus, decimus tertius, nonus quartus, octauus quintus, septimus sextus, sextus septimus, quintus octauus, quartus nonus, tertius decimus, secundus vndecimus, primus duodecimus. Quibus superbiæ gradibus in te inuentis,imò recognitis,iam nõ laboras in quærendo viam humilitatis.

Psal.118.a *Psal.40.d* *Psal.118.b* *Ibidem.* *Gene.28.c*

Primus superbiæ gradus Curiositas.

PRimus itaque superbiæ gradus est curiositas. Hanc autem talibus indiciis deprehendes. Si videris monachum de quo prius bene confidebas, vbicũque stat,ambulat,sedet, oculis incipiẽtem vagari,caput erectũ, aures portare suspẽsas, è motibus exterioris hominis interiorem immutatum agnoscas. Vir quippe peruersus annuit oculo,terit pede,digito loquitur,& ex insolẽti corporis motu recẽs animę morb' deprehenditur: quam, dum à sui circunspectione torpescit incuria sui, curiosam in alios facit. Quia enim seipsam ignorat,foras mittitur vt hœdos pascat. Hœdos quippe qui peccatũ significãt,rectè oculos aurésque appellauerim,quoniam sicut mors per peccatum in orbem, sic per has fenestras intrat ad mentem. In his ergo pascendis se occupat curiosus, dum scire non curat qualem se reliquerit intus. Et vere si te C vigilanter homo attendas,mirum est si ad aliud vnquam intendas.

Canti.1.c

AVDI curiose Salomonem,audi stulte sapiẽtem. Omni custodia, inquit, custodi cor tuum: vt omnes videlicet sensus tui vigilent ad id vnde vita procedit, custodiendum. Quò enim à te ò curiose recedis? Cui te interim committis? Vt quid audes oculos leuare ad cœlum,qui peccasti in cœlũ? Terram intuere,vt cognoscas teipsum. Ipsa te tibi repræsentabit:quia terra es,& in terrã ibis. Duabus tamẽ causis inculpabiliter oculos leuas, vt vel petas auxilium, vel impendas. Leuauit oculos Dauid in montes, vt peteret. Leuauit & dominus super turbas,vt impenderet. Alter miserabiliter,alter misericorditer, ambo inculpabiliter. Tu quoque si locum, tempus & causam considerans,tua vel fratris necesitate oculos leuas,non solùm nõ culpo,sed & plurimũ laudo. Hoc enim excusat miseria, illud commendat misericordia. Sin aliàs,non prophetæ,nõ domini,sed Dinæ aut Euæ,imò ipsius satanæ imitatorem te dixerim. Dina namque dum ad pascẽdos hœdos egreditur, ipsa patri,& sua sibi virginitas rapitur. O Dina quid necesse est vt videas mulieres alienigenas? Qua necesitate? Qua vtilitate? An sola curiositate? Et si tu ociose vides, sed non ociose videris. Tu curiose spectas,sed curiosius spectaris. Quis crederet tunc illam tuam curiosam ociositatem, vel ociosam curiositatem, fore post sic nõ ociosam, sed tibi,tuis,hostibúsque tam perniciosam?

Prou.4.d *Psal.120.a* *Matt.14.b* *Gene.34.a*

TV quoque ô Eua in paradiso posita es, vt cum viro tuo D opereris & custodias illũ,si iniunctum perfeceris,quandoque trãsitura ad melius,vbi nec opus sit te in aliquo opere occupari, nec de custodia solicitari. Omne lignum paradisi tibi conceditur ad vescendũ, præter illud quod dicitur sciẽtiæ boni & mali. Si enim cætera bona sunt, & sapiunt bonũ, quid est opus edere de ligno quod sapit etiam malum? Non plus sapere,quàm oportet sapere. Sapere enim malũ, sapere non est,sed desipere. Serua ergo commissum, expecta promissum, caue prohibitum, ne perdas concessum. Quid tuam mortem tam intentè intueris? Quid illò tam crebrò vagantia lumina iacis? Quid spectare libet, quod manducare non licet? Oculos,inquis,tendo,nõ manum. Non est interdictum ne videam,sed ne comedam. An non licet oculos quò volo leuare,quos deus in mea posuit potestate? Ad quod apostolus:Omnia mihi licent,sed non omnia expediunt. Etsi culpa non est,culpæ tamen indicium est. Nisi enim mens minus se curiose seruaret,tua curiositas tempus vacuum non haberet. Etsi culpa nõ est,culpæ tamen occasio est,& indicium commissæ,& causa est committendæ. Te enim intenta ad aliud, latenter interim in cor tuum serpens illabitur, blande alloquitur. Blanditiis rationem,mendaciis timorem compescit, Nequaquam, inquiens, morieris. Auget curam,dum incitat gulam. Acuit curiositatem,dum suggerit cupiditatẽ. Offert tandem prohibitũ,& aufert concessum. Porrigit pomum, & E surripit paradisum. Hauris virus peritura, & perituros paritura. Perit salus,nõ destitit partus. Nascimur,morimur:ideóque nascimur morituri, quia prius morimur nascituri. Propterea graue iugum super omnes filios tuos vsque in hodiernum diem.

Gene.2.c *Ibidem.* *Roma.12.a* *1.Cor.6.c* *Gene.3.a*

SEd & tu signaculum similitudinis,non in paradiso, sed in deliciis paradisi dei positus es. Quid amplius quærere debes? Plenus ergo sapientia,& perfectus decore, altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Sta in te, ne cadas à te, si ambulas in magnis & in mirabilibus super te. Sed quid interim ex obliquo intendis ad aquilonem? Iam te video, iã te perspicio nesciò quæ supra te curiosius alta rimantem. Ponam, inquis, sedem meam ad aquilonem. Cæteris astantibus cœlicolis, dum tu solus sedere affectas, fratrum concordiam, totius cœlestis patriæ pacem,ipsius (quantum in te est) quietẽ trinitatis infestas. Quò te tua miser curiositas ducit,vt præsumptione singulari nõ dubites ciuibus scãdalum,iniuriam facere regi? Milia miliũ ministrant ei, & decies centena milia assistunt ei, vbi nemo sedere perhibetur, nisi sol' is qui sedet super Cherubim, cui à cæteris ministratur:& tu nescio quæ præ cæteris perspiciẽdo differẽtius, curiosius inquirẽdo,irreuerentius peruadendo,sedẽ tibi collocas in cœlo, vt sis similis altissimo? Quo fine? Qua fiducia? Metire insipiens vires,pensa finem,excogita modum. Sciente hoc altissimo præsumis,an nesciente? Volente,an non volente? Sed quomodo malum quodcunque machinaris, aut velle aut ignorare potest, cuius optima voluntas,cuius perfecta scientia est? Nunquid autem & scire & nolle non dubitas,sed non posse resistere putas? At verò nisi te conditum esse dubitaueris, dubitare te non crediderim de omnipotẽtia, siue de omnimoda scientia ac bonitate conditoris,qui te de nihilo potuit,talem sciuit, tantũ cõdere voluit. Quomodo ergo Deum consentire æstimas,quod fieri nolit, ac refellere posit? An forte in te video compleri, imò à te initiari, quod post te & per te à tui similibus in terris frequentatum solet vulgariter dici:Priuatus dominus temerarios nutrit? An oculus tuus nequam est, quia ille bonus? De cuius bonitate dum fiduciam nefariam sumis, factus es & contra scientiam impudens,& contra potentiam audax.

Eccli.3.c *Esa.14.d* *Dan.7.c* *Matt.20.b*

HOc est enim ô impie,hoc est quod cogitas,hæc est iniquitas quam meditaris in cubili tuo,& dicis:Putas creator opus suum destruat? Scio quidem quia non latet Deum qualiscunque cogitatio mea:Deus enim est. Nec placet ei talis cogitatio mea, quia bonus est. Sed nec si velit effugiam manus eius, quia potens est. Nunquid tamen mihi timendum est? Si enim cum bonus sit, non potest illi placere malum meum,quanto minus suum? Meum quippe dixerim

G contra eius voluntatem aliquid velle, suum autem, si vindicet sese. Tam ergo quodcunq; scelus non valet velle vlcisci, quàm nec vult nec valet sua bonitate priuari. Fallis te miser, fallis te, non deum. Te inquam fallis, & mentitur iniquitas sibi, non deo. Dolose quidem agis, sed in conspectu eius. Te ergo fallis, non deum. Et quia de magno eius bono in te, tu magnum in eum excogitas malum, meritò iniquitas tua inuenitur ad odium. Quæ maior nanque iniquitas, quàm vt inde à te creator contemnatur, vnde plus amari merebatur? Quæ maior iniquitas, quàm cum de potentia dei non dubites, quin te scilicet destruere posset, qui condere potuit: confisus tamē de multa eius dulcedine, qua speras eum nolle vindicare cum possit, mala pro bonis, odium pro dilectione retribuas?

Psal.26.d *Psal.35.a* *Psal.108.a*

HAEC inquam iniquitas, non ira momentanea, sed odio digna est sempiterno, qua tuo dulcissimo & altissimo domino, licet inuito, desideras tamen ac speras æquari, quatenus semper videat quod doleat, dum te socium habeat cum nolit, nec deiiciat cum possit, quin potius eligat ipse dolere, quàm te patiatur perire. Possit quidē deiicere si velit, sed præ dulcedine (vt æstimas) velle non possit. Certe si talis est qualem putas, tanto nequius agis si non amas. Et si ille patitur aliquid fieri contra se potius quàm ipse aliquid faciat cōtra te, quanta malitia est vt vel tu non parcas illi, qui sibi non parcit H parcendo tibi? Absit tamen ab eius perfectione, vt quia dulcis est, iustus non sit, quasi simul dulcis & iustus esse non possit, cum melior sit iusta dulcedo, quàm remissa, imò virtus nō sit dulcedo sine iustitia. Quia igitur gratuitæ dei bonitati, qua gratis factus es, ingratus existis, iustitiam vero quam expertus non es, non metuis, ideoq; audacter committis culpā, de qua falso tibi promittis impunitatē: iam ecce iustū senties, quem bonum nosti, cadens in foueam quam paras auctori: vt dum scilicet talem in eum pœnam machinaris, qua tamen valeat carere, si velit, sed vt putas non valeat velle, & ideo nec carere, ea vtique bonitate qua neminē expertus es illum punisse: talem iustus deus iustissime in te retorqueat pœnam, qui nec valet nec debet pati suam impune bonitatem offendi: sic vtique temperans in vindicta sententiam, vt si velis resipiscere, non neget veniam, secundum tamen duritiam tuā & cor impœnitens non possis velle, & ideo nec pœna carere.

Roma.2.a

SED iam audi calumniam. Cœlum, inquit, mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Non dixit, oriēs aut occidens, aut vna aliqua cœli plaga, sed totum cœlum mihi sedes est. Non potes ergo in parte sedere cœli, cum ille totum elegerit sibi. In terra non potes, qua scabellum pedum eius est. Terra etenim locus solidus est, vbi sedet Ecclesia, fundata supra firmam petram. Quid facies? E cœlo pulsus, in I terra remanere non potes. Elige ergo tibi in aëre locum non ad sedendum, sed ad volandum, vt qui tentasti concutere statum æternitatis, pœnam sentias propriæ fluctuationis. Te ergo fluctuante inter cœlum & terram, sedet dominus super solium excelsum & eleuatum, & plena est omnis terra maiestate eius: vt nusquam nisi in aëre inuenias locum.

Esa.66. *Esa.6.a*

SERAPHIM nanque aliis quidem alis suæ cōtemplationis de throno ad scabellum, de scabello ad thronū volantia, aliis caput domini pedésque velantia, ad hoc ibi posita puto, vt sicut homini peccāti, paradisi per Cherubim prohibetur ingressus: ita & per Seraphim tuæ curiositati modus imponatur, quatenus nec cœli iam magis impudenter quàm prudenter arcana rimeris, nec Ecclesiæ mysteria cognoscas in terris, sed solis contentus sis cordibus superborum, qui nec in terra dignātur esse sicut cæteri hominum, nec sicut angeli volant ad cœlū. Licet vero & caput in cœlo, & pedes in terra à te abscondantur, quiddam tamen tibi medium videndum ad inuidendum duntaxat permittitur, dum suspensus in aëre descendentes quidem per te & ascendentes angelos intueris, sed quid vel audiant in cœlis, vel nuncient terris, penitus nescis.

O Lucifer qui mane oriebaris, imò nō iam lucifer, sed noctifer, aut etiam mortifer, rectus cursus tuus erat ab oriente ad meridiem, & tu præpostero ordine tendis ad aquilonem? Quanto magis ad alta festinas, tanto celerius ad occasum declinas. Velim tamen curiosius ô curiose intentionē K tuæ curiositatis inquirere. Ponam, inquis, sedem meam ad aquilonem. Nec aquilonem hunc corporalem, nec sedem hāc (cum sis spiritus) intelligo materialem. Puto autem per aquilonem reprobandos homines fuisse designatos: per sedem, potestatem in illos. Quos vtique in præscientia dei, quanto ei vicinior, tanto cæteris perspicacior præuidens, nullo quidē sapientiæ radio coruscantes, nullo spiritus amore feruentes, velut vacuū repereris locum, affectasti super illos dominiū, quos quadam tuæ astutiæ claritate perfunderes, tuæ malitiæ æstibus inflammares, vt quomodo altissimus sua sapientia ac bonitate omnibus filiis obedientiæ præerat, ita & tu super omnes filios superbiæ rex constitutus, tua eos astuta malitia ac malitiosa astutia regeres, per quod altissimo similis esses. Sed miror cum in præscientia dei tuum præuideris principatum, cur nō in eadem præuidisti & præcipitiū? Nam si præuidisti, quæ insania fuit vt cum tanta miseria cuperes principari, vt malles miserè præesse, quàm feliciter subesse? An non expediebat participem esse plagarum illarum luminosarum, quàm principem tenebrarū harum? Sed credibilius est quòd non præuidisti, aut propter illam causam quam superius dixi, quia dei bonitatē attendens, dixisti in corde tuo, Non requiret: propter quod ô impie deum irritasti: aut quia viso principatu, statim in oculo superbiæ trabes excreuit, qua interposita casum videre non potuisti. L

Esa.14.d *Psal.9.c*

SIC Ioseph cum prævidisset exaltationem suam, non tamē præsciuit sui venditionem, quanuis propior esset venditio, quàm exaltatio. Non quòd tantum patriarcham in superbiam crediderim incidisse, sed vt eius exemplo pateat, quòd hi qui futura præuident per spiritum prophetiæ, etsi non omnia, nō ideo tamē putandi sunt nulla præuidisse. Quòd si quis contendat in eo quòd somnia sua adhuc adolescentulus narrabat, quorum tunc mysterium ignorabat, vanitatem posse notari: ego tamen mysterio magis siue simplicitati pueri deputandum arbitror, quàm vanitati: quæ tamen si qua fuit, per ea quæ passus legitur, potuit expiari. Nonnullis enim aliqua aliquando de se per reuelationem iucunda monstrantur, quæ etsi humanus animus absque vlla vanitate scire non potest, non minus ideo eueniet quod monstratum est, sic tamē vt illa vanitas impunita non sit, qua de magnitudine reuelationis aut promissionis in se vel leuiter exultauit. Sicut enim medicus non solùm vnguento, sed igne vtitur & ferro, quo omne quod in vulnere sanando superfluū excreuerit, secet & vrat, ne sanitatem quæ ex vngento procedit, impediat: sic medicus animarum deus, huiusmodi animæ procurat tentationes, immittit tribulationes, quibus afflicta & humiliata, gaudium vertat in luctum, reuelationem putet illusionem. Vnde fit vt & vanitate careat, & veritas reuelationis non pereat. Sic Pauli M extollentia per stimulos carnis reprimitur, & ipse reuelationibus crebris attollitur. Sic Zachariæ infidelitas, linguę obligatione mulctatur, & angeli veritas suo in tempore manifestanda non mutatur. Sic per gloriam & ignobilitatem sancti proficiunt, dum inter singularia dona quę recipiunt, communi hominum vanitate pulsari se sentiunt, vt dum per gratiam supra se aliquid cernunt, non obliuiscantur quod sunt. Sed quid de reuelationibus ad curiositatē? De quibus vt hæc per excessum intermiscerē, inde occasio sumpta est, cum ostēdere vellem reprobum angelū ante casum suū sic potuisse præuidere illam quam post accepit in reprobos homines dominationem, vt tamen suam non præsciret damnationem. De quo etiam nonnullis quæstiunculis motis magis q̃ solutis, totius disputatiunculæ hæc summa sit, q; per curiositatem à veritate ceciderit, quia prius spectauit curiose, quod affectauit illicite, sperauit præsumptuose. Iure igitur in gradibus superbiæ primum curiositas vendicat sibi, quæ etiam inuenta est initium esse omnis peccati. Sed nisi hæc citius cohibeatur, in leuitatem animi, quæ secundus gradus est, cito delabitur.

Gen.37.a *2.Cor.12* *Luc.1.b*

Secundus gradus Leuitas animi.

MONACHVS enim qui sui negligēs, alios curiose circūspicit, dū quosdā suspicit superiores, quosdam despicit inferiores, & in aliis quidem videt quod inuidet, in aliis quod irridet: inde fit vt pro mobilitate

A mobilitate oculorum leuigatus animus, nulla vtique sui cura aggrauatus, modo per superbiam ad alta se erigat, modo per inuidiam in ima demergat. Nunc per inuidiam nequiter tabescit: nunc per excellentiam pueriliter hilarescit. In altero nequam, in altero vanus, in vtroque superbus existit: quia & quòd superari se dolet, & quòd superare se gaudet, amor propriæ excellentiæ facit. Has autem animi vicissitudines nunc pauca & mordacia, nunc multa & inania, nunc risu, nunc luctu plena, semper verò irrationabilia indicant verba. Compara si vis duos primos superbiæ gradus, supremis duobus humilitatis, & vide si non in vltimo curiositas, in penultimo leuitas cohibetur. Idipsum in cæteris reperies, si alterutrum comparentur. sed iam ad tertium docendo, non descendendo veniamus.

Tertius gradus Inepta lætitia.

PROPRIVM est superborum, læta semper appetere, & tristia deuitare, iuxta illud: Cor stultorum vbi lætitia. *Eccls.7.* Vnde & monachus qui duos iam superbiæ gradus descédit, dum per curiositatem ad animi leuitatem deuenit, cum gaudium quod semper appetit, frequẽti videt interpolari tristitia quam de bonis alterius contrahit: impatiens suæ humiliationis, fugit ad consilium falsæ cósolationis. Ex illa denique parte qua sibi sua vilitas, & aliena excellentia monstratur, restringit curiositatem, vt totum se transferat in contrariam B partem, quatenus in quo ipse videtur præcellere, curiosius notet: in quo alter præcellit, semper dissimulet: vt dum deuitat quod triste putatur, lætitia continuetur. Sícque fit vt quem sibi vicissim vendicabant gaudium & tristitia, sola possidere incipiat inepta lætitia. In hac autem tertium tibi gradum constituo. Accipe quibus eam signis vel in te deprehendas, vel in altero. Illum qui eiusmodi est, aut nũquam aut rarò gementem audies, aut lachrymantem videbis. Putes, si attendas, aut sui oblitum, aut ablutum à culpis. In signis scurrilitas, in fronte hilaritas, vanitas apparet in incessu. Pronus ad iocum, facilis ac promptus in risu. Cũctis quippe quæ in se contemptibilia, & ideo tristia nouerat, à memoria rasis: boníſque, siqua sentit in se, adunatis vel simulatis ante oculos mentis: dum nil cogitat nisi quod libet, nec attendit si licet: iam risum tenere, iam ineptam lætitiam dissimulare non valet. Vt enim vesica collecto turgida véto, punctóque perforata exiguo, si stringitur crepitat dum detumescit, ac ventus egrediens nó passim effusus, sed strictim emissus crebros quosdam sonitus reddit: sic monachus vbi vanis scurrilibúsque cor suum cogitationibus impleuerit: propter disciplinam silentij non inueniens vẽtus vanitatis quà plenius egrediatur, inter angustias faucium per cachinnos excutitur. Sæpe vultũ pudibundus abscondit, claudit labia, dẽtes stringit, ridet non volens, cachinnat inuitus: cumque os pugnis C obstruxerit suis, per nares adhuc sternutare auditur.

Quartus gradus Iactantia.

AT postquam vanitas crescere, & vesica grossescere cœperit: necesse est vt ampliori foramine laxato sinu ventositas eructetur, alioquin rumpetur. Sic monachus inepta redundante lætitia, dum risu vel signis eam aperire non *Iob.32.b* sufficit, in Heliu verba prorumpit: En vẽter meus quasi mustum absque spiraculo, quod nouas lagúculas dirumpit. Aut *Ibidem.* loquetur ergo, aut rumpetur. Plenus est enim sermonibus, & coarctat eum spiritus vteri sui. Esurit & sitit auditores quibus suas iactitet vanitates, quibus omne quod sentit, effundat: quibus qualis & quantus sit innotescat. Inuenta autem occasione loquendi, si de literis sermo exoritur, vetera proferuntur & noua, volant sententiæ, verba resonant ampullosa. Præuenit interrogantem, non quærenti respondet. Ipse quærit, ipse soluit, & verba collocutoris imperfecta præscindit. Cum autem pulsato signo necesse est interrumpi colloquium, horam longam breue queritur interuallum: quærit licentiam vt ad fabulas reuertatur post horam, non vt quempiam ædificet, sed vt scientiam iactet. Aedificare potest, sed non ædificare intendit. Non curat te docere, vel à te doceri ipse quod nescit, sed vt scire sciatur quod scit. Quòd si de religione agitur, statim visiones & somnia proferuntur. Deinde laudat ieiunia, commendat vigilias, super omnia orationes exaltat: de patiẽtia, de humilitate, & de singulis virtutibus plenissime, sed vanissime disputat, vt tu scilicet si audieris, dicas quòd ex abũdantia cordis os loquitur, D *Luc.6.g* & quia bonus homo de bono thesauro suo profert bona. Si *Matt.12.c* ad ludicra sermo conuertitur, in his quanto adsuetior, tanto loquacior inuenitur. Dicas si audias, riuum vanitatis, fluuiũ esse scurrilitatis os ei', ita vt seueros quoq; & graues animos in leuitatem concitet risus. Et vt totum in breui colligam, in multiloquio nota iactãtiam. In hoc habes quartum gradum & descriptum & nominatum. Fuge rem, & tene nomen. Hac eadem cautela iam accede ad quintum, quem nomino singularitatem.

Quintus gradus Singularitas.

TVRPE est ei qui se supra cæteros iactat, si nó plus cæteris aliquid agat, per quod vltra cæteros appareat. Proinde non sufficit ei quòd communis monasterij regula vel maiorum cohortantur exempla. Nec tamen melior esse studet, sed videri. Non melius viuere, sed videri viuere gestit, quatenus dicere possit: Nó sum sicut cæteri hominum. Plus *Luca.18.b* sibi blanditur de vno ieiunio quod cæteris prandentibus facit, quàm si cum cæteris septem dies ieiunauerit. Commodior sibi videtur vna oratiuncula peculiaris, quàm tota psalmodia vnius noctis. Inter prandendum crebrò solet oculos iactare per mensas, vt si quem minus comedere viderit, victũ se doleat, & incipiat idipsum sibi crudeliter subtrahere, E quod necessarium victui indulgendum prǫuiderat, plus gloriæ metuens detrimentum, quàm famis cruciatum. Si quem macriorem, si quem pallidiorem prospexerit, vilem se æstimat, nunquam requiescit. Et quoniam vultum ipse suum videre non potest, qualem scilicet se intuentibus offert, manus quas potest & brachia spectans, palpat costas, humeros attrectat & lumbos, vt secũdum quòd corporis sui membra vel minus vel satis exilia probat, pallorem oris ac colorem discernat. Ad omnia denique sua strenuus, ad communia piger. Vigilat in lecto, dormit in choro: cúmque aliis psallentibus ad vigilias tota nocte dormitet, post vigilias aliis quiescentibus solus in oratorio remanet, excreat, & tussit, gemitibus ac suspiriis aures foris sedentium de angulo implet. Cum autem ex his quæ singulariter, sed inaniter agit, apud simpliciores eius opinio excreuerit, qui profecto opera probant quæ cernunt, sed vnde prodeant non discernunt, dum *Esaie.3.b* miserum beatificant, in errorem inducunt.

Sextus gradus Arrogantia.

CREDIT quod audit, laudat quod agit, & quod intẽdat non attẽdit. Obliuiscitur intentioné, dum amplectitur opinioné. Quíque de omni alia re plus sibi credit, quàm aliis: de se solo plus aliis credit, quàm sibi: vt non iam verbo tenus, aut sola operum ostẽtatione suam præferat religioné, F sed intimo cordis credat affectu omnibus se sanctiorem. Et quicquid de se laudatũ agnouerit, non ignorantiæ aut beneuolentiæ laudatoris, sed suis meritis arrogãter adscribit. Vnde post singularitatem, sextum sibi gradum iure arrogantia vendicat. Post hanc præsumptio inuenitur, in qua septimus gradus constituitur.

Septimus gradus præsumptio.

QVi enim alios se præcellere putat, quomodo nó plus de se quàm de aliis præsumat? Primus in conuentibus residet, in consiliis primus respondet, non vocatus accedit, non missus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quicquid ipse non fecerit aut ordinauerit, nec recte factum, nec pulchre existimat ordinatum. Iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturis. Si cum tempus aduenerit, non promoueatur ad prioratum, suum abbatem aut inuidum iudicat aut deceptum. Quòd si medioeris ei aliqua obedientia iniuncta fuerit, indignatur, aspernatur, arbitrans se non esse minoribus occupandum, qui se ad maiora sentit idoneum. Sed qui sic promptulus ad omnia se magis temere quàm libere consueuit ingerere, impossibile est eum aliquando non errare. Ad prælatum autem pertinet errantem arguere. Sed quomodo culpam suam confitebitur, qui nec esse putat nec

G putari culpabilis patitur? Propterea cum ei culpa imputatur, crescit, non amputatur. Si ergo cum argutus fuerit, declinare cor eius videris in verba malitiæ, in octauum gradum qui dicitur defensio peccatorum, noueris corruisse.

Octauus gradus Defensio peccatorum.

MVltis verò modis fiunt excusationes in peccatis. Aut enim dicit qui se excusat, non feci: aut feci quidem, sed bene feci: aut si male, non multum male: aut si multum male, non mala intentione. Si autem & de illa sicut Adam vel Eua cõuincitur, aliena suasione excusare se nititur. Sed qui procaciter etiã aperta defendit, quãdo occultas & malas cogitationes cordi suo aduenientes humiliter reuelaret abbati?

Nonus gradus Simulata confessio.

Psal.140.a LIcet vero genera hæc excusationis eatenus mala iudicentur, quatenus ore prophetico verba malitiæ appellãtur: multo tamen periculosior est fallax ac superba cõfessio, quàm procax & obstinata defensio. Nonnulli enim cũ de apertioribus arguuntur, sciẽtes quòd si se defenderẽt, sibi non crederetur, subtilius inueniunt argumẽtum defensionis, verba respondentes dolosę cõfessionis. Est quippe (vt scriptum est) qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo. Eccli.19.d Vult᷒ demittitur, prosternitur corpus, aliquas sibi lachrymulas extorquent, si possunt: vocem suspiriis, verba gemitibus interrumpunt. H Nec solum qui eiusmodi est, obiecta non excusat, sed ipse quoque culpam exaggerat, vt dum impossibile aliquid aut incredibile culpę suæ, ore ipsius additum audis, etiam illud quod ratum putabas, discredere posis: & ex eo quod falsum esse non dubitas dum confitetur, in dubium veniat quod quasi certum tenebatur. Dumq; affirmãt quod credi nolunt, confitendo culpam defendunt, & aperiendo tegunt, quãdo & cõfessio laudabiliter sonat in ore, & adhuc iniquitas occultatur in corde: quatenus magis ex humilitate quàm ex veritate confiteri putet qui audit, aptans eis illud scripturæ: Iustus in principio sermonis accusator est sui. Prou.18.c Malunt enim apud homines veritate periclitari quàm humilitate, cum apud deum periclitentur vtrinque. Aut si adeo culpa manifesta sit, quòd nulla penitus versutia tegi posit, nihilo minus tamen vocem non cor pœnitentis assumunt, qua notam, non culpam deleant, dum ignorantiam manifestæ transgressionis decore recompensant publicæ confessionis. Gloriosa res humilitas, qua ipsa quoque superbia palliare se appetit ne vilescat. Sed hæc cito tergiuersatio à prælato deprehenditur, si ad hanc superbam humilitatem non leuiter flectitur, quo magis dissimulet culpam, vel differat pœnam. Eccli.27.a Vasa figuli probat fornax, & tribulatio vere pœnitentes discernit. Qui enim veraciter pœnitet, laborem pœnitẽtię non abhorret: I sed quicquid sibi pro culpa quam odit iniungitur, tacita conscientia patienter amplectitur. In ipsa quoq; obedientia duris ac contrariis rebus obortis, quibuslibet irrogatis iniuriis sustinens non lacessitur, vt in quarto gradu se stare indicet humilitatis. Cuius vero simulata confessio est, vna vel leui contumelia, aut exigua pœna interrogatus, iam humilitatem simulare, iam simulationem dissimulare non potest. Murmurat, frendet, irascitur, nec in quarto stare humilitatis, sed in nonum superbiæ gradum corruisse probatur, qui secundum quod descriptus est, recte simulata confessio appellari potest. Quanta putas tunc confusio fit in corde superbi, cum fraus decipitur, pax amittitur, laus minuitur, nec culpa diluitur? Tandem notatur ab omnibus, iudicatur ab omnibus, eoque vehementius omnes indignantur, quo falsum conspiciunt quicquid de eo prius opinabãtur. Tunc opus est prælato vt eo minus illi parcendum putet, quo magis omnes offenderet, si vni parceret.

Decimus gradus Rebellio.

HIC nisi eum miseratio superna respiciat, vt (quod valde difficile talib᷒ est) vniuersorum iudiciis tacitus acquiescat, frontosus mox & impudẽs factus, tanto deterius, quanto desperati᷒ in decimum gradum per rebellionem corruit, quíque prius latenter arrogans fratres contempserat, iam patenter inobediens etiam magistrum contemnit.

K Sciendum autem est quòd omnes gradus quos in duodecim partitus sum, in tres tantummodo colligi possunt, vt in sex superioribus cõtemptus fratrum, in quatuor sequẽtibus contemptus magistri, in duobus qui restant, consummetur contemptus dei. Notandum quoque quòd hi duo superbiæ gradus vltimi, qui & humilitatis ascendendo primi inueniuntur, sicut extra congregationem ascendendi sunt, ita in congregatione descendi non possunt. Quòd autẽ ante ascendi debeãt, ex hoc aperte datur intelligi, quod de tertio gradu in regula legitur. Tertius, inquit, grad᷒ est, vt quis pro dei amore omni obediẽtia se subdat maiori. Si ergo in tertio gradu subiectio collocatur, quæ proculdubio fit quãdo nouitius primùm conuentui sociatur, cõsequẽs est quòd duo iam anteriores transcensi intelligantur. Denique vbi fratrum concordiam, & magistri sentẽtiam monachus spernit, quid vltra in monasterio nisi scandalum facit?

Vndecimus gradus Libertas peccandi.

POST decimum itaq; gradum qui rebellio dictus est, expulsus vel egressus de monasterio statim excipitur ab vndecimo. Et tũc ingreditur vias quæ videtur hominib᷒ bonæ, quarum finis (nisi forte deus eas illi sepierit) demerget eum in profundum inferni; id est, in cõtemptum dei. Prou.14.b Impius siquidem cum venerit in profundum malorum, contemnit. Prou.18.a L Potest autem vndecimus gradus appellari libertas peccandi, per quam monachus cum iam nec magistrum videt quem timeat, nec fratres quos reuereatur, tanto securius quanto liberius sua desideria implere delectatur, à quibus in monasterio tam pudore quàm timore prohibebatur. Sed etsi iam vel fratres vel abbatem non timet, nondum tamen dei penitus formidine caret. Hanc ratio tenuiter adhuc submurmurans voluntati proponit, nec sine aliqua dubitatione queque primum illicita perficit, sed sicut is qui vadum tentat, pedetentim non cursim vitiorum gurgitem intrat.

Duodecimus gradus Consuetudo peccandi.

AT postquam terribili dei iudicio prima flagitia impunitas sequitur, experta voluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Concupiscentia reuiuiscente sopitur ratio, ligat consuetudo. Trahitur miser in profundum malorum, traditur captiuus tyrannidi vitiorum, vt carnalium ita voragine desideriorum absorptus, suæ rationis diuinique timoris oblitus, dicat insipiens in corde suo, non est deus. Psal.13.a Iam indifferenter libitis pro licitis vtitur: iam ab illicitis cogitandis, patrãdis, inuestigandis, animus, manus, vel pedes non prohibentur: sed quicquid in cor, in buccam, ad manum venerit, machinatur, garrit, & operatur, maleuolus, vaniloquus, facinorosus. M Quemadmodum denique ascensis his omnibus gradibus, corde iam alacri & absque labore pro bona cõsuetudine iustus currit ad vitam: sic descẽsis impius eisdem pro malo vsu non ratione se gubernans, non timoris freno retentans, intrepidus festinat ad mortem. Medij sunt qui fatigantur, anguntiantur, qui nunc metu cruciantur gehennæ, nunc pristina retardati cõsuetudine, descẽdendo vel ascẽdẽdo laborant. Supremus tantùm & infimus currunt absque impedimento, & absque labore, ad mortem hic, ad vitam ille festinat, alter alacrior, alter procliuior. Illum alacrem charitas, hunc procliuem cupiditas facit. In altero amor, in altero stupor laborem non sentit. In illo denique perfecta charitas, in isto consummata iniquitas foras mittit timorem. Illi veritas, huic cæcitas dat securitatẽ. Potest ergo duodecimus gradus appellari consuetudo peccãdi, qua dei metus amittitur, contemptus incurritur.

1.Ioan.5.d PRO tali iam (inquit Ioannes apostolus) nõ dico vt quis oret. Sed nunquid dicis ô apostole, vt quis desperet? Imò gemat qui illum amat. Non præsumat orare, nec desistat plorare. Quid est quod dico? An fortè vllum remanet spei refugium, vbi oratio non inuenit locum? Audi credentem, audi sperantem, nec tamen orantem. Ioan.11.c Domine, inquit, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Magna autẽ fides, qua credidit sua præsentia dominũ mortẽ prohibere po-

A re potuisse si adfuisset. Modo autẽ quid? Absit vt quem credidit viuum potuisse seruare, mortuum dubitet posse resuscitare. Sed nũc, inquit, scio quia quæcũq; poposceris à deo, dabit tibi deus. Deinde quærenti vbi posuissent eum, respõdet: Veni & vide. Quamobrem? O Martha, magna nobis tuę fidei insignia tribuis: sed quomodo cum tanta fide diffidis? Veni, inquis, & vide. Cur si non desperas, non sequeris, & dicis, Resuscita? Si autem desperas: cur magistrum sine causa fatigas? An forte fides aliquando recipit, quod oratio nõ pręsumit? Denique appropinquantem cadaueri prohibes, & dicis: Domine, iam fœtet: quatriduanus enim est. Desperando dicis hoc, an dissimulando? Sic quippe ipse dominus post resurrectionem finxit se longius ire, cum mallet cum discipulis remanere. O sanctæ mulieres, Christi familiares, si fratrẽ vestrum amatis, cur eius misericordiam non flagitatis, de cuius potẽtia dubitare, pietate diffidere nõ potestis? Respondent: Sic melius tãquam nõ orãtes oramus, sic efficacius tanquam diffidentes confidimus. Exhibemus fidem, perhibemus affectum, scit ipse cui non est opus vt aliquid dicatur, quid desideremus. Scimus quidem quòd omnia potest: sed hoc tã grãde miraculũ, tam nouum, tam inauditum, etsi eius subest potentiæ, multũ tamẽ excedit vniuersa merita humilitatis nostræ. Sufficit nobis potentiæ locum, pietati dedisse occasionẽ, malentes patienter expectare quid velit, quàm impudenter B quærere quod forsitan nolit. Denique quod nostris meritis deest, verecundia fortasse supplebit. Petri quoque post grauem lapsum lachrymam quidem video, sed precem non audio, nec tamẽ de indulgentia dubito. Disce & in matre domini magnã in mirabilibus fidem habere, in magna fide verecundiam retinere. Disce verecũdia decorare fidem, reprimere præsumptionem. Vinum, inquit, non habent. Quàm breuiter, quàm reuerenter suggesit, vnde pie fuit solicita! Et vt discas in huiusmodi magis pie gemere, q̃ petere præsumptuose, pietatis æstum pudoris temperãs vmbra conceptam precis fiduciam verecundè suppressit. Nõ frontosè accessit, non palam locuta est, vt audacter coram omnibus diceret: Obsecro fili, deficit vinum, contristantur conuiuæ, cõfunditur sponsus, ostende quid possis. Sed licet hęc aut multo plura pectus æstuans, feruẽs loqueretur affectus: priuatim tamen potentem pia filium mater adiit, non potentiam tentans, sed voluntatem explorans. Vinum, inquit, non habent. Quid modestius? Quid fidelius? Non defuit pietati fides, voci grauitas, efficacia voto. Si ergo illa cum mater sit, se matrẽ oblita non audet petere miraculum vini: ego vile mãcipium cui permagnum est filij simul ac matris esse vernaculum, qua fronte præsumo pro vita petere quatriduani? Duo etiam in euangelio cæci visum, alter accepisse, alter recepisse legũtur: C alter quem amiserat, alter quem nunquam habuerat: vnus scilicet excæcatus, alter cæcus natus. Sed qui excæcat᷑, miserabilibus mirisq; clamoribus miram misericordiam meruit: qui vero cæcus natus, tanto misericordius quãto mirabilius nullis suis precibus præuẽtum sui illuminatoris beneficium nihilo minus sensit. Illi denique dictum est: Fides tua te saluum fecit. huic autem non. Duos quoque recenter mortuos, tertium iam quatriduanum, lego resuscitatos: solam tamẽ archisynagogi filiam in domo adhuc positam precibus patris: duos autem ex insperata magnitudine pietatis. Simili etiam forma si contigerit (quod deus auertat) aliquem de fratribus nostris non in corpore, sed in anima mori: quandiu adhuc inter nos erit, pulsabo & ego meis qualiscunq; peccator, pulsabo & fratrum precibus saluatorem. Si reuixerit, lucrati erimus fratrem. Sin vero non mereamur exaudiri, vbi iam vel tolerare viuos, vel tolerari à viuis non poterit, sed incipiet efferri: semper quidem fideliter gemo, sed iam non ita fiducialiter oro. Nõ aperte audeo dicere: Veni domine, suscita mortuum nostrum. corde tamen suspenso tremulus intus clamare non cesso: Si forte, si forte, si forte desiderium pauperum exaudiet dominus, præparationem cordis eorum audiet auris eius. Et illud: Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi? Et de quatriduano: Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione? Potest interim saluator, si vult, insperate & improuise occurrere nobis, lachrymisq; portantium motus non precibus, mortuo vitam reddere, aut D certe iam sepultum reuocare à mortuis. Mortuum autem dixerim illum, qui sua peccata defendens, in octauum iam corruit gradum. A mortuo enim tanquã qui non est, perit confessio. Post decimum vero qui tertius est ab octauo, iam effertur in libertatem peccandi, quando expellitur à consortio monasterij. At postquam quartum transierit: iam recte quatriduanus dicitur, dum in quintum decidens per consuetudinem sepelitur. Absit autem à nobis, vt etiam pro talibus etsi palam non præsumimus, vel in cordibus nostris orare cessemus: cum Paulus eos quoque lugeret, quos sine pœnitentia mortuos sciret. Etsi enim à communibus orationibus ipsi se excludũt, sed ab affectibus omnino nõ possunt. Viderint tamẽ in quanto periculo sint, pro quibus Ecclesia palam orare non audeat, quę fidenter etiam pro Iudæis, pro hęreticis, pro gentilibus orat. Cum enim in Parasceue nominatim oretur pro quibuslibet malis, nulla tamen mentio fit de excommunicatis. Dicis forte frater Godefride me aliud quàm tu quæsisti, quàm ipse promisi, tãdem exhibuisse: cum pro gradibus humilitatis, superbiæ gradus videar descripsisse. Ad quod ego: Non potui docere nisi quod didici. Non putaui congruũ me describere ascensiones, qui plus descendere quàm ascẽdere noui. Proponat tibi beatus Benedict᷑ gradus humilitatis, quos ipse prius in corde suo disposuit: ego quid proponam non habeo, nisi ordinẽ meæ descensionis. In quo tamen E si diligenter inspicitur, via forsitan ascensionis reperitur. Si enim tibi Romam tendenti homo inde veniens obuiaret: quæsitus viam, quid melius quàm illam qua venit ostenderet? Dũ castella, villas, vrbes, fluuios, ac mõtes per quos trãsierit nominat: suum denuncians iter, tuum tibi prænunciat: ita vt eadem loca recognoscas eundo, quę ille pertransiit veniendo. In hac similiter nostra descẽsione gradus ascẽsorios fortasse reperies: quos ascendendo melius tu in tuo corde, q̃ in nostro codice leges. Amen.

Ibidem. · *Ibidem.* · *Ioan.2.a* · *Luca.18.* · *Ioan.9.c* · *Luca.18.g* · *Psal.9.g* · *Psal.87.b* · *Ibidem.* · *Eccli.17.d* · *2.Cor.12.*

Diui Bernardi abbatis epistola ad Gulielmum abbatem sancti Theoderici.

QVòd me huiusmodi operi operam dare iubes, per quod tollendum sit scandalum de regno dei, libẽter accipio, sed quomodo id velis fieri, necdum satis elucet mihi. Nam illã tuã dulcissimã epistolam legẽs ac relegẽs (sępius enim repetita placebat) intellexi quidem te velle vt illis qui de nobis tanquã detractoribus Cluniacensis ordinis conqueruntur, satisfaciam: quatinus sciatur non esse verum quod male hucusque de nobis putarunt, vel putari voluerunt. At si post hanc satisfactionẽ rursus victus eorum ac vestitus superfluitatẽ, & cætera quæ iniũgis, & quẽ admodum iniungis carpere voluero, & mihi videbor cõtrarius, & quomodo sine scandalo facere queam, non video, nisi F forte & ordinem quidem laudabilem, & ordinis reprehẽsores reprehensibiles doceã, & nihilo minus tamẽ ipsius superflua reprehẽdam. Si hoc modo vis, aut forte aliter magis expedire vides, manda apertius, & vt valeam quod vis, eo modo quo vis, ora instantius. Scito tamen non modico me huiusmodi scriptitationibus feriri detrimento, quia multũ hinc deuotionis subtrahitur, dum studium orationis intermittitur, præsertim cum nec vsus suppetat dictandi, nec ocium.

DIVI BERNARDI ABBAtis Claræuallis, ad Gulielmum abbatem Apologia.

VENERABILI patri Gulielmo, fratẽr Bernardus, fratrum qui in Claraualle sunt inutilis seruus, salutem in domino. Vsque modo siqua me scriptitare iussisti, aut inuitus aut nullatenus acquieui: non quia negligerem quod iubebar, sed ne præsumerem quod nesciebam. Nunc vero noua vrgente causa, pristina fugatur verecundia, & vel perite vel imperite dolori meo satisfacere cogor, fiduciam dante ipsa

G necessitate. Quomodo namque silenter audire possum vestram huiuscemodi de nobis querimoniã, qua scilicet miserrimi hominũ, in pãnis & semicinctiis, de cauernis (vt ait ille) dicimur iudicare mũdũ, quódque inter cætera intolerabilius est, etiã gloriosissimo ordini vestro derogare, sãctis qui in eo laudabiliter viuunt, impudenter detrahere, & de vmbra nostræ ignobilitatis, mundi luminaribus insultare? Itáne sub vestimentis ouium non quidem lupi rapaces, sed pulices mordaces, imò tineæ demolientes bonorum vitam, quia palam non audemus, in occulto corrodimus, nec saltem clamorem inuectionis, sed susurrium detractionis emittimus? Si hoc ita est, vt quid sine causa mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis? Si ita, inquam, pharisaica iactantia cæteros homines, & (quod superbius est) nobis meliores despicimus, quid nobis prodest tanta in nostro victu parcitas & asperitas, in vestitu notabilis illa vilitas ac diuersitas, in opere manuum quotidiana desudatio, in ieiuniis & vigiliis iugis exercitatio, totius denique vitæ nostræ singularis quædam atque austerior conuersatio? Nisi forte omnia opera nostra facimus vt videamur ab hominibus. Sed dicit Christus: Amẽ dico vobis, receperunt mercedem suam. Nónne si in hac vita tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus? An vero non in hac vita tantũ in Christo speramus, si de Christi seruitio temporalem tantùm gloriam quærimus? Miser ego homuncio, qui tanto labore & industria studeo non esse, vel potius non videri sicut cęteri hominum, minus tamen accepturus, imò grauius cruciandus q̃ quilibet hominum. Siccine ergo non inueniebatur nobis via (vt ita dicã) vtcũq; tolerabilior ad infernũ? Si ita necesse erat vt illò descenderemus, cur saltẽ illam qua multi incedunt, viã scilicet latam, quæ ducit ad mortem, non elegimus, quatenus vel de gaudio & non de luctu ad luctũ transiremus? O quàm felicius est illis quorum non est respectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum, qui in labore hominum non sunt, & cũ hominibus nõ flagellantur: qui etsi peccatores, ac pro gaudiis tẽporalibus perpetuis cruciatibus addicti, saltem abundantes in seculo obtinuerunt diuitias! Væ portantibus crucẽ, non sicut saluator suã, sed sicut ille Cyreneus, alienam. Væ citharœdis citharizantibus, non vt illi de Apocalypsi, in citharis suis, sed verò, vt hypocritæ, in alienis. Væ semel, & vę iterũ pauperibus superbis. Væ, inquam, semel, & væ iterũ portantibus crucem Christi, & non sequentibus Christum: qui nimirum cuius passionibus participant, humilitatem sectari negligunt. Duplici quippe contritione conteruntur qui huiusmodi sunt, quando & hic pro temporali gloria tẽporaliter se affligunt, & in futuro pro interna superbia ad æterna supplicia pertrahuntur. Laborant cum Christo, sed cum Christo non regnant. Sequuntur Christũ in paupertate sua, sed in gloria non sequuntur. De torrente in via bibunt, sed non exaltabunt caput in patria. Lugent nunc, sed tunc nõ consolabuntur. Et meritò. Quid enim facit superbia sub pannis humilitatis Iesu? Nunquid non habet quo se palliet humana malitia, nisi vnde inuoluta est infantia saluatoris? Et quomodo intra præsepium domini simulatrix arrogantia se coarctat, ac pro vagitibus innocentiæ, malũ inibi detractionis immurmurat? An non illi superbissimi de psalmo, quorum prodiit ex adipe iniquitas eorum, multo tutius operti sunt iniquitate & impietate sua, quàm nos latemus sub sanctitate aliena? Quis enim magis impius, an profitens impietatem, an mentiens sanctitatem? Nónne is qui etiã mendacium addens, geminat impietatem? Et quid dicã? Vereor ne forte & ego suspectus habear, nõ quidem vobis pater, non vobis, cui vtiq; notum me noui, quantum in hac caligine homo homini innotescere potest: & specialiter de hac re scio vos non ignorare quid sentiã. Sed propter illos qui me nec ita vt vos cognouerunt, nec sicut vobis hinc liqui soleo, loquentẽ audierunt. Scribo vobis (quod & frequenter audistis) vt quoniam ego per singulos ire, & singulis satisfacere nequeo, ex me habeatis vnde quod de me certissimè scitis, eis pro me verissimè persuadeatis. Neque enim timeo omnium oculis scribere quicquid de hac re vobis in aure locutus sum. Quis vnquam me aduersus ordinem illum vel coràm audiuit disputantem, vel clàm susurrantem? Quem vnquam de ordine illo nisi cum gaudio vidi, nisi cum honore suscepi, nisi cũm reuerẽtia allocutus, nisi K cum humilitate adhortatus sum? Dixi, & dico: Modus quidẽ vitæ est sanctus, honestus, castitate decorus, discretione præcipuus, à patribus institutus, à spiritu sancto præordinatus, animabus saluandis non mediocriter idoneus. Egóne vel dãno vel despicio quem sic prædico? Memini me aliquando in aliquibus eiusdẽ ordinis monasteriis hospitio susceptũ fuisse: reddat dominus seruis suis humanitatem quam infirmanti mihi vltrà etiam quàm necesse fuit exhibuerunt, & honorem quo me plus quoque quàm dignus fui dignati sunt. Ipsorum me commendaui orationibus, interfui collationibus, sæpe & de scripturis & salute animarũ habui sermonem cum multis, & publicũ in capitulis, & priuatũ in cameris. Quem vnquam vel clã vel palam aut ab illo ordine dissuadere, aut ad nostrũ vt veniret persuadere tentaui? An non potius multos cupiẽtes venire repressi, venientes & pulsantes repuli? An non fratrem Nicolaum, ad sanctum Nicolaum, & vobis duos de vestris vobis teste remisi? Sed & duobus quibusdã eiusdem ordinis abbatibus, quorũ ne nomina prodam, ipse eos optime nostis, & nihilo minus quàm amica mihi familiaritate iungãtur, scitis: nũquid non tamen ad alium ordinem (quod & vos non latuit) migrare desiderãtibus, iamiãque deliberantibus, nostrum eis dissuasorium consilium obuiauit, ac ne suas desererent cathedras effecit? Cur igitur ordinem damnare putor, vel dicor, cui amicos meos deseruire suadeo, cui suos ad nos L veniẽtes monachos reddo, de quo & mihi orationes tam sollicite requiro, tam deuote suscipio? An forte quia iuxta alium ordinẽ conuersari videor, propterea suspectus hinc habeor? Sed eadem ratione & vos nostro derogatis quicunque aliter viuitis. Ergo & cõtinentes & cõiuges inuicẽ se damnare putentur, quòd suis quiq; legibus in ecclesia cõuersentur. Monachi quoque ac regulares clerici sibi inuicem derogare dicantur, quia propriis abinuicem obseruantiis separantur. Sed & Noë, & Danielẽ, & Iob in vno se regno pati non posse suspicemur, ad quod vtiq; non eos vno tramite iustitiæ cognouimus peruenisse. Mariam deniq; & Martham necesse sit aut vtranq; aut alterã saluatori displicere, cui nimirum tam dissimili studio deuotionis contendunt ambæ placere. Et hac ratione in tota ecclesia, (quæ vtiq; tam pluribus tamq; variatur dissimilibus ordinibus, vtpote regina quæ in psalmo legitur circumamicta varietatibus) nulla pax, nulla prorsus concordia esse putabitur. Quæ etenim secura quies, quis tutus in ea status inuenietur, si vnus quilibet homo vnum quẽlibet ordinem eligens, alios aliter viuentes aut ipse aspernetur, aut se ab ipsis sperni suspicetur, præsertim cum tenere impossibile sit vel vnum hominẽ omnes ordines, vel vnũ ordinẽ omnes homines? Non sum tam hebes, vt non agnoscam tunicam Ioseph, nõ illius qui liberauit AEgyptum, sed qui saluauit mũdum, & hoc non à fame corporis, sed à morte simul animæ & M corporis. Notissima quippe est quia polymita, id est pulcherrima varietate distincta, sed & sanguine apparet intincta: non quidem hœdi qui peccatum significat, sed agni qui designat innocentiam, hoc est suo ipsius, non alieno. Ipse est profecto agnus mansuetissimus, qui coram non quidem tondente, sed occidente se obmutuit: qui peccatum non fecit, sed abstulit peccata mundi. Miserunt autem qui dicerent ad Iacob: Hanc inuenimus: vide vtrũ tunica filij tui sit, an non. Vide & tu domine vtrũ hæc sit tunica dilecti filij tui. Recognosce omnipotens pater, eam quam fecisti Christo filio tuo polymitam, dando quidem quosdam apostolos, quosdã autem prophetas, alios vero euangelistas, alios pastores & doctores, & cætera quæ in eius ornatu mirifico decenter apposuisti, ad consummationem vtique sanctorum occurrentium in virũ perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Dignare etiam Deus preciosissimi purpuram sanguinis quo aspersa est recognoscere, & in purpura pręclarũ insigne ac gloriosissimũ indicium obedientiæ. Quare ergo, inquit, rubrum est vestimentum tuum? Torcular, ait, calcaui solus, & de gentibus nõ est vir mecum. Itaque quandoquidem factus est obediẽs patri vsque ad torcular crucis, quod vtique solus calcauit, solũ quippe brachium suum auxiliatum est ei, iuxta illud in alio loco: Singulariter sum ego donec transeam: Iam ergo exalta eum deus, & da ei nomẽ quod est super omne nomen, vt in nomine

Marginalia: Psal.43.d; Matt.6.a; 1.Cor.15.c; Psal.72.a; Ibidem.; Matt.27.d; Apoc.14.a; Psal.72.a; Psal.44.a; Gen.37.d; Ephe.4.c; Esa.63.a; Psal.140.a

A nomine Iesu omne genu flectatur cœlestiū, terrestriū, & infernorum. Ascendat in altum, captiuam ducat captiuitatem, & donet dona hominibus. Quæ dona? Relinquat videlicet spōsæ suæ ecclesiæ pignus hæreditatis, ipsam tunicam suam, tunicam scilicet polymitam, eandémque incōsutilem & desuper cōtextam per totum. Sed polymitam ob multorū ordinum qui in ea sunt multimodam distinctionem: inconsutilem vero propter indissolubilis charitatis indiuiduam vnitatem. Quis me, inquit, separabit à charitate Christi? Audi quomodo polymitam. Diuisiones, ait, gratiarum sunt, idem autem spiritus: & diuisiones operationum sunt, idē vero dominus. Deinde diuersis enumeratis charismatibus, tanquam variis tunicæ coloribus, quibus cōstet eam esse polymitam: vt ostendat etiā inconsutilem, & desuper contextā per totū, adiūgit: Hæc autem operatur vnus atque idem spiritus diuidēs singulis prout vult. Charitas quippe diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Non ergo diuidatur, sed totam & integram hæreditario iure sortiatur ecclesia, quia & de illa scriptū est: Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate. Itaque diuersi diuersa accipientes dona, alius quidē sic, alius vero sic: siue Cluniacenses, siue Cistercienses, siue clerici regulares, siue etiam laici fideles: omnis deniq; ordo, omnis lingua, omnis sexus, omnis ætas, omnis cōditio, in omni loco, per omne B tempus, à primo homine vsq; ad nouissimum. Nam & propter hoc talaris dicta est, quòd ad finem vsque pertingat, dicente propheta: Non est qui se abscondat à calore eius: nimirum congruens ei cui & facta est, qui perhibente videlicet alia scriptura, & ipse attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Omnes ergo concurramus pariter in vnam tunicam, & ex omnibus cōstet vna: ex omnibus inquam vna. Nā etsi ex pluribus & diuersis, vna est tamen columba mea, formosa mea, perfecta mea. Alioquin nec ego solus, nec tu sine me, nec ille sine vtroq;, sed simul omnes sumus illa vna, si tamē soliciti sumus seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Non inquam tantum ordo noster, aut solus vester ad illam pertinet vnam, sed noster simul & vester: nisi forte (quod absit) inuicem inuidentes, inuicem prouocantes, inuicem mordeamus, & ab inuicem consumamur, & sic non possit nos apostolus vni illi viro cui despondit, virginem castam exhibere Christo. Veruntamen illa vna dicit in cāticis: Ordinauit in me charitatē. vt etsi vna in charitate, diuisa tamen sit ordinatione. Quid ergo? Cisterciensis sum: damno igitur Cluniacenses? Absit: sed diligo, sed prædico, sed magnifico. Cur ergo, inquis, ordinem illum non tenes, si sic laudas? Audi. Propter hoc quod apostolus ait: Vnusquisque in ea vocatione in qua vocatus est, permaneat. Quòd si quæris C cur & à principio non elegerim, si talem sciebā: Respondeo. Propter id quod rursus ait apostolus: Omnia mihi licent, sed nō omnia expediūt. Non quòd scilicet ordo sanctus & iustus non sit, sed quia ego carnalis eram venundatus sub peccato, & talem animæ meæ languorem sentiebam, cui fortior esset potio necessaria. Et diuersis morbis diuersa conueniunt medicamenta, & fortioribus fortiora. Fac duos homines febribus anxiari, quartanis vnū, alterum tertianis. Commēdet autem qui quartanis laborat, tertiano aquam, pyra, & frigida quæque sumenda, cum tamen ab his ipse abstineat, vinúmq; & cætera calida vtpote sibi congruentia sumat. Quis rogo, hinc eum recte reprehendat? Si diceret ille, Cur tu aquā non bibis, quam ita laudas? an non recte responderet, Et tibi eam fideliter tribuo, & mihi salubriter subtraho? Deniq; requiratur etiam à me, cur cum omnes ordines laudem, omnes non teneo. Laudo enim omnes & diligo, vbicunque pie & iuste viuitur in ecclesia. Vnum opere teneo, cęteros charitate. Faciet autem charitas (fidenter loquor) vt ne illorum quidem fructu frauder, quorum instituta nō sequor. Plus aliquid dicam. Tu tibi caute age. Potest nāq; fieri, quia frustra tu laboraueris: vt autem ego frustra diligam bonum quod operaris, fieri omnino non potest. O quanta fiducia charitatis. Alius operatur non amans, & alius amat nihil operans. Ille quidem suum opus perdit: illius vero charitas nunquam excidit. Et quid mirum si in hoc exilio peregrināte adhuc ecclesia, quędam huiuscemodi sit pluralis (vt ita dixerim) vnitas, vnáque pluralitas, cum in illa quoque patria quando iam ipsa regna- D bit, nihilo minus forte talis aliqua dispar quodāmodo æqualitas futura sit? Inde etenim scriptum est: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sicut itaque illic multæ mansiones in vna domo, ita hic multi ordines sunt in ecclesia vna: & quomodo hic diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus: ita ibi distinctiones quidem gloriarum, sed vna domus. Porro vnitas tā hic quàm ibi vna cōsistit in vna charitate: diuersitas autem hic quidem in ordinum vel operationum multifaria diuisione, illic vero in quadam meritorum notissima sed & ordinatissima distinctione. Intelligens denique Ecclesia hāc suam quodammodo discordem concordiam, concordémve discordiā: Deduxit me, inquit, super semitas iustitię propter nomē suum. Ponens quippe semitas pluraliter, & iustitię singulariter, nec diuersitatem prætermisit operationum, nec vnitatem operantium. Præuidens quoque & illam in cœlestibus discretam vnitatem futuram, deuotissime læta decantat: Plateæ tuæ Hierusalem sternentur auro mundo, & per omnes vicos tuos alleluia cantabitur. Audiens enim plateas & vicos, coronas & glorias diuersas intellige. In auro, quo vno metallo illa ciuitas ornata describitur, & vno alleluia quod cantandum perhibetur, dissimilium specierum similem pulchritudinem, & multarum mentium vnam deuotionem attende. Non igitur vna tantùm semita inceditur, quia nec vna est mansio quò tenditur. Viderit autem quisque quacunque E incedat, ne pro diuersitate semitarum ab vna iustitia recedat, quoniam ad quamlibet mansionem sua quisque semita peruenerit, ab vna domo patris exors non erit. Veruntamen vt stella ab stella differt in claritate: sic erit, ait, & resurrectio mortuorum. Nam etsi fulgebūt iusti sicut sol in regno patris eorū: alij tamen aliis amplius, pro diuersitate meritorū. Quæ sane merita sciēdum non sic in hoc seculo vt in illo facile ab homine posse discerni: quippe cum hic tantùm opera videātur, illic etiā corda nihil impediat intueri. Siquidem radiāte vbiq; sole iustitiæ, tunc manifesta erunt abscōdita cordium. Et sicut non est nunc qui se abscondat à calore eius, ita tunc nō erit qui se occultet à splēdore ipsius. Et de operibus quidem sæpe incerta, & ob hoc periculosa sententia fertur, cum multotiens minus iustitiæ habeant qui magis operantur.

VNDE nunc mihi conueniendi sunt quidam de ordine nostro, qui contra illam sententiam, Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: aliis ordinibus derogare dicuntur, & suam iustitiam solam volentes constituere, iustitiæ dei non sunt subiecti: quos profecto (si qui tamen huiuscemodi sunt) nec nostri nec cuiuspiam esse ordinis verius dixerim. Quippe qui etsi ordinate viuentes, superbe tamen loquentes, ciues se faciunt F Babylonis, id est confusionis, imò filios tenebrarum, ipsiúsque gehennæ, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Vobis ergo inquam fratres, qui etiam post auditam illam domini de pharisæo & publicano parabolam, de vestra iustitia præsumentes, cæteros aspernamini, dicitis (vt dicitur) solos vos hominum esse iustos, aut omnibus sanctiores: solos vos monachorum regulariter viuere, cæteros vero regulæ potius existere transgressores. Primo quid ad vos de alienis seruis? Suo domino stant, aut cadunt. Quis vos cōstituit iudices super eos? Deinde si ita vt dicitur, de ordine vestro præsumitis: qualis ordo est, vt antequā de suo quisquam trabem eiiciat, in fratrum oculis tam curiose festucas perquirat? Qui in regula gloriamini, cur contra regulam detrahitis? Cur contra euangelium, ante tempus, & contra apostolum, alienos seruos iudicatis? An regula non concordat euāgelio vel apostolo? Alioquin regula iam non est regula, quia non recta. Audite, & discite ordinem, qui contra ordinem aliis ordinibus derogatis. Hypocrita, inquit, eiice primū trabem de oculo tuo, & sic videbis eiicere festucam de oculo fratris tui. Quæris quam trabem? An non grandis & grossa trabes est superbia, qua te putas esse aliquid, cum nihil sis? Insanissime tibi tāquam sanus exultas, & aliis vanissime trabē portās de festucis insultas? Gratias, inquis, ago tibi Deus, quia non sum sicut cæteri hominum, iniusti, raptores, adulteri. Sequere ergo & dic: detractores. Neque enim minima

Marginalia: Philip. 2. b; Ephe. 4. b; Roma. 8. g; 1. Cor. 12. a; Ibidem.; Roma. 5. a; Psal. 44. c; Psal. 18. b; Sapien. 8. a; Canti. 6. a; Ephe. 4. a; 2. Cor. 11. a; Canti. 2. a; 1. Cor. 7. d; 1. Cor. 10. e; Roma. 7. c; Ioan. 14. a; 1. Cor. 12; Psal. 22. a; Tob. 13. e; 1. Cor. 15. a; 1. Cor. 4. a; Psal. 18. b; 1. Cor. 4. a; Roma. 10. a; Luc. 18. a; Matt. 7. a; Rom. 14. a; Matt. 7. a; Luca. 18. b

(G) est hæc festuca inter cæteras. Quare cum tam diligēter alias enumeres, istam taces? Si pro nulla vel minima habes, audi apostolum. Neque maledici, ait, regnū dei possidebunt. [1.Cor.6.d] Audi & deum in psalmo comminantem. [Psal.49.] Arguam te, inquit, & statuam cōtra faciē tuam. Quod quia detractori loquatur, certum est ex præcedentibus. Et quidem iuste ad se retorquendus, & se compellendus est intueri, qui auertens faciem suam à se, aliena potius mala quàm sua solet curiosius perscrutari. At, inquiunt, quomodo regulam tenent, qui pelliceis induūtur, sani carnibus seu carnium pinguedine vescūtur, tria vel quatuor pulmentaria vna die (quod regula prohibet) admittunt: opus manuum quod iubet, non faciunt: multa denique pro libitu suo vel mutāt, vel augēt, vel minuunt? Recte. Non possunt hæc negari. Sed attendite in regulam dei, cui vtique nō dissonat institutio sancti Benedicti. Regnum dei, inquit, [Luca.17.c] intra vos est: hoc est, non exterius in vestimentis aut alimentis corporis, sed in virtutibus interioris hominis. Vnde apostolus: [Rom.14.c] Regnum dei non est esca & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in spiritu sancto. Et rursus: [1.Cor.4.d] Regnum dei non est in sermone, sed in virtute. De corporalibus itaque obseruantiis, fratribus calumniam struitis, & quæ maiora sunt regulæ, spiritualia scilicet instituta relinquitis, camelúmque glutientes, culicem liquatis. Magna abusio. Maxima cura est, vt corpus regulariter induatur: & cōtra regulam suis vestibus anima nuda deseritur. (H) Cum tanto studio tunica & cuculla corpori procurentur, quatenus cui deerunt, monachus non putetur: cur similiter spiritui pietas & humilitas, quæ profecto spiritualia indumenta sunt, non prouidentur? Tunicati & elati abhorremus pelliceas, tanquam non melior sit pellibus inuoluta humilitas, quàm tunicata superbia: præsertim cum & deus tunicas pelliceas primis hominibus fecerit, [Gen.3.d] & Ioannes in eremo zona pellicea lūbos accinxerit, [Matt.3.a] & ipse tunicarum institutor in solitudine non tunicis, sed pellibus sese induerit. Repleti deinde ventrem faba, mentem superbia, cibis damnamus saginatos: quasi non melius sit, exiguo sagimine ad vsum vesci, quàm vētoso legumine vsq; ad ructum exsaturari, & præcipue cum Esau [Hebr.12.d] non de carne, sed de lēte sit reprehensus: & de ligno Adam, [Gene.3.b] non de carne damnatus: & Ionathas [1.Re.14.d] ex gustu mellis non carnis, morti adiudicatus: econtra vero Helias [3.Re.17.a] innoxie carnem comederit, Abraham gratissime carnibus angelos pauerit, [Gene.18.a] & de ipsis sua fieri sacrificia Deus præceperit. [Exod.29.a] Sed & satius est modico vno vti propter (I) infirmitatem, quàm multa aqua ingurgitari per auiditatem: quia & Paulus Timotheo modico vtendum vino consuluit, [1.Ti.5.d] & dominus ipse bibit, ita vt vini potator appellatus sit, [Matt.11.c] Apostolísque bibendū dedit, [Ioan.2.a] insuper & ex eo sacramenta sui sanguinis condidit: [Matt.26.c] cum econtrario aquam ad nuptias bibi non passus sit, [Ioan.2.a] & ad aquas contradictionis populi murmur terribiliter castigauerit. [Num.20.b] Dauid quoque aquam quam desiderauerat, potare timuerit: [2.Re.23.c] virique illi Gedeonis, [Iudic.7.b] qui præ auiditate toto corpore prostrato de flumine biberunt, digni ad præliū ire non fuerint. [Iudi.7.b] Iam vero de labore manuum quid gloriamini, cum & Martha laborans increpata, & Maria quiescēs laudata sit, [Luc.10.c] & Paulus aperte dicat: [1.Ti.4.c] Labor corporis ad modicum valet, pietas autē ad omnia? Optimus labor de quo propheta dicebat: [Psal.6.a] Laboraui in gemitu meo. Et de quo alibi: [Psal.76.a] Memor fui dei, & delectatus sum, & exercitatus sum. At ne corporale intelligas exercitium, [Ibidem.] Et defecit, inquit, spiritus meus. Vbi autem non corpus, sed spiritus fatigatur, spiritualis proculdubio labor intelligitur. Quid ergo, inquis? Siccine illa spiritualia persuades, vt etiam hæc quæ ex regula habemus corporalia damnes? Nequaquā, sed illa oportet agere, & ista non omittere. Alioquin cū aut ista omitti necesse est, aut illa: ista potius omittenda sunt, q̄ illa. Quanto enim spiritus corpore melior est, tanto spiritualis quàm corporalis exercitatio fructuosior. Tu ergo cum de horum obseruatione elatus, aliis eadē non obseruantibus derogas: nónne te magis transgressorem regulæ indicas, cuius licet minima quædam tenēs, meliora deuitas? De quibus Paulus: [1.Cor.12.d] Aemulamini, ait, charismata meliora. Detrahēdo quippe fratribus, in quo temetipsum extollis, perdis humilitatem: in quo alios deprimis, charitatem: quæ sunt proculdubio charismata meliora. Tu si tuum corpus multis & nimiis laboribus atteris, ac regularib' asperitatibus mortificas membra tua quæ sunt super terrā, bene (K) facis. Sed quid si ille quem similiter non laborantem diiudicas, modicum quidem habeat de hac quæ ad modicum est vtilis, corporali videlicet exercitatione: amplius autē quàm tu de illa quæ ad omnia valet, id est pietate? Quis, quæso, vestrum regulā melius tenet? An non melius qui melior? Quis vero melior, humilior, an fatigatior? An non is qui à domino didicit mitis esse & humilis corde: [Matt.11.d] qui & cū Maria optimam partem elegit, quæ nō auferetur ab eo? [Luc.10.g] Quòd si regulam ab omnibus qui eam professi sunt, sic ad literam tenendam censes, vt nullam omnino dispēsationem admitti patiaris: audacter dico, nec tu eam, nec ille tenetis. Nam etsi ille quantum quidē pertinet ad obseruationes corporeas, in plurib' offendit, impossibile est tamen te quoque vel in vno non transgredi. Scis autem quia qui in vno offendit, omnium est reus. Sin vero concedas aliqua posse mutari dispensatoriè, proculdubio & tu illā tenes, & ille, quāquā dissimiliter. Nā tu quidē districtius, at ille fortasse discretius. Neq; hoc dico, quia hæc exteriora negligenda sint: aut qui se in illis non exercuerit, mox ideo spiritualis efficiatur, cū potius spiritualia (quāquā meliora) nisi per ista aut vix aut nullaten' vel acquirātur, vel obtineantur, sicut scriptum est: [1.Cor.15.e] Non prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale. Sicut nec Iacob nisi prius cognita Lia desideratos Rachelis amplexus meruit obtinere. Vnde rursus in Psalmo: [Psal.80.a] Sumite psalmū, & date tympanum. (L) Quod est dicere: Sumite spiritualia, sed prius date corporalia. Optimus autem ille, qui discrete & congrue hæc & illa operatur.

IAm vero epistola, vt epistola remaneat, finienda erat, quādoquidē & nostros (de quibus pater cōquestus estis quòd ordini vestro detraherent) satis quantum potui stylo corripui, & me quoque ab huiusmodi falsa suspicione purgaui, vt debui. Sed quoniam dum nostris minime parco, nōnullis de vestris nimium, in quibus non decet, videor adsentire: pauca quæ & vobis displicere cognoui, & omnibus bonis vitanda esse non dubito, necessarium reor subiūgere, quæ quidem etsi fieri videntur in ordine, absit tamen vt sint de ordine. Nullus quippe ordo quippiam recipit inordinatum: quod vero inordinatum est, ordo non est. Vnde non aduersum ordinem, sed pro ordine disputare putandus ero, si non ordinem in hominibus, sed hominum vitia reprehendo. Et quidem diligentibus ordinem, in hac re molestum me fore non timeo, quinimmo gratū proculdubio accepturi sunt si persequimur quod & ipsi oderūt. Si quib' vero displicuerit, ipsi se manifestant quia ordinem non diligunt, cuius vtique corruptionem, id est, vitia damnari nolunt. Ipsis itaque illud Gregorianum respondeo: Melius est vt scandalum oriatur, quàm veritas relinquatur.

(M) DIcitur & veraciter creditur sanctos patres illam vitam instituisse, & vt in ea plures saluarentur, vsque ad infirmos regulæ temperasse rigorem, non regulam destruxisse. Absit autem vt credam tantas eos, quantas video in plerisque monasteriis, vanitates ac superfluitates præcepisse vel concessisse. Miror etenim vnde inter monachos tanta intemperantia in comessationibus & potationibus, in vestimentis & lectisterniis, & equitaturis, & construendis ædificiis inolescere potuit: quatenus vbi hæc studiosius, voluptuosius, atque effusius fiunt, ibi ordo melius teneri dicatur, ibi maior putetur religio. Ecce enim parcitas putatur auaritia, sobrietas austeritas creditur, silentium tristitia reputatur. Econtra remissio discretio dicitur, effusio liberalitas, loquacitas affabilitas, cachinnatio iucunditas, mollities vestimentorum, & equorum fastus, honestas: lectorum superfluus cultus, munditia. Cumque hæc alterutrum impendimus, charitas appellatur. Ista charitas destruit charitatem, hæc discretio discretionem confundit. Talis misericordia crudelitate plena est, qua videlicet ita corpori seruitur, vt anima iuguletur. Quæ enim charitas est, carnem diligere, & spiritū negligere? Quæve discretio totum dare corpori, & animæ nihil? Qualis vero misericordia, ancillam reficere, & dominam interficere? Nemo pro huiusmodi misericordia speret se consequi misericordiā quæ misericordibus promittitur in euangelio, veritatis ore dicentis: Beati misericordes,

A ricordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sed certissime potius pœnam expectet quam tali (vt ita dicam) impio misericordi sanctus Iob magis prophetizando quàm affectādo imprecatur: Non sit, inquiens, in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum. Dignæ plane retributionis causam mox subinfert satis idoneam, dicens: Pauit enim sterilem, & quæ non parit: & viduæ non benefecit.

Iob 24.d *Ibidem.*

Inordinata profectò atque irrationalis misericordia est, sterilis & infructuosæ carnis (quæ iuxta domini verbum non prodest quicquam, & secundum Apostolum regnum dei nō possidebit) adimplēdis inuigilare desideriis, & de animæ cura sapientis saluberrimum nō curare consilium, admonentis atque dicentis: Miserere animæ tuæ placens deo. Bona misericordia misereri animæ tuæ, nec potest non mereri misericordiam qua fit vt placeas deo. Aliàs autem non est misericordia (sicut iam dixi) sed crudelitas: non est charitas, sed iniquitas: non discretio, sed confusio, sterilem quæ non parit pascere, id est inutilis carnis concupiscentiis inseruire, & viduæ nil boni facere, animæ videlicet excolendis virtutibus nullam operam dare. Quæ vtique licet sponso interim sit viduata cœlesti, sensus tamen de spiritu sancto concipere & parere nō desinit immortales: qui videlicet incorruptibilis cœlestisque hæreditatis valeant esse capaces, sed si pium habeāt studiosúmque cultorem. Sub hac tamen abusione iam fere

Ioan.6.g *1.Cor.15.f* *Eccl.30.d*

B vbique sic pro ordine tenentur: fere iam ita ab omnibus sine querela atque irreprehensibiliter obseruātur, quanquam dissimiliter. Nonnulli quippe his omnibus tanquam non vtentes vtuntur, & ideo aut cum nulla offensa, aut cum minima. Aliquanti quippe hæc agunt ex simplicitate: aliquanti ex charitate: aliquanti ex necessitate. Quidā nanque simpliciter ista tenent, quoniam sic eis præcipitur: parati aliter agere, si aliter præciperetur. Quidam autem ne discorditer viuant ab eis cum quibus habitant: sectantes in his non suam libidinem, sed aliorum pacem. Alij vero quia resistere non valent multitudini contradicentium, qui hæc vtique tanquam pro ordine libera voce defendunt, & quotiens isti aliqua (prout ratio dictat) restringere vel mutare incipiunt, illi mox tota eis auctoritate resistunt. Quis in principio cum ordo cœpit monasticus, ad tantam crederet monachos inertiam deuenire? O quantum distamus ab his, qui in diebus Antonij extitere monachi? Siquidem illi cum se inuicem per tempus ex charitate reuiserent, tanta ab inuicem auiditate panem animarum percipiebant, vt corporis cibum penitus obliti, diem plerunque totum ieiunis ventribus, sed non mentibus transigerent. Et hic erat rectus ordo, quādo digniori parti prius inseruiebatur. Hæc summa discretio, cum amplius sumebat quæ maior erat. Hæc denique vera charitas, vbi animæ, quarum charitate Christus mortuus est, tanta solicitudine refocillabātur.

C Nobis autem conuenientibus in vnum (vt verbis Apostoli vtar) iam non est dominicam cœnam mādücare. Panē quippe cœlestem nemo est qui requirat, nemo qui tribuat. Nihil de scripturis, nihil de salute agitur animarum, sed nugæ & risus & verba proferuntur in ventum. Inter prandendū quantum fauces dapibus, tantum aures pascuntur rumoribus: quibus totus intētus, modum nescias in edendo. Interim autem fercula ferculis apponūtur, & pro solis carnibus à quibus abstinetur, grandia pisciū corpora duplicantur. Cúmque prioribus fueris satiatus, si secundos attigeris, videberis tibi necdum gustasse pisces. Tāta quippe accuratione & arte coquorum cuncta apparantur, quatenus quatuor aut quinque ferculis deuoratis, prima non impediant nouissima, nec satietas minuat appetitū. Palatū quippe dum nouellis seducitur cōdimentis, paulatim dissuescere cognita, & ad succos extraneos veluti adhuc ieiuniū, auide renouatur in desideria. Venter quidem dum nescit oneratur, sed varietas tollit fastidium. Quia enim puras (vt eas natura creauit) epulas fastidimus: dū aliæ aliis multifariè permiscentur, & spretis naturalibus quos deus indidit rebus, quibusdam adulterinis gula prouocatur saporibus: transitur nimirum meta necessitatis, sed necdum delectatio superatur. Quis enim dicere sufficit, quot modis (vt cætera taceam) sola oua versantur & vexantur: quanto studio euertuntur, subuertuntur, liquantur, durantur, diminuuntur, & nunc quidem frixa, nunc assa, nunc farsa, nunc

1.Cor.11.d

mixtim, nunc sigillatim apponuntur? Vt quid autem hæc D omnia, nisi vt soli fastidio consulatur? Ipsa deinde qualitas rerum talis deforis apparere curatur, vt non minus aspectus quàm gustus delectetur: & cum iam stomachus crebris ructibus repletum se indicet, necdū tamen curiositas satiatur. Sed dum oculi coloribus, palatum saporibus illiciuntur: infelix stomachus, cui nec colores lucent, nec sapores demulcēt, dū omnia suscipere cogitur, oppressus magis obruitur quàm reficitur. Iam vero de aquæ potu quid dicam, quando ne vllo quidem pacto vinum aquatum admittitur? Omnes nimirum ex quo monachi sumus, infirmos stomachos habemus, & tam necessarium Apostoli de vtendo vino consilium meritò non negligimus: modico tamen, quod ille præmisit, nescio cur prætermisso. Et vtinam vel solo, cum etiam purum est, contenti essemus. Pudet dicere, sed magis pudeat actitari: & si pudet audiri, non pudeat emendari. Videas vno in prandio ter vel quater semiplenum calicem reportari, quatenus diuersis vinis magis odoratis, quàm potatis, nec tam haustis, quàm attactis, sagaci probatione & celeri cognitione vnum tandem è pluribus, quod fortius sit, eligatur. Quale est autem illud quod nonnulla monasteria ex more obseruare dicuntur, in magnis videlicet festis vina delibuta melle, pigmentorum respersa pulueribus in conuentu bibere? Nunquid & hoc fieri dicemus propter infirmitatem stomachi? Ego verò ad nihil aliud valere video, nisi vt vel amplius bibatur, vel delectabilius. Sed cum venæ fuerint vino ingurgitatæ, toto in capite palpitantes, sic surgenti à mensa quid aliud libet nisi dormire? Si autem ad vigilias surgere indigestum cogis, non cantum, sed planctum potius extorquebis.

1.Tim.5.

E Cum vero ad lectum deuenero, requisitus incommodum, plango non crapulæ peccatum, sed quòd manducare non queo. Ridiculum vero (si tamen verum est) quod relatum est mihi à pluribus qui hæc se pro certo scire dicebant, reticendum esse non arbitror. Aiunt enim incolumes ac validos iuuenes conuentum solere deserere: in domo se infirmorum, qui non sunt infirmi, collocare: carnium esu (qui vix ægrotis duntaxat, & omnino debilibus, ex regulæ discretiōne pro virium reparatione conceditur) nōn quidem corporis infirmantis ruinas reficere pro incommodo, sed carnis luxuriantis curam perficere in desiderio. Rogo quæ est hæc securitas inter frēdentium vndique hostium fulgurantes hastas & circumuolantia spicula, tanquam finito iam bello & triumphato aduersario proiicere arma, & aut prādiis incubare longioribus, aut nudum molli volutari in lectulo? Quid hoc ignauiæ est, ô boni milites? Sociis in sanguine & cæde versantibus, vos aut cibos diligitis delicatos, aut somnos capitis matutinos? Aliis, inquam, nocte & die cura peruigili festinantibus redimere tempus, quoniam dies mali sunt: vos econtrario & longas noctes dormitando consumitis, & dies fabulan- F do ducitis ociosos? An dicitis pax, & non est pax? Cur non verecundamini ad exprobrationem apostolicæ indignationis? Nondum enim, ait, restitistis vsque ad sanguinem. Imò iam ad eiusdem terribilis valde comminationis tonitruum cur non expergiscimini? Cum dixerint, inquit, pax & securitas: tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugient. Delicata nimis medicina est prius alligari quàm vulnerari: membrū nō percussum plangere, & necdum suscepto ictu admouere manum, fouere vnguento vbi non dolet, emplastrum adhibere vbi cæsura non est. Ad discernendum deinde inter sanos & male habentes, baculos in manibus portare iubentur ægrotantes, plane necessarios, vt quam pallor in vultu, maciésque non indicat, baculus sustentans mentiatur inualetudinem. Ridendas an lugendas dixerim huiusmodi ineptias? Sic Macarius vixit? Sic Basilius docuit? Sic Antonius instituit? Sic patres in Aegypto conuersati sunt? Sic denique sancti Odo, Maiolus, Odilo, Hugo, quos se sui vtique ordinis principes & præceptores habere gloriantur, aut tenuerunt, aut teneri cēsuerunt? Sed hi omnes si sancti, imò quia sancti fuerunt, à sancto Apostolo non dissenserunt, qui nimirum ita loquitur: Habentes victum & vestitum, his contenti simus. Nobis autem est pro victu satietas, nec vestitum appetimus, sed ornatum. Quæritur ad induendum non quod vtilius, sed

Hebr.12.b *1.Thess.5.a* *1.Tim.6.b*

N

G quod subtilius inuenitur: non quod repellat frigus, sed quod superbire compellat: non denique (iuxta regulam) quod vilius comparari potest, sed quod venustius imò vanius ostentari. Heu me miserum qualemcũque monachum. Cur adhuc viuo videre ad id deuenisse ordinem nostrum, ordinem scilicet qui primus fuit in ecclesia, imò à quo cœpit ecclesia, quo nullus in terra similior angelicis ordinibus, nullus vicinior ei quę in cœlis est Hierusalem mater nostra, siue ob decorem castitatis, siue propter charitatis ardorem, cuius apostoli institutores, cuius hi quos Paulus tam sæpe sanctos appellat, inchoatores extiterunt? Et quidem inter illos cum nihil quod suum esset quispiam retinuisset, diuidebatur (vt scriptum est) singulis prout cuique opus erat: non igitur quod quisque pueriliter gestire poterat. Sane vbi tantum quod opus erat accipiebatur: ibi nihil proculdubio ociosum admittebatur. quanto magis nihil curiosum? quanto magis nihil superbum? Quod, inquit, opus erat. Hoc est quantum ad indumenta, quod & nuditatem tegeret, & frigus repelleret. Putásne ibi cuiquam galabrunum aut issembrunum quærebatur ad induendum? cuiquam ducẽtorũ solidorum mula parabatur ad equitandum? Putásne, inquam, cuiuspiam ibi lectuli opertorium cattinum, aut discolor barricanus operiebat, vbi singulis diuidebatur tantũ prout cuique opus erat? Non H illic arbitror valde curatũ fuisse de precio, de colore, de cultu vestimentorum, vbi tam indefessum inerat studium in concordia morum, animorum cohærentia, profectúque virtutum. Multitudinis, inquit, credentium erat cor vnum, & anima vna. Vbi nunc illud vnanimitatis exercitium? Fusi sumus exterius, & de regno dei (quod intra nos est) relictis veris ac perennibus bonis, foris quærimus vanam consolationem, de vanitatibus & insaniis falsis: ac iam religionis antiquæ non solum virtutem amisimus, sed nec speciem retinemus. Ecce enim ipse habitus noster (quod & dolens dico) qui humilitatis esse solebat insigne, à monachis tẽporis nostri in signũ gestatur superbiæ. Vix iam in nostris prouinciis inuenim' quo vestiri dignemur. Miles & monachus ex eodem panno partiuntur sibi cucullam, & chlamydem. Quiuis de seculo quãtumlibet honoratus, etiam si rex, etiam si imperator ille fuerit, non tamen nostra horrebit indumenta, si suo sibi modo præparata fuerint & aptata. Cæterum in habitu, inquis, non est religio, sed in corde. Bene. At tu quãdo cucullam empturus, lustras vrbes, fora circuis, percurris nundinas, domos scrutaris negociatorum, cunctam euertis singulorum supellectilem, ingentes explicas cumulos pannorum, attrectas digitis, admoues oculis, solis opponis radio: quicquid grossum, quicquid pallidum occurrerit, respuis. Si quid autem sui puritate ac nitore placuerit, illud mox quantolibet precio satagis tibi retinere. Rogo te, ex corde facis hæc, an simpliciter? Cum denique contra regulam, non quod vilius oc- I currerit, sed studiosissime quæris quod quia rarius inuenitur, preciosius emitur: ignorãs facis hæc, an ex industria? Ex cordis thesauro sine dubio procedit quicquid foris apparet vitiosum. Vanum cor, vanitatis notam ingerit corpori, & exterior superfluitas interioris vanitatis indicium est. Mollia indumenta, animi mollitiem indicant. Non tanto curaretur corporis cultus, nisi prius neglecta fuisset mens inculta virtutibus. Miror autem cum regula dicat, ad magistrum respicere quicquid à discipulis delinquitur, & dominus per prophetam sanguinem in peccato morientium, de manu pastorum requirendum esse minetur, quomodo abbates nostri patiuntur fieri talia, nisi forte (si audeam dicere) nemo fidentèr reprehendit in quo se esse irreprehensibilem non confidit. Siquidem humanitatis est omnium, in quo sibi quisque indulget, aliis non vehementer irasci. Dicam, dicam, pręsumptuosus dicar, sed verum dicam. Quomodo lux mundi obtenebrata est? Quomodo sal terrę infatuatum est? Quorum nobis vita, via vitæ debuit esse, dum exemplum in suis actibus ostendunt superbiæ, cæci facti sunt duces cæcorum. Quod enim (vt cætera taceam) specimen humilitatis est, cum tanta pompa & equitatu incedere, tantis hominum crinitorum stipari obsequiis, quatenus duobus episcopis vnius abbatis multitudo sufficiat? Mentior si non vidi abbatem sexaginta equos & eo amplius in suo ducere comitatu. Dicas si videas

Acto. 4. g

Ibidem.

Luc. 17. e

Ezech. 3. e

K eos transeuntes, non patres esse monasteriorum, sed dominos castellorum: non rectores animarum, sed principes prouinciarum. Tum deinde gestari iubentur mappulæ, scyphi, bacini, candelabra, & manticæ suffarcinatæ, non stramentis, sed ornamentis lectulorum. Vix denique quatuor leucis à sua quispiam domo recedit, nisi cum tota supellectili sua, tanquam sit vel iturus ad exercitum, vel transiturus per desertum, vbi non valeant inueniri necessaria. An non posset eodem vasculo & aqua manibus vergi, & vinum bibi? An non posset ardens lucerna, nisi in tuo quod portas candelabro, & hoc aureo, vel argenteo? An nõ posset dormiri, nisi super varium stratum, aut sub peregrino coopertorio? An non vnus aliquis minister posset & iumentum ligare, & ad mensam seruire, & lectulum præparare? Nunc ergo tantæ multitudini garsionum ac iumentorum, cur (vel ad solatium mali) nobiscum non ferimus necessaria, quatenus hospites non grauemus? Sed hæc parua sunt: veniam ad maiora, sed ideo visa minora, quia vsitatiora. Omitto oratoriorum immensas altitudines, immoderatas longitudines, supervacuas latitudines, sumptuosas depolitiones, curiosas depictiones: quę dum orantium in se retorquent aspectum, impediũt & affectum, & mihi quodammodo repræsentant antiquum ritum Iudæorum. Sed esto, fiant hæc ad honorem dei: illud autem interrogo monachus monachos, quod in gentilibus L gentilis arguebat. Dicite, ait ille, pontifices, in sancto quid facit aurum? Ego autem dico, Dicite pauperes. Non enim attendo versum, sed sensum. Dicite, inquam, pauperes, si tamen pauperes, in sancto quid facit aurum? Et quidem alia causa est episcoporum, alia monachorum. Scimus nanque quòd illi sapiẽtibus & insipientibus debitores cum sint, carnalis populi deuotionem, quia spiritualibus nõ possunt, corporalibus excitant ornamentis. Nos vero qui iam de populo exiuimus, qui mundi quæque preciosa ac speciosa pro Christo reliquimus, qui omnia pulchre lucentia, canore mulcentia, suaue olentia, dulce sapientia, tactu placentia, cuncta denique oblectamenta corporea arbitrati sumus vt stercora, vt Christum lucrifaciamus: quorum quæso in his deuotionem excitare intendimus? Quem, inquam, ex his fructum requirimus? stultorum admirationem, an simplicium oblectationẽ? An quoniam commixti sumus inter gentes, forte didicimus opera eorum, & seruimus adhuc sculptilibus eorum? Et, vt aperte loquar, an hoc totum facit auaritia, quæ est idolorum seruitus, & non requirimus fructum, sed datum? Si quæris quomodo, miro, inquam, modo. Tali quadam arte spargitur æs, vt multiplicetur. Expenditur vt augeatur, & effusio copiã parit. Ipso quippe visu sumptuosarum, sed mirandarum vanitatum accenduntur homines magis ad offerendum quàm ad adorandum. Sic opes opibus hauriuntur, sic pecunia pecuniam trahit, quia nescio quo pacto vbi amplius diuitiarum M cernitur, ibi offertur libentius. Auro tectis reliquiis saginantur oculi, & loculi aperiuntur. Ostenditur pulcherrima forma sancti vel sanctæ alicuius, & eo creditur sanctior, quo coloratior. Currunt homines ad osculandum, inuitantur ad donandum, & magis mirantur pulchra, quàm venerantur sacra. Ponuntur dehinc in ecclesia gemmatæ non coronę, sed rotę, circumseptæ lampadibus, sed non minus fulgẽtes insertis lapidibus. Cernimus & pro candelabris arbores quasdam erectas, multo æris pondere miro artificis opere fabricatas, nec magis coruscantes superpositis lucernis, quàm suis gemmis. Quid putas in his omnibus quæritur? pœnitentium compunctio, an intuentium admiratio?

Pers. sat. 2

Psal. 105. f

Ephe. 5. b

O VANITAS vanitatum, sed non vanior quàm insanior. Fulget ecclesia in parietibus, & in pauperibus eget. Suos lapides induit auro, & suos filios nudos deserit. De sumptibus egenorum seruitur oculis diuitum. Inueniunt curiosi quo delectentur, & non inueniunt miseri quo sustententur. Vt quid saltem sanctorum imagines non reueremur, quibus vtique ipsum quod pedibus conculcatur, scatet pauimentum? Sæpe spuitur in ore angeli, sæpe alicuius sanctorum facies calcibus tunditur transeuntium: & si non sacris his imaginibus, cur vel non parcitur pulchris coloribus? Cur decoras quod mox fœdandum est? Cur depingis quod necesse est conculcari? Quid ibi valent venustæ formæ,

vbi

A vbi puluere maculantur assiduo? Denique quid hæc ad pauperes, ad monachos, ad spirituales viros? Nisi forte & hic aduersus memoratum poëtę versiculũ, propheticus ille respondeatur: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Assentio. Patiamur & hæc fieri in ecclesia: quia etsi noxia sunt vanis & auaris, nõ tamen simplicibus & deuotis. Cæterum in claustris coram lugentibus fratribus quid facit illa ridicula monstruositas, mira quædam deformis formositas, ac formosa deformitas? Quid ibi immũdæ simiæ? quid feri leones? quid monstruosi centauri? quid semihomines? quid maculosæ tigrides? quid milites pugnãtes? quid venatores tubicinantes? Videas sub vno capite multa corpora: & rursus in vno corpore capita multa. Cernitur hinc in quadrupede cauda serpẽtis, illinc in pisce caput quadrupedis. Ibi bestia præfert equum, capram trahens retro dimidiam: hic cornutum animal equum gestat posterius. Tam multa denique támque mira diuersarum formarum vbique varietas apparet, vt magis legere libeat in marmoribus quàm in codicibus, totúmque diem occupare singula ista mirãdo, quàm in lege dei meditando. Pro deo si nõ pudet ineptiarum, cur vel nõ piget expensarum? Multa quidem & alia suggerebat addenda larga materia, sed auellit me & propria satis anxia occupatio, & tua frater Ogeri nimis festina discessio, qui videlicet nec morari diutius acquiescis, nec abire tamẽ vis absque B recenti opusculo. Facio itaque quod vis, & te dimitto, & sermonem breuio, præsertim quia vtiliora sunt pauca in pace, quàm multa cum scandalo. Et vtinam hæc pauca scripserim sine scandalo. Enimuero vitia carpens, scio me offendere vitiosos. Potest tamen fieri volente deo aliquibus quos me timeo exasperasse, potius placiturum esse, sed si desinant esse vitiosi. Si videlicet & districtiores desinant esse detractores, & remissiores amputẽt superfluitates. Si sic quisque bonum teneat quod tenet, vt alium aliud tenentẽ non iudicet. Si qui occepit iam esse bonus, non inuideat melioribus: & qui sibi videtur agere melius, bonum non spernat alterius. Si qui districtius viuere possunt, eos qui non possunt, nec aspernentur nec æmulentur: & qui nõ possunt, eos qui possunt, sic mirentur, vt temere non imitentur. Sicut enim non licet his qui maius aliquid forte voluerũt, ad id quod minus est descẽdere, ne apostatentur: sic non omnibus expedit de bonis minoribus ad maiora transire, ne præcipitentur. Scio quippe nonnullos de aliis & congregationibus & institutionibus ad nostrum ordinem peruolasse, pulsasse, intrasse. Qui hoc quidem agẽdo, & suis scandala reliquerunt, & nobis nihilo minus attulerunt, dum quantum illos sua temeraria discessione, tantum nos turbarunt sua misera conuersatione. Et quoniam superbè spreuerunt quod tenebãt, & temere præsumpserũt quod non valebant, digno deus exitu eorum tãdem patefecit C ignauiam, quia & impudenter deseruerunt quod imprudenter arripuerãt, & turpiter redierũt ad id quod leuiter deseruerãt. Cum enim claustra nostra sui potius ordinis impatientia, quàm desiderio nostri expetierint, ostendunt quod sunt, dũ à vobis ad nos, à nobis ad vos instabili leuitate peruolantes, & nobis & vobis & omnibus bonis scãdala faciũt. Quanquam ergo nonnullos eorum nouerimus, qui & fortiter deo auctore cœperũt, & ipso protectore fortius perseuerant, securius est tamen vt perseueremus in bono quod cœpimus, quàm quòd incipiamus vbi nõ perseueremus, & hoc pariter omnes studeamus, quòd secundum apostoli consilium omnia nostra in charitate fiant. Hæc est nostra de nostro & de vestro ordine sententia, hæc nostris & vestris, hæc non de vobis, sed vobis me solere dicere nullus melius mihi testis erit quàm vos, & si quis me nouit sicut vos. Quæ in vestris laudabilia sunt, laudo & prædico: si quæ reprehendenda sunt, vt emendentur, vobis & aliis amicis meis suadere soleo. Hoc non est detractio, sed attractio. Quod vt nobis à vobis semper fiat, omnino precor & supplico. Valete.

Psal.25.b

1.Cor.16.c

DIVI BERNARDI D

ABBATIS SVPER ILLVD

Euangelij: Ecce nos reliquimus omnia, declamationes.

Prologus.

VT TIBI dilectissime, præsentes exhortationis schedulas destinarem, quæ ociosa esse non patitur, nimirum credens omnia & omnia sperans charitas persuasit. Vbi sanè non tibi me propria tradidisse putes, nec tanquam nostra suscipias, sed è multis sermonibus patrum, quorũ digna satis laus est in ecclesia, quæ huic videbantur aptæ negocio noueris decerpsisse sententias, & sub vnam vtcunque formulam redigendo, cuiusdam copiosi declamatorij sermonis instar hunc tuæ dilectioni libellum edidisse. Hoc nimirum scribendi genus ad persuadendum efficacius arbitrabar, quòd soleat amplius mouere lectorem, viuidas magis voces quàm mutos apices repræsentans. Cæterum quoniam suspecta mihi ignorantia propria, propriáque obliuio est, hortor & moneo vt si qua deprehenderis digna reprehensione, aut ipse ea corrigere studeas, aut si id E forsitan ex mansuetudine refugis & humilitate, mihi saltem quæcunque te mouerint, non dissimules amicabiliter intimare. Atque id quidem de sententia dixerim. Nam de verbis, erit forsitan inuenire nonnullos ad quorum aures si venerint, subsannent ea, dicentes: Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis? Verum nil tale mihi super tua reor eruditione verendum. Quippe & metum hunc & pudorem suspicione carens charitas foras mittit. Affectum magis, ni fallor, in his quàm verba pensabit amicus, præsertim quòd non ostentationis, sed ædificationis edere paginam cogitarim, optans magis (si possibile videretur) & sine verbis hæc imprimere cordi tuo. Faciat hoc qui inuisibiliter operatur in cordibus electorum, & pia dignatione sua suam hãc vocem reputans, vocem ei virtutis & efficaciæ largiatur. Agit enim quod potest operosa dilectio, opportune instans, fortassis & importune. Nulla sane huic operi idonea magis occurrit digniórve materia, quàm euangelica lectio, vbi felicissimũ illud Simonis & Iesu colloquiũ continetur. Hanc ergo suscipere libuit, sed exhortationis magis gratia quàm expositionis, vt scilicet ex ea sermonis occasio sumeretur. Sed & sententiis breuibus distinguere studui lectionem, vt distinctio ipsa fastidium non admittat.

F

Sermo de verbis euangelij, Dixit Simon Petrus ad Iesum, Ecce nos reliquimus omnia.

DIXIT Simon Petrus ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Fidelis sermo, & dignum omni acceptione colloquium Simonis Petri & Iesu. Familiaris siquidem & amica saluti obedientia est, sed obedientia firma & stabilis, quæ fundata est super petram. Melior est enim obedientia quàm victimæ: & acquiescere nolle, vt peccatum hariolandi est. Vnde & vitæ quoque ipse saluator prætulit hanc virtutem, eligens magis animam ponere, quàm obedientiam non implere. Postremò & ipsum nomen Iesu, quod est super omne nomen, & in quo flectitur omne genu, apostolo teste, obediẽtiæ remuneratio est. Libet proinde sacratissimo huic interesse colloquio, & intima cordis aure percipere quæ dicitur. Arbitror enim verba lectionis huius ea esse de quibus ad immortalẽ sponsum à finibus terræ clamat ecclesia: Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras. Hæc nempe sunt verba quæ contemptum mundi in vniuerso mundo, & voluntariam persuasere hominibus paupertatẽ. Hæc sunt quæ monachis claustra replent, deserta anachoretis. Hæc, inquam, sunt verba quę Aegyptum spoliant, & optima quæque eius vasa diripiunt. Hic sermo viuus

Mat.19.d

1.Reg.15.e

Philip.2.b

Psal.16.b

Exod.12.e

G & efficax, conuertens animas felici æmulatione sanctitatis, & veritatis promissione fideli. Dixit enim Simon Petrus ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia. Bene, optime, & non ad insipientiam tibi. Nam & mundus transit, & concupiscentia eius, & relinquere hæc magis expedit, quàm relinqui. Ecce, inquit, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Nimirum quia exultauit vt gigas ad currẽdam viam, nec currentem sequi poteras oneratus. Sed nec inutilis cõmutatio, pro eo qui super omnia est, omnia reliquisse. Nam & simul cum eo donantur omnia, & vbi apprehenderis eum, erit vnus ipse omnia in omnibus, qui pro ipso omnia reliquerunt. Omnia sane dixerim, non tantùm possessiones, sed etiam cupiditates, & eas maxime. Plus enim concupiscentia mundi quàm substantia nocet. Et hæc fugiẽdarum causa diuitiarum præcipua est, quòd aut vix aut nunquam sine amore valeant possideri. Limosa siquidem & glutinosa nimis non modo exterior, verumetiam interior substantia nostra videtur, & facilè cor humanum omnibus quæ frequentat, adhæret. Age ergo qui relinquere vniuersa disponis, te quoq; inter relinquenda numerare meméto. Imò verò maximè & principaliter abnega temetipsum, si deliberas sequi eum qui exinaniuit propter te semetipsum. pone grauissimam sarcinam, pone asinariã molam, terrenam molẽ, pone illa quinque non hominum plane iuga, sed boum, quæ tibi insipienter emisti. Alioquin sequi

H spõsum, & venire ad nuptias spirituales quinaria hac pressus & oppressus corporis sensualitate nõ poteris. sed & si nouissime veneris & pulsaueris, minime profecto aperietur tibi, sed respondebitur de intus, quòd non sit de bobus & asinis cæterisq; iumentis insipientibus cura deo. An vero comparatum iumentis esse quis dubitet hominem, qui sibi iuga emerit iumentorũ, nisi quòd eo sane ipsis quoq; iumentis cõuincitur stolidior, & bestialior bestiis cõprobatur, quòd iuga necessitatis earum propria ipse subeat volũtate? Quod enim illis natura est, huic culpa: dũ tanquam vnum ex his quæ ratione carent, sine ratione degens & ipse, sub corporeis similiter sensibus incuruatur. Sed quid eũ iuga subisse causamur? Arguamus magis emisse. Illud enim stoliditatis miserãdæ, istud extremæ dementiæ est. Dignus est operarius mercede sua: nam vt mercedem pro opere tribuat, inauditum. Denique loquitur super hoc verbo dominus per prophetam, sub typo mulieris fornicariæ scelera arguẽs Israẽlis: Omnibus, inquit, meretricibus dantur mercedes, tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & donabas eis vt intrarent ad te vndiq; ad fornicandum, factúmque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & post te nõ erit fornicatio. In eo enim quòd dedisti mercedes, & non accepisti, factũ est in te contrarium. Plane & in eo qui iuga emit, cõtrarium

I fieri manifestum est. Quid enim iuga emit, & iuga boum, cui iugum suaue gratis offertur? Nam iugum Christi, iugum hominis est. siquidem & Christus homo. Nec modo gratis tribuitur, sed & copiosa his qui tulerint illud, remuneratio est, vt à nemine non dico emi, sed gratis sustineri queat. Quid ergo miser pro iugo boum distrahis animam tuam, qui iugum Christi suscipiẽs, emere poteras regnum dei, mercari vitam, lucrifacere Christum? Nam sine iugo interim esse non potes, homo nimirum qui natus es ad laborem. Sed graue iugũ super omnes filios Adam, vtique qui sequuntur eum. Nam super eos qui Christum sequuntur, leue est & suaue. Postremò vt cætera sileam, cum sine iugo esse non possint, quale hoc ipsum est eligere potius quinq; quàm vnũ? Quis enim potest seruire quinque dominis, nedũ quinque tyrannis, quinque prædonibus? Siquidem oculus meus deprædatur animã meã. An non sæpe aliud gula exigit, ad aliud pruritus aurium vocat? Sic & odoratus & tactus diuersa imperant, interdum forsitan & aduersa, dum vterque communem sibi gestit præripere seruum, & trahit sua quemque voluptas. Vides excusationem hominis qui propterea Christum non sequitur, propterea se excusat à nuptiis, quòd iuga boum emerit quinque.

Quid si eorum laborem & dolorem cõsideres, si numeres iuga, qui variis seruiũt vitiis morum, magis quàm corporum sensibus? Erit profecto inuenire iam homines qui multo magis in labore hominum non sunt, sed lõge amplius aliena ab homine flagella sustineant. Erit inuenire emẽtes non modo quinque, sed plusquam quinquagintaquinq; nõ plane iumẽtorũ iuga, sed dæmonum. Contendunt ambitio & elatio cordis: altera nidum, altera foueam parat. Volare altera iubet, repere monet altera, cũ neutrum profecto sit hominis. Quis enim es tu, ait hæc, quis vero ille vel ille est, aut quæ domus patris eorum, vt eis in aliquo cedas, vt reuerearis eos, vt aliquatenus eis blandiaris? At bonus sermo bonum inuenit locum, ait ambitio, & interdũ quoq; qui prodesse non potest, potest obesse: vnde dissimula: primum vinum bonum pone, donec veniat hora tua. Auaritia quoque & appetitus laudis sibi inuicem aduersantur, & quod hæc cõgregat, hic dispergit. Nec minus contraria sunt quæ simulatio & pusillanimitas suggerunt impudentiæ, impatientiæque clamoribus, & vtraque labor & dolor, & afflictio spiritus. Hæc autem omnia, similiáque ac dissimilia mala, ex vna radice pullularunt, propriæ scilicet voluntatis. Huius enim sanguisugę duę sunt insatiabiles filiæ, clamãtes, affer, affer. Siquidem nec animus vanitate, nec voluptate corpus aliquando satiatur, vt scriptum est, Non satiatur oculus visu, nec auris impletur auditu. Fuge sanguisugam hanc, & omnia reliquisti. Hæc enim omnia trahit ad se. Pone hanc, & iugum tam importabile quàm multiplex abiecisti. Nõ est enim dominus crudelis ad illam, non est tyrãnus tam impius & inhumanus sic vrgens seruulũ, & non parcens. Fatigatum magis instigat, subditum premit durius. Inquietũ

L malũ, quod spiritui semper incubãs, inexcogitabilia meditatur. O custos hominũ, quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Nullũ mihi onus importabilius, nulla grauior sarcina est. Factus sum mihi talentum plũbi, & resedit iniquitas super illud. Sed audiam vocem solatij, audiam quid loquatur magni cõsilij angelus. Venite, inquit, ad me qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiã. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Verùm hæc aliás. Inueniẽt forte in nouissimis locũ sibi. Interim sane felices liquet esse, qui exonerati sunt, & sequuntur dominum expediti. Arctissimũ enim nos foramen expectat. Si quẽ sequimur, cõsequi volumus, per angustam cõtendamus ingredi portam necesse est. Quid tu camele gibbum, quid tu pecuniose proditoris loculos tollis? Nõ sic impie, nõ sic ingredieris. Foramen acus, huiusmodi sarcinas nõ admittit. Excusant aliqui fortasse dicentes, Abraham, Isaac, & Iacob, cæteriq; sancti nunquid nõ terrenas diuitias habuisse leguntur? Sufficit nobis esse sicut illi fuerunt. neq; enim sumus nos patribus meliores. Si culpabilis esset possessio diuitiarũ, nũquã illi in diuitiis tãtam à domino gratiã obtinuissent: aut tantam gratiam consecuti, diuitias nihilo minus possedissent. Quid respondebimus nouis imitatoribus sanctorũ veterum? Imponant certe vitulos super altare domini, mactẽt arietes, hircos immolent, quia & hoc Abraham fecit, & hic ritus patrũ, quibus non modo meliores non sumus, sed ne digni qui-

M dem soluere corrigiam calceamentorum eorum. Sed hęc, inquiunt, statum vltra non habent, vbi reuelata est veritas: trãsiere. Quid si ipsas quoque sanctorum diuitias tẽporales, vmbram fuisse dixerimus futurorum? In figura siquidem eis omnia legimus contigisse. Denique quidni terrenas palam diuitias possiderent sancti & perfecti viri, cũ sola adhuc terrena palam promitterentur à deo? Sicut enim sacrificiis illis, sic & diuitiis, carnalibus adhuc populis dispensatio diuina morem gerebat, nimirũ vt tanquã paruuli paulatim à gentilium secederent ritu, eadem quæ gentes dæmoniis, domino immolantes, eadémque & illi, sed à domino, nõ à dęmoniis expectantes. Vbi sanè cœlestis promissio sonuit, spiritualia iam necesse est spiritualibus cõparari, & mutari sacrificium spe mutata. Nouerant hæc quicũq; vel eo tempore fuere perfecti, sed ex charitate populo cohærebant, vt in manifesto quidem & agere eadẽ, & eadẽ quærere viderẽtur. An forte violenta videtur extortio quod de vmbra dicimus & significatione? Olim alter super hæc scripserat in hũc modum: Nullus mihi opponat aurũ tẽpli Iudæorũ. Tunc enim hoc fuit, quãdo sanguis immolabatur, quod totum figura fuit. Aurũ ergo repudiemus cum cęteris superstitionibus Iudęorum: aut si aurum placet, placeant & Iudæi. Postremò non multos legisse me recolo aut non afflictos grauiter, aut non grauiter in ipsa seculi huius prosperitate tentatos, forte & periclitatos. Nimirum

Marginalia: Psal.18.a; 1.Cor.9.b; 1.Timo.5.c; Ezech.16.d; Iob 5.b; Eccl.40.a; Matt.11.d; Thre.3.f; Luc.14.d; Prou.30.b; Eccles.1.b; Iob 7.d; Zach.5.b; Matt.11.d; 1.Cor.10.

A mirum longe aliud est in luto squarum multarum diuisi fundo maris iter carpere, terrena licito possidendo: aliud ipsam quoque nouis gressibus vndam calcare, omnia relinquendo. Sed tempori gratiæ prærogatiua hæc debebatur, Petro nouum iter & noui typus itineris seruabatur. Antiquorum sane patrum diebus, donec in terris videretur & conuersaretur inter homines dominus maiestatis, non erat euangelicæ forma perfectionis, sed spiritum domini solo interim spiritu sequebantur. At vbi verbum caro factum est, & habitauit in nobis, iam nobis in eo tradita est imago vitæ, & conuersationis exemplar, quod oporteat etiam corporaliter imitari, vt vtroque sequentes vestigio, non vlterius cum patriarcha Iacob altero femore claudicemus. Vbi enim audiuimus quia dictũ sit antiquis: Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus? Et item. Si vis esse perfectus, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me? Neque id dicimus tanquam saluari quis vel hoc tempore nequeat si secus egerit, sed vt gradum agnoscat proprium, & locum perfectionis, aut discipulatus officiũ non vsurpet. Habent euangelia & perfectionis cõsilium, & remedium infirmitatis. Nolite thesaurisare vobis thesauros in terra, hæc perfectio est. Siquidem filius hominis vbi caput reclinaret non habebat. Petro & Ioanni nec argentum nec aurum erat. Paulus victu simplici vestitúque contentus, hæc ipsa labore manuum acquirebat. Sed non omnes capiunt verbum hoc, sicut nec cõsiliũ castitatis. Quid dicitur populo? Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Verba domini sunt, & quod loquitur, tale est. Firma equidem stat immobilisque sententia, eos qui volunt in hoc seculo diuites fieri, incidere in tentationem laqueũq; diaboli: sed quia misereor super turbã, & ipsum quoque camelum (quod homo non potest) per foramẽ acus traducere possum. Cauete saltem à verbo aspero, qui laqueum venãtium minime declinatis. Vestite nudum, egenum alite, visitate infirmum, ne forte audire contingat sermonem durum, asperum verbum, auditionem malam: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Ac si manifestius dicat: Væ vobis diuites, qui habetis consolationem vestram. Attamen vnum iam superesse videtur: Communicate eam pauperibus, quorũ est regnum dei, vt cum venerit hora eorum, reminiscantur, & deficientes vos recipiant in tabernacula sua: & consolationem suam, quam modo prudenter expectant, dum vestram ipsi præripitis, misericorditer communicent desolatis. Mensuram enim bonam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinus eorum: nec erit illud palliũ breue, quod duos operire nõ possit, aut stratum coangustatum, vnde decidat alter. C Hinc est quòd dotatas & ditatas videmus ecclesias à potentibus & diuitibus huius seculi, qui in operibus bonis diuites, iuxta euangelij admonitionem amicos sibi facere studuerunt de mammona iniquitatis, à quibus in æterna tabernacula recipiantur. Quidni sperarent ab his recipi qui claues videntur habere? Sed heu, data est ipsa prouidentia eorum in occasionem carnis, & qui sibi pariter atque aliis in cœlo tabernacula æterna parare debuerant, in terra coniungunt domum ad domum, & agrum copulant agro. Quis rapuit ab ore apostolorum temporis huius verbum gratiæ, fiduciæ verbum: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te? Ecce enim vt populus, sic sacerdos. Similiter volunt in hoc seculo fieri diuites, similiter imò abundantius suam hic præripiunt consolationem. Similiter amicis egent & ipsi vt in aliena saltẽ tabernacula suscipiantur, vtpote propria non habentes. Beati enim pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Cæterum hominibus qui perfectionis obtinent locum, dignitate pollent, auctoritate præeminent, funguntur officio, an inter hæc infirmitatis & imperfectionis quam vsque adeo diffitentur, liceat saltem sperare remedium, ipsi hinc quoque sint iudices. Nam quòd minime deceat, manifestum est, nobis sane liceat vel audire dicentem. Si sal infatuatum fuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltrà nisi vt mittatur foras, & conculcetur. Sed & presbytero cui forsitã derogare timebunt, quoniam sanctus est, vti liceat solita spiritus libertate, nulli blãdiri, palpare neminem, sed nude nudam promere veritatem. D Clericus, inquit, qui partem habet in terra, non habebit partẽ in cœlo. Itemq; clericus si quippiam habuerit præter dominum, pars eius nõ erit dominus, verbi gratia si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellectilem, cum istis dominus pars eius fieri non dignatur. Videtur & sanctus Dauid cauterio graui inurere quosdam, ipsi viderint quos hæc parabola tangat. In labore, inquit, hominũ non sunt, & cum hominibus nõ flagelläbũtur: ideo tenuit eos superbia. Habent enim singula quæque genera hominũ laboris aliquid, aliquid voluptatis. Sed aduertere est prudentiam aliquorum, & mirari quemadmodum nouo inter hæc artificio discernentes, & abinuicem sequestrantes ea, totum quod delectat eligunt & amplectuntur: quod molestum est, fugiunt & declinant. Cum militibus nempe superbiæ fastus amplam familiam, & nobiles apparatus, equorũ phaleras, accipitres, aleas, & similia quæque frequentant, aliqui forte & dependentes à collo rubricatas murium pelles, ornatos thalamos, balnea, & mollitiem omnem atque gloriam vestium à mulierculis mutuantur. Cautè omnino loricæ pondus, & insomnes in castris noctes, incertãque discrimina præliorum, muliebrem quoque verecundiam & disciplinam, aut si quid aliud sexus ille laboris habere cernitur, declinantes. E Sudant agricolæ, putant & fodiunt vinitores, & qui inter hæc torpent ocio, accedente fructuum tempore innouari sibi horrea iubent, & promptuaria eorum plena, vtinam non præ illis, vtinam vel cum illis: viuunt tritico, bibunt vuæ sanguinem meracissimum: parum est, impinguantur & dilatantur adipe frumenti. Herbarum viribus peregrinum mutuantur vina saporem, & additur oleum camino. Sed considera & negociatores. Circumeunt mare & aridam, in labore corporis, & periculo vitæ perituras sibi diuitias congregantes. Dura sunt hæc: caueant prudentes nostri: dulces interea capiant somnos, ne dicam in stratis lasciuiant suis. Erit tamen inuenire in die festo graues vasis aureis & argenteis ministrorum dexteras, refertas variis opibus mãticas, perticas oneratas, & in scriniis tam multiplices loculos, vt si mẽsas adhibueris, nummularios putes. Quid fabros aut cęmentarios cęteròsq; eiusmodi operarios necesse est numerare? Victum sibi multo labore quærunt, illi madent deliciis, copiis affluunt ociosi. An non meritò tales Poëta subsannet;

> Ne cum forte suas repetitum venerit olim
> Grex auium plumas, moueat cornicula risum
> Furtiuis nudata coloribus?

Magis autem magnus ille propheta & plus quàm propheta terribiliter increpat dicens, Genimina viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? Vbi enim sunt pœnitentiæ fructus? Cũ cœperint resurgere homines vnusquisq; in ordine suo, vbi putas generatio ista locabitur? F Si ad milites forte diuerterint, exsufflabunt eos, quòd minime secum laborem aut pericula tolerarint. Sic agricolæ, sic negociatores, & singuli quiq; ordines hominũ à suis eos similiter arcebunt finibus, vtpote qui in hominum labore non fuerint. Quid igitur restat, nisi vt quos omnis ordo repellit pariter & accusat: eum sortiãtur locũ vbi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat? An forte ad electionem clerici audeant aspirare? Magnus enim vere eorũ locus in regno dei, & bonum sibi, sed qui bene ministrauerint, gradum acquirunt. Cæterum suus & ipsis nec modicus labor esse videtur, & dicebat qui plus omnibus laborauit, Qui non laborat, non manducet. Et Petro dictum est, Simon Ioãnis amas me? pasce oues meas. Idémque tertiò repetitum. Tertiò dictum pasce, nec mulge seu tonde vel semel additum est. Speret ergo discipuli locum, gradũ ministri, qui dominicum pascere gregem satagit, quàm tõdère: pascere vero tripliciter, exemplo conuersationis, verbo predicationis, fructu orationis. Et pascere ad mandatum Christi, vt nemo sibi hunc sumat honorem, sed qui vocatus fuerit à deo tãquam Aaron. Per eum nempe si quis introierit, saluabitur, & inueniet pascua. Si vero ascẽderit aliunde, plane fur est & latro. Atque vtinam vel quæratur iam inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Nemo tamen indignetur nobis, aut moleste accipiat quæ dicuntur. Si sanctus est, & minime sibi conscius horum, congratulamur ei: doleat & ipse nobiscum in pluribus hæc inun-

Ioan.1.b; Gen.32.g; Luc.14.g; Ibid.18.d; Matt.6.c; Luc.9.g; Actu.3.a; Luc.16.b; 1.Tim.16.b; Matt.25.d; Luc.16.b; Luc.6.d; Ibidem.; Esa.28.a; Luc.16.b; Matt.19.d; Esa.24.a; Matt.5.a; Ibidem.; Horatius lib.1.epist. epist.3.; Luc.3.b; 2.Thes.3.c; Ioan.21.c

G uiri. Nec enim reuelamus nunc occulta dedecoris, nec parietem fodimus, vt abominatio maior appareat: nullum adhuc de fornicatione fecimus verbum, quãuis & hæc in multis etiã & multipliciter regnet, qui puritatis auctori, impuro corde & corpore ministrantes, non verentur stare angelum domini, qui secet medios & disperdat, sed omnino audent agni immaculati sacras contingere carnes, & intingere in sanguine saluatoris manus nefarias, quibus pauloante carnes, proh dolor, meretricias attrectarũt, sic altaria circuire, sic frequentare psalmos, cum & eiusmodi laus execrabilis, & oratio sit in peccatum. Sed nec eorum sacrilegia recensemus, qui diligunt munera, sequuntur retributiones, vendunt sacramenta, iustitiam produnt, quorũ guttur necdum traxit ad laqueum, necdum præfocauit fauces verbum blasphemiæ, vox sacrilega, sermo nequam: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Videmus hæc omnia, sed quodammodo non videntes, quippe quibus nec flagellum est, nec ille comedens zelus. Manifesta loquimur, & quæ vix aliqui erubescant. Postremo & nos in clero fuimus, liceat vel nostra scrutari. Videte vocationem vestram, ait vocatus apostolus. Consideremus & nos an vocati venerimus, & vocati à deo, cuius nimirum hæc vocatio est. Nec communem modo vocationem dixerim, qua sane iuxta eundem apostolum, quos prædestinauit, hos & vocauit. Si quis vocauerit nos in honorem cleri, conuenire velim conscientias singulorum, vt secundum præceptum domini ad cor Hierusalem loquar. Huic enim paruulo adhuc, aut forsitan necdũ nato, ecclesiastica iam beneficia prouida sane parentum solicitudo parabat. Hũc nos, inquiens, illi vel illi tradamus episcopo, apud quem habemus gratiam, aut cui forte seruiuimus, vt ditetur de bonis domini, nec in tot liberos nostra diuidatur hæreditas. Illum præpositus aut decanus vt sibi succederet, plusquam materno educauit affectu, in deliciis enutriens, & delictis. Ille dignus archidiaconatu, vtpote filius principis, magis autem si sit episcopi consobrinus, in quo nimirum tota est episcopata progenies. Alius vndique circuit sedulus explorator, blanditur, obsequitur, simulat, & dissimulat, miseráq; sibi suffragia mendicare non erubescit, manibus & pedibus repens, si quo modo tandem aliquando sese ingerere queat in patrimonium crucifixi, & bona domini, quæ sola ex omnibus hodie inueniuntur exposita. Nimirum peregre profectus est, sed in plenilunio forte, vt sua districte repetat, rediturus. Quis ea intentione gradus ecclesiasticos & ministeria sanctuarij quærit, imò quæritur (quæri nempe, quàm quærere ipse debuerat) vt sine curis seculi, in sanctimonia cordis & corporis illuminandus accedat ad dominum, & suam pariter ac proximorum operetur salutem orationis studio deditus, & verbo prædicationis? Nam si eos eo quærit aut tenet animo, eóque I intuitu, vt huius vitæ habeat necessaria, euangelizat vt manducet, & peruerso nimis ordine, cœlestibus terrena mercatur. Quàm certe dignius ampliúsque consentaneum rationi, vt pro carnali victu carnalia magis opera & negocia exerceret, nec fieret inuersor rerum, aut inhonoraret ministerium spirituale? Sed modico est natura contenta, nec multi sola in his necessaria quærunt, quippe minori facilè satis obtinenda periculo. Honorati incedere volũt, placere student hominibus, delectari & superbire, & huic seculo per omnia conformari. Audi querelas domini, quid super hac tanta hominum temeritate loquatur patiens redditor, pœnitentiam cupiens, quàm vindictam. Ipsi, inquit, regnauerũt, & non ex me: principes extiterunt, & ego non vocaui eos. Vniuersos siquidem in ordinibus ecclesiasticis cæterísque ad sanctuarium pertinentibus honorem quærentes proprium, aut diuitias, seu corporis voluptatem, postremò quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, manifeste prorsus & indubitanter, non ea quæ deus est charitas, sed aliena à deo, & quæ omnium radix malorũ, cupiditas introducit. Quid istud temeritatis, imò quid insaniæ est? Vbi timor dei, vbi mortis memoria, vbi gehennæ metus, & terribilis expectatio illa iudicij? Sponsa nec cubiculum nec cellam ingredi nisi rege introducente præsumit, tu irreuerẽter irruis nec vocatus, nec introductus? Trahe me post te, ait illa, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Nunc autem trahit sua quemque voluptas, & odorem turpis K lucri sectãtes, quæstum æstimant pietatem: quorum certa est damnatio. Verum etsi irreprehensibilis videatur ingressus, & intẽtio casta: nihilne vltra timendum est? Timendum quidem, & maxime. Neque enim quicunque spiritu cœperint, etiam spiritu consummantur, sed carne nonnulli. Denique & Saul princeps constitutus à domino, & Iudas non ab alio electus in Apostolum memoratur. Nónne ego, inquit, vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Vtinã in duodecim vnus hodie Petrus, vnus qui reliquerit omnia, vnus qui loculis careat inueniatur. Vnus, inquit, ex vobis diabolus est. A duobus vtique bolis diabolus dicitur, & Iudas non loculum, sed loculos habet. Vtinam saperes miser & intelligeres cum thesauro pecuniæ thesaurum iræ pariter cumulari: vtinam nouissima prouidẽs animaduerteres facilè per foramen acus transituros non diuitiarum cumulos, sed delictorum. Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quia nec auferre quid possumus. Sane argentum & aurum non nihil est: sibi vtrunque retinet mundus. Inexorabilem constituit ianitorem: foramen angustum est: nihil ex omnibus asportare licebit. Nam peccatum quoniam nihil est, nulla potest foraminis angustia retineri. Solum hoc te sequitur quocunque ieris: quacunque intraueris, pellem hanc non depones. Quæ autem parasti insipiens, cuius erunt? Væ, væ, in domo dei horrendum videmus. Quidni idololatras L ministrantes? Mentior si non idolorum seruitus auaritia est, si non quibusdam etiam venter suus factus est deus suus. Quod enim quisque præ cæteris colit, id sibi deum constituisse probatur. Quantos sane vidimus qui diligunt munera, sequuntur retributionem? Quantos qui Christo domino non seruiunt, sed suo ventri? Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, vt det illis escam in tempore? Quæris forte quam escam? Meus, inquit, cibus est vt faciam voluntatem patris mei. Nimirum vita in voluntate eius, qua quidem nec pasci ipse, nec alios pascere poterit, nisi fidelis sit & prudens, vt eam & intelligat & diligat, diligat autem fortiter, diligat & feruenter. Quando enim excusare ignorantia posit hominem, qui se magistrum infantium, doctorem insipientium profitetur? Ignorans vtique ignorabitur, imò & multos ignorare faciet & ignorari. Quid enim periculi sit vbi non inuenit pastor pascua, ignorat dux itineris viam, vicarius nescit domini voluntatem: ecclesia quotidie multipliciter & miserabiliter experitur. Est enim vt sanctissima, sic & sacratissima res voluntas dei, & occultum omnino consilium, de quo & apostolus gloriatur, puto, inquiens, quòd & ego consilium dei habeam. Vnde & ipsa veritas: Nemo scit quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui est in ipso. Sic & quæ dei sunt, nemo nouit, nisi spiritus dei qui in ipso est. Vtilis proinde lectio, vtilis eruditio est, sed multo magis vnctio necessaria, M quippe quæ sola docet de omnibus. Vnde autem scire videbitur quæ sit voluntas dei bona, & beneplacens, & perfecta, qui nec pulsare, nec quærere, nec petere consueuit, qui donec alienarum curam susciperet animarum, nunquam suæ gessisse curam, sed in vano eam visus est accepisse? Atque vtinam vel tunc curaret suam, vt meam quoque postea curaturum sperare liceret: & de suo prius oculo festucam eiiceret, vt de meo videret eiicere trabem. Nam de his quidem qui & vbi forte intelligunt domini voluntatem, negligunt tamen, & quantum præualent aduersantur ei qui dederũt manus morti, & cum inferno iniere fœdus, vt odientes bonum, adhærentes malo, parati sint gratis consentire peccato, fouere malitiam, fauere iniquitati, quoniam odibiles deo, & mundo execrabiles esse constat, melius est silere quàm loqui. Sane nemo repente fit turpissimus, & vix aliquis in hunc affectum nequitiæ, nisi praua consuetudine pertransiuit. Sunt enim infirmi & tepidi amatores iustitiæ, quibus aut vigor aut feruor deest, aut fortasis vterque, cum vterque sit summopere necessarius, inter prospera quippe & aduersa versanti. Etenim vigoris esse dignoscitur, nequaquam cedere tribulationi, sed pro iustitia persecutionem viriliter sustinere. sic feruori videtur attribuendum, nullis capi voluptatibus, nullis illecebris eneruari. Quæ quidem tum omni populo, tum maxime & specialiter ducibus populi sunt necessaria, ne forte in perniciem,

Ezech. 8. d. Danie. 13. g. Psal. 108. a. Matth. 26. 1. Cor. 1. d. Roma. 8. f. Esa. 40. a. Osee 8. a. 1. Tim. 6. b. Canti. 1. a. 1. Tim. 6. b. Gala. 3. a. 1. Re. 9. d. Ioan. 6. g. Luc. 12. c. Col. 3. a. Philip. 3. d. Matt. 24. a. Ioan. 4. e. Psal. 39. a. 1. Cor. 14. g. 1. Cor. 7. g. 1. Cor. 2. c. 1. Ioan. 2. d. Roma. 12. a. Matt. 7. a.

A niciem omnium errare contingat. Quid enim refert qua occasione viam deserant veritatis, seducantur ignari, sequantur spontanei, compellantur inuiti, seu attrahantur illecti? quid interest, dummodo eant in perditionem? Sic enim Euæ prudentia, Adæ temperantia, Cain omnino iustitia, Petro defuit fortitudo. Quam quidem virtutis quadrifariæ perfectionem & cathedram sanctitatis omnimodo exigit ministerium hoc de quo loquimur: vt hac dote carés, frustra sibi tanquam per Christum introierit blandiatur. Siquidem dicitur ignoranti, *Matt.15.b* Si cæcus cæco ducatum præstet: nonne ambo in foueam cadunt? *Hier.2.b* Et item. Sacerdotes non dixerunt, vbi est dominus? & tenentes legé nescierunt me. Ipsi prophetæ & pastores abierunt in terram quam ignorauerunt. Dicitur & iniquo: *Ioan.10.b* Fur nō venit nisi vt mactet & perdat. *Psal.51.a* Et illud: Dilexisti malitiam super benignitatem. *Ioan.10.a* Dicitur pusillanimi: Mercenarius & qui non est pastor, videt lupum veniétem, & fugit. Dicitur ei qui post concupiscentias suas vadit: Mors est posita secus introitum delectationis. *Philip.2.c* Dicitur item: Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Verùm hoc hactenus. Iam qui per Christum sibi in sortem ministerij huius introisse videtur, decætero quemadmodum ei seruiat, quemadmodum ministret, quemadmodū pascat tripliciter, vt prædiximus, gregem domini, solicita secū examinatione discutiat. Indignus enim lacte & lana conuincitur, si non pascit oues. B Si non vigilat in custodia gregis: iudicium sibi manducat & vestit. Vę, *4.Reg.4.g* væ tibi clerice: mors in olla. *Osee 4.b* Mors in ollis carnium: mors in huiusmodi deliciis est. Non modo quia secus introitum delectationis posita esse cognoscitur, sed ob id maxime quia populi cōstat esse peccata quę comedis. Sumptus ecclesiasticos gratis habere te reputas? Cantando (vt aiunt) tibi prouenire videntur: sed bonum erat magis fodere, aut etiam médicare. Peccata enim populi comedis, ac si propria tibi minus sufficere viderentur. Solicitus esto tanquam redditurus rationem pro eis, gemitus fundere, dignos agere pœnitentiæ fructus. Alioquin tibi ea noueris imputanda, quæ modo inter delicias comedis & paruipédis, & dissimulas tanquá nihil attinentia tibi. *Psal.65.a* O iudiciorum dei abyssus multa. O terribilis deus in consiliis super filios hominum. Frustra tunc incipiét *Lucæ 23.d* miseri dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, operite nos. Venient venient ante tribunal Christi: audietur populorum querela grauis, accusatio dura, quorū vixere stipendiis, nec diluére peccata: quibus facti sunt duces cęci, fraudulenti mediatores. Quid tibi insipiens deliciæ sapiunt? quid diuitiæ illæ cæcos delectant oculos, quibus mercaris tam graue iudicium, tam duræ temetipsum obligas rationi? Vniuersa siquidem vsque ad quadrantem nouissimum exigêris. Sed esto *1.Tim.5.c* studiose quis & fructuose laboret: dignus plane est operarius *1.Cor.9.b* mercede sua: vt qui altario seruit, de altario viuat. *1.Tim.6.b* Viuat, inquam, de altario, vt iuxta eundem Apostolum alimenta & quibus tegatur habens, his contentus sit. C Tertiū ei hoc periculum est. De altario, inquit, viuat: non superbiat, non luxurietur, denique non ditetur, nec contra sancti cuiusdam plane dignam omni acceptione sententiam, ex clericatu ditior fiat. Non sibi de bonis ecclesiæ ampla palatia fabricet, mutans quadrata rotundis, nec loculos inde congreget, nec in vanitate aut superfluitate dispergat, non extollat de facultatibus ecclesiæ consanguineos suos, aut neptes (ne filias dixerim) nuptui tradat. Res pauperum non pauperibus dare, par sacrilegij crimen esse dignoscitur. Sane patrimonia pauperum, facultates ecclesiarum: & sacrilega eis crudelitate surripitur, quicquid sibi ministri & dispensatores, non vtique domini vel possessores, vltra victum accipiunt & vestitum. Nec enim ordinauit deus his qui euangelio seruiunt, de euangelio quærere aut habere delicias vel ornatū, sed viuere (ait *1.Cor.9.b* Paulus) ex eo: vt videlicet sint contenti alimenta corporis, non irritamenta gulæ, aut incentiua libidinis, & quibus tegantur, non quibus ornentur, accipere. Sane qui nō fideliter introiuit, neque per Christum, quidni infideliter agat & contra Christum? Manifestam sine dubio faciet arborem fructus, radicem palmes, opus intentionem. Faciet ad quod venit, vt mactet vtique & disperdat. Quádo vtique altario seruiat qui eiusmodi est, seruiat autem in spiritu & veritate? Ta- *Ioan.4.c* les nimirum pater adoratores quærit. Alioquin ministratio mortis est in iudicium & condemnationem. D Aut quando poterit necessariis esse contentus, qui eo animo introiuit vt stipendia cleri in vsus voluptatis, curiositatis & vanitatis congreget, seruet, expendat? Triplex ergo funiculus qui difficile *Eccles.4.c* rumpitur, hominem miserum in perniciem trahit, qui impure intrat, indigne ministrat, sed & ipso fructu abutitur temporali. Quid enim si in hoc mundo floret, & prosperatur in *Psal.36.a* via sua? Arescet velociter, cito decidet flos fœni, & vapor ad modicum parens. Parcitur virgæ, quoniá inuenitur iniquitas *Psal.35.a* eius ad odium vtique, non ad iram. Virga, inquit, tua & bacu- *Psal.22.a* lus tuus ipsa me consolata sunt. Habet enim virgam, sed habet etiam baculum. Et hæc consolatio est, quòd is qui virga cæditur, baculo sustentetur. Aut certe portat pastor virgam & baculum, illam ouibus, illum lupo, omnia autem propter electos. Siquidem & virga eos consolatur à stimulis consciétiæ, dum hoc modo sentiunt sibi peccata dimitti: dicente domino: Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas. *Esa.43.d* Et baculus iuuat ad tolerátiam virgæ, dum illius comparatione fit leuior. Econtra vero dicitur induratis, Frons mulieris me- *Hier.3.b* retricis facta est tibi: erubescere noluisti. Et addit: Recessit *Ezech.16.e* zelus meus à te, vltrà non irascar tibi. Quē enim diligit, ar- *Hebr.12.b* guit, & flagellat omnem filium quem recipit. Liquet proin- *Psal.72.a* de eos qui in labore hominum non sunt, & cum filiis non flagellátur, nec diligi à deo nec recipi. An tu forte quos in mundo florere conspicis, ab auctore mūdi diligi putas? E Audi quid super hæc scriptura loquatur: Omnis qui voluerit amicus *Iaco.4.a* esse huius mundi, inimicus dei constituitur. Et alio loco, Charissimi, nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo *1.Ioan.2.b* sunt. Si quis diligit mundū, non est charitas patris in eo. Verba sunt apostolorum. Primum quidem verbum Iacobi: secundum eius discipuli quem diligebat Iesus, qui & ipsius ignorare non posset animum. Sed vis nosse quis sit qui diligat mundum? Neque enim creaturas dei iuberis odisse, sed quæ à deo non sunt, ea diligere prohiberis. Quæ vero sint hæc, Ioannes ipse loquatur adiiciens: Nolite, ait, diligere *Ibidem.* mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Omnia enim quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & ambitio seculi: quæ nō sunt, inquit, ex patre, sed ex mundo. Viderit hic quisque cuius sit spiritus, quid diligat, quid cupiat, quid sectetur. Ecce enim speculum veritatis: tantùm ne quis considerato vultu conscientię suæ pręter eat, & qualis fuerit obliuiscatur. Ambitio, curiositas & voluptas, non ex patre sunt, sed ex mundo. Aut certe quia multi codices habent non ambitionem seculi, sed superbiam vitæ: concupiscentiam carnis vniuersam accipe corporalium sensuum delectationem, qua quidem ne ipsa curiositas caret. Ac deinceps concupiscentiam oculorum, quæcunque ad humanum diem (quem propheta minime concupiuit) & secularem glo F riam & extrinsecam pertinent vanitatem. Porro in super- *Hier.17.b* bia vitæ elationem cordis intellige. Hæc enim tria qui diligit, mundum diligit, & dei constitutus est inimicus. Suscipiat autem qui eiusmodi est, reconciliatoris officium, non mediatoris, qui etiam proditoris scelere inimicitias cumulauit: vt merito iam non vt hostis, sed vt traditor iudicetur, vt Iudas vtique, non vt Saulus. Nam impudentia & frontositas cum obduruerit vt non paueat, non horreat, non contremiscat: ea iam demum desperatio est. Quid enim? Horum sibi conscius homo, tanquam qui iustitiam fecerit, diuino sese vultui sistere non veretur, tanquam domesticus intrat & exit, magistrum salutat, genua flectit, osculatur ore sacrilego, dolose agit: sed in conspectu dei, vt inueniatur iniquitas eius ad *Psal.35.d* odium. Odibilis plane deo frontosa temeritas, & impudētia execranda. Propter quid enim irritauit impius deum, exacerbauit dominum peccator, vt secūdum multitudinem iræ suæ *Psal.9.f* nō quærat? Num propter fornicationes, incestus, aut sacrilegia? Nihil horum propheta memorat, sed quòd in corde suo dixerit, non requiret. Sermo, cordis affectio est. Corde enim *Ibidem.* dicere, non requiret, est non expauescere exquisiturum. Hæc impietas, cui secundum multitudinem iræ suæ non miseretur deus, nec quęrit, nec arguit, nec flagellat, nec vlciscitur in adinuentiones eorum, sicut de Moyse & Aaron & Samuele legimus, quibus nimirum propitius fuit. Sed expresse & signáter cuius sit hæc impietas, audiamus: Misereamur impio, ait *Esa.26.d*

G dominus, velut in cōcilio angelorum & congregatione deliberans. Nec eos latuit crudeliorem omni indignatione misericordiam iudicem meditari, qua non discat homo iustitiam facere, sed obdormiscens miser & dicens, Oblitus est deus, auertit faciem suam: dies suos ducat in bonis: in puncto ad inferos descensurus: & cum dixerit pax & securitas, tunc subitaneus ei superueniat interitus, nec effugiat. Et nō discet, inquiunt, facere iustitiam. In terra sanctorum iniqua gessit, ait dominus: ac si diceret: Nolo discat iustitiā facere, inuenta est iniquitas eius ad odium. An adhuc quærendum est, quis iste sit impius? In terra, inquit, sanctorum iniqua gessit, in ecclesiasticis possessionibus, quæ sanctorum fuerant vsibus assignatæ: in domo dei, quam sanctitudo decet: de qua Paulus discipulum studiose solicitans, Vt scias, inquit, quomodo te oporteat conuersari in domo dei, quæ est ecclesia dei viui, columna & firmamentum veritatis. In clero quippe tanquam in cœlo gerēs iniqua, quid nisi de ministerio iudicetur? Cœleste tenet officium, angelus domini exercituum factus est, tanquam angelus aut eligitur, aut reprobatur. Inuenta quippe in angelis prauitas & districtius iudicetur necesse est, & inexorabilius quàm humana. Age ergo, quoniā iudicium graue his qui præsunt, & potentes potenter tormenta patientur: ascēdat superbia tua semper, sequere regem tuū. Omne sublime videant oculi tui. Festina multiplicare præbendas, inde

Psal. 9 f
Iob 21. b
1. Thes. 5. a
1. Tim. 3. d
Sap. 6. b
Psal. 73. d

H ad archidiaconatus euola, demum aspira ad episcopatum, ne ibi quidem requiem habiturus: quoniā sic itur ad astra. Quò progrederis miser? An vt ab altiori gradu sit casus grauior? Neque enim sic paulatim decides, sed tanquam fulgur in impetu vehementi, quasi alter satanas subitò deiiciēris. In labore hominum non sunt, inquit, & cū hominibus non flagellabūtur: ideo tenuit eos superbia, peccatū diaboli: quo ceciderunt qui operantur iniquitatem. Hæc est quæ non recipit disciplinam. Curari renuit, medelam non sustinet. Vlcus pessimum, quod nec summis saltē digitis patitur attrectari. Huius & ipse indignationem vereor super his, & graue iudiciū. Quidni timeam morsus feralem insaniam, & animarū phrenesim nō ignorās? Sed domini sunt verba quæ replico, & eadem ipsi quoque legunt & intelligunt pariter, legem quippe scientes. In terra, inquit, sanctorum iniqua gessit, & nō videbit gloriam domini. Durus est hic sermo, & cōminatio valde terribilis, nō videbit gloriam domini. Quid igitur cętera vidisse præstat? Hiccine totus misericordię finis? Hanc ego misericordiam nolo, procul fiat miseratio tam crudelis, ne veniat in eorum consortium anima mea. Quis enim vobis miseri demonstrauit fugere à ventura ira? Quid pręsentem tantopere fugitis iram, flagellum timetis, declinatis virgam? Et quidem in hac die vestra, quæ ad pacem vobis, sed si cognouissetis & vos. Mutatis, non effugitis pœnitentiam. Nam ma-

Psal. 72. a
Esa. 26. b

I lum impunitum esse nō potest. Non punitur hic propria voluntate, punietur alibi sine fine. Misera sane & extremæ plena demētiæ commutatio, humanum declinare laborē, & paratum diabolo stridorem eligere sempiternum. Animaduertite siquidē & videte, non hominibus, sed diabolo & angelis eius ignem illum esse paratum. Ille enim hostis & lupus, nos autē populus eius, & oues pascuæ eius. Illi securis & malleus, nobis flagellum & virga debetur. Illius iniquitas inuenta ad odium, suum habeat carcerē, vbi nulla redemptio, vnde nemini liceat respirare. Mihi sane & labore tolerabilior carcer, & tēpore breuior assignatur: vbi cum iratus fuerit dominus, misericordiæ recordetur, redemptionem suo mittēs populo copiosam. Deniq; tempus mihi constituit. Mihi dicit donec, illi parat æternū. In sudore, inquit, vultus tui comedes panē tuum, donec in terrā de qua sumptus es, reuertaris. Pessimus ille angelus de terra sumptus nō est, nec in terram aliquando rediturus. Propterea nō habet donec, sed ignis ei paratur æternus. Minime igitur expedit vt in sapiētia huius seculi, auctoris seculi nō vereamur frustrari iudiciū, & deludere velle sententiā, declinādo videlicet laborem hominū & sudorem, ac si nullo modo nos cōtingere videatur quod Adæ dictum est, aut non in eo sentētiam laboris exceperimus, in quo sine exceptione peccauimus omnes: aut nō communis culpæ nihilo minus esse debeat pœna cōmunis. Forte enim aliqui dicant: Quid peccamus? Bona est omnis creatura dei, nostra li-

Gene. 3. d

K cite possidemus, nostris vtimur facultatibus, à rapinis & latrociniis abstinentes. Enimuero nō pascetis in cruce coruos. Ego sanè diuitem illum cuius saluator meminit in euangelio, in nullo horū audio accusari. Induebatur purpura & bysso, quotidie epulabatur splendide. Si crudelitatis arguitur quòd substantiā mundi habens, & videns fratrē suum egere, clauserit viscera sua ab eo, quando hæc diuiti deest? Quantos videtis & ipsi Lazaros esurientes, nudos, ægrotos, & plus de iumentis vestris, plus de eorum phaleris, quàm de istorum miseriis cogitatis? Sed ad tremendum Abrahæ iudicium veniamus. Non enim Abrahæ, sed dei sententia est. Memento, inquit, fili, quòd recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Verum vtrunque est, non potest omnino negari. Fer sententiam, quia paucis expressa totius summa negocij est. Ille bona, & iste mala recepit. Quid modo? Nunc autem, inquit, hic cōsolatur, tu vero cruciaris. Expergiscimini ebrij, & flete. Terribilis enim deus in iudiciis super filios hominum. Hæccine cruciatuū causa tota, quòd in hoc seculo bona recepit? Ipsa plane. Neque enim ad hoc nos de paradiso voluptatis animaduersio diuina eiecisse videtur, vt alterum sibi hic paradisum adinuentio humana pararet. Homo ad laborem natus, si laborem refugit, non facit ad quod natus est, ad quod venit in mundum. Quid respondebit ei qui

Luc. 16. d
Ibidem.
Ibidem.

L misit eum, qui instituit vt laboraret? Memento, ait, quòd recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Quid dicemus ad hæc? Si talis finis, & tale iudicium, vt extrema gaudij luctus occupet: nunquid non præferenda sunt in hoc seculo mala bonis? Quippe nec illa vera bona, nec ista vera mala esse manifestum est. Vera potius sententia Salomonis: Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum cōuiuij. Cęterum si sic cruciandi sunt qui in vita sua bona receperint, & habētibus consolationem præsentem, væ repositum est sempiternum: cum in superioribus inuenti sint aliqui de sapientia carnis scientes in omnibus & per omnia reprobare malum, & eligere bonum, quisnam eorum poterit esse finis, si secundum multitudinem consolationum suarum dolores apprehenderint animas miserorum? Consequens enim videtur, vt bona omnia, & omnem seculi huius recipientes consolationem, nihilo minus vniuersum væ & vniuersi maneant cruciatus. An vero & illud æquè ex eadem Abrahæ sententia coniiciendum videtur, eos qui contrario ducti spiritu, vitę pręsentis omnia bona respuunt, & eligunt mala, omnia quoque bona domini, & omnem habituros consolationem? Forte enim hoc erat quod Petrus audire voluit, cum tanta fiducia dominum tantáque libertate conuenit, Ecce, inquit, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Quid ergo erit nobis? Nota admo-

Eccles. 7. a
Matt. 19. d

M dum quæstio est, quemadmodū Petrus cum nil fere ex omnibus habuisse sciatur, tam fiducialiter glorietur sese omnia reliquisse. Vnde sanctorum quispiam, Multum, inquit, deseruit, qui voluntatem habendi dereliquit. Et post paucas A sequentibus tanta relicta sunt, quanta à non sequentibus desiderari potuerunt. Fidelis sermo, sed forsitā clausus & ipse est. Nunquid enim voluntas habendi tam multa complectitur, vt reliquisse illam, sit omnia deseruisse? Quis hominum omnia desiderare possit, nedum piscator ille, ille pauper & modicus? Sed quid cuique sufficere possit, diligentius vestigato, & facile est inuenire omnia desiderantem. Neque enim ponere est concupiscentiæ modum, donec videatur impleta, donec adepta sit quibus valeat esse contenta. Cæterum nec amator pecuniæ dicet aliquando, sufficit, nec libidinosus satiabitur voluptate. Sic & crudelis quisque semper sanguinem sitit, & ambitiosus aut cupidus laudis humanæ adeptis dignitatum titulis seu fauoribus, nullum exinde capit omnino remedium, sed desiderio æstuat ampliori. Minus autem inuenit requiem, qui sibi placere cupit, & suis, id est quibusdam fatuis de semetipso testimoniis gloriatur dicens: Manus mea excelsa. putans sese aliquid esse, cum nihil sit. Vidi ego aliquando quinque viros, quidni phreneticos arbitrer? Primus siquidem buccis tumentibus marinam masticabat arenam. Secundus sulphureo astans lacui, exhalantem teterrimū fœtidissimúmq; gestiebat haurire vaporem. Porro tertius fornaci incubans vehementer accensę, micantes scintillas

Augustin.
Deut. 32. d

A las histibus excipere faucibus lętabatur. Quartus supra pinnaculum templi residens, leuioris auræ spiritũ aperto attrahebat ore: & si quo minus influere videretur, flabello sibi vẽtum ipse ciebat, ac si totum sperarret aërem deglutire. Quintus seorsum positus ridebat cæteros, ipse quoq; ridendus, & maxime. Proprias enim carnes incredibili quodã studio sugere laborabat: nunc manus, nunc brachium, nunc alias partes applicans ori. Miseratus homines, causamque miserię sciscitatus à singulis, vnam omnibus esse reperio, validissimam vtique famem. Tum verò macilentissimas eorum facies cõtemplatus, recordabar prophetę gemẽtis miserabiliter & dicentis: Aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum. Quid hæc vobis, inquio, prosunt? Non sunt naturales cibi, magis famem hæc prouocant quàm extinguunt. Panis nanque animæ iustitia est, & soli beati qui esuriunt illum: quoniam ipsi saturabuntur. Nimirum ad imaginem dei facta anima rationalis, cæteris omnibus occupari potest, repleri omnino non potest. Capacem dei, quicquid deo minus est, non implebit. Inde est quòd naturali quidem desiderio summum quiuis probatur appetere bonum, nullam nisi adepto eo requiem habiturus. Cæterum errant miseri non inuenientes viam: & vt scriptum est, ambulant impij in circuitu, dum minora quæq; bona quærẽtes, illud semper desiderant, quod sibi vicinius necdum videntur adepti. Atque vtinam, B si fieri posset, cętera omnia obtinuisset vnus, eodemque proculdubio & ipsum quod sibi solum deesse videret summum vtique bonum desiderio quæsiturus, quo cætera quoq; semper expetit non adepta. Sed innumera sunt hæc, & à cæteris quoque pariter requirũtur. Quod valet quisq; trahit in partem, nec aliquando poterit hic circuitus peragrari. Vis peruenire? Incipe transilire. Alioquin proripieris miser in desiderio terrenorum, & à summo bono eo longius inuenieris, quo te amplius dederis caducis rebus & trãsitoriis appetendis. In circuitu siquidem ambulas: & quod prope erat in corde & in ore tuo, si corde crederes, & ore confitereris: terga vertens declinas, & elongaris ab eo. Hinc est quod vociferatur dicens: Cõuertimini filij hominum. Et item: Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te. Anfractuosa siquidem via est, & inambulabilis: faciliúsque peruenies spretis omnibus, quàm adeptis. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Dignum plane apostolica fide & deuotione verbum. Iam reliquisti omnia, iam dominum Petre secutus es: & nunc demum quid sis accepturus interrogas? Vere Simon, vere obediens in auditione auris, sine pacti conuentione. Ad vnius enim iussionis vocẽ Petrus & Andreas relictis omnibus secuti sunt redemptorem. Quod si homini carnali stultitia forte videtur, audiat: Quod stultum est dei, sapientius est hominibus: & C quoniam placuit deo per stultitiam prædicationis saluare credentes: quippe cum mundus eum in sapientia minime cognouisset. Quantos enim mundi sapientia maledicta supplãtat, & conceptum in eis extinguit spiritum, quem voluerat dominus vehementer accendi? Noli, inquit, præcipitanter agere, diu considera, diligentius intuere. Magnum est quod proponis, & opus habẽs multa deliberatione. Experire quid possis, amicos consule, ne post factum pœnitere contingat. Hæc sapientia mundi terrena, animalis, diabolica, inimica salutis, suffocatrix vitæ, mater tepiditatis, quæ solet deo vomitum prouocare. Caue tibi ait. Vt quid enim? Cum à deo verbum esse non dubites, quid opus est deliberatione? Vocat magni consilij angelus, quid aliena consilia præstolaris? Quis enim fidelior, quisve sapientior illo? Deduc me domine, & deducar. fortior esto & inualesce. Noui ego quænã sint quæ oportet fieri cito. Ab ore putei gehennæ eripior: & inducias petam, & retardabor, & cunctabor exire si forte interim fiat aliquid? Abscondi ignem in sinu meo: & exusto iam latere, iam nudatis visceribus, iam sanie defluente, diu mihi & deliberãdum est an expergiscar, an excutiam, an abiiciam illum? Magnum omnino est quod offertur, sed eo vtique libentius & festinantius suscipiendum & obuiis arripiẽdum manibus cum feruore & hilaritate. Probet autem seipsum, qui de propria virtute præsumit. Nam diuina quidem omnino probata est. Amicos cõsulat, qui non legit: Inimici hominis domestici eius. Quid frequentat Euangelium, qui Euangelio non D obedit? At in eo sanè legimus promittenti cuidam sequi dominum, sed defunctum prius patrem sepelire volẽti, responsum ab eo, vt sineret mortuos sepelire mortuos suos. Alteri quoque tantùm suis qui in domo erant, vale dicere cupiẽti, Nemo, inquit, mittens manum ad aratrum, & respiciẽs retro, aptus est regno dei. Sed quid audierat primus? Magister, ait, volo te sequi quocunque ieris. Cui respondit dominus: Vulpes, inquit, foueas habent, & volucres cœli nidum: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Prudentiam carnis in fouea vulpis, in nido volucris arguens cordis elationem. Est enim interdum videre nonnullos qui relictis omnibus abrenunciare seculo disponentes, cum rectè offerre velint, nolunt diuidere rectè, calliditate humana totos sese diuino committere nutui formidantes, sed reseruãtes nescio quid fermenti, vt totam massam corrumpat: quod in multis frequenter expertum est. Alius sine duce & præceptore spirituale studiũ apprehendere facilè cogitans, ambulat in magnis & mirabilibus super se, vt vulgo dicitur, saliens antequã videat, casur' antequam debeat. Petrus cogitatum suum iactans in domino, & omnem solicitudinem suam in eũ proiiciẽs, certus quòd illi foret cura de eo, reliquit omnia, secutus est dominum ne interrogans quidem de præmio, donec ex periculo diuitum quod saluator prosequebatur, sumeret occasionem percontandi, Quid ergo erit nobis? Ait illi Iesus: Amen dico vobis. Verbum confirmationis præmittitur: magnum noueris esse quod sequitur: Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis, &c. Quid est quod dicit, in regeneratione: aut quæ est hæc noua regeneratio? Neque enim iam ignoramus quoniam oportet hominem nasci denuo, non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, sed ex aqua & spiritu sancto. Cæterum cum nullatenus ad eam regenerationem valeat hæc promissio pertinere, forte & altera regeneratione opus esse videtur: nec solùm denuo, sed & tertio hominem nasci necesse est. Infelix ego homo, & miserabilis casus meus, cui non vna sufficit, cui duplex est necessaria regeneratio. Nimirum ex corpore & anima constitutus, cecidi totus simul, simul totus omnino resurgere non possum. An verò dignum non est, vt ea quæ videtur potior priórque portio, reparetur? At ipsam sanè animam esse nemo sanæ mentis ignorat. Prior ergo reficiatur, quæ prior corruit: præsertim quòd ab eius culpa alterius pœna prodierit, & ipsius corruptio corporeæ quoque fuerit causa corruptionis. Hinc est quòd animabus primùm saluator aduenit, tollere vtique peccata mundi, non molestias carnis. Quod sanè manifestius docuit in seipso, pœnis omnibus corpus exponens, animam autem immunem prorsus custodiens à peccato. Nõ F sic hodie filij hominum non sic, sed animæ curam negligũt, curam autem carnis perficiũt in omni desiderio. Neq; enim peccare metuunt, sed puniri: nec virtuti cordis opera datur, sed valetudini corporis, imò etiã voluptati. De schola Hippocratis & Epicuri didicerunt hæc. Neq; enim suis Christus discipulis horum quippiam tradit: sed discite, inquit, à me quia mitis sum, & humilis corde. Filij hominum, vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Tempus hoc animabus non corporibus est assignatum, dies salutis vtiq;, non voluptatis. Omnia tempus habẽt, animabus nũc operam dare necesse est. Nam in carne qui seminat, solam exinde metet corruptionẽ. At nemo, inquiũt, carnem suam odio habuit. Verum est: sed zelum habens absque scientia, dum prodesse festinat, inuenitur obesse. Cum enim iudicium carnis ex anima pendeat, carni nihil potest vtilius quàm salus animæ prouideri: vt videlicet in tempore sit respectus illius, & socia passionis, felicitatis quoque consortium mereatur. Vnde apostolus inquit: Saluatorem expectamus dominum nostrũ Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Requiesce in hac spe caro misera. qui propter animam venit, pro te quoque venturus est. qui reformauit illam, tui quoq; non obliuiscetur in finem. Regeneretur interim anima, & tanquam præscita & prædestinata à domino, conformis fiat imagini filij eius in mansuetudine cordis, & humili-

Psal.101.a
Matt.5.a
Psal.11.b
Psal.89.d
Canti.6.d
Matt.4.d
1.Cor.1.d
Mich.7.b
Matt.8.c
Luca 9 g
Matt.8.c
1.Cor.5.b
Prouer.
Matt.19.
Ioan.3.a
Matt.11.d
Psal.4.a
Eccles.3.a
Gala.6.b
Ephe.5.f
Philip.3.d

G tate. Ipsius enim merito te quoque noueris aliquando regenerandam, & conformandam corpori eius in gloria & claritate. In regeneratione, inquit, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos, &c. Consequimini, ait, quem sequimini: vt cum ipse sederit, & vos pariter sedeatis. Quando enim ille resedit in mundo, quando substitit, quando reclinauit caput? Exultauit ad currẽdam viam, benefaciẽdo pertransiit, quippe nec nidum nec foueam nec locum habens in diuersorio, donec opere tandem quod susceperat consummato, sedendi præceptum mereretur accipere, & diceret dominus domino meo, Sede à dextris meis. Insipiens tu qui præsidere eligis quàm considere, quærens in itinere diuerticula. Ille ministrare venit, non ministrari: tu supra magistrum, & domino maior, imò nec discipulus, profectò nec seruus, recumbere iam festinas. Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum cõseres manus: ille salit in montibus, transilit colles. Clamat ad eum anima mea: Trahe me post te, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Alioquin quando eum remorando, tepescendo, pausando consequi speras? Exultauit ad currendam viam. Hilarem sine dubio diligit secutorem. Necdum ad brauium peruenisti, necdum apprehendisti metam. Grandis adhuc restat via: noli sistere gradum, noli in medio itinere residere. In sudore, inquit, vultus tui comedes panem tuum, donec in terram de H qua sumptus es, reuertaris. Extunc sanè tempus erit requiei, nimirum quando iam spiritus ipse dicet, vt requiescas à laboribus tuis. Necdum tamẽ erit consummata pax, necdum perfecta quies, denique necdum sessio plena. In regeneratione, inquit, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suę, sedebitis & vos. Fœlix regeneratio. Quando enim renascar ad sessionem, miser homo natus ad laborem? O si vnquam sedero totus, cuius modo ne minima quidẽ portio sedet, in quo nil tranquillum, nihil quietum, sedatum nihil, nihil vnquam in eodem permanens statu. Sedebitis & vos. O sessio. Quis mihi tribuat vt dignis exprimam verbis quod de sessione hac, cordis affectione concipio? Imò quis tribuat mihi sessionis huius imperturbata frui requie quam desidero, quam cupio, quam requiro? Ecce enim dixi, nil in me sedet, sed cũcta in motu sunt, omnia nutant, fluctuant vniuersa. Postremò vbi concupiscit adhuc caro aduersus spiritũ, spiritus aduersus carnem, quidnam hominis sedere videtur? Nec sola iam concupiscentia pacem impedit, turbat sessionem, vetat esse sedatum: sed duplex quoque secũdum corpus miserum hominem contritio vexat: præsentis videlicet sensus doloris, & mortis metus futuræ. Nimirum cum & passibile sit, & mortale: duplex nihilo minus animam agitare solicitudo videtur: spei vtique, & timoris. Inter hæc nempe fluctuat iugiter, donec peccati corpus inhabitat, ascendens vsque ad cœlos, & I iterum vsque ad abyssos descendens: tabescens in malis, & ad bona nihilo minus inardescens. Erit autem cum luteum hoc egrediens domicilium, à timore quidem penitus liberabitur, sed necdum ab expectatione. Extunc enim iam non erit timor in finibus nostris, sed in spe singulariter constituti psallemus singuli mente & spiritu quod prælibauerat quodammodo qui dicebat: Conuertere anima mea in requiem tuam: quia dominus benefecit tibi: quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. Cæterum de expectatione idem ipse sic ait: Me expectant iusti donec retribuas mihi. Nec modo numerum fratrum vt compleatur, sed & ipsum corpus vt sua regeneratione restituatur, expectant. Imò verò & expetunt cum desiderio, sub altare dei vociferantes ad ipsum. At qui audire meruit, potuit & testificari. Nam corpus quidem illo in tempore sedere quis dicat, dum effluit, & in saniem puluerémque redigitur?

In regeneratione, inquit, sedebitis & vos. Seminatur enim corpus animale, resurget corpus spirituale. Seminatur in ignominia, surget in gloria. Vbi iam tunc mors victoria tua? Siquidem & tu inimica nouissima destrueris. Corpus enim resurrectionis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Sed & dolor & gemitus omnis abscedet, quoniam absterget deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit amplius neq; luctus, neque clamor: sed neque vllus dolor: quoniam priora transierunt. Felices lachrymæ, quas

Psal. 18. a *Act. 10. f* *Cant. 1. a* *Psal. 18. a* *Gen. 3. d* *Psal. 114. b* *Psal. 141. b* *Apoc. 6. c* *1. Cor. 15. f* *Rom. 6. b* *Apoc. 21. b*

benigna manus conditoris absterget: & beati oculi qui in ta- K libus liquefieri fletibus elegerunt, quàm eleuari in superbia, quàm omne sublime videre, quàm auaritiæ & petulantiæ famulari. Sedebit igitur corpus immortalitatis & impassibilitatis gemina quadam felicitate dotatum, liberum ab omni necessitate, ab omni corruptione securum, alienum & immune ab omni cõcupiscentia, plenum gloria, configuratum denique claritati corporis Christi. Sedebit & anima sicut nil metuens, sic nec cupiens vltra, nimirum plena beatitudine, & secura plenitudine fruens, nullos iam cogitationum fluctus, nullos tentationum conflictus, nullos affectionum sentiens motus: sed æternæ illi incommutabilitati prorsus immersa, & sic adhærens deo, vt vnus iam spiritus sit facta cum eo. Sed quando hęc, aut quibus hæc erunt? Vos, inquit, qui secuti estis me, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos. Iam quidem sedet filius hominis in sede maiestatis: siquidem ascendens in cœlum sedet à dextris dei. Sed cum sederit dictum est, hoc est cum apparuerit sedens, sicut apostolus ait: Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. An magis audebimus dicere & ipsum adhuc stare quodammodo, vtpote cuius necdum sedes cõsummata videtur, necdum pedibus eius scabello supposito, quod à patre promissum est? Non quòd illi plenitudini quippiam desit, sed quòd membra caput expectet. Audeat hoc testari, qui meruit intueri. Ecce, ait Stephanus, video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dex- L tris virtutis dei. Paulus quoque sic scribit: Christus assistens põtifex futurorum bonorum, introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Cæterum in regeneratione corporum sedebit in sede maiestatis, qui pro animarum regeneratione stetit in ignominioso supplicio crucis, interrogatus cõtumeliis pariter & tormentis, nec modo durissima morte, sed & turpissima condemnatus. Quoniam enim obediens patri factus est vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter hoc exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur. Hæc autem dixerim fratres, vt noueritis quænam sunt duo latera scalæ quæ volentibus sequi dominum proponuntur ascendenda, quæ bases eorum, quæ capita, quíve gradus, quorum summitati deus innixus est. Oportet siquidem nos domare carnem, calcare mundum, vt voluptatem corporis declinantes, caueamus nihilo minus seculi vanitatem. Hæ nimirum abominationes A Egyptiorũ, quas immolamus domino deo nostro. Et totum quod à via vitæ & disciplinæ deterret filios huius seculi, totum quod exercet interim seruos dei, in his duobus est, quæ sub vno versu propheta commendat: Vide, inquiens, humilitatem meam, & laborem meũ. Hæc ergo sint latera scalæ, vilitas, & asperitas: quibus deinceps internæ virtutis & gratiæ gradus firmiter inserantur. Est enim vide- M re homines mundanam gloriam contemnentes, fauorem calcantes populi, non desiderantes humanum diem, sed non adeo fortes in tolerantia molestiæ corporalis, non adeo reiicientes mollia, non adeo carnis illecebras superantes. Quid istos dixerim nisi latus alterum non tenere? Porro vni tantùm lateri innitentis periculosus nimis ascensus, & proximus est ruinæ. Quod si periclitatur qui circa carnem videtur plusquam oporteat infirmari, licet mundi respuat gloriam, nec contumeliis moueatur: profectò longe horribilius est periculum, & multo magis inexcusabile, si quis forte licet castigans viriliter corpus, & non parcens eius afflictioni, inueniatur tamen minus resistens glorię desiderio, minus patiens iniuriarum, minus puritatis & solidæ humilitatis habens, minus immunis à seculi vanitate. Quid enim tibi infelix homo cum his nugis & calamitatibus, cum hoc fastu & vanitate ista, quæ nec animæ nec corpori prodest? Quid irritaris, quid inflammaris ad verbi flatum, quod nec carnẽ vulnerat, nec inquinat mentem? Nihil sic alienum à natura tua, nil tam contrarium rationi. Neque enim sic dicere possum, quid tibi cum cibis & vestibus, aut frigore vel esurie quid moueris? cum vnita personaliter anima non huic mundo, sed corpori, longe minus carnem possit odisse quàm mundum, quippe quæ huic multum debeat, illi nihil. Quod quidem dixerim non vt voluptas proinde excusetur, sed vt vanitas & impuritas

Col. 3. a *Act. 7. g* *Heb. 9. g* *Philip. 2. b* *Exod. 8. f* *Psal. 24. d*

A impuritas ante omnia fugiatur. Sanè vbi sic stabilieris & firmaueris in corde tuo, asperitatem corporalis abstinentiæ & laboris amplecti, & omni vilitate & extremitate esse contentus, bona sunt latera, securus iam insere gradus exercitij spiritualis, vt totum quod mũdo & carni subtrahis, studio pietatis impendas: oblitus quæ retro sunt, & extentus in anteriora, vt ascensionibus dispositis, de virtute proficias in virtutem, vt videre deum deorum in Sion merearis. Et primum quidem per desertum proprij cordis, & conuallem plorationis ascendes, ascendes vt virgula fumi, dehinc iam in serenis quidem elapsus ascendes etiam de deserto deliciis affluens, innixus super dilectum, ductus de claritate in claritatem, tãquam à domini spiritu, illo vtique qui scrutatur etiam alta dei. Nec paucos in his gradus inuenies gratiæ multiformis. Verum hæc spiritualia sunt, & spiritualibus vtiq; comparanda. Nunc verò ad initiandos potius sermo dirigatur, cuius tota intentio est reuocare ad cor præuaricatores. Cæterum habent proficiẽtes editum olim de duodecim gradibus humilitatis ex sermonis occasione libellum, quos videlicet gradus ille iustorum omnium spiritu plenus in regula sua tradidit vere per omnia Benedictus. Ille enim spiritualem nobis erexit scalã, cuius vtique summitas cœlos tangit, quod in eius glorioso transitu euidenti legimus miraculo commendatum, beato papa Gregorio sic scribente: Inter discipulorum

Philip.3.c *Psal.83.b* *Canti.8.b*

B manus imbecillia membra sustentans, erectis in cœlum manibus stetit, & vltimum spiritum inter verba orationis efflauit. Qua scilicet die duobus fratribus, vni longius posito, alteri autem in cella commoranti, reuelatio vnius atque indissimilis visionis apparuit. Viderunt namque quia strata palliis & innumeris corusca lampadibus via recta, orientis tramite ab eius cella in cœlum vsque tendebatur. Cui venerãdo habitu vir desuper clarus adsistens, cuius esset via quam cernerent, inquisiuit. Illi verò se nescire professi sunt. Quibus ille ait: Hæc est via qua dilectus domini cœlum Benedictus ascẽdit. Quæ est enim via ab eius cella progrediẽs, nisi ordo quem idẽ vir beatus instituit, & forma vitæ quæ ab eo sumpsit exordium? Qua nimirum via domini dilectus ascendit, quia non potuit vir sanctus aliter docere quàm vixit. Et hęc quidem eorum vel maxima fiducia est, qui ipsius vtcunque student inhærere vestigiis, ipsum pręceptorem pręuiúmque sequuntur. Neque enim venire aliquatenus in dubium potest, quin omnino sacer sit modus conuersationis, & diuina magis inspiratione atque consilio, quàm humana prudentia vel adinuentione formatus, quo nimirum tãtam in vita gratiam sanctitatis, tantam post obitum gloriam felicitatis idem verè Benedictus obtinuit. Sed hæc hactenus, ne quis forte (quod longe sit semper à cordibus nostris) derogare nos potius eis qui sibi varios, prout cuiq; visum est, religiosè viuẽ-

C di formauere modos, quàm alios consolari, & animare voluisse causetur. Eam tamen quam videmus in ecclesiis hodie formam cleri (ne informem dixerim vitam) à quo sanctorũ habuerint, quis vnquam vel in nouo, vel in veteri testamento sic vixerit, sic viuere docuerit homines, vtinã ipsi sese interrogent singuli, nec conscientias super hęc conuenire proprias dissimulẽt. Quantos enim videmus sectatores viarum quæ videntur quidem hominibus bonæ, sed in profundũ finis earum inferni descendit? Quantos ascensores scalæ non cuius summitas cœlos tangit, sed quæ illi omnino contraria est, habens latera concupiscentiam carnis, & concupiscentiam oculorum, gradus vero superbiam vitæ: quæ ex mundo sunt, non ex patre? At eius sanè quam vobis cõmendare volumus scalæ gradus & latera ex patre vtiq; sunt, non ex mundo, cui nimirum innixus apparuit. Sobriè, ait apostolus, & piè & iustè viuamus in hoc seculo. Sobrietas voluptatẽ carnis impugnat, iustitia seculi vanitatem, dum videlicet cuique reddens quod suum est, & adulãtem deplorat, & compatitur irascenti. Deniq; & ipse saluator dum Baptistæ manibus celsum illum verticem inclinaret, Sic, inquit, decet nos implere omnem iustitiam: solam nimirum humilitatem iustitiam reputans. Exhibeatur ergo sobrietas nobis, iustitia proximo, pietas deo. Pietas enim cultus dei est. Sanè vt voluptas & vanitas elationem cordis fouere noscuntur, sic sobrietas & iustitia pietatem, vt inter hæc latera de fide in fidem spe me-

Prou.14.b *ad Tit.2.d* *Matt.3.d*

diante proficiens, supereminentiam aliquando teneat charitatis. Innituntur hæc latera basibus quas supposuit artifex sapiẽtia, duobus forsitan lignis crucis. Vbi enim ille mulctatur morte, cruce turpatur: quis suorum delicias seu gloriam sustinere queat, nedum audeat quærere? Flagellat' Christus, & sputis illitus, baiulat sibi crucem, & ludibrio factus irrisoria veste, arundineo sceptro, corona spinea, foditur clauis, annumeratur sceleratis, in ligno extenditur, & iam mortuus vulneratur: & hæc intuens qui dicitur Christianus, propriis nihilo minus voluptatibus indulgere, & florere velle in seculo nullatenus erubescit? Cæterum si omnis qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare: multo magis qui pro eo manere se dicit, qui pro eo legatione fungitur, qui ei ministrat, si eum non sequitur, inexcusabilis est. Sanè nisi abnegauerit semetipsum, & tulerit crucem suam, sequi eum omnino non potest. Quid verò crucem tollere est, nisi laborem amplecti & humilitatem? Sicut scriptum est: Elegi abiectus esse in domo dei. Sed fortasse minus adhuc firmiter stabilita hæc videantur, si tantùm fuerint subnixa basibus, non etiam desuper cohærentia capitellis. Hinc est quòd minime suis contentus exemplis saluator etiam præmia repromittit, vt quem forte non prouocat inuitatio præcedentis, trahat vel desiderium retributionis: & si quis voluptuosus est, illum sitiat torrentem voluptatis: si glorię cupidus, aspiret ad illam celsitudinem iudiciarię po-

D

1.Ioan.2.a *Matt.16.d* *Psal.83.c*

E testatis. Sedebitis, ait, & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël. Ac si dicat, Pro confusione vestra duplici & rubore pars vestra laudabitur. Propterea enim in terra sua duplicia possidebunt, & lætitia sempiterna erit in Christo. In exilio vobis afflictio duplex, humilitatis vtique, & laboris. Sed consolamini, & nolite deficere, quoniam in terra vestra, terra vtique viuentium, duplex vos nihilo minus remuneratio manet, sublimitatis & delectationis. In sedibus enim quies imperturbata est, in iudicio dignitatis eminentia commendatur. Quis verò secularis honor excogitari potest, qui non prorsus in tantæ sublimitatis comparatione vilescat? Non vnius siquidem ciuitatis aut populi seu regionis vnius, sed vniuersitatis iudices habẽt præsidere cum Christo. Nec solùm homines, sed & ipsos angelos iudicabunt, qui parentem ad modicum vaporem præsentis gloriæ dedignantes & exsufflantes, improperium Christi vniuersis præferunt titulis dignitatum. Nolite timere pusillus grex, quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum. Diffinitum est consilium, quod non euacuabitur, propositũ immutabile perseuerat, denique iurauit dominus, & nõ pœnitebit eum: Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos iudicantes. Quid gloriosius? Iudicent

Matt.19.d *Esa.61.a* *Luca.12.d* *Psal.109.a*

F nunc & præiudicent superbiæ filij, cum rege suo sedeant, qui sibi latera aquilonis elegit. Exaltentur & leuentur sicut cedri Libani. Transibimus, & ecce nõ erunt. Opprimãt nũc quos possunt, blasphement, congregent maledicta, veniant super nos opprobria exprobrãtium Christo, quoniam merces nostra copiosa est in cœlis. Gloriámq; ab inuicem habeant, vtique vanam & mendacem: quoniam vani filij hominum, mendaces filij hominum. Gloriam enim quæ à solo deo est nolunt, veram vtique & manẽtem: quoniam ipse est veritas, & ipse est qui est. Infelix prorsus ambitio, quæ ambire magna non nouit, quærens de modico crescere, & de maximo minui. Amant enim cathedras primas, quę velut grossi ficuũ velociter sunt casuræ. Sunt enim grossi primę quædam ficus prorsus inutiles, solam habẽtes specię ficuum, non saporem, nec tam fructus, quàm futurorum quędã pręsagia fructuum: quas & decidere necesse est, vt eis aliæ humano vsui & esui aptæ succedant. Vnde sponsa in cãtico canticorum. Hyems transiit, imber abiit & recessit. Et post pauca: Ficus, inquit, protulit grossos suos. quòd videlicet persecutione cessante, inclyta facta sit Ecclesia, posita in superbiam seculorum. Quam sanè sublimitatem & excellẽtiam dignitatum cõgrue satis grossos vocat, vt futura in his moneat quàm præsentia cogitare. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ non videntur, æterna. Caueant igitur qui primas cathedras amant, ne contingat carere secundis: & qui primos nunc recubitus

Canti.2.c

G eligunt, incipiant cum rubore locum tenere nouissimum. Sedebitis, inquit, super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Hæ iam ficus erunt, non vtique grossi. Has nimirū sedes præuiderat qui de superna ciuitate dicebat: Illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid. Illic planè, non hic. Quomodo enim sedent quas hic videmus sedes, quæ totiens nutant, totiens titubant, totiēs subuertuntur? Nimirum ergo grossi ficuum sunt, quos tenuis aura deiicit & dispergit. Cæterum quid sibi vult quòd duodecim tribus Israël iudicaturos fore promittit, in quibus etiam mundus ipse cognoscitur iudicandus? An quia notus tantùm adhuc in Iudęa deus, vniuersitatem fidelium appellatione duodecim tribuum voluit designari, & quasi solas meminit iudicandas, propter illud: Qui non credit, iam iudicatus est? Hæc enim est perfectorū gloria singularis, inter ipsos etiam eminere fideles, & cæteris quoque saluādis præeminere auctoritate iudiciarię potestatis, vt iuxta illud de psalmo, sedeant supra domum Dauid. Quid istud miserię est, quòd ad verbum tantæ promissionis negligentia humana dormitat? Popule meus, ait dominus, quid tibi debui facere, & non feci? Quid causæ est quòd inimico meo vestróq; libet seruire quàm mihi? Neque enim ille creauit vos, sed nec pascit quidē, aut tēpora vestra ipse disponit. Si parua hæc videntur ingratis: nō ille, sed ego redemi vos. Sed quo precio? Non vtique corru- H ptibilibus auro & argento, non sole vel luna, non saltem aliquo angelorum, sed proprio vos cruore redemi. Cæterum si neque tam multiplici iure debitum à vobis elicere est famulatum, omissis his omnib' mecum saltem ex diurno denario cōuenite. Nihil vobis ille nocuerit, nihil ipse videar profuisse: ei obtēperate qui plura vobis & potiora pollicetur, apud quem certior copiosiórque remuneratio est: vt illud quoque benignissima miseratione dissimulē, quòd bonorū vestrorum non egens, vobis tantummodo velim esse cōsultum, ne præsentia suscipere detrectetis, quæ nunc offero dona gratiæ, futuris glorię muneribus eadem coronanda promittens. Quid ad hæc conscientia humana respondet? Cum improperari cœperint hæc in die iudicij, quomodo miseri sustinebunt? Quid excusationis poterunt habere de peccato? Nunquid tūc dicere incipient, Modo, ecce modo, sine paululum? Sic enim nunc dissimulant infelices, & modo & modo non habet modum: & sine paululum, in longum vadit. Bonus est, inquiunt, deus, qui in proximo iuuat. Magna quidem diuina promissio, sed longa valde dilatio, & molesta expectatio est. Terrenas deserere sortes, & necdum obtinere cœlestem, afflictio intolerabilis, & inconsolabilis dolor. Quid accelerare necesse est vt miseria prolongetur? Misera prorsus & seductoria cogitatio. Noua siquidem hæc querela est, nec prolixiorem vitam filij hominis hactenus causabantur. Breues I dies hominis sunt, donec cōscientia stimulante, de pœnitentia & conuersione vel intus à spiritu, vel foris commoueantur ab homine. Extunc sanè nouum concipitur tædium longioris vitæ, differendæ mortis oritur fiducia noua. Sed esto, multa tibi annorum curricula restant, adolescēs es vsque ad senectutem victurus & senium: quid necesse habes amittere tempora tanta, perdere tanta lucra? Nihil preciosius tempore, sed heu nihil hodie vilius æstimatur. Transeunt dies salutis, & nemo recogitat: nemo sibi non rediturà momenta perisse causatur. An putas ô homo biennij tantùm aut triennij opus ab omnipotenti posse recompensari? Sic abbreuiata est manus domini, vt centum annorum non possit remunerare laborem? Sede, computa quid diebus singulis acquirere valeas, certus equidem apud deum nullum omnino bonum irremuneratum fore, & sicut non capillum de corpore, sic nec momentum de tempore periturum. Quid illud sapientis cōsilium ingeram: Ne tardes conuerti ad dominum? Nescis quid superuentura pariat dies. Quid insaniam causer de futuro tam temerariè præsumentis, quasi vero tempora & momenta pater in tua, & nō magis in sua posuerit potestate vel voluntate? Postremò quid de incerto fine, & quid de certa breuitate laboris, retributionis æternitate loquar? Nouit dominus figmentum nostrum, consulit pusillanimitati nostræ, humanæ obuiat cogitationi, anxietatem abigit, præuenit trepidationem. Sequitur enim: Et omnis qui reliquerit

Psal. 121. a — *Ioan. 3. c* — *Esa. 5. b* — *Eccli. 5. b* — *Matt. 19. d*

patrem, aut matrem, aut domum, aut agrum propter nomen K meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Quid vltra dicetis filij hominum, quando & in hoc medio tanta vobis promissa sunt, vt dormiatis inter medios cleros, de quibus pauloante causabamini: & exeuntes à sorte terrena amplior statim excipiat consolatio, qua nō modo patienter, sed etiam gratulāter expectetis sortem sanctorum in regeneratione promissam? Siquidem & expectatio iustorū lætitia est. Centuplum, inquit, accipiet, & vitam æternam possidebit. Habetis filij Adam promissionem vitæ eius quæ nunc est, pariter & futuræ, vt obstruatur omne os loquentium iniqua, & confundantur omnes iniqua agentes superuacuè. An non superuacuè penitus agit iniqua, qui non modo fructuosius, sed etiam iucundius, non modo salubrius, sed etiam suauius deo poterat seruire quàm mundo? Et attende quod Petro quidem dominus tantùm de futuro respondit. Neque enim super his quæ experiebatur præsentialiter, hæsitare poterat, aut opus habebat interrogare. Denique non quid nobis est dixit, sed quid erit. An verò quis dubitat instātis esse temporis centupli promissionem? Manifeste id quidem ipsa verborum consequentia probat, vbi cētuplum accepturi, & possessuri dicimur vitam æternā. Cæterum ne quis omnino impudenti remaneat obstinationi locus, mitto vos ad euangelium secundum Marcum, vbi promissio eadem descripta L manifestius inuenitur. Ait enim dominus: Nemo est qui reliquerit patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, aut domum propter me, & propter euangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc. Atque vt vehementius admiretur carnalis anima non percipiens quæ sunt spiritus dei, sed stultitiam reputans, addit signāter, cum persecutionibus. Forte enim cum audisset in tempore hoc centuplum promitti, coniectabatur etiam de temporalibus exhiberi: sed præripit hunc intellectum nomen additum persecutionis. Quid enim terrenæ est consolationis, quod non facilè terrena persecutio tollat? Quid terrenum inter persecutiones sancti martyres acceperunt, quando & ipsa quoque beatorum corporum terra data est in manus hominum impiorum? Interim tamen vndecūque centuplum sint accepturi: dummodo sit centuplum, dum valeat centupliciter, cētupliciter placeat, consoletur, delectet, ametur: quid insaniæ est quòd cūctantur homines relinquere simpla pro cētuplis? Vbi est cupidus, vbi est ambitiosus, vbi conquisitor huius seculi? Quid ad fidele negocium & nundinas quæstuosissimas auaritia intepuit & obdormiuit humana? Cui id Iudæo negares ô homo, qui in vanum accepisti nomen domini nostri Iesu Christi? cui sacrilego dare quicquid habes, pro centuplo cūctareris? Sed execrabilis tibi est manus domini, vt nullā ab eo cōmutationem recipere, nō ei in ratione dati vel accepti communicare penitus acquiescas. An forte non ex odio, sed ex M incredulitate, ex crudelitate detrectas? Nam id mihi fateor credibilius est. Nemo enim perire magis optaret minimę cuiuspiam consolationis obtētu, quàm in maxima exultatione saluari. Sed non est omnium fides, ne eorum quidem qui nomine tenus sunt fideles. Poteram sane multorū vobis exempla proponere, multos producere testes qui id profecto sic credidere, sic sentiunt, sic audierunt, sic experiuntur. Abundat huiusmodi testimoniis, huiusmodi carbonibus desolatoriis, omnis natio regionis, & omnis lingua, vbicunque sanctorum congregatio est. Sed quādo humanis credat experimentis, qui veritati non credidit promittenti? Illud ego vehementius arbitror admirandum, quòd fideles magis in maximo quàm in modico videamini. Non enim difficile est ei dare centuplum in præsenti, qui daturus est vitam æternam in futuro. Qui daturus est quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, non modo centuplum dare potest? Sed quomodo, inquit, possunt hæc fieri? Qua ratione accipit cētuplum, qui nihil sibi relinquit ex omnibus? Nempe hoc est quod paulo ante commemoraui: Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem. Mira nouitas, sed eius qui noua omnia facit. Iugum tollens inuenit requiem, relinquens omnia centuplum habet. Nouerat hoc & ille nimirum homo secundum cor dei, qui ei loquebatur in psalmo: Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis labo- rem

Mar. 10. d — *Ibidem.* — *Psal. 93. d*

A rem in præcepto? An non fictus in præcepto labor, onus leue, suaue iugum, crux inuncta? Huius enim rei sacramentum est quòd in dedicatione ecclesiarum depictas in pariete cruces oleo sancto pontifex linit. Sic & olim quidem Abrahæ dictum est: Tolle filium tuum quem diligis Isaac, & offeres mihi eum in holocaustũ. labor fictus est in præcepto. Oblatus siquidem Isaac sanctificatus est, non mactatus. Et tu igitur si vocem domini audieris intus in animo, & dicatur tibi vt offeras Isaac, tuum quodcunq; est gaudium immoles deo (interpretatur enim Isaac gaudium seu risus) fideliter & cõstanter obedire ne timeas. Nimirum etsi rem grandem tibi dicit propheta, facere debes, & obtemperandum ei per omnia, etiam si oportuerit ipsum Isaac iugulari. Nunc autem quicquid affectio propria iudicet, securus esto: non Isaac, sed aries morietur. non peribit tibi lætitia, sed contumacia, cuius vtique cornua vepribus hærent, & sine punctionibus anxietatis esse non potest. Tentat enim te dominus deus tuus, nec mactabitur Isaac vt opinaris, viuens viuet. sed eleuatus est vtique super ligna, vt in sublime gaudeas, nec in carne propria, sed in cruce domini glorieris, per quem nimirũ crucifixus & ipse es, sed crucifixus mũdo: nam ei viuis. Hęc nimirum conuersatio perfectorum, hęc sanctorum vita, hæc gratia spiritualis. Denique tanquam tristes, inquiũt, semper autem gaudentes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: tanquã morientes, & ecce viuimus. Qui videbant me foras, fugerũt à me, dicit & filia regis, ea vtique cuius gloria omnis ab intus est. B Vnde & clamitat in Cantico canticorum, adolescentulas reuocans, quas exteriori sua incompositione deterritas videt: Nigra sum, sed formosa, filiæ Hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Nolite me cõsiderare quòd fusca sum, quia decolorauit me sol. ac si manifeste spiritualis quispiam dicat teneras & infirmas mentes exhortans: Quid laboriosa quæq; & humilia conuersationis nostræ tam sedule numeratis? Saga cilicina sunt, & pelles arietum rubricatæ, quibus interior ille splendor & interna tegitur gloria, vt illæsa à pulueris & imbris iniuria conseruetur. Nolite me cõsiderare quòd fusca sum, nolite pauere, nolite mirari. Neque enim tristitiæ aut necessitatis est exterior iste neglectus & nigredo forinseca, sed occulti splendoris, & exultationis internę. Decolorauit, inquit, me sol, lux interior exterioris impatiens. Nimirum ignis est, & inania folia non admittit. Alioquin aut exuri folia, aut certe si præualuerint, ignem extingui necesse est. Quod quidem omnino cauendum apostolus docet, Spiritum, inquiens, nolite extinguere. Magis autem id Christus prohibet, volens eum vehementer accendi. Igitur sponsa quidem nigra, sed formosa: apostoli tanquam tristes, semper autem gaudentes: ipsi Christo, si Iudaicis consideretur oculis, non erat species neque decor. E contra sanè alios dealbatis veritas comparat monumẽtis, foris quippe splendidos & nitentes, intus sordidos & fœtẽtes. C Ambulant enim in stolis, & primas (vt dictum est) cathedras amant, gloriosi, honorati, & magni in oculis hominum: intus autem vbi deus videt, pleni auaritia, inuidia, ambitione, superbia, luxuria fortasse nonnulli. Quando enim talibus detur preciosum illud continentiæ munus, nisi forte ad iudicium & condemnationẽ, ne quando paueant, & resipiscãt, & conuertantur à studiis suis, sed obdormiscant in peccatis, & deterius pereant ex ipsa sua irreuerentia & securitate? Sanè vt exercitij spiritualis & curæ cordis indicium euidens est contemptus exteriorum, sic eorundem solicitudo certum nihilo minus signum mẽtis incultæ. Scriptum quippe est: In desideriis est omnis ociosus. Et item: De stercoribus boum lapidabitur piger. Væ væ misero: dum stercoratur, putatur ornari. Bos erat Paulus triturans in area domini, & suum vtique agnoscens possessorem: vnde & dicebat: Propter Christum omnia detrimẽtum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam. Hæc amplexatur stercora etiam si quõdam nutritus fuerit in croceis. His lapidatur stercoribus piger, qui Christum lucrifacere negligens, corde vacuo & deserto foras cogitur euagari. Siquidem famis necessitate Iacob patriarcha descẽdere legitur in Aegyptum, & prodigus ille filius seruire porcis, esurire siliquas egestate coactus est. Sed quid dicit scriptura? Habenti dabitur, & abundabit: D non habenti autem, & hoc ipsum quod videtur habere, auferetur ab eo. Arescet fœnum, & decidet flos: ipsę quoq; fenestræ claudentur, vt nihil vltrà terrenæ valeant consolationis haurire. Denique arguam te (ait dominus) & statuam contra faciem tuam. Quid illud confusionis erit, quid miseriæ, quid doloris, quando dissipatis foliis & dispersis, vniuersa nudabitur turpitudo, reuelabitur ignominia, sanies apparebit, quando iam immortalis factus internus ille conscientiæ vermis, tota malignitate corrodet, sed non consumet animã infelicem, nec erit omnino dissimulationis locus, aut spes vlla consolationis? Quid enim causæ est quòd ne modo quidem consciẽtiæ stimulos sustinere aliquatenus possunt, sed auertunt oculos cordis, & ad consolationes miseras conuertuntur, aut certe dissimulationibus aliquibus decipiunt semetipsos, & mentitur iniquitas sibi, nisi quòd intolerabilis ille est cruciatus (licet adhuc blandiatur spes, & extenuet omnino dolorem) dum sibiipsis pro libitu tempora metiuntur, & omne quod agunt, facile diluendum, deferẽdúmque quod appetunt, temeraria præsumptione promittunt? Sed & ipsa cõsuetudine & incuria stupidi & insensati corde, fere nihil sentiunt. quæ quidem omnia longius aberũt, vbi fiet quod scriptum est, Arguam te, & statuam contra faciem tuam. Quanto enim sibi vicinior, & naturali necessitudine charior anima carne sua est, tanto acrius doleat necesse est, & molestius ferat propriam quàm corpoream læsionẽ, vbi à stupore isto E & insensibilitate fuerit excitata, sicut econtra bona propria, & delicias spirituales, internámque animi voluptatẽ vbi cõtigerit experiri, eo vtique delectabilius amplectatur, iucundiusque fruatur oportet, quo propius & expressius eam tangunt, nec exterius mendicantur. Nemo quippe eo modo iumenti sui, quo corporis sui refectione poterit delectari. Placet quidem & illa, sed longe aliter ista sapit, alitérque sentitur. Quod si iumentum animę, corpus esse fateris, eadem vtique ratio tibi obseruanda est & in ipsis. Noli ergo errare, noli seduci, vt non magis in spiritualibus spiritum credas quàm in corporalibus oblectari. Vel humanam consule rationem, si fides in te penitus obdormiuit. Tres in carcere quondam fuisse legimus, tres in cruce. Ioseph siquidem cum pincerna & pistore regis carcerali custodiæ mancipatus, Christus verus Ioseph cum sceleratis duobus vtique reputatus est. Et illi quidem in carcere videre somnia, & audiere interpretationem: isti in cruce verba locuti sunt, & vnus accepit promissionem. Priorum siquidem alter propinabat regi, & audiuit: Restituẽris in gradum pristinum. Alter pascebat aues, & respõsum mortis accepit. Ipsi quippe sunt porci quos pauit ille prodigus adolescens. Spurci siquidem & elati meritò porcorum & auium nomine designantur. Porro eorum qui crucifixi sunt cum saluatore, alteri vtique confitenti dictum est: Hodie mecum eris in paradiso. alteri quidem blasphemanti, non quidem à domino (neque enim tunc ille iudicabat quẽquam) sed à socio responsum est: F Neque tu times deum, qui in eadem damnatione es? Quid ergo putamus, quid duobus illis quorum alteri dictũ est, restituẽris post tres dies, alteri, hodie mecum eris in paradiso: pręter ipsam sanè dilationem interim potuit esse molestum? Quid verò illum potuit delectare cui dictum est, truncato capite post triduum suspendẽris, auium esca futurus? Sanè in hoc positi sumus omnes, & nemo nisi in carcere, siue ĩ cruce interim nemo. Quippe vbi nec innocens inuenitur immunis, quando peccator requiem sperat? Cæterum si quis volens sustinet dicens, nos quidem iuste: mercedem habebit. si autem inuitus & blasphemans, & negans deum factis, duplex ei contritio est. Si quis testimonium habet salutis, etiam & caro eius requiescit in spe, & prophetæ farinula pulmentum condit atque dulcorat, vt in olla iam non mors, sed vita sit. Denique nemo sanæ mentis ampliorem esse in vitiis credat quàm in virtutibus delectationem, præsertim cũ sit deus virtutum, totius verę iucunditatis fons, lætitiæ & exultationis origo. Neq; enim carni seu mundo aut maligno principi, sed Christo vtique seruire, regnare est. Audi hominem de propria vtique experiẽtia perhibentem fidele testimonium veritati: In via, inquit, testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnib⁹ diuitiis. Quid erit in patria, si tanta est copia delectationis in via? Sic

Marginal references: Gene.22.a; 2.Cor.6.b; Psal.30.d; Canti.1.d; 1.Thess.5.c; Luc.12.f; Matt.23.c; Eccle.22.a; Philip.3.b; Gene.46.a; Luc.15.c; Matt.13.b; Psal.49.d; Ibidem.; Gene.40.d; Luc.23.f; Luc.15.c; Luc.23.f; 4.Reg.4.g; Psal.118.b

G & apostolus non in spe solùm, sed etiam in tribulatione docuit gloriari. Ille quidem sic ait, Amicus huius seculi, auctoris seculi inimicus. Ille quidem sic, ego forte non ita. Delicatus sum, homo peccator sum, nec subsistere in tanto labore sine gratia multa, nec ipsam gratiam valeo promereri: quasi verò gratia non sit gratia, sed operum merces. quasi non omnes peccauerint, aut non omnes egeant gratia dei. AEstimas ô homo, quia personarum acceptio sit apud deum, & non omnes omnia relinquentes tam copiosè consoletur? Noli esse incredulus, acquiesce vel veritati, de cuius testimonio nulli licet dubitare fideli. Et omnis, inquit, qui reliquerit patrem, aut matrem, aut domum, aut agrum propter nomen meum, centuplum accipiet. Neminem Christus excipit. Miseri igitur qui dicunt, præter nos. qui excludunt semetipsos & excipiunt à beneficio generali. Nimirum indignos se iudicant multo magis vitæ æternæ, qui nec ipsum quidem centuplum sperant. Sed quia deus verax est qui promittit, homo vtique mendax est qui diffidit. Et omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut domum, aut agrum propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Facilè ego poteram contradictionem sustinere linguarum, si id loquerer ex meipso. Siquidem non percipit carnalis homo quæ sunt spiritus dei, sed stultitia illi videntur. Nunc autem ipse id loquitur, cuius verba etiam cœlo & terra transeuntibus non H transibunt. Sed audiui (ait homo qui perditionis sumit occasionem, & vt vulgo dicitur, festucam quærit vnde sibi eruat oculum) audiui, inquit, de illo & illo qui reliquerant omnia, & ad vomitum suum sunt reuersi: quomodo illi acceperant centuplum? Exurge domine, iudica causam tuam, & istorum nempe calumniam, & murmur ipsorum qui forte omnia relinquere visi sunt, & minime tamen centuplum acceperunt. non contra nos, sed contra te est, qui dixisti: Omnis qui reliquerit patrem, &c. cẽtuplum accipiet. Quid tamen dicimus? An ex collegio discipulorum reprobari quis potest nisi loculos habẽs? Sunt enim loculi non modo pecuniæ, sed propriæ voluntatis. Scrutetur proinde vias suas & studia sua, qui promissam centupli gratiam sibi deesse causatur: nec dubiũ quin inueniat angulum & diuersoriũ reclinatoriumque, non quidem filij hominis, sed aut foueam vulpis, aut volucris nidum. Magis autem perfectus, obsecro, relinquat omnia, & solum sequatur Christum, iactans cogitatum suum in deo, enutriendus ab eo, & centuplum sine dubio percepturus. Neque enim potest solui scriptura, quæ tam certa veritate subnixa, omnibus id sine exceptione promittit. Nihil sibi retineat, nihil suis, ne modicum fermentum totam massam corrumpat. Sunt enim qui sibi retinent aliquid, dominicæ vocis obliti, qui non suam venit facere voluntatem, & in ipsis quoque sanctorum collegiis proprio aut desiderio aut fortasse con- I silio importunius adhærentes, sciolos sese faciunt, de se sibi aliquid retinentes, quos penitus abnegasse, & diuinæ prouidentiæ, ac obedientiæ patrum, consiliis quoque spiritualium virorum debuerant commisisse. Sunt enim qui propinquis retinẽt & amicis, quod abiiciunt à seipsis, pro eorum prosperitate præsenti, inani prorsus & seculari sollicitudine æstuantes. Crudeles plane, qui nequaquam proximos diligant tanquam se. crudeles, inquam, vel in se, vel in suos: imò quod verius est, in vtrosque. Nemo ergo cum se videt non omnia reliquisse, centuplum non accepisse miretur. Preciosa siquidem diuina consolatio est, nec omnino tribuitur admittentibus alienam. Infelix tu Esau, qui dixisti: Num vnam tantùm benedictionem habes pater? Quãto melius erat dicere cũ propheta: Vnam petij à domino, hanc requiram? Indignus enim benedictione cœlesti conuincitur, qui dubio quærit affectu, duplici petit intentione, aliud sibi refugium parans, si forte eam nõ obtinere contingat. Maior est iniquitas mea (ait fratricida primus) quàm vt veniam merear. Quid ergo? Renuat consolari anima tua, si veniam non meretur. Hoc solum deplora, hoc solum plange. Aliud ne cogites quidem. Sed nũc, inquit Cain, omnis qui inuenerit, occidet me. Graue scilicet damnum, grandis iactura si perimatur corpus, quãdoquidem anima periit. Sed occidendum sese causabatur infelix, tanquam pro magno beneficio habiturus si prohiberetur occidi. Quod & factum est. Consolationem miseram obtinuit quam quærebat, & oblitus est consolationis maximæ, pro K qua multo studiosius supplicare & remedium quærere oportebat. An non idem & de Saule legisti? Vbi enim perstitit in sententia Samuël sanctus, Nũc, inquit, honora me vel coram populo. Ad quid tibi hæc honoratio miser? Hæccine erat tota illa supplicatio, Peccaui, ora dominum pro me? Merito sane non pepercit, qui intuebatur cor. Falsa nõ poterat supplicatione moueri. Vix adhuc dixerat Dauid, peccaui, & respõsum illi est, dominus transtulit peccatum tuum à te. Sic nimirum, sic vsque hodie dilectissimi, cuius ad alias consolationes mens inhiat, & penitus in caducis & transitoriis non renuit consolari, ipse sibi profecto cœlestis subtrahit gratiam consolationis. Quam si digna deuotione, pleno affectu, desiderio vehementi petere, quærere, pulsare satageret, sine dubio petens acciperet, quærẽs inueniret, pulsanti aperiretur. Alioquin si forte (quod absit) pudendum illum apostasiæ saltum præsumpserit, certum omnino sit testimonium veritatis accipientibus, aut nunquam eum omnia reliquisse, aut ipsum quoque postea deseruisse cẽtuplum quod acceperit. Nonulli siquidem cum spiritu cœperint, heu carne postea consummantur. Quod si insanum est centuplum nolle recipere, velle relinquere plus quàm insanum iure censetur. An verò plangendus tibi videtur qui abstractus & illectus à concupiscentia sua, sponte id deserit, libens abiicit, voluntariè derelinquit, & qui nutriebatur in croceis, amplexatur stercora? L Non est vnde causetur qui eiusmodi est, tanquam in eo videatur irritum verbũ domini, aut euacuata promissio. Dum enim reliquit omnia, habuit sine dubio repromissam centupli benedictionem. Sine causa contendit: non ei magis quàm Christo credimus, nec omnino acquiescimus mẽdacem eum facere qui promisit. Centuplum, inquit, accipiet, & vitam æternam possidebit. Illud enim in via, hæc in patria est. Imò hæc patria, illud via. Illud consolatio præsentis laboris, hæc futuræ felicitatis consummatio est. Sic nimirum & operariis huius seculi solet cibus in opere, merces in fine dari. Sic militantibus & stipendia ministrantur pro necessitate laboris, & nouissime donatiuum maius erogatur pro quantitate laboris. Sic & filiis Israël donec terram promissionis intrarent, in deserto manna non defuit: & ab ecclesia post quæsitum regni cœlestis aduentum, quotidianus panis petitur in oratione quam ipse saluator instituit. Habes hãc duplicem promissionem & in propheta euidenter expressam, vbi ait: Reddet deus mercedem laborum sanctorum suorum, & deducet illos in via mirabili. Ipsa est enim via testimoniorum domini, in qua propheta alius sicut in omnibus diuitiis delectatum se esse testatur. Vt quid ergo in incredulitate moriemini filij hominum? At forte adhuc secularis ad hæc quispiam dicat: Ostende mihi centuplum quod promittis, & libens vniuersa relinquo. Vt quid ostendam? Fides enim nõ habet meritum, M cui humana ratio præbet experimentum. An potius homini ostendẽti, quàm veritati crederes promittenti? Deficis scrutans scrutinio. Nisi credideris, non intelliges. Manna absconditum est, quod in Apocalypsi Ioannis victori promittitur. Nouum nomen est, quod nemo scit nisi qui accipit. Videtur enim forte nonnullis præsentem sanctorum communionem facultatum pariter & voluntatum hoc loco centupli nomine designari. Et magna quidem hæc ipsa consolatio, sed non adeo generalis, vt possit vniuersaliter omnibus conuenire. Quantos enim sanctorum aut voluntariè eam deseruisse, vt anachoretas, aut violentia persecutionis, vt martyres exilio relegatos, humana consolatione nouimus caruisse? Datum optimum est centuplum hoc, desursum descendit à patre luminum. An nõ denique omnia possidet, cui omnia cooperãtur in bonum? An nõ centuplum habet omnium, qui impletur spiritu sancto, qui Christum habet in pectore? Nisi quòd longe plus quàm centuplum est visitatio paracleti spiritus, & præsentia Christi. Quàm magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te, perfecisti eis qui sperant in te. Vides quomodo memoriam abundantiæ suauitatis huius eructet anima sancta, quomodo exprimere gestiens verba multiplicet? Quàm magna, inquit, multitudo. Hoc ergo centuplum adoptio filiorum est, libertas & primitiæ spiritus, deliciæ charitatis, gloria conscientiæ, regnum

Rom.5.a; 1.Cor.2.a; Lucæ 12.g; Matt.19.c; 1.Cor.5.b; Gen.27.f; Psal.26.b; Gen.4.b; Ibidem.; 1.Reg.15.b; 2.Reg.12.d; Gala.3.d; Sap.10.d; Psal.118.b; Apoc.2.c; Psal.30.c

A gnum dei quod intra nos est, non vtiq; esca vel potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Gaudium sane non modo in spe gloriæ, sed etiam in tribulationibus. Hic est ignis quem voluit Christus vehementer accendi. Hæc virtus ex alto, quæ Andream fecit amplecti cucem, Laurentium ridere carnificem, Stephanum pro lapidantibus flectere genua ad orationem. Hæc illa pax quam suis reliquit Christus, quādo dedit & suam. Siquidem donum & pax est electis dei, pax vtique præsentis, & donum futuræ. Illa superat omnem sensum, sed & huic quicquid sub sole placet, quicquid in mundo concupiscitur, non poterit comparari. Hæc gratia deuotionis, & vnctio docens de omnibus, quam expertus nouit, inexpertus ignorat, quoniam nemo scit nisi qui accipit. Vtinam hic filiorum hominum concupiscentia vigilet, vtinam vel curiositas excitetur, vt dicant in cordibus suis, non videtur hoc verbū adinuentionis humanę, cui sic consonant vno ore testimonia scripturarum. Quod si ita est, sine dubio vehementer erramus. Probare libet an hæc ita se habeant, gustare quid hoc absconditum manna sapiat, experiri quid sit hoc centuplum, quale gaudium in spiritu sancto. Cras profecto respondebit ei iustitia sua, qui id studiosè quæsierit. Cōfestim vt gustauerit, videbit quàm suauis est dominus, quoniam bonus non modo tenenti, sed & quærēti se, animæ speranti in se. Alioquin venite & arguite me, dicit dominus, si non omnis qui reliquerit patrem & matrem, aut domum aut agrum propter nomen meum, centuplum acceperit nunc in hoc tempore. parum est, & vitam æternam possidebit. Verū si in præsentis commendatione centupli sermo deficit, & ex abundantia cordis angustia oris obstruitur, quidni ad promissionem æternæ vitæ defectum proprium ipsa etiam cogitatio fateatur? Si id quod ex parte est, non valeat eloqui nec expert⁹, quid inexpertus de pfectione balbutire conetur? Oculus non vidit deus absque te, quæ præparasti diligētibus te. Pax enim est quæ exuperat omnem sensum, pax super pacem, indeficiens exultatio, torrens voluptatis diuinæ, flumen lætitiæ, gaudium plenum. Cogita quicquid vis, quicquid potes exopta, excedit cogitatum omnem, desiderium omne exuperat illa felicitas, æternitas illa, beatitudo illa. Ad quam nos sua miseratione perducat præueniens in benedictione dulcedinis, & indeficienter interim tribuens promissam centupli gratiam, ad solatium vtique & remedium laboris huius, ne deficiamus in via, vt de exhibitione præsentiū munerum firma sit expectatio futurorum, qui venit vt vitā habeamus, & abundantius habeamus, Iesus Christus dominus noster.

Luc. 12. f · Sapien. 3. b · Apoc. 2. e · Gene. 30. e · Thre. 3. c · B

FINIS.

C *HACTENVS HABES AMANTISSIME lector opera à diuo nostro Bernardo composita. Nam nonnulla alia, quæ à longo iam tempore ei adscribuntur, sua non sunt, nec eius stylum, minùsque spiritum redolent. Ne propterea opus praeclarissimum, alium inculcatione obtenebretur, peritorum cōsilio reiecimus, demptis quæ sequuntur paucis.*

INCIPIT PRÆFATIO IN epistolam siue tractatum de vita solitaria, ad fratres de monte dei.

CHARISSIMIS fratribus & dominis, N. priori & cæteris, sabbatum delicatum. Pene impudenter & plus quàm decebat, os meum patet ad vos charissimi fratres in Christo, non possum tacere, deus scit. Ignoscite, quia cor meum dilatatum est. Dilatamini & vos, obsecro, in visceribus vestris, & capite nos, quia totus vester sum, in eo in cuius visceribus inuicem cupim⁹ vos. Ideo ex quo recessi à vobis, vsque nunc qualemcunque laborem meum quotidianum statui dedicare non vobis, qui non indigetis, sed fratri Stephano & sociis eius fratribus iunioribus & nouitiis veniētibus ad vos, quorum doctor deus solus est, vt habeant & legant si forte ibi aliquid inuenerint vtile sibi ad solatium solitudinis suæ, & sancti propositi incitamentum. Offero quod possum, bonam voluntatem. Ipsamque à vobis repeto cum fructibus suis. Dauid saltando placuit deo, non propter saltum, sed propter affectum. Similiter & mulier quæ vnxit pedes domini, laudata est à Christo, non quia vnxit, sed quia amauit: & quia quod habuit hoc fecit, in eo iustificata est. Deinde vobis etiam arbitratus sum dedicandum aliud quoddam opusculum, quod in consolationē suam, & in adiutorium fidei facere me compulit fratrum quorūdam plus anxia quàm periculosa necessitas, quorum tristitia plurimum mihi solet facere gaudium, nisi quòd eos contristatos videre non possum. Præ magnitudine quippe nō solum fidei, sed etiam amoris, exosum adeo habent quicquid videtur esse contra fidem, vt si vel ad modicū seu ex spiritu blasphemiæ, seu ex ipso sensu carnis fuerint super hoc attentati vel pulsati, quasi ex solo auditu vel attactu læsam omnino in semetipsis æstiment conscientiæ pietatem vel puritatem, & miserabiliter defleant semetipsos quasi reprobos circa fidem. Quibus & contingit à seculi tenebris ad purioris vitæ exercitia veniētibus, quod contingere solet repente prodeuntibus ad lucem à diutinis tenebris: vt sicut in illis lux ipsa, qua cætera vidēda sunt, primo irruēs, infirmis oculis fit molesta: sic & isti ad primum fidei lumen cæcutiant, nec insolitos nouæ lucis radios possunt sustinere, donec ipso lucis amore adsuescant.

D · 2. Reg. 6. c · Luc. 7. f · E

Explicit præfatio.

INCIPIT EPISTOLA AD FRATRES de monte Dei.

FRATRIBVS de monte dei, orientale lumen, & antiquum illum in religione Aegyptium feruorem tenebris occiduis & Gallicanis frigoribus inferentibus, vitæ scilicet solitariæ exemplar, & cœlestis formam conuersationis. Occurre & concurre in gaudio sancti spiritus anima mea, & risu cordis in feruore pietatis, & in omni obsequio deuotæ voluntatis. Quidni? etenim epulari & gaudere in domino oportet, quia christianæ deuotionis ac religionis speciosissima portio, quæ cœlos propinquius tangere videbatur, mortua erat, & reuixit: perierat de mundo, & inuenta est. Auditu auris audieramus, nec credebamus: legebamus in libris, & mirabamur de antiqua vitæ solitariæ gloria, & magna in ea gratia dei, cum subito inuenimus eam in campis syluæ, in monte dei, in monte pingui. Vbi iam pinguescunt speciosa deserti, & exultatione colles accinguntur. Ibi enim etiam per vos offert se omnibus, & in vobis se demonstrat, & ignota hactenus innotescit in paucis simplicibus, ipso eā vobis ingerente, qui in paucis simplicibus totum olim sibi mūdum subiecit ipso mundo mirante. Licet enim magna & diuina plane fuerint miracula quæ dominus gessit in terris, hoc tamē vnū super omnia alia enituit, & cætera cuncta illustrauit, quòd, sicut dictum est, in paucis simplicibus totū mundū & omnem sapientiæ eius altitudinem sibi subiugauit. Quod etiam nūc cœpit operari in vobis. Ita, pater, ita, quoniā sic beneplacitū est ante te. Abscōdisti enim hæc à sapientibus & prudētibus huius mundi, & reuelasti ea paruulis. Nolite ergo timere pusillus grex, ait dominus, sed omnino confidite, quia complacuit deo patri dare vobis regnum. Videte fratres mei, videte vocationem vestram. Vbi sapiens inter vos? Vbi scriba? Vbi conquisitor huius seculi? Nam etsi sunt aliqui sapientes inter vos, per simplices tamen sapientes aggregauit, qui reges olim & philosophos mundi huius per piscatores sibi subiecit. Sinite ergo, sinite sapientes huius seculi de spiritu huius mūdi tumentes, alta sapientes, & terram lingentes, sapienter descendere in infernum. Vos autem dum foditur peccatori fo-

F · Psal. 64. c · Luc. 10. d · Luc. 12. d · 1. Cor. 1. d

G ues, sicut cœpistis, stulti facti propter deum, per stultum dei, quod sapiẽtius est omnibus hominibus, Christo duce humilem apprehendite disciplinam ascendendi in cœlum. Vestra nanq; simplicitas iam multos prouocat ad æmulationẽ. Vestra sufficientissima & altissima paupertas iam multorũ confundit cupiditatem. Vestrum secretum, iam earũ rerum quæ tumultum faciunt, vel facere videntur, pluribus incutit horrorem. Si qua ergo cõsolatio in Christo, si quod solatiũ charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera misericordię, implete gaudiũ non meum tantummodo, sed omnium diligentium nomen dei, vt in varietate vestitus deaurati de auro sapientiæ dei reginæ assistentis à dextris sponsi, vestro studio, vestra instantia, ad dei gloriam, & magnã coronam vestram, & gaudium omnium bonorum, hoc sanctæ nouitatis instauretur ornamentũ. Nouitatem verò dico propter linguas nequam (à quarum contradictione abscondat vos deus in abscondito faciei suæ) hominum impiorum, qui cum manifestũ lumen veritatis obnubilare nõ queunt, de solo nouitatis nomine cauillantur, veteres ipsi, & in veteri mẽte nesciẽtes noua meditari, vtres veteres non capientes vinum nouũ: quod si eis infunderetur, rumperentur. Sed hæc nouitas, nõ est nouella vanitas. Res enim est antiquæ religionis, perfectæ fundatæ in Christo pietatis, antiqua hæreditas Ecclesiæ dei à tẽ-

1.Cor.1.d

H pore prophetarum præmonstrata, iamque nouæ gratiæ sole exorto, in Ioãne Baptista instaurata & innouata, ab ipso domino familiarissime celebrata, ab eius discipulis ipso pręsente concupita, cuius transfigurationis gloriam cum vidissent qui cum eo in monte sancto erant, cõtinuò Petrus in eo quidem abreptus sibi, & nesciens quid diceret, quia visa dei maiestate commune bonum intra priuatum suum visus est cõclusisse, in eo autem præsentissimus sibi, & sciẽtissimus quid diceret, quia suauitate eius gustata optimum sibi iudicauit in hoc semper esse, vitam hanc in contubernio dei & ciuium supernorum quos cum eo viderat, concupiuit, dicens: Domine bonum est nos hic esse. si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Heliæ vnum. In quo si auditus fuisset, facturus proculdubio erat postmodum alia tria, sibi vnum, Iacobo vnũ, & Ioanni vnum. Post passionẽ vero domini calẽte adhuc in cordibus fidelium effusi eius sanguinis recẽti memoria, solitariam hanc vitam eligentibus, paupertatem spiritus sectantibus, & in spiritualibus exercitiis & in contemplatione dei pingue ocium altero in alterum zelantibus, deserta repleta sunt. Ex quibus legimus Paulũ, Macarium, Antonium, Arsenium, & alios quamplures in sanctæ huius conuersationis republica cõsulares viros, egregia nomina in ciuitate dei, nobiles & triũphales titulos habẽtes de victoria hui⁹ seculi, & principis huius mũdi, & corporis sui, de cultu animi, & domini dei sui. Sileant ergo qui in tene-

Matt.3.a

Matt.17.a

I bris de luce iudicantes, vos arguunt nouitatis ex abundantia malæ voluntatis, ipsi potius arguendi vetustatis & vanitatis. Sed & laudatores & detractores semper estis habituri, sicut & dominus. Laudatores præterite, & bonum quod in vobis amant, hoc in eis amate. Detractores dissimulate, & pro eis orate. Et obliti quæ retro sunt, prætermissis scandalis, quæ iuxta iter vobis à dextris & à sinistris posita sunt, in anteriora vestra vos extendite. Si enim ad singula volueritis vel laudatoribus respondere, vel cum detractoribus litigare, tempus perditis, cuius in proposito sancto non leuis est iactura. A terris enim ad cœlos festinantem qui moratur, etsi nõ detinet, plurimum tamen nocet. Nolite ergo negligere, nolite tardare, grãdis enim vobis restat via. Altissima enim est professio vestra. Cœlos transit, par angelis est, angelicæ similis puritati. Non enim solùm vouistis omnem sanctitatem, sed omnis sanctitatis perfectionem, & omnis cõsummationis finem. Non est vestrum circa communia præcepta languere, neq; hoc solum attendere quid præcipiat deus, sed quid velit, probantes quæ sit voluntas dei bona, & beneplacens, & perfecta. Aliorum est enim deo seruire, vestrũ adhærere. Aliorũ est deum credere, scire, amare, reuereri: vestrum est sapere, intelligere, cognoscere, frui. Magnum est hoc, arduum est hoc: sed omnipotens & bonus est deus, qui in vobis est pius promissor, fidelis redditor, & indefessus adiutor, qui magno eius amore magna profitentibus, & in fide, & spe gratiæ

K eius maiora viribus suis aggredientibus, & voluntatẽ & desiderium suggerit in idipsum: & qui voluntatis gratiam prærogauit, subrogabit etiam virtutem ad prouentum. Cui cum fideliter fecerit homo quod potuerit, calumniãte calumniatore ipse misericorditer pauperi suo iudicium faciet, quia quod habuit hoc fecit. Absit tamẽ, fratres, à conscientiæ vestræ æstimatione, à paruitate & humilitate vestra, ab ore vestro omnis altitudo, quia altum sapere mors est, & facile est in alto se cõtuentem obstupescere, & de vita periclitari. Nomen aliud vestræ professioni imponite, alium titulum ordini vestro inscribite. Feras vos potius indomitas, & incaueatas bestias (quæ aliter communi hominum more domari nõ poterant) existimate & appellate, longe supra vos virtutem eorum suspicientes, & admirantes gloriam, qui ambidextri fortissimi (sicut Ahod ille iudex fortissimus Israël, qui vtraque manu vtebatur pro dextera) & quandiu licet, deuotissime intus vacare amant charitati contemplandæ veritatis, & cum necessitas vocat, vel officium trahit, promptissime se foras mutant, non dant, pro veritate adimplendę charitatis. Caue etiam serue dei caue ne quoscunque imitari non vis, damnare videaris. Volo hoc facias in ægritudine tua, quod cum sanissimus esset faciebat qui dicebat: Venit Iesus Christus peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Neque enim hoc dicebat Paulus mentiendi præcipitatione, sed æstimandi affectione. Qui enim perfecte examinando semetip-

Iudic.3.c

1.Ti.1.d

L sum intelligit, suo peccato nullius peccatum par esse existimat, quod non sicut suum intelligat. Nolo ergo vt nusquam arbitreris lucere solem communem diei nisi in cella tua, nusquam esse serenum nisi penes te, nusquam operari gratiam dei nisi in conscientia tua. An solitariorum deus tantum? Imò & omnium. Miseretur enim omnium deus, & nihil odit eorum quæ fecit. Malo te cogitare vbiq; esse serenũ nisi penes te, & peius de te quàm de aliquo existimare. Cum timore potius & tremore vestram ipsorum salutem operamini. Nec quales sint alij, sed quales ex vobis fiant (quãtum in vobis est) cogitate, non solummodo qui modo sunt, sed & qui pòst futuri sunt, quos in proposito sancto estis habituri imitatores. Ex vobis enim, ex vestro exemplo, & vestra auctoritate in regione hac pendere habet tota posteritas huius vestri ordinis sancti. Vos in eo patres, vos in eo institutores cũ debita imitationis reuerentia appellabimini à successoribus vestris. Quicquid à vobis statutum, quicquid vobis tenentibus & seruantibus in consuetudinem fuerit missum, absque omni retractatione à posteris vestris tenendũ erit & seruandum, nec fas erit aliquid immutari. Sic enim de vobis erit apud eos, sicut de incommutabilibus legibus summæ & æternæ veritatis est apud nos, quas scrutari omnibus expedit & scire, nõ autem licet alicui diiudicare. Deo autẽ gratias, quia

Sap.11.d

M nec indignũ vobis erit, nec inutile posteris, si fortiter & vos tenueritis, & ipsi in vobis fideliter imitẽtur quod interim tenetis. Et si quid adhuc aliter sapere oportuerit, & hoc deus vobis reuelabit. Salua enim per omnia Cartusiæ debita sanctitate, & cum omni laude prædicanda reuerẽtia, multa in alpinis illis horridis & cõtinuis frigoribus necessaria sunt quæ frugalem sufficientiam & voluntariam paupertatem sectantibus in his duntaxat regionibus non adeo necessaria videntur. Intelligitis quæ dico, dabit enim vobis dominus intellectũ. Gaudeo enim in vobis, & licet absens corpore, sed præsens spiritu, & videns ordinem vestrum, sed feruorem spiritus, sed abundantiam pacis, sed gratiam simplicitatis, in proposito rigorẽ, in dilectione mutua ipsam sancti spiritus suauitatem, & plenam omnino in conuersatione vestra formam pietatis, in recordatione montis dei totus exulto, & primitias sancti spiritus, & pignus gratiæ in spe crescẽtis in eo religionis deuotus adoro. Nam & ipsum mõtis dei nomẽ bonæ spei præfert omen, scilicet quòd sicut Psalmista dicit de mõte dei, habitatura sit in eo generatio quærentium dominum, quærentium faciem dei Iacob: innocens manibus, & mundo corde, quę non accepit in vano animã suã. Ipsa est enim professio vestra, quærere deum Iacob, non communi hominum more, sed quærere faciem dei, quã vidit Iacob, qui dixit: Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Faciem dei, hoc est cognitionem eius quęrere. Facie ad faciem, quam

Psal.23.b

Gene.32.g

A quam vidit Iacob, de qua etiã dixit apostolus: Tũc cognoscã sicut & cognitus sum: & nunc videmus per speculum in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciẽ videbimus eum sicuti est. Hãc in hac vita semper quærere per innocentiam manuũ & munditiam cordis ipsa docet pietas: quę, sicut dicit Iob, cultus dei est. Quam qui non habet, in vano accepit animam suam, hoc est, frustra viuit, vel omnino non viuit, dum non viuit ea vita propter quam vt in ea viueret, accepit animam suam. Pietas enim hæc est iugis dei memoria, cõtinua intentionis actio ad intelligentiam eius, indefessa affectio in amorem eius, vt nulla vnquam inueniat seruum dei, non dicam dies, sed hora, nisi vel in exercitij labore, & proficiendi studio, vel in experientiæ dulcedine, & fruendi gaudio. Hæc est pietas de qua apostolus dilectum sibi discipulum admonet, dicens: Exerce temetipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est: pietas verò ad omne opus bonum est vtilis, habens promissionẽ vitæ quæ nunc est, & futuræ. Pietatis enim nõ solummodo formam, sed & veritatem in omnibus & præ omnibus habitus vester repromittit, propositum vestrum requirit. Nam sicut apostolus dicit, sunt aliqui formam quidem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegantes. Hãc quicunque vestrum non habet in conscientia, non exhibet in vita, non exercet in cella: non solitarius, sed solus dicendus B est. Nec cella ei cella, sed reclusio & carcer est. Verè enim solus est, cum quo deus non est: verè reclusus est, qui in deo liber non est. Solitudo enim & reclusio sunt nomina miseriæ. Cella autem nequaquam debet esse reclusio necessitatis, sed domicilium pacis, ostium clausum, non latebræ, sed secretum. Cum quo enim deus est, nunquã minus solus est quàm cum solus est. Tunc enim liberè fruitur gaudio suo, tunc ipse suus est sibi, ad fruendum deo in se, & se in deo. Tunc in luce veritatis, in sereno mundi cordis vltro patet sibi pura conscientia, & liberè se infundit affecta de deo memoria: & vel illuminatur intellectus, & bono suo fruitur affectus, vel seipsum deflet humanæ fragilitatis defectus. Propter hoc secundum formam propositi vestri habitantes in cœlis potius quàm in cellis, excluso à vobis toto seculo, totos vos inclusistis cum deo. Cellæ siquidem & cœli habitatio cognatę sunt: quia sicut cœlum & cella ad inuicem videntur aliquam habere cognationem nominis, sic & pietatis. A cœlando enim cœlum & cella nomen habere videntur: & quod cœlatur in cœlis, hoc & in cellis. Quod geritur in cœlis, hoc & in cellis. Quidnam est hoc? vacare deo, frui deo. Quod cum secũdum ordinẽ piè & fideliter celebratur in cellis, audeo dicere, sancti angeli dei cellas habent pro cœlis, & æquè delectantur in cellis ac in cœlis. Nam cum in cella iugiter cœlestia actitantur, cœlum cellæ & sacramenti similitudine, & pietatis affe- C ctu, & similis operis effectu proximum efficitur: nec iam spiritui oranti, vel etiam à corpore exeunti, à cella in cœlum lõga vel difficilis via inuenitur. A cella enim in cœlum sæpe ascenditur, vix autem vnquam à cella in infernum descenditur, nisi sicut dicit psalmista, descendant in infernum viuentes, videlicet ne descendant moriẽtes. Hoc enim modo sæpe cellarum incolæ in infernum descendunt. Sicut enim assiduè contemplando reuisere amant gaudia cœlestia, vt ardentius ea appetant: sic & dolores inferni, vt horreant & refugiãt. Et hoc est quod imprecantur inimicis suis orãtes, scilicet vt descendant in infernum viuentes. Moriens autem vix aut nunquam aliquis à cella in infernum descendit: quia vix vnquam aliquis nisi cœlo prædestinatus, in ea vsque ad mortem persistit. Filium enim gratiæ, fructum ventris sui cella fouet, nutrit, amplectitur, & ad plenitudinẽ perfectionis perducit, & colloquio dei dignum efficit, alienum verò vel suppositum abdicat à se citius & proiicit. Vnde ait dominus ad Moysen: Solue calceamenta pedum tuorum: Locus enim in quo stas, terra sancta est. Morticinum enim mortuarum affectionum, vel hominem mortuum à corde, locus sanctus vel terra sancta nequaquam diu patitur. Cella terra sancta, & locus sanctus est: in qua dominus & seruus eius sæpe colloquuntur sicut vir ad amicum suum. In qua crebrò fidelis anima verbo dei coniungitur, sponsa sponso sociatur, terrenis cœlestia, humanis diuina vniuntur. Siquidem sicut tẽplum sanctum dei sic cella est serui dei. Et in templo enim & in cella diuina tra- D ctantur: sed crebrius in cella. In tẽplo visibiliter & figuratiue aliquãdo Christianæ pietatis sacramenta dispensantur: in cellis vero sicut in cœlis ipsa veritate, ipso ordine, etsi nondum ipsa puritatis maiestate, vel ęternitatis securitate, res ipsa omnium sacramentorum fidei nostrę assiduè celebratur. Ideo sicut dictũ est: alienũ qui nõ est filius, citius à se proiicit quasi abortiuum, euomit tanquam inutilem ac noxium cibum, nec diu talẽ pati potest in visceribus suis officina pietatis: venítq; pes superbię, & asportat eũ manus peccatoris, & mouet eum: & expulsus non potest stare, sed fugit miser nudus & tremebundus sicut Cain à facie domini, expositus vitiis & dæmonibus, vt qui prior inuenerit eum, morte animæ cum afficiat & occidat: vel si aliquãdiu durauerit in ea nõ virtutis constãtia, sed pertinaci miseria, sic ei cella est quasi carcer, aut sicut viuẽti sepultura. Pestilente verò flagellato, sapiens sapiẽtior erit, & lauabit iustus manus suas in sanguine peccatoris. Sicut ergo dicit propheta: Si conuerteris Israel, ad me conuertere: hoc est perfectæ conuersionis culmen apprehende. Nulli enim in eodem statu diu esse cõceditur. Seruo dei aut semper proficiendum, aut deficiendum est: aut sursum nititur, aut in inferiora vrgetur. Ab omnibus autem vobis perfectio exigitur, licet non vniformis. Sed si incipis, incipe perfectè. Si iam in profectu es, & hoc ipsum iam perfectè age. Si autem perfe- E ctionis aliquid attigisti: teipsum in temetipso metire, & dic cum apostolo: Non quòd iam apprehenderim, aut perfectus sim: sequor autem si fortè comprehendam, in quo & cõprehensus sum. Vnum autem, quæ quidem retro sunt obliuiscẽs, & ad ea quæ sunt priora extendens meipsum, ad destinatum persequor ad brauiũ supernę vocationis in Christo Iesu. Deinde addit: Quotquot ergo perfecti sumus, hoc sapiamus. In quo manifestè apostolo docẽte declaratur, quia perfecta eorum quæ retro sunt obliuio, & perfecta in anteriora extẽsio, ipsa est hominis iusti in hac vita perfectio: & perfectio huius perfectionis ibi erit, vbi erit brauij supernæ vocationis perfecta apprehẽsio. Hoc autem modo sicut stella à stella distat in claritate, sic cella à cella in cõuersatione, scilicet incipiẽtium, proficientium, & perfectorum. Incipiẽtium status potest dici animalis, proficientium rationalis, perfectorum spiritualis. Ignoscendum est in aliquibus aliquando eis qui adhuc sunt animales, in quibus ignosci non debet eis qui iam habentur quasi rationales. Rursumque rationalibus in quibusdã ignoscitur, in quibus non ignoscitur spiritualibus, quorum perfecta omnia esse debent, & imitatione & laude potius quàm reprehẽsione digna. Et cum ex his tribus hominum generibus constet omnis status religionis, quæ sicut propriis nominibus distinguuntur, sic etiam dignoscuntur ex suorum proprietate studiorum: debent omnes filij dei in die qui est, semper diligenter prospicere quid desit sibi, vnde venerint, quousq; peruenerint, & in quo proficiendi statu singulis diebus vel horis sua se æstimatio deprehẽdat. Sunt etenim animales, qui per se nec ratione aguntur, nec trahuntur affectu: & tamen vel auctoritate permoti, vel doctrina commoniti, vel exẽplo prouocati approbant bonum vbi inueniunt, & quasi cæci, sed ad manum tracti sequuntur, hoc est imitantur. Sunt rationales, qui per rationis iudicium & naturalis scientię discretionem habent & cognitionẽ boni, & appetitum: sed nõdum habent affectum. Sunt perfecti, qui spiritu aguntur, qui à sancto spiritu plenius illuminãtur. Et quoniam sapit eis bonũ cuius trahuntur affectu, sapientes vocantur. Quia verò induit eos spiritus sanctus cuius affectu trahuntur, sicut induit olim Gedeonem, spiritus sancti indumẽto, spirituales appellantur. Primus status circa corpus se habet, secundus circa animam se exercet, tertius non nisi in deo requiem habet. Quorum singuli sicut habent certam proficiendi rationem, sic in genere suo certam habent perfectionis suæ mensuram. Initium boni in conseruatione animali, perfecta obedientia est. Profectus, subiicere corpus suum, & in seruitutem redigere. Perfectio, vsu boni consuetudinem vertisse in delectationem. Initium vero rationalis est intelligere quę in doctrina fidei apponuntur ei. Profectus, talia præparare qualia apponuntur. Perfectio, cum in affectum mentis transit iudi-

1.Cor.13.d 1.Tim.4.b 2.Tim.3.a Psal.54.c Exod.3.b Prou.19.d Psal.57.d Philip.3.c

G cium rationis. Perfectio vero hominis rationalis, initium est hominis spiritualis. Profectus eius, reuelata facie speculari gloriam dei. Perfectio verò, transformari in eandem imaginem à claritate in claritatem, sicut à domini spiritu. Primum igitur prosequendum de primo, scilicet de animali. Animalitas est vitæ modus sensibus corporis seruiens, scilicet cum anima quasi extra se per sensus corporis circa dilectorum delectationes corporum affecta, eorum fruitione pascit vel nutrit sensualitatem suam: seu cum intra se regrediēs, & corpora quibus forti glutino amoris & consuetudinis adhæsit, in locum incorporeæ naturæ secum ferre nō præualens, eorum illuc secum trahit imagines, & amicabiliter ibi cum eis conuersatur, quibus assuefacta nil putat esse nisi vel quale foris reliquit, vel quale intus contraxit: inde quādiu licet, iucundū habet secundum delectationes corporis viuere. Cum autem ab eis auertitur, nescit nisi corporea imaginando cogitare. Cum vero ad cogitanda spiritualia vel diuina se erigit, non aliud de eis quàm de corporibus vel de corporalibus potest æstimare. Hæc auersa à deo fit stultitia, cum nimium intra semetipsam fuerit remissa, & tam bruta, vt regi vel nolit vel non possit. Cum verò ipsa sibi per superbiam extra se nimiū fuerit abrepta, fit prudentia carnis, & ipsa sibi sapientia esse videtur, cum stultitia sit, dicente apostolo: Dicentes se esse H sapientes, stulti facti sunt. Porrò ad deum conuersa, fit sancta simplicitas, hoc est eadem semper circa idem voluntas: sicut fuit in Iob, qui dictus est vir simplex & rectus, ac timens deum. Propriè enim simplicitas est perfectè ad deum conuersa voluntas, vnam petens à domino, hanc requirens, non ambiens multiplicari in seculo. Vel est simplicitas, in conuersatione vera humilitas, scilicet virtutis magis conscientiam amplectens quàm famam, cum non refugit vir simplex videri stultus in seculo, vt sit sapiens in deo. Vel simplicitas est sola ad deum conuersa voluntas, sed nondum ratione formata vt amor sit, id est formata voluntas: nondum illuminata vt sit charitas, hoc est amoris iucunditas. Simplicitas ergo initium aliquod in seipsa habēs creaturæ dei, hoc est voluntatem simplicem & bonam, quasi futuri boni hominis informem materiam, in primordio conuersionis suæ offert auctori suo eam formandam. Iam enim cum bona voluntate habens initium sapientiæ, id est timorem domini, ex ipso colligit nec per se eam formari posse, nec quicquam tam expedire stulto, quàm seruire sapienti. Itaque homini se propter deum subiiciens, ipsam ei bonam voluntatem committit in deo formandam in sensu & spiritu humili. Iam timorē dei incipiēte operari in eo omnem virtutum plenitudinem, dum per iustitiam defert maiori, per prudentiam non credit se sibi, per temperātiam refugit discernere, per fortitudinem I totum se obedientiæ subiicit, non discernendæ, sed adimplendæ. Hæc enim vxor est, cui à domino præcipitur: Et ad virum tuum erit conuersio tua. Vir eius, ratio vel spiritus est suus vel alterius. Huic enim viro rectè obedit vir simplex & rectus in semetipso. Rectius autem sæpe ac tutius in altero, quàm in semetipso. Ex præcepto ergo dei & ipso ordine naturæ habere debet vxor ad virum, animalitas ad spiritum suum, vel spiritualem aliquem virum, conuersionem legitimam, hoc est obedientiam perfectam. Perfecta verò obedientia est maximè in incipiente indiscreta, hoc est, non discernere quid vel quare præcipiatur, sed ad hoc tantùm niti, vt fideliter & humiliter fiat quod à maiore præcipitur. Lignum enim scientiæ boni & mali in paradiso, censura discretionis est in conuersatione religionis penes patrem spiritualem, qui diiudicat omnia, ipse verò à nemine iudicatur. Ipsius est discernere, aliorum est obedire. Adam gustauit in malum suum de ligno vetito, edoctus ab eo qui suggerēdo ait: Quare præcepit vobis deus vt de ligno non comederetis? Ecce discretio, cur præceptum sit. Et addit: Sciebat enim quia qua die comederitis, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij. Ecce vt quid præceptum sit, scilicet quòd deos fieri non sinat. Discreuit, comedit, & inobediens factus est, & de paradiso eiectus est. Sic & animalem discretum, nouitium prudentem, insipientem sapientem, in cella diu posse consistere, in congregatione durare impossibile est. Stultus fiat, vt sit sapiens: & hæc omnis sit eius discretio, vt in hoc nulla sit ei K discretio. Hæc omnis sapientia eius sit, vt in hac parte nulla ei sit. In eo vero in quo se sibi animalitas ratióque conterminant, in natura animæ humanæ relictus est à creatore bono intellectus & ingenium, & in ingenio ars, in quo constituit deus hominem super opera manuum suarum, & omnia secularia ista subiecit sub pedibus eius: animali superbo, in testimonium naturalis dignitatis, & similitudinis dei amissę: simplici verò & humili, in auxilium recuperandæ dignitatis, & conseruandæ similitudinis. In hoc notum dei manifestum est in illis. In hoc æstimatur de creatura creator. In hoc cognoscitur iustitia dei: & quia qui bene agunt, digni sunt vita: qui verò aliter, digni sunt morte. In hoc creatura quæ sponte homini seruit, ad naturam subiicitur & aptatur, vt seruiat ad eam quæ ex peccato est necessitatem, & ad voluntatem & voluptatem. Hinc etiam quot & quanta vitæ huic necessaria, & bonis & malis vtilia, & in genere suo pulcherrima, & à bonis & à malis hominibus facta sunt & fiant, omnibus manifestum est. Hinc enim in literis, vel opificiis, vel ædificiis, per innumerabiliter multiplices hominum adinuentiones, tot processerunt modi studiorum, tot genera professionum, subtilitates exquisitæ scientiæ, artes eloquentiæ, dignitatum officiorúmque varietates, & innumerabiles conquisitiones huius seculi, quibus homines illi etiam qui dicuntur sapiētes L huius mundi, cum eis qui sunt simplices & filij dei, pariter vtuntur ad necessitatem & vtilitatem. Sed illi abutuntur eis ad curiositatem & voluptatem & superbiam, hi autem vtuntur eis propter necessitatem, alibi habētes suam suauitatem. Ideo illos seruos sensuum suorum & corporum suorum sequuntur fructus carnis suæ, qui sunt fornicatio, immunditia, superbia, luxuria, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, inuidiæ, comessationes, ebrietates, & his similia: quæ quicunque agunt, regnum dei non consequentur. Hos autem, fructus spiritus, qui sunt charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, longanimitas, bonitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas & pietas promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ. Hi vtrique quandiu simul sunt in actu, homines vident similes actiones, deus autem voluntates discernit & intentiones. Cum verò vnusquisque redit in sua, vnumquenque ex fructibus intentionis suę pascit conscientia sua: nec tamen ab vtroque æquè ad conscientiam reditur: quia nemo ad eam redire amat post actionem, qui recta intentione ad agendum ab ea non proficiscitur. Qui tamen redit ad conscientiam, si nondum vicit concupiscentiam suam, inuenit ibi de ipsa concupiscentia sua vel suaues delectationes, vel graues corrosiones, & inde multiplicat cogitationes. Qui verò iam concupiscentiam vicit, quandiu tamen veri boni maior concupiscentia, vel maior delectatio mentem eius non obtinuerit, M cum exosa quadam voluptate gestorum visorum vel auditorum patitur imaginationes: vnde in vtroque lumbi implentur illusionibus delectationū, & ad cogitanda diuina vel spiritualia lumen suorum oculorum & ipsum nō est secum: qui cum pugnat contra concupiscentias, patitur molestias: quia vincere adhuc non præualet ad perfectū affectiones. Qui verò iam ad libertatem aspirat, excutere à se nō potest affectionum imaginationes, & noxias vel occupatorias vel ociosas quæ exinde passim oriuntur cogitationes. Hinc in tempore psalmodię vel orationis, cęterorúmq; exercitiorum spiritualium, in corde serui dei etiam nolētis & reluctantis imaginationes voluūtur, & phātasmata cogitationū versantur, à quibus velut ab auibus immundis insidētibus vel circunuolantibus sacrificiū deuotionis vel omnino rapitur de manu tenentis, vel sæpe polluitur vsq; ad lachrymas offerētis. Fitq; mirabilis & iniqua miseræ animę diuisio, spiritu & ratione voluntatem cordis & intentionē, & corporis sui promptum obsequium defendēte: animali verò improbitate sibi affectū præripiente & intellectum, mente sępius sine fructu remanente. Hinc in animis infirmioribus, & in quibus cōcupiscentię carnis & seculi necdum perfectè mortificatæ sunt, vitia passim curiositatis ebulliunt. Hinc solitudinis & silētij quęruntur inordinatæ & proposito inimicæ cōsolationes, in via regia cōmunium

Roman. 1. c

Iob 1. a

Gen. 3. c

Genes. 3. a

Rom. 1. b

Gala. 5. d

Ibidem.

A munium institutionum furtiua propriæ voluntatis diuerticula, solitorum fastidium, præsumptio nouitatum, quæ quidem ægri animi pruritum & tædium quasi confricando videntur ad horā lenire: sed calefaciunt & accēdunt, & vt postea nequi⁹ ferueat, & amplius pruriat, efficiūt. Hinc quotidie fiunt nouæ occupationes, nouæ actionū & laborum adinuētiones, lectiones diuersæ, non ad ædificandum animum, sed ad fallendū tardantis diei tædium: vt cum damnauerit solitarius omnia vetera, omnia solita, & defecerint noua, nō restet nisi odium cellæ, & fuga matura. Propter quod pia simplicitas, & in professione religionis & solitudinis nouus homo qui non habet vel rationem ducentē, vel affectū trahentem, vel discretionem moderantem, sed vi quadam vertitur in semetipsum tanquam à figulo figmentum, lege quadam mandatorum dei quasi manibus alienis faciendus est & formandus in omni patientia, & in rota volubilis obedientiæ, & in igne probationis suæ, plasmatoris & formatoris sui voluntati & arbitrio subdendus. Nam & si callet ingenio, si viget arte, si præeminet intellectu, instrumenta sunt hæc tam vitiorū quàm virtutū. Non ergo refugiat doceri vti eo in bono, quo & in malo vti potest, quia hoc primum virtutis opus est. Ingenium corpus adaptet, ars naturam informet, & intellectus nō elatum faciat animum, sed docibilem. Ingenium quippe, B ars, intellectus, & alia huiusmodi gratuitò habētur, aliter virtus. Virtus enim vult doceri cum humilitate, quæri cū labore, haberi cum amore. Nam cū omnibus his digna sit, nec aliter vel doceri vel quæri vel haberi potest. Primum quidem docendus est rudis incola eremi, secundū apostolicam Pauli institutionem, vt exhibeat corpus suum hostiā viuentē, sanctam, deo placentē, rationabile obsequium suum. Qui etiam compescens in nouitio feruorem animalis hominis, qui nondum percipit ea quæ dei sunt, circa spiritualia ac diuina præproperam & curiosam inquisitionem subiunxit, dicēs: Dico enim per gratiā dei quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos, nō plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Quia enim omnis vel præcipuè animalis hominis institutio circa corpus est, & exterioris hominis cōpositionē, docendus est rationabiliter mortificare corpus suū, & membra sua quæ sunt super terram, & inter carnē & spiritū, quæ inuicem iugiter aduersum se cōcupiscunt, iustum rationis ac discretionis habere iudiciū, nec alicui⁹ eorū in iudicio accipere personā. Docendus est sic habere corpus suum, sicut ægrotum commendatum, cui etiam multum volenti, inutilia sunt neganda, vtilia verò & nolenti ingerēda. Sic de eo agere, sicut de non suo, sed eius à quo precio magno empti sumus, vt glorificemus eum in corpore nostro. Rursumq́; docendus est cauere quod peccatori populo dominus per prophetam improperat: Proiecistis me, inquiens, post tergū vestrum. Multúmque esse cauendum, ne pro necessariis huius C vitæ vel cōmodis, à propositi rectitudine, vel dignitate naturæ, in amorem vel honorem corporis sui sinat in aliquo degenerare spiritum suum. Ideóque durius tractandum est corp⁹, ne rebellet, ne insolescat: sic tamē, vt seruire sufficiat: quia ad seruiendum spiritui datum est. Nec sic habēdum est tanquam propter illud viuamus, sed tanquam sine quo viuere non possumus. Fœdus enim quod habemus cum corpore, non quandocunque volumus possumus abrumpere, sed legitimam eius resolutionem patienter nos expectare oportet, & interim quæ legitimi fœderis sunt obseruare. Sic ergo nobis est cum eo conuiuendum vel conueniendum, quasi non diu nobis sit cum eo commorandum: sicque vt si aliter euenerit, non vrgeamur ad exeundum. In quo multū & scrupulose laborandum, & periculose sæpe fuerat errandum, nisi lex obedientiæ & cellæ plenam communis institutionis formam semel tradens, ingredienti de victu & vestitu, de labore & quiete, de silentio & solitudine, & omnibus quæ ad exterioris hominis cultū vel necessitatem spectant, fratrē obedientem & patientē & quietum, in reliquum cautum redderet & securū. In quib⁹ sic semel circūcisa sunt omnia, & præcisa superflua, sic intra congruæ sufficientiæ terminos & generalis cōtinētiæ limites circūscripta sunt omnia necessaria, vt sit quod fortes cupiāt, & infirmi non refugiant, nec vlterius quantitas concessorum lædere possit in aliquo vtentium D cum gratiarum actione cōscientiam: nec quę sunt amputata, tētare debeant aliquatenus in seruo dei corporis bene morigerati, & rectè educati sufficiētiam. In quibus, sicut Salomon dicit, qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui verò mentis est duræ, corruet in malum. Licet enim necessitas sic sit ordinata, vt nec querelæ sit locus vllus, & omnis sit superfluitas amputata: si quid tamen vel publicè vel priuatim addendum est, vel minuēdum, hoc in Prioris est arbitrio, absq́; omni scrupulo obediētium subditorū vel periculo. Instituēdus est ergo nouus eremita ad cōmunis institutionis normā concupiscentias carnis suæ præteritorum peccatorū pœnitētia cōtinua domare, & ad cōtemnenda cętera ad suiipsius cōtemptū venire. Præmuniendus est assidue cōtra tentationes acrius in solitarium nouitium desæuientes, cū seruum dei gratis deo seruientem non cessent solicitare vitia mercede oblatæ delectationis, diabolo suggerente, carne cōcupiscente, seculo cōcupiscenda ingerēte. Tentat enim nos dominus deus noster, vt sciat si diligamus eū, an nō: nō vt ipse quasi nesciēs agnoscat, sed vt plenius hoc in ipsa nobis tentatione innotescat. Sed illę tentationes facilè vincūtur, & facilè à ratione eis occurritur, quæ vel suspectæ sunt, vel prima facie malæ esse innotescunt. Quæ verò sub specie boni se ingerūt, & difficilius discernuntur, & periculosius admittūtur. Sicut enim difficillime tenetur modus in eo quod bonum esse creditur; ita E non semper tutus est omnis boni appetitus. Omniū autē tentationum & cogitationum malarū & inutilium sentina, ociū est. Sūma etenim mentis malitia est ociū iners. Nunquā ociosus sit seruus dei, quāuis à deo feriatus sit. Nomē quippe tam suspectum & vanū & molle, rei tam certæ, tam sanctæ, tā seueræ imponēdum non est. Ociosum non est vacare deo, immo negocium negociorum omnium hoc est. Quod quicūq; in cella nō agit fideliter & feruenter, quodcunque agit quod propter hoc nō agit, scilicet vt deo seruiatur: in eo quod agit, ociatur. Vbi pro vitando ocio ociosa sectari ridiculum est. Ociosum autē est, quod nullam habet vtilitatē, vel vtilitatis intentionem. Nō autem hoc tātummodo agendum est, vt cū aliqua delectatione, vel sine grandi nausea ocij dies transigatur, sed vt etiam de peracta diæta ad profectū mentis semper aliquid in cōscientia resideat, aliquid quotidie in thesaurum cordis congeratur. Nec ea die bonus cellita se vixisse debet existimare, in qua nil eorum se egisse recolit, propter quæ in cella viuitur. Quæris quid agas, vel in quo te occupes? Primū extra quotidianum orationum sacrificium, vel lectionis studium, quotidianæ conscientiæ discussioni, emendationi, motum cōpositioni pars sua diei negāda non est: deinde operādum est aliquid manibus quod iniungitur, nō tam quod animum delectando ad horam detineat, quàm quod spiritualibus studiis delectationem conseruet & nutriat, in quo remit- F tatur ad horam animus, non resoluatur: vnde se facilè mox vt sibi ad seipsum redeundum esse visum fuerit, expediat sine controuersia inhibentis voluntatis, absque contagio contractæ delectationis, vel memoriæ imaginantis. Non enim vir propter mulierem, sed mulier propter virum. Nō spiritualia exercitia sunt propter corporalia, sed corporalia propter spiritualia. Propterea sicut viro creato collatum est vel cōparatum ei adiutorium simile sibi ex ipsa hominis substantia, sic cum in adiutoriū spiritualis studij necessaria sint, non tamen in hoc semper æquè conuenire videntur omnia corporalia exercitia, sed quæ cum spiritualibus propiorem videntur habere similitudinem & affinitatē, sicut ad ædificationem spiritualem meditari quod scribatur, vel scribere quod legatur. Subdiualia enim exercitia & opera sicut sensus distrahunt, sic sæpe etiam spiritum exhauriunt, nisi cum grauiore ruralium labore operum sit maior contritio corporis vsque ad cōtritionem & humiliationem cordis. Fatigationis enim suæ pressura exprimunt sæpe vehemētioris affectum deuotionis. Quod etiam in labore ieiuniorum, vigiliarum, & omnium in quibus afflictio corporis est, crebrò fieri manifestum est. Serius tamen animus & prudens ad omnem se comparat laborē, nec in eo dissoluitur, sed per eum magis in seipsum colligitur: qui semper præ oculis habens nō tam quod agit quàm

Rom. 12. d
Ibidem.
1. Cor. 6. d
3 Re. 14. b
Prou. 10. b
1. Cor. 11. b

G quò agendo intendit, omnis cõsummationis attendit finem. Quò inquantum verius innititur, intantum etiam feruentius & fidelius manibus operatur, totius sibi corporis sui subiiciens seruitutem. Coguntur enim in vnum sensus ad disciplinam bonæ voluntatis, nec lasciuire eis vacat à pondere laboris, sed subacti & humiliati in obsequium spiritus docentur conformari ei & in laboris participatione, & in consolationis expectatione. Inordinata enim natura per peccatũ, & à conditionis suæ rectitudine exorbitans, si ad deum fuerit conuersa, recuperat citò pro modo timoris & amoris quem habet ad deum, quæcunque perdidit auersa: & vbi cœperit spiritus reformari ad imaginem conditoris sui, mox etiam reflorescens caro, ex voluntate sua incipit conformari reformato spiritui. Nam & contra sensum suum incipit eam delectare quicquid delectat spiritum suum. Insuper & pro multiplici defectu suo ex pœna peccati multipliciter sitiens ad deum, nonnunquam etiam contendit præcedere rectorem suum. Delectationes enim non perdimus, sed mutamus de corpore ad animum, à sensibus ad conscientiam. Panis furfureus, & simplex aqua, & olera, & legumina simplicia, nequaquam res delectabiles sunt: sed in amore Christi, & desiderio internæ delectationis, ventri bene morigerato gratanter ex his satisfacere posse valde delectabile est. Quot milia pauperum ex his, vel ex aliquo horum delectabiliter H satisfaciunt naturæ? Facillimum quippe & delectabile esset adiuncto amoris dei condimento secundum naturam viuere, si insania nostra nos permitteret: qua sanata, statim naturalibus natura arridet. Eodem modo & de labore. Rusticus duros habet neruos, fortes lacertos. exercitatio hoc facit. sine eum torpere, mollescit. Voluntas facit vsum, vsus exercitiũ: exercitium vires in omni labore subministrat. Sed redeamus ad propositum. Hoc omnibus modis agat & labor & ocium nostrum, vt nunquam simus ociosi: & hoc semper sit negotium nostrum, vt perfectè consummetur in nobis quod dicit apostolus animalibus & insipientibus: Humanum, inquit, dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Audiat hoc attentius amicum corporis sui mancipium, animalis homo, qui iam incipit corpus suum subdere spiritui, & adaptare semetipsum ad ea quæ dei sunt percipiẽda, & ad exuendam fide seruitutis necessitatem, & carnis suę dominantem consuetudinem, vt se accingat, necessitatem faciens sibi contra necessitatem, & cõsuetudinem contra consuetudinem, & affectum sibi formet contra affectum: donec plenius mereatur accipere delectationem contra delectationem, vt delectationibus carnis ac seculi secun- I dum consilium apostoli saltem tantum eum delectet carere, quantum eum delectabat primò eas habere: tantum delectet eum de membris sui corporis seruire iustitiæ in sanctificationem, quantum prius delectabat eum seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem. Hæc est perfectio animalis hominis in suo statu, vel nouitij incipientis: qui cum consummauerit hoc animale vel humanum, si non respexerit retro, sed fideliter in anteriora se extenderit, citò perueniet ad illud diuinum, vt incipiat apprehendere sicut apprehensus est, & cognoscere sicut cognitus est. Hoc autem opus non in vno fit momento conuersionis: non est vnius diei, sed multi temporis, multi laboris, multi sudoris: secundum gratiam dei miserentis, & studium hominis volentis & currẽtis. Omnium verò bonorum horum officina est cella, & stabilis perseuerantia in ea. In qua quicunque cum sua paupertate bene conuenit, diues est: & quicunque bonam voluntatem habuerit, secum habet quicquid ad bene viuendum ei opus est: quamuis bonæ voluntati non semper credi expedit, sed frænanda est, sed regenda est, & maximè in incipiente. Regat sanctæ obedientiæ regula bonam voluntatem, illa verò corpus, & doceat illud posse consistere in loco, cellam pati, secúmque morari: quod in proficiente bonæ compositionis initium est, & certum bonæ spei argumentum. Impossibile est hominem fideliter figere in vno animũ suum, qui non prius alicui loco perseueranter affixerit corpus suum. Nam qui ægritudinem animi, migrando de loco ad locum effugere nititur: sic est sicut qui fugit vmbram corporis sui. Seipsum fugit, seipsum circũfert: locũ mutat, non animum. Eundem vbique se inuenit, nisi quòd deteriorẽ facit ipsa mobilitas: sicut lædere solet ægrum, qui circũferendo concutit eum. Aegrũ enim se sciat, K & vacet circa causarias partes ægritudinis suæ. Si non interrumpitur quies, remedia continuata citò proficiũt, & sanatus animus ab alienationibus vel captiuitatibus & tentationibus suis, totus in deo suus efficietur. Cura eget, & non modica, nõ inquinata, sed infecta natura. Incũbat ergo immobiliter valetudinario suo (sic enim solent appellare medici valetudinũ curãdarum officinam) & remedij suscepti prosequatur vsum vsque ad sanitatis experimentum. Valetudinarium tuum, ô ægrote, ô lãguide, cella tua est: remedium in quo curari cœpisti, obediẽtia est, obedientia vera. Sed scito quòd remedia crebrò mutata nocẽt, naturam disturbãt, & ægrum disterminant. Nã & qui aliquò pergit, si vnã certam tenuerit viam, citò perueniet quò tẽdit, & itineris & laboris faciet finẽ. Si verò multas aggreditur vias, errat, nec laboris aliquando finem facit: quia error finẽ non habet. Non ergo remedium mutes, nec aliud pro alio accipias, sed vsq; ad terminum perfectæ sanitatis, medicinalis obedientiæ remedio vtere: nec abiicias eam, vt ingratus cum factus fueris sanus, sed tamẽ in reliquũ alio modo ea vti permittẽris. Si ergo ad sanitatẽ festinas, vi- L de vt nil vel modicum de temetipso agere præsumas medico inconsulto: à quo si operam medicantis expectas, necesse est vt vulnus tuum semper ei detegere non erubescas. Erubesce, sed tamen reuela totum: nec abscondas. Sunt enim qui confitendo quasi fabulam enarrant suorum historiam peccatorum, ægritudines animæ suæ sine confusione dinumerant, & penè sine pœnitentis, & sine affectu doloris. Citò enim lachrymas inuenit, & resoluitur in gemitum, qui habet sensum doloris. Si verò malæ ægritudini desperabilior stupor accesserit, hic in eo quod non dolet, quanto sanitati videtur esse propinquior, tanto ab ea fit remotior. Quòd si medicus quasi clementior fuerit, vt quasi vnguentis & emplastris lenioribus omnia voluerit curare: tu age pro temetipso, & remedij fortioris & celerioris auidus, sanitatis ferrum require, cauterium exposce. Medicus tibi semper præsto est, paratus est. Ne enim horrori sit tibi tua solitudo, & vt tutius in cella habites: tres tibi deputati sunt custodes, scilicet deus, conscientia, & spiritualis pater. Deo debes pietatem, cui te totum impendas: conscientiæ tuæ honorem, coram qua peccare erubescas: patri spirituali obedientiam charitatis, ad quem de omnibus recurras. Insuper vt gratum mè habeas, addam tibi & quartum: & quandiu paruulus es, & donec plenius addiscas diuinam cogitare præsentiam, pædagogum tibi procurabo. Elige tibi tu ipse hominem consilio meo, M cuius vitæ exemplar sic cordi tuo insederit, reuerentia inhæserit, vt quotiens eius recordatus fueris, ad reuerentiam cogitati assurgas, & temetipsum ordines & componas: qui cogitatus ac si præsens sit, in affectum mutuæ charitatis emendet in te omnia emendanda, & tamen nullum patiatur damnum secreti sui solitudo tua. Hic præsens tibi adsit quandocunque volueris: occurrat sæpe & cum nolueris. Increpationes eius describe tibi, cogita: sancta eius seueritas, consolationes, pietas, & benignitas, exemplum sanctæ vitæ, synceritas. Nam omnes cogitationes tuas cum ab eo videri cogitabis: ac si videat, ac si arguat, emendare cogẽris. Sic, secundum præceptum apostoli, solicitè temetipsum custodi: & vt temetipsum semper inspicias, semper ab omnibus oculos auerte. Egregiũ instrumentum corporis est oculus, si sicut cætera, sic etiam videre posset semetipsum. Quod cum interiori oculo cõcessum sit: si ad exterioris exemplum seipsum negligens, vacat circa aliena: etiam cũ vult, non sufficit redire ad seipsum. Tibi vaca: multa tu ipse tibi solicitudinis materia es. Exclude etiam ab oculis exterioribus quod desueuisti videre, ab interioribus quod amare: quia nil tam facilè recrudescit quàm amor, & maximè in tenerioribus & recentioribus animis. Aude etiam nonnunquam sapere, & æmulari charismata meliora, & tu ipse tibi esto parabola ædificationis. Alia cella tua exterior, alia interior. Exterior est domus, in qua habitat anima tua

Rom. 6. c

Ibidem.

Philip. 3. c

A ma tua cum corpore tuo. Interior est conscientia tua, quã inhabitare debet omnium interiorum tuorum interior deus, cum spiritu tuo. Ostium clausuræ exterioris, signum est ostij circunspectionis interioris: vt sicut sensus corporis per exteriorem clausuram foris vagari non permittitur, sic interior sensus ad suum semper interius cohibeatur. Dilige ergo interiorem cellam tuam, dilige exteriorem: & vnicuique suum impende cultum. Tegat te exterior, non abscondat, non vt pecces occultius, sed vt tutius viuas. Nõ enim scis, ô rudis incola, quid cellæ debeas, si non cogitas quomodo in ea nõ solummodo à vitiis tuis curaris, sed etiam nõ habes rixari cum alienis. Nescis enim quem conscientiæ tuæ debeas honorem quicunque in ea non experiris gratiam sancti spiritus, & internę suauitatis dulcedinem. Da ergo vtrique cellę honorem suum, & tu tibi in ea vendica primatum tuum. Disce in ea secundum communis instituti leges tu tibi præesse, & vitam ordinare, & mores componere, & temetipsum iudicare: teipsum apud teipsum accusare: sæpe etiam condẽnare, nec impunitum dimittere. Sedeat iudicãs iustitia, stet rea & seipsum accusans conscientia. Nemo te plus diligit, nemo te fidelius iudicabit. Mane, præteritæ noctis fac à temetipso exactionẽ, & venturæ diei tu tibi indicito cautionem. Vespere, diei pręteritæ rationem exige, & superuenientis noctis fac indictionem. Sic districto nequaquam tibi aliquando lasciuire vaca-B bit. Singulis horis secundum communis instituti canonẽ sua distribue exercitia: cui spiritualia, spiritualia: cui corporalia, corporalia: in quibus sic exoluat omne debitum spiritus deo, corpus spiritui: vt si quid fuerit intermissum, si quid neglectum, si quid imperfectum, suo modo, suo loco, suo tempore non abeat impunitum, vel irrecompensatum. In quibus extra illas horas de quibus dicit propheta, Septies in die laudẽ dixi tibi: matutinum ac vespertinum sacrificiũ ac mediæ noctis est maximè obseruandũ. Non enim frustra ait propheta: Manè astabo tibi & videbo: sed quia tũc à curis exterioribus adhuc sumus ieiuni: & dirigatur oratio mea sicut incẽsum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearũ sacrificium vespertinum: quia tunc ab huiusmodi impedimentis iam quodammodo inuenimur digesti. Qui & in nocturnis vigiliis nostris (in quibus media nocte surgimus ad confitendum nomini domini) confesionis eiusdem ordinem contexens, In die, inquit, tribulationis meæ deum exquisiui manibus meis, nocte contra eum, & non sum deceptus. Istis enim horis potissimũ coram deo debemus nosmetipsos constituere quasi facie ad faciem, & in lumine vultus eius perspicere, tribulationem & dolorem nobis de nobisipsis inuenire, & nomen dei inuocare, scopando spiritum nostrum donec incalescat, ambiendo ad memoriam abundantiæ suauitatis suæ, donec ipse in cordibus nostris dulcescat. Sed tũc maximè nobis agendum est quod dicit apostolus: Malo in ecclesia quinque loqui verba C sensu meo, quàm decem milia verborum sine intellectu. Et illud: Psallam spiritu, psallam & mente. Orabo spiritu, orabo & mente. Tunc enim menti & spiritui aggregandi sunt fructus sui, vt exinde vel in abũdãtia benedictionis dei in quietem noctis relaxemur: vel surgentibus nobis ad laudes dei, omnis exinde tenor operis nostri in ipsius laudibus formetur ac viuificetur. Idcirco in præueniẽdis nocturnis vigiliis nõ expedit multitudine psalmorum obruere intellectum, & exhaurire spiritũ vel extinguere: sed quãdiu sobrius inuenitur, pietati afficiendus est, & suo itinere dirigendus ad deum, donec dilatato corde currere incipiat vsque ad finẽ operis dei: postmodum seruoris sui modum siue tenorẽ habiturus, nisi magna intercidatur negligentia, vel omittatur volũtaria miseria. Scit etiam quicunque sensum Christi habet, quantum pietati Christianæ expediat: quantum dei seruum, & seruum redemptionis Christi deceat, & vtile ei sit, vna saltem aliqua diei hora, passionis & redemptionis ipsius attentius recolere beneficia ad fruendum suauiter in cõscientia, & recondendũ fideliter in memoria: quod est spiritualiter mãducare corpus Christi, & bibere eius sanguinẽ in memoriam eius. Qui omnibus in se credentibus præcepit dicẽs: Hoc facite in meã cõmemorationem. In quo etiam propter peccatũ inobedientiæ, quàm impiũ sit hominem tãtæ dei pietatis immemorem

Psal. 118. c · *Psal. 5. a* · *Psal. 140. a* · *Psal. 118. b* · *Psa. 76.* · *1. Cor. 14. b* · *Luc. 22. b*

esse, palã omnibus est, cum amici hominis abeuntis sub quo-D libet signo cõmẽdatam memoriam nefas sit obliuisci. Siquidem sanctæ huius ac reuerendę cõmemorationis mysterium suo modo, suo tẽpore, suo loco celebrare licet paucis hominibus, quibus creditum est hoc mysterium: rem verò sacramenti vel mysterij in omni tempore, & omni loco dominationis dei, modo quo traditum est, hoc est, debitæ pietatis affectu, agere, contrectare, & sumere sibi in salutem omnibus in promptu est, quibus dicitur: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, vt virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumẽ suum. Nam & sacramentum sicut accipit ad vitã dignus, sic ad mortẽ suam & iudiciũ indignus. Rem verò sacramenti nemo percipit nisi dignus & idoneus. Sacramentũ enim sine re sacramenti, sumenti mors est: res vero sacramenti etiam præter sacramentũ sumenti, vita æterna est. Si autem vis, & verè vis, omnibus horis tam diei quàm noctis, hoc tibi in cella tua præsto est. Quotiens in commemorationem eius qui pro te passus est, hoc facto eius pie ac fideliter fueris affectus, corpus eius manducas, & sanguinem bibis. Quandiu in eo manes per amorem, & ipse in te per sanctitatis & iustitiæ operationem, in eius corpore & mẽbris eius cõputaris. Deinde etiam certis horis certæ lectioni vacãdum est. Fortuita enim & varia lectio, & quasi casu reperta, nõ ędificat, sed reddit animũ instabilem: & leuiter admissa, leuius recedit à me-E moria. Sed certis ingeniis immorandum est, & assuefaciendus est animus. Quo enim spiritu scripturæ factæ sunt, eo spiritu legi desiderãt, ipso etiam intelligẽdæ sunt. Nunquã ingredieris in sensum Pauli, donec vsu bonę intentionis in lectione eius, & studio assiduę meditationis, spiritũ eius imbiberis. Nũquam intelliges Dauid, donec ipsa experientia ipsos psalmorum affectus indueris. Sicq; de reliquis. Et in omni scriptura tantum distat studium à lectione, quãtum amicitia ab hospitio, socialis affectio à fortuita salutatione. Sed & de quotidiana lectione aliquid quotidie in ventrem memorię demittendum est, quod fidelius digeratur: & sursum reuocatum crebrius ruminetur, quod proposito conueniat, quod intẽtioni proficiat, quod detineat animum, vt aliena cogitare non libeat. Hauriẽdus est sępe de lectionis serie affectus, & formãda oratio quæ lectionem interrumpat, & non tam impediat interrumpendo, quàm puriorem cõtinuo animum ad intelligentiam lectionis restituat. Intentioni seruit lectio. Si verè in lectione deum quærit qui legit: omnia quæ legit, cooperãtur ei in bonum, & captiuat sensus legentis, & in seruitutem redigit omnem lectionis intellectum in obsequium Christi. Si in aliud declinat sensus legentis, omnia trahit post semetipsum: nihilq; tam sanctũ, tam piũ inuenit in scripturis, quod seu per vanam gloriam, seu per distortum sensum, seu per F prauum intellectum non applicet vel malitiæ, vel vanitati. In omnibus enim scripturis legentis initiũ debet esse timor domini, vt in eo primo solidetur intẽtio legentis, & ex eo ordinetur & exurgat totius lectionis intellectus & sensus. A spiritualibus verò exercitiis in corporalia nunquam longe vel in totum recedatur, sed facilè ad ea posse redire animus assuescat: & cum illis se mutuat, istis semper inhæreat. Sicut enim supra dictum est, non vir propter mulierem, sed mulier propter virũ. Nec spiritualia propter carnalia, sed carnalia propter spiritualia. Corporalia verò exercitia nunc dicimus, quę manuali opere corporaliter exercẽtur. Nam sunt & alia corporis exercitia, in quib⁹ necesse est corpus laborare, sicut sunt vigiliæ, ieiunia, & alia huiusmodi: quæ spiritualia non impediunt, sed iuuant, si cum ratione discretionis fiant. Quæ si ex indiscretionis vitio sic agantur, vt vel deficiente spiritu vel languente corpore spiritualia impediantur: qui sic est, corpori suo tulit boni operis effectum, spiritui affectum, proximo exemplum, deo honorem: sacrilegus est, & horũ omnium in deũ reus. Non quòd, secundum apostoli sensum, nõ videatur humanum etiã hoc: & nõ deceat, & iustum non sit caput aliquãdo dolere in seruitio dei, quod olim sæpe vsq; ad dolorẽ laborauit in vanitate seculi: esurire ventrẽ vsq; ad rugitũ, qui sæpe repletus est vsq; ad vomitũ: sed modus in omnibus habendus est. Affligendum est corpus aliquando, sed non con-

1. Pe. 2. b · *1. Co. 11. b*

G terendum. Nam corporalis exercitatio ad modicum quidem valet, & pietas ad omnia vtilis est. Propter quod & ad modicum, hoc est non in concupiscentiis, sed tamen cura carnis agenda est. Agenda verò est sobriè, & cum spirituali quadam disciplina, vt neque in modo eius, neque in qualitate, neque in quantitate appareat aliquid quod non deceat seruum dei. Eis enim quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honorem circundare debemus. Honesta verò nostra nullius egēt. Non solùm autem hoc, sed & omnem vitam nostram (quanuis hominibus occultam) exhibere debemus deo sanctam & honestam, & omnem conuersationem nostram sanctis angelis conspicabilem agere & delectabilem, quanuis inter domesticos parietes inclusam. Omnia vestra (inquit apostolus) honestè fiant in vobis. Grata deo res est honestas, & sanctorum angelorum amica. Propter quod etiam iubet apostolus velari mulieres, propter angelos: qui cum proculdubio tam die quàm nocte nobiscum sint in cellis nostris, nos custodiētes, & nostris studiis congaudentes, & cooperātes: placet eis vt etiam nullo homine vidente omnia nostra honestè fiant. Siue ergo manducetis, siue bibatis, siue aliquid aliud faciatis, omnia in domino agite, piè, sanctè, & religiosè. Si manducas, mensam tuam per se satis sobriam, sobrietas tua perornet. Et cum manducas, nequaquam totus mãduces, sed corpore tuo

1.Tim.4.b

1.Cor.14.g

H suam refectionem procurante, mens suam non negligat, sed de memoria suauitatis domini, vel scripturarũ aliquid, quod eam pascat, meditando, vel saltem memorando secum ruminet & digerat. Sed & ipsa necessitas non seculariter, non carnaliter expleatur: sed sicut decet monachum, sicut conuenit seruo dei. Nam etiam quo ad sanitatem corporis, cibus quanto honestius & ordinatius sumitur & ingeritur, tanto facilius & salubrius digeritur. Obseruandus est ergo sumendi modus & tempus, cibi quantitas & qualitas: fugienda superflua & adulterina condimenta. Obseruandus est ergo sumendi modus, vt non effundat qui comedit, super omnem cibum animam suam: tempus, ne ante horam: qualitas, vt quibus vtitur communitas fraternitatis, excepta causa manifestæ necessitatis. De condimentis verò sufficiat, obsecro, vt comestibiles fiant cibi nostri, non etiam concupiscibiles vel delectabiles. Sufficit enim concupiscentiæ malitia sua, quæ cum vix aut nullo modo pertransire possit ad finem explendæ necessitatis, nisi per viam quantæcunque delectationis: si cœperit accipere irritamenta ab eis qui perpetuum suscepere bellum aduersus eius oblectamenta, fiunt duo contra vnum, & sic periclitatur continentia. Deinde sicut de cibo dictum est, sic & de somno. Caue inquantum potes, serue dei, ne totus aliquando dormias, ne sit somnus tuus non requies lassi, sed sepultura corporis suffocati: non reparatio, sed extinctio spiritus tui. Suspecta res est somnus, & ex magna parte ebrietati similis. Exceptis enim vitiis, quibus in dormiente cum corpore dormitante ratione, non est qui contradicat quantum ad debitum continui profectus, nihil temporis tam deperit de vita nostra, quàm quod somno deputatur. Iturus ergo ad somnum semper aliquid defer tecum in memoria vel cogitatione: in quo placidè obdormias, quod nónunquam etiam somniare iuuet, quod etiam euigilantem te excipiens, in statum hesternæ intentionis restituat. Sic tibi nox sicut dies illuminabitur, & nox illuminatio tua erit in deliciis tuis. Placidè obdormies, in pace quiesces, facilè euigilabis, & surgens facilis & agilis eris ad redeundum in id vnde non totus discessisti. Sobrium enim cibum, sobriúmque sensum, sequitur sobrius somnus. Carnalis verò somnus, & brutus, & sicut dicitur, letheus, abominandus est seruo dei. De quo verò post congruam quietem facilè est sensus corporis & mentis euocare, & quasi seruos domus patrisfamilias ad opera necessaria spiritui suscitare & emittere: huiusmodi somnus tēpore suo, modo suo aspernandus non est. Sic prudens & deo deditus animus habere se debet in cella sua, in conscientia sua, sicut prudens paterfamilias in domo sua. Non habeat, sicut Salomon dicit, mulierem litigiosam carnem suam, sed ad sobrietatem moderatam, & assuefactam ad obediētiam, & ad laborem paratam, vbique institutam & esurire, & saturari, & abūdare, & penuriã pati. Habeat sensus exteriores non duces, sed

I

Psal.138.b

Prou.21.b

K seruientes, interiores, sobrios & efficaces. Habeat omnē omnino domum vel familiam cogitationũ suarum, sic ordinatam & disciplinatã, vt dicat huic, vade, & vadat: & alio, veni, & veniat: & seruo corpori, fac hoc, & absque contradictione faciat. Qui sic semetipsum ordinat & regit in conscientia sua: optimè sibi credendus & committendus est in cella sua. Sed hoc est perfectorum, vel perfici iam incipientium: quod ideo proposuimus incipientibus & nouitiis, vt sciant quid desit sibi, & quò extendere habeant intentionem studij sui. Sciendum verò est, quia cũ de carnali vel de animali sensu, vel de rationali scientia, vel de spirituali sapientia disserimus, vnum hominem describimus, in quo secundum diuersos profectus & profectuum prouentus, & intentionis affectus, hæc omnia diuersis temporibus possibile est inueniri, & tria hominum genera singula secundũ statuum horum proprietates in professione religionis in cellis militantia: quanuis cellæ dignitas, & sanctæ solitudinis secretũ, & solitariæ professionis titulus, non nisi perfectis cōuenire videtur: quorum, sicut apostolus dicit, est solidus cibus, & qui pro consuetudine exercitatos habēt sensus ad discretionem boni & mali: in quo etsi rationalis (qui proximus est sapienti) vtcunque videretur esse tolerandus, sed certe animalis qui non percipit ea quæ dei sunt, penitus putaretur arcēdus. Sed occurrit Petrus apostolus dicens de quibusdam: Si spiritum sanctum ipsi acceperunt sicut & nos: ego quis eram qui prohiberem deum? Spiritus enim sanctus bona voluntas est. Nec enim sine grandi scrupulo mentis, à quacunque professionis altitudine arcendus est, cui testis inhabitantis & trahentis spiritus sancti bona voluntas est. Siquidem ex duobus hominum generibus cellarum habitatio supplenda est: scilicet vel de simplicibus, qui & sensu & voluntate ad assequendam religiosam prudentiam feruentes apparuerint & humiles: vel de prudentibus, quos religiosæ & sanctæ simplicitatis constiterit esse æmulatores. Stulta verò superbia, vel superba stultitia, à tabernaculo iustorum semper procul sit. Est autem omnis superbia stulta, quanuis non omnis stultitia sit superba. Stultitia enim sine superbia, nonnunquam simplicitas inuenitur: quæ si ignorat, forsan est docibilis: & si nequit doceri, forsan est tractabilis. Et est propria ciuitas refugij simplicitati, cohabitatio religionis, nisi sit talis quæ nolit humiliari, vel tam bruta, vt non possit regi vel tractari. Bona tamen voluntas etsi multum sit bruta, non tamen est deserenda, sed salutari consilio ad laboriosam & actuosam vitam transmittenda. Superba autem quantumuis prudens sibi videatur, dimittenda sibi est, & abigenda. Si enim admittitur superbus, prima die qua ingreditur habitare, incipit leges dare. Nimium verò stultus discere non potest quas inuenit. Solicitè ergo & prudenter perpendendum est quis admittatur ad habitandum secum. Qui enim habitat secum, non nisi seipsum qualis ipse est, habet secum. Malus autem homo nunquam tutè secum habitat, quia cum malo homine habitat, & nemo molestior ei est, quàm ipse sibi. Nam insani & nimium dementes, & qui non satis quacunque de causa mentis suæ bene compotes sunt, custodiri solent, nec sibi relinqui vel committi, ne solitudine sua male vtantur. Admittantur ergo animales homines, pauperes spiritu ad cohabitationem cellarum, sed vt fiant ipsi rationales ac spirituales: nō vt propter eos ipsi qui iam hoc esse meruerunt, conuertantur retrò, & efficiantur animales. Suscipiantur in omni beneuolentia charitatis, portentur in omni patientia benignitatis. Sed qui eis compatiuntur, non eis conformentur: nec sic quærant eorum profectum, vt propter eos cogantur incurrere propositi in religione rigoris defectum. Iam enim subintrauit de ære alieno sumptuosa, & quantum pudor sinit, ambitiosa cellarum ædificatio, & abiecta sancta simplicitate & rusticitate (sicut Salomon dicit) ab altissimo creata, quasi religiosas quasdam nobis creamus habitationum honestates. In quibus tantum compassum est animalibus, vt penè omnes in hoc effecti simus animales. Dimissam enim nobis à patribus nostris iure hæreditario formã paupertatis, & sanctæ simplicitatis speciē, verum decorē domus dei alienantes à nobis, & à cellis nostris, per manus artificum exquisitorum cellas non tam eremiticas, quàm aromaticas ædificamus

Heb.5.d

L

Act.11.b

M

Eccli.7.b

A mus nobis, singulas in titulo centum solidorum, concupiscẽtias oculorum nostrorum de eleemosynis pauperum. Amputa domine opprobrium centum solidorum à cellis pauperum tuorum. Cur non potius centum denariorum? Cur non potius nullorum? Cur non potius gratis filij gratię ipsi sibi ædificant? Quid responsum est Moysi cum consummaret tabernaculum? Vide, inquit, omnia facito secundum exemplar quod ostensum est tibi in mõte. Non à seculi hominibus decet fieri tabernaculum dei cum hominibus. Ipsi quibus in altitudine mẽtis ostenditur exemplar veri decoris domus dei, ipsi ædificent sibi. Ipsi quibus solicitudo interiorum suorum contemptum, & negligentiam indicit omnium exteriorum, ipsi ædificent sibi formam paupertatis, & sanctæ simplicitatis speciem, & paternæ frugalitatis lineamẽta. Nulla sic aptabit artificium industria, sicut eorum negligentia. Ergo obsecro in peregrinatione huius seculi, in militia hac super terrã ædificemus nobis, non domos ad habitandum, sed tabernacula ad deserendum: vtpote citò inde vocandi, & emigraturi in patriam & ciuitatem nostram, & in domum æternitatis nostræ. In castris quippe sumus, in alieno militamus, in alieno laboramus. Facile est quicquid naturale est. Nunquid non facile est solitario, & sufficiens naturæ, & vtile conscientiæ, ipsi sibi cellam de virgis contexere, de luto plasmare,
B vndecunque operire, & decentissime inhabitare? & quid amplius est requirendum? Credite fratres, & vtinam experiri vobis non contingat: quia pulchritudines istæ & forenses honestates cito virile propositum eneruant, & masculinum animum effœminant. Nam etsi ipso sæpe vsu sopiuntur earum delectationes, etsi sint aliqui qui vtãtur huiusmodi quasi non vtentes, tamen contemptu melius quàm vsu extirpantur & vincuntur huiusmodi affectiones. Conferunt etiam nõ modicum interioribus nostris exteriora nostra ad similitudinem mẽtis aptata & composita, & bono proposito suo modo respõdentia. Pauperior enim cultus in aliis fręnat cõcupiscentiam: in aliis circa amorem paupertatis afficit conscientiam. Sed & intentum interioribus suis animum magis decent inculta omnia & neglecta exteriora: quibus animus ipse dum sępius alibi conuersari dignoscitur, seque alibi magis occupatam intentio sancta denunciat, efficaciter bonæ conscientiæ cõciliat interiora, cui omnia exteriora viluisse renunciat. Obsecro ergo vt maneant cellæ illæ delicatiores sicut factæ sunt, sed non crescat numerus earum, sintque in valetudinaria fratribus animalibus & infirmioribus, donec cõualescant: hoc est, incipiant desiderare non valetudinaria infirmorum, sed tabernacula militantium in castris dei. Maneãt in exemplũ posteris vestris, quia tales habuistis, & spreuistis. Vos autem qui spirituales estis, sicut Hebræi, id est transeuntes, non habentes hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirentes,
C ædificate vobis, sicut petistis, casulas in quibus habitetis. In casulis enim habitauerunt patres nostri, habitantes in terra repromissionis quasi in aliena: cũ cohæredibus repromissionis expectantes ciuitatem habentem fundamenta, cuius artifex & conditor est deus: non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspiciẽtes & salutantes, & confitentes quia hospites sunt & peregrini super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere meliorem, hoc est cœlestem. Idcirco patres nostri in Aegypto & Thebaida, sanctæ huius vitæ ardentissimi æmulatores, in solitudinibus degentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: ipsi sibi cellas ædificabant: in quibus tecti tantummodo & circunsepti à turbine & à pluuia tutabantur: in quibus eremiticæ frugalitatis deliciis affluentes, locupletabant multos ipsi egentes. Quos quo nomine dignius appellem nescio, homines cœlestes, an angelos terrestres degentes in terris, sed conuersationem habentes in cœlis. Laborabant manibus suis, & de labore suo pauperes pascebant, esurientes ipsi, de vastitate eremi vrbium carceres alebãt: & infirmos, & in quibuslibet necessitatibus positos sustentabant, viuentes de labore suo, & habitantes in labore manuum suarum. Quid ad hæc dicemus nos, non animales, sed animalia terrena: adhærentes terræ, & sensibus carnis nostræ, in sensu carnis nostræ ambulantes, & ex alienis manibus pendentes? Quanuis consoletur nos in hoc, ipsum aliquatenus ille qui cùm diues esset, pauper pro
D nobis factus est: & qui voluntariæ paupertatis dedit præceptum, ipse eiusdem paupertatis in semetipso nobis formam dignatus est demonstrare. Vt enim sciant euangelici pauperes quid eis faciendum sit, ipse etiam à fidelibus pasci voluit: nõnunquam & ab infidelibus (sed vt fideles faceret) vitæ necessaria accipere non recusauit. Sed etiam in primitiua ecclesia pauperes illos sanctos, qui pro Christo rapinã bonorum suorum perpessi fuerant, vel (secundũ perfectionis cõsilium) omnia reliquerant & vendiderant, ac fratribus fidelibus cõmunia effecerant, quanta solicitudine, quanta pietate sancti apostoli alendos à fidelibus procurabant, & liber Actuum apostolorum, & Paulus in epistolis suis manifestè demõstrat. Quod etsi conceditur liberius, hoc ipsum domino præcipiẽte & ordinante, euangelium annunciantibus de euangelio viuere: ex apostolorum tamen auctoritate non negatur etiam euangelicè viuentibus, sicut sanctis illis pauperibus qui tunc erant in Hierusalem: qui etiam sancti pauperes ob hoc vocantur, quia in professione sanctitatis & communis vitæ nomen dederant, & semetipsos in hoc ipsum sponte pauperes effecerãt. Quod enim apostolus seuerissima auctoritate quibusdam denunciat, vt qui non vult operari, non manducet: continuo ostendens de quibus diceret, subiunxit, dicens: Audiuimus enim quosdam ambulantes inter vos inquiete, nihil
E operãtes, sed curiose agentes. His autem qui huiusmodi sunt, denũciamus & obsecramus in domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes panem suum manducent. Suum, hoc est suo labore partum & acquisitum. Et tamen ne illos, quanuis inquietos, nihil operantes, & curiose agentes, nomen tamen domini inuocatum super se habentes, quasi exposuisse videretur & abiecisse: statim intulit, dicens: Vos autem fratres nolite deficere benefaciẽtes in Christo Iesu domino nostro. Ac si diceret: Etsi illi perseuerant in malitia siue negligentia sua, vos tamen in sustentandis eis nolite deficere à beneficentia vestra. Cum ergo seuerissimè superius denunciauerit, non manducandum nolentibus operari: postmodum verò volentibus operari, sed nihil operantibus, aliquanto se exhibuerit clementiorem: possemus dicere secundum textum verborum eius (nec omnino aberraret à vero) nõ volentibus quanuis valentibus, intentatam esse illam seueritatem: volentibus autem, sed non valentibus, indulgẽtiam istam. Sed etiam cum istis denunciet, & obsecret in domino Iesu Christo, vt cum silentio panem suum manducent: videntur panem non suum manducare, nisi eum suum efficiant operando, quãtum operari possunt sub testimonio dei & conscientiæ suæ. Ignosce domine ignosce, excusamus, tergiuersamur, sed non est qui se abscondat à lumine veritatis tuæ: quod sicut illuminat cõuersos, sic etiam ferit auersos. Non est enim occultatum os
F nostrum à te, quod fecisti in occulto hominum. Nos autem nobismetipsis facimus id occultum: quia vix est aliquis in eis qui ad te sunt, qui experiri velit quid possit, & quod promptissimè potest quãdocũq; secundum carnem vel seculum siue timor impulerit, siue cupiditas traxerit: sed et si fallimus homines inscios, non nos permittas, vt quasi volentes fallere te, fallamus nosmetipsos. Nos non laboramus, quia vel non possumus, vel non posse nobis videmur, vel cõsuetudine ocij & deliciarum nostrarum nos non posse efficimus. Adoremus ergo semper, & procidamus & ploremus coram te, qui fecisti nos, & qui in hoc ipsum peccato nostro manifesto, iudicio tuo occulto formasti nos, vt forsitan quia non multum hoc volumus, non possimus: vel quia nõ voluimus cum potuimus, cum volumus non possumus. Vescamur saltẽ secundum pœnam Adæ pane nostro, si nõ possumus in sudore vultus nostri, in dolore cordis nostri: in lachrymis doloris, si nõ possumus in sudore laboris. Magnam hanc iacturam professionis nostræ, suppleat pietas ac deuotio conscientiæ humilis. Sint nobis lachrymæ nostræ panes die ac nocte quandiu dicitur animæ nostræ: Vbi est deus tuus? hoc est, quãdiu peregrinamur à domino deo nostro, & à lumine vultus sui. Vnum quidem erat necessarium. Sed qui nec in vno figimur, nec in multis exercemur, in quo ordine computabimur? Vtinam cum illo de quo apostolus dicit: Ei qui nõ ope-

Marginalia: Exod.25.d; Heb.11.e; 2.Cor.8.b; Heb.10.g; Luc.18.d; Act.11.d & 1.Cor.16.a; Rom.15.f; 2.Thes.3.b; Ibidem.; Psal.138.c; Psal.41.a; Rom.4.a

G ratur, credenti autem in eum qui iustificat impium: reputabitur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ dei. Vtinam cum peccatrice, cui multum dimissum est, quia multum dilexit. Et beata anima quæ hoc iudicio apud deum meruerit iustificari, iudicio diligentium nomen domini: vt omissa omni iustitia operum, & fiducia meritorũ, in hoc solo iustificetur, quoniam dilexit multum. Nam in diligendo te deus, retributio magna est diligenti conscientiæ ipsa dilectio tua, deinde verò vita æterna. Sic fratres, obsecro vos, non excusemus nos, sed accusemus nos, & confiteamur. Et qui magni nominis vmbram, & personale quoddam figmentũ perfectionis apud homines induimus: apud deum conscientiæ nostræ cognoscentes paupertatem, non vsquequaque recedamus à veritate, & veritas liberabit nos. Deinde docendus est animalis incipiens & Christi tyrunculus deo appropinquare, vt & deus appropinquet ei. Sic enim admonet propheta: Appropinquate deo, & ipse appropinquabit vobis. Non solùm enim faciendus est homo & formãdus, sed & viuificandus. Primò enim formauit deus hominem, deinde inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Formatio hominis, institutio est moralis: vita eius, amor dei. Hunc fides concipit, spes parturit, charitas format & viuificat. Amor enim dei, vel amor deus spiritus sanctus, amori hominis se infundens, afficit eum sibi. Et

Luc. 7. g · *Iaco. 4. b* · *Gene. 2. b*

H amans semetipsum de homine deus, secum vnum efficit & spiritum eius, & amorem eius. Sicut enim non habet corpus vnde viuat nisi de spiritu suo: sic affectus hominis (qui amor dicitur) non viuit, hoc est non amat deum, nisi de spiritu sancto. Amorem ergo dei in homine ex gratia genitum, lactat lectio, meditatio pascit, oratio confortat & illuminat. Animali verò & nouo in Christo homini, ad exercitanda eius interiora melius & tutius proponuntur legenda & meditanda redemptoris nostri exteriora: & ostenditur in eis exempli humilitatis, prouocatio charitatis, & affectus pietatis: & de scripturis sanctis & sanctorum tractatibus patrum moralia quæque & planiora. Proponenda sunt ei gesta, & passiones sanctorum: vbi nec laborãdum ei sit in planitie historiali: & semper aliquid occurrat quod nouitij animum excitet ad amorem dei, & contemptum sui. Porrò aliæ historiæ delectant quidem cum leguntur, sed non ædificant, quin potius mentem inficiunt: & in tempore orationis vel spiritualis meditationis inutilia quæque vel noxia faciunt scaturire de memoria. Lectionis quippe modum similis meditatio sequi solet. Difficilium etiam lectio scripturarum fatigat, non reficit teneriorem animum: frãgit intentionem, hebetat sensum vel ingenium. Docendus est etiam in oratione sua sursum cor leuare, spiritualiter orare, à corporibus vel corporum imagi-

I nibus, cum deum cogitat, quantum potest recedere. Admonendus est quanta potest puritate cordis intendere in eum cui sacrificium orationis suę offert: seipsum attendere qui offert, intelligere quod offert. Quantum enim videt vel intelligit eum cui offert, tantum ei in affectu est, & ei amor ipse est intellectus. Quantúmque ipse ei in affectu est, tantum sapit ei hoc ipsum, si dignum deo est, quod offert: & in eo sibi bene est. Huiusmodi homini oranti vel meditanti, melius ac tutius (sicut iam dictum est) proponitur imago dominicæ natiuitatis, passionis & resurrectionis: vt infirmus animus qui non nouit cogitare nisi corpora & corporalia, habeat aliquid cui se afficiat, cui iuxta modum suum pietatis intuitu inhæreat. Est quippe in forma mediatoris: in quo, sicut legitur in Iob, visitans homo speciem suam, non peccet: hoc est, cum intentionis suæ intuitum in eum dirigat, humanam in deo speciem cogitando, à vero nõ vsquequaque recedat: & dum per fidem ab homine deum non diuidit, deum aliquando in homine apprehendere addiscat. In quo pauperibus spiritu, & simplicioribus filiis dei, tanto primùm solet esse affectus dulcior, quanto humanæ naturæ propinquior. Postmodum verò fide migrante in affectum, amplexantes in medio cordis sui dulci amoris amplexu Christum Iesum, totum hominem propter hominem assumptum, totum deum propter assumentem deum, incipiunt eum non iam secundum carnem cognoscere, quanuis eum necdum secundum deum plenè

Iob 5. d

possint cogitare. Et sanctificando eum in cordibus suis offer- K re ei amant vota sua quæ distinxerunt labia sua: obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro tempore, pro causa congruentes. Sunt enim orationes aliæ breues ac simplices, sicut eas format voluntas seu necessitas orantis pro causa incidenti. Aliæ prolixiores & rationabiles, sicut in inquisitione veritatis petentes, quærentes, pulsantes, donec accipiant, inueniant, & aperiatur eis. Aliæ alacres, spirituales & fœcundæ, in affectu fruentis, & gaudio gratiæ illuminantis. Et ipsæ sunt quas apostolus alio ordine dinumerat, obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones. Nam postulatio quam primam posuimus, est circa obtinenda temporalia & necessaria aliqua vitæ huius, in qua deus postulantis quidem approbans bonam voluntatem, facit tamen ipse quod melius iudicat, & dat libenter ei quod bene postulat. Ipsa est de qua psalmista ait: Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum. Hæc est etiam hominum impiorum, quia omnium commune est, sed maxime filiorum seculi huius, desiderare tranquillitatem pacis, sanitatem corporis, temperiem aëris, & alia quæ ad vitæ huius vsum spectant, & necessitatem, & abutentium voluptatem. Pro quibus qui fideliter postulant, quanuis non ea postulant nisi ad necessitatem: tamen in hoc ipso voluntati dei suã semper subiiciunt. Obsecratio verò est in exercitiis spiritualibus L anxia ad deũ instantia: in quibus ante gratiam succurrentem, qui apponit scientiam, apponit & dolorem. Oratio verò est hominis deo adhærentis affectio, & familiaris quædam & pia allocutio, & statio illuminatæ mentis ad fruendũ quandiu licet. Porrò gratiarum actio est in intellectu, & cognitione gratiæ dei, bonæ voluntatis indeficiens ad deum & indefessa intentio: etiam si aliquãdo vel non sit vel torpeat siue actio exterior, siue interior affectio. Hæc enim est de qua dicit apostolus: Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Ac si dicat: Semper quidẽ velle adest, sed aliquãdo iacet, hoc est inefficax est, quia perficere opus bonũ quæro, sed nõ inuenio. Hæc est charitas quæ nũquam deficit. Ipsa est enim sine intermissione oratio, seu gratiarũ actio, de qua apostolus ait: Sẽper sine intermissione orantes, semper gratias agẽtes. Est enim iugis quædam bonitas mẽtis & bene compositi animi, & ad patrem deum in filiis dei bonitatis eius quædam similitudo orans pro omnibus semper, & gratias agẽs in omnibus, tot modis in oratione vel gratiarum actione in deum se iugiter refundens, quot in suis necessitatibus vel cõsolationibus, in proximi etiam vel compassionibus, vel congratulationibus causales in hoc materias inuenit pius affectus. Hæc autẽ iugiter in gratiarum actionibus est: quia qui sic est, semper in gaudio sancti spiritus est. In postulationibus ergo piè M ac fideliter orandum est, sed nõ est in illis pertinaciter inhærendum: quia nos nescimus, sed pater cœlestis scit quid in tẽporalibus istis necesse nobis sit. Obsecrationibus verò insistendum est, sed in omni humilitate & patientia: quia non afferũt fructum nisi in patientia. Nonnũquam enim cum celerius gratia non subuenit, fit obsecrãti cœlum æneum, & terra sua ferrea. Et cum relicta sibi cordis humani duritia ad votũ exaudiri non meretur, anxietas desiderantis negari sibi æstimat quicquid differtur. Cúmq; sicut Chananæa illa, pręteriri se ac despici ingemiscit quasi immunditiam canis, præterita sibi peccata sua imputari vel improperari imaginatur. Nonnunquam verò sine labore petens accipit, quærẽs inuenit, & pulsanti aperitur. Et cõsolationes ac suauitates orationis inuenire tãdem aliquãdo meretur labor obsecratoris. Nõnunquam etiã puræ orationis affectus & bona illa orationis suauitas nõ inuenitur, sed quasi inuenit eum non petentem, non quærentem, nõ pulsantem, & quasi nescientem gratia præuenit, & tanquam genus seruorum recipitur in mensa filiorum, cum rudis adhuc & incipiens animus in eum orandi assumitur affectum, qui pro præmio sanctitatis reddi solet meritis perfectorum. Quod cum fit, agitur vt vel in iudicium suũ nõ liceat scire negligenti quid negligat, vel vt prouocatio charitatis amorem in eo vltro se offerentis accendat. In quo proh dolor plurimi falluntur, quia cum pascuntur pane filiorum, iam se esse filios arbitrantur: & deficiẽtes vnde proficere debebant,

1. Tim. 2. a · *Psal. 140. b* · *Eccles. 1. d* · *Rom. 7. c* · *1. Thes. 5. d* · *Matth. 15. c*

A bebant, ex visitante gratia euanescunt à cóscientia sua, arbitrantes se aliquid esse, cum nihil sint, & de bonis dei non emendãtur, sed indurantur, & fiunt de quibus Psalmista dicit: Inimici domini mentiti sunt ei, & erit tempus eorum in secula. Et cibauit illos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. Pascuntur enim à patre deo aliquando de preciosiore gratiæ substantia serui, vt affectent esse filij: ipsi verò gratia dei abutentes, efficiuntur inimici. Vt enim abutantur etiam scripturis sanctis in peccatis vel in concupiscétiis suis, redeuntes ad eas per orationes, dicunt sibi illud vxoris Mannæ: Si dominus voluisset nos occidere, non suscepisset sacrificium de manibus nostris. Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutũ, in quibus passer inuenit sibi domum, & turtur nidum vbi reponat pullos suos. Passer inquam, naturaliter animal vitiosum, mobile, leue, importunum, garrulum, ac pronum in libidinem. Et turtur luctus amica, opacæ solitudinis familiaris incola, forma simplicitatis, exemplũ castitatis. Ille sibi inuenit in eis domum quietis & securitatis, illa nidum sibi vbi reponat pullos suos. Quæ sunt hæc, nisi iuuenum naturaliter calidus sanguis, & feruidus animus, ætas labilis, curiositas inquieta, & virilis maturitas, serius animus, castus, sobrius, pertæsus exteriorum quãtum potest, & intra semetipsum recondens semetipsum? Quorum alterum in tabernaculis domini virtutum, in disciplina cellarũ inue-B nit sibi ab omnibus vitiis quietem, firmamentum stabilitatis, & mansionem securitatis. Alterum vero in secreto cellæ secretiorem recessum cóscientiæ, vbi reponat & nutriat sanctarum affectionum suarum fructus, & spiritualis sensus cótemplationis. Passer solitarius in tecto: hoc est in altitudine contemplationis, calcare amat habitationem carnalis cóuersationis. Turtur in inferioribus fœcundatur, & gaudet in fructibus humilitatis. Perfecti enim quique & spirituales qui turturis nomine designantur, cum ad firmamentum & robur virtutis suæ per virtutem obedientiæ & subiectionis perueniunt, premunt se semper ac deiiciunt in id quod insipientiũ est: & vnde infra se descendũt, inde ascendũt supra se: & humiliando se magis proficiũt, propter fructus solitudinis, qui sunt frequentes & sublimes excessus contẽplationis, non arbitrantes esse negligendam conscientiam voluntariæ subiectionis, vsum socialis vitæ, & dulcedinem fraternæ charitatis. Ideo vir spiritualis & corpore suo spiritualiter vtens, seruitutem eius, quam habet animalis homo per vim coactam, rationalis per consuetudinem subactam, accipere meretur quasi naturaliter affectam. Vbi illi est obedientia necessitatis, iste eam habet charitatis. Vbi ille virtutes laboris plenas, iste habet eas versas in mores. Illi verò passeres dei sursum nitentes ad ea quæ sunt perfectorum, non elationis præsumptione, sed pietatis amore, in paupertate spirit⁹ sui sublima-C ti, non repelluntur vt elati, sed suscipiuntur vt deuoti: & aliquando hoc merentur experiri, quo spirituales frui: & semper affectant imitari eorum vitam actiuam, ad quorum ambiunt consolationem contemplatiuam. Sícque vno spiritu, licet non vno gressu gradientes, æquè proficiunt & spirituales in humili, & incipientes in sublimi. Et hæc sunt cellarum bene ordinatarum sancta commercia, studia veneranda, ocia negociosa, quies operosa, charitas ordinata, mutuò in silétio sibi colloqui, & in absentia ab inuicem se adinuicem magis frui, proficere de inuicem: & cùm se non vident adinuicem, in alio videre quod imitandum est, in se ipsis non nisi quod flendum est. Ego verò, sicut dicit Hieremias, vir vidẽs paupertatem meam, cùm alienas diuitias computo, in memetipso erubesco, & suspiro, quia quod tracto in alieno, mallem experiri in proprio. De duobus quippe malis tolerabilius est quod amas non videre, quàm videre, & non habere, quanuis non sic de bonis domini. Bona enim domini videre, amare est: amare verò, habere est. Ideo nitamur, inquantum possumus, vt videamus, videndo intelligamus, & intelligendo amemus, vt amando habeamus. Domine, super hoc ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te nõ est absconditus. De animali verò statu transeuntes ad rationalem, vt de rationali transeamus ad spiritualem tractando, & vtinam proficiendo: primò scire debemus, quia sapientia (sicut in libro nominis eius legitur) præoccupat eos qui se cõcupiscũt, & occurrit eis & ostendit se in viis suis hilariter, sicut in pro-D ficiendo, sic & in meditando & tractando attingens vbique propter sui munditiam. Adiuuat enim deus vultu suo se intuentem, mouet ac promouet, & attrahit specie summi boni se contemplantem. Cúmque ratio proficiendo in amorem sursum ascendit, amanti & desideranti gratia condescendit. Vnum sæpe fiunt, quæ illos duos status efficiunt, quæ sunt ratio & amor, & quæ ex eis efficiuntur, scilicet scientia & sapientia. Nec iam possunt altrinsecus tractari vel cogitari, quæ iam vnũ & vnius operationis ac virtutis sunt & in sensu intelligentis, & in gaudio fruentis. Quanuis ergo distinguentibus sit alter ab altero, tamen cum sic se res obtulerit, & cogitandus & tractandus erit alter cum altero, & in altero. Quia ergo (sicut iam supra dictum est) quemadmodum in profectu religionis, status animalis vigilat circa corpus & hominem exteriorem componendum & aptandum studio virtutis: sic rationalis circa animum agere debet, vel faciendum si non est, vel excolendum & ordinandum si est: primo videndum est quis vel quid sit animus ipse, quem ratio rationalem facit: quid ipsa ratio, quæ animal mortale faciendo rationale, hominem perficit. Sed primo dicendum est de anima. Anima est res incorporea, rationis capax, viuificando corpori accommodata. Hæc animales constituit homines, quæ carnis sunt sapientes, sensibus corporis inhærentes. Quæ vbi perfectæ rationis incipit esse non tantum ca-E pax, sed & particeps, continuo abdicat à se nomen generis fœminini, & efficitur animus particeps rationis, regendo corpori accommodatus, vel seipsum habens spiritus. Quandiu enim anima est, cito in id quod carnale est, effœminatur. Animus verò vel spiritus, non nisi quod virile est & spirituale meditatur. Spirit⁹ enim hominis in appetitu boni subtilis & efficacis naturæ conditus, & in arte creatricis sapientiæ omni corpore melior, omni etiam luce corporea lucidior ac dignior, ob imaginem conditoris, & capacitatem rationis, vitio tamen carnalis originis implicitus, peccati seruus effectus est, & captiuus in lege peccati, quæ est in membris. Nec tamẽ omnino amisit arbitrium, id est, iudicium rationis in iudicando & discernendo, quanquam libertatem suam amiserit in eligendo & agendo. Nam in pœnam peccati, & testimonium amissæ dignitatis naturalis, positum est in signum ei arbitrium, sed captiuum. Quod etiam ante cóuersionem, & liberationem voluntatis, nunquam perdere potest ex toto vlla auersione ipsius voluntatis. In quo etiam cum eo abutitur in eligendo malum pro bono (sicut dictum est) melior est & dignior omni corporea creatura, non in se, sed in arte creatricis veritatis. Liberatur verò voluntas, quãdo efficitur charitas: cum charitas dei diffunditur in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datur nobis. Et tunc F verè est ratio, hoc est habitus mentis per omnia conueniens veritati. Cum enim liberata voluntate per liberantem gratiam, spiritus agi incipit libera ratione, tunc suus est, hoc est seipso liberè vtens efficitur, & fit animus, & bonus animus. Animus, inquam, inquantum bene animans, & perficiens animal suum supplemento liberæ rationis. Bonus autem, inquantum iam amans bonum suum, quo bonus fit, & sine quo nec bonus nec animus esse potuit. Fit autem bonus animus & rationalis, diligens dominum deum suum in toto corde suo, & in tota anima sua, & in tota mente sua, & in omnibus viribus suis, & non nisi in ipso seipsum, & proximum suum sicut seipsum. Fit autem bonus animus deum timens, & mãdata eius obseruans: hoc est enim omnis homo. Ratio verò sic diffinitur à diffinientibus, vel describitur à describentibus: Aspectus animi est, quo per seipsum, non per corpus, verum intuetur, aut ipsa veri contemplatio, aut ipsum verum quod contemplatur, aut vita rationalis, vel rationale obsequium, in quo conformatur veritati contemplatæ. Ratiocinatio verò est rationis inquisitio, hoc est aspectus eius motio per ea quæ aspicienda sunt. Ratiocinatio quærit, ratio inuenit. Aspectus hic in rem aliquam coniectus cum eam videt, scientia est: cum non valet, ignorantia est hominis. Hæc ergo ratio est, & instrumentum per quod operatur, & opus quod operatur. Hæc semper exerceri amat in eo quod vtile est & honestũ, exercitio proficiens, desidia verò in semetipsa

Psal. 80. c — Iudi. 13. d — Psal. 84. a — Thre. 3. a — Sapien. 6. b — Sapien. 7. d — Anima. — Animus. — Rom. 5. a — Eccles. 12. d — Ratio. — Ratiocinatio.

G marcescens. Nullũ verò dignius & vtilius exercitium est homini eam habẽti, quàm in eo quod melius habet, & in quo cęteris animalibus & cæteris partibus suis præeminet, quæ est ipsa mens vel animus. Menti verò vel animo, cui cætera pars hominis regenda subdita est, nec dignius est aliquid ad quærẽdum, nec dulcius ad inueniendũ, nec vtilius ad habendum, quàm quod solum ipsam mentem supereminet, qui est solus deus. Nec longè est ab vnoquoq; nostrum, qui in ipso viuimus, mouemur, & sumus. Et nõ sicut in aëre isto, sic in domino deo nostro, sed in ipso viuimus per fidẽ, mouemur & promouemur per spem, figimur per amorem. Ab ipso enim & per ipsum conditus est rationalis animus, vt ad ipsum sit cõuersio eius, vt sit ipse bonum eius. Hic autẽ ex illo bono bonus, ad imaginem & similitudinem eius conditus est: vt quàdiu hic viuitur, quàm propius potest accedat ad eum similitudine, à quo sola receditur dissimilitudine: vt sit is sanctus, sicut ille sanctus est: in futuro futurus beatus, sicut ille beatus est. Denique hoc solum magnum & bonum est, quum magnus & bonus animus suscipit, miratur & affectat quod supra eum est, & adhærere festinat similitudini suæ deuota imago. Ipse enim imago dei est. Et per hoc quòd imago dei est, intelligibile ei fit & se posse & debere inhærere ei cuius imago est. Ideo etsi in terris regit corpus sibi commissum, meliore tamen parte sui, scilicet memoria, intelligentia, & amore ibi

H semper conuersari amat, vnde quicquid est, quicquid habet, se nouit accepisse, & vbi in perpetuum se mansurum, & cum plena dei visione plenam dei similitudinẽ adepturum, quantum in hoc homini sperandũ est, sperare ei licet, si bonæ spei vitam suam non negligat conformare. Illuc ergo spectat vnde pendet, plus cum hominibus commorans, vt viuificet eos vita dei ad quærenda & capienda diuina, quàm vt animet vita ista mortali & humana. Sicut enim corpus quod animat, naturali statu suo erigitur in cœlum, quod natura & loco & dignitate & loca omnia & corpora supereminet, sic spiritualis ipse natura, ad ea quæ in spiritualibus præeminent, hoc est ad deum & diuina erigere semper amat semetipsum, non superbè sapiendo, sed piè amando, sobriè & iustè & piè viuendo: qui quàto altius est quo nititur, tanto fortioribus exercitiorum studiis exercendus est, & quæ eum non perfundant, sed intingant, sicque afficiant vt perficiant. Studia verò hæc etsi literis aliquando adiuuantur & vtantur, non tamen literatoria sunt, non cauillantia, non disputantia, non garrula, sed spiritualia, pacifica, & humilia, humilibus consentientia. Quæ etsi foris exerceantur, intus potius aguntur in spiritu mentis, vbi renouatur homo de die in diem induens nouum hominem qui secundum deum creatus est in sanctitate & iustitia veritatis. Ibi enim fit animus, ibi fit intellectus bonus omnibus facientibus eum, cum secundum regulam ab apo-

I stolo datam, in omnibus exhibemus nos sicut dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in laboribus, in vigiliis, in carcere cellæ, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, & virtute dei, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt seductores & veraces, sicut ignoti & cogniti, quasi morientes, & ecce viuimus: vt castigati, & non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: in labore & ærumna, in fame & siti, in frigore & nuditate. Hæc & huiusmodi sunt studia sancta, exercitia apostolica, in quibus discutit se animus & inuenit & emendat, mundans se ab omni inquinamento carnis ac spiritus, perficiens sanctificationem in timore dei. Studia hæc silentium amant, quietem desiderant cordis in labore corporis, paupertatem spiritus, & pacem in exterioribus pressuris, & bonam cõscientiam in omni puritate cordis & corporis. Hæc faciunt animum: quia vnde faciant, habent. Vana verò illa, nugigerula, verbosa, contentiosa, curiosa, ambitiosa, etiam sanctum animum vel iam perfectum dissipant & corrumpunt. Hæc studia scrutantur virtutum non tam flores quàm radices, non vt luceant, sed vt sint: non vt sciantur, sed vt habeantur. Vitiorum verò plus in semetipsis metuunt appetitum, quàm ab aliis impetũ: plus cõ

Act. 17. f

Psal. 110. b

2. Cor. 6. a

2. Cor. 11. f

tagium, quàm malitiam. Sicut enim aliquando magno labore & studio perseuerante virtutes trahuntur in affectum & mentẽ bonam, sic vitia leuissima remissioris licentiæ opportunitate transeunt in conspersionem, & quasi naturalia efficiuntur. Sed nullum vitium naturale est, virtus verò omnis homini naturalis est. Consuetudo tamen vel voluntatis corruptæ, vel inolitæ negligentiæ, plurima sæpe vitia quasi naturalia in neglecta conscientia efficere solet. Cõsuetudo quippe, sicut philosophi dicere solent, est secunda natura. Omnis tamen malus animus priusquam indurescat, molliri potest malitia eius: sed nec postquam indurauerit, desperandus est. Hæc enim maledictio est Adæ, vt in terra laboris nostri, & in agro cordis vel corporis nostri, noxia vel inutilia gratuitò passim vbique proueniant, vtilia verò vel necessaria & salubria cum labore. Virtus tamen quoniam naturæ res est, cum venit in animum aliquando, non venit sine labore, sed venit in locum suum, & sedet fideliter: & bene cum ea naturæ conuenit, cum nullum præmium potius sit ei, quàm in deo cõscientia sui. Vitiũ verò cum nihil aliud esse credatur, quàm priuatio virtutis: tamen vastitas eius & enormitas tanta nonnũquam quasi sentitur, vt obruat & opprimat: fœditas tanta, vt inquinet & inficiat: adhæsio tam pertinax consuetudinis, vt vix à se eam natura excutiat. Omnis enim vitij frustra siccatur riuus, si fons non fuerit obturatus. Verbi gratia: Remissa

L voluntas facit mentis leuitatem, ex qua prodeunt instabilitas mentis, inconstantia morum, vana lætitia sæpe vsque ad lasciuiam carnis, vana tristitia nonnunquam vsque ad ægritudinem corporis, & multa alia in negligentia vel transgressione propositi ex leuitatis vitio venientia. Sic etiam superba ex vsu voluntas, in magna sæpe cordis inopia tumentem efficit animum: vnde procedunt vana gloria, fiducia sui, negligentia dei, iactantia, inobedientia, contemptus, præsumptio, & cæteræ animi pestes, quæ profluere solent ex tumore & vsu superbiæ. Et in hunc modum omnia genera vitiorum ex aliquo malæ voluntatis affectu, vel malæ consuetudinis vsu, suam singula ducunt matricem originem: quæ quàto diutius menti inolita est, tanto fortius hæret, & fortioribus remediis eget, & curam requirit diligentiorem. Huiusmodi enim pestes vitiorum vsque in vltimam solitudinem solitarium persequuntur. Et sicut bene concreta virtus, & fideliter animo insidens, possessorem suum in nulla deserit multitudine: sic vitium consuetudinis, possessum suum liberum esse non patitur in qualibet solitudine. Nam nisi pertinaci studio & prudenti opera expugnata fuerit consuetudo, leniri potest, vinci vix potest: & quomodocunque se componat animus, & in quauis solitudine habitet, secretum vel silentium cordis esse non patitur. Cui quo maiorem contigerit inesse vsum consuetudinis & voluntatis, eo nequior &

M rebellior in eo inuenitur non tam malitia spiritualis, quàm quasi manibus expellẽda multiplex quædam collectio & dura corpulentia necessitatis. Sed redeamus ad laudem virtutis. Quid est virtus? Filia rationis, sed magis gratiæ. Vis enim quædam est ex natura: vt autem virtus sit, habet ex gratia. Vis est ex iudicio approbantis rationis, virtus autem ex appetitu illuminatæ voluntatis. Virtus enim est voluntarius in bonum adsensus. Virtus est æqualitas quædam vitæ, per omnia congruens rationi. Virtus est ad iudicium rationis vsus liberæ voluntatis. Virtus quędam est humilitas. Virtus quædam est patientia. Virtus quædam est obedientia. Virtutes sunt, prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia, & aliæ quamplures: in quibus singulis non est aliud virtus quàm (sicut dictum est) ad iudicium rationis vsus liberæ voluntatis. Bona enim voluntas in animo est origo omnium bonorum, & omnium mater virtutum. Sic econuerso mala voluntas est origo omnium malorum & vitiorum. Ideo custos animæ suæ valde solicitus esse debet circa custodiam voluntatis suæ, vt prudenter intelligat & discernat quid in totum velit, vel volendum sibi sit, sicut est amor dei: quid propter illud, sicut est amor proximi. Vt enim in illo tuta sit omnis indiscretio, in hoc semper secundum obediẽtiæ regulas cauta & prudens debet esse dilectio. In dilectione quippe dei non alia ratio, non alia discretio est, nisi vt sicut ille cum dilexisset nos, in finem dilexit nos: sic, si fieri potest, in infinitum diligamus

Virtus.

A gamus eum nos, sicut beatus vir qui in mādatis eius cupit nimis. Sed cum nullum finem vel terminū habere debeat deuotio amantis, tamen terminos suos, fines & regulas habere debet actio operantis. Vbi ne aliquando oberret nimia volūtas, necesse est quòd semper adsit mediante obedientia custodiens veritas. Nihil enim in bonū hominis in deum proficientis, tam sibi conuenit, quàm voluntas & veritas. Hęc duo sunt, quæ, sicut dicit dominus, si cōsenserint in vnum, quodcunque petierint, fiet eis à deo patre. Si duo hæc in vnū perfectè consenserint, omnem in se cōtinent virtutum plenitudinem, sine vitio intercurrente omnia possunt in homine etiam lāguente, omnia habent & possident in homine nihil habente: dant, mutuāt, conferunt, prosunt in homine secum quiescente. Gloria & diuitiæ in conscientia sancti viri illius, ex fructibus bonæ voluntatis eius. Foris verò nō ex vno latere, sicut scutum huius mundi, sed vndique eum circundat scutum veritatis dei. Hilarem enim eum & iucundum intus semper efficit bona voluntas: in exteriori verò actione seriū & grauem, tutum ac securum reddit veritas. Ideóque supergressus humana homo ille, semper in sereno est: sicut de aëre illo homines ferunt, qui super globum lunæ est. Volūtas, naturalis quidam animi appetitus est, alius in deum, & circa interiora sua: alius circa corpus, & circa exteriora & corporalia. Hæc cum sursum tendit sicut ignis ad locum suum, hoc est, cū sociatur veritati, & mouetur ad altiora, amor est. Cum

B verò promouetur, & lactatur à gratia, dilectio est. Cum apprehendit, cum tenet, cum fruitur, charitas est, vnitas spiritus est, deus est. Deus enim charitas est. In his autem cum consummauerit homo, tūc incipit: quia nulla horum in hac vita plena perfectio est. Cū verò declinat in ea quæ carnis sunt, concupiscentia carnis est. Cum in curiositatem seculi, cōcupiscētia oculorum est. Cum verò in ambitionem gloriæ vel honoris, superbia vitæ est. Quandiu tamen huiusmodi vtilitati seu necessitati naturę seruit: natura est, vel appetitus eius. Cum verò in superflua se exponit vel noxia, vitium naturæ est, vel suiipsius. Quorum primo appetitu vel accessu, de temetipso tibi hoc capere licet argumentum. Cum in eis quæ ad corpus spectāt, in rebus necessariis voluntas primo appetitui finem facit, naturalis animi appetitus est. Cum verò in appetēdo semper ad vlteriora progreditur, ipsum se prodit, quia iam non tam voluntas, quàm vitium voluntatis est auaritia, vel cupiditas, vel aliquid huiusmodi. Volūtati enim in huiusmodi citò satis est, vitiis verò eius nunquam satis est. Hæc in spiritualibus & in eis quæ ad deum sunt, cum vult quod potest, laudanda est: cum vult quod non potest, & plus quàm potest, regēda est: cum non vult quod potest, excitanda est & prouocanda. Sæpe enim si non frænatur, impetū facit, & agitur in præceps. Sæpe si nō excitatur, dormit, & tardat, & obliuiscitur quò tendebat, & facilè declinat quasi à la-

C tere in obligationes oblatæ delectationis. Ideóque sicut in corpore etiam solet fieri, (melius enim corpus hominis ab alio videtur, quàm seipsum videat) in huiusmodi nos sæpe melius videt alienus oculus, quàm noster: & alius qui non est pariter in seruore eiusdem voluntatis, rectior sæpe iudex est actionis: quia sæpe vel negligentia vel priuato amore nostri erramus in nobis. Bona ergo custos voluntatis est obedientia, siue imperij illa fit, siue consilij, siue subiectionis, siue solius charitatis. Purius enim ac dulcius, secundum apostolum Petrum, ad pares seu etiam ad minores suos filij obedientiæ castificant corda sua in obedientia charitatis, quàm ad maiores subigant per obedientiam necessitatis. In illa enim sola vel præcipit vel consulit & obedit charitas: hic autem pœnam timet, vel minatur imperiosa necessitas. Et in illa obedienti sæpe debetur maior gloria, in ista verò inobedienti maior semper intentatur pœna. Ergo in homine sursum cor habēte propter exteriora sua regenda, moderanda, componenda, palā omnibus est quàm necessaria sit voluntati custodia sua, amplius autem propter interiora sua. Animo enim sæpe seipsum vel deum cogitanti, ipsa voluntas in omni cogitatione princeps est, & necessariò principium voluntatis sequitur omnis tenor cogitationis. Tria enim sunt quę cogitationem faciunt, voluntas, memoria, & intellectus. Voluntas cogit memoriam vt proferat materiam, cogit etiam intellectum ad formādum quod profertur, adhibens intellectum

D memoriæ, vt inde formetur: intellectui verò aciem cogitantis, vt inde cogitetur. Quæ quia in vnum cogit voluntas, & facili quodam nutu copulat, à cogendo cogitatio nomen accepisse videtur. Hinc fiunt cogitationes omnes aliæ bonæ & sanctæ, & dignæ deo: aliæ malæ & peruersæ, quæ separant à deo: aliæ ociosæ & vanæ, à quibus aufert se deus. Hinc enim dicitur ꝙ peruersæ cogitationes separant à deo: & quia spiritus sanctus aufert se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu. In quibus verbis aduertendum est, quia sine omni intellectu nullatenus cogitari potest, & nulla omnino cogitatio sine omni intellectu est. Sed alius est intellect⁹ ex vi naturalis rationis, alius ex virtute mentis rationalis. Intellectus quidem idem ipse est qui quocūque seu in bonum seu in malum applicit⁹ fuerit, naturaliter viget. Sed alius inuenitur sibi relictus, alius à gratia illuminatus. Ille seculi rebus & seriis & nugatoriis se non negat: hic autem non nisi dignis se rebus & similibus sibi seipsum accommodat. Ille sæpe operatur sicut sibi relictus, & vitio infectus ex vi rationis, & vitio corruptæ voluntatis, texens peruersas cogitationes, quibus semetipsum qui cogitat, sponte separat à deo. Hic autem semper sicut illuminatus, & virtuti affectus, operatur pietatem, quæ cogitantem coniungit deo. Quæ verò secūdo loco ponuntur cogitationes sine intellectu, ipsæ sunt vanæ illæ & ociosæ neutro intellectui per cogitātis intentionem se appli-

E cantes, non repentè perimentes, sed sensim & paulatim corrumpentes, occupantes tempus, necessaria impedientes, & animum inficientes, non tam cogitationes, quàm ex veris & imaginariis recordationibus simulacra quædam cogitationū, seu ipsæ recordationes vltrò & multipliciter de memoria scaturientes. In quibus passio quædam voluntatis potius videtur esse quàm actio: cum nulla sit in eis cogitantis intentio: cum quod sponte ebullit de memoria, formandum se offert intellectui non curanti: & quicquid agitur, videtur potius agi in somnio dormientis, quàm in acie cogitantis. Vbi tamen etsi à se repellere spiritum sanctum non est in voto cogitantis, fit tamen ex culpa negligentis, vt spiritus sanctus disciplinæ merito auferat se à cogitationibus indisciplinatis. Quæ quamuis fiant per vim quandam occultam rationis, non tamē fiunt ex ratione, & trahitur in eas intellectus, cum nullus fit in eis intelligentis adsensus. Vbi verò seriò de rebus seriis bene cogitatur, voluntas libero arbitrio de memoria euocat quodcunque opus habet, & intellectum formantem memoriæ adhibet, formatúmque quicquid illud est intellectus adhibet aciei cogitantis, & sic peragitur negocium cogitationis. Cum verò de his quæ de deo vel ad deum sunt cogitatur, & voluntas eò proficit vt amor fiat, continuò per viam amoris infundit se spiritus sanctus, spiritus vitæ, & omnia viuificat, adiuuans seu in oratione seu in meditatione

F seu in tractatu infirmitatem cogitantis. Et continuo memoria efficitur sapientia, cum suauiter ei sapiunt bona dei: & quod ex eis cogitatum est formandum in affectu, adhibet intellectui. Intellectus verò cogitantis efficitur contemplatio amantis, & formans illud in quasdam spiritualis vel diuinæ suauitatis experientias, afficit ex eis aciem cogitantis: illa verò efficitur gaudium fruentis. Et tunc de deo bene cogitatur secundum humanum modum, si tamē cogitatio dicenda est, vbi nil cogit nec cogitur, sed tātummodo in memoriam abundantiæ suauitatis dei exultatur, iubilatur, & verè sentitur de eo in bonitate, ab eo qui in simplicitate cordis quæsiuit illum. Sed modus hic cogitandi de deo non est in arbitrio cogitantis, sed in gratia donantis, scilicet cum spiritus sanctus, qui vbi vult spirat, quando vult, & quomodo vult, & quibus vult, in hoc aspirat. Sed hominis est iugiter præparare cor, voluntatem expediendo ab affectionibus alienis, rationem vel intellectum à solicitudinibus, memoriam ab ociosis & negociosis, nonnunquam & à necessariis occupationibus, vt in die bona domini, & in hora beneplaciti eius cum audierit vocem spiritus spirantis, ea quæ cogitationem faciunt, continuò liberè concurrant sibi, & cooperentur in bonum, & quasi symbolum faciant in gaudium cogitantis: voluntas exhibendo in gaudium domini puram affectionē, memoria materiam fidelem, intellectus experientiæ suaui-

Psal. 111. a

Matt. 18. c

1. Ioan. 4. c

Eccli. 18. a

1. Pet. 5. a

Sapien. 1. a

G tatem. Sic ergo voluntas neglecta facit cogitationes ociosas, & indignas deo: corrupta peruersas, quæ separant à deo: recta necessarias ad vsum vitæ huius: pia efficaces ad fructū spiritus, & ad fruendum deo. Fructus autem spiritus sunt, sicut apostolus dicit, charitas, pax, gaudium, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, cōtinentia, castitas. Et in omni genere cogitationis omnia quæcunque cogitanti occurrunt, cōformantur intentioni volūtatis, agente in eis misericordia & iudicio dei, vt iustus iustificetur adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Ideo homini deū amare volenti, vel iam amanti, suus semper consulendus est animus, examinanda conscientia, quid sit quod in totum vult, & propter quod vult, quicquid aliud vult spiritus vel odit, quicquid contra illud caro concupiscit. Incidentes enim quasi extrinsecus & decidentes cogitationes, & præteruolitantes voluntates quibus modo vult, modo non vult, nequaquam inter voluntates, sed penè inter ociosas deputandæ sunt cogitationes. Nam etsi aliquando fiunt vsque ad delectationem animi, citò tamen inde se excutit animus compos sui. Quod autem in totum vult, primo considerandum est ei quid illud sit quod sic velit, deinde quantum velit, & quomodo velit. Si quod in totum vult, Deus est, discutiendum est ei quantum velit, & quomodo velit, & vtrum vsque in cōtemptum suiipsius, omniúmque quæ sunt vel esse possunt: & hoc non tantùm ex iudicio rationis, sed etiam ex affectu mentis, vt iam voluntas plusquam voluntas sit, vt amor sit, vt dilectio sit, vt sit charitas, sit vnitas spiritus. Sic enim diligendus est deus. Magna enim voluntas ad deum, amor est, dilectio, adhæsio siue cōiunctio, charitas, fruitio. Vnitas verò spiritus cum deo homini sursum cor habenti, proficientis in deum voluntatis est perfectio, cum iam non solùmmodo vult quod deus vult, sed sic est nō tantùm affectus, sed in affectu perfectus, vt non possit velle nisi quod deus vult. Velle autem quod vult deus, hoc est iam similem deo esse. Non posse velle nisi quod deus vult, hoc est iam esse quod deus est, cui velle & esse, idipsum est. Vnde bene dicitur, quòd tunc plenè videbimus eum sicuti est, cum similes ei erimus, hoc est erimus quod ipse est. Quibus enim potestas data est filios dei fieri, data est potestas non quidem vt sint deus, sed sint tamen quod deus est, sint sancti, futuri plene beati, quod deus est. Nec aliunde hic sancti, nec ibi futuri beati, quàm ex deo, qui eorum & sanctitas & beatitudo est. Et hæc hominis est perfectio, similitudo dei. Perfectū autem nolle esse, delinquere est. Et ideo huic perfectioni nutrienda est semper voluntas, amor præparandus, voluntas cohibenda, ne in aliena dissipetur: amor seruandus, ne inquinetur. Propter hoc enim solùm creati sumus & viuimus, vt deo similes simus, cum ad dei imaginem creati simus. Est autem dei similitudo quædā, I quam nemo viuens nisi cum vita exuit, quam omni homini in testimoniū amissę melioris & dignioris similitudinis creator omnium hominū reliquit, quam habet & volens & nolens, & qui eam cogitare potest, & qui tam hebes est vt eam cogitare non possit: scilicet quòd sicut vbiq; deus est, & vbique totus est in creatura sua, sic & in corpore suo omnis viuens anima. Et sicut semper sibi indissimilis deus indissimiliter dissimilia in creatura operatur, sic anima hominis quāuis totum corpus viuificans indissimili vita, in sensibus tamē corporis, & in cogitationibus cordis, indissimiliter operatur assiduè dissimilia. Hæc similitudo dei in homine, quantum ad meritum eius nullius apud deum est momenti, cum naturæ non voluntatis eius sit vel laboris. Sed est alia magis deo propinqua similitudo, inquantum voluntaria, quę in virtutibus cōsistit: in qua animus virtutis magnitudine summi boni quasi imitari gestit magnitudinem, & perseuerantiæ in bono constātia, æternitatis eius incōmutabilitatem. Super hanc autem alia est adhuc similitudo dei. Hæc est de qua iam aliquanta dicta sunt, intantum propriè propria, vt nō iam similitudo, sed vnitas spiritus nominetur, cùm fit homo cum deo vnus spiritus, non tantū vnitate volēdi idem, sed expressiore quadam vnitate virtutis (sicut iam dictum est) aliud velle nō valendi. Dicitur autem hæc vnitas spiritus, nō tantùm quia efficit eam, vel adficit ei spiritum hominis spiritus sanctus, sed quia ipsa ipse est spiritus sanctus, deus charitas: cum per eum qui est amor patris & filij, & vnitas, & suauitas, & bonum, & K osculum, & amplexus, & quicquid commune potest esse amborū in summa illa vnitate veritatis, & veritate vnitatis: hoc idem homini suo modo fit ad deum, quod cum substantiali vnitate filio est ad patrem, vel patri ad filium: cum in amplexu & osculo patris & filij mediam quodammodo se inuenit beata conscientia, cum modo ineffabili incogitabilíque fieri meretur homo dei non deus, sed tamen quod deus est ex natura, homo ex gratia: vnde in catalogo spiritualium exercitiorum apostolus prudenter interseruit spiritum sanctum, dicens: In castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute dei. Vide enim quomodo tanquam omnia facientem, ordinātem, & viuificantem, in medio bonarum virtutum, sicut cor in medio corporis, constituit spiritum sanctum. Ipse est enim omnipotens artifex creans hominis ad deū bonam voluntatem, dei ad hominem faciens propitiationē, formans affectionem, dans virtutem, iuuans operationem, agens omnia fortiter, & disponens omnia suauiter. Ipse viuificat spiritum hominis, & continet in vnum: sicut & ille viuificat, & in vnum continet corpus suum. Homines doceant deum quærere, angeli adorare: solus ipse est qui docet inuenire, habere, & frui. Ipse enim est & solicitudo bene quærentis, & pietas in spiritu & veritate adorantis, & sapientia inuenientis, & amor habentis, & gaudium fruentis. Quicquid tamen de L visione & cognitione dei hic fidelibus impartitur, speculum est & ænigma: tantum distans à futura visione & cognitione, quantum à veritate distat fides, vel tempus ab æternitate, nisi cum aliquando fit quod de eo in libro Iob legitur: Qui abscōdit lucem in manibus, & præcipit ei vt rursum oriatur, & annunciat de ea dilecto suo quòd possessio eius sit, & ad eam possit peruenire. Electo enim & dilecto dei aliquando vicissim lumē quoddam vultus dei ostenditur, sicut lumen clausum in manibus patet & latet ad arbitrium tenentis: vt per hoc quod quasi in trāscursu vel in puncto permittitur videre, inardescat animus ad plenā possessionē luminis æterni, & hæreditatē plenæ visionis dei: cui vt innotescat aliquatenus id quod ei deest, nonnunquam quasi pertrāsiens gratia perstringit sensum amantis, & eripit ipsum sibi, & rapit in diem qui est à tumultu rerum, ad gaudia silentia: & pro modulo suo ad momentum ad punctum idipsum ostendens ei videndum sicuti est, interim etiam & ipsum efficit in idipsum, vt sit suo modo sicut illud est. Vbi cum didicerit quid intersit inter mundum & immundum, redditur sibi, & remittitur ad mundandum cor, ad visionem, ad aptandū animum, ad similitudinem: vt si aliquando rursum admittatur, sit purior adhuc ad videndum, & stabilior ad fruendum. Nusquam enim se melius deprehēdit modus humanæ imperfectionis, quàm in lumine vultus dei, in speculo diuinæ visionis. Vbi in die M qui est, plus & plus videns quid sibi deest, emēdat in dies similitudine, quicquid deliquit dissimilitudine, similitudine ei appropinquans, à quo lōge factus est per dissimilitudinē. Et sic expressiorē visionē expressior semper similitudo comitatur. Impossibile quippe est videri summū bonū, & non amari, necnō tantū amari quantū datū fuerit videri, quousq; amor proficiat in aliquam similitudinem amoris illius qui deum similem fecit homini per humiliationē humanæ conditionis, vt hominem similem deo constituat per glorificationem diuinæ participationis. Et tunc dulce est homini cohumiliari summæ maiestati, cōpauperari filio dei, diuinæ sapientiæ conformari, hoc sentienti in seipso, quod & in Christo Iesu domino nostro. Hic enim est sapiētia, amor cum timore, exultatio cum tremore, cum cogitatur & intelligitur deus humiliatus vsque ad mortem (mortem autem crucis) vt hominem exaltet vsque ad similitudinem diuinitatis. Hinc emanat fluminis impetus lætificans ciuitatem dei, memoria abundantiæ suauitatis eius in intelligendis & cogitandis circa nos bonis eius. In quo cum ad deum amandum facile hominem adducant pensata vel etiam cōtemplata eius amabilia, per seipsa in affectu contemplantis elucentia, potentia eius, virtus eius, gloria, maiestas, bonitas, beatitudo: hoc potissimum amantem rapit in amabilē, quòd ipse in semetipso est quicquid in eo amabile est, qui est totum quod est, si tamen totum

Marginalia: Gala. 5. d; Apoc. 22. b; 1. Ioan. 3. a; Gene. 1. d; 2. Cor. 6. b; Iob. 36. d

A totum est vbi pars non est. Cui bono amore ipsius boni sic se intendit pius affectus, vt non se inde reuocet, donec vnum vel vnus cũ eo spiritus fuerit effectus. Quod cum in eo fuerit perfectum, iam solo mortalitatis huius velo diuiditur ac differtur à sanctis sanctorũ, à summa illa beatitudine supercœlesti: qua tamen cũ iam in fide & spe eius quem amat fruitur in conscientia, iam quod superest vitæ huius, tolerabili præstolatur patientia. Et hæc est destinatio solitarij certaminis, hic finis, hoc præmium, hæc requies laborum, consolatio dolorum. Et ipsa est perfectio & vera hominis sapiẽtia, omnes in se amplectens & continens virtutes, nõ aliunde collectas, sed naturaliter insitas sibi, ad similitudinem illam dei qua est ipse quicquid est, cùm sicut deus est id quod est: sic circa bonum virtutis, habitus bonæ voluntatis in bonã mentem sic consolidatus & affectus est, vt ex ardentissima boni incommutabilis adhæsione, nullatenus videatur iam posse mutari ab eo quod est. Cum enim sit circa hominem dei assumptio illa domini & sancti Israël regis nostri: sapiens & pius animus per illuminantem & adiuuantẽ gratiam in contemplatione summi boni speculatur etiam regulas incõmutabilis veritatis, inquantum ad eas pertingere meretur intellectu amoris: & exinde format sibi modum conuersationis cuiusdam cœlestis, & formam sanctitatis. Speculatur enim summam veritatem, & quæ ex ea vera sunt: summũ bonum, & quæ ex eo bona sunt: summã essentiam, & quæ ex ea sunt.

B Illi veritati, illi charitati, illi æternitati se conformans, in istis se ordinans: illis non superuolitans iudicando, sed suspiciens desiderando, vel inhærẽs amando: ista suspiciens, & eis se coaptans & cõformans, non sine discretionis iudicio, non sine examine ratiocinationis, & iudicio rationis. Ex quo cõcipiuntur & oriũtur virtutes sanctæ, & imago dei reformatur in homine, & vita illa Dei ordinatur, à qua homines quosdam alienatos conqueritur apostolus, & colligitur robur virtutis, & duo illa in quibus contemplatiuę perfectio constat, & actiuæ: de quibus iuxta antiquos illos interpretes legitur in Iob: Ecce pietas est sapientia: abstinere vero à malo, scientia est. Sapientia enim pietas est, hoc est cultus dei, amor quo eũ videre desideramus, & videntes in speculo & in ænigmate credimus & speramus: & in hoc proficim⁹ vt eum videamus in manifestatione. Abstinere vero à malis, scientia temporalium est in quibus nos sumus: in quibus in tãtum abstinemus à malis, inquantum ad bona studemus. Ad hanc scientiam & ad hanc abstinentiam spectare inueniuntur primò omnium virtutum exercitia, deinde omnium artium vitę huius in qua versamur disciplina. Quorum alterum, id est, studium virtutum, respicere poti⁹ videtur ad superiora, quasi superioris sapientiæ præferentia virtutem, & redolentia suauitatem. Alterum quod circa corporalia fit exercitia, nisi fidei religione religetur, defluit in inferiorum vanitatẽ. In quibus, cum sci-

Iob.28.d

C entia sit res siue ratione siue sensibus corporis comprehensa, & memoriæ commendata, si bene res perpenditur, id propriè quod apprehendimus sensibus, omnino sciẽtiæ deputãdum est. Quod vero per semetipsam ratio in huiusmodi apprehendit: hoc iam est in quo se sibi scientia atque sapientia conterminant. Quicquid enim aliunde discitur, scilicet per sensus corporis, quasi alienum & aduentitium menti ingeritur. Quod verò spontè venit in mẽtem, siue ex ipsa vi rationis, siue incommutabilium legum incommutabilis veritatis naturali intelligentia, ex qua etiam impijssimi homines nonnunquam rectissimè iudicare inueniuntur: hoc sic ipsi inest rationi, vt hoc ipsum ipsa ratio sit: nec tam commendatur ei per doctrinã aliquã vt sciẽtia sit, quàm vel alio cõmonẽte, vel ipsa cõmemorãte hoc ipsum sibi inesse, naturaliter intellect⁹ ei fit. In quo hoc potissimũ est, cũ quod notũ est dei, deo naturaliter reuelãte manifestũ fit homini etiam impio. Deinde affect⁹ virtutũ naturalis, de quo licuit dicere ethnicũ Poëtã:

Horatius. Oderunt peccare boni virtutis amore.

Deinde per inquisitionem ratiocinationum qualibet discretio rationabilium. Infima verò pars est scientiæ, & deorsum vergens sensibilium animalis experientia, quæ fit per quinq; sensus corporis, & concupiscentiã & experientiã carnis, siue oculorum, siue superbiæ huius vitæ. Cum ratio ergo sapientiæ conformata format sibi conscientiã, & ordinat vitam: in inferioribus scientiæ aptat sibi seruitutẽ, & suf-

D ficientiam naturæ, in ratiocinationibus & rationabilibus ordinem vitæ, in obtentu virtutum formam conscientiæ. Sicq; ab inferioribus promota, à superioribus adiuta, pergens in id quod rectum est, & iudicio rationis, & adsensu voluntatis, & mentis affectu, & operis effectu, erumpere festinat in libertatem spiritus & vnitatem: vt, sicut iam sæpe dictum est, fidelis homo vnus spiritus efficiatur cum deo. Et ipsa est (de qua paulò antè diximus) vita dei, quæ nõ tam rationis est profectus, q̃ iam in sapientia perfectionis affectus. Hæc enim quia iam sapiunt sapienti, sapiens est: quia factus est vnus spiritus cum deo, spiritualis est. Et hæc in hac vita hominis perfectio est. Iam enim qui hactenus fuit solitarius vel solus, efficitur vnus, & solitudo ei corporis vertitur in vnitatem mentis. Et impletur in eo quod dominus pro discipulis in clausula omnis perfectionis orauit, dicens: Pater, volo vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & ipsi in nobis vnum sint. Hæc enim vnitas hominis cum deo, vel similitudo ad deum, inquantum propinquat deo, intantum inferius suum conformat sibi, infimũ illi: vt spiritus & anima & corpus suo modo ordinata, suis locis disposita, suis meritis æstimata, suis etiam proprietatibus cogitentur: vt incipiat homo perfectè nosse seipsum, & per cognitionem sui proficiendo, ascendere ad cognoscendum deum. Quò cum primum exurgere & aspirare incipit proficientis affectus; in cognitione huius similitudinis plurimum

E cauẽdus est error dissimilitudinis, scilicet vt spiritualib⁹ spiritualia, & diuinis diuina comparando, non aliter de eis cogitetur, quàm quod res habet. Cogitans ergo animus similitudinem dei & sui, primò in hoc formet & aptet cogitationẽ suam, vt omnino fugiat secundum corpus cogitare seipsum: deum verò non solum nõ secundum corpus sicut locale, sed neque secundum spiritum sicut mutabile. Quæ enim spiritualia sunt, tantum diuersa sunt à corporum qualitate & natura, quantum ab omni locali circumscriptione remota. Quę verò diuina sunt, tantum supereminent omnia & corporalia & spiritualia, quantum ab omni loci vel temporis lege, vel mutabilitatis suspicione aliena, in suæ incommutabilitatis & æternitatis beatitudine incommutabilia manent & æterna. In quib⁹ sicut quæ corporalia sunt discernit animus per corporis sensus, sic quæ sunt rationabilia vel spiritualia discernere non potest nisi per semetipsum: quæ verò sunt dei, non nisi à deo quærat vel expectet intellectũ. Et quidem de nonnullis quæ ad deum spectant, fas est & possibile homini rationem habenti aliquandò cogitare & disquirere, sicut de dulcedine bonitatis eius, de potentia virtutis, & aliis huiusmodi. Ipsum verò quod est idipsum id quod est, cogitari omnino nõ potest, nisi quantum ad hoc sensu illuminati amoris attingi potest. Credendus est tamen deus, & inquantum

F spiritus sanctus adiuuerit, cogitandus quædam vita æterna viuens & viuificans, immutabilis, mutabilia omnia immutabiliter faciens: intelligens, & creans omnem intellectum & intelligentem: sapientia faciens omnem sapientem: veritas fixa, stãs, indeclinabilis, ex qua vera sunt omnia quę vera sunt, in qua sunt æternaliter rationes rerum omnium eueniẽtium temporaliter. Cuique vita ipsa essentia est, ipsa natura. Cui vita viuens ipse sibi est, quæ est ipsa diuinitas, æternitas, magnitudo, bonitas, & virtus in seipsa existẽs & subsistẽs, excedens omnem locum virtute naturæ illocalis, æternitate verò omne tempus quod vel ratione vel opinione comprehendi potest: quæ longè verius est & excellentius, quàm quolibet sentiendi genere sentiatur. Certius tamẽ sensu humilis & illuminati amoris, quàm quolibet cogitatu rationis attingitur, & semper melius est quàm cogitatur: melius tamen cogitatur quàm dicitur. Ipsa est enim summa essentia, ex qua omne esse proficiscitur. ipsa est summa substantia, nõ subiecta prædicamẽtis vocum, sed rerum omnium subsistẽs causale principium, in quo esse nostrum non moritur, intellectus noster non errat, amor non offenditur: qui semper quęritur, vt dulcius inueniatur: dulcissimè inuenitur, vt diligentiųs quæratur. Hoc ergo ineffabile (cum non nisi ineffabiliter videatur) qui vult videre, cor mundet: quia nulla corporis similitudine dormienti, nulla corporea specie vigilanti, nulla rationis indagine, nisi mundo corde humiliter amantis videri potest,

G vel apprehendi. Hæc est enim facies domini; quam nemo potest videre, & viuere mundo. Hæc est species cui cõtemplandæ suspirat omnis qui affectat diligere dominum deum suum in toto corde suo, in tota anima sua, in omni mente sua, & in omnibus viribus suis. Ad quod etiam non desinit excitare proximum suum, si diligit eum sicut seipsum. Ad quod cum aliquando admittitur, in ipso lumine veritatis indubitanter videt præuenientem gratiam. Cum inde repellitur, in ipsa sui cæcitate intelligit puritati eius non conuenire immunditiam suam. Et si amat, flere dulce habet, & non sine multo gemitu cogitur redire in conscientiam suam. Ad quod cogitandum omnino impares sumus, sed ignoscit quẽ amamus, & de quo dignè nos non posse vel dicere vel cogitare confitemur: & tamen vt dicamus & cogitemus, amore eius vel amore amoris eius prouocamur & trahimur. Cogitantis ergo est in omnibus humiliare semetipsum, glorificare in semetipso dominum deum suum. In contemplatione dei vilescere sibi. In amore creatoris subiectum esse omni humanæ creaturæ. Exhibere corpus suum hostiam viuentem, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium suum. Præ omnibus autem non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: & secundum datam à deo mensuram fidei, bona sua non ponere in ore hominum, sed celare in cella sua, & recondere in conscientia, vt hunc quasi titulum & in fronte conscientiæ, H & in fronte cellæ semper habeat: Secretum meum mihi, secretum meum mihi.

Rom. 12. a

Esa. 24. c

Explicit.

MEDITATIONES DEVOTISSIMAE *ad humanæ conditionis cognitionem: aliàs liber de Anima.*

MVLTI multa sciunt: & seipsos nesciunt. Alios inspiciũt, & seipsos deserunt. Deum quærunt per ista exteriora, deserentes sua interiora, quibus interior est deus. Idcirco ab exterioribus redeam ad interiora, & ab interioribus ad superiora ascendam: vt possim cognoscere vnde venio, aut quò vado, quid sum, vel vnde sum, & ita per cognitionem mei valeam peruenire ad cognitionem dei. Quanto nanque in cognitione mei proficio, tanto ad cognitionem dei accedo.

Secundum interiorem hominem tria in mente mea inue- I nio, per quæ deum recolo, conspicio, & concupisco. Sunt autem hæc tria, memoria, intelligentia, voluntas siue amor. Per memoriam reminiscor, per intelligentiam intueor, per voluntatem amplector. Cum dei reminiscor, in memoria mea eum inuenio, & in ea de eo & in eo delector, secundum quod ipse mihi donare dignatur. Intelligẽtia intueor quid sit deus in seipso, quid in angelis, quid in sanctis, quid in hominibus, quid in creaturis. In seipso est incomprehensibilis, quia principium & finis. Principium sine principio, finis sine fine. Ex me intelligo quàm incomprehensibilis sit deus, quoniam meipsum intelligere non possum, quem ipse fecit. In angelis est desiderabilis, quia in eum desiderant prospicere. In sanctis est delectabilis, quia in eo assiduè felices lætantur. In creaturis est admirabilis, quia omnia potenter creat, sapienter gubernat, benignè dispensat. In hominibus est amabilis, quia eorum deus est, & ipsi sunt populus eius. Ipse in eis habitat tanquam in templo suo, & ipsi sunt templum eius. Non dedignatur singulos neque vniuersos. Quisquis eius meminit, eúmque intelligit ac diligit, cum illo est. Diligere eum debemus, quoniam ipse prior dilexit nos: ad imaginem & similitudinem suam nos fecit, quod nulli alij creaturæ donare voluit. Ad imaginem dei facti sumus, hoc est ad intellectum & notitiam filij, per quẽ intelligimus & cognoscimus patrem, & accessum habemus ad eũ. Tanta cognatio est inter nos & dei filiũ, quòd ipse imago dei est, & nos ad imaginem eius facti sumus: quam cognationẽ etiam ipsa similitudo te- K stratur, quoniã non solùm ad imaginem, sed & ad similitudinem eius facti sumus. Oportet itaque id quod ad imaginem est, cum imagine conuenire, & non in vacuum nomen imaginis participare. Repræsentemus ergo in nobis imaginem eius in appetitu pacis, in intuitu veritatis, & in amore charitatis. Teneamus eum in memoria, portemus in conscientia, & vbique præsentem veneremur. Mens siquidem nostra eo ipso eius imago est, quo eius capax est, eiúsque particeps esse potest. Non propterea eius imago est, quia sui meminit mẽs, séque intelligit ac diligit, sed quia potest meminisse, intelligere, ac diligere à quo facta est. quod cum facit, sapiens ipsa fit. Nihil enim tam simile est illi summæ sapientiæ, quàm mens rationalis, quæ per memoriam, intelligentiam & voluntatem in illa trinitate ineffabili consistit. Cõsistere autem in illa non potest, nisi eius meminerit, eámque intelligat ac diligat. Meminerit itaque dei sui ad cuius imaginem facta est, eúmque intelligat, diligat, atque colat, cum quo potest semper esse beata. Beata anima, apud quam deus requiem inuenit, & in cuius tabernaculo requiescit. Beata quæ dicere potest: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Negare siquidem requiem cœli ei non poterit. Cur ergo nos deserimus, & in his exterioribus deum quærimus, qui apud nos est, si nos velimus esse apud eum? Reuera nobiscum est, & in nobis, sed adhuc per fidem, donec videre mereamur L per speciem. Nouimus, inquit apostolus, habitare Christum per fidem in cordibus nostris: quia Christus in fide, fides in mente, mens in corde, cor in pectore. Per fidem ergo recolo deum creatorem: adoro redemptorem: expecto saluatorem: credo videre in omnibus creaturis: habere in meipso: & quod his omnibus ineffabiliter iucundius atque beatius est, cognoscere in seipso. Patrem nanq; & filium cum sancto spiritu cognoscere, vita est æterna, beatitudo perfecta, summa voluptas. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quanta claritas, quanta suauitas, & quanta iucunditas maneat nos in illa visione quando deum facie ad faciem videbimus, qui est lux illuminatorum, requies exercitorum, patria redeuntium, vita viuẽtium, corona vincẽtium. Ita in mente mea quandam imaginem illius summæ trinitatis inuenio, ad quam summam trinitatem recolendam inspiciendam & diligendam, vt eius recorder, ea delecter, & eam complectar & contempler, totum id quod viuo, debeo referre. Mens imago dei est, in qua sunt tria, id est memoria, intelligentia, & voluntas. Memoriæ attribuimus omne quod scimus, etiam si non inde cogitemus. Intelligentiæ tribuimus omne quod verum cogitando inuenimus, quod etiã memoriæ commendamus. Per memoriam patri similes sumus, per intelligentiam filio, per voluntatem spiritui sancto. Nihil in M nobis tam simile spiritui sancto est, quàm voluntas vel amor siue dilectio, quæ excellentior voluntas est. Dilectio nanque donum domini est: ita quòd nullum hoc dono dei est excellentius. Dilectio nanque quæ ex deo est, & deus est, propriè spiritus sanctus dicitur, per quem charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per quem tota trinitas in nobis habitat.

Ioan 4. b

Gen. 1. d

Eccl. 24. a

Ephe. 3.

Rom. 5. a

De miseria hominis, & examinatione extremi iudicij. *Cap. II.*

SECVNDVM exteriorem hominem de parentibus illis venio, qui me antè fecerunt damnatum, quàm natum. Peccatores peccatorem in peccato suo genuerunt, & de peccato nutriuerunt. Miseri miserum in hanc lucis miseriam induxerunt. Nihil ex eis habeo, nisi miseriam & peccatum, & corruptibile hoc corpus quod gesto. Ad illos verò festino qui morte corporis hinc exierunt. Cum eorum sepulchra respicio, non inuenio in eis nisi cinerem & vermem, fœtorem & horrorem. Quod ego sum, ipsi fuerunt: & quod ipsi sunt, ego ero. Quid sum ego? Homo de humore liquido. Fui enim in momento conceptionis de humano semine conceptus: deinde spuma illa coagulata modicum crescendo caro facta est. Postea plorans & eiulans traditus sum huius mundi exilio, & ecce iam morior plenus iniquitatibus & abominationibus. Iamiam præsentabor ante districtũ iudicem, de

A de operibus meis rationem redditurus. Vę mihi misero cum venerit dies illa iudicij, & aperti fuerint libri in quibus omnes mei actus & cogitationes domino pręsentãdæ recitabuntur. Tunc demisso capite præ confusione malæ cõscientiæ in iudicio coram domino stabo trepid⁹ & anxius, vtpote commemorans scelerum commissa meorum. Et cum dicetur de me, ecce homo, & opera eius: reducã ante oculos omnia delicta & peccata mea. Quadam namque vi diuina fiet, vt cuiq; sua opera bona vel mala in memoriam reuocentur, & mẽtis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuset vel excuset sciẽtia conscientiam, atque ita simul & singuli & omnes iudicentur. Iudicium faciet gestorum quisque suorum. Cunctáque cunctorum cunctis arcana patebunt. Quod enim nũc confiteri erubescimus, tunc omnibus manifestabitur: & quicquid hic dissimulando palpam⁹, totum illic vindex flamma comburet. Ignis vbique ferox ruptis regnabit habenis. Quantóque diutius deus nos expectat vt emendemus, tanto districtius iudicabit si neglexerimus. Cur ergo tantopere vitam istam desideramus, in qua quãto amplius viuimus, tanto plus peccamus? Quanto est vita longior, tanto culpa numerosior. Quotidie nanque crescunt mala, & subtrahuntur bona: adsiduè variatur homo per prospera & aduersa, & ignorat quando moriatur. Sicut enim in cœlo stella coruscans velociter currit, & repente deficit, & sicut scintilla ignis subitò extin-

B guitur, & in cinerem redigitur: sic citò finitã datur istam cernere vitam. Dum enim libenter ac iucũdissimè moratur homo in mundo, diúque se victurum arbitratur, ac multa in lõga tempora disponit agenda: subito rapitur in mortem, & ex improuiso anima aufertur à corpore. Veruntamen cum magno metu magnísque doloribus anima separatur à corpore. Veniunt enim angeli adsumere illam, vt perducant eam ante tribunal iudicis metuendi: & tunc illa memorans opera sua mala & pessima, quæ die noctúq; gessit, cõtremiscit, & quærit illa fugere, induciásq; petere, dicens: Date mihi vel vnius horæ spatium. Tunc quasi loquentia simul opera dicent: Tu nos egisti, opera tua sumus: nõ te deseremus, sed tecum semper erimus, tecum pergemus ad iudicium. Vitia quoq; multis & multiplicibus criminibus eam accusabunt, multáq; falsa testimonia aduersus illam inuenient, quãquam vera ad damnationem eius satis possent sufficere. Dęmones verò terribili vultu & horribili aspectu eam terrebunt. Ingenti furore eã persequentur & comprehendent, tam terribiliter quàm horribiliter volẽtes retinere & possidere, nisi sit qui eripiat. Tũc anima inueniens oculos clausos & os, aliósq; corporis sensus per quos solebat egredi, & delectari in his exterioribus, reuertetur ad se: & videns se solam & nudam, ingenti horrore concussa, desperatione deficiet in se, & cadet sub se: & quia amore mundi, & carnis voluptate, dei amorem dereliquerat,

C derelinquetur à deo misera in hora tantæ necessitatis, atque dæmonibus tradetur in inferno crucianda. Sic anima peccatoris ĩ die qua ignorat, & hora qua nescit, rapitur à morte, & segregatur à corpore, pergítque miseriis plena, tremens & dolens, & cum nullam excusationem habeat quã pro peccatis suis possit obtendere, contabescit & pertimescit ante deũ apparere. Ingenti horrore concutitur, & multiplicibus cogitationum æstibus agitatur, cum vrgente solutione carnis, & subductis è medio omnibus, se & illum terminum cõsiderat cui appropinquat, & post paululũ hoc inuenit quod in perpetuũ mutari non poterit. Considerat planè quàm districtus veniat æternus iudex, & ante seueritatem tantę iustitiæ quas rationes vitæ suæ ponat. Si enim cuncta opera quæ intelligere potuit, deuitauit: vẽtura tamen coram districto iudice, illa magis quę in semetipsa non intelligit, pertimescit. Crescit pauor cum cogitat ꝙ viam vitę huius nequaquam sine culpa transire potuit: nec hoc quidem quod laudabiliter vixit, sine aliquo reatu est, si remota pietate iudicetur. Quis enim cõsiderare valeat quãta mala per momenta temporum perpetramus, & quãta bona facere negligimus? Sicut enim peccatum est perpetratio mali, sic delictũ est desertio boni. Grauis siquidem iactura est, cum nec bona facimus, nec bona cogitamus, sed cor nostrum per vana & inutilia sinimus vagari. Nimis tamen difficile est cor tenere, & ab illicita cogitatione seruare. Nimis etiam difficile est terrenas occupationes absque peccatis ministrare. Quapropter nullus semetipsum di- D iudicare & comprehendere perfectè potest: sed multis cogitationibus occupatus, sibimetipsi aliquo modo manet incognit⁹, vt omnino quod tolerat, nesciat. Propterea vrgẽte exitu, subtiliori terretur metu, quia etsi illa quę sciuit, nunquam se prætermisisse meminit, formidat tamen ea quæ nescit.

De dignitate animæ. Caput III.

O Anima dei insignita imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cum angelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne vnde ista pateris? Propter carnem aliena peccata tibi imputantur, & tuæ iustitiæ quasi pannus menstruatæ reputantur, atque tu ipsa ad nihilum es redacta, & quasi nihilum & inane reputata. *Esa.64.b* Nihil aliud est caro (cum qua tanta est tibi societas) nisi spuma caro facta, fragili vestita decore: sed erit quando erit cadauer miserum & putridum, & cibus vermiũ. Nam quantumcunque excolatur, semper caro est. Si diligenter cõsideres quid per os & nares cæterósq; corporis meatus egrediatur, vilius sterquilinium nũquam vidisti. Si singulas eius miserias enumerare velis, quàm sit onerata peccatis, irretita vitiis, pruriens concupiscentiis, occupata passionibus, polluta illusionibus, prona semper in malum, & in omne vitiũ procliuis, plenam omni confusione & ignominia inuenies. Propter carnem homo vanitati similis factus est, quia ex illa vitium concupiscentiæ traxit, quo captiuus tenetur & incur- *Psal.143.a* E uatur vt diligat vanitatem, & iniquitatem operetur. Attende homo quid fuisti ante ortum, & quid es ab ortu vsque ad occasum, atq; quid eris post hanc vitam. Profectò fuit quòd non eras: postea de vili materia factus, & vilissimo panno inuolutus, menstruali sanguine in vtero materno fuisti nutritus, & tunica tua fuit pellis secundina. Sic indutus & ornatus venisti ad nos, nec memor es quàm sit vilis origo tua. Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opésque Subripuere tibi noscere quid sit homo. Nihil aliud est homo, quàm sperma fœtidum, saccus stercorum, cibus vermium. Post hominem vermis, post vermem fœtor & horror. Sic in non hominem vertitur omnis homo. Cur ergo superbis homo, attendens quòd fuisti vile semen, & sanguis coagulatus in vtero? Deinde miseriis huius vitæ expositus & peccato, postea vermis & cibus vermium futur⁹ in tumulo. Quid superbis puluis & cinis? cuius conceptus culpa, nasci miseria, viuere pœna, mori angustia? Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa: Nasci pœna, labor vita, necesse mori? Cur carnem tuam preciosis rebus impinguas & adornas, quam post paucos dies vermes deuoraturi sunt in sepulchro: animam verò tuam non adornas bonis operibus, quæ deo & angelis eius præsentanda est in cœlis? Quare animam tuam vilipendis, & ei carnem præponis? Dominam ancillari, & ancillam dominari, magna F abusio est. Totus quidem iste mundus ad vnius animæ precium æstimari non potest. Non enim pro toto mundo deus animam suam dare voluit, quam pro anima humana dedit. Sublimius ergo est animæ precium, quæ non nisi sanguine Christi redimi potuit. Quam ergo cõmutationem dabis pro anima tua, qui pro nihilo das illam? Nónne dei filius cum esset in sinu patris, à regalibus sedibus pro ea descendit, vt eam liberaret à potestate diaboli? Quam cum vidisset peccatorum funibus irretitam, iamiamque dæmonibus tradendam vt morte perpetua damnaretur: fleuit super illam, quæ flere se nesciebat. Nec solùm fleuit, sed etiam occidi se permisit, vt precioso sanguinis sui precio eam redimeret. Aspice mortalis, pro te datur hostia talis. Agnosce homo quàm nobilis est anima tua, & quàm grauia fuerint eius vulnera, pro quibus necesse fuit Christum dominum vulnerari. Si non essent hæc ad mortem, & mortem sempiternam: nunquam pro eorum remedio dei filius moreretur. Noli ergo vilipendere animæ tuæ passionem, cui à tanta maiestate tantam vides exhiberi cõpassionẽ. Fudit ipse lachrymas pro te, laua & tu per singulas noctes lectum tuũ cordis compunctione, & lachrymarum assiduitate. *Psal.6.a* Fudit ipse sanguinem suum, funde & tu tuum quotidiana corporis afflictione. Quem si semel ponere pro Christo non potes, saltem mitiori quodam, sed longiori martyrio pone. Noli attendere quid caro velit, sed

G quid spiritus poscit. Tunc enim gloriosus erit cum ad deum suum redierit: ita tamē, si de corpore nullum peccatū secum tulerit, & deterserit omne sordidum. Si verò dicis, durus est hic sermo, nō possum mundum spernere, & carnē meam odio habere: dic mihi, vbi sunt amatores mūdi, qui ante pauca tempora nobiscum erant? Nihil ex eis remansit, nisi cineres & vermes. Attende diligenter quid sunt, vel quid fuerūt. Homines fuerunt sicut tu, comederūt, biberunt, riserunt, duxerunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descenderunt. Hic caro eorum vermibus, & illic anima ignibus deputatur, donec rursus infelici collegio colligati, sempiternis inuoluantur incendiis, qui socij fuerunt in vitiis. Vna nāque pœna implicat, quos vnus amor in crimine ligat. Quid profuit illis inanis gloria, breuis lætitia, mundi potentia, carnis voluptas, falsæ diuitiæ, magna familia, & mala concupiscentia? Vbi risus, vbi iocus, vbi iactantia, vbi arrogantia? De tanta lætitia, quanta tristitia? Post tantillam voluptatem, quàm grauis miseria? De illa exultatione ceciderūt in magnam miseriam, in grādem ruinam, & in magna tormenta. Quicquid illis accidit, tibi accidere potest, quia homo es. Homo de humo, limus de limo. De terra es, & de terra viuis, & in terram reuertēris, quando venerit dies illa vltima, quæ subito venit, & forsitan hodie erit. Certum est quia morieris, sed incertū quando, aut quomodo, vel vbi. Quoniam mors vbiq; te expectat: tu quoque si sapiens fueris, vbique eam expectabis. H Si carnem sequeris, punieris in carne. Si in carne delectaris, cruciaberis in carne. Si curiosas vestes requiris, pro ornatu vestium subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Iustitia enim dei aliud iudicare non potest, nisi quod merentur opera nostra. Qui enim plus diligit mūdum quàm deum, seculum quàm claustrum, gulam quàm abstinētiam, luxuriam quàm castitatem: sequitur diabolum, & ibit cum eo in supplicium æternum. Quis putas tūc mœror erit, quis luctus, quæ tristitia, cum separabuntur impij à consortio sanctorum, & à visione dei, & traditi in potestatē dæmonum, ibunt cum ipsis in ignem æternum, ibique semper erūt sine fine in luctu & gemitu? Procul quippe à beata paradisi patria exulati, cruciabuntur in gehenna perpetua, nunquam lucem visuri, nunquam refrigerium adepturi, sed per milia milium annorum in inferno cruciandi, nec inde vnquam liberādi. Vbi nec qui torquet, aliquādo fatigatur: nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic enim ignis ibi consumit, vt semper reseruet: sic tormenta aguntur, vt semper renouētur. Iuxta verò qualitatem culpæ pœnam sustinebit vnusquisq; gehēnæ: & similis culpæ rei, sui similibus iungentur cruciandi. Nihil aliud ibi audietur nisi fletus & planctus, gemitus & vlulatus, mœrores atque stridores dentium: nihilq; ibi videbitur nisi vermes, & laruales facies tortorum, atque teterrima monstra dæmonum. I Vermes crudeles mordebūt intima cordis. Hinc dolor, inde pauor, gemit', stupor, & timor horrens. Ardebūntq; miseri in igne æterno in æternum & vltra. In carne cruciabuntur per ignem, in spiritu per conscientię vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incōparabilis, mors animæ & corporis, sine spe veniæ & misericordiæ. Sic tamen morientur, vt semper viuant: & sic viuent, vt semper moriantur. Ita anima peccatoris aut in inferno pro peccatis cruciatur, aut in paradiso pro bonis meritis collocatur. Nunc ergo alterum è duobus eligamus, aut semper cruciari cum impiis, aut perpetualiter lætari cum sanctis. Bonum siquidem & malum, vita & mors, ante nos sunt posita, vt ad quod voluerimus, manum extendamus. Si tormenta non terrent nos, saltem inuitent præmia.

Iob.21.b

Esa.14.c

De præmio patriæ cœlestis. Cap. IIII.

PRAEMIVM est videre deum, viuere cum deo, viuere de deo, esse cum deo, esse in deo, qui erit omnia in omnibus: habere deum, qui est summum bonum. Et vbi est summum bonum, ibi est summa felicitas, summa iucunditas, vera libertas, perfecta charitas, æterna securitas, & secura æternitas: ibi est vera lætitia, plena scientia, omnis pulchritudo, & omnis beatitudo. Est ibi pax, pietas, bonitas, lux, virtus, honestas. Gaudia, lætitiæ, dulcedo, vita perennis. Gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis. Sic cum deo homo beatus erit, in cuius cōscientia peccatum K inuentum non fuerit. Videbit deum ad voluntatem, habebit ad voluptatem, fruetur ad iucunditatem. In æternitate vigebit, in veritate fulgebit, in bonitate gaudebit. Sicut habebit permanendi æternitatem, sic cognoscendi facilitatem, & requiescendi felicitatem. Ciuis siquidem erit illius sanctæ ciuitatis, cuius angeli ciues sunt, deus pater templum, fili' eius splendor, spiritus sanctus charitas. O ciuitas cœlestis, mansio secura, patria fertilis & ampla, totum continens quod delectat, populus sine murmure, incolæ quieti, homines nullā indigentiam habentes. Quàm gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei: sicut lætantium omnium habitatio est in te. Omnes lætantur in lætitia & exultatione, omnes delectantur de deo, cuius aspectus pulcher, facies decora, eloquium dulce. Delectabilis est ad videndum, suauis ad habendum, dulcis ad perfruendum. ipse per se placet, & per se sufficit ad meritum, sufficit ad præmium, nec extra illum quicquā quæritur: quia totum in illo inuenitur quicquid desideratur. Semper libet eum aspicere, semper habere, semper in illo delectari, & illo perfrui. In illo clarificatur intellectus, & purificatur affectus ad cognoscendam & diligēdam veritatem. Et hoc est totum bonum hominis, nosse scilicet & amare creatorē suum. Quæ ergo nos angit vesania, vitiorū sitire absinthium, huius mūdi sequi naufragium, vitæ labentis pati infortunium, impiæ tyrannidis ferre dominiū, & nō magis conuolare ad sanctorum felicitatem, ad angelorum societatem, ad solennitatem L supernæ lætitiæ, & ad iucunditatem contemplatiuæ vitæ, vt possimus intrare in potentias domini, & videre superabūdātes diuitias illas bonitatis eius? Ibi vacabimus, & videbimus quàm dulcis est dominus, & q̄ magna multitudo dulcedinis eius. Videbimus gloriæ decorem, sanctorum splendorem, & regiæ potestatis honorem: cognoscemus patris potentiam, filij sapientiā, spiritus sancti benignissimam clementiam: & ita habebimus notitiam illius summæ trinitatis. Nunc corpora per corpus videmus: imagines etiam corporum spiritu cernimus: tūc verò ipsam trinitatem puro mentis intuitu videbimus. O beata visio videre deum in seipso, videre in nobis, & nos in eo felici iucunditate, & iucūda felicitate. Quicquid desiderabimus, totū habebimus, nihil amplius desiderātes. Et quicquid videbimus, amabim', ipso amore beati. Beati dulcedine amoris, & suauitate contemplationis. Hæc erit summa illius contemplationis, hæc erit summa illius felicitatis, quoniam intelligetur in suo puro esse syncera diuinitas, cōprehendetur in ea incōprehensibilis trinitas. Patebunt arcana diuinitatis, videbitur & amabitur deus: & hæc visio & delectatio totum cor hominis implens & satians, tota erit illius beatitudinis cōsummatio. Vna erit omniū lingua, iubilatio indefessa, vnus affectus, amor æternus. Patebit veritas, implebitur charitas, & erit integra corporis & animæ socie- M tas, fulgebit sicut sol humanitas glorificata. Quieta erit & concors carnis & spiritus societas. Angelorum & hominum vnum erit gaudiū, vnum colloquium, vnum cōuiuium. Non languebit amor, nec liquefiet dilectio. Præsentibus omnibus bonis, nulla erit dilationis afflictio, quoniam beatifica diuinæ maiestatis præsentia omnibus erit omnia, & erit cōmunis omnium omnipotentia, sapientia, pax, iustitia, & intelligētia. Non erit in illa pace diuersitas linguarū, sed pacifica & concors concordia morum & affectuum. In torrēte illius voluptatis nihil vltrà appetet cumulata satietas, tanta erit felicitas. Ibi siquidē erit cumulus felicitatis, supereminens gloria, & superabundans lætitia. Sed ad hæc quis idoneus? Profectò verus pœnitēs, bonus obediēs, amabilis socius, fidelis seruus. Verus pœnitens semper in labore & dolore, dolet de præteritis, laborat pro futuris cauendis. Vera siquidem pœnitentia est, sine temporis intermissione de peccatis dolere: sic plangere cōmissa, vt nō cōmittantur plangēda. Irrisor nāque est & non verus pœnitens, qui adhuc agit quod pœniteat. Si ergo vis verus pœnitens esse, cessa à peccato, & noli amplius peccare: quoniā inanis est pœnitētia quā sequens coinquinat culpa. Omnis bon' obediēs dat suū velle, & suū nolle, vt possit dicere: Paratū cor meū deus, paratum cor meum. Paratum quodcūque pręceperis facere, paratum ad nutum nutu citius obedire, paratum tibi vacare, proximis ministrare, meipsum custodi-

Psal.86.a

Psal.107.a

A custodire, & in cœlestium cõtemplatione requiescere. Amabilis socius omnibus est officiosus, & nulli onerosus. Omnibus est officiosus, quia deuotus ad deum, benignus ad proximũ, sobrius ad mũdum: domini seruus, proximi socius, mũdi dominus. Superiora habet ad gaudium, æqualia ad consortium, inferiora ad seruitium: nulli est onerosus, sed inferiora redigit ad vtilitatem mediorum, & ad honorem superiorum, superiora sequens, inferiora trahẽs, ab illis possessus, ista possidens. fidelis seruus est in cõtemplatione dei, & custodia sui. Custodiæ ergo tuæ adhibe prius omnem diligentiam: deinde intelligens te nunquã posse sufficere ad te custodiendum tua industria, diuinam implora clementiam, itémque ad contemplandam in te creatoris tui voluntatem bonam & beneplacentem atque perfectam, angelicam exora tutelam: patrociniumque omnium cum Christo regnantium super te roga: curre per singulos, supplica singulis, & simul omnibus clama & dic: Miseremini mei, miseremini mei saltẽ vos amici mei, recipite fugitiuum vestrũ, sed fratruelem, sed consanguineũ in sanguine redemptoris. En pauper stat ad ostium, clamat & pulsat: aperite pulsanti, & conducite eum vsque ad regem, vt prostratus coram eo indicẽ ei omnes miserias & omnes necessitates quas patior. Ad extremũ verò prælato tuo cor tuũ cum omni ingenio consigna, nullum in eo remaneat peccatum quod non pura confessione deleatur. Iesum Christum etiam super cor tuum sicut signaculũ pone. Cum enim Christus cordis ostiũ custodit, & est cordis ostiarius, vt per illum ingrediantur & egrediãtur omnes familiæ cordis, cõsequẽter adsunt milia milium angelorum ad fores exteriorum sensuum excubantium, nec audet alienigena irrumpere terribiles illas acies, propter ostiarij reuerentiam, & angelorum custodiam.

Iob 19.c

B

Quomodo homo debet se examinare. Capitulum V.

INTEGRITATIS tuæ curiosus explorator, vitam tuam in quotidiana discussione examina. Attende diligenter quantum proficias, vel quantum deficias: qualis sis in moribus, & qualis in affectibus: quàm similis sis deo, vel quàm dissimilis, quàm prope, vel quàm longe, non locorum interuallis, sed morum affectibus. Stude cognoscere te, quia multo melior & laudabilior es si te cognoscis, quàm si te neglecto cognosceres cursum siderum, vires herbarum, cõplexiones hominum, naturas animalium, & haberes omnium cœlestium & terrestrium scientiam. Redde ergo te tibi, & si non semper vel sæpe, saltem interdum. Rege tuos affectus, dirige actus, corrige gressus. In te nihil remaneat indisciplinatum, pone omnes transgresiones tuas ante oculos tuos. Statue te ante te tanquam ante alium, & sic temetipsum plange. Plora iniquitates & peccata quibus deum offendisti: indica ei miserias tuas, ostende illi malitiam aduersariorũ tuorum. Cúmque coram eo in lachrymis te maceraueris, precor te vt memor sis mei. Ego enim ex quo cognoui te, in Christo diligo te, & illuc mentionem tui defero, vbi & illicita cogitatio supplicium, & honesta promeretur præmium. Ad altare nanque dei cum peccator sto, sed sacerdos, tui me comitatur memoria. Tu vero mihi vicem reddes si me amaueris, & orationum tuarum participem feceris. Ibi recordatione tecum esse præsens desidero, vbi pro te & tuis familiaribus deuotas preces coram deo fundis. Nec mireris si dixi, præsens: quoniã si me amas, & ideo amas quia imago dei sum, ita tibi præsens sum, vt tu ipse tibi. Quicquid enim tu es substantialiter, hoc ego sum. Imago enim dei est omnis anima rationalis. Proinde qui in se imaginem dei quærit, tam proximum quàm se quærit: & qui illam in se quærendo inuenerit, in omni homine eam cognoscit. Visio enim animæ, intellectus est. Si ergo te vides, me vides, qui nihil aliud sum quàm tu. Et si deum diligis, me imaginem dei diligis: & ego deum diligendo, diligo te. Et ita dum vnum quærimus, & ad vnum tendimus, semper inuicem præsentes sumus, sed in deo, in quo nos diligimus.

C

Quòd homo debet esse intentus psalmodiæ.

Capitulum. VI.

CVM ad orandum siue ad psallendum ecclesiam intraueris, fluctuantium cogitationum tumultus exterius relinque, curámque exteriorum penitus obliuiscere, vt soli deo posis vacare. Fieri enim non potest vt aliquando cum deo loquatur, qui cum toto mundo etiam tacens fabulatur. Intende ergo illi qui intendit tibi: audi illum loquentem tibi, vt ipse exaudiat te loquentem sibi. Ita fiet si diuinis laudibus soluendis debita reuerentia & solicitudine asistas, super singula verba diuinæ scripturæ diligenter intendas. Non quòd ego ista faciam dico, sed quòd facere vellem, & non fecisse pœnitet, & non facere piget. Tu vero cui maior gratia concessa est, votis & deuotis precibus pias aures domini ad te flecte, lachrymis & suspiriis pro tuis excessibus illum clemẽter exora, atque canticis spiritualibus in omnibus operibus suis illum lauda & glorifica. Nil enim magis supernis ciuibus spectare libet, nil regi summo iucundius exhibetur, sicut ipse testatur: Sacrificium laudis honorificabit me. O quàm felix esses, si spiritualibus oculis semel intueri posses quomodo præueniunt principes coniuncti psallentibus in medio iuuencularum tympanistriarum? Videres proculdubio qua cura quóve tripudio intersunt cantantibus, asistunt orantibus, adsunt meditantibus, supersunt quiescentibus, prouidẽtibus atque procurantibus præsunt. Diligunt siquidem suos conciues supernæ potestates, & pro iis qui hereditatem capiunt salutis, solicite congaudẽt, confortant, instruunt, protegũt, prouidẽntque omnibus. Omnes enim ipsi desiderant aduentum nostrum, quoniam ipsi de nobis expectant ciuitatis suæ ruinas restaurari. Diligenter quærunt & libenter audiunt bona de nobis: soliciti discurrunt medij inter nos & deum, nostros gemitus fidelissimè ad eum portantes, ipsiúsq; gratiam deuotissimè ad nos reportãtes. Non dedignabuntur esse socij nostri, qui iam facti sunt ministri nostri. Exultare eos fecimus, quando cõuersi sumus ad pœnitentiam. Festinemus ergo de nobis eorum lætitiam adimplere. Væ tibi quicunq; es qui desideras redire ad vomitum, reuerti ad lutum. Putásne placatos habebis eos in iudicio, quos tanto & tam sperato priuare vis gaudio? Exultauerunt quando venimus ad religionẽ, tanquam super his quos ab ipsa inferni porta cernerẽt reuocari. Quid vero tunc erit, si ab ipsa ianua paradisi viderint redire & retrorsum abire eos qui iam alterũ pedẽ habebant in cœlo? Nam si corpora inferius, sed corda sursum. Curramus ergo non passibus corporis, sed affectibus, sed desideriis, sed suspiriis: quoniam non solum angeli, sed & angelorũ creator nos expectat. Expectat nos deus pater tanquam filios & hæredes, vt constituat nos super omnia bona sua. Expectat nos dei filius tanquam fratres & cohæredes, vt fructum suæ natiuitatis & preciũ sui sanguinis deo patri offerat. Expectat nos spiritus sanctus: ipse siquidẽ est charitas & benignitas in qua ab æterno prædestinati sumus: nec dubium quin prædestinationem suam adimpleri velit. Ergo quia omnis cœlestis curia expectat nos & desiderat, desideremus eam quanto possumus desiderio. Cum magna nanque confusione & rubore ad illam veniet, quisquis videre eam vehementer non desiderat. Quicunque vero iugi oratione & asidua cogitatione in illa conuersatur: & securus hinc egredietur, & cum magna lætitia recipietur in illa. Vbicunque ergo fueris, intra temetipsum ora. Si longe fueris ab oratorio, noli quærere locũ, quoniam tu ipse locus es. Si fueris in lecto aut in alio loco, ora: & ibi est templum. Frequenter orandum, & flexo corpore mens est erigenda ad deum. Sicut enim nullum est momentum quo homo non vtatur vel fruatur dei bonitate & misericordia: sic nullum debet esse momentum quo eum præsentem non habeat in memoria. Sed dicis: Ego quotidie oro, & orationis meæ nullum fructum video, sed sicut accedo ad illam, sic & redeo. nemo mihi respondet, nemo loquitur, nemo quippiam donat, sed incassum laborasse videor. Sic loquitur humana stultitia, non attendens quid inde veritas promittat dicens: Amen dico vobis: quia quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Noli ergo vilipendere orationem tuam, quoniam ille ad quem oras, non vilipẽdit eam: sed antequam egrediatur de ore tuo, ipse scribi eam iubet in libro suo. Et vnum è duobus indubitanter sperare debemus, quoniam aut dabit nobis quod petimus, aut quod nobis nouerit esse vtilius. Cogitã itaque de deo quicquid melius potes, & de te quicquid deterius vales. De illo amplius credere debes, quàm cogitare potes. Omne tempus in quo de deo non cogitas, hoc te computes perdidisse.

D

Psal.49.d

Psal.67.f

E

F

Matt.11.e

G Omnis siquidem res aliena est à nobis, tempus autem tantùm nostrum est. Vaca ergo, & vbicunque fueris, tuus esto. Noli te tradere, sed commodare. Quocunque loco consistis, cogitationes tuas iacta in deum, & aliquid salutare in animo tuo versa. Omnis siquidem locus ad meditandum congruus est. Tota ergo facilitate animum colligens, libere tecum habita, & in latitudine cordis tui deambulans, ibidem cœnaculum grande stratum Christo exhibe. Mens nàque sapientis semper est apud deum. Illum semper ante oculos habere debemus, per quem sumus, viuimus, & sapimus. Ipsum nanque vt essemus habemus authorem: ipsum etiam vt sapientes simus, debemus habere doctorem: & vt beati simus, internæ suauitatis largitorem. Et in hoc imaginem eius, hoc est illius summæ trinitatis in nobis cognoscimus. Nam sicut ille est, & sapiens est, & bonus est: sic & nos pro modulo nostro & sumus, & nos esse scimus, & id esse & nosse diligimus. Vtere igitur teipso velut dei templo, propter illud quod in te est simile deo. Honor siquidem deo summus est, illum venerari & imitari. Imitaris, si pius es. Templum enim sanctū est deo mens pia, & altare optimum cor eius. Veneraris, si misericors es, sicut ipse omnibus misericors est. Hostia siquidem acceptabilis est deo, facere bonum omnibus pro deo. Fac omnia sicut filius dei, vt dignus sis eo qui te dignatus est filium vocare. In omnibus vero quę agis, deum esse præsentem cognosce. Caue ergo ne in eo quod male delectat, vel visio tua vel cogitatio tua remoretur: nec dicas neque facias quod non licet, etiam si libet: nec aliquo facto vel signo deum offendas, qui vbique pręsens cernit quicquid facis. Magna custodia tibi necessaria est, quoniā ante oculos iudicis viuis cuncta cernentis. Cum illo tamen semper es securus, si talem te præparaueris, vt tecum adesse dignetur. Si tecum non est per gratiam, adest per vindictam. Sed vę tibi si ita tecum est. Imò vę tibi, si ita tecum non adest. Illi nanque irascitur deus, quem peccantem non flagellat. Nam quem flagellando non emendat, in futuro damnat.

Mortis consideratio. Capitulum VII.

CERTVM est quoniam mors vbiq; minatur tibi, diabolus insidiatur vt rapiat animam tuam quando egredietur de corpore: tu vero noli timere, quoniam deus qui in te habitat (si tamen in te habitat) eripiet te & à morte & à dæmone. Fidelis enim socius est, nec deserit sperantes in se, nisi ipse prior deseratur. Deseritur autem, cum cor per prauas & inutiles cogitationes vaga mente discurrit. Idcirco omni solicitudine & custodia illud custodire & tenere debes, vt in illo deus requiescere possit. In omni nàque creatura quę sub sole mundi vanitatibus occupatur, nihil humano corde sublimius, nihil nobilius, nihil deo similius reperitur. Quapropter nihil aliud quærit à te, nisi cor tuum. Munda ergo illud per puram confessionem, & assiduam orationem, vt mundo corde deum videre possis per continuam dei circunspectionem. In omni loco esto ei subiectus & intentus, & compone mores tuos, vt sis in te placatus. Dilige omnes homines, & omnibus te amabilem exhibe, vt sis pacificus, & dei filius. Sic eris bonus monachus, sanctus, humilis, & rectus: & cum talis fueris, memento mei. Væ mihi qui ista dico, & ista non facio: & si aliquando facio, non diu perseuero. Ista habeo in memoria, & non seruo in vita. Habeo in sermonibus, & non in moribus. Legem in corde & in ore tota die rumino, & contraria legi ago. Lego de religione in ea, & plus diligo lectionem q̃ orationem: veruntamen nil aliud me docet diuina scriptura, nisi religionem amare, vnitatem seruare, charitatem habere. Ego autem miser & miserabilis, citius curro ad lectionem q̃ ad orationem: libentius volo legere, quàm missas auscultare. Expectat me aliquis volens de necessitate sua mihi loqui, ego verò librum aliquem accipio, quem ille vel ille vellet habere: lego in eo, & legendo amitto fructus charitatis, pietatis affectus, compunctionis fletus, missarum vtilitatem, cœlestiū contemplationem. Nil tamen in hac vita dulcius sentitur, nihil auidius sumitur, nil ita mentem ab amore mundi separat, nil sic animam contra tentationes roborat, nil hominem ita excitat & adiuuat ad omne opus bonum, & ad omnem laborem, quàm gratia contemplationis.

Qualiter homo debeat intente orare. Capitulum VIII. K

MISERERE mei deus, quoniam ibi plus pecco, vbi peccata mea emendare debeo. In monasterio nanq; sæpe dum oro, non attendo quod dico. Oro quidem ore, sed mente foris vagante, orationis fructu priuor. Corpore sum interius, sed corde exterius: & ideo perdo quod dico. Parum enim prodest sola voce cantare sine cordis intentione. Propterea magna peruersitas, imò magna insania est, quando cū domino maiestatis loqui in oratione præsumimus, & insensati aurem auertimus, & ad nescio quas ineptias conuertimus cor. Magna quoque insania, & grauiter vindicanda, cum vilissimus puluis loquentem ad se audire dedignatur creatorem vniuersitatis. Ineffabilis vero est dignatio diuinæ bonitatis, quę quotidie conspicit nos infelices aures auertentes, obdurantes corda, & nihilo minus clamat ad nos dicens: Redite præuaricatores ad cor. Vacate & videte quoniā ego sum deus, loquitur mihi deus in psalmo, & ego illi: nec tamen cum psalmū dico, attēdo cuius psalmus sit. Idcirco magnam iniuriam deo facio cum illum precor vt meam precem exaudiat, quam ego qui fundo non audio. Deprecor illum vt mihi intendat, ego vero nec mihi nec illi intendo: sed quod deterius est, immunda & inutilia in corde versando, fœtorem horribilem eius aspectibus ingero. *Esa. 46. c* *Psal. 45. b* L

De instabilitate cordis humani. Capitulum IX.

NIHIL est in me corde meo fugacius: quod quotiens me deserit, & per prauas cogitationes diffluit, totiens deum offendit. Cor meum cor vanum, vagum & instabile, dum suo ducitur arbitrio, & diuino caret consilio, in seipso non potest consistere, sed omni mobili mobilius per infinita distrahitur, & hac atque illac per innumera discurrit. Et dum per diuersa requiē quærit, nō inuenit, sed in labore miserum, à requie vacuū manet: sibi nō concordat, à se dissonat, à se resilit, volūtates alternat, cōsilia mutat, ædificat noua, destruit vetera, destructa reædificat, eadē iterū atq; iterum alio & alio modo mutat & ordinat, quia vult & nō vult: & nunq̃ in eodē statu ꝑmanet. Sicut enim molēdinū velociter voluitur, & nihil respuit, sed quicquid imponitur molit, si autem nihil apponitur, seipsum consumit: sic cor meū semper est in motu, & nunquā requiescit: sed siue dormiā, siue vigilē, somniat & cogitat quicquid ei occurrit. Et sicut molēdinū arena si imponatur exterminat, pix inquinat, palea occupat: sic cor meū cogitatio amara turbat, immūda maculat, vana inquietat & fatigat. Ita cor meū dū futurū nō curat gaudiū, nec diuinū quærit auxiliū, ab amore cœlestium elōgatur, & in amore terrestriū occupatur. Cumq; elabitur ab illis, & inuoluitur in istis, vanitas illud recipit, curiositas deducit, cupiditas allicit, voluptas seducit, luxuria polluit, torquet inuidia, turbat iracūndia, cruciat tristitia: sicq; miseris casibus submergitur omnibus vitiis, quoniā vnū deū (qui ei sufficere poterat) dimisit. Per multa dispergitur, & huc illúcque quærit vbi requiescere possit, & nihil inuenit quod ei sufficiat, donec ad ipsum redeat. A cogitatione in cogitationē ducitur, & per varias occupationes & affectiones variatur: vt saltē varietate ipsarum rerum impleatur, quarum qualitate satiari non potest. Sic labitur cordis miseria subtracta diuina gratia. Cumq; ad se reuertitur, & discutit quod cogitauit, nil reperit: quia non opus fuit, sed importuna cogitatio, qua componit multa de nihilo. sic deniq; decipit imaginatio, quam dæmonū format illusio. Imperat mihi deus vt præbeam illi cor meum: & quia imperanti deo non sum obediens & subditus, mihi sum rebellis & contrarius. Vnde mihi subiugari non potero, donec illi fuero subiectus: mihiq; seruiam nolens, qui ei nolo seruire volens. Idcirco plura machinatur cor meū vno momēto, quàm omnes homines perficere possent vno anno. Cum deo nō sum vnitus, & ideo in meipso sum diuisus. Cū illo verò vniri non possum nisi per charitatem: nec subiici nisi per humilitatem: nec vere humilis esse nisi per veritatem. Expedit ergo vt in veritate me discutiam, & cognoscā quàm vilis, quàm fragilis, & q̃ labilis sum. Deinde cū omnes miserias meas cognouero, necesse est vt illi inhæreā per quē sum, sine quo nihil sum, & nihil facere possum. Et quia à deo peccando recessi: nisi per *Iob 13. d* M

verám

A veram confessionem ad illum redire nõ possum. Fateri ergo oportet quod fatendum est: quia nunquam eo modo aut ea intentione qua peccaui, peccata confessus sum: nec omnium recordatus sum, aut propter vetustaté, aut propter multitudinem. Si autem confessus sum, non pure confessus sum propter turpitudinem. Confessionem etiam meam diuisi, vt diuersis sacerdotibus diuersa manifestaré: & ita venia carui, ad quam per partes peruenire putaui. Execranda nanque fictio est peccatum diuidere, & superficietenus radere, non intrinsecus eradicare. Non enim vtilis est confessio nisi sit in oris veritate, & cordis puritate. Et vt tres sint qui testimoniũ nobis dicãt in cœlo, pater, filius, & spiritus sanctus: addamus testes sacerdotes cordi nostro & ori, vt in ore duorũ vel trium testium stet omne verbum. Sed dicis: Sufficit mihi soli deo confiteri: quia sacerdos sine eo à peccatis me absoluere non potest. Ad quod non ego, sed beatus Iacobus respondet dicens: Confitemini alterutrum peccata vestra. Cõueniens nãque valde est, vt nos qui peccando deo contumaces fuimus, pœnitendo supplices sacerdotibus & ministris eius simus: vt homo qui ad gratiam conseruandam mediatore non eguit, iam eam recuperare non nisi per mediatorem hominẽ possit. Gemat ergo & suspiret, & anxius pro peccato timeat, & B expauescat: solicitus discurrat: auxiliatores & intercessores quærat: prosternat se humiliter homini, qui humiliter astare noluit creatori. Nam & hoc saluberrimum est vt homo corde pœniteat, & ore delictum suum cõfiteatur, quatenus deus qui pius adest per gratiam, cor ad pœnitentiam compungat: deinde adsit vt cõfitenti peccatorum veniam tribuat. Quod si forte peccator vere pœniteat, sed intercurrẽte articulo necessitatis ad confessionem peruenire nõ possit: confidenter credere debemus quòd summus sacerdos cõplet in eo quod mortalis non potuit. Et iam apud deum factum cõstat, quod homo quidẽ vere voluit, sed non valuit adimplere: quia cõfessionẽ non contemptus exclusit, sed impediuit necessitas.

2. Cor. 13. b

Iaco. 5. d

De peccato non excusando. Cap. X.

IN Capitulo vbi peccata mea emendare debui, peccatis peccata addidi. Cum de illis accusatus fui, aut aliquo modo excusaui, aut ex toto negaui, aut quod deterius est, defendi, & impatienter respondi: cum nullum sit peccatum à quo non sim contaminatus, aut contaminari non possim. Iustum est ergo vt omni occasione remota emendationem promittam, vndecunque aut à quocunque accuser: quatenus sic liberari valeam à peccato perpetrato vel perpetrando.

Quàm sit malum alios non corrigere. Cap. XI.

MVLTITVDINEM iniquitatũ mearum expauescens, aliorũ trãsgressiones reprehendere timui: & ideo mortis auctor extiti, quia virus quod clamando expellere C potui, non expuli. Indignatus sum aduersus alios qui me de vitiis meis reprehendebant, & quos amare debui, odiui. Illa quæ mihi nocebant vel displicebant, desideraui vt non essent, sciebam tamen quòd in natura sui erãt bona, & à bono factore facta: sed ideo mihi nocebãt, quia malus eram, & male illis vtebar. Nihil enim mihi contrarium est nisi ego ipse. Mecũ est quicquid mihi nocere potest, & ego ipse mihi sarcina sum. Optaui etiam vt deus peccata mea nesciret, aut punire nollet, aut non posset: & ita volui deum esse insipientem, iniustum, & impotentem: quod si esset, deus non esset. Non est superbia super superbiam meam: propterea longe à salute mea verba delictorum meorũ. Suspecta est siquidem deo superbia & odiosa: nec fieri potest vt cum eo in gratiam reuertatur. Diuersum vtriusq; hospitiũ: nec in eodẽ cohabitãt animo, quibus nõ licuit cohabitare in cœlo. In cœlo nata est: sed velut immemor qua via inde cecidit, illuc postea redire non potuit. Cum aër pluuia vel nimio frigore aut calore turbatus fuit, cõtra deũ inique murmuraui. Omnia nanque quæ ad vsum vitæ accepimus, ad vsum culpæ conuertimus. Quapropter iustum est vt qui in cũctis peccauimus, in cunctis feriamur. Sæpe ad sacrum mysterium vocem meã fregi, vt dulcius cãtaré, & magis delectabar in vocis modulatione quàm in cordis compunctione. Deus vero cui non abscõditur quicquid illicitum perpetratur, non quærit vocis lenitatem, sed cordis puritatem. Nam dum cãtor mulcet populum D vocibus, deum irritat prauis moribus. Licentiã loquendi vel aliquid faciendi sæpe nimia importunitate vel calliditate à prælatis meis extorsi: non attendens miser, quoniã ille se decipit, qui occulte vel aperte satagit vt hoc ei pater spiritualis iniungat, quod ipse desiderat. Acum vel cultellum vel aliquid vile multotiens nimium desideraui, nec confessus sum: quia peccatum non æstimabam propter rei vilitatem: veruntamen non multum distat quęcunque substantia vilis vel preciosa requiratur, dum æqualiter sit corruptus affectus. Nõ enim cultellus in vitium est, sed cultelli appetitus: neque aurum in vitium est, sed auri cupiditas. In labore non laboraui quantum debui vel quantum potui. In silentio etiã fui ociosus, quod est maximum peccatum. In silentio nanque nemo sic debet esse ociosus, vt in eodem ocio vtilitatem non cogitet proximi: nec sic actuosus, vt contemplationem nõ requirat dei. Parum enim proficit, qui alteri non prodest cum potest. De vitiis meis multotiens me iactaui, putans esse insigne virtutis, vbi erat lapsus criminis. De virtutibus etiam vitia feci. Iustitia nãque dum suum modum excedit, crudelitatis vitium gignit: & nimia pietas dissolutionem disciplinæ parturit. sic sæpe vitium est quod virtus putatur. Sic remissa segnities mãsuetudo creditur, & pigritiæ vitium quietis virtutem imitatur. Finxi me esse quod non eram: dixi me velle quod E nolebam: vel nolle quod volebã: aliud ore dicebam, & aliud corde volebam: & ita sub ouina pelle vulpinam conscientiam conseruabam. Vulpina plane conscientia est tepida conuersatio, animalis cogitatio, ficta confessio, breuis & rara compunctio, obedientia sine deuotione, oratio sine intentione, lectio sine ædificatione, sermo sine circũspectione. O quàm dura mihi sunt ista quæ loquor: quoniam me ipsum loquendo ferio. Veruntamen quia me peccatorẽ non nego, sed peccatum meum cognosco: erit fortasse apud deum pium iudicem ipsa cognitio culpæ, impetratio veniæ. Dicam ergo, dicam miseriam meam, si forte sua pietas moueat illum. Dicam peccatum meum, quoniam notitia peccati initiũ est salutis. Magnam porto coronam, & vestem rotundam, regulam seruo ieiuniorum, statutis psallo horis, sed cor meum longe est à deo meo. Exteriorem superficiem intuens, salua mihi omnia arbitror, non sentiens vermem interiorem qui interiora corrodit. Vnde Oseas: Comederunt alieni robur meum, & ignoraui, & ideo pergens totus in ea quæ foris sunt, & ignarus interiorum meorũ, sicut aqua effusus sum, & ad nihilum redactus sum, præteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura non prouidens. Ingratus sum ad beneficia, pronus ad mala, & tardus ad bona.

Psal. 21. a

Osee 7. e

Quomodo se debet vnusquisque considerare.
Caput XII.

SI ME non inspicio, nescio meipsum. Si autem me inspicio, tolerare me non possum. Tanta inuenio in me quæ digna sunt reprehensione, & confusione: & quanto me subtilius & sæpius discutio, tanto plures abominationes in angulis cordis mei inuenio. Ex quo nanque peccare cœpi, nunquam vnum diem sine peccato transire potui, nec adhuc peccare cesso, sed de die in diem peccata peccatis addo: & ea quæ præ oculis habeo, inspicio nec gemo. erubescẽda video, nec erubesco: dolenda intueor, nec doleo, quod est mortis signum, & damnationis indicium. Membrum enim quod dolorem non sentit, mortuum est: & morbus insensibilis, est incurabilis. Leuis sum & dissolutus, nec me corrigo, sed ad peccata quæ confessus sum, quotidie redeo, nec caueo foueam in quam miser ego cecidi, vel alios cadere feci aut vidi. Cúmq; plorare & orare deberem pro malis quę feci, & bonis quę neglexi, proh dolor versum est mihi in contrarium. Nam tepui, & frigui à feruore orationis, & iam sine sensu frigidus remansi, & ideo flere meipsum non possum, quoniam gratia lachrymarum recessit à me.

De præsentia conscientiæ vbique. Capitulum XIII.

PECCATA mea celare nõ possum, quoniã quocunq; vado, cõscientia mea mecũ est, secum portãs quicquid in ea posui, siue bonum, siue malum. Seruat viuo, restituet defuncto depositum quod seruãdum accepit. Si male facio, adest illa. si autem bene facere vi-

G decor & inde extollor, adest illa. Adest viuo, sequitur mortuũ. vbique mihi gloria vel confusio est inseparabilis pro qualitate depositi. Sic sic in domo propria, & à propria familia habeo accusatores, testes, iudices & tortores. Accusat me conscictia, testis est memoria, ratio iudex, voluptas carcer, timor tortor, oblectamentum tormentum. Quotquot enim fuerint oblectamenta mala, tot erunt tormenta dira in pœna. Nam inde punimur, vnde delectamur.

De tribus inimicis hominis. *Capitulum* XIIII.

ADIVVA me domine deus meus, quoniam inimici mei animam meam circundederunt: corpus scilicet, mundus, & diabolus. A corpore fugere non possum: nec ipsum à me fugare. Circumferre illud necesse est, quoniam alligatum est mihi. perimere non licet, sustentare cogor: & cum illud impinguo, hostem meum aduersum me nutrio. Si enim satis comedero, & id robustum fuerit, sanitas & fortitudo eius mihi aduersantur. Mundus vero circumcingit & obsidet me vndique: & per quinq; portas, videlicet per quinq; corporis sensus, scilicet visum, auditũ, gustum, odoratum, & tactum, sagittis suis me vulnerat, & mors intrat per fenestras meas in animam meam. Respicit oculus, & mentis sensum auertit. Audit auris, & intentionem cordis inflectit. Odoratus H cogitationem impedit. Os loquitur, & fallit. Per tactũ ardor libidinis pro aliqua parua occasione excitatur, & nisi illico respuatur, subitò totum corpus occupat, vrit, & incẽdit. Primo carnem cogitatione modicum titillat: deinde delectatione turpi mẽtem maculat, & ad extremũ per consensum prauitatis sibi mẽtem subiugat. Porro diabolus quem videre nõ possum, & ideo minus ab eo mihi cauere, tetẽdit arcũ suum, & in eo parauit sagittas suas vt vulneret me repente. narrauit vt absconderet laqueos suos, & dixit: Quis videbit eos? Laqueum posuit in auro & argẽto, & in omnibus quibus abutimur, cũ illis male delectamur & illaqueamur. Nec solum laqueum posuit, sed & viscum. Viscus est amor possessionis, affectus cognationis, cupiditas honoris, & carnis voluptas: quibus anima inuiscatur & irretitur, ne pennis cõtemplationis per plateas supernæ Sion volare possit. Sagittæ diaboli sunt ira, inuidia, luxuria, & cætera quibus anima vulneratur. Et quis est ille qui iacula eius ignea extinguere possit? Proh dolor, his telis superatur sæpe anima fidelis. Heu mihi quia vndique bella mihi video: vndique tela volant: vndique tentamenta, vndique pericula. Quocunque me vertam, nulla securitas est. Et quæ mulcent, & quæ tristant vel molestãt, omnia timeo; esuries & refectio, somnus & vigilię, labor & quies pugnant cõtra me. Nõ minus suspectus est mihi iocus quàm ira: multos siquidem iocãdo scandalizaui. Nec minus prospera vereor quàm aduersa. Prospera nanq; suauitate sua incautum me faciunt, & decipiunt: aduersa vero quia aliquid amaritudinis habent, velut potiones amaræ me suspectum & timidum faciunt. Magis timeo malum quod facio in abscondito, quàm quod in aperto. Malum nanque quod nemo videt, nullus reprehendit: & vbi non timetur reprehensor, securus accedit tentator, & facilius perpetratur iniquitas. Nimirum vtrobique bellum, vtrobique periculum, vtrobique timendum: & sicut in hostili regione versantibus, hac illácque circunspiciendum est, & ad omnem strepitum circumagẽda est ceruix. Caro suggerit mihi mollia, mundus vana, diabolus amara: quia quotiens carnalis cogitatio mentem importune pulsat de cibo & potu, de somno, cæterísque similibus ad carnis curam pertinentibus, caro mihi loquitur. Cum de ambitione seculi, de iactantia, de arrogãtia cogitatio vana in corde versatur, de mundo est. Quando autem ad iram & iracundiam & amaritudinem animi prouocor, diabolica suggestio est: cui non aliter quàm ipsi diabolo resistendum est: nec aliter ab eo cauẽdum quàm ab ipsa damnatione. Dæmonum officium est suggestiones malas ingerere: nostrũ est illis non consentire. Nam quotiens resistimus, diabolum superamus, angelos lætificamus, deũ honorificamus. Ipse enim nos hortatur vt pugnemus: adiuuat vt vincamus. Certantes in bello spectat, deficientes subleuat, vincentes coronat.

Hiere.9.f
Psal.7.d
Psal.63.a

Caro hominis vnde sit, & quid pariat. K
Capitulum XV.

CARO mea de luto est, & ideo lutosas & voluptuosas cogitationes ab illa habeo: vanas & curiosas à mundo: à diabolo malas & malitiosas. Isti tres inimici me impugnant & persequuntur, nunc quidem aperte, nunc vero occulte: semper autem malitiose. Diabolus nanque plus confidit in adiutorio carnis: quoniam magis nocet domesticus hostis. Illa vero ad subuersionem meam cum illo fœdus iniit, vtpote de peccato nata, & in peccato nutrita, vitiis corrupta ab ipsa origine: sed multo amplius vitiata praua consuetudine. Hinc est quòd tam acriter concupiscit aduersus spiritum: quòd assidue murmurat, & impatiens est disciplinæ: quòd illicita suggerit, nec rationi obtemperat, nec inhibetur vllo timore. Huic accedit, hanc adiuuat, hac vtitur tortuosus ille serpens hostis humani generis, cui nullum aliud est desiderium, nullum negocium, nullum studiũ, nisi perdere animas nostras. Hic est qui iugiter malum machinatur, argute loquitur, artificiose suggerit, callide decipit. Illicitos motus insufflat, & venenatas cogitationes inflammat, mouet bella, nutrit odia, incitat gulam, mouet libidinem, desideria carnis instigat, & peccati occasiones parat, & mille nocendi artibus corda hominũ pulsare non cessat. Hinc est quòd baculo nostro nos cędit, & manus nostras proprio cingulo ligat: vt caro quæ data est nobis in adiutorium, fiat nobis in ruinam & scandalum. Grauis lucta, & graue periculum est aduersus domesticum hostem pugnare, maxime cum nos aduenæ simus, & ille ciuis. Ille suam inhabitat regionem: nos exules sumus & peregrini. Magnum quoque discrimen est aduersus diabolicę fraudis astutiam tam crebros, imò continuos sustinere conflictus: quem astutum fecit tam natura subtilis, quàm longa exercitatio malitiæ huius. L

Deprecatio pro seipso. *Capitulum* XVI.

ERIPE me de inimicis meis deus meus, & ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me. Ego vero qui vsque ad hunc diem contra me vixi: iamiam per tuam gratiam mihi viuere incipiam. Sic enim in hoc mundo viuere debemus, vt cum corpus cœperit à vermibus deuorari in sepulchro, anima lætetur cum sanctis in cœlo. Illuc spiritus dirigendus est, quò est iturus. Illuc festinare debemus, vbi semper viuamus, & vbi mori amplius non timeamus. Si sic amamus istam labilem & caducam vitam, vbi cum tanto labore viuimus, vbi comedendo, bibendo, dormiendo vix carnis necessitatibus satisfacimus: multo magis amare debemus vitam æternam, vbi nullum laborem sustinebimus, vbi summa semper iucunditas, summa felicitas, felix libertas, & M felix beatitudo: vbi similes erunt homines angelis dei, & fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Qualis putas tũc erit splendor animarum, quando solis splendorem habebit lux corporum? Nulla erit ibi tristitia, nulla angustia, nullus dolor, nullus timor, nullus ibi labor, nulla mors, sed perpetua sanitas semper ibi perseuerat. Non suggerit ibi malitia, nec carnis miseria: nulla est ibi ægritudo: nulla omnino necessitas: non est ibi fames, non sitis, non frigus, non æstus, nõ lassitudo ieiunij: nec vlla tentatio inimici: nec peccandi voluntas, nec delinquendi facultas, sed totum lætitia, totum exultatio possidet: homines quoq; angelis sociati, sine vlla carnis infirmitate in perpetuum manebunt. Ibi erit iucunditas infinita: beatitudo sempiterna: in qua qui semel suscipitur, semper tenetur. Ibi est requies à laboribus, pax ab hostibus: amœnitas de nouitate, securitas de æternitate, suauitas atque dulcedo de dei visione. Et quis non illic habitare vehementer desideret & propter pacem, & propter amœnitatem, & propter æternitatem, & propter dei visionem? Nullus est ibi peregrinus, sed quicũque illuc venire merebuntur, securi in propria patria manebunt semper lęti, & semper satiati de visione dei. Et quanto plus aliquis hic deo obediẽs fuerit, tanto ampliorem ab eo mercedẽ ibi recipiet: quantóq; amplius deum amabit, tanto propius videbit quem cernere cupit.

Psal.58.a
Matt.13.f

A *De breui vita hominis. Capitulum XVII.*

DIES hominis sicut vmbra super terram, & nulla est mora: & tunc proprie nihil est, cum stare videtur. Cur ergo thesaurizat in terra homo, cum sine dilatione transeat & illud quod colligitur, & ipse qui colligit? Et tu homo quem fructum expectas in mundo, cuius fructus ruina est, cuius finis mors est? Vtinam saperes & intelligeres, ac nouissima prudenter prouideres. Scio quendam qui per annos plurimos tecum familiariter vixit: ad mensam tuam sedit: cibum de manu tua sumpsit: in sinu tuo dormiuit: cum voluit tecum colloquium habuit: hic iure hereditario seruus tuus est. Sed quia ab ineunte ætate delicate nutristi eum, & virgæ pepercisti, contumax effectus est: leuauit calcaneum suũ super caput tuum, & te in seruitutem redegit, & tui crudeliter dominatur. Sed fortasse dices: quis est hic? Vetus homo tuus: qui conculcat spiritum tuum: qui pro nihilo habet terram desiderabilem: qui sola quæ carnis sunt sapit. Homo iste à natiuitate cæcus est, sed surdus & mutus: inueteratus dierum malorum: rebellis virtuti & veritati: inimicus crucis Christi: deridet innocentem, & simpliciter transeuntem: ambulat in magnis & in mirabilibus supra se: arrogantia eius est plus quàm fortitudo eius: nullum reueretur: dicit in insipientia sua, non est deus. tabescit bonis, & malis pascitur alienis: immũdis cogitationibus pascitur: nõ fatigabitur in illis transgrediens vsque ad finẽ: dispergit & dissipat propria sicut prodigus: cupit & rapit aliena sicut auarus: turpitudinem & ignominiam congregat sibi: simulãs & callidus prouocat iram dei. Homo iste totus in peccatis natus est, & sic nutritus, amicus iniquitatis, filius mortis, vas iræ in contumeliam, aptus ad interitũ. Qui cum talis sit, enarrat iustitias dei, & assumit testamẽtum eius per os suum. Odit disciplinam, proiicit dominum suum post dorsum suum. Cum videt furem, currit cum eo, & cum adulteris portionem suam ponit. Aduersus filium matris suæ ponit scandalum: super terram etiam thesaurizat iram in die iræ: vult à te hæreditatem tuam tollere, & desuper terram auferre: & tu tantam iniuriam non vindicas, sed dissimulas: nec ei verbum durum loqueris, nec vultum iratum ostendis, sed blandienti tibi arrides. Ludis cũ illusore. nescis quia Ismaël est qui tecum ludit? Ludus iste non est pueritię, nec simplicitatis vel innocentiæ, sed illusio est animæ, sed persecutio, sed mors. Iam te in foueam quam fecit, præcipitauit: iam effœminatus es, iam iugo miserrimæ seruitutis pressus, sub pedibus eius misere & viliter conculcaris. O miser & miserabilis homo quis te liberabit de vinculo improperij huius? Exurgat deus, & cadat armatus iste: cadat & conteratur inimicus homo, contemptor dei, cultor sui, amator mundi, seruus diaboli. Quid tibi videtur? Si recte sentis, mecum dices: Reus est mortis, crucifigatur. Noli ergo dissimulare, noli differre, noli parcere: sed festinanter, audacter, instanter crucifige hominẽ istum, sed cruce Christi, in qua est salus & vita: ad quem si ex corde clamaueris, crucifixus tuus audiet te benigne respondens: Hodie mecum eris in paradiso. O Christi pietas: ô inopinata salus miseri. Tã gratuita est & prompta dilectio dei, tam stupenda dulcedo, tam inopinata dignatio: tam inuicta mansuetudo, vt qui ad eum clamauerit, exaudiat illum: quoniam misericors est. O quanta est misericordia dei, quàm ineffabilis mutatio dexterę excelsi! Heri eras in tenebris, hodie in splendore lucis. Heri in ore leonis, hodie in manu mediatoris. Heri in porta inferni: hodie in deliciis paradisi. Sed quid prosunt hæ literæ admonitionis, nisi deleas de libro cõscientiæ tuæ literas mortis? Quid prosunt hæc scripta, lecta, & intellecta, nisi temetipsum legas & intelligas? Da ergo operam internæ lectioni, vt legas, inspicias, & cognoscas teipsum: legas vt diligas deum, vt pugnes & vincas mundum & omnem inimicum, quatenus labor conuertatur in requiem, luctus in gaudium, & post tenebras huius vitæ videas ortum surgentis auroræ: videas etiam meridianum solem iustitiæ: in quo sponsum cum sponsa prospicies, vnum eundémque dominum gloriæ, qui viuit & regnat per infinita secula.

Psal. 13. a — Psal. 49. c — Luc. 23. — B — C

De interiori domo, id est conscientia ædificanda, tractatus vtilis. D

DOMVS hæc in qua habitamus, ex omni parte sui ruinã nobis minatur. Idcirco quia in breui est casura, alia nobis est ædificãda. Redeamus ergo ad nos, & discutiamus cõscientiam nostram. Nam sicut corpus nostrum tabernaculum dicitur, in quo militamus: sic conscientia nostra domus vocatur, in qua post militiam requiescimus: & ille recte militat, qui per militiam quã exercet in corpore, domum ædificat conscientiæ. Diligenter exerce agrum tuum, ait sapiens, vt postea ædifices domum tuam. Ager iste corpus nostrum est, cuius sensibus & motibus sic recte vtimur, animíque imperio eos subiicientes in vsum virtutis inflectimus, dum corpus animo indesinenter, & animus deo ex toto subiicitur. His nimirum modis interior conscientia ædificatur: quam vtique bonam faciunt præteritorum malorum condigna satisfactio, & instãtium malorum cauta prouidáque declinatio. Condigna satisfactio est mala facta corrigere, & correcta non reiterare. Conscientia vero perpetua est quæ nunquam finitur, sicut nec anima: quæ cum sit immortalis, sicut non potest esse non anima, sic nunquam potest esse sine conscientia. Conscientia nanque est inseparabilis gloria vel confusio vniuscuiusq; pro qualitate depositi.

Prouer. 24 — E

Conscientiam prius esse mundandam quàm ædificandam. Capitulum I.

HAEC ergo conscientia in qua anima perpetuo mansura est, ædificanda est, sed prius mundanda. Et quis eam mundabit? Profecto deus & homo. Homo per cogitationes & affectiones, deus verò per misericordiam & gratiam. Cogitationes & affectiones necessariæ sunt in conscientiæ mundatione, cogitationes in inuestigatione veritatis: affectiones in exercitatione virtutis. Porro misericordia modo delet peccatum: modo dat virtutem resistendi peccato: nunc subtrahit peccandi occasionem: nunc immittit amaritudinem: plerunque sanat affectionẽ. Gratia adiuuat ad bonum: defendit contra malum: erudit ad vtrunque discernendum. Homo igitur per veritatem stimulatus, peccata sua confitetur: deus autem per misericordiam flexus confitenti miseretur. Omnis nanq; spes veniæ & misericordiæ in confessione est, nec potest quis iustificari à peccato, nisi prius fuerit confessus peccatum. Ex eo enim vnusquisque iustus esse incipit, ex quo sui accusator extiterit.

De misericordia & veritate: & de osculo pacis, & osculo iustitiæ. Capitulum. II. F

FELIX conscientia, in qua misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Veritas confitentis, & misericordia miserentis, obuiauerunt sibi: quoniam nõ potest illi misericordia deesse, qui se cognoscit in veritate. Osculum iustitiæ est inimicos diligere, parentes & propria quæque propter deum relinquere: illatam iniuriam patienter ferre, oblatam gloriam vbique declinare. Osculum pacis est odientes inuitare ad pacem, discordantes ad concordiam reuocare, aduersarios pacifice sustinere, errantes pie & benigne docere, mœrentes clementer mulcere, & cum omnibus pacem habere.

Psal. 84. b

De statu animæ in Christo confirmatæ. Capitulum III.

BEATA illa anima, quæ in pace Christi fundata est, & in dei amore solidata: quæ cum exterius bella patitur, pax interius non turbatur. In qua quæcunque molestiæ foris perstrepant, vsque ad silentium intentæ quietis non irrumpunt, quoniam gustu internæ dulcedinis tacta intus est per desiderium collecta: nec iam foris enormiter in carnis voluptates dissoluitur, quia totum intus possidet in quó delectatur, atque ita in semetipsa pacificata, dum nihil est quod foris appetit, tota per amorem intus requiescit: & cum tota ad internum gaudium colligitur, ad imaginem dei reformatur, quam in se veneratur. Talem animam frequenter visitant an-

G geli atque archangeli,& honorificant, vtrote dei templum, & spiritus sancti habitaculum. Esto igitur templum dei, & deus excelsus habitabit in te. Anima enim deum habens in se, templum dei est: in quo diuina mysteria celebrantur.

Dedignatur deus visitare eam animam quæ non studet in se consistere. Capitulum IIII.

PORRO anima quæ non studet in se consistere, nec in amore dei desiderium figere, per oculos & aures aliósque corporis sensus foras egreditur: atque in his exterioribus delectatur. Sed cum inuenerit portas istas clausas: tunc rediens ad se, & videns se nudam & desolatam, inæstimabili confusione & horrore concutietur. Et quia mundi consolationem quæsiuit: illam quæ à deo intus in conscientia datur, non habebit. Et non solùm eam dedignabitur deus visitare, sed nec ipsa quidem male sibi côscia seipsam poterit tolerare. Requiem in se non poterit habere, quoniam illum dereliquit cum quo habitare & requiescere debuit. Cogita ergo in societate aliorum nunc positus, quia non poteris semper manere cum illis. Et interim elige tibi socium illum, qui cum subtracta tibi fuerint hæc omnia, tibi fidē seruabit: qui dilectoribus suis fidem seruat, nec recedit in tempore angustiæ. Deus tuus ille est, quem eligere debes.

H *Quòd anima volens deum habitare in se, debet ab illicitis cogitationibus mundare conscientiam, & solum deum desiderare. Cap. V.*

OMNES igitur cordis distractiones,& mentis fluctuationes in vnum collige,& in solo deo totum desiderium tuū fige, & ibi sit cor tuum vbi est thesaurus tuus desiderabilis, multúmque amabilis. Ipse enim frequenter visitat & libenter inhabitat tranquillitatem cordis, & ocium quietæ mentis, quoniam pax est, & in pace factus est locus eius. Propterea talem te præpara, vt tecum adsit deus: sit in ore: sit in corde: semper tecum eat: tecum redeat: nec recedat à te. Nunquam ille te dimittet, nisi prior illum dimiseris. Vbicunque fueris, nunquam solus esse poteris, si deus tecum erit.

Psal.75.a

Conscientia mundata aduentum Christi expectare debemus. Capitulum VI.

MVNDA igitur conscientiam tuam, & semper paratus esto, vt quacunque hora venerit dominus, & tecum habitare voluerit, paratam sibi in te inueniat mansionem. Ipse nanque dixit: Facite mihi sanctuarium, & ego habitabo in medio vestri. Studeamus ergo templum deo ædificare in nobis: primò quidem vt in singulis nobis ita vt in omnibus simul inhabitet: quia nec singulos dedignabitur, nec vniuersos. Primò igitur studeat vnusquisque ne dissideat ipse à semetipso: quoniam omne regnum in seipsum diuisum desolabitur,& domus supra domum cadet: nec intrabit Christus vbi parietes inclinati fuerint,& maceriæ depulsæ. Vult habere anima corporis sui domum integram, & exire eam necesse est, si fuerint à se inuicem membra dispersa. Videat igitur & ipsa si desiderat Christum per fidem inhabitare in corde suo, id est in seipsa: videat & solicite caueat ne à se inuicem membra eius dissideant, id est ratio, voluntas & memoria. Dignū habitaculum parat deo, cuius nec est ratio decepta, nec voluntas peruersa, nec memoria inquinata. Felix illa anima est, quæ domum cordis sui sic de peccatorum sordibus studet emundare,& sanctis ac iustis operibus adimplere, vt in ea non solùm angelos, verumetiam dominum angelorum habitare delectet. Mundata domo, cunctísq; malis ab ea exclusis, omnibus bonis impleatur: ne sit nobis necessarium aliquid foris quærere: quia omnia forinseca reliquimus.

Exo.25.a

I

Luc.11.b

De septem columnis erigendis ad ædificandum domum conscientiæ. Capitulum VII.

SAPIENTIA ergo ædificet sibi domum: erigat columnas septem: quibus tota fabrica innitatur. Domus est conscientia: columnæ sunt bona voluntas, memoria (scilicet memorem esse beneficiorum dei) cor mundum, animus liber, spiritus rectus, mens deuota, ratio illuminata.

Erectio primæ columnæ, quæ est bona voluntas. Capitulum VIII. K

PRIMA igitur colūna prior erigatur. Nam inter omnia dei dona quæ ad salutem hominis spectare videntur: primum & principale bonum, bona voluntas esse cognoscitur: per quam imago similitudinis dei in nobis reparatur. Primū est, quia à bona voluntate bonum omne inchoatur. Principale est, quoniam bona voluntate nihil hominibus vtilius datur. Quicquid homo facit, bonum esse non potest, nisi ex bona voluntate procedat. Sine bona voluntate omnino saluari quispiam non potest, cum bona voluntate nemo perire potest. Voluntas bona nec dari potest inuito, nec auferri nisi volenti. Voluntas hominis est potestas dei. Voluntas hominis est, quia velle in voluntate hominis est,& ideo totum meritū in voluntate est. Quantum vis, tantum mereris. Quātum crescit voluntas tua bona, tātum crescit meritum tuum. Fac igitur magnam bonam voluntatem tuam, si vis habere magnum meritum. Ita deus vt piissimus & misericordissimus pater in eo redemptionem nostram posuit, in quo nullus nisi velit potest egere. Amare nanq; homines æqualiter possunt & diuites & pauperes, etiam si pecuniam æqualiter dare nō possunt. Voluntas tamen bona non est, si non operatur quod potest.

De secunda columna quæ est memoria beneficiorum dei. Capitulum IX. L

RECORDEMVR ergo misericordiarū dei, vt sic accēdamur in eius amorem. Reuocemus ad memoriam bona quæ tribuit nobis, quomodo in periculis sæpe constitutos clementer nos eripuit: nec vnquam peccatis nostris quo minus misereretur vinci potuit: oblitos sui de se admonuit: auersos à se reuocauit: venientes ad se benigne suscepit: pœnitentibus indulsit: perseuerantes custodiuit: stantes tenuit: lapsos erexit: malas delectationes in amaritudinem conuertit: & rursus salubriter amaricatis consolationes suas tribuit: postremò tribulatione purgatis, quietem & pacem perfectam restituit: qui nec peccantibus vnquam defuit vt corrigeret, nec iustis vt custodiret. Recogitemus quāta bona deus fecit nobis non rogantibus neque desiderantibus, immo recusantibus, & quàm multa peccata dimisit nobis, & à quantis periculis liberauit nos liberator deus. Quàm magna dignatio pietatis fuit, quòd ingratos & in multis contrarios, à tam multis peccatis custodiuit nos dei gratia, in quæ potuimus cadere, sicut in alia multa cecidimus. Idcirco sicut nullum est momentum in quo nō vtamur vel fruamur dei pietate & misericordia: sic nullum debet esse momētum, in quo eū præsentem non habeamus in memoria.

De tertia columna quæ est cor mundum. Capitulum X. M

SEQVITVR vt eum à quo tanta beneficia accepimus, toto corde diligamus: hoc est tota cogitatione, tota affectione, sine defectione. Sit cor rectū, vt ei per omnia placeat deus. Sit rectum rectitudine intentionis, exclusione peruersæ cogitationis, assiduitate contemplationis. Sit paratum sequi voluntatem dei, in quancunque partem inclinari eam cognouerit. Sit sursum ad sola cœlestia & diuina contemplanda & desideranda. Sit purū, vt nihil morari intra se patiatur mali: nec modicum quidem offendiculum tolerabile reputet aut in conscientia sua, aut in aliena. Sit dulce dulci responsione, suaui admonitione, benigna reprehensione, moderata correctione. Sit mundū, vt totius immunditiæ spurcitias respuens, cogitationum sicut actionum peccata deploret: defleat pro sua miseria & aliena. Lugeat non solùm sua delicta, sed etiam aliena: compungatur pro malis quæ commisit, & bonis quæ neglexit.

De animo libero, quarta columna. Capitulum XI.

ANIMVS vero sit liber à mundi solicitudinibus, à carnis voluptatibus, à prauis cogitationibus: vt possit cum voluerit aut sibi intendere: aut vtilitati fratrum ministrare: aut in contemplatione cœlestium requiescere. Sit firmus, vt nulla repentina perturbatione concutiatur: non capiatur illecebris: non frangatur molestiis: nulla ira, nulla impa-

A impatientia pacem quietémque animi turbare posfit: quoniam Christus pax est, & in pace requiescit pacis amator, & in perturbato animo habitare non potest. Sit consummatus in dei dilectione, hoc enim est diligere deum, illi occupare animum, concipere fruendæ visionis eius affectum, habere peccati odium, mundi contemptum, diligere proximũ quem ipse censuit diligendum.

De recto spiritu, columna quinta.
Capitulum XII.

SPIRITVS autẽ sit rectus, ab omnibus terrenis & pręsentibus prorsus auersus. Et ideo inseparabiliter iunctus & vnitus pia deuotione ascendat & visitet supernas sedes, & multas quæ in domo patris sunt mansiones: humiliter se prosternens ante thronum dei & agni. Currat per plateas supernæ Sion: audiat illud melos angelorum: & cum reuerẽtia supplicet cunctis ordinibus beatorum spirituum, singulis per se, & simul omnibus se commendans. Tantam verò gratiam nõ meretur accipere animus qui in sui cognitione diu exercitatus & plene eruditus non est. frustra enim cordis oculum erigit ad videndum deum, qui nondum idoneus est ad videndũ seipsum. Prius enim necesse est vt cognoscas inuisibilia spiritus tui, quàm posfis esse idoneus ad cognoscenda inuisibilia dei. Et si non potes cognoscere te: non præsumas apprehen-B dere ea quæ sunt supra te.

Rationalis animus speculum est ad videndum deum.
Capitulum XIII.

PRAECIPVVM & principale speculum ad vidẽdum deum, est animus rationalis inueniens seipsum. Si enim *Rom. 1.* inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: vbi quæso, quàm in eius imagine, cognitionis eius vestigia expresfius impressa reperiuntur? Tergat ergo speculum suũ, *Matt. 5.* mundet spiritum suum quisquis sitit videre deum suũ. Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Hoc speculum verus pœnitens non cessat quotidie inspicere, tergere, tenere, & custodire. Inspicere, si aliquid in eo reperiat quod deo displiceat. Tergere non solùm peccata actionum, verumetiam cogitationum, vt nihil in eo remaneat quod deũ offendat. Tenere, ne deorsum corruens, terræ per amorem inhæreat, & ne inanium cogitationum puluere sordescat. Custodire, vt ille cuius tabernaculum est cũ hominibus, cuius deliciæ sunt esse cum filiis hominum, qui ad ostium stat & pulsat, quacunque hora intrare voluerit, receptaculum mundum inueniat. Deus enim qui munditiæ amator est, cor pollutum habitare non potest.

De illuminatione animi. Cap. XIIII.

EXTERSO igitur speculo, & diu diligenter inspecto, incipit ei quędã diuini luminis claritas interlucere, & immensus quidam insolitæ visionis radius oculis cordis appa-C rere. Ex huius luminis visione animus inflammatus, incipit munda cordis acie superna & interna conspicere: deum diligere: deo inhærere: cuncta quæ adsunt, tanquam non sint considerat: cunctis suis affectionibus renunciat: & totus soli incumbit amori, sciens solum illum esse beatum, qui deum amat. Porrò ad tantam gratiam nunquam pertingit mens per propriam industriam: dei donum est hoc, non hominis meritum. Sed absque dubio talem ac tantam gratiam ille accipit, qui deserit curam seculi, & agit curam sui: qui studet se frequenter cogitare, & diligenter agnoscere quid ipse est. Redi ergo ad cor tuum, & diligenter discute tẽipsum. Considera vnde venis, quò tendis, quomodo viuis, quid agis; quid amittis, quãtum quotidie proficis, vel quantum deficis: quibus cogitationibus magis incursaris, quibus affectionibus frequentius tangeris, vel quibus tentationum aculeis à maligno spiritu acrius impugnaris. Cum totũ interioris exteriorísque hominis statum & habitum, inquantum posfibile est, plene cognoueris, & non solùm qualis sis, verumetiam qualis esse debueras: de cognitione tui poteris subleuari ad contemplationem dei. Quantum nanque quotidie in cognitionem proficis, tãtum ad altiora semper tendis. Sed iam fortasis ascendisti, iam ad cor tuum rediisti, & ibi stare didicisti: nec hoc sufficiat tibi: disce ibi habitare, & mansionem face-D re: & qualicunque mentis vagatione inde abstractus fueris, illuc semper redire festina. Absque dubio per multum vsum quandoque tibi vertetur in oblectamentũ, intãtum vt absq; vlla laboris difficultate posfis ibi asfiduus esse, quinimo pœna tibi potius sit alibi quàm ibi moram aliquam facere.

Repellendæ sunt vanæ cogitationes à corde.
Capitulum XV.

SI ergo persenseris desideria tua circa exteriores delectationes affici, & cogitationes tuas iugiter in eis occupari, cum magna solicitudine repelle eas, nec permittas ad cor tuũ intrare, sed redi ad cor tuum, & ibi intrare & habitare omnimodo stude.

De deuota mente, columna sexta.
Capitulum XVI.

MENS enim quæ se ad sui considerationem non subleuat, sed adhuc per varia desideria spargitur, & variis cogitationibus huc illúcque distenditur, non potest seipsam in vnum colligere: quia nondum nouit ad seipsam intrare, sed adhuc in imo est cogitatione & conuersatione. Ideóque non potest ad ea quæ supra ipsam sunt, penna contemplationis euolare. Discat ergo dispersiones cordis congregare, assuescat in internis suis immorari, studeat euagationes mentis E restringere, & exteriora omnia obliuisci. Discat sola bona interiora amare, & illa frequentius cogitare, qui ad cœlestium contemplationem anhelat, qui in diuinorum notitiam suspirat. Cúmque se diligenter attẽderit, & diutius quæsierit: cum tandem inuenerit qualis sit, restat vt reuelatione diuina cognoscat qualis esse debeat, quale mentis ædificium deo præparare, & quibus obsequiis eum placare oporteat.

Post cogitationes vanas depulsas cor eleuatur supra se.
Capitulum XVII.

QVI ita euagationes mentis in vnum colligit, & omnes cordis motus in vno æternitatis desiderio figit: profecto iã ad cor suũ rediit, & iam ibi libenter moratur, ac mirabiliter delectatur. Et cũ seipsum prę gaudio iam capere non posfit, supra seipsum ducitur, & per excessum mentis ad summa eleuatur: atque ita per seipsum supra semetipsum, per cognitionem sui ad cognitionem dei ascendit, vt discat solum deum amare, & ipsum indesinenter cogitare, & in eo delectabiliter requiescere. Cum sic amor Christi totum absorbuerit affectum hominis, vt negligens & immemor sui, non nisi Iesum Christum, & ea quæ sunt Iesu Christi sentiat: tunc demum (vt arbitror) perfecta est in eo charitas. Huic itaque qui sic affectus est, non est onerosa paupertas: iste non sentit iniurias, ridet opprobria, contemnit damna, mortem lucrum reputat, imò nec mori se putat, cum magis de morte F ad vitam trãsire se sciat. Quem sic amor dei intrinsecus ligatum tenet, nec ad modicum quidem exire exterius valet, sed interius in eius desiderio flagrat tanto amplius, quanto familiarius: & eo vehementius, quo frequentius.

De raptu cordis, & quid in eo raptu videatur.
Capitulum XVIII.

QVI sic in amore dei iugiter delectatur, & frequẽter mẽtis excessus patitur, ab omnibus præsentibus & terrenis raptus corã deo præsentatur: & dum pulchritudinem eius considerat, magnitudine pulchritudinis eius attonitus, totus in eius admiratione suspẽditur. Miratur regis gloriam, regni magnificentiam, supernæ ciuitatis nobilitatem, & ciuium felicitatem: contemplatur etiam gloriæ decorem: dei bonitatem: internæ suauitatis dulcedinem, & æternæ quiętis tranquillitatem. Meditatur patris potentiam, filij sapiẽtiam, spiritus sancti benignitatem, & angelicæ naturæ beatitudinem: delectatur de deo in deum, dum eius pietatẽ miratur, & decorẽ cõtẽplatur. O quàm iucundũ sentitur, si nõ esset tam modicum raptum. Rapitur dum sola cœlestia cõtemplatur, & cõtemplando iucundatur. Sed cum ibi stare diutius conatur, subito labitur: & rediẽs ad se, nulli potest intimare quod vidit supra se: sed agnitione suauitatis illectus, gustatæ dulcedinis suauitatẽ, & illam cœlestẽ infusionem lætitiæ spiritualis intra semetipsum miratur. Reuoluit etiã in corde suo tacitamẽte incorporeę lucis claritatẽ, & intimę satietatis saporẽ, &

G illud internæ quietis secretum, & summæ tranquillitatis arcanum. In huius cõtemplatione contemplationisq; dulcedine mẽs delectabiliter afficitur, & mirabiliter delectatur. Volet ergo, & non deficiat. Volet donec ante regem perueniat: ibique ploret & suspiret: mactétque se in lachrymis: deprecetur veniam: postulet gratiam: nec inde recedat quousque deum quem nimium offenderat, placatum sentiat, & ab eo consolationem recipiat.

Illuminata ratio, columna septima. Cap. XIX.

DENIQVE ratio per mentis excessum in contemplationem sublimium subleuata, & in diuinæ cõtemplationis arcanum rapta, atque ibi illuminata ad cognitionem veritatis & veri luminis, inflammata ad desiderium bonitatis: omnes illicitas voluptates, affectiones, & vagas memoriæ cogitationes, cordis dispersiones, animi fluctuationes, spiritus euagationes, & mentis distractiones in vnum colligit, atq; in illo felicitatis fonte totum suum desiderium figit. Locum superiorem ratio semper obtineat: nullúsque motus aduersus eam sit rebellis, sed omnia ei obtemperent, sicut & ipsa obtẽperat deo. Siverò aliquem motum ad id quod non debet, vel quomodo non debet, moueri senserit: non consentiat, sed illico resistat. Nam solus cõsensus reos nos facit, etiã si aliquid impediat ne opera subsequantur. Tunc enim anima mori, H sicut scriptum est, dicitur, cum ipsa ratio ad peccatum per cõsensum curuatur. Anima enim quę peccauerit, ipsa morietur. (Ezec. 18. a) Resistat ergo ne moriatur, pugnet vt coronetur. Molesta est lucta, sed fructuosa: quia si habet pœnam, habebit & coronã. Non nocet sensus, vbi non est consensus: immo quod resistẽtem fatigat, vincentem coronat.

Quomodo ædificatur bonæ conscientia. Cap. XX.

SIC nimirum sic ædificatur bona conscientia. Bona conscientia est, quæ peccata præterita punit, & punienda cõmittere refugit: quæ si peccatum sentiat, peccato non consentit: quam si cogitatio inquinat, ratio lauat. Recta conscientia est, cui suum peccatum displicet, & alieno non consentit: nec propter hoc peccatorem dimittit: nec eius peccatũ dissimulat: & cum corripit, non insultat. Tranquilla est, quia omnibus est dulcis, & nulli grauis, vtens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad beneuolentiam, & quibus potest ad beneficentiam. Talibus enim domus animæ ædificatur. Quòd si forte (vt fieri solet) fur aduenerit, qui nõ venit nisi vt furetur & mactet & perdat: si inquam, fur venerit, id est, vel cordis elatio intrinsecus oriens, vel appetitus humanæ laudis extrinsecus adueniens, seu alia quælibet pestis quæ domum istam machinetur perfodere: tunc rationis ira quasi canis thesaurum custodiens, euigilet, latret, mordeat, & iuguler: irruẽs I in hostes, nemini parcat: nullum intrare permittat: sed clamitet, & excitet intus habitantes ad arma capessenda. Vndecũque vitium siue clam siue palam nocere tentauerit, procul illud arceat, vt sit secura cõscientia. Secura est quando accusationẽ non patitur vel pro tẽpore boni, vel pro præsumptione mali. Munda est & bene sibi conscia, cum nec de præterito iuste accusatur, nec de præsenti iniuste delectatur. Pura est cui deus nec sua peccata imputat, quia non fecit: nec aliena, quia non approbauit: nec negligentiam, quia non tacuit: nec superbiam, quia in humilitate permansit.

Citius & vtilius acquiritur bona conscientia quàm scientia. Caput XXI.

MVLTI quærunt scientiam, pauci vero conscientiam. Si vero tãto studio & solicitudine quęreretur conscientia, quanto quæritur secularis & vana scientia: & citius apprehenderetur, & vtilius retineretur. Cogitare nanque de conscientia, sensus est cousummatus: & qui custodit illam, semper erit securus. Salua reuerentia sapientiæ, vtilius est currere ad conscientiam quàm ad sapientiam, nisi sapientia illa sit quæ ædificet conscientiam. Tunc enim se intelligit anima, tunc illustratur conscientia, tunc impletur cor bona conscientia, cum in se deum, & in deo mutua reuolutione seipsam receperit imago creata. Creatrix imago in imagine creata nihil aliud est nisi sapientia in anima: nisi gloria in cõ- K scientia: nisi sanctificatio in arca. O quàm ineffabilis est pietas dei, quæ tantam maiestatem inclinat ad tantam humilitatem: qui creauit nos, creatur in nobis. Et quasi parũ esset nos deum patrem habere, vult etiam nos fieri sibi & matrẽ. Quicunque, inquit, fecerit volũtatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater & mater est. (Mat. 12. d) Frater obediendo, mater generando. Frater per hæreditatis participationẽ, mater per aliorum instructionem. O fidelis anima expande sinus: dilata affectus: ne angustieris in visceribus tuis cõcipere quem totus orbis non potuit comprehendere, donec virgo beata illum fide concepit. Fide nanque Christus concipitur: verbi prędicatione nascitur: deuotione nutritur: amore tenetur. Sit ergo conscientia pura, vt deum conducat ad hospitium nostrum: sit solicita circa fidele obsequium, ne tanta maiestas recuset cordis gremium: sit deuota, vt soli deo placeat, soli deo intẽdat: nec recedat ab eo. Talis conscientia lætificat animam, & exhibet se deo gratam, & hominibus & angelis reuerendam, & sibimetipsi placata & quieta existit.

Quis sit conscientiæ fructus. Capitulum XXII.

CONSCIENTIA est cordis scientia: quæ dupliciter intelligitur: videlicet vt illa quæ se nouit per se: vel illa quæ præter se etiam alia nouit ex se. Cor enim & se nouit sua conscientia, & multa alia. quando nouit se, appellatur conscientia: quando præter se alia, nominatur scientia. Cõscien- L tia bona, titulus est religionis, templum Salomonis, ager benedictionis: hortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium angelorum, arca fœderis, thesaurus regis, aula dei, habitaculum spiritus sancti, liber signatus & clausus, & in die iudicij aperiendus. Nihil est iucundius, nihil tutius, nihil ditius bona conscientia: premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, illa erit secura. Bona conscientia secura erit cum corpus morietur: secura cum anima coram deo præsentabitur: secura cum vtrunq; in die iudicij ante tribunal terrificum iusti iudicis statuetur. Futuræ beatitudinis non est vtilius remedium nec certius testimonium bona conscientia. Cum mundus omni volubilitate circumrotetur, ploret, rideat, pereat, transeat, nunquam marcescit bona conscientia. Subiiciatur corpus in pœna, in ieiuniis maceretur, verberibus lanietur, eculeo distẽdatur, gladio trucidetur, crucis supplicio affigatur, secura erit conscientia.

Quòd in speculo conscientiæ status interioris & exterioris hominis cognoscitur. Cap. XXIII.

IN speculo conscientiæ status exterioris & interioris hominis cognoscitur. Anima enim non nouit se, quæ sine speculo est. Speculum mũdum clarum & purum totius religionis, bona conscientia. Sicut enim mulier quæ viro suo siue amico M placere desiderat, in contuitu speculi imaginem oppositam reddentis, decorem & pulchritudinem faciei cõponit: sic anima in quibus ab imagine veritatis discedit, vel in quibus vestigia creatricis imaginis recipiat: in conscientia relegit & intelligit. Nõ immerito conscientiam speculo comparauimus, quoniam in ea tanquam in speculo rationis oculus tam quod decens, quàm quod indecens est in se, claro aspectu apprehendere potest.

Conscientia acquiritur per cordis custodiam. Cap. XXIIII.

VITA vniuscuiusq; non cognoscitur nisi in conscientia: nec venitur ad bonam conscientiam nisi per cordis custodiam. Cor enim suo arbitrio dimissum, aut ad vitam se vertit, aut ad mortem. Velle nanque peccare, malum est: peccare, peius: in peccato perseuerare, pessimum est: nolle pœnitere, mortale. Quicquid igitur cor cogitat quod ad vtilitatem suam vel proximorum quoquo modo non pertineat, respuendum est. De diuersis igitur mundi partibus, in quibus cor vagum & profundum tenetur, vel vane occupatur: ad seipsum redeat, & seipsum discutiat: cúmq; inuenerit culpam, timeat pœnam. Quærendo autem culpam, nusquam illam nisi in se reperiat: reperta autem culpa & pœnæ causa, seipsum puniẽdo, se ante se statuat, & tãquam aliũ se iudicet. Se equidem culpatum, ante se afflictum: se reum, ante se iudicem seuerum: se impium, ante se ad pietatem reuersum; proponat

A ponat se ante se: decernat quid à se faciendum sit de se: iuste in se iniusto infligat iusta flagella. Loquatur etiam sic sibi: Quia pacē deseruisti apud dominum deum tuum, & bellum incurristi apud teipsum, scissuram pateris, vt tu à teipso condemneris: quia pactum pacis rupisti. Vis quod non vis, & nō vis quod vis: à teipso condemnaberis. Nolenda vis: volenda non vis. Ecce de ore tuo te iudico serue nequā. Afflige itaq; te, & statue te contra faciem tuam, vt aspicias turpitudinem tuam, & recogites stultitiam tuam. Sic igitur in miseriis suis ad seipsum conuertitur cor, & sistitur cor ad cor. Vis est quędam quæ sic de corde operatur, & retinet cor fluxū & vanū, ne profluat in abyssum exterminij. Vis ista seu violentia rapit regnum cœlorum. Regum cœlorum (inquit dominus) vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nobile regnum possidet, qui cor suum possidet. Non regnat, qui in corde suo deditus seruitutibus vitiorum, præsidet vrbibus, & turbis populorum. Solus is regnat, qui deposito cordis imperio, ad leges rationis ordinat totam familiam motuum interiorum & exteriorum. Si insurgit rabies leonina, premitur per patientiam: si petulantia hirci, per abstinētiam: si ferocitas apri, per mansuetudinem: si superbia vnicornis, per humilitatem.

Luc.19.d *Matt.11.b*

De mobilitate cordis. *Caput* XXV.

NOn inuenitur autem inter cęteras artes liberales ars ista præ aliis liberalis, qua teneatur cor, quod omni mobili B mobilius est, quod omni lubrico lubricosius est. Mobilitate enim naturali instabile, vel in puncto fixum recusat consistere: cuius vita in motu est, & motus est ei vita. Mouet molem totius corporis humani tantillus iste in corde vitalis motus: & qua coërceatur arte, vt alia mouens ipse non moueatur? Forte mola asinaria si ad collum ei suspendatur, nō moueretur, imò multo magis cum mola concitaretur. Agendum itaque cum eo est, vt circumeat terram, & perambulet eam, si forte velociorem & mobiliorem se inuenire queat. Si super terram similem sui non inuenerit: etiam gyrum cœli circūeat: & rotas curruum dei ad cursum suum admoueat: quid tunc faciet ad illos qui ambulant super pennas ventorum? Forte & cum illis contendere poterit. An & cum illa virtute curret, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter? An & illam apprehēdet, de qua dicitur: Mobilior est omnibus mobilibus sapientia? Saltem cum viderit tam spaciosis saltibus transilientem suam potētiam, potentiam creatoris sui, subsistat & dimittat alas suas, retinens se, & habenis deificæ comparationis se ad se colligēs & cohibens non transgrediatur terminos suos. Sic enim sancta animalia in visione Ezechielis cum fieret vox super firmamentum quod imminebat capiti eorum, stabant, & submittebant alas suas. Quod plane sancti faciunt, cum perlustratis operi- C bus & mirabilibus dei super intelligibilibus abscōditis mysteriis, nihil se scire deprehendunt, sed momento stateræ omnia opera sua appendunt. Tunc se non à se moueri cor intelligit, quia per se immobile permaneret, nisi qui omnia mouet, illud quoque inter omnia moueret. Mutuatum igitur à deo cognoscens motum suum, iam non vsurpet vt propriū, sed vt commodatum. Ad voluntatem nāque commodantis, commodatarius vti debet commodato: alioquin furtum facit in re commodata.

Sapien.8.a *Sap.7.c* *Ezech.1.e*

Quomodo diuina gratia corda hominum mouet. *Caput* XXVI.

CVM igitur te mouerit deus, vel moueri voluerit ô cor humanū, mouearis: aliter nō mouearis: quia nō esset moueri, sed commoueri. Sed quando te mouet deus? Cum admonet. Admonet autem sic: Vane occuparis ô cor sapiēs, & omni prærogatiua excellens, in his quæ vanitates vanitatum sunt. Non te decet his subesse, sed præesse. Te indigent ista vt melius & commodius subsistant: tu his neque ad beatitudinem indiges, neque ad immortalitatem. Viaticum quidem iumento tuo præparant in via, sed si ad mensuram sumantur, non ad superfluitatem. Ex superfluitate enim ciborum quandoque infunduntur iumenta, & in ventris nimiam effluxionem resoluuntur, ita vt ex refectione deficiant. Sic corpus tuum, ô princeps & dominus corporis, si regulas necessitatis excesserit, & ad barathrum concupiscentiæ os aperuerit, lacū perditionis sibi effodit in hospitio reparationis, & de remedio comparat exitium, de vehiculo naufragium. Quid proinde? superfluum tollit necessarium. Aufer superflua, & nulli deerunt necessaria: quia de superfluenti copia aliorum, nascitur valde ægra aliorum inopia. D

Quomodo se debet vnusquisque refrenare ac regere. *Caput* XXVII.

TVum est male acta corrigere: tuum est in ordine & officio familiam membrorum corporis & animæ motuum disponere: tuum singulorum negocia secundum competentiam adsignare. Non sit in regno corporis tui qui leges & iura institutorum tuorum impune præuaricetur, nō oculus, nō manus, non pes, non auris, non guttur. Quid enim de ignobilioribus & plebeiis membris dicam, si vel attrectare rebellionem præsumpserint? Lapidibus obruantur, iaculis increpationum confodiantur, & nouerint regem Salomonem sedere super mulam regis, id est, rationem super sensualitatem corporis. Quid si pudibunda illa (quę velato semper nomine appellantur à pudicis & castis labiis) motu inordinato rempublicam infestauerint? Certe abscindantur, non ferro, sed ieiunio: non detruncatione, sed mortificatione. Vtinam (inquit Apostolus) abscindantur qui vos conturbant. His persuasionibus cor effrenatum in præceps cursum suum rapiens E teneri potest, vt sit bona conscientia. Bona est, si habeat in corde puritatem, in ore veritatem, in actione rectitudinem. Pro his nanque merebitur trinitatis visionem. O beata visio, in qua sic deus erit notus atq; perspicuus, vt videatur à singulis nobis in singulis nobis, videatur in seipso, videatur in cœlo nouo & in terra noua, atque in omni quæ tunc fuerit creatura.

Gala.5.b

Quòd anima in conscientia sua cognoscit quò debeat ire quando egreditur de corpore, id est, de libro conscientiæ: & quomodo corrigendus est. *Caput* XXVIII.

HVMANA conscientia est domini vinea, quam excolere debent peccatorū confessio, & eorum satisfactio, & exhibitio bonorum operum, & custodia eorū. Vnicuique est liber sua conscientia: & ad hunc librum discutiendum & emendandum omnes alij inuenti sunt. Anima cum de corpore egredietur, nullū alium præter conscientiæ suæ librum secum portare poterit, atque in illo cognoscet quò debeat ire, & quid debeat recipere. Ex his quæ scripta erunt in libris nostris iudicabimur, & ideo scribi debent secundum exemplar libri vitæ: & si sic scripti non sunt, saltem corrigendi sunt. Conferamus itaque libros nostros cum libro vitæ: & si quid aliter habuerint, corrigantur, ne in illa vltima colla- F tione si quippiam aliter inuenti fuerint habentes, abiiciantur. Beatus homo qui se potest cognoscere & despicere, probare & improbare. Nam qui sibi displicet, Deo placet: & qui sibi vilis est, deo charus est.

Nihil est melius & nihil vtilius quàm seipsum cognoscere: quod est proprium conscientiæ. *Caput* XXIX.

MVLTAE sunt sciētiæ hominum, sed nulla melior est illa qua cognoscit homo seipsum. Quamobrē redeam ad cor meum, & ibi stare adsuescam, vt totam vitam meam possim discutere, & meipsum cognoscere. Omnes miserias meas coram deo effundam, si forte illa sua magna pietas moueat eum. Confitebor ei peccata mea, cui omnia nuda sunt & aperta: quem fallere non possum, quia sapientia est: nec effugere, quia vbique est. Audi ergo piissime deus confessionem meam: & respice ad pietatem tuam, & fac mecum secundum misericordiam tuam. Audi quàm sæpe de memoria mea te expulit irruens turba plurimarum cogitationum, quæ velut plebs ad aliquod spectaculum solent effluere in cor meum. Dum orare vel cantare in monasterio volo, nescio cuiusmodi stulta cogitatio cor meum rapit, & ducit per diuersa loca. Cumq; illud ad me reuoco, tenere non possum, sed illico elabitur, & huc illucq; dispergitur, & per innumera effunditur. Idcirco crebra terrenarum cupiditatum illecebra, & vanitatum effusio ita cor meum occupāt, vt quod vi-

G tare studeam, hoc cogitem, animóque voluam. Nō enim est in potestate mea cor meum, & cogitationes meæ, quæ ex improuiso effusæ mentem meam animúmque confundunt, atque aliò trahunt quàm ego proposueram. Ad secularia reuocant, mundana inserunt, voluptaria ingerunt, illecebrosa cōtexunt: ipsóque in tempore quo leuare mentem meam ad te paro, inanibus cogitationibus infectus ad terrena plerunque deiicior. huiusmodi perstrepentium cogitationum tumultus à corde quotidie amouere volo, nec valeo, sed visa & audita, dicta & facta ad memoriam reuocāt, & in ea cum magna importunitate perstrepunt. Cogitanda cogito, cogitata recogito, & eadem iterum atque iterum replicare non cesso: & cum diu multúque quicquid potero cogitauero, sine cogitationibus esse non possum, sed intrant & exeunt, atque aliæ alias introducunt & excludunt. hæc inuitus sustineo, plerumque tamen cōsentio, cum per ea quæ vidi vel feci, sine vtilitate, absque discretione, vaga mente discurro. Ita mens mea semper mobilis, & nunquam stabilis, semper vaga, & velut ebria, per diuersa distrahitur. Grauiter pecco cum cor meum derelinquo, quoniam grauis iactura est quæ per negligentiam fit. Vim patior cum illud me deserit. Confirma cor meum deus, quoniam cum stare in semetipso nititur, aliquo modo à semetipso etiam nesciendo deriuatur. Ita peccandi consuetu-H dine etiam cum nescio pecco, & cor meum cor vanum per infinita deducitur, & in multa desideria diuiditur. In nocte vero cum dormire volo, multarum rerum imagines & phantasias clausis oculis video, easque inuitus tolero: quantóque ab eis aciem mentis auertere nitor, tanto amplius illæ se mihi ingerunt, & molestiis turpium cogitationum cor meum maculant. Inde est quòd sæpe mihi nocuit mortifera delectatio, quæ ex recordatione præteritorum peccatorum nasci solet, sed maxime ex recordatione libidinis. Hæc enim pestis quo præ cæteris vitiis est mihi familiarior, eo ad nocendum procliuior, & ad repellendum difficilior. Nam cum eam repellere volo, nolenti mihi se ingerit, blande onerosa, displicendo placens, & placendo displicens. Carnis libidinem nunquam fugere potui, sed semper me persequitur: & cum aliqua delectationis cogitatione, vel visus intentione me comprehendere potest, non diebus neq; noctibus requiescere sinit. Subtiliter intrat, & mentem occupat, & nisi subito repellatur, allicit & incendit, & quasi virus pestilentiæ per totum corpus paulatim se diffundit. Cogitationes prauas multiplicat, affectiones malas generat, delectatione illicita mentem afficit, & ad consensum prauitatis animum inflectit: omnesque animæ virtutes corrumpit. Hac peste cum astrictus teneor, diuelli ab ea vix possum, quoniam stimulos eius cōfiteri aut nescio, I aut erubesco: tam subtiles & turpes sunt. Re vera difficile est libidinis incendia extinguere: impuberes stimulat, iuuenes inflāmat, viros eneruat, senes & decrepitos fatigat, nō aspernatur tuguria, non reueretur palatia. Vtinam sola cœnobia fugiat. Adiuua me domine deus meus, vt huic tam pestifero & mortifero vitio resistere possim. Scio enim quia quòd resistentem fatigat: vincentem coronat. Scio etiam quoniam si mentem meam cogitatione immunda polluero: tibi, qui munditiæ auctor es, placere non valeo.

De amara atque illicita cogitatione. Caput XXX.

Psal. 50. a COR mundum crea in me deus, quoniam non solùm vana cogitatio illud occupat, & turpis inquinat, verum etiam amara dissipat. Sæpe nanque aliqua iniuria commotus, densis cogitationum tumultibus in corde premor: hincinde solicitus & cæcus, occasionem vindictæ de accepta iniuria rimor, consilia multiplico, & nihil aliud nisi iurgia quæ desunt in corde perago. Præsentes non video, absentibus cōtradico, intra memetipsum contumelias profero & recipio, receptis autem durius respondeo. Cumque qui obuiet nullus adsit, rixas in corde compono, insidias inuidentium considero, & quid contra iurgij mouere possim penso: exquiro quid respondeam: & cum rem nullam teneam, vacuus litigator elaboro. Sicque diem in ocium, noctem vero in cogitationem verso. Torpeo ab vtili opere, quoniam fatigor illicita cogitatione. Ita mens intus pugnat, cum menti nemo repugnat.

Nonnunquam vero quod egi in corpore, hoc postmodum K importuna cogitatione verso in mēte: & multotiens grauius torqueor in recordatione, quàm prius captus fueram in operis perpetratione. Sæpe etiam ea quæ nunquā feci, nec in voluntate habui, ita recogito, quasi pœniteat me illa non fecisse. Ab occultis meis munda me domine: quoniam cum nihil exterius ago, intus grauiter pecco. In corde enim seruo depicta, quæ vidi & feci. Ideo temporaliū rerum tumultus in corde versare nō cesso etiam cum vaco. In cogitatione enim comedo cum ieiuno, loquor cum taceo, irascor, & tranquillus sum: corpus requiescit, & animus huc illucq; discurrit. Ita vitam istā sine culpa nunquā trāsire potui: nec hoc quidē quod laudabiliter vixi, sine aliquo reatu est, si remota pietate discutiatur. De necessitatibus meis eripe me domine. Crebro nā- *Psal. 24. d* que dum necessitati debita reddere studeo, voluptatis vitio deseruio: sub velamine necessitatis cado in laqueū voluptatis. Sæpissime nanque comedi & bibi nō ad necessitatem, sed ad voluptatem: & quod necessitati satis erat, voluptati parū erat. Cogitaui etiam de cibo & potu quando non debui, & vbi non debui, & plusquā debui. Cogitando de escis, epulas in cogitatione tota die ruminabam. Cum tegendis membris vestimenta quæro, non solū quæ tegāt, sed quæ excolant, expeto: & contra frigoris torporem, non solùm quæro quæ muniant per pinguedinem, sed quæ mulceant per mollitiem: nō solum quæ per mollitiam tactum mulceant, sed quæ per colorem oculos seducāt. Cum pro aliqua necessitate licentiam L loquendi alicui habui, locutus sum non solùm de necessariis: verumetiam de non necessariis, & de his quæ ad me non pertinebant, & de quibus licentiā nō habebam. Immersi me colloquiis hominum: & ibi locutus sum non ad ædificationem, sed ad destructionem: non quod decebat, sed quod libebat: locutus verba vana & risui apta, verba ociosa & inutilia. Verbositati deseruiens, & detractioni studens, os meum mēdacio & detractione inquinaui. Lingua mea omni fallacia plena est, & nocuit mihi plus quàm omnia membra. Nam ea quæ audiui vel vidi, nunquam eo modo quo dicta vel facta sunt, referre possum: sed alia affirmo pro aliis, & sæpe multa interfero superflua: atque ita vel nimium laudando, vel vituperādo, fere quotiens loquor, mentior. Guttur insatiabili ardet ingluuie: gula diuersis saporibus satiari non potest. Cor prauum dolo & malitia plenū, per puram confessionem purgare nūquam potui. Manus ad opus prauum fuerunt paratæ, & ad operandum bonum pigræ. Stomachus & intestina nimio cibo & potu sæpe sunt distenta, & ideo dolore sunt plena. Nā vnde gula delectatur, inde vēter inflatur, corpus infirmatur, & sæpe mors sequitur. Per gulæ delectationem corrui in vētris ingluuiem: & vnde debui mihi parare salutem, inde contraxi nimium comedēdo perniciem. Pedes velocius me portauerunt ad aliquam curiositatē speculandā, quàm ad Eccle- M siam. Oculi iniquo intuitu me peruerterunt, omnemque motum corporis mei ad immunda desideria traxerunt. Aures citius aperui verbis ociosis & vanis, quàm sanctis. Delectatus est odoratus vanis odoribus, gustus diuersarum rerum diuersis saporibus: necnon singuli alij sensus his & illis iuxta quod cuique suus ferebat appetitus. Ita deus meus in omnibus mēbris meis naturæ modum excessi, omnia membra mea velut cōiuratione facta inimico meo de me dominium tradidere, cum morte fœdus iniere, pactum pepigere cum inferno.

Conscientia nostra erit noster iudex in die iudicij. Caput XXXI.

ERIPE me domine ab homine malo, id est à meipso: à *Psal. 139. a* quo recedere non possum. Nam quocunque me verto, vitia mea me sequuntur. vbicunque vado, conscientia mea non me deserit, sed præsens adsistit, & quicquid facio, scribit. Idcirco quanquam humana subterfugiam iudicia, iudicium propriæ conscientiæ fugere non valeo. Etsi hominibus celo quod egi, mihi tamen (qui noui malum quod gessi) celare nequeo. Proprij reatus conscientia me non requiescere sinit, sed de die in diem vehementer me torquet, & de die iudicij vehementius terret. Nam in die illa cum dominus ad iudicium venerit, vniuscuiusque cōscientia ad testimonium adducetur, & aperto libro conscientiæ, omnis culpa ante oculos reducetur: atque ita cogente conscientia, vnusquisquē

erit

A erit accusator & iudex suus. Propterea statuam me ante me, & iudicabo meipsum, vt illius extremæ & tremendæ diei iudicium euadere possim. Damnat me conscientia mea, quanquam diuinum iudicium nondum me damnet. Accusat me de homicidio, quod si opere non feci, voluntate tamē ac desiderio sæpe peregi. Accusat me de adulterio, & eodem modo respondeo. Accusat me de inuidia, confiteor & ego quoniam inuidia sæpissime cor meum laniauit. Per inuidiam nāque, sanctę viuentium merita, mea feci inuidendo peccata. Nam bona quæ ab eis fieri vel dici audiebam, vera omnino nō credebam: ipsas res bene gestas, in malum male interpretando conuertebam. Omne malum quod de illis mendax fama iactabat, statim tanquam si ego vidissem credebam. omnia mala meis æmulis fingebam, & ex profectu eorum deficiebam. Hæc vero odia intra me abscōdebā, & in meos cruciatus enutriebam. Proficientibus inuidebam, peccātibus fauebam, de malis eorum gaudebam, & de profectibus lugebā. Gratuitis inimicitiis ardebam, & hanc malitiam mei pectoris deprehendi timebam. Semper eram ei amarus, & nunquā certus: & ita amicus eram diaboli, & inimicus mei. Inter amicos discordias seminaui, discordātes in dissensionem confirmaui, opiniones eorum mendaciis decoloraui, in spiritualibus carnalia laudaui, vt spiritualia bona eis deesse persuaderem. Amicitias simulaui, vt eos qui se incaute mihi committebant, qua possem arte deciperem. Odiorum mihi occasionem prauis suspicionibus coaceruaui, & ita dęmones, quorū facta sectabar, lætificaui. Multis velut amic⁹ fui in obsequio, hostis in animo. Comptus in verbo, turpis in facto. Proditor sui secretorum, tenax malarum suspicionum, vtrobiq; peruersus. Et ita persecutus est inimicus animam meam, humiliauit in terra vitā meam. Piissime domine, vnde possum esse bonus, qui in bono sic fui malus? Ego peccabam, & tu dissimulabas: prolongabam multo tempore iniquitatem meam, & tu pietatem tuam: quia pœnitentiam & indulgentiam cogitabas. Da ergo misericordiam misero, qui tandiu peperci sti criminoso. Credo nanque quoniam quicquid mihi condonare decreueris, sic erit quasi nunquam fuerit.

B (margin) — *Psal.142.a*

De vanitate, & ex ea dependentibus. Caput XXXII.

NOn solùm inuidia cor meum afflixit, verumetiam vanitas circa varias delectationes languentem animum inuoluit. Per vanitatem nanque de operibus quorum mihi cōscius nō eram, turpiter me iactaui. Gestiebam etiam docere quæ nesciebam. Credi de me sublimia volebam: delectabilia grauibus anteponebam: execrabar verbo quod animo concupiscebam: appellationes virtutum meis vitiis imponebam: & ita meipsum fallebam, & fauentes mihi decipiebā. In promissione honesta fui velox, in exhibitione mendax, à bono mutabilis, mali tenax, in verbo grauis, animo turpis, vbique C fallax, lætus ad prospera, fragilis ad aduersa, inflatus ad obsequia, anxius ad opprobria, immoderatus ad gaudia, facilis ad humana, difficilis ad honesta. Misericordissime domine, ita defecerunt in vanitate dies mei, in quibus debui flere commissam iniquitatem, excitare remissam volūtatem, suspirare ad amissam hæreditatem, aspirare ad promissam felicitatem, properare ad angelicam societatem, repropitiari tuam maiestatem.

De statu misero huius vitæ. Caput XXXIII.

TErret me tota vita mea Deus meus, quoniam diligenter discussa apparet mihi aut peccatum, aut sterilitas: & si quid fructus in ea videtur, sic est aut simulatū, aut imperfectum, aut aliquo modo corruptum, vt possit aut nō placere, aut displicere tibi. Et cum vere ita res sit, sic est mihi quasi nō ita sit: quod est miseria super miseriam. Sic comedo, bibo, & dormio securus, quasi iam transierim diem mortis, & euaserim diem iudicij, & tormenta inferni. Sic ludo & rideo, quasi iam regnem tecum in regno tuo. Idcirco multitudinem iniquitatum mearum expauescens, sed de tua pietate cōfidens, tibi creatori & redemptori meo, qui veniam & indulgētiam post reatum per puram & lachrymabilem confessionem adsequi promisisti, confiteor quoniam in peccatis conceptus sum, & in peccatis nutritus: & per omne tempus vitæ meæ vsque ad hanc diem in peccatis sum conuersatus. Nullum inuenio peccatum à quo non sim aliquo modo inquinatus. Per superbiam nanque præcepta tua & seniorum meorum D transgressus sum. Silētium & taciturnitatem, sicut regula docet, non tenui. Quod mihi licitum non fuit habui, dedi, & accepi. Clamores pauperum & miserorum non libenter aut misericorditer audiui: nec eos in infirmitatibus suis visitaui. Suadentibus mihi in malum consensi: facilius multa in imo quàm vnum in summo cogito: facilius reprehendo aliorum vitia quàm mea: & quod in aliis reprehendo, facere non erubesco. Facilius vniuscuiusque vitia quàm virtutes intēdo. Cum aliorum delicta cerno, mea nō aspicio. In meis delictis sum clemens, in alienis rigorem tenere volo. Ad irrogandas contumelias sum validus, ad tolerandas infirmus, ad obediēdum piger: ad lacessendos vero alios importunus: ad ea quæ facere & debeo & valeo, vagus: ad ea vero quæ facere nec debeo nec valeo, paratus. Ita repleta est malis anima mea, *Psal.87.a* peccatis meis exigentibus. In Ecclesia me deteriorem reperio: ante altaria sacra deuote non supplico: vasa sacra non reuerenter tracto: in choro sum corpore, & in aliquo negocio mente. Nunc intus maneo, nunc foras exeo: tanta est leuitas corporis necnon & mentis. Aliud canto, & aliud cogito. Psalmodiæ verba profero, & psalmodiæ sensum non attendo: sed mente vagus, habitu dissolutus, oculis attonitus, huc & illuc prospiciens, quęcūque ibi geruntur perlustro & perspicio. Væ mihi quoniam ibi pecco, vbi peccata emendare debeo. Nonnunquam vero in ipsis bonis quæ ago, ad dete- E rius propinquo: quia dum menti lætitiam pariunt, & quandam securitatem gignunt, mēs mea secura redditur, & in torpore laxatur. Sæpe etiam meipsum & opera quæ fecerā laudaui: & ab aliis laudari volui. Plerunque laus humana, quam nō quærebam, mihi oblata placuit: & cum ex ea incaute extollerer, subito multa quæ feceram ad memoriam venerunt, vt amplius in elatione attollerer. Quæ subtiliter replicās, atque in vnum cuncta coaceruans, cœpi magis magisque deceptus intumescere. Dumq; in mei admiratione occupatus defigerer, mihi dans gloriam, & non Deo à quo omnia acce- *Psal.101.b* peram, omnium fructum amisi: atque ita didici quoniā qui me laudabant, aduersum me iurabant. Quanto enim quisque in semetipso gloriatur, tanto à dei amore disiungitur. Ita deus meus, inferno appropinquauit vita mea. Si me libera- *Psal.87.a* bis, habebo vnde tibi gratias agam: si inde non liberabis, nō habeo vnde te reprehendam: quoniam iustus es. Heu mihi, qualis vixi, quanta mala feci & dixi? Pudet qui sic vixerim: & quòd natus fuerim. Mallem non esse quàm talis esse. Bonus eram: & malum me feci. vtique qui sponte me feci miserum, iustum est semper esse miserum. Conscientia mea meretur damnationem: pœnitentia mea non sufficit ad satisfactionē: sed certum est quoniam misericordia tua delet omnē offensionem. Dele ergo pie domine iniquitatem meam multitudine miserationum tuarum. Ego vero qui vsque ad hanc diē F sine causa vixi, amodo sine causa viuere nolo.

De recidiuo, hoc est reuersione in peccatum. Caput XXXIIII.

SEd heu miser, hæc tam sæpe sic confessus, surgens, cadens, sum defessus, repeccando totiens, confitendo totiens. Multotiens promisi me emendare, & nunquam tenui: sed semper ad peccatum redij: & prioribus sceleribus noua & deteriora coniunxi. Nunquam vt debui mores meos in melius mutaui, nec à malefactis recessi. Plurimos etiam, me perdēs, peccare feci: & multis causa mali extiti: & exemplis vitæ meæ nonnulli subuersi sunt. Ecce peccata mea misericordissime deus non abscondo, sed ostendo: accuso me, non excuso: quoniam iniquitatem meam cognosco. *Psal.50.a* Nec idcirco iustus sum: quoniam si alter ita me accusaret sicut ego meipsum accuso, patienter sustinere non possem. Desperare vtique potuissem propter nimia peccata & vitia, culpas & infinitas negligentias meas, quæ egi & quotidie indesinenter ago corde, ore, opere, & omnibus modis quibus humana fragilitas peccare potest: nisi verbum tuum deus caro fieret, & habitaret in nobis. Sed desperare iam non audeo: quoniam subditus ille tibi vsque ad mortem, mortem autem crucis, tulit chirographum peccatorum nostrorum: & affigens illud cruci, peccatum crucifixit & mortem. Gratias tibi ago domine deus meus, quoniam visitasti me: & ostendisti

G mihi peccata mea. Nunc primùm te inspirante didici ad cor meum redire, & meipsum cognoscere. Aduocabo ergo aliquem de amicis tuis, & ei omnia delicta mea exponam sicut mihi præcepisti: vt eius consilio & auxilio ab omnibus meis possim iniquitatibus liberari, & tibi reconciliari.

Confessio ad abbatem. Caput XXXV.

AVDI ergo pater miserum peccatorem: audi vocem lachrymantis & pœnitentis: attende quàm grauiter peccaui, & creatorem meum offendi. Deo iubente ad cor meum redij: & inde exclusis omnibus præter dominum deum & meipsum, totam vitam meam discussi tãto diligẽtius, quanto familiarius: &, vt verum fatear, nihil aliud ibi inueni, nisi locum horroris, & vastæ solitudinis: conscientiam videlicet diu neglectam, omnino incultam, spinis & tribulis obsitam, & omni horrore plenam. Nullũ enim inuenio vitium à quo non traxerim aliquod contagium. Turbauit me ira, lacerauit me inuidia, inflauit superbia, inde cõtraxi mentis inconstantiam, oris scurrilitatem, opprobria proximorum, scelera detractionum, linguæ effrænationem. Seniorum meorum imperia non seruaui, sed iudicaui: de meis negligẽtiis obiurgatus aut rebellis fui, aut murmuraui, præferri me melioribus impudenter affectaui, simplicitatem spiritualium fratrum irridenter exagitaui, meas sententias procaciter iactaui, obsequia delata fastidiui, negata quęsiui, iuniores meos elatus despexi. Non obseruaui in obsequio reuerentiam, in sermone modestiam, in moribus disciplinam. habui in intentione pertinaciam, in corde duritiam, in sermocinatione iactãtiam. In humilitate fui fallax, in odio pertinax, in iocatione mordax. Subiectionis impatiens, potentiæ sectator, ad opus bonum piger, ad vnitatem ferus, ad obsequium durus, ad loquẽdum quæ nesciebam promptus, ad supplãtandum paratus, fraternæ societati inhumanus. Temerarius in iudicando, clamosus in loquendo, fastidiosus in audiendo, præsumptuosus in docendo, effrænatus deformiter in cachinnando: onerosus amicis: infestus quietis: ingratus beneficiis: inflatus obsequiis: & imperiosus subiectis. Sæpe iactaui me fecisse quod non feceram, vidisse quod non videram, dixisse quod non dixeram. Dissimulaui etiam me non fecisse quod feceram: negaui me dixisse quod dixeram: non vidisse & audisse quod videram & audieram: & ita ex omni parte sum reus. Reus in seculo, reus in claustro: sed ibi per ignorantiam, hic per negligentiam: & vtrumque me terret. Veruntamen multo amplius terret me quòd in monasterio ante conspectum dei deteriorem me inuenio. Collocauit me deus in loco voluptatis, in domo vbertatis, in paradiso deliciarũ, ego vero miser & miserabilis, inter mensas epulantium fame pereo, iuxta fontem sitio, ante ignem algeo, & ad neutrum manus extendere volo, tam piger sum & desidiosus. Ita tẽpus amitto quod deus mihi sua pietate indulserat ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam. Quasi quoddam mõstrum inter filios dei sto: habitum monachi, non conuersationem habens. In magna corona & ampla cuculla, salua mihi omnia existimo. Tanquã arbor sterilis terram occupo, & velut iumentũ vile plus cõsumo quàm proficio. Altiorem alterius locum teneo: & nullius officium suppleo: sed sum sicut truncus sine frondibus & fructibus. Alij me pascunt de laboribus manuum suarum sicut præbendarium suum. Ego autem tãquam pauper & miser, nec clericum nec laicum gero. Cantare nanque & legere nequeo, laborare nescio, sed sum opprobriũ hominum, pecore vilior, cadauere peior. Tolerabilius enim canis putrid[us] fœtet hominibus, quàm anima peccatrix deo. Idcirco tædet me viuere: viuere erubesco, quia parũ proficio. Mori timeo, quoniam non sum paratus. Malo tamẽ mori & misericordiæ dei me committere & commendare, quia benignus & misericors est, quàm de mala mea conuersatione alicui scãdalum facere. Tota nãque die verecundia mea contra me est: & cõfusio faciei meæ cooperuit me: cum video me somnolẽtum ad vigilias, tardum ad horas canonicas, & pigrum ad opera manuum. Alios autem video tam strenue & deuote diuinis interesse laudibus: alios vero ita reuerenter & alacriter corã deo assistere, & eum laudare: ego autem cõpungi ad lachrymas nequeo, tanta est duritia cordis mei. Cantare non libet orare non delectat, meditationes sanctas non inuenio: tanta est sterilitas animæ meæ, & deuotionis inopia quam patior. Heu mihi, omnes in circuitu meo visitat dominus, ad me autem non appropinquat. Nam alium quidem intueor singularis abstinentiæ, alium admirandæ patientiæ, alium summæ humilitatis & mansuetudinis, alium multæ misericordiæ & pietatis: illum in contemplatione frequenter excedere: hunc pulsare & penetrare cœlos orationis instantia: aliósque in aliis præeminere virtutibus. Omnes considero & prospicio feruentes, omnes deuotos, omnes in Christo vnanimes, omnes donis cœlestibus & gratia affluentes, tanquam re vera spirituales homines, quos deus visitat, & in quibus habitat. In me vero nihil horum inuenio: quoniam declinauit dominus in ira à seruo suo. Inde est quòd cum alij vigilant, ego dormio: quando alij cantant in monasterio, ego huc & illuc discurro: quando alij in aliquo secreto loco se furantur à colloquiis hominum, vt ibi loquantur cum rege angelorum, ego quæro colloquia hominum: cum alij vacant lectionibus, ego fabulis & verbis ociosis: quãdo alij discutiunt & diiudicant semetipsos, ego iudico alios. Aliis placet communis vita, communis disciplina, & commune studium, & mihi placent anguli & diuerticula. Sic sic ex quo peccare potui, nunquam à peccatis & malis operibus cessaui, peccatis peccata semper accumulaui, & peccata quæ aliquando operibus implere non potui, malis voluntatibus & malis desideriis nunquam perficere cessaui.

Iob.21.b — Iohel.2.c — Psal.43.c

De delectatione carnis. Caput XXXVI.

SVper omnia mala delectatio carnis, quæ ab ipsis cunabulis semper mecum creuit, mihi semper adhęsit, nec adhuc iam præ senectute deficiẽtibus mẽbris me deserit: multis & variis modis infelicem animam meam maculauit, dissoluit, captiuauit, & omni virtute destitutam, inanem & debilem reddidit. Fateor huius operis nefarij immundis recordationibus me sæpe esse commotum & incensum, ardores non modicos & inhonestos passum: & non solum mearum delectationum mala memoria & stultæ recordationes mihi nocuere, sed etiam aliorum malefacta mihi narrata, & per recordationes sordidas ad memoriam reducta, cor meum non paruo veneno iniquitatis maculauere. Et in hoc miserabiliter miserabilis sum, quia non tantũ doleo quantum dolendũ me cognosco, sed sic securus torpeo velut quid patiar ignorem. Hoc vero mihi est omni infelicitate miserius, quòd ita opere peruersus, ore pollutus, corde immundus ad altare accedo, & Christi corpus manibus meis pertractare non pertimesco. Accedo elatus ad humilẽ, iratus ad mitẽ, crudelis ad misericordẽ: & tamen patitur humilis elatum, mitis iratum, crudelem misericors. Accedo seruus ad dominum, nõ amore, sed timore, nõ deuotione, sed vsu. Accedo ad dominum, cuius percussi seruum. Ad patrem accedo, cuius occidi filiũ, percussi verbo, occidi exemplo, nec tamen pertimesco dominum, nec reuereor patrem. Manens in turba, fratrum turbans aliquos, & ab aliquo turbatus, quandoque accedo ad pacificum. Appropinquo etiam talis ad osculum pacis, qui prius reconciliatus accedere debuissem ad osculum turbati fratris. Conuincit me reum & dei inimicum mea iniquitas, peccatum meum sæpe separauit me à deo. Idcirco obsecro te pater vt me instruas quomodo possim aut semper stare cum deo meo, aut redire, cum ab eo peccatis meis exigentibus motus fuero.

Patris spiritualis ad confitentem responsio. Caput XXXVII.

CONFESSIO tua fili ad lachrymas me commouit, tum propter me, tum propter te. Propter me fleo, quoniã quæcunq; de te dixisti, eadem fere aut similia reperio in me, & multa ad memoriam reuocasti, quorum oblitus fueram. Propter te gaudeo, quoniam visitauit te oriens ex alto. Non enim longe es à regno dei. Notitia nanque peccati, initium est salutis. Confido in domino, quoniam quicquid minus est in te feruoris & boni operis, humilitas supplebit puræ confessionis. Quacunq; nanque hora peccator cõuersus ingemuerit, saluus erit, quoniam cor contritum & humiliatũ deus nõ despiciet. Tardius siquidem videtur deo veniam

Psal.50.d

A niam peccatori dedisse, quàm illi accepisse. Sic enim festinat misericors deus absoluere reum à tormento cõscientiæ suæ, quasi plus cruciet misericordẽ deum cõpassio miseri, quàm ipsum miserum cõpassio sui. Qui enim verè pœnitet, & veraciter dolet: absque dubio & absq; mora indulgentiam accipiet. Et quanto quis frequentius quantóque vehementius de suo reatu interno dolore afficitur: tãto certior, tantóque securior de indulgentiæ venia efficitur. Inde est quòd animã pœnitentiæ lachrymis afflictam, tam frequẽter quàm libenter consolatur spiritus paracletus. Illam frequenter visitat: illam libenter confortat: & ad veniæ fiduciam plene reformat quam sua scelera flendo damnare, & damnando flere considerat. Incipit extũc quædam familiaritas inter deum & animam, eo quòd hæc se sentiat ab illo sæpius visitari, & ex eius aduentu non tantum iam consolari, imò aliquotiens quodam ineffabili gaudio repleri. Sed ad hæc quis idoneus? Profectò vere pœnitens. Omnia etenim in confessione lauãtur, conscientia mũdatur, amaritudo tollitur, peccatum fugatur, tranquillitas redit, spes reuiuiscit, animus hilarescit. Post baptismum nullum aliud nobis constitutum est remediũ quàm confessionis refugium. Sit ergo deuota cordis compunctio, vera oris confessio, discreta carnis mortificatio, repentina vitiorum extirpatio, læta bonorum operum exhibitio. Non e-

B rubescas deo cõfiteri, cui non potes abscondi: ipse enim nouit abscondita cordium, cui omnia nuda sunt & aperta: ante cuius cõspectũ cuncta nostra peccata sunt scripta. Sed quod ibi scribit transgressio, hic delet confessio. Non te igitur pudeat dicere, quod non puduit facere. Quòd si forte pudor est tibi, mihi soli peccatori peccata tua exponere: quid facturus es in die iudicij, vbi omnibus exposita tua apparebit conscientia? Si cogereris coram multitudine nudo corpore trãsire, non posses non erubescere. Cur ergo minus cõfunderis, quãdo immunda cogitatione in mente sordidaris? Cur minus erubescis pudẽda cordis, quàm pudẽda carnis? Cur magis vereris vultus hominum, quàm vultus angelorum? Talis confusio separat à deo. Omnis spes veniæ & misericordiæ est in confessione vera. Simulata nanque confessio nõ est confessio, sed duplex confusio. excludit enim miserationem dei, miseriæ simulatio: nec dignatio locũ habet, vbi fuerit dignitatis prẹsumptio. Prouocat verò compassionem humilis miseriæ confessio. Nulla est enim tam grauis culpa quæ nõ habeat veniam per puram confessionem. Vitia igitur cordis tui & prauas cogitationes illico manifesta. Peccatum enim proditum cito curatur, crimen vero tacendo ampliatur. Vitium si patet, fit ex magno pusillũ: si latet, fit ex minimo magnum. Nam velox confessio velociter medicinam facit. Melius est vt vites vitium, quàm vt emendes: ne forte cum incurreris, reuocare non possis.

Psal. 43. d

C

Remedium ad fugiendum prauas cogitationes.
Caput XXXVIII.

QVotiens te sentis turpibus cogitationibus pulsari, & ad illicitam delectationẽ affici: totiens pone ante mentis oculos quomodo Christus in cruce crucifixus est pro te. Intuere quomodo à Iuda Iudæis traditur, & quàm viliter pertractatur, blasphematur, & colaphizatur, iudicatur & cõdemnatur, expoliatur & flagellatur: ad vltimum vero contumeliis & opprobriis affectus inter duos latrones suspenditur: clauis cruci affixus, sputis derisus, spinis coronatus, lãcea perforatus. ex omnibus partibus sanguis emanat, & inclinato capite emittit spiritum. Ita redẽptor tuus moritur pro te, & tu nescio cuiusmodi sordida cogitatione sordidaris in mẽte. Sufficere posset hæc cogitatio ad excludẽdas omnes illicitas cogitationes. Sed ecce ad alia transeamus. Considera quomodo morieris, quando aliqua graui infirmitate vexatus, & ad extrema deductus, & ibi ad terram proiectus, inter longa suspiria & difficiles singultus, inter diuersos dolores & timores animam expirabis. Tunc veniet corpus in pallorem & horrorem, in saniem & fœtorẽ: erit vermis, & cibus vermium: animam vero mox capient & rapient laruales illæ facies, quæ eam in exitu præstolantur: & ex omni parte terrebunt eam dæmones terribiles & horribiles. Cogita quis eam defendet à rugientibus præparatis ad escam: quis consolabitur eam cũ teterrima illa mõstra dæmoniorum occursantia sibi cateruatim ruere videbit: aut quis deducet per ignotam regionem? Attende etiam quàm subito venit dies vltima: subito venit, & forsitan hodie erit. Iam adest: iam præsentaberis ante tremendum iudicem: accusaberis multis & magnis offensis: non vno, non paucis, sed innumeris criminibus: nõ paruis, sed immensis: non dubiis, sed certis: nõ breui accusatione, sed tam longa, quàm longa est tota vita tua: non vno accusatore, sed tot, quot sunt delicta tua. Ipse iudex erit districtus accusator tuus. Omnes etiam spiritus boni & mali coram deo te accusabunt cum eo. Boni, quia deo debẽt æquitatem: mali, quia tuam seruant iniquitatem. Tot iudicibus & populis astabis, quot præcesserunt te in opere bono. Tot arguentibus confundẽris, quot tibi præbuerunt bene viuendi exemplum. Tot conuincẽris testibus, quot te monuerunt bonis sermonibus, & iustis actionibus. Omnibus populis nudabuntur iniquitates tuæ: & cunctis agminibus patebunt vniuersa scelera tua, non solùm actuum, verumetiã cogitationum & locutionum. Multa vero peccata tunc proruent ex improuiso, quasi ex insidiis, quæ modo non vides: & forsitan plura & terribiliora his quæ nunc vides. Vndique erunt tibi angustiæ. hinc erunt accusantia peccata, inde terrens iustitia: subtus patens horridum chaos inferni: desuper iratus iudex: intus vrens conscientia: foris ardens mũdus. Si

E iustus vix saluabitur, peccator sic deprehensus in quam partem se premet? Latẽre erit impossibile: apparere intolerabile. In tanto discrimine torquebit te tua conscientia male sibi conscia: cruciabunt cordis arcana. Cogente etiam cõscientia, tuipse eris accusator & iudex tuus. Conuictus teste propria conscientia, & testibus oculis ipsius iudicis, fugere non poteris: sed tremens & anxius stabis suspensus ad grauissimã sententiam in angusto periculo, & in periculosa angustia: tãquam illico recepturus quod in perpetuũ amittere non poteris. Iudex tunc erit vehementer iratus, & terribiliter districtus: sententia eius semel lata erit immutabilis: tortores horribiles, qui nunquam miserentur, erunt parati vt data sententia te damnatum ad tormenta rapiant. Tormenta erunt sine interuallo & sine temperamento: timor conturbabit te cum terra aperietur coram te, & tu rues & cades in stagnum sulfuris ardentis & fœtentis. Ignis exterius carnem tuam comburet: vermis interius conscientiam corrodet: ibi eris sine fine: sine spe veniẹ & misericordiæ. Omnia vero gehennẹ supplicia superabit, deum non videre, & bonis carere, quæ in potestate habuisti obtinere.

De mala cogitatione vitanda. Caput XXXIX.

SI vis omnes malas cogitationes à corde tuo expellere, hẹc sæpe cogita. Ibi nanque est cogitatio tua, vbi est affectio tua: ibi cor tuũ, vbi est desideriũ tuum: quoniam illud sæpius

F in cogitatione voluimus, cuius amore plus affecti sumus. In cogitatione sua cadit quisque, vel stat. Si bona cogitas, cogitatio tua sancta custodit te. Si mala cogitas, spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum: & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu: erítque templum dei spelunca diaboli: quoniã quem deus deserit, diabolus arripit. Spiritus sanctus suggerit bona & dulcia: spiritus malus mala & amara, vana, inutilia, & immunda. Et ideo quacũque hora mala cogitatio cor tuum tangit, non consentias illi: nec sinas eam in corde tuo manere, sed illico repelle. In initio cogitationis iniquæ resiste, & fugiet à te. Nã ante dei oculos non volant vacuæ cogitationes nostræ: & nulla momẽta temporis in animum transcendunt sine statu retributionis. Cogitatio praua delectationem parit, delectatio consensum, consensus actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem, necessitas mortẽ. Sicut vipera à filiis suis in vtero positis lacerata perimitur: ita nos cogitationes nostræ intra nos nutritæ occidũt.

Mala cogitationes à dæmonibus suggeruntur.
Caput XL.

DAEMONVM est malas cogitationes suggerere: nostrũ est illico illas expellere. Nã in animo nostro eas iacẽre, nostræ attinet voluntati, & propriæ deputatur culpẹ. Voluntate namque sua cadit qui cadit, & voluntate dei stat qui stat. Cogitatio tamen immunda mentem non inquinat cum pulsat, nisi cum hanc sibi per delectationem subiugat.

G

De peccato superbiæ. Caput XLI.

SVPERBIA sicut est origo omnium criminum, ita est ruina omnium virtutum. Ipsa enim est in peccato prima, ipsa in conflictu postrema. Ipsa aut in exordio mentem per peccatum prosternit, aut in fine de virtutibus deiicit. Idcirco est omnium peccatorũ pessima, quia tam per virtutes, quàm per vitia humanam mentem exterminat. Cætera vitia solas illas virtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur, vt luxuria pudicitiam, ira patientiam: sola vero superbia contra cunctas animi virtutes se erigit: & quasi generalis ac pestifer morbus omnes corrumpit. Idcirco nisi omnia opera nostra humilitas præcesserit, comitata & consecuta fuerit, proposita quam intueamur, apposita cui adhæreamus, interposita qua reprimamur: totum de manu extorquet superbia. Quantalibet sit iustitia operis: apud internum iudicem nulla est, si hanc eleuat tumor mẽtis. Perit re vera omne quod agitur, si non solicite in humilitate custodiatur. Signa superbiæ hæc sunt: clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, honestas in imagine, inhonestas in actione, rancor in reprehensione.

De inuidia & detractione vitanda. Caput XLII.

H

INVIDIA est animi tinea: sensum comedit, pectus vrit, mentem adficit: cor hominis quasi quędam pestis depascit, & cũcta bona ardore pestifero deuorat. Inuidus alienum bonum, suum facit inuidẽdo peccatum. Cum peccatores quosque conspicimus, non facile eos iudicemus, sed magis defleamus: quia in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus. Si vis delinquẽtem corripere, aperte increpa, nec occultè mordeas. Quid enim prodest si me nesciente aliis mala mea referas? Væ illi qui suam renuit corrigere vitam, & alienæ nõ desinit detrahere. Si vis detrahere, tua in te peccata retorque: non aliorum delicta, sed propria cerne. Nunquam enim aliis detrahes, si te bene inspexeris. De malo alieno os tuum non coinquines: non detrahas peccanti, sed condole: quoniam graue peccatum est detractio. Detrahentes & audientes pari reatu detinentur. Sicut irasceris alteri quãdo detrahit tibi: sic irascaris tibi quando detrahis alteri. Detractio est mordacior quàm vera cordis reprehensio.

De curiositate vitanda. Caput XLIII.

MVLTOS seducit curiositas. Tandiu quisque sua peccata ignorat, quandiu curiosè aliena cõsiderat. Qui semetipsum aspicit, nõ quærit quid in aliis frequẽter reprehendat: sed in semetipso quid lugeat. Quod inter se loquuntur homines, nunquã scire desideres. Omne etiam genus mendacij summopere fuge. Nec casu nec studio loquaris falsum: quia os quod mentitur, occidit animã. Per nullam fallaciam vitam alicuius defendas. Fuge inhonesta verba: reiice verbũ quod nõ ædificat audientes. Vanus enim sermo cito polluit mentẽ: & facile agitur, quod libenter auditur. Vanus enim sermo, vanæ conscientiæ est index. Mores hominis lingua pandit: & qualis sermo ostenditur, talis animus comprobatur: quoniam ex abundantia cordis os loquitur. Sermo vanus non erit absque iudicio: quia ab omni rectitudinis statu deperunt, qui per verba vana dilabuntur. Qui laudem non appetit: nec cõtumeliam sentit. Discerne te tuo iudicio, non alieno. Nemo enim magis scire potest quis sis sicut tu, qui conscius es tibi. Quid enim prodest dum malus es, si bonus prædiceris? Qualis haberi vis, talis esto. Si sapiẽs fueris, te semper habebis eũdem. Stude loqui nõ quod libet, sed quod oportet. Qui ociosum verbũ non reprimit, ad noxia cito transit. Magna virtus est si non lædas à quo læsus es: magna gloria est, si cui nocere potuisti, parcas. Nobile vindictæ genus est ignoscere victo. Quicquid tibi cõtigerit aduersi, pro tuo peccato euenit tibi. Tempera ergo dolorem tuum, & dic: iuxta modum delictorum parua datur vltio. Mala aliorum bono tuo supera. Vince malitiam bonitate: detrahentium errores dissimulãdo calca. Non sis in pace insidus, nec leuis in amicitia. Odientes ad pacem inuita, discordantes ad concordiam reuoca.

Sapien.1.c

Matt.12.c

De prauitate conscientiæ. Caput XLIIII.

K

CONSCIENTIA hominis abyssus multa. Sicut enim abyssus exhauriri non potest, sic cor hominis euacuari à cogitationibus suis non potest: sed continua volubilitate in eo voluuntur. mare magnum est, & spatiosum manibus: illic reptilia quorum non est numerus. Sicut enim reptile latenter repit, & sinuosis anfractibus huc & illuc deambulat, ita conscientiam hominis venenatæ cogitationes intrant & exeunt: vt nesciat homo vnde veniant, aut quò vadant. Hoc bene cognouerat qui dicebat: Prauum est cor hominis, & inscrutabile: & quis cognoscet illud? quòd scrutationem non recipit nec cognitionem.

Psal.103.e

Hiere.17.b

Nulla pœna grauior est quàm praua conscientia. Caput XLV.

NVLLA pœna grauior est praua conscientia. Mala cõscientia propriis agitur stimulis. Si publica fama te non damnat, propria conscientia te condemnat: quoniam nemo potest seipsum fugere. Vis nunquam esse tristis? Bene viue. Bona vita semper gaudium habet: conscientia rei semper in pœna est. Ita clemens esto in alienis delictis, sicut in tuis: nec quẽquam districtius quàm te iudices. sic alios iudica, vt ipse iudicari cupis. Lex tua te constringit. Iudiciũ quod aliis imponis, ipse portabis. Nullum ante iudicium condemnes. antè proba, & sic iudica. Non enim qui accusatur, sed qui conuincitur, reus est. Valde periculosum est de suspicione quempiã iudicare. In ambiguis, dei iudicio serua sententiam. Non eligas cui miserearis: ne forte prętereas illum qui meretur accipere. Omnibus te tribue si potes, quoniam incertum est pro quo magis placeas deo. Maior sit beneuolentia quàm quod datur: quoniam tale erit opus tuum, qualis fuerit intẽtio tua. Qui cum tristitia manum porrigit, fructum remunerationis amittit. Non est misericordia vbi non est beneuolentia. Non auferas vni, vnde tribuas alteri: quoniã nihil prodest si inde alium reficis, vnde alium inanem facis. Abiice à te quicquid tuum bonum propositum impedire potest. Contẽne viuens quæ post mortem habere nõ potes. Difficile est imò impossibile vt præsentibus quis fruatur bonis & futuris: vt hic ventrem, & illic mentem impleat: vt de deliciis transeat ad delicias: vt in terra & in cœlo gloriosus appareat. Si vis cum lætitia animi viuere, noli multa habere. Istam quisque finiens vitam, nisi quod meruit in ipsa, non potest habere post ipsam. Quanto nãque inferius delectamur: tanto à superno amore disiungimur. Nullus sit casus quem nõ meditatio tua præueniat: nullus sit casus qui te imparatum inueniat. Propone nihil esse quod tibi accidere non possit. Vita foueam, in quam vides alium coram te cecidisse. Aliorum perditio, tua sit cautio. Dum nescimus, repente mors venit. Nescimus enim quid hodie nobis cõtingat: & ignoramus si hac nocte animam nostram conditio mortis deposcat. Quotidie ad finem vitę tendimus, & ad mortem properamus. Idcirco singulis horis cogitare debemus quò singulis momentis properamus. Vnde dominus ait per prophetam: Perditio tua Israel ex te tãtùm: in me auxiliũ tuum. Quasi diceret: Vt pereas, imputa tuo merito: vt salueris, meo auxilio. Nunquam oportet pœnitentem habere securitatem de peccatis. Nam securitas negligentiam parit: & sæpe incautum ad vitia transacta reducit. Non solum grauia, sed & leuia cauenda sunt peccata. Multa enim leuia vnum grande efficiunt: sicut solent de paruis & minimis guttis immensa flumina crescere. Non est dubium quòd qui casti perseuerant & virgines, angelis dei efficiuntur æquales.

L

M

Osee.13.e

Matt.22.c

De improba ventris importunitate. Caput XLVI.

NVLLVS HOMINI tam improbus exactor est, quàm venter: qui quotidiana famis exactione te vrget. Cum cæteris vitiis etsi interdum nascimur, interdum tamen cum eis non morimur: sed cum isto nascimur, & cum isto morimur. Multis creditoribus reliquit me obnoxium pater meus: sed ab omnibus liberatus sum: vnus tamen superest, à quo liberari non possum, id est venter. Venter præcepta non audit, poscit, appellat: non est tamen molestus creditor,

A ditor: paruo dimittitur, si modo dederis ei quod debes, non quod potes. Quosdam præsciens deus peccare posse, in salutem flagellat eos infirmitate corporis, ne peccent: vt eis vtilius sit frangi languoribus ad salutem, quàm remanere incolumes ad damnationē. Est perniciosa sanitas quæ ad inobedientiam ducit: est & salubris infirmitas, quæ per diuinā correptionem mentem à duritia frangit & humiliat.

Quomodo diabolus sagaciter & multiformiter nos tentat.
Caput XLVII.

DIABOLVS quando decipere quenquam tētat, prius naturam vniuscuiusque intendit, & inde se applicat vnde aptum hominem ad peccandum aspicit. Blandis & lenibus mentibus luxuriam aut vanam gloriam proponit, asperis vero mētibus iram, superbiā, vel crudelitatem. Aduersarius noster cum ab exteriori sensualitate se videt exclusum, interiora collectis viribus aggreditur & ingreditur: sed spiritualis homo qui omnia iudicat, eius astutias non ignorat: reprimit quod potest, quod non potest tolerat: quia & si latratum canis sustinet, morsum nō timet. Mordet cū ad consensum pertrahit, latrat cum suggerit, & tunc non vulnerat, sed coronat, quoniam etsi resistentem fatigat, non obligat nisi consentientem.

1.Cor.2.d

De oratione, & modo orandi.
B *Caput XLVIII.*

ORATIO est mentis deuotio, id est conuersio in deū per pium & humilem affectum. Humilem ex conscientia infirmitatis propriæ, pium ex consideratione diuinæ clementiæ. Nullo alio modo deus citius ad misericordiam flectitur, quàm si animus deprecantis ad eum toto deuotionis affectu cōuertatur. Nil ita deum complectitur, quemadmodùm purus mētis affectus. Idcirco cum orare volueris, solus solitudinem cordis tui ingredere, & collecto spiritu tuo, integra mente & vacua curis, orationis domum intra, & stans coram deo ante vnum aliquod de altaribus, orationis instantia cœlos penetra, & præsentatus choris cœlestiū, in ipsorum præsentia miserias & calamitates quas pateris miserandus deplora. Prode tuam necessitatem, posce eorum pietatem, & ego confido in eo qui dixit, Petite, & accipietis: quoniam si perseueraueris pulsans, nō exibis inde vacuus. Sic ora cum oraueris, quasi sis assumptus & præsentatus ante faciem maiestatis in excelso throno, vbi milia milium ministrant ei, & decies centena milia assistūt ei. Tunc veraciter oramus, quādo aliunde non cogitamus. Sine intermissione orare debemus. Nam sicut nullum est momentum quo homo nō fruatur aut vtatur dei pietate & misericordia, sic nullum debet esse momentum quo eum præsentem non habeat in memoria. Felix anima, quæ omnes euagationes mentis in vnū studet colligere, & in illo veræ felicitatis fonte desideriū figere. C Quando oramus, spiritum sanctum ad nos vocamus. Oratio cordis est, non labiorum. Neque enim verba deprecātis deus intendit, sed orantis cor aspicit. Vis virtutes tuas augere? Prodere noli. Quod manifestādo potes amittere, tacēdo custodi. Quibusdam enim concessum est tantum bene agere, & fructum boni operis non habere, quod ipsi sibi auferunt per studium humanæ iactantiæ. Sicut glacies calore dissoluitur, ita virtus ore laudantis.

Luc.11.b

Dan.7.c

1.Thes.5.d

Tumultus carnalium cogitationum impedit orantem.
Caput XLIX.

CVm ad cor meum redire volo, desideriorum carnalium turbæ, tumultúsque vitiorū tētationibus suis cogitationem meam dissipant, & intentionem cordis in oratione perturbant. Et dum conuerti ad deum post perpetrata vitia studeo, & contra hæc eadem vitia quæ perpetraui, illum exorare conor, occurrunt cordi phantasmata peccatorum quæ feci, & mentis meæ aciem reuerberant, confundunt animum, & deprecationis meæ vocem premunt. Ita mala quę feci, cogitationi meæ suis imaginibus impressa, in ipsa mea oratione me conturbant. Cæterum quanto grauiore tumultu cogitationum carnalium premor, tanto ardentius orationi insistere debeo. Et quantum peccatorum meorum phantasmata in oratione plerunque patior: tantum necesse est vt intentio cordis mei quo durius repellitur, tanto valentius insistat D orationi, quatenus cogitationis illicitæ tumultū superet, atque ad pias aures domini nimietate suę importunitatis tādiu irrumpat, donec cogitationes malas manu sancti desiderij ab oculis cordis abigat. Hæc est vera tranquillitas, cū tota mens in seipsa colligitur, & in vno æternitatis desiderio immobiliter figitur. Debet proinde fluctuationē cordis restringere, & ad vnius veri gaudij desideriū, cogitationum & affectionum motus colligere.

De vitiis linguæ. Caput L.

MVltum loqui stultitia est, quoniam in multiloquio peccatū deesse nō potest. Lingua dicitur, quia lingit. Lingit adulando, mordet detrahendo, occidit mentiendo. Ligat, & ligari non potest: labilis est, & teneri non potest, sed labitur & fallitur. Labitur vt anguilla, penetrat vt sagitta: tollit amicos, multiplicat inimicos: mouet rixas, seminat discordias. Vno ictu multos percutit & interficit. Blāda est & subdola, lata & parata ad exhaurienda bona, & miscenda mala. Qui custodit linguam suam, custodit animam suam: quoniā mors & vita in potestate linguæ est. Qui linguam suam & ventrem custodire non potest, monachus nō est. Cuius peccatum quisque sequitur, necesse est vt eius pœnam sequatur. Vniuscuiusque casus tanto maioris est criminis, quāto prius E quam caderet, maioris erat virtutis. Per quæ peccasti, per hęc & torqueberis. Secutus es carnem: flagellaberis in carne. Crimen non est in rebus, sed in vsu agentis. Sæpe prolixa lectio, longitudinis causa memoriam legentis obliterat.

Prou.10.c

Ibidē.21.d

De cantu & iuramento, & quare deus non semper exaudit petitionem orantis.
Caput LI.

SVnt quidam voce dissoluti, qui vocis suæ modulatione gloriantur: nec tantùm gaudent de dono gratiæ, sed etiam alios spernunt. Tumentes elatione, aliud cantant quàm libri habeant. tanta est leuitas vocis, forsitan & mentis. Cantāt vt placeāt populo magis quàm deo. Si sic cantas vt ab aliis laudem quæras, vocem tuam vendis, & facis eam non tuam, sed suam. Habes in potestate vocem tuam, habeto & animum. Frangis vocem, frange & voluntatem. Seruas cōsonantiam vocum, serua & concordiā morū: vt per exemplū concordes proximo, per voluntatē deo, per obedientiā magistro. Caue ne sicut delectaris altitudine vocis, delecteris elatione mētis. Nec diuiti obsunt opes, si eis bene vtatur: nec pauperē egestas commēdabilem facit, si inter inopiam sordes peccati nō caueat. Quacūque arte verborū quis iuret, deus qui cōscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui hoc iuratur, intelligit. qui vero dupliciter iurat, dupliciter reus fit, quia & nomē F domini in vanum assumit, & proximum dolo capit. Sæpe deus hic punire tolerat, quos ad salutem perpetuam parat. Iucunditas cordis est vita hominis. Cor prauum dabit tristitiam. Omnis boni impedimētum est tristitia. Humilitas nec ipsa irascitur, nec alios irasci permittit. Humilitas est, si, quādo peccauerit in te frater tuus, antequam illū peccasse pœniteat, dimiseris illi. Vnusquisq; talē indulgētiā accepturus est à deo, qualē ipse dederit proximo suo in se peccanti. Frustra deum propitiari sibi quærit, qui cito placari proximo negligit. In tua infirmitate nō te despicias, sed ora deum, & curabit te. Sæpe multos deus non exaudit ad voluntatē, vt exaudiat ad salutē. Duobus modis oratio impeditur, ne impetrare quis valeat postulata: hoc est, si aut mala quisque cōmittit, aut si delinquenti in se debita non dimittit.

De vera confessione, & vera pœnitentia. Caput LII.

VERA confessio & vera pœnitentia est, quando sic pœnitet hominem peccasse, vt crimen non repetat. Nihil peius est quàm culpam cognoscere, nec deflere. Si videris aliquando persecutorem tuum nimis seuientem, scito quia ab ascensore suo dæmone perurgetur. Omnis homo qui alium in corpore persequitur, prius ipse in corde persecutionē sustinere cognoscitur.

G

De perfectione humilitatis.
Caput LIII.

SVPER tria firma sedet humilitatis perfectio, vt attendat homo quid fuit ante ortũ, quid est ab ortu vsq; ad occasum, quid erit post hanc vitam. Vnde enim superbiat homo rememorans quòd fuit vile semen, & sanguis coagulatus in vtero, postmodum in deserto huius vitæ miseriis expositus & peccato, tandem cinis, & esca vermium futurus in tumulo? Vnde superbit homo, cuius cõceptio culpa, Nasci pœna, labor vita, necesse mori, quando, vel quo modo vel vbi, nescire?

De cordis instabilitate.
Caput LIIII.

SOlus solitudinem cordis mei ingrediar, & cũ corde meo paulisper cõfabulabor, ab ipso quærens de ipso & de his quæ circa ipsum sunt. Cor meum, cor prauum, vanum & vagum, omni volubilitate volubilius, de vno in aliud vago incessu transit, quærens requiem vbi non est. In omnibus enim quæ videntur, requiem quæsiui, & veram requiem in eis inuenire non potui. Deinde rediens ad me, cõsistere in meipso non possum, quoniam mẽs mea valde leuis, multúmque instabilis, vaga & profuga, vbique se variat, vndiq; fluctuat: quia vult & non vult pigra: consilia mutat, voluntates alternat, similis folio quod à vento mouetur & circumfertur. Inde est quòd cogitationes meæ vanæ & importunæ me trahũt & ducunt modo ad forum, modo ad litigia altercantium, nunc ad conuiuia pinguium, nunc ad immunda libidinum. Modo sordida titillatione caro inflammatur, nunc vero fœda cogitatione animus sordidatur: & cum confusionis meæ caliginem declinare volo, non valeo. Sic dum me diligenter inspicio, tolerare meipsum non possum. Non est enim hora diei, nec momentum temporis, quo creatorẽ meũ in aliquo nõ offendam, & imaginem suam in me aliquo modo non obfuscem. Vitam meã cum diligenter exploro, quotidiana confessione confiteri non possum pessima vitiorum germina, quæ in me quotidie repullulant. Ecce audisti pater abominationes meas malas & pessimas, & adhuc scias multo peiora & iniquiora in angulis cordis mei latêre, quæ ad lucẽ veræ confessionis venire erubesco. Veruntamen si dei consilium habes, consule quid agendum sit.

H

Responsio ad remedium instabilitatis inquietæ mentis.
Caput LV.

CVm per prauas ineptasque cogitationes vaga mẽte discurris, deceptoriis spiritibus tentandi aditum in te aperis, & ita te à deo separas, quoniam peruersæ cogitationes separant à deo, & spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Mens vero instabilis & inquieta dum semper nititur apprehendere quod appetit: desideriis suis circumagitata nunquam requiescit. Idcirco in vno æternitatis desiderio immobiliter debet figi. Peccata autẽ tua confiteri nõ erubescas: quoniam omnia in confessione lauantur: & nullum peccatum dimittitur, nisi prius confiteatur. Prosequere igitur, & si ad perfectã sanitatem peruenire desideras, quicquid conscientiæ stomachum grauat, totum vomitu puræ confessionis euomere nõ differas. Virus enim vitiorum nisi festinanter eiiciatur, prius interiora corrumpit: deinde ad exteriora ebulliẽs, totũ corpus occupat & maculat.

Sapien.1. a

I

Cogitationes & affectiones in vnum conueniunt, vt mentem decipiant. Caput LVI.

QVONIAM Aegyptiũ tuum nõ abominaris, sed foues & instruis, manifestabo tibi non solũ peccata actionum, verùm etiam cogitationum. Audi ergo miseriã meam. Sæpe veniunt ad mentem meam cogitationes innumeræ, & surgunt affectiones multæ, & sollicitãt me de cura corporis, & suggerunt multa de vsibus necessitatis. Conueniunt ibi ad consulendum, veraciter autem ad decipiendum, & congregantur consiliarij multi, & cõsiliatores vani, imò deceptores veri. Congregantur autem quasi in consilium vnum, & quasi ad quærendum consilium bonum, & dantur in commune consilia multa, sed inutilia & vana: quia consilium vanitatis est, & totum eorum consilium de vanitate est. Suadent mihi sanguinem minuere, vt possim pausare, & lautiores cibos sumere: remanere de vigiliis, vt satis possim dormire. Cõsulũt corpus recreare ne deficiat, carnem fouere ne tabescat, abstinentiam aliquantulum relaxare, quieti parumper indulgere: & in hunc modum agitur de cura corporis, cura superflua, & de vanitate ventilatur quæstio vana, & super huiusmodi inutili negocio consumitur sæpe hora vna.

K

Hic ostenditur cogitationibus & affectionibus malis esse resistendum. Caput LVII.

QVi carnis suæ desideriis non resistit, & motus cordis sui custodire negligit: ita tandem praua consuetudine illigatur, vt postmodum etiam volens ei resistere non possit. Propterea quotiens huiusmodi consiliarios improbos & iniquos in vnum conuenire sentis: nõ eis consentias, sed illico excute te nunc ad orationem, modo ad operationem, sæpe autem ad meditationem: nec prius cesses, donec illi euanescant. Intuere quomodo Christus stetit in cruce: cõsidera quomodo morieris, vel vbi, vel quando. statue te ante terrificum tribunal tremendi iudicis: descẽde vsque ad infernum inferiorẽ, & ibi cerne quomodo pro peccatis suis animæ puniuntur. Talis etenim cogitatio probatissimum remedium est contra turpes cogitationes.

L

Voluptates siue consolationes sunt animæ desolationes.
Caput LVIII.

QVONIAM verba delictorum meorũ audire nõ dedignaris, sed patiẽter auscultas, fateri oportet quod adhuc fatendum est. Cum supradictis cõsiliariis iniquis, & iniqua consulentibus acquiesco, & eorum consilia libẽter recipio: adsunt subitò cogitationes prauæ, adsurgunt affectiones peruersæ, multum solicitæ, sed parum discretæ, quomodo carnem meam delicatissimè foueam: quæ quantumcunque suauissimè nutriatur, semper caro est. Offerunt mihi infirmitorium: sed quoniam turpe est in illo diu permanere, equitandi occasionem quærunt & inueniunt. Nec mora, equi parantur, cadi implentur, hospitia eliguntur, & quæ sunt necessaria in via, ligantur & parantur. Vocor, & vocatus venio. Iniungitur mihi obedientia illa: ego verò metuens ex meo desiderio vilescere, recuso ore, quod corde desidero: acquiesco tãquam coactus, & ideo lætus ascẽdo, & iter arripio. Proh dolor religio relinquitur, & silentium rumpitur, hinc inde volant verba vana & inutilia, forsitan & detractoria. Sic confabulando sæpe cõsumitur dies integra. Venio ad hospitium, assideo ad mẽsam, apponitur panis albus & vinũ bonũ, piscis & caseus, oua, &c. Interea recurrit animus meus ad fratres qui sunt in conuentu, & graue est mihi vt dissimiliter ab eis reficiar, & epuler splendidè, illis aridè reficientibus: & remordet me conscientia mea si pro faba piscẽ, si pro cepe seu milio caseum, si pro mica gastellum ad refectionem sumam, si vinũ bibam, & fratres aquam. Gula vero expectationis impatiẽs, inuitat & instigat vt comedam & bibam. Dicit enim: Non debes esse molestus ei qui te charitatiue suscepit, sed ad nutum illius te per omnia debes habere, & monitis illius libenter obedire, & impensa beneficia cum gratiarum actione percipere, quoniam nihil respuẽdum est quod cum charitate offertur. Charitatis est, vt quod ille tibi apponit, cum ipso pariter de eodem sumas, ne scandalizetur si viderit te aliud quàm se comedere. Ita ergo fac vt conuenit. Communica & participa cum hospite, sicut scriptum est: Comedentes & bibentes quæ apud illos sunt. Ego vero his persuasionibus victus, communico & participo cum hospite pro hospite. Et quoniã de alieno ministratur, & non de proprio, incipio mihi esse indulgentior, & manu largior. Prosequor causam pro qua veni ad mensam. Nã comedo & bibo profusè, sicut mos est, & multiplicãtur fercula & pocula, donec & vẽter grauetur, & cerebrũ turbetur: nec arguitur superfluitas, quam excusat hospitalitas. Sic, sic mei oblitus, dum gulæ appetitum sequor, obliuisci mox incipio quid faciant fratres in refectorio, & cadit à memoria faba, caulis, panis durus, & aquæ potus. Sicut fabula, sic est vita mea. Timeo etiam ne egomet sic fabulando fabula efficiar, si sine bonis operibus inueniar.

M

Lucæ.10.b

Dicito

A Dicito ergo mihi quid debeo facere,& quomodo possim gulam continere,ne tam parui budelli seruus efficiar.

De pugna & victoria gulæ contra incantos. Capitulum LIX.

GVLA semper est in pugna & in culpa. Siue manduces siue bibas, adest illa tecum pugnatura. si bene non pugnas,certe vinceris ab illa: quæ cum multis pugnat, & à paucis expugnatur. Tu ergo tanto vehementius illam expugna, quanto manifestius illam esse expugnandam cognoscis. Et quoniam ad dei cognitionem peruenire non potes, nisi per cognitionem tui,iterum atque iterum discute teipsum,si forte aliquid in te lateat, quod deo displiceat. Videre enim deũ non potes, nisi mundo corde: nec fiet cor iucundum, nisi prius fiat mundum ab omni contagione.

De ficta confessione. Capitulum LX.

MVLTA habeo adhuc tibi dicere, sed cõfiteri erubesco. Veruntamen quia aliter deum videre non possum, aperiam tibi cor meum. Fateor quoniã peccata mea recogitare neglexi,& ideo multa obliuioni tradidi. Cognita autem non omnia confessus sum, propter multitudinem. Quæ vero cõfessus sum, non pure sum confessus propter turpitudinem, aut omnino celaui. Quæ autem siue bene siue male sum confessus, non digne fleui, propter vetustatem, & inueteratam consuetudinem. Confessus sum cui non debui:& cui confiteri debui, celaui: & quod peius est,de confessione inanem gloriam quæsiui. Manifesta vero peccata excusaui cum de illis cõuictus fui, vel(quod deterius est)defendi. Culpam meam præ rubore confusionis palliaui. Sic peccatis peccata semper accumulo, & vitam meam quotidie corrigere dispono, semper autem de die in diem differo: & dum hoc in futuro fieri propono, fit vt illud futurum semper sit futurum, imò fortasis nunquam futurum. Domine deus meus, quandiu ponam consilia in anima mea? Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descendero in corruptionem? Non est vitium cui aliquo modo non seruierim. Omnia enim cõtendunt de me, cuius potissimum videar. Veruntamen super omnia vitia inuidia me persequitur. Pestis hæc vbique me torquet. Da ergo consilium quomodo illam effugere valeam.

B

Psal.12.a
Psal.29.c

De inuidia quæ interdum sub specie sanctitatis exercet iniurias suas. Capitulum LXI.

TRISTIVS inuidia nihil est, quæ protinus ipsum Auctorem torquet discruciátque suum. Omnino igitur fugienda est & execranda:quoniam in illa deus offenditur, proximus læditur,animus affligitur. Inuidia etenim semper torquet possessoris sui animum, quanuis sæpe lædere non possit suum erga quem sæuit proximum. Sed cum mala sit omnis inuidia, pessima tamen est huius mali species quæ sub specie sanctitatis suas exercet iniurias. Sæpe enim quando sæuit in proximum ex vitio iracundiæ,vel veneno inuidiæ, fingit sibi cogitatio quòd faciat illud zelo iustitiæ. Læsus nanque quilibet à proximo suo, non iam eum facile respicere potest simplici oculo. Displicet sibi quicquid ab illo fieri considerat. Omni fere hora tacita apud se cogitatione illũ accusat. Surgunt causæ quotidie innumeræ,quæ illum culpabilem ostendunt: occurrunt rationes multæ, quæ illum reum, illum esse puniendũ conuincunt. Crescit autem sæpe eo vsque malum, vt apud deum esse credat se reum, nisi illũ seuerius corripiat, & de sua peruersitate redarguat. Loquitur enim apud se huiusmodi maligna cogitatio: Vsquequo illum talem tolero? Consentire ei comprobor, si eum non corripio: consentiens autem deum offendo. corripiam ergo eum, ne deum offendam. nihil enim pro mea, sed pro dei iniuria vlciscenda totũ facio: imò sic illum sibi restituam. Proximum enim corripere,& eum castigare, hoc nõ est proximo nocere,sed prodesse velle. Sic sæpe apud se loquitur maligna cogitatio: excæcauit enim eam malitia sua. Et putat odium suum amorem esse, & iniuria sua iustitiam exercere. Conueniunt itaque vndique huiusmodi malignæ cogitationes ad mentem, & fingũt se ad obsequium dei conuenire, non autem suum odium exercere velle. Considera ergo adhuc frequenter, cogita vehementer,

C

D inuestiga diligenter cõscientiam tuam, vt scias quid corrigere, seu etiam vnde debeas gratias agere. Valde enim vtile & pernecessarium est, vt scias quid desit tibi, quid vis, quid cupis, quid habere optas.

De multiplici vaga & varia cogitatione mentis, & cordis velocitate & alienatione. Capitulum LXII.

FACILIVS atomos mundi possem dinumerare, quàm motus cordis mei. Velocitas animalium & volatiliũ meis motibus æquiparari non potest. Cogitationes meas non est qui possit comprehendere. Desideriorum meorum non est modus. Nũc illa, nunc ista cogito & desidero, nec ista, nec illa habere possum. Dum corpore vaco, cogitationibus per diuersa loca vagor. Nulla hora, nullo temporis momento quiesco, sed in momento, in ictu oculi per multa spacia locorum discurrens, nouas creaturas creo, & iterum easdem eadem facilitate deleo, vel alio atque alio modo multipliciter vario: illud vel illud habere desidero: talis vel talis esse cupio: quasi deus illud dare, vel talem me facere nescierit, aut non potuerit.

Quæ cogitanda sunt, vt cor ab illicita cogitatione remoueatur. Capitulum LXIII.

E

O CVSTOS cordis, quàm modicum & cupidum cor habes! paruũ est,& magna cupit. Vix ad vnius milui refectionem sufficere posset, & totus mundus ei non sufficit. Solo corde per totum mundum vago motu discurris. Sine pedibus curris, sine manibus operaris: alas non habes, & volare non cessas. Diuitias quotidie congregas, & satiari non potes: epulas ad refectionem paras,& inde non comedis. hæc & illa cogitas,& falsum est quod cogitas. Audi quomodo, vt decætero tibi caueas. Forsitan cogitas modo de sole, vel de aliquo amico tuo, aut de teipso. Si vnus est sol, falsus est iste quem tu cogitans fingis: quoniam ille certis locis & temporibus cursum suum peragit, istum vero constituis vbi vis. Si vnus est ille amicus tuus, falsus est iste quem cogitans fingis: quoniam ille vbi sit, nescis: istum autem vbi vis, fingis. Porro teipsum hoc esse loco sentis, & tamen figmento cogitationis vadis vbi vis, & loqueris cum quibus vis, & hoc verum non est, quia modo ibi non es. Quoniam ergo falsa sunt hæc, noli amodo talia cogitare, sed iacta cogitatum tuum in domino, qui te fecit & refecit, elegit & vocauit, iudicabit & saluabit. O quanti hac hora cum eo loquuntur, eúmque in semetipsis amplexãtur! tu vero in his delectaris quæ pereũt & transeũt, & tecum manere non possunt. Considera quàm multi modo moriuntur: quibus si hæc hora ad agendum pœnitentiã concederetur, quę tibi cõcessa est, quomodo per altaria, & quàm festinanter currerẽt, & ibi flexis genibus, vel certe toto corpore in terram prostrato, tandiu suspirarent, plorarẽt, & orarent, donec plenissimam peccatorum veniam à deo cõsequi mererentur? Tu vero comedendo, bibendo, iocãdo, & ridẽdo, tempus ociose viuendo perdis, quod tibi indulserat deus ad acquirendam gratiam, & ad promerendam gloriam. Cogita etiã quot animæ in inferno nunc cruciantur sine spe veniæ & misericordiæ. Si amor dei te tenere non potest, saltem teneat & terreat timor iudicij, metus gehẽnæ, laquei mortis, dolores inferni, ignis vrens, vermis corrodens, sulfur fœtens, flamma tartarea, & omnia mala. Discute adhuc teipsum, vt scias quid desit tibi: ne in illa vltima discussione corã omnibus confundaris, si inuenta fuerit in te iniquitas.

F

De multiplici volubilitate cogitationum. Capitulum LXIIII.

DIGNE pensare & sufficienter æstimare non valeo quę sit illa tam multiplex cogitationum mearum volubilitas, & tam inquieta & infatigabilis velocitas, quæ per tam multa, tam varia, tam infinita discurrere me facit. Nulla enim hora & nullo temporis momento quiescere possum, sed per infinita spacia locorum, & volumina temporum mira festinatione pertranseo. Vndique patet mihi facilis transitus: agi-

G lis discursus: de summis ad ima, & de imis ad summa: de primis ad nouissima, de nouissimis ad prima. Digne explicare non possum, quot alternationis modos momẽtaneis permutationibus induo, & quàm multiformiter me alternantium vicissitudinum motibus variare consueui, & quibus perturbationibus quotidie afficior. Modo me in fiduciã erigo: modo in diffidentiam cado. Nunc per constantiam figor: nunc subitaneo terrore concutior. Modo me turbat ira: modo ingens furor exagitat. Nec illud adeo mirum, quòd variis qualitatibus diuersisque perturbationibus per singula momenta afficior: sed illud supra modum stupẽdum, quòd sub eodem penè momẽto sæpe cõtrariis affectionibus tãgor: nunc odio, nunc amore ducor: modo gaudio, modo mœrore distrahor. Quàm sæpe inter mira gratulationis meæ tripudia superueniens subitóq; emergens tristitiæ causa me vehemẽter cõcutit ac deiicit, & omnem illam exultantis animi mei solennitatem subito in mœrorẽ vertit! Sæpe diu multúmq; dilecta, nimio postmodum odio prosequor, & vehementer approbata atque desiderata subitò detestor. Sed quis omnium mearum affectionũ qualitates enumeret? quis omnes variationis meæ modos explicare sufficiat? Pene quot sunt diuersitates rerũ, tot sunt varietates affectionum mearum.

Quàm bonum sit quòd homo seipsum cognoscat. Capitulum LXV.

H

CVM inter omnia animalia humanũ genus tum digniori forma, tum digniori potentia dignius reperiatur: nulla scientia melior est illa qua cognoscit homo seipsum. Relinque ergo cætera, & teipsum discute: per te curre, & in te consiste. A te incipiat cogitatio tua, & in te finiatur, nec frustra in alia distendaris te neglecto. Præter salutem tuam nihil cogites: quoniam in acquisitione salutis tuæ nemo est tibi germanior, nemo propinquior teipso. Si vero aliquid cogitationi tuę se offerat quod non quoquo modo ad tuiipsius salutem pertineat, illico respue & expue, vt semper te possis inspicere, & de cognitione tui venire ad cognitionem dei. Agnoscere se debet homo ad quę bona sit naturaliter promptior, vel ad quæ mala procliuior: quibus studiis debeat vehementius insistere: contra quæ mala debeat instantius vigilare: quibus exercitiis valeat melius promoueri: quibus vitiis valeat facilius corrumpi: quibus culpis subiaceat, vel quibus meritis emineat, & quid pro his pœnæ vel præmij expectare debeat: quantum quotidie proficiat, vel deficiat: cum quanta animi industria satagat præterita mala flere, præsentia declinare, futura præuenire: cum quanta animi constantia studeat reparare bona amissa, custodire & multiplicare possessa. O quàm necessaria discussio, & quàm miranda speculatio: tot animi virtutes, tot eius exercitationes, tot eius studia vel merita præ oculis habere, & huiuscemodi contẽplationi diutius inhærere! Suspende ergo animum tuum ab inferiorum amore: ne forte de sublimibus eiectus, & de loco voluptatis à propria cõcupiscentia abstractus & illectus, post cõcupiscentias tuas eat, & vagus fiat & profugus super terram. Denique si cupis implere dominicum præceptum, omni custodia serua cor tuum. Nescit enim quid de spiritu angelico, quid de spiritu diuino sentire debeat, qui suum prius nõ cogitat. Nihil recte existimat, qui seipsum ignorat. Nescit quòd sub pedibus suis omnis mundana gloria subiaceat, qui conditionis suæ dignitatem non pensat. O custos cordis, si nõdum es idoneus intrare ad teipsum, quomodo ad illa rimãda idoneus eris, quæ sunt intra vel supra teipsum? Si necdum dignus es intrare tabernaculum primum, qua frõte præsumis ingredi tabernaculum secundum, hoc est in sancta sanctorum? Si nondum moliri potes gressus altos, vt cum domino Iesu, vel saltem cum Moyse ascendas in montem excelsum: qua præsumptione paras volare in cœlum? Prius redi ad te, quàm rimari præsumas quæ sunt supra te. Prius sol ortus sui confinia irradiat, quàm ad altiora cõscendat. Primũ ergo est vt redeas ad teipsum: intres ad cor tuũ: discas æstimare spiritum tuum. Discute quid sis, quid fueris, quid esse debueris, quid esse poteris. quid fueris per naturam, quid modo sis per culpã, quid esse debueris per industriam, quid adhuc esse possis per gratiã. Disce ex tuo spiritu cognoscere quid debeas de aliis spiritibus æstimare. Hæc porta, hæc scala, hic introitus, iste ascensus, hac intratur ad intima, hac eleuatur ad summa. Vides quantum valeat homini plena cognitio sui. Ex hac siquidem proficit ad cognitionem omnium cœlestium, terrestrium, & infernorum.

I — Prou. 4. d — K

Priuatus amor aufert verum iudicium, idcirco deo est committendum. Capitulum LXVI.

SCIRE vellem qualis ipse sum, sed vix de meipso vera discernere possum. Amor nãque priuatus quem erga me ipsum habeo, aufert mihi verum iudicium de meipso. Idcirco parum mihi credo de meipso, vtpote homini mendaci: timens ne si meipsum iudico, mentiatur iniquitas sibi. iudicet ergo me ille cui omnia nuda sunt & aperta: quem fallere non possum, quia sapientia est: nec effugere, quia vbique est: neque corrumpere, quia iustitia est. Ille veniat ad me, cuius deliciæ sunt esse cum filiis hominum: qui stat ad ostiũ & pulsat, paratus introire si ei aperuero. Intret ergo & sanctificet sibi sanctuarium, quoniam sanctus est: & domum eius decet sanctitudo. Extirpet vitia, ordinet cogitationes, sanet affectiones, mores componat. Nullus ei in aliquo resistat: vt sit in pace locus eius. Vtinam nullus hominum esset mecum exterius, vt familiarius loqui possem cum eo interius. Ipse enim & secretum quærit, & solitariũ locum diligit. Fugiã ergo hominum solatia & colloquia, vt in secreto cordis mei deum habitatorem habere possim. Valde tamen difficile est ab exterioribus ad interiora mẽtem reuocare, & ibi permanere. Nec minus difficile est de visibilibus ad inuisibilia penetrare, & in illis diutius consistere. Dura sunt hæc, & multum laboriosa, sed valde fructuosa. Assuescam igitur sola intima cogitare, sola interiora diligere, & in illis permanere, vt possim audire quid loquatur in me dominus deus meus. Ecce adsum piissime domine: tecum sum, intus sum. Quandiu in exterioribus occupatus fui: vocem tuam intra me audire nõ potui. Nunc autem reuersus ad me, ingressus sum ad te, vt possim te audire, & tibi loqui. Loquere ergo misericordissime, quia audit seruus tuus: loquere, quia paratus sum obedire. Quicquid iusseris, pro posse meo libenter deuotus implebo. O anima mea, rex angelorum venit ad nos, & hospitatus est nobiscum. Lætemur ergo de tanto hospite nostro corde perfecto. Demus ei gloriam & honorem, quoniam dignatus est visitare seruos suos. Epulemur & iucũdemur cum eo in lętitia & exultatione. Delectemur in eo de eo, & nullus sit ei in aliquo molestus, ne in ira recedat à nobis, & inducat super nos maledictionem pro benedictione. Exhibeamus ei omne seruitiũ charitatis, rogantes & deprecantes vt nobiscũ manere dignetur. Si vero non possumus persoluere ei totum quod debemus: saltẽ nosmetipsos humiliter ei subdamus ad omnem voluntatem eius. Sit hæc dies solennis, in qua saluatorem nostrum in hospitio nostro læti suscepimus. Nullum membrum, nullum officium ab hoc gaudio excludatur. Cõueniant ergo in vnum omnes cogitationes & affectiones, diẽ festum celebrantes in omni puritate & sanctitate. Nulla se aliena cogitatio interserat, quæ huius solennitatis gaudia perturbet. Oculi mei semper ad dominum, per quem sum, viuo, & sapio: nec cessent lachrymis pedes eius rigare. Audiant & intelligant aures quid in nobis ei displiceat, vel quid ei placeat, quid dãnet, vel quid approbet. Delectetur odoratus illo suauissimo odore dulcedinis eius. Odor eius, odor vitę æternæ, odor totius suauitatis & iucũditatis. Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam altissime domine. Sit meditatio cordis mei in conspectu tuo semper, vt te possim videre per fidem & cõtemplationem, donec merear videre facie ad faciem. Clemẽtissime pater, nihil in nobis cesset à laude tua: Benedic anima mea domino, & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius. Benedic, & dic: Gloria, laus & honor tibi sit rex Christe redemptor.

Psal. 26. d — Prouer. 8. d — Psal. 92. a — L — Psal. 84. b — M — Psal. 24. c — Psal. 70. b — Psal. 18. d — Psal. 102. a

Hic probatur anima esse deo similis, & ideo magis illi obligata. Capitulum LXVII.

O ANIMA mea, si vis amari à deo, reforma in te imaginem suam, & amabit te: repara in te similitudinem suam, & desiderabit te. Consilio nanque sanctæ trinitatis ad imaginem & similitudinem suam creauit te creator tuus: quod nulli alteri ex creaturis donauit, vt tanto eum ardentius

A tius diligeres, quanto mirabilius ab eo te conditam intelligeres. Cōsidera ergo nobilitatem tuam: quoniam sicut deus vbique est totus, omnia viuificans, omnia mouens & gubernans: ita tu in corpore tuo vbique tota es, illud viuificās, mouens, & gubernās. Et sicut deus est, viuit, & sapit: ita tu secūdum modum tuum es, viuis, & sapis. Et sicut in deo tres sunt personę, pater, & filius, & spiritus sanctus: sic & tu habes tres vires, scilicet intellectum, memoriam, & volūtatem. Et sicut ex patre generatur filius, & ex vtroque procedit spiritus sanctus: ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his ambobus procedit memoria. Et sicut deus est pater, deus est fili', deus est spiritus sanctus: non tamen tres dij, sed vnus deus, & tres personæ: ita anima est intellectus, anima volūtas, anima memoria: nō tamen tres animæ, sed vna anima, & tres vires. Ex quibus animæ viribus quasi excellētioribus iubemur deum diligere, vt diligamus eum toto corde, tota anima, tota mente: id est toto intellectu, tota voluntate, & tota memoria, hoc est toto affectu, sine defectu, cū discretionis intuitu. Nec solus sufficit de deo intellectus ad beatitudinē, nisi sit in amore eius volūtas. Imò hæc duo nō sufficiunt, nisi memoria addatur, qua semper in mēte intelligētis & volētis maneat deus: vt sicut nullum potest esse momentum quo homo non vtatur vel fruatur dei bonitate vel misericordia, ita nullum sit momentum quo eum præsentem non habeat in memoria.

B

Hic probatur anima esse tantæ dignitatis, vt habilis & idonea sit esse pater & mater Christi. Caput LXVIII.

INTELLIGE dignitatē tuam nobilis creatura: quoniā non solùm insignita es dei imagine, verumetiam decorata similitudine. Sicut enim creator tuus qui te ad similitudinem suam creauit, est charitas, bonus & iustus, suauis & mitis, patiens & misericors, & cætera insignia quæ de eo legūtur: ita tu creata es vt charitatem haberes, & esses munda & sancta, pulchra & decora, mitis & humilis. Quas virtutes quanto plus in te habebis: tanto propinquior deo eris, & maiorem tui conditoris geres similitudinem. Quid maius his tibi facere potuit quàm vt ad similitudinem suam te conderet factor tuus: & eisdem virtutum vestimentis te ornaret, quibus ipse ornatus est? Attende igitur diligenter primæ conditionis tuæ excellentiam, & venerādam sanctæ trinitatis imaginem in te ipsa agnosce: honorémque similitudinis diuinæ (ad quam creata es) habere stude nobilitate morum, exercitio virtutum, dignitate præmiorū: vt quādo apparebit qualis sit, tūc similis ei apparere possis. Similis enim similē quærit: & qualem te paraueris deo, talis necesse est appareat tibi deus. Si ergo naturalē pulchritudinem tuam in te reparaueris, cōcupiscet rex decorem tuum: quoniā ipse est deus tuus: ipse amicus & sponsus: frater & filius. Ipse enim dixit: Quicunq; fecerit voluntatē patris mei qui in cœlis est: ipse meus frater & soror & mater est. Audi quomodo. Virtus & sapientia patris, filius est patris. Verbum patris, voluntas est patris. Voluntas hominis nihil aliud est quàm quædam proles mētis. Si igitur eadē est voluntas tua, & voluntas patris: idem est filius tuus, & filius patris. Veritas, sapientia, voluntas corde cōcipitur, & ex corde generatur. Si igitur idē vis & idem sapis quod pater, tu eundem filium habes quem & pater. In te est vtrum sis pater aut mater, an potius vtrūque pater & mater, non tuo merito, sed dei dono. Potes nāque eum gignere in corde tuo, & in corde alieno. Potes eum cōcipere à corde tuo, & ab ore alieno. Intellectu gignitur: consensu cōcipitur: affectu nascitur: effectu nutritur. Quando veritatem intelligis, vel alium intelligere facis, Christum gignis. Nosti volūtatem dei: consenti ei: & concepisti. Quando gignis, es pater: quando concipis, es mater. Amando parturis: operando nutris. Sic sic in potestate cuiusque relinquitur vtrumnam tantæ prolis mater efficiatur. Maledicta ergo sterilis quæ nō parit, quæ talē filiū pro voto per dei gratiā habere potuit. Cur non similiter maledictus qui non gignit? nisi quia non æquè in nostra potestate consistit veritatem intelligere, & veritati consentire? Nō enim veritatem semper intelligo cum volo: intellectæ autem semper consentio: velle tamē non possum, nisi gratia dei fuerit mecū. Nulla est enim humana industria sine dei gratia. Ex quo primus homo peccauit, naturæ bonū

Psal. 44. c

Matt. 12. d

C

perdidimus, pariter & arbitrij vigorem, sed non electionem: ne non esset nostrum vt emendaremus peccatum. In nobis nanque manet ad querendam salutem arbitrij libertas: id est rationalis voluntas, sed admonente prius deo & inuitante ad salutem, vt vel eligamus vel sequamur. Potestatis nostræ est diuinæ inspirationi acquiescere, & quæ ad salutem nostram pertinent eligere & sequi. Diuini vero muneris est vt possimus adipisci, quod sequendo cupimus consequi. Nostræ potestatis est & ignauiæ, vt labamur: solicitudinis vero nostræ est & cœlestis pariter adiutorij, ne labamur. Felix homo qui sic ambulat sapienter, ne cadat: aut si ceciderit, vt statim resurgat. Felicior vero est qui nunquam cecidit. Felicissimus autē est, qui iam cum deo regnat.

D

Hic ostenditur anima sancta semper ad recipiendum in se deum esse parata. Capitulum LXIX.

FELIX homo est, cui præsto est cum voluerit habere filium deum. O quanta est dignitas hominis, filium habere deum: & quanta est humilitas omnipotentis, habere hominem patrem: & quanta est nobilitas animæ, Christum Iesum habere sponsum? Sancta ergo anima, & veri sponsi amica, ad dilecti sui aduentum summo cum desiderio semper debet inhiare, & parata atque expedita esse vt pulsantem amicum absque vlla dilationis iniuria possit suscipere, & vocanti cum omni alacritate occurrere: ne subito & inopinatè adueniens, minus promptam & minus ornatam inueniat: vel diu exclusus, diutinæ præstolationis vllam molestiam sustineat. Aliud est autem cum ipso intrare, atque aliud est ad ipsum exire. Ibi anima ad seipsam reuertitur, & cum dilecto suo vsque ad intima cordis sui penetralia ingreditur: hic extra semetipsam ducitur, & ad sublimia contemplanda subleuatur. Quid nanque est eius introire, nisi se totam in semetipsam colligere? Quid vero est eius exire, nisi seipsam extra semetipsam totam effundere? Nihil itaque aliud est animam cum dilecto suo in cubiculum ingredi, & solā cum solo morari, dulcedinéque eius perfrui, nisi exteriorū omnium obliuisci, & in eius dilectione summè & intimè delectari. Se solā cum dilecto videt, quando exteriorum omnium oblita, ex propria consideratione in dilecti sui dilectionē desiderium suū perurget, & ex his quæ in intimis suis cōsiderat, animum suū in eiusmodi affectū inflāmat: & tam ex bonorū quàm ex malorum suorum consideratione in gratiarum actionem assurgit, & hinc pro impensa gratia, hinc pro indulta venia, intimæ deuotionis victimas persoluit. Vsque in intimum dilectus perducitur, & in optimo collocatur, quando ex intimo cordis affectu & super omnia diligitur. Cogita quid sit quod in vita tua ardentius dilexisti, anxius concupisti, quod te iucundius afficiebat, cæterísque omnibus profundius delectabat. Considera ergo si eandem affectionis violentiam, delectationísque abundantiam sentis quando in summi dilectoris desiderium inardescis, quando in eius dilectione requiescis. Cui dubium sit quod intimum illum affectionis tuæ sinum necdum teneat, si intimæ dilectionis aculeus animā tuā in diuinis affectibus minus penetrat, tepidius exagitat, quàm in alienis affectionibus aliquādo penetrare vel exagitare solebat? Sed si tātam prorsus vel forte validiorē dilectionis vel delectationis violentiam in intimis tuis circa diuina perspexeris, quantam aliàs nunquam expertus fueris, vide adhuc si forte aliud aliquid sit in quo delectari vel consolari possis. Certe quandiu possum ex aliena qualicunque re consolationem vel iucunditatē concipere, nondū audeo dicere dilectū nostrum intimū ardētissimi amoris sinū tenere. Satage ergo, festina trahere eū adhuc ad interiora & secretiora cordis tui penetralia, quæcunque es eiusmodi anima. Quis enim neget illud intimū cordis humani penetrale tales recessus habere, seu etiā obtinere posse, in quibus summi & singularis amoris violentia cū aliquid per affectū infixerit, aliena omnino delectatione auelli nō possit? Certe si alienā aliquā cōsolationē quęris vel recipis, deū tuū quāuis fortasse summe, nōdū tamē singulariter diligis. Nōdum ergo in intimum perducitur, nōdū in intimo collocatur. Si ergo nō satagis introducere eum ad intima tua, quomodo te credā velle vel posse sequi eū ad sublimia sua? Certum ergo signū tibi sit quæcūque es anima,

E

F

G quòd dilectum tuum minus diligis, vel ab illo minus diligeris, si ad theoricos illos excessus nondum vocaris, vel vocantem sequi nondũ merueris. Quomodo enim perfecte diligis vel diligeris, si in summorum desiderio ad superna non raperis, & ad theoricos & anagogicos illos conatus mẽtis alienatione non transis? Vis nosse quia sublimitas diuinarum reuelationum sit manifestum diuinę dilectionis indicium? Iã non dicam, inquit, vos seruos, sed amicos: quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci vobis. Satage ergo deum tuum intime & summe diligere: & omni hora in diuinæ contemplationis gaudium summo cũ desiderio anhelare. Collige teipsam ad temetipsam, & in solo diuinitatis desiderio requiesce.

Ioan.15.b

Anima præcipitur erigere se ad sublimia contemplanda.

Capitulum LXX.

DEBET nanque anima perfecta, & assidue summorum contemplationi dedita, omni hora peregrinationis suæ terminum, & ergastuli huius egressum, cum summo desiderio expectare, & ad illud diuinæ contemplationis spectaculum quod in futura vita speramus, animum suum suspendere, & in eiusmodi expectatione vehemẽti desiderio anhelare, vt quod interim videt per speculũ & in ænigmate, mereatur videre facie ad faciem. Necesse est itaq; ad cor altum ascendere, & mẽtis excessu per diuinam reuelationem addiscere quid sit illud ad quod aspirare vel studere oporteat, & H ad qualem sublimitatis habitum animum suum cõponere & assuescere debeat. Nam si semel ad illam luciferam angelicæ sublimitatis gloriã quis admissus fuerit, & ad illud diuinorũ radiorum spectaculum intrare meruerit: quàm intimis desideriis, quàm profundis suspiriis, quàm inenarrabilibus gemitibus eum qui eiusmodi est, putamus insistere, quàm assidua recordatione, quàm iucũda admiratione inspectã claritatem credimus cum retractare mentéq; reuoluere: illã desiderãdo, illã suspirando, illam contemplando, donec tandem aliquando in eandem imaginem transformetur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu? Veruntamen cũ ab illo sublimitatis statu ad nosmetipsos redim', illa quæ prius supra nosmetipsos vidimus, in ea veritate vel claritate qua prius perspeximus, ad nostram memoriam omnino reuocare nõ possumus. Et quãuis inde aliquid in memoria teneamus, & quasi per medium velum, & velut in medio nebulæ videamus, nec modum quidem videndi, nec qualitatem visionis cõprehendere vel recordari sufficimus, & mirũ in modum reminiscentes non reminiscimur, & non reminiscentes reminiscimur, dum videntes non peruidemus, & aspicientes non perspicimus, & intendentes non penetramus, donec iterũ meditatione assurgamus in cõtemplationem, cõtemplatione in admirationẽ, admiratione in mentis alienationẽ. Veritatis cõtemplatio in hac vita inchoatur, sed in futura iugi perpetuitate I celebratur. Per veritatis cõtemplationẽ eruditur homo ad iustitiam, consummatur ad gloriam. Gratia contemplationis cor ab omni mundano amore non solum emũdat, sed sanctificat, & animũ ad cœlestium amorẽ inflãmat. Qui diuina inspiratione & reuelatione ad cõtẽplationis gratiã ꝓmouetur, quasdã arras futuræ illius plenitudinis accipit, vbi sempiternę contemplationi perpetuo inhærebit. Qui vero contẽplationi veritatis vult vacare, necesse est vt discat requiescere nõ solum ab operibus malis, sed etiã à cogitationibus supernacuis. Multi siquidem etsi sciãt vacare corpore, minime tamen valent vacare corde, nescientes facere sabbatum ex sabbato, & ideo nõ valent implere quod dicitur in psalmo: Vacate & videte quoniã ego sum deus. Vacãtes siquidem corpore, sed vagantes vbiq; corde, nequaquam merentur videre quàm dulcis est dominus, & quàm bonus Israel deus iis qui recto sunt corde. Inde est quòd hostes derident sabbata eorũ, id est ipsa suę vacationis ocia in cogitationes inutiles protrahunt, & per deuia queq; vago incessu sine respectu peruẽtionis passim huc & illuc vagãtur. Animus eorum in diuersa rapitur, & nũc in hãc partẽ, nunc in illã discurrẽdo mira agilitate in cõtraria agitur. Sic sic quãdiu sub egenis huius mundi elemẽtis viuimus, desideria nostra vltra gaudia nostra extendimus: quia infinitè plura sunt quæ concupiscimus, quàm quæ in hac vita apprehẽdere possumus. Beata autẽ illa supernorum spirituum multitudo, desideria sua vltra gaudiorum suorũ non extendit plenitudinẽ, quæ felicitatis suæ infinita- K tem vel immensitatẽ cõprehendere omnino nõ sufficit. Est autẽ eorum gaudium, nõ solum de cõtemplatione creatoris, sed etiã de cõtemplãdis eius creaturis. Dum enim deũ in omnibus suis operibus mirabilẽ inueniunt, quid mirum si vbiq; mirando venerãtur, venerando mirantur magnalia eius, quẽ diligunt? Inueniunt itaq; nõ solum in creaturis incorporeis, sed etiã in creaturis corporeis vnde mirentur, vnde creatorẽ earum digne venerentur. Hæc omnia iugiter cõtemplantur, contẽplantes mirãtur, mirantes lętantur. Lætantur de diuina contemplatione, cõgratulantur de mutua visione, mirãtur in rerum corporaliũ speculatione. Discamus & nos contẽplantes mirari, & mirantes contemplari quomodo illius supernæ beatitudinis ciues omnia quæ sub ipsis sunt indesinẽter aspiciunt, omniúmque quæ ab alto vident rationem & ordinem cõprehendunt, quomodo de mutua societate indissolubiliq; charitate in infinitum gaudeant: quomodo in illã diuinæ claritatis visionẽ insatiabiliter inardescant. Nihil est iucundius, nihil vtilius gratia cõtemplationis. Quanto amplius in cœlestium cõtemplatione delectaris, & delectãdo admiraris, tãto libentius immoraris, tanto diligentius perscrutaris, profundiúsq; illuminaris. Sẽper in illis inuenies quod mireris, & vnde delecteris. Nusquã est copiosior materia admirãdi, & nusquam vtilior causa delectandi. In his ergo semper sit tua admiratio & delectatio, nec necesse erit alia pro aliis quærere, L & per vanã huc illucq; cogitationum euagationẽ discurrere. Deum nanque cognoscere, plenitudo est scientiæ. Plenitudo autem huius scientiæ, plenitudo est gloriæ. Cõsummatio gratiæ, perpetuitas vitæ. Ad huius vero sciẽtiæ plenitudinẽ opus est potius intima compunctione, quàm profunda inuestigatione: suspiriis, quàm argumentis: crebris lamentationibus, quàm copiosis argumentationibus: lachrymis, quàm sententiis: oratione, quàm lectione: gratia lachrymarũ, quàm scientia literarum: cœlestium potius contemplatione, quàm terrestrium occupatione.

2.Cor.3.d

Psal.45.a

Psal.72.a

Finis.

DE ORDINE VITAE, ET MOrum institutione: aliàs de Doctrina puerorum, & correctione morum, Tractatus.

HORTATVR quidem timidam mentis meę imperitiam fraterna charitas, vt de vitę ordine, & morum institutione breuiter loqui debeam: sed quia tempus est vt ipso qui inspirauit opitulante opus aggrediar, exordium sumere necessarium duxi ab illa lau- M dabili virtute quæ dicitur verecundia: quæ cum sit omnibus ætatibus, personis, tẽporibus & locis apta, tamẽ adolescentes & iuueniles animos maxime decet. Tres enim virtutes sunt quę pueris adolescentibus magis cõgruunt, verecundia, taciturnitas, & obedientia. Non est autem dubium si has studuerint habere, quin possint Christo duce ad culmen perfectionémq; virtutum ascendere. Morũ enim insignia, & ornamẽta virtutũ in illis proculdubio cernimus senibus, qui ab ipso tyrocinio primæuæ ætatis vsq; ad perfectũ virum disciplinis cœlestibus exercitati, per viam domini fortiter cucurrerunt. Quorum scilicet sapiẽtia tantum viget & lucet, quantũ senectus ipsa ætate fit doctior, vsu certior, processu temporis prudẽtior. Hęc autẽ veterũ studiorũ dulcissimos fructus edit, & alios reficit. Multi nanq; senes diu viuẽtes, & nihil proficientes, quia nullas sibi in opportuno tempore diuitias cõgregarunt, inopes omnium virtutum animos iuuenũ, reprobæ vitę morbo inficiunt. Sicut enim per senem vitiosum & fatuũ, ita per adolescentẽ inuerecundũ & temerariũ religio sancta destruitur. Post indoctos nãq; prælatos malósq; in sancta ecclesia nulla pestis ad nocendum infirmis valẽtior inuenitur. Deniq; taliũ hominum genus, ista (de quibus apostolus prædixit) tempora proh dolor sine numero ferunt, quãdo ferme omnia quæ bona sunt & sancta, pessũdari cõsũdiq; videmus. Et quoniã senes in melius mutari ab illa inolita vitiorũ consuetudine difficillimũ est, debemus manũ adolescẽtibus porrigere:

1.Tim.3.b

A rigere: qui si dare volunt operam, omni depulso tepore possint vtique per gratiam Christi vitá corrigere, mores cóponere, actúsque suos in omnibus meliorare. Idcirco diu est ꝙ desideraui propter iuniorũ salutẽ (eorum præcipue cum quibus viuo) ex opusculis patrum pauca quædã deslorando colligere, quæ teneræ ætati eorum videãtur specialiter cõsulere. Est enim mihi (fateor) tristitia magna & cõtinuus dolor super cęcitate cordis eorũ, qui cum didicerint in schola Christi qualiter debeant & vitia propulsare, & sanctis virtutibus insudare, heu rebellionis spiritu armati, tã præcipiti impetu per abrupta vitiorũ currũt ad mortẽ, vt eos auriga præsidẽs nullo fræno disciplinæ valeat cohibere. Deberent vtique in domo dei ad cultum diuini honoris super omnem ornatum tãquam vas aureũ refulgere. Cur autẽ ab ipsis primis rudimentis infantiæ educati sunt tãta cura, tãtóq; labore, nisi vt fortes in bello facti, contra mundum & eius cõcupiscentias, contra carnẽ & eius desideria, cõtra diabolũ & eius multiplicia tentamenta viriliter pugnent? Sed quod admirandũ est & dolendum, plus eis quàm cæteris grauis & austera videtur disciplinæ regula. Quare hoc, nisi quia secularẽ magis diligunt vitã? Certe vel nullus vel rarus inter eos inuenitur, qui libẽter sequatur antiquorum patrum instituta, & maiorum vitam diligat, aut quia labor eum terret, aut quia in lubrica ætate difficilior est abstinentia, aut quia alacri adolescẽtiæ videtur vita obscurior: & ideo ad ea conuertuntur studia, quæ plausibiliora arbitrantur. B Præsentia quippe plures quàm futura præferunt: sed meminisse debẽt quia non præsentibus sed futuris militamus. Vnde quo præstãtior causa, eo debet esse cura attentior. Infelix qui legem vitæ & disciplinæ abiicit, & maiorum gubernari magisterio refugit. Iste verò non secundum deum, sed secũdum se viuit, qui si poterit, est cũ quibus vult: pergit quò vult: & quantum vult, ridet & iocatur inter quos & vbi & quando vult. Postremò quicquid naribus suaue est, quicquid tactui blandum, quicquid oculis delectabile, quicquid cæteris sensibus carnis suæ iucundum, exercet ac sequitur. Ille vero qui secundum deum viuit, non quod eum carnaliter delectat, sed quod spiritualiter ædificat, facit: & quicquid cupit aut agit, non vult ex sua, sed ex dei voluntate, maiorúmq; suorum iussione procedere. Nemo tamen positus in adolescentiæ vel intemperantiæ lubrico, de sui conuersione desperet. Oleaster enim oliuæ insertus amissa amaritudine efficitur fructuosus. Si ergo agricultura cõuertit stirpium qualitatem, nonne studia doctrinæ & disciplinæ assiduitas mitigare possunt quaslibet ægritudinis passiones? Sed ne puerilis vita variis lapsibus vitietur, oportet teneros animos præfatis diligenter mancipare virtutibus, quatenus bona consuetudo cum ætate simul accrescat. Vt igitur clarius patescat quanta C & qualis virtus sit verecũdia, patris Ambrosij magna ex parte ponamus sensus & verba: vt si forte me paruipẽderint stultum homuncionem: magnum Ambrosium, imò in Ambrosio Christum, non audeant spernere. Sic enim ille ait instruẽdorum morum magister: Est autem bonorum adolescentum, timorem dei habere, deferre patribus honorem, castitatem tueri, non aspernari humilitatem, diligere clementiam ac verecundiam, quæ ornamenta sunt minori ætati. Vt enim in senibus grauitas, in iuuenibus alacritas: ita in pueris adolescentibus verecundia velut quadam dote commendatur naturæ. Quàm pulchra virtus verecundia, & suauis gratia, quę nõ solum in factis, sed etiã in ipsis spectatur sermonibus, ne modũ progrediaris loquẽdo; ne quid indecorũ sermo resonet tuus. Speculum enim mentis plerunque in verbis refulget. Ipsum sonum vocis libret modestia, ne cuiusquã offendat aurẽ vox incõposita. Denique in ipso canendi genere prima disciplina verecundia est, imò etiã in omni vsu loquendi, vt sensim quis aut psallere aut legere, aut postremo loqui incipiat, vt verecunda principia cõmendẽt processum. Est enim in oculis verecundia, qua prohibetur boni adolescẽtis pudica anima intueri & alloqui fœminas: non vt execretur sexũ, sed vt fugiat vitium. Plurimum autem proficit ad tuitionẽ castitatis, custodia oculorum. Multi vero perierunt propter speciem carnis. Vnde dominus: Qui viderit mulierẽ ad cõcupiscendũ eam, iam mœchatus est eam in corde suo. *Matt.5.d* Bonæ indolis adolescẽtes in monasterio viuentes, ita se omni studio conseruent, vt adolescẽtiam suam nulla libidinis sorde cõmaculẽt, vt ad altare Christi quasi de thalamo virgo procedant. D Quorum tanta animi debet esse munditia, vt præ nimia verecũdia ne sermonem quidem audire velint vel locũ impudicũ. Et ne incentiuis naturalibus superẽtur, necesse est vt lasciuiens caro eorum crebris frangatur ieiuniis. Melius est eos stomachum dolere, quàm mentẽ. Beatus plane adolescens, qui castus perseuerat & corpore & mẽte. Huic proculdubio caro & sanguis redemptoris nostri efficitur salus & vita. Sunt & qui propter humanã cõfusionem, sine respectu diuini timoris pleni sordibus audacter se ingerunt tantis mysteriis. Audiant autem quod scriptum est: Homo videt in facie, deus autẽ in corde. *1.Reg.16.b* Sed illi plus metuunt homines, quàm deum. O cæca temeritas, ô dei mira patientia. Nunquid enim tantum peccauerunt vel quos ignis cõsumpsit, vel quos terra absorbuit? Nunquid tale scelus filiorum Aaron, alienum ignem offerentium, quale est istorum qui tam terribilia sacramenta sumunt sibi ad mortem? *Leuit.10.a* Etenim sic viuẽdum est, vt panẽ illum supersubstantialem semper accipere valeamus: quia væ ei qui se alienum fecerit ab eo. Et multum væ illi, qui spurcus & immũdus accesserit. Vtrobique grãde periculum. Ideo magna necessitas instat ne indigni inueniamur. Quapropter tenẽda est in omnibus verecũdia pudicitię comes, cuius societate castitas ipsa tutior erit. E Bonus enim regendæ castitatis pudor est comes, qui si repellat prima pericula, pudicitiam vulnerari nõ sinit. Etenim inuerecundis oculis & lasciuis sermonibus libidinosus animus deprehẽditur: & per exteriorẽ hominem interioris hominis vita mõstratur. Multa & dura corporis bella sustinet adolescentia: & calore sanguinis inflãmata, vt euadere possit, omni indiget custodia. Quanto plura sunt quæ impugnant pudicitiam, tanto maiora sunt præmia: quia vbi maior labor, ibi merces erit amplior. Amatores autẽ verecundię sumant exemplum de matre domini, quæ quãuis esset mitissima, tamen præ verecundia salutantem se angelũ nõn resalutauit. *Luc.1.c* In ipsa vero oratione nostra multum verecundia placet, multúmq; conciliat gratiæ apud dominum nostrũ. Nonne hæc prætulit publicanũ & cõmendauit eum, qui nec oculos suos audebat ad cœlum leuare? *Luc.18.c* Ideo iustificatur domini iudicio plus quàm ille Pharisæus quem deformauit præsumptio. Oremus & nos inquantum possumus in incorruptione quieti & modesti spiritus, qui est ante deum locuples. Paulus quoq; cum orationem deferri præcipit cũ verecundia & sobrietate, primã hanc & quasi præuiã vult esse orationis futurę, vt nõ glorietur peccatoris oratio, sed quasi colore pudoris obducta, quo plus defert verecũdia de recordatione delicti, eo vberiorẽ mereatur gratiã. *1.Tim.2.c* Est etiã in ipso motu, gestu, incessu, tenenda verecundia. Habitus enim mentis, in corporis statu cernitur. Hinc homo cordis nostri absconditus, aut leuior, aut iactantior, aut turbidior, aut ecõtra grauior, & constantior, & purior, & maturior æstimatur. F Itaq; vox quædam animi est corporis motus. Sæpe enim per incessum proditur qualis sit animus. Lucet quippe in quorundã incessu imago leuitatis, species quædam scurrarũ percursantium. Sunt enim qui sensim ambulando imitãtur histrionicos gestus, & quasi quędã fercula põparum, & statuarũ motus nutãtium: vt quotiensc unq; gradum trãsferũt, modulos quosdã seruare videãtur. Nec cursim ambulare honestum arbitror, nisi cum causa exigit alicuius periculi, vel iustæ necessitatis. Nã plerunq; festinantes anhelos videmus torquere ora: quibus si desit causa festinationis necessariæ, fit næuus iustæ offensionis. Sed non de his dico quibus rara properatio ex causa nascitur: sed quibus iugis & continua in naturã vertitur. Nec in illis ergo tãquam simulacrorũ effigies probo, nec in istis tãquam excursorum ruinas. Est enim gressus probabilis, in quo est species auctoritatis, grauitatis põdus, trãquillitatísque vestigium: ita tamẽ, si studium desit atque affectatio, sed motus sit purus & simplex. Nihil enim fucatum placet. Motum autẽ natura informet. Si quid sane in natura vitij est, industria emendet: vt vbi ars deest, non desit correctio. Quod si etiam ista spectent itineri, quanto magis cauendum est ne quid turpe exeat de ore? hoc enim grauiter coinquinat hominẽ. Non enim cibus coinquinat, sed iniusta obtrectatio, sed verborum obscœnitas. Hæc etiam vulgo pudori sunt. In nostræ vero religionis

G proposito, nullum verbum intuitiat verecūdiam, quod inhoneste cadat. Et nō solum nihil ipsi indecorum loqui, sed nec aurem quidem debemus huiusmodi præbere dictis: quia quē delectat audire, alterum loqui prouocat. Audire quoq; quod turpe sit, pudori maximo est: videre vero si quid huiusmodi fortuitu accidat, quāti horroris est? Quod ergo in aliis displicet, nunquid potest in seipso non displicere? Nec ipsa natura nos aliter docet: quæ perfectè quidem omnes partes nostri corporis explicauit, vt & necessitati consuleret, & gratiā venustaret: sed tamen eas quæ decori ad aspectum forēt, in quibus formæ apex quasi in arce quadam locatus, & figuræ suauitas, & vultus species emineret, operandíque vsus esset paratior, obuias atque apertas reliquit. Eas vero in quibus esset naturale obsequium necessitatis: ne deforme sui præberent spectaculum, partim tanquam in ipso emēdauit atque abscōdit corpore: partim docuit atque suasit tegendas. Nonne igitur ipsa natura magistra sit verecundię? Cuius exēplo modestia id quod in hac corporis nostri fabrica abditum reperit, operuit & texit. Ergo naturæ opifex sic nostræ studuit verecundiæ, sic decorum illud & honestum in nostro custodiuit corpore, vt ductus quosdam atq; exitus cuniculorū nostrorum post tergum religaret: atq; ab aspectu nostro auerteret, ne purgatio vētris visum oculorum offenderet. De quo pulchre ait apostolus: Quæ videntur, inquit, corporis nostri mēbra infirmiora, necessariora sunt: & quæ putamus ignobiliora membra corporis esse, eis abundantiorem honorē circundamus: & quę inhonesta nostra sunt, abundātiorem honestatem habēt. Etenim imitatione naturæ industria auxit gratiā, vt non solum abscondamus ab oculis, verumetiam quæ abscondēda accepimus, eorum indicia vsúsq; membrorum sua appellatione nuncupare, indecorum putemus. Deniq; si casū aperiantur hæ partes, confunditur verecundia: si studio, impudentia æstimatur. Cum igitur in quibusdam humanis mēbris tanta sit deformitas, vt nominari magna sit verecundia: heu quàm turpes illi sunt, & quàm impudētes, qui has secretas partes corporis non solum desiderantes cernunt, sed etiā studiose tangūt? Pudet me ac piget illorū facta referre, in quibus regnat Sodomitica libido: quibus sic iratus est deus, eiúsque iusto iudicio ita traditi sunt in reprobū sensum, vt masculus in masculum turpitudinē operetur. Nonne deteriores brutis sunt effecti animalibus, quibus nō est intellectus? Si enim Cham qui nudatum patrē vidēs risit, in filio maledictus est: qua isti maledictione ferientur, qui desiderio peccādi suā aliorúmq; turpitudinem detegere non erubescunt? Vtinā viderent quantum flagitiis talibus deum offendunt. Sūt etiam qui pulchros homines (despectis deformibus) amant & laudant, suspiciunt & honorant. Illi enim qui sanos habent oculos, solam animi pulchritudinem in homine diligunt & reuerentur. Qualis est autē ista pulchritudo, quam leuis febricula perdit, & rugosa senectus ita dissoluit, vt nec fuisse putetur? Et tamen sunt qui habentes hāc extolluntur: & cū sint vacui virtutibus, per hanc solam gloriosos se arbitrantur. Nos certe in pulchritudine locum virtutis non ponimus: gratiam tamen non excludimus: quia verecundia etiam vultus ipsos solet pudore suffundere, gratioréſq; reddere. Vt artifex in materia commodiore melius operari solet, sic verecūdia in ipso quoque corporis decore plus eminet, ita tamen, vt ipse non sit affectatus corporis decor, sed naturalis, simplex, neglectus magis quàm expetitus, nō preciosis & albētibus adiutus vestimentis, sed cōmunibus, vt honestati vel necessitati nil desit, nil accedat nitori. Vox ipsa non remissa, non fracta, nihil fœmineū sonans (qualē multi grauitatis specie simulare consueuerunt) sed formam quandam & regulam ac succum virilem reseruans. Hoc est enim pulchritudinem viuēdi tenere, conuenientia cuique sexui & personæ reddere. Hic ordo gestorum optimus, hic ornatus ad omnem actionē accommodus. Sed vt molliculum & infractū vocis sonum aut gestum corporis nō probo: ita neque agrestem ac rusticam naturam imitandam esse censeo. Eius disciplinæ formula, effigies honestatis est. Imitetur pius adolescēs vestigia Isaac & Ioseph. Sit verecundus, castus, simplex, & sobrius: humilis, obediens, patiēs, & remissor iniuriæ. Faciat vt Daniel & tres pueri: studeat sapientiæ, & non det se illecebris gulæ. Pinguis venter non gignit tenuem sensum. Fugiat ebrietatem tanquam venenum. Si religiosus & sapiens vult esse, nunquam vinum redoleat, ne audiat illud philosophi: Hoc non est osculum porrigere, sed vinum propinare. Amet sanctarum scripturarum scientiam, ne mens eius vel vanis vel lasciuis cogitationibus pateat. Beatus qui diuinas scripturas legens, verba vertit in opera. Sit abstinens irarum, & fugitās litium, vt bonis pollere moribus hoc indicio comprobetur: sicque se exhibeat, vt seniores inter quos habitat, dum admirantur vitam, non sinantur despicere ætatem. Sit inter fratres coæquales suos primus in opere, extremus in ordine: & ita singulis virtutibus instet, vt nulli eorum secundus inueniatur. Delectat me adhuc in partibus demorari verecundiæ: quia ad eos loquor qui adhuc bona eius ex semetipsis non recognoscunt, aut damna nesciunt. Ordo quidem vitæ tenendus est. Et à verecundia prima quædam fundamenta ducantur: quæ socia ac familiaris est mentis placiditati: proteruiam fugiēs: ab omni aliena luxu: sobrietatem diligit: honestatem souet: decorum nil requirit. Sequatur conuersationis electio, vt adiungātur probatissimis quibusque senioribus. Nam vt æqualium vsus dulcior, ita senum tutior est, qui magisterio quodam & ductu vitæ colorant mores adolescentium, & velut murice probitatis inficiunt. Nempe si hi qui sunt ignari locorum, cum solertibus viarum iter adoriri gestiunt: quanto magis adolescentes cum senibus debent nouum iter sibi aggredi, quo minus errare possint, & à vero tramite virtutis deflectere? Nihil enim pulchrius quàm eos & magistros vitæ habere & testes. Pulchra itaque copula seniorum atque adolescentium. Alij testimonio, alij solatio sunt. Alij delectationi, alij honori. Legitur quòd Barnabas Marcum assumpsit, Paulus Silam & Timotheum & Titum, vt seniores consilio præualerent, iuniores ministerio. Patet nāque quòd nulla ars discitur absque magistro. Si enim animalia & feræ & aues & apes duces habēt, & principes suos sequuntur: quanto magis homines sine doctore & rectore esse nō possunt? Inde cauendum est ne adolescentiores & paruuli sine duce ingrediantur viam quam nunquam ingressi sunt, & in partem alteram declinantes errores patiantur, si vel plus vel minus ambulantes quàm necesse est, aut currentes lassentur, aut moram faciētes obdormiant. Plerúque & virtutibus pares, dispares ætatibus, sui delectantur copula, sicut delectabātur Petrus & Ioannes. Nam adolescētem legimus Ioannem, quāuis nulli seniorum in virtute fuerit secundus. Erat enim in eo senectus venerabilis morum, & cana prudentia virtutum omnium. Magnum enim huius vitæ solatium est, vt habeas cui pectus tuum aperias: cum quo arcana participes: cui committas secreta cordis tui: vt ames & sequaris eum: qui tibi paterna pietate in tristibus compatiatur, in persecutionibus adhortetur, & in prosperis gratuletur. Felix talis societas talísque amicitia, qua nihil est in rebus humanis pulchrius. Teneamus ergo verecundiā, vel eam quæ ad totius vitæ ornatum nos attollit modestiam. Magna autem est modestia indiuidua verecundiæ socia: quæ cum sit sui iuris remissior, nihil vsurpans, nihil vendicans, & quodammodo intra vires suas cōtractior, diues est apud deum. Verecunda modestia, & modesta verecundia est, quæ nulli insidias machinatur: læsa non irascitur: & cunctos simpliciter respiciens, de nullo sinistrum aliquid suspicatur. Hanc teneamus pueri. Hanc diligamus, & vt eam semper habere possimus, fugienda est nobis familiaritas & confabulatio eorum qui turpiter & indisciplinate viuunt. Taliū autem infinitus est numerus. Habet sane suos scopulos verecundia, nō quos ipsa inuehit, sed quos sæpe incurrit, si in intemperātium incidamus consortia, qui sub specie iucunditatis venenum infundunt bonis. Hi si assidui sunt, maxime in cōuiuio, ludo, risu, ac ioco, eneruant grauitatem illam virilem, & animos pueriles corrumpunt, atque suis malis assuefaciunt. Caueamus itaque ne dum relaxare animum volumus, soluamus omnem harmoniā quasi concentum quendā bonorū operū. Vsus enim cito inflectit naturā. Quàm multos stultorum societas decipit? Quid nobis cū fabulis, risu, & ioco? Nam licet interdū honesta ioca suauia sint, tamen ab ecclesiastica aberrant regula: quoniā quæ in scripturis sanctis non reperimus, quomodo vsurpare possumus? Cauēda sunt enim omnia quæ inflectere

Marginalia: 1.Cor.12.c (at "De quo pulchre ait apostolus"); Act.15.g (at "Legitur quòd Barnabas"); Mar.14.e (at "Petrus & Ioannes"); section letters G, H, I (left column), K, L, M (right column).

A inflectere possunt grauitatem propositi nostri, nostræq; professionis. Væ vobis qui ridetis, quia flebitis vos: dominus ait. Nos ridendi materiam inquirimus, vt hic ridentes, illic fleamus? Ipsum nanq; dominum fleuisse legimus. Non solũ profusos, sed etiam omnes iocos arbitror declinandos: nisi forte plenum grauitatis & gratiæ sermonem esse, indecorum est. Ingemiscẽdum est autem iugiter, & postposita securitate lugendum: ne à deo deseramur propter superbiam & negligentias, & in potestate dæmonũ relinquamur. Reuera quẽ deus relinquit, dæmones suscipiunt, & susceptum suæ perditionis participem faciunt. Terribilis in consiliis super filios hominum deus. Operatur figulus ex eadem massa aliud vas in honorem, aliud in contumeliam. Sunt vasa misericordię, & sunt vasa iræ. Sunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Sunt multi vocati, & pauci electi. Et ideo vnusquisque nostrum salutem operetur suam (sicut ait apostolus) cum timore & tremore. Declinet à vanitate: mundi spernat amorẽ. Amplectatur luctum & quietem, & sectetur quantum potest verecundiam, trãquillamq; mãsuetudinẽ: quę facit vt homo inter homines pacifice viuat, vt ad omnia quæ inhonesta sunt erubescat. Laudanda autem virtus verecundiæ: quia quorũ oculos, aures, linguámque possidet, non sinit turpiter ludere ac ridere: efficiens eos graues & mites. Ecõtra grãde vitium est iuniorum impudentia, quę improbo ausu & dissolutione sua B patres & fratres conturbat: quia sicut scriptum est, nec deum nec homines reueretur, sed lætatur cum malefecerit, & exultat in rebus pessimis. Facta est ei frõs meretricis: quia nõ potest erubescere. Vbi lingua audax, & frons inuerecũda: quid loquatur quidve agat, non curat. Cum enim boni adolescentuli & mansueti tacendo reuereantur maiores suos, nemo solius taciturnitatis hanc laudem putet: quia silentium ipsum (in quo est reliquarum virtutum ocium) maximus actus verecundiæ est. Denique si naturale est, aut infantiæ deputatur: aut superbiæ probo datur: si verecundiæ, laudi ducitur. Tacebat in periculis Susanna, & grauius verecundiæ quàm vitę damnum putabat, vbi soli loquebatur cui poterat casta verecundia loqui. Fugit & pulcher Ioseph relicta veste in manibus fornicarię: tacẽsq; celeriter egressus est, qui incõgrua suæ verecundiæ audiens non poterat diu stare. Moyses quoque & Hieremias quod poterant per gratiam, excusabant per verecundiã. Tutius enim est discere quàm docere, tacere quàm loqui. Quid autem magis debeat discere quàm tacere? Pythagoras quippe legem dedit silentij discipulis suis, vt tacentes per quinquennium loqui discerent: & tu non vis tacere, cui virtus silentij propria est? Quid opus est ô adolescens, vt properes periculum suscipere loquendo, cum tacendo possis esse C tutior? Quamplures vidi loquendo incidisse peccatum: vix quenquam tacendo. Ideóque tacere nosse, quàm loqui difficilius est. Scio plerosque loqui, cum tacere nesciant. Rarum est tacere quenquam, cum sibi loqui nihil prosit. Sapiẽs ergo est qui nouit tacere. Alliga, moneo, sermonẽ tuum, ne luxuriet, ne lasciuiat, & in multiloquio peccata sibi colligat. Sit restrictior, & ripis ipsius coërceatur. Cito lutum colligit amnis exundãs. Sit tibi grauitas in incessu: in sermone pondus: atq; in verbis modus. Hęc autem si custodieris, eris mitis, mãsuetus, & modestus. Custodi cor, & retine linguam. Bona enim possessio, mens bona. Sepi ergo hanc possessionem, & muni eam vndiq;: ne irruant in eã & captiuã ducant irrationabiles corporis passiones. Custodi quantum potes interiorẽ hominem tuum. Noli eum quasi vilem negligere ac fastidire: quia preciosa possessio est: & merito preciosa: cuius non caducus fructus & temporalis, sed stabilis atque æternæ salutis est. Si vis bene custodire: tace prius & audi, & nõ delinquas in lingua. Graue malum, vt aliquis ore suo cõdemnetur. Etenim si pro ocioso verbo reddet vnusquisq; rationem in die iudicij: quanto magis pro verbo impuritatis, & turpitudinis, & impietatis? Videamus etiam ne rationem ponamus pro ocioso silentio. Est enim fructuosum & negociosum silentium. Tacendo enim apud homines, melius loquimur deo. Multæ enim contemplationes sunt, quibus anima deuota deo tacẽdo mirabiliter pascitur. Dauid propheta docuit nos tanquam in ampla domo deambulare in corde nostro, & cõuersari cũ eo tanquã cũ bono cõtubernali, vt ipse diceret sibi, & loqueretur secũ: Dixi custodiã vias meas. Moyses in silẽtio loquebatur, & in ocio operabatur. Quando ergo iustus solus est, qui semper cũ deo est? Quomodo solitari' est, qui nũquã separatur à Christo? Quãdo autẽ feriatur à negocio, qui nunquã feriatur à merito, quo cõsummatur negociũ? Quibus autẽ locis circunscribitur, cui totus mũdus diuitiarũ possessio est? Qua existimatione definitur, qui nec operatione comprehẽditur? Nunc quidẽ de deo cogitat & sanctis angelis eius, atq; de immarcescibili gloria æternæ beatitudinis: nunc vero de versutiis diaboli: de peccatis suis: de hora mortis: de pœnis inferni: de die tremendi iudicij: nunc de profunditate diuinarũ scripturarum: de natura virtutũ: de cõpositione morũ bonorum. Quàm gloriosum tale silentium, vbi eloquia domini eloquia casta sunt! Est igitur tacẽdi & loquẽdi modus. Bona mens & verecunda, vt loquatur, multa prius considerat, quid dicat, & cui dicat, quo loco, & quo tẽpore. Merito sapiẽs dicendus est qui nouit tẽpus loquẽdi. Vnde bene ait scriptura: Homo sapiens tacebit vsq; ad tempus. Ideo sancti domini, qui sciebãt quia vox hominis plerunq; peccato iuncta est, & initiũ erroris humani sermo est hominis, tacere amabãt. Denique sanctus Dauid ait: Posui ori meo custodiam. Propheta custodiebat, & tu nõ custodies? Potes autẽ custodire, si cito nõ loquaris. Lex dicit: Audi Israël, &c. Audi enim dixit, & nõ loquere. Tuæ enim ætatis est tacere & obedire, nõ de maioris sentẽtia iudicare. Scriptum est iterum: Audi Israel, & tace. Isaac deferebat patri suo honorem: & obediens eius voluntati, non recusabat mori. Iesus vero Naue sedulo obsequio Moysen venerabatur: & obediẽs existẽs in omnibus, tãtã gratiã apud deum meruit, vt illius successor ad regendum dei populũ eligeretur. Helisęus relicto aratro, mactatis bobus vocantẽ Heliam secutus: per verã mitẽmq; obedientiã ad tãtam morum ascẽdit celsitudinem, vt spiritus tã excelsi magistri dupliciter in bono discipulo requiesceret. Abraham vero ille fidelis senex ad iussionẽ domini reliquit terrã natiuitatis suæ: & quanuis in multis locis frequẽtes iniurias grauẽsq; perpessus foret labores, nunquam cœptæ obedientiæ pœnituit. In tantum enim per obedientiã & fidẽ placuit deo, vt ei de Christo primũ repromissio fieret. Ipse demũ domin' noster Iesus Christus in factis dictisq; suis multũ nos obediẽtiam docet. Vera enim subiectio propter deum, propriæ voluntatis est mortificatio: dum abiecta & indigna se se credit, & deo acceptabilẽ hominibúsq; dulcẽ obedientiã parat. Deniq; volũtas propria ex liberi arbitrij præsumptione descendẽs, obstinatis & inobediẽtibus ipsa bona in peccatũ cõuertit. Vir bonus cum bonis suis omnib' habere obediẽtiã studeat. Scriptũ quippe est: Melior est obediẽtia quàm victimæ, & auscultare magis quàm offerre adipẽ arietũ: quoniam quasi peccatũ bariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Cernis quãtũ & quale sit inobediẽtiæ malũ, quod idololatriæ magicisq; cõparatur artibus? Adolescẽtes qui tali repleti sunt malo, subdi senioribus dedignãtur: facta vero eorũ aut dicta tumida & erecta ceruice nõ obseruãt, sed diiudicãt: nõ venerãdo exaltãt, sed spernẽdo subsannãt. Sed non impune. Inde enim euidenter deficiunt, vnde miseri proficere debuerunt. Hoc autẽ vult de', vt homo per hominẽ doceatur, & minor maiori subdatur. Si enim angelus angelo imperat, & inter iubẽtẽ & obediẽtẽ summa manet semper cõcordia: videat ille q̃ grauiter peccat, qui debitã exhibere suis maioribus reuerẽtiã nõ curat. De interitiõe nãq; illorũ qui nõ obediẽtes sunt, & suos seniores suósq; patronos despiciũt, multa dici potuissent, nisi ꝑmissæ breuitatis memor illa studiose præterirem. Ad quid plura? Vna enim sentẽtia obediẽtibus & inobedientibus sufficere potest, quã per se veritas loquitur dicens: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spnit. Inde illi gaudeant gaudio magno, qui seniores suos venerationi habẽt & honori propter Christũ. Multi nanq; de virtute obedientiæ multa scripserũt: inter quos sanctus pater noster Benedictus de ea tã terribiliter locutus est, vt fratrum etiã bene obedientiũ corda prę nimio timore cõcuti valeãt. Sed & ille summus melliflui oris Gregorius mirabiliter superexaltat & magnificat eam: demõstrare autem volẽs quanti sit meriti obediẽtia, ita ait vir eloquẽs: Sola nanq; obedientia virtus est, quæ vir-

Marginalia: Luc.6.d; Luc.19.f; Psal.65.a; Rom.9.c; Matt.20.b; Philip.2.b; Luc.18.a; Prou.2.b; Hiere.3.b; Dan.13.c; Gene.39.c; Exod.3.c; Hiere.1.b; D; Psal.38.a; Exod.14.d; Ibidẽ.17.b; Eccl.20.a; Psal.38.a; E; Deut.6.a; Gen.22.a; Deut.31.f; 4.Reg.2.; Gen.12.a; 1.Reg.15.a; F; Luc.10.c

G tutes cæteras menti inserit, insertásq; custodit. Vnde primus homo præceptum quod obseruaret, accepit: cui si vellet se obediens subdere, ad æternam beatitudinem sine labore perueniret. Deinde idem doctor verba quæ locutus est spiritus sanctus per os Samuelis superius posita, exponés dicit: Obedientia quippe victimis iure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiã vero voluntas propria mactatur. Tanto quisque deum citius placat, quanto antè oculos eius repressa arbitrij superbia gladio præcepti se immolat. Quo contra hariolandi peccatum inobedientia dicitur, vt quanta sit virtus obedientia, demonstretur. Ex aduerso enim melius ostenditur quid de eius laude sentiatur. Si enim quasi peccatum hariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere: sola obedientia est quæ fidei meritum possidet, sine qua quisque infidelis conuincitur, etsi fidelis esse videatur. Hinc per Salomonem dicitur in ostensione obedientiæ: Vir obediens loquitur victorias. Vir quippe obediẽs victorias loquitur: quia dum alienæ voci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus. Hinc veritas in euangelio dixit: Eum qui venit ad me, non eiiciam foras: quia non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me. Quid enim suum faceret, si eos qui ad se veniunt, expulisset? Quis autem nesciat, quoniam voluntas filij à patris voluntate non discrepet?

1. Reg. 15. c · *Prou. 21. d* · *Ioan. 6. d*

H Sed quoniam primus homo quia suam voluntatem facere voluit, à paradisi gaudiis exiuit: secũdus ad redemptionem hominum veniens, dum se voluntatem patris, & nõ suam facere ostendit, permanere nos intus docuit. Cum igitur non suam, sed voluntatem patris facit: eos qui ad se veniũt, foras non eiicit: quia dum exemplo suo nos obedientiæ subiicit, viam nobis egressionis claudit. Hinc rursum ait: Nõ possum ego à meipso facere quicquam: sed sicut audio, iudico. Nobis quoque obedientia vsque ad mortem seruanda præcipitur. Ipse autem sicut audit iudicat: tunc quoque obedit, cum iudex venit. Ne igitur vsque ad præsentis vitæ terminum obedientia laboriosa appareat: redemptor noster iudicat, quia hãc cum iudex venerit seruat. Quid ergo mirum si peccator homo obediẽtiæ in præsentis vitæ breuitate se subiicit, quãdo hanc mediator dei & hominum etiam cum obediẽtes remunerat, non relinquit? Sciendum vero est nunquam per obedientiam malum debere fieri: aliquando autem per obediẽtiam, quod agitur bonum, debet intermitti. Neque enim mala arbor in paradiso extitit, quam deus homini non tangere interdixit: sed vt melius per obedientiæ meritum homo bene conditus cresceret, dignum fuerat vt hunc à bono prohiberet: quatenus tanto verius hoc quod ageret virtus esset, quanto & à bono cessans auctori suo se subditum humilius exhiberet. Sed quia nonnunquam nobis huius mundi prospera, nonnunquam iubentur aduersa, sciendum summopere est quòd obedientia aliquando si de suo habeat aliquid, nulla est: aliquando autem si de suo non habeat, minima est.

Ioan. 5. e

I Nã cum huius mundi successus præcipitur, cũ locus superior imperatur: is qui ad percipiẽda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem euacuat, si ad hoc ex proprio desiderio anhelat. Neq; enim se sua obedientia dirigit, qui ad percipienda huius vitæ prospera, libidini propriæ ambitionis seruit. Rursum cum mundi despectus præcipitur, cum probra adipisci & contumeliæ iubentur: nisi ex seipso animus appetat, obedientiæ sibi meritum minuit, qui ad ea quæ in hac vita despecta sunt, inuitus nolénsque descendit. Ad detrimentum quippe obedientia ducitur, cum mentem ad suscipiẽda probra huius seculi nequaquam ex parte aliqua etiam sua vota comitantur. Debet ergo obedientia aliquid ex suo in aduersis habere: & rursum in prosperis ex suo aliquid minime habere: quatenus & in aduersis tanto sit gloriosior, quanto diuino ordini ex desiderio iungitur: & in prosperis tanto sit verior, quanto à præsenti ipsa quam diuinitus percipit gloria funditus mente separatur. His ergo tanti doctoris euidentissimis assertionibus Moyses & Paulus in factis suis proculdubio attestantur. Quære & lege quid vterque eorum fecerit. Veruntamen inter hæc scire oportet quòd innocuis mentibus virtus semper obedientiæ iungitur, domino testante, qui ait: Oues meæ me audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me. Redemptori igitur suo non obedit, qui innocens non est: & innocens esse non potest, qui obedire contemnit.

Ioan. 10.

K Sed necesse est vt ipsa obedientia non seruili metu, sed charitatis affectu fiat: non terrore pœnæ, sed amore iustitiæ. Nulla quippe innocentia, nulla vero obedientia est, nisi in eis charitas fulgeat, quæ virtutes omnes transcendit. Sæpe enim falsa obedientia sub timoris specie palliatur. Igitur si videris iuuẽculum desidem ad obediendum, & velocem ad loquendum: non dubites eum variis animi passionibus (præsertim superbiæ peste) laborare. Inobedientia enim sequitur superbiam matrem suã: sicut habes: Equus indomitus euadet durus: & filius remissus euadet præceps. Sicut superbia equi indomiti præcipitio prona est: ita lasciuia adolescentis indisciplinati, peccati ruinæ proxima est. Loquere tu maior natu: decet enim te. Adolescens loquere in causa tua vix cum necesse fuerit. Si bis interrogatus fueris: habeat caput responsum tuum. In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens. In medio magnatorum loqui non præsumas: & vbi sunt senes, non multum loquaris. Ante grandinem præibit coruscatio, & ante verecundiam præibit gratia, & pro reuerentia accedet gratia bona. Ex his nanque verbis Sapientiæ intelligere potes quantũ virtutes superius positæ iuniorem ætatem adornent. Pueri enim à puritate dicti sunt, & decet vt regnent in eis simplicitas & innocentia & puritas, hoc est virginitas. Cum his crescant, & in his perseuerent, vt mereantur sequi agnum quocunque ierit.

Eccl. 30. d · *Eccl. 32. b*

L Adolescentes autem iuxta nominis huius interpretationem per dies singulos in bonis operibus crescentes, verecundiam diligant, taciturnitatem custodiant, simúlque in exhibenda obedientia nimis ferueant. Istas quippe virtutes in primo cõstituimus loco, velut quædam incremẽta bonorum operum, vt per eas ad castitatem & humilitatem & patientiam, quæ secundam partem obtinent, recto tramite valeant peruenire. Castitas igitur (quia vterque sexus vitio libidinis ægrotat) nisi aliarum virtutum ope fulciatur, facile labitur. Et proinde nimio studio seruanda est: quia semel amissa, non reparanda est. Prima nanque tela sunt oculorum, secũda verborum. In desideriis enim est omnis ociosus, & desideria occidunt pigrum. Et ideo suffragatur ei plurimum verecundia, quæ custodit oculos: & taciturnitas, quæ retinet linguam: atq; obedientia, quæ mentem occupat, corpúsq; fatigat ieiuniis, vigiliis, orationibus, & opere manuum. Sed necessariam præ omnibus habet humilitatem, qua conseruentur habita vsque in finem. Multi enim in ipsa senectute per superbiam in luxuriam ceciderunt. Qua de re timendum est & cauendum ne subitus calor superet longum tempus, & impudicos senes lasciuia cõdemnet. Tenenda est itaque semper humilitas custos pudicitiæ, mater patientiæ. Sine causa enim laborat, qui virtutes sine humilitate congregat. Vera autem patientia nisi per profundam humilitatem nec acquiritur nec tenetur.

Prouer. 21. d

M Hanc vero quisquis veraciter habet, nec beneficio cellæ, nec profugio solitudinis indiget: & si ei aduersitatis aliquid acciderit, non contristatur, sed adhuc diligenti deum omnia cooperantur in bonum. Iste timet in prosperis, gaudet in aduersis. Amat & adiuuat se persequentes, quia eum patientia & benignitas comitantur velut indiuiduæ comites. Si quis igitur habet animam virginalem, & amator est pudicitiæ, non debet mediocribus esse contentus, quæ cito exolescunt, & exorto caumate arescunt, sed perfectas virtutes sequatur, vt lumen habeat sempiternum. Qui enim pficere studet, semper inuenit quo crescat, & per dies singulos seipso melior fiat. Adolescens profice: mancipatus es Christi seruitio, & cœpisti magna agere, & excelsa imitari: confortetur cor tuum, & viriliter age. Magna tibi dabitur gloria post victoriam. Licet lubricum sit iter per quod incedis, tamen de domini auxilio confidens, desere ima quãtum vales, & summa pete. Non deficias neque tepescas, vt gradum perfectionis possis ascendere, ad quam nõ nisi multis laboribus peruenitur. Euge nunc euge frater bone, initia transcende, & ad superiora tende, vt deo in voce exultationis canticum graduum cantes. Tibi vero de radice ad cacumen festinanti, liber patet ingressus ad illas quatuor virtutes principales quæ in adolescẽtibus inchoãtur, & in iuuenibus augentur, in senibus perficiũtur: quia matura ætas multis laboribus exercitata, iam nouit per experientiam, quod didicit per

Rom. 8. e · *Psal. 26. d*

A per scientiã. Vnde iam non immerito prudentiam, fortitudinem, iustitiam & temperantiam in tertio cōstituimus gradu, quia per eas maxime instruuntur mores, & bene viuendi magisterium docetur. Sed ex his prudentia agnitione veri delectat. Iustitia dilectionem dei & proximi seruat. Fortitudo metum mortis contemnit. Temperantia affectionem carnis temperat. Prima enim intelligit. Secūda bene viuit. Tertia appetitū cohibet. Quarta modum imponit. Tres illæ superiores quod honestum est operantur: hæc autē quarta decorum agit illud quod ex radice honestatis proficiscitur. Siquidem prudentia est agnitio veræ fidei, & scientia scripturarum, in qua intueri oportet illud trimodum genus intelligentiæ, quorum primum est historicum, secundum allegoricum, tertium superior ille intellectus, quem dicunt anagogen. Iustitia verò est deum timere, religionem venerari, honorem ferre parentibus, patriam diligere, cunctis prodesse, nocere nulli, fraternæ charitatis vinculum tenere, pericula aliena suscipere, opem ferre miseris, bonis vicissitudinem rependere, æquitatem in iudiciis conseruare. Fortitudo autem est animi magnitudo, contemptus honorum vel diuitiarum. Hæc aduersis aut patienter cedit, aut resistit fortiter. Nullis illecebris edomatur, malis & aduersis non frangitur, non eleuatur secundis, inuicta ad labores, fortis ad pericula: pecuniā negligit, auaritiam fugit, contra vniuersa pericula animum

B præparat, molestiis nullis cedit, gloriæ cauet appetitum. Sed inter has temperantia semper amplectēda est. Est enim modus vitæ in omni verbo vel opere. Hæc autem sobrietatis & verecundiæ comes est, quæ alio nomine vocatur modestia. Humilitatis regulam custodit, tranquillitatem animi seruat, cōtinentiam & castitatem diligit, fouet decus & honestatem, restringit ratione appetitum: iram contemnit, nec rependit contumeliam. His tu plagis cœli includere homo dei. His tu armis bellator Christi accingere, protegere, & ornare. Iste currus igneus te fortem militem gestabit consummato cursu ad cœli palatium, vt adsistas regi tuo, cui certasti bonum certamen, fidem seruasti. Bene rege hanc quadrigam virtutum, & sede in ea firmus, vt isto vehiculo vehi altius, & introduci valeas ad tricameratam domum in summo montis vertice collocatam. Hanc enim dico firmam fidem, spem inconcussam, perfectam charitatem, quæ omnem seruilem foras mittit timorem, vbi via mandatorum dei dilatato corde curritur. Hinc anima iusti sedes sapientiæ facta, plano moderatóque insessu portat deum sessorem suum. Huic autem viuere Christus est, & mori lucrum. Vir discretus & contemplator transit quotidie: visionémque mirabilem cernit: trahitur à deo, & ardenti desiderio currit post eum. Si autē istum montem excelsum, háncq; pulchram domum inhabitaueris: poteris & tu sæpissime intueri terram illam promissionis, terram

Philip.1.c

C lacte & melle manātem, vbi verus Israël moratur, & veritatis pabulo in æternum pascitur. Sed dicis tu mihi: Quare fidem in primo loco non posuisti, quæ est in Christiana anima fundamētum omnium virtutum? Facerem vtique, nisi fides cresceret. Nisi autem fides cresceret, apostoli domino minime dixissent: Adauge in nobis fidem. Continua enim operatione virtutum, & adsidua meditatione scripturarū sanctarum fides eruditur, & eruditēdo illuminatur, & illuminādo augetur, & augendo perficitur, & perficiendo stabilitur, ita vt nullo turbine hæreseos vel persecutionum à statu suæ rectitudinis moueatur. Igitur priusquam homo per fidē cognoscat creatorem suum, ignorantia (mater omnium vitiorum) eius possidet animam. Ergò ignorātia nox est: fides verò dies. Sicut dies crescit per horas: sic fides augetur per illuminationem diuinæ gratiæ, & per documenta matris Ecclesiæ. Primum itaque syncera radix sanctę fidei in terra humani cordis plantatur: cui inseritur ramusculus ille sanctę arboris, id est timor domini, qui dicitur initium sapientiæ. Cum hoc incipit, & cum isto ascendit vsque ad plenitudinē luminis. Cumq; fides plene adulta fuerit: velut quædā magna est arbor, diuersa in se habens poma, ex quibus reficitur anima plena deo: & tūc adhæret ei timor ille castus & sanctus æternæ charitatis: qui permanet in seculum seculi. Hæc est enim fides illa quæ per dilectionem operatur, vt homo noua creatura efficiatur: fides prudentissima & inuictissima, quæ inter

Luc.17.a

Psal.110.b

Psal.18.a

verba altercationis in tempore persecutionis & in die necessitatis superari non potest. Quapropter fides firma, & charitas plena, fideles comites, & inseparabiles sorores, cuncta in se genera virtutum continentes, virum perfectum efficiunt, quantum possibile est eum perfici in hac vita plena miseriis & errorib⁹. Iste illud apostoli in veritate dicere potest: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculū, an gladius? Certus sum enim quòd neque mors, neque vita, neque angeli, neq; principatus, neq; potestates, neq; virtutes, neque instātia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; profundum, neq; altitudo, neq; alia creatura poterit nos separare à charitate dei, quę est in Christo Iesu domino nostro. Hæc est autem disciplina bonæ vitæ, & recta series virtutum. Ista est via regalis, præcedentium patrum trita pedibus. Ambula in ea ô grex adolescentium, & noli declinare ab ea neq; ad dexterā neq; ad sinistram. Ille quidem ad sinistram declinat, qui se apertis vitiis implicat: ille verò ad dexteram declinat, qui vitia sub specie virtutum latentia summopere non deuitat. Per hęc enim multi decipiuntur, & ignorāt se esse deceptos. Itaq; dupliciter rea est anima, si & bonum non facit vnde spiritualiter viuat, & lateat. Superbus vult se credi constantem: prodigus liberalem: auarus diligētem: temerarius fortem: inhumanus parcum: gulosus humanum. Impudentia constantiæ sibi

D

Roma.8.g

Prou.4.d

E nomen adscribit. Procacitas appellationem libertatis ostendit: eloquentiam verbositas fingit, & curiositatis malum sub studij spiritualis colore delitescit. Nam interdum sub prætextu iustitiæ crudelitas agitur, & putatur esse virtus quod nimirum vitium est: sicut remissa segnities mansuetudo esse creditur. Et quod agit torpens negligētia, putatur agere indulgentia pietatis. Item timor sub specie obedientiæ occultatur, & dicitur virtus humilitatis, quod tamen vitium est timoris. Porro vitium inquietudinis virtutem se vult vocari solicitudinis. Et præcipitationis facilitas, feruor boni studij creditur. Et bene agendi tarditas, consilij mora esse videtur: cum tamen istā sit virtus, illa vitium. Hæc etsi humano possunt discerni iudicio: tamen sine dono dei (quantum mihi videtur) nec virtutes possunt haberi vel appeti, nec earum similitudines (quæ sunt vitia virtutes imitantia) declinari. Sed sciendum est quòd quædam summæ virtutes sunt, quædam vero medię. Summę virtutes sunt spes, fides, charitas. Nam à quibus habentur, vtique veraciter habentur. Doctrina, ieiunium, castitas, scientia, & cætera his similia mediæ virtutes sunt: quia & ad vtilitatem & ad perniciem possunt haberi. Non potest esse veritas cum mendacio, pudor cum petulantia, fides cum perfidia, castitas cum luxuria. Aduersus impetus vitiorum contrariis virtutibus est pugnandum. Contra luxuriam adhibeatur cordis munditia: contra odium dile-

F ctio: contra iracundiam patientia: contra timorem fiduciæ virtus: contra torporem feruor boni studij. Opponatur tristitiæ gaudium, acediæ fortitudo, auaritiæ largitas, superbiæ humilitas. Principalium septem vitiorum regina & mater est superbia: quæ (omnium deterior) tanto in imo iacet, quanto in altum se erigit. Septem principalia pariunt de se multa vitia, quæ ita sibimet quadam cognatione iunguntur, vt ex altero alterum oriatur. Superbia sicut est origo omnium criminū: ita ruina cūctarum virtutū. Ipsa est in peccato prima: in conflictu postrema. De superbia nascitur arrogantia: quæ tam in factis quàm in dictis cauenda est. Væ ei qui sibi magis quàm deo placere studet. Per cenodoxiam maxime subiicit sibi diabolus monachum: quia per eam ab humilitatis culmine deiicitur. Summa itaque virtus monachi humilitas: summum vitium eius superbia est. Superbiendo, contendendo, dimicando, murmurando, detrahendo, susurrādo, negligendo, contemnendo, & proprias voluntates faciendo, infinitas monachi qui nunc sunt, culpas incurrūt. Hinc est quòd ex horum magna multitudine qui seculum deserūt, rari valde inueniuntur qui mortificatis vitiis ascendere contendant ad perfectionem virtutum. Hæc autem significāt illa sexcenta milia armatorum qui de terra Aegypti educti sunt: duo autem solummodo homines, id est Iosue & Caleb ex illis omnibus terram promissionis ingressi sunt: regredi autem volentes in Aegyptum, prostrati in deserto diuersis generi-

Num.14.a

G bus mortium interierunt. Per AEgyptum intellige mũdum, per Pharaonem diabolum, qui est rex super omnes filios superbiæ. Per mare rubrum ablutionem peccatorũ omnium. Per AEgyptios in eo mortuos, ipsa peccata quæ sunt exercitus Pharaonis. Tu quidem iam AEgyptum deseruisti: Pharaonem fugisti: & lotus à sorde tua, submersis curribus canticum lætitiæ domino cecinisti. Tandem ingressus solitudinem ad montem Sinai peruenisti, vbi data sunt tibi præcepta vitæ, & instituta cœlestis disciplinæ: quæ coram deo & sanctis eius te pollicitus es obseruare. Quanuis omnia feceris noli tamen esse securus. Multa habentur pericula in ipsa qua incedis eremo. Ibi certe igniti sunt serpentes: qui percutiunt & interimunt murmuratores. Ibi lepra quæ inficit & deturpat detractores & susurrones. Ibi sæuus gladius, qui deuorat fabricatores idoli & cultores: illos videlicet monachos qui sectantur auaritiam, quæ idolorum est seruitus. Hanc dicit apostolus radicem omnium malorum. Scito tamen quia non nisi tepidissimos monachos hoc impugnat vitium. Tu caue ne præter victum & vestitum aliud aliquid habeas, aut velis habere. Detestare superbiam, fuge contentionem. Rectores monasterij dilige vt parentes, time vt dominos, crede esse salutare quod iniungunt. Sed hæc custodire non poteris, nisi prius te stultum facias vt sis sapiens: nihil scilicet discernens, nihil diiudicans ex his quæ tibi fuerint imperata: sed cum omni simplicitate ac fide semper obedientiam exhi- H bens. Illud tantummodo sanctum, illud vtile, illud sapiens iudicans, quod tibi vel lex dei, vel senioris examen indixerit. Terreat te illorum exemplum, qui aduersus Moysen rebellauerunt: quorum alios cœlestis flamma combussit, alios autem infernus viuentes suscepit. Deficiet mihi tempus si velim omnia per ordinem pandere. Illud tibi inculcandum video, quia dum viuimus, inter laqueos currimus. Nusquã tuta pax, proh dolor, nusquam tuta quies: vbique bella: vndique hostes. Pharao enim cum suis AEgyptiis retinet exeuntem. Clades autem plurimæ in medio itinere, quæ impediunt nimis euntem. In extrema vero parte ante te hostes diri & fortes, qui resistere cupiũt, ne terrã promissionis possis intrare, id est Amalech, Seon, Og, Moab, filij Ammon, & latrunculi montis Seir. Si autem forte his superatis per multos labores optimam ingressus fueris terram, videbis quòd in ipsa etiam non valebis esse securus. Enimuero remanent Allophyli, & aliæ in tuo circuitu reseruantur gentes, in quibus te deus experiatur vtrum diligas eum: vtque semper manum eius respicias, ne forte cum comederis & saturatus fueris, obliuiscaris eum. Igitur per septem gentes, quæ ex illa terra expulsæ sunt, intellige septem capitalia vitia, quorum duo carnalia sunt, scilicet gastrimargia, & fornicatio, reliqua spiritualia, quæ in membris suis taliter distinguuntur. Gulę cõcupiscen- I tia in quinque modos diuiditur. Primo si ante tempus cibos quis appetat. Secundo si lautiores escas quærat. Tertio si diligentius quosque communes cibos quis procuret. Quarto si viles escas nimium quis sumat. Quinto si quisque ex desiderio quodcunque sumat. Fornicatio trimodo genere. Primum, dum per voluptatis luxuriam cõmixtio expletur. Alterum, dum sola attrectatione luxus carnis per immunditiam prouocatur. Tertium, dum intentione turpium cogitationũ nocturna quisque illusione polluitur. Est & quartum genus iuxta scripturam, sicut idololatria & auaritia. Sed & omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur. Philargyria in gemina membra distinguitur, puta in concupiscentiam rei augendæ, & in metum carendæ. Est & tertium genus pestis huius, quando monachus ex ipsis necessariis sine quibus viuere non potest, plus desiderat habere quàm necesse sit, aut ea volumus in monasteriis possidere, quæ si essemus in seculo, minime habere valeremus. Iræ genera tria sunt. Vnum quod ardet extrinsecus: aliud quod in verba sine operis effectu prorumpit: tertium quod non vt illud feruens ad horam digeritur, sed per dies & tempora reseruatur. Ex illo quippe calor & indignatio, ex isto nascitur odium, quæ omnia æquali sunt à nobis horrore damnanda. Tristitiæ vitium in tres diuiditur partes, quarum prima temperata est, & rationabilis, de delictorum pœnitudine veniens. Altera perturbata & irrationabilis, de anxietate metus, seu de desperatione peccatorum exoriens. Tertia de iracundia, vel de illato damno, ac K desiderio præpedito procedens. Acediæ genera duo sunt. Vnum quod ad opus dei pigritare monachum ac dormitare compellit. Aliud quod vagari huc illucque facit, ac fugere cohortatur de fratrũ cum quibus viuit societate. Hæc scilicet sex vitia quadam inter se cognatione sunt coniuncta, ita vt prioris exuberantia, sequẽtis efficiatur exordium. Ex primo enim secundum, ex secundo tertium, & sic de cæteris. Et ideo econtra simili modo atque eadem ratione pugnandum est, quia primo deuicto aliud facilius deuincitur. Et ista vitia licet inuicem sibi sint connexa ea quam diximus ratione, specialius tamen in tres copulas diuidenda sunt. Gastrimargiæ fornicatio, auaritiæ ira, tristitiæ acedia peculiari consortio fœderãtur. Sed his superatis maior tibi restat pugna, & est tanto grauior, quanto ista amplius fuerint deuicta. Arripiẽdum nanque tibi est totis viribus iuge certamen contra crudelissimam & triformem bestiam, id est superbiam, inanem gloriam, & inuidiam, cuius in vno corpore tria capita, & in ipsis capitibus dentes ferrei comminuentes omnia. O quàm multos viros hæc immanissima bestia momordit & deiecit, atque sub pedibus suis conculcauit! Circunda itaque tibi fortem armaturam, vt possis stare contra tantam nequitiam. Indue te lorica charitatis, accinge te gladio spiritus, quod est verbum dei: sume scutum fidei: pone galeam salutis & spei in capite tuo: sint pedes tui calceati in præparationem euangelij pacis, vt nullus in te pateat locus insidiis potentis aduersarij. L Caput superbiæ, sicut caput viperæ, furor eius vt furor draconis, & flatus eius lethifer, vt insanabilis flatus reguli. Illud enim præstantius cæteris, tres venenatas ex vipereo ore ad feriendum educit linguas. Prima eos percutit qui per transgressionis culpam contemptui habent diuina præcepta. Secunda illos qui ex conseruatione mandatorum extolluntur in elationem virtutum. Tertia eos qui per contumaciam mẽtis subdi dedignantur maiorum imperiis. Quidam autem pro carnalibus, quidam pro spiritualibus superbiunt, & est vna superbia sub diuerso colore. Cenodoxiæ alterum caput, multiforme prodigium, & multiplex malum, diras voces & rugitus terribiles ex turgidis faucibus quadripartito modo altius efflat. Nam sunt qui habent dona, & donantem ignorant. Et sunt qui se dicunt pro suis præcedentibus meritis dona accepisse, non pro gratia largientis. Item quidam sunt qui quod non habeant, habere se per tumorem existimant. Sunt & alij qui contemnendo cæteros, putant se habere aliquid singulariter. Sed ista elatio cæteris perniciosior est, de singularitate iactantiæ veniens. Hæc autem dira lues quanuis se ad alta erigat, & impleat clamoribus aures: non tamen ei iuxta quam habet extollentiam, est vis & potentia.

Ipsa quoque inuidia duplices euomit flammas. Hoc nan- M que caput tertium, modo illum vrit qui meliori inuidet in id quod ipse non est: modo illum adficit, qui quemlibet consimilem dolet sibi esse æqualem. Vt hæc tria discernere valeas, ista do tibi indicia. Superbia enim rubet. Cenodoxia albet. Inuidia pallet. Furor igneus in superbis ex indignatione, candor in hypocritis ex simulatione, pallor in inuidis ex nimio dolore. His ita digestis rectius septem criminalia vitia denotantur quàm dinumerantur, vt mihi videtur: quia sicut princeps septem vitiorum diabolus nos eorum subdit potestatibus: ita Christus Deus noster spiritu septiformis gratiæ plenus, à dominatu ipsorum eruit, & sibi subditos facit. Sed scire te oportet, quia ista vitia diuersos ortus & dissimiles deficientias habent. Gula enim & fornicatio quia non nisi per corpus expleri possunt, carnalia sunt: & ideo corporali indigẽt afflictione, simúlque remotioribus locis, vt velocius curari queant. Auaritia & ira licet non sint vnius naturæ, nam prior extra naturam est, sequens autem originalis videtur, quia homo irascibile animal est: simili tamẽ oriuntur modo. Siquidem commotionis causas extrinsecus concipiunt. Tristitia & acedia nulla extrinsecus accedente prouocatione generari solent. Superbia, cenodoxia, atq; inuidia, sine corporali ministerio cõsummantur. Ad hæc curanda quæ spiritualia dicuntur, multum prosunt humana cõsortia, maxime si inter bonos prudentésque viros viuas, qui illa semper redarguant. Sed inter hęc sciendum est quòd in quibusdã ventris

Col. 3.
1. Ti. 6. b
Num. 16. a
Ephe. 6. c

A tris ingluuies, in quibusdam fornicatio principalem obtinet locum. in aliis superbia, in aliis cenodoxia arcem tenet. In quibusdam ira, in quibusdam auaritia seu tristitia, aut aliquid eorum sibi tyrãnidem vendicat. Et ideo oportet vnumquẽque nostrum secundum qualitatem belli quo principaliter infestatur, pugnam arripere: ita vt alium necesse sit aduersus vitium quod tertium ponitur, primum exercere cõflictum, alium contra quartum seu quintum: & ita prout vitia in nobis obtinent principatum, vtq; impugnationis exigitur modus, nos quoque oportet ordinem instruere præliorum. Et sic cõtra illud vnum fortiter pugnemus, vt alia à quibus minus impugnamur, nõ negligamus. Atque ita totis viribus laboremus, vt nõ de nostris laboribus, sed de dei auxilio confidamus. Hoc enim modo ad puritatẽ cordis, & ad plenitudinem virtutum valebimus Christo adiuuante peruenire. Illud etiã nõ minus te scire volo, quia variæ in omnibus sunt morum conspersiones: vnde alia vitia tranquillis & lenibus moribus, alia duris & asperis vicina sunt. Sæpe autem quod istis placet, illis displicet. Diabolus enim dum decipere quẽquam quærit, prius naturam vniuscuiusque intendit, & inde se applicat, vnde hominem aptum ad peccatum inspexerit. Ex ea quippe parte hominem diabolus tentat, qua eum per excrescentem humorem facilè ad vitia inclinari conspicit: vt secundum humoris cõspersionem adhibeat tentationem.

B Nullus ergo culpam non æstimet quam ex cõspersione propria sustinet, sed quantum valet, contra id quod tolerat pugnet. Nam si conspersioni cedit, tentationi vel vitio nequaquam resistit. Igitur constantes & duri mores semper contra superbiam, iram & crudelitatem pariter repugnent: iucundi autem & lenes contra inanem gloriam, hypocrisim & falsam pietatem præcipuè certare non cessent. Istud naque hominum genus, laudis amore facilius capitur. Nemini volũt displicere, omnes æquanimiter portare videntur, decipiunt & decipiuntur: & quanto hominibus placent, tanto fiunt Deo odibiles, sicut scriptum est: Astuti & simulatores prouocant iram dei. Boni enim viri timentes deum, idipsum quod esse meruerunt, videri refugiunt. Sane laus humana bonos cruciat, malos lætificat. Dupliciter autem damnantur hypocritæ: siue pro occulta iniquitate, siue pro aperta simulatione. Nam non semper latent hypocritę. Omne syncerum permanet. Nam quæ simulata sunt, diuturna esse non possunt. Hypocritæ foris candidi, intus sordidi. Amator vanæ glorię vnde possit laudari, agere non quiescit. Nonnulli falsa opinione arrogantię se perfectos esse existimant, dum non sunt: qui obortis tentationibus innotescunt. Tanto quis fit veritati vicinior, quanto se longius esse ab ea fuerit arbitratus. Est humilitas formidinis & ignorãtiæ, quæ non est laude digna. Hypocrita verba sanctorum habet, vitã non habet: cui sem-

Iob.36.b

C per iactantia oculos quibus deus videri potest, claudit. Superbis & libidinosis plus dominatur diabolus. Transacta libido semper sui relinquit pœnitudinem. Nunquam satiatur, & extincta redacceditur. Væ illi qui tunc habuit terminum luxuriæ, quando vitæ. Vinum contra potantem facit, quia postquam surrexerit, neq; pes neque manus suum officium tenent, & omnis eius exhilaratio vertitur in ruinam. Vir superbus nec decorabitur, nec volũtatem suam perducet ad finem. Semper enim consciẽtia serui dei, humilis debet esse & tristis: scilicet vt per humilitatem nõ superbiat, & per vtilem mœrorem cor ad lasciuiam non dissoluat. Dei seruum sine intermissione legere, orare, & operari oportet, ne forte mẽtem ocio deditam, vitia sibi præoccupent. Mens deo dicata, sic caueat minora vitia vt maiora: quia à minimis incipiunt, qui in maxima proruunt. Satis delicate se palpat, qui vult sine labore magno studióque continuo vel vitia superare, vel virtutes acquirere. Anima autẽ mole carnis pressa sicut difficilè ad virtutes surgit, ita facilè in vitia cadit: quia ista ĩ imo sunt, illæ verò in summa arce consistunt. Denique nonnulli quia non pro dei amore seculo renunciant, laborare non curant. Vtinam quòd mundum relinquimus, voluntatis sit, nõ necessitatis. Qui enim non rigida intentione monachi professionem sectantur, quanto superni amoris propositum dissolute appetunt, tanto procliuius ad mundi amorem denuo reducuntur. Ex quibus alij corporis voluptatem, alij honorẽ requirunt. Sed qui ad hoc conuersationẽ sanctitatis prætendit, vt aliis quandoque præesse desideret: iste non discipulus

D Christi, sed prauitatis sectator existit. Ferre enim crucem, & non mori, hypocritarum est. Ille autem qui se pro deo duritiæ tradit monachorum, adsiduus debet esse in orationibus, lachrymas suas deo, non hominibus offerre, ieiunia in aurigæ modum pro lassitudine & viribus corporis temperare. Quapropter non pigeat te bone frater quantum potes actibus sanctis insistere, vt laboris tui fructus quandoque possis recipere. Hoc solum attende, quòd monachus factus es, & ideo ea age quæ monachi sunt. Inter eos cũ quibus viuis, sectare meliores. In omni gradu & ordine optimis permixta sunt pessima. Animosos senes & pertinaces, quos vides ĩ his abũdare periculosis temporibus, noli imitari. Mores vitámque illorum fuge, ne tibi sint in laqueum & ruinam. O quàm multos senes & iudices Israël turpiter vitã suam negligentes rex Babylonis in terra captiuitatis & confusionis possidet, & quàm multi iuuenes spiritu feruentes, domino seruientes, vim faciunt cœlo, totisque viribus sibi diripiunt illud? Vtinã talium præconia iuuenum nostri imitarentur senes, vt annosa redderet senecta quod tenera fert sponte adolescentia. Si tu vis proficere, non respicias quid mali faciant alij, sed quid boni ipse facere debeas. Nonne cernis negociatores & milites multa sustinere pericula, vt ad incertos honores & perituras diuitias perueniant? Isti quippe seruãt cũ animæ discri-

E mine, quæ cum pluribus tribulationibus inueniunt. Quid ergo tibi (dic rogo) faciendum est, qui venditis omnibus preciosam quæris margaritam, & emptũ habes agrum vbi thesaurus latet, quẽ fur auferre non potest? Necesse est tibi omnes insidias præcauere solicite, ne si ruinam passus fueris, pro gloria habeas ignominiam. quanuis tibi videaris in tuto, noli esse securus. Frequẽter in media tranquillitate, vitiorũ syrtibus incauti & desides obruũtur. Quanta proh dolor animãtia nutrit huius seculi desertũ, quæ negligẽtes monachos duris morsibus depascũt? Et quoniam credo te posse plus proficere oratione, quàm ista nostra exhortatione, addã & formulam orandi: vt legendo & orando, esurienti animæ duplicem tribuas refectionem: & quod desideras, apud deum facilius valeas obtinere. Nimio enim coactus desiderio, quod de salute tua habeo, istud supra vires meas assumpsi negocium: vt vinculis verborum meorum ad instructionem tuam patrum sententias colligerem. Hæc tu meditare, hæc in tabulis cordis tui scribe. Et vt scias per quam viam incedere debeas, & vt perficere possis opere, quod discis lectione: clama ad deum (sine quo nihil boni agitur) clama precor clamore magno in toto corde tuo, & flebilis supplexque tu ora.

FINIS.

F

INCIPIT SCALA CLAVSTRALIVM, *siue de modo orandi.*

CVM die quadam corporali manuum labore occupatus, de spiritualis hominis exercitio cogitare cœpissem: quatuor spirituales gradus animo cogitanti se subito obtulerunt, scilicet lectio, meditatio, oratio, & cõtemplatio. Hæc est scala claustralium, qua de terra in cœlum subleuantur: gradibus quidem distincta paucis, immẽsæ tamen & incredibilis magnitudinis. Cuius extrema pars terræ innixa est, superior verò nubes penetrat, & secreta cœlorũ rimatur. Hi grad' sicut nominibus & numero, ita ordine & munere sunt distincti. Quorum proprietates & officia quidem singula quid circa nos efficiãt, quomodo inter se inuicem differant & præemineant, si quis diligenter inspiciat: quicquid laboris aut studij impenderit in eis, breue reputabit & facile præ vtilitatis &

G dulcedinis magnitudine. Est autem lectio, sedula scripturarũ cum animi intentione inspectio. Meditatio, est studiosa mẽtis actio occultæ veritatis notitiam ductu propriæ rationis inuestigans. Oratio, est deuota cordis intentio in deum pro malis amouendis, & bonis adipiscendis. Contemplatio, est mentis in deum suspensæ eleuatio, æternæ dulcedinis gaudia degustans.

Lectio. *Meditatio.* *Oratio.* *Cõtẽplatio.*

Descriptio officiorum quatuor graduum.

Adsignatis ergo quatuor graduum descriptionibus, restat vt eorum officia videamus. Beatæ igitur vitæ dulcedinẽ lectio inquirit, meditatio inuenit, oratio postulat, contemplatio degustat. Vnde ipse dominus dicit: Quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Quęrite legendo, & inuenietis meditando. Pulsate orando, & aperietur vobis contemplando. Lectio quasi solidum cibum ori apponit. Meditatio masticat & frangit. Oratio saporem acquirit. Contemplatio est ipsa dulcedo quæ iucundat & reficit. Lectio in cortice, meditatio in adipe, oratio in desiderij postulatione, contemplatio in adeptæ dulcedinis delectatione. Quod vt expresſius videri posſit, vnum de multis supponam exemplum. In lectione audio: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Ecce breue verbum, sed suaui & multiplici sensu refertum. Ad pastum animæ quasi vuam ministrauit, quam postquam anima diligenter inspexit, dicit intra se: Potest aliquid boni H esse? Redibo ad cor meum, & tentabo si forte intelligere & inuenire potero mũditiam hanc. Preciosa enim & desiderabilis est res ista, cuius posſessores beati dicũtur, quibus visio dei (quæ est vita æterna) promittitur, quæ tot sacræ scripturæ testimoniis collaudatur. Hoc ergo sibi pleniꝰ explicari desiderans, incipit hanc vuam masticare & frangere, eámque quasi in torculari ponit, deinde excitat rationem ad inquirẽdum quid sit, & quomodo haberi posſit hæc adeo preciosa & desiderabilis munditia. *Officium meditationis.*

Matt. 7. a *Matt. 5. a*

Accedens ergo sedula meditatio non remanet extra, non hæret in superficie, vlterius pedem figit. Interiora penetrat, singula rimatur: attente cõsiderat quòd non dixit, Beati mũdo corpore, sed corde: quia non sufficit manus habere innoxias à malo opere, nisi a prauis cogitationibus mundemur in mente: quod auctoritate prophetæ confirmatur dicentis: Quis ascendet in mõtem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde. Item cõsiderat quantum hanc cordis munditiam optabat idem Propheta, qui orãs dicebat: Cor mũdum, inquit, crea in me deus. Item: Si aspexi iniquitatem in corde meo, non exaudiet dominus. Cogitat quàm solicitus erat in hac custodia beatus Iob, qui dicebat: Pepigi fœdus cum oculis meis, ne cogitarẽ quidem de virgine. Ecce quãtum arctabat se vir sanctus qui claudebat oculos suos ne videret vanitatem, ne forte incautus reI spiceret quod postea inuitus desideraret. Postquam hæc & huiusmodi de cordis munditia pertractauit, incipit cogitare de eius premio, quàm gloriosum & delectabile est videre faciem desideratam domini, speciosi forma præ filiis hominũ, non esse iam abiectum & vilem, non habentem speciem qua vestiuit eum mater sua synagoga: sed stola immortalitatis indutum, & coronatum diademate quo coronauit eum pater suus in die resurrectionis & gloriæ, die quam fecit dominus. Cogitat quòd in illa visione erit satietas illa de qua dicit propheta: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Vidésne quãtum liquoris emanauit ex minima vua? quantus ignis ex hac scintilla ortus est? quantum hæc modica massa, Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbũt: in incude meditationis extensa est? Sed quãtum adhuc posſet extendi si accederet aliquis talia expertus? Sentio enim quòd puteus altus est: sed ego adhuc rudis tyro, in quo pauca hęc haurirem vix inueni. His anima facibus inflammata, his incitata desideriis, fracto alabastro suauitatem vnguẽti præsentire incipit, necdum gustu, sed quasi nariũ odoratu. Et ex hoc colligit quàm suaue esset huius mũditiæ sentire experientiam, cuius meditationem nouit adeo esse iucundam. Sed quid faciet? Habendi desiderio æstuat: sed non inuenit apud se quomodo habere posſit: & quãto plus inquirit, plus sitit. Dum apponit meditationem, apponit & dolorem: quia sitit dulcedinẽ, quam in cordis munditia meditatio esse monstrat, sed non prægustat.

Psal. 23. a *Psal. 50. a* *Psal. 65. d* *Iob. 31. a* *Psal. 16. d* *Matt. 5. a*

Non enim est legẽtis atque meditantis hanc sentire dul- K cedinẽ, nisi data fuerit desuper. Legere enim & meditari tam bonis quàm malis commune est. Et ipsi philosophi gẽtium, in quo summa veri boni consisteret, ductu rationis inuenerunt: sed quia cum deum cognouisſent, non sicut deum glorificauerunt, & de suis viribus præsumentes dicebant, Linguam nostram magnificabimus: labia nostra à nobis sunt: quis noster dominus est? non meruerunt percipere quod potuerunt videre. Euanuerunt enim in cogitationibus suis: & omnis eorũ sapientia deuorata est, quam eis contulerat humanæ studium disciplinæ, nõ spiritus sapientię, qui solus dat veram sapientiam: sapidam scilicet sciẽtiam: quæ animam cui inhæsit, inæstimabili sapore iucundat & reficit. Et de illa dictum est: Sapientia non intrabit in maleuolam animam. Hæc autem à solo deo est. Officiũ enim baptizandi dominus concesſit multis: potestatem verò & auctoritatem in baptismo remittendi peccata, sibi soli retinuit. Vnde Ioannes antonomatice & discretiue de eo dixit, Hic est qui baptizat. Sic de eo posſumus dicere: Hic est qui sapientiæ saporem dat: & sapidam animam facit. Sermo siquidem datur multis, sed sapientia paucis: quam distribuit dominus cui vult, & quomodo vult. *Officium orationis.* Videns autem anima quòd ad desideratam cognitionis & experientiæ dulcedinem per se non posſit attingere, & quanto magis ad cor altum accedit, tanto magis exaltatur deus: humiliat se, & confugit ad orationem, dicens: Domine qui non videris nisi à mũdis cordi- L bus, inuestigaui legendo, meditando quæsiui quomodo haberi posſit vera cordis mũditia: vt ea mediante vel ex modica parte posſem te cognoscere. Quærebam vultum tuũ domine: vultum tuũ requirebam. Diu meditatus sum in corde meo: & in meditatione mea exarsit ignis ac desiderium amplius cognoscendi te. Dum panem sacræ scripturæ mihi frãgis: in fractione panis magna cognitio est. Et quanto plus te cognosco, plus te cognoscere desidero: non iam in cortice literæ, sed in sensu experientiæ. Nec hoc peto domine propter merita mea, sed pro tua misericordia. Fateor enim quia indigna & peccatrix sum: sed & catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Da mihi domine arram hæreditatis futuræ saltem guttam cœlestis pluuiæ, qua refrigerem sitim meam, quia amore ardeo. *Officium contemplationis.* His & huiusmodi ignitis eloquiis suum inflammat desiderium: sic ostendit suum affectum. His incantationibus aduocat sponsum. Dominus autem (cuius oculi super iustos, & aures eius nõ solũ ad preces, sed ipsas preces eorum non expectat donec sermonem finierint: sed medium orationis cursum interrumpens, festinus ingerit se, & animæ desideranti festinus occurrit) cœlestis rore dulcedinis circumfusus, vnguẽtis optimis delibutus animam fatigatam re- M creat: esurientem reficit: aridam impinguat: & facit eam terrenorum obliuisci: memoria sui eam mirabiliter fortificando, viuificando, & inebriando, ac sobriam reddendo. Et sicut in quibusdã carnalibus officiis anima adeo vincitur carnali concupiscentia, quòd omnem vsum rationis amittit, & fit homo quasi totus carnalis: ita merito in hac superna contemplatione ita consumuntur & absorbentur carnales motus ab anima, vt in nullo caro spiritui contradicat, & fiat homo quasi totus spiritualis. *Signa spiritus sancti ad animam venientis.* Sed ô domine, quomodo comperimus quando hæc facis: & quod signum aduentus tui? Nunquid huius consolationis & lætitiæ testes & nuncij sunt suspiria & lachrymæ? Si ita est, noua est antiphrasis ista, & significatio inusitata. Quæ enim conuentio consolationis ad suspiria, lætitiæ ad lachrymas? si tamen istæ dicendæ sunt lachrymę, & non potius roris interioris desuper infusi superfluens abundantia, & ad interioris ablutionis indicium, exterioris hominis purgamentum: vt sicut in baptismo puerorum per exteriorem ablutionem significatur & figuratur interior animæ ablutio: ita hic ecõtra exteriorem ablutionem interior præcedat purgatio. O felices lachrymæ, per quas maculæ interiores purgantur: per quas peccatorum incendia extinguuntur. Beati qui sic lugetis, quia ridebitis. In his lachrymis agnosce ô anima sponsum tuum: amplectere desideratum. Nunc torrente voluptatis te inebria: suge ab vbere consolationis

Rom. 1. d *Psal. 11. a* *Rom. 1. a* *Psal. 106. c* *Sap. 1. a* *Ioan. 1. d* *Psal. 63. b* *Psal. 26. a* *Matt. 15. c* *Psal. 33. c*

A lationis eius lac & mel. Hæc sunt miranda munuscula & solatia quæ dedit tibi sponsus tuus: gemitus scilicet & lachrymæ. Adducit tibi potum in his lachrymis in mensura. Hæ lachrymæ sunt tibi panes die ac nocte: panes vtiq; confirmantes cor hominis: & dulciores super mel & fauum. O domine Iesu: si adeo sunt dulces istæ lachrymæ quæ ex memoria & desiderio tui excitantur: quàm dulce erit gaudium quod ex manifesta tui visione capietur? Si adeo dulce est flere pro te, quàm dulce erit gaudere de te? Sed quid huiusmodi secreta colloquia proferimus in publicũ? Cur ineffabiles & inenarrabiles affectus verbis cõmunibus conamur exprimere? Inexperti talia non intelligunt, nisi ea expresius legant in libro experientiæ, quos ipsa doceat vnctio. Aliter autem litera exterior non prodest quicquam legenti. Modicum sapida est lectio exterioris literæ, nisi glossam & interiorem sensum sumat ex corde. Quomodo remanet anima spiritus sancti feruore discedente? O anima, diu protraximus sermonẽ: Bonum enim erat nos hic esse: cum Petro & Ioanne cõtemplari gloriam sponsi, & diu manere cum illo: si vellet hic fieri, non duo, non tria tabernacula, sed vnum: in quo essemus simul, & simul delectaremur. Sed iam dicit sponsus: Dimitte me: iam enim ascendit aurora, iam lumen gratiæ & visitationem quam desiderabas accepisti. Data ergo benedictione, mortificato neruo femoris, & mutato nomine de Iacob in

Gene.32.f.

B Israël, paulisper secedit sponsus diu desideratus, cito elapsus. Subtrahit se tam à prædicta visione quàm à dulcedine contemplationis: manet tamẽ præsens quantum ad gubernationem. *Hic redditur causa quare spiritus sancti feruor animam aliquantulum deserit.* Sed ne timeas, ô sponsa, ne desperes, ne existimes te contemni si paulisper tibi subtrahit sponsus faciem suam. Omnia ista cooperantur tibi in bonum, & de accessu & recessu lucrum acquiris: tibi venit: tibi & recedit. Venit ad consolationem: recedit ad cautelam, ne magnitudo consolationis extollat te: ne si semper apud te sit spõsus, incipias contemnere sodales: & hanc continuam visitationem non iam gratię attribuas, sed naturę. Hanc autem gratiam cui vult & quando vult sponsus tribuit: nõ quasi iure hæreditario possidetur. Vulgare prouerbium est quòd nimia familiaritas parit contemptũ. Recedit ergo, ne forte nimis adsiduus cõtemnatur, & absens magis desideretur, desideratus auidius quæratur, diu quæsitus tandem gratius inueniatur. Præterea si nunquam deesset hic consolatio (quæ respectu futuræ gloriæ quæ reuelabitur in nobis, ænigma est, & ex parte) putaremus forte hic habere ciuitatem manentem, & minus inquireremus futuram. Ne ergo exiliũ deputemus pro patria, arram pro precij summa: venit sponsus & recedit vicissim: nunc consolationem afferens, nunc vniuersum statum nostrum in infirmitatem commutans: paulisper

C nos permittit gustare quàm suauis est: & antequã plenè sentiamus, se subtrahit: & ita quasi alis expansis supra nos volitãs prouocat nos ad volandum. Quasi dicat: Ecce parum gustastis quàm suauis sum & dulcis: sed si vultis plenè saturari hac dulcedine, currite post me in odorẽ vnguentorum meorum: habentes sursum corda, vbi ego sum in dextera dei patris. Ibi videbitis me non per speculũ & in ænigmate, sed facie ad faciem: & plenè gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Cura & diligentia adhibenda est animæ ne omnino à deo deseratur. Sed caue tibi ô sponsa: quando absentat se sponsus, nõ longe abibit: & si non vides eum, ipse tamen videt te semper: plenus oculis ante & retro. Nunquam potes eum latére. Habet etiam circa te nuncios suos spiritus, quasi sagacissimos exploratores, vt videãt quomodo absente sponso conuerseris: & accusent te coram ipso si aliqua signa lasciuiæ & scurrilitatis in te deprehenderint. Zelotypus est sponsus iste. Si forte alium amatorem receperis, si aliis magis placere studueris: statim discedet à te, & aliis adhærebit adolescentulis. Delicatus est sponsus iste: nobilis & diues est: speciosus forma præ filiis hominum: & ideo non nisi speciosam dignatur habere sponsam. Si viderit in te maculam siue rugam, statim auertit oculos. Nullã enim immũditiam potest sustinere. Esto ergo casta: esto verecunda & humilis, vt sic à sponso tuo merearis frequẽter visitari.

Timeo ne diutius detinuerit nos sermo iste, sed ad hęc cõpulit me materia fertilis pariter & dulcis, quam ego non protrahebam spontaneus, sed nescio qua eius dulcedine trahebar inuitus. *Officia & effectus singulorum graduum per repetitionem.* Vt ergo quæ diffusius dicta sunt, simul iuncta

D melius videãtur, prædictorum summam recapitulãdo colligamus. Sicut in prædictis exemplis prænotatum est, videri potest quomodo prædicti gradus cohæreant, & sicut temporaliter, ita & causaliter se præcedant. Lectio enim quasi fundamentum primo occurrit, & data materia mittit nos ad meditationem. Meditatio verò quid appetendum sit diligẽtius inquirit: & quasi effodiens, thesaurum inuenit & ostendit. Sed cum per se obtinere nõ valeat: mittit nos ad orationem. Oratio se totis viribus erigens ad dominum, impetrat thesaurum desiderabilem, contemplationis suauitatem. Hæc autem adueniens, prædictorum trium laborem remunerat, dum cœlestis rore dulcedinis animam sitiẽtem inebriat. Lectio ergo est secundum exterius exercitiũ. Meditatio secundum interiorem intellectum. Oratio secundum desiderium. Contemplatio super omnem sensum. Pimus gradus est incipientium. Secundus est proficiẽtium. Tertius est deuotorum. Quartus beatorum. Hi autem gradus ita concatenati sunt, & vicaria ope sibi inuicem deseruiunt, quòd præcedẽtes sine subsequentibus aut parum aut nihil prosunt, sequentes verò sine præcedentibus aut raro aut nunquam haberi

E possunt. Quid enim prodest lectione continua tempus occupare, sanctorum gesta & scripta legendo transcurrere, nisi ea etiam masticando & ruminando succum eliciamus: & transglutiendo vsque ad cordis intima trãsmittamus: vt ex his diligenter consideremus statum nostrum: & studeamus eorum opera agere, quorum facta cupimus lectitare? Sed quomodo hæc cogitabimus, aut quomodo cauere poterimus ne falsa aut inania quædam meditando, limites à sanctis patribus cõstitutos trãseamus, nisi prius circa huiusmodi antè ex lectione aut ex auditu fuerimus instructi? Auditus enim quodammodo pertinet ad lectionem. Vnde solemus dicere non solum libros ipsos nos legisse, quos nobisipsis vel aliis legimus: sed illos etiam quos à magistris audiuimus. Item quid prodest homini si per meditationem quæ agenda sunt videat, nisi orationis auxilio & dei gratia ad ea obtinenda cõualescat? Omne siquidem datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descẽdens à patre luminum: sine quo nihil possumus facere: sed ipse in nobis facit opera: non tamen omnino sine nobis. Cooperatores enim dei sumus, sicut dicit apostolus. Vult siquidem deus vt eum adiuuemus: & vt ei aduenienti & pręstolanti ad ostium, aperiamus sinum voluntatis nostræ, & ei consentiamus. Hunc consensum exigebat à Samaritana, quando dicebat: Voca virum tuum. quasi diceret: Volo tibi infundere gratiam, tu applica liberum arbitrium. Orationem exigebat ab ea, cum dicebat: Tu si scires donum dei, & quis est qui dicit tibi, da mihi bibere: forsitã petisses ab eo aquam viuam. Hoc audito quasi ex lectione mulier instructa, meditata est in corde suo bonum sibi fore & vtile habere hanc aquam. Accẽsa ergo habendi desiderio, conuertit se ad orationem dicens: Domine, da mihi hanc aquam: vt non sitiam amplius: neque veniam huc haurire aquam. Ecce auditus verbi domini, & sequens super eo meditatio, incitauerunt eam ad orandum. Quomodo namque esset solicita ad postulandum, nisi prius eam accendisset meditatio? Aut quid ei præcedens meditatio contulisset, nisi quæ appetenda monstrabat, sequens oratio impetrasset? Ad hoc ergo vt fructuosa sit meditatio, oportet vt sequatur orationis deuotio, cuius quasi effectus est contemplationis dulcedo.

Iaco.1.c

1.Cor.3.d

Ioan.4.b

F

Ibidem.

Hic ostenduntur omnes hi gradus ita esse simul iuncti, vt sint inseparabiles. Ex his possumus colligere quòd lectio sine meditatione arida est. Meditatio sine lectione erronea. Oratio sine meditatione est tepida. Meditatio sine oratione infructuosa. Oratio cum deuotione contemplationis acquisitiua. Contemplationis adeptio sine oratione aut rara aut miraculosa. Deus cuius potentiæ non est numerus vel terminus, & cuius misericordia super omnia opera eius, quandoq; ex lapidibus suscitat filios Abrahæ, dum duros & nolẽtes acquiescere cogit vt velint: & ita quasi prodigus (vt vulgo dicĩ solet) bouem in cornu trahit, quando non vocatus se insun-

G dit. Quod etsi quandoque aliquibus legimus contigisse, vt Paulo & quibusdam aliis, non tamē ideo debemus nos quasi deū tentando diuina præsumere, sed facere quod ad nos pertinet: legere scilicet & meditari in lege dei, orare ipsum vt adiuuet infirmitatem nostram: & videat imperfectum nostrū: quod ipse docet nos facere dicens: Petite & accipietis, quærite & inuenietis: pulsate & aperietur vobis. Nunc enim regnū cœlorum vim patitur: & violenti rapiunt illud. Ecce præsignatis distinctionibus perspici possunt prædictorum graduū proprietates quomodo sibi cohæreant: & quid singuli in nobis efficiant. Beatus homo cuius animus à cæteris negociis vacuus in his quatuor gradibus versari semper desiderat, qui venditis vniuersis quæ habuit, emit agrum illum in quo latet thesaurus desiderabilis: scilicet vacare & videre quàm suauis est dominus: qui in primo gradu exercitatus, in secundo circunspectus, in tertio deuotus, in quarto supra se leuatus, per has ascensiones, quas in corde suo disposuit, ascendet de virtute in virtutem: donec videat deum deorum in Sion. Beatus cui in hoc supremo gradu vel modico tempore conceditur manere: qui vere potest dicere: Ecce sentio gratiam domini: ecce cum Petro & Ioanne gloriā eius in monte contemplor: ecce cum Iacob plerumque Rachelis amplexibus delector. Sed caueat sibi iste ne post contemplationem istam qua eleuatus fuerit vsque ad cœlos, inordinato casu corruat vsque ad abyssos: nec post dei visionem ad lasciuos mundi actus & H carnis illecebras conuertatur. Cum verò mentis humanæ acies infirma veri luminis illustrationem diutius sustinere nō poterit, ad aliquem trium graduum per quos ascenderat, leuiter & ordinate descendat: & alternatim modo in vno, modo in altero, secundum motum liberi arbitrij pro ratione loci & temporis demoretur: tanto iam deo vicinior, quanto à primo gradu remotior. Sed heu fragilis & misera humana conditio. Ecce ductu rationis, & scripturarum testimoniis aperte videmus in his quatuor gradibus bonæ vitæ perfectionem cōtineri: & in his spiritualis hominis exercitium debere versari. Sed quis est qui hunc viuendi tramitem teneat? Quis est hic, & laudabimus eum? Velle multis adiacet: sed perficere, paucis. Et vtinam de istis paucis essemus.

Ioan.16.c

Matt.11.b

Psal.83.b

Quatuor causæ retrahunt nos ab his quatuor gradibus.

Sunt autem quatuor causæ quæ retrahunt nos plerunque ab istis gradib', scilicet ineuitabilis necessitas: honestæ actionis vtilitas: humana infirmitas: mundialis vanitas. Prima est excusabilis: secunda tolerabilis: tertia miserabilis: quarta culpabilis. Illis enim quos huiusmodi nouissima causa à sancto proposito retrahit, melius erat gloriam dei non cognoscere, quàm post agnitam retroire. Quam vtique excusationem habebit iste de peccato? Nónne ei iustè potest dicere dominus: Quid debui tibi facere, & non feci? Non eras, & creaui te: pec- I catti, & diaboli seruum te feceras: & redemi te. In mundi circuitu cum impiis currebas: & elegi te. Dederam tibi gratiam in conspectu meo, & volebam facere apud te mansionem: tu verò despexisti me: & non solùm sermones meos, sed meipsum proiecisti retrorsum, & ambulasti post concupiscentias tuas. Sed ô deus bone, suauis & mitis, amicus dulcis, cōsiliarius prudens, adiutor fortis: quàm inhumanus, quàm temerarius est qui te abiicit: qui tam humilem, tam mansuetum hospitem à suo corde repellit? O quàm infelix & damnosa cōmutatio, creatorem suum abiicere, & prauas noxiásque cogitationes recipere: illud etiam secretū cubile spiritus sancti, secretum cordis, quod paulo ante cœlestibus gaudiis intendebat, tam subito immundis cogitationibus & peccatis tradere conculcandum? Adhuc in corde calent sponsi vestigia, & iam intromittuntur adulterina desideria. Male conueniens & indecorum est, aures quæ modo audierunt verba quæ non licet homini loqui, tam cito inclinari ad fabulas & detractiones audiendas: Oculos qui sacris lachrymis modo baptizati erant, repente conuerti ad videndas vanitates: Linguā, quæ modo dulce epithalamium decantauerat, quæ ignitis & persuasoriis eloquiis suis cum sponso reconciliauerat sponsam, & introduxerat eam in cellam vinariam, iterum conuerti ad vana eloquia, ad scurrilitates, ad concinnandum dolos, ad detractiones. Absit hoc à nobis domine. Sed si forte ex humana infirmitate ad talia dilabimur, non ideo desperemus, sed iterum recurramus ad clementem medicum, qui suscitat de K terra inopem, & erigit de stercore pauperem. Et qui nō vult mortem peccatoris, iterum curabit & sanabit nos.

Esa.5.b

Psal.112

Iam tempus est vt epistolæ finem imponamus. Oremus ergo deum vt impedimenta quæ nos ab eius contemplatione retrahunt, in præsenti nobis mitiget, in futuro nobis penitus auferat: qui per prædictos gradus de virtute in virtutem nos perducat, donec videamus deum deorum in Sion. Vbi electi non guttatim, non interpolatim percipient diuinæ contemplationis dulcedinem, sed torrente voluptatis indesinenter repleti, habebunt gaudium quod nemo tollet ab eis, & pacem incommutabilem, pacem in idipsum. Tu ergo frater mi Goffrede, si quando datum tibi fuerit desuper prædictorum graduum celsitudinem conscendere, memento mei, & ora pro me cum tibi bene fuerit, vt sic cortina cortinam trahat, & qui audit, dicat: Veni.

FINIS.

FORMVLA HONESTÆ VITÆ.

L

PETIS à me frater charissime, quod necdum à suo prouisore audiui aliquem petiisse. Veruntamen quia id instanter tua poscit deuotio, cui iuste & rationabiliter petenti aliquid in Christi nomine negare non valeo, formulam honestæ vitæ breui tibi sermone depingam: quam si in Christi amore vel dilectione exardescens perseueranter seruaueris, vitam proculdubio consequêris æternam.

Vt ergo ab interiori homine ad exteriorem sermo procedat, ita circa tui puritatem cordis te indesinenter studere oportet, quo totius puritatis amator Deus illic sedem tāquam in cœlo sibi collocare dignetur: iuxta illud: Cœlum mihi sedes est, & anima iusti sedes est sapientiæ. Necesse est igitur vigilanter intendas cogitationes tuas ad bonum semper & honestum dirigere, vt videlicet cogitare vel meditari coram deo pertimescas quod in præsentia hominum dicere vel facere merito erubesceres, sciēs quòd sicut per verba vel facta innotescimus homini, sic nimirum per cogitationes cuncta scrutanti spiritui: quia quod agunt hominibus dicta, eadem deo cogitationes. Deus enim nouit cogitationes hominū, quia vanæ sunt. Et sicut nulla est ei inuisibilis creatura, sic M omnino nihil potest cogitari quod eum lateat. Viuus est enim sermo dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum cordis. Sit tibi quoque Iesus semper in corde, & nunquam imago crucifixi ab animo tuo recedat. Hic tibi sit cibus & potus, dulcedo & cōsolatio tua, mel tuum, & desideriū tuum, lectio tua & meditatio tua, oratio & contemplatio tua, vita, mors, & resurrectio tua. Semper cogita illū, nūc positū in præsepio, & pannis inuolutū: modo in templo patri à parentibus præsentatum: nunc fugiētem in AEgyptum, ibi diu in extrema paupertate & indigentia commorantem, & inde maximo cum labore redeuntem: modo in templo audientē doctores & interrogantem, qui docet hominem scientiā, & postea parentibus subditum, cui iure omnis creatura subditur. Deinde esurientem in deserto & sitientem, qui est panis vitæ, & fons sapientiæ, qui pascitur inter lilia, & implet omne animal benedictione. Modo fatigatum ex itinere, sedere sic supra fontem, cum muliercula sola solum loquentem, totius mundi statum regentem. Postea factum in agonia prolixius orantē, & omnia omnibus sufficienter administrantē. Ab angelo etiam ipsum, qui est dulcedo & cōsolatio angelorum & hominum, consolationē nihilo minus recipientem. Aut ad columnā, illū qui totius est orbis sustentamentū, ligatū & flagellatū. Ipsum

Esa.66.a

Psal.93.b

Heb.4.c

Cant.2.d

Psal.144.d

(qui

A (qui est angelorum splendor) sputis illitum, palmis in facie percussum, spinea corona coronatum, opprobriis saturatum. Ad vltimum cum iniquis deputatum, & pro te in cruce pendentem & morientem, atque spiritum suum in manus patris commēdantem. Sic nimirum erit fasciculus myrrhę dilectus tuus, sic inter vbera tua commorabitur. Sic de omnibus anxietatibus & amaritudinibus domini dei tui, colliga quasi fasciculum, vt amarum poculum lachrymarum tibi conficias. Quod si quando ardentissimo Christi amore succensus, volueris cum apostolo iam illum cognoscere, & non secundum carnem, leuabis parum mentis oculos ad victoriam resurgētis, ad gloriam ascendentis, ad gloriosam maiestatem in gloria dei patris sedentis atque regnantis, quæ sursum sunt sapiens, & quæ sursum sunt quærens, vbi Christus est in dextera dei sedens. Nec tamen ibi longam facies moram, ne forte si diutius scrutator maiestatis fueris, obruaris à gloria. Sane ante omnia te debere noueris omnem cordis elationem, iactantiam atque arrogantiam (quasi venenatas aspides) fugere: sciens proculdubio quia immundus est coram deo omnis qui exaltat cor suum. Itaq; neminem spernas, nemini noceas, nulli detrahas, & pro Christi amore omnibus prodesse coneris. In tantum etiam inferiorem ac cæteris viliorem te non solum ex intimo cordis affectu credas, verumetiam nō te dicas profecisse, sed nec te aliquid esse existimes, iuxta illud apostoli: Qui se aliquid esse existimat, cū nihil sit, ipse se seducit. Sit præterea incessus tuus maturitate plenus, grauis & honestus: videlicet non fractis gressibus ambules, aut scapulas dextrorsum aut sinistrorsum vergendo, non erecta ceruice, non prominente pectore, seu etiam inclinato capite super humerum: quæ omnia aut leuitatem redolent, aut elationem ostentant, aut hypocrisim sapiunt. Incedens ergo, stans & sedens, faciem semper habeto deorsum, reuoluens in animo tuo quòd puluis es, & in puluerem reuertēris: & cor sursum, vbi Christus est in dextera dei patris sedens. Quaquauersum nulla curiositate, quin poti⁹ necessitate aspicias. Tristitiam autem (maxime in conuentu) dissimulare te decet, quādam in facie hilaritatem prætendens: priuatim autem nunquam vultus in diuersa mutetur. Siquando coram aliis positus ridere alicuius rei causa fueris compulsus (vt adsolet) nō sit risus tuus excussus. Nam iuxta sapientem, amictus corporis, & risus dentium, & gressus hominis, enunciant de illo. Tuis etiam interdum interpone gaudia curis. Nunquam sis ociosus quin aut legas, aut aliquid de sacris scripturis mediteris, vel (certe quod melius est) rumines psalmos, operando nihilo minus incessanter quod tibi fuerit iniunctū, vt semper te diabolus inueniat occupatum. Multam enim malitiā docuit ociositas. Illas etiam scripturas libentius legas, quæ precipue erga Christum tuum magis inflammauerint intellectum. Intellige quæ dico. Dabit enim tibi dominus in omnibus intellectum, si in sensu cogitaueris circunspectionem dei. Cum oraueris, non impleas aures audiētium singultibus & suspiriis, sed intente ora deum in cubiculo cordis tui. Proderit tamen ad deuotionem compunctionémque obtinendam, si ita semotus fueris, vt puras manus ad deum leuando, etiam tuiipsius vocem audire possis. Nonnunquam ad subleuādum intentionem in cœlum prospicias, vt ibi sit cor tuum, vbi Christus est in dextera dei sedens. Ab oratione iterum reuertēris ad lectionem: & iterum lectio cū fastidium submouerit, ad orationem redeas. Cōsortia iuuenum (& maxime illorum qui imberbes sunt) inquantum conuenienter poteris, deuita. Nunquam alicui oculum in faciem figas. Sicut ad crucem, sic accedas ad cibum: id est, nunquā voluptate, sed necessitate pascaris: & fames, non sapor prouocet appetitum. Singularitatem in refectione fuge, & communitate esto contentus, sciens quia caro pascenda est, & extinguenda sunt vitia. Siquando aliquid superapponitur, tanquam diuinitus procuratum accipe illud, hoc tamen habēs in animo semper & voluntate, vt tantum vel magis alteri apponatur. Pone prouidentiæ tuæ modum, ne tibi sapiēs videaris. Semper & vbique atque in omnibus operibus time, ne forte excedas in aliquo. Hinc beatus Iob, Verebar, inquit, omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Cum ad stratum lassus deueneris, te honesto modo iacēdo componas, nec resupinus iaceas, nec genua leuando, calcaneos iungas ad tibias. Quod si forte luxuriæ te pompa concusserit, recordare dilectum tuum positum in doloribus, & vniuersum stratum suum versatum in infirmitate eius, hæc dicēs in corde tuo: Deus meus pendet in patibulo, & ego voluptati operam dabo? Sícque inuocato nomine saluatoris, ingeminando sæpe nomen salutis, cessabit tandem (deo succurrente) quassatio. Ruminātē psalmos somnus te occupet, vt in somno somnies te dicere psalmos. Cum surrexeris ad vigilias, lauda creatorē tuum ex omnibus viribus tuis, & ad laudem redemptoris tui exalta vocem tuam in fortitudine. Postremo purissimum semper erga Christum amorem habeto, nil præter ipsum aut propter ipsum amare memento.

Cant. 1. d — 2. Cor. 5. d — Col. 3. a — Prou. 25. d — Gala. 6. a — Eccli. 19. d — Eccli. 33. d — Iob. 9. d

Prolixius quàm putauerā descripsi tibi, quæ ipse agere nequeo, in te adimpleri desiderās quod in me deesse cognosco: quia profectus tuus meū gaudium & corona est in domino.

FINIS.

Eiusdem materia notabile documentum.

SI plene vis assequi quod intendis, duo sunt tibi necessaria. Primum est vt subtrahas te ab omnibus transitoriis rebus & terrenis, vt nihil de eis cures, ac si non essent. Secundum, vt ita te des E deo, vt nihil dicas vel facias nisi quod credideris firmiter placere deo. Primum autem assequēris hoc modo. Omnibus modis quibus potes, te vilifica, te nihil reputādo esse, sed credas omnes homines esse bonos, & meliores te, magísque placere deo. Quæcūq; audis vel vides in religiosis personis, puta bona intentione dici vel fieri, etiam si contraria videantur. Nā humana suspicio facile fallitur. Nulli displiceas. Nihil vnquā de te loquaris quod laudē importet, quantumcunque sit familiaris ille cum quo loqueris: imò plus labora celare virtutes quàm vitia. De nullo prorsus sinistrè loquaris (quantūcunque sit verum vel manifestum) nisi in confessione, & hoc vbi non potes aliter manifestare peccatum tuum. Libentius accommoda aurem tuam cum aliquis laudatur, quàm cum vituperatur. Cum loqueris, verba tua sint rara, vera, ponderosa, & de deo. Si secularis loquitur tecum, & vana proponit, quàm citius potes succide sermonem, & transferas te ad ea quæ dei sunt. Quicquid contingat tibi vel alij quantumcunque coniuncto, non cures: & si est aduersum, non tristeris: si est prosperum, non læteris: sed totum nihil puta, & lauda deum. Solicitudinem adhibe quantam maximā potes, vt vilitati tuæ sedulus intendas. Fuge loquutoria quantum potes. Melius est enim silere quàm loqui. Post completoriū nō loquaris, quousque finita sit missa sequentis diei, nisi causa maxima interuenerit. Cum vides aliquid quod tibi displi F cet, vide si hoc est ī te, & abscinde: si verò vides aliquid quod tibi placet, vide si hoc est in te, & tene. si non est, adsume. & sic erunt tibi omnia in speculo. De nulla re murmures cum aliquo (nisi credideris prodesse) quantumcunque sit graue quod habes. Nunquam pertinaciter aliquid affirmes vel neges, sed sint tuæ affirmationes & negationes dubitatiōis sale conditæ. A cachinnis semper abstineas: rideas verò raro, & cum paucis præstes os tuum. Breuiter in omnibus dictis tuis sic te habeas, vt sint ita quæ dubia dimittātur. Secundum assequēris hoc modo. Orationibus cum magna deuotione intendas, & eas dicere labora horis debitis: & quod offers in oratione, reminiscaris in corde. Et vt ea quæ legis confirmes, diligenter recogita, & eorum imagineris statum in quorum memoria hæc dixeris. Ista tria semper in mente habeas, quid fuisti, quid es, & quid eris. Quid fuisti: quia sperma fœtidum. quid es: quia vas stercorum. quid eris: quia esca vermiū. Similiter imagineris eorū pœnas qui sunt in inferno, & quòd nunquam finientur, & pro quàm modica delectatione tanta mala patiuntur. Similiter imagineris gloriā paradisi, & quòd nunquam finietur, & quā breuiter & cito acquiritur, & quātus luctus & dolor poterit esse illis qui pro parua re tantam gloriam amiserint. Cum habes aliquid quod tibi displicet, vel times habere: cogita ꝙ si tu esses in inferno, & illud, & quicquid nolles, haberes. Et cū habes aliquid quod tibi pla-

G cet, vel optas habere: cogita quòd si tu esses in paradiso, haberes illud, & quicquid velles. Si autem in inferno esses, nec illud nec aliud quod velles haberes. Quandocunque est festum alicuius sancti, cogita de illo quanta sustinuit propter deum, quia breuia: & qualia adeptus est, quia æterna. Similiter cogita quia transeunt bonorum tormenta, malorum gaudia. Hi cum illis tormentis adepti sunt gloriam æternam, & isti ex indebitis gaudiis æternam pœnam. Quandocũque te vincit acedia, accipias hoc scriptũ, & imagineris hæc omnia diligenter. Et cogita de tempore quod sic perdis, quòd illi qui in inferno sunt, darent totum mundum (si haberent) pro eo. Cũ habes aliquas tribulationes, cogita quòd illi qui sunt in paradiso, carent eis. Similiter cum habes aliquas consolationes, cogita illos de inferno carere eis. Omni die cũ vadis cubitum, examina diligẽter quid cogitasti, & quid dixisti in die: & quomodo vtile tempus & spaciũ quod datũ est ad acquirendum vitam æternam, dispensasti. Et si bene trãsiuisti, lauda deũ: si male vel negligenter, lugeas, & sequenti die non differas confiteri. Si aliquid cogitasti, dixisti, vel fecisti quod tuam conscientiam multum remordeat, non comedas antequam confitearis. Istud in fine pono, vt imagineris duas ciuitates. Vnam plenam omnibus tormentis, quæ est infernus. Alteram plenam omni cõsolatione, quæ est paradisus. Et ad vnam illarum oportet te currere. Vide quid te posit trahere H ad malum, vel impedire à bono. Credo quòd nihil inuenies. Certus sum quòd si bene seruaueris ea quæ sunt hic, spiritus sanctus habitabit in te, & perfectè docebit te facere omnia. Ergo bene serues ista, & nihil negligas. Et lege ea ĩ septimana bis, scilicet in die mercurij, & in die sabbati: & vt inueneris te fecisse quod scriptum est, lauda deum, qui est pius & misericors in secula seculorum. Amen.

FINIS.

SPECVLVM monachorum.

SI quis emendatioris vitæ desiderio tactus, cogitationum, locutionum, operúmque suorum sollicitus explorator, vniuersos excessus suos corrigere nititur: in præsentis paginæ frequenti lectione, & adsidua meditatione (tanquam in speculo) interioris hominis sui faciem contempletur. In primis ergo ex quo I surgit ad vigilias, vitæ suæ tempus per momenta singula debet monachus computare, & videre semper vt bonum faciat, & malum caueat in omni opere suo, & hoc dicat sibiipsi: Si modo moriturus esses, faceres istud? Ad psalmodiam cor habeat: nisi fortasis ad aliquid sublimius rapiatur: sed etiam omnium quæ ibi dicuntur, vsque ad vnam literam se pro certo nouerit debitorem vel dicẽdi in choro suo, vel audiendi in alio. Ad interuallũ debet stare ad orationem, vel corporis necessitati prouidere: ita tamen, vt vadens sibi dici nouerit: Sursum corda. Est autem spiritualis propositi detrimentum, si cogat infirmitas rigoris pristini aliquantulũ relaxari. Post lectionem est orandum: & si ad legẽdum accedat, non tam quærat scientiam, quàm saporem. Est autẽ scriptura sacra puteus Iacob, ex quo hauriuntur aquæ quæ in oratione funduntur. Nec semper ad oratorium est eundum: sed in ipsa lectione poterit contemplari & orare. Sacris altaribus, si sacerdos est, tanquam vnus ex summis angelis in spiritu totus adsistat. Si minister, tanquam angelus domino ministret. Cum aliis eat ad laborem: vbi consideret non quid agat, sed propter quid venerit. Cessante manu spiritus laboret vel orando, vel meditando, quanuis & in ipso labore idipsum facere teneatur. Ad mensam non solùm fauces cibum capiant: sed etiam aures exhauriant verbum dei. Non enim debet totus mãducare: sed sic occupetur cor ad verbum dei, vt solæ fauces sumant cibum, aures verbum. De hoc autem plurimum gaudeat si ei viliora quàm aliis apponuntur. Nam K reuera feliciores sunt qui in parcitate sustinendi fuerint fortiores. In gratiis agendis pro duobus sibi nouerit supplicandum: vel pro peccatis eorum quorum eleemosynis sustentatur: vel forsitan pro seipso, quia corpori suo supra necessitatem indulserit. Si vocatur ad colloquium: secundum regulam leniter & sine risu pauca verba & rationabilia loquatur: & antequam ea proferat, bis ad limam veniant, quàm semel ad linguam. Si cum seculari loquendum est, tunc maxime adhibeat custodiam ori suo: vt nihil proferat quod non ædificet audientem. Sic in cunctis se habeat, vt ædificet vidẽtes: & nemo dubitet cum viderit eum vel audierit, quin vere sit monachus. Post completorium singulis diebus capitulum sibi teneat: & conuocatis cogitationibus suis ponat rationem diligẽter quid ipso die cogitatione, locutione, vel opere deliquerit publice, vel priuatim: per singulas noctes lectum suum lauans, hoc est singulis peccatis, lachrymis & doloribus purificatis, diligẽter de singulis computet. In crastino publice de apertis, de occultis vero facturus confessionem secreto: quæ vt perfecta sit, tria debet habere: scilicet vt sit voluntaria, nuda, & munda. Voluntaria, id est ex propria deliberatione & proposito. Nuda, vt nudè prout gessit confiteatur peccatum suum. Munda, ne peccatum suum prædicet sicut Sodoma: sed pura & simplici intẽtione se accuset. In capitulo qui publice offendit, manifestè reuelet tanquam assistens iudici. L In omnibus sic ibi loquatur, respondeat, vel proclamet, vt sermo eius interius vel exterius sit perunctus oleo charitatis. A nemine qualecũque munus accipiat. Neminem habeat familiarem. In omnibus fugiat singularitatis vel admirationis notam. Loquens nihil dicat vnde multum eruditus multúmve religiosus posit putari. Ad interrogata paucis respondeat. Si de scriptura vel moribus agatur: aurem paret, non linguam. Cum loquitur, nõ studeat eloquentiæ: sed sermo eius sit potius rusticanus quàm vrbanus. In omnibus agẽdis nõ studeat curialis videri. Salua honestate fugiat omnes homines in potestate positos, maxime seculares. Sectetur cõmunia, orationes, labores, lectiones, & cæteras obseruantias: in quibus non sit tanquam vitula Effraim, docta diligere trituram, id est ad huiusmodi non consuetudine, sed deuotione trahatur. (Osee.10.) Orationes quæ imperantur, primo loco habeat: nec sibi blandiatur de priuatis orationibus suis, (quæ in secundo loco ei habendæ sunt) cum in præceptis orationibus desidiosus fuerit. Si autem familiaritas interdicitur hominum, quãto magis mulierum? Sit facies communis cum cæteris: intus verò dissimilis: hoc est nõ nimia grauitate contracta, nec nimia locutione dissoluta, sed bona quadam mediocritate regatur: vt de sancto Martino legitur: Faciem eius non fuscauit mœror: nec leuigauit risus. Erit enim prudentis animæ thesaurum suum solicite custodientis (more Moysi) cornutam velare faciem: & quodam risu, qui tamẽ modestus sit, interioris gloriam hominis & mẽtis grauitatem abscondere. M Comparanda est dies instans diei præteritæ: vt ex eorum collatione suum deprehẽdere posit monachus vel profectum, vel defectũ. In omni actu vel cogitatu suo sibi deum adesse memoretur: & omne tẽpus quo de ipso non cogitat, perdidisse se computet. Tædio affectus componat se meditando supra petram in qua lauantur mortui: & cogitet apud se quomodo tractentur ibi sepeliendi: nunc in tergum, nunc in faciem versentur: quomodo nutet caput: cadant brachia: rigeant crura: tibiæ iaceant: quomodo induantur & consuantur: quomodo deferãtur humãdi: quomodo exponantur in tumulo: quomodo puluere contegantur: quomodo vorantur à vermibus: & quasi saccus putrefactus cõsumuntur. Summáq; est philosophia, meditatio mortis adsidua. Hanc vbicunque perrexerit, secum portet: & in æternum nõ peccabit. Sit monachus quasi Melchisedech, sine patre, sine matre, sine genealogia: nec patrẽ sibi vocet super terram. Imò sic se existimet quasi ipse sit solus, & deus. Ecce in primis habemus ordinem & modum viuendi: remedium verò pollicetur adsiduitas tenendi capitulum spirituale superius expressum. Semel ad minus in hebdomada confiteatur: vt veniam mereatur de perpetratis: & maior ei detur gratia de vitandis malis. Amen.

Quanuis

A *QVANVIS HI QVI SEQVVNTVR sermones, boni & vtiles reperiantur: quia tamen procul dubio non à nostro Bernardo editi fuerunt, idcirco cum suis nitidis operibus, sicuti antehac fuerant, interseri noluimus, sed seorsum imprimendos vtilius duximus.*

SERMO DE NAtiuitate domini.

NON poterit explicari sermo quem mente concepi. Stupor enim miraculorum opprimit me: & dum omnia replico, omnia complicantur. Quis poterit excogitare diẽ aduentus eius? Ideo fit elinguis lingua, memoria immemor, insensibilis sensus: insueta nouitate relucent omnia, & omnia partui virginis obsequũtur. Fiũt mirabilia in cœlo sursum, & in terra deorsum, quia vni- B uersa in nascentis dei obsequium iurauerunt. Insigniuntur conuexa cœlorum stella lucentiore, & multo lumine loca flammantia perstringuntur, diffunduntur per quadrifidum orbem radij rutilantiores, & pluralitatem stellarum nouus ignis obtundit. Miratur orbis cœlos nouum peperisse splendorem, & inconuertibilem eorum statum ad signa & prodigia fuisse conuersum. Vident Chaldęi in cœlis, quod Balaã reliquit in scripturis. Orietur, inquit, stella ex Iacob, & consurget homo ex Israël, & erit omnis terra possessio eius. Nascitur stella in excelsis, & deus in terris, cuius possessio à mari vsque ad mare. Præparant se reges Tharsis, vt cum nouitate munerum videant nouam matrem, filium nouum, nouam nouitatem. Fons olei de terra erupit, templum Romæ quod vocabatur æternum, omnibus impensis & vrbis & orbis mirabiliter consummatum, corruit. Cum enim Romani in victoriosæ antiquitatis memoriam, templũ singulari schemate facere decreuissent, ab omni illa deorum (imò dæmoniorum) multitudine quæsierunt vsquequo durare posset tam excellentis operis operosa constructio. Responsum est, donec virgo pareret. Illi ad impossibilitatem oraculum retorquentes, templum æternum, solennem illam machinam vocauerunt. Nocte autem cum è virginali thalamo virgineus flos Mariæ egressus est, ita cecidit & confractum est illud mirabile & columnarium opus, vt vix apparerent vestigia ruinarũ. O Bethleem ciuitas dei summi, & in te & in suburbiis tuis visa sunt C mirabilia hodie. Deus pendet ad vbera, ponitur in præsepio, ligatur in cunis, pannis inuoluitur, & laxatis fasciolis, felices manus & sancta brachiola per cunarum paruitatem expãdit, alludit virgini, matri arridet, & blandientes oculos ad Mariã intorquet. Stat perterrita tantis miraculis regina cœlorũ, cõfert in corde suo salutationem archangeli, cõceptionem dei, natiuitatẽ pueri, & miratur quòd ille qui aliter potuit ad nos venire, sic voluit subuenire. Adest & Ioseph, sed ab vtroque remotus, & in excessu mentis miratur, & mirari satis non potest qualiter ad tantæ dignationis admissus sit arcanũ. Adest multitudo cœlestis exercitus vocibus gloriosis. Gloria in excelsis deo auditur. Pastores veniunt, & inueniunt puerum & puellam. Præcedit stella, reges accedunt, adorant filium, matrem venerantur, offerunt munera, deferũt maiestati, cruciatur Herodes, Hierosolyma turbatur, requirũtur scribę, locus prædicitur, indicitur simulatio, simulator ad nihilum deducitur, deteguntur commenta fraudum, magi per aliam viam reuertũtur, pax inaudita à seculo regnat, vniuersus orbis ad cẽsum describitur, riuus olei de terra prosudat, & in diuitẽ venam liquor sanctificatus ebullit. Quid est hoc, nisi quia vera pax in terris apparuit? nisi quia ad supernum regnũ ciues ascribuntur? nisi quia fons misericordiæ de virgine emanat? Oleum effusum nomen tuũ. Spiritus sanctus scripturę ipsius viuus fabricator, & vnus aliquis non paruam suæ pinguedinis dulcedinem sub hoc capitulo dereliquit. Sed vos nocturnis vigiliis ita desatigati estis, vt vix possitis somnum ab oculis amouere. Euigilate tamen paulisper, & somni torporẽ ex- D cutite, aderit ille de cuius natiuitate loquimur, vt illuminet oculos nostros ne obdormiamus. Totus autem sentẽtiæ sensus ex illius arca mutuabitur, cuius consilium est quasi consilium dei. Ipse ille est dominus, videlicet abbas Claræuallensis, cuius religio & discretio, sapientia, eloquentia, vita & fama, per totam Latinitatem non immeritò decurrit. Libenter enim illius sarcinas odoro. Sed ad propositum reuertamur. Benignus ille spiritus, de cuius secretiore fonte canticorum flumen euadit, in his tribus verbis tria nobis requirenda reliquit, videlicet nomen sponsi, quare oleo comparetur, quomodo & effundatur: quia & nomen tacet, de comparatione nil loquitur, de effusione nihil dicit. Primùm de nomine videamus. Multa vt arbitror vocabula sponsi per diuinam scripturam sparsa leguntur, sed in duo vobis vniuersa complector. Nullum profectò reperies quod non sonet aut maiestatis potentiam, aut gratiam pietatis. Puer domini, de quo frequentius facio mentionem, ad regis cubiculum introductus, duo quasi sublimiora de ipsius ore diuinitatis audiuit: Potestas dei est, inquit, & tibi domine misericordia. Sed & ipse saluator propheticæ veritati attestans ait: Vos vocatis me magister & domine. Dominus nomen est maiestatis, pietatis magister. Si enim pium est præbere escam corpori, multo misericordius escam animę impartiri, quod est propriè magistrorũ, qui mentes disciplinatas sub disciplinæ rigore coërcent. Videamus quod horum nominum effundatur, vtrum E nomen potẽtiæ in nomen gratiæ, vel nomen pietatis in maiestatis vocabulum. Absit vt misericordia in potentia includatur, quia miserationes eius super omnia opera eius. Certum est ergo quia potestas dei in maiorem hodie pietatem effusa est, cum cœli distillarent à facie dei, & de virgineis membris antiquus dierum exoritur. Non est qui se abscondat à calore isto: quia largior olei effusio à capite descendit in barbam: quia etiam extremam vestimenti fimbriam largius irrorauit. Tanta est abundantia miserentis, vt non solùm sub nomine effusionis, sed & exinanitionis censeatur. Exinaniuit semetipsum (ait apostolus) formam serui hodierna die accipiens, & cum tota multitudine miserationum suarum de thalamo prosiliit virginali. Non enim habuit dulciorem modum ad redimendum nos abyssus illa consiliorum dei: quia quicquid in diuinitatis thesauro pietatis est inuentũ, totum in vtero virginis est congestum. Non me capio præ lætitia, quòd tanta maiestas naturam meam assumens, tantum me eleuat, & me miserum in diuitias gloriæ suæ non ad horam, sed in sempiternum includit. Fit frater meus dominus meus: & timorem domini, fratris vincit affectus. Domine Iesu Christe, libenter audio te regnantem in cœlis, libentius nascentem in terris, libentissimè crucem clauos & F lanceam sustinentem. Hæc siquidem effusio rapit affectum meum, & istorum memoria incalescit cor meum, viuentis & viuidæ potionis asperitate purgatum. Viuus est iste sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoque ac medullarum scrutator. Vnus illorum qui prophetalis chori aut magister, aut inter magistros est, sub senaria diuinorum nominum partitione, de hac effusione mirabiliter quidem, sed subtiliter prophetauit: Vocabitur, inquit, nomen eius admirabilis, consiliarius, deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Erat quidem admirabilis dominus meus inter angelicos ordines audiens hymnum gloriæ suæ, admirabilis illi mirabili creaturæ, faciens mirabilia in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Ego autem in luto fecis & miseriæ obuolutus, miser & miserabilis omnem spem emergendi perdideram. Ille in gloria, ego in miseria: admirabilis ille, miserabilis ego. Sanctum & terribile nomen eius, quod vix audiat dignior natura. Nomen istud clausum & integrum quomodo capere poteram, quando vix angelicus oculus prospicere, nedum perspicere potest? Sed vide effusionem. Ille qui erat admirabilis agminibus angelorum, inclinat cœlos, & fit consiliarius hominum. Maiestatiuum nomẽ, in pietatiuum effunditur: & qui mirabilis est in cœlis, consulere venit in terris. Abscondit purpuram sub miseriæ vestimentis. Et ad lutum vbi iacebam inclinatur, non mergi-

Marginal notes: Num. 24. c; Cant. 1. a; Psal. 61. c; Ioan. 13. a; Psal. 144. b; Philip. 2. a; Heb. 4. c; Esa. 9. b

G tur: & si audeo dicere, infixus sum in limo profundi: operi manuum suarum porrigit dexteram, de profundis aquarum extrahit, extractum abluit, ablutum induit, indutum reportat, reportatum confirmat. Porrigit dexteram cum nascitur, cum loquitur extrahit, abluit cum moritur, induit cum resurgit, cum ascendit reportat, confirmat cum spiritum sanctum emittit de cœlis. Bonus quidem consiliarius, qui consilium quod voce dederit, & morte defendit. Erat enim docens (ait euangelista) sicut potestatem habens, nō sicut scribę & pharisæi eorum. Deus, fortis, nomina sunt potestatis: sed deus effunditur in patrem futuri seculi, fortis in principē pacis. Breuiter curro, quia & fatigatis & sciētibus legem loquor. Quid tibi musitabunde Lucifer in tanta defluxione & effusione? Clausum est tibi totum itinerarium dei, & malignans oculus tuus hic nimium caligauit. Sed & dominus meus admirabilis fuit in natiuitate, consiliarius fuit in prędicatione, deus in miraculorum coruscatione, fortis in passione, pater futuri seculi in resurrectione, princeps pacis in illa æterna beatitudine. Non terreamini nouitate verborum, quia nihil nouum introducitur. Sic & olim nomina commutata & effusa sunt: Abram in Abraham, Sarai in Saram, & si quas alias immutationes in illa veteri officina vos legisse recolitis. Sed & ab ipsis penè mūdi principiis, in arcano quodam scripturarum loco diuini nominis effusionem inuenisse me recolo. Loquitur dominus ad Moysen de liberatione Israēlis, & post multam dei & Moysi confabulationem propheta subtiliter inquirit nomen eius. Et dominus dicit: Ego sum qui sum, hoc est nomen meum in æternum. Hæc dices filiis Israēl: Qui est, misit me ad vos. Perterritus Moyses inextricabilis auctoritate vocabuli, ac si diceret, Hoc excedit intellectum meum, nō possum capere nisi effundatur: audiat à maiestate: Ego sum deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob. Vides effusionem. Ecce deus angelorum vocat se deum hominum. Curramus ergo fratres in odore vnguentorum istorum, curramus ad oleum de oliua speciosa in campis expressum, nulla infectum amurca, nulla substantiatum amaritudine. Oleum quod exhilarat faciem hominis, quod sanat vulnera, dolorem tollit, reddit suauitatem. Nōne Samaritanus noster nobis à latrone pessimo vulneratis attulit vinum & oleum, ad purgandum & mitigandum vulneris magnitudinem? Sed multum olei, parum vini. Multum misericordiæ, iustitiæ parum. Sic quippe decebat miserantem, sic misero expediebat. Non intres in iudiciū cum seruo tuo (ait iustus) quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens: sed corona me in misericordia & miserationibus. Veniens quippe hodie quinque vasa attulit olei, non nisi duo vini. Spiritus enim sapientiæ, intellectus, consilij, scientiæ, pietatis, misericordiæ dulcedinem sonat, misericordiam fragrat, eructat sanitatem. Fortitudo & timor vinū sunt, sed hoc vino potatus est potēs ille, cum Christus in spiritu fortitudinis descendit ad inferos non timidus, sed timendus. Videamus nunc quare oleo comparetur. Oleum (si vos melius non habetis) lucet, pascit, & vngit. Idem facit Christi nomen, & per omnia consonat comparationi. Lucet prædicatū, pascit recogitatum, inuocatum lenit & vngit. Videlicet non præclara luminaria lumen nominis huius super eloquentiæ candelabrum portauerunt, si non illuxerunt coruscationes dei orbi terræ, si non in splendore fulguris huius commota est & cōtremuit terra. In nomine Iesu Christi surge & ambula, dicit claudo princeps apostolorū. Nonne quasi fulgor exiliuit ab ore Petri, cum nominatum est nomē quod os domini nominauit? Et statim, inquit, consolidatæ sunt bases eius & plantæ. Vocabulum Iesu, sicut Origenis lingua nobilior diffiniuit, dulce & gloriosum, omni adoratu cultúque dignissimū, quod non prius ab hominibus decuit efferri in mundum, sed à quadam sublimiori excellentiorsque natura. Omnes quippe prophetę nomen istud aut nescierūt, aut penitus tacuerunt, & reseruata est prærogatiuæ dignitas archāgelo Gabrieli, qui sancto ore sanctæ virgini illud primum euoluit. Nonne Esaias in excessu mentis captus, verbis archāgelicis eisdem penè syllabis consentit vsque ad sancti nominis nouitatem? Pascit reuera, nec est felicior pastio in loco pascuæ vbi nos dominus collocauit. Quid æquè mentem cogitantis impinguat? Nomen Iesu mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Omnis cibus qui non conditur hoc sale, infatuatus est. Scriptura quæ non fuerit interlinita oleo tantæ deuotionis, insipida est. Olim mihi Tullius dulcescebat, blandiebatur Virgilius, & Sirenes vsque in exitium dulces, meum incantauerant intellectum. Lex, prophetæ, euangelium, epistolę, & omnis gloria sententiarum domini mei & seruorum eius, aut parua videbantur, aut nulla. Nescio modo quid dulcius mihi immurmurat filius Iesse, qui vario sermonū & sententiarum concentu, omnes illos quos diligere cōsueueram, ineloquētes reddit & mutos. Lenit & vngit: quia nihil sic recreat in tribulatione. Denique & probare licet: Inuoca me, inquit, in tribulatione, eruam te, & honorificabis me. Hoc est nomen, hoc est oleum, hæc olei effusio. Amen dico vobis, nō deficiet hic lecythus olei nec minuetur, donec pluuiā voluntariā, quæ segregata est hæreditati eius, diffusius instillet, donec faciat cœlum nouum & terram nouam: quia misericordia eius ab æterno vsque in æternum super timentes eum. Sed iā surgamus, & preparemus nos ad solennioris missæ iubilationem, nec cordibus parcentes nec vocibus, ad honorem pueri qui natus est nobis, qui est deus in secula benedictus. Amen.

Mar.1.c | Gen.17.a | Exo.3.a | Exod.3. | Luc.10.f | Psal.142.a | Psal.102.a | Psal.76.d | Act.3.a | Ibidem. | Luc.1.c | Esa.7.b | Psal.49.c | Psal.67.b | Psal.102.b

Sermo vnde supra. Vel potius debet legi in conceptione beatissimæ Mariæ virginis.

EXVLTATE fratres in domino: quia de domina illa sermo succedit, quæ singularem in cordibus vestris vendicat principatum, quæ est ad cuius nomen humiliter inclinatis, cuius horis reuerenter assistitis, cuius memoriam iugiter frequentatis. Hæc est quæ vestris affectibus suauiter indulcescit: quia magna multitudo dulcedinis eius. Spiritus enim eius super mel dulcis, in quam dulcis dominus cum omni sua dulcedine superuenit. Cum enim fecerit deus omnia opera sua valde bona, hic melius fecit, consecrans in ea sibi reclinatorium aureum, vt post tumultus angelorum & hominum, & reclinaret, & requiem inueniret. Hoc est quod natura miratur, reueretur angelus, veretur homo, stupet cœlū, contremiscit terra, infernus exhorret. In huius vtero maiestas altissimi mirabiliter liquefacta, sicut adipe & pinguedine repleuit terras, infudit cœlos, inferna respersit. Hic exinaniuit semetipsum excelsus & immensus, mēsuram bonam & confertam & coagitatam mittens in sinum vestrum. Hic diuinis manibus vnctus oleo lætitiæ, & sicut altare in signum pontificij consecratus, de altari hoc ad arā crucis ascendens, proprio cruore tanquam alterius generis oleo perfusus, iam nō consecratus sed consecrans, totum corpus machinę mundialis largiore liquamine consecrauit. Fatiscat ergo mœror, tristitia fugiat, eliminetur dolor, rancor abscedat, vt liceat vacare & videre cum Moyse visionē hāc grandē, qualiter deus in hoc ventre cōcipiatur, decipiatur diabolus, recipiatur perditum, indebitum accipiatur. Totum me trahit affectio, sed oratio deficit. Diues cogitatio, vocis paupertate cōfunditur. Feruent interiora, & in vndosam ebulliunt altitudinē: sed frigiditas linguę cumulos refrigerat exūdantes. Quid est ô beatissima? Nūquid ita sensu taciturnus obdormiā, vt ibi mutus sim, vbi omnis loquitur creatura? Veruntamen nō tacebo & non quiescā, donec egrediatur vt splendor vultus tuus, & sermo de te conceptus, si non vt lampas, saltem vt scintilla accendatur. Mouet, fateor, quòd disponente deo peccant rationales creaturæ, & multis annorum millibus tam cœlestia quàm terrestria incassum stare videantur, semirutis illis, istis dirutis. Stat illa magna ciuitas, ciuium suorum numerositate fraudata, & à stellantibus palatiis multiplex habitātium multitudo propellitur. Obscurātur stellarij ignes (solem loquor & lunam & stellas) & multa sui luminis claritate mulctantur. Terra maledicitur, cū damnatur hominum successio: & omnis creatura, iuxta apostolum, parturit & ingemiscit. Tacet deus omnipotens, & ordinans eius omnipotentia tātam dissimulat confusionem. Tandem nascitur Maria, & ad nubiles annos egrediēs speciem induit speciosam, quæ ipsum alliciat deum, & diuinitatis oculos in se conuertat. Vide quid inde dicat ille non minimus explorator secretorum dei: Audi, inquit, filia & vide, & inclina aurē tuā, & obliuiscere populum tuum, & domū patris tui: & concupiscet rex decorem tuum, quoniam

Eccl.24.a | Gen.3.c | Rom.8.d | Psal.44.a

A quoniam ipse est dominus deus tuus. Germinat igitur virga Iesse de tortuosa radice generis humani, & patriarcharum arbore, & in altitudinem & rectitudinem erūpens omnē ignorat nodositatem filiorum, tenebras nescit, fruticosa quæque non habet. Videt & ardet ille vehemēs amator, & totum epithalamium in eius laudibus decantat, vbi manifestè sponsus inducitur spirans amorem syncerissimum, nec vltra valens dissimulare quod patitur. Euocatur statim cœlestis ille conuentus, & iuxta prophetam, init deus consilium, cogit concilium, facit sermonem cum angelis de restitutione eorum, & de redemptione hominum, de elementorū renouatione. Illis stupentibus & mirantibus præ gaudio, quæritur modus redemptionis, & statim de thesauro diuinitatis, Mariæ nomen euoluitur: & per ipsam, & in ipsa, & de ipsa, & cum ipsa totum hoc faciendum decernitur: vt sicut sine illo nihil est factum, ita sine illa nihil refectum sit. Traditur epistola Gabrieli, in qua salutatio virginis, incarnatio redemptoris, plenitudo gratiæ, gloriæ magnitudo, multitudo lætitiæ continetur. Missus ergo angelus Gabriel à deo, etiam antequam ad virginē perueniret, inuenit deum virgineis illapsum visceribus, & maiestatem dei virginalis ventris breuitate conclusam. O venter diffusior cœlis, terrísque amplior, capacior elementis, qui totum claudit omnia concludentem, in quo deus gloriæ reclinatur. Denique & archangelus non ait, Aue Maria replēda, sed plena. Non dominus veniet in te, sed dominus tecū: quia inde totam eam sibi rapuerat spiritus sanctus, & cœlestibus insignierat ornamentis. Iam consecrata erat in loco voluptatis, de quo fons ille debebat ascendere, qui vniuersam terræ superficiem irrigaret. Satis hucusque sparsimus verba, & volaticis sermonibus diuersa præseminauimus: nunc insistamus hic, si fortè aliquod dignum elicere valeamus. Fluuius (ait scriptura) egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandam vniuersam superficiē terrę, qui inde diuiditur in quatuor capita. Fluuius iste est dominus meus Iesus, qui de duobus locis voluptatis egreditur, ex vtero patris, & ex vtero virginis. Vnde propheta: Dominus deus noster fluuius gloriosus, exiliens in terram sitientem. Sed ineffabilibus differentiis longè aliter à patre quàm à matre egreditur, quia etsi hæc temporalis natiuitas gloriosa est, multo gloriosior est æterna. Hortantibus vobis, de vtraque generatione volo aperire quod sentio: non quòd aliquid exponere præsumam, cùm hoc vltra omnium vires, quanto magis vltra meas sit, & extremæ dementiæ sit velle fari ineffabilia, maximè hominem imperitum. Non enim oblitus sum Salomonem dicentem: Sicut qui nimium comedit mel, euomit illud: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. De vtraque enim per prophetam dici puto: Generationem eius quis enarrabit? Quia & patris illa ineffabilis & inaccessibilis est, ac nulli peruia creaturæ. Hoc sensu credo apostolum dixisse de deo qui solus habitat lucem inaccessibilem, cum etiam puriores naturæ tanto reuerberentur intuitu, vt nec possint irrumpere in tantæ claritatis abyssum. Ipse etiam filius protestatur: Nemo nouit filium nisi pater, neq; patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Nec tamen sicut est, sed sicut capere potest cui tanta dignatio reuelatur. Vnde & illa sublimis anima quę vsque ad tertium cœlum in diuitias gloriæ dei rapta fuerat, dicit: Ego me non arbitror comprehendisse. Verissima ergo diffinitio est, quia illam gignētis & geniti generationem nullus omnino penetrat intellectus. Hanc etiam de matre, omni humanæ creaturæ reor inextricabilem, & nescio vtrum ab illa excellentiori natura valeat comprehendi. Quis enim comprehendat vnitionem carnis & verbi, qualiter deus & homo in vnam personam conueniat, saluis imperturbatísque proprietatibus naturarum? Vnusquisq; in suo sensu abundet, ego hâc omnem sensum supergredi credo, veterum virorum vestigiis inhęrens, qui super hęc sanas & inconcussas sententias reliquerunt. Ad paternam igitur generationem recurrentes, locum voluptatis patrem esse censemus, quamuis deus illocalis sit: sed efficientias rerum, nisi per vulgatos sermones explicare non possumus. In ipso autem omnē voluptatem esse intelligit, qui legit apostolum dicentem, quoniam ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia. Et aliū ex illo duodeno apice similiter eructātem: Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descēdēs à patre luminū. Ipse etiam filius dicit: Hæc est vita æterna, vt cognoscāt te solum verū deum. Cognitio igitur patris vita æterna est: & vbi vita æterna, ibi sempiterna voluptas. Egreditur ergo fluuius de loco voluptatis, quia gignitur de vtero patris deus de deo, lumen de lumine, de domino dominus. Egreditur autē identitate, quia idem est cum patre, idem dico secundū substātiam, non secūdum personam. Egreditur & æqualitate, quia patris omnipotentiā recipit: cū omnia quæ possit pater, possit hæc & filius, sicut ipse testatur: Omnia quæ facit pater, facit & filius: nec potest filius facere quicquam nisi quod viderit patrē facientem. Egreditur & æternitate, quia licet generetur, non tamen est posterior generante, sed ambo vnius antiquitatis sunt: si tamen vocabuli nouitatem nō exhorretis, quod licet quoquo modo significet quę dicūtur, longe tamē est à sentētię maiestate. Egreditur similitudine, quia similis est patri, patris imago, splendor glorię, & figura substātię eius. Egreditur alternitate, quia alius est ab illo, alius dico, nō aliud. Ego, inquit, & pater vnum sumus. Vnum dixit, non vnus: quia vnū significat substantię vnitatem, vnus verò personarū proprietatem. Sic igitur & longè excellentiori modo de patre filius egrediens, inundat angelicas stationes: quia iuxta Salomonē, fons sapientiæ verbū dei in excelsis. Citharœdus puer de hoc fonte pleno ventre potauerat, cum diceret: Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Apud te, inquit, est fons vitę, quia tu nō solū vita, sed & fili⁹ tuus fons vitę est. Et vt patenter quod sentiebat ostenderet, subiunxit: In lumine tuo videbimus lumē, scilicet ad irrigādam vniuersam superficiem terræ. Quænam terra est in illa cœlorū summitate reposita, quam superfluat & irriget fluuius gloriosus? Regnum cœlorum, terra viuentium est. Vnde: Credo videre bona domini in terra viuētium. Item: Placebo domino in regione viuorum. Irrigatio hæc indicibilis est. Inebriātur quippe angeli ab vbertate domus dei, & torrēte voluptatis eius potantur. Hic quid dicam nescio, quia plurimus stupor sensum opprimit assurgentem. Vbi sunt oratorij sermones, quos in fornace rhetorica omnis ille philosophorum cōflauit chorus? Vbi sunt gigantes à seculo nominati, qui ab initio fuerunt magni statura, scientes bellum, languentes circa pugnas verborum? Nunquid non maximus ille gigas (Platonem loquor) ab intellectu tam purissimæ veritatis repulsus est? Nōne acerrimo mentis ingenio tangens, sed non attingens diuinitatem dei, dicit: Vnum inueni quod cuncta operetur, & aliud per quod cuncta efficiuntur, tertium autem non potui inuenire? Rectè de spiritu sancto inscius, qui illi non erat infusus, qui sanctarum reuelationum magister est, qui reuelauit Paulo quę oculus non vidit, sicut idem apostolus gloriatur: Nobis, inquit, reuelauit deus. Per quid apostole? Per spiritum sanctum, non per spiritum nostrum, per quē sicut philosophi seducti sunt, ita & seduxerunt. Ille noster philosophus qui super senes & super omnes docētes se intellexit, quid super hoc senserit audiamus: Rigans montes, inquit, de superioribus suis. De sublimioribus quippe angelis, qui non per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem ipsam dei substantiam luminibus indefessis aspectant. Sequitur: Qui inde diuiditur in quatuor capita. In quæ quatuor capita? Dicamus breuiter, quia grandis nobis restat via. In admirationem. Nam de fragilitate complexionis humanę, de torrente voluptatis bibens tota obstupet illa dignior creatura de creatoris gloria, & gloriæ ratione. In puritatem, quia non in vase testeo sed remoto velamine hauriunt aquas in gaudio de fontibus saluatoris. In satietatem, quia etsi desiderant in eum prospicere, non tamen desiderium necessitatē, vel necessitas miseriam inducit, sed mirabiliori modo & semper desiderant vt semper satientur, & semper satiantur vt semper desiderent. In securitatem, quia de sua stabilitate certi, perennibus gaudiis immerguntur, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni dei, quādo fiet vnum ouile & vnus pastor, & superna illa Hierusalē consummabitur in idipsum. Sic influit fluuius iste per angelicas officinas. Sed hæc omnia fides capit, nescit ratio, intellectus ignorat humanus. Hęc sunt fortassis illa quatuor quę vas electionis felici quaternario in epistola ad Hebræos vidit, dicens: Non accessistis, inquit, ad montem fumantem, sed ad

Marginal references: Esa. 26. a; Luc. 1. c; Ibidem.; Gen. 2. b; Prou. 25. d; Esa. 53. c; 1. Tim. 6. c; Matt. 11.; Philip. 3. c; Rom. 11. d; Iaco. 1. c; Ioan. 17. a; Ioan. 5. c; Ioan. 10. f; Eccli. 1. a; Psal. 35. c; Ibidem.; Psal. 26. d; Psal. 114. b; Platonis dictum.; 1. Cor. 2. c; Psal. 118. n; Psal. 103. b; Gen. 2. b; Ad Ti. 2. d; Ioan. 10. d; Heb. 12.

G monte Sion, ad Hierusalem ciuitatem dei viuentis, ad multorum milium angelorum frequentiam, ad ecclesiam primitiuorum asscriptã in cœlis. Nunc accingamus nos ad videndum qualiter egrediatur de virgine: quia egressio ista dulcior & affectuosior est humanę miseriæ, quæ intuentium pectora concutit, & irrorat oculos, & beatis fontibus vultus amãtium perfundit. Hic locum voluptatis vterum Mariæ intelligo, in quo cumulauit omnes delicias deliciarum dominus, de cuius deliciis spiritus sanctus admiratorio sermone in amoris cantico eructat: Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens? Nunquid in angelis voluptatem habet altissimus, in quibus ipse reperit prauitatem? Nunquid in cõstellatione vel scintillatione stellarum, quarum aliæ cõuertuntur in sanguinem, aliæ cadunt de cælo, aliæ in tenebras obscurantur? Nunquid in aëre, vel igne, vel ventis? Nequaquam in igne dominus: non in commotione dominus: non in spiritu dominus: si verus est ille qui in curru igneo & equis igneis est assumptus in cœlum. Nunquid in aquis, vbi furens & tortuosus Leuiathan immoratur? aut in terra, quæ sub maledicto Adæ spinas emittit & tribulos? Non est locus voluptatis nisi vterus virginis. Ex hoc egreditur humanitate, quia vestitus cilicio nostræ mortalitatis, visibilis humanis oculis apparuit. De virgine virgam, de libro autẽ generationis lineam faciens, diuinitatis hamum innexuit, quem carne operuit virginali, vt draco magnus illectus ad carnem, ferrum diuini numinis subsentiret. Egreditur & cum nouitate: quia nunquam sic natus est homo sicut nascitur. Primus enim homo primo de terra formatur, secundo mulier ex eius latere fabricatur, tertio Cain consuetudinario nascendi ordine gignitur ab vtroque. Solus iste de sola virgine nascitur, & virginis vterũ nouo & singulari partu diuinitas humanata sigillat. Vbi nunc Aristotelicæ subtilitatis facunda quidem, sed infœcunda loquacitas: Si peperit, cum viro concubuit? Velit nolit vertitur in habitũ priuatio, nec astringitur dialecticis terminis omnium terminator, ad cuius imperium perit natura, dissuescit consuetudo. Egreditur etiam cum claritate. Nascente quippe illo sepelitur omnis illa stellãtium luminum luminosa serenitas, & stella candidior lucidioribus radiis pręscintillans totam sibi cœli rapit portionem. Ambulant reges in splendore ortus eius, quoniam ecce reges congregati sunt, conuenerunt in vnum. Ipsi videntes sic deum & hominẽ nascentem, matrem & virginem parientem, admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos in tantorũ luce miraculorum. Egreditur & cum paupertate: quia in pannis vilissimis reclinatus, iam ex tũc sanctissimis membris legem martyrij præfigebat. Egreditur occultè: quia subtilissimus ille fraudium inuestigator, tãtæ ab altitudine dignationis excluditur. Hinc est quòd ambiguis alternationibus fatigatus, illum tentat, I nunc tentatum filium appellat altissimi, nunc instruit crucem, nunc destruit, mandans per mulierem (consuetum tibi organum) Nihil tibi & iusto illi. Sequitur: Ad irrigandam vniuersam superficiem terræ, id est ad terrenã miseriam expiandam, quam nobis in hæreditatem primus ille peccator reliquerat. Volo vt apostolus hic cum mihi sicut & superius in quatuor capita distribuat: quia securius eius expositionem suscipio. Qui factus est nobis, inquit, sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio. Ad nos quippe veniens qui eramus in carcere, primo omnium tenebras ignorantiæ nostræ depulit luce sapiẽtiæ suæ: demum per iustitiam quæ ex fide est, soluit funes peccatorum nostrorum, sanctificans nos in suo corpore, redimens in corporis passione. Dominus enim soluit cõpeditos, dominus illuminat cæcos, sanctificat tabernaculum, de manu redimit inimici. Diuiditur & in patiẽtiam, qua peccatores sustinet: in misericordiam, qua peccatores fouet: in largitatem, qua proficiẽtes exaltat: in fortitudinem, qua perficientes conseruat. De hoc secundo quaternario, toto hoc aduentu vestræ fraternitati consabulatus sum, per fluminum decursionem & nominum interpretationem, moralia mysticis internectens: vtrum aliquid digne, vos videritis. Verùm non omnia possumus præsenti sermone coarctare, fastidium euitantes. Habeo ego quatuor capita dulciora prioribus, quę fortassis vestris cordibus dulcius complacebũt. Dominus enim vester eleuatus in cruce, largissimas sanguinis vndas à quatuor partibus sui corporis abundantius emanauit. Spinis K enim pungentibus sanctissimum caput niuea ceruice reflexum, & clauis pedes & manus, & lancea latus eius transuerberante, preciosus sanguis emanauit: cuius aspersione iudex transit in patrem, iratus in mitem, in misericordiam virga, captiuitas in coronam. Christus ergo fons latens & occultus in cœlis, fons patens & apertus in terris: illic de vtero patris, hic egreditur de vtero virginis. Illic viuens terram irrigat viuentium, hic moriens terram morientium. Illic diuiditur in quaternarium admirabilem, hic in dulcem. Dulcis dominus, dulcis domina, quia ille dominus meus, misericordia mea: hæc domina mea, misericordię porta. Ducat nos mater ad filium, filius ad patrem, sponsa ad sponsum, qui est deus benedictus in secula. Amen.

Cant.8.b; Iob 4.b; Apoc.6.d; 3.Reg.19.b; Iob 40.; Gen.3.c; Gen.2.a; Gen.4.a; Psal.47.a; Matt.4.; Matt.27.b; 1.Cor.1.d; Psal.145.b; Psal.45.a; Psal.105.b

Sermo tertius de natiuitate domini.

TANDEM de mari ad portum, de promisso ad præmium, de labore ad requiem, de desperatione ad spem, de via ad patriam peruenimus. Scripserat siquidem nobis frequentibus epistolis calamus scribæ velociter scribentis: Expecta, reexpecta: sed nos quod subiungitur dicere poteramus, Modicum ibi, & modicum ibi. Præcurrerant cursores promissione diuites, sed exhibitione pauperrimi. L Dicebat alius: Viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine dominum. alter ve[illegible] moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet. Pari c[illegible]lio exierant de sanctuario dei, nihil secum nisi promissionum multitudinem reportantes. Vnde & citharista noster iam dormitauerat præ tædio, & in ipsum deum tacitis oblocutionibus totam culpam modis flebilibus intorquebat: Tu verò, inquit, repulisti & despexisti, distulisti Christum tuum. De flebili quoq; ad imperatiuum conuersus est, exagitante impatientia, quę impudẽtiæ & frõtositatis mater est: Qui sedes super cherubim, manifestare. Et quid tam diu dominatrici sedens in cathedra circumuallantibus & vallantibus angelis, non respicis super filios hominum: quos absorbuit & obsorduit iniquitas per Adam quidem commissa, sed à te permissa? Memorare quæ mea sit substantia, ad tuæ substantiæ similitudinem fabricata: quia etsi omnis homo viuens vanitas est, in imagine tamen tua pertransiens, vanitas esse non potest. Nunquid ita vane constituisti omnes filios hominum, de quibus dicis: Deliciæ meæ esse cum filiis hominũ, vt eos verteret & diuerteret à te malignus ille deceptor, qui decipere nisi te permittente non potuit? Inclina cœlos tuos & descende, & illos misericordes oculos miseris inflecte peccantibus, vt saltẽ non in perpetuum obliuiscaris nos. Hæc quidem iste, sed gemitibus & ærumnis intortus, tantæ præsumptionis sententiam abiurabat. Dixi, inquit, custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua M mea. Sed & ille vir nobilis, & profundi sermonis vrbanitate perlucidus, affectuosis excessibus incalescens, Propter Sion, inquit, non tacebo, & propter Hierusalem nõ quiescam &c. Vtinam, ait, disrumperes cœlos & descenderes, & alia multa, quæ fastidiosa prolixitas vetat inserere. Hic etiam morosioris gratiæ longinquitate suspensus, & nimietate doloris excedens, impatienter oblatrat, dicens: Ecce gentes quasi non sint sic sunt coram eo, quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei. Hieremias quoque in vocem gratulabundæ laudis aduerbio demonstrandi prorumpẽs, Ecce, inquit, faciet dominus nouum super terram, mulier circundabit virum. Sed tamen repentinæ submersionis lachrymis edocetur, vt prius lamentum Christi suscipiens quàm aduentum, conticescat. Danieli dicitur: Visio est in dies & in tempora longa. Et Ezechiel tantis caliginibus inuoluitur, vt vix dignosci possit vnde veniat, aut quò vadat. Denique omnis ille prophetalis conuentus longa tardantis gratiæ morositate pertæsus, nunc rogando, nunc conquerendo, variat orationem, & plerunque sermonibus exoratiuis indignatorios intermiscet. Nos quoque satis eos audiuimus, & nobis in fastidium releguntur. Iam fugit Moyses, imperitioris siquidem linguæ factus est nobis. Esaiæ labia immunda sunt. Hieremias nescit loqui, quia puer est. Ezechiel polluto pane vescitur. Osee fornicariam & adulteram ducit vxorem. Daniel post visionem

Esa.28.c; Psal.26.a; Abac.2.a; Psal.88.f; Psal.79.a; Psal.88.g; Psal.38.b; Ibidem.; Prou.8.d; Psal.143.b; Psal.38.a; Esa.62.a; Esa.64.a; Esa.40.d; Hier.31.d; Dan.8.g; Ezec.12.; Exod.4.c; Esa.6.b; Hier.1.b; Ezec.4.c; Osee.1.a; Dan.8.

A visionē grauiter infirmatur. Omnes prophetæ elingues sunt & muti: iam lætari & exultare non possumus, nisi osculetur nos osculo oris sui. Auditi & exauditi estis: adest benignitas & humanitas saluatoris nostri dei, quę vel differri non patiatur amplius amorem languentium. Quid enim audistis? Sanctificamini in crastinum filij Israël, & estote parati: quia die crastina descendet dominus. Residuum diei huius, & superuenturæ noctis vix meditanda progressio, dirimit nos à vultu gloriæ, à puero deo, à puerperio singulari. Currite celeriore & rapidiore passu, conficite metas vestras, vt liceat videre filium dei vagientem in cunis, & saluatoris natiuitati qualiacunque obsequia pręparate. Credo vos esse filios Israël, sanctificatos ab omni inquinamento carnis & spiritus, præparatos ad diei crastinæ sacramenta solicita deuotione & deuota solicitudine suscipienda. Quid enim aliud his sacris diebus aduentui eius dedicatis egistis? Vidi ego senes, senectutis oblitos astare sacris iuuenili alacritate vigiliis: & iuuenes iuuentute sepulta, senili grauitate reuerentiæ diuinitatis assistere. Plena erant subsellia concinentibus, & concentu parili voces in sublimibus resonabant, vt felici inuidia iurasse eos crederem iubilare deo in voce exultationis. Psalteria erant præ manibus, psalmi in labiis, in corde deuotio: solennitatem animi indicabat hilaritas vultus, discursio corporis, operis solicitudo. Inspexi sacerdotes vigilantibus oculis B primos diei ortus subtiliter indagare, sacramentalibus indui vestimentis, introire ad altare dei ad sacrificandum corpus & sanguinem redemptoris. Vidi assistentium turbam ministeriali deuotione nunc flectere genua, nunc osculari manus, & ad imperātium nutū nutu citius obedire. Sed & pueros aspexi qui nesciunt quid sit inter dextram & sinistram, sibi adinuicem psalteria inuidere, & reportare ad lectulos suos, furari somnum ab oculis suis, & in lectulo suo per noctes quærere quem diligebat anima eorum: quod licet contra consuetudinem præsumptum sit, nō tamen contra deuotionem. Fateor, inter hæc omnia cogitabam: Castra dei sunt hæc, non est hic aliud nisi domus dei, & porta cœli. Vellem nollem vestra deuotione trahebar, & vobis negociantibus ociari non poteram. Sequebar vos, sed à longe, vel aberrans à via, vel claudicans à semitis meis, lugens & contristatus, quia non poteram æquare currentes. Nouit ille vnus cum quo vno vnum cœpi esse in domino, quàm frequentibus querelis impleuerim aures eius, quòd vos in meridie essetis cum sponso, & ego cum sponsa in vespertino frigore commorarer. Eia fratres si aliquid adhuc defluus humor de flumine mortalitatis huius vestras circumrorat affectiones, tergite & tegite illū niueo confessionis amictu, & calceate vos in præparationem euangelij pacis, vt sitis de quibus dicit sanctus: In flumine pertransibūt C pede. Quid autem per hæc? Ibi lætabimur in ipso. De flumine hoc, immo de fluminibus istis Esaias propheta in nocturnis lectionibus largius disputauit: Percutiet, inquit, dominus fluuium Aegypti in septem riuis, ita vt transeant per eum calceati. Volo de fluuio & riuis eius paulisper cōfabulari vobiscum, quomodo & qualiter percutiatur, quid sit per eum transire calceato. Aegypto figuraliter exprimi mūdū istum, diuinorum eloquiorum scrutatores affirmant, qui positus est in maligno, qui tenebris & confusionibus est repletus. Flumen fluxus humani generis est, qui de primis parentibus infelici vena prorumpens in impetuosum erumpens torrentem, per totam mundi latitudinem instagnauit: qui in septem torrentibus deriuatur, valles & campestria, profunda voragine superfedit: ipsis quoque montium cacuminibus eādem refusionem intentans: vnde vnus de altioribus clamat: Torrentes iniquitatis conturbauerunt me, & intrauerunt aquæ vsq; ad animam meam. Primus huius fluminis riuus est cogitatio mala. Riuus exūdās, & qui nullis obicibus repellatur. habet frequentiā fluuiorum fenestras corporeorū sensuū: qui ei de mundanis cataractis mortiferos imbres infusos ministrāt. Occursant aspectui mentis, quod vidit & audiuit, quod odorauit & gustauit, quod palpauit & tetigit. Et plerunque quod simplici oculo aspeximus, versipellis contortor in offendiculum retorquet ac scādalum. fingit similitudines, imagines pingit, colores aptat, & in thalamo mentis vniuersa cōuoluit, si forte consensum eliciat, & affectum inficiat. Offert D horribilia de diuinitate, terribilia de fide, mirabilia de fidei institutione, & in alueolo mentis veneniferas ingerit potiones, quas in confessione euomere peccator oneratus exhorret. Venit in oratorium, dormitorium occupat, insidet refectorio, circuit claustrum, reuisit officinas, nullam prætermittit artem nocendi, sed vbilibet suæ calliditatis assignat argutias. Et in choro quidem inter orandum & psallendum mentem pertrahit in diuersa, præteritorum rememoratione puritatem intellectus inuellens. In choro verò multiformes libidinis sensus euoluit, insidians solicitudini vestræ, & telis fortioribus oppugnans vos, vtinam non expugnet: pungat, non vulneret. In refectorio autem gulam allicit ad vidēdum quæ perferuntur, & ingenti auiditate onerat distentum ventrem, vt maiore opera ad egerendum egeas, quàm ad ingerendum. In claustro libros reuellit à manibus, memoriam referat scripturarum, & nunc de isto ad illum, nūc de illo ad istum cum signis & scurrilitate transuertit. Per officinarum multitudinem te facit excurrere, & vagabundo se comitem facit, donec taciturnitatis ostium aut aperiat aut confringat. Quid plura? In choro deuotionem, in toro castitatem, in refectorio parcitatem, in claustro lectionem, in officinis silentij virtutem, virtutis inimicus extirpat. Nec sufficit in vigilan- E do subtilibus spiculis cordis terebrare vitalia, sed dormiendo singulari se versat & reuersat astutia: quæ omnia melius vestræ conscientiæ, quàm styli scientiæ derelinquo. Sed ad altare domini virtutum sequuntur nos spiritus ipsi, & ipsos ante mentis oculos inuolantes, vt vix aliqua vel nascentis dei, vel pendentis in cruce possint memoria deturbari. Magnus ille patriarcha vix volucres huiusmodi à suis sacrificiis abigebat: nos qui sumus qui fugare præsumimus? Quis in hoc riuo vel mersum vel submersum se esse negauerit? Videtis quàm turbidus torrens, & limosa regurgitans cœnositate, qui vix aut nunquam ad hoc ducitur vt penitus exsiccetur. Non puto quòd ille qui clausit cœlum oratione, clauserit animum à cogitatione, vt facilius sit cœlum obserare, quàm animū. Secūdus riuus est locutio peruersa. Linguam nullus hominum domare potest, ait Iacobus, membrum inquietum, membrum mortiferum: facilis ad loquendum, ad obloquendum procliuior. Et notandum quòd alter nascitur ex altero, cùm malę cogitationi peruersæ locutionis ianua sit aperta. Et est etiam aliud verbū falsum, vnde dicitur: Perdes omnes qui loquūtur mendacium. Aliud vanum, de quo scriptum est: Vana locuti sunt vnusquisq; ad proximum suū. Aliud impudicum, de quo idē: Turpis sermo de ore vestro nō procedat. Aliud excusatorium, vnde psalmista: Non declines cor meū in verba malitię ad excusandas excusationes in peccatis. Aliud dolosum, de quo propheta: Disperdat dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam. Aliud ocio- F sum, de quo ipse dominus: De omni verbo ocioso quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Et si qualia genera sunt pestis huius, quę nos breui saltu transilire nō possumus. Tertius est actio praua. Post cogitationē & locutionem venitur ad opera, quādo exhibemus membra nostra arma iniquitatis peccato, & cōtumeliis afficimus corpora nostra. Quid enim turpius quàm mēbra Christi sanguine consecrata, & cōsepulta in baptismate, libidinosis ardoribus maculare, nec attendere reuerentiā præsentis dei, minantis pœnam, gloriam promittentis? Absit vt aliquis nostrum huic idolo substernatur, vt filium virginis in Veneris templo suscipiat, vt arcā dei iuxta Dagon collocet, vt nutritus in croceis stercora amplexetur. Quid Petro cū mago? Quid Christo cum antichristo? quid virgini & libidini? Quid puritati & corruptioni? Absit vt quisque vestrum ambulet in passione desiderij, sicut & gentes quæ ignorant deū, qui corpus Christi aut consecratis, aut Christi corpori ministratis. Electi seruite imperatori, vt cum imperatore sedeatis cum sederit in sede maiestatis suę. Qua fronte, quibus oculis videret vos, viueret vobiscum, cui tantis inter vos obscœnitatibus deseruiretur? Qua mēte, qua conscientia accederet ad sancta sanctorum, immolaret sanctum sanctorum, cuius fama contemptibilis, vita notabilis, sermo reprehensibilis haberetur? Sed

Iosue 7.c — Gen.32.a — Psal.56.b — Esa.11.d — Psal.17.a — Gen.15.e — Iaco.3.b — Psal.5.a — Ibid.11.a — Ephe.4.g — Psal.140.a — Ibid.11.a — Mat.12.e

G & si forte (humanum loquor propter infirmitatẽ carnis vestræ) aliquis vestrũ tale aliquid in cubiculo conscientiæ complicauit: deplicet illud per confessionem & pœnitentiam, & ego ei de misericordia nascẽtis pueri veniam repromitto. Et si confessus fuerit & pœnituerit, nascitur in eo lux mundi, vt dimotis fallacibus tenebris splendorem veræ lucis accipiat. Quomodo enim miseris misericordiã hac nocte negabit in qua misericorditer misericors nascitur & miserator domin⁹? Adest deus & homo, mater & virgo, caro & verbũ, lux & illuminans, bonus & bonitas, misericordia & veritas, fœcũda virginitas, virginalis fœcũditas, æterna nouitas, noua æternitas, diuina humanitas, humana diuinitas, humilis sublimitas, & his omnib⁹ misericordia fabricatur. Cohibete ergo extollentiam ab oculis, loquacitatẽ à lingua, crudelitatem à manibus, voluptatẽ à lumbis, pedes ab itinere nõ recto, & venite & arguite eum, si nõ hac nocte dirũpit cœlos, si non descenderit ad vos, & proiiciet in profundũ maris omnia peccata vestra. Quis tamen est qui huius tertij riuuli non sit mersus & reuersus instãtia? Quart⁹ riuus est defensio peccatorũ. In veritate dico vobis, quia nihil sic exasperat irã diuinitatis, quomodo iniquitatis defensio. Aequo enim certamine nos certamus cũ domino, cum defendimus quod odit, cum nobis placet quod displicet illi. Magna quippe differẽtia inter superbum & humilẽ peccatorẽ: cũ illũ despicit, hunc respicit: quia H humilia respicit, & alta à lõgè cognoscit. Quãdo sanari poterit qui medicũ spernit, medicinam conculcat, & infirmã substantiam contrariorũ receptione succendit? Tu dicis malum bonum, amarum dulce, tenebras lucem, & in creatorem refundis iniurias: vt quod laudauerit, tu vituperes: quod vituperauerit, tu laudes. Nõ est hoc palpatiua dissimulatione tacendũ quòd viderim quosdã vestrũ tãtis impatiẽtiæ stimulis agitari, vt ad primas correptoris voces nõ solũ excusationem & defensionem exhibeatis, sed & nisi disciplinalis vigor obuiauerit, ad tumult⁹ & iurgia prosiliatis. Hæc est impietas maxima in deum, & delictũ maximum: quod vir simplex & rectus, & puer domini summa circunspectione deuitat. Elegantissimã super his cõparationem inducit propheta, quam de sacrario sancti spiritus asportauit. Ibi, inquit, habuit foueã hericius. Hericius ita confertissima spinositate dẽsatus est, vt vndique punctionibus & aculeis vestiatur. Cum verò se solitudinem adeptum putat, caput aperit, exerit pedes, & viuificatorios motus plana deambulatione demonstrat. Si quis superuenerit, statim celerrima velocitate caput cum pedibus in interius absconditorium reponit: vt si tenere volueris, prius videas sanguinem tuum quàm corpus suum. Sic & peccatoris caput cum pedibus, intentio cum actione, à pa- I storum solicitudine prospectatur: & quod fere omnium peccãtium vitium est, cum ab omnibus videatur, à nemine existimat se videri. Si vitium resecare studeas, & intentionis ingressus cum actionis egressibus correctiuis deprehẽdere: statim Ciceronis eloquẽtia renouatur, excusatur & defenditur quod opponis, accusaris & offenderis qui proponis. Interrogat de loco & de tempore quando factum fuerit, & nouus dialecticus exerta lingua prorumpit in medium. Parẽtes aduocat, patrocinatores quærit, grauari se iudicat, indicat se recessurũ, malle mori, quàm pati talia, & quæ vidisti negans, & quę non vidit in te conuitia retorquens: sic spinam sentis, & culpam perdis, odium incurris, nec corrigis: & quem totum tenere putabas, totum amittis. Vides quàm multiplici cumulositate riuus iste omni homini, & maxime nostro ordini se infundit. Quintus est exultatio in peccatis. O detestanda lætitia, & in sempiterni doloris tristitiam demutanda, in peccatis sicut in virtutibus exultare. Nónne latrocinantes & facinorosi quique cum votorum plenitudinem assequuntur, non se capiunt præ gaudio, ita etiam vt audeant ipsi diuinitati gratias immutire? Qui cum malefecerint, lætantur & exultant in rebus pessimis. Cadent super eos carbones, & in ignem deiicientur. Sed riuus iste quàm vndosa refluxione miseros animãtes effundit, melius cõscientia, quàm eloquẽtia comprehẽdit. Sextus est alios docere ad malum. Hæc doctrina de cathedra pestilentiæ deriuatur, quam detestatur & reprobat qui docet hominem scientiam. O quàm in vanum

Esa.34.

Prouer.2.c
Psal.139.c

K accipit animam suam, qui aliorum animas venatur ad mortem, qui trahit peccata sicut restem longam, qui miscet sanguinem sanguine: cui nõ sufficit vt intereat in seculum seculi, nisi & alios ad interitum pertrahat sempiternum. Scitis enim quia multa vitia tenerrimis ætatibus imprimuntur, quæ postea in magno corpore vix mitigare, nedum extirpare quisquam possit. Infelices magistri, qui huiusmodi plantaria plantauerunt, explantabuntur ab illa cœlesti plantatione, quam plantauit pater ille cœlestis. Quis gloriabitur se huius riui torrentibus non fuisse vallatum? Septimus est in omnibus his malis perseuerare. Hic peccator demersus est & absorptus, & clausit super eum puteus os suum. Cum enim non leuat oculos ad cœlum, nec recordatur iudiciorum iustorum, mortuus est, & sepultus in sepulchro conscientiæ suæ. Tunc à mortuo tanquam qui non est, perit confessio: tunc peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit. Hic est in extremo fluminum Aegypti, & multitudo miserationum domini tollitur ab oculis eius. O flumen malum, riui pessimi, riui exterminantes. Hac nocte dominus eos calceatus pertrãsiuit, cum in virginali substantia purã carnem & omniũ prætaxatarũ pestium immunem accepit, illo calceamento calceatus quod in Idumæam extẽdit, cuius corrigiam soluere non potuit magnus ille Baptista. Misit de summo filium suum, & accepit me in vtero virginis, & sic tandem assumpsit me & de profundis aquarũ. Percutiemus & eos, si co- L gitamus pro peccato nostro, si prohibeamus linguam à dolo, si declinemus à malo, & faciamus bonum: si confiteamur aduersum nos iniustitiam nostram domino: si dolor noster sit semper in conspectu nostro, si doceamus iniquos vias domini, & semper laus eius sit in ore nostro. Et vt de arte sutoria nostris moribus aliquid consuamus, habeamus calceamenta densa, & subtiliter consuta, quę possint aquas obuiantes excludere. Faciamus carnem nostram firmam & cõfixam timore domini, quæ libidinis humorem excludat: & excocta tribulationibus, atq; ita densata, fiat vter nouus ad conseruandum vinũ nouum, de quo dicitur: Quia factus sum sicut vter in pruina. Sed iam corda & corpora vestra ad suscipiendum filiũ virginis præparata dimittamus in pace, & omnes in cõmune lumen ad reuelationem gentium innocẽtibus brachiis amplectamur, qui est benedictus in secula. Amen.

Eccl.17.b
Prou.18.a
Psal.118.e

De sancto Stephano ex lectione Actuum apostolorum.

ADHVC filium virginis habemus in manibus, & obsecutoria delinitione vagientis dei honoramus infantiam. Ducit nos virgo ad veneranda cunabula, & speciosa præ filiabus hominum, ad speciosum forma præ filiis hominum: benedicta inter mulieres, ad benedictum inter ho- M mines nos conducit. Submurmurat nobis in aurẽ si forte domus exasperãs audiat & quiescat, reuelata esse velamina prophetarum, & cõpletum consilium dei. Videte miraculum matris domini: quia creatura erat creator creaturæ, scintillat sydus, magus adorat, exultat polus, tellus resultat, gloriantur angeli, pastores aggaudẽt, virgo parit, nascitur deus, & cœlorum luminaria clariori lumine lumẽ exortũ in tenebris prosequuntur. In istis bonis versamur: beatus vir qui impleuerit desiderium suum ex ipsis. Scio quia dulce nobis in principio erat verbum, dulcius verbum caro factum est, dulcissimum verbum in cruce suspensum. A tanto puerperio quis insanus oculos nostros amouere nedum auellere præsumat, nisi ipse iubeat, qui dicit: Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt? Ecce dum osculatur nos osculo oris sui, dum tantis miraculis & stupidos nos facit & attentos: Stephanus plenus gratia & fortitudine, facit prodigia & signa magna in populo. Nunquid æquum est derelinquere regem, & ad milites oculos detorquere? Nequaquam, nisi imperauerit imperator. Surgit ipse rex filius regis, sed lapidantium aciem interrumpens, triumphatoris certamini non fine dolore cordis assistit. Videt opprimi primum & primicerium purpuratæ cohortis grandinaria lapidum densitate, fontes sanguinis de corpore protomartyris ebullire. Videt quia vniuersa debacchatio redundat in ipsum, & ipsi soli impropería

Psal.126.b
Cant.6.a

A ria exprobrantium cumulatur. Vbi pietas & misericordia tua domine, si non compateris patienti? vbi æquitas & iustitia, si non iudicas & vindicas de populo lapidante? Curramus ad spectaculum ad quod currit qui exultat vt gigas ad currendam viam, & videamus quibus armis armatus vexillifer martyrum in campum pugnaturus descendit. Et vt diligentius elucescat singularis martyrij prærogatiua, reuocemus ad memoriam apostolicorum actuum descriptionẽ, in quibus historicis & figuralibus dictis conuersio & passio belligeri militis continetur. Stephanus, inquiunt, plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & signa magna in populo. Non paruum latet hic mysterium, nec vilipendenda simplicioris scripturæ manifesta positio. Ad virginem quippe loquens angelus, verba de cœlestib' scriniis sumpta, nec alterius nisi ipsius dei spiritu fabricata, noua salutatione portat. Nulli dubium quin omnium verborum excellant altitudinem, vtpote de melioribus disciplinis sancti spiritus euoluta: quorum annũciatione consœderandum erat illud vnicum sacramentũ verbi & hominis, diuinitatis & carnis. Aue, inquit fortitudo domini, plena gratia. Quid autẽ de Stephano? Stephanus plenus gratia & fortitudine. Nónne Lucas eisdem penè literis de vtrisque eloquitur? Sed licet longe excellentior modus in virgine prædicetur, secundariò tamen laudatur in martyre. Habet igitur gratiam Stephanus sublimiori genere, quàm reliqua martyrum multitudo. Plenus gratia refertur scilicet &

Act. 6. c

Luc. 1. c

B cumulatus, quod raro in scripturis canonicis subtilis inquisitor inueniet. Iungitur gratiæ fortitudo, infuso spiritu libertatis. Ignitus animus in vocem veritatis erumpit, nec patitur vllo pacto rigorem iustitiæ submitti aliquando vel dimitti. Sic loricatus gratia, & hasta fortitudinis sapienter infrendens, faciebat prodigia & signa magna in populo. Ille potest prodigia & signa facere, in quo gratia & fortitudo sedem firmissimam statuerunt. Sic Stephanus ad homicidas, ad legis adulteros, ad crucifixores filij dei patris loquitur, genti peccatrici in Aegypto, populo graui iniquitate in deserto, semini nequam in terra promissionis, filiis sceleratis in morte saluatoris: Dura, inquit, ceruice, & incircũcisi corde & auribus, vos semper spiritui sancto restitistis. Surrexerunt quidam de synagoga, synagoga vtique satanæ, & vtique conglobabantur, vel ad conuincendum, vel ad occidendum. Faciunt impietatis parietem vnum: squama squamæ coniungitur. Sibilant sibi serpentes adinuicem, conuenerunt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Velit nolit, cedit impietas pietati, veritati error, stultitia sapiẽtiæ, spiritui sancto præsumptio & vanitas spiritus humani. Non poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur. Non dixit, non volebant (quod rationabilium & perfectorum est) sed, non poterant: vbi menti malæ facultas tollitur, non voluntas mutatur. Redarguebantur, ait, ab eo cum omni fiducia.

Act. 7. f

Iob 40. b

Act. 6. c

C Fiducialiter agit, nec nutat nec mutatur mens imperterrita, quæ magis iustitiam quàm vitam, fidem quàm sanguinem, mortem quàm iustitiæ taciturnitatem elegit. Concurrentes capiunt eum, adducunt in consilium: & gaudent eum intra sua retiacula reclusisse: sed frustra iacitur rete ante oculos pẽnatorum. Tunc vox liberior & ex eorum codicibus sermo exacuitur veritatis, totúmque martyrem rapit sibi spiritus dei, & ex eius ore sonantiori organo modulatur. Apparet ei vna facies scripturarum, & veteris instrumenti dispendia in compendiosam redigit breuitatem. Replicat promissiones & beneficia dei, murmurationes & maleficia populi: bona præstita, reddita mala: ad extremum diuini sanguinis exprobrat effusionem, refractarios spiritus, duros ceruice, incircuncisos corde & auribus: & sublimi voce homicidas & proditores appellat. Non veretur conuenticula congregata de sanguinibus, & inter manus quærentium animam eius, de liberiori iustitia cacumen veritatis ascendit. Dissecantur cordibus, & strident dentibus in eum: concipiunt dolorem, & prope est vt parturiant iniquitatem. Mirum quòd non reuocantur insueti nouitate miraculi, quòd luminosa protomartyris facies non refrænat insanos. Videbant, inquit, faciem eius tanquam vultum angeli stantis inter illos. Quid est, ô insensati? Lumine vultus dei insignitur gloriosus Leuita, & vibranti splendore Stephanus serenatur, & reuerberantur oculi vestri, & tamen inuidiæ magnitudo visionis maiestatem occludit. Respondeant in diuinorum voluminũ euolutione vbi reuoluerint hominem in terris positum vultum angelicum induisse: & cum in vtrisque legibus vel rarò vel nunquam inuenerint, obstupeant gloriam triumphantis. Sequitur: Cum autem esset plenus spiritu sancto, intendens in cœlum, vidit gloriam dei, &c. Mirum dictu, & totius supergressio creaturæ, intendit in cœlum. Videt iam nõ cœlos, sed apertos cœlos, videt gloriam dei: Iesum stantem à dextris virtutis dei. Mouet me hæc intentio, quæ de cordis puritate refusa vim facit cœlis, & ad ipsius diuinitatis cõsistorium penetrat & attingit. Cœli aperiuntur, gloria dei videtur: Iesus conspicitur stans non solùm à dextris dei, sed à dextris virtutis dei. Hanc intentionem fecerat abiectio mundi, cõtẽptus sui, cordis munditia, dilectio dei, proximi amor, veritatis defensio, desiderium Christi. Retorquẽda essent hæc omnia ad communes flosculos moralitatis, nisi esset excellentia martyris commendanda, felices oculi, subtilis visus, visio gloriosa. Simúlque signanter recollige positionem verborum. Plenus est spiritu, & sic intendit in cœlum, quia in spiritu afflatur, cõculcatis terrestribus, cœlestibus inhiat & æternis. Post hæc aperiuntur cœli, nulláque præualet firmatio vel clausura quam non transuolet aut irrumpat mens illi summæ menti affectanter inhærens. Aperiuntur ergo cœli, & puto quòd omnes cœli: eorúmque apertionẽ sequitur visio gloriæ dei,

Prou. 1. b

D

E & videtur dominus deus stans à dextris virtutis dei, ne patre minor esse putetur. Stat cum stante, cum bellante bellat, quia lapidatur in lapidato. Non mediocris stupor inuoluit me, vtrum primitiuus flos martyrum oculis corporeis an incorporeis ista perspexerit. Grande quidem miraculum si mentali intuitu stellantibus se immersit arcanis, si mundicordes oculi tam solennem inspexerint visionem. Quòd si corporalibus, certum est hunc omne hominum genus disparilitate gratiæ præuolasse, & pennis fidei & virtutum, incorporea corporeis etsi non comprehendisse, apprehendisse tamen. Nihil audeo temere diffinire, vel ex abrupto præcipitare sententiam, cum finitiuam super istiusmodi regulam me legisse non meminerim: securius tamẽ sequor apostolum, imò spiritum dei in apostolo, qui cum summa verborum libertate magis securæ ambiguitati, quàm periculosæ diffinitioni ista committit, Siue in corpore, inquit, siue extra corpus, nescio, deus scit. Exclamant statim clamore horribili, continent aures suas, & eas obstruunt veritati, impetum faciunt vnanimiter in eum, facti amici in morte illius: & eiicientes eum extra ciuitatem, lapidabant. Eiicitur martyr extra ciuitatem sanguinum, in qua prius iustitia habitauit, nunc autem homicidæ: de qua dicit sanctus: Quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate. Hæc est ciuitas quam die ac nocte

1. Cor. 12. a

Psal. 54. b

F circundat iniquitas, & cætera quæ sequuntur. Ciuitas castellum despectiuè vocata, quod contra apostolos & apostolorum dominum durissimis infidelitatis vectibus munitum est. Extra portã ciuitatis huius passus est dominus, extra eam lapidatur seruus exiens ad eum extra castra, & portãs similitudinem improperij eius. Deponũtur vestimenta martyris ad pedes persecutoris, qui attactu sacrarum vestium, & orationibus lapidandi fuerat conuertendus. Et lapidabant, inquit, Stephanum inuocantem & dicentem: Domine Iesu accipe spiritum meum. Currunt illi ad lapides, & ille ad preces. Lapides lapidem percutiunt, sed lapidem molliorẽ, de quo fluit oleum charitatis, & tinnitus redditur pietatis. Domine Iesu, inquit, ne statuas illis hoc peccatum. Rogat suscipere spiritum suum, spiritum vtiq;, & sanctũ: illum quẽ signanter quasi quoddam signaculum apostolus in homine præcipit cõseruari: Vt integer, inquit, anima & spiritus & corpus in die domini sine querela seruetur. O quanta pietas, quantus affectus, & ardentissimæ charitatis integritas! Rectè martyrij florem iste sibi præuendicat, in quo similitudo domini pendentis in cruce mirabilibus formulis est impressa. In ligno enim spinis coronatus, lancea cõfossus, cruci affixus, dissimulat illum vnicum dolorem, & obliuiscitur mortis vicinæ. nouum introducturus exemplum, aperit latitudinẽ charitatis, & apertiori campo terminos traditæ legis amplificat, iam non solum amicus amicis, sed velint nolint amicus pariter inimicis.

Act. 7. g

Ibidem.

1. Thes. 5. d

G Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Non potuit esse inefficax oratio morientis: vnde & inimicorum numerositas ad numerum amicorum trāsiuit. Vide quàm recto cursu Stephanus etsi non æquat, sequitur tamen redemptorem. Volat saxorum imber, & fortissimis inuidorum manibus loca vulnerum duplicantur: sed patienter patitur coronatus noster, de corona nominis ad coronam regiminis trāsferendus. Nescit affectum carnis, & mortis horam ignorat, & vide quod deliberat faciendum. Positis, ait, genibus exclamauit voce magna dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum. Clamat voce magna, quia magna vtiq; charitate. Positis genibus, quia vera & humili simplicitate pro se orās stat & erigitur: pro lapidantibus flectit genua. Quis audiuit vnquam talem? Et quis vidit huic simile? Plus dolet persequentium peccatum, quàm sua vulnera: illorum iniquitatē, quàm suam mortem. Et cum hoc dixisset, obdormiuit in domino. Felix somnus cum requie, requies cum voluptate, voluptas cum satietate, satietas cum securitate, securitas cum æternitate. Obdormiuit, inquit, in domino, absorptus in claritatis abyssum, & inter dei sui brachia requiescens. Sedebat à dextris dei dominus Iesus, sed primo martyri martyrum caput. Recolitis quod illa ecclesiæ lingua (Augustinum loquor) de hoc martyre senserit, quem post mortē septem mortuos asserit suscitasse. Eia vos qui Leuitali ordine præfulgetis, cantate huic canticum nouum, & tantæ festiuitati festiuis vocibus inclamate. Fortassis concinentibus etiam suggeret de vobis domino suo iudici vestro, Ne statuas illis aliquid ad peccatum, qui est deus benedictus in secula. Amen.

Luc.23.c — *Act.7.g* — *Ibidem.* — H

Inserta hic erat Homilia de puero Iesu duodenni, sed supra impressa est fol. 99. colum. 3. post gradus humilitatis. inde qui volet repetat.

Sermo in die purificationis, domini Guerrici abbatis Igniacensis, de purificandis & adornandis cordium affectibus.

ADORNA thalamum tuum Sion, & suscipe regē Christum, quem virgo concepit, virgo peperit, virgo post partum quem genuit adorauit. Ad nos fratres, ad nos loquitur spiritus sanctus, qui sumus Sion, qui sumus speculantes, qui die ac nocte leuamus oculos nostros ad dominum deum nostrum, donec misereatur nostri. Adornemus igitur thalamum nostrum, & suscipiamus regem Christum. Ecce fratres, Christus in propria veniens, & à suis repulsus, non habet vbi caput reclinet. Præ foribus nostris inter materna brachia vagiens, per spiritum sanctum quærit hospitium, dicens: Adorna thalamum tuū Sion. Emundemus igitur thalamum nostrū prius expellendo quæ oculos Christi intrando offendere possunt, & sic demum adornemus ea inserendo in quibus delectatur & gaudet. Quæ sunt (ait forsan aliquis vestrū) quæ oculos Christi offendere possunt? Cui dicimus: Nihil ita oculos eius offendit sicut superbia, quæ angelum de cœlo, & hominem expulit de paradiso: quæ est initium omnis peccati. Quam hortatur nos spiritus sanctus vitare, dicens: Quid superbis terra & cinis? Et alibi: Omnis caro fœnum. Exsiccatum est fœnum, & flos eius decidit. Videamus nunc quid superbia fecit. Angelum de cœlo, & hominem expulit de paradiso. Meritò hæc oculos Christi offendit, quæ pulcherrimum opus eius in cœlo & in paradiso fœdauit, quæ fecit de angelo diabolum, & de homine nuper creato iusto, perfidum. Quæ sicut & peccatorum primū & maximum, sic est omnium regina & mater vitiorum. Videndum est igitur & solicite considerādum vt eam mens nostra cum tota prole sua excludat, vt thalamus noster emundatus & ornatus Christū regem qui foris pulsat, suscipiat. Cum tota, inquam, prole sua, septem scilicet principalibus vitiis. Quæ sunt hæc? inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria. Hæ sunt filiæ superbiæ, quæ matrem suam sequuntur, quę hospitium quodcunque intrauerint, fœtidum reddunt. Sed quæ nobis cum istis communio? Quis consensus templo dei cum idolis? Nulla nobis (deo agimus gratias) cum eis societas, quas exuentes veterem hominem cum actibus suis, gladio veræ confessionis & pœnitentiæ enecauimus. Nihil igitur in nobis vltra possit superbia, quæ de archangelo diabolum, & de primo homine fecit impium, & creatori suo rebellem. Nihil habeat in nobis vana gloria, qui à die conuersionis nostræ in cruce domini nostri Iesu Christi cœpimus gloriari, cum Apostolo dicentes: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Gloria itaque nostra sit crux Christi quam portamus, & testimonium conscientiæ per crucem Christi purgatæ. De qua apostolus ait: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. In qua conscientia gloriari de donis dei, est deo gratias agere. Ad quod nos hortatur apostolus, dicens: Qui gloriatur, in domino glorietur, id est, in domino de puritate conscientiæ suæ glorietur. Non enim qui seipsum commendat, &c. Cæterùm qui in se gloriatur, & qui sibi placet, stulto homini placet. Qui in alio homine gloriatur, aut laudem in mente ab ore alterius expectat, mercedem operum recipit, ac oleo peccatoris vngit caput suum, audítque prophetam sibi dicentē: Maledictus homo, qui ponit spem suam in homine. Et in die iudicij cum dixerint, Domine domine aperi nobis, aiet: Amē dico vobis, nescio vos. Hæc vana gloria filia est superbiæ: quæ in quocunque fuerit, inobedientem facit. Rursum post conuersionem nihil vltra in nobis habeat inuidia, per quam mors intrauit in orbem terrarum. Diabolus enim inuidet homini ascensum vnde corruerat, & propter hoc tentauit, & in anima occidit. Hæc est illa quæ non magnos, sed paruos semper torquet, dicente sancto Iob: Pauulum occidit inuidia. In eo enim quòd aliquis alicui inuidet, minorem se ostendit eo cui inuidet. Sic diabol⁹ inuidit primo homini, sic Esau Iacob, & Caïn Abel. Hæc inuidia paruulum occidit, quia nisi inferior esset, de bono alterius non doleret. Hac peste nullus moritur, nisi qui terrena hæc appetit, quæ tota non veniunt pluribus. Vnde si qua desiderat, illi inuidet qui penitus ea accepit: vel ille partem habendo, quantitatem ei restringit. Hūc paruulum occidit inuidia, quia dum nō potest adipisci quod alij inuidet, & in odium (inuidiæ filiam) cadit. Rursum fratres, post conuersionem nostram ira non habeat in nobis locum, quia vt ait dominus in euangelio, gradatim ducit ad gehennæ puteum, dicens: Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui dixerit racha, hoc est vocem indignationis per iram emiserit, reus erit cōcilio, in quo tractatur qua pœna sit mulctandus. Qui dixerit fatue, hoc est tale quid fecerit aut verbo, aut verbere, vt inter fratres despiciatur, reūs erit gehennę ignis, nisi resipuerit. Hæc est ira quæ stultorum oculos extinguit, sapientium oculos nonnunquam turbat, dicēte psalmista: Turbatus est præ ira oculus meus. Et de ira stulti Iob ait: Virum stultum interficit iracundia. Ecce duas iras videmus, quarum altera nonnunquam turbat oculum, altera semper extinguit. Altera venit ex impatientia, altera ex zelo rectitudinis. Altera venit ex vitio, altera ex virtute. De altera quæ venit ex virtute, Psalmista ait, Irascimini & nolite peccare. Quasi dicat: Crudeles estote in vitium, mites in fratrem, considerantes vosmetipsos, ne & vos tentemini. De altera, quæ venit ex vitio, ait apostolus: Sol nō occidat super iracundiam vestram. id est, Christus qui est sol iustitiæ, mentem vestram irascentem non deserat, qui cum ira nunquam habitat. Ira quæ venit ex zelo rectitudinis, debemus irasci prius nostris erratibus, & pòst erratibus proximorum: quæ melior est risu, quia per tristitiam vultus corrigitur proximus. Quæ debet tamen subesse rationi, ne sit immoderata, sed in vltione peccati tempus & modum consideret. Hæc sapientes interdū turbat. Ira per vitium stultos occidit, dum in rixas & in contumeliam linguam relaxat. Rursum fratres post conuersionem nostram muniendus est thalamus cordis nostri, ne tristitia rediens introeat, illam dico quæ mortem operatur, quæ de amissione rerum temporalium venit. Hęc est illa quæ prauas cogitationes generat, murmurosum monachum reddit, quæ fastidium parit, & tenentē aratrum dei cum vxore Loth retro respicere compellit. Sine dolore nanque non potest amittere, quod cum inordinato amore possedit. Hanc itaque tristitiam quæ mortem operatur, excludamus: & intromittamus eam quæ venit de memoria peccatorum, & de peregrinatione nostra, dicamúsque cum Psalmista, Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Cedar,

Eccli.10.b — *Esa.40.b* — *Ibidem.* — I — K — *Gala.6.d* — *2.Cor.1.c* — *2.Cor.10.c* — *Ibidem.* — *Hier.17.a* — *Matt.25.b* — *Sap.2.d* — *Iob 5.a* — L — *Matt.5.c* — *Psal.6.b* — *Iob 5.a* — M — *Psal.4.a* — *Ephes.4.f* — *Eccle.7.a* — *Psal.119.a*

A Cedar: multum incola fuit anima mea. Hæc est tristitia quæ vitam operatur, de qua ait apostolus: Quasi tristes, semper autem gaudentes. Hæc est illa de qua dominus ad discipulos dicit: Tristitia vestra vertetur in gaudium. Altera parit mortem, parit animi rancorem. Rursum fratres post conuersioné muniamus thalamum nostrum, ne auaritia quę est radix omnium malorum, rediens introeat, nósq; ab vnius dei cultura abstrahat, idolorũ cultores faciat. De qua inter cætera sic ait apostolus ad discipulos suos: Mortificate mébra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est idolorum seruitus. Ecce auaritiam idololatriæ comparat: & meritò, quia sicut vni deo idololatria nititur auferre gloriam, ne solus habeat nomen deitatis: ita auarus in dei res se extendit, vt solus vsurpet quæ deus omnipotens in vsum plurimorum fecit. Vtraq; deo inimica, quia negat deo quę sunt eius. Est & auaritia non solùm amor congregandæ pecuniæ aut conseruandę, sed & ambitio prælationis, cũ nititur homo homini præesse. Hæc, vt verũ dicam, etiã pauperes qui semel pro Christo reliquerunt sua, intantum vexat, vt contra ius & fas & propositum suum, nõ tantum velint, sed etiam studeant fratribus & conseruis præesse. Quod si abbas aut prior eorum voto non consenserit, irascuntur, obloquuntur, eósq; aut inuidos, aut sibi maleuolos (quia se non prouehunt) clamant.
B Hæc est auaritia, quæ memoriam mãdatorum dei turbat, dicẽte Psalmista domino: Inclina cor meũ in testimonia tua, & nõ in auaritiã. quæ proditionis est mater, quæ Iudã dei discipulum primum ad mãdatorum dei obliuionem, de obliuione ad proditioné, de proditione traxit ad laqueum. Rursum fratres post cõuersionem nostram muniamus thalamũ cordis, ne gula rediẽs introeat, quæ & Adam innocẽtiæ veste, & Esau priuauit primogeniti dignitate. Hæc est illa pestis quæ patres nostros in deserto ingratos beneficiis fecit, quæ compulit eos murmurare contra deum, & dicere: Vtinam mortui essemus in Aegypto, quãdo sedebamus super ollas carnium, & comedebamus allia, cepe, & pepones. Hæc est illa funesta pestis quæ eos ad blasphemiam duxit, quasi non esset alia vita post istam, cum dicebãt: Comedamus & bibamus, cras enim moriemur, id est in futuro. Quasi dicerent: Hoc solũ habemus quod comedimus, nihil in futuro post hãc vitam nos habituros speramus. Hãc pestem cum homine periturã pronunciat apostolus, dicens: Esca ventri, & venter escis, deus autem & hunc & hãc destruet. Hæc pestis tripertita est, quia aut ante horam canonicã, aut aliud quàm licet, aut plus quàm necesse est facit comedere, carnis curam in cõcupiscentiis nititur facere. De qua nascitur inepta lætitia, sicut de populo Israël dicitur: Sedit populus mãducare & bibere, & surrexerunt ludere.
C Rursum fratres post cõuersionem nostram muniamus thalamum cordis nostri, ne luxuria rediẽs introitum inueniat, quæ pestilentia rediens est peior quàm ante fuerat. Nunquam enim sola redit, sed sicut dominus ait in euangelio, assumit septem spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi, & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Hæc est pestis illa quæ corpus Christi dimẽbrat, quæ de membris Christi facit membra diaboli. Nam qui adhæret alicui personæ causa libidinis explendę, vnum corpus fit cum illa persona, & fit membrũ diaboli: cuius & illa membrum est per cõiunctionem malorum operum. Hæc est illa pestis quæ igné infernalem in corpus humanum accendit, vt vegetum sit & robustum ad libidinem explendam, quæ igni illi inextinguibili materiã semper apponit, & vires ministrat, vt de suo semper habeat vnde sine fine ardeat. De his duob⁹ ignibus luxuriæ & gehẽnæ habemus auctoritatem scripturæ. De igne luxuriæ ait: Omnes adulterãtes quasi clibanus succensus à coquente. De igne gehennæ ait: Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui, hoc est iudicij, vt intus ardeant (sicut clibanus accensus) in cõscientia. Dominus in ira sua conturbabit eos, dicẽs: Discedite à me operarij iniquitatis. Et deuorabit eos ignis extremus infernalis, quẽ accenderunt per luxuriæ fœda opera. Sit ergo fratres summa cura & studiũ his qui in talibus sunt, de talibus euadere & fugere. Nobis verò qui per gratiam dei euasimus, & veterẽ exuimus hominẽ, qui sumus Sion, sit summum studium thalamũ nostrum munire & adornare, & Christũ regẽ suscipere, sicut hæc scriptura præcepit quam recitauimus. Adorna thalamum tuum Sió.

D Quid est adornare thalamum tuum? Virtutes cógregare, quibus & pauimẽtum & parietes quasi cortinis, & floribus tota domus adornetur. Primus ornatus thalami nostri qui sumus Sion, sit timor, qui est initium sapientiæ, id est primus gradus per quẽ ascenditur ad sapiẽtiam. De quo timore ait scriptura: Beatus homo qui semper est pauid⁹. Et Psalmista ait: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore: vt timor auferat securitatem noxiam, & exultatio mortiferam tristitiam. Hic timor generat humilitaté, quæ est preciosissimus ornatus thalami Sion, quæ magis placuit Christo cùm in thalamum virgineum ingrederetur, dicẽte beata Maria: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Hæc inquã humilitas est ornatus Sion, id est pauperum Christi, de quibus ipse dicit: Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorum est regnum cœlorum. Ecce quomodo timor domini primus gradus ascensionis, & primus ornatus thalami Sió, alios etiam ornatus generat, humilitaté scilicet & voluntariã paupertatem. Adorna ergo thalamũ tuum Sion timore domini. Secũdus ornatus thalami Sion, & secũdus gradus ad sapientiam, est pietas: de qua dicit scriptura: Miserere animæ tuæ placẽs deo. Et alibi: Super quẽ requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum? Hæc miseretur in se peccantibus, fraterna onera portat, magis eligit quælibet temporalia bona perdere, quàm cũ fratre lite contendere.

E Quæ profectò pietas nõ aliud est nisi deum colere, & per cultum dei deo placere. Hæc in nobis generat mãsuetudinem, optimum ornatum thalami Sió, quæ filios dei nos facit, dicente domino: Beati mites, quoniã filij dei vocabũtur. Ecce quomodo pietas secundus ornatus thalami Sion, & secundus ascensionis, alium ornatum de se generat mansuetudiné, quæ filios dei efficit. Adorna igitur thalamum tuum Sion pietate. Tertius ornatus thalami Sion, & tertius gradus ascensionis est scientia, quæ homini sui cognitioné præbet, vt scilicet homo neque minus neq; plus quàm debet de se præsumat. Quorum alterum, scilicet de se nimium præsumere, in mala facit præcipitem: alterum, scilicet se nõ cognoscere, facit ad quælibet bona opera torpentem. Ad hanc scientiam spiritus sanctus inuitat ecclesiam in Cãticis: Si ignoras te ô pulchra inter mulieres, abi post vestigia gregũ tuorum, scilicet hæreticorum: & pasce hœdos tuos, hoc est carnales concupiscentias. Hæc scientia præbet nobis fiduciam vincendi omnes tentationes per veram fidem, dicẽte domino in euangelio: Si potes credere, omnia possibilia sunt credẽti, per dei scilicet gratiam, & liberum arbitrium. Videmus iam quomodo scientia tertius ornatus thalami Sion, & tertius gradus ascensionis, alium ornatum in nobis generat, religiosum videlicet luctum, qui consolationem à domino in

F futuro meretur. Hæc scientia parat in nobis dolorem & luctum peregrinationis, vt videndo mala exilij quæ patimur, cum luctu desideremus patriam à qua peregrinamur, audiamúsque à domino nobis dici: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Quartus ornatus thalami Sion est fortitudo, quæ conuenit laborantibus pro veris bonis acquirẽdis. Hæc est quæ munit thalamum Sion, vt non extollatur prosperis, nõ frangatur aduersis: quæ linguam increpantem & blandientem his verbis confundit, dicens: Domine libera animam meã à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Hæc est illa quæ semper de die in diem robustior, esuriem & sitim iustitiæ in thalamo Sion accendit, facitque eam audire à domino: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniã ipsi saturabuntur. Adorna igitur thalamum tuum Sion fortitudine. Quintus ornatus thalami Sion est consilium, quo homo infirmitates suas requirit, suum posse & suum non posse inuestigat, & ex sua infirmitate alios considerat, aliis parcit & miseretur, sicut & vult deum sibi misereri: aliis dimittit debita, sicut sibi vult dimitti à deo, meretúrque audire à domino: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Adorna igitur thalamum tuum Sion consilio. Sextus ornatus thalami Sion est intellectus, qui mentem hominis super hæc infima rapit, omnésque corporeas substantias intellectuali intuitu transiens, non corporeis substantiis figitur: volénsque

2.Cor.6.b Ioan.16.d Colo.3.a Psal.118.c Num.14.a Esa.22.d 1.Cor.6.c Exo.32.d Matt.12.d 1.Cor.6.d Osea.7.b Psal.20. Luc.13.e Psal.110.b Pro.28.c Psal.2.c Luc.1.e Matt.5.a Eccli.30.d Esa.66.a Matt.5.a Canti.1.a Mar.9.d Matt.5.a Psal.119.a Matt.5.d Ibidem.

G vltra progredi & propius accedere, audit à domino: Ne appropinques huc, nō enim videbit me homo & viuet. Hic intellectus conuenit his qui à deo purgatum oculum habēt, de quibus dicitur: Beati mūdo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Adorna igitur thalamum tuum Sion intellectu. Septimus ornatus thalami Sion est sapientia, quę conuenit his qui intellectualibus oculis æterna cōtemplantur, quorū conuersatio in cœlis est, qui cupiunt dissolui & esse cum Christo: in quorum persona dicebat apostolus: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Quasi diceret: Vt Christum magnificem, Christo viuere volo tantùm, & Christus est præmium mortis meæ. Et post pauca: Coarctor autē è duobus, ait, desiderium habens dissolui & esse cum Christo, multo melius autē manere in carne propter vos. Ecce quid facit vera sapientia, quæ omnes rebelles motus corporis ita subiugat, vt nullam vltrà pugnam in carne sentiat. Pro infirmis fratribus (vt eis Christum nunciet) exilium libenter patitur, probra non audit, damna non sentit, auferenti tunicam dimittit & pallium, percutienti ad vnam maxillam præbet & alteram, auditq; à domino: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Hi ornatus thalami Sion, istis nos adornemus qui sumus Sion, & regem Christum suscipiamus, quem virgo concepit, virgo H peperit, virgo post partum quadragesima, hoc est hodierna die in templo dei præsentauit. In lege nanque scriptum erat, vt mulier que suscepto semine peperisset masculū, quadragesimo die purgata templum cum filio intraret, deferens hostias secum pro peccato, agnum anniculum immaculatū. Si autem non haberet agnum, par turturum siue duos pullos columbæ offerret. Hæc omnia beata virgo non ex necessitate, sed ex humilitate impleuit. Abstinuit ab introitu templi quadraginta diebus, non necesse habens purgari, quę sine omni delectatione, saluo virginitatis sigillo, de spiritu sancto concepit. Obtulit hostiam non pro peccato, sicut aliæ mulieres, sed pro humilitate: ostendens etiam in hoc quòd filius dei Iesus Christus non soluere venerat legem, sed adimplere. Et ecce Simeon grandæuus qui acceperat responsum non visurum se mortem nisi videret Christum domini, & cum susciperet quem expectabat: accepit eum in vlnas suas, hoc est inter brachia sua amplexatus est illum, qui appendit tribus digitis molem terræ, qui omnia implet, omnia cōplectitur, inter brachia portat, dicens: Nunc dimittis domine seruum tuum secūdum verbum tuum in pace. Cupio dissolui, & eius aduetum cum patriarchis & prophetis in inferno expectare, qui inter te & humanum genus facturus est pacem. Quia viderunt oculi mei salutare tuum, filium tuum, quem desideraui, de quo responsum à spiritu sancto accepi. I Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël. De quo ait Esaias: Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucē magnam. Quia cum plenitudo gētium intrauerit, tunc omnis Israël saluus fiet. Audite fratres, audite quid offert Maria, quid Simeon suscipit, vnigenitum dei deo patri consubstantialem & coæternum, verbum in principio. Et vt vtilitatem & consolationem nostram audiamus, illum offert virgo, quem deus Abrahæ promisit, dicens: In semine tuo (hoc est in Christo) benedicentur omnes gentes. Et quem Dauid promisit, dicens: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Hic est (quem virgo offert) patriarcharum gaudium, desiderium prophetarum, gentium expectatio, Iudęorum qui eum receperunt, saluatio, ruinæ angelorum reparatio. Talis est quem virgo offert deo, imò multo maior quàm lingua aut hominum aut angelorum possit dicere. Et cum sit tantus ac talis, qualem aut quantum ipse se nouit, nō suffecit virgini ipsum solum offerre: sed hostiam, quam lex præceperat, pro eo obtulit, ob humilitatis scilicet exemplum, vt nos doceret quomodo & nos eum debeamus offerre. Duos turtures aut duos pullos columbę pro eo obtulit. Columba, fratres, simplex est animal, felle caret, rostro non lædit, in cauernis petrarum nidificat, alienos pullos nutrit, iuxta fluenta manet, vt visa vmbra accipitris fugiat, meliora grana eligit, gemitum pro cantu reddit, gregatim volat, alis se defendit, visum recuperat. Et nos fratres, cum ante altare steterimus, vt dei filium deo offeramus, cum eo & pro eo par turturum, castitatem corporis & animę offeramus, & duos pullos columbarum pro cantu gementes, cōpunctionem K geminam pro desiderio patriæ cœlestis, & de consideratione nostræ miseriæ habentes. Colūba felle caret, & nos ira careamus, quæ peccare nos facit. Rostro non lædamus, sed percussi in vnam maxillā, aliam præbeamus. In cauernis petrarum nidificemus, in fide plagarum Christi refugium habeamus. Alienos pullos nutriamus, de filiis diaboli facientes verbo prædicationis filios dei. Iuxta flumina maneamus, id est iuxta hunc mortalitatis fluxum sedentes, vmbram accipitris, hoc est peccata quę sunt vmbra diaboli, malorum ruinas considerantes, ab eius vngulis fugiamus. Meliora grana eligamus, id est meliores sententias in scripturis sanctis. Gregatim volemus, vnum cōsensum in bono in cōgregatione sub pastore habentes. Alis noui & veteris testamenti contra inimicos dei nos defendamus, vel duobus præceptis charitatis, dei videlicet amore & proximi. Visum recuperemus, de bono actionis ad bonum semper intendentes cōtemplationis. Fratres charissimi, tales oportet nos esse cum corpus Christi consecramus, cum consecratum manducantes sacrificamus, cum vobis idem corpus in salutem corporis & animæ porrigimus. Tales etiam vos oportet esse cum sacrum sacramentum de manibus nostris accipitis, scientes quòd qui corpus Christi indigne accipit, & sanguinem eius indigne bibit, iudicium sibi mādućat & bibit. Verùm quia rarò inuenitur talis qui in se hæc omnia habeat, diligat illum qui bonum habet quod in se non habet, & in illo habet quod in se non videt. L Neq; enim credere debemus quòd soli sacerdoti supradictæ virtutes sint necessariæ, quasi solus consecret & sacrificet corpus Christi. Non solus sacrificat, nō solus consecrat, sed totus conuentus fidelium qui astat, cū illo cōsecrat, cum illo sacrificat. Nec solus lignifaber facit domū, sed alius virgas, alius ligna, alius trabes & cætera comportat. Debēt itaq; astātes habere de suo, sicut & sacerdos, fidem firmā, orationem puram, deuotionem piam. Sciendúmque quòd sine firma fide nemo astantium esse debet. Cæteras verò virtutes quas supra diximus, etsi omnes nō habent, diligant illum qui habet quod in se non inueniunt, & in illo habent quod in se non vident. Sicut Petrus in Ioanne virginitatis habet meritum, sic Ioannes in Petro martyrij habet præmium. Sciendum quoq; quòd corpori Cristi quē Maria hodie præsentauit in templo, quem Simeō in vlnis suis suscepit, tria debemus: dignitatem, reuerentiam, & fructū. Dignitatem, vt eum dei filium, deum de deo, omnipotentē, creatorem omnium, iudicem viuorum & mortuouum credamus. Dignitatem, vt credamus nos statim postquam de corpore exierimus, ab eo sicut à iudice percepturos sicut gessimus, siue bonū siue malum. Ille nanque quem Maria in templo præsentauit, quem Simeon suscepit, quem in manibus consecrantes ante deum M leuamus, benedicimus, manducamus, vobis porrigimus mānducandum: ille familiaris iudex erit noster. Caueamus ergo ab eo separari per iudiciū post mortem, cui ita sumus familiares in vita. Dicamus ei itaque in corde cum eū tractamus, dicamus cū eum consecramus: Domine ad te veniemus post mortem, ante tuum tribunal iudicandi astabimus. Qui nobis ita familiaris esse dignaris in vita, quòd à nobis tractaris, cōsecraris, māducaris: noli nobis alienus esse in morte, sed parce nobis in die mala. Confundantur dæmones qui nos tunc persequētur: destrue fortitudinē illorum in virtute tua: quia nō est qui pugnet pro nobis, nisi tu deus & familiaris noster. Hæc est dignitas quam ei debemus. Debemus ei & reuerentiā, inuestigare scilicet nosmetipsos: & si inuenimus cor pollutum fœdis cogitationibus, aut mala voluntate, ab eius contractu vt ab igne & nos & alios arceamus. Ignis enim consumens est, ad quem indignus non debet accedere, ne interius cōsumatur, & in reprobum sensum tradatur. Exeat ergo extra castra, sicut Moyses præcepit, qui nocturno pollutus est somno, hoc est qui per negligētiam istius obscuræ vitæ (quæ tota vt somnus pertransit) peruenit vsq; ad pollutas cogitationes. Exeat extra castra, hoc est dum in illo statu est, iudicet se indignum societate fidelium communicātium hoc sacro corpore, lauétq; vestimēta sua per sanctā confessionem: & post solis occasum, hoc est post tentationis calorem & ardorem iam mortuum, lætus redeat, & cum aliis fidelibus cōmunicet.

Exod.33 · Matt.5.a · Philip.1.c · Ibidem. · Matt.5. · Luc.2.d · Leuit.12.a · Luc.2.e · Esa.9.a · Rom.11.d · Gen.22.d · Psal.131.b · 1.Cor.11.g · Deut.4.d · Deut.23.b

A municet. Hæc est reuerẽtia quam debemus corpori Christi, quem virgo Maria hodierna die in tẽplo præsentauit, quem Simeon lętus inter brachia recepit. Debemus etiam fructum scientiæ, intelligere scilicet, quem fructum accipimus si cum digne comedimus. Audite fratres non me, sed apostolum dicentem: Calix benedictionis cui benedicimus, nonne cõmunicatio sanguinis Christi est? Calix, id est communicatio calicis, facit nos habere quãdam communionem cum Christo. Et panis quem frãgimus, nonne participatio corporis est domini? Ac si dicat, panis quem frangimus, facit nos vnum corpus sub Christo capite: quoniã sicut vnus panis ex multis granis conficitur, qui postea in corpus Christi & per fidẽ, & per sancta verba, quę Christus suos docuit, cõuertitur: sic diuersi participantes hoc corpore in vnitate fidei, spei, & charitatis, vnum corpus cum Christo sunt, ad Christũ statim post mortem venturi, & cum Christo sicut cum capite suo sine fine regnaturi: quem virgo concepit, virgo peperit, virgo in templo hodierna die pręsentauit. Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

1.Cor.10.d

Sententia de eodem.

QVI vult in pace dimitti, conetur esse Simeon, qui audiens tristitiam interpretatur: vt quàm horrendum, quàm triste sit incidere in manus domini, intenta mente B perscrutetur. Sit ciuis Hierusalem, habens conuersationem in cœlis. Sit iustus, ne male viuendo pereat. Sit timoratus, ne de iustitia sua temerè præsumat. Expectet Christum qui est cõsolatio fidelium: non quærat ante vesperum denarium. Veniat in templum, imitetur exempla sanctorum puerorũ. Accipiat in manibus verbum dei, id est compleat operibus. Gestet puerum in vlnis, amplectatur cum cũ brachiis fidei, spei, & charitatis. Gaudebítque de Christo, adepto Christi cõsortio. Cupiat indesinẽter mori seculo, & viuere deo. Tunc tãdem dimittetur in pace, vt non videat mortem, qui mortem perdidit, & vitam inuenit.

Sermo cuiusdam in cœna domini.

Psal.77.c

PANEM angelorum manducauit homo. Non lateat vos verendi sacerdotes, seriem hanc vobis recitatam, verbis succinctam, sensuum spiritualium maiestate apprime fore fœcundam. Vobis autem potissimum incumbit præ cæteris audire quod proponimus, nec solum audire, sed fidelius reponere, & tanquam animalia munda propensius debetis ruminare. Beatus ille Dauid prophetarum eximius, deo viuenti charissimus, in spiritu ante sedentem in thronis raptus, legerat in quodã promptuario mysteriorum, quæ & quanta dominus naufraganti mundo per vestrum clementer erat C exhibiturus ministerium, qui cœlestis consilij factus interpres, gratulando cecinit: Panem angelorum manducauit homo. Vnde ad exprimendam rei tam fructuosæ certitudinem dilucide signauit præteritum pro futuro. Panem, inquiens, angelorum manducauit homo. O stupenda dei miseratio: verbum carnem, deus cinerem, figulus lutum, vita morticinum induit, vt iumenta manducarent panem angelorum. Homines iumenta erant. Homo enim cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Non est indignum, imò festiuum recolere, in quanta sublimitate homo conditus fuerit. Sed operæprecium est consequenter attendere quàm grauiter corruit minus pẽsando quid ex se, vel quid esset ex deo. Primus namque parens noster paradisi accola constitutus est, dominus terræ stabilitus est, ciuis supernæ Hierusalem designatus est, domesticus domini factus est: cuius amore & agnitione ditatus est consors angelorum, frater & cohæres cœlestium virtutum, nihil prorsus indigentiæ, nihil sentiens molestiæ: cui erant in promptu quæ postulabat, non dico necessitas, sed etiam pia voluntas, cum nihil esset in anima quod offenderet, nihil in carne quod puderet. Hic honor & hæc erat dignitas hominis, prosperari & florere in præmissis. Et hæc ex Deo. Sed positus in honore quid ex se foret non intellexit, limus videlicet, puluis, folium aridum, stipula sicca, lutea & fragilis testa, pellis morticina: sed intumuit, & planè desipuit

Ibidem.

Psal.48.c

honoris fastigio delectatus. Et continuò in se expertus est D quod tanto pòst tempore homo de filus captiuitatis & prudenter aduertit, & veraciter protulit, dicens: Qui se putat aliquid esse cum nihil sit, ipse se seducit. Væ misero, quòd non fuit qui iam tunc diceret ei: Quid superbis terra & cinis? Repentina igitur conuersione seipsum inuenit homo propter infirmitatem iacentem in stabulo. Stabulum quid est? Mũdus est. Et propter pecorinam similitudinem indigẽs erat fœno. Eapropter cibus cœlestis mutauit se in pabulum pecoris, homine mutato in pecus. Panis enim angelorum factus est fœnum: vnicus patris, filius hominis. Verbum quippe caro factum est. Et iuxta prophetam, omnis caro fœnum. Comedũt igitur angeli verbum de deo natum: comedunt homines verbum fœnum factum. Pane suo viuunt angeli in cœlis, & beati sunt: fœno suo viuunt homines in terris, & sancti sunt. Fœnum quippe istud de prato virginalis vteri collectum, factũ est refectio iumentorum. Verbum vt fœnum fieret, latuit in virgine, sol in sydere, artifex in opere. Hoc autem liberalioris excellentiæ donum cõtulit nobis primo in loco sacrosancta verbi patris incarnatio, & vos secundario de die in diem nobis exhibendo ministratis ex collatæ potestatis officio. O præclara, ô reuerenda potestas vestra. Certè non est potestas post deum sicut potestas vestra. Forsitan scire vultis, & audire delectat apertius, quænam sit ista tanta potestas, cui nihil E in cœlo vel in terra valeat comparari. Ad quod ego: Consecrare videlicet corpus & sanguinem domini. Super potestate vestra, super tam insigni spectaculo, super tam solenni dignitatis vestræ priuilegio stupet cœlum, miratur terra, cõtremiscit homo, reueretur plurimum angelica celsitudo. Sed vnde hoc nobis piissime Iesu, vt nos vermiculi reptantes super faciem terræ, nos inquam qui puluis & cinis sumus, te præsentem habere mereamur præ manibus, præ oculis, qui totus & integer sedes ad dexteram patris? Qui etiam vnius horæ momento ab ortu solis vsque ad occasum, ab aquilone vsque ad austrum præsto es omnibus, vnus in multis, idem in diuersis locis. Vnde hoc, inquam? Certè non ex debito vel ex merito nostro, sed ex volũtate tua, & dulcedinis tuæ beneplacito. Parasti enim in dulcedine tua pauperi deus. Pauper est genus humanum, cui bonum istud cœlitus indultũ est. Hæc est verè indulgentia cœlestis, hæc est verè cumulata gratia, hæc est verè superexcellens gloria, sacerdotem deum suum tenere, & aliis dando porrigere. O nouam & diuinam potestatem, cuius ministerio panis angelorum & vitæ, mortalibus quotidie præparatur. Panis iste per excellentiam dicitur eucharistia, id est bona gratia. In hoc enim sacramento non solùm qualibet gratia, sed ille à quo est omnis gratia, sumitur. Christus enim pro salute mundi semel factus est hostia salutaris, reconciliatio generalis, & omnibus sacramentis tam præcedentibus quàm subsequentibus virtutem dedit & efficaciam, vt F tanta & tali hostia sanctificarentur omnes liberandi per illam. Vnde legitur quia agnus occisus est ab initio seculi, his videlicet qui fuerunt ab initio: ita vt per hoc quod dicitur, ab initio, determines non tempus occisionis, sed salutis. Prius enim mors eius profuit, quàm fuit. Prius promissio, ac deinde exhibitio. Ab initio ergo seculi occisus est. Benignissime Iesu nobilissimæ sponsæ tuæ dotalitium indulsisti, vt vel sic teneret columba tua dulcissimum memoriale dilecti sui. Christus enim pridie quàm pateretur, discipulis suis huius sacramenti formam præscripsit, efficaciam exhibuit, id est fieri præcepit. Formæ præscriptio in pane & in vino. Notate ordinem. Cum adhuc cœnaretur, à cœna surrexit, discipulorũ pedes dominus vniuersorum lauit, dehinc ad mẽsam regressus ordinat sacrificium corporis & sanguinis sui, seorsum panem, seorsum tradens & vinum. De pane ita dicens: Accipite & comedite, hoc est corpus meum. De vino etiam sic: Bibite ex hoc omnes: hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Effundetur dictum est, quia passim & viliter, quem vtique puncturę veprium, fossio manuum & pedũ cum clauis, lateris apertio cum lancea militari fortius exprimentes, ad modum torrentis fuderunt extrinsecus. Erátque ille sanguis preciosior carιórque balsamo, per quem sordium nostrarum facta est mũdatio. Nota. Christus in cœna illa munerans & munus, cibans & cibus, conuiua &

Gal.6.a

Eccli.10.b

Ioan.1.b

Esa.40.b

Psal.67.b

Apoc.13.b

Matt.26.c

G conuiuium, offerens & oblatio. Audistis formam sacramēti: audite efficaciam & cōmunionem corporis & sanguinis domini. Et nos Iesu Christo, & Iesus Christus nobis in vnitate fœderatur inenarrabili, sicut ipse dicit: Qui manducat carnē meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. *Ioan. 6. f* De bonis & dignè sumentibus hoc sentiēdum est, non de flagitiosis & pessimis. Sanè in mēsa vna, in cœna domini, de vno pane consecrato Petrus & Iudas accepit: bonus in vitam, pessimus in pœnā. Bonus in beneficiū, pessimus in testimonium. Bonus in salutem, pessimus in mortem. Quod totum vsque adhuc in ecclesia completur in sacramento altaris: bonis quidem in bonum sumentibus, canibus verò & immūdis non sic. Canes sunt qui irreuerenter accedūt, & ideo iudicati abscedunt. Qui enim secundum carnem viuūt, & post carnalia euagantur, catena vitiorum compediti, cum Iuda proditore venenum accipiunt, spiritualis suspendij laqueum incurrunt, grauissime damnādi tum pro multiplici reatu, tum pro sacramenti cōtemptu, quod reuera accipiunt, sed essentia, non salubri efficacia. An non discernet inter glebas qui discernit & inter stellas? Examinabit certè argentum, qui ipsum quoq; aurum probauit & reprobauit. Ecce audistis fructum & vtilitatem bonorum, audistis etiam & expauistis (vt credo) ad perditionē malorum: audite modo, & obstupescētes admiramini: nulli angelorum, nullis spiritibus supernis,

H sed hominibus, nec tamen omnibus, sed ordini vestro tantū mandatā esse tanti sacramenti celebrationem in altari, quod Christus fecit manibus suis in cœna paschali. Expositis igitur forma & efficacia sacramenti, restat dicendum quibus in verbis mandauerit Christus illud celebrandum: Hoc facite, ait, in meam commemorationem. *Luc. 22. b* O verba nimis affectuosa. O verba pungitiua & penetratiua vsq; ad animam. Hoc facite, inquit, in meam cōmemorationem. Propheta etiam dicit: Memoriam abūdantię suauitatis tuæ eructabunt. *Psal. 144. b* O summè pia & verè suauis memoria, annunciare mortem domini donec veniat. Mors Christi opus sine exemplo, humilitas sine modo, donum sine precio, & gratia sine merito. Hāc propter nos subire voluit, qui peccata nostra super lignum sustinuit in cruce sua, scilicet pœnam peccatorū, cuius liuore sanati sumus. Quid facis homo indigne? Quid facis homo ingrate? Adora deuotius, & recole frequentius in sacramento altaris salutem mundi pro te passam, vitam pro te mortuam, fortitudinem infirmatam. Si membrum Christi es, cōpatere capiti tuo. Si frater Christi es, commorere fratri tuo. Plange, dole cum gemitu & lachrymis super mortem preciosam vnigeniti dei patris. Alioquin si non doles, si non plangis, si non compateris, deliras, degeneras, beluam sapis, lethargiam pateris, hominem diffiteris. Cæterum vt amplius mouearis, imò vt magis incalescas in amorem tui redemptoris, voluit Christus vt iugiter coleretur per mysterium, quod semel of-

I ferebatur in precium: & illa perennis victima viueret in memoria, & præsens esset semper in gratia. Quod & ita est. Licet enim recrudescat peccatum in multis, generalitas tamen originalis culpę ita prorsus ablata est, Leuiathā verme venenato in virtute fulgurantis hastæ mortis Iesu Christi transfixo, vt ad expiationem eorū quæ quotidie admittūtur, Christum denuo non oporteat crucifigi, imò sit omniū sufficiens medicina, si per fidē & imitationē præteritę mortis habeatur memoria. Christe Iesu, mortis tuæ memoria tanquam opus pigmentarij, quasi thus redolens in diebus æstatis, quasi regio aromatum quam purgat æstus solis, & quasi flores rosarum in diebus vernis, & quasi lilia quæ sunt in transitu aquę. *Eccli. 50. a* Gratulare sponsa, gaude incomparabiliter: præsidentem habes & rectorem sponsum in præsentis exilij militia. Pignus habes, arram tenes, quibus feliciter sponso vniaris in patria. Gloriosa & amabilis sponsa, in terra sponsum habes in sacramento, in cœlis habitura es sine velamento. Et hic & ibi veritas: sed hic palliata, ibi manifesta. Hic vtique sponsum habet ecclesia suo ordine, nondum puritatis maiestate, vel æternitatis securitate. Hic reuera quasi dulce præludium, & iucunda desponsatio: ibi nuptiale conuiuiū, & beata fiet cōiunctio, cum de fide ad speciem, de mēse ad mensem, de sabbato ad sabbatum, de calore panum ad æternalis cōuiuij calorem transibimus. Vnde suspirat sponsa, & dicit cū Moyse: Ostende mihi teipsum. *Exod. 33. c* Nec immerito. Ipse enim Iesus qui dulcis est in voce, dulcis in facie, dulcis in nomine, dulcis in

K opere, dulcior apparebit in deitatis visione. Verè dulcis in voce, de cuius ore lac & mel procedit. Diffusa est enim gratia in labiis suis. Vere dulcis in facie, speciosus enim est non solùm præ filiis hominum, sed etiam præ millibus angelorū. Vere dulcis est in nomine. Dulce enim nomē & suaue Iesus, consecratū ab æterno, nunciatū ab angelo, prophetatū Salomonis oraculo, qui ait: Oleum effusum nomen tuum. *Cant. 1. a* Non autē aliud nomen est in quo saluari oporteat. Ipse enim salus est, qui saluum faciet populū suum à peccatis eorum. *Matt. 1. d* Dulcis in opere, in celebratis miraculis, in peccatoribus cōuersis, in sacramento preciosæ mortis, quod humanæ blanditur infirmitati. In hoc enim charitas præfulsit, pietas magis emicuit, gratia plus radiauit. Cæterū longe dulcior erit in deitatis visione, quando manifestabit seipsum residens super soliū præ omnibus excelsum. Tūc satiabitur desideriū nostrum: quod propheta desiderans aiebat: Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuā domine requiram. *Psal. 26. c* Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terrā? *Psal. 72. d* Et alibi: Adimplebis me lætitia cum vultu tuo. *Psal. 15. c* Vnde preciosior dicitur faciei visio, quàm speculi frequēs imaginatio. Nō enim pari omnino iucūditate sumitur cortex sacramēti, & medulla frumenti, fides & species, memoria & præsentia, æternitas & tēpus,

L speculum & vultus, imago dei, & forma serui. Hic autē ambulamus per fidem, necdum per speciē. Interim deliciari & gaudere debemus in sacramento altaris, in cuius confectione fidelis minister inuenit seipsum in medio patris & filij & spiritus sancti, astantibus etiam ex omni latere supernis ordinibus. Sacramētum prænobile, mysteriū superexcellentis gloriæ affectat & requirit plurimùm festiuam celebritatem tam illustrium personarum. Quicquid de ascensu sacerdotis in illa hora seu profectu cogitari potest vel dici, longe infra dignitatem veritatis est. Ibi deliciatus animus boni sacerdotis seipso altior effectus, conatur, festinat, ascēdit, crescit desiderium: & quanto magis sursum tollitur, tāto amplius extenuatur, ita vt omnē terrenæ concupiscentiæ nebulam euaporās, totus spiritualis hominem in homine exurat, & in abscondito faciei domini glorietur. Nec enim ab intuitu propitiatorij in sancta sanctorum mens pia thurificans, & deuotio sacrificās prohibetur: sed rari sunt quos ad profunditatis hui' cardines puritas admittat, quos ad huiusmodi culmen sanctitatis integritas rapiendo sustollat. Videt itaq; minister sanctus & sentit deum spiritualiter, qui pater est omniū per creationem, suum specialius patrem esse per dignationem, quia ipse pater est omnium pupillorum per gratiam: quibus videlicet mortuus est pater nequam, id est mundus, & mortua est mater pessima, id est carnalis concupiscentia. Beatus qui dicere

M audet, qui dicere potest: Pater meus & mater mea dereliquerunt me, dominus autem assumpsit me. *Psal. 26.* Videt quoque & sentit filium dei fratrem suum amantissimum esse, qui paruulus pro nobis factus, frater reuera est paruulorū, id est humiliū: Narrabo, inquit, nomē tuū fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te. *Psal. 21. c* Videt & sentit spiritum sanctum à patre & filio procedentem, domesticum sibi esse fautorem, & defensorem suum, quia ipse consolator est vere pœnitentium, aduocatus in se sperantium. Videt iterum & sentit angelicos spiritus profectibus suis applaudētes, & vt conciuis ipsorum ascribi mereatur, ardentius inhiantes. Ista ecclesia promptuarium quidem est eorum qui in cœlis cōscripti sunt. Huic ecclesiæ illa quæ suspensis organis ad deum suspirat adhuc super flumina Babylonis, originali cognatione coniungitur, & naturali affinitate moribus & votis vnitur. Ab eo vtiq; ministro qui huiusmodi est, vitulus saginatus integer ac perfectus, agnus anniculus plenus & immaculatus cum omni suauitate, dulcissimo sapore, gratissima iucunditate percipitur, & sumptus nō cōsumitur. Cibus enim vitæ est, qui de cœlo descēdit. Potésne æstimare quale vel quantum est hoc sanctū sanctorum, & sacramentum sacramentorum, amor amorū, dulcedo omnium dulcedinū? Hæc sunt verè festa Paschalia, hæc sunt gaudia & fercula vitalia iustorū, hæ sunt spirituales deliciæ iustorum & sanctorū. Hic bibūtur in loco vberi torrētes lactis, flumina mellis, liquores balsami cœlestis. Hic efficitur

A citur vna caro spõsa cum sponso, vnus spiritus sancta anima cum Christo. Experientia horum & similium, spiritus & vita est: nec animalis homo horũ sensu fruitur vel accessu. Amici spõsi, id est boni episcopi, boni abbates, & cæteri timorati & religiosi viri, gustauerũt & plenissime sunt experti quod nos dicimus. Ideoq; ad mensam altaris frequentius accedũt omni tempore candida facientes vestimẽta sua (id est corpora) prout possunt melius, vtpote deũ suum manu & ore contrectaturi, & colloquẽtẽ sibiipsis audituri. Ibi enim celebratur familiare colloquiũ inter deũ & Moysen amicũ suum, id est bonũ & fidelem ministrũ. Cæterum sermo ille nõ est sonãs, sed penetrãs: nõ loquax, sed efficax: nõ obstrepẽs aurib', sed blandiens affectibus. Sermo ille non popularis, sed angularis & priuatus. Nõ sonat in foro, non auditur in publico: secretũ consilium, secretũ quærit amicũ. Auditui proculdubio gaudium dabit & lætitiam, si sobria cordis aure percipitur. Audi, inquit dominus, Israël, & tace. Respondit fidelis amicus & fidelis seru' piæ familiaritatis ausu, nõ tamẽ vocali plausu, sed suaui plãctu, dicens cũ Samuele: Loquere domine: quia audit seruus tuus. Et cũ propheta: Audiã quid loquatur in me dominus deus. Certe ibi loquitur Christus cũ ministro suo. Pẽsa, inquit, iugiter, repone fideliter, amplectere suauiter quod vides, quod agis, quod tenes, amplectere inquã, piæ recordationis affectu, & piæ imitationis effectu, sciẽs quoniã talia oportet te præparare. Apparatus mensæ istius, nõ hominis est, sed fidei: nõ facinoris, sed mysterij: nõ tẽporalis alimenti, sed æterni. Qui sum auctor muneris, ipse sum testis veritatis. Altare cui assistis, quã pro te sustinui repræsentat crucẽ, & calix sepulchrum in quo mortuus quieui, patena lapidẽ superpositum, corporale sudarium, substratoria corporalis, linteamina quibus inuolutus fui. Hostia quam vides, iã non est panis, sed caro mea quæ pependit in cruce pro mũdi vita. Sane mutatio ista benedictionis opus est, non originis. Virtus hoc facit, nõ vsus: effectus est potẽtiæ, nõ vsus naturæ: dignatio est, non ratio. Misericordia est, nõ miseria. Nõ cõmune, sed solũ: diuinum est, non humanum: pietatis sacramentum, nõ deitatis detrimẽtum. Hic pereat physicale nutrimentũ. Cibus iste non est ventris, sed mẽtis. Nõ est enim datus ad ruinas huius vitæ, quæ vapor est ad modicum parens, sed ad æternã vitam animæ cõferendam. Iste est panis angelorum, qui nescit putrescere: non vadit in secessum, sed tendit in excelsum. Illuc reducit hominẽ, vnde traxit imaginẽ. Caro autem mea vere est cibus. Similiter liquor iste quẽ vides, iam nõ est vinũ, sed sanguis meus, quẽ pro te fudi in precium, tibi reseruans in altari poculum, in peregrinatione tua præsidiũ, in exitu de Aegypto cõductum, in cœlo viaticum. Ego botrus carnis, pro salute tua portatus sum ad torcular crucis: inde eliquatum est mustum tuæ redemptionis. Sãguis autẽ meus vere est potus. Mira sunt fratres, quæ de sacramento isto dicuntur. Fides est necessaria: scientia rationis superuacua. Sciẽtia ratione & intellectu colligitur: fides sola auctoritate inducitur. Augustinus contra Felicianũ: Hoc fides credat, intelligentia non requirat, ne aut nõ inuentũ putet incredibile, aut repertum nõ credat singulare. Hęc sunt fratres, quę fidẽ necessario exigũt, rationẽ omnino nõ admittũt. Expetunt simplicem creditorẽ, arguũt impium discussorẽ. Et ideo credi oportet simpliciter, quod inuestigari non potest vtiliter. Hic est ille torrẽs quem transuadare nõ potuit Helisæus. Nolite itaque, nolite quærere quomodo fiat, nolite dubitare vtrũ fiat. Nolite irreuerẽter accedere, ne vobis ad mortem fiat. Deus enim est: & quanquã panis mysteria habeat, mutatur tamen in carnem. Deus & homo est, qui testatur panem veraciter fieri carnem suam. Vas electionis est, qui minatur iudicium nõ diiudicãti tam sanctã carnem. Idipsum ô Christiane de vino sentias, id honores in vino. Creator vini est, qui vinũ prouehit in sanguinẽ Christi. Doctor gẽtium est, cuius assertione mortẽ bibit, bibens indigne sanguinẽ Christi. Et sciẽdum quòd aqua mixta cũ vino, notat vnionẽ mẽbrorũ cum capite suo. Aquæ enim multæ, populi multi. Tres autẽ portiones quæ in altari fiunt de corpore Christi, mysticam significationem habent. Est enim corpus Christi vniuersa ecclesia, caput scilicet cum membris: & inueniuntur in corpore isto quasi tres partes ex quibus totum corpus constat. Vna pars ipsum caput. Caput enim & caput est, & pars corporis similiter. Itaque caput ipsum, pars corporis vna est. Caput inquam, quod iam immortale & impassibile resurrexit, non moriturum neq; passurum amplius, altera pars corporis est in membris illis quę iam cũ capite suo quasi in sabbato quiescũt in anima: immortalitatis vnam stolam possidentes quãtum ad animas in cœlo. De talibus dicitur: Gaudent in cœlis animæ sanctorum. Sunt igitur duæ partes istæ simul, caput scilicet, id est Christus: & altera pars corporis, id est boni defuncti, quorum corpora requiescunt in sepulchris, & animę cũ Christo sunt. Propterea in altari duæ partes reseruãtur extra calicem quasi extra passionem: quia beati iam nullum sentiunt dolorem, quoniam hæc priora trãsierunt. Tertia portio quam in sanguinem ponimus, illam partem ecclesiæ significat, quæ calicem domini bibit, id est Christi passionẽ imitatur: cui in apostolis à domino dictum est: In me pacem habeatis, in mũdo pressuram habebitis. Odor, species, sapor, pondus, remanent ad mysterij ritum, & ad gustus suffragium, vt horror penitus tollatur, & meritũ sortiatur. Etenim ne humana infirmitas esum carnis & potum sanguinis in sumptione horreret, Christus velari & palliari illa duo voluit speciebus panis & vini, quæ inter humani generis victualia quodãmodo tenent principatum. Nam ad literã quidem præ cibis omnibus cor hominis confirmat panis, & vinum lætificat. Sic itaque corpus & sanguinẽ suum sumenda proposuit, vt sensus in vno foueretur, in altero fides ædificaretur. Fouetur enim sensus in vno, dum solita tantùm & cõsueta prospicit: ædificatur fides in altero, dum oculo carnis vidẽte aliud exterius, oculus cordis aliud sentit & reueretur interius. Aliud enim latet, aliud patet. Posuit enim tenebras latibulum suum. Quemadmodum enim species illic videntur quorum res vel substantiæ ibi esse non creduntur, sic res veraciter & substantialiter creditur, cuius species nõ cernitur. Videtur eñ species panis & vini, & substantia panis & vini non creditur. Creditur autem substantia corporis & sanguinis Christi, & tamen species non cernitur. Proponitur igitur species panis & vini, vt doceatur plena & perfecta esse refectio ĩ sumptiõe corporis & sanguinis Christi, plena refectio cibi & potus. Cibi autem & potus substantiæ principales sunt panis & vinum. Cum autẽ vnum sit sacramẽtum, tria ibi discreta proponuntur, scilicet species visibilis, veritas corporis, & virtus gratiæ spiritualis. Aliud est species visibilis, quę visibiliter cernitur: aliud veritas corporis, quæ sub visibili specie inuisibiliter creditur: atque aliud gratia spiritualis, quæ cum corpore & sanguine visibiliter & spiritualiter percipitur à solis dignè communicantibus. Tria quippe in sacramẽto altaris attendere debes: speciem panis, veritatem carnis, virtutẽ gratiæ spiritualis. Vsq; ad speciem panis sensus pertingit exterior: ad veritatem carnis fides interior: ad virtutẽ gratię spiritualis charitas superior. Speciem panis rodit aliquãdo sorex paruissimus: Christianus recipit etiam pessimus: virtutem gratię spiritualis nõ nisi prædestinatus recipit. Quod itaque videmus, species est panis & vini. Quod autem sub specie illa credimus, verũ corpus est & verus Christi sanguis, quod pependit in cruce, & qui fluxit de latere. Comestio itaque sacramentalis quantum ad visibilem speciem, & quantum ad corporis Christi veritatem cõuenit bonis & malis cõmuniter. Sed est alia comestio (sicut iã diximus) bonorũ solummodo, quam per dei gratiã & per fidem ex dilectione operantẽ vitæ meritum efficit, & affectus mentium in cordibus percipientium vel ministrantium, intercedente spirituali & subtiliori quadam vnione capitis & membrorum. Vnde est illud: Vt nobis fiat corpus & sanguis filij tui. Nobis, inquit, fiat. Fit enim proculdubio corpus domini in mensa altaris semper cũ solẽne illud celebratur mysterium ritu debito: sed nõ semper eis fit, per quos fit. Vnde illud item in canone: Vt quotquot ex hac altaris participatione sacramentum filij tui sumpserimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur. Non enim omnes qui corpus domini sumunt, ex participatione altaris spiritualiter illa benedictione cœlesti & gratia replentur. Vnde est illud: Vt quod temporaliter gerimus, æternis gaudiis consequamur. Item, Vt quę visibilibus mysteriis sumẽda percipimus, inuisibili consequamur effectu. Et multa in hunc modum. Hoc

Marginalia: 1. Reg. 3. b; Psal. 84. b; Ioan. 6. f; Ibidem.; 2. Cor. 11. g; Ibidem.; Ioan. 16. g; Psal. 17. b

G Itaque sacramentum ab æterno repositum, diabolo celatum, prophetis reuelatum, solicitudini vestræ creditū, debita est gratiarum actione prosequendum. O sacrum, ô cœleste ministerium vestrum, laudabile desiderium, insigne spectaculum, solenne miraculum. Deus qui mirabilis est in omnibus, seipso certe mirabilior quantum ad vos ostenditur, dum mirabiliora per vos operatur. Quid plura? Sacerdotes dei benedicite domino, digna deo satagētes, ne vobis fiat in ruinam, quod digne sumētibus prouisum est ad medelam. † Sacerdotes dei non immerito vos dixerim, si vixeritis sacerdotaliter in domo domini. Non enim prouenit dignitas in hoc nomine, quod est sacerdos. Non inquam ex nomine, sed ex virtute: conuersatione, non officio: merito, non vocabulo: sanctitate, non ministerio. Vnde scriptura dicit: Sacerdotales viros quærimus, qui plures habemus sacerdotes. Plures, inquā, numero, non merito: simulatione, non fide: specie, non virtute: commixtione corporali, nō vinculo spirituali: carnis adiunctione, non cordis vnitate. Sunt enim lotis manibus: tamen illotis operibus: cruenta conscientia ad diuina accedunt sacrificia: comedunt sine timore & sine reuerētia carnes agni, qui præsidet in cœlo, sicut carnes quæ vēduntur in foro. Nō sicut sacerdotes assistunt in altario, sed sicut carnifices in macelio. Graue igitur pondus, graue est periculum istius honoris. Gradus quippe iste gradus casualis est, gradus iudicialis est, nisi meritis illustretur dignitas vnctionis, nobilitate morum, exercitatione virtutum, & instantia bonorum operum. [illegible]ite igitur charissimi domesticos parietes, id est ponite [illegible] vestra super vias vestras. Satagite quātū potestis redi[illegible]e cito in quibus offendistis. Dies enim domini sicut fur ita veniet. Sicut enim nihil certius morte, ita hora mortis nihil incertius: quod vt dignum est, pensate, & ad pensandum circunspectius inuigilate. Deo quidem erit ad gloriam, angelis ad lætitiā: subditis vestris odor ad vitam, vobis autē ad coronam. In quo Christus & Christos suos exaudire dignetur, ministrando auxilium gratiæ suæ, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

† Hic finē capiebat in codice manuscripto.

1. Thes. 5. a

Item sermo vnde supra.

SEDISTI ad mēsam diuitis. In verbis istis loquitur spiritus consilij voce suaui: sed & terribili. Vox suauis est, sed obedientibus: vox terroris contemnentibus. Recipientibus debentur præmia: reiicientibus intentantur supplicia. Viuent qui recipiunt, damnabuntur qui reiiciunt. Sedisti inquit. Ecce principium huiusmodi verborum quantæ suauitatis præfert insigne. Verba præcedentia suauiter sonant, affectum mulcent: & de sensuum vbertate mentem impinguant. Quæ autem sequuntur, id est, scito quoniam talia oportet te præparare: dum intellectum quò plus exercent, plus terrent, de altitudine mysteriorum miro modo nos humiliant, siue propter indignitatem nostram, siue propter incapacitatem. Diues itaque & potentissimus ille dominus est virtutum, & ipse rex gloriæ: cui dicitur per prophetam: Vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam. Ipse est qui aufert spiritum principum, terribilis apud reges terræ. Mensa ad quam resident fideles epulaturi cum eo, incarnatio ipsius est. Parasti, inquit, in conspectu meo mensam, id est incarnationis tuæ remedium, quod semper attendo & recogito aduersus eos qui tribulant me: ne more antiquo præualeant, qui misero & exuli insultare cōsueuerant. Porro in mensa & de mensa incarnationis dominicæ refectio acquiritur opulenta. Regia quidem ibi sumuntur fercula, & accuratiori arte diligentius præparata, deliciosa multum ad saporem, solida ad nutrimentum: efficacia verò ad medicinam. Primum itaque ferculum est obedientia filialis tribus contexta funiculis, habens humilitatem in corde, patientiam in ore, perseuerantiam in bono opere. Christus nanque factus est obediens patri. Vnde & ipse dicit: Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me. Et in alio loco: Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me patris. Quæris de humilitate? Dominus omnium, seruuli forma indutus est: de paupercula virgine natus est. Ideoq; cū liber esset à lege, factus est sub lege, sine querela conuersatus est in lege. Cum publicanis & peccatoribus cibum sumpsit, discipulorum quos elegerat pedes lauit: hoc ab ortu suo vsq; ad finē vitæ satagēs, vt sicut in matre specialis & sine exemplo fuit virginitas, sic in filio singularis & vnica esset humilitas. Quòd si de patientia quæritur, sicut ouis ad occisionē ductus est, & propter iniquitates nostras vulneratus est: & cum iniquis deputat' est. Vt enim inuisibilis videretur à nobis, vt immortalis moreretur pro nobis: Verbum caro factū est, & habitauit in nobis. Habitauit hoc verbum in nobis obumbratum carne quam pro nobis assumpsit ex nobis, verbū in carne, sol in nube, mel in cera, lumen in testa, cereus in lucerna. Sustinuit in assumpta carne incommoda nostra sine peccato carnis, portans in carne peccata nostra: & hoc totū non propter se, sed propter nos: vt redderet nos incolumes de infirmis, cohæredes de extraneis, liberos de seruis. Si de perseuerantia quæris: obediēs fuit vsque ad mortem. Obedientia, talaris est tunica, quā Ioseph (quod sonat accrescens vel augmētum, id est quilibet perfectus dono clementioris gratiæ quæ est mater credētium) singulariter induit. Secundum ferculum est paupertas spiritualis, quam tria constituunt: depositio rerum & cōtemptus: vilitas & abiectio suiipsius: abdicatio propriæ volūtatis in omnibus. Voluntaria ergo paupertas, quæ sine possessione vel desiderio habetur: quāto expeditior est, tāto securior est. Custos & magistra est virtutū huiusmodi paupertas: sicut ecōtrario radix est vitiorum immoderata rerum affluētia. Expedit esse nudos, cum diabolo qui nudus est, luctaturos. Nudus athleta fortius dimicat: natator exuitur vt fluuium trāseat: viator reiectis sarcinulis bene cursitat. Nobilis itaque titulus voluntariæ paupertatis, quam Christus docuit verbo, Beati, inquiens, pauperes spiritu &c. Cōsecrauit exemplo. nec enim habuit propriam domum in qua caput reclinaret, & in qua cū discipulis pascha manducaret: nec proprium habuit vnde tributum solueret. Commendauit eam etiam ore prophetico dicens: Ego vir videns paupertatē meam. Huius paupertatis exemplum primi post Christum apostoli tradiderunt, quando in primitiua ecclesia multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna, & omnia communia. Hæc religiosis apostolorum sequacibus indicta est. Paupertas ista quæ nec habet, nec habere desiderat, lateralem adiunctam sibi quærit paupertatem, videlicet superbiæ latētis contritionem: vt qui membrum dei est, pauper sit spiritu, id est humilia & abiecta de seipso sentiat & iudicet. Non applaudat sibi, non infletur de meritorū eminentia, nec aliis insultet: quod Christus tenuit & seruauit præ omnibus: vnde & ad discipulos dicebat: Cum feceritis hæc omnia, dicite, quia serui inutiles sumus. Tertio religiosus sit pauper spiritu, nihil vnquam ex propria faciēs voluntate: sed in omnibus & per omnia iugo mācipatus obedientiæ. Hæc sunt tria quæ præmisimus veræ religionis insignia, quæ hominem deo & angelis reddunt conformem, cœlestis patriæ ciuem conscribunt & hæredem. Tertium ferculum est mors Christi reuerenda: præ omnibus sacramentis affectuosa. In hoc enim sacramento pietas magis enituit, gratia plus refulsit, charitas amplius radiauit. Ad mortem Christi tria præcipuè respiciuntur, non sine timore, nō sine lachrymis & gemitu prosequenda: iniuriarū multiformium illatio: manuum ac pedum in cruce confixio: sepulcri ac sepulti sub militum excubiis obseruatio. Porro sedere duo significat: potestatem iudiciariam, & subiectionem voluntariam. Habes ad manum exempla cōgrua de vtroque: Sede à dextris meis, & illud, Vidi dominum sedētem, atque illud, Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suę, signa sunt iudiciariæ potestatis. Cęterum ipsa scriptura clamat: Surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris. Et illud: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus. & illud Christi ad discipulos, Sedete hic donec orem. verba sunt debitæ subiectionis. Christo igitur adhuc orante nequaquam surgere debemus per aliquam extollentiam, sed humiliari, & in bonis exercitari operibus conuenit: vt quādoque post laborum quibus hic afficimur tolerātiam, surgamus loco & tempore suo promouendi ad cœlestem gloriam. Tu itaque qui sedes ad mensam diuitis, ferculis quæ præmisimus appositis teipsum subiiciēs & humilians incarnationis dominicæ sacramento,

non

A non negligenter sed diligenter attende quę apponuntur tibi. Attende inquam vt discas in referendo gratiam non esse tardus aut segnis: vt discas ad singula dona agere gratias. Attende inquã vt nulla dei munera debita gratiarum actione frustrentur, non grandia, non mediocria, non modica. Denique iubemur colligere fragmenta ne pereant: id est nec minima beneficia obliuisci. Nunquam nõ perit quod datur ingrato. Terribile est quod sequitur, quia onerosum, & quasi impossibile videtur. Sed quibus? Moll[illegible]s, effœminatis, ignauis. In quibus? Libertate perniciosa, ruptis habenis cõtinentiæ eunt quò volunt ebriæ concupiscentiæ, temulentíque affectus: dum post carnem carnalius euagantur: dum mundum supra modum ambiunt, & sequuntur. Sed quid est illud quod terribile iudicant? Hoc est quoniam talia oportet te præparare. Nota quoniam compatiendo, commoriendo & consepeliendo teipsum, & cætera. Dignum est enim & tibi multum expedit, compati, commori, consepeliri passo, mortuo, & sepulto. Ad hoc enim facta sunt huiusmodi, vt his omnibus configuretur & conformetur vita Christiani. Qui enim tanquam membrum Christi dicit se in Christo manere: debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Nam propter crucem eius dictum est: Qui sunt Christi Iesu, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & cõcupiscentiis. Propter sepulturam dictum est: Cõsepulti sumus cum Christo, &c. Et ideo vt validius compungamur, vt amplius moueamur, & curramus per omnia, reuoluamus singula contexendo resticulum, connexendo B funiculum, connectendo fasciculum: de omnibus & singulis quæ facta referuntur, de humili dei filio, de summo patris vnigenito, de redemptore piisimo, de amantissimo fratre nostro. Occurrat itaque spiritualiter & ingerat seipsum cordibus nostris dominus Christus, proditus & venditus à discipulo, à Iudæis tanquam vile mancipium precio satis exiguo comparatus, captus, tractus, & ligatus, tanquam homo sine adiutorio scisso etiam verberibus dorso, vellicatis genis, facie sputis illita, puncto vepribus capite, saucio latere, terebratis palmis, pedibúsque confossis: qui tanquam iugulatori suo alludens, seipsum non reluctans exposuit, & nudum corpus quasi incudem malleatorum ictibus patienter explicuit: dum pro nobis per huius vitæ pelagus ad patriam de exilio transferendis, rapacibus piratis naulum propriæ mortis exsoluit. Sed nec prætermittam myrrham qua in cruce potatus est: sed neque illam qua vnctus est in sepulturam. Quarum in prima sibi applicuit meorum amaritudinem peccatorum: in secunda futuram mei corporis incorruptionem dedicauit. Hoc est celeberrimum & regale conuiuium, in quo iusti epulantur & exultant in conspectu dei, aut delectantur in lætitia. Præter hæc omnia dulce pigmentum apponitur inuitatis ad lætificandum de Cyprio vino, preciosis & peregrinis, quia nobis adhuc inexpertis, speciebus conditum. Botrus, inquit, Cypri, dilectus meus mihi. C Præmissum erat in proximiore versiculo, fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, scilicet Christus secundum carnem. Botrus verò Cypri Christus est secundum deitatem, fasciculus myrrhæ Christus in passione. Botrus Cypri Christus in resurrectione: fasciculus myrrhæ grando & tonitrua Iudaicę tempestatis. Botrus Cypri destructio totius aduersariæ potestatis, fasciculus myrrhę multitudo afflictionum. Botrus Cypri abundantia gaudiorum: illinc amaricans, istinc inebrians. Sed non est prætereũdum quod dicitur: fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera commorabitur. Ibi enim est cor. Et vbi est cor, ibi dilectio: & vbi dilectio, ibi dilecti mansio. Nouit autem quicunque rectè sapit, quantum Christianę pietati expediat, quantum dei seruum deceat sacrosanctæ passionis ipsius fidelius recolere beneficia, ad fruendum suauiter in conscientia, ad recondendum plenius per imitationem in memoria: quod est spiritualiter manducare corpus domini, & sanguinem eius bibere, ob amorem & reuerentiam eius, qui credẽtibus in se præcepit dicens: Hoc facite in meam commemorationem. In quo etiam quàm impium sit hominem tantæ pietatis dei esse immemorem, palam est omnibus: cum amici morientis vel peregre proficiscentis commendatam sibi sub aliquo signo memoriam nephas sit obliuisci. Siquidem huius reuerendæ commemorationis mysterium, suo modo, suo tempore, suo loco, celebrare licet paucis hominibus, quibus D & hoc traditum est mysterium. Rem verò mysterij omni tempore & in omni loco dominationis dei modo quo traditum est, id est debitæ pietatis affectu, & sanctæ imitationis effectu agere, tractare & sumere in salutem cunctis fidelibus in promptu est. Nam & sacramentum sicut accipit ad vitam dignus: sic ad iudicium & mortem propriam indignus. Sacramentum enim sine re sacramenti, mors est sumenti. Res verò sacramenti etiam præter sacramentum, vita æterna est accipienti. Quotiens in commemorationem eius qui pro te passus est, piè ac fideliter Christum imitando fueris affectus & deuotus, corpus eius manducas, & sanguinem eius bibis: & quandiu in eo manes per amorem, ipse verò in te per iustitiæ & sanctitatis operationem, in eius corpore & in membris eius computaberis. Et ideo si amas animam tuam, propter Christum perdere debes eam, siue ponendo vt martyr si necessitas exegerit, siue affligẽdo districtius vt pœnitens: quanquam & genus martyrij sit, spiritu facta carnis mortificare, illo nimirum quo membra cæduntur ferro, horrore quidem mitius, diuturnitate autem molestius. Habeamus ergo eorum quæ contemptibilia Christo sunt illata, continuam & indesinẽtem memoriam: non vtique ociosam, non tepidam, non torpentem: sed compassionis ardore super omnia plurimum delectantem, & imitationis priuilegio omnia impetrãtem. Vnde propheta: Delectare in domino, inquit, vt spreta E mundi & vitiorum omnium iucunditate, suauior eius recordatio sit: & dabit tibi petitiones cordis tui, non carnis. Porro tres sunt species de quibus conficitur pigmentum, quod ad regalis conuiuij festiuam exhilarationem apponitur: triumphalis reditus ab inferis: gloria resurrectionis: consessus ad dexteram dei patris. Cibi prædicti confortant: ista verò tria lętificant. Conuiuantes & inuitati in tempore gratiæ præ cæteris apostoli & martyres esse creduntur, qui in fortitudine cœlesti & spirituali exultatione non ingrati vel immemores exhibiti à Christo conuiuij retribuunt & offerunt de seipsis qualia acceperunt. In desiderio & in agone isto sudant, currunt & laborant: quos elegit deus vt seipsos hostiam viuam & deo acceptam exhibeant. Et vtinam Christus nobis indulgeat quantulacunque bonorum operum executione illorum vestigia humiliter adorare: qui est deus benedictus in secula. Amen.

Sermo de priuilegiis beati Ioannis Baptistæ.

HODIE (dilectissimi) dies nobis illuxit insignis, & tanto diebus cæteris sanctior, quanto sanctiorem hominem F terris infudit. In hac siquidem die natus est sanctorum splẽdor, iustorum gloria, lætitia angelorum, excellentissimus homo, consanguineus Christi, amicus sponsi, sponsæ præparator. Vnus est, & similem non habet, qui choris insertus angelicis, sublimioris coronæ titulis vniuersitatis humanæ transcendit ascensum. Denique inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. *Matt. 11. b* Felix homo, qui feliciter cœlorum perambulans officinas, cursu felicissimo sequitur redemptorẽ, nec alicuius præcluditur fastigio dignitatis, quem summæ felicitatis immensitas largius irrorauit. Lætantur angeli, & vtriusque naturæ numerositas admiratur hominem sic ingressum abyssum luminis, & intra interna diuinitatis absorptum, vt ipsam reuerberet aciem angelicæ puritatis. Leuentur omnes viri meritorum, & prærogatiuis ante cõsistorium maiestatis exultent: non erit tamen qui ad beati Ioannis Baptistæ priuilegium audeat aspirare. Age iam aggrediamur ingredi virtutum insignia quæ deus maiestatis in amico suo gloriosa glorificatione signauit. Sic enim ab ortu vitæ suæ vsque ad occasum conuersatus est cum hominibus, vt forma vitæ, morũ informatio habeatur. Et licet huius sermonis aurea nõ rutilet pulchritudo, tẽtabimus tamen rerum veritatem qualicunque stylo perstringere, illud sapientis attendentes, prudentibus viris non placere phalerata, sed fortificata. *Honores b. Ioan. Baptistæ. 1* Primus enim honor est, gloria in annunciatione. Non est dissimulanti silentio transeundum, quàm solenni glorificatione pueri huius in hũc mundũ nunciatur ingressus. Adest angelus Gabriel, & à superiorum cœlorum cardine domini

G fortitudo descendens, stat à dextris altaris incensi. Nec quilibet angelus, sed ille sublimior, qui beatæ virgini núcium attulit singulare, etiam electus est vt annunciaret militem, qui regé núciare debebat. Astat sacerdos sacerdotalibus indutus, & multiplici vestimentorum varietate, cœlestium sacraméntorum præfigurans imaginem, purgationem peccatorú mystici sanguinis aspersione designat. Consistit coram arca fœderis, ante testamenti tabulas, & vrnam auream habentem manna, virgam Aaron, Cherubim & propitiatorium. solenniter infulatus, vultui dei, gloriæ maiestatis, rerum omnium domino vota percelebrat. Dies instat solénis, & cæteris diebus multitudini Iudæorum celebrior, domini præcipientis attestatione sublimis, sane spectabilis & festiua: in qua soli pontifici licebat introire in sancta sanctorum, & aspergine multiformi summæ diuinitatis iram refrigerare. Conuenitur vndique in sanctam ciuitatem, & populorum turba frequétior cumulat materiam gaudiorú. Inter quæ sacra consistens archágel⁹, Ne timeas, inquit, Zacharia: quia nascetur tibi filius, parentum gaudium, nobilitas generis, orbis exemplum, finis legis, euangelij principium, mortis expulsio, ianua vitæ, decus hominú, conuersationis splendor, omnis iustitię principatus. Et ne diffusiori tractatu rerum excelletiam confundamus, nascétis & conuersantis integritas in libris euangelicis plenius assignatur. Considera nunciantis sublimitatem, H loci dignitatem, diei reuerentiam, & tunc intelligere poteris quàm superexcellenti gloria Ioannis Baptistæ genitura prædicetur. Salua igitur redemptoris reuerentia (quia nó derogamus regi, si regis militem honoramus, cum ille dominus, hic seruus, ille creator, hic creatura) digniori premonstratione Ioannes nunciatur quàm Christus. Christus fortassis in thalamo, Ioánes in templo, & nó solùm in templo, sed etiam ante sancta sanctorum, & insigni die solennitatis eorú. Ioannes ab eodem archágelo, in loco digniori, tempore sanctiori, apertiori miraculo prædicatur. Recole Isaac ab angelis núciatum: Sanson per angelum prædicatum, & vniuersam Nazaræorum sectam conspice, & solum Baptistam tam in hoc quàm in aliis inuenies digniore.

Luc. 1. a

Gen. 18. b
Iudi. 13. a

2 Secundus honor est sanctificatio in vtero matris. Quicunque de massa præuaricante mundum ingredimur, longam restem originalis peccati nobiscum trahimus: solus ille qui peccatum nó fecit, excipitur, quem virginalis vteri thalamus ignorantis virum terris effudit. Longe quippe aliter quàm nos & dissimili modo cóceptus est, spiritu sancto tota maiestate virginem inundante, superans vsum carnis, naturæ ordinem, viri commixtionem. Sic quippe decebat, vt peccatú nesciret, qui peccatum tollebat: vt similitudiné carnis peccati susciperet, nó auté carnem peccati. Cum igitur omnes in iniquitatibus cóncepti sint, nemine m vnquam mortalium intra materna viscera sanctificatum legimus præter Hieremiá & Ioánem Baptistá: quáquam & de singulari virgine nulla sit ambiguitas, quin ipsa maternis circúsepta visceribus, sublimiori sanctificationis genere mundata sit, vtpote sanctuarium illud, in quo deus & dei filius carnem fuerat suscepturus. Sed longe minor Hieremiæ sanctificatio quàm Ioannis. Ille quidem in vtero matris sanctificatus, hic spiritu sancto repletus fuisse cognoscitur. Multo quippe excellentius est spiritu sancto repleri, quàm sanctificari. Ibi enim sanctificatio emundationem, hic repletio inundationem signat. Denique & apostoli, qui manibus suis tractauerunt de verbo vitæ, cum spiritum sanctum accepissent de saluatoris afflatu, vix quinquagesimo à resurrectione die ad illum gradum potuerút peruenire vt diceretur de eis: Repleti sunt omnes spiritu sancto. Et licet spiritus sanctus largiori tunc munere credentium corda repleuerit, hoc tamen Ioannes legitur in vtero assecutus, quod apostolica celsitudo tádem longiori promissione meruit obtinere. Attende, obsecro, diligéter quàm ordinata dispositione spiritus ille multiplex Hieremiá sanctificat, Ioanné replet, & superuenit in Mariá. Et Hieremiæ quidem admiranda sanctificatio: quia etsi in peccato cócept⁹ est, nascitur tamé sine peccato. Ante enim quàm exiret de vétre, sanctificat⁹ est. Nec poterat nasci nó sanctus, qui in vtero matris erat sanctificatus. Mira res, & à trásactis seculis non audita, hominé cóceptum in peccatis, nasci sine peccato. Ioanné vero longè gloriosior virtus impleuit, qui & sanctificat⁹ est à peccato, & ita dominánte spiritu superfusus, vt & purgatus exeat, & repletus. Vere magnus coram domino, qué angelus nunciat, sanctificat deus, spiritus replet, vita commédat. Ineffabiliori enim modo superuenit in virginem, quam tota diuinitatis plenitudo sine mésuræ discretione perfudit, vt totum caperet qui fecit totú, vt nó solum à peccatis abluta, & repleta spiritu sancto, sed & de spiritu sancto concepisse credatur: quia quod in ea natum est, de spiritu sancto est. Inde est quòd singulari prærogatiua fides catholica filium dei natú de virgine, cóceptú de spiritu sancto confitetur, vt diuinitatis & humanitatis indiuisibilis adunata connexio vocabulorú indifferentia designetur. Vides ergo quàm remotiori priuilegio speciosus forma pre filiis hominum, à filiis hominum in concipiendo discretus sit. Illi etenim de peccatis & in peccatis concepti sunt: hic in spiritu & de spiritu sancto concipitur. Hæc sane dicta sint de conceptione Ioannis. Sed si in aliquo sanctorum auctoritatibus videtur obuiare, volumus vt sine omni excusationum vel defensioná patrocinio subruátur.

Hiere. 1. b

Act. 2

K

Matt. 1. c

3 Tertius honor est excellentia in exultatione. A seculo non est auditum quòd quis exultauerit in vtero matris, cú hic in gaudio exultasse legatur. Prorsus obstupenda dignatio, puerum vix conceptum, in motum exultationis erumpere, eique gratanter L occurrere seruitio dulciori, qué virginali substátiæ præsensit infusum. Beata anima quæ in via peccatorum non stetit, sed secretiori semita de cœlestibus officinis egrediens, inauditæ gratulationis est sortita dulcedinem. Felix Elizabeth, ad quá properat mater saluatoris, quá salutaribus obsequiis cœlorú imperatrix impertitur. Sed puer multo felicior, qui salutantis maiestatem agnoscés, intra viscerú tenebrosa volumina gaudio gaudet, quia vim tam beatæ salutationis atté dit. Et factum est, inquit, vt audiuit salutationé Marię Elizabeth, exultauit in gaudio infans in vtero eius. Ascendit cum festinatione virgo in domum Zachariæ ad salutandam Elizabeth, portans in vtero filium dei, regem gloriæ, dominum maiestatis. Occurrit Elizabeth, & antiquæ sterilitatis carens opprobriis, amicum sponsi, præconem verbi felicissimo vétre deportat. Iunguntur amplexus, venitur ad oscula, & copulantur felices vteri: regem & militem non nisi duo tenerrimi parietes abiungút. Quid mirum si miratur puer & exultat à tactu tam proximæ diuinitatis & afflatu? Poteráne vacare à quocunque miraculo, cui præsens erat regis præsentia, regnantis mater, mundi redemptor? Quid quòd nó semel tam sanctorum amplexuú fuit celebrata coniunctio? Mansit autem Maria cum illa quasi tribus mensibus, ait euangelista. Tanto tempore manet cum Elizabeth virginalis integritas, & nunc dulciori eloquio, nunc feliciori amplexu Ioannem M puerum cósecrat & insignit. Et fortassis vsque ad diem natiuitatis eius gloriosa virgo cú cognata morata est, donec puerum natum sinu beatissimo cófoueret, & vno pariete remoto propinquioré redderet præsentiæ creatoris. Facilè autem hoc ex euangelij cóiectura liquet, quia iam sex méses à conceptione Ioannis defluxerant cum ad virginem archangelus missus est, qui renouationé múdi pudori virgineo noua salutatione portauit. Ex hinc virgo festinauit ad Elizabeth, & tribus mésibus cognatæ dignatur visitare hospitium, donec noni mensis fine concluso, natiuitas immineret patriarchæ. Alij qui librum iustorum diligentioribus oculis inspexerút, se vidisse testantur quòd ipsa dei genitrix felicem puerú primo de terra leuauit, & cognatæ partum omni prosecuta est seruitute. Quocunque autem modo rei huius veritas decernatur, illud pro certo certum est, quia non parum contulit puero nascituro, tam felix & morosum intemeratæ virginis cósortium.

Luc. 1. d

Luc. 1. e

4 Quartus honor Ioánis, est gaudiú in natiuitate. Erubesce Lucifer, qui iá mane oriebaris, & conatuú tuorum frustratus impulsibus, tandé intellige, quia in nouissimis diebus táquá perdix stultissimus remanebis. Machinationibus tuis factum est vt humani generis vniuersitas in peccatis conciperetur, in tristitia nasceretur: sed ecce iste sanctificatus in vtero oritur in gaudio, lætitiámq; múdo sua natiuitate refundit. Ecce genus armaturæ quod tibi cóstitueras ad victoriá, hoc Ioanni nascitur ad coroná. Apprehéde arma & scutum, & toto malignitatis tuæ spiritu debacchare, nec tamen poteris

A poteris Ioannis irrumpere priuilegium, quod benigna scribẽtis manus proprio charactere cõsignauit. Multũ deceptus, multũ delusus es. An ignoras quòd tibi vir bellator ab adolescẽtia, & etiã à matris vẽtre consurgit? Nescis quia à diebus istius regnũ cœlorum vim patitur, & violẽti rapiũt illud? An oblitus es quòd iste mittitur parare plebem perfectã domino? Intuere ordinem rerũ, & ab ipsis conceptionis suæ initiis inuenies hũc validiori conamine tuam fortitudinẽ irrupisse. Tu fecisti ꝙ fratricida Cain, qui primus natus est, pollutus & obuolutus exiret, & originalis peccati respergeretur infamia. Hãc excepit orbis exterrit⁹, & humani generis subsecuta natiuitas, ad infimæ tristitiæ cumulum trãsmigrauit: natiuitas autẽ Ioannis huius in gaudium est, & solẽnitatem præclaram. Lætatur orbis, & per quatuor mundi climata circunsonat gloriosæ festiuitatis instantia, ipsis etiam cœlis celebris & famosa. Quis putas puer iste erit? Amicus sponsi, inimicus sibi, seipso potentior. Considerandum etiam quanta dignitate præpolleat natiuitatis huius celebrãda deuotio, quãtãq; gratiã in oculis ecclesiæ potuerit inuenire. Nullius hominis natiuitatẽ præter solius dei in auctoritatis arcem recepit ecclesia, huius istius exceptione seruata. Nouit enim quia melior est dies mortis die natiuitatis, & quòd ortus hominum tristitia comitetur. Inde est quòd diẽ mortis martyrum non natiuitatis, solennizat ecclesia: mortem tamen eorum natalitiorum nomine nominãs, quibus factus est de morte natalis. Tunc enim cœperunt de morte nasci ad vitam, cum vitã deposuerunt pro vita. Huius vero natiuitatem sponsa Christi tanto securius beneuolentissima dignatione suscepit, quanto singularis eam veritatis euangelicæ irrefragabilis commendat auctoritas. Quintus honor est singularitas in cõuersione & conuersatione. Intra teneritudinem annorum beatus iste puer ad eremum spiritu ducente deductus est: nec obstitit ætatis infirmitas, quam maiestas domini fœcundabat. Spiritus enim sanctus non attendit sexuum differentiam, fragilitatem corporum, temporum annositatem: sed quemcunq; & quandocunque, & quomodo vult dignãtissima replet benignitate. Relinquit Ioães mundũ, homines fugit, patriam nescit, parentes aspernatur, & in solius diuinitatis apicem defigit obtutus. Mira rerum cõuersio, hominem vix mundum ingressum, mundi fugere gloriam, & seculi cupiditates non solum obliuisci, sed nescire, perpetuúmque cũ diuinitate habere consortium. Recessus montium, syluarum anfractus, & vallium subteriacens vastitas, puero patriarchę, quando nox coegerat, domicilia præbuerunt. Non mihi opponatur Hieremias, non prædicantis pueritię virtus audeat obuiare: quia si ille cõsecratus fuerat in prophetam, hic in plusquam prophetam. Et licet ille populo futura prædicet, nõ tamen conuersationis humanæ declinat aspectus. Ioannes autem ætatis supergressus infantiam, & nobilioris generis generositatem oblitus, soli vacat diuinitati, factus forma vitæ, monachorum propositum, anachoretarum principium, totius religionis assertio. Ecce hæc quidem pro conuersione. Porro quãta sublimitas in conuersatione fuerit, non est currentis linguæ volubilitate disserẽdum, sed euangelicæ dignitatis comprobandum eloquio. Ioannes, inquit, habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos eius: esca autem eius erat locusta & mel syluestre. Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Rigida vestis, & durissimis hispiditatibus contexta, rigore squalifero corpus afficit patriarchę, carnémq; tenerrimam immatura districtio disciplinæ feritate coarctat, teneros artus, & sacratiori spiritu superfusos continuè quassat longitudo martyrij. Cibus autem eius qualis erat? Non quæruntur perdices, fasiani, seu aliæ aues: non per totam curritur regionem, vt patriarchalis stomachus impleatur: sed erat esca eius locusta, & mel syluestre. Cœli rore pascitur, & animalis vilissimi satiatur edulio, nihilque coctũ accepit ieiunantis austeritas. Castigato vẽtri & diuturna maceratione distento ignota fuit varietas ferculorum, nec introiuit in os eius quod gulam alliceret, suffarciret ventrem, stomacho blãdiretur. Helias comedit carnes: & si quid aliud apponebatur, cum gratiarum actione percepit: nec aliquẽ legimus ex illa veteri officina ad legis huius aspirasse fastigium. Vestis aspera, cibus tenuis, mens deuota, profecto perfectum cõsecrant patriarcham. Sextus honor est nouitas in prædicatione. Hic volo vt intẽdat attẽtio vestra, quia paulo subtilius ad audiendum materiæ pręcipit magnitudo. Post peccatum Adæ, ac illius diluuij vastationem solẽnem, electa est iustorũ infinita propè pluralitas, cum quibus deus facie ad faciem locutus fuisse dignoscitur. Transfertur Enoch, eligitur Noë, vocatur Abraham, Isaac diligitur, Iacob deum facie ad faciẽ cõtemplatur, Ioseph saluator mundi vocatur: nec tamen in sermone dei ad illos, vel illorum ad homines, fit aliqua mentio de regni cælestis perpetua mansione. Moyses assumitur in ducem populo Iudæorum, Pharaoni in deũ cõstituitur: facit de⁹ per ipsum in Aegypto magnalia, mirabilia ĩ terra Cham, terribilia in mari rubro. Ascẽdit Moyses in caliginem in qua erat deus, & datur ei in monte multiplex præceptorum auctoritas: loquitur cũ deo quasi homo ad vicinum suum: non est occultatum à Moyse, quod fecit deus in occulto, & gloriosum nomen Adonai (quod omnibus fuerat obuelatum) ei reuelatur, sed in his omnibus regni cœlorum memoria nec nominatur nec auditur. Astat Aaron summus sacerdos potentis virgæ gestarius, vnctus & delibutus cœlestium sacrariorum vnctione: succedit Iosue, & omnis illa Iudicum multitudo, nec est vel vlla tenuis mẽtio regni cœlestis. Inuenit dominus Dauid virum sanctum secundum cor suum, Salomonem filium eius sapiẽtia cumulat singulari, & omnem illum prophetalem chorum spiritus sanctus ordinat & infundit, & nihil de cœlestis regni gloria prophetatur. Claudit Helias cœlum annis tribus, & mẽsibus sex. Helisæus etiã mortuus mortuum vitæ restituit, & ab his nec vel vlla scintilla beatæ mansionis elucet. Quid plura? A principio mundi vsque ad Ioannem vniuersitatis humanę electionem recollige, nec in sermone vel opere illius sanctuarij poteris reperire dulcedinem. Veni ergo ad Ioannẽ: & audi vocem exultationis, vocem nouitatis, vocem lætitiæ, verbum misericordiæ, sermonem gloriæ, largitatẽ gratiæ. quod celauerat deus, tacuerat angel⁹, latuerat patriarchas, prophetæ nescierunt, Pœnitentiam, inquit, agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Verbum pœnitẽtiæ dulce & gloriosum, verbum regni cœlorum lætũ & adorandum, illi soli primo conueniens qui primus noui testamenti fundamenta posuit. Hæc est vox de qua maximus ille contemplator cœlestium visionum in hęc verba prosequitur: Et vox prima quã audiui, sicut citharœdorum citharizãtium in citharis suis. A diebus Adæ vsq; ad Ioannem organum nostrum versum est in vocẽ flentium: quia peccatorum frequẽtia, nec pœnitentiæ locus, duplex erat deplorãdi materia. Occidis? occidi iuberis. sabbato ligna colligis? lapidari iuberis: & ille cui propriũ est misereri semper & parcere, nisi ferire non nouit. Dederat quippe eis præcepta non bona præceptorum dator, & iustificationes in quibus viuere nõ possent. hoc est quod iustus miratur dicens: Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ domine? Ioannes natus ostendit medicamẽtum vulneri, peccato pœnitentiam, iniquitati veniam. Hæc est prima vox quam vox clamãtis in deserto proposuit, & vox turturis audita est in terra nostra. Ex tunc misit in os nostrum canticũ nouum carmẽ deo nostro, & resonat in ore nostro gratiarum actio, & vox laudis: superexaltat misericordia iudicium, peccatoribus parcitur, regnat pietas, iustitia dissimulatur, & miserendi non feriendi quærit occasionem misericors & miserator dominus. Citharizant ergo in citharis suis, qui voluptatis effluxionem pœnitentiæ restrictione reuerberãt, & de profunda peccatorũ voragine respirantes Pharaone submerso cãtant in viis domini, quoniã magna est gloria domini. Septimus honor est dignitas in baptismate. Singularis prorsus humilitas, verbũ caro factũ est, & in perfectum virum egrediẽs, relicta hominum vniuersitate Ioannẽ quærit, Ioãnẽ desiderat, ad Ioannẽ venit. Terribilis in cõsiliis deus super filios hominum: portánsq; omnia verbo virtutis suæ, purgationẽ peccatorum faciẽs, venit à Galilæa in Iordanẽ ad Ioannẽ, vt baptizaretur ab eo. Stupet Ioães, & timore cõcutitur, ac patriarchã infinitus horror insiluit. Ego (inquit) à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Dicit ei saluator: Sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Acquiescunt vtriq; salutaribus monitis, & accingit se Ioannes ad baptizãdum, ad

Marginalia: Matt. 11. b; Luc. 1. b; Ibidem.; Eccles. 7. a; B; 5; C; Matt. 3. a; Matt. 11. a; 3. Reg. 17. a; 6; D; E; 3. Reg. 17. a; 4. Reg. 13.; Matt. 3. a; Apoc. 14. a; Ezec. 20. d; F; Psal. 88. g; Canti. 2. c; 7; Psal. 65. a; Hebr. 1. a; Matt. 3. d

G suscipiendū dominum regē angelorum. Exuitur vestimētis suis rex gloriæ, splendor luminis, & figura substātiæ dei. Ioānis manibus attrectatur caro illa sumpta de virgine, cādidiorique deriuata materia nudatur in flumine, felicis Baptistæ manibus infundēda. Descendūt angeli, & cœlorum agmina tota reuerētia currūt ad creatorē. Baptizantē & baptizatum numina dominātia circūcingunt. Infundit aquā capiti creatoris creatura nobilior, & dei verticem mortalis dextera cōtrectat & cōtingit. Pauet cœlum, stupet terra, Iordanis arridet, mirantur angeli dominū Sabaoth inter manus baptizantis concludi. Quid est Ioānes? Quem cherubim & Seraphim vix audent aspicere, tu nudū tenere præsumis? Hic est in quē angeli desiderāt ꝓspicere, cui sanctus, sanctus, sanctus sublimi melodiarum organo beatæ ciuitatis cōuentus ingemināt: qui solus inhabitat lucem inaccessibilem, dominus virtutū, deus scientiarum, misericordiarū pater, & tu non metuis? Tibi datum est quod omnibus negatum est, baptizare eum qui baptizat omnes in spiritu sancto & igne: virginē virginísque filium virgineis manibus irrigare. Totus obstupeo, baptizātem, hominémque deum reuereor, magistrū dignantem admiror, vereor dignationē, & hominē video violentiam ipsis cœlis inferre. Porro illud quale est, quòd in isto baptismate terminatur lex, finem accipit prophetia, & omnis illa sacrificiorum multitudo propulsatur & pellitur? H Hic incipit & stabilitur nouæ regenerationis purgatio perdurāda, & in vnam baptismatis formam legalium transeunt dispendia figurarū. Ad ablutionem enim aquæ & innouationem spiritus, sepelitur hircorum & vitulorū sanguinolenta congeries, & peccatoribus id Iudæis relinquimus, illud Dauidicum attendētes: *Psal.29.b* Holocaustum & pro peccato non postulasti. 8 Octauus honor est prima reuelatio de trinitate. A creatione cœli & terrę vsque ad hunc locū nunquam trinitas manifeste hominibus apparuit, sed rerum ac vocum inuolucris inuoluta fuit tantæ claritatis æternitas. Deniq; creationem hominis creator rerum summa dignitate commēdans, *Gene.1.c* Faciamus, inquit, hominem ad imaginē & similitudinē nostram. Reuerēdum reuera priuilegium, nec vlli traditum creaturæ. Creatur illa sublimior numerositas angelorū, & elemētorum omnium ordinatur variata cōnexio, sed omnipotētis præscientia tantum opus taciturnitate alta prospectat. Vt vero venitur ad hominem, & nobilis creatura creari disponitur, accingit se trinitas ad creandū, & consilium accipit sapientia, vt creaturæ dignitas, creatoris priuilegio clara esse monstretur. Nec ibi tamen satis aperte diuinæ maiestatis illuxere vocabula, cū ad angelos obsequentes quidam referant dominici sermonis oraculum: vel si minus hoc cautum est, signa pluralitatis absq; nominum differentia prædicatur. *Gene.18.a* Abraham tres vidit, & vnum adorauit. I sed ibi scripturæ sacræ reuerentia nunc mixtim, nūc separatim claudit eloquiū, vt modo dominum, modo viros placeat appellare. Iudæi tamen hic magnā texunt reprehensionis parabolam, tres angelos à domino missos asserentes: vnum ad natiuitatē Isaac prædicendā, duos ad subuertēdum Sodomā delegatos. Illum vero cum quo iustus loquitur dicens: Domine si inueni gratiā in oculis tuis, prophetali spiritu cognouisse somniāt natiuitatis Isaac venisse præconem. Illum adorat Abraham, sicut Bersabee Dauid regem, sociísque eius propter ipsius reuerentiam indefessus assistit. Vnde & non nisi duo in subuersione ciuitatum infideliū numerantur, illo superiori iam reuerso qui natiuitatem Isaac fideli deuotione cōpleuerat. Tres enim viri Sarā vocari præcipiunt, sed vnus est qui promissionis insperatę manifestat arcanum. Hoc Iudæi, & qui magis elegerunt iudaizare quàm credere. Sed vt breuiter concludamus, omnis illa patriarcharum siue prophetarū societas nullam vel in sermonibus vel in rebus de patre & filio & spiritu sancto aperte legitur fecisse mētionem. Veni ergo & intuere filium Zachariæ deū & hominem propriis manibus contingentem, & vide quia cœli aperiūtur ibi, & descēdit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in Christum, & vox patris audita est: *Matt.3.d* Hic est filius meus dilectus. Vides quia ad sacratissimorum nominū nouitatem cœlorum palatia reserantur. Pater auditur in voce: filius baptizatur in flumine: spiritus sanctus demonstratur in columbæ specie. Adest Ioānes totius medius trinitatis, gloriosúmque Baptistam signant induisse substantiæ aperta vocabula: K nomenq; trinitatis prioribus seculis obuelatum, absque totius velaminis obumbratione relucet. Domine quis est iste, quia innotuisti ei? 9 Nonus honor est testimoniū veritatis, Audi quid de isto veritas testetur. *Matt.11.a* Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi, misit ad eū discipulos suos, & responsum est eis: Cæci vidēt, & cætera quæ euāgelicæ veritatis copiosa prosequitur narratio. Recedentibus autem nunciis (ne forte in eorum præsentia adulationem redolere videretur) cœpit Iesus dicere de Ioāne: Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? O mira testificatio redēptoris. Quis ingressus est mundum, & mundū vel in aliquo non cognouit? Quis est quē ventosa felicitas, vel aduersitas turbida, vel cuiuslibet peccati aura tenuior non inflexit? Ad extremum subinsert quod terram excedat, trāseat cœlū, ipsum verticem angelicæ dignitatis attingat. Inter natos mulierum (dicit dominus) non surrexit maior Ioanne Baptista. Quid vis amplius? De nullo dici potuit (dicit Augustinus) quod dictum est de Ioanne. Non opponas mihi euangelistam cæteris discipulis magis dilectum, nō apostolorum principem omnibus apostolis antelatum, nō vas electionis ad cœli tertij secreta trāslatum: nec apostolicus splendor audeat occurrere præcursori: quia iā omnes isti ad adolescentiæ metas excesserant cum à veritate prolatum est, Inter natos, &c. L Cōsidera māsiones regni, & vniuersum ordinem humanæ generationis circūuola: solúmque Ioānem tam veteris quàm noui testamēti patribus videbis esse præpositum vel æquatum, tamen super omnia benedictus deus. 10 Decimus honor est assertio matris ecclesię. Texitur ora chlamydis, vnguentúmque profusum in capite, extremam vestimenti fimbriam inundāter perfudit. Hinc enim mater & magistra omnium ecclesiarum ecclesia Romana, cui dictum est: *Luca.22.d* Ego pro te rogaui vt non deficiat fides tua, in honorē Ioannis Baptistæ post saluatoris nomen consecrata est & signata. *Ecclesia Romanæ dignitas.* Dignum nanque erat vt sententiā sponsi sponsæ sequeretur auctoritas, & singularem amicum eius illuc proueheret vbi principatum ipsa cōscendit. Electio proculdubio hęc singularis est, in illa ipsa vrbe Ioānem vendicare primatum ecclesiæ, quam duo cœli luminaria morte clarissima consecrarunt. Crucifigitur Petrus, gladiatur Paul', & dignitas remanet præcursori. Purpuratur Roma multitudine martyrum, totáq; sublimitas beato refunditur patriarchæ. Ioānes vbique maior, in omnibus singularis, mirabilis super omnes. Quis sic gloriose annunciatus est? Quis ita specialiter in vtero matris spiritu sancto legitur fuisse repletus? Quem legistis intra matris vterū exultasse? Cuius natiuitatem vidistis celebrari in ecclesia dei? Quis sic eremum cōcupiuit? Quis ita sublimiter legitur conuersatus? Quis pœnitentiā & regnum cœlorum primus ostēdit? M Quis baptizauit regem gloriæ? Cui se primū trinitas reuelauit? Cui testimoniū tale perhibuit veritas? Quem sic honorauit ecclesia? Vide si non omnia hæc ita singulariter sint singularia, vt nullus mortaliū prædictis audeat inhiare. Forsitan mihi disponis opponere, quòd sic iste habet propria, vt & cæterorum sanctorum cōmunia non attingat. Audi ergo, Ioannes patriarcha, imò patriarcharum finis & caput. Ioannes propheta, imò plusquam propheta: quia quē venientem nunciauit, digito demonstrauit. Ioānes angelus, sed inter angelos electus est, saluatore attestāte, qui dicit: Ecce mitto angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meam. Ioānes Apostolus, sed & apostolorū primus & princeps, qui primus fuit homo missus à deo. *Ioan.1.a* Ioannes euangelista, sed & euāgelij primus incisor, prædicās euangeliū regni. Ioannes virgo, imò virginitatis insigne speculū, pudicitiæ titulus, castitatis exemplum. Ioannes martyr, sed & martyrū lumen inter natiuitatem mortémque Christi, constantissimi forma martyrij. *Matt.3.a* Prætereo quia vox clamantis in deserto: quia præco verbi: quia iudicis præcursor. Illud quoq; relinquo, quia vsq; ad Ioannem lex & prophetæ, quòd Ioannes ipse est Helias, quòd lucerna sit ardens & lucens, ꝙ amicus sit sponsi, sponsæ præparator. Silentio transeo quòd sic nouē ordinibus angelorum insertus est, vt etiā ad Seraphim apicem transferatur. Verū hoc adeo laboriosi operis est, vt sensus nostri paupertas non sufficiat. Sufficiant hæc ad præsens quæ de Ioannis lau-

A nis laude dicta sunt ad gloriam redemptoris, qui est benedictus in secula. Amen.

Epistola Bernardi ad Matthæum Albanen. episcopum de homilia villici iniquitatis.

REVERENDISSIMO domino suo Matthæo venerabili dei gratia Albanensi episcopo frater Bernardus vtique suus quicquid seruus domino, & filius patri. Quod à Roma per dominum Seruulum charissimum nostrum Beluacensem abbatem supereminētia magnitudinis vestræ paruitati meæ mandauerat, videlicet quòd ea quæ super euangelium de villico iniquitatis deus mihi dixisse donauerat, vobis transcriberem: etsi sero, nunc tādem (non minimum pauidus, ne quid ibi confusum vos offendat) transmitto. Super hoc igitur quæso vos in me pietatis & charitatis abūdare visceribus, quatenus & ignoscatis mihi quod distuli, & emendetis vobis incorrectū quod obtuli. Auctoritati nanque prudentiæ vestræ reseruaui id corrigendum, & suppliciter offero. Et cultellum qui vulgo Quinniēs nuncupatur, habēs manubrium de ebore, cum chartula mitto, quatenus impostur am quam auulsione dignam adiudicaueritis, meo gladio succidatis. Decætero precor vestræ pietatis abundantiam, ne in orationibus vestris obliuiscamini mei, qui sine obliuione vestri quotidie memoror vbi propensius posco misericordiam B dei. Valete.

Dominica x. post Pentecosten homilia euangelij secundum Lucam, de villico iniquitatis, vtilis valde.

Luc.16.a IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc: Homo quidam erat diues, qui habebat villicum: & hic diffamatus est apud eum, quasi dissipasset bona illius. Et reliqua

Homilia lectionis eiusdem.

HVIVS sancti euangelij lectio quantæ sit vtilitatis & in historia simpliciter ad literam dicta, & moraliter expedita, prudens auditor aduertet, si aurem cordis apposuerit, & ex deo est. Sic enim veritas ait: Qui ex deo est, verba *Ioan.8.f* dei audit. Qui subiungit reprobis dicens: Propterea vos non auditis, quia ex deo non estis. Dicamus ergo: Homo quidam erat diues. Quantum ad literam nos id enarrare non conuenit: litera enim per se patet, cuius tamen vtilis est narratio minus doctis, minúsque capacibus: cæteris sit exponenda. Homo quidam erat diues, &c. Homo ille, iste est de quo *Philip.2.b* Apostolus ait: In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Qui quidam merito dicitur, quasi singu- C laris. Vnde propheta: Homo est, & quis cognouit eum? Ac si *Hier.17.b* dicat: Superexcellentiam eius quis enarrabit? Sequitur: Erat *2.Cor.8.b* diues. Vere diues, sicut scriptum est: Cum esset diues in omnibus: factus est pauper pro nobis, vt nos sua paupertate ditaret. Et item de eodē domino dicitur: In dextera eius ignea *Deu.33.a* lex, in sinistra vero illius diuitiæ & gloria. Cui bene conuenit, erat: quia de eo dicitur: In principio erat verbum, & ver- *Ioan.1.a* bum erat apud deum, & deus erat verbum. Qui habebat villicum. Reuera habuit villicum & villam: quia Domini est ter- *Psal.23.a* ra, & plenitudo eius. Et ipse ait: Data est mihi omnis potestas *Matt.28.* in cœlo & in terra. tamen in terra nihil voluit possidere, sicut idem de semetipso ait: Non habet filius hominis vbi ca- *Luc.9.g* put reclinet: paupertatis nobis relinquens exemplum. Et tamen villicum eum habuisse videamus & villam, hoc modo: Villa est proprie terrena possessio pluribus vestita colonis. per quod significatur terrena hæc corporum nostrorum compaginatio, primo multis ornata virtutibus, quasi multis inhabitata viris. In hac sua villa dominus ad custodiēda bona sua, quæ plura habuit, villicum posuit interiorem hominē, quem tantæ valetudinis fecit, tāti decoris, vt ad imaginem & similitudinem suam formaret: tanteq; potētiæ per sibi datum liberum arbitrium, vt in quamlibet partem boni malíve flecteretur. Villam etiam tantis muniuit præsidiis, vt nullius ope præter solius eius, scilicet domini, egeret contra quoslibet cuiuscunque impugnationis incursus. Posuit nāque in ea murorum custodem prudentiam: defensorem, fortitudinē: dapiferum, temperātiam: iustitiarium ad tuenda iura, iustitiam. Isti D quātæ fuerint solicitudinis, quātæque strenuitatis in suis peragendis officiis, ex eorundem propriis diffinitionibus videntur, quæ sunt huiusmodi: Prudētia est cognitio rerum appetendarum & fugiendarum. Fortitudo est firmitas animi aduersus ea quæ temporaliter sunt molesta. Temperātia est refrænatio cupiditatis aduersus ea quę carnaliter delectant. Iustitia est reddere vnicuique quod suum est. Quomodo vero hæ virtutes quasi solertes viri in villa sibi cōmissa officia sua compleant, audiamus. Prudentia custos familię suum sic facit officium, dicens: Vigilate, quia nescitis qua hora dominus vester vēturus sit: sero, an media nocte, an gallicantu, an mane, &c. Scitis quia non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra cōuersatione paternæ traditionis, sed sanguine quasi agni immaculati & incōtaminati Iesu Christi domini nostri. Non simus concupiscentes malorum, neque idololatræ efficiamur. Auaritia quippe ipsa est idolorum seruitus. Neque fornicemur, sicut illi qui ceciderunt vno die viginti tria milia. Neque tentemus deum, sicut qui à serpētibus perierunt. Neque murmurauerimus, sicut qui perierūt ab exterminatore: quæ omnia scripta sunt ad correptionē nostrā, in quos fines seculorum deuenerunt. Fortitudo quoque sic suos hortatur in acie dicēs: Estote fortes in bello, & pugnate cum antiquo serpente, & accipietis regnum æternum. Et itē: E Ne terreamini ab iis qui occidunt corpus, postea vero non habent quid faciant. Dominus fortis & potens; dominus potens in prælio. Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Leo quippe rugiens circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Cum fortis armatus custodit atriū suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Itaque viriliter agite & confortamini, & omnia vestra in charitate fiant. Empti enim estis precio magno. Glorificate & portate deū in corpore vestro, sicut portauit Apostolus dicens: Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an periculum, an gladius? Certus sum quòd neque mors, neque vita, neq; præsentia, neque futura poterūt nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu. Temperantia vero sic solicitat dicens: Videte ne grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis huius mūdi. Scriptum est enim: Væ qui potētes estis ab bibēdum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem. Sicut æger ad medicinam, sic ad sumendas dapes quisque debet accedere. Inter cætera enim sua mala, Sodoma panis abundantia periit, ad Hierusalem domino per prophetā dicente: Hęc est iniquitas sororis tuæ Sodomæ, saturitas panis & abundantia. Hinc Apostolus ait: Multi ambulant post concupiscentias suas, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico inimicos crucis Christi: quorum finis interitus, quorum deus F vēter est, & gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt. Esca ventri, & venter escis, deus autē & hunc & has destruet. Nequaquam igitur in illis voluptatem appetas, sed necessitati succurre. Iustitia autem sic villæ iura tuetur, dicens: Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Quia hinc Salomon ait: Pondus & pondus, mensura & mensura, vtrunque abominabile est apud deum. Et, Quæcunque vultis vt faciāt vobis homines, & vos facite illis similiter, & sic implebitis quod Moyses ait: Iustus modius sit vobis, æquúsque sextarius. Itaque cū debeat tibi quippiam frater tuus, & abstuleris pignus ab eo, ante solis occasum pignus restitue. Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Quorum legalis erat iustitia, oculum pro oculo, dentem pro dente, vltionem pro vltione. Nobis autem dicitur: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, neque malum pro malo reddentes, nec maledictum pro maledicto, sed econtrario benedicentes. Hinc Paulus ait: Nemini quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: & hæc faciens carbones ignis congeres super caput eius. Sic vtiq; aio ego iustitia, & volo fieri. In hac etiam villa diues dominus quasi ruricolas habuit, qui redderent ei fructus vsurarios temporibus suis, qui sunt huiusmodi, bonitas, benignitas, modestia, mansuetudo, concordia, pax, patientia, misericordia, charitas. Super hos etiam posuit ad custodiendum si

Prudentia. Fortitudo. Tēperātia. Iustitia. Mar.13.d 1.Petri.1.c 1.Cor.10. Col.3.a 1.Cor.10.b Luc.12.a Psal.23.b 1.Pet.5.a Luc.11.c 1.Cor.16.c 1.Cor.6.d Roma.8.b Luca.21.f Esa.5.c Ezech.16.f Philip.3.d 1.Cor.6.c Tob.4.c Prou.20.b Matt.7.b Leui.19.g Matt.5.c Exo.21.c Matt.5.g Rom.13.b

G deliquissent, qui accusarēt, qui testificarentur, qui iudicarēt, qui punirent. Consciētia quippe ipsa est accusatrix, memoria testis, ratio iudex, timor carnifex. Quod enim conscientia accusat, memoria testificatur: & quod ratio iudicat, timor excruciat, dicens: Dominus regnauit, irascantur populi. Qui sedes super Cherubim, moueatur terra. Ignis in circuitu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida. Et impiis dicet: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. vbi ignis est qui non tepescit, vermes qui non moriuntur, tortores qui non lassescunt: vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Villam suam his aliisque tutoribus fortem, tradidit dominus villico, pluribus plenam bonis, quibusdam corporis, multis propriis ipsius hominis interioris. Septem quippe sunt hæc bona corporis, pulchritudo, fortitudo, velocitas, libertas, sanitas, voluptas, diuturnitas vitæ. Septem quoque sunt bona animæ, sapientia, amicitia, concordia, honor, pietas, potestas, iucunditas. Præter hæc propria, cōmunia sunt multa data ruricolis, alia his, & alia his. Bona enim sunt diuitum diuitiæ suæ, ne eos paupertatis molestia frangat. Bona sunt pauperum penuriæ suæ, quibus castigantur ne per incontinentiam defluāt. Fortium fortitudo, vt ad bona opera conualescant. Debilium imbecillitas, qua refrænantur ne quod velint malū perficiāt. Sapientium sua scientia, qua illuminantur vt proficiant. Insipientiū sua simplicitas, qua humiliantur ne superbiant. Omnino quicquid in hac vita nostra fragilitas possidet, pius cōditor (quantum in sua bonitate est) ad bonum nostrum nobis quotidie confert, scilicet vel ad correptionem prauitatis, vel ad profectum virtutis. Sed (vt verbis beati Gregorij vtar) quæ ad vsum accepimus vitæ, ad vsum cōuertimus culpæ. Valetudinem corporum in vsum cōsumimus vitiorum, bona mentis in vsum expēdimus vanitatis. Et hoc est quod dicitur, Qui diffamatus est apud eum quasi dissipasset bona ipsius. Operæprecium est scire quis diffamauerit villicū, vel vnde prodierit diffamatio. Petulātia ipsa est quæ disseminauit infamiam: quæ tunc dicitur infamare, cum non erubescit negligentiam suam declamare, sicut ibi: Nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra: coronemus nos rosis antequam marcescant: vbique relinquamus signa lætitię nostræ. Quippe hæc talis locutio plane infamatio est. Fit autem triplici voce, scilicet cogitationis, locutionis, & operis. Habet enim cogitatio vocem suam. Vnde dominus cogitanti Moysi ait: Quid clamas ad me? Et Dauid ad dominū: Cogitatio hominis confitebitur tibi. Habet & opus vocem suam. Vnde dominus ad Cain: Sanguis fratris tui clamat ad me de terra. Prodit autem infamia nostra ex his quæ fiunt aut contra naturam, aut contra legem, aut contra consuetudinē. His tribus modis quicquid agimus, vertitur in peccatum. Et quia villicus bona domini sui in hæc dissipauerat, dictum est ei: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuę, iam enim amplius non poteris villicare. Illud nō semel aut iterū, sed tertio iam cōminatur dominus villico suo, videlicet ante legem, sub lege, sub gratia: & per tres nūcios per quos omnia sua nobis cōsilia dicit, id est per hominem, per spiritum, per familiare mandatum. His dominus secreta sua solet notificare, atque per hos aliis quibusque iubet: cum quibus ire solet timor, & modo iūgitur illis ferēs ista tria quæ semper habere solet, clauam comminationis, radium cognitionis, virgam doloris, ad incutiendum terrorē, ad vidēdum errorem, ad habendū mœrorē, incipientiū, proficiētium, perficientiū. Nota q in hoc facto cognoscitur mirabilis pietas huius domini, qui non circumuenit seruum suum, sed ad reddendā rationem prius submonet eum, quàm iudicet. Sic quoq; visus est Abrahamo dixisse cum loqueretur ad eum de Sodomis: Descendā & videbo per memetipsum si sic vt rumor est, opere compleuerint. Et hic instruimur non statim debere dare fidem quibuslibet verbis, sed si sic est vt dicitur, prius adhibere cautelā. Sequitur: Quid faciam? Hæc querimonia de præmissa comminatione procedit. Sic vtique quidam cum mortem sibi venire deprope vidēt, se male vixisse scientes, timore perterriti, quid fecerint, vel qualiter id emendare debeant, secum satis amarissime exquirunt, dicentes: Quid faciam? Foderę non valeo, mendicare erubesco. Hæc duo verba in persona illorum loquitur, qui hęc duo timent, in pœnitētia scilicet afflictionem corporis, & paupertatem: quorum alterum intelligitur per fodere, alterum per mendicare. Vt enim sic moraliter dicam, fodere est sarculo compūctionis, & aratro cōfessionis, in fructus bonæ operationis cordis nostri iugera dissulcare: quod facere propheta nos admonet dicens: Scindite corda vestra, & nō vestimenta vestra. Et hinc est illud quod ait custos vineæ de sterili ficulnea ad dominū suum: Dimitte eam & hoc anno, vt ego veniens fodiam circa illam, & apponā stercora. Sed hoc iste de quo hic agitur, primo facere pertimescens ait: Fodere non valeo. Contra quem recte per Salomonē dicitur: Piger propter frigus arare noluit, mēdicabit ergo æstate, & non dabitur ei. Qui enim nunc propter pauorem mētis aut torporem macerare se per pœnitentiam & affligere negligit: cum sol iustitiæ in iudicio velut in æstate claruerit, quæret requiem, sed non accipiet: quia propter illam operari bona contempsit. Sequitur: Mendicare erubesco. Hoc igitur ad literam tantū. Sunt enim quidam qui erogando bona sua pauperibus, culpas suas redimere vellent, & hoc cogitando pertractant: sed postmodum timentes ne egeant, erga egentes tenaces fiunt, & ab eo quod mente conceperant, se suspendunt: præcipue quia vident aliquos qui sua se sic dedisse fatentur, & pœnitēt: de quibus bene per Salomonem dicitur: Qui obseruat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metit. Venti nomine malignus spiritus qui mentē tentationibus impellit, & nubis appellatione peccator exprimitur. Qui ergo attendit ventū, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metit: quia qui tentationes maligni spiritus metuit, & iniquorum lapsus conspicit, in bono opere nec exercetur, nec in iudicio quo consoletur inueniet, sed & nunc quoque vilescit. Propterea quanuis villicus paulo ante dixerat: Fodere non valeo, mendicare erubesco, pœnitens tamen subiungit quod sequitur: Scio quid faciam. Videte quid facit timor, quippe perutilis domino suo. Ipse est qui quod domin' iubet, homines facere cogit. Certe iste villicus hodie nō dixisset, scio quid faciā, si non timuisset. Sed timuit, quoniam illi subito timor aduenniens claua comminationis tales ei ictus impressit, dicēs: Audi miserabilis audi, euigila tādem, quia hora est iam te de pigritia surgere. Si non amore, saltem timore euigila. Crux enim tibi duplex dura paratur: altera iā corporis, altera postmodum corporis & animæ gehennalis. Cogita ergo cruciatus tuos, quos præsentialiter medullitus senties iā in morte. Mors inquam ipsa est crux horribilis, ad quam quotidie festinas, & non attendis. Vide quomodo mors te crucifigit. Crura distenduntur, manus & brachia decidūt, pectus anhelat, ceruix languescit, labia spumant, oculi stupescunt, vultus horrescunt, facies exudat, & morte tacta pallescit. Et hęc vtique quę videmus deforis, & quæ sentimus, leuia sunt ad ea quæ intus anima miserabilis iam prægustat. Nā sensus à corpore cito recedit: animā sua mors comitatur euntem. Qui autem cruciatus te maneant, audi quid propheta de perditis dicat: Sicut oues, inquit, in inferno positi sunt: mors depascet eos. & Iob: Transeunt, inquit, à frigore niuium ad calorem nimium. De quo & alibi dicitur: Quis poterit ex vobis habitare cum igne deuorāte? aut quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? Hæc audiens villicus plane si timuerit, ne mireris. Et notandum quòd timor iste quadriformis est, scilicet mundanus, seruilis, initialis, & filialis siue castus. Mūdanus, qui facit recedere à malo pro euitatione pœnæ. Seruilis, qui facit à malo abstinere pro euitatione pœnæ, mali retinēs voluntatem. Initialis timor gehennæ, de quo dicitur per prophetam: Initium sapientiæ timor domini. Filialis, de quo per eundem dicitur: Timor domini sanctus permanet in seculum seculi. In duabus his formis vtilis est hominibus semper, in aliis minime. In initiali formaliter frendēs, vt modo dictum est, ad villicum venit: propter quod ait: Scio quid faciam, vt cum amotus fuero, &c. Hæc amotio nihil est aliud quàm hominis interioris, id est animę & corporis separatio. Et notandum quòd scire, nos exponere non oportet, quia ipsemet suum scire, scilicet quid facere velit, innotuit, per hoc quod sequitur dicens: Vt cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas. In hoc quod suum scire exposuit,

Psal. 98. a; Psal. 49. e; Matt. 25. d; Sap. 2. b; Exod. 14. d; Psa. 75. b; Gene. 4. c; Gene. 18. e; Ioel. 2. a; Luc. 13. b; Prou. 20. a; Eccle. 11. b; Psal. 48. c; Iob. 24. a; Esa. 33. b; Psal. 110. b; Psal. 18. c

A exposuit, meminit poetæ dicentis:

Persius satyra.1. Scire tuum nihil est, nisi scire tuum hoc sciat alter.

Visus siquidem est minus hoc dixisse, scilicet qui sunt qui recipere eum debeant: quod tamen cum dixerat, in domos suas, succinctè deprehenditur annotasse. Sunt namque qui homines recipiunt, quorum sunt domus cœli, & æterna tabernacula: & hi qui sint, dominus ad discipulos suos loquens patēter ostendit in illis verbis suis, cū dicit: *Matt.19.b* Sinite paruulos venire ad me: taliū est enim regnum cœlorū. Et alibi: *Matt.5.a* Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorū. Ab his ergo necesse est emere regnū cœlorū, quorum est. *Hebr.13.c* Verè necesse est, quia nō habemus hic (vt ait apostolus) manentē ciuitatem, sed futurā inquirimus. Et item de suis con*2.Cor.5.a*fidens ait: Scimus quòd si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd habemus ex deo domū non manufactā, æternā in cœlis. Hanc vtique nos emere docet dominus in subsequētibus dicēs: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Et hoc in loco suo exponetur, sed non modo. Sed videamus quid sequitur: Conuocatis singulis debitoribus, &c. Memini me superius dixisse misericordiā & veritatem & charitatē cū aliis multis quasi ruricolas esse, & debere eas huic diuiti domino reddere suos effectus, quasi fructus operū suorum per manus villici. Nihil ergo est aliud quod B dicimus villicum debitores domini sui conuocasse, nisi vnūquemq; in corde suo quid fecerit, vel quid fecisse debuerit, iuxta posse virium suarū pertractasse. Quod quotiēs agimus, fere per omnia reos nos esse cognoscimus: præcipue tamē in eo quod per charitatē largius erogasse debuimus: & in eo quod per pœnitentiam illis qui nos iniuriauerunt, condonasse perfectius debebamus. Et hoc datur intelligi cum huic quæstioni, scilicet quātum debes domino meo, respōdetur: centum cados olei. Per centum enim significatur perfectio, per oleū misericordia. Est ergo sensus: Debeo centū cados olei, id est, quod mihi iniuriātibus perfectè dimisisse debuerā, nō dimisi. Cui subsequēter adiungitur: Sede cito, scribe quinquaginta. Nouimus quòd sedere, humiliationē: cito, festinationem: scribere, firmitatem: quinquaginta, pœnitentiā designat. Et super his conuenientia habemus exempla, sed quia satis est notū, nō conuenit adducere, sed quid sibi verba velint, dicemus. Cū ergo dicimus, sede cito & scribe quinquaginta, idem est ac si quis dicat sibimetipsi aut proximo suo: Qui fateris te peccasse in misericordia, humiliare cito, firmus permane in pœnitentia. Deinde alij dixit: Tu verò quantum debes? Centum coros tritici. Ferè eadē est hæc quæstio & responsio cum prima: excepto quòd illa est de indulgentia, hęc C de charitate. Hic enim frumētum charitatē designat, quemadmodum superius per oleum misericordiam diximus designari. Hoc itaque huius quæstionis responsio nobis innuit, quòd qui seculi huius substantiā possidemus, perfectè egentibus erogasse debuimus: quod si non fecerimus cum possemus, apud summum patremfamilias debiti vinculo obliga*1.Ioan.3.c*mur, sicut scriptū est: Qui habet substantiā huius mūdi, & viderit fratrē suū necessitatē habere, si clauserit viscera sua ab eo, vere charitas patris nō est in eo. Huius tamē obligationis nodus celeriter rumpitur, si bene perficiatur quod sequitur, scilicet sede cito & scribe octoginta: id est, humiliare (sicut exposuimus) in obseruatione mandatorū dei, & certa spe hereditatis æternæ. De cado & coro dicant alij pro abūdantia sensus sui quid senserint, ego super his nihil aliud dico, nisi quòd vnumquodq; vas est ad mēsurandum in suo genere: & hic significare possunt mēsurate, id est discrete debere agere pœnitentes: quasi sic occidant hostem ne perimāt ciuē, quo*Gen.4.*niam scriptum est: Si recte offeras, & non recte diuidas, peccasti. Recte offerimus, cū bono studio bonum opus agimus: sed nō recte diuidimus, si discretionem habere in bono opere postponamus, quam qui dissimulat, etiam recte offerens (sicut beatus ait Gregorius) peccat. Sequitur: Et laudauit dominus villicum iniquitatis, eo quòd prudenter egisset. Sunt qui mirantur vnde hæc laus processerit, cum non dicatur ad literam persoluisse debitum, sed curtasse: quod si quis egerit, attendat quòd potius imitari debet villicum, quàm admirari. Seculariter enim prudenter egit, qui quæ reddere non potuit, ne super his argueretur furti, caute celauit: & secundum D cuiusdam verba dicentis, Si non caste, saltem caute. est nanque minoris culpæ quemlibet se solum dare morti, quàm si cæteros secum tollat contagione peccati: & quod sibi perutile summáque prudētia fuit, quia apud quos reciperetur effecit, si amoueretur à villicatione. Sed & altius loquar. Plane secundum moralem intelligentiam multa laude est dignus, qui relicto errore pristinæ conuersationis, diuiti deo satisfaciens, redit ad gratiam. Et propter hoc eum dominus laudauit, quia siue hoc modo vel hoc modo dicatur fecisse, prudēter egit. Nec moueat quenquam quod dicitur, iniquitatis. Non enim ponitur hic in eo quod operetur ad laudē, sed ad eorum qui audierunt tollendam desperationem, sicut dominus testatur ad prophetam dicens: Multiplicatę sunt infirmi*Psal.15.a*tates eorum, postea accelerauerunt. Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus, nec memor ero nominum eorum per labia mea. Ad hoc enim Matthæus suum cognomen retinuit publicanus. Hoc quod sequitur, quia filij huius seculi prudētiores sunt in generatione sua filiis lucis: dictum est nobis vt secularium inutilem imitemur prudentiam, sicut Moyses ibi nos mystice docet dicens: Cum egressus fueris *Deut.21.b* ad pugnam, si videris mulierem pulchram, & adamaueris eā, rades ei cæsariem, &c. & erit tibi vxor. Et dictum est simili- E ter ad magnam nostram erubescentiam, ac si dixisset nobis illud prophetæ: Erubesce Sidon, ait mare. Grādis enim no*Esa.23.a*bis debet esse verecundia, quòd filij perditionis promptiores sunt in appetendis malis, quàm nos sumus in cœlestibus gaudiis, de quibus beatus Gregorius ait: Qui cœlestis vitæ dulcedinē, inquantum possibilitas admittit, perfecte cognouerit: ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit. Et ad hæc incitamur cū dicitur: Facite vobis amicos de māmona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Bonus sermo & omni acceptione dignus, docēs nos illis amicitiam iungere, qui nos possunt in æterna secum tabernacula collocare. Qui videlicet sunt illi, nisi quos superius breuiter annotaui, paruuli & pauperes Christi? Quos quia dominus amat, ipso teste qui ait: Vos amici mei estis: ab *Ioan.15.b* his nos faciamus amari de eo quod idem dominus nos docuit dicens, de mammona iniquitatis. Vile est precium, sed emptio multa. Mammona nanque diuitię nuncupantur, quę dicuntur iniquę non propter se, sed propter iniquitatis effectum qui euenit ex se, sicut arbor illa quę appellata est scientiæ boni & mali: non quòd vllam haberet sciētiam, sed quòd tangentes eam contra præceptum, boni pariter & mali contingeret esse scientes. Hic satis ostenditur quòd ex facili possunt amici superni ciues haberi, ex quorū amicitiis quis fru- F ctus nobis proueniat, veritas subsequenter ostendit cum dixit: Vt recipiant vos in æterna tabernacula. Videtur hic oriri quæstio in eo quòd pauperibus attribuitur susceptio & retributio benefacientium sibi, cum donum solius dei sit, veniens ex eius multa miseratione & gratia. Quæ multum facile soluitur, si attēdatur quòd dei filius nostram carnem suscipiens, factus est pauper pro nobis, & id quod pauperibus erogatur, sibi factum fuisse dicat, & se retribuere benefacientibus: quod ibi testatur vbi de paruulis loquens ait: Quæcū*Matt.25.d*que fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis. Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere, &c. Venite ergo & percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mūdi. Sollicitemur ergo fratres mei, sollicitemur pauperibus erogare consilio domini. Sed quia interest pauperis & pauperis, quod dominus ibi visus est annotasse cum diceret: Beati pauperes spiritu, de paupertate talis facienda est distinctio, quæ designet quibus præcipue debeamus largiri. Paupertas igitur alia naturalis, alia locuples, alia spiritualis. Et huius diuisionis vnumquodque membrum bifariè suppartitur, quod his pertractādum relinquimus qui magna de minimis sciunt extrahere, præter quòd hoc solum dicimus, quia naturalibus egenis & spiritualibus præcipuè manū misericordiæ porrigere monemur verbis apostoli Pauli dicentis: Qui suis non prouidet, & maxime domesticis, fidē abne*1.Tim.5.a*gat, & est infideli deterior. Sed quia nescimus hodie quis ante dei oculos dignus sit odio vel amore, demus his & demus illis, iuxta eiusdem Apostoli vocem dicentis: Bonum, inquit, *Gala.6.a*

G operemur ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Et quia sunt qui petunt, sunt & qui verecundantur: cum superest vnde posit dari, demus vtrique. De petentibus enim dominus ait: Omni petenti te tribue. De verecūdis beatus Augustinus super hunc versum, Qui producit fœnum iumentis, & herbā seruituti hominum: dicit hoc modo: Beatus, inquit, qui præoccupat vocem petituri. De omnibus indifferenter dominus ait: Date, & dabitur vobis. Et etiā illud: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et iterum illud: Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Et hinc est illud: Cōclude eleemosynam in sinu pauperis, & hæc orabit pro te. Et bonus pater filio ait: Si multū tibi fuerit, abūdanter tribue: si exiguum, & illud libenter impertire. Quod tam solerter omnes agere studeamus, quatenus in æterna tabernacula recipi mereamur. Per dominum Iesum Christum saluatorem nostrum, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Luc.6.d
Psal.103.b
Luc.6.f
Luc.11.f
Eccli.3.d
Eccli.29.a
Tob.4.b

Sermo de beata Maria.

Luc.1.c

AVe Maria gratia plena: dominus tecum. Miraculum fuit quòd virgo peperit: mentis clamor, virginis amor, virtutum zelus, vitiorum fuit occasus. Virgo sanctissima, quæ saluatorem genuit, peperit & aluit, quæ iugiter eius adhæsit lateri, quæ comes indiuidua nullo fere absuit itinere, quę intenta præ cæteris inuigilauit verbo & operi eius, sola saluatoris actuum insignia, operum opera, melliflua prædicationis genera inaudita contra mundum & peccatum, & tartareum zabulum, diuinæ seueritatis acerrima eloquia, quo eis diu interfuit, specialius vidit, secreti' audiuit, citius agnouit, propensius retinuit, & apostolis aliisque discipulis luculentius edidit, diligētius retulit, melius indidit, fidelius tradidit. Hinc est quòd de ea legitur in euangelio: Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Hinc in eius laudibus legitur: Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu sola supergressa es vniuersas. Licet enim in parabolis loqueretur ad turbas, licet omnia Apostolis nota faceret vt amicis, quædam tamen credendum est præ cæteris matrem suam quemadmodum dilexisse, ita etiam propēsius erudisse, quædam ei secretius intimasse; frequenter eam ad montem myrrhæ & ad colles thuris sublimasse, in cellam vinariam occultasse: sui, prout nouit & voluit, gloriam deificam, & super cœlestem reuelasse notitiam. Vnde Ioannes in Apocalypsi, De throno, ait, scilicet de Maria, procedebant fulgura & voces & tonitrua: quia Maria mater filij Iesu Christi parabolas, ænigmata, legalia & mirifica gesta, dicta, opera auidius ebibit, fidelius credidit, syncerius luculētiúsque aliis edidit. Hæc Maria à natura reuerenter conseruata, & à lege diligenter venerata, à gratia clementer est præelecta: quia sic præfatis sua iura singillatim reddidit, reddendo sibi subdidit, vt honoris vicem omnibus impenderet, & insuper momenti quiddam superadderet. Natura siquidem illi summæ virginitatis florem, lex soli virgineæ fœcunditatis honorem, gratia diuinæ maternitatis præ cæteris decorem, ac spiritualis matrimonij diuinissimum reseruauit odorem. Natura (quod suum est) illibatam virginem seruando, lex reuerēter eam ab aliis distinguendo, gratia virginitatem sine semine fœcundando. Natura rebus loquendo non verbis, dum in ea integritatem seruaret, & de ea deus naturæ intonaret dicens ad serpentem: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen illius. Lex, dum eam ab aliis distinguendo clamaret: Mulier quæ suscepto semine pepererit, immunda erit septem diebus. Gratia in eo quod dictum est: Aue gratia plena, dominus tecū, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Natura huic detulit, dū terra sine germine pareret in principio. Lex, dum rubus arderet sine incendio. Gratia, dum sine semine pareret virgo. In hac enim habitauit pater & filius vt creator in mūdo, imperator in regno, paterfamilias in domo, pontifex in templo, sponsus in thalamo. prius enim altissimus sibi eam quasi mundū specialissimum creauit, quam in iustitia & sanctitate coram ipso fundaret, & fluentis sapientiæ irrigaret, & cœlestibus desideriis instar scilicet aëris sublimaret: & igne dilectionis accendendo illustraret. Hinc in eius mente tanquam in quodam K firmamento solem posuit rationis, & lunam scientiæ, & virtutes tanquam stellas speciei omnimodæ: solē qui lucem diuinæ cognitionis faceret: lunam quæ cum stellis noctem actionis splendidam redderet: & merito domini est terra, quia sic super maria fundauit eam. Creato igitur mundo volens visitare regnum, imperauit angelo. Missus est igitur angelus Gabriel à deo. Spiritus sanctus, inquit, superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ita paterfamilias domum intrauit, in qua carnis habitum suscepit, quam obtulit Deo patri pro salute generis humani. In ara crucis sacrificiū quasi pōtifex in templo suum peregit sacerdotium: sed quia oportebat pati Christum & resurgere, & ita intrare in gloriam suam, oportebat ad gregē propriis reportari humeris ouem cētesimam: oportebat populum qui ambulabat in tenebris, lucem magnam contemplari. mundum prædicationis suæ & miraculorum nouitate irradiauit. Descendens itaque de patre luminū speciosus forma præ filiis hominum, indutus stola candida, in vestitu deaurato, tanquam sponsus de thalamo processit ad publicum. Inerat sol in sidere, oriens in vespere, artifex latuit in opere: opus, dum regi præpararet, vesper dum in tānta sublimitate humiliaretur, sidus dum tanquam stella illustraret fines orbis. Artifex igitur eam ornando, oriens de ea nascendo, sol mundum ab errore conuertendo, & L eam aliis in exemplum præbendo. De genitrice dei cum talia & tanta referantur, pauca rei precio nobis tamen esse videntur. Hæc est enim scala, rubus, arca, sidus, virga, vellus, thalamus, porta, hortus, aurora. Hęc est enim scala Iacob, qui quando caput in lapide posuit, angelos ascēdentes & descendētes videre meruit. Scala ista duodecim gradus habet inter duo latera. Dextrum latus est cōtemptus sui vsque ad amorem dei: sinistrum cōtemptus mundi vsque ad amorem regni. Ascensiones huius, duodecim humilitatis gradus. Primus est odium peccati, secundus est fuga delicti, tertius metus odij, quartus in omnibus his subesse creatori, quintus obedire meliori, sextus obtemperare compari, septimus obsequi inferiori, octauus subesse sibi, nonus finem suum iugiter meditari, decimus opera sua semper vereri, vndecimus cogitationes suas humiliter confiteri, duodecimus per omnia ad manum, ad nutum, ad libitum domini moueri. Per hos gradus ascendunt angeli, & sublimant homines: sic disponuntur in corde ascensiones, sensim proficiendo, & pedetētim ascēdendo: sic in domo patris lucidas percipiunt mansiones. Hi sunt duodecim apostoli qui sequuntur in eremo vestigia Iesu Christi. Rubus qui visus est ardere sine sui incēdio, virginem significauit concepturam de spiritu sancto absq; virginitatis suæ detrimento. Rubus ad quē non est Moyses ausus calceatus accedere, virginem docuit sine maritali opere mirabiliter parere. Traditio Hebræorum visionem in humili arbusculo asserit traditā, ne populus occasione aliqua laberetur ad idololatriam. In humili virguncula mirabilis nobis exhibita est visio, in qua nullimodæ fornicatiōis vel minima fuit occasio. Fornicatio siquidem triplex est. Alia est humana, quædam est mundana, nonnulla est diuina. Humana fit illicito actu, Mundana peruerso affectu, diuina scelerato cultu. Prima peccatur in proximum, secunda in seipsum, tertia in deum. Prima facit carnis immunditiam, secūda mūdi concupiscentiam, tertia idololatriam. Maria contra hæc tria singula adhibuit remedia. Cōtra carnis immunditiam, virginitatem: contra mundi concupiscentiam, perfectam humilitatem: contra idololatriam, perfectam charitatem. Fuit enim Maria mundissima carne, humillima corde, deuotissima mēte. Arcas duas fuisse legimus in veteri testamento, vnam arcam diluuij, aliam testamenti. In nouo autem testamēto tres fuerunt aliæ. Prima arca est ecclesiæ, secunda gratię, tertia sapientiæ. Licet enim prima veteris testamenti in typo fieret primæ noui, & secūda in typo præcesserit secundæ noui, tertia vero sicut excellenter omnibus est dissimilis, ita nulli penitus est cōparabilis. Siquidem arca Noë significauit arcam Ecclesiæ: arca fœderis arcam gratiæ, sanctitatem scilicet Mariæ. Per sapientiæ arcam intelligimus humanitatē Iesu Christi sanctissimā. Hanc enim merito arcā sapientiæ decet nuncupari, in qua omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt absconditi,

Luc.2.g
Prou.31.d
Apoc.4.c
Gene.3.c
Leui.12.a
Exo.3.a
Ibidem.
M
N.
Gene.6.c
Exod.25.a
Colos.2.a

A conditi, sapientiæ inquam excellenter, in qua habitauit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Arca etiã Noë significauit arcam gratiæ, excellẽtiam scilicet Mariæ. Sicut enim per illam omnes euaserunt diluuiũ, sic per istam peccati naufragium. Illam Noë, vt diluuium euaderet, fabricauit: istam Christus (qui est pax nostra & requies) vt humanũ genus redimeret, sibi præparuit. Per illam octo animæ tantùm saluantur: per istam omnes ad æternam vitam (quæ per octonariũ numerum significata est) vocãtur. Per illam paucorum facta est liberatio: per istam humani generis saluatio. Illa centum annorum fabricata est spatio: in ista omnium virtutum fuit perfectio. Illa facta est de lignis leuigatis: ista de virtutibus ædificata est cõsummatis. Illa superferebatur aquis diluuij, ista non sensit naufragia vllius vitij. Triplex quidẽ diluuium est. Primum facit aquarum inũdatio, secundum vitiorum incursio, tertiũ tribulationum oppresio. Primum igitur est aquarum, secundum culparum, tertium oppressionum. In primo periclitati sunt homines, in secundo virtutes, in tertio voluptates. Primum quis naufragiũ patitur, deinde in pœnarum diluuium peccator inducitur, in tertium deinceps pœnarum infernalium retruditur. Sic infernus hic incipit, alibi perficitur, cum anima vitio, caro supplicio atteritur. Per arcam vero ecclesiæ euadimus à primo, per arcam gratiæ à secũdo, per arcam sapientiæ à tertio. Siquidem per arcam ecclesiæ vitiorum fit extinctio, per arcam gratiæ virtutum reparatio; per

Triplex diluuium.

B arcam sapientiæ summi boni delectatio. Fit enim in Ecclesia peccatorum confessio, in confessione remissio, & vitiorum extinctio. Sic enim facta est inter deum & homines reconciliatio. Deinde data venia, subsecuta gratia, virtutum fit insertio. Hãc sequitur iustitiæ perfectio. Huic autẽ succedit arcanorum cœlestium cõtemplatio. In hac autẽ inuenitur quędã cœlestis suauitas, & intima etiã dulcedo, & perfecta boni & perseuerans dilectio. Triplex ergo est diluuiũ: vnũ iniquitatum, aliud aduersitatũ, tertiũ calamitatũ. De primo per Naum dicitur: In diluuio prætereunte cõsummationem faciet. Ac si diceretur: Si diluuium vitiorũ super hos cœperit abũdare, nolite de illis desperare: quia super quos inundare permitto iniustitiam, super illos faciam abundare gratiã. Hinc dicitur per prophetã: In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans. Diluuium ergo prius veniet, & dominus tunc consummationẽ faciet, quia dominus electos suos innumeris lapsib° & vitiorũ incursibus permittit ad tẽpus affligi & humiliari, omnẽ remouens præsumptionis elationẽ, postea ab eo incipiunt sublimari: sic in eis nutriens perfectã dilectionẽ. Hinc est illud propheticũ: Venies vsque Babylonẽ, & ibi liberaberis, ibi redimet te dominus de manibus inimicorũ tuorũ. Et illud Esaiæ: Ad pũctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. Consummationẽ ergo deus

Naum.1.b

Hiere.31.a

Mich.4.c

Esa.54.b

C faciet pręeunte diluuio, quia de profundo vitiorũ suos deus viriliter erigit, quos ponit in virtutum culmine, & illustrat contẽplationis radio. De secundo dicitur in cantico canticorum: Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illã. Hinc per psalmistã de his qui aduersitatibus franguntur, & tẽtationibus succũbunt, dicitur: In diluuio aquarũ multarũ ad eũ non approximabunt. De hoc quoque diluuio deus suos eripit, iuxta illud apostoli: Per multas tribulationes oportet nos introire in regnũ dei. Item: Fidelis deus, qui non patietur vos tentari super id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt sustinere possitis. Et in Ozee: In tribulatione sua mane consurgent ad me. Et Psalmographus: Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos dominus. De tertio dicitur in Iob: Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte eum opprimet tempestas. Primũ igitur diluuiũ est vitiorum, deinde diluuium tribulationum, deinceps diluuiũ miseriæ & tenebrarũ. Primum est peccati, secundum mundi, tertium inferni. Pisces primi sunt oblectamenta, secundi iniqua tentamenta, tertij perpetua tormenta. Hinc in euangelio de bonis piscantibus vitia calcantibus, tentamenta superantibus, æterna tormenta vitantibus, dicitur: Elegerunt bonos in vasis suis: malos autem foras miserunt. Arcæ vero gratię gratias referimus, quia per eam scilicet Mariam & eius filium, vtrunque diluuium euasimus. Arca quoq; testamẽti, typum tenet sanctę dei genitri-

Canti.8.c

Psal.31.c

Act.14.d

1.Cor.10.c

Osea 6.a

Psal.33

Iob.27.d

Matt.13.f

D cis. Illam fecit Bezeleel, istam condidit Emmanuel. Bezeleel Oliab in opere socium habuit, & virgo quoq; virginum, condita, prælecta, præseruata, præparata, & ornata per spiritum sanctum & eius omnipotẽtem filium fuit. Bezeleel interpretatur vmbra dei, Oliab protectio mea. Prior ille spiritus sancti, iste vero typum tenet filij. De illo dicitur ad Mariam in cõceptione filij beatissimi: Virtus altissimi obumbrabit tibi. Item ad Ioseph: Noli timere accipere Mariã cõiugem tuam. quod enim ex ea natum est, de spiritu sancto est. Iste vero ad patrem clamat in Psalmo: Protege me à facie impiorum qui me afflixerunt. Item de eodem: De ventre matris meæ tu es protector meus. Itẽ: Tanquã prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis. Bezeleel ergo cum socio arcam testamẽti fabricauit, sancta quoque trinitas virginem sibi sanctificauit, ac templum sanctissimum consecrauit, hospitiũq; mũdissimum sibi præparauit, thalamum quoq; de quo spõsus præ filiis hominũ speciosus ad publicũ procederet, decenter prærornauit. Neque enim pater abesse potuit, vbi eius spiritum & filiũ cooperari voluit. Quæcunque enim pater facit, hæc eadem similiter & filius facit. Neq; enim filius potest à se facere quicquã, nisi quod viderit patrem facientẽ. De spiritu quoque legitur in libro Psalmorum: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Apostolus quoque de tribus personis ita: Ex quo omnia, per quẽ omnia, in quo omnia, ipsi gloria. Pater ergo in consecratione virginis

Exo.36.a

Luc.1.d

Matt.1.c

Psal.16.c

Psal.21.b

Psal.70.b

Ioan.5.a

Psal.32.b

Rom.11.d

E exhibuit claritatem, filius humilitatem, spiritus sanctus charitatem. Pater lumen exhibuit rationis, filius cinerem humiliationis, spiritus sanctus oleũ dilectionis. Pater exhibuit potentiam, filius sapiẽtiam, spiritus sanctus omnium virtutum gratiam. Pater auctoritatem contra peccatum, filius humilitatem cõtra mundum, spiritus sanctus charitatem erga deum & proximũ. Filius carnis mortificationẽ, spiritus sanctus cõpũctionẽ, pater cœlestium contemplationem. Filius docuit eam diuina operari, spiritus sanctus amare & amari, pater cœlestia contemplari. Filius eam erudit, spiritus eam prouehit, pater eam perficit. Filius eam purificat, spiritus eam pacificat, pater eam honorificat. Hæc dicens, opera vel dona trinitatis non diuido; sed fideliter inseparabilia assero. Sicut enim in essentia vnitas, ita in operatione idẽtitas. Arca vero testamẽti de lignis setim facta est, & Maria de spinoso & hispido Iudæorum populo & arido procreata est: qui vtique spinosus detractione, hispidus superstitione, aridus fuit vnctione diuinæ gratiæ. Vnde spinosus spineã coronã regi suo exhibuit, & in eum sicut ignis in spinis exarsit. Setim enim interpretatur spinæ. Aliter Eua spina, rosa Maria. Reuera Eua spina fuit, quæ & virũ suum ad mortem pupugit, & posteritati suæ peccati aculeum infixit. Vnde apostolus: Per vnum hominẽ peccatum intrauit in mundum, & per peccatũ mors: & sic in

Rom.5.b

F omnes pertransiit. Ligna verò sancti patres fuerunt, qui licet in radice aruissent arboris, spem tamẽ certissimam habentes in aduentu saluatoris, tanquam peregrini & incolæ in hoc mundo habitabant, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Castigabant cum vitiis & concupiscentiis corpora sua: euntes ibant & flebant mittentes semina sua. Vnde quidam ita: Conuersus sum, inquit, in ærumna mea, dum cõfigitur spina. Ad commendationẽ verò gratiæ suæ, & ad destructionem humanæ sapientiæ, deus de fœmina, sed virgine, descendente de spinosa patrum origine, dignatus est carnem assumere, vt similem simili redderet, contrarium contrario curaret, pestiferam spinam euelleret, peccati chirographum potentissime deleret. Humilitas per sexum fœmineum cõmendatur, gloria virginis & maiestas opitulatur, peccatum gratia eiicitur. Eua ergo spina fuit, Maria rosa extitit. Eua spina vulnerando, Maria rosa omnium affectus mulcendo. Eua spina infigens omnibus mortem: Maria rosa reddens salutiferam omnibus sortem. De liquore spinei corticis fit encaustũ vnde scribitur, de carnali mẽte tua fluxus nascitur cõcupiscẽtiæ, qui in ipsa & in Adã peccatũ actuale, in posteris originale transfudit. De hac vero Apostolus ita clamat: Litera occidit, spiritus autem viuificat. Ac si diceret: Per vnum hominẽ mors, & per vnum hominem resurrectio mortuorum. sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Maria autem rosa fuit candida per virginitatem

2.Cor.6.b

Psal.125.a

Psal.31.a

2.Cor.3.b

1.Cor.15.c

G rubicunda per charitatem: candida carne, rubicunda mente: candida virtutem sectando, rubicunda vitia calcando: candida affectum purificando, rubicunda actum carnalem mortificando: candida deum diligēdo, rubicunda proximo compatiendo. De lignis vero setim condita est arca, in qua thuribulū, manna & virga sunt recondita: quia licet Maria de patrum natura per peccatum vitiata duceret originem, prȩelecta tamē per spiritum sanctum & præseruata ad purū, deum nobis obtulit & hominē. Thuribulū sacrosanctū, carnem significat saluatoris: quæ aurea dicitur, quia nulli⁹ passa est detrimentū pudoris, agnus scilicet sine macula, qui peccatū nō fecit, nec inuētus est dolus in ore eius, de quo per propheticum dicitur eloquium: Ecce puer meus electus, posui super eum spiritū meū. Carbones thuribuli, sunt opera Iesu Christi. Carbones isti aliquādo mortui, quādoq; vero sunt ignei, quia in saluatore nostro nunc propria tolerabat humanitas, nunc propria faciebat diuinitas. Ignis in carbone, diuinitas est innocēs in opere. Ignis in prunis, euidēs est indicium diuinitatis. Carbo mortuus in præsepe iacens, igneus dęmonia expellens. Mortuus in Aegyptum fugiēs, igneus vendentes & ementes columbas de templo eiiciens. Mortuus dormiēs in naui, igneus imperans ventis & mari. Mortuus subditus parentibus, igneus quatuor satians hominum millia de septē panibus. Mortuus ad puteum Iacob rogans potum, igneus H circa Hierico illuminans cæcum, & sanans leprosum. Carbo erat mortuus dum à diabolo tentaretur, igneus dum ei ab angelis ministraretur. Mortuus in proditione discipuli: igneus in filio reguli. Sopitus ante præsidem: igneus circa Tiberiadē. Sopitus dum ei Herodes illuderet: igneus dum mortuorū suscitator magnificus fieret. Sopitus dum ei acetum cum felle mixtum propinaretur: igneus dum ab eo decem leprosi mundarentur. Sopitus dum à Iudæis se absconderet, sopitus dum cū publicanis & peccatoribus ederet. Igneus dum ambularet super vndas, igneus dum ex aqua facto vino lętificaret conuiuas. Sopitus iacens in cunabulis: igneus fulgens in miraculis. Sopitus ante tribunal præsidis: igneus in filia Chananitidis. Sopitus in cruce: igneus in mōte. Prunę ergo mortuæ erant humanitatis opera, ignitæ diuinitatis miracula.

Exod.25.c — 1.Pet.2.d — Esa.42.b

Sermo in illud sapientiæ, Sapientia vincit malitiam

SAPIENTIA vincit malitiam. Sicut sapientia sapor boni, ita malitia sapor mali dicitur. Clauus clauo expellitur, ita & praua bonis superuenientibus eliminantur. Virtute siquidē & sapientia patris mediatore dei & hominū Christo Iesu crucē pro nobis subeunte, simul cum illo secundum Apostolum crucifixus est homo noster, vt destruatur corpus peccati. Quid ergo dixerim corpus peccati? Hoc merito dixerim, imaginem quam impegit & confregit lapis I excisus de monte sine manibus: cuius caput aureum, & cæterorum membrorum fuisse describuntur quædam ex argēto, quædam ex ære, quædam ex ferro, quædam ex luto & ferro. Caput est malitia quam superius saporē diximus mali. Vnde & per aurum exprimitur, quo nimirum sapientia in scripturis designatur. Medium vero corporis, id est, pectus & brachia, ex argento fuisse memorantur. Argentum est lucidū & sonorū: cuius sonoritas demulcet auditum, & claritas visum oblectat. Vnde per ipsum curiositas designatur, quæ in his duobus sensibus, visu videlicet & auditu, maxime viget: quia per ipsos, vtpote principaliores corporis fenestras, mors crebrius & leuius intrare consueuit ad animas nostras. Per ventrem autem & femora (vbi libido dominatur) designatur voluptas: quę ex ære fuisse describitur, quod similiter lucidum est & sonorum: quoniam eousq; malitię rabies incanduit, vt flagitiosi & coinquinati homines non solū in spurcitia delectari, sed etiā in infamia consueuerint gloriari: vtpote qui lætantur cum malefecerint, & exultāt in rebus pessimis. Vnde prauo suo exemplo corrumpunt & eos qui longe, & eos qui prope sunt: proximos videlicet mala conuersatione, remotos autem mala cōuersationis opinione. Illorum oculis lucentes, istorum auribus insonātes. Tibiæque quæ molē sustinent corporis, ferreæ dicuntur. Squama squamæ coniungitur, & totam sustinet machinam peccati praua & more ferri indurata voluntas. Quare enim peccas? Quia K nescis quid facias? Absit. Quia cogeris vt facias? Absit: sed quia placet vt sic facias. Imbutum ergo & suffocatum veneno diaboli voluntatis desideriū, fomes sceleris, & virus flagitij solum est quod obturat aures vt non audiant vocem incantantium, & venefici incātantis sapienter. Per pedes, quorum pars quædam erat ferrea, quædam fictilis, opera signantur tenebrarum: quibus ad notitiam peruenitur hominum. Lutum & ferrum bene sibi inuicem nō cohærēt. Per lutum, operum immunditia: per ferrum, mentis pertinacia designatur. Quæ licet ad horam coniungantur, diu tamen cohærere non possunt. Ducis siquidem in bonis dies tuos, sed in puncto descendes ad inferos. Lapis ergo prius pedes cōminuit, quia fortitudo & firmamētum nostrum Iesus Christus. Dat denique voci suæ vocem virtutis. Vnde tonitruum vocis eius factum in virtute, interiora concutit, & per timorē mentis pertinaciam frangit. Deinde à vanitate seculi peccatore auulso, opera destruit per confessionem. Bona cōsequenter desideria immittendo, & ea in bonis adimplendo, sanat voluntatem. Atque sub iugo disciplinæ obturādo aures ne audiant sanguinem, claudendo oculos ne videant malum, expellit curiositatem. Et sic ad vltimum sapiens & placens homo deo, caput aureum statuæ confringit, dum saporem mali L (quē malitiam diximus) à præcordiis animæ penitus auellit.

Sap.7.d — Roma.6.d — Dan.2.g — Prou.2.c — Iob.41.b — Iob.21. — Psal.67.g

Sapientia vincit malitiam. Cui enim Christus incipit dulcescere, profecto necesse est amarescere mundum. Est siquidem panis qui de cœlo descendit, habens omne delectamentum & suauitatem saporis. Sapor est patris per illam æternam & ineffabilem naturam: sapor est angelorum per gratiam, sapor est noster per misericordiam. Vincit ergo, sed qualiter, videamus. Attingit enim à fine vsque ad finē fortiter: & disponit omnia suauiter. Sunt ergo inueniendi ad minus duo fines altrinsecus positi, quibus sapiētia mediās attingat vtrunque. Quæramus fines istos in parabolis euāgelicis, illis videlicet in quibus primùm agitur de thesauro, quem qui inuenit homo, vēdit omnia quę habet, & emit agrum illum. Subiungitur postmodum de preciosa margarita, quam negociator inuentam comparat venditis omnibus quæ possidet. Demum agitur de sagena, quæ missa in mare congregat bonos & malos pisces. Similitudines istas diligentius perscrutemur, vt ex ipsis eliciatur proposita veritas. Ager de quo in prima agitur parabola, disciplina est ordinis. Ager enim culta terra est, quæ amputatis fruticibus, & arborum radicibus extirpatis, habilis est ad semen recipiendum, & fructum afferēdum. Talis est disciplina ordinis, quæ auulsis peccatorum tribulis, remotisque scandalorū occasionibus, digna est plane cui deus emittat eloquium suum. In qua nimirū verbum M suum non est alligatum, sed ablatis impedimentorum obstaculis, per humiles & mites corde velociter currit sermo ei⁹. Hic est ager plenus, cui benedixit dominus, habens irriguū superius, & irriguum inferius. Fontes profecto Israēl, de quibus in ecclesiis domino benedicitur. Hi sunt fontes saluatoris: quorum alter est diuinitas, irriguū videlicet superius: alter est humanitas, irriguum scilicet inferius. De fonte humanitatis aquas potamus cōfidentiæ: quia per ipsum accessum habemus ad patrem, per confidentiam in fide ipsius. De fonte diuinitatis, aquæ prodeunt misericordię, cuius impetus lętificat ciuitatem dei lætantem in cœlis ad plenū, peregrinātem in terris prout cuique diuisit Deus mensuram fidei. De latibulis prophetarum exiliit Christus Iesus ad campos pauperum. Per merita suæ humanitatis impertit & diuinitatis participium in præmium. Dabit siquidē pacem nobis transferendo nos in arcanum suæ diuinitatis, quia omnia opera nostra operatus est nobis in humilitate suæ humanitatis. Si ergo nostram salutem operata est humanitas, quid operatur diuinitas? Nostram profecto delectationem, quia delectationes in dextera eius vsque in finem. Laborantes igitur in agro paupertatis duo habent irrigua, quibus cordium irrigatur ariditas, & terrę nostræ fructificat sterilitas. Absque harum aquarū refrigerio nulla sane adesset proficiendi possibilitas, sed deficiēdi incumberet necessitas. Cum enim ad te reuersus consideras hinc exasperatæ potentiam maiestatis, inde exasperantis pertinaciam iniquitatis: nónne repente subintraret

Sapien.8.a — Matt.13.f — Ibidem. — Ibidem. — Gene.27.f — Iudic.5.c — Psal.15.d

A traret desperatio, nisi mediatoris dei & hominum hominis Iesu Christi incarnatio succurreret & passio? Superuenientibus autem seculi tribulationibus, & impugnationibus dæmonis, & eleuatis in planitie mentis tuæ tentationum procellis, nónne passionibus huius temporis succumberes, nisi futuræ gloriæ spes subleuaret? Sicut ergo apud humanitatẽ Christi habes merita, de quibus confidens desperare non possis: ita apud diuinitatem sunt præmia de quorum expectatione possis in tribulationibus non solùm respirare, sed & gloriari: quia nimirum fecit nobiscum misericordiam suam, non solùm remittens debita, sed etiam promittens pręmia. Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Pro omnibus quidem quæ mihi ad conuersionem meam tribuit? In ipsa conuersione mea corpus meum & animam meam retribuit, imò reddidit, imò me pigritante & renitente ipse à me extorsit. Ecce autem pro omnibus quæ ab initio conuersionis meæ mihi tribuit, compunctionem videlicet lachrymarum, deuotionem meditationum, consolationem in laboribus, delectationem in meditationibus, pro his inquam & innumeris aliis beneficiis, quid ei rursum retribuam? Qui totum dedit, quid vlterius impendere habeo? Calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Quid est calicem accipiã? Anima mea desiderabit te in nocte, sed & spiritus meus in præcordiis meis. Nomen tuũ & memoriale tuum in desiderio animæ. Nomen saluatoris mei fratres mei, carnis meæ, B sanguinis mei, nomen à seculis absconditum, sed in fine seculorum reuelatum: nomen mirabile, nomen ineffabile: nomen inæstimabile, imò eo mirabilius, quo inæstimabilius: eo magis gratum, quo gratuitum. Hoc inquam nomen non iam viuente me labiis meis laudabo, sed iam non viuente me, viuente vero in me Christo, sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, vt nó solum exterioribus, sed & interioribus labiis inuocem nomen domini. Quicunque enim non vocauerit, sed inuocauerit nomen domini, saluus erit. Non solum autem nomen, sed & memoriale passionis eius semper sit in desiderio animæ meæ, vt passionis eius particeps efficiar, siquo modo agnoscere potero sicut & agnitus sum. Sic ergo calicem eius accipiam, quia monumenta passionis suæ intra animæ meæ sinum, intra memoriæ meæ cellas semper reuoluam. Aspiciam regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Aspiciam eum ligatum, flagellatũ, consputum, saturatũ opprobriis, clauisq; confixum. Aspiciam in huius deserto exilij serpentem æneum super columnã crucis exaltatum, vt serpẽtes qui me mordent, moriantur, quia nullus qui credit in eum peribit, sed habebit vitã æternam. Hæc & alia patientis & moriẽtis domini mei memorialia, memoriæ meæ arctius commẽdabo, & ad os cogitationis reuocans ruminabo diutius, vt impinguer deuotius. Hæc inq; crucis & C passionis eius insignia sint præsentia, vt læua eius dilectionis (qua nemo vnquã maiorẽ habuit) sit sub capite meo, ne videlicet mens mea ad carnalia incuruetur desideria, donec dextera diuinitatis ei' amplexetur me, vt absorbeatur hoc quod mortale est, à vita: & mortale hoc immortalitatem, & corruptibile hoc induat incorruptionem. Læuã in hoc loco humanitatem eius accipio, in qua nobis exhibuit charitatem, vt diximus, qua nemo maiorem habet, ponens animã suam etiam pro inimicis suis. Dextera est diuinitas: qua desidero amplexari & circundari. Tunc enim satiabor, inquit, cum apparuerit gloria tua, & adimplebis me lætitia cum vultu tuo: quia delectationes in dextera tua vsq; in finem. Cæterũ quantum dextera sinistrę præcellit, quantum videlicet æterna caducis, incorruptibilia corruptibilibus, immortalia mortalibus, tantum necesse est præcellere charitatem quam nobis exhibiturus est in gloria suæ diuinitatis, charitati quam nobis exhibuit in miseria suæ humanitatis. Hanc enim & oculus vidit, & auris audiuit, & in cor hominis ascendit, non quã præparauit diligẽtibus se. Quæ tamẽ est illa charitas? Audi. Licet maiorẽ hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis, ipse tamen suam posuit pro inimicis. Cum enim adhuc inimici essemus, reconciliauit nos deo in sanguine suo. Si hoc fecit homo, quid faciet deus? Si hoc fecit pauper, quid faciet diues? Si hoc fecit pro inimicis, quid faciet pro amicis? Si hoc fecit in via, quid faciet in patria? Si hoc fecit in exilio, quid faciet in palatio? Si hoc fecit in terra, vbi sui eum non receperunt: quid faciet in cœlo vbi ei omnes obediunt? Si quandoque suggestionibus diaboli, vel importunis carnis nostræ clamoribus ad curam carnis in desideriis peragẽdam reuocemur, anxietates Christi, crucísque supplicium ponamus præ oculis, & confestim ipsa nos docebit experientia quid senserit apostolus cum dixit: Verbum crucis his qui salui fiunt, virtus dei est. Et mihi absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Quare? Quia sicut fluit cera à facie ignis, sic pereunt omnes immũditiæ à facie crucis. Dei siquidem infirmitas, nostra est fortitudo, & in stultitia eius facti sumus sapientes. Quia enim mundus non cognouit in sapientia deum, placuit deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Caro factus est carnalibus, sicut spiritus angelicis spiritibus. Agnoscat eum caro in carne, homo in homine. Agnoscat inquam, & imitetur, vt eum videre mereatur in maiestate, quia per humilitatem pertinget ad sublimitatem. Si enim compatimur, & conregnabimus: si commorimur, & cõuiuemus. Agnoscamus eum inquam secundum carnem, donec calcatis motibus carnis, & omnibus extinctis vel deuictis carnalibus desideriis possimus dicere cum Apostolo: Et si cognouimus eum secundum carnem, sed iam non nouimus. Licet enim gloriosum sit videre vel in memoria habere etiam secundum carnem speciosum forma præ filiis hominum, magis tamen proponitur nobis caro eius ad medelam quàm ad E gloriam, ad necessitatem quàm ad beatitudinẽ. Altera siquidem collata est beatitudo animæ, cui nihil creatum sufficere potest, etiam si cum terra cœlum possideret. Nec satiari potest eius cupiditas, donec eum habeat cuius imago est, qui solus potest implere angulos cupiditatis suæ. Sicut autem mediator noster duas naturas, humanitatem videlicet & diuinitatem coniunxit in vna persona, ita singula eius opera ad hãc siue illam necesse est pertinere naturam. Ad hanc siquidem miseria, sed ad illam pertinet potentia. Quicquid ergo miseriæ passus est, ex homine contraxit. Quicquid potenter operatus est, à patre habuit. Humanitate igitur & diuinitate altrinsecus positis, duo habes media, passionem & resurrectionem. Illa est misericordiæ & miseriæ: ista est potẽtiæ. Vis annunciari inter pennas columbæ, id est inter perfectos sanctæ ecclesiæ, quorum videlicet exemplo infirmi roborantur, depressi subleuantur? Dormias necesse est inter medios cleros, id est inter passionem & resurrectionem, hinc stipatus fructibus, hinc fulcitus floribus. Fructus ad passionẽ, flores ad resurrectionem pertinent. Quæ seminauerit homo, hæc & metet. Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. Seminauit vetus homo in carne, messuit postmodũ corruptionẽ. Quam? Passionẽ Christi. Nisi enim vetus homo transgrederetur, nouus non pateretur. O profundum & inscrutabile F redemptionis nostræ consilium. Vere diligẽtibus deum omnia cooperantur in bonũ. Domine Iesu Christe, si inobediẽtia Adæ cooperata est nobis in bonũ, & tantum tamq; mirificum bonum, vt tu fieres corruptibilis, tua obediẽtia in quod bonum nobis cooperabitur? Profecto vt homo fiat incorruptibilis. Si seminãtes in carne, tuã messuimus corruptionem: seminantes in spiritu, nostrã metemus incorruptionem. Omnium ergo temporũ quæ sub conuersatione veteris hominis transegimus, fructus noster est passio Christi: cui debemus cõfigurari, mortificationem eius circumferentes in carne nostra mortali. Vnde sicut ab initio conuersationis, ita ab initio prædicationis suę proposuit nobis pœnitentiã. Agite, inquit, pœnitẽtiã, quoniã appropinquabit regnũ cœlorum. Magnã refectionem senserat, qui de fructu pœnitentiæ dicebat: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Et alibi: Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in mẽsura. Et iterũ: Potasti nos vino cõpunctionis. Quare ergo non dixerim pœnitentiam messem vel fructum, quæ panis vocatur & vinum? Fructus iste amarus est, sed salubris: quia pœnitẽtia amara est quidem ad tolerãdum, saluberrima autẽ ad conualescendũ. Proinde fidelis anima quæ retro sunt obliuisci desiderans, & ad anteriora extendi: his fructibus stipari & roborari desideret, quatenus ipsis interpositis ad secularia desideria carnísque illecebras non possit reflecti. Sicut

Marginalia: Psal. 115. a; Ibidem.; Esa. 26. b; Ibidem.; Ioel. 2. c; Num. 21. b; 1. Cor. 15. g; Ioan. 15. b; Psal. 16. d; Psal. 15. a; Rom. 5. b; 1. Cor. 1. b; Gala. 6. d; 1. Cor. 1. d; Ioan. 1. b; Rom. 8. c; 2. Tim. 2. b; 2. Cor. 5. d; Gala. 6. b; Ibidem.; Rom. 8. a; Matt. 3. a; Psal. 41. a; Psal. 79. a; Psal. 59. d

G autē temporalitatē vetustatis nostræ recolentes, finem eius & fructū habemus pœnitentiā: ita æternitatem nouitatis nostræ meditando præcurrentes, quandam gaudiorum sentimus fragrantiam: quæ merito floribus comparatur: quia viso flore spes fructus concipitur, sicut & per horum prægustationem gaudiorum certius animamur ad expectationem futurorum. [Rom.8.e] Quod enim non videmus, speramus: vnde & per patientiam expectamus. Temporis ergo præteriti fructus est compunctio, æui futuri flos est deuotio. Dormias ergo necesse est inter medios cleros, id est inter passionem & resurrectionem, inter fructum & florem, inter compunctionem & deuotionem. [1.Cor.7.e] [2.Cor.6.b] Qui sunt qui dormiunt? Qui flent, tanquam non flentes: qui gaudent, tanquam non gaudentes: qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: qui vt seductores & veraces: sicut qui ignoti, & cogniti, per ignominiam & bonam famam tam prospera quàm aduersa huius vitæ transeunt ac si non sentiant. Beatus siquidem populus cui etiam in hoc mundo relictus est sabbatismus. Qui dormit, expositus est, nullam sui curam gerens, & tamen quiescit. Ita & nos omnem sollicitudinem nostram in eum proiicientes, [1.Pet.5.b] tam in aduersis quàm in prosperis exponamur, tam per plana quàm per aspera ducatui illius congratulantes: qui ideo inclinauit cœlos & descendit, vt reduceret nos in viam rectam, vt de loco peregrinationis iremus in ciuitatem habitationis. Si hæc via ardua est & stricta, ne deficias, quia eo tutior & rectior est. H Porro præuius tuus fortis & pius est, paratus vtique in defectu tuo te sacris in humeris collocare, & te portare ad gregem: quia qui dux & dominus tuus est, ipse etiam & asinus tuus est. [Gen.49 b] Isachar asinus fortis, & posteriora dorsi eius in pallore auri. [Psal.67.e] Ipse dorsum nostrum, cui imponantur onera ceteris membris importabilia, sicut & hœdus noster emissarius ipse est, cui imposita sunt peccata nostra, [Esa.53.b] quia vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Hinc ergo in memoriam reuoluentes passionem Christi, omnia blandimēta mundi vt stercora reputemus, vt passionibus Christi conformemur: inde spe tenētes firmiter gloriā resurrectionis, ne deficiamus, sed [Rom.8.d] gloriemur in tribulationibus, quia passiones huius temporis condignæ non sunt ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Ager ergo paupertatis merito plenus dicitur, quem simul & ver decorat floribus, & autūnus replet fructibus. Cui [Gen.27.d] merito pater comparat filium suum, dicens: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni. [Ioan.1.b] In quo nimirum omnis perfectio [2.Cor.8.b] paupertatis, & virtutum plenitudo superabundauit, ita vt de plenitudine eius omnes acciperemus. Cum enim diues esset, propter nos factus est egenus, vt illius ditaremur inopia. Ager iste aquis irriguus, floribus redolens, & abundans fructibus, thesaurum habet in se absconditum, videlicet continen- I tiam carnis. Preciosus siquidem thesaurus est possidere vas [1.Thes.4.a] suum in sanctificatione & honore, non in passione desiderii, sicut gentes quæ ignorant deum. Noli quærere thesaurum hunc inter spinas & tribulos secularis illecebræ, nec in syluis ruditatis antiquæ. Non enim in sylua, sed in agro abscondi- [Psal.103.e] tus est. Quæras in agro vbi saturantur ligna campi, & vbi passeres nidificant, id est vbi incontinentes resipiscunt, dignos pœnitentiæ fructus facientes, prolem gignunt, non sibi tantùm, sed & aliis proficientes. Continentiam tibi credas necessariam, vt spiritus sanctus fiat in te fons aquæ salientis in vitam æternam. Aqua non sursum salit, sed desursum necesse [Iacob.1.c] est vt veniat. Omne datum optimum & omne donum perfectum de sursum est, descēdens à patre luminum. Ergo quod salit in vitam æternam, à vita æterna profecto descendit. Vnde licet aqua desursum veniat, nisi continentem & integrum habeat conductum, sursum non redit, sed diffluit. Descendit in te spiritus sanctus, viuificauit animam tuam, vt in te saliat in vitam æternam. Continens necesse est vt sit corpus tuum, quatinus obtures aures tuas ne audias sanguinem, & claudas [Esa.33.e] oculos tuos ne videas malū, ne gratia de superis tibi collata, per minus circunspectos sensus tuos foris effluat, spiritu tuo diffuso in vanitates & insanias falsas. Nota aliud esse continentem, aliud castum. Luxuriosus & castus sibi repugnant. Luxuriosi est motus sentire, & motibus consentire. Casti est nec motus sentire, nec motibus consentire. Continens est in medio vtrobiq; sumens participium, cum altero commune habens motus sentire, cum altero motibus non consentire. K Iste existēs in medio domus, deorsum luxurioso, sursum vero collatus pudico, etsi non in munditia cordis perambulat, tamen in innocentia cordis decantat misericordiam & iudicium. Iudicium, quòd motus sentiat: misericordiam, quòd motibus non consentiat. Iste nolens dimittere angelum ma- [Gen.32] gni consilij incipiente aurora nouæ lucis, sed petens obnixe benedictionem perseuerantiæ: etsi non omnino priuari, claudicare tamen meretur altero pede. Qui sunt duo pedes? Motus sentire, & motibus consentire. Illud est naturale, istud est criminale. Licet ergo nondum ignorare possit prauos motus desideriorum, sed adhuc in ipso vigeat pes iste, per gratiā tamen supernæ benedictionis ita eneruatur in ipso pes consensus, quatenus etsi ipse trahat, ipsi tamen inniti non possit. Nō est omnino sine eo, quia cum repentina cogitatione concurrit multotiens quædam delectatio, quæ tamen cum sentitur, gemitum magis quàm consensum extorquet. Inuento huiusmodi thesauro in agro paupertatis, vt in tuam thesaurus redigatur possessionem, vade & vēde omnia quæ habes, & eme agrum illum. Quid est, vende omnia quæ habes? Abrenuncia omnibus quæ possides, exiens ad Iesum extra castra, vt portes improperium crucis eius, quatenus tantæ humilitatis merito de nemore exiens in quo inuolutæ sunt semitæ impiorū qui in circuitu ambulant, agrum quem prædiximus possi- [Psal.118.b] deas, in quo abiectis occupationibus curisque secularibus, L corpore composito & corde dilatato curras alacer viam mādatorum dei, quæ quidem desiderabilia sunt & dulciora super mel & fauum. Quare? Quia in custodiendis illis retribu- [Psal.18.a] tio multa. Plane multa, quia custodientibus ea, debetur vita [Ibidem.] æterna. Vnde veritas: Si vis, inquit, venire ad vitam, serua [Matt.19.e] mandata. In hoc gradu continentiæ in quo refrænas quod delectat, & quod non delectat operaris, magna tibi incumbit tribulatio: quia dum voluntati tuæ repugnat ratio, bellum geritur intestinum. Noli ergo torpere, sed leues oculos tuos ad eum qui habitat in cœlis, à quo veniet tibi auxilium vt non solum permaneas, sed etiā glorieris in tribulationibus. Quod tamen aliter non fit nisi tibi sapiat deus. Quæras ergo necesse est sapientiam, per quam tibi sapiat deus, & mundus desipiat: quæ per preciosam signatur margaritam: quam qui inuenit homo vadit & vendit vniuersa quæ habet, & emit eam. Vtinā gustares & sentires q̄ dulcis est dominus. Vtinam gu- [Sap.16.d] stares panem qui de cœlo descendit, habentē omne delectamentum & suauitatem saporis. Profecto si quid haberes, vēderes, & comparares eam. Quid tamen habes vendere, qui omnia quæ possidebas vendidisti propter agrum paupertatis comparandum, in quo thesaurum inueneras continētiæ? Vide ne forte duplex sit possessio tua: vna interior, altera exterior. Exterior est secularis facultas, interior est propria vo- M luntas. Secularibus facultatibus abrenunciasti, exiens ad Iesum extra castra huius seculi: adhuc tamen rudis, & vetusta- [De vitio propriæ voluntatis.] tis tuæ tenebris obuolutus, propriæ voluntatis tuæ vitium non intellexeras: quæ profecto non relinquitur quotiens fit exterior abrenunciatio. Citius enim & leuius relinquitur facultas, quàm cupiditas amittatur. Vnde dominus non quoscunque pauperes, sed pauperes spiritu dicit esse beatos. Qui [Matt.5.a] sunt illi? Non omnes vtique qui habent, sed qui amant paupertatem. Parum ergo omnino, imò nihil prodest exterior abrenunciatio sine interiori vel comitante vel subsequente. Propria siquidem voluntas Deum impugnat, & aduersus eū extollitur. Ipsa est quæ paradisum spoliat, & ditat infernum: quæ sanguinem Christi euacuat, & ditioni diaboli subiugat mundum. Vide qualiter propria voluntas aduersetur deo. Nemo potest duobus dominis seruire. Non poteris obedire simul & diuinæ & propriæ voluntati. Si enim voluntas tua [Mat.6.e] voluntati diuinæ concordat, iam non propria voluntas est, sed communis: non tantùm est hominis, sed hominis & dei. Cæterum voluntati dei ex debito creationis tuæ necessario es obnoxius. Quare? quia sola voluntas Dei certa est, quare creauerit & recreauerit te Deus, sicut ait apostolus Iacobus: Voluntarie genuit nos verbo veritatis. Facis quod debes, dū obedis ei. Debitum etiam virtutis pensum fideliter persol- [Iacob.1.c] uis, cum eius voluntatem & habes in desiderio, & seruas in obsequio. Ecce autem fallente diabolo, & sensibus tuis seculo leno-

A lo lenocinãte, ad ea quæ foris sunt curiose egrederis, ad quorum delectationem dum propriæ voluntatis attraheris concupiscentia, quodammodo abrenuncias Deo, ac si abnegans diceres: Hucusque te colui, voluntatem tuam feci, sed nullam in me deinceps habeas fiduciam, quia alij domino seruire fidémque seruare proposui. Ecce propriæ voluntatis iniquitate abnegasti deum tuum: sed necdum sufficit tibi ipsa negatio: quinimmo impudẽtissimus prædo subsequenter effectus, in possessiones eius violenter debaccharis, tam alimẽtis quàm indumentis quæ præparauit non contemptoribus, sed seruitoribus suis, ad tantæ maiestatis iniuriam impudenter abutens. Si in monasterio es, nihil comedis, nihil bibis, nullo indueris quod prius non auferas: dúmque de sacrario victualia rapis, latrocinio sacrilegium iungis: accedis tamẽ ad altare, & dominicum corpus & sanguinem tractans, nihil in te criminale reperis, qui (si veritas subtiliter indagatur) Deũ negasse conuinceris, ac latro probaris ac sacrilegus. Sequitur tertium, quod grauissimum est, quem abnegasti, quẽ deprædatus es, ad vltimũ moliris occidere. Permanens enim in iniquitate tua, peccatum tuum vis esse impunitum, in quo deum vis esse iniustum. Exigit enim iustitia eius vt vnicuique reddat secundum opera sua. Qui enim deum vult esse iniustum, vult deum non esse deum. Et qui desiderat non esse deum, nónne quantum in eo est, ipse deum occidit? Proinde qui vendidisti exteriorem possessionem tuam, vt absconditum B in agro regularis disciplinæ thesaurum continentiæ emeres, vade & vende interiorem proprietatem, longe profecto grauiorem ad relinquendum, & omnino perniciosam ad retinẽdum, vt preciosam margaritam sapiẽtiæ compares: quam qui inuenit, beatus si tenuerit eam. Vis eam habere? Serua mandata. Sic enim scriptum est: Concupisti sapientiam? serua mãdata, & dominus dabit illam tibi. Impende igitur obedientiã, & recipies sapientiam. Quomodo enim possumus deo placere, aut ipse nobis sapere, si eius mandatis contempserimus obedire? Vnde interroganti in euangelio adolescenti, diuina continuo mandata proponit seruanda, ostendens in nobis faciendam esse eius voluntatem, à quo æternam speramus retributionem. Propter quod dicit: Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum cœlorum. Et alibi: Quid vocatis me, domine, domine, & non facitis quæ dico? Hoc ordine debes progredi. Continere non potes in seculo? fuge seculum, & apprehende disciplinam, vbi profecto inuenies continentiam. Iugulatis postmodum per confessionem carnalibus desideriis, de vitiis animæ poteris liberius iudicare, de quorum radicibus flagitiorum pullulãt surculi, & in perfectum turpitudinis corpus excrescunt. Hæc animę vitia, spiritualia nequitiæ vocat apostolus, quæ parum discernere poteras dum carnalibus occupabaris desideriis, & in eis quę fo- C ris sunt delectabaris. Postquam ergo exteriorem delectationem amiseris, nisi senseris interiorem, diu stare non poteris. Quæ est illa? Visitatio sancti spiritus. Hanc tibi auferri inuenies per propriam voluntatem. Vende eam, mandatis Dei diligenter obediendo, & pro ea inuenies vitam æternam. Dicit enim veritas: Si vis ad vitam venire, serua mandata. Ecce habes continentiam, qua corpus tuum possideas in sanctificatione: habes sapiẽtiam, qua Deo placeas in deuotione. Habes aliquid tibi, habes aliquid deo: sed quid habes proximo? Quid est quod dicit apostolus: Siue sobrij sumus vobis, siue excedimus Deo? Quibus loquitur? Proximo loquitur. Qui ergo excessum suũ dat deo, sobrietatem suam proximo, quid sibi retinet? Charitas non quærit quæ sua sunt. Quare? Quia non est egena, & habet, & superabundat. Ita & tu necesse est habeas aliquid ad opus proximi, vt probes quæ sit voluntas dei bona & beneplacens & perfecta. Probas in te voluntatem dei bonam per continentiam, beneplacentem per sapiẽtiam: restat vt probes perfectam per misericordiã, quæ quidẽ significatur per sagenam missam in mare, & ex omni genere piscium congregantem. Sagena siquidem misericordiæ, per mare fraternæ charitatis trahitur, & bonos & malos pisces, id est tam amaras quàm dulces affectiones contrahit, omnibus se cõformans, & omniũ in se tam aduersa quàm prospera traiiciens, flens cũ flentibus, gaudens cũ gaudentibus: quę tandẽ veniens ad littus, quando videlicet de seruitute corporis huius liberabitur in libertatẽ gloriæ filiorũ dei, quicquid amarũ, quicquid triste, quicquid aduersum est, destruet & exuet: D cui nimirum erit lætitia, & lux lucebit perpetua. Quòd congregationẽ mare dixerim, non tibi videatur absurdũ: quę nimirum flante aura tẽtationis, procellis turbationũ multotiẽs eliditur. In qua sunt quamplures qui ascẽdunt vsque ad cœlos præsumendo, & descendunt vsque ad abyssos desperando: quorum anima in ipsis tabescente turbantur & mouẽtur sicut ebrij, & omnis sapiẽtia (imò conscientia) eorum deuoratur. Sed licet mirabiles elationes maris, mirabilis tamen in altis dominus: quia etsi quãdoque in naui dormire sustineat, nouit tamen surgere in tempore opportuno, & eo imperante fluctibus & mari, redit tranquillitas magna. Ad inueniendos fines sapientiæ (vt proposuimus) tres posuimus parabolas euãgelicas, easque prout dominus dedit exposuimus: primam de thesauro, secundam de margaritis, tertiam de sagena. Iam vero deuicta tantæ caliginis densitate, patet quomodo sapientia attingat à fine vsque ad finem fortiter. Sane secundum quòd processimus, sapientia quasi medium locum tenet, habens hinc continentiam, inde misericordiam. Attingit autem modo ad istam, modo ad illam, fortitudinẽ vtrinque ministrans. Luxuria siquidem impugnat continentiam, auaritia misericordiam. Luxuria flagitium est, auaritia spiritualis nequitia. Vnde illud vitium corporis, istud animæ. Vide quia nullum est peccatum quod ita inquinet corpus sicut E luxuria. Omne enim peccatũ quod fecerit homo, extra corpus suum est: qui autem fornicatur, in corpus suũ peccat. Similiter super omne peccatum auaritia inquinat animam, vnde & idolorum seruitus dicitur. Incuruat enim ad infirma & egena elementa animam, quæ soli creatori subiecta, cæteris rebus deberet præesse. Qui ergo perseuerant in continentia, assultus sentiunt luxuriæ, sed apud sapientiam fortitudinem inueniũt resistendi. Per hoc enim quòd eis sapit deus, & gustare quandoque merentur quàm dulcis est dominus, illam infelicissimam & fœtentissimam dulcedinem luxurię respuunt, & apud eum inueniunt refrigerium, cuius apud se habẽt desiderium. Similiter auaritia subuertere nititur misericordiam, & quasi sub specie boni res monasterij prohibet vendere pro necessitatibus infirmorũ, ac si corruere debeat monasterium si cura suscipiatur infirmorum. Sed quibus sapit deus, non adeo sapit terrena substantia quin infirmis compatiantur. Auaritia autem dum ingerit superfluitates, vult necessitates resecare: sed sagena misericordiæ quæ fit ex filis cõpassionis, & impendit charitatẽ in necessitatibus inueniẽdis, & habet discretionem in superfluitatibus reiiciẽdis. Dat itaque sapientia virtutẽ & fortitudinem plebi suæ, virtutem contra auaritiam, fortitudinem contra luxuriam, & tamẽ inter tot perturbationes, & inter tot angustias disponit vt diligentibus deum omnia cooperentur in bonum. Amen. F

Lectio sancti euangelij secundum Matthaeum.

IN illo tempore dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc: Simile est regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas exierunt obuiam sponso & sponsæ. Et reliqua.

Homilia.

SPonsus Christus est, ad cuius vocem qui amicus est, stat & audit, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Huic nos despondit apostolus, qui ait: Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. timeo autẽ quòd nõ possit hoc facere quod spopõdit, id est, animam nostram exhibere Christo virginem, & virginẽ castam. Castam addit, quia sunt quædã virgines corpore, quæ cogitatione fornicaria deuirginantur, & suaue olentẽ virginitatis florem, libidinosæ affectionis pudore contaminant. Et hæ quidem fatuis quinque virginibus designantur, quas non rectæ intentionis affectus infatuat. Virgo Christus est, & virginis filius, & virginẽ cõiugem vult habere. Tu si habes angelicam (plus dico vobis) Christi matrísque suæ gratiam, hilaresce, tripudia, & in amplexus Christi festinabunda gestiens illud amatorium cla-

Rom.2.a
Eccli.1.d
Mat.19.c
Matt.7.c
Luc.6.g
Ephe.6.c
Matt.19.c
2.Cor.5.c
1.Cor.13.b
Rom.12.
Matt.13.
Psal.106.c
Psal.92.a
1.Cor.6.d
Colo.3.a
Roma.8.e
Matt.25.a
2.Cor.11.a

G ma suspirans: Osculetur me osculo oris sui. Sponsa ergo es Iesu Christi, sed hoc tuum nomen diligenter attende. Sponsæ vel sponsi nomen ab eo quod est spondere, grammatici deriuant. Dicuntur autem sponsus & sponsa, quia se sibi alterutrum spondent, vt nec ille nec illa alteri nubat. Porro inter diem desponsationis huius interponitur aliquando breue spatium, aliquando & productum, & tamen definita ac denominata est dies qua debeant conuenire: quod quidē sapiēter atq; vtiliter statutum est, vt interim mutuus amor augeatur & crescat, & impatiens desideriū cupitæ copulę quo amplius differtur, ignescat: & quia iuxta Salustiū, cupienti animæ nihil satis festinatur, diē dictarū nuptiarū properantius esse desiderent. Sic Iacob pro Rachel septenniū à die desponsationis labore desudat, cubat sub dio, gelu alget, solibus vritur, nec tanti ac tam diuturni laboris amator vehemens cedit iniuriæ. Quorsum autē ista? Vt & tu si iam sponsa Christi es, ardeas amore, æstues desiderio, anheles suspiriis, dū tardat dies copulæ concupitæ. Ait quidā, Palleat omnis amans: vt pallor & macies sint amoris signa certissima. Quid tibi cū lautioribus epulis? Quid tibi cū vino? Non est hoc monachorū. Epulentur splendide ciues Babylonis. Si te viderit ob amorē suū sponsus marcescere, si pallescere, si calescere impatienti desiderio: accelerabit copulæ diem, offeret oscula, iunget amplexus. O lætā diem nuptiarum. O felicem spōsam tali cōiugio.

[Cant.1.a] [Gene.29.d]

H Carpe oscula ô beata sponsa, iūge amplexus, cāta: Ecce quod cōcupiui, iam video: quod amaui, iam teneo: ipsi sum iuncta in cœlis, quē in terris posita tota deuotione dilexi. Simile est regnū cœlorum decem virginibus, quas rex cœlorū si sibi cū lampadibus luminosis occurrerint, in illum cœlestē thalamū, intra asyli cubiculi introducet. Sed quid facimus, quia quinque sunt fatuæ, & quinq; prudētes? Puto autē quòd & plures, & prudētium numerum longe superet multiplicitas fatuarū: cæterum omnes acceptis lāpadibus exierūt obuiā sponso & sponsæ. Exierunt. Vnde exierūt? Plane de substantia & seculari conuersatione, iuxta illud: Recedite, exite inde, & immūdum ne tetigeritis. Audit & Abraham: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Loth quoq; de Sodomis exire præcipitur, & retrospicere ꝓhibetur, ne pariter cū Sodomitis ardētibus inuoluatur incendiis. Sed quid dixit ad angelum? Est ciuitas hic iuxta, ad quā possum cōfugere, parua: & saluabor in ea. Nunquid non modicū est, & viuet anima mea? Ciuitas parua & iuxta, id est non longe à seculo in qua Loth ardente Sodoma saluatur, monasterium est. Nunquid nō modica est respectu illius, mundi latitudinem occupans, populosa valde & malitiosa, cupiditatis & libidinis flagrās incendio? Eximus inde, & ad paruam ciuitatē quæ iuxta est confugimus, ardentem cum ciuibus suis, Sodomam relinquentes. Saluabor (inquit) in ea. Plane saluabimur in ciuitatula ista, si nō respexerimus retro, si flāmātis Sodomę (quę iuxta iuste ardet) non nos apprehenderint, non nos incenderint fauillæ caducæ. De hac Sodoma exierūt virgines obuiā sponso & sponsæ, longe enim est à virginibus flamma Sodomorum. Exierunt autem cum lampadibus, lumbos habētes pręcinctos, & lucernas in manibus ardentes: vt & castitatis cingulum astringatur in corpore, & ad vtilitatem proximi, & gloriam patris, lux exempli clareat in operatione. Sic Gedeō in lagunculis lampades occultans, sed in hora certaminis fractis vasculis demonstrans, repentina luce hostes terruit, & vertit in fugam. Terrentur enim principes tenebrarum visa luce bonorum operum, quia stare ante lucem tenebræ non possunt. Prudentes enim virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Vide prudentiam virginum istarum: sciebant noctem fore productam, & nescientes qua hora noctis sponsus veniret, non contentæ oleo lampadum, etiam in vasis oleum sumſūt: vt si forte illud quod erat in lampadibus, adnihilaretur & deficeret, de eo quod in vasis reposuerant, ad custodiam luminis lampades implerent. Oleum in lampade, est opus bonum in manifestatione: sed dū videtur à proximis claritas operis, dum mirantur & laudāt, extollitur plerunque & adsurgit elatus animus operantis: & dum in se & non in domino gloriatur, lumen lampadis adnullatur, & carens fomento congruo lampas quæ coram hominibus clare lucet, coram domino tenebratur. Prudentes vero virgines

[Esa.52.c] [Gene.12.a] [Gene.19.a] [Ibidem.] [I] [Iudi.7.e]

K præter oleum quod in lampadibus habēt, oleum aliud in vasis reponūt: quia nimirū sanctæ animæ dum spōsi sui præstolantur aduentum, dum toto desiderio ei clamāt quotidie, adueniat regnum tuum: præter illa opera quæ proximis lucent ad dei gloriam & videntur, aliqua in occulto, vbi solus pater videt, opera faciūt, vt si fortè illa quæ cōspicua & clara sunt, flatus laudis humanæ extinxerit, oleū occultæ consciētię suffragetur. Hæc est gloria filiæ regis ab intus, dum plus de oleo quod in vasis cōsciētię dilucescit, quàm de eo quod lucet deforis gloriatur, periisse æstimat omne quod cernitur, nec id dignum iudicat remuneratione quod fauores hominū prosequuntur. Latenter igitur quæ præualet operatur, petit secretum, orationibus pulsat cœlum, fundit lachrymas testes amoris, & cum dilecto illo suo suspirio gemitúq; fabulatur. Hæc est gloria, sed abintus, sed inuisa, filiæ regis & amicæ. Hoc oleum fatuæ virgines non habent: quia nisi ad nitorem vanæ gloriæ & fauorem hominum bona nō operātur. Hoc oleum in quo prudētes confidunt, in abditis cōscientiarum vasculis reponunt. Moram autem faciēte sponso dormitauerunt omnes & dormierūt. Dormiunt virgines bonę in domino, & in Christi pectore dulce reclinatorium habētes, mane illud vltimum præstolantur. Mane (inquit) astabo tibi & videbo. O quàm iucundo interim sopore sopiūtur, quarum caro in spe requiescit, & in spe spiritus hilarescit. Libet inter hęc meminisse quod sanctus Germanus pōtifex Altisiodorēsis Romā petens, cum Eduam deuenisset, ad tumulum sancti Cassiani diuertit: quē proprio vocās nomine, quid (inquit) agis frater charissime? Et ille de tumulo, dulciter (inquit) in pace requiesco, & aduētum redēptoris expecto. Ecce prudētium virginum somnus, quibus cœlicus dicit spiritus, vt requiescāt à laboribus suis. Nō autem hoc fatuis virginibus dicitur, nec talis interim sopor earum. Neq; enim à laboribus requiescunt, quarum caro videt corruptionem, vt ingrediatur putredo in ossibus earū, & subter eas scateat. Et hoc quidē caro. Anima verò sepulta in inferno quomodo dormit conturbata, quę in tormentis posita aret siti, nec sperat guttā refrigerij, & resurrectionis diē & aduētum iudicis malè sibi conscia perhorrescit? Dormitauerunt igitur omnes & dormierunt. Media autē nocte clamor factus est, Ecce spōsus venit, exite obuiā ei. O clamorem prudētibus virginibus omni modulatione, omnibus modulis dulciorē: Ecce sponsus venit. Putas vox ista est filij dei, quā cum venerit beata illa hora, omnes qui in monumētis sunt audiēt, & qui audierint viuent? Domine Iesu Christe, fili dei viui, da in illa hora auditui meo gaudiū & lętitiā, & exultabunt ossa humiliata. Nō timeā tunc, quæso, domine ab auditione mala quam audituri sunt quibus dicturus es, Ite maledicti in ignē æternū. Erit fortassis vox ista illius tubātis archāgeli, in cuius voce & in nouissima tuba dominus descēdet de cœlo. Canet enim tuba, ad cuius clāgorē (vt Hieronymi verbis vtar) totus timebit mundus. Fragor igitur tubę illius dum tubabit angelus, dū expergiscentur homines, tartara etiā tenebrosa cōcutiet. Audiēt miseri qui ibi sunt, qui illo tenentur ergastulo, audient tunc, qui nunc audiunt & facere nolunt: Exite obuiā ei. Magnus quidē clamor: quoniā vt Sibylla dicit, quādo tuba sonitū tristem dimittet ab alto orbe, quādo & dominus cœlū aduocabit desursum, & terrā, discernere volēs populū suum ante se, & prudentes virgines ab infatuatis separare: aduocabit cœlum desursum, vt virtutes illę cœlorum de suis sedibus moueantur, & omnes angeli cum eo ad iudicandū cōgregētur. Psalmista: Aduocabit cœlum desursum, id est spiritus animásque iustorū, quibus ante dictum fuerat vt requiescerēt tēpus adhuc modicum, donec impleretur numerus fratrum eorū. Tunc cœlesti illa habitatione relicta, sanctæ illæ animę suis corporibus redditę, tanto tutius, quāto incorruptius gaudebunt. Tunc in momēto in ictu oculi, iuxta Ezechielē, in cāpo pleno ossibus mortuorū ossa ad ossa, & nerui ad neruos, & iuncturę ad iuncturas denuo colligentur, quia surget corpus spirituale quod seminatū est animale: & resurgēs à mortuis iā nō moritur, mors illi vltra non dominabitur. Tunc in articulo in diluculo diei illius veniēte spōso clamor magnus omnes excitabit dormiētes, & clamabit virtute magna & efficacissima: Exite obuiā ei. Exite dormientes, & in occursum iudicis festinate. Tūc plāgent se omnes

[Psal.5.a] [Psal.15.c] [L] [Apoc.14.e] [Ioan.5.e] [Psal.50.b] [Matt.25.d] [M] [Vide Aug. lib.18.de ciuit.dei cap.23.] [Psal.49.a] [Apoc.6.c] [Ezec.37.b] [1.Cor.15.f]

nes tribus terræ. Tunc dicent montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos. *Luc.23.d* Exite de tumulis quos conscientię memoria nō accusat, & videte iudicē bene vobis conscij & boni meriti gaudētes. Reprobos autē non tam voluntas quàm potestas iudicis exhibebit, nec tā de monumentis exient, quàm trahētur. *Sopho.1.d* Merito dies illa, dies irę, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis prędicatur, in qua Iudicij signū, *Augu. vbi supra.* tellus sudore madescet: in qua Decidet è cœlis ignisq; & sulphuris amnis, Tartareúmq; chaos monstrabit terra dehiscēs. *Psal.96.a* Ignis enim ante dominum pręcedet & inflāmabit in circuitu inimicos eius, quos tunc instar Sodomitarum inueniet nudos & intectos. Sic enim resurgentes ignis & sulphuris imber inundans igniet & comburet. Erit tunc omnino miserabile visu quòd incorruptibile & incremabile corpus ardebit, nec interibit: cōburetur, nec minuetur. *Luc.21.d* Capillus enim de capite nō peribit: quia nil corporis, quod incorruptelā induerit, vel incidi poterit, vel aduri. *Aug. li.21. de ciuitate dei. cap.4. & 5.* Aspice Salamandrā super ignitas & ardentes prunas illæso corpore gradientem. Porrò asbestus lapis talis fertur esse naturæ, vt semel accēsus inextinguibiliter ardeat, igne lapidi inhærēte, nec tamen columente. Tali verò modo, vt opinor, ignis ille sulphure' inflāmabit inimicos domini. *Dan.3.d* Iustos verò sicut Babylonios tres pueros nō tāget omnino, nec contristabit, nec molestiæ quicquam inferet, cū reformabit dominus corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Rogo, quid inter hæc erit mētis peccatoribus, *Prou.2.c* qui nunc lætantur cū malefecerint, & exultant in rebus pessimis? Quid inquam animi tunc habebunt, ardentibus elemētis, terra dehiscente, & hiatu terribili chaos demōstrāte tartareum, consurgentibus mortuis, & iudice illo cui pater omne iudicium dedit, cū omnibus angelis cœlitus aduenienteʔ Miserū me, dum hæc cogito & scribo, cor timore palpitat, hument oculi, & tribularer nimium si nescirem misericordias domini. Verùm ad propositū reuertamur. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerūt lampades suas, id est conscientias cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus. Arguam te (inquit) & statuam te contra faciem *Psal.49.d* tuā. Posuimus nos peccata nostra post dorsum nostrum dum hic viueremus, & tanquam de actibus nostris nulla esset ante tribunal Christi facienda discussio, per negligentiam peccata multa obliuioni tradidimus. Sed quid ait? Statuam te contra faciem tuam, id est totam vitam tuam, quicquid cogitatu actúque peccasti, ante tuæ faciem mentis adducam: quæ cum omnia simul videris, dicam: Hæc fecisti, & tacui. Sic fieri arbitror horam illam, tale iudiciū fieri, veritate (quæ Christus est) in cordibus singulorum iudicante. Heu quanta tunc in mentem venient, quæ nunc vel nulla putantes, inconfessa atque impurgata relinquimus. Quod metuens pius ac prudens *Esa.38.c* rex Ezechias, Recogitabo tibi (inquit) omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Recogitabo, id est iterum cogitabo, ne aliquid fortè oblitus sim, neque aliquid iniudicatum & indiscussum remaneat. Ornant ergo lampades prudentes virgines oleo quod in vasis reposuerant: sed fatuarum virginum lampades extinguūtur: & quia tenebrarum opera fecerant, in tenebris remanserunt. Date nobis (inquiunt) de oleo *1.Pet.4.d* vestro. Stulta petitio. Vix iustus saluabitur, & vix etiam sanctis iustitiæ suæ oleum sufficit ad salutem, quāto minus & sibi & proximis? Noë, Daniel, & Iob nec filium liberabunt, sed *Ezec.18.e* sicut anima quæ peccauerit, ipsa morietur: sic anima quæ iustitiam fecerit, sola saluabitur. Responderunt prudentes dicentes, ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vēdentes, & emite vobis. Tardatum est: iam enim nequaquam iustitiæ oleum venundatur. Iam prophetæ & apostoli, aliiq; doctores, qui hoc distrahere & habere venale solebant, à tali mercimonio quiescunt, nec iam vlterius dicūt: *Psal.80.a* Sumite psalmum, & date tympanum. Quid plura? quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias. Virgines ad nuptias intrant quas introducet rex in cubiculum suum: quia earum speciē concupiuit. Ibi de cœlesti cella vinaria promitur & propinatur vinū nouum, quod pariter bibet & monstrabit filius hominis. Et clausa est ianua. Quæ ianua? Illa quæ nunc patet venientibus ab Oriente & Occidente, vt recumbant cū Abraham, Isaac, & Iacob in regno cœlorū. *Ioan.6.d* Illa quæ ait: Eum qui venerit ad me, non eiiciam foras. Ecce quomodo patet nūc, quæ tunc in æternū claudetur. Veniunt homicidæ, & admittuntur: veniūt publicani & meretrices, & recipiūtur: veniunt Sodomitæ, molles, adulteri, fures, & quicūque huiusmodi, & patens eis ianua non negatur. Multus enim est ad ignoscendum, *Ioel.2.c* præstabilis super malitia qualicunq; & quantacunque. Tunc autem quid dicit? Clausa est ianua. Ianua pietatis & misericordiæ Christi, quæ nunc lachrymis, gemitibus, suspiriis & precibus pœnitentium facilè patet, clausa est. Nullius pœnitentia, nullius oratio, nullius gemitus amplius admittetur. Clausa est illa ianua, quæ Aaron post idololatriam recepit, quæ Dauid post adulterium, post homicidium admisit: quæ Petrum post trinam negationem non solùm non repulit, sed claues suas ei obseruandas tradidit. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam: quia vigilantibus & orantibus, non dormientibus & pigritantibus regnum cœlorum præstatur per dominum nostrum Iesum Christū, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

De septem gradibus confessionis.

NOTAS mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cū vultu tuo, delectationes in dextera tua vsque in finem. *Psal.15.c* Ad te quidem libenter accedimus domine Iesu, discipuli ad magistrum, infirmi ad medicū, serui ad dominū. Tu es enim magister & dominus, cuius schola est in terris, & cathedra in cœlis. Tu es ille eximi' medicus, qui solo verbo restauras vniuersa. Vias tuas demonstra nobis, & semitas tuas edoce nos. *Psal.24.b* Viæ enim tuæ viæ pulchræ, & omnes semitæ tuæ pacificæ. *Prou.3.c* Beati qui ambulāt in via tua domine virtutum: beatiores qui currunt viam mandatorum tuorum, qui currunt in odorem vnguentorum tuorum. Exultas enim vt gigas ad currendam *Psal.18.a* viam: & non solū currens, sed & saliens in montibus, & transiliens colles. Exultauerunt gigantes philosophi, non ad currendam viam tuam, sed ad quærendam vanam gloriam, euanescentes in cogitationibus suis, non in humilitate aut in virtutibus tuis, sed suis. Viam enim sapientiæ nescierunt, neque *Baruc 3.e* meminerunt semitarum eius. Non est audita in Chanaan, ne- *Iob 21.b* que visa est in Theman? Maledicti qui dixerunt domino Iesu: Recede à nobis: scientiam viarum tuarum nolumus. Nos quærimus te de die in diem, & scire vias tuas volumus. Principales viæ tuæ duæ sunt, confessio & obedientia. In confessione omnia lauantur, in obedientia virtutes solidantur. Bonum animæ ornamentum confessio, quę & peccatorem purgat, & iustum reddit purgatiorem. Si peccata sunt, in confessione lauantur: si bona opera, confessione commēdantur. Cū mala tua confiteris, sacrificium deo spiritus contribulatus: cū dei beneficia, immolas deo sacrificium laudis. Absque cōfessione iustus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputatur. Cōfessio igitur est peccatoris vita, iusti gloria. Video Da- *2.Re.12.d* uid dicentē: Peccaui. & audientem: Transtulit dominus peccatum tuum à te, & non morieris. Considero Mariam, si non *Luc.7.g* verbis, tamē operibus publicè sua crimina confitentē, & dominum pro ea respondentem: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Respicio principem apostolorum *Luc.22.g* negātem timide, amarissimè flentem, Christum illum respicientem. Felicem latronem intueor se accusantem, Christum *Luc.23.f* excusantem, & dominum promittentem: Hodie mecum eris in paradiso. O quàm sublimis ista confessio, per quam de patibulo ad regnum, de terra ad cœlum, de cruce latro damnatus ac crucifixus ad paradisum ascendit. Gloriosa confessio, quæ Petrum apostolum trinæ negationis crimine liberauit: & ab apostolatus culmine cadere non permisit. Fidelis institutio, quæ Mariæ multum diligenti, multum dimisit: & amoris multi titulo insignitam, discipulorū corpori sociauit. Præclara miseratio, quę regem & prophetam multiplici criminū inundatione mundauit, & in antiquæ gloriam dignitatis perducendo reduxit. Hæc est via quæ viatorem suum nunquam fefellit, quę nunquam deseruit nisi deserentem se. Huius vię multiplices sunt semitę ad inueniendum, difficiles ad tenendum, ad enumerandum inexplicabiles. Prima semita & primus gradus in via ista est cognitio sui. De cœlo cecidit ista sententia: Nosce teipsum homo. Vide si non & sponsus in amoris Cantico sponsę idem loquatur: Si ignoras te (inquit) *Canti.1.c* ô pulchra inter mulieres, egredere, & abi &c. Cognitio sui stat in tribus, vt cognoscat homo quid fecit, quid meruit,

G quid amisit. Quid vilius, ô nobilis creatura, imago dei, creatoris similitudo, quàm carnem tuam illecebris carnalibus deturpare? & pro breui voluptate torrentem perdere voluptatis? Quid furiosius quàm rapi mentem ira, superbia extolli, vexari inuidia, & anxietate torqueri? Quę in croceis es nutrita, quare stercora amplexaris? Recordare etiam quid merueris. Subeat memoriã tuam gehennalis olla, fornax ferrea magnæ Babylonis, domus mortis, anxietatis domicilium, flammarum globus, acerbitas frigoris, tenebræ sempiternæ. Considera ordinem tormentorum, tortorum facies, mutationem pœnarum, miseriarum infinitatem, & intellectualibus oculis ista discurre, & poteris dicere: Melius erat mihi si natus nõ fuissem. Reflecte oculos, & quid amiseris animaduerte. Reminiscere qualis sit ciuitas gloriosa, cœlestis habitatio, locus vitæ, suauitatis palatium, splendor gloriæ, gratiæ magnitudo, claritas infinita. Attende ordinẽ gaudiorũ, gaudentiũ vultus, præmiorũ vicissitudinem, multitudinẽ deliciarum, & potes exclamare: Qui te perdidit, totum perdidit, domine deus. Si hoc triplici funiculo ligaueris animam tuam, intelliges & animaduertes quia initiũ salutis notitia peccati est. Secũdus gradus est pœnitentia. Hæc duo ita sibi inuicem coniuncta sunt, vt cognoscere se non possit nisi pœniteat: pœnitere non possit nisi se cognoscat. Pœniteat igitur anima compunctionis iaculo vulnerata, pœnitentia triplici, quia innocentiam amisit, amissam non requisiuit, & neglexit patientiam dei. Scio domine Iesu, quia primam stolam innocentiæ nobis in baptismate reddidisti: & amictu niueo candidati, in iustitiæ solio relocati, cito recessimus à via quam ostendisti nobis, & portionem substantiæ quæ nobis contingebat, cum prodigo filio in dissimilitudinis regione expendimus. Venerunt ad nos vilissimi spiritus, & æternorum ignium reges, ad mundatos immundi, ad saluandos damnati, curui ad rectos, & dixerunt animæ nostræ, Incuruare vt transeamus. Audiuimus illos, & incuruati sumus: transierunt per nos, & innocentiam amisimus. Si culpa est perdidisse, quid putas erit non requisisse perditam? Perdit aliquis aliquid in hac mortalitate, quærit iudices, amicos conuocat, trahit in causam, nihil intentatum relinquit, donec vel amissa inueniat, vel ablata restituãtur, & custodiat restituta. Nos hæreditatem nostram incorruptibilem, immarcescibilem, incontaminatam in cœlis, versutiis illius insatiabilis homicidæ perdidimus, & non requirimus? & incuruauit nos, & non resurgimus? Surgamus & eamus ad patrem nostrum, dicẽtes ei: Pater, peccauimus in cœlum & coram te. Et omnẽ euangelicæ lectionis textum percurrentes, offeramus patri pœnitentiam mentis, cordis contritionem, si forte cum adhuc longe sumus, videat nos pater, & misericordia moueatur, & currens cadat super collum nostrum, & osculetur nos osculo oris sui. Forsitan iubebit proferri stolam primam innocentiæ, & indui nos vestimentis virtutum, & dari annulum secretorũ in manu nostra, & calceari pedes nostros in præparationem euangelij pacis. Præcipiet fortassis adduci vitulum saginatum, & occidi in satisfactionem reuertentis, & epulari & exultare, & in symphonia & choro reduci ad superna gaudia ciuitatis, vbi gaudium est angelis super vno peccatore pœnitẽtiam agente. Scimus domine Iesu, quia non priuabis bonis eos qui ambulant in innocentia, sed nec illos qui ambulant in pœnitẽtia. Quia enim nisi vnus peccatum non fecit, beatus vir tamen, cui non imputauit dominus peccatum. Omne quod ipse mihi non imputare decreuerit, fit quasi non fuerit. Cogita etiam, quanta superbia, patientia dei vsus imò abusus sis. Videbat te peccantem, & dissimulabat quasi non videns: vocabat, & nõ audiebas: minabatur, & non timebas: promittebat, & cõtemnebas, nec promissis illect⁹, nec terrore percussus. Ignoras quia patientia dei ad pœnitentiam te adducit? Time timore magno ne thesaurizaueris tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei: & memento quia horrendum est incidere in manus dei viuentis. Liga igitur hoc triplici cataplasmate patientiæ vulnus animæ tuæ, & dic: Miserere mei domine, quoniam infirmus sum, sana me, &c. Tertius gradus est dolor, sed & ipse trina ligatione connexus. Vere post cognitionem & pœnitentiam dolor meus renouatus est, & in meditatione mea ignis incanduit, quia creatorem offendi, dominum

H

Luc.15.d

I

Ibidem.

Psal.83.a

Psal.31.a

Rom.2.a

Heb.10.f

Psal.6.a

non timui, spreui benefactorem. Nunquid nõ sicut lutum in manu figuli, etiam vos in manu mea, dicit dominus? Insuper fecit te vas in honorem, cur te in contumeliam facere præsumpsisti? Nunquid dicit figmẽtum figulo, cur me fecisti sic? Creatura creatorem, figmentum factorem, opus opificẽ ausus est prouocare? Memento vilissima testa, quia si cecideris super lapidem istum, confringẽris: si verò super te ceciderit, conteret te cõtritione tremenda, ita vt ne vestigiũ minimum pareat. Tu autẽ sanguinem sanguini miscuisti, & creatorem offendens, & dominum non timens. Seruus eras illius domini, cuius iræ resistere nemo potest, & in præceptis eius acceperas voluntatem. Noluisti intelligere vt bene ageres, sed recalcitrans domini imperio, propria lege intra rempublicam viuere decreuisti. Nam audisti quam sententiam excipiat seruus nequam, qui sciens voluntatem domini & non faciens, multitudini verberum reseruatur. Assistunt angeli ad audiẽdam vocem sermonum eius. Stellæ vocantur, & dicunt: adsumus. Venti & mare obediunt ei, & omnia legẽ præfixã inconcussa retinent firmitate. Tu solus peregrinus es, & imperatorię decreta maiestatis non curas? Audi quia potest te mittere in tenebras exteriores, vbi fletus & stridor dentium perpetua infelicitate crebrescunt. Quod si te nõ mouet creatoris offensio, reuerẽtia potestatis, moueat saltem ingratitudo, quòd tantum benefactorem in tantis beneficiis cõtempsisti. Vbinam similem benefactorẽ inuenies, qui tibi ministrat siderum cursus, temperiem aëris, fœcunditatẽ terræ, fructuum vbertatem? Ad extremum, vt omnium tibi beneficiorum cumulum aggregaret, proprio filio suo nõ pepercit, sed pro nobis tradidit illum: tradens vnigenitum pro adoptiuis, dominum pro seruis, iustum pro impiis. Quid tibi vltra debuit facere, & non fecit? Si ergo isto dolore dolueris, poteris dicere cum propheta: Ventrem meum doleo, ventrem meũ doleo, sensus cordis mei turbati sunt. Quartus gradus est confessio oris. Post cognitionem sui, post pœnitẽtiam mentis, post dolorem cordis, sequitur confessio oris. In his omnibus corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Sed & ipsa triplex est, si virtutem salutis adsequitur. Debet enim esse vera, nuda, & propria. Veritatem quærit altissimus, & vbi valet falli, qui fallere non intendit? Nouimus plerosq; & experti sumus, qui ad confessionis gratiam venientes, magis onerati quàm liberati à peccatis ad suã conscientiã redierunt. Dicunt enim, si clerici, ea quę literario: si milites, ea quę gladiatorio gessere conflictu, vt sub humilitatis pallio superbiam inducant, in tanto se signaculo cõdẽnantes, sub quo totius humanæ salutis summa consistit. Ad hoc enim confitentur, vt saltem specie videantur cõfessi. An tu veram illam putas esse confessionem, quam aut timor extorsit, aut simulatio fecit, cum spiritus sanctus disciplinæ effugiat fictum, & gratuitam satisfactionem omnipotens quærat? Illa verò cõfessio vera est, quæ de mẽtis contritione descẽdens, nec timore cogitur, nec fictione palliatur, sed in spiritu contribulato profert ea quæ sentit. Nudã autẽ eã esse oportet, & totius absconsionis exutam velamine. Quid enim prodest partem peccatorum dicere, & partẽ celare? ex parte mundari, & ex parte immunditiæ deseruire? Nunquid de vno eodẽmq; vase dulce & amarum, sapidum & insipidũ stillare potest? Omnia nuda & aperta sunt oculis dei, & tu illi aliquid abscondis, qui dei locum in tanto obtinet sacramento? Ostẽde & denuda quæcũque cor tuum dilacerant: detege vulnus, vt sentias operam medicantis. In simplicitate cordis oportet te quærere dominum, non in duplicitate, quia væ illis qui loquuntur in corde & corde, & terram duabus viis ingrediuntur. Debet autem esse propria. Sunt plerique qui aliorum peccata cum magna grauitate numerant, & sociorum excessus multiformi declamatione loquũtur: nesciũt sua, aliena verò perpetuæ memoriæ commendauerunt. Infelices & miseri, quibus datum est aliena plangere, relinquere sua. An non legisti, quia iustus in principio sermonis accusator est sui? Sui, dicit scriptura, non alterius. Nunquid oblitus es apostolum Iacobum dicentem: Cõfitemini alterutrum peccata vestra? Vestra dixit, non aliena. Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatũ meum contra me est semper. Meam dixit propheta, nõ tuã. Quintus gradus est maceratio carnis, sed & ipsa ternario numero cõsecrata.

K

Hier.18.a

Rom.9.c

Luc.12.f

L

Rom.8.f

Hier.4.c

Rom.10.c

M

Sap.1.b

Heb.4.d

Sapien.1.a

Psal.11.a

Eccl.2.c

Prou.18.a

Iaco.5.d

Psal.50.a

A secrata. Cõuenit enim vt fiat occulte, licentiose, discrete. Teneros artus tuos & exquisitis educatos deliciis, diuturno cõfringe martyrio, vt tanto te noueris à licitis abstinere, quanto memineris illicita perpetrasse. Hoc autem occultè faciendum est, vt nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Non enim est in ore hominum tanti boni reponenda custodia, sed in absconso cordis tui, vt sit gloria tua testimonium cõscientiæ tuæ. Non hoc dicimus vt nõ luceat lux tua coram hominibus, vt glorificent patrẽ vestrum qui in cœlis est, sed ne intentionẽ tuam in vilis gloriæ breuitate recondas. Nihil enim infelicius quàm hic carnem macerare ieiuniis, vigiliis affligere: & hic accipere gloriam, illic gehennam. Licentiose verò facienda est, quia quicquid fit pastoris licentia, gratiosius est in conspectu dei: & illam hostiam singulariter accipit altissimus, quæ non est de propriæ sententia voluntatis, sed de præcipientis offertur imperio. Multũ enim valet ad refellendum superbiam, propriæ voluntatis exclusio, quam extirpare non potest qui mundi huius diligit vanitatẽ. Discretio autem in hac districtione tenẽda est, ne dũ nimis flagellare cupimus, salutẽ perdamus: & dum hostem subigere quærimus, ciuem occidamus. Considera corpus tuũ, & corporis tui possibilitatem, intuere carnis complexionem, impone modum tuæ districtioni. Custodi corpus tuũ incolume ad obsequiũ B creatoris. Multos vidimus ita in principiis carnem suam verberasse, & discretionis infregisse repagula, vt inhabiles laudũ solenniis redderentur, & lautioribus diuturnis fouerẽtur tẽporibus. Sextus gradus est correctio operis in apparatu, sed & ipse numero trinitatis consecratus, vt tibi malum non facias, alteri non noceas, nec consentias nocenti. Expertus es quàm fragilis sit voluptatum immersio, & tu iterum vadis illuc? Animaduertisti quia trãsiit voluptas, & peccatũ remansit. Reprime pedem ab infandis itineribus immundissimę libidinis. Colla substerne mandatis altissimi, ne sit iniquitas in manibus tuis. Desæuienti gulæ solẽnes epulas & vana rescinde colloquia. Auerte oculos ne videãt vanitatem, obtura aures tuas ne audiant sanguinẽ, & tunc dicere poteris: Castigãs castigauit me dominus. Quid autem prodest intra rectitudinis lineã tui cursus opera cohibere, si aliis nocere desideras? Qui non fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit aduersus proximos suos, requiescet in mõte sancto dei, accipiens benedictionem à domino, & misericordiam à deo salutari suo. Nõ autem te innocentẽ præsumas, nisi impios & contra virtutẽ gradientes, quanta poteris auctoritate redarguas, & opponas te murum pro domo Israel, castigans te, nõ nocens alteri, nec nocenti consentiẽs. Vera est enim illa sententia: Qui cũ emẽdare possit, negligit, participem se proculdubio constituit. Cum enim causa dei vẽtilatur in mediũ, & falsitas præponitur veritati, qui cũ persona quam gerit nõ resistit, de suo damnabitur silẽtio. C Septimus gradus est perseuerãtia, sed & ipsa ternarij numeri sanctificatione dicata. Perseuerantiã nanq; faciunt imitatio sanctorum, breuitas tẽporum, fragilitas corporũ. Quid nãq; pati non possis, cũ videas iuuenes, pueros, virgines, anus, senes, decrepitos, diuersa pro Christo nõ solùm excepisse, sed & exquisisse tormenta? Cõsidera puerorum ætatem, iuuenum ignem, virginum teneritudinem, anuum fragilitatẽ, senum infirmitatem, impossibilitatem decrepitorũ, & vbicũq; reflexeris oculos, inuenies in his ætatibus multitudinẽ exemplorũ ad palmã martyrij viriliter cucurrisse. Nũquid de eodem luto formatus es tu, & eodem spiritu inspiratus? Et forsitan non ingruit persecutio vt martyriũ patiaris, nec dãnaris si Christo seruis, imò laudaris, & ab omnibus prędicaris. Quod si & persecutio imminet, cõtẽnenda est propter breuitatem. Bene enim natura prouidit, quæ nullum dolorẽ vel longum vel magnum esse demõstrat. si enim magnus est, longus esse nõ potest. Coniunctio enim corporis & animę, exquisita diu tormẽta nõ sustinet, sed stuporis magnitudine tremefacta, summa velocitate dissoluitur. Magni ergo animi est magna tormẽta contẽnere, quę in breui tantã pariunt mutationẽ, vt de labore ad requiem, de miseria ad gloriam patientem faciant euolare. Consideranda est enim fragilitas corporis, quam sępe aut aliquis leuissimus casus, aut incãdẽtis febriculæ cumulata cõgeries, breui possunt suffocare momento. Tribue ergo virtuti, si necessitas fuerit, quod quandoq; debes necessitati, pro breui periculo sempiternũ præmiũ adepturus. Vides ergo quàm difficilis sitvia cõfessionis ad currẽdum, quàm multiplices semitę ad tenendũ. Verum est quod ille tantus ecclesiæ magister ait: Facilius inueni eos qui innocẽtiam seruauerũt, quàm qui congruã egerunt pœnitentiam. Hæc de via confessionis pro modulo nostro locuti sumus, sublimioribus sublimiores sentẽtias reseruantes. Cæterùm obedientiæ viam sub alio sermonis principio aperire tentabimus, ne vnquam in fastidium veniant verba domini saluatoris, qui est benedictus in secula.

Mat. 6. a — 2. Cor. 1. c — Matt. 5. b — Psal. 118. c — Psal. 117. c — Psal. 14. a — Psal. 23. c

D

De virtute obedientiæ, & eius gradibus.

NON possumus nos cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Quid enim in hoc vase testeo, & fragilitate complexionis humanæ cogitare sufficit spiritus carcere inclusus, peccato corruptus, depressus terrenis? Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animã: & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Benignus tamen est spiritus sapientiæ, qui & spiritum inclusum illuminat, & corruptum sanat, & alleuat depressum. Est enim spiritus pietatis, compeditos soluens, cæcos illuminans, & erigens elisos. Est & spiritus veritatis, qui docet nos omnem veritatem: non solum autem docet, sed etiam suggerit. Suggerit videlicet vt quæramus, docet vt intelligamus. Ipse est quem dominus Iesus post patris obedientiam vsque ad mortem crucis apostolis suis misit, obedientibus suis. An non tibi videntur singularis obedientiæ cõscendisse fastigium, qui accepta licentia sedendi in ciuitate, intra vnius domunculæ septa cõclusi, vnanimiter in oratione perseuerabant? Intellexisti quia ibant apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati? O quantis obedientię viribus innituntur, qui gaudent pro Christo ad concilium trahi? Dignitatem ducunt pro eo cædi: gloriam quærunt pro eo mori. Beatæ animæ, & abundanti maiestate spiritus influentes, quibus vilitas sublimitas, contumelia gloria, patientia victoria, mirabili mirabilitate vidẽtur. Multum repleta est anima eorum, opprobrium abundantibus, & despectio superbis. Cernis quàm libera fronte pontificum faciem, pharisęorum supercilium, tumultum plebis irrumpant, dicentes: Magis oportet deo obedire quàm hominibus. Intuere illa duo magna luminaria Petrum & Paulum, & vniuersum ordinem apostolici senatus obambula, & ibi videbis obedientiæ firmitatẽ inter tormentorum multitudinẽ viriliter perstitisse. Nónne ipse filius regis, rex regionis illius, quę continuis gaudiis inclarescit, fact' est patri obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, & didicit obediẽtiam ex iis quæ passus est? Audisti miseriam, audi & coronam: vidisti periculum, vide præmium: attẽdisti infirmitatem, attende potestatem. Propter quod (inquit) & deus exaltauit illum, & dedit ei nomen quod est super omne nomen. Sed taceamus interim de illius obediẽtia, quæ singulari prærogatiua clauditur & significatur. Procedat in mediũ magnus ille patriarcha, fidei lumen, obedientiæ forma, iustitiæ principatus. Audit ab omnipotente: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrauero tibi. & ad vnius iussionis vocem, patriam fugit, relinquit parentes, deserit hęreditatem, & aliorum fines hospes ingreditur nouus. Magna res, & primitiuæ dignitatis priuilegio in patre multarum gentium consecrata. Primus primũ suis facultatibus renũciat, & obedientiæ viam indefessa velocitate percurrit. Deniq; cum accepisset filium in senectute sua, in quo totius mundi benedictio fuerat cumulanda, dicit ei deus: Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Isaac: & offer mihi illum in holocaustum. O quanta in verbis istis amaritudo, quanta à corde patris separatio pietatis? Iubetur nanque filium occidere, os ex ossibus suis, & carnem de carne sua: filium magnæ promissionis, extremæ senectutis, propriæ mulieris: filium mirabiliter promissum, feliciter natum, educatũ innocenter. Et ne quid deesset, vt tenerrimum intra paterna viscera doloris incendium exundaret, additur, vnigenitum. Sunt nanque multi filij, sed non vnigeniti. Iste sic est filius, vt & vnigenitus. Iste vnicus patri, vni-

2. Cor. 3. b — Sapien. 9. d — Ibid. 1. b — E — Act. 2. a — Act. 5. g — Psal. 122. a — Act. 5. e — Philip. 2. b — F — Ibidem. — Gen. 12. a — Gen. 22. a

G genitus matri, hæreditati reseruatus. Ne respicias ad Ismaël, quia qui in seruitute & ex ancilla genitus fuerat, ad libertaté & hæreditatem minimè pertinebat. Quia verò multi sunt filij & vnigeniti, sed non dilecti: ad exaggerandam in corde patris tribulationé, & comprobandam in mente iusti obedientiam, dominus subiungit, qué diligis. Vt verò teneritudo patris ex memoria dilecti nominis recrudesceret, & interior pietas ad dilectæ vocis sonum tota ferueret, puer nominatur ex nomine, quod vocatum erat à domino priusquam in vtero conciperetur. Vides quãtis tribulationum malleis Abrahę pietas feriatur, cui præcipitur vt filium tollat, occidat vnigenitum, quem diligit immolet, Isaac percutiat? Multum tentatus, multum probatus, adustus est multum: dulcis relatio filij ad patrem, patris ad filium. Hanc dulcedinem & omnis affectus vicissitudiné obliuiscitur Abraham, sternit asinum suũ, ligna componit, ignem accendit, eximit gladium. Non à domino quærit, quare? non murmurat, non conqueritur, nõ saltem vultum doloris ostendit, sed omnium quæ præcipiuntur gnarus, in mortem filij pia crudelitate festinat. Ideo summæ & admirabilis obedientiæ virtus in Abraham, & singularis excellentiæ laudibus prædicanda. Fortissima res est obediẽtia vera, & quæ in animũ descendere non potest, nisi à mundi huius aspergine purè presséque detersum. Vt autem via eius

H euidentius elucescat, ostendamus quantum possumus quę sit obedientia specialis ad deum, propria ad hominem, communis inter deum & hominem. Sunt quædã summè mala, quædam summè bona. Summè bona sunt diligere deum, amare proximum, veritatem loqui, non furtum facere, non falsum testimoniũ dicere, non adulterari: & alia multa quę sermonis breuitas numerare prohibet. Summè mala sunt eorũ contraria, & similia illis. Bona præcipit deus vt faciamus, à malis iubet vt abstineamus. Pręcepti huius sancta & incommutabilis auctoritas nõ valet quoquo modo refelli: quia illius est charactere consignita, qui dicit: Ego dominus, & non mutor. *Mala.3.b* Si ergo homo ille, qué imposuit dominus super capita nostra, aliter sentire voluerit, ponẽs tenebras lucem, & lucé tenebras, vel pręcipiat prędicta bona relinquere, vel malis pręfatis adhęrere: audacter refutandum est præcipientis imperium, & libera voce dicendum: *Act.5.e* Obedire oportet magis deo quàm hominibus. Hæc est spiritualis obedientia ad deũ, quæ nũquam est hominis arbitrio temperanda, sed incommutabili cõseruãda proposito. Certam igitur regulam tene, vt nec imperio prælatorum prædicta bona relinquas, vel facias mala. Inter summè verò mala & summè bona, quædã media sunt ad alterutrum se habentia, & boni maliq; nomé assumunt. Media sunt ambulare, sedere, loqui, tacere, comedere, ieiunare, vigilare, dormire, & si qua sunt similia: quæ si pastoris licẽtia fiãt, summam expectant retributionem. In his igitur mediis sub-

I diti esse & obedientes debemus ad nutum præpositorũ, nihil interrogantes propter cõscientiam: *1.Cor.10.f* quia in his nullũ præfixit opus deus, sed prælatorum dereliquit imperio disponẽda. Nõ autem te moueat magister imperitus, indiscreta potestas, sed memẽto quia non est potestas nisi à deo: & qui resistit potestati, resistit dei ordinationi. *Rom.13.a* Hæc est propria hominis obedientia quã homini debemus, qui homini subditi sumus. Cõmunis est etiã ista inter deum & hominẽ: quia quicquid obedientię prælatis exhibetur, ei exhibetur qui dicit: Qui vos audit, me audit. *Luc.10.c* Cum magna igitur cautela hoc tramite dicimus incedendũ: quia & multi gradus ibidé delitescũt, quorũ qui vnũ reliquerit, cæteros sine retributione tenebit. Primus gradus obedientiæ est obedire libenter. Omnis ætas ab adolescẽtia sua prona est ad malũ, & vnusquisq; voluntaté praui cordis sui sectatur. *Gene.8.d* Ab illa enim primę præuaricationis angustia innatus est homini amor proprię volũtatis, quę voluntaté sui creatoris relinquens, ibi subdita est seruituti, vbi voluit dominari. Difficile est ergo suã relinquere voluntaté, & alterius voluntati deseruire. Quãlibet auté graue sit, nõ potest tamé primũ obedientiæ ascendere gradũ, qui voluntaté præcipientis suã non fecerit. In voluntate sua iustus gloriatur sese domino confiteri. Vnde voluntariè (inquit) sacrificabo tibi. *Psal.53.b* Sola ergo volũtas est, quæ totius operis ornat effectum, sine qua etiã nec bene aliquid agitur, etiam si bonũ esse videatur. Ex voluntate igitur suscipienda sunt imperia prælatorum, & ipsum cor à suis voluntariis reflexionibus abducendum, do-

K nec propria voluntas mactata mandatum diligat imperantis. Hoc est ergo libenter obedire, prelatorũ voluntatem voluntarie adimplere. Secundus obedientiæ gradus est obtẽperare simpliciter. Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter. *Prou.10.b* In simplicitate cordis quærere dominum scriptura præmonstrat. *Sapien.1.a* Multos videmus post pręcipientis imperium multas facere quęstiones: cur, quare, quamobré, sępius interrogare: crebras ingeminare querelas: quærere, quare hoc pręcipit? vnde hoc venit? quis hoc adinuenit consilium? Inde murmuratio, inde verba murmurationem & indignationem sonantia, & redolentia amaritudinem. Inde frequens excusatio, simulatio impossibilitatis, aduocatio amicorum. Nõ sic Abraham. Audi quid dominus de simplici populo protestetur: In auditu (inquit) auris obediuit mihi. *Psal.17.g* vt videlicet ostenderet vno eodémq; momẽto processisse & imperantis imperium, & obsequium obsequentis. Nolite errare, deus non irridetur. *Gala.6.b* Murmuras cõtra prælatum in tabernaculo corporis tui? eleuat manum suam ad prosternendum te dextera dei. Incede igitur simpliciter in mandatis obedientiæ, addens voluntati simplicitatem, intentioni illuminationem. Fortitudo enim simplicis via domini, quæ obedientia est. Fortitudiné igitur induunt qui obedientes sunt, & simpliciter incedunt. Tertius gradus est hilariter obedire. Hilarem enim datorem diligit deus. *2.Cor.9.b* Non ex tristitia (inquit Apostolus) aut ex necessitate. *Ibidem.* Serenitas in vultu, dulcedo in sermonibus, multum colorant obedientiã obsequentis. Vnde & gentilis ille Poëta ait sic: Super omnia vultus Accessere boni. Quis enim locus obedientiæ, vbi tristitiæ cernitur ægritudo? Ostendũt plerun-

L que voluntatem animi signa exteriora, & difficile est vt vultum non mutent, qui mutant volũtatem. Nubilosa corporis compositio, & facies tenebris obfuscata tristitię, deuotionem ab animo recessisse signãt. Respice Dauid ante arcam domini hilariter saltantem, & quàm sapienter superbientis fœminæ reprimit indignationem! Ludam (inquit) & vilior ero in conspectu domini. *2.Reg.6.d* Cernis igitur quàm necessaria & conueniens sit hilaritas in obedientiæ executione. Quis imperat libenter tristitiam efflanti? Si vis ergo perfectus esse, hilariter & cum magna vultus alacritate suscipe iubentis imperium, vt volũtati cordis, simplicitati operis, vultus hilaritatem adiungas. Quartus gradus est obsecundare velociter. Velociter currit sermo dei, & velocem habere desiderat sequentem. *Psal.147.c* Vides cum quanta velocitate currit ille qui dicit: Viam mandatorum tuorum cucurri. *Psal.118.d* Fidelis obediẽs nescit moras, fugit crastinum, ignorat tarditatem, prænpit præcipienté, parat oculos visui, aures auditui, linguam voci, manus operi, itineri pedes: totum se colligit vt imperantis colligat voluntatem. Vide dominum festinanter præcipientem, & hominem festinanter obedientem: Zachæe (inquit) festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere. *Luc.19.a* Et festinanter

M descendit, & excepit eum gaudẽs. Animaduertisti quia & festinanter descenderit, & gaudenter exceperit. Audisti obedientiã, audi & obedientiæ remunerationem: Quia salus huic domui facta est. Intuere etiam ex occasione huius obediẽtiæ cõclusionis grande mysterium, & obsignatam signaculo misericordiæ sententiam: Venit enim (inquit) filius hominis quærere & saluum facere quod perierat. *Ibidem.* Nónne legisti quòd filiis Israël præcipitur vt agnum comedant festinanter? *Exod.12.b* Festinãter quippe veri agni comestio signatur implẽda: quia verba illa quæ per legem dedit, quæ per semetipsum præsens exhibuit, quæ per ecclesiæ præpositos tradenda reliquit, veloci sunt obedientia consummanda. Et tu ergo cum volũtatem cordi, simplicitatem operi, hilaritatem vultui cõiunxeris, adde velocitaté: vt sis iuxta Apostolum Iacobum velox ad audiẽdum, & ad implendũ velocior. *Iaco.1.c* Quintus gradus est adimplere viriliter. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in domino. *Psal.30.g* Nõ est fortitudinis ire ad inobedientiam, sed ab obedientia non abduci. Si tribulatio intonat, si persecutio resultat, si peccatores tibi laqueũ ponunt, si maligni tuum iter impediunt: tu obedientiæ viam non deseras, sed dic: Paratus sum, & non sum turbatus, vt custodiam mandata tua. *Psal.118.b* Quid enim superius enumerata pariunt vtilitatis, si fortitudo desit: quæ in arce cõstantiæ virtutes collocat,

& co

A & eo vallo munit, quò furentis impetus aspirare non posit. Manum tuam misisti ad fortia? agendű est instanter, & constanter obediendum: nec inter verborum seuverberum asperitatem tam regalis est semita relinquenda, sed tenaciori est retinenda feruore. Et vt breuiter dotes fortitudinis concludamus, virtus est virtutes seruās ac minuens. Iunge igitur velocitati fortitudinem, constantiā instātiæ, & tunc decantabis securus: Manus peccatoris non mouebit me. Sextus gradus est humiliter obedire. In humilitate nostra memor fuit nostri, qui fecit nos. Magna virtus humilitatis, sine cuius obtētu virtus fortitudinis non solùm virtus non fit, sed etiam in superbiæ vitium erumpat. Quàm fortiter currebat Saul cum esset paruulus in oculis suis? quanta Philistæorum agmina prosternebat? quantis viribus exercebat gladium? Postquam autem tenuit eum superbia, & trāsiuit in affectum cordis, debilis & impotens factus, incircuncisorum armis facilè prostratus occubuit. Aspice regem in quo humilitas sublimis & humilis sublimitas felici compositione nitescunt. Domine (inquit) non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. & ad totum itinerarium eius sedula intentione recurre, & quaquauersum oculos reflexeris, inuenies humilitatis floribus esse respersum. Audi nanque alibi quid dicat: Fortitudinem meam ad te custodam. Quàm verè loquitur iustus iustitiæ executor. Sunt nanque plurimi qui fortitudinem suam

Psal.35.c *Psal.135.c* *Psal.130.a* *Psal.58.b*

B non ad deum, sed ad inanem gloriam custodiunt, qui confidunt in virtute sua: qui de acceptis virtutibus quasi non acceperint gloriantur, conditori facientes iniuriam, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. Ne ergo fortitudo in superbiam transeat, condienda est sale humilitatis, quia nihil proderit fortiter obedire, si contigerit infeliciter superbire. Illi ergo fortitudinem suam ad deum custodiunt, qui cum fecerint quod facere debent, dicere possunt: Serui inutiles sumus: quod debuimus facere fecimus. Septimus gradus est, indesinenter obtemperare. Non qui inceperit, sed qui perseuerauerit, saluus erit. Incipere multorű est, perseuerare paucorum. Perseuerantia singularis est filia summi regis, virtutum fructus, earúmque consummatio, totius boni repositorium, virtus sine qua nemo videbit deum, nec à deo videbitur: finis est ad iustitiam omni credenti, in qua virtutum conuentus reuerendum sibi thalamum consecrauit. Quid enim currere prodest, & ante metam cursus deficere? Sic currite vt comprehendatis, dicit apostolus. O quàm perseueranti pede cursum suum perfecerat, qui dicebat: Cursum consummaui. O quàm longum cursum felix ille latro compleuit, qui consummatus in breui expleuit tempora multa. Denique & dominus prophetarum loquitur: Si conuersus fuerit iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem: omnium iustitiarum eius non recordabor. Vides ergo quàm

Iaco.1.c *Luc.17.c* *1.Cor.9.d* *2.Tim.4.b* *Sapien.4.c* *Ezech.18.f*

C profunda obliuione virtutes illæ sepeliantur, quas perseuerantia non insigniuit. Sola est quæ amatorem obedientiæ ad regis cubiculum introducit, vt eum videat in decore suo, in quem desiderant angeli prospicere. In via igitur ista qua ambulamus, absconderunt superbi laqueum mihi. Difficilis est via ista, & grauis spinosis anfractibus, multipliciű vinculorum nexibus innodata. An tu ibi putas obediētiæ fructum, cum subditus audit obediētiam quam multis expetierat votis, cum ei præcipitur quòd redoleat dignitatē, gaudio & lætitia fluitet, potentiæ fulciatur imagine? Econtrario autem an tu illi obedientiæ meritum assignas, quæ cű aduersitate procedens, animum terret audientis, grauis ad audiendum, grauior ad implendum, ad tenēdum grauissima? Non est ita. Faciendum est vt à prosperitate animo separemur: & aduersitatem animo cōplectamur, si volumus illum sequi, qui regnum fugit, & ad passionem voluntarius venit. Animaduertis igitur, quia viæ istæ, viæ vitæ sunt, ducentes ad vitam. Beati mites, quoniā mites docebit dominus vias suas. contingent enim eis quod sequitur: Adimplebis me lætitia cű vultu tuo. Quia quandiu sumus in corpore, peregrinamur à domino, longe sumus à facie dei, à vultu gloriæ, à contemplatione maiestatis, nisi quia plerunque misericors & miserator dominus illuminat vultű suű super nos. Hoc autē fit cű remota nube illa quæ opposita erat ne trāsiret oratio, accedimus ad illű & illuminamur, reuelata facie gloriā dei speculātes. Non autem ita

1.Pet.1.b *Psal.141.b* *Matt.5.a* *Psal.24.b* *Psal.15.c* *2.Cor.5.b*

proprie reuelata facie accipiamus, cum videamus adhuc per D speculű & in ænigmate, & carcerali corpore teneamur. Reuelata dicit quantű ad caliginē corporum, vnde spiritus iste creatus aliquando ad creatorem spirituum emergit, & adhærēs ei vnus cű eo spiritus efficitur. Nullius autē momenti est ista contēplatio: quia spiritus claustris corporeis circundatus, frequēti carnis cogitatione reliditur, & supra creaturā constitutus, infra quæq; vilissima protinus reperitur. Sed & creator spiritus, cuius magna sunt opera, exquisita in omnes voluntates eius, modo accedit nescientibus nobis, modo ignorantibus nobis recedit, quia nescimus vnde veniat, aut quo vadat. Et plerunque quanto frequentius quæritur, tanto velocius elongatur, iuxta quod & ipse loquitur sponsæ: Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Contingit etiam vt cum non quæritur, veniat, cum quæritur fugiat, sicut spōsa se in Canticis multipliciter ostendit quæsisse, & non inuenisse. Non est autem vultus iste, vultum gloriæ domini inuenisse, quę est super cherubim, quia vniuersitati angelorum purissimus & clarissimus exhibetur: nobis verò speculatoriis & vmbratilibus adumbratur imaginibus. Quia igitur hic vultum dei sicuti est videre non possumus, adimpletionē lætitiæ non habemus donec trahat nos ad seipsum, & accedat caput corpori, & sit deus omnia in omnibus. Illic erit adimpletio, hic

Psal.110.a *Ioan.3.a* *Cant.6.a* *Cant.3.a*

E est gustus. Gustamus enim hic & videmus quoniā suauis est dominus, sed gustus iste non transit in potum, quia licet videamus, non tamen penetramus. In gustu est suauis, in adimpletione mirabilis. Sanctorum autem animæ terrenis exutæ corporibus, quæ iam ad sedes æthereas aduolauerűt, licet bibant, non tamen adimplentur, non tamen inebriantur. Quāuis enim multa beatitudine perfruantur, expectant tamē resurrectionem mortuorum corporum: vt cum in terra sua duplicia possederint, sempiterna perfundantur lætitia. Modo enim illis singulis singulæ stolæ albæ datæ sunt, & iniunctű vt sustineant tempus adhuc modicum, donec impij conterātur duplici contritione, & ipsi gemina beatitudine coronentur. Cum ergo nondum habeāt quod habere desiderant, inebriari non possunt, sed est eis illa visio potus: vt sicut absq; labore bibitur, ita sine labore quiescatur, donec satientur cum apparuerit gloria sua. Cum autem resurgemus in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, & gloriosa illa ciuitas margaritis suis ornabitur, & sicut lætantium omniű habitatio erit in ea: tunc adimplebit nos lætitia cű vultu suo, quia videbimus eum sicuti est. Tunc inebriabimur ab vbertate domus suæ, & torrente voluptatis suæ potabit nos, dicétque nobis: Bibite & inebriamini charissimi: quia & anima illuminationē, & corpus glorificationem iure perpetuo possidebunt. Sequitur: Delectationes in dextera tua vsque in finem. Sinistra dei, vita præsens est. Et quia pro sinistro ducimus quicquid non multum curamus, per sinistrā præsens vi-

Esa.61.c *Apo.6.c* *Ephe.4.c* *Psal.15.c* *1.Ioan.3.a* *Psal.35.b* *Canti.5.a* *Psal.15.c*

F ta accipitur, in qua dominus electos suos sic ab impiis permittit flagellari, vt etiam patiatur occidi. An non tibi videntur obliuioni dati, qui dicunt: Propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis: quare faciem tuam auertis, obliuisceris inopiæ nostrę? Per dexterā verò illa beata vita signatur, quæ nescit nisi gaudia, de qua nihil aliud dicere possumus, nisi quia gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Ibi sunt delectationes illæ quas oculus nō vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit deus diligētibus se. In sinistra tribulationes, in dextera delectationes. Vsquequo autem? Vsque in finem. Quis est iste finis? Finis ad iustitiam, Christus omni credenti: finis ille de quo sapiens dicit: Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Te enim cernere finis est consummatus. Ipse est finis ad quem cum venerimus, nihil amplius sitiemus: Iesus Christus sponsus ecclesiæ, qui est benedictus in secula, Amen.

Psal.43.c *Psal.86.a* *1.Cor.2.b* *Rom.10.a* *Sapien.8.a*

De quinque negociationibus, & quinque regionibus.

NEGOCIAMINI dum venio. Verbum patris, vnigenitus Dei, sol iustitiæ, summus ille negociator, de vltimis cœlorum finibus nostræ redemptionis precium apportauit. Fidelis ista negociatio, & omni acceptione dignissima, in qua rex filius regis efficitur negociatio, aurum pro

Luc.19.c

G plumbio tribuitur, pro peccatore donatus est iustus. O quàm indebita miseratio, quàm gratuita & sic probata dilectio, quàm inopinata dignatio, quàm stupenda dulcedo, quàm inuicta mansuetudo, quàm vilis negociatio, vbi filius dei pro seruo traditur, pro creatura creator occiditur, pro mancipio dominus condemnatur. Tua sunt hæc Christe opera, qui de lumine cœli ad tenebras inferni, à dextera maiestatis ad miseriam humanitatis, à gloria patris ad mortem crucis descendisti, infernum illustrando, hominem redimendo, superando mortẽ, & mortis auctorem. Vnus es, & secundum non habes: quem ad nos redimendum propria benignitas inuitauit, misericordia traxit, veritas qua te venturum promiseras compulit, puritas vteri virginalis suscepit, salua virginitatis integritate potentia eduxit, obedientia in omnibus deduxit, patientia armauit, charitas verbis & miraculis manifestauit. Absint procul negociatores terræ Theman, recedant filij Agar, qui exquisierũt prudentiam: elongẽtur à me gigantes à seculo nominati, qui ab initio fuerunt statura magna, scientes bellum. Non hos elegit dominus, neque viam disciplinæ inuenerũt, propterea perierunt, sed dedit eam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo. Abscondisti enim hęc domine sapiẽtibus & prudentibus, gigantibus & nominatis, qui magni facti sunt videlicet in oculis suis, & reuelasti ea paruulis & humilibus tuis.

Matt.11.d

Prou.31.b

H Libẽter amplector negociationẽ tuam, quia negociũ meum est. Hæc mercimonia cum summa suauitate ruminat anima mea. Non solũ autem ruminat, sed & reuocat ruminationem tuam: quia & intelligit quæ diligit, & commendat memorię quæ elegit. In his negociationibus præcipis esse animã meã, vt fiat nauis institoris de longe portans panem suum. Negociabor donec venias, venienti lætus occurram, & vtinã audiã: Euge serue bone. Tui sunt cœli, & tua est terra. in regionibus tuis negociabor igitur securus, te solũ habens in itinere ducem, in periculis protectorem, consortẽ in tribulatione. Regiones tuæ quinque sunt, quas perambulant ad negociãdum institores tui, vbi te quærunt dilecti tui, & inueniunt electi tui. Prima regio est regio dissimilitudinis. Nobilis illa creatura in regione similitudinis fabricata, quia ad imaginem dei facta, cum in honore esset, non intellexit, de similitudine ad dissimilitudinem descẽdit. Magna prorsus dissimilitudo, de paradiso ad infernum, & de angelo ad iumentum, de deo ad diabolum. Execranda conuersio, gloriam in miseriam, vitam in pugnam perpetua captiuitate cõuertere. Maledicta descẽsio, de diuitiis ad paupertatem, de libertate ad seruitutem, & de requie ad laborem descẽdere. Miseri nos, & miserabiliter nati: quibus datũ est nasci in mœrore, viuere in labore, in dolore mori: de peccatore peccatores, de debitore debitores, de corrupto corrupti, de subacto subacti, geniti & generãtes

Psal.88.b

I sumus gens peccatrix, populus grauis iniquitate, semẽ pessimũ, filij scelerati, addentes præuaricationẽ. Ecce quasi non simus, sic sumus coram eo, quasi nihilum & inane reputati, putãtes nos aliquid esse, cũ nihil simus. Vulnerati sumus ingrediẽtes mundum, conuersando in mũdo, exeundo de mundo, à planta pedis vsq; ad verticem non est sanitas in nobis. Nouerat hæc ille sublimis propheta, qui statum humanæ miseriæ deplorans, in hæc verba prorupit: Graue iugum est super filios Adæ à die exitus de vẽtre matris eorum vsque in diem sepulturæ in matrẽ omnium. In hac dissimilitudinis regione quid negociabimur domine deus? Aspicio genus humanũ ab ortu solis vsq; ad occasum huius mundi nundinas perambulare, alios diuitias quærere, alios honoribus inhiare, alios fauoralis auræ suauitate raptari. Sed quid de diuitiis? Nõnne cum labore acquiruntur, cum timore possidentur, cum dolore amittuntur? Thesaurizas, & ignoras cui cõgregabis ea. Vide quantum laborem pro perituris diuitiis assumpsisti. Trãsis maria, & alium tibi orbem aperis nauigando, secundum sapientem tribus digitis distans à morte: patriam fugis, relinquis parẽtes, diuelleris ab vxore, filios nescis, & omnium necessitudinum oblitus, quæris vt acquiras, acquiris vt perdas, perdis vt doleas. Filij hominũ vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatẽ, & quęritis mẽdacium? Quæ est ista dementia filij Adam, circuire maria, perambulare terras, rapi extra mundum, in laboribus plurimis, in vigiliis multis, in ieiuniis crebris, in mortibus frequenter? Ecce quales diuitiæ. Sed

Esa.40.d

Eccl.40.a

Psal.38.b

Psal.4.c

K quid de honoribus? In sublimi loco positus es, ducem te constituerunt. Vide si non à deo iudicandus es, ab hominibus spectandus, ab omnibus lacerandus. Si miles es, excubas ante limina principis, vt principatum acquiras: & ferrato vestitus amictu, propior es vulneri, quàm honori, morti quàm vitæ, periculo quàm præmio. Si de forte domini, nõne episcopus Romanum pontificem, archidiaconus vel diaconus episcopum pertimescit? Vide etiã vtrum excusseris manus tuas ab omni munere, ne cum Simone audias: Nõ est tibi pars neq; sors in sermone isto, quia voluisti donũ spiritus sancti pecunia possidere. Nihil ad nos de rectoribus ecclesię iudicare: videat ipsi amici sponsi, cum de sponsa cœperit exigere rationem, qui iudicat orbem terræ in æquitate. Nũquid in honore sine dolore, in prælatione sine tribulatione, in sublimitate sine vanitate esse quis potest? Ecce quales honores. Quid autẽ de gloria? Gloria tibi vnde fœtide puluis, limus terræ, vas in contumeliam? Nõ tibi, non tibi, sed nomini domini da gloriam. Illi permitte gloriam suam, qui gloriosus est in sanctis suis. Illum lauda, quem laudant angeli in cœlis. Nunquid & ipsa inanis gloria, quę nihil aliud est quàm aurium inflatio vana, quę haberi vix potest sine inuidia? Respice quos antecedis, & cogita quia omnibus inuidiæ semina prębuisti. Omnes ergo aduersum te toruis luminibus inflãmantur, tua felicitate torquentur, tua vrũtur gloria. Ecce vnde gloriosus, inde odiosus: vnde sublimis, inde humilis: inde solicitus, vnde securus. Vides

Act.8.d

L ergo quàm vanè conturbatur omnis homo. Hæc sunt mercimonia quæ inueniũtur in regione dissimilitudinis. Prudẽs ergo negociator qui videt in diuitiis laborem, in honoribus pœnam, inuidiam in gloria, facit sarcinam suam mundi contemptũ, & fugit. Secũda regio est paradisus claustralis. Verè claustrum est paradisus, regio vallo disciplinæ munita, in qua preciosarũ est mercium fœcunda fertilitas. Gloriosa res, homines vnius moris habitare in domo: bonum & iucũdum habitare fratres in vnum. Videas illum peccata sua deflẽtem, alium in dei laudibus exultantem: hũc hominibus ministrantem, illum alios erudientem: hunc orantem, illum legentem: hunc miserentem, illũ peccata punientem: hunc charitate flagrantem, illum humilitate pollentem: hunc in prosperis humilem, illum in aduersitate sublimẽ: hunc in actiua laborantem, illum in contemplatiua quiescentem: & poteris dicere: Castra dei sunt hæc. Quàm terribilis est locus iste! nõ est hic aliud nisi domus dei, & porta cœli. Quid tibi ergo fidelis anima in his nundinis est consectandum? Perambula virtutes cohabitantium in domo domini virtutum, & fac inde sarcinam tuam, formam viuendi. Quæ prius habitabas in regione vmbræ mortis, transi ad regionẽ vitæ & veritatis. Tertia regio est regio expiationis. Tria sunt loca quæ mortuorum animæ pro diuersis meritis sortiuntur, infernus, purgatorium, cœlũ. In inferno impij, in purgatorio purgandi, in cœlo perfecti. Qui in inferno sunt, redimi non possunt: quia in inferno nulla est redemptio. Qui in purgatorio sunt, expectant redemptionem, prius cruciandi aut calore ignis, aut rigore frigoris, aut alicuius grauitate doloris. Qui in cœlo sunt, gaudio gaudent ad visionem dei, Christi fratres in natura, cohæredes in gloria, similes in æternitate iucũda. Quia igitur primi redimi non possunt, tertij redemptione non indigent, restat vt ad medios transeamus per compassionem, quibus iuncti fuimus per humanitatem. Vadam in istam regionem, & videbo visionem hanc grandem, quomodo pius pater glorificandos filios in manu tentatoris relinquat, non ad occisionem, sed ad purgationem: nõ ad iram, sed ad misericordiam: non ad destructionem, sed ad instructionem: vt iam non sint vasa iræ apta in interitũ, sed vasa misericordiæ præparata ad regnũ. Surgam ergo in adiutorium illis, interpellabo gemitibus, implorabo suspiriis, orationibus intercedã, satisfaciam sacrificio singulari, si fortè videat dominus & iudicet vt laborem cõuertat in requiem, miseriam in gloriam, verbera in coronam. His enim & huiusmodi officiis potest eorum pœnitẽtia resecari, finiri labor, destrui pœna. Percurre ergo quęcunque es fidelis anima regionẽ expiationis, & vide quid in ea fiat, & in nundinis istis fac sarcinam tuam affectũ compatiendi. Quarta regio est regio gehennalis. O regio dura & grauis, regio extimescenda, regio fugienda: terra obliuionis, terra

Psal.38.b

Psal.132.a

Gen.28.d

M

Exod.3.a

A terra afflictionis, terra miseriarũ, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Locus lethifer, in quo ignis ardẽs, vbi frigus rigẽs, vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles, cõfusio peccatorũ, inundatio vinculorum, horribiles dæmonum facies. Totus tremo atque horreo ad memoriam istius regionis, & concussa sunt omnia ossa mea. Quomodo cecidisti Lucifer, qui manè oriebaris? Omnis lapis preciosus operimentum tuum, modo subter te sternitur tinea, & operimentum tuum vermis. O deus quanta distantia inter operimentum preciosi lapidis, & operimentum vermis: inter delicias paradisi, & tineam corrodẽtem inferni? Scio quia paratus est ille ignis diabolo, & angelis eius, & hominibus similibus eius: vbi sine fine finientur, sine morte morientur, torquebuntur sine cessatione. Viuens igitur in infernum descẽde, percurre mentalibus oculis tormẽtorum officinas, fuge scelera & vitia, pro quibus scelerati homines & vitiosi perierunt. Habe odio iniquitatem, & dilige legem domini, & tam formidolosis nũdinis fac sarcinam tuã odium peccati. Quinta regio est paradisus supercœlestis. O beata regio supernarum virtutum, vbi beata trinitas à beatis facie ad faciem videtur, vbi illa sublimia agmina sublimi pennarum applausu, Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus sabaoth, clamare non cessant. Locus est voluptatis, vbi torrente voluptatis potantur iusti. Locus splendoris, vbi iusti sul gent sicut splẽdor firmamenti. Locus lætitiæ, vbi lætitia sempiterna super capita eorũ. Locus abundantiæ, vbi nihil deest videntibus eum. Locus suauitatis, vbi apparet dominus suauis vniuersis. Locus pacis, vbi in pace factus est locus eius. Locus admirationis, vbi sunt mirabilia opera eius. Locus satietatis, vbi satiabimur cum apparuerit gloria eius. Locus visionis, vbi videbitur magna visio. O regio sublimis, plena diuitiarum, de valle lachrymarum suspiramus ad te, vbi sapientia sine ignorantia, memoria sine obliuione, intellectus sine errore, ratio sine obscuritate splendebit. Regio in qua dominus transiens ministrabit electis suis, id est talem se qualis est ostendet. Illic erit deus omnia in omnibus, vbi rerũ vniuersitas mirabiliter ordinata dabit creatori gloriam, lætitiã creaturæ. Curre igitur spiritualis anima oculis desideriorum per regionem istam, & vide regem gloriæ in decore suo gloriosum, stipatum legionibus angelorum, sanctorũ ornatum agminibus, deponentem superbos, humiles exaltantem, dãnantem dæmones, homines redimentem, & dic: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Cum ergo mente perceperis tam preciosas nundinas, mercimonia tam præclara, construe sarcinam tuam amorem dei. Vidisti regiones, animaduertisti nundinas, sarcinã construxisti, & beatus es. Negociare ergo dum veniat dominus deus tuus, vt ei dicere possis: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum: & audire merearis: Intra in gaudium domini tui sponsi ecclesiæ, qui est benedictus in secula. Amen.

Esa.14.d *Eze.28.c* *Esa.14.c* *Matt.25.d* *Esa.6.a* *Psal.35.b* B *Psal.83.a* *Matt.25.a* C

Parabola de fide, spe, & charitate.

REX NOBILIS ac potens tres habuit filias, fidem, spem, & charitatem: his delegauit ciuitatem eximiam, humanam animam. In qua cum tres sint arces, rationabilitas, concupiscibilitas, irascibilitas: vnicuique suam contradidit: fidei primam, spei secundam, charitati tertiam. Rationabilitati præficitur fides, quia fides non habet meritum vbi humana ratio præbet experimentum. Concupiscibilitati spes, quia concupiscere nos non licet quæ videmus, sed quæ speramus: & spes quæ videtur, non est spes. Irascibilitati charitas, feruor scilicet feruori: vt feruor virtutis feruori naturæ dominetur, imò feruor naturalis attollat se in feruorem virtutis. Ingressæ illæ vnaquæque pro posse suo domum suam ornat & procurat. Custodem ergo domus suæ in rationabilitate fides ponit prudentiam, vt suum ius in ea sibi conseruet, & rationem sub legibus fidei & intra terminos à fide positos cohibeat. Vt autem fiducialiter in domo ageret, addidit & obedientiam. Vt obedientia processum operis, & tolerãtiam haberet laboris, subdidit & patientiã. Vt autem etiam inferiorem actuum vel sensuum familiam regere bene posset & dispensare, ipsam ei dispensationem suffecit. Vt secundum apostolum honestè & secundum ordinem omnia fierent, addidit & ordinem. Ne maledictio intraret domum (maledicta omnis domus indisciplinata) custodem in porta posuit disciplinam. Spes autem in concupiscibilitate domui suæ sobrietatem præfecit, vt ius suum in ea sibi conseruaret, & principales eius sibi semper seruire compelleret. Vt autẽ inferiorem voluntatum & voluptatum familiam discretè regere sufficeret, ipsa ei subdidit discretionem. Cui etiam cõtra concupiscentiam carnis addidit continentiam, contra cõcupiscentiam oculorum constantiam, contra ambitionem seculi humilitatem. Et ne egestas intraret domum (vbi enim multa verba sunt, sicut dicit Salomon, ibi multa egestas) silentium custodem posuit in limine. At charitas suam domum ad Austrum & meridiem positam, amicæ sibi pietati commisit, iúsque suum omne ei tradidit, subdens ei ad obsequium primùm munditiam corporis, deinde congruas exercitationes, videlicet lectiones, meditationes, orationes, & spirituales affectiones. Et ne ingressa domum miseria conturbaret beatitudinem filiorum dei, qui in septimo gradu, id est in perfectione beatitudinis positi in domo charitatis ludunt & iucundantur beati pacifici: ipsam pacem custodem in porta constituit. Sic ordinatis domibus suis, totius ciuitatis quasi præpositum quendam œconomum posuerunt liberum arbitrium. Quo peracto, redeunt in domum patris puellæ regiæ. Inimicus homo superueniens, ordinem & gloriam ciuitatis videns & inuidens machinatur insidias, & ingredi cupiens, corruptis duobus de præcipuis ciuibus discretione & dispensatione, vniuersæ malitiæ suæ exercitum introduxit per portas rationabilitatis & concupiscibilitatis. Præpositus ciuitatis liberum arbitrium, qui totius ciuitatis dimissus erat custos & arbiter (paterfamilias quippe peregre proficiscens dedit seruis suis potestatem cuiusque operis) ligatur vinculis ferreis, & in carcerem mittitur. Præcipitatis de arce rationabilitatis custodibus suis, mox contra fidem blasphemia inducitur. Cum qua irruentes contradictiones, commotiones & confusiones, cæteráq; huiusmodi turba, cunctáque sibi diripientes, sibíque quicquid libeat vendicantes, in rationabilitate nihil rationis reliquerunt, & ianitore perempto, scilicet disciplina, omnibus intrandi & exeũdi copiam prębuerunt. Porrò in domum spei (concupiscibilitatem scilicet) ingressa, & omnia sibi vendicãs domina luxuria, totam eam de superioribus deiectam ad ima deuoluit, & cõcupiscẽtiæ carnis continentiam, concupiscentiæ oculorum constantiã, ambitioni seculi humilitatem conculcandam tradidit & illudẽdam. Et perempto silentio ianitore, omnibus & intrãtibus & exeũtibus fecit portam patẽre. Sobrietatẽ verò & socias sobrietatis virtutes aut occidit, aut incarcerauit, aut in exilium destinauit. Exinde ad superiorem ciuitatis arcem conscenditur, & pace ianitore & custode summæ beatitudinis perẽpto, miseria ingreditur. Mox enim domina superbia ascendens in arcem (superbia enim eorum qui te oderũt, ascendit semper) pietatem de ea impie deturbauit, totámque illam pietatis & pacis familiã morte vel exilio damnauit. Iam quicunq; vult, sanctuarium dei ingreditur: quæcunque sancta in eo, quæcũque hactenus filiis Leui tantùm accessibilia erant & visibilia, iam prophanata, iam direpta ab inimicis, in Babylonẽ transferuntur, & de vasis templi concubinis regis Babylonij propinatur. Sic capta est & confusa tota ciuitas. Secundum gloriam eius facta est ignominia eius. Confusis omnibus, ad dominas tristis nuncius venit perditæ ciuitatis. Conturbatæ illæ, pedibus patris prouoluuntur auxilium deprecantes. Causante illo, & custodis liberi arbitrij arguente negligentiam: quid, inquiunt, ô pater liberum arbitrium potest sine adiutrice gratia? Et ego, inquit, dabo gratiã, sed præmittendus est timor. Ipse enim præibit ante illam parare vias eius. Egressus timor à facie domini venit ad ciuitatem, baculum habens disciplinæ in manu sua. Inuenítque portam difficultatis obseratam & obfirmatam vectibus malæ consuetudinis. Ianitor procax & improbus carnis lasciuia in portis aderat, qui timori satis infestus, opprobriis & conuiciis eum fatigabat. At ille facto impetu fiduciæ, frangens vectes malæ consuetudinis, portas diruẽs difficultatis, miserum illum corripit, & ba-

D *1.Cor.14.g* *Prou.14.c* E F *Psal.73.d*

G culo eum disciplinæ quem tenebat, vsque ad mortem perurget. Statímque signum aduenientis gratiæ super portas eleuás, totam ciuitatem vertit in timorem. Post quem gratia ingreditur ciuitatem, secum totum illum virtutum cœlestium exercitum adducẽs. Mox pars inimica disparuit, virtutes verò ad nota pręsidia recurrunt. Procedẽtes illico & seipsas deceptas fuisse accusantes discretio & dispensatio, veniã precãtur: prodit de vinculis & ad occursum dominæ gratiæ festinat arbitrium, sub regno gratiæ nunc tandem se sperans fore liberum. Fercula præparãtur filiabus regis domus suę, & mẽsæ ponuntur congruæ. In mensa quippe fidei panis ponitur doloris, & aqua angustiæ, & cætera pœnitẽtiæ fercula. In mẽsa spei panis confortans, & oleum exhilarans faciem, & cætera consolationis fercula. In mensa charitatis panis vitæ, vinúmque lætificans, & omnes deliciæ paradisi. Iam ingrediũtur & epulantur, & custodiunt ciuitatem. Sed nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. *Psal. 126. c*

Parabola de nuptiis filij regis, & de ornamentis sponsæ suæ.

FILIVS regis supercœlestis Hierusalem egressus est vt contemplaretur regna patris sui inferiora. Qui circunspectis omnibus, regressus ad patrem, ait: Pater, omnia regna terrarum circuiui, & quæ in omnibus agerentur diligenter aspexi. H Clamorem etiam Sodomorum qui ad te ascenderat, verum esse comperi, & vltione digna puniui. *Gen. 18. c* Sed iam tempus est vt in futurum mihi prospiciam, vxorem ducam, filios procreem, familiam iam per me regã. Sponsam quę mihi habenda cõplacuit, in domo regis Babylonici vidi. Quam rex ille captiuam tenet: & ne quæ sit valeat cognosci, vilibus ac sordidis vestibus eam induit. Ad hæc pater ad filium: Absit, inquit, à te vt rem istam facias coæterne & consubstantialis mihi vnice fili. Aethiopissa illa, de qua dicis, non est condigna tuo generi vel tuæ immensitati. Ad quem filius: Fixum, inquit, habeo in me & vxorem velle ducere, & nullã nisi hãc mihi coniungere. Si ita est, inquit pater, tu coæternus & cõsubstantialis & coomnipotens mihi, in manu habes & illam de captiuitate Babylonica liberare, & prout vis tibi sponsam assumere. Statim affuit innumerabilis multitudo angelorum & cœlestium agminum, in his nuptiis filio summi regis ministrare sese præparantium. E quibus vnum, scilicet Gabrielem archãgelum, qui paranymphus eius fieret elegit. Gabriel electus, filio summi regis ait: En fortitudo tua ego sum: illam tibi quam quæris, de medio Babyloniæ vi rapere, si imperas, & valeo & paratus sum. Nõ ita agendum est, inquit filius regis æterni, violentia nulla Babylonico regi inferenda est: cõsiliis occultis & sapientia, quæ mihi iungenda est, de captiuitate Babylonica est eripienda. I Ad Mariam virginem de stirpe Dauid mysterium consilij mei à te Gabriel est deferẽdũ: occulte apud eam in thalamo eius conuiuium nuptiarũ mearum est nunciandum & celebrandum. Ad Mariam Gabriel archangelus descendit, quod sibi iniunctũ fuerat peregit. Sed qui eum miserat, antequam nũciaretur, iam ad virginem venerat. Ibi nunciatum, ibi celebratum est sanctissimũ nuptiarum conuiuium. Sed nunquid tantus ac talis iste sponsus ad sponsam suam vacua manu venit? Nequaquam, sed donatiua detulit: delata erogauit. Et quia hyemis tempore venit, hyemales vestes primum suæ sponsæ dedit, agninã videlicet pelliceam & cappam. Quod vtrunq; fit de agno, sed alterũ sine dolore agni, id est lana de qua fit cappa, sumitur: alterũ, videlicet pellis, vnde pellicea, absq; dolore graui ab agno nõ accipitur. Sponsus iste agnus est, sicut scriptura testatur: *Esa. 53. c* Quasi ouis ad occisionem ducetur: & quasi agnus coram tõdente se, sic nõ aperiet os suum. *Ioan. 1. d* Et alibi: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Agnus igitur iste de lana sua sponsæ cappã fecit: *Matt. 11. d* cum humilitatem verbis docuit, dicens: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Pelliceam dedit, cum vigiliis, cum ieiuniis, & aliis carnis suæ afflictionibus, ad vltimum passione crucis, mortificationem carnis sponsæ ostẽdit. Cappa itaque qua qui indutus est absconditur, signat humilitatem, quia quæ sponsa est Christi latitat, & à seculo cognosci refugit. Pellicea quæ de mortuis animalibus fit, mortificationem carnis insinuat. Hæc autem hyemis tempore. Paschali K verò tempore armineam pelliceam dedit circa collum & circa manum rubeis gulis præparatam. Hæc pellicea sunt prædicatores, albi propter resurrectionem, quam in Christo annunciant: & in sponsam futuram prædicãt: qui cũ passionem Christi annunciant, rubeam gulam circa collum portant. Sed quia quidam passionem Christi ore prædicant, quam corde non sentiunt, de quibus dicit Paulus: *Philip. 1. c* Quidam annunciant Christum non syncerè, existimantes se suscitare tribulationem vinculis meis: oportet vt quod ore dicunt, corde sentiant. Nam minus de cæteris ornata esset, si tantùm circa collum, & non vsque ad pectus descendentes gulas pelliceas haberet. Circa manus prædicatores gulas habent, cum in operibus suis passionibus Christi communicant. Igitur pellicea sponso de arminio fit, quod candidum est, in significationem lætitiæ spiritualis ob spem futuræ resurrectionis. Circa collum & vsque supra pectus & circa manus rubeis gulis ornata est, quia passionem Christi, quam ore prædicat, corde sentit, & operibus attestatur. Dedit etiam Christus paschali tempore sponsæ suæ cordubanos suos, qui signant duo testamenta, quibus affectus sponsæ ne terram tangant muniuntur: vel signant continentiam & charitatem: quæ duos affectus, quorum alterum ad carnem suam, alterũ ad vitia olim sponsa habuit, calceant: è quibus ille qui ad carnem est, continentia siue districtione disciplinæ munitur: ille qui est ad vitia, charitate extinguitur. Sed hi cordubani nisi professione ligentur L & obedientia, è pedibus elabuntur. Multos enim videmus qui continentiam carnis ex charitate habuerũt, vel secundũ duo testamenta viuere disposuerunt, sed quoniam sub obedientia & professione se non ligauerunt, grauiter lapsi sunt. Cordubani itaque sunt vel duo testamenta, vel continentia & charitas: ligaturæ, professio & obedientia. Dedit etiam Christus sponsæ suæ duas chirothecas. Manus sponsæ sunt operatio & contemplatio. Et quamuis per lęuam alibi actiua, per dexteram contemplatiua vita (vt est illud: Læua eius sub capite meo, &c.) *Cant. 2. a* hic tamen per sinistram contemplatio, per dexteram operatio designatur, hac similitudine, quia sinistram frequenter tenemus sub vestibus absconditam, dexteram verò sæpius ad operandum exponimus. Similiter manus dextera, id est operatio, habet chirothecam in quinque folliculos ad quinque digitos recipiẽdos diuisam: quia bonum opus debet esse rectum, voluntarium, purum, discretum, & firmum. Rectum in intentione: volũtarium, vt nec timore nec aliqua alia fiat coactione: purum, vt dum fit, aliqua aura vanitatis non inanescat: discretum, vt vltra modũ non intendatur: firmum, vt perseueret. Sinistra autem, id est contemplatio, habet chirothecam similiter in quinq; diuisam. Nã quinque in contemplatione sunt, scilicet cõsideratio peccatorum & gehennæ, contemptus præsentium & spes futurorum, iu M dicium & regnũ, status corporis post resurrectionem & glorificationem, spiritus humanus & æternitas cum qua vniendus est. Qui enim contemplatur, primùm considerat peccata sua qualia & quanta perpetrauit: quæ considerare non multum prodesset, si non pro illis in gehenna puniri metueret: & ideo considerationi peccatorum rectè adiungitur consideratio gehennæ. Iterum si consideraretur quæ & quanta sint tormenta gehennæ, & nulla peccatorũ memoria haberetur, secura mens forsitan gehennam consideraret, cum nulla eam recordatio peccatorum perterreret. Hac de causa in mente contemplatoris vtrunq; & peccata & gehenna coniungitur, vt exvtroq; terror incutiatur. Sed in mente sic perterrita statim suboritur contemptus præsentium, cui adiuncta est spes futurorum. Sed ne spes mentem dissolutam reddat, restringitur per iudicium, quia considerat ad ea quæ sperauit, transeũdum esse per illud horrendum & districtum iudicium. Sed terrorem de iudicio, consolatur regnum, & ideo iudicio subiunctum est regnum. In quo regno cõsideratur quid erimus, & primùm status corporis, quod erit immortale & impassibile, deinde glorificatio, quòd erit ineffabilis pulchritudinis & præfulgidum, sicut scriptum est: Fulgebunt iusti sicut sol. *Matt. 13. f* Post hæc consideratur beatitudo animæ, si ipsa anima consideratur, & deus cui vnienda est, quod est vltimum, & consummatio omnium. Hæc autem quinque quæ in contemplatione

A tione consideramus, per quinq; fenestras videntur. Fenestra ex aëre & pariete constat. Nam vbi est paries continuus, nulla est fenestra: item vbi est aër absque pariete, non est fenestra: sed paries admittens intra seipsum aërem, vocatur fenestra. Christus verò est ex humanitate quasi pariete, & diuinitate intra humanitatem lucète. Itaque Christus fenestra est, imò quinq; fenestræ in eo considerantur, scilicet incarnatio, conuersatio, doctrina eius, resurrectio, & ascensio. Per illas quinque, quinque quæ de contemplatione dicta sunt, videntur. Nam per incarnationem Christi multis manifestata sunt peccata & gehenna, quæ prius non attendebantur. Conuersatio eius apertè docuit præsentia contemnere, & ad futura spem dirigere. In doctrina eius satis de iudicio & regno. In resurrectione eius ostēsus est status corporis & glorificatio, quia qualis ipse, tales & sui futuri sunt pro modulo suo. In ascensione autem quantulumcunque reuelatum est quomodo spiritus noster cum deo vniendus est. Homo enim ille quomodo sine omni vehiculo, absque omnis creaturæ adminiculo ascendit, sic & spiritus noster post eum tandem ascendet. Itaque chirothecæ sponsæ in manu dextera sunt, id est in actione, quòd ipsum opus sit rectum, voluntariū, purum, discretum, & firmum. In sinistra manu, id est contemplatione, quòd primum considerentur peccata & gehenna, deinde se-

B quatur contemptus præsentium, & spes futurorum, post iudicium & regnum subiungatur status corporis & glorificatio, ad vltimum vnitio spiritus nostri cum deo. Christus ascendens hæc omnia in sponsa consummauit: & eam conseruandam apostolis commisit, & ne ab Hierosolymis discederent, præcepit donec induerētur virtute ex alto. Post dies decem, ipso scilicet die Pentecostes, exercitum maximum & fortem misit è cœlo, id est spiritum sanctum, qui contulit eis pacem & gaudium, & cæteros fructus spiritus, quos enumerat apostolus. Quibus facti constantes & fortes, hostiles cuneos aggrediuntur, & Petrus vna die quinque milia, & alia die tria milia de Iudæis ad Christum conuertit. Quibus gestis aiunt apostoli: Absit vt domina nostra Christi sponsa pedes amplius gradiatur. quæramus ei animal quo subuehente celerius & honestius quocunque eundum est deferatur. Sed hoc non erit equus, quia animal superbiæ & discordiæ est: nec asinus, quia fatuus & immundus: sed mulus, qui firmiter & maturè graditur. Mulus itaque sponsæ datur, quia populus ex Iudæis & gentibus ad fidem conuersus est. Sicut enim mulus ex diuersis animalium speciebus nascitur, sic primitiua ecclesia ex diuersis populis collecta est, videlicet ex Iudæis & gentibus, vel de præsumentibus & desperantibus. Christus enim diuersis & contrariis infirmitatibus laborantes, miro modo sanauit, & vno medicamine, id est cruce sua, eos qui ni

C mis confidentes aut desperantes fuerūt & adhuc sunt, qui dicunt, Re mea contentus sum, & nulli vnquam per vim rapui aliquid, & similia, & quid est quare de vita desperem, & gehennam timeam? Sed si isti attēdunt quòd Christus, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, morte tamen turpissima, id est cruce vitam finiuit, deficiunt à superbia sua, & timore conterriti, ad humilitatem & ad cómunicandum passionibus Christi conuertuntur. Sunt iterum qui tot & tantis facinoribus inquinati sunt, vt sibi indulgeri diffidant. Sed si ipsi attendant quòd Christus non pro se, sed pro peccatoribus sustinuit, spem sumunt, & à desperatione sanantur. Itaque Christus sua cruce & præsumentes sanat, quia innocens passus est: & desperantes, quia pro peccatoribus sustinuit. Et ex his diuersis peccatoribus Ecclesia congregata mulus est, quem apostoli sponsæ præparant. Et ei in talibus quiescenti, & per eos ad diuersa progredienti, dant calcar vnum, scilicet amorem spōsi, quo suos proficisci compellat. Dant & flagellum quo retro percutiat, quia de perpetratis iniquitatibus anxiantur. Multiplicata & dilatata sancta ecclesia, apostoli peracto agone sui certaminis de vita decedentes, eam martyribus regendam committunt. Illi autem pro ea viriliter decertantes, & in defensione eius sanguinem suum fundentes, dicunt: Apostoli mulo vno dominam nostram donauerunt: æquum est & nos in ornatum eius & decorem aliquid conferre. Et quia iam æstas incaluit, grossioribus indumētis non est oneranda: nouum aliquid faciamus ei decoris & subtile, varium scilicet mantellum, rubea purpura

D coopertum. Varium istud mantellū sunt sancti martyres ex parte virgines, quod signat album: ex parte viduæ vel coniugati, qui signantur medio colore & vario. Rubeum superponitur, quia pro Christo trucidati sanguine resperguntur. Et hi suis temporibus viriliter rexerunt ecclesiam, prouexerunt & munierunt. Quibus decedentibus successerunt sancti doctores & magnifici cōfessores, Ambrosius, Hieronymus, Hilarius, Augustinus, & similes. Videns autem diabolus aperto bello quod contra ecclesiam tempore apostolorum & martyrum gesserat, se nihil profecisse, sed eam tribulationibus magis creuisse & profecisse, ad fraudulentas & occultas persecutiones cōuertitur, scilicet vt aliquos ex membris eius seducat, per quos negocium suæ malitiæ tanto efficacius quanto occultius peragat. Instruit itaque Arrium suis artibus, Pelagium & Fotinum, & his similes, qui ministros Christi se simulantes, sponsam eius longe in deuium ducant. Quod percipientes sancti doctores occurrunt, disputationibus confligunt, cōfutant hæreticos, & dominam suam ad viam veritatis reducunt. Cui reductæ, quia dum per deserta Arrij & deuia Pelagij graditur, vestes eius aliquantum attritæ erant, paludamentum de samito faciunt, id est vita sua pudica & honestis suis moribus eam adornant. Ecce iam victus hostis & in apertis persecutionibus, & occultis hęreticorum seductio-

E nibus. Iam sponsa nullo contra occurrente, cum multo comitatu graditur, adhuc tamen coluber tortuosus eam spoliare conatur: & cum iam in via non possit, iuxta viam laqueos parat, ibi tentoria sua erigit. Et hic quidem trapezitas suos cum multo auro & argento exposito sedere facit: illic autem vēditores vestium cum multo & vario apparatu diuersorum ornamentorum: alibi vēdentes cibos omnium generum collocat: alibi vendentes vina & omnium potionum genera tabernas disponit: alibi triumphales arcus gloriantium in pompa seculari erigit: choreas puellarum, & omnium incitamenta libidinum ostendit. Qui sapiens est, cum sponsa graditur, sponsæ recta via gradienti adhæret. Fatui & vecordes viam deserunt, & in tabernaculis diaboli esse iucundantur. Nam quicunque argētum diligit, auri specie capitur, & hæc Christo præponit: in tabernaculis diaboli demoratur. Similiter qui veste preciosa, qui cibis lautioribus, qui vino mellito, & aliis potionum preciosarum generibus, qui in mulieribus, qui in iocis, in seculi cantionibus delectatur, & hæc Christo præponit: in tentorio diaboli est. Quod etiam dicam de illis qui cum ecclesiam dei regere debeant, ingredientes viam, ea quæ in tentoriis diaboli sunt, admirantes circunspiciunt & concupiscunt: & non habentes vnde cōcupita sibi cōparent,

F ornamenta sponsæ suæ diripiunt, & in explendis malis cōcupiscentiis suis turpiter insumunt, ita vndique lacerata circa humeros, vt parum quid de amictu, id est paucos monachos & paucos regulares canonicos, & de aliis generibus hominū ferè nullum retineat.

Sermo cuiusdam ad clerum in concilio Remensi congregatum.

GRAVE est quod mihi iniūgitur, videlicet vt doceam doctores, instruam patres: præsertim cum scriptum sit: Interroga patres tuos, & annunciabunt tibi. Sed præcipit mihi Moyses iste, cuius manus graues sunt: cui obediendum est non solùm à me, sed etiam ab omnibus. Et plus quàm Moyses hic. Moysi commissa fuit vna plebs Israëlitica, isti autem vniuersa ecclesia. Et plusquam angelus hic. Cui enim angelorum dixit aliquando deus: Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis? Secundum officium dico, non secundum meritum. Præter deum non est similis ei nec in cœlo nec in terra. Hic est Petrus, qui misit se in mare, cum alij discipuli nauigarent ad Iesum. Vnusquisque vestrum contentus est nauicula sua, hoc est archiepiscopatu suo, abbatia sua, præpositura sua: iste autem misit se in omnes archiepiscopatus, abbatias, præposituras. Hoc mare magnum & spatiosum manibus, illic reptilia quorum non est numerus. Et vobis dico fratres mei episcopi, multum exaltauit vos deus. Vos estis sal terræ, sicut dicit dominus in euāgelio: Vos estis lux mundi. Ego dixi dij estis, & filij excel-

Marginalia: Luc. 24. g; Act. 1. a; Gala. 5. e; Act. 4. a; Act. 2. g; 1. Pet. 2. d; Exod. 17. c; Deut. 32. a; Exod. 3. c; Matt. 16. c; Ioan. 21. c; Psal. 103. c; Matt. 5. b; Psal. 81. a

G si omnes. Veruntamen sicut homines moriemini, & sicut vnus de principibus cadetis. Vbi sapiens, vbi scriba, vbi conquisitor huius seculi? Nónne sicut homines morientur? Et nónne sicut vnus de principibus cadent? Vnde cadent, vel quò? De latere domini, in profundú inferni. Fratres, duo mala magna restant: mors videlicet, & iudicium. Dura est enim conditio mortis, & idcirco rarus est qui velit mori. Sed quæ cura mori, cum hęc sit via vniuersæ carnis? Eia quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam, cum dicat apostolus: Omnes nos repręsentari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque rationem de his quę gessit in corpore suo, siue bonum siue malum? Fratres, aliam synodum pronúcio vobis, vbi dominus deus sedebit in iudicio, & ibi omnes nos oportet repræsentari, & ibi deus iustè iudicabit orbem terrarum. Hic includitur iniustitia in marsupio, sed iustè iudicabit deus in illo iudicio, & ibi omnes nos oportet repræsentari (nisi fortè, quod dici nefas est, mentiatur apostolus) siue sit papa, siue cardinalis, siue archiepiscopus, siue episcopus, siue diues, siue pauper, siue doctus, siue indoctus, vt referat vnusquisq; rationem de his quę gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Et si reddenda est ratio de his quæ quisq; gessit in corpore suo, heu quid fiet de his quæ quisq; gessit in corpore Christi, quod est ecclesia? Ecclesia dei vobis cómissa est, & dicimini pastores, cum sitis raptores. Et paucos habemus,

1. Cor. 1. c
Psal. 138. b
2. Cor. 5. b

H heu, pastores: multos autem excommunicatores. Et vtinam sufficeret vobis lana & lac: sititis enim sanguinem. Quatuor tamen his qui præsunt in ecclesia dei, necessaria esse præ omnibus reor: videlicet vt per ostium intrent, vt in humilitate se contineant, auaritiam declinent, múditiam tam corde quàm corpore seruare studeant. Sed quid prodest si canonicè eligantur (quod est per ostium intrare) & nó canonicè viuant? Dixit dominus ad duodecim: Nónne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Domine Iesu, cum esset electio illa in manu tua, & nó haberes aliquem contradicentem & reclamantem tibi: quare elegisti diabolum episcopum? Cur bone Iesu non elegisti bonum & iustum & sanctum, sicut Petrus bonus, iustus & sanctus fuit? Vel si elegisti diabolum, cur te iactas elegisse? Fratres, sic facit Iesus hodie, eligens sibi multos diabolos episcopos. Vbi, proh dolor, reperiemus episcopos, qui post adeptam dignitatem in humilitate se contineant? Nempe superbia eis occasio est vt ad tantam dignitatem aspirent, vt in ouile Christi impudenter irrumpant, cum tamen per psalmistam dominus dicat: Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam. Iesus autem in medio est, non in angulo. Vnde ipse in euangelio, Vbi duo, inquit, vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Et iterum: Iesus autem transiens per medium illorum ibat. Et in libro sapientiæ: In medio, inquit, ecclesiæ aperuit os eius. Et rursus in euangelio dicitur: Stetit

Quatuor his qui præsunt, necessaria.
Ioan. 6. g
Psal. 100.
Matt. 18. c
Luc. 4. e
Eccl. 15. a
Luc. 24. f

I Iesus in medio discipulorum suorum. Væ mihi domine Iesu, si tecum ero in domo tua, & nó in medio domus tuæ. At isti non sic. Sunt quidem cum Iesu, sed nó in medio domus eius: quia amant & faciunt superbiam, parentes suos extollentes: pauperes autem negligentes & deprimentes. Male viuunt, & subiectos maleuiuere volunt. Et idcirco comparantur Apostatæ angelo qui dixit in corde suo: Ponam sedem meam ad Aquilonem, &c. Quid est diabolum ad Aquilonem sedem velle ponere, nisi superbum quempiam & impiú super suos similes à charitatis calore vel sapiétiæ luce alienos principatum appetere, vel adeptum tenere? Talis erat Absalon super filios Israel, patri suo rebellis, principatum appetens. Talis erat Hieroboam, qui peccauit, & peccare fecit filios Israel in vitulis aureis. Tales fuerunt scribæ & pharisæi, contra quos ait dominus: Væ vobis scribæ & pharisæi, qui clauditis regnum cœlorum ante homines: vos enim non intratis, & introeuntes nó sinitis introire. Porro episcopi huius temporis auaritiam quomodo declinent? Quod enim sine miserabili gemitu dicendum non est, Christi opprobria, sputa, flagella, clauos, lanceam, crucem & mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profligant in acquisitionem turpis quæstus, & precium vniuersitatis suis marsupiis includere festinát: hoc solo sanè à Iuda Iscariotis differentes, quòd ille horum omne emolumentum denariorum numero cópensauit:

Esa. 14. d
2. Reg. 15. e
3. Reg. 12. f
Matt. 23. b

K isti voraciori ingluuie lucrorum, infinitas exigunt pecunias. His insatiabili desiderio inhiant, pro his ne amittant, timent: & cum amittunt, dolent. Harum in amore quiescunt, quantum duntaxat liberum est eis arbitriú aceruandi, vel augméntandi cura. Animarum nec casus reputatur, nec salus. Non sunt profectò matres, qui cum sint de crucifixi patrimonio nimium incrassati, impinguati, dilatati, non compatiútur super contritione Ioseph. Archipresbyter circuit obedientiam sibi creditam, & vt impleat saccum suum, tradit sanguinem iustum. Vendit nempe homicidia, adulteria, incestus, fornicationes, sacrilegia, periuria, & vsque ad summum implet manticam suam. Fama igitur volante innotescit episcopo talis quæstus: & accersito archipresbytero, da mihi, inquit, partem meam. At ille: Nihil dabo tibi. E contra episcopus: si non dederis mihi, inquit, partem meam, auferam tibi omnia. Fítque altercatio maxima, & propter auaritiam fit discordia. Postea verò archipresbyter reuoluens secum quòd auctoritate episcopi fungatur potestate ista, & quòd sine gratia ipsius nihil posit, peruersè conuersus, pœnitet, inquit me: accipe partem tuam, & insuper de mea quod beneplacitum fuerit. & reconciliantur. Heu sicut Herodes & Pilatus reconciliati sunt, & Christus crucifixus est: sic nihilo minus isti recóciliantur, & pauperes Christi spoliati sunt. En tempora ista planè fœda à negocio perambulante in tenebris: quapropter væ generationi huic à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis: si tamen hypocrisis dici debet, quæ iam latére præ abundantia non valet, & præ impudentia non quærit. Et sic

Luc. 23. b

L serpit hodie putrida tabes per omne corpus Ecclesię, quo latius, eo desperatius, eóque periculosius quo intestinius. Nam si insurgeret apertus hæreticus, mitteretur foras & aresceret: si violétus inimicus, absconderet se quis forsitá ab eo. Nunc quomodo eiiciet, aut quomodo abscondet se? Omnes amici & inimici, omnes necessarij, omnes domestici, & nulli pacifici: & quæ sua sunt, quærunt omnes. Ministri Christi sunt, & seruiunt antichristo: honorati incedunt de bonis domini, cui honorem non deferunt: Vnde hinc est eis quem quotidie videmus meretricius nitor, histrionicus habitus, regius apparatus. Inde aurú in frænis, aurum in sellis & in calcaribus. Plus nitent calcaria quàm altaria. Inde mensæ splendidæ & cibis & scyphis. Inde comessationes & ebrietates. Inde cithara & lyra & tibia, redundantia torcularia, & próptuaria plena, eructantia ex hoc in illud. Inde dolia pigmentaria, inde referta marsupia. Huiusmodi sunt & volunt esse ecclesiarum prępositi, decani, episcopi, & archiepiscopi. Nec enim hæc merito cedunt, sed negocio illi quod perambulat in tenebris. Olim prædictum est, & nunc tempus impletionis aduenit: Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece martyrum, amarior pòst in conflictu hęreticorú, amarissima núc

Psal. 143.
Esa. 38. d

M in moribus domesticorum. Nó fugari, non exterminari possunt, ita inualuerút: ita multiplicati sunt super numerum. Intestina & insanabilis est plaga Ecclesiæ, & ideo in pace amaritudo mea amarissima. Sed in qua pace? Pax est, & non est pax. Pax à paganis, pax ab hęreticis, sed non profectò à filiis. Vox plangentis in tempore Israel: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Spreuerunt & inualuerút à turpi vita, à turpi quæstu, à turpi commercio, à negocio perambulante in tenebris. Superest vt iam de medio fiat dæmoniú meridianum ad seducédos si qui in Christo residui sunt adhuc persistentes in simplicitate sua: siquidem absorbuit fluuios sapientium, & torrentes potentum, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius, id est humiles & simplices qui sunt in Ecclesia. ipse enim est antichristus, qui non solùm se diem, sed & meridiem métitur, & extollitur supra id quod colitur vt deus, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illum illustratione aduentus sui. Ecce diximus quales habemus pastores in via hac qua ambulamus, nó quales habere oportet. Non sunt omnes amici sponsi, qui hodie sunt sponsi ecclesiæ. Hincinde adsistere cernuntur: &, vt vulgo aiunt, eam quasi addextrare videntur. Pauci admodum sunt, qui quæ sua sunt, non quærant, ex omnibus charis eius. Diligút munera, nec possunt pariter diligere Christum, quia manus dederunt mammonę. Intuere quomodo incedunt nitidi & ornati, circumamicti varietate, táquam sponsa procedens

Psal. 39. b
Esa. 1. a
Iob 40. c
2. Thes. 2. a
Ibidem.

A dens de thalamo suo. Nónne si quempiam talium repente eminus procedētem aspexeris, sponsam potius putabis, quàm sponsæ custodem? Vnde verò hæc illis exuberare æstimes rerum affluentiam, vestium splendorem, mensarum luxuriam, congeriem vasorum argenteorum & aureorum, nisi de bonis spōsæ? Inter hæc est quòd illa pauper & inops & nuda relinquitur, facie miseranda, inculta, hispida & exanguis: propter hoc non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare: non est custodire, sed perdere: non est defendere, sed exponere: nō est instruere, sed prostituere: nō est pascere gregem domini, sed mactare & deuorare, dicēte domino de illis: Qui deuorant plebem meam vt cibum panis. Et iterum: Quia comederunt Iacob, & locum eius desolauerunt. Et in alio propheta: Peccata populi comedēt. quasi dicat, peccatorum precia exigunt, & peccantibus solicitudinem non impendunt. Quem dabis mihi de numero episcoporum qui non plus inuigilet subditorum euacuandis marsupiis, quàm vitiis extirpandis? Vbi est qui flectat iram? Vbi est qui prædicet annum placabilem domino? Propterea relinquamus istos, quia non sunt pastores, sed traditores, & imitemur illos qui viuētes in carne, plantauerunt ecclesiam sanguine suo. Et quidem isti sortiti sunt ministerij locum, sed non zelum. Successores omnes cupiunt esse, imitatores pauci. Vtinam tam vigiles reperirentur ad curam, quàm alacres currunt ad cathedram: vigilarent vtique solicitè seruātes sibi creditam ecclesiam, imò verò vigilarent pro semetipsis, nec sinerent de se dici: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterūt. Iusta omnino querimonia, nec ad vllam iustius quàm ad nostram referenda ætatem. Parum est nostris pastoribus quòd non seruant nos, nisi & perdant. Grauiter quippe demersi obliuionis somno, ad nullum dominicæ comminationis tonitruum expergiscuntur, vt vel suū ipsorum periculum expauescant: inde est quòd non parcunt suis, qui non parcūt sibi, perimentes pariter & pereuntes. Nunc verò dicendum. Episcopi verò & sacerdotes huius temporis castitatis sanctimoniam (sine qua nemo videbit deum) tam in corde quàm in corpore quomodo student obseruare? Certè dominus dicit in euangelio ad episcopos, haud dubium in primitiua ecclesia: Sint lumbi vestri præcincti. castitatem approbans non tantùm, sed etiam imperans. Attestatur etiam hanc spiritus sanctus in lege, qui nemini nisi mundis (& præcipue à mulieribus) panes propositionis edere sinebat. Vnde & Achimelech Dauid regi de his panibus cum militibus sumere cupienti, non prius concessit, quàm eos mundos esse à mulieribus cognouisset, dicente rege Dauid: Si de mulieribus agitur, mundi sunt pueri ab heri & nudiustertius. iam tunc significante spiritu sancto neminem ad mensam Christi, ad illúmque panem angelorum debere accedere, nisi purificatum mente & corpore, ne quod gratia diuina fidelibus præparauit ad salutem, indignè sumentibus ad iudicium fiat, & ad condemnationem. Isti autem castitatis insigne qualiter custodiunt, qui traditi in reprobum sensum faciunt quæ non conueniunt? Quæ enim in occulto fiūt ab episcopis, turpe est dicere. Melius itaque arbitror super hoc dissimulare & supersedere, quàm aliquid vnde scandalizentur innocentes & inexperti, dicere. Sed ego cur verecundor dicere, quod ipsi non verecundantur facere, imò quod apostolus non verecundatur scribere & prædicare? Dicit autem egregius prędicator sic: Masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem sui erroris recipientes. Fratres, factus sum insipiens, vos me coëgistis.

Psal.52.a *Psal.78.b* *Osea 4.b* *Psal.37.b* B *Hebr.12.b* *Luc.12.d* *1.Re.21.b* C *Rom.1.d*

Sermo ad pastores in synodo congregatos.

REVERENDISSIMI patres & domini, ecce lecta sunt verba sancti euangelij in auribus vestris, & vtinam diligenter intellecta ab vniuersitate vestra. Intellectus bonus omnibus facientibus ea. Seculares in speculis suis visu cognoscere solent pulchritudinem aut turpitudinem suam. Alterius generis est speculum vestrū, in quo magis auditu quàm visu potestis attendere quid deceat, & quid non deceat: quid impediat, quid expediat, quid ex debito vestri officij vobis incumbat. Speculum vestrum, sanctum est euangelium. Considerate, obsecro, non vultum vestræ natiuitatis, sed statum quotidianæ conuersationis considerate: & nolite abire negligendo, sed stetis diligentius inuestigando, & perscrutatis medullitus conscientiis vestris, in testimoniis earum aut gloriemini, aut terreamini. Nam sicut multis gloria, ita multis est ignominia testimonium cōscientiæ suæ. Ecce sacrum euangelium sub numero trium personarum includit multitudinem vniuersam prælatorum. Proposuit enim nobis bonum pastorem, mercenariū, & furem. Si boni pastores estis, gaudete, quia merces vestra copiosa est in cœlis. Si mercenarij estis, timete: quia periculum vestrum grande est in terris. Si fures estis, ingemiscite: quia locus vester magnus est in pœnis, nisi properaueritis ad pœnitētiam, & quæ vouistis domino deo vestro, dignè reddideritis. Vos maximè qui in circuitu domini estis, & in conspectu eius assertis munera & offertis, non corruptibilium auri & argenti, sed preciosi sanguinis & corporis agni immaculati. Quantam dignitatem contulit vobis deus? Quanta est prærogatiua ordinis vestri? Prætulit vos deus regibus & imperatoribus, prætulit ordinem vestrum omnibus ordinibus, imò (vt altius loquar) prætulit vos angelis & archangelis, thronis & dominationibus. Sicut enim non angelos, sed semen Abrahæ apprehendit ad faciendam redemptionem: sic non angelis, sed hominibus, solísque sacerdotibus dominici corporis & sanguinis commisit consecrationem. Omnes enim (sicut ait apostolus) sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Sed longè excellentius est officium vestrum, quod admirabile est, & non solùm in oculis vestris, sed etiam angelorum. Hæc sunt infelicissima tempora quæ præuidit apostolus Paulus: in quibus homines sanam doctrinam non sustinent, sed coaceruant sibi magistros ad desideria sua, in quibus à veritate se auertūt, & ad fabulas & vanitates huius seculi conuertuntur. Hæc sunt inquam nouissima tempora, in quibus refrigescit charitas, & abundat iniquitas multorum. Quare hoc dico? Quia (vt audistis) tres personas, imò vt planius dicam, tria genera doctorum sanctum describit euāgelium. Primum genus aliquam quidem partem, sed vnumquodque duorum sequentium copiosam & perniciosam includit multitudinem prelatorū, sed illos defendit numerus. In primo solo genere abundat charitas, in aliis duobus omnino refriguit, vbi nimirum abundat iniquitas. Audistis proprietates singulorum. Bonus pastor est qui ponit animam suam pro ouibus suis. Mercenarius est qui videt lupum venientē, & fugit. Fur est qui mactat & occidit. Bonus pastor non suā voluntatem facere, sed domini sui quærit vtilitatem. Ipsi soli seruat fidem, ipsi laborat, ipsum honorat. Ipsi quærit gloriam, non sibi. Regi enim seculorum immortali, inuisibili, soli deo honor & gloria in secula seculorum amen. Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Nobis miseris da veniam, da gratiā, tibi serua gloriā, vtpote à quo est venia peccatorum, & gratia meritorum. Bonus pastor in omni labore villicationis suę quęrit nō quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, quod proprium habet charitas. Vnde si quandoque excesserit, charitas operit multitudinem peccatorum: sed & ipse aduocatum habet in cœlis Iesum Christum dominum nostrum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Mercenarius est (vt diximus) qui vidēs lupum venientem fugit. Quærit ergo quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi. Alioquin vtique non fugeret, sed sua, imò & seipsum superimpenderet potius quàm gregem suum raptoribus exponeret. Multi sunt mercenarij qui in prosperitate leuiter discerni non possunt à bonis pastoribus. Habent enim multa cum ipsis communia: habuerunt nanque sanam electionem in ingressu, habent nihilo minus mundā cōuersationem in progressu, pacem ecclesię amant & quærunt, vtiliter ac viriliter ecclesiasticis implicantur negociis, non recusant grauedines oneris: sed hoc ideo, quia ambiunt gloriam honoris. Amant enim primos recubitus in cœnis, salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Multoties etiam cibantur pane lachrymarum, & vino compunctionis potantur ex recordatione peccatorum: sicut testatur iunior filius qui in regione longinqua consumpsit omnem substantiam suam viuendo luxuriosé: vnde & dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus? Si panibus abū-

Psal.110.b D *Heb.2.d* *Heb.1.d* E *2.Tim.4.a* *Ioan.10.b* *Ibidem.* *Ibidem.* *1.Tim.1.d* *Psal.113.b* F *1.Pet.4.b* *1.Ioan.2.a* *Matth.23.a* *Luc.15.d*

G dant mercenarij, nũquid fame peribunt operarij? Operarios dico, qui quanto rariores in terris, tanto chariores in cœlis habentur. De paucitate eorum conqueritur veritas, dicẽs: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Messis vtiq; multa, & sacerdotes multi, & mercenarij multi, sed operarij pauci. Pauci planè operarij, & admodum rari inconfusibiles, qui aspicientes in auctorem fidei consummatorem Iesum, quos instruunt verbo sanctæ prædicationis, nõ destruũt exemplo prauæ operationis, efficacius opere quàm verbo prædicãtes. Notandum verò quòd filius non dicit, Fac me vnum de mercenariis tuis: sed, fac me sicut vnũ de mercenariis tuis, vt videlicet ea sibi offerat beneficia, quibus illi communicant in præsenti. Inquit Psalmista: Cibauit eos ex adipe frumenti. Quos eos? Audi quod præmittitur: Inimici domini mentiti sunt ei. Hi sunt quos cibat ex adipe frumenti, & melle satiat. Qui sunt illi? Mercenarij, qui licet ad horam credant, in tempore tamen tentationis recedunt. Vnde patet quòd amici sunt mundi. Amicus autem huius mundi, inimicus dei cõstituitur. Iterum, quærunt quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi: & si non quærunt quæ illius sunt, cum eo non sunt. Et qui cum eo non sunt, contra eum sunt, quia ipse ait: Qui non est mecum, contra me est. Et qui contra eum sunt, inimici eius sunt. Hi per exteriora mentiuntur deo de interioribus. Cum enim sanè prædicent, & mundè viuant, sanitatem loquuntur

H intentionis: vt videlicet deum habeant in causa, & omnia interiora eorum benedicant nomini sancto eius. Cum autem non deum, sed mundum, non dominum, sed seipsos habeant in causa: mentiuntur potius deo quàm hominibus, ad cuius contumeliam spectat tanta collatio gratiarum: quibus non honorem dei, sed honorem hominis constat acquiri, nec charitati, sed cupiditati deseruiri. Vnde operarius inconfusibilis postulat non duo tantùm, sed tria: quia funiculus triplex difficile rumpitur. Non enim postulat disciplinam & scientiam, quas possunt habere & mercenarij, sed dicit: Bonitatem & disciplinam & scientiam doce me, quæ tria in solis filiis requiruntur. Quid enim prodesset disciplinam habere in conuersatione, scientiam in prædicatione, nisi assit bonitas in intentione? Nusquam scriptum est aut carnis obsequium aut rationis scientiam sufficere, sed, Bona voluntas sufficit. Sanata ergo voluntate, vtilis erit & præmiosa tam castigatio carnis per disciplinam, quàm illuminatio rationis per scientiam. Propter supradictas ergo rationes & alias huiusmodi diximus, quia in prosperitate mercenarius leuiter discerni non potest à bono pastore: quia dum pacis arridet securitas, intentionis eius palliatur infirmitas. Nihil occultum quod non reueletur. Vasa figuli probat fornax. Flante vento aduersitatis, statim quod infirmum est intentionis, ostendit effectus operationis. Videt enim lupum venientem, & fugit. Qui sunt isti lupi? Tyranni & raptores seculi, qui propria tentati

I cõcupiscentia, vel ingenita compulsi maleuolentia, incendũt ecclesias, vastant ouilia Christi, spoliant pupillos & viduas, proscriptionem inducunt pauperibus, deum blasphemant in suis operibus. Hi factis rapinis, fractísque Ecclesiis, cum gladius vltionis in eos exeritur, veniunt vel blãdiendo, vel comminando. Fugítq; mercenarius, vel amore blandiẽtis, vel timore persequentis. Vnde fugit? A rectitudine iustitiæ, à defensione ecclesiæ, à liberatione patriæ, ab vltione pupillorũ & viduarum. Quò? Ad custodienda quæ possidet, imò à quibus possidetur, videlicet marsupia, horrea, cellaria, non vtique pauperibus reseruanda, sed euacuanda furibus, aut ignibus consumenda. Habet enim aliquis intra prouinciam tyrannorum positos parentes suos, & blanditur proinde multotiens raptoribus, vt parentibus cõsulat: qui vt pacem habeant, & inter tyrannos floreant, affligi sancta permittitur Ecclesia, & iustitia conculcatur. Et quid dicam de furibus? Fures sunt hæretici. Hi sunt fures & latrones, qui veniunt in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Quotquot autẽ venerunt, fures sunt & latrones. Fures latenter nocendo: latrones apertè sæuiendo. Hæretici praua dogmata disseminabant in populo, & peruersitate doctrinæ suę fidem catholicam obnubilabant, & inducebant simplices in errorem. Neminem vestrum credo esse hereticũ, omnes creditis in deum trinum & vnũ, quia passus sit & sepultus, quia descendit & ascendit. Facit tamẽ hæc fides catholicum? Hac

K fide vtiq; dæmones essent catholici, quia (vt dicit Iacobus) credunt, & contremiscunt. Verum vtique catholicum facit non fides cõmunis dæmonibus & hominibus, sed ea tantum quæ communis est hominibus & angelicis spiritibus. Quæ est illa? Quæ per dilectionem operatur: de qua apostolus dicit: Neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionẽ operatur. Hac fide ipse præditus erat, cum diceret: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: maximè autem ad domesticos fidei, nõ seculi. Habetis hanc fidem? Vtinam. Sed hæc est fides quæ vincit mũdum, quia hæc est victoria quæ vincit mũdum, fides nostra. Dixerim vos vincere mundum, an vinci à mũdo? Video ecclesias vestras male tractatas: video quasdã semirutas, quasdam omnino obrutas: video in villis solitudinem, in agris silentium, & vbique exterminium: video in militibus insolentiam, in hominibus inobedientiam, & in omnibus insipientiam. Libenter tamen suffertis huiusmodi insipientes, cùm sitis ipsi forsitan sapientes. Sustinetis enim quòd vos in seruitutem redigant, quòd deuorent, quòd accipiant, quòd super vos extollantur, quòd etiam in faciem quandoq; vos cædãt, aut etiã reclusos in carcere emungant argento. An hæc patimini vt in patientia vestra possideatis animas vestras? Patientia enim nobis necessaria est, vt volũtatem dei facientes, fructum cum gaudio reportemus. Toleratis hæc vt volun-

L tatem dei faciatis? Non vtique, sed vt vestrã volũtatem propriam impleatis, vt carnis vestræ licentius curam geratis, vt pueris vestris & parẽtibus commodius prouideatis, & villas tyrannorum in pace eorum inhabitetis, vtentes nemoribus, & agros colentes. Propter hoc palpatis principes, & potestates tenebrarũ harum, tam homines quàm dæmones. Homines, quia ad velle eorum loquimini, ad velle eorum ligatis & soluitis. Ipsi sunt semiepiscopi, semiarchidiaconi, imò vt verum fatear (salua pace omnium) ipsi sunt supra episcopos, supra archidiaconos, supra presbyteros: & verè qui potestatẽ habent, hodie benefici vocantur. Palpatis dæmones, quia facitis eos in vobis similes altissimo. Ponam, inquit, sedẽ meã ad Aquilonem, & similis ero altissimo. Et ipse qui est rex super omnes filios superbiæ, frigore iniquitatis suæ congelauit interiora vestra, & vt fortis armatus custodiẽs atrium suum, in pace obtinet cathedram voluntatis vestræ, in qua deberet altissimus residere. In terra, inquit, pax hominibus. Quibus? Magnæ scientiæ? Magnæ nobilitatis? Non, sed bonæ voluntatis: & vbi pax, ibi deus: quia in pace fact⁹ est locus eius. Vnde patet quòd sedes eius bona voluntas est. Qui ergo non deum, sed diabolum habet inhabitantem interius, & tyrãnis atque raptoribus deseruit exterius, vincítne mundum? Imò victus est à mũdo, victus est à diabolo, victus est à carne sua.

M Infixus est in limo profundi, & non est ei substantia, vel potentia resurgendi. Domine deus virtutum, excita potentiam tuam & veni, vt educas nos de lacu miseriæ, & de luto fecis: operi manuum tuarũ porrige dexteram. Educ de carcere animas nostras, vt iam non obediãt mundo, sed confiteantur nomini tuo. Placabilis esto super officialibus tuis, qui tibi rationem reddituri sunt de omnibus tuis. Veni domine, & noli tardare. Insanit diabolus, insanit hostis humani generis, sciẽs quòd modicum tempus habet. Fidẽ habemus: sed sine operibus mortua est, & nos mortui cum ipsa. Auge nobis fidem, vt in vicariis tuis per dilectionem operetur, quatenus ad imperium eorũ montes transferantur, & de obsessis animabus dæmones efferantur, vt de ipsis prius eiiciantur, quàm cũ ipsis proiiciantur in ignem æternum. Auge, inquam, nobis fidem: quia hęc est victoria quę vincit mundum, fides nostra. Hac fide sancti vicerunt regna, operati sunt iustitiam, extinxerunt impetum ignis, effugarunt aciem gladij, cõualuerunt de infirmitatibus suis. In partibus nostris vbique ignis, vndique gladius. Quare non operamini iustitiam? Quare non extinguitis ignes? Quare nõ effugatis aciem gladij? Quare? Ratio in promptu est: quia nõ deo, sed hominibus quæritis placere. Vnde Paulus: Si adhuc hominibus placerẽ, Christi seruus nõ essem. Vos non conualetis de infirmitatibus vestris, sed torpetis de ignauia vestra, nec de malefactorib⁹ potestis facere iustitiam. Quare? Quia nulla est virtus fortitudinis vestræ.

Marginalia: Luc.10.a; Psal.80.c; Luc.8.b; Iaco.4.a; Philip.2.c; Luc.11.c; Eccl.4.c; Psal.118.i; Matt.10.c; Eccl.27.; Ioan.10.b; Matt.7.b; Iac.2.c; Gala.5.a; Ibidem.6.c; 1.Ioan.5.a; 2.Cor.11.d; Luc.21.e; Esa.14.d; Luc.2.b; Psal.75.a; Psal.68.a; Hebr.11.f; Gala.1.b

A strae, quoniam dissipat dominus ossa eorum qui hominibus placēt. Caro infirma, sed ossa sunt fortia. Dissipauit ergo ossa, id est, fortitudinē eorum qui hominibus quęrunt placere. Confusi sunt, quoniam deus spreuit eos: & vos confusi estis in actibus vestris, non honorati, sed onerati dignitatibus vestris, quoniā deus spreuit vos. Spreuit enim deus omnes discedētes à iudiciis suis. Fidem habetis, sed ad opera vos inuito: vos maximè qui estis vicarij Christi, qui estis pastores animarum, qui alios debetis instruere, non destruere. Vos inquam maximè: quia soli nō potestis perire, qui præire debetis docendo & operando. Multi sunt catholici prædicando, qui hæretici sunt operando. Quod hæretici faciebāt per praua dogmata, hoc faciunt plures hodie per mala exempla: seducunt scilicet populum, & inducunt in errorē: & tāto grauiores sunt hæreticis, quanto præualēt opera verbis. Vnigenitus qui est in sinu patris, nónne de secreto suo prodiit ad publicum vestrum? Nónne de cœlo descēdit ad terras, vt prædicatione & conuersatione sua persuaderet hominibus contemptum mundi? Nónne vos estis vicarij eius? Nónne quod prædicauit, & vos debetis prędicare: quod dissuasit, dissuadere: quod persuasit, psuadere? A Christo dicti estis Christiani. Nónne ea via qua Christus ambulauit, & vos debetis ambulare? Nónne sicut cōuersatus est, & vos vicarij eius debetis conuersari? Ita planè, nisi fortè doctiores eo fueritis vel sanctiores. Dicite ergo archidiaconi, dicite presbyteri, dicāt etiam pontifices, in frænis, in sellis quid facit aurum? In vestimentis tantus ornatus? In cibis tam superfluus apparatus? Esca ventri, & venter escis: deus autē & hunc & has destruet. Multus erat nitor vestium, & delicatus ciborum apparatus apud illum diuitem euangelicum, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè: mortuus tamen est, & sepultus in inferno. O dirum, ó execrabile & horrendum sepulchrum, vbi est fletus & stridor dentium, vbi sunt aquæ niuium, vbi vermis qui non moritur, vbi ignis qui nō extinguitur. Hoc sepulchrum diuitem, sed sinus Abrahæ pauperē Lazarum excepit. Quis sapiens & custodiet hæc? Vir insipiēs non cognoscet, & stultus non intelliget hæc. Quis, obsecro, laicorum auidius clericis quærit temporalia, & ineptius vtitur acquisitis? Cum tantum fastum videāt laici in supellectili clericorum, nónne per eos potius inuitantur ad mundum diligendum quàm negligendum? Medice cura teipsum. Si mūdum prædicas contemnendum, contemne tu prius, & ad ipsum efficacius alios inuitabis. Da voci tuæ vocē virtutis, cōsonet vita verbis: & statim erit in ore tuo viu⁹ & efficax sermo dei, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Non sic profecto est, sed sicut populus, sic & sacerdos: sicut laicus, sic & clericus. Vterque cupit, vterque diligit mundum, & ea quæ in mundo sunt. Laicus tamen cum labore, sed clerici sine labore volunt possidere totum mundum. Communicare volunt cupiditati & superfluitati hominum, sed nō labori. Peccare volunt, sed non flagellari cum hominibus. Vnde timendum est quòd flagellētur cum dæmonibus. Quomodo seculares non expēderent substantiam suam viuendo luxuriose, etiam in præsentia sacerdotum, quomodo non intenderent vanitatibus & lenociniis huius seculi, quomodo non essent insolentes & elati, cum tantum fastum, tantam insolentiam videant clericorum? Nónne in præsentia eorum irreuerenter abutimini eleemosynis pauperum? De patrimonio crucis Christi non facitis codices in ecclesiis, sed pascitis pellices in thalamis vestris: impinguatis canes, adornatis equos, phalerantes pectora, & capita deaurādo. Et verè in capitibus omnium platearum dispersi sunt lapides sanctuarij. Plateæ latæ sunt, & lata est via quæ dúcit ad mortem. Lapides sanctuarij, id est sacerdotes, sunt in capitibus, id est, in introitu latarum viarum. docēt enim populos per praua exempla ingredi vias latas, quæ ducūt ad mortem, & demergunt in profundum inferni. Dolor capitis in membra redundat. Capita populi sunt sacerdotes. Omne caput languidum, & omne cor mœrens. Languent prælati ecclesiæ in cupiditatibus suis. Quia ergo languor est in capitibus, mœror oboritur in cordibus. Corda sunt ecclesiæ viri religiosi, qui honorem suum intelligentes, nō respiciunt in vanitates & insanias falsas, nec comparantur iumentis insipientibus, nec similes fiunt illis: qui plorantes plorant in nocte huius aduersitatis, vbi apud prælatos Ecclesiæ inualescit cupiditas, & charitas refrigescit. Et meritò clamat Ecclesia sancta hodie: Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Multa est hodie & longe grauior, quàm credi possit persecutio sanctæ ecclesiæ: & talis incūbit, qualis à principio nō fuit. Multis modis persecutus est eam diabolus, sed nunquam grauius quàm hodie, quia nunquam fuit maior perditio Christianorū, nec liberior aut securior transgressio diuinorum præceptorū. Ecclesiam incipiētem persecutus est per tyrannos, proficientem persecutus est per hæreticos, iam lætam & florentem persequitur per motus illicitos. Tria sunt in anima, ratio, voluntas, sensualitas. Rationis est iudicium, voluntatis desiderium, caro debet obsequium. Carnem ergo cruciauit in martyribus, rationem perturbauit in simplicibus, sed voluntatem hodie deprauat generaliter in omnibus. Fuit ergo amaritudo ecclesiæ amara quidem in persecutione tyrannorum, sed amarior in versutia hæreticorum, sed amarissima hodie per prauitatem desideriorum. Væ qui dicunt pax, & non est pax. Pacem habet Ecclesia apud extraneos, sed filij nequam, filij scelerati sæuiunt in eā, qui propriam matrem euiscerant, vt se pariant in honorem. Pacem vbique habet exteriorem, sed interiorem in paucis habet, quia vbique aut fere vbique iudicio rationis nō consentit voluntas, sed captiuam eam ducit in lege peccati: quia etsi ratio sana sit in iudicio, voluntas tamen praua est in desiderio, in qua nimirū residet diabolus similis altissimo, vt suprà diximus. Euigilate iusti, abiicite diabolum, & sedem dei expurgate, quia iustitia & iudicium correctio sedis eius. Exigentibus iniquitatibus vestris egressus est de tēplo suo. Reducite eum ad templum sanctum suum. Templum enim dei sanctum est, quod estis vos. Anima iusti sedes & templum dei est. Dominus in templo suo facit mirabilia, & præbet oracula. Veniat ad templum suum dominator quem quæritis, quò possitis dominari desideriis carnalib⁹, & diabolicis resistere tentationibus. Veniat & angelus testamenti, quem vos vultis, qui annunciet vobis suam voluntatem, & confirmet promissam hæreditatem. Inducant eum in templū suum parentes eius, pater videlicet & mater & fratres eius. Qui sunt illi? Respondeat ipse: Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus pater, & mater, & frater & soror est. Pater generando per verbum prædicationis, vt dicit apostolus: Ego per euangelium in Christo vos genui. Mater pariendo per exemplum sanctæ conuersationis. Frater & soror castè diligendo in amore fraternitatis. Hi parētes estis vos, aut esse debetis. Statuit vos populus mediatores inter se & deum, vt vobis loquatur deus, & vos ad illum. Ideo dant vobis eleemosynas & primitias suas, vt vestris precibus & meritis propitietur eis deus, & introducātur ad illū. Sed cum quem vobis redditis offensum, qualiter aliis reddetis placatum? Non est munda coram deo oratio vestra. Quærite ergo vos parentes Iesu Christi, qui adducāt eum ad vos, & inducant in templum suum. Quærite eos qui voluntatem dei ex corde faciunt, qui contempserunt vitam mundi, qui castigant corpus suum, & in seruitutem redigunt, nō vt hominibus, sed vt deo placeant. Non solùm recipere, sed diuidere sciatis eleemosynam. Facite & vos vobis amicos de mammona iniquitatis. Non solū loquimini, sed & operemini bonum ad omnes, & vt dicit apostolus, beneficentiæ & communionis nolite obliuisci: quia talibus hostiis promeretur deus. Inducant proinde Iesum in templum suum per iustitiam, & perducant per iudicium. Aperite ei portas iustitiæ, alioquin non ingredietur ad vos. Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Vestrum est facere iudiciū, quia senatores estis orbis terrarum. Diligite ergo iustitiam, & rectè iudicate filij hominum. Quid dubitatis? Apprehēdite disciplinam, & cōtineatis vos à prauis operibus vestris, iustitiā habēdo ac faciendo, quia qui cōtinens est iustitiæ, apprehēdet illā, & obuiabit illi quasi mater honorificata. Sine iustitia non solū respublica, sed nec parua domus subsistere potest. Quare timetis principes & potestates tenebrarū harum? Quare vos illis subiicitis? Vultis exaltari ī terra, vultis exaltari in gētib⁹? Apprehēdite & facite iustitiā. Apprehēdite cōtinendo vosmetipsos, facite humiles & pauperes iustificando, & profectò in

Marginalia: Psal.52.b; Ibidem.; Psal.118.p; 2.Cor.6.c; Luc.16.d; Psal.106.d; Psal.13.a; Luc.4.d; Hebr.4.c; Osee.4.b; Thre.4.a; Esa.38.d; Hier.6.c; 1.Cor.3.c; Matt.12.d; 1.Cor.4.d; Luc.16.b; Heb.13.a; Sapien.1.a; Psal.57.a; Eccli.15.a

G iustitia exaltabimini. Dicit enim Psalmista: Et in iustitia tua exaltabũtur. Qui? Beatus scilicet populus qui scit iubilationẽ. In iubilo diuersæ voces consonant. Sciunt ergo iubilationem, qui sciunt pacem gentibus dare, & liberare populum dei, & vnitatem populorum seruare in vinculo pacis. Hi tales, domine, non in tenebris huius mundi aberrabunt, sed in lumine vultus tui ambulabunt: nõ in sua facie, sed in tuo nomine exultabunt: non in tyrannorum amicitia, sed in tua iustitia exaltabuntur. Timetis conculcari à leonibus, si iustitiam timueritis? Daniel in lacu leonum clamat: Et nõ nocuerunt mihi. Quare? Quia iustitia coram deo inuenta est in me. Iustitia plena est dextera tua. Per dexteram spiritualia, per sinistram accipiuntur temporalia. Longitudo dierum in dextera eius: in sinistra autem diuitiæ & gloria. In iudicio ad sinistram eius erunt hœdi, quibus dat in hoc seculo gloriam & diuitias: ad dexteram autem agni, quibus præparata est longitudo dierum. Nolite sitire munera in sinistra eius, quia qui desiderant eius sinistram in hoc seculo, collocabuntur ad sinistram eius in iudicio. Adhærete dexteræ eius, vt in iudicio ad dexteram eius sedeatis super sedes iudicantium, & in præsenti non propria virtute, sed virtute dexteræ eius superborũ & sublimium colla prematis: quia dextera dei fecit virtutem. Vultis tamen de manu eius accipere duplicia, id est, spiritualia & temporalia? Primùm quærite regnum dei, & iustitiam eius, quod est dexteræ: & hæc omnia adiicientur vobis, quæ sunt sinistræ. Primùm quærite regnum dei, vt in interioribus vestris habitet & regnet deus. Deinde iustitiam eius, vt legem ex ore vestro requirat & assumat populus: & ex tãta gratia meritorum retribuetur vobis gloria præmiorum, quam nec oculus vidit, &c. Et præter hæc adiicientur vobis hæc temporalia: quia gloria & diuitiæ in domo eius. Cuius eius? Haud dubium quin iustæ generationis, de qua præmissum est: Generatio rectorum benedicetur. Benedicta in prædestinatione, benedicitur in iustificatione, benedicetur in glorificatione. Benedictio domini super caput iusti, quia misericordia domini ab æterno per prædestinationem, & in æternum per glorificationem. Facite ergo iustitiam, nõ tamen pro vestro arbitrio, sed dictante iudicio, quia iustitia & iudicium correctio sedis eius. Si tantum faceretis iudicium, nec aliquod haberetis dominium, iudices tantùm essetis, non iustificatores, & ideo iustitiam facere non possetis. Propter hoc qui dedit vobis iudicium, dedit & dominium, vt prædixit Propheta: Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis. Duplex est dominium prælatorum. Habent enim claues ecclesiæ, quibus claudunt & nemo aperit, aperiunt & nemo claudit. Habent & regalia, quia domini sunt vrbium & oppidorum. Nec solùm episcopatus, sed & consulatus habent, vt merito eis dicatur: Quid vltra debui facere, & non I feci? Sed quod datum est illis in adiutorium, factum est illis in scandalum.

(Psal.88.c; Ibidem.; Ibidem.; Dan.6.f; Psal.46.b; Prou.3.b; Matt.25.d; Psal.117.c; Matt.6.d; Psal.111.a; Ibidem.; Prou.10.b; Psal.102.; Psal.96.a; Sapien.3.b; Esa.5.c)

Super Salue regina, sermo.

SALVE REGINA misericordiæ, vita, dulcedo, & spes nostra salue. Domine labia mea aperies. Dominus tecum, & tu mecum. Dignare me laudare te. Sub tuam protectionem confugio, vbi virtutem acceperunt infirmi. Esto mihi turris fortitudinis à facie inimici. Te nostra vox primùm sonet, Et ora soluamus tibi. Dulce canticum ac nobilissimum melos, quod in honorem sanctæ Mariæ quater in anno ordo noster deuotissime concinit, ad ædificationem nostram discutiẽdam fratres assumpsimus, quia speciali dulcedine multa refertum masticatione continua reperimus. Nam à summis labiis canticum istud effusum venit. Habet enim fundamentum. Fundamentum eius in montibus sanctis. Fundamentum eius internæ dulcedinis suauitas est. Et vbi hæc, nisi in montibus sanctis? Hoc est in mentibus nostris. A sanctis compositum, à sanctis institutum, digne frequentabitur etiam à sanctis. Et vere nisi à religiosis & affectione sancta feruentibus, nec subtiliter intelligi, nec efficaciter poterit decantari. Est enim tam suaue ad gratiam, tam fœcundum ad sensum, tam etiam profundum ad mysteria. Tale enim est quod à nobis considerari & discuti prout dignum est, non valeat. Ex eo autem quòd suauiter sonat, mul- K cet affectum, & de sensuum vbertate mentem impinguat, & in sanctam sanctorum, aduocatam scilicet nostram, dum eam quasi præsentem salutat, omnia interiora nostra medullitus inflammat. Oportet enim vt nobis præsentem esse dicamus, quam præsentem salutamus: & totam animæ nostræ trinitatem in eam dirigamus, quã tam deuotissimis precibus exoramus. Agnoscit certè, & diligit diligentes se, & prope est in veritate inuocantibus se: præsertim his quos videt sibi conformes factos in castitate & humilitate: si tamen charitatem adiecerint, & totam spem suam (post filium suum) in ea posuerint, & toto corde quæsierint, orantes & frequenter dicentes: Subueni domina clamantibus ad te iugiter. Non aspernatur affectum prædulcem, ingens desiderium, inundationem lachrymarum, assiduitatem precum quorumlibet quanuis peccatorum: si tamen lauerint à malitia cor, dissoluerint colligationes impietatis, soluerint fasciculos deprimentes, dimiserint qui fracti sunt, liberos, & omne onus deripuerint. Data est ei potestas in cœlo & in terra, quæ posse potestas est: & in manibus eius vita, & spiritus nostri: & oculi omnium Christianorum in eam sperant, & ipsa dat eis escam gratiæ (qua plena est) in tempore opportuno. Leuemus ergo fratres cor nostrum cum manibus ad eam, & appropinquemus ei passibus amoris, immolantes ei hostiam laudis, L reddentes ei vota nostra de die in diem, de hora in horam, dicẽtes assiduè: Salue regina misericordiæ. Quis mihi digne huius carminis reserabit sacramentum? Quis mihi dignè explicet tam insolitæ salutationis exordiũ? Origo fontium & fluminum, mare: virtutum auctrix, & scientiarum scientia sanctarum Maria: quia sicut sol vniuersa cœli lumina præcellit prærogatiua claritatis eximiæ, sic ipsa totam rationalem creaturam (post filium) præcellit splendore virtutis ac scientiæ. Ad eam non incongrue pertinere dicimus quod scriptũ est: Quàm bona domina Israël, his qui recto sunt corde. Qui recto corde & rectè in omnibus cõsentiunt, hi recto sunt corde, his aduocata nostra sola bonitate sua agẽte præsentiæ suæ tantam plerunque copiam exhibet, & quàm sit orabilis, exhibitione impertitæ gratiæ docet, vt innouati spiritu ꝓclamẽt per consolationem experientiæ: Salue regina misericordiæ. In his intelligentia non capitur, nisi quantum experientia sapit. Sola vnctio spiritus docet hæc. Plus valet hic iubilus cordis, quàm strepitus oris: motus gaudiorũ, quàm sonus labiorum: consonantia voluntatum magis quàm vocum. Pro huiusmodi dicere cautum duxi, Quis mihi carminis huius reserabit sacramentum? Quis, pro raro dici solet. Rara siquidem auis in terra tantam promereri familiaritatem in oculis maiestatis, quatenus experientia indultæ gratiæ, præsentiam illius agnoscẽs quis valeat exultans dicere: Salue regina misericor- M diæ. Iustè regina mundi, & regina cœli dicitur, per quam vtriusque creator & rector generatur. Verùm quo pacto dicitur regina misericordiæ, cum misericordia non substantia sit, sed pietas supernæ clementiæ, vel affectio benigna rationalis creaturæ? Metonymicè ergo poterit intelligi, hoc est per efficientem id quod efficitur: vt opus misericordiæ pro misericordia intelligatur. Opus misericordiæ, reparatio naturæ. Misericordia domini plena est terra viuentium & morientium. quòd angeli creati, quòd cõfirmati, homines plasmati & reparati, misericordiæ est: quæ ab æterno & vsque in æternum primordialis ipsa causa omnium, & causalissima causarum. Effectus huius est opus saluandorum, salus hæc est adoptio filiorum dei: quorum regina sancta sanctorum, cuius virginalis partus eorum esse omnium. Regina, gloriæ nomen & honoris, magnificentiæ & decoris, dulcedinis ac pietatis, amoris & honorificentiæ, sublimitatis & potentiæ, gubernationis & iustitiæ, defensionis & gratiæ. Sancta sanctorum hæc omnia nobis, & pro omnibus nobis, cui decantamus assidue: Salue regina misericordiæ. Possumus etiam sic intelligere, quòd regina misericordiæ dicitur, vt soli tribuamus diuinæ misericordiæ & non meritis, quòd super omnem creaturam ipsa sanctitate ac dignitate præcellens, reginæ vocabulo & honore sublimatur amplius: & iam in hoc conuenienter vocatur regina misericordiæ, quòd diuinæ pietatis abyssum cui vult, & quando vult, ac quomodo vult, creditur

(Matt.28.d; Psal.72.a)

A ditur aperire, vt quiuis enormis peccator nõ pereat, cui sancta sanctorum patrocinij sui suffragia præstat. Eapropter dicamus omnes, dicamus singuli, dicamus assiduè: Salue regina misericordiæ. Sequitur: Vita, dulcedo, & spes nostra salue. Ordo pulcherrimus: Dulcedinem vita præcedit, spes sequitur. Non enim sapis nisi viuas, nec sperabis nisi viuas & sapias. Et sapor sedes est dulcedini, gustus sapori. Breuitati studendum statuimus, & ideo de vario vitæ statu dicere supersedemus. De illa vita hoc in loco dictum esse credimus, de qua Ioannis Euangelium loquitur: Qui manducat me, & ipse viuet propter me. Quidni viuat, qui vitam manducat? Ego sum, inquit, vita. Et beatus qui manducat panem hunc in regno dei, quod intus est. Regnum dei charitas, gaudium, pax. Et vita, & panis, & charitas, vnum sunt. Magnæ deliciæ charitas, quæ foras mittit timorem. Qui manet in hac: & mãducat eam, & mãducatur ab ipsa. Ipsa est quæ pascit inter lilia, pascit & pascitur, & nos, & à nobis. Quomodo, inquis? Si diligit deus nos, in se traiicit nos, & econuerso. Cibus iste charitas dei, & deus virtutum, & scientiarum fons, vitam præstat animæ quæ nunc est, & futuram. Et hæc nobis sancta sanctorum metonymice, scilicet quæ & vitam hanc nobis peperit, & precibus infundit. Hæc est de qua dicit apostolus: Mihi viuere Christus est, & viuit in me Christus. De B hac in Deuteronomio circuncisione carnali: Et erit vita tua pendens ante oculos tuos, & non credes vitæ tuæ. Vita hæc dat dulcedinem, sed seipsam de seipsa. Si inueni gratiam in oculis tuis (ait Moyses) ad plenitudinem gratiæ ostende mihi teipsum. Et ecõtra: Ego omne bonum ostendam tibi. Vnum petiit, & repromissa est omnimoda plenitudo. Quid tã diuersum, quàm vnum & omnia? Sono diuersum, re vnum: diuersum pronunciatione, vnum identitate. Deus ergo omne bonum & summum bonum: etiam dulcedo, & dulcedinis genus generalissimum. Qui edunt me, adhuc esurient, inquit: & qui bibunt me, adhuc sitient. Quare? Quia bonus & dulcis. Bonus deus Israël rectis corde, sed & dulcis & rectus. Nec bonitas nec iustitia sine rectitudine. Qui bibit de illa, sitiet iterum: de ista qui biberit, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Siquidem apud ipsum fons vitæ, & ipse fons vitæ, etiam fluminis impetus qui lætificat ciuitatem dei. Esto ciuitas dei, & lætificabit te impet' hic. Parat enim in dulcedine sua pauperi deus. Fructus enim dulcis gutturi, & guttur eius suauissimum, ineffabilia omnia. Hic calculus est quẽ nemo scit nisi qui accipit. Sunt enim in illa internæ festiuitatis gaudia, quæ quotidie mẽtibus nostris per inspirationẽ sui amoris imprimit interna & æterna dulcedo. Nota, ĩquit, feci vobis omnia quæcũq; audiui à patre. Et ad Moysen: Omne bonum ostendã tibi. Omnia quæ audiuit à patre, & quę pro- C mittit Moysi, vnus denarius est qui promittitur laborãtibus in vineis, & vna illa quam petiit Dauid, & vnum illud quod necessarium est. Mel est quod sugit Israël de petra, & oleum de saxo durissimo. Gaudium est quod nemo tollit, osculum est de quo scriptũ est: Osculetur me osculo oris sui. Internæ suauitatis gustus ac dulcedo est, & manna absconditum, & thesaurus abscõditus in agro, cui comparatum omne dulce, amarum: omne decorum, fœdum: omne iucundum, triste: omne preciosum, vile: sordidum omne, quod desiderabile est in oculis amatorum mundi fluentis. Nam preciosam margaritam datis omnibus terrenarum rerum delectamẽtis sancta sanctarum cõparauit, & nobis in filio suo præparauit, & præparat semper interuentu suo nobis orantibus oleum effusum dulcedinis huius. Nõ erit abs re, sed valde optimum, si ipsam reginam misericordiæ vitam & dulcedinem nostram dicamus, qui minus experti adhuc vitę huius ac dulcedinis sum', sed per ipsam speramus nos posse consequi quicquid totius bonitatis factor dignat' fuerit gratiæ nobis impertiri. Sequitur: Spes nostra salue. Spes est in virtute, quasi scintillatio in fomite. Sine fomite durare non potest scintillatio. Subtrahe fomitem, interit, emoritur. Subministra, viuet. Haud secus spes ruit sine fundamento, sine pabulo moritur, inedia deficit, extinguitur sine nutrimento, arescit succisa radice. Spes enim sine vita virtutum & deuotionis dulcedine nõ est spes, sed præsumptio. Inter timorem & securitatẽ spes media est: & est spes incerti nomen boni. Vita & dulcedo exterminant faciem timoris, securitati dant fortitudinem, dant decorem. D Eapropter dicit deo: Singulariter in spe constituisti me. Et: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Est enim fulcita florib', & stipata malis charitas illius, quæ foras mittit timorem, & dicit: Læua eius sub capite meo: & dextera eius amplexabitur me. Læua, comminatio supplicij: dextera, promissio regni. Inter has spes cubat in molli strato charitatis, vita & dulcedo sternunt hoc, & hoc est medium illud in ferculo Salomonis, de quo scriptura ait: Media autem charitate constrauit. Vides nunc sublimitatem carminis huius. Primò ponit vitam, quæ est in integritate virtutum: secundò dulcedinem spiritualium gaudiorum: deinde spem infert æternorũ. Omnia hæc regina misericordię, domina mundi, regina cœlorum contulit mundo, virgo virginum, sancta sanctorum, lumen cæcorum, iustorum gloria, peccatorum venia, desperatorum reparatio, deficiẽtium fortitudo, salus orbis, speculum totius integritatis: ipsa intercedat pro peccatis nostris: præstãte domino filio eius & vnico, cuius regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum, Amen.

Ioan.6.e | Ibidẽ.14.b | Philip.1. | Deut.28.g | Exod.33.c | Eccli.24.c | Ioan.15.b | Deut.32.b | Canti.1.a | Psal.4.b | Cant.2.a | Ibidẽ.3.d

Sermo vnde supra.

SI LINGVAE centũ resonarent, oraque centum, ferrea vox mihi, Maria, nil dignum tibi dicere possum stella maris, quæ virgo beata vocaris. O quam te memorem, E virgo, quibus laudibus efferam? Infantissima lingua mea, quæ coinquinata est cum mortuis, incircuncisa labiis, nec purgata igne altaris: inquietum malum, habens in naribus spiritum, rimis effluens vndique, quid dignum laudibus tuis poterit immolare? Eleuata est magnificentia tua super cœlos, & super omnem terram gloria tua: ita vt nec in cœlo inueniatur creatura quæ tuã dignè laudare queat magnificentiam: nec in terra sit quæ gloriam tuam exprimere valeat. Nemo enim nec in cœlo nec in terra inuentus est dignus aperire librum prærogatiuarum tuarum, & dignè soluere septem signacula eius. Plenitudinem gratiæ, aduentum spiritus sancti in te, virtutis altissimi obumbrationem, verbi conceptionem, quòd sine grauamine grauida, sine dolore puerpera, virgo pariter & fœcunda, quis enarrabit? Viri diuitiarum multi, de ciuitate domini virtutum miserũt manus suas ad hæc fortia, & tamen altitudinem diuitiarum harum ad liquidum comprehendere non potuerunt, quia inuestigabiles vię istę, & inscrutabilia vniuersa. Conati sunt, & non datũ est vltra. Dum adhuc ordirentur, succisi sunt. Quis enim loquetur potentias has domini, auditas faciet omnes laudes eius? Etsi dignè nullus, quisque tamen pro viribus. Pro se quisque viri summa certabat opum vi, vt ait quis. Denique currebant omnes in odore vnguentorum tuorum. Trahe & nos post te, ô sancta sanctorum, & o- F stende lumen miserationum tuarum. Subvmbra alarum tuarũ nos protege. Ad te enim clamamus exules filij Euæ. Secunda carminis huius quod explanandum assumpsimus, incisio hæc est, quod in modum dramatis nobis videtur esse compositum. Varius enim diuersarum personarum affectus hic loquitur. Hic perfectorum, & adhuc in melius proficiẽtium status inuenitur. Vita siquidem quæ animatur integritate virtutis, suauitas internæ dulcedinis, sanctæque spei tanta præsumptio, quid nisi fructus spiritus sunt, & attentiones virtutis? Emeritorum militum donatiua sunt hæc, & diuturni certaminis merces accumulata. At deploratio exilij, patrię desiderium, originalis peccati pœnalis punctio, incipiẽtium seu proficientium indicia sunt. Puta vitæ huius exilium, fucum vanitatis: patriam, solidũ veritatis. Fucus vanitatis, nitor gloriæ temporalis: solidum veritatis, immobilis cognitio æternitatis. Fucus vanitatis, splendor arridens creaturæ visibilis: solidum veritatis, inextinguibile lumen internæ dulcedinis. De hac patria quidam sapiens ait: O veritas exulum patria, exilij finis: video te, sed intrare non sinor, indignus admitti, peccatis sordens. Quousque odoramus, & non gustamus, proficiscentes ad patriam & nõ apprehendentes, suspirantes, & de longè salutantes? Primus itaque homo ad hoc conditus fuerat, vt si non peccasset, per contemplationis præsentiam vultui creatoris semper adsisteret, & solidum veritatis agnosceret, agnitum amaret, amatum teneret, te-

G nendo frueretur, semperque ei adhærendo qui immortalis est, etiam vitam ipse sine termino possideret. Verum enim & summum bonum hominis, plena videlicet & perfecta agnitio creatoris. Sed circunscriptus astutia serpentis, & deceptus fuco vanitatis, specie videlicet creaturæ visibilis, ab Hierusalem in Hiericho descendit, fonté veritatis deseruit, affectum pulchritudini rerum inclinauit: & statim ignorantiæ cæcitate percussus foras venit, & ab intima luce contemplationis factus est vagus & profugus super terram. Vagus scilicet per inordinatam cócupiscentiam, profugus per peccatricem conscientiam: quia mentem quam diuinum auxilium deserit, quæcunque tentatio impetierit, subuertit. Cor ergo hominis quod prius diuino amori affixum stabile perstitit, & vnum amando, vnum permansit: postquam per desideria terrena defluere cœperit, quasi tot sibi in exilio mansiones statuit, quot sibi in eo delectationes inuenit. Sicque fit, vt mens quæ pulchritudinem, dulcedinem, pacem, securitatem, ac perpetuitatem primæ lucis amare nescit, nunquam valeat esse stabilis: quia gaudium permanens in his quæ in fuco vanitatis amplectitur, non inueniens, dum se semper desiderio extendit, sequens quod adsequi non valet, fluctuans in exilio nunquam requiescit. Modo valuis oculorum elapsa, curiosos intuitus pascit, & rerum immen-

H sitatem in massa & mole considerat: modo rerum pulchritudinem in situ & motu, specie & qualitate inuestigat: modo rerum vtilitatem per necessaria, commoda, apta & grata pertentat. Nunc quoque naribus erumpit, & per olfactum odoris varij suauia oblectamenta requirit. His pasta, aurium per organa procedit, & dulce melos harmonicæ, organicæ, arithmeticæ disciplinæ capta per auditum introrsus trahit. Tactu quoque subtilia, leuia, & lenia palpando discutit, & in aula memoriæ palpando desiderata reponit. Nec minus gustu faucium prælibat varietatem saporum. Hos hœdos suos mens quæ se ignorat & deum, pascit iuxta tabernaculum pastorum, per res temporum, & temporalium vanitatum, mendicans ex ea (quæ præterit) figura huius mundi, vnde suam famelicam curiositatem aliquatenus consoletur. Comparata est enim iumentis insipientibus, & similis facta est illis: quia cum in honore esset, non intellexit quòd limus esset, honoris fastigio delectata. Hinc nascitur in exilio vanitatis motus sine stabilitate, labor sine requie, cursus sine peruentione, ita vt semper inquietum sit cor, donec ad patriam veritatis redire cœperit: egens, & de siliquis porcorum satiari desiderans, quousque ad patris domum suspirauerit, vbi mercenarius abundat panibus, & omnes domestici vestiti sunt duplicibus. De hoc exilio, ô sancta sanctorum, ad te clamamus exules filij Euæ, vt interuentu tuo, ducatu tuo, adiutorio tuo possimus ad cubiculum veritatis repatriare.

Psal. 48. c

I Scimus proculdubio, quia nil amplius habet homo de vniuerso labore suo quo laborat sub sole, nisi vanitatem: & tamen prauæ cósuetudinis nexibus irretiti, per nos redire non possumus in veritatis libertatem. Non dicimus autem in hoc loco veritatem cognitionem esse Dei, & eius quę secundum pietatem est scientiæ: sed medium illud purú & nudum ac solidum, quod est in virtutis amore. Quanuis enim diffiniant auctores reparationem hominis esse cognitionem veritatis, & amorem virtutis: perfecta tamen virtus non est sine cognitione veritatis, nec veritas sine amore virtutis. Vanus est, quia in vanitate est, aut in vanitate curiositatis, aut erroris. Vanitas curiositatis procedit à vanitate mutabilitatis, & generat vanitatem mortalitatis. Prima causa peccati: secunda peccatum: tertia pœna peccati. Prima est in his quæ propter homines facta sunt: secunda in his quæ ab hominibus facta sunt: tertia in his quæ in hominibus sunt. Alia est in conditis rebus, alia in mentibus, alia in corporibus. Vanitas erroris est in omnibus quæ fidei catholicę & sanæ doctrinæ contraria sunt, & religionis disciplinam in illo solido veritatis quod velle & nolle hominis inter angustias parum & nimis coarctat, non contingunt. Vanitas hæc omnia sunt, quia se amplectentes decipiunt, & ad veritatem æternitatis non perducunt. In hoc exilio omne penè genus hominum ab initio vsque ad aduentum reginæ cælorum peregrinari delectabatur, & veritatis patriæ suspiriis nullis seu desiderio recordabatur. Ipsa prima viam aperuit ad patriam: & veritatem, quæ vera patria est, mundo generás dedit omnibus manifestam.

K Eapropter & nos, ô regina misericordiæ, ad te clamamus exules filij Euæ. Clamor est alius oris, alius cordis. Clamor oris alta vociferatio: clamor cordis valida & supplex ad deum intentionis directio. Deus intus, homo foris. Ad eos qui foris sunt, clamor oris: ad deum & qui cum eo intus sunt, clamor cordis. Intus vbi? In spiritu. Qualiter inquis? Duobus modis. Quibus? Cognitione & amore, reuelatione ac deuotione, acuto & calido. Modis his deus cor inhabitat, non solus tamen. vbi enim fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Ad quid? Vt renouetur sicut aquilæ iuuentus cordis. Ibi & illa aquila grandis magnarum alarum, sancta sanctorum innocétia, & æquitas exaudit inuocata, si clamoribus occultis assiduè fuerit excitata. Et nos adhuc filij Euæ transgressores, filij inobedientiæ, filij matris antiquæ, ad te clamamus regina misericordiæ. Reuertere visitans in nobis naturam tuam: reuertere ostendendo eam quam in Christicolas habes charitaté tuam: reuertere per singularem in nos à deo datam potestatem tuam: reuertere per eam quæ tibi specialiter infusa est in plenitudine gratiæ prærogatiuá tuá, vt intueamur te, non talem qualem desiderant angeli prospicere, dicentes: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te: sed intueamur te largientem beneficia, conferentem remedia, medentem contritis corde, ponentem fortitudinem

Cant. 4. b

L lugentibus Sion, dantem coronam pro cinere, oleum pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Nec mediocris visio ista, piam te & deprecabilem experiri, mœrentiúmque suspiria munere gratiæ consolari. Sonet hæc vox tua in auribus nostris. Vox hæc tua dulcis, & hæc facies tua decora. Nam in illo decore te videre, quo induit te dominus fortitudiné, & præcinxit te, nó est huius temporis, nec temporis vitę nostræ vitiorum fœtore sordentis. Stola immortalitatis te indutam videre, domina, indigni sumus: ostende nobis faciem miserationum tuarum, & salui erimus. Quod ipse nobis præstare dignetur, cuius regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum, Amen.

Ibidē. 2. b

Sermo vnde supra.

IN freta dum fluuij current, dum montibus vmbræ
Lustrabunt, conuexa polus dum sydera pascet,
Semper honos noménque tuum laudésque manebunt
Spes mea, virgo pia, virgo sacra, virgo Maria.

Et nó amplius? Amplius multum, & per omnem modum. Nam in æternú & vltra non deficiet laus tua de ore hominú, etiam & angelorú. Cœli enarrát gloriam dei. Et quæ maior in omni gloria dei, quàm ineffabilis plenitudo cœli? Et nos cum ipsa, id est cú angelis & archágelis, cú thronis & dominationibus, cúmq; omni militia cœlestis exercitus hymnum gloriæ sanctæ sanctorú canimus. Illi gloriam, nos hymnum

Psal. 18. a

M gloriæ: illi gloriam quam præsentes vident, in iubilo cordis inuicem enarrant: nos hymnum tantummodo gloriæ, id est memoriam eructamus abundantiæ suauitatis tuæ. Et opera manuum eius annunciat firmamétum. Fiat, inquit, firmamétum, & diuidat aquas ab aquis. Omnibus firmamétis firmius firmamentum tu domina: quæ eum quem cœli cœlorum capere non poterant, cepisti & concepisti: portasti & nó defecisti: genuisti, aluisti, pauisti, mámasti & educasti. Tu in medio aquarum diuisisti aquas ab aquis, affectus videlicet æternorum ab affectibus temporalium. Tuam enim animá pertransiuit gladius, vt reuelétur ex multis cordibus cogitationes. Posuit in hoc firmamento deus solem & lunam, Christú & Ecclesiam, & stellas prærogatiuas gratiarum multas. Laudamus dominum in sanctis eius. Firmitas, robur, & constantia, & fortitudo mentis eius, quia mundi contépsit gloriam, carnis calcauit illecebras. Virtus est altissimi, de qua scriptú est: Et virtus altissimi obumbrabit tibi. Non solum autem cœlum & firmamentum domina rerum intelligitur, sed aliis nominibus conuenienter appellatur, & rerum vocabulis designatur. Ipsa tabernaculum dei, ipsa templum, ipsa domus, ipsa atrium, ipsa cubiculum, ipsa thalamus, ipsa spósa, ipsa filia, ipsa arca diluuij, arca testamenti, vrna aurea, ipsa manna, virga Aaron, vellus Gedeonis, porta Ezechielis, ciuitas dei, ipsa cœlum, ipsa terra, ipsa sol, ipsa luna & stella matutina, aurora

Gen. 1. a

Luc. 2. e

Ibidem. 1. b

A rora ipsa & lucerna, tuba & mõs, fons quoque hortorum, & lilium conuallium. Desertum ipsa, & terra repromissionis la-cte & melle manans, stella maris, nauis quoque, via in mari, sagena, vinea, ager, area, horreum, stabulum, præsepe, subiugale, apotheca, aula, turris, castra, acies, populus, regnum, sacerdotium. Ouis est, pascua est, paradisus est, palma est, rosa est, fluuius est, potus est, columba est, columna est, vestis est, margarita est, candelabrum est, mensa est, corona est, sceptrũ est, panis est, oleum est, vinum est, arbor est, virga est, cedrus est, cypressus est, platanus est, cinamomũ est, balsamum est, myrrha est, thus est, oliua est, nardus est, croc⁹ est, fistula, calamus, & storax est, soror & mater est. Et vt breuiter concludam, de hac & ob hanc & propter hanc omnis scriptura facta est, propter hanc totus mundus factus est, & hæc gratia dei plena est, & per hanc homo redemptus est, verbum Dei caro factum est, deus humilis, & homo sublimis. Ad te ergo tantam ac talem, domina rerum, sancta sanctorum, regina cœlorum suspiramus gementes & flentes in hac lachrymarũ valle. Tertia hæc positura carminis huius est quod explanãdum adsumpsimus. Suspiria, gemitus & fletus compunctionis, sunt species seminum iustitiæ. Seminate vobis, inquit, ad iustitiam: metite spem vitæ, & illuminate vobis lumen scientiæ. (*Osea.10.c*) Euntes, inquit, ibant & flebant, mittentes semina sua. (*Psal.125.a*) Su-B spirium, vox inarticulata, gementium gemitus, dolentiũ fletus, has sedes habent. Tria sunt hæc quæ bene gradiuntur in irriguo inferiori, & quartũ quod feliciter incedit, vallis scilicet lachrymarũ: sedes irrigui superioris hæc est. Verus Caleph dat vtrunque filiæ suæ asello residenti. Et tu si aspiras ad hæc, comprime motus irrationabiles sensualitatis & corporis, motu rationis. Abscinde à te concupiscentiã carnis, oculorum, potestatis & honoris. Abiice mundi pompam & sarcinam, edoma carnem disciplina spiritus, in arctum tua desideria constringe, non abeas in consilio impiorũ, in via peccatorum non stes, in cathedra pestilẽtiæ non sedeas. Apprehẽde humilitatem, vt sis pauper spiritu: ferales corrige mores, & esto mitis. Tunc transito Iordane ingredieris terram repromissionis, quæ est cõpunctionis. Sic in tertio loco octo beatitudinum dicitur: Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur. (*Matt.5.a*) Quarto die resuscitatus est Lazarus: quarta vigilia venit ad discipulos Iesus. Et tu sac tibi vigilias quatuor, vt resusciteris, & veniat ad te Iesus: duas timoris, pudoris duas. Cogita deum creatorẽ tuum, cogita benefactorẽ, cogita patrem, cogita dominum. Ad singula reus es, plãge ad singula, ad singula euigila, & singulorum horum singuli intellectus quasi singuli in mẽte dies sint, in quibus quasi Lazarus mortuus eras, quasi fœtebas. Dũ per singulos lachrymaris, quasi C in quarto resuscitaris. Primum & vltimum extinguũt timorem: media duo pudorem. Pater sane non metuitur, cum pater sit: patris est semper misereri & parcere. Paterna vox est: Percutiam, & ego sanabo. (*Deut.32.f*) Non est proinde quod à patre formides. Siquando ferit, emendat, non vindicat. Ad cogitãtem quòd patrem offenderis, est certe quod pudeat, etsi non quod terreat. Voluntarie te genuit verbo veritatis, deinde non pepercit vnigenito, vt prosit genito. Ipse quidẽ patrem ita exhibuit se tibi, sed non tu illi æquè filium. Qua fronte attollis iam oculos ad vultum patris tam boni, tam malus filius? Pudeat indigna gessisse genere tuo: pudeat tanto patri vixisse degenerem. Exitus aquarum deducãt oculi tui, operiat confusio faciem tuam. Vultum tuum pudor suffundat, occupétque caligo: deficiat in dolore vita tua, & anni tui in gemitibus. Proh dolor, quẽ fructum habuisti in illis in quibus nunc erubescis? Si in carne seminasti, de carne messuisti corruptionem. Si mundus ipse transit, & concupiscentia eius, confundere ad illam vocem quæ dicit: Si ego pater, vbi honor meus? (*Mal.1.b*) Hoc de honore patris. Nunc ad beneficia veniendum. Vt alia innumera taceam, huius corporis victum, & vsum temporis huius, & super omnia sanguinem dilecti filij sui clamantem de terra, pudet ingratitudinis. Quid retribuisti domino pro omnibus quæ retribuit tibi? Ad timorem quoque veniamus. Si pudor minus partes suas exequitur, excitetur vt excitet. Sepone pia vocabula benefactoris & patris, ad austeriora cõuertere. Nam qui legitur pater misericordiarum, & deus totius cõsolationis: legitur nihilo minus deus vltionum dominus: & legitur terribilis in consiliis D super filios hominũ. Quòd pater est, quòd beneficus est, tibi est: quòd dominus ac creator, sibi est. Etenim propter semetipsum fecit omnia. Quia ergo quod tuum est, tibi defendit & seruat: putas principatus sui non requiret honorem? Requiret vsque ad nouissimum quadrantem, requiret & retribuet abundanter facientibus superbiam. Requiret à redempto seruitium: honorem & gloriam ab eo quem plasmauit. Esto quòd dissimulet, & pater ignoscat benefic⁹, sed non dominus & creator. Pensa cuius sit fortitudinis & honoris, tuum atque omnium contempsisse factorem, contempsisse dominum maiestatis. Tangit montes, & fumigabunt: & tam tremendam maiestatem audet irritare vilis puluis, vno leui flatu dispergendus, & minime colligendus? Time gehennam, time iudicis vultum. Contremisce ab ira potentis, à facie furoris eius, à fragore ruentis mundi, à conflagratione elementorum, à tempestate valida, à voce archangeli, & à verbo aspero. Contremisce à dentibus bestiæ infernalis, à ventre inferi, à rugientibus præparatis ad escam. Time vermem rodentem, ignem torrentem, fumum & vaporem, & sulphur & spiritũ procellarum: time tenebras exteriores, & dicito: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, (*Hie.9.a*) & preueniam fletibus, fletus & stridores dentium & manuum, pedúmque dura vincula, & pondus catenarum prementium, stringentium, vrentium, nec cõsumentium? E Heu mater mea, cur me genuisti filium doloris & amaritudinis, indignationis & plorationis? Qui sic afficitur duplici metu isto & duplici pudore, quatuor vigilias facit in mente, seu quatuor diebus intus illustratur, in quorum quarto quasi Lazarus quatriduanus resuscitatur. Et sicut de vno fonte paradisi oriuntur quatuor flumina, quæ irrigant terram: sic quatuor affectiones istæ ortæ de vno fonte compunctionis plenitudinem consumunt irrigui inferioris. Pariunt enim suspiria, gemitus & fletus: quæ dum pro defectu virtutum aguntur, dicuntur irriguum inferius. Superius autem irriguum est vallis lachrymarum. Pinguis infusio hæc cœlitus irrorata, nec extorta, nec coactitia, pluuia voluntaria est, quam segregauit deus hæreditati suæ. Aquæ istæ sunt quæ egrediuntur de templo à latere dextro, & fluunt impetu de Libano, fluunt etiam de fonte paradisi, diuisi in quatuor capita. Paradisus conscientia iusti est, quam non vrit cura pungens, nec culpa remordens: quam nõ attenuat sensus egens, quam non grandinant corporearum rerum irruentia phantasmata: fide florida, virtutibus fructifera, opinione odorifera. Huius de medio fons oritur, dum virtus integritate solidatur. Hæc deinde diuiditur in quatuor capita, iustitiã, prudentiam, fortitudinem, temperãtiam. Iustitia fodit in altum, F & quærit aquas irrigui superioris, prudentia inuenit, fortitudo vendicat sibi, temperantia possidet. Iustitiam dico esse genus ad omnia præcepta dei: prudentiam, diuinarum humanarúmque rerum sciẽtiam: fortitudinem, vigorem mentis inter aduersa & prospera erectum: temperantiam inter velle & nolle, nosse parum & nimis, citra & vltra discretionem. Legitime hæc custodita perfectum faciunt virum, cupientem dissolui, & esse cum Christo, qui dicat: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est: (*Psal.119.a*) &, Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum. (*Psal.41.a*) Fons iste fons patens est domui Dauid in ablutionem peccatoris & menstruatæ. (*Zach.13.a*) Hic est fons quem foderunt principes multitudinis, quos cõmemorauimus, iustitia scilicet, fortitudo & temperantia in datore legis, id est compunctione: & in baculis suis, id est in vigore solido perfectæ integritatis. Mens itaq; à vitiis purgata, deũ sitiens iugiter, & ipsius aduentum in se suscipiens, frequẽter delectata tãtę suauitatis inenarrabili dulcedine, quia pro velle suo semper eam habere minime valet, miro dolore afficitur: & hæc ei cõsolatio, vt præ eius desiderio iugi lachrymarum pane pascatur. Fit itaque vallis lachrymarum, dum de se humiliter sentiens affatim abundat vbertate fletuum. Et habet hoc irriguum superius quo mortua mũdo suauiter & dulciter pascitur, quia per irriguum inferius emũdata iam cœlestium cõtemplatione ineffabiliter delectatur. Hæc duo irrigua, duæ oliuæ sunt, & duo candelabra lucentia ante deũ. Sunt hæc duo luminaria, duo altaria, duo exploratores, duo

G cherubim, duo ostiola, duo vbera, testamenta duo, hirci duo, leones duo, minuta duo, tabulæ duæ, columnæ duæ, sorores duæ, manus duæ, & si qua sint binaria, quæ his consonantia opinionaliter queant inueniri. In talibus suspiriis, gemitu ac fletu, ac conualle lachrymarum ad te clamamus exules filij Euæ: domina rerum, sancta sanctorum, virtus nostra & refugium: decus mundi, gloria cœli, prælecta vt sol, pulchra vt luna, lunaris fulgor, agnosce omnes te diligentes. Audi nos: nam te filius nihil negans honorat. Et tu salua nos domine Iesu, pro quibus virgo mater te orat, cuius regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum, Amen.

Sermo vnde supra.

ANte pererratis amborum finibus exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
Quàm tuus è nostro labatur pectore vultus,
Virgo dei genitrix, quem totus non capit orbis.

Omnino necessariè vultum quidem tuũ deprecabuntur omnes diuites plebis, quãto magis pauperes plebis? Et si pauperes plebis, multo magis egenus & pauper opprobrium hominum & abiectio plebis. Tibi dixit cor meum, quæsiui vultum tuum: vultum tuum domina requiram, ne auertas faciẽ tuam à me, ne declines in ira à seruo tuo. Ostende faciẽ tuam, sonet vox tua in auribus nostris, quia vox tua dulcis, & facies tua decora. Vocem tuam audiuimus quater in euãgelio, ò domina rerum. Primò ad angelum, secundò ad Elizabeth, tertiò ad filium, Fili quid fecisti nobis sic? quartò item ad filium, Vinum non habent. Quam harum inquirimus? Illam vtique, Vinum non habent. Necessaria nobis hæc est. Defecit vinum in cadis nostris, vinum scilicet lætificans cor hominis. Non causamur de vino in quo est luxuria, illud quærimus de quo propheta, quod germinat virgines. harum pincerna tu, vexillifera tu. Vexilla regis prodeunt in nobis, te agente pro nobis. Calix in manu tua vini meri. In manu tua, in potestate tua: vini meri, amoris diuini. Dic domina rerum, dic pro nobis filio tuo, Vinum non habent. Calix huius vini inebrians, quàm præclarus est. Inebriat, calefacit, acuit, audaces facit & fortes, obliuiosos, discretos, somnolentos. Inebriat amor dei ad contemptum mundi: calefacit, quia feruentes facit: acuit, quia erudit: facit audaces contra aduersa: & fortes, à carne, mundo & dæmonibus inuincibiles. obliuiosos, eorum scilicet quæ retro sunt, & in futura extentos, discretos erudiens ad iustitiam, somnolentos ad temporalia & tædiosos, & ad inuisibilia contemplanda pronos & promptos. Hoc vinum lætificat cor hominis. Hoc à te & per te speramus, non solum vinum, sed & panem. Panis enim cor hominis confirmat. Panis ille de quo scriptura: Panem angelorum manducauit homo. Panis ipse, filij tui dulcis memoria, præsentia ipsius plena tu. Et mensa propositionis duodecim panum, numerum duodenarij dedicans. Duodecim panes, duodecim sunt prærogatiuæ gratiarum, in quibus gratia repleta es, & dominus tecum. Porro ne de corde meo videar prophetare, tuas has prærogatiuas Paulus apostolus & nominat pariter & enumerat, dicens: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, benignitas, mansuetudo, fortitudo, misericordia, continentia, castitas. Panes certe admodum splendidi, sapidique. Splendidi, in sua natura: sapidi, in animorum experientia. Denique summæ spirituales deliciæ hæ sunt. Plus quippe his confirmatur & delectatur animus, quàm vllis carnalibus deliciis corpus. Neque verò proueniunt homini à seipso, immo fructus sunt spiritus sancti. Proinde virgo beata postquam nuncius cœlestis te prædicta gratiarum prærogatiua perhibuit plenam, mox gratiarum causam subiungens inquit: Dominus tecum. Dominus autem spiritus est. Spiritus ergo sanctus magnificauit facere tecum. Magnificauit inquam facere in te duo opera sua. Vnum erat, dum dignam te fecit quæ dei filium concipere posses & parere: alterum, quando ex tua carne sancta ac digna carnem filij dei formauit. Fecit proinde te magnam & castam. Magnam plane fecit, vt immensum caperes: castam, quatenus digne contineres. Magnam te fecit humilitate, castam virginitate. Itaque tu sancta, tu es castellum in quod Iesus intrauit, habens turrim humilitatis. qui enim se humiliat, exaltatur. & murum virginitatis. Murum certe fortissimum, quippe qui nec ante partum, nec in partu, nec post partum potuit violari. Lapides muri disciplina tua fuerunt & continentia, sine quibus nunquam constans est virginitatis murus. In te duæ sorores fuerunt Maria & Martha, quæ dominum susceperunt. Maria fuit intelligentia tua specialis, qua deum & dei filium esse intellexisti, quem genuisti. At verò Martha rationalis erat prudentia, qua ei in domino filióque tuo in carne seruisti. Tu ergo domina nasus es speciosus, ad quam dicit sponsus: Nasus tuus sicut turris Libani, quæ ædificata est cum propugnaculis. mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Nasus duo habet foramina per quæ spiritum à capite emittit. ita tu domina virginitate & humilitate tua de cœlo eduxisti filium dei. Spiritus oris nostri (dicente propheta) Christus dominus. Spiritus verò est dominus Christus: quippe qui vt spiritus oris nostri charitate calefacit, cupiditatem nostram refrigerat, ad bonam nos voluntatem mouit, fide iustificauit. Tu ergo nasus ecclesiæ similis es turri, celsa videlicet dignitate, firma grauitate. Turris es Libani. Libanus mons qui dicitur dealbatio, altam præ omnibus signat innocentiam tuam. Innocens fuisti ab originalibus & ab actualibus peccatis. Nemo ita præter te. Vnde auctoritas Augustini: Cum de peccatis agitur, nullam de beata Maria volumus fieri mentionem. Ex eo enim maiorem credimus ei collatam virtutem ad vincendum ex omni parte peccatum, quæ concipere & parere meruit eum qui nullum habuit peccatum. Ex omni, inquit, parte: hoc est ex parte originalis, & ex parte actualis peccati. Ea ergo sola excepta, cæteri omnes quid dicere possunt, nisi quod ait apostolus Ioannes: Si dixerimus quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est? Ego quoque pia fide opinor, in vtero matris tuæ ab originalibus te absolutam peccatis: nec vana est fides, nec opinio falsa. Denique & rationes & auctoritates inueniuntur ista stipulantes. Et quidem ratio sic: Si alij in vtero matris fuerunt sanctificati, multo magis tu mater domini: sed Hieremias & Ioannes, alter sanctificatus, alter spiritu sancto repletus in vtero matris leguntur: ergo & tu Maria genitrix dei: quæ sola totam spiritus sancti gratiam possedisti, quam alij habuere per partes. Te enim angelus Gabriel pronuntiauit gratia plenam. Tuum odorem longe ante in filio patriarcha Isaac trahebat dicens: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni. Tu es ager plenus, plena virtutum, plena gratiarum. Tu protulisti frumentum electorum, quod est etiam angelorum cibus. Te benedixit dominus. Te inquam benedixit dominus, vt per te benedictam vita veniret, sicut mors per Euam processerat maledicta. De te secretorum cœlestiũ conscius Salomon dicit: Quæ est ista quæ progreditur sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Aurora semper noctem sequitur, nox præcedit auroram. Quid autem est nox frigida & obscura nisi originale peccatum, frigidum concupiscentia, obscurum ignorantia? Tu ergo processisti vt aurora lucida & rubicunda, quia superatis originalibus peccatis in vtero matris, nata es lucida cognitione veritatis, & rubicunda amore virtutis. Inde est quòd natiuitatem tuam sanctam sancta ecclesia festiuis celebrationibus honorat, quod aliàs non faceret. Denique nullius præter te, nisi domini filij tui, & Ioannis Baptistæ (qui vtique sancti nati sunt) colit natiuitatem. Cum igitur tam claræ auctoritates diuinæ tuam ab vtero testentur innocentiam, quis vltrà dubitet sanctam te & immaculatam huic mundo progenitam? Tu es proinde turris Libani cum propugnaculis ædificata. Ab ineunte quippe ætate dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Quare delectatio iustitiæ, odiúmque iniquitatis, cum quibus creuisti, tua fuere propugnacula. His quippe visis, hostibus certe suspecta fuisti. Non enim parum formidabant, ne forte tu esses (quæ & eras) per quam expugnãdi erant & damnandi: propter quod & terribilis fuisti eis vt castrorum acies ordinata. Nihil verò omnino profecit inimicus in te, eo quòd mille clypei pependerũt ex te, omnis armatura fortium. Denarius solidus millenarius est: siquidem denarius quadratus centenarium perficit. Porro decem sunt præcepta legis. Primum est: Dominum deum tuum

Marginalia: Psal.26.c; H; Zach.9.d; Psal.103.b; Psal.77.a; I; Gala.5.d; Luc.1.c; K; Mat.10.g; Cant.7.b; Thre.4.d; L; 1.Ioan.1.c; Hiere.1.a; Luc.1.d; Luc.1.a; Gen.27.d; M; Deut.6.a

A tuum adorabis, & illi soli seruies. In hoc solius dei præcipitur cultus. Nulli quippe alij seruitus (quæ Græcè latria dicitur) debetur. Siquidem quando dæmonibus exhibetur, idololatria vocatur: quod proximo inhibetur præcepto: Non (*Ibidē.5.b*) assumas nomen dei tui in vanum. Ac si diceret: Nulli creaturæ dei honorē exhibeas, nihil per incantationes aut auguria quæras. Porro speciale obsequium deo præbetur in obseruantia sanctarum solennitatum: vnde tertium præceptum (*Ibidem.*) contexitur: Obserua diem sabbati: quod est, in sacris feriis te exerce, quatenus per requiem præsentem discas sperare æternam. Ac tria ista ad deum duntaxat pertinent: qua de re in vna solùmodo tabula scripta fuerunt. Cæterum cætera ad conuersationē hominis cum proximo spectāt: quare & ipsa continebantur in secūda. Et primū quidē ad maxime proxi- (*Ibidem.*) mos, id est parentes pertinet: Honora, inquit, patrem & matrem. Honoris nomine non solùm subiectionis reuerentia, sed etiam subsidij obsequium accipitur. Proinde filij debent honorare parentes, & in bonis obediendo, & temporalia, si (*Ibidem.*) opus habuerint, subsidia ministrando. Non occides. Id maximum malum est quod proximis potest inferri, ac propterea primò omnium debuit prohiberi. Fit autem homicidium multis modis, manu, præcepto, consilio, consensu vel neglectu. Si enim moriturum aliquo modo viuificare valeas B & negligis, proculdubio eius mortis reus teneris. Postea di- (*Ibidem.*) cit: Non fornicaberis. Fornicatio alia spiritus, alia corporis. Spiritus fornicatio est, deserto deo adhærere diabolo. Vnde (*Psal.72.d*) Perdes omnes qui fornicantur abs te. Porro corporis fornicatio, est passim cum meretricibus vel fœminis à legitimis viris absolutis, sola libidinis explendæ causa commisceri. (*Deut.5.b*) Deinde adiungitur: Furtúmque non facies. In furto comprehenditur rapina, vsura, peruasio, quicquid denique cum (*Ibidem.*) damno alterius possidetur. Deinceps ait: Falsum testimonium ne dicas. Falsum testimonium, alieni patrocinium mēdacij proprie dicitur. Veruntamen in hoc loco pro omnibus mendacij partibus verisimile est poni. Denique periurium, voti solutionem, & generaliter omne mendacium non permittit, qui falsum testimonium nominatim prohibuit. (*Ibidem.*) Nonum præceptum est: Non concupisces proximi tui vxorem. Vbi nimirum adulterium vetuit, atque abusionem deo sacratarum. Sponsæ quippe sunt dei: & vtique non minus est (*Ibidem.*) dei sponsam violare quàm hominis. Decimū: Non concupisces rem proximi tui. Omnem dolum & circunuentionem hoc vltimo vetat præcepto, quibus miseri mortales se inuicem decipiunt, bonísque priuāt terrenis. Hæc decem legis præcepta suos obseruatores tanquam clypei muniunt, & à tormentis inferni defendunt, quapropter optimi decem clypei sunt. Denarius porro linearis numerus est, solam habens longitudinem, quæ solo duntaxat capitur intellectu. Decem C itaque clypeos habet. At si denarius in altum extendatur atque quadretur, centenarium videlicet parit. Eadem quoque ratione si decalogus post scientiam memoria firmetur, & dilatetur affectu, centum profecto clypei possidentur. Postremo denarius exaltatus atque solidatus millenarium perficit: sic nimirum decalogum de affectu in bonam producēs operationem, optatos certe mille cœpit clypeos possidere. Non est dubium te benedictam intellectu & affectu & actu, hunc super omnes mortales decalogū habuisse & obseruasse: vnde prorsus merito mille clypei ex te dicūtur pēdēre. Et nō solū clypei, sed & omnis armatura fortiū. Nihil est enim virtutis quod ex te nō resplēdeat: & quicquid singuli habuere sancti, tu sola possedisti. Lectulus es Salomonis, de quo in canticis: En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi.

INCIPIT LIBER BEATI BERnardi de Conscientia.

CONSCIENTIA in qua perpetuo anima mansura est, ædificāda est, sed prius mundanda. Et quis eam mundabit? Profecto deus & homo: homo per cogitationes & affectiones, Deus per misericordiā & gratiam. Cogitationes & affectiones necessariæ sunt conscientiæ emundandæ, cogitationes inuesti- D gatione veritatis, affectiones exercitatione virtutis. Porro misericordia dei delet peccatum, gratia dat virtutē resistendi peccato, nunc subtrahit peccati occasionem, nunc immiscet amaritudinem, plerunque sanat affectionem: gratia adiuuat ad bonum, defendit contra malum, erudit ad vtrūque discernendum.

Anima dicitur beata firmata in pace.

BEATA est anima quæ in pace firmata est, cum exterius bella patitur, pax interius non turbatur. Quæcunque foris molesta perstrepunt, vsque ad silentium internæ quietis irrumpunt, quando gustu internæ dulcedinis tacta, tota est per desiderium intus collecta, nec foris iam emittitur, nec in carnis voluptate dissoluitur: quia totum intus possidet, in quo delectatur atq; ista in semetipsa, ista in semetipso. Dum nihil est quod foris appetit, tota per amorem intus requiescit: & cum tota ad internū gaudiū colligitur, ad imaginem dei reformatur, quam in se veneratur. Talē animā frequenter visitant & honorant sancti angeli & archangeli, vtpote dei templum, & sancti spiritus habitaculū. Esto igitur dei templū, & deus excelsus habitabit in te. anima enim deū habens in se, templum dei est, & diuina mysteria in ea celebrantur. Porro quæ nō studet in se consistere, nec in amore dei desiderium figere, per oculos & aures aliósque corporis E sensus foras egreditur, atque in exterioribus delectatur, sed erit cum inuenerit portas istas clausas, & tunc rediens ad se, & videns se nudam & solam, inæstimabili cōfusione & horrore concutietur: & quia mundi consolationem quæsiuit, illa quæ à deo intus datur conscientia non habebit. Non solum eam deus dedignatur visitare, sed nec ipsa quidem male sibi conscia seipsam poterit tolerare. Requiem in se non poterit habere, quoniam illum dereliquit, in quo habitare & requiescere debuit. Cogita ergo in societate aliorum positus, quia non poteris semper manere cum illis: & interim elige socium, qui cum omnia subtracta fuerint, fidem seruat dilectoribus suis, nec recedit in tempore angustiæ. Omnes igitur cordis distractiones, & mētis fluctuationes in vnum collige, & in solo deo totum desiderium tuum fige, vt tibi sit cor tuum thesaurus tuus desiderabilis, multúmque amabilis. Ipse frequenter visitat, & libenter inhabitat tranquillitatem cordis, & ocium quietæ mētis, quoniam pax est: & in pace locus eius. Propterea talē te præpara, vt tecū adsit deus, sit in ore, sit in corde, tecum eat, tecum redeat, nec à te recedat. Nisi tu prior eum dimiseris, nunquā te ille dimittet. vbicunque fueris, nunquam solus esse poteris, sed tecum deus erit. Munda igitur conscientiam, & semper esto paratus, vt quacūque hora venerit, & inhabitare tecum voluerit, paratam sibi in te inueniat mansionem. ipse nanque dixit, F Facite mihi sanctuarium, & habitabo in medio vestri. Studeamus ergo templum deo ædificare in nobis: primo quidem vt in singulis nobis dominus, vt in omnibus nobis simul habitet, quia non singulos dedignatur, nec vniuersos. Primò studeat vnusquisque ne dissideat ipse à seipso, quoniam omne regnum in se ipsum diuisum desolabitur, & domus super domum cadet: nec intrabit Christus vbi parietes sunt inclinati, & maceriæ depulsæ. Vult habere anima corpori suo domū integram, & exire per eam necesse est si fuerint in se inuicem membra eius dispersa. videtur igitur & ipsa, si desiderat Christum, per fidem habitare in corde suo, id est in seipsa. Videat & solicite caueat ne à se inuicē membra dissideant, id est ratio, voluntas & memoria. Dignum habitaculum parat deo, cuius nō est ratio decepta, nec volūtas peruersa, nec memoria inquinata. Felix illa anima, quæ ita domum sui cordis & de peccatorum sordibus studet emūdare, & sanctis ac iustis operibus adimplere, vt in ea non solum angelos, verumetiam dominum angelorum habitare delectet. Mūdata domo, cūctísque malis ab ea exclusis, omnibus bonis impleatur: ne sit nobis necesse foras aliquid quærere, qui omnia forinseca relinquimus. Redi igitur ad cor tuum, & diligenter discute teipsum: cōsidera vnde venis, quò tendis, quomodo viuis: quid agis, quid amittis, & quātum quotidie proficis, vel quantū deficis. Quibus cogitationibus magis incursaris, quibus affectibus frequētius tangeris, vel qui-

G bus tentationũ machinis à maligno ſpiritu acrius impugnaris:& cum totum interioris & exterioris hominis ſtatum, habitum in quantum poſsibile eſt plenè cognoueris, nō ſolum qualis ſis, verumetiam qualis eſſe debeas, & cogitatione tui poteris ſubleuari ad contemplationem dei. Quantum nāque quotidie in cogitatione tui proficis, tantũ ad altiora ſemper tendis: ſed forte iam aſcendiſti, & ibi ſtare didiciſti, & ita hoc ſufficiat tibi. Diſce ibi habitare, & manſionem facere, & qualicunque euagatione ſi abſtractus fueris, ſemper illuc redire feſtina, abſque dubio per multum vſum quandoque vertetur intantum tibi in oblectamentum, vt abſque laboris vlla difficultate poſsis ibi aſsiduus eſſe. Quinimo pœna potius tibi ſit alibi quàm ibi moram facere. Si ergo perſenſeris deſideria tua circa delectationes exteriores aſfici, & cogitationes tuas in eis iugiter occupari, cum magna ſolicitudine compelle illas ad cor tuum intrare, & ibi habitare. Mens enim quæ ad ſui conſiderationem ſe non ſubleuat, ſi per vana deſideria peruagatur, & variis cogitationibus huc illúcque diſtrahitur, nec per ſeipſam in vnum colligitur quę nondum nouit ad ſe ipſam intrare, ſed adhuc in imo eſt: cogitatione & conuerſatione non poteſt ad ea quæ ſuper ipſam ſunt, dulcedine contemplationis euolare. Diſcat ergo diſperſiones cordis congregare, ſtudeat cogitationes mentis reſtringere, & exteriora obliuiſci: aſſueſcat in intimis ſuis H immorari: diſcat ſola bona interiora amare, & illa ſola frequentius cogitare, qui ad cœleſtiũ contemplationem anhelat, qui in diuinorum lætitia ſuſpirat. Cumque ſe diligenter attenderit, & diutius quæſierit, & eum tādem inuenerit qualis ſit: reſtat vt ex diuina reuelatione cognoſcat qualis eſſe debet, & quale mentis ædificium deo præparare, & quibus obſequiis eum placare oporteat. Qui ita euagationes mentis in vnum colligit, & omnes cordis motus in vno æternitatis deſiderio figit: profectò iã ad cor ſuum rediit, iam ibi libēter immoratur, ac mirabiliter delectatur: & cum ipſum præ gaudio capere nō poſsit, ſupra ſeipſum ducitur, & per exceſſum mentis in ſumma eleuatur: atque ita per ſemetipſum per cogitationē ſui aſcendit ad cogitationem dei, vt diſcat eũ ſolũ indeficiēter cogitare, & in eo delectabiliter requieſcere: cum amor Chriſti totum abſorbuit affectum hominis, vt negligens & immemor ſui niſi ſolum Ieſum Chriſtum, & ea quæ ſunt Ieſu Chriſti ſentiat: tunc demũ, vt arbitror, perfecta eſt in eo charitas. Hic itaque ſic perfectus eſt: non eſt onerosa ei paupertas. iſte non ſentit iniurias, ridet opprobria, cōtemnit damna, mortē lucrum deputat, imò nec mori ſe putat, cum magis de morte ad vitam ſe tranſire ſciat. Quem ſic amor intrinſecus ligat ac tenet, nec ad modicum quid exire exterius valet: ſed interius eius deſiderio flagrat, tãto amplius quanto I familiarius: & eo quàm frequētius. Qui ſic in amore dei iugiter delectatur, frequēter mentis exceſſus patitur, frequenter ab omnibus præſentibus & terrenis raptus coram deo præſentatur: & cum pulchritudinē conſiderat & magnitudinem pulchritudinis, attonitus in eius admiratione ſuſpēditur, miratur regis gloriam, regni magnificentiam, ſupernæ ciuitatis nobilitatem. Et cum felicitatem contemplatur, gloriæ decorem, dei bonitatem, internæ ſuauitatis dulcedinē, & æternæ quietis tranquillitatem: meditatur patris potentiam, filij ſapientiam, ſpiritus ſancti benignitatem, & angelicæ creaturæ beatitudinē. Delectatur de deo in deum, dum eius pietatem miratur, & decorem contemplatur. O quàm iucundũ, ſi non eſſet tam modicum. raptim rapitur, ſola cœleſtia contemplatur, contemplando iocundatur: ſed cum ibi diutius ſtare conatur, ſubitò labitur rediens ad ſe: nulli poteſt intimare quod vidit. ſupra ſe agitatione ſuauitatis allect⁹, guſtat dulcedinis ſuauitatē, & illam cœleſtem infuſionē lætitiæ ſpiritualis intra ſemetipſum miratur. Reuoluit etiã in corde tacita mente incorporeæ lucis claritatē, intimæ ſatietatis ſaporē, & aliud internę quietis ſecretũ, & ſummę trāquillitatis arcanũ. in huius amore contēplationis dulcis mens delectabiliter afficitur, & mirabiliter delectatur. Volet ergo vt non deficiat, volet donec perueniat ante regē gloriæ, ibique ploret & ſuſpiret, mactetque ſe in lachrymis, deprecetur veniã, poſtulet gratiam: nec inde recedat, quoaduſq; dominum, quem offendit, placatum ſentiat, & ab eo conſolationem recipiat.

Scientiam multi volunt, ſed pauci ſapientiam. K

MVLTI quærunt ſcientiam, pauci verò cōſcientiam. Si enim tanto ſtudio & ſolicitudine quæreretur, quanto quæritur ſecularis & vana ſcientia: citius apprehenderetur & retineretur. Cogitare nanque de conſcientia, ſenſus eſt conſummatus: & qui cuſtodit illam, ſemper erit ſecurus, ſalua reuerentia ſapientiæ. vtilius eſt enim currere ad conſcientiam quàm ad ſapientiam: niſi ſapientia ſit, quæ ædificet conſcientiam. Tunc enim ſe intelligit anima, tunc illuſtratur conſcientia, tunc impletur cordis ſcientia, cum in ſe deum, & in deo mutua reuelatione ſeipſum recipit. imago creata nihil aliud niſi ſapientia in anima, niſi gloria in conſcientia, niſi ſanctificatio in arca. O quàm ineffabilis eſt dei pietas, quæ tantam maieſtatem inclinat ad tantam humilitatem. Qui creauit nos, creatur in nobis: & qui potuit, eſſe nos deum debere patrem vult, & ſibi in matrē. quicũque, inquit, fecerit voluntatē patris mei, ipſe meus frater & ſoror, & mater eſt: frater obediendo, pater generando, ſoror per hæreditatis participationem, mater per aliorum inſtructionem. O infidelis expande ſinum, dilata affectus, ne anguſtieris in viſceribus tuis, concipe quod totus mundus nequiuit apprehendere, donec virgo beata fide illum cōcepit. fide nanque Chriſt⁹ cōcipitur, vbi prædicatione naſcitur, deuotione nutritur, amore tenetur. Sit ergo conſcientia plena vt deum cōducat ad hoſpitium: ſit ſolicita erga fidele obſequium, ne tanta maieſtas recuſet cordis gremiũ: ſit deuota, vt ſoli deo placeat: ſoli deo intendat, nec à deo recedat. Talis cōſcientia lætificat animam, exhibet deo gratiam, angelis & hominibus reuerentiam, ſibi ipſi pacatam & quietam conſcientiam. L

Duplex eſt conſcientia.

CONSCIENTIA eſt cordis ſcientia: & dupliciter intelligitur, videlicet alia quæ ſe nouit per ſe, alia quæ poſt ſe, & alia nouit ex ſe. Cor enim ex ſe ſua & multa alia. Quando nouit ſe, appellatur conſcientia: quando poſt ſe alia, nominatur ſcientia. Conſcientia bonus titulus eſt religionis & benedictionis. Hortus deliciarum, aureũ reclinatorium, gaudium angelorum, arca fœderis, theſaurus regni, aula dei, habitaculum ſpiritus ſancti, liber ſignatus & clauſus, in die iudicij aperiendus. Nihil eſt iucũdius, nihil eſt ſecurius bona conſcientia. Premat corpus, trahat mũdus, frendat diabolus, illa erit ſecura. Secura, cum corpus morietur, ſecura cum anima coram deo pręſentabitur, ſecura cum vtrumque in die iudicij ante terrificum tribunal iudicis ſtatuetur.

Quod conſcientia eſt bonum teſtimonium futuræ beatitudinis.

FVTVRAE beatitudinis nō eſt vtilius remedium, nec certius teſtimonium, quàm bona conſcientia. Mundus enim volubilitate circumrotetur, ploret, rideat, pereat, trāſeat: nunquam marceſcit conſcientia. Subiugetur corpus M in pœna, ieiuniis maceretur, verberibus laceretur, eculeo diſtendatur, gladio trucidetur, crucis ſupplicio affligatur: & ſecura erit conſcientia. In ſpeculo cōſcientiæ ſtatus interioris hominis & exterioris cognoſcitur. Anima verò non nouit ſe, quę ſine ſpeculo eſt. Speculum enim mundum, clarum & purum totius religionis eſt conſcientia. Sicut enim mulier quæ viro ſiue amico ſuo placere appetit, contuitu ſpeculi imaginem appoſitam reddentis, decorem & pulchritudinem faciei ſuæ componit: ſic anima, in quibus ab imagine veritatis diſcedit, vel in quibus veſtigia cicatricis imaginis recipiat, imaginem in cōſcientia relegit & intelligit. Non immerito conſcientiam ſpeculo comparauit: quoniam in ea tanquam ſpeculo rationis oculus tam indecens quàm quod decens in ſe eſt, claro aſpectu apprehendere poteſt. Bona eſt conſcientia, ſi habet in corde puritatem, in ore veritatē, in actione rectitudinem: pro his nāque merebitur trinitatis viſionem. O beata viſio, in qua deus ſic erit notus atque conſpicuus, vt videatur à ſingulis nobis, in ſeipſo videatur. Videatur in cœlo nouo, videatur in terra noua, atque in omni quæ tunc ſit creatura. Bona conſcientia eſt domini vnica, quam excolere debet peccatorum confeſsio & eorum ſatiſfactio, exhibitio bonorum operum, & cuſtodia eorum. Vnicuique eſt liber propria conſcientia, & ad hūc librum diſcutiendum & emendandum omnes alij inuenti ſunt. Anima cum de corpore egreditur, nullum alium poteſt conſcientiæ ſuæ

A suæ librum secum portare, atq; in illo cognoscet quò debeat ire,& quid debeat recipere. Ex his quę scripta erũt in libris, iudicabimur:& ideo scribi debent secundum exemplar libri vitæ,vt si aliter habent,corrigãtur: ne in illa vltima collatione si quippiã aliter inuenti fuerint habentes,abiiciãtur. Beatus homo qui se poterit cognoscere & despicere,probare,& improbare. Nam qui sibi displicet,deo placet: & qui sibi vilis est,deo carus est. Multæ sunt cõscientiæ hominũ,sed nulla melior est illa qua cognoscit homo seipsum. Quamobrem redeam ad cor meũ,& ibi stare assuescam, vt tam vitã meam possim discutere,quàm me ipsum cognoscere:& omnes miserias meas coram deo effundam, si forte illa sua magna pietas moueat eum. Confitebor tibi peccata mea,cui omnia nuda sunt,& etiam aperta:quem fallere nõ possum,quia sapientia es: nunquam effugere, quia vbique es. Audi ergo piissime deus confessionem meam, & respice ad pietatem tuam. Fac mecum secundũ misericordiam tuam, audi quàm sæpe de memoria mea te expuli. Turba ruens cogitationum plurimarum,quę velut plebs ad aliquod spectaculum solent influere in cor meum dum orare vel cãtare in monasterio volo: nescio cuiusmodi stulta cogitatio cor meũ rapit & ducit per diuersa loca: cúmque illud ad me reuoco,tenere nõ possum,sed illud elabitur,& huc atq; illuc dirigitur,& per innu-

B mera effunditur. Idcirco terrenarũ cupiditatum illecebræ & vanitatum effusio ita cor meum occupat,vt quod vitare studeo,hoc cogitẽ,animóq; voluã. Nõ est in potestate mea cor meũ,& cogitationes meæ quæ ex improuiso effusæ mentem meam animúmq; confundunt, atque alió trahũt quàm ego proposueram,ad secularia reuocãt,mũdana inferunt,voluptaria ingerunt. Illecebrosa cõtexunt: ipsoq; in tempore quo leuare mentẽ meã ad eum paro,inanibus cogitationibus tractus ad terrena plerunq; deiicior. Huiusmodi perstrepẽtium cogitationum tumultus à corde quotidie amouere volo,nec valeo:sed visa & audita,dicta,facta ad memoriã reuocantur, & in ea cum magna importunitate perstrepũt. Cogitata cogito,cogitata recogito, atque iterũ iterumq; eadẽ replicare nõ cesso:& cũ diu multúmq; quicquid potero cogitabo,sine cogitationibus esse nõ possum,sed intrãt & exeunt, atq; aliæ alias inducũt & excludũt. Hæc intus sustineo,plerunq; tamẽ consentio,cũ per ea quæ vidi vel feci,sine vlla vtilitate absq; omni discretione vaga mente discurro. ita mens semper mobilis,semper vaga & velut ebria per diuersa distrahitur. Grauiter pecco cum cor meũ derelinquo:quoniam grauis iactura per negligentiã fit. Vim patior,cum me illud deserit. Cõ-

C firma cor meum deus,quoniam cum stare in seipso nititur, à semetipso aliquo modo etiam nescito deriuatur ita peccãdi cõsuetudine. Et cũ nescio,pecco. cor meũ per infinita deducitur,& in multa desideria diducitur. In nocte vero cũ dormire volo,multarũ rerũ imagines & phantasias clausis oculis video,eásque inuitus tolero:quantóq; ab eis aciẽ mẽtis auertere nitor,tanto amplius illæ se ingerũt: & molestia turpium cogitationum cor meum maculant. inde est quòd sæpe mihi nocuit mortifera delectatio quæ ex recordatione libidinis prouenit. Hęc enim pestis prę cæteris vitiis est mihi familiaris, eoque ad nocẽdũ procliuior,& ad repellẽdũ difficilior. Nam cum eã repellere volo,nolenti mihi ingeritur blãde onerosa,displicẽdo placens,& placendo displicens. Carnis libidinẽ nunquã fugere potui:sed semper me sequitur: & cum aliqua delectatione vel visus intentione me comprehendere potest,nõ diebus neq; noctibus requiescere finit. subtiliter intrat,& mentem occupat:& nisi subito repellatur,allicit & incendit:& quia virus habet,pestilentia per totum corpus paulatim se diffundit. Cogitationes prauas multiplicat,affectiones malas generat,delectatione illicita mẽtem afficit, ad cõsilium prauitatis animum inflectit, omnésq; virtutes corrumpit. Hac peste cũ astrictus teneor, diuelli ab ea vix possum:quoniã famulos eius nescio cõfiteri aut erubesco,tã subtiles & turpes sunt. Re vera difficile est libidinis incẽdia extinguere. Adiuua me domine deus meus,vt huic tã pestifero vitio resistere posim. Scio enim quòd cum mẽtẽ meã cogitatione immũda polluero,ei qui munditię auctor est,placere non valeo. Cor mundum crea in me deus, quoniam non solum vna cogitatio illud occupat & turpiter inquinat, verum amarè dissipat. Sæpe nãque aliqua iniuria cõmotus, meis co-

D gitationib⁹ & tumultibus in corde premor,hincq; solicitus, & cæcus occasione vindictę,de accepta iniuria tumeo. Consilia multiplico, & nihil aliud nisi iurgia quæ adsunt, corde præsagio. præsentem video: absentibus contradico. intra memetipsum cõtumelias profero, & recipio: receptis autẽ durius respõdeo. Cúmque qui obuiet,nullus adsit,rixas in corde propono:insidias inuidentiũ discurro: & quæcunq; cõtra me mouere possunt,penso. exquiro quid respõdeam,& cum nullã rem teneã,litigo vacuus labore:sicq; diẽ in ociũ, noctẽ verò in cogitationẽ verto. torpeo ab vtili opere, quoniã fatigor illicita cogitatione. ita mens secũ interius pugnat,cũ mẽti homo repugnat. Nonnũquam verò quod egi in corpore, hoc postmodum importuna cogitatione verso in mente: & multoties graui⁹ torqueor in recordatione,quàm pri⁹ captus fuerã in operis perpetratione. Sæpe enim ea quæ nũquã feci, nec in volũtate habui,ita recogito quasi pœniteat me illa nõ fecisse. Ab occultis meis mũda me domine: quoniã cũ nihil exterius ago, intus grauiter pecco. In corde enim seruo depicta ea quæ feci,ideo tẽporaliũ rerũ tumultus in corde versare nõ cesso. cũ vaco, operor. In cogitatione enim comedo cũ ieiuno:loquor cũ taceo:irascor cũ sum trãquillus: corpus requiescit,& animus huc illúcque discurrit. Ita vitã istam sine tumultu trãsire nõ potui: nec hoc quidẽ quod laudabili-

E ter vixi,sine reatu aliquo est,si remota pietate discutiatur.

Hic petit homo exui à suis tribulationibus.

DE necessitatibus meis eripe me domine. Crebro nãque dum necessitati studeo, reddere debita voluptatis studio deseruio. sub velamine necessitatis cado in laqueum voluptatis. sæpissime nanque comedi & bibi non ad necessitatem,sed ad voluptatem: & quod necessitati satis erat, voluptati parum erat. Cogitaui etiam de cibo & potu quod non debui,cogitando de his in cogitatione ruminabam. Cum tegendis membris vestimenta quæro, nõ quæ tegant, sed quæ ornent, sed quæ excolant, expeto: & contra frigoris torporem,non solùm quæ muniant,sed & quę per colorem cordis oculos seducant. Cum pro aliqua necessitate licentiã loquẽdi habui alicui,loquutus sum nõ solum de necessariis, sed de his quæ ad me non pertinebant, de quibus licentiã non habebam. Inieci me colloquiis aliorum,& ibi loquutus sum nõ ad ædificationem,sed ad destructionẽ:nõ quod decebat, sed quod libebat. Loquutus sum illa ociosa & vana & risui apta, verbositati deseruiens, detractioni studens. os meũ mendacio & detractione inquinaui,& lingua mea omni fallacia plena nocuit mihi plusquã alia membra. Nam ea quæ vidi & audiui,nunquam eo modo quo facta vel dicta sunt possum referre,sed alia affirmo pro aliis,& sæpe multa intersero super-

F flua:atque ita vel nimis laudando vel vituperando fere quoties loquor mentior. Guttur insatiabili ardet ingluuie, gula diuersis saporibus satiari nõ potest. Cor prauũ & malitia plenum & dolo per puram confessionem tenere non potui vnquam. Manus ad opus prauũ apertæ fuerunt,& pigræ ad bonum operandum. Stomachus & intestina nimio cibo & potu sæpe sunt distenta:& ideo plena dolore. Nã vnde gula delectatur, vẽter inflatur,corpus infirmatur,& sæpe mors sequitur. Per gulæ delectationem corrui in ventris ingluuiem: & vnde mihi debui parare salutem,paraui nimiam comedendo perniciem. Pedes me velocius portauerũt ad aliquam curiositatem speculãdam,quàm ad ecclesiã. Oculi iniquo intuitu me peruerterunt,omnémque motum mei corporis ad innumera desideria traxerunt. Aures citius aperui verbis ociosis & vanis,quàm sanctis. Delectatus est odoratus variis odoribus,gustus diuersarum rerum diuersis saporibus, necnon & singuli alij sensus. Ita deus meus in omnibus meis sensibus naturæ modum excessi. omnia mea membra volunt cõiuratione facta cum inimico meo de me dominium ei tradere, cum morte fœdus inire,pactum pangere cum inferno.

Hic petit homo exui ab omni peccato.

ERIPE me domine ab homine malo,à viro iniquo, id est à meipso, à quo recedere nõ possum. nam quocunq; me verto,me sequitur vita mea: & quocunque vadam, conscientia mea me non deserit: sed serpens assistit, & quæcunque facio scribit. Idcirco quãquam humana iudicia sub-

terfugiam, iudicium conscientiæ propriæ fugere nō possum: & si hominibus celo quod egi, mihi tamen qui noui malum quod gessi, celare nequeo. Proprij reatus cōscientia non me requiescere sinit: sed de die in diem torquet, & de die iudicij vehemēter terret. Nam in die illa cū dominus ad iudicandū venerit, vniuscuiusq; cōscientia ad testimoniū adducetur, & aperto libro cōscientiæ, omnis culpa ante oculos reducetur: atque ita cogēte cōsciētia vnusquisque est accusator suus & iudex. propterea modo statuā cōscientiā meā ante me, & iudicabo meipsum, vt illud extremū & tremēdum dei iudiciū euadere possim. Dānat me cōscientia mea, quanquā iudiciū diuinū me nōdum dānet. Accusat me de homicidio, quod si opere nō feci, volūtate tamē & desiderio peregi. Accusat me de adulterio, & eodem modo respódeo. Accusat me de inuidia, cōfiteor & ego quòd inuidia cor meū sæpissime laniauit. per inuidiā nanque sanctè viuentiū, intra me feci inuidendo peccata. Nam bona quæ ab eis fieri vel dici audiebā, ea omnino non credebā. Ipsas res bene gestas in malū male interpretādo conuertebā. omne malū quod de his vel mēdax fama tractabat, statim ac si ego vidissem, credebā. omnia mala in eis æmulus fingebā, & ex profectu eorū deficiebam. Hoc verò odiū intra me abscondebā, & in meos cruciatus cōuertebam. Proficientibus inuidebā, improbos fouebā, de malis eorū gaudebā, & de profectibus lugebā, gratuitis inimicitiis ardebam, & hāc malitiā mei pectoris apprehēdi timebā. semper erā auarus, & nunquā certus: & ita amicus erā diaboli, & inimicus dei. Inter amicos discordiā seminaui, discordātes in dissensione cōfirmaui. Opiniones bonorū mendaciis dulcoraui: in spiritualibus carnalia laudaui, vt spiritualia bona eisdem persuaderem: amicitias simulans: vt eos qui se incaute mihi cōmittebāt, qua possem arte deciperē. Odiorum mihi occasionem prauis suspicionibus coaceruaui: & ita dęmones quorum facta sectabar, lætificaui. Multis velut amicus fui in obsequio, hostis in animo, corruptus in verbo, turpis in facto, prodigus, securus sanctarum monitionū, tenax malarum suspicionum, vtrobique peruersus: & ita persequutus est inimicus animā meam, & humiliauit in terra vitā meam. Piissime domine, vnde possum esse bonus, quando in bono die fui malus? Ego peccabam, & tu dissimulabas. Prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu pietatē tuam: quia pœnitentiā & indulgētiam cogitabas. Da misericordiā mihi miserrimo, qui tandiu pepercisti criminoso. Credo quoniam quicquid mihi donare decreueris, sic est quasi nūquam fuerit. Non solùm inuidia cor meum affligit, verùm & vanitas circa varias delectationes languentem animum inuoluit. per vanitatem nanque de operibus quorum mihi nō eram conscius, turpiter me iactaui. Gestiebam etiam docere quæ nesciebam: credi de me sublimia volebam. delectabilia grauibus apponebam: execrabar verbo quod animo concupiscebam. appellationes virtutū meis vitiis imponebam, & ita me ipsum flagellabam, & non fauentes mihi despiciebā. In promissione inhonesta fui velox, in exhibitione mendax, à bono mutabilis, mali tenax, lętus ad prospera, fragilis ad aduersa, inflatus ad obsequia, anxius ad opprobria, immoderatus ad gaudia, facilis ad humana, difficilis ad honesta, in verbo grauis, in animo turpis, vbique fallax. Misericordissime deus ita defecerunt dies mei, in quibus debui deflere commissam iniquitatē, excitare remissam voluntatem, adspirare ad promissam felicitatem, præparare ad angelicā societatem, propitiare tuam maiestatem. Tædet me totius vitæ meæ deus meus: quoniam diligēter discussa apparet mihi aut sterilitas, aut peccatum: & si quis fructus in ea videtur, sic est, vt simulatum aut imperfectum, aut aliquo modo corruptū, non possit aut non placere aut displicere tibi. Et cum verè ita res sit, sic est mihi quasi ita non sit, quæ est miseria. Sic comedo, bibo & dormio securus, quasi iam transierim diem mortis, & euaserim diem iudicij, & tormenta inferni. Sic ludo & rideo quasi iam regnem tecum in regno tuo. Idcirco multitudinem iniquitatum mearū expauescens, sed de tua pietate cōfidens, tibi creatori & redemptori meo confiteor, qui veniā & indulgentiā post reatum per puram & lachrymabilē confessionem petenti promisisti. Confiteor quòd in peccatis sui conceptus, & per omne tempus vitæ meæ vsque ad hanc diem in peccatis fui consummatus. Nullū inuenio peccatū, à quo nō sim aliquo modo coinquinatus. Per superbiā nāque præcepta tua & seniorum meorū trāsgressus sum, silentiū & taciturnitatē sicut regula docet, nō tenui: quod mihi licitum fuit, nō habui, dedi & recepi. Clamorē pauperum ac miserorum libēter ac misericorditer nō audiui, nec eos in suis infirmitatibus visitaui. suadentibus mihi in malū cōsensi. Facilius multa quàm vnū cogito, facilius quàm mea reprehēdo vitia aliorū. Hoc quod in aliis reprehēdo, facere nō erubesco. facilius vniuscuiusq; vitia quàm virtutes intēdo. cum aliorum delicta cerno, mea nō aspicio. In meis delictis sum clemēs, in aliis rigorē tenere volēs. ad irrogandas cōtumelias sum validus, ad tolerandas infirmus. ad obediendum piger, ad lacessendum vero alios importunus. ad ea quæ facere valeo nec debeo, paratus. ita repleta est malis anima mea, peccatis meis exigentibus. In ecclesia deteriorem me reperio, nunc intus maneo, nūc foris exeo. tāta est leuitas corporis necnon mentis. aliud canto, aliud cogito. psalmos dico, verba profero, & sensum non attendo, sed mente vagus, habitu dissolutus, oculis attonitus huc & illuc proficiscens, quæcunque ibidem geruntur prospicio. Væ mihi, quoniā ibi pecco, vbi peccata debeo emendare. Nonnunquam verò in ipsis bonis quæ deo donante ago, ad deterius appropinquo: quia mentis lætitiā pariunt: & quando securitatem gignunt, mens mea secura redditur, & in omni torpore laxatur. Sępe etiam meipsum & opera quę feci laudaui, & ab aliis laudari volui. Plerunq; laus humana, quam non quærebam, mihi oblata placuit: & cum ea in ceruicem extollitur, subito multa quæ feceram, ad memoriā veniebāt, vt amplius in collatione extolleretur. quod subtiliter replicans, atque in vnum cuncta coaceruans, cœpi magis magisq; decept' intumescere. Nūquam in mei admiratione occupatus desii mihi dans gloriā, & non deo, à quo acceperam. omnium fructuū merita amisi, atque ita didici, quoniam qui me laudabant, aduersum me iurabant. Quanto enim quisq; in semetipso gloriatur, tāto à dei amore disiungitur. Ita, deus meus, inferno appropinquauit anima mea, sed vide liberator meus, non habeo vnde tibi repēdam, quia iustus es. Heu mihi qualiter vixi, quanta mala feci, & dixi: pudet quòd sic vixerim, & quòd natus fuerim, malēs nō esse quàm talis esse. Bonus enim erā, & malū me feci, vtique qni me sponte feci miserum. Conscientia mea meretur damnationem. Pœnitentia mea non sufficit ad satisfactionem: sed certū est quòd misericordia tua delet omnē offensionē. Dele ergo pie domine iniquitatē meam multitudine miserationū tuarum. Ego qui vsque ad hanc diem sine causa vixi, amodo sine causa viuere non volo. Sed heu miser hoc tam sæpe sic confessus, surgēs cadens sum defessus, repetēdo totiens, cōfitendo cōscius. multotiens promisi vt emendarē, & nunquā tenui, sed semper ad peccatum meum redij, & prioribus sceleribus noua & deteriora coniunxi. Nunquā vt debui, mores in melius mutaui, nec à malefactis recessi: plurimos & me perdēs peccare feci, & multis causa mali extiti, & exemplis vitæ meæ multi subuersi sunt. Ecce peccata mea misericordissime deus non abscōdo, sed ostendo, accuso me nō excuso, quoniam iniquitatē meam ego cognosco: nec idcirco iustus, quoniam si alter me accusat, non ego ipsum me accuso, patiēter sustinere non possem. Desperare potuissem propter magna peccata & vitia, culpas & negligentias infinitas, quæ egi & quotidie indesinēter ago corde, ore & opere, & omnibus modis quibus humana fragilitas peccare potest, nisi verbum tuū confirmaret & habitaret in nobis: sed desperare nō audeo, quoniam subditus ille tibi tulit chirographum peccatorum meorum, & affigens illud cruci, peccatum crucifixit & mortem. Gratias ago tibi deus meus, quoniā visitasti me, & ostendisti mihi peccata mea. Nunc primùm te inspirante cœpi ad cor meum redire, & me ipsum cognoscere, aduocabo aliquem de amicis tuis, & ei omnia delicta exponā, sicut mihi præcepisti: vt eius cōsilio & auxilio possim ab omnibus meis iniquitatibus liberari, & tibi reconciliari.

Rogat vt audiat.

AVDI ergo pater miserrimum peccatorem, audi vocem lachrymantis seu pœnitentis, attende quàm grauiter peccaui, atque etiam dominum offendi creatorem meū. deo

iubente

A iubẽte ad cor meũ redij, & meipsum & totã vitã meã discussi, tanto diligẽtius quanto familiarius: vnde vnũ fateor, nihil aliud inueni, nisi locũ erroris & vastę solitudinis, conscientiã videlicet diu neglectã, omnino incultã, spinis & tribulis obsitam, & omni errore plenã. nullum enim vitiũ est à quo nõ traxerim aliquod contagiũ. turbauit me ira, lacerauit me inuidia, inflãmauit me superbia. inde cõtraxi mẽtis inconstantiam, oris scurrilitatẽ, opprobria proximorum, scelera detractionũ, linguæ effrenationẽ. seniorũ meorũ imperata nõ seruaui, sed iudicaui. de meis negligẽtiis obiurgatus, aut rebellis fui, aut murmuraui. pręferri melioribus impudẽter affectaui, simplicitatẽ spiritualiũ fratrũ irridẽter exagitaui, meas conscientias procaciter iactaui, delata obsequia fastidiui, negata quæsiui, iuniores meos elatus despexi. nõ obseruaui in obsequio reuerentiã, in sermone modestiã, neq; habui in moribus disciplinã, sed in tẽtatione iactantiã. in humilitate fui fallax, in odio pertinax, subiectionis impatiens, potentię execrator, ad opus piger, ad obsequium durus, ad loquendum quæ nesciebam promptus, ad litigandum paratus, fraternæ societati inhumanus, temerarius in audiẽdo, clamosus in loquẽdo, fastidiosus in audiendo, præsumptuosus in docendo, efferatus deformiter in cachinnãdo, onerosus amicis, infestus quietis, ingratus beneficis, inflatus obsequiis, imperiosus subiectis, sæpe fecisse quæ non feceram me iactaui, vidisse quod nõ videram, dixisse quod non dixerã, negaui non dixisse quod di-B xeram, non vidisse & audiuisse quod videram & audieram: & ita ex omni parte sum reus, reus in seculo, reus in claustro: sed ibi per ignorantiam, hic verò per negligentiam, & vtraque me terrent. veruntamen multo amplius terret me, quòd in monasterio ante conspectum dei deteriorem me inuenio. Collocauit me deus in loco voluptatis, in domo vbertatis, in paradiso deliciarũ: ego verò miserabilis, inter mẽsam epulãtium pereo fame, sitio iuxta fontem, algeo ante ignem, & ad ventrem manus extẽdere nolo, tam piger sum & desidiosus: ita tẽpus amitto quod deus pietate sua mihi indulserat ad agendum pœnitentiam, & obtinendum veniã, ad acquirendũ gratiam, ad promerẽdum gloriam. Quasi monstrum ante filios dei sto, habitu monachus, nõ cõuersatione. habens enim magnam coronam & amplam cucullã, salutem mihi æstimo, terram arbor sterilis occupo, & velut vile iumentũ plus consumo quàm proficio, altiorem locum teneo, & nullum officium suppleo, sed sum sicut truncus sine frondibus & fructibus. alij me pascunt de laboribus manuum suarum sicut prębendarium suum, ego autẽ tanquam pauper & miser nec clericum gero, nec laicum: cantare nequeo, laborare nescio, sed opprobrium peccatorũ vilius, peius cadauere. Tolerabilius fœtet putridus canis hominibus quàm anima deo peccatrix. Idcirco tędet me viuere, viuere erubesco, quia parum profi-C cio: mori timeo, quia non sum paratus: malo tamen mori, & nomini dei me cõmittere & commendare, quia benignus & misericors est, quàm de mala cõsuetudine scandalũ alicui facere. tota die verecundia mea cõtra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me, cum video me somnolentum ad vigilias, tardum ad horas canonicas, & pigrum ad opera manuum: alios autem video tam strenue & tam deuote diuinis laudibus inesse, alios reuerenter & alacriter corã deo assistere, & eum laudare, ego autẽ ad lachrymas nequeo cõpungi. tanta est duritia cordis mei. cantare nõ libet nec orare. meditationes sanctas non inuenio, tãta sterilitas est animæ meæ & deuotionis inopia quã patior. heu me in circuitu meo omnes visitat dominus, ad me autem non appropinquat. Intueor alium abstinentiæ singularis, alium patientiæ admirandæ, alium summæ humilitatis & mansuetudinis, alium multæ misericordiæ & pietatis. Illum in cõtemplatione frequẽter excellere, hũc propulsare & penetrare cœlos orationis instantia, alios in aliis præeminere virtutibus, omnes cõsidero & prospicio feruentes, omnes in Christo vnanimes, omnes donis cœlestibus & gratia affluentes tanquam reuera spirituales quos deus visitat. In me vero nihil eorum inuenio, quoniam deus declinauit in ira à seruo suo: inde est quòd cum alij vigilant, ego dormio: quãdo alij cantant in monasterio, ego huc illucque discurro. Quando alij in aliquo secreto loco se furãtur à colloquiis hominum, vt ibi loquãtur cum rege angelorum, ego quęro colloquia hominũ: cũ alij vacãt lectionibus, ego fabu-D lis & verbis ociosis: cum alij discurrunt atque diiudicant semetipsos, ego iudico alios: aliis placet cõmunis vita, disciplina cõmunis, & cõmune studium, & mihi placẽt anguli & diuerticula: sic ex quo peccare potui, nusquã à peccatis & malis operibus cessaui. peccata peccatis accumulaui, & peccata quæ aliũde implere nõ potui, malis volũtatibus & malis desideriis nusquã cessaui implere. Super omnia mala, delectatio carnis quæ ab ipsis cunabulis semper mecũ creuit, mihi semper affuit, nec adhuc iam præ senectute deficiẽtibus mẽbris me deserit. multis & aliis modis infelicẽ animã maceratam dissoluit, captiuauit omni virtute destitutã, inanẽ & debilẽ reddidit. fateor huius operibus nefariis & immundis recordationibus me sæpe esse pollutũ, incensum. Ardores non modicos & inhonestos patior: & nõ solũ delectationũ mearum malas & stultas cogitationes habeo quotidie, quæ mihi nocẽt: sed & aliorũ facta & mihi malefacta variata per recordationes sordidas ad memoriã reducta, cor meum nõ paruo veneno iniquitatis macularũt. Et in hoc mirabiliter miserabilis sum, quia nõ tãtũ doleo quantũ dolẽdũ mihi cognosco, sed sic cęcus torpeo quasi quod patiar ignorẽ. Hoc verò mihi est omni infelicitate miserius, ꝙ ita opere peruersus, ore pollutus, corde immũdus ad altare accedo, & Christi corpus pertractare manibus meis non pertimesco. Accedo elatus ad humilẽ, irat⁹ ad mitẽ, crudelis ad misericordẽ, & tamẽ patitur E humilis elatũ, mitis iratũ, misericors crudelẽ. accedo seru⁹ ad dominũ nõ amore, sed timore: nõ deuotione, sed vsu, ad dominũ accedo cui⁹ percussi seruũ: ad patrẽ accedo cui⁹ occidi filiũ, percussi verbo, occidi exẽplo: nec timeo dominum, nec reuereor patrẽ. manens in turba fratrũ turbaui aliquos, & ab aliquo turbatus, quãdo accedo ad pacificũ, appropinquo etiã talis ad osculum pacis, qui prius reconciliatus ire debuissem ad osculũ turbati fratris. cõuincit me reũ & dei inimicũ mea iniquitas, peccatum meum semper separauit me à deo.

Idcirco obsecro te pater vt me instruas quomodo possim semper stare cum deo meo, aut redire cũ ab eo peccatis meis exigentibus motus fuero.

Non longe es fili à regno dei, notitia nanque peccati, initium est salutis. Confido in domino, quoniam quicquid minus est in te feruoris & boni operis, humilitas supplebit confessionis. Quacunque nanque hora peccator cõuersus fuerit & ingemuerit, saluus erit: vt quanto quis frequentius quantóque vehemẽtius de suo reatu interno dolore afficitur: tanto certior tantóque securior de indulgentia veniæ efficiatur. certum est enim quòd deus pœnitentiæ lachrymis afflictum frequenter visitat, libenter confortat quem sua delicta flendo damnare, & damnando flere considerat. Incipit ex tunc quædam familiaritas inter deum & animam, ex eo quòd se sentiat ab ipso sæpius visitari, & eius aduentu non tãtùm cõ-F solari, imò aliquotiens quodã ineffabili gaudio repleri. nulla est enim tam grauis culpa, quæ non habeat veniã per puram confessionem. prouocat enim compassionem dei, humilis miseriæ confessio. melius tamen est, vt vites vitium quàm vt emendes: ne forte cum incurreris, reuocare non possis.

Rogat vt audias.

QVOTIENS te sentis turpibus cogitationibus pulsari, aut illicita delectatione affici, totiẽs pone ante mẽtis oculos, quomodo crucifixus est deus tuus pro te: intuere quomodo à Iuda tradit⁹ Iudęis, & quàm viliter pertractatus blasphematur, & colaphizatur, cõdẽnatur, & exprobratur, & flagellatur, ad vltimũ verò cõtumeliis & opprobriis affect⁹, inter duos latrones suspẽditur, clauis cõfixus, sputis derisus, spinis coronatus, lãcea perforatus. ex omnibus partibus sanguis emanauit, & inclinato capite tradidit spiritũ. ita redemptor dominus pro te affligitur, & tu nescio cuiusmodi sordida cogitatione sordescis in mẽte. Sufficere posset hæc cogitatio ad excludẽdas cogitationes illicitas, sed ecce alias. cõsidera quomodo morieris, quãdo aliqua graui infirmitate vexatus, & ad extrema deductus, & ibi ad terrã proiectus inter lõga suspiria & difficiles singultus, inter diuersos dolores & timores animam expirabis. tunc venit corpus in pallorem & horrorem, in saniem & fœtorem, & erit vermis & cibus vermium: animam vero mox capient & rapient terribiles illic

G facies,& ex omni parte tenebunt eam dæmones. Cogita quis eam defendet à rugientibus præparatis ad escã, cum teterrima illa mõstra dæmoniorum occurrentia cõtra eam videbis: aut quis te ducet per ignotam regionem. Attende & quàm cito veniet dies vltima. Subito venit, sed & forsitã hodie est. Iam adest, iamiam præsentaberis ante tremendum iudicem, accusaberis multis & magnis offensis: non vno nec paucis, sed innumeris criminibus, non paruis sed immensis, nõ dubiis, sed certis, non breui accusatione, sed tam longa quàm longa est tota vita tua: non vna accusatione, sed tot quot sunt delicta tua. Ipse iudex erit accusator tuus: omnes etiam spiritus boni & mali coram deo te accusabunt. Tot iudicibus propriis astabis, quotquot te præcesserũt in opere bono. Iniquitates tuæ omnibus populis nudabũtur, & cũctis agminibus patebunt vniuersa scelera tua, nõ solum actuũ, verum cogitationum & locutionum. Multa vero tunc venient ex improuiso quasi ex insidiis, quæ modo nõ vides: & forsitan plura & terribiliora his quæ non vides. Vndique erunt tibi angustiæ, hinc erunt accusantia peccata, tremẽda iustitia, subtus patẽs horridũ chaos, desuper iratus iudex, intus vermis cõsciẽtiæ, foris ardẽs mundus. Si iustus vix saluabitur, peccator sic deprehensus in quam partẽ se tuebitur? Latẽre enim impossibile est, apparere intolerabile. Iudex erit vehementer iratus, & terribiliter districtus: sentẽtia enim simul oblata erit immutabilis. tortores horribiles qui nunquam miserentur, parati H erunt vt sentẽtia te condemnet ad tormenta. Timor cõturbabit te cũ terra aperietur corã te. Tu rues in stagnum sulfuris ardẽtis & fœtẽtis. ignis exterius carnem tuam comburet, vermis interius conscientiam corrodet. Ibi eris sine fine veniæ & misericordiæ, deum videre non poteris, & bonis omnibus carebis quæ in potestate habuisti. Si vis cogitationes malas à corde tuo expellere, hæc sæpe cogita supra scripta.

Sermo beati Bernardi de sancto Andrea apostolo.

ET quietum studium & attentum silentium, & tanta tanti viri solennitas mouẽt, imò cõpellunt aliquid dicere ad ostendendũ gloriã deitatis, gratiã apostolicæ dignitatis, confessionis virtutẽ. Demus gloriam laudi eius quem laudant omnes gentes, qui ministros & laudat & laudabiles facit. ipse est cui adsistunt angeli ad audiendum vocem sermonũ eius, qui stellas vocat & dicũt, assumus: cuius man᷑ extẽdit cœlos, qui fundauit terrã super stabilitatẽ suam, qui graditur super fluctus maris, qui fecit mirabilia solus, in quem desiderãt angeli prospicere. ipse qui fecit omnia, quæcunq; voluit fecit. Huic seruire regnare est, qui seruiuit pro nobis dura & graui necessitate, & purpurã suæ diuinitatis cilicio nostræ mortalitatis operiẽs, pauper & medicus venit in regionẽ nostrã. Nunquid nõ ludus vobis videtur Iudæi, pagani, hæretici, & omnis illa subsannantiũ, imò insanientiũ turba, cum dicimus filiũ dei carnẽ, mortẽ, clauos & lãceam tolerasse? Ludus profecto, vnde sic nobis luditur, vt vobis illudatur. Vnicus ille I sapiẽs huius mysterij nõ ignarus, ludum istũ eleganti sermone prælusit: Delectabar, inquit, per singulos dies, ludens coram eo in orbe terrarum. Lusit quippe coram deo cum carnẽ ex eius præcepto suscepit, & in orbem terrarũ, quia ad terminum orbis terrarum delectatus per singulos dies in singulis Apostolis iucundatus, dum vni tradit regnum cœlorum, alteri de pectore suo reclinatorium facit. Et deliciæ meæ esse cum filiis hominum. Putabam ego domine Iesu quòd deliciæ tuæ essent esse non cum filiis hominum, sed cum choris angelorum, vbi diuinitatis gloria thronis & potestatibus admirandus superiorum oculos reuerberas naturarum, ibi lucem inhabitas inaccessibilem: & circunstantiam clarissimorum luminum, tui luminis obtegis maiestate. Sed illa clemẽtissima tua pietas, & benignitas adoranda, delicias suas dicit esse cum filiis hominum. Isti sunt filij hominum qui sperauerunt sub tegmine alarum tuarum, quos elegisti de plebe, quorum lauisti pedes, quibus tuum spiritum infudisti, qui fidem tui nominis quadrigis euangelicis per orbem quadrifidum portauerunt. Nota tamẽ quòd dicit non cum hominibus, sed cum filiis hominum. Ego puto homines ad veterem hominem, filios hominum ad filium hominis pertinere, iuxta quam intelligentiam puer citharista sic intonat: Quid est homo quòd memor es eius: aut filius hominis quoniam visitas eum? Vidẽsne quia Deum hominis esse memorem, filium K verò hominis se visitare confirmat? Præsumimus & suspiramus, quia fecit nobis misericordiã suam in conspectu filiorũ hominũ, si interim protegat nos in abscõdito faciei suæ à cõturbatione hominum. Igitur & dominus noster cuius schola est in terris, & cathedra in cœlo, ex his omnibus quos elegit & prælegit, Andream elegit apostolũ, cuius solennitatem & vocibus & cordibus inclamam᷑. Dulcis Apostolus & primitiua vocatio domini saluatoris, qui in ipsum apostolicum chorum tanti prioratus insignitur fastigio, non subterfugit vos, quia quodãmodo tenerrimus est, & dulcior in cordibus fideliũ: cuius passio tanta spiritus deuotione distillat, vt mentes audientium adipe & pinguedine replere videatur. Vnde nõ immeritò in singularem auctoritatis arcem suscepta est, quã qui viderũt, scripserunt orbi, & ministri fuere sermonis. Vocatio eius vita eius & passio cognita sunt vobis, & nunc quid superest vt à me amplius expectetis? Veruntamẽ mouet me lectio apostolica, vt aliquãtisper de ea vestræ reuerẽtiæ colloquamur. Ait enim: Corde creditur ad iustitiã: ore autẽ cõfessio fit ad salutẽ. Dicit enim scriptura: Omnis qui credit in ipsum, nõ cõfundetur. Tria proponũtur hic, & corde credere ad iustitiã, & ore confiteri ad salutẽ, & in illũ credere, in quem qui crediderit nõ cõfundetur. Solum cor hominis capax est rationis, & susceptibile mysteriorum Dei, quod purgatum atque politum ipsam diuinitatis substantiam cõsiderat: & si non comprehendit, tamen cor est in peccatore, ani- L ma in corde, mens in anima, fides in mente, Christus in fide. Et hoc est puto quod dicit Apostolus, habitare Christũ per fidem in cordibus nostris. Hoc igitur in meracissimam eliquatum est puritatẽ, cum omnia mysteria Christianæ fidei, fide percipis incõcussa, nihil est quod tibi dubitationem parit, licet non videas rationem. Hæc est consummata iustitia, perfecta veritas, & vera perfectio, si tamen oris cõfessio subsequatur. Fides enim cordis sine oris fide, aut nulla est, aut parua, saluatore dicẽte: Qui me erubuerit & meos sermones, hũc filius hominis erubescet, &c. Et propheta: Periit fides & ablata est de ore eorum. Non dixit de corde, sed de ore: quia nihil valet fides cordis sine fide oris, nec fides oris sine fide cordis cum ista iustitiam, illa docet salutem: quia salus à iustitia vel iustitia à salute separari non possunt. Crede ergo & confitere, nihilo minus confitere & crede: quia fides ad iustitiam, confessio fit ad salutem. Et quandoquidem in hæc deuenimus loca, & occasio confessionis se obtulit: reddendum est quod alibi promisimus, totúmque conferendum quod de confessione sentimus. Patientes autem estote, & si forte protensius sermonem extendero, vos intendite quæ dicuntur: quia vestræ vtilitati proferuntur. Via enim est sine qua nemo venit ad patrem: quam qui perdidit, perdidit Deum. Cum enim de vitiorum abysso disponis emergere, ad illum M præcipuè sit refugium tuum, cui tua anima commissa est, quẽ imposuit Deus super caput tuum. Nec te moueat si illiteratus sit vel indiscretus, quia hoc ipsum signũ humilitatis est, quæ generat confessionem. Memento quia non est potestas nisi à Deo. Super cathedram, inquit, Moysi, sedent scribæ & pharisæi. Et attende non sedentẽ, sed sedem: cathedram non personam. Quid si forte vel licẽtia eius ad alium transfugere permittatur? Tu tamẽ prius ei reueles tui cordis arcanum, quia non est plena salus si ille fugitur aut contemnitur, cui adhærere & honorare debueras. Quid si minus sufficiens tibi videtur eius instructio? patet ad libertatem via: vt coram alio literato atque discreto effundas cor tuum: reseruato illi priuilegio suo, cui tu tuam animam commendasti. Nec tibi blandiaris si grauiter peccanti leuior pœnitentia vel à nesciente vel à dissimulante dictatur, cum purgatorius ignis perficere debeat quicquid hic min᷑ feceris, quia dignos fructus pœnitentiæ quærit altissimus. Licet autem non euaserit manus omnipotentis, qui tibi non plenè consuluit: tibi tamen ratio in gratia præsidet, quæ te doceat tantũ à licitis abstinere, quantum te memineris illicita perpetrasse. A vestibulo igitur huius sacratissimæ virtutis omnes illos excludimus, quos ad confessionem vel timor cogit, quia extorta cõfessio non est confessio: vel aliorum accusatio trahit, quia non est cõfessio, sed offensio: vel sui excusatio ducit, quia nõ est cõfessio,

G fessio, sed defensio: vel iactãtia inanis rapit, quia nõ est confessio, sed illusio: & si quæ aliæ sunt species, quæ obumbratorio velamine tanti sacramenti simulent sanctitatem. Cor in semetipso & ex semetipso contritum & humiliatum, ad huius purificationis potest ascendere puritatem. Ostendam tibi vnum iustorum iustissime confitentem. Quæris quisnam sit? Psaltes domini est. Dixi, inquit, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino. Dixi, hoc est, in corde proposui, non coactus, non cõpulsus, sed spontaneus. Iniustitiã meam, ait, non alienam, aduersum me arguens & accusans. Vides quia non timore alterius, vel ad alium accusandum, sed seipsum sanctus domino confitetur. Pro huiusmodi confessione remittes tu domine impietatem peccati mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Hæc præmium in corde germinat ad iustitiam, post hæc in ore nascitur ad salutem. Primus eius gradus est cognitio peccati. In hac cognitione videndum est quid egeris, quantis cõtumeliis affeceris corpus tuum, ambulãs in passione desiderij, sicut & gẽtes quæ ignorant deum, possidens vas tuum in immunditia & vilitate, nõ in sanctificatione & honore. Considerandum est etiam quem merueris ignem, scilicet illum qui paratus est diabolo & angelis eius, & omnia genera pœnarum quæ in illis pœnalibus locis cumulantur & crescunt. Inspiciendum H verò quid amiseris, bona videlicet illa quę oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit deus diligentibus se. Horum igitur omnium cõsideratione perterritus trãsi ad pœnitentiã vltricem vitiorũ, altricem virtutum. Pœniteat te quòd tot & tantis flagitiis inuolutus, in luto fecis & miseriæ diutius iacuisti. Pœnitentiam agens, corpus tuũ conteras, & furibundo carnis asello incentiuorum semina subtrahens, pœnitenda amplius non admittas, ne vulnus vulneri frequenter ingeminans, confringas ossa animæ tuæ, quæ custodit in iustis dominus, vnum ex his inquam non conteretur. Nam hæc duo ita sibi inuicem coniuncta sunt, vt se cognoscere nemo possit, nisi pœniteat: & pœnitere nõ possit, nisi se cognoscat. Sic ergo tibi cognitus, & in te pœnitẽs, transuola ad tertium gradum dolorem cordis, & iam plantata erit iustitia plantatione illa quam plantauit pater tuus cœlestis. Dole igitur quia creatorẽ offendisti, cuius legem cœlestia & terrestria pręter te indefessa statione conseruant: & in tanta republica Dei tu solus peregrinus es, & imperatoriæ maiestatis decreta nõ curas. Surgat & acrior dolor, quòd cum creatore etiam patrem offenderis, & illum patrem qui tibi ministrat siderum cursus, fœcunditatem terræ, fructuum vbertatẽ. Accedat & acerrimus qui pertranseat animam tuam, quòd tantum benefactorem contempseris, qui dolorem crucis sustinuit, ne dolores inferni amplius su- I stineres. Sic igitur in interiori homine iustitia germinãte, surculus erumpat in arborem, & loquatur lingua quod scientia loquebatur. Quartus itaque gradus est confessio oris. Hæc purè facienda est, quia non est pars vna peccatorum dicẽda, & altera reticenda, neque leuia confitenda, & grauia diffitẽda. Nec alter accusandus, & ipse excusandus, sed cum iusto dicendum est: Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Hæc enim sunt verba malitiæ, & grauis malitiæ qua grauior vix possit esse. Cõfitendum est & humiliter, vt idem sit in corde, quod sonabit in ore. Sunt enim nonnulli qui narrare in confessionibus solent quæ vel argutè literatorio & fortiter gladiatorio gessere conflictu, proh dolor sub humilitatis pallio superbiam inducentes, & putantes se posse vitare oculos iudicis cuncta cernentis. Nõne vtiq; reges Saul & Dauid redarguti à prophetis Samuele & Nathan, dixerunt, Peccaui: & tamen Saul audiuit, transtulit dominus regnum à te, & dabit illud æmulo tuo: & Dauid, Transtulit dominus peccatum tuum, & nõ morieris? Quid est hoc, nisi quia quod Saul habuit in ore, non fuit in corde: & humilitas quæ in ore Dauid extitit, in corde etiam radiauit? Dicendum est & fideliter, vt in fide ecclesiæ credat sibi peccata dimitti, quia Cain & Iudas purè & humiliter confessi sunt, sed nequaquam fideliter, quia alter eorum desperans ad laqueum cucurrit, alter illud grande scelus euomuit, Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Mentiris latro, quia maior est pietas Dei quàm quæuis iniquitas: quia miserationes eius super omnia opera eius. K

Sequitur quintus gradus, maceratio carnis, quæ ieiuniis & vigiliis attenuanda est, ne noua prurigine voluptuosam reuoluat prauitatem. Hæc autem facienda est licentiosè: quia quod sine licentia fit, vanæ gloriæ deputabitur, non mercedi. Occultè, vt nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Discretè propter debilitatẽ corporis, & multimodas infirmitates. Plurimosq; videmus in principio conuersionis ita discretionis infregisse repagula, vt laudum solenniis inhabiles redderentur, & apparatu lautiori diuturnis fouerentur temporibus. Iam sic illuminatus procedat ad sextum, qui est correctio operis. Prohibe ergo linguam tuam à malo, operare quod bonum est, & sensuales motus tuos cõtinentiæ frænis infræna, & sic erit pax in terra carnis tuæ. Argue malos pro persona quam habes: & te præsente iustitiam non sinas sepeliri. Veni ad septimum gradum: & hic est perseuerantia bonitatis. Et in hoc septimo vocabit te domin' cũ Moyse de medio caliginis: & in ipsam diuinitatis substantiam interiores oculos infiget. Perseuerantiam autem faciunt expectatio pręmiorum, pœnarum recordatio, primitię spiritus & donum cœleste, de quibus loquitur apostolus, quod nec expertus ignorat, nec inexpert' intelligit. Stultitia est enim illi, & non potest intelligere quę sunt spiritus dei. Audite & breuiter quem oporteat ordinari ad dispensationẽ mysterij huius. L Oportet eum esse nõ minus literatum quàm religiosum, vt zelum dei habeat, & secundum scientiam, cum indiscreta religio magis obesse soleat quàm prodesse. Literatum ideo, vt sciat quid iniũgat, cui parcat, quãdo parcere debeat, quam consolationem proferat de scripturis. Religiosum verò idcirco, vt puras manus leuet ad Deum, & pro peccatoribus fiducialiter intercedat. Videat ne vnquam de his quæ sub signaculo confessionis accepit, aliquam faciat mentionem, vel alicui loquenti consentiat. Caueat etiam ne vilescat in conspectu eius qui ei suam vilitatẽ ostendit, nec sit suspectus, nec de præterita futuram vitam æstimet peccatoris. Quod si fortuitu de his quæ in cõfessione suscepit, causa coram eo fuerit ventilata, non tãquam conscius in partem declinet, sed quasi nescius iudiciarium ordinem permittat exerceri. Habeat in voluntate compati & liberare eum, & nitatur aliquid detrahere seueritati, imitans dulcedinem domini sui, de quo dicit sanctus: Quoniam fecisti iudiciũ meum, & intendisti causam meam. *Psal. 34.* Sed proh dolor temporibus nostris per vniuersum mundũ pestilentialis morbus excreuit, vt præficiantur ecclesiis, quos nec scientia nec vita commendet, cæci duces cæcorum, & præcipitati ad præcipitium perducẽtes. Audiuimus de confitente, & de confessionem suscipiente, audiamus nũc quæ impediant confessionem. Quantum colligere possum, quatuor præcipuè occurrunt, pudor, timor, spes, & desperatio. M Nihil fortius ad expugnandum gratiam dei quàm pudor humanus: quia dum erubescimus confiteri quæ commisimus, Deum minus quàm homines reueremur. Hæc est confusio adducens peccatum. Opponamus ei considerationem rationis, reuerẽtiam intuentis dei, comparationem maioris confusionis. Vt enim confiteamur, ratio monet, Deus cogit qui vidit. Et si confundimur hic dicere, quid erit in illa magna confusione, vbi omnibus omnia patebunt? Timor plerosque opprimit, ne graui pœnitentia percellãtur, & perferre non possint. Vere qui timet pruinam, irruet super eum nix. Hic cõsiderandũ quàm grauis sit pœna gehennæ, quàm longa, quàm infructuosa. Ecõtrario autem pœnitentia præsens, leuis, breuis & fructuosa. Spes autẽ multos obruit, qui dum bona præsentium cupiũt, aperire conscientias suas nolunt: ne si quales sint hominibus appareant, ad nulla præsentis vitæ bona cõscendant. Quibus inculcandum est, quia bona huius seculi parua sunt, incerta & momentanea, & illa illius vitæ maxima, & certissima & æterna. Plurimos desperatio interficit, qui hoc solum metuũt, ne possint continere. Verum est quia peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit. Hanc obtinere debemus vigore confessionis, gratia humilitatis, & compassione illius cui aperimus cõscientiam nostram. Sciendum autem, quia alia est confessio quæ peccatum plangit, alia quę laudem canit. Bonum animæ ornamẽtum confessio, quæ & peccatorem purgat, & iustum

G reddit purgatiorem. Sequitur: Qui credit in illum, non confundetur. Credere deo, est verbis eius fidem adhibere. Credere deum est confiteri vbique esse. Credere in deum est omnem spem suam in illum dirigere. Deum & deo credũt dęmones, sed in illum non credunt (in quem qui credit, nõ confundetur) quia spem suam non ponunt in illum. Ecce quantum potui, etsi non quantum volui, de cõfessionis disserui sacramento. Sed qui sermonem in longum protraximus, finem loquendi pariter audiamus. Det nobis credere ad iustitiam, ore confiteri ad salutem, & in se credere, sponsus Ecclesiæ filius Mariæ: qui est deus benedictus in secula. Amen.

In festo sancti Nicolai episcopi Sermo beati Bernardi.

NICOLAVS iste meus, imò & vester: electus ab vtero, sanctus à puero, iuuenum gloria, senum reuerentia, sacerdotum honor, pontificum splendor, reuerentia sua nostram lætificat festiuitatem. Hic est Nicolaus, cuius miracula per totam mundi latitudinem diffunduntur: quem laudat orbis terræ, & qui habitant in eo. Tot enim & tanta miracula cumulantur, vt omnes literatorum argutiæ vix ad scribendum sufficiant: nos ad legendum. Et licet scholarium numerus in incude rhetorica sub Quitiliani vel Ciceronis malleis, tenuissimas orationum laminas extendat: superat tamen gloria confessoris vocem & mentẽ, linguam & conscientiam. H Crebrescunt enim quotidie mirabilia, nec requiescit spiritus Dei ad memoriam militis sui sua continuare miracula. Glorificatur in mari, laudatur in terra: in omnibus periculis inuocatur. Denique qui descendunt mare in nauibus, facientes operationes in aquis multis, ipsi viderũt opera domini, & Nicolai per dominum mirabilia in profundo. Nónne post memoriam virginis singularis, tam dulcis pietas, vel pia dulcedo in cordibus fideliũ obseruatur, vt in die tribulationis nomen Nicolai teneatur in ore, requiescat in corde? Si coruscationes fulgurant, & procellis detonantibus à supernis vindicta procedit, Nicolaus in patronum adsumitur, Nicolaus dulciter inuocatur. Si tempestas sæuiens & crudelitas maris nauigantibus intentãtur, Nicolaus flebiliter exoratur vt audiat, suppliciter inuocatur vt veniat, vt eruat misericorditer acclamatur. Si pulsamur incõmodis, vel offendiculis indolemus, statim sancti confessoris nomen prosilit in os nostrũ: Nicolaus ingeminatur, patrocinium quæritur Nicolai. Ne putetis autẽ inde declamatoriè loqui, vel venustate rhetorica, verborum aggregare splendorem: cum omnis mundus beneficia sentiat confessoris, nec sit qui ab amore eius se abscõdat. In testimonium sunt peregrinationes ad sanctum illius corpus à finibus terræ susceptæ: vt videantur quæ per eum fiant miracula. Nõ solùm autem christianis, sed & paganis in tantam reuerentiã sancti nominis aduolauit auctoritas, vt certatim confluant ad laudandum & glorificãdum nomen sanctum eius. Præcipuè sanctorum sacerdotum & clericorum turba tanta deuotione I circa cultum eius adficitur, vt in toto orbe terrarum vndique conuadant & concurrant ad obseqũedum tantæ solennitati. Lætantur pueri, iuuenes cõgratulantur, ornãtur virgines, senes exhilarãtur: & omnis ætas personaliter alludit. Vnusquisque autem habet materiam gaudiorum, vt laudẽt pueri puerum ieiunantem, iuuenes iuuenem liberantem, virgines virginum infamiã propulsantem, senes senis inopiam redimentem. Iuuenes & virgines senes cum iunioribus laudãt nomen eius. Et nunc post actus eius Græcorum excellẽtibus linguis insigniter diffamatos, quid audeat sermo pauperculus balbutire? Veruntamẽ ne tergiuersationes inducere videar excusatorias, recurro ad euãgelicã lectionẽ: & quod de cõmuni accepi, profero in commune. Ait enim: Homo quidã nobilis abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnũ & reuerti. Et ait seruis suis: Negociamini dum venio. Non paruum mihi fiduciæ robur præstat, quòd ille summus imperator negociator meus factus, & negociũ meum sine ocio egit quandiu fuit in terris, & preciosarum mercium sarcinas portãs ad patrem, ipsi vultui Dei, & quid emit, & quid redemit, & vnde redemit, ostendit. Tu ergo illo negocioso ociosus esse disponis, & illo laborante quiescere? Ipse venit negociari in regionem longinquam: & tu ad regiones proximas ambulare contemnis? Aggredere & ingredere regionem dissimilitudinis, videlicet mundũ istum: & vide quàm frequentes ibi nundinæ, quantæ ibi germinent & regerminent vanitates. Prorsus K dissimilitudinis, quia regionem similitudinis vbi ad similitudinem dei facti sumus, amisisse nos constat. Nunquid non magna dissimilitudo de paradiso ad infernum, de angelo ad iumentũ, de Deo ad diabolum? Vade per forenses tumultus, & hincinde decertantes circunspice: & quantum colligo, in tribus causis vacat omnis voluptas. alij diuitiis, alij honorib^{9}, alij gloriæ innituntur. Curris ad Indiam, Aethiopiam circuis, transis maria: & alium orbem tibi aperis nauigando, vt diuitias congreges. Fugis patriã, ignoras filios, diuelleris ab vxore: & omnium necessitudinum oblitus, quæris vt acquiras: acquiris vt perdas, perdis vt doleas. Ascendis montes niue obsessos, & horribilẽ eorum altitudinem tãquam plana quæque perambulas: faciem abyssi latentis non reputas: latronũ gladios, & vias insidiarum quasi planas pertrãsis: oblitusque humanitatis tuæ, nec fulminãtem cœli faciem, nec æstus vel frigora magnipendis: thesaurizas, & ignoras cui congreges ea. Nec deest plerunque potẽtia fortioris, qui detecta fronte capiat vel rapiat: & vna hora pauperem & humilem te faciat, quem diuitem & sublimem longa ætas prouexerat. Audi & breuiter de honoribus. Ducem te constituẽre, & data est tibi facultas vt miser sis, & amplius non quiescas. Cumulatur materia sollicitudinum, & inter ærumnas cor ipsum exedentes, L necesse est vultum inducere gaudiorum. Nunquid in honore sine dolore, in prælatione sine turbatione, in sublimitate sine vanitate quis esse potest? Miseri iuxta philosophum mercedem miseriarum amamus, & ipsas execramur. Audi & de gloria. Si quæris gloriã: omnibus inuidiæ semina præbuisti. Inflatus es, & in ventilatorio plenius disrumperis, nec attendis quot te sequantur: sed quot præcedant. Conglomerantur omnes ad detrahẽdum tibi, ad maledicendũ linguas acuunt, & argutissimus es, si vel manum vel linguam inuidorum possis euadere. Ecce vnde gloriosus esse volebas, ingloriosus esse conuinceris. Nullum enim inexorabilius persequitur multitudo, quàm illum qui sibi multitudinis arrogat principatũ. Decursa igitur hac regione, & (quod preciosius est) inde sublatus: transi ad secundam quæ est paradisus claustralis. Verè claustrum est paradisus. Hic prata virẽtia scripturarum: præterfluens lachrymarũ vndositas, quam de purissimis affectibus amor ille cœlestis eliquat. Hic sunt arbores erectissimæ chori sanctorum, nullaq; est quæ non multa gaudeat fructus vbertate. Hic est sublimis illa mensa, in qua Deus est & cibãs & cibus, munerans & munus, offerens & oblatum, conuiuans & conuiuium. Hic aggestæ sunt optionis diuitiæ: hic refusa est gloria angelorum. Putásne vllas hic esse nundinas, & ociari illos qui habitant vnius moris in domo? Videas hunc sacris lectionibus intendentem: illum incubantẽ orationibus: hunc pro suis excessibus lachrymãtem. illum in dei laudibus exultantem: M hunc vigilantem, ieiunantem illum: & officia pietatis sibi inuicem inuidere. Nocte consurgunt ad confitendum ei, vespere & mane & meridie narrant & annunciant laudem eius: & omnis illorum sedulitas, in orbem diuini rotatur obsequij. Relicto mundo, & modo viuendi suspenso, transi ad tertiam, quæ est regio expiationis. In hac benignus pater examinat filios rubiginosos sicut examinatur argentum: ducit per ignem & aquam, vt educat in refrigerium. Tria loca sunt, scilicet cœlum & terra & infernus: & habẽt suos singula habitatores. Pro his qui in cœlo sunt, non est orandum: quia eos, non pro eis orare debemus. Pro his qui in inferno sunt, suspendendæ sunt preces: quibus clausa est ianua misericordiæ, & totius spes interclusa salutis. Pro illis tantùm vigilandũ est in orationibus, & subueniẽdum sacrificio singulari, qui in locis purgatoriis emundantur: vt benignus pater pœnitentiã eorum in satisfactionem, in glorificationem cito conuertat. Quarta est regio gehennalis: regio dura & extimescẽda, terra afflictionis & miseriarum: terra tenebrarum, terra turbinis & caliginis: terra maledictionis & mortalitatis, terra sitis & famis, terra cõbustionis & frigoris: in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Totus tremo atq; horreo ad memoriã regionis istius, & cõcussa sunt omnia ossa mea. Illic est ignis qui non succenditur, vermis qui nõ moritur: frigus horrendũ. Ibi fœtor intolerabilis ex corporibus damnatorũ exoritur: percutientes mallei resonãt incessanter: obsfuscæ tenebræ

bræ cumulatius indensantur: ibi fletus & stridor dentiū, plāctus & gemitus: & alternantia mala impios sine pietate discerpūt. Quinta regio est paradisus supercœlestis: regio beata & gloriosa: plena voluptatis & gratię, suauitatis & lætitię, benignitatis & gloriæ: ibi requies à labore, iucūditas de nouitate, de æternitate securitas. Illic omnes viuūt, nullus moritur, omnes exultāt in voce exultationis, quā nobis concedat dominus noster Iesus Christus, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

DESCRIPTIO POSITIONIS *seu situationis monasterij Claræuallis.*

SI situm Claræuallis nosse desideras, hæc tibi scripta sint pro speculo. Duo montes nō longe ab abbatia habent initium, qui primò angustæ vallis interiectione distincti, quo magis ad abbatiam appropiant, maiore hiatu fauces dilatant, quorum alter alterum abbatiæ latus dimidium, alter totum occupat. Alter fœcundus vinearum, alter frugum fertilis, iucundum visui, & vsui commodum ministerium præbet: dum per deuexa latera in altero crescit quod comedatur, quod bibatur in altero. In summis montium frequens monachis labor est, amœnus quidem, & quiete iucundior, ramale vetus colligere, & colligare fasciculos ad comburendum. Squalentes extirpare dumos, & solis aptos ignibus, ignibus aptare, eruderare sentes, euellere, destruere, disperdere (vt secundum Salomonem dicam) spuria vitulamina, quæ crescentium arborū vel ligant ramos, vel radices suffodiunt, ne impediatur rigida quercus sublimi salutare sidera vertice, tilia mollis brachia explicare, fissilis & flexilis fraxinus libere se in altū extēdere, patuláve fagus in latum expandere. Porro abbatiæ pars posterior in latā desinit planitiē, cuius partē non modicā murus occupat, qui abbatiā diffuso cingit ambitu. Intra huius septa multæ & variæ arbores variis fœcūdæ fructib⁹ instar nemoris pomœriū faciūt: quod infirmorū cellæ contiguū, infirmitates fratrū non mediocri leuat solatio, dum spaciosum spaciantibus præbet deambulatoriū, æstuātibus quoq; suaue reclinatoriū. Sedet ægrotus cespite in viridi, & cū inclementia canicularis immiti sidere terras excoquit, & siccat flumina, ipse in securitatē & absconsionē, & vmbraculū dei ab æstu, frōde sub arborea feruētia tēperat astra: & ad doloris sui solatium, naribus suis gramineæ redolent species. Pascit oculos herbarum & arborum amœna viriditas, & pendentes ante se atque crescentes immensæ eius deliciæ, vt non immerito dicat: Sub vmbra arboris illius quam desideraueram sedi, & fruct⁹ eius dulcis gutturi meo. Aures suaui modulamine demulcet pictarum cōcentus auium: & ad vnius morbi remedium, diuina pietas multa procurat solatia, dum aër nitida ridet serenitate, terra fœcunditate spirat, & ipse oculis, auribus, naribus, colorum, canorū, odorum delicias haurit. Vbi pomœriū desinit, incipit hortus intercisis distinctus areolis, vel potius diuisus riuulis intercurrentibus. Nam licet aqua dormitans appareat, pigro tamen decurrit elapsu. Pulchrum & hic infirmis fratribus præbetur spectaculū, dum super viridem puri gurgitis marginem sedent vitrea videre sub vnda pisciculos ludere, & natatu obuio militarem repræsentare congressum. Aqua hæc piscibus alendis, & rigandis oleribus duplici ministerio seruit, cui Alba famosi nominis fluui⁹ indefesso meatu fomenta ministrat. Hic per multas abbatię officinas transitum faciens, vbique pro fideli obsequio post se benedictionem relinquit: qui ad hoc cum multo quidem labore conscendit, non integer, nec tamen ociose pertransit. Ipse quidem mediam vallem flexuosum intersecans per alueum, quem nō natura, sed fratrum industria fecit, dimidium sui mittit in abbatiam, quasi ad salutādum fratres, & se quòd totus non venerit excusandum, quippe qui totius capax canale non inuenit. Et si forte amnis ipse inundans impetuoso excursu proruit, obiectu muri retroactus, subtus quò eum necesse est fluere, in seipsum recurrit, & refluum denuo defluus amplexatur. Intromissus vero quantum murus (portarij vice) permisit, primum in molendinum impetum facit, vbi multum sollicitus est & turbatur erga plurima, tum molarū mole far comminuendo, tum farinam cribro subtili segregando à furfure. Hic iam in vicina domo caldariam implet, & se igni coquēdum committit, vt fratribus potum paret, si forte sterilis vindemia cultoris industriæ non bene respōderit, & defectu sanguinis vuæ, de filia fuerit festucę supplendus. Sed nec sic se absoluit. eum enim ad se fullones inuitant qui sunt molendino confines, rationis iure exigentes, vt sicut in molēdino solicitus est quo fratres vescantur, ita apud eos paret quo & vestiātur. Ille autē nō contradicit, nec quicquam eorum negat quæ petitur, sed graues illos siue pistillos siue malleos dicere mauis, vel certe pedes ligneos (nam hoc nomē saltuoso fullonū negocio magis videtur congruere) alternatim eleuans atq; deponens, graui labore fullones absoluit: & si ioculare quippiā licet interserere seriis, peccati eorū pœnas absoluit. Deus bone, quāta pauperibus tuis procuras solatia, ne abūdantiore tristitia absorbeantur! quanta pœnitentibus pœnæ alleuiamēta dispensas, ne laboris violētia nōnunquam fortassis opprimantur! Nam quot equorum dorsa frangeret, quot hominum fatigaret brachia labor, à quo nos sine labore amnis ille gratiosus absoluit, etiam cum sine ipso nec indumentum nobis pararetur, nec alimentum? Ipse vero nobiscum participatur, nec aliud de labore suo (quo laborat sub sole) mercedis expectat, quàm vt cum omnia diligenter perfecerit, liber permittatur abire. Tot ergo volubiles rotas rotatu rapido circunducens, sic spumeus exit, vt ipse quasi moli & mollior fieri videatur. Excipitur dehinc à domo coriaria, vbi conficiendis his quæ ad fratrum calceamenta sunt necessaria, operosam exhibet sedulitatem. Deinde minutatim se, & per membra multa distribuens, singulas officinas officioso discursu perscrutatur, vbique diligenter inquirens quid quo ipsius ministerio opus habeat, coquendis, cribrandis, vertendis, terendis, rigādis, lauandis, molendis, molliendis, suum sine contradictione præstans obsequium. Postremo ne quid ei desit ad vllam gratiam, & ne ipsius quaquauersum imperfecta sint opera, asportans immunditias, omnia post se munda relinquit. Et iā peracto strenue propter quod venerat, rapida celeritate festinat ad fluuium, vt vice Claræuallis agēs ei gratias pro vniuersis beneficiis suis, salutationi eius, resalutatione condigna respondeat: statímque refundēs ei aquas quas nobis trāsfuderat, sic de duobus efficit vnum, vt nullum appareat vnionis vestigium: & quem discessu suo tenuem & pigrum fecerat, mixtus ei morantem præcipitat. Sed quia eū loco suo restituimus, redeamus ad riuulos quos post nos reliquimus, qui deriuati à fluuio, passiuis per prata vagantur excursibus, vt inebrient terram & infundant eam, & germinare eam faciant: ne cum verna temperie terra prægnans in partum soluitur, renascētia gramina humoris inopia marcescant, nec opus habeant mēdicatis nubium guttulis irrigari, sufficienter cognati fluminis fota beneficio. Hi riuuli vel potius sulci post peractum officium, fluuio qui eos euomuerat, absorbentur, & iam totus simul Alba collectus, prono decursu per deuexa festinat. Sed quia iam eum longius conduximus, & ipse secundum Salomonem ad locum suum reuertitur, reuertamur & nos vnde digressi sumus, & diffusam prati planitiem succincto sermone transiliamus. *Eccles. 1. a* Multum habet locus ille amœnitatis, multum quod mentes fessas alleuet, luctúsque soluat anxios, multum quod quærētes dominum ad deuotionem accendat, & supernæ dulcedinis ad quam suspiramus admoneat, dum ridens terræ facies multiplici colore, vernanti pictura oculos pascit, & suaueolentem naribus spirat odorē. Sed & dum video florem, dum sentio floris odorem, historias veterum memorāt mihi prata dierum. Nam cum odoris delicias haurio, occurrit animo fragrantiam vestimentorum patriarchæ Iacob, suaueolentiæ agri pleni fuisse adsimilatam. Dumq; oculos colore reficio, hanc recordor speciem purpuræ Salomonis fuisse prælatam, qui in omni gloria sua liliorum agri decorem æquiparare nō potuit, cum tamē nec ars ipsius sapientiæ, nec potentiæ deesset materia: & sic dum foris fruor ministerio, non parum latenti delector mysterio. Hoc ergo pratum intercurrētis fluuij fouetur irriguo, & ad humorem eius mittit radices suas: ideo non timebit cum venerit æstus. In longum autem tan-

G to tactu distenditur, vt cum tonsum vellus gramineum sol in fœnum torruerit, bis denis diebus conuentum lassare sufficiat. Nec tamē solis monachis labor ille relinquitur, sed cum monachis tam conuersorum, donatorum, quàm cōductitiorum innumerosa multitudo desectas colligit herbas, & tonsam raro pectine verrit humū. Hoc pratū inter se duæ grangiæ diuidunt, quibus Alba ad dirimēdam litem æquus arbiter & mensor accedit, qui suā cuique partem in funiculo distributionis adsignans, seipsum limitem facit, quem altera ad inuadendam alterius partem transire non audeat. Grangias has non conuersorum esse habitacula, sed claustra monachorum crederes, nisi vel iuga boum, vel aratra, vel instrumenta alia rusticanis apta laboribus, habitatores suos proderent, & nisi quòd in eis libri non explicantur. Nam quantum ad ædificia spectat, ea magno monachorum cōuentui diceres & situ conuenire, & decere venustate, & capacitate sufficere. In parte prati quæ est muro cōtigua, de campo solido factus est lacus liquidus: vbi prius æstuās operarius, fœnum falce secabat acuta, ibi frater aquarius sedēs mobili per lubricā liquētis campi planitiem equo vectus ligneo, leuem remum pro calcaribus habet, quo cursum vrgeat, & pro freno quo flectat. Explicatur rete sub vndis quo implicetur pisciculus, & parantur ei escæ quibus libenter vescitur, sed latet hamus in illis quo capitur incautus: quo exēplo docemur spernere voluptates: quia nocet empta dolore voluptas: cuius tristes esse exitus nemo nescire permittitur, nisi qui vel nō peccauit, vel non bene de peccato pœnituit. Longe autē faciat deus à nobis delectationem, secus cuius introitū mors posita est: quæ secundum sapientis descriptionem, apum par volantum, vbi grata mella fudit, fugit, & nimis tenaci ferit icta corda morsu. Laci ambitus per altum ripæ marginē cōserti vimineis ligatur radicibus, ne vndæ alluenti cedat terra fathiscens. Præterfluenti riuo lacus hic pascitur, qui vix sexies senis pedibus seiunctus, per meatus exiles infundit ei aquas quibus alatur: & ipsas quoque eadem exilitate refundit. Vnde & sic in eodem statu permanet, vt nec maior sit influentibus, nec effluentibus minor: quia eadē mēsura & recipit & reiicit eas. Sed dum per plana cursu feror volatili, dum anhelus in arduis ilia duco, vel purpureā prati superficiem manu ipsius sapientiæ pictam, vel comata arboribus montium iuga describo, arguit me ingratitudinis fons ille dulcissimus sæpenumero mihi bibitus, & bene quidē meritus de me, sed à me male remuneratus. Obiicit mihi cū exprobratione quòd sæpe extinguendæ siti meæ seruierit, quòd se meis nō solum manibus, sed & pedibus lauādis humiliauerit, quòd multa mihi impēderit humanitatis ac benignitatis officia: bono merito, mercede mala me respondisse: se in locorū catalogo locū vltimum, & pene nec vltimū fuisse sortitū, cui tamē pro sui reuerentia primus deberetur. Et vere diffiteri nequeo sero me ipsius meminisse, quando ante ipsum alicuius memini. Verum ipse per decursus & discursus subterraneos tacite labens, ita vt nec leni murmure trāsitus eius valeat deprehendi, instar aquarū Siloe quæ cū silentio vadūt, quasi prodi metueret, vbiq; caput suū cooperit, & sui declinat aspectus. Quidni crederem velle taceri, quem video nō nisi sub tecto velle videri? Hic ergo fons (quod boni fontis esse fertur indiciū) ex opposito solis Orientis oritur, ita vt æstiuo solstitio roseam rutilantis auroræ faciem ex aduerso salutet. Tugurio, vel (vt maiori reuerētia dicam) tabernaculo paruo & pulchro cooperitur & clauditur, ne vndecunq; sordes admittat. Vbi eum mons euomit, vallis deglutit: & in loco quo oritur, eodem quasi moritur, quin & sepelitur. Sed ne expectes signum Ionæ prophetæ, vt tribus diebus & tribus noctibus delitescat absconditus: statim ad mille passus intra claustrum monasterij, quasi de corde terræ resuscitatus progreditur, & quodāmodo rediuiuus apparet, visui tantùm & vsui fratrum se offerens, ne cum aliis quàm cum sanctis sors illius amodo sit futura.

Epistola Bernardi Sylvestris, viri quidem eruditissimi de cura & regimine rei familiaris, ideo in hoc apposita volumine, quòd nonnulli eam à sancto Bernardo putant esse compositam.

GRATIOSO & felici militi H. Raymundo castri Ambrosij, Bernardus in seniū deductus salutē. Doceri petis à nobis de cura & modo rei familiaris vtilius gubernandæ, & qualiter patresfamilias debeāt se habere. Ad quod tibi sic respondemus, quòd licet omnium rerum mundanarum status, & exitus negociorum sub fortuna laborent, non tamen hoc timore viuendi est regula omittenda. Audi ergo & attende, quòd si in domo tua sumptus & reditus sunt æquales, casus inopinatus poterit destruere statum eius. Status hominis negligentis, domus est ruinosa. Quid est negligentia gubernantis domum? Ignis validus in domo accēsus. Discute diligenter eorum diligētiam & propositum, qui tua administrant. Labenti enim nondum lapso facultatibus, minus verecūdiæ est abstinere, quàm cadere. Sæpius reuidere quæ tua sunt, & quomodo sint, magna prouidētia est. Cogita de cibo & potu animalium tuorum: nam esuriunt, & non petunt. Nuptiæ sumptuosæ, damnum sine honore conferunt. Sumptus pro militia, honorabilis est. Sumptus pro iuuando prodigo, perditus est. Sumptus pro iuuando amico, rationabilis est. Familiam grosso cibo, non delicato nutrias. Qui gulosus effectus est, vix aliter quàm morte mores mutabit. Gulositas, vilis & negligentis hominis putredo est. Frugalitas, solliciti & diligentis hominis solatiū est. Diebus paschalibus abundanter, non tamen delicatè pasce familiā. Fac gulam litigare cum bursa, & caue cuius aduocatus existas. Si autem inter gulam & bursam iudex existas, sæpius, sed non semper pro bursa sententiam feras. Nam gula affectionibus probat, & sic testibus nō iuratis. Bursa euidenter probat, iam arca & cellario euacuatis, vel breui tempore vacuādis. Tunc male iudicas contra gulam, quando auaritia ligat bursam. Nunquam recte inter gulam & bursam auaritia iudicabit. Quid est auarus? sui homicida. Quid est auaritia? paupertatis timor, semper in paupertate viuens. Recte viuit auarus in se non perdens diuitias, sed aliis reseruando. Melius est enim aliis reseruare, quàm in se perdere. Si blado abundas, non diligas caristiam: quia diligēs caristiam, cupit esse pauperum homicida. Vende bladum cum satis valet, non quando per pauperem emi non potest. Vicinis minori precio vende, etiam inimicis. Nō semper gladio, sed sæpe seruitio vincitur inimicus. Superbia cōtra vitium, balneum est expectans tonitruū cum sagitta. Habes inimicum? quæras tuum oculum pro tui custodia. Si habes inimicum, conuersationē non habeas cum ignotis. Semper cogita quòd inimicus sagax cogitat inimici vias. Debilitas inimici non est loco pacis, sed treuga ad tempus. Si te securas non cogitare inimicum tuum, quem tu cogitas, periculo te exponis. De fœminis tibi suspectis quid agant, ignorantiam, non sententiam quæras. Postquam sciueris crimen vxoris tuæ, à nullo medico curaberis. Dolorem de mala vxore tunc mitigabis, quando audies de vxoribus alienis. Cor nobile & altum non inquirit de operibus mulierum. Malam vxorē potius risu quàm baculo castigabis. Fœmina senex & meretrix omnes diuitias adnullabit. Fœmina senex & meretrix, si lex permitteret, viua sepelienda esset.

De vestibus. Nota quòd vestis sumptuosa, probatio est pauci sensus. Vestis nimis apparens, cito vicinis tædium parit. Stude bonitate placere, non veste. Mulieris petitio habentis vestes & vestes quærentis, non indicat firmitatem. De amicis. Tene quòd maior est amic⁹ qui sua tribuit, quàm qui seipsum offert. De verbis est magna copia amicorum. Amicum non reputes, qui te præsentem laudat. Si consulis amico, nō quæras placere ei, sed rationi. Dicas in consulendo: sic mihi videtur, non præcise, sic agendum est: quoniam facilius de malo exitu consilij redargutio sequitur, quàm de bono laus. Audiui quòd ioculatores te visitant. Attēde quæ sequuntur: Homo impendens ioculatori, cito vxorem habebit cuius nomē erit paupertas. Sed quis erit huius vxoris filius? Derisio. Placet tibi verbum ioculatoris? finge te non audire, sed aliud cogitare. Ridens & gaudens de verbis ioculatoris, iam pignus sibi dedit. Ioculatores improperātes digni sunt suspendio. Quid est ioculator mala improperans? animal homicidiū secum portans. Ioculatoris instrumenta deo non placent. Audi de famulis. Famulum alti & elati cordis repelle, vt futurum inimicum. Famulū tuis moribus blādiētem repelle. Famulo & vicino te præsentem laudantibus resistas, aliter cogitant te decepisse. Famulum se de facili verecundantem dilige vt filium. Si vis ædificare domum, inducat te

A cat te necessitas, nō volūtas. Cupiditas ædificandi, ædificando nó tollitur. Nimia & inordinata ædificandi cupiditas, parit cito & expectat ædificiorum venūdationē. Turris completa, & arca vacuata faciunt valde sed tarde hominem prudentem. Vis aliquando vendere? Caue cum vendere volueris, ne partem hæreditatis vendas. Non vendas potētiori, sed potius minori precio des minori: totum autem vende plus offerenti. Melius est grauem pati famem, quàm patrimonij venditionem. Sed melius est partem vendere, quàm se vsuris subiicere. Quid est vsura? venenum patrimonij. Quid est vsura legalis? latro prædicēs quod intendit. Nihil emas in consortem potentioris. Paruum consortem patienter sustineas, ne tibi fortiorem societ. Quæsiuisti de vsu vini. Qui in diuersitate & abundantia vini sobrius est, ille est terrenus deus. Ebrius nihil recte facit, nisi cum in lutum cadit. Sentis vinū? fuge consortium. Sentis vinū? quære somnum antequam colloquium. Qui se ebrium verbis excusat, ebrietatem suam aperte accusat. Male sedet in iuuene, vina cognoscere. Fuge medicum scientia plenum, & exercitio non probatum. Fuge medicum ebrium. Caue tibi à medico volente in te experiri qualiter alios de simili morbo curabit. Catulos valde paruos dimitte clericis & reginis. Canes custodes vtiles sunt. Canes ad venandum plus constant quàm conferant. Habes filios? B dispensatores tuorum bonorum non instituas, sed dices: Si aduersetur fortuna, quid prodest viuendi doctrina? Audi quid de hoc viderim, stultorum omittentes contingentia, & tandem se excusantes sub fortuna. Euenit aliquando fortuna. Sed seruans doctrinam, raro accusabit fortunam. Raro enim diligentiam cum infortunio sociabis, sed rarius à pigritia infortunium separabis. Expectat piger sibi subueniri à Deo, qui in mundo isto vigilare præcepit. Tu ergo vigila, & leuitatem expendendi cum grauitate lucrandi compensa. Appropinquat senectus? Consulo quòd Deo potius quàm filio tuo te committas. Disponis legata? consulo quòd primo seruitoribus quàm sacerdotibus solui mandes. Diligētibus personam tuam, non committas animam tuam. Committe animam tuam diligentibus suam. Dispone de rebus ante morbum. Sæpe quis efficitur infirmitatis seruus, & seruus testari non potest: liber ergo testeris, antequam seruus efficiaris. Sufficiat tibi quod de te dictum est. De filiis audi. Mortuo patre filij quærunt diuisionem. Si nobiles sunt, melior est sæpe eorum per mundum dispersio, quàm hæreditatis diuisio. Nā sæpe est grauis eorum dissolutio, huiusmodi hæreditatis diuisio. Si laboratores sunt, faciunt quod volunt. Si mercatores sunt, tutior est eorum diuisio quàm communio, ne vnius infortunium aliis imputetur. Mater vero forte remaritari quærit? stulte agit: sed vt sua peccata deploret, vtinam ipsa senex accipiat iuuenem. Nam non ipsam, sed sua quæsiuit: quibus C habitis, bibet cum eo doloris calicem quem optauit, ad quē perducant merita sua damnabilis senectutis.

FINIS.

Et hæc quidem hactenus sic impressa fuerunt: accessit autem his diebus

APPENDIX NOVISSIMA, HOC *AN. DOMINI M.D.LXVI. MENSE MARtio Basileæ per hæredes Ioan. Hernagij, opera ac studio D. Iacobi Pamelii Brugensis his D. Bernardi operibus adiecta, in qua insunt*

Sermones parui, numero XVI.
Parabola de Christo & Ecclesia.
Disputatio iusti cuiusdam cum deo.
Soliloquiorum liber.

IACOBVS PAMELIVS Brugensis lectori S.

Habes candide lector, D. Bernardi abbatis Claræuallensis appendicem, exiguam quidem, verùm haud pœnitendam. In primis enim tum pietate tum stylo satis superque mellifluam illam sancti viri venam referunt, vtpote quæ pro more illius ex scripturis sacris veluti concatenatam dictionē contineant. Deinde tituli cæteris quibusdam illius scriptis non sunt dissimiles. Similes D *enim sententiæ breues, quibus loci quidam scripturæ paucis explicātur, Sermonum paruorum titulo excusæ sunt numero sexagintasex. Parabolas etiam alias tres, quod omni alio scribēdi genere ad affectus mouendos est efficacius, impressas reperire est. Pias quoque orationes (è quarū numero disputationem illam & Soliloquia esse censeo) ab illo cōpositas complures, nemo meritò dubitet, qui eximium illum pij viri in Deū affectum penitus animo perpenderit. Neque vero est quod quis miretur, non præfixum Bernardi nomen disputationi illi cum Deo, quum D. apostolū Paulum in hoc imitatus sit 2. Cor. 12. Certè exemplarium vetustas, quæ dictas lucubrationes inter D. Bernardi huius scripta continebāt, germanas esse mihi persuadet. Sermones enim illi, & parabola, in codice veteris bibliothecæ insignis abbatiæ D. Martini Tornac. inter Sermones in Cantica, & alios quosdam iam olim typis euulgatos descripti erāt. Disputationem iusti verò cum Deo (quæ etiam ibi in alio quodam codice reperitur) ex bibliotheca vetustis codicibus nō minus instructa Abbatiæ Thosaciæ sum nactus, quæ diui huius monastica instituta profitetur. Ex eadem Soliloquiorum librum, mutilum tamen: quod viris illis bonis (si diis placet) acceptū debemus, qui bene secum actū existimant, si ex manuscriptis illis vetustatis monumentis paginas aliquot liceat excindere. Ab iisdem excisus erat de Arte amoris liber: quem tamen eundem esse suspicor cū illo qui inscribitur, De Natura & dignitate amoris diuini: vtpote cuius est initium, Ars artium, ars est amoris. Porrò reperi in eadē bibliotheca flores Bernardi. at certè deprehēdi non ipsius esse, sed ab alio* E *quodam ex operibus eius collectos. Ex quibus (vt id obiter dicam) hæc didici: & Meditationum librum, & illum qui hactenus perperā inscribitur Dialogismus Petri cū Iesu, germanos esse D. Bernardi fœtus: quorum hic tamen titulum habere debeat, De contemptu mūdi, ad clericos. Cæterum quum distincti quidem essent Sermones, & Soliloquiorum libri capita, sed sine numeris: nos illos ad marginem, vti & Scripturarum citationes, adiecimus. Tu quicquid id est opellæ nostræ, lector boni cōsule.*

Vale.

SERMONES DIVI BERNARDI Abbatis Claræuallis.

Conuertere anima mea in requiem tuā. Laborat & requiescit anima in conscientia: quia consciētia alia bona & nō trāquilla: alia tranquilla, & nō bona: alia nec trāquilla nec bona: alia bona, & trāquilla. Trāquilla, & non bona, eorum est qui in spe peccant, & dicunt in corde suo, quòd Deus nō requiret: & ista maxime adolescētium. Bona, & non tranquilla, eorum est qui iam conuersi ad dominū recogitant annos suos in amaritudine. Nec bona, nec trāquilla, eorū qui multitudine peccatorū desperant. Bona & tranquilla, eorū qui carnē spiritui subdiderunt: qui cū his qui oderūt pacē, sunt pacifici. Hic est lectus animæ: in hoc requiē capit anima, sed nōdum perfectam. Oportet autē vt perfectā F possit præstare requiem, non solū bona & tranquilla sit conscientia, sed etiam secura. vnde subiungit: Quia eripuit animā meā de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. De morte, dando bonam conscientiam: à lachrymis, dando tranquillam & bonam: à lapsu, dando securam. *Psal. 114.*

2 Ab occultis meis munda me domine, & ab alienis parce seruo tuo. Tria sunt occulta, illicita actio, dolosa intentio, impudica affectio. Praua operatio inquinat memoriam, dolosa intentio rationem vel mentem, impudica affectio voluntatē. Mundatur memoria per cōfessionē, mens per lectionē, affectio vel volūtas per orationē. Ab alienis mūdus eris, si nō insultes, si non discedas, si non cōsentias, si non dissimules. Iustitię est nō consentire, sed cum rigore resistere. fortitudinis, non discedere, sed mala proximi patienter tolerare. tēperantiæ, nō insultare, sed cū moderamine compati. prudentię, non dissimulare, sed sollicite vt mala desinant prouidere. *Psal. 18.*

3 Pax corporis est, ordinata tēperantia partium. Pax animę irrationalis, ordinata requies appetitionū. Pax animæ rationalis, cogitationis actionísq; cōsensio. Pax corporis & animę ordinata vita, & salus animantis. Pax hominis ac Dei, ordinata in fide sub æterna lege obediētia. Pax hominum, ordinata cōcordia. Pax domus, ordinata imperādi atq; obediēdi concordia cohabitantiū. Pax ciuitatis similis est. Pax cœlestis ciuitatis, ordinatissima & cōcordissima societas fruēdi Deo & viuēdi in eo. Pax omniū rerū, tranquillitas ordinis. Ordo est partium disparium rerum sua cuiq; loca tribuēs dispositio. *Ex lib. D. August. de ciuita. dei.*

G 4 Accedat homo ad cor altum,& exaltabitur deus. Est cor altū, cor humile, cor mediocre. Dicit propheta: Redite prę-uaricatores ad cor. Prima accessio pręuaricatoris serui, ad cor humile: ad quod trahitur per iudicium. Secūda accessio mercenarij ad cor mediocre: ad quod vocatur per consiliū. Tertia filij ad cor altū, ad quod leuatur per desiderium. Et tunc exaltatur Deus, id est supra cor eleuatur: vt dū non potest cōprehendi per rationē, desideretur per affectionē & amorem. Et nota quòd accessiones istæ siue ascensiones in corde agūtur. Vnde dicit propheta: Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarū. Sed aliquādo homo interior rationē excedit,& supra se rapitur,& dicitur excessus mētis. Vnde & quatuor gradus ascensionis esse dicimus. Primus ad cor, secūdus in corde, tertius de corde, quartus supra cor. In primo timetur dominus, in secundo auditur consiliarius, in tertio desideratur sponsus, in quarto videtur Deus.

Psal.54. Esa.46. Psal.83.

5 Bonitatem & disciplinā & scientiam doce me. Hæc sunt quę pastori conueniunt. Bonitas attrahit, disciplina corripit, scientia pascit. Bonitas amabilem, disciplina imitabilem, scientia docibilem reddit. (Psal.118.)

6 Misericordia & veritas obuiauerunt sibi: iustitia & pax osculatæ sunt. Misericordia, quæ custodiret. Veritas, quę erudiret. Iustitia, quæ regeret. Pax, quæ foueret. (Psal.84.)

7 Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite. (Coloss.3.) H Duæ sunt mortes,& totidē resurrectiones. Prima mors animæ, secunda corporis. Mors animæ, separatio à Deo. Mors corporis, separatio animę à corpore. Hanc operatur peccatū, illā pœna peccati. Itē, prima resurrectio animæ, secunda corporis. Resurrectionē animæ operatus est humilis & occultus Christi aduētus: resurrectionē corporis, gloriosus & manifestus Christi perficiet aduētus. Sed anima inuisibilis est ad imaginem Dei creata: vnde dicit scriptura: Fecit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suā. rectum quidem. (Gene.1.) Vnde & exterior homo (id est corpus) in forma sua rectus apparet, habens vitam & sensum: vt per hunc exteriorem & visibilē, illū interiorē & inuisibilē intelligeremus: qui rectus factus est in voluntate, viuus in cognitione, sensibilis in amore. Et sicut corpus, id est exterior homo, in resurrectione sua vitam & sensum recipiet, ita & in resurrectione sua vitam & sensum anima, id est interior homo recipit, id est cognitionē & amorē. Quòd autē cognitio vita sit, veritas attestatur dicens: Hæc est vita æterna, vt cognoscāt te Deum verū,& quē misisti Iesum Christū. (Ioan.17.) Et quod amor sit sensus, hinc accipe. Sicut homo interior in vita non discernitur, quia in toto suo æqualiter viuit, in sensu autē discernitur in quinque partes notissimas, scilicet visum, gustū, auditum, odoratū,& tactū: quia aliter sentit in oculo, aliter in aure,& sic in cæteris: ita interior I homo in cognitione quidem nō discernitur, sed in amore. Et sicut ille in quinquepartito sensu diuiditur: ita iste circa quinque inuisibilia Dei afficitur, quę sunt veritas, iustitia, sapiētia, charitas, æternitas. Aliter enim afficitur circa veritatem, quā diligit propter libertatem: aliter circa iustitiam, quam diligit propter æqualitatē: aliter circa sapientiam, quam diligit propter suauitatem: aliter circa charitatem, quam diligit propter virtutē: aliter circa æternitatē, quā diligit propter securitatē.

8 Habet fidelis anima paradisum suum spiritalē quidē, non terrenum:& idcirco priori illo delectabiliorē & secretiorē. In hoc delectatur anima sicut in omnibus diuitiis. (Psal.118.d) De hoc paradiso prodeunt fontes quatuor, id est veritas, charitas, virtus, sapientia. De his fontibus laborāti animæ salubres aquæ hauriūtur. Laborat enim anima humana quadruplici morbo vitiorum, scilicet timoris, cōcupiscētiæ, propriæ iniquitatis, ignorantiæ. Timore enim victa in vitiū cogitur, cōcupiscētia illecta in vitiū trahitur, propria iniquitate volūtarie vitiū sequitur, ignorantia seducta in vitiū labitur. His malis laborantes & gemētes animas consolatur propheta dicens: Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. (Esa.12.) Cōtra pusillanimitatē, quæ prouenit de vitio timoris, aqua præsidiorum de fonte virtutis: contra cōcupiscentiā tēporalis voluptatis, aqua desideriorū de fonte charitatis: cōtra malitiā voluntarię iniquitatis, aqua iudiciorū de fonte veritatis: contra fallaciā ignorātię, aqua consiliorū de fonte sapientiæ,& hoc in gaudio: vt quæ prius gemebat sub pondere vitiorum, modo gaudeat in adeptione virtutū, cōparando sibi de aquis consiliorū prudētiā, K de aqua præsidiorū fortitudinē, de aqua desideriorū tēperantiam, de aqua iudiciorū iustitiā: vt in aduersis fortitudo expellat pusillanimitatē, in prosperis tēperantia refrenet lasciuiā: in agendis iustitia excludat iniquitatē, in dubiis prudētia instruat ignorantiā. Talibus anima resocillata aquis,& ornata virtutibus, extendat se & cōprehendat cum omnibus sanctis quæ sit latitudo & longitudo, sublimitas & profundum. (Ephe.3.) Hæc quatuor, Dei duobus brachiis cōprehēdi possunt, vero scilicet amore,& vero timore. Timore, sublimitatē & profundū, id est potentiā & sapientiam: amore latitudinē & longitudinē, id est charitatē & veritatē. Timetur enim Deus, quia omnia per potentiam potest:& veraciter timetur, quia nihil eum per sapientiam latet. Amatur Deus, quia charitas est:& veraciter amatur, quia veritas, id est æternitas est.

9 State in viis domini,& interrogate semitas eius. (Hiere.6.) In via domini stat, qui corporales obseruantias boni propositi seruat. Sed quia corporale exercitium ad modicū valet, vt Paulus dicit, idcirco subiungit: Et interrogate semitas æternas eius, id est desiderate sanctorū patrum vitas,& inuenietis viā. ambulate in ea. Viam inuenit, qui ad cor reuertitur. ambulat in ea, qui ascensiones in corde suo disposuit. (Psal.83.) Prima ascensio huius viæ est cōtritio, secūda confessio, tertia affectio, quarta proprietatis abiectio, quinta abnegatio propriæ voluntatis, sexta humiliatio volūtarię subiectionis, septima perseuerātia.

10 Mysteriū incarnationis tria in se consideranda continet: scilicet formam humilitatis, probamentum dilectionis, sacra- L mentum redemptionis. Formam humilitatis demonstrat vagitus paruuli, locus diuersorij, reclinatio in præsepio, pannorum inuolutio. Probamentum dilectionis, pia mors: quia maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. (Ioan.15.) Sacramentum redemptionis, triplicem ostendit potētiam deitatis: scilicet de nihilo aliquid fecit, inueteratum innouauit, temporale perpetuauit.

11 Ministeriū ministrorū Christi triplex est: seruitutis, charitatis, dignitatis. Ministerium seruitutis, corporis castigatio. charitatis, mentis deuotio. dignitatis, corporis Christi consecratio. Primum fit in afflictione, secundum in hilaritate, tertium in humilitate. Primum est sacrificium timoris, secundum amoris, tertium laudis.

12 In schola Christi sumus: in qua duplici doctrina erudimur: quia aliud per se ipsum ille vnus & verus magister docet, aliud per ministros. Per ministros timorem, per seipsum dilectionē. Vnde deficiente vino pręcepit ministros implere hydrias aqua: (Ioan.2.)& adhuc quotidie refrigescente charitate, ministri Christi implent hydrias aqua, id est mentes hominū timore. Et bene per aquam timor intelligitur: quia sicut aqua ignem, ita timor extinguit libidinē:& sicut aqua sordes cor- M porū, ita timor sordes purgat animorū. Impleam' ergo aqua ista hydrias, id est mentes nostras: quia qui timet, nihil negligit:& bene plenus est, vbi negligentia cadere nō potest. Sed quia aqua grauat, id est timor pœnā habet, accedendū est ad eum qui de aqua vinum facit, id est timorē pœnalem in amorē conuertit: vt audire possimus quod ipse de dilectione docet. Dicit enim: Hoc est præceptū meum, vt diligatis inuicē. (Ioan.15.) quasi diceret: Multa per ministros præcipio: sed hæc specialiter per meipsum commendo. Et alibi: In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicē. (Ioan.13.) Vt ergo veritatis nos discipulos esse probemus, diligamus inuicem. (1.Ioan.4.) Et in hac dilectione triplici solicitudine vigilemus: quia Deus charitas est:& omnem solicitudinē nostrā illi debemus: id est vt nascatur, vt crescat, vt seruetur. Nascitur, si cibaueris inimicum, si potū dederis ei: quia hoc faciens carbones ignis congeres super caput eius. (Rom.12.) Carbones ignis, opera sunt charitatis: quæ congeruntur super diabolum, qui est caput omnium iniquorum: vt ablato eo nascatur eis caput Deus, qui charitas est. Crescit, si necessitatem patiēti subueneris, si volēti mutuare præstiteris, si amico animū tuum aperueris. Seruatur, si loquēdo vel exhibēdo etiā quæ nō videntur necessaria, amicorū volūtati satisfeceris. Seruatur etiā & augetur bono vultu, dulci sermone, hilari operatione: vt charitatem quam vultus & sermo indicant, pia & hilaris operatio confirmet: quia exhibitio operis, probatio est dilectionis.

13 Tu

A 13 Tu autem cum ieiunaueris, vnge caput tuum, & faciem tuam laua. Hoc autem dixit dominus propter duplex vitiũ, vanæ gloriæ scilicet, & impatientiæ, quod solet ieiunantes subuertere. Per hoc quòd iubet faciem lauare, pręcipit nobis intentionẽ puram seruare: quia sicut decor corporis in facie, ita decor totius operationis animæ cõsistit in intẽtione. Per vnctionẽ capitis, qua quod asperũ erat lenitur, præcipit nobis lenitatem mentis in ieiunio tenere. Pura erit intẽtio, si in omni actione nostra aut honorẽ dei, aut vtilitatem proximi, aut bonam conscientiam quæramus. *Mat.6.*

14 Spiritu ambulate, & desideria carnis nõ perficietis. Sunt qui carne ambulãt: qui omnem sollicitudinẽ in hoc ponunt, quomodo molestias carnis euitent. Hi sunt qui licet virtutes probent, tamẽ dum molestias carnis omnino euitare volũt, concupiscentiis eius prauis nequeunt resistere. Talibus dicit Apostolus: Spiritu ambulate. id est, sollicitudinẽ vestrã quomodo molestias carnis euitetis, deponite. In hac via spiritus duo gradus sunt, superior, & inferior. In inferiori gradu homo in suo spiritu ambulat, in superiori gradu in spiritu Dei. In inferiori gradu ambulat homo, quando reuersus ad cor circa affectiones suas sollicitus, in se reprehendit quod virtuti cõtrariũ esse cognoscit. In hoc gradu sacrificiũ Deo tribulati spiritus & cordis humiliati per cõpunctionem offert. De hoc gradu ad superiorẽ ascendens incipit cogitare beneficia Dei: & cõuersus ad gratiarũ actiones, offert Deo per deuotionem sacrificiũ laudis. In vtroq; gradu videt Christum: in B primo crucifixũ, in secũdo gloria & honore coronatũ. In primo erat Esaias quando dixit: Et vidimus eum, & nõ erat ei species neque decor. In secũdo erat quando dixit, Vidi dominum sedẽtem super soliũ excelsum. Et nota quòd in primo dixit Vidimus: in secũdo Vidi: quia illud multorũ est & peccatorũ, istud paucorũ, & solius prophętæ. Vnde apostolus, Ex parte cognoscimus Christũ, & hũc crucifixũ: ex parte prophetamus, quia nondum videmus sicuti est. Scimus enim quoniã cum apparuerit, similes ei erimus: quia videbimus eũ sicuti est. vidit propheta, sed oculo prophetico, dominum sedentẽ super soliũ excelsum: id est super angelicam creaturã: & eleuatũ, id est super humanã: quia ipse suscitabit de puluere egenũ, & de stercore eriget pauperẽ, vt sedeat cũ principibus, & soliũ gloriæ teneat. Et plena erat omnis terra maiestate eius. Omnis terra, hoc est omnia electorũ corpora, plena erunt maiestate eius, quando reformabit corpus humilitatis nostræ configuratũ corpori claritatis suę. Et ea quę sub ipso erãt, replebãt templum. Proiectis hypocritis, & his qui inuitati venire excusant, in tenebras exteriores, humiles & deo subditi replebũt templũ: quoniã ipse populũ humilẽ saluũ faciet, & oculos superborũ humiliabit. Seraphim stabant super illud: sex alæ vni, & sex alæ alteri. Seraphim, id est ardẽtes, significãt eos qui in feruore deo seruiũt: quos dominus vigilãtes inuenit, & super omnia bona sua cõstituet eos. C Sex alæ vni, & sex alæ alteri: quia non solũ prælati, sed etiam subiecti alas habent, & Seraphim sunt, si feruentes fuerint. Duabus tegebãt caput, & duabus pedes, & duabus volabant. Habẽt feruẽtes animæ alas quibus volant, spem, & timorẽ: quia volãtis est aliquãdo alta petere, aliquãdo ima. Per spem enim alta petũt, quia in cœlestibus habitãt. vnde quidã ex eis dicũt: Nostra cõuersatio in cœlis est. Per timorẽ ima. Condescendẽdo enim infirmis instruũt eos, cõsiderantes seipsos, ne & ipsi tẽtentur. Duabus tegebant pedes. eorũ affectiones sunt, quibus proximis iungũtur. Sed quia his duobus modis offenditur, scilicet nimio rigore infirmos deiiciendo, ac nimia lenitate eorũ vitiis cõsentiendo, velabãt illos Seraphim duabus alis, contra nimiũ rigorẽ, cõsideratione propriæ fragilitatis: cõtra nimiã lenitatẽ, zelo rectitudinis. Duabus velabant caput. Caput, intentio contẽplationis est, siue intellectus spiritualis. Et hoc velant Seraphim, propter inimicos, propter vanã gloriã, & occultã superbiã: duabus alis, contra vanam gloriã vna ala, scilicet amore veritatis: contra superbiam, studio humilitatis.

Gal.5. *Esa.53.* *Esa.6.* *1.Cor.13.* *1.Ioan.3.* *Psal.112.* *Philip.2.* *Psal.17.* *Luc.12.* *Philip.3.* *Gal.6.*

15 Sermo Dei duo operari debet, & animas vitiosas sanare, & bonas admonere. Vitiosas dico nõ omnes quibus inest vitiũ, sed quæ vitio ex volũtate cõsentiunt, nec resistũt quãtum possunt. Tali animæ loquitur veritas in euãgelio dicens: Esto consentiens aduersario tuo, quãdiu es cũ illo in via &c. D Non dixit, vitio: sed aduersario. Aduersarius iste, sermo Dei est, qui semper vitiis aduersatur. Huic consentit, qui cũ propheta dicere possit: Et peccatum meũ contra me est semper. Bonas dico animas, non solũ perfectas, sed & incipiẽtes: quæ licet vitium habeant, non tamẽ consentiunt, sed repugnant. Tales animæ licet ex infirmitate vel ignorantiã sæpe cadant, sicut scriptum est, Septies in die cadit iustus: tamen per volũtatem quã habent bonã, resurgũt. Hæc est enim quæ bonam facit animam: quia cũ multa sint animæ bona naturaliter insita, sicut ingenium bonum, memoria capax, vigil ratio, & cætera animæ bona: sola tamen voluntas si fuerit bona, bonã facit animam. si fuerit vitiosa, vitiosam. Sed quia homo (sicut Iob ait) nunquã in eodẽ statu permanet: aut enim deficit aut proficit: proficiendũ est in hac voluntate: quia ipsa est via de qua ait propheta, Hęc est via, ambulate in ea. & psalmus: Beatus vir, cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum. In corde, id est voluntate. Primus huius viæ gradus est recta voluntas, secũdus valida, tertius deuota, quartus plena voluntas. In primo gradu anima mente legi Dei consentit: sed carne repugnante, bonũ quod diligit, perficere non inuenit: sed sæpe malum quod odit, per infirmitatem facit. In hoc tamen recta est eius volũtas, quòd aduersario suo consentiens in se odit, quod ille reprehendit. E In secundo gradu anima non solum malum quod odit non agit, sed etiam bonũ quod diligit, licet cum grauedine, fortiter tamen perficit, dicens cum propheta: Propter verba labiorũ tuorum ego custodiui vias duras. In tertio gradu iam dilatato corde currit viam mãdatorũ Dei, & delectatur in eis sicut in omnibus diuitiis: quia inuncta pellis oleo spiritalis gratiæ, & sciens quòd hilarem datorem diligat Deus, cum hilaritate ad quodlibet bonum se extendẽs, clamat cum propheta Dauid: Viam mandatorũ tuorum cucurri, cum dilatasti cor meũ. In quarto gradu sunt angeli: qui ea facilitate qua semper volunt, bonum plenarie perficiunt. Hunc gradũ desiderare quidẽ potest anima, ascendere non potest corpore, ob hoc quòd corpore aggrauatur. Qui nondum rectam habet voluntatẽ, sciat quia impedit eum carnalis intẽtio. Qui habet rectam, & non validam, sciat quia impedit eum praua consuetudo. Qui habet deuotam & nondum plenam, sciat quia impedit eum terrena inhabitatio. Cuius adhuc vitiosa voluntas est, oret & dicat, Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra: se intelligens terram: illũ autem qui rectam habet volũtatem, cœlum: quia quantum cœlum distat à terra, tantum distat recta voluntas à vitiosa. Ita oret qui rectam habet voluntatem, se intelligens terram: illum autem qui in valida est, cœlum. Ita de cæteris, vt semper attendat anima proficere: quia sicut condemnatus est qui in vitiosa permanet voluntate: ita reprehensibilis est F qui in aliis non studet proficere.

Matt.4. *Psal.50.* *Prouer.24.* *Iob 13.* *Esa.31.* *Psal.83.* *Roma.7.* *Psal.16.* *Psal.118.* *Mat.6.*

16 Glorificate & portate Deũ in corpore vestro. Alibi dicit scriptura: Iustificata est sapientia à filiis suis. Et in oratione dicimus: Sanctificetur nomen tuum. Christus Dei virtus, & Dei sapientia, iustificatur, sanctificatur, glorificatur à filiis suis. Dicamus ergo primùm quomodo sapiẽtia iustificatur à filiis suis. Flagellat Deus omnem filiũ quẽ diligit. Sed in initio flagelli, dũ adhuc sub lege seruus Dei est, & nescit quomodo filius Dei erit, murmurat: se autẽ innocentẽ, Deum verò crudelem pronũciat. Huic autẽ Christus Dei virtus apparet, sed nondũ sapientia: quia per flagellũ potentiã virtutis sentit: sed nondũ sapientiæ suauitatem per intellectũ capit. Hunc talem sapiẽtia attingit fortiter per flagellũ, & disponit suauiter per intellectum, dũ illud apostoli ei inspirat, scilicet gaudere in tribulationibus, scire quoniam tribulatio patientiã operatur, patientia probationem, probatio verò spẽ: spes autẽ non confundit. Et iã se non quasi seruum puniri, sed quasi filium per flagellũ erudiri cognoscit, vt hæreditatẽ capiat. Se peccatorem, Deũ verò iustum pronuncians, iustificat in se matrem sapientiã. Sed quid prodest peccata inter flagella confiteri, si non ab eisdẽ per continentiæ sanctitatẽ abstineas? sicut scriptum est, Sancti estote, sicut & ego sanctus sum: vt qualis pater, talis sit filius: & in sanctimonia filiorũ nomen patris sanctificetur. Quod & quotidie in oratione petimus, & sicut de quibusdam prauis & incontinentibus pater conqueritur di-

1.Cor.16. *Mat.11.* *Mat.6.* *1.Cor.1.* *Heb.12.* *Sap.8.* *Rom.5.* *Leuit.19.*

G cens: Cotidie nomen meum blasphematur per vos inter gentes: ita & per sanctos sanctificetur. Sed ne meum putes inuentum, quòd sanctitas continentia sit, audi Apostolum dicentē ad Thessalonicēses: Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra. Et ne aliud putes sanctificationem quàm continentiā, audi quod sequitur: Vt abstineatis à fornicatione: vt sciat vnusquisque vestrum suum vas possidere in sanctificationem. Vnde & sanctos eos dicimus, quos firmos in proposito continentiæ, ab huius seculi non solū illicitis actionibus, sed etiā impudicis locutionibus abstinere videmus. Vnde scriptum est, Sapiens vt sol permanet: stultus vt luna mutatur. Sed quia sapiens filius gloria est patris, necesse est vt non solum sanctificetur ab eo mater sapientia per continētiæ stabilitatem, sed etiam glorificetur per boni operis fructificationem: sicut in euangelio veritas dicit: Luceat lux vestra corā hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrū qui in cœlis est. Vnde psalmista sapientiæ filiū describens ait: Iocundus homo qui miseretur & commodat. Et vere breuis & perfecta diffinitio sapientis. Iocundus enim inter flagella cōfitendo delictū, gaudet illud per præsentem tribulationē deleri. Miseretur animæ suæ placens Deo per continentiæ decorem: commodat proximo fructū bonæ operationis. Et hic est iustus, reddens cuique quod suum est, Deo cōfessionem, H sibi misericordiam, proximo charitatem. Sic autem iustificatur sapientia à filiis suis per confessionē peccatorū: sanctificatur per continentiæ bonum: glorificatur per boni operis fructificationem. Primus conflictus timoris Dei, est contra negligentiam. Timor enim ad custodiā sui excitat: quòd si præualuerit negligētia, generat curiositatem. Dum enim per negligentiam terra cordis inculta spinas & tribulos germinat, quæ in seipsa non inuenit requiem, foras cogitur euagari. sic curiositas à corde exit, contra quam dimicat pietas. Pietas enim, Dei cultus est, & in corde colitur, qui in corde cognoscitur habitare. Curiositas si non vincitur, generat experientiam mali: quia dum animus euagatur per multa, facilè inuenit vbi noxiam experiatur delectationem. Hanc impugnat scientia, docens quid tutum sit experiri, quid nō. Si verò præualuerit experientia, generat cōcupiscentiam, vt transeat in affectum cordis.

Esa. 5. — 1. Thess. 4. — Eccli. 27. — Prouer. 16. — Matt. 5. — Psal. 111.

PARABOLA DIVI BERNARDI ABbatis de Christo & Ecclesia.

SIMILE est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Cúmq; dies instaret nuptiarum, consuluit pater filium, quam vellet ducere. Ille se elegisse & pælegisse Ecclesiam respondit à I seculo. At pater: Sed captiua (inquit) tenetur in Aegypto: ibíq; seruit in luto & latere, venundata sub peccato. Induratum est cor Pharaonis super eam, & aggrauata manus: nec dimittet eā nisi in manu forti. Et ego, inquit filius, manus tua & brachiū fortitudinis tuæ, intrabo Aegyptū in manu forti & brachio extento, & liberabo eam. Et vt obstruā os loquentiū iniqua, & redimā eam à calumniis hominum: appēdā in statera iuxta preciū quo venundata est sub peccato, voluntatē scilicet peccati, & econtra preciū sanguinis mei: & inuenietur illa minus habens, & perueniet ad victoriā iudicium meū. At pater: Planè, inquit, perueniet: sed lex est cōiugij, sponsæ requirere assensum. Requiretur, inquit. inueni Dauid seruum meū, virū secundum cor meū. Mittam eum cum cithara, vt loquatur ad cor eius, & aduocet eā, & demulceat animos eius in luto Aegypti assuetos & putrefactos. Missus Dauid Aegyptū ingreditur: & præparatum habens dulcissimū epithalamij canticū, eructauit de corde suo hoc verbū bonum: Audi filia, & vide & inclina aurē tuam, & obliuiscere populum tuū, & domū patris tui, & concupiscet rex decorem tuum, quoniā ipse est dominus deus tuus. Iussus etiā Esaias e uestigio subsequitur, vidénsq; illā in vinculis captiuitatis: Consurge, inquit, cōsurge, induere fortitudinē brachij domini. Eleuare, eleuare, cōsurge Ierusalem, solue vincula colli tui captiua filia Sion. Cúmque etiam alij multi intrassent patriarchæ & prophetæ, omnes eadem nunciantes, tandem aliquando intelligens illa gratiam Dei, surgénsq; de puluere, dixit: Recordatus es mei domine deus meus. Misereris, cuius misereris: & misericordiam K præstas, cuius misertus eris. Et subsequens quod sapiens illa Abigail: Quis, inquit, me det in ancillam seruorum domini mei, vt lauem pedes seruorum domini mei? Móxque exurgens sicut ipsa Abigail ascendit super asinam, id est subdidit sibi carnem suam, & secuta est seruos regis. Occurrit sponsus festiuus & hilaris: tenénsq; manum dexteram eius, & in volūtate sua deducens eam, & cū gloria suscipiens eam, introduxit in ciuitatē regni sui, & in cubiculū genitricis suæ. Et in lectulo charitatis suæ eam collocans, & gratiæ suæ ornamentis eam condecorans, læuámq; suam sub capite eius ponens, & dextera sua eā amplexās: Adiuro vos, inquit, filiæ Ierusalem vt non suscitetis, neq; euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Posuítq; sexaginta ex fortissimis Israel, qui ambirent lectū, ad bella doctissimos: & vniuscuiusq; ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Osculánsq; eam osculo oris sui, & valedicens ei, abiit in regionē longinquam, accipere sibi regnum, & reuerti. Mandauítq; ei per Osee prophetam: Multo tempore me expectabis, & non erit tibi sacerdos, nec sacrificium. Cuius Pharao ille Aegyptius captās absentiam, conuocato exercitu, Veni, inquit, persequar & comprehendam, diuidam spolia, implebitur anima mea: euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea. Surgénsq; cū omni malitiæ suæ nequitia, ecclesiæ persecutionem indixit. L Móxq; eius castra aggrediens, cōprehensum Petrū, fratrémque eius Andreā crucifixit, Paulum decollauit, Ioānem exiliauit, Bartholomęum decoriauit, Stephanū lapidauit, Laurētium & Vincentium vstulauit, & sanctorum mortibus, mortiúmq; & tormentorū generibus omnia cōpleuit. Posuerunt morticina seruorū Dei escas volatilibus cœli, carnes sanctorum bestiis terrę. Effuderunt sanguinem innocentem tanquā aquam in circuitu Ierusalem: & non erat qui sepeliret. Vidēs ecclesia defensores suos positos vt oues escarum, ingemuit: & facta est amaritudo eius amara. Sed terra ecclesiæ, sanguine martyrum impinguata, fideliū segetes multiplici quodā germine refundebat: & in pręcisione vnius cētum vel mille reddens, vnde vinci sperabatur, vincebat. Quod barbara illa inimici nequitia deprehendens infremuit, & ad nota calliditatis suæ arma refugiens, à persecutione interim conquieuit, virésque contraxit, gladium reuocauit, consilium mutauit. Nullus peior, inquit, quàm domesticus inimicus. Effundā igitur cōtētionem super principes eorū, & errare eos faciam in inuio, & non in via. Et cum dicent, pax pax: non erit pax. Sed suscitabo inter eos hæreses & schismata, & ciuili & intestino quodam bello omnia turbabo: & facilius suo eos gladio faciā interire, quàm meo. Dixit, & mox terribilis illa hactenus ecclesiæ acies ordinata, facta est nō terribilis: quia deordinata. Mutuis quippe se vulneribus impetentes, séque inuicē hostiliter concidentes, hostibus à longè stantibus & ridentibus, risum M & insultationem, ecclesiæ verò luctum & intolerabilem incussere dolorem. Amaritudo enim eius prius amara, nunc facta est amarior, cum vipereo quodam malo à filiis suis deflebat discerpi viscera sua. Sed continuò egregij curię Christianæ milites præualere videntes astutam inimici malitiam, spiritum resumpserunt, arma fidei corripuerūt: & malum ex semetipsis viriliter auferentes, Alexander cum multis Arrium, Augustinus Manichęum, multósq; alios: Hieronymus epicureum Iouinianū, cæteríq; cæteras hæresum & schismatum pestes peruadentes, vel fortiter trucidauerunt, vel prudenter à castris propulerunt, pacémq; ecclesiæ & gaudium restituerunt. Sed heu heu, nec mare fluctibus, nec vita ista carere potest tentationibus: nec potest esse pax firma & solida, nisi in regione sua. Videns enim peccator, & inuidens irascitur, dentibus fremit & tabescit, & noua parans bella, ad spiritualia militiæ arma se conuertit. Conuocánsq; sui exercitus egregios illos duces, spiritum scilicet fornicationis, spiritum gulæ, spiritum auaritiæ: Videtis, inquit, quia nihil proficimus, & iā totus mundus post ipsos abiit. Sed adhuc experiri habent vires nostras, qui gloriantur se iam effugisse vel elusisse artes meas. Dixit: & castris eos ecclesię immittens, & dormientes omnes & ebrios nocte inueniēs (qui enim dormiūt, & qui ebrij sunt, nocte dormiunt, & nocte ebrij sunt) cōtinue omnia turbauit. Mox enim (*aliquid deest.*) omnes seipsos amātes, quæ sua sunt quærentes

Matt. 22. — Exod. 1. — Exod. 3. — Psal. 44. — Esa. 52. — Exod. 33. — 1. Reg. 25. — Cant. 2. — Cant. 3. — Osee 3. — Exod. 15. — Psal. 78. — Psal. 106. — Hier. 6. — Psal. 111. — 1. Thess. 5.

A quærentes, non quæ Iesu Christi: qui hæreditate sibi vendicauerunt sanctuarium Dei, & polluerunt tabernaculū nominis eius: non Deo in eo, sed voluntatibus & voluptatibus suis seruientes: quæque Deo oblata vel sacrata, in suos vsus vertentes. facientes enim sibi de nominibus & officiis religionis nomina & auctoritates auaritiæ & elationis & vanitatis: tunicam illā charitatis inconsutilem desuper textam per totum, purpureúmq; illud fidei pallium precioso sanguine agni tinctum, quibus nuditatem sponsę sponsus operuerat, cæteráq; religionis ornamenta reluctanti & reclamanti ecclesiæ detraxerunt. Illámque denudantes, nec se vestientes: quam custodire debuerant, nudam reliquerunt, & de stratu quietis eam exturbantes, quantum in ipsis est, de mundo fugere compulerunt. Sed illa clamans & plorans, & nudata turpitudine, & discoopertis natibus, omnia occulta & pudenda sua risui omnium deflens exposita, orat filios vteri sui, nec miserētur: obsecrat, & irridetur. Et vtraq; manu totis viribus panniculos quosdam canonicæ vel monasticæ religionis, qui vix manus diripiētium effugerant, circa cor & vitales illas partes astringens, hos saltem dimitti sibi precatur, nec exauditur. Et ipsos enim sui illi non custodes, sed latrones, diripere conantur: vt vel nuditatem suam non ferens, de hoc mundo fugiat, vel inter eos in frigore malitię eorum moriatur. fingentes tamē nonnunquam se misereri, B vestem de simulatione virtutum, & dissimulatione vitiorum, manu hypocrisis vtrinque contextam vincire illi conantur. Quam illa detestans & abominans, non suscipit, non recognoscit, non illam sapientiæ manibus contextam, tinctam & sacratam agni sanguine, à sponso sibi derelictam, à filiis sublatam. Aliā nescit, sed abiicit & respuit. Ideo abiicitur, respuitur, conspuitur, & omnibus opprobrio habetur. Hæc sunt nostra, hæc sunt ecclesiæ periculosa tempora: in quibus in pace facta est amaritudo eius amarissima. Sed tria væ abierunt: adhuc restat vnum væ: scilicet angelus satanæ, in angelum lucis se transfiguraturus, sessurus in templo Dei, & ostensurus se tāquam sit Deus. Qui iam mysteria iniquitatis operatur, prænunciis eius iam vndique ecclesię susurrantibus: Ecce hic, & ecce illic. Sed ô sponsa Christi noli credere, noli exire: sed sustine sponsum tuum, qui te nō despicit, nec obliuiscitur in tribulatione: sed quarta vigilia veniet ad te, ambulans super mare. Et veni domine, veni ad liberandum eam, domine Deus virtutum: qui viuis & regnas per omnia secula seculorum, Amen.

Psal. 73. Ioan. 19. Esa. 38. 1. Cor. 11. 2. Thess. 2. Matth. 24.

DISPVTATIO CVIVSDAM IVSTI *cum deo, siue ad horam è corpore educti, & ad corpus reducti, siue in excessum rapti, & postmodum ad se reuocati.*

VIDEBATVR huic aliquando, siue in corpore C siue extra corpus, Deus scit, concessum sibi iam amodo requiescere à laboribus suis, & sabbatizare cum populo Dei, sedere ad pedes Iesu, & intendere in speciem decoris eius, Mariæ optimam partem se iam perpetuò adeptum, ac Rachelis pulchritudinē à cœlestis sponsi amplexibus nunquam auellendam: cum ecce subitò de cœlo respiciēs Dominus, vidit flentes filios paruulos, panem quærentes, matrem eorum viroviduatam ad maxillas lachrymas emittentem, consolationem sibi ac filiis quærētem, nec inuenientem. Et respiciens virum voluntatis suæ iuxta se de singulari gaudio tripudiantem, atque communē tristitiam velut vltrà non curantem: respiciens (inquam) Dominus, pater misericordiarum, & deus totius cōsolationis, charitas, non quæ sua sunt, quærens: Salua sunt (inquit) tua tibi præmia, nec dilata minuentur, illorum potius miserere quos deseris. Nunquid fratres tui ibūt ad pugnam, tu hîc sedebis? nunquid ipsi foris stabunt quærentes te, cum tu intraueris in gaudium domini tui? Egrediendū tibi ad eos, & ad bellāda bella domini surgendum & adiuuādum. Dixit ergo dominus: surge, & exi hinc. *Homo.* Domine, bonum est nos hîc esse. Quò ibo à facie tua? *Dominus.* Exi hinc, & redi ad ægrotū tuum. corpus tuum quod tibi commisi, custodiendum & obseruandum, iam tabescit. *Homo.* Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Domine miserere. Aegrotus meus grauis est, & intolerabilis, ad necessaria exigenda improbus, ad superflua vel noxia anxius & importunus. *Dominus.* Vide vt curam eius facias: sed non in desideriis. Sic enim expedit infirmitati eius. *Homo.* Dura prouidentia. *Dominus.* Exi hinc. Si quid ei quod suum est tuleris, in quadruplum restituere cōpellēris. Sed & pueri iam plorant & petunt panem, & non est qui frangat eis. *Homo.* Mihi autem quando? *Dominus.* Tibi autem facies postea. *Homo.* Quid Domine, quid? pascere eos non possum, nec curare, nisi Aegypto dem manum, & Assyriis vt saturētur pane. *Dominus.* Creatura vanitati subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe. Liberabitur autem à seruitute corruptionis in libertatem filiorum gloriæ Dei. *Homo.* Domine, Assur iste nō solùm deuorat carnes nostras, sed etiam exossat nos. Non solum corpus fatigādo excruciatur, sed peruenit gladius vsq; ad animam meam. *Dominus.* Si ego pro vobis tradidi animā meā, & vos debetis pro fratribus animas ponere. *Homo.* Et quare nō defendis sanguinem nostrum? *Dominus.* Puer ergo es: qui nisi virgam qua verberatus es, verberari videris, plorare non desistis. *Homo.* Obsecro domine, sine me adhuc loqui ad dominum meum, cū sim terra & puluis. Seduxisti me domine, & seductus sum: fortis fuisti, & inualuisti. Dixisti enim mihi: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: iugū enim meum suaue est, & onus meum leue. Credidi, propter quod & locutus sum. Confugi libens & gaudens sub iugum E tuum: & ecce te permittente possidēt me domine absque te, & suo iugo ferreo attritum vrgēt in trituram suam, & tuæ ciuitatis ciuem conscriptū, de luto & latere cogunt Aegyptiis ciuitates ædificare. *Dominus.* Patiētes estote vsque ad aduentum meum. *Homo.* Vsquequo Domine? *Dominus.* Moyses & Aaron ite ad onera vestra. Et proiectum se sentiens homo à conspectu tam felicis beatitudinis, sicut Moyses & Aaron his verbis proiecti sunt à conspectu Pharaonis, ad se reuersus cū gemitu dixit: Ego dixi in excessu mētis meæ, proiectus sum à facie oculorum tuorum Domine. Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi. Sicque pondus diei & æstus repetere, luti & lateris iterum se subire contagia deplorans, quod reliquum erat vitæ in doloribus egit, operiēs donec omnino assumeretur, & in gaudium Domini sui perfectè introduceretur.

2. Cor. 12. 1. Cor. 13. Matt. 17. Psal. 138. Rom. 7. Rom. 13. Thren. 4. Thren. 5. Rom. 8. Hiere. 4. Gen. 18. Hiere. 20. Matt. 11. Psal. 115. Exo. 1. Iaco. 5. Exod. 5. Psal. 30. Iob 30.

SOLILOQVIA BEATI BERNARDI *Abbatis Claraeuallensis.*

IN lacu miserię & in luto fecis iam penè putrefactus, & in limo profundi infixus, in quo non est substantia, de profundis dolorum meorum ad te clamo domine, domine exaudi vocem meā. Siquidem in vltionem formæ tuæ (qua me tibi conformaueras, creator bone, creans me ad imaginem & similitudinem tuam) quam neglexi & perdidi, F in huius miseriæ formam qua miser sum, deformasti me, & cum iniquitate deprimēte, in limo peccati infixus sum inferius. Posuisti super me manum iusti & occulti iudicij tui, premētem super me, ne resurgam. Nec in lacu, nec in luto, nec in limo substantiam domine inuenio cui innitar vt exeam, quam apprehendam vt extrahar. Lacus inferni nō habet fundum, nisi desperationis profundum. Lutum fecis corruptio naturæ quo semper mergar habet, per quod resurgam non habet, immo impedit & obligat. Limus profundi, amor carnis, ima semper petens, & insatiabilitatis profundū, iusto iudicio tuo tenet me infixum. Sed ô domine, abyssus abyssum inuocat. abyssus profundissimæ miseriæ meæ, abyssum altissimę misericordię tuæ. Quærens substantiam cui innitar, quam apprehēdam, nullam vsquam inuenio nisi te: qui vere certa & solida es substantia, non nisi ex teipso & à teipso subsistens, à quo esse quæ sunt omnia habēt esse. Sed quid dico, inuenio? Iam si te inuenissem, solidè subsisterem. Quæro vbi te inueniam, quem dilexit anima mea. Circumeo ciuitatis huius magnę seculi huius vicos. Viuūt sibi, qui (sicut dicit apostolus) alienati sunt à via dei. Circumeo plateas latas seculi vias, & omnia quæ intra sunt vel extra me, magnis clamoribus, certis scilicet rationibus, ad interiora mea me reuocant, testificantia ex te, regnum Dei intra me esse, vt intus in cubili cordis te quæram, quem exiens extra non inuenio.

Psal. 39. Psal. 68. Psal. 129. Psal. 41. Cant. 1. Cant. 3. Ephe. 4.

G Ecce intus sum. Annunciate mihi & omnia interiora mea, nũ quem diligit anima mea, vidistis? Respondétq; mihi memoria mea, Penes me est. Vbi inquam? Tu enim mare magnum, in te reptilia quorum non est numerus, animalia pusilla cum magnis. Non, inquit, cum reptilibus vel in homine eum quæras. Vbi ergo? In amore. Ibi est sedes eius, ibi cubiculũ eius. Amoris affectus in te naturaliter est. Quem quæris, si in amore tuo est, in te est. Si ibi non est, in te non est. Sed quem quæris, non quæreres, si non amares. Habes ergo quem quæris, & penes te est. Sed non eo frueris, nisi ego tecum tota adsim. Noli ergo me in aliena diuidere & dissipare, totam me ad te in eum collige: & habebis fruendi copiam, memoriam abundantiæ suauitatis eius eructabis, & in iustitia eius exultabis. Immo totæ ingrediamur, ô memoria mea, & omnes affectiones meæ ingrediamur: & memorando, intelligendo, & videndo fruamur summo bono, & omnibus bonis eius. Prorsus penes me est, in amore meo eum inuenio: quia certa conscientia amo eum, & amplius & perfectius amo & desidero. Totis ergo in eum feramur amplexibus, & osculis incumbamus. Amande, tremende, colende, suauis & mitis, & multæ misericordiæ: dignare amplexu, qui dignatus es naturam meam, dignare me osculo charitatis tuæ, qui naturæ meæ dignatus es vnire naturam tuam. Amplexus noster est ad te, affectuum H & operum conatus & extensio ad fruendum te. Osculum nostrum, cum puræ mentis purum tibi porrigimus affectũ: amplexus tuus ad nos, dignatio visitationis & cõsolationis tuę. Osculum tuum, reuelatio & infusio gratiæ tuæ. Læua ergo temporalis consolationis tuæ domine non desit, sed sit sub capite meo ad vtendum. Dextera verò tua spiritalis, de spiritualibus & æternis consolatio tua, totum me amplectatur ad fruendum. Et in amplexu charitatis tuæ, in osculis dulcedinis tuæ, in pace in idipsum dormiat & requiescat anima mea: quoniam tu domine singulariter in spe constituisti me.

Psal.103. *Psal.4.*

2 Venite ascendamus ad montem domini, & ad domũ Dei Iacob, & docebit nos vias suas. Intentiones, voluntates, cogitationes, affectiones, & omnia interiora mea, venite ascendamus in montem vel locum vbi dominus videt vel videtur. Curæ, solicitudines, anxietates, labores, pœnæ seruitutis, expectate me hic cum asino corpore isto, donec ego cum puero, ratio cum intelligentia, vsque illuc properãtes, postquam adorauerimus, reuertamur ad vos. Reuertemur enim. Et heu quàm citó. Abducit enim nos à vobis charitas veritatis, sed propter fratres abdicare & abiurare vos non patitur veritas charitatis. Sed licet retrahat nostra necessitas, nõ propter vos omnino omittenda est illa suauitas.

Esa.2.

3 Domine Deus virtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Sed heu, heu domine quàm præpropeI rum est, quàm temerarium, quàm inordinatum, quàm præsumptuosum, quàm alienũ à regula verbi veritatis & sapientiæ tuæ, corde immũdo velle Deum videre! Sed ô summe bonus, summum bonum, vita cordium, lux oculorum interiorum: propter bonitatem tuã domine miserere. Hæc est enim mundatio mea, fiducia mea, hæc iustitia: contemplatio bonitatis tuæ bone domine. Ergo domine Deus meus, qui dicis animæ meæ, modo quo tu scis: Salus tua ego sum: Rabboni, summe magister, vnice doctor videndi quæ desidero, dic cęco mendico tuo: Quid vis faciam tibi? Et tu scis quia tam hoc ipsum das, quàm ex omnibus suis recessibus abiectis procul omnibus seculi huius altitudinibus, pulchritudinib', & quicquid concupiscentiam carnis vel oculorum, vel ambitionem specie attentare potest vel solet, tibi dicat cor meum: Exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requirã. Ne auertas faciem tuam à me, ne declines in ira à seruo tuo. Impudens quidem & improbus sum. Dominus adiutor meus antique, & susceptor indefesse. Sed amore amoris tui hæc facio. Sicut vides me, non videntem te. Et sicut dedisti mihi desiderium tui, & si quid tibi placet in me: & citò ignoscis cæco tuo ad te currenti, & manum das in aliquibus in currendo offendenti.

Psal.79. *Psal.34.* *Psal.26.* *Psal.87.*

4 Respondet quippe mihi intus in anima & in mente mea, tumultuans in me, & concutiens omnia interiora mea vox testificationis tuæ, & caligãt oculi mei interiores à fulgore veritatis tuæ ingerentis mihi: quia non videbit te homo, & viuere potest. Ego enim verè in peccatis totus vsque adhuc, necdum potui mori, vt viuam tibi. Sed tamen ex præcepto K tuo & dono tuo sto in petra fidei tuæ, fidei Christianæ, in loco qui verè est penes te: in qua vt possum interim fero patienter, & amplector, & deosculor tegentem & protegentem me dextram tuam: & aliquotiens contemplans, & videre gestiens posteriora videntis me, humilitatem scilicet pertranseuntem dispensationis humanæ Christi filij tui suspicio. Sed cum accedere gestio ad eum, & vel sicut hęmorroissa illa, infirmæ & miseræ animæ meæ à salutifero tactu vel fimbrię eius, quasi furari gestio sanitatem: vel sicut Thomas ille, vir desideriorum, totum eum desidero videre & tangere, & non solum, sed accedere ad sacrosanctum lateris eius vulnus, ostiũ arcæ quod factum est in latere: vt non tantum mittam digitum, vel totã manum, sed totus intrem vsque ad cor ipsum Iesu, in sanctũ sanctorum: in arcam testamenti, ad vrnam aureã, nostræ animam humanitatis, continentem intra se manna diuinitatis. Heu dicitur mihi: Noli me tangere. Et illud de Apocalypsi: Foris canes. Sicque condignis conscientiæ meæ verberibus expulsus & propulsus, improbitatis & præsumptionis meæ pœnas cogor luere. Rursumq; in petram meam me recipiẽs, quò refugium est erinaciis spinis peccatorum plenis, reamplector & reosculor tegentem & protegentem me dexteram tuam. Et ex eo quod vel leuiter sensi vel vidi, magis accenso desiderio, vix patienter expecto vt aliquãdo auferas manum L tegentem, & infundas gratiam illuminantem, vt tandem aliquando secundum responsum veritatis tuæ mortuus mihi, & viuens tibi, reuelata facie ipsam tuam faciem incipiam videre, & affici tibi à visione faciei tuæ. Et ô facies, facies, quàm beata facies quæ affici tibi meretur videndo te, ædificans in corde tabernaculum Deo Iacob, & omnia faciens secundum exemplar quod ei ostenditur in monte. Hic verè & cõpetenter cantat: Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciẽ tuam domine requiram. Itaque vt dixi, ex dono gratiæ tuæ contemplans omnes conscientiæ meæ angulos vel terminos, vnicè & singulariter desidero videre te, vt omnes fines terræ meæ videant salutare domini Dei sui, vt amem cum videro, quem amare, hoc est verè viuere. Dico enim mihi in lãguore desiderij mei: Quis amat quod non videt? quomodo potest esse amabile, quod non aliquatenus est visibile?

Exo.33. *Matt.9.* *Ioan.20.* *Ioan.20.* *Apoc.22.* *Psal.26.*

5 Sed te desideranti, amabilia quidẽ tua occurrunt & à cœlo & à terra, & ab omni creatura se mihi vltrò offerunt & ingerunt, in omnibus adorande, & amabilis domine. Quæ quãto te manifestius & verius prædicant & approbant amabilẽ, tanto ardentius te mihi faciunt desiderabilem. Sed heu, non ad fruendi suauitatem perfectam & gaudium, sed ad intentionis & defectus, non tamen sine aliqua suauitate tormentum. Sicut enim mea non tibi perfectè placent oblata, nisi mecũ: M sic bonorum tuorum contemplatio reficit nos quidem dulciter, sed non satiat perfectè nisi tecum. Hæc est animæ meæ assidua exercitatio, hinc assiduè scobo vel scopo spiritũ meũ, & cum bonis & amabilibus tuis, quasi pedibus & manibus & totis innitẽs viribus sursum tendo ad te: in te summe amor, summum bonum: quanto tendo fortius, tãto retrudor durius infra memetipsum sub memetipso. Sic ergo respiciens & discernens & diiudicãs meipsum factus sum mihiipsi de meipso laboriosa & tædiosa quæstio. Tamen tu domine, certè certus sum per gratiam tuam, desiderium desiderij tui, & amorem amoris tui habere me in toto corde, & in tota anima mea. Hucusque te faciente profeci, vt desiderem desiderare te, & amem amare te. Sed hæc amans, quid amẽ nescio. Quid enim est amare amorem, desiderare desiderium? Amore amamus, si quid amamus: desiderio desideramus, quicquid desideram'. Sed forsitan cum amo amorem, non amo amorem quo amo quod amare volo, & amo quicquid amo: sed me amantem, cũ in domino à me laudatur & amatur anima mea: quam procul dubio detestarer, & odio haberem, si eam alibi quàm in domino & in eius amore inuenirẽ. Sed & de desiderio quid dicemus? Si dicam desidero esse desiderans, iam me inuenio desiderantem. Sed nunquid desiderantem desiderium tui, quasi non habeam, aut desiderium maius quàm habeam?

6 Cum ergo hoc modo deficiant & caligent & cæcutiant interiores oculi mei, oro vt ad te citius aperiantur, non sicut aperti sunt Adam carnales oculi, vt videret confusionem suã: *Gen.3.*

sed vt

G Sed vt videam domine gloriam tuam, vt oblitus paruitatis & paupertatis meæ, totus erigar & curram in amplexus amoris tui: videns quem amauero, & amans quem videro: & moriēs in me, viuere incipiam in te. Et bene mihi sit in te, cui pessimè est in se. Sed festina domine, ne tardaueris. Habet enim sapientiæ tuæ gratia, vel gratię tuæ sapientia, sua compendia: & quo rationis, ratiocinationis nullis argumentis, nullis discussionibus, quasi quibusdam scalis conscenditur ad torrentem scilicet voluptatis tuæ, ad plenum amoris tui gaudiū: cui hoc datum est, fideliter quærens, fideliter pulsans, sæpe repentè se ibi inuenit. Sed ô domine, si quando (quod quàm rarum est) me in aliqua hui' gaudij parte inuenio: clamo, vociferor: Domine bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula, fidei vnum, amori vnum, spei vnum. Nunquid nescio quid dicam, cum dico: Bonum est nos hic esse? Sed repentè cado in terram quasi mortuus, & respiciens nihil video, & me vbi prius erā inuenio, in dolore scilicet cordis, & afflictione spiritus. Vsquequo domine, vsquequo? Quandiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? Quandiu non permanebit spiritus tuus in hominibus: quia caro sunt, sed venit & vadit & spirat vbi vult? Sed in conuertendo dominus captiuitatem Sion, facti erimus sicut consolati. Tunc replebitur gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione. Interim heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Cedar, multū incola fuit anima mea. H Sed respondet mihi intus in corde meo veritas consolationis tuæ, & cōsolatio veritatis tuæ. Est amor desiderij, & est amor fruitionis. Amor desiderij meretur aliquando visionem, visio fruitionem, fruitio amoris perfectionem. Gratias ago gratiæ tuæ, qui loqui dignaris ad cor serui tui, & anxiis eius quæstionibus aliquatenus respondes. Suscipio & amplector hāc spiritus tui arram, & lætus expecto in arrā promissionem tuam. Desidero itaque amare te, & amo desiderare te: & hoc modo curro vt apprehendam, in quo apprehensus sum, scilicet vt amem te perfectè aliquando, ô qui prior nos amasti, amande & amabilis domine.

Marc.9. — *Psal.12.* — *Gen.6.* — *Ioan.3.* — *Psal.125.* — *Psal.119.* — *Philip.3.*

7 Sed éstne aliquando aut alicubi domine, hæc amoris tui perfectio, hæc in amore tuo beatitudinis consummatio, vt sitiens anima ad Deum fontem viuum sic satietur, sic impleatur, vt dicat, Sufficit? miror, quicunque sit ille, vbicunque sit, si non deficit, si dicit, Sufficit. Sed vbi istius sufficiētiæ est defectio, quæ potest esse perfectio? Nusquam ergo & nunquam perfectio. Sed & iniusti domine nunquam regnum tuū possidebunt. Iniustus autem est, qui non tantum desiderat, & debitorem se sentit, & intelligit se amare, quantum ab aliqua creatura rationali possibile est amari te. Constat certe beata illa Seraphim, quæ à vicinitate præsentiæ tuæ, à claritate visionis tuæ ardentes & interpretantur & sunt, plus amare te, q̄ I aliquem qui minor est in regno cœlorum. Qui si in regno cœlorum non dicam minimus, sed non nullus est, vtique tantum desiderat amare te, quantum ab aliquo vel potes amari, vel debes. Et hoc forsan est, In quem angeli desiderant prospicere. Desiderat ergo beatus minor ille quicunque ille est, tantū te amare, quantum amat: quicunque plus te amat, non æmula insectatione, sed pia & deuota imitatione. Si verò & in amore proficit, quanto felicius illuminatis oculis in interiora procedit, tanto dulcius sentit & intelligit, si ingratus non est, & iniustus, & te plus posse amari, & se debitorem plus amare, vel quantum te amant Cherubim & Seraphim. Sed qui desiderat quod assequi non potest, miser est. Miseria verò à regno beatitudinis prorsus aliena est. Assequitur ergo quod desiderat, quisquis ibi aliquid desiderat. Quid dicemus ad hæc? Quid inquam dicemus? loquere obsecro domine, quia audit seruus tuus. Nūquid & magni & parui omnes qui sunt in regno Dei, vnusquisque in suo ordine & amat & amare desiderat? & amoris vnitas non finit vt sit diuersitas, dum amat cui datum est hoc ardentius. Minor autem in amore sine inuidia bonum vbicunque videt amat, quod ipse sibi desiderat: & habet vtique amorem, quantuscunque est quē in amante amat. Nimirum amor est qui amatur, qui ex magna bonitatis suæ effluentia & natura, amantes & coamantes, gaudentes & cōgaudentes pari implet gratia, licet dispari mensura. Et quantum se amantium sensibus infundit largius, tanto eos sui capaciores efficit, satietatem faciens, sed sine fastidio. De ipsa sa K tietate non minuens desiderium, sed augens, sed remota omni anxietatis miseria. Amor enim est, qui (vt dictum est) amatur: qui voluptatis suæ torrente omnem ab amatore suo repellit vel in satietate fastidij, vel in desiderio anxietudinis, vel in zelo inuidiæ, miseriam: illuminās eos, vt dicit Apostolus, à claritate in claritatem, vt in lumine videant lumen, & in amore concipiant amorem. Hic est enim fons vitæ, qui semper fluit, & nunquam pereffluit. Hæc est gloria, hæ sunt diuitiæ in domo beati amatoris tui: quia præsto est desideranti & amanti, quod desiderat, & quod amat: ideóque & qui desiderat, semper amat desiderare: & qui amat, semper desiderat amare. Et desideranti & amanti, quod desiderat & amat, sic facis abundare ô domine, vt nec anxietas desiderantem, nec fastidium affligat abundantem. Et nunquid, obsecro domine, hæc est via æterna, de qua cantat Psalmus: Et vide si via iniquitatis in me est, & deduc me in via æterna? Hęc est affectio, hęc est perfectio. Sic semper ire, hoc est peruenire. Vnde apostolus tuus, qui paulo antè dixerat, Non quòd acceperim aut perfectus sim: sequor autem si comprehendam, in quo comprehensus sum à Christo Iesu. Vnum, inquit, quæ retro sunt obliuiscens, ad ea verò quę sunt priora extendens me, ad destinatum persequor, ad brauium supernę vocationis Dei in L Christo Iesu. Quicūque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus.

1.Pet.1. — *1.Reg.3* — *2.Cor.3.* — *Psal.138.* — *Philip.3.*

8 Et hoc est amare tuum, quo amas te amantes à dulcedine bonitatis tuę, quam habes ad creaturam tuam creator bone: inspirare eis hoc desiderium amandi te, & amorē quo amant, & desiderare & amare te. Non enim afficeris ad nos vel à nobis cum nos amas, sed es quod es, qui semper idipsum es, cui hoc est esse quod bonum esse. Bonum autem tibi in te, & omni in te creaturæ tuæ. Nos autem à te ad te afficimur, cum te amamus, qui possumus misero aliquo modo esse & non amare te, id est esse, & male esse. Tibi autem qui semper idem es, nihil accedit si amando proficimus ad te, nihil decedit si deficimus à te. Cum autem nos amas, non nisi propter te: cum verissima summæ iustitiæ regula nihil nos amare permittat extra te. Et certe possibile est amore dominum amantis, vbi magna occurrit gratia, eo proficere, vt nec te nec se amans propter se, & te & se propter te solum amet. Et per hoc reformatur ad imaginem tuam, ad quam creasti eum: qui ex veritate naturæ tuę, & natura veritatis tuę, nec te nisi propter te, nec angelum nec hominem amare potes nisi propter te. Et ô felicem & felicissimam animam, quę Deo sic adeò meretur affici, vt per vnitatem spiritus in Deo solum amet Deum: nec suum aliquid pręnatū, nec nisi in Deo amet seipsum, & Deus in ipso amet vel approbet quod amare vel approbare debet Deus, id est seipsum. Immo quod solum debet amari à creatore Deo, & a creatura Dei. Amoris enim nomen vel affectus M nulli competit vel debet, nisi tibi soli ô vere amor & amande domine. Et hæc est in nobis voluntas filij tui. Hæc pro nobis oratio eius ad te patrem suum: Volo vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & in nobis ipsi vnum sint. Hic est finis, hæc est cōsummatio, hæc est perfectio, hæc est pax, hoc est gaudiū domini, hoc gaudium in spiritu sancto, hoc est silentium in cœlo. Quandiu quippe in hac sumus vita, hoc felicissimæ pacis silentio in cœlo, id est in anima iusti, quæ sedes est sapientiæ, aliquando fruitur affectus: sed hora dimidia, vel quasi dimidia, intentio verò de reliquiis cogitationis diem festum perpetuum agit tibi. In illa verò beata & æterna vita, de qua dicitur, Intra in gaudiū domini tui, sola erit perfecta & perpetua fruitio: & tanto felicior, quanto iam remotis omnibus quæ hæc tardare vel impedire videntur, amoris eius indissolubilis æternitas, irrefragabilis perfectio, incorruptibilis erit beatitudo.

Ioan.17. — *Apoc.8.* — *Matt.25.*

9 Amor veni in nos, posside nos. Dispereant à facie tua in nobis omnia fœditatis nomina, quæ à concupiscentia carnis & oculorum, & superbia vitæ, huic innascūtur affectui, quasi spuria quædam vitulamina. Affectus inquam, qui amor in nobis dicitur, & corrumpitur sæpius, iustæ animæ à te creatæ ad te solum concreatus & concretus, & reluctans legi naturali, & reclamans: cogitur vocari luxuria, gula, auaritia, & his similia: qui incorruptus, & in sua permanens natura, ad te solum est domine, cui soli amor debetur. Est enim amor animæ ra-

tionalis(sicut dicit quidã seruus tuus) motus, vel quieta statio: vel finis in id vltra quod nihil appetat, vel appetendum iudicet voluntatis appetitus. Vltra te verò vel supra te qui quærit aliquid tanquam melius te, nihil est quod quęrit: quia nihil est melius vel dulcius te. Ideóque nihil efficitur recedendo à te, qui amandus solus es vere. Et fornicatur & luxuriat in alienis affectibus aliena (vt dixi) nomina habentibus. Amor enim, vt dictum est, & sæpe dicendum est, ad te solum est domine, in quo solo est quicquid verè est, vbi quieta & secura statio, quia Deum timere timore amoris casto, & mandata eius obseruare, hoc est omnis homo. *Eccli.12.*

10 Recodat itaque ab anima mea omnis iniustitia, vt te diligam dominum deum meum ex toto corde meo, & ex tota anima mea, & ex omnibus viribus meis: recedat omnis zelotypia, vt tecum aliquid amem, quod propter te non amem, ô vere vnice amor, & vere domine. Cum vero propter te aliquid amo, non illud amo, sed te, propter quem amo quod amo. Tu enim vere solus es dominus, cuius dominari super nos, hoc est saluare nos: nostrum vero seruire tibi, nihil est aliud, quàm à te saluari. *Deuter.6.*

11 Quæ est enim salus tua ô domine, cuius est salus, & super populum tuum benedictio tua, nisi quòd à te accipimus vt amemus te vel amemur à te? Idcirco domine filium dexteræ tuæ, hominem quem confirmasti tibi, Iesum, id est saluatorẽ appellari voluisti. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum: & non est alius in quo sit salus. Qui docuit nos amare se, cum prior dilexit nos amando & diligendo suscitans nos, vt amemus eum qui prior vsque in finem dilexit nos. Hæc est iustitia filiorum hominum: Ama me, quia amo te. Rarus autem est qui dicere possit, Amo te, vt ames me. Hoc tu fecisti: quia sicut clamat & prędicat seruus amoris tui, prior nos dilexisti. Et sic plane sic est, amasti nos prior, vt amaremus te: non quòd egeres amari à nobis: sed quia quod nos fecisti, esse non poteramus nisi amando te. Ideo multifariam multisq; modis olim locutus patribus in prophetis, nouissime diebus istis locutus es nobis in filio, in verbo tuo quo cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Loqui tuum in filio tuo, non aliud fuit quàm, in sole, id est in manifesto ponere quãtum & quomodo nos amasti: qui proprio filio tuo non pepercisti, sed pro nobis omnibus eum tradidisti: qui & dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis. Hoc est verbum tuum ad nos domine, hic omnipotẽs sermo, qui dum medium silentium (profundi scilicet erroris) tenerent omnia, à regalibus sedibus venit, durus errorum debellator, dulcis amoris commendator. Et quicquid fecit, quicquid dixit in terris, vsque ad opprobria, vsque ad sputa & alapas, vsque ad crucem & sepulcrum, non fuit nisi loqui tuum nobis in filio, amore tuo prouocans & suscitans amorem nostrum. Sciebas enim creator animarum Deus, in animabus filiorum hominum cogi non posse, sed prouocari oportere affectum istum: similiter etiam quia vbi coactio, iam nec libertas: vbi non libertas, nec iustitia. Tu autem domine iuste, nos iustè saluare volebas: qui nullum saluas vel damnas nisi iusté. Ipse nobis formans & iudicium & causam, sedens super thronum, & iudicans iustitiam, sed quam tu fecisti: vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo, cum misereris cuius misereris, & misericordiam præstas cuius misertus eris. Voluisti ergo vt amaremus te: qui nec iuste poteramus saluari, nisi amaremus te: nec amare te poteramus, nisi procederet à te. Ergo domine, sicut apostolus amoris tui dicit, & nos iam diximus: prior dilexisti nos, & prior diligis omnes dilectores tuos.

Psal.3. Psal.79. Matt.1. Act.4. 1.Ioan.4. Ioan.13. 1.Ioan.4. Heb.1. Psal.32. Rom.8. Sap.18. Psal.9. Rom.3. Rom.9. 1.Ioan.4.

12 Sed nos te diligimus affectu amoris à te nobis indito: tu verò cõditor omnium & affectuum bonorum, & animarum afficiendarum, nunquam accidente vel incidente amoris affectu amas quos amas, & aliquo in aliquo afficeris, qui omnes & omnia facis. Absit. absurdũ est, procul est à fide, alienũ ab omniũ creatore. Quomodo ergo nos amas, si nõ amore nos amas? Sed amor tuus bonitas tua est, summe bone, & summũ bonum, Spiritus sanctus à patre procedens & filio, qui ab initio creaturæ superfertur super aquas, id est mentes filiorum hominũ fluitantes, omnibus se offerens, omnia ad se trahens, inspirando, aspirando, noxia arcendo, prouidẽdo vtilia, Deũ nobis, & nos vniens Deo. Sic enim ipse Spiritus sanctus tuus, qui amor dicitur patris & filij, & vnitas & voluntas, per gratiã suam nobis inhabitans, & Dei in nos charitatem cõmendans, & per ipsam ipsum nobis concilians, Deo nos vnit per inspiratam nobis bonam voluntatem. Cuius bonæ voluntatis vehementia, amor in nobis dicitur, quo amamus quod amare debemus, te scilicet. Nihil enim aliud est amor, quàm vehemens & bene ordinata voluntas. Amas ergo te ô amabilis domine in te ipso, cum à patre procedit & filio spiritus sanctus.

Gen.1. Rom.5.

Cætera desiderabantur in Codice manuscripto.

DEVOTI PATRIS domini Gilleberti abbatis de Hoilandia in Anglia, ordinis Cistercienſis

ſermones ſuper Cantica canticorum, ab eo loco, quo beatus Bernardus morte præuentus finierat, inſequendo de vicino eiuſdem Bernardi ſpiritum & ſtylum, incipiunt fæliciter.

Sermo primus.

A VARII ſunt amantium affectus, quia caſus varii: & ideo ſponſæ verba aliquotiens interrupta videntur, ſicut ipſa dilecto ſuo vel ex voto fruitur, vel præter votum fraudatur. nunc vt ſuper montes reuertatur inuitat: nunc in lectulo quærit elapſum. Quam aſsignabis conſequentiæ ſeriem? Quæ docebitur ordinis ratio? Non videtur ratio, ſed interruptio. Vota amoris non vniformia. Ideo ſermo ſerie non tenetur. Affectus in amore loquitur, & verba interrumpit: quia nec ipſe ſibi ſemper in vno ſtatu cohæret. Iure & ipſe ſponſus hinnulo comparatur ſic ſaliens, & ſic fugiens dilectam. Varietas hæc nec conſequentia, nec ratione caret. Verba tam ſubito commutata cõtinuationem ſeruant, dum affectuum ordini ſeruiunt. B Videte iam quæ ſit in hac varietate ſeries continuationis. Elapſus erat dilectæ ſuæ ſuper montes quaſi hinnulus vagus & volitans, & ipſa ad ſe relapſa de montibus illis in quibus mirabiliter illuminata erat, & illuſtrata viſione dilecti. De montibus, inquam, illis ad conuallem lachrymarum, ad lectum doloris relapſa, ad lectum & ad noctem de mõtibus luminoſis. Quidni ſic recidat ipſa, vbi ſic recedit dilectus ſuus? Ipſe enim ſpõſæ ſuæ ſalus & illuminatio. *Pſal.26.a* Ideo recedente ipſo, illa recidit ad lectulum infirmitatis, & ignorantiæ noctem. Iam verſatur ſuper ſtratum infirmitatis ſuæ. Super hunc tamen ſtratum memoratur dilecti, & iam non in matutinis, ſed in nocte meditatur in ipſo, quærens quem diligit anima ſua. Non pigre agit in hoc lecto ad quem relapſa eſt. Non laſciuit, non delectatur in lecto concupiſcentiæ, ſed magis reluctatur memoriata dilecti ſolius: non obnoxia infirmitati, ſed charitati. Sic interpretatur cui ſic videtur. Ego tamen non hic accipio lectum doloris, niſi forte doloris illius, quem amor parturit de abſente ſponſo. deliciari videtur velle magis quàm ſanari, & C amicum quæſiſſe, non medicum. Iuxta hunc ſenſum ſic continuare poteſtis. De montibus ſe raptim contulerat ad lectulum ſponſæ, vbi illa exercitata, & deficiens vbertate delectationis obdormiuit, exhauſta inter amplexus dilecti. Oblectata obdormiuit ſomnum dulcem, ſed expergefacta non inuenit illum hæc mulier deliciarum in manibus ſuis. Gaudia itaque illa gaudia ineffabilia ſilentio tranſiẽs, in hanc tamen *Canti.3.a* vocem erupit: In lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea. Pro continuatione nunc iſta ſufficiant. Iam verba ſingula conſideremus. In lectulo meo per noctes quęſiui quẽ diligit anima mea. Dulce ſatis eſt te bone Ieſu quærere, dulcius tenere. In vno pius labor, in altero perfecta lætitia. Dulcis itaq; eſt attrectatio tui. Nam & ipſe tactus fructu *Matth.9.a* non caret. Mulier illa euãgelica felici furto attigit fimbriam Ieſu, & ſtatim ſtetit in illa fluxus ſanguinis, fluxus carnalis illecebræ, carnalis delectationis & curæ, & reſtricta & deſiccata ſunt quæ prius in illa fluida erant, & totum hoc contigit ex contactu fimbriæ. Quid ſi caput ipſum amplexari cõtigiſſet? Non modo ſtaret & exſiccaretur ſanguinis fluxus, ſed e*Pſal.45.a*manaret impetus fluminis illius quod lætificat ciuitatem dei. Bonus ergo tactus, ſed attrectatio melior. D In turba, in publico vix tangitur Ieſus. Ideo ſponſa quæ non tantum tangere, ſed amplexari & attrectare verbum vitæ deſiderat, deuitans publicum, ſecretum elegit, ſecretum & lectuli & noctis. Bonum opus vel quærere Ieſum vel tenere, ſed opportunitas & loci & temporis huic adhibẽda eſt operi: & quæ maior & accommodatior ad vſum amoris, quàm lectuli & noctis opportunitas? Niſi quieta mente quæri non poteſt delectatio ſapiẽtiæ, nec intranquillus in illam aſpectus dirigitur. Nihil inquinatũ incurrit in illam, nec impacatum quidẽ. Illa vero in animũ quietum & purũ vltro incurrere ſolet, & gratis influere. In pace enim factus eſt locus eius, & habitatio eius in Siõ: *Pſal.75.a* hoc eſt in ſpeculatione. Pax præponitur quaſi præparatio quędam ſpeculationis. Oculus turbatus vel ira vel cura, quomodo lucem illam inacceſsibilem intuebitur, quę niſi ſerenis non attingitur mentibus, nec illis tamen ſemper ad libitum? Quid, inquies, paci ad lectulũ? Multum planè ſecundũ hunc modũ, quòd ſicut in lectulo, ſic in pace dormitur & quieſcitur. In pace, inquit, in idipſum dormiã & requieſcã. Quidni libenter requieſcat anima ſancta, vbi locus eſt dilecti? In pa*Pſal.4.b*ce enim locus eius. Ideo hunc tibi locũ primò acquire, vt in eo quem diligit anima tua, vel adlapſum teneas, vel elapſum requiras. In lectulo enim & ſecreta quadã mentis quiete poteſt inueſtigari liberius, inueniri citius, & tutius teneri, forte & diutius, ſi tamen poteſt diu morari in deliciis illis quæ ferè ſolent in ipſis intercidi principiis. Nam & hæc velut inter ipſos elapſa amplexus, & fugiẽtes inſectatur delicias, dilectum E rurſus anxia quærit, & hoc in lectulo. Bene collocaris in lectulo, ſi ocio quodam ab occupationibus mens tua liberè feriatur. Libertate & ocio quid accõmodatius ad vſum amoris? Et libertas illecebram parit. In ocio & expeditur affectus, & non parum impenditur illi. Sic eſt. Quanto fuerit expeditior animus, tanto quidẽ impenſior erit in illud quod amat. Vſu euenit, vt cum fuerimus ocio redditi, tunc ſentiamus acriorẽ morſum amoris diuini. Econtra inſenſibilem penè reddit affectum frequens cura mundi, & quaſi callum quendã menti obducit. Animũ cura implicat, quies explicat. Explicita deſideria in quæ putas incrementa ſe dilatant? Vides quãta bona cõtineantur in lectulo? Quies, libertas, illecebra. In lectulo enim quietis & vacuitatis vota magis inardeſcunt. Locus accõmodatus oblectamento charitatis ſponſam ad quęrendum vrget ardentius. Illic enim ægrius caret dilecto, vbi poterat vberius frui. In lectulo, inquit, meo, & per noctes. Quæ per noctes quærit, non videtur mihi tam aſpectus quàm amplexus ſectari. Tenere magis optat quàm intueri. Bona quidem viſio eſt, ſed adhæſio arctior. Nam qui adhæret deo, vnus eſt *1.Cor.6.d* ſpiritus. Melior tamen vtraque. Nam coniunctæ viciſsim incrementis ſe cumulant gratiarum. Vtrãque ſi te apprehenſurum nõ arbitraris, ſectare tu quod ſponſa ſectatur. Amplexus quære dilecti. ignorantiæ tuæ nox (imò noctes ignorãtiarum tuarum) ſerenã tibi viſionem adimit ſecretorũ cœleſtiũ. Tu F ſuauia ſequere. Quære vt perſentias illa, ſi ſcire nõ potes. Nox non præſcribitur deliciis. nam & ipſis aliquotiens illuſtratur. Nox, inquit, illuminatio mea in deliciis meis. *Pſal.138.d* In deliciis, ait, non in ſcientiis. Ita & tu noctẽ ſi non potes ſcientiis, pertenta illuminare deliciis. Quicquid hic videmus per ſpeculũ & in ænigmate, totum in nocte eſt. Et in hac nocte poteſt Ieſus meus magis dulci quodam affectu ſuauiter ſentiri, quàm ſciri ad purum. Ideo etſi nondum ad contuitum admittitur, cõtactum tamen ſectatur, dilectũ in lectulo & per noctes quærẽs. Quid ſi ad inuentionem dilecti & nox operatur? Cooperatur planè, & accõmodatè ſatis. Sicut in lectulo ſanctæ quietis accipis ocium, ſic obliuionem quandã intellige in nocte. Vtrũque ſapientiæ & contemplationis negocio opportunitatem miniſtrat. Nec Salomon vult te ſcribere ſapientiã, niſi in tem*Eccle.38.c*pore ocii. Nec Paulus in anteriora extenditur, niſi prius eorũ *Philip.3.c* quæ retro oblitus. Miraris quòd bona nox, & dies malus eſt? Diem hominis, inquit propheta, non cõcupiui. *Hier.17.b* Neſcio quo pacto ſibi aduerſantur, & alterutro ſe obſcurãt dies domini, & dies hominis. Siquidem dum alter exoritur, alter reconditur. Diem, inquit, hominis non concupiui, hoc eſt humanum fauorem, hominũ gloriam, & inter reliquos, imò præ reliquis ſpectabilis videri. Recte hanc diẽ propheta abiurat, quæ per-

G turbationis ministrat materiam. Melior ergo hæc nox die. siquidē nox à perturbatione abscōdit, dies exponit. Denique primi parentes nostri statim vt corū oculi in hanc aperti sunt lucem, erubescentes cōfundebantur. Quanto felicius clausa prius tenuere lumina, & meliori cooperta nocte, peccati pruriginem nesciētes! Abinde sumpsit hic malus dies originem, qui vitiorū denudauit semitas, illicientes species demonstrauit, oculo concupiscentię solicitantem ingessit materiā. Heu me quomodo me circumfulget dies ista, quomodo affectum meum ab se abripuit, quàm claro versatur lumine ante mētis oculos! Et quidem satis importune procax simul & impudica. Nusquā ferè declinandi, nusquam delitescendi copia, nullæ satis tutæ sunt latebræ. Ita vbique erumpunt & emergunt in cogitatum cuncta quæ spiritum vel turbent vel deturpēt, siue diligēter attrectata, siue tacta leuiter. Licet enim animus castigatiore repellat illa proposito, solo tamen irruentiū cogitationum sordidatur attactu. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab illa. Deniq; secundum legis scita quarundam rerum tenuis etiam inquinat attactus. Non imputātur cum violenter importantur, culpam non inferunt tales cogitatus, aliquā tamen iniuriam irrogant affectatæ mūditiæ. Quid cum se cōtemplantis animo corporeæ offerunt imagines? Forte carnalem appetitum non prouocant, sed tamen spiritualē tardant intuitum. Alia turbant, alia deturpant, alia tardant, hoc est lacerāt, alliciunt, illudūt. Nonne melius huiusmodi omnia obscurari quàm illustrari, cæca obliuionis inuolui caligine, q̄ memoriter recenseri? Bona ergo nox quæ prudenti obliuione dissimulat omnia temporalia, ad illum qui æternus est quærendum, tēpus expediens, & explicans occasiones: quæ mundi concupiscentiā abscondit, curam, cogitatū. Hoc est enim mundum habere absconditū, vel mundo abscondi. Sic etiam abscondi poterimus in abscondito faciei tuæ domine. Non dico plena notione, sed tamen tota deuotione, & libera inuestigatione, & aliquanta inuentione. Hanc abscōsionem, hoc secretum, has latebras quibus mundani diei declinamus vel amorem, vel imaginationem, quibus humanū diem aut ablatum non repetimus, aut oblatum respuimus, noctis nomine appellari nunc à spōsa crediderim. Denique in superioribus dicit: Sub vmbra eius quem desiderauerā sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Fructus iste suauiter pascit, si tamen prius vmbra protexerit. Bona vmbra, quæ carnis prudentiam obscurat, concupiscentiā refrigerat. Intelligis quę sit vmbra? Inde tibi refulget occasio quomodo & hic noctem intelligas, nisi quòd quædā occultiores latebræ & magis abditæ & accommodatæ magis ad inuestigationis & contemplationis vsum sub noctis exprimuntur, quàm sub vmbræ vocabulo. In vmbra, rerū visibilium obliuionē aliquantam accipe: in nocte omnimodā. Quis mihi dabit sic aduesperascere? Quis, inquā, I dabit mihi vt rerum tēporalium memoria, obliuionis huius vergat in vesperā? Bona quidem nox, quando imaginationes vanæ animū non vexant, nec versantur in eo, quādo absconditæ sunt ab oculis quærentis dilectū. Dilectio ipsa hanc noctem inducit, quæ reliqua omnia nec respicit, nec nota reputat, dum ad illū quē diligit intēta suspirat. Per noctes, inquit. Multæ sunt noctes eius, nec est vna nox illi iugis & cōtinua. Noctes eius frequenter interpolantur absentia sponsi. Cum adest, lux est: cum abest, nox est. Ideo multæ sunt noctes spōsæ: quia multi sunt elapsus sponsi, multæ latebræ. Beata planè quæ dilecto adhæret tota die, & quærit illum totis noctibus. Prouocent studiū tuum qui audis ista, & instructus exemplo sponsæ, cōsurge & tu in nocte in principio vigiliarū tuarū, & effunde cor tuū vt liquefiat & currat, & decurrat vsq; in conspectū dei tui. Illi liba principia vigiliarū tuarū: nihil in te peregrinæ curæ decerpant. Quære per singulas noctes dilectū tuū. Quid dico per singulas? Totas noctes in hoc opus continua. Ne cesses & ne quiescas donec egrediatur vt splēdor dilectus tuus, & vt lampas accendatur tibi. Tunc poteris illud Pauli dicere: Nox præcessit, dies autē appropinquauit. Nam quod sequitur, Abiiciamus opera tenebrarū, huic non potest nocti adaptari. Nescit enim hæc nox opera tenebrarum, sed magis lucē ministrat iis qui permanent in agone quodā quęrendi dilectū. Bona quidē nox, quando absconderis à conturbatione, & ab incursione imaginationū. Et quāuis nondum absconderis in abscōdito faciei dilecti tui, bonum tamen est K vt abscondatur tibi facies & pōpa inanium & carnalium cogitationū. Nox est vt illas non attendas, non videas: sed tamē in hac nocte non extinguetur lucerna tua, vt dilectū quæras. Vtinā ego tales mihi possim noctes numerare, tā latebrosas, & tam luminosas. Et quis nostrū gloriabitur omnes se tales noctes habere? Quisquis est, felix est, cui omnes noctes in vsum talē decurrunt, qui in occulto suo nihil agit occultatione dignū. Vnusquisque suam conueniat conscientiā. Quid enim mihi aliorū percutere conscientiā infirmā? Non percutio nec discutio quidē: & si infirma est, fœda saltem non sit. Non agat in occulto, nō cogitet quidem quę turpe est & dicere. Ad talem stratū Iesus declinare non nouit. Offendit illum & fugat confusa conscientia. Confusio conscientię non inuitat illum, sed magis euitat. Charitas autem de corde puro & cōscientia bona, ipsa est quæ quærit. Sic enim habes: Quæsiui quem diligit anima mea. Nihil bona tutius conscientia. Bona cōscientia audet, & charitas ardet. Illa non formidat: ista inflammat. Illa pro delicto non confunditur: ista confidit super dilecto. Magna vis amoris. Alieno non nititur suffragio, propriis cōtenta meritis. Semper amari se præsumit, quæ amare se sentit. Denique non respectis aliis maiestatis nominibus, solū sponsa dilectū memorat, quæ singulariter intus tolerat æstū amoris. Hoc autem attendendū, quàm frequenter dilecti recēset vocabulū quocunque ex mysterio: Dilectus meus candidus & rubicundus, & talis est dilectus meus: & in pręsenti: Quem diligit anima mea. Magna certe sermonis huius gratia. Nec L mirū si frequētatur in ore, quod in corde feruet. Ideo anima cōmemorat. Non enim verbo tantùm diligit, sed voto: nec solo actu, sed magis affectu. Quid vero sibi vult quòd animā non spiritū dicit? Forte quia dilecto quem adhuc quærebat, nondū adhærebat. Qui enim adhæret deo, vnus est spiritus. Et quidē nusquā in toto hoc cantico spiritū nominat, sed anima mea liquefacta est, & anima mea cōturbauit me: & hoc ipsum frequenter. Quem diligit anima mea. Id quoque ferè nusquam nisi cum absentē quærit, vel abesse queritur. Solent his nominibus gradus quidā distingui animæ perfectioris, & minus perfectæ. Apostolus dicit: Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei. Ego animā hanc ita amantem & æstuantē, feruentem & quærentē nunquam non spiritualem dixerim. Quippe quę licet nondū plena visione, voto tamen propensiore illi adhærebat, quem vehementer diligebat. Possumus autem non inconuenienter sicut in spiritu subtilem & attenuatum intellectum, sic in anima suauem & tenerum affectum accipere. Per prophetā in promissione dominus dicit: Dabo vobis cor carneum. Si ergo carnis nomen in bono alicubi accipitur, cur non magis animæ? Ego beatam hanc animam (vt licenter loquar) non lapideam, sed carneam magis iudicauerim, & nihil habentem in se rigoris vel duritiæ: sed mollem, teneram, tractabilem, & sensibilem ad singulos diuini verbi aculeos. Denique quæ dicat, Neque caro mea ænea est, sed quam spiritualis pertrāseat gladius, & charitate se vulneratam gaudeat. Iure ergo animam suam diligere dicit, ex- M primere volens intimam quandam & viuidam & animatam affectionem erga dilectū suum Iesum Christum dominum, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

[Margin: Eccli.13.a; Thre.2.f; Roma.13.d; 1.Tim.1.b; Canti.3.a; Canti.5.c; Ibid.3.a; 1.Cor.6.d; Canti.3.a; 1.Cor.2.d; Ezec.11.d]

Sermo secundus.

SVPER hesterno capitulo hodiernum vobis instauramus conuiuium. Nec enim ibi cuncta dicta sunt quæ dicenda occurrunt. Quædam verò nec tacta quidē sunt. Illa hoc sermone discutienda suscipimus, id est cur dicat in lectulo, & non in lecto: & cur in lectulo meo. Nam alibi lectulum nostrum dicere consueuit. Hæc reputate vobis in sortem. Si quid autem nouæ disputationis super iis quæ iam discussa sunt adiecero, in lucri rationem (vt sic dicam) referte. Quid putatis mysterii signat hoc ipsum quod dicit, in lectulo? laudisne aliquid occultæ continet, aut sugillationis? Etsi vtrunque potest, libentius tamen hic laudem accipio: & ideo primitus in hunc sensum inflectamus sermonem. Ego planè in hoc verbo coarctationem quandam intelligo, vt soli secum dilecto sufficiat. Cur enim non in bono coarctatio accipitur, si strati dilatatio in opprobrium vertitur? Dilatasti, inquit,

A quit dominus per prophetã, stratum tuum, iuxta me suscepisti adulterum. Vides quomodo obiurgando & exprobrando strati dilatatio obiicitur animæ adulteræ? Bonũ est ergo non dilatare, sed magis cõtrahere stratum cogitationis, & cordis lectulum. Ideo spõsa iure sibi applaudit de lectulo. Coangustatum est, inquit propheta, stratũ, ita vt alter decidat: & pallium breue vtrũque operire non potest. Vtrunque, id est virum & adulterum. Breue enim & angustum est cor hominis ad concipiendas dei verbi delicias, etiã cum in illas totũ extenditur. Quomodo non multo breuius si fuerit ad alia distentum? Sufficiat dilecto tuo vel breuitas ista. Noli illã magis breuiare, lectulum communicando alteri. Bona quidem hæc breuitas lectuli, quę nescit nisi dilectũ suum, id est Christum suscipere. Est enim breuitas, quæ nõ nisi illum suscipere nouit: & est breuitas quę illum plene suscipere nequit. Illa charitatis est & disciplinæ: hæc verò infirmitatis & naturæ. Vtraque breuitas intelligi potest in lectulo, vel qua cum dilecto plures nõ suscipit, vel qua nec illum plene. Magna certè voluptas lectuli, sed magna breuitas, & ideo bene lectulus magis quàm lectus dicitur. Delectabilis lectulus est, de quo legis in prouerbiis: Secura mens quasi iuge conuiuium. Foris nox, foris turbatio, sed tranquillitas intus quasi quietis lectulus quidam. Non est hic illud lamẽtabile dicere: Foris interficit gladius, & domi mors similis est. Imò si foris gladius est, B intus gaudium. Spe, inquit, gaudẽtes, in tribulatione patientes. Ad noctem tribulatio refertur, ad lectulum spes & gaudium. Fortè propter hoc non lectum, sed lectulum appellat, parco vocabulo: quoniam totum gaudiũ nostrum ferè in spe est adhuc, & ex parte. Bonus ergo lectulus, conscientię quies & munditia. Cor impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest, sed redundãt fluctus in conculcationem & lutũ. Est ergo cor impij turbulẽtum & tabidum & lutosum, & secum semper colluctãs. Siquidẽ non est pax impiis. Regnum verò dei iustitia est & pax. In pace, inquit, in idipsum dormiam & requiescam, quoniam tu domine singulariter in spe constituisti me. Vtrunque complectitur spei nomẽ & lectulum & gaudiũ, quia in spe gaudemus, & in spe requiescimus. Sed vnde spes nisi de securitate cõscientię? Iure lectulum dixerim mentẽ securam & liberam. Securam propter cõscientiæ bonum. Liberam autem à tẽtatione. Liberam ab exteriore occupatione. Liberam à leui cogitatione. Quanta tamen esse potest in hoc corpore quies & libertas mentis? Breuis & exigua, & lectulo similis angusto. Multũ inde decerpit reficiendi necessitas corporis, multũ conquirendi quæ necessaria sunt cura, multum cõsumendi hora, multum animæ casus imminens, multum causa latẽs. Gloria nostra hæc est, inquit C Paulus, testimonium cõscientiæ nostræ. Suaui certè se collocarat in lectulo: Nihil, ait, mihi conscius sum. Sed quãtum illum dilatat & extendit, magis istum arctat & cõtrahit. Sed in hoc, inquit, iustificatus non sum: Qui autem iudicat me, dominus est. Vides quomodo Paulus audet & dicit: Cor nostrũ dilatatum est. Vides quomodo gloriam & testimonium conscĩẽtiæ, diuinæ coarctat respectus sentẽtiæ. Bene ergo lectulus mens secura, sed minime superba, quieta, non elata, bona de se sentiẽs, sed alta non sapiens, magis autẽ suspectam semper habens incerti noctem iudicij. In lectulo, inquit, per noctes. Multæ noctes, sed vnus lectulus. Multæ enim tribulationes iustorum, sed tamen quasi non sentiẽtes, nec respiciẽtes vno dormiũt & requiescũt in lectulo, in ea in qua vocati sumus vna spe vocationis nostræ. Transit nox & nox, sed illi non deserunt tranquillitatis suæ lectulũ, donec tota transeat iniquitas. Multæ noctes, & altæ tenebræ: sed tamen ab altitudine noctis non timent, nec turbantur: quia sperant in domino: non timent à noctibus, qui in huius spei lectulo quiescũt. Nam & ipse nouit dare carmina in nocte tribulationis: & in nocte mãdat canticum eius. Accepistis quare spõsa dicit noctes, & quare plures: quare lectulus dicatur, & quare vnus. Nunc accipite quare dicat sponsa, in meo. In lectulo suo, & quasi singulariter suo est, quãdiu singulariter in spe est. Cum verò ad spem res accesserit, vel magis successerit spei, cũ iam ex parte tenuerit dilectum, non iam suus est hic lectulus spõsæ, sed magis communis sponsi & sponsę. Suus est, cum quasi sola sine dilecto quiescit. Communis est cum ipse adest. Suus est sponsæ, cum quietatis & pacatis & compositis moribus D intra se collecta quiescit. Communis est, cũ iam incipit oblectari sponso. Forte est & aliquis proprius sponsi, quando sui oblita penitus, & se exuta tota trãsit in ipsum, & quasi induitur ipso dilecta ipsius. In lectulo suo nec effluit extra se, nec turbatur in se. In lectulo communi affluunt illi deliciæ quædam de præsentia sponsi. In illo qui solus est, sponsi amoris exagitata incendio ebullit, & excrescit effusa & effluens. Tota transfunditur in ipsum, & in similẽ absorbetur qualitatem. In primo penes se est: in secundo penes illã sponsus. In tertio penitus est ipsa penes ipsum, & si dici potest, nõ est nisi ipse. In primo quærit: in secundo adhæret: in tertio vnitur illi. In primo tranquillitatẽ propriam possidet: in secũdo quandam meretur cõmunitatem cum dilecto: in tertio assumitur & absorbetur in quandã charitatis & gratiæ vnitatem. Melior hic lectulus tertius quàm secundus, quanto expressior est vnitas quàm communitas. Bonus tamẽ primus, per quẽ ad istos paratur accessus. Quòd si ad carnalis infirmitatis illecebras lectuli sensum deflectere velis: nec erras, nec laboras sic assignãdo. Solius enim spõsæ sub hoc intellectu lectulus est, nec cõmunicatur sponso. Nam etsi nouimus Christum secũdum carnem, secundum carnis cõcupiscentiã tamen nõ nouimus. Communis quidem carnis natura, sed non est communis illi carnis illecebra. Non refutauit lectum doloris nostri, sed nõ E se reclinauit vsque ad sensum delectationis nostrę. Ideo cum istum designat, in lectulo meo dicit: non communiter, in nostro. Alibi siquidem legitur: Lectulus noster floridus. Qui communis est, floridus est, vetustatis nihil habens, nil corruptionis. Quando verò proprium suum lectulum dicit, nulla ibi fit mentio floris. Suus sponsæ hic est, sed insuauis est: non floridus, sed horridus illi videtur. Dura satis conditio, si vel sola corruptio foret: nunc verò ad infirmitatem accedit aduersitas. Duplicatum incõmodum, lectulus & nox, infirmitas & aduersitas. Sed magna vis amoris, quem neutra compescit, nec illa innata, nec ista illata. Non enim lectulo tenetur, vel terretur nocte: sed in lectulo suo & per noctes quærit quẽ diligit anima eius. Claustraliũ videtur vox ista, maxime fratrum qui & quieti à solicitudine, & quasi perditi & absconditi sunt in multitudine, habentes in altero lectulum, in altero noctis obscurum. Quodammodo enim abscõditur cuiuslibet quamlibet excelsa conuersatio, vbi in æqualem altitudinem tota se fratrum numerositas attollit, iuxta illam de saluatore prophetiam: Ambulant in tenebris, & non est eis lumen. sed humanæ laudis lumen, vt liberius sperent in nomine domini, & innitantur super dominum suum, quorum absconditus est vultus eorum. Vnde nec reputauimus eos, imò qui seipsos intus nõ reputant, qui se mundi ad vsus foris non aptant, qui nec hominum ab ore gloriam exoptant, sed illam F quæ ex solo deo est, iuxta quod legitur: Ego gloriam meam non quęro. Et qui gloriatur, in domino glorietur: hoc est, nõ pro donis domini in hominum fauore quiescat: nec finis huius admixtione, spiritualis gloriæ adulteret in aliquo gaudia, sed illi referat gratiam, & quęrat in illo gloriam: hoc est enim ipsum quęrere. Habet iste in trãquillitate lectulum, in humilitate noctẽ. Non illum mordaces curæ circunuolant, inquietudinum non exasperant iniuriæ: sed totum lectulus & nox, totum pax & quies, & latebræ. Nunquid satis est? Fortassis satis, sed laboranti, non satis amanti. Dulcis enim laboranti somnus. Amantis anxietas illum dormire nõ sinit, somnolentiam excutit, vigilias inducit. Amor de quiete ipsa inquietior redditur. Quiescit tentatio, quiescit occupatio, quiescit afflictio, sed quiescere dilectio nescit. Tunc magis vires exercet dulce incendium, & flamma vorax de latibulis euadẽs vacuo liberius euagatur in animo, altius possidens, & auidius depascẽs. Occasione accepta suum nescit amor non exercere negocium. Sẽper enim quem amat, vel pręsente eo se oblectat, vel absentem desiderat. In die, inquit, tribulationis meæ deũ exquisiui manibus meis. Longe differentior quærendi ratio nunc à sponsa proponitur. Illã non impellit afflictio, sed trahit affectio. Ille in psalmo quærit aduersus tribulationẽ: ista ad amoris vsum & oblectationẽ. Ad hoc enim refert & quietis lectulum, & noctis latibulũ: vt quem diligit, & inconcusse recolat, & syncere sapiat, & dulciter sentiat. Ergo multo po-

Esa.57.b
Esa.28.c
Prou.15.b
Rom.12.c
Esa.57.d
Ibidem.
Rom.14.c
Psal.4.b
2.Cor.1.c
1.Cor.4.a
Ibidem.
Psal.33.d
Psal.41.b
Canti.1.d
Esa.50.d
Ioan.8.
2.Cor.10.
Eccle.5.c
Psal.76.a

G tior in diligente quàm in indigente quærẽdi ratio: quàuis iure dici posit, quòd sancta quadam semper eget amor auaritia. Semper enim ad secretiora exæstuat, & quę tenet non reputans, volubili se raptat in anteriora rotatu, & vitalis instar rotæ spirituali leuitate ad superiora toto conatu attollitur, de terra vix paululum aliquid attingẽs. Denique in Paulo nondum se cõprehendisse arbitratur, sed ipse ad anteriora extensus, quasi rationalis rota sequitur quò illum rapit spiritus feruentis desiderij. Siquidem & cum consummauerit homo, tũc incipiet. In præsenti quoq; sponsa dum tenet lectulũ, nõ hoc contenta, ardentius quærit dilectum. Ille illi lectulus: ille dilectus. Lectulus dum infirmã & fatigatã suscipit: dilectus dũ inflammat & succendit. Lectulus & dilectus, quia quiescit in illo, & concupiscit & deficit in ipsum. Miraris quòd dico lectulum? Audebo & adiiciam vilius aliquid, imò sublimius super omnẽ gloriam laudis eius. Quanto enim pro me egit viliora, tanto bonitatis suæ dedit indicia maiora. Ipse paruulis lectulus, ipse pullis est nidulus. Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum vbi ponat pullos suos. Vis audire qualis lectulus? Iacta cogitatus tuos implumes adhuc & infirmos in domino, & ipse te enutriet donec formetur & firmetur Christus in te, & occurras in virũ perfectũ qui fluctuare non posit. Bene ergo lectulus, qui mihi factus est à deo iustitia & pax, & redemptio, & sapientia. Quis dabit mihi tali collocari in lectulo? Quis, inquã, dabit mihi istos puluillos, & ceruicalia huiuscemodi assui sub cubito & capite meo? Felix ceruical, quod sibi sponsa supponit. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Alterum iam posidet, alterum sibi pollicetur. Læuam tenet, sed dexteram quærit. Delectationes enim in dextera tua vsq; in finẽ. Quasi de lectulo tendit ad lectulũ. Suauisimum mihi ceruical bone Iesu, spinea illa capitis tui corona. Dulcis lectulus illud crucis tuæ lignũ. In hoc ego nascor & nutrior, creor & recreor, & super pasionis tuę altaria memorię mihi nidũ libẽter recolloco. Quòd si maiora datur & arcaniora persentire diuinę maiestatis mysteria, nihil illud à lectulo & nocte differt, si quis adfuturam contempletur plenitudinem, non formulam perfectionis humanæ. Nam & perfectius nostrũ imperfectũ est, &(vt verius dicam) vix adhuc inchoatum. Propterea initium aliquod dicimur creaturæ dei, & tãtùm primitias accepisse spiritus. Temerarius forsitã videar, qui conor inexperta exponere & de sponsæ lectulo, quæ illum suauius forsan & secretius collocauit, quàm coniectura nostra posit attingere. Quapropter de mysteriis ad mores descẽdamus, & dicamus hoc esse dilectũ in lectulo, & per noctes quærere, cum post cordis strepitum, & carnis motũ, quieti & præsentium obliti, primitiuas quasdã futuræ dulcedinis captamus delicias. Habes ergo (vt breuiter colligam) in hoc capitulo occasionem, actũ, & causam.

I In diligente causa, actus in quærente: opportunitas vero & occasio in lectulo & nocte innuitur. Breue autem capitulum, quoniã bonus lectulus, in quo suscipit mens fatigata fomentum, imò feruens incẽdium, in quo amor dum offendiculum non habet, desiderij vsum exercet ardentius. Sed iam nos hic paululum quiescamus, & in illo vtinam lectulo in quo sponsa dum quieuit, dilectum quæsiuit: vt experiẽtiæ sensu in nobisipsis ediscere posimus quod nunc alios docere conamur, quàm dulce sit in hoc lectulo quiescere, & dilectum quærere Iesum Christum dominum nostrum.

Eccli.18.a *Psal.83.a* H *Cant.2.a* *Psal.15.c* *Iaco.1.c* *Roma.8.d*

Sermo tertius.

Canti.3.a

NON solet sponsus semper vel pro tempore vel pro quantitate animæ se quærentis voto respondere. Quæsiui, inquit: & non inueni illum. Gratum certe verbum, quæsiui: sed non inueni illum, graue. Quidni graue & intolerabile sic quærenti & sic amanti? Nemo enim eo quod ardenter quærit, non anxiè caret, tantóque cumulatiore angustia, si vicina spe iamiámque apprehensura fraudatur. Quanto magis illa quam expertæ & perditæ internæ dulcedinis prouocat esuries? Credibile est secundũ multitudinem retractatæ & reuolutæ in corde dulcedinis, acriori ad quærendũ ictu euerberari animum amantis. Denique ad dilectionis mensuram non inuenientis pendatur affectus. Si quis in se vnquam talem expertus est vel dilectionis vel desiderij sensum, proprij æstimare potest coniectura exempli quàm querulo spõsa corde protulerit: Non inueni illũ. Nusquã consolatio, nusquam refrigerium, sed vbique tribulationẽ & dolorem inueni, dum illum quem ardenter diligo & instanter quæro, non inueni. Denique posuisti me, non dico tibi contrariam, sed à te quasi extraneã, & facta sum mihimetipsi grauis. Grauis plane, quam tædet vitæ, tædet luminis huius, quoniã lumen oculorum meorum & ipsum non est mecũ. Vbi erit foris cõsolatio, si intus in meipsa te absente turbatio? Conturbatum est cor meum, dereliquit me virtus mea; & lumen oculorũ meorum & ipsum non est mecum. Tria hæc tecum abierunt, virtus, veritas, idẽtitas. Quomodo enim virtus erit in doloris lecto, in nocte lumen, & in diuisione & separatione idipsum? Ad me nunc respicit illa prophetalis exprobratio: Quousque dissolueris filia vaga? Denique & Cain ex quo egressus est à facie domini, vagus factus est & profugus. Ego quidem non ita vaga & profuga: magis enim quærens quàm fugiens: &(vt licentius loquar) tibi fuga plus competit. An non vaga, quæ de lectuli angustiis transeo ad ambitum vrbis, discurrens per plateas, per vicos, per vigiles? Qui adhæret deo, vnus est spiritus: dulce hoc ipsum, & ideo dura separatio. Quomodo separata est hæc identitas, disiliit vnio, & ad me dimidiata redij? Nam tota à te non discesi. Desiderio enim in te feror, sed à pręsentia differor. habeo aliquod in desiderio solatium, sed totum illud abscondit & absorbet de dilatione suppliciũ. Quo pacto non absconditur omne solatiũ, quandiu abscondis faciem tuam à me? Denique sicut ait propheta, Consolatio abscondita est ab oculis, quia facta est inter dilectos diuisio. Sed mihi abscondita, quoniam mihi fuerat hæc vnio indulta. Tu enim bonorum meorũ non eges. Bona enim mea, bona tua sunt: ideo mihi incumbit desolatio, dum à te separari contingit. Tu virtus mea. Tu lumen oculorum meorum. Tu mihi ipsum. Tu mihi totum. Denique defecit caro mea & cor meum, vt de reliquo in me nec carnalis affectus, nec cordis mei sensus respiret: sed sit deus cordis mei, & pars mea deus in æternum. Si hanc partem perdidero, inanis & vacua remanebo, quasi terra sitiens, & quasi vas perditum. Adsume adsume qui ebrius es, sitientem, & vacuo vasi tuæ plenitudinis portionem infunde. Quid parcis torrẽti illi vbertatis tuæ? Heu me, quàm raptim transit torrens iste nostris in conuallibus! Cito quidem trãsit, sed trahunt me post se in æternum desiderium impartitæ deliciæ. Deliciæ abeũt, sed desiderium relinquunt. Illæ excurrunt, & istud excruciat. Quanto sunt enim prorogata dulciora, tanto molestior de dilectione mora. Itáne domine suaue videbitur tibi miseram mora tali torquere animam, & de pœnis diligentis & quærentis te ridere? Si maiestas te abducit, misericordia inclinet. Si te non indulges dilectæ, miserere vel afflictæ. Afflicta sum & humiliata nimis, & à gemitu cordis mei mecũ illum rugiens, non inueni illum. Vbi nunc multitudo viscerum tuorum & miserationum tuarum? Diu & nimis diu continuerunt se super me. Dilecta tua absentis desiderio in dolorem se fundit, & tu te contines? Ioseph male meritos de se miseratus fratres, non poterat se continere: sed cõmota sunt viscera eius, & quis esset, blande innotuit. Et quidem tenerior esse solet ad gratiam sponsi pietas quàm fratris. Tu mihi plus quàm Ioseph. Tu enim frater. Tu sponsus. Quis dabit mihi te fratrem meum? Ego me totam ad quærendum impendo, & tu te suspendis sponsus & frater? Ergo eris in dilectione minor, qui es maiestate superior? Magis sibi respõdent amor & humilitas, quàm amor & maiestas. Paululum maiestatis obliuiscere, vt misericordiæ recorderis. In te omne desiderium meum. Vt quid non ante te? Vt quid absconditus est à te gemitus meus, qui totus est per te? Disimulas & differs, & auertis faciem tuam à me, & facta sum conturbata. Propterea queror & causor & clamito: Non inueni illum. Felix conditio, quando dicere datum fuerit: Dilectus meus mihi, & ego illi. Nunc vero ego dilecto meo, sed nõdum ad me conuersio eius. Amara quidẽ amãti commutatio. Idcirco pro voce vocem cõmuto: Non inueni illum. Omnia tempus habent, & suis spaciis vniuersa sub sole transcurrunt. Quando erit vt cum sole permaneant, & ante mutabilitatẽ lunæ, vt in æternitate stent, & non transcurrant cum tempore? Nunc verò omnia tempus habent, & habet

K *Iob.7.d* *Psal.37.b* *Hier.31.d* *Gen.4.b* *1.Cor.6.d* L *Osee.13.a* *Psal.72.d* M *Gen.45.g* *Eccle.3.a*

A habet forsitan suum tempus æternitas ipsa. Dicuntur enim & tempora æterna: æterna ergo in se æterna sunt, sed nobis parata sunt tempore suo. Omnia tempus habēt, tempus amplectendi, & tēpus ab amplexu longe fieri. Quod ergo erit aptū magis quàm nox amplectendi tempus? Imò quis erit aptior ad amplectēdum, vel lectulo locus, vel nocte tempus? In pace locus tuus: & ideo quietis tēpus, & pacis tibi paraui in corde meo lectulum. Veniat dilectus meus, veniat delectatio mea, & requiescat in cubili suo. Tu forsan dispensatoriè differs, sed nō capit amor impatiens de dispensatione solatium. Scio mihi repositum tempore suo, sed de fugacis tarditate tēporis amor causatur. Tu differs, ego quidem diutius nō fero, sed surgam & circuibo ciuitatem. Contēno lectulum, & initium sermonis derelinquo, vt ad perfectiora ferar. Nam & si sponsa sum & perfecta pro regulæ modulo humanæ, initium tātùm accepisse me reputo, ad quod restat respiciens. Surgam & circuibo ciuitatem, quæram per vicos & plateas. Iesu bone, quid est quòd alicubi non inueniris, qui vbique crederis?

Canti.3.a

Multæ quidem māsiones in domo patris tui sunt, sed nunquid alias deseris ad alias transiens, qui infinitus ipse & immensus es? Vbique creaturarum totus es, creans & continens, sed infinitatem tuam creatura nulla potest exprimere, quantuis virtutem nulla non possit ex parte innuere. Vbique totus per existentiā: sed non æqualiter in singulis per efficientiam. B Nam etsi ex toto te vbique opereris, non tamen totum quod potentiæ tuæ est, vbique (imò potius nusquam) operaris. Indifferenti enim virtute efficis in minimis minima, & in magnis maiora. Cum ergo virtus tua vbique & tota operetur, nusquam tamen tota expēditur, quia cum volueris suppetit tibi efficere maiora: nec tota exprimitur, quia veritatem non possunt ad integrum æmulari simulacra. Omnia ergo te mihi monstrant ad cognitionem, sed non omnia me mouere possunt intus ad deuotionem. Vbique in te impingo, sed nō vbique compungor. Vbique te mihi ingerit rerū species & vsus & ordo, sed verbum sapientiam, non verbū salutem. Verbum autem sapientia & salus, id est Christus Iesus, tantùm in ciuitate dei nostri, in monte sancto eius. propterea surgam, & circuibo ciuitatē. Surge, inquit Paulus, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Surgam ego non de mortuis operibus, non de prauis moribus: sed de bonis ad meliora, de moribus ad mysteria, de mysticis ad manifesta, de serenis ad suauia. Surgā & circuibo ciuitatē illam de qua dicitur: Magnus dominus & laudabilis nimis in ciuitate dei nostri in monte sancto eius. Ergo surgendum est ei qui in montana vult cum Maria conscendere. & prodigus ille filius in se reuersus, Surgam, inquit, & vadam ad patrem meum. Prudēter ait, surgam, iturus ad eum qui in cœlis est patrem. Sed nimis exilem & macilentam spem reposuerat in sinu suo, mercenariam conditionem patrem rogaturus. C Modestè quidem pro meritis, sed de paternę miserationis copia humiliter nimis & iniuriosè sentiens, vere famelici dans in hoc animi indicium, & inedia confecti. Dicam, inquit, ei: Pater, fac me sicut vnum de mercenariis tuis. Nō enim poterat ieiunā & macram spem ad maiora porrigere. Surgam, inquit, & vadā ad patrē meum. Iste de quærendo nil mouetur patre, tantùm de flectendo solicitus. Quæ sponsa est, certa de gratia postulat præsentiā tantùm. Surgam, inquit, & circuibo ciuitatem, & quæram quem diligit anima mea. inuentionem sufficere reputans. Vide si non in præsenti hæc possit obseruari distinctio, quoniam patris exposita est & parata cunctis indulgētia: deliciæ vero fugaces & reconditæ, & latibulis gaudentes. Ideo ille dicit: Surgam & vadam. Ista vero: Surgam & quæram. Denique & pater occurrit pœnitenti, sponsus se subducit diligenti. Misericordia sui profusior est, delectatio parcior. Id autem non incōgruè ab vtroque positum intelligitur, quod dicitur, surgā. Non permittit te Paulus quæ sursum sunt quærere, nisi prius resurrexeris. Non potes quæ sursum sunt sapere, nisi prius illa quæsieris. Quid enim est illa bona quę sursum sunt inuenire, nisi quodam dulcedinis & experiētiæ gustu persentire illa? Ideo cuncta perlustrat & scrutatur, vt quod amat, alicubi degustet. Surgam, inquit, & circuibo ciuitatem, quæram per vicos & plateas quem diligit anima mea. Multū sibi fiduciæ sanctus amor adsumit. Quantum enim putas diligebat, quæ

Ephe.5.c

1.Parali.16.c & Psal.47.a

Luca 15.d

Coloss.3.a

D tantum præsumebat? Surgā, inquit, & circuibo ciuitatē. Non veniet in conspectum tuum domine omnis hypocrita. Abscondit se Adam ex quo bonæ cōscientiæ ausum amisit, & inuentum se doluit, qui magis quærere debuerat. Qui fictè diligit, fugit conspectum tuum: quæ vero sponsa est, & charitatis dotata munere, etiā fugientē insectatur. Quò ibis bone Iesu à facie vehementis desiderij? Si ascenderis in cœlum, illic est: si descenderis in infernum, adest. Vbique te sequitur curiosa scrutatrix, & per singulos operum tuorum gradus discurrens, quod fide tenet, conatur transfundere in affectū, & admirandæ maiestati deuotione respōdere. Ad dilectionis incētiuum omnia euangelij documenta deducit: vt in quibus veritatem suscipit, virtutē persentiat, teipsum spōsum suū Christe Iesu, qui viuis & regnas per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo quartus.

CIRCVITVS iste non est peruagationis, sed inuestigationis. At si vagatur quæ circuit, non euagatur tamen, non excedit terminos ciuitatis, non loca quæ dilectus perambulare solet. In circuitu ambulat, sed intus ambulat per vicos & plateas ciuitatis. Sapientia enim in his viis se ostendit hilariter, & in plateis dat vocem suam. E Ideo in istis circuit, quia nouit vbi soleat illi vberior occursus esse dilecti. Circuibo, inquit, quærens per vicos & plateas. Frequens tibi est ô felix anima, talis circuitus, & accessus familiaris: & nota sunt tibi omnia ciuitatis huius, circuitus & recessus intimi, angusta locorum, & lata platearum. Introduxit te rex in cellam vinariam. Nunquid non & in omnes alios secretiores recessus? Omnia tibi sunt aperta & peruia, & vsu quodam ad beatum hunc expeditam te sentis circuitum. Ideo non cunctanti sed confidenti similis dicit: Circuibo ciuitatē. Et quantum putatis fratres, quantum solatij confert inuisere interim & crebrò conterere gressu loca in quibus stare solebant pedes eius, quem diligit? Nescio quo pacto loca in quibus aliquid boni experti sumus, expressius idipsum imprimunt memoriæ, & ex ordine ante mentis depingunt oculos, & quod iā experti sumus in ipsis, iterato speramus. Ergo loca ista non corporalia, sed spiritualia crediderim, opportuna ad animæ exercitationem spiritualem, propterea in his accipiamus circuitū. Circuitus iste an recordationis est, an inuestigationis? Circuit enim, qui vel nota recolit, vel ex ipsis notis colligit quæ nōdum sunt nota. Circuit quodāmodo qui nota recordatur, vel perscrutatur noua. Circuitus quidā est, cum ea quæ iā fide vel intelligentia tenemus, ordine retractamus. Circuitus quidā est, cum ex his quæ iam tenemus, ad occultiora tēdimus & penetramus. F Circuitus ille oblationis est, iste rationis. Ille amicabilior, iste acutior. Et quāuis ille circuitus magis accōmodatus sponsæ videatur, neutrum tamen illi negabimus. Siue enim nota & comperta reuiserit, siue inuestiget noua, in omnibus amoris tantū fomitem quærit. Bonus quidem rationis circuitus, sed quando ratio ipsa intra fidei regulas se continet, & eius terminos nō excedit, de fide ad fidem, vel de fide ad intelligentiā pertingens. Intelligentia quidem etsi fidē excedit, non tamen aliud contuetur, quàm quod fide continetur. In intelligentia quàm in fide nō certitudo maior inest, sed serenitas: neutra vel errat, vel hæsitat. Vbi vel error vel hæsitatio est, intelligētia nō est: vbi hæsitatio est, fides nō est. Et si fides admittere posse videtur errorem, non est vera nec catholica fides, sed erronea credulitas. Fides (vt sic dicā) veritatem rectam tenet & possidet, intelligentia reuelatam & nudam contuetur, ratio conatur reuelare. Ratio inter fidē intelligentiámque discurrens, ad illam se erigit, sed ista regit. Ratio plus aliquid quàm credere vult. Quid aliud? Conspicere. Aliud est credere, aliud est cernere: non tamen aliud, quàm quod fide cōcipit, cōspicere conatur. Et si nondū sytteere videre potest, quibusdam tamen accommodatis experimentis cōiicere tentat quæ iam solida fide concepit. Ratio supra fidē conatur, fide tamen nititur, fide cohibetur. In primo deuota est: in secundo prudens: in tertio sobria: & (vt sic dicam) fides tenet, tuetur ratio, intelligentia intuetur. Bonus iste circuitus, in quo mens rationis ductu peruestigādo procedit, sed à fide non recedit, instructa à fide, & restricta ad fi-

Canti.3.d

G dem. Erronea plane, si non cuncta ad eius referat examen, & citum rationis incessum ad fidei maturitatem castiget. Bonus circuitus, vbi iustitia dei reuelatur ex fide in fidē. Bonus circuitus, vbi quis transformatur à claritate in claritatē tāquam à domini spiritu. Bonus circuitus, vbi quis posteriorum oblitus, ad anteriora extendit semetipsum, si quo modo comprehendat. Bonus certe circuitus, non modò cum noua semper & occultiora comprehenduntur, sed cū iam apprehensa nouo & recēti semper affectu reuoluuntur: cū non modò quod restat, penetratur: sed quod iam penetratum est, frequenter iteratur. Iucundus circuitus, & sponsæ non ignotus. Ideo confidenter dicit: Surgam, & circuibo ciuitatem. Quæ aptius esse poterit ciuitas, quàm illa de qua dictū est: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei? Et quidē vniuersitas creaturæ dici potest non inconuenienter ciuitas dei, ab eo condita, & ab eo disposita. Gloriosa plane & pro specie, & pro ordine. Nam pro actibus minus iustis quos deprauatæ mentis producit libertas, quātum in ipsis est, minus in gloria, nec ex ipsis, quod ordinē diuinæ dispositionis non effugiūt quē non intendūt. Soli autē vere gloriosi sunt, qui diuinę dispositioni supponūt studium, solliciti primæ conditionis integrā seruare gratiam, vel releuare & restaurare corruptam. Isti gemino quidē modo gloriosi efficiuntur, naturali cumę ceteris cōditione, & voluntaria præ cæteris coaptatione ad ordinantis & dirigentis
H dei nutū. Dicitur ergo ciuitas dei vniuersitas creaturæ: quippe legibus administrata dispensationis ipsius. Ipse vniuersæ creaturæ speciem existentię præstat in proprio genere, in vsu efficaciam, consequētiam in ordine, vt & in seipsa pulchra sit, & in vniuersitate superuacua non sit, & cum reliquis inconsequēs & repugnās non sit. Siue enim res naturæ agatur motu, siue libero arbitrij nutu, siue diuinæ instinctu gratiæ, siue singulis his rationibus, siue coniunctis res agatur: quælibet à diuina intus inuisibiliter operante efficacia & modum accipit & motum. Modum & quasi legem quandam ordinis, & motum actionis. Non modo enim ab eo cuiuslibet motionis natiua facultas, sed cuiuslibet facultatis ministratur motio, vt simul ab ipso sit & virtus & motus virtutis. Motus vero intētionis prauæ, & ab ipso habet quòd motus est, & ab ipso non habet quòd prauus est. Neque enim ab ipso est quòd in minus ordinatum finē dirigitur: sed ab ipso est quòd inordinatio ipsa mira prorsus ratione in ordinē redigitur. Vide venditionem Ioseph, descēsum in Aegyptum, egressum & insectationem Pharaonis, submersionem exercitus, & ereptionem Israel, quomodo incarnationis & passionis Christi, & ereptionis nostræ seruiāt mysteriis: & multis quidem in locis similia diligens reperies. Nō ergo possent antiqua delicta no-
I uis deseruire sacramentis, nisi occulta ratione diuina intus operante prouidentia. Nec enim illa antiqua casu quodam & indifferenter ita prouenere, quibus noua post modū à prudēti dispēsatore & obseruatore diligenti adaptarētur mysteria: magis autem illa ad horum sunt significationem (non homine illud intendente, sed deo disponēte) præparata, quàm hæc illis aptata. Quid deniq; quòd dominus eo potissimum tempore ad passionē addictus, quòd hac hora, hoc die, hoc mortis affectus genere? Quis ista aut neget mystica, aut credat fortuita? Quo die est homo conditus, eo reparatus: qua hora sententiā pertulit, indulgentiam meruit: per lignum sententia mortis inducta: per lignum vita restituta. Et nescio quis ista non diuinitus dispensata, sed humanitus administrata cōtendit. Habes agni Paschalis tēpus, habes immaculatā hostiam, habes ereptionis Israeliticæ de Aegypto horam, habes ereptionis tuæ gratiam de seculi errore, de vanitate, de natiuitate corrupta: & hoc simpliciter contigisse credis, deo non dispensante, sed Iudæo operāte, quāuis non obseruāte? Hæc, inquam, quæ tam apte concurrunt de crucis ligno, de tempore, de hora, de die, & reliquas quæ obseruari prudenter possunt circunstantias, Iudaicæ deputas dementiæ, non diuinę sapiētiæ? Prorsus in tam salubri remedio & cum antiquis in vnam formam concurrente sacramentis, & fortuitus casus excluditur, & humanus intuitus, sed non diuinus nutus. Et in Esaiæ prophetia inuenies ad Ezechiam dictum: Data sunt omnia hæc in manus Chaldæorum. Vbi data esse dicit, ostendit non tantùm prophetiċè prædicta, sed etiā iudiciaria quadā æquitate dictata. Ex his & huiusmodi passim per omnem scri-
K pturarum textum, cui dubiū residebit, diuinam pariter virtutem & sapientiā iustis legibus prauas rationalis creaturę non inspirare quidem, sed dispensare voluntates? Quod si ita est, multo minus ambigi potest motus cæterorum animantium, quæ naturali ducuntur affectu, & sensuum vel imaginationis tantùm agūtur iudicio, non arbitrio rationis, à diuina dispositione minime exemptos. Et vt semel cōcludam vniuersarū vel essentiā, qua in hoc aut in hoc rerum genere sunt, vel existentiam qua sunt, vel vsum quo aliquid efficiūt, iustissimus, potētissimus, prudentissimus moderator æternis & immutabilibus mouet & mutat & cōtinet decretorū regulis, & cunctam creaturam nusquā exorbitante regit iustitia, quasi ordinatissimam & dispositissimam ciuitatē. Hęccine ergo ciuitas est vniuersitas creaturę quam sponsa circuiturā se proponit? Circuierunt sapientes huius seculi rerum naturam, & in artificio suo operantem aduerterunt sapientiam dei: operantem dico, sed non opus de quo legitur: Deus autē rex noster ante secula operatus est salutem in medio terræ. Cognouerunt in opere artificē, sed non glorificauerunt, aut gratias egerunt. Fidelis anima omnia replicat & recenset in laudē dei, & omnem creaturam prouocat ad glorificandum, vt seipsam excitet in gratiam, & vniuersitatis contuitu diuinum stimuletur in amorem. Circuiuit Salomon, & de cedro Libani disputauit vsque ad hyssopum. Circuiuit in Ecclesiaste, & de elemē-
L torum postquam disseruit circuitu, ad humanos actus disputationem deriuauit, vt de transeunte rerum vanitate ad permanentem trāsiret veritatē. Circuiuit Iob, imò circunductus est magis à domino per terrę fundamēta, per mensurā, per lineā & bases, & lapidē angularē, & astra matutina, & filiorum dei iubilum: per maris ostia, & vuluam & vestimentū, & caliginosos infantiæ pānos: per terminos, vectes, & ostia, per ortum diluculi, & aurorę locum, & certas quasdam cæterarum rerum naturas. Omnes enim numerare lōgum erat, quæ omnia prudenter intuenti admirationem conditoris facerent, & pie cōsideranti amorem. Et hæc cōmuniter omnibus proposita sunt ratione vtentibus, & conditoris sui maiestatē manifesta pulchritudinis suæ specie cōmendant. Sub tam pulchro tamen velamine pulchriora sunt quæ latent saluationis nostræ sacramenta, & multiplicia spiritualium dona gratiarum. Denique & Dauid in fine psalmorū cū omnem creaturam in laudem dei concitasset: Cantate, inquit, deo canticū nouum, laus eius in ecclesia sanctorū. Vere nouum, cuius nescit antiquitatē materia, fastidiū gratia, quæ semper est amore recens, vsu recentior. Verè enim nouū, quod hominū animos ad æternā innouat beatitudinē. Denique legitur: Ne memineritis priorū, & antiqua ne intueamini: noua quoq; ego facio. Iure noua, quæ ab antiquo currentis naturæ nequaquam conclusa
M sunt legibus. Laus eius in ecclesia sanctorū. Quodam vtrique excellentiæ priuilegio, non tantū æquitatis dispēsatione, sed gratuito sanctitatis dono & munere, laus eius in ecclesia sanctorū: quoniam ita laudē eius sanctorū ostendit actus, vt illā attendat affectus. Sancti enim excellēter gratiarū dona suscipiunt, deuotionē persentiunt, gratulationē persoluunt. Ideo quodā laudatur priuilegio in ecclesia sanctorū, extra ecclesiā laudatur ministerio insensibili & muto rerū, vano hominū. In rebus insensatis conditio, in hominibus non renatis aliquanta cognitio, in neutris tamen dilectio. Nā dilectio conditoris sui in primis nulla, in secundis non sancta. Laus eius in ecclesia sanctorū. Sanctus enim & quæ condita sunt, vt naturaliter sint: & quę dispensata sunt, vt incōuenienter & inordinatè non sint: & quæ prædestinata sunt, vt beatè sint, vniuersa perscrutatur & ęstimat quantū datur, vt per hæc auctoris iuxta vires colligat notionē, migret ad æmulationem, rapiatur in affectionē. Hęc ergo ciuitas spiritualis est, hęc ecclesia sanctorū, quam circuiturā sese sponsa præsumit. Deus bone, quanta hic vtilium copia speculationum? Quis enim satis existimare potest quàm pulchra & quàm plurima sint vbiq; spectacula in sacramētis, exēplis, miraculis? Prima saluationis, secunda conuersationis, attestationis sunt tertia. Quid vero cum de mysteriis, cum de moribus ad remunerationes æternas temporalium meritorum admiratura mens assurgit? Quantū ibi profusis votis refunditur gaudij? Filij hominum, vt quid

Marginalia: Philip. 3. c; Psal. 86. a; Psal. 73. c; Psal. 149. a; Esa. 43. c; Psal. 149. c

A vt quid digitis vana, & quæritis mendacium? vt quid animum ad aliena oblectamenta conuertitis: laboriosè quæritis labentes delicias? Quasi ad manum materiam fidei nostræ tenetis mysteria, ad memoriam prompta, ad meditãdum profusa, ad subsistendum perpetua, ad sufficiendum plena. Filij, inquam, hominum, imò filij excelsi, alumni religionis, qui regularis disciplinæ limina teritis, vt quid arida fauce aquas cœnulentas sititis, cœlestes fastiditis? Vt quid cogitationes admittitis in animum, ad quarum actiones nõ mittitis manum? Quod agere penitus detrectatis, vt quid studiosa mente retractatis? Experti frequenter estis quòd omnem hanc inanem põpã recogitatę turpitudinis citus excipere solet exitus pœnitudinis. Denique & pudor est prodere, & pœna reticere. Meditationis ergo mutate materiam, sed seruate instantiam. Quàm fœdum est tunc studia vestra minui, cum mutantur in melius? Hoc autem dico: sicut exhibuistis animum ad cogitatus affectuosos fœdæ turpitudinis, ita exhibete nunc ad fœcũdos circuitus pulchræ veritatis. Circundate Sion, inquit psalmista, & complectimini eam. Circundate meditando: complectimini amando. Complectimini eam, vt eius sit & comprehensio integra, & collocatio intima. Plus aliquid innuere videtur complexus quàm circuitus. Complexus simul cõtinet totum, circuitus de alio in aliud facit transitum. In hoc tamen circuitus præstare videtur, quòd ea quę complectimur, indifferenter & B inuolute constringimus: vbi verò circuitus est, singula seriatim discutimus. Ille cõtentus est summa, iste discurrit per singula. Esuriens enim & quærens animus, dum illum non satiãt aliqua, semper rapitur ad reliqua. Et quodã voluitur circuitu, currentis desiderij protractus rotatu, donec repleatur in bonis esuries amoris, & occupet in illo cursus sui statum in quo terminum non inuenit. Nulla enim quæ creata sunt, in conditionis suæ statu infinita sunt: & ideo mens quæ circuit, vniuersa pertransit, nusquam requiem capiens vbi finem reperit. Solus ille requies est amãti & refectio, qui finis est omnium, & cuius nullus est finis. Propterea sponsa in circuitu suo cuncta pertransit, vt pertingat ad ipsum. Surgam, inquit, & circuibo ciuitatem. Circuibo in cunctis, cum quem diligo quærens, sed nusquam reperiens. Inuisibilia ipsius per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sed tamen nullius creaturæ quamlibet excellentis, & ad ipsius accedentis imitationem, plene vel instruor indicio, vel incẽdor officio. Tantum enim & pigrum, & tardum, & inefficax ad conditoris commendationem eorum quæ condita sunt, redditur ministerium, quãtum noscitur à veritate distare simulacrũ. Ergo circuibo ciuitatem, vniuersa pertingens, vniuersa pertransiens: pertingens qua ex parte ipsius imaginem differẽter præferunt: pertransiens vbi citra perfectum subsistunt. Circuibo ciuitatem vbique capiens refrigerium, & fastidium patiens. Quonam e- C nim modo non me refrigerat, quod amoris mei pignus aliquod portat, præfert indicium, indicit memoriam, notitiam inducit? Sed iterum quonam pacto non tolero tædium, dum quadã me recogito præludi imagine, & vmbra detineri, nudam & simplicem nõ tenere veritatem? Circuibo ciuitatem, quoniam in toto eius tam pulchro ambitu vbique refoueor, sed nusquam reficior. Nec me fatigabit iste circuitus, donec pateat plenior aditus, vt intrem in sanctuarium dei, & intelligam in nouissimis eius. Habebit ibi circuitus terminum cum repleti fuerimus in bonis domus tuæ, domine, cum intellexero in nouissimis eius illũ qui primus est & nouissimus, initiũ & finis. O qualis ibi circuitus erit, pergere ab ipso in ipsum, ire & redire: desiderio ire, delectatione redire, dum semper eius quod experientia desiderat, præsentia satiat, vt mens possidentis & contuentis & illi sit per appetentiam intenta, & illo sit sufficienter contenta. Sic enim pennata illa & oculata animalia in medio & in circuitu sedis dei leguntur. In medio, quia voti sui perducuntur ad intima: In circuitu, quia rediuiuo semper voto feruntur in eadem ipsa. In medio, quia eorum iam completum est votum: In circuitu, quia non sufficiunt comprehendere totum. In medio sunt admissa per gratiam, & in circuitu sunt exclusa per differentem naturam. In medio sunt, quia vnita per contemplationem: & in circuitu, quia disiunctã per comparationem. Quæ est enim sedes ista, nisi ea de qua loquitur apostolus, lux inaccessibilis, quam inhabitat deus? Denique quantumlibet oculata sint beata illa a- D nimalia: & illuminat illa, vt quantum possunt, capiant: & excedit, ne ad totum sufficiant. O quàm ampla ibi speculatoria, quàm latæ plateæ in illa luminis infinitate patent, quàm coarctati & couniti & protensi in illa simplicitate, charitate, æternitate vici? viæ illæ viæ pulchræ, & semitæ pacificæ. Non est in illis vel errare vel laborare semitis. Vndiq; occurrit ibi sponsus, & læto (vt sic dicam) vultu se offert & influit cordi dilectæ, vt decætero non indigeat quæri Iesus Christus, qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Psal.47.c | Canti.3.a | Roma.1.c | 1.Tim.6.b

Sermo quintus.

LONGVM hesternus sermo in exequẽdo sponsæ circuitu traxit limitem. Gratiæ tibi domine Iesu Christe, quòd fecisti tam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Ideo vix ab ore quæ semel gustata sunt discedunt, vt alia succedant. Cum mora ruminantur: & si deglutita fuerint, suaui quodam ructu denuo redeunt ad ruminandum. Poterant hæc omnia breuiter & cursim dici, sed materiæ quæ tractatur gratia, comedentis blanditur palato, & quandam sui appetentiam facit, non facilè cedens cum semel adducta fuerit in discussionem. Nam & quem mandendum infantulo nutrix comminuit panem, iam satis studioso dente subactum, aliquotiens eum in ore detinet, gustus illecta sapore. Et nos cantici huius solidos aliis, si qui forte indi- E gent, comminuentes cibos, gustatæ suauitatis iacturam facere nequimus: sed ita alieno inseruimus vsui, vt & nostro satisfaciamus in parte desiderio. Denique cum terminatum reor sermonem, & competenti fine conclusum, impatienti exhalatione epulæ verbi redeunt ad labia: & dum abundãtiæ suauitatis eructatur memoria, ad discussionem reuocatur materia. Quid enim? Cur non ficus frequenter concutitur, cuius fructus plenè nunquam excutitur? Quid mirum si conuellitur sæpius quæ propria expoliatione fœcundior effecta, cum vellicantis videtur certare manu, & decerpentis auiditatem vbertate cõuincere? Non talis illa cui maledixit dominus Iesus nihil in ea fructus inueniẽs: pro sterilitate, a riditate æterna cõdemnans illam. Vide quomodo aridas fecit fides Christi Iudæorum traditiones, & dogmata philosophorum. Quomodo arefecit flumina Aegypti. non est in eorum doctrinis & interpretationibus fructum inuenire de quo legitur in psalmo: Terra nostra dabit fructum suum. Non potest in eorum vicis & plateis Christus inueniri. Iam ô Iudæi emigrauit à viculis vestris. Iam dimisit domum suam: dereliquit hęreditatem suam. Denique facti estis quasi tugurium in cucumerario, quasi ciuitas quæ vastatur. Sed & de plateis nihilo minus legitur, quia corruit in platea veritas. Siquidẽ de gentium philosophis dictum est, quòd veritatem dei detinuerũt in mẽdacio. An non tibi videtur cõgrue accipi in vicis Israël F secundum carnem, quoniam de vno erant semine Abrahę, & in vnum compacti & coarctati ritum, vna lege constricti? Sapientes autem gentium iure adumbrãtur in plateis: quoniam effrenata libertate & licentia extra veritatis euagati sunt tramitem, de maiestate diuina sentientes & asserentes non minus absona dignitati, quàm reluctãtia veritati. Iudæi paupertate intelligentiæ circa diuinæ singularitatẽ constricti substãtiæ, vsque ad filij & spiritus sancti personas non potuerunt fidei incrementa dilatare. Gentium philosophi per planum diffusi, & nullo diuinæ eruditionis obice tardati, deorum induxerunt numerositatem in naturis, infinitatem in personis, sentientes inter se singuli varia, vniuersi vana. Sed quæ iam anima in istis vel vicis vel plateis inquirit sponsum? Concubina est siqua est, aut adultera: quarum altera contubernium cum sponso non habet perpetuum, altera male fidum. Quid enim ibi quærat vbi casta non occurrit sapientia, sed peregrina & meretricia? Talis tibi depingitur in prouerbiis, occurrens vecordi iuueni vbi transit in platea prope angulum aduesperascente die in noctis tenebris & caligine, mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas, garrula & vaga, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians.

Suspecta est mihi talis platea, in qua mulier tam varia & versipellis, blãditiarum suarum insidias vecordi machinatur iuueni. Nescio enim quid obscurum & distortũ & fuscatum

Psal.84.b | Hiere.12.b | Esa.1.c | Roma.1.d | Prou.7.b

G mihi significat nox & angulus & ornatus meretricius. Suspecta est mihi omnis doctrina, & certè despecta, quę nullam inducit de Christo mentionem, quę eius me nec sacramẽtis renouat, nec præceptis informat, nec promissis inflãmat. Nam Iudæi quidem habent in pagina illũ, sed interpretatione non habent. Adhuc enim velamen est magis in eorũ mente quàm lege. Nec enim auferri potest, nisi cũ conuersi fuerint ad dominũ. Suspecta est mihi tam in diuinis sensibus quàm in humanis vsibus vnius licentia, alterius restrictio, obstinatio vtriusque. Vnius in diuina natura numerositas, alterius singularitas, vtriusque cæcitas. Ideo spõsæ non dederim in istis vicis & plateis quærere dilectum. Alios illi assignemus vicos, alias plateas, quam sibi Christus desponsauit in fide & veritate. Et quidem gemina quædam est conuersatio fidelium. Alij latam sectantur viam, alij arctissimę se tradunt disciplinæ. Nam etsi scribitur, Arcta via quæ ducit ad vitam: est tamẽ quępiã in hoc genere distinctio, & arctioris respectu alia reputatur latior. An non tibi videtur latitudo mandati, vbi nemo compellitur ad perfectionẽ, sed infirmę non modo valetudini, sed etiam voluntati inferioris gradus permittitur licẽtia? Gratias tibi domine Iesu Christe, q̃ nobis salutis occasiones paras, & ita vegetis & alacribus proponis consilium, vt etiã ægrotis disponas remediũ, & pigris dispenses ascensum. Non modo vicos districtè viuentium habet ciuitas tua sancta Hierusalem, sed etiã plateas humiliora & planiora diligẽtium. H Sic in omni professione & ordine quæ sponsa est, eius quem caste diligit, vestigia quærit, quatenus habeat vndecũque operationis exemplum, & amoris incẽdium. Non dedignatur ab his etiam qui foris sunt, qui nulla arctioris disciplinæ regula constringuntur, mutuari virtutis insignia, reputans feruentiorem ibi frequenter affectum, vbi inferior fuerit ordinis gradus. Quid dicemus de his qui nusquam salutis occasiones quærunt, vbique causantes remissionem in plateis, & in vicis indiscretionem? Denique tales multi sunt qui omnes perscrutantur professiones & ordines, sed in eis nulla inueniunt quæ illos trahant, sed cuncta quibus ipsi detrahant, calumniantes quòd districtio in aliis sit nimia, in aliis nulla. Istorum dicere est, & quidẽ quàm miserè tam verè: Non inueni illũ. Prauus certe sensus, vt dicas, Ecce Christus hic, imò ecce illic. Pessimus verò si dicas, nec hic, nec illic. Vtrobique quærit sponsa, & hic & illic. Quęram per vicos & plateas quẽ diligit anima mea. Per vicos districtionem accipe, per plateas dispensationem. Neutram in ministris ecclesiæ sinistrè interpreteris. Vtramque ecclesia recipit: in vtroque sponsa quærit Christum. Noli in altero tantùm: in vtroque Christũ quære. Vicis plateas in teipso coniũge. Quæris quomodo? Si te coarctat afflictio, aut voluntariè suscepta, aut violenter impacta, intus in corde gaudio dilatare spirituali, & iam vicis plateas copulasti. Nonne tibi videtur vtrũque tenere, qui in tribulatione dilatatum sibi lætatur? I Apostolus in arcto tribulationis quandam latitudinem optabat illis quibus ait: Spe gaudentes, in tribulatione patientes. *Roma. 12.c* Deniq; ad spẽ latitudo refertur: Habentes, inquit, tãtas promissiones charissimi dilatamini & vos. Angusta est nobis in pręsenti res, spes verò lata. Arcta possessio, expectatio quidẽ profusior. Ergo ad latitudinẽ spei plateas istas refero. Spe gaudentes, apostolus dicit. Propheta vero: Adhuc replebuntur plateæ tuę choris ludentium. *Zac. 8.a* Vides quomodo sibi de spe & plateis sentiunt consona apostolus & propheta? Vterque enim gaudium assignat. Simul etiam hoc aduertendũ iuxta aliã distinctionẽ, quòd etiam in vicis mansio est ad domesticas vtilitates, in plateis feriatio quædam ad iucunditatẽ. In plateis enim chorus est & cõuentus ludentium. Ergo vacationis & lætitiæ vsus in plateis est. Bonæ quidẽ plateæ, in quibus alacri satis agilitate in leues cõtemplationis saltus animus se spiritualis exagitat. In plateis ergo quærit sponsa quem diligit, dum domesticis euoluta curis, dum extra corporis effecta mansionem, & domum terrestrem quantum datur deserens, quàm liberè, tam lætè contẽplari studet. In vicis est mãsio diuturnior, in plateis quidem breuis, sed dulcior. In vicis virtutum vsus est & exercitium, quæ necessaria nobis sunt dum in corporis huius habitaculo moramur. In plateis verò feriata quædam felicitatis futuræ præludia. Et vide nunc verborũ seriem. Primò ponit vicos, consequenter plateas. Habes & in psalmo simile: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutũ! cõcupiscit & deficit anima mea in atria domini. K *Psal. 83.a* Miraris spõsæ sedulitatem? ordinem sequere. Noli te prudentiorem vel promptiorem spõsa præsumere. Primò exerce te in opere virtuali, vt deinceps ad veritatis speculatorium conscendas. Quid illac ingressum paras quà exitus est? Cum sponsa per vicos ad plateas veni, & cum psalmista post tabernacula virtutum ad ampla veritatis atria: alioquin ordinẽ si cõuertis, peruertis. Quãto magis coangustati sunt vici, tanto vberiora & liberiora sunt intus ocia mẽtis. Quid ocia dico? deuotionem dicerem iustius. Arcta exterius disciplina animam interius dilatat. Siue libertatem, siue lætitiã in plateis intelligas, vbi ampliores quàm in hoc ordine nostro plateas reperies? Sed nec facilè dixeris vbi sint arctiores vici, vbi maior libertas & ad vsum & ad exercitium virtutis, quàm in hoc ordine & cõuentu sancto. Et ideo maior ad bonũ libertas, eo quòd sit minor licentia in malũ. Quo maior districtio, eo maior directio. Arctiores vici, ampliores plateas efficiũt. Quid ergo est per vicos & plateas Iesum quærere, nisi hoc se modo & restringere & extendere ad capiendam de ipsius illustratione lætitiam? Vis vt vtraque intus in mente assignem, plateas & vicos? Nõne tibi videtur in vico quodam & velut in arcto positus is cuius vexatur patientia, castitas arcetur, coangustatur charitas? Qui in nullo virtutis studio libere & sine labore versatur, sine labore & anxio L conatu animi, nũ tibi quasi in vicis locatus videtur? Et quanuis non sine labore, non sine conatu quærunt: tamen etiã qui tales sunt, quietẽ in illo quẽ diligit anima sua, quasi per vicos quærũt: de quibus propheta: Domine in angustia quæsierunt te, & in semita iudiciorũ tuorum domine sustinuimus te. *Esa. 26.x* Rudibus & nouitiis istud sæpius euenit, qui solent vel variis tentamentis, vel quodam tædio laborare quando eos aut carnis desideria coarctant, aut virtutum non exhilarat oblectatio. Et beatus qui non est scandalizatus in istis, qui non offenditur, qui nõ perdit Iesum, sed magis quærit per vicos tales qui in angustia quærunt. Non sic de quibusdam dicitur: In angustia quæsierunt te: in tribulatione murmuris doctrina tua eis. *Ibidem.* imò & exercitia virtutis, & doctrinam patris intelligit in angustiis illis, & protendit à fine vsque ad finem fortiter, donec de vitiis ad plateas euadat: & qui perfectiores sunt, & plateis assueti, aliquotiens ad angustias vicorum subitò sinuntur relabi. Et quis perfectior illa quæ sponsa dicitur? Ecce & ipsa per vicos & arctos quosdam meatus quærit dilectum. Non est ociosa difficultas ista quærendi. Per hanc enim & exercetur eius humilitas, & desiderium excitatur. Quotiens in inextricabilibus me sensi quasi vicis errantem, & angustiis animi conclusum, cum subitò vicinas in plateas euasi, & eduxit me in latitudinem bonus dominus! In vicis expiraui ferè, sed in plateis respiraui statim. Latitudo quædam & libertas inoccupatæ & expeditæ mentis in plateis tibi commendatur. Sed considera ne libertatem istam des in M occasionem carnis, ne coacerues lutum in platea tua, lutum illicitæ cogitationis. Alioquin sicut lutum platearum delebit te dominus. Lubricauerunt, ait propheta, in plateis vestigia nostra. *Thre. 4.b* lutosas volens intelligi eas, in quibus sit lubricus incessus. Non luto sed auro sternantur plateæ tuæ. Non ibi sit lutum, nec tamen siccitas & ariditas quędam sit ibi: sed fluant flumina ibi aquæ viuæ, spiritualis quędam fluenta meditationis. In plateis aquas istas diuide, in latitudine liberæ mentis. Sapientia, quasi platanus, inquit, exaltata sum iuxta aquas in plateis. *Eccli. 24.b* Non in plateis solũm, nec solùm iuxta aquas, sed iuxta aquas & in plateis exaltata sum, inquit. Vt læta prodeant germina sapientiæ, quãtum putas cooperatur & ocium liberum, & irrigatio crebra sanctę meditationis? Iure quasi platanus exaltatur, quæ sic plantatur. O beatas vere plateas, in quibus sapientia sic crescit, sic exaltatur & supereminet perspicuam se ostendens, & non indigens quæri. Et vide quomodo seculari prudentiæ aliqui totam sui cordis latitudinem exponant, quantum distendant animum & dilatent in plateam vt plantent ibi plantationem infidelem, hoc est germen alienũ, quomodo & continuis exercitiis & meditatione frequenti & doctrina illam irrigent. Ideo cernas in illis lætam & vberem & exaltatam seculi sapientiam, & fructificantem huius mundi sensum:

A sensum: sapientiam verò quæ ex deo est, humilem & obscuram, & inueniri non posse penes illos. Exi in plateas & vicos ciuitatis, ocia discute, scrutare negocia eorum qui iudiciis vacant, qui tenent cathedram, qui sedent in tribunalibus: contemplare quid agant in publico, quid in cubiculo. Nunquid apud illos pura & vera & cœlestis eminet sapientia? Nũquid expressa est in moribus, quæ in sermone versatur? Nunquid in prospectu inuenies illam? Nunquid exaltatã sicut cedrum in Libano, & sicut cypressum in monte Sion? Nã in his montibus exaltatam se gloriatur. Nomina ipsa mysterium continent: nec ociosus est etiam ordo verborum. Præcedit Libanus in laude sapientiæ, Sion subnectitur: post cordis mundi candorem ad cõtẽplandæ veritatis fulgorem ascendis. Mũditia meretur notitiam, non hanc literatoriam tantùm, sed quandam dulcem & intimam, & ipsius animæ medullis infusam. Denique puritas veritatis socia est, & comes est, & præuia est. Idcirco mõtes istos Libanum & Sion in laude sua sapientia copulat. Montes istos apud quos illorum adsignare poteris qui litibus aut exercendis aut dirimendis vacãt? Non potest apud illos inueniri sapientia, in quibus non inuenitur locus sapientiæ. Amat Libanum, amat Sion, amat plateas, libertate gaudet & sublimitate. Quanta peruersitas, si sapientia quæ litibus vacat, quæ lucra sectatur, supereminet, & diuina latet? Supereminet litigiosa, & ea quæ pudica est, quæ pa-B cifica, quæ bonis consentiens, contempta delitescit velut in obscuro. Illa excolitur, istá negligitur, ac si sterilis & parum lucrosa. Neglecta plantatio in altum non crescit. Raro in plateis quasi platanum exaltatam inuenies. Non est obuia, non est frequens: ideo dicit: Quæsiui, & non inueni illum. Vbique teritur, vbique vertitur in quæstione, vbique venerabile est nomen Iesu. Et vtinam quod vox sonat, vita depromat: exprimat imitatio, emineat & eluceat in moribus. Qui penes te sapientiam quærit, assidentem inueniat illam in ipsis foribus tuis, in ipsis sensibus, in modestia & compositione hominis exterioris. Nam quasi fores sunt per quas interioris prodeunt habitatoris indicia. A fructibus cognoscitur, si apud te Iesus moratur. Accedit ad te sponsa, folia vertit ficulneæ tuæ, quærit in te fructum, quærit dilectum. Hic est enim fructus dulcis gutturi eius. Felix es cum hoc abundaueris fructu, cum domini tui spõsam isto satiaueris cibo. Esca eius, esca electa. Deliciæ eius sunt tecum esse dilectum suum. Non inuidet, nõ zelatur. Dilectum suum omnium vult esse dilectum. Ideo apud omnes quærit, vt illum apud omnes aut inueniat, aut intuitet. Quærit enim apud illos Iesum, quorum quærit profectum in ipso. Quærit per vicos & plateas, sed non in omnibus inueniri potest. Quæsiui, inquit, & nõ inueni illum. Paulus omnium sitiebat salutem, in visceribus omniũ Christum inuenire cupiebat, omnes cupiens in visceribus Christi. Sed C enim audi quid dicit, quomodo quosdam deplorat: Neminem, inquit, vnanimem habeo. Omnes quæ sua sunt quærũt, non quæ Iesu Christi. Putas quòd apud eos inueniri Christus queat, qui ipsum vt inueniant, non quærunt? Et multos quidem sic quærentes reperies aliud præter ipsum, sed tamen per ipsum. Tractatur in cõsiliis, disceptatur in iudiciis, in scholis disputatur, cantatur in ecclesiis. Religiosa sunt hæc negocia, sed vade ad exitus aquarum, & pẽsa quis generalior istorum finis est operum. Vide si non per hæc omnia quædã exerceantur mercimonia de Christo. Quæstuosa res nomen est Christi. Nil pensius, nil optatius. Felix tamen qui nominis huius virtutem sectatur. Apud illos tractetur, disceptetur, disputetur super hoc nomine. Nobis satis est, si nostris in claustris saltem adametur: nusquam commoditas maior: ideóque maior confusio nusquam, si penes nos non inuenitur Christus. Non inuenitur forma iustitiæ, si piorum operum nõ est intentio pura. Nam ipsa lætitia est mentis quædam diuina alacritas, quæ de ipsius præsentia concipi solet, & quam vere possumus præsentiam ipsius interpretari. Hæc, inquam, cœlestis & excedens affectio, non est res facilis & passim obuia. Hanc præcipue sponsa (vt puto) designat dicens: Quæsiui & non inueni illum quem diligit anima mea, Christum Iesum, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Philip.2.c

Sermõ sexti.

SPONSA moram in quærendo patitur, & quandam illi D difficultatis vmbram sponsus obtendit, copiam sui non statim indulgens. Illa tamen calente studio sedulitatem continuat, querelam ingeminat: Non inueni illum. Fratres si sedulitas submouetur, desidia quando admittetur? Si non inuenit amor, quando inueniet tepor? quando raritas orandi? quando remissio? Quid ergo nunc contra raritatem orandi, & remissionem inter vos disputo? Non est opus medelam adhibere morbo quo non laboratis. Peregrina sunt à vobis hæc vitia. Quis enim vestrum, qui non sit & frequens & feruens in oratione? Et si torpor abest, videte ne vos dilationis tædia defatigent, & infringant desideria vestra. Vtrobique reatus est, si sit anima vestra vel in postulatione remissa, vel in expectatione deficiens. Sponsæ desideria audis dilata: & tu ad primum orationis tuæ pulsum inspirationis diuinæ delicias tibi non affluere querulus causaris? Nunc cœpisti, & tam cito à directione sua tuus infringitur spiritus? Quid si tibi illud de euangelio improperetur: Sic non potuisti vna hora vigilare mecum? Vigilate ergo & orate, quia nescitis qua hora dilectus vester adueniat. Pertinax oratio pertingit ad finem. Et si tibi in initiis sicca & velut saxea videatur, oleum tamen gratiarum elicies de hoc saxo durissimo: tantùm si perseueres, si te longior mora non dissoluat, si non dilatione tua vota lentescant. Molesta planè amanti dilatio: sed solent protracta desideria amplius crescere. Quid vobis nota E ingero? Vexatio crebra ipsa vobis huius rei dabit intellectũ, imò iam dedit, ídque frequenter. Crebrò vos exercitatos inueni in huiusmodi studiis. Non possum gloriari hos me genuisse affectus in vobis: gaudeo tamen inuenisse vos in istis. Etsi non hæc in vobis studia formaui, vtinam in illis fouere vos possim. Et ipse custos sum: ideo illam mihi spõsæ vocem sæpe replicatis: Num quem diligit anima mea, vidistis? O beata anima, quam tam sancta desideria exercent. Desideria dilectæ, dilectæ quæ nescit nisi de Christo rogare, quæ talem inuenta erumpit in vocem: Num quem diligit anima mea, vidistis? Deniq; sponsa est, quæ talibus inuenitur occupata seruitiis. Inuenerunt me (inquit) custodes ciuitatis. Qui ficti & fallaces sunt, nihil tam refugiunt, quàm ab his inueniri custodibus: & si deprehenduntur, non facilè conuincuntur. Cain factus est vagus & profugus super terram, inueniri formidãs: Omnis, inquit, qui inuenerit me, occidet me. Non vult peccatũ occidi: non vult pati salutarem in confessione verecundiam, medicinalem castigationem magistri. Non vult inueniri, quia non vult mori. Nam vbi non veretur interfici, sed magis se foueri confidit, impudenter se iactat indisciplinatus affectus. Sed sponsa vltro se offert, læta sponsi occurrit sodalibus. Quidni læta? Non inuenitur quasi fugiens vltorem, sed quærens amatorem. Inuenerunt me custodes. non sunt inuẽti, sed inuenerunt. Diligentia ipsorum in hoc commendatur. F Pigri custodes & male fideles nullam in hoc adhibent diligẽtiam: non eunt, non quærunt si quem inueniant cauteriatam habentem conscientiam, signo amoris casti & studio quærẽdi prodentem dilectionis incendium. Non conueniunt subditos, & fortè molestum ducunt si compellãtur ab ipsis. Non nisi interrogati proferunt verbum solatij, quidam nec tunc quidem. Litera quod habet, in pagina tantùm proponit, nil superadiiciens vel industriæ, vel diligentiæ. Alia est plane custodis ratio: prœuenire debet, non tantùm exponere: excitare magis quàm expectare quæsituros: quasi de specula super filios prospicere, qui sit intelligens & requirens Deum. Custos tuus sum, da mihi domine linguam eruditam vt sciam eum qui lapsus est sustentare verbo, & ad verbum dirigere. Et quid aliud optat sponsa, cum dicit: Num quem diligit anima mea, vidistis? Vides illam non tam fatigatam, quàm excitatam studiis spiritualibus. Intellexisti pertinaciam eius in quærendo dilectum, vide nunc humilem prudentiam. Nouit custodes contemnere. Nec enim tutum arbitratur incon sultos præterire, quos scit dominici & conscios secreti, & nũcios mandati. Num quem diligit anima mea, vidistis? Quid tamen tibi vult hæc interrogatio sub ambiguo posita? An in hoc admonere te voluit, vt nõ credas omni spiritui, sed probes si ex Deo sit spiritus? Denique non omnium est certum

Matt.26.d

Canti.3.b

Gen.4.b

G sponsi præstare indicium, qui custodis officium vel susceperunt vel arripuerunt. Multi enim sunt, quorum est oculus in vniuersa terra, & iuxta alterius loci prouerbium, in finibus terræ. Non est lumē eorum cum ipsis, nec possunt illud vltra terræ porrigere limitem, leuare ad cœlum. Satis quidem fideles sunt & seduli, sed hucusque, vt terrena coaceruent, & terrena seruēt. Oculus, inquit, eorum in vniuersa terra. Inexplebilis auiditas in vniuersā terra se extendit: propterea terrenis incrassata mens curis, & illius mensæ seruiens qui perit cibi, cœlestis epulæ nescit dispensare viaticum, & de supernis theoriis aliquid serenum temperare subiectis. Nam & si forte qui tales sunt, de spiritualibus rogentur secretis, planam fidei & morum respondent sufficere viam. In hoc sterilitatem solātes suam, vel ex tēpore proprio auiditatem alienam metientes. Languidus enim & remissus amor, culpabili quadam patientia non tam optat quàm expectat futura bona. Qui vero feruentior est, ardenti fertur desiderio, repositā plenitudinem furtim & ex parte deflorare tentās. Quia tales plurimos nouit sponsa custodes, quodam sub ambiguo interrogationem librat: Num quem diligit anima mea, vidistis? Sit prudens, sit fidelis: sit custos sedulus, & disciplinæ diligentia hostium coërceat irruptionem ab ouili: non tamen statim sciet amatoria canere, & sponsi internuncius eius monstrare præsentiam, & in recessus secretos raptim admissus stillare de in-

H tima aliquid dulcedine. Valde enim est imparis gratiæ, furtiua & fucata adulteri deprehendere lenocinia, & legitimos sponsi aduentus conciliare. Malorum quia frequēs est experientia, facilis est notitia. Spiritualium verò sensuum quia rarus visus est, & exile iudicium, tenue satis est indicium de ipsis, nec possunt spiritualia nisi à spiritualibus diiudicari. Et ideo non possunt nisi à spiritualibus demonstrari, quales sunt de quibus legitur: Quàm pulchri super montes pedes annunciantium pacem, annunciantium bona! Num quem diligit anima mea, vidistis? Non est vna nec simplex nec vniformis visio sponsi. Exultauit Abraham vt videret diem eius: vidit, & gauisus est. Vidit Iacob dominum facie ad faciem, & salua facta est anima eius. Vidit Moyses, sed posteriora vidit. Vidit Esaias dominum sedētem super solium excelsum. Vidit Ezechiel. Vidit Daniel in hominis similitudine, cum nōdum hominem suscepisset. Sed omnis ante incarnationē huiusmodi visio in corporali monstrata est specie, non in corporis humani veritate. Viderunt Apostoli in ipsa carnis veritate, & palpauerunt & attrectauerunt. Vtrique tamen intus fide deum viderunt. Dictum est Philippo: Qui videt me, videt & patrem meum. Quæ visio quia referatur ad fidē, quod adiunctum est declarat: Non creditis quia ego in patre, & pater in me est? Alioquin propter opera credite. Quæ enim cōsequentia, vt ad probandum quòd patrem viderit, inducat

Esa.52.b

Ioan.14.b

I quia se viderit, nisi quòd in vtroque eam voluit visionem intelligi, quæ per fidem fit? Propterea & de credulitate consequenter adiungit: Nō creditis quia ego in patre, & pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite. Si enim habitat Christus per fidem in cordibus nostris, & si ipsa corda nostra mundantur per fidem, cur non & in cordibus nostris videtur per fidem? Superiorū verò visionum, quarum altera facta est in imagine, altera in carne: vtraque plena est vel iucunditatis vel vtilitatis, sed cum tertiæ, quæ est per fidem, seruatur integritas. Nam vt de verbi apparitione, quæ in carne erat, loquar: præter vitæ verba, quæ de ore eius procedebant, quantum putas virtutis insigne in ipso exteriori renitebat habitu? quàm manifesta eius, quæ intus erat, dabant indicia oculus, vox, vultus? Deniq; gestus omnis quomodo diuinā spirabat gratiam? Iucunda planè visio illa, sed deum in homine credēti. Et quidem illa quæ prophetis & patribus ante Christi incarnationem facta est, diuinū quiddam spirabat in apparente imagine. quātum mea se habet fides, inæstimabilem delectationem & mēti & sensui infundebat cernentis, nec nisi quorum mundus erat animus, apparebat obtutibus. Nam & post resurrectionem in ipsa carnis suæ veritate non nisi testibus præordinatis à Deo apparuisse legitur. Felices illi custodes, si quibus tamen apparet frequenter & familiariter talis visio, præsertim illa quæ est in carnis iam glorificatæ aspectu, qua-

K lem eum Petrus & Ioannes viderunt in monte transfiguratum: sed tamen & illa prior non vera, & ista non plena. Nam illa Moyses delectabiliter detentus, non tamen cōtentus, Ostēde mihi (inquit) teipsum. De altera vero ipse dominus: Expedit vobis vt ego vadam, alioquin paracletus non veniet. Bona ergo visio, quam paracletus adueniens inducit: spiritualis est, quia facta intus per spiritum. Denique & spiritus ante faciem nostram Christus dominus. Visio hæc vel in reuelata spiritualiter veritate per intelligentiam, vel in suauitate infusa per gratiam. Nam & hoc ipsum experiri videre est. Gustate (inquit) & videte quoniam suauis est dominus. Suauissima certe hęc visio, & quamuis futurum iuxta modum nondū plena, vicina tamen, vicina qualitate, non æqualitate. Visio hæc humano non est supposita ingenio, vel proposita studio, etsi aliquādo desiderio gratis indulta. Denique non est talis quæ intelligentiæ concepta viribus, continuo tenore morā in animi memoria protelare queat. Subitanea est & sui iuris hęc visio, in spiritu vehementi vadens & veniens. Subitanea est & momentanea, repēte veniens, & repente vadens. etsi momētanea est, manent tamen reliquiæ cogitationis, tam succensæ, tam serenæ, & diem festum agunt in animo recordantis. Manet quidem memoria degustatæ & deglutitæ visionis: cuius suauitatem qui gustare possunt, eructare norunt, & hora hac maxime. Eructat enim bonum verbum correcenti adhuc in-

Exod.33.c

Ioan.16.b

Psal.33.b

L calescens gratia, & feruida meditatio similes effundit sermones. Multū enim intimæ dulcedinis sapit in verbis, & gratissimi sunt sermones, qui de gratiarum vbertate prorumpunt.

Si custos es, scito quoniam talia te oportet præparare in occursum sponsæ. Vt quid occurris, si nihil dulce, nihil nouum nunciaturus venis? Si noua non potes, vetera profer. Ingere nota, si noua non habes. Non tamen ingeritur quod exigitur. Non quærit qualem videris, sed si videris. Sufficit nunciare qualem ipsa nouit. Augmentum tamen affert gratiarum, si noua annuncias. Denique quod non est vel ignorū vel insolitum meditationi, sponsæ noua quadam gratia dulcescere solet. Non fastidit auditus, quando feruet auiditas: tātùm de sponso disputa, & noua protulisti in auribus sponsæ, Non suppetit tibi de illo excellēti & excedēti visionis modo semper respondere. Sublimis illa & subtilis est, & subitò præoccupare solet animū, quem mūdum & exoccupatū inuenerit. Subitò pręoccupat, sed non occupat diu. Subtilia ista non adsunt ad votum, dulcia deducit in mediū. Simplicis fidei capitula singula quodam dulci disputationis temperamēto suauissimos gignunt in audiēte mentis affectus & excessus. Delicata est sponsa, dulcia vult magis quàm fortia, nisi quòd omnia potest in eo qui eam confortat sponsus. Narrent alij fabulationes, controuersias meditentur. Os tuum meditetur sapientiā, & lingua loquatur delicias, qui sponsæ loqueris. Nam

M & illa tales vult qui de dilecto narrent & nuncient. Labia sacerdotum custodire debent scientiam, ideo legem requirit ex ore eorum, legem videndi & inueniendi dilectum. Num quē diligit anima mea, vidistis? De visione illorum se visuram pręsumit, ideo diligenter inuestigat custodum visionem, eorum sperans alloquio vel in secretiora deduci, vel dulcioribus affici. Id est enim videre quem diligit, dei sapientiam & virtutē propenso affectu & pura concipere mente. Bene illum conspicit, qui hoc vtroque concipit modo, pure cernens, & pie sentiens. Dulce puto susurrium, quod inter sponsam custodésque vertitur: & grata collatio, si tamen collatio. Nulla enim illorum hic respōsio memoratur. Secreta valde est, si qua est, quam alto tegendam putat silentio. Secretum suum mihi. Secretum suum sibi. Nec audemus hic aliquid inde coniicere quod sponsa curauit reticere. Cum eorum silētio claudamus nunc sermonem, prorogantes in crastinum sponsæ trāsitum, quo se vigiles paululum pertransire dicit, & inuenisse quem diligit anima sua.

Mala.2.b

Cant.3.b

Esa.24.c

Sermo VII.

IMprobi exactores estis, & nimis instāter repetitis debitorē vestrū: dignū tamē venia est dūmodo iusta postuletis. Sed vos exigitis vt soluā ad qđ me non obligaui. Tractaturus erā de

A de transitu sponsæ. Ad hoc enim & ordinis & sponsionis nostrę ratione teneor:& vos adhuc mihi ingeritis illud cũ sponsa: Num quem diligit anima mea, vidistis? Sed illa modestius interrogationẽ tẽperat ambigẽti similis, quærẽs magis quàm vrgens. Nouit enim nec omnibus, nec omni tempore de hac visione adesse sermonẽ. Ex quo enim abscondit vultum suũ, quis est qui contẽpletur eũ? Vos autẽ vrgetis me vt legem vobis ponã contemplandi dilectum,& disciplinam inuentionis huius & visionis tradam. Quid ergo? Vultis vt muneris diuini largitatẽ concludã sub regula? Visio hæc nõ est industriæ,sed gratiæ:reuelationis est,non inuestigationis. Si quid tamen ad hæc potest industria cooperari, illud primũ obseruate quod scribitur: Lauamini,mundi estote. Secũdò, vt scribatis sapiẽtiam tempore ocij. Qui enim minoratur actu, recipiet eam. Tertiò, vt violẽti sitis, & gaudium regni quod vobis diutius surripitur, præripiatis: id est vt habeatis cor purgatum, paratum, improbum. In primo efficieris dignus, in secũdo deuotus, in tertio vehemens: hoc est idoneus, obuius, vrgens. Idoneus gratiæ percipiendæ, obuius venienti, vrgẽs morantem. In primo prępararis, in secundo adsimilaris spõsæ expectãti dilectum quando reuertatur à nuptiis. In tertio properas,& sponsa non expectat,sed properat,& ipsos prǽterit custodes. Dixissem melius si dixissem, pertransit. Quod enim prǽterimus, non respicimus: non attingimus, sed contẽnimus. Quod

B vero pertransimus, intelligimus illud discutere, & quasi disquirere & penetrare: nec inutilis hæc pertransitio. Paululum enim cum pertrãsisset, inuenit dilectum. Videtis fratres quid proficiat consultatio custodum? Deuotam sed vagam animã ad inuentionem dilecti perducit. Vtilis quidem consultatio: & frequenter quod non confert eorum qui consuluntur eruditio, cõsulentis meretur humilitas. Bonum est vt sis ad quærendum sedulus, non tamen adsiduus. Nam & spõsa non tam ex studio, quàm occasione custodes interrogat,& id in trãsitu. Trahebat enim illam vlterius amor dilecti, nec vacuũ esse sinebat ex ocio cõferre cum illis. Currebat in cordis siti, hausto forsitan de sponsi vicinia spiritu, & ideo minus intendebat in his qui benedicebant ore, tendens ad illum qui benedicit in spiritu, qui est super omnia benedictus in secula deus.

Aduertite istud vos qui in transitu oratis, & cum mora legitis: qui ad legendum seruetis, in orando tepetis. debet lectio orationi seruire, præparare affectum, non horas præripere, nec succidere moras. Cum legis, erudiris de Christo: orãs verò, familiare cum ipso seris colloquium. Et quanto suauioris est gratię cum illo, quàm de illo loqui? Si quædã spiritualiũ detrimenta sustinent visitationum propter orandi raritatem qui lectioni vehementius vacant, quid dicemus de his quos aut indisciplinatę collocutiones dissoluũt, vel anxię quęstiones scindunt? Deniq; monachorum est non colloquium, sed

C silentium: non quæstiones, sed quietẽ sectari. Aut si admittẽda est inquietudo, dilectionis esse debet, nõ contẽtionis. Habet enim amor sanctus inquietudinem suam, sed qualẽ legis apud prophetam: Non tacebo & non quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus, & saluator vt lãpas accendatur. An nõ similem animi sui passionem intimat ista cum dicit: Cum pertransissem illos? Ferebatur impetu feruẽtis amoris, ideóq; pertransisse se perhibet, quasi auiditate & desiderio supergrediens quicquid dici poterat. Cum pertransissem illos, inueni quem diligit anima mea. Pertransiuit illos vel euentilando doctrinam, vel æstimando naturam. Pertransiuit & quod potuit ab illis dici, & quod potuit in illis conspici. Quilibet enim sint custodes isti, licet Cherubim interpreteris, licet Seraphim, non possunt totum quod de Christo est, nec eloquẽdo depromere, nec æmulando exprimere. Cunctæ res difficiles, nec valet homo eas explicare sermone. Si tanta difficultas est in rebus conditis, rerum autorem quis indicabit vel digne, vel plene? Ideo dicit: Cum pertransissem illos. Vtinam nos tales simus auditores verbi dei, qui non succumbamus his quæ dicuntur, vel tardante ingenio, vel tepente voto, ne nos illa pertranseant, ne nostrã excedant tam auiditatem quàm capacitatem: sed magis docentis quàm commonentis pertranseamus conatum, maiora etsi nondum capientes, conijcientes tamen, aut certe concupiscentes. Quadam enim ratione pertransit quod sibi proponitur, qui ampliora

Cant.3.b — *Esa.1.d* — *Esa.62.a* — *Cantic.3.b* — *Eccls.1.b*

sectatur, quamuis non consequatur statim. Sponsa verò consecuta est: propter quod electa decantat: Cum pertransissem

D illos, inueni quem diligit anima mea. Quidni pertranseat illos, quorum & scientiæ est numerus, & naturæ modus? Ille vero qui quæritur, magnus & immensus, & non æstimabitur alius ad illum. Non ergo potest alieno documẽto aut exemplo ex æquo perpẽdi. Reliqui omnes pertransibiles sunt, solus ipse pertransiri non potest. Denique dicit: Trãsite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Transite (inquit) ad me, non pertransite. Quonam enim modo pertransiri potest, quod immensum est? Mensura bona, & coagitata, & conferta, & supereffluens dabitur (inquit) in sinum vestrum. Vobis immensitas dispensatur in mẽsura. Nam in se immensa est. Non ait, replens, sed supereffluens. Si ergo mensura capi non potest, immensitas ipsa quando capietur? Quo pacto pertransiri poterit, quod nec capi plene potest? Denique nec sponsa pertransire vult, sed dicit: Tenui, nec dimittam illum. Paulum cum pertransissem illos, inueni quem diligit anima mea. Forte propinqui erant sponso vigiles hi, quos cum paululum pertransisset, inuenit dilectum. Quòd si iuxta diuinã eius accipimus dici naturam, quis creatorum spirituum ad immensitatem & maiestatem illam proxime accedit? Nam etsi similitudo inesse intelligitur, longe tamen inferior & dissimilis dignoscitur. Non est enim domine quis similis tui. Proximitatem forte ergo hanc quam

E excludit conditio, cognitio admittit. Sed quis audeat abyssum illam diuinæ sapientiæ cuius non est numerus, ingenio creati spiritus perceptibilem diffinire? Lucem (inquit Apostolus) habitat inaccessibilem. Lux ista nobis inaccessibilis est, sed nos non sumus inaccessibiles illi. Propter quod dicit: Propè feci iustitiam meam, & salus mea non elongabitur. Propè facta est, quia incarnata: proximior, quia reuelata: magis autem proximè facta, quia donata. Propè facta est iustitia dei patris Christus Iesus carnis nostrę susceptione, sed gemino hominum genus omne excessit priuilegio, quantum spectat ad humanæ naturæ statum, æquitate, & integritate: quia præter illum nemo mundus à sorde, nemo immunis à corruptione. Dotatus est ergo duplici hoc munere, præcessitque participes suos. Itaque & reliquos omnes fides tua pertranseat, vt in illo solo perpendas æquitatem iustitiæ, & integritatem consimilis naturæ. Sed tamen paululum pertransi: quoniam sicut nos longè excedit iustitia & incorruptione, sic propè factus est naturæ indifferentis conditione. Nescierunt Iudæi in illius existimatione pertransire Moysen, pertransire Abraham, pertransire reliquos vel patriarchas vel prophetas, qui illum sicut vnum de reliquis æstimabant, nec aliquid habere gratiæ præcellentis. Denique dicebant: Abraham & prophetæ mortui sunt, & tu dicis: Qui manducat meã carnem, non morietur in æternum? Quem teipsum facis? Noluerunt Ioannem pertransire, sed dicebant quia Ioannes

F ipse est Christus. Nõ passus est tamen eos in se remanere Ioannes, sed opinionem infideliter præsumptam à se auertit: Non sum ego (inquit) Christus: medius autem vestrum stat, quem vos nescitis. Nescit synagoga pertransire, sed ad cæterorũ mensurã æstimauit illum: & quasi blasphemiã opponebat ei, quia cũ homo esset, se faceret deũ. Sed ecclesię pertrãsiuit fides, & inuenit illum vnctũ oleo lætitiæ præ consortibus suis. Et quàm vberi vnctus erat oleo, de cuius plenitudine omnium nostrum insudit vulneribus? Nos enim sumus saucius ille qui descẽdit in Hierico, qui incidit in latrones, qui expoliatus est, & vulneratus est, & semiuiuus relictus. Pertransierunt plurimi, & nullus erat qui saluaret. Pertrãsijt magnus ille patriarcha Abraham: non enim erat ille iustificans, sed tantùm iustificatus in fide futuri. Pertrãsijt Moyses: non enim erat gratiæ dator, sed legislator, & eius legis quæ neminem ducit ad perfectum. Nec enim ex lege iustitia. Pertransijt Aarõ, pertransijt sacerdos, & eisdem hostiis quas indesinenter offerebat, nec poterat mundare consciẽtiam ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti. Pertransijt patriarcha, põtifex, & propheta arido tam animo quàm opere, imò & illi in hoc saucio saucij erant. Solus ille Samaritanus verus viso illo misericordia motus est, sicut misericordia totus est, & infudit oleũ vulneribus, seipsum cordibus, mundãs per fidem corda

Eccli.24.d — *Luc.6.f* — *Cant.3.b* — *1.Tim.6.c* — *Esa.46.d* — *Ioan.8.g* — *Ibidẽ 1.d.* — *Psal.44.a* — *Luc.10.*

G omnium. Ideo ecclesiæ fides omnes pertransit, pertingens ad illum qui solus illam pertransire non poterat, imponēs in iumentum suum, & factus est ipse iumentū. Et paululum pertransit vt inueniat illum, quem sic credit exortem corruptionis, vt consortem prædicet conditionis. Sic illum habet principem gratiæ, vt confiteatur participem naturæ. Quòd si & cœlestes illos angelicos spiritus contuitu sanctissima quam sortitus est animæ, ipsum supereminere dicamus, non erit à fide alienum, sed omnino congruum dignitati eius personæ. Etenim si minoratus est paulo minus ab angelis propter partem, qua indutus est, carnalem: par tamen est illis secundum substantiam spiritualem, & superior secūdum prærogatiuam virtualem. Et hos ergo sponsa pertransi anima. Nam & illi custodes tui & curatores tui sunt, qui dicunt in propheta: Curauimus Babylonem, & nō est sanata. Hos (inquam) pertransi, & in dilecto tuo priuilegij singularis dotes contemplare. Illi administratorij spiritus, non operarij salutis. Ipse verò magni cōsilij angelus, qui operatus est salutem in medio terræ. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen. Iucunda contemplatio in cœlesti familia contueri essentiæ simplicitatem, serenitatem mentis, & mutui suauitatem amoris. Iucunda contemplatio contueri perpetuitatem existentiæ, puritatem intelligentiæ, scientiæ profunditatem: tum etiam humilitatem in obedien- H tia, tranquillitatem in diligentia, facultatem in efficacia. Omnes tamen pertransi, & intuere quantus sit iste qui ingreditur ad saluandas gentes. Quem ingredientem in orbem terræ angelicæ laudes inducunt, & triumphaliter regredientem, cum admirationis cantico dicunt: Quis est iste qui venit de Edō, tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola, vtique carnis suæ. Iure quidem formosus in stola sua, quæ sine commixtione concepta est, & de virgine nata est, & ab omni non modo corruptione, sed etiam corruptionis fomite immunis conseruata est, & in sepulchro dissoluta non est, & die tertia resuscitata, quadragesima in cœlū assumpta, omni die (quod super omnia mirandum & amandum) in salutis cibum credentibus proposita. Quis non ad singula ista miretur amanter & dicat: Quis est iste tam formosus in sua stola? Cucurristi per hæc omnia admirationis genera, imò stupidus per singula substitisti, & ecce denuo noua tibi admirationis materia inde exurgit. Satis in illis exercitatus fueris, hic iterum ad stupendū excitaris, quasi illud tibi dicatur prophetæ: Ne memineris priorum, noua ego facio. Quid magis nouum quàm quòd in mysterio dominici corporis mutatur materies, & species seruatur? Pristina manet forma, sed noua gratia, quia noua substantia. Noua quidem non in se, sed in huiusmodi specie. Nouū plane quòd carnis dominicæ substantia in aliena specie sumpta, sanctificationis virtutem animæ confert, & I spiritualem emundat substantiam in mysterio altaris immaculata caro. Nouū quidem, & supra reliquorum vsum sacramentorū, quòd nō modò sanctificationis noua gratia datur, sed substantia naturalis mutatur. Nam per sacramenti benedictionem accipit oblatus panis hāc ineffabilē mutationem, & ex mystica consecratione & verbi viuentis copulatione hæc viuificatrix gratia in carne Christi redundat. Caro enim nō prodest quicquā, sed spiritus est qui viuificat, sacrosanctæ carni conferēs in solenni sacramento spiritualem efficaciam ad viuificandos tanti participes mysterij. Formosus ergo in stola, hoc est in carne sua, sed multo formosior in assumpto spiritu, qui vtique carne præstantior, quia verbo vicinior. Et in hoc spiritu vnctum eum intellige præ consortibus suis: id est, non modo præ filiis hominum, sed etiam præ angelorum agminibus. Quidni vnctus sit præ illis oleo gratiæ, qui non sicut alij participatione, sed personali vnctione vberrimæ illi consertus est oliuæ, ex qua vnctio omnis emanat? An nō tibi velut oliua videtur veritas & verbū Dei, cuius vnctio docet nos de omnibus, cuius molliti sunt sermones super oleū, cuius vnguentum effusum nomen est? Huic oliuæ personali vnione consertus conditionis non corruptionis nostræ oleaster (vt sic dicam) & pinguedinis illius factus particeps, quid luminis, quid dulcedinis, quid suauitatis, quid omnimr odæ virtutis acceperit, operum eius indicia loquuntur: nisi quòd longe excellebat quod sensit in spiritu, quàm quod expressit in actu. Deniq; ad omnia virtutis indicia dicere potes: K Oleū effusum nomē tuū, absq; eo quod intrinsecus latet. Nec enim cōsentaneum est, vt quālibet mirificum foris animæ opus illius virtutes exæquet. Nō possum domine, quæ in prospectu sunt, omnia opera tua comprehendere. Confortata enim sunt, & nequeo æstimare illa: & eam quæ intrinsecus latet quonam modo experiar gratiam? Oculus nō vidit beatissima anima Christi, præter te munera quæ diuinitus collata sunt in te. Ideo angelici spiritus deficientes in comprehēsione, non desinunt ab admiratione: & quasi nescientes, sed stupentes in laudem suprapositā erumpunt: Quis est iste sic formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ? Hanc considerans prærogatiuam virtutum in dilecto, iure sponsa custodes se pertransisse dicit, & paululū pertransisse: quia sic in eo singularē miratur gratiam, vt tamen cōmunem constituat naturam, beatámq; illam Christi animam esse cum reliquis eiusdē quidem generis, sed differentis excellētiśque virtutis. Parabam adhuc alium vobis explicare transitū, sed quod materia opportune suggerit, vel magis exigit, sermo refugit iam vrgēs ad exitum. Nos interim ad quod venimus, in eo permaneamus, quatenus ex hoc gradu, cum ociū dabitur, ad altiora transeamus mysteria sponsi ecclesię Iesu Christi: qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Hier.51.a *Esa.63.a* *Esa.43.c* *Ioan.6.g* *Cant.1.a* *Esa.63.a*

Sermo VIII.

L PERTRANSISTI ô sponsa domini custodes tuos, consortes & participes suos: consortes naturæ: participes gratiæ. Pertransisti illos, & peruenisti ad dilectum. Quidni illos pertranseas, qui & ipsi pertransirent quasi fumus, nisi in dilecto suo starent? Inuenisti dilectum, & inuenisti illum vnctum oleo spiritus præ consortibus suis. Perpendisti in illo virtutum priuilegia quædam in consimili natura. Inuenisti sanctam eius animam quædam habere dona singulariter, quędam excellenter. Ideo pertransisti illos, quia illum prætulisti: & paululum pertransisse te dicis, quia consideratio tua in hac prælatione nondum recesit à generis eiusdem communione. Sed nunquid hic subsistes? In vlteriora & altiora ex hoc gradu vrgēda est profectio: pertingendum in finem. Sapientia enim attingit à fine in finem. Denique & hæreticus, vt superiorem dilecto tuo gradum conferat, hunc tollit. Tantùm carnem verbo copulat in Christo, animam negat: aut si hanc non audet (propter euidēs ipsius Christi testimonium dicētis: Nemo tollit à me animam meam, sed ego pono eam, & iterum sumo eam) animam sensificantē donat, sed ratiocinantem tollit spiritum. Correxit in parte errorē, sed non potuit longius ab AEgyptiis recedere tenebris. Non potuit tridui iter conficere. Ecclesiæ fides humanitatem nec solam constituit in Christo, nec dimidiam. Vtramque naturam collocat in Christo. Et quia diuina simplex est, & distinctione carens: in homine triplicem illam quam ponit Apostolus M distinctionem fatetur, id est integrum corpus, & animam, & spiritum. Alioquin non hominem, quem reformaturus in se fuerat, suscepit. Denique & rationalis animæ pars humanæ, indiguit mediatoris remedio, quia ignorantiæ fuscata nubilo, & concupiscentiæ succensa igniculo, vtramque naturam, id est humanam & diuinam integram fatetur in Christo Ecclesia eius, & sicut euāgelica mulier in satis tribus humanæ farinæ, diuinæ sapientiæ fermentum recondit. Sed quid? Indigebat rationali spiritu Christus, verbū ipse patris & sapientia & veritas? Nec quod lateret ipsum, aliquid esse poterat, sed ipse illuminat omnem hominem venientem in hunc mūdum. Qua ergo consequentia creato & illuminato indigeret lumen creans & illuminans? Nulla plane. Ille non indiget, sed mea est hæc indigentia. Ratio hæc est meæ cæcitatis, non claritatis illius: non assumentis verbi, sed assumpti spiritus. Ego indigebā vt & hæc naturæ meæ pars verbo vniretur, & sic clarificatæ in Deo portionis merita in vniuersos per fidem refluerent. Omnes nos mediante consubstantiali nostro reformamur in Christo, accedentes per fidem ad ipsum. Et ideo totū oportebat adsumi, vt gratia refunderetur in totum, quia corruptio fermentauerat totum. Manent ergo in vna persona naturæ geminæ sicut integræ, sic & impermixtæ. Diuina enim inconuertibilis & incommutabilis est: nec potest conuerti in aliam, nec in se sinit aliam conuerti. Non valet in aliam

Sapien.8.a *Ioan.10.d* *Luc.13.d* *Ioan.1.a*

A aliam ex se deficere. Defectus siquidem illi foret omnis mutatio:nec magis in illam alia proficere potest. Non commutare,sed communicare illam possumus:vtendo certe,nó existendo. Manet itaq; naturis istis sua cuiq; tã integritas quàm proprietas. Consequenter etiam competẽtes his compreh͠esiones & affectus & cõtemplationes & beatitudines impermixtæ sunt & distinctæ & differẽtes,& numerabiles sine numero personæ. Nã quis adsereret beatissimá Christi animam aut nihil sentire penitus dulcedinis & gaudij: aut iterum gustum intimum illi permittere suauitatis & saporis,& beatitudinis illius qua beatissima perfruitur trinitas? Maioris siquidé est excellentię,esse illud vitale bonũ quàm participare,lõgéque expresior est experiẽtia & domestica magis in essentia quàm in vsu ipsius. Esse vtique idipsum vti est,non tamen vsus essentiam confert. Quomodo ergo essentia perfruitione sola non potior,quia proximior? Deinde licet anima hæc in verbo omnia videt,& ipsum verbum in verbo videt:tamẽ quia admissa non est in societatẽ essentiæ,nec admitti potest in æqualitatẽ notitiæ. Nã hoc ipsum essentialiter Deum esse, & sapientiam esse,& summam bonitatẽ esse,& virtutem summam & solam & sempiternam, quid habeat delectationis & gaudij,cui dabimus nosse, nisi cui datum est & esse? Verbum ergo patris tanto magis intime & syncere & simpliciter seipsum nouit,& vniuersa per seipsũ,quãto meliore vtitur pri-B uilegio essentialis vnitas,quàm vnio personalis. Hæc ad hoc replicamus,ad discernendas scilicet vnius Iesu Christi virtutes,pro gemina in Christo natura,id est verbi essentialiter ex patre nati, & spiritus ex patre creati: maxime propter illos qui de vnitate personæ æqualitatem vel magis vnitatẽ inducunt & virtutis & scientiæ. Qui tamen cum omnia dicant animam habere per gratiam, quæ habet verbum per naturam: ipsi videntur quasdam distantias & gradus (vt sic dicam) inducere per distinctionem nominum istorum,id est naturam & gratiam. Quantum illi denegant, cui hoc ipsum non dant per naturam habere vel nosse? Nam etsi anima Iesu verbo vnita excellẽter & per gratiam illuminata sit,nũquid & illud habere dicetur ex gratia, vt naturaliter & essentialiter & simpliciter lumen sit,& illuminans sit? Aut quonam modo erit naturę quàm gratiæ notitia præstãtior,si nó expresior? At illud adducunt quod legitur, & verissime legitur, quia omnis sapientia à domino deo est, & cũ illo fuit semper, & est ante æuum. Si omnis sapientia à deo,& cum illo est, & ante æuũ: ergo quomodo multæ sapientiæ sunt cum illa quæ à deo est, & illi coæterna est,quia cum illo ante æuum est? Non multæ nec variæ & diuersæ sapiẽtiæ, sed vna sola & inuariabilis est. Quæstio hæc nó iam circa vnam domini Iesu solam restringitur animam, sed se dilatat ad omnes quæ alicuius sunt participes sapiẽtiæ: vt similiter quæri posit,an omnes vnam habeant cũ verbo dei sapientiam,imò an omnes aliam non ha-C beant quàm ipsum dei verbũ sapientiam. Quod si ita est, vna iã & indiuisa erit omniũ sapiẽtia. Et qua ratione dicitur omnis,si nó nisi vna est? Quid si ideo numerose dicitur, nó quia in se numerabilis sit, sed propter numerositatem habentium eam? Nam & vna dicitur fides, propter vnam rem creditam, cũ tamen cuique sit sua. Quare ergo vna res non dicatur numerose,cum multæ singulariter dicantur? Denique & multæ scientiæ & multæ voluntates eiusdem personæ dicuntur, & eodem tempore,propter multitudinẽ rerum quas vel scit vel vult etiam simul. Ad res ergo scitas respicientes, non ad ipsius mẽtis vim,qua quisq; scit omne quod scit,& vnius multas,& multorum dicimus vnam sciẽtiam. Cum itaque dicitur, Omnis sapiẽtia à domino deo est,nihil officit ad astruendam vnitatem sapientiæ: quia hoc non ad ipsam, sed ad illa quæ sciũtur per ipsam,refertur quod dicitur omnis. Neque enim quia multa sunt quæ illuminãtur vt videri posint, aut multi videri posint,ideo multiplex lumen est quod & visa illuminat,& videntibus lucet. Quid ergo? Dicemus vnã & eandem esse scientiam animæ Iesu cum verbo,imò omnium rationalium spirituum, & inter se & cum dei verbo vnã esse sapientiam,quia dei verbum? Iam ergo de sola anima Iesu non erit hæc disceptatio: & nullus iam erit nobis exitus ad tuendam superius positam diuersitatẽ scientiæ inter verbũ & animam Iesu. Et quomodo patebit exitus, cũ hoc modo omniũ vna

Eccli.1.a

conuincatur sapiẽtia, quia vnũ lumẽ quod illuminat omnes? D An forte quia diuerso modo illuminatio fit,etiã diuersæ inter se illuminationes sunt, & ab eo per quod fiũt lumine differunt: ita etiam in animis rationalibus & diuinitus illuminatis,& lumẽ quo illuminantur,& ipsa illuminatio quæ per lumen fit,ab inuicẽ discernẽtur? Nã illuminatio quidẽ fit in illuminato,& ex tempore fit: lumẽ autẽ ipsum non fit, sed est,& ex ęterno est. Hoc modo in vna mẽte quis neget multas sciẽtias esse,in qua intelligit multas comprehensiones esse,quanuis vna sit mentis vis quæ comprehendit & videt: & vnũ lumen illuminans,vt cõprehendere & videre queat? Hæc ergo distinguenda sunt diligenter, lumen, & illuminatio quæ per lumen fit in animo intelligentis. Nam hoc ipsum intelligere, & illuminari & scire est. Quis itaque non videat, quantuis nisi subtilissime non discernatur propter nonnullam similitudinem, quis (inquam) non videat differre inter se lumen per quod illuminatio fit, & illuminationem quæ per lumen fit in quouis illuminato? Alterum enim creatum est,alterũ creans: alterum illuminatum, alterum illuminans. Nec potest essentialiter esse eadem sapientia quæ fit per gratiam, cum illa quæ per naturam existit: illa quæ fit in tempore,cum illa quæ nata est ab æternitate. Si hoc distinxisti in dilecto ô sponsa, & ab his quæ iuxta statum humanæ substãtiæ in illo sunt virtutes, ad verbi pertransisti diuitias, tunc iure & excellenter dicere E potes: Paululum cum pertransissem illos, inueni quem diligit anima mea. Sed quomodo aptabimus illud quod ponitur scilicet paululum? Inæstimabiliter prærogat omni creaturæ diuina maiestas,& quasi vicina & familiaris sit,dicis: Cum pertransissem illos paululũ, inueni quem diligit anima mea. Denique chaos magnũ firmatum est inter nostram & ipsius naturam. Quale quæris chaos? vtique inanitatis nostræ. Omnes gentes (ait propheta) quasi non sint, sic sunt corã eo, & quasi nihil & inane reputatæ sunt ei. Iure inanis reputatur nostra substantia,in cuius assumptione exinanisse se dicitur illa plenitudo. Quę ergo poterit adsignari conuenientia & vicinitas inanis cum solido,nihil cum immenso? Qua ergo ratione dicit: Paululum cum pertransissem illos, inueni quem diligit anima mea? An forte pennigera est charitas, & præpeti volatu ardentis desiderij interiacens hoc (de quo loquimur) præteruolat vacuum? Vtique sic adsentior. Nam amare iam tenere est:& iam adsimilari & vniri est. Quidni, cum deus charitas sit? Sed aliam hic ego paro rationem. Post rationalis contemplationem naturæ sursum ascendenti, primo se statim gradu diuina offert & occurrit natura, nulliúsque alterius præstantioris naturæ interponitur distinctio. Non enim inter imaginem & veritatem medium adsignari quid potest superius vno,inferius altero. Quod enim veritas non est, quomodo proximius accedit ad eam,quàm vt ipsius simulacrum & character sit? In quo ergo attenditur in rationali spiritu ea quæ F ad diuinam est naturam imago? Primo quidem loco, quia est veritatis & iustitiæ capax. Secundo, si capiat illas, & fiat verus & iustus per gratiam, quod Deus est per naturam. Tria hic mihi distincta sunt, id est capacem esse boni summi,ipsum habere,& esse ipsum. Imago attenditur in primo, similitudo in secundo, veritas in tertio. Primum commune est omnium intellectualium spirituum: secundum electorum tantùm: tertium solius increati spiritus. In primo prope accedimus, in secundo proxime, tertium ipse est. Prope accedimus per aptitudinem,proxime per coaptationem. Prope per naturæ primæua,proxime per virtutis priuilegia. Prope, quia capaces: proxime, quia capientes. Quonam enim modo non de vicino accedit immortalitas ad immutabilitatem, incorporalitas ad simplicitatem, illocalitas ad immensitatem,ratio ad veritatem, virtus ad bonitatem? Et vt expressius loquar, quid esse vicinius & similius potest quàm sapientia sapientiæ? iustitia iustitiæ? quàm illuminata illuminanti? iustificanti iustificata? quid similius alij, quàm causatiuum causæ,formatũ formæ? Nam in formato fere nihil aliud attenditur quàm forma. Denique & quod dulce est, super omnia simile videtur dulcedini: & quod lucidum est, luci. Itaque proximum non iniuste videtur, quod illi tãta æmulatione componitur: proximũ,quia nihil interponitur. Nam & si finitũ nostrum incomparabiliter excedit dies immẽsitatis,

Canti.3.b

Esa.40.d

G infinitas imaginis, tamen ad veritatem nonnulla dignoscitur esse affinitas. Iure ergo dicit: Paululum cum pertransissem illos, inueni quem diligit anima mea. O quàm felix, quàm lætus prouentus tam longi circuitus. Beati gradus illi per quos in talem euaditur terminũ. Quæsiuit in lectulo, circuiuit ciuitatem, interrogauit custodes. Primo loco quærit per se & penes se. Secundo extra se, sed per se. Tertio verò nec per se, nec penes se. Et hoc loco quanto humilius quærit, tanto quidem efficacius: quãtóque à sui confidentia longius recessit, tanto reperit citius. Inueni, inquit, inueni illum, qui me prior quasi ouem errantem, & quasi drachmam perditam quæsiuit & inuenit, & misericordia eius præuênit me. Me, inquã, prior inuenit perditam, preuenit nihil meritam. Inuenit errantem, præuenit desperantem, inuenit differentẽ, preuenit diffidentem: inuenit, qualis essem mihi indicans: præuenit ad sua me reuocãs: vagam inuenit in erroribus, vacuam gratiæ preuenit muneribus. Inuenit vt non ego ipsum, sed ipse me eligeret, præuenit vt prior diligeret. Sic ergo electa & dilecta, quęsita & acquisita, inuẽta & præuenta, quomodo non secũdum vires conatu, & supra vires affectu illum & diligam & quæram? Quæram, quæram, donec voti compos vocem lætitiæ proferam: Inueni quem diligit anima mea. Ego inuẽtionem hic ad veritatis & gratiæ non refero initium, sed augmẽtum. Pergens enim & proficiens anima de virtute in virtutem, de H veritate in veritatem, dum vbique nouis informatur mysteriis, & infunditur gaudiis per singulos profectuum gradus, dicere potest: Inueni quem diligit anima mea, verbum patris Christum Iesum, qui est super omnia benedictus in secula seculorum, Amen.

Canti.3.b

Sermo IX.

TENVI illũ, nec dimittam] Ego huius capituli sensum ad futuram volui tantùm felicitatẽ referre, quando spõsus dilectæ manifestam præsentiæ suæ exhibebit plenitudinem, vt nihil sit quod interrumpat perpetuitatem. Nam & quod præmittitur, Cum pertransissem illos, non incongrue ad id refertur: Cum euacuauerit omnem principatum & potestatem, vt sit deus omnia in omnibus. Ante illud enim tempus quis ex sententia dicere potest: Non dimittam illum? Sed hunc arctat & euertit intellectum, & ad præsens facit referri, illud quod sequitur: Donec introducam illum in domum matris meæ. Sed iam vigilanter singula consideremus. Primò considera quàm sint lætitiæ plena hæc verba: Inueni (inquit) tenui, nec dimittam. Magnus ille patriarcha Abraham legitur vidisse dominum, nõ inuenisse. Apparuit enim ei vltro stãti in ostio tabernaculi ad meridiem. Denique egressus de tabernaculo obuius, sedulus sub ilice exhibuit officium: in tabernaculum verò introducere non meruit, nedum in I cubiculum. Vidit & Moyses apparẽtem sibi in Oreb dominum, sed tenere non meruit, qui nec permissus est propius accedere. Vidit Iacob dominum, sed vidit in somnis, & de longe scalæ innixum. Nam etsi apprehendit angelum, non tamen retinuit: sed quadam luctæ violẽtia benedictionis extorsit gratiam, amisit præsentiam, & idcirco dicere non potuit: Non dimittam illum. Inuenit illum Maria Magdalene, sed prohibita est non dico tenere, sed etiam tangere, quia penes monumentum vitam quæsiuit. Suscepit diu expectatum, & insperatò inuentum senex ille Simeon in vlnas suas, & gratulationis lætus erupit in canticum, sed vocis huius vsum sibi non præsumpsit: Non dimittam illum. Denique sic ait: Nunc dimittis seruum tuum domine secundum verbum tuũ in pace. Vtiq; in pace dimittitur solutus & sequestratus à carne, vt non amplius concupiscat aduersus spiritum, & illi repugnet. Ille ad noui amplexum pueri, senescentis deposuit hominis vetustatem, & in tranquilliorem statum à corporis corruptibilis pœna & carnis pugna dimitti se vel postulat, vel exultat. Sponsa verò dilectum à se non dimittẽdum præsumit. Et quanto præcellentis est gratiæ non dimittere quod ames, quàm euadere quod horreas? Omnes hi etsi in carne vel carnis specie viderint: quosdam vel visionis vel apprehẽsionis gradus distinguunt humanis in mentibus. Quod nulli eorum indultum legimus, ista vsurpat, cuius tentauimus e- [illegible] lare sermones. Inueni, tenui, nec dimittam. Inueni per [illegible]putationem: tenui memoriæ retractatione: non dimittam

Canti.3.b
1.Cor.15.c
Canti.3.b
Gene.18.a
Exo.3.19. 33.d
Gene.28.c
Ioan.20.d
Luc.2.d

continuatione iugi. Tenui illum: & tu cum inueneris Christum, cum inueneris sapiẽtiam, cum inueneris iustitiam, sanctitatẽ, redemptionẽ (hæc omnia enim nobis factus est Christus) cũ ista inueneris, tene affectu, tene studio. Quod intelligentia inueneris, diligentia tene, & retine (vt sic dicam) renitẽtes virtutes, & lubricas species arctiori tibi astringe amplexu, donec vice versa vltro tibi inhæreant, & amplexentur te gratis, & sine studij tui labore te teneant, nec sinãt vel longius abscedere, vel diutius abesse. Et si quãdo declines ad officia humanæ necessitatis, ibi te insectẽtur & reuocent, & arripiant ad se, vt si non possint assiduè studium, semper habeant obligatũ affectum. Nam nonnulla mihi videtur distinctio, an tu teneas Christum dei virtutem & sapientiam, an tenearis ab ipso. Ama (inquit) sapientiam, & amplexabitur te. Denique & de quibusdam dicitur quòd tenuit eos superbia. Quid est tenuit, nisi irretiuit & implicauit, & inolitæ cõsuetudinis indissolubili obligauit vinculo? Hoc enim est quod sequitur: Operti sunt iniquitate & impietate sua, vt non facilè euoluere & explicare ab illa se possint. Et vt amplius dicam, quasi cute quadã, sic aliqui praua operti & inuoluti sunt consuetudine vitiorum, vt illam dediscere & desuescere, non tam expoliari sit, quàm excoriari. In cuius rei indicium forte institutio legis continet hostiæ pellem abstrahi. Nam è regione quòd stricta sacerdos indui iubetur linea, veritatis te vult illius quæ de terra orta est, habitu arctius astringi, vt per se castimoniæ & puritatis & innocẽtiæ tibi virtus inhæreat, & agglutinetur tibi: sed & omnia sacerdotis indumenta, vel catenulis, vel balteis, vel vittis astricta & colligata sibi vult esse lex: & cum indueris dominum nostrum Iesum Christũ, cum te indueris viscera misericordiæ, benignitatem, charitatem, & reliquas quas apud apostolum legis virtutes, cũ Christi te fide memoriter vestieris, & contemplandæ veritatis inuisceraueris affectum, omnia tibi coaptentur & cohæreant, & constricta sint, nihilque circa te vagari & fluctuare possit, & tentationis vel dissolutionis vento sollicitare. qui se tali virtutis vestierit habitu, vt ei in naturam versa videantur, non ego hunc tam tenere quàm teneri dixerim. Tenuisti (inquit) manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me. Tenuisti ne pergerem in defectũ, deduxisti in multiplicem profectum. In voluntate tua deduxisti me, id est in voluntate quæ à te est, & quæ secundum te est. In voluntate quæ magis trahens quàm tracta est. Nam & bonam voluntatem cum multo labore nonnunquam attrahere nitimur, & magis prosequimur quasi fugientem, quàm sequimur ducentem. Sic enim legitur: Concupiui desiderare. Bona talis voluntas, sed nondum placens. Iusta, sed nondum iucunda. In voluntate tua deduxisti me. In illa quæ blando constat boni ipsius gustu. Nec tam (vt sic dicam) pigra nititur ratione, quàm pia boni ipsius oblectatione. Tenui nec dimittam illum, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Multo planior videretur sensus, si ita dixisset: Non dimittã illũ cũ introduxero in domum matris meæ, illius scilicet quæ sursum est Hierusalẽ cœlestis, quæ est mater omniũ nostrum. Nam ante illud tẽpus omnia hic incerta sunt, & inter spẽ & metũ fluctuant, & pendulo nituntur gradu. Et quæ erit certitudo de gratia, dũ mutabilis est natura? Deniq; & ille ait: Ego dixi in abundãtia mea, non mouebor in æternũ. Auertisti faciẽ tuam à me, & factus sum cõturbatus. An non tibi similia dixisse videntur psalmista & sponsa? Quid enim aliud est, nõ mouebor in æternũ, q̃ quod hic ponitur: Non dimittam illum? Sed ibi quidem manifesta præsumptio, quia vicina vltio. Auertisti (inquit) faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Cum sit in hac carne facilis casus, & frequens impulsus, citus lapsus & certus labor, quomodo non videbuntur præsumptionis & nimis prõptulę deuotionis esse hæc sponsæ verba: Non dimittam illum? Quis enim hic in eodem statu permanere poterit, præsertim illo subtilissimæ cõtẽplationis, qui vix attingi potest tenuissimo mentis ictu? Forte ergo verba hæc non securitatem, sed sollicitudinem sonant. Nec enim securitas esse potest donec introduxerit dilectũ in domũ matris suę, & in cubiculum genitricis suæ. Nõ erit tũc retinendi sollicitudo, quia erit certitudo manendi. in illo felicitatis statu absq; studij nostri vsu, & disciplinæ

K
Prou.4.a
Psal.72.a
Leui.1.b
Exo.28.c.
L
Rom.13.d
Colos.3.b
Psal.72.d
Psal.118.c
M
Canti.3.b
Psal.29.b

A disciplinæ custodia vltro nobis affluent, imò intrinsecus de quodam inexhausto animæ ventre flumina fluent aquæ viuæ & indefessæ delectationis. Nulla tunc erit necessitas in altum fodere, nullus labor vel purgare puteos quos Philistæi repleuerunt, vel propugnare ne repleant. Hic ille labor exigitur, non inde excluditur. Quod ergo dicit, Non dimittam illum, studium polliceri videtur & diligētiam, vt semper sollicita sit quoadusque plene possit esse secura: ne sibi elabatur de reliquo dilectus suus dominus Iesus, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Gen.26.d

Sermo X.

QVAE infirmitatis exēpla sunt, aptauimus sponsæ præterito sermone: hodierno, quæ sunt virtutis aptemus de scripturis sacris. De Anna legitur cum intente profuso exorarret affectu, quòd non sunt vultus eius amplius in diuersa mutati. Vultus, animi interpres est: & ab intimo affectu habitum trahit. Ideo ab eius constantia, interioris quæ in anima est perseuerantiæ ducitur argumentum. Non sunt vultus eius in diuersa mutati, quia nihil imminutum est desiderij semel concepti. Et quid aliud sonat quod dicit: Non dimittam illum, nisi non mutabo in diuersa vultum, & intuitum mentis aliò non diuertam ab ipso? Sed & Apostolus simile quid hortatur. Sine intermissione orate. Et item: Gratias agentes semper. illud quoque, Gaudete in domino semper. Continua & non interrupta hæc vult esse Apostolus, orationem, gratiarum actionem, & gaudium in domino. Sed quis ista ipso mentis habitu, & affectu animi indefesso explere sufficiat, nisi cui dicere permissum est: Quis nos separabit à contemplatione Christi? Apostolus dicit: Quis nos separabit à charitate Christi? A contemplatione enim dicere non poterat. Nam aliquando à cōtemplatione segregari Christi illum compellebat charitas. Siue (inquit) mente excedimus Deo, siue sobrij sumus vobis: Charitas enim Christi vrget nos. Charitas ergo quadam dispensatione contemplationi se subducit, cuius tamen proprius est & familiaris in ipsa vsus. Omnia quæ agit charitas, quandam habent indefessæ orationis & gratulationis vicem & efficaciam. Sed tunc ista profusius & excellētius exequitur, cum singulariter in istis exercetur. Absconde eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa orabit pro te ad dominum. Eleemosynæ vocabulo non incongruè censentur vniuersa quæ indigentibus misericorditer impendūtur: non modò iste corporeus cibus & indumētum, sed etiam doctrina, exhortatio, correctio, consolatio, & vniuersa quæ ad animæ commoda spectare videntur. Opera sunt hæc charitatis, & orationis vim obtinent, cum solius dei fiunt intuitu, sed non sunt hæc specialia & propria ipsius. Quid enim tam proprium quàm dilecto soli intendere, & C liberè in amoris se exercere negocio? Ab hoc spiritualis iucunditatis excessu & ebrietate sobriū fieri, & propter fraternas necessitates ab alienatione mentis temperare, quid nisi vultum in diuersa mutare est? Denique & Martha sollicita erat & turbata circa plurima. Illa circa multa turbatio, videtur quædam vultus in diuersa mutatio. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Optima pars contemplationis & dilectionis est vsus. Nam etsi illa sunt opera charitatis quæ exhibebat Martha: ibi tamen seruit charitas necessitati, non charitas sibi. In subleuandis alienis necessitatibus bonum opus, sed molesta causa. Bona enim misericordia: sed molesta miseria. Bona curatio: sed circa quem versatur, non bonus languor. Bonus etiam huiusmodi compassionis affectus: sed non bona compassionis occasionem ministrans alterius passio. Fraternis in necessitatibus charitas intuetur cui condoleat, quo moueatur ad miserationem, quid amouere nitatur. At cum dilecti contemplantur virtutes, totum placet, totum delectat, totum allicit: nihil ibi videt quod horreat, sed cui dulciter adhæreat. Hic proprius amoris vsus est, hoc eius officium, vt totus sit in amando. Sic est planè cum vna & indiuidua iucunditas omnia conuoluit & complectitur, officium, finem, & causam. Officium amor est: causa visio: finis vtrunque. Neq; vllus esse potest beatior finis, quàm ipsa visio & dilectio dei. Omnia ad hūc finem sanctorum vota suspirant. Finis iste ipse sibi finis est, seipso contentus, in

1.Reg.1.b
B
1.Thess.5.d
Ephes.5.d
Philip.4.b
Rom.8.b
2.Cor.5.c
Luc.10.g

melius aliquid expectationem porrigere non valēs. Hoc est D illud vnum quod necessarium dicitur, quod à Maria non tollitur, in quo psalmista gratulatur: Mihi (inquit) adhærere deo bonum est. Hic est ille mentis excessus, qui vsque ad tertium cœlum Paulum rapuerat. Hæc ebrietas temulento similem Annæ vultum expresserat. Hoc musto madebant Apostoli cum illos vehemens replerat spiritus, & illius, quod nouum pollicitus est Iesus, vini virtutem primo sensere. Hoc vino infusus Noë spiritualis passus est soporis excessum, & carnis curam posthabuit, totus factus in spiritu, posteriora contemnens, quem anteriora tenebāt ex integro. Felix si instar Annæ huius vini nunquam digesisset virtutem. Illa enim foris castigato corpore, mentis est passa temulentiam, & sanctam quam postea non euacuaret ebrietatem. Nam hoc sibi vult quòd non vlterius vultus eius sint in diuersa mutati. Talem sibi apprehensæ iugitatem præsentiæ sponsa polliceri videtur cum dicit: Non dimittam illum. Quid enim præclarum, quid spirituale, quid sponsa dignum diceretur, si ad fidem, si ad iustitiam, si ad humilitatem, ad continentiam, ad beneficentiam, & ad reliquas, quæ Christus esse dicitur, virtutes id referret quod ait, Non dimittā illum? Nam nec his vacua credēda est etiam cum dilectum quæsiuit. Denique & communes huiusmodi virtutes, & ita habentibus commodæ, vt caruisse nefas credatur. Eximium ergo & singulare quippiam hæc indicat inuentio, per quam dilectum & comprehensum applaudit, & non dimittendum præsumit. Forte primitiæ aliquæ sunt futuræ cōtemplationis & gloriæ, propter quod adiungit: Donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ, in illam cœlestem Hierusalem quæ mater est omnium nostrum, cuius muros salus occupat, & portas laudatio, cuius in pacem positi sunt fines. In illū locum lucis & lætitiæ, laboriosæ vitæ huius introduci non possunt virtutes: quæ si ingrediuntur per meritum, tamen excludūtur per vsum. Cœlestē ergo aliquam affectionem & supermundanum saporem in dilecto experta, nō iactando, sed gratulando dicit: Nō dimittam illum, donec introducam in domum matris meæ. Sed nunquid non iam ascendit ad patrem? Nunquid iam præcursor introiuit pro nobis? Et quomodo tu introduces quò ipse prior ascendit? Tu magis indiges vt ipse te ducat, cui dicitur: Deduc me in via mādatorum tuorū. Vado (inquit) parare vobis locum: & cum parauero, iterū venio, & adsumā vos ad meipsum. Quomodo ergo introduces illū quò iam ipse ascendit? Ascendit quidem per se, sed adhuc in te foris existit. In te introducitur, quò per se prior ascēdit. Quidni? In te nascitur, in te formatur, & in te non introducitur? Filioli, quos iterū parturio, donec formetur Christus in vobis. In nobis ergo Christus & parturitur & perficitur, nec semel, sed sæpius & iterata crebrò parturitione. Neque possumus omnes Christi simul virtutes adaptare nobis, equidem ne vnam quamlibet ad plenum. Idcirco semper insistendum est, quia non nisi sensim fit in nobis spiritualis parturitio Christi. Qui ergo in membris suis in sponsa sua nascitur, cur non introducitur? Non enim vel parturitio hæc vel introductio ad Christi potest referri personam, sed ad virtutes & gratiam. Ideo frequēs est sicut parturitio, sic introductio. Nam & consedere dicimur in cœlestibus cum Christo. Sed sicut vna est vera & æterna sessio in cœlis, sic & introductio. Perambulauit Abraham terram promissionis antequam possideret. Felix omnino cui datur beatas illas perambulare regiones, & vitentis instar volucri calcare vestigio locum omnem quem accepturus est in possessionem. Cui licet stare nō permittitur, ascendere tamen datur in montem domini: & quamuis per vmbram adhuc cursim, tamen perlustrare cuncta, & se tali visu refouere. Quæ autem vera est & plena introductio, hic innui videtur cum dicitur: Donec introducā illum in domū matris meæ. Felix omnino quæ adeo alligare potuit verbum dei, & amplius adglutinare sibi, & in exilio collaterare, quousque copulari in cubiculo detur. Nō dimittam illum, donec introducā in domū matris meæ, & in cubiculū genitricis meæ. Quod tunc fiet quando corpore & mēte plene portabit imaginem cœlestis, vt domus intelligentiā ad corpus, cubiculi verò ad mentē reducas. Aut si magis placet, in domo possessionem accipe securā, in cubiculo secretā.

Psal.72.
2.Cor.12.
1.Reg.1.
Acto.2.
Marc.14.
Gen.9.
Canti.3.b
E
Ibidem.
Psal.118.e
Ioan.14.a
Gala.4.c
F
Ephe.2.b
Gen.12.
& 17.a

G in domo sempiternā, in cubiculo internō. In domo (vt dicit Ecclesiastes) æternitatis, & in cubiculo charitatis. In cubiculo vbi clauso ostio non iam ores patrem, sed decætero adores in spiritu & veritate. In domum non dicit patris, sed matris, & in cubiculum genitricis. Nouit illa mēsuram suam, & ideo spem suam extendit ad illam æternitatem, veritatem, charitatem, quam adsecuta est ecclesia primitiuorū in cœlis. Nam quantum ad ea quæ Dei sunt spectat, solus habet immortalitatem, & ipse lucem habitat inaccessibilem, & supereminet scientiæ plenitudo charitatis Christi: qui nos impleat in omnem plenitudinē in seipso, qui est benedictus deus, & regnat in omnia secula seculorum, Amen.

Eccles. 12.

1. Tim. 6. e

Sermo XI.

DELICATA est species amoris affectio, & tenui occasione læditur lætitia spiritualis. Amor occupationū externarum impatiens est, suis satis habens inseruire negociis. ocio gaudet, quiete souetur, ad internam delectationem libera habere tempora volens. An non hoc ipsum tibi videtur sponsa innuere, dilectum suum ad cubiculi secretum trahens? Nouit illa dilectum suum non posse foris secure possideri, nec integre quidem. Et quàm durum est amanti animum dimidiare cum Christo & mundo? Quàm durū est (inquam) in dilectionis iura peregrinas admittere curas, & cœleste secretum secularibus infestare turbellis? Memor fui, inquit, dei, & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. H Si delectatio memoriæ dei negocio se exercet, & exhaurit spiritum prophetiæ, quomodo plura poterit & peregrina cum isto complecti negocia? Iure ergo sponsa cum dilecto cubiculum petit, vt libero illi intendat studio, & ex animi sui arbitrio perfruatur, & quieto pectore penitus amplexetur. Apparet illam spiritu charitatis duci, & ex sponsæ affectu locutam, opportunitatem exercendi quæ sic quærit amoris. Et quomodo nos si quid vel tenuiter attingimus de Christo, de sapientia, de suauitate, de contemplationis gustu, non contenti gratia, nec mensuram contemplantes nostram, statim erumpere conamur, & cubiculo fastidito festinamus egredi à requie, & ab illa requie? In pace (inquit) in id ipsum dormiam & requiescam. Maria ad domini pedes sedens id ipsum tenebat: turbatur Martha circa plurima. In multis turbatio, porro vnum est necessarium, imò & iucundum. Denique quàm bonum & quàm iucundum, habitare amantes in vnum. Alioquin non est habitatio in vnum, nisi in amore qui inhabitare facit vnius moris in domo. Quid est vnius moris, nisi fœdere conformes amoris? Amor humanum animū deo conciliat & vnit. Similes (inquit) ei erimus cum apparuerit. Quidni similes? Commendat seipsum mundis reuelatā mentibus maiestatis diuinæ inæstimabilis pulchritudo, & intuentis in se affectum rapit, & quadam ratione sibi facit similem, I dum aliud cogitare non sinit. Odore trahimur, transformamur autem visione. Bonus ergo contemplationis vsus, qui vnius moris efficit & conformat humanam mentem, & summam maiestatem. Bona hæc mansio, vltra quam nec vota nos trahunt, nec citra tenere nos debent. Quis det mihi vt hæc sit requies mea in seculum seculi? Felix qui ex corde potest dicere: Hic habitabo, quoniam elegi eam. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Scientiæ destruentur, euacuabuntur prophetiæ, linguæ cessabunt, sola contemplatio non excidet in futuro. Ideo hāc tibi partem elige in præsenti, quæ non auferetur vnquam, vt dicat anima tua: Pars mea dominus, propterea cōtemplabor eum. Propheta dicit: propterea expectabo eum. Recte quidē. Expectat enim boni plenitudinem, cuius portionem iam tenet. Qui contēplationis bono hic fruitur, amplius quidem expectare potest in hoc genere, sed aliud quid non debet. Bona hæc, bona sunt reposita in annos multos, imò in annos cunctos. Ideo felix anima quæ bono hoc frueris, epulare, comede: quia pars hæc non repetetur à te, sed refundetur & reformabitur vberius. Hæc requies tua in seculum seculi. hic habitabo, quoniam elegi eam. hic inhabita, vt cum illo inhabites, qui sedet super Cherubim, super scientiæ plenitudinem, qui lucem habitat inaccessibilem. Et ideo in speculationis luce sit locus tuus. Hic matris tuæ Ecclesiæ proprius & domesticus locus, hæc eius domus: cætera quæ exercet temporalis necessitatis officia, istum ad finem respiciunt. Actionis officia transeūt: per- K manent contemplationis. Bonum est hic tibi esse, hic tibi tabernaculum fac. Non tibi vnum, & dilecto tuo vnū, sed tibi & ipsi vnum. In hoc cubiculum dilectum tuum introduc, ingredere in requiem tuam, vt requiescas à laboribus tuis, sicut & à suis deus. Septima requieuit ab opere institutionis. Septima requieuit à labore restitutionis. In illa postquam mundū condidit: in ista quando se in monumento recondidit. In illa postquam fundauit mundana: in illa postquam reformauit humana. Si quæsisti, si inuenisti, si tenuisti dilectum tuum: tene quem tenes, tene, inhære, imprimere illi, vt eius in te velut expressa reformetur imago, huic fias conformis sigillo. Eris autem si adhæseris. Qui enim adhæret Deo, vnus est spiritus. Forte sicut duræ materiæ difficulter in te primò fit eius impressio, & si laboriosa impressio, sed dulcis adhæsio. Laboriosa est reformationis tuæ sexta, sed dulcia sabbata quietis sequuntur. Consepelire ergo cum Christo per hunc sabbatismum in mortem. Beati enim mortui qui in domino moriuntur, amodo iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. Spiritus hoc dicit. Collatæ vtiq; quietis exhibitione, & effectu gratiæ, quomodo & ipse testimonium reddit spiritui nostro. Spiritus hoc dicit, quia spiritus hoc efficit. Ipse se dicit, quia ipse se donat. Amodo iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. A laboribus (inquit) non ab operibus. L Opera enim illorū sequuntur illos. Opera sequuntur spiritū, sicut calor ignem, vmbra corpus, lux solem, effectus causam. Qui sabbatizat in spiritu, non habet opus sectari opera: opera enim sequuntur illum. Opera illorum. Quæ sunt opera illorum? Quæ sunt opera quiescētium, opera mortuorū in Christo, consepultorum cum Christo, opera sabbatizantium? Festiua sunt, feriata sunt, ocium. valent opera ista festiua ingredi in hanc requiem, in hunc sabbatismum. Sed vide quòd nō relinquitur sabbatismus nisi consepultis cum Christo, non relinquitur nisi post sextam diem. Post sextam diem, in qua aut vetus homo crucifigitur, aut nouus perficitur. Nam propter illum dicitur, vt qui mortui sunt in Christo, requiescant à laboribus suis, & propter istū quòd nouo condito homine die sexta, septima requieuit ab operibus suis deus. Et tu quoque sabbatum tibi compara, redime tempus, & liberas ab exteriori occupatione horas vendica tibi. Sed vide ne hostes derideant sabbata tua, ne illis seruiant ocia tua, ne illis vaces, qui vacare deo debueras. Vacate (inquit) & videte quoniam ego sum deus. Bonum est ocium, sed sapientiam scribe in tēpore ocij tui. Scribe illam super latitudinē cordis tui. Latum enim cor, quod curæ nō arctāt. Imprime in intimo cordis tui literas quæ non deleantur, & exara in tabulis spiritualibus si- M gna sapientiæ, vt dicere possis: Signatum est super nos lumen vultus tui domine, dedisti lætitiam in corde meo. Lætare, & diem festum age cum dilecto, & epulare (sicut scriptum est) in introitu gloriæ huiusmodi. Sabbatum, iuxta quod dicit Esaias, delicatū est & sanctum domini gloriosum. Delicatum (inquit) & sanctū. In desideriis est omnis ociosus, sed nō sunt omnia sancta desideria, qualia eorum qui volunt diuites fieri, & per hoc incidunt in desideria multa inutilia & nociua. Vides quomodo Apostolus multitudinē desideriorum in vitio ponit? Quid si & immunda fuerint? Nam & multi qui agere non possunt, in occulto cogitant quæ turpe est & dicere, tenui se in hoc solantes remedio. Ad horum distinctionem nō contentus dicere sabbatum delicatum, adiecit, & sanctum, & domini gloriosum, vt nō sint in confusione gloriæ tuæ. Si vacas, sabbatum habes: si vacas & vides, & contemplaris delectationes domini, iam sabbatum tuum delicatum est & sanctum, & sabbatum domini gloriosum: sabbatū ex sabbato, id est vacatio de vacatione. Prima vacatio est, & bona, si mūdo non vacas. Secunda quidem est melior, si tibiipsi & vaces, & cogites quomodo placeas deo. Tertia est & optima, si etiam tui oblitus, soli Deo vaces, & cogites quæ domini sunt, quomodo tibi placeat ipse. Non sit desidiosum sabbatum tuum, operare in sabbato tuo opera Dei. Opus enim dei est vt credas in eum, fide vidēs, videmus enim nunc per speculū: ideo vaca vt videas. Delicatū plane opus est visio, & visio dei. Nō est tibi necessitas de reliquo dimicare pro fide, sed tantū deliciari in ea. Erepta est iam de contradictionibus persequentis populi,

Psal. 76. a | Psal. 4. b | Luc. 10. g | Psal. 67. a | 1. Ioan. 3. d | Psal. 131. e | Luc. 10 g | 1. Cor. 13. b | Thre. 3. c. | Ibidem. | 1. Cor. 6. d | Apoc. 14. e | Ibidem. | Gene. 2. b | Psal. 45. b | Eccli. 38. e | Psal. 4. b | Esa. 58. d | Prou. 21. d | 1. Tim. 6. b

A populi, & peruertentis hæretic: . Constitue eam in caput cogitationum tuarum, vt cogites cogitationes fideles antiquas. Amen.

Sermo XII.

NESCIVNT cogitationes antiquas habere, qui nouitates verborũ exquirunt, qui noua excudunt dogmata, qui iuuenilia desideria non declinant, qui nihil habent grauitatis, nihil auctoritatis, nihil antiquitatis plenum: non est ibi amen, vbi est aut disceptatio aut deceptio cogitationum: vbi aut infidelitas est, aut fluctuat fides ipsa. Ingredere in tutos recessus fidei, introduc dilectum in cubiculum matris tuæ, vt quicquid de Christo sapis, quicquid sentis, intra ecclesiæ constringas regulas, ad eius castiges censuram: huiusmodi opera operare in sabbato tuo. Alioquin si vacas, & talibus non vacas studiis, facilè in vacuo animo cogitationes vanæ & venenata erumpent consilia. (*Prou.24.d*) Denique sicut habes, agrum hominis pigri vrticæ & spinæ obsident, & euangelia tibi dicunt quia duo erunt in lecto, vnus adsumetur, & alter relinquetur. (*Matt.24.d*) Quasi lectus quidam est ociosa vita & quieta in ecclesiæ gremio degentium eorum qui nullo sunt ecclesiastici muneris onere occupati, nec prouidentiæ & dispensatio- B nis solicitudine distenti, sed libero vtuntur ocio sub alieno regimine. Nõ tamen hoc ocio omnes ritè & iure debito fruũtur, sed libertatem quam obtinent temporis, dant in occasionem torporis. Bonus enim lectus si quis eo legitimè vtatur, & opportunitatem exterioris quietis in voluptatem conuertat visionis internæ. Hi sunt qui assumentur ab hoc ecclesiæ cubiculo ad illud cœleste, vt vbi Christus est, & ibi sint cum ipso. Deniq; vbi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Esto tu quasi aquila, & acutis vtere luminibus: spirituali assuesce cõtemplationi: cõmane in petris, & in præruptis cõmorare silicibus, imò in singularis illius petræ quæ Christus est, cauernas ingredere. (*Esa.26.d*) Intra, iuxta Esaiæ verbum, in cubicula tua, claude ostia tua, & abscondere modicum ad momentum donec pertranseat indignatio. Magis verò abscondere in æternum, vt delectatio maneat. Intra in cubiculum pacis, in potentias domini: quia pax in virtute eius. Memorare iustitiæ eius solius, vt in te sibi obuient pax & iustitia. Memorare iustitiæ eius solius, quia quid habes quod non accepisti? (*1.Cor.4.b*) Iustitiæ eius solius. Bona iustitia quam aduersus titillantia vitia tibi pugna quadam defendis. Felicior vbi non dimicas pro iustitia, sed magis delectaris in ea: vbi non conflictationi studes, sed delectationi: non seris cum vitiis iurgium, sed commercium cum virtute contrahis. Istam possidens, non impugnas illa: vbi posteriorum oblitus, non cogitas quæ hominis, C sed quæ domini: & memoraris iustitiæ eius solius, cum iustitia & pax in te osculatæ se fuerint. (*Rom.14.c*) Regnũ enim dei iustitia, & pax, & gaudium. Si regnum, quare non & domus & cubiculũ? (*Psal.75.a*) In pace enim factus est locus eius, & habitatio eius in Sion. Ingredere in cubiculum pacis huius quidem exterioris, sed magis illius interioris, in habitationẽ speculationis, quia Sion speculatio interpretatur. (*Psal.4.b*) In pace (inquit) in idipsum dormiã & requiescam. Idipsum ad speculationem refert, quia hæc est pars optima, quæ nõ auferetur. Denique & sponsa obdormiuit cum dilecto in cubiculo matris suæ, (*Canti.3.b*) & quendam passa est soporatæ mentis excessum in amplexu sponsi. Ideo sequitur: Adiuro vos filiæ, &c. Et tu ergo si sponsum apprehendisti, tene, nec dimittas donec introducas in domum & in cubiculum matris tuæ. Quid ego nũc tibi persuadeo ad quod te ipsa experientia perceptæ dulcedinis multo magis inuitat & allicit? Si quis enim feriato animo furtim & quasi in raptu prælibare potuit liberæ meditationis festiua gaudia, nescio si quid vnquam libentius agat quàm vt huic totum & ex integro se studio tradat & expediat. Denique trahebant spõsam prima pulchræ contemplationis blandimenta, & ad quietis prouocabant cubiculum, quò dilectum introducturam se læta gratulatur. Non dimittam illum donec introducam. An non tibi videtur quasi dicere his verbis illud de Psalmo: Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec inueniam locum domino? (*Psal.131.a*) Omnia dimitto, ne dimittam illum. Omnia detrimentum facio, vt Christum lucrifaciam, propter supereminentem lætitiam præsentiæ eius. Si dormie- D rint duo, fouebuntur mutuo: vnus quomodo calefiet? (*Eccls.4.c*) Ecclesiastes hoc dicit. Bonum foueri & inflammari in amplexu verbi. Ignitum enim eloquium domini vehementer, & spiritualibus æstuare desideriis: ideo nõ dabo somnũ oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec introducam illũ in cubiculum matris meę. Tunc quiescam, & suauis erit somnus meus. Quasi dormiuit Ioannes recumbens in pectore Iesu, vbi reconditi sunt omnes thesauri sapiẽtię & scientiæ dei. Ibi veræ quietis locus, intelligentiæ serenum, sanctuarium pietatis, delectationis cubiculum. Hic dormi, vt videas quod ipse vidit, verbum in principio, verbum apud deum, & verbum deum, & intelligas in Christo cum patre existẽdi coæternitatem, personalem diuersitatem, & vnitatem cõsubstantialem. Quid tibi videtur similius somno? Huc se nõ possunt humani iactare intuitus, irrumpere ratio. Denique nõ videbit hæc homo & viuet. Bonum est ergo te obdormire, & humanorũ sensuum & affectuum obliuione sopiri, vt huiusmodi somnia somniare posis. Hoc apostolorũ cubiculum est, qui nos genuerũt in Christo. Quasi mater est Paulus, cũ dicit: Filioli mei (*Galat.4.c*) quos iterũ parturio donec formetur Christus in vobis. Matrem habes, vis habere cubiculum? Nostra, inquit, cõuersatio (*Philip.3.d*) in cœlis est. Vis somnum? Mẽte, inquit, excedimus deo. (*2.Cor.5.c*) Huc ergo transi cũ dilecto, hic mane, hæc meditare, in his esto: aut E si istò pertingere non potes, temperantius age: si nõ potes recumbere in pectore Iesu, vbi indefessæ puteus sapientiæ, requiesce inter scapulas, vbi patientię eius exempla & mysteria contempleris. Inter humeros eius, quia principatus factus est (*Esa.9.b*) super humerum eius. Et de Beniamin dictum est, quòd amãtissimus domini inter humeros requiescet. (*Deut.33.b*) Requieuit quidẽ & obdormiuit Iesus in cruce, & tu cum ipso in passionis eius fide & memoria dormias, vel potius inter istas sortes discurre inter pectus & humeros, inter fidei mysteria, & manifestationem veritatis. In altero fac tibi domum, in altero cubiculum. Amantissimus domini Beniamin quasi in thalamo morabitur tota die, & inter humeros requiescet. Vides quomodo inter humeros thalamum collocat? Quid ergo erit in pectore? Vtrobique planè cõtemplationis pulchræ locus, & inter humeros, & inter vbera. Sed vberior gratia in pectore, vbi amoris locus, cogitationũ sedes, amplexus occasio, & cernendi copia vultus. Bene ergo in pectore Iesu thalamus, imò & thesaurus. Ibi enim & deliciæ sponsi, & diuitiæ verbi: quia in illo absconditi sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ dei. In hos ingredere thesauros, absconde te in abscõdito faciei eius à cõturbatione hominum, & nemo te exsuscitet neque euigilare faciat donec ipsa velis. Denique & hoc habet ea quæ subsequitur adiuratio sponsi Christi Iesu, qui viuit & F regnat in secula seculorum. Amen.

Sermo XIII.

ADHVC capituli huius nos discussio tenet. Tenui, nec (*Canti.3.a*) dimittam illum. Iráne adhibenda est diligentia & studium vt dilectus tuus apprehensus retineatur? Si sponsus est, & amanti respondet ex æquo, quomodo non vltro cohæret tibi, & astringitur gratis? Denique hoc habet impatiens zelus amantium, vt etiam expulsus importune se ingerat, & pudorem dedi scat æmulatio dura. Nunc autem dicis: Nõ dimittam illum, quasi declinare volentem si non instantius retineatur. Quomodo si amat, aut declinare volet, aut auelli se sinet? An forte suspicionibus amatoriis moueris, & superuacuo quodam metu amittendi, pro multo affectu retinẽdi? Non est tamen superuacuus timor, vbi exitus in ancipiti pendet. Non est superuacuus inter pericula metus. Sed domestica tibi magis metuẽda est leuitas. Nã deus ille, & nõ mutatur. Innata tibi leuitas vicina est lapsui, & instabili quodã vagæ mentis motu facillime abriperis, si non firmè adhæseris. Sed nos iam ad primitiuam verba hæc referamus ecclesiã. Eius enim esse videntur, fidei & charitatis iura aduersus persecutionum iniurias prophetica quadam præsumptione sibi defendentis. Vide etenim quàm multi conati sunt spirituale hoc Christi & ecclesiæ vel diuellere vel adulterare connubium. Cõtemplare adhuc initia latentis ecclesiæ, quando velut noua nupta in pri-

G mos Christi properabat amplexus. Quid furoris, quid fraudis illis Iesu bone sustinuit diebus? Oportebat quidem hæreses esse, oportebat & persecutiones esse, vt tanto adhæreret dilecto tenacius, quãto ab eius vel fide vel confessione vehementius se abrumpi videbat. Quis nos (inquit vnus pro vniuersa ecclesia) separabit à charitate Christi? Denique non est in illis vel fidei corrupta veritas, vel confessionis obturata libertas. Propter Sion (inquit) non tacebo, & propter Hierusalem nõ quiescam. Cæsis in synagoga discipulis denuntiatum est vt tacerẽt. Sed illi propter Sion non tacẽt, & propter Hierusalem illam carnalem non quiescunt. Verè carnalis synagoga, quæ viuificantem in se extinxit spiritum, & ecclesiæ extorquere conatur. Non probauit Christum habere in notitia: ideo tradita est in reprobum sensum. Reprobauit enim lapidem probatum, lapidem electum, tenuit legem, sed Christum nesciuit: tulit clauem scientiæ, nec ipsa introiuit, nec alios intrare permisit. Quis nobis claudit, quibus Christus aperuit? Super humerum eius clauis domus Dauid, quæ aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit. Aperuit gentibus, & clausit Iudęis. Cęcitas enim in Israel contigit ex parte, vt gentium plenitudo intraret. Cæca est Iudęa, & in literæ velamine ostium inuenire nescit. Synagoga prædicat, velamen reprobat, veritatem non rectè vel offerens, vel diuidens. Rectè H enim diuideret, si literæ obseruationem ab eius interpretatione distingueret, si aliud tempus illius antiquitati, aliud huius nouitati daret. Tempus enim suendi, & tẽpus scindendi. Similiter enim & illa præcepta sunt, & ista prædicta sunt. Sed in illis figura, ista sub figuris. Ecclesia iam ista diuidit & scindit quæ fuerant consuta: etsi nouit literam aliquando secundum carnem, sed iam non nouit synagoga, quem inuolutum quasi tenuit, reuelatũ dimittit. Ecclesia dicit: Tenui nec dimittam, Synagoga reprobat, imò & exprobrat: sed ecclesia non veretur à voce exprobrantis & obloquẽtis, à facie inimici & persequentis. Deniq; seruus ille nequam dicit in corde suo: Moram facit dominus meus venire. & ideo percutit pueros domini, quia iam eius nouerunt & nunciant aduentum: sed illi propter Sion non tacent, & propter Hierusalẽ non quiescũt. Corpus possunt percutere, non possunt ab animo Christum excutere. Flagellis firmius ligata est in corde eorum affectio Christi. In synagogis flagellati sunt, in custodias traditi, ad cathedras tracti: sed gaudent in his omnibus, quia digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Tenui, nec dimittam illum. Tenuit, quia non timuit dum turbaretur omnis terra, & maiores mundi huius potestates transferrentur aduersus illam in cor amaritudinis. Adglutinata est spõso funiculo qui rumpi nõ poterat: funiculo charitatis, qui nescit excindi, quia illa nũquam excidit: fiducialiter egit, quia charitate adhæsit. Qui enim adhæret deo, vnus est spiritus: vbi au- I tem spiritus domini, ibi libertas. Ideo liberè egit, & spei suæ confessionem tenuit indeclinabilem. Et tunc quidem fatuitatis res fides videbatur, & cõfusione digna confessio. Quid confusionem nomino? Extremi res erat periculi. Non tamen timere poterant eos qui occidunt corpus. Spiritus enim vitæ ante faciem illorum Christus dominus. Ideo & à carne aueli se facilius passi sunt, qui ab eius charitate nihil sibi de se retinuit, vt illum teneret. Ideo dicit: Tenui, nec dimittam illum. Planè inter tot peruertentes & persequentes tenuit strenuè, & dum adhuc tenera erat nostræ fidei ætas. Donec introducam illum in domum matris meæ. Iam introducta est fides nostra in tutum. Non est qui palàm impugnet illam, sed qui fuerant persequentes, facti sunt obsequentes: & qui peruertentes, facti sunt dirigentes. Iam introducta est de campo in domum, de pelago in portum. Iam in fauorem versus est persequentium furor principum, & versutę hęreticorum cauillationes, catholicæ fidei syncera veritate redargutæ siluerunt. Iam erepta est fides nostra, ereptus est Christus de contradictionibus populi. Iam constitutus est in caput gentium, nec positus est nunc in signum cui cõtradicatur. Post tot desudata martyrum pro fide Christi certamina, postquam tot fregit persecutorum violentias, & hæreticorum refellit versutias, postquam non est amplius in cruce Christi scãdalum, sed gaudium, & facti sumus mundo huic non theatrum contumeliæ, sed triumphus gratiæ, post tot enauigata pericula, nónne tibi videtur quasi de campo quodam pugnæ & labo- K ris in pacis & quietis introduxisse cubiculum dilectum suum ecclesia Christi? Vides ergo in initiis ecclesiæ nascentis necessariam diligentiam, ne dilectus tandiu desideratus, & tandẽ apprehensus posset extorqueri. Quid ergo nunc decætero fiet quãdo in tutum introductus est, & quasi in thalamum per fidem? Dabitur de reliquo desidiæ locus, & diligentiæ vale dicemus? Periclitabitur in tranquillo, qui in tempestate nõ potuit? An non periclitatur qui moritur? Sine operibus mortua est fides. Commendat apostolus fidem, sed illam quæ per dilectionem operatur. Vbi dilectionis opus est, vel dilectio operis, ibi vita est fidei. Quid si est in credulitate veritas, in confessione libertas, & non ibi per dilectionẽ vita? Funiculus iste triplex nõ est, & facilè rumpitur. Denique imaginaria libertas est, quę de radice non oritur charitatis, nec tam nititur confessio talis libertate sua, quàm aliena licentia vtitur. Precaria est, non propria: ex principum fauore pendet, non procedit de calore fidei. Fides feruore charitatis animatur ad vitam. Pigra planè vbi discrimen impendet, si nõ confessionis sibi vendicet libertatẽ beneficio dilectionis. Alioquin à mortuo, quasi qui non sit, perit confessio. Est ergo sine charitate & fides mortua, & confessio vana. Apostolus dicit Christum habitare per fidem in cordibus nostris. Nunquid per mortuam? Si intus est veritas, & foris vita, diuisus est Christus: nõ- L dum ex integro introduxisti dilectum tuum, vbi dimidius est foris. Quid si nec dilectum? Quomodo enim dilectus, si fidei non fuerit sociata charitas? Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, sed sibi non moritur: vide ne tibi, aut magis tu ne illi moriaris. alioquin quæ poterit esse mortui, vel cum mortuo delectatio? quanam ergo ratione dilectus esse dicetur, vbi dilectio non est? Si habitat Christus in corde tuo per fidem, sed foris est per dilectionem, vereor, imò verum est, quia vel dimidius in te est, vel mortuus. Viuo (inquit Paulus) iam non ego, viuit verò in me Christus. Potes & tu tibi vocis huius vsum assumere, si tamen cum eodem dicere potes: Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Sed est in aliis hæc vita laboriosa, in aliis libera, & in spiritualibus quibusdam deliciis agens. Quod si in carnis iura totus transisti, & principibus tenebrarum in cordis tui recessus facilis & familiaris aditus patet, & immundis amatoribus animam tuam prostituisti, quæ erit ibi conuentio Christi ad Belial? quæ societas luci ad tenebras? Si verò vitiis & incentori vitiorum indixisti pro Christi charitate conflictum: iam quidem dilectum tenes, sed nondum tibi res est in tuto. Turbaris adhuc, & thalami tranquillitate non frueris. Fides in portu est, sed prauæ consuetudinis impetus, & tentationum vel emergentium vel frequentium cumulus adhuc tibi frangendus, aut M certè fugiendus est. Tene constanter inter discrimina ne te effugiat, donec introducas dilectum in domum matris tuæ, & in cubiculum genitricis tuæ. Tene cum labore, ne minus cauto & parum curioso citius elabatur. Fide tenes, professione tenes: tene moribus, tene conuersatione, nec dimittas. Non est decætero nunc pro fidei veritate conflictus, sed spiritualis huius certaminis æstus aduersus mores bonos & vitam honestam totus incanduit. Instant his diebus nouissimis tempora periculosa, quando sunt homines seipsos amãtes, cupidi, elati, inuentores, imò & incentores malorum. In exortu fidei Christianæ persecutio nominis huius grandis erupit, hodie pestilentia morum fœda satis & lenta nimis exhalat. Corrumpunt enim mores bonos exempla mala. Trahe nos bone Iesu in odorem vnguentorum tuorum, ne pestilens aura de vicino erumpens, salem sapientię in nobis infatuet. Sermo vester (Paulus inquit) semper in gratia sale conditus sit. Nunquid solus sermo, & non potius visus, auditus, incessus, omnis denique exterior gestus sale condiri debet? Placete (inquit) omnibus per omnia, sicut & ego. Quod si infatuati sunt ecclesiæ principes, plebes in quo salientur?

Et nos fratres qui religionis professores sumus, sal esse terræ debemus. Si ergo & in nobis sal euanuerit, in quo salietur? Factus est sacerdos sicut populus, vt licentius populus sicut sacerdos fiat. Mundo se monachi studio conformãt, & qui in mundo sunt, errorem suum nostrorum satis versute

& nimis

Rom.8.g
Esa.62.a
Eccls.3.a
Canti.3.b
Mat.24.d
1.Cor.6.d
Thre.4.d
Cant.3.a
Iac.2.d
Gala.5.f
Eph.3.d
Rom.6.b
Gala.2.a
Rom.5.a
2.Tim.3.a
Colo.4.c
1.Cor.10.g

A & nimis verè tuentur exemplo. Mutuis ad vitia sese aut informant aut fouent exemplis, pastores, populi, seculares, & religiosi, próptuaria plena sunt huiusmodi, eructantia ex hoc in illud aut turpis aut tepidæ conuersationis spiritum pestilentem. Heu quàm auido cordis ore prauum hûc attrahimus spiritum, & corrumpentem haurimus auram! Pestilentia hæc passim influit per fenestras nostras. Iesu bone quando erit, si tamen aliquãdo erit, sicut fides integra, sic & incorrupti mores? Quãdo cõtinget vt sicut cũ veritate pax, sic nõ sit pugna pro virtute? Quando integrum te, & ex arbitrio in contéplationis & quietis cubiculo cõplectemur? Pauci sunt in ecclesia qui in hunc statum peruenerũt, sed tamen pro parte profitentur: Tenui, nec dimittam illũ, donec introducam in domum matris meæ, & in cubiculũ genitricis meæ. Non est tota talis ecclesiæ facies, sed tamen multa talis, vt dicere posit: Tenui nec dimittam illum, donec introducam in domũ matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Fides profusior est, contracta negocia charitatis. Nunquid in vniuersitate credétium hanc aduertere est distinctionem, & nõ etiam in singulis nobis? Quis enim erit cui sicut veræ & indubitatæ fidei, sic etiam affectuum piorum integritas cõstet? Magnus planè est si quis est, qui sicut nunquam titubat in fide, ita passionibus animi nullis turbetur. Planè talem ego dixerim cubiculi se-
B creta ingressum. Bonum cubiculum cordis trãquillitas. Cum aliis laborat sapientia, sed cum humili & tranquillo quiescit spiritus domini, & in pace locus eius. Sed hic quiescat interim sermo noster, magis verò sensus noster in hoc vtinam requiescat secreto cubiculi, vt quod experientia docuerit, expressius refundat sermone sequenti, præstante domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo XIIII.

Canti.3.b ADIVRO VOS filiæ, &c. Patet illam obdormisse, pro qua talis est facta adiuratio. Quidni dormiat cum dilecto ingressa matris cubiculum, deliciarum recessus? Dormit cum patitur mentis excessum de accessu dilecti. Adiuro, inquit, vos, ne suscitetis dilectam. Beata planè, quæ dilectũ hunc & tenere permittitur, & dimittere non compellitur. Tene quod tenes, tene & attrecta morosè & diligenter verbum vitæ, reuolue volumen vitæ, volumen quod reuoluit Iesus, imò quod est Iesus. Inuolue te illi, inuolue te illa qua inuolutus est ipse sindone: quia amictus est lumine sicut vestimento. Induere dilectum tuum dominum nostrum Iesum Christum. Excide tibi memoriale diligenter in petra, monu-
C mentum nouum, in quo nondum quisquam positus fuerat. Christus enim petra. Semper noua reperiri possunt in Christo. Ad noua potest penetrari. Multi sunt in illo recessus, thesauri sapientiæ innumerabiles. Non est vno contentus vellere: sæpius tonderi potest. Bona vellera sunt sensus mystici, sacrati affectus. Talibus abundat Iesus. Nudari, expoliari non
Psal.118.x potest. Lætabor, inquit, super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. His te vesti spoliis, inuolue velleribus, vt cale-
Iob 31.b fiãt (sicut scriptum est) latera tua. Eloquium enim eius ignitum. In his quiesce, vt suauis sit somnus tuus, sicut Salomon ait. Denique & sponsus istum dilectæ suæ somnum tuetur &
Canti.3.b fouet, illã exsuscitari vetans. Adiuro vos, inquit, per capreas, ceruósque camporem. Noua planè adiuratio, nec plus habés admirationis in specie, q̃ in virtute mysterij. Quærens quid in se sacramenti inuolutum contineant hæc animalia, quandam liberæ mentis alacritatem, & agilitatem spiritus, cursim se & saltatim (vt sic dicam) ad superiora ferentis, intelligo adumbrari in illis. An non & tibi velut capreæ & cerui videntur, qui licet in corpore commorantes, corporis tamen euaserunt incommoda, & spirituali leuitate pondera carnis penè non sentiunt, & terrenæ molis materiam nesciũt mẽtis beneficio? Hi sunt qui spiritu ambulantes, vltra non sentiũt desideria carnis: aut si sentiunt, languida certè & quasi palpitan-
Rom.8.b tia, ad extremum ducentia halitum. Vos (inquit apostolus his qui huiusmodi sunt) non estis in carne, sed in spiritu. De-
2.Cor.5.d nique etsi cognouimus Christum secũdum carnem, iam non nouimus. Iam totus spiritualis factus est, iam se ad solitudi- D nes cœlestes contulit, iam cõscendit ad superiora. Ideo dicit ecclesia: Similis est dilectus meus capreæ hinnulóque ceruo-
Canti.2.b rum super montes Bethel. Ad hos te montes inuitat qui dicit: Si consurrexistis cum Christo, &c. Quasi capream te spi-
Coloss.3.a ritualem fieri vult Paulus, qui ad illos te cœlestes mõtes prouocat, qui singularis illius hinnuli te vestit imaginem. Sicut,
1.Cor.15.f inquit, portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem eius qui de cœlo est. Bonus ceruus & ipse Paulus, qui ait: No-
Philip.3.d stra conuersatio in cœlis est. Bonus planè ceruus, quem spiritus domini vegetat & agit. Spiritus enim domini subtilis & mobilis. Boni cerui quos vox domini præparat, quibus reuelat condensa mysteriorum, condensa in quibus benedictus ille latitat hinnulus. Bona certè caprea, quæ ad omnia quę vel sibi proposita sunt vel imposita, impigra & indefessa deuotione spiritus dicere potest: Paratum cor meum deus, para-
Psal.56.b tum cor meum. Quæ ea quæ retro sunt obliuiscens, ad anteriora extenditur. Audisti communia, audi singularia, vt aliquid distinctionis inter hæc assignemus animalia, nec confusa & indifferens sit de vtrisque disputatio. In ceruis antiquitatem attende viuendi, & videndi acumen in capreis. Cerui quadam arte naturali à senio se tueri perhibentur, & vergentem in defectum vitam rediuiua nouitate ab interitu reuocare. Christus singulariter non tam ceruus quàm hinnu- E lus dicitur: qui nititur æterna nouitate, nec habet aliquid vetustatis admixtum, quod subinde renouatione indigeat. Ille singulariter caprea videndi priuilegio. Denique nemo nouit
Luca 10.d patrem nisi filius, & cui ipse voluerit reuelare. Omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius. Ergo & hi quoq; quasi capreę quædam spirituales intelliguntur, qui reuelatos habent mentis oculos in agnitione dei, qui spirituales effecti diiudicant omnia & perscrutantur: qui reuelata facie gloriã domini contemplãtur. Cerui verò sunt in eo quòd in eandem imaginem transformantur à claritate in claritatẽ tanquã à domini spiritu, qui veterẽ deponentes hominẽ, nouum induunt eum qui creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis: qui senescentẽ deuotionẽ, & quodam languentẽ tædio, in nouum denuo feruorem reducũt, & perseuerantiæ fastidia nesciũt reparatione
Esa.40.g frequenti. Qui (inquit Esaias) cõfidunt in domino, mutabunt fortitudinem non quidem vt veterem perdãt, sed vt nouam adiiciant. Mutabunt fortitudinem instauratis frequenter incrementis. Mutabunt, inquit, fortitudinem: currẽt & non laborabunt: ambulabunt, & non deficient. Mutatio hæc profectuum videtur innouatio iugis sine defectu, sine fatigatione. Bona quidem fortitudo, quę currens licet cum laborę, tamen ad defectũ declinare non nouit. Melior planè, quæ nec laboris sentit molestias: sed oppositarum difficultatum transilit F scandala, & velut in campestri planitie explicitis gressibus vtẽs, iuxta quod scribitur, cursor leuis explicat vias suas. Hoc
Hiere.2.e est quod in præsenti ceruos camporũ dicit, quòd illis quælibet aspera & ardua quælibet, plana sunt & peruia &, inoffensis exposita cursibus quasi planioris æquora campi. Vox domini, vox intimæ inspirationis mentis auribus suauiter illapsa illa est vtiq; quę ceruos huiuscemodi præparat, quę reuelat condensa. Nam si qua condensa sunt, & crebris scandalorum quasi spinarũ aculeis obsita: illis condensa non sunt, quorum dominus perficit pedes quasi ceruorum, qui nullo iniuriarum obice tradari possunt: magis autem complacent sibi in tribulationibus, & acceptas habere non norunt iniurias, aut nec respicere penitus, ex vehementia desiderij ad superiora properantis, & intendentis in anteriora. O misera hæc tempora nostra, quomodo ab hac regula in contrarium omnes penè resilimus! etiam quæ pietatis plena sunt specie, ad iniurias interpretantur. Vbique ferè obicem patimur, & impingimus in planis, & lubrica facta sunt in plateis vestigia no-
Thre.4.d stra, sicut dicit Hieremias. Omnia nobis obtrusa querimur, siquidem iter pigrorum quasi sepes spinarum. Ad querela-
Prouer.15.c rum occasiones gratulamur, ad suspiciones parati, vt (quemadmodum scriptum est) terrere nos videatur sonitus volantis folij, & animi molestias manibus & verbis accersire nitamur. Inde est quòd spiritualiũ virorũ nimis crebro inquietamus quietem, interrumpimus ocia, & mentis ad superiora tutentæ perturbamus soporem, & à gratissimo spõsi auel-

G limus amplexu. Huiuscemodi ergo molestias quas vel peruersitas quærit, vel infirmitas parit, à dilecta sua sponsus auertit, filias Hierusalem ad spiritualem quandam alacritatem inuitans. Hoc enim sibi vult quòd per capreas & ceruos adiurat, vt spiritualium ad æmulationem prouocentur virorum, & ab infestatione importuna dilectæ quiescant. Adiuro vos ne exsuscitetis dilectam donec ipsa velit. Vtile vobis est, vt dilecta euigilet: sed expectate donec ipsa velit. Eius expectetur arbitrium, ad cuius curam vestri spectat officium. Tūc volet, cum spiritus illam velle docuerit. Vnctio spiritus docebit illam. Adhærens enim dilecto, vnus cum illo effecta est spiritus. Ideo dicere potest: Spiritus domini super me, eo quòd vnxerit me, euangelizare misit me. Ergo euangelizabit vobis, cùm acceperit tēpus à spiritu. Interim bibula hauriat quod refundat vberius. Contemplationis gratia compassionem non euacuat sed informat, & mentis excessus temperantem reddit infirmis. Denique cùm dormit Adam, virilis costa in infirmiorem mollescit sexum, & propter socialem copulam de latere viri formata est mulier: imò in sociam mulierem Adam ipse conuertitur, & cōformatione quadam transit in coniugem. Ideo dum euigilat, charitatis vocem primam emittit, in compari sua seipsum agnoscens: Hoc nūc os, inquit, de ossibus meis, & caro de carne mea. An non tibi Paulus videtur virilem dignitatem in humiliorem sexum deflectere, cùm dicit se factū infirmis infirmum? Quasi spiritualis Adam Eua efficitur, dum subiectis compatitur apostolica firmitas, & sublimitas virtutis & scientiæ sobrietate quadam capacitati temperatur infirmorum. Etsi mēte excedit deo, sobrius tamen fit aliis. Mentis excessus bonus est sopor: non superbiam inducens, sed sobrietatem docens. Adiuro vos ne exsuscitetis dilectam donec ipsa velit: etsi mente interim excedit deo, iterum tamen sobria fiet. Si modo dormit, euigilabit rursum, vt vina quæ reperit, cum temperamento quodam vobis refundat. Ipsa nouit quando diuidat prædam domesticis, & cibaria ancillis. Quomodo non miserebitur filiarum vteri sui, quæ nec ancillas præterit? Bonæ tamen filiæ ancillas se reputant, & naturalem nesciunt libertatem, dum veritatis spiritu liberatas se esse recensent. Verè enim liberæ sunt, quas liberat veritas: & ideo aliam libertatem ignorant, quæ per adoptionem liberatas se gaudent. Denique quanto magis est gratuita adoptio, tanto est abiectio deuotior. Eædem ergo ancillæ sunt, & filiæ: quia vbi maior est in adoptione dignatio, ibi iustior in subiectione deuotio. Ne suscitetis eam donec ipsa velit. Ipsa nouit quando diuidat prædam domesticis, & cibaria ancillis. Non est de ista metuendum quod legitur: Filia populi mei crudelis quasi struthio in deserto. Struthio pennæ speciem habet, caret tamen effectu volandi. Nescit per mentis excessum volare: I propterea speciem non visitat suam, sed derelinquit in terra oua sua. Obliuiscitur quòd pes conculcet ea, bestia conterat. Non nouit in contemplationis soporem assurgere struthio, ideo se compassionis affectu non induit. Ad commodum enim spectat filiarum, in mentis excessu dormitio matris, & totum de compendio est quòd spiritualis eius somnus protrahitur. Ideo dicit: Adiuro vos ne suscitetis dilectam donec ipsa velit. Bona adiuratio, per quam & matri parcitur, & profectus quæritur filiarum. Quanto enim liberius vacat & videt, tanto vberius adolescentulas reuisit. Quanto sublimius suspenditur, tanto condescendit humilius, condescendit vtilius. Quid vultis tempora dispensare, quæ sponsus posuit in voluntate dilectæ? Ne exsuscitetis, inquit, illam, donec ipsa velit. Tunc volet cum ab oculis eius euolauerit visio dilecti. Lubrica est eius præsentia, & elabitur subitò. Ego (inquit) dilecto, & ad me conuersio eius. Quid tam sanctum tētatis commercium ante tempus diuellere? Beata collatio, sed breuis hora. Sufficiat illi breuitas sua, quid illam decurtare vultis? Nihil tam exiguo imminuendum est momento. Fruatur interim liberè hora fugaci. Exsuscitare eam vultis & auellere ad vos quam Christus exsuscitat, & in se euigilare facit? Denique etsi dormit ipsa, sed cor eius vigilat in Christo. Petrus & qui cum ipso erant in monte, grauati sunt somno, & euigilantes viderunt maiestatem Iesu. Bene grauati somno, in quibus humanus reprimebatur sensus. Grauabatur & reprimebatur in ipsis quod erat ex ipsis, vt ad ea quæ mundi sunt cæci & hebetes, tantùm ad cognoscenda quæ dei sunt, spiritu euigilarent exsuscitati diuino. Euigilantes, inquit, viderunt maiestatem. Bene ergo vigilat, qui talia videt, qui videt gloriam vnigeniti à patre, qui audit arcana verba quæ non licet homini loqui. Non licet ei dici in quo filius dei nōdum resurrexit. Videte, inquit, nemini visionem dixeritis, donec filius hominis à mortuis resurgat. Non potest ei dici visio, in quo nondum Christus resurrexit. Denique simile dictum est Mariæ: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem. Noli, licet ei dici, qui non est raptus in paradisum, in locum deliciarum, in locum de quo Petrus dixit: Bonum est nos hic esse. Bene exsuscitatur qui in hunc cum Paulo rapitur paradisum, qui ascendit cum Petro in montem, qui vel vna cum Christo potest hora vigilare, quem non homo tangit, sed exsuscitet & euigilare faciat Christus. Et Petrum ipse tetigit, ideo euigilauit & vidit maiestatem eius. Denique & hæc ipsa dilecta vide qualis exurgat de sponsi amplexu. Quæ est ista, inquit, quæ ascendit quasi virgula fumi? Sed nos iam hic ascendentem reuocemus sermonem, & capitulum hoc alteri seruemus principio, imò illi qui de seipso dicit: Ego principium, qui & loquor vobis. Qui vtinam nobis sit & sermonis principium, & cordis verbum, vt quæ locuturi sumus de ipso, prior ipse loquatur in nobis. Loquere domine, loquere mihi, & loquere pro me. Increpa pro me filias, non L Hierusalem, sed Babylonis: dic vt sedeat & taceat filia Chaldæorum. Deus bone quantæ sunt hodie filię Babylonis, quæ nesciunt cantica Sion, propter quas organa nostra suspendimus? Quanti sunt filij Edom, qui nos exinaniunt & exhauriunt lætitia spirituali? Compescis filias Hierusalem ab infestatione dilectæ. Vtinam mihi domine à filiabus parcas Babylonis. Dispar enim est, & satis molestior vexatio malignātium, quàm amantium. Sed tamen nescio qua nostri temporis huius miseria ipsi amantes facti sunt malignantes. Quanta malignatur hodie amicus in sancto? dixisse debui inimicus, sed dixi quod magis dolet. Ipsi amici facti sunt inimici. Amici professione, inimici affectione. Specie amici, sed amicitiæ virtutem diffitentes. Amicus Absalon, quia filius: sed quanta malignatus est sceleratus in sancto, filius in patre, Absalon in Dauid? Absalon pax patris dicitur. Bonum planè nomen, sed ipse nominis huius virtutem abnegabat. Affectauit regnum, incestauit cubile. Felix tamen Dauid, cui inter tot filios non nisi vnus persecutor erupit. Quem mihi dabis hodie inter magistros, cui non nisi vnus Absalon insidietur? An non quasi Absalones sunt quidam qui (sicut scriptum est) pacem prædicant, & mordent dentibus? Affectant locum patris, fœdant cubile, dum prauis susurriis socios corrumpunt: & subuertunt corda innocentium, in quibus patris M spiritus suauiter quiescebat. Imitatione Absalon est, qui magistri & locum sibi arrogat, & vitæ derogat: pacem prædicat, & mordet dētibus. Malus est morsus derogatio, malus cibus de quo dicitur: Dulce est enim in ore eius malum, & abscondit illud sub lingua sua. Abscondit donec euomat in tempore virus collectum. Quanta malignatur amicus in sancto? Denique quę nō videt, suspicatur. Posuerūt, inquit, signa sua signa, & non cognouerūt. Ponunt quæ non inueniunt. Ponunt quæ prauè postea exponunt. Signa, inquit, sua: seipsos enim in signum ponūt, cum ex suæ prauitatis regula alios metiuntur. Signa, inquit, quasi dicat, tantùm signa, & non veritatem. Signa non certitudinis, sed suspicionis. Et non cognouerunt. Non enim cognitione, sed coniectura nituntur. Malignatur inimicus in sancto. In quo sancto? In sancto sanctorum. In sancto qui dicit: Qui vos spernit, me spernit. Temerarium est (vt dicit apostolus) alienum seruum iudicare. Tu ergo quis es qui dominum tuum iudices? Qui enim potestatem diiudicat, ordinationem dei diiudicat. Denique cōqueritur & dicit: Tulerunt à me homines iudicium meum. Filij hominum, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Vanitatem vtiq; diligitis prælationis, & ideo quæritis in prælatis vestris. mendacium prauæ suspicionis. Vani enim filij hominū, mendaces in stateris, mendaces in iudiciis. Et vtinam pro minimo mihi sit ab humano die iudicari, dum æterni diei expecto iudicium. Cùm, inquit, accepero tempus, ego iustitias iudicabo,

Marginalia: Cant.3.b; Esa.61.a; Gen.2.d; Thre.4.d; Iob 39.b; Cantic.3.b; Cant.7.d; Luc.9.d; Ioan.1.; Matt.17.b; Ioan.20.d; Cant.3.e; Ioan.8.d; Mich.3.b; Iob.20.b; Psal.73.a; Ibidem.; Rom.14.a; Psal.4.a; Psal.61.c; Psal.74.a

A cabo. Ipse iustus iudex tempus expectare se dicit, vt iustitias iudicet: & tu tibi ante tempus assumis iudicium? Pater omne iudicium dedit filio: & tu tibi quod non accepisti iudiciũ assumis, & hoc in patrem? Vide ne forte in eum patrem à quo omnis paternitas in cœlis & in terris nominatur. Viperea generatio matrem suam comedit, & dente venenato doctoris vitam corrodit. Non sunt istæ filiæ Hierusalem, & filiæ pacis, sed Babylonis: quando increpabis illas, & dices: Filiæ Babylonis nolite flere super me, sed super vosipsas flete? Siquidem improperia eorum qui vices tuas gerunt, in te redundant, nec est murmur eorum contra nos, sed contra dominum. Parcite ergo à murmuratione quæ non prodest vobis, & aliis nocet. Tu domine, tu potius obstrue os loquentium iniqua, & ne claudas ora te canentium. Sed quid iam nunc querelis his vlterius immoror? Non id nunc gero propositi, vt nostra defleam, sed vt aliena cantem. Sufficiat paucis nostra deplorasse. Iam à lamentis reuertor ad cantica. Illo nobis animũ præstante & os & ocium, qui cohibet inquietos à sponsæ somno Christus Iesus, vnà cum patre & spiritu sancto regnans per omnia secula, Amen.

Sermo XV.

B QVAE est ista quæ ascendit per desertum quasi virgula fumi ex aromatibus?] Videte fratres (sicut & videtis) quàm sit efficax ad incrementa gratiarum tranquillitas mentis: quales metat fructus de interna quiete Christi dilecta. Videte, inquam, qualis procedat de sponsi amplexu. Qualis ergo progreditur, à me ne quæsieritis, sponsi potius super hoc sodales consulite. Quid si & ipsis quasi noua & insolita de secreto dilecti sinu procedit? Noua plane. Nam ipsa nouitas admirationẽ inducit. Quæ est ista quę ascendit? Attende profectũ. In superioribus custodes interpellat, & de visione rogat dilecti. Hic ipsis custodibus admiranda prorumpit & noua sub specie. Quidni in noua procedat de complexu dilecti? Ipse est enim qui de se dicit: Ecce ego omnia noua facio. Etiam quæ noua sunt, ipse renouat. Puta çaminus est: aurũ admoue. Si purum est, purgatius redit, & rutilans metallum recentem de fornace fulgorem educit. An non caminus Christus? Ignitum, inquit psalmista, eloquium tuum vehementer. Hoc camino decocta nõ potest nisi noua & velut altera prodire creatura in Christo. Denique & ipsius dum oraret, species facta est altera: sed tibi altera cum oras eius sit species. Nã in se manens vnus, innouat omnia. Altera facta est corporalis domini species cum oraret, & voluit per hoc in mente tua orationis cõmendare virtutẽ, quòd illa sit quæ te in intimis C alterum faciat, & nouum commutet in hominem, & meditatio innouet. Nos, inquit apostolus, reuelata facie gloriam domini speculãtes, in eandem imaginẽ transformamur, hoc est, in eandem quam intuemur, transformamur. Fortè & sponsa de speculationis arcano eam quam intuebatur, sponsi imaginẽ vestita prodiit. Noua planè. Nam sodalium circa ipsam admiratio nouitatem protestatur: Quæ est ista quæ ascendit? ac si dicat, non est cum illa sicut heri & nudiustertius. Nõ iam amplius circuit ciuitatẽ: non discurrit per vicos, per plateas, per vigiles. Non errabunda vagatur, sed itinere directo ascẽdit. Quæ est in hac ipsa hæc tam subita nouitas? Quæ est ista quæ ascendit, & ascendit per desertum? Desertum verè & aridum & sterile reputat seculum omne hoc per quod ascendit: & quanam ratione nobis factus deserti huius odor sicut odor agri pleni, & quasi ei benedixerit dominus? Quantos trahit ad se deserti huius odor & tenet ne possint auelli, odor iste, odor mortis ad mortem? Inanitas est quam putatis vbertatem. Denique terra sitis est, & imago mortis, sicut dicit Hieremias propheta: Terra, inquit, sitis. Cupiditates enim mundanas magis irritat, quàm satiat. Infructuosa est ista quam putas plenitudo: & si quid est fructus, id fluxum est, & mutabilitate sua mortis præfert imaginem. Quomodo vbi mortis vides imaginem, odorem vitæ sentire te reputas? Odorem vitæ Christi spirat vbertas. Ipse enim est ager verè plenus, ager fertilis, ager cui benedixit deus pater. Alium præter istum agrum spõsa nescit, sed desertum reputat, & terram salsuginis.

Canti.3.b — *Apoc.21.b* — *Psal.118.f* — *2.Cor.3.d* — *Canti.3.c* — *Hiere.2.b*

D Quæ est ista quę ascendit per desertum? Bonum erit certè desertum, si non fuerit cor tuum insulcatum inimici vomere: si non fuerit eius irriguum stillicidiis, impinguatum rore: si non quæ superseminat zizania in te læta luxurient, imò renascantur quidem quasi fœcundo in solo. Sterile sit cor tuum ne tale vel germen proferat, vel semen suscipiat. Anima, inquit, mea sicut terra sine aqua tibi. Bonum desertum talis anima, bonum etiam desertum caro integra, caro intacta, caro immundis non exarata cõcupiscentiis, caro carnalis voluptatis nesciens semina. Qui enim seminat in carne, de carne metet corruptionem. Bonum denique desertum aluus virginalis. Talis erat beatæ illius & specialis virginitatis vterus, quem nullius impudici motus, affectionis immundæ, temerauit læsio. Caro ipsius sicut terra deserta, & inuia, & inaquosa, in qua Christus apparuit. Non tamen deserta penitus, quæ Christum parturiuit: irrigua est, sed fluentis virtutum. Ideo quasi puteus dicitur aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano, quòd virginalis munditiæ candor spirituales refundat gratias. Hortus conclusus venter eius, castimoniæ virginalis disciplina, eo quòd integritatis sepem carnalis desiderij non dissipauerit ardor: propterea in talibus irriguus aquis fructum dedit in tempore suo. Vis audire qualẽ hæc terra deserta dedit fructũ? Osee te docet, qui dicit: Adducet dominus ventum de deserto vrentem, & desiccabit venas mortis. Quis alius mortis desiccauit venas, nisi Christus Iesus, quẽ nobis intemerati ventris desertum refudit? Et bene ventus, quia spiritus ante faciem nostram Christus dominus. Denique dictus est secundus Adam in spiritum viuificantem. Huius flatu apostolicæ nubes volant, quas Esaias miratur. Quid mirum si ventus dicitur, quem & nubem legis? Ascendet (inquit) deus super nubem leuem. Nec hic leuem quasi vagam & instabilem accipias, sed leuitatis intelligentiam ad spiritualem aptitudinem trahe, quòd corpus incorruptibile nullam animæ grauitatem attulerit, nec depresserit terrena commoratio sensum multa imò cũcta cogitantẽ. An non quasi venti facti sunt omnes qui spirituali leuitate à terrenis elapsi, conuersationem sibi in cœlo collocant? Sed ipse speciali ratione ventus, qui reliquorum ambulat super pennas ventorum, & spirituum omnium virtutes excedit. Iure ergo ventum eum vocat, nominat & ventum vrentem, quòd eius flatu peccati sint in nobis frigora resoluta, & captiuitas nostra conuersa tanquam torrens in austro. Huius se æstu exustos discipuli senserunt, cum dicerent: Nónne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur? Et nescio si vspiam libentius spirat, quàm in castæ & illæsæ integritatis deserto & inuio. Hæc loca libenter perflat, & casti corporis animam charitatis feruore decoquit, & spiritualibus liquefactam desideriis tenues resoluit in vapores, & veluti fumi virgulam exurgere facit. F

Quæ est, inquit, ista quæ ascendit per desertum quasi virgula fumi? Et bonum desertum caro castitatis exhausta & desiccata virtute, quæ nullam delectationis immundæ nebulam exhalet, nec ignem extinguat, sed nutriat, quem domini flatus succendit. Ignis hic aromaticam si inuenerit animam, succendit, & alteram commutat in speciem, & quasi virgula fumi exhalat in superiora. Quasi virgula, inquit, quòd per cogitationum disciplinam ab exteriori sit ad interiora constricta, & ab inferiori ad superiora directa: quasi virgula, quòd sese ad seipsam colligat, & supra se porrigat. Sed quid sibi vult, quòd illam fumi virgulæ comparat? An fortè per hoc innuere voluit, quòd non sit perpetua ac solida spiritualis huius suauitatis gratia, & mentis ascẽsus, sed facilè sicut fumus liquescat? Suauis est planè & omnino spiritualis vapor fumi, in quem se aromata cõcremata relaxant. Sed ego virgulæ isti teneræ & delicatæ turbines metuo, ne illam ventorum flabra diuerberent, ne circumferat procella curarum, & tentationis aura illam dissoluat, & cedat omni vento. Exempla nobis metum suadent. Multos enim videmus & dolemus tam insperatò cessisse, quàm subitò erupisse. Meditatione subtiles sunt, orationis impensi studio, pingues gratia, deuotione quadam dulci vberes, effusi in lachrymas: cum subito leuis impatientiæ occasio quælibet spirituales has contristat delicias & exhaurit. An non ergo quasi fumus tam facilè euanescens gloria? Iure quasi virgula fumi talis ascensio, quæ vel

Psal.142.b — *Galat.6.c* — *Osee 13.d* E — *Thre.4.d* — *Esa.19.b* — *Luc.24.c*

G propria mutabilitate deficit, vel accidēti molestiæ cedit. Ego tamen non audeo super sponsæ persona fumum pro defectu interpretari. At si tu contentiosè resistis, eum tibi do defectū accipere, quem tibi psalmus commendat: Defecerunt oculi mei in eloquium tuum. Defecit in salutare tuum anima mea. *Psal. 18.l*

Vtinam hoc domine defectu attenuentur oculi mei & deficiant. Vtinam hoc defectu deficiat anima mea, deficiat & liquefiat, & eloquio tuo calefacta, eloquio vehementer ignito, ab omni crasso intellectu, & in tenuiorem spiritualis habitudinis auram laxetur. Vtinam si quid fuerit in me torpulentæ intelligentiæ & hebetis desiderij, in subtilioris gratiæ vsum deficiat, & attenuatione quadam & acumine spirituali à crassitudine sua vertatur in virgulam fumi. In talem vtinam deficiat fumum animæ meæ virtus, & non deficiat sicut fumus, ne dicat: Defecerunt sicut fumus dies mei. Aliud est omnino ita deficere sicut fumus, vt omnino non sis. Aliud ita deficere, vt sicut fumus attenuatus animo & spiritualis sis. Bene defecerat psalmista, cum diceret: Concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Quonam enim modo non deficit, quem Christus inflammat? Ignis ipse est, sicut scribitur, & ignis cōsumēs. Qui, inquit, approximat ad me, approximat ad ignem. Quis mihi dabit vt hunc possim ignem ligare in sinu meo, vt inflammet cor meum, renes commutet, & ad nihilum me redigat? Iure quasi virgula fumi ascendit, quæ de calore processit cubiculi, de verbi igniti cōplexu. Suaues tua flamma Christe vapores euomere solet, & odoris aromatici fumum producit. Quasi virgula, inquit, fumi ex aromatibus. Et fumum lego qui de Leuiathan ore procedit. Et item fumum de puteo abyssi prodeuntem, sed non ibi virgulam, nō aromata lego. Nihil ibi directum, nihil dulce, sed horror summus, & ordo nullus. Fumus horroris est, qui de puteo procedit abyssi. De hoc fumo impij dixisse leguntur: Fumus afflatus est in naribus nostris, & sermo scintillæ ad commouendum cor nostrum. Meis vtinam, Iesu bone, naribus fumus affletur, quem tuus ignis agit: & de camino tuo sermo scintillæ ad commouendum, imò ad commutandum cor meum. Ignis tuus ignis consumens est: vitia si inuenit consumit, & confessionis fumum emittit. Sed non est iste fumus ex aromatibus. Qui tangit, inquit, montes, & fumigant. Bonus ignis qui tumores extenuat animorum, & attactu suo elationes terrenas per emissos pœnitentię fumos euanescere facit. Sed alterius odoris & gratiæ fumus est, quem aromata virtutum cremata refundunt. Ignis iste, ignis quem dominus misit in terram, & voluit vehementer accendi, non tantùm vitia consumit, sed virtutes ipsas in suauioris gratiæ affectum commutat. Aromata cum integra sunt, olēt suauiter: sed hoc igne liquefacta, alium longè spirant odorem. Huius odoris fragrantiam sentientes in sponsa sponsi sodales mirantur, & dicunt: Quæ est ista quæ ascendit per desertum quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Habes in myrrha continentiæ virtutem: in thure orationis studium: in puluere pigmentario inter virtutum copias cordis contriti humilitatem. Et bona myrrha, quæ carnalem petulantiam reprimit, & fluxos motus lasciuire non sinit, & carnem non esse carnalem compellere nititur. Sed continentiæ nostræ myrrha corpulēta videtur & minus castigata, & quasi vicina carni, nisi fuerit hoc igne cœlesti, hoc amoris diuini feruore liquefacta. Bona quidem continentiæ myrrha, quæ pergentem ad illicita cohibet appetitum: sed alterius est suauitatis & gratiæ, quando charitatis ardore liquescens, crassum omnem & carnalem nescit affectum. Quid verò thus? Nónne ipsum est odoris exigui dum integritas illi & corpulētia sua manet? Cum verò flammis subactū effluere cœperit, in odoriferos totum fumos expirat. Simili ratione nónne tibi videtur crassa & pigra oratio & corporea quadam tarditate segnis, igniti & intimi eloquij si non fuerit virtute succensa? Vtique in thure ego accipio orationis materiam, & in fumo gratiam. Dirigatur, inquit, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Nescit itinere directo ad deum ire oratio quę succensa non fuerit. Oratio quæ frigido fuerit de corde expressa, subitò relabitur: nec potest esse perpetua, quæ nō est prompta. Vim patitur, & non est sui iuris. Sed nec sui iuris est planè succensa oratio. Illa cōtra conatum reprimitur: ista supra conatum arripitur. Illa conatur & recidit, ista præter conatum ascendit. Illa violenter dirigitur, ista voluntate fertur. Illa vix exhibetur, ista nec cohibetur. Illa laboriosa, ista libera. Illa tristis, ista læta. Illa bona, sed ista optima. Denique est oratio temperatè media inter frigidam & feruidam: illam excedens, sed non accedens ad istam. Et (vt sic dicam) prima coacta est: secunda directa: tertia abrepta. Prima (vt sic dicam) sitiens, secunda sobria, tertia ebria est. Ista enim est quæ mente excedit deo: ideo ascendit quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi, inquit, pulueris pigmentarij. Myrrha in puluere pigmentario humilitatis expressit virtutem, quòd ea de magnis meritis nil magnum sentire nouerit, non altū sapere, sed humili æstimatione reliquarum attenuet merita virtutum, & earum soliditatem quasi ad quandam pulueris exiguitatem deducat. Et bene post orationis commendationem sub figura pulueris pigmētarij de humilitate subiunxit. Oratio enim humiliantis se, nubes penetrat. imò sine humilitatis gratia oratio quantumlibet acuta, hebes tamen est, & tristem refundit odorem elatæ myrrha castitatis, neque fluxos carnalium bene restringit motus cogitationum continentiæ myrrha, quæ animum in superbiæ fumum lasciuire permittit. Contritione multa pigmenta rediguntur in puluerem. Et bona contritio, quoniam cor contritum & humiliatum deus non despicit. Bona planè contritio quæ nihil relinquit indiscussum, nihil tumidum, nihil non humiliatum, nec in virtutibus ipsis. iustitias ipsas diiudicat, & arguit non modò de peccato, sed & de iustitia & de iudicio. An nō quasi comminuitur quod redarguitur? An nō quasi humiliatur iustitia quæ diiudicatur? In veritate (inquit) tua humiliasti me. Non omnium est hoc dicere. Infirmiores in vanitate sua humiliantur, perfectiores in veritate dei. Non potest vanitas veritatem diiudicare, sed veritas vanitatem, & veritas veritatem. Spiritus enim diiudicat omnia. Quod humano solidum & integrum videbatur iudicio, cum inuenerit spiritus veritatis, euacuat & comminuit illud. In spiritu enim vehementi conterūtur virtutum pigmenta in puluerem, & iustitia iudicatur. In turbine, inquit Iob, conteret me. In turbine spiritus sui, spiritus vehementis, in turbine spiritum meum arripientis. In hoc turbine conteret me, & multiplicabit, inquit, vulnera mea. Integra mihi videbatur antequam veniret spiritus vehemens, iustitia mea: sed ipse diiudicat, ipse conterit, ipse vulnerat, & multipliciter confringit bonorum præsumptionem meritorum, sauciam & languidam humanam docet esse virtutem. Vtinam mihi hoc modo conteri obueniat, redigi in puluerem omnium bonorum affectuum, piarum meditationum. Vtinam Iesu bone, turbo spiritus tui talem animæ meæ puluerem afflet de plateis cœlestis Hierusalem, vt in hoc puluere calefiam, in puluere sedeam, in puluere dormiā, sed puluere pigmentario. Beatus qui in hoc puluere moratur, cui suaues & spiritualiter puluereæ cogitationes vndique labūtur. Expergiscimini (inquit) & laudate qui habitatis in puluere. Denique & sponsa de felici expergefacta somno, quasi virgula fumi exurgit ex aromatibus vniuersi pulueris pigmentarij. Vniuersi, inquit. Et veritas ipsa bonorum vniuersitatem operum, ad quendam te docet puluerem & velut sterilitatē deducere. Cum omnia feceritis, inquit, dicite, serui inutiles sumus: quæ debuimus facere, fecimus. Felix qui tantum & talem sibi colligit puluerem, vt quæ iubentur, faciat omnia, & reputet quasi nulla: qui vniuersa bona quæ colligit, per humilitatem illa conterit. Paulus ad Corinthios operum suorum aromata multa enumerat: In itineribus, inquit, sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in mari, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in falsis fratribus. Quid deinceps? Quotidiana eius solicitudo omnium ecclesiarum. Quis, inquit, infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? An non quendam bonorum operum puluerem tibi collegisse videtur apostolus hæc & huiusmodi plura percurrens? Vis adhuc sublimiores aliquas virtutum eius species audire? Veni cum illo ad visiones & reuelationes dei, ad raptum in paradisum, in tertium cœlum: ad beatā illam ignorantiam nescientis vtrum in corpore an extra corpus extasis illa facta fuerit, non iam puluis

Marginalia: *Psal. 101.a* · *Psal. 83.a* · *Heb. 12.g* · H · *Iob. 41.b* · *Apo. 9.c* · *Sapien. 2.a* · *Psal. 103.d* · *Luc. 12.f* · *Canti. 3.c* · I · *Psal. 140.a* · K · *Cant. 3.c* · *Eccli. 35.d* · *Psal. 50.d* · L · *Psal. 118.k* · *Iob. 9.b* · M · *Esa. 26.d* · *Luc. 17.a* · *2. Cor. 11.f* · *2. Cor. 12.a*

A pulius, sed fumus. Sed ne tamen fumo huic spiritualis cõtemplationis se iactantiæ fumus immisceat, audi quid sequitur: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ. Paulus stimulatur ne extollatur. Et quomodo qui hæc audis, refugis stimulari? Quomodo teipsum inter vbertatem donorum aut conterere desinis, aut conteri non finis? Molestus stimulus, sed tamen vexatio præstat humilitatem profectui. Molestus stimulus carnis, sed non charitatis. Et passio amara, & discussio seuera, vtraque virtutes humiliat. Sed omnia dulcius & efficacius prodeunt de camino quodam succensi amoris. Flamma hæc non modo virtutes humiliat, sed etiam immutat, & in nouam conuertit speciem, & de spiritualibus spiritualiores facit. Cõtinentiæ myrrha, orationis thus, & in puluere pigmẽtario, omnium humilis conscientia virtutum: omnia magis serenum producunt vultum, & gratam speciem, cum de hac prodeũt officina. Bona enim contritio, sed cõcrematio melior. Suauis puluis pigmentarius, sed fumus excellit. Nescio enim quid magis suaue & spirituale magis in fumo quàm in puluere significatur. Ideo quodam igniti verbi beneficio inter sponsi flagrans amplexus, de puluere pigmentario in fumi tenuitatem liquescit: de humiliatarum puluere virtutum, in fumum gloriæ. Qualis est putas peruentio cum tam delicatus sit ascensus? Quò B tendit quæ talis ascendit? Quantus deliciarũ est locus in quem ascensiones istas disponit? Lectulus fortè dilecti est. Nam ad illum præcipuè sponsa debet aspirare. Ita planè est. Ideo sequitur: En lectulum Salomonis sexaginta ambiunt ex fortissimis Israël. Et pulcher ordo, vt de lectulo ad lectulum veniat: de lectulo suo, de cubiculo matris suæ, ad sui lectulum Salomonis. Nec minus congrua varietas, quòd deliciis istis immiscet fortia, & lectulum suum Salomon tam munita custodia vallat. Sed verbi prouenientis iam reducamus habenas, nouo capitulo nouum dedicaturi sermonem, præstante domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Cant.3.c

Sermo XVI.

O QVAM delicata sponsa ascendit, quàm penè sine mole corporis, & quàm penitus sine corruptione carnis! Quænam erit corpulentia vbi fumo confertur? Quæ corruptela cum illam non caro fluxa, sed aromata cremata exhalent? Delicatè ascendit, & digna lectulo Salomonis. Iudith & lotam & vnctam lego, vt regios vnguenti suauitate mulceret amplexus. Hæc verò iam vnguentis non vtitur in spõsi gratiã, sed liquefacta est odore ipso vnguenti: sed non omnes verbum hoc capiunt, non omnes his possunt deliciis perfrui. Si omnes fruerentur, omnes fraudarentur: & in hoc est & pulchra varietas, & pia charitas, quia alius est qui fruitur, alius qui tuetur. In hoc aliorum & tuta & læta sunt ocia, quòd aliorum sunt munita custodia. Ideo lectulum Salomonis sexaginta ambiunt ex fortissimis Israël. Non vult Salomon noster lectuli sui turbari delicias, dulces attenuari affectus, ne attentari quidem: pacata diligit qui pacificus dicitur. Quis noster Salomon, nisi Iesus Christus? Ipse est pax nostra, ipse qui fecit vtraque vnum. Ipse pacificauit sanguine suo non modò quæ in terris, sed quæ in cœlis sunt. Disciplina pacis nostræ super eum. Disciplinam debitæ nobis pœnæ sustinuit, vt nobis iustitiæ pacem refunderet. Ipse punitus, tu repropitiatus: & tu punitus, sed pœna tua pacem tibi parturire non potuit. Hostia immunda contaminatos mundare non poterat, non modò alios, sed ne seipsam quidem. Disciplina ergo super nos, sed non erat illa nobis ad pacem disciplina. Erat in nos mortalitatis & afflictionis lata sententia, sed non erat iniustitia reuocata. Tu quidem iudiciaria sententia ligatus, sed tuus non erat solutus reatus: & pœna erat, & pax non erat. O miseria & grauis disciplina super filios Adam: conteris & non protegis: punis & non purgas: consumis & non concilias: consumis, sed carnis substantiam, non culpam. Quid tibi & paci? Quando pacem conferes, cui est cum peccato commercium? Quando conferes gratiam, quæ non aufers culpam? Iustitia enim & pax osculatæ sunt. Disciplina pacis nostræ super eum, qui nobis attulit fructus pacatos iustitiæ. Dictus est ille solus Salomõ noster verus pacificus, quòd in diebus eius orta nobis sit iustitia, & abundantia pacis. Abundans verè pax, quæ non modò præterita suffecerit repropitiare delicta, sed omne etiam abundet in seculum. Abundat enim donec auferatur luna, donec auferatur labor mutabilitatis nostræ, labor mortalitatis nostræ, alternantium labor defectuũ. Verè abundans pax, quæ non est data ad mensuram meriti. Non enim meritum inuenit, sed contulit. Quomodo non abundans pax, quæ & remisit offensam, & priorem cumulauit gratiam? Erat homini primo in paradiso pax, vt nó posset inuitus abduci, sed non erat virtus per quam vellet reduci. Erat gratia vt posset non exire, sed non erat vt posset, cum vellet, redire. Modo pax vberior in gratia Christi, quæ post iteratos excessus vltro offertur, & pœnitentes nó repudiat, sed reuocat. Bene pax abundans, quę nulla potest exhauriri iniuria, paratior ad veniam, quàm ad vindictam. Pax hæc à remissione peccatorum incipiens, vsque ad diuinæ participium abundauit naturæ. Qui enim adhæret deo, vnus spiritus est. Vides quanta repropitiationis abundantia, vt nõ iam pax cum deo, sed magis vnitas cum eo dici possit. O beatum cõfinium, vbi sublatus est inimicitiarũ paries medius. Beatum quidem cõfinium, sed nondum tutum. Adhuc hostis noster hos tentat peruadere terminos, fines conuellere. Est nobis in Christo pax cum deo patre, sed nõdum pax ab hoste cõmuni. Abundabit autem pax hæc donec destruatur nouissimus inimicus, mors. Interim etsi nõ est pax ab ipso, profectò tamen est cõtra ipsum. Erit ipse pax nostra cum Assyrius venerit in terram nostram, & calcauerit in finibus nostris. Proximos sibi potest Assyrius fines infestare spirituales: interiores non potest: calcare potest, sed stare nõ potest in finibus nostris. Erit enim Christus pax cum calcauerit in finibus nostris Assyrius. Habemus confinium & confinium. Confinium cum deo, & confinium cum mundo. Cõfinium cum spiritu, & confinium cum carne. Etsi quibusdam dictum est: Vos non estis in carne, sed in spiritu: confines tamen sunt carni, vel propter substantiæ naturam, vel propter carnis curam. Hostis ergo carne nostra quasi castro vtens, regiones spiritus de vicino infestat, & de contermino præsidio insidias machinatur. Sed erit iste, id est Christus, pax, cum Assyrius calcauerit fines nostros. Ille Salomon noster, pacificus noster, qui præstat nobis pacem super pacem, pacem cum patre, pacem ab hoste: ipse ponet fines nostros pacem. O confinium & confinium, quãtum discrepatis abinuicem! quãtis tu abundas gaudiis, & quãtis vicinus es obnoxius scandalis! O finis & finis, tu quàm lætè teneris, & tu quàm laboriosè regeris! Vtrobique Christus limes est medius: istinc separans, illinc fœderans: istinc inchoans, illinc consummans. Sapientia enim attingit ab hoc fine fortiter vsque ad finem illum, disponens in illo fine cuncta suauiter. Finis ille lectulus est. Ideo de muliere forti dicitur: Procul & de vltimis finibus precium eius est. propter quod ipse se impendit, quo se æstimat, quo eius expletur auiditas. Quid id aliud est, nisi sponsi amplexus & lectulus? Vltimus finis est, vltra quem se nõ potest auiditas extendere, nec facultas comprehendere sufficit. Finis est vbi ipse à te deficis, vbi exhauriris, vbi alius esse incipis, totus in Christo, & solus in te Christus. O vera pax, & plena pax, quando de regno dei tollentur scandala, quando non erit timor in finibus nostris, quando non erit finis & finis, sed vnus tantùm finis, & supradictus finis. Finis deo fœderans & conformans tantùm. Finis lectuli gaudiis fruens, non gladiis agens. Nunc verò vt quieta sint quantulacunque lectuli gaudia, necessaria quidem est custodia fortis. Ideo lectulum Salomonis sexaginta ambiunt ex fortissimis Israël. Et in euangelio habes: Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. Vberior hic commemoratur custodia, quia vberior est gratia lectuli quàm atrij: & sponsæ solicitudo maior quàm possessionis, & ad portam paradisi angelicam custodiam cum gladio flammeo positam lego. An non quidam paradisus lectulus Salomonis? Lectulus (inquit) noster floridus. Denique ipse flos campi, ipse lignum vitæ. Bene paradisus deliciarum lectulus talis. Vides quomodo amplæ deliciæ arcta cinguntur custodia? Lectulum enim Salomonis

Margin notes: C; *Iudit.10.a*; *Ephe.2.c*; *Coloss.1.c*; *Esa.53.b*; *Psal.84.b*; D; *1.Cor.6.a*; E; *Roma.8.b*; *Psal.147.a*; F; *Sapien.8.a*; *Pro.31.a*; *Canti.3.c*; *Luc.11.c*; *Gene.3.d*; *Cant.1.d*

G ambiunt sexaginta fortes ex fortissimis Israel. Non multum nunc de numeri huius disputo ratione: illos tamen videtur signare, qui prærogant & iustitia operis, & notitia legis. De fortibus Israel sunt, qui fide fortes sunt: qui stát in fide, & viriliter agunt, qui omnia possunt, sed in eo qui omnia confortat Christus. Male fortis est, qui aduersus scientiam dei se extollit, qui aduersus illam inflexibilis & rigidus est, cui fortitudo lapidum fortitudo eius, & cor eius æneum, vt nec vexatio det intellectú auditui eius: quales denique sunt quibus Paulus ait: An æmulamur dominum? Nunquid fortiores illo sumus? Non est de fortibus Israel, qui cum vulneratur non dolet, cum verberatur non sentit, stupidus manés ad omnes stimulos ancipitis gladij verbi penetrabilis, & gloriatur si contra sapientiæ stimulos calcitret. Non talis Maria, cuius animam ac si mollem materiam gladius pertransiuit. Me vtinam facilè obtineat verbum validum: in me operetur eius efficacia, & animam meam hic penetret gladius, vt & ipsa quasi in gladium conuertatur contra spirituales pugnatura nequitias. Quid mittis manum ad fortia, qui ex fortissimis non es? Custodiam vt quid suscipis, qui desidiam non excutis? Quid lectulum ambis, qui gladium non habes? aut si gladium habes verbi, habes illum in vagina, non habes in lingua? Non tenes manibus linguæ, verbi dei versatilem gladium. Volubilis est sermo, spiritus flammeus est: sed nescio quomodo cótra naturam suam pigrescit in manu tua: restringitur & hebe-H tatur, qui acutior est & penetrabilior omni gladio ancipiti. Non est velox verbum in ore tuo, non currit velociter, non est versatile in manu tua pro varietate negocij, quod tamen ad omnes spiritualis certaminis vsus abundat. Quid tibi vsurpas officium, cuius vsum nó habes? Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Sine causa gladium portas tu qui bellandi sufficienter non habes peritiam: aut si doctus es belligerare, magis te exerces ad negocia seculi, q̃ ad negocia Christi: forensi iure plus vteris quàm ecclesiastico, plus seculari q̃ spirituali certamine calles. Paratum vult virú ecclesiasticum princeps ecclesiæ, paratum eum vult ad reddédam rationem de ea quæ est in nobis fide & spe. Et quonam pacto piger & imperitus ad ista gloriaris, si promptè respondeas de iure publico? Decentius multo in ore clerici, in ore monachi sacra quàm secularis litera sonat. Quid in Hierusalem vis loqui lingua Aegyptia? Non sic Esaias. Erunt, inquit, quinque ciuitates in terra Aegypti loquentes lingua Chanaan. scilicet quia penitus Hebræa non poterant, ea loquerentur quæ est vicina Hebrææ. quia lingua sancta non poterát, vel ea loquerentur quæ sanctæ affinis est. Quid vis media ex parte loqui Azoticè, qui Iudaicè debes? Sic enim habes in Esdra. Loquere linguis non hominum, sed angelorum. Angelus enim dei es, qui sacri profiteris verbi mysterium. Labia enim sacerdotis I custodiunt scientiam, & legem requirút ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Euangelicè ex toto loquere, qui vir euangelicus es. Sermo ergo tuus legem redoleat, prophetas, apostolos: eorum verbis linguam tuam exacue, mutua ex eis arma potentia deo, ad debellandas munitiones, ad redigendum in captiuitatem omnem intellectum extollentem se aduersus scientiam dei. Versatilis sit in manu tua gladius spiritus, vt ad omne quod tibi emergit negocium famuletur, nec te destituat sermonis sacri facultas, quem temporalis & subita deposcit occasio. In labiis tibi sit non in foliis verbum validum & efficax. Labia enim (non folia) sacerdotis custodiunt scientiam. Sacculum pecuniæ tolle tecum. Gladius verbi tibi sit à latere, non in latebris: proximus tibi sit. Accingere eo super femur tuum, vt potens sis & promptus & exhortari in doctrina sana, & contradicentes redarguere.

1.Cor.10.c — Cant.3.c — 1.Pet.3.c — Esa.19.c — 2.Esd.13.d — Malac.2.b — 2.Cor.10.b — Malac.2.b — Psal.44.a

Non tibi sit ensis sub femore, & verbi sacri studium carnis prudentiæ non supponas. Vniuscuiusque ensis super femur suum. Alij datur sermo scientiæ, alij sermo sapientiæ, & vnicuique doctori suadetur à spiritu gratia. Vniuscuiusque ensis super femur suum, vt vbi est tentationis occasio, ibi maior verbi præoccupatio fiat, commonitio crebrior. Vniuscuiusque ensis super femur suum, vt seipsum primò corripiat, seipsum custodiat, seipsum diiudicet. Docet te Paulus quasi super femur tuum ensem habere: Considera, inquit, teipsum, ne & tu tenteris. Ensis cuiuscunque super femur suú, propter timores nocturnos, propter lapsus subitos, præ-K occupatos casus. Quasi timorem nocturnum apostolus innuit, dicens: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto. Nocturnum est enim quod improuisum est, quod subitum est. Nocturnum etiam quod insidiosum est. Ideo dicit: Vt non circumueniamur à satana. Non enim ignoramus insidias eius. Idem Paulus alibi timebat à timore nocturno. Timeo, inquit, ne sicut serpens seduxit Euam, ita & corrumpátur sensus vestri à simplicitate quæ est in Christo. Bona simplicitas vbi Christo adhærens vnus est cum illo spiritus. Simplicitas est, vbi vnitas est: simplicitas est, si iam non ipse viuis, sed viuit in te Christus: si te deuorat sapientia dei, si te spiritualis absorbeat lætitia, & in intimis recondat visceribus. Et vbi est tanta simplicitas nisi in lectulo? Vniuscuiusque ensis super femur suum. Super femur, non propter femur; sed propter timores nocturnos: fortè quia non est illis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, qui signantur in femore, sed aduersus mundi rectores tenebrarum harum. Ideo propter timores nocturnos, contra spirituales nequitias, quanto feliciorem sortita es luctam, quæ Salomonis contineris in lectulo: non contra carnales nequitias, nec contra spirituales quidem, sed cum spirituali lætitia, cum Salomone, qui pacifici nomine prærogat. Ideo pacifica colluctatio cum ipso. Et pacifici nomen, & sapientiæ personam Salomon L gerit. Ama, inquit, sapientiam, & amplexabitur te. Amplexus, colluctationis quandam speciem præfert. Amplexare, vt amplexetur te. Glorificaberis ab ea cum illam fueris amplexatus, sicut dicit in prouerbiis. Amplectere verbum, vtere eo sicut in lectulo, non sicut in bello. In lectulo locus est nó ensibus, sed amplexibus strictis. Noli foris esse, ne tibi foris esse contingat. Intus vtere verbo non quasi gladio, sed quasi spōso, vt verbo ipso oblecteris. Oblecteris veritate ipsa, non contra errores obluctteris & vitia. alij hoc munus & officium relinque. Quid tibi cum conflictu, cui totum de affectu constare debet? Quæ sponsa est, non disputantis & confligentis sectatur negocium, sed ocium amplexátis. Alij lectulum ambiant, tu cupitis amplexibus fruere. Quid tamen est quòd de ipso lectuli nobis apparatu nil dicit? quòd non eius vel in modico depromit delicias? Forte verbum hoc, verbum ineffabile est, quod non licet homini loqui. Qui experitur, intelligit: & tantisper dum experitur, ne memoria quidem præteritas integrè recenset delicias. Quod potuit scriptura expressit. Lectulum dixit, & lectulum Salomonis. Satis dictum est, sed sapienti. Et thronum lego Salomonis, & ferculum: sed vtrunque ambitioso extructum apparatu, & sicut regias decet delicias. Nunquid ergo lectulum intelligimus neglectum? Absit, sed sufficiebat scribenti vt lectulum diceret, qui sponsæ loquebatur. Illa enim nihil in lectulo diligit nisi quòd lectulus est, & quòd in eo copia sit suum amplectendi Salo-M monem. Magnum & multiplex mysterium reperies in lectulis per omnem scripturarum textum, sed non est comparatio ad lectulum Salomonis. Est lectulus quem sibi Iob sternit in tenebris: & est lectulus quem Dauid rigat in lachrymis: & est lectulus in quem languens decumbit: & est lectulus in quo defunctus resurgit. Talis Helisæi, talis lectulus Heliæ. Vterque defunctum hospitæ mulieris filium in lectulo suscitauit. Ille expandit se super mortuum, iste incuruauit. Vnus in vtroque Christus. Ille exinaniuit se vt formam serui susciperet, & æternitatis suæ longitudinem intra breuitatem temporalis naturæ contraxit. Ipse expandit se cum spiritum sanctum abundè in nobis infudit. Sinus ille matris defunctum premere poterat, non viuificare. Litera enim occidit, spiritus autem viuificat. Sed verus Helias illum in cœnaculum tulit, ad spiritualem prouexit intellectum. Frigidus erat literæ sinus, nec poterat eius intelligentia vitalem spirare calorem. Bonus Heliæ lectulus, qui defuncto vitæ calorem infudit. Iustus ex fide viuit. Ideo tribus metitur vicibus, vt trinitatis cognitionem conserat, & diuidat mensuram fidei. Plangit lex literæ sensum extinctum, sensum carnalem, sed Christus hunc sensum tulit, spiritualem restituit nouum, & vitalem intellectú reddidit literæ, quem suum verè cognoscit ipse Helias qui restituit omnia & noua facit: & Paulus legi se mortuum dicit, vt viuat in Christo. Bonum est vt & tu moriaris non

1.Cor.12.a — Gala.6.a — Galat.6.a — 2.Cor.11.a — 1.Cor.6.b — Eph.6.b — Prou.4.a — 3.Reg.10.c — Cant.3.c — Iob.17.d — Psal.6.b — Mat.5.d — 4.Reg.4.f — 3.Reg.17.d — 2.Cor.3.b — Heb.10. — Galat.2.d

A non modo veteri legi, sed & veteri homini, vt suo te viuificet in lecto, qui peccata nostra tulit in corpore suo, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. Tu enim quod seminas, non viuificatur, nisi prius moriatur. In hoc resuscitato intelligimur omnes, & ideo communis resurrectio hæc. Sed priuata quædam in lectulo Salomonis gratia, & solius sponsæ prærogatiuæ seruata. Etiam nunc si quis matris nostræ (conuentus huius sancti) viduæ, apud quam vtcunque sustētaris Iesu bone, si quis filius eius moritur, tu resuscita. Mortuus est qui vel tædij vel desperationis mole obruitur, in quo nihil est viuidæ deuotionis, feruidi spiritus: qui etsi legis præcepta non deserat, & intra regulæ gremium se concludat, frigido tamen & moribundo languet affectu, in opere sancto suaue nil sentiens: totius illum ordinis tristis exanimat facies: molli & fœmineo matris est sinu fouendus, vt non exasperatus abundātiore tristitia absorbeatur. Non expedit ei extra materni sinus ambitum reperiri, ne fortè non tollat illum verus Helias in cubiculum suum. Quos resuscitat Christus, mulierum vbique fletibus donat. Sic viduæ filium, sic sanctarum fratrem mulierum, sic parentum precibus suscitauit puellam. Tolle bone Iesu & hunc mortuum nostrum de matris gremio. Regularis hæc & exterior obseruantia neminem ad perfectum adducit. Introduc illum ad molliorem lectum melioris spei, per quem approximet deo. Experiatur quod expectat, quoniam bonus dominus expectantibus se, animæ quærenti illum. B Vnius horæ experientia, multorum temporum labores exhilarat. Tunc redditur matri quem illa prius amiserat, dum teneret eius affectum, sed mortuā deuotionem defleret. Nouus redit ad nos, postquam tu illum teipso vestisti. Ideo te super ipsum expandis, vt quod est in eo fœdum, operias: quod nudum, vestias. Bonus huius lectuli vsus, qui breui hora in tempora sequentia vitalem alacritatem transfundit. Maior in Salomonis lectulo gratia, in quo sponsa matrem carnalem derelinquens, perpetuo iure dilecto adhæret, & vnus cum illo efficitur spiritus. Bonus ergo lectulus in quo nullus lāguor est, nisi fortè languor amoris, qui non versatur in infirmitate, sed in iucunditate. Bonus lectulus, qui non rigatur lachrymis, qui non in tenebris sternitur, qui nihil habet in se triste, nihil tenebrosum, sed totum lux & lætitia est: qui nō indiget sterni tapetibus de AEgypto, quibus in prouerbiis mulier hæretica lectulū sternit. Nihil enim in se habet lectulus Salomonis alieni ornatus, nihil picti, nihil mundani: sed totū sancta voluptas, & solida veritas. Magnum & varium sacramentum in sanctorum lectulis, sed supergressus est vniuersos lectulus Salomonis: nec sponsæ lectulus huic valet comparari. In lectulo suo quem quærit dilectum non inuenit, ideo surgit & circuit donec ad istum pertingat. Festina filia, sacra virgo, C festina istā ingredi requiem. Noli strictos in circuitu enses vereri. Enses isti, enses verbi super femur, & propter timores nocturnos, vel carnis configunt lasciuiam, vel timidi cordis abscindunt ignauiam. Hoc quidem in aliis, te verò suauius vulnerant, vt charitate transfixa nocturnū ignores timorem, nec quicquam habeas frigidi timoris admixtū, sed tota transeas in affectum igniti amoris, quæ in solum amoris es vsum dicata, & in charitatis locum ascensura, stratum dilecti, lectulum Salomonis veri Iesu Christi, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

1. Pet. 2. d — *Luce 7. d* — *Ioan. 11. d* — *Luc. 8. g* — *Thre. 3. e* — *Prouer. 7. c*

Sermo XVII.

AVDIVISTIS sacræ virgines sponsæ Christi, audistis hesterno sermone de lectulo vestri Salomonis, vlterius hodierno pergitis quærere de ferculi sacramento. Omnes vultis huius cantici sermones ad amoris vsum deflectere, & ad vestras interpretari delicias. Vobis solis hæc putatis esse conscripta carmina. Nullus sapit vobis sermo, qui non amatoriis vernet affectibus, & dulcem charitatis odorem aspiret. Habetis ergo & hic aliquid quod amatorium sonat blandimētum, de ferculo vobis alludit sermo diuinus. Nullam vobis residere patitur dilectus excusandi materiam. Grata quidem sunt promissa lectuli gaudia, sed poterat aliqua in vobis adhuc suspicio de perueniendi difficultate submurmurare. D Ideo vobis sermo sacri vehiculi quo estis ad lectulū portandæ, pulchra varietate describit ornatum. Etiam in itinere sponsus vobis procurat ipse delicias. Ferculum hoc quidem gratum est in materia, sed ab auctore est gratius. Ipse enim Salomon ferculi huius est auctor & artifex. Ferculum enim sibi fecit rex Salomon de lignis Libani, columnas fecit argenteas, reclinatorium aureū. Audi filia quàm glorioso apparatu portaris ad lectum, non sinit te sponsus sine reclinatorio, & illo aureo, fortasse ex illo auro de quo legis; Caput eius aurū optimum. Multus reclinatorij vsus est, sed inferior quàm lectuli. In reclinatorio habet spes fessa iucundū sustentamentum, oblectamentum in lectulo. Hic spōsæ votum vouetur: ibi votis fruitur. Quantus te putas expectat apparatus, quæ tali deduceris ornatu? Quid ego nunc sermone frequēti cūcta exaggerem, ligna cedrina, ligna Libani, colūnas argenteas? Ipso auditu se nobis ista commendant, & corporalis pulchritudo in figuram adducta, spiritualem quendam & intelligibilem conatur indicare decorem, & sanctæ animæ designare vehiculū. Hæc enim corporalia intelligi, lectionis circunstantia non sinit. Quid enim aurum materiale charitate consterneretur? Sed omnia spiritualia sunt, quia spiritualis est amor, cui tam ambitiosus ferculi blanditur apparatus. Possem hæc & similia de ferculo hoc ad nostrum deriuare sensum. Sufficiat ista breuiter disputasse, ad vestram vel satiandam vel prouocandam auditatem. Quid? Vobis solis vultis E cantica seruire? Sinite adolescentulæ pascant, sinite ad suam commoditatem vt vel pauca inflectant capitula. Sapientibus & insipiētibus debitor est Christus. Nihil vobis minuitur, si aliis pro suo sensu abundet. Estote contentæ lectulo: inferioribus vel ferculi permittite vsum inseruire. Illius gratia parcior, huius popularior. In illo includitur, in isto ingreditur Christus. Vobis se vberius & quadam specialitate indulget, sed tamen alias non obliuiscitur quæ vestram nondum valeant ad mensuram pertingere. Potestis & vos ferculi participare sacramento, & vice persungi, si sponsum quem inclusum tenetis, ad nos quasi reportetis, si deferatis pacem, si annuncietis bona, si gaudia foris prædicetis quæ intus videtis. Quidni ferculum erant de quibus in ecclesia canitur: Portantes pacem, & illuminantes patriam? Sed nemo vel prædicationis officium adsumat, nemo sibi sumat honorem nisi vocatus à deo. Quid teipsum super candelabrum ponis, qui teipsum non accendis? Ille te ponat in sublime, qui lucernam te fecit. Per illum ascende, qui te accendit. Denique nemo seipsum ferculum facit, sed ipse Salomon fecit sibi ferculū de lignis Libani. Est & ferculum, si quis non solùm in ore, sed & in corpore suo Christum portat. Glorificate & portate Christum in corpore vestro: dicit Paulus. Portari vult à vobis Christum, sed gloriose, non cum tædio nec cum murmure, non F cum indignatione & fluctuante proposito. Denique portari, non trahi. trahenti enim onerosus est Christus, onerosa castitas, onerosa humiliatio, obedientia grauis, pauperies sordet. deformiter portas qui sic conuersaris. Fascis quidem grandis tibi videtur fides, & pietas ponderosa. Non potes dicere: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi. Quid? Fœnum tibi videtur fides tua, sub cuius onere sic strides, sic gemis, sic murmuras, quomodo plaustrum stridet onustum fœno. Non est fœnum Christus, sed flos est, sed fructus est, sed lignum vitæ, lignum quod dat fructum in tempore suo: & tu non vis tempus expectare? Beati qui vescuntur tempore suo. Denique patientia necessaria est vt reportetis promissiones. Portate ergo patienter onera imò opera pietatis. Pietas enim & ipsa partem iam habet repromissionis, sicut scriptum est: Ergo portate imaginem eius qui de cœlis est, & gloriosè portate. Onus enim eius leue. Estote non ignominiosum offendiculum, sed gloriosum vehiculum, quale fecit sibi rex Salomon. Miro autem modo ita virtutum distinguit varietatem, vt in primo loco elationis vanitatē excludat. Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Si ferculum es, non tu te, sed ipse te fecit. Ferculum enim sibi fecit rex Salomon de lignis Libani. Et ligna ipsa quis fecit, nónne ipse? Ipse plantauit cedros Libani. Quod si cedrus es alta Libani, noli tamen altum sapere, sed

Canti. 3. e — *Canti. 5. c* — *Heb. 5. a* — *Canti. 3. e* — *1. Cor. 6. d* — *Cant. 1. d* — *1. Cor. 15.* — *1. Cor. 4. b*

G time ne fortè inde euellaris propter elationem, vbi plantatus es per electionem. Non enim tu te, sed ipse elegit te in opus ministerij. ipse ministerij officium quasi ministrandi confert gratiam, id est facultatem & dignitatem. Agnosce à quo plätatus es, & non tibi veniat radix superbiæ, vt non moueat te manus tentatoris. Non ascendat vt succidat te securis inimici, cuius ne nouacula quidem super caput sanctorum ascẽdit. Ferculum dei ille sibi præripere gestit, & in vsus suos de Libano ligna succidere. Deniq; apud Ezechielem gloriatur, & dicit: In cathedra dei sedi. Vide ergo ne per elationem de cathedra iustitiæ efficiaris cathedra pestilentiæ, & ferculum scãdali, & per te vel exempla vel sermo malus ad multorum perniciem vt cancer serpat. Esto ferculum dei, vt eius in te imaginem portes, & odorem notitiæ suæ per te manifestet. Tale Paulus ferculum erat, de quo dominus ipse profitetur: Vas electionis est mihi iste, vt portet nomẽ meum. Ipse qui elegit, ipse ferculum fecit. Ferculum sibi fecit rex Salomon de lignis Libani. Ligna hæc ligna cedrina sunt, & natura sui & nomine loci nescio quid magnum commendant. Libanus candorẽ sonat, cuius ligna nulli obnoxia sunt corruptioni: & sicut substantiæ suæ non admittũt putredinem, ita suauissimũ spirant odorem. Bene Libanus Paulus, qui seruiebat domino (vt ipse dicit) in conscientia pura. Quid enim pura candidius cõscientia? Quid imputribilius illo, quem nulla potuit aduersi- H tas separare à charitate dei? Momentaneæ virtutes, & quæ ad horam subsistunt, mihi non videntur tam ligna quàm olera, quæ cito decidunt. At in Paulo quædam erat indefessæ charitatis imputribilitas. Ideo bonum certamen certauit, cursum consummauit, de cætero expectans coronam iustitiæ, coronã de manipulis, cuius iam quasi de vicino attraxit odorẽ. Denique & ipse bonum exhalauit odorem, odorem vitæ ad vitã, odorem notitiæ dei. Bonus odor fama bona: bonus odor cõscientia bona. Illa aliis bene olet: ista sibi. Hæc enim gloria sanctorum, testimonium conscientiæ. Futuræ enim beatitudinis fructus iam nobis in bonitate vitæ cœperunt olere. Et bene imputribilitati bonus odor adiungitur. Nam ecõtrario putredo fœtorem emittit. Qui enim seminat in carne, de carne metet corruptionem, de corruptione tristem odorem, sicut de integritate suauem. Et bene de integritate inducta est mentio, quòd virginalis candor expressus videatur Libani lignis. Nam & bonum virginalis cõtinentia vaporat odorem, & eius est perpetuus vsus. Siue enim coniugij seruitus euacuabitur, siue desolatio viduarum cessabit: virginalis verò integritatis libertas & gratia non excidet vnquam: quia qui non nubunt, nec nubuntur, iam sunt quasi angeli in cœlo. Denique & Libano in scripturis legitur comparata virginitas: Ego (inquit) quasi Libanus non incisus euaporaui, & I sicut balsamum non mixtum odor meus. Meritò Libanus venter immaculatus, venter impollutus, venter intactus, venter non incisus. Non incisus est, cuius manet integritas, cuius non sunt resignata claustra pudoris. Propter munditiam Libanus: propter integritatem non incisus. Meritò enim non incisa, quæ non est diuisa. Vis audire incisam? Mulier nupta cogitat quæ mundi sunt, quomodo placeat viro, & diuisa est, vtique in deum & virum diuisa: & fortè non æqualiter diuisa, sed in virum propensior. Mulier autem innupta & virgo non cogitat nisi quæ domini sunt, quomodo placeat deo. Quasi Libanus non incisus euaporaui habitationem meam. Matris domini specialiter hæc verba videntur. Illa verè Libanus, & Libanus non incisus. Illa vobis euaporauit, sacræ virgines, habitationem suam, habitationem cœlestem, habitationem angelicam, quãdo virginalis conuersationis exempla in vos transfudit, & perpetui pudoris inspirauit amorem. & satis expressit habitationis suæ gratiam, quam euaporare se dicit. Quid enim habitatione virginea vapori similius? Nihil habet hæc conuersatio carneum, nihil mundanum, sed totum cœleste, Supermundanum totum, spirituale totum: & ideo simile vapori, sed quali vapori? Et tanquam balsamum, inquit, non mixtum odor meus. Tanquam balsamum non mixtum, non corruptum: tanquam balsamum non adulteratum. Est mixtura quæ balsamum simulat & mentitur: & est mixtura quæ si non habet balsami similitudinem: bonum tamen contristat* odorem. Est ergo (vt sic dicam) balsamum K verum & solum: & est balsamum etsi verum, non solùm: & est balsamum nec verum nec solum. Primum in perfectis est, hoc vltimum in deceptis: medium in illis qui etsi nulla illuduntur fallacia, aliqua tamen virtutis gratia destituũtur. Meritò itaque illa quæ sola gratia plena erat, quasi balsamum non mixtum odorem suum dicit. Quòd si tu virginitatem oles, si orationum instantiam, si ieiuniorum abstinentiam: bene oles, & balsamum oles. Si verò impatientiæ adhuc morbo laboras, si vaniloquium, si leuitas consiliorum, si ardor explẽdę propriæ voluntatis, si tristitia, si tædium, si horum aliquod vnum in te nominatur, mixtus est iam odor tuus, & nõ purum balsamum spiras. Modica enim stilla admixtionis peregrinæ, totam balsami massam contristat. Bene quidem cum illo agitur, qui si quid triste fortuito & velut subito redolet, statim abolet. Nam in multis offendimus omnes, dicit Apostolus. Ex subito quidem lapsu, sed statim correcto, nullus est odor æstimandus, magis verò in eo in quo quis est sedulus vitio. Periculosa & pessima mixtura cuiuslibet est, quando vitium quodlibet virtutis mentitur speciem, & angelus satanę in angelum lucis se transfigurat, & quasi venenum facit balsamum spirare. Vnguentarius est satanas: nolite ab illo oleum emere. Non enim tam confector est, quàm corruptor vnguenti. Denique (sicut scriptum est) feruescere facit quasi ollam mare, & ponit sicut cum vnguenta ebulliunt. Mors in hac olla. Ollam L hanc succensam vidit Hieremias, & faciem eius à facie Aquilonis. Qualis vnguẽtorum artifex, qui de mortis olla vitæ vapores exire simulat? Qualis artifex, qui ollæ succensæ faciem quasi ab Austro feruere facit, per quam potius ab Aquilone mala exardescunt in terra? Aut filius prophetæ est, aut certè propheta qui mortem in olla deprehendit, & vapores eius ab Aquilone venire. Sulphurei sunt vapores, quos olla carnis tuæ succensa euomit, & tu in his balsami tibi videris odorem sentire? Si per te nescis balsamum verum à mixto discernere, veni ad prophetas, veni ad filios prophetarum apostolos, qui te mixturarũ differentias doceãt, qua in olla mors sit. Talis Paulus, qui dicere ausus est: Non ignoramus astutias eius. Si non sufficit manus tua vt purum habeas balsamum, sancti te doceant quomodo misceas. Attulit Nicodemus mixturam myrrhæ & aloes quasi libras centum, & Mariæ emerunt vnguenta. Sed Maria domini mater vnguenta non tam comparat, quàm spirat: quæ vnctum oleo lætitiæ ipsum parturiuit Christum. Tanquam balsamum, inquit, non mixtum odor meus. Si mixturæ rationem ignoras, veni ad doctores ecclesiæ, ad eos qui columnæ quædam sunt, & firmamentum veritatis, & columnę argenteæ in domini ferculo, & sacri dispensatores eloquij: ab his disce quomodo cogites quæ domini sunt, & quomodo solicita sis pro Christo vt sibi placeas. M Tunc & tu columnas habebis in te argenteas, si vtriusque testamenti fueris suffulta scientia. Ideo & hic post Libani ligna, columnas subtexit argenteas sermo diuinus, vt habeas mysterium fidei in conscientia pura. Mysterium fidei quam sacrum tibi præscribit eloquium, eloquium argenteum est, vt euangelicis & apostolicis subnixa præceptis illa mediteris, illa conserues & conferas in corde tuo, nec patiaris inerti situ cohærere & oblectari, & oblectationis ærugine denigrari diuini verbi argentum. Sed non possumus nunc in sermonem hodiernum has inserere columnas. Hunc enim tractatum Libani præoccupauerũt ligna, & in eorum odore lõgius quàm putabam noster sermo excurrit suauitate illectus materiæ. Tibi domine hunc commendo Libanum, Libanum egregium, hunc chorum virgineum, sacrum cœtum fœminarum, Tu custodi vt non succidatur, vt non incidatur, sed sua illi seruetur integritas, seruetur castitatis candor, quia Libanus candorem sonat. seruetur puritas mentis, vt sanctę sint & corpore & spiritu. Custodi Libanum hunc, cuius ligna in ferculi tui dedicasti materiam. Procul ab illo sit prophetica cõminatio: Aperi Libane portas tuas, comedet ignis cedros tuas. Portæ tuæ claudantur aliis, soli aperiantur tibi. Tu illi clauis sis & claustrum, tu signa & resigna, vt nec signaculum nec clauem pręter te recipiat Christe Iesu qui deus es benedictus in secula seculorum, Amen.

Marginalia: Ezech. 28. a; Act. 9. c; 2. Tim. 1. a; 2. Tim. 4. b; 2. Cor. 1. a; Matt. 22. c; Eccli. 24. a; 1. Cor. 7. f; Ibidem.; Eccli. 24. b; * spirat; Iac. 3. a; 2. Cor. 11.; Iob. 41. b; Hier. 1. a; 2. Cor. 2. c; Ioan. 19. g; Mar. 16. a; Eccl. 24. b; Zach. 11. a

Sermo

A *Sermo XVIII.*

LIGNIS Libani incorruptio carnis,& munditiæ vobis est candor expressus. Bona quidem est castitas: sed quod non fit ex fide, peccatum est. Fide (dicit scriptura) purificans corda eorum. Non enim sola carnis continentia castitas censetur: cordis multo magis est æstimanda puritas. Iam vos, inquit Iesus, mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Bonus fidei sermo qui mundat: & ideo in hoc ferculi cultu post ligna Libani columnas producit argẽteas,& virginalis mentem munditiæ ad sacri prouocat meditationem eloquij, eloquij casti, eloquij quod argento examinato confertur. Bonæ sunt in pectore virginum erectæ columnæ, si sacræ fuerint scripturæ suffultæ & cognitione fideli, & recogitatione frequenti. Bonus Libanus es, si mundum cor habes, mundum à cogitatione fœda,& à cogitatione infideli. Magna fœditas spiritus, fidei corruptela. Quod si sana fuerit in te firma forma fidei, iam vnam habes columnam. Noli tamen esse hac contenta, adiunge & alteram, meditare in lege domini die ac nocte. Infidelitatem & fornicationem puta, si mens tua vel modicum à fidei recogitatione declinet. Bonæ columnæ sunt, diuinæ notitia & memoria legis, recta credulitas,& recordatio fidei. Columna es, si fueris in fide firma. Argentea, si diuini fueris vsu instructa sermonis. Rectum est, inquit, verbum domini,& omnia opera eius in fide. Bonæ columnæ fides,& verbum fidei. Verbum hoc B prope sit in corde tuo: nam in ore prope est: prope sit,& perpetuum ibi sit. Ex abundantia cordis sermo erumpit. Septies in die (inquit propheta) laudem dixi tibi. Vos sacræ virgines dicite semper. Septies quidem dicite laudem propter horas solennes: Semper autem cantantes & psallentes in cordibus vestris. Argenteæ sint linguæ vestræ. Argenteæ sunt, si de sacra Christum pagina sonant. Non mittatur massa plumbea in os vestrum. Plumbeum os est quod nihil subtile loquitur, nil acutum, nil de supernis, sed totum remissum est, totum hebes, totum de imis fortasse & de iniquis. Nam iniquitas sedet in talento plumbi. Homo ille euangelicus peregre proficiscens, non talia seruis suis talenta distribuit. Nolite de talibus negociari talentis, in thesauris vestris huiusmodi non inueniantur. Paulo dicenti intendite: Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed qui bonus est ad ædificationem fidei. Ad ædificationem, inquit, non ad euersionem fidei. Ferreum os est quod fidem euertit, quod sanctam subruit conuersationem. instrumentum est belli, seminarium litis, quod murmur & amaritudinem sonat. Bestia talis in Daniele describitur, dentes & vngues ferreos habens, comedẽs & comminuens omnia. Nulla inter ouiculas, imò inter amicas domini bestia talis reperiatur. In hoc grege virgineo nulla virulenta, nulla violenta sit, nullus in hoc paradiso serpentis sibilus sonet, virgineum os virulenta verba non decent. C Quid? Prauis polluta verbis in osculum sponsi labia porrigis? Candor ipse lucis æternæ,& nil inquinatũ attingit illum. Memẽto os tuum cœlestibus osculis & oraculis consecratum. Sacrilegium puta, si quid non dulce, non diuinum, non de sancta pagina sonet. Buccinate (inquit) in neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ. Omnis dies vobis solennis debet esse, semper neomenia, semper sabbatum. Ideo os vestrum quasi tuba sit ductilis, tuba argentea, tuba quæ non lites, sed lætitiã sonet, sed solennitatem, sed cantica spiritualia. Nescio quomodo de columnis argenteis ad tubas nostra deflexit oratio: nisi quòd optima columna est in domo domini, qui tale os portat. Bona columna est, in quo fessi sustentantur. Habes in Esaia: Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam eum qui lapsus est sustentare verbo. Erudita planè lingua Christi Iesu, annunciantis pacem, prædicantis bonum. Lingua placabilis, lignum vitæ, columna & firmamentum veritatis. Et tu virgo in hoc sponsi imaginem porta, vt habeas linguam eruditam, linguam placabilem, non erroneam, non vagam, non labilem ad ociosa: sed quæ loquatur iudicium, quæ verbũ solatij proferat, quæ columna quædam sit & firmamentum ad ædificationem fidei tuæ vel alienæ. Prope sit verbum fidei in ore tuo,& in corde tuo. Vis columnã audire argenteam? Lex, inquit, dei eius in corde ipsius. ecce argentum. Et nõ supplãtabuntur gressus eius, ecce columna. Iure columna, quæ subuerti nõ potest. D Verbo domini cœli firmati sunt, inquit psalmista. Hoc verbo confirmetur cor virginis, vt cœlum sit, vt sedes dei, vt reclinatorium possit aureũ fieri. In argento, fidei rationem & scientiam accipite: in auro, intelligentiæ & veritatis fulgorem. Reclinatorium hoc aureum super huiusmodi columnas imponitur. Nisi enim credideritis, non intelligetis. Fidei eruditio ad intelligentiæ puritatem gradum prẽstat. Fundamẽto huic contẽplationis innititur gratia. Dum in solo sermone dei meditaris fideliter, & per patientiam & cõsolationem scripturæ ad spem te supernam erigis, columnam te exhibes. Reclinatorium aureum tunc exurgis, cum nuda tibi sine sermonis inuolucro raptim incipit coruscare veritas. Sed iam perfectius ordinem intuere,& prouectum quendam de Libani lignis ad columnas argenteas, & aureum reclinatorium. In Libano cordis munditia, in argento diuinæ legis notitia, in auro siue sermonis ministerio mysteria sacra manifestè resplendent. In primo mentis oculum purgas, in secundo prospicis, perspicis autem in tertio. Vel si mauis ita dici, mundaris, specularis, contemplaris. Confessio, inquit,& pulchritudo in conspectu eius. In Libano pulchritudo, in argento confessio, in auro diuinæ conspectus præsentiæ tibi commendatur. Quàm magna est confessionis & pulchritudinis huius gratia, quæ in conspectu tãtæ maiestatis admittitur, vis alibi in psalmo audire? Audi hanc distinctionem: E Cor, inquit, mundum crea in me deus,& spiritum rectum innoua in visceribus meis. Ne proiicias me à facie tua. Vides quomodo abyssus abyssum inuocat, quomodo diuersa scripturæ capitula sibi concinunt? Primum ad Libani candorem refert. Beati enim mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Secundum ad argenti columnas. Rectum est enim verbum domini. Tertium ad aureum reclinatorium, vbi domini facies sine velamento syncere videtur, & in auro rutilat maiestas regia, hoc est, purgatum, instructum, & (vt sic dicã) præscriptum spiritum sibi postulat dari. In Libano purgatur, in argento instruitur, in auro perstringitur. Perstringitur enim verè in contemplando qualibet purgatæ mentis acies: & coruscationes intimę lucis ad modicum sustinet. Hos profectuum gradus relege tu quæ speculationis aspiras ad gratiam. Nihil in te fœdum, nihil infidele resideat, vt nuda tibi possit fulgurare veritas. Primò emundare, secundò exercitare, tertiò intuere. Emundare à lege carnali, exercitare in lege fidei, intuere & perspice in lege perfectę libertatis, in lege spirituali. Vbi enim spiritus domini, ibi libertas. In lege quæ literæ velamine caret, in qua nec errori, nec ignorantiæ, nec ænigmati locus est. Error vbi est, seducit. Ignorantia vbi est, non ducit. Aenigma vbi est, etsi ducit, non tamen perducit. Quis ibi erret? Reclinatorium enim est,& quies,& votorum finis. Quis ignoret? Aurum enim est,& rutilat ad lucẽ. F Quod ibi ænigma? Votorum finis, & serena veritas, ænigmatum figuras non recipit. Ibi nihil falsum, nihil occultatum, nihil figuratum: aurum est,& fulget: reclinatorium est,& fouet. dulcis fomes, sed hora fugax. Et fulgor iste fulguri comparatur. In momento fit, in ictu oculi, in nouissima tuba. Nouissima tuba est quando non iam in pagina, sed in ipsa præsentia innotescit, quando quis efficitur docibilis dei, quando post Apostolorum & prophetarum sermones nouissimè in seipso dei filius patris verbum loquitur. Tuba hæc nescit incertum sonum dare, non sonat nisi ad solennitatem, nisi in neomenia,& nouæ lucis exordio. Buccina nobis tu bone Iesu in neomenia, tuba in insigni die solennitatis nostræ. Verè insignis dies, vbi diuina maiestas se manifestat, nihil insignius, sed nil succinctius. Diem dixi? hora est. Hora verè insignis, & verè solennis. Eructa tu nobis Iesu bone æterni illius diei horas aliquas, diem illum statim efficies, vbi tuæ lucis verbũ eructas, qui dies es æternus. Fulgura nobis coruscationes tales. Fulgur efficitur, cui tu fulguras. Similem tibi reddis si quẽ irradias. Similes, inquit, ei erimus cum apparuerit. Montes quos tali radio tangis, non fumigant, sed fulgurant. Aurei fiunt, tuum quibus aurum refulget. Caput tuum aurum optimum reclinatorium aureum non inuenit, sed redit vbi se reclinat. Iam non est illud de euangelio dicere: Filius homi-

Marginalia: Rom.14.b; Act.15.c; Ioan.15.a; Psal.11.b; Psal.32.a; Psal.118.x; Eph.5.d; Zach.5.b; Matt.22.a; Ephes.4.g; Dan.7.b; Psal.80.; Esa.50.b; Prou.15.a; Rom.10.b; Psal.36.c; Psal.32.b; Psal.95.b; Psal.50.c; Mat.5.c; 2.Cor.3.d; 1.Cor.15.g; Psal.80.a; 1.Ioan.3.a; Luc.9.g

G nis non habet vbi caput suum reclinet. Vidésne domine Iesu quot hic habes reclinatoria? Nusquam se maiestatis suę caput libentius reclinat, quàm in virginitatis aureo sinu. Respice virginea pectora hæc, pectora vacantia tibi, in his frequenter reclinas, & recumbis, & cubas in meridie, & aureo quodam sereno. Non hic vulpes foueas habent, nec nidificāt volucres cœli. Solidius est reclinatorium hoc, quàm vt hic subdola valeat vulpes infodere. Nullus dolositati relinquitur hæreticæ locus, vbi serena fulgurat veritas. Sublimius est quàm vt huc aut subdola vulpes, vel superba volucris accedere queat. Abscondita sunt hęc à sapientibus & prudētibus, & reuelata sunt paruulis, qui humilem sectātur ascensum purpureum, & passionis Christi vestigiis insistunt. Verè purpureus ascensus, quem Christi signauit cruor, & passionis eius colorauit fides. Sed illud attendendum, quo modo, imò quàm congruo modo sibi cōcidunt columnæ argenteæ, & ascensus purpureus. In illis sapis fideliter, in isto sentis humiliter. In illis meditatio, in isto imitatio. Non enim in sermone tantùm est regnum dei, sed in virtute. Quid tu illic dices, qui humiliationem seruitutem putas? Seruilis non est, quam regalis nobilitat purpura. Ornamētum est etenim purpura regiū. Hos si tu vel dedignaris vel horres gradus, respice quòd purpurei sunt. Humilitas suscepta pro Christo, regiam præfert dignitatem. Tu verò sponsa Christi candido preme pede gradus purpureos.

Matt.11.d

1.Cor.4.d

H Nobilis est semita quam dilectus tuus prior incessit. Quàm pulchri sunt etenim gradus purpurei, quos pede sacro Christus prior signauit, pedibus illis, quibus nullus puluis adhæsit, pedibus niueis quos cruoris sui signauit vestigio. Et tu ardenter vestigia relege. Aufer calceamentum carneum de pedibus tuis. Sanctus enim ascensus est, quē tibi disponis. Nudo & expedito insiste vestigio gradibus istis. Purpuram hanc non conchylij, sed Christi sanguis intinxit. Hic tu pedem libenter pone, vt pes tuus intingatur in sanguine Christi. Non veniet tibi pes superbiæ, si humilem secteris ascensum, qui sponsi tui cruore sacro signatur. Huic tu non modo pedem, sed etiam manum & caput intinge, & tota purpurea, tota regalis, & passione Christi tota nobilitata ascendas. Nam & si compateris, conregnas. Nolite seculi nobilitate charam reputare. Vilior eris si respexeris ad illam, si natales tuos spōso imputas, si te pro seculi fastu præferas aliis, aut aliquid habere priuilegij putas. Contra humilitatem propositi de prosapia carnis euacuaris à gloria Christi, si alia te nobilitari præsumas. Hæc tibi purpura sufficiat ad fastum, sufficiat ad ascensum, sufficiat ad gloriam, vt non glorieris nisi in cruce domini tui Iesu Christi. Ascensus purpureus reclinatorium te perducet ad aureum: quoniam humilibus & quietis cōtemplationis debetur gratia, à sapientibus autem & prudentibus absconditur, reuelanda paruulis.

Exod.3.b

2.Tim.2.b

I Purpura hæc magnum quoddam est pignus amoris quęm tibi dilectus exhibuit. Verè magnum pignus amoris, mortis passio. Maiorem hac dilectionē nemo habet, quàm vt animā suam ponat quis pro amicis suis. Tale præstitit, tale pignus repostulat passio tua, humiliatio tua. Quid pro te pertulit, in memoriam tibi reducat, & quantum adamauit, pro qua se tantum humiliauit. Ama ergo tu illum qui prius & plus dilexit. Non exigūt hæc tempora vt sanguinem effundas. Effunde animam tuam, effunde sicut aquam cor tuum. Nam & si tradideris corpus tuū ita vt ardeat, charitatem non habeas, quid tibi proderit? Denique & vltimo loco quasi finalis omnium clausula gratiarū ponitur charitas, & media velut ornamento quodam charitate constrata dicuntur propter filias Hierusalem.

Ioan.15.

1.Cor.13.a

Sermo XIX.

NOVUM aliquid vultis audire, sed ego nouum quid non habeo, nisi vt vos innouet amor. Mandatum hoc nouum do vobis, nihil vobis notius, & nihil est nouius. Nō estis in isto rudes & inexercitati negocio. Vestrum hoc proprium officium est. In amoris enim præcipuè munus estis dedicatæ. Denique & propter vos fercula Salomonis media charitate constrata dicuntur. Media, inquit, charitate constrauit propter filias Hierusalem. Quodam quasi priuilegio vobis hic sermo delegauit vsum amoris.

Cant.3.d

K Aemulamini filiæ Hierusalem charismata meliora, magis autem vt ametis. Amor omni supereminet gratiæ: & in huiusmodi descriptione ferculi, charitas reliquarum quasi ornamentum & clausula superponitur gratiarum. Plures in hoc ferculo enumerantur gratiæ, sed charitate cumulantur omnes. Charitas cumulus est, charitas fundamentum. In charitate, inquit, radicati & fundati. Illa in primis, illa in vltimis, illa in intimis: illa inchoat, illa consummat, illa communicat charismatibus cæteris: ideo in medio collocatur quasi ornamentum quoddam commune, & totius clausula ferculi. Et color purpureus & auri fulgor obscurior esset si nō charitate vestiretur. Quanta eius est gratia, quæ ipsum contemplationis aurum exornat? Ipsa media est & reliquarum quasi medulla gratiarum. Nulla tam est intima virtus, nulla sic animos penetrat & perfundit, & arcanos cordis implet recessus. Ipsis animi medullis amor imbibitur, & secretis influit venis. Media, inquit, charitate. Bene media, quę sic intima est. Plenitudo legis est charitas: ideo lex vacuatur si fuerit destituta charitate. Vitalis quędam vena legis est & reliquarum charitas virtutum. Cæteræ quasi in partem se contrahunt, illa omni communis est gradui: siue mente excedas, siue sobrius fias: vbique charitatis & necessarius & iucundus est vsus. Reliquarum officia variantur gratiarum, & vicibus alternātur: charitatis continuantur iura quodam iugi tenore, siue mente excedamus deo, siue sobrij simus, vrget nos charitas Christi.

Ephe.3.d

Cant.3.d

L Vos verè, sicut arbitror, vrget charitas Christi. In quid vos vrget? In seipsam. Aliorum alia sunt officia, vestrū speciale munus est amor. Improbus sui prouocator est amor, & dulcem agit in patientes tyrannidem. Amor seipsum in prouectus semper vrget vberiores. Aemulamini filiæ Hierusalem charismata meliora, magis autem vt ametis. Aemulatio vos hæc semper amplius vrgeat. Mandatum hoc vobis semper sit nouum. Et nouum est, nisi in vestro dulcis Iesus veterauerit affectu. Vtinā semper in vobis ille recens sit, nec mora temporis aliquid imminuat gratię. Vtique recens in vobis vester Iesus est. Ipse semper recens, sed non deus alienus. Verè recēs, in quem semper anxio inhiatis amore. Denique id solum habetis in votis, vt vobis semper amplius placeat. Quantum placet, qui satis placere non potest? Nulla magis vos ratione placere potestis, quàm si vobis placeat ipse. Animū vult, aliud non quærit. Solus sufficit, si tamē totus impenditur. Satis est pro viribus tuis, sed parum est pro eius meritis. Si te tibi conferas, & tua metiaris ex regula, sufficit. Sed si te de te, nil tibi relinquitur. Si autem ex ipsius te regula metiaris, & velut in libra colloces, quid tu momenti aduersus illum tenebis? Si infra vires tuas amor se cohibet & contrahit, iniquus est: & si iuxta vires tuas, exiguus.

M Quid ergo? supra vires casso te extendes conatu? Quidni? amor non capit de impossibilitate remedium. Nulla satis magna sunt amoris officia, vbi tamen ipse non intepuit amor. Quomodo erit in suo parcus, qui in alieno fidelis existit? Quomodo erit in officiis propensus, in seipso parcus? Amor seipso nihil impendit libentius, nihil vberius potest. Quæ maior vbertas quàm vbi nihil decerpitur? Amor exæstuat, seipsum non capit, superfluit sibi, immensitatem æmulatur, dum metam nescit affectui ponere. Oleum est quod stare nescit, nisi cum vasculum defuit, nisi quòd nec tunc nouit compesci. Musti præfert amor insigne, quod natiuitatis suæ feruore quodam, & velut ætatis lasciuia excrescit & superfluit, capi nesciens, & nouo semper exferuescit & fermentatur affectu. Amor infirmitatem non causat, sed magis accusat. Amori nihil satis est, nihil minus seipso. Amor seipso satiari non potest: & tamen nisi seipso pasci non potest. ipse sibi dulce satis est pabulum. Amor nil magis vult quàm amare. Quam dabit homo commutationem pro amore? Quam dabit, vel quam accipiet? Nihil gratius amore impenditur, nihil dulcius sentitur. Amor & dulciter optat, & dulciter vtitur, dulciter deliciatur, & dulciter dolet. Verè dulcis amor, & solus dulcis amor, & omnis dulcis amor, sed non est amor ad amorem Christi. Super omnem pulchritudinem pulchritudo est. Super omnem pulchritudinem, inquit, dilexi sapiētiam. Quomodo non decorus, qui candor est lucis æternæ?

Sapien.7.a

Frater

A Frater mi Ionatha, quàm amabilis es & decorus valde? Volebam Iesum dicere, sed de consuetudine Ionathæ produxi vocabulum: & tamen gratus error, qui gratiam expressit. Error in nomine, sed in re nominis huius est seruata proprietas. Ionathas columbæ est donum, illum significans, qui spiritualis gratiæ est plenus, puerum qui datus est nobis. siue Ionatham siue Iesum dicam, Iesum intelligo. Quàm amabilis es frater mi Ionatha & decorus valde? Præsumptionem putatis quòd fratrem eum dico? Verba hæc non meam temeritatem, sed eius charitatẽ sonant. Præsumptio fuerit, si non ipse Iesus mihi indulserit ausum. Denique & ipse cognationis huius & assumpsit habitum, & exhibuit affectum, & iuxta apostolum, non confunditur nos fratres vocare. Si non confunditur, cur non & tu confidenter dicas: Frater mi Ionatha: aut si domestico magis vis vti vocabulo, frater mi Iesu amabilis es & decorus valde, amabilis es super amorem mulierũ? Anxio & vehementi affectu vestra, sanctę mulieres, in Christum inardescunt vota, sed ipse multo magis est amabilis, quàm amatur à vobis. Æmulamini ergo charismata meliora, magis autem vt ametis. Enumerat ligna Libani, columnas argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, ad vltimũ charitate cumulãs omnia. Quidni? Adhuc, inquit Paulus, excellentiorem vobis viam demonstro. Bonæ sunt etenim columnæ, & sacri magna quidẽ est eloquij gratia. Sed si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum vt cymbalum tinniens, vocis inanem dans sonitum sine sensu charitatis. Reclinatorij aurei ingens est gloria, per quod tibi mysteriorũ arcana signantur. Sed quid? Si nouerim mysteria omnia & omnem scientiam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Per gradus ascendis purpureos, & passionis Christi te gaudes habere insignia. Sed si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem nõ habuero, nihil mihi prodest, inquit apostolus. Charitas non inflatur, non est ambitiosa, nõ quærit quæ sua sunt, medio gaudet, & quasi in cõmuni sua bona prostituit. Media enim charitate constrauit. Non inflatur, inquit, non est ambitiosa. Nõ enim charitas bonum singulare aut si habet, amat: aut si non habet, optat: nõ vult aliis præcellere, sed nec ipsum magis habere bonum. Multi meritorum suorum infirma cognoscunt: idcóque de se magnum nil sentientes, non inflantur isti, sed fortè ambiunt. Vnde inflentur, non habent: sed inflate satis optant vt habeant. Priuatam & hi amant excellentiam, dum aut concupiscunt vt sit, aut contabescunt quòd esse non possit. Charitas verò cum inuidia contabescente iter non habet, non querit quod suum est: & quomodo poterit quod suum non est decerpere? Quid tu inuidia alienum vis corrumpere bonum? Nunquid adijcies quod ab alieno decerpis? Ita forsitan, sed si corporalis aliquid pecuniæ subtrahas. Non ergo C in claustralibus rapacitatis huius vitium vereor. Est subtilius quoddam rapacitatis inuidæ genus. Quid enim? Rapacitatem non putas si pecuniæ parcis, famam decerpis? Non concupiscis possessionem, & laceras opinionem? Quid tibi emolumẽti aliena diminutio confert, aliena si corrodis bona? & quid tibi inde accrescit? Euidenti forsitan veritate alienæ virtutis conteruntur in ore tuo dentes, quos ad derogandum paraueras. Non audes corrodere, non tamen potes collaudare. Iam alienum bonum verbo non carpis: nunquid ideo non rapis? Quomodo non rapacitas, vbi euidens bonum debito defraudas testimonio, & veram alterius gloriam etsi mendacio non corrumpis, silentio tamen supprimis? Vis audire in sola etiam æstimatione rapacitatem esse? Non rapinam, inquit apostolus, arbitratus est esse se æqualem deo. In inuidam animam non potest intrare æstimatio bona de bonis alienis. Nõ vult enim intelligere quòd alius bene agat: etsi palàm non audet, penes se tamen vel dissimulat, vel attenuat alterius merita. Vt quid istud, nisi quòd liuor priuatam semper excellentiam cogitat, alienam obscurat? Charitas autem non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, & (vt sic dicam) super inæqualitate, congaudet autem veritati. Priuatum autem non cogitat: medio quodam & communi lætatur: quæ sua sunt non quærit, sed quæ Christi Iesu. Eius in omnibus gloriam vel amat, vel optat. Communis est Christus, mediator enim est, & ideo eius non sunt quæ media non sunt, sed in partem se restringunt. D Quid tu liuore Christum vis in partem contrahere? Auaram vis esse gratiam spiritus, cuius circa te solum optas beneficia restringi? Sine vt excrescat & exuberet, & effundat se super omnem carnem spiritus domini, & repleat orbem terrarum. Noli communem omnibus beneficentiam intra cordis tui angustias incarcerare. Diues est enim in omnes, & tu minuere tentas affluentiam gratiæ, & immensitatem redigere ad minutias? Æmuli cordis auaras dedignatur Christus angustias. Nescit æmulatione tua eius bonitas detineri. Profusa est: non tibi soli, sed vicinis etiam se vasis eius oleum infundit. Fac vt illa mutuò tua sint. Erunt autem, si communi fueris bono lætatus, alioquin & animæ tuæ oleũ euacuas, & illis nihilo minus tamen infunditur mediator Christus: & ideo quæ sua sunt, media vult esse. In hoc, inquit, cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem. Vides quomodo charitas speciale quoddam est insigne discipulatus Christi, & doctrinæ eius singulare indicium? Ideo hic in vltimo loco quasi ornatus quidam aliarum inducitur gratiarum. Media, inquit, charitate constrauit. O quàm molle est stratum charitatis. Proximi charitas liuore, charitas Christi timore caret. Nihil habet pœnale hæc charitas, timor pœnam habet, ideo nõ est in charitate timor, sed perfecta charitas foras mittit timorẽ. Quid enim? timebit charitas veteres offensas? sed charitas operit multitudinem peccatorum. Infirmitas E propriæ cõscientiæ timebit ne decidat? sed fortis est vt mors dilectio. Vtrunque metum charitas foras mittit, sed nec perfecta charitas temporales pro Christo timebit molestias. Sed ne quidem æternæ si fuerint, defatigari & euanescere poterit consummata dilectio. Non potest semel hausta cognitione tantæ non delectari dulcedinis. Non ideo amat charitas ne pereat, sed mauult foris pœnaliter in æternũ perire, quàm vsu amoris ęterni priuari. Si enim dederit homo omnem substantiam pro charitate, quasi nihil despiciet eam. Verè hoc molle stratum, in quo etiam inter iniurias tam suauiter quàm sanctè quiescitur. Da mihi Iesu bone, vt super stratum hoc memor sim tui, & mediter in te in matutinis. Dulcis planè memoria, quam amor inducit: grata meditatio, quam suggerit charitas. Nihil enim est quod non iam dulciter & gratè de Christo cogitetur. Amor proximi compassionem habet, & quendam nimis suauem gustum, dum gementibus nouit condolere. Christus (in quo condoleas) etsi crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute dei: non condolendi, sed congaudendi in se vobis vndique meritum præstat. Totus desiderabilis, & concupiscentia totus, & quasi charitate constratus. Quid enim videbis in Christo, quod non eius nobis & charitatem exhibeat, & nostram exigat? Totus nobis est charitatis illecebra, incitamentum amoris. Nullum in se meticuloso relinquit locum affectui. F totus amari vult, qui totus meretur amari. Noli virgo ad tormenta respicere, cui tanta proposita sunt oblectamenta in sponso. Ociosus debet esse timor, vbi tot insignia relucent amoris. Dedignatur charitas timoris commercium, cogi nesciens, quæ nequit compesci. Ideo charitas perfecta foras mittit timorem, velut inutilem & superuacuum, sed non timorem illum qui castus permanet in seculum seculi. Est enim timor quem foras mittit charitas: & est timor quem mittit veritas: & est timor, quem intromittit & charitas & veritas. Primus cautus, secundus castus, sed non permanens in seculum seculi, tertius & castus & permanens. Primus veretur pœnam, secundus offensam, tertius totus libera quædam & secura reuerentia est. Et primus quidem timet offensam, sed propter pœnam: secundus offensam, sed propter ipsam. Et quidem iniuria quædam iustitiæ est, si metu pœnarum in gratiam veniat. Satis ipsa per se meriti obtinet, vt hominum in se studia prouocet, & conciliet affectus. Hunc ergo timorem charitas perfecta excludit. Quomodo enim perfecta charitas, quæ timoris stimulo indiget ad cultum iustitiæ? Perfecta dilectio mentem in solido possidet, omnia soli sibi iustitiæ munera deputari volens. Frigidus timor est, & pigrè incedit, satis habens tantùm impune euadere. Amor fastidium nescit, feruidus est, & in anteriora extentus: metus contractior, necessitate tantùm iustitiæ subit officia.

2.Reg.1.d; Heb.2.c; 1.Cor.12.d; 1.Cor.13.a; Ibidem.; Ibidem.; Ibidem.; Philip.2.a; 1.Cor.13.b; Ibidem.; 1.Tim.2.b; Rom.10.c; Ioan.13.b; Cant.3.d; 1.Ioan.4.b; 1.Pet.4.b; Cant.8.b; Ibidem.8.c; 1.Ioan.4.d

G Amor perfectus soli quod agit, debet iustitiæ, nihil in ea iuris relinquens timori. Quidni? An non satis in se obtinet meriti ad omne bonũ opus iustitia? Christus enim nobis factus est iustitia. Quid ergo? Christus non satis in se habet dotis ad placendum? Alieno ergo & ipse, vt placeat, indiget adiumento? Si non eius obtẽtu solius obtemperatur ipsi, quomodo erit eius perfecta dilectio? Diligam te bone Iesu, diligam te virtus mea, quem non possum gratis diligere, nec possum tamen satis diligere. Dirigantur in te ex integro studia mea, nec alieño deducantur & distrahantur affectu. At quàm exigua sunt etiam cum integra sunt in te studia nostra? quomodo ergo diminuam quod cum integrũ est, tam exile est? Totus in te, deus bone, ex desiderio ferar. Trahe me tu in teipsum, vt nullo indigeam timoris impulsu, sed perfecta charitas visum eius excludat. Quid igitur? non sunt metuẽda æterna supplicia? Metuenda planè sunt, & cauenda. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed vehementior Christi dilectio motu timoris non eget in affectum iustitiæ. Amor iste nihil tam veretur quantum offensam: sed propter offensam, non propter pœnam. At istud quidem, quãdiu in incerto humanæ res fluctuant, & non est tuta laus hominis in vita ipsius. At cum ad veritatem post vitã fuerit introductus, huiusmodi de reliquo metus cessabit, timori tertio faciens locũ, qui prioribus quidẽ succedat, sed nulli cedat: permanet enim in seculũ seculi. Primus ergo timor metuit ne temeritatis offensam luat. Secundus ne infirmitate offendat. Tertius quod metuat non habet. Quid enim metuat completa felicitas, & consummata charitas? Timor hic de plantario oritur charitatis. Non audeo dicere quòd charitas est, nec tamen audeo negare. Quid enim nisi amor esse conatur, qui iam nescit affectum timoris? Quomodo non amor, qui iam penè timor esse desiit? Quanam enim ratione timor nil metuẽs, timorẽ illum tam tutum nomine impartiretur amoris, nisi quòd deus ipse ibi quidem amat nos: non tamen timori in tanta maiestate permittitur locus? Sed in omnibus quomodo à charitate timor ille separabitur? Et quid aliud est ibi timere nisi non tumere aduersus dominũ maiestatis? Quid est timor ille nisi votiua subiectio, obedientia non coacta, vltrò impẽsa reuerentia? Quomodo timor, qui offendere nõ timet? Non enim valet. Sed iterum quomodo non timor, qui offendere non audet? Et timor ergo non videtur, quia nihil vel peccati vel periculi metuit: & timor manet, quia nihil audacter vel temerè præsumit. Quid est timor ille nisi reuerentia humilis ex debiti necessitate impensa, necessitate nil passa? Est enim obsequendi necessitas iure conditionis, sed necessitatem ignorat libertas dilectionis. Quid est timor ille nisi temeritatis & negligentiæ magis priuatio, quàm necessitatis coactio? Vides quantum timor iste approximat ad charitatem? Penè illa est, I sed penè nõ est. Causa distat, par est affectu. Quæris qua causa? Inferioris conditionis respectu obsequẽdi ad omnem nutum tantæ maiestati. Incumbit tibi iusta necessitas, sed ad causam istam charitas non respectat. diuinæ maiestatis admiratione rapitur, non contuitu infimæ conditionis. Ergo rationem quam timor respicit, charitas nescit causis præuenta potioribus. Causis ergo distant timor & amor, obsequio & affectu libero cognati. Primus ergo timor metuit puniri, secundus priuari, tertius neutrum. Primum illum perfecta charitas exterminat, secundum ad tempus tolerat, tertium sibi indiuisẽ collaterat. Hunc vos filiæ Hierusalem timorem captate. Primum cauete illum quem charitas foras mittit. Media, inquit, charitate constrauit. Vbi media dicit, totum dat intelligi. Et vestri cordis medium charitas cõsternat, charitas vestiat. Vestis hæc est & ornamentum nuptiale. Quæ si à nuptiali exigitur conuiua, quanto magis à nupta? Sola præoccupare & possidere vult omnes mentis vestræ recessus. Nolite illos degeneri & alieno communicare affectui. Molle quidẽ & delicatum est stratum charitatis, molesto ne ad modicum quidem vult metu contristari. Propter filias, inquit, Hierusalem. Iure quidem. Pax enim multa diligentibus legem tuam. Si quis de indulta dominatur gratia, quanto magis & vos? Nã etsi constat spiritualium bonorum magnas esse diuitias, sed charitas supergressa est vniuersas. Non modo supergressa, sed

Ephes.5.f — *Cant.3.d* — *Psal.118.x*

etiam complexa. Et dulcis & diues est charitas. Deniq; sicut K habet psalmus, inter medios virtutum cleros, & in spiritualiũ communione gratiarum super stratum dormitur charitatis. Charitas quasi media omnibus communicat, & quasi melior omnes cumulat virtutes. Æmulamini ergo filiæ Hierusalem charismata meliora, magis autem vt charitatem habeatis, & abundantius habeatis, totæ in affectum amoris transite. Totus enim amabilis est dilectus noster Iesus Christus, qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Psal.67.

Sermo XX.

AVDISTIS quò inuitatæ sunt filiæ Sion, sed vnde iubentur egredi, nondum audistis. Id enim est quod non exprimit litera. Vnde ergo? Nunquid de Sion? Sed videtur deus deorum in Sion. Non ergo de Sion eas vocat, quas ad videndum deum vocat. At fortè non ad visionem dei, sed ad videndum Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Ideóque nihil obstat si filias Sion egredi iubeat de Sion. Sed nunquid non homo ille natus est in Sion? Ergo si de Sion euocantur, non tamen vocantur nisi ad Sion: de Sion superiori ad inferiorem Sion. Nec enim dignum aut consentaneum videtur, vt filiæ Sion egrediantur de ea, præsertim ad videndum ipsum cuius habitatio in Sion, vt qui natus est in ea. Memini disertum & eruditum quendam virum cum super hoc disputaret loco, dixisse: Malè locatæ L videntur quæ iubentur egredi. Satis commodè pro tempore dixit, ad audientium quod proposuerat vtilitatem deflectens. Mihi tamen nimis bene locatæ videntur, ad quas præsentis verbi hortatus intenditur. Vbi, quæris? In reclinatorio aureo, de quo præcessit sermo hesternus. Delectabilis ille locus est, & vberior ad lætitiam, quàm humana queat affectio capere. Delectationis nimietas seipsam exhaurit, & ebibit animum voluptas exundans. Vicibus alternatur hoc gaudium, nec potest esse continuum, quod est nimium. Bonæ tamen vices vbi non disceditur à sponso. Nõ datur in carne commorãti hæreditate possidere reclinatorium aureum. Ideo iubentur egredi filiæ Sion. Sed quomodo dicat, ne longius abeatis, Egredimini, inquit, & videte regem Salomonẽ in diademate quo coronauit eum mater sua. Non vult eas à Christo discedere, siue mẽte excedant, siue sobriæ fiant. Bona sobrietas simplicitas fidei, quam intuentium possit aspectus ferre, & qua possit foueri. Felix qui hoc gradu cum descendit, excipitur: & cum ascendit, incipit. Ascendentibus enim hic speculationis locus primus occurrit. Bona enim speculationis æmulatio, sed scientia necessaria est. Reclinatorium ad illud aureum succenderis & succingeris, locum verè speculatoriũ. Studium probo, sed expecta vt componam tibi gressum, & gradum ponam. Specula est, & specula verè M sublimis, specula omnis terrenæ exaltationis supergressa nebulas. Inassuetus quid illuc saltum paras? Manibus (sicut scriptum est) nitere vt assuescas morari in æde regis Salomonis. Interim repe, donec rapiaris. Non enim saltus, sed ascensiones, inquit psalmus, disposuit in corde suo. Erit autem quando ascensio in saltum, magis verò in assumptionem cõuertetur. Quæ sunt autem istæ ascensiones nisi quędam mentis purgationes? Ideo in valle lachrymarum, quoniã delicta quæ plorantur purgantur. Felix qui satis lauit lectulum cordis, qui sufficienter plorauit, cuius completa est tristitia, cuius ad cor consolationes inspiratio loquitur diuina, & de conualle plorationis euocat, cuius à furore iudicis non turbatur oculus, vt videre valeat regem Salomonem tranquillo aspectu in die lætitiæ cordis eius. Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem. Illi enim habentur digni hac læta visione, qui se quadam pœnitentiæ lege concluserint, & disciplinæ coarctauerint custodia, quorum renuit anima cõsolari. Vis nosse quàm bona sit conclusio? Hortus conclusus, fons signatus. Surge, propera amica mea, & veni. Vides iam quomodo illam inuitat, & amicam vocat, quæ seipsam concludere nouit? Quòd si conclusæ estis, nolite egredi, donec Christus vos inuitet. Egressa est Dina, non educta: & egressa est non vt regem Salomonem, sed vt mulieres videret regionis illius. Quid inuenerit, vos nostis. Vos egredi nolite,

Cant.3.d — *Prou.30.d* — *Psal.83.b* — *Cant.3.d* — *Cant.4.b* — *Cant.2.c* — *Gen.34.a*

A lite, nisi quando vos aut sponsus, aut sponsi inuitant sodales. Egressus est Lazarus cum illum dominus euocaret ad vitam. Egressus est Noë de ea quæ ipsum inter huius mundi fluctus illæsum arca conclusit, sed ingressus est cum ei reclusit ostia dominus. Egressus est Abraham de terra sua, vt repromissionis terram videret, sed vocatus egreditur. Et vos egredimini filiæ Sion, inuitatæ ad felicioris gratiam visionis. Conclusus est, & conclusus miserè, qui beatam ad hanc visionem egredi nec nititur nec meretur. Sed vilis conclusio, egressio libera. Denique cum fueris, inquit, conuersus ad dominum, auferetur velamen, velamen ignorantiæ & ignobilitatis. dominus enim spiritus est. Vbi spiritus domini, ibi libertas. Vbi maior abundantia spiritus, vbertas vberior. Quod concluditur & inuoluitur, tenuem habet respirandi libertatem. Egredimini ergo filiæ Sion, vt cum Paulo dicere possitis: Nos autem reuelata facie gloriam dei speculantes, in eandem imaginem transformamur. Visio dei, quodam est cum affectu semper accipienda. Et verè efficax est & violenta visio tua bone Iesu, quæ intuentium in se rapit affectus. Nonne dulcem quandam desiderij sui passus est violentiã Moyses, vt transiret & videret visionem illam magnam? Vis accipere quàm sit efficax? Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Quid verò cum humiliatus fueris ad terram, nónne omnium ad te trahis animos? Ego, bone Iesu, resurrectionis tuæ non expecto gloriam, nec admirationem meam ascendentis in cœlum reseruo potentiæ, sed statim in initio annũ- B ciationis vel natiuitatis tuæ voces angelicæ aures meas percellunt, & rumor nouus stupefacit me, & ad se rapit insueta lux exorta in tenebris. Nuda visio, & quæ se in affectus condignos non transfert, ignorantiæ & cæcitati non connumeratur. Vultis visionem fructuosam accipere? Viderunt insulæ, & timuerunt, & extrema terræ obstupuerunt & accesserunt, ait Esaias. Videtis quos virtutum fructus dei visio pariat? timorem, stuporem, amorem. Viderunt, inquit, & timuerunt, obstupuerunt & accesserunt. Viderunt te ad intelligentiam, timuerunt ad reuerẽtiam, obstupuerunt ad nouitatem, accesserunt per conformitatem. Visio comprehendit, timor comprimit, suspendit stupor, rapit & vnit accessio. Illi enim accedunt, qui æmulatione accẽduntur. Videtis, animum timor humiliat, stupor quasi infatuat, amor conglutinat. Cassa visio est, nec contemplationis digna vocabulo, quæ talibus nõ est vestita affectibus. An illũ videre diffinies, qui de mysterij cognitione nõ timet nec stupet nec ardet? Timorę sobrius fit animus, stupore absorptus, accessu consertus & consociatus. Huiusmodi virtutibus contemplationis gratia constat, sed stupore magis & amore. Nam stupore & admiratione mens excedit, amore accedit. Nec æstimãda est virtus cõ- C templationis tam ex materia, quàm ex modo. Vtraque attẽdenda sunt & genera rerum contemplandarum, & gradus affectuũ. Sed satius inferiori genere amplius affici, quàm in superiore minus. Visio hæc abscondita est à sapientibus & prudentibus, & reuelata est paruulis. Ideo dicit: Extrema terræ obstupuerunt & accesserunt. Quod humiles capere sufficiũt, id magis solet adficere, & quandam sui admirationẽ & amorem importare. Cũ exaltatus, inquit, fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Omnia quæ inde sunt bone Iesu quandam habent alliciendi efficaciam, & cogitantes sollicitant in affectum, sed ad omnia nõ possumus omnes attingere. Sublimia solis sublimibus sunt, humilia omnibus. Quæ maior humilitas quàm exaltari in cruce? Etiam de hoc ait: Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Efficax ad trahendum humilitas ista. Quidni? Quis non ad simplicem cogitatũ huius rei stupore & extasi repleatur? Cuius nõ affectum fides hæc exhauriat & infatuet, & reddat insufficientem? Facilis ad contemplandum locus, sed fœcũdus ad gratiam. Simplicitas fidei huius minus habet intelligentiæ, satis magnum & admirationis & amoris incitamentum habens. Accessibilis locus, sed excessus dulcissimos pariens. Nolite hunc contemplationis locum dedignari. Non est difficilis ad recogitandum, & est diues ad gloriam. Mihi, inquit Paulus, absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Et quid vultis audire? Crux ipsa corona est gloriæ, diadema regni. Denique in

Ioan.11.f *Gen.8.* *Gen.12.a* *2.Cor.3.d* *Ibidem.* *Ioan.12.e* *Esa.41.b* *Matt.11.d* *Ioan.12.e* *Gala.6.d*

cruce triũphauit, expolians principatus & potestates, & mũ- D di principem eiecit foras. Gloriosa visio triumphi ipsius. Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Videte carnem quam humano sumpsit ex genere triumphantem in ligno. Et felix caro quam sibi Christus non quasi carcerem, sed quasi coronam assumpsit: quæ fuit ornamento, non oneri. Nos omnes in carne quasi in domibus carcerum absconditi sumus, compediti & seruientes legi peccati. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia, inquit, dei per Iesum Christum. Deus enim mittens filium suum in similitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum in carne. Veritas carnis in Christo, peccati pondus non sentiens, nobis omnibus de peccato victricem palmã aduexit. Bene quasi diadema accipitur corpus immaculatum, corpus triumphi, corpus honoris & glorię, corpus cuius cruore peccati deletur chirographum, iustitiæ & salutis signatur cõscriptio, nuptialia sunt instrumenta confecta. Denique hic dies desponsationis, quando veteres repudians ritus, noua Ecclesię sacramenta instituit, quando in perpetui matrimonij signum & copulæ nuptialis, de latere eius sanguinis & aquæ mixtura profluxit. Hodie synagogæ dedit libellũ repudij, & à priore odiosa ad posteriorem dilectam transiuit. A veteri transiuit ad nouam, quam sibi ipse exhibuit gloriosam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi. Nouitatis signũ est E quòd ruga caret. Explicuit Christus literæ rugas, & quod inerat nouitatis elicuit. Quid vultis vos Sion & synagogæ filiæ rugas contrahere, quas Christus explicuit? Nouis superuenientibus, quid veteribus adhuc gloriamini? Egredimini filiæ Sion de cauernis literę, de angusta & ignobili intelligẽtia. Egredimini & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Corona nobis est incarnatio, quã vos putatis cõtumeliam. Et videte iam quomodo benedixit coronæ anni benignitatis suæ, quomodo campi eius repleti sunt vbertate. Videte coronam, videte & copiam. Coronam victoriæ, virtutum copiam. Vnde hoc, nisi quia granum frumenti cadens in terram mortuum fuit? Denique hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. Et ipsa credentium multitudo corona est & ornamentum Christo. Eris, inquit, corona gloriæ in manu domini, & diadema regni in manu dei tui. Nũquid hoc dictum vobis vsurpatis, an non per vos nomen dei blasphematur? Egredimini filiæ Sion, & videte quàm gloriosus sit deus in sanctis suis, si fortè visio hæc ad æmulationem vos deducat, & de solitudine vestra ad ecclesię frequentiam transire faciat. Etsi deserta fuisti, sed non vocaberis, inquit, vltra derelictã: & terra tua non vocabitur amplius desolata. Sed iã desistamus ad eos qui foris sunt sermonem proferre. Ipsi potius videre delectemur quomodo iam F pinguescunt speciosa deserti, quomodo credentium corona Christus in ecclesia cingitur. Quæ est spes nostra, & corona gloriæ? nónne vos ante deum? Si Paulus hoc dicit, quomodo non magis Christus? Viuo ego, dicit dominus, quia his omnibus velut ornamento vestieris. Aduertisti quomodo credentium agmina ornamentum esse Christi in ecclesia diffiniat. Quare non & corona sunt? Sed corona habet quandam insignem & illustrem præ cæteris ornamentis dignitatẽ: quia cætera cum sint corporis, ista est capitis. Et temporis ratio ad eius commendationem aliquid affert. Solẽnibus tantùm vsus eius est accommodatus feriis. Iam erectam video alacritatem vestram: iam ad vos huius verbi interpretationem deflectitis. Iam vestrum in coronã prærogatiua intelligitis priuilegium, qui purioris estis vitæ & professione astricti, & exercitio instructi, & indefessi studio, & ocio festiui. Iure diadematis censentur nomine, quos iam non tam pugna solicitat, quàm triumphus lætificat: quibus non est colluctatio aduersus carnem & sanguinem, qui serpentis iam caput non obseruant, sed Christi exornant. Vos estis corona Christi & gaudium: & ideo sicut cœpistis, sic state charissimi, sic state in domino, imò sic capite dominum. Sublimis locus est, nihil illuc vilioris afferte materiæ. Videte vocationem vestram, videte quem estis in vsum assumpti. Nihil fœni, nihil ligni, nihil stipularum in domini velitis diademate texere. Nihil de-

Canti.3.d *Roma.7.d* *Ibid.8.a* *Ephe.5.b* *Psal.64.c* *1.Ioan.5.a* *Esa.62.a* *1.Thess.2.d* *Esa.49.e* *1.Cor.1.d*

G nique quod ignem mereatur vel vereatur. Spinæ complexæ igne comburantur. Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris eos qui spineam capiti regis nostri imposuere coronam. Tale diadema non honorem, sed horrorem adducit. Horret Christus magis asperitatem morum, linguæ stimulos, quàm aculeos spinarum, in his præsertim qui in silentij vocati sunt simplicitatē, in charitatis negocium, & ocij quietem, in humilitatis scholam, in subiectionis votum, & vinculum vnitatis. Sed non est bonum vinculum quando sibi mutuò confœderantur, & in aliorum obtrectationem dexteras conferunt, Iudæorum more dicentes: Tollamus iustum, quia inutilis est nobis, & contrarius operibus nostris. Vos autem æmulamini pacis bonum in bono semper. Denique species coronæ quoddam vnitatis præfert indicium. Nō sola coronæ est æstimanda materies, sed & forma pulchræ intelligētię rationes ei᷒ administrat. Ea enim est coronę species, quòd & in orbem cohæret, & in altum se erigit. Vis habere cohærentiam quandam communem & idipsum? Credentium, inquit, erat cor vnum, & anima vna. Quis huius vnitatis finis? Propter spem vtique, quæ proposita est in cœlestibus. Iam ergo habes cohærentiā in vnitate, erectionem in spe. Et apostolus: Galeam, inquit, salutis assumite. Et bene de galea introducta est mentio, eo quòd habeat quandam cum corona viciniam. Nam vtraque capitis est, sed altera munimentum, H altera ornamentum. Ideo nihil impedit spem ad vtranque referri: spe enim salui facti sumus. Ista nunc de forma perstricta sufficiant. De materia quid quæritis? Ipsi enim scitis quòd fragilem & obscuram materiam dedignatur locus sublimis. Aurum vult & lapides preciosos. Posuisti enim in capite eius coronam de lapide precioso. Aureas in Apocalypsi coronas legis. Preciosa materies, siue solum sit aurum, siue quædā auri gemmarúmque mixtura. Sed nescio quid maioris gratiæ significare videtur, quòd auri mentione sublata, de lapide, inquit, precioso posuisti in capite eius coronam. Et adhuc excellentiorem vobis demonstro materiam. Apparuit signum magnum in cœlo, mulier amicta sole, & in capite eius corona stellarum duodecim. Apostolorum tibi & numero & specie chorus monstratur. Qui enim ad sapientiā erudiunt multos, quasi stellæ splēdent ad perpetuas æternitates. Hæc corona fratrum stetit in circuitu Iesu, sicut scriptum est. Et in Apocalypsi diademata multa in capite sponsi, secundum diuersitatem gratiarum & graduum: sed illud precipuum quo coronatus est in die desponsationis suæ, in die quo sibi in discipulis desponsauit ecclesiam. Desponsauit eam in fide, desponsauit eam dando in cordibus eorum arram & pignus & primitias spiritus. Et desponsatio dicitur participatio spiritus, quando adhærens deo iam nō duo, sed vnus spiritus est. Denique & ipse est homo qui reliquit patrem & matrem, & adI hæsit vxori suæ, & facti sunt duo in carne vna. O beatum cōmercium, facta es cum sponso in carne vna, & ipsa cū sponso in vno spiritu. Quomodo oportuerat de tali te gaudere coniugio fidelis anima? quomodo lætari, & diem festum agere? Induere induere vestimentis gloriæ tuæ ciuitas sancta, sponsa agni, gaude & lætare Sion adiuncta Christo. Quomodo tu non gaudebis, cum gaudeat ipse? Gaudebit sponsus, inquit, super sponsam, & gaudebit super te deus tuus, sed quāto gaudio? In die, inquit, desponsationis eius, & in die lætitiæ cordis eius. Non leuem dedit intelligi lætitiæ motum, quem esse cordis expressit. lætitiam dico? deliciæ sunt. Deliciæ, inquit, meæ esse cum filiis hominum. Quàm carè tibi Iesu bone, constant illæ lætitiæ! Non gratis eas possides, quas carnis passione comparasti. Ideo cordis tantùm hanc dicit lætitiam. Iniuria est sponsi, si ipse lætatur, & tu non ex corde applaudis, non gratularis, non gaudes. Vel fastidij vel despectionis instar est cū gaudente non gaudere, & hoc in desponsationis die. Affectum tuum cuius alliciat species, si non eius qui speciosus est forma præ filiis hominum? Gaudens gaude in domino, & exultet anima tua in sponso tuo, in deo tuo: qui si deus non esset, & homo purus esset, quantas tamen haberet in se amoris illecebras homo talis, tot gratiarum abundans muneribus? Nam si à radice conceptionis eius recensere cœperis, totus tibi stellatus videbitur iuxta conditionem humanam tam singularitate quàm excellentia virtutum: homo innocēs, impol- K lutus, segregatus à peccatoribus: vt interim sileam quòd excellentior cœlis factus est, infirmitatibus nostris potens compati, tētatus per omnia pro similitudine absque peccato. Diffusa est gratia in labiis eius, misericordia in visceribus, virtus in manibus, cōuersatione singularis, sermone communis, prudentia in responsis, vita in verbis. Quid ergo quòd cōceptus est ex fide, natus ex virgine, non consumptus est in morte, & assumptus in gloria? Reticeo nunc credentium numerum, & merita populorum, quos misso spiritu sibi in fide & charitate sociauit. O verè magnum pietatis sacramentum Christus, incitamentum amoris, qui manifestatus & infestatus est in carne, iustificatus est in spiritu, apparuit angelis, prædicatus est gentibus, creditus est mundo, assumptus est in gloria. Quis det mihi istas discurrere & recurrere frequenter per lineas, & per singulos virtutum & operum gradus dicere: Domine quis similis tui? Quis mihi det vt scribantur sermones isti in corde meo, vt exarentur stylo, & quasi in silice scribātur, vt non deleantur? Bonus stylus digitus tuus domine, digitus quo scribebas in terra arcana verba, quorum virtutem calumniātes ferre non poterant. Inclina teipsum deus meus, & incide in corde meo legis tuæ tabulas. Lapideum est cor meū, sed durum lapidis naturæ obliuiscitur, ad digiti tui impressionem facilè cedens, vbi tu incidis. Sed iam multa diximus pro eo quòd oportebat sponsam lætari & gaudere in L die desponsationis suæ, & in die lætitię cordis sui dilecti. Magna in hac die lætitiæ ratio, & quæ cordis & affectus humani fines excedat. Nec est huc peregrina inducenda lætitia, sed diei isti sufficit lætitia sua. Dulcis es domine, & directus est ad nos spiritus tuus, spiritus suauis. Humanas tibi animas per fidem & amorem quodam sponsi associas affectu, & de conuersione lętaris. Durum cor, quod sibi lętitię huius materiam subducit, occasionem attenuat, imminuit rationes. O me impudentem & ingratum si non ego talem diligam, tam absolutum à corruptione, & tanta circa me astrictū compassione, necessitate non obnoxium, & pietate obnixum. Diligam te dulcis domine, etsi non pro me, pro te tamen: vt tuo satisfaciam desiderio, deliciarum tibi causas subministrem, argumēta lætitiæ, in die desponsationis & in die lætitiæ cordis tui.

Psal. 36. a — Sapien. 2. b — Act. 4. f — Ephe. 6. f — Rom. 8. e — Psal. 20. a — Apo. 4. b — Psal. 20. a — Apoc. 12. a — Dan. 12. b — Apo. 19. b — 1. Cor. 6. d — Ephes. 5. g — Esa. 52. a — Ibid. 62. — Canti. 3 d — Prou. 8. d — Heb. 7. d — 1. Tim. 3. d — Psal. 34. b — Ioan. 8. a

Sermo XXI.

ET VOS audeo confidenter ad visionis huius inuitare lætitiam, filiæ cœlestis Sion, Hierusalem quę in cœlis est. Vos verè & plenè filiæ Sion, quæ semper intuemini faciem patris. Vos, inquam, multorum milium angelorum frequentia, vos inuito & voco. Egredimini & videte, egredimini de recondito illo sinu intimæ visionis, de secreto lucis inaccessibilis. Nouum vobis terra nostra præstat specta- M culum. Nouum enim facit dominus super terram. Ab æternis ad terrena vos prouoco. Mira hæc inuitatio: sed nescio quo pacto æterna illa, quæ in seipsis semper & noua & miranda sunt, in eo quod factum est in terra nouum, noua magis & mirabiliora refulgent. O beata hæc in terris nouitas temporalis, quæ antiquam illam & æternam nouitatem angelicis in aspectibus amplius innouauit. Nouum faciet dominus super terram: fœmina circundabit virum. Quem virum? Ecce, inquit, vir oriens nomen illi. Oriens splendor lucis æternæ, fœmineo, sed virgineo circundatur vtero, & carne vestitur. Hoc est illud nouum, quod ipsa sui nouitate nimia credulitatem obstrueret, si non esset inauditis prius signis fides elicita. Denique inter tot & prophetarum & prodigiorum manifesta testimonia, ad nouitatem istam adeo quorundam sensus obstupuit, vt dum nouitati fidem abrogant, signis euidētissimis non accommodent credulitatem. Sed quid vos ad egrediendum inuito: qui ipsos etiam vbique præuenitis & instruitis apostolos? Vbique seduli estis & admiratores, & annunciatores nouitatis istius. Angelus concipiendum nunciat Mariæ: natum pastoribus angelus nunciat, imò & ipsis angelis, non tantum pastoribus angelus nunciasse videtur. Vnus prędicat, alij applaudunt. Facta est, inquit, cum angelo multitudo cœlestis exercitus laudantium & dicentium: Gloria in altissimis deo. Vnus annunciat, quod alij æquè nouerāt: & tamen

Hie. 31. d — Zach. 6. c — Luc. 1. c — Idem. 2. b — Ibidem.

A tamen quasi nouum & recens audiunt, quod illis ignotum esse nō poterat. O beata hæc nouitas, quæ angelico gaudium præstat auditui, & (vt sic dicam) delectat illos ab alio audire & quasi discere, quod eos ab initio ipsa veritas edocuit. O humilis & indefessa deuotio & ad deum, & ad inuicem. Est hic aliquid quod nos vtinam obseruemus, imò & seruemus. Quid illud? Vt angelico exemplo humilem & attentum præbeamus auditum alieno sermoni etiam in illis quę non ignoramus. Non tamen alienus est, qui de cœlo est: nisi nos à deo alienos reputauerimus. Et si alienus est, auctoritatem illi tribuit diuina materia. Nota fastidire, aut curiositatis est, aut cōtumaciæ signum. Angelici spiritus, quibus à principio innotuit sacramentum incarnationis, non abstinent ab admiratione in nouitatis huius exhibitione: & antiqua cognitio non modò visione noua, sed nouo gaudet & lætatur auditu. In temporum fine egressus est Christus, ideo egrediuntur & ipsi. Et egressus eius à diebus æternitatis. Sed in temporum fine de vtero eius egressus est quæ circūdedit eum fœminæ. Ideo egrediuntur cœlestis filiæ Sion admiraturæ in completione quod semper admiratæ sunt in expectatione, angelus in annunciatione, angelus in natiuitate, angelus in baptismate. Angelus apparuit oranti, testis est resurgenti, astat ascendenti. Quàm vehementes putas amatores sunt tam seduli annūciatores, & indefessi admiratores? Per omnes huius sacra-

Mic.5.a

Luc.1.c. & 2.b. & 3.c. & 22.e. & 24.a. Act. 1.b

B menti gradus circumeunt & immolant hostiam admirationis, hostiam vociferationis: cantant, & psalmum dicunt domino. Et omnis hæc veneratio extrinsecus exhibita est, absque ea quæ intrinsecus latet. Etsi nouum fecit dominus super terram, cœlos tamen nouitatis huius odore repleuit. Fœmina circundabit virum, quomodo circundat corona caput. Caput enim ecclesiæ Christus. Gloriosus planè in illo splendore gloriæ, & paternæ figura substantiæ: sed superaddito nostræ quodam velut fuco naturæ, & colore inducto, dum sublucet, plus placet. Nec illis tantùm qui secus ferre nō poterant, sed in his etiam quibus pure se splendor ille refundit. Hæc autem dico, quòd dignatio hęc ipsa qua voluit incarnari, quendam videtur attulisse decorem dignitati maiestatis. Quomodo enim non plus placebit humiliata sublimitas, exinanita immensitas, & diuinitas incarnata? Ista varietate quid pulchrius? Varietatē dico: contrarietas videtur, eo quòd ad contemplandum pulchrior, quòd hæc sese contraria non impugnant, sed congruunt sibi. Mirabilis in se diuina simplicitas, sed (vt sic dicam) multo hæc cōpositio mirabilior, quia nouior. Non possum mixturæ huius artem satis mirari, & puto nec angeli. Et quidem illis mirandi ratio maior, quibus diuinæ naturæ mera simplicitas sincerius innotescit. Illa incomparabiliter mera est, & ideo mixturam hanc mirabiliorē reddit. Quænam hæc mixtura, cum sua cuique naturæ constet integritas? Nam nec alterutra in alteram transit, nec ex vtris-

Ephes.5.b

C que quasi tertia & noua quædam consistit. Nouum tamen est quòd in vna persona conueniunt. Contemplatio vtraq; quędam velut cella vinaria. In illam introducti sunt angelici spiritus cellam nectaream maiestatis æternæ, imò à conditionis suæ initio positi. Iam nunc in temporum fine hæc nostra in terris cella mustum nouum eructat. O promptuaria plena, promptuaria exundantia & eructantia ex hoc in illud. Egredimini filiæ de cella vini meri ad hoc mustū quod miscuit sapientia in cratère nouo. O calix inebrians quàm præclarus es, & ideo claritate inebrians. Liquor æternus nouo huic infusus calici, maiore cum charitate hauritur, quanuis cum claritate temperata. idcirco & amor esse debet intēperatus. quis enim se ab amādo temperet, quando nostræ se capacitati cōtemperauit immensa maiestas? O calix non hominum tantùm, sed & angelorum mentes inebrians, & in se à contēplatione meræ diuinitatis mixtura hac noua conuertens. Egredimini filiæ Sion de copia illa vini meri ad hūc calicem temperatū. Egredimini & gustate quàm suauis est dominus. Ibi suauitatis diuinæ simplex natura prospicitur: hic suauitatis eius vsus & indicia proponuntur. Ibi in se videtur, hic in effectu suo. hoc vltimo in genere vtrunq; mirabile est, & nescio quid magis mirer, in persona naturarum compositionem, an compositionis causam. Quid iam in vnitate diuinæ essentiæ tres esse miramur personas? Plures iam ex integro in vna per-

Psal.143.c

Psal.22.b

sona naturas mirare. Quid non hic ad contemplandum suaue, quod quem non afficiat? Denique ad admirationis cumulum causa accedit. Causa nec consequentia rationis, nec saluationis efficacia caret, nec gratia compassionis. Vis audire consequentiam? Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Et idem: Sicut per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, ita & per vnius obedientiam iusti constituuntur multi. Quid consequentius? Magna consequentia, sed ex parte iustitiæ efficacia maior. Denique & si abundauit delictum, superabundauit & gratia. Vbi delictum, ibi seductio & fallacia intercessit: & ideo non omni ex parte voluntarium videtur. In gratia verò nihil non ex proposito, nihil non ad libitum. Quomodo ergo non efficaciora sunt voluntaria bona, quàm velut aliqua ex parte coacta mala? Et vere efficax gratia & artificiosa. Nescio quid magis mirer, artificium coactionis, an efficaciam saluationis. Vtrunque in beneficio gratū est, & voluntas & euētus. Adde & tertium, modum ipsum & rationē. Nihil voluntate hac affectuosius. Quæ dilectio maior quàm vt ponat quis animam suā pro amicis suis? At hoc fecit pro inimicis: & inimici erant in seipsis, & amici: quia ante mundi constitutionem dilecti. Quid operis huius euentu vberius? Larga effusio spiritus super omnem carnem, satis manifestet. Effusio sanguinis Christi, spiritualem nobis effusionem impetrauit. Quos lauit sanguine suo, quomodo non perfunderet spiritu sancto suo?

D

1.Cor.15.c

Rom.5.d

E Ideo prius mundauit, vt essent super quos altius postea spiritus inundaret. Ad ordinem quid consequentius? Coarctor in huius materiæ consideratione, & quid potissimum ad contemplandum è tribus eligam, ignoro: pietatem, an prudentiam, an prouentum. Certant hæc inter se in contemplatione nostra & cum in alteram partem intenditur, & in alteram trahitur. Blandiuntur hæc mihi, & affectione diuersa permulcent. Inardesco, stupeo, gaudeo. Gaudeo pro vtilitate, ad prudentiam stupeo, inardesco propter impēsum mihi pietatis amorem. Quid ista dispertior? Confunduntur hæc inter se, & in vnoquoque genere permiscentur frequēter. Nam & modus & cōmoditas & affectio, siue malis sic dicere, prudentia, prouentus & pietas: hæc inquam tria siue simul siue sigillatim considerata, animum ad se meum & trahunt citius, & tenent diutius, & quandam in admirationem & exultationem conuertunt. Matris ecclesiæ fides talium varietate virtutum eius diadema contexuit. Hunc ibi numerum, hoc pondus, hanc mensuram assignāt. In ordinis ratione & consequentia numerus deprehenditur, & concordiæ modus. In pondere pietatis affectus vehementior. Et vere vehemens pondus gratiæ, de cœlis ad terram maiestatem immensam deducens. Immensitas hæc omnem incomparabiliter excedens creaturam, ad mensuram se contraxit, mensuram pertingendi vsque ad nos. Non enim quasi non condescendens ad nos superextendit seipsam, sed in mensura nobis distillat dona spiritus. Mensuram interpretor in effectu virtutū mu-

F nera. ad mensuram enim dat nobis deus spiritum. In mensura contra mensuram. In mensura gratiæ, contra mensuram iniustitiæ. Nam sicut abundauit delictum, abundauit & gratia. An non hæc mensura contra mensuram? Certe & supra. Superabūdauit enim & gratia. Nunquid tantùm super mensuram delicti? Non vsique tantùm super mensuram delicti, sed etiam super mensuram gratiæ. Et econtrario & supra mensuram iniustitiæ abundat gratia, & supra mensuram gratiæ: sed non contra abundat gratia. Vbi enim vna abundat, necesse est & altera superabundet, & detur abundantius abundanter habenti. Mensura hæc mensura bona & conferta & coagitata & supereffluens. Superfluitas videtur, quando non tantùm necessaria suppetunt, sed & exuberāt voluptuosa. In donis spiritus quædam expediūt, quædam decent, quædam delectant, sanant, exornant, exhilarant. Quomodo non supereffluunt quæ sic excrescunt? Sed hæc sufficiunt de numero & mensura & de pondere diadematis quod Salomoni regi mater eius cōposuit. Quoddam enim quasi sertum glorię confert, dum coaptat quod à nobis assumpsit, & quod nobis exhibuit. Videtis quibus hoc diadema dotibus gratiarum constet. Sed quid de gratiis ad diadema? Dabit (inquit in prouerbiis) capiti tuo augmenta gratiarum. Pater dat, & mater

Prou.4.b

G coronat. Ipsa coronat, quia credit. quia ipsa circumdat. ipsa coronat. Mater ecclesia seipsa te Iesu bone exornat, seipsa te vestit: seipsa te calceat & coronat. In perfectione calceamentū est: in perfectione corona. Mira mutatio, vbi excusso pulvere si quis adhæserat, de calceamento corona efficitur. In die desponsationis & lætitiæ. Vide ordinem. Vnus dicitur desponsationis & coronationis dies. Si istud scis, beatus es si sequaris. Conuertis ordinem, si vis prius despōsari quàm coronari: si prius vis ad iucunditatem & quietē deuinciri Christo, quàm cum Christo vincere. Anticipatio quidem beata, sed non ordinata, si ante triumphum thalamum tibi optas collocari: si ante laborem præsumis lætitiam. Vnus est his tribus constitutus dies, diademati, desponsationi, & lætitiæ cordis. Et quid est cor Salomonis nostri? Vos, inquit, estis corpus Christi, & membra de membro. Felix plane quodcunque mēbrum capitis huius: sed qui cor est eius, de præcipuis est. Et vide si non cor eius, qui quodam in vētre secretorum dei foueatur, in vitali affectionum calore, in medio meditationū. De corde enim cogitationes, non operationes exeunt. Iure ergo cor est, qui in medio spiritualium locatus est cogitationum, in pinguedine gratiarum, in quodam ventre veritatis, in vtero sapientiæ, cuius in typo Salomon ponitur. Et quidem vna eadémque vel ecclesia vel anima, & corona est H & cor & sponsa. Corona in capite, sponsa de latere, cor in ventre. Corona in summo, sponsa in proximo, cor in intimo. Quid hic non optime collocatur? Quid non festiue? Egredimini hinc nostræ filiæ Sion & videte, vt & vos transeatis in affectum cordis huius, in sponsæ gratiam, in diadematis speciem. Nolite nomine casso gloriari. Estote quod esse dicimini, speculationis filiæ. Vsus ipse attestetur nomini. Festus enim est desponsationis iste dies, & dei susceptione dignus, & ab hoc ad festiuiorem, qui nuptiarum est dies, pertingitur: in quo non datur libellus repudij, nō intercedit diuortium, non abit vir via longissima, ne breuissima quidem: sed est semper in domo sua sponsus Christus Iesus. Qui viuit & regnat cum deo patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum. Amen.

Cant. 3. b — 1. Cor. 12. d — Matt. 15. b

Sermo XXII.

NON veretur ne suis intumescat laudibus, & humilitatis iacturam faciat, cuius ipse sibi pulchritudinem cum expressione tanta sponsus commendat. Frequenter ex multo placendi desiderio subest metus displicendi: & propensior deuotio, conscientiæ securitatem imminuit & furatur. Quid ergo mirum si sponsus applaudit illi de pulchritudine, I affectúmque blanda allocutione demulcet quem metus inuexerat? Quanam enim ratione deformitatem non vereatur suam hominis anima quælibet, quæ nostri Salomonis in matrimonium asciscitur? Audiuit illum in diademate suo, in die desponsationis & lætitiæ cordis, in illa abysso gloriæ solito festiuiorem: poterátque iure vereri repulsam, si deformitatis & abiectionis suæ respectaret ad causam. Oportuit itaque vt securior reddita resumeret animum, & infusa alacritas mentis faciem viuido quodam colore perfunderet. Nam totius vitæ & operum pulchro vultui plurimum adijcit mentis hilaritas: propterea in hunc modum amicam sponsus alloquitur: Quàm pulchra es amica mea! Similia ferè dicta sunt supra in præcedentibus, vbi sic legitur: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Idem pene videtur: Ecce tu pulchra es, &c, quàm pulchra es. Vtrobique pulchritudo prædicatur ipsius, & iterata commendatio confirmationem declarat. Sed quantum ipse aduertere possum, aliquanta hic innuitur distinctio. Nam vbi dicit, Ecce tu pulchra, agit tantùm de pulchritudine: hic verò de nimietate pulchritudinis. Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra! Ibi simplex attestatio quasi subito deprehensæ pulchritudinis, hic autem admiratio nimietatis. Ibi attestatur quàm pulchra: hic oblectatur quòd tam pulchra. Hic enim maiore pronunciatur cum pondere affectúque mirantis, & prolationis modus motum oblectatæ mentis declarat: Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra! Et quidem in processu cantici profectiora ad sponsam dici oportuit. Hæc à nobis de similium distinctione verborum.

Cant. 4. a — Ibidem. 1. d

Nam quæ super pulchritudine sponsæ interpretanda fuerant, K copiosè & accuratè suis explicata sunt locis. Et quæ vir vtrū eruditior an eloquentior nescio, suis disputauit in homilijs: nec minimo (vt sic dicam) digito decuit à nobis ad discutiendum attingi. Hoc verò nō negligēter attendendū, quòd post generalem commendationem pulchritudinis, particulatim amicam depicturus, loco primo ab oculis orditur, prudenter quidem: quoniam si simplex oculus fuerit, totum corpus lucidum erit. Et ideo columbarū comparat oculis, vt iuxta euangelij doctrinam, suam amicam simplicē doceat sicut columbam. Deniq; vniuersum corpus operationis, simplex illustrat oculus intentionis, & facit vt corā deo luceant opera, quę per se corā hominibus poterant lucere. Nam quando foris bonū lucet opus, sed operis bonitatem non intendit animus: quasi corpore claro oculus cæcatur. Opera quidem ipsa aliquotiēs in genere suo bona sunt, & alijs cōmoda: sed operum bonitas in actorem non refunditur, qui simplicem oculū in ipsis non habet. Ideo tenebrosa sunt, quòd intētionis synceræ lumine carent. Bonus itaq; simplex oculus, non habens vllam partem tenebrarum, conuersationis corpus totum serenans. Aut totus enim tenebrosus est oculus, aut totus lucidus, aut habens aliquam partē tenebrarum admixtam. Totus tenebrosus est, cum operi malo propter malum intēdit. Totus lucidus, cum operi bono non nisi propter bonū intendit. Cum verò in o- L pere bono non tantùm in ipsum bonū, sed etiam in alium aliquem finem intētio dirigitur, vel cū in opere nō bono quod inesse credebatur bonū, errādo diligitur: aliqua ex parte oculus caligat, & non est mera simplicitate purus. Quid cum opus bonū prætenditur, & non ipsum bonū, sed aliud totū intenditur? Oculúsne iste tenebrosus dicetur ex toto, an ex parte caligans? Mihi quidem magis tenebrosus ex toto videtur. Nam etsi lux deputetur in opere, nulla tamen agnoscitur in intentione. Quomodo autem intentio bona, quæ bonū non optat: aut quomodo simplex, quę sub boni velamine seipsam occultat? In oculis verò sponsæ vtraq; cōmendantur, & simplicitas, & spiritualitas: ideo columbarum dicuntur. Et bene in amica sua primò lucē commendat, vt sibi demōstret similem, qui & ipse dicitur lux mundi, & in quo tenebræ nō sunt vllæ. In sex dierum conditione lux omnium prima creata dicitur, & in describenda pulchritudine sponsæ, lucis in primis inducta decenter est mentio. Oculi tui columbarum. Quid te amicam esse præsumis, quæ nescis oculos habere columbę? Opera quantumcunq; fuerint bona, si impurus est animus, de pulchritudine frustra tibi applaudis. Quomodo amica es, quę pulchra non es? Sed quomodo non es inimica, quæ malignaris in sancto? Malignatur in sancto, qui malignatur in bono, siue in suo, siue in alieno. In tuo malignaris bono, cū bonum ipsum non conspicaris. In alieno, cum de bono male suspicaris. Et praua intentio, & peruersa interpretatio, vtraque mali- M gnatio est: vtraq; fellea, vtraq; falsa, nihil habens cum columbarum natura commune. Oculi columbarū sunt qui nec falli volunt, nec fallere norunt. Nescis quòd spōsus tuus veritas est? Quomodo dicet tibi: Columba mea, amica mea, quę simplicitate non gaudes? Amica est veritati simplicitas: ideo cum simplicibus sermocinatio eius. Deniq; simplicitati amicæ applaudit dicens: Oculi tui columbarum. Bona enim est oculata simplicitas, ita simulationem excludens, vt non caliget in veritate. Rara hæc hodie in terris auis: & si qua est eius vsquā frequentia, occulta satis, & latens in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, & desuper riuos aquarum. Quomodo autem obscuratus est aut occultatus est oculus colūbinus? Quis est qui seculi calliditates non sectetur? qui illis se vti non gaudeat? qui non amet habere, aut saltem nominari in se non velit? Quis est qui non verecundetur oculos columbinos, glorietur se habere miluinos? Si Christi amicā dici te velis, quid tibi cum prudentia carnis, quæ inimica est deo? An istas inimicitias euacuare conaris, vt vtrasque carnis & spiritus prudentias condas in te ipsa? Modicum fermentum totam massam corrumpit. Quid ergo fiet vbi multū est fermētum, massa modica? Quæ societas legi cupiditatis, & legi charitatis? Nō debet illa huic esse coniuncta: quia nequit esse subiecta. Prudētia enim carnis legi dei aut repugnat & inimica est, aut omnino perit, & nulla est: aut resistit, aut ex toto desistit. Potest perimi

Matt. 6. c — 1. Ioan. 1. b — Rom. 8. a — 1. Cor. 5. b

A perimi vt penitus non sit: non potest premi vt ei contemperata sit. Tuum ergo & os & cor huiusmodi exercitatum optas habere prudētia, quæ legi dei nō potest vel associari vel subiici. Prudētia spiritus vita est & pax. *Rom. 8. b* Vitalis est enim prudentia spiritus, vsum habens vitæ quæ nunc est & futuræ. Prudētia verò carnis in præsenti tantū exercetur vita, nullum in ea quæ sequitur, habitura locum. Cupiditatis enim apud inferos nec opus nec vsus est, sed excruciatio. Ista pax est, illa litigiū. Et bene pax, cui hoc est euacuari, quod paci non vacare. Talem prudentiā ad sponsæ pulchritudinē Christus commemorat. Talis in oculis columbarum depingitur, quæ simplicitatem & spiritualitatem redoleat, eo quòd in colūbę figura spiritus sanctus intelligi soleat. Non solet esse vacua talis simplicitas. multum enim subest latentis gratiæ. *Canti. 4. d* Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Magnū nescio quid illud est, & vere magnum, quod manifestum vel dici non debuit, vel dici non potuit, nec aliquo vt gratiæ cæteræ simili figurari, sed in suspicione & cōiectura sola relinquitur iis qui similia fortè patiūtur. Absque eo, inquit, quod intrinsecus latet, quasi non sint intrinsecus aliæ gratiæ & dona spiritus. Et quomodo omnis gloria filiæ regis abintus? Deniq; & intrinsecus ipsi oculi columbarum, vbi simplicitas fidei corda purificat, & illuminatos reddit oculos cordis: vbi nō modo oculus, sed totus absconditus homo cordis dicitur. Sed licet abintus omnis sit gloria, est tamen gloria gloriæ respectu interior: B & sicut in ipso homine exteriori, sic & in illo interiori alia aliis magis sunt intima, & latentia penitus, soli tantùm nota dilecto. fortasse & aliqua etiam ipsi sunt spōsæ ignota, nec collatorum diuinitus ad plenum habet notitiam munerum. Quid enim si occultatur sublimitas, dum seruatur humilitas? Secretum tuum tibi Iesu bone, secretum tuum tibi, & in absconditis sponsæ solus deliciaris. Cur non vel ad modicum illud nescio quid latens nobis communicas, & occultam qua delectaris, figuras pulchritudinem? Plus nos ad quærēdum allicis, dum illud latère intrinsecus dicis: & curiositatē nostram amplius irritas, tātum silentio mysterium premens. Plus nos dum taces trahis. Quàm magna multitudo dulcedinis huius, quam abscondēdam indicas dum non explicas. Quicquid illud est, latet intrinsecus: sed de latebris istis suauissimus odor aspirat. Nescio enim quo pacto dum illud admirabiliter dulce esse coniicio, admirabiliter dulce esse iam sentio: iam illud pensat affectus, ad quod non penetrat intelligentia. Conditum est hoc penes sponsam, & signatū in thesauris ipsius: soli fas est dilecto istos ingredi, & gloriæ latentis arcana reuoluere. Hoc autem dico, quòd non facile est virtutem cuiusquam ex indiciis distinire. Frequenter enim exiguis extantibus signis, eximia sunt quæ latent intus secreta. Ideóq; manifestas debemus sic virtutes laudare, vt hac in singulis adiectione vtamur, C Absque eo quod intrinsecus latet. Denique ipsam hāc (de qua nobis est sermo) commendatam in sponsa columbinam inspicite simplicitatē, quàm gratifica, quàm est in seipsa suauis & placens: maiores tamen in se reconditos habet thesauros, & dulci est (vt sic dicam) medullata secreto. Quæritis quid sit illud? Dixi iam, & si adhuc vultis audire, ignorare me fateor. Possem piam hanc vobis commendare simplicitatem, & ad eius vos æmulationem hortari; quæ tam inexplicabile & dulce mysterium cōtinet, fortasse & cōfert. Id autē ipsum si fuero conatus euoluere, forsitan ad aliquid occultum & latens pertingam vel experientia vel coniectura. Sed nunquid illud erit cuius tam inuolutæ meminit sponsus in laude dilectæ? Quamlibet potuero occultum eruere, aliquid adhuc latebit intrinsecus. Altis illud latet in tenebris: nec nostro subiacet vel stylo vel studio. Venerabor ipsum silentiū tanti mysterij. Nam quamuis non est datum diffinitè nosse quid sit, eo quòd siletur: relictum est credere quòd aliquid singulariter dulce & sponso gratum sit: non potest inuestigari quale sit, sed potest æstimari quàm magnum sit, vel eo ipso quòd verbum tam arcanum dici non licuit. Vt tamen aliquid dixisse videar, & non ex toto siluisse, (ad hoc enim instatis) accipite quod mihi videtur in hac parte vere dici posse, verum accommodate ad præsens capitulum, vos videritis. Virtutes ipsæ suapte natura intus in animo locatæ sunt, sed vsus qualitas in exterioribus viget, quædam verò suam in interioribus ex-

ercent potentiam. Et illa quidem carnales declinat illecebras, D ista verò spiritualium deliciarū latebras amplexatur. Illa vel solicitantes occasiones refugit, vel insolentes affectiones cōpescit: & quamuis interim necessario, molesto tamen exercitio laborat. Ista tali delectatur materia, quæ non iucunditate magis quàm honestate præcellat. Illa simplici intuitu & oculo columbino exteriores dum percurrit species, vel odit vel despicit: ista curiosiore prospectu cœlestes perlustrat species, & prospectis amplius inardescit. Possumus talem quandam distinctionem formare, vt dicamus alias exteriores esse, alias interiores, alias intimas. Aliæ enim se à carnalibus retrahunt, aliæ spiritualibus intendunt, aliæ quasdam iam tenent primitias. Primæ se à mundi illecebra quam contemnunt, compescunt: mediæ se ad id quod spiritualiter concupiscunt adhuc, componunt: vltimæ immo intimæ optatis auidè iam vtuntur. Deus bone, quantum lucis & deliciarum in illis est latebris! quantus excessus in recessibus illis! Vtinam tales me concludāt latebrę, vt illud de psalmo dicere possim: Nox hęc illuminatio mea in deliciis meis. *Psal. 138. b* Ecce nūc aliquid latēs attigi in hoc vltimo gradu, & forte vel hoc est vel aliquid simile quod sponsus signauit. Volo decætero deferre mysteriis: nec enim fas est audaci sermone orationum arcana nudare, & minus sanctis manibus linguæ conuolutas delicatè sancti sanctorum reuoluere species, & reconditum manna contrectare, quod aurea & vrna continet, & arca recludit. Et ipsum mannæ nomen aliquid ostendit arcanum, & de quo magis E possit quæri, quid est hoc? quàm dici quid sit hoc. Et cui melius quàm mannæ latens illud comparauerim? Dulcis quidem & cœlestis est manna cibus, sed videtis quàm secrete reconditus in vrna, in arca, in sanctis sanctorum, vt curiosus & minus idoneus ab huiusmodi aspectus arceatur, oculus ille qui columbinus esse non nouit, quem non dirigit pia credulitas, & intentio pura. Rogamus autem vos fratres amplectimini sanctam simplicitatem, quietem mentis, meditationes puras, liberas orationes: quoniam in talibus vasis, & (vt ita dicam) in arca sanctæ meditationis, & interiori orationis vrna, diuina nobis est locata refectio, & portio gloriæ de qua legitur: Satiabor cùm apparuerit gloria tua. *Psal. 16. d* Cuius plenitudo vitam nobis æternam conferat per Iesum Christum: cui est honor & gloria per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo XXIIII.

ECCLESIAE (vt bene nostis) hæc blandimenta: & de spiritualibus eius oculis pręcedēti disputatum est sermone. Sed quia tales sunt, nunquid rari sunt? Vide totum corpus eius quomodo plenum sit oculis ante & retro. *Ezec. 1. d* Oculi eius prophetæ, oculi eius apostoli, qui vel futura prędicūt, F vel iam facta prædicant. Oculi eius sunt vtrorumque interpretes & doctores populorum: quorum officio spiritualia animæ vel commoda vel scandala & cernimus & discernimus. Sed nescio si omnes qui oculi habent officium, teneant & vsum. Duces cæci, nec tantùm cæcorum: sed, quod indignius est, & videntium, nónne videntur oculi habere & locū & speciem, sed virtute carere? Vtinam vel id sufficeret, & virtute prouidendi bona carerent, essēntque ad communes vtilitates cæci, dum non ad priuatas arguti commoditates. Nunc autem & cæci sunt & callidi: hebetes ad ecclesię lucra, ad propria acuti. Sed quomodo oculus est columbæ, qui columbæ non inseruit, columbæ nō videt, columbæ non prouidet? qui columbam non ducit, sed magis abducit ecclesiam, & quantū in ipso est, prauis præcipitat exemplis? De talibus apostolus loquitur: Omnes quæ sua sunt quærūt, nō quæ Iesu Christi. *Philip. 2. c* Tales occupant locum, & peruertunt vsum, cum è diuerso sint alij, qui oculi non habent officium ex promotione, sed vsurpant ex præsumptione. Et quidem frequens hæc turba. Quem dabis nunc ex numero discipulorum, qui prælatorum opera penes se velut quodam locatus in tribunali non carpat, non corrigat, non castiget? Isti non iam sunt oculi membrorum, sed quidam oculi oculorum, quomodo si pennæ & plumæ in corpore columbæ, cum ipsa velint oculorū dirigere lumina. Nolo locum hunc nimis vrgere, ne vos fratres exa-

G gitare videar. Estote vestra contenti mensura. Nihil omnino in corpore columbæ officio vacat, nihil caret honore: & ea quæ abscondita sunt, abundãtiorem habent honorem. Denique & capillis sponsę suus est honos. Si enim in oculis, prælati, in capillis qui sunt intelligendi, nisi discipuli? Et boni discipuli, qui se capillorum more tractabiles & flexibiles exhibent ad omnem nutum magistri, sicut ad motum venti: qui graciles, & spiritualibus extenuati disciplinis, penè sine corpore sunt, & penitus sine carne, ad omnem insensibiles iniuriam, vt nec tondentis instrumenti sentiant læsionem, in hoc tantùm passionis sustinentes molestias, si à capite cui inhæserunt, contingat euelli. Reliquo enim emortuo corpore, vitalem ibi tantùm sensum retentant, vbi capiti, de quo oriuntur, iunguntur. Qui ipsi vicini cerebro, vbi sapiẽtiæ dicitur recessus, quasi ad intima ipsius arcana nituntur intrare. quibus hoc eradicari & quasi inde euelli videtur, ad exteriores qualibet occasione curas vocari. Nam qui inde sine sensu doloris effluunt, quomodo ibi aut nati aut radicati credentur? Denique quòd non decidant capilli sponsæ, sed assurgãt, audi quid sequitur: Capilli tui sicut grex caprarũ, quæ ascendunt de mõte Galaad. Quasi grex caprarum, eo quòd in sublimibus pasti & positi, & tendentes semper ad alta vt capræ, altum tamen nil sapiunt, sed carnalis conscij sunt infirmitatis. Elatio nanque

Cant. 4. a

H ipsa descendit, ascẽdit humilitas. Ideo quasi capræ, quòd semper & alta petant, & ad infima sua respectẽt. Et bene de mõte Galaad ascendunt: sed tamen nõ nisi in monte Galaad, qui testimonij aceruus interpretatur. Et quis ille nisi Christus, super quem omnia prophetarum coaceruata sunt testimonia, cui prophetæ, cui Ioannes, cui pater, cui opera ipsa testimonium reddunt? Hic mõs ecclesiæ caput est. Noli de hoc mõte defluere, si capillus es. Quid nobis separationẽ minaris, & velut auulsum iri à reliquorum grege capillorum? Nunquid casus tuus ecclesiæ caluationem adducet? Nescit illa decaluari. Nam & capilli eius omnes numerati sunt. Ad synagogam illa interminatio facta est in propheta: Erit pro crispante crine caluitium. Crispi sunt ecclesiæ crines, ad suum recurrẽtes caput, circa illud ambitu amico reuoluti, in ipsa capitis secreta conantes intrare. Ideo capilli eius non decidũt, sed ascendunt de monte Galaad, operum Christi maiora sibi semper ad imitandum exempla cumulantes. Vtinam fidei quam habeo in Christo, omnia opera mea attestentur, & iugi profectu congesta aceruum mihi ascensionis constituant. Quàm paucos ego mihi testimonij huius contuli lapides. Vereor equidem ne in contrarium multos congesserim. Quid enim? Nõnne tibi videntur non pro fide, sed magis contra fidem testimonia congessisse, qui sic viuunt, vt alterius videantur fidei quàm Christianæ? Denique tales quàm multos videmus de quibus

Esa. 3. d

I iure dici posit: Isti non sic conuersantur, vt qui Christi redemptos se sanguine credant, qui aliam sperant vitam, qui futurum vereantur iudicium, qui tandem euangelica præcepta diuinitus data fateantur. Talia vtinam penes me testimonia pauca reperiantur, mallem nulla, ne modicum fermentum aceruum fidelium operum totum denigret. Et fratres mei (vt modicum de communi glorier, qui de priuato non possum) si totius vitæ vestræ respexeritis ordinem, & regularis obseruantiæ cursum, nõ erit exiguus, quem boni testimonij coędificatis aceruus. Nam si à nocturnis vigiliis, quas impigro velut primitias quasdã prælibatis affectu, & effunditis à principio vigiliarum sicut aquam cor vestrum ante conspectũ dei, si inquam à capite singulos per gradus conuersationis diurnæ seriatim velitis incedere: quid ibi reperietur quod disciplinã non sonet, quod non cõcinat fidei vestræ, quod non vel corpus atterat, vel mẽtem erigat, vel dirigat erectam? Inter psallendum quanta est disciplina in corpore, & quàm maior quorundam in mente, dum ne ad modicum, vel certe tantùm ad modicum à sensu verborum illam sinunt abire. Nam ibi, id est in ipsis quæ cantantur verbis, aut ligatam tenent, aut ad cognata relaxant, ad peregrina nequaquam. Quod si contingat (fugax est enim mẽs humana) quanta statim castigãt censura, & morę huius vsuras à se reposcunt? Sed nec ipsa cõmunium horarum interualla nocturna vacant. Deus bone, hora illa noctis, quàm sine nocte est, quàm nox illa illuminatio in deliciis? Orationes illæ priuatim fiunt, sed priuata non petũt.

Psal. 138. b

Submissior quidem vox, sed mens intensior, & preces tacitæ K multum habent acuminis. Denique frequenter vocem eripit oratio vehemens: & verbis nec eget, nec vtitur, quæ puro & pleno fertur affectu. Amor in auribus domini solus obstrepens, corporalium strepitus dedignatur verborũ, quæ sicut inchoanti excitamenta sunt, sic impedimenta solẽt esse perfectè oranti. Quid deinde? ipsis horis matutinis quasi de recenti orationes instaurant, frequentant confessiones, & verecunda sed manifesta reuelatione exiguos purgant excessus. Non tamen exiguum deputant si à Christo vel tenui memoria titubant. Hostis callidi si quid fuerit improbitate suggestum, sibi imputãt, iniqui in hac parte æstimatores, dum proprium arbitrantur casum quòd alienæ sunt fraudis casso conatu tantùm prouocati. Quid quotidianus manuum labor, quo corpus & satis atteritur, & tenuiter pascitur? Labores manuum suarum non soli manducant, sed de insufficienti partiuntur egenis, vt & illis fit tribulatio, dummodo aliis abundet. Interuallis quibusdam leuant labores, sed fesso corpore seruet affectus. Illic tacitæ lachrymæ vbertim voluuntur, prodeunt gemitus, erũpunt suspiria, vt qui iuxta sedent, si fortè ex se frigidi sunt, vicinis possint scintillis accẽdi. Qui denique nõ de crastino cogitãt, nec de hodiernis quidem, omnem curam proiiciẽtes in ipsum qui eis præest: nõ præmium, sed quærẽtes regnum dei.

Quid (quod pene præterieram) in capitulo singulis diebus L examinandi abbatis astant iudicio, quasi ad Christi præsentati tribunal? Ibi quisque in primis accusator est sui, accusandi se locum aliis pręripere festinãs. Quid? ipsum cõtinuum silentiũ, & quædam cõpassionis grauitas, nõne totã cõuersationẽ venustat, & quadã sanctitatis pulchra vestit facie? Ipse somnus quoque sanctitatis testimoniũ reddit, nec in aceruo testimoniorum est tãtorum sine confessione. Nã reliquiæ cogitationũ cõfitẽtur Christo, vbi somno corpus obruitur. Quomodo enim dormientis poterũt nõ versari ante oculos totius diurnę cõuersationis imagines depictæ, & in animo vigilare? Nõne tibi magnus hic videtur testimonij aceruus erigi, nisi quòd non aceruatim & sine ordine fiunt ista, sed serie certa & suis singula sunt distincta tẽporibus? Nõnne hæc testimonia credibilia facta sunt nimis, eo quòd domũ tuam talis decet sanctitudo domine? Vtinam cordis mei radices super istum densentur aceruum. Nescit sterilis esse tãtus bonæ cõuersationis cumulus. Locus est altus & vber, qualem propheta cõmemorat: Vinea facta est dilecto in cornu in loco vberi. Et magnum plane fertilis soli testimoniũ, fructuũ prouẽtus vberior: sicut econtrario loci vbertas, arboris qualitatem redarguit de infructuositate sua. An non arbor mala, quæ terram bonam occupans, fructus condignos non parit, sed nec vllos bonæ spei parturit flores? Forsitan & ficulneam illam sterilem, quã dominus iussit succidi, fertiles de vicino vineæ condemnabant.

Psal. 92. a

Esa. 5. a

Luc. 13. b

M Periniquum est, in sancta conuersatione plantatum, nil sanctum moliri, & excusationes prætendentem cognatis exemplis conuinci, & inde descensiones disponere in corde suo, vnde alij ascendunt. Sufficiat tibi qui talis es, descensus tuus. Quid bonorum aceruum operum, quem alij alacritate ascendunt, detrahere moliris, & regulares obseruantias immutare, quarum numerum & rigorẽ causaris? Noli prohibere eos qui bene faciunt, si potes & ipse ascende. Audi de quãto & quali aceruo sancti ascenderunt: Sancti ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt: circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus & in speluncis, & in cauernis terræ: qui omnes testimonio fidei probati sunt. Vides quãto sit eorum fides probata scrutinio, quibus testimoniis examinata? Quid à nobis tale vel expetitur vel expectatur? Et nostra hæc inferiori genere testimonia credibilia satis, eo quidem credibiliora, quòd non ea necessitas imposuit, sed supposuit se voluntas. Voluntas ergo voluntas sit, & primæ libertatis iure nitatur: liberam se ad persistendum exhibeat, nõ æstimet ad recedendum. Agnoscat necessitatis debitum, sed non sentiat iugum. In bono libera sit, & ad bonũ nihilo minus libera: in illo quod iã tenet, & ad illud quò tẽdere debet: sed ad ea quæ retro sunt, nullam sibi licentiam permissam existimans. De quanto aceruo testimonij Paulus ascenderit

Prou. 3. d

Heb. 11. g

A derit, tandem audite: Ipse quidem spiritus testimonium reddit spiritui nostro quòd sumus filii dei. Quantus vno in hoc testimonio aceruus? Sed foris nunquid nō perhibuit testimonium? Deo, inquit, attestante signis & prodigiis & variis virtutibus, & spiritus sancti distributionibus. Et tamen tāto cōstitutus in aceruo virtutum & attestantium gratiarum, nondum, inquit, me arbitror comprehēdisse. vnum quidem, quæ retro sunt oblitus, ad anteriora extendor. Et nos ergo tātam habentes impositam nubem testimoniorum, deponētes omne pondus, & circunstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum certamen, aspicientes in auctorem fidei & consummatorē Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contēpta, atque in dextera dei sedet. Recogitate enim eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes. nondum enim vsque ad sanguinem restitistis. Illorum enim testimonia, prærogatiua quadā dicuntur testimonia, id est martyria, qui pro fide Christi sanguinē fuderunt. Videte primum ipsum martyrem Stephanū de quanto lapidum aceruo ascenderit ad Christū, quem & omnes sequuntur animæ iustæ. Quasi grex, inquit, caprarū quæ ascenderunt de monte Galaad. Gestabant thesaurum fidei in vasis fictilibus, sed sublimitas erat virtutis dei. Ideo quasi ascēdentes dicuntur, quòd eos immania tormēta non tam fregerunt, quàm firmauerunt ad reddendum testimonium virtute magna. Quid hic eis animi est, qui nec vnam & eam leuem & amicam præpositorum increpationem sustinent, sed ad vnum austerius verbū totus liquescit boni propositi, quem sibi firmauerant, rigor? Istorum tot suffulta adminiculis testimonia vix stare possunt, illorum tot repressa tormentis vberius eruperunt. An non quantus numerus suppliciorum, tantus & aceruus testimoniorū? Etsi morte affecti tota die, & æstimati sicut oues occisionis, in omnibus tamen superauerunt, & velut superascēderūt de Galaad, de aceruo martyrij. Nō enim de conseruanda corporali vita certamen inierunt sancti, sed de vita fidei, ex qua iustus viuit. Ideoque in omnibus superauerunt, quibus salua causa consistit. Quomodo enim non superant, cum aut persistendo in confessione redditi sunt æternitati, aut persuadendo persecutores informauerunt veritati? Denique etsi æstimati sunt sicut oues occisionis: quibusdam tamen innocuis dentibus ab infidelitatis radice hostes præciderunt suos, vt inter ecclesiæ vitalia reconderent viscera.

Rom. 8. c — *Heb. 2. a* — *Philip. 3. c* — *Heb. 12. a* — *Canti. 4. a* — B — *Psal. 43. d*

An non hoc sibi vult quod subnectitur: Dentes, inquit, tui quasi grex detōsarū? Aduertis quales oues istæ sint, quæ possunt quidem detonderi: sed dentes earum non possunt conteri? Occidi possunt, & flecti nequeūt, imò ipsi persecutores infregerunt suos, & in vinculis doctrinæ sermonibus emollitos quasi dentibus mansos, in fidelium traiecerūt vnitatem. Petro dictum est: Macta & manduca. Et Moysi dentes non sunt moti. Dentes enim eorum arma & sagittæ. Arma spiritualia potentia domini ad debellandas munitiones. An non quidam ecclesiæ dentes, de quibus dicit apostolus: Intret infidelis aut idiota, diiudicatur ab omnibus, cōuincitur ab omnibus, occulta cordis eius manifesta fiunt, & sic cadens in faciem adorabit deum, pronūcians quia vere in vobis sit deus. Nolite fratres, istorum vereri morsus dentium, non sunt canini, sed ouini. Detonsarum enim gregi conferuntur. In canibus non dilaceratio, sed latratus commendatur. Canes muti (dicit Esaias) nō valentes latrare: canes impudentissimi, nescientes saturitatem. Ac si quibusdam exprobret quòd in altero se canum officio exuant, in altero se canes exhibeant, latrare non valentes, & non desinentes lacerare. Tales sunt qui inuicem mordent & comedunt, & consumuntur abinuicem. Vtinam hucusque sufficiat vt inuicē mordeant & comedant, nec tentent ipsos detonsarum lacerare dentes. Ipsi doctores ecclesiæ & præpositi nónne tibi videntur dentes quidam, qui redarguttionis beneuolæ velut morsibus subiectos conuincunt, diiudicant, manifestant, & ad meliorem emolliunt statum? Quod si tu prædurus es, & emolliri non potes, quid remordere paras? An non remordes, qui vel in occulto detrahis, vel palam contradicis? Quid dentem contra dentem paras, dentem improbum cōtra dentem pium? Mordere potes, sed consumere non potes. Dentes enim sunt, & duri sunt &

Canti. 4. a — C — *Act. 10. b* — *Psal. 56. a* — *1. Cor. 14. d* — *Esa. 56. d*

firmi, & detrahentes non metuunt, memores se cum propheta inter scorpiones & incredulos cōmorari, & sicut oues missos inter lupos, vt ipsos lupos in oues rationabili tolerantia & exhortatione cōmutent. Et bene detonsarū dicuntur, quòd illorum non sint morsus fugiendi, qui bonorum operum exempla sicut vellera quædam subiectis ministrant. Non tamen vsus dentium in alienis tantùm remordendis & conuincendis erroribus æstimatur. Est & potior quidam eorum vsus, si qui idonei sunt solidum cœlestis edulij mandere panem, & sublimioris doctrinæ secretos diiudicare & disserere intellectus, quibus nō iam lacte opus est, sed solidō cibo, ipsúmque quodammodo attenuare & infirmare possunt, & quodā temperamento dispensationis vel sobrium reddere, qui ad solidum per se insufficientes erant, sed tantummodo lactis participes. Quodam enim solidioris instrumenti ad mandendum vtuntur ministerio, qui exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali: imò etiam boni & boni, non tantùm iudicantes inter noctem & diem, sed omnem iudicantes diem. Et iure de lauacro ascendere dicit, vt mundādo cordi studiosos probet, eo quòd mundis corde diuina sit repromissa cognitio. Vides quomodo lotos & irreprehensibiles esse oportet eos qui aliorum excessus debent remordere & corripere? Quomodo lotos & mundos corde, qui diuini sermonis dispensare debēt alimoniam, & arcanos secretioris verbi discutere sensus, sapiētię intima rimari, & ruminare in sancta? Dentes tui quasi grex detonsarum. Quare ergo quasi grex? Vtique quòd sese nō impugnent, & aduersentur sibi, sed in simplicitate & vnitate sensus sui concinunt & concordant ecclesiæ dentes. Quasi grex detonsarum quæ ascenderunt de lauacro. Veterem enim deponentes hominem, & onere superuacuo leuati, ac loti, alacriùs ad superiora conscendunt. Siquidem ipsi pili veteres oneri iam esse incipiunt cum primò noua vellera germinant, cum hyems transiit, cum imber abiit & recessit. Ideóque si veteri & superuacuo leuiū & inanium rerum vellere te inuolui adhuc necessarium ducis, nondum tibi hyemalia congelatæ mentis frigora transierunt. Bene enim detonsi & de lauacro ascendunt, quasi nihil veteris vel sarcinæ vel sordis habentes. Attendis quòd non tibi sufficit detonderi, non sufficit exonerari, non sufficit lotū & nouum fieri, nisi statim ascendas, & spiritu incedas, qui renouaris in spiritu? Si spiritu, inquit, viuimus, spiritu & ambulemus. Tu igitur si ascendere disponis, ascende semper de lauacro, semper nouus & mundus. Laua per singulas noctes lectum tuum lachrymis. Aut si te peccatum non quasi nox inuoluit, sed sicut nubes præteruolat: tu tamen lauare per singulas noctes, etiam leuium vestigia delictorum lachrymis dele. Hic enim in conualle lachrymarum locus est lauacri. Quid est quod sordes congestas, & peccati purgamenta, futuri reseruas lauacro seculi? Quid scis si non erit illic cōflatorium magis quàm lauacrum? Nam quæ hic facilè poterant ablui, ibi non tam misericorditer quàm in spiritu iudicij & ardoris purgantur. Et felix qui de seculo non quasi de cœno, sed quasi de lauacro ascendit, non habens necesse vt aliquid in se lauet, sed est mūdus totus. Iste planè dignus habetur dealbatis dentibus, id est animæ sensibus panem angelorum manducare: non iam panem doloris, sed panem qui lætificat cor hominis. Illum vtique panem quem significauit propheta dicens: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Sic enim illa nos gloria dum apparet, pascit: reficit dum reuelatur. Huius siquidem gloriæ reuelatio plena quid est, nisi sapientia vera? Quæ nos ad seipsam edendum inuitans, non aliàs à nobis manditur, nisi cum illam meditamur velut vitales puræ mentis delicias, & indeficientem refectionem. Hic ergo purgatos & exercitatos animi sensus habeamus, non iam ad discretionem boni & mali, sed tantùm ad perceptionem tanti boni. Actitemus hic crebrò quod ibi continuè agemus: præoccupemus frequēter, in quo indesinenter occupandi erimus. Summum nobis hic negocium sit, quod solum ibi erit. Contemplatio nanque sapientiæ, æterna refectio est. Nihil omnino spiritualibus animæ dētibus dulcius ruminatur, quàm ille panis viuus qui patri ait: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum deum, & quem misisti Iesum Christum: qui viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

D — *Ezec. 2. c* — *Matt. 10. b* — E — *Canti. 4. a* — *Galat. 6. a* — *Psal. 6. a* — F — *Psal. 16. d* — *Ioan. 17. a*

G Sermo XXIIII.

AVDISTIS præcedenti commendatos sermone sponsæ dentes. Iure quidem, quòd non exigua sit pulchritudinis ratio in dentibus posita, si candidi sint, si æqualiter conserti. Nec tantùm aptitudo, sed & vtilitas in dentibus placet. Quid enim? Ioannes in Apocalypsi inuolutum quod sibi ab angelo porrectum est, quomodo comederet volumen sine idoneis ad talem cibum dentibus? Durus videbatur cibus liber integer, & ideo dentibus opus erat, qui illum comminuerent integrum, & emollirent durum, vt leuius deglutiri posset. Et bonus plane dens, intelligentia exercitata, intelligentia spiritualis, quæ omnia diiudicat, omnia discutit, omnia ruminat & scrutatur, etiam profunda dei: quæ etiam ipsam inuoluti libri medullam mandit, & intima sapientiæ comedit viscera. Stultus (sicut scriptū est) cōplicat manus suas, & comedit viscera sua. Cibus iste cruentus, cibus carnalis est, cibus qui perit, imò qui perimit. Quàm dulcius & vtilius viscera sapiētię comeduntur, & sacri verbi arcana? Non potest cruentis attingi dentibus, sed lotis & cādidis, quia candor est ipsa lucis æternæ, & ipsius sponsi dentes lacte candidiores dicuntur. propterea tales in sponsa commendat, qui suis sint similes. Dentes tui sicut grex detonsarum, quæ ascenderunt de H lauacro. Non modo lotos, sed liberos oportet mentis sensus habere, si quis illos ad diuini verbi scrutinium parat. Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis.] Sterilitas reputatur si vel vno fueris fœtu cōtentus. Si potuisti ad sacratum aliquem in scripturis intellectum pertingere, vnum iam peperisti fœtum. Bonus profectus & ingens, sed insufficiens sacrato sensui si affectus non respondeat. Sterilis est intelligentia, quam non coæua & germana comitatur deuotio. Vbique tibi in scripturis spargitur quasi semen quoddam, vnde gemellum hunc possis fœtum concipere. Non tantum subtilia, sed & suauia ibi sunt omnia. Et præceptum domini lucidum est, & ignitum eloquium. Sterile est in te verbum dei, ex qua parte horum alterutrum non operatur. Si per intelligentiam vides, sed gelido adhuc riges affectu: nónne sterilis & inefficax reputatur in te verbi dei virtus ignea? Denique & si ad ignem spectat vt illuminet, multo amplius vt succendat. Verbum, inquit dominus, quod egreditur de ore meo, nō reuertetur ad me vacuum, sed faciet & prosperabitur in his ad quæ misi illud. Ad quæ? Habes in euangelio: Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt succēdatur? Semen est verbum dei, & in eo (sicut apud Iob legis) & lux & æstus spargitur super terram. Sed nescio quo pacto lux amplius germinauit, & dilexerunt homines magis lucem quàm feruorem, nisi quòd ipsi magis sibi de luce placent, qui idipsum quod lucet non I amplectuntur. An non tibi videtur perdidisse aut dedidicisse naturam ignis, non succendens? Cum audis aliquem quasi gloriantem & dicentem, Non me ille scripturæ sacræ sermo ædificat, quid aliud videtur tibi dicere, quàm perdidit in me efficaciam verbum ignitum, non me succendit, non inflammat, non exercet in me vim genitalem? Sterilitatem suam imputat verbo, quod quantum in se est, crescit & fructificat. Quàm gloriosa, frater, iactantia quòd non te sermo diuinus ædificat, qui ista loqueris? Forsitan euersa & euulsa nondum sunt vetera, ideo noua superædificari non valent, non germinare, non gigni. Felix, in quo amoris mundani desiccatus est humor, & vigor deficit, in eo facilè igniti verbi vis operatur. Verbum dei & lucet, & ardet. Neutra in te virtute priuetur, sed geminum de isto semine concipe fœtum. Sterilis reputatur vterus qui istis fœtibus non grauidatur. In Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur. Bonus plane fœtus dilectio: quia charitas in fructibus spiritus connumeratur. Deniq; velut gemelli fœtus gemina charitas. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum. Secūdum simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Illud primum, istud secundum: vtrunque maximum, quia istud simile illi. Boni & sufficientes isti fœtus gemelli, quia in his tota lex pendet, & prophetæ. Denique & finis præcepti charitas, quæ etiam alibi vinculum perfectionis dicitur. Et congruè de coccineo vinculo sequitur, de quo in laude labiorū K sponsę assumpta est similitudo. Sicut vitta coccinea labia tua. Ea enim labia ligant & rutilant, quæ de tali ventris fructu loquuntur. Concepta in corde charitas, quasi ignis flāmigerans coccineo colore labia inficit, per quæ erumpit. Calor de excelso missus in corde germanum labiis præstat colorē. Quid enim aliud sibi vult quòd coccinea dicūtur, nisi quòd in hoc flammea demōstrantur, eo quòd coccus igneo rubet colore? Labia hæc nō iam altaris carbonibus purgari indigent, & exteriori igne aduri. Ipsa enim de interiori flamma iam flāmea sunt, & conceptum visceribus ignē de excelso aliis seminant. Salutarem vtique disseminãt scientiam: legem igneam, quam dominus venit in terram mittere. Bene coccinea labia, quæ hūc ignem non solùm in terram, sed & in cœlū mittunt. Denique & ipsum dominū cœli succendunt. Ideo coccinea cōmendat labia, quòd illi coccinea sunt, quòd illi calentia videtur, quòd illa flammea sentit, & in mutuam amplius succendunt charitatem. Mira res ignis ipse est, & nostris tamen inardescit scintillis. Quidni? Et gladius est verbum dei, & tamen vulneratur. Vulnerasti cor meū soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum. Ita & ignis est, tamē inflammatur. Vulneratur oculo, labio inflammatur, etiā & ligatur, ideo vittæ comparatur. Sed charitas vulnus est, charitas vitta est, charitas coccus est. Vides quàm acuta, quàm tenax, quàm ignea est charitas? Talibus in orando vtere labiis, tena- L ci velut vitta vinculo memoriæ cordi tuo dilectum astringe, agglutina, succende illum. succenso affectu quàm dulce sit dicat, & alludat tibi: Ignitū eloquium tuum vehemēter, & spōsus tuus diligit illud. Osculare me osculo oris tui, quia pulchra sunt labia tua sicut vitta coccinea. Osculandi siquidem desiderium labiorum innuit commēdatio. Labia tua suis desiderat imprimi, vt fiat os vnum, & labium vnum, & post impressionem dicat tibi: Hoc nunc os ex ore meo, & labium de labio meo. Diffusa est gratia in labiis eius: in tua se refundit, & de cocco suo tua sunt effecta coccinea. Bona impressio, quę tantam exprimit gratiā in labiis sponsæ. Memineris tamen non me nūc labia significare carnalia, sed spiritualia, sed interiora, sed illa de quibus Apostolus loquitur: Cantantes & psallentes in cordibus vestris domino. Si sponsa es, in hoc vnum debent esse constricta, debent esse succensa labia tua, vt dilecto tuo supplicent, vt confabulentur cum illo, vt illi canant, & dicas cum propheta: Exultabunt labia mea cum cantauero tibi. In tam sancta confabulatione nil sit in labiis tuis fluidum, & quasi vitta sunt: nil frigidum, & habes illa coccinea. Quis mihi det Iesu bone, talia habere labia in conferendis tecum sermonibus, tam prompta, tam exerta, tam succensa, succensa & exultantia, vt tantùm tibi cantent, & de te cantent? Talia sint vtinam labia mea, quæ subtili quodam M ductu & succenso affectu indiruptæ meditationis, funiculi coccinei specimen exprimant. Huiusmodi labium in sponsa Christus commendat, non tantùm in oratione, sed etiam in exhortatione, vt potens sit exhortari in doctrina sana. Quæ enim se labia in eius alloquio astringunt, iure quidem salutarem diffundunt & disseminant scientiam. Si dulci & feruida vtantur oratione vt audientiū corda excitent: coccinea sunt, quia inflammatiua. Si verò simul exhortentur & doceant, & ea doceant quæ sanam deceant doctrinam, quæ regulis cōcinnant fidei: iam quasi vitta sunt, & non solùm salutarem, sed etiam indissolubilem disseminant scientiam. Quid enim tam sibi cohærēs, tam tenax, tam insolubili contextū nodo, quàm ratio fidei? Talia Paulus discipulum informabat dicens: Attende exhortationi & doctrinæ. Sed & in sermone cōmuni, vbi fidei non tractantur mysteria, etiam sic vittæ coccineæ labia tua conferuntur, si fuerit sermo tuus subtili mensura districtus, & discretus, & parcus, & grato verecūdię rubore coloratus: si crucis Christi eo frequenter, quo libenter mentionem vsurpet. O beata hæc labia, Christi & osculo & alloquio verè digna, labia tam sincera, & tam succensa. In fide sincera, & in amore succensa. Succensio ista de intimis & de summis est, nil habens de infimis. Nam est succensio quędam de inferius erūpens, Iacobus ait: Lingua modicum mēbrum inflāmat rotā natiuitatis nostræ, inflāmata & ipsa à gehenna. Quomodo potest bene inflāmare lingua tā pessime inflāmata? Vitiatæ

Marginal references: Eccle.4.b; Canti.4.b; Psal.18.b; Esa.55.d; Luc.12.f; Iob.38.c; Galat.5.a; Matt.22.d; 1.Tim.1.b; Colos.3.c; Canti.4.a; Ephe.6.g; Canti.4.c; Psal.118.s; Ephe.5.d; Psal.70.d; 1.Tim.4.d; Iaco.3.b

A ta? Vitiatæ natiuitatis mobilis corruptela per se nimis rotatur ad malum, & volubilitate propria fertur in præceps. Et quid necesse est inflammare rotam hanc, quæ firmari non potest, sed per se fertur in malum? Deniq; diligenter appositū est cor hominis in malum ab adolescētia sua. A prima natiuitate impulsa nescit cursum inflectere, & tu illā lingua praua impellis amplius & inflammas? Lingua praua iracūdiæ & indignationis occasiones requirit, iniurias vel falsas simulat, vel veras exaggerat, quas debuerat dissimulare: ad offensam officia etiā interpretatur, & venenati sermonis scintillas adhibet ad commouendum cor suum. Quid lingua nequam cordi tuo talem adhibes flammam? Sufficiat illi flamma sua, sufficiat illi concupiscentiæ ardor carnalis, & leuitatis calor innatæ, quibus cor tuum ac si volubilis rota impellitur. Hanc tibi flammam natiuitas prima ingenuit, sed renascendi gratia restringit. Noli ignem igni adhibere, & concupiscentiæ addere malitiā. Ignē hunc quem euomis, hauris de gehēna. Inde incipit, & illò rapit. Lingua, inquit, inflammata à gehenna. Lingua hæc mala coccinea est, sed vitta nō est. Nō enim ligat, sed dissipat. Male succendit, quia succidit vnita, quia dissidij verba scintillat, & flamma talis de inferis est. Nam flamma quæ de sursum est, pudica est, pacifica est, bonis consentiens, & bonos faciens. Verbum enim dulce & multiplicat amicos, & mitigat inimicos. Quasi flammam flamma consumit, inferiorem superior, B infernalem cœlestis: dum sapiens & suaue verbum vincit malignum, & dulce durum emollit, & ideo dicit: Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuū dulce. Non enim decent spōsam nisi verba dulcia, verba amoris, verba quæ delicati funiculi vice fungantur, verba quæ sponsum irretiant & trahant vinculis charitatis. Felix anima, quæ huius nouit dulciū verborum nectere retia, quibus Iesum illaqueet, alliget verbum patris, animi affectibus vel affatibus Christum includat, amatorio detineat sermone & delectet, vt eius eloquium dulce sit ei qui habet verba vitæ æternæ, & est verbum æternū, quod cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

Gene.8.d *Iacob.3.b* *Canti.4.a*

Sermo XXV.

QVAM suaues sunt putas sponsæ genæ, quæ mandi possunt, quæ salubris fructus obtinent gratiam. Et reuera etiam corporales genas alicuius ita grata videas venustate refertas, vt ipsa exterior facies intuentium animos reficere possit, & de interiori, quam innuit, cibare gratia. Venustas vultus mentem interpretatur, & internos affectus facies loquitur. Vides quàm consequenter post candidos dentes, & coccinea labia, genarum inducitur mentio. Genę satis germanæ sunt labiis, & ipsis tacentibus quodam visibili verbo mentis arcana demonstrant. Genæ ipsæ vocis vsum habent, & oris aut C supplent officium, aut amplius exornant. Quantumuis fuerit dulcis & feruidus sermo, omnem eius gratiam procax vultus exasperat, & leuitate sua eloquij grauitatem imminuit. Ideo de genis sequitur quòd earū modesta maturitas coccinei labij accumulet gratiam. Denique quandam earum maturitatem tacite videtur innuere, quas fructui comparauit. In fructibus enim semper grata maturitas. Et in præcedentibus genas eius descripsit vt turturis, eo quòd nihil lasciuum, nihil leue, nihil petulans in eius appareat vultu, sed desideriorū æstus genas dulci grauitate deiiciat. Affectus anxij vultum lasciuire nō sinunt, & amatoriæ meditationes omnem à genis leuitatem ablegant. Turtur siquidem auis solitaria est, auis gemebunda. Talem vult Paulus virginem esse, vt solicita sit quomodo placeat deo, quæ dicere soleat: Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quando veniā & apparebo ante faciem domini? An non tibi videtur vox hæc esse gemētis? Gemitus tuus dulcis, quem genuit amor. Quomodo nō graues & maturæ genæ quas gemebundus informat affectus? Gemitus isti non tantùm gemitus, sed refectionis gratiam tenēt. Cibabis, inquit, nos pane lachrymarum. Et in præsenti malo punico spōsi genas assimilat, eo quòd solicitus & amatorius affectus cognata quadam maturitate & vultū vestiat, & cibet intuentes. Relucēs enim in facie mentis gratia, videntes quasi reficit, & suam in alios transfundit passionem. Non possum non dulciter moueri dum talem penes me vultū depingo: & amatori æ genæ in me similem gignunt affectū dum recogitantur, D quanto magis dum videntur? Nam expressior visio quam cogitatus. Pulchræ omnino genæ in quibus tanta venustas eminet, quas grata commendat humilitas: nil in se altum habētes, nil rigidum, sed quę sunt ad modestę humilitatis compositionem quodam disciplinæ exercitio infractæ. Sicut fragmen, inquit, mali punici, sic genæ tuæ. An nō tibi quasi fractas habuisse genas videtur ille qui eas dedit percutientibus, dedit vellentibus, & non auertit à cōspuentibus? Bona quidem hæc fractio, per quam interior cœpit virtus eminere, & quæ intra carnis corticem concludebatur erumpere gratia. Quasi confracta videtur tanta dignitas ad passionis inaniēs seipsam iniurias: sed per hæc fragmenta salutis se nobis vbertas effudit. Et tu si adimpleas ea quæ desunt passionum Christi in carne tua, si portes stigmata Christi Iesu in corpore tuo: iam tibi dicit Christus, Quia sicut fragmen mali punici, sic genæ tuæ. Si confractæ sunt, & quasi crucifixæ genæ tuæ, si quadam edomitæ & excultæ disciplina, nonne tibi videntur velut fragmina cuiusdam boni fructus? Et in consequentibus ad sponsum dicitur: Quia genæ eius sicut areolæ aromatum, eo quòd exaratæ sunt & cultæ & compositę aromatibus cōfouendis. Sic & hic sponsę genas sicut fragmen mali punici esse dicit. Et bona confractio per quam non mors ingreditur, sed spiritualis fructus specimen elucet. Bonæ ergo genæ, quæ per humilitatem ita confractæ sunt, vt fructus interni non perdāt, sed magis prodant gratiam. Denique & ipsa mala punica gratam mo E desti vultus verecundiam, corticis rubei colore designant. Optimum planè in Christi sponsa decoramentum verecundia. Verecundia quasi aurora quædam, omnium actuum colorat principia, & virgineo virtutes reliquas venustat pudore. Verecundia bona sua non petulanter iactat, sed parcè eloquitur, contenta tenuiter innuisse, & cum vrget necessitas. Iesu bone, quanta vbique verecundia in sermonibus tuis, quàm propriis parcus in laudibus, quas poteras sufficienter loqui tam sine humilitatis iactura, q̃ sine damno veritatis. Et cum propria exprimeretur, tamen nomen suppressit. Poterat plenius loqui, sed ipse ad sponsæ exemplū modesti pudoris colorem assumpsit. Non hanc modo prædico verecundiam quæ corporali rubore solet ora suffundere, sed eam quæ totius cōuersationis venustat faciem. Nam sicut corporis, ita & conuersationis genæ sunt quædam, in quibus nihil est eo colore gratius, si operum omnium habitus humilitatem redoleat, si plus occultet in corde, quàm ostendat in facie. Denique & hic dicit: Sicut fragmen mali punici, sic genæ tuæ, absque occultis tuis. Bonæ genæ, quæ sicut nihil habent simulatum, ita multum habēt occultatum: quæ sicut nihil fingunt, sic nec totum effundunt: quæ minus prætendunt in specie, quàm tenent in virtute. Possunt hæc ad interiores animæ genas referri, quæ in conscientiæ facie sunt, vbi non homo, sed deus videt. Habet cuiusque cōscientia quandam propriam faciem. Eius genę verecundo humilitatis rubent colore, si penes se opera nō F iactet, non magnificet merita: non illa eximia putet, sed tam exigua pudeat. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? Si accepit, quomodo gloriabitur quasi non acceperit? Et tamen ipsa quæ accepit dona, quis intelligit? Nam si delicta nō intelligit, quanto minus dona? Dona de sursum sunt, descendunt à patre luminū. Quæ verò dei sunt, nemo nouit, nisi spiritus dei. Ideo si cui deus per spiritum suum reuelat, non tam ipse nouit, quàm spiritus dei in illo. Nos, inquit Paulus, accepimus spiritum qui ex deo est, vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Nūquid omnia? Aut si omnia scire potuit, nūquid omnino? Ne vnum quidē (vt arbitror) ex integro: & si in flagello, non potuit intelligere donum. Vtiliter ipsa sibi cōscientia absconditur in parte, & ipse proficiendi amor nimius, incrementa sui profectus ignorat. Denique non ipsa virtutum velut pomorum integritas, sed tantū fragmina in genis sponsæ eminere dicuntur: quia quod in genis est, in euidenti est. Et si nouit quis veram in se virtutis alicuius gratiam, nunquid constantiam, nunquid perseuerantiam? Nō est, inquit, occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto. Etsi mihi occultum est, non tamen tibi. Spiritus enim tuus omnia scrutatur, etiā occulta mea. Vtinam talia in me occulta multa habeam cognita tibi Iesu bone, & cognita in thesauris tuis. Periculo-

1.Cor.7.f *Psal.41.* *Psal.79.a* *Esa.50.c* *Canti.5.d* *Prou.20.b* *1.Cor.2.c* *Psal.138.c*

G sa repositio istorum in mea scientia, ideo tuæ magis tutò illa committo. Sed nõ ego tam illa committo tibi, quàm tu non cõmittis mihi. Penes te adhuc tutius foues quod fecisti in occulto. Nec sponsæ perfectio tãta finitur ipsi patére, & prodire in genas. Sic, inquit, genæ tuæ absq; occultis tuis. Sunt quædã occulta tempore congruo producenda in lucem, & in facie collocanda. Interim latẽt in semine, tẽpore suo plenam acceptura speciem. Nunc igitur spõsa es, sed nondũ apparet quid eris. Quis putas similis mei cum apparuero? Et nunc similitudinem tenes in parte, quia ex parte cognoscis. Reuelata facie iam gloriam meã speculatis, sed tamen adhuc transformaris à claritate in claritatẽ. Dum trãsformaris, nondũ integre tenes. Transformari proficere est, non esse perfectum. Perfectũ autem tuum nondũ tui, sed iam oculi mei vident. penes me iam es qualis futura es. Iã in libro descripta es vitæ, & in manibus depinxi te. Facies tua corã me semper, coram me fulget, quæ in te nunc est obfuscata. Iam drachmam imaginis meæ in te inueni, sed adhuc quadã squalet rubigine, & occultatur species eius. Iam fides tuis rubet in genis, & vitæ colorem infundit, sed adhuc fidei res est in occulto. Ideo sicut fragmen mali punici, sic genæ tuæ absq; occultis tuis. Grata satis fidei facies, sed de occultis tuis mihi commendabilior appares. Patientiæ virtus in euidenti, & quasi in genis tuis satis iam placet, sed ego de posteriore te magis æstimo gloria. Et reuera, fratres, non sunt condignæ non dico passiones, sed & ipsa patientia huius tẽporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Cuius iam quædam in nobis iacta sunt semina, quę occulta operatione seipsa ad maturitatem perducunt, & ad perfecti fructus substantiam. Substantia hæc per quandam seminalem gratiam nunc occultatur in nobis. Substantia mea, inquit, in inferioribus terræ. Vides vbi occultatam eam dicit? In inferioribus terræ. Feliciter cum eo agitur quòd nõ in infimis. Ego quædam terræ superiora accipio, quædã inferiora, quædam infima. Superiora sunt ipsa corporis humani natura. Inferiora, ipsius naturæ corruptela. Infima, quędam iniquitas & culpa de corruptela procedens, & ipsam magis corrũpens. Ideo non dicit substãtiam suam in infimis, quòd nullum habeat spiritualis gratia (quæ summa prophetæ substantia) cum iniquitate commercium. Sed in inferioribus terræ substantia mea, eo quòd medicinaliter gratia spiritus in infirmitate carnis sit occultata, & quasi fermẽtum abscondita, sanans & operans, donec absorbeatur mortalitas à vita. Nam non debet massa fermentum corrumpere, sed magis à fermento in similem conuerti saporem. Sed & alibi idem dicit: Substantia mea apud te est. Ergo & in inferioribus terræ eius substantia est, & apud dominum. Distantibus est in locis abscondita, in superioribus cœli, & in inferioribus terrę, in ęternitate, & in infirmitate. Ibi per prudentiam, hic per inoperantem gratiam. Et bona gratia quæ sic virtutum profectus operatur, vt quẽdã perfectionis saporẽ nobis vicissim aspiret, & eructet abscondita ab origine mundi, abscondita mundo, abscondita in deo, vbi vita nostra abscondita est cum Christo. Et vere magna multitudo dulcedinis tuę domine, quam abscondisti, sed timentibus te, non amantibus. Ideo nec sponsæ forte hęc furtiua dulcedo. Illa ipsa occulta sunt spõsæ, de quibus dicit: Ita genæ tuæ absque occultis tuis. Ideo non propter illam tãtùm hæc vox facta est, sed propter circunstantes, magis verò propter longe stantes, & propter resistentes: propter illos qui se timide retrahunt à sancta conuersatione, & propter illos qui inuidè detrahũt. Quorum alij vitam secretam, vitam sanctorum, vacuam putant & sine honore. Alij quidem etsi non vacuam, tamen totum eius excursum cum summo horrore. Nã exitum sine honore suspicari non audent. Alij vanam, alij amaram religionem putant. Illi non venerantur, & isti verentur accedere: ideo de occultis sponsæ curauit tenuiter innuere, quasi ex obliquo illos tangens, & istos trahens, dum sic latenter de intimis eius admonuit deliciis. Sic, inquit, genæ tuæ absq; occultis tuis. Ac si dicat: Si cognouissent & alij quibus absconditis adimpletus est venter ò sponsa, quàm facile omnia detrimentum facerent vt illa lucrarentur: quàm libenter & bona perderent, & mala perferrent, vt abscõditæ dulcedinis participes efficerentur! Nunc autẽ abscondita est ab oculis eorum, quæ sanctis animabus in occulto per vices alludit. Grata tamen vicissitudo, quæ multorum molestias mitigat temporum. Nec exiles deliciæ, quæ in futura tempora abundant. Quid egestatẽ in illa veremini? Deliciæ in occultis eius, & abundantes delicię. Abũdãtia enim in turribus tuis ò sponsa. Denique sicut turris Dauid collũ tuum. etsi latent deliciæ, sed virtus eminet. Quomodo non eminens turri collata? Sed differamus hunc in crastinum sermonem, dicturi de hac turre quod ipse Dauid dederit auctor eius & tutor Iesus Christus, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Canti.6.b — *2.Cor.3.d* — *Rom.8.d* — *Psal.138.c* — *Psal.38.b* — *Psal.30.c* — *Cant.6.b* — *Cant.4.a*

Sermo XXVI.

IAM fortia ad sponsam & de sponsa loquitur (nam delicata in superioribus) vbi sic ait: Collum tuum sicut monilia. & simile quid habes in psalmo: Dominus decorem induit, induit fortitudinem. Bona hæc indumenta, quorum vnum ornat, alterum armat. Primum illud posuit quod magis proprium sponsæ videtur. Nunc se ad eius quandam fortitudinem conuertit. Virtus fortitudinis tanto in sponsa preciosior, quanto rarior. Rara plane. Mulierem enim fortem quis inueniet? Et si potest, tu tamen Iesu bone nõ tam inuenis quę talis sit, quàm pręuenis vt sit. Nõ seipsam hæc turris ædificat, sed ipse sine quo in vanum laborãt ædificantes. Et vide quàm fortem velit intelligi, quam turri Dauid assimilat. Sicut turris, inquit, Dauid collum tuum. Noli in hoc collo inflexibilitatem & duritiam accipere. Hæc enim non possunt ad laudem reflecti, sed ad maledictionis sententiam prouocãt. Maledictus, inquit, furor eorũ, quia pertinax: & obstinatio, quia dura. Neruus, inquit, ferreus ceruix tua. Ad cõdemnationem intorta sunt ista, non ad commendationem prolata. Rigida peruicacitas solet libertatem mentiri, quam in his verbis accipio: Sicut turris Dauid collum tuum. Libera plane ceruix, & seruilis conditionis ignara, tam erecta, tam munita vt turris Dauid. Nõ puto quòd aliquo abiectæ seruitutis iugo collum istud atteratur. Graue iugum super filios Adam à die natiuitatis eorum. Sed hæc iam non videtur de filiabus Adam. Iam veterem natiuitatem regenerationis nouitate mutauit: carnalem nesciens Adam, ex quo transiuit ad Christum: ex quo secundo adhæsit, vnus spiritus effectus cum illo. Ideo libera, quoniam vbi spiritus domini, ibi libertas, qua nos Christus liberauit. libertas data, non innata. Nam à natiuitate eorũ graue iugum super filios Adam. Vere graue, quod mulierẽ illam euangelicam annis decẽ & octo incuruauerat, ne sineret sursum respicere. Multũ dissimilem ab ista, quæ ceruicem in turris modum sustulit in cœlum. Graue planè iugũ, quod totum humanum genus in hac inclinata muliere excutere nõ poterat, nec deponere: non desinebat ab onere, & iniquitatem addere super iniquitatem, & infirmitatem super infirmitatem, & vtranq; super alteram: fœcunda satis, sed infelici nimis fructificatione. Vis audire apponentem iugum super iugum? Audi quali se excusatione vnus de inuitatis ab euãgelica subduxerit cœna: Iuga boũ emi quinq;. O stolida anima, anima tã inualida ceruice, & attrito collo, vnũ illud portas, quod tibi corrupta imposuit natiuitas, & plura cõparas? Nõ indiges emere quod gratis innascitur. Alia adiicis emere, & ab hoc quo opprimeris, collum eximere non potes. Iuga, inquis, boum emi quinque, & vnũ hoc tam graue, tam generale gratis excutere nõ potes. Nec tibi tamen precium suppetit vnde te redimas. Nescis quàm graui iugo teneris? Nisi sanguine Christi auferri nõ valet. Abundas vt plura emas, non abundas vt ab isto te redimas? O miseræ diuitiæ tuę, satis es locuples nõ vt mitiges, sed vt multiplices vincula colli tui, & cõpedes aggraues. Sufficiat illud iugum graue quo opprimeris. Iugũ hoc, si nescis, quædã est delinquẽdi necessitas, & impossibilitas resurgẽdi. Iugum hoc difficultas est ad bonum, & auiditas ad malũ. Iugũ hoc & iniquitas est qua reus teneris ad suppliciũ, & infirmitas qua pronus in vitiũ traheris. Originalia tibi sunt ista, & de propaginis vitio, & tu adhuc voluntaria accumulas onera? Curiositate quinq; sensuum dũ exteriores intẽdis in species, interioris cõcupiscentiæ flãmam prouocas, quæ nisi sanguine Christi extingui non potest. Concupiscentia cum sola est, satis inardescit: exterior verò materia si accedit, insanit. Geminum incommodum, naturæ corruptio, & curiositas quædam exterius

Canti.1.c — *Psal.92.a* — *Prou.31.b* — *Gene.49.a* — *Esa.48.a* — *Eccli.40.a* — *Luca 14.d*

A exterius eius irritamento explorans. Duplicatum incommodum, proprius impetus, & hostilis impulsus. Duplicatum incommodum: flamma concupiscentiæ, & flatus incentoris. Iuga boum, inquit, emi quinque. Bene vtiq; boum, quòd brutas mentes curiositatis atterat labor. Iugum si optas, non habes necesse comparare. Tolle super te iugum Christi, iugum gratuitum, iugum gratum, gratum non graue. Iugum enim, inquit, meum suaue est, & onus meum leue. Iugum hoc non est iugum boum, quia iugum rationale est: iugum non quod laborem infligat, sed requiem comparet. Et vide quomodo iugum hoc leue dicat. Nam illud superius graue, quod est super filios Adam, à die natiuitatis vsque ad diem mortis eorum. Cuius putas mortis? Vtique eius de qua habes: Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Bona hæc mors, quæ veterem sepelit natiuitatem, nouam inducit. Mors bona, quæ seruitutem absorbet, generat libertatem. Nam huius natiuitatis liberi sunt filij. Bonus hic exitus vitæ, vt veterem exuentes Adam, simul graue iugum abiiciamus. Hic vitæ carnalis exitus, captiuitatis nostræ iugum dirumpit, vltra grauare nó potest, sed computrescit à facie olei, ex quo cœpimus nomine alio vocari, & inuocatum est super nos nomen secundi Adam, cuius vt oleum effusum nomen eius. Vis audire vtrunque iugum hoc graue & dirumpi & putrescere? Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes B infirmitates tuas. Iniquitas tota & semel dimittitur. Diruptū est iugum, infirmitas adhuc sanatur, iugum computrescit. Denique quod computrescit, lente deficit, non desinit semel. Propositum voluntatis præcidi quidem potest, & quasi dirūpi: sed inueterata passio non tam deciditur quàm dediscitur. Et quando operandæ salutis impossibilitas aufertur per gratiam, tunc quasi dirumpitur captiuitatis iugum. Sed quæ residet adhuc boni difficultas: dum paulatim sanatur, eius videtur iugum computrescere. Computrescet, inquit: vt quamuis non semel totum, tamen quandoque putredine conficiēdum donet intelligi. Quod computrescit, vtique corrumpitur. Quomodo non liber, cuius iugum vel semel dirumpitur, vel sensim corrumpitur? Et iugum & vinculum corruptū, vtrunque vsu suo priuatum videtur. Nam nec grauiter premit, nec tenaciter stringit. Felix plane, cuius computruerunt vincula vt nulli sint vsui, cuius computruerunt & corruptę sunt catenæ à facie diei. Sed dices, de collo sponsæ sermonem institueras: quid nunc circa iugum immoraris? Quid de iugo ad collum? vtinam nihil. Nunc autem contritio magna. Iugum enim ad quid, nisi ad collum? Sed non ad collum sponsæ, quia iam soluta vincula colli eius: iam nescit seruitutis iugo contineri. Sicut turris, inquit, Dauid, sic collum tuum. Exuberātissima per hoc monstratur libertas, & depressione ab omni libera: non tamen nuda, sed quæ habeat aliquid fortitudinis C admixtum. In turre non solùm erectio, sed munimenti fortitudo attenditur à facie inimici. Restituta est quidem libertas, sed securitas tibi nondum permittitur. Captiuitatis contritus est laqueus, hostis aliunde quærit innectere: ius perdidit, non deposuit recuperandi spem, non peruicaciam infestandi. Liber effectus es, libertatis tuendæ decætero tibi incumbit negocium. Collum amplexibus sponsæ deditum, noli ne in modico quidem degeneri exponere iugo. Denique reuertenti filio pater obuius procidit super collum eius. Pia sarcina, & iugum dulce: quod tamē sustinere nec sentire meruit, donec primò in se reuersus seruilem conditionem dirupit, sic regressus ad patrem. Erecta est ceruix tua: esto fortis sicut turris Dauid, vt dicere possis: Fortitudinem meam ad te custodiam. Ipse enim Dauid, ipse Salomon, Christus scilicet Dei virtus, & Dei sapientia. Eius turris es, si non infirme, non infirme sentias circa ipsum. Sed si sublimitas virtutis dei non ex teipsa, quasi turris est, non turris Dauid, sed magis aduersus Dauid, qui inflatus sensu carnis suæ extollit se aduersus sciētiam Dei. Sublime hoc collum: sed superborum & sublimium colla sapientia calcat, humilium exaltat. Humilitas ipsa sumptus necessarios subministrat ad ædificationem euāgelicæ turris. Nec verendum est ne sponsæ sumptus desint, quos abundanter de sponsi potest arca mutuari. Discite, inquit, à me, quia mitis sum, & humilis corde. Nondum intelligis qua ratione sumptus humilitas præstet in ædificationem

Matt. 11. d
Coloss. 3. a
Cant. 1. a
Psal. 102. a
Cant. 4. b
Luc. 15. b
Psal. 58. b
Matt. 11. d

turris? Qui se, inquit, humiliat, exaltabitur. Et bene de humi- D litate in præcedenti latenter est suggestum capitulo, vbi spōsæ occulta cōmemorat, eo quòd humilitatis pulchra sit species, meritorum laudes occultare. Si ibi de humilitate, conuenienter de sublimitate istic annectit. Non potest abscondi diu turris in humilitate fundata. Sicut turris Dauid collum tuum. Vide priuilegium sponsæ. Apostolus Petrus hortatur nos coædificari in domos spirituales: hic verò non tantùm in domum, sed etiam in turrim ædificatur. Paulus in habitaculum dei coædificari nos optat: sed sponsa hoc non contenta, etiam propugnacula adiungit, vt sublimis & securior sit habitatio. Forte & hæc vna de illis turribus est, de quibus dicitur: Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Omnino conuenit, vt in turre non desit libertas. Dura, qua duplicata necessitas, vbi foris obsidio, fames intrinsecus. Quid proficit clausos & munitos esse aditus omnes, si intus sæuius hostis fames cuncta contristat? Mala fames fastidium. Clausæ sunt ianuæ exteriores, muniti aditus: sed per sensuum tuorum fenestras mors ingreditur, nec experientia indisciplinatorum sensuū de exteriori materia mali incentiua admittit. Si proiicis auaritiam ex calumnia: si obturas autem ne audias sanguinem: si claudis oculos ne videas malum: iam clausus es, iam habitas in excelsis, & munimenta saxorum sublimitas tua. Nunquid satis est? Quid prodest tam munita sublimitas, si quæ intus sunt, famis & fastidij vastat crudelis egestas? Quid E prodest dura saxorum & inaccessa sublimitas, si non ibi panis est, si non aquæ fideles sunt? Bona quidem protectio, si tamen non desit refectio. Bona sunt munimenta saxorum, si tamen talia sint de quorum possit duritia & mel & oleum elici. Et quidem ipsa obseruantiarum duritia, & petra disciplinæ, frequenter largos effundit riuos olei, & mentis faucibus dulcedinem deuotionis ministrat ordinis quidam lapideus rigor. Denique sic habes: Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis, ô Hierusalem, sed abundantia diligentibus te. Alioquin, qui nō amat, etsi intus sit, esurit tamē. Quomodo autem egestas erit in hac spirituali turre, in turre Dauid, in collo sponsæ, in quo iugi cōmercio spiritus vitalis trahitur & refunditur? in quo verbi sacri cōmeatus assiduus est, & vocalis spiritus discurrit? Quomodo fames in collo, per quod abundantia suauitatis eructatur, & verbum bonum de cordis vbertate? Collum quoddam videtur commercium & quoddam glutinum & cordis cum ore, & corporis cum capite, vtriusque ad alterum. In collo vinculū est & via. Quod aliud erit vinculum nisi charitas, per quam capiti corpus cohæret, Christo ecclesia? Quæ alia via spiritus nisi charitas? Hęc excellentior est via, imò hæc est spiritus vadens & rediens, & ad suam recurrens originem, vnde nascitur illò reuertens. Ab F hac lex pendet & prophetæ. Ideo mille clypei pendēt ex ea. Omnis enim sermo domini ignitus clypeus est, & propugnacula ipsa ad sermonem referuntur. In sequentibus dicit: Si murus est, ædificemus super ea propugnacula argentea. Propugnacula de ipsa solent esse turris materia, & quasi de eodem cum ipsa corpore. Et vide quomodo charitas cōsubstantialia & sibi concorporalia propugnacula gestat. Vide quomodo innata sit charitati sollicitudo quædam, prudentia quædam, & peruigil cautio ad declinandas vel depellendas infestationes & machinas hostiles. Habent propugnacula aliquid clausum, habent & apertum aliquid. Per istud insidias explorat: per illud assultus declinat. Illic prouidens: istic se protegens. Talibus est charitas cum propugnaculis ædificata: quia talis est ei tam fortis, tam prudens sollicitudo innata. Ipsa magnum est sibi firmamentum quoddam. Deniq; fortis est vt turris dilectio. Ipsa nouit tētamenti occasiones, & cum opus est fugere, & vbi fugiēdi non est copia, fortiter ferre: & cum ipsa in se aliquid firmamenti habere videatur, aliena tamen adiumenta non refugit propugnaculis munita. Assumit & clypeos conuersationis. Bonus clypeus conuersationis ordo, & lex ab hominibus tradita. Hæc etsi non est charitati necessaria, non tamen reputatur superuacua, nec onerosa quidem. Spiritualis est charitas, nec indiget lege: nec tamen legē dedignatur, sed legitime vtitur ea, protecta, non oppressa. Bonus etiam clypeus sacri meditatio verbi. Omnis enim sermo domini ignitus clypeus est. Non est contenta charitas spiri-

Luc. 14. & 18. c
1. Pet. 2. a
Eph. 2. d
Psal. 121. b
Esa. 33. c
Psal. 121. b
Matt. 22. d
Prou. 30. a
Cant. 8. c
Prou. 30. a

G tualibus quas ipsa gignit, meditationibus: & cum ipsa domini lex sit, in ipsis tamen legis sermonibus meditatur, inde sibi testimonia assumit, inde se tuetur: & multiplici protegit clypeo. Et cum magnum habeat intus testimonium spiritus, ab ipsis tamē literis sacris patrocinia sibi decerpit. Et bona protectio, quam charitatis experientia suggerit, vel sermonis sacri peritia tradit. Paulus in epistola sua quędam charitatis tibi propugnacula depingit. Charitas, inquit, patiens est, benigna est. Percurre totum illum de charitate locum, nónne tibi tot propugnacula videtur exurgere, quot gratias distinctas enumerat? Non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non gaudet super iniquitate, cōgaudet autem veritati, &c. vsque: non excidit. Vides quot propugnaculis turrita consistat? Nunquid non ista concorporalia charitati videntur, & velut de fundamēto eius exurgere? Et tamen istos affectus quos charitas quasi naturaliter gignit, doctrina dirigit, disciplina regit, erigit exercitatio, & bonum originale quantum ad charitatem. Ordo hic ab expertis præscriptus, vel fouet ne deficiat, vel promouet vt crescat: ideo charitas interna inspiratione non contenta, sermonis sacri vndique sibi velut clypeos institutiones memoriter appendit. Ipsum inspice spōsum, qui mediator & sequester quidam est inter homines & Deum, quasi collum mediū inter corpus & caput, turris fortitudinis à facie inimici. Ipsum H (inquam) inspice qui propriis abundabat, quomodo assumpsit scripturæ clypeos, & velut ad auctoritatem se contulit, scuto vnitatis fraudulentas interpretis maligni propulsans insidias. Tu quoque si fueris mediator quidam & sequester inter homines & Deum, & velut collum, corpus & caput coniungens, mille clypei in te pendeant, omnimodi clypei diuini sermonis. Sacra tibi præsto sit auctoritas, & ad omne bonū patrocinetur negocium, non tantùm vt tibi sufficiat, sed vt reliquis abundet. Esto paratus ad reddendam rationem omni poscenti de ea quæ in te est fide & spe. Quasi poscere videtur fidei tuæ rationē, qui fidei contraria persuadere conatur, & ipsam infringere. Bonum ergo à collo tuo scutum pendet, si fueris scuto fidei munitus, scuto veritatis, scuto bonæ volūtatis, sacri scuto sermonis. Omnes hos in scripturis clypeos legis. Sed & si fueris in sublime per charitatem erectus velut turris, si per contemplationis gratiam quasi collum reliquum corpus excedens accedas ad caput domini, & abscondaris in abscōdito faciei domini, in secretario sponsi, in thalamo veritatis: nónne tibi videris delicato protectus clypeo? & nescio si quod scutum ad protegendum efficacius sit quàm talis amplexus dilecti. Igneus est, & ideo omnia tela nequissimi ignea extinguit, & ignis ignem consumit. Si fidei scutum illa extinguit, quomodo non magis veritatis bono protegitur clypeo, qui absconditur in calore eius? Est enim veritatis feruida meI ditatio, & suggestiones inimici male ignitas ante extinguit quàm ad mentem pertingant. Inter sponsi amplexus & charitatis interna negocia, non vacat sponsæ peregrina tela suscipere. Bene talis clypeus à collo sponsæ dependet, eo quòd tam succensi amplexus gratiam experitur sola dilectio: sola tales nouit excessus: & mentem faciens adhærere deo, vnum ad horam cum illo spiritum efficit. Beatum planè collum, in quo sermo domini igneus moratur: à quo velut scutum gratis dependet amplexibus patris verbum, veritas, & virtus. An non tibi delicatè protectus videtur, qui talibus coronatur & circundatur vndique scutis ante & retro? Fidelis paxillus in quo tot diuersa vasorum genera pendent. Bene hæc à collo charitatis pendent, quòd ipsa sit vnctio quæ nos docet de omnibus, & omnia suggerit, quòd in ipsa omnes gratiæ conferuntur, & referuntur ad ipsam, vt ex ipsius pensantur & penduntur mensura. Mille clypei pendent ex ea, armatura omnis fortium. Armatura planè quam Paulus ad Ephesios narrat. Omnis armatura fortium, id est amantium. Fortis est enim vt mors dilectio. Quid ergo? Tamen ibi sunt arma fortium, non infantium vbera. Si excedit, quasi turris quædam charitas non condescendit. Siue mente excedimus deo, siue sobrij simus vobis, charitas Christi vrget nos. Audistis excedētem: vultis sobriam & condescendentem accipere sponsam? Vbera, inquit, tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli. Bona turris sponsa, quæ se per conuersationis disciplinam vndique claudit, & per scripturarum doctrinam sibi clypeos copiose ap- K pendit, & per contemplationis excessum in sublime assurgit. Ipsius etiam cōtinentia fortis, & doctrina fidelis, & excessus cœlestis, cum & eius sublimitas condescēdere didicit, & doctrinæ copia ad sobrietatē deduci, & rigor liquescere in quādam rationabilis lactis dulcedinem, & arma fortium in infirmorum verba conuerti. Vbique illam vrget charitas Christi, sursum ad illum rapiens, deorsum propter illum trahens, sed non tenens diutius, dum ad suas subinde delicias in excessum recurrit. Ideo dicit: Vbera tua sicut hinnuli gemelli, quòd semper circunspicit montes pascuæ suæ, quòd ad pascuæ locum illam conuertat & rapiat nota refectio, quòd ad sponsi lilia leui saltu subitò relabatur, vnde delicatè refecta cœlestium succis herbarum, distenta vbera ad paruulos iteratò reportet. Sed quæ de vberibus istis dicenda sunt, non possunt aures fatigatæ, forsitan & hora fugiens, portare modo, & potum lactis ab vberibus istis exprimere. Vberius otium & horam liberiorem orantibus vobis cum dominus dederit, oris nostri officium non denegabo, ipso in eius præconia præstāte copiam, qui præstat affectum, Christo Iesu: qui cum Deo patre & spiritu sancto viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

1. Cor. 13. b

1. Pet. 3. c

Cant. 4. b

Ephes. 6. c

Cant. 8. b

2. Cor. 5. c

Cant. 4. b

Sermo XXVII.

L

VIDETIS fratres quomodo nec vbera sponsæ laude priuantur. Et quidem vberum vsurpatio frequens tum in aliis locis, tum in istis præcipuè Canticis. Vino vbera præfert, botro confert, adsimilat turri. Et quod nunc in præsenti est, duo (inquit) vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis. Videtis quàm multiplex vberum commendatio. Si mater est, maternum pectus vberibus carere non decet. Vbera nouerat Paulus habere cum diceret: Facti sumus paruuli in medio vestrum, quomodo si nutrix foueat filios suos. An non tibi videtur factus quasi hinnulus, qui factus est quasi paruulus? Vnde fouebat filios quasi nutrix, si non habebat vbera? Quasi duo hinnuli capreæ, duo filij Ecclesiæ: alter de circuncisione, alter de gentibus. Vide quomodo Paulus vtrisq; vbera coaptat. Fact⁹ sum (inquit) Iudæis quasi Iudæus: his autem qui sine lege erant, quasi sine lege essem. Omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifaciam. An non vbera hinnulis istis coaptauerat, omnia factus omnibus? Omnibus omnia factus est non simulantis astu, sed compatientis affectu, & habitu coaptantis. Denique vtrisque se conformabat: nunc se cum illis à licitis cohibens: nunc ad licita condescendens, vtrorumque vbique declinans scandalum, vbi fidei non obsistebat iniuria. Omnibus omnia factus est, nec Iudæis ritum in initiis licitum tollens, nec ad eorum irritationem gentiles compellens. Omnibus omnia factus est, pro audientium capacitate & præcipiens moralia, & differens mystica. In hac duplici materia velut duo vbera porrigit doctrinę planioris, lactea vbera paruulis temperans. Interna compassio vbera quidem habet, sed coaptatio foris vbera exhibet. Illa miseretur, sed ista medetur. Quid enim mihi prodest si tantùm compateris, & infirmitati & quasi infantiæ meæ contemperare te commode nescis? Quid mihi prodest si compatiētis affectu causam in te meam transfers, si curam quam debes non affers? Vtraque necessaria est, & compassio, & quædam disciplinæ & doctrinæ compositio. Compassio affectum conformat, compositio te ad lactandum paruulos vtiliter incuruat. Neutro in genere sancti doctores auditoribus desunt, facti sicut illi & pietatis affectu, & conformationis vsu. Vtinam istud attendant qui facturi sunt in conuentu fratrum sermonem. Student magis alta quàm apta dicere, facientes apud infirmas intelligentias miraculum sui, non ipsorum salutem operantes. Erubescunt humilia & plana docere, ne sola hæc scisse videantur. Erubescūt vbera habere, nudare māmā, lactare paruulos. quid istud est? Ideóne consedisti in medio cathedram tenens, vt scientiam iactes, an vt tenerā subditorum lactes infantiam? Subtilia texis: artem qui audiunt, mirantur: eloquentiam laudant. Bene quidem, tamen si gratiam sentiunt, si te disputante audientium moueatur affectus, intellectus instruatur. Alioquin quid

Cant. 4. b

1. Thess. 2. b

1. Cor. 9. d

A quid ad præsens negocium peregrina quædam adducere quæ auscultantes non capiant? Magna eloquentiæ laus est, causam quam susceperis apte exequi, ad eius commodum cuncta referre, suscepto inseruire negocio. Nusquam euidentius eloquentiæ tuæ signum dabis, quàm si humilem materiam exequaris ornate, & sermonis temperamento attollas quæ per se iacere videbantur, & velut contemptibiles sententias commendabiliores efficias. Nec tam debes attendere quæ te dicere deceat hominem literatum, quàm quæ debeant audire quos instruis. Quid enim inde consequuntur si ambulas in magnis & in mirabilibus, non dico super te, sed super eos qui adsidét? Noli altum altè sapere, sed condescende humilibus. Sublimia loquens, sed non in tempore, quid aliud affectare videris, nisi vt tibi soli taceant homines, & dicatur de te quod dictum est de saluatore, quia nunquam sic locutus est homo sicut hic loquitur? Ascēdisti cathedram vt alios ædifices, non teipsum infles: vt impleas, non exinanias teipsum, nisi forte eo modo quo se saluator exinaniuit formam serui accipiens, vt nos carnis suæ lacte nutriret in salutem. Bonus imitator magistri Paulus vbera non occultat, sed habere se iactat. Tāquam paruulis (inquit) in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Et item: Nihil me arbitror scire inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Ipse nouit cui mensam paret, & quibus vbera porrigat. Ideo vbera eius sicut hinnuli, quia B doctrinæ suæ vbera emollita sunt, qualia paruuli in Christo capere possunt. Audisti iam quid sunt isti hinnuli, & quare duo. Vis nosse quare gemelli? Quia in fide non est distinctio Iudæi & Græci. Vacant ibi priuilegia meritorum, & regeneratio nullos distinguit, quæ cunctos æqualiter absoluit. Omnes enim egent gloria dei, iustificati gratis per gratiam ipsius. Fides vtrosque populos æquè nobilitat, sed Iudæus aliter reputat. In communi clementia iura sibi priuata deposcit. Quid mirum si vult esse primus, quando voluit esse solus? Vnigenitus esse non potest, affectat vel primogenitus. Vide quanta obiecta sint Petro in Actibus apostolorum, quòd ad homines præputium habentes introisset, quòd illos suscepisset ad fidei mysteria. Vide quantum in epistola ad Romanos Paulus desudet aduersum Iudæos, quòd in gratia sibi fidei priuilegia vendicarent quædam, & quos vna fides coniunxit, distinguerent gradibus. Ibi affectabant esse in gratia soli, hic summi, nolentes habere compares, quos non poterant non habere participes. Gentes autem fecit Deus cum Israële cōcorporales, & comparticipes testamentorum, & in nullo discreuit, fide mundans corda earum. Ideo dicuntur gemelli, quia fides nullis gradibus separat, quos æquè regenerat. Alioquin qui nesciunt esse gemelli, effecti sunt nulli: & in conuiuio locū occupantes primum, iam nec habent nouissimum. Quæ ratio nō inter illos tātùm vertitur, sed se dilatat ad omnes, vt nemo alij in gratia, quocunque in gradu fuerit, aut C participium aut parilitatem inuideat. Quis enim merita prætendat, vbi in munere sola est gratia? Non debent vetera præiudicare, vbi noua facta sunt omnia. Et in hinnulis regenerationis nouitas intimatur, sicut in gemellis in regeneratione parilitas. Qui bene capreæ dicuntur, id est ecclesiæ filij, propterea quòd sicut caprea acutè cernant. Acuta sunt enim ecclesiæ lumina, contemplātis non quæ videntur, sed quæ non videntur. Vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis, si tamen liliorum sentiant gratiam: si ipsis lilia redoleant vt lilia, & non insuauem odorem refundant. Bonus & gratus est odor lilij: sed tamen ipsum lilium aliis redolet lilium, aliis absinthium. Lilium conuallium, lilium singulare Christus: lilia erant ipsi imitatores eius. Audi quid liliorum vnum loquitur: Christi bonus odor sumus: aliis odor mortis in mortem: aliis vitæ ad vitam. Vides quomodo singulare lilium illud, in quo bonorum omnium plenitudo olebat, tristem tamen videbatur quibusdam odorem spirare. Isti sunt qui ponunt dulce in amarum, & lucem in tenebras. Sed ille verè lilia pascitur, qui liliorum odore potitur. Lilia sunt exempla castitatis, quæ non solùm moderna & præsentia, sed præterita & longe posita optime redolent. Lilia sunt etiam sacri sermones, in quibus æternæ vitæ olfacimus gaudia, & odorum attrahimus spiritum. Quàm multis fratres estis huiusmodi vallati liliis! Etsi omnes Ecclesiæ filij, vos copiosius: quorum naribus singulis ferè momentis nunc prophe- D tarum, nunc apostolorum, nunc euangelistarum spirant casta eloquia tanquam lilia, & verba & vita eorum grato fragrant odore. Quæ enim lilia suauius redoleant? quæ poterant illorum æquare fragrantiam? Qualem tibi refundit odorem Maria? qualem Ioannes? qualem Petrus? qualem alij Euangelici viri? qualem denique ipse Iesus, qui singulariter & in se redolet, & in reliquis omnibus solus ipse sentitur? Quicquid suaue fragrat in ipsis, eius verba nouum mundo spargunt odorem, cum mysteria reuelant trinitatis, cum redemptionis gratiam, cum copiam virtutū, cum gloriam resurrectionis, cum æternæ vitæ statum exponunt. Verba vitæ æternæ habes, Petrus ait: & ad quem ibimus? Et nos idem dicamus dulci eius odore perfusi. In te Iesu bone patris deitas olet, qui est in te. In te gratia spiritus qui vnxit te. In te matris virginitas, in te propriæ carnis integritas, in te nostri medela languoris. Omnia hæc nobis olēt in te, & ad quem alium vel amore vel memoria ibimus? Iniuria est planè talium liliorum, si aliquis peregrinus odor se illis immisceat, qui suauitatem illorum contristet, animíque afflatus naribus ipsum corrumpat, & conuertat ad seculum, & post cœni fœtorem currere faciat. Iniuria est si tibi suauius fragrant vitia, quàm virtutum lilia. Fastidiosus est vere qui lacte & in liliis pasci non delectatur. Non est enim omne lac paruulorum. Nónne tibi quasi lac videtur omnis doctrina, omnis affectus pius, animo illapsus dulciter? E Quicquid facilè & dulciter sugitur, lac videtur. Tali lacte abundabant vbera spōsæ, & ideo dicuntur sicut hinnuli, quòd sit in illis recens & quasi semper noua & renascens consolatio verbi, & doctrinæ alacris copia. Vbera hæc vetustatis nil habent, ideo meliora sunt vino, sed similia musto. Vbera, inquit, tua botri, non habētia scilicet austeritatem vini, sed musti nouam dulcedinem. Vbera alia pascunt, ista inebriant. Bene ergo vbera sicut hinnuli: quia nulla vetustate infracta. Magnum sponsæ pectoris ornamentum, si vbera integra habeat, non laxa, non fractas māmas in huius AEgypto seculi. Ideo dicit: Vbera mea turris. Inexpugnabilia vbera hæc, & lactis vbertate tumentia excreuerunt modū. Bona ergo vbera tam distenta, vbera pietatis, vbera gemina, eo quòd pietas consolationem habeat vitæ quæ nunc est, & futuræ. Gaudete (inquit) gaudio magno, vt potemini à lacte, & satiemini ab vberibus consolationis eius. Et cum aulsi fueritis à lacte, epulemini ab introitu gloriæ eius. Videtis quò lactis vsus adducat. Vt epulemini (inquit) ab introitu gloriæ. An non tibi videntur vbera sponsi epulari ab introitu gloriæ, quæ sicut hinnuli pascuntur in liliis, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ? Quàm dulciter suguntur vbera quæ sic pascuntur, vbera de cœlo plena, quia cœlestibus refecta in liliis? Ipsa liliorum fragrātia pascit. Odor eorum, cibi gratiam tenet. Odor F enim quidam fructus est. Ego (inquit) quasi vitis fructificaui suauitatem odoris. Vide quomodo sapientia odorem suum in fructibus reputat. Spiritualis iste cibus est, nil habens corpulentiæ, nec dente tactus, nec labore mālus, sed haustus spiritu, ipsis statim vberibus influēs, & vbera distendens. Vnde etenim fragrātia dicuntur vnguētis optimis, nisi quòd in ipsis de vicinis haustus liliis spiritus redolet, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ? Dulce quidem inter lilia expectare auroram surgentem: & forte vicinus est dies istis liliis: & inter lilia eius frequenter aura quædam & vapor hauritur, & ipse sponsus in liliis pascitur: qui ipse & lilium est conuallium, & lumen diei. Dulce est ergo compascendo cum ipso, postulare ipsum, prestolari inter lilia, donec diei lumen aspiret. Tempus illud declarat, de quo dicitur: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Tunc verus & æternus aspirabit dies, cum ænigmatum in quibus adhuc videmus, vmbræ inclinabūtur. Plures hic vmbræ sunt, vmbra fallaciæ, vmbra refrigerij, vmbra figuræ. In prima serpens dormit, in secunda sponsus quiescit, in tertia sponsus delitescit. De prima dicitur: In vmbra dormit. De secunda: In vmbra eius quem desiderauerā sedi. De tertia: Quia sapientia in mysterio absconditur. Omnes istæ reclinabuntur vmbræ cum aspirauerit dies, vmbra fraudis, vmbra fidei, vmbra mysterij. Tūc erit vmbra nulla, quia veritas nuda. Tunc ergo reclinabuntur quæ modo sunt exaltatæ. Vultis nosse quàm altæ? Operuit mōtes vmbra eius. Magnus

Ioan.7.g Philip.2.a 1.Cor.3.a 1.Cor.2.a Roma.10.a Roma.3.c Act.11.a Cant.4.b 2.Cor.2.a Ioan.6.g Cant.7.c 1.Tim.4.c Esa.66.c Eccle.24.c Psal.16.d Iob 40.c Psal.79.b

G mons Paulus, opertum tamen hac vmbra se dicit, tantùm in speculo & ænigmate videns. Magnus mons, & tamen facilè raptus in tertium cœlum. Felix raptus, & multo felicior illo, quo mons ille euangelicus ad apostolorum imperium in mare mittitur. Raptus est, quia sapientia Dei immutauit sensum illius. Ideo raptus in tertium cœlum, in cœlum intelligētiæ puræ, vnde vmbrę ænigmata procul abiecta sunt. Inferiores sunt vmbræ & reclinatæ quodammodo eius respectu, qui in cœlum rapitur. Raptus in cœlum est, raptus & in paradisum. Serenitatis locus est cœlum, paradisus voluptatum. Pulchre in vtrunque rapitur, eo quòd semiplena sit contemplatio quæ alterutro caret. Denique in quodam paradiso deliciarum & voluptatum locata videtur, quæ pascitur inter lilia donec aspiret dies. Antequā aspiret dies, nox est. Sed nox ista nescio quid videtur habere dici. Nox (inquit) illuminatio mea in deliciis meis. Illuminationis etenim vicē tenēt ex parte deliciæ. Pulcherrimus contemplationis locus est, vbi simplex consideratio fidei cœlestes & suaueolētes aspergit affectus, & æterni luminis gratiā spirat. Nō sunt istæ deliciæ quas beatus Iob commemorans de sapientia dicit, quia non inuenitur in terra suauiter viuentium. Quædam sapientiæ portio est in istis deliciis. Quomodo non sapientiæ portio est, vbi est ipsa veritas nondum intellecta, sed iam credita dulciter sapit? Ipsæ spirituales deliciæ experientia sui satis edocent & quantum expetendum sit quod de ipsis restat, & quantum respuendum quicquid illis obstat. Tria hic obseruanda occurrunt: tempus, opus, & locus. Tempus, id est nox, tempus quietis & vacationis est: opus refectionis est, quia pascuntur: locus delectationis est, eo quòd inter lilia. Iure distenta ad paruulos reportat vbera, qui sic pascitur, qui in meditationibus pascitur fidei, liberrimè, vberrimè, voluptuosè. Putas quòd Salomon in omni gloria sua vestitus est sicut sponsa, quæ inter lilia pascitur? Quomodo non gloriosè vestita, vallata liliis? Nam etsi vmbra obscurat speciem, sentit tamen odorem, sentit vestimentorum fragrantiam: & in his sapientiæ quasi famam odoratur donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ: id est donec aspiret dies, & sempiternus dies. Quandiu dies & nox vices alternant, non videntur vmbræ reclinatæ ex toto, donec statum habent. Vbi vero reclinatæ sunt? Apud patrem vtique luminis, apud quem non est vicissitudinis obumbratio. Omnis vicissitudo obumbrationis instar habet, & dum alij aliud succedit, quodammodo abscondit & obūbrat quod præcedit. Hoc ergo est quod dicit, donec aspiret dies, & inclinētur vmbræ: id est donec aspiret dies, & plenus sempiternus meridies, qui vmbras omnes adnihilet. Qui pascuntur (inquit) in liliis donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ, hoc est qui sapientiæ oblectantur & pascuntur odore, donec ipse lucis æternæ candor illucescat. Vtrunque cōmen- I datur in liliis, candor, & odor. Et odor quidem quid aliud nisi gratia fidei, & candor nisi gloria speciei? In nocte odor sentitur, sed candor non cernitur, donec aspiret dies: quia cādor ipse est dies non habens vllam partem vmbrarum. Ille cum aspirauerit dies, iam non erunt vbera necessaria. Omnes enim erunt docibiles ipsius Dei. Interim ergo sponsæ vbera sunt sicut duo hinnuli qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies de die, Christus Iesus.

1. Cor. 13. d — Psal. 138. b — Iob 28. b — H — Canti. 4. b

Sermo XXVIII.

Ibidem.

VBERA (inquit) tua sicut hinnuli capreæ gemelli. Videtis quanta gratia sponsæ: paruula est & quasi iuuencula, & vbera habet. Quid enim nisi iuuenculam notat dum hinnulis comparat? Ergo & mater est & paruula, alios pascēs, & pasci non indigens. Et si quis sit Paulo similis, nondum tamen euacuauit quæ sunt paruuli in carne commorans. Etsi aliis abundat, nondum tamen se arbitratur comprehendisse. In speculo videt, in ænigmate videt: ideo sicut paruulus, sicut hinnulus in vmbra pascitur, donec aspiret dies. In vmbra, sed inter lilia pascitur. Infelix plane qui quidem inter lilia positus, inter lilia sanctæ congregationis, vbi variæ vndique virtutes redolent, nihil tamen suaue, nihil liliorum simile nouit odorare. Bonus planè, & sponsæ priuilegio gaudens, cui ipsa intrinsecus virtutum nascuntur lilia, qui inter lilia pascitur, inter lilia reficitur, lilia esurit. Beati enim qui esuriunt & sitiunt lilia iustitiæ, lilia castitatis, omnium lilia gratiarum. Si esurire beatum, multo magis inter lilia pasci. Et ipsa virtutum esuries pascit, & delectat auiditas. Odor cibat, sed nondum satiat. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Denique ipsarum virtutum (vt sic dicam) gloria latet adhuc. Totum quod inde audis, in odore est. Occultatur forma, sed famam audimus. Tenuis quidem fama in fumo, subtilis in odore cibatus, dulcis, sed tenuis. Et nos iam saturati sumus, iam diuites facti, solo virtutum odore contenti. Nescio tamen si vel odorem haurimus, quos perfectionis non trahit auiditas. Suauis quidem liliorum odor, sed æmulata in specie gratia. Suauis quidem liliorum odor, sed suauitas tenuis, si odor tantùm. Denique qui pascuntur, inquit, in liliis, id est, inter lilia, non ipsis liliis, sentientes viciniam, non fluentes substantia. Exiguus virtutum vsus exprimitur in odore, non copiosa, non solida & quasi corpulenta refectio. Non enim omnimodis reficitur qui pascitur, ideo non dicit qui reficiuntur, sed qui pascuntur in liliis donec aspiret dies. Deliciosa tamen expectatio lucis inter lilia, & vide qualibus sponsa pascatur in liliis. In liliis non caducis, in liliis non marcescentibus, in liliis denique quadam incorruptibilitate myrrhatis. Nā myrrha incorruptionem demonstrat. Iure post lilia de myrrha subtexitur, vt sponsæ lilia quadam incorruptionis perpetuitate commendet. Vadam (inquit) mihi ad montem myrrhæ. Quid est bone Iesu q̄ sponsa tua, dilecta tua, alibi expectat, tu aliò vadis? Illa pascitur & expectat in liliis, & tu vadis ad montem myrrhæ? Quare non magis ad lilia vadis, vbi sponsa moratur donec aspiret dies? An forte lilia hæc non sunt aliena, nec longè posita à monte myrrhæ, sed magis oriuntur in illo? Ita quidē est, nusquā lætius nascuntur lilia, quàm in monte myrrhæ, nusquā magis illæsa seruantur. In monte myrrhæ nec corruptioni nec corruptibilitati locus vllus relinquitur. Ibi in monte myrrhæ, vbi carnis vniuersi mortificantur affectus, ibi lilia castimoniæ, lilia gratiarum & purè nascuntur, & perpetuò florent. Ergo in liliis & in monte myhrræ sponsam satis delicatè locatam aduertis. Nam alterum tibi sermo præsens expressit, alterum tu ipse potes per interpretationem exprimere. Quonā enim modo aliò iturum se diceret, quàm vbi dilectam esse cognouit? Sicut enim illa auide expectat, sic ille ardenter properat. Vadam (inquit) mihi. Quid ergo sponsæ non vadit? An ideo sibiipsi vadit, quòd ad illam vadit? Vadam ergo (inquit) mihi. Mihi vadam, nō solùm illi vadam. Non illa sola de meo capit aduentu lætitiam, sed & mihi nihilo minus alacritatem refundit. Mihi dulce, mihi iucūdum est quòd ad illam vado. Iam vadam mihi. Mihi sic ire proficit, nō delectabiliter afficit, ideo vadam mihi. Iam mihi de mōte myrrhæ suauis aspirat fragrantia, ideo vadam odore illectus. Vadam mihi, quia deliciæ meæ cum sponsa morari. Itáne Iesu bone, de sponsæ colloquio oblectamenta tibi captas? ideo tibi vadis, nec velut fastidiosus amator declinas cum excluderis, sed stas ad ostium? Stas & pulsas, & quandam repulsæ passus iniuriam, stas tamen, & pulsas tamen, vt aperiatur. Asperge sponsa, asperge cubile tuum myrrha & aloë. Christus in odore currit vnguētorum tuorū. Asperge cubile tuum myrrha quam Paulus commemorat: Mortui (inquit) estis, & vita vestra abscondita est cum Christo. Tali myrrha asperge & irriga profundè cubile tuum, vel potius esto mōs myrrhæ. Vberior enim gratia vbi myrrha nascitur, quàm vbi aspergitur. In hoc monte colloca cubile tibi, imò dilecto in quadā myrrhæ copia, vbi hæc species aromatica magis oritur q̄ aduehitur. In multis scripturæ locis vsus myrrhæ ad mysteria sumitur. Cum myrrha Magi ad Christum veniunt. Venit & Nicodemus ferens mixturā myrrhæ quasi libras cētum. Magna hæc copia. Sed quid ad collationem montis? Ferens, inquit, id est secum ferens, non ex se proferens: portās, non pariens. Bona vtraque, & quæ offertur, & quæ oritur, sed ista potior. Denique illa ad Christum aduehitur, ad hāc ipse vadit. Vadit enim sibi ad montem myrrhæ. Bene mons myrrhæ, qui mortem circunfert seipso, non in parte: nec quasi resperſam, sed vberem & continuam & eminentem: nec ad horam & quasi veterascentem, sed magis renascentem. Bene mons myrrhæ, qui Christi in se mortificationem & incorruptibilitatem quādā, & resurrectionis futuræ imaginē nō tam gestat quàm germinat.

K — Psal. 16. d — Cant. 4. b — L — M — Coloss. 3. a — Matt. 2. d — Ioan. 19. g

A minat. Nũquid tibi mons myrrhæ videri poteſt, in quo futuræ incorruptibilitatis nil magnificum, nil eminens, nil niſi ad horam apparet? Beatus planè mons, qui huius myrrhæ germine vndiq; veſtitur, non reſpergitur per partes, nil in ſe nudum, nil habens ſterile, ſed totum hac felici fœcundum ſpecie. Quomodo non beatus, qui Chriſtum ad ſe trahit in ſui odore aromatis? Bonus odor nõ tantũ leproſi domũ replens, ſed etiam cœli palatium, thalamum ſponſi. Bonus odor planè ſponſo Chriſto, inter ipſas deitatis gratus delicias. Denique ſuper tãtas delicias, deliciæ tamen eius eſſe in mõte myrrhæ: ideo dicit: Vadam, inquit, mihi ad montem myrrhę. O beatũ montem, ad quem vadis Ieſu bone, ad quem venis, quẽ perambulas, quem inhabitas, & inhabitas in finẽ: quem ſolus inhabitas, & hoc vſque ad terminũ loci. Veni Ieſu, incipe hunc montem poſſidere. Nullus tibi quæſtionẽ moueat, nullus dicat: Nunquid habitabis in hoc monte tu ſolus? Mons vber, mons pinguis, mons abundans, mons affluens vnguẽtis. hæc vnguenta exinaniri non poſſunt. Magna enim vnguẽti moles in monte myrrhæ. Nõ deficient vnguenta de hoc monte. ideo qui vadit ad montem myrrhæ, vnguentis nõ indigebit, nec odoramentis quidem, qui vadit ad colles Libani. Non enim deficient thura de Libano. Nam & libanum dicũt thus intelligi. Veni Ieſu bone ad colles, vt fluant thura à facie tua. O quantus incenſi fumus aſcendit de collibus iſtis, cum tuo,

B imò cum te fuerint igne ſuccenſi. Magnam habet in collibus thuris ignis tuus materiam pabuli, & magnum incenſi fomitem. Non citò conſumuntur hæc thura. Incenſi huius fumus non facilè euaneſcit. Tanta thuris moles, tanta copia collis thuris non poteſt pugillo concludi, non comprehendi thuribulo: vaſculo non capitur, mẽſuram neſcit, quia neſcit intermitti. Bene ergo collis thuris, qui ſine intermiſſione orat, & (quod ſatius eſt) ſine remiſſione. Qui in oratione nil habet remiſſum, nil exile, ſed velut cuiuſdam fornacis magnę fumus pingueſcit, ſic pingueſcentium votorum & deſiderij exuberantis agit volumina. Veni ergo Ieſu bone ad colles thuris. copioſum orationis incenſum fumigant montes quos tangis. Quid ſimile, fratres, habẽt orationes noſtræ? quàm citò thura noſtra inaneſcunt, & quodammodo vix ſuccendũtur, & ſtatim extinguuntur! Vt quid iſtud? Vtique quoniam exiguam nobis incenſi cõgeſsimus materiam. Ego ſpiritus angelicos, & ſi qui inter homines illorum æmuli ſunt, quoſdã velut colles thuris interpretor, quorum oratio quaſi incenſum dirigitur ſemper in conſpectu dei: qui deuotionis ſuauiſsimos vapores gignunt: cœleſtium glomerant nubes affectuum. Beatus vtiq; ſacerdos, qui thura tanta offert, quẽ tam ſuauis nebulæ vapor operit & inuoluit. In Apocalypſi legis phialas plenas odoramentorum, orationes ſanctorũ. Et quæ conuentio collibus thuris ad phialas? quæ enim phiala capiat collẽ thu-

C ris? Bona phiala plena odoramentorũ. Sed ecce pluſquã phiala hic. Aſcendit (inquit) fumus aromatum in cõſpectu domini de manu angeli. Sed quæ manus integro colli ſufficiat? Quæ (inquam) manus, niſi tua Ieſu bone manus, qui montes ponderas, & terram palmo concludis, qui libras mõtes in pondere, & colles in ſtatera? In manu tua domine omnes fines iſtorum colliũ, & ſi fas eſt dicere, in ſinu tuo. Denique in ſinu tuo ſanctorum oratio conuertitur, in cõſpectu tuo intrat, ibi conuerſatur, ibi conuertitur: illi in te, & tu in illis. propterea vadam mihi, inquis, ad colles thuris. Veni ergo domine, veni & noli tardare, veni & ne tranſilias colles iſtos. Quid & ſi ad te tranſiliunt colles thuris? Mobiles ſunt mõtes myrrhæ, & colles thuris vbi ipſe adueneris. Quomodo non mobiles, qui liqueſcunt, qui fluunt, qui fumigant, qui aſcendunt ſicut fumus aromatum in conſpectu domini de manu tua? Vade ergo tibi ad colles thuris, vbi incẽſa multa ſunt, vbi incenſa cũcta ſunt. nam in colle thuris nil ſine incẽſo. Incenſa hæc data tibi ſunt, ideo veni vt adoleas ea in conſpectu tuo. Vadam mihi ad mõtem myrrhæ, & ad collem thuris. Veni de Libano, veni. Iam excluſum eſt cur vadat. vt quid enim niſi vt vocet, vt intret, vt dicat veni? Ecce quàm bonũ, & quàm iucundũ habitare in collibus iſtis, ad quos verbũ dei vadit, quos reuiſit, de quibus ſponſa vocat, & vocat ad coronam. Veni, inquit, de Libano, veni coronaberis. Libanus candorem ſonat. Quidni cãdidus de niue cœleſti? Non enim deficiet (ſicut ſcribitur) nix de Libano. Nix illa quæ deſcendit de cœlo, quæ infundit terram &

D inebriat, & germinare facit. Beati montes ſuper quos nix iſta cadit, & colles quos operit. Sic (inquit dominus) erit verbum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum. Videtúrne tibi vacuum reuerti verbum, quod vadit ad mõtes myrrhæ, & colles thuris, quod cadit ſuper hos montes, & colles operit? Neſcit vacuum reuerti, ideo vocat & dicit: Veni de Libano, veni. An myſterio vacare putas quòd poſt mõtes myrrhæ & colles thuris commemorat Libanum? Quæ res animum ſic reddit mundum & candidum, quomodo orationis vſus? Primò quidem myrrha mortificat, deinde thus purificat. Nec enim pura poterit emanare oratio, ſi non omnis prauus primò fuerit odor repreſſus, & exhalatio carnis. In myrrhæ vnguento mens ſtringitur vt ad quandam imò omnimodam vnitatem ſe coarctet: per thus incenſum dirigitur & dilatatur & ſe diffundit, & cœleſtes replet regiones ex odore vnguẽti incẽſi. Illic ſe liberæ veritatis auræ immiſcet & cõfundit: & quæ primo ad ſe anima ipſa contracta eſt, ibi rareſcit & attenuatur & deficit, ſuſpenſa & ſuſpiciens in excelſo. Oratio vtriuſque & myrrhæ & thuris myſterium explet. Orantis affectum in primis colligit & ſtringit in ſeipſum, deinceps diffundit & transfundit in deum. Quid myrrhæ ſimilius, vbi tanta in diuinam vnionem transfuſio? Quid incenſo ſimilius, vbi tanta diuini cuiuſdam ſenſus diffuſio? Iure tota pulchra vocatur & ſine macula, quam orationis ardor incan-

E duit, quam colorauit & candidam reddidit candor lucis æternæ. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Tota pulchra es, quia tota pulchra es hac hora maxime, hora orationis, hora incenſi. Tota pulchra es amica mea, tota pulchra es: quia tota amica es, & ſolo amoris candens affectu. Tota pulchra es, & ſine macula, peregrini nil habens coloris admixtum. Veni de Libano, quia plene lota. Veni de Libano, ex toto illuſtrata. Veni de Libano, carens culpa. Veni de Libano & candens gratia: veni, coronaberis. Felix omnino qui de Libano candentis affectus, de colle thuris, de orationis intentæ copia vocatur ad coronam. Felix inquam anima quæ hora incenſi aſcendit ad patrem, quæ ſine interuallo de Libano ad coronam vocatur, coronam gloriæ quam reddet illi in hora tranſitus iudex iuſtus & dulcis ſponſus Ieſus Chriſtus cum deo patre per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Sermo XXIX.

TOTA pulchra es amica mea, & macula non eſt in te: veni de Libano, veni de Libano: veni, coronaberis.] Quis mihi dabit iſtud trium (vt ſic dicam) dierum iter conficere? Quis inquam dabit mihi hanc viam indefeſſo inceſſu percurrere? Viæ iſtæ, viæ pulchræ, & ſemitæ pacificæ ſunt, venire de Libano ad Libanum, de Libano ad regnum. Nam ſponſa ad coronam vocata, inuitata videtur ad regnandi conſortium. Dulcis eſt hic viæ terminus, ſed nihilo minus dulcis eſt

F tranſitus. Quidni dulcis, qui neſcit à Libano deflectere? Non hæc eſt via lata, non hæc eſt via laica, nec poteſt per eam trãſire pollutus. Non eſt currentis nec volentis, ſed miſerentis dei. Miſerentis cur dico? dixiſſem melius deſiderantis. An nõ æſtuantis deſiderij vota deſignat vocatio trina? Vehementis affectus argumentum eſt quòd tertiò vocat. Percurre animo præcedentia cãtici huius, nuſquã reperies vel tam crebrò vocatam, vel tam expreſſe cõmendatam pulchritudinem ſponſæ. Ter vocat, & totam pulchram dicit. Deniq; in præcedẽtibus ſic habes: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Et iterum alibi: O q̃ pulchra es amica mea, quàm pulchra es. Hoc autem tertio in loco totã pulchram diffinit. Illis in locis vel demõſtrat quòd pulchra eſt, vel miratur quòd tã pulchra eſt: nõ tamẽ diffinite determinat quòd ipſa ſit ex integro pulchra, ſicut in pręſenti. Tota pulchra es amica mea. Quomodo nõ tota pulchra pulchritudini, & toti pulchritudini collaterata ex toto? Quomodo non tota pulchra in quã lucis æternæ cãdor immenſus emanat? Bene tota pulchra & ſuperpulchra, in quam vberi illapſu ſe transfudit omnis pulchritudo domini. Exaltata eſt quidem ſuper ſidera, ſpecies tamen pulchritudinis eius in ſponſa. Species (inquit) eius in nubibus cœli. Quandiu ſponſa nubes cœli eſt, nubes lucida & leuis, & quaſi ad ſolem accedens, & ipſum ſuſcipiens, tandiu in ea ſolis ſplendor relucet, & pulchritudinis eius ſpecies manet. Planè

Marginalia: Cant.4.b; Apoc.5.c; Apoc.8.a; Cant.4.c; Hiere.18.c; Eſa.55.c; Cant.4.b; Ibidem.; Rom.9.c

G tunc nubes est sponsa, quando spiritualis obtinet affectionis leuitatem, & lucem intelligentiæ. Quandiu spiritualis anima per orationis & contemplationis vsum in supernis suspenditur sicut lucida nubes & leuis, tota interim pulchra est, quia tota amica est: & macula carēs, quia in feruidæ charitatis versa est colorem: hora ista gloriosam sibi sponsam exhibet, non habētem maculam vel rugam, mundans illā non tam in sanguine, quàm in lumine suo. Quomodo non tota pulchra, in qua tam expressa diuinæ pulchritudinis species apparet? Quā mihi dabis animam, quam audeas ex toto pulchram diffinire, nisi in hac hora tātùm, quando per amoris æstum plus imbuitur quàm induitur specie sponsi? Aliis quidem horis sine macula deputatur, dū culpa nō imputatur. Hoc autem momento quòd sine macula dicitur, non est indulgētiæ, sed dilectionis, sed desiderij, sed deuotionis. Quis enim dabitur veniæ locus, vbi vota charitatis tantū exæstuant? Amor indulgētia non eget, totū enim gratiosum est, vbi solus est. Denique vide nūc quomodo & offensa excluditur, & gratia commēdatur, & sola gratia. Tota, inquit, pulchra es amica mea, & macula nō est in te. Blandimenta huiusmodi non videntur indulgentis, sed diligentis, sed amantis, sed admirantis. Oblectatus pulchritudine, optat præsentiam. Veni de Libano, veni de Libano: veni, coronaberis. Inuitatio crebra prodit affectum, vota manifestat. Alij trinæ vocationis scrutentur sacramenta, & gradus H adsignent: mihi quidem sufficit diuinæ maiestatis humanam aduersus animam affectum mirari. Istud sufficit, sed ipse succumbo. Vtinam mihi nihil incumbat negocij, nisi suspenso semper stupore mirari impensam gratiam, ita tamen, vt admirationi huic vota iungantur, & germana sit charitas. Affectus enim affectum meretur, & abyssus abyssum similē prouocat in voce perfluentium cataractarum. Bonæ quidem cataractæ sunt, quæ tuum bone Iesu distillant affectum, infundūt amorem. Amor mutus non est, vsum habet vocis. Quod enim cōtinet omnia, scientiā habet vocis. De spiritu scriptum est hoc, & bene nostis quanta sit affinitas (si non potius idētitas) charitatis ad spiritum. Illa continet omnia, quia plenitudo legis est charitas. Spiritus loquitur mysteria, & amatoria plane loquitur. Ipse spiritus reddit testimoniū spiritui nostro, vtique & blandimentum loqui potest. Sonus eius sensus amoris est, & desiderij vota instar habent vocis. Experimentum gratiæ ipsum est vtiq; ꝙ loquitur, quòd inuitat, ꝙ dicit: Veni de Libano. Ter vocat, fortasse idcirco, ꝙ funiculus triplex difficilè rūpitur. Tenax enim funiculus amor. Amor affectuosè trahit, cui est idipsum alloqui, quod est allicere. Nihil amoris tenacius vinculo, nil trahētius. Audi quomodo lex diuina triplicem huius ostēdit nexum funiculi: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omni mente tua: ac si dicat: Diliges dominum deum tuum cordis proposi- I to, animæ affectu vitali, integro & rationabili quodam mentis arbitrio: vt amoris in te & propositū sit, & ipsum propensum sit, & perspicax sit. Bona siquidem cordis in deum intentio pia. Sed quid si pigra sit, si emortua, si nihil habens in se vitale, nil animatum? Bona ergo intentio pura, quam viuidam reddit & velut animatam feruida & dulcis affectio. Affectum hunc qui est ac si quædam anima boni propositi, infestat, informat meditatio. Si discreta est & renouet, si crebra est, funiculo si tripliciter nexo, ad meritum repositæ coronæ. quid vberius? Ad experimentum quid expressius? An non tibi videtur inuitare, & quasi tripliciter dicere, Veni, hæc trina dilectio? Denique quasi inuitat dum confert & audaciam pro merito, & auiditatem pro experimēto. Veni, inquit, de Libano, veni coronaberis. In Apocalypsi quasi de Libano veniētes sic legis: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt, & vnde venerunt? Hi sunt qui venerunt de magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni. Vtique & credendi fidē, & conseruandi forma, qui in tribulatione sua sequuntur hunc agnum non aperientem os suum cum ad occisionem duceretur, & coram tōdente se obmutescentem. Qui non sunt tristes neq; turbulenti donec eiiciant ad victoriam iudiciū, & certamen ad coronā. Non enim coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Et quia de certamine corona, ideo forsitan dilectam sic inuitat ad coronam, vt exprimat causam. Ait enim: Coronaberis de capite Sarmana & Seir, de vertice † Hermon, de montibus pardorum, de cubilibus leonum. Nescio enim quid asperū, quid ferum, quid fraudulentum in his nominibus vel naturis datur intelligi. Ideóque de his coronari dicitur, dum hæc triumphata coronæ ministrant materiam. Ille quidem per tribulationis tolerantiam coronatur, qui mitis, qui mansuetus, qui velut agnus de tribulatione magna venit: qui in charitate venit cādidatus, non cōsumptus, quem nulla impatientiæ & murmuris macula denigrat. Hi sunt qui de Libano veniūt, & coronantur de capite Sarmana & Seir, de cubilibus leonum, de montibus pardorū. Per hęc enim coronantur, qui per hæc tentamentorum genera probantur. Nunquid non colligunt isti de spinis vuas, & de tribulis ficus? Quod in præsenti est (inquit apostolus) momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modū in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Passiones ergo huius temporis cooperantur quidem etsi non comparantur ad futuram gloriæ coronam, quæ reseruatur nobis. Cumulata planè materies præmiorum inter totius puritatis merita passionibus variis atteritur. Pulcherrimus coronæ nexus, quando puritas vitæ, & humilis pressurarum tolerantia sibi cohærent. Magnū quidem est pressurarum pondus, ideo forsitan montiū est expressum nominibus. Ingens moles, sed fides superfertur, nesciens opprimi. Capita montiū istorum conculcat & percutit ipsum caput de domo impij. Iure ergo caput ipsum triumphans coronatur de capite, quia & tentationum initium conterit, & tribulationum vehementiæ non cedit. In omni re quasi caput est quod vel primū est, vel maximū. Sic ergo caput hic accipe, quasi rerū quæ his montibus figurantur, vel principium vel cumulum donet intelligi. De capite Sarmana coronatur, de vertice Hermon & Sanir (alias Seir) quæ iniuriarū cumulū quendam exuperat, & tribulationū molem extollentē se aduersus humilem scientiam Christi. Sed moles ista tanto videtur minus ponderis habere, quanto totum est momentaneum quod tumet. Deniq; etsi mons est, tamen scriptum legis quia mons cadens defluit, & saxū transfertur de loco suo. Et vide quomodo defluxerūt, quomodo translati sunt mōtes isti. Translati sunt, quia transmutati sunt. Quasi trāslatos & triūphatos iudicat illos Apostolus, quibus loquitur: Et hæc aliquando quidē, inquit, fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis. Hac ablutione & emūdatione quæ fit per verbū fidei, pardus deposuit varietates suas, totus immaculatus effectus, totus vnius coloris, id est vni⁹ fidei & moris. Velut pardus quidā videtur homo haeretici dogmatis varietate respersus: sed nihilo minus pardo similis est homo dissimilis sibi, homo varius & incōstans, & subinde mutās cōsilia. Quasi enim (vt ita dicā) vult & nō vult pardus. Trahe ista ad cōuersionē gentiū, & mox intelliges quomodo per vnitatem fidei & spei, vnū induisse colorē vidētur qui cōuersi sunt ad dominū, nec modò varietatē, sed & feritatē exuisse leonū: nō in cubilibus, inquā, & impudicitiis, sed in cubilibus & in hortis aromatū cōmorari, in lectulis nō ferinis, in lectulis non fœdis, sed floridis. Floridus enim lectulus sponsi & sponsæ. Non videtur sponsa de Libano libens egredi, & de Iudæa transire ad gētes. Abscedit enim inuita, quæ totiēs vocatur: non vult deserere Libanum, vt transeat ad montē Sarmana, ad verticem Sanir (alias Seir) & Hermon. Sed transitu suo montes hos steriles, mōtes barbaros conuertit ipsa in Libanum. Sed iam montium istorum nomina intuere. Sarmana populus vanus intelligitur vel coangustās. Seir vel Sanir hispid⁹, Hermō anathema. Quid vanius illo populo, quorū ipsi doctores euanuerūt in cogitationibus suis, & dicētes se sapiētes esse, stulti facti sunt? Quid angustius illis, qui desperātes semetipsos tradiderunt immunditiæ? Angustū enim cor, quod finē votorū intra tēporalis iucūditatis metas cōtrahit, nesciēs spem ad æterna dilatare? Quid magis hispidum & magis incompositū illis, de quibus Apostolus dicit: Sine affectu, sine fœdere, in malitia & in inuidia agentes? Nōnne isti velut Seir reputandi sunt? Nam Hermon accipiuntur qui sunt alienati à sensu Christi, promissionis spem nō habentes, non ciues sanctorū, nō domestici Dei, sed omnino sine deo in hoc mūdo. Et hæc quidem gentes fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine domini nostri Iesu: ideo de vobis sponsa coronatur, quæ de vestra immutatione gloriatur.

Marginal notes: Cant. 4. c; Psal. 41. b; Roma. 13. c; Roma. 8. c; Matt. 22. d; Cant. 4. c; Apoc. 7. c; Esa. 53. c; 2. Tim. 2. a; Cant. 4. c; K † In biblia legitur, de capite Amana, de vertice Sanir; Matt. 7. c; 2. Cor. 4. d; L; Iob. 14. c; 1. Cor. 6. c; M; ad Ti. 3. a; Ephe. 2. c; 1. Cor. 6. c

A tur. Bona enim mutatio, vbi Seir conuertitur in Libanum. Et Libanus quidem, ille prior Libanus Iudaicus conuersus iam in Seir videtur & Hermō: ideo veni de Libano, & veni, & vide pro Libano illo exiguo & breui quanti tibi exurgāt Libani. Leua in circuitu oculos, & vide, omnes mundi istius montes tibi sunt in Libanum conuertendi. Molestum planè gentis tuæ detrimenta & desolationem videre, sed molestiā hanc tam lucrosa commutatio compensat, vt vnius damna redimat prouentus vberior. Noli ergo moram nectere, sed veni, vt de gentiū fide & conuersatione coroneris. Vis omnes hos montes non in Iudæa & gentibus, sed in ecclesia tantùm intelligere? Non erit dissonus intellectus, si interpretationem in hanc partem velis deflectere. Inuenies hic Libanū, & Sarmana, & Seir, & Hermon. Inuenies hic & montes pardorū, & leonum cubilia. Vtinā in hoc Libano nostro, in hoc sacro monachorum conuentu, quem & professio & conuersio venustat & candidat: in hoc inquam Libano vtinam detur cernere caput Sarmana, nō verticem Seir & Hermon. Cum videris in cœtu & in congerie sanctorum quenquam efferentem seipsum, inflatum sensu carnali, iactantia vanum, intus & foris tumidum & turbidum, ociositatis anxium vanitate (ocium enim acediam parit talem) cum talem videris, quid aliud quàm caput Sarmana cum Libano cernis? Nil ocio vanius, nil anxius acedia, nil tumore turbatius. Nam & Sarmana populum vanum

B vel turbidum sonat: ideo de Sarmana venitur ad Seir, ad hispidum & pilosum. Vbi enim acedia, ibi tumor: vbi turbatio, ibi nil lene, nihil compositum, nihil ordinatum, sed totū horridum: & qui talis est, sine fœdere est, sine affectione, minuti sensus & alienati, imò anathematizati, quod Hermon significat. Non hic domesticus Dei, non ciuis, non aduena quidem & hospes, propter quod nulla ad Deum gratis, deuotio nulla declinat. Non diuertit ad illum sponsus, vt vel in transitu visitet & sicut hospes ad commorandum. Commorātur autem in eo pardi, dæmones quidem varij & versipelles, & leones cubant ibi. Non circumeunt vt transuolent, sed securi possident, & cubilia collocant. Sed qui tales sunt, desperandi non sunt. Etenim multi istiusmodi in sponsi prædestinātur ornatum: ideo dicit: Veni coronaberis de capite Sarmana, & de vertice Seir. Veni (inquit) de Libano, veni. Vide si non morose egreditur de Libano, quæ totiens vocatur. mora tamen hæc non est contumaciæ, sed cautelæ. Quis enim à contemplationis candore, à quietis internæ & puritatis sereno libens discedit? Cui non erit molestum vel ad momentum de loco deliciarum secedere? Forsitan inspirata in discipulis lucra blādiuntur. Optanda quidem lucra, sed metuendus est lapsus. Suspecta mihi sunt lucra, quorum incertus est prouentus, vicinum propriæ periculum salutis, certum internæ suauitatis damnum. Quid mirum si moretur venire, cum & molestum

C sit de Libano discedere, & metuendum sit ad mōtes illos barbaros & bestiales accedere? Et forsitan sponsæ mora festinationem nostram suggillat & arguit, qui nimis prompti, & parum prouidi, vires nostras minus pēsantes, festinamus ingredi in labores prælationis, in sollicitudinum molestias, & materiam lapsus: nec expectantes vel semel vocari, vltro nobis ipsi honorem sumimus, vocationem vel præuenientes, vel arte procurantes. Non debet esse tanti muneris improuida præsumptio, sed nec pertinax metus. Denique præsumendum est vbi Christus iubet, vbi sponsus vocat, & prouentus vberes pollicetur, sicut in hoc loco: Veni (inquit) coronaberis de capite Sarmana, de vertice Seir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. Cum in subiectis mutatur morum barbaries, cum de cubilibus & impudicitiis ad florida & honesta transferuntur cubilia, & in hortos aromatum, ad cubilia in quibus non est fremitus, sed fletus, ad cubilia in quibus compunctio est cordis, non pugna cogitationum. Sed cum aufertur maculosæ varietatis velamen, & nuda succedit simplicitas, moribus ministerio suo in melius commutatis, coronari sponsa satis aptè accipitur. Bene quidem de talibus coronatur, cum iam vertūtur in ornatum, quorum antea mores horrebat. Cum ordine quodam charitatis sibi hærent in vnum, qui ferinis prius affectibus dissidebant. Grata planè sponso est hæc vnitatis cohærentia: ideo forsitan sequitur, & vulneratum se dicit in vno oculorum, in vno crine colli eius scilicet sponsæ. Capituli huius ratio in aliud differenda est tē-

D pus. Hoc autem in fine admonuisse sufficiat, si quem alieni cura profectus ad gradum altiorem sollicitat, non dissuadeo, nec suadeo plane: vnum autem hortor, quisquis es, æmulare & cunctationem & candorem sponsæ, quæ non est contenta semel vocari, nec digna penitus, nisi de quodam puræ & dealbatæ conscientiæ Libano. Non enim nisi de Libano dilectam vocat ad coronam sponsus eius, qui est deus benedictus in secula seculorum, Amen.

Cant. 4. c (margin)

Sermo XXX.

O COR durum, & male durum, in quo verba ista vulnera non generant. Stupidum planè est cor quod verborum istorum virtutem non persentit, quod non stupet ad dignationem tantam. Quid dignationem dico? etiam plus est: & quātum esset si vel dignatio esset? Magna enim res, & omni admiratione digna, si vel dignatur tanta maiestas humanam infirmitatem sororis & sponsæ impartiri vocabulo. Nunc autem non tam dignatio est quàm deuotio. Vultis autem deuoti & propensi affectus argumentum audire? Vulnerasti (inquit) cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum. Cordis vulnus vehementiam designat amoris. O vere dulce cor, quod nostris mouetur affectibus ad rependendam vicissitudinem dilectionis. Et necessitudo hæc, & vicissitudo: necessitudo in sororis & sponsæ nomine, vicissitu-

Canti. 4. c (margin)

E do designatur in vulnere. Magna necessitudo sororis, sponsæ maior: illa cognationis, ista dilectionis. Ibi significatur quia de vno sunt: hic quia vnum. Soror est, quia diuinæ consors naturæ. Sponsa verò, quia in singularitatem assumpta personæ. Expressa plane necessitudinis hęc vocabula sunt, quæ vel verum vel gratiam sonant. Quantum amare optet, quę tantis affinitatibus fœderatā Christo se nouit! quātumcunq; amat, non amat, sed redamat. ipse enim prior dilexit nos. Amor ad illum noster quātumcūq; propēsus fuerit, non impēditur, sed repēditur: debitus est, nō gratuitus: æquari ei qui iam impensus est amori nō potest. Et quonā modo mereri potest, quomodo obligare potest, qui ne plene quidē soluere sufficit? Nō potes sponsa amatori tuo vicissitudinē plenā rependere. Ipse tamen non desinit superimpendere. Quod impendit tibi, nōdum plene solutū est, & tamen obligatum se putat. Quicquid illi rependis amoris, non accipit quasi debitum, sed quasi gratuitum. Quasi prouocatum ad dilectionem se persentit, dum cor suum vulneratum fatetur. Quid est hoc miraculi fratres? Non beatam hanc reputatis animam, quæ ipsum cor domini nostri Iesu Christi piis affectibus transfigit & penetrat? Acutus & efficax & vere violentus affectus ille est, qui tuum Iesu bone meretur & mouet affectum. Magna & violenta est vis charitatis, ipsum affectum dei attingens & penetrans, & velut sagitta iecur eius transfigens. Quid mirum si re-

1. Ioan. 4. b (margin)

F gnum cœlorum vim patitur? Ipse dominus violenti amoris vulnus sustinet. Sed vide quibus iaculis vulneretur. Vulnerasti, inquit, cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Ne parcas sponsa talibus sponsum telis appetere. Aspectibus piis quasi spiculis vtere. Noli in hoc negocio remissius agere, noli contenta esse dilectum vulnerare semel, sed concide ipsum vulnere super vulnus. Felix es si sagittæ tuæ infixæ sunt illi, & amores tui militent in Christo, si oculus tuus defixus indefesse sit in illo. Bonum vulnus, de quo virtus egreditur. Tetigit mulier fimbriam, & virtutem de se sensit Christus exire. Quanto magis cum cor eius non leuiter tangitur, sed vulneratur, gratiam de se emanare sentit? Vulnus istud non est sine sensu: ideo puri aspectus in illum spicula vibra: reputa illum quasi signum positum ad tales sagittas. Tales fauorabiliter excipit, quia tales facit. Respexit Petrum, & cor eius percussit & compunxit ad pœnitentiam. Vulnerati cordis lachrymæ dant signa. Denique clementi respectu cor illud vulnerat, quod ad aliquem virtutis mouet affectum. Talia in me vtinam multiplicet vulnera à planta pedis vsque ad verticem, vt non sit in me sanitas. Mala enim sanitas vbi vulnera vacant quæ Christi pius infligit aspectus. Aspectus aspectum prouocat, ideo tuo illum tenta vulnerare prospectu. Oculi tui semper ad dominum, vt amoris tui nutibus capiatur, illaqueetur crinículis. Non

Matt. 11. b (margin)

Cant. 4. c (margin)

Luc. 8. f (margin)

G tamen dicit in oculis & criniculis, quasi in pluribus, sed quasi in vno. Vulnerasti, inquit, cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Si plures habes oculos, omnes alios claude, vt hoc vno vtaris, quo solo dilectum intueri soles, & quo solo vales. *Canti.4.c*

H Qui directius intueri volunt, alterum oculum claudunt, alterum intendunt: & eum ipsum quo cernût stringunt, vt stricto efficacius contemplentur acumine. Oculus tuus vnus est, si purus est: vnus est, si ad plura non est: vnus est, si quodammodo simplificatus & strictus & directus in vnum est, non fissus, nô diffusus, nô sparsus in multa. Oculus tuus vnus est, si intendis & intueris semper in vnum, & in illum vnum. Denique si amoris oculus est, vnus est. Vnam, inquit, petij à domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini in longitudinem dierum, vt videam voluntatem domini. Oculus iste vnus est, vnum petens, & vnum prospiciens. Et in vno crine colli tui. Non oportet vt crines fluitent, vt sine lege eua gentur, & sparsi & errantes oculorum offundantur luminibus. Non decet vt strictus sit oculus, & crinis laxus. Oculus enim offenditur cum crinis effunditur. Si intentio in oculo intelligitur, quid in crine, vbi cogitatus designatur? Vis vnum habere vtrunque & crinem & lumen, & intentionem & meditationem? Cuius est in lege domini voluntas eius, & in ea meditabitur die ac nocte: iste etiam in voluntate vni- *Psal.26.b*

H formi vnum possidet oculum, & crinem vnum in meditatione. Alioquin si vniformis & simplex intentio in deum tibi non fuerit, si cogitationes tuæ sine disciplina tua fluitent: intentum retundunt oculum, & simplicem intentionis diuerberât aciem, & cor dissipant peregrinæ & indisciplinatæ mêtis volutiones. Intentioni puræ cogitatus respondeat: vnus sit, sicut & illa vniformis est. Bonus enim crinis qui fusus non est, non incultus, sed collectus in vnum, & collo inhærens. Collo vtique illi de quo dicitur: Collum tuum sicut turris, de qua mille clypei dependent. Collum hoc sacram scripturam intellige, per quam ad nos diuinæ nuncia voluntatis verba profluunt. Bene ergo crinis colli, cogitatus adsiduus in lege Dei, ideo colli dicitur, quia omnis cogitatus tuus, omnis sensus tuus & intellectus tuus sacro non debet præiudicare sermoni, sed ex eius præscripto pendêre, & prodire ab ipso. Quòd diuisi & quasi lacerati sunt crines tui, & nihil in se côpositionis habentes, collo licet inhæreant: non tamen placent sponso, nec eius cor vulnerant, non mouent affectum, nec gratiam merentur. Vtrunque exigit, vt coniuncti sint, & collo inhæreant, & obtineât in se tam ordinem quàm auctoritatem. Quid enim proficis si meditationes tuæ in lege Dei sint, & ipsę in seipsis sine lege sint? Sine lege sunt, quæ sine ordine sunt, & passim feruntur. In vno (inquit) crine colli tui. In collo, sacri sermonis auctoritas intelligitur, quæ cogita- *Canti.4.a*

I tiones informet. Ordo autem in vnitate. Bonus enim ordo vbi colliguntur in idipsum, & feruntur in vnum, & in vnum illud quod non aufertur. Vel ideo dicit in vno crine colli tui, vt liberam & reuelatam significet sponsæ faciem. Crines enim pro velamine habentur. Vult ergo in sponsa exutam & reuelatam faciem ad speculandam gloriam dei, ad intendendum sine offensione oculum contemplationis: ideo commêdat crines compositos, & reductos à vultu ad collum. Quid hoc in vna singulariter intelligimus anima? Deriuemus hunc sensum ad Ecclesiæ statum. Gratius est enim quod Ecclesiæ commune est: Denique nihil sponso gratius communitate, imò vnitate credentium, & compage ecclesiæ. Multa bona in sponsæ cumulauit præconium, quibus se delectatum ostendit, sed nunquam sic expressit congaudentis affectum sicut hic, vbi & luminis & crinis cômemorata est vnitas. Quomodo non maximum erit eius gaudium, vbi maximum conseruatur mandatum? Mandatum, inquit, nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Oculi ecclesię, doctores sunt, quos qui tangit, tangit pupillam oculi domini. Crines vero, plebs credentium. In vtroq; est sponso grata vnitas. In hoc, inquit, cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem. Côsensus duorum vel trium preces impetrabiles facit, quanto magis totius Ecclesiæ in Christo côsensus? Quomodo non impetrat vnitas, quæ ipsum cor domini penetrat? Vulnerasti, inquit, cor meû soror mea spôsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Quid enim in toto muliebri ornatu plus allicit & afficit amantis affectû, quàm crines compositi? Sed quid conamur laudibus cumulare crines sponsæ ambitioso comptos & collectos ornatu? Magis subest plangendi copia q̃ applaudendi. His diebus cernimus diuulsos miserè & laceros spôsæ crines, & inter se pugnare ecclesiæ plebes pro ecclesia. Cernis hoc & tu Iesu bone, & nihil te mouet ista diuulsio? non te sponsæ tuæ vulnus tam graue vulnerat? Si vnitas ad gratulationem cor tuum vulnerat, dissidium ad compassionem vulnerare te debet. Mouet te vnitatis & vniformitatis dispositio: moueat te eorum quæ vnita fuerint, dissipatio. Diuisi sunt crines tui, & disparati ab inuicem, imò & contra inuicem. Vtrique à sponsæ collo pendêre se iactant, & de proprietate gloriantes, à se diuellere tentant. Nouit dominus qui sunt eius, & discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen domini: geminum hoc habens signaculum, vt Paulus loquitur. Immobilis manet sponsa ipsius inter impias manus vndiq; conuellentium illam & lacerantium. Reges terræ & principes côuenerunt in vnum aduersus Christum domini, & aduersus sponsam eius. Sed sponsa sponsum nouit, vt non sequatur alienum, sed ipsum. Non ignorat seipsam, non ignorat cuius sponsa sit: ideo non vult egredi nec abire post greges sodalium. Et si sodales fuerunt, iam quidem non sunt. Exierunt à nobis, sed non sunt ex nobis. Quomodo sodales sunt, qui a- *Ioan.13.d* *Ibidem.* *Matt.18.c* *Canti.4.c* K *2.Tim.2.c* *Psal.2.a*

L mici nô sunt? Amicus enim sponsi stat & audit, & gaudio gaudet propter vocem eius. Isti verò non audiunt, nec gaudent ad vocem sponsi, sed magis ad vocem imperatoris Romani. Nisi (quod verius fatemur) non tam gaudent quàm timent ad rugitum eius. Sed nouit dominus qui sunt eius, non qui sunt imperatoris. Ideo moueri non possunt ad fremitum leonis, quia immobili diuinæ notitiæ continentur signaculo. Bonû enim signaculum notitia dei. Notitia quæ secundum propositum est, secundum quod vocati sunt sancti. Firmû est signaculû hoc notitiæ eius, quia nihil ei deperit. Non tantùm non deperit ei nihil: sed ipsa saluandos parit, ipsa prædestinat, ipsa signat quos suos esse velit. Geminum signaculum, diuinum propositum, & humanum studium: diuina prouidentia, & humana diligentia. Nam de diligentia subdit Apostolus: Et discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen domini. Vide duas huius signaculi partes: vnam diuinæ tantùm gratiæ, alteram & libertatis & gratiæ nostræ. Illam propositi, hanc adiutorij. Secunda hæc pars libertatis nostræ infirmum arbitrium dirigit: nam prima prædestinando disponit. In prima qui sunt eius dominus præuidendo nouit: in secunda nobis innotescit. Illa causa, hæc est illius effectus. Illud signaculum immobile est, hoc probabile. Illud signaculum est, istud signaculi signum. Illa radix est, hic fructus: & à fructibus istis cognoscetis eos qui nominant nomen domini. Nam ipse in *2.Tim.2.c*

M beneplacito suo nouit qui sunt eius, & ponit eos vt fructum hunc plurimum afferant. ideo dicit: Discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen domini. qui eius esse se dicit, non discedat ab vnitate. Nec discedere potest quisquã illorû quos diuina formauit & firmauit notitia. Deniq; & capillus de capite Ecclesiæ non peribit. Capilli enim eius omnes numerati sunt, omnes signati signaculo præcedêtis notitiæ. Sine pœnitentia est ista notitia. Ideo firmû stat fundamentû, domini habês signaculû, diuini propositi adiutoriû, & arbitrij nostri conatû. Isto qui ligantur crines signaculo, nô poterit eos quisq̃ rapere de capite sponsæ. In manu tua domine omnes crines spôsæ, & nô rapiet eos quisquã de manu tua. Tene Iesu bone quos tenes, & recollige quos nosti, & qui tuû se nouit, qui dicit, Domini ego sum. Qui nominat nomê domini, discedat ab iniquitate, accedat ad vnitatê ecclesiæ, ad vnitatem capitis & corporis, id est sit crinis colli, & crinis vnus. Nihil sic spôsi cor vulnerat, nihil promouet affectum, & animum penetrat, quomodo vnitas sponsæ, & ea ipsa inter diripientium seruata & quasi solidata conatus. Episcopi religiosi proprias deserunt sedes, de ciuitate in ciuitatem fugiunt à facie persequentis. Deo deuoti & clerici & monachi tribulationibus & côtumeliis affecti, rapinam bonorû suorû cum gaudio sustinent, cognoscentes se meliorem habere & manentem substantiam in vnitate supernæ & ecclesiasticæ charitatis. Si enim omnê substantiam *Canti.8.c*

A substātiam suam dederit homo pro charitate, quasi nihil despiciet eam. Quidam equidem libertatem ecclesiasticæ communionis muneribus redimunt. Bona redemptio, sed venditio turpis. Quid vendis quod ipse condemnas? Si schismaticos reputas qui à te separati sunt, non debueras precio inductus erroris sui illis permisisse licentiam. Si schisma reputas, cur libertatem eius muneribus venditas? Si autem ecclesiasticæ vnitatis apud nos veritas est, quid illam diuellere tentas? Si Petri sedem successionis iure tenes, cur non Petri sententias vendicas in eos quos schismaticos arbitraris? Pecunia, inquit, tua tecum sit in perditionem. Nunc verò dicis: Pecunia tua salua mihi sit, anima verò eat in perditionem. Quomodo enim non perditio hæc, vbi ab vnitate corporis separatio est? Nec mihi, inquit, nec tibi sit, sed diuidatur. Ita & tu pecunias tollis, cum animas non potes. Tolle quod tollis, munera tolle tibi, animas ecclesiæ relinque. Nam & ipsa nisi animas non quærit. Corporalia autem apud te bona spargant, ne bona animæ dispergant tecum. Qui enim non colligit cum ecclesia, dispergit. Signanter satis ait: Qui non colligit mecum, dispergit. Collectio nanque, vnitatis rationem continet, sicut dispersio innuit separationem. Ecclesia cum sponso dicere nouit: Qui non est mecum, contra me est. Nihil medium relinquens, aut colligis cum illa, aut certe dispergis: aut cum illa es, aut contra illam. Tu autem dicere (vt aiunt) soles: Si B non vis dispergere mecum, saltem non colligas cum illis. Si non es mecum, saltem non sis contra me. Sufficit si nec noster sis, nec aduersariorum. Sed non ita noster Iesus, qui ait: Noster es, an aduersariorum? medium nil relinquens. Nunquid Iesu bone, non est resina in Galaad? Quare ergo non est sanata domine contritio sponsæ tuæ? vulnus & liuor & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo? Potasti domine satis dilectam tuam vino compunctionis: quando oleo fouebis, oleo sancto tuo? Oleum autem peccatoris nō impinguauit eam. Nam & qui ex aduerso sunt, oleum habere iactant. Quid enim nisi oleum venditant dum blandiuntur, dum pollicentur honores, dum munera proponunt? Oleum istud nō sanat, sed magis scindit. Ideo sicut vinum eorum, ita & oleum eorum. Aequa lance pensanda sunt verba & verbera eorum. Renuit consolari anima mea ab vberibus consolationis eorum. Ipsi enim sicut lamia nudauerunt mammas: lactauerunt enim catulos suos, non ecclesiæ filios. Ecclesia enim mammas suas habet: idcirco in laudibus suis sequitur statim: Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa! Reuoca domine Iesu filios tuos qui aberrant, ad lactis huius dulcedinem, vt ex ore lactentium perficias laudem, cum destruxeris inimicum & vltorem. ideo festina & eiice ad victoriam iudicium, vt habitent in vnum qui inuocant nomen tuum, quoniam in hac vnitate mandas benedictionem & vitam per omnia secula seculorum. Amen.

Act.8.d *3.Reg.3.d* *Matt.12.c* *Iosue.5.d* *Hier.8.g* *Esa.1.b* *Psal.76.a* *Thre.4.a* *Canti.4.c* *Psal.8.a*

C

Sermo XXXI.

LENITER sunt à nobis perstringēda nunc vbera sponsæ, quæ superius non vno in loco studiosius pressa sunt, & nescio an ex toto expressa. Fortasse modò tacta, nouum aliquid nobis effundant. Quis non auidè & cum spe bona ad vbera currat, quæ sic sponsus laudare curauit? Hæc vbera sunt quorum nos Petrus quasi modò genitos infantes lac concupiscere hortatur. Et commendatio præsens nónne vim quandam inuitationis videtur obtinere? Quàm pulchræ sunt, inquit, mammæ tuæ soror mea sponsa? Non est simpliciter & sine expressione laus tanta profusa, sed ipse pronunciationis modus admirationem & oblectationem proferentis demonstrat. Quæ tamen est huius ordinis ratio? Cur post oculum & crinem statim ad mammas sermonem deflectit? aut cur in illis vnitas commendatur, in his commendatur pluralitas? Mihi quidem in capitulo superiori mentis quidam & cogitationum excessus ad deum videtur innui, sobrietas verò & temperantia ad paruulos in isto. ibi vnum necessarium est: hic solicitudo & sermo doctrinæ partiendus in plura. Ibi intemperantia feruidi amoris collecta in vnum & constricta, & penetrans ipsum dilecti pectus sauciat: hic temperata doctrina, & sermo sobrius, lacteo quodam potu paruulos satiat. Vides quomodo nihil medium relinquit in laude sponsæ, sed cum Paulo aut mente excedit deo, aut condescendit nobis? Charitas enim, inquit, vrget nos. Ad quid vrget nos? Nunquid ad excessum? Non vtique ad excessum, sed vtique ad condescensum. Res illa est voti, hæc obsequij. Illic intemperantis affectus sumus, hic contemperantis. Bonus ordo planè haurire ibi, & hic exhauriri. Primò ibi infundi, postea hic infundere: inebriari ibi, & hic inebriare. Bona vicissitudo talis, si tamen modò talis. Ordinatione tua domine hæc vicissitudo perseuerat, vicissitudo contemplationis & consolationis. An non beatus cui omnia vitæ momenta in hoc decurrunt, vt vel Christo vulnera charitatis infigat, vel pietatis vbera porrigat subditis? Ego siquando (si tamen aliquando) inebriatus ab vbertate domus tuæ domine, distenta vbera inde reportare videor, tot variis & tam molestis exsiccantur negociis incurrentibus, vt mox arentia reddantur, quæ prius eruditionis & gratiarum vbertim lacte rorabant. Felix quidem qui sancti interpellatione aliqua talia in se continuat studia, vt vel ipsum (ac si ita dicam) sapientiæ cor & secretarium penetret, aut vbera inde referat voluptatis illius vbertate referta. Sponsa planè est quæ nouit huiusmodi variare vices. Ideo in laude ipsius post contemplationis excessum, de consolationis & doctrinæ vberibus sermo statim contexitur. E Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ. Purus oculus, & pulchræ mammæ. Illæ sponso, & filiis sponsi. Ille ideo vnus dicitur, hic plures: quia varia debet esse vberum temperatura, pro sugentium qualitate diuersa. Vide quomodo Paulus Iudæis factus est Iudæus, & iis qui sine lege erant, quasi & ipse sine lege esset, infirmus infirmis. Nónne velut tot applicat discipulis vbera, qui in se tot transformat genera? Quid aliud molitus est temperatura tam multiplici, nisi vt leniter & lactis more teneris auditorum eius doctrina influeret animis? Tot videtur abundare mammis, quot modis arte ingeniosa capacitati se infirmorum coaptabat. Factus sum, inquit, in medio vestri tanquam paruulus in medio paruulorum, quomodo si nutrix foueat filios. Et si vultis, duas vobis mammas maternæ pietatis assignabo, imò idem ipse Paulus assignat cum dicit: Quia pietas ad omnia vtilis est, consolationem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ. His vberibus geminis erga subditos abundare debet, qui doctoris & patris in ecclesia locum occupat, his muniri mammis à dextris & à sinistris, vt qui ei commissi sunt, potentur à lacte, & satientur ab vberibus consolationis eius. Harum alteram reputa sinistram, alteram dexteram. Sinistram in temporalibus subsidiis, dexteram in spirituali consolatione. Qui miseretur in hilaritate, qui tribuit in simplicitate, qui iuxta apostolorum principem gregi commisso prouidet nō coacte sed spontaneè, māmam hic sinistram exhibet: & ecclesiæ promittitur in prophetia F Esaiæ quòd regū mamilla lactabitur. Mamilla, inquit, & non mamillis, eo quòd regum est temporalibus præcipuè bonis ecclesiam fouere: hæc enim sinistra eius est, in qua sunt diuitiæ & gloria. De dextera quidem mamilla sic nos Paulus informat. Consolamini, inquit, pusillanimes, & consolamini eum qui huiusmodi est, ne abundantiore tristitia absorbeatur. Item vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis. Et (vt ita dicam) sunt qui sinistram tantū mammam ex officio habent, sicut ij quos supra diximus, reges & principes. Et sunt quibus ex officij sui iure pendet dexteram maxime præbere mamillam, sicut sacerdotes domini & doctores, quorum labia custodiunt scientiam, & lex domini requirēda est ab eis. Hi enim magis à subditis plebibus carnalia metunt, quibus spiritualia seminant. Qui vero possessionibus cunctis renunciāt, qui rebus temporalibus valedicunt, seipsosque omnia monasterio tradentes, & ex toto in ius abbatis transeunt, nullam sui sibi curam relinquentes decætero, tales vtique gemino cōsolationis lactandi sunt vbere. Ideo neutro hoc carere debent qui talibus præsunt, ne mutilum & velut detruncatum videantur pectus gestare, vna deformiter mamilla cōtentum. Qui verò vtroque destituuntur, locum hūc in ecclesia & sibi damnose tenent, & quantum ad alios periculose, ne forte lingua lactentis adhæreat palato, dum arentia

1.Pet.2.a *Canti.4.c* D *2.Cor.5.c* *Canti.4.c* *1.Cor.9.c* *1.Thes.2.b* *1.Tim.4.b* *Esa.66.c* *Rom.12.b* *1.Pet.5.a* *Esa.60.c* *Prou.3.b* *1.Thes.5.c* *Galat.6.a* *Malac.2.b*

G sunt vbera matris. Peregrina est planè hæc laus ab illis in præsenti facta ad sponsam. Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa. Simúlque aduerte quòd non omnes pulchræ sunt mammæ. Non est enim speciosa laus in ore peccatoris. Fili, inquit, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Vide quomodo quorundam vbera non modò non vult speciosa haberi, sed vult suspecta. Idcirco ista commendat, vt bene noris ad quæ te debeas tutò conferre. Quàm pulchræ sunt mammæ tuę: meliora sunt vbera tua vino. Duo sunt quæ ponit in laude vberum istorum: pulchritudinem & virtutem. Alterum conuenit amanti, alterum lactanti. Quid enim lactentis refert si pulchra sunt vbera, dummodo sint vbera, & redundantia lacte salubri? Pulchritudinem ergo pro se commemorat, & lactis gratiam pro suis. Et si non ipse melius sapis, pulchritudinem ad conuersationis venustatem refert: ad doctrinam & eruditionem, quod restat in commendatione mammarũ. Dulcius sugitur, vbi vita venustat sermonis virtutem. Et si spirituale aliquid vis, & expressum de pulchritudine earum audire, ad mulierum te studia mitto, quæ corporei decoris & cultus & operam gerũt, & assecutæ sunt artem. Quid enim magis affectant in ornatum pectoris, quàm ne mammæ superexcrescant, & deformiter fluitent, & pectoris ipsius occupent spatia? Ideo excrescentes & fluitantes, fasciis pectoralibus stringunt, naturæ vitio arte medentes. Pulchra

H sunt enim vbera, quæ paululum supereminent, & tumẽt modicè: nec elata nimis, nec tamen æquata carni reliquæ quasi repressa, sed non depressa: leniter restricta, non fluitantia licẽter. Hoc quidem exemplo qui verba bona, verba spiritualia debet proferre, mulierũ imitetur & studia & industriam. Castigato vtatur sermone verborum, non fluitent vbera, non sine lege ferantur, non pectus & quoddam secretarium mentis magis occupent quàm ornent, non habeant plus materiæ quàm gratiæ, non plus carnis quàm lactis. Purus & prudens sit sermo pro tempore. Accedat huc pietas, & pulchritudinis numeros teneat. Non habeat plus oris quàm pectoris, nec lactis fluxum patiatur. Ex pectore debent vbera prodire, & inhærere illi, non ipsum conuerti in illa. Ex abundantia cordis os loquatur, ex illa non totum effundat. Restringẽda sunt vbera, ne nimis exuberent. Videas aliquos dum verba cõsolatoria plus æquo sectantur, in vana deuolui: & dum auditores longo pertæsos silentio, & quasi quadam subtristes accedia exhilarare volunt, petulantis lasciuia linguæ post vtilia profluunt ad scurrilia, & modico frumento multum zizaniorum aut præseminant aut superseminant: loquuntur placentia, & doctrinæ panem in risum faciunt (sicut scriptum est) sed paulo post risum sine pane, sine pane verbi salutaris. Non est adulterandum verbum dei, nec admixtione corrumpendum peregrina. Suis sit cõtentum vberibus, vberibus vtriusque testamenti.

I Hæc tibi memoriter in pectore hæreant, hæc tibi consolatorium & quasi lacteum sermonem ministrent, ista suggerant quod alij sugant. De pectore tuo erumpant radicitus, vt non sint affectata quæ dicis, sed de puro & præcordiali prolata affectu, iuxta illud: Si vis me flere, dolendum est primo ipsi tibi. Compassionis & gratulationis affectus intus nascatur tibi, sed per scripturæ sacræ verba ac si vbera quædam ad educationem audientium profluat. Pudice quidem, vt in re seria & petulantia absit, & serenitas adsit. Ad pulchritudinem enim mammarum accedit si se paulum attollant, & tumeant modice, tantùm vt habeant auctoritatis quantum sat est, austeritatis nihil. Ideo & vino meliora dicuntur vbera. Sic enim in laude eorum statim sequitur: Meliora sunt vbera tua vino. Vbera gratiæ, vbera consolationis, austeritatis & duritiæ, vino meliora sunt ac efficaciora, & accommodata magis ad commutandum tristes & exasperatos affectus, ad consolandum imbecilles & teneros. Facilius mouent, & fouent suauius. Verbum enim dulce & mitigat inimicos, & amicos multiplicat. Dulce euangelii verbum, durum legis. Et vide quomodo verbum dulce effera gentium corda conuertit, & quasi marinos & salsos fluctus in lactis saporem. Inundationem, inquit, maris quasi lac sugent. De apostolis hoc dictum est sub typo Zabulon & Isachar. Hodie si quis amarus & turbidus fluit, nõ desperes. Adhibe vbera, instilla lac, forte & ipse cras lacteus fluet. Quis scit si non modica stilla totam massam conuertat? Dabit enim dominus

K verbum euangelizantibus virtute multa. Sterilis & infirma est seueritas legis, & sine gratia præcipit, & sine venia punit, vtroque vbere caret: inde vel præsignatione vel præfiguratione hæc continet, sed in actu non exhibet. Memento non legis sed euangelij ministrum te esse, ministrum Iesu, qui in passione acetum, & in cœna vini veteris reprobauit acorem. Nouatianus non habet mammam veniæ, nec Pelagius gratiæ. Ille naturæ inueteratæ & corruptæ bona prædicat, & ad iustitiam sufficere dicit: hic diuinæ naturæ bonitatem tollit, dum pœnitentiam negat. Ille (vt sic dicam) reuocat petentes: hic non suscipit pœnitentes. Vetustatem ille propinat: hic austeritatem. Non habet eius doctrina gratiæ lacteam nouitatem, nec huiusmodi dulcedinem. Parasti, inquit psalmista, in dulcedine tua pauperi deus. Pelagius diues est, non eget hac dulcedine: innascitur ei, non paratur. Pelagius dicit, non indigeo: & Nouatianus, non indulgeo. Alter prædurus est, alter prædiues. Para domine para in dulcedine tua pauperi tuo deus. Tu para, tu repara, & non nisi in dulcedine tua. Magna multitudo dulcedinis, quæ de vberibus tuis domine sugitur. Quotiens post opus grauis excessus ad ista accessi, pressi instantius: & quantam lactis expressi copiam, tu domine nosti. Vbi abundauit delictum, abundauit & gratia. Sufficiebat mihi vt diuitiæ computarentur si vel mererer veniam: & ecce abundauit & gratia. Mammarum pressi vnam, & vtraque influxit vbertim. Ideo sponsa tua gratiæ lacte potata, & satiata ab vberibus consolationis, didicit & ipsa vbera magis præbere

L quàm vinum. Meliora enim sunt vbera eius vino. Vinum vetustate acescit: vbera totum nouum, dulce totum effundunt. Deniq; & timor foras mittitur, & charitas nunquã excidit. Hoc est mandatũ nouum eius, semper recens dulcedo. Non potest amor esse, & dulcis non esse. Meliora ergo sunt vbera tua vino. Vinum non malum, sed vbera meliora. Meliora quidem sunt, mixturam tamen nõ refugiunt vini. Nam in sequentibus aliquanto post dicet: Bibi vinum cum lacte meo. Melius tamen si bibat lac solum, & sine vino: quia in vino terror est, in vberibus compassionis & gratiæ lene blandimentum. Nam vinum licet in bonum valeat & soleat accipi: hic tamen ex collatione vberum aliquid durum & forte significare videtur. Meliora sunt vbera eius vino: quia melior est dulcis & fraterna compassio, quàm indignantis animi durus & immitis affectus. Quasi non habentes vbera Paulus notat, quos sine affectione vocat. Non potest in humano pectore vberibus carere pietatis sponsa sponso suo adhærẽs. Ipse enim mons vber, mons incaseatus, mons coagulatus, mons pinguis. Quomodo de tanta lactis copia nil sponsa capiat, cui beneplacitum est in hoc monte habitare? Et si in hoc monte sine intermissione habitare nondum possu-

M mus, recurramus frequenter, ascendamus, inebriemur vberibus. Sic enim scriptura habet: Vbera eius inebrient te omni tempore, & in amore eius delectare iugiter. Videte ad quem sensum vberum interpretationem deflectat, ad ebrietatem & oblectationem amoris. Quid necesse est diutius in quærenda vberum ratione morari? magis verò quæramus ipsis inebriari: meliora enim sunt vbera vino, quia melior est misericordia super vitas: melior est amoris affectio quàm afflictio carnis, & lacteus potus spiritualis nouitatis, compunctionis vino. Ibi enim ostenduntur & gustantur dura, dum vetus homo repellitur & destruitur: hic in nouitate vitę, diuini fauoris lactea capimus blandimenta, nec sugæ sed refugij significationem. Bonum quidem vinum, sed vbera dulciora. Bona compunctio, sed melior vnctio. Odor enim vnguentorum tuorum super omnia aromata. Iam studia vestra ad audiendum redintegrata video. Auiditatem vestram excitauit odor vnguentorum sponsæ. Indiscreta quadam esurie illa vultis hodie vberibus superaddi: date inducias vsque mane, hodię sufficiant vbera, crastino accedemus ad vnguenta, eo votis nostris præstante effectum, qui vberum & vnguentorum sponsę suæ & commendator est & dator, Iesu Christo qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Margin references (left column): Canti.4.c; Eccli.15.b; Prou.1.b; Cant.4.c; Canti.1.a; Eccli.20.d; 2.Cor.4.a; Deut.33.

Margin references (right column): Psal.67.c; Ibidem; Rom.5.d; 1.Cor.13.b; Canti.1.b; Rom.1.d; Prou.5.d; Psal.62.a; Canti.1.a

A Sermo XXXII.

EXIGVVM est mihi olei & vnguenti fratres, & vos hodie vasa affertis tanta, tam vacua. Nec ducatis ad iniuriam, quòd vacua vasa vestra dico. Ego non inania per hoc, sed magis capacia volo intelligi, eo quòd auida & idonea sint vobis ad capiendum ingenia. Quis ista implere sufficiat? Attenditis ad vnguenta sponsæ, quanta sit illi aromatum copia, quasi non & instrumenti habenda sit ratio per quod ad vos manare debent? Copiosa quidem materia, sed nihilo minus attendite quid minister queat. Fiat quod vultis, non causabor inopiam, ne vos me non obseruatæ sponsionis incusetis. Instillabo modicum quod habeo olei vasis ingentibus, atque vtinam aliquis Helisæus iubeat, cuius virtus nostro prouentum bonum conatui tribuat. Quid ergo? Nónne hic multi assident Helisæi, multi prophetæ, aut certe filij prophetarum? & hi omnes iubent: & si merita inferius essent, numerus ipse magni vnius alicuius poterat vicem supplere. Instillabo ergo aliquid de reliquiis vnguentorũ. Nam ipsa in capite libri copiose & sufficienter effusa meministis, & forte fex illorum nondum est exinanita. Nunquid & ego modo sum exhausturus illam? Ne speretis id à me, nec enim præsumo. Fertilis apud sponsam est vnguentorum apotheca. Non est quod dicatis: Exhaurite, exinanite vsque ad fundamentum in ea. Vtinam contingat mihi in hac fece intingi in oleo, sicut scriptum est de Aser. Fratres, si non meremur in olei dolium, in vnguentorum copiam, cum euangelista Ioanne immergi, si non meremur tam vberem vnctionem, nunquid desperabimus vel intinctionem? nunquid saltem odorem? Nam & odor hic tantum commendatus est: & odor, inquit, vnguentorum tuorum super omnia aromata. Vbera prosunt vt crescas, vnguenta ne deficias. Meliora sunt vbera tua vino, & odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Et vt hodiernum capitulum cum hesterno copulemus, dicamus vbera tenerorum esse, vnguenta fortium. Vbera prosunt vt crescas, vnguenta ne deficias. Meliora sunt, inquit, vbera tua vino. Conferamus inter se ista tria, vina, vbera, vnguenta. In vino veteris hominis defectio, in vbere noui refectio, in vnguentis quædam delectatio. Vino carnalis sensus inebriatur & sopitur & obruitur, vbere nouus nutritur, vnguentis adultus deliciatur. In primo homo vetus conficitur, in secundo nouus reficitur, in tertio iam appropinquans ad perfectionem ineffabili lætitia afficitur. An non ordo bonus vt de refectione ad delectationem accedas, post lactis primitias ad vnguentorum delicias? Et à principio cantici huius vtraque ista vnguenta & vbera & commemorata & copulata sunt in præconiis sponsę. Nec exigua horum gratia, quæ totiens replicat in laudem dilectæ, non contentus commemorasse semel. Nónne delectatum putas laudibus istis, quas tanto affectu tam frequenter recenset? Est & quod ad te trahas de tãta sedulitate iteratæ laudationis: inuitationẽ tuam puta hanc iterationem: curre & tu in odorem vnguentorum istorum, imò cura magis vt hæc in te vnguenta redoleant. vt & tu audire dignus sis, quia odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Nec tantùm semel hoc audias, sed iteratò has tibi laudationes os dilecti loquatur. Recentia in te sint & quasi noua semper vnguenta, non arescant, non exsiccentur, non exinaniantur. Oleum exinanitum nomen dilecti. Sed vide vt exinaniatur vsque in te, non exinaniatur à te. Bonum est si cum sponsa inchoes ab vnguentis: sed non bonum vt consummeris in vnguentis. Alioquin tibi dicit Paulus: Cum spiritu cœperis, nunc carne consummaris? Bene vngeris, si spiritu vngeris. Ideo sic vngere, vt caro in te immutetur propter oleum. Oleum non immutetur aut minuatur propter carnem. Oleum imò & vnguentum non de capite tuo discedat, sed exuberet & descendat vsque ad pedes: quia vtraque in Christo Iesu nõ tam vncta quàm perfusa sunt vnguento. Intret oleum interiora tua, ipsis imbibatur affectibus, vt carnalitas omnis in te mutetur propter oleum. Erit enim quãdo & caro immutabitur propter oleũ. Vnctus est & perfusus oleo lætitiæ præ consortibus suis. Ideo solus ante resurrectionis tempus dicere potuit: Caro mea immutata est propter oleum. Iure anticipauit communis horam immutationis caro immunis à carnalitate. O hora optabilis, ô dulce vnguentum, quando & per quod caro dissoluta ascendet in incorruptionem. Nam ante illum statum quid nisi descendat in corruptionem? Vidistis hesterno die fratres, aspexistis lachrymabilibus oculis carnem miseram cõmutatam, carnem descendẽtem de corruptibilitate in corruptioné. Et quidem satis lente & cum mora descẽdentem, nec posse penitus corrumpi. Videbatur velle corpus quod occupauerat hæreditate possidere ipsa corruptio: & ne desineret putrescere, nõ sinebat perputruisse. Cohibebat vires quasi nollet substãtiam celeriter consumere, vt diutius inficere posset. Nam cum fuerit caro redacta in puluerẽ, quid habet vltrà corruptela quod faciat? Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni. Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos. His verbis prophetæ velocitatem defectionis expresit, qua facilè caro florida & vitali pubescens calore, & roseo colore pulchra, sed de terra succisa viuentium, exsiccatur quidem subitò, sed nõ computrescit tam cito. Ergo fœni collatione celeritatem subitæ commutationis ostendit, non lentæ & putridæ corruptionis expresit horrorem. Videres in illo cadauere ossa quæ tecta fuerant, quædam denudata, quædam quidem adhuc non tam tecta quàm polluta & inuoluta putredine. Grassabatur in carne misera longa corruptio, & attingens à fine vsque ad finem fortiter, miserabiliter dissipabat omnia. Poterã & ego dicere, dissipabat omnia carnis eius, eo quòd dissipatio virtuti diuinæ dispositionis seruiebat. Misera cõmutatio, sed pulchra ratio, qua deo placuit vt carnis gloria non nisi per putredinem deducatur in puluerem. Sæuiat mors, sæuiat & grassetur ipsa corruptio in carnem humanam, depopuletur eam quantum potest, deducat eam primò in saniẽ, deinde in cinerem. Nam hucusque potest & nõ amplius quàm in puluerem deducere, scilicet carnis gloriam. Non ad nihilum consumere valet carnis substantiam, nec penitus consumere, nec perpetuò possidere. Donec atteratur cœlum, non cõsurget, sed tamen tunc consurget. Tunc enim effundet dominus de spiritu suo super omnem carnem, tunc caro sanctorum erit immutata propter oleum, eo quòd spiritus domini vnxerit eã. Omnes enim resurgemus, sed non omnes immutabimur. O quanta virtus vnguenti illius, à cuius facie corruptionis tam vetustę iugum computrescit, & caro quæ consumpta fuit à suppliciis, reuertetur ad dies adolescentiæ suæ, adolescentiæ quæ non discedat alia ætate succedente. Efficax omnino vnguentum, per quod tam inueterata sanabitur contritio, & tam annosa sanies in sanitatem incorruptibilem cõuertetur. Ecclesiæ proprium est hoc vnguentum, ideo Christiani dicuntur filij eius à sposo suo Christo, id est vncto. Et iam accipimus hoc vnguentũ in baptismate. Sed sicut ibi operatũ est ad sanctificationem, ita & in fine temporum operabitur ad gloriosam illã immutationem, quando caro immutata erit propter oleum. Quis scit si non interim morbus sinatur desæuire, vt ex violentia morbi virtus declaretur remedij? Bene ergo vnguenti huius odor commendatur, eo quòd gratiam eius ac si de longe adhuc odoramus. Quod aliud dabis antidotum tam efficax ad mitigandum omnem mentis quæ potest accidere desolationem, quàm quòd fidissima spes est resurrectionis futuræ, & felicis illius commutationis? Non habet doctrina gentilium resurrectionis credulitatem, & Iudæorum traditio non tenet qualitatem. Illi non credunt: isti minus plene, sed parum pure de spirituali resurrectionis gloria, & angelica similitudine sentiunt. Gentiles vnguenti huius odorem non trahunt: Iudæi quidem non ipsum & proprium, sed nescio quem alium & adulterinum pro eo. Apud solam ecclesiam vnguenti illius odor & integer & proprius existit. Ideo odor vnguentorum eius super omnia aromata. Bona vnguenta impassibilitas & patientia. Per illam caro resuscitata lædi nõ poterit: per istam mens pia inter prouocationes & iniurias illæsa consistit. Per illam quieto & inconcusso iure carnis nostræ terram hæreditate possidemus: per hanc verò ipsam animam. In patientia, inquit, vestra possidebitis animas vestras. Ipsa patientia quid aliud est, nisi velut quidam futuræ impassibilitatis odor? Illic mala nulla inferuntur: hic vero patientiæ beneficio, ac si vnguento quodã mitigatorio, etiam quæ illata sunt, non sentiuntur. Efficax & vtile omnino vnguentũ quod in-

Margin: B; Deut.33.d; C; Canti.4.c; Galat.3.a; Psal.44.b; Psal.108.d; D; Esa.40.b; 1.Pet.1.d; E; Iob 14.b; Ioel.2.g; 1.Cor.15.g; F; Luc.21.d

G ter carnis vexationes animum ab iniuria tuetur,& cōtinet ne fatiscat, ne deficiat,ne laboret. Ego vtilitatem vnguenti huius prædico,tu forte voluptatē quæris. Ne in hoc quidem deero,& adhuc vobis excellentiorem vnctionem demōstro. Omne gaudium, inquit, existimate fratres, cum in tētationes varias incideritis. An non tibi videtur excellentiori vnguento perfusus, qui nouit in aduersis gaudere, quàm qui didicit in ipsis nō cōtristari? Minus enim est quo dolore excluditur quàm quo lætitia suadetur. Denique & inimicos non modò tolerare, sed amare iubetur sponsa Christi. Diligite, inquit, inimicos vestros. Bona ergo eius vnguenta, quæ in tristibus lætitiam redolent,& hostibus dilectionem præstāt. Dilectio enim maior est omnibus sacrificiis & holocaustomatibus. Ideo odor vnguentorum tuorum præcellit omnibus aromatibus. Bonum plane orationis aroma, bonum incensum. Sed audi quid euangelium præferat: Si offers, inquit, munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, dimitte ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo. Aduertis satis quomodo vnguentum recōciliationis aromati præfert orationis. Quid est reconciliatio, nisi iterata animorum dissidentium cōciliatio? H Et de cōciliatione & charitate fraterna dicit tibi psalmus: Ecce quàm bonum & quàm iucundū habitare fratres in vnum. Hæc est excellentior via iuxta Paulum, & aliis maior charismatibus, quàm odor vnguentorum cunctis aromatibus. Vnguentum hoc descendit de capite in barbam & oram vestimenti. Christus enim caput nostrum prius dilexit nos, vt nos diligamus eum. Ideo & sponsa se currere dicit in odore vnctionis,id est in æmulatione dilectionis. Non dicit vnguenti,sed vnguentorum: eo quòd gemina sit dilectio. Vna qua diligimus ipsum,quoniā ipse prior dilexit nos. Alia qua diligimus inuicem, sicut & ipse dilexit nos. Vtriusque dilectionis habemus ab ipso & exemplum & donum. Ipse enim dilectionis & viam monstrat,& ministrat virtutē. Ideo scriptum est: In odore vnguentorum eius curremus. Ipsa connexio & suauitas, & amor patris & filij, & mutua complexio per spiritum amborum, nónne grato nos odore perfundit, & ad similem nos inuitat æmulationem, vt & nos vnum simus, sicut & ipsi vnum sunt? Felix quidem qui sequitur & currit in odore charitatis illius, suauitatis illius, dilectionis illius, vnctionis illius. Ipse enim spiritus vtrosque quasi perungit, quos tanta amoris dulcedine coniungit. Imitemur vnctionē istam, curramus in eius odore. Diuinæ illius & essentialis vnitatis æmula est & quasi imago fraterna charitas, & quædam velut vmbra vnguenti illius & dulcedinis & amoris mutui. Ecce enim quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Sicut vnguentum in capite quod descēdit,&c. Atque vtinam de capite nostro, quod sursum est, quędā vnguēti istius in nos I vmbra descēdat, vt & ipsi audire mereamur: Quoniam odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Percurre animo virtutes reliquas, vsum & opera singularum recense: nihil in illis tam suauiter redolet quantum pura de corde charitas. Quem odorem tibi spirent ieiunia, quem odorem eleemosynæ, si in illis charitas non pollet? Castitas ipsa & tolerantia passionum, si non fuerint charitate condita, quid tibi suauis odoris refundent? Si tradidero, inquit Paulus, corpus meum ita vt ardeam, & quasi aroma incensum liquescam totus in igne, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Non potest gratis suscipi, quod non cum gratia offertur. Charitas radix est, quasi rami virtutes cæteræ de illa pullulant, & ideo pinguedinis illius participes esse debent. Quid prodest ramus in bona oliua, si non in eo sentitur radicis pinguedo & gratia? Ita quidem nec virtutes, nec opera virtutum, si non in eis charitatis & dilectionis virtus redoleat. Maria, cuius etiam modo tibi nomen de euangelio sonuit, quid in ea aliud quàm dilectio redolebat? Dimissa sunt ei, inquit, peccata multa, quoniam dilexit multum. Bonus huius vnguenti odor, cuius gratia veteris corruptelæ fœtorem deleuit omnino, & totam ecclesiæ domū suauitate grata perfudit. Dum esset rex in accubitu suo, nardi pistici alabastrum confregit, & effudit super caput recumbētis. Et nardus illa dedit & adhuc dat, & in finem seculi dabit odorem suum. Bonum in ara pectoris sui Christo domino incendit aroma, ac si vnguentum exinanitum cor eius liquefactū flamma charitatis. Sepulto domino K vide quàm officiosa, quàm sedula monumentum frequentat. It & redit, videt angelos, apostolos inuitat, abeuntibus illis non abiit illa. Ardens est, inquit, cor meum: desidero videre deum meum: quæro & non inuenio eum. Nónne tibi anxietas ista quærentis, eximiæ quoq; dilectionis videtur odorem spirare? Hæc verba dum in eius memoria cantātur, nónne qui cantant & ipsi quoque inflammantur? Denique & ipse Iesus qui desideratur, vnguenti illius fragrantiam odorat, & quasi currit ad illā in odore vehementis amoris. Quidni ad cognata libenter recurrat vnguenta? Quasi in matutino festinat ad illam, & surgens mane prima sabbati, primò apparet Mariæ, & vngit eam oleo lætitiæ præ cōsortibus suis, dum se iam resurrexisse manifestat in gloria. Iam aromata illius in vnguenta cōuertit,& desideria eius in dilectionem commutat. Aroma mihi videtur offerre, qui orat & optat. Tunc autem vnguento perfunditur, cum eius quem amat, potitur copia: cum præsentia delectatur. Bonum quidem orare & desiderare dominum, sed amare & habere & frui melius. Et (vt ita dicam) cum non habes, bonum est mendicare, sed melius manducare. Si potes absentem amare, quanto magis cum adest, cum copiam sui indulget, cum experientia dulcis alimenta ministrat amori? Tunc enim & spiritualius & profusius vngitur anima, cum illi qui vnctus est, spiritu & virtute arctius iūgitur. Tunc precipue dilecto placet, tunc suauius redolet, cum tota fuerit in L ipsum transfusa, cum adhærens illi vni, oris fragrat vnguēto, vnguento illo quod de sponso redundat in sponsam. Iucunde omnino & suauiter redolet cohabitatio ista in vnum, sicut vnguentū in capite quod descendit,&c. Ideo odor vnguentorum eius super omnia aromata. Et si vnguenta etiam ipsi sponsæ alia sint: nulla talia sunt, quale illud quod descendit in ipsam, hora hac maxime qua dilecto cohæret, quando inter eius vbera moratur, quando cubat in secretario cordis. Denique quādo rex est in accubitu suo, tūc nardus sponsæ spargit odorem suum, odorem bonū super omnia aromata, odorem sponsi, magis verò odorem sponsum. Ipse est enim dilectæ suæ vnguentum, ipse est odor. nam ipse in dilecta sua cōplacet sibi, ipse redolet. Atque vtinam vnguētum hoc de capite nostro nō discedat, & odoris eius fumus ascēdat de cordibus nostris in secula seculorum. Amen.

Iacob.1.a — *Luc.6.* — *Matt.5.c* — *Psal.132.a* — *1.Cor.12.d* — *Psal.132.a* — *Psal.132.a* — *Canti.4.a* — *1.Cor.13.b* — *Luc.7.g* — *Marc.16.b* — *Canti.1.d*

Sermo XXXIIII.

DIES ista dominicæ resurrectionis annua celebritate solennis, de vnguentis repetito tractu me compellit instaurare sermonem. Veniunt hodie mulieres cum aromatibus, venit & Nicodemus ferens mixturam myrrhæ & aloes quasi libras centum. Maria Magdalene ipsa præuenit vngere M corpus Iesu in sepulturam. Videtis quanta mysteria celebrantur in vnguentis. Magna mysteria, & quis ad ista idoneus? Quis digne vnguentorum assignabit distinctionem, proprietatem exponet? Disputatio hæc experientis est, non cōiicientis. Non est enim facile cuiquam de vnguentis tractare, nisi quem ipsa docuerit vnctio. Hodie vnctus est dominus oleo lætitiæ præ consortibus suis, non tamen sine consortibus suis. Quomodo enim consors est qui non congratulatur, non cōgaudet, qui de surgēte non consurgit in nouam lætitiam? Opportuna quidem occasio de vnguentis vobiscum disserere, sed multo magis opportuna vnguentis redolere. Vos exigitis à me sermonem, & ego à vobis vnguentorum odorem deposco. Qua ratione cum sanctis mulieribus domini Iesu frequentatis monumentum, si nullum spirituale defertis ad illud vnguentū? Caro domini hodie gloriose est immutata propter oleum. Nōne cōdignum videtur vt corda nostra immutētur & conuertantur in oleum spirituale, in oleum exultationis & lætitię? Institueram de vnguentis sermonē, & ecce disputatio nostra hæsit in oleo. Et quid oleo cum vnguentis? Multum quidem: & si non per omnem modum idem est, accedit tamē ex parte aliqua & assimilatur eis. Oleum enim quantuis non fragrat, mitigat tamen: non bene olet, sed bene vngeris ex eo. Hic autem nō tam vnctionē quàm odorem cōmendat in vnguentis sponsæ. Et odor, inquit, vnguentorum tuorum super omnia

Luc.24.a — *Ioan.19.g*

A omnia aromata. Nō omnis anima odoriferis abūdat vnguentis, sicut & mulier illa in Regū libro loquitur ad prophetam: Non est in domo mea nisi paululum olei quo vngar. Non habet hæc mulier vnguēta odoriferis speciebus composita, sed oleum ad vnctionem simplex & exiguum. Maria Magdalene non legis sed euangelica mulier vnguentum defert nardi spicati preciosi, nec exiguum, sed libram integram. Et ipse Simō redarguitur à domino, quòd nec oleo quidē caput eius perunxerit, cū illa caput eius perfudit vnguento. Vides quomodo vnguenta oleo præferuntur, & odorifera vnguēta? Nā præter hoc quòd vnctionis habent effectum, quodam odoris spiritualis beneficio prærogant. Vnctio quidē parcior est, sed fragrantia se diffundit in plures. Etiam qui solus vngitur, non solus odorat. Virtus est communis, in omnes se spargit. Ergo vnctio tibi, odor & aliis & tibi. Bene vngitur & bene redolet, qui diligit bona coram deo, & prouidet bona coram hominibus. Gaudete, inquit Paulus, in domino semper, & iterū dico gaudete: modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Gaudete, ad vnguenta modestiæ, notitiam refero ad odorem. Audi quomodo ipse Paulus odorem ad notitiam trahit. Et odorem, inquit, notitiæ suæ per nos manifestat in omni loco. Bonum ergo vnguētum, & bonus odor spiritualis in domino exultatio: & modesta exhibitio, lętitia & notitia. Bene vngitur, cui dominus in cōscientiæ interioris gaudio pla-B cet, qui delectatur in ipso: & bene olet qui cū Paulo omnibus per omnia placet: & non placet nisi in domino: in cuius modesto habitu, discreto opere, sermone docto, interioris alacritatis & gratiæ fragrant vnguenta. Bene vngitur qui gloriatur in domino: & bene olet, per quem dominus glorificatur coram hominibus. Et ipsi qui redolet, odor suus suauiter fragrat, si non gloriatur seipsum commendari, sed per se dominum. Odor vnguentorū tuorum super omnia aromata. Vultis vt inter vnguēta & aromata differentiam vobis assignem? Ipse ergo sermo cantici distinguere videtur, non reprobans aromata, sed vnguenta præponens. Quantum ergo in consimilibus & coniunctis rebus inuenire distantiæ possum, vnguēta videri possunt dona gratiarū quæ in spiritu sancto conferuntur: aromata verò ipsa officia, quæ deuote referuntur. In operibus & in officiis honestatis quędā naturalis species grata est, in vnguentis gratia spiritus. Dominum Iesum vnctum spiritu & virtute. ita & sponsam eius in hoc decuit assimilari, vt & ipsa spiritu & virtute vngatur. Bona quidem sunt aromata virtutum, & per se redolere videntur, sed cumulatiore gratia fragrant cum de vnctione spiritus suauitatis asperguntur odore. Opera ipsa & virtutes cum his quæ foris sunt cōmunia nobis esse possunt, vnguēta non possunt. Denique etsi per se pulchra sunt, plus placent cum procedunt de spiritu. Quomodo videntes opera bona glorificant deum, nisi quia C intelligūt quòd ipsum opus bonū & à deo venit, & ad ipsum vadit? Siqua sane in me bona sunt, gratiora mihi quidem inde sunt, cum deputantur gratiæ Christi: cum eius in me vnctio cōmendatur: cum spiritus redolet, magis quàm cum naturalis arbitrij prædicatur facultas, aut fructus industriæ. Denique sine vnctione spiritus, & natura libertate destituitur, & virtus veritate, & opus merito. Nā sine gratia spiritus & fide Christi, & voluntatis conatus effectu caret, & virtus quæ videtur fucata est, & opus æternæ mercedis non assequitur fructum. Ideo odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Etenim qualiacunq; aromata fuerint, non meræ suauitatis spargunt odorem, nisi cum in eis spiritualis gratiæ redolent & redundant vnguenta. Vultis vt aliquod vobis vnguentum proponam, cuius odor super omnia ecclesiasticorū donorum excellat aromata? Quis odor in ecclesia suauius fragrat odore misericordiæ & remissionis? Quanti cucurrerunt in odore vnguenti istius, & per hoc, Christo comparati & adglutinati sunt? Bene redolet quod veteris corruptelæ & peccati ab antiquo inoliti sub momento delet fœtorē. Mulier illa quę erat in ciuitate Maria nomine, quàm fœtida erat quando accessit ad pedes Iesu in domo Simonis leprosi? Quantum ipsi fœtebat Simoni, qui præsentiæ eius non sustinuit horrorem portare, quàm fœtida inquā accessit ad Iesum, & ecce iam in toto mundo & pœnitentiæ & dilectionis & gratiæ quā reportauit, spargitur odor. Non est sera gratia Christi in ipso conuiuio quo mulier hæc domini pedes rigauit, tersit & perunxit: & lota & extersa & peruncta est, & ipsius domini testi- D monio pharisæo præfertur. Nō est enim parca clemētia Christi, nec pigra quidē: plus rependit, & sub hora rependit. Quid mirū si pœnitenti occurrit indulgētia, vbi ad patientiam pœnitentia adducit? Mulier illa deprehēsa in adulterio, & relicta in medio, vide quomodo clementiā Iesu redolebat, quę mœchiæ culpa prius fœtebat. Reuolue euangelium, vbique Iesum inuenies & citum & copiosum ad veniam. Denique etsi quatriduanus mortuus est, & publicati criminis fama iam fœtet: vbi Iesus euocat & educit de tumulo prauæ consuetudinis, vbi Iesus soluit, & remissionis infundit vnguentum, statim à facie eius fugit omnis fœtor antiquæ putredinis. Quis enim retractabit quod non imputat dominus? Quis tenebit errata quæ ipse remittit? Non potest male olere quod ipse abolet. Domine, inquit Martha, quatriduanus est, & iam fœtet. Erras Martha. Iesus non tam fugit fœtida, quàm solet ipsum fœtorem fugare. Exemplum dedit ecclesiæ suæ, vt quemadmodum ipse fecit nobis, ita & nos inuicem faciamus. hæc illi reliquit vnguenta. Quanti desperantes semetipsos tradidissent immunditiæ & auaritiæ, omniúmq; vitiorum præcipites se dedissent in gurgitem, si nō medicaminis huius retraherentur odore? Tribularer, inquit, si nescirem misericordias domini, misericordias in capite, & misericordias in corpore eius quod est ecclesia. Nā & ipsa accepit à domino, quod & filiis E tradidit. ipsa inquam accepit misericordiam in munere, ipsa etiam in mandato, vt sit ministra miserationum. Bonum quidem misericordiam ministrare, sed melius misereri. Misericordiam quā debes ex loco, ex animo solue. Exprime in te Christi affectum, cuius officium & vicem suscepisti. Minister es eius qui diues est in misericordia. Noli in alieno prædurus inueniri. Eroga conseruis tuis vnguenti huius mensuram in tempore. Si in alieno infideles estis, quod vestrū est quis dabit vobis? Affectus tuus sit misericordię: nam domini est effectus veniæ. Qui læsam cōscientiam gestat, tectum vulnus sub pectore: tutò se tibi cōmittet, si penes te vnguenti huius odorem presenserit. Si sciretis quid est, Misericordiā volo & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. Non sic tu domine, nō sic, nō modò non innocētes, sed ne nocētes quidem cōdemnas, sed emendas eos. Emendabit, inquit, me iustus in misericordia, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Distinguit hic psalmista inter oleum & oleum: inter oleū adulationis, & oleum miserationis. Illud demulcet & sauciat: istud demulcet & sanat. An nō tibi super omnia aromata bene redolet vnguētū per quod vniuersa delicta tam facilè delentur? Filius ille iunior in se reuersus, vnguenti huius vberem copiam odoratus est in patre de regione longinqua: & inter greges porcorum patris eius cœpit fragrare clementia: ideo attractus est, & currere cœpit ad patrē in odore vnguentorum eius. Vide facilem, vide profluam domini Iesu F gratiā: cū pœnitente filio gaudere cū oportet & epulari. Manet in domo Zachęi, publicanū in discipulatū adsciscit, & cū Lazaro post tumulum instaurat cōuiuium. Quibus propitiatur, improperare nescit: dimidia vti non nouit clemētia: familiaritatis in gratiā suscipit quibus indulget. Bonū ergo misericordiæ vnguentum, quod peccata remittit, præuenit merita, comitatur, accumulat, super omnia fragrat aromata, eo quòd omnis ecclesia sanctorū plus misericordia quàm meritis nititur. Deniq; remissionis vnguētum vltimū sacramentum. Vnguentū hoc & peccatoribus & iustis cōmune & cōmodū est. nam sunt alia quædā specialia sanctorū, & solis ipsis accōmodata. Sunt enim vnguenta quę sanant: sunt vnguenta quæ fouent: sunt vnguenta quæ sanctificant: sunt quæ delectant. Et prima quidē ægritudinem depellunt: secūda iam sanis cōferūt alacritatem: tertia sanctificant in opus ministerij, sicut regium & sacerdotale vnguētum. quarta non iam in opus sunt, sed in ocium, non in administrationem, sed in amorē, sed in gloriam, sed in delicias, sed in vsum sponsi & sponsæ. Bonum est commorari in vnguētis: sed quoniam alibi satis disputatū est super vnguentorum distinctione, vngendi modos nūc breuiter distinguamus. Alij tanguntur, alij asperguntur, alij inunguntur, alij perfunduntur. Relege pētateuchum, euāgelium reuolue, & diuersitates istas vngendi, quas corporaliter & exterius fa-

Marginalia: 4.Reg.4.a; Marc.4.a; Luca 7.g; Philip.4.a; 2.Cor.2.; 1.Cor.10 g; Canti.4.c; Luc.7.f; Ioan.8.a; Ioan.11.c; Psal.140.b

G ctas aduertis, ad amores deflecte. Non ego nūc de natura vnguentorum, sed de mensura ago vngēdi: & alij quidem semel, alij sæpius, alij semper vnguenta frequentant. Bona quidem copia, si assit & gratia. Neutra deesse videtur in vnguētis spōsæ, nec suauitas, nec vbertas, quorū odor omnia aromata superat. Ad ecclesiam generaliter hanc laudem deriuauimus, ad specialem aliquam in ecclesia personam declinemus sermonem, quæ singulari quodā modo amoris & familiaritatis beneficio sponsæ debeat nomine censeri, in qua non modo necessitatis, sed dignitatis & voluptatis vbertim vnguenta aspirant. Non hanc crediderim ego sacro vnguine vel tactam in parte, vel respersam per partes, sed perfusam & perunctam abundantius in sponsi delicias. Copiosę penes hunc sponsum aromatum cellæ eructātes ex hac in illam, sicut regales oportet habere diuitias. Sed credibile est excellentioribus reginam vnguentis redolere. Nihil tamē nobis de virtute vnguētorum exprimitur, præterquam quòd solus odor cōmēdatur in ipsis. Non eloquitur quid efficiat vnctio, delicias solas memorasse contentus, & eas delicias quæ spiritualem magis charitatem accendunt. Vnctio solo tactu sentitur, cum fuerit carni superfusa. Odor vero tactum diffugiens, tantū spiritu sentiri se patitur. Et vnguenti quidem liquor sensim in interiora liquatur: odor vero cum omni facilitate superiora petit, cerebro illabitur: sensuum sedem dum occupat, recreat. Multo er-
H go subtilior & sublimior, multo magis vnguentorū est odor quàm liquor. Et in blandimēto sponsæ magis delicata & magis accommoda spiritualibus oblectamētis, & feculentiæ minus habentia oportuit commemorari. Aliæ vnguētis & oleo indigent, vt motus carnis aut mitigēt aut immutent. Hæc autem iam non in carne, sed in spiritu (vt domini sponsam decet) spiritualibus abundat deliciis. Odor vnguentorum tuorū super omnia aromata. Et si solus odor cōmemoratur, forte non solus operatur: operatur & vnctio. Qui sunt Christi, ait apostolus, carnē suam crucifixerunt cū vitiis & concupiscentiis. *Galat. 5. d* Vbi vnctio est, non videtur crucifixio necessaria. Illa mortificat, & hæc immutat. Et quidē crucifixio doloris sensum habet, vnctio lenitatem. Suauis vnctio est & efficax, tamen quę sine læsione oleo exultationis & lætitię à corruptione carnē illæsam conseruat, corruptionē aufert, & cruciatum non importat. Domini Iesu passionem vnguenta pręueniūt, vnguenta subsequuntur: vt discas & tu carnis tuæ (si quis est) cruciatum, vnguentorum exuberantium perfusione lenire. Bis vnctus est, vt & crucis non sentiret iniuriā, & resurrectionis suæ nouitatem cōsequeretur, & vt quasi per hoc sacramētum spiritualis vnctionis gratiam commendaret. Bonum ergo vnguentum, cuius (vt sic dicam) liquor carnem immutat, & odor spiritum recreat. Et vt summatim hæc recapitule-
I mus, vnctio est mentis exhilaratio & exultatio, odor est ipsa oratio. Vnctio spiritualis lætitia, odor quædam eorum quæ animo gestantur, exterior per famam notitia: vnctio interna delectatio, odor quoddam de gaudiorum experiētia desiderium suauiter profluens. Ideo odor vnguentorum tuorū super omnia aromata. *Canti. 4. c* Omne enim orationis incensum & desiderij vehemētiam excedit desideriū illud quod de cœlestium blandimento gaudiorum gignitur, & concupiscentia quę de spiritus vnctione quasi suauissimus quidā odor vbertim exhalatur. Bonū hoc desiderium quod vim habet orationis, & non habet afflictionis molestiam. Sponsa hæc, cui priuilegiū hoc vnguenti & odoris defertur. Quid mirum si præcellētius redolet, quæ specialius vngitur? quid mirum si auidius optat, quæ gestat suauius? Aequum enim est, vt amplius oret, quæ arctius hæret. Adhærēs sponso, vnus cum illo effectus est spiritus. Idcirco non nisi spiritus redolet in ea, qui vnxit eam, & orat pro ea affectibus inenarrabilibus. Propterea odor vnguentorum eius super omnia aromata. Et in Apocalypsi legis phialas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. *Apo. 5. c* Aromata (sicut Exodus docet) geminos in vsus distribuuntur, id est chrismatis, & thymiamatis. Nónne tibi videntur etiam nunc in laudibus sponsę hæc vtraque coniungi? Vnguenta eius, & vnguenta sunt, & odorifera valde. Odor enim eorum super omnia aromata. Vnguētum (vt dictum est) donorū perceptio: odor de perceptione actio gratiarum: desiderium æternorum, & quidam inter sublimia bona sensus humilis. Oratio enim humiliantis se, ipsa nubes penetrat. *Eccli. 35. c* Vides quomodo ascendit odoramentū humilis orationis? Ascē-
K dit pharisæus ille in templū vt oraret: sed orationis eius odor nesciuit ascendere. Bona gratiarum sibi diuinitus collata secum reputat, & quasi vnguenta recenset. Non sum, inquit, sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri. *Luc. 18. b* Audi præ quibus vnctum se gloriatur, gloria eius in cōfusione aliorum videtur. Non magna gloria, magna tamen ipsi videtur. Ipsi redolet, non tamen super aromata, sed super sulphura cæterorum. Audisti quibus præferatur: audi nunc quid in se gratiæ præferant vnguenta in quibus pharisęus gloriatur: Ieiuno bis in sabbato, decimas do omniū quæ possideo, & si quē defraudaui, reddo quadruplum. *Ibidem.* Bona hæc, legis elementa redolent, non euangelicam doctrinam. Non ieiunat per omne tempus, non renūciat omnibus quæ possidet, vt nō habeat vnde possit vel primitias vel decimas dare. Defraudata reddit in quadruplum, non se patitur defraudari, non quod reliquū est exponit partem auferenti, non acceptas se habere dicit iniurias. Pharisæe inter infirma opera supra modum tumes. Pharisæe non rogas, sed propè astanti publicano iniurias irrogas. Tu de teipso perhibes testimoniū, exiguū est testimoniū tuum. Duo quædam in oratione tua non tam redolent quàm fœtēt, tumor & tepor. Tumor est in eo quòd publicano improperas. Tepor quidē, quia omnino nihil rogas. Quomodo enim non tepebit oratio, elationis vento & inanitate satiata? Pha-
L risæe non oras, sed effers teipsum. Tu de teipso perhibes testimonium, & testimonium tuum non est verum. De operatione tua exiguum est, de prælatione non verum. Audi enim testimoniū veritatis: Amen amen, inquit, dico vobis, descendit hic iustificatus ab illo in domum suam. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem deus cōmendat. *2. Cor. 10.* Ideo felix anima ad quam ab ipsa veritate tam excellens commendatio profertur: Odor vnguentorū tuorū super omnia aromata. Magnum exhibitū est publicano testimonium, huic autē cui laudes istæ canuntur, multo maius. Descēdit ille iustificatus à pharisæo, hoc est ab homine elato, ab homine iniusto, in domū suam. huius autem sponsę vnguentorū odor omnia excedit aromata. Ingens præconiū, sed ipsa nō ab homine testimonium accepit, sed ab illo qui corda scrutatur, qui per fidem & dilectionē in corde ipsius & inhabitat & operatur. Non se cōmendat, non improbat alios. Fauus enim distillās labia eius. *Cant. 4. c* Capitulū hoc ordine sequitur, sed hodie tractari non potest. Crastina disputatio auditui vestro & auiditati dabit gaudium & lætitiā in domino Iesu. Quod ipse præstare dignetur qui viuit & regnat per omnia secula seculorū. Amē.

Sermo XXXIIII.

M

FAVVS distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua, & odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.] *Cant. 4. c* Vehementer dulcia sunt quæ nunc dicta sunt ad sponsam. Sed quæritis quomodo superioribus ista conueniant? Semel vos commonuisse sufficiat, necessitate continuationis liberam esse legem commendationis. Non tenet seriem, sed vtitur vaga licentia. Vbi laudum ratio vertitur, non potest ordo quidem exigi: sed nec debet respui, si assignari queat. Post vnguentorum laudes statim labiorum gratia profertur in medium. Quid enim si non de vnguenti virtute hæc in labiis diffusa est gratia? Euangelium reuolue, & aliquid tale de sponso ipso dici inuenies: Spiritus, inquit, domini super me, eo quòd vnxerit me: euāgelizare pauperibus misit me. *Luc. 4. c & Esa. 61.* Oportuit ergo & spōsam in hoc assimilari sponso, vt & ipsa in opus euangelij vnctione spiritus vngeretur. Spiritus enim ad officium vngit & ad efficaciam. Vtrūque ab illo est, & ministerij gradus, & gratia ministrandi. Sine gratia gradus inutilis, & sine gradu præsumptionis vsus est gratiæ. Quomodo prædicabunt nisi mittantur, aut quomodo mittentur nisi vngantur? *Rom. 10.* sicut scriptū est: Spiritus domini vnxit me: euangelizare pauperibus misit me. *Luc. 4. c & Esa. 61.* Spiritus ordinat in officium, spiritus & os aperit, & format in vsum. Idcirco in laudibus sponsæ prius agit de vnguentis sponsæ, deinde de dulcedine labiorū eius: quia & si dulcia loquitur, non ipsa est quæ loquitur, sed spiritus spōsi qui loquitur in ea. Deniq; audi quid ipse sponsus Ie-
sus

A sus primitiuæ pollicetur sponsæ, id est apostolis, quia primitias spiritus acceperunt: Ego, inquit, dabo vobis os & sapientiam cui non poterunt resistere omnes aduersarij vestri. Magna quidem virtus sermonis diuini, & aduersantes reuincere potest, & nō aduersantes allicere. Et hoc ipsum est de præconiis eius: quod nunc in disputatione fertur, ad blandimentum plus spectat, quàm ad redargutionis effectum. Fauus distillās labia tua. Familiare quidē est illi & quasi innatum dulcia loqui. Siquando autem increpat dure, peregrinum illud ab ea, & de longe ascitum, & nō insitum, nec sic est affecta, sed magis coacta. Cum dulcia loquitur, de propriis loquitur: cum vero dura, non habet hæc oris eius qualitas, sed prauitas audientium. Ergo de proprio & de familiari laudat sponsam, cum dicit: Fauus distillans labia tua. Sed quia de continuatione aliquanta iam audistis, vultis & de continentia commendationis eius disseram? Tria quædam laus ista complectitur, dulcedinem, plenitudinem, parcitatem. Dulcedo consideratur in genere, plenitudo in copia, parcitas in effusione. Quid effusionem dico? Distillatio magis est quàm effusio. Fauus distillans labia tua. Quid necesse est in assignandis singulis immorari? Ipsi enim scitis quia fauus non nisi dulcedinem effundit, nec nisi de pleno effundit, & de plenitudine quidem ipsa, non totam ipsam. Ideo fauus non effundens, sed distillans labia tua. Est ergo in labiis sponsæ & dulcedo sola, & dulcedo plena, & dulcedo sobria. Plene quidem possidetur, sed nō B plene effunditur, sed prout auditorum capacitas exigit. Vultis etiam ipsius sponsæ de labiis suis habere testimonium? Quàm dulcia, inquit, faucibus meis eloquia tua, super mel & fauum ori meo. Dulcia quidem sunt labia sponsæ. Eloquia enim domini distillant ab eis. Eloquiorū domini est ista dulcedo. Non enim de suo loquitur, sed quasi sermones domini. Idcirco diffusa est gratia in labiis eius. Accipite iam ex parte qualia mella sacri fauus distillat eloquij, & vnicuique sicut deus diuisit vasi cui instilletur, mensuram. Remittit, permittit, promittit, præmittit. Delicta remittit, infirma permittit, æterna promittit, & ipsorum primitias quasdam præmittit. Sapientiam loquitur inter perfectos, sapientiam quidem non huius mundi, sed dei: sapientiam in mysterio absconditam, & inter minus spiritualiter sapientes nil arbitratur se scire nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum. Cohortatur ad perfectionem, non cogit, sed magis consolatur pusillanimes, suscipit infirmos: & si inquietos corripit, correctio iam dulcedinē sapit maternam: peccanti compatitur, conuerso indulget, nec indulgentiarum numerum & quasi terminum quem non trāsgrediatur præfigit, cui pręcipitur septuagiessepties in die delicta totiens cōfitenti donare. Vide quàm magna multitudo dulcedinis in labiis spōsæ, quę quotiens ipse peresfluis in malum, totiens, si conuertaris, ipsa tibi distillat in bonum, & præbendæ veniæ vicibus nō exhauritur. Denique instar angelo- C rum dei, non insultat sed exultat super peccatore pœnitentiā agente. Bonum ergo est labiis eius auditum præbere. Nam & dominus precibus eius aurem accommodat, sicque tuum prouocat & inuitat affectū, vt prodat & suum. Loquere spōsa quod loqueris, quia audit cum desiderio dilectus tuus siue disputantē de se, siue colloquentem sibi. Sed cum ipsi sponso spōsa loquitur, tunc loquitur in loquela dulcioris labij, & lingua altera. Tunc cordis labia vere melle delectationis stillant diuinæ, imò non tam distillant quàm fluunt, quoniam hora illa in melleas affectiones anima tota conuertitur. Beata vicissitudo, quando de corde sponsæ quædam fluenta mellis emanant in dilectum, & ab ipso redundant in sponsam. Ad locum enim vnde exeunt hæc mellis flumina reuertūtur vt iterum fluant. Boni faui in labiis sponsi & sponsæ eructantes ex hoc in illud, & inuicem rorantes amoris dulcedinem. Ille desuper irrorat gratiam: ista deorsum actionem gratiarum. Ipse Iesus in anima dilecta roris huius mel & stillas genuit. Dulces omnino stillæ roris, affectiones illæ diuini amoris, quando sponsa liquefacta tota distillat à facie eius quem diligit, à facie dei sui. Ideo quasi fauus distillans labia eius, eo quòd vehementer dulcis est sic affectæ mentis succēsio, sed velox successio, propter illum dulcem excessum mentis raptum, & propter citam interruptionem. Fauus distillans labia tua. Purgata omnino hæc ego crediderim labia, de quibus ipse Iesus dulcedinem melleam haurire se reputat. Esaiæ labia forcipe & carbone de altari tacta purgantur. Misit, inquit alius, manū suam dominus, & tetigit os meum. Quæ sponsa est, non carbonem, non digitum optat, sed oris contactū. Osculetur me, inquit, osculo oris sui: labia labiis debētur. Nec enim de sponsæ labiis exprimerentur dulcedines, si non labiis imprimerentur dilecti. Quid autē nisi osculi suauitate, quod de labiis spōsæ rapit, se delectatum gaudet cum dicit: Fauus distillans labia tua? Propter vtrunque, & propter osculum charitatis, & propter oraculum veritatis, fauus, inquit, distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua. Istud iam proprie ad eloquij gratiam respicit. Nam labiorum vsus etiam ad osculum est: linguæ vero ad eloquium tantùm. Non tantùm dulcedo in lingua sonat, sed mel & lac sub lingua tua. Simulata dulcedo est, quæ tantùm sonat in lingua, & non sentitur sub ipsa. Exigua est, quæ tota est in labiis & in lingua, & non pars eius maior sub lingua. Non est dulcedo tantū in eius lingua, nec tota est in lingua, sed sicut ipse qui nouit testatur, mel & lac sub lingua tua. Ideo eructat verbū bonū: verbum tam melleū quàm lacteū, propter deitatis maiestatem, & propter incarnationis mysterium. Lingua & labia ac si quidam argenteus canalis sunt, per quem de cordis fonte riuuli lactis & mellis erumpunt. Vtrunque dulce, sed distincta dulcedo. Lac paruulorum est, vt Paulus loquitur. Et idem inter perfectos dulcem & diuinam & quasi melleam sapientiam docet. Alij mel tantùm habent sub lingua, alij tantùm lac, & non mel. Mel autem & lac vtrunque pariter sub lingua sunt sponsæ. Nec mel fluit, sed magis distillat. Nec enim passim & intemperanter profundit sublimes illos & reconditos sensus secretorum cœlestium, deitatis arcana, nec lactis potum sine delectu propinat. Mel, inquit, & lac sub lingua tua. Non enim sermo est vel interna dulcedine vacuus, vel internæ dulcedini coæquatus. In promptu est illi dulcia loqui, sub cuius lingua mel & lac. Beata lingua, quę velut fauus distillat, & velut vbera quædam paruulorū lacte distenditur, quæ mel distillat, & lac fluit. Omnis clamor & amaritudo & blasphemia longe ab istis proscribitur labiis, sicut Apostolus suadet, hortatus hæc iuxta psalmum: Sub lingua eius labor & dolor. Sed mel & lac, inquit, sub lingua tua. Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, non tamen mel & lac sub lingua eius: non in intimis eius, non in vltimis eius, sed nouissima eius amara sicut absinthium, & acuta vt gladius biceps. De muliere verò forti hoc idem in prouerbiis inquit: Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo. Spiritualem illum & vere beatum risum iam nunc parturit os eius, & quasi dulcedo eius sub lingua latitat. Ebullient autem quæ nūc subsunt mel & lac, in plenam lætitiam in die nouissimo. Tunc nulla ex parte quasi sub lingua premetur silentio, sed pressum diu prorumpet gaudium, & implebitur os eius risu. Os inquam mulieris cuius fortitudo & decor indumentum eius. Vide quomodo non oportet nudam inueniri quæ promissa sibi expectat gaudia reddi.

Quis scit si non hæc ipsa sunt indumenta, de quibus in hoc eodem cantici loco subsequitur: Quia odor vnguentorū tuorum sicut odor thuris? Operui, inquit psalmista, in ieiunio animam meam. Item: Humiliabo in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo conuertetur. Bona vestis ieiunium, in cuius sinu quodam secreto oratio cōmoratur. Vestis est quæ sinū habet. Oratio mea in sinu meo conuertetur. Habes hic vtrunque, si aduertas, & in ieiunio indumentum fortitudinis, & in oratione odorem thuris. Oratio, inquit, mea in sinu meo conuertetur. Cur verò ait in sinum? An forte defectum orationis tepidæ & infractæ dedit intelligi in ipso primo euanescentis processu, ideóque dicitur in sinu suo conuerti, ibidem scilicet occidens vbi exhauritur? Sed quomodo conuertitur & redit, quæ perit? Magis quidem in sinu conuerti videtur, quæ celerem precis reportat effectum, & si nondum plene, ex parte tamen humilis & deuotæ petitionis fructu potitur. Habet enim dulcedinem multam vehemens & deuota oratio: & dum dirigitur in conspectu domini quasi incensum, suauem ipsa odoris sui sensum haurit. An non bonum indumentum cum vapor huius nebulæ ipsam offerentis operit & vestit animam? Bonū plane. Sed nos sicut cœpimus, vestimentorum interpretationes secundum exteriores actus exequa-

Marginalia: Luc.21.c; Canti.4.c; Ibidem.; Psal.118.e; Luc.15.b; Eccles.1.b; Esa.8.c; Hier.1.b; D; Canti.1.a; Canti.4.c; Ibidem.; 1.Cor.3.a; 1.Cor.2.b; E; Canti.4.c; Ephe.4.g; Psal.9.e; Prou.5.a; Prou.31.d; F; Psal.68.d; Psal.34.a; Ibidem.

G mur. Opera enim bona & priorem deformitatẽ operiunt, ne ad noxam imputetur: & decorem quendã & venustatẽ conferunt, vt ad gratiã reputetur. Bona enim vestimenta, bona sunt opera: & simul ornant & orant. Et quòd ornent, manifestum quidem est: sed non omnium ornatus redolet thura, nõ orationis specimen tenet. Deniq; cuiusque opera & patentia & publica ostentationem & inanem iactãtiam redolẽt: nõ supplicationis instãtiam, non solicitudinẽ placendi domino, non impetrandæ vota gratiæ. Quomodo enim aptabitur odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris? Qui vero omnia agit vt ei placeat cui se probauit deo, vt eius mereatur fauorẽ, vtique odor vestimentorum eius sicut odor thuris. Et quidem thura nisi deo soli nec offerri solent nec debẽt: ideo odor vestimentorum eius sicut odor thuris, cum quicquid siue palam siue clam agit, ad impetrationẽ placationis refert diuinæ. Idẽ videtur, esse oleum in vasis, & in vestimentis odorẽ, sed odorem thuris. Quid aliud quàm gaudia illa spiritualia & æternam delectationem deũ exorat, qui omnem aliam abiurat & horret? Sitiuit, inquit psalmus, in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea? Vides in verbis quomodo & ipsum carnis vestimentum quasi orationis habet vicem, dum deo sitire dicitur. Caro voluntariis afflicta disciplinis, nónne deum ad propitiationẽ flectere nititur? Ipsa eius propter deum supplicia, quædam ad eũ supplicationes sunt. Eleemosyna pauperi misericorditer impensa exorat. Carnis propriæ delectatio discrete repressa, cur non & ipsa orationis habet effectum? Voluptatis represio, quædam est votorum expresio, & desiderij delectationem aliam suspirantis. Orationis feruidæ effectus in sinu cordis vertitur & conuertitur. Thura in exteriorioris abstinentiæ vestimento suauiter fragrant. Et bonũ omnino vestimentũ, quãdo anima non tam carne vestitur, quàm carnalium ieiunio quodam, & temperantia voluptatum. Bonum omnino vestimentum cõtinentia virginalis, suauem redolet & velut thuris odorem vel illi quem diligit, vel sibi quę diligit. Quicquid cum dilectione offertur, nõ potest eius delectatione non perfrui ipsa quæ offert. Omnis enim hæc dulcedo quæ prædicatur in ea, sentitur & ab ipsa. Ab ipsa manat, & in ipsa manet. In labiis fauus, sub lingua mel, & in vestimẽtis eius redolẽtia thuris. Proxima sunt ipsi vniuersa hęc, quorum tam gratus est sensus, & perfruitio dulcis. Erunt, inquit Dauid, vt complaceant eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Habetis hic vtraque hæc: & ne quid desit ad cumulum gratiæ, sub vestimentorum vocabulo operum qualitas tertio loco profertur in mediũ. In labiis stillant eloquia: sub lingua meditationes mellea fluunt: vestimẽtorum ornatus thuris spirat odorem. Quid illi censes deesse ad gloriam, in qua hęc tria complacent, os, animus, opus? Hoc numero omnia comprehensa sunt, sed ordine conuersa sunt. Ab operibus enim inchoãdum est, non ab eloquio. Cornelij centurionis primò opera & orationes exauditæ sunt: fide corda mũdata sunt, deinde super ipsum & super suos spiritus cecidit. Et erant loquentes linguis ipsi apostoli: post ascensionem domini vnanimes perstiterũt in oratione: cõpletis promissionis diebus repleti sunt spiritu: postea profecti prædicauerunt vbique. Primò in oratione profusi sunt, deinde spiritu infusi sunt: & sic quam susceperant aliis gratiam ipsi profundunt. Primò expectatione & desiderio conuersi sunt ad deũ. Secundò ad ipsos facta est dei conuersio. Tertiò ipsi cõuersi confirmantur & confirmant fratres suos. Sed siue sanctitatem vitæ, siue visitationem diuinam, siue verbi ministerium in apostolis attendas, omnia hæc vestimentorũ vicem tenẽt, his omnibus operti sunt & ornati sunt. Quid in illis relictum est nudum, aut vetustate pristina sordens, quin tam festiuo & verbi & virtutis cultu resplendeat? Eximius itaque cultus in illis, sed nec copia minor. Quidnam hæc vestimenta redolẽt? qualis est odor eorum? nunquid non sicut thuris? Cum domini pecuniam conseruis erogant, non inde penes se quicquam vel furtim residere passi sunt: nihil inde fraudulenter sibi decerpẽtes: etiam à laudis munere manum excutiunt, omnia referendo ad gloriam dei. Quasi cœli decoro vestiti sunt lumine, sed cœli enarrant gloriam, non suam, sed gloriam dei. Ipse tibi Paulus subtilia & indissolubilia quædam vestimenta verbis suis contexit, & pro capacitate tua, luminis & intelligentiæ coaptat amictum, non tamen in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus. Ideo vestimẽta quibus vel ipse tegitur, vel quæ tibi contexit, non nisi thuris habent odorem. Nam affectata verborum lasciuia & cultus, inanis & leuis gloriæ redolere videtur affectum. Et qui non leporem eloquij, sed lubricas & fallaces disputationes subtilioris sectantur materiæ, dum se nimis propter inanem fauorem extenuant, aliquotiens intexunt blasphemias. Non ergo odor vestimentorum eiusmodi sicut odor thuris. Nullum in vestimẽtis sponsæ excipere videtur, dum indefinite pronunciat: Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. O me felicem, si vel vnum vel alterum in me vestimentum, integrum reddat thuris odorem, nec aliqua admixtione peregrina corruptum. Nam ad hanc mensuram vt omnia eius indumenta velut thura redoleant, neminem accessisse puto qui necdum in sponsarum sortem meruit adscisci à Domino Iesu sponsarum sponso.

Psal. 62. a — H — Psal. 18. d — I — Act. 10. a — K — 1. Cor. 2. b — Canti. 4. e

Sermo XXXV.

HORTVS conclusus es soror mea sponsa: hortus conclusus, fons signatus.] Primò ex verbis suis laudatoris huius affectum pensare oblectatus videtur, qui non est contentus laudasse semel. Et quantum esset si vel simpliciter & sine repetitione eius quam alloquitur, eloqueretur pręconia, nunc autem & exquisitis ad illam vtitur blandimẽtis, & congratulando ipsa congeminat. Quidni quam in matrimonij delegit gratiam, non eius dotibus eximiis aggaudebit? Non poterat in tam dulcis necessitudinis iura nisi digna eligi, nec iam electa tepide diligi. Nunquid non æquum est vt & ipsa in talibus ei placere studeat, qui sic ipsam probauit? Ipse probat, ipse talẽ parat, ipse plantat sibi paradisum voluptatis, ipse qui talem eam parat, ipse cõparat paradisum deliciarum. Ecce, inquit Isaac, odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus. Hæc autem nõ agro confertur, sed horto: vbi spiritualis videtur plantatio florum, & aromatum cultus vberior. In hunc hortum Iesu bone libenter descendis ad areolas aromatum: cum cubes in eo vt colas & custodias illum. Hortus, inquit, conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus. Per hortum internas, fratres, intelligite delicias: per cõclusionem, disciplinam custodiæ. Quem dabitis horto similem, nisi cuius anima spiritualibus sic affectibus redolet, sicut aromaticis floribus hortus? quàm iucundum penetral, quàm suauis recessus in pectore sponsæ, in pectore tam florigero vt horto comparetur? Nulla in eo radix amaritudinis sursum germinans, per quam horti huius impediãtur deliciæ. Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœlestis, non inuenietur in eo. Denique ipse plantauit hunc hortum voluptatis, vt solus operetur & custodiat illum. Gemino quidem operatur modo, plãtans, & purgans. Plantat, vt sit omne ei semen verum: purgat verò, vt fructum plus afferat. Et plãtatur vt semen verũ sit, & purgatur vt semiplenum non sit. Quid proderit plantatio facta ad veritatem, si purgatio desit ad vbertatem? Nihil confert cultura diligens disciplinæ, si custodia desit. Neutro destituitur qui assimilatur horto, & horto cõcluso. Hortus conclusus soror mea spõsa. Male hortum, in quo positus erat, custodiuit Adam contra lubricum fraudulẽti serpentis ingressum. Iucundus quidem ille corporalium paradisus lignorum, sed ego multo meliorem in eius animum plãtatum intelligo. Nihil obsuisset in illum corporalem irrupisse, si non irrupisset in istum. Admissus est coluber, & statim eius persensit venena. Qui enim dissipat sepem, mordebit eum coluber. Bona custodia sepes, quæ culta ab incultis separat, & seruat illæsa. Circũda ergo hanc horto tuo sepẽ, ne si fuerit ablata sepes, destructa maceria, in direptionem & conculcationẽ fias. Non erat ille reclusus hosti: eiecto & exuli inde quàm grauiter est interclusus? Cum difficultate regreditur vnde incauta facilitate prolapsus est. In sudore vultus pane vescitur suo, qui in paradiso de vitæ ligno ad libitum poma carpebat. Hic vescitur pane suo, ibi vitæ fructib⁹. In paradiso produxit dominus omne lignum pulchrũ visu, & ad vescẽdum suaue. Laborat in terra eiectus Adã: non dominus, sed ipsa terra spinas & tribulos germinat operanti. Paradisus gratis dat fructus suos: terra laboran-

Cant. 4. b — L — Gene. 27. d — Canti. 4. b — M — Ibidem. — Eccle. 10. b

A laboranti nec suos. Commutatio misera, sed tu domine perdis (& iuste) omnes qui fornicantur abs te. Iure perditur, qui tam charas necessitudines perdit fornicando: nec vltrà meretur hæc blandimenta audire, vt vocetur soror, vt sponsa, vt hortus, & hortus conclusus, qui neminē nisi dilectum admittit. Porta paradisi tui semper clausa sit, soli principi pateat. Nō deiiciatur in securi & ascia ianua eius. Vnus sit aditus, & is cōmissus Cherubim. Nihil admittatur nō examinatum prius gladio flammeo, nihil quod verbum dei reprobet, quod non approbet charitas, quod non ad perfectionem & plenitudinē legis accedat. Plenitudo ergo scientiæ Cherubim, & plenitudo legis charitas, in qua omnia concluduntur mandata. Hæc sit tibi custodia flammea, vt quicquid irrumpere indignū tētauerit, sub momento & non lente consumat. Nunquid non cōmode dilectioni est adsignata cōclusio, quæ sponsæ semper constringit affectus, & cōcludit in idipsum, ad interiora semper conuertens, vbi deliciæ eius sint esse cum filio dei? Bonus dilectio murus: sed habet hic murus antemurale. Dilectio quasi murus est, antemurale regularis districtio. Illa cogitationes sanctas & affectus dulces includit: hæc occasiones delinquendi repellit & excludit. Hæc opportunitatem vacationis ad amoris præstat officia, illa perfruitur. Ille murus gratus est: hic necessarius. Ille te cœlestes inter delicias claudit: iste proscribit mundanas. Si tibi votiuum est cor tuum velut hortum B deliciarum præstare Christo, non ægre feras hoc antemurali si concludaris. Delicias perdere vult quas habet (si tamen habet) qui de munitione submurmurat. Hortus nescit esse, qui non vult esse conclusus. Hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorū, cum pomorum fructibus. In tribus huius horti laudes absoluit, conclusus, & irriguus, & aromaticus. Primum securitatem confert: secundū fertilitatem: tertium & ad germina quæ producit, respicit, & ad gratiam. Nonne nobis gratus hortus iste videtur tam integer, tam vber, tam vtilis? Nec tantùm vtilis est, sed aromaticus, & abundās deliciis. Quis nostrum has ad se laudes audeat attrahere? Quis hæc sibi dici blandimenta præsumat? Atque vtinā sicut irrigationē & germinationē optamus aromatū, sic concludi signariq; non detrectemus. Non enim immissiones illas aromatum producit nisi hortus cōclusus, & fontis signati fluctis irriguus. Signetur ergo fons tuus, vt nō effusione prodiga totus exsiccetur, signetur vt ad irrigandum tibi sufficiat. In plateis tuis aquas tuas diuide, habeto eas solus, vt non sint alieni participes tui. In plateis inquam, sed in tuis aquas diuide, vt virtutum aromata tibi accrescant, ac si iuxta aquam in plateis. Quomodo non erit fons signatus, qui de fonte illo vitæ profluit quem signauit deus pater? Qui, inquit, biberit de aqua hac quam ego do, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. In fonte hoc, quem signatum vocat, signatam quādam & spiritualem, & propriā, & à seculari seiunctam doctri- C nam intellige, aut doctrinam aut certe deuotionem priuilegio dulcedinis signatam, & quasi singularē, copiose fluentem & iugiter. Hæc est quæ omnia virtutum læta reddit genimina. Hæc est fortium operum exhilaratio, ac si quædā irrigatio ossiū. Gaudiū enim cordis exhilarat hæc singularis & insignis deuotio in Deum, quasi fons signatus & proprius, segregatusq; in hoc ministeriū, vt cor sponsæ ac si hortū quendam irriget in sponsi delicias. Signetur ergo vt non fiat iuxta quod scriptum est, fons tuus turbatus pede, & vena corrupta. Alioquin nescit tuus dilectus de puro fonte potare. Signatum est, inquit, super nos lumen vultus tui domine, dedisti lætitiam in corde meo. Lætitiam ad irrigationem deflecte. Deniq; in stillicidiis fontis hortus lætabitur germinans. Nónne recolis de Genesi quod fons ascendebat & irrigabat totam faciem terræ? Adhuc terra dedit fructus suos, nondum nouit spinas & tribulos. Quis dabit hortulo meo hanc aquam, & areolis meis hunc fontem signatum? Quis dabit vt tota hortuli mei facies irrigua sit lætitiæ & lucis riuulis, nihil in eo aut sterile sit, aut quadam indeuotione triste? Vicina sterilitati videtur operatio tristis, & spiritualis gaudij carens irrigatione. Denique & si quid nascitur, quasi radix ascendit de terra sitienti. Quasi radix, non quasi flores, non quasi fructus. Quasi radix, hoc est, aut parum aut nihil plus habens in radice. Ideo fontis inducta est mētio, vt germina læta credas erumpere in

Psal.72.d
Canti.4.d
Ioan.4.a
Prou.25.d
Psal.4.a
Psal.64.c
Gene.2.b

horto irriguo. Et est equidē hortus cuius aquæ fortuitæ sunt, D & quasi de foris ascitæ, non perennes, non proprię. Bonus autem hortus, cuius fons in ipso nascitur. Fons signatus & proprius. Fons, inquit, & fons signatus: id est iugiter intus erumpens, & non valens corrumpi. Fons, quia vbertim fluit. Signatus, quia nequaquā pereffluit. Aut ideo dicitur fons signatus, quia & si aliis alij fontes sunt, sorori & spōsæ specialis est fons & proprius, & quadam prærogatiua signatus. Bonus omnino fons sapiētiæ, sed adhuc sub signaculo nobis emanat: dulciter sapit, sed nondum dilucide scitur. Signatus est, & clausus sub figuris. In Apocalypsi liber ostenditur in manu sedentis super thronum, signaculis septem signatus. Vtriusque ratio & fontis & libri ad sapientię spectat intellectum, sed vterque signatus est figuris, & ænigmatibus inuolutus. Signatus est, quibusdam enim nobis intimatur indiciis, & occultatur in ipsis: & sicut in Apocalypsi libri signati, legis apertiones: ita & hic signati fontis, emissiones. Emissiones, inquit, tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Fons iste signatus quidem est, sed exsiccatus non est, cuius tam gratiosæ sunt emissiones. Signatus est fons sapientiæ, sed ab emissionibus eius cognoscetis eam. Erit, inquit, fons patens domus Dauid in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Ille patet, hic signatur. Ille abluit, hic alit. Ille lauat, hic rigat. Ille purgat delicta, hic producit delicias. Ille communis multorum, hic specialis est sponsæ. Ibi remissiones fiunt, hic emissiones. In psalmo pro octaua vide quomodo primò lectum lauat, deinde E rigat. Non enim est satis à fœditate lauari, nisi & fœcunditas sectetur. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum. Ita Iesu bone, ita est. Emissiones istæ, immissiones sunt tuæ, immissiones per angelos bonos. Non posset tales emittere delicias, nisi tu intrinsecus delectationes aquæ vitæ immisisses. Signatum est super nos lumen vultus tui domine, dedisti lætitiam in corde meo. Signatum est super nos, quod desuper nobis impressum est. Cui diuini luminis imago desuper imprimitur, intus in corde lætitiæ spiritualis vbertas exprimitur. Ideo gloriosæ emissiones filiæ regis abintus sunt. Emissiones tuæ paradisus. Non sunt exiguæ deliciarum intrinsecus copiæ, de quibus integer paradisus emittitur. Vtrunque habes, & paradisum conclusum, & paradisum emissum. Ille est in puritatis affectibus, hic in actibus pietatis. Ille intus est, hic de illo procedit, & probat illum. Vtraq; delectabilis est, & conscientia, & conuersatio sponsæ. Omnia enim proponit vtiliter, & disponit suauiter. Ideo quasi paradisum quendam cernas in eius habitu & opere exteriori, dum honestas placet in singulis, & series in collatis, & suauitas in dispositis. Modeste & in tranquillitate omnia agit, vt virginalis in ea verecundiæ non violetur serenitas. Deniq; & paradisi dotes enumeraturus incipit à verecundia, in eius designationem F propter colorem similem punica mala proponens. Emissiones tuæ paradisus malorū punicorum. Potest & in malis punicis martyrum intelligi patientia, eo quòd proprio sint sanguine rubricati. Et bona pudicitiæ comes patientia, quæ in laude sapientiæ sibi connectuntur, sicut scribitur: Sapientia quæ desursum est, primò quidem pudica est, deinde pacifica. Pudicitia modeste se & pro dignitate temperat: patientia alienam immodestiam æquanimiter portat. Illa proprios motus informat, hæc alienos impetus infringit. Illa decor est, hæc fortitudo: ideo dicitur, Fortitudo & decor indumentum eius. Primò (inquit) pudica est, deinde pacifica: & post aliquanta subiungit: Plena operibus bonis. Bonum est enim persecutionem pati, sed propter iustitiæ fructus. Ideo emissiones eius malorum punicorum sunt, sed cum pomorū fructibus. Bona quidem pudicitia: sed si ociosa non est, non affectata, non ficta, sed fructum afferens in patientia. Illa disponit suauiter, ista protegit fortiter. Illa modesta, hæc longanimis. Ideóque his duabus nunc annectuntur quasi consummatio & finis operum fructus pomorum. Transeundum iam erat ad arborum aromaticarum disputationem, ad delicatiores species, ad emissiones cypri cum nardo, nisi mala punica odore nos adhuc traherent, & festinantem ad alia retinerent sermonem. Nos malorum punicorum parabola respicit, qui regulares celebramus conuentus, qui sub vno continemur ordine quasi grana sub cortice. Atque vtinam hæc grana imi-

Apoc.5.a
Canti.4.d
Zach.13.a
Psal.4.b
Iaco.3.d
Prou.31.d
Iaco.3.d

G temur, similiter in cohærentia cordis vnanimes, sicut in conclusione quadam ordinis. Penè indiscreta facie huius sibi mali grana cohærent, numeri singularitate magis distant quàm specie: discamus & nos abinuicem numero differre, non animo. Non rixantur inuicem, non contra corticem murmurât, non tentant illum perrumpere, patienter se sinunt eius quasi aluo concludi, vt quodammodo dicere illud videantur: Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnû. An non fratres, in hoc ordine nostro, ac si in cortice punico passionis Christi per imitationem color rutilat? Denique velut quædam huius mali grana sunt, qui sibi natiuum dicunt sub disciplinæ corio côtineri, qui non tam premi se censent, quàm protegi. Absit amor proprietatis, absit amor priuatæ potestatis, & huius te mali granum exhibes. Discant alij nostro inuitati exemplo quàm bonum sit & quàm iucundum habitare in quodam horto communionis, & sub munimine corticis. Charitas vniat, & cortex muniat. Quot videtis ordinata collegia, tot intelligite velut quædam mala punica, quæ de fonte fluxere baptismatis. Denique credentium (vt legimus) erat cor vnum, & anima vna. Ex illis quasi granis tantarum congregationum ordinate & vnanimiter viuētium mala punica prodierunt. Illos primos credentiû conuentus non adstringebat adhuc institutio ordinis, sed instinctus amoris. Non modo ducebant vtile, non modo bonum, sed etiam iu-

H cundum habitare in vnum: sicut vnguentum quod descendit in barbam, barbam Aaron: in oram vestimenti ab ipso capite Christo Iesu: qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Psal. 132. a · *Act. 4.*

Sermo XXXVI.

EMISSIONES tuæ paradisus malorû punicorû cum pomorum fructibus, cypri cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis.] A cypro incipiendum est. nam ibi terminauimus. Septem hic annumerantur arbores aromaticæ, quæ dicuntur emitti de fonte signato. Et quidem verba hæc videntur verba libri signati. Ita est, signata sunt, & obserata. Quid nobis Iesu bone, sponsæ tuæ laudes proponis, si non quid virtutis intus continent, ipse depromis? Tu tenes clauem huius horti conclusi, tu signasti, tu resigna, tu solue: tu inquam solue septem ista signacula. Nemo nouit quæ sunt illa intima sponsæ, illa abscondita tua, quibus adimpletus est venter tuus. Nemo nouit illa nisi tu, & cui volueris ipse reuelare. Vtinam & nos simus, qui facie reuelata gloriam sponsæ, quæ ab intus est, speculari possimus. Magna gloria eius in mysterio tam numeri quàm nominum istorum. Et quidem hic quantum donante domino quimus inspicere, septenarij sacramentum, aut spiritualitatê,

I aut vniuersalitatem indicat gratiarum. Id enim frequês & visitatum est in sacris literis, vt septenarius numerus interpretetur dona illa quæ perfecta sunt, & quæ desursum sunt. Diuisiones gratiarum sunt, & diuisiones ministrationum sunt, & diuisiones operationum sunt: idem autem spiritus diuidens singulis prout vult. Alias aliis diuidit, sed in sponsa quasi colligit & confert vniuersa. Non particulatim diuiduntur illi, quasi diuisa sint in illa. Aliis etiam diuidit & donat, illi nô tam diuidit, quàm totû donat: nisi in hoc eum diuidere illi intelligas quod selectim & prærogatiue confert illi, vel in eodem genere gratiarum amplius, vel specialiter in alio. Posset alias arbores aromaticas enumerasse, sed sufficit septem, propter eam quam diximus vel spiritualitatis vel vniuersitatis significantiam. Nunc arborum istarum nomina & naturas in discussiones adducamus. Et sub vmbra istarum immorari iucundum videtur, & fructus earum dulcis erit gutturi nostro. Vmbram, figuram ipsam intelligo: fructum, veritatem earû. Quomodo non dulcis sensuum fructus, quando ipsa verborum grata sunt folia? Et scitis quâtam auditui nostro dat affectionem tam dulcium frequentia vocabulorum. Poterant ad permouendum affectum ista sufficere. Sufficit quidem affectui simplicitas ista: nam intellectui sufficere nequit. Mos gerendus est ipsi, qui pasci vult sensuum veritate. Dulciter auditur hæc dulcium inculcatio verborû. Cypri cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomum, myrrha & aloë. Absit

Canti. 4. d · *t al. Cyperi: al. câphoræ* · *1. Cor. 12. a* · *Cant. 4. d*

autem vt non multo dulcius intelligantur. Magnæ sunt corporales in arboribus enumeratis deliciæ, sed quanto maiores spirituales sunt quæ figurâtur in istis? Emissiones (inquit) tuę paradisus malorum punicorum sunt: sunt etiam cypri cum nardo. Bonus enim ordo, post labores patientiæ, post verecundiam pudoris ad vnguenta proficisci, & vnguenta regalia. Nam & de cypri semine regale confici solet vnguentum: & quia in malis punicis regularem interpretati sumus vnanimitatem, consequenter his verbis & vnguentis regiis excellentem quandam sublimitatem intellige. Qui se (inquit) humiliat, exaltabitur. In patientia & in vnanimitate quid nisi humilitas? Humilitas nec contra iniuriantes tumet, nec supra consortes se tendit. In malis ergo punicis humilitas, in cypro sublimitas. In illis labor, in his deliciæ. Cypri (vt aiunt) semê decoqui oleo solet, vt vnguentum exprimatur ex eo. Alij seminant in lachrymis, sed sponsa in oleo. Semina nostra, opera nostra sunt. Hæc si habent hilaritatem, quasi in oleo decoquuntur. Non satis est oleo intingi, nisi sint cocta & confecta in oleo, & quasi in ipsum oleum conuersa. Quod in oleo calente decoquitur, olei ipsius imbuitur natura. Coquuntur & conficiuntur semen cypri & oleum in vnâ vnguenti qualitatem. Mira quidem confectio laboris & lætitiæ, eo mirabilior quòd in labore non labor, sed lætitia sola sentitur. Opus enim exultationis in oleo decoctum, in eius transit natu-

L ram. Opus ipsum (vt sic dicam) obliuiscitur opus se esse, dum amoris pinguedine totum inficitur. Sed ipsa interior exultatio de opere capit augmentum: sic enim & oleo semen confert, & oleum semini, quando cum exultatione operatur spôsa, & de ipso opere magis exultat. Vnguentum hoc regium est. Iesus ipse libenter ex hoc inungitur. Hilarem enim datorem diligit deus. Etsi vnxit eum pater deus spiritu & virtute, etsi vnctus est oleo lætitiæ præ consortibus suis: vult tamê à consortibus suis vngi, & deuotionis nostræ optat vnguentum. Quis dabit mihi tantam olei copiam, in qua omnes operum meorû fructus decoqui possint, & çor meum totum côfrigi? Euangelista Ioannes sub typo vitæ contemplatiuæ, sub sponsæ figura, in plenû oleo feruente dolium descendit. Quis dabit mihi tantam abundantiâ olei, & olei feruentis, vt totus immergar & confrigar? Quis dabit mihi tantam abûdantiam olei & seminis cyprini, vt vnguentariæ confectioni sufficiat? Non omne semen hæc olei decoctio recipit, nô omnem vult fructum. Denique non omne opus contemplationis immisceri lætitię potest. Opera exterioris sollicitudinis, & vsus côtemplationis confici simul non possunt, nec in vnam coagulari qualitatem. Quos ergo fructus hæc confectio recipit? Illos plane quos Apostolus enumerat: Fructus autem spiritus gaudium, pax, patientia, longanimitas, fides, mâsuetudo, modestia, continentia, castitas. Hi fructus cum oleo contempla-

M tionis conueniunt, & quasi in vnam coëunt naturam. Sed & illud semen huic confectioni maxime conuenit, de quo legitur: Semen est verbum Dei. Denique & semen cypri cum manna similitudinem quandam habet, in quo verbum dei figuratum accipimus. Vtrûq; enim & manna & cypri semen album est, & simile semini coriandri. Lex enim domini immaculata est. Hæc nô vult aqua secularis discuti sapientiæ, non eius assertionibus firmari, sed oleo spiritus, vt spiritualis sensus, vt vnctio spiritus exprimatur ex ea. Huius meditatio & contemplationis lætitiæ facillime commiscetur, cum sibi côiungitur verbi studium, & gratiæ oleum in contemplatione: & dum illud per istam decoquitur, facillime ex hac confectione spiritualis exprimitur intelligentia, & vnctio quæ docet de omnibus. Et vide quia non ait simpliciter cypri: sed cypri cum nardo. Nardo se dominus fatetur præunctum in sepulturam. Quid ergo in nardo, nisi mentis quietem intelligis? Ideo cum cypro iungitur, eo quòd omnis contemplationis vsus quiete mentis indigeat. Cypri (inquit) cum nardo, nardus & crocus. Bona connexio. Crocus enim flos quasi aurei coloris ad sapientiæ rutilum refertur colorem. Ergo in cypro intelligitur vestigatio, in nardo vacatio, in croco visio sapientiæ. Iure nardus ponitur in medio, vtrique necessaria, id est vestigationi & visioni. Nam nec inuestigari sine vacatione mentis veritas potest, nec videri cum inuenta fuerit. Accipe ergo in cypro studiû, in nardo ocium, in croco vtriusque

K · *Ibidem.* · *Luc. 14. & 18. c* · *2. Cor. 9. b* · *Gal. 5. d* · *Luc. 8. b* · *Psal. 18. b*

A usq; fructū. Noli decætero sponsa, noli dicere quia fusca sim, noli amplius te decoloratam vocare. Iam enim sponsi ipsius testimonio croceo colore resplendes, quæ crocum immittis. Bene croceo nitet colore, quem non infuscat fatuitas, quem non tædij & deficientis animi moribundus pallor inficit, sed sapientiæ fulgidus, & rutilus charitatis color exhilarat. Si velimus hæc ad Christi personam reflectere, congrua plane interpretatio sequitur. Quis magis oleo decoctus est gratiæ? Ipse in manna intelligitur, ipse seminis cypri speciem tenet, ipse passionis cruce pressus, sacraméta salutis & vnguéta gratiæ profudit: ipse in cypro patitur, & in nardo sepelitur, & de corde terræ resurgit in croco. Quasi nouus flos & rutilus quando per resurrectionem eius caro refloruit. Et fortasse in fistula ascendit ad cœlum. Hæc enim arbor in altū excrescit, & sponsa eius quasi compatitur in cypro, cōsepelitur in nardo, & in croco conresurgit, Quid ergo consequens est, nisi vt coascendat in fistula? Si enim cōresurrexerit sponso, quæ sursum sunt quærere debet, quæ sursum sunt sapere, vbi sponsus eius est in dextera Dei sedens. Fistula & cinamomum. Fistula exurgit in altum, cinamomum parum quidem exurgit à terra. In fistula altū cernit, sed in cinamomo altū non sapit. Illa ascendit, istud cōdescendit. Fistula est quando spōsa excedit deo: cinamomum quando cōtemperans est nobis. Etsi se contemperat, totum tamen est spirituale quod profert. Cinamomum enim cum frangitur, visibile spiramentū emittit. Quando frangitur, nisi cum aperitur, cū exponitur? Sic enim Iesus cum accepit panem, fregit & dedit. Tunc ergo doctor contemperans seipsum quasi frangit, cum se cœperit aperire, vel audiri: cum euiscerare illa quæ intus de supernis latent secreta: cum memoriam abundantiæ suauitatis eructat. Hoc est quòd cinamomum fractum visibile dicitur spiramentum emittere. Quare spiramentum, & quare visibile? Spiramentū, quia spiritualia sunt quæ dicit: visibile, quia manifeste docet. Qui enim in sublimibus ad ludicra & vanas fabulationes prolabitur: non condescendit, sed cadit. Fractè quidem loquitur, sed spiramentum suaue non emittit. Quasi fistula, quæ crescit in aquis, ita inter orationum lachrymas exurgit in altum. Pulchra ascensio. Sed vide vt descensus cinamomo sit similis. Cum te ab ascensu illo & excessu aliqua rationabilis causa reuocat & restringit, esto velut cinamomum. Colloquia tua, conuersatio communis gratiam spirent. Et si de voluntate tua, & proposito aliquotiens reflecteris, ad senioris arbitrium reflexa & quasi fracta sit voluntas, non murmur resonet, non querimonia: esto cinamomum confractum: visibile spiramétum emitte, eo quòd virtus humilitatis in infirmitate vexationis & velut fractionis proficit & probatur. Et spiramentum & visibile dicitur. Spiramentum, quia tranquillitas seruatur in corde: visibile, quia relucet in facie. His annectit & omnia ligna Libani. Et vide quòd nulla nisi Libani ligna ponit, nec aliqua quæ sunt Libani prætermittit. Cum omnibus, inquit, lignis Libani. Ligna Libani & imputribilitatem habent, quia cedrina sunt: & puritatem, eo quòd sunt Libani. Sola Ecclesiæ ligna sunt quæ habent mysterium fidei in conscientia pura, & quandam quasi imputribilitatem continentiæ: sola eius ligna & puritatem & perpetuitatem habēt. Bonum plane lignum vir ecclesiasticus, in quo concurrunt & obuiant sibi fortitudo disciplinę, & decor fidei. Fortitudo & decor indumentum eius. Erumpunt his diebus ligna quædā, quę non plantauit pater cœlestis, ligna quę non sunt plantata in Libano nostro. Fortitudinem prætendunt operis, iniuriarum insensibilitatem, parsimoniæ tolerantiam. Cedrina videntur, sed Libani non sunt, quia immunda est corū mens & conscientia. Infidelibus enim nihil est mūdum. Fortitudo quidem quæ ostentatur & virescit in conuersatione, in confessione putrescit. Quod ibi quasi fulget, hic fœtet. In opere quidem videtur pietas, in interrogatione infidelitas putret. Fortitudo lapidis, fortitudo corū, & caro ænea est: scilicet nō degenerant à patre suo, de quo in Iob scribitur: Induratū est cor eius quasi lapis, stringitur tāquam malleatoris incus. Male fortes sunt non pro fide, sed cōtra fidem. Non enim emolliuit omnipotens cor corū, non emolliuit, nō emundauit, nec fide candidum fecit: ideo non sunt Libani ligna. Omne quod non est ex fide, peccatum est: quomodo non magis quod est

Coloſ. 3. a
Canti. 4. d
B
Marc. 14. c
C
Cant. 4. d
Prou. 31. d
ad Tit. 1. d
Iob 41. c
Rom. 14. d

cōtra fidem? Non sunt ligna Libani, quæ fidei non irrigat puritas. Steriles sunt virtutes, quæ non fœcundantur per fidem: sed ipsa fides sine virtutibus mortua est. Candorem eius nulla incontinentiæ fœdat putredo. In ecclesiasticis lignis vtraque obuiāt sibi, forma fidei, & operis fortitudo. Talis cedrus nostro plantatur in Libano. Hic est & alibi non est puritas fidei, & perpetua & quasi incorrupta perseuerantia virtutis. Hic enim emittitur myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis. Hæ species ea etiam quæ per se corruptibilia sunt, à corruptione illæsa seruare noscuntur. Quid enim hęc post ligna Libani vnguenta produceret, si nihil in eis esset distātiæ? Nam etsi videntur similia, distinctionem tamen recipiunt. Illa enim, id est Libani ligna, incorruptibilitatem in se habent: ista, id est myrrha & aloë, non habentibus exhibent. Illa imputribilia sunt, ista imputribilitatem conferunt. Bonum ergo lignum, & vere plantatum in paradiso domini, in monte illo egregio, in monte Libano, quod & ipsum se continet ne per illicita defluat, & sermonis sui myrrha à tali fluxu alios reddit immunes: cuius corpus quasi cedrinum est, & à labiis myrrha distillat. Myrrha inquam & aloe cum omnibus primis vnguentis. Possumus quidem & hæc ad quatuor cardinales virtutes interpretando deflectere, si intelligamus in cedro fortitudinē, in Libano fidē, quę ipsam prudentiam informat: in myrrha temperantiam, continentiam & iustitiam: in aloe puritatem. Nam huius arboris gummi dicitur stomachū purgare. Per myrrham ergo exteriora constricta sunt, per aloë interiora in hypocrisi ficta non sunt. Habes iam in his hæc quatuor expressa. Primò constantiam, ne ad tempus credas, & in tempore tentationis recedas. Denique prudentiam, vt sit rationabile obsequium tuum. Sic myrrha mortificandæ carnis sequetur, cum habueris zelum secundum scientiam. Quarto loco aloë, cum ipsum cor offertur & adoletur, vt simul sit & in myrrha mortificatio carnis, & in aloe emūdatio conscientiæ ab operibus mortuis, ad seruiendum deo viuēti: ne simus seruientes ad oculum, nec quasi hominibus placentes, sed magis deo. Nónne beata verè sponsa, cui tot blandimenta dicūtur? Multum immissum est ei, qui tot emittit munera grata dilecto. Nam in his omnibus ipse gloriatur, & spōsæ suæ applaudit muneribus Iesus Christus: qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

D
Cant. 4. d
E

Sermo XXXVII.

FONS hortorum, puteus aquarum viuentium quæ fluunt impetu de Libano.] In capituli principio istius fons dicta est sponsa, & nunc in fine fontis eam impartit vocabulo dilectus suus. Ab vbertate inchoat, & in senecta vberi multiplicatur, origini finis respondet. Multæ sunt emisiones eius, sed ipsa emisionibus non exhauritur. Non arescit mora, non exsiccatur emanatione. In initio huius capituli dicitur fons signatus, hic innuitur non exsiccatus. Ibi quales sint emisiones eius, hic quàm sint indefessæ, docetur. Copiosi ex hoc fonte riuuli gratiarum emanant, & semper tamē fons manet. Ab eo in quo inchoat non se cohibet: ideo hic & ibi fons dicitur. Sed & iam vide quo in loco eius aquæ fluūt: vbi, nisi in hortis? Fons enim est hortorum, & delicate fluit, qui non ab hortis egreditur, qui non lauat, sed rigat. Cuius in hoc omnis vsus est, non vt auferat fœditatem, sed vt fœcunditatem afferat. Bonus quidem fontis vsus mundare, sed melior fœcundare. Ille abluit inquinamenta: iste quasi ablutione quadam, gratiarum comportat augmenta. Ille germina lota reddit, hic læta. Ille patens est in ablutionem peccatoris & menstruatæ: hic signatus deliciis sponsæ. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Ideo non nisi fons hortorum dicitur fons deliciarum. Denique quàm varius & multiplex est cœlestiū deliciarum modus, tantus videtur & numerus hortorū. In alio rubent rosæ, in alio candēt lilia, colorémque flores violę purpureū reddūt. Tot horti sunt quot virtutum plantationes simul collectę: vbi tātùm flos vnus est, quis ibi hortum esse diffiniat? Sic nec vna castitatis plantatio, nec vna iustitię, horti potest integritatē explere. Salomon qui delicatus & tenellus dictus est, ipse sibi fecit hortos & pomaria, conseuit ea cuncti generis arboribus. Non arbore conseui, inquit, sed arboribus: nec vnius generis, sed cuncti gene-

Ibidem.
F
Cant. 4. d
Eccls. 2. a

G ris. Extruxi, inquit, mihi piscinas aquarum, vt irrigarem syluam lignorum germinantium. Diues quidem in deliciis, qui nō rara ligna, & quæ prę paucitate numerari & scribi possent, sed integram possedit syluam lignorum germinantium. In horto quippe sapientiæ nihil sterile, nil non germinās. Sic & sponsa plures habet hortos, & cūcti generis virtutum copiose virgultis est consita. Et in sequentibus sponsæ sponsus applaudit dicens: Quæ habitas in hortis, amici auscultant te. Fac me audire vocem tuam.] Iure omnino. Quid enim nisi dulce auscultare illi, quæ in hortis moratur, & de hortis loquitur? Nō auditur foris vox eius, nec extra hortum: ideo amicus est qui in hortis cōmoratur cum ea. Nec tā in hortis est quàm hortus ipse. Ipsa hortus, & ipse fons, huius hortos doctrinæ suæ fluētis irrigās. Felix spōsa quæ non habet nisi hortos irrigare. An non in hoc frequenti cōuentu tot horti quot animi? propter vnanimitatē hortus vnus: propter differētes gratias horti plures. Vtinam in his hortis nulla radix amaritudinis sursum germinet, nullum sit lignum inutile, nullum quod hortum spōsæ dedeceat, nullus sit hic hortus olerum, quia olera herbarum cito decident. Qui enim, inquit, infirmus est, olus manducet. Vos autem oleribus non indigetis quasi infirmi. Quod enim infirmum est in vobis, fortius est secularibus. Illorum infirmitas quiescit in licitis, ad perfecta vestra laborat. Illorum infirmitas est vti concessis: vestra quidem circa perfectum

Cant. 8. d

Psal. 36. a

Roma. 14. a

H subsistere. Quid est in vobis esse infirmum, nisi non esse perfectū? Quid est in vobis esse infirmum, nisi summum non apprehendere? Et quid forte, nisi vt apprehendatis contendere? Ideo infirmum nostrum fortius est secularibus, & (vt sic dicam) melior est infirmitas monachi, quàm secularis benefaciens. Opera quæ penes nos putantur infirma, quanti crederentur si ab ipsis fieri viderentur? Perfectorum solidus cibus est: quot tamen in nobis imperfecti sunt, esum olerum dedignantur! Quæ secularibus licent infirmis, nostris nec exhibentur, nec ipsi exigunt. Apud nos perfecta professio, quanuis infirma expletio. Perfectæ plantationes, sed incrementa infirma. Irrigandæ sunt vt crescant, sed spiritualibus aquis. Paulus bene nouit quibus aquis quemlibet hortum irriget. Coniugatis, copulæ maritalis vsum dispensat: consolatur pusillanimes, suscipit infirmos, carnalibus potum lac præbet, sapientiam loquitur spiritualibus qui diiudicant omnia, sapientiam autem non huius seculi, sed quæ ex Deo est, sapientiam absconditam in mysterio. Et si quis alius loquitur decorem domus domini, locum habitationis gloriæ eius, thalami delicias, gaudium quo gaudet sponsus super sponsam, & quo vicissim ipsa gaudens gaudet in domino: plane hic hortum olerum irrigare talibus debet aquis. Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Et omnino quisquis spiritualia vel agenda præcipit, vel intelligenda proponit, nonne

1. Cor. 7. b

1. Thess. 5. d

1. Cor. 7. b

1. Cor. 2. d

Ibidem.

I tibi videtur aromaticis in hortis quasi fons purus manare? Et bene purus, cui non est necesse inter auditorum perfectionē, qui in hortis auscultant, nisi de spiritualis vitæ puritate disputare, & quasi paradisi incolis de paradisi propinare fluentis. Iuxta hunc sensum: hortum, auditores intellige: fontem, doctores. Sed si fons sunt, quomodo puteus? Nostis enim quantum inter se distent hi noti fontes & putei. Puteus infoditur, fons gratis fluit. In illo aquæ recōditæ sunt, in isto quasi propositæ, & seipsas offerentes vltro. Magna est in istis differentia, nec possunt vtraque in alterutris inueniri. Non potest vel fons putei vel puteus fontis propria & domestica vendicare sibi: vterque naturæ suæ continetur limitibus. Corporalia & terrena angusta sunt, spirituales abundant diuitiæ. Ad spiritualia si referamus ista, in eodem erit inuenire fontem & puteum, & alterutra ab inuicem propria communicari. Communicemus ergo hæc si vultis inuicem propria, & in eodem adsignemus vtraque. Accipiamus in fonte sufficientiam doctrinæ, in puteo secretum. In illo abundantiam, in isto alta mysteria. Et quidem bonus doctor qui quasi de quodam alto puteo, ita de abdito sapientiæ thesauro copiose profert noua & vetera, puteus est: quia quæ Dei sunt, nemo nouit nisi spiritus Dei. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda dei, & quasi fons quidā producit in mediū, & virtutū hortos irriguos reddit. Habetis ergo in puteo occultationem, in fonte copiam. Profusionem in fonte, & sensuum

1. Cor. 2. c

profunditatē in puteo. Puteus altus est, sed non indiget hauritorio. Fons est, & gratis fluit. Qui sitit, veniat & bibat de aquis sponsæ, de aquis Bersabee, vt nouus ex ea Salomon nascatur. Et Bersabee puteus septimus interpretatur: id est, puteus quietis, puteus sapientiæ. Nam sapientia in spiritualium catalogo munerum ascendēti sursum septima occurrit. Sicut & puteus sapiētiæ, ita & fons sapientiæ legitur. Et forte in his duobus geminus eius modus exprimitur. Vnus qui fit per inuestigationē, alter qui fit per inspirationem. Fontis aquæ vltro prorumpunt. In puteo vero terræ perrumpitur moles, & soliditas penetratur, vt ad aquam viuam pertingas. Vtraq; alteri necessaria est, & industria gratiæ, & gratia industriæ, & vicariam opem sibi communicant. In vanum enim laborat qui puteum fodit, si non ipse fons vitæ gratis affluat. Sed & tibi gratis foderis puteum, & receptaculum aquarum præparaueris, si fuerit neglectus puteus tuus. Et si tu squaleas, nō descēdent in illum aquæ viuæ, non fluēt impetu de Libano. Aquæ quæ descendunt de Libano, nesciunt colligi nisi in puteum candidum. Et aquæ quæ cum impetu fluunt, volunt puteum habere capacem. Altum & capacem efficies cordis tui puteum, si curas terrenas egeras, si locum efficias in animo tuo lætitiæ spirituali, si os tuum aperias vt attrahas spiritum, & fluant in ventrē tuum flumina aquæ viuæ. Ad hoc opus præparata sunt foramina tua in die natiuitatis tuæ, sicut scriptum est de principe Tyri. Capacitas intelligentiæ naturalis, qua

K

Eccli. 1. a

Ezech. 28

L in die creationis præ cæteris animantibus priuilegiatus es, ingentis receptaculi vicem tenet ad comprehendendas continendásque aquas visionis & vitæ. Legimus enim viuentis & videntis puteum. Qui si post peccatum vitiis vel innatis, vel superadditis obstrusus videtur, aperiat illum fides, spes in altum instanter defodiat, dilatet amor, ocium & exoccupatio cohærere situ turpi non sinat. Siquidem feriatas mentes ab anxiis curis volunt habere festiua gaudia, & vacationem sibi vendicat visio dei. An non tibi quidam puteus altus videtur ille, in quo reconditi sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei? An Mariam quasi puteum aquæ purissimæ inficiaberis, quæ conseruabat omnia verba de Christo, conferens in corde suo? Esto & tu talis puteus pro modulo tuo, puteus altus & amplus. Isaac post calumniæ puteum, post puteum inimicitiarum, post hos inquam duos puteos relictos, duos puteos effodit: puteum latitudinis, & puteum satietatis. In illo cœpit non rixari cum vitiis, in isto cœpit fructu deliciari virtutis. Noluit cum Philistæis puteum habere communem, qui interpretantur potione cadentes. Puteos inimicitiarum & calumniæ reliquit Philistæis. Corruunt planè, qui bibunt de erroris & schismatis puteo. Tales puteos fodiunt auctores, bibunt auditores. Sic confodit Arrius, sic Donatus. Alter fidei calumniam induxit, alter fraternitatis copulam in partes diduxit. Ille trinitatis æqualitatem hæretica

Gen. 16. d

Coloss. 2. a

Luc. 2. g

Gen. 26. d

M diffinitione distinxit gradibus: iste Ecclesiæ vnitatem sua præsumptione distraxit partibus. Dathan & Abiron puteos calumniæ foderunt aduersus Moysen & Aaron, & inciderunt in foueam ipsi quam fecerunt: quos terra viuos absorbuit: potione quam ipsi foderunt, præcipitati sunt, nomen Philistæorum interpretantes euentu. Bonus autem puteus, de cuius aquis qui biberit, exaltabit caput, non potione cadet. Quasi foueam fodit, qui terreni sensus acumine scripturæ soliditatem penetrat, & violenter scindit hortulum Ecclesiæ quoddam incognitum dogma producens, & obscura mysteria: sed & qui subtili scrutinio & dolosa machinatione fraternæ charitatis solida perforat, & discordiæ venam aperit: qui se conspirationum claudit & signat in puteo, non acquiescens egredi, sed magis ac magis ingrediens interiora schismatis, & eius effodiens abyssum. Philistæorum est hic puteus, nihil tibi sit commune cum illo. Sensim primò & secretò crescunt, & de terrenæ & brutæ mentis erumpunt visceribus, donec postea cum impetu fluant, sed non fluunt de Libano. Non hæ aquæ fideles sunt, non aquæ viuæ. Non potest sibi constare discordia, non potest inter parientes schisma perpetua pax seruari. Ipsum schisma infidum est sibi, nequit sibi cohærere diutius, quod charitatis pertentat dissoluere glutinum. Si quis te ad hos puteos inuitauerit, dirumpe (si potes) puteos Philistinorum, & aquas pesti-

Num. 16. a

A pestilentes exsicca: relinque Philistæis puteos suos, puteos inimicitiarum. Sectare puteos cœlestium deliciarum, puteos aquarũ fidelium,& aquarum viuẽtium, quæ fluunt impetu de Libano. Esto flos horti,& horti cõclusi, vt nõ diripiaris:& videbis quomodo tibi dirumpet dominus fontes & torrentes. Conuersare in horto, si forte & ipse conuertaris in puteum,& de ventre tuo flumina fluant aquæ viuæ. Quænam sunt aquæ viuæ, nisi aquæ non deficientes? Et quidẽ bene haustus aquarum æstum desiderij sine defectu refrigerant, seculi oblectamenta vniuersaliter falsam præferunt refrigerij speciem, & secularem concupiscentiam sedãt ad horã, sed quasi sub ipso ortu statim arescunt, nec fluunt vena perenni: quasi torrens raptim transeunt, & non est inuenire in hoc torrẽte aquas viuas. Alio quodam Isaac fodit in torrente, & aquas viuas inuenit. Est enim torrens, qui suauis videtur, sed salutaris non est, nec sempiternus quidem, sicut secularis ille quem prædiximus, fluxus voluptatis. Et est torrens salutaris quidem, sed sempiternus: si tamen effoderis in eo, aquas viuas reperies. Habemus, inquit Petrus, firmiorẽ propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes tanquã lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec illucescat dies,& lucifer oriatur in cordibus vestris. Non extinguetur in nocte ista lucerna. interim enim vsus eius necessarius est. Sed cum dies æternus eluxerit, propheticæ lucerna cessabit doctrinæ,& literarij sermonis exsiccabitur torrens. Siue enim prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur. Futuræ manifestationis respectu turbidus (vt sic dicam) in modum torrentis fluit sacræ sermo scripturæ, instruens nos per speculum & in ænigmate. Illius autem quæ est facie ad faciem visionis, verè puræ sunt & perennes aquæ. Non deerunt illæ tibi, non tu illis. Cum mortalitatis transierit torrens, transibunt cum mortalitate mysteria nubila: & sine velamine serena veritas, propter quam hic torrentem effoderas, hilariter erumpet. Istic locus est speculo, illic directæ speculationi. Solet tamen aliquo modo hæc speculatio locum alienum peruadere,& in loco peregrinationis se viantibus hilariter ostendens, inuitat ad patriã. Verè quidem festiuus, sed furtiuus adhuc istius æterni & luminis radius,& fluminis riuus. Non emicat, non emergit nisi in hortis,& in hortis aromaticis. O altitudo diuitiarum sapiẽtiæ & scientiæ Dei, quàm similis es puteo? Non potes exhauriri. Aquas viuas effundis, & aquas salubres & vberes. Quis dabit hortulo meo has aquas,& cordi meo hunc puteum deliciarum? Ab occultis meis mũda me domine, & ab alienis parce seruo tuo. Fac me Libanum, asperge me & mundabor, laua me,& super niuem dealbabor. Emunda me à delicto maximo,& erunt vt complaceant eloquia oris mei,& meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Fac me Libanum, vt has tibi semper aquas effundam. Erunt, inquit, vt complaceant. C Quid est complaceant, nisi vt vtraque placeant,& vtriq; placeant? Cui vtriq;, nisi mihi & tibi? Quæ vtraque, nisi eloquia laudis,& meditatio cordis? Aquę istæ viuentes sunt, quia semper complacent, semper fluunt: sed non fluunt nisi de Libano, nec lentè quidem, sed cum impetu. Magnus impetus violenti sensus amoris, & dulces tamen non difficiles aditus impetus habet. Magnus impetus eius, quia vsq; ad affectum pertingit efficaciter, & exhaurit suauiter. Magnus impetus eius, cuius vehemẽtiæ resistere nil potest. Cum impetu, inquit, de Libano. Expressit causam redundantiæ, nomine Libani. Mũditia locus est redundantis lætitiæ, & aquas sapientiæ salutaris effundit, de candido prorumpit,& candidius reddit. Congere in vnum, & quasi in aceruum accumula delicias istas. Vide & considera puteum, Libanum, impetum, aquas viuas. Deprehendes in his (si animo aduertas) aquas istas & serenas esse,& secretas,& vehementes,& non deficientes. Puteus secretum designat, serenitatem Libanus. In impetu omnis alius exhauritur affectus, aquæ viuæ nesciunt exhauriri. Bonus etiã Libanus fides, eo quòd fide corda mundentur. Ab hoc Libano serenæ intelligentiæ aquæ viuæ fluunt: quia nisi credideritis, non intelligetis. Intellectus autem bonus, cuius contemplatio manet in seculum seculi. Hic est vere viuens. Nam vita æterna hæc est, vt cognoscamus vnum verum Deum, & quẽ ipse misit Iesum Christum. Et ipse Christus noster est Libanus, delectationes viuas fundens cum impetu in sinũ dilectæ. Ipse Libanus, & ipse riuus: siquidem ipse est candor lucis æternæ, & emanatio syncerissima. Delectabilis planè puteus affectus est sponsæ, in quem æterni cãdoris radij, ac si quidam de Libano riuuli & colliguntur & effunduntur, vt flores & hortos irrigent sponsi. Bonus ergo Libanus, in quem nihil inquinatum incurrit: & magnus impetus, qui nullo compesci obice potest. Denique illi aquæ cum impetu fluunt, quę nec persecutio, nec nuditas, nec gladius separare potest à charitate dei. Tot credentibus populis obiecti sunt obices scandalorum, tot oppositæ moles tormentorum, & tamen semper fluunt aquæ de Libano. Aquæ enim populi sunt. Magni obices, sed maior impetus. Si coneris compescere, plus increscit, & perrumpit obstantia. Repulsus exurgit in cumulum,& impedimento lucra conquirens, se diffundit vberius. Puto amori etiam ipsi obices cooperantur in bonum,& incrementa capit vexata virtus in iniuriis. Nónne me silente ista possunt percutere conscientias eorum quorum amor in certis locis & horis fluit, qui quidem ad tempus diligunt, & in tempore tribulationis recedunt? Quid dico tribulationis? Etiam exiguæ & dubiæ tentationis nunquam molem, sed obicem passi facilè compescuntur, & reflexo proposito impetu irreuocabili ad secularia ruunt. Si inclamaueris iuxta prophetam, State, state: non est qui reuertatur. Nulla illos persuasio reuocat, nec persecutio pia magistri, non infelicitas, quæ frequenter & fere semper est in viis eorum. Fluunt & ruunt & corruunt, vt bibant in via de torrẽte voluptatis, quæ non exaltabit, sed conquassabit in terra capitã eorum. Beati quidem immaculati in via, qui ambulant in lege charitatis, qui ambulant in impetu vbicunque fuerit impetus spiritus, & non reuertũtur, nec aliquo separantur obstaculo à charitate dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Gene.26.d — *2.Petri.1.d* — *1.Cor.13.c* — *Psal.18.d* — *Psal.50.b* — *Psal.18.d* — *Esa.7.b* — *Ioan.17.a* — *Naum.2.c*

Sermo XXXVIII.

AFFECTIONES dulces & sanctæ sunt sponsæ aromata. Nam ipsa est hortus. Austro flãte ista fluunt in delicias sponsi, sed aquilonis hæc iterum inclementia sistit. Frigidus est enim ventus aquilo, & ad flatum eius aromata congelantur. Quandiu domine aduersitatis aquilo regiones nostras premet? quandiu incumbet hortulis nostris? quandiu Iesu bone, constringet aromata nostra rigor aquilonis? Parce domine, parce ab aquilone sponsæ tuæ. Diu est quòd vrget, quòd premit, quòd incubat spiritus hic durus & vehemens. Cumulata nos vndique premit aduersitas. Dic ei domine vt surgat, vt cedat, vt sinat locum esse respirandi infortunij. Paupertas sterilis est, & graues vndique parturit casus. Res infirmæ facilè læduntur, & infelicitatis abyssus aliam inuocat in voce cataractarum tuarum. Occultè aduersum nos vocas aduersa, & quomodo si dicas aquiloni, insurge, preme, possideF. Fumus, inquit Esaias, ab aquilone veniet. Nobis autem non tam fumus quàm flamma iam imminet ollæ succensæ à facie aquilonis. Ab aquilone frigus, & ab aquilone flamma. Ita est domine. In duritia manus tuæ aduersaris mihi, misericordiæ tuæ venas restringis: ideo exæstuat animus meus,& in meditatione mea exardescet ignis. Grauis iste anxiæ sollicitudinis ignis est, & calore eius aromata non fluunt, sed magis si qua sinis fluere, siccantur fluenta, præsertim vbi magis magísque aduersitatũ aperire se videtur occasio. Domine, dolor meus in conspectu tuo est, & gemitus meus à te non est absconditus. Sollicitudinis meæ ratio nota est tibi, sed mœroris magis dicere debueram. sollicitudo enim in mœrorẽ iam cœpit tota transire. Vbi consilij non fulget occasio, vbi bonæ spei se vel vmbra non offert, ibi non sollicitudinis, sed mœroris sunt partes. Multi gemitus mei,& cor meum mœrens. Paruuli petunt panem, & non est qui frangat eis. Deest enim qui frangat. Non dico de verbi pane, sed hoc quotidiano corporis alimento. Non potest tamen cœlestis illius panis pinguedine repleri anima mea, dum quotidiani huius panis inopia maciẽ quandã mœroris inducit. A voce gemitus istius oblitus sum comedere panem illum cœlestem. Durus aquilo exterior aduersitas, sed multo durior mentis anxietas. Altera fratres vos vrget: me premit vtraque. Ego communi attritione laboro

Psal.41.b — *Esa.14.g* — *Psal.37.d* — *Thre.1.g* — *Ibid.4.d*

G in vobis, & domestica quadam præ vobis, quia pro vobis. Hinc infortunij casus, hinc forenses insurgunt calumniæ. Alij submurmurant, & alij insultant: & quod non est humanæ industriæ prouidere ne contingat, improperant cum acciderit. Quidam irritant, quidam irrident, aduersam fortunam ad fatuitatem trahentes. Successus bonos quibus exuberant, sibi imputant, & quasi aut prouidentiæ aut meriti credunt, non muneris esse diuini. Abundant, inquit Iob, tabernacula prædonum, & audacter prouocāt deum, cum ipse omnia dederit in manus ipsorum. Quidā & prędones & prouocatores sunt: qui quod dei est, ipsi tollunt, dum sibi tribuunt, & diuinæ donum gratiæ ad propriæ inflectunt effectum industriæ. Quid impēsā desuper vobis beneficia improperatis nobis? An quia clemētiæ diuinæ circa nos oculus bonus est, ideo videtur erga vos nequam esse? Cur vos diuina beneficia paratiores reddunt ad derogandū, quàm ad erogandū? Vides domine quot ex partibus aquilonis nos flabra molestant, vndiq; perflāt incommoda, murmura, probra. Inter huius dolores distractus & cōstrictus animus, austri leuia nescit flabra recipere. Exurge domine, nō præualeat aquilo: satis est quòd iam diu insurrexit, ꝙ incubuit: dic vt surgat, vt discedat, vt cedat austro. Succensa iam pridem est olla à facie aquilonis, sed tu domine austrū emitte, qui faciat medium fornacis huius quasi vētum roris flantem. Non audeo cōtinuos austri flatus rogare, H sufficit si modò interpolatione eius aquilonis malignitas tēperetur. Extendis (sicut in Iob legimus) aquilonem super vacuum, non super hortū. Non est vacuus hortulus sponsæ, in quo superius annumeratæ plantantur tot aromaticæ species. Et quomodo quibunt meditationis aromata læta profluere, vbi à mœrore libera non sunt studia, vbi cōtristat aduersitas, aquilo stringit? Esto domine zelotes, æmulare sponsam, dic aquiloni vt surgat, & cum austro dimidiet tempora sua. Sic quidem fiet secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, si consolationes tuæ lætificent animā meam. Videtis fratres qualiter aquilo ad mensuram sui austrum parturiat: & forte vbi abundauit aquilo, superabundabit & auster. Auster enim & prospere flabit, & quas intulit aquilo compēsabit iniurias. Ergo surgat aquilo, sæuiat, quantumlibet fremat, dummodo occasionem & quasi vim præstet flatibus austri. Nónne tibi videntur graues pertulisse aquilonis flatus, quos in epistola ad Hebræos Paulus alloquitur? Magnum, inquit, certamen sustinuistis passionum, & in altero quidē opprobriis & tribulationibus spectaculum facti, in altero socij taliter conuersantium effecti. nam & vinctis, inquit, compassi estis. Sed inter tanta aquilonis flabra nullas sibi vices vendicauit auster? Imò plane. Denique audi quod sequitur: Et rapinam, inquit, bonorum vestrorū cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam. I Quid cum apostoli irent gaudētes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati, nónne tibi videtur contra aquilonis graues impetus leniter ipsis auster spirasse? Considera tristia illa sabbata sepulturæ dominicæ. Nónne velut ad aquilonis flatum, Apostolorum corda infidelitate & timiditate quadā diriguerunt? Resurgēte domino cœpit auster lenis hortum eius perflare. Totis his denique quadraginta diebus in multis argumentis dominicæ resurrectionis & veritatis fides, & veritatis fiducia sensim incrementa sumpserunt. Ipso die pētecostes, quando factus est spiritus vehemens in cœnaculo vbi erant Apostoli sedentes, soluta est omnis congelatæ mentis frigiditas, sicut torrens in austro, & deinceps verbi virtutūmq; profluxerunt aromata. Sed nunquid idcirco aquilo durus quieuit? Nónne multo vehementius persecutorum insurrexit procella, & impetus hæreticę tempestatis? Nunquid non æmulatione quadam tētationis aquilo austro se opposuit gratiæ? Quasi solus hortū perflare conatur quodam rigore duri spiritus, aromata restringere volens ne fluerent, sed tanto latius fluxerūt: aduersitatis & prosperitatis alternis motibus nunc prouocata, nunc pacata sponsa Christi. Ecclesia eius aromata virtutum proferre non destitit, vel non desinit. In persecutione virtus enituit, in pace auctus est numerus. In illa fortes probantur: in ista fouentur infirmi. Quid ergo primitiuam ecclesiam nunc memoro, cum adhuc etsi non tam vehemētes, frequentes tamen aquilonis impetus sustinet hortus sponsi? Alternāt circa K illum vices auster & aquilo. Grauis impetus hoc tempore ecclesiam impulit, & quidem ab aquilone. Nam inde est origo schismatis, inde oritur, & ibi moratur, solus illic aquilo premit. Dic ei domine vt surgat & discedat, voca & dic austro: Veni perfla hortum meum, & fluēt aromata illius. Non dico austrum felicitatis & securitatis terrenæ: nam hic auster frequenter aromata stringit & exsiccat, sed austrum voca gratię tuæ. Et si ita necesse est, & aquilonem in illū sterilem hortum mitte, non obstinationis, sed vexationis aquilonem, vt ipsa vexatio det intellectum auditui ad obediēdum. Aquilonis rigore flagella hortū tuum: hoc quasi verbere excita torporem eius, vt auidius ad austri se lenia spiramina conferat. Tam partibus quàm temporibus auster & aquilo circa hortū nostrum vices alternant. Sicut enim nunc flat auster, nunc aquilo: ita hic auster, & illic aquilo. Aliquotiens autem & simul flant, sed alter foris, & alter intus. Foris aquilo, & intus auster. Ille furens, & iste fouens. Fremat aquilo, & tumultuetur foris, tantummodo hortos intus non perflet, intro non penetret, intimam, quæ est in Christo, non constringat cordis lætitiā. Quādo domine ex integro gelidus ille spiritus quiescet? quādo erit vt iam non timeatur à facie frigoris eius? Fundata est ciuitas tua, hortus plantatus in lateribus aquilonis. Hic ventus in scripturis dexter vocatur. Ideo Iob talem super eo deponit querelam. Ad dexteram (inquit) Orientis calamitates L meæ illico surrexerunt. Iure ventum illum dexterum vocauit, qui nihil ei quiuit sinistrum inferre: quin etiam coronæ gloriæ viro iusto comportauit augmentum, quando virtus probata enituit, & quando prouocata excreuit. De vicino in hortum tuum impingit: situs est enim in lateribus aquilonis. Effice illum nobis domine dextrum, tempera illum flatibus austri. Cooperatur enim nobis etiam aquilo in bonum tuæ dilectionis, etiam austro afflante. Siue iussus siue permissus surgere aquilo tribulationis, non nos terreat. Modicum enim & consolationis auster succedet, etsi non interim intercidat. Vbi enim abundauit afflictio, abundabit & gratia. Sed quid vobis, fratres, de exteriori disputo tribulatione? Alius solet vos aquilo perurgere. Ab hoc vobis Deus aquilone parcit, alios interponens, qui secularis tumultus & tribulationis impulsus frequentes excipiant. Exterior vos cura grauis nulla perstringit, quia de iure nulla contingit, nec tamen immunes vos sinit. Quos exterior cura non valet, interior afficit tædio. Bene cum illis agitur in hac parte quòd exterioribus non patent, sed nihilo minus aquilonem non effugiunt, dum sibi in interioribus non placent. Festiua prius gaudia vertuntur in fastidium, & hilarem mentis faciem tristitia commutat. Felix, cui non est hæc commutatio. Sed quis tamen est? quis enim est quem non aliquotiens & tædium conficiat, & exultet tristitia? Denique vbi prospero M ferebamur nauigio, ibi paulo post vadosa incurrimus: & secunda fluentibus aura, turbo aduersus erupit. Etiam vbi non erat ratio, instat turbatio. Causa non eminet, & ira imminet. Irascitur homo iræ quam irrationabiliter patitur: & cuius detestatur motum, nescit exortum. Spiritus hic durus vbi vult spirat: & nescis vnde veniat, & forte quò vadat. An magis quò euadat? Nam sæpe ad malum talis affectio vadit, sed frequenter euadit ad bonum. Non pertingit quò pergit, sed facit Deus etiam de tentatione prouentum. Quando vult ipse inducit aquilonē, quando vult dicit, Aquilo surge. Et si interim de eius molestia quereris, scito te tali magisterio & commemorari & cōmoneri. Commemoraris vt aquilonis viciniā attendas, commoneris vt rigorem eius effugias. Non subest tibi dum in lateribus aquilonis situs es, eius viciniam fugere, sed tamen violentiam euadere potes. Dum hic sumus, semper vicinus est, non est semper violētus, sed postquā gyrauimus per aquilonē, sæpe reflectimus per meridiem. Etiā cum impulsum non sentis, habe suspectam viciniam eius. Quando tamen eius turbines euades, nisi lenis auster vocatus adueniat, & sic expendas ad austrum alas tuas, vt in cœlestem plumescas volatum, si tamen se intermiscere nititur aquilo, & nascentes in nouitate pennas gelido restringere spiritu? Pennas à volatu, & aromata restringit à fluxu. Stringit inquam, non tollit. Vehemens enim tædium & amaritudo cordis

Iob 12.b

Hiere.1.c

Iob 26.c

Heb.10.f

Ibidem.

Act.5.g

Cant.4.b

Iob.30.b

Ioan.3.b

A dis virtutes ipsas exercet, non euertit. Hic turbo propositum sanctum impellit quidem, non tollit. Stringit lætitiam, non tollit constantiam. Tædio afficitur animus, sed non conficitur. Tristatur, sed obluctatur tristitiæ suæ. Non est minus fortis sic affecta virtus, sed minus felix qui illi conuicio cum quo rixatur, bellum indicit. Quasi suum non est fastidiú cum quo fœdus non cōtrahit. Molestum patitur, non propitiatur illi. Denique non ipse animus hoc operatur, sed magis aquilo, in cuius lateribus habitat. Ideo detestatur illud, eo quòd aduersus virtutem eius molimina sentit. Qui sentit, ipse scit quanto cum tædio illud bonæ conuersationis tædiú tolerat, quomodo fastidit fastidium illud, quanta cum amaritudine obluctatur amaritudini illi, amaritudini violentæ, quæ de iugitate exercitij disciplinaris inuito se ingerit. Ad austrum animus ex voto se vergit, & ecce aquilo aduersanti & inuito se importune immergit. Durum est sustinere à facie frigoris huius, & fugere non subest ad votum. Laborat animus & disciplinæ tædio, & huius tædij odio. Molesta est vtraq; affectio, & non dulcescere quod elegeris, & sentire quod oderis. Molestum vtrumque, & propugnare disciplinā, & propulsare desidiam. Quomodo Iesu bone tantam tandiu toleras vexationem dilectæ sponsæ tuæ? Desidiam inuita patitur, & quasi voluntariam in se sic puniēdo persequitur. Aegerrime tolerat quòd non ad votum in te qui bonum eius es, solum deliciari valet. B Sibi imputat quod suffert inuita. Stimulator ab aquilone venit illi, sed stimulus iste ad preces sponsam instigat. Hoc stimulo castigata, ad supplicationes se confert, quæ se prius in amplexus parauerat. Mitiga sponsæ tuæ Iesu bone à diebus his malis. Nisi enim adiuues eam, habitabit in aquilone anima eius. Quis enim consurget aduersus aquilonē, nisi tu deus qui venis ab austro? Bonum aroma propositum sanctum & conscientia pura, sed non fluit illi qui boni istius deliciis non fruitur. Veni Iesu bone, veni, perfla hortum tuum, vt fluant aromata eius sicut torrēs in austro. Ipsa est hortus, esto tu auster. Te irrigante erit anima eius sicut hortus irriguus, & te flante non deficient eius aromata, qui viuis & regnas in secula seculorum, Amen.

Sermo XXXIX.

EXPLE Iesu bone quod iubes, transfer austrum de cœlo, & induc illum in hortum tuum, in animam spōsæ tuæ. Hoc flatu leni solue tædium, solue tristitiam ab eius affectu. Nam vtrunque in vitio est, & propter speciem aquilonis vtrunque mentem ligat, percutit & pellit à puro profluuio quodam lætitiæ. Quid timor? nónne & ipse rigore gelido constringit affectus? Ab alienis parce domine sponsæ tuæ. Quid magis alienum ab ea, quàm timor qui non est in charitate, cum ipsa tota sit in charitate? Ille seruilis est, illa in C libertatem vocata. Vidistis fratres hesterno virum meticulose incedere, vt institutionis prima subiret elementa, quàm morante & quàm nutante proposito disciplinæ rudimentis se passus est insigniri. Et bene nostis dum adhuc secularis erat, q̃ largos eleemosynarū riuulos manus eius fundebant. Quid erat causæ, nisi quòd mentē in hac parte timoris perstrinxerat aquilo? Auster scilicet illā ex parte afflauit, sed non perflauit, ideo eleemosynarū prompte persudit aromata. Sed abrenunciationis preciosissimus ille aromaticúsque liquor post multos conatus vix tandem ab eius animo tenuiter exprimi potuit. *Matt.19.c* Plane similis erat euangelico iuueni, qui apud dominum de legis obseruatione gloriatus, euangelicæ perfectionis coarctatione proposita tristis abscessit. Nisi q; ille tristis abscessit, hic quāuis tristis, accessit tamen. Videte timoris aquilonē flantē sub lege: ideo de præcipuis electísque aromatibus rara fluxerunt in ea. *Act.2.a* Ideo die pentecostes quando spiritus vehemens flauit ab austro, tot hominum milia, veritate, verbo, vita spiritualiter produxerunt, non eos rei familiaris cura constrinxerat de reliquo. Libera quidem ab hoc aquilone satis duro corda largius profluunt in contemplatione & charitate dei. *Rom.8.c* Non accepistis, inquit, spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Ille aquilonis ingratus: ideo illi tāquā grauu & pōderoso prementíq; se dicitur, Surge. hic tanquā lætus gratúsque inuitatur vt veniat & perflet hortulum sponsi. Ille pœnam habet, hic proflua gaudia. Ille minax est, hic blandimentis delicíisque manans. D *Ioan.14.b* Rogabo (inquit) patrem meum, & alium paracletum dabit vobis. hoc est austrum inuitare, & dicere vt veniat & perflet hortum suum. *Cant.4.d* Perfla hortum meū, & fluent aromata eius. Quidam fructus nisi pressi coactíque liquorem non fundunt. Fructus autem qui sunt in horto tam delicate depicto, pressionem non expectāt, cogi nesciunt, sed austro perflante fluunt vltro. Intuemini mundi sapientiam, nónne violenter expressa videtur, & lōgo elaborata tam exercitio quàm studio? At in nostræ auctoribus prophetiæ, & velox & vehemens sapiētiæ prorupit abyssus. Vultis velocitatē audire? *Matt.10.b* Cum steteritis ante reges & præsides, nolite præmeditari: dabitur vobis in illa hora quid loquamini. Vultis vehementiā? *Luc.21.c* Ego (inquit) dabo vobis os & sapientiā, cui nō poterunt resistere aduersarij vestri. Quando hæc tam subita & tam serena profluerent, nisi hoc austro afflante? Audiuistis iam vnde venerunt aromata veritatis tam proflua & parata tēpore suo. Charitas nónne & ipsa diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis? Multa sunt aromata quæ profluūt per spiritum, nec nisi per spiritum, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, *Gal.5.d* mansuetudo, modestia, continentia, castitas. Hæc non modò prouenerunt, sed etiam profluxerunt. Quòd profluunt, copia designatur: quòd ad flatū austri, coactio tollitur. Charitas nō potest cogi, gratis fluit, non necessitate sed arbitrio fertur, austro tamen flante. E Arbitrij enim quid cōferret libertas, si non aspiraret auster gratiæ? Nam etsi arbitrium vbi est, semper liberum est, non tamen liberum ad omnia id esse damus: nec electionem nec executionem omnium liberam habet. In eligendo semper est libertas, sed non est semper ad eligendum. Eligere nanq; nisi libere non potest, sed est aliquid quod non eligere per se potest. Sui iuris voluntas est: libera est cū adest, sed non est animus ad omnem quam oportet adesse voluntatem, liber cum abest. Nec magis sui iuris est quàm intēsam habeat voluntatem quam habet, nec quam habeat voluntatem bonam. Sed quantum post lapsum in libertate consistit arbitrij, quod vult animus, semper libere vult, sed non est liberum ei quodlibet etiā quod oportet velle. Est enim libertas quæ sine voluntate non est, & sine qua non est voluntas: & est libertas quædam quam non semper comitatur volūtas. Illa est in voluntate, hæc est in quadam volendi facultate. Illa est in ipsa, hæc quasi ad ipsam. Istam possumus, & illam cogimus. Et visus quædam est videndi virtus in oculo, & visus nihilo minus quædam passio in vidēdo. Sic & in animo dicitur intellectus & potentia naturalis ad intelligēdum, & vsus potentiæ in arbitrio. Similiter hæc occurrit distinctio, vt vno sub nomine & aptitudo intelligatur, & actus. Vtrobiq; arbitrij libertas est & ad arbitrandum, & in arbitrando: & cum in malo est, semper serua est. F Illa quidem eo ipso quo infirma tam ad bonum, quàm contra malū. Libera est voluntas mala, quòd voluntas, sed seruilis eo ipso quòd mala. *Ioan.8.d* Omnis enim qui facit peccatum, seruus est peccati. Peccatū enim cum occupat, stringit & ligat, captiuat dum cogit. *Psal.125.a* Sed tu domine cōuerte captiuitatem nostrā sicut torrens in austro. *Psal.103.d* Emitte spiritum tuum, & renouabitur antiqua libertas: renouabitur, inquam, non recreabitur. Nam si obliterata est, ablata tamen non est. Manet quæ creata est, sed mouere se nequit ad quod est data, viuit tamen & viget. Nam & in phreneticis non minuitur innata rationalitas, sed in sic affectis nullus eius motus existere valet. Cum fuerit curata grauis passio, non redditur, sed resuscitatur consopita ratio. Sic & concreata homini libertas arbitrij non est penitus vel ex parte ablata, sed peccato ligata: eadem est quæ facta est, sed est aliter affecta. Et (vt sic dicam) est libertas conditionis, est libertas dispositionis, est libertas affectionis. Prima naturæ est, & ideo semper bona est: sed nisi sanata fuerit, nō secunda erit ad bonum, nec tertia in bono. Prima in naturali aptitudine consistit, secunda in habitu bene vel male constitutæ mentis, tertia in vsu. Ideo nisi fuerit aptitudo naturalis adiuta per gratiam: nec habitus nec actus voluntatis ad virtutem spectabit. Inualida est arbitrij libertas: propterea vbi arbitrium succumbit, efflet auster, & statim aromata fluent. Non habet generosam hanc libertatem & vere liberam, quæ est ad bo-

G nũ & in bono, nisi spiritus liberauerit. Idcirco domine emitte spiritum tuum, vt conferat & velle & posse per gratiã, qui primò possibilitatem ad vtrunq; contulit, dum naturam hominis condidit. Tres supra enumerauimus libertates. In tertia velle quidem abest, in secunda subest. In prima consideratur ad duas reliquas potentia naturalis. Ergo prima vocetur potentia, secunda potestas, tertia volũtas. Non videtur idem naturalem potentiam ad aliquid habere, & illud posse. Multa siquidem ad quæ naturaliter potentes sumus, non statim illa possumus, vbi conata facultas aut infirmitate præpeditur, aut arte vsuque destituitur. Frequenter ad horam oculus videre non potest: cum tamen naturali non destituitur potẽtia visus, adest habitus, & abest vsus. Naturaliter potens est videre, sed actualiter nõ potest. Sic & naturalis libertas arbitrij manet quidem, sed impedita peccato: ideóque non valet habere tertiam illam libertatem, quæ est in bono, nec secundam quæ est ad bonum. Prima manet mutata quidem, non imminuta: reliquæ nec manere dicẽdæ sunt. Non enim post peccatum, liberum nobis relinquitur bonum velle: ideo nec residua libertas est, quæ consistit in bona voluntate: sed per gratiam hæc vltima inspiratur, & secunda reparatur, & prima naturaliter creatur. Dicta hæc est de libertate, qua bonum volumus, quoniam est ex gratia. Sed est alia libertas nihilo minus per

H gratiam, qua non modo bene volumus, sed bonum ipsum affectuose. Illa libertas semper in voluntate est, ista non sic. Semper enim libere volumus, affectuose non semper. Affectus ad libertatem non spectant arbitrij. Nec tamen planè libera est bonæ voluntatis libertas, si affectuosa non fuerit: sed cum auster afflauerit, statim affectiones aromaticæ fluent. Non premuntur vt exprimantur: libere fluunt. Voluntatem sanctam frequenter tædium quoddam & tristitia comitatur, sed affectiones dulces cum illis iter non habent. Aromaticæ sunt odoratu, & tactu pariter gratæ: dulciter sentiuntur, & dulciter recoluntur: dulciter fluunt, & dulciter profluunt. Sibi fluunt, & aliis profluunt. Aromatici vtrique sunt intus affectus, & foris affatus. Ad ista potest aspirare libertas arbitrii, sed de arbitrij libertate non pendent. Sicut affectiones malæ contra bonam voluntatem sæpe sunt, sic bonæ affectiones etsi cum ipsa sunt, ex ea tamen non sunt. Libera est sine istis, & quasi liberalis redditur ex istis. Voluntatem ipsam liberiorem efficiunt, sed eius libertate non fluunt. Fluunt autem cum auster perflauerit. O dulcis auster & vere optabilis, cuius spiritu hyemalis rigoris horrida soluitur facies, & iucundæ nouitatis verna temperies arridet in hortis, & noua temperies, & autũnalis vbertas. Nam in fluxu aromatum, fructuũ signatur maturitas. Ecce quàm bonum, & quàm iucundum in cubilibus & in hortis aromatum auram hanc expectare tam dulcem, renouantem & recreantem fructus spiritus, profundentem aro-

I mata, spargentem odores. Mitte domine hunc spiritum nobis qui post aquilonis horrorem hortulum nostrum noua facie vestiat, luctum nostrum vertat in gaudiũ. Aut si quid boni significat aquilo, illũ cum austro simul inuita. Iungant officia, & partes suas assequatur vterq;. Aquilo stringat, auster resoluat. Stringat ille lasciuiam, hic animum in gaudia proflua laxet. Ille continentiam præstet, iste conscientiam exhilaret. Iste contineat, & ille repleat. Factus sum, inquit, sicut vter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus. Bonus vter sic congelatus & infusus. Foris continentiæ pruina, intus repletio iustitiæ. Boni vtres fiunt, quando exteriora gelido quodam continentię spiritu stringunt, & interiora rigant profluis gaudiis. Et vt austri flatum ad interiora reflectas, perfla inquit. Qui perflat, & impenetrabile nihil est illi: spiritus iste subtilis est, acutus, & mobilis, perflans, non inflans. Scientia inflat, charitas perflat. Charitas interior est quàm scientia, & ad secretiora pertingit. Omnia interiora perflat spiritus, qui scrutatur etiam profunda Dei. Vbi perflauerit & quasi perflauerit ista: ibi scientiarum aromata vtiliter fluunt, meditationes, orationes, suspiria, singultus, lachrymæ, ipsa colloquia. Omnia velut aromata fluunt, quæ de charitate ducunt originem. Omnia quæ procedunt de ea, quasi aromatica sunt, gratia plena. Cara sunt, & copiosa sunt. Aromatica sunt, & fluentia sunt. Plena sunt quæ de charitatis plenitudine procedunt. Plena sunt, & expressa non sunt, nec torcularis violentiã patiuntur eius aromata. Torcular in hoc horto non legis extru-

Psal. 118. l

1. Cor. 8. a

K ctum, nam vicem torcularis obtinet auster. Afflata quàm calcata melius fluunt. Gratuita enim (vt diximus) sunt, non extorta metu, sed spiritu fusa sunt. Quidam aquilonem & austrũ ad huius seculi aduersa & prospera trahunt. Et quidem gemina hac tentatione vexata Ecclesia Dei, bonæ semper affectionis & opinionis abundat aromatibus. Ideo his tentationibus perflandum dimittit, eo quòd abundare nouit, & inopiam pati. Locus iste extorsionem latiorem exoptat. Sed torcular hoc tantùm quasi leniter tetigisse sufficiat. Sequens sermo ad mutuas inuitationes sponsi & sponsæ transibit, si gratiam nobis præstare dignetur Iesus Christus qui viuit & regnat deus.

Sermo XL.

QVAM longe, fratres, à conuersatione mea sunt verba votorum istorum! Auiditatem dominus nouit, sed ausu destituor. Quidni? Nõ est hortus mihi, qualem supra Christus depinxit: non poma, quibus auide vescitur, non fructus aromatici, non fons irrigans, non altus puteus aquarum viuentium: magis autem in hortum meum ascendit horror spinarum & veprium. Non audeo te bone Iesu in talem hortum vocare, nisi forte vt euellas & disperdas, & dissipes primò, &

L plantes postea, & sic tempore congruo de plantatione comedes dextræ tuæ. Felix anima quæ te inuitare digna est ad fructus iam maturos, ad fructus paratos, & acerbitatis nihil habentes. Atque vtinam acerbitas sola nostris accusetur in fructibus. Vtinam immaturi sint, dummodo mali non sint. Frequenter poma quæ genere bona sunt, tempore nondum grata sunt, sed immaturitate sola displicent. Felix hortus cuius omnes fructus & natura boni sunt, & tempore congrui. Neutrum deesse nouit pomis suis sponsa, ad quorum comestionem dilectũ prouocat. Veniat dilectus meus in hortũ suum, vt comedat fructum pomorum suorum. Vide quàm morose & modestè & post multa pręconia facta sit hæc inuitatio. Nõ enim præsumit hæc dilectum inuitare, non sitit delicias, donec satis se nouit descriptam. Quid enim? Putatísne Iesum delectabilem illum aduentum præsentiæ suæ illis indulgere, qui prædictis nõ sunt prædíti dotibus, nec laudibus digni? Temerarię præsumptionis puta, si prius quàm aptus sis, ad contẽplationis vsum Iesum inuitas. Tu illum ad deliciãdum tecũ sollicitas, qui forte sordes adhuc delictis? Hortus tuus sentibus horret & sterilescit, & illuc Iesum inuitas? Inuita illum non vt iam delectetur, sed vt deleat quod non plantauit dextera sua. Inuita illũ vt purget primò, postea plantet. In vtroque labor est, sed cum delectatione decerpere veniet fructus maturos. Veniat, inquit, dilectus meus. Non tantùm blanditur & applaudit præsenti, sed etiam in absentẽ inardescũt vota ipsius.

M Falsus amor & simulatorius absentem obliuiscitur, præsenti blãditur. Non sic sponsa, nõ sic, sed absentem desiderat, præsente lætatur. Veniat, inquit, dilectus meus in hortum suum. Ad me quid austrum inuitat? Ipse veniat, & sufficit mihi. Ipse auster est meus, ipse aroma est meum. Ipse auster meus, ipse amor meus. Deus ab austro venit, & auster venit cum eo. Denique ipse plenus est gratiæ & veritatis. Bene auster meus, qui serenus illustrat, & suauis illabitur. Auster meus est Christus meus: ipse hortum perflat, ipse comedit poma. Veniat dilectus meus in hortum suum, vt comedat fructum pomorum suorum. Putationis tempus iam transiit, flores pepererũt fructus quos parturierunt, hyems abiit, recessit ver, æstatem iam inclinatam maturior autumnus impellit. Veniat iam dilectus meus in hortum suum, vt comedat fructus pomorũ suorum. Ecce iam venit plenitudo tẽporis: ideo veniat dilectus meus in hortũ suum. Poma prægmatura sunt: ideo comedat fructũ pomorũ suorum. Ficulneæ prima poma desiderat. Cum nondum tempus esset ficorum, accessit ad ficum secus viam, vertit folia, & nihil fructus inuenit. Ante tempus comedendi, & ante tempus fructuũ accessit ad eam mane esuriẽs. Noui ego ficulneam matutinos à prima pueritia fructus ferentem, fructus primitiarum, fructus gratiæ virginalis. Nec erat hæc ficus plãtata secus viã, sed in horto, & in horto cõcluso, in horto quẽ circundat disciplinæ maceria, & arctæ custodiæ sepes. Fœcunda plane ficus & pulcherrima inter alias species: frequenter

Cant. 5. a

Mar. 11. b

A quenter declinauit ad eam dominus Iesus, illud forte dicens: Sub vmbra eius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Sed vtinam fructus quos protulit seruasset. Vtinam improba furis manus non deprædata esset eam. Nunc autem optimos fructus tulit, & eos qui renasci non possunt. Alij succreuerunt in locum eorum, id est, pro virginali cōtinentia, amara pœnitentia. Quàm dulcius illo natiuo fructu, quàm hoc subsecutiuo & te & dilectum cibabas? Væ miseræ tibi, quandò veniet dilectus tuus, quæ tibi mens, quæ facies, quis vultus erit? quò te vertes pre pudore, quæ pudicitiæ fructus perdidisti? quò te vertes? Cum accedet, cum vertet folia tua, & solitos fructus non inueniet, pudebit illū præ confusione. Tua recole verba voti virginalis, consecrationis tuæ verba recense. Sub his foliis attende, quia iam non est proprius fructus, fructus integritatis, fructus virginitatis. Tales consecrati sunt, sed iam ablati sunt. Non bene conueniunt consecratio & corruptio. Læsa virginitas condonari solet, sed redonari non valet. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, sed ignominiosa facta sunt in te. Cum confusione duplici & rubore decætero in planctu agnosce partem tuam. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo lapsam non vilem de plebe, sed quasi primam in virginali grege? Quis, inquam, dabit mihi fontem lachrymarum? Nam ipsa quæ lapsa est, lachrymis tota perefB fluit, per ora irrigua lachrymarum riui defluunt. Alta suspiria & anxij gemitus produnt quod contigua semper culpæ confusio supprimit. Vidi miserandam in misera facie, deiectum vultum, fractas genas. Singultus sermones intercidebat, à lapsu continere voluit, à lachrymis continere non valet. Age quod agis, fructus dignos pœnitentię. Innouet te dolor, mœrore consumere, cum propheta dic: Nolite incumbere vt cōsolemini me, amarè flebo. Flebo & ego tecum. Forte dilectus tuus & ipse collachrymabitur tibi, qui Lazarum fleuit. Forte plus ille flet. Plus dolet qui plus diligit. Miserationes eius multæ sunt, ideo, inquit propheta, non sumus cōsumpti. Denique nec tu consumeris, quia consiliarius est tibi & consolator, conuertens animam tuam. Quomodo (vt dicam quod intelligi vix potest) non permouebit (impassibiliter tamen) eius affectum, luctus tui miserabilis facies, dum ipse qui retracto mœroris tui seriem, dolore cordis tangor intrinsecus?

Canti.2.a *Psal.86.a* *Esa.22.a* *Ioan.11.d* *Thre.3.c*

Si feceris dignos pœnitentiæ fructus, reuertetur iterum dilectus tuus in hortum suum. Nam pœnitentiæ poma libenter comedit. Beatius tamen, si primęuæ puritatis fructus intactos quis seruet. Bonum est in maturitate præuenire, & perseuerare in ea. Ideo sponsa præuenit in maturitate, & dicit: Veniat dilectus meus in hortum suum, vt comedat fructum pomorum suorum. Veni in hortum meum soror mea spōsa. VeC hemens amator est dominus Iesus, ad vnam inuitationis vocem aduolat libens in hortulum sponsæ. Quasi præuolat & præuenit in maturitate. Veni, inquiens, accipiatur hoc verbum imperatiui sensus, & aptè cohærebit quod dicit, veni. Non est piger, non parcus retributor, sed incontinenti sponsam redinuitat. Veni in hortum meum soror mea spōsa. Messui myrrham meam cum aromatibus meis. Durus est affectus qui nō permouetur per inuitationes & remunerationes istas tam dulces. Quid hac vicissitudine gratius? quid mirabilius est hoc commercio? O admirabile commercium! Dilectus dei patris, gloria cœli, angelorum deliciæ, ad hortulos nostros inuitari se permittit, & ad suos redinuitare non prætermittit. Et qui noster est hortus, verius dicitur ipsius. Non enim ait: Veniat dilectus meus in hortū meum, sed in hortum suum. Iure quidem in suum, quoniam ab ipso datum, & ipsi debitum, & certè debitum. Veniat dilectus. Veni soror mea sponsa. Magna dulcedo, & apta distinctio. Illa desiderat, & ille imperat. Hæc dicit, veniat: hic dicit, veni. Ego, inquit, sto ad ostiū, & pulso. Si quis aperuerit mihi, introibo & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Non habes necesse ô bone Iesu morari ad ostium sponsæ. Ipsa enim te votis vltro interpellat. Redde vicem, redinuita illam. Sedisti ad mensam eius, vide quanta sint apposita tibi, sciens quia & tanta oportet te præparare. Tanta, inquam, & sufficit ei. Hoc autem dico, totam se impendit, tu te totum repende. Quomodo totum erit, si illa se totam dat, tu te dimidias? Exiguum tuum plus est toto illius. Totum eius, portio est quædam gratiæ tuæ: ideo & D suus tuus est, & tuus suus est hortus. Veni in hortum meum. Ego fratres in horto sponsi copiosum illum & delicatum & gloriosè consitum paradisum virtutum Christi libenter accipio, quas secundum geminam naturam vel ab æterno habuit, vel accepit in tempore. Ergo secundum hunc modum hortum spōsæ statum animæ vel ecclesiæ interpretare, & virtutum affectuúmque dotes quibus dotatur à sponso. In isto considerantur bona corporis, in illo capitis. Pulchra vtrobique contemplationis cibatio. Sed quid illa ad istam? Quanto gloria Christi, vel animæ vel ecclesiæ præcellit virtutes, tanto delectabilior in hunc hortum ingressus. Ad illum operatio plus spectat, ad istum contemplatio sola. Sponsa & si lætatur de illo, laborat cum illo: & in sudore vultus vescitur pomis suis. In istum cum introducta fuerit, nihil reliquum est nisi deliciæ tantùm. Suum tuetur, & istum intuetur. Nec intromittitur in istum nisi de illo, hoc est, de actione ad vsum speculationis. Aut si contemplationem in illum sponsæ hortum admittimus, similis est actioni. Vtiq; de illis hortis ordine commodo venitur ad hanc myrrham. Non enim nisi in abundantia virtutum ingreditur in hortum dilecti. Ingredieris, inquit Iob, in abundantia sepulchrum. Melius tamen hic sonat in hortū. In sepulchro innuitur quies & quædam à curis occultatio: in horto exprimitur intuitus & epulatio. In sepulchro feriamur: in horto fruimur. Sicut ergo in sepulchrū E non nisi in abundantia ingredimur (sicut scriptum est) multo minus in hortum. Ideo sponsam de horto in hortū inuitat. Veni in hortum meum soror mea sponsa. Ingredere ingredere sponsa in contemplationem virtutum dilecti tui, ingredere in delectationes eius, memorare iustitiæ eius solius. Ibi deus deus tuus docebit te in iucunditate, & deducet te mirabiliter dextera sua. Cibabit te pomis vitę & intellectus. Myrrham & aromata messuit tibi. Messui (inquit) myrrham meam cum aromatibus meis. Immortalitatē enim & incorruptibilitatem messuit post mortem. Myrrhæ siquidem beneficio corpora mortuorum perdurant illæsa. Myrrham, inquit, meam. Bene suā, quam & primus accepit, & solus impartit. Primitię enim Christus, deinde qui sunt Christi. Per illum resurrectio mortuorum, qui primus resurgens iam non moritur. Bona talis myrrha, & melior quàm hæc vsitata quæ carnem mortuam non sinit putrescere. Nam ista rediuiuam non sinit deficere. Erat & myrrha eius præcellens & singularis illa castitas virginalis, quæ nullum titillationis motum surgentem sensit, nec fomitem habuit: in quo nec motus est talis repressus, nec fomes remissus. præuentus est enim in vnctionibus myrrhæ, & myrrhæ suæ. Aliorum eatenus est efficax myrrha, & continentia pertingit, vt seruet à corruptione: hæc à corruptibilitate carnem dominicam custodit intactam. Aliorum myrrha corruptionem carnalis incentiui subF sequitur, hæc incentiuum præuenit omne. Illorum excludit, & huius præcludit. In Iesu nec causa nec corruptio: in eius matre etsi causa, non tamen corruptio. In aliis omnibus & causa & corruptio. Myrrha nostra motus exurgentes carnalis concupiscentiæ reprimit, myrrha Mariæ tales motus nesciuit. Myrrha Iesu taliter mouendi nec causam nec originem habuit. De plenitudine eius omnes accepimus, & myrrham de myrrha. Myrrha nostræ castitatis, muneris & inuitationis ipsius est: ideo cum in nobis myrrham metit, vtinam ipse multam myrrham inueniat quam metat. Myrrham cum aromatibus, id est abstinentiam mali cum affectibus boni, districtionem carnis, & deuotionem cordis, siue temperantiam à licitis, ac tolerantiam in iniuriis accipiamus. In myrrha bene vtrisque virtutum aromata sociantur. Hæc est enim gratia, si benefacientes flagellamur, si ipsi nosmetipsos foris affligentes, eo spiritu suauiter intus afficimur. Multam de martyris Laurentij (cuius festa nunc agimus) agro myrrham demessuit, aromata multa, confectionis myrrham, confectionis aromata. Ad ignem enim applicatus Christum confessus est, corpus suum tradidit ita vt arderet, facultates dispersit pauperibus, caro eius cremata est propter Christum, sed cor magis in Christo: ideo de craticula vocatur ad hortum. Et dum in craticula erat, ab horto non aberat. Nunc tantùm in horto, nō tamen totus in eo. Caro eius adhuc in corruptione

Cant.5.a *Apoc.3.d* *Iob.5.b* *Canti.5.a* *Ioan.1.b*

G tenetur, nondum refloruit. Reflorebit autem cum fuerit corpus humilitatis nostræ cóforme corpori claritatis Iesu. Tunc metet immortalitatis myrrham, quã ipse præmessuit, & aromata multimodæ gloriæ. Tunc verè inuitabit & dicet: Veni in hortũ meũ soror mea sponsa. Tunc gloriabitur planè cum aromatibus suis se myrrham messuisse. Tunc enim & passionis suæ & precum (quæ in aromatibus signantur) potietur effectu. Cum clamore siquidem valido & lachrymis preces offerens exauditus est pro sua reuerentia, factus omnibus obtéperantibus sibi causa salutis æternæ. Volo, inquit, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus. Vbi, nisi in horto? Erit hoc in generalis resurrectionis cópletione: nihilo minus tamen & modo fit per cõtemplationem. Quasi enim in hortum eius ingredimur, cum affectuosè condignéque & desideranter speculamur quales futuri sumus per ipsum, & qualis iam resurgens factus est ipse pro nobis, & in exemplum nobis. Quid dico resurgens? & ante resurrectionem omnis conuersatio eius, horti pulcherrimi gratiam præfert: sed quod ante plãtauit, postea messuit. In resurrectione maturitatis & messionis est tempus, quãdo vnusquisque laborũ suorum fructus percipiet. Quod ergo nos in hortũ suum vocat, quòd myrrhã & aromata sua se messuisse subnectit, ad contemplandam resurrectionis gloriam hortatur, quæ futura est per ipsum in nobis, vel quæ in ipso præcessit pro nobis. Nónne iucundus & verè delectabi-H lis progressus introire in hortum Christi, introire in plãtationes domini quodam prospectu de virtute in virtutem eius? Prospectu inquam, nõ audeo prouectum dicere. Nam ad virtutum ipsius veritatem & plenitudinem quis sibi prouectum pollicetur? Iucundus digressus planè, & commodus quidem. Nusquam magis humanæ mentis fastus reprimitur humiliatione, nec fames contemplatione satiatur, nec fastidium excitatur æmulatione. Cõparatio humiliat, imitatio exercet, consideratio delectat. Prima premit, secunda prouocat, tertia pascit. Premit immensitas, prouocat honestas, pascit veritas. Denique paulò post ipse dilectus, ipse spõsus amicos & charissimos sibi inuitat vt comedãt & bibant & inebriẽtur: quóque maior illis innascatur auiditas, de suo prius blanditur & proponit conuiuio. Comedi fauum cum melle meo. Tuum Iesu bone vtrunque est, & illud mel quod das, & illud quod es. Sed hoc in loco mel illud quod es ipse, nostræ intelligentiæ se promptius offert. Cur non dicis fauum tuũ sicut & mel tuum? Cur hac distinctione núc vteris? Et fauus tuus est sicut & mel tuũ: quanuis manifestè illud exprimas, cum istud sileas. Tua est vtraq; natura, sed diuina tua, & quasi naturaliter tua: humana non est quasi naturaliter tua, sed magis assumpta, & dignatione tibi effecta est naturalis. Comedi fauũ cum melle meo. Ante sacræ conceptum virginis quasi mel solum erat, & I sine fauo nondũ incarnata diuinitas. Postea mel in fauo deus in homine, nunc autem fauus in melle homo deitate vestitus. Etsi cognouimus Christum secundum carnem, sed iam non cognouimus, ait apostolus. Sicut erat deus reconditus in carne, sic nũc vice versa ipsa caro est occultata in deo. Etsi glorificata est caro illa, vt iam spiritualis sit, & infirmitatis nil habens: tamen est occulta quodammodo, dum magis cum in eo quod ipse est deus, attendimus & adoramus. Quodammodo carnis fauus, deitatis in melle reconditur, dum admirationem nostram & fidem ad se trahit ex integro manifestatæ reuerẽtia maiestatis. Iam ergo post resurrectionis gloriam Christus comedit fauum cum melle suo, & sine carnalis infirmitatis iniuria in assumptæ carnis substantia delectatione diuina & sibi soli natiua perfruitur. Comedi fauũ cum melle meo. Bibi vinum meum cum lacte meo. Iam dicis tuum esse vtrunq; tam lac quàm vinum. Tua sunt enim vtriusq; iura naturæ, vtriusque propria non alterius vitia. Et sicut bibit vinum nouum, ita & lac nouum. Cum lacte, inquit, meo, id est, cum lacte nouitatis tuæ, non infirmitatis nostræ. Curre sponsa, propera ad tam dulce conuiuium, vbi vinum est sponsi, vbi lac, vbi fauus non inanis, non vacuus, sed melle plenus. Mel inuenisti, comede quod sufficit. Nam tu ad totum non sufficis. Ipse autem Iesus nõ comedit ad mensuram, sed totum comedit, qui sufficit ad totum. Tibi dicitur: Ne sis scrutator maiestatis, vt non opprimaris à gloria. Ipse scrutatur omnia etiam profunda dei. Nemo nouit patrem nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Ipse totum comedit, ipse cui vult & quantum vult im-K partit, quasi participium tibi pollicetur huius cibi se refectum gloriando. Si datum fuerit in escam tuam fel, & aceto in siti fueris potatus, memento quia talia passus est Iesus. Gustauit illa in cruce, non bibit: velocem amaritudinis transitũ signãs. Bibit autem vinum cum lacte suo. Non turbatur amplius ad monumentum cum Lazaro, non tristatur vsque ad mortem, non sub ipsa morte aceto & felle potatur. Vetera transierunt, noua successerunt. Turbatio illa, tristitia, tædium, dispensatoriè ad horam suscepta de homine veteri, in lactis dulcedinem nouam demigrarunt. Bonum vinum, quo hausto obliuioni traduntur priores angustiæ, & non ascendunt super cor, sed nouis & puris & lacteis in carne iam resuscitata potatur affectibus, quãdo nulla iam de reliquo iniuria, molestia nulla aut in anima aut in carne, sicut prius, vel assumitur vel sustinetur. Vel acetum cum felle mixtum quod degustauit, prælibãs non bibens, in vini & lactis transiuit saporem. Hanc & tu fidelis anima quæ sponsæ dignitate persungeris: hanc inquam & tu tibi cõmutationem futuram cõfide. Ideo hæc in se futura prędicat, vt tibi tu similia discas sperare: tecũ enim cõuiuari vult, tecum bibere. Non bibam, inquit, de hoc genimine vitis, donec bibam illud nouum in regno meo. Hoc tibi regnum significat cum ad hortum te vocat, ad hortum deliciarũ, ad paradisum voluptatis, ad fructus maturos, ad fructus iam perceptos à se, & à te percipiendos. Tunc bibes vinum cum lacte, L vt obliuiscaris prioris angustiæ, & nouæ resurrectionis degustes dulcedinem. Præstante domino nostro, qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Canti. 5. a
Ioan. 12. & 17. d
Canti. 5. a
2. Cor. 5. d
Canti. 5. a
Prou. 25. b
Ibidem.
Matt. 11. d
Matt. 26. c

Sermo XLI.

MESSVI myrrham meam cũ aromatibus meis, comedi fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Veni in hortum meum soror mea sponsa.] Putate fratres vocationem hanc ad seculi finem referri, quando completis omnibus sacramẽtis ecclesiæ, ipsa inuitatur ad regnum, quando mittet dominus messores angelos, eo quòd regiones albæ tunc erunt ad messem. O felicia tempora primitiuæ ecclesiæ, quàm vber tunc erat ager illius, quàm copiosos producebat fructus, quanta in martyribus erat fœcunditas myrrhæ, quot apes perfectioris & mysticæ doctrinæ fauos operantes! Putares inter ipsa initia fidei cũ verbi semina mitterentur, messionis iam esse tempus, & quasi maturas ad falcem regiones albere. Quid moraris Iesu bone? cur sponsam nõ inuitas in hortũ? Nónne iã dicere potes, quia messui myrrham meam cũ aromatibus meis, comedi fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo? Vbi nunc martyres in myrrha, vbi doctores in fauo, vbi feruentes spiritu, qui signantur in vino, & simplices in malo, quos lactis dulcedo figurat? An non ager ecclesiæ tuæ iam tanta gloria nudatus vi-M detur? Multiplicasti gentẽ, sed nõ magnificasti lætitiam. Multi credentium fructus, sed aromata pauca. Præcessit autũnalis vbertas primis illis nascentis ecclesiæ diebus, nunc hyemalis horror perurget. Præcesserunt vbertatis anni, nunc sterilitatis incumbunt. Post spicas florentes & lætas, steriles & vredine confectæ exurgunt. Cur non dicis iam bone Iesu: Veni in hortum meũ soror mea sponsa? Quid expectas? cur moras nectis? An vt post hanc hyemem autumnus redeat? Lætabuntur adhuc coram te, sicut lætantur in messe. Tunc benedices coronæ anni benignitatis tuæ, & campi tui vbertate replebuntur. Pinguescent speciosa huius nostri (quod núc videtur) deserti, & persecutionis feruor nouissimæ maturitatis canã albedinem messibus nostris inducet. Multiplicabuntur in senecta sufficiente, non cõfecta, non sterili, sed in senecta vberi: & bene patientes erunt vt annũcient. Patientes propter martyriũ, annunciantes propter verbũ. In patientibus myrrham metes, in annunciantibus comedes fauum. Tũc electos tuos cõpunctionis vino potabis, consolationis lacte mixto. Si enim non abbreuiasset dominus dies illos, salua esse nõ posset omnis caro. Metit etiã núc dominus, etsi nõ quantã tũc myrrhã, tamẽ multam myrrhã afflictionis spõtaneę. Fauũ comedit cũ melle, & expressa spiritualiũ dulcedine sensuũ, cõtinẽtib' figuris nos facit oblectari. Vinum cum lacte bibit, quia sublimes sensus & excedẽtes contemplationes fidei & morum simplicitatem

Canti. 5. a
Esa. 9. a
Ibidem.
Psal. 64. c
Psal. 91. c

A tem temperat & indulcat. Zeli feruorẽ diligit, si tamen afferт lactea quædam fomenta paruulorum. Cum fuerint expressa hæc omnia, cum pertransierint tẽpora martyrũ: cum doctores quasi quidam faui sapientiã continẽtes in mysterio absconditam, ministerium compleuerint suum, & disputationibus hæreticorum presi, melleam doctrinã profuderint: cum numeros suos & dies compleuerint vel paruuli qui lacte fouentur, vel feruentes spiritu qui inebriati vino gratiæ obliuiscuntur quæ retro sunt: cum consummata hæc omnia fuerint (non enim transibit vnus apex aut vnum iota de lege, donec omnia fiant) tunc exultabit omnis ecclesia sanctorum à tam dulci auditu: Veni in hortũ meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis, comedi fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Messui, comedi, bibi: præteriti sunt temporis hæc verba, & consummationem completam significant, ac si dicat: Consummatum est. Veni in hortum meum soror mea sponsa. Messui myrrham meam cum aromatibus meis. In hortum illum vbi prope erumpens nulla vrtica liliorum gratiam cõtristet, vbi vernantem rosam asperitas spinarum non violet, vbi arbor nulla est cuius sit interdictus accessus. Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cũ aromatibus meis. Audite quia nõ

Matt.5.b

Canti.5.a

B metit nisi quod suum est, nisi quod ipse præseminauit. Verè seruus ille malus & piger, qui pigritiæ suæ causam in dominũ interpretatione maligna transfudit: Scio quia homo austerus es, tollens quod non posuisti, & metẽs vbi non seminasti. Bene piger, in quo dominus non inuenit quod meteret. Et verè malus, qui diligentiam metentis domini, in duritiam peruerso sensu conuertit, infructuose quod acceperat seruans, & iniuriose de bono domino sentiens. Non metit dominus Iesus nisi quod seminauit, non metit nisi suum. Quod inimicus homo superseminat tritico suo, non metit illud, sed mittet angelos qui colligant zizania, & faciant fasciculos ad comburendum, qui colligant de regno eius omnia scandala. Ergo prius regnum suum purgat à scandalis, agrũ suum à zizaniis, & hortum suum ab inutili germine, vt nõ nisi suũ metat & colligat. Si modò veniat Iesus, sonet vox angeli, terribiliter intonet nouissima tuba, producatur iudicium, ignis in conspectu eius exardescat, aduocetur cœlũ de sursum, & terra discernere populum suum, si iam hæc omnia subito vos præoccupent, de meritis vestris quam teneretis sententiam? Vbi vestro essetis collocandi iudicio? Inter sanctos eius qui congregabuntur illic, an inter eos qui congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum? Inter zizania, an inter aromata? An fortè etiam vestrum de vobis arbitrium hæsitat? Quis gloriabitur in agro suo se nihil habere zizaniorum? Felix, in quo parum quid est, & idipsum non excultum, non fotum, sed furtiuum & latitãs

Matt.25.c

Mat.13.d.f

Psal.49.a

C in quadam aromatum vbertate, & quod statim cum aduertit auellit homo ab horto suo. Væ mihi domine ab imperfectione mea, si homo durus es, si exactor austerus, si tollens quod non posuisti, & metẽs quod non seminasti. Væ mihi si totum metis quod nõ seminasti, sine remissione & pietatis respectu. Nã non totum quod in me seminasti, excreuit. Vtinam myrrhæ meæ acceptum digneris habere fasciculum, vt in medio vberum tuorum commoretur. Vtinam aromatum meorum vapor exiguus & ad modicũ parens ad te ascendat. Nã quando tibi offeram integrum fauum mellis, quando tibi offeram meditationem assiduam in lege tua, quando puram & plenam intelligentiam spiritualium sacramentorum, quando sapientiam melleam, quã Paulus loquitur inter perfectos? Nam sicut cellulis fauus mellis, ita purissimis figurarum sacramentis cœlestis sapientia continetur, vt mutua collatione sacramenti veritas figurata cõmendetur, & non parum gratiæ trahat ipsa veritas talibus quasi cellis expressa. Quando tibi in quodam cordis mei cratere, vini & lactis iam potero tẽperaturam miscere? Rara est mixtura hæc, quæ mente excedit deo. Sobrius esse discat, vt alta sciens consentiat humilibus. Paruulus fiat, qui puriori inebriatur intellectu. Quantus fauus, quàm ingẽs, quàm vber ad cœleste his diebus est translatus conuiuium (dominum Rieuallẽsem dico abbatem) cuius nobis dum locum istum tractamus, nunciatus est transitus. Videtur mihi in illo dum sublatus est, hortus noster esse nudatus, & grandẽ

1.Cor.2.

agricolę deo resignasse fasciculum myrrhæ. Nullus talis in aluearibus nostris relictus est fauus. Vtrunque in illo cernere erat, & melius fauum, & myrrhæ fasciculũ cũ aromatibus bonis. Quis illo vel vita purior, vel doctrina prudentior? Quis magis illo vel ægrotus in carne, vel alacer in spiritu? Sermo eius quasi cereus, melleam effundebat scientiam. Carne lãguidus, magis tamen intus in spiritu cœlestium amore lãguebat. Myrrhata carne, mente aromatica, crematione continua, indefessi amoris odoriferum incensum offerebat. Corpore desiccato & arido, anima eius sicut adipe & pinguedine replebatur: ideo labiis exultationis laudauit dominum semper os eius, fauus distillans ipsius. Nam totus conuersus in labia, modesto vultu, & totius corporis habitu tranquillo, serenos animi prodebat affectus. Sensũ perspicuus erat, sermone non præceps. Modestè rogabat, reddebat modestius. Molestos sustinens, molestus nulli. Acutè intelligens, morosè referens, æquanimiter ferens. Memini frequẽter illum, cum acceptum de assidentibus aliquis interrupisset sermonem importune, verba suspendisse, donec alter totum effudisset spiritũ suum: & cum importuni sermonis impetuosus defluxisset gurges, eadem qua sustinuerat tranquillitate, suspensum verbum resumpsit, opportunè loquens, & opportunè silens. Velox ad audiendum, ad loquendũ tardus, & tardus ad iram. Quomodo ad iram dicendus est tardus, ad quam magis inuẽtus est (vt sic dicam) nullus? Bene fauus, quia sinceris vndique compositus & consitus cellis, in omni actu, sermone & gestu internę putabatur dulcedinis mella sudare. Felix in quo Iesus integrum fauum quẽ comedat inuenit, crassum, non exsiccatum. Vide naturam faui, quasi galea in capite est, propter formam vasculi cui innascitur. Deinde de superioribus pendet, & de superioribus prodit. Bona (secũdum Paulum) galea spei salutis æternæ. A spe quidem supernorũ, omnium actuum caput & totius intentio vitæ inchoare debet, & illi cohęrere, ad hãc tendere, & hac se cõtra omnia tentamenta tueri. Si videris hominem propter spem supernorũ in omni actu etiam aduerso casu repleri gaudio spiritus, qui super mel dulcis est, quid hũc nisi fauum credideris in cunctis cellulis melle redundantem? Quid cum hominem cernis capacem sensu, cõuersatione cõpositum, actuum & vitæ æquabili commensuratione cohærentem sibi, talibus vndique vasculis cõsertum, vacuis tamen, & spei, quæ est reposita in cœlis, melleo exhaustis liquore, nunquid aliud tibi quàm faui arentis siccitatẽ depingit? Duplicatum quidem incommodum, si simul fuerit & dissipatus, & dissolutione quadam desiccatus. Aliud tamen est si seruat speciem, vt mentiatur virtutem: aliud si integritatis formam, & infundendæ fauorem spe bona gratiæ refert, vt dono spiritualis dulcedinis receptacula apta non desint, & idoneę cel-

Psal.62.b

Iaco.1.c

1.Thes.5.b

D

E

F lulæ melli superno. Noster autẽ hic fauus de quo loquimur, integer erat, & in æterno liquore exuberans. Plenus erat cellularum, hac illácque distillabat dulcedinem, sermonis diuini assiduus operator fauos componebat. Boni faui, quibus adhuc integris multorum quotidie indulcantur fauces. Molestam non sectabatur subtilitatem, quæ plus contentionis quàm instructionis ministrat materiam. Circa moralem operosus scientiam, cultissimis illam verborum cellis committebat. Prudens erat eloquij mystici, quod inter perfectos dispensabat. Lactea in salutem & consolationem paruulorum exuberabat doctrina, cui tamen lætificantis & inebriantis sermonis vinum sæpe latenter immiscuit. Ita est. Lac ipsius, vini obtinebat virtutem. Simplex eius institutio, & sermo lacteus animum auditoris in quendam inebriantem alienatæ mentis excessum furtim arripere consueuit. Vnde qui potabatur, iure dicere poterat, quia bibi vinum cum lacte. Imò in lacte nouerat ista temperatè miscere, & in altero vtrũque largiri. Facili ad ædificandũ vtebatur materia, sed vehementiam inebriantis gratiæ sentires in verbis. Facilis inerat ei intellectus, sed affectio vehemens. Dolendum quidem quòd tanti viri subtracta est nobis copia, sed nihilo minus gloriandum quòd talem de hortulis nostris fasciculum myrrhæ ad cœlestem illum hortum præmisimus. Illic ornamẽtum est, qui nobis hic fuerat adiumentum. Et si vacuata videntur aluearia nostra, & hortus nudatus, multos tamen reliquit manipulos,

Cant.5.

G de quibus potens est deus per virtutum incremẽta creare fasciculos. Quod & in tota operatur ecclesia, donec per successiones continuas omnium graduum dispensatione completa sponsæ suæ iam perfectę & consummatæ dicat: Veni in hortũ meum soror mea sponsa: messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi fauum cum melle meo: bibi vinum meum cũ lacte meo. Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Quod quidem etsi in generali illa ecclesiæ introductione in domini gaudium, quæ post resurrectionẽ fiet, perfectissime speratur: quotidie tamen angelicos ciues ad congratulationis conuiuium inuitari credimus, cum sancta quælibet anima (siue qualẽ supra meminimus, siue inferioris perfectionis & gratiæ) in paradisi amœnitatẽ transfertur, in hortos semper virentes, in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei. Hæc recolite fratres, hæc recordamini, & effundite in vobis animas vestras. Ignita est hæc recordatio, & liquescere faciet animam tuam, & in delectationes & desideria effundi, cum tu subis in locum tabernaculi admirabilis, in voce exultationis & confessionis sonus epulantis, & domini inuitantis. Inuitantis est enim vox: Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Amici, inquit, & charissimi. Blãditiarum hæc sunt nomina, sed hæ blanditiæ adulationẽ non sapiunt, officij & dilectionis sunt plenæ. Ipsa non ad blandimenta prolata, inebriandi non carent effectu. Efficacia sunt H ad demulcendos eorum quibus fiunt affectus. Habent tamen inter se distinctionem, & aliquid amplius gratiæ præfert charissimi quàm amici vocabulum. Vos (inquit apostolis dominus) amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Iam non (inquit) dicam vos seruos, sed amicos: quia omnia quæcũque audiui à patre meo, nota feci vobis. Videte & hic quandã distantiam. Illic dicuntur amici & hic, sed differenter. Ibi quia faciunt, hic quia sciunt. Ibi non propter ministrationem, sed propter mysterium. Ibi comedunt, & hic bibunt. Vtrinque amici, nondum tamen charissimi. Charissimis in potationem cedit ebrietas: ipsa nominis sui forma superabundãtiam quandam latenter insinuat, & significat plenitudinem charitatis. Charissimus est, qui charitate plenissimus est. Charissimus est, qui charitate infusus & imbutus est, cuius medullæ & ossa & omnia interiora charitatis liquore rigantur. Nec quia charissimus est inebriatur, etsi inde charissimus est quia inebriatur. Denique quid aliud est inebriari, nisi charitatis perfectissimæ delectatione repleri? Aut fortè si distinguere volumus, vt sint charissimi plenissimè diligentes, inebriati perfectissimè delectati. Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Amici sunt qui vel agunt vel audiunt, charissimi qui adhærent. Amici agunt pro eo, & audiunt ab eo, charissimi inebriãtur eo. Amici sunt, quibus nota fecit quæ audiuit à pa-I tre. Charissimi, quibus plenam ipsius patris infudit notitiam. Ibi multa docentur, hic diligitur vnum. In charissimis non est operum vel doctrinę distensio, sed diffusio sola, & summa amoris diuini voluptas. Comedite amici. Iam non dicitur, Edent pauperes & saturabuntur, sed comedite amici & inebriamini. Quomodo pauperes, qui inebriantur ab vbertate domus domini? Quomodo paupertas, vbi vbertas? Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Amici vos & charissimi mihi: amici propter delectationem spiritualem, charissimi propter sponsalem. Inebriamini charissimi. Introtroduxi vos in cellam vinariam, vt ordinarẽ in vobis charitatem. Nec est charitas ordinata nisi cum mens vestra fuerit vehementia charitatis inebriata. Non est ordinata, nisi cum omnibus aliis fuerit affectibus superordinata. Bonus ordo, supereminentia amoris: supereminens amor charissimos efficit. Charissimi sunt, in quibus nihil est vel charitate vacuum, vel alij negocio vacans. Ordo plenus est, cum de charis in charissimorum gradus transitur. Ordo plenus est, cum charitatis cumulo nihil adiici potest. Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Omnes ibi amici, & omnes charissimi. Omnes potantur, & omnes inebriantur. Non sic autem in hac conualle lachrymarum, non sic: sed multi amici, pauci charissimi: multi potantur, non inebriantur omnes. Et qui inebriantur, iterum temperantes fiunt. Ad horam mente excedunt, & ad sobrietatem solitam denuo redeunt. Soporantur & excitantur: somnolenti fiunt, & post paululum iterum vi-K gilant. Ideo sequitur: Ego dormio, & cor meum vigilat. Hæ tamen vigiliæ non videntur dormitioni succedere, sed ipsam comitari. Præstet nobis dominus Iesus quæ super hæc sunt dicenda, vigilanter intelligere, & vobis audire. Qui viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

Cant.5.a *Ibidem.* *Ioan.15.* *Canti.5.a* *Psal.21.f*

Sermo XLII.

EGO dormio, & cor meum vigilat.] Post hesternum capitulum qua rationis consequentia talis responsionis sermo infertur? Tunc erat generalis inuitatio, hæc est responsio quasi singularis. Ibi plures inuitantur, hic vnus respondet. Ibi dicitur, Inebriamini charissimi: hic quæ charissima est, quæ sponsa est, dormire se refert: Ego dormio. Quid mirum si ad communem inuitationem responsum redditur singulare? Multi charissimi, sed omnium est cor vnum, & anima vna. Vna est, inquit, columba mea. Amor vnit, & amor inebriat. Vides quàm iustè fit omnium vnica responsio, quos in ecclesia charitatis vehementis liquor infundit? Verè vehemens virtus amoris, inebrians & abalienans. Vultis audire quomodo charitas abalienet animum, quem inebriat? Ego, inquit, dormio. ac si dicat dilecto: Tu me ad ebrietatem vocas, & ego tota huic muneri vaco. Ego dormio, & cor meum vigilat. Ab aliis dormio & quiesco negociis: ideo cor meum liberius vigilat ad sectandam hanc ebrieta-L tem, & vinum potandum. Ordo mirabilis. De ebrietate dormitio, & de dormitione vigiliæ. Ille dicit: Inebriamini, & illa dicit: Ego dormio. Bonus sopor mentis excessus, & alienatio ab affectibus carnis, & (si id etiam dicitur) à sensibus corporis. Tunc magis videt & inuigilat amor spiritualis, cũ consopitur penitus omnis passio & affectus animalis. Et dormitio & inebriatio vtraque alienationis vicem præfert. Et quiddam in hoc ipso adinuicem tenent commune, quòd mentem tam hæc quàm illa sibi arripit, & penes se manere non sinit. Vtraque statum pristinum ipsi animæ (vt sic dicam) furatur, & nouos informat affectus. Ego dormio, & cor meũ vigilat. Dormiunt alij somnum suum, & delectatio eorum in propria voluntate quiescit. A talibus ego dormio, & vigilat cor meũ tibi. Ab increpatione tua domine dormiunt alij, ego ab incrapulatione. Dura hæc increpatio satis, quando dissimulando sic hominem permittis desidiæ, sicut est magna increpatio desertionis signũ. Ab hac increpatione dormit, qui ex dissimulatione diuina somnolentæ securitati se tradens, dissimulantis patientiam non attendit parturire impœnitentis repulsam. Patientis longanimitas & interim non percutiens in verecundis mentibus vim habet, & eadẽ domini tolerantia quæ mentes honestas facit solicitas, duras ipsa reddit securas. Ego, inquit, dormio, & cor meum vigilat. Dormio non increpata, sed incrapulata à vino ad quod vocas charissimos tibi. M Crapula ebrietatis tuæ mundo me tollit, & tibi tradit, soporat & excitat, secularium obliuisci me facit, & tui non sinit. Ego dormio, dormi mecũ, iuxta illud quod ipse in Salomone diffinis: Si dormierint duo simul, fouebuntur mutuo. sic fiet vt ex dilecti præsentia ob vehementiam amoris cor meũ vigilet amplius. Cor meum vigilat, cum tuus amor in eo amplius viget. Ego dormio. Dormio propter amici requiem, propter raptum inuigilo. In somno dulci quietis meæ, solicitudo vigilantis te vigilantius somniat. Dulcis somnus, & dulce somnium nescire alia, solum te scire. Vacare tibi & te videre sicut hic datur per somniũ (vt sic dicam) & vmbram & ænigma. Bona crapula copia vacationis & visionis istius. Visio ista habet aliquid somnio simile, eo ꝙ non humano arbitrio & industria fiat, non ex inuestigatione nostra, sed ex visitatione orientis ex alto. Paulus quasi dormit cũ mundo moritur: quasi vigilat cum viuit Christo. Dormiat vtinam fratres anima mea dormitatione ista, & fiãt vigilię meę talium similes. Vtinã iuges sint, non interpolentur. Nunc autẽ versa vice ego vigilo, cor meum dormit. dormit spiritus, caro vigilat: & si caro dormit, nõ tamen statim spiritus vigilat. Indulgetur animo requies, nondũ tamẽ ab illa gloriosa ebrietate sorbetur & rapitur. Dormit tentamentis, nondum tamen excitatur illis inebriantibus blandimentis: & quãuis frequenter gustentur: redimiua

Cant.5.a *Canti.6.a* *Psal.75.a* *Eccls.4.c*

A rediuiua tamen nouitate animam quam inebriant, excitant. Iure vigiles dicti sunt, qui nunquam vinum illud inebrians digerunt: qui semper madent æternæ delectationis vbertate. Tales in Danielis libro vigiles legis. Bene vigiles, in quibus nihil est quod soporatione indigeat, sed totum inuigilat deo. Bene vigiles, quorum non interpolantur vigiliæ. Nullus in eis animalis affectus sentitur quem deceat consopiri vt expeditiores sint cordis vigiliæ. Sunt quædam vigiliæ solicitudinum repletæ molestia, de quibus Petrus: Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Et Paulus inquit: Vigilate, & state in fide. Sed illæ vigiliæ nihilo minus solicitudine nō carent, quibus ecclesiæ vexantur doctores, sicut euangelici illi pastores vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum. Vigiliæ istæ quadam torquentur molestia ob imminentis mali cautelam. Vigiliæ spōsæ dormientis non continent mali cautionem, sed copiam boni. Præoccupatæ enim menti vehemens amor auiditatis inexpletæ vigilias inducit. Vigiliæ quædam sunt vel desiderium optatæ præsentiæ, vel delectatio indeptæ. Vigiliæ bonæ, vigens & non somnolenta deuotio, siue in copia dilecti præsentis, siue in cōcupiscentia absentis. Hæc nec vigilat nec viget nisi in quieta & quantum ad seculi vel studia vel desideria consopita mente. Ideo dicit: Ego dormio, & cor meum vigilat. Et in Iob legitur, B quòd in visione nocturna cum sopor irruit super homines, & dormiunt in lecto, tunc aperit deus aures, tunc loquitur, tunc pulsat. ideo hic sequitur: Vox dilecti pulsantis: Aperi mihi. Iure vigilat nesciens qua hora venit dilectus eius. Quasi continuæ sunt vigiliæ sponsæ, & vox dilecti, Cor, inquit, meum vigilat. & statim adiecit: Vox dilecti pulsantis: Aperi mihi. Cor meum vigilat, & dilectus meus non dormit. Vox eius pulsat, & dicit: Aperi mihi. Cor meum vigilat, & ipse statim aduolat, & auditur vox eius. Vox, inquit, dilecti. Hæc mihi vox nota est, hæc mihi grata, ad alias obsurdesco voces, ad hanc expergefacta sum: statim cum insonuit in auribus meis, exultaui præ gaudio. Multæ voces obstrepere solent, & falsas insusurrare blanditias, sed non sicut vox dilecti. Magna fratres prudentia sponsæ, & discretione spirituum pollens, quæ sic distinguere nouit inter versutias dæmonum, & blanditias veras dilecti. Vox, inquit, dilecti pulsantis. Quæ talis vox qualis Iesu? Nunquid philosophorum? Nunquid hæreticorum? Num legis? Num prophetarum? Valida vox eius est, stultam fecit huius mundi sapientiam. Lex & prophetæ neminem ad perfectum adduxerunt: vox Iesu consummationis summam complectitur: vox eius consummationis præcepta continet: vox eius mouet affectus. Vox, inquit, pulsantis. Pulsat enim & penetrat, efficax instar ancipitis gladij. leniter illabitur, & blandè persuadet, quod nulla potuit alia do- C ctrina obtinere. Non altus sermo, sed alta mysteria. Humilitatem conscientiæ, morum contemperantiam, obtemperantiam obedientiæ, carnis munditiam, cōtemptum mundi, concupiscentiam æternorum, diuinitatis notitiam, quæ vnquam disputatio, quæ districtio tantam aut sermone tradidit, aut inspirando persuasit? Resurgendi gratiam, impassibilitatem resurgentium, æternitatē vitæ, maiestatis reuelationem hac docente spirare didicimus & suspirare. Notus in Iudæa deus, in Israel magnum nomen eius. Nunquid tantum? Nunquid tam expressum? Nunquid tam impressum? Nunquid tam sparsum? In Israel magnum nomen eius, sed non catenus magnum vel euidenti doctrina, vel vehementi deuotione, vel numerosa populositate credentium. Olim loquens deus patribus in prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio. Ideo vox valida, vox virtutis, vox dilecti. Sed Iudæorum conualescere nequiuit in auribus: audiuit gentilitas, & confessa est, & non negauit, dicens: Vox dilecti pulsantis. Vtrunque agnosco esse dilecti, vocem & pulsum, verbum & virtutem. Vtroque mihi gratus dilectus meus, vtroque me demulcet & mouet, voce & pulsu, & (vt sic dicam) cantico & psalmo. Bene pulsat & quasi tympanizat, qui verbi & operis concordem mouet symphoniam. Tympanum puta Iesum, accede, tange, discute, pulsa mores, opera, verba, vitam. Omnes meæ chordæ extentæ & sonoræ sunt, tactæ melodiam dulcem resultant. Iesus ipse pulsat seipsum. Nemo, inquit, tollit D animam meam, sed ego pono eam, & iterum sumo eam. Potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Vide quid tibi sonet ista positio, sumptio & vtriusque potestas, quid ipsa pulsandi causa. Nónne & ipsa maximè ad cor nostrum pulsat & excitat, vt nos velut cithara quædam effecti, sic sonanti consonare nitamur? Vox dilecti pulsantis. Bene dilecti inquit, quasi ex dilectione sola & gratia loquentis & pulsantis: Aperi mihi, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. Refrigescet in Iudæa charitas, iam transmigratio fit, iuxta scripturam, ad gentes. Illi missum est verbum salutis, sed repulit illud, indignā se iudicans æternæ vitæ. Exclusus sum ab ea, tu aperi mihi, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. Caput Christi deus. De deo patre gloriantur Iudęi, eius se iactant habere notitiam, filium reprobant & blasphemant, tu aperi mihi. Caput meum plenum est rore. Non tales desiderat, nō sitit, sed magis fastidit, ideo plenum est. Plenum est rore, eo quòd sensu leues sint, rationis carentes pondere, non habentes aliquod in assertione momentum. Ratione leues, obstinatione graues. Quasi ros & guttæ inefficaces & pertinaces. Et cincinni mei guttis noctium, quæ gelidæ sunt & tenebrosæ. Nam est quidam ros qui noctis non est. Ros E tuus (ait Esaias deo) ros lucis. Et cincinni mei guttis noctiū. Figuris adhæserunt, scientes literaturam, nesciētes sensum spiritualem. De vnius scientia dei, de figurali legis obseruatione Iudæi gloriantur, mysterium inficiantes trinitatis, & præfigurationis veritatem, de superfluis & emortuis signis se iactant. Molesti sunt mihi, discipulos meos premunt, qui sunt velut quoddam capitis mei ornamentum & decus: ideo fugio, aperi mihi. Quidam hæretici Christi diuinitatem ad quam nec fide volunt, nec ratione possunt attingere, conantur extinguere. Subtilia, consona literarum testimonia, & quæ diuina nituntur auctoritate, quasi quosdam cincinnos capitis, non cohærentibus disputationum suarum argutiis, & velut quibusdam roris instar minutiis inficiunt, corrumpunt, opprimunt. Hi quoque notitiam dei præsumētes & spiritualium subtilitatem sensuum, quasi in ipso dei capite & capillis superbè locatis, rori conferuntur, & guttis noctium: vt intelligas eos minutos, gelidos, fluidos, & non cohærentes sibi. Sed & si quidem videris eos sanam quasi caput ipsum tenere fidem, superficietenus communicare, subtili vigere sensu: gelida tamen est propter malam conscientiam, & propter hypocrisim obscura, & propter velocem transitum fluida. Gaudium enim hypocritæ instar puncti. Hunc talem Iesus foris esse indicat: opprimentem, & quasi grauem sibi refugit. Huiusmodi non tam ambulant, quàm volitant in magnis & mirabilibus super se, superba elatione pendulo vagi in aëre. Ambitiosa quidem negociatione perambulant F in tenebris. De religione lucrum venantes, spiritualem se simulantes habere doctrinam, studium, instar roris eloquium, incerta & occulta, & quasi nocturna nosse mysteria sapientiæ dei, sanctitatis tenere caput & culmen, & in ipso Christi hærere vertice, eminendi magis, quàm intrandi studium gerunt. Istos molestè ferens & fugitans Iesus, dicit: Aperi mihi soror mea. Quæ intus es, quæ non vagaris foris, quæ non in sublimibus volitas, quæ non vis tam eminere foris, q̄ intus te tenere, aperi mihi. Aperi mihi. Non quæris nisi me. Tota es mea. Tota mea, & multiplici iure mea. Quare multiplici? Audi quàm multiplici: soror mea, proxima mea, columba mea, immaculata mea. Soror mea in assumpta carne cognata. Proxima mea, quia de latere cum in cruce dormiret, de secundo Adam Eua noua est creata: vt non iam sint duo, sed vna caro. Ibi est cognatio naturalis, hic & coniunctio personalis. Ibi soror hic sponsa. Columba mea, sed spiritus per gratiam. Immaculata mea per remissionem & disciplinā. In carne soror, in sacramentis sponsa. In spiritu simplex, immaculata in sanctitate. In his omnibus mea, aperi mihi. Age quod agis, aperi mihi. Tibi intus sum, sed aperi mihi in illis in quibus adhuc foris commoror. Aperi illis, inuita, introduc in locum tabernaculi admirabilis. Pulsa vt aperiatur tibi ostium magnum & euidens (sicut Paulus dicit) vt pateat introitus per-

Marginalia: Dan.4.b; 1.Pet.5.b; 1.Cor.16.c; Luc.2.b; Iob.33.b; Canti.5.a; 1.Cor.1.c; Psal.75.a; Heb.1.a; Ioan.10.d; Canti.5.a; Esa.26.d; Iob.20.a; Canti.5.a; 1.Cor.16.b

G suasionibus tuis ad affectus eorum. Penetra ad illos, vt ad te post introducas. Exi ad illos, vt intrent ad te qui foris congelato frigescunt affectu. Exitus tui damna, aliorũ introductione redime. Quid dicis? Exui me tunica mea, quomodo induar illa? Quid dicis? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Exuisti te tunica tua, tunica carnalis curæ, tunica certe molesta, & forte polluta. Tunica tua te exuisti, mea induere. Zelus domus meæ comedit te: ideo iuxta Esaiã induere pallio zeli. Insta, argue, prædica, obsecra, opportune, importune. Non est pedes polluere, hac incedere via. Si quis adhæsit puluis, excutias illum de pedibus tuis. Nõ pollutos, sed pulchros cõmendat Esaias pedes cum dicit: Quàm pulchri super montes pedes annunciantium pacem, annunciantium bona! Ne cuncteris, operum meorũ exempla te moueant. Tangat manus, si pigritaris ad verbum. Zelotes ego sum, tu quoque pro me zelare. Ocium sepone paululũ, meis implicare negociis. Omnis militans deo, istis, cum iubetur, se implicet oportet negociis. Cum diues essem, pro omnibus pauper factus sum. Aequalis deo, exinaniui meipsum, ministrandi formam accipiens. Pro omnibus mortuus sum, vt qui viuunt, iam sibi non viuant, sed mihi. Attentis talibus in dilecto sponsa, & his mota exemplis ad æmulandum, sic ait: Dilectus meus misit manum suam per foramen, & ad tactum eius intremuit venter meus. Per arctum paupertatis, persecutionis, & mortis foramen, operum suorũ ad me intromisit exempla. Hæc me tangunt, hæc me mouent. Nota tremorem ventris, audi denique motionis effectum. Sequitur enim: Surrexi vt aperirem dilecto meo. Audite & intelligite qui præpropere satis & proterue nimis ad ecclesiæ properatis honores. Spõsa enim, ad quam cantici huius blandimenta cantantur, morose & cunctanter accedit, etiam postquam se sororem, proximam, columbam, immaculatam audiuit vocari. Contemplare si hæc in te sint: & si sint, verere ne perdas. Si non sunt, magis verere ne non accipias. Attẽde post quot & inuitationes & commẽdationes sic dicit: Surrexi vt aperirem dilecto meo. Et tibi vanum sit surgere antequam voceris, qui delectationis illius sanctæ panem manducas, & bibis vinum de quo supra dicitur: Comedite amici mei & bibite, & inebriamini charissimi. Vanũ imò verẽdũ sit tibi nisi cum inuitata sis surgere, cum dormis somnum dulcẽ, donec dilectus aperiat. Aperi mihi: non ambitionis, non auaritiæ, non inquietudinis, non elationis vox moueat animum, non demulceat blandimento fallaci. Istæ tibi ignotæ sint voces, non tibi istæ opus bonũ suadeant, si tamen ante dilecti tui vocẽ, assurgere. Qui viuit & regnat, &c.

Esa.59.d *2.Tim.4.a* *Esa.52.b* *2.Cor.8.b* *Canti.5.b* H *Ibidem.*

Sermo XLIII.

I SVPERIORE sermone hunc locum ita discussimus vt diceremus Iesum sponsæ suæ implorasse solatia aduersus molestias eorum qui fidei nostræ sinceritatem humanæ & perfidæ doctrinæ corruptela tentant inficere, & subtilium persuasionum immadidare rore nocturno: quem princeps tenebrarum, princeps aëris huius latenter & leniter instillat. Nam & alio scripturæ loco queritur quòd aquæ inundauerunt super caput suum. Heri ergo inductus est à nobis dominus Iesus molestias fugiens: hodie inducetur gaudia ferens. Heri inductus est solatia implorans: hodie secum solatia portans. Heri plenus iniuriis, hodie gratiis. Illa interpretatio raras respicit, ista refertur ad plures. Non omnes ad prædicationis opus vel idoneæ sunt, vel delegatæ. Non enim corruptelas fidei repellere vel sufficiũt, vel huic muneri præficiuntur. Non possunt omnes esse matres & sponsæ, omnes possunt sorores & sponsæ. Non omnes possunt partus sustinere iniuriam: omnes debẽt amplexus gratiam. Fuerat secundum hesternam interpretationem roris illius nocturni liquor molestus; hodiernus iste sit gratus. Ibi loquitur Iesus querelas deponens, hic loquitur blanditias suggerens. Ibi fugit infestos, hic solùm ad sponsam festinat. Aperi mihi soror mea, proxima mea. Disciplinam hic attende custodiæ, vbi ianua passim non patet. Quis illuc intrabit ad arbitrium, vbi Iesus sine interpellatione non intrat, nec nisi cum fuerit audita & nota vox eius? O me felicem si de mea dici anima queat: Porta hæc clausa est, & per eam nec furtim nec fortuito indisciplinatus affectus immittitur. Soli principi patet, si ponam ori meo custodiam, vt soli principi pateat cum assistit ad illud. Aperi mihi portam iustitiæ: & ingressus in eam conuiuabor tecum, comedam in ea & bibam & inebriabor, denique & ego inebriabo te guttis meis. Non accedo sterilis, sed madens suauiter illabente rore gratiarum. Aperi mihi. Intus iam tibi sum nunc, sed aperi mihi vt amplius intrem. Aperi mihi. Iam quasi nouus accedo, & recenti rorans affectu. Vt ros tibi fluet eloquium meum, cum deitatis meæ tibi instillabo arcana. Caput meum rore abundat, & contemplatio diuinæ in me naturæ, subtiles & fœcundos parturit sensus. Quid circa humanitatis mysteria solùm moraris? Quid tandiu solos ad pedes resides? Surge ascende ad caput, illi aperi. Aperi mihi in hoc, quia caput meum plenum est rore. Humanitas gratiam cõparat, diuinitas confert: humanitas impetrat, diuinitas infundit amorem. Caput meum plenum est. Ipsum est ros, ipse illabitur animæ, & eius medullas irrigat. Vsque ad aliquid ingressum aperi mihi, vt pertingam ad intima, vt diuinitatis meæ dulcis notitia influat, & inficiat totum quod est in interioribus tuis. Aperi mihi vt diuinitatis meæ subtilis ros cordis tui terram infundat, & inebriet eam. Et reuera sic est fratres. Vbi in materia maior est gloria, ibi in meditatione maior est gratia. Quod plus habet excellentiæ, plus sibi exigit reuerentiæ, plus refundit & gratiæ. Quod quodam naturæ suæ merito prærogat, perceptio eius oblectationis plus erogat. Plus omnibus placet, quod omnibus præstat. Singulari materiæ peculiaris debetur cernendi modus. Non est humani iuris: non est enim moris humani. Quietæ & peruigili donatur menti, non tamen ad votum, sed cum ipse vult & dicit: Aperi mihi. Quid est dicere, Aperi mihi, nisi quodam blãdimento affectum illicere, mouere concupiscentiam, vt mens ex parte tacta tantæ lucis corusco, ad pleniorem perceptionem se præstet purgatã? Sic lux quasi oculo dicit, aperi mihi: qua ex modica perceptione ad maius participium sui quandam auiditatem prægenerat. Aperi mihi soror mea. Quid est Iesu bone quòd rogas aperiri? Tu ipse habes clauem Dauid. Aperis, & nemo claudit. Apparitio tua, apertio est. Appare, & nemo tibi claudit. Cui ex minima parte maiestatis tuæ cœpit gloria scintillare, animũ ad se subitò cõuertit & rapit. Non sinit sibi claudi dum ipsa coruscat. Cor quod penetras, aperis tibi. Apertum tenes, dum te subtrahis. Et fortè vtraq; necessaria est, & cognatæ sunt sibi apertio spõsi, & apertio sponsæ. Apertio sponsi, apparitio eius. Apertio sponsæ, apparatus eius & coaptatio ad tam dulces vsus. Caput meum plenũ est rore, & cincinni mei guttis noctium. Caput plenum est, & eo madent qui adhærent illi. Delectabilis est deus in se, & delectabilis in sanctis suis, qui de ipso per gratiam oriuntur, & ordinatione sua quasi quidam distincti cincinni perseuerant in eo. Pulchra vtraque contemplatio, vel essentiæ eius, vel gratiarum quæ procedũt de ea. Diuisiones enim gratiarum sunt, ac si quædam distinctio cincinnorum. Inuisibilia enim ipsius quædam præferre distinctionem videntur, ad nostræ tamen capacitatis mensuram. Nam distinctis signis & sermonibus aliud & aliud significare conantibus, quæ in ipso sunt vnum, quasi plura & varia innotescũt nobis. Quædam ad solam eius magnitudinem respiciũt: vnum hoc cincinnum puta. Quædam ad solam potentiam, sic & quæ ad sapientiã, quæ ad bonitatem, quæ ad prædestinationem, ad prouidẽtiam, ad gratiam, ad indulgentiam, consilium, cogitationes dei, generaliter quæ vna significationis complectitur ratio, & quasi ad vnam pertinẽt, pro vno cincinno interpretare: quæ ad aliam, pro alio crede. Inuisibilia ipsius, ait apostolus, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; eius diuinitas. Illa plurali protulit, hanc singulari intellectu. Hanc ergo velut caput accipe: illa velut cincinnos. Nam diuinitas in se vna simplex est, secundum effectũ autem in subiectis, & effigiem particulariter impressam subiectis, variæ significationis recipit numerum: ideo essentialia nomina mutuo de se dici possunt, non sic autem denominata. Essentia dei scientia eius est cum conuersionis veritate, & substantiæ identitate: non tamen

K L *Apo.3.* *Canti.5.a* M *1.Cor.12.a* *Rom.1.c* *Canti.5.a*

A tamen cum verum est deum nosse aliquid, & sequenter verum erit illū id esse. Sic & potentia cum voluntate in deo vnū idémque essentialiter est, denominata verò ab his non se mutuo consequuntur. Denominationes enim istæ cum aliquem circa creaturas effectum continent, cognatam ab illis multitudinem trahunt, in se nequeunt commutari. Mira identitas, & mira diuersitas, vtraque inexplicabilis, vtraque admirationis est plena, deuotionis & reuerentiæ occultissimas & efficacissimas causas continens. Accede spōsa ad hoc caput dilecti, & cincinnos eius stringe, rorātes crines, multum inde dulcissimi liquoris elicies. Pleni sunt guttis noctis, guttis occultis, guttis non ignota dulcedine refrigerantibus. Erit quādo guttæ tales expressæ frequentius integri fluminis efficient impetum. Bonus quidem, qui desiderium æstuātis amoris refrigerat. Siue supradictis modis caput cincinnósque intelligas, siue in capite illam deitatis nudam notitiam, quæ est facie ad faciem, cincinnos autem illam quæ per speculum fit, & in velamento ænigmatis, in vtroque refrigerij vberem rorem reperies: ideo forte capiti ros simpliciter assignatur, guttæ verò cū adiectione noctis cincinnis attribuuntur, quod & visio quæ per speculum fit & ænigma, nocturnæ quiddā habet qualitatis, minus fulgens, & minus feruens. Æmulare sancta anima sponsum, caput & capilli deuotionis rore madescant. Caput intentionis, cincinni cogitationis. Ad modū madentium capillorum strictæ sint, extentæ sint, pingues sint, continentiæ

B extenuatæ disciplina, continuationis perseuerantia protentæ, exultationis specie pingues, ne ad modicum tenebroso & gelido malitiæ & nequitiæ rore inficiantur, quem princeps aëris huius leniter & latenter aspergit. Caue fallaces infectiones eius, sponsi tui illum cœlestem se mentitur habere rorē. Claude illi: & si dicat, Aperi mihi soror mea, nullā tibi cum eo cognationem esse responde. Quæ illi cognata est, immaculata non est. Praua cognatio, quam contagio sequitur. Christus cum iam sororem dicit, immaculatā subiungit. Ausculta quādo dicere possis: Vox dilecti pulsantis. Hostis primo aggressu timide agit. Tentantis modo deprehendi timens, palpat, non pulsat. Dilectus tuus innotescere volens, pulsat audenter. Aperi mihi, quia caput meum, inquit, plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. Ac si dicat: Aperi mihi, quia rore gratiæ refertus illabor. Aperi mihi, aptam te præpara tantæ præsentiæ. Tunc illa: Exui me tunica, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? Tu dicis, aperi mihi. Ecce aperui, parata sum, & domesticis turbari denuo curis refugio. Nolo quam semel exui, redindui tunica. Quomodo induar ea? Quomodo? Nullo modo. Non acquiesco, non possum non ægrè redindutionis verbum audire. Laneam exui, vestita subtilibus. Noui quàm laboriosæ sint par-

Canti.5.a

Ibidem.

C tes Marthæ, quàm onerosa operta sit tunica, quomodo circa frequēs discurrendo ministeriū inquinatos oportet illam affectuum pedes habere, & operū gressus. Non possum de Maria in Martham degenerare. Optimā partem elegi, apertum & paratum efficere cor meum ad aduentum dilecti. Non videtur in partibus Marthæ passus molestias, qui semel ad illas iterum reuerti festinat. Nuda ab omni materia mundi, & sine impedimento velaminis, libera & quasi reuelata facie gloriam contemplatura dilecti, surgam vt aperam ei. Via hæc via pulchra est, non potest per eam pes pollutus incedere, nec pollui in ea. Breuis via: nam dilectus stat ad ostium vociferans & pulsans, quasi more impatiens. Pulsat ad ostium, explorat aditus, & ardentius diligens properantem præuenit me. Manum suam misit per foramen, & ad tactum eius venter meus intremuit. Quid sibi vult hoc loco quòd sponsa quæ clauserat ostium cubilis sui, non hoc quoque obturarit foramen, ne ad illam quid ingrederetur incaute? In cæteris cautius agens, cur hic locum negligentiæ reliquit? An fortè hoc in se minus ipsa nouit foramen? Quis enim in se omnia potest nosse foramina, omnes aditus, omnes aptitudines, nisi ille qui (sicut in Ezechiele legitur) in lapide precioso foramina præparauit? Ipse foramina vbi vult parat, quia vbi vult spirat. Ipse manum mittit per foramen: per aptum aditum, inspirationis occultæ virtutem. Per foramen, inquit, id est per aptum, per abditum, per arctum ingressum. Arctus enim ingressus satis,

Cant.5.b

Ezec.28.b

vbi manum tantùm immittit Iesus, eius respectu quem per D ostij apertionem sibi fieri petit. Non moueretur ille venter sponsæ, non surgeret, non aperiret dilecto, nisi ipse prior inspirationis suæ manum immisisset occultam. Occulta ratio vocationis primæ, latens causa, & nondum latus ingressus. Dilatatur autem, cum præoperanti sponso anima cooperatur, conatur, assurgit & aperit. Prima solius dei manus agnoscitur, secūda dei simul & hominis. Et cum magis dei sit propter munus, soli tamen homini deputatur ad meritum. Arcta est etiam & quasi per foramen concepta cognitio dei, ea quæ per operū eius cōtemplationē percipitur, & quasi tactus manus, non visio vultus eius. Aduerte trinum contemplandi modum, in capite, in cincinnis, in manu. In capite naturam, in cincinnis figuram, in manu facturam. De hoc vltimo sic ait: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Possumus etiam sic illa vocare, essentiam, signa, opera. Diuinæ illius naturæ notitiam, signa per quandam in suo genere similitudinem depromunt, opera probāt. Signa, vt sic dicam, exprimunt, & opera astruunt. Vltimus hic contemplationis modus, simplicium est, secundus eruditorum, primus purissimorum. Veruntamen sicut iam diximus, immissio manus per foramen, immissionem illam latentem & occultam significat inspirationis, quam diuinæ virtutis tactus operatur. Hic etiam est aduertere tria quædam in sponsa. Quæ tria? Primò quòd tremit, secundò quòd surgit, tertiò quòd aperit. Primum fit quidem in ipsa, sed nō ab ipsa. Duo

Psal.91.a

E sequentia sic fiunt in ipsa, quòd etiam ab ipsa. In primo præoccupatur, in secundo conatur, in tertio captat. Cum tremit, nil in ipsa agit, sed magis patitur. Cum surgit & aperit, propriæ aliquid industriæ adhibet. Tremit, cum motum occultum inspirationis sanctæ dulciter sentit. Assurgit, cum consentit & sequitur quò illa ducit. Aperit, cum huic totam se operi mens indulget, & reddit capacem. Veruntamen quanto magis se huic visui aperit, tanto ex nimia affectione & vehementia in se deperit. Memor fui (inquit) dei, & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. Memoriam ventri, tremori delectationem, exercitationem surrectioni confert, & aptat. Nam quod dicit, defecit spiritus meus, ad illud spectat quod hoc sequitur in loco: Pessulū ostij mei aperui dilecto, & ipse declinauit. Tunc declinat, cum tu deficis ferre non valens. Cum tu afficeris vehementius, tunc ipse citius auolat. Quanto affectuosius captas dilecti amplexus, & quasi aperto corde totum absorbere & deglutire conaris, tanto velocius declinat labilis præsentia dilecti tui. Sed iam redeamus ad seriem literę. Surrexi vt aperirem dilecto. Manus meæ distillauerunt myrrham: digiti mei pleni myrrha probatissima. Quid est q̃ de apertione locutura præmittit de manibus? An fortè suggerere voluit, quibus te manib⁹ oporteat aperire dilecto tuo, quibus operū meritis contemplandæ veritati aditū præparare? Bene quidē myrrhatæ manus, quæ carnis mortifi-

Psal.76.a

Canti.5.b

F cationem operantur, quæ fluxum eius compescunt, stringunt vt latius influat oblectatio verbi. An non velut quasdā myrrhæ stillas censes opera regularis conuersationis, quæ vicissim sibi succedentia mentem vngunt, & carnem stringūt? Vigiliæ, ieiunia, castigatus & parcus victus, asper pannus, & panis ater, plagę virgarū voluntariè susceptæ, in matutinis psalmodiæ vociferatio, & silens oratio, vtraque in spiritu cordis vehementi: sed hæc tanto vehementior, quanto corporalis spiritus minus est continens: quidni distillant nobis dum vicissim succedunt sibi? Iure conferuntur myrrhæ, quia carni amaritudinē vexationis inferunt, & deuotionis velut vnguento mitigāt animū. Et vt discretionem adesse intelligas, & obsequiū rationale: digiti, inquit, mei pleni myrrha probatissima. Manus opera sunt, discretio digiti. Myrrha tam actio carnis, quàm vnguētaria exhilaratio cordis. Hæc myrrha probata est: nam est quædā myrrha quæ reprobata est. Cum videris quorundā puerilium hominū digitos prohibita passim signa distillare, agilem manū vndiq; petulantis vel peruersi affectus indicia spargere: vt arbitror, indisciplinatæ conuersationis amaritudinem quasi reprobam myrrham istum fundere non negabis. Probatissima verò myrrha est, quæ in multis argumentis exercitij regularis est reperta laudabilis. Et regularis

G exercitatio & hostilis vexatio, vtraque probabilis est, cũ patientiæ virtus seruata integritate sua, amaritudine nimia non corrumpitur ac degenerat. Recole tempora, quibus iuuencula adhuc ecclesia ad aures pulsauit gentilium, vt dilecto suo Christo ad corda ipsorum ostium aperiretur, pateret aditus: quàm innumeros desudauit agones, quanta confecit martyria, quàm continuis est vexata suppliciis. Verè digiti eius pleni myrrha probatissima, eo quòd omnimodarum passionum argumentis honestata est virtus eius in laboribus suis. Cum huiusmodi manibus satagite fratres aperire verbo, speculationis dulcedini aditum præparare. Bonorum actuum meritis, mentis vestræ recessus Christo vberius reserabitis. Videte si laboris & fatigationis vestræ myrrha multis est experimentis reperta laudabilis, sicut aurum quod per ignem probatur. Digiti mei (inquit) pleni myrrha probatissima. Discretionis significatur subtilitas, & vnctionis libertas. Et digitos enim dicit, & plenos. Distillant, & pleni sunt. Vicissitudinem habent, non euacuationem. Interpolantur ieiunia refectione, labores requie, vigiliæ somno. Vicissitudo refectioně affert, non defectum. Digiti (inquit) mei pleni myrrha probatissima. Contemplationis optas delicias, sponsi amplexibus ex ocio perfrui, illum solum cordis tui cõtinere secreto? noli ad aperiendum vacuis, noli aridis occurrere manibus. Actio cõ-H templationem præcurrit. Quanto magis myrrha continentiæ & afflictionis mortificaueris affectus animales, tanto vberiorem aditum dilecto paraueris. Denique sequitur: Pessulum ostij mei aperui dilecto. Non possumus in angustia terminandi sermonis huius ostium aperire capituli. In alium differamus tractatum, gratiam ab eo expetentes & expectantes, qui habet clauem Dauid, sine qua nemo aperit, Iesus Christus: qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Canti.5.b

Sermo XLIIII.

HODIE VOBIS fratres de apertione ostij disertuli sumus. Nam hesternus sermo de operatione (quæ velut quædam ad apertionem est via) vltimum tractatus nostri digessit articulum. Bona planè operatio, quæ immortalitatis & incorruptionis spem & speciem semper præfert, quæ non seminat in carne vt corruptionem inde metat. Vtinam in veritate ego dicere possim, quia myrrha in manibus meis semper. Si quis (inquit Iesus) fecerit voluntatem patris mei, cognoscet de doctrina mea. Ecce qualiter pietatis actus aditum reserat veritatis. Boni certè actus, qui & quadam contemperantia & moderatione discreti sunt, & vnctionis deuotione repleti. Iure manibus vnguentariis aperitur Christo, qui de vnctione nomen accepit. Et forsitan nisi per vn-I ctum ostium ingredi nescit. Ideo in templo de lignis oliuarum ostiola facta sunt, per quæ in sancta sanctorum aditus pateret. Huiusmodi enim & ligni materia vnguentarij est ministra liquoris. Ostiola dicta sunt, & oliuarum arctus introitus: sed pinguedine gratiæ sine difficultate illaberis, vbi subtilis est intelligentia, & secretum mysterium. Non laboriosus patebit ingressus, si deuotionis & charitatis oleo quasi ostio volueris vti. Et puto quòd conueniens est de templo testimonium prolatum: Templum enim dei sanctum est, quod estis vos. Habe ergo in tẽplo tuo ostia per quę summus põtifex solus ingrediatur in intimum cordis tui recessum. Claude ostium, obde pessulum, nisi quando dilectus tuus ingredi volet. Si ostium non est, passim patebit ingressus omni trãseunti. Si ostium clausum est, pessulum non obseratum: facili cedet & patebit impulsui, clausuram non habens firmiorẽ. Habe vtrunque, ostium circunstantiæ, & pessulum constantiæ. Prospice circunstanter, resiste cõstanter: obliuio & ignorantia non surripiat, improbitas non irrumpat. Et si ita mauis distinguere: solicitam præmeditationem reputa ostium: orationem quasi pessulum. Tali firmatum repagulo, hostili non patebit impulsui ostium tuum. Confortauit (inquit Psalmista) seras portarum tuarum. Nónne in seris & portis velut ostium & pessulum tibi videris audire? Vtrúque necessarium est, sed contra insidias inimici. Vbi vocem & pulsum audis dilecti,

Ioan.7.b

1.Cor.3.d

Psal.147.a

vbi manus eius subtilem, & per foramen sentis attactum: au-K fer pessulum, ostium aperi, cuncta cedãt obstacula: si fieri potest, medium parietem totum aufer, vt liberè se tibi dilectus tuus infundat. Solicitudo aduersus tentamenta dæmonum in securitatem vertatur de præsentia spõsi: cautelam hostem repellendi, in perfruendi dilecti copiam verte. Ostium aperuisse se nouit, qui dixit: Paratum cor meum deus, paratum cor meum. Quomodo ostio eget Iesus, qui in euangelio ait: Ego sum ostium? Miranda ratio. Ostium est, & pulsat ad ostium. Intrare vult, per quem quisquis introierit saluabitur, & pascua inueniet. Magna est ostiorum distãtia. Est enim ostium quoddam in argumentis naturæ, est ostium in sacramẽtis ecclesiæ, est ostium in experimentis gratiæ. In primo illo ostio naturalis rationis ductu innotescit nobis per opera operans sapiẽtia, & ad aliquid veritatis intromittimur, diuinitatis colligimus notitiam, non tamen personalem in deitate distantiam. In hoc ostio non distinguitur persona, nec confertur gratia. Ideo non debet esse assiduus, non nimius ad hoc ostiũ pulsator. Per secundum in eo quòd salutaribus initiamur sacramentis, ad ecclesiæ vnitatem intramus, ad communionem sanctorum. In hoc secundo ostio sic quidam intus sunt, vt tamen quasi foris sint donec ad tertium accedant: quod familiarem interpretamur accessum per charitatis affectum in copiosam quandam contemplationem dilecti. Ostium hoc tam secretum, tam intimum, non omnibus patet, sed soli sponsæ L præbet accessum. In Ezechiele multorum ostiorum distantias legis, quas modo longum esset prosequi. Veruntamen parum quidem interesse reputo, túne ad illum ingrediaris, an ad te ipse, nisi quòd tunc videris ingredi ad ipsum, cum tu quasi præuenis, & prior rogas. Ipse verò ad te, cũ ipse te præuenit, pulsat affectum, improuisus illabitur, & nil tale meditantem insperatæ dulcedinis mouet attactu. Quando pulsat hoc modo ad ostium tuum, noli morari: surge, festina, ne fortè declinet. Nam & in hoc loco sic habes: Pessulum ostij mei aperui dilecto: at ille declinauerat atque transierat. Cur abis Iesu bone? cur declinas? cur defraudas dilectam à desiderio suo? Tu desiderium inducis, tu delectationem subducis. An forte hoc modo in maiorem auiditatem & ardentius desiderium concupiscentiam protrahis, dum copiam subtrahis? Ita est. Plane ita est. Illæ amoris fallaciæ ipsum amorem magis inflammant, ad eius cumulum proficiunt dum sic decipiunt. Illæ dominicæ resurrectionis apparitiones quàm breues erant, quàm subitæ, quàm succisæ! Quibusdam vix iam agnitus est, & statim elapsus est. Non se patitur ab aliquibus tangi. Aliis clausis illabitur ianuis, ostij apertione non indigens. Illud enim ostium maximè illi aperitur, quod aliis omnibus negociis clauditur. Cum putatur teneri, quasi furatur præsentiam gratam: furtim accedens, & furtim recedens. Gaudium enim contemplationis instar est puncti. Velociter recedit & M excellenter transcendit omnem humanæ capacitatis virtutẽ. Quò ipsa vadit, non possumus æquis eam in hac carne passibus sequi. Dixi (inquit Salomon) sapiens efficiar: & ipsa longius recessit à me, multo magis quàm antea erat. Perceptio eius melius ꝗ priuatio docet quàm sit transcendens eius maiestas. Eoipso quo vehementior est, velocius transit. Ipse (inquit) declinauerat atque transierat. Ideóne Iesu bone declinasti ad sponsam, vt tam citò declinares ab ea? Ipse (inquit) declinauerat atque trãsierat. Quid est trãsierat? Trãsierat me, transierat vires meas, pertransiit me. Ideo quasi ferre & subsistere non valentem transiit me. Gladius est verbum dei, gladius est Iesus, animam sine mora & difficultate pertrãsit: non subsistens, dum eius vehementiam liquefacta mens sustinere non valet. Flammeus hic gladius est, ideo sicut cera fluit à facie ignis, sic anima succensa à facie eius. Anima (inquit) mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Videtis qualiter ad ignitum eloquium liquefecit animam. Pessulum ostij mei aperui dilecto meo, at ipse declinauerat atque transierat. Ita in manifestatione dominicæ resurrectionis quę facta est duob⁹ illis euntibus in Emaus, & aperti sunt oculi eorum ad cognoscendum Iesum, sub ipsa apertionis hora euanuit ab oculis eorum: & quasi pertransiit cor illorum, vt ipsi fatentur: Nónne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur? &c.

Psal.107.a

Cant.5.b

Eccles.7.d

Cant.5.c

Ephe.6.d

Canti.5.a

Luc.24.c

A Ardens erat in ipsis in collocutione, liquefactum est in illa visione vehementi, soliditatē & cōstantiam nō obtinens. Quid enim est Iesum euanuisse, nisi illos in gloriosa apparitione subsistere non valuisse? Declinat dilectam vt flumen pacis, sed vt gloriæ torrens pertransit, sicut torrens igneus liquescere faciens animam, quam mundat, quam reficit, quam transit. Quàm dulcis hora quando anima huic igneo torrenti liquefacta miscetur: quàm subtilis est in illo momento, quàm extenuata, quàm mobilis! Nihil tūc temporis habet, nihil duritiæ reliquum, nihil rigoris, tantummodo calens & liquens. Cognata sunt sibi inuicem liquidum & calidum. In his duobus contemplationis vsus consistit. Quod liquidum est, calorem promptius concipit: & cōceptus calor vice versa quod liquidum reperit, liquidius reddit. Quod dico calidum & liquidum, hoc est, si aliis dicatur nominibus, succensum & sincerum. Calidum eo quòd amat, sincerum & liquidum est, quia quandam amati in se speciem repræsentat. Calidum, quia ardet, liquidum quia videt. Calidum, quia inflammatur: liquidum, quia dilecti imagine informatur. Quod liquidum est, nil habet impurum, nil pigrū, facilè cernens, & facilè sequens. Sed tanta gratia liquidi nō est cum calor non est. Bene liquidum, quod ex puritate dilecti claritatē percipit, & quasi percitum & promptum extra se effusum post dilectum festinat, qui iam pertransiit. Ipse (inquit) iam pertransiit à me, qui totam pertransiit me. B Velox transitus, sed violentiæ non parum habens in tactu, liquefactam post se reliquit animam meam, effusam vberius, & conantem transire vsque ad dilecti transitum, nihil præsumens in eius præsentia. In voce exultationis liquefacta sum statim vt locutus est ipse. *Cant. 5. a* Anima mea liquefacta est (inquit.) Quid est liquefacta est? id est, crescēs facta est, currens, clarescens. Crescens super se, currens ad ipsum, ex ipso clarescens. Virtute crescens, currens votis, veritate clarescens: hoc est, lata, labilis, lucens. Ex hac forte liquefactione præstitum illi est quòd manus suæ myrrham distillant, mens liquefacta est. Cur tertium præterimus quod canticum illud apponit? Habet enim sic connexum ex ordine. Vēter tremit, distillant manus, anima liquefacta est. Potest istic etiam leuiter hanc lectionem transcurrēs, ordinatum quoddam agnitum aduertere: non tamen facile est & planum gradatæ distinctionis rationem adsignare. In omnibus quidam modus signatur, sed maior in secundo quàm in primo: & maior in tertio quàm in secundo. Plus est enim distillare quàm tremere, sicut liquescere quàm distillare. Totum præstat præsentia sponsi sponsæ suæ; quòd eius venter tremit, distillant manus, anima liquefacta est. Totum ex tactu eius, & vocis auditu, totum est (vt sic dicam) ex pertransitu eius. Quia tangit, tremit: distillat, quia perstringit & pertransit illam in spiritu vehementi, cuius vocem audis, sed nescis vnde veniat, aut quò vadat. C Ideo liquefacta est anima eius vt locutus est ipse. Vox subtilior manu est, vehementius mouet, & velocius transit. Sermo Iesu subtilioris & sublimioris doctrinæ plus continet, quàm aliqua operum prodere queant exempla. Omne transit exemplum de maiestate deitatis sermo, quē inter discipulos fudit: omnem experientiam pollicitatio gloriæ futuræ, quæ reuelabitur in nobis. Huic intelligentiæ & perceptioni aperi ostium vt comprehendas: statim declinat & pertransit, ideo & tu transi in affectum liquefacti cordis. Ad hanc vocem dilecti dic: *Psal. 138. a* Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, & non potero ad eam, & anima mea liquefacta est deficiens à comprehēsione, & non sufficiēs ex vehementi & violēta dulcedine persistere & morari in admiratione. Propter hæc & huiusmodi inquit: *Cant. 5. c* Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Quid putatis vt aliquid præter seriem & quasi ex abūdanti ad cohortationem præsumam? Quid inquam? Putatis quòd non hic sermo quorundam suggillat duritiam, quorum viscera gelido austeritatis rigescunt affectu, quorum viscera nullum misericordiæ distillant liquorem, nec exiguo tremūt & mouentur affectu erga pœnitentes, misericordis manus tactum non sentiunt, piissimi Iesu non igniuntur alloquio, pulsantem in pœnitente Iesum foris non audiunt? Vereor ne declinet ab eis & pertranseat, ne non inueniant cum quæsierint, & cum clamauerint non exaudiat eos. Cur durantur viscera D tua ad filios, quasi non sint tui? Poteras forsitan tuos inclemēti oculo respicere, & resupino fastu præterire, si tamen tui tātùm essent & nō domini tui. Quàm durus fores si de tuo largiri deberes, qui domini substantiam tam auaro & imminuto etiam filiis affectu dispartiris? Dispersit (inquit) dedit pauperibus. *Psal. 111. b* Sed tu forsitā pauperes nescis. Quid si dicat tibi deus: Imperfectum meum nō viderunt oculi tui? In libro tuo non nisi perfecti sunt scripti, de perficiendis nulla te cura tenere consueuit. Malus medicus qui non est opus ægrotis, sed bene habentes fortasse exulcerans. Si non vis errantem quærere, saltem occurre reuertenti. Aperi ianuam misericordiæ: & si non pœnitentem propter Christum, suscipe vel Christum in pœnitente. Liquescat anima tua misericordiæ rore, acclamantis & pulsantis Iesu succendatur eloquio. Vox pœnitētis, vox pauperis, vox est Iesu. Ideo cum audis hanc vocem, clementi affectu liquescat anima tua, vt & tu cū sponsa dicere queas: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. *Cant. 5. a* Ausculta & recole quid locutus Mariæ Magdalenæ, quid mulieri in adulterio deprehensæ, quid Samaritanæ, Chananeæ, Zacheo, Petro, Centurioni. Ad tot pietatis sermones & clementiæ cuius non mollescat affectus, viscera liquescant? Ad tam vehementes flatus austrinos, etiam de durissimo pectore quantumlibet annosa poterat glacies solui. Sentio me affluentis olei liquore perfundi, & simili affectu liquescere, quotiens E misericordiæ tuæ opera & verba perfectè recenseo. Ignitum eloquium tuum hoc vehementer, & seruus tuus diligit illud. *Psal. 118. f* Diligit, quia indiget: ideo anima mea & præ gaudio liquescit vbi tu loqueris. Istam liquefactionem oportet vt sentiat omnis sanctus. Nam illa superius disputata liquefactio non nisi perfectorum est, & eorum nō semper. In tempore opportuno & fructuoso, ne subducam silentio quod mihi suggeritur, breuiter vobis absoluam quod adhuc de hac liquefactione intellectu concepi. Non cernitis, quod liquescit, qualiter de quodā rigore & immobilitate moueri incipit? seipsum egredi & deserere nititur, de tumore & mole pristina defluit & descēdit & euanescit, seipsum ducentem & ad humiliora loca facilè sequitur, vel eadem per seipsum sectatur, præcurrēs frequenter ducentis conatum. Magna in liquefactis ad sequendum mobilitas, & prompta voluntas. Intelligitis iam (vt arbitror) in liquefactis ad obediendum aptitudinem grandem, humilis animæ affectum tractabilem. Hanc humilitatem non metus infringit, sed calor amoris informat. Metus mentē violenter infringit, amor emollit, & teneram ac liquidam reddēs infringit ad libitum. Humilitas de charitate profluēs, nil molestiæ patitur, vltro ad imum tendit, quiescens cum apprehēderit inferiora. Habetis iam in liquefactione, humilitatis illius generosæ, habetis & obedientiæ expressam sub breuitate F naturam. Vultis & testimonia? Dominus aperuit mihi aurem, *Esa. 50. c* vt audiam eum quasi magistrum. Audistis loquentem dominum, audite liquefactum affectum discipuli. Ego (inquit) non cōtradico, retrorsum non abij. Audistis quomodo sequitur, audite iam ad quàm infima. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. An non iste quasi ad aspera & abiecta descendit, non rigidè resistens, sed liquefactus, effectus tractabilis ad auditum calentis eloquij? Ergo qui huius humilitatis & obedientiæ liquescit affectu, non frigida tumentíque mole immobilis & rigescens, pro suo iure eius sibi verbi vsum gloriosè præsumit, Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. O mira vis verbi, & ignita vehementer. Inflammat cor, commutat renes in nihilum, in conspectu suo respectu dei sui animum redigit, à seipso liquescere & deficere facit, vt iam anima nō sit secum, sed sicut sequentia cōtinent huius versiculi, Ego semper tecum. Ideo non in se, non secum, sed cum deo suo est, semper obsequens & quantū datur, sequens, sed non adsequens semper pro voto, nec illo excellenti modo qui sponsæ cum sponso competit. Nam & hic sequitur: Quæsiui, & non inueni illum: vocaui, & non respondit mihi. *Cant. 5. c* Sed capitulum hoc alterius temporis eget tractatu, ex ocio discuti volens. Sufficient ista non pro magnificentia

G sui, sed pro nostris disputata viribus, qualiter anima sponsæ liquescit ad loquelam dilecti sui Iesu Christi, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo XLV.

CVM TIBI fuerit dilectus tuus elapsus, non tibi redit ad libitum: vexatio hæc dat intellectum amori, & augmenta affectuum. Nunc visitat, nunc euanescente visitatione vexat amicam. Varietas hæc amantis cor & desiderium rapit, & reparat ad vsum. Vt dilectus locutus est, liquescit anima tua. Anima tua liquefacta deficit, ferre non valens, & dilectus tuus declinat. Defectio tua, fuga ipsius est. Præsente & loquente dilecto liquescis & deficis & expiras: absente eo respirare permitteris. Absens vires reparat, quas præsens exhaurit. Delectationum vehementiam interualla temperant, cuius continuationem ferre non potes. Quid continuationem dico? nónne ipsa te inchoatio reddit exhaustam? Statim enim vt loquitur dilectus, liquescit anima tua. Denique & in sequentibus dicit: Oculi tui auolare me fecerunt. Quomodo dilectum auolare fecerunt, nisi dum nimio affectu in H eo defecerunt? Modum nescis, ideo dilectus tuus moderatur, & præsentiæ suæ mensuram tibi distribuit in tempore. Ideo quæris & non inuenis, vocas & non respondet. Attendite fratres vehementiam & vim amoris. Nec abesse dilectū sustinet, nec sufficit præsenti. Ibi vota anhelata laborant, hic exhausta relinqui patiuntur. O felix amor qui continua quadam vicissitudine aut liquescit in ipso, aut quærens anhelat ad ipsum. Quæsiui, & non inueni illum (inquit) vocaui, & nō respondit mihi. Alibi scriptum est hoc, hoc modo: Quærent me mali, & non inuenient: vocabūt, & non exaudiam. Quid iam est quod hoc ipsum tam commune est bonis & malis? Cur indifferēter vtrisque te Iesu bone subducis? Verùm quidem non indifferenter, sed multum differenter. De malis dicitur: quærent, & non inuenient. Sponsa verò non se inuēturam diffidit, sed non inuenisse causatur. Quæsiui, & nō inueni illum: vocaui, & non respondit mihi. O quotiens quæsiui dominum Iesum meditando, inuocaui orando, sed nec meditatio effecta est dulcis, nec pinguis oratio? Ideo non inueni illum, nec respondit mihi. Nec inueni illum ipsum, nec sua, sed supra modum dulcia sunt quæ respondit mihi. At vtinam mihi frequenter respondeat cum vel lego vel oro. Ita Iesu bone, responde mihi quantas habeo iniquitates & peccata: scelera mea & delicta mea ostende mihi. Absconde pau- I lisper faciem tuam, vt mea mihi fœditas salubriter innotescat vel in meditatione mea, vel in lectione sacrarum scripturarum. Tunc enim me inueniunt custodes ciuitatis, doctores sancti, cum meos in eorum scriptis mores inuenio. Tunc me inueniunt, cum meos mores & vitia depingunt, cum discutiunt, cum vulnerant, cum increpāt. Sacri scriptores ac si quidam custodes ciuitatis sanctæ Hierusalem (quæ est ecclesia) varios animorum inuestigant affectus, & inueniunt singulorum passiones, bonos mores, & morbum quo quisque laborat: nullius vel cogitatio non inuenitur ab illis. Quotiens illa lego, quasi inuentum me & deprehensum puto. Illa me exhortationum iaculis feriunt, illa vulnerant, dum quod integrum arbitrabar, saucium esse conuincunt. Illa simulationis tollunt velamen, ignorantiæ vel obliuionis inuolucrum, falsæ pallium gloriæ. Illa ac si pallio quodā & dissimulationis spoliant operimento, & elationis ornamento. Illa me quodam præsumptæ fallaciter gloriæ pallio spoliant, dum cōscientiæ denudant infirma. Vtiliter ergo à custodibus in hūc modum inuenior, quanuis dilectum admodum inuenire non queam. Denique iam minus in me in quo glorier, minus in quo quiescam inueniens, amoris in dilectum facibus inardesco. Filiæ Hierusalem nunciate dilecto, quia amore langueo. Per me nō audeo accedere, non hanc familiaritatem mihi præsumo, non sui copiam mihi adhuc Iesus indulget: ideo filiæ Hierusalem ad vos accedo, vos ambio, vobis causam commendo, K committo negocium, nunciate dilecto. Quasi ignorat, dum dissimulat. Custodes spolient, filiæ nuncient, doctores exhortentur, exorent filiæ. Filiæ Hierusalem nunciate dilecto quia amore langueo. Nunciate, ingerite: frequens suggestio dilectum inflectet. Iam exuta sum, iam spoliata sum meipsa, iam idonea dilecto vestiri. Spoliata & exoccupata mens languet amore. Nunciate dilecto quia amore langueo. Fratres, si vos increpatorius doctoris sermo tangere specialiter videtur, vestros expresse ferire mores, mentis vestræ nudare vulnera, vel occultatæ vel excæcatæ conscientiæ tollere pallium: ad incentiuum amoris, nō ad odij illud inuertite fomitem. Cur priuatam trahis ad iniuriam, quod in commune profertur ad omnes? Forsitan ad te quod dicitur respicit, te tamen nominatim non exprimit. Amoris tibi languorem generalis ministret correctio, non murmuris passionem. Et si non dulcis illius amoris desiderio langues, bonum est si interim langues pudore delicti, si langues pœnitentia, si timore iudicij configuntur carnes tuæ. Conuertere in ærumna tua dum configitur spina: delictum confitere, & operimenti pallium quo iniustitias dissimulanter abscōdis, sine vt tibi tollat: noli pertinacius, noli strictius hypocrisis te pallio operire, inuoluere tegumento. Non conuertetur ad te Iesus, nisi simulationis & fallaciæ à te fuerit ablatum velamen, quod tibi confusio quædam & displicendi metus prætexuit. Operuit cōfusio faciem L conscientiæ tuæ: aufer velamen confusionis, confessionis induere. Nam & dominus confessionem induit, confessionem non suam, sed tuam. Hoc se ornatum pallio reputat, hoc à te mutuatur: hoc illi pallium trade, quod affectuosè tollit quasi pignus amoris, & reconciliationis signū. Tunc incipies amore languere, cum prius pœnitentiæ fueris affectibus languida. Tunc te incipient filiæ Hierusalem commendare dilecto. Tunc cœlestes spiritus & animæ spirituales congratulantes languorem nunciabunt amoris. Sed nos ex abundanti super pœnitentiæ statu versamus hunc locum, cuius tota facies perfectiora quædam videtur spirare, & eius consona gratiæ quæ sponsæ meretur conditione censeri. Quæsiui (inquit) & non inueni illum: vocaui, & non respondit mihi: inuenerunt me custodes ciuitatis. Meditando quęrit, vocat orando, audiendo doctores inuenitur, percutitur, vulneratur, exuitur. Et ne quid desit ad cumulum, filiarum Hierusalem (fidelium scilicet animarum) commendatione adiuuatur. Quatuor hic quędam aduerte vel in illa, vel circa illam: inuestigationes, vota, præcepta, & preces. Inuestigationes meditationis, desiderij vota, præcepta doctorum, & sanctorum orationes. An non doctorum præcepta & exhortationes frequenter commodè sentiuntur ab his quos & anxia inuestigatio, & syncera oratio poterat lassare? Nonne pigra vota, verborum sæpius stimulis ex- M citantur? Denique quæ feruida sunt, his fomitibus efficiuntur feruentiora. Inuenerunt me custodes ciuitatis. Boni & prudentes magistri vago quodam & quasi venatico genere dediti vtuntur, & varios ad mentium status vertunt sermonem, si fortè inueniant quem tangant, quem stimulent, quem permoueant, si quis audientium glorietur & dicat: Inuenerunt me custodes ciuitatis, percusserunt me, & vulnerauerunt me. Quo quis perfectior est, vulneratur facilius: & tener affectus, verborum citius sentit aculeos. O fœlicem animum, ad quem tam sublimia exhortationis iacula veniunt, quem inueniunt suis aptum vulneribus, quando non abeunt retrorsum, auditorum vel duritia vel stoliditate repulsa. Non sunt passim huiusmodi iacula fundenda, nec in omni multitudine, sed tantùm vbi idoneæ mentes creduntur inueniri, quas tam excellens doctrina non effugiat. Quasi fulgura sunt hæc, summa feriunt, submissa effugiunt: summa inueniunt, si summa fuerint. Ideo dicit: Inuenerunt me custodes ciuitatis, percusserunt me, vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum. Tulerunt pallium, quo inuolutus erat pœnaliter Adam prioris simplicitatis splendore nudatus: tulerunt imaginationum operimenta, quibus impediebatur intrinsecus, pallium figurarum velamen tulerunt, veritatem intulerunt. Reuelata, nudata, simplex veritas gignit feruorem amoris. Ideo filiæ

Marginal notes: Cant. 6. b; Cant. 5. b; Prou. 1. d; Iob 13. e; Canti. 5. a; Canti. 5. b; Ibidem.

A filiæ Hierusalem nunciate dilecto, quia amore langueo. Quandiu non placet, non rapit affectum, non succendit perfecta veritas: quantumlibet syncerè se frui quis putet aspectu intelligentiæ, velamen patitur, operimentum lippitudinis, obductionis pallium. Cum autem ablatum hoc velamen fuerit, tunc rutilat veritas, tunc scintillat, & succendit amorem, tunc alios ad congratulandum, qui hoc patitur, poterit inuitare, dicens: Nunciate dilecto quia amore langueo. Videte Iudæam: quandiu sub legis operimento latebat veritas, quandiu cæcitatis ipsa tolerabat velamen, metu torpebat, affectu rigido nil poterat dulce sentire, nec vulnerari iaculo charitatis. Cum autem conuersa ad dominū velamen deposuit, cum ablatum hoc illi pallium erat, tunc cœpit gloriosæ huius confessionis verbum vsurpare: Filiæ Hierusalem nunciate dilecto quia amore langueo. Tunc gloriata de nouæ & insolitæ dulcedinis gustu, filias Hierusalem ad gratias agendum inuitat, & suæ gentis consortes exemplo solicitat. Audi denique quid tali solicitatione prouocatæ respondeant: Qualis est dilectus tuus? & quæremus eum tecum. Vides quomodo participes fidei huius & doctrinæ fieri quærant in nobis. Doce qualis est dilectus tuus, & quæremus eum tecum. Fac nos tātæ consortes gratiæ, vt quærendi studio amoris incipiamus affectu languere. Sufficiat interpretatione mystica hæc perstrinxisse breuiter. Iam ad id redeamus, cuius ex occasione in B hunc sumus locum delapsi, dum ablati pallij vtilitatem exposuimus. Nam inde est sumpta occasio quod ait: Tulerunt pallium meum. Hæreamus adhuc paululum hoc in loco, explicemus hoc pallium. Nō est enim simplex pallium, quo etiam sanctæ mentes inuoluuntur. Est enim diplois, id est duplex pallium, fortasse triplex & quadruplex. quot vobis palliorum genera proposuimus? An non adhuc graue & onerosum satis est pallium animarum cura, & administrandæ necessitatis solicitudo? Propria incommoda expressius loquar. Noui quid sit hoc pallio premi, quàm arentem sortitus sum terram, & ficulneam sterilem. Iam multi elapsi sunt anni quòd viuo in monasterio, quærens fructum in eo, & non inuenio. Quotiens spes nostra elusit & fefellit operam, expectationem nostram frustrauit? Iure onerosum hoc pallium dico, & eo magis onerosum, quo minus vtile. Nam onera solicitudinis leuiora sunt quæ prouentuum leuat vbertas. Væ mihi quòd inuenerunt me custodes ciuitatis, & aliquid in me dei dignum honore se inuenisse putauerunt, percusserunt me, vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum, & plagis impositis abierunt, semiuiuo me relicto. Tulerunt pallium meum, pallium simplicitatis, pallium lucis, amictum lætitiæ, ardentis vestimentum affectus. Quotiens solebam huiusmodi palliis totus in C uolui, foueri in croceis? Nunc autem tota die mente amplector & verso quæ Paulus arbitratur & sunt communia. Hæc dulcia, hæc gloriosa mihi pallia tulerunt, onerosa induerunt. Quando hæc tollentur à me? Quando proiiciam hæc, si tamen proiicere licet? Felix dies quo hoc exutus & expeditus pallio, liberiore vos ad congratulandum mihi inuitabo affectu filiæ Hierusalem, cum vos (quæ nihil estis expertæ huius qualem nunc deploro) pro renouato in vobis amoris languore gratias referetis. Miser quidem est qui huiusmodi pallio spoliatus, mœrore & molestia tabescit, non languet amore. Quæ sponsa est, sic spoliata vel officio solicitudinis vel vsu, non fastidio languet, sed amoris studio. Ideo ipsa alias ad congaudendum sibi & gratias agendum dilecto exorat. Ecclesia primitiua cum quæreret Christum in Iudæa, repulsa est. Pulsa non inuento ei loco in eis, non inuento ibi Iesu, transiuit ad gentes: quæsiuit in eis, vocauit, & in multis non inuenit, non accepit responsum, nisi mortis responsum. Denique à principibus huius mundi quasi custodibus ciuitatis quomodo vulnerati, spoliati bonis, laniati corpore, carnis suæ exuti pallio cum vitiis martyres nostri? Inter tanta & tot flumina & gurgites tormentorum non est in eis extincta charitas, sed magis augmentatus quo languebant amor. Iucundū planè mihi videtur, ex præsentis occasione verbi martyrum, inter tot vexationum & mortis genera charitatem indefessam recolere: quomodo passiones corporis passione intrinseca temperabāt amoris. Nam si ad illos hunc locum referas, non est querelæ, sed gloriæ vox ista qua dicunt: D Percusserunt me, vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum custodes murorum. Eo modo nos oportet non ægrè ferre si quando nos spoliant, vel molestæ solicitudinis, vel non bonæ aut periculosæ coactionis, quo strictè inuoluimur pallio, custodes murorum. Iecit Helias pallium dum raperetur: fugit Ioseph dum teneretur: sponsa tulit dum tolleretur. Speculi & imaginis velamen proiecit Helias raptus ad faciem. Mūdi ornamenta velut magna onera fugit Ioseph sentiens fomitem. Solicitudine exuta, dilecti liberius captat sponsa fauorē. Imaginatione quasi velamine tenetur intellectus, ne synceram contempletur veritatem. Honorum & dignitatum affectu, obuoluitur pallio, ne liberè pergat in ea quæ dei sunt. Solicitudo omnem in anima lætitiam obnubilat, imaginatio obscurat, honor tentat. In primo tenebræ, in secundo illecebræ, in tertio labor. In primo caligo, in secundo cupiditas, in tertio cura. Tulerunt pallium meum custodes murorum. Boni custodes bene norunt cui curarum impedimenta tollant, quam exonerent animam, & ad delicias ducant dilecti sui, reddant expeditam ad delectādum & ad quærendum. Nam frequenter elabitur, nec quiescere potest nisi expedito affectu. Norunt ergo boni custodes cui parcant ab oneribus & actionum angustiis molestiisque, vt expeditius in occursum amplexúmque properent verbi, cui pallium persuasionibus auferant suis. Exui me (inquit) tunica mea. Hoc quidem in anterioribus dicit: Tulerunt pallium meum nudæ & puræ E simplicitatis. Innotescit & libero affectu in amoris negociis, Tulerunt pallium meum, quodāmodo dicentes: Quid compedita curis quæris dilectum? Quid istas tecum voluis molestias? Si non penitus deponis officium, cur non solicitudines ad horam saltem seponis? Non detractamus studiis, sed instātiæ volumus detrahas. Noli nimietatem quæstus, necessitatis verbo retexere. Quid bonum in te finis ingenium terrenis obruis? Quid illos æmularis? In oneribus positi, iumentis comparantur: terrenis inhiant, terrena mandunt, studio rumināt, vorant affectu, ponuntur in sublimi, sed volutantur in limo. Noli æmulari in istis vehementibus: nec zelaueris hanc facientes iniquitatem. An non iniquitas & inæqualitas multa ad transitoria intensum impendere animum ad æterna remissum? Quid quòd non semper intendunt negociis? Quid quòd quidam sub obtentu prouidentiæ necessitatis, & ab opere manuum, & à meditatione ac studio scrutandæ veritatis excusant se, plus dant negociationi quàm quieti: plus scurrilitati verborum, quàm scripturæ sacræ collationi: plus ocio quàm operi, fratrum officinas circumeunt & cellas, ociosè, curiosè, verbosè. Noli æmulari in sic negociantibus, nec in sic ociantibus. Ocia vel oblata, vel parata, in vsum amoris, in sapientiæ meditationem, in dilecti vel quærendi studium, vel inueniendi complexū tota conuerte. Huiusmodi & his hortamētis tulerunt pallium meum custodes murorum. Custodes isti sunt de quibus ait Esaias: Super muros Hierusalem custodes F constitui, tota die & tota nocte nó tacebunt. Sed nos iam hic taceamus à sermone hoc, orationum & laudum debita soluētes, ore aliquando tacituri, animo semper reddentes solennia laudum domino Iesu regi & sponso cœlesti per infinita secula seculorum, Amen.

Canti. 5.c — *Ibidem.* — *Canti. 5.c* — *4. Reg. 2.c* — *Gen. 39.c* — *Cant. 5.b* — *Esa. 62.c*

Sermo XLVI.

ORDO CONVENIENS. Post exhortationem doctorum, orationum à sodalibus suffragia videtur orare: non simpliciter rogare, sed cum obtestationis obsecratione: Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum, vt annuncietis ei quia amore langueo. Adiuratio vehementiam precandi manifestat. Anxia vota suis nesciunt esse contenta meritis: ideo alienæ precis mendicant suffragia. Perfecta humilitas de meritis semper alienis præsumit. Adiuro vos, inquit, filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum. Conditio ista non dubitantis est, sed cum temperamento rogantis, ac si dicat: si inueneritis, hoc est, cum inueneritis: cōditio-

Cant. 5.a

G naliter suspendo, non ambigens de inuētione vestra, sed magis consulens verecundiæ. Nam sub conditione ancipiti hæc vobis dici temperantius auditis, quàm si dicatur præcise, cum inueneritis. Non veretur ne suspensiuam rogationem ad iniuriam trahant, nouit verecundiam filiarum Hierusalem, nouit humilem spiritum, & quòd tenerent pudorem. Plus læderet præcisa definitio, quàm suspensa conditio. Si, inquit, inueneritis. Dico, si inueneritis, nō dico cum inueneritis. Illud dico, sed istud intelligo. De meo affectu dubitatio ista nō prodit, sed affectui vestro & humillimæ existimationi de vobis ipsis morem gero. Si inueneritis, hoc est cum inueneritis, mementote mei: cum bene vobis fuerit, tunc mementote mei, vt suggeratis, vt annuncietis dilecto. Non oportet in huius loci disputatione morari, ad mores vestros fratres vos mitto. Recolite qualiter abinuicem, quàm humili affectu, quanta votorum instantia, & cum adiuratione orationum mendicatis solatia, non quòd omnes auderetis petere nunciari de vobis quòd sitis amore languentes. Alium soletis inuicem languorem deplorare, non gloriari de isto. Et si potest quis ad horam gloriari, non expedit quidē, ne fortè immisione inanis gloriæ gloria vestra nihil sit. Sunt tamen nonnulli qui conuersationis indicio, & oris officio diuini in se languorem amoris occultare non possunt. Concepta non potest non aliquando amantis os parturire. Nam ad aliorum consolatio-
H nem verbum latenter elicit spiritus interiora replens, infusæ gratiæ copiam eructat. Denique & in hoc loco spōsa non loquitur, sed spiritus est qui loquitur in illa. In collationibus sanctis suspiria, singultus, de imis prodeuntes præcordiis crebri gemitus, nónne sunt quædam eructationes spiritus & cōceptæ gratiæ? Talibus indiciis nónne se prodit languor amoris? Non est occultatus languor quando gemitus non est absconditus. Ipse se prodit languor, cum hæc producit indicia. Quid ergo percepta signa, nónne quandam admirationis vim habent, vt eos qui hæc deprehendunt, ad congratulationis promoucant affectum? Etiam si sermo sileat, conuersationis piæ sanctitas rogat. Commendari vult, dum se quibusdam prodit indiciis. Quid enim? Cum aliquando cœlestem hunc deprehendero amorem, nónne habeo quasi adiuratum puteum, vt propensas pro eo gratias agam? Num commendabo precibus piis conceptum languorem, quem gemitus altus prodit? Durus ego si non tam sanctam & diuinam in fratribus passionem, qua possum orationis instantia foueam, supplicatione commendem, repliccm & annunciem dilecto si copia detur. Quid tu? quid fratrum mauis vitia numerare quàm virtutes, damna quàm dona, condemnare quàm commēdare? Si te ad commendationem adiuratum non sentias, non es iam Hierusalem filia, sed filia Babylonis. Filia Babylonis misera,
I quis retribuet tibi retributionem? Retribuetur enim tibi. Dedisce Babylonis filia esse, barbaros depone mores. Desine in sanctis numerare magis detrimenta, quàm lucra. Sufficiat tibi iniuriandi malitia. Noli saltem foris nunciare, noli prædicare sodalibus tuis. Nam sodales sponsi aurem non accommodant si deroges sponsæ. Ipse sponsus ægrè audit iniurias dilectæ. Cuicunque dicis, illi dicis. Auris enim zeli, audit omnia. Temerarium est dilectam condemnare dilecto. Bona sibi mauult nunciari de sponsa, & commendationi promptius aurem præbet. Nouit hoc sponsa, ideo dicit: Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum, vt annuncietis ei quia amore langueo. Vt annuncietis, inquit. Annunciatio, precationis tenet effectum. Humanum recogitate morem in rogando. Nam apud miseratorem alicuius commemorare miseriam, ipsum rogare est. Efficax precatio est modesta suggestio, oppressi infirma exponere, fortunæ infelicitatem, insolentiam hostium. Hæc (inquam) exponere in aure potentis, quid aliud est quàm ipsum verecunda quadam prece ad auxiliandum inflectere? Quot in locis apud psalmistam hunc precis modum inuenies? In Euangelio inquit Maria ad Iesum: Vinum non habent. Non precatur dominum, nec imperat filio, defectum vini tantùm nunciasse contenta. Cum beneficis & ad liberalitatem propensis ita agendum est: non est enim gratia violenter exprimenda, sed proponenda occasio. Commenda sponsam sponso, dotes eius enumera. Nónne hoc est

Cant. 5. c

Ioan. 2. a

eius inflammare concupiscentiam, stimulos adhibere? Nun-
K ciate dilecto. Hoc nunciare, ipsum prouocare est ad rependendam vicem, ad resocillandum amore languentem. Ipse consolationes disponit in corde suo, sed nostris expectat precibus compelli. Quod facit, faciet citius nobis pulsantibus, fortasse & vberius. Dilatio hæc cruciatum mihi parit, sed consolationis parturit cumulum. Multiplicatis precibus expectata solatia vberius refundet. Nunciate dilecto, quia amore langueo. Vos nunciate quibus patet ad dilectum familiaris accessus. Vos nunciate quæ nostis ex parte quanta sit amatorij virtus languoris, quàm sit fortis vt mors dilectio, quàm sit vt infernus æmulatio dura. Adiuro vos vt annuncietis quia amore langueo. Narrate & annunciate, & exaudiet vocem vestram, vt refoueat vota mea. Annunciate quia amore langueo. Non languet amor, sed languet amans. Vbi viget amor, ibi viget languor, si absit quod amatur. Quid est languor nisi affectio quædam de absente dilecto amantem conficiens? Amor vehemens patientis simul afficit & carnem & mentem. Illius extinguit lasciuiam, huius & lætitiam perstringit. Carnis extinguit motus, mentis hilaritatem perstringit quodam tristi affectu & desiderio absentis dilecti. Languet caro, dum eius languidior & remissior motus efficitur. Languet animus dum æstuantis voti nimietate conficitur. Carnis languor est motus eius vel nullus, vel perexiguus. A-
L nimæ languor est motus eius nimius. Nónne eo ipso caro cōficitur, quo mens abstracta ab eius amore in alia quædam auertitur? Carnis motus non sentitur, dum animus sentitur vehementior factus. Vix sustinetur, aliquotiens quidem nec sustineri potest, quando nimius exæstuans amor patientis animi vires exhaurit. Quæ est enim humanæ mentis fortitudo vt sustineat, cum eam ille cœlestis amor sponsi impatienter exagitat? Liquefactus in hac exercitatione se fugit animus, amoris violentiam ferre non valens. Sic enim in consumpta materia & iam deficiente languidiora redduntur ignis incendia. Et deus noster ignis consumens est. Sentit omnino vim sermonis huius qui vehementiori languet affectu, in meditatione dei sui delectatus & exercitatus & deficiens. O potens & præpotens passio charitatis, si non temperatur, non toleratur. Iure potens, quæ animum quem possederit, suiipsius efficit impotem. Cum semel fuerit accensa in mente, attingit à fine vsque ad finem fortiter, facit ad quod venit, & prosperatur & crescit, nec deficit donec deficiētem reddiderit animam. Sicut enim hic corporalis languor non est semper æqualis vehementiæ, sed est aliquotiens eius intēsior passio, sic & amoris affectio, & si iugi desiderio se tendit in dilectum, aliquando quidem intensioribus votis exæstuat, hora orationis maxime. Tunc quidem languet amans, quia spiritus vehemens pertransit in illo, & non subsistit. In exitu horæ illius dicere potest: Filiæ Hierusalem nunciate dilecto quia
M amore liquesco. Ante hanc horam languor est, sed in exitu eius in liquefactionem vertitur languor. Ideo cum tu oras, non sinas animum fluctuare, non declinare ad alia, vt cum felici fuerit hac passione tactus, ad illam se stringat donec plenius inficiatur, & percurratur & consumatur. Non enim desinet quousque totum percurrat & ebibat hominis spiritum. Sic vir desideriorum elanguit Daniel ex visione cœlesti, vt nihil virium remaneret in ipso. Cum pertransierit illa vehemens passio, ad tolerabiliorem quendam & humanum magis languorem sponsa redit, qui ei continuus est, qui tam cōcitatus non est. Hic planè etsi non deficit, tabescit tamen absentis amore dilecti. Bonus hic languor, per quem carnalis affectus se languidè mouet. Aliud est si impetus carnis fortiter surgens, fortiore superueniente reprimitur: aliud si languens & quasi expirans moribundo pulsu molliter tentat. Sentio adhuc alios quosdam languores, molestos omnes, vtiles tamen: languorem timoris, languorem tædij, languorem tristitiæ. Quidni consumar timore & mœrore præ conscientia nequiter transactæ vitæ, timore pro facilitate vitæ inter laqueos agendæ, vitæ tædio in imagine transeuntis vitæ? Vniuersa enim vanitas omnis homo viuens. Vtinam tibi domine aliquæ filiæ Hierusalem nuncient languores meos, si qui sunt in me, qui commendari tibi digni sunt. Nam multi sunt in me

Deut. 4. d

Dan. 10. c

Psal. 38. b

A me indigentes curari. O me fœlicem si aliquis Centurio cœlestis dicat tibi: Domine, puer meus iacet paralyticus in domo, & male torquetur. Vtinam domine statim respondeas: Ego veniam,& curabo eum. Dic domine verbo,& sanabor. Verbo enim ades, quia verbum es. Magna curationis virtus in verbo,& quod tu es domine,& quòd à te per tuos est. Sésit hoc centurio,qui dixit: Domine dic tantùm verbo, & sanabitur puer meus. Sed vacuus est tamen omnis sermo docentis,si tu domine intus non loqueris. Dic verbo,& sanabitur languor meus, forte & generabitur in me languor te loquente,vt ego dicere audeam: Filiæ Hierusalem nunciate dilecto quia amore langueo. Bonus vterque languor, siue vehemens & concitatus, siue hic continuus & temperatus, nisi quòd in eo iste continuus non est, quòd frequenter non reuertitur ad ipsum, propter incontinentiam ardentis desiderij excrescens, & non se compescens. Non cóuertitur donec deficiat iterum. Si ad horam diligis, & post horam desistis, non est amor. Si diligis, & ex amore absentis dilecti non tabescis, non est languor. Vt ergo amor languor sit, habeat vtrunque,& cótinuationem,& confectionem. Nunciate(inquit)dilecto quia amore langueo. Qui in infirmitatibus sunt, languores nunciari volunt medico, quæ dilectionis sunt amico. Illi quidem vt curentur: isti autem vt recreentur. Æmulamini fratres meliorem habere languorem, quem sicut absentantis se dilecti desiderium creat, sic se præsentantis delectatio recreat domini Iesu sponsi Ecclesiæ & animæ sanctæ, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Mat.8.a *Ibidem.* *Cant.5.c* B

Sermo XLVII.

Cant.5.a QVALIS est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum?qualis est dilectus tuus,quoniam sic adiurasti nos?] Magno profusæ videntur affectu interrogationes istæ tam vehementes. Arbitror in filiabus Hierusalem ex confabulatione sponsæ languentis similem languorem aut creatum vt sit,aut excitatum vt auctior sit. Et in sequentibus dicunt: Quò abiit dilectus tuus? & quæremus eum tecum. quasi dicant: Quæremus tecum, sed & nobis quæremus,illo tecum frui volentes. Denique non dicunt, quæremus tibi,sed quæremus tecum,participium inuentionis optátes & sibi. Magna vtrinque humilitas, & in sponsa, & in filiabus Hierusalem. Illa se rogat commendari sponso, istæ se instrui rogant de sponso, nec simpliciter: sed illa cum adiuratione,hæ cum ingeminatione. Non est enim leuiter rogantis vel quòd illa adiurat, vel quòd istæ ingeminant. Qualis est(inquiunt) dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto,quoniam sic adiurasti nos? Vtiliter adiuratæ sunt,quæ sic animatæ sunt. Non est exigua sanctæ collationis vtilitas. Verbum est & quo charitatis languor generatur, & quo infirmitatis curatur. Nouit centurio vim medendi efficacem in verbo:ideo dicit:Dic tátùm verbo. Bonum est si dicátur verba,sed nihilo minus bonum est si scribantur verba. Volat enim irreuocabile verbú, nisi scripto mandetur. Scriptura verbum & stabile facit & visibile: mádatum paginæ reposcetur cum voles. Bonus depositarius est liber,integrè quod acceperit resignans,cum voles sumes, vbi voles leges, quandiu voles moraberis. Scriptura memoriæ reparatrix est: quia verbi repræsentatrix est. Tutò verbi medicaméta illic condis. Seruantur enim illæsa. Si verbum medendi vim habet cum dicitur, cur non habet cum legitur? Si bona curatio cum dicis, cur non bona cum legis? Non curetur hoc modo láguor meus, hoc est dicere,qui primo audit, verbi vtilitatem capiat, ad posteros & longè positos non pertingat: vbi primò sonat, ibi suffocetur: exhauriatur omnis eius commoditas auditu primo, æterno prematur silentio. Non iterum cadat in terram bonam vt fructum faciat. Hoc medicamentum qui primus acceperit conualescat æger, virtutem eius post illum persentiat nullus. In piscina illa post aquæ motum sanabatur vnus, sed in vno illo signata est charitas, non singularitas. Post primum curatum non est dictum de piscina illa, Exinanite exinanite vsque ad fundamentum in ea, aquæ salutaris nec vestigium maneat. Bonus aquæ motus disputatio & exagitatio sacræ paginæ. Bene enim mouetur,cum prudenti ventilatione ad spiritualem promouetur intellectum. Bene mouetur, cum eius discussione auditor promouetur. Sicut medicamentum sic & cibus est verbú. Et quomodo dicitis, cibus quem vos operamini, pereat,non permaneat? Sed tamen non est passim omnibus hæc permittenda licentia,nec aquæ motus sanabat nisi cum angelus descendens tempore suo mouisset eam. Ille vtique angelus cuius labia custodiunt scientiam, ex cuius ore est exquirenda legis scientia. Ergo (quod quidem fatendum est) magna texendi verbi salutaris vtilitas, sed cum alicui hoc opus permittitur, vel magis cum exigitur ab eo. Ideo non videtur nostrorum redarguenda cautela maiorum, quæ superabundans non nocet, quæ generaliter imponit silentium, ne aliquibus vtiliter indulta licentia, aliis præsumptionis temerariæ scandalum fiat: simul ne quis dum in onere sibi non imposito occupatur, ocietur ab imposito. Et vt reuertamur ad propositum: multum excitatæ & animatæ sunt ex collocutione & adiuratione sponsæ filię Hierusalem. Quomodo non animentur ad rogandum de pulchritudine ipsius, pro cuius amore sponsam languentem, & ferè exanimatam vident? Deprehensus in sponsa languor amoris, in hanc illas quærendi curiositatem protraxit. Videntes enim in sponsa amorem esse vehementem, causas & irritamenta tanti affectus arbitrantur in sponso. Affectuose quærunt qualis sit in sponso pulchritudo,de quo non possunt non præsumere quin admirabiliter pulcher sit: & sponsæ pulchritudinem in argumentum adsumunt pulcherrimi sponsi. Qualis est dilectus tuus ex dilecto,ô pulcherrima mulierum? Pulcherrima mulierum ecclesia est, quæ singularum animarum pulchritudo est. Pulcherrima est,in qua omnis pulchritudo est,& deformitas non inest. Denique & qua ex parte de ecclesia sunt,deformes non sunt. Si quibus videtur inesse deformitas, etsi aliquibus de membris eius ad horam respergitur deformis macula, non tamen imputatur dum non immoratur. Fortasse plus accipit pulchritudinis post maculam detersa, quàm deformitatis cótraxit subitò respersa. Bene itaque pulcherrima, & omné pulchritudinem habens, & omni fœditate carens. Sed & multæ fideles & spirituales animæ in eo pulcherrimæ sunt, quòd aut per sanctam conuersationem maculam non admittunt: aut per solicitam & synceram confessionem subinde diluunt. Pulcherrima est quodammodo, non omnes alias excellens, sed non excedens. Quasi excessus non est vbi citus regressus est. Pulcherrima ergo est, decorem & confessionem induens amicta lumine sicut vestimento. Pulcherrima est,quæ per ipsum lumen est amicta lumine per confessionem, per conuersationem existendo lumen ipsum. Qualis est dilectus tuus ex dilecto,ô pulcherrima mulierum,qualis est dilectus tuus? Nó vacat multo affectu hæc ingeminatio, nec mysterio vacat. Quod si ita dixisset, Qualis est dilectus tuus ex dilecta: sicut dicit, Qualis est dilectus tuus ex dilecto: nemo ambigeret quin alterum referendum esset ad eam generationem quæ est ex patre, alterum ad eam quæ est ex matre. In vtraque enim mirabilis est & concupiscibilis nimis, sed ex coniunctione mirabilior multo. Naturarum duarum alterutram aut cum patre habet, aut cum matre cómunem. Coniunctio ista propria est. Ibi personalis eius proprietas communiter consideratur in istis, quia integraliter conficitur ex istis. Constat enim ex duabus naturis,sed nihilo minus constat in duabus illis: ex coniunctis constat, & in singulis constat. Ex coniunctis & non in singulis constat proprietatis eius integritas,per quam simul distat & à patre & à matre. Non enim ab alterutro,sed in copulatis distat ab vtroque & quolibet qui non est ipse. In singulis & in copulatis consistit naturalis eius essentialitas secúdum quid:& simpliciter & per se deus est sicut & pater, & simpliciter & per se homo sicut & mater. Non est ex parte & secundum quid deus, ex parte & secundum quid homo. Ideo totus dictus est deus, & totus dictus est homo. Non totum quod ipsum est, sed quod ipse totus, nec quasi in omni parte sit deus, & in omni parte homo: sed quia non est pro parte deus, & pro parte homo. Quod ergo dicitur totus deus, & totus homo, magis partes excludit quàm colligit, essentialem simplicitatem in vtraque natura indu-

Ibid.6.a C *Matt.8.a* *Ioan.5.a* D *Ibidem.* E *Canti.5.a* F

G cens: non quòd vtraque essentia simplex sit, sed quòd ipse simpliciter est vtraque. Propter quod & habitu inuentus dictus est vt homo: quia cum non sit connaturalis diuinitati humanitas, per susceptionem tamen in persona Iesu quasi habitu quodam est vestiens & cooperiens eam. Non est diuinæ naturæ humana natura connaturalis, sed tantùm personæ ipsius Iesu, quæ humanæ naturæ propria sunt, naturaliter insunt. Sic est in natura hominis, quòd naturaliter est homo, verus homo, & verè homo. Verus homo propter veritatem animæ & humanæ carnis. Verè homo, quia verè constans ex anima humana & carne, ex veris constans, & verè constans, non tantùm vera habens, & verè habens partes humanitatis, sed verè etiam existens ex ipsis. Naturales habens, & naturaliter habens, sicut naturaliter deus, ergo & generaliter, & non tantùm habitu homo. Iure ergo sicut in veritate diuinæ dicitur extare naturæ Iesu, sed & in veritate humanæ naturæ creditur vtrasque naturas habens, & naturaliter. Ideo filiæ Hierusalem distinctè quærunt qualis sit secundum vtranque partem, de generatione ipsius optantes & natura doceri. Qualis est dilectus tuus? In natiuitate diuina est dilectus ex dilecto: in natiuitate humana factus est dilectus ex dilecta: nisi quòd non tam est ipse dilectus ex matre, quàm ipsa est effecta dilecta per ipsum. Totum habet quod habet dilectus, ex dilecto, sed nõ totum à dilecta, magis autem totum habet quod H habet, ipsa ab ipso. Ideo cum primùm rogant filiæ Hierusalem, Qualis est dilectus tuus ex dilecto, non similiter adiungunt, qualis est dilectus tuus ex dilecta, sed simpliciter qualis est dilectus tuus. quòd ibi supra capacitatis suæ vires vota porrigunt, corrigunt incontinenti, ad humaniorem quandam & magis modestam se conuertentes. Possumus autem vtroque sensu hoc intelligere, vt aut interrogatio propter geminam in Iesu naturam accipiatur congeminata, aut illa prior quasi incapabilis hac sequenti sit reuocata, ac si dicant: Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ó pulcherrima mulierum? Huius te fidei veritas quam tenes de generatione dilecti de dilecto, inter omnes omnium professores sectarum te pulcherrimam facit. Ista fides te mundat, ista venustat, qua dilectum tuum dilecto ex quo est æqualem defendis. Talis est qualis ipse à quo est. Mira æqualitas, & mira qualitas. Aequalitas illa identitatem valet, qualitas substantialitatem. Si essent duæ naturæ, vtraque summa, vna in patre, in filio alia: esset quidem æqualitas, non esset identitas, sed æqualem sibi aliam diuina natura non admittit. Vna numero in vtroque est qualitas, & substantialis qualitas, imò substantiæ qualitas: ideo filium qualis est pater, talem esse, est & ipsum quod pater est esse. qualis pater est, talis & filius: & ipsa qualitas est vterque: consubstantialis est illi, & eadem est cum illo substantia. Substantia non tantùm subsistere conferens, sed & ipsa subsistens, viuens, potens, intelligens. Talem prædicas I dilectum tuum ex dilecto, talem diffinis. Si fieri potest, huius fidei nobis rationem edissere, & sufficit nobis. Ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Quomodo sciemus qualis est dilectus tuus ex dilecto, si nõ edoces qualis est dilectus ex quo est? Sed non est hoc aut huius temporis, aut huius capacitatis nostræ: sed sufficit credere quia talis est qualis est pater. Quãuis non sufficimus comprehendere quæ illa qualitas est, doce qualis secundum humanitatem est, secundum quam dilectus est ex dilecta. Doce & dic qualis est dilectus tuus. Delectat nos de ipso iam audita reaudire. Replica nobis quæ de dilecto tuo vel credi debent, vel capi valent. Vtraque audita nos vehementer delectant: & quæ incapabilia nobis sunt, nos tamen capiunt illa: eo ipso admirationis & amoris æstu capti sumus, qui te sic captam, sic arreptam, sic æstuantem videmus. O qualis est, ó quàm amabilis est dilectus tuus, cuius in te semper amor capit augmenta, qui tibi fit semper de dilecto dilectus, imò de dilectissimo semper dilectior: cuius te facit amor pulchram, experientia auidam, auiditas anxiam. Anxij est enim & affectus votiui quòd sic adiuras nos: Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quoniam sic adiurasti nos? Quàm pulcher est qui in te fœdum nihil esse sustinet, ideóque pulcherrimam efficit mulierum. Quàm amabilis & gratiosus, sine quo nec ad horam esse sustines, propter quem sic adiurasti nos. Rogo vos filiæ Hierusalem, huius terrestris Hie- K rusalem, cur non has ad ecclesiam interrogationes ingeminatis? Cur hanc vtranque natiuitatem in Christo, quam detrectatis commendare, dissimulatis addiscere? Cur vos non sentitis adiuratas ab Ecclesia, prolatis cõtra vos scripturæ vestræ cum fide testimoniis, collatis in fide spirituum gratiis, perlatis pro fide passionum martyriis? Cur non vos quasi adiuratas sentitis ab ecclesia aptioribus quas frequentat ceremoniis, acutioribus quas tractat sententiis, altioribus quæ expectat præmiis, arctioribus quibus se instituit votis? Disciplina restrictior, doctrina instructior, expeditior ritus, eminentior virtus tibi poterat zelum generare, prouocare affectum, & ad mouendam æmulationem adiurationis habere vim. Sed veniet tempus (nondum est enim) cum conuersis vobis ad dominum, auferetur ignorantiæ & dissimulationis velamen: tunc quasi sensibiles effectæ, accepto domini spiritu, adiurationum istarum sentietis virtutem: tunc in sanctam expergefactæ curiositatem, auidas interrogationes frequentabitis, dicendo: Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ó pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus, quoniam sic adiurasti nos? Iudæorum (fratres mei) nondum tempus aduenit, nostrum autem semper paratum est. Ideo omissis friuolis & fraudulentis sermonibus, huiusmodi admirationum vel interrogationum commercia celebremus in conuentibus nostris. Vtinam vos tales sitis filiæ, quæ talia dogmata desideretis audire, vtinam & ego talis sim sponsa à qua valeatis paratæ talia petere. O beata verè mater quæ sibi dici audire meretur: O pulcherrima mulierum. Beata planè, si pulchritudinem tantam integram seruet. Candidiores (inquit) Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. Denigrata est super carbones facies eorũ. Magna certè collaudatio, sed maior vituperatio. Candor niuis, lactis nitor, rubor eboris, puritas & pulchritudo sapphiri, carbonis obducuntur nigredine. Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis. Non sunt vtique pro Nazaræis cogniti iam in plateis. Silebo de aliis ordinis nostri cernite viros, quàm admirabile erat nomen eorum in vniuersa terra! In vicis, quando vix erant visi in plateis, statim cogniti pro sanctitatis signo erant in eis. Nunc autem nullo religionis discrimine, nullo priuilegio conuersationis, aut nullo, aut prætenui distincti & signati sunt à cæteris. Ideo non sunt cogniti quasi Nazaræi in plateis. Frequentia platearum dedecorat Nazaræos, & peregrinam speciem inducit. Mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum: ideo non sunt agniti in plateis. Non agnoscitur in eis natiuus candor, non nitor, non rubor, non pulchritudo. Quid enim ista significent? pulchritudinem magnam depingunt: ideo non sunt cogniti in plateis. Hi Nazaræorum colores sunt, hi etiam sponsæ & sponsi sunt. Nam & sponsa hoc in loco loquitur, & dicit: Dilectus M meus candidus & rubicundus. Talis est Nazaræus noster: & cui adsimilatur Nazaræorum color, adsimilatur & sponsæ color. Illa enim Nazaræa est, domino se Iesu Nazareno deuouens & desponsans: quam cum talem inuenerimus, collaudemus pulchritudinem eius, consulamus peritiam. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ó pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus, quoniam sic adiurasti nos? Sed iam dilecti sui laudes retexat domini Iesu, Qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Philip. 2. a · *Cant. 5. c* · *Thre. 4. b* · *Ibidem.*

Sermo XLVIII.

DILECTVS MEVS CANDIDVS & rubicundus, electus ex millibus.] Studium dilecti intermittit ad tempus, sed ad tempus modicum, vt filias instruat: delectabilia necessariis interrumpit: nec tamen sine dilectione est, quòd sponsi memoriter recenset præconia. Dulces enim faucibus sponsæ laudes sunt sponsi. Pia mater & sponsa prudens filias informat, commendat dilectum. Iure prudens, tam parata & tam profusa habens quæ eloquatur de sponso. Diligenter illi singula ipsius & notata sunt, & re-

Cant. 5. c

A & recogitata, quæ tam in promptu sunt. Trahunt singula affectum eius quæ memoriæ tenaciter hærent. Color, caput, comæ, oculi, genæ, labia, manus, venter, crura, pes, guttur, omnia hæc figuratè describuntur in laude sponsi. Et quasi in clausula & breui capitulo totum concludens, Totus (inquit) desiderabilis: vt quæ in his amoris sui parata alimenta esse doceat. Talis est, ait, dilectus meus, & ipse est amicus meus. *Ibidem.* Videte in his omnibus doctrinam sponsæ, videte deuotionē, videte diligentiam, vel quærendo dilectum, vel instruendo filias, vel recolendo laudes ipsius. Obnixè adiurat, paratè respondet, figurat ornatè, distinctè partitur, succinctè pertrāsit, summatim stringit, & nescio an sufficienter exprimit. Scio quidem quòd affectuose concludit: Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus. Laudum istarum magnus ambitus, & magnus planè amor laudantis. Iam singulos laudis huius articulos reuoluamus. Dilectus meus candidus & rubicūdus, electus ex milibus. Singularis mixtura est colorum, qui in sola persona domini operatione diuina conuenerunt in vnum, nec vt sint vnus, sed vt sint in vno. O gratiosus sponsus & amabilis valde, in quo generatio diuina candet, & rubet humana. Ipse est enim candor lucis æternæ. Ipse etsi non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri: de sanguine tamē matris natus est, & nihil in eo ruboris illius B de quo ait Esaias: Si fuerint peccata vestra rubra sicut vermiculus, sicut lana alba erunt. *Esa. 1. e* Non sibi conueniunt, non se patiuntur lanæ albedo, & rubor vermiculi. Alius est quidam rubor qui inuenitur simul cum candore in vestimento Iesu. Quare (inquit Esaias) rubrum est vestimentum tuum? *Esa. 63. a* Vestimentum domini Iesu natura virgineæ generationis, candens munditia & innocentia sanctitatis, multo decentius colore passionis voluntariæ in credentium rubet affectibus. Qualis rubor, qui dealbandi non caret effectu? Lauerunt (inquit) stolas suas & candidas fecerunt in sanguine agni. *Apoc. 7. d* Rubor hic in Iesu meo candorem inuenit, non fecit: in nobis facit, non inuenit. Rubor hic cruentę natiuitatis & propriæ iniquitatis superinductus colore, ruborem eius in candorem conuertit, fide corda mundans. Iustificati enim sumus per fidem in sanguine Iesu. Bene tibi rubet pro te cruor effusus, si in animo tuo vicissitudinis accēdit affectum. Bene tibi rubet, si tibi rutilat in effuso sanguine pro te nimia charitas dei. Sic enim dilexit sponsam suam Iesus, vt lauaret eam in sanguine suo. Flāmea est charitas, hæc mihi dominum Iesum rubicundum facit. In eo mihi & veritas candet, & rubet charitas. Dilectus, inquit, meus candidus & rubicundus. Quidni candidus? Ipse lux est, & in eo tenebræ non sunt vllæ. Quidni rubicundus? Deus enim ignis est, & ipse ignem venit mittere in terram. C Si tibi ministrat intelligentiæ lucem, candidus est: sed si non animum accendit ad amorem, non eum sentis rubicundum. In seipso vtrunque est: sed tibi non est nisi cum eorum in te sentis effectum. Si sponsa es, æmulare mixturam gemini coloris huius à sponso tuo, vt similiter candida & rubicunda sis, id est syncera & succensa. Nam ipse sicut serenandi, ita & succendendi vim habet. Qui approximat illi, approximat igni.

Expliciunt sermones Gilleberti super Cantica canticorum.

INCIPIT TRA- D ctatus beati Bernardi abbatis de lamentatione virginis Mariæ.

QVIS dabit capiti meo aquā, & oculis meis fontē lachrymarum, vt possim flere per diē & noctē, donec seruo suo dominus Iesus appareat visu, vel somno consolans animā meam? O vos filiæ Hierusalem, sponsæ dilectæ dei, vnà mecum lachrymas fundite, donec nobis vester spōsus in sua speciositate benignus appareat, vel occurrat. Recolite, recolite, & sedula mentē pēsate quàm sit amarum ab ipso separari, cui vos promisistis ac nupsistis, cui vos in omni sanctitate vouistis. Vouistis vota, reddite ea: vosipsas Christo vouistis: vosipsas Christo reddite. Currite filiæ, currite virgines sacræ, currite matres Christo castitatē vouentes, omnes ad virginem currite quæ peperit Christū. Ipsa enim portauit regem gloriæ, illū omni petēti datura. E Ipsa genuit eum, lactauit eum, die octaua circuncidit, & quadragesima præsentauit in tēplo, duos turtures vel duos pullos columbarū pro eo offerēs in holocaustū. Fugiens ab Herode ipsum portauit in AEgyptū, lactans eū & nutriens, curā illius habens, sequēs eum ferè quocunque pergebat. Credo etiā firmiter quòd ipsa mater Iesu erat inter illas fœminas quæ ipsum sequebātur ministrantes ei. Nullus debet inde admirari si sequebatur eum, cùm ipse esset totus eius dulcor, solatiū, desideriū, & solamen. Hanc etiā arbitror fuisse inter illas dolentes atq; gemētes quæ lamentabātur flentes dominū. Poterat etiam & hæc esse inter illas fœminas filias Hierusalem, ad quas Iesus tunc non clarus imperio, sed plenus opprobrio, spinis coronatus, sputis illitus, flagellis afflictus, sibi in angariam mortis crucē baiulans, conuersus dixit: Filiæ Hierusalem nolite flere super me, sed super vosipsas flete, & super filios vestros. *Luc. 23. d* Putásne domina mundi, domina mea, mater dilecta eiusdem Christi, éstne verū quod dico? En obsecro vt dicas seruulo tuo decus paradisi, gaudiū cœli, veritatē huius rei. Obliuiscere tamen causam doloris rogo, quem tunc passam te fuisse nō dubito. Vtinā dolor ille sic quotidie inhæreret visceribus meis, sicut inhæsit tuc tuis. Vtinam die qua assumpta fuisti in cœlū vt in æternum gauderes cū filio tuo, mihi indicasses lachrymas tuas, vt per illas cognoscerem quantū tibi amaritudinis fuit cum Iesum dilectū tibi, F heu, heu, & parū dilectum mihi, clauis in ligno confixū, capite inclinato suū sanctissimum exhalare videres spiritū. Sed peto domina mea, ne te moueant verba mea quæ dico, cum tamen saxa deberent scindi ad illa. Quis vnquā regnans in cœlo sursum, aut peregrinans in terra deorsum, audiens vel mente pertractās quomodo factus est opprobriū hominum ipse dominus angelorum, poterit lachrymas continere etiā in cœlo vbi est impossibile flere? Quare ego miser non ploro, cū abiectio plebis factus est filius dei patris? Veruntamen tu domina gaude gaudio magno valde, ab ipso nūc glorificata in cœlis, quæ in mente tantis clauis amarissimis fuisti confixa suæ piissimæ mortis. Mihi tamen, obsecro, lachrymas illas infunde, quas ipsa habuisti in sua passione: & vt his affluam largius, de passione filij tui dei mei & domini mei verba adinuicem conferamus. Teneris promissione: redde quia hoc nobis superius promisisti. Memini te mihi in primo exordio nostri sermonis fuisse locutam de doloribus quos ipsa portasti pro morte vnigeniti tui. Quod vt auditi, non modicum perturbatus cœpi quærere dolens qui essent illi tui sermones. Cui ipsa dixisti: Qui sunt isti mei sermones, interim recogita in

G amaritudine animæ tuæ, donec de his adinuicem cõferamus. En narra mihi te flagito seriem veritatis, quæ mater es & virgo, & templum totius trinitatis. Ad quem illa: Illud quod quæris, compungitiuum est magni doloris. Sed quia glorificata sum, vltrà iam flere non possum, tu cum lachrymis scribe ea quæ cum magnis doloribus ego persensi. Cui inquam: Flere peropto, quia & nihil aliud mihi libet, sed ego miser cor lapideum habens flere non possum. Regina cœli, mater crucifixi, da quod iubes, & præbe quod cupio: loquere, quia audit seruus tuus. Dic domina mea, dic mater angelorum, mater misericordiæ, si in Hierusalem eras quando filius tuus captus fuit & vinctus, & in Annæ atrium tractus & ductus? Cui illa respõdit: Fui itaque in Hierusalem quando hæc audiui, & gressu qualicunque potui, & vix potui, ad dominum meum veni plorans. Cúmque ipsum fuissem intuita pugnis percuti, alapis cædi, in faciem conspui, spinis coronari, & opprobrium hominum fieri: commota sunt omnia viscera mea, & defecit spiritus meus, & non erat mihi ferè sensus, neque vox, neque sonus. Erant etiam mecum sorores meæ, & aliæ mulieres multæ, plangentes eum quasi vnigenitum. Inter quas erat Maria Magdelene, quæ super omnes, excepta me quæ tecum loquor, dolebat & plorabat. Cúmque Christus deus præcone clamante, Pilato imperante sibi baiulans crucem ad supplicium traheretur, factus est concursus populo-
H rum post eum euntium, alij super eum plangentes, alij illudentes, & proiicientes lutum, fimum, & immunditias super caput eius. Sequebar ego eum prout poteram eius mœstissima mater cum mulieribus quæ eum secutæ fuerant à Galilæa ministrantes ei, à quibus velut emortua tenebar & sustentabar, quousque peruentum est ad locum passionis vbi crucifixerunt eum ante me. Et ipse me videns, fuit in cruce eleuatus, & ligno durissimis clauis affixus. Stabam & ego videns eum: & ipse videns me, plus dolebat de me quàm de se. Ipse verò tanquam agnus coram tondente se vocem non dabat, nec aperiebat os suum. Aspiciebam ego infelix & misera deum meum & filium meum in cruce pendentem, & morte turpissima morientem. Tantóque dolore & tristitia vexabar in mente, quòd non posset explicari sermone. Nec mirum. Erat enim aspectu dulcis, colloquio suauis, & omni conuersatione benignissimus. Manabat nanque sanguis eius ex quatuor partibus rigãtibus vndis, ligno manibus pedibúsque confixis. De vultu illius pulchritudo effluxerat omnis, & qui erat præ filiis hominum speciosus forma, videbatur omnium indecorus. Videbam quòd complebatur illud propheticum in eo: Vidimus eum, & non erat ei species, neque decor. Vultum enim illius iniquorum Iudæorum fœdauerat liuor. Iste erat dolor meus maximus, quia videbam me deseri ab eo quem genueram, nec supererat alius, quia mi-
I hi erat vnicus. Vox mea ferè perierat omnis, sed dabam gemitus suspiriaque doloris. Volebam loqui, sed dolor verba rumpebat: quia verbum iam mente conceptum, dum ad formationem procederet oris, ad se imperfectum reuocabat dolor intimus cordis. Vox triste sonabat foris, vulnus denuncians mentis. Verba donabat amor, sed raucè sonabant, quia lingua magistra vocis vsum perdiderat loquendi. Videbam morientem, quem diligebat anima mea, & tota liquefiebam præ doloris angustia. Aspiciebat & ipse benignissimo vultu me matrem plorantem, & verbis paucis voluit me consolari, sed ego nullo modo consolari potui. Flebam dicendo, & dicebam flendo: Fili mi, fili mi. Væ mihi, væ mihi. Quis dabit mihi vt ego moriar pro te fili mi? O misera quid faciam? Moritur filius meus. Cur secum non moritur hæc mœstissima mater eius? Mi fili, fili mi. Amor vnice, fili dulcissime, noli me derelinquere post te, trahe me ad teipsum, vt & ego moriar tecum. Malè solus moreris. Moriatur tecum ista tua genitrix. O mors misera noli mihi parcere, tu mihi sola præ cũctis places, exaggera vires, trucida matrem, matrem cum filio perime simul. Fili dulcor vnice, singulare gaudium, vita animæ meæ, & omne solatium, fac vt ego ipsa nunc tecũ moriar quæ te ad morté genui, sine matre noli mori. O fili, recognosce miseram, & exaudi precem meam. Decet enim filium ex-
K audire matrem desolatam. Exaudi me obsecro, in tuo me suscipe patibulo, vt qui vna carne viuunt, & vno amore se diligunt, vna morte pereant. O Iudæi impij, ô Iudæi miseri, nolite mihi parcere. Ex quo natum meum crucifixistis, & me crucifigite, aut alia quacũque morte sæua me perimite, dummodo cum meo filio simul moriar. Malè solus moritur. Orbas orbem radio, me Iudæa filio, gaudio & dulcore. Vita mea moritur, & salus perimitur, atque de terra tollitur tota spes mea. Cur ergo viuit mater post filium in dolore? Tollite, suspendite matrem cum pignore. Non parcitis proli, non parcatis & mihi. Tu mihi soli mors esto sæua: nunc summè gauderem si mori cum filio simul possem. Dulce est mihi miseræ mori, sed mors optata recedit. Væ mihi & tibi fili, mors ipsa præcipitata venit. Morte mori melius est mihi quàm vitam ducere mortis. Sed fugit à me misera, & infelicem me relinquit, cui ipsa mors multum optata nunc esset. O fili charissime, ô benignissime nate, miserere matri tuæ, & suscipe preces eius. Desine nunc mihi esse durus, qui cunctis semper fuisti benignus. Suscipe matrem tuam in cruce, vt viuam tecũ post mortem semper. Nihil mihi dulcius est quàm te amplexato in cruce tecum mori: & nil certè amarius quàm viuere post tuam mortem. O vere dei nate, tu mihi pater, tu mihi mater, tu mihi filius, tu mihi sponsus, tu mihi anima eras. Nunc orbor patre, viduor sponso, desolor filio, omnia perdo. O fili mi, vl-
L tra quid faciam? Væ mihi, væ mihi. Quò vadam charissime? vbi me vertam dulcissime? quis mihi de cætero consilium & subsidium præstabit? Fili dulcissime omnia tibi possibilia sunt, sed & si non vis vt moriar tecum, mihi saltẽ relinque aliquod benignum consilium. Tũc iam dominus anxius in cruce annuens oculis & vultu de Ioanne ait: Mulier, ecce filius tuus. Erat enim Ioãnes præsens, vultu tristis, & corde mœstissimus, lachrymis semper plorans. Ac si diceret: O mater dulcissima mollis ad flendum, mollis ad dolendum, tu scis quia ad hoc veni, & ad hoc de te carnem assumpsi, vt per crucis patibulũ saluarem genus humanum. Quomodo ergo implebũtur scripturæ? Sic enim oportet me pati pro salute generis humani. Die nanque tertia resurgam, tibi & discipulis meis patenter apparens: desine flere, & dolorem depone, quia ad patrem vado, & ad gloriam paternæ maiestatis percipiendam ascendo. Congratulare mihi, quia nunc inueni ouem errantem quam tam longo tempore perdideram. Moritur vnus, vt totus inde reuiuiscat mundus. Vnius ob meritum cuncti periere minores, & nunc saluantur vnius ob meritum. Quod placet deo patri, quomodo displicet tibi? Mater dulcissima, calicem quẽ dedit mihi pater, non vis vt bibam illum? Noli flere mulier, noli flere mater speciosissima: non te desero, non te derelinquo. Tecum sum, & tecum ero omni tempore seculi. Secundum carnem subiaceo imperio mortis, secũdum diuinitatem
M sum & ero semper immortalis & impassibilis. Benè scis vnde processi, & vnde veni. Quare ergo tristaris si illuc ascẽdo vnde descendi? Tempus est vt reuertar ad eum qui me misit. Et quò ego vado, tu non potes venire modo, venies autẽ postea. Interim Ioannes qui est nepos tuus, reputabitur tibi filius, curam habebit tui, & erit solatium fidelissimum tibi. Inde dominus intuitus Ioãnem, ait: Ecce mater tua. Ei seruies, curam illius habebis, eam tibi commendo, suscipe matrem tuam, imò magis suscipe matrem meam. Dum hæc pauca diceret, illi duo dilecti lachrymas fundere non cessabant. Tacebant ambo illi martyres, & præ nimio dolore loqui non poterant. Isti duo virgines audiebant Christum voce rauca & semiuiua loquẽtem, ipsum videbant paulatim morientem: nec ei poterant respondere verbum, quia illum videbant quasi iam mortuum. Erant enim illi duo quasi iam mortui, vnde spiritus illorum voces exhalare nequibant. Defecerãt spiritus illorum, & virtutem loquendi amiserant. Audiebant & tacebant, quia præ angustia loqui non poterant. Solus illis dolor luctúsq; remãsit amicus. Amabant flere, & flebant amarè. Amarè flebant, quia amarè dolebant. Nã gladius mortis Christi, animas vtrorúque transibat. Transibat sæuus, sæuus perimebat vtrunque.

Esa. 53. a

Ioan. 19. c

Quo

A Quo magis amabat, sæuior fiebat in matre. Vulnera Christi morientis, erant vulnera matris dolentis. Dolores sæui, fuerunt tortores in anima matris. Mater erat laniata morte chari pignoris. Mente mater erat percussa cuspide teli, quo membra Christi serui foderunt iniqui. Ipsa enim erat quam dolor tenebat. In mente eius creuerant immẽsi dolores, nec poterant extra refundi. Intus atrocius sæuientes dolores nati, matris animam gladiabant. In carne Christus soluebat debitum mortis, quod grauius erat, quàm mori in anima matris. Interim Christus matre commendata Ioanni, dixit: Sitio. Et dederunt illi qui crucifixerunt eum, acetum cũ felle mixtum. Quod cum gustasset, noluit bibere. Dixítque: Consummatum est. Et exclamauit voce magna dicens: Heli Heli lamazabacthani? hoc est, deus meus, deus meus, vt quid me dereliquisti? Et hæc dicens, expirauit. Tunc terra tremuit, & sol sua luminaria clausit. Mœrebántque poli, mœrebant sidera cuncta. Omne suum iubar amisit luna dolendo, Recessítque omnis ab alto æthere fulgor. Finduntur duri lapides, scinduntur fastigia templi. Petræ durissimæ scissæ sunt, & monumenta aperta. Surrexerunt multi apertis tumulis, fatentes voce magna Christum esse Deum. Cogitare nunc libet quantus dolor tunc insuit matri, cum sic dolebant quę insensibilia erant. Nec lingua poterit loqui, nec mens cogitare valebit, quanto dolore afficiebantur pia viscera Mariæ. Nunc soluis virgo B cum vsura, quod in partu non habuisti à natura. Dolorem pariendo filium non sensisti, quem milies replicatum filio moriente passa fuisti. Iuxta crucem Christi stabat emortua mater, quæ ipsum ex spiritu sancto concepit. Vox illi non erat, quia dolore attrita iacens pallebat. Quasi mortua viuens viuebat moriens, moriebatur viuens, nec mori poterat quæ viuens mortua erat. In illius anima dolor sæuè sæuiebat. Optabat mori magis, quàm viuere post mortem Christi, quæ malè viuens mortua erat. Ibi stabat dolens, sæuo dolore confecta. O verum eloquium iusti Simeonis, quem promisit gladium sentiebat doloris. Expectans corpus Christi deponi, plorabat dicens: Heu me, heu me: Reddite vel saltem nunc mœstissimæ matri extinctum filium. Vel certe, si magis libet, me morte illi coniungite, vt cum doloribus suis pereant & dolores mei. Deponite illum, quæso, deponite mihi, vt mecũ habeam corpus exanime, sitque meus vnicus mihi in solatiũ vel defunctus. Stabat iuxta crucem Maria intuens vultu benigno Christum pendentem in patibulo, pedumque summitatibus innitens manus leuabat in altum, amplectens rubricatam crucem, ac in oscula eius ruens ea parte, qua vnda preciosissimi sanguinis defluebat. Sursum manus nisu quo poterat extendebat, vnicum suum amplecti desiderans, nec valebat. Sperat enim amor multa, quæ nunquam vel rarò fieri possunt. impatiens siquidem amor credit quòd sibi debeant C cedere vniuersa. Volebat amplecti Christum in alto pendentem, sed manus frustra protensæ in se complosæ complexæ redibant. Leuabatur à terra sursum, vt dilectum suum contingeret, ipsumque tangere nequiens, durissime recollidebatur ad terram. Ibi doloris immensitate oppressa prostrata iacebat: sed maxima vis amoris qua incensa mens eius ardebat, eam erigere compellebat: & amoris impetu surgens, reextensis manibus suum attrectare filium affectabat: & rursum magno cruciata dolore, terrã repetere cogebatur. O quàm male tunc illi erat. Grauius illi erat vita viuere tali, quàm diro gladio sæuè necari ab impiis. Tanquã mortis pallor eius vultum persuderat, genis & ore tantùm cruore Christi rubentibus, cãdentes guttas sanguinis ore sacro tangebat, terram deosculans sæpissime quam cruoris vnda rigabat. O graue martyrium! O frequens suspirium! O langues pectus virgineum! Anima eius tota liquefacta est, facies pallet rosea, sed precioso filij sanguine rubet respersa. Interim vir quidam nobilis nomine Ioseph, qui erat discipulus eius, occulte tamen, ad Pilatũ accessit, postulans sibi donari corpus domini Iesu Christi. Quo sibi concesso, accersiuit quendam virum sapientem & legisperitum nomine Nicodemum discipulum Christi occultum similiter, & venerũt ad locum vbi erat dominus crucifixus, secũ instrumenta ferentes quibus clauos extraherent & vt eum de cruce deponerent. Quos cum benignissima & mœstissima mater aspiceret, & sciret eos vnicum suum velle D deponere de cruce, quasi de morte consurgens paululum reuixit anima eius, & de terra festina exiliens vbi iacebat dolens violentia prostrata, quod poterat adiutorium, debilissima illis ministrabat. Vnus duros illos ac diros clauos trahebat è manibus, alius, ne corpus exanime caderet, sustentabat. Stabat & Maria brachia leuans in altum, vulnera contemplans, manus perforatas sacróque sanguine respersas intuens. vix sustinere se potuit. Iámque manus, brachia sancta & caput supra triste pectus suscepit, vt hoc vltimo & miserando solatio posset consolari. Quem vt attingere valuit, amore materno ruens in dulcissimos amplexus & oscula, de suo sic male tractato filio non poterat satiari. Sed cum de cruce corpus eius fuisset totaliter depositum, præ doloris vehementia & amoris immensitate quasi exanimis facta fuit. Stabat ad caput extincti filij mœstissima mater, & eius regalem faciem mortis obfuscatam palloribus, magna rigabat affluentia lachrymarum. Aspiciebat illud reuerendissimum caput coronæ spineæ diris aculeis perforatũ, manus illas & pedes sacros clauis ferreis crudelissimè perforatos, latúsque suffossum lancea, cum cæteris membris laceratis, & amarissimè suspirans ac flens dicebat: O fili mi dulcissime, quid fecisti? Quare crudelissimi Iudæi te crucifixerunt? Quæ causa mortis tuæ? Commisistíne scelus vt tali morte damnareris? Non fili non fili, sed sic tuos redimere dignatus es, vt posteris exempla relinquas. In gre- E mio meo nunc te mortuum teneo. Quid ego tua mater fili mi dilectissime faciam? Væ mihi fili mi, dulcedo mea, consolatio mea, vita mea. Vbi est illud gaudium indicibile quod in tua admirabili natiuitate habui? Væ mihi fili mi, in quantum dolorem & tristitiam versum est illud tam magnificum gaudium? Succurre mihi fili mi, & spiritum sanctum mihi interim infunde, quia iam gaudij illius quod in obumbratione & angelica salutatione concepi, fere præ dolore immemor deficio. Interim autem frõtem & genas, nasum, oculos, ósque simul frequentius osculabatur, tanta perfluens affluentia lachrymarum, vt carnem cum spiritu resolui putares in lachrymas. Rigabat felicibus lachrymis corpus exanime filij, & monumentum in quo posuerunt eum, modo mirabili madidabat, vbi & eius lachrymæ adhuc apparere dicuntur, indicatiuæ doloris intimi qui animam eius tanquam gladius acutus pertransiuit. Cogitabat mirabilia facta vnici sui: & durissima opprobria & tormenta quæ viderat oculis suis, & auribus audierat, reuoluebat in mente, quis videlicet, qualis & quantus fuerat quem ipsa virgo concepit illæso pudore, & peperit sine dolore, quem etiam cum summa diligentia lactauerat, custodierat & educauerat, qui erat ei vita, dulcedo, gaudium, & solatium, consilium, refugium & auxilium vitæ suæ. Videbat inquam dominum & deum suum vnicum suum filium sic viliter & crudeliter pertractatũ. Vnde dicebat: Dic, F fili dilectissime, dic amor vnice, vitæ meæ singulare gaudiũ, vnicum solatium, quare sic me dolore perimi permittis? Cur tam longe factus à me? Deus meus consolare animam meam, miserere mei, & respice in me. Dicat qui potest, cogitet quãtum potest, meditetur si potest quæ doloris immensitas tunc maternam animam cruciabat. Non credo plene enarrari vel meditari posse dolorem virginis, nisi tãtum fuisse credamus, quantum vnquam dolere potuit de tali filio talis mater. Veruntamen rectum erat amoris & mœroris cõtinens modum. Non desperabat, sed pie & iuste dolebat, sperans tamen firmiter fortitérque tenens ipsum secundum promissum suum tertia die resurgere. In ipsa enim sola in triduo illo fides Ecclesiæ stabat: & dum vnusquisque hæsitabat, hæc quæ fide concepit, fidem quam à deo semel suscepit, nunquam perdidit, spéque certissima domini resurgentis gloriam expectauit. Aderant secum quædam sanctæ & paucæ mulieres, paruúsque virorum numerus, qui Christum dominum cum matre flente amarissime flebant. Erant similiter & angeli dolentibus condolentes. Dolebant quidem pio iustóque dolore, morti compatientes Dei & domini sui, si tamen dolere quomodolibet poterant. Sed credo quòd gaudentes erant, eo quòd genus humanum miserum & captiuum misericorditer redimebatur. Flebant & ipsi (vt arbitror) amarissime men-

G te turbati, vidẽtes dominam suam matrem vtique dei sui tam vehementi dolore repletam, tot riuulis affluentium lachrymarum perfusam. O quis tunc angelorũ archangelorúmque etiam contra naturam suam nõ fleret, vbi auctor naturæ deus immortalis homo mortuus iacebat? Videbant Christi corpus sic male tractatum ab impiis, sic laceratum à pessimis iacere exanime, suo sanguine cruentatũ. Videbant etiam illam piissimam, illam sanctissimam ac beatissimam virginem matrem eius tantis cruciari singultibus, tam amaris repleri doloribus, tam abundantibus lachrymis madidari, sic amarissime flere, quòd nullo modo poterat suas lachrymas refrænare. Et quis poterat tunc à lachrymis se abstinere? Fiebat proinde mœror & luctus ab angelis ibidem præsentibus, qualis decebat spiritus almos: immo mirarer si omnes angeli in illa beatitudine vbi flere est impossibile, non fleuissent. Credo, propter quod & loquor, quia dolebant si dolere valebant. Sicut enim fuit possibile deum per assumptum hominem mori, ita forte possibile angelos bonos dolere de morte domini dei sui. Ioseph autem ab Arimathia vir sanctus & iustus, qui corpus Christi cum Nicodemo deposuerat de cruce (sicut euangelistæ testãtur) mercatus sindonem inuoluit illud, preciosis conditum aromatibus: & in monumento nouo, quod sibi exciderat, sepeliuit. Tunc angelorum milia milium qui ad Christi sepulchrum conuenerant, dulces ei ac deuotas exequias & victoriam decantabãt. Illi domino laudes canebant, sed Maria gemitus & suspiria emittebat. H Dũ igitur Ioseph & Nicodemus dominum ponerent in sepulchro, volebat simul cum illo mater mœstissima sepeliri. Erat enim innixa super dilectum suum, quem amplectens suauitérque deosculans, sic dicebat: Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei. Illum adhuc paululum mihi relinquite, vt faciẽ ipsius sublato velamine valeam contemplari, & præ amore ipsius aliquantulum videndo consolari. Nolite quæso eum tam cito tradere sepulturæ, sed ipsum reddite mihi miseræ matri suæ, vt illum mecum habeam saltem vel defunctum: aut si illum in sepulchro reconditis, ibidẽ me miseram matrem cum ipso sepelite, quia male post ipsum superero. Vt quid post ipsum viuam? Illi ponebant dominum in sepulchro, & illa nisu quo poterat illum ad se trahere conabatur. Illa volebat eum sibi cum totis viribus retinere, & ipsi volebant eum tradere sepulturæ. Sicque pia lis erat & contentio miseranda inter ipsos. Omnes tamen virgineo compatientes dolori, pio desiderio coacti sic amarissime flebant, vt nullus eorum posset ad plenum verba formare. Videbant etenim piam matrem omni quidem solatio destitutam, & super ipsam potius quàm super dominũ suum extinctum plangebãt. Maior illis inerat dolor de dolore matris, quàm de morte domini sui. flebant igitur omnes miserabili dolore gementes cum Christum Iesum vitæ dominum & mortis traderent sepulturæ. I Sepulto itaque domino mater eius sepulchrum amplectitur, & voce qua poterat, suum benedicebat filium iam sepultum, ingemiscénsque vocabat. O singularis virgo & mater, iam dicere poteras: Anima mea liquefacta est vt dilectus locutus est in cruce quãdo dixit: Mulier, ecce filius tuus. Nunc dicere potes: Quæsiui, & non inueni illum. Vocaui, & non respondit mihi, scilicet ad sepulchrum. Ibi sedens innixo capite manus extendebat desuper, illud osculans, amarissimísque singultibus suum filium deplorabat. Accessit autem nouus filius eius Ioannes, cui de cruce Christus eam commendauerat diligenter, lugens & ipse inconsolabiliter: ipsam lugentem ac gementem leuauit. Nam cruciata gemitibus, fatigata doloribus, afflicta ploratibus, pedibus se sustinere nequibat: tamen sicut potuit à mulieribus honestis ac sanctis adiuta, cunctis simul plorantibus Hierusalem ingreditur. Multæ autem fœminæ vidẽtes eam, commotæ pietate super illius doloribus, amarum conuertebantur ad luctum. Quædam verò post ipsam euntes lamentabantur & ipsæ. Dolor etenim eius cunctos intuentes dolere compellebat, vixque lachrymas continere valebant, qui eam plorantem cõspicerent. Tam piè plorabat, tam amare dolebat, quòd sui ploratus pietate multos etiam inuitos ad lachrymas prouocabat. Fiebat planctus quacunque Maria transibat. K Omnésque plorabant qui obuiabant ei. Sic igitur perducitur à plorantibus & dolentibus ipsa plorans & gemens, quousque peruenerunt ad domum Ioannis. Ibi resedit, ibi permãsit, ibi in sua domo Ioannes retinuit, & super propriam matrem in omni charitate dilexit. Erat enim sibi datus in filium, sed ipse se fecerat seruulum eius, in omnibus & per omnia sibi familiariter seruiendo. Denique resurgente filio, præ nimia debilitate membrorum deficiens pia mater ad sepulchum ire nequibat. Tunc currentibus aliis, & vnicum filium cernentibus dicere potuit virgo Maria: Filiæ Hierusalem, nuntiate dilecto, quia amore langueo. O felix & beate Ioannes, cui talem thesaurum dominus dignatus est commendare. O Christi dilecte præ omnibus, & prudens quem constituit dominus priuatum camerarium aulæ suæ speciosissimæ, Retribuet tibi dominus vicissitudinem amoris, mercedémque dilectionis quam in eius ac tua matre taliter desolata vsque ad finem vitæ suæ exhibere curasti. Benedictus quidem tu es à domino. Benedictus à matre domini, quam dilexisti, & cui seruisti puro corde, & mundo corpore. Benedicti sint omnes qui diligunt illam matrem, & super omnia sit benedictus fructus vẽtris sui Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus in æternum, & in secula seculorum. Amen.

L SEPVLTO itaque domino, à Iudæis signatum est monumentum, & traditum est custodibus vt custodirent illud. Interim virgo Maria in domo Ioannis manebat, ibique iacebat, quia nimio dolore confecta non poterat nisi cum difficultate magna ambulare. Ibi enim die noctúque plorans gemebat, nec erat qui consolari eam posset ex omnibus charis suis, nec suæ sorores, nec etiam ipse Ioannes. Ibi amaro corde opprobriosam passionem dilecti filij sui reuoluebat, modo sputa, modo ludibria, modo colaphos, alapas & flagella, modo crucis angariam, modo dira clauorum vulnera, modo lanceam, modo coronam spineam, modo aceti & fellis pocula, mortem, verbera & improperia, modo mortem, mortem autem crucis. Hæc autem cogitando plorabat, atque plorando & eiulando clamabat: Fili mi Iesu, Iesu fili mi, bone ac benigne, ac creator omnium deus, qui factus homo, morte turpissima es peremptus: quem terra, pontus, æthera capere nequeunt, modo arcto clausus es sepulchro. Iacet filius meus extinctus, & sub lapidibus clausa est vita mea. Sumens enim corpus fragilitatis humanæ, dignatus est ad terram descendere, & sui eum non receperunt, sed malum semper machinati sunt contra eum. In illum sæuiebat Herodes ille tyrannus iniquus cum turba crudelissima Iudæorum: quando scilicet ad magorum verba turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo, paruulúmque & tenellum ad vbera materna pendentem morte crudelissima perdere nitebatur. M Dehinc proficiens ætate & sapientia coram deo & hominibus, factus est vir discurrens per ciuitates & castella, prædicans & annuncians regnum dei, elementis & dæmonibus imperabat, infirmos sanabat, & mortuos suscitabat. Et cum talia faceret, sustinebat insidias, sustinebat calumnias, sustinebat blasphemias, quas principes sacerdotum, scribæ & pharisæi, & omnis populus contra eius innocentiam inuehebãt: sed cum eorum perfida & peruersa nequitia vnici filij mei bonitatem superexcellentem sustinere non posset, ipsum auferre de terra nefariè cogitantes, ligauerunt, flagellauerunt, deturbauerunt, crucifixerunt, dilaniauerunt, & morte turpissima occiderunt: sicut præsens dies liquido manifestat. Ergo vos omnes fideles Christi, recolite de morte & passione domini nostri Iesu Christi, & per totum illum venerabilem diem lachrymas fundere non cessetis, vt in die resurrectionis domini ad laudem & honorem illius resurgere valeatis. Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per infinita secula seculorum. Amen.

Finis lamentationum beatæ virginis Mariæ.

Doctrina

Doctrina Beati Bernardi.

A QVANDO surgendum est ad vigilias, præparandus est animus ad deuotionem, ita vt feruẽter exilias de lecto, & corpore discusso gratias diuinæ misericordiæ agas pro quiete indulta, pro custodia & protectione angelica. Deinde veniẽs ad ecclesiam, pone manum super ostium, & dic: Expectate hic cogitationes malæ, intentiones & affectus cordis, & appetitus carnis. Tu autem anima mea intra in gaudium domini dei tui, vt videas volũtatem domini, & visites templum eius. Sicque veniens ante crucem dic: Adoramus te Christe, & benedicimus tibi, &c. Deinde quotiens dixeris versum in choro tuo, illum qui in choro altero dicitur, dicas silenter, & versus singulos saltem aliquo pipere cõsperges, meditatione scilicet aliqua spirituali: quia animum delicatum habes, & escæ eius electæ debent esse. Et ne defigas oculos tuos longius ante te, quàm protenditur proceritas corporis tui: quia hoc multum impedit vagationes animi. Et depinges ibi quasi B resupinatum ante te dominum in cruce, & nunc pro clauis, nũc pro spinis, nunc pro sputis, nunc pro lateris effossione suspirabis, & gratias ages. Cum exeundum fuerit à choro, dices domino: Adhuc habeo domine priuatas laudes & benedictiones tibi dicere, quas scilicet nunc à publicis exiens cantabo tibi & psallam in gloria mea. Cum ad missam ventum fuerit, suscipe inuitantem ad missas priuatas, ac si panem angelorum tibi delapsum de cœlo videres. Si quem amouere volentem intueberis, fuge ac si fame deficienti è fauce buccellam panis auferre conaretur. Cum ad capitulũ veneris, diligenter accipies armaturam dei, in galea prouidẽtiæ, in lorica patientiæ, in scuto mansuetudinis, quibus possis clamationes iustas vel iniustas elidere. Si peccasti, dic tãtum, emendabo. Si non, dic, non memini. His nec amplius nec minus aut clamoribus aut verberibus à te extorqueatur. Cogita cum accedis ad iudicium capituli, deum & priorem, Pilatum & pharisæos clamantes in eum, & milites verberantes eum sine causa. Cogita capitulum durum sanctorum martyrum cum starent ante reges & præsides, cum pertinentiis suis, id est cum pœnis & tormentis quæ patiebantur. Cogita futurum capitulum tuum in morte coram deo, cum milia dæmonum clamabunt contra te, & decies centena milia aduersum te: & si quid hic tecum durius agitur, illorum consideratione leuigetur. Cogita quòd ille qui clamat te, nouacula dei est, & pilos vult tibi tollere deformes, vt speciosus fias. Cogita quòd pitantia est de C cœlo missa correctio. Quicunque te clamauerit, eadem die remunerabis eum obsequio quocunque si potes, eo quòd te à deformitate peccati releuare voluerit. Cum ad laborem veneris: sic temperabis opus agendum, vt solicitudo operis intentionem animi tui ab iis quæ dei sunt non auertat. Quando pausandum est, noli angulos consectari, vel à cæteris semotus sedere, sed sint oculi tui ad fideles terræ, vt sedeant tecum: & tu consede in medio doctorum. *Exemplũ.* Quidam frater cum apud nos pausantibus cæteris solus longe sederet, grauissimo cœpit carnis stimulo vrgeri, audiuitque vocem dicentem sibi: Vade ad castra. Et cum venisset vbi cæteri erant, quieuit stimulus. Cum veneris ad refectionem, nec primus intrabis nec vltimus. Si non potes sumere quæ apponuntur, non ea permittas non omnino mutari, sed vel modicum sume, vt comedisse videaris. Si quis instet vt comedas, hoc tantum signo responde, bonum est, multum est, factũ est. Cogita quòd multorum labore, infinitis nauigantium periculis haleca, pisces, vel cætera tibi necessaria procurantur, vt carnis tuæ desideriis satisfiat: & per singulas buccellas age gratias. Interim cogita Christum crucifixum expectare gratias tuas, vel ad portam reliquias tuas pauperem præstolantem. Abstinentiam omnino interdico tibi ne facias, sed quotidie secundum mensuram comede. Si per noctem illusio tibi acciderit, ne contristeris, sed in crastino confitere: & aliquo te inuitante ad missam vt ministres, caute coram omnibus te excusa per signum, vt est consuetudinis, quatenus omnes illam tuam pollutionem intelligant. D Fecit hoc aliquis apud nos etiam nullo vocãte ad missas, vt magis erubesceret, & à tentatione carnis liberatus est, intantum vt vix aliquid tale postmodũ senserit, nec nisi semel vel secundo per annum pruritũ huiusmodi patiebatur. Ex quo patet quàm vera sit sententia dei dicentis: Ego glorificantes me glorificabo. Et omnis qui se humiliat exaltabitur, & humilibus dat gratiam. *Luc. 14. c* Quando legendum est, conuersa facie ad ecclesiam anteposito libro vtere soliloquio tuo, & vbicunque occurrerint dei beneficia, dic: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? *Psal. 115. a* quantum debes anima mea? Et conuersus ad angelos dic: Venite audite, & narrabo omnes qui timetis deum, quanta fecit animæ meæ. & ad ipsum deum deflectens oculos: Verè, inquies, domine misericordia tua magna est super me. Si autem solicitãte te in hunc modum corde, & pulsante ostium paradisi, aliqua cogitatio maligna interstrepit, statim ꝑpone & dic: Cuius est imago hæc & superscriptio? & audiens quòd Cæsaris est, hoc est principis mundi, scilicet diaboli, dic: Pecunia tua tecum sit in perditionẽ. Iam ostium clausum est, & dominus hic Pascha manducat, non vacat mihi aperire tibi. Si autem adhuc steterit cogitatio mala, oppone illi signum crucis. *Exemplũ.* Sanctimonialis quædam apud nos in tanta veneratione habuit signum crucis, vt cum efferenda esset ad tumulum, facies crucifixi verteretur post eam in parte illa per quam elata est, & E sic caput imaginis in partem illam intendens, perpetuò contra solitum sic permaneret. Alia reuelauit cuidam computruisse manus suas, sed pollicem non posse corrumpi, quo signum crucis sibi imprimere cõsueuerat. Caue ne in tactu alicuius vel cõsensu facias, vel tibi fieri permittas, vnde te oporteat erubescere. Colloquia priuata nec fugias nec requiras: cogita tamen quòd poma syluestria sunt. Cùm videris aliquem in oratione, in lectione, in silentio, in patientia, in obedientia & similibus studiosum: gratias age deo quòd speculum tibi miserit: & nõ inuideas. Cum aliquem turbatũ videris: gratias age quòd nubes illa per te non transiit, & dic: Quid illa tentatio de me fecisset, si deus permisisset? & non iudices alienam imperfectionem, neque fodias parietẽ conscientiæ eius. Cum aliquid rogaturus à Priore veneris, præpara te ad repulsam semper: & si cõtigerit negari tibi quod postulas, dic apud te: Quid decebat asellum nisi frenũ & stimulus? Ego nihil proprie vendicare possum in domo ista, nisi cilicium & crucem: cilicium in morte, & crucẽ in fossa: hæc est hæreditas mea. Ita tamẽ vt modica gleba terræ crucẽ cooperiat. Et hoc habebis in memoria quando cubitũ vadis. Et cum sagum & coopertorium videris, lectum tumulo comparans quasi sepeliendus intrabis. Si dormire poteris, bene est: si non potes, expertum est quod si cogitando procures, dormies. Abscõde super omnia huiusmodi studia tua, & dissimula apud alios meditatio- F nes tuas sanctas quantum potes, & in omnibus obsequio sedulum te exhibe vniuersis. Præcipua existima lucra aliorũ in obsequiis publicis & priuatis. Insuper paratus sis ad obediendum alacri animo & vultu. *Exemplũ.* Cogita monachum illum Gerardum nomine, qui cũ de dei misericordia vltra modũ desperaret, infirmatus ad mortem iacuit per triduum oculis clausis in mentis excessu, & visitatus ab abbate oculis apertis ait: Bona est obedientia. Ad tribunal Christi fui, animas sanctorum vidi, ipsũmque facie ad faciem vidi dicentẽ mihi: Ecce locus tuus inter fratres tuos. Nullus tui ordinis peribit, si ordinem amauerit, aut in morte purgabitur, aut in breui post mortem. Salui autem qui de ordine tuo sunt, aut in ordine apostolorum, aut martyrum, aut confessorum sortem accipiẽt. Et hæc dicens communione accepta discessit. Ad omnia quæ insurgunt, disce remedium aliquod adhibere. Cũ torpore depri̇meris, cogita quòd hodie operari licet, cras forte non licebit. Cum libidine pulsaris, cogita ignem æternum. Si inobedientia te teneat, cogita quòd quasi scelus idololatriæ est nolle acquiescere. Si impatientia vexaris, cogita quid pro te pertulit Christus. Cum superbia tentat, cogita meliores. Cũ mala voluntas, cogita quàm pro modico damnatur, qui pro sola voluntate sine effectu operis reprobatur. Cum vanitate pulsaris, cogita quia multa non feceris: & quo magis nunc occultaris, eo gloriosius in iudicio innotesces. Cum de vi-

G gore corporis vel decore hilarescis, agnosce quàm celeriter febre tenuissima tolli potest. Cum te molestat religionis pondus,& disciplinæ assiduitas, cogita illud beati Hieronymi: *Hierony.* Nullus labor durus,nullum tempus lõgum debet videri,quo gloria æternitatis acquiritur. Illud fili dulcis tanquam dæmonium meridianum fuge præ aliis hostis antiqui astutiis, quod cauendum tibi summopere denuncio, vt ex eo tempore quo religionem intraueris, nunquam cogitationẽ illam suscipias, foueas,aut ei credas, qua suggeritur te minus vtilem in religione manere suscepta, & in alio statu vel habitu magis tibi vel aliis posse proficere. Nam si cordis aurẽ huiusmodi phantasiis inclinaueris, diuident & distẽdent animum tuum, ita vt nullum saporis spiritualis cõdimentũ possis retinere. Eritque cor tuum quasi vas confractum,quod omnem sapiẽtiam non tenebit. Indéque non solum tædium, sed horrorem desperationémque boni operis præconcepti imminere necesse est, dum animus tuus circa multas professiones studiáque diuersa diuiditur. Vnde quidam patrum in collationibus: Solent animi leues miniméque fundati,cum audierint quosdam in diuersis virtutibus ac studiis bonis magnifice prædicari,ita eorum laude succendi, vt eorum imitari statum protinus desiderent.at frustra. Nam ex huiusmodi mutatione ac varietate propositi,dispendium capiũt,non profectum: quia qui multa sequitur,nihil integre consequetur. Ideo hoc vnicuique ex-
H pediens est,vt secundum propositum quod elegit, & gratiam quam accepit, summo studio ac diligentia ad operis arrepti perfectionem peruenire festinet, aliorum laudes amet, & admiretur virtutes,ac nequaquam à sua,quam semel elegit,professione discedat. Multis nanque viis ad deum tenditur, & ideo vnusquisque viam semel arreptam, irreuocabilis cursus sui intentione conficiat, vt sit saltem aliqua professione perfectus. Singulare autem contra omnia mala remedium est mortis memoria.

FINIS.

Beati Bernardi homilia *de duobus discipulis euntibus in Emaus, secundum Lucam.*

Luc.24.b IN illo tempore. Duo ex discipulis Iesu ibant in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Hierusalem,nomine Emaus. Et ipsi loquebantur adinuicem de his omnibus quæ ac-
I ciderant. Et reliqua. Homilia lectionis eiusdem beati Bernardi abbatis. Conuertere anima mea in requiem tuam: quia Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium. Recordatione tantæ dulcedinis, tuorum mitiga dolores fletuum, vt offeras resurgenti cum assato pisce mellis fauum, & paschalis agni suauitas temperet amaritudinem agrestium lactucarum. Elige an videre Iesum desideres cum Maria Magdalena sub specie hortulani,an cum duobus discipulis in habitu peregrini. Nam vtraque visio & collocutio, fidelis conscientiæ sunt iubilus & dulcedo. De duobus condiscipulis videtur dulcius sapere. Hæc enim lectio mel in ore,& iubilus est in corde,extasis mẽtis deuotæ. Dulcor eius omnem excedit eloquentiam, & totam absorbet conscientiam, & transformat in supernæ iubilationis imaginem, & deliciarum cœlestium nouitatem. Considerata huius lectionis mira suauitas totas inebriat medullas animæ. Ex singulis etenim clausulis sentitur quidam ignis erumpere, qui si in sinu absconditur clausus, in ossibus totos depascit angulos amantis conscientiæ. Si scintillet exterius, videtur solis iubare splendidius radiare. Ibant duo. Quæ fuerit causa huius itineris,non declarat textus historiæ, sed hoc fuisse diuinæ prouidentiæ arbitror, vt qui pro morte domini tantum erant desolati, in via qua ambulabant, consolationem reciperent de ipsius dulcissima visione. Et forte propter hoc duo pariter ambulabant, vt dolores suos confabulatione mutua mitiga-
K rent,& corda desperantia ad spei refrigerium reuocarẽt. Vnde dicuntur in Emaus proficisci, quod interpretatur desiderium consilij. Desiderabant enim amaritudinem titubationis suæ salutari consilio releuare. Sed vt de fauo mel exprimamus, & in auro rutilante flammiuomas gemmas inseramus, si quid in tam dulci historia dulcius lateat, inquirere studeamus. Vt arbitror, isti duo dici possunt oratio & meditatio, quæ coniunctione necessaria sibi adinuicem copulantur. Et per orationẽ illuminatur meditatio,& in meditatione exardescit oratio. Quotiens igitur in contemplatione dominicæ passionis suspẽdimur,ex recordatione tantæ admirationis in oratione cõpungimur. Meditatio ruminat liuores vulnerum, fixuras clauorum, lanceam & acetum, persecutorum sæuitiam, apostolorum fugam,& mortem turpissimam, corporis sepulturam. Oratio fundit suspiria,piæ deuotionis stillat aromata,tota resoluitur in lamenta. Et factum est dum fabularentur & secum quærerent, ipse Iesus appropinquãs ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur ne illum agnoscerent. Talibus confabulantibus appropinquat Iesus. Quid est Iesus, nisi vita & salus? Etenim in talibus sermocinationibus est vita & salus animæ: & eis dicitur Iesus appropinquasse: quia iuxta est dominus iis qui tribulato sunt corde. Oculi au- *Psal.33.d* tem eorum tenebantur ne possent eũ agnoscere: quia etsi sunt iusti & sapientes, atque opera eorum in manu dei, nescit ta-
L men homo vtrum sit dignus odio vel amore. Si dixero (in- *Iob.7.a* quit Iob) cõsolabitur me lectulus meus,& releuabor loquens mecũ in strato meo, terrebit me per somnia, & per visionem horrore cõcutiet. In lectulo notatur quieta meditatio, & per stratum in quo releuatus colloquitur, virtus orationis exprimitur: quia in his duobus tribulatis corde, veræ consolationis requies inuenitur. Sed cum sub pennis earum deargentatis refrigerium interne quærimus, & occurrũt imaginationibus nostris quàm districtæ in extremo iudicio sunt sententiæ iudicantis: ibi tristitiam inuenimus, vbi solatium quærebamus. In hoc autem quòd appropinquans dicitur cum illis ire Iesus,aliud potest designari iucundius. In appropinquatione enim illa signatur ille sibilus auræ tenuis quam Eliphaz glo- *Iob.4.c* riatur se audisse dormientibus cæteris,per quam etiam Heliæ *1.Reg.19.b* consistenti in ostio speluncæ legimus dominum aduenisse: quia non in commotione, non in igne, non in spiritu, sed in sibilo auræ tenuis visus est pertransisse. Hic est ille radius suauissimus contemplationis, quo anima per cincinnum capitis eleuatur cum meditatione exardescente, & oratione scintillante. Nascitur in corde iubilus quidam, scilicet mellifluus cordis risus,quem nemo scit nisi qui sentit, nec etiam ipse qui sentit,quia cito pertransit. Felix hora, sed breuis mora, quia factum est silentium in cœlo quasi media hora. Norunt ex- *Apoc.8.a*
M perti quæ dico, qui hæc experientia suauitatis intimæ didicerunt:quia cum in feruore orationis admiscetur ardor meditationis,erumpit ille contemplationis radius de medio earum, quasi species electri,hoc est de medio ignis. Et scintillæ quasi æris candentis,suspiria scilicet conscientiæ iubilantis. Oculi autem illorum tenebantur ne illum agnoscerent. Infirmitatis autem suæ conscia humana conscientia, præ ineffabili tantæ suauitatis gloria contremiscit. Vnde Helias vultum operuit, & Eliphaz totus inhorruit:nec Moyses ausus est aspicere cõtra dominum. Et si venerit ad me, ait Iob, non videbo eum. *Iob.9.b* Oculi illorum tenebantur. O si dominum cognoscerent, quantum gauderent? Quantũ ipsi gauderemus si eum in propria specie propius videremus? Quis non accederet imò curreret & teneret pedes eius? Sed adhuc loquitur Ioseph per interpretem fratribus suis. Adhuc dissimulat suam nobis exhibere dulcissimam visionem. Quid enim? Mortales sumus, in exilio degimus, nec illam perfectæ visionis lætabundã beatitudinem præ multitudine gloriæ capere valemus. Quis enim posset inter illa superefluẽtis iubilationis gaudia spirare quæ dabuntur in patria, cum illa etiam stilla dulcedinis, quam nobis in via exhibet, in patria peregrina totam mentem inebriet,& totam cordis latitudinem nouis deliciis coangustet? Ideo tenebantur oculi eorum, quia dominus erat in habitu peregrini. Et cum eum quotidie perspiciamus in altari sub specie panis & vini, nobiscum habitat in habitu peregrini. Nonne

A ne per oculos intelligere possumus amorem & desiderium? Diligimus enim deum & proximũ, desideramus regem & regnum. Sed quia (vt ait beatus Gregorius) incognitum est nobis dum in hoc corpore sumus, quantum diligamus deum & proximum, & quando ex hoc exilio transmigrantes adipiscamur regnum, & videamus deum, cæcitatẽ patimur oculorum. Vnde in Ezechiele dicitur quia porta & thalamus habet tectum. Nec prætermittendũ est quòd confabulando gradiuntur in castellum Emaus, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Hierusalem. Dulce colloquium & felix confabulatio, cum meditationem tractat oratio. Habent enim mel & lac in lingua. Labia eorum sicut vitta coccinea, dum hæc inuitat ad contemptum mundi, & illa incitat ad amorem dei. Vnde dicũtur in Emaus proficisci, quod interpretatur desideriũ consilij. Nunquid ambulabunt duo pariter nisi his cõuenerit? O beata conuentio quam adinuicem susurrant oratio & meditatio. Profectò ire desiderant in Emaus castellum, quod ab Hierusalem est in spatio stadiorum sexaginta. Sexagenarius numerus ex denario cõstat & senario, quia sexies decem, vel decies sex faciunt sexaginta. Stadium locus est in quo curritur. Denarius significat decalogum, in quo decem mandatorum series continetur. In senario verò figuratur seculi abrenunciatio, & morum conuersio: abiectio propriæ voluntatis, & abiectio sine fuco simulationis: custodia cordis, & circunspectio sermonis. In his stadiis currendum est, vt cum dominus

B dilatauerit cor nostrum, curramus in viam mandatorum suorũ, & post deuoluamus per viam. Et in his viis appropinquans dominus veniet nobis, sicut scriptum est de sapientia, (Sapien.6.c) quia præoccupat qui se concupiscunt, in viis ostendit se illis hilariter, & in omni prouidentia ostendit se illis. Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones quos cõfertis adinuicem ambulantes, & estis tristes? Interrogatio ista, amoris subministrat incendia, & quasi oleum proiicitur in flammã. Dum enim peregrinus interrogat quid tristes adinuicem colloquuntur, & ille quem tam dilexerant & adhuc diligunt, ad memoriam reducitur: dulcis dolor augmentatur, & amor semimortuus in caminum protumpens de igniculo, in cordibus eorum vehementius debacchatur. Qui sunt hi sermones quos, &c. Putas in allocutione peregrini aliquam non persentirent dulcedinem amoris diuini? Immo totus in medullis eorum reuixit & refloruit amor Christi. Qui sunt hi sermones quos, &c. Deus deus, quãtas iubilationes istæ tristitiæ genuerũt, & quàm suaues suauitates ruminatæ, & quàm dulcia suspiria percurrũt in corde? Bone Iesu, quàm iucundo consolaris susurrio, quos de tua vides absentia contristatos? Quàm libenter astas orantibus, & assistis suspirantibus, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos? Quàm iucundus latitas post parietem nostrum, vt audias voces orantium, & dulcescãt tibi dolores di-

C ligentium, de pœnis rideas innocẽtium! Et respondens vnus cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Hierusalem, & non cognouisti quæ facta sunt in illa his diebus? Cleophas qui interpretatur increpans ore, formam orationis videtur exprimere, quæ ponit coram deo iudicium, & replet increpationibus os suum, nũc accusans cordis duritiam, nunc inconstantiam, nunc torporis frigore cõstrictum, nunc inepta letitia dissolutum. Tu solus peregrinus es? Corda solet amantium familiarius mœror compunctionis afficere, cum tot videt inde specialiter fastidire studia, & à desiderio cœlestis patriæ tepescentis speciem pietatis in solo exteriori habitu retinere. Respondet ergo Cleophas quotiens talium perditioni ex intimis cõdolentes tales, tales in orationes profundunt querimonias. Domine, tu solus fuisti tempore passionis, abnegante Petro, fugiente discipulo quem amabas, oblito tui amoris priuilegio, fugientibus etiam cæteris. Sed, heu, heu, tẽpore compassionis quæ nunc est, religiosos videmus non solum non participare per compassionem passionibus tuis, nec fugere nec negare turbatione alicuius tentationis subitæ: sed iniquitas eorum procedit quasi ex adipe, transierunt in affectum cordis. Apponendo enim iniquitatem non verentur super dolorem vulnerũ tuorum addere, qui cum sanctis mulieribus debuerant piæ deuotionis aromatibus delinire. Tu solus peregrinus es in Hierusalem. Dereliquerunt te omnes

D amici tui, longe facti sunt à te noti tui, posuerunt te abominationem sibi. Omnes quæ sua sunt quærunt, seipsos diligunt, de exilio fecerunt patriam, operibus diffitentur se peregrinos super terram & hospites. Tu solus peregrinus es in Hierusalem. Nos etiam excellentiori professionis priuilegio æstimamus expresius fieri conformes humilitatis tuæ peregrinationis, collocati sumus in obscuris sicut mortui seculi. (Psal.142.a) Sed & prudentiores sumus in possessionibus ampliandis, & gloriosiores in ædificiis erigendis, callidiores in pecuniis cõgregandis. Inueniri possunt etiam pauci qui fideliter incedant semitas veritatis. Tu solus peregrinus es. Iam non miratur Behemoth si absorptus est fluuius: quia pars maxima (Iob.40.c) Iordanis influit in os eius, & deiecit de fortitudine, & de stellis strauit sibi aurum quasi lutum, & sub ipso sunt radij solis. Tu solus peregrinus es in Hierusalem, in ecclesia scilicet militante deo, quæ videlicet non possidet adhuc pacem: & non cognouisti quæ facta sunt in illa diebus istis? His diebus sanguinem tuum fudisti pro salute generis humani, & tot dolores & opprobria, ad vltimum crucis supplicium pertulisti. Et cum tanta pro mundo passus sis his diebus, & te omnia trahere ad te ipsum promiseris si à terra esses exaltatus, ecce exaltatus es super cœlos. Imò cur non eruis eos qui ducuntur ad mortem? cur ex Basan non conuertis? cur omnes non trahis? cur tam paucos de multis eligis, quasi tuæ immemor passionis? Non cognouisti quæ facta sunt in Hierusalem diebus istis? In Hierusalem diebus istis tu ille excelsus

E admirabilis occisus fuisti, cui Moyses & Helias in transfigu- (Mat.17.a) rationis tuæ visione pulcherrima sunt locuti. Vere domine nimis excessisti: quia cum sis splendor paternæ gloriæ, & figura substantiæ eius, & cum sis dominus maiestatis, trementibus elementis, cœli luminaribus obscuratis, & stupentibus angelis, pati dignatus es tormentum abiectissimæ passionis. Vere fuit excessus cum dedisti vellentibus genas tuas, cum faciem tuam non auertisti ab increpantibus & conspuentibus, quando cum iniquis es deputatus. Tu solus peregrinus es in Hierusalem. Cur non trahis nos post te, vt curramus in odorem vnguentorum tuorum? Cur das alienis honorem tuum, cum pro nobis consumpseris carnem & corpus tuum? Cur solium gloriæ tuæ in quo iudicasti principem huius mundi, non recordaris? Cur spiritum gratiæ & precum super nos non effundis, vt non solùm lingua, sed & opere & veritate confitentes nos aduenas & peregrinos super terram, abstineamus à carnalibus desideriis, & trahamur ad te in funiculis Adæ, in vinculis charitatis? Dum hæc Cleophas loquitur in tribulatione spiritus, & amaritudine mentis, verba ista quantum putas repleant conscientiam sciscitantis? Quibus ille dixit: Quæ? Non est interrogatio nescientis, sed adiocantis, & quædam reciprocatio doloris. Et di-

F xerunt: De Iesu Nazareno qui fuit vir propheta, potens in opere & sermone coram deo & omni populo: & quomodo tradiderunt eum summi sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum? Primò solus Cleophas respõdisse legitur. Nunc respondet tam ipse quàm ille cuius nomen in historia non habetur. Vnde quia est sine nomine, videtur formam meditationis exprimere, quam quandoque cogitationem, quandoque contemplationem solemus quasi proprio nomine nuncupare. Secũdum verò beatum Gregorium, istum fuisse Lucam aliqui æstimauerunt. Lucas qui medicus fuisse ab Apostolo dicitur, qui cõsurgens (Coloss.4.c) vel eleuans interpretatur, interpretatione sui nominis imaginem repræsentat meditationis, quæ medicamentum est contribulati spiritus, & conscientiæ ægrotantis. Quæ sicut stellio manibus nititur, vt moretur in ædibus regis, & consurgens ab infimis eligendo suspendium, deserit transitoria, & se eleuat ad superna. Adiungitur itaque meditatio orationi, vt ex amborum responsione dulcioris balsamus melodiæ, diffusiores spiret delicias in auribus peregrini. De Iesu, inquiunt, Nazareno. Oleum effusum est nomen eius. Oleum, inquam, effusum, vnguentum aromatum, iubilus cordium Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Sed frangatur alabastrum, perflet auster hortum aromatum, myrrha det odorem suum, diffluant riuuli balsamorum, crucifixus sit in memoria, crucifixi repli-

G cetur iniuria, crucifixi ruminentur opprobria, & charitas indefessa. Omnia interiora nostra loquantur de Iesu Nazareno, qui lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, vt simus potentes opere & sermone. Nonnulli potentes sunt in opere, sed non in sermone. Alij in sermone, sed non in opere. Quidam potentes sunt in vtroque. Qui strenuus est in exercitatione corporali, bona quæ præualet, non negligit operari. Patiens in tribulatione, & gaudens ad laborē obedientiæ, potest dici potens in opere. Sed si minus hūc delectat assiduitas orationis, si non est solicitudine pia deuotus in vigiliis, vel forte non habeat gratiam prædicationis, potens est in opere, sed non in sermone. Videas aliquem frequenter in oratione deuotum, cuius oculi sunt sicut piscinæ in Esebon præ multitudine lachrymarum, sed recusat ferre iugum obedientiæ, votum suum offerre se æstimat offerendo hostiam amputata aure, suam plangit in oratione superbiam, sed hora compunctionis transacta ita superbus est sicut ante. Vel si leuis in moribus, post orationis suæ deuotionem in eandem recidit leuitatem, ossa eius replentur vitiis adolescentiæ eius, vt nunquam in conuersatione sua sit maturus. Licet ad modicum orationis tempore sit deuotus: vox quidem vox Iacob est, sed manus, manus sunt Esau. Tales potētes videntur in sermone, sed non in opere. In opere & sermone sunt potentes, qui habent

Canti.7.b

Gene.27.c

H in moribus honestatem, in operibus virtutē, in sermone sciētiam, deuotionem in orationis assiduitate, grauitatem in conuersatione, perseuerantiam in amore. Piæ siquidem operationis oratio deuota, est reclinatorium, & deuotæ orationis exercitatio præbet bonorum operum fulcimentum. Hæc est enim plenariè compunctio salutaris, quam commendat conscientiæ latitudo. Vnde cū sapientiam & diuitias dedisset dominus Salomoni, dedit ei & latitudinem cordis: quia nihil est sapiētia, nihil diuitiæ, si in corde non redūdauerit (qui transudari nō potest) fluuius charitatis. Nec parcit dominus verbis potentibus, & ad deprecandum compositis. si sic potens es in opere & sermone, esto corā deo & omni populo. Corā Deo te commendet puritas intentionis, coram populo vtilitas operis, vt sint lumbi mentis tuæ succincti, & lucerna ardens in manibus tuis. Et bene coram omni populo: quia charitas nescit angulum, non amat proprium, deseruire desiderat vtilitatibus singulorum. Hinc est quòd apostolus se commendat ad omnē cōscientiam hominū, prouidēs bona non tantū coram deo, sed etiam coram omnibus hominibus, vt tam Deo quàm omni populo sit acceptus. Sed beatissimo apostolo nemo se audeat comparare. Quantum enim distat ortus ab occidente, tantum à viis nostris fuerunt viæ eius, & semitæ eius à nostris semitis exaltatæ: quia (sicut dicit Esaias) facti sumus immundi omnes nos, quasi pannus mēstruatæ vniuersæ iusti-

Esa.64.c

I tiæ nostræ. Potentes non sumus in operibus: & quid oremus sicut oportet, nescimus. Ille solus speciosus forma præ filiis hominum, singulari priuilegio fuit propheta potens opere & sermone, qui potēter operatus est salutem nostram in medio terræ. Potestate plenus fuit in sermone, quando omnia creauit, quādo dixit & facta sunt, ipse mādauit & creata sunt. Fortis fuit in opere cum hominem reparauit, & iuxta vaticinium Esaiæ opus suum vt faceret, opus suum alienū opus fecit. Vere fuit opus alienum, si consideres quomodo tradiderūt eum summi sacerdotes, & crucifixerunt eum. Domine audiui auditionem tuam, & timui: consideraui opera tua, vias tuas, & expaui. Subsannauerunt te subsannatione, dentibus suis super te frenduerūt, aduersum te læti sunt & cōuenerunt, te summi sacerdotes & principes tradiderūt. Illi qui regere gregem debuerunt per viam salutis, facti sunt laqueus & ruina in præcipitium damnationis. Ex ipsis flamma inuidiæ erupit: quia sicut in Iob legitur, ignis Dei de cœlo cecidit, & tactas oues puerósque consumpsit. Nos igitur qui quærimus crucifixum, crucis attendamus mysterium. Ipsa est statera corporis Christi, quam desiderabat qui dicebat: Vtinam appenderētur peccata mea quibus iram merui, & calamitas quā patior, in statera. Crux facta est statera corporis Christi, quod est Ecclesia. Cur enim ipse crucifigeretur, appensa sunt cum ipso peccata quę cōmisimus, calamitas quam incurrimus. Ipse erat innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœ-

Esa.28.c

Iob.1.d

Iob.6.a

lis conuersatio eius: non enim peccatum fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Et quoniam talis ac tantus, tam indigna dignatus est in cruce pati, præponderare cœpit calamitas, & crimina leuigari. Cū adhuc tamen in cruce erectus staret, vacillare videbatur statera, nec plenè cognoscebatur quà cadere deberet, cum inclinato capite emisit spiritum: vt calamitas præponderando caderet, & quasi arena maris grauior appareret. Gentes quasi momētum stateræ reputatæ sunt. Nam in statera ceciderunt: quia partes aduersæ damnationis nostræ chirographum amiserunt. Trituratus est Moab sub domino, expandit manus super eum sicut natans ad natandum, ne demergeretur in profundum: & vt ipse subleuaret nos in excelsum, expandit alas suas, nos assumpsit & portauit in humeris suis, sicut aquila prouocans ad volandū pullos suos. Sic ascendens super omnes cœlos, de excelso misit ignē in ossibus nostris: vt quæ sursum sunt, sapiamus, & nostra conuersatio sit in cœlis. Potēs fuit corā deo & omni populo: quia factus est angelus loquens pro nobis, & intercessor existens patri reconciliauit humanum genus: vtrūque solus potuit arguere, & ponere manum in ambobus. Et quomodo summi sacerdotes & principes crucifixerunt eum. Per sacerdotum quippe persuasionem populus dimitti Barrabbam, Christum crucifigi acclamauit, & Pilatus fieri adiudicauit. linguis non manibus ipsum crucifixerunt. Vnde dicit Dauid, quia linguas suas vt gladium acuerunt. In hoc forte minus reprehensibiles, quàm noui crucifixores, qui manibus & verbis mortem illi accersunt: immortalem mortificant, incrucifigibilem crucifigunt. Quæ ab ipsis in occulto, vel etiā in aperto fiunt, turpe est dicere. Ponere vereor os meum in cœlum, vt non dicam in cœnum, & Saul ad purgationem vētris inclinatum occidere: sufficit si oram chlamydis abscindam gladio Hieremiæ: cum dominus dicat per Malachiam: Vos me configitis, gens scilicet tota. Ostēdit Hieremias quomodo summi sacerdotes & principes eum crudelius crucifigunt. Ibo, inquit, ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognouerunt viam domini, & iudicium dei sui. Et ecce hi magis simul fregerunt iugum, ruperunt vincula, & à propheta vsque ad sacerdotē omnes faciunt dolum. Ecce quomodo summi sacerdotes & principes crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus quòd ipse esset redempturus Israel, quod interpretatur vir videns deum. Per quod literati & religiosi, qui specialius præ cæteris debent videre deū per intelligētiam & affectum, signantur. Hinc est non minima causa tristitiæ nobis: quia etiam literati & qui videntur religiosi, comparantur iumentis, & immundiores facti sunt illis. Ipsi enim non solum spinis peccatorum suorum crucifigunt deum, sed aliis facti sunt in prouerbiū & exemplum. Nos autem sperabamus quòd ipse esset redempturus Israel. Nō esset doloris materia, nec res tam stupenda, si plebs quæ nō nouit legē, sola caderet in errorem: quia releuari posset per literatorum & religiosorum prudentiam, si ipsi non fuissent primi ad ruinam. Nos autē sperabamus quòd ipse esset redēpturus Israel. Nam si dicit regi, apostata, & vocat duces impios, si supplātet optimates, & ducit sacerdotes inglorios: & ipsi forsitan non sunt literati, & ignorant legem domini, filij sunt diffidentię, nec de ipsis sumus in admirationem: sed de literatis stupemus, & qui prætendunt habitum religionis, qui bonum verbum dei gustauerunt, & donū cœleste, virtutésque seculi venturi, & ecce vaccæ pingues Samariæ facti sunt arbores autumnales eradicatæ, bis mortuæ, facti hostes in capite, qui docere debuerant viam vitæ. Nos autē sperabamus quòd ipse esset redempturus Israel. Et nunc super hæc omnia tertia dies est quo hæc facta sunt. Primus dies, quo crucifixus est Christus, persecutorū & hæreticorū significat tēpus, qui primitiuā ecclesiam tormentorum asperitatibus vexauerunt, quæ corpus est eius. Secūda dies, qua sepultus fuit, tēpus figurat hypocritarū, qui Christū quasi sepultum in terra reputant, terrenis cōmodis & honoribus inhiantes, qui nullā nisi terrenæ felicitatis gloriā pro suis laboribus expectant. Super hæc omnia tertia dies est, in quo debemus aliud grauius periculum considerare, scilicet in falsis fratribus. Et in hac tertia die Christus debuerat resurrexisse: quia putabamus his diebus vbique diffundi virtutem veræ fidei, & per loca religiosa charitatis radios dilatari, vt

Esa.53.c K

Psal.139.a L

Malac.3.b

Hier.5.b

M

post

A post Orionas & Hyades appareret interiora austri. Sed quia penè omnes declinauerunt, & adhuc in iniquitatibus suis Christum crucifigunt, super hæc omnia dolemus, quia tertia dies est ex quo hæc omnia facta sunt. Sed & mulieres quædā ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius venerunt dicentes se etiam visionem angelorū vidisse, qui dicunt eum viuere. Mulieres, piæ sunt cogitationes. Per monumentum claustrum religiosorum potest intelligi, in quo sumus Christo per temporalium delectationum mortificationem, & sanctæ professionis vinculū consepulti. Tunc mulieres vadunt ad monumentum quærere dominū, quādo cogitamus si saltem vel in claustris religiosus sit requirens ac diligens deum. Ante lucē venerunt, & corpus eius non inuenerunt. O quàm dulce est ante lucem surgere ad quærendum dilectum. Dulcis est quærēti illum. In lectulo meo quæsiui per noctes quem diligit anima mea: quæsiui, & nō inueni illum. restat ergo vt vadam ad monumentum, id est ad religiosorum claustrum, ad vigilias claustralium: quia ibi dilectum inueniam, etsi non secundum corpus. Etenim si cognouimus secundum carnem Christum, sed iam nunc non nouimus. Ciuitatem custodiunt isti vigiles. angeli sunt quorum visionem se vidisse asserunt mulieres, quæ dicunt eum viuere, & per feruorem veræ dilectionis ostendunt Christum in suis cordibus habitare. Isti sunt vigi-

Canti.3.a

B les obseruantes omni tempore custodias domini. Ipsi excubant ad ostium tabernaculi, ipsi sunt Oriones & Hyades, & interiora austri. Quàm delectabile est eis interesse vigiliis. consurgunt de nocte in principio vigiliarum suarū, vt effundant cor suum coram domino, & oratio eorum apud altissimum. Ibi in medio iuuēcularum tympanistriarum principes coniunguntur psallentibus. Ibi in excessu mentis Beniamin adolescentulus, ibi resonat cœlestis simul concentus. Ibi sunt Seraphim, Sanctus, Sanctus, Sanctus clamantia, & Cherubim sese versis vultibus in propitiatorium respicientia. Ibi iubilāt omnes filij dei, laudant dominū sidera matutina. Ipsi sunt vere similes angelis, per studium angelicæ conuersationis. Ipsis commissa est custodia monumenti, scilicet obseruantię regulares claustri. Monumentum istud Christus non deserit, qui nobiscum se promisit esse vsque ad consummationem seculi, & tunc nos erimus secum cum nos acceperit ad seipsum. Mulieres se dicunt illum non inuenisse, sed visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum viuere, quotiens versamus in cogitationibus nostris: quia etsi sunt vere similes angelis qui de die in diem, & in nocte laudem domini decantant in terris, sicut illi in cœlis: non tamen possident gloriam æternæ beatitudinis summa sanctitate consummata. Paululū, inquit, cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Sed quid est quod dicitur, terruerunt nos? Non est terror qui incutiat hor-

C rorem, sed qui nouam cordis parturiat exultationem vel admirationem. Dum enim cogitamus quàm felices deliciæ abūdant in claustro, super hoc expauescit cor nostrum, & quadam dulci reuerentia mouetur de loco suo. Et abierunt quidā ex nostris ad monumentum, & ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum autem non inuenerunt. Abierunt quidam ex nostris. Isti sunt affectus religiosæ mētis, qui omnia sicut mulieres inueniunt, non tamen reuertuntur, sicut de mulieribus legitur. Quando enim solis cogitationibus de amore religionis tractamus in cordibus nostris, mulieres ad monumentum vadunt & redeunt. Sed cum affectus mentis ad conuersionis desideria conuertuntur: nō iam tantum mulieres, sed quidam ex nostris ad monumentum vadunt, qui non reuertuntur, sed nec ipsum inueniunt. Hoc autem experimento cognoscimus: quia cum feruore nouitij ad conuersionē venerimus, hic Iesum inuenire nos æstimamus: quia perfectæ tranquillitatis & sanctitatis gaudia apprehendere nos speramus. Sed cum processu temporis experimur miserias humanæ fragilitatis, tunc recognoscimus quoniā non inuenimus dominum, visionem tamen angelorum aspicimus, exempla scilicet feruētium monachorum. Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetę. Nōne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Scaturire videntur hæc verba teneritudinem amoris, & quasi mustum quod dirumpit nouas lagunculas, de medullis procedere diligentis. Dedit dominus voci suæ vocem virtutis, vt essent hæc verba eius sicut malleus conterens petram, & sicut ignis, testimonio Hieremiæ: Verba eius sicut ignis & malleus. vt de igne ascendat virgula fumi ex aromatibus & puluere pigmentarij, & conterat malleus. Libet paululum ad suauitatem historiæ mentis oculos inclinare. Dū interpretatur scripturas, dum exponit Moysen & prophetas, procedens ex ipsius ore mira suauitas mentes refrigerat mœrore & tædio consternatas. Inæstimabilis redundabat in labiis Iesu sermonis elegantia super mel & fauum, dulcescebat eius eloquium super omnia aromata. Profectò ordinem cœli nouerat, & ponebat rationem eius in terra. Impleta gaudent viscera luctu in lætitiam mutato. Iam refulget in conscientiis domini resurrectio. Resurgenti magis gaudere incipiunt, quàm condoluerāt crucifixo. Hinc est quòd appropinquauerunt castello quò ibant: quia impleri cœperat desiderium consilij quod quærebant. Et ipse se finxit longius ire, vt dum vellet eos deserere, dilectionis igne quo suauiter ardere cœperant, mirabilius æstuarent. Quid eos putas tunc animi habuisse, cum se fingeret longius ire? Aestimo forsitan talibus eum querimoniis interpellasse: Ne decedas dulcissime, ne decesseris à nobis: sed adhuc de Iesu Nazareno sonet vox tua in auribus nostris. Loquere, quæsumus, de gaudio resurrectionis: mane nobiscum, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies, sed agemus vigilias noctis. Nō enim sufficit dies vt saturetur auris auditu de dulcissimo Iesu. Et coëgerūt eum: quia cohibere se non poterat vis amoris. Nunc ad delicias reuertamur moralitatis. O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ. Nonne hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam? Impletum est tempus quod dixit dominus in euangelio: Vbi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Congregati sunt in nomine eius duo, scilicet oratio & meditatio, vt turtur & columba querimonias dulces submurmurent in foramine petræ, in cauerna maceriæ, condolentes de domini passione. Sed cōtra hæc susurria, hæc deuota suspiria, tam gratiosa sunt in oculis eius qui scrutatur renes & corda, quòd non possit diu abscondere multitudinē dulcedinis suæ quam abscondit timentibus & diligentibus se: sed sæpius per occultam inspirationem, sæpius per scripturæ sacræ lectionē, talem tristitiam in iubilum solet commutare. O stulti & tardi corde ad credendum. Cogitanti mihi dulcedinem huius increpationis, flere magis libet quàm aliquid dicere, quia quidam mirifici odoris balsamus perflat areolam mentis meæ. Disputare cum deo cupio: non quidem ex æqualitate, sed exponendo fragilitatem humanæ conscientiæ. Domine, quotiens passionis tuæ amaritudinem in cordibus nostris ruminamus, totiens de nobis expauescimus: quia dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie eius. Si enim ex hoc mundo transisti ad patrem cum tantis cruciatibus, quid fiet de nobis peccatoribus? Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet? Dum tales in oratione fundimus querimonias, consolatur nos dulciter increpando illa vera & summa charitas per scripturarum auctoritatem, seu per occultam inspirationem. Quid de mea passione tam tristes estis? Nolite timere pusillus grex, passus sum vt vos gaudeatis. Thesaurizaui vobis thesauros exultationis, quia thesaurizare debent parentes filiis. Omnia enim opera vestra operatus sum vobis, resurrexi vt iubiletis. Dico vobis, cur nō creditis? Incipiens à Moyse & prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant. Beati qui nouerunt gustu felicis experientiæ, quàm dulciter, quàm mirabiliter in oratione & meditatione scripturas dignatur dominus reuelare. Et quidem scientiarum dominus est, potest eas si voluerit dispensare. Incipiens à Moyse & prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant. Hæc facit, quando corda nostra illuminat radiis charitatis. Ille tenet & quæ latent, & quæ patent in diuinis sermonibus, qui charitatem seruat in moribus. De sola dilectione pendent Moyses & prophetæ. Tunc appropinquamus castello quò tēdimus, quia per infusionem charitatis desideratum vitæ consilium obtinemus.

D *Hier.23.f* E *Matt.18.c* F

G Ipse autem finxit se longius ire. Dixi, sapiens efficiar: & ipsa sapientia recessit longius à me. Incipienti difficiles viæ domini videntur, sed curritur per eas, dum cor cœperit dilatari: vnde & coegerunt eum. Non enim leuiter ad perfectionis culmē attingitur, sed paulatim virtutum gradibus ad apicem charitatis per violentiam peruenitur. Coēgerūt eum. Ne mireris si vim patitur regnum cœlorum, quando & ipse dominus eorum. Si igitur quadam naturali duritia cor tuum senseris indeuotum: insta orationibus, intende meditationibus, curre vbi est impetus spiritus, ne assensum carni dederis. Ingere te vigiliis, per lachrymarum violētiam vince dominum maiestatis, & dic ei: Mane nobiscum domine, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies. Hanc clausulam multipliciter possumus intelligere, & in ea multas delicias inuenire. Mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Cum prosperamus in virtutū successibus, in die sumus. Cum nos obnubilant tribulationum angustiæ, incipit nobis aduesperascere. Cum tristitia nos confundit, nobis aduesperascit. Et quia ad te confugimus, qui solus laborem & dolorem consideras: mane nobiscum, quoniā aduesperascit. Iam veniunt aquæ vsque ad animam. Iam deuotionis deliciæ vertuntur in miseriam, iam omnes angulos mentis nostræ ventus tētationis concutit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Tu tribulatis cordibus es refrigerium, tu refugium, tu solatium: tua est potentia, tuum est imperium. Intenti sunt ad te oculi omnium, te solū sitiens

H anima concupiscit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Sine te nihil possumus facere. Tu solus carmina das in nocte, tu turris es fortitudinis à facie tribulantis. Tuæ pietatis oculus circa ea quæ sub cœlo sunt respicit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Per te consurgit nobis ad vesperum fulgor meridianus, & orimur vt lucifer cum nos consumptos putamus. Non confunditur omnis qui in te confidit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Inclinata est iam dies, facti sunt vesperi longiores: quia appropinquante mundi termino superexcrescit iniquitas, & charitas refrigescit. Ne extinguatur in nocte lucerna nostra: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Vergente mundi vespere, sole iustitiæ, frigus iniquitatis genus humanum opprimit. Omnes occupat nox perfidiæ, lux veritatis deficit. Ne deficiamus cum deficientibus: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Vitæ meæ iam instat vespera, corpus cōsumit ægritudo perualida. Iam mors minatur aspera. Timor & tremor totam conscientiam concutit, terribilem sententiam iudicij pertimescit. Sed tu domine cui pater omne iudicium dedit, mane nobiscum, quoniam aduesperascit. In manus tuas commēdo spiritum meum. Ne tradas animam cōfitentem tibi potestatibus tenebrarum. In te solo est salus nostra, ad te sunt oculi nostri, ne pereamus. De multitudine miserationis tuæ mens fiduciā concipit: ma-

I ne nobiscum, quoniam aduesperascit. Vel per vesperam possumus intelligere vexatæ mentis refrigerium, vt omni feruore tribulationis recedēte, oratio & meditatio tranquillū in ea deo parent hospitium, vt eum cogant ad manendum, & inuitent ad cœnandum, iuxta quod scriptum est: Si quis aperuerit mihi ianuā, intrabo ad eum, & cœnabo cum eo, & ipse mecū. Factus est sicut viator declinans ad manendū. Vnde & intrauit cum illis. Factum est autem cum recumberet cum illis, accepit panē & benedixit, fregit, & porrexit illis, & aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum. Panis iste panis est gratiæ. Hunc panē ipse per se accipit: quia non quasi inferior, sed patri æqualis, dona gratiæ prout voluit non ad mensuram accepit. Benedicit panem, quādo benedictionem suam nobis dat legislator, vt eamus de virtute in virtutem. Frāgit & porrigit illis: quia non volentis neque currentis, sed miserentis est dei. Nec panem porrigit integrum, sed fractum, quia diuisiones gratiarum sunt: sed idem dominus, qui sicut buccellas mittit crystallum suam. Et quid est quod dicitur, aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum in fractione panis? In fractione panis fit diminutio quædā & exinanitio. In fractione, virtutem humilitatis intellige, per quā seipsum fregit, diminuit, & exinaniuit ipse etiam qui panis est vitæ. Et quoniā se exinaniuit, cognitionem suam nobis dedit. Ipse est panis desiderabilis quem per dies multos Daniel non comedit: quia multi iusti & prophetæ voluerunt videre & non viderunt incarnatam sapientiam dei patris. Multis æstuarunt suspiriis præ desiderio videndi filiū hominis, sed absconditus erat in sinu patris. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Sapientia abscondita patris, & thesaurus integer & occultus, quæ vtilitas in vtrisque? Frange domine esurienti panē tuum, panē teipsum, vt aperiantur oculi hominis, nec reputetur homini ad peccatum si voluerit esse sicut tu, sciens bonū & malū. Te cognoscat in panis fractione, qui ab initio voluit integrum attentare vel attrectare. Frange te, vt sese discat frangere, quia non cognosceris nisi in fractione panis. Audiuit Balaam sermones dei, & visiones omnipotentis intuitus est: sed cadebat apertis oculis, quia non cognoscebat dominū in fractione panis. Sic multos videtis hodie studētes in scripturis, docentes in cathedris, prædicantes in ecclesiis, sed opera eorum non concordant cum verbis. Cōfitentur verbis se nosse deum, sed negant factis: quia non cognoscitur nisi in fractione panis. Et quidē nobis dominus factus est panis, & nos sumus panis eius. In sudore vultus sui dignatus vesci pane suo, vt nostro vesceremur in gaudio. Si vis ipsum cognoscere, sicut se fregit, ita te frange: quia qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Nō est in sermone regnum dei, sed in virtute. Frange igitur te ad laborē obedientiæ, ad humilitatem pœnitentiæ. Porta in corpore tuo stigmata Iesu Christi, formam serui accipiens, nō prælati. Et

L cum te exinanieris & fregeris, cognosces dominum in fractione panis. Sed quoniā cœpimus loqui de pane gratię: dum frangitur, oculi aperiūtur, & dominus cognoscitur: quia cum cæteris gratiarum donis infunditur virtus humilitatis. Tunc cum cognoscimus, quiā ex acceptis donis nos ei humiliter subdimus, cū quicquid boni accepimus, ad ipsum referimus: & sapiens attestatur quòd ab humilibus honoratur deus. Vide quomodo dictis nostris cōcordet beatus Gregorius. Qui, inquit, virtutes cæteras sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat: & vnde ferre aliquid debuit, inde deterius sequitur. Vera ergo humilitas aperit oculos, dum virtutes cæteras per quas vento superbiæ poterat excæcari, frangit & diminuit, & homo se ex se nihil esse cognoscit. Et quāto quis decrescit in despectione sui, tanto amplius proficit in cognitione dei. Vt ergo cognoscatur dominus in fractione panis, frangat homo si quas habet in se virtutes, frangat proprias voluntates, imitans illum qui pro nobis factus est obediens vsque ad mortem crucis. Et ipse euanuit ab oculis eorum. Mira res. Cum incipit magister cordi dulcescere, tūc fugit, vt de absentia sua faciat nos dulciter dolere. Tales sunt amoris deliciæ, oculi amoris ipsum faciunt auolare. Fuge dilecte mi, & assimilare capreæ, hinnulóque ceruorum, super montes aromatum. Ascēde super cherubim, & ambula super

M pennas ventorum. Esto tamē similis capreæ hinnulóque ceruorum, vt oculos dilectionis tuæ nō auertas à nobis: etsi à nostris te subtrahis, qui humilia respicis, & alta à longe cognoscis. Et dixerunt adinuicem: Nónne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu dum loqueretur nobis in via, & aperiret nobis scripturas? Clausula ista non est exponenda, sed ruminanda. Quotiens in nobismetipsis marcescit anima nostra, & possident nos dies afflictionis, quotiens tædiis vel tentationum vulneramur sagittis: ad memoriam reuocemus quid aliquando in oratione senserimus, quid in meditatione gustauerimus, qualiter locutus sit nobis dominus cum scilicet transmigraremus in delicias contemplationis. Nónne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu? O dulcis ardor, dulcis splendor, dulcis amor. Ardor confortans, splendor illuminans, amor inebrians. Quàm dulciter ardes, quàm mirabiliter splendes, quàm sufficienter totum cor hominis imples? Quis poterit habitare de nobis cum igne deuorāte, cum ardoribus sempiternis, cum iam non erit ignis in Sion, sed caminus in Hierusalem in splendoribus æternitatis? Tunc etiam recordabimur de hoc paruo igniculo quē sentimus in conualle plorationis, cantabimus & psallemus, & dicemus adinuicem: Nónne cor nostrū ardens erat in nobis de Iesu? Cum sub paupertate degeremus militiæ regularis, & staremus ad psallendum in nocturnis vigiliis, & post vigilias absconditi incumberemus orationi-

Eccles. 7.d — Apoc. 3.d — Dan. 10.d — Eccls. 21.d

A orationibus illis beatißimis interuallis, quàm magna tunc erat in cordibus nostris multitudo dulcedinis! Nónne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu? Nónne nox erat illuminatio in deliciis? Nónne cor nostrum tunc ardens erat in nobis, cum in claustro residentes meditaremur in silentio, quando secretò deus erat in tabernaculo nostro, cum super Hierusalem cor ascenderet, & cogitaremus patriæ gaudia, cum concentus cœli resonaret in conscientia? Nónne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu, cum diuinarum scripturarum dulcedine nostras reficeremus animas, inuenientes in illis mirabiles delectationes super omnes diuitias? Nónne nos tunc docebat vnctio Christi de omnibus, medullatas infundēdo nobis delicias? Nónne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu dum loqueretur nobis in via? Et surgentes eadem hora reuersi sunt in Hierusalem, & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum ipsis erant, dicentes: Quia surrexit dominus vere, & apparuit Simoni. Non incongrue eadem hora dicuntur surgere, quia non nisi ad horā nec ad horam quidem esse possunt in anima tales deliciæ: cito transeunt, abeunt, euanescunt. Ideo fugiunt, vt earum plenitudinem quæ debetur in patria, feruentius appetamus: ideo animum alliciunt & inflāmant, vt surgamus, non vt in Hierico descendamus. Ibi insidiantur vt spolient vel necent descendentes. Sed nobili quadam superbia despicere debet hæc temporalia quæ mutabilia sunt sicut luna, anima cœlestibus deliciis adsueta. Surgentes igitur oratio & meditatio reuertuntur in Hierusalem, cum post spiritualium deliciarum refectionem pacis intimæ possident quietem. Vndecim isti qui in Hierusalem sunt congregati, dona septiformis spiritus, & quatuor principales virtutes possunt intelligi. Illi qui cum eis sunt, fides, spes, charitas, & si qua ibi sunt alia gratiarum dona, dici possunt. Congregatos istos oratio & meditatio inueniunt, non congregauerunt: quia etsi pro posse nostro intendamus virtutibus congregandis, nihil sine patre luminum possumus, qui & velle & perficere in nobis operatur. Istis dum oratio & meditatio cōiunguntur, dicunt quia surrexit dominus verè, quando amāti conscientię insibilat gaudium resurrectionis dominicę. Sed quid vult sibi quod subditur: apparuit Simoni? Videte ne forte propter nos dictum sit, qui specialiter filij sumus obedientiæ, qui sapientibus & insipientibus debitores sumus sine contradictione vocis, sine rancore murmurationis obedire. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, magnum lætitiæ cumulum parturiens obedientibus, quia dominus apparuit Simoni, & ipsi soli speciali prærogatiua præ omnibus. O si deuotæ mentis memoria reuoluamus quàm dulcis sit eius apparitio obedientiæ filiis in illo agone terribili, & in illa C hora miserabili, vbi cogitur anima à corpore separari. Non præsumimus quæ nescimus adserere, possumus tamē piis imaginationibus tale aliquid cogitare. Forte aliquibus tunc apparet Christus cum vexillo obedientiæ, & ineffabili exultatione exhilarat obedientis animam in illa tribulatione: & his potest sermocinationibus consolari: Ne timeas fili obedientiæ, ne timeas intueri manus propter obedientiam cruci affixas: considera pedes expositos fixuris clauorum, & latus lancea perforatum: attende quòd propter obediētiam mortuus sum: & si propter fragilitatem humanæ conditionis obedientia tua sit minus aliquid perfectum habens, volo vt plenitudo meæ obedientię sit tuæ minus sufficientis obedientię supplementum. Quid in illa hora potest esse suauius tali consolatione? quid imprimi potest humano cordi dulcius? Ponite hæc super corda vestra filij obedientiæ, gaudete & exultate, quia surrexit dominus vere, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, & quomodo cognouerūt eum in fractione panis. Extremam hanc clausulam referre possumus ad illa beatę quietis gaudia, cum sedebit vnusquisque sub vite sua, & sub ficulnea sua in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, in requie opulēta: cum plateæ Hierusalem sternentur auro, & per omnes vicos eius alleluia cantabitur, & implebitur infantibus & puellis sequentibus agnum quocunque ierit in vestibus albis. Tunc narrabimus quæ gesta sunt D in via, quomodo cognouimus dominum in fractione panis, quàm dulciter nos humiliat hic in loco afflictionis, vt delicietur in cordibus nostris, qui secreta sua abscondit à sapientibus & prudentibus, & reuelat ea paruulis. Tunc recordabimur periculórum in quibus versamur, tribulationum quibus affligimur, miseriarum quibus inuoluimur: & mirabiliter lætabimur, quia hæc omnia velut vmbra transierunt, & de splēdoribus in quibus erimus, ossa nostra iubilum germinabunt. Tunc plantabimus vineas in monte Samariæ, & audiemus vocem gaudij, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocē sponsæ, & videbimus gloriam regis, & decorem reginæ. Tunc lætabitur virgo in choro, diadema regni portans in capite suo, & ostendet nobis fructum sanctißimi ventris sui. In humanitate nostra videbitur dominus maiestatis. Tunc videbit & afluet & mirabitur & dilatabitur cor nostrum, simul laudabimus: quia oculo ad oculum, aspectu contra aspectum videbimus, facie ad faciem cognoscemus, ore ad os colloquemur dicentes: Tibi domine potestas & imperium, tibi honor & gloria, te laudet omnis spiritus in secula seculorum, Amen.

FINIS.

TABVLA SVPER SERMONES
Gilleberti super Cantica canticorum.

Contem-

P

Q

R

S

Tædium

T

V

Finit tabula super sermones Gilleberti in Cantica Canticorum.

LVDOVICVS MIRÆVS ROSETANVS OPTIMO cuique & excolendæ pietatis candidato Salutem.

CVM amœnissimi huius iuxtà ac sanctissimi doctoris commentationes, prælo sudante, perinde ac nauis solet passis velis, ad vmbilicum contenderent, pie lector, visum est in rem tuam fore, si quæ resederant eiusdem sancti lucubrationes nondū euulgatæ aut commissæ typis, nostra sedulitate ac solerti industria vndecūde eruerentur in apertā lucem, exemptæ tineis & blattis, ac liberiore cælo perfruituræ. Id quàm probè nobis curatū sit, testari abūde possunt nec pauci, nec indocti homines. In primis è S. crucis cœnobio tria hæc exhibita nobis sunt, De Cœna domini homilia, cuius principium est, Sedisti ad mensam. Hanc habes folio. 321. De sancto Andrea homilia item vna fol. 341. De sancto Nicolao homilia, folio trecentesimo quadragesimosecundo. Accessit opusculum De conscientia, folio trecentesimo trigesimooctauo. Quæ porro continet proxima appendix, deprompta sunt ex archiuis partim scholæ Sorbonicæ, partim Cartusiæ Parisiensis, præter homiliam de passione domini: Iesum Nazarenum, &c. Hæc autem sunt è Sorbona, De amore dei, De natura & dignitate amoris diuini. Hæc benignè nobis suggessit Sorbona, indicante D. Francisco Comestore Theologicæ laureæ candidato. E Cartusia, quæ subiunximus, nobis nihil inuitè exhibuit D. Godefridus Tilmannus. In primis tractatū De domini passione super illud, Ego sum vitis vera, quē & priua recognitione restitui in gratiam non huius mundi eloquentium, sed piorum. Nam phrasis ipsa docet auctorem penè infantem, tantum abest vt adscribi debuerit facundo & eloquenti Bernardo: nec illi tribuissemus, nisi nos eò inuitassent, imò perpulissent causæ aliquot haudquaquam leues. Primùm liber ipse in mēbrana descriptus, & initio & à fine præfert Bernardi & Claraeuallensis abbatis, vt auctoris, nomenclaturam, idque miniatis literis. Estq; hoc opusculum tantæ antiquitatis, vt credi possit scriptum mox à sancti obitu, versibus tam multis penè interlitis, vt in legendo lynceis oculis, in restituendo coniectore Oedipo opus fuerit. Est liber ante annos aliquot inuentus in Cartusia Montis dei, in cella quæ hunc vsque diē dicitur S. Bernardi, ad quā is ceu ad portum tranquillissimum anachoreticæ solitudinis amantissimus non rarò diuertebat. Proinde doctrina salutaris id promerebatur, consentiente inscriptione operis. Pro infantia phraseos respōderi potest, quòd stylum attemperarit captui virginum quas Nonnas vocant. Ad eas enim hoc operis scriptum esse ex lectione colligo. Huic subieci prosas aliquot Rythmica modulatione excurrentes, ceu sunt: Oratio de passione domini, Salue mundi salutare. Iubilus eiusdem, Iesu dulcis memoria. Tertia est oratio ad Christum & ad eius intemeratam matrem ac virginem, Summe summi tu patris vnice. Has tres multo excellit eodem Bernardo auctore & dictionis elegantia & contextu rythmicæ modulationis, quæ in Natali dominico concini passim solet: Lætabundus exultet fidelis chorus Halleluia. Ad parilem contextum pertexta est de sancta Katharina: Sanctissima virginis votiua festa, recolamus. De sancto Ludouico, Lætabunda psallat plebs cum mente munda, Christiana. Vtriusque auctorem non facilè dixerim. Ad has proxime appressimus formulam priuatæ cōfessionis, nihil indignam viri istius pietate: In vnione acerbissimi doloris, &c. Visum est his subtexere opusculum eiusdem ad sororem virginem, semel, quod sciam, excusum typis. Eius videri potest idem esse auctor, qui & tractatus præscripti de passione. Tametsi præmiserimus opusculum vnum De conscientia, vti nobis dictum est, nihil tamen insolens aut dissentaneum rationi fecisse videbor piis, si clausulæ loco aut vice coronidis appressero alterum eadem de re, nimirum de conscientia, quando & nomen præfert, & iustius priore adscribitur Bernardo. Lege igitur & fruere his lector.

Diui Bernardi abbatis CLARÆVALLIS DE amore Dei, Liber.

Caput primum.

Esa. 2. a

VENITE ascendamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob, & docebit nos vias suas, intentiones, cogitationes, volūtates, affectiones, & omnia interiora in ea. Venite, ascēdamus in montem vel locū vbi dominus videt, vel videtur. Curæ, solicitudines, anxietates, labores, pœnæ, seruitutes, expectate me hic cū asino corpore isto, donec ego cum puero, ratio scilicet cum intelligentia, vsque illuc properantes, postquam adorauerimus, reuertamur ad vos. Reuertemur enim, & heu reuertemur quàm citissime: abducit enim nos à vobis charitas veritatis, sed propter fratres abdicare & abiurare vos non patitur veritas charitatis. Sed licet retrahat vestra necessitas, non propter vos omnino omittenda est illa suauitas. Domine deus virtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Sed heu heu domine deus quàm præposterum est, quàm temerarium, quàm inordinatum, quàm præsumptuosum, quàm alienum à regula verbi veritatis, & sapientiæ tuæ, corde immundo velle videre deum. Sed ò summa bonitas, summum bonum, vita cordium, lux oculorum interiorum, propter bonitatem tuam domine miserere: hæc est enim mundatio mea, hæc fiducia mea, hæc iustitia: contemplatio bonitatis tuæ bone domine. Ergo ò domine deus meus, qui dicis animæ meæ, modo quo tu scis, Salus tua ego sum: Raboni, summe magister, vnice doctor videndi quæ videre desidero, dic cæco, mendico tuo, Quid vis faciam tibi? Et tu scis, qui iam hoc ipsum das: quoniam ex omnibus suis recessibus abiectis, procul omnibus seculi huius altitudinibus, pulchritudinibus, dulcedinibus, & quicquid concupiscentiam carnis vel oculorum vel ambitionem spiritus attentare potest, vel solet, tibi dicat cor meum: Exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Ne auertas faciem tuam à me: ne declines in ira tua à seruo tuo. Impudens quippe & improbus sum, ò adiutor meus antique, & susceptor indefesse. Sed vide quia amore amoris tui hoc facio. Cum enim ex munere gratiæ tuæ domine ad ea quæ carnis sunt, faciē cordis non habeam, sed posueris ea mihi dorsum, & mūdum & quæcunque eius sunt posueris mihi deorsum: quid est obsecro quòd in toto corde meo exquirēs te, cum faciem tuam apprehendisse me gratulor, quam solam facies mea desiderat, repente me inuenio seorsum? Cur eam abscondis? Nunquid arbitraris me inimicum tuum? Num consumere tu me vis peccatis adolescentiæ meæ? Nunquid ego non sum ad te conuersus, vel tu adhuc es à me auersus? Si non sum conuersus, deus virtutum conuerte me. Si tu es auersus, deus virtutum conuertere. Tu dixisti, Si conuerteris Israel, conuertere. Et iterum, Conuertimini ad me, & ego cōuertar ad vos. Tu scis donum gratiæ tuæ in corde pauperis tui: paratum cor meum deus, paratum cor meum. Præcipe quod vis, fac me intelligere quod præcipis: da posse qui dedisti velle, & fiet in me vel de me quicquid vis. Deus virtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Respōdet quippe mihi intus in anima mea, & mente mea tumultuans in me, & concutiens omnia interiora mea vox testificationis tuæ: & caligant oculi mei interiores à fulgore veritatis tuæ ingerentis mihi, quia non videbit te homo, & viuere potest. Ego enim verè in peccatis totus vsque adhuc, necdum potui mori mihi, vt viuam tibi, sed tamen ex præcepto tuo, & dono tuo sto in petra fidei meæ, fidei christianæ, in loco qui verè est penes te, in quo vt possum interim sero patienter, & amplector & deosculor tegentem & protegentem me dexteram tuam, & aliquoties contemplans & videre gestiens posteriora videntis me, & percurrens semitam dispensationis humanæ Christi filij tui suspicio. nec cum accedere gestio ad eum, & vel sicut hæmorroissa illa infirmæ & miseræ animæ meæ à salutifero tactu vel fimbriæ eius quasi furari gestio sanitatē, vel sicut Thomas ille vir desideriorum, totum eum deside-

Exod. 24. c — *Psal. 79. b* — *Cor immūdum alienū est à videndo deo.* — *Psal. 16. c* — *Iob. 13. d* — *Iohel. 2. c* — *Mat. 9. c*

LVDOVICVS MIRÆVS ROSETANVS OPTIMO cuique & excolendæ pietatis candidato Salutem.

CVM amœnissimi huius iuxtà ac sanctissimi doctoris commentationes, prælo sudante, perinde ac nauis solet passis velis, ad vmbilicum contenderent, pie lector, visum est in rem tuam fore, si quæ resederant eiusdem sancti lucubrationes nondū euulgatæ aut commissæ typis, nostra sedulitate ac solerti industria vndecūde eruerentur in apertā lucem, exemptæ tineis & blattis, ac liberiore cœlo perfruituræ. Id quàm probè nobis curatū sit, testari abūde possunt nec pauci, nec indocti homines. In primis è S. crucis cœnobio tria hæc exhibita nobis sunt, De Cœna domini homilia, cuius principium est, Sedisti ad mensam. Hanc habes folio. 321. De sancto Andrea homilia item vna fol. 341. De sancto Nicolao homilia, folio trecentesimo quadragesimosecundo. Accessit opusculum De conscientia, folio trecentesimo trigesimooctauo. Quæ porro continet proxima appendix, deprompta sunt ex archiuis partim scholæ Sorbonicæ, partim Cartusiæ Parisiensis, præter homiliam de passione domini: Iesum Nazarenum, &c. Hæc autem sunt è Sorbona, De amore dei, De natura & dignitate amoris diuini. Hæc benignè nobis suggessit Sorbona, indicante D. Francisco Comestore Theologicæ laureæ candidato. E Cartusia, quæ subiunximus, nobis nihil inuitè exhibuit D. Godefridus Tilmannus. In primis tractatū De domini passione super illud, Ego sum vitis vera, quē & prima recognitione restitui in gratiam non huius mundi eloquentium, sed piorum. Nam phrasis ipsa doces auctorem penè infantem, tantum abest vt adscribi debuerit facundo & eloquenti Bernardo: nec illi tribuissemus, nisi nos eò inuitassent, imò perpulissent causæ aliquot haudquaquam leues. Primùm liber ipse in mēbrana descriptus, & initio & à fine præfert Bernardi & Claraeuallensis abbatis, vt auctoris, nomenclaturam, idque miniatis literis. Estq; hoc opusculum tantæ antiquitatis, vt credi possit scriptum mox à sancti obitu, versibus tam multis penè interlitis, vt in legendo lynceis oculis, in restituendo coniectore Oedipo opus fuerit. Est liber ante annos aliquot inuentus in Cartusia Montis dei, in cella quæ hunc vsque diē dicitur S. Bernardi, ad quā is ceu ad portum tranquillissimum anachoreticæ solitudinis amantissimus non rarò diuertebat. Proinde doctrina salutaris id promerebatur, consentiente inscriptione operis. Pro infantia phraseos respōderi potest, quòd stylum attemperarit captui virginum quas Nonnas vocant. Ad eas enim hoc operis scriptum esse ex lectione colligo. Huic subieci prosas aliquot Rythmica modulatione excurrentes, ceu sunt: Oratio de passione domini, Salue mundi salutare. Iubilus eiusdem, Iesu dulcis memoria. Tertia est oratio ad Christum & ad eius intemeratam matrem ac virginem, Summe summi tu patris vnice. Has tres multo excellit eodem Bernardo auctore & dictionis elegantia & contextu rythmicæ modulationis, quæ in Natali dominico concini passim solet: Lætabundus exultet fidelis chorus Halleluia. Ad parilem contextum pertexta est de sancta Katharina: Sanctissima virginis votiua festa, recolamus. De sancto Ludouico, Lætabunda psallat plebs cum mente munda, Christiana. Vtriusque auctorem non facilè dixerim. Ad has proxime appressimus formulam priuatæ cōfessionis, nihil indignam viri istius pietate: In vnione acerbissimi doloris, &c. Visum est his subtexere opusculum eiusdem ad sororem virginem, semel, quod sciam, excusum typis. Eius videri potest idem esse auctor, qui & tractatus præscripti de passione. Tametsi præmiserimus opusculum vnum De conscientia, vti nobis dictum est, nihil tamen insolens aut dissentaneum rationi fecisse videbor piis, si clausulæ loco aut vice coronidis appressero alterum eadem de re, nimirum de conscientia, quando & nomen præfert, & iustius priore adscribitur Bernardo. Lege igitur & fruere his lector.

Diui Bernardi abbatis CLARÆVALLIS DE amore Dei, Liber.

Caput primum.

VENITE ascendamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob, & docebit nos vias suas, intentiones, cogitationes, volūtates, affectiones, & omnia interiora in ea. Venite, ascēdamus in montem vel locū vbi do minus videt, vel videtur. Curæ, solicitudines, anxietates, labores, pœnæ, seruitutes, expectate me hic cū asino corpore isto, donec ego cum puero, ratio scilicet cum intelligentia, vsque illuc properantes, postquam adorauerimus, reuertamur ad vos. Reuertemur enim, & heu reuertemur quàm citissime: abducit enim nos à vobis charitas veritatis, sed propter fratres abdicare & abiurare vos non patitur veritas charitatis. Sed licet retrahat vestra necessitas, non propter vos omnino omittenda est illa suauitas. Domine deus virtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Sed heu heu domine deus quàm præpoperum est, quàm temerarium, quàm inordinatum, quàm præsumptuosum, quàm alienum à regula verbi veritatis, & sapientiæ tuæ, corde immundo velle videre deum. Sed ò summa bonitas, summum bonum, vita cordium, lux oculorum interiorum, propter bonitatem tuam domine miserere: hæc est enim mundatio mea, hæc fiducia mea, hæc iustitia: contemplatio bonitatis tuæ bone domine. Ergo ò domine deus meus, qui dicis animæ meæ, modo quo tu scis, Salus tua ego sum: Raboni, summe magister, vnice doctor videndi quæ videre desidero, dic cæco, mendico tuo, Quid vis faciam tibi? Et tu scis, qui iam hoc ipsum das: quoniam ex omnibus suis recessibus abiectis, procul omnibus seculi huius altitudinibus, pulchritudinibus, dulcedinibus, & quicquid concupiscentiam carnis vel oculorum vel ambitionem spiritus attentare potest, vel solet, tibi dicat cor meum: Exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Ne auertas faciem tuam à me: ne declines in ira tua à seruo tuo. Impudens quippe & improbus sum, ò adiutor meus antique, & susceptor indefesse. Sed vide quia amore amoris tui hoc facio. Cum enim ex munere gratiæ tuæ domine ad ea quæ carnis sunt, faciē cordis non habeam, sed posueris ea mihi dorsum, & mūdum & quæcunque eius sunt posueris mihi deorsum: quid est obsecro quòd in toto corde meo exquirēs te, cum faciem tuam apprehendisse me gratulor, quam solam facies mea desiderat, repente me inuenio seorsum? Cur eam abscondis? Nunquid arbitraris me inimicum tuum? Num consumere tu me vis peccatis adolescentiæ meæ? Nunquid ego non sum ad te conuersus, vel tu adhuc es à me auersus? Si non sum conuersus, deus virtutum conuerte me. Si tu es auersus, deus virtutum conuertere. Tu dixisti, Si conuerteris Israel, conuertere. Et iterum, Conuertimini ad me, & ego cōuertar ad vos. Tu scis donum gratiæ tuæ in corde pauperis tui: paratum cor meum deus, paratum cor meum. Præcipe quod vis, fac me intelligere quod præcipis: da posse qui dedisti velle, & fiet in me vel de me quicquid vis. Deus virtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Respōdet quippe mihi intus in anima mea, & mente mea tumultuans in me, & concutiens omnia interiora mea vox testificationis tuæ: & caligant oculi mei interiores à fulgore veritatis tuæ ingerentis mihi, quia non videbit te homo, & viuere potest. Ego enim verè in peccatis totus vsque adhuc, necdum potui mori mihi, vt viuam tibi, sed tamen ex præcepto tuo, & dono tuo sto in petra fidei meæ, fidei christianæ, in loco qui verè est penes te, in quo vt possum interim sero patienter, & amplector & deosculor tegentem & protegentem me dexteram tuam, & aliquoties contemplans & videre gestiens posteriora videntis me, & percurrens semitam dispensationis humanæ Christi filij tui suspicio. nec cum accedere gestio ad eum, & vel sicut hæmorroissa illa infirmæ & miseræ animæ meæ à salutifero tactu vel fimbriæ eius quasi furari gestio sanitatē, vel sicut Thomas ille vir desideriorum, totum eum deside-

Esa.2.a

Exod.24.c

Psal.79.b

Cor immūdum alienū est à videndo deo.

Psal.16.c

Iob.13.d

Iohel.2.c

Mat.9.c

G ro videre, & tangere: & non solùm, sed accedere ad sacrosanctum lateris eius vulnus, ostium arcæ quod factum est in latere, vt non tantùm mittam digitum, vel totam manum, sed totus intrem vsque ad ipsum cor Iesu: in sanctum sanctorum, in arcam testamenti, ad vrnam auream animam nostræ humanitatis, continentem intra se manna diuinitatis. Heu dicitur mihi, Noli me tangere. Et illud de Apocalypsi, Foris canes. sicque cum dignis conscientiæ meæ verberibus expulsus & propulsus, improbitatis & præsumptionis meæ pœnas cogor luere, rursúsque in petram meam me recipiens, quæ refugium est herinaciis spinis peccatorũ plenis, reamplector & reosculor tegentem & protegentem me dexteram tuam: & ex eo quod vel leuiter sensi vel vidi, magis accenso desiderio vix patienter expecto vt à me auferas manum tegẽtem, & infundas gratiam illuminantem, vt tandem aliquando secundum responsum veritatis tuæ mortuus mihi, & viuens tibi, reuelata facie ipsam tuam faciem incipiam videre, & affici tibi à visione faciei tuæ. Et ô facies facies, quàm beata facies, quæ affici tibi meretur videndo te, ædificans in corde suo tabernaculum deo Iacob, & omnia faciens secũdum exemplar quod ei ostenditur in monte, hic vero & competenter cantatur, Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Itaque vt dixi, ex dono gratiæ tuæ contemplans omnes angulos conscientię meæ vel terminos, vnice & H singulariter desidero videre te, vt omnes fines terræ meæ videant salutare dei sui, vt amem cum videro, quem amare hoc est vere viuere. dico enim mihi in languore desiderij mei, Quis amat quod non videt? Quomodo potest esse amabile, quod non est aliquatenus visibile? Sed te desideranti amabilia quidẽ tua occurrunt, & à cœlo & à terra & ab omni creatura tua se mihi vltro offerunt & ingerunt, ô in omnibus adorande & amabilis domine. Quæ quanto te manifestius & verius prædicant & approbant amabilem: tanto ardentius te mihi faciunt desiderabilem, sed heu non ad fruendi perfectam suauitatem, & gaudium: sed ad intentionis & defectus, (non tamen sine aliqua suauitate) tormentum. sicut enim mea non tibi perfecte placẽt oblata, nisi mecum, sic bonorum tuorum contemplatio reficit nos quidem dulciter, sed non satiat perfecte nisi tecum.

Ioan.10.f — Apoc.22.c — Psal.103. — Psal.26.c — Rom.1.c

Capitulum secundum.

HAEC est animæ meæ assidua exercitatio: hinc assiduè scopo spiritum meum, & cum bonis & amabilibus tuis quasi pedibus, & manibus, & totis innitens viribus sursum tendo ad te, in te summe amor, summum bonum: sed quanto tendo fortius, tanto retrudor durius in terram, in meipsum, sub memetipso. Sic ergo respiciens, & discernens & diiudicans meipsum, factus sum mihi ipsi de meipso laboriosa & tædiosa quæstio: tamen domine certus sum per gra- I tiam tuam, desiderium desiderij tui, & amorem amoris tui habere me in toto corde, & in tota anima mea. Huc vsque te faciente profeci, vt desiderem desiderare te, & amem amare te, sed hoc amans quid amem nescio. Quid est enim amare amorem, desiderare desiderium? amore amamus si quid amamus, desiderio desideramus, quicquid desideramus. Sed forsitan cum amo amorem non amo amorem quo amo quod amare volo: & amo quicquid amo, sed me amantem cũ in domino laudatur & amatur à me anima mea, quam proculdubio detestarer, & odio haberẽ, si eam alibi quàm in domino & in eius amore inuenirẽ. Sed & de desiderio quid dicemus? Si dicam desidero esse desiderãs, iam inuenio me desiderãtem. Sed nunquid desiderium tui desiderantem, quasi non habeam, aut desiderium maius quàm habeam? Cum igitur hoc modo deficiant & caligent & cæcutiant interiores oculi mei, oro vt citius à te aperiantur, non sicut aperti sunt Adæ carnales oculi, vt videret cõfusionem suam, sed vt videam domine gloriam tuam: vt oblitus paruitatis & paupertatis meæ, totus erigar, & ruam in amplexus tui amoris, vidẽs quem amauero, & amans quem videro: & moriens in me, viuere incipiam in te, & bene mihi sit in te, cui pessimè est in se. Sed festina domine, ne tardaueris: habet enim sapientiæ tuæ gratia domine, vel gratiæ tuę sapientia, sua compendia: & quòd rationis, vel ratiocinationis nullis argumẽtis, nullis discussionibus, quasi quibusdam scalis conscenditur ad torrentem scilicet voluptatis tuæ, ad plenum amoris tui gaudium. Cui hoc datum est, fideliter K quærens, fideliter pulsans, sæpe repente ibi se inuenit. Sed ô domine si quando quod quàm rarum est, me in aliqua huius gaudij parte inuenio: clamo, vociferor, Domine bonũ est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula: fidei vnum, spei vnum, amori vnum. Nunquid nescio quid dicã, cum dico, Bonum est nos hic esse: sed repente cado in terram quasi mortuus, & respiciens nihil video; & me vbi prius eram inuenio, in dolore scilicet cordis, & afflictione spiritus, vsquequo domine? vsquequo? Quandiu ponam consilia in anima mea? dolorem in corde meo per diem? quandiu non permanebit spiritus in hominibus: quia caro sunt, sed venit, & vadit, & spirat vbi vult. Sed in conuertendo dominus captiuitatem Sion facti erimus sicut consolati. Tunc replebitur gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione. Interim heu mihi quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cũ habitantibus Cedar, multũ incola fuit anima mea. Sed respondet mihi intus in corde meo veritas consolationis tuæ, & consolatio veritatis tuæ.

Gene.3.b — Matt.17.a — Psal.12.a — Gene.6.a — Ioan.3.a — Psal.125.a — Psal.119.

Capitulum tertium.

EST amor desiderij, & est amor fruitionis. Amor desiderij meretur aliquando visionem, visio fruitionem, fruitio amoris perfectionem. Gratias ago gratiæ tuæ, qui loqui dignaris ad cor serui tui, & anxiis eius quæstionibus aliquatenus respondes, suscipio & amplector hanc spiritus tui ar- L ram, & lætus expecto in arra promissionem tuam, desidero itaque amare te, & amo desiderare. & hoc modo curro, vt apprehendam in quo apprehensus sum, scilicet vt qui amem te perfectè aliquando, ô prior nos amasti amande, & amabilis domine. Sed ẽst ne aliquando aut alicubi domine hic amoris tui perfectio, hæc in amore tuo beatitudinis consummatio, vt sitiens anima ad deum fontem viuum, sic satietur, sic impleatur, vt dicat, sufficit. Miror quicunque, vbicunque ille sit, si non deficit, si dicit, sufficit. Sed vbi istius sufficientiæ est defectio, quæ potest esse perfectio? Nusquam igitur, & nunquam perfectio. Sed & iniusti, domine, nunquid regnũ tuum possidebunt? Iniustus autem est, qui non tantum desiderat, & debitorem se sentit & intelligit te amare quantum ab aliqua creatura rationali possibile est amari te. Constat beata illa Seraphim, quæ à vicinitate præsentię tuæ, à claritate visionis tuæ ardentes & interpretantur, & sunt, plus amare te, quàm aliquis qui minor est in regno cœlorum. Qui si in regno cœlorum non dicam minimus, sed nonnullus est vtique, tantum desiderat amare te, quantũ ab aliquo vel potes amari, vel debes: & hoc forsitã est, In quem desiderãt angeli prospicere. Desiderat ergo beatus ille minor, quicunque ille est, tantum te amare, quantũ amat quicunque plus eo amat, non æmula insectatione, sed pia & deuota imitatione. Si verò & M in amore proficit, quanto felicius illuminatis oculis in interiora procedit, tanto dulcius sentit & intelligit si ingratus nõ est & iniustus, & te plus posse amari, & se debitorem plus amare, vel quãtum te amant Cherubim & Seraphim. Sed qui desiderat quod assequi non potest, miser est. Miseria vero à regno beatitudinis prorsus aliena est. assequitur ergo quod desiderat quisquis ibi aliquid desiderat. Quid dicemus ad hæc? quid inquam dicemus? Loquere obsecro domine, quia audit seruus tuus. Nunquid & magni & parui omnes qui sunt in regno dei, vnusquisque in suo ordine amat, & amare desiderat, & amoris vnitas non sinit vt sit diuersitas, dum amat, cui datum est hoc ardentius. Minor autem in amore sine inuidia bonum vbicunque videt, amat quod ipse sibi desiderat, & habet vtique amorem quantuscunque est quem in amante habet & amat. Nimirum amor est qui amatur, qui ex magna bonitatis suæ affluentia & natura amantes & coamantes, gaudentes & congaudentes pari implet gratia, licet dispari mensura. & quanto se amantiũ sensibus largius infundit: tanto eos sui capaciores efficit, satietatem faciens, sed sine fastidio. de ipsa satietate non minuens desiderium, sed augens, remota omni anxietudinis miseria. amor enim est vt dictum est qui amatur, qui à voluptatis suæ torrente omne ab amatore suo repellit vel in satietate fastidium, vel in desiderio anxietudinis, vel in zelando inuidiæ miseriam. Illuminans eos vt dicit Apostolus, à claritate in claritatem, vt in lumine videant

1.Pet.1.b — Psal.35.c

A videant lumen, & in amore concipiant amorem. Hic est enim fons vitæ qui semper fluit, & nunquam pereffluit. Hæc est gloria, hæ sunt diuitiæ in domo beati amatoris tui, quia præsto est desideranti & amanti quod desiderat, & quod amat. Ideo & qui desiderat, semper amat desiderare, & qui amat, semper desiderat amare, & desideranti & amanti quod desiderat & amat, si facis abundare ó domine, vt nec anxietas desiderantem, nec fastidium affligat abundantem. Et nunquid, obsecro domine, hæc est vita æterna de qua cantat psalmus. Et vide si via iniquitatis in me est, & deduc me in via æterna? hæc est affectio, hæc est perfectio, sic semper ire, hoc est peruenire. Vnde Apostolus tuus qui paulo ante dixerat, Nō quòd acceperim aut perfectus sim, sequor autem si comprehendam à quo & comprehensus sum in Christo Iesu: vnum autem quæ retro sunt obliuiscens, ad ea vero quæ sunt priora extendens me ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis dei in Christo Iesu: Quicunque ergo, inquit, perfecti sumus, hæc sentiamus.

Psal. 138. a
Philip. 3. c

Capitulum quartum.

ET hoc est amare tuum, quo tu amas te amantes, à dulcedine bonitatis tuæ quam habes ad creaturam tuam, amator, creator bone, inspirare eis hoc desiderium amandi te, & amorem quo amant & desiderare & amare te. B Non enim afficeris ad nos vel à nobis cum nos amas: sed es quod es qui semper id ipsum es, cui hoc est esse quod esse bonum. Bonum autem tibi in te, & omni tuæ in te creaturæ. Nos autem à te ad te & in te afficimur, cum te amamus, qui possumus misero aliquo modo esse, & non amare te, id est esse, & male esse: tibi autem qui semper idem es, nihil accedit si amando proficimus ad te, nihil decedit si deficimus à te. Cum autem nos amas, non nisi propter te nos amas, cum verissima summæ iustitiæ regula etiam nos nil amare permittat extra te: & cum te possibile est amari, domini amantis vbi magna occurrit gratia, eò proficere, vt nec te nec se amans propter se, & te & se propter te solum amet, & per hoc reformetur ad imaginem tuam ad quam creasti eum, qui ex veritate præstantissimæ naturæ tuæ, & natura veritatis tuę, nec te nisi propter te, nec angelum, nec hominem amare potes nisi propter te. Et ô felicem & felicissimam animam, quæ deo sic à deo meretur affici, vt per vnitatem spiritus in deo solum amet deum, non suum aliquod priuatum, nec nisi in deo amet seipsum & deus in ipso amet vel approbet quod amare vel approbare debet deus, id est seipsum, imò quod solum debet amari & à creatore deo & à creatura dei. amoris enim vel nomen vel affectus nulli competit vel debetur, nisi tibi soli, ô vere amor G & amande domine. Et hæc est in nobis voluntas filij tui, hæc pro nobis oratio eius ad te deum patrem suum: Volo vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & in nobis ipsi vnum sint. Hic est finis, hæc est consummatio, hæc est perfectio, hæc est pax, hoc est gaudium domini, hoc est gaudium in spiritu sancto, hoc est silentium in cœlo. Quandiu quippe in hac sumus vita, hoc felicissimæ pacis silentio in cœlo, id est in anima iusti quæ sedes est sapientiæ, aliquando fruitur affectus: sed hora est dimidia vel quasi dimidia, intentio vero de reliquiis cogitationis diem festum perpetuum agit tibi. In illa vero beata & æterna vita de qua dicitur: Intra in gaudium domini tui: sola erit perfecta & æterna fruitio, & tanto felicior quanto iam remotis omnibus quæ hoc tardare vel impedire videntur, amoris eius indissolubilis æternitas, irrefragabilis perfectio, incorruptibilis erit beatitudo.

Ioan. 17. c
Matt. 25. b

Capitulum quintum.

O AMOR veni in nos, posside nos, dispereant à facie tua in nobis omnia fœditatis nomina, quæ à concupiscentia carnis & oculorum, & superbia vitæ huic innascuntur affectui quasi spuria quædam vitulamina, affectui inquam qui amor in nobis dicitur & corrumpitur sæpius iusto morbis animæ à te & ad te creatæ: ad te solum creatus & concretus & reluctans noster affectus legi naturali & reclamans, cogitur vocari luxuria, gula, vel auaritia, & his similia, qui incorruptus & in sua permanens natura ad te solum est domine, cui D soli amor debetur. Est enim animæ rationalis amor, sicut dicit quidam seruus tuus, motus vel quieta statio, vel finis vltra quem nihil appetat vel appetendum iudicet voluntatis appetitus. Vltra te vero, vel supra te qui quærit aliquid tanquam melius te, nihil est quod quærit, quia nihil est melius vel dulcius te. Ideo nihil efficitur recedendo à te, qui solus amandus es vere, imò & fornicatur & luxuriat in alienis affectibus, aliena vt dixi nomina habentibus: at verus amor, vt dictum est, & sæpe dicendum est, ad te solum est domine, in quo solo est quicquid vere est, vbi quieta & secura statio, quia deum timere timore casto, & mandata eius obseruare, hoc est omnis homo.

Capitulum sextum.

RECEDAT itaque ab anima mea omnis iniustitia, vt te diligam dominum deum meum ex toto corde meo & ex tota anima mea, & ex omnibus viribus meis: recedat omnis zelotypia ne tecum aliquid amem, quod propter te non amem. O vere vnice amor, & vere domine: cum vero propter te aliquid amo, non illud amo, sed te propter quem amo quod amo. Tu enim vere solus es dominus cuius dominari super nos, hoc est saluare nos: nostrum vero seruire tibi, nihil est aliud quàm à te saluari. Quæ enim salus tua ô domine cuius est salus, & super populum tuum benedictio tua, nisi quod à te accepimus vt amemus te, vel amemur à te? Idcirco domine filium dexteræ tuæ hominem quem confirmasti tibi, Iesum, id est saluatorem appellari voluisti. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum, & non est alius in quo sit salus, qui docuit nos amare se, cum vsque ad mortem crucis prior ipse dilexit nos, & lauit nos amando & diligendo, suscitans nos vt amemus eum qui prior vsque in finem dilexit nos. hæc est iustitia filiorum hominum: ama me, quia amo te: rarus autem est qui dicere possit, amo te vt ames me. hoc tu fecisti, quia sicut clamat & prædicat seruus amoris tui, prior dilexisti nos, & sic plane sic est, amasti nos prior, vt amaremus te, non quòd egeres amari à nobis, sed quia id ad quod nos fecisti, esse non poteramus nisi amando te. Ideóque multifariam multisque modis olim deus locutus patribus in prophetis, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio, in verbo tuo quo cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Loqui tuum in filio tuo non aliud fuit quàm in sole, id est in manifesto ponere tabernaculū tuum. Quantum & quomodo nos amasti qui proprio filio nō pepercisti, sed pro nobis omnibus eū tradidisti, qui etiam dilexit nos & tradidit semetipsum pro nobis, hoc est verbum tuum ad nos domine, hic omnipotens sermo, qui dum medium silentium tenerent omnia, profundum scilicet erroris, à regalibus sedibus venit, durus errorum debellator, & dulcis amoris commendator. Et F quicquid fecit, quicquid dixit in terris vsque ad opprobria, vsque ad sputa & alapas, vsque ad crucem & sepulchrum, non fuit nisi loqui tuum nobis in filio amore tuo prouocans & suscitans ad te amorem nostrum. Sciebas enim creator animarum deus in animabus filiorum hominum cogi non posse, sed prouocari oportere affectum istum, simul etiam quia vbi coactio, iam nec libertas: vbi nec libertas, nec iustitia. Tu autem domine iuste saluare nos volebas, qui nullum saluas nec damnas nisi iuste, ipse nobis formans iudicium & causam, sedens super thronum, & iudicans iustitiam, sed quoniam tu fecisti vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus deo, cum misereris cuius misereris, & misericordiam præstas cuius misertus eris. voluisti ergo vt amaremus te: qui nec iuste poteramus saluari, nisi amaremus te: nec amare te poteramus nisi procederet à te. Ergo domine sicut Apostolus amator tui dicit & nos iam diximus, prior dilexisti nos, & prius diligis omnes dilectores tuos.

E
Matt. 1. d
Heb. 1. a
Rom. 8.
Galat. 2. d
Sapien. 18. c
Psal. 9. a
Roma. 3. c
Rom. 9. d

Capitulum septimum.

SED nos domine te diligimus affectu amoris à te nobis indito: tu verò conditor omnium & affectuum bonorum, & animarum afficiendarum, nunquid accidenti vel incidenti amoris affectu amas quos amas: vel aliquo modo in aliquo

G afficeris, qui & omnes facis, & omnia. Absit. Absurdum est, procul à fide, alienum ab omnium creatore. Quomodo ergo nos amas si nos amore non amas? Sed amor tuus bonitas tua est, ô summe bone & summum bonum, spiritus sanctus procedens à patre & filio, qui ab initio creaturæ fertur super aquas, id est super mentes filiorum hominum fluctuantes, omnibus se offerens, omnia ad se trahens inspirando, aspirando, & noxia arcendo, prouidendo vtilia, deum nobis & nos vniens deo. Sic enim spiritus sanctus tuus qui amor dicitur patris & filij, & vnitas, & voluntas, per gratiam suam in nobis inhabitans, & dei in nobis charitatem commendans, & per ipsam ipsum nobis concilians: deo nos vnit per inspiratam nobis voluntatem bonam, cuius bonæ voluntatis vehementia amor dicitur in nobis, quo amamus quod amare debemus, te scilicet. Nihil enim aliud est amor quàm vehemens & bene ordinata voluntas. Amas ergo te ô amabilis domine in te ipso, cum à patre & filio procedit spiritus sanctus, amor patris ad filium, & filij ad patrem, & tantus est amor vt sit vnitas: tanta est vnitas vt sit homousion, id est patris & filij eadem substantia. Amas & teipsum in nobis immittendo spiritum filij tui in corda nostra à dulcedine amoris, & vehementia inspiratæ à te nobis bonæ voluntatis clamantem, Abba pater, sic nos efficiens tui amatores, imò sic teipsum in nobis amans: vt qui primum sperabamus, quia noueramus nomen tuum domine, & gloriabamur in te, qui diligebamus nomen domini in te. H O domine iam per inspiratam nobis gratiam, per spiritum adoptionis tuæ, omnia quæ patris sunt nostra esse confidentes, ipso te nomine inuocemus per adoptionis gratiam quo filius tuus vnicus per naturam. Sed quia hoc abs te totum est, cuius amare hoc est benefacere, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum à te est summe pater luminum: tu teipsum amas in nobis, & nos in te, cum te per te amamus, & intantum tibi vnimur inquantum te amare meremur: & participes efficimur, vt dictum est, orationis illius Christi filij tui, Volo vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & ipsi vnum in nobis sint. Genus enim tuum sumus domine, genus dei, sicut dicit Apostolus tuus trãsferens ethnici sententiam de malo vase in vas bonum, vt non nisi ipsum & vas bonum sapiat. Genus inquam sumus dei & dij, filij excelsi omnes cognatione quadam spiritali, magnam apud te vendicantes affinitatem, cum per spiritum adoptionis filius tuus vnum nobiscum nomen sortiri non dedignatur, & cum ipso & per ipsum præceptis salutaribus moniti & diuina institutione formati audemus dicere, Pater noster qui es in cœlis. Amas itaque nos, inquantum nos efficis tui amatores: & nos amamus te, inquantum à te spiritum tuum accipimus qui est amor tuus, obtinens & possidens omnes affectionum nostrarum recessus, & perfecte eos conuertens in puritatem veritatis tuæ, & veritatem puritatis tuæ, in plenum amoris tui consensum: I vbi tanta fit coniunctio, tanta adhæsio, tanta dulcedinis tuæ fruitio, vt vnitas ab ipso domino nostro filio tuo vocetur, dicente, Vt sint ipsi vnum in nobis. tantæ dignitatis, tantæ gloriæ, vt subsequatur & dicat, Sicut ego & tu vnum sumus. O gaudiũ, ô gloriam, ô diuitias, ô superbiam!

Gene.1.a · *Rom.5.a* · *Amoris definitio.* · *Rom.8.c* · *Iaco.1.c* · *Act.17.g* · *Psal.81.b* · *1.Ioan.3.a* · *Matt.6.b* · *Ioan.17.b*

Capitulum octauum.

HABET enim sapientia & sui generis superbiam quæ dicit: Mecum sunt diuitiæ, & gloria, & opes superbæ, & iustitia. Quid autem est absurdius vniri deo amore, & non beatitudine? Beati enim vere & vnice, & singulariter & perfecte beati, qui verè & perfectè amant te. Nullus autem & nullo modo beatus, qui non amat te. Beatum enim dixerunt populum cui hæc sunt, sed mentiuntur, quia solus beatus cui est dominus deus eius. Quid enim est beatum esse, nisi non velle nisi bonum: & omnia habere quæcunque vult? Te igitur velle & vehementer velle quod est amare, & singulariter amare, qui amari non dignaris cum aliqua omnino re siue carnali, siue spirituali, siue terresti, siue cœlesti, quæ non ametur pro te, hoc demum est non velle nisi bonum, hoc est habere quæcunque vult omnia, quia habet te quis, inquantum amat te. Ergo & amore & beatitudine vniti deo intelligimur, quod K vere domini est salus, & super populum tuum benedictio sua. Ideóque orationes nostras, vota, & sacrificia, & omnia nostra offerimus tibi pater assidue, per dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, credentes & intelligentes ex te, à te, & ad te per ipsum nobis esse quicquid nobis bene est, à quo ipsum esse habemus. Quæ omnia per subministrationem spiritus sancti tui habitantis in nobis credimus & intelligimus, quantum intelligere fas est, qui vt dictum est, conformans sibi & vniens spiritum nostrum spirat in nobis quando vult, quomodo vult, quantum vult: cuius sumus factura, creati in operibus bonis, existens sanctificatio nostra, iustificatio nostra, amor noster. Ipse enim est amor noster quo ad te pertingimus, quo te amplectimur, alioquin ô incomprehensibilis maiestas, comprehensibilis esse videris animæ te amanti. Licet enim nullus sensus cuiuslibet animæ vel spiritus te comprehendat, tamen totum te quantus es comprehendit amor amantis, qui totum te amat quantus es, si tamen est totitas, vbi non est particularitas: si quantitas, vbi non est tantitas: si est comprehensibilitas, vbi hæc omnia non sunt. Sed cum te amamus, afficitur quidem spiritus noster spiritui tuo sancto, per quem habitantem in nobis charitatem Dei diffusam habemus in cordibus nostris. Cúmque amor tuus, amor patris ad filium, amor filij ad patrem, spiritus sanctus habitans in nobis ad te est quod est, L id est amor, omnem captiuitatem Sion, id est animæ nostræ, omnes affectiones in se conuertens & sanctificans, amamus te, vel tu amas te in nobis, nos affectu, tu effectu, vnum nos in te efficiens per vnitatem tuam, id est ipsum spiritum sanctum tuum, quem dedisti nobis: vt sicut non est aliud patri nosse filium, nisi hoc esse quod est filius: nihil aliud filio nosse patrem, nisi hoc esse quod est pater (vnde in Euangelio, Nemo nouit patrem nisi filius, & nemo nouit filium nisi pater) & sicut spiritui sancto nihil est aliud nosse vel comprehendere patrem & filium, quàm hoc esse quod est pater & filius: ita nobis qui ad imaginem tuam conditi sumus, & ab illa per Adam inueterati, per Christum ad illam renouamur de die in diem, vt amantibus Deum nihil sit aliud amare & timere Deum, & mandata eius obseruare, quàm esse, & vnum spiritum cum deo esse. Deum enim timere, & mandata eius obseruare, hoc est omnis homo: adorande, tremende, benedicende, da eum nobis. Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Non enim in diluuio aquarum multarum, id est in perturbatione & confusione affectionum tam multarum, tam diuersarum, ad Deum approximabunt. Iam satis domine durauit cataclysmus iste, pœna filiorum Adæ. Adduc spiritum super terram, recedat mare, recedat antiquæ damnationis salsugo, & appareat arida, fontem vitæ sitiens: veniat columba spiritus sanctus, expulso teterrimo alite & cadaueribus suis incumbente: M veniat inquam columba, ramo oliuæ, id est ramo refectionis & luminis, pacem annuncians. Sanctificet nos sanctitas & sanctificatio tua, vniat nos vnitas tua, vt Deo qui est charitas, velut cognata quadam affinitate per charitatis nomen sociemur, & per virtutem nominis vniamur. Sed interest domine quomodo quis te amet. Multi enim, sicut ait quidam à te illuminatus, amant veritatem lucentem, & non amant redarguentem, iustitiámque multi colunt affectu, à qua procul sunt effectu, approbantes eam, & amantes eam in seipsa, non autem exercentes in seipsis. Nunquid isti vere te amant? Philosophi mundi huius olim eam coluerunt & affectu amoris, & effectu operis, intantum vt diceretur de eis ab eis, Oderunt peccare boni virtutis amore. Sed conuincuntur iustitiam non amasse, qui non amauerunt te, à quo fons & origo, & in quem finis & recursus veræ iustitiæ, & sine quo omnes iustitiæ hominum sicut pannus menstruatæ. non enim habebant fidem quæ per dilectionem operatur, licet affectatũ quendam amorem, & opera quædam haberent honestatis, quæ quia ex fonte veræ iustitiæ non prodibant, nec in veræ iustitiæ finem ibant, tanto desperatius errabant, quanto fortius extra viam currebant: via enim pater Christus tuus, qui dixit: Ego sum via, veritas & vita.

Prouer.8.c · *Psal.143.c* · *Ioan.3.d* · *Luc.10.d* · *Ioan.14.a* · *Psal.103.d* · *Gen.8.b* · *Esa.64.c* · *Ioan.14.a*

A

Capitulum nonum.

VERITAS ergo tua, vel vita ad quam itur, per quam itur, veram & simplicem nobis describit formam diuinæ & veræ philosophiæ, dicens ad discipulos suos, Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego præcepta patris mei seruaui, & maneo in eius dilectione. Ecce dilectus dilecti, sicut in Psalmo legitur. Cum pater diligit filium, & filius manet in dilectione patris vsque ad plenam mandatorum eius obseruationem, rursúmque dilectus dilecti cum dilectus discipulus diligit magistrum Christum, vsque ad obseruationem omnium eius mandatorum, & vsque ad mortis necessitatem non perdit hanc voluntatem, in illuminatione veritatis & amoris eius, rebus omnibus & idoneis ad bonum, & pronis ad malum, & inter vtrúsque mediis bene vtens in bono, quod proprium est christianæ virtutis. Est enim virtus, sicut iam ante dictum est, bonus vsus liberæ voluntatis, opus verò virtutis, bonus illarum rerum vsus, quibus etiam male vti possumus. Exinde ne manca sit charitas, docemur amare proximum secundum legem charitatis puram, vt sicut deus non nisi seipsum amat in nobis, & nos ipsum didicimus amare in nobis, ita & proximum sicut nos incipiamus amare in quo solum deum amamus sicut in nobisipsis. Sed vt quid domine tot verba? Sed nuda est domine & gelida & algens misera anima mea, & desiderans calefieri tui amoris calore. Ideo vestem non habens panniculos hos vndecunque collectos contraho & consuo ad tegendam nuditatē meam, & non vt sapiens illa Sareptana duo ligna, sed surculos istos minutos, de deserti mei vastitate, de cordis mei spaciosa colligo vanitate, vt aliquando ingrediar in tabernaculum domus meæ, & faciam mihi de pugillo farinæ, & de hydria olei vt comedam & moriar, vel non tam cito moriar, imò domine non moriar, sed viuam & narrem opera domini. Stans igitur in domo solitudinis, quasi onager solitarius, & habitaculum habens in terra salsuginis, & attrahens ventum amoris mei, os meum aperio ad te domine, & attraho spiritum. Et nonnunquam domine quasi clausis oculis ad te inhianti mittis mihi in os cordis quod non licet mihi scire quid sit. Saporem quidem sentio, dulcem adeo, suauem adeo & confortantem, vt si perficeretur in me, nihil vltra quærerem, sed cum accipiens, nullo corporis visu, nullo animæ sensu, nullo spiritus intellectu aduertere me permittis quid sit. Cum accepero, tenere & ruminare volo, & diiudicare eius saporem, sed statim transit. deglutio quidem illud, quicquid illud est, in spem vitæ æternæ, sed operationis eius virtutem diu ruminando, omnibus animæ meę venis & medullis quasi vitalem quendam succum optabam transfundere: vt ab omnibus aliis affectionibus desiperet, & illud solum & semper saperet, sed festinat transire. Et cum de inquisitione eius vel acceptione vel vsu formata quędam lineamenta memoriæ gestio arctius impressa committere, vel etiam memoriam labilem scripto iuuare, re & experimento cogor discere quid illud sit quod in Euágelio dicis de spiritu, Et nescis vnde veniat aut quo vadat. Quæcúque enim quasi quibusdam lineamentorum figuris commendare curaui memoriæ, quorum quasi quodam reductu cum voluero, illuc me recolligam, ac per hoc subesse mihi velim posse quotienscunque voluero, audiens à domino, Spiritus vbi vult spirat: & sentiens etiam in me, quia non quando ego volo, sed quando ipse vult spirat: omnia illa mortua inuenio, & insipida, & ad te solum leuandos esse oculos, fons vitæ, vt in tuo solo lumine videam lumen. Ad te igitur domine, ad te sunt, & sint oculi mei ad te, in te, de te proficiant omnes animæ meæ profectus: & cum defecerit virtus mea, quæ nulla est, post te anhelent omnes defectus eius. Sed interim quádiu me differs, quandiu miseram, & anxiam & anhelantem post te animam meam protrahis? Absconde me obsecro in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum, & protege me in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Sed iam asinus reuocat, & pueri perstrepunt.

Ioan.15.b · *Psal.118.n* · *Matt.5.g* · *Marc.12.c* · *Luc.10.e* · *Ioan.13.d* · *Rom.13.c* · B · *3.Reg.17.b* · *Psal.117.c* · *Osea 8.c* · C · *Ioan.3.a* · *Psal.30.f*

Capitulum decimum.

D

NVNC ergo domine, plena fide te deum colo, vnum te omnium principium & sapientiam qua sapiens est quæcunque anima sapiens est, & ipsum donum quo beata sunt quæcunque beata sunt: te vnum deum colo, adoro, benedico: te ex toto corde meo, ex tota mente mea, & ex omnibus viribus meis vel amo, vel amare desidero. quisquis angelorū vel bonorum spirituum te diligit, scio quia & me diligit, diligentem se in te. quisquis in te manet, & potest sentire preces vel affectiones humanas: scio quòd in te me exaudit, in quo & ego eorum gloriæ congratulor. Quisquis te habet bonum suum, in te me adiuuat, nec mihi tui participi potest inuidere. Solius enim apostatæ spiritus est nostram miseriam suam facere lætitiam, nostrum bonum suum damnum, nimirum quia à communi omnium bono & vera beatitudine lapsus, non est subditus veritati, priuato suo gaudens, & cómune omniū odiens bonum. Te igitur, deus pater, quo creatore viuimus, te sapientia patris per quam reformati sapienter viuimus, te sancte spiritus, quem & in quo diligentes beate viuimus, & beatissime viuemus, vnius substátiæ trinitatem, vnum deum, à quo sumus, per quem sumus, in quo sumus, à quo peccando discedimus, cui dissimiles facti sumus, à quo perire non permissi sumus, principium ad quod recurrimus, forma quam sequimur, gratia qua reconciliamur, adoramus & benedicimus: tibi gloria in secula seculorum, Amen. E

Eiusdem de natura & dignitate amoris diuini.

Caput primum.

ARS est artium ars amoris, cuius magisterium ipsa sibi retinuit natura, & deus auctor naturæ. ipse enim amor à creatore inditus nisi naturalis eius ingenuitas adulterinis aliquibus affectibus præpedita fuerit, ipse inquam se docet, sed docibiles sui, docibiles dei. Est quippe amor vis animæ naturali quodam pondere ferens eam in locum vel finem suum. Omnis enim creatura siue spiritualis siue corporea & certum habet locū quò naturaliter fertur, & naturale quoddam pondus quo fertur. pondus enim (vt ait quidā vere philosophus) non semper fert ad ima, ignem sursum, aquam deorsum, sic & de cæteris. Nam & hominē agit pondus suum naturaliter spiritum ferens, sursum corpus deorsum, vnumquodque in locum vel finē suum. Quis enim corporis locus? Terra, inquit, es, & in terram ibis. de spiritu vero in libro sapientiæ: Et reuertetur, inquit, spiritus ad eum qui creauit eum. Vide hominem dissolutum, quomodo totus pondere suo fertur in locum suum, cum res bene & ordine suo procedit, spiritus redit ad deum, qui creauit eum, corpus ad terram, nec in terram solùm, sed in elementa, ex quibus compactum & formatū erat. Cum enim quiddam in eo terra, quiddam aqua, & quiddam aër sibi vendicet: cum naturalis compactionis naturalis fit dissolutio, pondere suo vnúsquodque recurrit ad suum elementum, & tunc plena facta est dissolutio, cum horum omnium in locum suum facta fuerit restitutio. Quæ vtrum corruptio, vel putredo, & non potius, vt dictum est, resolutio melius vocanda sit, iudicet qui vult. Et cum horum nihil à naturæ suæ tramite aberret, sola misera anima, & degener spiritus cum per se naturaliter contendat, peccati vitio corrupta nescit vel difficilè discit ad suum redire principium. Naturali quidem pondere suo semper eò impellitur: cum beatitudinem desiderat, beatitudinem somniat, non nisi beatus esse quærit. Beatus autem ille & non alius, cuius est dominus

Ioan.6.e · F · *Gen.3.d* · *Psal.145.a* · *Psal.13.c*

deus eius, sed beatitudinem quærens non in regione sua, nec in via sua longe aberrat à naturali intentione sua. Ideóque amissa doctrina sua naturali, opus iam habet doctore homine qui de beatitudine quæ naturaliter quæritur, amando doceat, admonendo vbi, & quò, in qua regione, qua via quæratur.

Amor ergo, vt dictum est, ab auctore naturæ naturaliter est animæ humanæ inditus, sed postquam legem dei amisit, ab homine est docendus. Non est autem docendus vt sit tanquam qui non sit, sed vt purgetur, & quomodo purgetur, & vt proficiat, & quomodo proficiat, vt solidetur, & quomodo solidetur, docendus est. Nam & fœdus amor carnalis fœditatis suæ olim habuit magistros, in eo quòd corrupti erant & corrumpebant, tam perspicaces, tam efficaces, vt ab ipsis fœditatis amatoribus & sociis doctor artis amatoriæ recantare cogeretur, quod intemperátius cantauerat, & de amoris scribere remedio, qui de amoris carnalis scripserat incendio, qui in amoris incentiua vel vetera quasi per quendam pruritum execranda, vel in noua inuenienda toto se effuderat ingenio. Non vtique amoris carnalis feruorem videbatur ille docere, qui tam in docendis quàm in eo qui docebat, sine quouis rationis temperamento naturali quodam igne æstuabat, sed naturalem eius vim indisciplinatis quibusdã disciplinis in quandam erudiebat lasciuam insaniam, & superuacuis quibusdam fomentis luxuriæ in quandam perurgebat insanam lasciuiam. H in illis enim prauis & nequam hominibus ex superfluenti carnalis concupiscentiæ vitio totus deperierat ordo naturæ. Quippe cum debito naturæ ordine spiritus eorum naturali pondere suo, amore suo, vel sursum ferri, & redire ad deum deberet, qui creauit eum: carnis humiliatus illecebris non intellexit, & comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, factíque sunt de quibus diceretur: Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt. In quorum persona factum est, inquit, cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei. In angusta quippe corporis parte cor locatum est, vbi quasi medium superiorum sensuum arcem, & corporis inferioris sicut populi humilioris quasi quandam regeret & dispensaret rempublicam, totámque circunquaque cogitatuum & actionum regionem ad concupiscentiæ carnalis ignem degenere quadã mollitie liquescens, totum defluxit in ventrem & in medium ventris, videlicet non sapiens nisi ea quæ ventris sunt, & de ventre in ventris inferiora omnia confundens, omnia degenerans, omnia adulterans, amoris naturalem affectum peruertẽs in brutum quendam carnis appetitum: non solum quæ non licet appetentem cum cõtumeliis corporis in passionibus ignominiæ, sed adeo oblitum suæ antiquæ generositatis, vt qui creatus erat deo soli, à corruptis & corruptoribus suis æstimetur esse potius luxuriæ naturale domicilium, & vitiorum omnium prostibu- I lum. Infelices, qui intantum natura reclamante sibi viluerunt, vt animæ suæ locum qui proprius dei creatoris erat, & nulli creaturę communicabilis, sedem satanæ, sedem spurcitiarum, & omnis immunditiæ constituerent.

Psal.48.c Gen.6.a Psal.21.b 1.Cor.2.d Rom.1.c

Capitulum secundum.

ACTVRI igitur de amore prout dederit ipse cuius amori operis ipsius sudat intentio, primùm quasi à primordiis ipsius narrationis seriem inchoantes, quasi per succedentes sibi ætates profectuum eius processum ordiamur vsque ad senectam vberem, quæ non est plena senilis doloris, sed plena misericordiæ vberis. Sicut enim secundum ætatum incrementum vel decremẽtum puer mutatur in iuuenem, iuuenis in virum, vir in senem, secundum qualitatum mutationes, etiam ætatum nomina mutantes: sic secundum virtutum profectum voluntas crescit in amorem, amor in charitatem, charitas in sapientiam. Nec debet latẽre de amore, de quo agimus, quibus ortus sit natalibus, qua nobilitatis linea insignis habeatur, vel quo oriundus loco. Primus igitur eius natiuitatis locus deus est. Ibi natus, ibi alitus, ibi prouectus, ibi ciuis est non aduena, sed indigna. à deo enim solo amor datur, & in ipso manet, quia nulli nisi ipsi & propter ipsum debe- K tur. Porro si de natalibus eius agitur: cum trinitas deus hominem crearet ad imaginem suam, quandam in eo formauit trinitatis similitudinem, in qua & imago trinitatis creatricis reluceret, & per quam nouus ille mundi incola, simili naturaliter ad simile recurrente, principio suo creatori suo indissolubiliter inhæreret, si vellet, ne multiplici creaturarum varietate illecta, abstracta, distracta, creata illa trinitas inferior à summæ creatricis vnitate recederet. Etenim cum in faciem noui hominis spiraculum vitæ, spiritualem vim, id est intellectualem (quod sonat spiratio & spiraculum) & vitalem, id est animalem (quod sonat nomen vitæ) infudit, & infundendo creauit: in eius quasi quadam arce vim memorialem collocauit, vt creatoris semper potentiam & bonitatem memoraret: statímque & sine aliquo moræ interstitio memoria de se genuit rationem, & memoria & ratio de se protulerunt voluntatem. Memoria quippe habet & continet quò tendẽdum sit, ratio quid tenẽdum sit, voluntas tendit, & hæc tria vnum quiddã sunt: sed tres illæ efficaciæ (sicut in illa summa trinitates) vna est substantia, tres personæ: in qua trinitate sicut pater est genitor, filius genitus, & ab vtroque spiritus sanctus, sic ex memoria ratio gignitur, ex memoria & ratione voluntas procedit. Vt ergo deo inhæreret creata in homine rationalis anima, memoriam sibi vendicat pater, rationem filius, voluntatem ab vtroque procedentem, ab vtroque procedens spiritus sanctus. Ecce quibus orta natalibus voluntas, cuius nati- L uitatis, cuius adoptionis, cuius dignitatis, cuius nobilitatis. Quæ cum præueniente & cooperante gratia spiritui ipsi sancto (qui patris & filij amor est & voluntas) bono sui assensu incipit inhærere, & vehementer incipit velle quod deus vult: & quod volendum memoria suggerit & ratio, vehementer volendo efficitur amor. Nihil enim aliud est amor quàm vehemens in bono voluntas. per se enim voluntas simplex est affectus, sic anima rationali indutus, vt sit capax tam boni quàm mali, bono replẽdus cum adiuuatur à gratia: malo, cum sibi dimissus deficit in semetipso. Ne enim à creatore aliquid animæ deesset humanæ, libera in vtramuis partem data est ei voluntas, quæ cum adiuuanti concordat gratiæ, virtutis accipit profectum & nomen, & amor efficitur, cum sibi dimissa se ipsa secũdum seipsam frui vult, sui in seipsa pariter defectum: & quot habet vitia, tot vitiorũ sortitur nomina, cupiditatis, auaritiæ, luxuriæ, & alia huiusmodi. Primo itaq; profectu suo voluntas quasi in Pythagoricæ literæ biuio libera constituta, si secundum dignitatem naturalium suorum erigitur in amorem, secundum naturalem virtutũ suarum ordinem de amore, vt dictum est, in charitatem, de charitate proficit in sapientiam. Sin autem nullo ordine sui, iusta tamẽ ordinatione dei, præcipiti acta ruina, tenebris confusionis obruta sepelitur in M inferno vitiorum nisi à gratia ei fuerit subuentum. Si vero in ima inferni relicta, sursum cœperit gressum attollere, & gratiam sequens deducentem & enitentem, adulta fuerit in amorem, iam in iuuentutis constituta fortitudine à spiritu timoris quo hactenus vt puer timebat pœnam, in spiritum pietatis incipit proficere, in eum à quo incipit iam nouam gustare gratiam, pie iam incipiẽs amare deum & colere, de quo scriptum est: Pietas est cultus eius. Hic ergo iuuenis non ætatis, sed virtutis naturalem fortitudinem exerat & virtutem, nec iuuentutis, licet à ratione ea vetetur corrumpere, naturalia perdat incentiua. Quibus si insaniunt qui corrumpunt, qui in imagine pertrãseunt, quorum spiritus vt spiritus bestiarum vel pecorum, quorum carnes iuxta prophetam vt carnes sunt asinorum, multo magis eos qui in veritate sunt amoris, & spiritualibus eius aguntur incentiuis, in spiritualis iuuentutis feruore suo licet modo insanire. Grauis enim opprobrij res est in naturã, si plus in deterius proficere possunt eius corruptores, quàm in bonum veri amatores.

Gen.1.c Ezec.23.c

Capitulum

A

Capitulum tertium.

1.Cor.5.c Exod.32.g Rom.9.a

AVDI sanctam insaniam: Siue mente, inquit Apostolus, excedimus deo, siue sobrij simus vobis. Vis ad hæc audire insaniam? Si dimittis, inquit, eis peccatum, dimitte: sin autem, dele me de libro vitæ. Vis aliam? Ipsum audi Apostolum, Optabam, inquit, anathema esse à Christo pro fratribus meis. Nonne quædam mentis bene affectæ sana quædam videtur insania, cum impossibile sit effectu habere fixum in affectu pro Christo anathema velle esse à Christo? Hæc ad sancti spiritus aduentum apostolorum fuit ebrietas, hæc Pauli insania, cum diceret ad eum Festus, Insanis Paule. Mirúmne erat si insanire pronúnciabatur, qui in ipso mortis periculo ipsos iudices suos à quibus pro Christo iudicabatur, ad Christum conuertere nitebatur? Non hanc insaniam multæ literæ in eo faciebant, sicut dicebat rex veritatem intelligens, sed dissimulans, sed (vt dictum est) sancti spiritus ebrietas, in qua & in paruo & in magno similes eos sibi facere gestiebat, qui eum iudicabant. Et vt cætera omittam, quæ maior, quæ magis inopinata insania, quàm hominem relicto seculo desiderantem & ardentem inhærere Christo, pro Christo rursum necessitate obedientiæ & charitatis fraternæ inhærere seculo: tendentem in cœlum semetipsum mergere in cœnum? Hic est Beniamin adolescentulus, qui in mentis suæ excessu nec se nec suum aliquid sentit, sed eum solum in quem totus

Actor.26.c

B excessit. Hac insania insani erant martyres inter tormenta ridentes. Cur hic non dicam quod in feruore lasciuiæ suæ lasciuus poëta dicebat, Insanire libet. Hic ergo licet emineat feruor iuuenilis, & feruens religionis cursus, qui quanuis adhuc in hoc statu nec habeat nec habere debeat, frenum tamen patitur rationis. feruorem enim nouitiorum non docent illę misericordes in se ipsum discretiones, & discretionum dispensationes, facilésque indulgentiæ suo iudicio, non tamen recusandæ sunt alieno. A seipso in seipsum rigida debet esse censura, & districta seueritas: ad regentem autem vel consulentem paternam vel fraternam charitatem & pietatem, lenis & obediens in omnibus humilitas. Si alterum desit, vel in deside & tepido non spero cursus perseuerantiam, vel in principio timeo ruinam, propter quod tota debet esse discretio nouitij, stultum se in omnibus pro Christo facere: & ex alieno pendêre arbitrio, maxime si seniorem talem habet de quo certum est quòd à deo discit quod hominem docet: vbi tamen proficienti & obedienti non facilè præsumenda est iudicandi licentia, quandiu manifeste nil contra deum præcipitur, donec longa & patiens experientia intellectum super his dabit auditui. Ad eam itaque maxime se semper obedientiam studeat exercere, de qua scriptum est: Castificantes corda nostra in obedientia charitatis. hæc est enim dei voluntas & be-

C ne placens, & perfecta. ad hæc autem obtinenda, & conseruanda continua appetenda sunt præsidia sedulæ & longanimis orationis: in qua tanta sit fides, vt speret omnia: tanta deuotio, vt deum videatur cogere: tantus amor, vt omnia quæ petit, in ipsa oratione se sentiat obtinere: tam benigna humilitas, vt in omnibus non suam, sed dei voluntatem in se fieri præoptet. Studeat etiã habere hic talis & amplectatur cordis puritatem, corporis mũditiam, silentium vel verbum ordinatum: oculos stabiles, & non sublimes: aures non prurientes, victum & somnum sobrium, & qui faciat non impediat boni operis diætam: manus continentes: gressum mitem: non ridendo cordis prodere lasciuiam, sed leniter subridẽdo gratiam: meditationes spirituales & assiduas: opportunas lectiones, & non curiosas: ad maiores subiectionem: ad seniores reuerentiam: ad iuniores dilectionem: non desiderare præesse, amare subesse: omnibus cum quibus est, velle prodesse: non seueritate obrui, nõ lenitate exinaniri: in vultu serenitatem, in corde ad omnes habere dulcedinem, in opere gratiam. hic etiam locus & tempus est voluptates amputandi, vitia omnia extirpandi, voluntates frangendi, vt cæteris non voluntatibus, sed voluntatum simulachris præcisis & amputatis sicut adulterinis quibusdam & sponte nascentibus ramusculis, spes proficiendi augeatur naturali & veræ voluntati.

Ingens humilitatis fructus.

Capitulum quartum.

D

ILLAE enim non tam sunt voluntates quàm appetitus animæ, concupiscentia scilicet carnalis, concupiscentia oculorum, & ambitio seculi. Hic qui plus amat, plus curat. hic labor, hoc opus est multorum sudorum, opus multorum laborum: maxime cum adhuc amor cæcus quod facit faciat, sed nesciat adhuc vnde veniat, aut quò vadat: & sic huiusmodi operetur affectibus, sicut cæcus manibus, qui manibus quidem operatur, sed nec manus videt quibus operatur, nec opus quod operatur. Sicut enim si videns quis in aliquod opus erudiat non videntem, trahit docendum, curuat, erigit, & disponit in artem eum agens suscepti operis: sic per omnia quæ supra dicta sunt, cæcus amor extrinsecus in quandam vitæ & morum formatur honestatem. Cum vero interioris hominis substantia longo disciplinæ vsu emollita plene poterit imprimi & informari in eorum formam, tunc fructum pacatissimum operabitur salutis, tunc in re non in spe horum omnium & similium percipit vtilitatem. Quæcunque enim obseruanda texuimus, nondum sunt in affectu, sed in desiderio & rationis magisterio: & de his omnibus humiliter adhuc cantat ad deum: Concupiui desiderare iustificationes tuas. Sicut tamen dixi de cæco quanuis adhuc non videat oculus: nõ cesset operari manus, vt qui proficere vult in magno, fidelis sit in minimo: & in eo in quo ex conditoris largitate iam prærogatum habet ius potestatis, officium exhibeat bonæ voluntatis, in corpore scilicet proprio faciat quod di-

1.Ioan.2.b Psal.118.e

E cit Apostolus: Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis mẽbra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationẽ. ac si dicat, cum amor in charitatem transierit, cum anima perfectam suam adepta fuerit puritatem, tunc vobis dicam vel indicam longe aliud quid & diuinum. Nunc interim accipite istud humanum, vt sicut in tempore veteris negligentiæ & peccati liberi fuistis iustitiæ, iustitiæ in nullo, in omnibus autem peccato exhibentes membrorum officium, & hoc ad iniquitatem, sic amodo exhibeatis membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationẽ: in quo si fidelis vt dictum est apparuerit, incipiet in seipso experiri quod Dauid dixit: In nomine tuo leuabo manus meas. Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Si enim spiritu facta carnis mortificauerit, si deum in opere suo glorificauerit, ex hoc anima adipe gratiæ & pinguedine sancti spiritus repleta, renouari incipit spiritu mentis suæ, & induere nouum hominem, qui secundum deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Ex hoc enim iam rerum facies noua ei incipit apparere, charismata meliora (in quorum æmulatione hactenus laborauerat) familiarius ei aperire corpus sanctis humiliatum disciplinis, ex consuetudine iam bona in spontaneum spiritus seruitium transire: noui hominis interior facies de die in diem renouari, & vsque ad speculanda dei bona reuelari iam frequentes & improuisæ theophanię, & sanctorum splendores animam continuo laborantem desiderio incipiũt refocillare, & illustrare: quia sapientia occurrens in viis hilariter (sicut dicit Iob) abscondit lumen in manibus, & præcipit ei vt rursus adueniat, & annũciat de ea amico suo, quòd possessio eius sit, & ad eam possit ascendere. Ex quo iam diu laborans anima insolitas quasdam & dulces affectiunculas incipit colligere, in quibus tenerè requiescit cum adsunt, cruciatur cum auferuntur, & non redeunt ad votum. Sicut enim ruri enutrita & ruralibus assueta cibariis, cum affectiones has quas diximus, quasi in primo ingressu aulæ regiæ cœperit degustare, nonnunquam ignominiose depulsa, violẽter expulsa in domum paupertatis suę, virum vltra redire acquiescit, & frequenter ad ianuã recurrens, importuna, improba, & anxia, sicut inops, sicut mendica, sperans, suspirans, inspicit, suspicit si quid sibi porrigatur, siquando aperiatur, & aliquando improbitate & importunitate sua sic euincit omnia obstacula & transgreditur vsque ad interiorem sapientiæ mensam pręcipiti transiliens desiderio impudens, vt illico re explenda assideat conuiua & audiat: Comedite amici, & inebriamini charissimi.

Rom.6.c Psal.62.b Rom.8.c

F

Iob.36.d

G

Capitulum quintum.

EX hoc iam innascitur sanctæ paupertatis amor, latēdi studium, odium secularium distractionum, orationis vsus, psalmodia frequens. Sed graue, nisi impediatur, occursat tentationis impedimentum: quod multorum cursum vsque huc prosperum & felicissimum vel grauiter retardet, vel retro nonnunquam in quandam teporis ignauiam reflectat. Quod enim à patre pio in via accipit ne deficiat, sic incipit habere quasi sufficiat: & hic proficiendi metam constituens vbi desinit proficere, ibi incipit deficere. Quinetiam conculcans gratiam dei, & vanam de ipsa contra ipsum sibi fabricans fiduciam, vel in ore vel in corde iactat se non vsquequaque à deo derelictum, totiens sibi iudicium manducans & bibens, quotiens visitationis & cōsolationis à deo accipit gratiam, & inde non in domini, sed in voluntatum suarum executionem præsumit fiduciam. Inimici domini, ait Psalmista, mētiti sunt ei, & erit tempus corū in secula. Et cibauit illos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. Audi cibatos, & audi inimicos: audi saturatos, & audi mētitos: audi non solum frumentum, sed adipem frumenti: non petram, sed mel de petra, occultam scilicet & diuinam sacramentorum gratiam, de qua saturati perhibentur, qui inimici conuincuntur. quòd si non fuissent inimici, non tam cito potuissent saturari. Qui enim saturatus est, non plus petit quā accipit, quia plenus est: & quod habet, ei satis est, hoc est, post primam illuminationem, vt ait Apostolus, post gustum doni cœlestis, post participationem spiritus sancti, post gustum nihilo minus boni verbi dei, virtutúmque futuri seculi voluntarie peccando post acceptam notitiam veritatis rursum sibimetipsis filium dei crucifigendo conculcare, & sanguinem testamenti pollutum ducere in quo sanctificati sunt, & spiritui gratiæ contumeliam facere. Quid enim aliud est filium dei crucifigere quàm facere mala, vt veniant bona? confidenter peccare, & cruci Christi quicquid peccant imponere? O si audiant quod sequitur, Terra sæpe superuenientē imbrem bibens, & generans herbam opportunam his à quibus colitur, accipit benedictionem à domino: proferens autem spinas & tribulos reproba est, & maledictioni proxima, cuius finis est in combustionem. Sed redeamus ad meliora, vt ait ipse Apostolus, & viciniora saluti. Iam ergo bonæ spei iuuenis cuius deus iuuentutem incipit lætificare, crescere incipit in virum perfectū, in mensura ætatis plenitudinis Christi. Iam enim amor incipit confortari, & illuminari, & transire in affectum & nomen maioris virtutis, & amplioris dignitatis. Amor quippe illuminatus charitas est, amor à deo, in deo, ad deū. Charitas autem deus est. deus, inquit, charitas. breuis est laus, sed concludens omnia. Quicquid de deo potest dici, potest dici & de charitate, sic tamen vt considerata secundum naturas domini & dantis, in dante nomen sit substātiæ, in dato qualitatis, sed per emphasim donum etiam charitatis deus dicatur, in eo quòd super omnes virtutes virtus charitatis deo cohęreat, & assimiletur. De charitate quid dicemus? Audiuimus famam eius, non nouimus eam, non vidimus eam. Apostolus eam nouit, qui excellentiorem viam eam appellans, in laudem eius totum se effudit, dicens: Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum veluti æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem ita vt mōtes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatē autem non habeam, nihil mihi prodest. Charitas patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, nō inflatur, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet, charitas nunquam excidit, siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur, nūc autem manet fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem his est charitas. hoc est iugū domini suaue, & onus leue, onus quod portantem portat, & leuigat, onus leue euangelij, suaue eis quibus dicit ipse dominus, Iam non dicam vos seruos, sed amicos meos. Qui enim prius portare non poterat præcepta legis, postea leuia sunt præcepta euangelij per cooperantem gratiam. Qui primum non poterat implere, Non occides: postea leue habet pro fratribus animam ponere, & sic de reliquis: sicut cum iumento imponitur onus graue, & refugit quasi importabile, adducitur quadriga volubilis, id est euāgelium discurrens per totum mundum, & onus quod quasi graue refugiebat primum, postea sine labore trahit duplicatum. Sic auicula quæ implumis est, & sine alis, seipsam non potest portare: pondere plumarum & alarum addito, auolat sine labore. sic & panis durus qui per se transire non potest, adiectione lactis vel alterius liquoris colabilis fit in gutture. Amor ergo prius habuit conatum, & aliquem affectū: charitas effectum. Iam enim tanto leuius operatur charitatis manus, quāto eam adiuuat illuminatus oculus. Primùm quidem operamur per manum, deinde manu tergimus oculum. vnde dicit, A mandatis tuis intellexi. Iam enim incipit opera sua intelligere, & affectiones discernere, iam sic afficitur virtutibus, vt sicut deo hoc est esse quod bonum esse, sic iam iustæ & sanctæ animæ non aliter sit esse quàm sanctæ & iustæ & piæ esse: Sanctæ, in semetipsa: iustæ, ad omnes: piæ, ad deum. Ex augmento enim gratiæ dei sic inficit iustam animam iustus affectus, vt iam in nulla sui parte vel cogitatuum vel affectuum vel actuum sciat vel possit esse nisi iusta, in toto suo, in omni eo quod est iustitiæ plene & indissolubiliter affecta. Vnde dicit Apostolus, Charitas nunquam excidit: aliquando quidem titubat vel deuiat affectionis vel operis effectus, quandiu in hac vita non potest videre charitas nisi ex parte & per speculum in ænigmate, sed integer tamen semper & solidus sua virtute suus permanet affectus.

[Marginalia: Psal. 80. d · H · 1. Pet. 2. a · Heb. 10. f · Ephe. 4. c · I · 1. Cor. 13. · K · Ioan. 15. b · Simile pulchrum. · Psal. 118. · L · 1. Cor. 13. c]

Capitulum sextum.

ALIVD quippe est affectus, aliud affectio. Affectus est qui generali quadam potentia & perpetua quadam virtute firma & stabili mentem possidet, quam per gratiam obtinuit. Affectiones verò sunt quas varias varius rerum & temporum affert euentus. infirmitas enim carnis ex vitio primæ originis sæpe offendit, sæpe cadit, sæpe lædit grauiter, & læditur mente interius dolente, & patiente potius quàm agente, quod perperam foris geritur, nec tamen charitatem perdente: sed ex charitate gemente & clamante ad Deum, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Vnde dicit Apostolus, Ego, inquit, mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati. Et rursum, Non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatū. Itaque quisquis ille est, sicut dicit beatus Ioannes, secundum hoc quod natus est ex deo, id est secundum interioris hominis rationem, intantum non peccat, inquantum peccatum quod corpus mortis foris operatur, odit potius quàm approbat, semine spiritualis natiuitatis quo ex deo natus est, cum interius conseruante. Quod etsi interim aliquando incursu peccati læditur, & atteritur, radice tamen charitatis in altum defixa, non perit. Imò statim fœcundius & viuacius conualescit in spem boni fructus, & surgit. Sic enim dicit beatus Ioannes: Omnis enim qui natus est ex deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare qui ex deo natus est. Notanda vis verborum. Non, inquit, peccatū facit, quod patitur potius quàm facit, qui natus est ex deo: & non potest peccare, perseuerando scilicet in peccato, dum legi dei cum mente seruit, etiam carnem festinat subigere, quæ tentatione & peccato incurrente legi peccati videbatur seruire. Petrus cum peccauit, charitatem non amisit, quia peccauit potius in veritatem quàm in charitatem, cum se non esse mentitus est in ore, cuius totus erat in corde. Ideóque negationem falsitatis continuò lachrymis lauit veritas charitatis. Sic & Dauid cum peccauit, charitatem non perdidit, sed obstupuit quodammodo in eo charitas ad vehementem tentationis ictum: & charitatis in eo nequaquam facta est abolitio, sed quasi quædam soporatio, quæ mox vt ad vocem arguentis prophetæ euigilauit, continuò in illam ardentissimæ

[Marginalia: Rom. 7. d · M · 1. Ioan. 3. b & 5. a · 1. Ioan. 3. b · Matt. 26. g · 2. Reg. 11. · 2. Reg. 12. c]

A dentissimæ charitatis confessionem erupit: Peccaui domino. & continuò audire meruit: Dominus transtulit à te peccatum tuum, non morieris. Adhuc in laude charitatis, amor in fide & spe, charitas in se ipsa est & per se ipsam: potest etiam esse vt fides & spes sint sine charitate. Vt autem charitas fidem & spem in se non contineat, non potest esse. fides enim quod amatur, esse adserit, spes promittit. amat igitur, qui in fide & spe amat, sicut amari potest quod creditur tantùm & speratur. charitas creditum & speratum iam habet, iam tenet, iam complectitur. amor igitur fidei & spei Deum videre desiderat, quia amat: charitas quia videt, amat. Ipsa enim est oculus quo videtur Deus. habet enim anima etiam sensus suos, habet visum suum vel oculum qui videt Deum. Sicut enim corpus habet suos quinque sensus, quibus animæ coniungitur vita mediante: sic & anima suos quinque sensus habet, quibus deo coniungitur mediante charitate. Vnde dicit Apostolus: Nolite conformari huic seculo, sed renouamini nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, & bene placens, & perfecta. hic ostenditur quia per sensus corporis veterascimus, & huic seculo conformamur, per sensum verò mentis renouamur in agnitionem dei, in nouitatem vitæ, secundum voluntatem & beneplacitum Dei. Quinque enim sunt corporis sensus animales, vel corporales, quibus anima B corpus suũ sensificat, vt ab inferiori incipiam, tactus, gustus, odoratus, auditus, visus. Similiter quinque sunt sensus spirituales quibus charitas viuificat animam, id est amor carnalis parentum, amor socialis, amor naturalis, amor spiritualis, amor Dei. Per quinque sensus corporis mediante vita corpus animæ coniungitur: per quinque sensus spirituales mediante charitate anima deo consociatur.

Rom. 12. a

Caput septimum.

TACTVI comparatur parentum amor, quia affectus iste promptus omnibus, & quodammodo grossus & palpabilis, sic se omnibus naturali quodam occursu præbet & ingerit, vt effugere eum non possis, etiam si velis. Tactus enim sensus est totus corporalis, qui ex quorũlibet corporum coniunctione conficitur, si tamen vnum eorũ aut vtrũque viuat, vt tactus esse possit. Sicut enim quoquo te verteris, corpus tuum nõ potest esse sine tactu: sic nec anima tua sine hoc affectu: propter quod in scripturis amor iste non multũ commẽdatur, imò ne sit nimius coërcetur, dicẽte domino, Si quis nõ odit patrem suum, aut matrem suam, non potest meus esse discipulus. Secundo gustui comparatur amor socialis, amor fraternus, amor sanctæ & catholicæ Ecclesiæ, de quo scriptum est: Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Quia sicut per gustũ vita administratur corpori, sic illi C mandauit dominus benedictionẽ & vitam vsq; in seculũ. Gustus enim licet corporaliter exerceatur, saporẽ tamen introrsus generat, quo anima afficitur. propter quod corporalis quidẽ maxime hic sensus, sed tamen ex parte aliqua etiã animalis esse cõprobatur. sic & amor socialis, quia ex corporali cohabitatione in vnum, ex similitudine professionũ, ex parilitate studiorũ, aliisque huiusmodi causis cõfœderatur, mutuisq; officiis enutritur, maxime animalis esse videtur: sed tamẽ ex magna parte & spiritualis est, quia sicut sapor est in gustu, sic affectus fraternæ charitatis flagrat in affectu, de quo scriptum est: Sicut vnguentum in capite quod descendit in barbam, barbã Aaron, quod descẽdit in oram vestimenti eius, sicut ros Hermon qui descendit in montem Sion. Tertio odori comparatur amor naturalis, qui naturaliter ex ipsius naturæ similitudine & consortio absque omni spe recompensationis omnem hominem diligit, qui ex occultis naturæ recessibus veniens, & animæ se ingerens, nihil humanum ab eo patitur esse alienum. Sensus autem iste magis animalis esse videtur quàm corporalis, id est odoratus, quia ad creandum eum interius corpus nihil agit præter leuem instrumenti sui varium attractum: & licet haustus per corpus animam tantùm afficit, non corpus, sic & amor naturalis magis spiritualis esse videtur q̃ animalis, quia præter solum connaturalis humanitatis respectum, non consanguinitas, non societas, nec aliqua in eo omnino necessitudo huiusmodi consideratur. Quarto auditui comparatur amor spiritualis, amor inimicorum. Auditus enim nihil interius, id est intra corpus operatur, sed exterius quodammodo, id est ad aures pulsans animam euocat vt exeat & audiat. Sic & amorem inimicorum in corde nulla vis naturę, nullius alicuius necessitudinis suscitat affectus, sed sola obedientia quæ per auditum significatur. Idcóque amor iste spiritualis dicitur. Ideo etiam quia ad filij dei similitudinem, & filiorum Dei proficit dignitatem, dicente domino: Benefacite his qui oderunt vos, vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est, & reliqua. Quinto visui comparatur amor diuinus. visus enim principalis est sensus. vt enim inter omnes affectiones principatum obtinet amor diuinus, ita à visu oculorũ cæteri sensus videre dicuntur, cum solus videat oculus. Dicimus enim, Tange & vide, gusta & vide, sicq; de reliquis: sicq; ab amore diuino cætera dicũtur amari, quæ bene amantur: cum luce clarius cõstet nil debere amari, nisi propter deũ, nec amari rem quæ propter aliud quid amatur, sed id potius quod amatur vnde est, à quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur. Visus vis quædam est animæ mera & potẽs & pura, sic & amor diuinus potens est, quia magna operatur: sed est purus, quia sicut ille ait, nihil inquinatum in eum incurrit. Non enim dignatur Deus amari cum aliqua alia re, quæ propter ipsum non amatur. Visus item in eminenti corporis arce & insigni capitis loco positus, & secundum ipsius corporis formam infra habet & ordine & dignitate: & virtutis potentia omnia cæterorum sensuum instrumenta, ipsosque sensus, quos, vt ita dicam, amabiliores, propinquiores: quos vero corporales, remotiores. infimus enim omnium & cæteris ignobilior, tactus, licet communis esse videatur totius corporis, tamen propriè manuum est. Sic mens quæ caput est animæ & principale ipsius mentis, sedes esse debet amoris Dei, vt sub se habeat & regat & illustret cæteros amores, nec sit in eis quod se abscondat à calore eius & lumine eius, quos quidem spiritualiores habens propinquiores, quos vel carnaliores & animaliores, remotiores, cum dilexerimus dominum nostrum ex toto corde nostro, & ex tota anima nostra, & ex omnibus viribus nostris, & proximum nostrum sicut nos ipsos. Visus (vt diximus) in digniori corporis loco sedem habens, etiam super ipsam animalitatis virtutem aliquid moliri videtur: & mentis vel memoriæ quantum fas est gestit imitari virtutem, vno horæ momento medium cœli peruolans, in vno momenti puncto plurima terrarum stadia transuolans: sic & illuminatus amor Dei, suam in anima christiana sedem obtinens, ad quandam diuinæ potẽtiæ similitudinem eam prouehit, dum omnem creaturam angustam & breuem imò nullam videri facit ad comparationem Dei, dum confidit sua esse omnia, quæ patris sunt, dum omnia ei cooperantur in bonum, dum siue Paulus, siue Cephas, siue mors, siue vita, siue omnia quæ eius sunt, & fidelis viri totus mundus diuitiarum est

Luc. 14. f

Psal. 132. a

Ibidem.

D

Matt. 5.

Ephe. 3. b

E

Deut. 6. a

Rom. 8. e

F

Caput octauum.

VISVS ergo ad videndũ Deum naturale lumen animæ, ab auctore naturæ creatus charitas est. Sunt autem duo oculi in hoc visu ad lumẽ quod deus est videndũ naturali quadã intentione semper palpitantes, amor, & ratio. Cũ alter conatur sine altero, non adeo proficit: cũ inuicẽ se adiuuãt, multũ possunt, scilicet cũ vnus oculus efficiũtur, de quo dicit spõsus in Canticis, Vulnerasti cor meũ ô amica mea in vno oculorum tuorũ. In hoc autẽ plurimũ laborant suo vnusquisque modo, quòd alter eorũ, id est ratio deum videre nõ potest nisi in eo quod non est, amor autem non adquiescit requiescere nisi in eo quod est. Quid est enim quòd ratio omni conatu suo possit apprehẽdere vel inuenire de quo dicere audeat, hoc est deus meus? intantum enim solummodo potest inuenire quid est, inquantum inuenit quid non est. Habet etiam ratio suos quosdam tramites certos, & directas semitas quibus incedit. Amor autem suo defectu plus proficit, sua ignorantia plus apprehendit. Ratio ergo per id quod non est, in id quod est videtur proficere: amor postponens quod non est, in eo quod est, gaudet deficere. Cum tamen vt dixi inuicem se adiuuant, & ratio docet amorem, & amor illuminat

Canti. 4. c

G rationem, & ratio cedit in affectum amoris, & amor acquiescit cohiberi terminis rationis. Magnum quid possunt. Sed quid est quod possunt? Sicut proficere proficiens in hoc, & hoc discere non potuit, nisi experiendo:sic nec communicare potest inexperto, quia sicut dicitur in sapientia: In gaudio eius non miscebitur extraneus. Ratio maiorẽ habet sobrietatem, amor beatitudinem. inde quippe processit, & naturaliter in suum spirat principium. Ex hoc iam animam suauitate hactenus & deliciis amoris tenerè enutritam, sed & nonnunquam paternæ pietatis disciplinis attritam. Ex hoc iam inquã fortis vt mors dilectio peruadit dulci amoris gladio ab amore & affectu seculi sic occidens eam funditus, & interimẽs sicut mors interimit corpus. In tãtum vt dici de ea possit, quod de Enoch, scilicet quòd non inuenitur in seculi actibus, quia transtulit eum Deus, sed corpus morte sua mortificatur ab omnibus sensibus suis: anima autem morte sua proficit magis, & viuificatur, & roboratur in suis, fortiter & constanter & prudenter incedens iam in semitis suis, & omnibus gressibus & quocunque hactenus ignorando, dubitãdo, & palpando vix audebat tendere pedem boni assensus. fortitudo enim simplicis, via domini. A seculi ergo actibus & affectibus sic mortificatur, sicut Paulus apostolus, Mihi, inquit, mũdus crucifixus est, & ego mundo. Cùm enim alter non curaret de altero: cum suis ligati affectibus ad se inuicem non poterant H vel curabant accedere, sibi inuicem crucifixi erant Paulus & mundus. Sed tamen cum Pauli conuersatio tota esset in cœlis, non recusabat quandocunque necessaria erat hominibus in terris: propter quod cum gemitu dicebat, Cupio dissolui, & esse cum Christo. Multo enim melius, & ô quàm melius est esse cum Christo. esse enim Christum cum Paulo, sicut & ipse dixit, Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi, sic inquam esse Christum cum Paulo, magna Pauli securitas: esse vero Paulũ cum Christo, vel hic per contemplationem, vel ibi per beatitudinis præsentiam, beata & gloriosa Pauli felicitas. Charitas ergo Dei sursum eum attollebat. Charitas vero proximi infra eum premebat, quasi à collo dependens. Vnde sequitur & dicit, Permanere autem in carne necessarium propter vos. Affectus ergo charitatis deo indissolubiliter inhærens, & de vultu eius omnia iudicia sua colligens vt agat vel disponat exterius sicut voluntas dei bona & bene placens & perfecta dictat ei interius: dulce habet in vultum illum semper intendere, & sicut in libro vitæ leges in eo sibi legere viuendi, & intelligere, illuminare fidem, roborare spem, suscitare charitatem. iam enim & spiritus sanctus euidenter sanctam edocet animam, quid & quomodo sit faciendum: & spiritus fortitudinis vires vel virtutes subministrat faciendi: spiritus consilij disponit. Et cum animo illi vacat deo inhærere, deo efficitur similis per deuotionis pie- I tatem, & voluntatis vnitatem. Cum vero ad homines & humana redire compellitur, à lege vultus dei & exhilaratam faciem in oleo charitatis Dei, tam factis quàm dictis, & etiam glorificatione quadam & gratia exterioris hominis refert ad homines ipso suo bonitatis quodam habitu, & gratia sibi eam exigit vel efficit apud eos reuerentiam, vt etiam in promptu habeat in quo voluerit eorum obedientiam. Nam & si ex occulto illo ad vitia delinquentium, & corruptos mores errantium, aliquando exiens ex veritate & seueritate iudiciorum vultus Dei quasi facies cornuta apparet, & terribilis, vbi visa fuerit à corrigendis secundum insolubilem veritatis legem omnia agi & disponi in põdere & mensura: ceditur charitati: & ira illa, charitatis intelligitur disciplina: ideo rotæ in quibus est spiritus vitæ, semper eunt in voluntatem domini perficiendam, nec reuertuntur ad faciendam suam. si iubentur præesse, præsunt in sollicitudine: si iubentur subesse, in humilitate: si aliquibus coesse, in charitate. Si prælati sunt, sunt sicut patres ad filios: si subiecti, vt filij ad patres suos: si conuiuentes, omnium seruos se faciunt: pius ad omnes affectus: dulcis in bono consensus: occursus in hilaritate: cohabitatio in gratia: discessus in ostẽsione charitatis: ad minores quouis modo mitis affectio cum opere: ad patres amor vsque ad subiectionem: ad maiores reuerentia vsque ad seruitutem: non quæ sua sunt quærunt, sed quæ sunt omnium. Et ad hæc omnia quæque lex illa summa ordinauerit, facile habẽt & membra corporis, & bonam voluntatem commodare, cum spiri- K tus sancti arram & pignus acceperint seruitutem istam creaturæ & membrorum suorum in breui transituram in adoptionem & reuelationem filiorum dei.

Gen.5.c Heb.11.a Gal.6.d Philip.3.d Roma.1.a Exod.34.d Sap.11.d

Caput nonum.

SED veniamus ad eam quam dicit Apostolus societatem spiritus, & laudem disciplinæ, ad bonum illud & iucundum cohabitationis fraternæ in vnum, vbi mandat dominus benedictionem & vitam, de quo dicit dominus: Nolite timere pusillus grex, quoniam placuit patri vestro dare vobis regnum. Laus ergo huius disciplinæ ab Apostolis sumpsit exordium, qui sicut à domino didicerant, vel à spiritu sancto, cuius virtute nuper ex alto fuerant induti, modum conuiuendi sic sibi instituerunt, vt esset multitudinis cor vnum, anima vna, & omnia communia, & essent vnanimiter semper in templo. Hanc apostolicæ institutionis formam quidam æmulantes non habent domos vel diuerticula, nisi domum Dei, domum orationis: omnia quæcunque faciunt, in nomine domini faciunt, simul habitantes vno ordine, vna lege viuentes, nil habentes proprium: nec ipsa corpora sua, nec voluntates in potestate sua habentes, simul dormiunt, simul surgunt, simul orant, simul psallunt, simul & legunt: fixum & immobile propositum eorum obedire præpositis suis, & subiacere eis. Ipsi vero peruigilantes pro eis quasi L rationem reddituri pro animabus eorũ, re ipsa ipsis prædicãt, quod in Hieremia populo Israël Godolias legitur prædicasse: Ergo pro vobis respondebo Chaldæis qui veniunt ad vos. Vos autem colligite frumentum, vinum & oleum in vasis vestris, & habitate in vrbibus vestris securi. Risumque cordis sui, & gaudium Isaac quotidie Deo pro eis immolantes filium liberæ, filium repromissionis, reseruant & conseruant Ismaël filium seruitutis, cum propter eos fructum negligunt spiritus, & seruiendo ipsorum saluti actibus seruitutis eorum omnes postponunt affectus profectuum suorum, ipsis vero perpetuum prædicantes sabbatum, à curis seculi, à necessitatum anxietatibus reddunt alienos. Coactis enim in breui necessitatibus ipsis paruo viuitur, vilitas in vestibus, sobrietas in victu, & cæteris omnia præfixę legis terminata limitibus, vt nec plus habeat quis quàm licet habere, sufficiat omnibus, nec plus habere libeat si habent quod liceat habere. Nunquid non ista est non terrestris, sed cœlestis paradisus? Si in ista paradiso solis prælatis permittitur mãducare adsidue de ligno scientiæ boni & mali, id est, disputationem administrare discretionis, de subditis vero quorum est obedire, non discernere. Si quis illud tetigerit, morte moriatur. Omnes omni tempore student oris silentio, inuicem cordis loquuntur affectu. Crebris eorum qui præsunt exhortationibus oleũ additur camino, licet plus ipsi mutuo M se excitent exemplo, honore & obsequio inuicem certatim se præueniunt secundum apostolum, in prouocatione se charitatis inuicem prouocantes, inuicem suscipientes. Nullum inter se patiuntur esse solitarium, ne dicat ei Salomon: Væ soli. Solitarium eum deputant qui in conscientia sua per confessionem non vult habere socium, vel qui nouis & solitariis adinuentionibus suis conturbat societatem fratrum, si quando res exigit & permittitur de rebus animæ vel corporis inire colloquium. Sin autem mitius vbique silentium, ad studium orationis tanta & tam continua vbiq; deuotio vt locus orationis omnis sicut locus diuinæ dominationis: psalmorũ tam pia, tam consona, tam feruens melodia: vt vitæ, & morũ, & bonorum affectuũ, non musicæ, sed charitatis regulis melos compositum quadam similitudine consonãtiæ deo repræsentare & sacrificare videantur. In communibus pietatis studiis, in quadam etiam vultuum & corporum & habituũ gratia inuicem, in seipsis bonitatis diuinæ videntes præsentiam tanto se affectu complectuntur, vt sicut Seraphim in amorem dei, alter ardeat ex altero, nec vllo modo satis esse possit deferenti quodcunque alter defert alteri. Hæc est specialis charitatis schola, hic eius studia excoluntur, disputationes agitantur, solutiones non ratiocinationibus tantum quantum ratione & ipsa rerum veritate & experientia terminantur. Hic qui in proficiendo lassus est, si residet ad sarcinas quas adhuc de

Philip.2.a Luc.12.d Act.4.f Hier.40.c Heb.10.d Esa.6.b

A de suis & cohabitantium sarcinis & necessitatibus secum trahit, nec morietur, nec retro regredi, nec vltra procedere lege compellitur. Et si fideliter residens hic sarcinas custodierit, in triũpho victoriæ parum ei erit dissimilis qui vlterius processerit. Nónne locus est sarcinarum, vbi patimur eos qui per potentiam nos opprimunt, quasi caput nostrum conculcantes, inimicos supra dorsum fabricantes, filios quasi in medio cordis amplexibus vulnerantes, foris pugnæ, intus timores, quotidiana imò cõtinua omnium sollicitudo? Sed adhuc habet Idithum quod transiliat, adhuc grandis restat via ascendenti in montem domini, & ad domum Dei Iacob. Vlterius tamen procedere fas non est cum sarcinis, sed & senectuti sua debetur reuerentia. ex hoc enim iam senectus incipit, sed venerabilis non annorum, sed virtutum numero computata, spirans sapienti maturitatem & requiem laborum, quasi emeritæ militiæ præmium. Suscipiens enim sapientia proficiendi iter perficiendum, charitatem quidem non abiicit, non deserit, sed prouehit, sed tantum pertæsum habet, vt dictum est, sarcinas eius portare, quæ aliis iam intendens rebus parare se & aptare conatur ad intrandum in gaudium domini sui. Odit ergo curas quascunque, & siquando aliquos suscipit labores, sed laborum non amat sollicitudines: vires quidem non deficiunt ad portandum, sed refugit impedimẽtum. Excitans ergo in hos proficiendi gradus dominus, & prouocans B sanctam animam ad intrandum, vt dictum est, in gaudium suum: Diliges, inquit, dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex òmnibus viribus tuis, & ex tota mente tua.

Psal.118.a

Deut.6.a

Caput decimum.

QVATVOR in Deum à nobis & toti exiguntur affectus. In eo quod dicit, Ex toto corde tuo, totã sibi vendicat voluntatem: in tota anima, totum amorem: in omnibus viribus, virtutem designat charitatis: in tota mente, fruitionem sapientiæ. Primùm enim ad Deum voluntas animam mouet, amor promouet, charitas contemplatur, sapientia fruitur. Sapientia vero digne in mente constituitur. Quæ cum ideo mens dicatur, quòd meminit, vel eminet in anima: bene illi adscribitur virtuti, quæ super omnes eminet virtutes animæ. Est enim mens, vis quædam animæ qua inhæremus Deo & fruimur: fruitio autem hæc, in sapore quodam diuino est, vnde & à sapore sapientia. Sapor autem iste in gustu quodam est. Gustum autem istum digne nemo potest exprimere, nec est qui meretur gustare. Gustate & videte quoniam suauis est dominus. hoc gustu secundum apostolum gustatur dei verbum, gustantur etiam diuitiæ seculi venturi. Iam ergo de gustu isto, qui saporem habet illum in quo sapientia sapit, subtilius inquirendum est, primúmq; dicendũ: quia licet per gradus ad arcem sapientiæ venerit, qui ascen- C dit: tamen nisi vbique in omni gradu vsque ad vltimum, sapientia (sicut ipsa dicit in libro sui Salomonis) quærentes se quæsisset & occurrisset in viis, ostendens se hilariter, nec voluntas mouisset, nec amor promouisset, nec charitati contemplatio, nec sapientiæ prouenisset fruitio. Itaque sicut cœperamus, prosequamur de gustu. Corpus Christi vniuersa est ecclesia tam veteris quàm noui Testamenti. In huius corporis capite, id est prima & antiquiori & superiori parte quæ est primitiua ecclesia, quatuor sunt sensus, visus, auditus, odoratus, & tactus. Oculi sunt angeli propter cõtemplationis subtilitatem: aures, patriarchæ propter obedientiæ virtutem: nares vel odoratus, prophetæ, propter absentium notitiam: tactus vero communis est sensus. Omnes hi sensus ante mediatoris aduentum in capite erant, sed languebant inferiori corpore emortuo propter vnius sensus absentiam, id est gustus, sine cuius adminiculo nec viuere corpus poterat, nec sensus suæ vim viuacitatis obtinere. Quicquid enim ad totius corporis spectat alimẽtum, cunctis sensibus, vniuerso corpori appone, suppone, circumpone: si solus gustus deerit, quid proderit? Infunde auribus, intrude naribus, vel per quanuis aliam partem, obesse poterit, prodesse non poterit. Gustum autem quædam sequitur saporis dulcedo, quam in interiori suo sentiens anima modo quodã singulari & cæteris sensibus incõmunicabili quæ suscipit, cũcta discernit, & diiudicat, seq; omnéq; sensus vegetat, & confirmat: gustus vero in capitis & corporis cõfinio, id est in gutture positus, velut vtrunq; connectens, cum designat qui per conditionem carnis paulo minus est minoratus ab angelis, & Moyse & Helia, cæterisque patriarchis & prophetis per exhibitionem patientiæ & humilitatis minorem se quodammodo fecit, & humiliorẽ, cum illi potenti virtute Dei & suos prosternerent inimicos, ipse vero suos doceret discipulos: Si quis percusserit te in dexteram maxillam, præbe ei & alteram. Hic enim post prophetas veniens & patriarchas, limes quidam legis & gratiæ, capitis & corporis, per mysteria humanitatis suæ, & passionis, & resurrectionis, quæcunque in lege & prophetis & psalmis & hymnis salubria, quæcunque corpori vitalia vel vtilia, quasi quoddam ipsius os degustans, id est, intelligens & per se intelligenda corpori traiiciens homo Christus, interiori quodam diuinitatis suæ sapore (quæ sapientia nobis factus est sapientia Dei Christus) sapida ea habet, nobísque facit sapida vel vtilia. In se enim viuens, & per se totum corpus vegetans & conformans, gaudium sibi, gaudium angelis facit de consummatione corporis, gaudium patriarchis & prophetis de visione diei suæ, sicut ipse dicit, Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum, vidit & gauisus est: gaudium vniuerso corpori & vitam, ita vt quodam mentis tripudio vniuersali, illo tactu spirituali viuificati & confirmati clamemus: Quod vidimus & audiuimus, & manus nostræ cõtrectauerunt de verbo vitæ. Ideóque in omnibus orationibus nostris subiicimus, Per Christum dominum nostrum: vel quia omnes orationes nostras & sacrificia ad deum patrem dirigimus per eum, sicut per mediatorem nostrum: vel quia quicquid speramus à patre luminum, omne datum optimum, & omne donum perfectum, non per aurem, non per nares, sed per ipsum petimus infundi os nostrum, & gustum nostrum, & sapientiam nostram: vt sumenti possit esse proficuum. Hic est gustus, quẽ in Christo facit nobis spiritus intellectus, intellectus scilicet scripturarum & sacramentorum Dei. Vnde cum post resurrectionem suam dominus discipulis apparuit: Tunc, inquit euangelista, aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas. Cum enim scripturarum interiorem sensum & virtutem mysteriorum & sacramentorum Dei cœperimus non solùm intelligere, sed etiam quadam, vt ita dicam, experiẽtiæ manu palpare & tractare, quod non fit nisi quodã conscientiæ sensu, & experientiæ disciplina intelligentis: imò vt plus dicam, intus in semetipsa legẽtis, & sentientis bonitatem dei, & virtutem quam potens bonitate cum efficaci virtute in filiis gratiæ, opus ipsius gratiæ operatur: tunc demum sapientia quod suũ est exequitur, tũc quos dignos iudicat vnctione sua, docet de omnibus. Tũc apposito bonitatis sigillo dei, omnia nostra peccata vel pacata vnctione illa & emollita imprimit & cõformat. Et si qua dura, si qua rigida inueneri, inculcat & infringit, donec lætitia salutaris dei recepta, & sapiẽtiæ spiritu principali confirmata sancta anima læta ad deũ decãtet, Signatũ est super nos lumen vultus tui domine, dedisti lætitiã in corde meo. Vnde & dominus, Hæc est, inquit, vita æterna, vt cognoscant te solum verum deum, & quem misisti Iesum Christum. Beata scientia in qua continetur vita æterna: vita ista ex illo gustu, quia gustare hoc est intelligere. Ex hoc gustu per hunc saporem in hac sapientia minimus ille apostolorum satiatus, exhilaratus, confirmatus, Mihi (inquit) minimo omnium sanctorum data est hæc gratia, in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in deo, qui omnia creauit: vt innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus per ecclesiam multiformis sapientiæ dei, secundum præfinitionem seculorum in Christo Iesu domino nostro, in quo habemus fiduciam & accessum in confidentia per fidem eius. & post pauca, Huius, inquit, rei gratia flecto genua ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur, vt det nobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari, per spiritum eius in interiori homine habitare Christũ per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum. Libet hic aduertere, si forte in sensu apostolicæ sapientiæ aliquatenus penetrare possimus.

Psal.33.b

1.Pet.2.a

Sap.6.b

Cant.3.a

D E F

Matt.5.f

Luc.6.f

1.Cor.1.d

Ioan.8.g

1.Ioan.1.d

Iacob.1.c

Luc.24.f

Psal.4.c

Ioan.17.

Ephes.3.b

G

Caput vndecimum.

CONTRA quatuor Dei debemus duo. Quatuor sunt in Deo, potẽtia, sapientia, charitas, & veritas vel æternitas, quod vnum est: (Nihil enim vere est nisi quod incommutabile est) ad quæ duobus modis respondere nos conuenit: potentiæ, quæ potest nos punire: & sapientiæ, quam nil potest latere. Debemus timorem verum, id est, quem non impedit torpor securitatis, vel refugium simulationis. Simulatio est vel quando fingimus laborem in præcepto, vel quando irrationabilem misericordiam simulamus in Deo. Charitati & veritati debemus amorem verum, id est, quem non impedit tepor affectionis, vel scrupulus suspicionis. Charitati enim quid debetur nisi charitas? Veritas vero charitatis, & charitas veritatis omnem remouet scrupulum suspicionis. Suspicionẽ autem dico ne non amet charitas, ne decipiat veritas, ne defluat æternitas. Vnde Paulus, Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profunditas. In sublimitate nota potentiam, in profundo sapientiam, in latitudine charitatem, in longitudine æternitatem, siue veritatem. Et hæc est crux Christi. Et alibi idem Apostolus exprimens euidentius summæ in nobis sapientiæ virtutem, Propterea, inquit, & ego audiens fidem vestram quæ est in Deum, & dilectionem in omnes sanctos, non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis vt Deus (domini nostri Iesu Christi pater) gloriæ det vobis spiritum sapientiæ & reuelationis in agnitione eius, illuminatos oculos cordis vestri vt sciatis quæ sit spes vocationis eius in sanctis, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, & quæ supereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus secundum operationem potentiæ virtutis eius quam operatus est in Christo suscitans illum à mortuis. Cùm ergo orante Apostolo & exaudiente Deo datur nobis spiritus sapientiæ, & reuelationis in agnitionem eius, id est, vt agnoscamus eum, & sapiamus eum vel sapiat ipse in nobis cum illuminantur oculi nostri, vt videamus bonum, & bona boni intelligamus: ad quæ nos trahit spes vocationis eius, scilicet diuitias gloriæ æternitatis eius in sanctis, in his omnibus nobis bonitas vel benignitas apparet illuminantis, vel vocantis. Cum vero vt sequamur vocantem etiam virtus additur, per ipsam experientiam spiritus sapientiæ reuelatur nobis, quæ vel quàm sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos. Ex hoc igitur qui sic est, ex gustu diuinæ cõtemplationis palato cordis sanato, omnia discernit, omnia diiudicat. In auctore omnium bonorum Christo primùm ei sapit sua ad deum cõuersio, deinde peccatorum remissio, postmodum pro ira, cuius filij eramus, gratiarum multiplex augmentatio, & hæc omnia non nisi per dominum nostrum Iesum Christum. Ipse enim est mediator noster, & sapiẽtia nostra, cuius quod stultum est, sapientius est hominibus. Nam cum talibus bonitas Dei abundaret & offerretur omnibus, nec esset qui reciperet, vel sciret recipere, vel recipere doceret, nec qui illuc posset ascendere vbi bona hæc distribuũtur, vel qui huc posset deferre: opus erat mediatore inter nos & Deum, per quem nostra appropinquarent Deo, & bona dei nobis. Iniit ergo consilium tota trinitas, consilium illud de quo propheta dicit: Consilium tuum antiquum verum fiat. Videbat quippe dominus quantum ad hominem omnia cõfusa, omnia turbata, nihil stare in loco suo, nihil procedere ordine suo. videbat hominem abiisse in regionẽ dissimilitudinis tam longæ, vt per se nec sciret nec posset redire. Angelus enim præsumpserat similitudinem dei, dicens: Ponam sedem meam ad aquilonem, & ero similis altissimo. homo similiter deus esse voluit, cui persuasum erat esse sicut dij. Ergóne (inquit Deus pater) filius meus splendor gloriæ meæ, & figura sustantiæ meæ in ipsa mei similitudine tot æmulos habebit, & pares, & socios? Præcipitatus est vterque. Videns imago Dei, Deus filius, angelũ & hominem qui facti erant ad ipsam (id est imaginem Dei) non tantum quod ipsa, id est imago Dei, per inordinatum imaginis & similitudinis eius appetitum perisse: heu, inquit, sola miseria caret inuidia, sed subueniendum est ei, cui subuenire non prohibet iustitia. Exhibeo me igitur bonum hominem, despectum & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, vt zelet & imitetur in me humilitatem, per quam perueniat ad gloriam, ad quam præproperè festinat, vt possit audire à me, Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.

[Margin: Ephes.3.b; Ephes.1.c; H; ad Ti.3.b; Ephes.2.a; I; 1.Cor.1.c; Psal.32.c; Luc.15.d; Esa.14.c; Gene.3.a; Heb.1.a; Gen.1.d; K; Matt.11.d]

Caput duodecimum.

ACCINXIT ergo se quodammodo dei filius, & aggressus est per humilitatem recuperare eum qui recuperari poterat, qui per superbiam perierat. Itaque inter Deum & hominem medium se faciẽs, qui recedens à deo, captus & ligatus à diabolo erat, hoc modo boni mediatoris & personã induit, & actutũ factus est homo. Egressa est virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendit: & requieuit super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & repleuit eum spiritus timoris domini. Intelligite hic fortissimum scilicet agonothetam nostrum, quasi campum mundi ingressum inungi ad palæstram oleo spiritus sancti: & exultantem gigantem ad currendam viam dispensationis humanæ. Nota vero prophetiam à superioribus cœpisse, & descendisse ad inferiora: quia mediatoris annunciabat descensum. Nos vero per easdem spiritus sancti gratias, eiusdem mediatoris dei & processum operis, & ad superiora inuestigantes regressum, ab inferioribus, id est, à timore incipimus. Christus ergo ad patrem timorem habuit, sed iustum, sed filialem, per quem in omnibus honori eius detulit, dicens: Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei qui in cœlis est. & in psalmo: Lætetur cor meum vt timeat nomen tuum, & cætera multa in hunc modũ. Per quem etiam & seipsum videbatur abiicere, humiliare, negligere, vt opus quod per eum fecerat pater, sed perierat, reparatũ & renouatum ei posset reconcinnare. Hoc igitur modo ad patrem mediator noster habuit timorẽ, quasi sursum, ad miserum vero reconciliandum pietatem, quasi deorsum, ad vtrunque vero sciẽtiam, sciens quid cuique esset exhibendum, sed ad implẽdum ministerium mediationis suæ cum patris bonam haberet voluntatem desursum, à misero autem inferius tacente haberet nihil, & habere aliquid, ratio & ordo mediationis requireret, exegit ab eo fidem. Exegit autem fidem prærogando pietatem. Qua exactione nulla poterat esse validior, quia non fuerat difficile homini misero ei se credere, à quo se præuentum videbat pietate. Sed & cum se ei credere non posset, in quo spem non haberet, cum fide etiam spem obtulit, cum spe etiam addens timorem, sine quo spes esse non poterat, ne scilicet desereretur à tam pio mediatore. Accepto itaque mediator à reo suo tanto salutis pignore ad patrem regreditur, scilicet cum in montem solus ascendit orare, vel cum factus in agonia prolixius orabat cum sanguineo sudore. Pater, inquit, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te. En quid tibi, en quid exhibeam illi, en quid à te habeo, en quid ab illo. Mediator quippe sum, & in salutem eius iam videntur concurrere mediationis meæ rationes. Sed captus est & ligatus, alligauit eum fortis: & nisi fortior eo superuenerit, non diripiet vasa eius. Sed mitte manum tuam de alto, & eripiam eum de inimicis eius fortissimis, in spiritu fortitudinis fortitudo tua, & virtus tua. Scio enim quid faciam. Moriar innocens pro nocente, & plus poterit incomparabiliter bonitas mea, quàm hostilis malitia, pœna innocentiæ meæ, quàm pœna inobedientiæ humanæ. Et clarificaui, inquit pater, & clarificabo. Iam fortissimo mediatore opus est spiritus consilij, quia si princeps mundi intelligeret, nunquam dominum gloriæ crucifigeret. Per omnia ergo virtutem ei diuinitatis occultans, & solam ei carnis infirmitatem præferens, per iustitiam vitæ suæ inuidiam suscitauit hostilis nequitiæ: per infirmitatem suæ carnis, spem illi contulit victoriæ, ad faciendam inuidiam accedentibus miraculis, quibus recõciliandi sui fidem in se roborabat, deceptus antiquus deceptor pœnam peccati, mortem scilicet atrocissimã, ei inflixit qui nullo peccato erat obnoxius. Occisus iustus iniuste pro iustitia, nouam de inimico obtinuit iustitiam, mortis scilicet iniuste sibi illatæ. Quam quasi sibi necessariam, quia absque peccato erat, ipse homini peccatori communicans reũ absol-

[Margin: Esa.11.a; Psal.18.; L; Ioan.4.d; Psal.85.; M; Ioan.17.a; Luc.11.; 1.Pet.3.c; Ioan.17.a; 1.Cor.2.b; Psal.143.b]

A absoluit per pœnam innocentiæ suæ. Positóque corpore suo & sanguine in manu eius: hoc, inquit, manduca & bibe, hinc viue. Paterque eum repræsentans, En, inquit, pater mei sanguinis precium. Si de peccato huius requiris, en pro eo meus sanguis. Domine pater dedisti benignitatem, & terra corporis mei dedit fructum suum, iam iustitia ante te ambulabit, & tu pones in via saluationis humanæ pedes tuos. Et vt iuste iam saluetur qui iuste perierat, tu domine fecisti directiones, iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.

Psal.66.a
Psal.98.

Caput decimumtertium.

DE fructu ergo huius operis satiatus homo mediante sapientia Dei, non solùm reconciliatur, sed etiam sapiens efficitur. Sapit enim ei quod manducat, manducat & bibit corpus & sanguinem redemptoris sui, manna cœleste, panem angelorum, panem sapientiæ, & manducans transformatur in naturā cibi quē manducauit. Corpus enim Christi manducare, nihil est aliud quàm corpus Christi effici, & templum spiritus sancti. Templum autem hoc cum ornatum fuerit præscriptarum positione virtutum, & supradicto dedicandi ordine dedicatum, nullos vlterius alienos titulos potest suscipere, nullum habitatorem nisi Deum qui condidit illum & creauit. Nihil ergo vltra terrenum sancta illa anima, nihil B materiale, nihil corruptibile diligit aut curat, ex quo regressa est à loco sarcinarum, & si aliquo horum aliquando quasi in transitu vtitur, sed frui dedignatur. Si quid in huiusmodi prosperum euenerit, pertransit: non conturbatur si quid aduersi contigerit. Totum sapit quicquid capit, nec potest amanti nisi sapere quicquid sicut saliuam contigerit de Christi capite descendere. Quicquid ad corpus spectat siue bonum, siue malum, foris est, nec potest pertingere ad eum qui intus est. Vnde Apostolus in squalore corporis iacēs & vinculis, & quantum ad corpus tribulatione coronatus & miseria, scribēs discipulis, Mittam, inquit, ad vos Timotheum, vt sciatis quæ circa me sunt. Quæ circa me sunt, inquit, id est, in exteriori homine, in exteriori tunica carnis, quæ ad me qui intus sum, non pertingunt. hæc est sapientia de qua dicit apostolus, Sapientiam loquimur inter perfectos, de qua sic nos loquimur, sicut qui audiuimus & non vidimus: sicut loqueremur de aliqua ciuitate quam non vidimus, sed plurima de ea audiuimus, de qua qui vidisset, longe aliter loqueretur & expressius. Hæc autem sapientia oppositam sibi ex aduerso aliā habet infausti nominis sapientiā, (quam dicit apostolus principum huius mundi) sicut nigrum albo, sicut luci tenebras, de qua dicitur, Sapientia vincit malitiam. Malitia siquidem sapor est mali, vnde & à sapore sapiētia. Cum igitur sapit malum, & non deest astutia, vel voluntas ad exequendum, sa- C pientia principum huius mundi per omnia supernæ sapientię est contraria. hæc est enim malitia quam odit sapientia. Siquidem ibi sapor boni est in seipso, hic sapor mali est in seipso. Ibi ad exequendum præsto est prudentia, hic vt dictum est non deest astutia. Sed inter has duas quædam media est sapientia, quasi inter nigrum & album, medio colore coloratā. Quæ siue inferius siue superius, sic se habet ad vtranque partem, vt proueniat ei finis secundum intentionem & studium vtentis. Sapientia ista est quam dicit Apostolus huius mundi, & quam mediam locauit inter sapientiam Dei, & sapientiam principum huius mundi. Hæc circa vtile & honestum tota versatur, & affectata quadam prudentia dispensatur, hæc pene tota est in scientia, videlicet vt sciat discernere prudenter & diiudicare inter vtile & inutile, inter honestum & inhonestum, etiam si non sit vitæ & moribus accommodatum. Sciētia enim inflat, charitas ędificat. aut vero in huiusmodi exquirendis elaborant, vt tantum sciant quòd tantummodo seruit curiositati, aut vt videantur siue sciantur scire quod seruit vanitati. Et hoc eorum studium tantum potest proficere & in altum se extollere, quantum potest ratio sine amore.

Neem.9.e
Psal.77.
&.104.d
Sap.16.c
Ioan.6.
1.Cor.10.d
Philip.2.e
1.Cor.2.
1.Ioan.5.a
1.Cor.8.a

Caput decimumquartum.

SIQVIDEM hæc philosophia in scientiā rerum humanarū & diuinarum diuiditur. Quandiu est in humanis: sic interim sibi est. Quādo vero ad diuina se exaltat, quāto altius ascendit, tanto inferius cadit, & impletur in eo, quia eleuans D allisisti. Et si quidē aliquando conatu naturalis ingenij prouehitur, vt sicut dicit Apostolus, quod notū est dei, id est, quantum de deo ratio potest cōprehendere, notum sit illis, ita vt in illis, id est, intra semetipsos. Deus enim illis reuelauit, quia sic eos creauit, vt in seipsis habeant vnde Deum cognoscāt. Surgunt enim de ethica sua in quandam physicam, & inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciunt, sempiternam quoque eius virtutem & diuinitatē: ita vt sint inexcusabiles, quia videlicet nolunt vlterius procedere vel proficere, cum possint in veram scilicet theologiam: quia cum cognouerint Deum, non sicut Deum glorificant, aut gratias agunt: sed euanescunt in cogitationibus suis, & obscuratur insipiens cor eorum. Dicētes enim se esse sapiētes, stulti facti sunt: & qui theologiā insipienter perdiderunt, etiam de physica miserabiliter cadunt, cum gloriam mutant incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum, propter quod nec in nostra ethica permanere permittūtur, sed tradit illos deus in desideria cordis ipsorum, in immunditiam, vt contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis, tradit illos in reprobum sensum: vt faciant quæ non conueniunt, sed sapientia semper vincit malitiam, quæ contubernium habens Dei, nouit semper proficere, & nunquam deficere, & attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, sapienter se agens in diuinis, caute in physicis, prudenter in moralibus. Igitur sapiens anima E (sicut supra dictum est) ab omnibus alienis affectibus defecata, Deum tantummodo sapiens, hominem in homine exuit, deóque plene & in omnibus affecta, omnē infra deū creaturam non aliter quàm deus attendit, in luce & virtute sapientiæ omnia disponens, & ordinans: sic agens, sic de eis iudicans, sicut est, sicut viuit faciens iudicium & iustitiam de eo vnde est, & vnde viuit. Est enim sapientia dei, sicut dixit, cādor lucis æternę, & speculum sine macula Dei maiestatis sicut cum in creaturam se exponit, exprimit & exhibet imaginem bonitatis & iustitiæ dei, & sicut virtute dei vaporatur interi⁹, sic claritatis & charitatis dei emanationem effundit exterius, vnde & alibi dicit Salomon: Sapientia hominis lucet in vultu eius. & alibi: Oculi (inquit) sapientis in capite eius, quia non aliunde quàm de naturali & interna virtute cerebri sui se effundunt, & à capite non recedunt, dicit Salomon: Multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum. O felices res humanas, si vbique sapientibus seruirent insipientes. Sed & felices res humanas dicit quidam philosophus, si aut soli sapientes regnarent, aut reges philosopharentur. Sed cum sapienter fugiunt sapientes super insipientes regnare, etiam insipiētes fugiunt insipienter sub sapientibus esse: omnia desipiunt & cōfunduntur, & conturbantur. Sapientes latent & delitescunt, F pueri regnant & principantur: & sunt principes qui mane comedunt, & væ terræ illi. Sed ad propositum redeamus. Anima igitur spiritu sapientiæ illustrata, quia diligit iustitiam & odit iniquitatem, & propterea vnxit eam Deus oleo lætitiæ præ participibus suis: & quam perfudit gratia, omnibus placet, & ab omnibus amatur. Ipsi etiam qui ex aduerso sunt videntes huiusmodi timent & reuerentur. Et si bonum in bono non vult mutari indurata nequitia: dissimulare tamen nō potest natura. Intra se autem habent sapientes quandā priuatam gratiam, & quandam linguam angelicam, linguam angelorū, qua inter se loquuntur mutuis affectionibus, spirituali quadam gratia communicantur in hoc ipsum exterioribus aspectibus: quam linguam nullus nouit nisi rex angelorum, & angeli eius, & qui sunt in genere Israēl, & ciues Hierusalē. Nullus eam nouit AEgyptius, nullus Chananæus. Sicut enim in sanctitate vitæ & hominis interioris glorificatione, & contēplatione & fruitione diuinitatis, iam futuræ vitæ beatitudinem prælibare in hac vita vidētur, & imitari: sic etiam de corporum suorum glorificatione, quā plene ibi percepturi sunt, in hac vita nonnihil percipiunt. Accepta enim illa gratia de qua diximus, qua habitātes in vnum se ipsis in deo & deo, seipsis fruuntur, ipsius carnis sic sentiunt inuenisse omnes cōtradictiones, vt vniuersa substātia carnis nō sit eis nisi instrumētum boni operis. Nam etsi ipsius miseriis & infirmitatibus contabescunt, sed ex hoc ipso interiori homine fortius con-

Psal.101 b
Rom.1.c
Sap.8.a
Psal.102.b
Sap.2.d
Eccles.8.a
Eccls.2.c
Sap.6.d
Eccles.10.

G ualescunt. quando enim infirmor, tunc fortior sum & potens, dicit Apostolus. Sensus ipsi nouam quandam percipiunt, & propè spiritualem gratiam, oculi simplices, & aures temperantes. aliquando in feruore orationis tãta odoris ignota quędam fragrantia spirat, tanta gustus & non gustando suauitas, tamen per mutuum tactum spiritualis charitatis intenti sunt, vt videantur sibi intra se ipsos spiritualis cuiusdam voluptatis gerere paradisum, vultus etiam & totius corporis compositione, vitæ & morum & actuum decore, mutuæ etiam seruitutis vel deuotis exhibitionibus, & piis susceptionibus, sibi cuiusdam gratiæ beneplacito sibi inuicem conueniunt, & cõuiuunt, vt vere sint cor vnum, & anima vna. Nimirum futurã corporum suorum gloriam iam hic initiant ex puritate conscientiæ, & mutuæ conuersationis gratia perfecte eam habituri in futura & perenni vita.

Act.4.f

Caput decimumquintum.

SICVT enim nunc viuentia omnia solis claritate perfunduntur, & ab inuicem perfundi videntur, & sicut nos inuicem hic viuere videmus, sic in illa vita videbitur Deus à singulis in omnibus, & ab omnibus in singulis, non quòd corporalibus oculis videatur diuinitas, sed præsentiam diuinitatis glorificatio corporum demonstrabit manifesta quadam sui gratia. Ad hoc etiam in hac vita corporalium sacramentorum valet religio, quia cum vix aliquid nisi corpora & corporalia intelligamus, quandiu in imagine pertransimus, corporalibus religamur sacramentis, ne à Deo recedamus: vnde etiam à religando religio dicitur. Cum vero fidelis anima talibus erudita, talibus incipiet non indigere, & à corporalibus trãsire ad spiritualia, à spiritualibus ad spiritualium & corporalium conditorem, hoc vere erit exire à sarcinis. Relicto ergo corpore, & corporis omnibus curis, & impedimentis omnium quæ sunt præter Deum obliuiscitur, nihilque præter Deum attendens, quasi se solam solúmque Deum existimans, Dilectus, inquit, meus mihi, & ego illi. Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Defecit caro mea, & cor meum Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Deinde venitur ad mortem. Hunc enim transitum ad vitam miseri infideles mortem appellant, fideles autem quid nisi pascha? In morte igitur corporali perfecte moritur mundo, vt perfecte viuat Deo, ingreditur locum tabernaculi admirabilis, ingreditur vsque ad domum Dei, & omnibus bene & secundum ordinem præcedentibus, sicut in principio diximus, pondus suum vnumquodque defert in locum suum, corpus in terram de qua assumptum est, tempore suo resuscitandum, & glorificandum spiritũ ad Deum qui creauit eum. Sed quis iste transitus ad deum descriptis omnibus obligamentis, superatísque omnibus impedimentis, perfecta beatitudine, perenni dilectione, ex hoc iam perfecte deo inhæret, vel potius vnitur vere sancta anima in terra, vt efficiatur vna ex illis quibus dixit: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes. Hic est finis eorum qui proponunt Hierusalem in principio lætitię suæ, quos vnctio sancti spiritus docet de omnibus: qui ascensiones in corde suo sapienter disponunt de virtute in virtutem, donec videatur deus deorum in Sion, deus deorũ, beatitudo beatorum, gaudium bene gaudentium: vnum denique bonum summum omnium bonorum, à fine boni propositi in principio ascensionis vsque ad finem omnis consummationis. Sapientia attingit fortiter fortitudinem ascendendi ad se custodiẽs, ne in ascensu deficiat, & suauiter disponit omnia & aduersa, & prospera, omnia enim in bonum modificans & componens, donec animam ad principium suum reducat, & abscondat in abscondito faciei dei. Scire autem debet omnis sapiens ascensor non sic esse gradus huius ascensionis, quomodo gradus scalæ, vt singuli affectus istis tantùm temporibus, & non alio tempore sint necessarij. Habet quippe vnusquisque affectus in ascensus ordine tempus & locum suum, quo cooperantibus aliis affectibus suas videat partes sollicitius exequi: sed omnes tamen sibi cõcurrunt & cooperantur, præueniunt & sequuntur, & sæpe fiunt primi nouissimi, & nouissimi primi.

H — Vnde dicatur religio. — Cant.2.d — Psal.72.e — Psal.41.a — I — Psal.81.b — Psal.136.b — Psal.38.b — Sap.8.a — Psal.26.b — Matt.20.b

FINIS.

SERMO SANcti Bernardi abbatis

de Passione domini.

K

IESVM Nazarenum à Iudæis innocenter condẽnatum, à gentibus crucifixum, Christiani diuinis honoremus obsequiis. Saluatoris infirma nos qui Christiani sumus, reuerenter venerari, amanter amplecti, fortiter imitari dignum est, salubre, & honorificũ. Hæc enim sunt instrumenta fortissima, in quibus omnipotens virtus & inuestigabilis sapientia dei restaurationem mundi potenter atque mirifice operata est, & vsque modo operatus Christus dominus minoratus est ab angelis, vt nos æquaret angelis. Et quis propter Christum non se humiliet? Christus dominus pro peccatis nostris crucifixus est, & crucem amaram suis amatoribus dulcorauit. Mortuus est & mortem necauit, vt viueremus per illum. Et quis non amet Christum dominum? Quis non patiatur pro Christo? Christus per crucis ignominiam ad supernæ claritatis gloriam transiit, & data est ei pro sua reuerentia à Deo patre omnis potestas in cœlo & in terra, vt adorent eum omnes angeli Dei, & in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum. Vbi est gloriatio tua ô Christiane, nisi in nomine crucifixi domini Dei tui, & in Christi nomine, quod est super omne nomen, in quo qui benedictus est, super terram benedicetur? Gloriamini in nomine filij redemptoris, & date honorem illi saluatori nostro, qui magna fecit in nobis, & magnificate nomen eius mecum, dicentes: Adoramus te Christe rex Israël pariter & gentium, princeps regum, terræ dominus, deus Saboth, virtus omnipotentis Dei fortissima. Adoramus te preciosum precium redemptionis nostræ, hostiam pacificam, qui sola odoris tui suauitate inæstimabili patrem qui in altis habitat, ad respiciendum humilia inclinasti, & filiis iræ placabilem reddidisti. Tuas Christe miserationes prędicamus, tuæ suauitatis memoriam cum abundantia eructamus. Tibi Christe sacrificium laudis immolamus pro multitudine bonitatis tuæ, quam ostendisti nobis semini nequam, filiis sceleratis & perditis. Cum adhuc inimici tui essemus domine, & mors iniqua in omnem carnem exerceret dominium, cui omne semen Adam erat obnoxiũ lege primordialis culpæ: recordatus es verbi misericordię tuæ, & prospexisti ex sublimi habitatione tua in hanc vallem plorationis nostræ & miseriæ. Vidisti afflictionem populi tui, & tactus dulcore charitatis intrinsecus, apposuisti cogitare super nos cogitationes pacis & redemptionis. Et quidem cum esses filius dei, deus verus, deo patri sanctóque spiritui coæternus & cõsubstantialis, lucem habitans inaccessibilem, portánsque omnia verbo virtutis suæ: non despexisti in hoc nostræ mortalitatis ergastulum altitudinem tuam inclinare, vbi nostram & gustares & absorberes miseriam, nósque reparares ad gloriã. Parum fuit charitati tuæ ad consummandum opus nostræ salutis, Cherubim aut Seraphim, aut vnum ex angelis destinare: ipse venire ad nos dignatus es per mandatum patris, cuius nimiam charitatem experti sumus in te. Venisti, inquam, non locum mutando, sed præsentiam tuam nobis per carnem exhibendo. Venisti à regali solio sublimis gloriæ tuæ in humilem & abiectam in oculis suis puellam pio virginalis continentiæ voto sigillatam, in cuius sacro vtero sola spiritus sancti inenarrabilis virtus te concipi fecit, & nasci in veræ humilitatis natura: ita vt nec diuinitatis in te maiestatem, nec virginitatis integritatem in matre violaret natiuitatis occasio. O amanda, & admiranda dignatio. Deus immensæ gloriæ, vermis contẽptibilis fieri non despexisti. Deus omnium, cõseruus seruorum apparere voluisti. Parum tibi visum est patrem te nobis esse & dominum, frater noster esse dignatus es. Et tu domine vniuersorum, qui nullam habes indigentiam, intra ipsa natiuitatis tuæ initia non abhorruisti abiectissimæ pauper-

L — M

A paupertatis degustare incommoda. Vt enim ait scriptura, Tibi cum nascereris, non erat locus in diuersorio: neque cunabula, quæ teneritudinem tuam exciperent, habuisti: sed in vili præsepio sordentis stabuli, tu qui terram palmo cōcludis, inuolutus panniculis reclinatus es. Et hoc ipsum à brutis animalibus mater tua mutuò accepit. Consolamini cōsolamini, qui in sordibus paupertatis enutrimini, quia vobiscum deus in paupertate. Non cubat in deliciis splendidi cubiculi, nec inuenitur in terra suauiter viuentium. Quid vltra gloriaris, ó diues lutea res in volutabro lecti picti & delicati, cum rex regum recubitu suo pauperum stramenta honestare maluerit? Quid dura stramenta detestaris, cum tener infantulus in cuius manu sunt omnia, tuis sericis, tuis plumis duras iumentorum stipulas prælegerit? Sed hæc tenella tua Christe infantia à persecutorum gladiis tuta non fuit. Adhuc enim inter dulcia matris vbera sugens dependebas, quando apparuit angelus in somnis Ioseph, dicens: Surge & accipe puerum & matrem eius, & fuge in AEgyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurū est enim vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Iam extunc bone Iesu dura pati cœpisti. Nec solùm illam infantiæ tuæ vexationem in teipso pertulisti, sed mortem in pusillis tuis, quorum multa milia inter mamillas matrum pro te Herodis trucidauit immanitas. Infantia vero teneriori decursa, humiliter veritatis nobis exemplum tribuisti. B Non enim sedisti cum cōsilio vanitatum, sed in medio doctorū, interrogans & audiens illos, cum tamen dominus sciētiarum esses, atque sapientia dei patris. Sed & obedientiæ nobis formam tribuisti, dum parentum imperio tu imperator mundi humiliter subditus extitisti. At vbi robustioris ætatis plenitudo aduenit, missurus manus ad fortia, egressus es in salutem populi tui, vt gigas magnificus ad currendam viam totius nostræ miseriæ. Et quidem vt per omnia te primum fratribus adsimilares, seruum tuum baptizantem peccatores in pœnitētiam, tanquam peccator adisti, baptizari te postulasti, innocens agne dei, quem nulla peccati stilla vnquam maculauit. Baptizatus autem non te in aquis, sed aquas in te sanctificas, vt per eas sanctificares nos. De baptismo in desertum in spiritu fortitudinis egressus es, vt vitæ solitariæ in te nō deesset exemplum. Solitudinem ac ieiuniū quadraginta dierum, famis acerbitatem, tentamenta & illusiones spiritus æquanimiter tolerasti, vt hæc omnia nobis tolerabilia efficeres. Demum venisti ad oues quæ perierant domus Israël, diuini verbi lampadem extollens palam ad illuminationem orbis terræ, & regnum dei cunctis annuncians obtemperantibus verbo, sermonem sequentibus signis confirmasti, virtutem diuinitatis in cunctis ostendisti, male habentibus, & omnia omnibus gentibus gratis exhibens quæ saluti peccatorum congruerent, vt omnes lucrifaceres. Sed obscuratum est insipiēs cor eorum domine, & proiecerūt sermones tuos retrorsum, C neque attenderunt ad omnia mirabilia tua domine quæ operatus es in eis, exceptis perpaucis nobilibus athletis quos inter infirma mundi elegisti & abiecta, vt per ipsos fortia & alta mirifice expugnares. Nec solum ingrati gratuitis beneficiis tuis extitere, sed contumeliis affecerunt te domine dominantium, & fecerunt tibi quæcunque voluerunt. Te enim faciente opera dei, quæ nemo alius fecit, quid dixerunt? Non est hic homo à deo, in principe dæmoniorū eiicit dæmonia, dæmonium habet, seducit turbas, vorax est, & potator vini, & amicus publicanorum & peccatorum. Quid fles, quid suspiras ó homo dum sustines verborum iniurias? Non audis quanta aduersus dominum deum tuum ceciderūt opprobria propter te? Si patremfamilias Beelzebub vocarunt, quanto magis domesticos eius? Sed hæc quidem & similia blasphemantes, & aliquoties te lapidibus impetentes Iesu bone patienter sustinuisti, & factus es coram eis sicut homo non audiens, & in ore non habens redargutiones. Nouissime iustum sanguinē tuum à discipulo tuo filio perditionis traditū triginta argenteis appreciati sunt, vt præcipitarent animam tuam in morte sine causa. Et te quidem perditissimi traditoris tui perfidia non latebat, quando in cœna ablutionis etiam coram ipso genuflexus procumbens, maledictos pedes eius, veloces ad effundendum sanguinem tuum, sanctissimis manibus tuis attrectare, lauare & extergere dignatus es. Cur autem adhuc extento collo ambulas ó terra & cinis? Adhuc te superbia eleuat? Adhuc te impatientia exagitat? Intuere humilitatis & mā- D suetudinis dominum Iesum, vniuersæ creaturæ factorem, tremendum iudicem viuorum & mortuorum ante pedes hominis & traditoris sua genua incuruantem. Disce quia mitis est & humilis corde, & confundere in superbia tua, & erubesce in patientia sua. Hoc quoque erat mansuetudinis tuæ domine, perfidum illum in cœtu fratrum detegere & palàm confundere noluisti, leuiter admodum accelerare iussisti quod parabat. In omnibus his non est auersus furor eius à te, sed egressus foras satagebat circa frequens maleficium. Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? In deliciis paradisi gloriosus apparuisti: ciuium cœli socius, & verbi diuini conuiua quomodo reputatus es inter filios tenebrarum? Qui nutriebaris in croceis, cur amplexatus es stercora? Tunc clarificata est familia tua Christe, exeunte immundo de cœtu societatis angelicæ. Tunc demum diuini eloquij vberrima inundatione felix ille conuentus potatus est, eiecto quem huiusmodi lympidi liquoris infusione sciebas indignum. Dato autem charitatis & patientiæ salutari mandato, & disposito fratribus regno patris tui, ad locum proditori tuo notum cum illis diuertisti, sciens omnia quæ ventura erant super te. Ibi animæ tuæ tristitiā quam ex imminente passione tua spōte assumpsisti, sicut & cętera quæ passus es, in auribus fratrum nō erubuisti profiteri, dicēs tunc: Tristis est anima mea vsque E ad mortem. Positis quoque in terra genibus procidisti in faciē, orans in agonia, & dicens: Mi pater, si possibile est, transeat à me calix iste. Et angustias quidem cordis tui certissime indicabat sudor ille sanguineus, qui orationis tempore de carne tua sanctissima guttatim decurrebat in terram. Dominator domine Iesu, vnde tua hæc tam anxia supplicatio? Nōne voluntarie omnino patri sacrificium obtulisti? Vtique domine. Arbitramur autem quòd hoc ad consolationem infirmorum membrorum tuorum assumpsisti, ne forte desperet quis si caro infirma remurmurat vbi ad passionem promptus est spiritus. Nimirum vt maioris erga te amoris & gratitudinis stimulos habeamus, naturalem carnis infirmitatem his indiciis in te expressisti, quibus doceremur quia vere languores nostros portasti, & non absque sensu doloris passionum sentes percurristi. Vox enim illa vox esse carnis videtur, non spiritus, ex eo quod subiunxisti: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Quòd promptus enim ad passionem fuerit spiritus, euidenter ostendisti quādo venientibus vnà cum proditore tuo viris sanguinum, & quærentibus animam tuam cum laternis & facibus & armis per noctem, vltro occurristi, & ne quid acciperent à duce flagitij, teipsum manifestasti. Nam accedentem ad osculum sanctissimi oris tui trucem bestiam auersatus non es, sed os in quo dolus inuentus non est, ori quod abundauit malitia, dulciter applicuisti. Innocens a- F gne Dei, quid tibi & lupo illi? Quæ conuentio tui ad Belial? Sed & hoc benignitatis tuæ domine fuit, vt omnia illa exhiberes quæ praui cordis pertinaciam emollire possent. Nam & veteris amicitiæ non immemor illū commonuisti, dicens: Amice, ad quid venisti? Atque horrore sceleris sui cor impij ferire voluisti, cum dixisti: Iuda, osculo filium hominis tradis? *Luc. 22. c* Et ecce Philistæi super te Sampson. Non illos à te absterruit, quòd in hora apprehensionis tuæ omnipotenti brachio tuo terræ eos allisisti, non quidem defensionis causa, sed vt cognosceret humana præsumptio nihil se posse aduersus te, nisi quantum permitteretur à te. Et quis audiat sine gemitu qualiter homicidas manus in illa hora in te iniecerunt, & innocētes manus tuas, Iesu bone, vinculis astringentes, te agnū mansuetissimum nihil loquentem ad instar latronis cōtumeliose traxerunt ad victimam? Et nec tunc misericordiam effundere super inimicos tuos, & distillare fauum dulcedinis tuæ Christe cessasti, ac defensoris tui zelum à læsione trahentium te compescuisti. Maledictus furor eorum, quia pertinax, quem nec maiestas miraculi, nec pietas beneficij potuit confringere. Concilio malignantium aduersum te pōtificum præsentatus es, & veritatem prout oportuit confessus, quasi de blasphemia adiudicatus es morti. Amantissime domine, quanta illic indigna à propria gente pertulisti? Vultum tuum desiderabilem, in quem desiderant angeli prospicere, qui o-

G mnes cœlos adimpleuit letitia, quem deprecabuntur omnes diuites plebis, polluti labiis suo sputo coinquinauerunt, sacrilegis manibus suis ceciderunt, velo in derisum operuerunt, & te dominum vniuersæ creaturæ tanquam seruum contemptibilem colaphizauerűt. Adhuc autem animam tuam incircuncisæ carni deglutiendam tradiderunt. Vinctum siquidem ante faciem Pilati perduxerunt, postulantes crucis supplicio te interimi, qui peccatum non noueras, & virum homicidam dari sibi, agnum lupo, aurum luto postponentes. O indignum & infelix commercium. Et quidem nec ignorabat impius ille per inuidiam hæc in te fieri, nec tamen abstinuit à te temerarias manus, sed repleuit animam tuam amaritudine sine causa. Illusum recepit, in conspectu illusorum astare te iussit, nec pepercit amarissimis verberibus virgineam carnem tuam diuellere, plagis plagas, liuores liuoribus crudeliter infligere. Electe puer Dei mei, quid tanta amaritudine, quid tanta confusione dignum commiseras? Prorsus nihil. Ego ego homo perditus totius perditionis tuæ causa extiti. Ego domine vuā acerbam comedi, & dentes tui obstupuerunt: quia quæ non rapuisti, tunc exoluebas. In omnibus his non est satiata perfidorum Iudæorum impietas. Nouissime autem incircuncisorum militum manibus deuolutus es morte turpissima consumendus. Parum erat sacrilegis illis crucifigere te, nisi prius & ipsi illusionibus repleuissent animam tuam. Quid enim ait de illis scriptura? Et congregauerunt ad eum vniuersam cohortem. Et exuentes eum vestimentis suis, induerunt tunicam purpuream, & clamydem coccineam circundederunt ei. Et plectentes coronā de spinis imposuerunt capiti eius, & arundinem in dextera eius. Et genu flexo illudebant ei, dicentes: Aue rex Iudæorum. Et dabant ei alapas, & expuentes in eum accipiebant arundinem, & percutiebant caput eius. Et postquam illuserunt ei, induerunt eū vestimentis suis vt crucifigerent baiulantem sibi crucem. Et perducunt eum in Golgotha, & vinum myrrhatum dabāt ei bibere cum felle mixtum: & cum gustasset, noluit bibere. Tunc crucifixerunt eum, & cum eo duos latrones hinc & hinc, medium autem Iesum. Iesus autem dicebat: Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Postea sciens Iesus quia consummata erant omnia: vt scriptura impleretur, dixit: Sitio. Et currens vnus ex eis acceptam spongiam impleuit aceto, & imposuit arūdini, & dabat ei bibere. Cum ergo accepisset acetum, dixit: Consummatum est. Et clamans voce magna dixit: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et inclinato capite emisit spiritum. Tunc vnus militum lancea latus eius aperuit, & cōtinuo exiuit sanguis & aqua in redemptionem nostræ salutis. Expergiscere nunc anima, excutere de puluere, & contemplare virum hunc memorabilem, quem in speculo euangelici sermonis quasi præsentem intueris. Attende anima mea quis est iste qui ingreditur habens imaginem quasi regis, & nihilo minus serui despectissimi confusione repletus, coronatus incedit: sed ipsa etiam eius corona cruciatus est illi, & mille puncturis speciosum caput eius diuulnerat. Regali purpura induitur, sed potius in ea despicitur, quàm honoretur. Sceptrum in manu gestat, sed eoipso caput eius reuerendum feritur. Adorāt coram ipso positis in terra genibus, & regem clamāt: & continuò sputis amabiles eius genas sublinunt, maxillam palmis & honorabile collum exhonorant. Vide anima mea qualiter vir iste per omnia conturbatur & spernitur, sub crucis onere dorsum incuruare videtur, & tuam ipse portare ignominiam. Ad locum deductus supplicij, myrrha potatur & felle, in cruce subleuatur, & dicit: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Qualis est hic, qui in omnibus pressuris suis nec semel aperuit os suum, vt aut querelæ, aut excusationis, aut comminationis, aut maledictionis verbum aduersus maledictos canes illos proferret? Sed nouissime verbum benedictionis super inimicos suos quale à seculo non est auditum, effudit. Quid hoc viro mansuetius? quid benignius anima mea vidisti? Ad hunc autem attentius intuere, quàm grandi admiratione, & tenerrima compassione dignus appareat. Vide nudum & verberibus laceratū, in medio latronum cruci ignominiosę ferreis clauis affixum, aceto in cruce potatum, & post mortem lancea in latere vulneratum, & copiosos sanguinis riuos ex quinque vulneribus manuum, pedum, & lateris effundentem. Fletus deducite oculi mei, & liquesce anima mea igne compassionis super contritione amabilis viri huius, quem in tanta amaritudine tot vides affectum doloribus. Et iam quidem infirma eius anima mea vidisti, & miserta es: nunc maiestatem eius attende, & miraberis. Quid enim ait scriptura? A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram vsq; ad horam nonam. Et obscuratus est sol, & velum templi scissum est à summo vsque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum qui dormiebant surrexerunt. Qualis est hic, quia & cœlū & terra compatiuntur ei, cuius & mors mortuos viuificat? Cognosce anima mea cognosce, hic est dominus Deus noster, Iesus Christus saluator tuus, vnigenitus Dei filius, verus Deus, verus homo: qui solus sub sole sine macula inuentus est. Et ecce cum sceleratis quomodo reputatus est, & quasi leprosus, nouissimus virorum æstimatus: & tanquam abortiuum quod proiicitur à vulua, sic proiectus est ab vtero matris suæ infelicis synagogæ. Iste formosus præ filiis hominum, quàm deformis factus est! Hic vulneratus propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, & factus in holocaustum suauissimi odoris in conspectu tuo pater æternæ gloriæ, vt auerteres indignationem tuam à nobis, vt consedere nos sibi faceret in cœlestibus. Respice domine sancte pater de sanctuario tuo, & de excelso cœlorū habitaculo, & intuere hanc sacrosanctam hostiam, quam tibi offert magnus pontifex noster sanctus puer tuus dominus Iesus pro peccatis fratrū suorum, & esto placabilis super multitudine malitiæ nostræ. Ecce vox sanguinis fratris nostri Iesu clamat ad te de cruce. Quid enim domine, quid pendet in ca? Pendet, quia præterita tanquam præsentia coram te sunt. Cognosce pater tunicam veri filij tui Ioseph. Heu fera pessima deuorauit eum, & conculcauit in furore suo vestimentū eius, omnem decorē eius reliquiis cruoris inquinauit. Ecce quinque scissuras lamentabiles in ea reliquit. Hoc est domine vestimētum quod in manu Aegyptiæ meretricis innocens puer tuus dereliquit, meliorem æstimans iacturam pallij, quàm pudicitiæ, magisque eligens spoliatus carnis pallio in carcerem mortis descendere, quàm pro mundi gloria adulterinæ voci acquiescere. Illi inquam voci qua dictum est: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Quod vtique esset si dormiret cum adultera. Et nunc domine pater, scimus quia ipse filius tuus viuit, & dominatur in tota terra Aegypti, & in omni loco dominationis tuæ. Eductus enim ad imperium tuum de carcere mortis & infernorū, & attonsus in immortalitatis coronam, mutata veste carnis, immortalitatis decore refloruit, & cum gloria suscepisti eum. Subiugauit enim sibi Pharaonis imperiū, & cum triumpho nobili virtute propria cœlos penetrauit. Et ecce gloria & honore coronatus, in dextra maiestatis tuæ adsistit vultui tuo pro nobis. Caro enim & frater noster est. Respice domine in faciem Christi tui, qui tibi vsque ad mortem obediens factus est: nec recedant ab oculis tuis cicatrices eius in perpetuum, vt memineris quantam ab eo pro peccatis nostris satisfactionem receperis. Vtinam domine appendas in statera peccata quibus iram meruimus, & calamitatem quam pro nobis passus est innocens filius tuus: certe grauior apparebit & magis digna, vt propter ipsam effundas super nos misericordiam tuam, q̄ fuit illa vt pro peccatis nostris cōtineas in ira misericordias tuas. Gratias tibi pater referat omnis lingua pro superabundantia bonitatis tuæ, qui vnico filio cordis tui nō pepercisti, sed pro nobis omnibus illum tradidisti in mortē, vt eum tanquam fidelem aduocatum haberemus coram te in cœlis. Et tibi domine Iesu fortissime zelotes, quid gratiarū retribuam vt digne retribuam ego homo puluis & vile figmentum? Quid enim pro mea salute facere debuisti, & non fecisti? Ab imo pedis vsq; ad summum verticis te totum in aquas passionum demersisti, vt me totum extraheres de illis, & intrauerunt vsque ad animam tuam. Nam & animam tuam in mortem perdidisti, vt meam perditam mihi redderes. Et ecce me duplici debito obligasti. Nam & pro eo quòd dedisti tuam, debitor tibi sum: & pro mea quidem anima bis à te mihi data, semel in creatione, & semel in redemptione, quid magis iuste tibi reddam, quàm ipsam, non habeo. Pro tua autem preciosa anima ita contribu-

lata,

A lata quid ab homine dignè rependi posit, non inuenio. Nam etsi cœlum & terram & omnem ornatum eorum pro ea possem rependere, certè nec sic vsque ad mensuram debiti vllatenus attingere possem. Vt autem ipsum quod & debeo, & posibile mihi est retribuam, tui domine muneris est. Diligédus es mi domine toto corde, tota anima, tota virtute, & tua mihi sequéda vestigia, qui pro me mori dignatus es. Et quomodo fiet istud in me nisi per te? Adhæreat anima mea post te: quia tota virtus eius pendet ex te. Et nunc domine redemptor meus te vt verum deum adoro, in te confido, in te spero, & quibus possum desideriis ad te suspiro, adiuua imperfectũ meum. Ad tuæ pasionis gloriosa insignia in quibus salutem meam operatus es, totum me inclino. Tuæ victoriosæ crucis regale vexillum in nomine tuo Christe adoro. Tuum spineum diadema, tuos rubentes sanguineos clauos, tuo sacro lateri immersam lanceam, tua vulnera, tuum sanguinem, tuam mortem, tuam sepulturam, tuam gloriosam & victoriosam resurrectionem & glorificationé Christe supplex adoro & glorifico. Odor enim vitæ spirat mihi in omnibus his. Horũ viuifico odore spiritum meum domine à peccati morte resuscita. Horum virtute ab astutiis satanæ me custodi, ac me cóforta, vt iugum mandatorũ tuorum suaue mihi fiat, & onus crucis quod post te baiulare me iubes, humeris animę meę sit leue. B Quæ est enim fortitudo mea, vt iuxta præceptum tuum mundi pressuras tam multiplices inuicto animo sustineá? Nũquid pedes mei táquam ceruorum, vt velocem cursorem per spinas & cófragosa pasionum cósequi valeam? Sed audi vocem meam, & inclina super seruum tuum suauem crucem illam quæ lignum vitæ est iis qui apprehendunt eam: vt spero, curram alacriter, portabo infatigabiliter eam quæ ab inimicis est crucem post te. Illam inquam diuinisimam crucem humeris meis impone, cuius latitudo est charitas, cuius longitudo est æternitas, cuius sublimitas est omnipotétia, cuius profundum est inscrutabilis sapientia. Confige illi manus meas & pedes meos, & totum pasioni tuæ conforma seruum tuum domine. Da obsecro mihi continere ab operibus carnis quæ odisti, & facere iustitiam quam dilexisti, & in vtroque tuam quærere gloriam: & sinistram quidem meam clauo temperantiæ, dexteram verò clauo iustitiæ in illa sublimi cruce fixas arbitror. Da menti meæ iugiter meditari in lege tua, & omné cogitatum meum iactare in te, & dextrum pedem meum eidem ligno vitæ clauo prudentiæ affige. Da vt sinistram spiritus mei sensualitatem non eneruet labentis vitæ infelix felicitas, non conturbet præsentis vitæ infelicitas, felix & sinister quoque meus fortitudinis clauo in cruce tenebitur. Vt autem aliqua similitudo spinarum capitis tui in me appareat, detur obsecro menti meæ & salutaris pœnitentiæ compunctio, & C alienæ miseriæ compasio, & stimulus zeli æmulantis quod rectum est coram te, & ad te conuertar in ærumna mea dum triplex configetur spina. Libet vt spongiam per arundinem ori meo porrigas, & aceti amaritudiné gustui meo adhibeas. Libet vt per scripturas tuas rationi meæ conferas gustare & videre quoniam florens hic mundus tanquam spongia inanis est, & omnis concupiscentia eius aceto amarior. Ita pater in me fiat calix iste Babylonis amarus in omnem terram, non inani flore seducat, non falsa dulcedine inebriet, quemadmodum eos qui tenebras lucem, lucem tenebras, amarum dulce, & dulce amarum arbitrantur. Vinum myrrhatum cum felle mixtum suspectum mihi est: pro eo quòd tu ex eo bibere noluisti, quia nimiam acerbitatem inuidiæ & nequitiæ crucifixorum tuorum indicabat. Tuæ viuificæ morti tuum seruum domine configura, faciens quidem in me vt moriar secundũ carnem, viuam autem secundum spiritum iustitiæ. Vt autem integram crucifixi imaginem me portare glorier, illud quoque quod post mortem tuam insatiabilis malitia impiorum in te exercuit, hanc in me similitudinem exprime. Vulneret cor meum viuus & efficax sermo tuus penetrabilior omni lancea acutisima, pertingens vsque ad diuisionem animæ meæ, & D producens ex ea tanquam de dextro latere meo vice sanguinis & aquæ amorem tuum domine & fratrũ tuorum. Postremo & munda sindone primæ stolæ spiritum meum inuolue, in qua requiescam egrediens & ingrediens in locum tabernaculi admirabilis, & abscondas me donec pertranseat furor tuus. Die autem tertio per diem laboris, per diem supplicij, mane prima sabbati perpetuè inter filios tuos me indignum resuscita, vt in carne mea videam claritatem tuam, & adimplear lætitia vultus tui. O saluator meus & deus meus, veniat, veniat oro tempus vt quod nunc credo, oculis tandem reuelatis aspiciam: quod spero nunc & à longe saluto, apprehendam. Quod pro viribus meis desidero, vlnis animæ meæ amplectar & deosculer, & in maris tui abyssum totus absorbear. O saluator meus, & deus meus. Sed benedic anima mea deum saluatorem meũ, & magnifica nomen eius. Sanctum est enim, & sanctisimis deliciis plenum. O quàm bonus, quàm suauis es domine Iesu, animæ quærenti te. Iesu redemptor perditorum, saluator redemptorum, spes exulum, fortitudo laborantium, anxiati spiritus latitudo, animæ lachrymosæ & post te currentis in sudore dulce solatium & suaue refrigerium, corona triumphantium, vnica merces & lætitia omnium supernorum ciuium, vberrimus fons omnium gratiarum, inclyta proles summi dei, & deus summus, benedicant te omnia quæ E in cœlo sunt sursum, & quæ in terra deorsum. Magnus tu, & magnum nomen tuum. O immarcescibilis decor dei excelsi, & purisima claritas lucis æternæ, vita omnem vitam viuificans, lumen illuminans, lux omne lumen illuminans & conseruans in æterno splendore. Mille millena lumina fulgurantia ante thronũ diuinitatis tuæ à primo diluculo. O æternum substátiale & inaccesibile, clarum & dulce profluuium fontis absconditi ab oculis omnium mortalium, cuius vnda sine ortu, cuius profundum sine fundo, cuius altum sine termino, cuius amplitudo incircunscrutabilis, cuius puritas imperturbabilis. Eructauit te cor dei altisimi de sua impenetrabili abysso, vita vitam, lux lucem, æternus æternum, immensus immensum, & per omnia sibi coæqualem: & de plenitudine tua nos omnes accepimus. Tu enim largisime fons omnis boni, septemplicis gratiæ preciosum flumen de thesauris tuis emittis, cuius suaui dulcore huius nostri maris, id est nostræ infirmitatis salsuginem mitigare dignaris. Flumen olei lætitiæ, flumen vini meracisimi, torrentis ignei vigoris. Spiritus paracletus à te & à patre, par vtrique, in orbem terræ perfunditur, omnia replens, omnia continens: spiritus à te, spiritus à patre, vnus ex ambobus, vniens ambos, vtpote amborum indiuidua connexio, vnificum gluten, complexus indissolubilis, & pax omnem sensum exuperans. Hic est torrés voluptatis tuæ domine, qua delicatam illam & gloriosam ciuitatem Hierusa- F lem quæ sursum est iugiter potas, & lætabunda ebrietate facis æstuare, vt tibi iubilent hymnum incessabilem lucida illa & flammea organa in voce exultationis & sono epulantis, cuiusque desiderabilibus guttis refocillari sitibundæ fauces exulis populi tui iugiter à te expectant domine. Sinito pater vt catelli bibant de stillis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum, illum domine quem æstuare fecisti. Inclytas primitias populi tui, insignite solennitatis nostræ illo quæsumus igneo stillicidio purga, innoua, illumina, inflamma, exhilara, & confirma, & vnitor credentium tibi, vt vnum sint, vnum sapiant, vnum vnanimiter requirant & apprehendant & videant & benedicant te deum deorum in Sion. Sit indiuiduæ trinitati gloria, gratiarum actio, honor & imperium in secula seculorum, Amen.

Explicit sermo deuotisimus sancti Bernardi abbatis de pasione domini.

G *ELENCHVS CAPITVM quæ hic libellus De paßione domini complectitur.*

In prologo, operis totius telam orditur ab oratione.

Incipit tractatus beati Bernardi Abbatis, De passione Domini super illud: Ego sum vitis vera. Prologus.

IESV benigne, vitis vera, lignum vitæ, quod in medio paradisi situm est: Domine Iesu Christe, cuius folia sunt in medicinā, fructus verò in vitam æternam. Benedictus flos & fructus virginis matris castissimæ, sine quo nullus sapit. Quia tu es æterni patris sapiētia, mentem meam debilem & aridam pane intellectus, & aqua sapientiæ salutaris dignare reficere, vt te, ô clauis Dauid, aperiente, mihi reserentur obscura: & te ô vera lux, radiante, tenebrosa pandantur: vt per me ministrum humilem temetipso manifestante & elucidante loquentes simul & † videntes vitam habeamus æternam. Amen.

† *aliàs audientes.* K

Caput primum.

EGO sum vitis vera. Ipso domino Iesu Christo adiuuante videamus quasdam proprietates vitis terrestris, in quibus etiā illius supercœlestis vitis proprietates nominare possimus: nec tantùm ea quæ exterius ad culturam eidem exhibentur, consideremus. Et primò quidem, quòd plantari solet vitis in terra, non seminari, translata de sua vite: quod ad cōceptionem Iesu mihi pertinere videtur. Vitis enim primo nata de vite, est deus genitus de deo, filius de patre, coæternus & consubstantialis ei de quo genitus est. Sed vt maiorem faceret fructum, plantatus est in terra, id est in virgine Maria conceptus, factus quod non erat, manens quod erat. Benedicta terra hæc, omnium gentium proferens benedictionem. Verè benedicta, quæ deo dante benignitatem, tam benedictum protulit fructum. Hæc est terra de qua scriptum est: Terram non operabatur quisquam, sed irrigabatur à fonte ascendente de paradiso. Terra quippe hæc non accepit operationem humanam, vt conciperetur in ea filius dei, sed aqua spiritus sancti irrigata fuit. Ita enim legis: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Rursum de hac terra scriptum est: Aperiatur terra, & germinabit saluatorem. Aperta quippe fuit per fidem, credens & obediens angelo: germinauitque vitam salutarem, saluatorem nostrum æternę vitæ præmia largientem. Hac itaque vite nostra in lucem edita, quædam proprietates culturæ vitis attinentes adhibitæ sunt.

Ioan. 15. a *Gen. 2.* *Luc. 1.* L *Esaiæ 45.*

De præcisione vitis. Cap. II.

SOLET enim vitis fructifera præcidi, quod & corporaliter & figuratiuè accipi potest. Circuncisus enim fuit Iesus, non quòd hac circuncisione egeret: quæ in antiquis patribus delebat originale peccatum, sicut baptismus in nobis. Nihil enim peccato originali per concupiscentiæ vitium cōtracto debebat, quia sine omni concupiscentia carnali conceptus erat: sed ne legem quam ipse dederat, soluere videretur. Moraliter verò docens nos oportere non ægre ferre si quando pœnas peccati patimur: quod in nobismetipsis non recognoscimus, cum ipse peccatorum purgator non fuerit dedignatus pro nobis subire remedium peccatorum. Consolemur ergo dolores nostros, qui nequaquam sine peccato sumus, doloribus illius liberati, qui non pro se, sed pro nobis doluit & vulneratus est, nō pro se, sed vt nostris vulneribus mederetur. Vide quantū ad suscipiendos dolores festinauit, q̄ paratus & promptus sanguinē effundere, circuncisus pro nobis die natiuitatis suæ octauo. Vtinam nos saltē & anno octano nonnihil pro domino pateremur. Sed quid dicimus, cum plures inueniamus & post octo plantatos, vel post octoginta annos, cùm naturaliter erit eorum labor & dolor, nec voluntate saltem ad dominum cōuerti, nec tam maturè impensi sanguinis preciosi tam diu † vanitati subiectā. Quid miserius? Christus octauam diem à natiuitate sua vix expectat vt suum tibi sanguinem impendere incipiat. Tu post, non dico octo dies, sed nec post octoginta menses, imò & octoginta annos solā non rependis voluntatem? Ille vix natus sanguinem tibi effudit: tu iam moriturus volūtatem tuam nō refundis? Bonus profectò Iesus, qui etiam in quarta vigilia venientem seruum suscipit pœnitentē. Dedisti robur annorum iuuenilium hosti Christi? Christo saltem misericorditer expectanti infirmā tribue volūtatem: nec dubites quin illā accipiat. Puer enim natus est nobis, vt paruulis munusculis consoletur: quia paruum parua decent. Quod si quod offers, paruum non fuerit, id est humile: per hoc ipsum ad ipsum humilē intrare non poteris, qui de se dicit: Ego sum ostium. Et alibi: Venite ad me omnes: & discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Possumus & alio modo accipere præcisionem vitis nostræ: vt dicamus omnia ab eo præcisa, quibus caruit in hac vita, cum ea tamen habere potuisset: & accipiamus hanc præcisionem à verbo apostoli dicentis: Qui cum in forma dei esset, exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens. Ipsa enim exinanitio quædam

Luc. 2. *Matt. 5.* *Esa. 53.* *Luc. 2.* M *Psal. 89.* † *Deest hic quiddam.* *Luc. 12.* *Esa. 9.* *Ioan. 10.* *Matt. 11.* *Philip. 2.*

A quædam præcisio est. Sicut enim minuitur vitis quando præciditur: ita vera vitis Christus incarnatione minoratus ab angelis, imò & infra omnes homines humiliatus fuit. Quomodo amputata fuit in eo gloria cultro ignominiæ, potentia cultro abiectionis, voluptas cultro doloris, diuitiæ cultro paupertatis? Vide nunc quantum præcisa fuerit: ille cui famulatur omnis gloria cœlorũ, imò ipse qui solus vera gloria est, quasi abiicit gloriam. Seruuli circundatus indumẽto sustinet ignominias, confusionibus operitur, vt te à confusionibus redimeret, & ad gloriam pristinam reuocaret. Ille cuius potenti nutui omnia inferna, terrestria & supercœlestia sunt subiecta, sic fit abiectus, vt reputaretur omnium virorum nouissimus. Subiicitur fami, siti, caloribus, frigoribus, doloribus, infirmitatibus, & post hæc tanta mortis supplicium non euadit. Ille qui lucem inhabitat inaccessibilem, in quem desiderãt angeli prospicere, cuius solius odor sanctorum sic mentes inebriat, vt & mundi præsentis & suiipsorum obliti totis viribus currant post ipsum, tanto dolori subiicitur, vt in ipso veraciter noscatur impletum quod ante dixerat per prophetas: O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte si est dolor similis sicut dolor meus. Ille in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ dei sunt absconditi, rex regum, diues in omnes, solus nullius egens, sic fit pauper, vt, ipso teste, & vulpibus terræ B & volucribus cœli pauperior inueniatur, cum dicit: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Pauper in natiuitate, pauperior in vita, pauperrimus in cruce. Natus enim pastum habet lac virgineum, tegmen pannos viles. In vita verò si tegumentum habuit, sæpius in victualibus defecit. In morte & nudum inuenies, & sitientem: nisi fortè ad sitis ipsius remedium velis adhibere acetum myrrha & felle mixtum. Postremo autem cultro timoris amputati sunt ab ipso omnes amici & proximi, vt non esset qui consolaretur eum ex omnibus charis eius. torcular enim calcauit solus, & de gentibus non erat vir cum eo: & cum sustineret cor eius improperium & miseriam, expectauit qui simul contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inuenit. Vide nunc quantũ præcisa fuerit vitis nostra. Quæ vitis vnquam tantum præcisa fuit? sed quæ est consolatio huius præcisionis? Multus fructus. Multam enim & incomparabilem præcisionem sustinuit. Videtur tamen signanter dictum esse: Et de gentibus non est vir mecum, tanquam intelligendum sit solas mulieres cum illo remansisse. Viris enim fortioris naturæ fugientibus præ timore, non fugit muliebris infirmitas, quæ etiam baiulantem sibi crucem, & in cruce morientem non dereliquerunt, sicut in persona Christi conquerẽtis loquitur beatus Iob: Derelicta sunt tantummodo labia mea circa dẽtes meos. C Per labia quippe, quæ cæteris sunt mẽbris molliora, muliebris sexus mollis & infirmus, qui solus Christo discipulis fugientibus adhæsit, figuratur. Elegit enim dominus infirma mundi, vt confunderet fortia. Si verò fugam mentalem intelligimus, nec vir relictus est cum eo, nec mulier, præter illam quæ sola benedicta est in mulieribus, quæ sola per illud triste sabbatum stetit in fide, & saluata fuit ecclesia in ipsa sola: propter quod aptissimè tota ecclesia in laudem & gloriam eiusdem virginis diem sabbati per totius anni circulum celebrare consueuit. Verè & singulariter benedictus palmes qui à sua vite nullo potuit timore præcidi. Abscissi sunt viri qui dicunt: Nos autem sperabamus, quòd ipse redempturus esset Israel. Abscissæ sunt mulieres, quæ quamuis piè præueniunt mortuo humanitatis seruitium exhibere, tamen illum resurrecturum nequaquam credebant. Et fortasse propterea (quod tamen non asserẽdo dico, ne nouas videar assertiones introducere) illa mater quæ plus habuit pietatis, cum aliis ad vngendum non venit corpus Christi sepultum, quia frustra putabat eum vngi, quem resurrecturum sciebat. Verè fortis hæc mulier, & præ cunctis post filium honoranda. Verè & virago dici potest, quæ à viro Christo per animi fortitudinem separata non est, sed eum quem morientem & mortuum vidit, credidit immortalitatis gloria sublimatum.

Esa. 53. 1. Tim. 6. 1. Pet. 1. Canti. 1. Thre. 1. Coloss. 2. Matt. 8. Luc. 9. Ioan. 19. Matt. 27. Luc. 23. Iob. 19. 1. Cor. 1. A morte Christi toto sabbato in sola virgine mansit fidei integritas. Luc. 24. Luc. 23.

De circumfossione vitis. Caput III.

CIRCVMFODITVR vitis. Fossio hæc, insidiantium fraus intelligitur. D Quasi enim foueam fodit, qui dolo machinatur aliquem decipere. Vnde conquerens dicit: Foderunt ante faciem meam foueam. Non enim poterat illi aliquis dolus abscondi, qui oculatus est ante & retro, & qui præterita & futura tanquam præsentia intuetur. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Ostendamus autem per exemplum aliquam fraudem istarum fossionum. Adducunt, inquit euangelium, domino Iesu mulierem adulteram, dicẽtes quòd Moyses in lege præcepit huiusmodi lapidare. Tu autem quid dicis? Vide foueam qua beatam vitem nostram circumfoderunt illi pessimi agricolæ, non vt facerent eam germinare, sed magis arefcere. Veruntamen in contrarium cessit eorum intentio, & circumfossa, fertilis magis facta est, & humorem misericordiæ distillãs. Foueas verò videamus. Dixerunt apud se: Si secundum legem dixerit mulierem lapidandam, foueam incidet crudelitatis, qui de se dicit: Mitis sum, & humilis corde. Et iterum: Misericordiam volo, & non sacrificium. Si verò dixerit absoluendam, foueam præuaricationis non euadet: & iure condemnabitur vt legis trangressor. Sic captant in animam iusti, & obseruant peccatores iustum, & strident, Nescientes quòd frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, & quòd qui fodit foueam, incidet in eam. Sed leuiter transiuit has foueas nostra ibix, ipsósque fossores deiecit in illam. E Ait enim: Qui sine peccato est vestrum, primus mittat in eam lapidem, quasi dicat: Legi meæ non contradico, pietatem meam non desero. Ista quidem meruit lapidari, sed non lapidabitur, quia qui lapidem iustè possit in eam mittere, non habetur. Nónne vis adhuc alias foueas videre? Licet, inquiunt, censum Cæsari dari, an non? Dixerant enim apud se: si dixerit, licet: tenebitur reus tanquam libertatis nostrę destructor. Solutio enim census, seruitij signum est. Si dixerit, non licet, reus erit læsæ maiestatis. O stultos. Solet stultus alios secundum se æstimare: & quod ipse ignorat, sapientes quosque credit similiter ignorare. Sed quid ait sapientia? Libertati dei non derogo, maiestatem dei non offendo, foueas vestras non incido. Reddite quæ sunt Cæsaris Cęsari, & quæ sunt dei deo. Non enim offenditur deus iustus, qui vult cuique reddi quod suum est. Si reddatis Cęsari quod Cęsaris est, non offenditur Cæsar. Si deo reddideritis quæ creauit, iustè quod iustum est facitis. Reddite ergo Cęsari denarium, Cæsaris habentem imaginem. Reddite deo animam quam ad imaginẽm & similitudinem suam creauit: & ecce iusti fueritis. Longum esset nimis, omnes foueas quas verę viti nostræ maligni isti foderunt, edisserere: quia omnia illius & verba & facta calumniari nitebantur. Sed cum viderent circumfossiones nil nocere viti, magis autẽ seipsos dum fodiũt, in ipsas incidisse, ipsam vitem circumfodere & perfodere laborabant, vt sic saltem ad modum aliarum arborum æternam incurreret ariditatẽ. F Foderunt ergo & perfoderũt non solùm manus, sed & pedes, latus quoque & sanctissimi cordis intima furoris lancea perforauerunt, quod iamdudum amoris lancea fuerat vulneratũ. Vulnerasti, inquit in Canticis amoris sponsus, cor meũ soror mea sponsa, vulnerasti cor meum. Vulnerat cor tuum domine Iesu sponsa tua, amica tua, soror tua. Quid necessarium fuit illud ab inimicis vltra vulnerari? Quid agitis ó inimici? Si vulneratum est, imò quia vulneratum est cor dulcis Iesu, quid secundum vulnus apponitis? An ignoratis quòd vno vulnere tactum cor emoritur, & fit insensibile? Mortuum cor domini Iesu, quia vulneratum possedit vulnus amoris, possedit mors amoris domini cor sponsi Iesu. Quomodo mors altera introibit? Fortis est vt mors, imò verè fortior quàm mors, dilectio. Non enim potest prima mors expelli, id est, dilectio malarum mortium mortificatrix à domo cordis, quam sibi inuiolabili iure, suo vulnere acquisiuit. Si duo æquè fortes concurrunt, quorum vnus sit in domo, alter verò deforis, quis dubitet eum qui deintus est, obtinere victoriam? Et vide quanta sit vis amoris domũ cordis obtinentis, & per vulnus dulcissimi occidentis non solùm in domino Iesu, sed & in seruis ipsius. Veniamus ad martyres. Terrẽtur licet martyres, ridẽt: feriuntur, & gaudent: occidũtur, & ecce triumphãt. Quare? Quia morte charitatis intus in corde iamdudũ mortui peccatis, mortui mũdo, tanquam insensibiles fa-

Psal. 56. Heb. 4. Ioan. 8. Matt. 11. Osea. 6. Psal. 93. Psal. 36. Prouer. 1. Ibidem. 26 Ioan. 8. Matt. 22. Vbi supra. Canti. 4. Canti. 8.

G cti, nec minas, nec tormenta, nec mortem sentire potuerunt. Quid mirum? Mortui erant. Mortui enim estis, ait apostolus. Qualem mortem quidam stultus sapienter optabat, dicens: Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Bona mors, mortem contemnens: bona mors vitam conferens sempiternam. Sic ergo iam dudum vulneratum & mortuũ fuit cor Iesu mortificati propter nos, tota die æstimati sicut ouis occisionis. Accessit autem & mors corporalis, & vicit ad tempus, vt vinceretur in æternum. Victa est mors, quia resurrexit à mortuis, quia mors vltra ei nõ dominabitur. Sed quia semel venimus ad cor dulcissimũ Iesu, & bonũ est nos hic esse, ne sinamus nos facilè auelli ab eo, de quo scriptũ est: Recedentes à te, in terra scribentur. Quid autẽ accedentes? Tu ipse doce nos. Tu dixisti accedentibus ad te: Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. Concordemus hæc, quia si sic hi qui in cœlis scripti sunt: quid ergo illi qui in terra scribentur? Lugebunt vtrique. Sed quis nolit gaudere? Accedamus ergo ad te, & exultabimus & lætabimur in te memores cordis tui. O quàm bonum & quàm iucundum habitare in corde hoc! Bonus thesaurus, bona margarita, cor tuum bone Iesu, quam fosso agro tui corporis inueniemus. Quis hanc margaritam abiiciat? Quin potius dabo omnia, omnes cogitationes & affectus mentis commutabo, & comparabo illam mihi, iactans omnem cogitatum meum in cor

H domini Iesu, & sine fallacia illud me enutriet. Ad hoc templum, ad hæc sancta sanctorum, ad hanc arcam testamenti adorabo, & laudabo nomen domini, dicens cum Dauid: Inueni cor meum, inquit, vt orem deum meum. Et ego inueni cor regis, fratris & amici benigni Iesu. Et nunquid non adorabo? Orabo vtique. Cor enim illius mecum est. Audacter dicam: Si, imo quia caput meum Christus est. Quomodo quod capitis mei est, non meum est? Sicut ergo corporalis capitis mei oculi, mei oculi verè sunt, ita & spirituale cor, cor meum est. Bene ergo mihi. Ego verò cum Iesu cor meũ habeo. Et quid mirum? cum multitudinis credentium fuerit cor vnum. Hoc igitur corde tuo & meo dulcissime Iesu inuento orabo te deum meum. Admitte tantùm in sacrarium exauditionis tuæ preces meas. Imò me totum trahe in cor tuum. Licet enim tortuositas peccatorum meorum impediat me, tamen quia cor illud incomprehensibili charitate dilatatum est & ampliatum, & tu qui solus potes facere mundum de immundo conceptum semine, vt deposita gibbi sarcina per foramen acus possim transire: O omnium pulchritudine speciosissime Iesu, amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: vt purificatus per te ad te purissimum possim accedere, & in corde tuo omnibus diebus vitæ meæ merear habitare: & vt videre simul semper & facere tuã valeam voluntatem. Ad hoc enim perforatum est latus tuum, vt nobis patescat introitus. Ad hoc vulneratum est cor tuum

I vt in illo & in te ab exterioribus perturbationibus absoluti habitare possimus. Nihilo minus & propterea vulneratum est, vt per vulnus visibile vulnus amoris inuisibile videamus. Quomodo hic ardor melius ostendi potest, nisi quòd non solum corpus, verum etiam ipsum cor lancea vulnerari permisit? Carnale ergo vulnus, vulnus spirituale ostendit. Et hoc fortasse innuit ipsa auctoritas prælibata, in qua bis positum est vulnerasti. Vtriusque enim vulneris ipsa soror & sponsa causa est, ac si sponsus apertè diceret: Quia zelo amoris tui vulnerasti me: lancea quoque militis vulneratus sum. Quis enim cor suum palo vulnerari permitteret, nisi prius amoris illius vulnus percepisset? Dicit ergo: Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum. Sed quare soror & sponsa? an non poterat sufficientem sponsi amantis affectum ostendere solius sororis vel solius sponsæ positio? Vel quare sponsa & non vxor, cum quotidie vel ecclesia siue quælibet fidelis anima sponso suo Christo bonorum operum sobolem debeat generare? Paucis dico, solent sponsæ nondum alligatæ coniugali vinculo amari ardentius quàm postea. Tempore enim procedente amor ipse componitur. Sponsus ergo noster, vt magnitudinem insinuet sui amoris qui tẽpore non decrescit, amicam suam sponsam appellat, eo quòd illius amor semper nouus sit. Sed quia sponsæ etiam carnaliter diliguntur: vt in amore sponsi nostri nil carnale sapias, ipsam sponsam suam sororem appellat, quia sorores iam nequaquam

K carnaliter adamantur. Dicit ergo: Vulnerasti cor meum, &c. Tanquam dicat: quia summè te diligo vt sponsam, castè vt sororem, vulneratum est cor meum propter te. Quis illud cor tam vulneratum non diligat? Quis tam amantem non redamet? Quis tam castum non amplectatur? Diligit profectò vulneratum, quæ nimio illius amore vulnerata proclamat: Vulnerata charitate ego sum. Nunquid non redamat sponsum amantem, quæ dicit: Nunciate dilecto, quia amore langueo? Fraterno se amantem amore complectitur, qui dicit: Quis mihi det te fratrẽ meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & complectar & deosculer, & iam me nemo derideat? Quid autem est foris? Aestimo quòd extra corpus. Quandiu sumus in hoc corpore, peregrinamur à domino. Quis hanc peregrinationem patienter ferat? plena est dolore præteritorum, labore præsentium, timore futurorum: in qua etsi sponsus se aliquando gratia consolationis exhibeat, stat tamen longe quasi post parietem, corpore hoc peccati separante inter nos & ipsum: nec facile præbet se tangendum & osculandum, nisi illi animæ quæ in tantam altitudinem meritorum processit, vt dicat ei: Surge amica mea, columba mea, formosa mea. quæ sola licet raro aliquo modo arbitrans se comprehendisse proclamat: Inueni quem diligit anima mea: inueni illum, nec dimittam. Sed ad hunc gradum non facilè

L quis ascendit. Nos igitur adhuc intus, id est, in corpore manentes, quantum possumus, amemus, redamemus, amplectamur vulneratum nostrum, cuius impij agricolæ foderunt manus & pedes, latus & cor. stemúsque, vt cor nostrum durum adhuc & impœnitens amoris sui vinculo constringere & iaculo vulnerare dignetur.

De vinculis nostræ vitis. Caput IIII.

LIGATVR vitis. Quis vincula nostræ vitis non videat? Videamus tamen hoc vinculum. Primum obedientia fuit. Obediuit enim patri vsque ad mortem, mortem autem crucis. Obediuit matri & Ioseph secundum illud: Venit Nazareth cum eis, & erat subditus illis. Obediuit enim in terrenis, iudicibus soluens didrachmum. Secundum vinculum, vterus virginis, de qua canimus: Quia quem cœli capere non poterant, tuo sancto gremio contulisti. Tertium in præsepio fuit, secundum illud: Vagit infans inter arcta conditus præsepia, Membra pannis inuoluta, virgo mater alligat, Pedes, manus atque crura stricta cingit fascia. Quartum vinculum fuit funis quo ligabatur cum caperetur. Ita enim habes: Tunc (videlicet cum traditus esset) iniecerunt manus in Iesum, & vinxerunt eum. O rex regum, & domine dominantium, quid tibi & vinculis? Ligantur vites, ne si iaceant in terra, aut minuantur, aut corrumpantur fructus earum. Incorruptibilis autem fructus fuit eius & est. Quare ergo ligatur?

M Bene quidam rex cum percussus humana sagitta peteretur vt se ligari permitteret, donec excideretur, quia leuissimo motu mortem posset incurrere: Non decet, inquit, vinciri regem. Libera sit regis & semper salua potestas. O deus deorum, quantum ergo derogatum fuit libertati & potentiæ tuæ? Tot adeò ligaris vinculis, qui solus ligandi & soluendi potestatem habes? Sed propter misericordiam tuam ligatus es, vt nos à miseriis nostris faceres absolutos. O quàm immitia fuerunt illorum immitissimorum vincula, quibus agnum mitissimum vinciebant! Video oculis mentis te domine Iesu tam duris nexibus adstrictum, tanquam latronem trahi ad iudicium principis sacerdotum, & inde ad Pilatum: video & perhorresco, & admiror, & admirando deficerem, nisi quòd liquidè cognosco te prius in corde charitatis nexibus fuisse constrictum, qui ad deteriora vincula sufferenda te leuiter attrahere potuerunt. Gratia sit vinculis tuis bone Iesu, quæ nostra tam potenter dirupérũt. Quintum fuit vinculum quo ligatus fuit ad colũnã cũ flagellaretur. Quanquam & ipsa flagella quæ corpus eius circuibant, non incongruẽ possumus vincula appellare. Sed quãuis immitia, quanuis dura, quanuis iniusta, diligo flagellorum istorum vincula, quibus sacratissimum corpus tuum datum est contingere, quæ tuo purissimo sanguine non mediocriter sunt imbuta ô bone Iesu

Margin references (left column): Coloss.3. Num.23. Psal.43. Osee.3. Rom.7. Hier.17. Luc.10. Cant.1. Psal.132. Matt.13. Psal.54. 2.Reg.7.b 1.Cor.11. Eph.1.4.5. Act.4. Matt.19. Luc.18. Psal.50. Ioan.19. Canti.4.

Margin references (right column): Canti.8. Canti.2. Philip.2. Luc.2. Matt.17. Matt.26.b

A ne Iesu. Si enim sanguis tuus in flagellatione fuit tam copiose effusus, vt columna guttis illius respersa adhuc (sicut asseritur) rubra seruet vestigia: quantum sanguinis credam ipsis flagellis corpus tuum mitissimum scindentibus inhæsisse? Tam dure flagellatus est dominus, vt sanguis eius sursum in aëra resultaret. Vide autem quàm bene huic ligationi conueniat quòd vitis ad palū ligatur. Quid enim per palum aliud, quàm ipsa columna cui dominus Iesus fuit alligatus, accipitur? Sicut enim vitis palo, ita Christus columnæ alligatur. Sextum vinculū fuit corona illa spinea cum magna amaritudine illud caput amabile complectens, & multorum aculeorum in illo signa relinquens, sanguineas vtique guttas eliciens: &, vt puto, in faciem venerabilem transmittens vix adhuc de sputis Iudaicis exsiccatam. Crudele fuit vinculum hoc præter pœnas quas pertulit in ligno, honoris plurimum habens & decoris. O rex gloriæ domine Iesu Christe, corona omnium te cōfitentium, te sequentium, pugnantiū pro te, viuentium pro te, manentium in te. Quis te tam amaro vinculo confusionis addixit? Ecce operit confusio caput tuum, & faciem tuam amabilem. Ingeritur tibi à generatione praua & amaricāte honor derisorius in corona, sed spinarum aculeis contendunt in te dolor & confusio. Nescio in vtro magis puniaris. Corona derisionem, spinæ ingerunt punctionē. Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eū B mater eius in die desponsationis eius, & in die lætitiæ cordis eius. Quæcunque autem anima confitetur se filiam Sion, id est ecclesiæ, egrediatur à curis secularibus, à cogitationibus vanis, & videat per contemplationem mentis regem Salomonem, id est Christum Iesum, qui est pax nostra, destruens inimicitias, amicitiásque reformās inter deum & hominem. Vide hunc ó felix anima in diademate quo coronauit eum mater eius, synagoga videlicet, plebs Iudæorum. O mater amara! Quid peccauit hic bonus filius tuus, vt vinculis etiam vinciatur? Hic est qui soluit compeditos, qui erigit elisos, suscipiens aduenas, pupillos, viduásque consolans, & meruit vinculari? Hánccine dotē, hæccine munuscula nuptiis illius impendis? Dies enim desponsationis illius, dies ista est, dies indignationis & blasphemiæ, dies tribulationis & miseriæ, dies percussionis & doloris, dies vinculorū & mortis, dies despōsationis illius est. Hac arra ó fidelis anima sponsus tuus speciosus subarrauit te, & ipse tanquam sponsus hodie coronatus processit. Coronatus, inquā, non auro, non gemmis, sed spinis: nec defuit purpura vestis irrisoriæ. Chlamydem enim coccineam circundederunt ei, quanuis ipse vestem corporis sui, sanguinis sui preciosissimi effusione multo nobilius purpurauit. Purpura enim non plus q̄ bis tingitur, ipse verò purpurā corporis sui non solū bis, sed etiam tertiò sanguineo torrente pertinxit. Ecce sponsus tuus ó sponsa, rubricatur in sudore, C in flagellatione, in crucifixione. Eleua mentis oculos, & vide si tunica sponsi tui hæc sit, an non. Ecce fera pessima cōdemnauit filium tuum, fratrem tuum, spōsum tuum. Quis hic gemitus lachrymásque contineat? Quis hic non doleat? Quia si est pium gaudere pio Iesu, ita est pium flere pium Iesum.

Septimum vinculum fuit, quo ligatus fuit in cruce, nempe ferreum. Fuit hoc vinculum multo durius cæteris, quod non solùm manuum pedúmque sanctissimorū compagem diuisit, verumetiam illam purissimam animam à mūdissimo corporis hospitio separauit. Nunc etiam ó filiæ Sion egredimini & videte pacificum nostrum, pugnantem pro libertate nostra, in bello occumbere. Videte vitæ nostræ auctorem pro nobis vitæ ianuas introire, vt nos ad vitę viam reuocet. Videte vincula durissima, clauos ferreos, pedes & manus quæ salutē nostram operabantur in medio terræ, crudeliter penetrare. Vide lignum crucis missum in panem nostrum, panem candidissimum, panem delicatum, panem angelorum, qui de cœlo descendit, vt se nobis daret in cibum, & animas nostras continuo subiectas labori, semetipso non alieno cibo reficeret, & se nobis incorporando, non se in nostram carnem, sed nos in suum spiritum reformaret. Videte quomodo iustus ligatur, quomodo cum iniquis deputatus est liberrimus & optimus sponsus noster. Moritur vita nostra non pro suis necessitatibus, sed pro nostris. Date lachrymarū flumina in tantis vinculis morienti, quia & ipse prior lachrymatus est. Vacate & videte quàm amara, quàm turpi morte condemnetur. Sustinet enim adhuc, & diligenter considerat si quis sit qui simul contristetur: si quem inueniat qui sanguinis riuos abstergat, & de cruce depositum munda sindone non panni, sed cordis inuoluat, & flens cum beatis mulieribus flentibus ad tumulum prosequatur. Quæcunque anima fecerit hæc assidue, spero etiam quòd lætissimæ resurrectionis quandoque mercatur gaudio recreari. Si enim compatimur, & conregnabimus: quod bene sponsa in Cantico amoris ostendit præmittens: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. & subiungit: Botrus Cypri dilectus meus mihi. Quid est fasciculus myrrhæ? Myrrha amara, amaritudinem passionis significat. Fasciculus verò coadunationem multarum passionum ostendit. Fit ergo sponsus sponsæ suæ fasciculus myrrhæ, quando ipsum multiplicibus affectum iniuriis ad mentem reducit, quarum quædam iam enumeratę, aliæ verò enumerandæ sunt. Quæ sunt autē vbera sponsæ, inter quæ illum commoraturum affirmat? Duo vbera sponsæ, prosperitas & aduersitas sunt. His tāquam vberibus nutritur, dum aduersitate souetur, ne in prosperis eleuetur. Ponit autem dilectum suum inter hęc vbera, dum illius & in aduersis & in prosperis recordatur. Ex quo euenit, vt ille qui modo fuerat fasciculus myrrhæ, id est, qui mentem sponsæ passionum suarum amaritudinibus amaricauerat, subitò fit botrus Cypri continens in se vinum iucunditatis & lætitiæ: quod fit dum sponsum quem tot viderat oppressum iniuriis, & morte turpissima condemnatum, per resurrectionis triumphum gloria videt & honore coronatū, & cum humanitate quam assumpserat, ad patris dextram considere, cōfidens se certissimè per diuersas tribulationes ad idem domini sui gaudium intraturam. Exeamus igitur & nos secundum monita Pauli apostoli cum sponso nostro bono Iesu extra castra, id est, extra concupiscentias præsentis seculi, improperium crucis & vinculorum asperitatem cum illo portantes, quia non decet membrum delicatum esse sub capite crucifixo: nec ad capitis corpus se indicat pertinere membrum, quod capiti compassum non fuit. Vinciamur ergo vinculis passionis boni Iesu, vt etiā vinculis charitatis cum illo vinciri possimus. Ipse enim vinculis charitatis deuinctus, ad suscipienda vincula passionis de cœlo tractus est in terras: & nos è contrario qui de terris trahi desideramus ad cœlum, prius passionis eius vinculū nostro capiti colligemus, vt per hoc ad charitatis vincula pertinentes, vnum efficiamur cum ipso, secūdum quod orauit patrem dicens: Rogo pater, vt quos dedisti mihi, confirmati in charitate sint vnum in nobis, sicut tu & ego vnum sumus. Quid hac vnitate gloriosius? Quid vltra vel optare poteris vel habere? Vnum cum sponso tuo eris. O felix, felicior, imò omnium felicissima vnitas. Hac vnitate se apostolus Christo vnitum sentiebat, cum dixit: Quis separabit me à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an persecutio, an periculū, an nuditas, an gladius? Certus sum quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque altitudo, neque profundū, neque alia creatura poterit nos separare à charitate quæ est Christi Iesu. Optemus totis desideriis, huius charitatis vinculis sponso & domino nostro colligari: ita vt eius sequentes vestigia, illuc peruenire possimus, vbi est ipse qui dixit: Volo pater vt vbi ego sum, illic sit & minister meus.

D B Heb. 13. b Ioan. 17. b E Rom. 8. g

De cultura & speciositate interiori nostræ vineæ. Caput V.

VISIS ex parte his quæ viti ad culturam exterius adhibentur, nunc ad ipsam vitem iam animum conuertamus: vt per quasdam similitudines illius, nostram vitem magis propè & propius contemplemur. Totum corpus ipsius vitis aliis arboribus & arbustis deformius inuenitur, & quasi penitus inutile videtur & abiectum, nec ipso aspectu amabile, aut visui accommodatum. Quid hic dicemus? Corpus vitis nostræ, domini Iesu corpus significare deberet, nisi quòd plurimum discordare videtur huius deformitas à forma illius de quo scriptum est: Speciosus forma præ filiis hominum. Sunt autem nonnulli qui hæc verba non ad exteriorem

G sed interiorem hominem retorqueant, id est ad animam siue ad diuinitatem, in quibus nimirum non solum filios hominum, sed etiam filios dei, id est, ipsos angelicos spiritus præcellebat. Tanto enim melior angelis effectus est, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Ne ergo nos huic sententiæ contradicere videamur, ad manum auctoritates habemus, licet plurimos esse sciamus, qui nondum omnino spirituales effecti, aliud sentiant, fingentes sibi quandam spiritualem pulchritudinem in corpore domini: & si quando audiant dominum ipsum despicabilem forma fuisse, non patienter sustinent: & si lingua taceant, rancore & motu animi contradicunt, non attendentes quod scriptum est: Spiritus est qui viuificat: caro autem non prodest quicquam. Esaiam quoque non audiunt, vel inuiti audiunt dicentem in eum: Ecce vidimus eum, & non erat illi species neque decor: aspectus eius non erat in eo, & desiderauimus eum despectum & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius & despectus. Vnde nec reputauimus eum: & nos reputauimus eum quasi leprosum & percussum à deo & humiliatum. Ecce qualis describitur à propheta. Quid apertius? Et verè talis erat in oculis infidelium & carnalium, qui tantum carnem nouerūt intueri. Quod & nos manifestis rationibus possumus approbare. primùm quidem per affectū compassionis, deinde per defectum passionis. Et

H quia verè susceperat affectiones nostras, videamus quomodo affici solent homines circa eos qui amant: vt per notum ad ignotum veniamus. Quis nesciat hominem circa amicum suum periclitantem sæpe tanto affectu & dolore moueri, vt corporis sui detrimentum incurrat? Si hoc præstat homo homini, quantum deum hominē Iesum putas homini præstitisse? Si tu pro vno homine per cōpassionem periculū corporale incurris, quid putas dominum Iesum pro omnibus hominibus tolerasse? Omnes enim sui erant, & omnes moraliter infirmi erant. Certe nouimus Paulum apostolum de se dixisse: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Et verè eousque infirmabatur, vt sicut ipse de se fatetur, præsentia eius esset despicabilis: & sicut ait: Mundus mihi crucifixus est, & ego mundo. Mundus quippe ei crucifixus erat, qui omnia quæ mundi erant, tanquam mortua reputabat. Ipse verò mundo etiam crucifixus erat, qui ipsum propter crebras compassionum simul & passionum infirmitates corpore extenuatum & exterminatum abhorrebat, nihil in eo inueniens quod pertineret ad ipsum. Si ergo Paulus cum infirmantibus infirmabatur, quid benignus Iesus, cum esset cōseruus & frater, cum conseruis & fratribus? Quid dominus & pater pro creatura & filiis? Ardebat Paulus quasi esset radio solis accensus: quantum ipsum solem putas exarsisse? Si vsque ad tantam infirmitatem

I per affectum compassionis accessit, qui scintillam charitatis habuit: quid sentiendum putas de ipsa charitate, de cuius plenitudine omnes acceperunt? Nec aliquo modo dubitandum, quin infirmitatem & exterminationem corporis incomparabilem sustinuerit, qui etiam venerat crucem sustinere, & præ cæteris tanto magis fuit confectus, quanto maior in eo fuit compassionis affectus: qui non solùm facta, sed etiam cogitationes inspexit. Suffragatur his rationibus sententia ipsius domini sic dicentis: Hierusalem Hierusalem, quotiés volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Videamus quid sibi hoc velit, quòd dominus se gallinæ magis quàm alteri animali voluit comparare: quia vt à sanctis patribus tenetur, ideo factum est, vt exprimatur incomparabilis affectus charitatis. Nullum enim animal circa pullos suos tanta compassione mouetur, sicut gallina. Fit enim toto corpore hispida, voce rauca, toto feruens animo, & omnibus membris infirma, & vsque ad supremum defectum perueniens. Si ergo in tantum pullis suis gallina animal irrationale compatitur: quāto putas optimum Iesum humano generi fuisse compassum? ad quātam putas eum debilitatem & infirmitatem peruenisse? Quanta ipsum putas macie cōfectum fuisse, qui pro omnibus cognoscitur doluisse? Vnde Esaias: Vere languores nostros ipse tulit, & peccata nostra ipse portauit. Sed ad passionis iam defectum veniamus. Passionem autem nō illum diem vnum appellamus quo mortuus fuit, sed totam vitam illius. Tota enim vita Christi crux fuit & martyrium. Breuiter ergo dicamus, sed meditando longius immoremur, quantæ fuerit parcitatis in abstinentia, quàm prolixus fuerit in vigiliis, quàm frequens in orationibus. In labore, in sudore vultus sui quàm assiduus cum circumiret vicos & castella euangelizans & curans vndique, & quàm crebrò famem pertulit & sitim ille panis viuus, ille fons aquæ salientis in vitam æternam. Videamus illud ieiunium quadraginta dierum & quadraginta noctium, post quos esuriit: & iam à deserto ad homines redeunti occurramus, & vultum illum amabilem tantis ieiuniis consideremus afflictum. Et optimè posuit euangelista, post ieiunium esuriit: vt scias Iesum non in virtute diuinitatis, sed humanitatis suæ natura ieiunasse. Quid enim magnum si in diuinitatis fortitudine quadraginta diebus ieiunasset, in qua nunquam esurit? Sed iam ad illum vltimæ diei agonem veniamus, & causas deformati corporis nequibimus ignorare. Incipiat ergo consideratio nostra in eodem loco, vbi ipso teste cum inciperet pauere & tædere, tristis fuit anima eius vsque ad mortem: sudor sanguineus orantis & agonizantis membra copiosè perfudit, ita vt iam non solum distillaret, sed guttæ guttatim decurrerent in terram. Procedamus nunc, & illius noctis incommoda percurramus: quomodo tentus, vinctus, tractus, trusus, cæsus, consputus, colaphis alapisque percussus, spinis coronatus, arundine cæsum caput, flagellis

K

γνώμη ex Greg.

L acerrimis laceratus, propria cruce oneratus, primò portans eam, quæ ipsum postea statim fuit portatura. Talem inspice Iesum. Quis hic locus deliciarum? Qualis hic decor speciei? Quis in corpore sic tractato formæ pulchritudinem quærat? Sed veniamus ad finem. Nudatur Iesus. Quare? vt tu corporis purissimi deformationem valeas intueri. Nudatur ergo bonus Iesus. Heu mihi. Qui vestiuit cœlos diuersis syderibus, ante crucem expoliatus, nudus etiam vt erat, liuidus cruci affigitur. Heu, candor lucis æternæ nigrescit in carne pro carne saluanda. Et facies quam Cherubim & Seraphim aspicere desiderant, erat ex lachrymis turgida. Nudatur dominus, qui ante secula regnans decorem induit & fortitudinem, cui canimus: Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento. Spectaculum fit & opprobrium mundo & hominibus, fit tanquam prodigium multis, & commotio capitis in populis caput nostrum, gaudium nostrum, honor noster bonus Iesus. Sed quid moror? Exaltato in crucem perforantur manus & pedes. Viri optimi, benigni Iesu elicitur sanguis, si quis superat. Stat mediator noster in conspectu patris sui in confractione, vt auertat iram eius, ne disperdat nos. Verè non cadit mente: stat constanter etiam perseuerantia bonæ voluntatis. O qualem te intueor dulcis Iesu! O dulcissime atque amantissime bone Iesu: quis te tam amaræ & tam odiosæ morti addixit? Vulnerum

M antiquorum nostrorum vnice saluator: quis te vsque ad hæc non solùm dirissima, sed etiam turpissima vulnera patienda detraxit? O vitis dulcissima, bone Iesu hunccine fructum reddit tibi vinea tua, quam de Aegypto transtulisti? Expectaueras patienter vsque ad hunc diem nuptiarum tuarum, vt faceret vuas, fecit autem spinas. Spinis enim coronauit te: & spinis peccatorum suorum circundedit te. Ecce in quantam amaritudinem conuersa est vitis non iam tua, sed aliena. Negauit enim te dicens & clamans: Non habemus regem, nisi Cæsarem. Eiectum ergo te extra vineam ciuitatis & consortij tui, sacrilegi agricolæ occiderunt non subitò, sed longo crucis tormento confectum, & multis vulneribus flagellorum & clauorum pariter cruciatum. O quantos habes domine Iesu percussores? Percutit te pater tuus, qui proprio filio suo, id est tibi non pepercit, sed pro nobis omnibus tradit te. Percutis temetipsum: Tradis enim in mortem animam tuam, quam nemo potest tollere à te sine te. Percutit te discipulus impius traditione & osculo falso. Percutit te Iudæus colaphis & alapis. Percutiunt te gentiles flagellis & clauis. Ecce quantum percussus & humiliatus es. O quanti percussores, & quanti traditores tui. Tradidit te pater tuus cœlestis: quia sicut dictum est, pro nobis omnibus tradidit te. Sic enim quidam seruorum tuorum gratulando dicit de te: Qui dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis. O verè admirabile commercium, tradidit se rex pro seruo, deus

Gallinæ se Christus cur cōparat

A deus pro homine, creator pro creatura, innocens pro nocente. Tradidisti ergo te in manus traditoris illius falsi discipuli: tradidit ille te Iudæis, & tradiderunt te illi pessimi traditores gentilibus ad illudendum & conspuendum & flagellandum, & crucifigendum. Dixisti & prædixisti tu hæc, & ecce facta sunt. Omnibus enim cõsummatis, ecce crucifixus es. Nec sufficit te vulneratum esse, quin & super dolorem vulnerũ tuorum addũt, dantes tibi sitienti vinũ myrrhatum bibere cum felle mixtum. Doleo super te domine mi rex, magister & pater, imò & frater domine mi Iesu Christe, amabilis valde super amorem mulierum. Cuius sagitta nunquam abiit retrorsum. Sagittæ enim tuæ, id est doctrinæ tuæ acutæ, quia viuus est sermo tuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus. Nec declinat clypeus tuus in bello. Scuto enim bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. Hasta orationum tuarum non est auersa, quia etiam pro transgressoribus orasti vt non perirent. Quanto magis pro amatis? Tu leone fortior. Etenim tu leo de tribu Iuda superasti illum leonem qui circuit rugiens & quærẽs quem deuoret. Tu aquila velocior. Exultasti enim vt gigas ad currendam viam, ad implendum mysterium incarnationis tuæ, donec sicut aquila prouocans pullos suos expandisti alas brachiorum tuorum in cruce, & super nos volitans assumpsi-

B sti nos, & portasti in humeris tuis in fortitudine tua ad habitaculum sanctum tuum in domum familiaritatis & charitatis tuæ, vbi de oue & drachma perdita & inuenta fecisti conuiuiũ vicinis & amicis tuis beatissimis spiritibus, ipsos hilariter ad tuam congratulationem inuitans, faciens in cœlis gaudium de peccatore pœnitente: & cum talis sis ac tantus, morte turpissima condemnaris, spiritúmque in manus patris commendando capite inclinato expiras. Venite, quæso, & condolete ei omnes qui gaudere desideraris in domino. Attẽdite manu fortem nostrum, quomodo contritus est: desiderabilem nostrum, quomodo miserabiliter deformatus est: pacificum nostrum, quomodo in bello peremptus. Vbi est rubor roseus? Vbi candor iuuenilis? vbi in corpore tam contrito decorem inuenies? Ecce defecerũt dies nostræ dici domini Iesu, qui solus est dies sine tenebris, & ossa eius sicut cremium aruerunt. Percussus est sicut fœnum, & aruit cor eius, eleuatus est & allisus valde: sed in decore extrinseco decorẽ simul vere & decus intrinsecus retinebat. Noli ergo deficere pro ipso in tribulationibus tuis, quia hunc speciosum forma præ filiis hominum viderunt omnes in cruce qui tantùm exteriora intuebantur, & viderunt eum non habentem speciem neq; decorem: sed facies eius abiecta est quasi deformis. De hac tamen deformitate redemptoris nostri manauit precium decoris nostri, sed decoris interni. Omnis enim gloria filię regis abintus. Sẽserat hæc, quæ in cantico Salomonis proclamat: Nigra

C sum, sed formosa filię Hierusalem, sicut pellis Salomonis. Nisi corpus domini Iesu deforme fuisset, cuius nigredinem supra pro parte executi sumus: formositatem intrinsecam (quia in ipso omnis plenitudo diuinitatis) quis enarrabit? Deformemur igitur & nos in corpore extrinsecus cũ deformato Iesu: vt reformemur interius in anima cũ formoso Iesu. Conformemur corpori vitis nostræ in corpore nostro, vt reformet corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Imitatores simus Pauli apostoli, sicut ipse Christi, qui de se dicit: Christo confixus sum cruci. Et alibi: Ego stigmata domini Iesu Christi in corpore meo porto. Bene portabat characterẽ passionis Iesu Christi in corpore suo, cui mundus mortuus erat, & ipse mundo. Fuscus effectus est, quia decolorauit eum sol passionis & charitatis Christi. Sciendum tamen quòd ea quæ diximus de deformitate corporis speciosi, non de naturali, sed de accidentali deformitate domini diximus, non accusantes in ipso defectum naturæ, sed passionis charitatem commendantes.

De foliis vitis generaliter. Caput VI.

FOLIA vitis penè omnium arborum foliis præstantiora sunt. Quid autem in foliis, nisi veræ vitis nostræ benigni Iesu verba commendantur? Præeminet in foliis vitis, præeminet in verbis dominus Iesus. Senserũt hoc Iudæorum

D ministri, qui missi vt adducerent Iesum, reuersi & culpati dixerunt: Nunquam sic locutus est homo. Non accusauerunt defectum trunci, pulchritudinem foliorum videntes: imò per folia aliquid aliud quàm quod videbatur, in corpore debili latẽre senserunt. Senserat etiam Petrus, qui multis à domino Iesu recedẽtibus, & interrogatis ab ipso duodecim apostolis, Nunquid & vos vultis abire? respondit, Domine, quò ibimus? Verba vitæ æternæ habes: & nos ad quem ibimus? absit. ac si diceret: Folia pulcherrima habes, quæ nos ab omni æstu protegant. Da nobis ergo alium pulchriorem, id est meliorem te, & ibimus ad illum abs te. Quem quia dare non potes, qui omnia potes, ad quem ibimus relinquentes te? Senserat horum foliorum, id est verborum benigni Iesu virtutem, quæ loquente ipso ad turbas, in foliorum pulchritudine singulari lætata, non cogitabat, nec tacitè quidem, sed extollens vocem, dixit: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Verè beata, imò beatissima terra, quæ talem tulerat vitem, virgo Maria mater Iesu: verè & tu beata quæ foliorum pulchritudine considerata, inter tot calumniantium insidias sola veritati testimonium audacter prębuisti. Sed credo quòd iam nunc magnam habes, & maiorem habitura sis huius confessionis mercedem, ipsa veritate (cui testimonium perhibuisti) iam te confitente coram patre suo, & nunc nihi-

E lo minus confessuro, cùm dicet calumniatoribus suis: Nõ noui vos: Discedite à me maledicti in ignem ęternum. Notis verò dicet: Venite benedicti patris mei. Viderunt virorem foliorum veræ vitis Petrus & Ioannes & Matthæus, qui ad vnam vocantis vocem illi retia, iste telonium, reliquerunt. Quis virtutem verborum benigni Iesu enumerare sufficiat? Quæ virtus est verborum, quæ verbis illius comparetur? Nulla profectò. Vis autem audire verba breuiter quæ tanquam folia refrigerium nobis ab æstu præstent vitiorum?

Ad commendationem humilitatis dicit: Qui voluerit inter vos maior esse, sit vester minister. Et: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam in redemptionem pro multis. Et item: Qui se humiliat, exaltabitur. Ad commendationem mansuetudinis contra iram, Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et item: Beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram. Ad commendationem charitatis contra inuidiam: Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos, & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Ad commendationem alacritatis, ad exercitia spiritualia contra acediam, ait discipulis: Vigilate & orate ne intretis in tentationem. Et alibi: Quoniam semper orare oportet, & nunquam deficere.

F Vbi intelligitur orationem non tantùm esse vocis, sed deuotionis. Non enim semper clamare possumus motu labiorum, semper autem possumus bono desiderio feruere, quod ostendit dominus loquens ad Moysen tacentem: Quid clamas ad me? Desiderium viri sancti, clamorem appellat: quia lingua profectò tacebat. Vnde Dauid in Psalmo: Desiderium pauperum exaudiuit dominus: Præparationem cordis eorum audiuit auris tua. Ad commendationem largitatis contra auaritiam, Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. Et illud: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. De diuitiis iniquitatis, id est inæqualitatis, hoc est quę nobis abundãt, cum aliis deficiant, facimus nobis amicos, cum illas pauperibus erogamus, vt si modo in illos misericordes existamus, per illos post hanc vitam misericordiam consequamur. Beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam cõsequentur. Ad commendationem verò abstinentiæ contra gulam: Attendite, inquit, ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate: & superueniat in vos repentina dies. Et parabolam cõtexuit de diuite epulante quotidie splendidè, qui mortuus petebat guttam aquæ cum esset in tormentis, à Lazaro quiescente post mortem, nec poterat obtinere, recipiens perpetua mala pro voluptate temporali transacta. Ad commendationem castitatis contra luxuriam: Audistis, inquit, quia dictum est antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: Quia quicunque viderit mulierem ad concupiscendum eam,

Ioan. 7

G iam mœchatus est eam in corde suo. Huius verbi folio tegantur oculi nostri, ne si fortè minus cautè reserentur, eueniat quod Hieremias dicit: Ascendit mors per fenestras nostras. Fenestræ quippe animæ nostræ sunt foramina sensuum nostrorum, scilicet oculorum, aurium, narium, & oris, per quos quasi per fenestras quasdam mors ascendit, quotiens ad aliqua criminalia appetenda reserantur. His & aliis verbis plurimis tanquam quorũdam foliorum vmbra per vitem nostram benignum Iesum ab æstu vitiorum refrigeramur, & in virtutum temperie refouemur.

Hier. 9. f

De vmbra foliorum vitis. Caput septimum.

SED quia gratior solet esse vmbra foliorum vitis, cùm ipsa leuata super quandam struem lignorum huc & illuc distéditur: videamus si vera vitis nostra aliquando eleuata fuerit & distenta: & si qua tunc ad nostram protectionem dulcium verborum folia emiserit, contemplemur. Quòd eleuata fuerit vitis nostra, ipsa testatur de se, dicens: Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Item, Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Eleuatus ergo fuit, quia exaltatus. Manifestum est autem quòd hęc exaltatio de cruce dicta est. Et vide quàm aptè lignorum strues super quam vites solent eleuari, crucem signet. Cancellantur enim, hoc est ex transuerso componũtur, H & sic super hæc vitis eleuata distenditur quidem conuenientius. Cancellantur ligna crucis, eleuatur, in illam distéditur brachiis & toto corpore vitis nostra. Intantum enim in cruce distentus fuit, vt dinumerari potuissent omnia mẽbra eius. Ita enim dixit per prophetam: Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Quantum fossus fuit, supra dictum est: quãtum autem distensus, nunc subiungitur: Dinumerauerunt omnia ossa mea, ac si diceret: Tantum distensus sum dextrorsum & sinistrorsum, & à summo deorsum, vt corpore nudo in modum tympanicæ pellis distenso, facilè possent omnia ossa mea dinumerari. Respice in faciem Christi tui ô anima christiana, & eleua oculos tuos ad tormenta illius non sine lachrymis, & cor contritum non sine singultu: & vide quantam tribulationem & dolorem inuenit, dũ quæreret te vt inueniret te. Laxa igitur oculos tuos, vt respicias in faciem Christi tui. Ausculta auribus arrectis, sed in dolore tãto, quòd proferat verbum: & semel auditum pro preciosissimo reconde thesauro in cubiculo cordis tui. Ecce positus est hic in immiti lectulo mortis suæ, crucem dico. Extrema sponsi tui mandata conserua, si vis hæreditatem incoinquinatam & immarcescibilem obtinere. Nec multa sunt, quæ moriens locutus est, facilè seruabuntur à volũtaria Christi sponsa.

I

De septem foliis in speciali. Caput VIII.

SEPTEM sunt verbula quæ quasi septem folia semper virentia vitis nostra cũ in crucẽ eleuata fuit, emisit. Cithara tibi factus est sponsus, cruce habente formam ligni: corpore autem suo vicem supplente chordarum per ligni planiciem extensarum. Nam nisi ligno affigeretur expassus, neutiquam verborum sonum ederet tanquam citharizans quibus amplius delectareris. Obserua diligentius. Septem chordas habet cithara. Cantat tibi, ludit tibi, te ad audiendum inuitat: qui illam ad loquendum potius debueras inuitare. Vide ergo folia vitis tuæ, & indelebiliter ea memoriæ commendare memento. Hæc autem septem diuersis modis ordinantur, quorum ordo non facilè potest inueniri, cum non ab vno euangelista fuerint ordinata. Nos ergo eam secundum quod potuimus inuestigare, ordinamus. Luca referẽte cognouimus quòd cum crucifixus esset Iesus, dixit: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. O foliũ viride! O verbum summi patris verbo conueniens! Facit bonus doctor quod iusserat. Orat non solũ pro persequentibus & calumniantibus, sed etiam pro occidentibus se. Reconde in thesauro cordis tui hoc folium, vt quotiescũque sæuiunt inimici, memoriam abundantiæ suauitatis Iesu valeas eructare, hoc folium semper tãquam clypeum contra inimicorum insultus opponens. Orat Christus pro suis occisoribus, tu non orabis pro detractoribus? Sed ipsam orationem diligentius videamus. Pater, inquit. Quare nomen patris ponit? Solent pueri aliquid affectuosius orare K volentes nomen paternum nominare: vt naturalem dilectionem ipsis ad memoriam reducant, per quam facilius petitionis suæ cõsequantur effectum. Sic & redemptor noster miserator & misericors, patiens & multum misericors, & suauis in vniuersis, quanuis se à patre sciret semper audiri, tamen nobis commendans cum quanto affectu sit pro inimicis orandum, nomen posuit charitatis. Tãquam si diceret, Per dilectionem paternam qua vnum sumus, supplico tibi vt exaudias me pro his occisoribus meis ignoscendo. Agnosce filij tui amicitiam, vt inimicis ignoscas. & idem quare sit ignoscendum, subiungit: Quia nesciunt quid faciunt. Quid hic dicemus? Nunquid ignorabant se crucifigere eum quem crucifigebant? Nequaquam, sed quis esset ille quem occidebant, ignorabãt. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Nescierunt quid facerent: quia quãtum deliquerunt, nescierunt. Sic cogitandum, sic orandum tibi, quæ sponsa domini nuncupari desideras. Cum in te sæuiunt inimici, cũ obloquuntur, minantur, damna ingerunt, & cum in faciem cædunt, imò & cum occidunt: memento folij vitis tuæ, sonum citharæ tuæ recordare, sequere, id est imitare sponsum tuum, & dic ex toto corde: O sponse, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt, id est quantũ delinquant, ignorant. Si enim scirẽt quantam beatitudinem amittunt, quantam infelicitatem peccando incurrunt, vtique non peccarent. Quid enim est quod omnes ho- L mines ad peccandum instigat, nisi ignorantia boni quod perditur: & mali quod peccando incurritur? Amittitur peccando optimus deus, acquiritur pœna gehennalis, quorũ commutationem nullus appetit nisi prorsus insanus. Et verè quicunque cœli delicias omittentes scienter peccãdo pœnas infernales inuadunt, insani sunt, nesciunt ergo quid faciunt. Talibus ergo & pro nostra salute & pro illorum ignorantia est ignoscendum, & pro ipsis orandum cum grandi fiducia: quia tales preces aures domini violenter irrumpunt. Nimirum exaudit ipse alios, in quo se voluit exaudiri. Et exauditus fuit, cum ad prædicationem Petri vno die tria milia, alio die quatuor milia eorum qui in necem domini acclamauerãt, sunt conuersi. Quanta in celestibus iucunditas, cum occisus occisorem, & quilibet læsus se lædentem orationibus suis perducit ad cœlum? O quanta fuit exultatio Stephani super conuersione Pauli! qui suis orationibus ad fidem conuersus postea pro fide Christi sicut ipsum lapidauerat lapidatus est, & multa mala quæ antè sanctis ingesserat, propter Christum sustinuit. Sequamur igitur & nos pro inimicis orãdo, vt illis simul & nobis æternam mereamur obtinere salutem.

De secundo folio. Caput nonum.

M

SECVNDVM vitis nostræ folium & secunda citharæ nostræ chorda est secundum verbũ domini crucifixi, quod ait ad latronem confitentem, & crucifixi consortium expetentem: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso! Quanti viroris est hoc folium? O quantam dulcedinem resonat chorda ista! Quàm subito ex hoste factus est amicus, ex alieno familiaris, de extraneo proximus, de latrone confessor? O quanta latronis fiducia! Omnis mali, nullius boni conscius sibi, transgressor legis, vitæ simul & substantiæ raptor alienæ, positus in ianuis mortis, in fine vitæ, desperatus de vita præsenti, spem vitæ futuræ quam toties demeruerat, nũquámque meruerat cõcipere, eam requirere non formidat. Quis hic desperet, latrone sperante? Sed operępreciũ est diligenter intueri qualis fuerit latro iste: ne si causam spei nesciamus, præsumptionis vitiũ incidamus. Omnes amici & proximi & noti, fratres quoque, imò & ipsi discipuli vnanimes, & electi de mundo à domino Iesu Christo in tantarum pressurarum molestia, in tanta cõfusione, & tantis opprobriis, percusso pastore velut erraticæ oues sunt dispersi. Fugerat quoque ille discipulus quem diligebat Iesus: ille ardens à longe sequebatur: signorum immemores diuinorum, quæ saluatorem toties viderant operari, imò & ipsi in nomine ipsius fuerant operati. Et nunc latro inter tot improperia & miserias, imò & inter tot tormenta crucis & mortis prius non cognitum confitetur, & ab eo fiducialiter petit auxilium, qui auxilio videbatur indigere.

A gere. Quem discipulorum tanta audacia inflammauit? Fugerunt omnes eum, quem hactenus fuerant confessi dum viueret. Iste verò quem viuentem negauerat, confitetur morientem. Orat verò in fide & spe & charitate, dicens: Memento mei domine dum veneris in regnum tuum. Credit profectò in eum, quem dominum & regem appellat. Quis autem petit hoc quod non sperat? Amat verò eum, cui coniungi desiderat. Quid tali oratori ille bonus pater negaret, qui eum incitauerat vt rogaret, præsertim dum in sede sponsali, in die nuptiali sederet? Sedes sponsalis, crux erat, in qua verus sponsus sponsam suam ecclesiam sibi copulauit, ipsam sibi proprij sacrati sanguinis effusione subarrans. Exaudiuit ergo Christus animam non iam latronis, sed confessoris sui, sponsam suam, & orantem digna responsione confortauit: Amen dico tibi, verè dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Cui tibi? Tibi, qui me confessus es in cruce tormentorum: mecum eris in paradiso deliciarum. Mecum, inquit. mira benignitas. Non dicit simpliciter, eris in paradiso, vel cum angelis eris, sed mecum eris. Satiaberis eo quem desideras, videbis in maiestate, quem confiteris positum in infirmitate. Nec differo quod promitto: quia hodie mecum eris. Bonus verò & dulcis Iesus cito exaudit, cito promittit, cito dat. Quis de tam pio exauditore, veloci promissore, prompto redditore desperet? Sperauimus in te, qui nouimus dulce nomen tuum: quoniam non derelinques quærentes te. Accedimus ergo ad te ô bone Iesu B mente qua possumus, sedentem in throno maiestatis orantes, vt illuc à te & ad te mereamur introduci, quò ingressus est tuus latro, te confessus in throno crucis.

De tertio folio. Caput X.

PRAEPAREMVS nunc visum pariter & auditũ cordis nostri ad videndum tertium folium vitis nostræ. Mulier, inquit, ecce filius tuus. Ecce mater tua. Verbum bonum & suaue, verbum mirabile, magnum continens piæ charitatis affectum. Certè nos legimus dominum Iesum, maximè cum ad ætatem prouectam accesserat, charissimæ matri suæ familiarius adhæsisse, & cum ipsa frequentius conuiuatum esse, & præ cæteris mitius allocutum. Sed quantus in ipso fuerat circa matrem charitatis affectus iam corporaliter recessuro, breuibus intimauit verbis: & vt crucis suæ taceam passionem, quãta circa beatam matrem compassione credis ipsum affectum fuisse, qui mitissimum cor illius tam valido doloris sui gladio transuerberatum perfectè sciebat? Adaugebat vulnerum passionem, materna compassio, quam contritissimo corde, manibus complosis, oculis lachrymarum torrente fluentibus, vultu contracto, voce querula & totis viribus cordis destituta, viriliter vidit sibi astare pendenti. Quotiens ipsam ad illa immitia verecundos putas oculos eleuasse: si tamen eos aliquando inde deflexit, vel si præ nimio fluxu lachrymarum C potuit intueri? Quotiens ipsam propter verecundiam virginalem pariter & immensitatem doloris stantem (vt æstimo) capite cooperto, ingemuisse putas lugendo filium, & dicendo, Fili mi Iesu, Iesu fili mi? Quis mihi det vt tecum & propter te moriar, fili mi dulcis Iesu? Quotiens ipsam præ immensitate doloris credis potuisse deficere, quo ipsam summe miror etiam mortuam non fuisse. Moriebatur viuens, viuendo ferens dolorem morte crudeliorem. Sed ne moriendo deficeret, à filio pro ipsa mortalitate confortata est, confortata est intrinsecus: exterius verò & verbis & factis pie consolata. Quomodo stabat iuxta crucem Iesu mater eius? Vere iuxta crucem stabat, quia crucem filij præ cęteris mater maiore cum dolore ferebat. Stabant & aliæ, sed proxima hæc. Cum ergo vidisset Iesus matrem & discipulum stantem quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier ecce filius tuus. ac si diceret: Tu me filio corporaliter priuaris, vnde tibi amicum præ cunctis dilectũ in filiũ do, cuiuus pręsentia interim dum absum, cõsoleris. Ad discipulũ autẽ: Ecce mater tua. quasi diceret: Tu verò me patre spoliaris, vnde hanc matrẽ mihi charissimã tibi in matrem do. Cõseruate iura mutuæ charitatis adinuicem, Tu istum filium, tu istam matrem habendo. O q̃ munificus factus es in nuptiis tuis rex & spõse bone Iesu? Quàm large quæ habuisti omnia tradidisti? Ecce ipsis crucifixoribus tuis orationis affectum, latroni paradisum, matri filium, filio matrẽ, mortuis vitam, manibus patris animam tuam, toti mundo signa D potentiæ tuæ contulisti, pro redimendo seruo, non ex parte sed totum sanguinem ex multis & largis foraminibus effudisti, proditori tuo reatus sui pœnam, terræ corpus nõ corrumpendum, sed ad tempus reddidisti. Sed mouet me, quòd cum dixisset, Mulier ecce filius tuus, subiunxit: Ecce mater tua: cũ vtrique etiam si hoc nõ subiunxisset, necessarium fuisset eam esse matrem illius, qui in filium sibi datus erat. Sed hoc mutuę charitatis affectum mihi cõmendare videtur. Sunt enim nonnulli qui ab omnibus amari volunt, sed nullos affectu mutuo cõplectuntur. Nolunt vt eorum labores & dolores alleuientur: & cum ferãtur à pluribus, ipsi nullius onera volunt portare, &c. Non hoc enim Christus docuit aut fecit. Portauit enim onera tua, inuitans te, vt & tu onera portes illius, id est, vt tu passiones illius imiteris. Christus enim passus est, relinquẽs nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius. Hoc & docuit cum matrem discipulo, & matri discipulum mutuo commendauit: nimirum nolens vt charitas spiritualis ex vna parte frigida remaneret, sed vt simul dormientes, id est in vera & pura charitate simul quiescentes mutuò calefiant, id est alter ab altero ad charitatis exercitia mutuò accendãtur. Hoc enim est efficax signum veræ & puræ charitatis, quòd hi qui spirituali dilectione spiritualiter connectuntur per puram charitatem, ad exercitia spiritualia alterutrum accendunt, vt deuotius orare, sæpius genu flectere, frequentius disciplinam corporalem suscipere libeat, præcipuè cùm nec inuideat, imò & E congaudeat amans quisque, si tertius, vel quartus, vel plures ad charitatem illius quem amat, se adiungant: dummodo tales sint, quorum familiaritas non sit suspecta, & in his omnibus, & in his similibus charitatis feruore perseuerantiam conseruent. Nõ enim bonum videtur habuisse fontem riuus charitatis aliquãdo decrescens. Amemus ergo & nos inuicem, & amoris efficaciam operibus approbemus: quia talis charitas ex deo est, quæ finis est præcepti, & quæ legem implet.

De tribus verbulis charitatis. Caput XI.

SED in tribus verbulis pertractatis tres charitatis species mihi commendari videntur. Vna quæ habetur ad amicos etiam reconciliari volentes, de qua dicit Ioannes: Diligamus dominum, qui dilexit nos cum adhuc essemus inimici. & hæc est summa & magis admiranda dilectio. Diligere enim inimicos magis diuinum est quàm humanum. Secunda, quæ habetur ad eos qui aliquando fuerunt inimici, sed petita reconciliatione in gratiam sunt recepti. vnde Paulus, Reconciliati sumus deo per sanguinem ipsius. Tertia, quæ habetur erga eos qui nunquam fuerunt inimici, de qua idem: Operemur bonũ ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Prima autem charitatis species nobis cõmendatur in primo verbo, vbi dominus Iesus orat pro inimicis. Secũda, vbi latroni petenti paradisum promittit. Tertia, vbi amicos præcipuos sibi inuicem F cõmittit. Tegamur ergo horũ vmbra foliorum. Audiamus & exaudiamus hos nostræ citharæ sonos dulcissimè modulãtes, & à feruore omnis inuidiæ, odij, iræ, & ab omni amaritudine detractionis, adulationis, simulationis, adiuuante domino qui est vera charitas, temperemus, ipsum in omnibus charitatis speciebus animo simul & operibus imitantes.

De quarto folio. Caput XII.

SED IAM ad quartum folium videndũ, & ad quartam chordam audiendam, oculum simul & aurem cordis adaptemus. Acutos petit hoc folium oculos, aures bene purgatas hæc chorda: imò & ipse purgare & acuere potest aures & oculos, quia iam non simpliciter hoc verbum vt cætera dicit dominus Iesus: sed vt testatur Euangelista, circa horam nonam exclamauit Iesus voce magna, Heli Heli lamma sabacthani: quod est interpretatũ, Deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me? Qui oculi folium hoc non videant? Quæ aures hanc chordam non audiant? Quare ergo clamauit, nisi vt fortius audiatur? Quanti fuit doloris putas acerbissima hæc magnitudo, cum hoc dominus Iesus toto corpore distensus clamabat? Sed caue ne propter clamorem putes ad impatientiam dilapsum dominum Iesum. Cum enim in sum-

G ma crucis esset amaritudine, nihil exiuit de eius corde, nisi dulcedo. Patientiam enim, sicut in sequenti folio & chorda ostendemus, in amarissima passione retinuit, & sui doloris magnitudinem ostendit: quod in beato Iob, qui interpretatur dolens, & verbis & factis prius ostensum fuit, qui auditis nunciorum verbis amaritudinem animi foris ostendit in verbis. Scissis enim vestibus, & tonso crine capitis, corruit in terram. Ecce magnitudo doloris. post hoc ait: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum. Ecce virtus patientiæ. Si patiẽter sustinuit Iob miserias suas, quãto patientius putas Christum sustinuisse crucẽ suam pro qua sustinẽda venerat? Quòd autem hæc verba loqueretur ex persona hominis assumpti, qui cum ipso deo filio vna persona fuit, patet per hoc quod ait, Deus meus: quod vtique non diceret ipse qui vnus est Deus cum patre, nisi hominem assumpsisset. Quid est autem hoc quod ait: Vt quid me dereliquisti? Nunquid pater vnicum suum filium poterat derelinquere? Absit. Sed pro toto corpore suo, id est pro se & pro tota ecclesia loquitur ista. Caput enim nostrum dominus Iesus volens vnitatem commendare & charitatem suam quam habet ad ecclesiam sponsam suam, se quoque in omnibus membris suis passurũ ostendit, quia nunc in capite sustinuit passionem, hoc est in proprio corpore, quod assumpsit de virgine. clamat autem se de-H relictum, qui derelinqui nõ poterat, quia multa membrorum suorum ad tantam tribulationem erant ventura, vt à deo derelicta penitus viderentur: quorum personam gestabat ille qui dicebat: Qui custodiebant animam meam, concilium fecerunt in vnum, dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini & comprehendite eum, quia nõ est qui liberet eum. Quod & ipsi benigno Iesu in tormento crucis improperatum est. Si filius dei es, saluum te fac. Potest & ita accipi, quòd dominus præuidens aliquos, imò plurimos in corpore suo, qui ab vnitate ecclesiæ suæ per hereses, siue per alia criminalia peccata erant recessuri, illorum personam in se transfigurando, clamabat: Vt quid dereliquisti? Ac si diceret: Quare aliquis eorum abiit retrorsum, vt pereat ab vnitate corporis mei, qui tanto cruciatu mihi sunt vniti? Vnde ex persona martyrum dicitur in Psalmo: Adhæsit in terra venter noster. Per ventrem, qui est mollior & infirmior pars hominis, signantur illi qui carentes patientia & firmitate perseuerantiæ, & propter hoc in acerbitate tormentorũ deficientes, adhæserunt in terra, id est, terrenis consiliis & actionibus cõsenserunt. Nos autem qui adhuc in tribulationibus quotidianis versamur, qui spectaculum facti sumus mundo & angelis, & hominibus, & tanquam purgamenta huius mundi, & peripsema omnium vsque adhuc, inenarrabilem spiritus fiduciam concipiamus I ex hoc præcipue, quòd ipse dominus consolator omnium pressurarum, tanta vnitate spiritus & charitatis nobis coniunctus est, vt etiam personam nostræ infirmitatis in se tam manifestis verbis transfigurare dignatus sit, qui adhuc etiã apud patrem ostensione vulnerum suorum interpellat pro nobis orans ne derelinquatur in inferioribus membris suis, qui in se capite nequaquam potuit derelinqui. Et quomodo membra deperirent, quæ in voluntate capitis sui suam sciunt constare salutem? Nunquid aliquod membrorum est in mortali corpore nostro, cui non condoleat caput nostrum? Si affligitur pes vel manus, statim clamat caput per linguam: Cur affligor? Clamabat dominus ad Saulum in membra sua sæuiẽtem: Cur me persequeris? cùm ipse tamẽ securus remaneret in cœlo. Benedictus sit dominus Iesus, qui primò in se pro nobis pati dignatur tribulationem, quam exigente iustitia patimur, suam reputans, & clamans: Cum ipso sum in tribulatione, vt securius confidamus.

Psal. 70. b

De quinto folio vitis. Caput XIII.

QVINTVM folium siue quinta chorda breuis quidem videtur, sed si discutiatur, si diligentius consideretur, ad amoris indicium efficacissima poterit inueniri. Ait enim euangelista: Videns Iesus quia omnia consummata essent, vt implerentur scripturæ quæ implendæ erant, illæ vtique quæ dicunt: Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Subiungit enim euangelista: Vas ergo positum erat aceto plenum, & currens vnus impleuit spongiam aceto, & circumponens hyssopo, dabat ei bibere. K Alter verò euangelista plenius exponens quomodo scriptura sit impleta, etiam fellis facit mentionem, ita dicens: Et dabant ei vinum myrrhatum bibere cum felle mixtum. Fractus mẽbris omnibus dulcis Iesus, voluit puniri & linguam. Dedit ergo ei illa vitis aliena conuersa in amaritudinem, de fructu suo potum amarum, potum non potandum, sed potius degustandum, quia ad pœnam linguæ sufficit acetum gustasse. Sed licet hæc ad impletionem scripturæ in veritate patrata sint, tamen hoc verbo Sitio, aliquid aliud significare videtur. Puto enim quòd hoc liquidò immensitatem nobis ardentissimæ charitatis voluit commendare, quia ab homine sitiente multo ardentius desideratur potus, quàm cibus ab esuriente. In se ergo ostendens dominus Iesus desiderium illius rei quæ ardentissime concupiscitur, per illam figurari ardorem suæ charitatis ostendit. licet etiam veraciter possumus accipere quòd sitiuerit, qui per totum corpus sacrati sanguinis effusione siccatus ossa habuit sicut cremium arefacta. Sed non satis credibile est ipsum de siti corporali dixisse, vt potum peteret carnalem, qui in instanti se sciebat carnaliter moriturum: sed potius desiderium ardentissimum salutis nostræ ipsum credimus sitiuisse. Sed est quod moueat nos: quia cum instaret ho-L ra passionis extremæ, procedens ad orationem dominus Iesus procidit in faciem suam, orans & dicens: Mi pater, si possibile est, transfer hunc calicem à me. & hoc non tantùm semel, sed secundò & tertiò fecit. Per calicem quem bibiturus erat, proculdubio passionem significans, quam erat passurus: nunc verò eodem calice passionis iam ebibito dicit, Sitio. Quid est hoc? antequam gustes ò bone Iesu, petis calicem omnino auferri: & postquam ebibisti, sitis? Vt video, mirabilis potator es tu. Nunquid vino iucunditatis, & non potius vino compunctionis & summæ amaritudinis repletus fuit calix tuus? Imò verò compunctionis amarissimæ plenus est, qui nõ sitim, sed potius potanti fastidium generare deberet. Sed vt existimo, ante passionem calicem ipsius tui patris à te trãsferri orasti, non vt passionem declinares pro qua veneras patienda, & sine qua salus humano generi non adesset: sed ne putaret quis te verum hominem amaritudinem nõ sensisse propter claritatis vnionem, verbis petentibus calicem à te transferri semel & bis & tertiò, summam acerbitatem passionis tuæ dubitantibus indicasti: nobis quoque te sequentibus doctrinæ & exempli formam præscripsisti, quòd imminentibus periculis, etiam cùm ad vtilitatem nostram pertineant, posse & debere à nobis dominum frequentius exorari, vt flagella iracundiæ suæ à nobis dignetur auertere: nihilo minus & si tamen ablata non fuerint, exemplo passionis suæ gratanter, patienter & viriliter cum omni perseuerantia toleranda sunt. M Quando autem passionis calicem quem antea rogaueras auferri, iam exhausisti, dixisti: Sitio, dilectionis erga nos tuæ magnitudinem commendans, tanquam diceres: Quanuis passio mea tam acerba fuerit, vt quantum ad humanitatis sensum illã declinare petiuerim: tamẽ tua ò homo me charitate vincẽte, & ipsa tormenta crucis superante, adhuc plura & maiora si necesse sit, sitio subire tormẽta. Nihil enim est quod detrectem pro te pati, pro cuius precio animam meam pono. Imitetur ergo quælibet fidelis anima sponsum suum dulcem Iesum tantæ amaritudinis poculum sitientem pro ipsa, pariter & ebibentem, & sicut ille, ita ipsa etiam pro ipso ebibat per aduersa præsentia: sitiat quoque & ipsum dulcissimum sponsum suum, cuius dulcedinem ex amaritudinibus præsentibus melius poterit considerare, malisque exhaustis propter eum confidentius ipsum sentire poterit, & dicere cum propheta: Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem dei? Et iterum: Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea?

De sexto folio vitis. Caput XIIII.

IN SEXTO FOLIO vitis siue in sexta chorda citharæ nostræ nobis virtus perseuerantiæ commendatur. Ait enim euangelista, quòd cum accepisset dulcis Iesus amaritudinem aceti, dixit: Consummatum est. Quid est hoc? Supra dictum est quòd videns dominus quia consummata sunt omnia, vt implerentur scripturæ, ait: Sitio. Et cum gustasset acetũ sibi porrectum, subiunxit: Consummatum est.

Consum-

A Cõsummatum quippe est, id est, perfectum fuit testimonium scripturæ quæ dicit: Dederunt in escam meam fel: & in siti mea potauerũt me aceto. Et per hoc omnis scriptura quæ de ipso erat, cõsummationem accepit. Sicut ergo caput nostrum pro peccatis nostris acerbitatem sustinens passionis vsque ad consummationem, id est vsque ad perfectionem omniũ scripturarum quæ de ipso erant, perseuerauit patienter: ita & nos, si huius capitis membra esse volumus, in omnibus aduersitatibus nostris virtutem perseuerantię cõseruemus, vt ad finem omnium passionum nostrarum ipso benigno Iesu duce venientes cum ipso cõfidenter possimus dicere: Cõsummatum est. Hoc est, tuo adiutorio, nõ mea virtute bonum certamen certaui, cursum cõsummaui, fidem seruaui. Redde ergo quod legitimè certantibus in agone te promittente repositum est, scilicet coronam iustitiæ, quam tu iustus iudex reddes in tua die. In illa die quæ nubilum nõ habet: in illa die quæ in atriis tuis melior erit super milia dierum, in qua tu solus, id est singulariter sol eris. O sol iustitiæ benigne Iesu Christe lucens in virtute tua, reddens temetipsum in præmium sempiternũ, omnibus qui perseuerauerũt in agone certaminis. Recipient enim à te splendorem sempiternum, in quo sine fine felices lætantur. Hunc autem splendorem nullus poterit adipisci nisi qui perseuerauerit vsque in finem: quia nimirum virtus boni operis perseuerantia est. Huic soli redditur corona iustitię.

B Quid enim prodest esse bonum, esse sapientem, esse potentem, si non perseueraueris vsque in finem? Bonus erat Saul & optimus, quia docet scriptura quòd non erat vir melior eo in populo Israël. Sed ad quid deuenit? Cecidit, cecidit & reprobus factus est: ita vt non obediret voci domini, prophetã contemneret, à spiritu malo vexaretur, virum innocentem persequeretur vsque ad mortem, tandem verò cõsuleret Pythonissam, & ab alienigena miserabiliter interiret. Quis verò sapiẽtior Salomone? Sed deficiens à præceptis domini, & cõiunctus mulieribus gentilibus fabricauit diis imò dæmonibus illarum templa, ita vt ipse cum illis idola adoraret: tanto magis in stultitia desipiens & deiectus, quanto prius in sapientia fuerat eleuatus. De quantis legimus in vitis patrum, viris potentibus in vigiliis & in ieiuniis, in laboribus supra modum humanum, imò & in miraculis coruscantibus, qui ceciderũt, quia non perseuerauerunt vsque in finem? Qui perseuerauerit vsque in finem, dominus inquit, hic saluus erit. Finis, non pugna coronat. Lauda nauigãtis felicitatem, sed cùm venerit ad portum. Vnde, Cœpisti melius, quàm desinis: vltima primis Cedunt, dissimiles hic vir & ille puer. O quantum humilitatis tibi iure incutiet & timoris, cum aduerteris summum angelorum cum magna multitudine sequacium suorũ in cœlo cecidisse, hominem protoplastum cum vxore sua à paradiso eiectos fuisse, tot bonos, sapientes, potentes in terra nostra

C perisse, quia ad bonorum operum cõsummationem non peruenerunt? Est enim alius alio iustior: & nescit vtrum amore, vel odio dignus sit. Quare? Quia ignorat si perseueraturus sit, si coronandus sit. Est autem efficax medicamẽtum quod huic timori apponamus, videlicet fiduciam, spem & fortitudinem nostram ponamus in eo cui canit Psalmus: Adiutor meus, tibi psallam: quia deus susceptor meus es, deus meus, misericordia mea. Et de quo Esaias: Ecce deus saluator meus, fiducialiter agam, & nõ timebo: quia fortitudo mea & laus mea dominus, & factus est mihi in salutem. Quicunque enim ceciderunt, ideo profectò ceciderũt, quia magis de se quàm de deo præsumpserunt. Aedificauerunt quippe domum intentionis suæ super arenam. Imminente ergo tempestate tentationum fluxerunt flumina, id est, cõcupiscentiæ transitorię persuadẽtes appetitum, & flauerunt venti superbiæ & vanæ gloriæ, & cecidit domus illorum, & omnia facta eorum destructa sunt: quia super arenã, id est, semetipsos ædificauerunt, de propriis nimirum viribus confidentes. Nos autem multo melius fundamentũ ponentes, illum scilicet de quo dicit apostolus: Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus: securi ædificemus super illud bona opera, quę quandiu illi inhæserint, fundamenta corruere non poterunt, donec ipso adiuuante qui cœpit, ad consummationem debitam perducantur.

De septimo folio vitis. Caput XV.

D NVNC verò vltimum folium vitis nostræ, vel vltimam chordam citharæ nostræ consideremus: vt indelebili memoriæ commendemus, imò & ore indefesso semper ruminemus. Pater, ait bonus ille Iesus, in manus tuas commendo spiritum meum. Litera plana est. Quid est autem quòd ille coæternus & consubstantialis patri filius animam suam ita manifestè in manus patris commendabat, cui non minus commendata esset etiam si hoc non dixisset? In Euangelio Ioannis habemus, quod cùm dominus Iesus suscitaturus esset Lazarum, dixit: Gratias tibi pater ago, quia me semper audis, sed propter astantes dixi, vt ipsi credant quia tu me misisti. Ita profectò & nunc. Quãuis enim sciret animã suam sanctissimam patris esse manibus commendatam, qui paulò ante dixerat: Venit princeps huius mundi, id est Satanas, & in me non habet quicquam: tamen vt erudiret nos, qui terra sumus & cinis, vt spiritum nostrum disceremus patris æterni manibus commendare, ne ab huius mundi principe cum à corpore egressus fuerit, comprehendatur, qui in nobis heu non pauca quæ ad ipsum pertineant, inueniet: ipse qui peccato nil debebat, imò etiam qui tollere peccata aduenerat, spiritum suum purissimum à purissimo corpore egressurum non vtiq; necessitatis, sed exempli gratia, patris sui manibus commendauit. Quòd & nos sub spe gratiæ & misericordiæ poterimus facere, si sub vmbra foliorum præmissorũ latuerimus,

E si sonos chordarũ citharæ nostræ auribus cordis audierimus, scilicet si oremus pro inimicis, si pœnitẽtibus qui in nos peccauerunt, ex toto corde remiserimus, si proximis nostris mutuam rependerimus charitatem. Si in omnibus tribulationibus nostris sperauerimus in eo qui propter nos homo factus est, vt vnitus nostræ naturę esset nobiscum. Si ardenti desiderio proximorum salutem desiderauerimus, & postremò si in bonis operibus ad cõsummationem perstiterimus: inquantũ hec egerimus, fiducialiter poterimus dicere æterno patri cum domino Iesu: In manus tuas domine cõmendo spiritũ meũ. Semper orantes dum viuimus, vt in his verbis quibus ipse spiritum emisit, præstare dignetur nos etiam spiritum nostrum emittere, & suis efficaciter manibus cõmendare. Ecce secũdum quod potuimus nõ quod debuimus, nec secundũ quod voluimus, vitis nostræ desuper extensæ folia septem vestræ ostendimus charitati, quæ nõ satis est tantùm intueri, sed potius est accedendum, & sub vmbra illorũ sedendum, vt possimus cum sponsa veraciter dicere: Sub vmbra illius quem desiderabam, sedi. Cuius? Illius sponsi vtique, cuius folia vmbrã tanto habent latiorem, quanto ipse sponsus verbum summi patris verba habet virtutibus amabiliora, viciniorá que saluti, magis accommodata pietati, & omnium intellectui prõptiora. Quãuis enim in omnibus prophetis & apostolis locutus est

F ille bonus Iesus, nullius tamẽ verba reperies omnino quæ ita & fortibus & infirmis, id est doctis & indoctis, sapientibus cõueniant & insipientibus, vt verba doctissimi verbi domini Iesu. Nam sicut ait quidam, Dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ. Sciendũ autem quòd in vmbra foliorum istorum, id est in verbis domini meditandum est die ac nocte: quorum vmbra tũc profectò protegimur, cum quotiẽs à tentãte nos diabolo, per tractatores aliquod verbum de scripturis euãgelicis nobis adducitur, cuius monitis & auctoritate irruentibus in nos vitiis resistamus: verbi gratia si tẽtatus à superbia, videlicet vt velis præesse, subesse nolis: occurrit tibi statim verbum domini dicẽtis: Qui voluerit inter vos primus esse, sit omniũ seruus: quia sicut qui se exaltat humiliabitur, ita qui se humiliat exaltabitur. Si infestat te ardor iracũdiæ, habes statim folium vitis nostræ, quod illi seruori opponas, verbum illud scilicet, quòd omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus est iudicio: & sic contra singula tentamenta verba inuenies quibus ab æstu vitiorum defendi possis, & virtutem teporis confouere, ipso vite benigno Iesu nobis præstante subsidium.

De iucunditate florum. Caput XVI.

DEINDE ad florum iucũditatem animum inclinemus, imò verè eleuantes videamus quomodo floruerit vitis nostra. Floruit enim, & tanto vberius iucundiúsque cæte-

G ris, quanto ipsa melior omnibus, cuius magnificentia eleuata est super cœlos, sub cuius pedibus omnia sunt subiecta, quantùs nostra charitate deuinctus, ad tempus paulo minus ab angelis fuerit diminutus. Nam propterea exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, & plantatus est in terra nostra, & corporis nostri deformitatem accepit. Fronduítq; & floruit, & fructus plurimos attulit: vt per hoc quòd nostræ humanitati vnitus est, suæ diuinitati nos vniret. Sed quia sine flore non peruenitur ad fructum, floruit ille benignus Iesus. Qui sunt flores eius, nisi virtutes? Floruit enim mirabiliter & valde singulariter & excellenter vitis hæc, non vno florum genere sicut aliæ vites & arbores: sed omniũ florum speciem in se continebat. Aliorum enim sanctorum alius alio castior, alius alio patientior, alius alio in charitate feruentior: ista verò vitis omnibus angelis & hominibus in humilitate, patientia, castitate, charitate, & cæteris virtutibus omnibus præeminebat. Habuit ergo vitis ista vera non vnius, sed omnium florum speciem. Violam humilitatis, lilium castitatis, rosam patientiæ & charitatis, & florem abstinentiæ quem crocum appellamus. Quàm iucundus putas erit fructus vitis nostræ tãta iucunditate florentis? Sed iam singula etiam de his floribus vitis nostræ ipso annuente aliqua differamus, hoc tamen præmisso, quòd flores in iucunditate visus, & in suauitate odoratus maximè cõsiderantur, comedi verò non solent, nisi quòd
H apes de quibusdam floribus cibum dulcissimũ sugendo colligunt. Diximus autem quòd nullus flos, id est nulla virtus per quemcunque florem significata deest viti nostræ. Quæ enim virtus deesset in domino virtutum?

De flore humilitatis. *Caput XVII.*

PRIMO ergo de flore humilitatis, id est de viola videamus, quare flos violaceus humilitatem significet. staturà enim, situs, odor, color, & vis ipsius floris eam manifestant.

Statura violæ Statura nanque, id est quantitas ipsius, modica est. Quis enim flos hoc flosculo minor est? Nam & humiles in oculis suis parui sunt. Sic enim ait de se ille apostolus, qui omnibus plus laborauerat: Ego sum minimus omnium apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus. Vides, hic magnus, quàm paruus sibi erat? Et miro modo fit, vt his quibus conscientia secura est, qui nihil sibi conscij sunt, tam humilia de semetipsis sentire contingat.

Situs violæ Situs huius floris terræ est proximus, & optimè. Ita enim habes docentem apostolum: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Non habent hanc proprietatem istius floris, qui se aliis meliores putant, vel aliis meliores videri volunt: quanuis sibimetipsis parui sunt. Sunt enim nonnulli qui quidem in conscientiis suis se subiectos iudicant, sed tamen videri foris volunt aliis meliores. Isti staturam huius floris habent, qui sibi intus in
I animo parui sunt: situm verò non habent, quia volunt foris super alios eleuari, de quibus dicit Salomon: Mensura & mensura, pondus & pondus, abominatio est Domino. Et in lege Moysi duplex pondus prohibetur haberi. Duplex quippe pondus habet, qui sibi malorum conscius, malum se iudicat: aliis verò vult foris bonus, & aliis melior apparere. suo iudicio terræ proximus est, & aliis cupit eleuatus videri. Agitantur hi, quicunque tales sunt, vitio hypocriseos, de quibus in sermone quem de paruis conscripsimus, plenius sumus elocuti.

Odor. Odor violæ suauis est, & salubris, quia etiam apud ipsos superbos laus humilitatis exaltatur. Ipsa enim fama laudabilis, suauitas est odoris: & verè salutaris est: & nonnunquam de laude humilium auditores emendantur, etiam si sint tales qui iustum odorem amittant, licet diligenter considerent.

Color. Color, sicut apparet, abiectus est, illis præcipuè qui virtutem flosculi ignorant, sed vim floris agnoscentibus fit etiam ipsius floris despectio commendabilis & dilecta. Hoc in ipsius humilitatis magistro benigno Iesu facilè agnoscemus, secundum illud verbum apostoli: Nos, inquit, prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus verò stultitiam: ipsis verò vocatis sanctis Christum Dei virtutem & dei sapientiam. nimirum Christus crucifixus viola est. In cruce enim humillimus factus est. In hac humilitate solum colorem intuentibus Iudæis & gentibus ipse color vilis apparuit, nobis verò qui virtutem agnoscimus passionis, ipsa etiam humilitas despecta, humilitas Christi placet, & per K humilitatem maximè commendatur. Despectui ergo coloris adiungatur quæ latet virtus floris interior: vt per interiorem virtutem, hoc quod exterius vile videtur, non cõtemnatur, verùm amplius diligatur. Nunc ergo perfectiori & puriori oculo intueamur quantum floruerit ille flos singularis, de quo scriptum est: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascẽdet, & requiescet super eum spiritus domini. Bonus flos, super quem spiritus domini sanctus requiescit. & licet flos hic noster dominus Iesus, qui de se dicit, Ego sum flos campi, omnium in se florum habuit virtutem & decorem sine diminutione aliqua, nulli tamen flori magis conuenit, quàm violæ, vt in eo spiritus sanctus requiescat. Nec ego hoc affirmo, sed ipse qui dicit: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum, & trementem sermones meos? *Esa. 66. a* Quid apertius? Nunquid posuit rosam patientiæ & charitatis, lilium castitatis, crocum abstinentiæ cùm vellet ostendere requiem spiritus sancti? His prætermissis violam posuit humilitatis, cuius pedisequæ sunt quies & timor, quæ postponuntur. Non enim possunt moueri violæ, id est, humiles à vento superbiæ, qui semper quærit alta corda quæ concutiat, sicut quidam ait: Summa petit liuor, perflant altissima venti. Dum enim inueniuntur humiles, non possunt moueri. Quiescunt ergo, & spiritum super se quie- L scentem non excutiunt, dum nec superbiæ nec inuidiæ vento cõmouentur. Est & timor non quilibet, nõ perdendæ pecuniæ, non bonorũ transitoriorum, sed timor sermonũ domini, humilitatis pedisequa: quia dum humilis nihil de sua virtute præsumit, sermones domini pro sua consolatione attendens, semper timet ne non adimpleat præcepta, ne patrẽ præcipientem sua transgressione offendat. Bonus ergo flos iste quietem generans & timorem, vtique genitorem securitatis: quia scriptum est: Qui timet deum, faciet bona. pro quibus factis quid dabitur mercedis, nisi securitas sempiterna? Bonus profecto flos viola, qui florem cœlestem verbi æterni patris in vterum terreni floris beatissimæ virginis mirifica dulcedine sui odoris attraxit, ipsa attestante quæ ait: Exultauit cor meum in deo Iesu meo, qui respexit humilitatem ancillæ suæ. Quid dicis? Nunquid non alios flores habes? Habeo, inquam. Tota enim florea, nullius floris expers, quia nulla virtute careo, cùm tota speciosa sim, & macula non sit in me. Habeo lilium castitatis, quia prima votum conseruandæ virginitatis voui domino. *Virgo prima votum emisit virginitatis.* Habeo rosam charitatis, quia si non vtique adeo dilexissem dominum, vnde mihi tanta fiducia, vnde tanta audacia, vt nouum aliquid puellula tenera & verecunda, & adhuc sub parentum iure & præceptis legis cõstituta inchoarem? Sed vt verum fatear, audacem faciebat amor, coëgit rosa ardens seruilem timorem deuorans, vt faceret nouum vo- M tum, & singulare lilium, vt possem quandoque dicere dilecto meo: Candida sum & rubicunda, sicut & tu candidus & rubicundus. Habeo & alios quoscunq; flores, sed nullũ horum tanta dignatus prærogatiua respexit in me dominus, vt florẽ violæ meæ. Respexit enim humilitatem ancillæ suæ. Et vultis videre omnes, cui mutuaui flores meos, quantum ex flore sim consecuta? Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ex hoc dico, quia respecta sum à domino. Flos violæ meæ, quia nardus mea dedit odorem suum, quæ idem significat quòd viola, id est humilitatis virtutem, qua fragrantia delectatus est rex, filius regis, deus dei filius cum esset in accubitu suo, id est in sinu patris, & odore tã delectabili quasi quadam illius violentia tractus est in me, & voluit concipi flos in flore intra florẽ, id est intra Nazareth, quod interpretatur flos, vt fieret ipse flos florens, hoc est Nazarenus. Concordant omnia flori. Concipitur flos manens in flore, hoc est in Nazareth. Bonus ergo omnino & optimus violaceus flos, qui odoris sui fragrantia quasi quodam delectabili vinculo florem cœli in vterũ nostri floris humilis virginis inclinauit. Discant omnes, sed præ omnibus mũdi flores, id est virgines, qui in tota ecclesia dei excellunt tanquam flores in gramine, quòd virgo virginũ prima, virginum deuotarum sanctissima, & castissima omniũ, summam gloriã ponit in viola humilitatis: licet in ea candeat singulariter lilium castitatis, rosa charitatis rubescat. Nolite gloriari virgines de castitate corporali,

A tali, licet illa sit laudabilis virtus. Sed quanto maiores estis vos, tanto humiliate vos in omnibus, vt inueniatis gratiam apud deum. Non enim castitatem respexit dominus, sed humilitatem ancillę suę. Si vultis oculo misericordiæ, oculo gratiæ à domino respici, humiles estote. Humilibus enim, sicut scriptura ait, dat gratiam: quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Si vultis lampades vestras esse refertas oleo cum sponsus ad nuptias venerit, id est, si vultis integram & lætam consciẽtiam habere (oleum enim in lampade est lætitia spiritualis in corde) nolite de altitudine lilij vestri, id est de puritate castitatis vestræ alta sapere. Nolite laudem exteriorem appetere, ne clauso ostio regni cœlorum, dicat vobis sponsus: Amen dico vobis, nescio vos. & à se excludat, qui respexit humilitatem ancillæ suæ. Multæ enim virginum excludentur, quia superbarum nulla ingreditur: humilium verò nullus, nec coniugatus, nec virgo, nec vidua merebitur expelli. Arcta est ianua regni cœlorum, nec recipit nisi paruos. Tumidi repellũtur, imò nequaquam possunt accedere cuiuscunque sexus siue conditionis fuerint vel ætatis. Et breuiter dico: Nulla virtus accedit, nisi ad humilitatis violam fuerit inclinata. Dicit enim & docet hoc ipse humilitatis magister, qui aduocãs paruulum statuit eum in medio discipulorum, & dixit: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus hic, non intrabitis in regnum cœlorum. Nunquid posuit ibi in exemplum discipulis lilium castitatis Ioannem, vel rosam charitatis Petrum, B qui & tunc præsentes erant: quorum prior ab ipsis nuptiis, vt asseritur, vocatus fuit & electus à domino, sequens verò trina cõfessione domino benigno Iesu, cui mentiri non potuit, perfectæ charitatis affectum contestatus est? Sicut enim Ioãnes de speciali prærogatiua castitatis, ita Petrus de feruentiori charitate commendatur. Nec tamen istos in exemplum posuit cœlorum ianuam intraturis: sed paruulũ humilitatis virtute præcelsum. Videamus ergo quãtum in se istam virtutem omnium virtutum dominus commẽdauit. Primò verba eius attendentes, vbi ait: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Quid est magister bone, optime Iesu? Nũquid ad hoc redacti sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ in te reconditi, vt hoc singulariter doceas, quia mitis es & humilis corde? Nõ doces vt cœli discantur fabricari, fieri miracula, mortuos suscitari, & cætera huiusmodi, sed quia mitis sum & humilis corde. Nũquid tam magnum est quod est paruum? Vtique, quia per hoc inuenitur requies animabus. Quæ enim alia est causa omnis laboris & certaminis nostri, nisi vt inueniamus requiem animabus nostris? Breuis doctrina, breuis via demõstrata est. Disce hãc à domino Iesu, qui mitis est, & humilis corde. id est, vide & quantum & quare humiliatus fuit ille, qui est excelsus super omnes gẽtes dominus, & super cœlos gloria eius, & disce etiã C quia tu es lutum & cinis, & sic inuenies requiem animæ tuæ. Sed nota quod ait: Humilis corde. Non enim ficta humilitate placatur ille qui est humilis corde, sed humilitate vera. Humilitate cordis delectatur ille qui intuetur cor: quia in humilium cordibus requiescit. Quærit enim corda humilium, quæ eleuet: non tumida, à quibus resiliat. Sed quia duo posuimus, quæ nobis consideranda sunt, scilicet quantum & quare humiliata fuit vitis nostra dominus Iesus, vtrunque hoc iam explicemus, quia vestræ sunt votiua charitati. Deficit enim humanus intellectus, ratio succumbit, quantum humiliatus fuit dominus in conuersatione. Quomodo enim scire potes deiectionem humilitatis, nisi etiam excellentiam dominationis agnosceres? Loquere enim. Quid potes? Nunquid mensuram gloriæ, potentiæ, & pulchritudinis eius attinges? Non ad hoc angeli, neq; Cherubim aut seraphim peruenerunt. Non enim aliqua creatura deum agnoscit ita plenariè & perfectè sicut ipse est: quanto minus homo, aut filius hominis vermis? Et tamen quia tantus erat, vt magnitudinis eius non esset finis: ad hoc inclinatus est, vt filius hominis fieret vermis. O quanta humilitas. Incomprehensibilis deus vult cõprehendi, summus humiliari, potentissimus despici, pulcherrimus deformari, sapientissimus fieri vt iumentum, immortalis mori: & vt cõpendio absoluã, deus vult fieri vermiculus. Quid excelsius deo? quid vermiculo inferius? Ego, inquit, vermis sum, & non homo. Quare vermis? Quia filius hominis. Ita enim habes in Iob. Astra non sunt munda in conspectu eius: quan- D to minus homo putredo, & filius hominis vermis? Si ergo filius hominis est vermis, vtique & ipse vermis est, quia ipso testante filius hominis est. Quem, inquit, dicunt homines esse filium hominis? Ecce qualem distinctionem facit inter hominem, & filium hominis. Homines appellat, qui de primo homine Adam per corruptionem descenderunt. Vnde & Iob ait: Quanto magis homo putredo? quia in putredine corruptio est. Ipse verò solus purus Christus dominus, quia sine corruptione de matre virgine natus est. Siquidẽ non appellat hominem, qui vtique putredo est, sed filiũ hominis, qui vermis est. Sicut enim vermis de sola terra, ita Iesus Christus de sola virgine generatur. O q̃ humilis vermiculus Iesus Christus, qui opprobrium factus est hominum, & abiectio plebis, ab hominibus contemptus sine causa, sine vindicta conculcatus sicut vermis. Cum malediceretur, nõ maledicebat: cum pateretur, non comminabatur. Humiliatus est vt fieret homo, vt hominibus subderetur, beatæ matri & Ioseph nutricio suo, Simeoni expectatori suo, non solùm bonis, verumetiam malis terrenis potestatibus soluens cum Petro didrachmum inuentum in ore piscis. Subditus est Ioanni baptismate suo, qui ab ipso potius debuit baptizari. Humiliatus est vsque ad ablutionem pedum discipulorum suorum bonus & benignus Iesus. Postremò humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortẽ autem crucis. Quò vltra pro- E gredi poterimus? Mortuus nõ qualibet morte, sed morte crucis, morte turpissima condemnatus est. Vidésne igitur quantum in vite nostra benigno Iesu flos iste violaceus floruerit? Multi vsque ad mortem humiliati sunt: sed nequaquam eò vilipensionis descenderunt, quia nunquam ad tantam exaltationem peruenerant. Quis enim bonorum omnium morientium sibi potuit vsurpare quod de Christo Iesu dictum est: Cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo? Nullus profectò, quia nullus hominum præter ipsum deus erat. Maximè ergo humiliatus fuit, qui solus cum in forma dei esset, exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, & ad tantam abiectionem deueniens, vt ab hominibus iam nõ homo, sed vermiculus reputaretur. Sed quæ est causa tantæ humiliationis in benigno Iesu? Non enim sine rationabili necessitate & iusta causa sic humiliatus est filius & sapientia patris, quæ nihil sine causa facit. Quid multis immoramur? Propter hoc factus est homo, vt hominẽ redimeret: infirmatus est, vt nostras infirmitates curaret: inops factus est, vt sua nos inopia ditaret: humiliatus est, vt nos exaltaret: traditus est ad mortẽ, imò mortuus est, vt nos viuificaret. Quis sanæ mentis cõtemnit humiliari propter tam humiliatum pro nobis? Et licet multæ sint causæ quæ nos ad humilitatem cogant, scilicet initium pudorosum, vita dolorosa, finis timorosus, metus gehennæ, spes cœlestium, his tamẽ cum aliis causis si quę sunt, cessantibus, sola regis nostri ac redemptoris patris F dulcissimi & optimi Iesu humilitas ad humilitatem virtutem nos non solùm incitare, sed violenter cogere deberet. Humiliemur ergo & propter supradictas causas, vt vicem rependamus propter nos humiliato domino Iesu, offerentes violã humilitatis ipsius, quia ipse vitis nostra tam excellenter effloruit, & in corde nostro gustantes vt hunc florem suum, quem ipse specialiter in se voluit commendare, recognoscens in nobis, nos secum, qui super omne nomen exaltatus est, in tempore visitationis suæ exaltare dignetur.

De florente lilio castitatis. Caput XVIII.

NON POTVIT DEESSE in vite nostra florente flos lilij candentis, excellens castitatis insigne. Inter omnes virtutes castitas quadam speciali prærogatiua flos meruit appellari, quæ per lilium figuratur. Castitatis autem nomine hoc tractatu non quamcunque accipe castitatem, sed eam quæ virginitas appellatur. Est enim & castitas continentium seu viduarum, & est castitas maritalis. Sed hæ iam minimè flores appellantur, quia virginitatis florem lilij amiserunt. Eos igitur qui deflorati non sunt, id est virgines, flore lilij in præsenti volumus nuncupari: nec hoc dicendo facimus iniuriam continentibus & maritatis. Non enim cũ laudamus castitatem Ioannis, vituperamus cõiugium Abrahæ:

G nec commendando virginitatem Mariæ, viduitatem Annæ reprobamus. Sed habent singuli merita sua, non parua tamen dignitate distincta. Quis autem fructum tricesimum non laudat in coniugatis, sexagesimum in viduis, licet his excellenter præferatur fructus centesimus virginitatis? De hac igitur gratia lilij in quo vitis nostra floruit, locuturi, videamus, vera luce nos illuminante, quare tanta virtus per lilium figuretur. Et manifestè quidem occurrit, quia propter candoris munditiam qua ille flos cæteris floribus est prælatus. Hinc sanè munditia virginalis meritò figuratur typo lilij. Nullus præterea alius flos vel ipso prospectu tantum præ se fert gratiæ, quantum hic vnus: quare meritò mundissima, & omnibus piis gratiosa virginitas per hunc figuratur florem. Quibus itaque laudibus te efferam ô virginalis candor? Prorsus nescio. Atqui nescientem me doceat singulare illud lilium, increata dei sapientia dominus Iesus vnigenitus patris filius, & vnicus filius lilij singularis, id est castissimæ virginis matris, quæ in confinio vtriusque legis votum consecrauit perpetuæ & integerrimæ virginitatis. Doceat, inquam, me, quomodo per considerationem lilij materialis, lilij virginalis circũstantias agnoscere valeam. Propter has ergo proprietates quas iam proposuimus, ipsum lilium materiale in radice & trunco, foliis & in his aliis flosculis, qui intra illum concluduntur, studiosius inuestigare curemus. Speramus enim quòd his omnibus specialiter consideratis, commendationem perfectæ virginitatis H inuenire possimus.

De radice lilij. Caput XIX.

RADIX lilij commendatur in tribus, alba est, splendida est, tractabilis est. Quid autem per radicem in terra latentem, nisi cogitatio latens in corde figuratur? Per albedinem ergo radicis, munditiam cogitationis accipimus. Quid ergo munditia carnis, siue munditia cogitationis? De hac præcepit dominus: Lauamini, inquit, mundi estote. Nam ne exteriorem munditiam intelligeres solam, subiunxit: Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Peruersæ enim cogitationes separant à deo. Et sicut veritas testatur, de corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, furta, blasphemiæ, & cætera quę coinquinant hominem. Sunt autem cogitationes nigræ siue pollutæ, nempe diabolicæ, mundanæ, carnales. Cum aliquis se alio meliorem æstimat, cum alij similis esse videri vult qui eo maior est, vel cum non vult subiectus esse ei qui sibi prælat' est, diabolicæ sunt cogitationes, quæ à diabolo irruẽte sunt, & ab ipso cæteris familiarius vsurpatæ, ita vt propriè character diaboli dicatur superbia. Cogitationes mundanæ sunt illæ quæ animum concupiscentiis rerum illaqueant: vt illis acquirendis nimis solicitè insistant, & acquisitis nimis delectentur, ne proximo- I rum necessitatibus erogentur, & sic fiãt alieni à charitate dei, quia scriptum est: Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem patientem, & clauserit sua viscera ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Cogitationes carnales sunt, quæ homines ad luxuriam pertrahunt carnis, vtpote quando inordinata dilectione & delectatione cogitant viri de mulieribus, vt mulieres de viris, quia stulti homines amorem appellare præsumũt, quod verius odium posset appellari. Est & luxuria ciborum & potuum, cum lautiora & delicatiora propter solum saporem quæruntur, nõ propter sanitatem adipiscendam. Posset quis vti delicatis cum moderatione, quod tamen difficile obseruatur. Simile iudicium est de his qui vestimentis delicatis vti desiderant. Perditur proprietas lilij & virginitatis decor, si radici desit albedo, & cogitationi virginalis munditia. Nam si corpus extrinsecus sit mundum, & cogitatio intrinsecus sit polluta, iam non virtus, sed hypocrisis appellanda est. Hoc tamen sciendũ, teste Gregorio, quòd cogitatio quantumlibet immunda mentem non polluit, cui ratio non consentit. Quis enim cogitationes suas ita refrenare potest, vt non qualibet immunditia titilletur? Sed continuo talium cogitationum insultus sunt reprimendi: vt vnde sperabat se hostis vincere, per hoc magis victus abscedat. Quod fit quotiens prauis & immundis cogitationibus attracti, statim ad signũ crucis, ad passionis dominicæ recordationem & lachrymarum subsidia cõfugimus, & suo telo in

bello fortes effecti hostem ferimus. Non solùm autẽ alba, sed K & cãdida siue spendida est radix lilij. Candore autẽ siue splẽdore hilaritatem animi videtur designare. Sunt autẽ nonnulli qui bona quidem opera faciunt vel coactione, vel necessitate, vel consuetudine, sed ad hæc agẽda nulla alacritate mouentur: quod vitiũ propriè acedia dicitur. Et hoc quidem vitio religiosi homines maximè affliguntur. Nam seculares admodum pauci & si hoc sit vitiũ, non aduertunt. Mũdo enim alligati, spiritualis vitij vix possunt apprehẽdere nomen: cum tamen hoc vitium inter septem principalia nominetur. Nũc ergo spiritualibus loquamur, qui hoc vitium possunt intelligere. Vitium acediæ est, quod quendam torporẽ incutit animo, vt ipsi omnia exercitia spiritualia quasi insipida videantur, & in graue tædiũ conuertantur: de quo tædio dicit Psalmus: Dormitauit anima mea prę tædio. Et alibi: Omnẽ escam abominata est anima eorũ, & appropinquauerũt vsq; ad portas mortis. Tantũ quippe aliquando affligitur hoc vitio anima bonorũ, vt etiam omnẽ escam, id est, omne spirituale exercitium abominetur, vt nec orare, nec legere, nec meditari, nec opus manuum libeat exercere. Imò etiam appropinquãt vsq; ad portas mortis, id est, vt etiã ipsius vitæ fastidiũ habẽtes morte finiri desiderent, cũ sancto Iob dicentes: Tædet animã meam vitæ meæ. Huic graui vitio medetur iucunditas, quæ L per nitorem radicis lilij designatur, & reformat ægrũ animum & abiectum, & ad meditationem incitat spiritualem, & reddit desiderium laborandi, orandi, legendi: vt exultet quasi gigas ad currendam viam, & cum Psalmista dicat: Viam mãdatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meũ. Curritur quippe via mandatorum dei, cum cor dilatatur, id est spirituali iucũditate aperitur. Dicitur enim naturaliter timore & tristitia cor claudi, securitate verò & lætitia aperiri. Quantum putas conuenit hæc virtus hilaritatis virginibus sacris, quæ gaudium huius mundi & omnem ornatum seculi contempserunt propter ornatũ domini sui Iesu Christi? Vt quod deest exterius, interius impleatur. Gaudete ergo in domino semper: quia vana gaudia eiecistis. Iterum dico gaudete: quia vero gaudio adhærere meruistis, & in cogitatione cordis vestri hilaritatis nitorem semper habere. Hilarem enim datorem diligit deus, dator singularis & veræ hilaritatis. Est & tractabilis radix lilij, per quam virtutem mansuetudinis intelligere debemus. Scimus enim quamplurimos esse qui castitatis virtute præeminent, sed ita leui causa, imò sine omni causa moueri consueuerunt, vt tam sibi quàm aliis in quos commouentur, fiant nimium onerosi, semper exacerbatum animum gerentes ex omnibus quæ capiunt visu vel auditu. Non decet hoc virginẽ Christi, qui dicit & docet, Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et qui mitibus promittit beatitudinẽ, dicens: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Quid ergo im- M mites? Exules erunt è terra. E qua? De qua scriptum est: Placebo domino in terra viuentium. Quid prodest castitas ab illa terra exulantibus? Non sunt illa profectò lilia, quibus hæc proprietas deest, vnde non pertinent ad istud perfectissimum lilium benignum Iesum, qui de se dicit: Ego flos campi, & lilium cõuallium. Quæ sunt illa lilia ad ipsum pertinentia? Audi. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Tractabile & lene est lilium, pungẽtes & duræ sunt spinæ. Non perdit lilium suam lenitatẽ, licet proferat spinarum asperitatem. O q̃ malæ filiæ per cõmunionẽ fidei, spinæ per amaritudinem morum. Tu ergo si vis esse lilium verũ, si vis à sponso dulcissimo collaudari, esto lilium inter filias, inter illas animas quæ eiusdẽ fidei, eiusdem professionis tecum sunt, sed & morum amaritudine & verborum asperitate te pungunt. Esto inter tales mitis & tractabilis: nõ exasperaris ad quodlibet verbum, sed habe sustinentiã, vt merearis & tu audire: Sicut lilium inter spinas, &c. Nec tamen hæc dicimus, vt tacita transeat omnium peruersitas, & vt nõ corripiantur inquieti, vel vt tumidi non cõprimantur, imò qui eiusmodi sunt, reprehẽdendi veniunt, vt ne amittatur tractabilitas tuæ radicis, qui vis esse lilium. Sed secundum apostolum argue, obsecra, increpa, insta opportune, importune, in omni mansuetudine & patientia: quasi dicat: Ita foris exerce zelũ disciplinæ, vt lenitatem non perdas interius in mẽte: vt reuocãdo peruersum, tu ipse quoque non peruertaris. Sunt autem quandoq; malorum vitia arguenda

A guenda, quandoque tacitè sufferenda, secundum quòd vniuscuiusque qui talis est, vtilitati videris expedire: quia non omnes ægroti vno genere medicinæ curantur.

De trunco, & quæ requiruntur ad lilia castitatis.
Caput vigesimum.

SEQVITVR videre de trunco lilij, in quo tria considerantur, rectitudo, fortitudo, longitudo. Truncus ergo lilij à radice exiens est propositum bonum exiens à bona cogitatione. Cum enim bona cogitaueris, si conualescant illa in te sicut radix in terra, necessitas exigit vt ea quæ cogitationi placent, proponas ad effectum boni operis perducere: & sic statim habes truncum lilij, id est boni, hoc est bonum propositum à bona radice & cogitatione procedens.

De rectitudine lilij.
Caput XXI.

NECESSARIA est huic trũco boni propositi rectitudo, id est, vt recta intentione proponamus bonum facere pro illo, non terrenas diuitias, non humanos fauores, nec honoris transitorij excellentiam requirentes. Astutus enim ille serpens, id est satanas, cum principio bonæ cogitationis non potest resistere, ponit insidias in via, quibus intentionem boni propositi possit euertere, & per truncum peruersum ipsam quoque radicem bonæ cogitationis amarescere faciat. B De his insidiis conqueritur Psalmus: In via hac qua ambulabã, absconderũt superbi laqueum mihi. O quanti istis laqueis capti & decepti sunt, qui bona quidem bene initiantes, tandè exterioribus cogitationibus accedentibus, propositi sui rectitudinem deseruerunt. Omnino peruersi, & per bona opera sua vel diuitias vel honores vel voluptates terrenas semel adepti, primæ intẽtionis sunt obliti. Et aliud quàm deum quærentes, idololatræ facti sunt, dum gloriam incorruptibilis dei (qui solus gloriosus est, & solus quærendus) mutauerunt in similitudinem volucrum, bestiarum & serpentum. Quomodo in similitudinem volucrum mutant gloriam dei? Quia bona opera sua quæ prius ad gloriam dei facere intẽderunt, intentionis rectitudine commutata, pro vana mũdi gloria facere laborant. Per volucres enim, leues & instabiles & alta petentes ac vana figurantur. Gloriam dei mutant in similitudinem bestiarum, qui bona opera per quæ prius gloriam dei intenderunt, præterea pro carnis implenda voluptate faciunt. Per bestias enim quę tãtùm quæ carnis sunt sequuntur, voluptas designatur. Gloriam verò dei in similitudinẽ serpentum commutant, qui bona opera quę pro cœlestibus tantùm diuitiis, & pro gloria dei adipiscenda fieri deberẽt, propterea operantur, vt ex his terrenas diuitias consequantur. Per serpentes enim qui terram comedunt, designantur auari, qui tãtùm lucra terrena sequuntur, & animæ suæ ventrem cupiunt C implere. Hæc sunt scandala quæ in via rectæ intentionis gradientibus abscondit diabolus, vt truncum lilij, id est, bonum propositum à sua rectitudine distorqueat. Heu, heu domine deus: quis euadet laqueos istos? Ecce vt taceas seculares, quot, quantos videmus ordinum diuersorum prælatos, quos bona sine dubio scimus intentione nudos nudum Christum fuisse secutos: & tamen inuiti ad prælaturas licet attrahantur, non post longum tempus, sed statim corrumpunt intentionem, truncum vitiant, commutant propositum: vt prælaturis ad quas inuiti venerant, libenter inhæreant, præesse cupientes potius quàm prodesse, lautioribus ferculis & exquisitis, voluptati ventris, potius quàm vtilitati vel diuinæ voluntati deseruiunt: nonnunquam etiam pecunias congregare dicuntur, non vt spiritualibus filiis necessaria, sed vt carnalibus nepotulis & amicis superfluè aliquid largiantur. O vtinam mentiar domine Iesu, vtinam mentiar: vt me solo mentiente omnes in rectitudine & veritate persistant. Vobis autem ò virgines Christi humilitatis virtutem, quam sæpius vestræ charitati commendamus, ad propositi nostri rectitudinem pro maxima parte putamus sufficere. Dum enim in tantam altitudinem castitatis ascenditis, laborat aduersarius vester Satanas, vt vos ab illa deflectat. Clamat enim nobis sæpe, imò semper suggerit vocem illam, dicens: Incuruare vt transeamus. Quid est incuruare? Flecte intentionem tuam ad terrena, quã ad cœlestia erexisti, vt pateat nobis transitus per te, vt

D conculcemus te. Ne consentias inimico tuo, ò anima casta, virgo Christi, amica sponsi tui, amici tui sponsa ne consentias vt ne incurueris, hoc est, nihil terrenum quæras, non laudes humanas, non honores, non diuitias terrenas: quia si ad hæc declinaueris, transibit per te mẽdax ille, téque conculcabit & premet ac elidet te, & iugum iniquitatis suæ importabile ponet super te, si abieceris iugum Christi leue & suaue. O quàm insensati, qui rectitudinem intentionis suæ sic incuruant vt accipiant illum teterrimum & iniquissimum Satanam sessorem suum, abiecto illo pulcherrimo & optimo primo rectore domino Iesu, cuius, vt ipse asserit, iugum suauissimum est, & onus leuissimum.

De fortitudine trunci. Caput XXII.

FORTITVDO trunci imprimit virtutem, quæ fortitudo vocatur. Est autem fortitudo, secundum quod eam hic accipimus, quædam virtus omnium tentationum sustinẽs insultus, non earum modò quæ molestæ, sed etiã earum quæ prosperæ sunt. Est autem hæc virtus trunco lilij nostri proposito boni operis, & maximè voto virginitatis conueniens: quia quanto laudabilius est votum, tanto facilius & fortius insistit diabolus, vt impediat bene tertiari, quod in bono initio non potuit impedire. Talis truncus verè opus est vt sit fortis contra frigus. Bonum nanque propositum vnde tentatur, acedia est, qua quãdoque (sicut etiam supra diximus) intantum tentantur electi, vt non orare libeat, nec legere, nec E meditari, nec aliud quicquam operari eorum quæ sunt quædam fomẽta animæ, quia oratione, lectione, meditatione, seu etiam exteriori exercitio corporis vires animæ reparantur & conseruantur, & augentur, eisque subtractis animam languescere necesse est, & in frigus mortale resolui, statimque subintrat luxuria, vẽdicátque sibi sedẽ in anima frigida, & eam pessime suo igne calefacit. Sine autem intermissione nostro lilio virgini Christi orandum, legendum, meditandum, vel etiam exterius aliquid operandum est, ne in ipsa truncus boni propositi corrumpatur. Hæc enim, sicut ait beatus Augustinus, si cum discretione fiant, vt valetudinem corporis non perturbent, in delicias spirituales vertuntur. Calor quo corrumpitur truncus boni propositi, seculi prospera sunt, in quibus nimis insidiæ inimicorum latent. Multos enim inuenimus qui aduersis resistant: quia in illis tentatio est manifesta. Sanum est corpus, aduersitates quæ animum eneruant, & tentationes, sedatæ sunt. Quid superest, nisi securitas? Caue, caue, væ huic securitati, væ paci huic, de qua dicit ipsa veritas: Dum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt quæ possidet. Time ergo dum omnia prospera sunt & tranquilla, ne ille fortis armatus satanas sine resistentia possideat te. Noli dicere apud te, quod dixit ille diues, cuius ager vberes fructus attulit: Anima mea, habes multa bona reposita in annos plurimos, comede, bibe, epulare: quia cum dixerint pax & securitas, tunc F repentinus superueniet eis interitus, & non effugient. Tu verò si vis pacem & securitatem veram habere: vide ne vnquam securus sis, sciens pro certo nihil tibi tam timẽdum sicut præsentem pacem, quæ sine dubio æternum generat timorem. Neque enim omnibus sanctis melior es tu, qui in tentationibus probati & perfecti sunt. Quis melior beato Iob? Cui ipse dominus testimoniũ perhibuit, quòd esset vir simplex & rectus ac timens deum, & recedens à malo, & cui similis non erat in terra. Simile vide in omnibus deum timentibus, apostolis, martyribus, quanta passi sunt tormenta, vt securi peruenirent ad palmam regni, qui fortes facti sunt in bello, non in prosperitate. Tempestates autem truncũ lilij nostri impugnantes manifestæ aduersitates sunt, in quibus quærendum est vnicum & singulare remedium, ille optimus medicus, dux non seducens, rex suos erigens, athleta fortissimus, in suis & pro suis pugnans & vincens, & inde victores coronans dominus Iesus. Quid quæris, quod in illo non inuenias? Si ægrotus es, medicus est. Si exulas, dux est: si desolatus es, rex est. Si impugnaris, pugil est. Si sitis, potus est. Si alges, vestimentum est. Si tristaris, gaudium est. Si obtenebraris, lux est. Si orphanus es, pater est. Sponsus est, amicus est, frater est, summus, optimus, misericordissimus, fortissimus, pulcherrimus, sapientissimus est, omnia sine fine gubernans. Quid autẽ laboro? Omnia quę velle potes & debes, est dominus Iesus

G Christus. Desidera hunc, require hunc. Quia hæc est illa vna preciosa margarita, pro qua emenda etiam vendenda sunt omnia quæ tua sunt, qua habita nullius tempestatis procellam timebis. Sit ille finis propositi tui, sit in illa posita fortitudo tua, non in viribus tuis, & nullo modo confringêris, quia ipse & non alius est verissimus & optimus consolator aduersitatum & pressurarum.

De vermibus qui corrodunt truncum.
Caput XXIII.

VERMES truncum boni propositi corrumpentes, sunt tentationes intrinsecæ, quæ tanto viciniores sunt, quanto familiariores, sæpe sub boni specie bonum propositum corrumpentes. Est enim aliquis qui de bonæ cogitationis radice, boni propositi truncum emisit. Proponit omnia quæ mundi sunt relinquere, vt nudus Christum nudum sequatur, sed nascitur intrinsecus vermis prauę suggestionis, dicens ita: Indotata tibi soror est, paupercula mater: sunt fortassis fratres vel filij, siue alij quicunque amici rei familiaris inopia laborantes, qui de te solo pendent, te vnum respiciunt: quos si reliqueris, aut mendicabunt turpiter nimium in tui generis opprobrium, aut furtiuè vel violenter certè rapient aliena, & sic in corpore simul & in anima peribunt. Quòd si tu qui his poteris subuenire manendo in possessione tua, hos H in certo periculo reliquisse videberis, & clausisse viscera tua ab eis, quomodo charitas dei manet in te? Ergo vt maneas in charitate, mane cum illis: quia sine charitate nihil proderit tibi quicquid agas. Quòd si tibi etiã prodesset, melius tamen esset vt multos tecum, quàm solum te seruares. Nũquid præceptum est alicubi à domino, mundum omnino ab omnibus relinqui? Quin & magis operibus misericordiæ commendabuntur electi, & saluandi in extremi examinis die. Quid ergo quæris extra mundum, quod in mundo melius habere poteris & securius? Adduntur his vermibus alij vermes mortiferi, scilicet difficultas claustralium præceptorum, & quòd maior est casus vbi altior gradus, ciborum parcitas, ieiunia, vigiliæ, intolerabilis labor sine requie, duritia lectorum, laboris adsiduitas, & super omnia abrenunciatio proprię voluntatis, cum periculo falsorum fratrum, duritia prælatorum. Ecquis omnia enumerabit? Innumerabiles sunt hi vermes pessimarum suggestionum truncum boni propositi grauissimè corrodentes. Omnino resistendum est his vermibus, omnino, & sacrarum scripturarum rationibus sunt euacuandæ. Vermis igitur qui indiscretè adeo charitatem & misericordiæ cõpassionem persuadet, occidendus est vnguento dominicæ sententiæ, dicentis: Si quis venit ad me, & non odit patrem & matrem, & vxorem & filios, & fratres & sorores, ad hæc autem & animã I suam, non est me dignus. Qualiter autem diligendi, & qualiter odiendi, per vaccas trahentes plaustrum cum arca domini perdocemur: quarum vituli dum essent reclusi domi, ipsæ vaccæ arcam gestantes & recto itinere pergentes Bethsames, cum audirent vocem vitulorum, dederunt quidem mugitum, qui erat signum naturalis affectus: nec tamen se ab arrepto semel itinere deflexerunt. Tu verò si iam portas siue professione aperta & solenni siue occulto proposito iugum domini, id est regulam quamcunque per spiritum sanctum à patribus institutam: si te prædictorum vermium suggestiones incipiunt corrodere, imitare vaccas Allophylorum portantes arcam domini, redde mugitum, id est signum affectus, hoc est condole, compatere, consolare eos qui naturali amore cõiuncti sunt: nihilo tamen minus serua viam inceptam, hoc est, perfice bonum propositũ dirigendo pedes tuos versus Bethsames, versus domum solis, hoc est, ad cœlestem patriam, vbi est summa & spiritualis habitatio solis nostri domini Iesu, qui est sol iustitiæ, qui in illa domo lucet in virtute sua habitans lucem inaccessibilem. Sic sunt amandi amici, vt affectus amoris erga illos conseruetur: sicut sunt & odiendi, vt eorum amor nequaquam amori dei præferatur: imò nec animæ nostræ commodum amori illius præferre debemus: sed tanquam odisse animas nostras affligendo illas ieiuniis, vigiliis, castigationibus, vt doceamus eas dominicis obedire præceptis. Eos quoque quorum inopiam implere possemus in seculo permanendo, eidem commendabimus conseruandos, qui est

1. Reg. 6. b

Eadem habes serm. 7. ad sororẽ.

rex regum, & diues in omnes qui inuocant eum, orantes vt K eorum statum ita gubernet, sicut scit eorum saluti expedire. Cæterùm vermes suggerentes austeritatem vitę regularis, velociter necabuntur, si mentem nostram myrrha, id est amaritudine dominicæ passionis curauerimus inungere, cui quicquid pati potuerimus comparatum, aut parum, aut nihil poterit æstimari. Sunt autem hi vermes maximè importuni proposito virginali, eò quòd magister vermium Beelzebub, qui primitus Euam virginem leuiter supplantauit, se modo iure doleat à virgunculis vtriusque sexus totiens supplantari. Vide ergo & præuide, & præcaue vermes tibi insidiantes virgo Christi. Quum enim nonnunquam cogitaris te ad perfectam staturam casti lilij aut peruenisse iam, aut facilè peruenturum: excute ac depelle abs te vermes istos suggestionum noxiarũ & imminentium trunco pariter & radici tui lilij, tibique per suggestionem dicentium: Quid agis? Quorsum deflecteris? Nunquid florem iuuentutis tuæ vis extinguere? Nũquid dulcedinem maritalis copulæ nõ experieris? Nunquid filios charissimos & filias solatij tui, & superstites vitæ tuæ non habebis? Nũquid ministrorum fidelium seruitio carebis? Stultum est iter quod aggrederis: imitare parentes tuos, qui te genuerunt. Gigne & tu filios, & secundum institutionem dominicam coniugio fruere, qui de virginibus præceptum non dedit. Insidiosi vermes sunt hi ô virgo Christi, in quorum fa- L ciem conspuendum est tibi. Si hos cutaueris euadere, diligentius intuere quid sit Iesus Christus, ô anima virginalis, vtrum virgo, vel coniugata, cui virginem matrem commiserit, quem familiarius dilexerit. Quid opus est multis? Virgo est Christus Iesus natus de virgine, quam virgini commendauit purissimo, hoc est, beato Ioanni, quem speciali prærogatiua castitatis ampliori dilectione fecerat dignum. Hic Iesus Christus sponsus tuus tibi sequendus potius quàm parentes, si vis florem iuuenilem animæ tuæ conseruare, qui nunquam veterascit. Virginitas enim nunquam decidet. Si autem de flore corporali vis agere, nunquid non magis florent virgines animo simul & corpore, quàm qui corrupti? Imò verò virgines tam in corpore, quàm in anima verè florent, singularia lilia lilij singularis, qui vt firmiter spero, & in hac mortali vita suis liliis abundantiam suæ suauitatis abundantius quàm cæteris eructat, quia in his similitudinẽ suam videt distinctius expressam. Quocunque enim Christus pergit, virgines sequuntur, fœcundæq; fiunt de spiritu ipsius concipientes bonum propositum, & bona opera parientes, quæ nunquam moriuntur, sicut generatio terrena in peccato concipitur, in tristitia paritur, & anxietate nutritur, cum dolore tandem amittitur vel deseritur. Non tales erunt filij tui, ô virgo Christi, non sic. Neque enim vnquam morientur, vnquam amittentur, imò semper siue viuentem siue morientem sequentur te, tuebun- M tur te, & in vitam æternam perducent te. Multi ergo filij, & multo meliores desertæ, id est, virgines Christi, qui ad præsens deserti vidẽtur, magis quàm eius quæ habet virũ carnalem. Si hæc & his similia frequenter ad mentem reduxeris, morientur proculdubio in te vermes malarum suggestionũ, nec ad corrodendum truncum boni propositi tui, tuente te sponso tuo, aliquo modo præualebunt.

Beelzebub idolum muscæ, aliàs Beelphegor, qui & Priapus.

De longitudine trunci. Caput XXIIII.

LONGITVDO trũci in lilio, quæ in altum erecta est, virtutem longanimitatis insinuat, quæ perseuerare volẽtibus summe necessaria est. Sed quia de virtute perseuerantiæ supra in tractatu sexti folij diffusius locuti sumus, hic breuius aliquid dicemus. Videtur autem hæc virtus plurimum commendanda in virginibus, maximè sexus fœminei, quarũ tam animis quàm corporibus quædam infirmitas & debilitas longanimitati siue perseuerantiæ contraria naturaliter est inserta. Sed benedictus deus qui hodierna die etiã infirma mũdi elegit, vt cõfundat fortia, & animis virguncularũ tenerrimarum seipsum proponit defensorẽ, vt illius primi & fortissimi corruptoris, antiqui serpentis dico, caput elidat, qui humillimis Christi virginibus insidiatur. Quis sanę mẽtis præ gaudio non exiliat, cum iam tẽpora nostra tot videat virginum liliis redimiri, tanta fortitudine non sua, sed sponsi sui contra furorem draconis

A draconis infesti viriliter dimicantibus, & triumphi coronam merentibus. Gaudeo ego planè cum iam nec in vicis, nec in ciuitatibus, nec in claustris lilia ista desunt, imò cum & multa deserta & inuia claustris virginalibus sint repleta, ita vt verè dicatur quòd germinent campi eremi, germen odorū domini. Etenim ascendunt de deserto virgunculæ virtutum deliciis affluentes, innixæ non super se, sed super dilectū suum, & longanimiter expectantes sponsum suum quando veniat, vt cum clamor factus fuerit, aptent lampades suas, & intrent cū eo ad nuptias sempiternas, vbi iucunditas & exultatio thesaurizabit super ipsas, & nomine æterno hæreditabit illas dominus deus noster. Vos igitur ô virgines Christi ne deficiatis in expectatione Christi. Aderit enim citissimè spōsus vester, qui idcirco aduentum suum differt, vt cum cæteris bonis operibus vestris, vestræ etiam donet expectationi coronam. Scio, quamuis expertus non sum, quomodo gematis, quomodo compungamini in illo purissimo cubili cordis vestri. Ne deficiatis in bono proposito vestro, vt ad consummationem boni operis & perseuerantiam peruenire possitis, per quam coronam mereamini sempiternam.

De foliis circa truncum. Cap. XXV.

SEQVITVR de foliis circa truncum. Iam de foliis quæ circa truncum sunt, videamus. Folia igitur, sicut supra diximus de foliis vitis, verborum figuram habent. Circa quæ folia considerandum est, quòd semper sunt virentia inferius, & circa terram maiora sunt & plura, quàm in superiori parte: & quòd superposita apostematibus, rumpunt & mitigant ea. Nimirum his foliis similia debent esse verba virginum. Viriditas igitur foliorum, virtutem verborum significat: videlicet vt nullum verbū proferatur ab ore virginis Christi, quod nō in se virtutis aliquid cōtineat. Ne resecentur hic non solū verba turpia, scurrilia, iocosa, luxuriosa, superba, iracunda, detractoria, adulatoria, sed etiam verba superflua. Verbum enim superfluum, id est ociosum, folium aridum est. Folium vero aridum, folium lilij nō est. Si ergo vis esse lilium, habeto verba virtuosa, folia viridia, de quibus scriptum est: Folium eius non defluet. Vis autem videre quòd verbum ociosum folium aridum est? Audi ipsam veritatem, dominum Iesum: Omne igitur verbum ociosum quod locuti fuerint homines, reddẽt de eo rationem in die iudicij. O quantus terror! iudex sapientissimus, qui numerat omnes pluuiæ guttas, discretor omniū tentationum omnium hominum, à primo Adam vsque ad vltimum qui erit in fine seculi, vult audire rationem verborum omnium ociosorum cum sederit in sede maiestatis iudicij sui, vbi non iam misericordia, sed iudicium cantabitur domino. Quid tum miseri & miserabiles faciemus? Sapientissimus es domine, falli non potes: iustissimus es, corrumpi non C potes. Tempus miserendi tunc præteritum erit, quia iudicabis orbem terræ in æquitate: iudicabis populos in iustitia, qui prius per misericordiam pepercisti. Quid ergo dicam? Miserere quæso, dum tempus est miserēdi, pater misericordiarum, vt non iudices me in tempore iudicandi. Pone custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis: vt non solum à maledictis & turpibus declinem, verùm etiam ociosa verba deuitem, ne de illis me oporteat in die iudicij reddere rationem, vbi iam non de bonis & viridibus foliis verborū, sed de malis & aridis ratio est reddenda. Quid est autem verbum ociosum? Ociosum est verbū teste Gregorio, quod ratione iustæ necessitatis vel intentione piæ vtilitatis caret. Quidquid ergo loqueris, nisi intendas alicui prodesse, ociosum est. Quis de his omnibus reddere potest rationem? Moderetur ergo omnis homo linguā suam, sed præcipue virgines Christi: vt sciat quando vel qualem proferāt sermonem. Non enim decet ex ore cantaturo canticū nouum sponso suo, aliquod verbū procedere, quod illi cantico sit contrarium. Quid est ergo canticum nouum? Cāticum charitatis. Quare nouum? Quia initio seculi à primis creaturis canticum fuit vetus, canticum cōtrariū charitati. Vis ergo id nosse? Cantauit angelus periturus in cœlo canticum superbiæ, dicens: Ponam sedem meam ad Aquilonem, & similis ero altissimo. Cantauit postea detractionis canticum in paradiso, cum accedēs ad mulierem ait: Quare prohibuit deus vobis ne comederetis de ligno sciētiæ boni & mali? tanquam diceret, Mala intentione prohibuit. Canticum dubitationis cantauit mulier, dicens: Ne comedamus, & fortè moriamur. O fortè! Quantum infirmitatis nobis induxisti? Videns autem diabolus mulierem dubitantem, prorupit ad canticum mendacij, dicēs: Nequaquam moriemini. O nequam, ô nequam, vbi est modo tuum nequaquam? Ecce mortui sunt duplici morte, quos dixisti nequaquam morituros. Nequaquam, inquit, moriemini. Malum & vetus cāticum hoc verbum veritati contrarium. Dixerat enim deus: Quacunque die comederitis, morte moriemini, morte videlicet animæ. vel vt alij exponunt, Moriemini, id est mortales efficiemini, scilicet vt necessitatem tunc habeatis moriendi, qui modo potestis non mori. Si enim in obedientia permansissent, mortui non fuissent. Cantauit & Adam canticum excusationis in peccato, cum dixit: Mulier quam mihi dedisti sociam, dedit mihi, & comedi. ac si diceret: Tu potius accusandus esses, qui talem mihi iunxisti mulierē, quæ me ad peccandum induceret. Charissimi, vetera cantica sunt hæc, canticum superbiæ, canticum detractionis, canticum dubitationis, canticum mendacij, & canticū excusationis. Cauenda sunt & per omnem modum cauenda hæc cantica ô virgines Christi, si nouum vultis canticum decantare. Sed neque aures vestras talibus canticis aperietis, qui vocē Christi specialius & familiarius audire desideratis. Viuit adhuc ille malignus serpens, & sub virginea facie, id est sub specie bonæ collocutionis, suæ E malignitatis venena distillat. Cantat adhuc in cordibus auditorum suorum canticum superbiæ, cum illis latenter suggerit vt ad honores & dignitates & prælaturas aspirent, vel propter nobilitatem, vel propter scientiam, siue etiā propter bonitatem suam. Quin & his deceptus fuit ipse, qui se prælatum in nobilitate pulchritudinis, & sapientia, & virtutibus aliis vidit choris angelorum, & prorupit in canticum superbiæ, per quam cecidit, & alios cadere facit, quotquot secum idem canticum cantare præsumunt.

De nouo Cantico. Caput vigesimumsextum.

NON ita cantauit noui cantici imitatrix mater Christi, verum lilium vere viridantibus foliis redimitum. Vis videre folia eius? vis audire canticum eius? Exaltata & supra quàm dici aut cogitari potest, toti mundo cœlisque prælata, non ascendit supra se, sed cantauit canticum humilitatis, quod & charitas est, quia charitas non inflatur. Eructauit de corde suo inebriato verbum bonum & suaue, canticum nouum virginibus cantandum. Et quid ait? Magnificat anima mea dominum. Vide quàm cōtrarium est canticum hoc cantico angeli ruituri. Incepit ille in alto, ac proinde in ima non descendit, sed corruit. Incepit Maria ab imo, vt in altum subleuaretur. Magnificat hæc dominum, non se, licet inæstimabiliter exaltata: seruans quod scriptum est: Quanto maior es, humilia te in omnibus. Vnde & super omnes cœlos angelorum meruit eleuari. Magnificauit se ille supra dominum, vnde infra omne quod est meruit præcipitari. Exultauit spiritus humilis Mariæ in domino Iesu suo: vnde oleo lætitiæ prę cōsortibus suis inungi promeruit. Exultauit stultus ille angelus in se: vnde luctu perpetuo meruit condemnari. Gloriatur ista humilitatem suam esse respectam, vnde habebit fructum in respectione animarum sanctarum. Gloriabatur ille in multitudine virtutis suæ: vnde perpetuam despectionem incurrit. Vos ergo ô virgines Christi virete in foliis, in verbis charitatis, humilitatis, & patientiæ. Sequimini lilium illud præcipuum, matrem summi lilij boni Iesu, vt ipsum solum magnificantes, qui solus magnus est, in ipso & per ipsum & cū ipso mereamini magnificari. Cauete nihilo minus cāticum detractionis, quod in paradiso inchoatum est, cāticum vetus, & in peccati vetustatem perducens. Et videte quātum omnino sit contrarium nouo cantico charitatis: cum necessarium sit illum non diligi, cui detrahitur. Solet enim charitas non obloqui, non detrahere, sed potius peccata aliena excusare: vel si fortè sit necessarium corripere, facit hoc non animo malignandi, sed corrigendi. Cauete & canticum dubietatis, non dubitantes de misericordia domini: sed omnem solicitudi-

Ociosum verbum.

Canticum nouum.

G nem vestram audacter in eum proiicite, quoniam ipsi cura est de vobis. Non enim crudelis est, vt permittat vos cadere, si vos in ipsum proieceritis, qui vos adhuc hortatur, qui vos propter ipsum omni terreno solatio scit volūtariè destitutos. Nec dubitetis de pœna malis pro suis demeritis infligenda, ne in præsumptionis vitium incidatis: nec dubitetis de præmio iustis conferendo, ne fortè desperationis periculum incurratis. Cauete ne canticū mendacij aliquando ex ore vestro procedat, quo veritatis spōsum vestrum spiritualiter laudare speratis. Perdit os virginis virginitatem suam, quoties scienter animo malignandi loquitur mendacia contraria veritati. Cauete nihilo minus canticum excusationis in peccatis, semper habentes in mente illud beati Ioannis virginis virginitati testimonium perhibentis: Filioli, inquit, si dixerimus quia peccatum nō habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis & iustus est deus, qui dimittit nobis peccata nostra, & emundat nos ab omni iniquitate. Nemo igitur æstimet se sine peccatis esse: nec cum cognouerit illa, excuset se, sicut stulti solēt adhuc hodie loquentes excusationem Adæ, & dicentes: Mulier quam dedit mihi deus, seduxit me. Quare talem mulierem dedit mihi deus, quæ me seducat? Mulier ista seducens virum, est caro spiritum nostrum adducens ad consentiendum peccatis, pro qua stulti deum quotidie accusant, seipsos in pecca-H tis voluētes, & dicentes se carnis illecebris non posse resistere, quam acceperunt à deo. Grande valde est peccatum illud, accusare deum optimum, qui fecit omnia bona valde propter te: & præcipue ipsum hominem præ cęteris creaturis exornauit. Bonū sine dubio fecit te deus bonus, qui fecit omnia bona, bona valde propter te. Neque enim bonus esset, si te malè fecisset, propter quem omnia fecit quæ propter te bona facta valde fecit omnia. Bonum ergo & valde bonum fecit te deus. Bonus tu ipse, te verè malū facis. Si dolueris in te quod tu ipse facis, inuenies valde bonū te esse inter creaturas quas ipse fecit. Fecit ipse primò te secundum se, & factus est postea secūdum te. Fecit ipse te post ad imaginem & similitudinem suam, & factus est ipse posterior homo ad similitudinē tuam. Verbum enim caro factum est. Laudemus ergo deum, qui secundum se fecit nos. Amemus deum, qui propter nos factus est secundum nos. Oremus ipsum, vt imaginem suam, sicubi deformata est in anima nostra, misericorditer reformare dignetur: nihilo minus & corpus nostrum quod ad similitudinem & naturam nostram accepit, sic immaculatum conseruare dignetur. Et viridia folia, id est verba virtutes continentia proferamus, si quidem volumus esse vera lilia, quæ verba veterum canticorū non habēt, sed quæ nouo cantico, id est charitati, spei, humilitati, & cæteris virtutibus conuenire noscan-I tur. Proferamus folia, & vos præcipuè ô virgines Christi, qui à viriditate habetis, quæ vireant & quę apostematibus superposita rumpāt illa, & leuient & sanent sanie foris eiecta: quod fit quoties incestum ad castitatem, superbum ad humilitatem, iracundum ad mansuetudinem, auarum ad largitatem, gulosum ad sobrietatem, inuidum ad charitatē, acediosum ad alacritatem verbis bonis & veritati consentaneis producimus. Ista vitia quasi vlcera animam grauant, continentia in se venenum immunditiæ & prauæ cōsuetudinis, de quibus singulis quia nos in tractatu de foliis vitis exempla posuisse meminimus, causa breuitatis in præsenti iudicamus prætereunda. Hoc autē dicimus tantùm, quod cōsiderādum nobis est, quo vitio vnusquisque laboret, vt secundum laboris sui magnitudinem & qualitatē, verborum medicinam ministremus, & similiter de aliis vitiis: sicut supra positum est. Hoc enim sciendum est, quia non semper silentio studendum, licet cum magno studio silentiū sit seruandum: sed ianuā oris nostri quandoque claudere, quādoque aperire debemus, quatenus ita taceantur mala, ne cum malis etiam bona & vtilia taceantur. Quod etiam in petitione sua innuit propheta, cū dicebat: Pone domine custodiam ori meo, & ostium circunstantię labiis meis. Ostium quippe non semper patet, nec semper clauditur: sed in domo sapientis patet sapientibus in nunciis emittēdis: clauditur verò pro stultis intrinsecus retinendis. Sic & os nostrū, quod est ostium cordis nostri, per quod verba quasi quædam nuncia egrediuntur nunciantia quid interius agatur in corde, quod verbis prudentibus & vtilibus est in tempore K reserandum: prauis vero verbis quæ de malis motibus cordis surgunt, iugiter est claudendum. Tempus enim loquendi, & tempus tacēdi. Nec minus peccat is qui verbum subtrahit in tempore opportuno, quàm qui praua loquendo alios scandalizat. Nimis enim videtur auarus esse & inuidus, qui verba gratis habita ad vtilitatem proximorū negligit ministrare. Quando enim putas eum substantiam propriam indigēti proximo largiturū, quæ diuisa minuitur, qui verba nunquam deficientia non largitur? Ponat ergo dominus custodiam ori nostro, vt sciamus quando & qualem debeamus proferre sermonem: & ostium circunst[antiæ] labiis nostris, vt ita non solum aperiatur, sed etiā claudatur in tempore, vt neutro offendamus. Sed superposita apostematibus animarum infirmarum verba nostra, tanquam folia liliorum saniem vitiorū domino adiuuante eiiciant, & virtutum vires valeant inserere auditoribus.

De foliis iuxta terram. Caput vigesimumseptimum.

QVID est autem quòd ipsa iuxta terram maiora sunt & plura, superius vero pauciora & minora: nisi quòd viri iusti, & præcipuè virgines, quanto altius ascendunt ad culmen virtutū terrenis cogitationibus & cupiditatibus infra relictis, tanto disciplinatiores & tanto parciores debent esse in verbis? Per diminutionem enim foliorum in superiori parte, L disciplina verborum intelligitur, quia disciplinati quiq; quasi circuncidunt & extenuant verba sua, ne quid in eis pudicitiæ vel disciplinæ contrarium valeat inueniri, quæ indisciplinati & turpes quicunque omni honestate carentia turgida & inflata emittunt. Per paucitatem verò foliorum, verborum paucitas conuenienter accipitur: cui omnes boni tanto magis student, quanto virtutum culturæ viciniores existunt. Vnde de fratre quodam qui discere volebat, & quasi in vsum reducere linguæ correctionem, legitur quòd quidā per triennium lapidem portabat in ore. De alio vero quòd triginta annos nō fuerat locutus quicquam. Videmus plures, qui in principio boni propositi & adhuc quasi vicini terræ pristina ducti consuetudine, nec modestiam nec paucitatem verborum valeant obseruare, quorum verba designantur per folia lilij iuxta terram: procedente verò tempore, gratiáque accedente secundum profectum suum moderantur verba, studéntque silentio, ita vt non solum praua, sed etiam ociosa deuitent. Cui autem bonorum statui melius competit disciplina & paucitas verborum, quàm virgini Christi? Nam si omni homini Christiano præcipitur vt nec turpiloquium nec scurrilitas procedat ex ore eorum, sed magis gratiarū actio, quanto magis virgo suo domino pudicitiam cōsecrans, ab his omnibus potius debet temporibus abstinere? Qui suam proculdubio pudicitiam non violauit, tanto maiores debet domino reddere gratiarum actiones, quanto maiorem est gratiā consequutus. Bo-M nos enim virgines esse, summum bonum est & summa gratia, quia hi soli sequuntur agnum quocunque ierit. Quantum vero is etiam à multiplicitate verborum debeat abstinere, quis non videat, cum loquacitas omnis sit indicium impudicitiæ, quæ nequaquam potest simul esse cum pudicitia virginali? Loquacitatis ergo vitium maximè deuitent virgines pudici, si volunt virtutem pudicitiæ conseruare. Manifestum enim est, quòd in multiloquio non deerit peccatum, sed paulatim ab ociosis verbis ad detractiones venitur, donec tandem ad apertas contumelias prorumpatur. Arguit autem loquacitatem Apostolus Iacobus, ita dicens: Si quis putat se religiosum esse non refrenans linguā suam, sed seducens cor suum: huius vana est religio. Nemo igitur de religionis habitu sibi blādiatur, qui adhuc linguam suam nō didicit religare. Religa tuam linguam, si vis esse religiosus, quia sine linguæ religatione religio vana est. Vnde patres sanctissimi religionum institutores, & eorum sequaces, sapientissimè (sicut à spiritu sapientiæ docti fuerant) districte instituerunt obseruationem silentij, non ignorantes, quia sicut vrbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo spiritum suum cohibere, sicut Psalmus ait: Vir linguosus non dirigetur in terra. Sciunt etiam homines spirituales, qui hoc experti sunt, quantum auferat deuotionis, quantū afferat dissolutionis intrinsecus fre-

A cus frequens linguæ resolutio. Nam sicut fornax, cuius os semper apertum est, non potest in se retinere feruorẽ: sic nec cor deuotionis in se poterit gratiam conseruare, cuius os non fuerit ianua silentij reclusum. Claudamus igitur os nostrum, vt cum deuotionis feruore Christum deuotionis largitorẽ in feruenti affectu possimus conseruare. Vos autem præcipue ô animæ virginum sponsæ Christi, intrate in cubiculum cordis vestri, & clauso ostio oris vestri orate familiariter, humiliter, lachrymabiliter, hilariter, dulciter, fiducialiter sponsum vestrum, regem vestrum, patrem vestrum, & consolatorem. Effundite coram illo omniũ inspectore cordiũ corda vestra, confabulemini cum illo recordãtes illius, effundite super vos animas vestras, & terrenis corporalibúsque relictis, pēnis spiritualibus charitatis eleuamini, & transite in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei, vbi non corporis, sed cordis auribus audiatis vocem exultationis, & cõfessionis sonum, festum diem celebrantes, vbi interna consolatione refectæ, quãdoque cum articulus tempestatis & necessitatis, tentationis & carnis aduenerit, cœlestis refectionis recordari possitis, & dicere: Quare tristis es anima mea, & quare cõturbas me? Spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei & deus meus. Memores estote optimi domini dei, memoramini & delectamini, & deficiat spiritus carnis vestræ: vt spiritu illius qui est super mel dulcis, reficiamini, & B discatis vilipendere exteriores collocutiones, postquam interioris collocutionis gustaueritis dulcedinem. O quàm bonum & quàm iucundum! O quàm bonum & iucundum est, tecum ô dulcissime Iesu habitare in vnum, tecum colloqui, tibi reuelare causam animæ nostræ, tuæque consolationis responso perfrui! O quàm bonum est ad te inhabitãtem lucem inaccessibilem duce charitate accedere: cui si tantùm dux nostra fuerit, nihil manere poterit inaccessum. Cognouit cor tuum ô dulcis Iesu charitatis lancea vulneratum, viam facere charitati, cui perpetuò non claudetur. Accedite ergo ad eum per eum gressibus charitatis, & illuminamini. Gustate quoniam suauis est. Sciunt experti, & bene sciunt qui ex alia parte gustauerunt bonum dei donum: qui aliquando in cellam vinariam à vera vite nostra sunt introducti, quàm amarum & quàm tædiosum sit à dulcedine contemplationis illius interiori præsentia separari: & ad exteriora corporalia vel audiẽda vel videnda reduci. Cum enim ille, quãtum in præsenti fas est, bonus Iesus discipulis suis familiaribus seorsum ab aliis fratribus in monte contẽplationis eductis, se coram illis trãsfigurare voluerit, & in veste candida dulcedinis & bonitatis suæ apparere mirantibus, & solida charitate ebriare voluerit eos quos ante visitauerat per timorem iudicij, siue per violentiam salubrium tentationum (quia per flagella deus nonnun-C quam suorum se cordibus repræsentat) Cum ergo, sicut diximus, aliquando se in suorum cordibus transfigurare dignatus fuerit, & vt tristitia in gaudium conuertatur, si interim dum hæc nescio quomodo aguntur, aliquis exteriorem requirens præsentiam sic sit affectus, vt ab amabilis contemplationis monte ipsum cogat descendere: putas illum talem impulsionem exteriorem patienter ferre, & non magis clamare cum Petro: Domine bonum est nos hic esse, & cum Paulo, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? O quàm amarum est eis qui tali interiori refectione satiari nouerint, ad exteriora rursus attrahi. Mori videntur sibi, quia re vera quædam mortis species est à contemplatione vitæ, à cõtemplatione candidi Iesu, à contemplatione faciei illius rutilantis sicut sol, ad has tenebras rursus auelli, & à Mariæ dulcedine ad Marthæ ministerium reuocari. Breuiter autẽ dico, quòd quicunque sciunt mentis oculos interioribus contemplationibus occupare, & linguam animæ ad diuinum colloquium reserare, non solùm non delectantur exterioribus visibus vel colloquiis, verum etiam plurimum fatigantur. Hi vero qui intrinsecus cæci sunt & muti, & contemplatione diuina & orationibus deuote nesciunt se occupare, exteriorum sensuum subsidia quærunt, & longitudinem temporis qua grauantur, inutilibus confabulationibus expendere satagunt. Exterioribus enim collocutionibus velle occupari, signum certissimum est animæ ociosæ quæ ad collocutionẽ diuinam nulla penitus deuotione leuatur. Nondum certe ad summitatem lilij peruenerunt, qui linguam suam à multiplicitate ver- D borum nesciunt siue nolunt refrenare. Tantóq; altius se quisque nouerit in virtutum gradibus ascendisse, quanto minus humanis colloquiis delectatur, nisi forte eiusmodi hominum in quibus ipse deus loquitur, & per quos verbum dei auditur. Tales enim non audiuntur propter se, sed propter deum, qui & habitat & loquitur in ipsis: & cum talibus loquendo à nostris sæpe domino cooperante dubietatibus expedimur, à prauis abducimur, & in bono proposito confirmamur. Veruntamen in omnibus discretionis spiritus optãdus est & implorandus à domino, vt ipso reuelante sciamus cui spiritui sit credendum, cui cordium nostrorum simplicium sit cogitatio reuelanda, à quo salutis verbum audiẽdum: ne simplicitas nostra ab astuti serpentis fallacia capiatur, qui plerunque mala bonis, & falsa veris, erronea rectis admiscere consueuit.

Quid contemplandum sit de lilio nostro. Caput XXVIII.

IAM nunc ad contemplandum florem ipsum lilij veniamus. Vide ô virgo Christi, quanta pulchritudine præemineat tuus iste flos, tuum florem designans præ cæteris floribus. Vide quantam præ omnibus floribus qui sunt in terra, gratiam obtineat specialem. Vide quantam ab ipso sponso tuo laudem præ cunctis floribus mereatur. Considerate, in- E quit, lilia agri, quomodo crescũt. Amen dico vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. Lege igitur ô virgo & perlege, & sæpius relege hoc verbum sponsi tui, & intellige quantum in huius floris commendatione tuam gloriam commendauit. Omnem mundi gloriam sapientissimus ille omnium creator & conditor vnico flosculo tuo cooperuit, nec gloriam flosculo, sed hunc flosculum omni gloriæ prætulit. In Salomone enim (de quo legitur quòd magnificatus est super omnes reges vniuersæ terræ in diuitiis & honore) omnes mundi glorias debes intelligere. In flore lilij tui, qui tuam, omniúmque virginum Christi figuram gerit, virginitatis gloriam contẽplare. Si ergo tantum commendatur ab ipsa veritate decor lilij tui, vt ei iuste subiiciatur omnis gloria Salomonis, quem nõ dubium est secundum magnitudinẽ gloriæ suæ fuisse magnifice coopertum: quantum putas commendandum ipsum esse tuæ virginitatis lilium incorruptũ, & nulla in perpetuũ macula corrũpendum, cuius vel vmbra & figura tantum meruit honorari? Si omne operimentũ omnis gloriæ Salomonis nõ potest decori vnius materialis lilioli comparari, quis decor comparabitur tuæ florenti virginitati, quæ est tuũ lilium verũ & speciale? Nullus inquam. Quia claritatẽ altitudinis tui decoris nullus potest decor terrenus transcendere, quia nec Salomon in F omni gloria sua coopertus fuit sicut vnum ex istis. Noli ergo subtristis cantare, Regnum mundi & omnem ornatum seculi contẽpsi propter amorem domini nostri Iesu Christi, qui tibi etiã in præsenti vita decorẽ dedit omni mũdano decore maiorẽ, lilium integritatis tuæ sibi conseruando, & sibi præ cæteris pulchritudinibus virtutum specialiter dedicãdo, & speciali dilectione astringẽdo. Videbis luculẽter hoc in cãtico amoris, vbi cæteris floribus penè omissis florem tuũ sępius nominat, nomẽ lilij sępius inculcãdo: Sicut liliũ inter spinas, sic amica mea inter filias. Et item, Dilectus meus ascẽdit ad areolam aromatum, vt lilia colligat. Et rursus, Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Laudabile lilium, amica sponsi: amabile lilium, quod colligitur à sponso. Non enim vt æstimo, colligitur vt vltra marcescat, sed vt in altari aureo collocetur, quod est ante oculos domini, id est vt collocetur in cœlesti sanctuario, vt sit ipsum liliũ ad ornamẽtum aliorum sanctorũ, in quib' dominus tãquã in altari suo aureo requiescit. Delicatũ profectò liliũ in quo pascatur spõsus, non q; in hoc solo delectetur, sed in hoc quadam speciali prærogatiua dilectionis plus aliis delectatur. Nec immerito. Duplex enim bonũ est in virginib', quod in aliis sanctis nõ virginib' simplex est. Cũ enim tota ecclesia virgo sit in anima, nullã habẽs maculã neque rugã, in fide & spe & charitate incorrupta, propter quod & virgo appellatur, meretur & à sponso laudari: quanta laude putas esse digna lilia nostra, quæ hic habent tam in cor-

G pore quàm in anima quod tota ecclesia habet tantũ in anima. Quasi enim quidam adeps & medulla ecclesiæ sunt virgines Christi: & quadã singulari excellentia aliorum florum sponsi amplexibus familiarius inhærẽtes. Hoc autem est virginibus summopere cõsiderandum, qui lilij pulchritudine delectantur, quòd flos lilij tam interius quàm exterius albus est. Quid enim per exteriorẽ partẽ floris albam nisi munditia corporis, aut quid per interiorem nisi mentis virginalis puritas figuratur? Turpe esset, imò non esset lilium, quod vel interioris vel exterioris candoris sui puritate careret: ita quoque turpis est virgo, imò non est virgo, quæ non habet vtranque, scilicet mẽtis & corporis castitatem. Vnde nõ dubito multos vtriusque sexus virgines in corpore defunctos esse & saluandos, qui nequaquam virginale præmium merebuntur. Mortui enim sunt, qui corpore quidẽ incorrupti, sed mente corrupti erant, ipsa tamen mentis corruptione non exigente eos ad mortem æternã, quia legitimas nuptias expectabant, sine quibus nulla illicita connubia voluerunt perpetrare. Si enim, sicut ait Apostolus, nupserit virgo, non peccabit, quę sola tantùm voluptate nupsit, quamuis iam in mente florem virginitatis corrupit. Consentit huic sententiæ beatus Augustinus, dicens, quòd nequaquam virgo aspirans ad nuptias melior est muliere nuptias adepta: cum ea quæ iam nupsit, vno sit viro contenta: nuptura verò quærens per omnem populum cui adhæ-

H reat, cum pluribus necesse est fornicetur animo. Placet enim illi hodie vnus, cras alter, deinde tertius & quartus, & fortassis plures: & quomodo si talis moritur, meritũ obtinebit virginitatis incorruptæ? Vtrum autẽ virgines illæ quæ vi opprimuntur post virginitatis votum, nec aliquando consentiunt corruptioni: vel illæ etiam quæ ante votum aliquando ad nuptias aspirauerunt firma mente, licet postea pœnitentia ductę voto castitatis se constrinxerint: siue etiã illæ quæ post votũ aliquando sola voluntate à voto continentiæ resilierunt, sed rursus ad voti constantiam redierunt, & vsque in finem perseuerauerunt: vtrum autem tales virgines sint præmio coronandæ, fateor me ex auctoritate nescire, & hoc magis peritiorum hominum vel certè diuino potius arbitrio sentio relinquendum. Dico autem magis opinando, quàm definiendo de primis, quæ vim patiuntur: si nunquam suæ corruptioni nec voluntate nec delectatione consentiunt, beato virginali pręmio nõ esse spoliandas, quod ex verbis Luciæ, si tamẽ authentica videantur, videtur posse cõprobari. Si etiã per violentiam, & non à cõsentientibus castitas virginalis amittitur, spero quòd talis amissio castitatis ipsis amittentibus cedat in bonum: quia permisit eas benignus Iesus tali bono spoliari, quo præsciuit ipsas non bene vsuras. Vtile enim esset aliquam quæ propter virginitatis meritum deberet superbire, perdere virginitatem, & per hoc consequi humilitatis virtutẽ. Ca-

I uenda sunt autem virginibus summo studio loca & tempora corruptoribus opportuna: ne si suæ corruptioni per insipientiam suam occasionem præbuerint, ipsæ sibi meritò nocuisse videantur, & sua corona priuentur. Si enim Bethsabee non se impudicè siue incautè lauisset in solario, & Susanna in pomœrio, vbi videri poterant aliquo modo, nequaquam illa adulterium, nec ista mortis periculũ incidisset. Cautæ sint virgines, sicut sunt castæ. Fenestras oculorum & aurium suarum discãt obserare, vultus abscondere, ne vel sibi videndo vel audiendo quod forte non expedit, mortem asciscant: ne dum ab aliis incautæ videntur & audiuntur, ipsos quamuis ignoranter occidant. Quòd sæpe contigisse cognouimus, illo suggerente & insidiante, de quo scriptum est: Sedet in insidiis cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem. De aliis verò quæ vel aliquando ante votum, vel post sola voluntate lapsæ sunt: mihi videtur sine præiudicio cuiuslibet melioris sententiæ, quòd virginitatis coronam non amittant, si tamen citius ad votum redierint, & in eo fideliter permanserunt: sed tamen coronæ meritum puto aliqualiter imminuendum secundum mutationem voluntatis, vt si qua longo tempore vel firma voluntate perstitit in voluntate frangendi votum virginitatis, tanto minus habeat meriti in corona. Integram verò omnino coronam æstimo possessuras, quæ à primis annis suis virginitatem sponso suo domino Iesu vouere & conseruare studuerunt.

Quòd flos lilij inclinandus sit ad terram.
Caput vigesimumnonum.

K NEC prætereundũ quòd ipse flos lilij tam altus, tam candidus, tam iucundus, semper reclinatur ad terram. Quid nobis per hoc aliud quàm humilitas commendatur? Caput enim inclinare ad terram, est mentem nostram ad generationem terrenam & fragilitatem de terra contractam inflectere, ne de nobis aliquid præsumere omnino audeamus, dũ nos lutum & cinerem esse consideramus. Nulli autem hæc virtus tam necessaria est, quàm virginibus, ne in profundum superbiæ incidant, dum suorum cõsiderant excellentiam meritorum. Virgines enim Christi etiã adhuc in terra viuẽtes, angelorũ ducũt vitam, tales cum sint, quales dixit dominus homines futuros post resurrectionem, quia tunc neque nubent, neque nubẽtur: sed erũt similes angelis dei in cœlo. Non expectant autẽ virgines Christi solummodo incorruptionẽ resurrectionis, sed in pręsenti etiam viuunt incorrupti, vitam sine dubio angelicam æmulãtes. Ne igitur è tam sublimi gradu quem non ex pręcepto cuiusquam, sed propria volũtate viriliter ascenderũt, viliter per superbiam decidãt: inclinentur ad terram, sicut flos lilij: recordentur quoniam puluis sunt, & ꝙ dies eorum sicut fœnum, & nondum æstimẽt se ad immortalitatis beatitudinem resurrexisse, sed adhuc illo carneo pariete circundatos, qui inter ipsos diuidit & dilectũ Iesum. Caueant

L illum astutum serpẽtem ipsis multipliciter insidiantem, vt ne ducat eas ad præsumendum aliquid de se: quatenus existimẽt bonum quod habent, non habere se à deo, sed à propria virtute: vel credant sibi pro meritis suis traditũ: vel vt putẽt se habere quod non habent* datum quod acceperunt: vel propter hoc quod à deo acceperunt singulariter, credant se meliores aliis. Hæ sunt quatuor species iactantiæ, quibus ille nequissimus serpens etiam non rarò bonos decipit. Et prima quidem specie decepti, qui non putãt quod habẽt, à deo accepisse, incidũt, quo nullũ est maius, crimen ingratitudinis. Quid enim peius quàm non recognoscere deũ esse largitorem omnis boni? Quod qui non agnoscat, quomodo grates referet ei à quo nihil se æstimet accepisse? Et certè non pauci tales sunt, quos ex ipsorũ verbis potes agnoscere. Quid enim dicunt? Quare, inquiunt, non seruasti castitatẽ tuam? Quarè nõ habes humilitatis & patientiæ virtutẽ? Quare nõ habes orationis deuotionem, & fluenta lachrymarũ? Quid putas eos cogitare qui hoc dicũt, nisi quòd ipsi hoc habeãt à se, & quẽlibet à se hoc posse habere? Non ita cogita tu ó virgo Christi, sed scito te à te ipso nihil habere, nisi peccata: cætera verò bona, gratiæ spõsi tui sunt. Gratulare ergo, id est lætare simul & gratias age ei à quo habes esse, & bene esse: & tanto magis dilige dilectũ tuũ, quanto pluribus & maioribus donis suis suã erga te cõprobat dilectionẽ. Imò & ipsa dona virtutũ plus dilige, diligẽtiúsque

**Locus corrupt* ex B. Greg. 5 lib. 23. in Iob, cap. 7.*

M cõserua, quia hoc à tam dilecto & tam diligẽdo accipere meruisti, quàm si propriis viribus hoc obtineres. In retinẽdo datum, diligenter dantis dilecti spõsi tui dilectionẽ ostende: quia non debet dare vilia munera dator tam preciosus. Secundi verò, qui credunt se quidẽ accepisse quod non habent, à deo, sed tamen propter merita sua: volunt benignũ dominũ Iesum sua gratia spoliare. Cur propter merita tua accepisse te putas virtutem? Dic mihi, quis dedit tibi posse mereri? Quid enim habes quod non accepisti? Quid gloriaris quasi non acceperis? Et tamen si vis scire quomodo acceperis, audi eundem Apostolũ: Gratia, inquit, dei salui facti sumus. Quod autẽ saluamur secũdum opera nostra, nõ ex iustificationibus nostris saluamur: sed gratia datur pro gratia. Gratia enim dei sumus id quod sumus, siue in habendis virtutibus, siue in cœlestibus obtinendis. Tertij verò qui ex spirituali dono putant se aliis meliores, aliósque cõtemnunt tanquam viliores se, peste illius Pharisæi premũtur, qui etiã cũ de acceptis virtutibus gratias ageret, peccauit, quia Publicanum cõtempsit. Sed quia plurimi hac peste laborant, tentemus adiuuante domino his aliquod medicamentum adhibere. Considerandum puto. Is aliqua virtute spirituali caret: forsitan habet aliam similẽ isti, vel maiorẽ hac. Ideo dicit Hieronymus, Præclara est virginitas, & pudicitiæ virtus: si modò non aliis macularum lapsibus infirmetur. Nam tanto maiori studio placendi opus est, quanto est maior ille cui placendum est. Si enim virgo es, adhuc dubium

A dubium tibi est, ad quem gradum dignitatis virginalis ascenderis. Non enim eiusdem meriti sunt omnes virgines. Quis enim sanctorum virorum similis in castitate & laude Ioanni venit æquandus? Quæ virginum fœminarum vsque ad altitudinem dignitatis Mariæ virginis altissimæ peruenit? Non ergo te exaltes super quenquam, cuius mentem ignoras: ne sub omnibus cadas. Item si tu fortè dignitate virginitatis locum tenes infimum: quomodo audebis te comparare ei qui in humilitate vel charitate vel obedientia forte iuxta summum gradum ascendit? Quid si ille cui te audes præferre, ad tantam perfectionem peruenit, vt nō dubitet, imò deo teste, (cui conscientia ipsius nota est) tota mente flagret calicē passionis pro domino exhaurire? Si hic fortassis dicis quia & tua conscientia testante paratus sis ad tolerandum passionem: ad id respondemus, quòd non sit quisquam, qui huius virtutis constantiam in se veraciter possit agnoscere nisi re ipsa atque experientia doctrice didicerit. Quantos enim putas in tormentorum acerbitate defecisse, qui se putabant vsque ad mortem fortiter perseueraturos? Non ergo te ipsum iudices, qui teipsum non agnoscis: cum perfectissimus omnium Paulus dicat, Sed neque meipsum iudico: qui autem me iudicat, dominus est. Alios quidē multo minus debes iudicare, propter hoc quod ibidem subditur: Nolite itaque ante tempus B iudicare, quoadusque veniat dominus, qui & illuminet abscondita tenebrarum: & manifestabit consilia cordium. Vbi sine dubio multi alij contra opinionem hominum, iudicio domini cuncta videntis præponentur & postponentur qui præponendi falsò putabantur. Est autem adhuc ratio valida, quæ ab hac specie iactātiæ te auocet. Ita enim habes: Est alius alio iustior, alius alio sanctior, & idem nescit vtrum odio an amore dignus sit. Hinc suam mentem exerceant optimi quique, & ad exemplum lilij timore & humilitate coacti inclinabuntur ad terram cum habuerint in mēte quòd nesciunt vtrū amore an odio sint digni. Et verè nesciunt & ignorant quid superuentura pariat dies, imò nec hora: quanto minus sciunt qualis eorum finis futurus sit, vel eorum qui modò mali sunt. Si Iudam proditorem vidisses cum adhuc erat discipulus, & inter summos, eiicientem in nomine benigni Iesu dæmonia, vidissésque latronem postea cum Christo crucifixum, qui catenus instituisset latrociniis & homicidiis, non dubito quin latroni discipulum prætulisses: & tamen omnes scimus vtri alter in fine prælatus sit. Tu ergo si etiam ad tantam iam vitæ perfectionem peruenisti, vt miracula opereris: time ne ad extremum cum ipso Iuda deprehēdaris reprobus. Si verò alium quenquam pessimis operibus videas insudantem, ne te illi præferas: quia nescis vtrum exemplo latronis ad vltimū conuertatur, sicut scriptum est: Beatus vir cui non imputauit do- C minus peccatū. Quod de illis communiter accipitur, qui post scelera sua ad dominum à domino cōuertuntur, qui considerat qualis quis moriatur. Nullū ergo & tu iudicare præsumas: nec te licet optimum cuiquam alteri quanuis pessimo præferas, quia tuus & illius qualis futurus sit exitus, ignoras. Ad terram igitur cum lilij flore inclinare, id est considera fragilitatem tuam, quam habes in te, quia terra & cinis es. Et quanto maior es, humilia te in omnibus, carnis mūditiam virtute humilitatis inclinans. Quid autem vanius illis qui se putant habere quod non habent? Sed certe hac peste omnium hominum genus ferè laborat. Quis est enim qui seipsum perfectè cognoscat: nisi cui datum est à patre luminū, à luce vera quæ illuminat omnē hominem? E cœlo descēdit γνῶθι σεαυτόν, id est nosce teipsum. Nam in cantico Canticorum ipsa sponsa quæ ad amplexus sponsi anhelabat, quæ senserat vnguentorum illius fragrantiam, de ignorātia sui quodammodo reprehensa est, dicente sponso: Si ignoras te ò pulcherrima inter mulieres, egredere à me. Vide ergo quantum malum sit quæuis ignorantia sui, propter quam ab amantissimo sponso meretur repelli. Ad cognitionem igitur propriam redeamus, id est ad terram nostram, si volumus esse vera lilia, & ad sponsi admitti præsentiam. Nosipsos iugiter introspiciamus, incessanter clamantes ad verum & benignum Iesum, vt mētis nostræ oculos ad cognoscendum nosipsos illuminare dignetur.

Iuuen. Sat. 11.

De numero foliorum nostri lilij. Caput trigesimum.

D NVNC ad numerum foliorum ipsius floris, candidissimo flore nostro benigno Iesu nos illuminante, animum extendamus. In perfectis liliis ipse candidus flos vt plurimum sex foliis constat, per quæ sex causas intelligimus quæ ad virginitatis munditiam debent animos virginum incitare, quarum tres ad vitam præsentem, tres ad futuram pertinent. Tria sunt incommoda in præsenti vita in coniugatis, propter quæ vitanda virginalis castitas est appetenda. Tria sunt quoque cōmoda futuræ gloriæ, propter quæ acquirēda votiua virginitas est & conseruanda. Præsentis vitæ incommoda duo habemus ex maledictione quæ inflicta fuit primæ parēti nostræ Euæ post transgressionem peccati. Serpens enim tribus maledictionibus subiacuit, Eua duabus, Adam vni. Serpēti enim dictum est à domino: Supra pectus tuum gradieris, terram comedes, & mulier cōculcabit caput tuum. Euæ autem dixit deus: In dolore paries, & sub potestate viri eris. Adæ verò ait: In sudore vultus tui comedes panem tuum. Maledictiones Euæ, & per ipsam omnium mulierum nuptarum, duæ sunt in pręsenti expressæ, scilicet quòd in dolore pariunt filios, & sub potestate virorum sunt. Quis & quantus sit dolor parientium mulierum, nullus hominum nouit, nisi quæ expertæ sunt. In E scripturis autem doloris huius testimonium frequenter inuenimus: quia cū magnitudinem alicuius doloris volumus exprimere, ipsum mulieri parturienti comparare solemus. Hoc enim ipsum dominus omniū dolorum cognitor, cum videret discipulos suos de morte sua nimium contristandos, ipsorum tristitiam mulieris parturientis tristitiæ voluit comparare, dicens: Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: ita & vos nunc quidem tristitiam habetis. Similiter & beatus Paulus dicit, volens ostendere dolorem eorum qui in extremi iudicij die imparati inuenientur, ait: Cum autem dixerint pax & securitas, tunc repentinus superueniet eis interitus, sicut dolor in vtero habenti, & non effugient. Sæpius quoque in prophetis & in aliis scripturis de huius doloris magnitudine inueniuntur multa exempla. Sed quia viuorum plura suppetunt testimonia, quæ illud ad experientiam cognouerunt & viderunt, in his non diutius est immorandum. Sed felices virgines, & verè prudentes, quæ etiam præter cōmoda temporalia spiritui domini iungi vicinius elegerunt, spirituales fœtus, id est bona opera multo melius vberius & securius immortali sponso suo Iesu non singulis annorum spatiis, sed diebus singulis procreantes: amantes eum, in cuius thalamum castissimum duce pudicitia intrauerunt, vel quem potius in sui cordis thalamum receperunt: eius vocem organicam in præceptis suis & promissis præmiorum cœlestium audierunt, & loquente sponso suo sibi per obedientiam re- F sponderunt: cuius amor castimoniam, cuius tactus munditiam, cuius nuptiæ virgines faciunt & conseruant. O verè felices, quæ tali viro non solum animi, sed etiam corporis munditiam consecrauerunt. Cuius commercio sic in animo fœcundantur, vt omnium virtutum matres efficiantur, quarum filij in domo cœlesti æternaliter habitant, & semen operum ipsarum coram sponso suo in seculū dirigetur. Euadunt etiā virgines Christi maledictionem secundam Euæ matris nostræ, & per ipsam omnium maritarum, scilicet quòd sub viri mortalis potestate non sunt: & in hoc quantum bonum inuenias, quantum malum effugias, diligentius intuere. Super quo Pauli Apostoli sententiam audiamus: Virgo quæ innupta est, cogitat quæ sunt dei: vt sit sancta corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. Quid acquiritur? Euaditur malum non modicum, solicitudo mundana, quomodo viro placeat. Quantum putas animis virginalibus deuotionis augeri, quòd liberę quando volunt & quando debent, nulla impediēte cura possunt orationibus cæterisque spiritualibus exercitiis vacare? Quantas habent coniugatæ religiosę & deo vacare volentes, molestias: cum à propriis viris, quibus eas esse subiectas oportet, prohibentur? Est enim hoc magnum onus coniugij, cum mulieres viris talibus copulantur, qui à bonis earum moribus & bona conuersatione discordant. Quantas putas esse cōiugatas, quæ suppliciis hoc emere vellent, quòd à malorum cōiugum po-

G testate liberatæ, liberum domino possent seruitium exhibere? Felices ergo virgines, quæ sponsum suum Christum accipientes, illi se soli subiecerunt, cuius iugum suaue est & onus leue: cuique soli tota & integra mente placere desiderant, qui sanè est speciosus forma præ filiis hominum: non diuidentes mentem suam, ita vt nec ex parte cupiant, & solicitæ sint placere deo, nec ex parte placere viro: sed se totas integras reddunt illi à quo acceperunt vt essent, & receperunt vt bene essent: ipsum munere præterea sponsum suum gratuito acceperunt. Quid poteris largitori tuo dignè rependere? Dedit te tibi, quando te creauit vt esses: reddidit te tibi, cum recreauit vt bene esses: dedit in viaticum tibi, ne in via deficias, corpus & sanguinem suum, se verum deum, & hominem verum. Et tu quid rependes? si pro eo quod dedit tibi quando te creauit, vicem nequis rependere: quid denique pro eo repẽdes, quòd se tibi dedit? Certè si te milies posses rependere, quid esses tu in comparatione dei? Repende tamen quantum potes, repende te totam illi, qui se totum tibi & dedit & reddidit: & his non contentus, se quoque totum tibi dedit. Dilige hunc tantum te diligentem, & singularem dilectum ex tota anima tua, & ex toto corde tuo, & ex omnibus viribus tuis: quia & cor bonæ voluntatis & animam rationabilem, & vires ad implenda quæ bona sunt, ipse dedit tibi. Benedicat anima tua domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius, & te dilectio-

H nis illius vinculis astringe, vt liberius vacare posis & videre quàm suauis est dominus: quem si rectè gustaueris, ipso te trahente, iam nequaquam vlterius sub alterius potestatem redigêris. Nullus enim sapiens ab illius se vellet absoluere seruitio, cui seruire regnare est. Quis autem regnare nolit? Vis regnare feliciter? serui benigno Iesu, & regnabis: quia illi seruire regnare est. Sic enim de sanctis legitur, quia cum Christo regnabunt in æternum. Quid est regnabunt? Reges erunt. Hoc enim & Apostolus ait: Hæredes quidem erunt dei, cohæredes autẽ Christi. Reges ergo vere erunt hęredes regni dei: cohæredes autem regis. Felicissimæ ergo virgines huius solius iugo subiectæ, quæ seruos suos commutant in reges, quorum regnum non mutabitur in æternũ. Tertia causa appetendæ virginitatis est carentia multiplicium anxietatum, quæ inenarrabiliter habetur circa pueros nutriendos. Quanta sit hæc anxietas, soli nouere parentes. Secũdum amorem enim quo afficiuntur circa filios, extenditur solicitudinis magnitudo, quẽ amorem exceptis parentibus nulli sciunt. Verum dixit, qui ait: Quis sit amor prolis, soli nouere parentes. Vnde nonnunquam solicitudinem ipsam in tantum contingit extendi, vt omnes animi vires occupet, & omnibus postpositis solummodo filiorum mentionem habeant. Discurrit animus & vagatur & percurrit mare & aridam, nil inexpertum relinquit,

I plurimúmque & corpus miserorum parentum diuerso labore atteritur: vt filiis pecunia & possessio comparetur. Nec adhuc quiescitur etiam pluribus quàm necessitas exigat conquisitis, quia occasione dilectionis filiorum subintrat auaritia, & Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit: Et minus hanc optat cum non habet. consequentérque moriuntur in miseriis, nec possunt compati, nec volunt misereri, & seipsos miserrimi parẽtes faciunt indignos ad misericordiam consequendam. Iam vt puto vides, quantum malum facit solicitudo circa filios habita, & ad quem finem tendit. Quantum autem putas anxietatis adiici etiam bonis parentibus, & maxime matribus, quæ maiori circa filios solent affectu moueri, cum vident vitam filiorum virtutum tramite relicto vagari per deuia vitiorum, cum diuersis illos affici vident corporum infirmitatibus, cum denique tantum ad mortis vident interitum deuenire. Quis in tantis miseriis locus diuinæ contemplationi relinquitur? Quomodo cor sursum haberi potest ad dominum tantis grauitatibus oppressum? O quàm beatæ virgines, quarum sponsus vltra mori non potest, quarum filij, id est virtutes semper viuunt, imò & ipsas ad vitam perducũt, quarum animus non ad diuersa terrena descẽdit posteriorum oblitus. Portant iam virgines beatæ in mente sua cœlum cum gaudiis, quantum homini fas est, quod ipsas præterea est laturum. Iam vagantur per gaudia cœlestia, transeunt singulariter choros beatissimorum spirituum, singulorum chororum officia singularia spirituali mentis viuacitate perspiciunt, & singularium virginum gaudia sibi à rege & à sponso præparata,

Iuuenal. satyr. 14.

K libera mentis auiditate degustant, nulla filiorum terrenorum solicitudine remoratæ.

De tribus commodis futuræ vitæ.
Caput XXXI.

SEQVAMVR nos & prosequamur in materiæ tractatu propositæ tria commoda futurę vitę Christi virginibus singulariter accessura. Beatissimus Ioannes Euangelista in Apocalypsi sua vidit duodecies duodena milia sanctorum citharœdorum illibatæ virginitatis in corpore, viriditatis inuiolatæ in corde, quòd sequantur agnum sponsum virginum quocunque ierit. Ecce virginum præmiũ singulare, per quod quartum folium floris lilij designatur: quia sequuntur agnum quocunque ierit. Quò ire putamus hunc agnum, quò nemo sequi eum vel audeat vel valeat nisi vos? Quò inquam putamus eum ire? in quos saltus? in quæ prata? Illuc æstimo, vbi sunt vera gaudia, non gaudia huius mundi vana, insana, mendacia, nec gaudia qualia in ipso regno dei cæteris præstantur: sed à cęteris sorte distincta, gaudia virginum Christi de Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, gaudia propria virginum Christi. Non sunt eadem non virginum, id est eorũ qui non sunt virgines, quanuis tamen sint Christi. Nam

L sunt aliis gaudia alia, sed nullis talia. Sequuntur agnum quocunque ierit, quia agni caro vtique virgo est. Hoc enim in se retinuit cum esset in corpore, quod non abstulit matri. virgo enim ex virgine conceptus est: & natus virgo de virgine, & post natiuitatem cum virgine matre permansit virgo, auctor & custos & amator virginitatis ac remunerator largissimus dominus Iesus Christus. Merito igitur eũ sequuntur etiam in hac vita virginitate cordis & carnis, quocũque ierit. Quid est enim sequi, nisi imitari? quia Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, sicut ait Apostolus Petrus, vt sequamini vestigia eius. Hunc in eo quisque sequitur, in quo imitatur, in quo multũ ad imitandum proponitur omnibus: virginitas autẽ carnis non omnibus. Non enim habẽt quid faciant vt virgines sint. Sequantur itaque agnum cæteri fideles, qui virginitatẽ corporis amiserunt, non quocunque ierit, sed quocũque ipsi poterũt. Possunt autẽ in omnibus virtutibus, nisi cũ in decore virginitatis inceditur. Quomodo enim post eum ibunt itinere virginali, qui hic amiserũt quod nullo modo recipiũt? Vos ergo ô virgines eius ite post eum, quæ propter hoc quocunque ierit, sequimini eum, tenendo perseueranter quod vouistis, ardenter facite quod potestis, ne virginitatis bonũ vobis pereat, cui semel perditæ facere nihil potestis vt redeat. O quãta cum admiratione, quanto cũ gaudio

M videbit vos cætera multitudo sanctorum, quæ agnum ad hæc sequi non potest. Videbit, nec inuidebit: & collætãdo vobis, quod in se nõ habet, habebit in vobis. Agnus quippe ille quẽ vos quocunque ierit, sequimini, nec eos deseret qui eum non valẽt sequi quò vos potestis. omnipotentẽ agnum loquimur, qui vos præibit, & ab eis non abibit, cũ erit deus omnia in omnibus, & qui minus habebũt, à vobis nõ horrebũt. vbi enim nulla inuidentia est, concors est differẽtia. Præsumite itaque, cõfidite, roboramini & permanete in eo quod vouistis, & reddite domino deo vestro vota perpetuæ cõtinentiæ, non tantum propter ærũnas præsentis seculi vitãdas, sed multo magis propter futuri seculi delicias singulares, quas nobis spiritualiter agnus noster Christus transiens ministrabit. Caueant autem virgines Christi, ne pueriliter intelligãt: ita vt solam virginitatẽ credãt sibi sufficere ad sequendũ agnũ dei quocũque ierit, cũ ipse agnus non solũ virginitatis semitã, imò etiã omnium virtutũ viã incedat. Oportet ergo virginẽ Christi omnium virtutũ itinere etiã in hac vita agnũ mansuetissimũ imitari, si vult illuc venire vbi sine fine eũ quocũque ierit sequetur. Quomodo enim posset sequi virgo superba agnũ in humilitatis via gradientẽ, ad quẽ nullo modo accedet? Quomodo mitissimũ iracunda? Quomodo feruentẽ charitate inuida? Quomodo largissimũ auara? Quomodo sobriũ ebria? Ambulat in omni via omnium virtutum agnus: ambulet sic & virgo cupiens agnum imitari. Sit mitis, sit humilis, sit charitate feruens, sit larga, sit alacris, sit sobria, & imitabitur agnum quocunque

A cunque ierit, denique merebitur ab ipso sponso suo audire: Quàm pulchri sunt gressus tui in calciamentis tuis, filia principis! Specialis filia dei principis, & domina regum vniuersæ terræ erit anima virginalis, cuius gressus commendantur in calciamentis. Per calciamenta autem accipimus exempla mortuorum: quia calciamenta fiunt de mortuis animalibus. Pulchri igitur sunt gressus virginum in calciamentis, cum directe sequuntur per viam virtutum omnium agnum Christum pro ipsis mortuum, pro agno paratæ etiam ipsæ vsque ad mortem & per mortem, si necesse est, sequi agnum, in omni facto munientes pedes affectuum suorum exemplis optimi agni Iesu Christi, aduersus serpentem insidiantem calcaneo virginali, cum caput serpentis virginali pede ipsius agni adiutorio conculcatur. Quintum folium floris lilij quintam causam designat propter quam virginitas est appetẽda, illud scilicet quia cantabũt canticum nouum ante thronum dei & agni, quod prẹter virgines nemo potest dicere. O felices virgines, & cæteris feliciores virgines, quæ affertis ad illas agni nuptias æternales canticum nouum, quod cantabitis in citharis vestris, non vtique tale quale cantat vniuersa terra, vt dicitur: Cantate domino canticum nouum, cantate domino omnis terra: sed tale, quale nemo potest dicere, nisi vos. Audiet tamen, & delectabitur omnis multitudo fidelium vestro proprio & tam excellenti dono. Vos autem quæ & dicetis & audietis, quia illud dicetur à vobis: felicius exultabitis, & iu-
B cundius regnabitis. Quis istam felicitatem poterit explicare? imò quis humana mente concipiet tantæ exultationis iubilum? Iam si omnes virgines canticum istud cantabunt, nunquid illa virgo virginum primiceria non cantabit? Cantabit vtique, & tanto iucundius quanto castior cæteris. Præbebitq; toti choro in cantando exemplum, quas ad virginitatis amorem suo incitauit exemplo. Cantabunt ergo virgines in illa iucunditate festiua canticum suum in cor agni virginis sponsi sui, à quo vt tale canticum cantare possent, acceperunt. Quid autem? Nunquid & ipse agnus solum aliarum virginum cœtum, & non etiam ipsam virginem matrem suam superextollet, à quo habent illæ non solum vt sint virgines, sed etiam vt sint? Nunquid ipse sponsus virginum virgo, virgo optimus, non etiam cantabit? Imò vere & ipse cantabit: & iucundissima illa vox verbi patris æterni, cum omnibus, præ omnibus, & in omnibus audietur. O felicissimum canticum: ó festiuitatem iucundissimam comparatione & fine carituram. Quis ad illud non anhelet? Quis laborare contemnat vt illuc perueniat, vbi tantarum virginum canticum nouum audiat, vbi mirabiliter præ cæteris virginibus redundantem vocem matris agni percipiat, vbi & ipsum agnum piissimum & dulcissimum melos totum melleum audiat concinentem? Si enim eloquia domini, teste Psalmista, & in ipso corpore mortis existentis vni cuipiam tam dulcia sunt, vt mel & fauum superẽt:
C quanta putas ea dulcedine superabundare debere, vbi omnis mortalitas, omnis timor, omnis dolor procul transierunt? vbi amaritudinis nullus relinquitur locus, sed omnes torrente voluptatis diuinæ potabuntur inebriati ab vbertate domus eius? Maxima omnibus felicitas, canticum virgineum agni dulcissimum audientibus: abundantior tamen virginibus Christi, cum ipso agno cantantibus. Quanta solicitudine merito custodire debent virgines ora sua, canticum solis virginibus cantandum cantare, & cum omni munditia conseruare non solùm ab omni actu polluto, sed ab omni verbo luxurioso, turpi, scurrili, iocoso, imò & ocioso? Erúntque sicut in cantico sponsæ dicitur, sicut vitta coccinea labia virginum, & eloquium earum dulce. Sicut enim vitta coccinea sunt labia, quæ semper verbis ardentis charitatis abundant, quibus verbis motus & cogitationes carnales restringũtur. Per coccineum quippe colorem, charitas: per vittam qua crines restringuntur, restrictio cogitationum carnalium, quæ per crines figurantur, accipitur. Sponsarum ergo agni, hoc est, virginum Christi labia præcipue decet esse sicut vitta, & coccinea: vt sermo eorum semper charitate ardeat: passione agni & sponsi rubeat, qui semper debet esse in corde, semper sit in ore candidus & rubicundus dulcis Iesus. Nec timeo talibus de mendacio, quia mentiri omnino nolunt, cum de veritate loquuntur dulcissimo Iesu. Scurrilia vero, turpia, iocosa, & ociosa verba, verbis passionis conuenire non possunt. Quid
D enim vtilius, quid amarius, quid decentius passione Iesu Christi? O dulcissime atque amantissime Iesu, agne immaculate, candide per innocentiam, rubicunde per sanguinem passionis, quàm iocundum cogitare, quàm salubre loqui de te? Tu enim de te loquentibus præsens, mentem dulciter accendis, informas verba, & omnium in te loquentium trahis affectus: currúntque in odore vnguentorum tuorum, donec introducantur à te rex regum in cellaria tua, bibántque vinum dulcissimæ consolationis tuæ in iucunditate cordis sui, audiántque suauissimam vocem tuam dicentem: Bibite & inebriamini charissimi. sentiéntque indignos amari à te gratis, amicissime & gratissime Iesu. Vidés ne igitur quorsum tendant verba charitatis & passionis? Benigne Iesu, cuius nomen quod est super omne nomen, nulli potius nominandum, nulli dulcius sapiendum est, quàm virginibus sacris, sponsis eius: vt nunquam ab earum ore recedat nomen dulcissimi Iesu, in quo ipsi agno cœlestis patris canticum nouum solæ cantabunt. Incipite ergo quantum fas est ó virgines, frui sponso vestro, ipsum semper in ore, semper in corde gestantes: vt fiant ei sicut vitta coccinea labia vestra, & eloquium dulce, vt dignæ habeamini postmodum osculari ab osculo oris eius, & ab ipso introduci in cœlestem thalamum. Sexta & vltima causa propter quam virginitas est appetenda, sexto folio floris lilij designatur. Ostenditur enim nobis quæ sit hæc causa testimonio Esaiæ dicentis: Eunu-
E chis, id est virginibus meis dabo in domo mea & in muro meo locum nominatum multo meliorem quàm filiorum atque filiarum: nomen æternum dabo eis, quod nunquam deficiet. O sublime meritum virginum, ó gloriam excellentem, ó præmium spirituale. Legant & intelligant, memoriæque commendent verbum hoc, verbum bonum & suaue virgines omnes, parui pariter & puellæ gaudeant, & perseueranter currant, qui iam continentiam vouerunt, donec comprehendant. Audiant qui nondum vouerunt, & delectentur in altitudine præmiorum, vt voueant etiam ipsi votum castitatis castissimo Iesu, vt semitam virginitatis altissimam & arctissimam apprehẽdant, per quam incedentes brauium accipiant nominis sempiterni: & locum multo meliorem quàm qui filios & filias ex se genuerunt, incolere mereantur. Quid per hoc designatur nomen, quod dominus promittit se suis daturum virginibus? Vtique gloria propria excellénsque significatur: quæ erit virginibus non communis cum multis, quamuis in eodem regno constitutis. Nam ideo fortasis nomen dictum est, quòd eos quibus datur, distinguit à cæteris, sicut homines propriis nominibus distinguuntur. Licet enim omnes ad vitam æternã prædestinati in vno regno sint mansuri, & vno deo fruituri: tamen sicut ait Apostolus, stella differt à stella in claritate, sic resurrectio mortuorum. Hæc sunt
F merita diuersorum sanctorum. Nam sicut commune est omnibus sideribus esse in cœlo, & tamen alia est gloria solis, alia lunæ, alia stellarum: sic in ipsa vita æterna distinctè fulgebunt lumina meritorum. In domo autem patris æterni mansiones multæ sunt: vbi non viuet alter altero prolixius, quia omnes habebunt vitam æternam. In multis autem habitationibus honoratur alius alio clarius. Quanta putas ibi gloria fulgebunt virgines Christi, cordis simul & mentis puritate Christũ sequentes? Quis sanctorum chorus melius lunæ comparatur, quàm virgines? Solæ sequentur solem iustitiæ Christum vt agnum patris, quocunque ierit: vnde & solæ illi similes sunt atque simillimæ. Honorabuntur ergo præ cæteris in eodem regno existentibus splendore quidem excellentiori, sicut lunam videmus præ cæteris sideribus præeminere, possidebũtque in domo domini locum meliorem multo quàm cæterorũ filiorũ & filiarum qui virginitatis merito non sunt insignes. Pergite itaq; sancti dei pueri & puellæ, mares & fœminæ, cœlibes & innuptæ, pergite perseueranter vsq; in finem. Laudate dominum dulcius, quẽ cogitatis vberius: sperate felicius, cui seruitis instantius: amate ardentius, cui placetis attentius. Non sint in vobis incentiua vlla vitiorum, sed totum hominem vestrum vestro sponso consecrate simul & conseruate speciosoforma præ filiis hominum. Non conspiciatur in virgineo corpore vestro improbus vultus, non vagi oculi,

G non infrenis lingua, non petulãs risus, non scurrilis iocus, non indecens habitus, non tumidus aut fluxus incessus. Iam non reddite malum pro malo, aut maledictũ pro maledicto. Iam postremò ad illam dilectionis mẽsuram accedite, vt ad imitationem sponsi vestri ponatis animam pro fratribus vestris. Hæc enim addita virginitati angelicam vitam hominibus, & cœli mores exhibent terris. Sed quanto maiores estis, tanto humiliate vos in omnibus, vt coram deo inueniatis gratiam, qui superbis resistit, qui se exaltantes humiliat, qui inflatos per angustam portam non traiicit. Nulla sit superflua solicitudo. vbi seruet charitas, nõ desit humilitas. Si ergo nuptias cõtempsistis filiorum hominum, ex quibus filios hominis gigneretis, tanto magis corde amate filium hominis speciosum forma præ filiis hominum. Inspicite pulchritudinem amatoris vestri, & hoc ipsum quod in eo derident superbi, inspicite quàm pulchrum sit interioribus luminibus. Inspicite vulnera pendentis, cicatrices resurgentis, sanguinem morientis, precium & commercium redimentis. Hæc quanti valeant, cogitate: hæc in statera charitatis appendite: & quicquid amoris in nuptias vestras impendendum habetis, illi rependite, qui non pulchram carnẽ, sed interiorem vestram pulchritudinẽ quærit, qui vobis dedit potestatem filios dei fieri. Videte autem quanta securitate amatis eum, cui displicere falsis suspicionibus non timetis. Vir & vxor inuicem se amant, quia in se ma-

Hæc Aug.

H nifestè vident signa charitatis: sæpe tamen de se aliquid mali inuicem suspicantur, quia sua occulta inuicem non contuentur. Non ita est de amore vestro dulcissimo Iesu ac desiderabili, in quo nihil inuenietis quod reprehendere possitis: nec vobis timendum est quòd falsò aliquid mali de vobis suspicetur, qui renes intuetur & corda. Si ergo magnum amorem coniugibus deberetis, quantum amare debetis eum propter quem coniuges habere noluistis? Totus vobis figuretur in corde, qui pro vobis crucifixus est in cruce: semper habentes in mente quantam vobis exhibuit charitatem, qui vobis sibi inuiolatos tam in corpore quàm in anima conseruauit: quantam vobis & quàm specialem gloriam præparauit, quos sic sublimauit. Specialem inquam gloriam, specialem coronam donauit vobis in cœlis, quam nostri maiores aureolam appellant: quam idcirco ab auro æstimo nominatam, vt ipsum coronæ nomen quæ dabitur vobis in præmium virginitatis, insinuet excellentiam gloriæ virginalis. Quid inquam dabitur sacris virginibus Christi? Cæteris sanctis vt præeminеant, sicut aurum cætera metalla præcellit. Dicit enim Esaias: In die illa erit dominus corona gloriæ: & sertum exultationis residuo populi sui. Attende quòd corona fit de auro & de lapidibus preciosis: sertum de floribus, puta rosis, violis, & huiusmodi. Attende quàm magnum est ipsum deum habere pro corona, & virgines non tantùm habebũt deum pro corona, id quod est commune omnibus glorificatis: sed habebũt pro

I capillo florido exultationis prærogatiuã spiritualis excellentiæ, quę in virginibus in patria cœlesti apparebit. Quid autem est ille locus multo melior, quàm filiorum dei? Quid illud nomen æternum? Quid aureola? magnũ est valde, & inexplicabile inexpertis, & propterea cũ magna auiditate currendum, cum magna fortitudine perseuerandum est eis qui soli fruendo poterunt hoc experiri. Sed quia commemorando gratiam specialem virginibus à sponso suo gratis concessam, & gloriam specialem ab ipso quoque nihilo minus in cœlis virginibus præparatam: ad specialẽ dilectionẽ sponsi cœlestis benigni Iesu animos virginalis munditiæ, prout ipse virginitatis & dilectionis auctor largiri dignatus est, incitare curamus, secundum ordinem prosequendo de dilectione proximi, sine qua dei dilectio non subsistit, pauca quæremus annectere, quia in his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ.

De dilectione proximi, & sex operibus misericordiæ. Capitulum trigesimumsecundum.

FLOSCVLI igitur aurei coloris numero sex, qui in medio floris albi in lilio consistunt, charitatem erga proximũ habendam figurant: quæ in sex operibus charitatis, quæ & opera misericordiæ nominantur, consistit. Charitas ergo quæ ociosa esse non potest, vbicunque est, se operibus ostendit, sicut beatus Gregorius dicit, Probatio dilectionis, exhibitio

K est operis. Et ille specialis dilectus domini Ioannes ait: Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem patientem, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas dei manet in eo? Si enim fratrem suum quem videt, non diligit: deum quem non videt, quomodo posset diligere? Opera autem misericordiæ, quibus charitas Dei demonstratur, curauit ipsa veritas explicare, ostendens se de his solos iustos in die extremi iudicij laudaturum, & propter horum defectum reprobos damnaturum, dicens: Cum venerit filius hominis, & sederit in sede maiestatis suæ, & statuerit iustos à dextris suis, & reprobos à sinistris, dicet ipse rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratũ est. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes fui, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me. Infirmus, & in carcere, & visitastis me: qui quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Tunc dicet his qui à sinistris: Ite maledicti in ignem æternũ. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potũ. Hospes eram, & non collegistis me: infirmus & in carcere, & non visitastis me. Quia non fecistis vni ex minimis meis, nec mihi fecistis. Ecce opera misericordiæ de charitatis radice procedentia. Considerandum est itaque, quantæ sint dignitatis quæ sola in distri-

L cto examine laudari merentur, quorum dignitas in colore aureo flosculorum lilij designatur. Nihil valet albi floris munditia, hoc est, virginalis puritas sine operibus charitatis. Sed quid dicimus de his qui propter defectum terrenæ substantiæ hoc operibus implere non possunt, siue adhuc in seculo commorentur, siue renunciantes seculo & omnibus quę possidebant, nudum Christum nudi secuti sunt? Nunquid hi omnes reprobi erunt, qui Christo in operibus misericordiæ ministrare nõ possunt? Absit. Non enim impotentes, sed nolentes condemnabuntur. Nam viscera, id est cõpassionem suam non claudit à proximo indigẽtiam patienti, qui si posset, vellet subuenire: sufficitque domino cor intuenti, si sola voluntas assit. Nam & ipsam pro facto reputat voluntatem. Nullus ergo se poterit excusare, quin omni petenti se tribuat, vel opere vel voluntate. Non igitur se excusent qui dare non possunt. Tam enim afflicti quàm volũtaria paupertate coacti voluntatem dare tenentur. Examinet autem se quilibet si hanc habeat voluntatem. Cum enim vides pauperem, vel infirmũ, vel peregrinum, & nulla cõpassione permotus tales pertransis, nec orationẽ, nec gemitũ pro illo effundis: nunquid dandi non habes potestatẽ? nequaquam. Si enim nõ diuidis affectũ charitatis cum proximo indigẽte, perinde est ac si non cõpatiaris patienti. Si enim non condoles condolenti, quomodo substantiam exteriorem diuideres? Si nõ das cõpassionis affectum, qui quo plus datur, plus abundat: quomodo terrenam substantiam dares, quæ diuisa minuitur? Quoties ergo vide-

M mus aliquẽ indigentem, agnoscamus Christum in illo: quia & ipse indigens, mẽbrum Christi est. Nõ claudamus viscera cõpassionis nostrę ab illo, & per hoc sciemus quia charitas Christi manet in nobis. Maxime virgines Christi intra albos flores munditiæ virginalis habeant hos aurèos flosculos charitatis, sine qua nulla est munditia castitatis: nullus labor passionis, nulla scientiæ plenitudo ianuam vitæ ingreditur æternæ. Nihilo minus autem, imò & multo magis miserẽdum est miseris à via rectæ fidei vel operum fidei exorbitãtibus, & in peccatorum sorde iacentibus, siue ipsi sua peccata agnoscant, siue non, & frangendus est eis, id est orationibus & lachrymis nostris ad misericordiam inclinãdus ille panis cœlestis angelorũ dulcis Iesus. Similiter & illi quibus dedit dominus intellectũ, panẽ sacræ scripturæ talibus frangẽt & apponent, orando dominũ vt oculos eorũ aperire dignetur, vt eũ agnoscant, & cordis palatum sanẽt, & gustẽt & videant quoniam omnino suauis est dominus: & ipsum in fractione panis, id est sacra scriptura agnoscant, quorũ oculi intellectus ante tenebantur ne eum cognoscerent, peccatorum sordibus superiectis. Frãgendus est panis consolationis his qui in pressuris sũt constituti, siue in languoribus corporis, siue onere paupertatis, vel in semetipsis, vel in amicis suis: vt secundũ consilium sapientis, detur sicera mœrentibus & vinum dulcis consolationis his

A nis his qui amaro sunt animo, diuitem semper voluntatem habentes ad omnes, non solùm ad amicos, & domesticos fidei: verum etiam ad inimicos, vt simus filij patris nostri qui in cœlis est, qui facit solem suum oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Sed forte dicet aliquis: Quid deperit deo meo, quòd solem suū & pluuiam suam tam malis quàm bonis largitur? Nihil enim, inquam, imò & prodest, quia plerunque vincuntur mali multitudine bonitatis & beneficiorum Dei, & à prauis suis itineribus conuertuntur. Et tu dic mihi, Quid deperit tibi, si charitatem tuam, quæ quasi sol cæteras virtutes illuminat, & pluuiam lachrymarum tuarum etiam cum inimicis diuidas orando & lachrymando pro illis, vt quandoque reuertantur ad cor, & errores suos agnoscant, & charitatis vnitatem recipiant? O si scires bonitatem optimi dei, & quàm bonus est qui te monet orare pro persequentibus & calumniantibus te, & quantam mercedem talia orantibus paret! Certe iamdudum petiuisses ab eo, & dedisset tibi solem talis charitatis, & pluuiam taliū lachrymarum, qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Apud quem fons est vitæ, & in cuius lumine videbitur lumen: lux vera, quæ illuminat omnem hominem, dulcis Iesus. Ad cuius exēplum diuide & tu charitatem tuam, diuide lachrymas tuas tam cum inimicis tuis, quàm cum amicis: vt sis filius patris tui B cœlestis, & frater & imitator domini Iesu, qui super ciuitatē fleuit peccatricē, pro occisoribus suis orauit, vt non perirent. Sed iam ad finem floris huius attingamus. Flosculus in medio flosculorum aureorum præeminens cæteris omnibus lōgior diuinitatē signat, quæ est super omnia Deus benedictus in secula, amen. Habet autem hic flosculus caput vnum triangulum, per quod trinitas ipsa designatur. Vnum enim caput, diuinæ substantiæ vnitatem figurat: tres vero anguli eminentes, & à se distincti signant trinitatis personas. Summus est hic flosculus in lilio virginali, quia virgo domini omnes cogitationes suas, omnem voluntatem suam, omnia verba sua, omnia facta sua, omnem munditiam suam corporis & cordis sui ad honorem spōsi cœlestis debet inferre: quia si gloriam propriam quæsierit, lampadem, id est purum corpus non habebit: sed oleo lætitiæ spiritualis & igne charitatis carebit. Scimus autem quòd illis virginibus dicturus sit sponsus, quæ lāpades habebunt sine oleo, verbum horribile non solùm auditu, sed & cogitatu, Nescio vos. O verbum asperum. Libera nos domine Iesu dum adhuc tempus est liberādi, nos pauperes peccatores à laqueo venantium: ne postmodum illud verbum asperum audiamus. Scimus quòd aduersarius noster serpens ille astutissimus innumerabiles & subtilissimos laqueos nobis obtendit, vt quos à bonis operibus nō potest auertere, prauis suggestionibus de bonis saltem faciat operibus gloriari. Et quomodo putas eum fremere, quomodo stridere dētibus suis, cum videt virgunculas teneras à primis infantiæ suæ rudimentis regnum mundi & omnem ornatum seculi contemnere, & tam altam semitam virginitatis ascendere? Quantas illū putas insidias tendere nūc radici, nunc trunco, nūc foliis albis, nunc flosculis aureis lilij virginalis vt inducat eas in aliquo bonorum operum quærere gloriam propriam, ne ad virginitatis summæ apicem pertingant? Sed virgo Christi semper respiciat in faciem sponsi sui: vt omnia faciat propter ipsum, omnia ad ipsum referat, in omnibus quærat ipsum, dicens cum ipso: Ego gloriam meam non quæro: sed honorifico dominum meum, & ipse honorificabit me, quia ipse solus susceptor meus, & gloria mea, qui exaltabit caput meum dulcis Iesus. Si quis virginum sic loquetur, sic aget: erit perfectū lilium, & florebit in æternum ante dominum, & in domino suo, & in sponso suo: & dominus suus & spōsus suus florebit in ipso, qui in hortum ecclesiæ suæ descendit, vt talia lilia colligeret. Hæc autem per quendam excessum de flore lilij spiritualis, quo præcipue floret vitis & vita dominus Iesus. In gratiam virginum, ad quorum notitiam hūc tractatum credimus venturum, diligētius hęc tractare studuimus: vt hic inueniant compendiose, & facilius memoriæ commendent (tanto auidius legendo, quanto breuius) quod ab aliis sanctis patribus diffusius est tractatum, & multis grauibus disputationibus aggrauatum, quod propter difficultatem à simpliciū virginum simplici intellectu non potest comprehendi. Nec timemus linguas detractorum dicentium nos vniformitatem D materiæ non seruasse, qui à tractatu vitis in tractatum lilij cesserimus, cum pro certo sciamus nos à charitatis benignitate, Christi nimirum virginum sponsi, excusandos, cui in hoc tractatu cōfitemur, sicut intelligimus, subseruisse, in cuius manu sumus & nos & sermones nostri: quem, vt firmiter speramus, in huius materiæ tractatu secuti sumus, non gloriam doctorum, sed fructum discentiū requirentes. Veruntamē quātum intelligo, non magis floret vllo aliquo flore vitis nostra, non alterius alicuius floris tam attrahit fragrantiā quàm huius lilij, id est virtutis virginalis, cuius amore tot adolescētulæ attractæ tam liberaliter currunt in odorem vnguentorū sponsi, voce simul & opere clamantes: Trahe nos post te, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Quid enim amant tot virginū milia mundi illecebras spernentia? quid, inquam, tam amant in sponso suo cuius virtutis delectatione attrahuntur, quàm odorem lilij, id est amorem virginitatis? Liceuerit ergo nobis hunc florem potissimum in vite nostra commendare, quo nullus preciosior nec speciosior est in ipsa vite. Nūc autem ad alios compendiosius tractandos transeamus.

Digressionis à vite ad lilium ratio.

De rosa rubente & ardente.
Caput trigesimumtertium.

FLORET in vite nostra benigno Iesu nihilo minus rosa rubens & ardens. Rubens sanguine passionis, ardens E igne charitatis, rosida effusione lachrymarum dulcis Iesu. Fleuit enim & contristatus est propter me gaudium meum, imò gaudium angelorum, dominus Iesus: qui vt ait Apostolus, in diebus carnis suæ offerens vota & supplicationes ad eum qui possit saluum facere eum à morte, cum clamore valido & lachrymis exauditus est pro sua reuerentia. Audis cor non carneum, sed lapideum, illum magnum Iesum & optimum in diebus carnis suæ quam pro me redimendo assumpserat, lachrymis immaduisse, & adhuc aridum permanes? O cor durum: audis commoueri pro me ad lachrymas illum qui in æternum stat, & non commouebitur: nec adhuc tu ad lachrymas commoueris? Addam & ignem charitatis, & passionis sanguinem: si forte calefias, si emolliaris, vt dulcissimo Iesu pro lachrymis suis & sanguinis effusione solas saltem lachrymas rependas. Adhuc addam & malleum grauem, & cuneos ferreos incutiam tibi, vt scindaris. Nam si tu cor sicut terra sine aqua exaruisses, vtique vel leuiter posses emolliri solis perfusum lachrymis lachrymantis Iesu. Si autem à facie frigoris iniquitatum induratum es in rigorem lapidis, addo instrumenta fortia, malleum crucis, & cuneos clauorum ferreorum, vt illis tibi incussis scindaris, & fontem lachrymarum salubrem effundas. Quòd si nec adhuc commoueris ô cor durum & impœnitens, durius es silice, qui in deserto à Moyse bis percussus virga emisit aquas largissimas: præsertim cum malleus crucis domini validior sit ad feriendū, quàm F virga Moysi: & tres claui ferrei tibi incussi efficaciores esse debeant ad aquam lachrymarum eliciendam, quàm percussio virgæ Moysi geminata. Si vero & adhuc permanes inconcussum, eò quòd in adamantis duritiam sis conuersum, qui solo hœdi sanguine potest molliri, assero tibi hœdi pariter & agni incontaminati optimi Iesu sanguinem copiosum calore incomparabilis charitatis feruentem, qui sua fortitudine illum adamantinum parietem inimicitiarū positum inter deum & hominem omnino comminuit & dissoluit. Hic paries per tot annorum milia durauerat, nec lege, nec prophetis ipsum diuersorum præceptorum, commonitionum, & cōminationum malleis percutientibus aliqualiter fuerat comminutus: sed accedente sanguine hœdi & agni nostri benigni Iesu, non tantùm perforatus, sed & destructus est. Dicitur autem & bonus Iesus & purissimus esse hœdus, qui est mundum animal: quia carnem nostram gestabat plenam in nobis immunditiis peccatorum, in ipso verò nihil eiusmodi habentē. Propter eximiam verò munditiam agnus est, qui non solùm non habet peccata: sed totius mundi tulit peccata. Huius ergo hœdi & agni copioso sanguine ô cor adamātinum inungere, & immergere, iace in illo, vt calefias, calefactum emolliaris, emollitum vero fontem lachrymarum effundas. Co-

G piosa autem aqua opus est vt reficiatur populus meus & iumenta. Est autem populus meus, motus animi mei rationales, quærentes ea quæ tantùm spiritui meo cõueniunt. Habeo & iumenta, nempe alias cogitationes, quæ circa carnem occupātur, quæ animę tenentur seruitutem impendere vt iumētum: quas vtrasque cogitationes decet refici fonte lachrymarum, ne in via vitæ huius deficiant, vel à recto itinere declinent: vt quod bonum est in eis confortetur, & sordidum abluatur: quæ virtus vtraque in lachrymis inuenitur. Quæram ergo mihi, & vtinam inueniā fontem lachrymarum in lachrymis, in cruce, in clauis, postremo & in sanguine rubicundi Iesu. Legam ergo & intelligam quantum ipse annuerit, ruborem carnis & animæ dilecti ex dilecto amantissimi Iesu. Rubuit enim in vtroq;, id est tam in corpore, quàm in anima: in carne ex natura, quia naturaliter omnis caro rubea est: nec minus sanguine passionis quo carnem suā charitate nostra compellēte tam crebro tàmq; copiosè perfudit. quas sacratissimi sanguinis effusiones in superioribus frequenter meminimus nos explicasse. In his igitur minime immorandum, ne lectori fastidium generetur. Sed quis nisi totus caro & sanguis, & qui in se nil habeat spirituale, sanguinem istum fastidiat? Quis volens se de sanguinibus contractis liberari, istum purissimum saluberrimúmque sanguinem Iesu purissimi non affectet? Quis semel isto dulcissimo sanguine inebriatus, quem H parauit in dulcedine sua pauperi Deus, non magis ac magis sitiat audiens veram vocem sapientiæ Dei, vnigeniti patris, optimi Iesu dicentis: Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient? Si verum est, imò quia verum est, humano sanguini præ cæteris tantam naturaliter inesse dulcedinem, vt quum à bestia qualibet semel gustatus fuerit, illum decætero semper gustare desideret, ita vt aliis animalibus postpositis sanguini insidientur humano, & in mortem suam ruant pro illo acquirendo: quantum in se credis habere dulcedinis sanguinem filij hominis Iesu Christi? Ecce sitiunt irrationales bestiæ sanguinem hominis, & non sitiam ego sanguinem filij dei? Bestiæ quanto plus gustauerint, tanto plus sitiunt sanguinem humanum: & ego fastidiam sanguinem dei & hominis benigni Iesu? Bestiæ ruunt in mortem dulcedine sanguinis humani attractæ: ego non festinabo ad vitam & sanguinem rubicundi Iesu & candidi? Imò vere festinabo, emam & bibam. Emam absque argento & absque vlla commutatione vinum & mel: quæ nobis sapientia patris altissimi benignius miscuit in cruce cordis sui, nimirum sanguinem suum, precium vitæ nostræ. Properate mecum, qui diligitis dominum: emite non corruptibilibus auro & argento: sed commutatione morum & conuersationis vestræ vinum & lac, sanguinem illum dico purissimum, preciosissimum, inebriantem perfectos, & vinum & lac, paruulos nutrientem. Si perfectus, si fortis es: vinum est tibi sanguis iste, sanguis meracissimus. Si adhuc infirmus es, & cui opus sit lacte, lac est tibi ad nutriēdum te. Bibe ergo sanguinem hunc meracissimum fide, memoria, & intuitu spirituali. Ecce sub compendio, iterúmque reduco tibi multiplicem sanguinis effusionem largissimi Iesu, quo rosam passionis & charitatis suę rubricauit. Charitatis quidem illius ardorem humanus comprehendere non sufficit intellectus, nisi quantum ex passione ipsius quæ cunctis apparuit, comprehendit.

I

De rosa charitatis. Caput trigesimumquartum.

VERVNTAMEN prius de rosa charitatis, q̃ de rosa passionis videamus. Ardorē rosæ charitatis perpēdemus, si diligenter videamus, quis, qualis, quantū, quare amauerit amator misericors & mirabilis. Amator noster est ille, quo nihil maius, nihil ditius, nihil fortius, cui omnis spiritus cōfitetur, quoniā Deus meus es tu, quia bonorum meorū non eges. In hoc breui versu cōprehenditur quis amator noster sit, quis Deus: & quare amauerit, ex verbo sequenti elicitur, videlicet nō ideo amauit nos vt aliquid nostri acciperet, qui bonorum nostrorū non eget, sed gratuita gratia sua. Quòd si etiā in nobis esset aliquid boni quod ille appeteret, nō hoc à nobis, sed ab illo haberemus. Qualiter autem amauerit nos amator noster, exponit ille qui ait, Cum adhuc inimici essemus, reconciliati sumus Deo. Iustus enim iniustos, solus bonus & pius K peccatores & impios adamauit. O quāta dignatio! Iam vero quantum amauerit, videamus. Quis hoc sufficienter dicat?

De rosa passionis. Caput trigesimumquintum.

ECCE ex positione huius verbi necessariū habemus rosam passionis rosæ charitatis cōiungere: vt rosa charitatis in passione rubescat, & rosa passionis igne charitatis ardescat. Tantū enim dilexit nos dilector noster, vt charitatis ardore cogēte in ruborē passionis incideret, traderétque in mortem animam suā, mortem autē crucis, non breuiter transeūtis, sed à principio ortus sui vsque in finem mortis durissimæ perdurantis. Sicut etenim superius vestrę cōmendauimus charitati, crux optimi Iesu Christi non tantū fuit vnius diei, sed tota vita illius crux fuit & martyrium. Omnia ergo quæcunque passus est dominus in diebus carnis suæ, ad ruborem vtique passionis pertinent, rosæ passionis, quanuis effusionibus crebris sacratissimi sanguinis ipsius specialiter fuerit rubricata. Sed quia omnia quæ passus est, enumerare non possumus, sanguinis effusiones salutiferas nos non pigeat iterare: vt quę iugiter sunt memoranda, tenaci memoriæ arctius imprimantur. L

De septem effusionibus sanguinis vitis nostræ Iesu Christi Caput trigesimumsextum.

PRIMAM sanguinis effusionē legimus in circuncisione, quando nomen eius vocatū est Iesus, iam tunc mysterio hoc significante, q̄ effusione sanguinis sui futurus nobis esset verus Iesus, id est saluator. Audiat & intelligant tam pueri teneri quàm puellæ, & frequēter eorū mentibus inculcetur maturum martyriū innocentis Iesu. Vnde & Esaias de natiuitate eiusdē Iesu Christi loquēs, Puer, inquit, natus est nobis: & filius datus est nobis: cuius imperiū super humerū eius. crucem quā imperij nomine significauit, natiuitati statim adiungens: quia profecto à natiuitatis exordio passio crucis simul exorta est. Non modicū enim pertinet ad cōmendationē rubicundæ passionis, q̄ saluator noster in alieno loco, in media hyeme, in medio noctis, in stabulo diuersorij ex matre paupercula natus est, licet ibi sanguis eius effusus non fuerit: quod tam paruo tēporis interuallo, id est septem dierum spatio secutum est. O quanta charitas! O quāta commendatio charitatis! Vix natus est cœli gloria, cœli diuitiæ, cœli delicię, dulcis Iesus: & ecce recenti ortui crucis ignominia, crucis dolor, crucis paupertas copulatur: sed redemit miseriam crucis, imperij nomē verū. Cruce etenim totum mūdum simul & inferos subiugauit, qui regnauit à ligno fortis Iesus. Propter enim crucem ad M quam humiliauit seipsum factus obediēs, exaltauit illum deus pater, & dedit illi nomen quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum. Bene ergo in prima effusione sanguinis agni purissimi aptatum est ei hoc nomē Iesus, eo quòd iam tunc puram salutationem sanguinis fundere inciperet, qui in completione salutis nostræ totus erat effundendus.

Secunda effusio sanguinis. Caput trigesimumseptimum.

SECVNDA sanguinis effusio Iesu Christi, qua passionis rosa coloratur, inuenitur in sudore sanguineo orātis & agonizantis benigni Iesu. Ita enim ait euāgelista: Et factus in agonia prolixius orabat: & factus est sudor eius sicut guttę sanguinis decurrentis in terrā. Vt cessent omnes cęterę sanguinis purissimi effusiones: nunquid hæc sola non poterit rosam nostrā sufficienter rubricare? Vere potest cōscindere cor meum miserū, & sanguineis lachrymis madefacere: quia ecce creator meus pro me sanguineo cruore perfunditur, nec leui quidem, sed decurrente in terram. Væ misero cordi, quod tali & tāto sudore nō madescit perfusum. Inspice tribulationē ipsius mitissimi cordis qua angebatur, cum totum corpus ex omni parte sanguineo sudore manaret. Neque enim corpus extrinsecus tanto talíq; sudore deflueret, si corpus extrinsecus nullius doloris molestia frāgeretur. Cōtritum est cor meū in meipso, ait propheta. Scisso igitur corde interius, scissa est & exterius

A terius pellis nostri Salomonis: effusus est sudor sanguineus super terram. Rubricata est rosa passionis & charitatis Christi rubicundi Iesu. Ecce quàm rubicundus & quàm totus rubicundus. Nec vacat à mysterio ista sanguinis Iesu effusio generalis. Sudauit enim toto corpore sanguinem, qui nostras venerat tollere infirmitates, ex corpore nostro & sanguine contractas: vt ad côualescentiam & sanitatem totius corporis spiritualisque ecclesiæ sufficeret sudor sanguineus ab omni parte corporis, capitis scilicet nostri domini Iesu Christi effusus. Liberati ergo sumus de sanguinibus, deo gratia sit auctori salutis nostræ benigno Iesu, qui suum pro nobis sanguinem liberalissimè effudit. Vel hoc certè significabat sudor sanguineus à toto corpore capitis nostri effusus, quia in toto corpore suo spirituali, quod est ecclesia, sanguis erat martyrum effundendus, & ecclesia rubricanda.

Tertia sanguinis effusio. Caput trigesimumoctauum.

TERTIA sanguinis effusio fuit in vellicatione genarū, cuius testimonium habemus in Propheta dicente ex persona ipsius crucifixi, Corpus meum dedi percutientibus: & genas meas vellentibus. Quod quidam exponunt de laceratione maxillarum facta cum vnguibus impiorum Iudęorum: quidam autem de euulsione barbæ domini. Potest vtrunque fuisse verum. Credo non sine aliqua sanguinis effusione B id peractum. Video ergo sacrilegas manus impiissimæ gentis non saturatas colaphis & alapis, & consputione desiderabilis vultus Christi: sed etiam ad genarum ipsius vellicationem exarsisse, & à vultu quoque dulcissimo ad rubricationem rosæ nostræ sanguinem elicuisse. Video agni illius immaculati patientiam admirabilem & imitandā, per quam genas pudicissimas impudicissimorū vnguibus lacerādas cum omni māsuetudine præbuit: vt patienter sufferamus si aliquando nostram faciem operiat cōfusio propter ipsum, imò & si quis nos cædat in faciem verbis & factis propter dulcem Iesum.

De quarta effusione sanguinis. Caput trigesimumnonum.

QVARTAM sanguinis purissimi effusionē in corona inuenire possumus, in corona spinea non tamen leuiter imposita, sed inuide impressa capiti dulcissimo capitis mei dulcis Iesu. Satis enim cōsentit veritati, vt qui oderāt veritatem, non solùm opprobrium illius, sed supplicium requirant. Nec hic puto quidem riuos sanguinis defuisse, qui à capite irrisoriè & inuidè coronati defluerent in collum simul & in faciem dulcis Iesu: quia si noluissent coronato pœnā simul cū irrisionibus irrogare, facilius de aliis ramis vel virgulis arboris alicuius potuerant plexuisse coronam: sed vt morū suorum aculeos demonstrarent, nunc gloria & honore coronatum, tunc spinarum aculeis coronauerunt agnum mitissimū, C dulcem Iesum. Et licet in irrisione coronent: tamen ignorantes & irridentes coronatum regem fatentur, quia regum est coronari. Coronatus ergo rex esse à nescientibus demonstratur. In spinis vero coronantium malitia aperitur. Moraliter autem docemur imitari caput nostrum, regem & ducem nostrum, dulcem Iesum. Si autem malorum quorumlibet peruersitate compungimur & irridemur: cum caput nostrum ita compunctum, ita irrisum conspexerimus, non murmuremus, non recalcitremus, pauca quæ nobis in vita præsenti & breui inferuntur, cum omni æquanimitate & patientia sufferendo: vt digni simus esse membra capitis nostri, & boni bellatores simus sequendo vestigia signiferi nostri.

De quinta effusione sanguinis. Caput quadragesimum.

QVINTA rubricatio rosæ inuenitur in crudeli flagellatione māsuetissimi agni rosei Iesu. O cum quanta quātitate putas illum sanctissimū sanguinem è cōscisso corpore & flagellato distillasse in terrā? O quāta putas sæuitia impiorum frementium, quanto fremitu sæuientium flagellatum putas fuisse dulcem Iesum, qui venerat vt nos à flagellis liberaret æternis? Sine causa, inquit, flagellis ceciderunt me. Verè sine causa, nisi fortè miserrimi & peruersi bona opera tua pœnis digna iudicarent, qui veritatem tuam in mendacio detinuerunt. Sed & hic moraliter erudimur, vt flagella benignissimi patris nostri discamus æquanimiter tolerare, qui pessimorum flagella pro nobis indignis tam patienter sustinuit dulcis D Iesus. Quis enim flagella non sufferret homo ad laborem natus, in peccatis nutritus & cōuersatus, hæreditati cœlestis aulæ destinatus, quæ nō nisi mūdos recipit: cum videat regē omnium regum & dominū dominantium dulcem Iesum, qui peccatum non fecit, & in cuius ore non est dolus inuentus, tam grauibus flagellationibus esse contritum? Audi ô homo stulte & insipiens, & erudire, & non solùm non refuge, sed etiam apprehende disciplinam, ne forte quandoq; pereas de via iusta domino tibi irascente, qui proprio filio suo non pepercit, sed propter te tradidit flagellandum. Non pepercit filio suo naturali & cōsubstātiali sibi, coæterno & impassibili, quin pro salute tua ipsum faceret nasci in tēpore & passibilem, & flagellis cōtereret, sicut scriptum est, Dominus voluit eum cōterere in infirmitate. Et quomodo parcet tibi filio adoptiuo, cum sensus tui proni sint in malum? quia in camo & freno maxillas tuas constringet, vt saltem vexatio det tibi intellectum: quatinus ad ipsum approximare cogaris, qui licet molestè, salubriter tamen flagellat omnem filium quem recipit.

De sexta effusione sanguinis.
Caput quadragesimumprimum.

SEXTA effusio sanguinis, quæ rosam passionis rubricauit, in fossione clauorū copiosissime inuenitur. Quis enim de fossis imò & de perfossis manibus pedibusque innocentis E Iesu copiam sacrati sanguinis dubitet effluxisse? In torrētibus huius sanguinis rosa nostra purpurata est: quia vere hic ardētissima charitas, hic rubicundissima passio inuenitur. In hac magnitudine passionis magnitudo consideretur charitatis. ardorem rosæ, charitatis ruborem considera passionis. Quis vnquam tam grauia, tā pudenda passus fuit? Deus est qui patitur, nec in aliquo sibi durum torcular passionis alleuiat, qui seruis suis vel omnino auferre, vel alleuiare, vel breuiare vires tormentorū consueuit. Non pepercit sibi, qui suis parcere nouit. Huius rei euidentiam vides in euangelio Ioannis, vbi cum ab his qui ad ipsum venerant capiendum, ei diceretur quòd ipsum quærerēt, subiunxit: Ego sum, quem quæritis. Si ergo me quæritis, sinite hos abire. O ardor verissimæ charitatis. Manifestat & tradit se charitas ipsa sæuientibus inimicis, non parcens sibi: rogatque pro suis, vt parcatur illis. Captus ergo post plurimas illusiones tam Iudæorum, quàm gentium, post sanguinis plures effusiones, clauis in mitibus manibus simul & pedibus perforatur & configitur ligno crucis saluator noster mitissimus Iesus. Intuere & respice rosam passionis sanguineæ, quomodo rubet in indicium ardentissimæ charitatis. Contendunt passio & charitas: illa vt plus ardeat, ista vt plus rubeat. Sed mirabiliter per ardorem charitatis fit passio rubea, quia si non diligeret, non pateretur: & in passionis rubore, maxima & incomparabilis ostenditur charitas. Sicut enim F rosa per frigus noctis clausa solis ardore surgente tota aperitur, & foliis expassis in rubore demonstrat ardorem iucundum: ita flos cœli deliciosus, optimus Iesus Christus, qui multo tempore à peccato primi hominis quasi in frigore noctis clausus fuit peccatoribus nondum plenitudinem impendens: tandem plenitudine temporis accedente, radiis scilicet ardentis charitatis, in omni corporis sui parte apertus est, & rosæ charitatis ardor in rubore sanguinis effusi refulsit. Vide ergo quomodo hoc flore rosæ floruerit optima vitis nostra rubicundus Iesus. Vide totum corpus, sicubi rosæ sanguineæ florem non inuenias. Inspice manum vnam & alteram si florem rosæ non inuenias in vtraq;. Inspice pedem & vnum & alterum: nunquid non rosei? Inspice lateris aperturam: quia nec illa caret rosa, quantumis ipsa subrubea sit propter mixturam aquæ: quia sicut narrat euāgelista, cum vnus militum lancea latus eius perforasset, exiuit sanguis & aqua. Ipse est enim qui venit per aquam, & non per aquam solùm, sed per aquā & sanguinem, optimus Iesus Christus. O suauissime vniuersorum domine & saluator bone Iesu: quales tibi condignas gratiarū referre potero actiones? Quia à principio ortus tui, vsque ad mortem durissimam, imò & post mortem pro me preciosissimū sanguinē tuum effudisti, qui ardorem excellentissimę charitatis tuæ tam crebris sanguinis tui effusionibus manifestare curasti. O quàm multo numero foliorum multiplicata

G & exornata est rosa tua. Quis omnia ista enumeret? Numera guttas sanguinis effusi de dulcissimo corpore dulcissimi Iesu, & habebis passionis charitatiuæ folia enumerata. Singulæ enim guttæ sanguinis sui folia sunt rosæ sanguineæ passionis ipsius. Sed ideo ad alia transeamus, quia septimã sanguinis dominici effusionem iam breuiter diximus, cum de apertura lateris doceremus, vnde exiuit sanguis & aqua, per quæ baptismatis accepimus sacramentum.

De croco abstinentiæ vitis nostræ. Caput XLII.

CROCVM etiam abstinentiæ in nostra vite dulcissimo Iesu Christo sentimus floruisse. Quis non propterea abstinens fuerit, vt castiget corpus suum, & in seruitutem redigat, ne forte reprobus efficiatur? Sed vt nobis formam daret & documentum abstinentiæ, sicut in circuncisione & baptismo, quæ non ad emundationem suam accepit, qui semper fuit mundissimus, & omnium emundator: sed vt obedientiæ nobis formam iustitiæque donaret, sine dubio virtutem habuit abstinentiæ rex virtutum, & præ omnibus sanctis præteritis & futuris excellentius semetipsum macerans non necessitate, sed voluntate. Sed obiicitur nobis sententia de verbis ipsius domini saluatoris de se dicentis: Venit ad Iudæos Ioannes Baptista non manducans neque bibens, & dixistis: dæmonium habet. Item venit filius hominis manducans & bibens, & dicitis: Ecce homo vorax & vinarius, amicus publicanorum & peccatorum. Ecce testimonium veritatis, quòd Ioannes non manducauit neque bibit: & quòd ipse Iesus & manducauit & bibit. Nunquid ergo Ioannes in abstinentiæ virtute præcellit nostrum dilectum Iesum? Nequaquam. Sed notandũ quòd duplex est abstinentiæ virtus. Vna intus in mente, altera foris in actu. Et ea quidem quæ in mente est, semper est habenda. Ea vero quæ est in actu, pro rerũ ac temporum qualitate manifestanda est. Bene ergo Ioannes qui purus homo erat, abstinentiam tam in mente quàm in corpore exercebat, ne forte contaminaretur: sed homo noster verus Iesus, qui maculari non poterat, cibis & potibus pro tempore vtebatur, vt cõuescentes sibi ad virtutem attraheret abstinentiæ, cæteràsque virtutes. Nec credas vllo modo maiorem esse virtutem omnino abstinere à cibis, quàm ipsis cibariis vti moderate. Difficillimum est enim in cibariis modum seruare omnimodum, ita vt vltra quàm naturæ potest sufficere, nihil sumatur, nec ipsi naturæ aliquid de necessariis subtrahatur. Si ergo contingat aliquem habere virtutem abstinentiæ cum Ioanne, scilicet vt ipsam mente & opere exerceat: non condemnet eum qui abstinet cum perfectissimo Iesu, id est qui abstinentiam prout tempora exigunt & personæ, pro vtilitate vel proprij corporis vel proximi nunc intendit, nunc remittit, obseruans tamen in omnibus omnia quæ circa virtutem abstinentiæ sunt seruanda, vt semper vitij abstinentiæ oppositi (id est gulæ) crimen euitet: cuius vitij abusiones hoc versu notantur: Præpropere, lautè, nimis ardenter, studiosè. Præpropere enim comedũt & bibunt, qui tempus comedendi præueniunt: sola voluptate, non necessitate coacti. Legimus in vitis patrum de sanctis patribus qui hospitum spiritualium charitate deuincti, tempus consuetum ciborum anticipauerunt: sed comedendo in charitate, se nequaquam soluisse ieiunium existimabant: ita vt etiam aliqui post talem refectiunculam missarum celebrare solennia non timerent: quod quanuis nobis non conueniat trahere in exemplum, vt similiter faciamus, quoniam quidem ab eorum perfectione nimium separamur, eos tamen sine peccato talia fecisse confidimus, quæ nequaquam nisi spiritu sancto ipsis veraciter reuelante fecissent. Laute comedunt, qui delicatis vtuntur cibariis sola delectatione attracti, quibus non sufficit naturalis sapor carnium siue piscium, quem creator illis imposuit: sed modis naturæ contemptis quærunt adulterinos sapores piperis & salsamentorum variorum, vt sibi appetitum faciant comedendi, non metuentes optimum omnium creatorem vituperare in creaturis suis, dum alios illis sapores ipsi faciunt, quàm creator naturæ earum præstiterit. O quantum huiusmodi alienos sapores homo Christianus vitare deberet, si aduerteret dulcissimum & sapientissimum dominum suum fecisse omnia bona valde, cuius creaturas vere bonas nullus nisi malus alterare cõsueuit. Cõsueuit dico, quia K quandoque lautioribus vti cibariis pro infirmitate corporis repellenda, palato non allubẽte, sed renitente cibariis, nulla vel parua culpa esset. Ad eorum igitur confusionem, quorum (vt Apostolus ait) deus venter est, & gloria in cõfusione eorum, quos idem asserit flendo inimicos esse crucis Christi, & imitatores illius pauperrimi & miserrimi diuitis qui epulabatur nõ aliquando pro sanitatis remedio, sed pro voluntate quotidie splẽdide, propter quod nec guttam aquæ cum in inferno sepultus esset, meruit impetrare vt refrigeraretur lingua eius ardens profecto in flãma, quæ alienis semper & superfluis fuerat saporibus delectata, nec naturali aquę frigore meruit refoueri, qui in voluptatibus suæ naturæ saporem alienauerat: ad horum inquã confusionem, gentilis hominis memorare sententiã non grauabor, vt erubescat nomine Christianus, cum à meliore seipsum ignorante docetur, qui neque creaturas per creatorẽ venerari sciebat, nec asperos sciebat pati sapores pro Christo, quẽ vel nesciuit, vel nõ credidit pro se in crucis patibulo vinum myrrhatũ bibisse cum felle mixtum, sed soli naturæ consentiens contra voluptuosos exclamat,

Lucanus lib. 4.

O prodiga rerum
Luxuries, nunquam paruo contenta paratu,
Et quæsitorum terra pelagóque ciborum
Ambitiosa fames, ó lautæ gloria mensæ.
Discite quàm paruo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat: non erigit ægros
Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus.
Non auro gemmísque bibunt, sed gutture puro
Vita redit, satis est populis fluuiúsque ceréque,

L id est aqua & panis. Hæc satis cõcordant cum illa vsitata sententia & vera: Panis & aqua, vita hominis. Nec adhuc cõterũtur hac confusione durissimæ frontes voratorũ tam ipsius veritatis verissimi Iesu, quàm Apostoli eius, imò ne gentilis quidem hominis reprehensione & eruditione percussæ, & dicunt, Christiani sumus, nõ tamen recipiunt vocem Christi in Apostolo loquentis & monentis: Curam carnis ne feceritis in desideriis. Vnde frequenter euenit, vt cum adhuc escę eorum sint in ore eorum, ira Dei ascendat super eos: qui vbi duxerunt in bonis dies suos, in puncto ad infernum descendunt, vbi vermis comedens ipsos non moritur, & ignis non extinguitur, pro deliciis breuibus mala recipiẽtes sempiterna. Nimis comedere quid sit, omnibus notum est. Nimis enim comedit, qui vltrà quàm naturæ suæ sustẽtandæ possit sufficere, sumit alimenta, maximè si hoc scienter fecerit. Euenit enim non raro, vt homo suis laboribus cõsideratis plus viliũ sumat alimentorum, vt in labore possit subsistere, & timore deficiẽdi cogente mensuram refectionis excedat: à quo peccato vix credo aliquem esse immunẽ. Sed talia peccata crebris confessionibus intermixtis voluntariis abstinentiis statim vt deprehẽduntur, purganda sunt. In nullo autẽ genere ciborum illud M vitium superfluitatis ciborum & potuũ excusatur: cum etiã legatur quod peccatum Sodomæ fuit abundãtia panis: & diabolus tẽtaturus dominũ, non* de alio aliquo quàm de pane tentauit, sciens profectò in nimio sumptu panis peccatum non deesse, qui primo parentes, & per ipsos omnes homines vnius pomi comestione decepit: quanuis non ita facilè in cibis vilibus mẽsura excedatur, vbi sapor non decipitur, sicut in cibariis laute præparatis, & saporibus alteratis. Ardẽter comedere, est cibos vel potus cum nimio desiderio sumere: quod tam in vilibus, quàm in delicatis potest cibariis euenire. Cuius rei exẽplũ habemus in Esau, qui vilis cibi delectatione attractus, vltro vendidit primogenita sua. Ita enim habet Genesis, quia veniẽs Esau de agro vidit Iacob fratrẽ suum coquentem lenticulã, cui dixit, Da mihi de coctione tua hac rufa, quia oppidò lassus sum. Et facta pactione cũ Iacob de venditione primogenitorum, comedit in voracitate coctionem nimis desideratam, & dignitatem primogenitorum amisit. quia enim nimium ardenter desiderabat lenticulam, En, inquit, morior: quid mihi proderunt primogenita? non est dubium quin ardenter comederit acceptum, quod tam ardenter fuerat desideratum. Miserere domine misericordissime Iesu mihi miserrimo peccatori, qui nullam diem sine peccato huiusmodi me sentio prætergire, ne per talem excessum fidei tuæ, qua tibi geni-

** Iuxta tamẽ Hebraismũ panis nomine cibus omnis intelligitur.*

A genitus sum, merear perdere dignitatem. Econtra & sanctissimos Heliam & Ioannem Baptistam carnibus nullis vsos fuisse accepimus, & per sobrietatem temperantiæ eos nullum ex hoc omnino meritum perdidisse. Studiose comedere, est in cibis vel in potibus nimis diu immorari. De hoc expertis loquimur, & vtinam non essemus experti, nec vnquam experturi. Frequenter solet accidere, quòd sumptis cibariis quæ secundum consuetudinem necessitati sumêtis possent & deberent sufficere, quædam surgat noua delectatio: quæ facit hominem improuidum & insidias diaboli non cauentem, illi cibo cum tanto studio inhærere, tâquam nihil ante comederit, vel intra multos dies post hoc nil sit sumpturus ciborum. Et quia gulæ speciem in se deprehendunt, auxiliante Deo huic facilè possunt resistere: quia impetus eius non longius durat, quàm dum à mensa surgatur, & illius quod tanto studio desideratur, memoria subducatur. Sût autem plurimi qui tale studium comedendi nec peccatum existimant, nec etiam cuiquam suggerenti esse peccatum, fidem adhibeant, habentes in consuetudine damnabili, nulli desiderio resistere quod possit à natura aliqua obumbratione defendi: nec ponunt aliquam metam desiderio comedendi, donec tempore deficiant fatigati. Sed Christianus homo comedit vt viuat, non viuit vt comedat, sicut quidam ait, idque & illud bene de inutilibus & voracibus, Nos numerus sumus, & fruges côsumere nati. B Christianus autem non sic, sed semper ita surgat de mensa, vt adhuc habeat appetitum plura sumendi: & eum qui adhuc esset implendus cibariis, domino Iesu pro grato munere conferat appetitum, qui pro nostra salute sæpius esurire voluit & sitire. His & aliis similibus rationibus vnus aliquis inductus tanta se abstinentia macerat, vt nimia consumptus inedia languores incidat diuturnos, vt nec sibi nec aliis valeat omnino prodesse, imò fiat etiam omnibus grauis, qui si grauarentur, ipse potius alleuiare deberet. Quis ista docet? Quis ista sapiens faciet? Ignorant tales quòd virtus est medium vitiorum vtrinque redactum. Est enim quoddam medium inter nimis comedere, & nimis abstinere: & illud medium est virtus. Hoc est tantum sumere alimentorum, ne nimis debilitetur natura, nec tantum vt vitia vegetentur. Quòd si omnino tale medium seruare non potest, tamen hoc cauere potest, ne nimis à medio recedatur, id est, vt ille qui nimis comedit, quàm debeat: non nimis abstineat, vt ille qui comedêdi mensuram excedit, eam non nimis excedat: ita vt corpus non nutriatur vitiis, sed virtutibus conseruetur. Quare autem flos croci abstinentiâ signat, color ipsius ostendit: facit enim suos cultores abstinentia croceos flori croci adsimiles. Non enim potest facies esse rubicunda, cum stomacho abstinentię. Multitudo autem florum croci multas species designat. Nô enim est abstinentia solummodo cibi & potus: sed etiam somni & C lasciuiæ & vestimentorum, & aliorum quorumlibet commodorum, quæ corpori superflue tribuûtur, vel balneorum, vnguentorum, musicorû instrumentorû, & cantilenarû & cæterorum huiusmodi, quæ sensus humanos corrumpût, animûque subuertunt. Quod autem quædam folia rubei sunt coloris, signat charitatem semper debere immixtam esse operibus abstinentiæ: quia si quis sine charitate corpus suum ita tradat vt ardeat, nihil ei prodest. Quosdam enim esse qui non propter charitatem Dei, sed propter vanam gloriam se macerant abstinendo, ostendit ipsa veritas dominus Iesus dicens discipulis suis: Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes, qui exterminant facies suas vt videantur ab hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Quare? Quia non sunt verus crocus, qui carent rubris foliis charitatis, sine qua nullum opus perfectum est. Ipsa enim est virtus de qua dicitur: Qui habet vnam, habet omnes: & qui non habet, illud quod habet auferetur ab eo.

De odore florum vitis. Caput quadragesimumtertium.

IAM ad odorem florum vitis nostræ accedamus, rogantes ipsum dulcissimum Iesum, vt sui odoris dulcissimi fragrantia corda nostra dignetur aspirare, vt de ipso dulcia & sentire & dicere valeamus. Quid autem dicere de hoc odore poterimus? Mirabilis & supra quàm potest credi aut cogitari, inæstimabilis est iste odor vitis nostræ. D Floruerunt & alij sancti palmites, in quibus ipse profecto floruit: sed certissime viri illi soli capiti nostro optimo Iesu clamabât, nempe illa spiritualis sponsa: Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te. Trahe me post te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Non est mirum si odor est inæstimabilis nimis, qui de hac vite nostra florente procedit: si nomina eius diligentius attendamus, quæ sunt Iesus, Christus, Nazarenus. Iesus autem, vt scitis, salutaris vel saluator interpretatur, de quo Psalmus: Conuerte nos Deus salutaris noster. Et iterum, Saluasti nos de affligentibus nos. Quis autem in afflictione positus saluari nolit? Si vis saluari & attrahi odore huius nominis salutaris, quod effusum est sicut oleum: incipe delectari in dulcissimo Iesu, & confidenter require in vero salutari salutem, non imitâdo illos qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, in quibus salutem suam constare putant: sed potius eam, cuius spiritus exultauit in Deo salutari suo, quæ nominis huius salutaris odorem tanto suauius attraxerat, perfectiúsque senserat, quanto illi fide, spe, & charitate vicinior fuerat: quæ ipsum de suis visceribus genuerat, nempe verû & perfectum deum & hominem, salutarem Iesum. Non ignorabat enim qualiter sine omni carnali concupiscentia conceptus, qualiter sine E omni dolore ex ipsa natus, quomodo à pastoribus prædicatus, quomodo à Magis adoratus, quomodo virgineo lacte suo nutritus, quomodo à Simeone & Anna commendatus. Nouerat, inquam, hæc omnia, & multo plura virgo illa fidelissima & perfectissima fide salutarem veri salutaris sequebatur odorem. Nec poterat non sperare in eum, quem fide perfectissima cognoscebat & posse & scire & velle saluare omnes desiderantes salutem. Quantum enim quis credit, tantum sperat: quantum sperat, tantum amat. Quanto ergo hæc optima mater perfectior fuit in fide, tanto in spe fortior, & in charitate feruentior, omnem cogitatum suum iactans in eum. Oleum enim effusum est nomen tuum. Quare? Quia oleo nutriuntur infirmi, pascuntur famelici, lumina reparantur. Quis enim tam infirmus, qui hoc oleo salutari, nomine scilicet salutiferi Iesu curatus non fuerit, dummodo velit curari? Ita enim ait ipse saluator cuidam languenti, qui iacebat ad piscinam probaticam: Vis saluus fieri? Et ille, Domine, hominem non habeo: vt cum mota fuerit aqua, mittat me in piscinam. Stulte, ecce oleum salutiferum salutaris Iesu, cuius nomen est sicut oleum effusum. Quid tibi cum aqua? Si vis recipere salutem, ecce fons olei misericordiæ in quo te nullus prohibet baptizari, cuius nomen est effusum oleum, id est omnibus gentibus manifestum, quo oleo vncti infirmi sanantur. Quomodo cum audis & intelligis supereminentem misericordiam optimi Iesu, qui propter te redimendum F de sinu patris descendit ad terras, te misericordissima passione redemit: non oboritur tibi certa spes, quòd te redemptum tanto precio nolit perdere, quem de cœlo venit redimere? Iam ergo sic cogitanti, sic speranti oleum nominis Iesu tibi effusum est. Vnge te vt saneris, id est, spera in misericordia saluatoris, qui saluat omnes sperantes in se. Nihilo minus autem & oleum hoc pascit te, si famelicus es. Si esuris, verbum est. In hoc verbo Dei optimi Iesu inuenis quod te satiet, si dictis & factis eius aurem cordis tui velis inclinare. Sanat enim animam esurientem, quicquid dixit vel fecit dulcis Iesus. Quod si esuris & sitis iustitiam, sanabit te verbum oris eius, qui dixit: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. Addet quoque ignem ad oleum, quod huic nomini Iesu optime conuenit: quia huius nominis virtute fides confirmatur, charitas exardescit. Pauci enim fidem habuerunt ante huius olei effusionem, id est ante prædicationem nominis tui ô bone Iesu: pauci igniculo charitatis arserunt. Sed ecce illa effusione quanti fide illuminati? quanti charitate conflagrarunt? Dedit odorem, id est bonam famam oleum nominis tui effusum, oleum Iesu, & patuit te esse etiam Christum, id est vnctum. Sic enim ait psalmus de te: Vnxit te deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consor-

G tibus tuis. Ergo & oleum vnguentum est: quia vnguentũ de oleo & aromatibus conficitur. Quid ergo mirum, si hæc vitis admirabilem dedit odorem, quæ & vncta est & florens? Nazarenus enim florens interpretatur. Vitis ergo nostra Christus, id est Nazarenus, id est salutaris, vncta & florẽs, qui non attraheret omnes qui salutem, gloriam, diuitias, vel delicias concupiscunt? Venient omnes ad vitem hanc. Dabit enim Iesus salutem, quia salutaris est: dabit Christus regnum, in quo gloria cum diuitiis habetur, quia vnctus est, quod proprie ad reges pertinet. Dabit Nazarenus delicias, quia florens est. Quid enim iucundius flore? Multi autem, imò omnes, id est omnium virtutum flores in nostro Nazareno sunt, quarum delectabili odore totum mundum traxit post se. Nam qui veniunt ad ipsum propter humilitatẽ, violæ eius sequuntur odorem: qui propter castitatem, lilij: qui propter charitatem passionis, rosæ: qui propter abstinentiam, croci sequuntur odorem. His ergo virtutibus optimi Iesu Christi vbique prædicatores tanquam quodam precioso vnguẽto effuso attraxerunt odorem eius, & adolescentulæ odore eius mirifico delectatæ cucurrerunt post vnctum Iesum. Et adhuc nimirum currunt clamantes in toto corde suo, Trahe nos post te, vt curramus in odorem vnguentorum tuorum: sciẽtes quòd neque volentis neque currentis, sed solius dei miserentis est. Superat autem omnes odores omnium virtutum vncti Iesu,

H odor crucifixi, vbi perfectio præcipue efflorebat, & de floribus vulnerum suorum inæstimabilem odorem effudit. Fracto enim alabastro mundissimi corporis virginalis dulcis Iesu, effusum est vnguentum sacratissimi sanguinis. Ipsa quoque anima in qua sine dubio redolebat vnguentum spiritus septiformis, emissa, dilatatus & dispersus est odor vitis nostræ florentis non per terras solùm, sed & per inferos, & suscitati sunt mortui, qui tam ad vitam corporis quidem, quàm ad vitam animæ quotidie suscitantur: quia domus Christi, id est, ecclesia impleta est ex odore vnguenti nostræ vitis præcipue in passione florentis. Conscissus est saccus corporis domini Iesu, ceciderunt grana sanguinearum guttarum, quæ adhuc à fidelibus mente colligi possunt, & ab accedentibus ad crucem fideliter ac deuote colliguntur. Preciosissimus vero thesaurus & incomparabilis, guttæ sunt sanguinis Iesu Christi. Accede huc ô fidelis anima, & collige tibi reliquias epularum sponsi tui: micas gratissimas, folia rosarum. Ecce in quanta multitudine distillant de manibus simul & pedibus, necnon & de latere dulcissimi crucifixi Christi Iesu. Non est morbus animæ, cui his floribus mederi non possis. Collige tantùm folia florum florentis Iesu, stillas sanguinis rubicundi: & tanquam pilulas sine quibus esse nolo, in cubiculo cordis tui reconde. Erit tibi illarum sapor & odor in medicinam sa-

I lubrem, morbos si qui fuerint, repellentem, venturósque cauentem. Vide tantùm ne vnquam sine illis esse velis, quæ vere nomen habent, quolibet fideli dicente, sine quibus esse nolo. Hauri ergo toto cordis tui affectu odorem vitis veræ Iesu Christi Nazareni, & delectare in illo sicut pater cœlestis in illo delectatus fuit: vt vere dicere potuerit, Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus. Vere pleni, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi sunt. Est autem adhuc causa quare tanto crucifixus odore fragrauerit. Modicus vel nullus est odor corporis cuiuslibet animalis viuentis: sed cum igni caro apposita fuerit, quàm suauis, quàm delectabilis inde procedat odoris fragrantia, nullus ignorat. Attendamus ergo quis & quantus ignis corpori nostræ vitis appositus fuerit: fragrabat interius incendio charitatis immensæ, exterius passionis ardore verissimum & gratissimum & saluberrimum holocaustum in ara crucis crucifixus Iesus. Quod holocaustum simile isti? Nullum vero: quia nullum sic totum incensum dicitur: & si illud dicebatur vere holocaustum, quod totum ardebat, cum tamen ibi arderet sola caro, quanto verius nostra victima dicetur holocaustum, quod intus & foris incomparabiliter ardebat? Ardebat & totus Laurentius, Vincentius, aliíque quàm plurimi, sed nihil ad hunc. Quis enim ardori fornacis crucis aliquod audeat supplicium comparare? De quo superius nos multa meminimus posuisse exempla. De holocausto igitur nostro crucifixo Iesu incom-

K parabiliter ardente inæstimabilis nimis odor processit. Odoratusque est dominus Deus pater odorem suauitatis: & benedixit nobis, auertitque iram indignationis suæ longe à nobis pace integra reformata, & sanguine rubicundi Iesu tam nostro quàm ipsius participe pacis æternæ obside existente. Odorauerunt & alij plures ab oriente & occidente, ab aquilone & meridiano accurrentes, & ad hoc dulcissimi odoris corpus floridum congregati: vt de eo se satient, illo tamen integro permanente impleuerunt ipsius dulcissimi Iesu verbum dicentis: Vbi fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Sed iam non cruda caro ista comeditur, optime percocta cum sit duplici igne charitatis & passionis. Vnde tã delectabili odore inebriati non solùm viri natura fortiores, sed & virgunculæ tenerrimæ currunt toto cordis affectu omnibus viribus animi ad delicias crucis, hausturæ delicias cordis sui quantum in præsenti vita licet, vnguentorum defluentium largiter ab holocausto nostro tam validis ignibus ardente. Non parum enim delicatum ardentis corporis adauxit odorem spiritualium vnguentorum odor, id est, gratuitorum collatio, quæ post passionem à domino Iesu Apostolis sunt collata. Ante passionem enim spiritus nondum erat datus, quia Iesus

L nondũ erat glorificatus: humiliato autem & exaltato pio Iesu defluxit vnguentum spiritus sancti à capite, id est à Christo, id est vncto, in barbam, id est in eos qui viriliter egerunt & confortati sunt, vt sperarent in domino: & non solum in barbam Aaron, id est non solũ Christi Apostolis datum vnguentum hoc, quod liquefactum fuit igne passionis Christi, vt daret odorem bonæ opinionis per omnem terram: sed quod descendit in oram vestimenti, id est, in infima membra Ecclesiæ quæ est tanquam Christi vestimentum. Vnde scriptum est, Nouit dominus, quia his omnibus tanquã vestimento indigetis. Quod ita impletum est & adhuc impletur, vt etiam in nationes spiritussancti gratia diffundatur, & sentiant Christi odorem spiritualis vnguenti de summo capite omnium defluentem, quo mundę fiant adolescentulæ: vt attrahant & diligant vnctum nostrum, & currant in odorem vnguentorum illius. Nec mirum si vehementer delectentur duplici odore vitis nostræ: vno qui ex vnguentis, altero qui ex floribus procedit. Odorantur & odoratum sequuntur Iesum, imitantes bestiam quandam quæ odore cocti panis & recentis ita delectatur, vt vbicunque illum senserit, illum sequatur etiam vsque ad interitum. Ecce ipso teste panis viuus, qui de cœlo descendẽs, decoctus duplici igne charitatis & passionis odorem suum longe lateque dispergit. Quis hunc non sequatur? Sequitur irrationalis bestia odo-

M rem panis cocti & consumendi: non sequetur homo rationalis odorem panis bis cocti angelorum? Imò stultior est quàm bestia, qui illius odoriferi panis odorem non intelligit & honorem. Sed præterire non possumus, quòd transituri mare, panem bis coctum necessarium habent. Quicunque ergo se in hoc mari magno huius seculi esse cognouerit, quod quia spaciosum est, cito transiri non potest, & propter reptilia quorum non est numerus, periculosum est, quia & ventis & tempestatibus sæuit, si securus vult esse, habeat hunc panem coctum fortissimum Iesum in naue crucis suæ, quem comedat, quem adoret, quo reficiatur, quo consoletur, quo vt breuiter dicam, ab omnibus periculis eruatur. Si enim, vt ait psalmus, illic naues pertransibunt, id est, homines in crucibus suis Iesum sequentur, quæ nauis potius pertransibit, quàm nauis crucifixi Iesu? Secundum vero Pauli sententiam dicentis, Quia Christo confixus sum cruci, crucifigamur & nos cum Christo, crucem eius, imò ipsum in cruce indeficienti cordis affectu amplexemur, in viuifico odore delectemur ardentis Iesu, qui de se dicit: Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis: cuius spiritus est super mel dulcis. Eius inquam odore delectemur, vnguentis charismatum eius foueamur, pane cœlesti, id est corpore suo purissimo confortemur: vt corpus eius edentes, sanguinémque pro salute nostra effusum in nostram salutem bibentes gustare possimus, & videre liceat per speciem in ænigmate, quia suauissimus est dominus

A dominus, vt etiam ipsius promissio perficiatur in nobis, quantum in præsenti vita fas est, qui dicit: Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient.

Quòd flores inueniendi sunt in vite nostra.
Caput quadragesimumquartum.

POSTREMO videamus quia flores & visum delectant & odoratum, licet comedi non soleant, suguntur tamen ab apibus, & de liquore è floribus expresso, dulcissima sibi mella conficiunt. Apes eiusmodi, vt puto, sunt illi qui pennis contemplationis eleuari sciunt & possunt, suáque ipsorum possunt aluearia, hoc est corporis curam relinquere, & ad hortum deliciarum transuolare, in quo omnium florum diuitias & diuites delicias inueniunt. Hortus enim iste paradisus est. Ita habes enim in cantico amoris: Emissiones tuæ, ô virgo Maria fœcundissima, paradisus. Processit enim hic paradisus ab vtero virginali, omni flore, omníque fructu refertus, sed fructibus interim dilatatus. Flores istius paradisi videamus, legamus vel potius sugamus. Conuenit enim, vt talis modi apes simus, quæ sciant sugere mel de petra. Idē enim est hortus & petra, id est Christus. Si ergo flores quærendi sunt, vbi potius quærentur, vbi promptius inuenientur, quàm in dulcissimo Christo? Manifesti sunt flores virtutum & vulB nerum eius. Stat ecce expassis manibus, nudo corpore, manibus simul & pedibus perforatis, capite inclinato. Confortare nunc & eleuare anima mea misera & infirma, & alis fidei & spei ad hunc hortum charitatis enitere, & totum mentis intuitum per varia dispersum in vnum collige, ac apum sedulitatem imitans, ad conficiendum tibi mel deuotionis, ad paradisum charitatis ascende, accedens ad cor altum: quia ecce quē quæris, exaltatus est, & humiliatus est. Non enim eleuatus est in crucē, vt se difficilem præberet accedere ad eum volentibus: sed magis vt omnibus posset paratior inueniri. Accedens ergo cum fiducia ad hunc paradisum, in extensione brachiorum cognosce, suscipe affectum paratum ad tuos, & te ad suos inuitantis amplexus, & quodammodo miserabiliter misericorditérque clamantis: Reuertere, reuertere: vt intueamur te. Reuertere à mala voluntate, à malis factis, ab obstinatione, à desperatione. Reuertere, inquam, ad me: quæ à me auersa fuisti, vt intueamur te intuitu gratiæ, quo mulierem peccatricem, Petrum, latronem respexi. Lege me librum vitæ scriptum intus & foris: & lectum intellige. Collige tibi flores meos sanguineos: vt paradisi illius posis ianuā introire, ante cuius fores Cherubim collocatus est cum gladio flammeo ac versatili. Valet enim scientia quam ex me plenarie discere potes, ad amouendum impedimentum Cherubim. Flores ergo sanguinis mei, gladij versatilis flammas C horrendas ac tibi formidabiles extrahant. Intra ergo ô anima paradisum omnibus paradisis meliorem, nunc solo cogitationis quo potes affectu: vt postmodum anima & corpore & terrestrem & cœlestem paradisum valeas introire. Nec breuiter amplexandus est hic paradisus, sed volandum est per singulos istius paradisi flores, & singulorum florum folia sunt sugenda: nunc ad dexteram, nunc ad sinistram riuulos & guttas sanguinis spargentem propius & interius accedēdum. Vndelibet quærenda deuotio, & gratia lachrymosæ compunctionis: vtrinque considerandum quàm immites fixuræ clauorum, quàm amara venarum ossiúmque perfractio in manibus illius qui cœlum fabricauit & terram, qui operatus est salutem in medio terræ, & inter horum considerationem frequenter repetendum: Redde mihi lætitiam salutaris tui: ad imitationem apis, quæ inter volandum semper quendam sonum habet, nec conticescit donec intra florem intrauerit: vbi mellis optati dulcedinem colligit & exugit. O quàm felix eris, si postquam intra florentis paradisi nostri flores sanguineos, vulnera dico, fueris intromissus: ab huius mundi strepitu & tentationum incursibus per dimidiam saltem horam omnino valeas liberari, & soli ei ad quem introisti vacans, gustare & intelligere possis quàm bonus, quàm dulcis est dominus. Sic lustrandi sunt & pedes non minus sanguinis habentes, non minus quàm manus perfossi & ipsi & perD fracti, sanguineis manantes guttis. Tandem accedendum est ad cor humillimum altissimi Iesu per ianuam lateris lanceati. ibi proculdubio thesauris ineffabilis desiderabilis charitatis latet, ibi noua deuotio inuenitur, inde lachrymarum gratia extrahitur, discitur mansuetudo, patientia in aduersis, compassio in afflictis. Præcipue cor contritum & humiliatum ibi inuenitur. Ipse Iesus complexus tuos desiderat, talis vt complectatur expectat: caput floridum multis spinarum aculeis confixum ad te inclinat, vt ad pacis osculum te inuitet, tanquā dicat tibi: Ecce quomodo configuratus sum, quomodo confossus, quomodo mactatus: vt te possim ponere super humeros meos, quæ aberraueras ouis mea, & ad pascua reducere paradisi. Redde vicem, & super vulnera mea misericordia commouere, & pone me talem qualem nunc vides, vt signaculum super cor tuū, vt signaculum super brachium tuum, vt in omnibus cogitationibus cordis tui, in omnibus operibus brachij tui mihi taliter vt vides signato, posis similis inueniri. Conformaueram te imagini diuinitatis meæ cum te crearem, conformatus sum imagini humanitatis tuæ, vt te reformarem. tu ergo qui non retinuisti formam diuinitatis meæ tibi impressam in tua formatione, retine saltem formam humanitatis tuæ mihi impressam in tua recreatione. id est, si non retines qualem te creaui, retine saltem qualem te recreaui. Si non capis quātas virtutum diuitias tibi dederim te creāE do: cape saltem quantas in humanitate tua miserias propter te acceperim recreando, & ad potiores quàm ad quas te formaueram delicias reformando. Nam propterea homo visibilis factus sum, vt à te visus amarer, qui in deitate mea inuisibilis non amabar. Date ergo præmium incarnationi & passioni meæ, pro quo incarnatus simul & passus dedi me. O dulcissime atque amantissime Iesu, pater luminum, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, misericorditer respice humiliter tibi confitentes, & vere sentientes, quia sine te nihil possumus facere: & qui dedisti te pro nobis in precium, da licet tanto precio minus simus digni, vt tuæ gratiæ tam integrè reddamur, vt conformari imagini passionis tuæ, ad eam quoque quam peccando amisimus tuæ diuinitatis imaginem reformemur. Nec prætereundum est quòd apes de liquore florum collecto fauum conficiunt, id est ceram in se mel continētem. Quid est hoc? Per ceram, tenacem memoriam accipe, quæ apta est ad recipiendum formam sigilli, & ad nutriendum ignem, si tamen in ea sit lignum: quæ cera mel in se continet dulcissimum, mundificatiuum, detersiuum. Nos vero si vere spirituales apes sumus, de floribus nostri paradisi Nazareni, id est horti florentis floridissimi Christi nobis memoriā componamus tenacem, quæ non qualibet tentatione dissoluatur, sed apta sit illa memoria recipere impressionem sigilli, id est crucifixi Iesu: vt illum semper in mēF moria habeamus qui dicit, Pone me sicut signaculum. Signaculum enim regium Crux est: quam si in cordis nostri memoria portauerimus, tanti regionem regis quæ finem non habet, secure poterimus transire. Habet hoc sigillum imaginem crucifixi Iesu in ipso sigillo crucis multis fossuris effossam & expressam, sicut in sigillis imago regum exprimitur fodiendo. Habet & superscriptionem titulū à Pilato conscriptum, Iesus Nazarenus rex Iudæorū. Huius superscriptionis significationem spiritualem consequetur, si quis hoc sigillum crucis gestare curauerit tenaci memoriæ impressum: habebit Iesum, id est salutem, quod primum est in superscriptione. Salus autem quæ ab omnibus sanæ mentis appetitur, in tribus consistit, vt quæ in tribus dictionibus exprimitur. In hac dictione Nazarenus (quod interpretatur florens) voluptatem siue delectationem intellige, quia florum pulchritudo delectat. Vnde in libro Sapientiæ luxuriosorum voluptas exprimitur his dictis, Nullum pratum sit quod non pertranseat voluptas nostra. Coronemus nos rosis antequam marcescant. In hac dictione rex, diuitiæ exprimuntur. Reges enim diuites esse solent super omnes quos regunt. In hac dictione Iudæorum, gloria accipitur: quia vno modo Iudæus glorians interpretatur. Portitor ergo voluntarius sigilli regis nostri

G crucis crucifixi Iesu, fructum superscriptionis consequetur, vt sit salus, scilicet vt voluptatem consequatur sempiternam, torrēte voluptatis summi regis potatus: æternas quoque diuitias thesaurizet in optimo Iesu, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi: in ipso quoque glorietur sine termino, qui excelsus est super omnes gentes, & cuius gloria super cœlos. Illuminat quoque domum cordis nostri, & fouet in eo ignem charitatis diuinæ. Cera tenacis memoriæ per lignum intelligitur, ita tamen, si sit in eo lignum, id est exercitium spiritualis laboris, quod per lignum intelligitur, sumptum de ligno, quod multis laboribus conteri solet, vt ad vtilitatem aliquam perducatur. Si ergo in memoria nostra passionis Christi laborem habemus, potest accendi & ardere charitas eius in nobis, qui illuminat tenebras ignorantiæ nostræ, & accēdit frigus tarditatis nostræ, vt & nos parati simus pati pro illo & cum illo, qui prior pro nobis passus est. In tali cera memoriæ nostræ debet esse mel, id est delectatio de recordatione crucis, quæ est mel dulcissimū. Quid tam amarum, quod in recordatione viuificæ passionis non possit dulcescere? Certe legimus Hebræos cum exissent de AEgypto, venisse ad aquam amarissimam, quam nullus gustare poterat: cui cum Moyses lignū iniecisset, dulcorata est, sic vt eam delectabiliter biberent. Quid apertius per aquā amarā quàm cuiuslibet aduersitatis amaritudo signatur? cui cum lignum crucis inicitur, id est cum passio dulcis Iesu consideratur, H necesse est omnem passionem hominis leuem videri respectu passionis dominicæ quam pro hominibus voluit sustinere Deus & homo, mediator Dei & hominum dominus Iesus. Est & mel mundificatiuum, quia vere nihil est quod ita ab omnium vitiorum impulsu & contagione cogitationem nostram purificet, & in puritate conseruet, sicut iugis memoria crucis & passionis domini Iesu. Est & mel descensiuum, quia contra aliorum liquorum consuetudinem naturalem, quod in melle est purissimum, ad ima descendit, feculentum vero ascendit. Quid per talem descensum, nisi virtus humilitatis designatur? Quæ profecto virtus in passionis dominicæ memoria acquiritur & conseruatur: quia non potest quis nō humiliari, cum recordatur pro se humiliatum dominum maiestatis. Indignum quippe esset, hominē lutum & cinerem per sui eleuationem illuc ascendere, vbi angelus perfectissimus in omni scientia & decore, quia humilitate caruit, non potuit remanere. Colligamus ergo nobis in floribus vitis nostræ domini Iesu talem memoriam, talem delectationem, vt stigmata crucifixi nostri in memoria iugiter retinentes, ita in ipso qui solus est dulcis, delectemur, vt omnes per ipsum præsen- I tis vitæ amaritudines superemus, mundemur ab omni delicto, & in bonis operibus iugiter per humilitatis custodiam conseruemur.

De odore florum.
Caput quadragesimumquintum

SVPEREST vt dulci Iesu adiuuante dicamus quid sit quòd per odorem florum vitis omnia venenata præcipue effugentur. Cuius rei ratio citius inuenitur, si quid serpentes significant, agnoscatur. Quod autem de serpentibus dicitur, de aliis quoque venenosis reptibilibus accipiatur. Quid autem melius per serpentes, quàm diabolicas suggestiones accipiamus? Ad similitudinem enim serpentum reptant occulte per mentes hominum, sed subito, nisi agnoscantur, morsus mortales incautis affigunt: quod præfiguratum accipimus in filiis Israël in deserto à sepentibus miserabiliter interemptis. Huius interemptionis causam ponit Apostolus dicens: Neque tentemus Deum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt. Quid est autem tentare Deum? Non credere domino. Incredulitatis nanque vitio vrgebantur, eoque à serpentibus occisi sunt. Quid est autem desertum in quo occisi sunt, nisi hic mundus, in quo vagamur, per baptismum tanquam rubrum transeuntes mare, liberati per nostrum legislatorem dominum Iesum à ser- K uitute AEgyptiaca, qua ante baptismi gratiam premebamur? Si autem diligentius consideremus, cuncta penè vitia ex incredulitatis vitio inueniemus oriri. Quis enim vanam mundi gloriam quæreret, si perfecte crederet aliam esse futuram in cœlis immarcescibilem, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt quæ humilibus conseruantur? Putás ne huic gloriæ mundanæ tam incertæ quàm transitoriæ animum inclinaret? Nequaquam. Sed quòd tales adserunt se Deo credere, prouenit ex quadam consuetudine, quia totum penè mundum tali vident & audiunt fide teneri. Quòd si infidelium numerus excresceret, & nomen Christi non possent sine pœna vel sine timore cōfiteri: citius audires eos quod corde gerūt, lingua propalare, & verbis etiam abiurare eum, quē factis denegare nō timent. Simile est de auaris, qui cœlestes non curant diuitias: & de inuidis, qui charitatis laudē & præmium non attendūt: & de iracundis, qui in patiētia animas suas non possident: & de acediosis, qui pro æterno cōmodo labores subire refugiūt temporales: & luxuriosis, qui cœlestibus voluptatibus mentis oculum non intendūt: & de gulosis, qui panem illum delicatissimum angelorum suis epulis terrenis postponunt: quia si ea quæ futura promittuntur, vere crederent, nequaquam terrenis tam ardenter inhiarent. Propter ergo incredulitatem suam dantur non solùm vulnerandi per tentationes, sed etiam occidendi per veneni sui infusionem serpentibus ignitis, id est dæmonibus illius maxi- L mi & tortuosi serpentis primi peruersoris ministris, qui illos secum peruertunt, & incendiis æternis addicunt, quos in hac vita incendio suarum prauarum suggestionum corrumpunt. Sed remedium attendamus, per quod vitium incredulitatis correctum est. Dixit dominus ad Moysem: Fac serpentem æneum, & pone in ligno erecto: quem qui intuiti fuerint, à serpentium morsibus sanabuntur. cuius serpentis mysterium ipse dominus Iesus curauit exponere dicens, Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in illo, non pereat. Vidés ne quorsum feramur? prorsus ad exaltatum in cruce benignū Iesum: qui optime serpenti æneo & exaltato comparatur. Serpens enim dicitur mortifer, quia per suggestionem serpentis mors intrauit in orbem. AEneus vero, quia charitatis simul & passionis ignibus cōflatus, passionis sanguine rubricatus, ad modum æris in resurrectione induratus est, quia vltra non moritur. Exaltatio autem serpentis, exaltationem crucifixi Iesu figurat. Hic est serpens quem increduli à malignis spiritibus vulnerati, ad credulitatem conuersi, si volunt saluari, respicere commonentur. Est enim serpens iste de virga Moysi trāsformatus. Per virgam, quæ est insigne regium, Deum intellige: per serpentē vero, cuius suggestione primi parentes mor- M tui sunt, hominem mortalem accipe. Mutata est virga in serpentem, quando verbum caro factum est, assumēs quod non erat, id est humanitatem, manens quod erat, id est deus. Sicut ergo factus serpens magorum Aegyptiorum serpētes deuorauit: sic deus factus homo inimicorum suggerentium peccata, fraudes euacuauit, maxime tamen cum esset exaltatus in crucem, cum sanguinis sui flores ostenderet, & florum scilicet virtutum suarum odorem per totum mundum effunderet, & corda quibuscunque vitiis vulnerata sanaret. Respiciamus igitur & nos in faciem serpentis ænei, eleuati Christi, si volumus à prauorum dæmonum suggestionibus serpentinis liberari. Respicere autem, fide in ipsum tendere est: quod non infirma, sed forti & perfecta fide completur. Sunt autem qui quidem ore confitentur quoniam christiani sunt, factis autem negant, quos non puto fide tendere in crucifixū pium Iesum. Vt autem hoc per similitudinem aliquo modo ostendamus: similis est fides vino quod tantùm colorem habet vini, sed à sapore veri vini & viribus est alienum: cuiusmodi vinum non credo fideliter Deo acceptum, sed quale in Cantico canticorum laudatur, vbi ipse sponsus ad sponsam ait, Guttur tuum sicut vinum optimum. Et illa statim respōdet, Dignum dilecto meo ad potandum, & dentibus eius ad ruminandum. Et post pauca, Dabo, inquit, tibi vinum cōditum

A tum & mixtum malorum granatorum meorum. Ecce quale vinum erit placens dilecto: & quod in amorem nostri illum accendat. Est nanque vinum optimum, quod est fides perfecta, cordis sententia & oris confessione pariter concordante. Et quod subditur, Dabo tibi vinum conditum: fides bonis virtutum operibus condita & exercitata intelligitur. Tali fide tenditur & intenditur in pium deum, non fide ficta, operibúsque carente, sine quibus fides mortua est. Demus ergo dilecto nostro pio deo vinum optimum fidei perfectæ, & vinũ diuersis aromatibus virtutũ saporosum, & sic intueamur in faciem eius pro nobis ad similitudinem serpentis ænei in cruce suspensi. Et quotiens alicuius serpentinæ tentationis morsu nos cognouerimus vulneratos, ad crucem curramus, & ad thronum crucis quandoque ignominiæ, nunc summæ gloriæ accedamus, & fide & spe & charitate in liberatorem piissimum intendentes, per mortem nostri serpẽtis, qui mortem antiqui serpentis occidit, à serpentum morsibus petemus ac poterimus liberari.

De fructu vitis nostræ. Caput XLVI.

B QVIA docente & ducente (vt spero) nos pio Iesu duce optimo & doctore prolixioré multo quàm sperauimus, sermonem habuimus de floribus vitis nostræ: nunc eodẽ nos adiuuante, qui vsque in finem diligit & dirigit suos, in cuius manu sumus & nos & sermones nostri: ad fructum eiusdẽ vitis animum acclinemus, florum dispendium fructuum compendio redempturi. Confortata est enim sciẽtia fructus vitis nostræ huius, & non potest ad eam nostri ingenioli tarditas eleuari. Vt ergo omnes abscindamus ambages: fructus perquiramus. Præcipuè redemptio est plãtata in terra benedicta, in virgine virginũ Maria. Illa vitis vera dulcis Iesus apparuit in natiuitate, præcisa in circuncisione, circumfossa in insidiis, perfossa clauis, ligata vinculis multiplicibus: fronduit in virtutibus, fructificauit in passione: & redemit hominem, quẽ alio modo redimi non cõueniebat. Sed dicis: Quomodo dicitur in passione fructificasse, qui paulò antè dictus est in natiuitate floruisse? Nunquid idem sunt flores & fructus? An ita subito sine interuallo temporis fructus suum florem secutus est? Non enim id videmus fieri in rerum naturis. Præcedunt enim flores, & intercedit multi temporis interuallum, vt fructus ad maturitatem perducatur: quod nos verum quidem esse fatemur. Verùm ea quæ habemus præ manibus, non tantum humana, sed & diuina sunt, vnde non sequuntur rerum naturas in omnibus, sed naturæ magis suum sequuntur auctorem.

C Quod videlicet apertius intelliges, si diligentius volueris intueri in omni arborum genere, in ortu fructus florem decidere & perire: in hominibus quoque & ferè cunctis animantibus fructus foliorum florem virginitatis abscindit. Non sic erat in natiuitate vitis nostræ. Beatissima enim mater illius fructum quidem protulit benedictum non amisso virginitatis flore: immo magis per partum mirabilem & mundissimum est decorata, vbi lex, vbi iura naturæ abscissa sunt. Non est igitur magnum si sine temporis interuallo flores vitis nostræ non pereuntes, fructus saluberrimus consecutus est. Protulit eum mater pulcherrima flore virginali non perdito, protulit & ipse fructum redemptionis nostræ floribus virtutum non marcescentibus. Nec tamen caret ratione maturitas fructus accelerata. Patet enim quia secũdum augmentum & diminutionem caloris, maturitas fructus vel accelerat vel tardat. Vide ergo magnitudinem caloris, imò feruoris in patiente pio Iesu, & non miraberis fructus sui accelerationem. Ardebat incomparabiliter charitatis intrinsecus, & passionis extrinsecus igne: vt fructum nostræ redemptionis sine mora produceret. Productus est ergo botrus ille optabilis cunctis patriarchis, & prophetis aliisque iustis, scilicet redemptio nostra: quem fructum ecclesia non solùm ex his qui sunt sub tempore gratiæ, sed à mundi principio iustè congregata, dulcem sibi fore gratulatur, dicens de sponso in cantico amoris, Sub vmbra illius quem desiderabam, sedi: & D fructus eius dulcis gutturi meo. Quid mirum si redemptio iustorum à diabolica tyrannide, à tenebris & vmbra mortis, à carcere infernali, quo inclusi tenebantur, reductio in paradisum, angelorum custodiæ deputatur? Quid mirum præsentiam Christi fuisse delectabilem atque votiuam tanto tempore expectati ac desiderati? In afflictis enim rebus constitutis tanto solet esse gratior liberatoris aduentus, quanto fuerit diuturnior afflictio. Quanto enim tempore primus Abel iustus, primus martyr, qui sua passione primus liberatorem præfigurauit, expectauerat? Quandiu ipse Adam & Eua parẽtes nostri adhuc etiam in inferno paradisi gaudia ad memoriam inuicem reuocantes, istam redemptionem sitiuerant cum aliis sanctis & iustis qui se liberandos sperabant? Quanto putas eos exultasse tripudio, cum ille crucifixus adueniret, angelis præcedentibus & clamantibus, Tollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ? Quanta putas eos alacritate contremuisse, & consonis iubilis in communem lætitiam prosiluisse ac dixisse: Aduenisti desiderabilis, quem expectabamus in tenebris: vt educeres vinctos de claustris. Te nostra vocabant suspiria, te larga requirebant lamẽta. Tu factus es spes desperãtibus, magna consolatio in tormentis. O quàm dulcis fructus reductionis his qui in tanta & tam amara seruitute fuerant constituti. Hic est fructus de quo sponsus loquitur in Cantico amoris: Dixi ascendam in palmam, & apprehendam fructus E eius. Quid est in palmam? In crucem, cuius vna pars de arbore palmæ dicitur facta fuisse. De quatuor enim generibus arborum facta fuisse refertur. De cypresso. De cedro. De oliua. De palmis. Cypressus in profundo, cedrus in longo, oliua in alto, palma in lato. vnde dicit Apostolus: Vt possimus comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum. Profundum verò in cruce vocatur illud lignum quod infixum erat terræ in qua stabat lignum erectum, & cui dorsum crucifixi domini applicandum fuerat, quod est crucis longitudo. Lignum vero ex transuerso illo appositum, cui manus erant affixæ, latitudo crucis nominatur. Illud autem quod à Pilato fuit appositum, in quo titulus triumphalis fuit scriptus, altitudo nuncupatur. Habent autem horum lignorum singula suas mysticas significationes secundum naturas suas. Cypressus enim timorem siue humilitatem significat, vbi est radix crucis, per quam non solùm situs humilis, sed natura eius exprimitur: quia vt dicitur, fugat odore serpentes, id est diabolos, quorum proprius character superbia ab humilitatis virtute fugatur. Cedrus arbor longitudine præstans aliis arboribus, longitudinem crucis, id est perseuerantiam significat siue patientiam. Naturali enim sua virtute approbatur quia est valde durabilis, & corrumpi ex natura non potest. Oliua vero F arbor oleum effundens, per quam misericordiæ opera significantur, charitatem significat: quæ arbor bene latitudinem habet crucis: quia lata est charitas, quæ etiam ad inimicos extendi præcipitur. Palma porrò arbor victoriam significans, altitudinem crucis optime significat, spem de supernis habendam, non ad infima deprimendam. Hæc arbor habet in se titulum triumphalem scriptum, in quo inuenitur fructus crucis. Prima enim dictio est Iesus, per quam intelligitur saluatio, quæ idem est quod redemptio. Ecce fructus crucis. Propterea enim Christus crucifixus est, vt redimeret hominem. Quod autem ait, Ascendam in palmam, à parte crucis totam crucem significauit: & bene per palmam, in qua titulus signum redemptionis quæ fructus crucis est, inuenitur. Sed dicet aliquis: Dicturus eras de fructu vitis, & dicis de fructu palmæ? Quæ concordia est vitis & palmæ? Ad quod ego: Palma crucem, vitis vero significat crucifixum. Dic igitur, nunquid diuersus est fructus crucis & crucifixi? Non puto. Ergo & idem est fructus & palmæ & vitis. Ascendit vitis in palmam, apprehendit fructus palmæ, non quos palma habuit ex se, sed ex vite in palmam extenta. Quare ergo dicit ipsa vitis, Apprehendam fructus eius, & non potius dicit meos: cum palma fructum habuerit à vite,

G non vitis à palma? Christus non habuit hunc fructum sine palma, imò & per palmam, id est per crucem: quia si Christus crucifixus non esset, non fuisset secuta redemptio. Apprehēdit ergo Christus fructum crucis, illum profecto, quem ipse per crucem fuerat operatus. Sed habet hic botrus grana multa, scilicet impletionem scripturæ, victoriam de diabolo, resurrectionis gloriam, ascensionis mirabilem eleuationem, donorum spiritus sancti missionem. De impletione scripturæ ipse dominus testimonium perhibet dicens Petro, Calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum? Quomodo ergo implebuntur scripturæ? quia sic oportet fieri. Et in alio loco, Nónne oportuit adimpleri omnia quæ scripta sunt in lege & prophetis & psalmis de me? Victoria de diabolo etsi alio modo potuit, tamen alio modo impleri non debuit. Multum enim desipit, qui sapientiam dei & domini aliud aliquid putat, nisi id quod præstantissimum fuit, ordinasse. Necessarium fuit eum per hominem vinci, & per lignum, qui hominem vicerat per lignum: vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret: & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Quare autem per hominem qui erat deus, & non per simplicem hominem, satis manifestum est: quia omnes homines peccato erant obnoxij, & non poterat quisquam aliorum soluere vincula, qui seipsum soluere non valebat. Christus enim fortis, qui originali peccato nihil debebat, eò quòd singulari priuilegio nascendi sine omni carnali concupiscentia conceptus erat, qui solus est inter mortuos liber, solus à morte poterat mortuos liberare, sicut ait Apostolus: Non habebat necesse pro se offerre sacrificium, quemadmodum alij sacerdotes tam pro sua, quàm pro populi ignorantia. Si autem quæritur quare deus potius per se quàm per aliquam aliam creaturam hominem voluerit liberare, possumus hoc quidem charitati eius imputare, quam vt nobis commendaret, non solùm incarnatus, sed & mortuus est pro nobis. Tradidit nihilo minus per hoc formam charitatis, vt parati simus, cū necessitas exegerit, pro fratribus nostris animas nostras ponere, cū regem nostrum pro nobis animam posuisse videmus. Est & adhuc alia rationabilis causa quare per dominum redempti sumus, scilicet quia nequaquam decuit nos per alium reformari, quàm per eum per quem formati eramus. Plus enim excitat nos ad charitatem reformatio, sicut sæpius supra dictum est, quàm formatio. Si ergo per alium quàm per ipsum per quem sumus formati, reformati essemus: plus reformatori nostro quàm formatori deberemus, & sic plus diligeremus creaturam quàm creatorem: quod esset inconueniens. Vt ergo incitaret nos ad diligendum ipsum ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus nostris, impendit nobis quidquid debuit creando & recreando nos optimus deus, cuius beneficiis non communicat alienus. Fructum igitur redemptionis nostræ toto desiderio complectamur, & sæpius imò sine intermissione ad memoriam reuocantes, latentem in ipso dulcedinem lingua intellectus nostri degustemus, & in vase memoriæ nostræ recondamus sanguinem huius vuæ meracissimum, sanguinem inquam rubicundi Iesu: quia factus est nobis redemptio, quia per ipsum saluati & liberati sumus. His floribus, hoc fructu quo redempta est à tyrannide dæmoniaca, iugiter reficienda est fidelis anima, ne in hoc tædioso deserto deficiat, in quo sine requie sine intermissione laborat suspirans ad illam terram lacte & melle manantem, & cum sponsa proclamans, Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. Non ignorat ista quis & qualis fuerit fructus vitis ligni vitæ Iesu Christi. Nonnunquam enim lectum conscientiæ suæ floribus virtutum & passionis sponsi sui resperserat, quæ eidem in eodem Cantico amoris proclamat: Lectulus noster floridus, non de alienis, sed de tuis floribus dulcis Iesu. Veni ergo & agnosce tuos flores: requiesce in lectulo tuis floribus adornato. His ergo floribus petit à sociis sponsi, ab annunciatoribus verbi dei se sponsa fulciri: sciens profecto quid virtutis habeant, qualem effectum operentur in ipsa tales flores per ministrum verbi ad memoriam reuocati, quantum ipsam in tentationibus & periculis præsentis vitæ confortent, quantum ad supernæ patriæ desiderium accendant: nec K dubito quin eadem sposa in hortum sanctarum scripturarum sui sponsi quandoque fuerit introducta, vbi proculdubio lignum vitæ vitem veram inuenit, cuius alacriter fructum apprehendit, voluens in mēte sua & reuoluēs & intuens diligēter ac perspicaciter qualem ex ardore dilecti sui, imò ex ipso dilecto fuerit fructum cōsecuta: sensitque infallibiliter quantum amoris ei debeat, quantum ad omnia pericula sustinenda meritò debeat confortari gustato spiritu suauissimo quem ex arbore tam dilecta suscepit. Optat ergo sibi sæpius ad memoriam reuocari hos flores, & hunc fructum: quia & illis fulciri, ne cadat: & his stipari, ne aliquo modo moueatur, exorat: sciens nimirum quid virium habeāt & illorum odor & huius sapor. Quod autem addit, Quia amore langueo, quid est, nisi quòd sponsa desiderio supernæ patriæ accensa, dilationē diuturnam non patitur? Vnde in eodem, Filiæ Hierusalem nunciate dilecto quia amore langueo. Quis est amor iste tam validus, & languorem inducens? Nunquid non est amor de quo scriptum est: Fortis est vt mors dilectio? Qualis est ista fortitudo, quæ infirmitatem inducit? Respondeant illi qui in libro experientiæ huius quæstionis solutionem perlegerūt. Experientiæ dixi. Et quare non sapientiæ, quæ à sapore dicta est? Qui ergo in libro sapientiæ legerūt, id est qui saporem internum experti sunt, dicant & doceant nos quis sit iste amor, qui cum sit fortis vt mors: facit amantes languere vsque ad mortem: quia in morte huius corporis & non antè sanantur. Possent quidem medio tempore dum in vita hac mortali siue in hac morte vitali degunt, huius dilecti ac desiderabilis floribus & fructibus consolari, at non satiari, donec veniat dies quem cum propheta desiderant dicentes, Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et in alio loco, Adimplebis me iucunditate cum vultu tuo: delectationes in dextera tua vsq; in finem. De qua dextera aliàs legitur: Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Et vide quàm bene ista auctoritas cum superioribus concordat: vt læua quidem dilecti appelletur recordatio illius charitatis (qua nulla maior est) qua posuit animam suā pro amicis suis: dextera verò, beata dei visio, quam promisit amicis suis, & gaudium de præsentia diuinæ maiestatis. Meritò sanè illa dei & deifica visio, illa diuinæ præsentiæ inæstimabilis dilectio, in dextera deputatur, de qua delectabiliter canitur: Delectationes in dextera tua vsq; in finem. Meritò nihilo minus in læua memorialis illa & semper memoranda dilectio collocatur: vt donec transeat iniquitas super eam, sponsa requiescat & recubat. Meritò ergo læua spōsi sub capite sponsæ, super quam videlicet caput suum inclinata sustentet, id est mentis suæ intentione incuruetur, ne inclinetur ad carnalia & secularia desideria, quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Idem ergo per flores & fructum nostræ vitis, & per læuam ipsius sponsi figuratur: languoris autem sanatio per dexteram eius. Per hos ergo flores & fructum vitis nostræ petunt se fulciri, nec aliena dilectione glorientur se sustentari, qui spem & fiduciam suam non in rebus caducis posuerunt: sed illa tantùm anima, quæ modo pro amore & desiderio dilecti corporalibus & mundanis curis languet, imò & moritur, cui & dicitur: Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum? De deserto quippe huius mundi ascendit, quæ cor suum cum corde dilecti in ea charitate connexuit, quærens ea quæ sursum sunt, non quæ super terram. Vnde deliciis virtutum affluit, tanquam vnguento delibuta diuersorum aromatum, quæ de dilecti paradiso collegit, sequens eum qui pro ea passus suum ipsi reliquit exemplum. Vnde & bene dicitur, Innixa super dilectum suum, non super hominem: quia maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. nec super aliquas res terrenas, quæ omnia reputauit quasi stercora, vt Christum lucrifaceret. Talis ergo anima, quæ nunc floribus & fructu vitis veræ sponsi sui fulcitur, quæ modo præ amore illius languet vsque ad mortem, dicens cum Iob, Desperaui, nequaquam iam vltra viuam: talis inquam anima, dulcissima

A ma sponsi dextera ineffabiliter amplexari, & fructu æternę iucunditatis satiari merebitur, languore nō solùm sanato, sed & aucto. Sanabitur enim languor intolerabilis desiderij in perfruitione iucundissima dilecti desiderati, non tamen auferetur, imò augebitur idem desiderium: sed tunc non erit languor, sed depulsio fastidij, cum desiderans plenissime satiabitur desiderato, & satiatus discet in satietate desiderare mutua & interminabili & inexplicabili generatione, desiderio generante satietatem, & satietate desiderium pariente. Sed iam renertamur ad vuam. Est tertium granum in botro redemptionis nostræ dominica resurrectio: quę quantum habuit habeátque dulcedinis, quis explicet? Ponat aliquis tamen si quis potest, in corde suo magnitudinem ineffabilem illius beatissimæ & tristissimæ passionis: videat quanto desperationis mœrore illa dilectorum passi Iesu corda percussa fuerunt, videat illarum fidelium mulierum lamentationes quæ dulcissimum Iesum ad passionis locum euntem cum sibi crucem baiularet, & cum dulcissimam animam expiraret, non deseruerūt. Videat præcipuè illam tunc spectantē mulierculam, nunc vero mundi dominam, matrem domini, cuius animam acutus doloris gladius pertransiuit. Videat totius mundi machinam fabricatori suo compatientem tetra caligine inuolutam. Videat inquam hæc, & tantæ turbationi serenitatem tertiæ diei, & in-B speratam lætitiam lætissimæ resurrectionis annectat, recogitétque propensius cum quanta exultatione susceperint dominum à mortuis resurgentem, quem cum ingenti tristitia viderant morientem. Vide cum quanta iucunditate recōpensauerit in resurrectione discipulis suis tristitiam illam quam in sanctissima extremæ comestionis suæ cœna conceperant, quando eis dixit, Non bibam amodo de hac generatione vitis, donec bibam illam vobiscum nouam. Ecce iam nunc resurrexit in gloria vitis vera: comedítque & bibit cum eisdem discipulis cum gaudio maximo proculdubio, séque dubitantibus aliquibus videndum pariter & tangendum exhibuit. Nec putet quisquam quòd resurrexerit ad gaudium solis discipulis, imò & resurrexit nobis, & toti mundo, beatificans omnes, qui quamuis non videant, credunt tamen ipsum passum fuisse propter delicta nostra, & resurrexisse propter iustificationem nostram: quibus docemur, quoniam si socij fuerimus passionis, erimus & resurrectionis: vt non dubitemus mortalia corpora nostra resurrectionis gloria sublimanda, cum caput nostrum morte turpissima cōdēnatum resurrexisse credamus. Nam sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Primitię enim dormientium Christus: deindè hi qui sunt Christi, qui in aduentu eius crediderunt: qui & ad exemplum Christi resurgentis ad gloriam, vltra non morituri resurgent. Est & ascensio granum in botro C redemptionis per passionem factæ, dulce quidem granum, plurimum in se continens dulcedinis, faciens gaudium cœlis & terris. Quis enim dubitet gaudium magnum factum discipulis, cum eum vt hominem viderent cœlestia penetrantem? Stabant animis simul & cordibus in cœlum erectis, animi sui gaudium non capientes: sed in voce iubilationis cunti domino gratulantes. Exultauit proculdubio & cœlum, omnes videlicet angelorum chori purpurato suo domino nostræ carnis trabea occurrentes, & summa cum laude summum suscipientes victorem. Quòd si in vnius iusti siue martyris animæ aduentu omnis angelorum exultat chorus, quantum putas in singulari sui imperatoris aduentu omnium ordinum spiritus exultasse? Humano igitur intellectu ad huius laudis & gaudij magnitudinem succumbente, gaudeamus & nos dulcedinem huius grani recolendam admirando, diligendo sugamus, exultantes in spiritu sancto pro eo quòd carnis nostræ portio in dulcissimo domino in summo trinitatis throno excellentissime sit collocata, intendentes animos nostros quantum possumus post ipsum & in ipsum, ipsi in humilitatis spiritu supplicantes, quatinus nos post se trahere dignetur, vt in odore vnguentorum ipsius currentes, in illa cellaria, in illam supremam apothecam aromatum, in illa interiora sancta sanctorum mereamur introduci, quò ipsę Christus caput nostrū præcessit. Quintum botri nostri granum missio spiritus sancti est. Quis vinum iucundissimum huius grani valeat explicare? Vinum inquam, & si magis placet, mustum. Mox enim accepto ab Apostolis & aliis qui cum eis erant, expectātibus, D spiritu sancto inebriati sunt: eructauerunt verbum bonum, loquebantur variis linguis magnalia dei. Antè timore absconditi, nunc cucurrerunt foras: non iam timuerunt aquam populi frementis, charitatis igne succensi. Tunc pro certo experientes verum esse quod scriptum est: Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, & flumina non obruerunt illam. Irruerunt enim in eos flumina potestatum, fluxerunt aquæ populosæ multitudinis: flauerunt venti ac procellæ comminationum verborum: & ignis charitatis non est extinctus, imò etiam auctus est. Ibant enim Apostoli gaudentes à conspectu consilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Christi contumeliam pati. Est autem auctus ignis charitatis, pluribus per eorum prædicationem accensis, & eadem qua ipsi ardebant iucunditate succensis. Sed quid aiebant Iudæi omnium bonorum increduli? Musto, inquiunt, pleni sunt. mentientes & ignorantes verum dixerunt. Musto quippe illo nobilissimo charitatis dei, imò charitate deo repleti erāt, inflammante ad amorem, & confortante ipsos contra timorem. Vnde sicut mustum non patitur se contineri à vase, nisi foramen habeat vnde prorumpat: sic ab istorum corde per ora eorum se mustum spiritus sancti manifestauit loquētia magnalia dei, cum mirabili eloquentia. Non enim impedit, sed expedit linguam haustus musti huius: vt illud poëticū verum inueniatur, E

Fœcundi calices, quem non fecere disertum? *Horatius.*

Fœcundus verò calix domini & præclarus inebriauerat eos: quia sicut ait Apostolus, charitas dei diffusa erat in cordibus eorum. Sed videntur verbis nostris verba Petri contraria, qui haustu noui musti audax factus, iam non solùm non timuit verba mulieris cuiusquam, vt antè: sed nec verba principum. Hic ergo obiiciens se in medium dixit discipulos ebrios non esse, cum tamen ebrij essent, sed spiritu ebrij, non ebrij vino. Sed audiamus verba ipsius optime distincta. Non enim, inquit, sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt. Non enī musto terreno ebrij sunt, vt vos putatis, sed cœlesti spiritu. Hauriamus igitur & nos charissimi de vino iucundissimo grani huius. Quod si vel in quo hauriamus, scilicet vas intellectus non habemus, curramus cum plena fiducia ad singularem nostrum ac prouidum conditorem, cuius figmētum sumus, oremúsque vt vas formet in anima nostra huius dulcissimi musti capax: vt nostro consolatore spiritu gratiæ septiformi accepto, multiformes tentatoris aduersarij nostri laqueos euadamus, & pedes affectuum nostrorum in compedes sapientiæ iniiciamus, vt cum ipsa sapientia colligati vinculis charitatis indesinenter & indefesse curramus post illam, donec ad saporis ipsius plenitudinem attingamus, vbi iam non per speculū & in ænigmate, sed facie ad faciem regem nostrum in decore videamus, & sicut sumus cogniti cognoscamus. Hic enim aduertendum F puto, quòd vitis nostræ fructus comeditur & bibitur. Masticatur enim vua, bibitur vero vinum, quod in vua continetur: & in vtroque vsu iucunditas est: sed in vino & iucunditas & vtilitas prolixior est: quod ad botri huius de quo locuti sumus fruitionem mihi pertinere videtur. In præsenti enim vita hunc botrum masticamus, cum suauitatem, iucunditatem, & vtilitatem nostrę redemptionis dentibus intellectus nostri discutimus: cum resurrectionis potentiam, ascensionis gloriam, & aduētus spiritus sancti vtilitatem in cordis nostri consideratione versamus tanquam vuas in ore, fitque de his nonnunquam aliqua lætitia cordi nostro: erit autem plena postquam cessauerit tempus, id est mutabilitas temporum, quando hæc iam non comedemus, sed bibemus, inæstimabilem de his perpetuam lætitiam consecuti. In comedendo enim aliquis labor est: quod vero bibitur, sine labore recipitur: vnde per comestionem delectatio quæcunque, vel qualiscunque, vel quantacunque sine corpore non percipitur: sed semper aggrauat animam. Per potum vero sine labore acceptum, illius loci & temporis gaudia significantur, vbi & quando iam non erit luctus, neque clamor, sed nec vllus dolor, quoniam hæc omnia transierūt. Et ipse ab æterno stabilis, qui pro nobis ne velut vmbra trāsiremus, transiens factus fuit, ministrabit nobis. ibi enim tunc iam non cum labore & timore & impedimento corporis mortis huius comedemus, sed cum magna iucunditate bibemus vinum redemptionis nostræ, & se-

G cundum, naturam nobile vinum: quod quanto plus biberimus, licet saturemur, tanto tamen plus sitiemus admirantes & laudãtes sine termino & sine intermissione bonitatem admirabilem redemptoris nostri, quam in fructum redemptionis nostræ circa nos voluit exhibere. Et vide si non ista differentia cibi & potus nobis in verbis sponsi in cantico amoris cõmendatur, cum ait: Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Præmonet enim comedere, quod vtique ad præsentem vitam pertinet, in qua sicut diximus, contemplatio labori actionis admixta est. In futura vero vita, quæ omni actione caret, gaudio tanquam poculo perfruemur. Bibemus enim, & inebriabimur ab vbertate domus dei, & torrente voluptatis eius potabimur, iam nos tunc esse regis & sponsi nostri charissimos liquidò cognoscentes, cum aqua omnis laboris & actionis terrenæ in vinum diuinæ contemplationis cõmutabitur, implebuntúrque omnes hydriæ vsque ad summũ. Omnes enim implebuntur in bonis domus domini: cum illæ desiderabiles nuptiæ spõsi, id est Christi, & sponsæ, id est vniuersalis ecclesiæ, celebrabuntur. Bibetúrque in summa lætitia cordis omnium clamantium domino & dicentium: Tu bonum vinum seruasti vsque adhuc. Nos autem dicimus hanc lætitiam per cibum significari, cum scriptum sit: Vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. licet expositio præcedentis auctoritatis etiam in hac possit locum obtinere.

H Si vero asserat aliquis indignum fore vt tanta vitis tantum laborata & laborans vnum tantùm botrum produxerit, potest si vult ea quæ nos grana appellamus, botros appellare, & singulis aliquam granorum multitudinem adiungere. Veruntamen non irrationabiliter in præsenti botros vitis innumeros inueniemus, si omnes ecclesias, omnia monasteria, omnes cõgregationes quæ in vniuersa ecclesia sunt, volumus intueri. Hos enim botros quis produxit, nisi vitis nostra? Nã & Christus & ecclesia vitis vna sunt: sicut vnum corpus singulæ congregationes, singuli botri, grana vero singularitatem exprimunt personarum, & non inconuenienter, vt mihi videtur. Nam per exteriorem folliculum grani siue vuæ corpus exprimitur, per nucleos ossa, per liquorem anima figuratur vel sanguis qui est sedes animæ. In morte hominis anima à corpore tanquam vinum de acino exprimitur: & si dignum fuerit, in regale defertur cellarium paradisi cœlestis, vt gaudium fiat regi cœlesti & conuiuis suis beatis qui ad nuptias agni vocati sunt & perueniunt. Bibit enim & ipse sponsus vinũ proprium de vite sua & vinea sua, ecclesia scilicet, cuius & ipse caput est. Bibet & ipse sanguinem vuarum meracissimum, scilicet animas sanctorum expressas & separatas ab acinis in torculari crucis, in labore & siti, in frigore & nuditate, in vigiliis multis, & aliis exercitiis spiritualibus. Bibet has, id est sibi delectabiliter incorporabit faciẽs vt vnus spiritus secum effecti, cum ipso & in ipso à cunctis de cætero laboribus requiescant. Timeant & caueant sibi illa putrida grana, fratres falsos peruersos Christianos dico, qui in se vinum non continent, sed venenum: qui in torculari crucis premi nolũt, & in labore hominum non sunt. Caueant inquam, dum tempus est, ne porcis, id est diabolis deuorandi proiiciantur: quia in cellaria regia non nisi per torcular crucis iter est. Restabat nobis dicere de secundis floribus vitis nostræ, & de fructibus illorum secundum quod scriptum est: Et refloruit caro mea. quod de resurrectione dici nullus est qui ambigat: cuius fructus erit gloria resurrectionis secũdæ. Sed nos magis legentem volentes scientem relinquere, quàm fastidientem: hic huic sermo- L ni terminum imponimus, parati emẽdare, demere, & mutare sicubi contra fidem & contra sacras scripturas aliquid diximus, in omnibus gratias humiliter agentes ei qui gratuita gratia sua nos edocuit, qui aperit os mutorum, & linguas infantium disertas facit, nomini cuius nouum principium opusculi huius finémq; cõsecramus optimo & dulcissimo Iesu. Amen.

Explicit tractatus de passione Domini super illud: Ego sum vitis vera.

B. PATRIS B. PRIMI QVONDAM ABBATIS CLARAEuallensis cœnobij rhythmica oratio ad vnum quodlibet membrorum Christi patientis, & à cruce pendentis.

Ad pedes.

Salue mundi salutare,
Salue, salue Iesu chare,
Cruci tuæ me aptare
Vellem vere, tu scis quare,
Da mihi tui copiam.
Ac si præsens sis, accedo,
Imò te præsentem credo:
O quàm nudum hic te cerno,
Ecce tibi me prosterno,
Sis facilis ad veniam.
Clauos pedum, plagas duras,
Et tam graues impressuras,
Circumplector cum affectu,
Tuo pauens in aspectu,
Tuorum memor vulnerum.
Grates tantæ charitati,
Nos agamus vulnerati,
O amator peccatorum,
Reparator confractorum:
O dulcis pater pauperum.
Quicquid est in me confractum,
Dissipatum aut distractum,
Dulcis Iesu totum sana,
Tu restaura, tu complana
Tam pio medicamine.
Te in tua cruce quæro,
Prout queo corde mero,
Me sanabis hic vt spero,
Sana me & saluus ero,
In tuo lauans sanguine.
Plagas tuas rubicundas,
Et fixuras tam profundas,
Cordi meo fac inscribi,
Vt configar totus tibi,
Te modis amans omnibus.
Dulcis Iesu pie deus,
Ad te clamo licet reus,
Præbe mihi te benignum,
Ne repellas me indignum
De tuis sanctis pedibus.
Coram cruce procumbentem,
Hósque pedes complectentem,
Iesu bone non me spernas,
Sed de cruce sancta cernas
Compassionis gratia.
In hac cruce stans directe,
Vide me ô mi dilecte,
Ad te totum me conuerte,
Esto sanus dic aperte,
Dimitto tibi omnia.

Ad genua.

Salue Iesu rex sanctorum,
Spes votiua peccatorum,
Crucis ligno tanquam reus,
Pendens homo, verus deus,
Caducis nutans genibus.
O quàm pauper! ô quàm nudus!
Qualis est in cruce ludus,
Derisorum iocus factus,
Sponte tamen, non coactus,
Attritus membris omnibus.
Sanguis tuus abundanter
Fusus, fluit incessanter
Totus lotus in cruore,
Stas in maximo dolore,
Præcinctus vili tegmine.
O Maiestas infinita!
O egestas inaudita!
Quis pro tanta charitate
Quærit te in veritate,
Dans sanguinem pro sanguine?
Quid sum tibi responsurus,
Actu vilis, corde durus?
Quid rependam amatori,
Qui elegit pro me mori,
Ne dupla morte morerer?
Amor tuus amor fortis,
Quem non vincunt iura mortis.
O quàm pia me sub cura
Tua foues in pressura,
Ne morsu mortis vulnerer.
Ecce tuo præ amore,
Te complector cum rubore:
Me coapto diligenter,
Tu scis causam euidenter,
Sed suffer & dissimula.
Hoc quod ago non te grauet,
Sed me sanet & me lauet,
Inquinatum & ægrotum,

Sanguis

Sanguis fluens hic per totum,
Vt non superſit macula.
In hac cruce te cruentum,
Te contemptum & diſtentum,
Vt requiram, me impelle.
Et hoc imple meum velle,
Facturus quod deſidero.
Vt te quæram mente pura,
Sit hæc mea prima cura,
Non eſt labor, nec grauabor,
Sed ſanabor & mundabor,
Cum te complexus fuero.

Ad manus.

SAlue Ieſu paſtor bone,
Fatigatus in agone,
Qui per lignum es diſtractus,
Et ad lignum es compactus,
Expanſis ſanctis manibus.
Manus ſanctæ vos auete,
Roſis nouis adimpletæ,
Hos ad ramos dure iunctæ,
Et crudeli ferro punctæ
Tot guttis decurrentibus.
Ecce fluit circunquaque
Manu tua de vtraque
Sanguis tuus copioſe
Rubicundus inſtar roſæ,
Magnæ ſalutis precium.
Manus clauis perforatas,
Et cruore purpuratas,
Corde premo præ amore,
Sitibundo bibens ore
Cruoris ſtillicidium.
O quàm large te exponis,
Promptus malis atque bonis:
Trahis pigros, pios vocas,
Et in tuis vlnis locas,
Paratus gratis omnibus.
Ecce tibi me præſento
Vulnerato & cruento:
Semper ægris misereris.
De me ergo ne graueris,
Qui præſto es amantibus.
In hac cruce ſic extenſus,
In te meos trahe ſenſus,
Meum poſſe, velle, ſcire,
Cruci tuæ fac ſeruire,
Me tuis apta brachiis.
In tam lata charitate
Trahe me in veritate,
Propter crucem tuam almam,
Trahe me ad crucis palmam
Dans finem meis vitiis.
Manus ſanctæ vos amplector,
Et gemendo condelector.
Grates ago plagis tantis,
Clauis duris, guttis ſanctis,
Dans lachrymas cum oſculis.
In cruore tuo lotum
Me commendo tibi totum.
Tuæ ſanctæ manus iſtæ
Me defendant Ieſu Chriſte
Extremis in periculis.

Ad latus.

SAlue Ieſu ſumme bonus,
Ad parcendum nimis pronus:
Membra tua macilenta,
Quàm acerbe ſunt diſtenta,
In ramo crucis torrida.
Salue latus ſaluatoris,
In quo latet mel dulcoris,
In quo patet vis amoris,
Ex quo ſcatet fons cruoris
Qui corda lauat ſordida.
Ecce tibi appropinquo,
Parce Ieſu ſi delinquo.
Verecunda quidem fronte
Ad te tamen veni ſponte,
Scrutari tua vulnera.
Salue mitis apertura,
De qua manat vena pura,
Porta patens & profunda,
Super roſam rubicunda,
Medela ſalutifera.
Odor tuus ſuper vinum,
Virus pellens ſerpentinum:
Potus tuus, potus vitæ:
Qui ſititis, huc venite,
Tu dulce vulnus aperi.
Plaga rubens aperire,
Fac cor meum te ſentire,
Sine me in te tranſire,
Vellem totus introire,
Pulſanti pande pauperi.
Ore meo te contingo,
Et ardenter ad me ſtringo,
In te meum cor intingo,
Et feruenti corde lingo,
Me totum in te traiice.
O quàm dulcis ſapor iſte,
Qui te guſtat Ieſu Chriſte,
Tuo victus à dulcore,
Mori poſſet præ amore,
Te vnum amans vnice.
In hac foſſa me reconde,
Infer meum cor profunde,
Vbi latens incaleſcat,
Et in pace conquieſcat,
Nec prorſus quenquam timeat.
Hora mortis meus flatus
Intret Ieſu tuum latus,
Hinc expirans in te vadat,
Ne hunc leo trux inuadat,
Sed apud te permaneat.

Ad pectus.

SAlue ſalus mea deus,
Ieſu dulcis amor meus,
Salue pectus reuerendum,
Cum tremore contingendum,
Amoris domicilium.
Aue thronus Trinitatis,
Arca latæ charitatis,
Firmamentum infirmatis,
Pax & pauſa fatigatis,
Humilium triclinium.
Salue Ieſu reuerende,
Digne ſemper inquirende,
Me præſentem hic attende,
Accedentem me ſuccende
Præcordiali gratia.
Pectus mihi confer mundum,
Ardens, pium, gemebundum,
Voluntatem abnegatam,
Tibi ſemper conformatam,
Iuncta virtutum copia.
Ieſu dulcis paſtor pie,
Fili dei & Mariæ,
Largo fonte tui cordis,
Fœditatem meæ ſordis
Benigne pater dilue.
Aue ſplendor & figura,
Summi dei genitura,
De theſauris tuis plenis,
Deſolatis & egenis
Munus clementer proflue.
Dulcis Ieſu Chriſti pectus,
Tuo fiam dono rectus,
Abſolutus à peccatis,
Ardens igne charitatis,
Vt ſemper te recogitem.
Tu abyſſus es ſophiæ,
Angelorum harmoniæ
Te collaudant: ex te fluxit
Quod Ioannes cubans ſuxit:
In te fac vt inhabitem.
Aue fons benignitatis,
Plenitudo deitatis
Corporalis in te manet:
Vanitatem in me ſanet,
Quod tu confers conſilium.
Aue verum templum dei,
Precor miſerere mei:
Tu totius arca boni,
Fac electis me apponi,
Vas diues, deus omnium.

Ad cor.

SVmmi regis cor aueto,
Te ſaluto corde læto,
Te complecti me delectat,
Et hoc meum cor affectat,
Vt ad te loquar animes.
Quo amore vincebaris,
Quo dolore torquebaris,
Cum te totum exhaurires,
Vt te nobis impartires,
Et nos à morte tolleres?
O mors illa quàm amara,
Quàm immitis, quàm auara,
Quæ per cellam introiuit,
In qua mundi vita viuit,
Te mordens cor dulciſsimum.
Propter mortem quam tuliſti,
Quando pro me defeciſti
Cordis mei cor dilectum,
In te meum fer affectum,
Hoc eſt quod opto plurimum.
O cor dulce prædilectum,
Munda cor meum illectum,
Et in vanis induratum,
Pium fac & timoratum,
Repulſo retro frigore.
Per medullam cordis mei
Peccatoris atque rei,
Tuus amor transferatur,
Quo cor totum rapiatur,
Languens amoris vulnere.
Dilatare, aperire
Tanquam roſa fragrans mire,
Cordi meo te coniunge,
Vnge illud & compunge.
Qui amat te, quid patitur?
Quidnam agat neſcit verè,
Nec ſe valet cohibere,
Nullum modum dat amori,
Multa morte vellet mori,
Amore quiſquis vincitur.
Viua cordis voce clamo,
Dulce cor, te nanque amo:
Ad cor meum inclinare,
Vt ſe poſsit applicare

Deuoto tibi pectore.
Tuo viuat in amore,
Ne dormitet in torpore,
Ad te oret, ad te ploret,
Te adoret, te honoret,
Te fruens omni tempore.
Rosa cordis aperire,
Cuius odor fragrat mire,
Te dignare dilatare,
Fac cor meum anhelare
Flamma desiderij.
Da cor cordi sociari,
Tecum Iesu vulnerari,
Nam cor cordi similatur,
Si cor meum perforatur
Sagittis improperij.
Infer tuum intra sinum
Cor vt tibi sit vicinum,
In dolore gaudioso,
Cum deformi specioso,
Quod vix seipsum capiat.
Hic repauset, hic moretur,
Ecce iam post te mouetur,
Te ardenter vult sitire,
Iesu noli contraire,
Vt bene de te sentiat.

Ad faciem.

Salue caput cruentatum,
Totum spinis coronatum,
Conquassatum, vulneratum
Arundine verberatum
Facie sputis illita.
Salue cuius dulcis vultus,
Immutatus & incultus,
Immutauit suum florem
Totus versus in pallorem,
Quem cœli tremit curia.
Omnis vigor atque viror
Hinc recessit, non admiror,
Mors apparet in aspectu,
Totus pendens in defectu,
Attritus ægra macie.
Sic affectus sic despectus,
Propter me sic interfectus,
Peccatori tam indigno,
Cum amoris intersigno
Appare clara facie.
In hac tua passione,
Me agnosce pastor bone,
Cuius sumpsi mel ex ore,
Haustum lactis cum dulcore,
Præ omnibus deliciis.
Non me reum asperneris,
Nec indignum dedigneris,
Morte tibi iam vicina,
Tuum caput hic inclina,
In meis pausa brachiis.
Tuæ sanctæ passioni
Me gauderem interponi,
In hac cruce tecum mori
Præsta crucis amatori,
Sub cruce tua moriar.
Morti tuæ tam amaræ
Grates ago Iesu chare
Qui es clemens pie deus,
Fac quod petit tuus reus,
Vt absque te non finiat.
Dum me mori est necesse,
Noli mihi tunc deesse,
In tremenda mortis hora
Veni Iesu absque mora,
Tuere me & libera.
Cum me iubes emigrare,
Iesu chare tunc appare:
O amator amplectende,
Temetipsum tunc ostende
In cruce salutifera.

IVBILVS SANCTI BERNARDI abbatis, in commemorationem dominicæ passionis, qui & rhythmica constat modulatione.

Iesu dulcis memoria
Dans vera cordi gaudia:
Sed super mel & omnia
Eius dulcis præsentia.
Nil canitur suauius,
Nil auditur iucundius,
Nil cogitatur dulcius,
Quàm Iesus dei filius.
Iesu spes pœnitentibus
Quàm pius es petentibus,
Quàm bonus te quærentibus
Sed quid inuenientibus?
Iesu dulcedo cordium,
Fons viuus, lumen mentium
Excedens omne gaudium
Et omne desiderium.
Nec lingua valet dicere,
Nec litera exprimere:
Expertus potest credere,
Quid sit Iesum diligere.
Iesum quæram in lectulo,
Clauso cordis cubiculo:
Priuatim & in publico
Quæram amore sedulo.
Cum Maria diluculo
Iesum quæram in tumulo,
Clamore cordis querulo.
Mente quæram, non oculo.
Tumbam perfundam fletibus,
Locum replens gemitibus:
Iesu prouoluar pedibus,
Strictis hærens amplexibus.
Iesu rex admirabilis
Et triumphator nobilis,
Dulcedo ineffabilis,
Totus desiderabilis.
Mane nobiscum domine,
Et nos illustra lumine,
Pulsa mentis caligine,
Mundum replens dulcedine.
Quando cor nostrum visitas,
Tunc lucet ei veritas,
Mundi vilescit vanitas,
Et intus feruet charitas.
Amor Iesu dulcissimus
Et verè suauissimus
Plus milies gratissimus,
Quàm dicere sufficimus.
Hoc probat eius passio,
Hoc sanguinis effusio:
Per quam nobis redemptio
Datur, & dei visio.
Iesum omnes agnoscite,
Amorem eius poscite,
Iesum ardenter quærite,
Quærendo inardescite.
Sic amantem diligite,
Amoris vicem reddite,
In hunc odorem currite,
Et vota votis reddite.
Iesus auctor clementiæ,
Totius spes lætitiæ,
Dulcoris fons & gratiæ,
Veræ cordis deliciæ.
Iesu mi bone sentiam
Amoris tui copiam,
Da mihi per præsentiam
Tuam videre gloriam.
Quum dignè loqui nequeam
De te, tamen ne sileam:
Amor facit vt audeam,
Cùm de te solum gaudeam.
Tua Iesu dilectio,
Grata mentis refectio,
Replens sine fastidio,
Dans famem desiderio.
Qui te gustant, esuriunt:
Qui bibunt, adhuc sitiunt:
Desiderare nesciunt
Nisi Iesum, quem diligunt.
Quem tuus amor ebriat,
Nouit quid Iesus sapiat.
Quàm felix est, quem satiat?
Non est vltrà quod cupiat.
Iesu, decus angelicum,
In aure dulce canticum,
In ore mel mirificum,
In corde nectar cœlicum,
Desidero te millies
Mi Iesu, quando venies?
Me lætum quando facies?
Me de te quando saties?
Amor tuus continuus
Mihi languor assiduus,
Mihi mellifluus fructus
Est & vitæ perpetuus.
Iesu, summa benignitas,
Mihi cordis iucunditas,
Incomprehensa bonitas,
Tua me stringat charitas.
Bonum mihi diligere
Iesum, nil vltra quærere,
Mihi prorsus deficere,
Vt illi queam viuere.
O Iesu mi dulcissime,
Spes suspirantis animæ,
Te quærunt piæ lachrymæ,
Te clamor mentis intimæ.
Quocunque loco fuero,
Mecum Iesum desidero
Quàm lætus, cùm inuenero:
Quam felix, cum tenuero.
Tunc amplexus, tunc oscula
Quæ vincunt mellis pocula:
Tunc felix Christi copula,
Sed in his parua morula.
Iam quod quæsiui, video:
Quod concupiui, teneo:
Amore Iesu langueo,
Et corde totus ardeo.
Iesus quum sic diligitur,
Hic amor non extinguitur:
Non tepescit, nec moritur,
Plus crescit, & accenditur.
Hic amor ardet iugiter,
Dulcescit mirabiliter,
Sapit delectabiliter,
Delectat & feliciter.
Hic amor missus cœlitus
Hæret mihi medullitus,
Mentem incendit penitus,

Hoc

Hoc delectatur spiritus.
O beatum incendium,
Et ardens desiderium:
O dulce refrigerium,
Amare dei filium.
Iesu, flos matris virginis,
Amor nostræ dulcedinis,
Tibi laus, honor numinis,
Regnum beatitudinis.
Veni, veni rex optime,
Pater immensæ gloriæ:
Affulge menti clariùs,
Iam expectatus sæpius.
Iesu sole serenior,
Et balsamo suauior,
Omni dulcore dulcior,
Cæteris amabilior.
Cuius gustus sic afficit,
Cuius odor sic reficit,
In quo mens mea deficit.
Solus amanti sufficit.
Tu mentis delectatio,
Amoris consummatio,
Tu mea gloriatio,
Iesu mundi saluatio.
Mi dilecte reuertere,
Consors paternæ dexteræ:
Hostem vicisti prosperè,
Iam cœli regno fruere.
Sequar te quoquo ieris,
Mihi tolli non poteris,
Quum meum cor abstuleris
Iesu laus nostri generis.
Cœli ciues occurrite,
Portas vestras attollite:
Triumphatori dicite,
Aue Iesu rex inclyte.
Rex virtutum, rex gloriæ,
Rex insignis victoriæ,
Iesu largitor veniæ,
Honor cœlestis patriæ.
Tu fons misericordiæ,
Tu veræ lumen patriæ
Pelle nubem tristitiæ
Dans nobis lucem gloriæ.
Te cœli chorus prædicat,
Et tuas laudes replicat:
Iesus orbem lætificat,
Et nos deo pacificat.
Iesus in pace imperat,
Quæ omnem sensum superat:
Hanc mea mens desiderat,
Et ea frui properat.
Iesus ad patrem rediit,
Cœleste regnum subiit:
Cor meum à me transiit:
Post Iesum simul abiit.
Quem prosequamur laudibus,
Votis, hymnis, & precibus:
Vt nos donet cœlestibus
Secum perfrui sedibus. Amen.

EIVSDEM SANCTI PAtris Bernardi rhythmica oratio ad dominum Iesum Christum, eiúsque matrem intemeratam virginem.

SVmme summi tu patris vnice,
Mundi faber & rector fabricæ
Pietatis respectu deicæ
Peccatores afflictos respice
Pie pater.
Summa summi tu mater filij
Clauem nostri tenens auxilij
Foue tui lacte consilij
Peregrinos huius exilij
Pia mater.
Consolentur ô bone domine
Respirantes in tuo nomine,
Qui pro mundi tollendo crimine
Dignatus es nasci de virgine
Matris pater.
Consolentur ô bona domina
Sitientes tua solamina,
De qua sola felice fœmina
Prædicantur hæc duo nomina
Virgo, mater.
O figura patris substantiæ
Tu es splendor paternæ gloriæ,
Tu es verum lumen iustitiæ
De quo manat totius gratiæ
Plenitudo.
O regina regni Dauidici
Tu es virga floris dominici,
Tu es arca panis angelici
De quo nostra meretur refici
Solitudo.
Virtus patris & sapientia
Suauiter disponens omnia
Tu & pater vna substantia
AEquus honor, eadem gloria
Est vtrique.
Stella maris, regina seculi
Tu es mater illius paruuli,
Quem adorant fideles populi
Semper omnes & semper singuli
Et vbique.
O sanctorum sancte mirabilis
Toti mundo desiderabilis
Homo potens & deus humilis
Non est tibi nec erit similis
Deus meus.
O sanctarum sancta dulcissima,
Sola tanto partu dignissima,
Vt de tua carne mundissima
Nasceretur maiestas maxima,
Homo deus.
Iesu Christe, fons indeficiens,
Fons humana corda reficiens,
Te suspiro te solum sitiens,
Solus eris mihi sufficiens,
Fili dei.
Mater Christi, decus virgineum,
Thronum sedens super æthereum
Nomen tuum sapore melleum
Liquefacit affectum ferreum
Cordis mei.
Summum bonum plenum dulcedine,
Verum lumen de vero lumine
Solo cuius audito nomine
Satiatur mira pinguedine
Cor iustorum.
Summi boni reclinatorium,
Dulcis vini dulce cellarium,
Quod edulcans dulcedo dulcium
Prælegit sibi in proprium
Rex cœlorum.
Patrum pater præcelse cæteris,
Reparator humani generis,
O qui carnem pro nobis miseris
Mulieris de carne pauperis
Assumpsisti,
Matrum mater & virgo virginum,
Apotheca salutis hominum
O quæ munda de carne dominum
Sine carnis mistura seminum
Concepisti.
Audi precor, ô qui das gratiam,
Peccatoris huius miseriam:
Et per tuam misericordiam
Peccatorum meorum veniam
Mihi dona.
Audi precor, ô plena gratia
Peccatoris huius suspiria
Et pro tua misericordia
Deo meo me reconcilia
Mater bona.
Tibi pater fac beneplacitum
Peccatoris istius gemitum:
Solue mei reatus debitum,
Quia malum prætendo meritum,
Et prætendi.
Tibi mater fac acceptabilem
Peccatoris hanc vocem flebilem:
Redde mihi deum placabilem,
Ne se præstet inexorabilem,
Quem offendi.
O intactæ fili puerperæ
Audi planctus animæ miseræ,
Quæ peccati iacens in puluere
Vt iumentum se computrescere
Lamentatur.
O intacta virgo puerpera,
Ad te clamat mens mea misera,
Quæ nephanda semper ad scelera
Ab ætate nunc vsque tenera
Effrænatur.
Pie pater errantem corrige,
Piam manum labenti porrige:
Iam de luto me fecis erige,
Et in viam tuorum dirige
Mandatorum.
Pia mater errantem visita,
Pio corde de me recogita,
Coram Iesu benigno clamita,
Vt meorum remittat debita
Peccatorum.
Esto nobis pater propitius,
Quorum frater es atque socius:
Te laudamus, te benedicimus,
Adoramus atque diligimus
Mente tota.
Esto nobis mater propicia,
Quorum soror es atque socia
In tuarum laudum præconia
Corda nostra fac voluntaria
Ac deuota.
Benedicte creator omnium
Benedicas mentes fidelium
Nomen tuum benedicentium
Mortis tuæ per beneficium,
Quos saluasti.
Benedicta in mulieribus
Benedic te benedicentibus:
Benedictis tuis vberibus,
Qui dat escam esurientibus,
Hunc lactasti.
Laus & honor sit dei filio
Salus, virtus & benedictio:
Benedicta sit incarnatio,
Mors illius & resurrectio
In æternum.
Benedictus sit pater luminum,
Benedicta sit virgo virginum:
Benedicat cor meum dominum,
Sitiátque fontem dulcedinum
Sempiternum, Amen.

PROSA RHYTHMICA modulatione excurrens in laudem dominicę natiuitatis, authore B. Bernardo Abbate primo Clareuallen. cœnobij.

Laetabundus
Exultet fidelis chorus.
Halleluia.
Regem regum
Intactæ profudit torus,
Res miranda.
Angelus consilij
Natus est de virgine
Sol de stella.
Sol occasum nesciens,
Stella semper rutilans,
Semper clara.
Sicut sidus radium,
Profert virgo filium
Pari forma.
Neque sidus radio,
Neque mater filio
Fit corrupta.
Cedrus alta Libani
Conformatur hyssopo,
Valle nostra.
Verbum ens altissimi
Corporari passum est,
Carne sumpta.
Esaias cecinit,
Synagoga meminit:
Nunquam tamen desinit
Esse cæca.
Si non suis vatibus,
Credat vel gentilibus
Sibyllinis versibus
Hæc prædicta.
Infelix propera,
Crede vel vetera
Cur damnaberis gens misera?
Quem docet litera,
Natum considera:
Ipsum en genuit puerpera. Amen.

FINIS.

CONFESSIONIS PRIVATAE FORMVLA, *quæ B. Bernardo adscribitur.*

IN vnione acerbissimi doloris tui, qui caussam doloris mei assumpsisti, & emendationem pro peccatis meis suscepisti domine Iesu Christe, cum vniuersitate dolentium, verè pœnitētium, & te in veritate quærentium, confiteor tibi omnia peccata mea, mala commissa, & bona omissa, vel non purè aut negligēter facta: sicut tu ea melius nosti in numero, pondere & mensura: & dies perditos vitæ meæ, in quibus te offendi, & laudem tuam minui, & à te summo bono cecidi, & proximum in casu traxi. Suscipe ergo domine de mea misera vita residuum annorum meorum: pro his verò quos male viuendo perdidi, quibus perdite vixi, cor cōtritum & humiliatum deus ne despicias. Dies mei declinauerunt, & perierunt sine fructu. Impossibile est vt eos reuocem: sed placeat tibi, vt recogitē illos in amaritudine animæ meæ. Domine, abyssus profundissimus miseriæ meæ, abyssum inuocat altissimæ misericordiæ tuæ. Ne contineas in ira miserationes tuas, & fontem inexhaustū misericordiæ tuæ circa me exsiccari permittas propter peccata mea, qui misereris omniū, & nihil odisti eorum quæ fecisti, dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam. Tuum est domine, remittere peccata: miserere mei, dum tēpus est gratiæ & miserationis: & dum tempus est emendationis, da mereri gloriam benedictionis: ne in die cōsummationis me feriat verbum maledictionis. Fac me quæso domine assueta mala relinquere, & quæ tibi placent peragere: & studium quod huc vsque in peccatis exercui, te adiuuante deinceps in tua voluntate da vt exerceam: vt vbi abundauit delictū, tua gratia redabūdet. Rogo te propter temetipsum, & per amorem piissimæ matris tuæ gloriosæ virginis Mariæ, & per intercessionem omnium sanctorum tuorū atque electarum tuarum, ignosce omnibus peccatis, negligentiis & ignorantiis meis, & ne perdas me cū omnibus iniquitatibus meis, neque in finem iratus reserues mala mea. Recordare domine Iesu, quia tuum non est perdere quidquam eorum quæ pater tuus dedit tibi, quin tibi proprium est misereri semper & parcere, neminem perdere, sed saluare. Nam pater tuus misit te in mundum non vt iudices mundum, sed vt vitam habeamus per te, vt sis propitiatio nostra, & aduocatus noster, non contra nos. Quod enim nos debuimus, tu soluisti: quod nos peccauimus, tu luisti: quod nos negleximus, tu supplesti. Proficiat ergo nunc domine & in extremis meis plenaria, imò superflua satisfactio amarissima mors tua, & precium inæstimabile fusi sanguinis tui, commemoratio satisfactionis tuæ, venerabile mysterium corporis & sanguinis tui quod tibi quotidie offertur in ecclesia pro salute fidelium seruorū tuorum: in qua es tu ipse sacerdos & sacrificium, ille qui offert pariter & cui offertur, & hoc ipsum quod offertur, ad promerendā in præsenti gratiam, quam non mereor: ad obtinendam in futurum requiem & gloriam, quam tua amarissima mors impetrauit. Imperfectum meum domine Iesu oculi tui viderunt, sed tu pie misericors & præstabilis super malitia, ne quæso imputes mihi ad ęternum supplicium, qui omnia ad summum & perfectum bonum optime, perfectissimè & sapientissimè præordinasti, & ne permittas me deleri de libro vitæ, sed offer mihi portionem quæ me contingit in subsidium tuæ videlicet preciosæ passionis, pro qua voluisti hominem habere tibi cohæredem in terra viuētium. Te igitur domine moueat & inclinet ad misericordiam humanæ fragilitatis consideratio, qui nosti quæ sit hominis substantia: & quòd non vanè constitueris hominem super terram: & conserua me opus tuæ pietatis, ne incassum circa ipsum laboraueris, néve infructuosa sit in me immaculati cruoris tui effusio. Tu qui es purificationem faciens peccatorum, præsta vt emundatis per te peccatorum sordibus, illustratáque mentis acie cognoscam te, téque agnoscens in directione iugiter ad te tendam, vt felici tandem exitu ad te merear peruenire Iesu Christe deus meus & dominus meus. Qui cum patre & spiritu sancto viuis, &c.

TABVLA HVIVS OPERIS.

De silentio

C

Finis tabulæ.

DIVI BERNARDI doctoris clarissimi & abbatis CLARAEVALLENSIS, AD sororem suam, Modus bene viuendi: in quo continetur omnium virtutum summa ad Christianam religionem necessaria.

Prologus.

CHARISSIMA mihi in Christo soror, diu est quòd rogasti vt verba sanctæ admonitionis scriberem tibi. Sed cum scriptum sit, Superbia est quenquam velle docere meliorem se: indignũ me ad hoc opus conspexi: & ideo quod rogasti, aliquandiu facere distuli. Sed quia iterum iterúmque rogasti, rursus ad memoriam reduxi sententiam domini dicẽtis: Quicunque angariauerit te mille passus, vade cum eo duo milia: omníque petenti te tribue: vndique coactus, tandẽ charitate compulsus, tuísque orationibus adiutus, sub mensa patrum micas collegi, & si non vt debui, tamen vt potui: quas in hoc libro tuæ sanctitati repræsento. Nunc ergo charissima soror hunc librum accipe, & cum ante oculos tuos quasi speculum propone: cúmque omni hora velut speculum cõtemplare. Præcepta nanque dei specula sunt in quibus semper animę inspiciunt & in quibus cognoscunt maculas, si quæ sunt fœditatis, quia nemo mundus à delicto: & in quibus emendant vitia cogitationum suarum: & relucẽtes vultus quasi ex reddita imagine componũt: quia dum præceptis dominicis toto animo intendunt, in eis proculdubio quid in se cœlesti sponso placeat, vel quid displiceat cognoscunt. Hunc igitur librum soror venerabilis libenter perlege, iterum iterúmque relege: & in eo cognosces qualiter deum proximúmq; diligas: quomodo cuncta terrena & trãsitoria despicias: quemadmodum æterna ac cœlestia concupiscas: qualiter pro Christo aduersa huius mundi patienter sustineas, & prospera ac blandimenta contemnas: quemadmodũ in infirmitatibus tuis deo gratias reddas vel agas, & in sanitate nõ superbias: quomodo in prosperitate non eleueris, nec in aduersitate frangaris. Soror mihi in Christo dilecta, librũ istum tua prudentia studiose percurrat: & peccata mea adsidue lugeat. Et qui non sum dignus impetrare indulgentiam, saltem tuis orationibus possim consequi peccatorum meorum veniam. Omnipotẽs deus custodiat, & ab omni malo te defendat: & cum omnibus tecũ deo pariter seruientibus ad vitam perducat æternam venerabilis soror, Amen.

Explicit prologus.

Incipit primus sermo de fide.

DOMINVS dicit in Euangelio, Omnia possibilia sunt credenti. Nemo potest venire ad ęternam beatitudinem nisi per fidem. Ille vero est beatus qui recte credit, & recte credendo bene viuit, & bene viuẽdo fidem rectam custodit. Vnde beatus Isidorus: Sine fide nemo potest placere deo. Fides nequaquã vi extorquetur: sed exemplis atque ratione suadetur. A quibus autem violẽter exigitur, perseuerare in ea nequaquam possunt: exemplo nouellæ arboris, cuius si quis cacumen violẽter represserit, denuo dum laxatur, in quod prius fuerat cõfestim reuertitur. Fides sine operibus mortua est. Et frustra sibi de sola fide blãditur, qui bonis operibus nõ ornatur. Qui crucẽ portat, debet mundo mori. Nam crucem ferre, semetipsum est mortificare. Crucẽ ferre & non mori, simulatio hypocritarum est. Qui non dubitauerit in corde suo, sed crediderit: quodcunq; petierit fiet sibi. Qui credit in filiũ dei, habet vitam æternam. Qui autem non credit, non videbit vitam, sed ira dei manet super illũ. Sicut corpus sine anima mortuum est, ita fides sine operibus mortua est. Soror charissima, magna est fides, sed nihil valet sine charitate. Igitur, soror venerabilis, serua in te rectam fidem, tene sinceram fidẽ, custodi intemeratam fidem. Maneat in te recta fides. Sit in te incorruptæ cõfessionis fides. Nihil temere de Christo loquaris: nihil de deo prauum vel impium sentias, nihil peruerse cogites, nec dilectionẽ eius offendas. Esto in fide iusta. Habeto in fide recta conuersationem sanctam: deum quem inuocas fide, non deneges opere. Malum mixtum bonis contaminat plurima. Vnum malum multa bona perdit. Non delinquas in opere, quæ perfecta es in fide. Male viuendo non polluas fidem. Integritatem fidei prauis moribus non corrũpas. Nõ admisceas vitium virtutibus: non adiungas malum bonis. Soror amabilis, deus te incolumem custodiat, Amen.

De spe. Sermo secundus.

DOMINVS dicit in Euangelio: Nolite desperare, sed habete fidem dei in vobis. Spes quæ videtur, non est spes. Nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus. Vnde Salomon ait: Expectatio iustorum lætitia: spes autem impiorum peribit. Ergo soror charissima & tu expecta dominum, & custodi viam eius, & exaltabit te vt hæreditate capias regnum dei. Expecta dominum charissima, & recede

G à malo, & exaltabit te in die visitationis, id est, in die mortis tuæ, siue in die iudicij. Qui male agere non cessant, inuanum misericordiam dei expectant: quam rectè expectarēt, si à malo recederēt. Vnde beatus Isidorus: Timere debemus ne per spem quam Deus promittit nobis, perseueranter peccemus. Nec rursus quia iuste peccata distringit, de Dei misericordia desperemus: sed quod est melius, vtrunque periculum fugiamus: vt à malo declinemus, & de pietate dei veniā speremus. Omnis quippe iustus spe & formidine nititur, quia nunc spes ad gaudium erigit: nunc ad formidinem terror gehennæ reducit. Qui enim de peccati venia desperat: plus se de desperatione quàm de peccato damnat. Igitur soror dilecta, spes tua sit in Iesu Christo sponso tuo firma: quia sperantes in domino misericordia circundabit. Spera firmiter in domino, & fac bonitatem: inhabita terram, & in cœlesti regno pascēris in diuitiis eius. Soror venerabilis depone iniustitiam, & spera in dei misericordia: aufer à te iniquitatem, & spera in salutem. Emenda teipsam, & spera in dei clemētiam. Expelle à te prauitatem, & spera indulgentiam: corrige vitam tuam, & spera vitam æternam. Ad quam te perducere dignetur ille qui te elegit ante secula, Amen.

De gratia Dei. Sermo III.

H PAVLVS apostolus dicit: Vbi abundauit peccatum, superabundauit & gratia: vt sicut regnauit peccatum in morte, ita & gratia regnet per indulgentiam in vitam æternam. Stipendia enim peccati mors, gratia autem Dei vita æterna. Vnicuique autem vestrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Soror charissima, sicut beatus ait Isidorus, profectus hominis donum Dei est. Ergo si dono dei proficimus, necesse est vt de bonis operibus non nosmetipsos, sed deum laudemus. Nec à se potest quisquam corrigi nisi à Deo. Homo nihil boni habet proprium, cuius via non est eius, testante propheta qui ait: Scio domine, quia non est hominis via eius: nec viri est vt ambulet & dirigat gressus suos. Cúmque aliquod donum percipit, nō plus quærat quàm cum accepit: ne dum alterius membri officium surripere tentat, id quod meruit perdat. Conturbat enim ordinem corporis totum, qui non suo contentus officio surripit alienum. In diuisione donorum diuersa dei dona percipiunt. Nec vni homini conceduntur omnia dona, sed fit præ humilitatis studio vt alter habeat, vnde admiretur in altero. Nam quod in Ezechiele animaliū alæ alteræ ad alteram percutiuntur, virtutes designantur sanctorum muto sese affectu prouocantium, alternóque sese exemplo erudientium. Ho-
I nesta virgo, nolo etiam te lateat, quòd sine gratia Dei præueniente, comitante, & cooperante, nihil boni possumus facere. Gratia dei nos præuenit, vt bonum velimus: concomitatur nos, vt bonum incipiamus: cooperatur nobiscum, vt bonum perficiamus. Ergo à deo datur nobis bonum velle, incipere & perficere. Igitur à Deo dantur nobis virtutes, vitia vero & peccata oriuntur ex nobis. Charitas, pudicitia & honestas à deo dantur nobis: superbia vero, auaritia, cupiditas sunt ex nobis. Sine deo nihil boni possumus facere: per gratiā dei multa bona possumus operari. Sine gratia dei ad bene operādum tardi, pigri & tepidi existimus: sed per gratiā dei in bonis operibus grati & solliciti & deuoti sumus. Sine deo ad peccādum statim parati sumus, sed per gratiam dei à peccato liberamur. Sine deo terrena & transitoria plus quàm oportet diligimus: sed per gratiam dei cuncta quæ in hoc mūdo sunt despicimus: & cœlestia desideramus. Propter peccatum primi hominis de paradiso eiecti sumus, sed per gratiā dei ad paradisum nos peruenire credimus. Per peccatum primi hominis in infernum descendimus, sed per gratiam Dei nos cōfidimus ascendere in cœlum. Nam & quòd potētes sumus, quòd diuites, quòd sapientes existimus, non nisi per gratiam dei sumus. Interea volo te scire reuerendissima soror, quòd omnia bona quæ in hoc seculo habemus, per gratiam dei habemus. Omnia enim mala eueniunt nobis propter peccata nostra: deus per suam sanctam misericordiam & gratiam dat nobis bona. Sed propter peccata nostra accidūt nobis mala, per gratiam dei tribuuntur nobis prospera. Sed propter iniquitates nostras aduenìunt nobis aduersa: per gratiā dei dantur nobis necessaria, & propter vitia nostra accidunt nobis contraria. K
Igitur ô spōsa Christi, necesse est nobis vt semper ad memoriam reducamus cum gratiarū actione bene merita dei: vnde ecclesia in Canticis de Christo spōso suo loquitur, dicēs: Memores vberum tuorum super vinum, recti diligunt te. Ac si diceret, Memores gratiæ tuæ & misericordiæ tuæ atque beneficiorum tuorum diligunt te. Hoc est, illi te diligunt qui recti sunt corde. Illi recti corde sunt, qui de iustitia aut sanctitate nihil suis meritis attribuunt, sed omnia tuæ gratiæ dono adscribunt. Memores gratiæ tuæ qui saluati sunt, diligunt te. Honesta virgo semper memor esto quia quicquid boni in te est, per gratiam dei est. Audi Paulum apostolum de se dicentem: Gratia dei sum id quod sum. Sic & tu charissima gratia dei es quicquid es. Nam & quòd seculū contēpsisti, & quòd domū patris tui reliquisti, & quòd ancilla dei esse voluisti, & quòd in monasterio seruire deo decreuisti, & quòd inter ancillas dei viuere nunc deuouisti, omnia bona hæc per gratiam dei prouenerunt tibi. Nam & quòd virgo es, & quod prudens & sapiens es, non per te, sed per gratiam dei es. (Interrogatio.) Dic mihi quæso frater mi, quid est quòd in sacra scriptura legitur, quia nemo sanctus, nemo bonus, nemo iustus, nisi solus deus? (Responsio) Soror dilecta, sicut dicitur, ita est vere: solus deus est bonus & sanctus atque iustus: quia per se est bonus: homines vero sunt boni non per se, sed per deum: & ideo solus deus est bonus, quia per se est bonus. Homines vero sunt boni & iusti & sancti, non per se, sed per gratiam Dei. L
Quod bene in Canticis Canticorum sponsus Ecclesiæ, scilicet Christus, designat, dicens: Ego flos campi, & lilium conuallium: quia odorem virtutis meæ per vniuersum mundum diffundo. Ego, inquit, sum flos campi, & lilium conuallium, id est ego sum sanctitas, bonitas & iustitia eorum qui cum humilitate in me confidunt: quia nullus eorum poterit esse sanctus nec bonus sine me: sicut dixi in euangelio, quia sine me nihil potestis facere. Ego sum flos campi, & lilium conuallium. Sicut enim campus floribus adornatur & vernat, ita totus mundus fide Christi & notitia decoratur. Ego flos campi, & lilium conuallium, quia illis hominibus amplius meam gratiam dono, qui nō in sua bonitate, nec in suis meritis confidunt, sed in me. Soror venerabilis, ideo te moneo, vt nihil tuis meritis attribuas, nihil de te præsumas. In virtute tua nihil ponas, in viribus tuis non cōfidas, in tua audacia fiduciam non habeas. Omnia diuino dono & diuinæ gratiæ adscribe. In omnibus operibus tuis Deo gratias refer. In omnibus actionibus tuis deo gratias redde. In omni conuersatione tua deo gratias repende. Confidentia tua semper sit in Christo, qui te creauit ex nihilo.

De timore dei. Sermo IIII.

SOROR charissima audi quæ dico, audi quæ moneo: ausculta quæ loquor. Deum time super omnia, & manda-
M ta eius semper obserua, quia ecce oculi domini super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Et Salomon: Time dominum, & recede à malo. Qui timet dominum, nihil negligit. Etiam quidam sapiens ait: Timor domini gloria & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis. Timor domini ditabit cor: & dabit gaudium & lætitiam in longitudine dierum. Nam qui sine timore est, non poterit iustificari. Timor domini est sapientia & disciplina. Non sis incredulus in timore dei, & ne accesseris ad illum duplici corde. Timentes dominum sustinete eius misericordiam, & ne deflectatis ab illo, ne cadatis. Qui timetis dominum, credite in illum, vt in oblectatione veniat vobis misericordia. Qui timetis dominum, credite in illum, & non euacuabitur merces vestra. Qui timetis dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda vestra. Qui timent dominum, non erunt increduli verbo eius: & qui diligunt illum, conseruabunt vias illius. Qui timent dominum, inquirunt quæ beneplacita sunt illi: & qui diligunt illum, replebuntur lege eius. Qui timent dominum, probabunt corda sua, & in cōspectu illius sanctificabunt animas suas. Qui timent dominum, custodiunt mandata eius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem ipsius. Oculi domini super timentes se, & ipse cognoscit omnia opera eorum. Consummatio timoris dei est sapientia. Timenti dominū non occurrunt mala, sed in tentatione deus liberabit illum à malo.

à malo. Spiritus timentium deum requiretur, & in respectione illius benedicetur. Timor domini est sicut paradisus: benedictio & omnis gloria operiet illum. Beatus vir cui donatum est timorem domini habere. Timor domini est initium dilectionis eius. O soror dilecta, nulla res nos sic ab omni peccato custodit immunes, sicut timor inferni, & amor dei. Deũ timere est nulla mala facere, & nulla bona quæ facienda sunt præterire. Timor domini est fons sapientiæ. Timenti dominum bene erit in extremis, & in die mortis suæ benedicetur. Soror venerabilis, bonum est nobis timere deum, quia timor domini expellit peccatum. Timor domini semper emendat. Timor domini reprimit vitium. Timor domini cautum facit hominem atque sollicitum. Vbi vero timor nõ est, ibi perditio est animæ. Vbi timor non est, ibi dissolutio vitæ est. Vbi timor non est, ibi est abundantia peccatorum. Igitur honesta virgo, timor & spes semper sint in corde tuo. Pariter sint in te timor & fiducia. Spes & metus pariter perseuerent in te. Sic spera in misericordia dei, vt timeas eius iustitiam. Sed tamen, soror mihi in Christo amabilis, volo te scire quatuor esse timores: videlicet humanum, seruilem, initialem, & castum. Humanus timor est, vt ait Cassiodorus, quando timemus pati pericula carnis, vel perdere bona mundi, propter quod peccamus. Hic mundanus timor malus est: & in primo gradu cum mundo deseritur, quẽ dominus prohibet in euangelio, dicens. Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. Secundus timor est seruilis: vt ait beatus Augustinus. Cum timore gehennæ homo recedit à peccato: & omnia bona quæ facit, non propter dilectionem Dei, sed propter timorem inferni facit. Ille quasi seruus timet, qui bonum quod facit, non timore amittendi bonum quod non amat, sed timore patiendi malum quod formidat, facit. Ille non timet perdere amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in pœnas inferni. De hoc seruili timore ait Paulus: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, id est spiritum filialem. Bonus est iste seruilis timor, & vtilis, licet insufficiens & imperfectus, per quem crescit paulatim consuetudo iustitiæ. Cum incipit homo credere diem iudicij, incipit timere. Si cœpit credere, cœpit & timere: sed qui adhuc timet, non habet perfectam fiduciam in die iudicij. Nondum est in illo perfecta charitas, qui adhuc timet: quia si perfecta in illo esset charitas, non timeret. Perfecta charitas faceret in homine perfectã iustitiam, & homo non haberet vnde timeret: sed haberet vnde desideraret, vt transeat iniquitas, & veniat regnum dei. Quid est perfecta charitas, nisi perfecta sanctitas? Ille habet in se perfectam charitatem, qui perfecte viuit. Qui perfecte viuit, non habet vnde in inferno dãnetur, sed vnde in cœlo coronetur. Qui perfectam habet in se charitatem, non timet in inferno puniri, sed sperat in cœlo cum deo gloriari. Vnde dicitur in Psalmo: Gloriabũtur in te omnes qui diligunt nomen tuum. Ergo timor nõ est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorẽ. Timor prius venit in corde hominis, vt præparetur locus charitati. Huic seruili timori succedit tertius timor, videlicet initialis, quando homo incipit facere bonũ propter dilectionem dei, quod antea faciebat propter timorem inferni. De hoc initiali timore ait Dauid Propheta in Psalmo: Initium sapientiæ, timor domini. Initialis timor est, quando homo incipit amare deum, quem ante timebat: & sic excluditur à corde seruilis timor. Huic initiali timori succedit quartus timor, scilicet castus, per quem timemus ne sponsus, scilicet Christus, tardet, ne discedat à nobis: ne eum offendamus: ne in eum peccemus, & ne eũ perdamus. Timor iste, scilicet castus, de amore descendit. Timor iste, de amore nascitur. De hoc timore legitur in Psalmo: Timor domini sanctus permanet in seculum seculi. In corde hominis prius venit timor. Et quare venit? vt locum charitati præparet. Quanto autem magis charitas cœperit habitare in corde hominis, tanto magis timor decrescit. Quanto maior est charitas in corde hominis, tãto minor est ibi timor. Quare? quia charitas mittit eum foras. Audi soror dilecta congruentem similitudinem. Sæpe videmus per setam introduci linum: quando aliquid suitur, prius intrat seta, & post setam intrat linum. Sic timor prius intrat in mentem hominis, & post timorem charitas: ideo intrat timor, vt introducat charitatem. Sed postquam intrat charitas, foras mittit timorem. Timor iste sanctus est, quia in mẽte hominis generat sanctitatẽ. Timor iste sanctus est, qui introducit in mentem hominum perfectam charitatem. Perfecta etenim charitas, perfecta est sanctitas. Timor iste castus est, quia non recipit adulterum amorẽ, scilicet quia Deum super omnia diligit, & nihil amori illius præponit. Etiam timor iste dicitur filialis, quia non timet deum quasi seruus crudelẽ dominum, sed quasi filius patrem dulcissimum. Hic timor ideo dicitur filialis, quia nõ timet quasi seruus, sed quasi filius. Sed quid est quod ait Dauid propheta, Timor domini sanctus permanet in seculum seculi: cum Ioannes dicat, Perfecta charitas foras mittit timorem? Hoc est quod superius diximus, quia ille habet castum & sanctum timorem qui deum non timet propter pœnas inferni, vel propter supplicia gehennæ, sed cum reuerentia & amore. Et hic timor, scilicet reuerentia dei, permanet in seculum seculi. Ille vero qui Deũ timet propter pœnas inferni, non habet in se timorem castum, sed seruilem: quia non habet perfectam charitatem. Si enim Deum perfecte diligeret, perfectam in se iustitiam haberet, & deum non propter pœnas, sed cum reuerẽtia & timore timeret. Et ideo timor pœnæ non est in charitatẽ, quia perfecta charitas eum foras mittit. Aliter timet seruus dominum, atque aliter timet filius patrem. Seruus timet dominum cum desperatione & odio: filius timet patrẽ cum reuerentia & amore. Nunc igitur, soror reuerendissima, moneo te, vt timeas deum cum amore & reuerentia. Nolo enim vt semper iaceas sub iugo timoris depressa, sed vt consurgas per dilectionẽ ad dominum patrem tuum, qui te creauit quasi filiam. Etiam te moneo, vt deum caste diligas, & nihil amori eius præponas, sed pro amore eius, omnia quæ in hoc mundo sunt despicias. Iterum admoneo te, atque rogo honestissima virgo, vt corrigas vitam tuam cum omni studio, ita vt sit sermo tuus pudicus, incessus honestus, vultus humilis, lingua affabilis, mẽs plena dilectione, manus plena operatione, iuuante domino, sine quo nihil boni poteris facere. Amantissima mihi in Christo soror, si me quasi fratrem audieris, & deum in toto corde tuo timueris, multa bona non solùm in hac vita, sed & in futura habebis, Amen.

De charitate. Sermo V.

INTRODVXIT me rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem. Cella vinaria, Ecclesia est, in qua est vinum Euangelicæ prædicationis. In hanc ergo cellam amica sponsi, scilicet sancta anima, introducitur, atque in ea charitas ordinatur: quia non sunt æqualiter omnia diligenda, sed differenter. Non debemus æqualiter omnia diligere, sed alia minus, & alia magis. Nam scire quid facere debeamus, & nescire ordinem faciendi, perfecta scientia non est. Si non diligimus ea quæ diligere debemus, vel si diligamus ea quæ diligere non debemus, ordinatam charitatem nõ habemus. Et si plus diligimus ea quæ minus diligere debemus, vel si minus diligimus ea quæ plus diligere debemus, ordinatam charitatẽ non tenemus. Hæc est ergo ordinata charitas, vt Deum ante omnia & super omnia diligamus. Debemus Deum diligere ex toto corde, id est ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota voluntate, & ex tota mẽte, & ex tota memoria: vt omnẽ intellectum & omnes cogitationes nostras, & omnẽ vitam nostram ad eum dirigamus, à quo omnia bona habemus: aut nulla pars vitæ nostræ ociosa relinquatur, sed quicquid in animum venerit, illuc dirigatur, vbi impetus dilectionis currit. Igitur soror charissima, dignissimum est, & valde nobis necessarium, vt deum in omnibus & super omnia diligamus, qui est summum bonum. Summum ergo bonũ diligere summa est beatitudo. Quanto quisque deum amplius dilexerit, tanto magis beatus erit. Qui deũ diligit, bonus est. Si bonus est, ergo beatus. Vnde Salomon in canticis canticorum: Fortis est vt mors dilectio. Verè Dei dilectio fortis esse vt mors dicitur, quia sicut mors violẽter separat animã à corpore: ita dilectio dei violenter separat hominem à mũdo & carnali amore. Verè Dei dilectio fortis est vt mors, quia dũ per dilectionem Dei à vitiis mortificamur: quod mors agit in sensibus corporis, hoc agit dilectio Dei in seculi cupiditati-

G bus. Deus diligendus est propter semetipsum, quia est summe bonus: & qui nos creauit ex nihilo. Charitas est dilectio qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum. In primo loco diligitur Deus (sicut iam dictum est) in omnibus, & super omnia. In secundo verò diligitur proximus in Deo, hoc est in bono. Charitas habet duo mandata: vnum pertinens ad dilectionem dei, quod est maximum mādatum. Alterum vero pertinens ad dilectionem proximi, quod est simile huic: sicut scriptum est: Diliges dominum deum tuum, & proximum tuum sicut teipsum. Ac si diceret. Ad hoc debes proximum tuum diligere, ad id quod diligis teipsum, scilicet vt bonus sit, & vt ad vitam æternam peruenire possit. De hac dilectione Dei & proximi in canticis canticorū sponsus, scilicet Christus, loquitur sponsæ, scilicet Ecclesiæ seu animæ sanctæ, dicens: Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa, & odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Quid per mammas conuenientius in hoc loco, quàm ipsa dilectio Dei & proximi, de qua superius diximus, intelligitur? per quas mammas mens sancta omnes sensus suos per suam dilectionem nutrit, cum deo suo charitatis coniunctione conglutinatur: & proximis suis quicquid boni potest largitur. Et odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Per vnguenta quippe ipsas virtutes, quæ ex charitate nascuntur, intelligimus. Debemus proximos nostros in bono dili-

H gere, quia qui in malo diligit proximum, non diligit proximum, sed odio habet. Qui non diligit fratrem suum quem videt, deum quem non videt, quomodo potest diligere? Nequaquam. Igitur diligamus nos adinuicem, quia charitas ex deo est. Et qui diligit fratrem suum, ex deo natus est, & videt deum. Qui diligit fratrem suum quem videt oculis corporis, videt oculis mentis in se manentē deum, scilicet charitatem, quia deus charitas est. Et qui non diligit fratrem suum quem videt oculis corporis, non videt oculis mentis in se manentem Deū, scilicet charitatem: quia si in eo esset charitas, Deus esset in eo, quia Deus charitas est. Debemus etiam diligere propinquos nostros si boni sunt, & si deo seruiunt. Plus debemus diligere extraneos, qui nobis sunt coniuncti vinculo charitatis Christi, quàm propinquos qui deum non diligunt, nec deo seruiunt. Quare? Quia sanctior est copula cordium, quàm corporum. Omnes fideles homines debemus diligere, sed cum omnibus prodesse non possumus, illis maxime consulendum est, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius nobis quasi quadam sorte coniunguntur. Pari dilectione est optanda vita æterna omnibus hominibus. Omnes homines affectu charitatis debemus diligere, scilicet vt deo seruiant, & vt salui fiant. Sed opera misericordię non debemus omnibus hominibus æqualiter impendere, sed aliis minus, atque aliis magis. Soror dile-

I cta, si veram & perfectam charitatem volumus custodire, ad æternam patriam deo adiuuante possumus peruenire. Præterea debemus diligere inimicos nostros propter deum, sicut & ipse ait in euangelio: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est. Igitur venerabilis soror, necessaria est nobis charitas, sine qua nullus potest placere deo. Deum non diligit, qui hominem odit. Nec deum diligit, qui Dei præcepta contemnit. Charitas est radix omnium virtutum. Sine charitate enim quodcunq; facimus, nihil nobis prodest. Nostrum studium est vacuum, si non habemus charitatem, quia Deus charitas est. Ibi regnat carnalis cupiditas, vbi non est Dei charitas. Tunc homo est perfectus, quando est charitate plenus. Sine amore charitatis quanuis quisque recte credat, ad beatitudinem peruenire non potest. Tanta est etiam virtus charitatis, quæ si desit, frustra habentur cęteræ virtutes. Si adsit, recte habentur omnia. Qui Deum non diligit, nec seipsum diligit. Nunc ergo moneo te honestissima virgo, vt per amorē coniungaris inuisibili sponso Iesu Christo, & vt ardeas eius desiderio. Nulla iam quæ in mundo sunt concupiscas. Longitudinem præsentis vitæ pœnam æstimes, exire de seculo festines: nullam consolationem præsentis vitæ recipias, sed ad Christum quem diligis, tota mente suspires, ferueas, anheles, anxieris, & ipsa salus tui corporis, causa amoris Christi fiat tibi vilis: vulnere amoris trāsfigaris, ita vt recte valeas dicere: Vulnerata charitate ego

K sum. Soror in Christo dilecta mihi, audi verba Iesu Christi, spōsi tui: Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Dilige ergo eum charissima in hac vita, vt ipse te dignetur diligere cum patre in æterna beatitudine, Amen.

De primordiis conuersorum. Sermo. VI.

INCHOANTIBVS præmium promittitur, sed perseuerātibus datur, sicut scriptū est: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Tunc enim placet Deo nostra cōuersio, quando bonū quod inchoamus, vsque in finem perducimus. Sic enim scriptum est: Væ his qui sustinentiā perdiderūt, id est bonum opus non consummauerunt. Sunt multi homines qui ex sola mētis deuotione cōuertuntur ad deum. Multi etiā coacti plagis conuertuntur ad deū, qui ex deuotione non conuertebantur, sicut in Psalmo legitur: In camo & freno maxillas eorum cōstringe, qui nō approximant ad te. Omnis conuersus à fletu incipiat peccatorū: & sic transeat ad desiderium cœlestiū bonorū. Soror charissima, prius debemus mala quæ fecimus lachrymis lauare, vt tunc munda mentis acie id quod quærimus contēplemur: vt dum antea à nobis plorādo detergitur caligo peccati, mūdatis cordis oculis albefacta inspiciantur. Necesse est omni conuerso, vt post timorem con-

L surgat ad Deum per dilectionem quasi filius, ne semper sub timore iaceat sicut seruus. Nouiter conuersi blandis verbis sunt consolandi: ne si exasperari cœperint, territi ad priora peccata recurrant. Qui enim nouitium suauitate & dulcedine non docet, & castigat: plus nouit exasperare quàm corrigere. Prius corrigendus & castigandus est nouitius à prauo opere: deinde à cogitatione. Omnis noua conuersio, adhuc pristinæ vitæ habet permixtionem. Propterea nequaquam vlla virtus ad oculos hominum debet exire, donec vetus cōuersatio funditus ab animo extirpetur. Tunc magis grauari se quisque impulsu vitiorum cognoscit, quando in seruitium Dei accedit. Sic populus Israël grauiori onere ab AEgyptiis premitur, cum per Moysem diuina cognitio aperitur. Vitia enim in homine ante conuersationem habent pacem: quando autem expelluntur, grauius contra hominem insurgunt. Multi post conuersionem motum libidinis sustinent: quem tamen non ad damnationem tolerant, sed ad probationem sustinent: scilicet vt semper habeant hostem cui resistant pro excutienda inertia: dum tamen non cōsentiunt. Remissa conuersio multos in pristinos errores deducit: ac viuendi torpore resoluit. Tepidus in conuersione, ociosa verba & vanas cogitationes noxias esse non conspicit: sed cum animus à torpore mentis euigilauerit, ea quæ leuia æstimabat, confestim quasi contraria & horrenda pertimescit. Fraus & desidia ti-

M menda sunt in omni opere dei. Fraudem deo facimus, quando non deum, sed nosmetipsos de bono opere nostro laudamus. Desidiam facimus, quando per torporē languidi ea quæ dei sunt operamur. Omnis ars huius seculi strenuos habet amatores, & ad exequendum promptissimos. Quare? Quia præsentem habet remunerationem sui operis. Ars vero diuini timoris, multos habet sectatores tepidos, languidos, & pigritiæ inertia congelatos. Sed hoc proinde fit, quòd merces laboris eorum non in præsenti vita, sed in futura dabitur. Qui nouiter sunt conuersi ad Deum, non debent in exterioribus curis prouehi. Nam si illis implicentur: statim quasi arbuscula plantata, & necdum radice perfixa, concutiuntur pariter & arescunt: nec semper valet conuersis pro animæ salute mutatio loci. Sæpe tamen quibusdam dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus. Congruum est enim inde etiam quemque corporaliter recedere, vbi se meminit vitiis deseruisse. Soror venerabilis, audi quæ dico. Multi conuertuntur ad Deum non tam mente, quàm corpore: quod nos sine graui gemitu dicere non possumus: habitum religionis habent, sed mentem religiosam non habent. Multi habent religionis animum. Multi enim ad conuersionem veniunt, non tam propter animæ salutem, quàm propter corporis necessitatem, qui non deum colunt, sed ventrem suum: de quibus

A quibus apostolus ait: Quorum deus venter est. Non est intentio eorum vt digne deo seruiant, sed vt bene comedant & bibant, & vt bene vestiantur, & vt bene sit eis in hoc seculo. Et quia terrena diligunt, cœlestia perdunt. Et sic ait dominus in Euangelio: Recipiunt suam mercedem in hoc seculo. Vnde soror dilecta, cauendum nobis est ne trāsitoria & terrena plus quàm oportet diligamus: ideo Psalmista nos admonet, dicēs: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Terrena quidem nobis in vsu esse debent: cœlestia verò in desiderio. Terrena debemus expendere, cœlestia desiderare. Est enim quædam admirabilis & magna multitudo dulcedinis, quam abscondit deus his qui diligunt eum. De qua scriptum est: quia oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligētibus se. Vnde propheta: Satiabuntur, inquit, cum apparuerit gloria tua. Soror in Christo amabilis, ergo illa satietas sit nostra felicitas, Amen.

De conuersione Sermo VII.

DOMINVS dicit in Euangelio: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Sed quid est semetipsum abnegare, nisi voluptatibus propriis renunciare? Vt qui superbus erat, sit humilis: & iracundus sit mansuetus: & qui luxuriosus, sit castus: & qui erat ebriosus, sit sobrius: & qui erat auarus, sit largus. Nam si ita quisque renunciet omnibus quæ possidet, & non renunciet suis prauis moribus, non est Christi discipulus. Qui renunciat suis rebus, sua abnegat. Qui non renunciat suis prauis moribus, semetipsum abnegat. Ea quæ amatores seculi diligunt, serui Dei velut aduersa refugiunt. Serui Dei plus gaudent aduersitatibus mundi, quàm prosperitatibus delectantur. Soror charissima, ea quæ in hoc mundo sunt, seruis Dei contraria sunt, vt dum ista aduersa sentiunt, ad cœleste regnum cum summo desiderio suspirent. Magna apud Deum refulget gratia, quæ huic mundo contemptibilis est. Nam reuera necesse est vt quæ mundus odit, diligātur à deo. Sancti viri peregrini sunt & hospites in hoc seculo: vnde reprehenditur Petrus, quòd tabernaculum in monte fieri voluerit: quia sanctis in hoc mundo tabernaculum non est, quibus in cœlo patria & domus est. Soror venerabilis, cuncta tēporalia quasi herbæ marcentes siccantur & transeunt, & ideo prę æternis rebus quę nunquā arescunt, rectè serui dei ista cōtemnunt & despiciunt, quia in eis nullam stabilitatem aspiciunt. Sancti viri qui perfectè seculum contemnunt, ita huic mundo moriuntur, vt soli deo viuere delectentur. Et quanto se à cōuersatione huius seculi subtrahunt, tanto magis oculis mentis præsentiam dei, & angelicę societatis frequentiam cō-

C templantur. quāuis enim deus in medio hominum carnalium vitam electorum protegat, tamen valde rarum est vt homo inter seculi voluptates positus à peccatis sit alienus. Non erit semper securus, qui periculo fuerit proximus. Soror dilecta, bonum est vt homo sit corporaliter remotus à mundo, sed multo est melius vt sit voluntate elongatus à seculo. Ergo ille est perfectus, qui mente & corpore à seculo est elongatus. Vnde beatus Iob: Onager contemnit ciuitatem. Et seruus dei contemnit secularium hominum societatem. Qui perfecte mundum despiciunt, aduersa vitæ nostræ appetūt, & prospera contemnunt, & dum ab eis vita hæc cōtemnitur, cœlestis inuenitur. Longe quippe à deo est animus, cui hæc miserabilis vita dulcis est. Iste enim quid de cœlestibus concupiscat, vel quid de terrenis despiciat, ignorat. Nam sicut scriptum est: Qui apponit scientiam, apponit & dolorē. Quanto homo plus potest superna cognoscere quæ concupiscat, tanto amplius dolere debet de terrenis & transitoriis rebus quibus inuoluitur. Serui dei qui parentum suorum vtilitatē procurant, à Dei amore se separant. vnde spiritualis ita prodesse debet suis parentibus, vt dum illis gratiam carnis præstare studet, ipse à spirituali opere vel proposito non declinet. Soror in Christo dilecta mihi, audi sententiam beati Isidori: Multi canonicorum, monachorum, sanctimonialium fœminarum, pro amore suorum parentum inuoluuntur terrenis curis & phrenesibus & iurgiis ac negotiis, & pro tēporali salute suorū parentum perdūt animas suas: tamen ordinata discretio est, vt quod extraneis misericorditer impenditur, parentibus non

D negetur. Dignum est, vt demus parentibus nostris, quod misericorditer damus extraneis. Parentibus enim carnaliter prę- statur, quod extraneis piè impenditur. Honesta soror, nō debemus odio habere parentes nostros: sed impedimēta eorum qui nos à recto itinere deuiant. Per vaccas Philisthæorum quæ ducebāt arcam domini ad terram Israël, intelligimus figuram eorum qui propter deum dereliquerunt seculum. Nam Philisthæi sicut iunxerunt vaccas plaustro, vitulósque eorum recluserunt domi, & super plaustrum imposuerūt arcam testamenti domini: ita iugum Christi leue & suaue impositum est super ceruices seruorum Dei. Et sicut vaccæ amore vitulorū suorum mugiebant, & tamen non declinabant ad dexteram neque ad sinistram, sed recto tramite incedebāt vsq; Bethsames, quæ erat in introitu terræ Israël: ita serui dei recto tramite incedere debent, & pro amore parentum suorum non debent ad dextram neque ad sinistram declinare à bono opere vel proposito, sed recto itinere vsque ad Bethsames, id est vsque ad introitum cœlestis regni peruenire. Et sicut vaccæ pro filiis suis mugiendo pergebant, ita conuenit seruis Dei pro parentibus suis mugire, id est, pro eis debent orare vt bene sit eis, & vt à malo liberētur, atque in bono confirmentur.

E Soror in Christo amabilis mihi, sicut superius dixi tibi, non debemus parentes nostros odio habere, sed diligere. Sed sicut ait beatus Augustinus, si in via dei nobis fuerint contrarij, nec sepultura à nobis illis debetur. Tu charissima, egressa es cum Abraham de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui: & venisti in terram quam deus monstrauit tibi, id est in monasterium. Obsecro ergo vt perseueres in eo bene viuendo, quiescas in sinu eiusdem Abrahæ, hoc est in beata requie, vt post mortem tuam possis requiescere. Tu soror mihi in Christo dilecta, cum Loth egressa es de Sodoma, id est de seculari vita: ideo moneo te ne cū vxore illius retro respicias: ne, quod absit, in exemplum peruersitatis omnibus hominibus fias. Sed rogo vt cum Loth in mōte, id est in monasterio saluam te facias, & aliis exemplum sanctitatis tribuas. Tu honesta virgo, egressa es cum Iosue de AEgypto, hoc est de seculo: & cum eo moraris in deserto, id est in monasterio, in quo deus manna pluit tibi: hoc est panem cœlestis verbi dat tibi. Ideo soror amantissima in Christo mihi, moneo te vt perseueres in monasterio sicut cœpisti, vt in eo vigilando, orando, psallendo, contra diabolum viriliter pugnando, ad postremum deuictis hostibus cunctis, atque omnibus seculi delectationibus superatis, cum eodem Iosue peruenire possis ad terrā promissionis, hoc est ad beatitudinem vitæ cœlestis, atque ibi videre merearis faciem indefessi solis, Amen. F

De contemptu mundi. Sermo VIII.

SOROR charissima, audi dominum Iesum Christum dicentem in Euangelio: Omnis qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut fratres, aut sorores, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Vnde valde bonum est nobis omnia terrena propter nomen domini relinquere, vt ab eo possimus cœlestia accipere. Quicunque voluerit esse amicus huius seculi, inimicus Dei erit. Igitur soror in Christo amabilis, non diligamus mundum, ne inimicum deum habeamus. Facilè contemnit omnia, qui se quotidie moriturum æstimat. Si quotidie mortem nostram ad memoriam reducimus, libenter omnia terrena despicimus. Si diem mortis nostræ in mēte habemus: cito omnia quę in hoc mundo sunt despicimus. Interrogatio. O frater mi, libenter propter nomen domini omnia quæ in hoc mundo sunt relinquerem, si aliquid haberem: sed quia non habeo aurum, neque argentum, neque diuitias huius mundi, nescio quid relinquam propter nomen domini. Responsio. O sponsa Christi, Multum relinquis, si voluntatem habendi dimittis. Multum dimittis, si desideriū habendi postponis. Multum relinquis, si carnalia desideria deseris. Multum relinquis, si delectationem huius mundi propter Deum despicis. Multum dimittis, si cupiditatibus & desideriis terrenis renuncias: & plus amat deus hominum animas, quàm diuitias terrenas. Deus plus diligit mentem mundam

G & sanctam, quàm terrenam substātiam. Soror venerabilis, regnum dei tantum valet quantum habes. Deus à te non requirit quod tibi non dedit. Ergo tu hoc da illi quod ille dedit tibi, scilicet mentem sanctam, castam, mundam, pudicam, religiosam, timoratam, ac bonis moribus ornatam. Igitur honesta soror regnum dei tantum valet, quantum tu es. Trade teipsam Christo, & compara regnum eius ab illo. Non turberis de precio. Precium non te turbet. Non tibi videatur difficile. Non sit tibi graue, quoniam Iesus Christus rex cœlorum semetipsum dedit, vt te de potestate diaboli liberaret, & deo patri acquireret. Ergo libenter da teipsam illi qui te redemit de manu inimici. Integram te da illi, quia ille vt te saluaret, integrum se tradidit. Dilecta mihi in Christo soror, contemne terrenas diuitias, vt acquirere possis cœlestes. Diuitiæ perducunt hominem vsque ad periculum corporis & animæ, diuitiæ pertrahunt hominem vsque ad mortem. Multi propter opes periclitati sunt, & multi propter diuitias in periculum deuenerunt. Multis exitiabiles fiunt diuitiæ, opes multis hominibus generauerunt mortem. Nunquam habent requiem mentis, qui curis terrenis se implicant. Sollicitudines enim rerum, mentem conturbant. Mens occupata in terrenis curis, semper est in angustiis. Venerabilis sponsa Christi, si ergo vis esse quieta, nihil ex his quæ in seculo sunt quæras. Semper requiem mentis habebis, si te à mundi cura remoueris. Semper H habebis pacem mentis, si te à strepitu terrenarum actionum subtraxeris: quia diuitiæ nunquam sine peccato acquiruntur. Nullus administrat res terrenas sine peccato. Valde rarum est vt qui diuitias possident, ad requiem perueniant. Qui curis terrenis se implicat, ab amore dei se separat. Qui defigitur in amore temporalium rerum, in deo nullatenus delectatur. Curę temporalium rerum ab intentione dei auertunt animū. Nemo potest simul amplecti gloriam Dei, & gloriam seculi. Nemo potest diligere simul Christum & seculum. Difficile est simul seruire cœlestibus curis, & terrenis negociis. Difficile est deum simul & mundum diligere. Nemo potest simul perfecte deum & mundum diligere. Vtérque autem simul æqualiter amari nō potest. Honesta virgo, audi quę dico: quanuis homo in gloria seculi fulgeat: quanuis purpura & auro vestitus sit: quanuis preciosis vestimentis indutus sit: quanuis secularibus vestibus ornatus appareat: quanuis gemmis ac lapidibus decoratus resplendeat: quanuis precioso habitu redimitus incedat: quāuis sit multitudine seruorum circundatus: quanuis sit excubantium armis protectus: quanuis sit innumeris obsequentium cuneis constipatus: quanuis agminibus tutus: semper est in pœna: semper est in angustia: semper est I in luctu: semper est in periculo: semper in sericis stratis manet: sed turbatus in lectis aureis iacet, sed infirmus in lectis argenteis cubat, sed fragilis in pluma iacet: tamē fragilis & mortalis est. Soror amantissima in Christo mihi, ideo hæc dixi tibi, vt cognoscas quàm vana est gloria huius mundi. Felicitas huius mundi breuis est. Modica est huius seculi gloria. Caduca est & fragilis temporalis potentia. Igitur venerabilis virgo vt acquirere possis cœlestes diuitias, contemne terrenas: libenter despice terrena, vt possis peruenire ad cœlestia bona. Respue transitoria, vt habere merearis æterna: da parua, vt à deo consequaris magna. Fuge in terra societatem hominum, vt in cœlo habeas societatem angelorum: ad quam te perducere dignetur ille qui te redemit precioso suo sanguine, Amen.

De habitu. Sermo IX.

DOMINVS noster Iesus Christus dicit in Euangelio: Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Mollia dicuntur vestimenta, quia mollem faciunt animum. Mollibus vestimentis delectatur regis curia: asperis vero & humilibus delectatur Christi Ecclesia. Talia debent esse vestimenta seruorum & ancillarum Dei, in quibus nihil possit notari nouitatis, nihil vanitatis, nihil superfluitatis, nihil quod pertineat ad superbiam, & ad vanam gloriam. Vnde beatus Hieronymus: Non facit ornatum clericum tenera vestis, sed munditia mentis. Soror charissima ergo ornemus nosmetipsos spiritualibus ornamentis, scilicet charitate, humilitate, mansuetudine, obedientia & patientia. Hæc sunt vestimenta quibus placere poterimus Iesu Christo cœlesti spōso. K Christus inuisibilis sponsus nō requirit pulchritudinē foris, sed intus, sicut scriptum est in Psalmo: Omnia gloria eius filiæ regis ab intus. Igitur soror in Christo amabilis, diuitiæ tuæ sint boni mores: pulchritudo tua sit bona vita. Charissima opto vt de te dicatur illud quod in cāticis canticorū legitur: Tota pulchra es amica mea, & macula nō est in te. Et iterum, Veni de libano veni coronaberis. Vere beata est illa anima quæ Iesu Christo spōso cœlesti seruit sine macula. Sic & tu soror venerabilis beata eris si Iesu Christo sponso tuo sine macula seruieris. Stude ergo placere Christo non preciosis vestibus, sed bonis moribus: nō pulchritudine carnis, sed pulchritudine mentis. Stude placere illi non in facie, sed in corde. Vestimenta tua & calciamenta nec nimium sint preciosa, nec multum vilia: sed ex moderato & competenti habitu. sic enim ait beatus Augustinus de semetipso: Fateor, de preciosa veste erubesco. Et iterum: Non decet hāc professionem, non decet hanc admonitionem, non decet hæc membra, non decet hos canos. Honesta virgo, vestis pura circūdetur tibi non ad pulchritudinem, sed propter corporis necessitatē: ne dum preciosis vestimentis vestiris, cadas in turpitudinem animæ: quia quāto amplius corpus foras propter vanam gloriā componitur atque ornatur, tanto interius anima fœdatur & sordidatur. Igitur soror in Christo amabilis, professionem tuam habitu & incessu demonstra. Sit in gressu tuo simplicitas: sit in incessu honestas. Nihil dedecoris, nihil lasciuiæ, nihil petulantiæ, nihil insolentiæ, nihil leuitatis in incessu tuo appareat. L Animus enim in corporis gestu apparet: gestus corporis signum est mentis. Corporis gestu animus proditur, soror charissima: ergo incessus tuus nō habeat imaginem leuitatis: incessus tuus non offendat oculos alterius. Non præbeas de te spectaculum. Nō des aliis locum de te obtrectandi. Soror dilecta munda conscientiam tuam ab omni malitia, vt feliciter dicatur tibi à Iesu Christo sponso cœlesti: Ecce tu pulchra es amica mea: ecce tu pulchra: oculi tui columbarum. Pulchra videlicet propter perfectionem corporis, & munditiam cogitationis. Ecce tu pulchra es, habens mundam & simplicem intentionem cordis: quia cuncta bona quę agis, non vt hominibus videaris, sed vt soli Deo placeas operaris. Oculos habes columbarum, quia immunem te custodis ab omni malitia & simulatione, atque fictione. Soror mihi in Christo amātissima, ideo hoc dixi, vt plus gaudeas intus in anima de sanctis virtutibus, quàm foris in corpore de preciosis vestibus. Nam vt dicit beatus Gregorius, nemo vestimenta preciosa quærit, nisi ad inanem gloriam, videlicet vt inde laudetur, & vt honorabilior cæteris appareat. Nemo vult preciosis vestibus indui, nisi vbi ab aliis possit videri. ergo pro sola vana gloria vestimentum preciosum quærit. Virgo venerabilis, in hoc cognoscimus quòd seculum diligimus, quia preciosa vestimenta amamus. Qui seculum non diligit, preciosa vestimenta non quærit. M Quando homo gaudet de pulchritudine corporis, mens eius elongatur ab amore creatoris. Quanto amplius in compositione corporis lætamur, tanto magis à superno amore disiungimur. Quanto plus in terrenis & transitoriis rebus gaudemus, tāto minus cœlestia desideramus. Vere maculam habet in se sanctimonialis fœmina, si diligit preciosa vestimenta. Non est sine macula Christi sponsa, si amat vestem preciosam. Ancilla Christi quæ seculum perfecte reliquit, vilia vestimenta quærit. Ancilla Christi quæ preciosa vestimenta desiderat, adhuc perfecte seculum non cōtempsit. Nigra vestis insinuat humilitatem mentis, vile vestimentum denunciat mundi contēptum. Nigredo veli, munditiam & puritatem demonstrat animi, nigrum velum castitatis & sanctitatis est signum. Nunc ergo reuerendissima soror moneo te vt habitum quem ostendis specie, impleas opere. Obsecro te vt habitum ordinis bonis ornes moribus. Sanctus est habitus, sanctus sit animus. sicut sancta sunt vestimenta, sic opera tua sint sancta: & sicut sacratum est velū, sic opus tuum sit sanctum. Non aliud abscondas intus, & aliud ostendas foris. Non sis aliud in secreto, & aliud in publico. qualis vis haberi, talis esto. qualis es in facie, talis esto in operatione: & qualis es in vultu, talis esto in actu. Amen.

A

De compunctione. Sermo X.

COMPVNCTIO cordis est humilitas mentis, veniẽs de recordatione peccati, & de timore iudicij. Illa compunctio est perfecta, quæ repellit à se omnem delectationem carnalium rerum: & toto studio mentis figit intentionem suam in contemplatione Dei. Duplicem esse compunctionem legimus, vnam scilicet qua propter deum anima cuiusque serui dei afficitur, id est, cum ad memoriam reducit mala quæ fecit. Altera vero cum suspirat propter desiderium æternæ vitæ. Quatuor modis compungitur mens iusti hominis: nempe memoria peccatorum, recordatione futurarum pœnarum, consideratione peregrinationis huius vitæ, desiderio supernæ patriæ, quatenus ad eam possit cito peruenire. Omnis peccator tunc se cognoscit visitari à domino, quando compungitur ad lachrymas. Nam & Petrus tunc fleuit, quando in eum Christus respexit, sicut scriptum est: Et conuersus dominus respexit Petrum: qui statim egressus foras, fleuit amare. Vnde etiam psalmista dicit: Respexit & cõmota est & contremuit terra. Tunc terra contremiscit, quando peccator ad lachrymas commouetur. Admoneo igitur te soror charissima, vt in oratione cum lachrymis ad memoriam reducas peccata tua: quia qui non habet cordis compunctionem vel contritionem, non habet mũdam orationem. Soror B mihi in Christo amabilis, audi exempla sanctorum, qui per compunctionem & lachrymas apud deum obtinuerunt veniam peccatorum suorum. Anna mater Samuelis per compunctionem & lachrymas meruit habere filium, insuper obtinuit apud deum prophetiæ donum. Dauid per compunctionem & lachrymas obtinuit veniam perpetrati homicidij atque adulterij. Sic enim audiuit per prophetam: Non morieris, quia dominus transtulit peccatum tuum. Pater Thobias per compunctionem & lachrymas meruit accipere curationem cæcitatis, & consolationem paupertatis. Sic enim dixit ei Raphael angelus: Gaudium tibi semper sit. & adiecit: Forti animo esto, in proximo est vt à deo cureris. Etiam Maria Magdalena per compunctionem & lachrymas meruit à domino audire: Remittuntur tibi peccata tua. Soror venerabilis, ideo exempla sanctorũ proposui tibi, vt lachrymæ per compunctionem suaues sint tibi. Bona compunctio thesaurus est desiderabilis, & inenarrabile gaudium in mente hominis. Anima quæ in oratione habet compunctionem, proficit ad salutem. Vir fortis non est minus laudabilis in luctu, quàm in bello. Quia ergo post baptismum inquinauimus vitam, baptizemus lachrymis conscientiam nostram. Vbi lachrymæ fuerint, ibi accenditur spiritualis ignis qui illuminat secreta mentis. Lachrymæ pœnitentium pro baptismate re- C putantur apud deum. Soror mihi in Christo dilecta, si compunctionem secundum deum habueris, beata eris. Compunctio cordis, sanitas est animæ. Compunctio mentis illuminatio est animæ: quia tunc anima illuminatur, quãdo ad lachrymas compungitur. Compunctio lachrymarum remissio est peccatorum, quia tunc peccata dimittuntur, quando cum lachrymis ad memoriam reducuntur. Compunctio spiritũ sanctum reducit ad se: quia cum spiritu sancto mens visitatur, statim homo peccata sua plorat. (Interrogatio.) O frater mi, quæso, dic mihi, quæ sunt causæ nostri doloris, pro quibus in hac vita mortali ploramus? (Respõ.) Propter peccata nostra, & propter miseriam huius mundi: ac propter compassionem proximi, & propter dilectionẽ cœlestis præmij. Propter peccata flebat ille qui dicebat: Lauabo per singulas noctes lectũ meum: lachrymis meis stratum meum rigabo. Idẽ de miseriis huius mundi gemebat cum dicebat. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Dominus per cõpassionem fleuit super Lazarum, & super ciuitatem Hierusalem, dicens: Quia si cognouisses & tu. Etiã Paulus apostolus qui præcepit gaudere cũ gaudentibus, & flere cum flentibus, per cõpassionem dolebat, dicẽs: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Cum dilectione cœlestis præmij plorabant iusti dicentes illud Psalmistæ: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dũ recordaremur tui Sion. Vita præsens, mors est: quia est plena miseriis: quod non est in patria, sed in via: nec est in domo, sed in exilio. In hoc mundo non sumus in nostra ciuitate, sed in D peregrinatione, sicut scriptum est: Non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Ideo soror dilecta, moneo te, vt primò lugeas propter peccata tua: deinde propter miserias huius mundi, atque compassionem proximi: ad postremum vero propter dilectionem dei ac cœlestis præmij. Honesta virgo deprecare deum cum omni deuotione, vt det tibi veram mentis compunctionem, & cordis contritionem. Compũctio vnigenitum Christum dei filium facit habere in se, sicut dominus ipse ait: Ego & pater veniemus, & apud eũ qui me diligit, mansionem faciemus. Vbi lachrymæ abũdant, ibi graues cogitationes non propinquant: & si aliquando appropinquant, ibi radices non habent. Lachrymæ apud deum semper nobis dant fiduciã magnã. Soror in Christo amabilis mihi, audi vocem Iesu Christi sponsi tui dicẽtis: Surge amica mea, & veni, per dilectionem: iam enim hyems transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerũt in terra nostra: tempus putationis aduenit, vox turturis audita est in terra nostra: hoc est, vox prædicantium apostolorum in ecclesia. Turtur est auis castissima, quæ in excelsis & in arboribus semper nidificare vel morari solet, apostolos vel cæteros doctores significãs, qui possunt dicere: Nostra cõuersatio in cœlis est. quæ & E gemitum habet pro cantu: & significat ploratum sanctorum qui suos ad lamentum & fletum hortantur, dicentes: Miseri estote & lugete. Igitur honesta virgo, accipe exemplũ huius turturis, & luge propter amorẽ Iesu Christi spõsi tui, quousq; eum videre possis regnantem in solio regni sui. Melius est tibi lugere cum amore Iesu Christi, quàm cum timore inferni. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Natura turturis est, vt si per occasionem perdiderit coniugem, alterum amplius non quærat. O sponsa Christi, assimilare & tu huic turturi, & præter Iesum Christum sponsum tuum, amatorem non quæras alterum. O spõsa Christi, esto similis turturi, & luge die ac nocte cum desiderio Iesu Christi sponsi tui, quia iam ascendit ad cœlos, vt aliquando faciem illius videre merearis in dextera patris. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. In genis solet esse verecũdia. Soror venerabilis, genas habes turturis, si præ verecundia Iesu Christi sponsi tui nihil contra voluntatem illius facis. Genas habes turturis, si cum amore & reuerentia Christi, ea quæ illi displicent postponis. Genas habes turturis, si præter Christum alterum amicum non diligis. Igitur soror charissima, indesinenter peccata tua cum lachrymis laua. Quotidie laua tuas negligentias, per compunctionem & lachrymas. Trãsgressiones tui ordinis sine intermissione ablue cum lachrymis: & per lachrymas & compunctionem acquire tibi tuorum remissionem peccatorum: per lachrymas & crebra suspiria acquire tibi æterna gaudia. Plange iniquitates F tuas. Mala scelerum tuorum deplora. Mala quæ egisti, flendo commemora. Mœroris vnda te irriget. Compellat te plangere fluuius lachrymarum. Quæ gessisti praue, fletibus dele: quæ illicite cõmisisti, lachrymis ablue. Honesta virgo, si peccata non ploraueris in hoc seculo, quando dictura es deo: Posuisti lachrymas meas in conspectu tuo? Charissima, si iniquitates tuas non fleueris in hac mortalitate, quando dices: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte? Moneo igitur te sponsa Christi, vt in hac mortali vita lugeas peccata tua, vt consolari merearis in cœlesti patria, sicut scriptum est: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, Amen.

De tristitia. Sermo XI.

DOMINVS dicit in euãgelio: Amen amen dico vobis, quia plorabitis vos & flebitis: mũdus autẽ gaudebit: vos autẽ contristabimini: sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Etiam Salomon ait: Cor gaudens exhilarat faciem: spiritus vero tristis deiicitur in mœrorẽ animæ. Animus gaudẽs ætatẽ floridã facit: spiritus vero tristis exsiccat ossa. Fili in bonis nõ des querelã, & in omni dato nõ des tristitiam verbi mali. Omnis plaga tristitia cordis est. Iucunditas cordis, est vita hominis. Cor prauũ dabit tristitiam, & homo sapiẽs resistet illi. per tristitiam festinat mors: tristitia flectit ceruicẽ cordis. Cor lætum bonã facit valitudinẽ, viro autẽ tristi exsiccantur ossa. Et beatus Athanasius dicit: Homo tristis semper malitiatur, & contristat spiritum sanctũ sibi à deo donatum. Hoc etiam

C docet apostolus dicens: Nolite contristare spiritum sanctum qui habitat in vobis, in quo signati estis in die redemptionis. Vide ergo soror charissima, ne contristes spiritum sanctum qui habitat in te, ne forte derelinquat te. Aufer à te dubietatem & animositatem, quia vtrunque contristat spiritum sanctum. Aufer à te tristitiam, quia ipsa est soror dubietatis, & animositatis. Certe tristitia secularis omnium malorum spirituum est pessimorũ, & nocet seruis dei. Tristitia secularis lædit & conterit atque allidit seruos dei. Spiritus enim sanctus non sustinet tristitiam carnalem. Igitur soror dilecta, indue semper lætitiam spiritualem, quæ habet gratiam apud deum. Omnis lætitia spiritualis semper bona est, & bona cogitat: atque contemnit vanam tristitiam. Si lætitia spiritualis bona non esset, nunquam propheta diceret: Lætamini in domino, & exultate iusti: & gloriamini omnes recti corde. Et iterum: Lætabitur iustus in domino, & sperabit in eo: & laudabuntur omnes recti corde. (Interrogatio.) O frater charissime: si tristitia mala est, & nocet seruis dei: quid est quod ait Salomon Cor sapientum vbi tristitia est, & cor stultorum vbi est lætitia? (Respõsio.) Soror venerabilis, hoc quod ait Salomõ: Cor sapientum vbi tristitia est, & cor stultorum vbi est lætitia: non est intelligendum nisi de spirituali tristitia, & de seculari lætitia. Ac si apertius diceret: Cor sapientum vbi tristitia est spiritualis, & cor stultorum vbi est secularis lætitia. Qui secun-

H dum deum tristitiam habent, sapientes sunt. Qui autem secũdum seculum tristitiam habent, sunt stulti. Vnde dominus in Euangelio: Gaudete & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Et Paulus Apostolus: Quasi tristes, semper autẽ gaudentes. Et iterum: Gaudete in domino semper, iterum dico, gaudete. ergo tristitia spiritualis bona est. Tristitia vero quæ nascitur ex cupiditate temporalium rerum, est mala. De tristitia spirituali scriptum est: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. De tristitia autem seculari ait Salomon: Multos occidit tristitia, & non est vtilitas in ea. Iterum de lætitia spirituali dicitur: Lætetur cor quærentium dominum. Et iterum de lætitia seculari legitur: Væ vobis qui ridetis nũc, quoniam plorabitis & flebitis. Soror charissima, audi etiam quod beatus Paulus dicit: Tristitia quæ secundum deum est, operatur salutem pœnitentiæ. Tristitia vero quæ est secundum seculum, operatur mortem. Oratio hominis qui semper est tristis, non habet virtutem, nec potest ascendere ad Deum. Vbi tristitia fuerit cooperta spiritu sancto, non ibi est acceptabilis oratio, quia infirma est: & non potest ascendere ad deum. Igitur soror mihi amabilis, omitte tristitiam, desine tristis esse: tristiam repelle à te. Noli dare te multæ tristitiæ, non perseueres in tristitia: ne dederis tristitiæ cor tuum. Tristitia vnum est ex septem principalibus vitiis: & ideo est cauenda ab omnibus seruis Dei. Vnde beatus Isidorus: Si bene & pie

I vixeris, nunquã eris tristis. Bona vita semper habet gaudium. Honesta soror, ergo expelle à te tristitiã: quia sicut tinea comedit vestimentum, & sicut vermis rodit lignum, ita tristitia nocet cordi. Munda ergo cor tuum ab omni tristitia carnali atque seculari, & oratio tua erit acceptabilis apud deum. Igitur soror venerabilis, de recordatione peccatorum tuorũ luge: & in amorem Iesu Christi sponsi tui gaude. De memoria præcedẽtium delictorum tuorum plora: & de spe cœlestium bonorum exulta. De transactis culpis & negligentiis tuis dole: & de promissione cœlestis regni lætare. De præteritis tuis delictis contristare: & de gaudio æternæ retributionis hilaresce. Ad quod te perducere dignetur ille cui in tuo virgineo corpore iucundum habitaculum præparasti, Amen.

De dilectione Dei. Sermo XII.

DOMINVS noster Iesus Christus dicit in Euangelio, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Et Ioannes Apostolus, Nos diligimus deum, quoniam ipse prior dilexit nos. Qui diligit deum, exorabit pro peccatis suis, & continebit se ab illis. Soror charissima dilige deum, & inuoca eum in salute tua, quia dilectio est vita: & odium est mors. Deus non vult se tantùm verbis diligi, sed puro corde, & operibus bonis. Deum non diligit, qui præcepta dei contemnit. Mens hominis qui deum diligit, non est in terra, sed in cœlo: quia semper cœlestia desiderat. Moneo te soror charissima, vt diligas deum super omnia: quia ipsa te elegit ante secula. Plus debemus deum diligere, quàm parentes nostros. Quare? quia deus fecit nos & parentes nostros propriis manibus, id est propria virtute: sicut scriptum est: Ipse fecit nos, & nõ ipsi nos. Maiora tribuit nobis Christus, quàm parentes nostri: & ideo super parentes debemus diligere Christum. Stultũ est aliquid plus quàm deum amare: quia qui plus diligit creaturam quàm creatorẽ, peccat. Et qui præponit amorem creaturæ amori creatoris, errat. Ergo super omnia est nobis deus diligẽdus. Dic obsecro honesta virgo cum amore & dilectione de Christo: Dilectus meus mihi & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Spõsa Christi rogo vt apertius dicas: Dilectus meus mihi societur vinculo charitatis & amoris, & ego illi coniungar & socier vicissitudine mutuæ dilectionis, qui pascitur inter lilia, hoc est delectatur & iucundatur inter candidas & odoriferas virtutes sanctorum, atque inter choros virginum, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ: donec nubila transeant præsentis vitæ, & appareat dies, hoc est veniat claritas sempiternæ beatitudinis. Soror charissima, iustitia est deum toto corde amare, illíque tota adhærere volũtate, qui est summum bonum. Summũ bonum amare, summa est beatitudo. Qui deũ amat, bonus est. si bonus, ergo & beatus. Quanto homo plus deum diligit, tanto magis beatus erit. Dilectio est specialis & propria virtus sanctorũ. Amãtissima mihi in Christo soror, ideo hæc dixi, vt nullus amor seculi te

L separet ab amore Christi. Spõsa Christi etiã rogo, vt aliquid nobis de amore cœlestis sponsi tui dicas. Fasciculus myrrhæ dilectus mihi, inter vbera mea cõmorabitur. Dic ergo charissima planius, vt ea quæ dicis intelligamus. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea cõmorabitur. Locus cordis est inter vbera: hoc est inter mamillas: ergo dilectus meus inter vbera mea commorabitur, id est memoria, dilectio, & amor Iesu Christi sponsi mei, semper erit inter mamillas meas, hoc est in corde meo. Et siue in prosperis siue in aduersis semper ad memoriam reducam omnia bona quæ mihi tribuit: quia dilexit me, & mortuus est pro me: atq; ascendit ad cœlos, & vt ad eũ perueniã, quotidie vocat me dicẽs: Veni de Libano spõsa, veni coronaberis. Lęua Iesu Christi sponsi mei sub capite meo, id est, donum spiritus sancti requiescat in me in hac presenti vita: & intellectus sanctarum scripturarum sit in mẽte mea, vt eum cognoscã & perfecte intelligã: & dextera illius amplexetur me, hoc est ad æternam beatitudinẽ peruenire faciat. Charissima soror, roga ancillas Christi quę tecũ sunt, & dic eis: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore Iesu Christi spõsi mei langueo. O vos sanctę sorores meæ, quæ iam Christum super omnia diligitis, & nihil amori illius præponitis: fulcite me bonorum vestrorum exemplis: & qualiter Christum dilectum meum inuenire valeam, ostendite, quia præ amore illius infirmor. Hic amor dulcis: hic lan-

M guor suauis: hæc infirmitas sancta: hæc dilectio casta: hæc cõiunctio intemerata: hæc copula inuiolata: hæc complexio illibata. O vos sanctæ sorores fulcite me floribus, id est vestræ conuersationis exẽplis: quia præ amore sponsi mei infirmor. Honesta virgo, verè pro amore Iesu Christi sponsi tui lãgues & infirmaris, si pro amore illius omnia quæ in hoc mundo sunt, cõtemnis & despicis. Verè pro amore Iesu Christi infirma iaces in lecto contemplationis, si Christum super omnia diligis. Verè pro amore Christi es infirma, si plus diligis cœlestia quàm terrena. Verè propter amorem & dilectionẽ Christi languida iaces in lecto intimæ dilectionis ac suauitatis, si in sanctis operibus es fortis, & in terrenis actibus es debilis. Soror mihi in Christo amabilis, si Christum ex toto corde tuo dilexeris, & nihil amori illius præposueris, cum eodem Iesu Christo sponso tuo in cœlesti regno lætaberis. Si Christum in tota mente secuta fueris, & eum tota mente dilexeris: absque vlla dubitatione cum eo in cœlesti patria gaudebis: & eum cum sanctis virginibus quocũque ierit sequẽris. Si cum omni deuotione Christo adhæseris, & ad eum die ac nocte suspiraueris in hoc præsenti seculo, sine dubio cum eo exultabis in cœlesti palatio: atque inter virginum choros cantabis illi dulces hymnos, sicut scriptum est: Qui pascis inter lilia septus choreis virginum: sponsas decorans gloria, sponsisque reddens

A reddens præmia. Quocunque pergis, virgines sequuntur, atque laudibus post te canentes cursitant, hymnósque dulces personant. Ideo hoc dixi soror charissima, vt Christum super omnia diligas, & vt nihil amori illius præponas. Obsecro te dilecta soror, vt nullam præter Christum sentias dulcedinem: nullum præter Christum quæras amorem, & nullam præter Christum diligas pulchritudinem. Pro amore Christi luge, pro amore Christi plange, donec eũ merearis videre in dextera patris sui regnantem, Amen.

De dilectione proximi. Sermo XIII.

SOROR charissima, audi quæ dominus Iesus Christus ait discipulis suis: In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem. Omnes fideles, discipuli Christi sunt. Vnusquisque illius discipulus est, cuius doctrinam sequitur. Ergo qui vult Christi discipulus esse, studeat proximos suos tanquam seipsum diligere. Dilectio proximi malum non operatur, quare? quia plenitudo legis est dilectio. Et Paulus apostolus: Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit vos, & tradidit semetipsum pro vobis. Etiam Ioannes apostolus ait: Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum non est in eo. qui odit fratrem suum, in tenebris est, & nescit quò vadat, quoniam tenebræ B obcæcauerunt oculos eius. Si quis dixerit diligo deum, & fratrem suum oderit, mendax est, & veritas in eo non est. Et hoc mandatum habemus à deo, vt qui diligit deum, diligat & fratrem suum. qui non diligit fratrem suum quem videt, deum quem non videt, quomodo potest diligere? Etiam Salomon ait: Omni tempore diligit qui amicus est. Et frater in necessitate comprobatur. & beatus Augustinus: Hominem vincis humana felicitate, diabolum vincis inimici dilectione. Tamẽ soror dilecta, non debet inter seruos dei carnalis dilectio esse, sed spiritualis. Nihil deo specialius virtute dilectionis. Nihil desiderabilius diabolo, quàm extinctio charitatis. Sanctus amor non habet scandalum. Omnem hominem fidelem iudica tuum esse fratrem. Memento quòd vnus artifex condidit nos. Verus amor non habet amaritudinem scandali. Soror venerabilis, in proximi dilectione cognosces quomodo debeas peruenire ad dilectionẽ dei. Sicut dilectio mentem eleuat, ita malitia demergit. Nec deum verè sine proximo poteris diligere, nec proximum sine deo. Verã si charitatem tenes, si & amicum diligis in deo: & inimicum diligis propter deũ. Quantum fueris larga in dilectione proximi: tantum eris alta in congregatione dei. Si in veritate diligis proximum tuum, in tranquillitate est cor tuum. Ille verò qui proximum suum habet odio, circundatus est tenebris: & ideo diligẽdo proximum purgas oculum mentis ad videndum deum. Tamen re- C uerendissima soror moneo te, vt nullum hominem carnaliter diligas. Vnde beatus Isidorus: Multum in terra demersus est, qui diligit hominem moriturum plus quàm oportet carnaliter. Cum deo manere non possumus, si in hoc seculo vnanimes esse nolumus. amicus in necessitate comprobatur. Si præcepta dei volumus custodire, sicut nosmetipsos debemus proximos nostros diligere: quia si sine dissimulatione diligit homo fratrem, cito placat deum patrem. Qui diligit proximum, non potest facere homicidium, non adulterium, non furtum, non periurium, non falsum testimonium, non rapinam, non inuidere, nõ litigare. Igitur honesta virgo dilectionem dei & proximi, in qua tota lex pendet & prophetæ, semper meditemur, & opere perficiamus. Sed si proximus noster patitur aliquam tribulationem, aut infirmitatẽ, aut damnum, aut in carcerẽ mittitur, si dolemus pro illo, in corpore ecclesiæ sumus: si autem non dolemus, iam à corpore ecclesiæ præcisi sumus. Charitas quæ colligit & viuificat omnia membra ecclesiæ, si nos viderit de ruina proximi gaudere, statim nos præscindit à corpore. Tamdiu dolet membrum, quandiu in corpore continetur. Si autem membrum præcisum fuerit à corpore, nec sentire poterit, nec dolere. Si manus aut pes aut aliquod membrum præcisum fuerit à corpore, si totum corpus tunc in multis partibus diuidatur, aut in ignem mittatur, manus illa iam non sentit, quia iam diuisa est à corpore. Talis est omnis Christianus qui de alterius damno aut tribulatione aut angustia aut necessitate non dolet, sed quod peius est, gaudet, quia iam alienus est à corpore ecclesiæ. Nos verò, ho- D nesta virgo, si veram & perfectam charitatem volumus custodire, diligamus bene. Omnes homines fideles sicut nosmetipsos studeamus diligere, vt quia Christus est caput nostrum, mereamur membra illius esse: vt cum Christus apparuerit, qui est gloria nostra, nos per concordiam charitatis, & per dilectionem dei & proximi, cum ipso possimus apparere in gloria. Tunc verò amicus amatur, si non pro se, sed pro deo amatur. Vnde beatus Isidorus: Qui intemperanter amat amicum, magis amat illũ pro se, quàm pro deo. Tunc quisque bonitati atq; diuinę iustitię fit cõtrarius, quãdo despicit amicum aliqua aduersitate percussum. Vera amicitia nulla occasione excluditur: nullo tẽpore deletur, sed vbicunque se verterit tẽpus, illa firma est. Pauci sunt amici qui vsque ad finẽ sint chari. Illa est vera amicitia, quæ nihil ex rebus amici quærit nisi solam beniuolentiam, scilicet vt gratis amet amantem se. Igitur soror amabilis in Christo, moneo te vt diligas amicos tuos in deo, hoc est in bono. Dilige etiam inimicos tuos propter deum, sicut scriptũ est: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. Et iterũ: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Et iterum: Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere. Dilectio est soror charitatis. Charitas nunquam fuit sine dilectione: nec dilectio sine charitate. Honesta virgo, ergo necessaria est nobis dilectio, in qua tantæ virtutes consistunt: & de qua tanta E bona nascuntur. Dilectio habet duas alas. Ala dextera est dilectio dei: sinistra ala est dilectio proximi. Nullus hominum cum vna ala poterit volare ad cœlum. Quare? Quia nec sola dilectio dei sine dilectione proximi, nec sola dilectio proximi sine dilectione dei valet ad consequendam æternam beatitudinem. Virgo prudens, sume tibi has duas alas, videlicet dilectionẽ dei, & proximi, vt liberè possis volare, bona operando: & peruenire ad patriam cœlestis regni. Amen.

De compassione. Sermo XIIII.

SOROR charissima, audi quid dominus noster Iesus Christus dicat: Omnia bona quæ vultis vt faciant vobis homines, vos facite illis. Hæc est enim lex, & prophetæ. Et Paulus ait: Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus. Et iterum: Suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Et Salomon ait: Qui despicit proximum suum, peccat. Fidem posside cum proximo tuo in paupertate illius, vt & in bonis eius læteris. In tempore tribulationis permane proximo tuo fidelis, vt in hæreditate illius sis cohæres. Qui cauat proximo suo foueam, cadet in illam: & qui parat laqueũ proximo suo, peribit in illo. Vnde Psalmista: Lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit. Perfectè proximum nõ diligit, F qui illi in necessitate non succurrit. Quãto amplius per compassionem proximis nostris in necessitate succurrimus, tanto amplius creatori nostro appropinquamus. Sic debemus habere curam nostri, vt non negligamus curam proximi. Igitur soror dilecta, quod non vis tibi accidere, nec proximo tuo cupias euenire. Cõdole alienis calamitatibus. † Saucia te fletibus in alienis mœroribus. In tribulatione alterius & tu esto tristis: cũ infirmis esto infirma. Sic alienos mœrores tanquam tuos luge: cum plangentibus plange: cũ lugentibus luge: cum flentibus fle: cum plorantibus plora: talis esto aliis, quales optas circa te esse alios. Quod non vis pati, nõ facias alteri: non facias alteri mala, ne tu patiaris similia. Ita clemens esto in alienis delictis, sicut in tuis, vt non aliter te, & aliter alios penses. Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari in ruina aduersarij, nolli extolli: non læteris super inimici interitu, ne fortè & tibi superueniat malũ. Non extollaris de casu inimici, ne fortè conuertat deus iram suam in te. Qui enim gaudet de casu inimici, citò veniet super eum malũ. Sit igitur humanus affectus erga miserum: sit erga pauperem dolor compassionis: sit erga dilectum amor miserationis. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Non despicias pauperes, non contemnas egenos, non vilipendas pupillos: nullus à te tristitiam habeat, nemo à te confusus abscedat. Visita infirmos, consolare pusillanimes, vt tu à domino consolari merearis in æterna beatitudine, Amen.

† Satia.

G

De misericordia. Sermo XV.

SOROR charissima, audi Iesum Christum in euangelio dicētem: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et iterum: Estote misericordes, quia & pater vester cœlestis misericors est. Et Paulus apostolus: Estote autem inuicem benigni & misericordes, & induite vos sicut electi dei & sancti in sancta misericordia. Pietas autem ad omnia vtilis est. Et Salomon ait: Facere misericordiam & iudicium, magis placet deo quàm sacrificium. Misericordia facit locum vnicuique secundum meritum operum suorum. Miseratio hominis circa se, & circa proximum suum: misericordia autem domini super omnem carnē. Ille offert sacrificium, qui facit misericordiam. Misericordia autem domini à compatiendo alienæ miseriæ, vocabulū sortita est. Qui in alterum misericors non fuerit, misericordiam dei inuenire non poterit. Soror dilecta mihi in Christo, misericordia & veritas te præcedant. Misericordiam nunquam deseras. Bene facies animæ tuæ si misericors fueris. Qui alteri miseretur, misericordiam à domino consequetur. Soror, soror venerabilis, quod habes, habeto ad misericordiam. Præbe misericordiam sine murmure. Tale erit opus tuum, qualis fuerit intētio tua. Non est misericordia, vbi non est beniuolētia. Bonum quod facis, propter misericordiam fac, non propter vanam gloriam. Nihil facias propter laudem, sed propter æternam remunerationem. Nihil facias propter temporalem opinionē, sed propter æternam mercedem. Nihil facias propter famam, sed propter vitam æternam. Ad quam te perducere dignetur omnipotens deus, reuerendissima soror. Amen.

H

De exemplis sanctorum. Sermo XVI.

AD CONVERSIONEM vel emendationem fidelium, multum exempla sanctorum prosunt. Soror charissima, ideo scribuntur casus & reparationes sanctorum, vt miseri propter multitudinem peccatorum non desperemus, sed per pœnitentiam resurgendi etiam post lapsum spem habeamus, vt nullus post peccatum de bonitate dei desperet, dum conspicit etiam post ruinam reparationem fuisse sanctorum. Propterea posuit deus virtutes sanctorum ad exemplum nostrum, vt per vestigia ipsorum peruenire possimus ad regna cœlorum: vel si eos ad bene operandum sequi noluerimus, in pœnis inexcusabiles simus. Sancti dei homines quandiu fuerunt in hoc seculo, non cessauerūt currere in bonis operibus, scilicet in ieiuniis, in vigiliis, in eleemosynis, in castitate, in cōtinentia, in longanimitate, in patiētia, in suauitate, in orationibus, in persecutionibus, in beniuolentia, in fame & siti, in frigore & nuditate, & in laboribus multis pro Christi nomine. Sancti homines despexerunt præsentem mundum, vt æternum regnum acquirerent: non acceperunt hic promissiones, vel diuitias miserabiles huius seculi, quæ perducunt homines malè eis vtētes, ad tormēta inferni: sed hāc patriam tota intētione relinquētes, ad cœlestem Hierusalem leuauerūt oculos suos. Homines sancti vitauerunt peccatū in verbo, in facto, in cogitatione, in visu, in auditu, in nutu, in oculis, in manibus, in ira, in pedibus, in rixa, in furore, in dissensione, in vana gloria, in superbia, in elatione, in cupiditate, in gula, in somnolentia, in fornicatione, in vinolentia. Custodiētes corpora sua & animas suas, duobus modis ieiunauerunt, scilicet à vitiis, & actibus. Bona est abstinentia ciborū, sed multo est melior abstinētia vitiorū. Vnde ecclesia de suis mēbris, id est, de eisdem sanctis patribus dicit: Manus meæ stillauerūt myrrham. Quid per manus nisi operationes sanctorum intelligimus: & quid per myrrham nisi mortificatio carnis, & mortificatio vitiorū accipitur? Manus ecclesiæ sancti homines sunt bona operantes, de quib' dicit: Operatę sunt iustitiā. Manus ergo ecclesiæ myrrham bonorū operū stillāt, quia nobis exempla bene viuendi demōstrāt, & vt vitia carnis nostrę mortificemus, prædicant. Vnde quidā eorum dixit: Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini. Et iterū: Mortificate mēbra vestra quæ sunt super terram. Et iterum ecclesia dicit: Digiti mei myrrha probatissima. Tunc verè est myrrha probatissima, quando perfectè caro mortificatur, & vitia atq; peccata extinguūtur. Igitur soror in Christo dilecta, si societatē sanctorū habere cupimus, necesse est vt exēpla eorū sequamur. Si peccamus, iam de peccato nullam excusationē habemus. Quare? Quia & lex

K

dei quotidie nos admonet vt bene viuamus, & exempla sanctorū patrū semper inuitāt ad bene operandū. Sed & si aliquādo secuti sumus exēpla malorum hominū, cur non sequimur exempla sanctorū patrū? Et si apti fuerimus ad imitandū malos in malū, cur pigri simus ad imitandum bonos in bonū? Soror venerabilis, ergo deprecemur deum, vt virtutes sanctæ quas suis sanctis præparauit ad coronam, nobis nō sint ad pœnam neq; ad damnationem, sed ad profectum & salutem. Sine dubitatione credimus, quia si exempla sanctorū secuti fuerimus, post hanc vitā cum eis in cœlo regnabimus. Quāto amplius vitam sanctorū patrum legimus, si exempla eorum sequi nolumus, tanto amplius culpabiles sumus. Nunc honesta virgo, omnipotētem deum deprecor, vt det tibi has virtutes sanctorum patrum, scilicet humilitatem Christi, deuotionem Petri, charitatem Ioānis, obediētiam Abrahæ, patientiam Isaac, tolerantiam Iacob, castitatē Ioseph, mansuetudinē Moysi, cōstātiam Iosue, benignitatem Samuelis, misericordiam Dauid, abstinentiam Danielis, & cætera digna facta priorū sanctorū, vt post hanc mortalē vitam peruenire possis ad societatē eorum. Virgo Christi quotidie cōsidera quo moderamine, qua intentione, vel qua compunctione homines Christi placuere deo. Vnde in persona Christi in Canticis canticorum ecclesię dicitur: Quàm pulchri sunt gressus tui in calciamētis filia principis! Christus per potentiā diuinitatis princeps est omnium creaturarum: & ideo sancta ecclesia filia principis dicitur, quia per prędicationem Christi in nouam vitam regeneratur. Quę sunt autem calciamenta ecclesiæ, nisi exempla sanctorū patrū quibus in via huius seculi munimur, vt per omnes tribulationes calciamenta ista ambulent? Soror in Christo amabilis, & nos spiritualiter pedes calciamus, quando à sanctis patribus exempla bene viuendi sumimus, vt ad similitudinem eorum tentationes huius mūdi vincamus. Iterū in eisdē canticis spōsus ecclesiæ Christus loquitur, dicens: Descendi in hortū nucum, vt viderē poma conuallium, & inspicerem si floruissent vineæ, si germinassent mala punica. Vineæ florent quando in ecclesiis filij recenter in fide generantur, & ad sanctā conuersationē quasi ad soliditatem bonorum operum præparantur. Mala punica germināt quādo perfecti homines per exempla bonorū operum suos proximos ędificāt, & in nouitate sanctę cōuersationis per prædicationē suam & per ostensionē bonæ vitæ sanctis operibus renouāt. Vnde moneo te in Christo spiritualis amica, vt des bonū exemplum de te omnibus hominibus in omni tua vita. Venerabilis virgo, desidero vt luceas omnibus ancillis dei quæ tecum sunt in monasterio, bene viuēdo: quia sicut ait beatus Gregorius, qui aliis suam bonam vitam abscōdunt, in semetipsis accensi sunt, sed aliis in exemplū luminis nō sunt. illi verò qui exempla virtutum, & per viam sanctitatis atq; per verbum prędicationis aliis lumen demonstrāt, lampades ardentes sunt, quia aliis viā salutis ostendunt. Vnde dominus dicit: Lux vestra luceat coram hominibus, vt videāt opera vestra bona, & glorificēt patrē vestrū qui in cœlis est: quia videlicet soli deo est reddēda omnis gloria. Christi virgo te moneo tamē, vt ita sit opus tuū in publico, quatenus intentio tua maneat in occulto. Igitur amātissima mihi in Christo soror, sicut superius dixi tibi, in omnibus actionibus tuis, in omni opere tuo, in omni cōuersatione tua imitare sanctos, æmulare iustos, habeto ante oculos tuos exēpla sanctorum, exēpla iustorū imitando considera. Exempla iustorum propone tibi, patrū exempla sint tibi imitamenta disciplinæ. Intende in virtutem sanctorum ad bene operandum, intende ad bene viuendum: documenta sanctorum nulla infamia scādalizent vitam tuam, nulla opinio aduersa te contristet. Disce flagrare bono præconio, habeto testimonium bonum, custodi tuam famam bonam, tua bona fama nullis fœtoribus obscuretur, tua bona fama nullis opprobriis laceretur, Amen.

L

M

De contentione. Sermo XVII.

PAVLVS APOSTOLVS AIT: Cum enim sint inter vos zelus & contentio, nónne secundum hominem ambulatis, & carnales estis? Et Salomon ait: Inter superbos semper sunt iurgia, semper malus iurgia quærit. angelus malus mittitur contra eum. qui per loca periculosa vadit, citò cadit. sic ille qui quotidie cum proximis suis contendit, citò in scandalum cadit. Viri mites semper despiciunt lites, qui quotidie

A tidie contendunt & rixantur, à paucis hominibus amantur. Præterea pax & concordia omnibus hominibus amātur, propterea pax & concordia omnibus hominibus sunt necessariȩ. Soror charissima audi beatum Augustinum dicētem: O quàm reprehensibiles esse possemus, si non tam diligenter nostra vitia emendaremus, quanto studio aliena reprehendimus. Sed si nos bene cōsideramus, multa in nos reprehendere possumus. Volo quòd cognoscas quia nihil est turpius quàm lites inter religiosos, qui debent per concordiam & dilectionem lucere in mundo sicut luminaria in cœlo. Cōtentiones ex inuidia & detractione solent euenire atque oriri. Sed si detractio & iurgia sunt in claustro: vbi est taciturnitas regularis, vbi sanctitas religionis, vbi silentium ordinis, vbi religiositas monasterij, vbi vinculum charitatis, vbi pax vnitatis, vbi concordia fraternitatis, vbi amor socialis? Heu proh dolor periit taciturnitas regularis, ablata est sanctitas religionis, defecit silentium ordinis, ad nihilum deuenit religiositas monasterij, annullata charitas fraternitatis. Sed si illi qui in pace debent viuere, incipiunt contendere, litigare, detrahere, vbi est vita tranquilla, vbi vita quieta, vbi vita pacifica, vbi vita honesta, vbi vita modesta, vbi vita casta, vbi vita contemplatiua, vbi angelica? Certè nō potest ibi esse pax integra, vbi regnat detrahēs lingua: vbi regnant rixæ & contentiones, non potest esse perfecta religio. Vide ergo soror dilecta, ne per lites & contentio-B nes perdas labores. Caue ne dies tuos perdas per detractiones & rixas. Attende tibi diligenter, ne per iurgia & cōtentiones perdas cœlestes ꝓmissiones. Esto solicita ne per stulta verba perdas gaudia æterna. Igitur linguam tuam refræna, & eris religiosa: quia si eam non refrænaueris, religiosa non eris. Sed si forsitan mihi non credis, audi Iacobum apostolum dicētem: Si quis putat se religiosum esse non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Lingua modicum est membrum in corpore hominis, sed tamē si refrænata non fuerit, totum corpus maculat & corrumpit. Nam sicut modicum fermentum corrumpit totam massam, & sicut parua scintilla ignis magnam syluam incendit: ita lingua sine fræno dominos & præpositos, ęquales & socios, subiectos & paruulos omnes scandalizat, & ad iracundiam prouocat. Lingua contentiosa si frænum non habeat, nullus homo cū ea in pace viuere poterit. Rixosa lingua veneno est plena: quę si nō fuerit castigata, omnes socios suos perducet ad scādala. Soror venerabilis, ergo bonum est tibi vt prohibeas linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Considera vnde venisti, & ad quid venisti. De mundo existi, & ad castra dei, hoc est ad monasterium fugisti: diuitias seculi postposuisti, & ad cœlestes diuitias promerendas venisti: & ideo paupertatem elegisti: gratis paupertatem elegisti: & ideo obliuioni debes tradere omnia quæ propter deū reliquisti. Caue ergo ne velis C aliis te præferre. quanto maior es, tanto te humilia in omnibus. dimitte conuenticulum conspirationis & detractionis: fuge murmurationes & susurrationes: susurrationes non audias. Murmurationibus aurem tuam non præbeas, separa aures à detrahentibus quasi à serpētibus. Fuge detrahētes, quasi serpentes. detrahētes infundunt venenum mortiferum in auribus se audientium. Qui detrahit, & qui detrahentem libenter audit, vterque peccat. Non solùm ille qui detrahit peccat, sed ille qui voluntarie detrahentem audit. Honesta virgo, audi ea quæ dicit perfectus vir in Christo. Non sedi cum consilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Tu ergo cum consilio vanitatis non sedeas, & cum mala loquentibus non commiscearis, non contendas in vlla causa: in nulla causa decertare studeas. Contentio lites parit. Contentio pacem cordis extinguit. Contentio rixas gignit. Contentio iurgia seminat. Contentio faces odiorum accendit. Contentio concordiam rumpit. Contentio conturbat oculum mentis, sicut ait Dauid: Turbatus est à furore oculus meus. Igitur amabilis in Christo soror, moneo te, vt in vlla causa nō cōtendas. Nō contēdas pro cibo neq; pro potu, neq; pro vestimēto: sed accipe de manibus præpositarū tuarum ea quæ tibi dederint, sine murmuratione. quod à pręposítis tuis tibi fuerit ministratū, sine murmuratione accipe. Si soror tua meliora vestimenta accepit quàm tu accepisti, non sit tibi curæ. Si præposita tua dederit tibi vile vestimentum, & sorori tuæ dederit preciosum, de hoc non murmures. Si meliora vestimenta D sororibus tuis fuerint, & tu acceperis viliora, super hoc non contendas. In nulla temporali causa eligas meliora. In transitoriis rebus meliora non quęras. In rebus mundi meliora non concupiscas. Quare? Quia non venisti ad diuitias, sed ad paupertatem. Non venisti ad monasterium vt diuitias terrenas habeas, sed vt virtutes spirituales acquiras. Non venisti ad claustrū, vt in vestimentis preciosis resplēdeas, sed vt in simplicitate deo seruias. Non venisti ad ordinem, vt ante oculos hominum in vestibus gloriosa appareas, sed vt per humilitatem deo placeas. Non venisti ad sanctam congregationem, vt voluntatem tuam compleas, sed vt voluntati alienæ obedias, & pro deo omnia terrena despicias. Alioquin melius tibi fuerat in domo patris tui remanere, quàm in monasterio preciosa vestimenta quærere. Melius tibi fuerat in domo parentum tuorum habere solatium, quàm inter ancillas dei pro terrenis & transitoriis rebus mouere scandalum. Melius tibi fuerat in terra tua commorari, quàm in domo dei pro temporalibus rebus contendere, aut litigare, aut murmurare. Igitur charissima, sicut superius dixi tibi: in nulla causa decertare studeas, nisi vt soli deo placeas. Amen.

De disciplina. *Sermo XVIII.*

SAPIENTISSIMVS Salomon ait: Audi fili mi disciplinam patris tui: & ne dimittas legem matris tuę, vt ad- E datur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. Tene disciplinam, & ne dimittas eam. Custodi illam, quia ipsa est mater tua. Accipe disciplinā, & noli abiicere eam. Qui odit castigationes, stultus est. Qui increpationes relinquit, multum errat. Qui disciplinā despicit, peccat. Qui custodierit disciplinam, inueniet vitam. Qui verò disciplinam noluerit custodire, inueniet mortem. Egestas & ignominia erit illi qui deserit disciplinam. Qui acquiescit castiganti, gloriabitur. Stultus irridet disciplinam patris sui. Qui autem custodit increpationes, sapiens est. Plus proficit castigatio linguæ apud prudentem, quàm centum plagæ apud stultum. Vir sapiens & disciplinatus non murmurabit aduersus eum qui castigat illum. Tamen castigatio debet esse moderata. vnde beatus Ambrosius: Leuiter castigatus exhibet reuerētiam castiganti. qui verò crudeliter castigatur vel increpatur, nec increpationem suscipit, nec salutem. Blanda pietate sunt portandi, qui pro sua infirmitate non possunt increpari. Pro diuersitate peccātium alij portandi sunt, alij castigandi, quia modus est diuersus peccatorum. Prælati ecclesiæ portare debent subditos suos quos corrigunt, & corrigere quos portant. Hinc Salomon in basibus templi domini, imaginem leonis & bouis, & cherubim opere sculptorio fecit pingi. Quid aliud designant bases in templo, nisi prælatos in ecclesia? Quicūque solicitudinē regiminis suscipiunt, tanquam bases portant onus superpositum. F Cherubim plenitudo scientiæ interpretatur. In basibus cherubim monstrantur, quia prælati ecclesiæ pleni debēt esse cœlestis scientiæ. Per leonem terror seueritatis figuratur. Per bouem verò patientia mansuetudinis ostenditur. Itaque in basibus neque leones sine bobus, neque boues sine leonibus exprimuntur: quia prælati ecclesiæ aliquando rigide, aliquando cum dulcedine, aliquando cum asperitate, aliquando verbis, aliquādo flagellis debēt subiectos suos corrigere, quia ille qui blandis verbis castigatus non corrigitur, necesse est vt acrius corrigatur & arguatur. Cum dolore enim abscindenda sunt vulnera quæ leuiter sanari nō possunt. Qui secretò admonitus de peccato corrigi negligit, publicè est arguendus: vt vulnus quod occultè sanari nequit, manifestè debeat emēdari. Palàm sunt arguendi, qui palā nocent: vt dū aperta obiurgatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerunt, corrigantur: vt dum vnus corripitur, cæteri emendentur. Melius est vt pro multorū saluatione vnus cōdemnetur, quàm per vnius licentiā multi periclitētur. Etiā beatus Gregorius ait: Sunt multi qui verba increpationis audiūt, & ad pœnitētiam redire cōtemnunt. Vnusquisque audiat de regno dei, quod diligat: audiat de inferno quod timeat: vt si per amorem ad regnū non venit, saltem per timorem veniat. Verba sunt Isidori: Iusti benigne suscipiunt castigationem, quando de suis culpis arguuntur. Soror charissima, disciplina est emendatrix, quæ non est vili-

G pendenda. & ideo debemus prælatos nostros diligere, & verba eorum benigne suscipere, qui per increpationes & castigationes suas auferunt à nobis proprias voluntates, & mũdi cupiditates. Vnde in canticis canticorum de eisdem prælatis Ecclesia vel quælibet fidelis anima dicit: Inuenerunt me custodes qui custodiunt ciuitatem: percusserunt me, & vulnerauerunt me, tulerunt mihi pallium meum custodes murorum. Per custodes ciuitatis intelligimus prælatos, qui statum sanctę ecclesiæ custodiunt, qui etiam animam fidelem inueniunt: eámque suis prædicationibus & exhortationibus atque minis percutiunt, & amore charitatis Christi vulnerant: nec solum hoc sufficit eis, sed etiã pallium ei tollunt, id est, omnem terrenam delectationem, atque substãtiam temporalem ab ea auferunt, & eam nudam peccatis ac spoliatã diuitiis ad regnũ cœlorum transmittunt. Igitur soror mihi in Christo dilecta, valde dignum est vt prælatos nostros quasi patres diligamus, vt ab eis disciplinam nostræ salutis libenter suscipiamus, secundũ consilium Dauid dicentis: Apprehendite disciplinam, nequando irascatur dominus, & pereatis de via iusta. Ergo si de via iusta nolumus perire, necesse est nos disciplinam suscipere. Si ille qui disciplinam non suscipit, de via iusta peribit: proculdubio in via iusta confirmatus erit, qui discipliam suscipit. Nunc ergo soror venerabilis, moneo te vt libenter suscipias disciplinam, vt ab ira dei libereris, & in via iusta confirmeris. H Multas age gratias illi qui castigauerit te: illi qui increpauerit te, gratias repende. Si abbatissa vel priorissa pro salute tua increpauerit te, non contristeris: cum abbatissa vel priorissa mõstrauerit tibi viam salutis tuæ, suscipe doctrinam illius gratis. quando aliquis monstrauerit tibi causam tuæ salutis, tu non sis rebellis. Dilige eas quæ te reprehendunt de tuis transgresionibus. Ama eas quæ te castigauerint de tuis negligentiis. quasi alacres dilige eas quę te reprehẽdũt de tuis transgresionibus: castigantibus iniuriam nõ respondeas. Increpantibus te contumeliam non dicas: mala pro bonis non reddas. Aduersus bona cõsilia non respondeas iurgia. Aduersus bona verba non respondeas mala. Quare? Quia qui diligit disciplinam, diligit sapientiam. Ergo & tu si disciplinam dilexeris, sapiens eris. Prudens eris si increpationes patiẽter sustinueris: patiens eris, si humiliter castigationes portaueris. Honesta virgo, ideo à domino & à prælatis nostris in hac vita corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Multo melius est nobis in hac vita à prælatis nostris pro negligentiis corripi, quàm in futura vita damnari. Melius est nobis in hoc seculo à præpositis nostris pro transgresionibus & culpis castigari, quàm in futuro seculo puniri. Amabilis mihi in Christo soror, melius est tibi manu abbatissæ flagellis cædi, quàm in inferno pœnas pati. melius est tibi manu abbatissę vel priorissæ flagellari in hac vita, quàm in inferno cruciari in futuro. I Melius tibi est in manu abbatissæ flagellis verberari, quàm in inferno torqueri. Melius tibi est in hoc mundo de manu abbatissæ vel priorissæ sustinere flagella, quàm pati æternas pœnas in gehenna. Melius est tibi manu abbatissæ vel priorissæ temporaliter affligi virgulis, quàm cremari æternis incendiis. A quibus te dignetur liberare ille qui te redemit suo precioso sanguine. Amen.

De obedientia. *Sermo XIX.*

SOROR charissima, audi verba Pauli apostoli: Non est potestas nisi à deo. Quæ autem sunt ordinata, à deo ordinata sunt. Ideóque qui resistit potestati, dei ordinationi resistit. Ergo non debemus cõtemnere potestates siue mundi sint siue ecclesiæ, quia omnes à deo ordinatæ sunt. Igitur quãdo per inobedientiam prælatis nostris contradicimus, deo iniuriam facimus. Quãdo per superbiam & inobedientiam prælatis nostris rebelles sumus, contra dei præcepta facimus. Quando prælatis nostris contumaces sumus atque inobedientes, deum contemnimus, qui dicit: Qui vos audit, me audit. id est, qui vobis est obediens, mihi obediens est: & qui vos despicit, me despicit. Soror dilecta mihi in Christo, ergo qui prælatum suum despicit, deum despicit: & qui prælatum suum honorat, deum honorat: & qui obediẽs est prælato suo, obediens est deo. Hanc virtutem, scilicet obedientiam laudat Samuel propheta, dicens: Maior est obedientia, quàm sacrificium: & obedire magis quàm offerre adipem arietum: K quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere, id est nolle obedire. Maria soror Aaron per superbiam & inobedientiam murmurauit contra Moysem fratrem suum, & statim percussa est lepra. Maria quæ contra Moysem fratrem suum, id est prælatum, murmurauit per inobedientiam & rebellionem, significat animam cuiuslibet hominis qui murmurat contra prælatum suum, cui non vult obedire, nec præcepta salutis accipere. Et quia non vult per obediẽtiam præcepta sui prælati suscipere, lepra peccatorum percutitur atque fœdatur. Etiam Core, Dathan & Abiron qui contra Moysem & Aaron per superbiam & contumeliam atque inobedientiam insurrexerunt, statim pro sua præsumptione pœnas sustinuerunt, sicut scriptum est in Psalmo: Aperta est terra, & deglutiuit Dathan: & operuit super congregationem Abiron. Et iterum: Exarsit ignis in synagoga eorum, flamma combussit peccatores. Nam & Ozias rex cum per superbiam & inobedientiam atque contumaciam thuribulum accepisset, & contra legem dei sacrificare voluisset, à deo est lepra percussus, atque maculatus in fronte. Nam & Saul rex quia inobediens fuit, regnum perdidit, & in manibus inimicorum suorum cecidit. Etiam Ionas propheta per inobedientiam fugit, & eum piscis absorbuit, atque in profundum maris misit. Cauendum est igitur nobis, ne contra prælatos nostros per inobedientiam audeamus insurgere: L ne dominus per eos velit nos, quia vice sua funguntur, aspere visitare. Venerabilis soror, pro salute nostra posuit deus prælatos in ecclesia, vt nobis prouideant, vt deo pro nobis rationem reddant, atque nos ne mala faciamus custodiant. Vnde Paulus apostolus: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis: ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris. Prælati debent custodire ac regere gregem dominicum magna vigilantia ac solicitudine: de quibus in Canticis canticorum legitur: Lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortisimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctisimi: vniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Verus Salomon Christus esse intelligitur, quia reuera pacificus est, quia pacem inter deum & hominem reformauit. Lectulus verò Salomonis cõgregatio est fidelium, in qua deus habitat & requiescit. Lectulum verò Salomonis sexaginta fortes ambiunt, scilicet prælati, qui defendendo, castigando, increpando, corripiendo, admonẽdo circumeunt & custodiunt ecclesiam dei contra vitia, & contra inimicos visibiles atque inuisibiles. Qui ideo fortes esse dicũtur, quia prælati sanctæ ecclesiæ perfecti sunt in obseruatione mandatorum dei. Omnes tenentes gladios, id est spirituale verbum, quia prædicãdo vitia subditorum debẽt reprimere. Ad bella sunt doctisimi, quia necesse est vt ad bella spiritualia sint instructi. M Vniuscuiusque ensis super femur suum. Prælati sanctæ ecclesiæ super femur enses tenent, quia prius in se, & tunc in sibi subiectis vitia carnis debent resecare. Et hæc omnia faciunt propter timores nocturnos, id est propter occultas insidias malignorum spirituum, qui in nocte huius seculi maximè insidiantur sanctis prælatis, vt illis deceptis lectulum Salomonis, id est congregationem seruorum dei fœdare ac maculare posint. Soror charisima, ideo hæc dixi tibi, vt cognoscas quàm deuotè quámque humiliter debemus prælatis nostris obedire. Obedientia sola virtus est quæ virtutes cæteras menti inserit, insertásque custodit, de qua Salomon ait: Melior est obediẽtia quàm victimæ, quia per victimas aliena caro mactatur: per obedientiam verò propria volũtas religatur. Vnde vir obediẽs loquitur victorias, quia pro domino alienæ voci humiliter obedit, semetipsum in corde superat. Adam in infernũ cecidit, quia inobediens fuit: Christus verò ad cœlum ascendit, quia vsque ad mortem deo patri obediuit. Sicut per inobedientiam Adæ peccatores cõstituti sunt multi: ita per obedientiam Christi iusti cõstituti sunt multi. Et sicut propter peccatũ Adæ omnes homines sunt in condemnationẽ mortis, ita per iustitiã Christi omnes homines in iustificationem vitæ. Et iterum: Sicut inobedientia primi parẽtis generauit mortem, ita obedientia Christi generauit vitam. Igitur soror dilecta, si pro Christo fueris obediens tuis prælatis, cum Christo regnabis in cœlis. Cõtra matrem tuam,

id est,

A id est abbatissam vel priorissam, nunquam verbum asperum dicas. Prælatis tuis nunquam rebellis existas, præpositis tuis in nulla causa contradicas. Venerare auté omnes melioris scientiæ, ac melioris vitæ. Venerare vnumquenque hominem pro suo merito sanctitatis. Maiori gradui reuerétiam tribue competentem. Secundum dignitatem vnicuique homini tribue honorem. Superiori gradui æqualem te non exhibeas. Senioribus præsta obedientiá, & famulare humiliter imperiis eorú. Cede auctoritati maiorum, defer digna seruitia maioribus. Esto cunctis obediens in bonis præceptis. O sponsa Christi, ita obedias homini, vt non offendas voluntatem dei. In malis operibus nunquá sis obediens. Non obedias illi qui male tibi facere mandauerit. malum facere iussa non consentias. Noli obedire in malo cuiquam potestati, etiam si pœna cópellat, si supplicia immineant, si tormenta occurrant. Melius est morté pati, quàm mala iussa implere. Melius est ab homine iugulari, quàm eterno iudicio dánari. Neq; enim est sine culpa, qui vt malum fieret obediuit. Igitur soror venerabilis, esto obediens vsque ad morté, & dabit tibi deus coroná vitæ. Amen.

De perseuerantia. *Sermo XX.*

SOROR charissima audi beatum Hieronymum dicentem: Non quæruntur in christianis initia vel exordia, sed B finis & perseuerantia. Paulus apostolus malè cœpit, sed bene finiuit. Iudas verò Scarioth bene cœpit, sed malè finiuit. Laudatur initium Iudæ, sed finis vitæ illius condemnatur. Vnde beatus Gregorius: Virtus boni operis perseuerantia est. Incassum bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur. De hoc etiam beatus Isidorus ait: Non iudicat deus hominem de præterita vita, sed de suo fine. Vnusquisque enim in die mortis suæ iustificabitur, aut condemnabitur: vnde scriptum est: Vbi te inuenero, ibi te iudicabo. Etiá beata Magdalena ideo Christum resurgentem prima meruit videre, quia eum requirendo perseuerauit. Vnde etiam in Canticis canticorum dicitur: In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea. Moneo ergo te honesta virgo, vt quæras eundem Iesum Christum sponsum tuum in lectulo tuo, id est in requie mentis, atque quiete contemplationis. Per noctes quære eum, hoc est in hac vita ad eum suspirando, eúmque desiderando, vt eum perfectè in futura vita inuenire posis, ac videre regnantem eum in patris solio. Sine intermissione quære eum bene viuendo, vt faciem eius merearis videre in cœlesti regno. Rogo Christi sponsa, vt dicas cum Dauid propheta: Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quádo veniam & apparebo ante faciem domini? Verè anima tua deum sitit, si eum super omnia diligit. Verè anima tua deum sitit, si pro amore illius despicit omnia terrena. Verè anima tua deum sitit, C si eum in dextera patris regnantem concupiscit. Etiam idem propheta nos admonet, dicens: Quærite dominum & confirmamini, quærite faciem eius semper, id est in prosperitate & angustia: in paupertate & abundantia: in infirmitate & in sanitate: in iuuentute & in senectute. Debemus deum quærere tota mente, tota intentione, vt ab eo mereamur confirmari in sancta conuersatione: & vt illum mereamur inuenire ac videre in cœlesti regno. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis ac spiritus, quia non nisi casto corpore ad cœlos poterunt subleuari in die resurrectionis, nec poterunt videre gloriam diuinæ maiestatis, nisi illi qui sunt mundo corde. Soror dilecta, mihi crede, quia non ociosis & vagantibus dabitur regnum cœlorum, sed quęrentibus & petentibus, atque pulsantibus. Sic enim ait dominus: Petite, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Petenda est ergo ianua regni orando, quærenda bene viuendo, pulsanda in dei seruitio perseuerando. Non sufficit bona incipere, nisi etiam quisque studeat ea quæ bene inchoauit, vsque ad finem vitæ perducere: quia melius est viam iustitiæ non cognoscere, quàm post cognitionem retrorsum conuerti. Vnde dominus in euangelio: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno dei. Igitur soror venerabilis, necesse est vt per desiderium æternæ beatitudinis pulsemus quotidie aures dei omnipotentis, nec deficiamus à bonis quæ incepimus, priusquá illo aperiente mereamur de carcere mortis huius eripi, & ad portam cœlestis patriæ peruenire. Soror D in Christo amabilis mihi, bonum est perseuerare in seruitio dei: quoniam qui de monasterio ad seculum reuertútur, plus quàm carbones nigri efficiuntur. Qui de monasterio ad seculum descendunt, efficiuntur nigri sicut carbones frigidi. Quare? Quia per torporé mentis ab igne charitatis dei sunt mortui atque extincti. Vnde beatus Isidorus: Qui de bona vita ad malam reuertuntur per cupiditatem mundi, sunt contenebrati, & nigredine vitiorum sunt fœdati & fuscati, atq; lucernæ claritatis dei sunt extranei. Qui de monasterio ad seculum fugiunt, à societate angelorum separantur, & dæmonibus sociantur. Qui sanctam cógregationem relinquunt, & ad secularem vitam descendút: à societate dei elongantur, atque dominio diaboli subiugantur. Soror in Christo amantissima, considera quid fecisti. Quotidie reduc ad memoriam vnde venisti, & ad quid venisti, & quare venisti. Tu propter deum omnia quæ in hoc mundo sunt, reliquisti ac despexisti: & pro amore illius monasterium elegisti. Tu regnum cœlorú comparasti, & teipsam in preciú illius tradidisti. Stude ergo cum summa vigilantia vt non perdas regnú quod comparasti, sed vt habere posis in perpetuú quod desiderasti & optasti. Caue ne perdas regnum pro quo temetipsam dedisti precium. Audi Paulum apostolum dicétem: Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Ille laborat legitimè, qui in bonis operibus perseuerat vsque ad diem mortis suæ. Ille certat legitimè E qui in seruitio dei perseuerat sine fraude & simulatione. Ille deo dignè seruit, qui bonum opus quod cœpit, vsque ad consummationem perducit. Ille in bonis operibus bene desudat, qui ea quæ bene inchoauit, consummat. Vnde ecclesia de suis membris in dei seruitio perseuerantibus in Canticis canticorum dicit: Ligna domorum nostrarum cedrina, laquearia verò cypressina. Domus ecclesiæ sunt conuenticula fideliú deo seruientiú, atque in his quæ dei sunt perseuerátiú. Cedrus itaque atq; cypressus arbores sunt imputribilis naturæ, & signãt sanctos dei, qui infatigabili atque immarcescibili desiderio conditoris sui flagrant: & in bonis operibus vsq; ad consummationem vitæ perseuerant. Igitur venerabilis virgo, & tu esto cypressus in domo dei, in bona vita perseuerádo. Etiam in domo dei cedrus eris, si de te exemplum bonæ vitæ dederis, atque odorem bonæ conuersationis sociabus tuis. Virgo prudens, ideo hæc dixi, vt tota mente despicias amorem seculi. Ideo hæc dixi, vt nunquam velis religiosam vitam relinquere, & secularem requirere. Ideo hæc dixi, vt nunquam velis monachalem vitá deserere, & sicut canis ad vomitú redire ad seculum. Moneo te vt in monasterio cunctis diebus vitæ tuæ perseueres: & vt secularem vitam nunquá desideres. Moneo te, vt cum summo desiderio monasterium diligas, & vt toto corde seculum postponas. Moneo te, vt in omni tempore in domo dei permaneas, & vt nunquá ad seculum redi- F re quæras. Quare? Quia in monasterio est vita contemplatiua, in seculo est vita laboriosa: in monasterio est vita sancta, in seculo est vita criminosa: in monasterio est vita spiritualis, in seculo est vita carnalis: in monasterio est vita cœlestis, in seculo est vita terrestris: in monasterio est vita quieta, in seculo est vita turbulenta: in monasterio est vita pacifica, in seculo est vita litigiosa: in monasterio est vita tranquilla, in seculo est vita contentiosa: in monasterio est vita pacifica, in seculo est vita iurgiis plena: in monasterio est vita casta, in seculo est vita luxuriosa: in monasterio est vita perfecta, in seculo est vita vitiosa: in monasterio est vita plena virtutibus, in seculo est vita plena vitiis: in monasterio est vita sanctitatis, in seculo est vita iniquitatis. Soror reuerenda, audisti bona quæ sunt in monasterio, audisti mala quæ sunt in seculo: audisti virtutes monasterij, audisti vitia seculi: audisti salutem monasterij, audisti perditionem seculi: audisti vitam, audisti mortem. Nunc igitur ecce in conspectu tuo bonum & malum. Ecce ante oculos tuos perditionem animæ & salutem. Ecce ante te vitam & mortem. Ecce ignis & aqua: extende manum tuam, & elige quod vis. Ecce via paradisi, & ecce via inferni. Ecce via quæ ducit ad vitam, & ecce via quæ ducit ad mortem. Ergo ambula per quam volueris. Hoc solum rogo, vt eligas meliorem. Frater mi, cósilium tuum accipiam, & meliorem viam eligam. Bonum est mihi cósilium accipere,

G & per viam quæ ducit ad paradisum, ambulare cum dei iuuamine. Honesta virgo, quia meliorẽ viã eligis, deo gratias reddo. Igitur vitam bonam quam cœpisti tenere, non deseras. Propositum bonum vitæ iam conserua omnibus diebus vitæ tuæ: tunc erit opus tuum perfectum, si perdurauerit vsque in finem. Salus perseuerantibus promittitur, præmium perseuerantibus datur: non est bonus qui bonum facit, sed qui incessabiliter facit. Si ergo in bonis operibus vsque ad finem vitæ perseueraueris, salua eris.

De virginitate. *Sermo XXI.*

PRVDENTES virgines acceperũt oleum in vasis suis cum lampadibus. Soror charissima, audi quæ dico. Mente & corpore virgines non sunt fatuæ, sed prudentes: & possunt exire obuiam sponso, quia habent oleum in vasis suis, id est, castitatem in mentibus. Virgines verò corpore & non mente, non sunt prudentes, sed fatuæ: nec possunt exire obuiam sponso, quia non habent oleum in vasis suis, id est, non habent castitatem in mẽtibus. Sic ait beatus Isidorus: Virgo corpore & non mente, non habet pręmium in remuneratione. Et dominus in euãgelio de fatuis virginibus ait: Amen dico vobis: nescio vos. Hac de causa te moneo soror dilecta mihi, vt sis mente & corpore virgo, vt post hanc vitam merearis collocari in cœlesti thalamo à Iesu Christo cœlesti sponso. Virginitas non est iussa, sed admonita, quia nimis est excelsa. Duplicatum est bonum virginitatis, quia in hoc mundo H solicitudine caret seculi, & in futuro præmium castitatis recipiet. Sine dubio qui casti perseuerant, & virgines: angelis dei erunt æquales. Virgines feliciores erunt in æterna beatitudine, Esaia testante, qui ait: Hæc dicit dominus eunuchis: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. Omne peccatũ per pœnitentiam recipiet indulgentiam. Virginitas verò si labitur, nullo modo reparatur. nã quanuis quis per pœnitentiam recipiet veniam, tamen incorruptionem nũquam recipiet pristinam. Soror venerabilis, nihil valet virginitas carnis, vbi non est integritas mentis. Virgines de suis meritis gloriantes, hypocritis comparantur, qui gloriam boni operis foris appetunt, quã intra conscientiam habere debuerunt. Hoc est enim in euangelio virgines non habere oleum in vasis suis, id est non seruare in conscientia testimonium boni operis: scilicet in facie gloriari apud homines, nõ in corde apud deum. verba sunt beati Augustini: Nihil prodest virginitas carnis, vbi habitat iracũdia mentis. Multum distat inter puritatem virginalis animæ nulla contagione pollutæ: & eam quæ multorum libidini subiacuit. Soror venerabilis, audi beatum Hieronymum dicẽtem: Nihil prodest habere carnem virginẽ, si mente quis nupserit. nihil etiam prodest cor- I poris virginei custodire virginitatem, si oculos à cõcupiscentia noluerit refrænare. Virginitas in corpore nihil proderit, si charitas aut humilitas à corde discesserit. Moneo igitur te honesta soror in Christo, vt sis mente & corpore virgo. Moneo etiam te, vt accipias oleum bonorum operum tecum, atque vt ornes lampadem tuam bonis operibus, & illumines eam sacris virtutibus, vt cum clamor factus fuerit, Ecce sponsus venit, exite obuiam ei: posis occurrere Iesu Christo sponso tuo cœlesti, & ab eo collocari in cœlesti thalamo.

De continentia *Sermo XXII.*

SOROR CHARISSIMA, rogo, vt cum omni deuotione audias admonitionis verba. Tricenarius numerus primus est, & significat fœdera nuptiarum. Sexagenarius numerus secundus gradus est, & significat continentiam viduarum. Centenarius numerus tertius gradus est, qui pro virginitatis corona virginibus deputatur. Beatus Isidorus ait: Quidam in iuuentute luxuriose viuentes, in senectute continentes fieri volunt: & tunc volunt castitatem seruare, quando eos luxuria seruos habere contempsit. Tales non habẽt præmium, quia non habuerunt laboris certamen. Eos verò expectat gloria, quibus fuerunt gloriosa certamina. Castitatis enim fructus est suauitas. Castitas est pulchritudo inuiolata sanctorum. Castitas est securitas mentis, & sanitas corporis. Luxuria carnem debilitat, fractámque celeriter ducit ad senectutem. Lõga castitas pro virginitate reputatur. Igitur soror veneranda, amanda est pulchritudo castitatis. Continentes & K castè viuentes, deo in semetipsis præparant habitaculũ. Vnde apostolus: Castè viuentes templũ dei sunt, & spiritus sanctus habitat in eis. Continentia facit hominẽ proximum deo. Ibi habitat deus, vbi permanet continentia. Castitas iungit hominem cœlo. Castitas perducit hominem ad regnum. Castè viuentibus promittitur regnum cœlorum. Castè viuẽtes habebunt hæreditatem in cœlo. Bona est castitas coniugalis, sed melior est continentia vidualis: optima verò integritas virginalis. Melior est vidua humilis, quàm virgo superba. Melior est vidua cum humilitate, quàm virgo cum superbia. Melior est vidua lugens peccata sua, quàm virgo iactans semetipsam coram hominibus de virginitate sua. Melior est vidua plorãs iniquitates suas, quàm virgo extollens semetipsam de meritis suis. Non debet virgo gloriari corã hominibus de dono suæ virginitatis: quia si hoc fecerit, Non habet oleum secũ. extincta est enim lampas sua. non debet virgo despicere viduas. Virgo quæ deo vult placere, non debet mulieres castè viuentes contemnere: quia si hoc fecerit, deo displicebit, & sibi nocebit. Virgo quæ mulieres castè viuẽtes, & deo seruiẽtes despicit, superbiam facit. Quare? Quia melior est peccator humilis, quàm iustus superbus. Tu ergo venerabilis soror, nõ despicias mulieres quæ de seculo venerũt, maritos habuerũt, filios genuerunt: quia si eas despexeris, nimis ante deũ culpabilis eris. Anna prophetissa maritũ habuit, sed tamẽ de Chri- L sto prophetauit, & eum videre meruit. Et Maria Magdalena secularis fuit, sed tamen Christum resurgentem vidit, & apostolorum apostola esse meruit. Honesta virgo, ideo hæc dixi, vt nullo modo despicias ancillas Christi quæ ad seruiendum deo venerunt de vita seculari. Non debes ergo honestas fœminas quæ de seculo ad monasterium venerũt, despicere, sed honorare: quia quos deus dignatus est eligere, tu non debes contemnere. Moneo ergo te venerabilis, vt pro amore Christi seruias eis, vt diligas eas quasi matres. Soror in Christo dilecta, ideo debes eis seruire quasi filia, quia deus conuertit eas ad se de seculari vita. Igitur deo iniuriam facis, si ancillas dei despicis. Tu verò amabilis mihi in Christo soror, non dicas, ecce ego lignum aridum: nõ dicas, ecce ego arbor infructuosa: quia si Christum sponsum tuum diligis, & times sicut debes, septem filios habes. Primus filius est verecundia, secũdus patientia, tertius sobrietas, quartus temperantia, quintus charitas, sextus humilitas, septimus castitas. Ecce venerabilis soror per gratiam spiritus sancti sine dolore ex incorrupto vtero septem filios Christo peperisti, vt impleatur in te quod scriptum est: Quia sterilis peperit septem. Itaque soror amabilis in Christo, hos filios quos Iesu Christo sponso tuo genuisti, debes nutrire, fouere, lactare, reficere, confortare & castigare. Nutri eos bonis moribus, foue eos in sinu intimæ M contemplationis, & da eis mamillas æternæ dulcedinis. Refice eos amore supernæ suauitatis, & conforta eos pane verbi cœlestis. Castiga eos flagellis timoris dei, & manda eis vt non superbiant: & vt non sint leues, nec transgressores, atque vt nunquam à te discedant, nec à te separentur. Vides soror dilecta, quòd virgines principalem locum teneant in regno dei, & non immerito. Quia enim cõtempserunt præsentem mundum, ideo peruenerunt ad cœleste regnum, ad quod te perducere dignetur ille in cuius seruitio corpus tuum & animam tuam consecrasti. Amen.

De fornicatione. *Sermo XXIII.*

SOROR IN CHRISTO dilecta mihi, moneo te vt cum omni deuotione audias hæc verba domini nostri Iesu Christi: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Lumbos præcingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coartamus. Lucernas in manibus tenemus, quãdo proximis nostris lucis exempla monstramus. Fornicatio carnis, vt ait beatus Isidorus, adulterium est. Fornicatio animæ, seruitus idolorum est. Prima fornicationis tela oculorum sunt, secunda verborum: sed qui non capitur oculis, potest resistere verbis. Omnis immunda pollutio fornicatio dicitur, quanuis quisq; diuersa turpitudinis voluptate perfruatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus regnum dei clauditur, & homo à deo

A deo separatur. Inter cętera septem vitia fornicatio maximum scelus est, quia per carnis immunditiam templum dei violat: & tollens membrum Christi, facit membrum meretricis. Igitur honesta virgo si verum est quòd in te deus viuit, mortua sit in te fornicatio. Luxuria inimica est deo, & paternæ benedictionis atque substantiæ perditio. Fornicatio non solũ maculat corpus, sed & conscientiam. Qui luxuriatur, quanuis videatur viuens, tamen mortuus est. Fornicatores & adulteros iudicabit deus, id est damnabit eos. Audi igitur soror charissima beati Isidori verba: Fornicatione coinquinari, deterius est omni peccato. Fornicatio maior est omnibus peccatis. Fornicatio graue peccatum est. Fornicatio omnia mala superat. Fornicatio grauior est morte. Melius est mori, quàm fornicari. Melius est mori, quàm fornicatione maculari. Melius est mori, quàm per fornicationem animã perdere. Luxuria perducit hominem ad pœnas inferni. Luxuria mergit hominem in infernum. Luxuria mittit hominem ad tartarum. Oculi annuncij sunt fornicationis. Visio est prima occasio fornicationis. Mens enim per oculos capitur. Per oculos intrat ad mentem sagitta amoris. visio oculorum mittit sagittas fornicationis in mentẽ. Oculus est prima sagitta fornicationis. Igitur in Christo soror, reprime oculos tuos. ergo subtrahe visum. Nõ defigas oculos tuos in speciem carnis. nullum hominem hac B intentione aspicias, vt eum concupiscas. nullũ hominem ideo aspicias, vt eum carnaliter diligas. Faciem viri non videas, vt eum in malo diligas. Auerte oculos tuos ne videant vanitatem. Pulchritudinem hominis non concupiscas. Dic mihi soror venerabilis, qualis profectus in pulchritudine carnis, nõne sicut fœnum siccatur homo, & fugit pulchritudo eius sicut vmbra? Et quando mors venerit, dic rogo, quanta pulchritudo in corpore remanebit? cum videris totũ corpus tumidum esse, & in fœtorem conuersum, nónne claudis nares tuas, vt non sustineas fœtorem fœtidisimũ? Dic, rogo, vbi tunc pulchritudo vultus, vbi blanda verba quæ corda audientiũ molliebant? Vbi tunc sermones dulces, qui homines lætificabãt? Dic mihi honesta virgo, vbi tunc erit immoderatus risus, & iocus turpis? Vbi tunc vana & inutilis lætitia, quę in risum homines commouebat? Periit, ad nihilum deuenit: sicut fumus euanuit. ita est consummatio pulchritudinis carnis, & consummatio corporis. Cognosce ergo soror venerabilis, quia vana est pulchritudo. Vnde etiam Salomon ait: Fallax gratia, & vana est pulchritudo. Igitur soror in Christo amantissima, si pulchritudo carnis vana est, si pulchritudo carnis putredo est & vermis, itaque si pulchritudo corporis cinis & terra est: caue ne ideo homines aspicias, vt eorum pulchritudinem cõcupiscas. Quare? Quia mundus transit, & concupiscentia eius. Omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & C concupiscentia oculorum. Despiciendus ergo est mundus propter Christum cum omnibus quæ in eo sunt. Tu verò honesta virgo, quæ propter Christum reliquisti seculum, nõ debes lætari in pulchritudine hominum. Te ergo moneo soror in Christo dilecta, vt Iesum Christum sponsum tuum diligas super omnia, vt cum eo regnare posis in cœlesti curia. Certè si plus delectat mentem concupiscentia fornicationis, quàm amor castitatis, adhuc peccatum regnat in homine. Sed si magis delectat mentem pulchritudo castitatis, quàm turpitudo fornicationis: iam non regnat peccatum in homine, sed regnat iustitia. Quanuis homo sit castus in corpore, tamẽ si luxuriosus est in mente, peccatũ regnat in corde eius. Fornicatio cordis est idolorum seruitus. Est & alia fornicatio spiritualis, de qua dominus ait: Qui viderit mulierẽ ad concupiscẽdum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Maxime per carnis luxuriã homines subiiciuntur diabolo, magis quàm per cætera vitia. Castitas est pulchritudo animæ: & per hanc virtutem coæquatur homo meritis angelorũ. Soror in Christo amabilis, crede mihi, quia multi per incuriam oculorũ inciderunt in periculum animarum suarum. (Interrogatio.) Frater dilecte, dic mihi si aliquem hominem nosti per visionem oculorum deceptum? (Responsio.) O soror venerabilis, quàm multos scio per visum esse deceptos, & in laqueum diaboli missos! Tamen ex his quos audiui, aliquos dicam tibi: Quia Dina filia Iacob egressa est vt videret mulieres regionis, & adamauit eam Sichem atq; rapuit, & virginitatem illius turpiter corrupit. Et sic misera puella quia carne vidit quod videre non debuit, honestatem ac virginitatem suam perdidit. D Dauid etiam quadam die stans in solario domus suæ vidit mulierem, & adamauit eam: pro cuius amore commisit adulterium & homicidiũ, & sic deceptus factus est legis dei reus. Et quia vidit incaute quod non debuit videre, contraxit maculam omni tempore vitæ suæ. Fortissimus Sanson descendit in regionem Philistinorum, & vidit ibi mulierem atque adamauit, & in gremio illius dormiuit: illa verò crines capitis eius rasit, & tradidit eum in manibus inimicorum eius, qui statim oculos eius eruerunt: & sic miser quia vidit quod videre non debuit, oculos perdidit, & in periculum corporis incidit. Cognosce ergo soror dilecta quàm multi per visionem oculorum inciderunt in periculum corporum & animarum suarum. Moneo ergo te soror in Christo amabilis, vt facias pactum cum oculis tuis, ne incautè videas quod videre non debes. Caue etiam ne mors intret per fenestram oculorum tuorum ad animam tuam. Itaque soror in Christo dilectissima, sicut iam superius dixi tibi, si te caro tua adhuc impugnat, si te adhuc luxuria tentat, si te adhuc libido inuitat, si adhuc memoria fornicationis te cruciat, memoriã mortis tuæ tibi obiice. Finem vitæ tuæ ante oculos adhibe, diem exitus tui propone tibi. Propone tibi futura tormenta, futurũ iudicium quotidie cogita: versetur ante oculos tuos imago futuri iudicij. E Reduc ad memoriam horribiles pœnas inferni. Ardor gehẽnæ extinguat in te ardorem luxuriæ. Recordatio æterni iudicij excludat ardorem corporis tui. Flamma inferni inextinguibilis repellat à te memoriã fornicationis. maior ardor minorem ardorem superet. Maior ardor minorem ardorem vincat. Stridor flammarum horribilis amorem depellat libidinis. Sicut clauus clauum expellit, ita sæpe ardor gehennæ emittit foras ardorem luxuriæ. Soror venerabilis, omnipotentem deum deprecor, vt det tibi verã castitatem mẽtis & corporis. Amen.

De abstinentia. Sermo XXIIII.

HOC est perfectum ieiunium, quando noster homo exterior ieiunat, interior verò orat. Oratio per ieiunium facilius penetrat cœlum. Per ieiunium & orationem mens hominis coniungitur angelis, & copulatur deo. Ieiunia fortia arma sunt aduersus tentationes dæmoniorum. Per ieiunium & orationes vincuntur dæmones. Soror in Christo dilecta, vis scire per quid magis luxuria restinguitur? Frater mi, volo, atque vt illud mihi ostendas rogo. Audi ergo amabilis soror in Christo. Per ieiunium fornicatio superatur: per ieiunium luxuria restinguitur. Remota saturitate non dominatur luxuria. Abstinentia carnem superat, abstinentia luxuriam refrænat, abstinentia frangit motum libidinis, abstinentia dissoluit virtutem fornicationis: per famem & sitim luxuria de- F struitur: fames & sitis luxuriam vincunt. Mens multitudine ciborum lassata, perdit vigorem orationis. qualis est caro quæ nõ percipit diu cibũ: talis est anima quæ assiduè pascitur verbo dei. Hieronymus sic ait: Ieiunia moderata debent esse, ne minis debilitent stomachũ, quia modicus & temperatus cibus corpori & animæ est vtilis. Pinguis venter non gignit subtilem sensum. Multo melius est quotidie parum sumere, quàm rarò satis comedere. Parcus est cibus, & venter citò esuriens triduanis præfertur ieiuniis. Ille bene ieiunat, qui ab omnibus vitiis declinat. Melior est abstinentia vitiorum quàm ciborum. non est reputata abstinentia, vbi fuerit ventris satietas subsecuta. Et beatus Isidorus: Tota die epulas in cogitatione ruminat, qui ad explendam gulam vespere sibi delicias præparat. Venter vacuus in oratione vigilare facit. Nam qui repletus est, infert somnum grauissimum. vnde non bene vigilare possumus, quando venter noster cibis est repletus. Soror venerabilis, aridũ porta corpus tuum propter desiderium cœlestis regni, vt impleas quod scriptum est in Psalmo: Sitiuit anima mea ad deum, q̃ multipliciter ei caro mea! Caro enim tunc deũ sitit, quando per ieiuniũ abstinet & arescit. Soror in Christo amabilis, crede mihi, quia si in hac vita perfectè deũ esurieris & sitieris, ex eo in cœlesti patria satiaberis. Abstinentia viuificat & occidit: viuificat animã, & occidit corpus. Abstinẽtia ædificat in anima virtutes, & destruit vitia corporis. Omni studio debemus despicere gulã ciborum. Spernẽda

G est concupiscentia escarum. Cauenda est cura ventris: quãdo enim venter immoderatè reficitur, corpus ad luxuriam excitatur. Non debemus comedere vt vẽter impleatur, sed vt corpus sustentetur. Vbi venter est cibis repletus, ibi est ignis luxuriæ succensus. Corpus autem quod abstinẽtia frangit, ignis luxuriæ non exurit. Ille purpuratus diues, qui quotidie epulabatur splendide, quia abstinere à cibis in hoc seculo noluit, ideo inter flammas positus guttam aquæ quæsiuit, nec accipere meruit. Sicut per abstinentiam omnes virtutes spirituales radicantur atque ædificantur in anima: ita & per suauitatem ciborum omnia vitia nutriuntur & confortantur in corpore. Non potest quisquam accipere perfectionem virtutum, nisi prius domuerit in se ventris gulam. Ideo tres pueri in camino ignis non arserunt, quia abstinẽtes fuerunt. Daniel etiam ideo liberatus est de ore leonum, quia seruauit in se abstinentiam ciborũ. Nemo potest à semetipso tentationes dæmonum expellere, nisi refrenauerit in se appetitum gulæ. [Interrogatio.] Frater charissime, rogo te vt dicas mihi qualiter debeo castigare corpus meum per abstinentiam. [Responsio.] Soror dilecta, sic debes nutrire corpus tuum, vt non superbiat. Et iterum sic debes reprimere, vt non cadat: sic enim debes reficere carnem tuam, vt seruiat. Et sic eam debes castigare per abstinentiam, vt non pereat. si carnem tuam supra modum affligis, ciuem tuum occidis: & iterum si eam plus quàm oportet H reficis, inimicum tuum nutris. Charissima soror mea, hoc debes semper obseruare in omni abstinẽtia, vt non occidas carnem tuam, sed vitia. Igitur soror mihi in Christo amãtissima, per abstinentiam corpus tuum castiga, ieiuna & abstine à cibis, pallida gere ora, & non rubea: facies tua non sit rubicunda, sed pallida. Aridum porta corpus tuum, & non crassum: non sit corpus tuum crassum, sed siccum. Nõ nutrias carnem tuam vermibus. ita manduca vt semper esurias: ita comede vt semper habeas famem. venter tuus nequaquam impleatur cibis. Esuri & siti, abstine & aresce. Crede mihi soror venerabilis, quia tentationes vincere non poteris, nisi corpus tuum per abstinẽtiam castigaueris. per cibum & potum crescit luxuria. Ciborum saturitas suscitat luxuriam carnis. luxuria semper est adiuncta saturitati. Frigus vigiliarum extinguit luxuriæ ardorem. Maligni spiritus ibi magis intrant, vbi plus escam & potum vidẽt. Soror in Christo amabilis, sicut dixi tibi, si perfectè vis tentationes fugere carnis, abstine non solùm à cibis, sed etiam ab omnibus seculi delectationibus, vt post hanc vitam in cœlo lætari possis cum angelis. Amen.

De ebrietate. *Sermo XXV.*

SOROR charissima mea, audi domini nostri Iesu Christi verba. Attendite ne corda vestra grauentur crapula & I ebrietate. Paulus etiam apostolus castigando suos discipulos ait: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Et Salomon ait: Luxuriosa res est vinum, & tumultuosa ebrietas. Ne intuearis vinum quando flauescit, nec cum splenduerit in vitro color eius. Ingreditur enim blande, sed in nouissimo mordebit vt coluber: & quasi serpens venenum effundit. nullum secretum est, vbi ebrietas est. Multos exterminauit vinum, & perduxit eos ad periculum corporum & animarum. Vinum in iucunditate creatum est, non in ebrietate. Vbicunque saturitas abũdauerit, ibi luxuria dominabitur. Ventrem distentum cibis, & vini potationibus irrigatum, voluptas luxuriæ sequitur. Ebrietas corpus debilitat, animã illaqueat. Ebrietas generat perturbationẽ mentis. Ebrietas auget furorem cordis. Ebrietas nutrit flammam fornicationis. Ebrietas ita alienat mẽtem, vt homo nesciat semetipsum. Homo ebrius est ita à semetipso alienus, vt nesciat vbi sit. Plerisque laus est multum bibere, & non inebriari: quos propheta increpat, dicens: Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendã ebrietatem. Et iterum: Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis. Etiam Ioel propheta clamat dicens: Expergiscimini ebrij, & flete, & vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine. nõ dicit, qui bibitis vinum in necessitate, sed qui bibitis vinum in dulcedine: hoc est in delectatione. Ebrietas mortale crimen est. Ebrietas graue peccatum est. Ebrietas inter homicidia & adulteria & fornicationes reputatur. Ebrietas eiicit hominem K à regno dei. Ebrietas expellit hominem à paradiso. Ebrietas demergit hominem in infernum. Noë bibit vinum, & virilia quæ per sexcentos annos celauerat, nudauit. Etiam Loth vino inebriatus dormiuit cum filiabus suis, nec tamẽ peccatum sensit, quia alienatus à semetipso fuit. Cogita ergo soror dilecta, quantum sit detestanda & fugienda ebrietas ab omnibus seruis dei. [Interrogatio.] Frater mi, est peccatum bibere vinum? [Responsio.] Venerabilis soror, non est peccatum bibere vinum temperatum, id est cum sobrietate. Sic enim ait Paulus apostolus Timotheo discipulo suo: Modicum vinum bibe propter stomachum tuum, & frequentes infirmitates tuas. Audi etiam quid Salomon dicat: Vinum cum mensura potatum, sanitas est animæ & corporis. Vinũ intemperatum, venenum est. Vinum sine mensura, superat mentem. Per multum vinum grauatur mens. Per vinum luxuria crescit: per vinum luxuria excitatur: per multum vinum luxuria nutritur. Vinũ enim nobis deus ad lętitiam cordis dedit, non ad ebrietatem donauit. Igitur honesta virgo, bibamus non quantum gula quærit, sed quantum necessitas requirit. Caueamus igitur ne illud quod deus ad medelam nobis corporis tribuit, vitio gulæ deputemus. Caueamus ne vinũ quod deus nobis dedit ad salutem corporum, in vsum vertamus vitiorum. Caueamus ne medicinam carnis in vitium conuertamus ebrietatis. Multi per vinum à dæmonibus capti sunt, nec est aliud ebrietas quàm manifestissimus dæmon. Tu ergo soror in L Christo amabilis, bibe vinum temperatum, & erit tibi sanitas corporis, & lætitia mentis. Bibe vinum cum sobrietate, & auferet à te pigritiam atque desidiam, & in dei seruitio te faciet solicitam atque deuotam. Quare? Quia vinum temperatè potatum facit hominem ad orationem solicitum, & in dei seruitio acutum. Igitur soror charissima, si me quasi fratrem tuum audieris, & hæc omnia sicut dixi feceris, sapiens eris.

De peccato. *Sermo XXVI.*

SOROR CHARISSIMA, audi dominum in euangelio dicentem: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Duobus modis committitur peccatum, nempe aut amore cupiditatis, aut metu timoris: dum homo vel vult habere quod concupiscit, vel cum timet ne incurrat malũ quod metuit. Quatuor modis cõmittitur peccatum in corde, quatuor etiam modis perpetratur in opere. Committitur peccatum in corde, suggestione dæmonum, delectatione carnis, cõsensione mentis, defensione elationis. Committitur etiam in opere aliquando latenter, aliquando publicè, aliquando cõsuetudine, aliquando desperatione. Istis modis ergo & corde peccamus, & opere perpetramus peccatũ. Tribus modis peccatum committitur, videlicet per ignorantiam, per infirmitatem, & per industriã, id est scienter. Per ignorantiam peccauit Eua in M paradiso, sicut ait apostolus: Vir non est seductus, sed mulier fuit seducta. Ergo Adam peccauit per industriã, Eua verò per ignorantiam. Qui verò decipitur, ignorat quid cõsentiat per infirmitatẽ. Peccauit Petrus quando per timorẽ ancillæ Christum negauit. Grauius est peccare per infirmitatẽ, quàm per ignorãtiam. Sed multo est grauius peccare per industriam, q̃ per infirmitatẽ. Grauius etiã peccat qui in publico delinquit, quàm qui in abscõdito. Dupliciter peccat qui in publico peccat, quia & peccat, & aliis peccare demõstrat. Iam quædã pars iustitiæ est hominẽ suam iniquitatẽ cognoscere, & de peccatis propriis in semetipso verecundiã habere. Melius est hominem non peccare propter amorẽ dei, quàm propter timorem inferni. Melius est etiam non peccare, quàm peccatũ emẽdare. Omnis peccans superbus est. Faciẽs enim vetita, contẽnit diuina præcepta. Audi ergo soror charissima quæ dico, audi quæ moneo. per vnum malum pereunt multa bona. Custodi animam tuam à peccato. qui in vno peccauit, factus est omnium reus. per vnum peccatũ multæ iustitiæ pereunt. Nõ declines cor tuum in hoc quo delectatur corpus. Non des animam tuam in potestate carnis, non consentias carnali delectationi. Soror venerabilis, si secundũ carnem vixeris, morieris. Munda ergo conscientiã tuã ab omni peccato: sit mẽs tua pura, sit etiam corpus tuum ab omni iniquitate purgatũ, sit corpus

pus

A pus tuum immaculatum. Macula peccati in corde tuo nō remaneat. Non potest corpus corrumpi nisi prius fuerit corruptus animus. Si anima labitur, statim corpus ad peccandum paratum est. Anima præcedit carnem. In crimine anima prima vadit ad peccandum: nihil potest corpus facere nisi quod voluerit animus. Munda ergo cor tuum ab iniquitate, & caro tua non peccabit. [Interrogatio.] Frater mi, rogo vt dicas mihi si anima hominis peccatoris est fœda, & nigra: vel si anima iusti hominis est pulchra aut formosa? [Respōsio.] Soror in Christo dilecta, tria sunt in hoc mūdo nigriora & deteriora omni malo, videlicet anima peccatoris perseuerans in peccato, quæ est plus nigra quàm coruus: & mali angeli qui eā rapiunt in die mortis eius: & infernus in quo iactatur. non sunt superiora vel nigriora his tribus in hoc mundo. Iterum tria sunt quibus non sunt meliora, anima videlicet iusti hominis perseuerās in bonis operibus, quæ est pulchra sicut sol: & sancti angeli qui eam suscipiunt in die mortis suæ: & paradisus in quo collocatur. his tribus non sunt meliora in creaturis. Angeli sancti præsentant animam iusti hominis ante deum, dicētes: Ecce quem elegisti domine, & assumpsisti, semper habitabit in atriis tuis. Soror in Christo amabilis, si mētem tuam ab omni iniquitate mundaueris, & in seruitio dei sicut promisisti perseueraueris, sine dubitatione in cœlesti thalamo cum Iesu Christo sponso tuo lætaberis. Amen.

B

De confeßione peccatorum & pœnitentia. Sermo XXVII.

TVNC homo incipit esse iustus, quando de peccatis suis propriis incipit accusare seipsum: vnde scriptum est: Iustus in principio accusator est sui. nihil autē peius quàm culpam cognoscere, nec deflere. Omnis peccator duobus modis debet flere peccata sua. Vno, quia per negligentiam bonum non fecit: altero, quòd per audaciam malum commisit. Bonum quod debuit facere, non fecit: & malum quod non debuit facere, fecit. Ille homo digne agit pœnitentiam, qui præterita peccata plangit, & iterum plangenda non committit. Nam qui plangit peccatum, & iterum facit peccatum, quasi si quis lauet laterem crudum: qui quanto amplius lauerit, tanto amplius faciet lutum. Sic quando homo peccare potens pœnitet, & vitam suam viuens ab omni crimine corrigit, sine dubitatione quando ei mors aduenerit, ad æternam perueniet requiem. Qui autem male viuit, & in morte pœnitentiam agit, sicut dānatio illius est incerta, ita & remissio illius est dubia. Qui ergo securus cupit esse in morte de indulgentia, in sanitate pœnitentiam agat, & in sanitate peccata sua lugeat. Igitur quia miseratio dei occulta est, sine intermissione flere necesse est. Soror charissima audi beati Isidori verba: Nō oportet pœnitentem de peccatis suis habere securitatem. Quare? C quia securitas negligentiam parit, negligentia verò sæpe hominem incautum ad priora peccata reducit. Nunc ergo soror charissima, accipe consilium meum, & dum potes vitam tuam emenda. Dum deus dat tibi licentiam, peccata tua manifesta. Dum datur tibi spacium, peccata tua plora. Dum potes pœnite. Dum potes peccata tua confitere. Dum adhuc viuis, peccata tua luge. Morientium vocatio, tua sit emendatio. Dum potes, mala quæ fecisti emenda. Dum potes, à peccato & vitio te retrahe. Dum tempus est, clama ad deum pro te. Dum adhuc viuis in corpore, tibi indulgentiā peccatorum tuorum acquire. Priusquam dies mortis adueniat tibi, pœnitentiam age. Antequā puteus te absorbeat, pœnite. Priusquā infernus te rapiat, peccata tua luge. Priusquam in profundum inferni mergaris, negligentias tuas plāge: vbi iam non est locus indulgētiæ, vbi iam non est lætitia, non pœnitēdi licentia, vbi iam non est licentia emendationis, vbi iam non est locus confessionis. Quare? quia in inferno nulla est redēptio. Quanuis sis peccatrix: tamen per pœnitentiam habebis veniam. Nulla tam grauis est culpa, quin per pœnitentiam habeat veniam. Desperatio auget peccatum, desperatio maior est omnibus peccatis, desperatio peior est omni peccato. Igitur soror dilecta certissime crede quia est spes in confessione, nullo modo dubites, nullo modo de misericordia dei desperes. Habeto fiduciam in confessione de bonitate dei. Frater charissime, bene dicis, bonum das mihi consilium.

D

Confeßio.

HEV me, peccatrix, heu me misera: in tantis peccatis, in tantis criminibus, in tantis negligentiis cecidi. quid primum plangam, quid primum plorem, quid primum lugeam? Ego misera quem luctum primum sumam? Ego indigna quas lachrymas prius fundam? Memoria non sufficit referre gesta tantorum criminum. O lachrymæ vbi vos subtraxistis? ô lachrymæ vbi estis? vbi estis fontes lachrymarum? mouemini obsecro ad fletum meum, fontes lachrymarum fluite super faciem meam, rigate maxillas meas. Date mihi planctum amarum. Succurre mihi deus meus antequam moriar, antequam mors præueniat, antequam me infernus rapiat, antequam me flamma comburat, antequam me tenebræ inuoluant. Subueni mihi deus meus priusquam ad tormenta perueniam, priusquam me deuoret ignis gehennæ, priusquam sine termino crucier in inferno. Deus meus quid faciam cum venerit tremendum iudicium tuum? Quid respondebo cum venerit examen iudicij tui? Quid dicam ego misera & peccatrix cum præsentata fuero ante tribunal Christi? Væ diei illi in quo peccaui. Væ diei illi quando malum feci. Væ diei illi quando transgressa sum præcepta dei. Vtinam non illuxisset sol super me. Vtinam non fuisset ortus sol super me. O dies detestanda, dies abominanda, ô dies penitus non nominanda quæ me in hoc seculum protulit, quæ mihi claustra ventris aperuit. melius mihi fuerat non esse in hoc seculo natā, quàm E in inferno perpetuò cruciatam. melius mihi fuerat non esse genitam, quàm pati æternas pœnas gehennæ. Satius mihi fuerat non esse in hoc mundo procreatam, quàm pati æterna mala. Flete super me cœlum & terra, plorate me omnes creaturæ. Et quæ potestis sensum vitæ habere, lachrymas effundite super me. Peccaui enim grauiter, peccaui infeliciter, peccaui miserabiliter: innumerabilia sunt peccata mea. Vt bene viuerem, vltro promisi: sed bona quæ promisi, nunquam seruaui. Semper ad peccatum meum redij, semper peccata mea multiplicaui, semper delicta mea iteraui. Nunquam in melius mores mutaui. A malis factis nunquam cessaui. Orate pro me dominum viri sancti, intercedite pro me ad dominum omnes sancti. Omnes animæ iustorum intercedite pro me, si fortè misereatur mei Deus, si forte iniquitates meas auferat. O misera anima mea quis miserebitur tui? Quis consolabitur te? O anima misera, ô anima quis dabit lamentum pro te? vbi es custos hominum? vbi es redemptor animarum? vbi es pastor bone? Cur despexisti me? cur auertisti faciem tuam à me? Deus meus non me obliuiscaris in finem. Non me deseras in perpetuum, non me deseras in potestate dæmonum. Peccatrix sum, indigna sum, tamen ad te deum meum confugio. Tu clemens, tu pius, tu multæ miserationis. Nullum spernis, nullum detestaris, nullum recusas à misericordia. Domine ostende in me misericordiam tuam. Obsecro do- F mine vt non deneges mihi quod misericorditer multis dedisti. Scelera mea non defendo, peccata mea non abscondo. Displicet mihi malum quod feci. Ego misera peccaui. Errorem meum confiteor, culpā meam manifesto. Iniquitatem meā cognosco. Peccaui deus meus, propitius esto mihi peccatrici. Parce malis meis, ignosce peccatis meis, indulge criminibus meis. Domine, si iniquitates obseruaueris, domine quis sustinebit? Nullus ad examen tuum, nec iustitia iusti secura erit. quis enim iustus qui se audeat dicere sine peccato? nullus homo est sine peccato. Nemo est mūdus à delicto, nemo est mūdus in conspectu tuo, ecce inter sanctos nemo est immaculatus. Ecce qui seruierunt deo, non fuerunt stabiles, & in angelis inuenta est iniquitas. Stellæ non sunt mundę coram te. Cœli non sunt mundi in cōspectu tuo. Si igitur nemo in cōspectu tuo est sanctus, nemo immaculatus, quāto magis ego peccatrix & putredo ac vermis filia hominum, quæ bibi iniquitates quasi aquas, & multiplicaui peccata mea? Quæ sedeo in puluere, quæ habito in domo lutea, quæ terrenum habeo fundamentum. Deus meus porrige dexteram tuam mihi peccatrici. Memorare obsecro domine quæ sit mea substantia. Memento domine quia terra sum. Memento quia cinis & puluis sum. Medicinam qua saner tribue. Medicinam qua curer impende. Ego misera occidi in foueam peccatorum meo-

G rum. Ego indigna cecidi in profundũ inferni. Deus meus libera animam meam captiuam ab inferno: non concludat me profundum, non absorbeat me infernus, non vrgeat super me puteus os suum. Abyssus nõ deneget mihi exitum. Ecce dies timendus iam imminet, iam venit vltima dies, iam prope est dies mortis, nihil superest mihi nisi tumulus, nihil nisi sepulchrum. Parce mihi domine antequam vadam ad terram tenebrosam. Subueni mihi deus meus priusquã vadam ad terram miseriæ & tenebrarum. Redemptor animarum succurre mihi antequam moriar, solue vincula peccatorum meorũ priusquam ad mortem perueniam. Soror mihi in Christo dilecta, deus misereatur tui, & dimittat tibi omnia peccata tua. Deus retribuat tibi indulgentiam tuorum delictorum. Deus indulgeat tibi quicquid peccasti. Deus te leuet ab omni peccato. Age itaque iam vt oportet: propone in corde tuo vt amplius non pecces. Statue in corde tuo vt amplius malum nõ facias. Caue culpas tuas iterare, non te polluas post peccatum. Post luctum pœnitentiæ non redeas ad peccatum, non iterum facias quod iterum plangas. Non est pœnitens, sed irrisor, qui adhuc agit vnde pœniteat. non videtur deum deprecari humilis, sed subsannare superbus, qui adhuc malũ agit vnde iam pœnitentiam accepit. Vnde & beatus Isidorus ait: Inanis est pœnitẽtia, quam sequens coinquinat culpa. Et iterum: Iteratum vulnus tardius sanatur. Frequenter peccans & lugens vix H meretur veniam. Esto igitur confirmata in pœnitentia: vitam bonam quam cœpisti tenere, non deseras. Salus perseuerantibus promittitur, præmium perseuerantibus datur. Vnde dicitur: Beati qui custodiũt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. Et iterum: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Honesta virgo moneo te, vt semper portes verecundiã in vultu de recordatione peccati: portes pudorem in facie de memoria delicti. Propter verecundiam peccati oculos tuos leuare erubesce: ambula demissa facie: mœsta mœrore incede abiecto vultu: cilicium & cinis inuoluãt membra tua: cilicium operiat corpus tuum. Terra sit tibi cubile: stratus sit tibi humus. Puluis es, in puluere sede. Cinis es, in cinere sede. Esto semper plangens, semper mœrens, semper suspiria cordis emittens: semper sit compunctio in corde tuo. Sit lamentum in tuo pectore, sint gemitus in tuo corde. Frequenter lachrymæ fluant ab oculis tuis. Semper esto parata ad lachrymas. Venerabilis virgo crede mihi, quia nunquam serui dei in hac vita debent esse securi, quanuis sint iusti. Serui dei semper debent vigilare, & peccata sua cum lachrymis ad memoriam reducere. Vnde in laudibus sponsi (scilicet Christi) in canticis cãticorum dicitur: Comæ eius sicut elatæ palmarum, I nigræ quasi coruus. Quid per comas Christi intelligimus nisi fideles homines? qui dum fidem sanctæ trinitatis in mente custodiunt, & deo adhærẽtes quod credunt faciunt, quasi capilli in capite pendentes illi honorẽ conferunt. Palma autẽ verè in altum crescendo proficit, & victoriã sua significatione prætendit. Comæ ergo Christi sicut elatæ palmarum sunt, quia electi quique dum semper ad alta virtutum se efferunt, per dei gratiam quãdoque ad victoriam perducuntur. Nigræ autem sunt sicut coruus, quia quanuis virtutibus in cœlum se erigãt, semper tamen peccatores se esse cognoscunt. Sic & tu soror mihi in Christo amantissima, quantũs bene & religiose viuas, quanuis iustè & deuotè deo seruias: te tamen moneo vt nunquam deseras lachrymas. Si igitur vis abluere peccatorũ tuorũ maculas, semper diligas lachrymas. Dulces tibi sint lachrymæ. Delectet te semper planctus & luctus, nunquam deseras planctum & luctum. tanto esto prona ad lamẽta, quanto fuisti prona ad culpam. Quanta fuit tibi intentio ad peccandum, tanta sit ad pœnitendum deuotio. Secũdum infirmitatem adhibenda est medicina: grauia peccata grandia lamenta desiderant. Soror venerabilis, ipse te adiuuare & consolari dignetur in hac præsenti vita, quẽ angeli adorãt in cœlesti curia, Amen.

De communione. Sermo XXVIII.

QVICVNQVE mãducauerit panem & biberit calicẽ domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini, id est, peccatum & maculam contrahet sibi. Quare? quia ad bonum malè accedit. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Ac si diceret, vnusquisque consideret vitam suam, & emundet cor suum ab K omni malitia, vt dignè possit accedere ad tam magnũ sacramentum. Quicunque enim corpus & sanguinẽ domini manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, scilicet causam suæ damnationis. Vnde etiam beatus Isidorus ait: Qui in ecclesia sceleratè viuunt, & communicare non desinunt, putantes se tali communione à peccatis posse mundari, sciant hi tales ad emundationem sibi non proficere, dicente propheta: Quid est quòd dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? nunquam carnes sanctæ auferent à te malitias tuas. qui ergo corpus Christi vult accipere, prius studeat in Christi fide & dilectione manere. Hinc est quod ait dominus in euangelio: Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinẽ meũ, in me manet, & ego in eo. ac si diceret: Ille in me manet, qui in bonis operibus voluntatem meam implet. Alioquin nisi prius maneat in me per fidem, & bonã operationẽ, & ego in eo: carnem meã mãducare non potest, nec sanguinem bibere. quid est ergo quod manducant homines? Ecce omnes frequenter sacramenta altaris percipiunt plane, sed alius carnem Christi spiritualiter manducat, & sanguinem bibit: alius verò non, sed tantùm sacramentum, id est, corpus Christi sub sacramento, & non rem sacramenti. Sacramẽtum hoc dicitur corpus Christi proprium de virgine natum, res verò spiritualis, Christi caro. Bonus igitur accipit sacramentum, & rem sacramenti: malus verò quia manducat indigne, sicut apostolus ait, iudicium sibi manducat & bibit: non probans se L prius, nec diiudicans corpus domini. Ergo quid manducat peccator & quid bibit? non vtique carnem & sanguinem spiritualiter ad suam salutem, sed iudiciũ ad suam damnationem, licet videatur cum cæteris sacramentum altaris percipere. Itaque alius accipit corpus domini ad salutem, alius verò ad damnationem. Ille qui cum Iuda traditore corpus domini accipit, cum Iuda condemnatur: qui cum Petro & cæteris fidelibus deuotè ac fideliter illud sumit, sine dubio cum Petro & cæteris apostolis in corpore Christi sanctificatur. Audi igitur sponsa Christi verba beati Augustini, Qui casto corpore & mundo corde cum pura conscientia atque deuota mente ad istam altaris communionem venit, ad illud altare qui est Christus in cœlis, ante oculos dei felici transmigratione perueniet. Soror in Christo amabilis, rogo vt audias prudẽtiam serpentis. Serpens enim cum cœperit ire ad bibendum, antequã veniat ad fontem, euomit omne venenum. Imitare ergo & tu charissima hunc serpentem in hac parte, vt antequam venias ad fontem, id est, ad cõmunionem corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, euomas omne venenũ, scilicet odiũ, iram, malitiam, inuidiam, voluntatem malam, & noxias cogitationes ex corde tuo. Dimitte etiam omnibus sociabus tuis & omnibus proximis tuis ea quæ in te peccauere, vt tibi dimittantur à deo peccata tua, sicut ipse dominus ait: Dimittite, & dimittetur vobis. Itaq; si hæc omnia feceris sicut dixi, po- M teris accedere ad fontem viuum, id est ad Christũ qui est fons omnium bonorum. Ipse etiam ait de seipso: Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi. De hoc pane dicit Dauid in Psalmis: Panem angelorum manducauit homo. alioquin esca illa licet de cœlo venerit, & potus, quia corporeus erat, angelis non congruebat: sed vtiq; ille panis, & potus qui per hoc præfigurabatur. Christus verò panis est angelorum, & sacramentum hoc vera caro eius est, & verus sanguis: quod sacramentũ spiritualiter manducat & bibit homo. Ac per hoc vnde viuũt angeli in cœlis, inde viuit homo in terris: quia totum spirituale est & diuinũ in eo quod percipit homo: sed sicut apostolus ait, quidam in deserto eandem escam spiritualem manducauere, & tamen mortui sunt. Ita & nunc in ecclesia quibusdam corpus domini est vita, quibusdã verò est pœna & suppliciũ peccati. Corpus domini sine dubio est vita illis quibus Christus est vita. Illis verò est mors, qui per culpã & ignorantiam atque negligentiam membra sunt diaboli. Vnde soror amantissima mihi in Christo, moneo te vt aliud gustando intelligas quando corpus domini recipis, quàm odore sentis. Audi etiam honesta virgo quid sacerdos in consecratione corporis Christi dicat: Rogamus, inquit, hanc oblationem fieri benedictam, per quam nos benedicamur. Ascriptã, per quam nos omnes in cœlo cõscribamur. Ratam, per quem in visceribus

A bus Christi censeamur. Rationabilem, per quã à bestiali sensu exuamur. Acceptabilémq; facere digneris, quatenus & nos per hoc quod in nobis displicem*, acceptabiles in ei us vnico filio Iesu Christo simus. Igitur honesta virgo, sicut superius iam dictum est, Christus in semetipso in cœlo sanctos angelos pascit: Christus etiam in semetipso in terra omnes fideles reficit. Christus per spem sanctos angelos satiat in patria: Christus nos pascit per fidem in terra, ne deficiamus in via. Christus angelos & homines reficit ex semetipso, tamen integre remanet in suo. Quàm bonus panis, & quàm mirabilis, de quo in cœlo angeli saturantur, & in terra homines reficiũtur: quem manducat angelus pleno ore in patria, ipsum comedit peregrinus homo pro modulo suo ne lassetur in via. Christus panis viuus, qui est refectio angelorum, ipse est redemptio & medicina hominum. Nunc ergo soror charissima deprecare dominum in tota mente tua, vt mundet conscientiam tuam ab omni malitia: quatenus digne possis accipere corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi mysteria.

De cogitatione. Sermo XXIX.

SOROR charissima, audi ea quæ dominus ait per Esaiam prophetam: Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis vestris. Quanuis homo cesset ab opere malo, tamen B si malam cogitationem habet in corde suo, non est sine culpa. Vnde ait beatus Isidorus: Non solùm in factis peccamus, sed & in cogitationibus si eis illicitè occurrẽtibus delectemur. Sicut enim vipera à filiis suis in vẽtre adhuc positis occiditur, ita nos occidunt cogitationes nostræ intra nos enutritæ: quia consumunt animam nostram veneno viperino. Igitur soror dilecta mihi in Christo, moneo te vt cor tuum cum omni studio custodias: quoniam ibi est initium boni operis aut mali: vnde scriptum est: Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Audi etiam, rogo honesta virgo, quid sponsus in laudibus ecclesiæ dicat in canticis canticorum: Comæ capitis tui vt purpura regis iuncta canalibus. Comæ capitis ecclesiæ * lectulum sanctæ animæ, vt purpura regis iuncta canalibus esse memoratur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua proiicitur, per canales ad vestem quæ supra est currit vt vestis tingatur, & inde nomen accepit, vt tincta colore purpureo purpura vocetur: quæ omnia sanctæ menti congruunt. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis, quæ in canalibus ligantur, quia in scripturis diuinis ne inutiliter fluant stringuntur. Custodi ergo cor tuum venerabilis virgo à cõtagione noxia. Mentem tuam turpis cogitatio non subrepat, sit mens tua pura. deus enim non solùm examinat carnẽ, sed mentẽ: dominus iudicat conscientias hominum, deus iudex etiam de cogitationibus C iudicat animam quando titillat mala cogitatio. Non consentias illi, non finas malam cogitationem manere in corde tuo. Quacunque hora mala cogitatio venerit, expelle eam. Quàm cito apparuerit scorpio, contere caput eius. Cõtere caput serpentis, id est malæ cogitationis. Ibi emẽda culpam, vbi nascitur, scilicet in corde: caput cogitationis prauæ expelle à corde tuo. Ibi pecca, vbi nescis esse deum. Nihil enim celatur ante deum. Videt occulta, qui fecit abscõdita. Dominus vbiq; præsens est. Spiritus dei totum implet. Maiestas omnipotẽtis dei penetrat omnia elemẽta, nullus locus est extra deũ. Dominus scit cogitationes hominum. Soror dilecta, vis nunquam esse tristis? Frater mi, volo. Ergo bene viue. Si bene vixeris, nunquam eris tristis. Secura mens leniter sustinet tristitiam. Bona mens semper habet gaudium. Si enim in bona vita perseueraueris, tristitia elongabitur à te. Si in sanctitate perseueraueris, tristitia non occurret tibi. Si bene & piè vixeris, neque plagam neque mortem timebis. Conscientia autem peccatoris semper est in pœna. Nunquam reus homo securus est. mens enim malè sibi conscia propriis agitatur stimulis. Soror venerabilis, audi quid dominus dicat de muliere ad serpentem: Ipsa conteret caput tuum. Caput serpentis cõteritur, quando ibi culpa emendatur, vbi nascitur. Omnipotens deus mundet cor tuum ab omni contagione mala, vt ei possis seruire sine macula, Amen.

* Locus vitiatus, forte legendũ, cogitationes sunt sanctæ animæ, quæ vt pur.

De silentio. Sermo XXX.

ESAIAS propheta dicit, Cultus iustitiæ est silentium, & D securitas vsque in sempiternũ. Et iterum Dauid obsecrãdo postulat, dicẽs: Pone domine custodiã ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis. Sancti patres summa cum vigilantia silentium custodientes, studuerunt vacare & videre quàm dulcis & quàm suauis est dominus. Et actiuæ vitæ curis postpositis, adhæserunt contemplatiuæ vitæ. Soror charissima, respue inhonesta verba, fuge impudicos sermones. Vanus sermo citò polluit mentem, & facilè agitur quod libenter auditur. Nihil vnquam ex ore tuo procedat quod te possit impedire, nihil vnquã loquaris quod non cõueniat. Hoc non procedat de labiis tuis quod offendat aures audientis. fuge turpitudinem sermonis. Vanus sermo demonstrat vanam cõscientiam. lingua ostendit conscientiam, lingua refert conscientiam hominis: qualis sermo ostenditur, talis animus comprobatur. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Ab ocioso ergo sermone refrena linguam tuam, restringe linguam tuam ab ocioso verbo. Turpes fabulas non loquaris, non garrias vana verba. Sermo ociosus non erit absque iudicio. Vnusquisque rationem redditurus est sermonum suorum. Ante vniuscuiusque faciem verba sua stabunt in die iudicij. Ea quæ loqueris, grauitate atque doctrina digna fiant. Sit sermo tuus irreprehensibilis. Lingua tua non te perdat. Lingua tua non te dãnet. Nõ loquaris quod indignè suscipiat aduersarius. amicum E tuum sit silentium. Pone custodiam ori tuo. In labiis tuis pone signaculum. Pone linguæ tuæ claustra silentij. Scito quo tempore dicas. Considera qua hora loquaris. tempore congruo loquere, tempore cõgruo tace. Tace vsquequo interrogeris, interrogatio os tuum aperiat. sint verba tua pauca. non transeas mensuram loquendi. Multiloquia non effugiunt culpam. multiloquium non declinat peccatum. Virgo linguosa stulta est, virgo sapiens paucis vtitur verbis. Sapiẽtia breuem sermonem facit. loqui multum stultitia est. sit ergo in verbo tuo mensura, sit in sermone tuo statera. Modum loquẽdi non transeas. Venerabilis soror ille dignetur ori tuo ponere custodiam, qui te sibi elegit in sponsam, Amen.

De mendacio. Sermo XXXI.

MENDACES faciunt vt nec vera dicẽtibus credatur. Summo studio cauendum est omne genus mendacij: quanuis sit quoddam genus mendacij leuioris culpa, velut si quisque pro salute hominum mentiatur. Sed quia scriptum est, os quod mentitur, occidit animam: hoc genus mendacij perfecti viri summo studio fugiunt, vt nec vitia cuiuslibet per eorum fallaciam defendant, nec suæ animæ noceat, dum præstare alienæ carni volunt. Tamen hoc genus mendacij facilè credimus dimitti. Soror charissima, moneo te vt summopere fugias omne genus mendacij, nec per occasionem nec F per studium loquaris falsum. non studeas mentiri nec etiam vt præstes alicui. Non alienam vitam per mendacium defendas: nullum iustum mendacium: omne mendacium in omnibus est peccatum. omne quod à veritate discordat, iniquitas est. Leges seculi damnant falsarios, leges seculi puniunt mendaces. Si mendacium apud omnes damnatur, si falsitas humano iudicio punitur, quãto magis ante deum qui est testis verborum & operum? Ante quem etiam de ocioso verbo vnusquisque rationem redditurus est. Ante quem & pro ocioso sermone pœnas quisque sustinebit. Et perdes eos qui loquuntur mendacium. Et testis falsus non erit impunitus. Soror venerabilis, declina ergo mendacium, falsum ne loquaris. Quod verum est loquere, nunquam mẽtiaris. Esto verax, neminem mentiendo decipias. non aliud dicas, & aliud facias. Soror dilecta deus det tibi vera loqui, Amen.

De periurio. Sermo. XXXII.

DOMINVS DICIT in Euangelio: Non iures per cœlum, quia sedes Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum eius est: neque per caput tuum, quia non potes in eo vnum capillum facere album aut nigrum. Sit autem sermo tuus, est est, non non. Quod amplius est, à malo est. Sicut mentiri non potest qui non loquitur: sic peierare

G non poterit qui iurare non appetit. Quacunque arte verborum quisque iuret, deus tamen qui est testis conscientiæ, hoc ita accipit sicut ille cui iuratur intelligit. Malum quod iuramus facere, non debemus implere. Soror venerabilis, vis vt dicam tibi qualiter nunquam peierabis? Nunquam iures. si nõ iuraueris, nunquam peierabis. si peierare times, nunquam iures. Prohibe etiam tibi iuramentum, tolle vsum iurandi. Periculosum est enim iurare, vsus iurandi facit consuetudinem periurij. Vsus iurandi ducit hominem ad periurium. Sit in ore tuo est, sit in ore tuo, non est. Veritas non indiget iuramento. Fidelis sermo retinet locum sacramenti. Firma etiam sit sacramenti tui fides. Amãtissima soror, spiritus sanctus qui in tuo virgineo corpore sibi fecit templum, ponat in ore tuo moderationis signaculum, Amen.

De detractione. Sermo XXXIII.

SOROR mihi in Christo dilecta, audi quæ dico, ausculta quæ moneo, attende quæ loquor. Detractio graue vitium est, detractio graue peccatum est. Detractio grauis clamatio est, detractio grande crimen est. Omnes reprehendunt detractorem. Omnes vituperant detrahentẽ. Omnes dehonestant illum qui detrahit. Et Dauid propheta: Detrahentem secretò proximo suo, hũc persequebar. Hoc summæ turpitudinis est, hoc nihil fœdius est. Detrahẽtes latrant quasi canes. Sicut canes rodunt pedes transeuntium, ita detrahentes rodunt H vitam proximorum. Canes solent mordere homines, & dente pestifero lacerare transeuntes. Soror venerabilis ergo abscinde à lingua tua vitium detrahendi: alienam vitam non rodas, vitam alienam non reprehendas, vitam alienam non laceres. De alieno malo non inquines os tuum, non detrahas peccatori, sed condole. Quod in alio detrahis, in te potius pertimesce. quod in aliis reprehendis, in te emenda. Quanto studio reprehẽdis alienam vitam, tãto studio emenda temetipsam. quanto alteri detrahis, te discute. Quando alium mordes, tua peccata redargue. Si vis detrahere, tuis peccatis detrahe. Non perspicias aliena peccata, sed tua propria. Nõ intendas alienis vitiis, sed tuis propriis. Nũquam aliis detrahes, si te bene perspicias. De tua ergo emendatione esto solicita. De tua correctione & salute esto attenta. Detrahentes non audias. Susurrantibus uditum non præbeas. Pari reatu detrahentes & audientes tnẽtur. Similiter est culpabilis qui detrahit, & qui detrahentem audit. Maledici regnum dei non possidebũt. Virgo quæ ad cœlestem thalamum desiderat peruenire, non debet hominibus detrahere. O virgo venerabilis, si aures tuas à detrahentibus separaueris, & linguam tuam, sicut dixi, ab omni locutione peruersa refrænaueris, inter prudentes virgines comperieris.

De inuidia. Sermo XXXIIII.

I

HOMO inuidus membrũ est diaboli, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarũ. Inuidia cuncta germina virtutum concremat. Inuidia cuncta bona pestifero ardore deuorat. Inuidia tinea est animæ. Inuidia prius nocet sibi quàm alteri. Inuidia prius seipsam mordet quàm alterum. Inuidia prium suum mordet auctorem. Inuidia sensum hominis comedit, pectus vrit, mentem lacerat, cor hominis quasi quædam pestis pascit. Igitur contra inuidiam occurrat bonitas: charitas præparetur aduersus inuidiam. Soror amantissima mihi in Christo, de bono alterius non doleas, de alterius profectu non tabescas, de alterius felicitate non crucieris. Nulla virtus est quæ non habeat contrarium inuidiæ malum. Sola miseria caret inuidia. Quare? Quia nemo inuidet misero. Virgo quæ in cœlo desiderat habitare, hominibus non debet inuidere. Virgo quæ cum Christo ad nuptias desiderat intrare, de alterius honore non debet contristari. Charissima soror, deus mundet cor tuum ab omni malitia atque inuidia, vt ei possis sine macula seruire. Amen.

De ira. Sermo XXXV.

HONESTA virgo, audi quid Salomon dicat: Respõsio mollis frangit iram, sermo durus excitat furorem. Et iterum: Dulce verbũ mitigat inimicos, & multiplicat amicos. Tanto quisque conuincitur minus sapiens, quanto est minus patiens. Per irã oculus mentis turbatur, per iram sapiẽtes perdunt sapientiam, per iram alienatur homo à semetipso. Quidam citò irascuntur, sed ad pacem citò redeũt. Quidam verò tardius irascuntur, & ad pacem tardius reuertũtur. Alij autem quod grauius est, ad iram citius incitantur, & ad pacem tardius inclinantur. Melius est tamen qui citius irascitur, & ad pacem cito reuertitur, quàm qui tardius irascitur, & ad pacem tardius incitatur. Charissima soror audi etiam Iacobum dicẽtem: Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum: & tardus ad iram: Quare? quia ira viri, dei iustitiam non operatur, proculdubio nec ira virginis iustitiam dei operari poterit. Virgo quæ templum dei debet fieri, nullo modo debet irasci. Non decet Christi sponsam esse iracundam. Virgo quæ in pectore suo præparat mansionẽ Christo, omnibus modis debet expellere iracundiam à corde suo. Virgo quæ desiderat cum Christo ad cœlestem thalamũ peruenire, debet omnino à corde suo iram expellere. Amantissima soror, si te præuenerit iracundia, restringe illam: si te præoccupauerit ira, mitiga eam. Tempera furorem, tempera indignationem. Motum iracũdiæ restringe. Refræna impetum iræ. Si non potes vitare iram vel temperare, non te rapiat furor, non te inflammet ira, non te commoueat indignatio. Sol non occidat super iracundiam tuam. Amen.

De odio. Sermo XXXVI. L

HONESTA virgo, audi quæ dico: Odium separat hominem à regno dei. Odium separat hominem à paradiso. Odium subtrahit hominem à cœlo. Odium nec per passionem deletur: nec per martyrium purgatur, nec per sanguinem effusum abluitur. Non debemus odio habere homines, sed vitia. Qui fratrẽ suum odit, homicida est. Qui fratrem suum odit, in tenebris est, & in tenebris ambulat. Deum non diligit, qui hominem odit. Quantum interest inter festucam & trabem: tãtum etiam distat inter iram & odium. Odium est enim ira inueterata. Per iram turbatur oculus mẽtis: per odiũ extinguitur oculus cordis. Soror in Christo amãtissima mihi, audi quæ loquor. Si cõtristaueris in aliquo sororem tuam, satisfac illi. Si peccaueris in sororem tuã, age pœnitentiam corã illa. Si scandalizaueris aliquam ex ancillis dei, roga eam vt dimittat tibi. Perge festinãter ad reconciliationem: nõ dormias donec prius venias ad satisfactionẽ, non quiescas priusquã reuertaris ad pacẽ. Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari. Nõ læteris super inimici interitu, ne fortè superueniãt in te similia: ne cõuertat deus ab eo in te iram suam. Delectet te dolere super eum qui afflictus est. Cõdole alienis miseriis. In tribulatione alterius esto tristis. Cum plãgentibus plãge, cum lugẽtibus luge. Soror venerabilis non sis dura, nõ sint tibi dura præcordia. Peccanti in te non retribuas secundũ culpam suã, quia & in te venturũ est iudicium dei. Dimitte vt dimittatur tibi. M non enim habebis indulgentiam nisi dederis veniam. Expelle à corde tuo odium. In mente tua odium nõ maneat. Soror amabilis, deus det tibi dilectionem sui & proximi, Amen.

De superbia. Sermo XXXVII.

SVPERBIA est radix omnium malorum. Homo superbus deo & hominibus est odibilis. Superbus homo similis est diabolo. Superbia & cupiditas intantum est vnum malum, vt nec superbia sine cupiditate, nec cupiditas sine superbia esse possit. Diabolus per superbiam & cupiditatem dixit: In cœlum ascendam. Christus cum humilitate dixit: Humiliata est in puluere anima mea. Diabolus per superbiam & cupiditatem dixit: Ero similis altissimo. Christus per humilitatem factus est obediens patri vsque ad mortem. Ad vltimum diabolus per superbiam præcipitatur in infernum: Christus verò per humilitatẽ ad cœlos eleuatur. Quid est omne peccatum, nisi dei contemptus quo eius præcepta contemnimus? Soror charissima crede mihi, quòd multorum temporum vigiliæ, orationes, ieiunia, eleemosynæ, & labores si cum superbia finem habuerint, pro nihilo reputantur apud deum. Igitur soror venerabilis, alas superbiæ non extendas: pennas superbiæ non erigas. Quare? quia superbia angelos deposuit,

A deposuit, potentes strauit, superbos deiecit. Superbis resistit deus, humilibus autem dat gratiam. Moneo te etiam Christi sponsa, vt plus gaudeas de societate angelorum, & ancillarum dei, quàm de nobilitate generis tui. Rogo te amantissima soror, vt magis exultes de societate pauperum virginum, quàm de tuorum nobilitate parentum diuitum. Quare? quia non est personarum acceptio apud deum. Qui pauperé despicit, deo iniuriam facit. Qui contemnit pauperem, exprobrat factorem eius. Venerabilis soror, deus det tibi profundam humilitatem & veram charitatem, Amen.

De iactantia. Sermo XXXVIII.

TAM in factis quàm in dictis cauere debemus iactantiam. Igitur soror charissima circunspice teipsam, & nihil tibi arroges ex his quæ in te sunt, præter peccata. Caue iactãtiam, fuge appetitum vanæ gloriæ, caue inanis gloriæ studium: non te arroges, non te iactes, nihil de te præsumas, non te insolenter extollas, nihil boni tibi tribuas, de bono opere non glorieris, non sis circũflata vento fauoris. Cõtemne laudem hominum, non exquiras si quis te laudet, aut si quis te vituperet. Laus nõ te seducat, nec vituperatio frangat. Qui laudem non appetit, nec contumeliam sentit. Virgines quæ de suis meritis gloriantur coram hominibus, non habent oleum in vasis suis, B quia per inanis gloriæ appetitum mercedem quam merebantur à domino, perdiderũt. Semper suam aspiciant fœditatem, qui vanam gloriam diligunt: & doleãt se perdidisse opus bonum, quod pro humana laude fecerunt. Vnde dominus in euangelio: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Virtutes sanctorum per inanis glorię studium dominio subiiciuntur dæmonum, sicut Ezechias rex quia iactanter diuitias suas Chaldæis manifestauit, propterea per prophetam eas perituras audiuit. Pharisæus etiam qui orare ad templum venerat, ideo bona sua perdidit, quia iactanter manifestauit. Sicut ex alto aquila ad escam descendit, sic homo de alto bonæ cõuersationis per vanæ gloriæ appetitum ad inferiora demergitur. Soror dilecta mihi in Christo, non ponas conscientiam tuam in aliena lingua. Quòd si laudet te aliena lingua, & non tua: laudet te alienũ os, & non tuum: tuo tamen iudicio te decerne, non alieno. Nemo magis scire potest quæ sis, sicut tu, quæ conscia tui es. Soror venerabilis, vis vt dicam tibi qualiter poteris omnes virtutes augere? Frater dilecte, volo, atque vt mihi ostendas rogo. Ausculta ergo soror venerabilis, si vis omnes virtutes tuas augere & non perdere: absconde virtutes tuas pro elatione: absconde tua bona facta pro arrogantia. Fuge videri quod commeruisti. Virtutes tuas cela, peccata tua manifesta: vitia cordis tui reuela. Absconde tua bona opera. C Nunquam in mediũ proferas si quid boni feceris aut dixeris. Prauas cogitationes statim manifesta. Peccatum enim manifestum citò curatur, crimen autem tacendo ampliatur. Si latet, fit ex minimo magnum. Peccatum manifestando decrescit, tacendo crescit. Virtutes in occulto crescunt, in publico decrescunt. Virtutes iactantes manifestando annihilantur, humiliter occultando multiplicantur. Igitur honesta soror, consilium & opus tuum semper ad deum conuerte. In omni opere tuo dei auxilium pete. Omnia diuinę gratię, diuino dono ascribe. Nil meritis tuis attribuas. In virtute tua nihil præsumas, nihil ponas in tua audacia. Charissima soror audi apostolum dicentem: Qui gloriatur, in domino glorietur. Igitur venerabilis virgo, gloriatio tua & laus tua semper sit in Christo Iesu sponso tuo, Amen.

De humilitate. Sermo XXXIX.

SOROR charissima, audi dominum Iesum Christũ sponsum tuum dicentem in euangelio: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Soror venerabilis, humilia temetipsam sub potenti manu dei: vt te exaltet in tempore tribulationis. Conscientia virginis semper debet esse humilis & tristis, scilicet vt per humilitatem non superbiat, & per inutilem tristitiam cor ad lasciuiam non dissoluat. Humilitas est summa virtus virginis. Summum enim conuitium est superbia. Virgo humilis licet habitu sit vilis, gloriosa tamé est apud deum virtutibus. Virgo autem superba quanuis ante oculos hominum pulchra, formosa atque composita, tamen ante oculos dei vilis & despecta atque reproba. Quare? quia anima iusti sedes D dei est. Sicut ipse dominus ait: Super quem requiescam nisi super humilem & quietum, & timentem sermones meos? Dilecta mihi soror in Christo, esto humilis, esto in humilitate fundata, esto vltima omnium, esto nouissima omnium. Charissima nulli te præponas, nulli te superiorem deputes. Aestima omnes superiores te esse. Quanto maior es, tanto te humilia in omnibus. Si humilitatem tenueris, habebis gloriam. Quanto enim humilior fueris, tanto te maior sequetur gloriæ altitudo. Descende vt ascẽdas, humiliare vt exalteris, ne exaltata humilieris: quia qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Qui enim extollitur, humiliabitur. De excelso grauior casus est. De alto maior ruina est. Humilitas casum nescit, humilitas casum non nouit, humilitas ruinam nũquam incurrit: humilitas lapsum nunquam passa est. O sponsa Christi, agnosce quia deus humilis venit. Agnosce quia se in forma serui humiliauit, factus obediens vsque ad mortem. Amabilis soror, ambula sicut ille ambulauit. Sequere exẽplum eius, imitare vestigia illius. Esto vilis, esto despecta, esto abiecta, displice tibi. qui enim sibi vilis est, ante deum magnus est. qui sibi displicet, deo placet. Charissima esto paruula in oculis tuis, vt sis magna in oculis Dei. Tanto eris ante oculos Dei preciosior, quanto fueris ante oculos tuos despectior. Soror venerabilis, si humilitatem profundam tenueris, cum prudẽtibus virginibus in cœlesti regno lætaberis. Amen. E

De patientia. Sermo XL.

DOMINVS dicit in euangelio: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Soror charissima, ergo si homines pacifici sunt beati, & vocabũtur filij dei, necessaria est tibi patientia. Patientia opus perfectum habet. Virgo pacifica sapiẽs est, virgo iracunda non est prudens, sed stulta. Soror venerabilis, sine ferro martyr esse poteris, si patientiam in animo veraciter conseruaueris. Non pacificus consortium non merebitur angelorum: inuidus & iracundus erit particeps dæmoniorum. Non pacificus fugat cõcordias, imò iracundus suscitat lites. Virgo benigna etiam si patiatur iniurias, pro nihilo ducit. Virgo pacifica in corde suo præparat mãsionem Christo. Quare? quia Christus pax est, & in pace consueuit requiescere. Filia pacis pacem debet diligere. Plus te præpara ad suscipiendam iniuriam, quàm ad inferendam. Disce potius mala tolerare, quàm mala facere. Esto patiẽs, esto mitis, esto suauis, modesta, mãsueta. Ama pacem, dilige pacem, pacem cum omnibus retine. Omnes in mansuetudine & charitate amplectere: proba te amplius amare, quàm ipsa ameris: proba te amplius diligere, quàm diligaris. Non sis leuis in amicitia. Retine semper vinculum amicitiæ. Habeto semper patientiam mentis. Esto benigna, esto prompta affectu, esto affabilis in sermone. Grato animo appare ad omnes. Tolle occasionem litis. Sperne litem, viue semper in pace. Charissima soror si F fieri potest, cum omnibus hominibus retine pacem. Contumelias detrahentium per patientiam supera. Clypeo patientiæ frange sagittas contumeliæ. Præbe scutum conscientiæ contra gladium linguæ. Magnæ virtutis es si nõn lædas à quo læsa es. Magnæ fortitudinis es, si etiam læsa dimittas. Magnæ es gloriæ, si ei de quo te potuisti vlcisci, parcas. Venerabilis soror, pax dei quæ exuperat omné sensum, custodiat cor tuum & animam tuam, Amen.

De concordia. Sermo XLI.

SEX SVNT quæ odit anima mea, dicit dominus, & septimum quod detestatur. Videlicet eum qui seminat discordias inter fratres. Maledictus homo qui inter seruos Dei discordias seminat. Qui pacem & concordiam rumpit, aduersus Deum facit. Christo facit iniuriam, qui inter seruos Dei seminat discordiam. Quare? quia Christus est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, videlicet quia angelos & homines fecit esse concordes. Concordia malorum, contrarietas est bonorum. sicut optamus vt boni pacem habeant: ita optare debemus vt concordia malorum rumpatur. Concordia ad faciendum peccatum, mala est: concordia verò ad faciendum bonum, ad sectandam iustitiam, ad seruiendum deo, bona est. Propter hoc sumus congregati in vnum,

G vt in seruitio dei omnes vnum spiritū & vnum animum habeamus. Omnibus habitātibus in domo dei debet esse anima vna & cor vnū in deo. Nihil prodest si nos cōtineat vna domus, & separat voluntas diuersa. Plus diligit deus vnitatem animi, quàm loci. ecce sumus in domo ista multi homines, diuersi mores, diuersa corda, diuersæ animæ. Hæc omnia debet in vnum coniungere vita, intentio, vnus amor in deum. Debemus ergo in hoc esse vnius animi & vnius voluntatis, vt seruiamus deo: & vt diligamus deum ex toto corde, & ex tota anima, & proximū nostrum sicut nos ipsos. Necessaria itaque est nobis virtus concordiæ. Quod si ego volo facere voluntatem meam, & iste suam, & ille suam, fiunt diuisiones, oriuntur lites, iræ quoque & rixæ, quæ sunt opera carnis: & sicut ait apostolus: qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Soror charissima, crede mihi, quia deo non tantum placēt nostra ieiunia, nostræ orationes, nostra sacrificia, quantum concordia. Ideo deus dicit in euangelio: Vade prius recōciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Venerabilis soror, magna est virtus concordiæ apud deum, sine qua non placent deo nostra sacrificia quibus delentur peccata. Scire debemus, quia cum ad cōuersionem venimus, luctamen cōtra diabolū sumimus. [Interrogatio.] Frater dilecte, dic mihi si aliquid timet diabolus? Responsio. Soror amabilis, nihil est quod diabolus tantum timeat, quantum concor-H diam & charitatem. Nam si totū quod habemus, damus propter deum: hoc diabolus non timet, quia ipse nihil habet. Si ieiunamus, hoc diabolus non timet, quia ipse nunquam comedit. si vigilamus, hoc diabolus non timet, quia ipse nunquam dormit. sed si charitatem & concordiam tenemus, hoc diabolus vehementer timet. Quare? quia hoc tenemus in terra, quod ipse in cœlo tenere noluit. hoc est etiam quòd sancta ecclesia terribilis esse vt castrorum acies ordinata dicitur: quia sicut hostes timent quando acies castrorum bene ordinatas ad bellum vident: ita certè diabolus expauescit quando spirituales viros virtutum armis accinctos in vnitate concordiæ viuere conspicit. Ipse victus & confusus vehementer dolet, cum eos per discordiam diuidere & penetrare non valet. Omnes ergo vnanimiter & cōcorditer debemus viuere in domo dei, vt possimus diabolum vincere. Ancilla dei quæ vult concorditer viuere, prius debet prauas consuetudines relinquere, ne sit peruersa, inordinata: ne sit indisciplinata, ne peruersitate sua cæteras ancillas Dei conturbet vel scandalizet. Debet etiam mēsurare actus suos, motus suos, sermones suos, & totam vitam suam: vt secundum deum concordare possit cum illis cum quibus viuit. Igitur soror dilecta moneo te vt I concorditer & humiliter viuas in monasterio cum omnibus ancillis dei. Soror venerabilis, odientes ad pacē inuita, discordantes ad concordiam reuoca. Nullus existat sermo iurgiorum qui concordiam diuidat. O sponsa Christi, charitas quæ te separauit à seculo, ipsa te coniungat deo, Amen.

De tolerantia. *Sermo* XLII.

CHARISSIMA soror disce à Christo modestiā, disce toleranciam. Christum attende, & non dolebis de iniuriis. Pro nobis nanque passus reliquit nobis exempla. Palmis enim percussus, flagellis cæsus, sputis derisus, clauis confixus, spinis coronatus, cruce damnatus, semper conticuit. Quando enim aliquis tibi conuiciatur, propter tua peccata contingit tibi: quando tibi iniuriatur, mala tua hoc faciunt: quicquid tibi contingat aduersum, pro tuo euenit peccato. Leuius sustinebis, si pro quibus tibi infertur, intenderis. Cum ergo derogatur tibi, tu ora: quando aliquis maledicit tibi, tu benedic ei: benedic ei qui maledixerit tibi. Maledicenti tibi, benedictionem appone: irascentem patientia deleni, blandimento iracundiam furentis dissolue, lenitate vince nequitiā, bonitate malitiam. Tuo bono supera mala aliorum. Tua trāquilla mente aliorum contumelias disperde. Soror venerabilis, ad bona & ad mala præpara cor tuum, & bona & mala prout tibi euenerint, porta. Sustine aduersa & prospera, vt quæcunque occurrerint tibi, quęcunque euenerint tibi, mente placida sustineas. Respue probra illatæ contumeliæ. Despiciendo supera irrisionum probra. Dissimulando contemne errores detrahentium. Honesta virgo quamuis te quisque ir-K ritet, quamuis te incitet, quamuis exasperet, quamuis insultet, quamuis conuicietur, quamuis criminetur, quamuis ad litem prouocet, quamuis ad iurgium vocet, quamuis conuicium dicat, quamuis iniuriam faciat, quamuis afficiat contumeliis, tu sile, tu tace, tu dissimula, tu contemne, tu non loquaris, tu tene silentium, iniuriam non respondeas, mala verba non dicas, conuiciū non retorqueas, cōtumeliam non respondeas. Tene silentij pacem. Tacendo citius vinces. O sponsa Christi, firme luctamen contra temporales molestias. Esto in cunctis casibus firma, patienter tolera omnia: patienter ab vno sustinendum est quod multis accidit. Et qui affligit, & qui affligitur, mortalis est. Et qui mala facit, & qui mala sustinet, morietur. Amabilis soror crede mihi, quia nullus tibi aduersari potuisset, nisi dominus potestatem dedisset. Nec habuisset in te potestatem diabolus, nisi permitteret deus. Oportet per multas tribulationes nos intrare in regnum dei. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam. Soror charissima, impossibile est vt sis fœmina, & nō gustes angustias. Omnia in hoc seculo euentu simili sustinemus. Nullus est qui in hac vita positus non suspiret. Ista vita lachrymis est plena. Vita ista à fletibus inchoat. Infans quando nascitur, à fletu incipit viuere. Infans quando egreditur de vulua, prius incipit lugere quàm ridere. Flentes proiiciuntur in hanc miseram vitam. Vtilis est tribulatio, vtiles sunt vitæ huius pressuræ. Quanto in hoc seculo frangimur, tanto in perpe-L tuo solidamur. Quanto in præsenti tempore affligimur, in futuro gaudebimus. Si hic flagellis atterimur, purgati in iudicio inueniemur. Amen.

De infirmitate. *Sermo* XLIII.

DOMINVS loquitur in euangelio apostolis, dicēs: Ego quos amo, arguo & castigo. Tribus modis deus in hac vita castigat homines. Scilicet ad damnationem percutit reprobos. Ad purgationem corripit quos videt errare electos. Castigat iustos ad augendam gloriam meritorum. Deus percussit AEgyptū plagis ad damnationem, flagellatus est pauper Lazarus ad purgationem, flagellatus est etiam Iob ad probationem: flagellat etiam hominem ante peccatum, ne malus fiat: sicut flagellauit Paulum, qui instigāte angelo satanæ tolerabat stimulos carnis. Flagellatur etiam homo à deo post peccatum, vt emēdetur, sicut ille qui traditus est satanæ in interitum carnis, vt spiritus eius saluus esset. Qui valentiores sunt & sani, vtile est eis infirmari, ne per vigorem salutis plus lætentur in trāsitoriis & terrenis rebus quàm debent. Mala est sanitas carnis quæ hominē ducit ad infirmitatem animæ. Et valde est bona infirmitas carnis, quæ perducit hominē ad sanitatem animæ. Infirmitatē carnis laudat apostolus, dicens: Cum enim infirmor, tunc fortior sum, scilicet spiritu. In flagellis dei non M debet murmurare homo, quia per hoc quòd castigatur, à peccato emendatur. Leuius sustinebimus infirmitates corporis si ad memoriā reduxerimus mala quę fecimus. In infirmitate nō debet homo murmurare. Quare? quia ab illo iudicatur cuius iudicia semper sunt iusta. Qui infirmitatem patitur, & contra deum murmurat, iustitiam iudicantis accusat, ac per hoc iram dei aduersum se prouocat. Non potest non esse iustum, quod iusto placet iudici. Quem enim diligit deus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit: & quasi pater in filio cōplacet sibi. In hac vita deus parcit peccatoribus, & non parcit iustis. In futura vita parcit iustis, & non parcet peccatoribus. qui in hac vita flagellari non meretur, in inferno torquebitur. Soror charissima, dolor & tristitia omnibus sunt communia: nemo est qui in hoc seculo non doleat. Semper deus hos castigat, quos ad salutem præparat perpetuam. Soror venerabilis, in infirmitatibus tuis non contristeris. In languoribus tuis gratias age deo. Valere te magis opta animo, quàm corpore. Desidera plus valere mente, quàm carne. Aduersa carnis, remedia sunt animi. AEgritudo carnē vulnerat: mentem curat. Languor enim vitia excoquit, languor vires libidinis frangit. Probari te in dolore cognosce, non frangaris. in fornace probatur aurum vt sordibus careat: tribulationis camino purgaris. vt purior appareas, persecutionis igne conflaris.

Confla-

A Consilaris vt omni peccatorum sorde purgeris: ad probationem sunt omnia ista quæ sustines. Igitur dilecta mihi in Christo soror, in infirmitatibus tuis non murmures, non blasphemes, nō dicas, quare sustineo mala? non dicas, cur affligor? vt quid mala patior? Frater mi, obsecro te vt dicas mihi quid in infirmitatibus meis debeo dicere, vel qualiter oportet meipsam accusare. Soror honesta, hoc modo te accusa: Peccaui, vt eram digna non recepi. Aequalem vindictam peccati mei non sentio. Minus me sentio percussam, quàm mereor. Iuxta modum termini minor est tribulatio vltionis. Secundū meritum peccatorum meorum dispar est causa pœnarum: nō sunt tanta supplicia, quāta extiterunt peccata. O spōsa Christi, vis à peccatis tuis purgari? in pœna te accusa, & dei iustitiam lauda. Ad purgationem tuam sufficit, si ea quæ pateris, ad iustitiam dei retuleris, si pro irrogata infirmitate tu humilis deum glorificaueris. Corripit enim te deus flagello piæ castigationis, exercet in te disciplinā. Et qui parcendo te à se abiiciebat, feriēdo clamat vt redeas. Venerabilis virgo, cogita quoslibet mundi cruciatus, intende animo quascunque mundi pœnas, quoscunque tormentorum dolores, quascunque dolorum acerbitates, cōpara hoc totum gehennæ, & leue erit quod pateris. Soror amabilis, si times, pœnas inferni time. Istæ enim pœnæ temporales sunt, illæ æternæ. in istis pœnis moriendo B tormenta recedunt, in illis moriendo æternus dolor succedit. Si enim conuersa fueris, emendatio est quod pateris. Cōuersio instantes plagæ ad purgationem proficiunt. Qui enim hic castigatus corripitur, illic liberatur. qui verò nec sub flagello corriguntur, & temporali pœnā & æterna damnantur. Et in hoc prius iudicantur seculo, & illic denuo in futuro. His duplex est pœna & damnatio: gemina his percussio est, quia & hic habent iudicia tormentorum, & illic supplementum pœnarum. Manus igitur dei te ad pœnam tradidit, indignatio dei te affligi iussit. Ipse iratus iussit te mala omnia experiri, soror reuerēda. nam quòd & corporis debilitatibus frangeris, quòd carnis morbis afficeris, quòd languorum stimulis cruciaris, quòd passionibus animæ quateris, quòd mentis angustia torqueris, quòd crescente impugnatione malignorum spirituum agitaris, hoc ipsum pro peccato tuo tibi diuina iustitia irrogat. Tua contra te dimicāt arma. Sagittis tuis plagaris. Telis tuis vulneraris. Per quæ enim peccasti, per hęc & torqueris. Quia secuta es carnē, flagellaris in carne. In ipsa gemis, in qua peccasti. Soror amabilis, in ipsa carne cruciaris, in qua deliquisti. In ipsa tibi est censura supplicij, in qua fuit causa peccati. Vnde corruisti ad vitia, inde sustines tormenta. O sponsa Christi, iustè argueris, iustè flagellaris, iusto iudicio iudicaris. Procella iuste te conterit, iustitiæ pœna te premit.

De auaritia. Sermo XLIIII.

C DOMINVS dicit in Euangelio: Cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiusquam vita eius est super terram ex his quæ possidet. Et Paulus apostolus: Omnis fornicatio, & immunditia, & auaritia, nec nominetur inter vos. Et iterum: Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Dei. Vnde Salomon: Conturbat domum suam qui sectatur auaritiam. Auarus nō implebitur pecuniis. Qui amat diuitias, non capiet fructum ex eis. Nihil est peius quàm amare pecunias. hic enim animam suam venalem habet. Sicut auaritia mergit hominem in infernum, ita omnino largitas eleemosynæ leuat ad cœlum. Auarus homo similis est inferno. sicut infernus nunquam dicit satis est, ita auarus nunquam satiatur pecuniis. Sicut hydropicus quanto plus bibit, tanto plus sitit: ita auarus quanto plùs acquirit, tanto plus concupiscit. Auaritia & cupiditas, sorores sunt: superbia verò est mater earum. Nunquam superbia fuit sine cupiditate, nec cupiditas sine auaritia. Soror venerabilis non sit manus tua porrecta ad accipiendum, & collecta ad dandum. Plus te delectet dare quàm accipere. Melius est dare quàm accipere. Soror charissima, auaritia non defigat radices in corde tuo, auaritia non sit in te. Expelle à corde tuo auaritiam. Si perfectè pro Christo contempseris omnia terrena, cum eodem Iesu Christo spōsō tuo lætaberis in cœlesti patria, Amen.

De cupiditate. Sermo XLV.

D RADIX omnium malorum est cupiditas. Nemo potest perfectè spiritualia bella suscipere, nisi prius carnis edomauerit voluptates. non potest mens ad contemplandum deum esse libera, quæ terrena & transitoria huius mundi concupiscit. non potest videre oculus mentis alta, si eum claudit puluis terrenæ cupiditatis. Cupiditas graue peccatum est, omnium criminum materia est. Nō est mirum si morientes inferni ignibus deputentur, qui viuentes flammam cupiditatis suæ non extinxerunt. Soror charissima, quanuis non habeas pecuniam, tamen si habes cupiditatem habendi, nihil valet tibi. nihil valet corporis nuditas, si tibi est vestimenti cupiditas. Iudas per cupiditatem vendidit Christum. Nudi nascimur in hac vita, nudi exituri sumus de hac vita. Cur ergo concupiscimus terrena & transitoria? Si ergo bona huius mundi credimus peritura, cur tāto amore diligimus ea? Si terrena & trāsitoria huius mundi plusquam oportet diligimus, peccamus. Soror ergo dilecta cursum tuum considera, & cognosce tibi pauca sufficere posse quæ habes. Si igitur cupiditas est radix omnium malorum, sicut superius diximus, necesse est vt expellas eam à corde tuo: vt cæteræ soboles nō pullulent vitiorum, cupiditas peruersa non sit in te. Soror venerabilis, omnipotens Deus te faciat propter semetipsum prospera mundi despicere, & nulla eius aduersa formidare, Amen.

De paupertate. Sermo XLVI.

E BEATI pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Multi sunt pauperes quos ipsa paupertas non facit beatos, sed miseros: quia ipsam paupertatem non propter deum, sustinent, sed coacti. Sunt etiam nonnulli pauperes, quos paupertas non facit miseros, sed beatos, quia eam propter deum sustinent: de quibus dicitur: Beati pauperes spiritu. Charissima soror iterum ad te reuertor loquendo. Audisti tribulationem & patientiam Iob, & ideo te moneo, vt ne in tribulatione frangaris, nec in prosperitate eleueris. Tu patriarchas diuites opibus, sed humiles fuisse legis animo: qualis fuit Abraham, qui dicebat: Loquar ad dominum deum meum, cum sim terra & cinis. Ideóque beata eris, soror venerabilis, si in prosperis & in aduersis semper Deo gratias egeris, & felicitatem huius temporalis vitæ velut fumum & vaporem euanescentem credideris. Ait enim Paulus apostolus: Si in hac vita tantùm sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Christus enim ne aurum diligeremus, oblata in vita munera cōtemnere docuit: ne famem timeremus, quadraginta diebus ieiunauit: ne nuditatem timeremus, vnam tunicam discipulis suis habere mandauit: ne tribulationes expauesceremus, ille pro nobis tribulationes sustinuit: & ne mortem timeremus, pro nobis mortem sustinuit & suscepit. Omne quod in mundo est, cōcupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & ambitio seculi. Et mundus peribit, & concupiscentia eius. Igitur F dilecta soror, nō diligamus ea quæ sunt in mundo, ne pereamus cum mūdo. Certè Dauid regnabat, & cum haberet thesauros argenti, & imperaret populis manu forti, tamen humilem se cognoscit, & dicit: Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Et iterum: Egenus & pauper sum ego. Item dicit: Incola ego sum in terra, & peregrinus sicut omnes patres mei. Soror venerabilis, nō te delectent blādimenta transitoria: nec commoda terrena, nec de mundanis lucris gaudeas: & non contristaberis de terrenis damnis. Sic enim scriptum est: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Quæ cum amore possidemus, cum dolorē perdimus. Audi sponsa Christi quæ dico. Ille cui cœlestia & terrestria seruiunt, pauper pro nobis factus est. Quare? vt nos sua paupertate faceret diuites. Tu ergo honesta virgo, ambula per viam qua præcessit Iesus Christus sponsus tuus, & passibus indefessis sequere cœlestem ducem. Sine dubio si consequuta fueris, cum ipso in cœlo regnabis. Soror venerabilis, virginitatem & paupertatem beatæ Marię virginis prospice, quę tam diues in domino fuit vt mater domini esse mereretur: & intantum fuit ope externa destituta, vt tempore partus non haberet obstetrices vel ancillas ad seruiendum sibi: & intantum fuit rebus pau-

A dine diuitiarum suarum gloriantur. Etiam illis qui sicut Giezi ea quæ non poterant habere in seculo, requirunt in monasterio, conuenit illud: Ecce homo qui non posuit deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarũ suarum, & præualuit in vanitate sua. Tu ergo soror venerabilis, nihil cele:, nihil abscondas, nihil apud te abscósum reponas. In abscondito nihil retineas, apud te nihil remaneat absconsum. Quicquid habes, habeto cum licentia: si quid habes, habeto cum benedictione. Sine licentia abbatissæ vel priorissæ nihil habeas: sine benedictione nihil accipias, sine licentia nihil tribuas. Honesta virgo, iacta cogitatum tuum in domino, & ipse te enutriet.

De oratione. Sermo XLIX.

CHARISSIMA soror, audi quæ dico: Ante tempus orare est prouidentia. In tempore constituto orare, est obedientia. Tempus orandi præterire, est negligentia. Tanto crebrior debet esse oratio, quanto est vtilior. Dominus dicit in euangelio: Omnia quæcũque petieritis in oratione credétes, accipietis. Et Paulus apostolus: Sine intermisione orate. Et Iacobus: Multum enim valet deprecatio iusti assidua. Soror venerabilis, ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat deum. In oratione præpara te, B & ostende conscientiam cordis tui, vt ampliorẽ gratiam consequaris à deo tuo. Tunc veraciter oras, quando aliud in corde non cogitas. Citius ad precem iudex flectitur, si peccator à prauitate sua corrigatur. Oratio cordis est, non labiorum. Melius est cum silentio cordis orare, quàm solis verbis sine intentione mentis. Pura est oratio quando in suo tempore superfluæ cogitationes non conturbant. Longe quippe est à deo animus qui in oratione cogitationibus seculi est occupatus. Duobus modis oratio impeditur ne impetrare quisque posit quod postulat: nempe si adhuc homo mala committit, aut si peccanti in se ex toto corde non dimittit. Mens nostra cœlestis est: & tunc deum in oratione bene contemplatur, quando nullis terrenis curis aut erroribus impeditur. Quando quisque orat, spiritum sanctum ad se vocat: sed postquam venerit, confestim omnia tentamenta dæmoniorum quæ se mentibus hominum immergunt, præsentiam eius ferre non sustinentes effugiunt. Qui læditur, non desistat orare pro se lædentibus. Alioquin iuxta domini sententiam peccat, qui pro inimicis suis non orat. Sicut nullum proficit in vulnere medicamentũ, si adhuc in eo est ferrum: ita nihil proficit oratio illius qui odiũ habet in corde. Culpabiliter expandit ma- C nus ad deum, qui facta sua orando iactanter manifestat, sicut Pharisæus in templo iactanter orabat, & magis laudabat semetipsum de bonis operibus, quàm deum. Soror dilecta, ora cum lachrymis indesinenter. Ora iugiter, precare deum diebus ac noctibus. Oratio sit sine cessatione, oratio sit frequens. Orationis sint arma assidua. Oratio de ore tuo non cadat. Insiste orationi, frequenter incumbe orationi. Geme semper & plange: surge in nocte ad precem: vigila & ora. Pernocta in oratione & prece, incumbe nocturnis vigiliis. Ad modicum clausis oculis, rursus ora. Oratio frequens diaboli iacula submouet. oratio quotidiana diaboli tela exuperat. Oratio est prima virtus aduersus tentationum incursus. oratio superat tentamenta inimicorum: vincit dæmones: superat immundos spiritus. Per orationem vincuntur dæmonia: oratio dæmoniis omnibus malis præualet. Honesta virgo sit oratio tua pura. Moneo te charissima, vt ores pro bonis hominibus, vt in bonis perseuerent. Rogo etiã te, vt ores pro malis hominibus, vt de malo ad bonũ conuertãtur. Ora pro amicis tuis, ora & pro tuis inimicis. Ora etiã pro omnibus fidelibus viuis & defunctis. Dirigatur oratio tua sicut incensum in conspectu dei.

De Lectione. Sermo L.

PER orationem mũdamur à peccatis, per lectionem docemur quid faciamus. Vtrunque bonum est, si licet. Si vero non licet, melius est orare quàm legere. nam cum oramus, cum deo loquimur: cum legimus, deus nobiscum loquitur. Soror charissima, si vis cum deo semper esse, semper D ora, & semper lege. Valde nobis est necessaria lectio diuina. Nam per lectionem discimus quid facere, quid cauere, quò tẽdere debeamus. Vnde dicitur: Lucerna pedibus meis verbũ tuum, & lumen semitis meis. Per lectionem sensus & intellectus augentur. Lectio nos ad orationem instruit, & ad operationem. Lectio nos informat ad actiuam & cõtemplatiuam vitam: ideo dicitur in Psalmis: Beatus vir qui in lege domini meditabitur die ac nocte. Lectio & oratio sunt arma quibus diabolus expugnatur. hæc sunt instrumenta quibus æterna beatitudo acquiritur. Per orationem & lectionem vitia destruuntur, & virtutes in anima nutriuntur. Ancilla dei semper debet orare, & legere. Vnde legitur in Psalmis: Tũc non confundar, cum perspexero in mandatis tuis. Igitur dilecta mihi soror in Christo, insiste orationi frequenter, perseuera in meditatione scripturarum, in lege dei esto assidua, habeto studium in diuinis legibus, vsus legendi sit tibi frequens, lectio sit tibi quotidiana legis meditatio. Lectio demit errorem vitæ, subtrahit hominem à vanitate mundi. Per lectionem sensus & intellectus crescunt. Lectio enim docet quid facias, discernit quid caueas, ostendit quò tendas. multum proficis cum legis, tamen si facis ea quæ legis. Soror venerabilis adaperiat deus cor tuum in lege sua, & in præceptis suis.

E

De operatione. Sermo LI.

IEREMIAS propheta dicit: Leuemus corda nostra cum manibus ad deũ. Qui orat & laborat, cor leuat ad Deum cũ manibus. Qui vero orat, & non laborat, cor leuat ad deum, & non manus. Qui autem laborat, & non orat, manus leuat ad deum, & non cor. Igitur soror charissima, necesse est nobis cor in oratione ad deum leuare, & manus cum operatione ad deum extendere. Quare? Ne de negligentia mandatorum reprehendamur, dum salutem quærimus obtinere sola oratione, aut sola operatione. Vnde Paulus apostolus: Qui non laborat, non manducet. Ancilla Christi debet semper orare, legere & operari, ne forte spiritus fornicationis decipiat ociosam mentem. Delectatio carnis per laborem vincitur. Soror charissima, diuide tibi spacium diei in tres partes: in prima ora, in secunda lege, in tertia parte labora. Rex Salomon per ocium semetipsum inuoluit in multis fornicationibus, & per cupiditatem fornicationis adorauit idola. Soror venerabilis, hæc tria sunt tibi necessaria valde, scilicet oratio, lectio, & operatio. Oratione mundamur, lectione instruimur, operatione beatificamur: sicut dicit spiritus sanctus in Psalmo: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es. & bene tibi erit. Si aliquando à lectione cessaueris, operari debes, vt nunquam sis ociosa, quia ocium inimicum est animæ. Diabolus cito decipit eum quem ociosum inuenit. Diabolus quotidie in claustra intrat: & si aliquem inuenit ociosum, statim accusat. O F sponsa Christi vide ne cum diabolus claustra intrauerit, & vniuscuiusque facta scrutatus fuerit, aliquid inueniat vnde te accusare posit. Hac de causa te moneo soror mihi in Christo dilecta, vt per amorem Iesu Christi nunquam sis ociosa. Rogo vt amorem Christi ostendas sociabus tuis non solùm verbis, sed & operibus bonis. Tunc vere deum diligis, si pro amore illius bona quæ potes operaris. Vnaqueque sancta anima debet in se monstrare amorem dei & verbis sanctis, & actionibus. Vnde in Canticis Canticorum sponsus, scilicet Christus, sponsam, id est sanctam animam, ornat dicens: Pone me vt signaculum super cor tuum, & super brachium tuum. In corde sunt cogitationes, & in brachio operationes. Ergo super cor & super brachium sponsæ dilectus in signaculum ponitur, quia in sancta anima quantum ab ea diligatur, & voluntate & actione designatur, quia amor dei nunquam est ociosus. Si vere est amor, magna operatur. Si vero non operatur, non est amor. Rogo igitur te venerabilis virgo, vt deum perfecte diligas, & vt pro amore illius nunquam ociosa sedeas. Si verè deum diligis, nulla hora ociosa eris. Si deum in veritate amas, pro amore illius ocium recusas. Si ex toto corde diligis deum, omni tempore contemnis ocium. Qui deum tota mente diligit, propter deum ocium postponit. Regnum

G dei non dabitur ociosis, sed in seruitio dei studiosis. Regnum dei non dabitur vagantibus, sed pro deo digne laborantibus. Qui in bonis operibus sunt pigri & tepidi, non habebunt locum in regno dei. Luxuria cito decipit homines ocio deditos. Luxuria cito decipit hominem ociosum, decipit hominem vagantem. Luxuria grauius vrit quem ociosum inuenit. Libido cedit rebus. Luxuria cedit operibus. Luxuria cedit industriæ & labori. Homo per laborem sæpe vincit libidinem. Corpus enim labore fatigatum minus delectatur flagitio. Quapropter amabilis in Christo soror, præcaue ocium. Non diligas ocium, fatiga corpus labore. Exerce opus bonum, quære tibi opus vtile quo animi implicetur intentio. Opus bonum & intentio tua semper sit in deo. Amen.

De Psalmis & Hymnis. *Sermo LII.*

SOROR charissima, cum in conspectu deo cantas psalmos & hymnos, hoc tracta in mente tua, quod cantas in voce. Mens tua cum voce concordet, concordet cum lingua: non aliud cogites, & aliud cantes. Si aliud cantes in mente, & aliud cantes in voce, perdis fructum laboris tui. Si corpus tuum stat in ecclesia, & foris vagatur mens tua, perdis mercedem tuam. Vnde dicitur: Populus hic labiis me H honorat, cor autem eorum longe est à me. Sicut enim ait apostolus: Psallam spiritu, psallam & mente. Cantabo ore, & corde. Bonum est ergo semper orare deum mente. Bonum est etiam cum sono vocis, & hymnis & psalmis & canticis spiritualibus glorificare deum. Sicut orationibus iuuamur, ita psalmorum modulationibus delectamur. Vsus cantandi consolatur tristia corda. Cantus in ecclesia mentes hominum lætificat, fastidiosos oblectat, pigros sollicitat, peccatores ad lamenta inuitat. nam quamuis dura sunt corda secularium hominum, statim vt dulcedinem psalmorum audierint, ad amorem pietatis conuertuntur. Sunt multi qui suauitate psalmorum compuncti peccata sua lugent. Oratio tantummodo in hac vita effunditur in remissionem peccatorum: psalmorum autem decantatio significat perpetuam laudem dei in æterna gaudia, sicut scriptum est: Beati qui habitant in domo tua domine in secula seculorum laudabunt te. Quicunque fideliter & intenta mente psalmos decantat, quodammodo angelis dei sociatur. Quomodo? Quia homo illum pro modulo suo laudat in terris, quem angeli sine intermissione adorant & glorificant in cœlis. Psalmorum decantatio aliquando commouet nos ad lachrymas, aliquando inuitat nos ad orationem. Psalmi faciunt nobis gratas esse vigilias noctis, dicentes: Exultate iusti in domino: rectos decet collaudatio. I Psalmi pronunciant nobis horam diei primam cum exultatione lucis, dicendo: Deus in nomine tuo saluum me fac: & in virtute tua iudica me. Psalmi consecrant nobis horam diei tertiam, cum dicunt: Et veniat super nos misericordia tua domine: salutare tuum secundum eloquium tuum. Psalmi nos lætificant hora diei sexta in panis confractione. Psalmi ad horam diei nonam ieiunia resoluunt, & nos satiant dulcedine ac suauitate spirituali. Psalmi nos deo commendant hora diei vespertina, dicendo: Dirigatur domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Psalmi nos admonent vt benedicamus domino ad completorium, dicentes: Ecce nunc benedicite dominum omnes serui domini. Soror mihi in Christo dilecta, firmiter retine in tua memoria quod in auribus dei bene sonat cum sancta anima. Per dilectionem & amorem ac deuotionem, psalmos, hymnos, & cantica spiritualia deo canta. Vnde sponsus (scilicet Christus) in Canticis Canticorum sponsam, id est ecclesiam vel sanctam animam, admonet dicens: Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: quia vox tua dulcis, & facies tua decora. Tu, inquit, dilecta mea quæ iaces in lectulo dulcissimæ contemplationis, in qua mihi in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus atque orationibus placere desideras, veni & ostende mihi faciem tuam, id est, egredere à secreto cordis, & aliis pulchritudinem bonorum operum tuorum ad exemplum demonstra, vt cum illi viderint opera vestra bona, glorificent patrem K vestrum qui in cœlis est. Sonet vox tua in auribus meis. Vox scilicet prædicationis, vox diuinæ laudis, vox iubilationis quæ alios ad laudem & gloriam meam proficere faciat. Cantus psalmorum oblectat aures audientium, & instruit animas fidelium ad bene viuendum. Vox cantantium sit vna, & cum angelis dei quos videre non possumus, verba laudis misceamus. Serui dei semper debent laudare nomen dei: quod & aquæ superiores insinuant, de quibus dicitur: Benedicite aquæ omnes quæ super cœlos sunt domino: quia electi non tacebũt in perpetuum laudare nomen domini. De aquis vero inferioribus dictum est: Congregentur aquæ quæ sub cœlo sunt in locum vnum, quia reprobi per totum mundum modo dispersi congregabuntur in infernum cruciandi. Sine intermissione fideles debent referre laudes deo, quia deus delectatur in illis. Quòd enim deus delectetur in laudibus fidelium, testatur sponsus, scilicet Christus, qui in Canticis Canticorum sponsę id est sanctæ animæ loquitur dicens: Qui habitas in hortis. In hortis habitat ecclesia, vel quælibet sancta anima, quæ iam viriditate & spe bonorum operum est repleta. Quæ ergo iam in hortis habitat, oportet vt sponsum suum vocem suam audire faciat, id est, cãtum bonæ prædicationis, vel sanctæ iubilationis: vel vocem diuinæ laudis emittat, in qua ille delectetur, quam desiderat, quã amici auscultant, videlicet omnes electi, qui verba vitæ, scilicet lectiones, psalmos, hymnos, & L cantica spiritualia audire desiderant, vt ad cœlestem patriam reuiuiscãt. Igitur soror reuerendissima, sicut iã superius dixi, valde necessarium est tibi, vt in omni vita tua laudes omnipotentem deum creatorem tuum: quoniam inde promittitur tibi venia, vnde & laudes. Lauda ergo eum in corde, lauda eum in voce, lauda cum in voce iubilationis, lauda etiã cum in secreto cõtemplationis, lauda cum in cubiculo mentis, in iubilatione vocis. quãuis enim ad laudandum deum peccatores & indigni simus, tamen cessare à laudibus non debemus, quia inde consequi veniã peccatorum credimus, vnde deum laudamus. Vnde vox diuina in Psalmis, Sacrificiũ laudis honorificabit me, inquit: illic iter quo ostendam illi salutare dei. Ac si apertius diceret: In psalmis est iter laudis, quo ad æternam laudem peruenire possis. Sed si ego illud tibi non ostendero, illud inuenire nõ poteris. Propterea charissima, quia iter nostræ salutis in manibus est creatoris, moneo te vt laus dei nunquam discedat ab ore tuo. Soror mihi in Christo amantissima, deus est laus tua, ergo & tu laus illius esto, ita vt semper sit laus illius in ore tuo. Amen.

De actiua & contemplatiua vita. *Sermo LIII.*

VIDIT Iacob scalam stantem super terram, angelos quoque dei ascendentes & descendentes per eam, & M cacumen illius cœlos tangebat. In hac scala sunt positi omnes ad vitam æternam prædestinati: & omnis qui spectat ad regnum cœlorum, in hac scala habet locum. Scala ista generalis est ecclesia, quæ ex parte adhuc militat in terris: & ex parte iam regnat in cœlis. In hac scala sunt tres ordines hominum, scilicet seculares, actiui, & contemplatiui. Seculares sunt in minori gradu. Actiui sunt in altiori loco. Contemplatiui verò sunt in summo. Et de istis tribus ordinibus hominum quidam sunt in mola, quidam sunt in agro, quidam verò sunt in lecto. Mola est vita secularis. Ager est animus hominis seculi. In agro sunt prædicatores verbi dei. In lecto est amor sponsi, scilicet Christi. Qui sunt in mola, terram circumeunt, quia terrena quærunt & diligunt. Qui sunt in agro, terram colunt, quia seminant verbum dei in auribus hominum. In lecto sunt qui despiciunt & contemnunt. Ad pedes huius scalæ sunt homines seculi. In medio scalæ sunt actiui, in summitate huius scalæ sunt cõtemplatiui iam quasi in cœlo positi: quia cœlestia cogitant. Isti sunt angeli dei per scalã ascendentes: quia ascendunt ad contemplationem ad deum: & descendunt per compassionem ad proximum. Actiua vita innocentia est bonorum operum. Cõtemplatiua vita est speculatio supernorum. Actiua vita cõmunis est multorum, contemplatiua vero paucorum. Actiua vita terrenis rebus bene vtitur. Cõteplatiua vero seculo renuncians, soli deo viuere delectatur. (Interrogatio.) Frater dilecte rogo vt ostẽdas mihi dis-

C hi differentias actiuæ & contemplatiuæ vitæ. [Responsio.] Soror charissima, inter actiuam & contemplatiuam vitam maxima est differentia. Actiua vita est panem esurienti dare, verbum sapientiæ proximos docere, errantem corrigere, ad viam humilitatis superbientem reducere, discordantes ad concordiam reuocare, infirmos visitare, mortuos sepelire, captiuos & in carcere positos redimere, quæ singulis quibuscunque expediat dispensare, necessaria vnicuique prouidere. Soror mihi in Christo dilecta, ecce audisti opera actiuæ vitæ: nunc, si placet, audi virtutes vitæ contemplatiuæ. Contemplatiua vita est charitatem dei & proximi tota mente retinere, ab exteriori actione acquiescere, soli desiderio conditoris inhærere: ita vt iam nihil agere libeat, sed despectis omnibus curis seculi, ad videndum faciem sui creatoris animus inardescat: ita vt iam nouerit carnis corruptibilis pondus cum mœrore portare, totisque desideriis optare, hymnidicis angelorum choris interesse, appetere admisceri cœlestibus ciuibus, de æterna incorruptione in conspectu dei gaudere. Venerabilis soror, audisti actiuam vitam, audisti etiam contemplatiuam vitam: nunc rogo vt cum Maria Magdalena eligas meliorem partem, scilicet vitam contemplatiuam. Bona est vita actiua, sed multo est melior contemplatiua. Qui prius in hac vita proficit, ad contemplatiuam bene conscendit. Quicunque ad hanc temporalem gloriam, aut carnalem affectat B concupiscentiam, à contemplatione prohibetur. Exemplum enim actiuæ vitę & contemplatiuæ de Iacob accipe, qui dum adamaret Rachelem, quæ significat contemplatiuam vitam, data est ei Lia, quæ significat actiuam vitam. Actiua vita in laboribus huius mundi deo seruit, dum pauperes pascit, recipit, pascit & vestit, visitat & consolatur, sepelit, & cætera opera misericordiæ eis impendit. Et tamen Lia est fœcunda in filiis: quia multi sunt actiui, & pauci contemplatiui. Rachel vero ouis vel videns principium interpretatur: quia contemplatiui simplices & innocẽtes sunt sicut oues, & ab omni tumultu seculi alieni: vt soli diuinæ contemplationi adhærentes videãt illum qui ait: Ego sum principium, qui & loquor vobis. Rachel duos filios habet: quia duo sunt genera contemplatiuorum. Alij nanque viuunt in commune in monasteriis: alij vero sunt solitarij, & ab omnibus separati. Sed beatior est & perfectior contemplatiua vita quàm actiua. Sicut aquila defigit oculos in radios solis, nec deflectit nisi quãdo vult corpus suum reficere cibis: ita & sancti aliquando à contemplatione ad actiuam vitam reuertuntur considerantes illa sublimia sic esse vtilia, vt tamen ista humilia paululum nostræ indigentiæ sint necessaria. Vnde in Canticis Canticorum sponsus, scilicet Christus, sponsam, id est sanctam animam contemplationi deditam hortatur dicens: Surge, propera amica mea, columba C mea, formosa mea, & veni. ac si apertius diceret: Surge propera amica mea per dilectionem & fidem: columba mea per innocentiam & simplicitatem: formosa mea per virtutem & castitatẽ. Surge de illo dulcissimo stratu tuo, hoc est de quiete contemplationis in qua mihi soli complacere desideras in psalmis, hymnis, orationibus, & canticis spiritualibus. Festina ergo & veni, id est egredere ad vtilitatem proximorum: vt illos etiam per officium prædicationis, & per exempla bonorum operum imitatores tui facias, & ad salutem animarum suarum perducas. Visio animalium in Ezechiele, quæ ibant & non reuertebantur, pertinet ad perseuerantiam actiuæ vitæ. Et iterum animalia quæ ibant & reuertebantur, pertinent ad mensuram contemplatiuę vitæ, in qua dum quisque intenderit, sua reuerberatus infirmitate statim descẽdit. Atque iterum renouata mentis acie, ad ea vnde descenderat rursus ascendit: quod fieri in actiua vita non potest: de qua si quisquã vel ad modicum descenderit, statim inquinationibus vitiorum inuoluitur. Sæpe mens de terra ad cœlum erigitur, & iterum grauata infirmitate carnis, de cœlo ad terram descendit. Multos seculares homines visitat deus, & per suam gratiam eleuat ad altitudinem contemplationis: & multos contemplatiuos iusto atque occulto iudicio suo deus in terrenis actibus lapsos derelinquit. Sicut sepultus in monumento cessat ab omni terreno negotio: ita homo contemplatiuus cessat ab omni terreno opere vel ministerio. Et sicut homines ab D actiua vita ascendentes sepeliuntur in quiete contemplationis: ita à seculari vita recedentes actiua vita suscipit in se quasi sepeliendos. Ac per hoc sicut actiua vita est sepulchrum secularis vitæ, ita contemplatiua vita est monumentum actiuæ vitæ. Viri sancti sicut aliquando egrediuntur à secreto contemplationis ad actiuam vitam: ita rursus ab actiua vita reuertuntur ad secretum intimæ contemplationis: vt intus deum laudent, vbi acceperunt vnde foris ad eius gloriam operentur. Sicut deus vult vt aliquando contemplatiui egrediantur ad actiuam vitam, vt aliis proficiant: ita aliquando vult vt nemo eos inquietet, sed vt quiescant in secreto contemplationis suauissimæ: quod bene in Canticis Canticorum sponsus insinuat, cum filias Hierusalem ne sponsam rugilare faciant adiurat, dicens: Adiuro vos filiæ Hierusalem per capreas ceruósque camporum, ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam donec ipsa velit. Hoc est, ne suscitetis neque euigilare faciatis animam diuinæ contemplationi deditam, orationibus & lectionibus diuinis occupatã, & ne eam ad exteriora opera inquietare velitis, donec ipsa velit: hoc est donec expleto cõtemplationis tempore, admonente corporis fragilitate, velit ipsa suscitari à somno internæ quietis, & intimæ dulcedinis. Sed tamen in hac mortali vita nemo potest perfecte cõtemplari deum. Vnde Ioannes in Apocalypsi dicit: Factum est E silẽtium in cœlo quasi media hora. Cœlum quippe est anima iusti, sicut dominus per prophetam dicit: Cœlum mihi sedes est. Cum ergo quies contemplatiuæ vitæ agitur in mente, silentium fit in cœlo, id est in anima: quia strepitus terrenarum rerum atque operationum cessat in cogitatione. Sed quia cõtemplatiua vita in hoc mundo non potest esse perfecta, nequaquam hora integra factum silentium dicitur in cœlo, sed quasi media hora. Qui perfecte vitam contemplatiuam vult tenere, debet ab omni terreno opere cessare. Vnde in eisdem canticis sponsa de se dicit: Ego dormio, & cor meum vigilat. ac si aperte mens sancta loqueretur dicens: Dum à mundanis tumultibus exterius dormio, in interiori cogitatione quæ sunt cœlestia atque spiritualia penso. Etiam arca Noe quæ bicamerata dicitur, significat actiuos & contemplatiuos: quorum actiui deorsum stant, contemplatiui vero stant sursum. Quod etiam arca dicitur tricamerata, significat tres ordines in sancta ecclesia, scilicet coniugatorum, continentium, atque virginum. De hac contemplatiua vita dicit dominus in euangelio: Si vis perfectus esse, vende omnia quę habes, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me. Et de Maria Magdalena ait: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Vita cõtemplatiua non auferetur in hoc seculo, neque in futuro. Actiua vita auferetur ab homine in futuro seculo. Actiua vita in hoc seculo habet finem, contemplatiua vero non: quia semper perseuerat. Actiua vita in F hoc seculo deficit, contemplatiua vero in hoc seculo incipit, sed in cœlo perficitur. Honesta virgo moneo te, vt propter deum despicias præsens seculum: propter deum ab omnibus curis seculi te suspende. Sine impedimento seculi deo seruire stude, nulla cura seculi subtrahat te à timore dei. Nulla solicitudo rerum te subtrahat ab intentione dei. Abiice à te quicquid potest impedire bonum propositum. Toto animo odi & damna quod diligit mundus. Esto mortua mundo, & mundus tibi. Tanquam mortua ab amore præsentis vitæ te separa. Tanquam mortua mundi gloriam non concupiscas. Soror mihi amabilis in Christo, sicut sepulta in monumento, non habeas curam de seculo. Tanquam defuncta in sepulchro, ab omni terreno te priua negotio. Soror mihi in Christo amabilis, contemne viuens, quæ post mortem habere non poteris. Si hæc ita feceris, post mortem tuam vitam æternam habebis.

G *De Curiositate.* *Sermo LIIII.*

SOROR charissima moneo te, vt de die in diem studeas proficere in bonis operibus, & vt non consideres mala quæ alij faciunt, sed considera bona quæ tu facere debes. Vnde quidam sapiens ait: In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter. Non est tibi necesse ea cognoscere quæ ab humanis sensibus sunt remota. Dignum est valde vt mentes hominum desinat iudicare, qui aliena corda nescit perfecte cognoscere. Quare? Quia incerta nos iudicamus quoadusque veniat dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Dignum est etiam vt desinat peccare, qui alienam vitam vult reprehendere. Stulti homines dum alienos errores volunt reprehẽdere, demonstrant suos. Tandiu homo ignorat peccata sua quæ debuerat flere, & cognoscere, quandiu aliena vitia exquirit curiose. Sed cum homo ad semetipsum reuertitur, & sese bene considerat, non exquirit quod in aliis reprehendat, quia in semetipso multa reperit quę lugeat. Qui semetipsum bene considerat, in semetipso inuenit multa quæ plangat. Vnde beatus Gregorius: Nos tanto minus debemus aliena corda reprehendere, quanto scimus visu nostro non posse alienæ cogitationis tenebras illustrare. Etiam beatus Isidorus ait: Facilius reprehẽdimus vitia vniuscuiusque hominis, quàm virtutes intendimus: nec quid boni H quisque fecerit agnoscere cupimus, sed quid male egerit perscrutamur. Igitur soror mihi in Christo dilecta, moneo te, vt amplius reprehẽdas tua vitia quàm aliena. Prius vide tua propria quàm aliena delicta. De tua correctione esto solicita. De tua salute esto attenta, de tua emendatione esto præuisa. quod ad te non pertinet, noli quęrere. nũquam desideres cognoscere quod inter se loquũtur homines. Noli quærere quid quisque dicat, nec faciat. Caue curiositatem. Omitte curas alienæ vitæ. nulla curiositas animum tuum decipiat, nulla concupiscentia detestandæ curiositatis te subrepat: ne tu oblita tuorum morum alienos perquiras. Christi sponsa tanta cura corrige tua vitia, quanto studio reprehendis aliena. Nulla tibi sit cura sciendi latentia. Caue inquirere ea quæ non debes scire: prætermitte quasi secretum quod scripturæ sanctæ auctoritate didicisti. nihil vltra quæras quàm scriptum est, nihil amplius perquiras, quàm diuinæ literæ demonstrant. Scire nunquam desideres quod scire non debes. Soror venerabilis scito pro certo quia curiositas periculosa præsumptio est. Curiositas damnosa peritia est, ad hæresim prouocat, in fabulas sacrilegas præcipitat mentem, in causis obscuris reddit audaces, in rebus ignaris facit homines præcipites. Soror amantissima, cum omni studio vitam tuam emenda, vt post hanc vitam merearis peruenire ad æterna gaudia. Amen.

I

De Curiositate. *Sermo LV.*

DILECTA soror audi dominum Iesum Christum in euangelio dicentem: Vigilate, quia nescitis quando dominus venturus est. Et iterum: Omnibus dico, vigilate. Et Petrus apostolus: Estote prudentes, & vigilate in orationibus. Cum homines dixerint, pax est & securitas, tunc repentinus veniet super eos interitus. Et Salomon ait: Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu dei: & tamen nescit homo vtrum amore an odio dignus sit. Quare? Quia in futuro reseruantur incerta. Soror in Christo dilecta, ideo dominus celauit nobis tempus sui aduentus, vt nos longa expectatione incerti semper credamus iudicem verum esse venturum, quia quando venturus sit, ignoramus. Verba sunt beati Gregorij: Lætitia præsentis vitæ ita est agenda, vt amaritudo sequentis iudicij nunquam recedat à memoria. Sæpe diabolus decipit hominem ad peccandum: & cum de ruina conspicit eum afflictum, iterum per securitatem decipit eum. Igitur soror dilecta mihi in Christo, semper necesse est vt cum bona agimus: mala quæ fecimus, ad memoriam reducamus: vt dum culpam certe cognoscimus, nunquam de bono opere incauti lætemur. Ideo dominus voluit nobis horam vltimam esse incognitam, vt semper simus suspensi, vt dum illam videre nõ possumus, quotidie nos ad illam præparemus. K Etiam in hac vita ne simus securi, beatus Isidorus nos admonet, dicens: Neque iustus de sua iustitia confidat, neque peccator de misericordia dei desperet quicquam: sed pariter habeant in corde spem & metũ. Sic speret dei misericordiam, vt semper timeat eius iustitiam. Quanuis conuersatio sanctorum sit probabilis, tamen incertum est hominibus ad quem finem sunt destinati. Ideo nunquam homo debet esse sine metu, quia satisfactio pœnitentiæ diuino tantùm iudicio pensatur, non humano. Vnde ait Cæsarius: Quanto sumus securi de præteritis peccatis, tanto debemus esse solliciti de futuris. Venerabilis soror firmiter tene, quia omnis vita sapientis hominis meditatio est mortis. Igitur soror in Christo mihi amabilis, si omni hora ad deum vigilaueris, sapiens eris. Si quotidie mentem tuam ad deum leuaueris, & diem mortis tuæ ad memoriam reduxeris, beata eris, secũdum illud quod quidam sapiens ait: Beatus homo qui semper est pauidus. Hac de causa te moneo virgo honesta, vt semper sis pauida, sempérque suspensa. Semper esto solicita, & contra diaboli tentationes astuta. Semper vigila: & contra antiquum hostem incessanter pugna. Diebus ac noctibus ora cum omni vigilantia, & contra insidias diaboli viriliter dimica. In omni vita tua esto prouisa: & contra versutias inimici, & cum omni solicitudine decerta. Etiam audi honesta virgo, ea quæ Iesus Christus sponsus tuus dicit in euangelio: Beatus ille seruus quem cum venerit dominus inuenerit vigilantem. L Ergo si ad eundem dominum nostrum Iesum Christum vigilaueris tota mente, inter beatos computaberis in æterna beatitudine. Beata eris, si cum omni deuotione oculos mentis ad verum lumen quod deus est leuaueris. Vere beata eris, si ad deum cum omni instantia vigilaueris, quia promisit deus coronam vigilantibus. Vnde in Canticis Canticorum de oculis sponsi dicitur: Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima. Oculi sponsi sancti viri sunt, qui sicut columbæ in simplicitate viuunt, & aliis suis prædicationibus atque exemplis viam salutis ostendunt. Super riuulos aquarum esse perhibentur, quia semper in refectione sanctarum scripturarum conuersantur. qui lacte sunt loti, quia per gratiam dei in baptismo à peccatis suis sunt mundati. Quid per fluenta plenissima iuxta quæ sedent intelligimus, nisi sacræ scripturæ profunda & arcana dicta, quibus nos reficimus, dum ea legendo vel audiendo haurimus? Nam sicut iuxta fluenta aquarum columbæ residere solent, vt vmbram volantium desuper auium in aqua videant, & per eam irruentium in se vngues rapaces effugiant: sic sancti viri in scriptura sancta fraudes dæmonum prospiciunt, & ex descriptione quam vident, quasi ex vmbra inimicum cognoscunt, M & eius deceptiones fugiunt. Sic & tu soror honestissima, in meditationibus sanctarum scripturarum esto assidua, quia in eis poteris cognoscere qualiter hostium insidias valeas declinare. Honesta virgo, iterum te moneo, vt te consiliis sanctæ scripturæ ex toto committas, videlicet vt nihil aliud facias, nisi quod ex responso scripturarum audieris: quia ibi inuenies qualiter fraudes dæmonum fugias. Moneo etiam te vt metu rapacium auium, id est dæmonum, super fluenta sanctarum scripturarum sedeas, ne tu improuisa (quod absit) inimicis tuis præda fias. Rogo vt super riuulos sanctarum scripturarum indesinenter vigiles, & vt cum summo studio deceptiones inimicorum vites. Heu insipientes quare non cognoscimus vel intelligimus quia in conspectu domini cogitationes nostræ antequam ad actum procedant, manifestæ sunt & apertæ? Dicit enim Psalmista, Scrutans corda & renes deus. Igitur soror amantissima, cogitemus nos in conspectu dei semper astare, & cognoscamus quia terra & cinis sumus. Ecce deus noster terribilis retribuens vnicuique secundum opera sua in proximo est, & nõ tardabit: ipse veniet, & saluos nos faciet. Vigilemus ergo cum omni perseuerantia, & deuotione, vt cũ venerit, & pulsauerit, non inueniat nos dormientes: sed vigilantes in suis laudibus, & in suo amore atque in suo sancto seruitio. Curramus ergo dum lucem habemus, ne tenebræ

A ne tenebræ nos comprehendant. Sic enim ait sapientia dei in prouerbiis: Beatus qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à domino. Virgo Christi ideo te moneo, vt cum omni studio vigiles ad deum, vt in die necessitatis tuæ possis eum habere propitium. Igitur honesta virgo, nullus casus te inueniat imparatam, nullus sit casus quem non præueniat meditatio tua: propone ante oculos tuos nihil esse quod accidere nõ possit. Commemorare semper futuras miserias, in prosperis meditare quo pacto aduersaberis. Semper cogita in mente ne aliquid contrarij accidat. Sapiẽtis hominis est præuidere iacturam periculi. Omnia meditata leuiori euentu accidunt. Expectata mala tolerabiliter feruntur: perspecta res admittatur cum acciderit. Aduenientes impetus præmeditatio frangit, præcogitatio attenuat futuras molestias, præuisio lenit aduentum malorum. inopinatum malum fortiter ferit. Grauia sunt quæ cogitata non fuerant. Acerba existunt in quibus improuisi incurrimus. Improuisa mala grauiter feriunt. Repentinum malum cito frangit. quod prouisum non est, vehemẽter affligit. Subita maris tempestas terrorem suscitat. Improuisus hostis male perturbat. omnia repentina grauiora sunt. quæ repente accidunt, grauius occurrunt. Igitur soror mihi in Christo dilectissima, & B ad bona & mala cor tuum præpara: in die bonorum ne immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum. Esto peruigil sensu, ne vanis cogitationibus polluaris. Ama scientiam scripturarum, & contemne vitia carnis. Soror charissima, si ex toto corde tuo ad deum vigilaueris, & ei in omni vita tua cum omni deuotione seruieris, absque vlla dubitatione cum eo in cœlesti curia regnabis. Amen.

De Prudentia. *Sermo LVI.*

SOROR charissima audi dominum Iesum Christum in euangelio dicentem: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Et Salomon ait: Simplicitas iustorum diriget eos, & supplantatio peruersorum vastabit illos. via simplicis via domini: & pauor his qui operantur malum. Iustitia simplicis diriget animam eius, & in impietate sua corruet impius. Innocens credit omni verbo. Qui autem decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet, & simplices possidebunt bona eius. Viri sanguinum oderunt hominem simplicem, iusti autem quærunt salutem illius. Sancta rusticitas sibi soli prodest: & quantum ædificat ecclesiam Christi merito vitæ, tantum destruit, si his qui veritatem destruunt non resi-G stit. & beatus Hieronymus ait: In seruis & in ancillis dei non est quærendus cultus corporis, sed simplicitas mentis. Nec simplex nec rusticus ideo secundum se existimet sanctitatem in sua lingua, sed tantummodo in pura & simplici conscientia. Ex duobus imperfectis multo est melius habere rusticitatem sanctam, quàm eloquentiam peccatricem. Magis veneranda est sancta rusticitas, quàm verbosa loquacitas. Soror in Christo dilecta, si nostra intentio est simplex apud deum, in iudicio eius nostra operatio tenebrosa non erit. Qui casti esse per iustitiam nesciunt, nequaquã esse innocẽtes per simplicitatem possunt. Sanctorum electorum ecclesia vias rectitudinis & simplicitatis suæ timore inchoat, sed charitate consummat. Deus enim non solùm verborum, sed & cordis inspector est, & diligit eos qui in simplicitate cordis seruiunt ei. Vnde sponsus in Canticis Canticorum loquitur dicens: Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suæ. Mater nostra est regeneratrix gratia dei, apud quam vna columba eligitur: quia illos solos colligit, qui in simplicitate permanent, & ab vnitate non diuiduntur. Multi quippe fideles dum ad ipsum intendunt, dum vno desiderio Christi se inuicem nutriunt, dum habentes cor vnum & animam vnam, se in charitate coniungunt, ex multis membris vnum corpus efficiunt: in quo omnes in simplicitate vnitatis viuentes, vna columba existunt. Ea quæ apud homines despecta sunt, & in contemptu habentur, in magna gloria sunt apud deum. Igitur venerabilis soror, omnipotentem deum depre-D cemur, vt mittat nobis spiritum sanctum de cœlis, qui nos faciat habere simplicitatem columbæ, & prudentiam serpentis, vt simus in malitia simplices, & in bonis operibus prudentes. Serpens enim astutum est animal, vt de aspide legitur, quæ videns incantatorem venientem, affigit aurem vnam terræ, & aliam cauda obturat, ne incantatoris vocem audiat. Vnde propheta de his qui crudeles & prudentes sunt in malo, dicit: Furor illis secundum similitudinem serpẽtis, sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas, vt non exaudiat voces incantantium, & venefici incantantis sapienter. Imitare ergo & tu soror amabilis hunc serpentem in hac parte, videlicet vt aures tuas claudas, ne mala verba audias. Honesta virgo deprecare deum, vt oleũ peccatoris nõ impinguet caput tuum. Oleum peccatoris laus est adulatoris. Serpens obturat aurem suam ne audiat incantatorem, & tu claude aurem similiter, vt non audias detrahentem. Prudẽs est aspis ne verbum mortis audiat, & moriatur: ergo & tu esto prudens ne verba mala per aures tuas intrent ad animam tuam, & moriaris. Igitur sponsa Christi, nec prudentia serpẽtis sine simplicitate columbæ, nec simplicitas columbæ sine prudentia serpentis debet esse in te: quatenus columbæ simplicitatem astutia serpentis vt mala caueat sollicitet, & prudentiam serpentis simplicitas columbæ vt bona faciat temperet. Soror amantissima mihi in Christo, E etiam columba septem virtutes habet (vt legimus) in se, quas tu per gratiam sancti spiritus poteris habere in te. Columba sæpe super riuulos aquarum sedet, vt viso accipitre veniente se in vndas immergat, & euadat. in tritico meliora grana eligit. sæpe alienos pullos nutrit. rostro non percutit. non habet fel. nidum facit in fenestris murorum, gemitum habet pro cantu. Deprecare ergo deum honesta virgo, cum summo studio, vt det tibi has virtutes columbæ, scilicet vt super riuulos sanctarum scripturarum sedeas, & admonitione earum incursum diaboli euadas. In sacra scriptura meliores elige sententias, ex quibus te reficias. Nutri alienos pullos, id est, homines prius à deo alienos, tuis verbis atque exemplis ad deum conuerte. Rostro non percutias, id est proximo tuo malum non facias, nec malum dicas. Non habeas fel, id est, non habeas in te iracundiam. In fenestris petrarum fac nidum tuum, id est spem tuam. Gemitum habe pro cantu, videlicet vt sicut homines seculares gaudent cantilenis seculi, ita tu gaudeas in gemitu & tristitia spirituali. Igitur soror venerabilis, sicut superius dixi tibi, oportet te pariter intelligere & cauere insidias inimici cum omni solicitudine. Sic te oportet per innocentiam vitæ esse simplicem, vt tamen cũ simplicitate vitæ oporteat esse prudentem. Ille qui non miscet prudentiam simplicitati, secundum quod ait Propheta, columba est seducta, non habens cor. Sed ideo est columba, quia simplex: ideo au-F tem non habet cor, quia non habet prudẽtiam. Iterum soror charissima te moneo, vt in corde tuo præpares dignum habitaculum Christo, quatenus ipse veniens cum patre & spiritu sancto dignetur apud te mansionem sibi facere in domicilio tui pectoris. Amen.

Vt laicæ mulieres vitentur. *Sermo LVII.*

CHARISSIMA soror fuge societatem secularium mulierum. Seculares fœminæ quæ tecum non habent vnam professionem, non accedant ad tuam societatem: quia quod amant hæ, tibi prædicant. Ecce quod diligunt, tibi dicunt: ideo debes vitare societatem secularium fœminarum, quia seculum diligunt, & de secularibus loquuntur. terrena amant, & ideo terrena tibi annunciant. transitoria concupiscunt, & ideo in auribus tuis transitoria exponunt. Sic enim scriptum est: Vnusquisque hoc laudat quod diligit. Et ideo secularis fœmina seculum laudat, quia seculum diligit. Certe si cœlestia diligeret, cœlestia laudaret. Sine dubio, si cœlestia amaret, cœlestia approbaret: cœlestia prædicaret: si æterna cõcupisceret, æterna tibi suaderet. Et ideo soror moneo te, vt societatem secularium fœminarum expellas à te. Quare? Quia corrumpunt bonos mores colloquia mala & praua. Quid fa-

G cit vxor viri cum sponsa Christi? Aut quid agit mulier nupta cum virgine deo deuota? Quid in vnum agit secularis fœmina cum Christi sponsa? Quid agit fœmina secularis cum sanctimoniali fœmina? Vel quid agit fœmina quæ mundum diligit, cum fœmina quæ mundum reliquit? Quid agit fœmina maritata cum muliere Christo dilecta? Quid quæ amat virum cum ea quæ diligit Christum? Fœmina quæ tuum propositum non tenet, quare ad tuam societatem venit? Secularis fœmina quæ non habet tuum habitum, quare accedit ad tuum cõsortium? Secularis fœmina quid tecum agit, quæ tecum iugum Christi non ducit? Fœmina quæ tecum iugo Christi collum non submisit, quare ad tuum colloquium accedit? Dispar est habitu, dispar affectu. Et sicut dispar est vestimento, ita animo. Mulier secularis organum est Satanæ. Hæc cantat tibi quod illecebras seculi moueat, & semitas diaboli ostendat, sicut legimus: Sirena maris talis est sursum ex vmbilico, qualis pulcherrima & formosa virgo: ab vmbilico vero vsque ad pedes talis sicut est piscis. Sirena habet caput virginis, & posteriora piscis. Cantat dulce magnis vocibus, & multis modulis, atque cum magna dulcedine dat voces concordes: sed per suas dulces cantilenas sępe marinarios decipit, & in discrimen perducit. Sæpe nautæ nauigantes mare dulces audiunt voces Sirenarum, & per dulces voces, & suaues cantus earum, deci-H piuntur, & ad mortale periculum perducuntur. Sicut Sirena per dulces cantus decipit marinarios, ita secularis fœmina per suos deceptorios sermones decipit Christi seruos. Et sicut Sirena per suaues cantilenas solet nauigantes mare à recto itinere deuiare atque in perditionẽ perducere, ita secularis fœmina per blanda verba ac seductoria solet deo seruientes à sancto proposito retrahere, & in periculum animarum suarum perducere. Igitur soror dilecta mihi in Christo, fuge cãtus Sirenarum, ne dum delectaris audire delectamenta terrena, à recto itinere auertaris. Quid enim sunt verba secularium mulierum nisi cantus Sirenarum? Ergo cantus Sirenæ fuge, & à lingua male suadentis mulieris separa aures tuas. Sic declina verba secularis mulieris quasi sibilos serpentis. Caue ne sicut serpens decepit mulierem in paradiso: ita te decipiat venenosa lingua male suadentis mulieris in monasterio. Vide ne mulier vana & garrula infundat in aures tuas mortis venena. Caue ne mors intret per fenestras tuas, id est per oculos & aures tuas in animam tuam. Soror venerabilis, cum videris mulierem disparẽ tui propositi, muni cor tuum scuto fidei: & contra eam trophæo crucis arma frontem tuam. Honesta soror, in hoc solum cum muliere seculari cõcedo tibi colloquium, vt sanctis admonitionibus suadeas illi relinquere seculum, & venire ad monasterium. In hoc solum tãtùm do tibi licentiam loquendi cum seculari fœmina, vt doceas eam despicere I terrena, & amare cœlestia, & etiam exire de seculo, & seruire deo. Iterum vt per tuam allocutionem transitoria despiciat, & æterna cõcupiscat. Soror charissima, si ita feceris sicut dixi tibi: & te in hoc seculo à malo custodies, & in futuro à domino coronam in cœlo recipies. Amen.

Vt virgo non diligat societatem virorum.
Sermo LVIII.

SOROR charissima, & si tanto studio fugies fœminas, quanto magis debes fugere viros? Et si tam sollicite vitabis societatem mulierum, quanto magis vitare debes societatem virorum? Et si tanta cura confabulationes fœminarum declinabis, quanto magis deceptiones virorum declinare debes? Et si tantopere aures tuas separabis à verbis fœminarum, quanto magis eas debes separare à seductoriis vrorũ verbis? Soror mihi in Christo dilecta, moneo te, vt vir quamuis sit sanctus, nullam tamen tecum habeat societatẽ. Licet sit sanctus & iustus, nullam tecum habeat familiaritatem. Quamuis sit religiosus, nullam tecum habeat assiduitatem. Quamuis sit bonus, nullam tecum habeat viuendi iugitatem. Quare? Ne visitandi familiaritate vtriusque pereat castitas. Ne videndi frequentatione vtriusque annihiletur honestas. Ne videndi iugitate vtriusq; religiositas infametur. Ne vidẽdi vsu vtriusque persona dehonestetur. Decidet à charitate dei, qui occa-K sionem dederit peccandi. Decidet etiam à charitate proximi, qui occasionem præbuerit male faciendi: quia etsi male non facit opere, tamen opinionem pessimam nutrit. Per assiduitatem sæpe peccat homo. Sæpe familiaritas vincit, quos vitium superare non potuit. Sæpe occasio peccandi voluntatem fecit & facit. Quos voluptas superare non potuit, assiduitas superat. Dispar sexus in vnum collocatus illuc prouocat instinctum carnis, quo nascitur. Etiam naturalis flamma carnis accenditur, si illicita attingit. Vir & fœmina diuersi sunt per naturam: qui si in vnum fuerint collocati, quamuis non peccẽt, tamen per vsum inter se malam famam nutriunt. Quis colligabit ignem in sinu suo, & non comburetur? Ignis & stupa in vnum posita flammas nutriunt. Quanquam sint contraria, si in vnum fuerint collocata, flammas generant. ita vir & fœmina, si in vnum fuerint positi, licet malum non faciunt, tamen per assiduitatem inter se malam famam nutriunt, & alios de II murmurare faciunt. Religiosus vir & sanctimonialis fœmina si immoderate coniunguntur sibi, aliis de se locum præbent murmurandi. Sexus viri & fœminæ diuersus est: & ideo si in vnum coniunguntur, statim inde occasio peccandi nascitur. Quid ergo in vnum facit ignis & stupa? Cur serpens collocatur in sinu? Quare ignis collocatur in vestimento? Quare fœmina quæ castitatem promisit deo, societatem habet cum viro? Fœmina quæ propter deum seculum cõtempsit, quare viri familiaritatem diligit? Quare amat pręsentiam virorum, quę L cum Christo desiderat intrare cœlestem thalamũ? Quare fœmina deo deuota quærit audire deceptoria virorum verba? Quare quæ in seculo maritum habere noluit, in monasterio posita facies hominum videre concupiscit? Igitur soror mihi in Christo dilecta, si vis esse à fornicatione secura, esto mente & corpore à societate hominis separata. si perfecte vis castitatem tenere pro amore Christi, longe te fac à societate viri. Tu circa serpentem composita, certe non eris longo tempore secura. Circa ignem sedens, etsi ferrea sis, aliquando dissolueris. Circa periculum constituta, non eris diu illæsa vel secura. Audi ergo soror mihi in Christo amantissima, boni consilij verba: Viri nomen tuum non sciant, faciem tuam non videant, faciem tuam non cognoscant, quamuis nomen tuum audiant. Audi etiã virgo honesta Pauli apostoli verba: Oportet nos habere testimonium bonum ab his qui foris sunt, & intus bonam vitam propter nos, bonam vero famam propter cæteros. Soror venerabilis, si propter deum in terra vitaueris societatem virorum, per deum in cœlo habebis societatem angelorum. Amen.

Vt virgo fugiat societatem iuuenum.
Sermo LIX.

M CHARISSIMA mea soror, & si taliter viri sancti sunt declinãdi, ne vtriusq; sanctitas pereat assiduitate viuẽdi, quãto magis declinãdi sunt iuuenes qui sequuntur temporalis vitę tenebrosas vias, ac delectationes? Et si tanta cura frequentiã sanctorũ virorũ fugere debes, quãto magis te oportet fugere iuuenes huius seculi cõcupiscẽtias sequẽtes? Ad hoc diabolus oculis religiosæ fœminæ iuuenes obiicit, vt formas eorũ quos per diẽ viderit, meditetur in nocte: & vt recens visio & corporis inspectio assidue versetur in animo. Sic intrat sagitta Satanæ per ianuas oculorũ vsque ad animũ. Vnde propheta: Intrauit mors, inquit, per fenestras vestras, ingressa est domos vestras. Non intrat sagitta diaboli ad interiora mentis nisi per sensus corporis. Soror in Christo dilecta mihi, amãdi sunt viri, sed absentes. Amãdi sunt homines, non intus, sed foris. Diligere debemus homines in animo, sed nõ in domo. Dilige homines in mente, sed à longe. Diligendi sunt viri, quia sunt opus dei, sed extra domũ. Amandi sunt viri non propter pulchritudinẽ corporis, sed quia sunt opus creatoris. Iterum soror venerabilis te moneo vt nunquam loquaris sola cum solo. Nullus loquatur tecum singulariter: nec tu præter duarum aut trium testimonium loquaris cum aliquo. Non debet sponsa Christi sola cum solo loqui, nisi cum sua magistra,

A cum agit pœnitētiam de suis peccatis. Sanctimonialis fœmina quæ cum viro sola loqui desiderat, stultitia in mente eius regnat. Audi igitur dilecta mihi, si perfecte castitatem vis tenere pro amore Christi, longe discede à societate viri. Si perfecte in terra contempseris societatem virorum pro Christo, absque vlla dubitatione cum eo regnabis in cœlo. Amen.

Vt virgo non coniungatur malis hominibus.
Sermo LX.

HONESTISSIMA soror audi verba Salomonis, Fili mi si te lactauerint peccatores, non acquiescas eis: ne æmuleris hominem iniustum, ne sequaris viam eius. Discede ab homine iniquo: & habebis pacem. Viri iusti socij sint tibi, & in timore dei sit gloriatio tua. Quemcunque hominem cognoueris obseruantem timorem dei, in amicitia iungatur tibi. Hominibus malis non coniungaris. Beatus Ambrosius: Sanctorum hominum vita cæteris hominibus bene viuendi debet esse norma. Qui enim sancto viro associatus fuerit, ex eius societate accipiet vsum bonæ locutionis, & exemplum boni operis, vt accendatur de die in diem mens eius in amore dei. Non est valde laudabilis ille qui bonus est cum bonis, sed vere ille est laudabilis, qui bonus est cum malis. Vere ille homo est laudabilis, qui in societate malorum est bonus. Sicut B ille est culpandus qui malus est inter bonos: ita ille est laudandus, qui bonus est inter malos. Verba vitæ sunt verba hominum deum timentium: & sanitas animæ his qui ea sequuntur & diligunt. Sicut sol oriens expellit caliginem, ita sanctorum doctrina à sensibus nostris expellit tenebras vitiorum. Vnde Dauid propheta: Cum sancto sanctus eris: & cum peruerso peruerteris. Igitur soror mihi in Christo dilecta, si vis bene viuere, malorum societatē declina. Vita malos, caue iniquos, fuge improbos, sperne à te ignauos. Fuge turbas hominum, maxime ætatum quæ pronæ sunt ad vitium: nec te adiungas leuibus personis, nec te admisceas vanis. Bonis te coniunge: bonorum consortium appete, bonorum societatem require, sanctis indiuiduè adhære. Si fueris socia eorum, conuersationis eris & virtutis. Qui cum sapientibus ambulat, sapiens est: qui cum stultis graditur, stultus est. Similis enim simili cōiungi solet. Periculosum est vitam cum hominibus malis ducere: perniciosum est vitam cum his qui prauæ voluntatis sunt, sociare. Melius est habere malorum odium quàm consortium. Sicut multa habet bona vita communis sanctorum: sic plurima mala affert societas malorum. Qui enim tetigerit immundum, coinquinabitur. Qui tetigerit sordidum, sordidabitur. Igitur soror venerabilis, si verba mea libenter audieris, & ea opere impleueris, inter electos dei computaberis.

C

Vt virgo non suscipiat dona vel literas in occulto.
Sermo LXI.

CHARISSIMA soror audi quæ dico. Ancilla Christi quæ in abscondito literas vel dona recipit, ordinem suum frangit. Magnum malum facit, & grande peccatum cōmittit, si ab hominibus literas vel aliud quodlibet munus suscipit, quia suum ordinem frangit. Grande malum agit, quæ propter tēporalia dona sui ordinis præuaricatrix existit. Sanctimonialis fœmina quæ cum Christo desiderat intrare ad nuptias, non debet hominibus dare sudariola, pectines, corrigias, vel specula aut fascias. Quæ Christum expectat cum ardente lampade, non debet ab hominibus accipere dona secularia, scilicet pectines, specula, & cętera alia quę propter amorem Christi velata non debet ab amicis suis accipere vanitatis dona. Quæ propter deum super caput suum velum sacrum imposuit, multum peccat si ab hominibus dona secularia accipit. Sanctimonialis fœmina quæ in talibus delectatur, magna vanitate decipitur: & signum demonstrat meretricis. Vnde dicit beatus Hieronymus: Dulces literas & sudariola & crebra munuscula sanctus amor non habet. Ac si diceret: Si in mente sanctimonialis fœminę sanctus amor esset, dona vanitatis & superfluitatis ab hominibus non acciperet. Mens casta & religiosa non desiderat à secularibus amicis accipere dona, sed à Christo, pro cuius amore contemnit omnia terrena: & ab illo solo debet concupiscere bona, cum quo sperat D gaudere in cœlesti patria. Casta fœmina non quærit terrena dona, sed cœlestia. Quanto homo amplius in terrenis donis delectatur, tanto magis à dei amore elongatur. Si sanctimoniales fœminæ faciunt in monasterio quod mulieres seculares facere solent in seculo: satis culpabiles sunt coram deo, & inter seculares & sanctimoniales nulla est differentia. Igitur si inter eas quæ sunt in monasterio, & eas quæ sunt in seculo, nulla est distantia: inter religiosas etiam & seculares fœminas nulla est dissonantia. Ergo si sanctimoniales fœminæ delectabilia dona dant suis amicis sicut facere solent meretrices, vbi est honestas, vbi religiositas, vbi castitas, vbi puritas, vbi sanctitas? Si sanctimoniales fœminæ quæ per bona opera debuerant placere deo, suis amicis placent in malo, luxuriosa dona dando, vbi est pudicitia, vbi continentia, vbi reuerentia, vbi verecundia? Ita si sanctimoniales fœminæ plus volunt placere hominibus in seculo, quàm Iesu Christo æterno regi in cœlo, vbi est obseruantia religionis, vbi rigor ordinis, vbi ardor contemplationis, vbi munditia mentis, vbi contritio cordis, vbi solicitudo orationis, vbi gemitus pectoris, vbi habitus monachalis? Si sanctimoniales fœminæ lætantur in temporalibus donis sicut lætari solent seculares homines, vbi est contemptus seculi, vbi timor inferni, vbi memoria iudicij, vbi recordatio æterni incendij, vbi amor dei? Igitur si sanctimoniales fœminæ concupiscunt dona vanitatis ab hominibus accipere, vbi est memoria delictorum, vbi lachrymæ E oculorum, vbi recordatio peccatorum? Vilipenditur, contemnitur, despicitur, annihilatur. Reuera sanctimonialis fœmina quæ ab hominibus accipit in quibus delectetur, ordinem suum contemnit. Quę plus gaudet in suorum amicorum donis quàm in præceptis sui ordinis, sui propositi est præuaricatrix. De talibus propheta ait: Dextera eorum repleta est muneribus. ac si diceret: Quamuis opera eorum videantur bona, tamen plus lætantur in muneribus, quàm in bonis operibus. Magis volunt ab hominibus accipere dona, quàm à Christo æterna bona. Sanctimonialis fœmina quæ Christum perfecte diligit, delectabilia & superflua dona ab hominibus non recipit, quia Christum in omnibus donis anteponit. Vnde in Canticis Cāticorum ecclesiæ dicitur: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Turturi assimilatur ecclesia, vel quælibet sancta anima: quia Christum perfecte diligit, & nihil amori eius præponit. Turtur ex quo per occasionem coniugem suum perdidit, nunquam alterum amplius quęrit, quia adulterinum amorem non recipit. Sic sanctimonialis fœmina quæ Christum perfecte diligit: amplius adulterinum amorem non recipit, id est, amplius in malo homines non diligit. Religiosa fœmina quæ plus diligit hominem quàm Christum, non est casta, sed adultera: quia Christum contemnit cui fuerat desponsata. F Religiosa fœmina quando primùm ad monasterium venit, Christum in sponsum suscipit. Post hæc vero si carnaliter hominem super Christum diligit, adulterium facit: & si non corpore, iam tamen adultera est in mente, secundum illud quod dicitur: Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est eam in corde suo. sic etiam mœchatur mulier cum viro, si eum in corde suo concupierit vel eum carnaliter dilexerit. Quapropter dilectissima mihi in Christo soror, te moneo vt Christum sponsum tuum super omnia ames, & ab illo solo dona accipere desideres. Obsecro te vt Iesum Christum sponsum tuum super omnia diligas, & pro amore illius secularia dona non accipias. Proculdubio qui terrena dona affectat, cœlestia non sperat. Munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Certe si munera excæcant oculos sapientum, obcæcant etiam ne deus videat mētes religiosorum virorum. Si (quod verum est) dona oculos sapientum excæcant, etiam & oculos seruorum dei, ne Christus videatur, conturbāt. Vnde beatus Isidorus: Nō potest oculus mētis alta videre quem puluis claudit. ac si apertius diceret, non potest oculus mentis perfecte cœlestia conspicere, quem puluis claudit concupiscentiæ. Nō potest mens serui dei ad contemplandum deū esse libera, si adhuc terrenis cupiditatibus obscuratur. Si adhuc mens sanctimonialis fœminæ in terrenis donis delectatur, perfectè cœ-

G lestia non contemplatur. Si accipiendo vel donando hominibus placere desiderat, deum perfecte non amat. Nam & à deo despecti sunt qui in his vanitatibus placere concupiscũt. Vnde ait Dauid propheta: Deus dissipabit ossa eorũ qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam deus spreuit eos. Rogo etiam te soror venerabilis in Christo, vt cum omni deuotione audias Esaiam prophetam dicẽtem: Qui excutit manus suas ab omni munere, in excelsis habitabit: & regem sanctorum videbunt oculi eius in decore suo. Ac si diceret, qui propter deum manus suas ab omni munere excutit: in cœlo habitabit, & regem sanctorum in gloria sua videbit. Qui causa amoris dei ab hominibus dona vanitatis & superfluitatis non recipit, deum in maiestate sua videbit, & cum omnibus sanctis in decore illius in perpetuũ gaudebit. Ideo soror in Christo amabilis, te rogo vt accipias consilium huius sancti prophetę, & excutias manus tuas ab omni munere. Si tu in excelsis vis habitare, ab omni munere manus tuas excute. Iterum te moneo per gratiam dei, vt studeas imitari illum qui ait: Ego cum iustitia apparebo in conspectu tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua. Amen.

Vt virgo cum deuotione reddat quod deo promisit.
Sermo LXII.

H SOROR charissima bene cogites quid deo voueas, & reddas teipsam. voue integram, & redde. Teipsam de peccatis accusa: deum in beneficiis lauda. Nihil boni tibi tribuas: ab illo cuncta bona quæ habes, te accepisse dicas. Confitere illum misericordem, te peccatricem: illum veracem, te mendacem. Rogo soror dilecta, vt dicas cum propheta: Introibo in domum tuam, id est, in monasterium: in holocaustis, hoc est in spiritu contritionis & compunctionis reddam tibi vota mea, id est, ibi me integram offeram tibi in ara cordis quam tibi voui. Necesse est vt qui saluari desiderat, bona quæ deo vouit, cum omni deuotione reddat. Quicunque ad gaudia æterna desiderat peruenire: necesse est vt bona quæ deo promisit, studeat adimplere. vnde propheta: Vouete & reddite domino deo vestro. Ac si diceret: Vosipsos vouete & reddite: quia necesse est vt qui vouit, etiam reddat: quia vouendo se debitorem fecit. Et melius esset nõ vouere, quàm post votum promissa non soluere. Sunt etiam quædam vota omnibus communia, quędam vero specialia. Communia vota sunt ea quæ in baptismo promisimus, scilicet vt nõ peccaremus, & vt diabolo & operibus eius abrenunciemus. Specialia vota sunt quando aliquis se monachum fieri aut canonicum aut eremitam vel aliquid aliud promittit. Quod si ille qui vouit, non reddiderit: saluus esse non poterit. Quare? Quia qui deo vt bene viueret promiserit, si hæc bonis operibus non impleuerit, saluari nõ poterit. Quisquis bona quę deo pollicitus est, I implere neglexerit: ad illa bona quæ deus promisit, peruenire non poterit. Ille qui deo non vult reddere bona quæ vouit ei: quomodo vult à deo accipere bona quæ ei deus promisit? Quomodo vult à deo accipere donum cœleste, qui deo non vult reddere suum votum? aut quomodo se putat à deo accipere cœlestia dona, qui deo negligit persoluere vota sua? quia non est fidelis, sed infidelis. Inter infideles condemnabitur ille qui vota sua deo negligit reddere. Inter infideles peribit, qui votũ suum in bonis non consummauerit. Igitur soror in Christo dilecta mihi, moneo te vt facias bonũ quod promisisti. Non sis in verbis facilis, & in operibus difficilis. Coram deo facere aliquid facilè non promittas: sine consideratione virium nihil pręsumas. Quod non potes facere, nõ promittas. In conspectu dei multum eris culpabilis, si nõ reddideris bonum quod promiseris. Qui vota sua non explent, deo displicent. Inter infideles deputabuntur, qui quod vouerunt non impleuerunt. Melius est enim non promittere, quàm fidem promissi non soluere. Veruntamen soror venerabilis rescinde fidẽ in malis promissis: in turpi voto muta decretum. Malum quod promisisti, non facias: quod incaute vouisti, non impleas. Impia est promissio quæ scelere adimpletur. Nunc ergo sponsa Christi sicut iam dixi tibi: si cum omni deuotione reddideris deo bona quæ ei promisisti, accipies ab eo æterna bona quæ ille promisit tibi. Amen.

Vt virgo semper illud consideret propter quod venit ad monasterium. *Sermo LXIII.* H

SOROR charissima scito quid sis: cognosce temetipsam: reduc ad memoriam quare sis nata: esto memor cur sis orta: in quem vsum sis genita: qua conditione sis edita. Ad quam rem sis in hoc seculo procreata. Memento conditionis tuæ, serua ordinem naturę tuæ. Esto quod es facta. Talis esto, qualem te deus fecit: qualem te factor instituit, esto talis. Tene modum in omni opere tuo: in omni re temperamentum tene. Nihil facias sine temperantia: nec minus facias aliquid nec nimis, nec vltra quàm oportet, nec infra. Etiam in bonis immoderatum aliquid nõ debet esse. Omnia mediocria sunt vtilia, & in suo modo perfecta: quæ cum temperantia fiunt, salubria sunt. Bona autem immoderato vsu noxia efficiuntur. Omnis enim nimietas in vitio deputatur. Temperate facere cuncta, prudentia est. Ne de bono facias malum. Soror dilecta, respice etiam quid sit aptum cuique tempori. Primò videas quid debeas facere, & vbi & quando, qualiter & quandiu facias. Per discretionem cognosce causas rerum. Cum omni diligentia distingue omnia quæ agis. Diligenter excogita qualiter bonum incipias & perficias. Tene discretionem in omni actione tua. Cum bene distinxeris opus tuũ, optime iusta eris. Quicquid boni feceris cum discretione, virtus erit: quod sine discretione, erit vitium. Indiscreta enim virtus pro vitio reputatur. Virtus sine discretione locum vitij obtinet. Per prauam consuetudinẽ multa sunt vitiata, prauo vsu multa sunt profundata. Multa sunt illicite vsurpata cõtra pudicos mores. Vsus igitur auctoritati cedat. Lex & ratio prauum vsum vincant. Honesta virgo, moneo te vt teneas fidem firmam in corde, galeam salutis in capite, signum crucis in fronte, verbum veritatis in ore, volũtatem bonam in mente, timorem & veram dilectionem dei & proximi in pectore, cingulum castitatis in corpore, honestatẽ in actione, sobrietatem in consuetudine & bonitate, humilitatem in prosperitate, patientiam in tribulatione, simplicitatem in conuersatione, spem certam in creatore, amorem vitæ æternæ, perseuerantiam in bonis operibus vsque in finem. Amen. I

Vt virgo non quærat placere hominibus de pulchritudine sui vultus. *Sermo LXIIII.*

CHARISSIMA soror vitemus perniciosas pulchritudines, ne omnium malorum germina inde pullulent. Qui pulchritudinem corporis diligit, semetipsum decipit. Quare? Quia pulchritudo corporis fallax est, vana est, terra & cinis est, deceptio est hominis. Vnde Salomon: Fallax gratia, & vana est pulchritudo. Multi fuerunt & sunt decepti per pulchritudinem corporis. Stulti homines dum considerant pulchritudinem corporis, incidunt in diaboli laqueum. M dum carnis pulchritudinem attendunt, retiaculis diaboli prępediuntur. Multi per pulchritudinem corporis alligantur in peccatis. Deus nõ requirit corporis decorem, sed animę pulchritudinem. Amplius diligit deus spiritualem pulchritudinem, quàm carnalẽ. Christus non delectatur in corporis pulchritudine, sed in animæ puritate. Igitur soror mihi in Christo dilecta, moneo te vt illam pulchritudinem diligas, in qua delectatur deus. Nunquam hoc animo homines attendas, vt eorum pulchritudinem diligas. Non consideres homines hac intentione, vt læteris in eorum pulchritudine. Nũquam ideo homines conspicias, vt pulchritudinem eorum concupiscas. Te etiam rogo vt nunquam vultum tuum componas vt hominibus placeas. Nunquã ideo exornes vultum tuum, vt placeas in oculis hominũ. Non sit talis intentio tua, vt coram hominibus velis apparere formosa: quia si ob hoc facis vt in cõspectu hominum formosa videaris, Iesu Christo sponso tuo iniuriam facis. Cũ sis Christo despõsata, si ante oculos hominum vis apparere, non es casta, sed adultera. Quasi adultera Christo facis iniuriam, si vt ab hominibus ameris, ostendis pulchritudinem tuam. Quomodo non adulteraris, quæ plus quàm Christũ diligis homines? Aut quomodo nõ facis adulterium quæ homines amas super Christũ? Quomodo dicis, nõ sum adultera, quæ Christo te in monasterio tradidisti, & nũc

hominibus

A hominibus vis placere de pulchritudine vultus tui?Cum hoc facis, signum demonstras meretricis. hoc facere solent meretrices,& seculares mulieres: videlicet componunt facies suas, vt in oculis hominum appareant formosæ. O quàm turpe est, & quàm absurdū illud facere fœminas sanctimoniales, quod facere solent meretrices,& seculares mulieres? Igitur honesta virgo, audi quæ dico, attende quæ moneo. Nūquam vultum tuum componas vt hominibus placeas, sed interius orna faciem tuæ conscientiæ bonis virtutibus, vt Iesu Christo cœlesti sponso placere valeas. Deus non delectatur in pulchritudine corporis, sed in pulchritudine mentis: non in compositione vultus, sed in bonis moribus: non in corporis compositione, sed in sancta conuersatione. Cum sancta anima intus propter Christū bonis moribus ornatur, à Christo diligitur, atq; amatur. quod bene spōsus insinuat in Cāticis cāticorum, vbi spōsæ loquitur dicens: Quàm pulchra es amica mea, & quàm decora charissima in deliciis! ac si diceret. Quàm pulchra es amica mea, id est, iustè sanctè & religiosè viuendo es pulchra, & me super omnia diligendo es amica. Ideo es pulchra & decora, quia bene viuendo in bonis operibus cōuersaris: atque ideo es amica, quia perfecte me diligis, quia alterum amicum plusquam me non diligis. Nec solum es amica mea, sed etiā charissima, quia plus mihi desideras placere per bona opera in mēte, quàm hominibus foras de corporis pulB chritudine. Ideo nō solùm es amica, sed etiam in deliciis charissima. Sancta anima charissima dicitur in deliciis, videlicet scripturarum sanctarum, quia ad amorem & familiaritatem Christi perfecte non peruenit, qui scripturæ sanctæ deliciis abundare contemnit. Ille ad amorem Christi perfecte peruenire poterit, qui deliciis scripturarum se reficit: & Christum diligit, & à Christo diligitur. qui vero plus desiderat placere hominibus de pulchritudine vultus sui, quàm Christo de bonis operibus, nec Christum perfectè diligit, nec à Christo diligitur. Moneo ergo te soror charissima, vt Christum diligas super omnia, quia deus pater te elegit in ipso ante secula. Rogo etiam te, vt illi soli placere concupiscas, & vt ab hominibus laudem temporalem non accipias. Amen.

Vt virgo non rideat immoderatè. Sermo LXV.

SOROR charissima, audi sapientissimi Salomonis verba: Risum deputaui errorem, & gaudio dixi: quid frustra deciperis? Error dicitur, quando aliud debet fieri, & aliud fit. Tunc ergo fit error, quādo ille qui debet plorare, ridet. Ideo rursus dicitur error, quia dum quisque ridet, diem mortis suæ ipse in mente sua non habet. Verè frustra decipitur, qui in temporalibus gaudiis gaudet & lætatur. Decipiūtur qui gaudent in prosperitatibus huius seculi, quoniam si diem mortis C suæ ad memoriam reducerent, prius peccata sua plorarent, quàm de rebus vanis riderent. Qui de rebus vanis rident, si mala quæ passuri sunt, in mente haberent, non riderent, sed lugerent. Vnde etiam Salomon ait: Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupabit. Et dominus in euāgelio: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. non dixit, beati qui rident, sed beati qui lugent: quia verè illi sunt beati, qui peccata sua lugent, non illi qui de rebus vanis rident. Qui secundum deum lugent, beati sunt, quoniam ipsi consolabuntur. Et Iacobus Apostolus stulte ridentes increpat, dicens: Risus vester vertetur in luctum, & gaudium in mœrorem. Stultus in risu exaltat vocem suam: sapiens autem vix tacite ridebit. Risum ergo soror dilecta quasi errorem deuita, & temporalem lætitiam in luctum commuta. Quare? scilicet vt beatifices te si in hac peregrinatione ploraueris: videlicet vt in die mortis tuæ beata inueniaris, si teipsam in hoc mundo ploraueris. Cognosce te peregrinam esse in hoc mundo, quia non est hic patria tua, sed in cœlo. nō habes hic ciuitatem manentem: quia deus promisit tibi in cœlo Hierusalem cœlestē, ad quā Dauid propheta peruenire desiderabat, cum dicebat: Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum domini ibimus. Tali etiam desiderio ardebat Christi seruus qui dicebat: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Ille etiam ad cœlum peruenire cupiebat, qui dicebat: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Cedar. Quando hæc dicebat, de vanitatibus huius mundi non ridebat, sed de hac peregrinatione lugebat. Igitur honesta virgo, D gaudium tuum semper sit in cœlo. Tui cordis lætitia semper sit modesta & tranquilla, iuxta quod apostolus ait: Gaudete in domino semper: iterum dico, gaudete. Et alio loco dicit: Fructus autem spiritus est gaudium. Tale gaudium non perturbat mentem fœcunditate ridēdi, sed subleuat animam per desiderium perueniēdi ad cœlestem patriam, vbi possit audire: Intra in gaudium domini tui. Facies hominis est speculum cordis. Per risum potest homo cognoscere cor sanctimonialis fœminę. Risus & ioci inutiles conscientiam vanam ostendūt sanctimonialis fœminæ. Plerunque quale sit cor fœminæ sanctimonialis, demonstrat risus & iocus turpis. Non enim illa imprudenter rideret, si cor castum haberet: nunquam rideret lasciuè, si lasciuiam non haberet in mente. Sic enim ait dominus: Ex abundantia cordis os loquitur. Ergo ex abundantia vanissimi pectoris ridet facies virginis. In mente fœminæ si vanitas non esset, de vanitate nunquam rideret. Mens casta plus gaudet in luctu quàm in risu. Certè si sanctimonialis fœmina haberet in mente veram castitatem, plus amaret lachrymas, quàm letitiam temporalem. Si ad memoriam reduceret suas negligentias, & inferni pœnas, plus diligeret lachrymas quàm risus. Vbi risus & iocus abundant, ibi perfecta charitas non regnat. Si sanctimonialis perfecte Christū diligeret, non rideret, sed cum desiderio illius indesinēterploraret: quia qui perfecte Christum diligit & timet, non ridet, sed amore eius E luget. Miror quare illa quærit iocos & risus, quæ ideo venit ad monasteriū, vt pro peccatis suis funderet lachrymas. Miror quare non habet verecundiam, quæ in risu exaltat vocem suā. Quàm turpe est ei ridere, quæ in hac peregrinatione debuerat peccata sua plorare? Nos miseri quare ridemus, qui de omnibus operibus nostris in conspectu angelorum, & omniū sanctorum deo rationem reddituri sumus? Ideo melius est nobis in hac vita lugere peccata nostra, vt à domino possimus consequi veniam in futuro. Obsecro igitur te soror venerabilis, vt risus & iocos caueas: & pro peccatis tuis indesinenter lachrymas fundas: iocos & risus fuge, & peccata tua incessanter luge. Audi sponsa Christi, quid sponsus in Canticis canticorum sponsæ loquitur, dicens: Oculi tui sicut piscinæ in Esebon. Bene oculi sponsæ sicut piscinæ dicuntur, quia dum sancta anima de hac peregrinatione plorat, per gratiam dei à peccatis se lauat. Sic sanctimonialis fœmina debet sine intermissione lugere, vt se à peccatis suis possit lauare. Igitur soror charissima, si in hac vita peccata nostra perfecte plorauerimus, & à vanitatibus huius mundi recesserimus, peccatorum nostrorum veniam nos obtinere credimus.

Vt virgo non desideret ciuitates videre. Sermo LXVI.

HONESTISSIMA soror, audi quomodo Hieremias propheta nostras iniquitates plorat, dicēs: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color eius optimus? Dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platea- F rum. Per aurum intelligimus vitam religiosorum hominum, quæ antea erat per gloriam virtutum clara: nunc verò per turpes operationes est obscura. Color optimus auri, significat habitum sanctitatis, qui per bona opera prius erat preciosus atque optimus: nunc verò per vitia & secularia opera est mutatus, & vilis atque despectus. Verè est mutatus habitus optimus religiosorum virorum, videlicet monachorum, canonicorum & sanctimonialium fœminarum, quando amplius componitur vt placeat in conspectu populi, quàm vt placeat in conspectu dei. Verè est mutatus optimus color auri, quando plus aptatur habitus religiosorum virorum vt placeat per vanam gloriam in cōspectu hominum, quàm vt placeat per humilitatem ante Deum. Certè hodie sunt mutata religiosorum virorum optima vestimenta, quando magis ornantur vt placeant in palatio regis, quàm in conspectu creatoris. Sequitur: Dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium plateatū. Lapides sanctuarij designant religiosos viros, qui nunquam debent foris vagari, sed in secreto monasterij ante oculos dei semper commorari. Sed dispersi sunt hodie lapides sanctuarij in capite omnium platearum, quando religiosi viri quærendo vana & secularia foris vagantur. In capite omniū platearum lapides sanctuarij sunt dispersi, quādo

G viri religiosi plus desiderant in palatio regis versari, quàm intra claustrum monasterij commorari. Dispersi sunt, quando plus desiderant audire superflua verba diuitum, quàm præcepta scripturarum. In capite platearum disperguntur, quando plus lætantur in conuiuiis & locutionibus diuitum, quàm in paupertate & abstinentia religiosorum fratrum. Serui Dei plus debent diligere legumina in monasterio, quàm opulenta conuiuia in seculo. Religiosi viri plus debent amare olera inter suos fratres, quàm multitudinem ciborum inter diuites. Viri religiosi amplius debent gaudere in mensa pauperũ fratrum, quàm in mensa regum. Quare? Quia sicut ait Augustinus, melius est minus egere, quàm plus habere. Melius est pro Christo in monasterio paupertatem sustinere, quàm in seculo multas diuitias habere. Necesse est igitur, vt quisque religiosus si saluari desiderat, seculum cõtemnat: & sese intra monasterij claustra concludat. Debet religiosus vir conuentus secularium hominum fugere, & societatem seruorum dei requirere. Viri religiosi plus debent diligere claustra, quàm regis aulam. Nunc igitur audi quæ dico, ausculta quæ moneo. Melius est tibi in claustro sedere, quàm plateas ciuitatis circuire: plus dilige in monasterio consistere, quàm ciuitates videre. Melius est quiescere intra parietes monasterij, quàm apparere in conspectu populi. Si te incluseris in claustro, amaberis in Christo. quod bene in Canticis canticorum sponsus H insinuat, cum sponsæ loquitur dicens: Hortus cõclusus, soror mea, hortus conclusus, fons signatus. Vnaquæque sancta anima, hortus conclusus esse intelligitur, quia dum virtutes nutrit, flores gignit: virtutibus se nutrit, reficit: fructus quos germinat, eosdem custodit. Conclusus enim hortus sancta anima esse dicitur, quia dum amore vitæ æternæ à strepitu seculari se abstrahit: dum visus hominum fugit: dum bona quę agit propter laudes hominum abscõdit: dum se propter Deum ne ab hominibus videatur includit: dum humanas laudes contemnit, ipsa bona contemnere intentione se circumsepit, ne ad interiora rapienda hostis antiquus irrumpere possit. Fons etiam signatus dicitur, quia dum cœlestia assidue cogitat, & scientiam scripturarũ semper in ventre memoriæ congregat: quasi aquas viuentes sancta mens in se gignere non cessat: ex quibus sitientes proximos reficere valeat. Igitur soror charissima, sicut superius dixi tibi, si dum viuis, teipsam pro amore Christi intra parietes claustri incluseris, & perfectè præceptis regulæ adhæseris: post hanc vitam cum eodem domino nostro Iesu Christo sponso tuo in thalamo lætaberis. Amen.

De tentatione. Sermo LXVII

HONESTISSIMA soror, audi Iacobum apostolũ dicentem: Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Et beatus I Hieronymus dicit: Nihil eo fortius qui diabolum vincit: & nihil imbecillius, quàm ille qui à carne sua superatur. Sagittæ diaboli frigore vigiliarum, & ieiuniorum parcitate sunt extinguendæ. Callidus inimicus noster semper exquirit vnde nos decipere possit: & non tantùm curat iugulare corpora, sed animas, quasi lupus gregem. Diabolus dissipat animas, cum fidelem populum per tentationem necat: tamen diabolus non amplius tentat electos, quàm permittat Deus. Quando diabolus seruos dei tentat, eorum vtilitatibus seruit, cum eos per tentationes suas non decipit, sed erudit. Sæpe tentationes quas diabolus commouet ad interitum hominum, deus conuertit eas ad profectum animarum. Nunquam serui dei tentationes diaboli sustinere potuissent, si nequitiam eorum pietas Dei non temperaret vel refrenaret. Quanuis diabolus semper cupiat tentare seruos dei: tamen si à Deo potestatem non accipit, nõ potest implere quod quærit. Vnde & omnis voluntas diaboli semper est iniusta, sed tamen permittente deo iusta est potestas eius. Diabolus ex semetipso iniustè quærit tentare seruos Dei, sed eos qui tentandi sunt, tentare non poterit, nisi ei Deus licentiam dederit. Vnde & in libris Regum de diabolo scriptum est, quia spiritus domini male exagitabat Saul. vbi iuste quasi spiritus domini erat: sed cur malus erat? & si malus erat, cur domini erat? sed in hoc loco comprehensa est duobus verbis & Dei potestas iusta, & diaboli voluntas iniusta. Nam spiritus malus erat per malam voluntatem, & idem spiritus domini erat per acceptam iustissimam potestatem. Diabolus non est iussor vitiorum, sed so- K lummodo incentor, neque alibi potest somenta cõcupiscentiæ succendere, nisi vbi prius graues delectationes cogitationis viderit. Sed si à nobis expellimus delectationes prauæ cogitationis: statim diabolus confusus recedit, & arma tentationis eius franguntur. Sæpe diabolus per speciem boni vult decipere seruos Dei, quando se simulat angelum lucis: sed discretio sanctorum tanta debet esse, vt inter bonum & malum valeat discernere, ne eos diabolus fraudulenter valeat decipere. Hæc est enim percunctatio Iosue dicentis: Noster es, an aduersariorum? Propter hoc & Hieremiæ prophetæ dicitur: Si preciosum à vili separaueris, quasi os meum eris. Diabolus in oculis secularium hominum terribilis est, sed in oculis electorum Dei vilis est. Increduli diabolum timent quasi leonem: illi vero qui in fide fortes sunt, diabolum despiciunt quasi vermiculum: & cum eum viderint, contemnunt. Diabolus est serpẽs lubricus: sed si capiti eius, hoc est primæ suggestioni non resistitur, totus in intima cordis dum nõ sentitur illabitur. Vitia diabolicarum tentationum fragilia sunt: sed si non caueantur, & per vsum in cõsuetudinem transeant, in nouissimis fortiter conualescunt, ita vt nunquam aut cum difficultate vincantur. Diabolus quando decipere aliquẽ hominem quærit: prius naturam vniuscuiusque hominis intendit, & inde se applicat, vnde videt hominem aptum ad peccandum. Vnde beatus Isidorus: Amplius tentat diabolus ho- L minem ex parte illa qua eum videt per excrescentem humorem facilè inclinari ad vitia: vt secundum humoris conspersionem adhibeat & tentationem: sicut ille qui aquam deducit, non eam per aliam partem mittit, nisi vbi eam melius currere cognoscit. In tota vita diabolus cupit hominem decipere, sed amplius in fine. Et hoc est quod in principio serpenti dictum est: Tu insidiaberis calcaneo eius. Tunc diabolus calcaneo hominis insidiatur, quando eum in fine vitæ decipere conatur: quia nimirum diabolus hominem quem spatio vitæ non decipit, in fine decipere disponit. Proinde quãuis homo sit iustus, nunquam tamen ita sibi fidat, vt sit in hac vita securus: sed semper humilis caueat: sempérque ne in fine decipiatur, sollicitus pertimescat. Igitur soror mihi in Christo dilecta, necesse est vt deprecemur deum omnipotentem ne permittat nos tẽtari supra id quod possumus sustinere: quia semper deus vires diaboli restringit, ne tantum noceat, quantum nocere cupit. Vnde in Canticis canticorum spiritus sanctus diabolum increpat, dicens: Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius. Per Aquilonẽ, qui in frigore constringit & torpentes facit, quid aliud nisi immundus spiritus designatur? qui dum tentat & possidet omnes reprobos, à bono opere torpere facit. per Austrum vero, M scilicet calidum ventum, spiritus sanctus designatur: qui dum mentes electorum tangit, ab omni torpore relaxat, & feruentes in Dei amore facit. Ergo surgat Aquilo, id est malignus spiritus ab ecclesia, vel ab vnaquaque fideli anima discedat: ne amplius tentet quàm oportet: veniátque Auster & perflet hortum sponsi, & fluant aromata illius: vt spiritus sanctus videlicet adueniens ignem charitatis mentibus infundat, & à tentatione atque à torpore negligentiæ mẽtem soluat. Quod dum agit, aromata fluunt, quia adueniente spiritu sancto cor quod prius torpuerat, ad bona opera se excitat, & quasi hortus florescit, & post florẽ fructus redolentes ac reficientes facit, quibus se & proximos suos per bona exempla reficit. [Interrogatio.] Frater charissime, rogo vt ostendas mihi quod est remedium aduersus tentationes dæmonum. [Responsio.] Soror mihi in Christo dilecta, hoc est remedium eius qui vitiorum vel dæmonum tentationibus æstuat, vt quanto amplius tentatur, tanto amplius ad orationem currat. Si ergo cogitationes huius seculi malæ & sordidæ cõturbant cor tuum, & persuadent aliquid illicitum perpetrare: per orationes puras & vigilias sanctas depellãtur ab anima. Assidue cum omni deuotione assiste in conspectu domini in tempore orationis tuæ: vt imminentem tentationem diaboli facilius possis euadere. Cognosce venerabilis soror, quia non solùm debemus pugnare contra diaboli tentationem, sed etiam contra vitia carnis. Quare? Quia caro concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem aduersus carnem. Ideo tam perseueranter debemus

A bemus orare quousque poßimus per gratiam dei suggestiones carnalium desideriorum atque tentationes dæmonũ vincere. Frequẽs oratio extinguit impugnationem vitiorum. Oratio continua superat tela diaboli. Oratio est prima virtus aduersus tentationum incursus. Igitur soror charißima, sicut iam dixi tibi, per orationes puras & vigilias sanctas poteris superare tentationes diabolicas. Sed si adhuc sentis molestias carnis, si tangeris stimulis carnis, si memoria libidinis adhuc titillat animum tuum, si caro tua adhuc te impugnat, si te luxuria tentat, si te libido ad peccandum inuitat, obiice tibi memoriam mortis tuæ, propone tibi futurũ iudicium, reduc ad memoriam futura tormenta, propone tibi æterna supplicia: & etiam propone ante oculos tuos perpetuos ignes infernorum: propone tibi horribiles pœnas gehennæ. Memoria ardoris gehennæ extinguat in te ardorem luxuriæ. Amen.

De somniis. Sermo LXVIII.

HONESTISSIMA soror, ea quæ dicuntur ausculta. Sæpe in noctibus dæmones occurrẽtes conturbant sensus hominum per visiones: sæpe etiam aperta impugnatione grassantes corpora hominum verberant. Diuerso modo fiunt somnia. Quædam somnia eueniunt per saturitatem, siue per exinanitionem, quæ etiam per experientiam nota sunt: quædam etiam ex propria cogitatione oriũtur. Nam sæpe quæ in B die cogitamus, in nocte recognoscimus. Multa somnia eueniunt ex illusione immundorum spirituũ, Salomone attestãte, qui ait: Multos errare fecerũt somnia, & exciderunt sperãtes in illis. Quædam autem visiones iusto eueniunt modo, id est supernæ reuelationis mysterio, sicut in veteri testamento legitur de Ioseph filio Iacob, qui per somnium fratribus dicitur prçferẽdus: vel sicut legitur in euãgelio de Ioseph spõso Mariæ, qui per somniũ est admonitus vt fugeret cum puero in AEgyptũ. Nonnunquam accidunt permixtæ etiam visiones, id est cogitationes simul & illusiones, atque item cogitationes simul & reuelationes, Daniele dicente: Qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt. Quanuis autẽ quædam vera somnia sint, tamen facilè non debemus eis credere, quia è diuersis imaginationibus nascũtur, & vnde veniãt perfectè non cognoscimus. Igitur somniis facilè non debemus fidem adhibere: ne forte Satan in angelum lucis se transformans, aliquem hominem incautum decipiat. Aliquando dæmones quosdam curiosos & somnia obseruãtes ita deceptoria arte decipiunt, vt quędã somnia non aliter eueniant quàm ipsi dicunt: & ideo aliquando vera pronunciant, vt in multis C fallant. Sed quanuis ita somnia eueniunt sicut pronũciant dęmones, tamen credenda non sunt: ne ex illusione procedant, secundum testimonium scripturę dicentis: Si dixerint vobis, & ita euenerint, non credatis. Somnia similia sunt auguriis: & qui ea obseruant, augurari noscũtur. Ergo somniis fides non est adhibẽda, quanuis videantur esse vera. Qui in somniis vel auguriis spem suã ponit, non confidit in deo: & talis est qualis ille qui ventum sequitur, aut vmbram apprehendere nititur. Auguria mendacia, & somnia deceptoria vtraque vana sunt. Non debemus credere somniis, ne forte decipiamur in illis. Spes nostra in deo semper sit firma: & de somniis nulla nobis sit cura. Dignũ valde est, vt in deo ponamus spem nostrã, & in somniis nullam habeamus fiduciã. Ideo soror charißima, te moneo, vt mens tua non sit in somniis vel auguriis intenta, sed in deo omnipotenti sit firma. Si enim auguria vel somnia obseruaueris, cito decipieris. In omni vita tua cõtemne auguria & somnia, & pone spem tuam perfectè in dei prouidentia: & in hac vita & in futura venient tibi prospera.

De breuitate vitæ. Sermo LXIX.

SOROR charißima, audi verba Salomonis: Quodcũque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapiẽtia erunt apud inferos, quò tu properas. Tantùm enim in hac præsenti vita est licitũ operari bonũ. In futura nanque vita iam non expectatur operatio, sed bonorũ operum retributio. Vita ista breuis est & caduca. Vnde beatus Isidorus: Qui longitudinem præsentis vitæ non de D suo spatio, sed de eius fine cõsiderat, quàm sit breuis & misera satis vtiliter pensat. Igitur soror dilecta mihi in Christo, si veram vitã quæris, ad eam vitam tende, quæ est vera; pro qua es Christiana, id est ad vitã æternã. AEterna vita est vitalis, ista est mortalis. Ideo debes in carne mori mundo, ne moriaris in anima Christo. Tunc quisque viuere creditur, si secũdum seculum moriens, in solo deo viuit, in quo viuere promisit. De mora vitæ huius tædiũ patitur iustus: eo quòd ad desideratam patriam tarde perueniat. Venturi exitus ignorãtia hominibus est incerta: & dum quisq; mori non arbitratur, cõfestim moritur. Vnde festinet vnusquisque emẽdare malum quod fecit, ne in iniquitatibus moriatur, & simul finiatur vita cum culpa. Diabolus quos viuentes accendit ad vitia, morientes subito nititur pertrahere ad tormenta. Quanuis homo in hac vita iustus sit: tamẽ cum de corpore isto egreditur, pertimescit ne supplicio dignus sit. Tranquilla vocatio commẽdat finem iustorum hominum, vt ex eo intelligatur sanctorum angelorum habere consortium, ex quo sine graui vexatione de hoc mortali corpore egrediuntur. Iesus Christus filius Dei cum magno honore recipit seruos suos ab hac vita recedentes in æterna beatitudine. Vnde sponsa in Canticis canticorum loquitur dicens: Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum. Descendit, quia ecclesiam visitans, ad eos maiori gratia venit, quos sanctis operibus & exemplis virtu- E tum, odorẽ bonæ famæ proximis suis emittere cognoscit. In hortis pascitur, quãdo in virtutibus animarum delectatur. Lilia colligit, quãdo electos suos ab hac vita succidit, & ad gaudia æternæ vitæ eos transire facit. De talibus dicitur: Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Tela consumitur filis, & vita hominis expenditur diebus singulis. In die mortis animæ electorum nimio terrentur metu, incertæ vtrum ad præmium, an ad supplicia transeant. Quidam autem electi in fine suo purgantur à leuibus peccatis. Quidam vero in ipsa mortis suæ hora hilarescunt & gaudent ex contemplatione æternorũ bonorum. Ideo voluit omnipotẽs deus diem mortis nostræ nobis esse incognitum, vt semper ignoretur, semper esse proximus credatur, & tanto quis sollicitus sit in bono opere, quanto incertior est de sua euocatione. Dæmones suscipiunt animas malorum hominum in die mortis eorum, vt ipsi sint tortores in pœnis, qui fuerunt suasores in vitiis. Tunc maligni spiritus opera sua requirunt, quando anima de corpore egreditur: & tunc mala quæ suaserunt replicant, vt eam secum ad tormenta pertrahãt. Iniquus post mortem ducitur cruciandus: iustus vero post laborem quiescit securus. Sicut enim electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est quòd à die exitus sui ignis peccatores exurat. Soror mihi in Christo dilecta, ideo in auribus tuis hæc expono, vt cognoscas quia necesse est nos terrena semper despicere, & diem mortis nostræ semper in mente habere. Audi etiam quid Ia- F cobus apostolus dicat: Quæ est vita nostra, nisi vapor ad modicum parens? Iterũ Salomon ait: Ne glorieris in crastinum, ignoras enim quid superuentura pariat dies. Sollicite ergo soror venerabilis debes viuere, & terminum vitæ tuæ considerare quotidie, vt huius seculi blandimenta posis despicere, & cœlestia bona acquirere. In omnibus operibus tuis considera nouißima tua, & in æternum non peccabis: quia si ea semper consideraueris, nunquam aut raro peccabis. Hac de causa te moneo soror, vt in rebus vanis huius mundi non læteris: quia sine dubio morieris. Nec habeas spem in rebus temporalibus, quia per nullam sortem poteris effugere mortem. Caro misera cur in terrenis lætatur, quæ ad manducandum vermibus præparatur? Honestißima soror, ideo hoc dixi, vt nunquam obliuiscaris ordinem tuæ conditionis. Memento quia cinis es, & in cinerem reuertẽris. Puluis es, & in puluerem ibis. Sic enim ait dominus primo homini. Reduc etiam ad memoriam ea quę Iob de se locutus est dicens: Quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur à tinea. Memoriam tuæ mortis tibi obiice. Diem exitus tui tibi propone. Dies mortis tuæ semper sit in memoria tua, & recordatione illius perfectè caueas peccata & vitia. Amen.

G

De morte. *Sermo* L X X.

SOROR venerabilis, rogo vt audias verba cuiusdam sapientis: O mors, quàm amara est memoria tua homini pacem habenti in substãtiis suis. Et iterum: O mors, bonũ est iudicium tuũ homini indigenti, & qui minoratur diuitiis & viribus. Huic simile est quod ait beatus Isidorus: O mors, quàm dulcis es miseris, quàm suauis es amarè viuentibus, quàm iucunda es tristibus atque lugentibus. Mors ponit finem omnibus malis in hac vita. Dat terminum malis in hoc seculo, adimit omnem calamitatem. Mors prebet terminum hominibus in tribulationibus in hoc mundo. sed heu expectata mors tarde venit. Igitur soror charissima, melius est bene mori, quàm malè viuere: melius est nõ esse, quàm esse infeliciter. [Interrogatio.] Frater dilecte, rogo te, vt dicas si debemus mortuos lugere, aut pro amicis mortuis plãctum facere? [Responsio.] Soror dilecta, ad hoc beatus Isidorus respondeat tibi: Quanuis, inquit, pietas pro defunctis fidelibus plorare iubeat: fides tamen pro eis lugere vetat. Pro fidelibus igitur defunctis non debemus plorare, sed deo gratias agere: quia eos de miseria huius seculi dignatus est liberare: & eos ad loca refrigerij lucis ac pacis, sicut credimus, fecit transire. Defunctos fideles lugere non debemus, quos ad requiem migrasse non dubitamus. Honesta virgo, audi quæ dico: Illi homines sunt in morte plorandi, quos dæmones cum ignorantia rapiunt: non illi quos angeli cum honore suscipiunt. Vel illi sunt lugẽdi, quos dæmones pertrahunt ad pœnas inferni: non autem illi quos angeli perducunt ad gaudia paradisi. Aut illi sunt plorãdi, qui post mortem à dæmonibus sepeliuntur in inferno: non illi qui ab angelis collocantur in cœlo. Illi sunt plorandi, qui malè moriuntur: non illi qui bene finiunt. Illi sunt flendi, qui mala morte præoccupantur, & non illi qui preciosa morte honorantur. Christi virgo, audi quæ dico: Quando mortuos qui bene moriuntur, lugeo, mihi noceo, & illis non proficio: quando mortuos ploro, & illis nõ prodest, & mihi obest. Illi ergo mortuos suos carnaliter lugeãt, qui resurrectionem negant: aut qui post mortem non credunt resurrectionem. Igitur soror charissima, nos qui mortuos nostros credimus cum Christo regnare, non debemus pro eis plorare, sed orare: non debemus mortuos carnaliter lugere, sed pro eis domino preces fundere: vt eos dignetur de pœnis eripere.

H

De iudicio. *Sermo* L X X I.

DVPLEX est iudicium diuinum: vnum quo in hac vita iudicãtur homines: alterum quo in futura iudicabuntur. Propterea quidam hic iudicãtur propter infirmitates & paupertates, & per varias tribulationes huius seculi, ne in futuro iudicentur. Ideo quibusdam ad purgationem proficit tẽporalis pœna: quorundam vero hic inchoatur damnatio, & illic paratur perfecta perditio. Quidam iudicantur in hoc seculo per tribulationem: quidam vero in futuro iudicabuntur per ignem ad examen districti iudicis, nec iustitia iusti secura erit. inde est quod de domino loquitur Iob: Innocentem & impium ipse consumit. Consumitur quippe à Deo innocens, quando ipsa innocentia liquidius requisita, & diuinæ innocentiæ cõparata, nihil efficitur. Consumitur etiam à Deo impius, quando subtilitate diuini examinis impietas illius requiritur, & de recto damnatur. Christus in iudicio pro diuersitate meritorum mitis ac suauis apparebit electis: reprobis vero apparebit terribilis. In die iudicij qualem vnusquisque habuit conscientiam, talem iudicem habebit: vt Christo in sua tranquillitate manente, illis solis terribilis appareat, quos mala conscientia accusat. Soror charissima, audi beatum Isidorum: Nullus homo est sine peccato, nec quisquam securus esse potest de Dei iudicio: cum etiam de ociosis verbis reddenda sit ratio. Heu nobis miseris peccatoribus. Heu nobis indignis, quid in illa die dicturi sumus, qui non solùm ociosis verbis, sed & factis quotidie peccamus: & à malis actibus nunquam cessamus? Si in iudicio omnipotentis Dei iustus securus non erit, quid de nobis peccatoribus erit? Si ad examen districti iudicis, nec iustitia iusti hominis erit secura: nos miseri quid faciemus in die illa, qui quotidie multiplicamus peccata nostra? Si in die iudicij vix saluabitur iustus: nos qui innumerabilia peccata fecimus, in die illa vbi apparebimus? Nullus homo sine timore poterit esse in die illa, quando cœli mouẽdi sunt & terra, & omnia elementa calore sunt soluenda, de qua etiã dicitur: Dies illa, dies iræ, dies tribulationis, dies miseriæ & vindictæ, dies nubis & caliginis, dies tubæ & clangoris. tribulabitur in ea fortis. Heu frater mi, quid in illa die dicturi sumus, quãdo ille districtus iudex aduenerit? Dum enim aduentum illius memorasti, me plorare fecisti. Tu memorando terribilem diem iudicij, ad lachrymas me coëgisti. Soror mihi in Christo dilecta, bene fecisti, si cũ timore districti iudicis fleuisti: quia antequam appareat dies iudicij, oportet nos peruenire ante faciem eius in confessione, & lachrymas nostras in conspectu eius ponere. In hac vita est tempus acceptabile, & dies salutis. Vnde dicitur: Quærite dominum dum inueniri potest: inuocate eum dum prope est. In hac vita non videtur iudex, & est prope. In futura vita videbitur, & erit longe. Igitur soror charissima, necesse est vt quæramus dominum in toto corde, & tota mente in hac præsenti vita, si eum inuenire quærimus in futura. Si eum in hac vita cum omni deuotione quæsierimus, & à malis operibus recesserimus, in die iudicij misericordiam ab eo consequemur, quia benignus & misericors est. De illo nanque scriptum est: Suauis dominus vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius. Igitur soror charissima, deprecemur ipsum terribilem ac iustissimum iudicem cum lachrymis & omni deuotione, vt in die iudicij non reddat nobis secundum iniquitates nostras, sed secũdum misericordias suas, & vt non permittat nos cum impiis audire illam terribilem sententiam: Ite maledicti in ignem æternum: sed vt nos faciat cum electis suis audire: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.

I K L

De exhortatione. *Sermo* L X X I I.

SOROR charissima, iam per gratiam dei nauim locutionis ad portũ dirigo, sed tamen iterũ ad te reuertor loquendo. Tu enim rogasti, vt verba sanctæ admonitionis scriberẽ tibi. Ego vero si non vt debui, tamen per gratiam dei vt potui, ex dictis sanctorum patrum ad tuam cõmonitionem sententias collegi, quas tuæ dilectioni in hoc libro repræsentaui. Ecce igitur soror mihi in Christo dilecta, habes bonæ vitæ monita. Datum est tibi consilium bene viuendi, & etiam norma. Nulla iam ignorantia à peccato te excusat. Non es iam nescia bonæ vitæ. Non enim imprudens aut ignara bene viuendi iam poteris dicere, Per ignorantiam peccaui. Quare? Quia iam lex exposita est tibi, quã debes sequi: iam ostensa sunt tibi præcepta bene viuendi: iam demõstratum est tibi qualiter in domo Dei debeas cõuersari: qualis debeas esse, iam ostensum est tibi. Iam habes cognitionem mandatorũ: iam scis quid sit rectè viuere. Vide ergo ne vltrà offendas. Vide ne deinceps bonum quod nosti, dissimules. Bonũ legis malè viuendo cõtemnis. Si bona quæ legis, malè viuendo contẽpseris, in conspectu dei nimis eris culpabilis. Quare? Quia melius est viã salutis nõ cognoscere, q̃ post cognitionẽ retro ire. Ergo acceptum donũ scientiæ mẽte & opere retine. Imple opere quod didicisti præceptione. Soror venerabilis, iterum iterúmque præcipio tibi, vt summo studio custodias monita huius libri.

M

De obsecratione. *Sermo* L X X I I I.

TE DEPRECOR soror charissima in Christo, vt nõ pigeat audire ea quæ tibi volo dicere cum magno desiderio: quia in Christo te multum diligo, ideo tibi conscientiam ostendo meam. Sed dum tibi peccata mea manifesto, ne forte aures tuas polluam timeo. Te tamen rogo dilecta soror in Christo, vt des veniam mihi peccatori indigno. Ego miser & peccator à primis ferè annis contaminaui vitam meam: semper noua peccata veteribus coniunxi: semper peccata peccatis addidi: peccare nunquam silui: bonum quod debueram facere, non feci: malum quod non debueram facere, feci. Ego miser non sum dignus videre altitudinem cœli præ multitudine iniquitatis meæ, quoniam irritaui

iram

A iram omnipotentis dei aduersum me, & innumerabilia mala coram eo cogitaui, dixi, & feci ab infantia mea vsque in præsentem diem. Ego infelix peccaui in infantia, peccaui in pueritia, in adolescentia, in iuuentute, sed etiam quod est grauius & periculosius, peccaui in senectute. Cecidi miser in cœnum flagitiorum. Ego reus cecidi in foueam peccatorũ. Ego culpabilis cecidi in puteum iniquitatis. Ego infelix cecidi in profundum malorum: descendi miser in volutabrum vitiorum. Heu miser, heu infelix cecidi, & per me non valeo surgere. Te ergo deprecor soror in Christo amabilis, vt tu me subleues manu tuæ orationis. Manum tuæ orationis mihi porrige, & me de profundo vitiorum extrahe. Tuæ intercessionis manum intende, & me de fouea iniquitatis eripe. Soror charissima, certus sum quòd si tu pactum quod cum Christo pepigisti, seruaueris: & tibi dabitur corona in æterna gaudia, & mihi peccatori dabitur venia in hac vita. Si tu ea quæ Christo vouisti, deuota mẽte impleueris, & mihi indigno veniam obtinebis: & tu cum sanctis virginibus in cœlesti thalamo lætaberis. Honesta virgo, certus sum nec dubito, quòd tua virginalis oratio poterit obtinere veniam peccatorum meorum mihi indigno. Soror venerabilis, si tu in seruitio dei sicut pollicita es perseueraueris, & mihi peccatori indulgentiam cõsequèris: & tu inter choros virginum in perpetuũ exaltaberis. Honesta virgo, rogo vt intenta mente audias quæ dico. Tu B es soror mea deuotissima in Christo, per cuius intercessionem mundari à peccatorum meorum sordibus non dubito. Si tu honorabilis virgo, accepta es virgo deo, & si tu cum Iesu Christo sponso tuo casto cubili cubueris, pro salute mea quicquid ab eo petieris impetrabis. Si tu soror castis amplexibus Christum amplexata fueris, profectò mihi peccatori veniam obtinere poteris. Si tu amplexibus Christi flagrantissimo odore virginitatis adhæseris, mihi indigno indulgentiam obtinebis. Si Iesum Christum sponsum cœlestem super omnia amaueris, & in eius dulcissimo amore requieueris: delictorum meorum absolutionẽ acquirere poteris. Iesus Christus sponsus tuus non te contristabit, sed quodcunque petieris dabit tibi, qui te suæ copulæ sociauit. multum enim te diligit, qui suo sanguine te redemit. Igitur amor tuus in Christo, erit peccatorum meorum remissio. Spem remissionis habeo, si tu charissima soror, quam multum diligo, intraueris cum Christo ad nuptias in cœlestem thalamum. Tu soror venerabilis in die districti ac tremendi iudicij Dei solatiũ meum eris, vbi sum redditurus rationem de culpis & negligentiis meis. Meritum enim tuæ sanctæ virginitatis minuet pœnam meæ iniquitatis. Amen.

FINIS.

C

INCIPIT PROlogus in librum De conscientia, EDITVS AD QVENdam religiosum ordinis Cisterciensis.

PETIS à me dilecte mi quod supra me est, imò contra me, videlicet lumen scientiæ, conscientiæ puritatem. In vtroque falleris, sed falli non credis, ita vel dilectione mea tangeris, vel opinione. Ego quid sum, & quid possum? Peccator enim sum, & vltra modum peccans peccator, & ingenij viuacitas vllum in me non habet locum. Accedit ad hæc negotiorum multiplicitas, quæ quidem in homine ingenioso totius doctrinæ semina vel obruit, vel repellit. Iuxta sapientem enim sapientia scribenda est in tempore ocij: & qui minoratur actu, percipiet illam. Veruntamen etsi non eo quòd amicus es, tamen quia importunus es, surgam iuxta præceptum domini, & dabo non quod tibi necessarium, sed quod mihi ad manũ. Dominus autem tribuat tibi secundum cor tuum. Ipse est enim qui dat voci suæ vocem virtutis: qui in dulcedine sua D pauperi parat, qui replet in bonis desiderium tuum.

Incipit liber de conscientia.

CONSCIENTIA hominis, abyssus multa. Sicut enim profundum abyssi exhauriri non potest, ita cor hominis euacuari non potest à cogitationibus suis. Conscientia hominis est quasi mare magnum & spatiosum, vbi reptilia quorum non est numerus. Quàm bene dixit reptilia! Sicut enim reptile latenter repit, & sinuosis anfractibus huc illucque deambulat, ita & in hominis conscientiam venenatæ cogitationes suauiter intrant & exeunt: vt nesciat homo vnde veniant, aut quò vadant. Bene nouerat hoc qui dicebat: Prauum est cor hominis, & inscrutabile, & quis inquit cognoscet illud? Nec dicit quis, pro difficili, sed pro impossibili: quia quod scrutationem non recipit, nec cognitionem. Vide illum magnum Apostolum, Paulũ loquor, vnicum scrutatorem consciẽtiæ suæ: Mihi, ait, pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Ecce quomodo humanum iudiciũ euaserat, nihil dubitans ab his qui foris sunt. Sed neque, inquit, meipsum iudico. Et vbi est ô Apostole verbum sanctum tuum ipsius dicentis: Si nos ipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur? Quid est quòd teipsum vel nolis vel dissimules iudicare? Audi quare. Nihil, ait, mihi conscius sum. Felix conscientia non sibi in aliquo conscia, quæ nec proprium iudicium nec alienum veretur. Vidésne quàm sublimi conuersatione & alienũ E & proprium iudicium non timebat? Latet tamen adhuc laqueus & fouea magna, vas electionis: sed quæ vigilãtissimum illum oculum tuum non possit effugere. Subiunxit enim: Sed non in hoc iustificatus sum. Et addidit: Qui autẽ iudicat me, dominus est. Hoc autem tertium iudicium dei, quod etiã illa purgatissima non comprehendit conscientia, nesciens iuxta scripturam, vtrum amore an odio digna sit: cum omnia ei in posterum reseruentur incerta. Huius enim iudicij timore cõcussus pariter & percussus gemebat & dicebat: Quod enim operor, non intelligo. Et si enim exij iudicium mundi, iudicium mei, restat tamen iudicium dei: quod me nõ finit intelligere quod operor, quia nescio si acceptet illud quod operor. Ipse enim melius nouit me, quàm ego me, scrutans & renes & corda occultorum cognitor, pertingens vsque ad diuisionẽ animæ & spiritus: qui solus nouit omnia, & omnium rationes. O singulare sancti spiritus organum, si non intelligis quod operaris, cur alio loco dicis: Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ? tuam gloriam, tuam conscientiam vocans. Sed ex parte intelligit, & ex parte non intelligit: negligit plane, quia & suum & aliorum supergressus est iudicium, sed citra iudicium dei retinetur: vbi proculdubio nescit quid operatur. Non enim per illa duo iustificatur, sed per tertium iustificabitur, quod sicut non est cognoscibile, ita est incomprehensibile. Duorum tamen iudiciorum F exclusio, id est in præsenti iustificatio, quodammodo certa significatio est æternæ prædestinationis, in qua nos deus præuidit conformes fieri imagini filij sui: & futuræ glorificationis, cum nos in ipso erimus, & ipse in nobis, cum ipse erit omnia in omnibus. Propter hoc enim tam secure quàm sincere alibi loquebatur: Certus sum, ait, quia neque mors, neque vita, & multa alia, imò pene omnia quæ ibi enumerantur, poterunt me separare à charitate Christi. sed cum tot & tanta dixisset, vnum, scilicet propriam voluntatem, retinuit, quæ saluationis & damnationis est causa. Et attende quomodo vir deo plenus conscientiam suam dixerit gloriam suam, tanquam eam plene intelligens, & se in ea. Et tamen dixerat se non intelligere quod operatur. Conscientiam suam non iam in gloriam, sed in ignorantiam concaptiuans. Deficit ergo apostolus scrutans scrutinio cõscientiam suam, & dum ad fundum eius peruenire se credidit, alienum iudicium & suum euacuans incurrit profundum; scilicet iudicium dei penetrare non valens, vt iam vel conuentus vel conuictus eructet: Iudicia tua domine non modo abyssus, sed & abyssus multa. Quid ergo faciemus nos miseri & miserabiles, si ille qui plus omnibus laborauit, cui etiam clauiger regni cum Ioanne & Iacobo nihil contulisse videntur, qui vsq; ad tertium cœlum raptus est, ita de se ipso sentit & loquitur? Sed vt iam totum

G quod de conſcientia ſentio, verbis nudis & puris tuæ puritati aperiam, quatuor diſtinctionum modos tibi aſsignare decreui, vt quod particulatim diſtinctũ fuerit, legatur dulcius, & melius conſeruetur.

De quatuor conſcientiis, & modis earum.

CONCIENTIA igitur alia bona & trãquilla, alia bona & turbata, alia mala & tranquilla, alia mala & turbata: ſed primùm de prima videamus. Bona nanque cõſcientia eſt, quæ & præterita peccata punit, & punienda committere refugit: quæ & ſi peccatũ ſentiat, peccato non conſentit. Beatus vir, cui non imputabit dominus peccatũ, ait ſanctus. Non dixit, qui non fecit peccatum: non eſt enim hic aliquis niſi vnus, & hic eſt filius dei, qui peccatum non fecit, nec inuẽtus eſt dolus in ore eius. Omne ergo quod ipſe mihi non imputare decreuerit, ſic eſt quaſi non fuerit. Beati ergo non quorum nullæ inuentę ſunt, ſed quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Non dixit quorum nulla ſunt, ſed quorum tecta ſunt peccata: vt quodam tegumento quodammodo dei oculis abſcondantur. Felix anima, quæ peccatum ſentiens, peccato non conſentit: quam & ſi cogitatio inquinat, ratio lauat, pugnans & repugnans legi peccati. Moleſta lucta eſt, ſed fructuoſa eſt, quia & ſi pœnam habet, adhibet & coronam: imò quod ſentientem fatigat, vincentem coronat. H In hoc enim conflictu vbi ſenſus eſt, non conſenſus, nihil damnationis eſt iuxta Apoſtolum, his qui ſunt in Chriſto Ieſu. Porro is qui voluntatem habet non peccandi, & cuſtodiendi pedes ſuos à lapſu: qui commiſſa præteriti temporis & plangit & punit: qui malignos cogitatus aduenientes cordi ſuo allidendo ad Chriſtum reſpuit: hoc tanquam triplici funiculo ſtrictus atque conſtrictus, conſcientiam habet & purificatam & puram. Trãquillam autem dixerim, cum iam ipſe ſpiritus teſtimonium perhibet ſpiritui eius quòd filius dei ſit, cum omnibus dulcis eſt, nulli grauis, vtẽs amico ad gratiam, inimico ad patientiam, omnibus ad beneuolentiam, quibus poteſt ad beneficentiam. Rara auis in terra huiuſmodi conſcientia, ſed quanto rarior, tanto charior apud deum.

De conſcientia bona & turbata.

CONSCIENTIA bona eſt, ſed turbata, quæ nil molle, nil fluxum recipit, ſed à mũdi aſpergine quãto poteſt preſsius ſe detergit, non tamen in dulcedine, ſed in amaritudine multa. Dura enim videtur ei via rectior, & auſterior vita: vbique videt quod carni diſplicet: ſed retinet ſe fræno timoris I Dei, & in omni tempeſtate cordis ſui ad hanc anchorã figitur. Nam iuxta prophetã, turbatus eſt, & non eſt locutus. Sed audi quid de iſto dominus dicat: Cum ipſo ſum, inquit, in tribulatione. Ad quid? Eripiam eum, & glorificabo eum. Eripiam ab amaritudine, glorificabo in voluptate. Cum illa quæ prius faciebat timore, faciet cum amore. Hæc vero conſcientia loquitur deo in pſalmo, & dicit: Cõmouiſti, inquit, domine terram, & conturbaſti eam: ſana cõtritiones eius, quia commota eſt. Commouetur terra, cum peccator confitetur & pœnitet: conturbatur, cum in cõuerſatione amaritudinem ſuſtinet, ſed contritiones iſtas illius ſanare ſolius eſt, qui ſanat omnes infirmitates noſtras. Audi tamen quod ſequitur: Oſtẽdiſti populo tuo dura. Quæ dura? Potaſti nos vino compunctionis, non lacte vnctionis. Notãdum verò eſt quòd quibuſdam in religione viuẽtibus apponitur lac ad bibẽdum, quibuſdam etiam vinum: ſed tamen vtrunque diuinum. Bibũt illi lac, quibus & vigiliæ breues, & cibi dulces, & labores appetibiles, & panni ſuaues videntur. Quibus etiam parũ eſt illud quod magnum eſt in exercitiis ſanctæ conuerſationis. Lac enim ſuauiter bibitur, dulciter liquatur, ſine læſione, ſine amaritudine. Ita & iſti in ſancto propoſito ſuauiter incedũt, dulciter currũt: ſine læſione propriæ cõſcientiæ, ſine amaritudine alienę. Hoc habet propriũ qui huiuſmodi lac bibit, vt ei peccatũ ſuũ diſpliceat: vt alieno peccato non conſentiat: vt propter hæc peccatorẽ non deſerat: vt vitium eius quantum in ipſo eſt non diſſimulet: & cum corripuerit, non inſultet. Ecce de potu lactis. Audi de vini potu. Vinum quippe aſperum eſt & inſuaue. vinum bibũt hi qui vias vitę aggreſsi & ingreſsi, tribulationibus corporis & animæ pariter contorquẽtur, ſed non cedunt neque recedunt in tribulatione. Iſti ſunt quibus ipſe dominus ore proprio prædicat & prædicit: Vos eſtis, inquit, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis. Sed quis horum tibi videtur vel ille qui in ſuauitate, vel ille qui in aſperitate currit viam mandatorum Dei? Primus videtur eſſe felicior, ſecundus fortior: vterque tamen iuſtus, vterque pius, habentes proprium donum ex deo, alius quidem ſic, alius vero ſic. Vis noſſe quia in vtroque beneplacitum eſt coram deo? Bibi, inquit, vinum meum cum lacte meo. Qui enim primum à tentatione liberat, ſecundum in tentatione confortat: & ſi alter experitur quoniam ſuauis eſt dominus, alter vero quoniam fortis eſt dominus. Fortis plane & potens in prælio, in quo ſeruum ſuum etſi premi, non tamen opprimi patitur in multitudine miſericordiæ ſuæ. Venite, ait propheta, emite abſque argento vinum & lac. Omnis enim timorata conſcientia quæ ad deũ venit, vel lac ab ipſo vel vinum emit, ſecundum quod dictum eſt & tractatum. Et nota quia vtrobique vinum præpoſuit, pro eo ſcilicet quòd qui maiorem ſuſtinet pro Deo perſeueranter tribulationem, maiorem habeat & mercedem. Et hæc dicta ſint pro differentia bonæ & tranquillæ conſcientiæ, & bonæ & turbatæ conſcientiæ.

De mala & tranquilla conſcientia.

SEQVITVR mala & tranquilla conſcientia, qua ſicut nihil peius, ita nihil eſt infelicius. Quæris quænam illa ſit? L Hæc eſt illa quæ nec deum timet, nec hominem reueretur: quæ cum venerit in profundum malorum, contemnit. Et vide lapſum imò & caſum malæ conſcientiæ, quàm minutatim & pedetentim declinet à Deo: & ita in profundum deſcendat, vt ſuper eam vrgeat puteus os ſuum. Primum quando homo aſſuetus bonis grauiter peccat, videtur ei adeo importabile, vt in infernum viuens deſcendere videatur. Proceſſu vero temporis non importabile, ſed tamen graue videtur, & inter importabile & graue non paruus deſcenſus eſt. Paulo poſt & leue iudicat, & cum crebris ictibus verberetur, vulnera non ſentit, verbera non attendit. De huiuſmodi in ſcriptura veritatis expreſſum eſt: Verberauerunt me, & non dolui: traxerunt me, & ego non ſenſi. In breui vero temporis ſpacio, non ſolùm non ſentit, ſed & placet & dulce fit quod amarum erat, & aſperum vertitur in ſuaue. Ducitur deinde in conſuetudinem, vt iam non modo placeat, ſed & aſsidue placeat, & ſe continere non poſsit. Ad extremum vero non poteſt auelli, quia conſuetudo vertitur in naturam: & quod prius ad faciendum erat impoſsibile, iam impoſsibile eſt ad continẽdum. Sic enim deſcẽditur, imò caditur à Hieruſalem in Ierico: ſic itur in auerſionem & duritiam cordis. hic peccator fœtet: hic quatriduanus eſt. Hic lapis ſpeluncæ ſuperpoſitus illos miſericordes radios diuini luminis non admittit. M Hic iuxta ſcripturam à mortuo tanquam ab eo qui non eſt, perit confeſsio: niſi forte miſerans Deus cor lapideum in carneum quandoque conuertat. Hæc eſt mala conſciẽntia, quæ per huiuſmodi diſcrimina imò præcipitia ruit & corruit, & irruit ſuper ſeipſam. Quomodo tranquilla? Cum mundi huius proſperitas alludit & illudit, cum laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & iniquus benedicitur, cum peccantium fauor, & peccare nolentium pauor nolens & dolens arridet ei, cum non eſt qui arguat, ſed & qui arguere peccatorem audeat, ex omnibus qui in circuitu eius ſunt. Et ſic impletur in eo quod ſcriptum eſt: Proſperitas ſtultorum perdet illos. Nihil æquè exaſperat illius tremendi iudicis maieſtatem, quàm peccare & ſecure peccare, & de vitiis quaſi de virtutibus gloriari. Non miſerearis domine, ait iuſtus, omnibus qui operantur iniquitatem. Hæc eſt iniquitas cuius non miſeretur Deus, cum homo defendit quod deus odit, & peccatum iuſtitiã aſſerit, vt omnipotenti reſiſtat, & omnipotens illi. Hæc eſt illa ſuperbia de qua ſcriptum eſt: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Intellige quod dicit, reſiſtit. Reſiſtere enim ex æquo eſt. Ille autem ex æquo Deo reſiſtere proponit, qui quod deus aſtruit deſtruit, quãtum in ipſo eſt, dicens malum bonum, & bonum malum: amarũ dulce, & dulce amarum: lucem tenebras, & tenebras lucẽ. Hanc vero tranquillitatem nutrit impunitas, ſecuritatis & negligentiæ

A gentiæ mater, nouerca virtutum, religionis virus, tinea sanctitatis.

De mala conscientia & turbata.

MALA autem conscientia est, sed turbata, quæ in actu peccatorum suorum deprehenditur & cõprehenditur. Nam dum pasci se voluptatibus credit, anxietatibus cedit, humanis pudoribus & cõfusionibus reuerberata, sicut scriptum est: In operibus manuum suarum comprehẽsus est peccator, verbi gratia appetit quis adulteriũ ad voluptatem, sed comprehẽditur ibi ad anxietatẽ: & multo maior est anxietas quàm voluptas, ad omnem verecũdiam & angustiam hominis, qui hominem & viuit & sapit. Sed licet quidam in ipsa deprehensione conuertantur ad dominum, maior tamen est numerus in ipsa confusione permanentium in peccato, quàm propter peccati confusionem exeuntium à peccato. De exeuntibus scriptum est: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum domine. De non exeuntibus dicit Hieremias propheta: Percussisti eos domine, & non doluerũt: attriuisti eos, & renuerunt suscipere disciplinam. Hi sunt quatuor consciẽtiarum riui de voluntatis fonte currentes, in quibus iusti purgantur, inquinantur iniusti: vt fiat quod scriptum est: Et qui in sordibus est, sordescat adhuc, & iustus iustificetur adhuc. Et quia cogitationes hominis siue boni siue mali cõtinua vo-
B lubilitate voluũtur, plurimos cogitationum modos, quaquauersum se vertant, pro modulo meo tibi statui demonstrare, vt melius posis intelligere quàm longè simus ab illo qui semper in eodem statu permanet, domino nostro Iesu Christo.

De multiplici varietate cogitationum.

COGITATIONVM verò aliæ onerosæ, aliæ affectuosæ, aliæ obscœnæ, aliæ ociosæ, aliæ curiosæ, aliæ suspiciosæ, alię distentoriæ. Onerosas cogitationes in anima iusti illas accipe, quibus resistere vult & tamen non potest, sed velit nolit irruit in oculos mentis muscarũ AEgypti pestilentia, & perstrepunt ranæ in penetralibus cordis eius. Cogitat homo plerunque terribilia de fide, horribilia de diuinitate, & per phantasmata corporearũ imaginum transforatus, illa sentit quæ vel in cõfessione euomere peccator oneratus exhorret: & quãto districtius non exhibet mẽbra sua arma iniquitatis peccato, tanto strictius huiusmodi spiritu quatitur & pulsatur. Cum enim ille insatiabilis homicida ab exteriori sensualitate se videt exclusum, interiora collectis viribus aggreditur. Sed spiritualis homo qui omnia iudicat, illius astutias non ignorat. Reprimit quod potest: quod autem non potest reprimere, tolerat: quia & si latratum canis sustinet, morsum non timet. Latrat enim cum suggerit: tunc vero mordet, cum
C ad consensum pertrahit: sed cum non ingerit quod suggessit, tunc non vulnerat, sed coronat, quia & si sentientem cruciat, non obligat non consentientem. Sunt nihilo minus & onerosæ, cum ex officio Marthæ suscepto sollicitus homo turbatur erga plurima propter plurimos, vt habeant vnde in diuino officio sustententur. Affectuosæ sunt, quando circa carnis suæ curam afficitur, sicut in victu & vestitu. Tangitur etiam sæpe homo affectione propinquorum suorum secũdum carnem. Obscœnæ sunt, quãdo carnalis delectatio titillat & pungit: sed hæ tanquam feces immundissimæ lõgius in ipso principio propulsandæ sunt. Ociosæ sunt, quando illis nec delectatur, nec afficitur: verbi gratia equum currentem vel auem volãtem cogitans, vbi penè inter vitium residet & virtutem, nec descendens ad illud, nec ad istam ascendẽs. Curiosæ sunt, quando proponit explorare proximorum secreta: & quæ curiosè seipsam scrutari debuerat, oblita sui, aliena curat, nunc intus, nunc foris vaga & garrula, & quietis impatiens. Suspiciosæ sunt, quando nullum certum argumentum habens, malè de proximo suspicatur, & ea quæ in vtramlibet partem inclinari possunt, in deteriorem interpretatur. Distẽtoriæ sunt, quando de longinquis rebus & regnis & regionibus disponit & tractat, quando distenditur in quæstionibus & rationibus huius mundi: quam pessimam occupationem iuxta Salomonem dedit Deus filiis hominum, vt distendantur in ea. Item. Cogitationum vero multiplex varietas esse cognoscitur. Alię

nanque cor inflant, aliæ eleuant, aliæ perturbant, aliæ dissi-
D pant, aliæ confundunt, aliæ distendunt, aliæ ligant, aliæ inquinant, aliæ contrahunt, aliæ corrumpunt. Inflant vt superbæ, eleuant vt vanæ, perturbant vt inuidæ, dissipant vt iracundæ, confundunt vt accidiosæ, distendunt vt ambitiosæ, ligant vt gulosæ, inquinant vt luxuriosæ, contrahunt vt timidæ, corrumpunt vt malitiosæ. His igitur exclusis mens purgatur, si sanctis cogitationibus iugiter exerceatur, sicut scriptũ est: Cogitatio sancta custodiet te. Sunt præterea cogitationes bonæ & sanctæ. debemus enim cogitare de deo, vt delectemur in illo. de redemptoris nostri passione quam pro nobis sustinuit in crucis patibulo, vt & nos parati simus tribulationes & angustias libenter sustinere pro illo. de hora transitus nostri, vt semper simus parati. de die iudicij, quia ibi de operibus nostris rationẽ sumus reddituri. de inferno, vt timeamus pœnas, quia inde nulla est redemptio. de paradiso, vt desideremus coronas quas habebimus in futuro. de mandatis domini, & de sacramentis nostrę redemptionis, vt perseueremus in via iustitiæ per gratiam dei. Amen.

De quatuor spiritibus in cordibus humanis.

HIS omnibus cogitationibus cordium humanorum quatuor spiritus loquuntur assiduè: spiritus mundi, spiritus carnis, spiritus diaboli, spiritus dei. Spiritus mundi loquitur
E vana, & ipse tunc loquitur cordi nostro, cum vanitatem diligimus, cum de vanitate lætamur, cum delectamur in vanitate. Spiritus carnis loquitur, cum mollia carni & sensibus carnis appetimus, cum eius curam in desideriis & voluptate perficimus. Spiritus diaboli loquitur, quando & amara cogitamus, & aspera proferimus, tristes in nobis, aliis irascentes, ingrati, inuidi, sine affectione, sine fœdere. Spiritus dei loquitur, quando dulcia meditamur & loquimur, hilares nobis & proximis, in omni dulcedine & bonitate solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Hæ conscientiæ, hæ cogitationes conscientiarũ, hi spiritus loquentes in cogitationibus nostris, quæ melius tua conscientia dulcissime frater, quàm mea pagina, cernit atque discernit. Factus sum insipiens, tu me coëgisti, sed melius volui ostendere imperitiam meam, quàm confundere faciem tuam. Si quid bene dictum est, tibi imputa, pro cuius fide & sensum & verbum dedit filius dei. Si quid secus dictum est, tibi imputa, quia iussisti. Parce autem & festinationi, quia nihil ita contrarium, nihil ita discrepantissimum in scribendo, quàm acceleratio & celeritas. Digne enim inuenire quod quæris, & verbis competentibus vestire quod inueneris, & locum aptum, & tempus feriatum, & ingenium viuidum, & stilum exercitatũ desiderat. Veruntamen abscon-de epistolam vel librum, si sic magis eligis nominare: vel si
F propalare decreueris, tace nomen auctoris. Nouit auctor salutis, cui soli honor & gloria, quantum ego diligo salutem animæ tuæ, & honorem personæ tuæ. Ipse est dominus noster Iesus Christus, qui tibi & seipsum donat, & coronat te in misericordia & miserationibus. Vale, & ora pro me.

Diffinitio bonæ & malæ conscientiæ.

MVLTI quærunt scientiam, pauci conscientiam. Conscientia tamen quàm scientia citius apprehenditur, & vtilius retinetur. Conscientia nanque dicitur quasi cordis scientia. Cor enim nouit se sua scientia, & multa alia. Quando nouit se, nominatur conscientia. Quando præter se alia, nominatur scientia. Sed & quando bene vtitur sui & aliarum rerum cogitatione, tunc dicitur bona conscientia: quando vero his econtrario malè vtitur, tunc dicitur mala conscientia. Bona est conscientia, quæ omnibus dulcis est, nulli grauis, vtens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, omnibus ad beneuolentiam, quibus potest ad beneficentiam. Bona est conscientia, quæ habet in corde puritatem, in ore veritatem, in actione rectitudinem. Mala vero conscientia est, quæ nec dominum timet, nec hominem reueretur, quæ peccata sua nunquam per veram confessionem confitetur, sed semper de peccato in peccatum cadit: & cum venerit in profundum malorum, contemnit.

G

De bona conscientia.

CONSCIENTIA bona lætificat animam, eamque exhibet Deo gratam, & angelis & hominibus reuerendam,& sibiipsi pacatam & quietam. Conscientia bona titulus religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, reclinatorium aureum, gaudium angelorum, arca fœderis, thesaurus regius, aula dei, habitaculum spiritus sancti, liber signatus etiam clausus,& in die iudicij aperiendus. Nihil enim in hac vita securius, nihil iucundius possidetur bona cõscientia. Premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus: illa tamen semper erit secura. Futuræ beatitudinis nullum certius testimonium bona conscientia: & qui custodierit illam, semper erit in gloria cum angelis in cœlesti patria. Bona est conscientia, si habeat in corde puritatem, in ore veritatem, in actione rectitudinem. Munda est cum nec de præterito iuste accusatur, nec de præsenti iniuste delectatur. Pura est cui nec deus peccata sua imputat, quia non fecit: nec aliena, quia non approbauit: nec negligentiam, quia nõ tacuit: nec superbiam, quia in vnitate permansit. Secura est quando accusationem non patitur vel pro torpore boni, vel pro præsumptione mali. Recta est cui peccatum suum displicet, nec aliena peccata dissimulat: & cum corripit, non insultat. Talis est bona conscientia.

De mala conscientia.

H

CONSCIENTIA mala contristat animam, eamque deo exhibet immundam, angelisque & hominibus fœdam, & sibiipsi turbatam, & inquietam. Nulla enim pœna maior est mala conscientia. Omnium siquidem delictorum nostrorum ipsa est testis, ipsa iudex, ipsa tortor, ipsa carcer. Ipsa accusat, ipsa iudicat, ipsa punit, ipsa damnat. Vnicuique enim liber est sua conscientia, & ad hunc librum discutiendum & emendandum omnes alij libri inuenti sunt. Anima verò cum de corpore egredietur, nullum alium librum præter librum conscientiæ secum poterit portare, atque in illo cognoscet quò debeat ire, vel quid debeat recipere. Ex his quæ scripta erunt in libris nostris, iudicabimur: & ideo scribi debent secundum exemplar libri vitæ: & si scripti non sunt, saltem corrigantur. Conferamus itaque libros nostros cum libro vitæ, ne forte in illa vltima discusione abiiciantur si emendati non fuerint. Liber vitæ, vis quædam diuina intelligitur, quia fiet vt vnicuique omnia opera sua bona vel mala ad memoriam reuocentur, vt & mentis intuitu mira celeritate cernãtur, & accuset vel excuset scientia conscientiam: & ita simul & singuli & omnes iudicentur. Conscientia quippe est inseparabilis gloria vel confusio vniuscuiusque pro qualitate depositi. Sicut enim bona vita hominem reddit laudabilem & gloriosum, sic mala vita reprobum & confusione dignum.

FINIS.

Lectori pio salutem.

A SCOPO veritatis neutiquam aberrarit, mihi crede lector, quisquis Doctorem hunc Bernardum catalogo adlegerit eorum qui & diui & esse theodidacti promeruerunt, hoc est iuxa propheticum oraculum, eximia quadam pietate, nec dispari sapientia, solo numinis afflatu illustrati. Sed nec ipsum latuit, cuius peculiari dono tantum gratiæ accepisset thesaurum. Ne enim vllam ingratitudinis labeculam apud deum & homines incurreret pius, de se prædicare solebat, immo & gloriari, sed in domino, quia quicquid eatenus hausisset literarum, præsertim sacrarum, non hominis vllius præsidio, sed suffragio assiduæ orationis ac meditationis intentæ edidicisset in syluis, saltibus & agris. Neque enim ad eam vsque ætatem præter fagos & quercus, solitariæ vitæ amantissimus, præceptores vllos habuerat. Istius tanti Doctoris lucubrationes totiens licet ad manus studiosorum exierint per excusionem nostram, semper tamen aliquo peculiari corollario eas auctiores reddidimus nostra qualicunque diligentia: omnium maximè ea quæ incidit in annum domini sesquimillesimum quadragesimumoctauum, quæ & hanc proxime anteiuit. Quæ tum dedimus primi, nec eatenus euulgata, admonuimus per epistolam in tempore: quin & ea opuscula in vnum contracta fascem, iure videmur Appendicem vocasse. Nunc demum quando nonnulla adiicimus aut non prius impressa, aut certe auctiora: non iniuria vocabimus Appendicem alteram, si modo nomenclaturæ istius ratio constiterit. Eadem ipsa opera quæ excuderamus, recudit anno superiore Venetiis is qui præsidet typographicæ officinæ sub signo Spei, adiectis ad operis vniuersi calcem opusculis, B. Bernardi nomine. Hunc conatum nemo non pius laudet. Cæterum ante emissionem debuit is imitari prudentiã probi trapezitæ aurum sibi oblatũ expẽdẽdo πρὸς τὸ χρυσοχόιον, ἀπεφθὸν ne esset, an νόθον: aut certè infundere aquã chrysulcã quæ secernere poterat aurum Bernardinæ sapientiæ ab omni alio genere metalli. Nunc autem horum adeò neutrum præstitit, vt & emiserit corruptissima. Sed & nonnulla totiens edita prius, quasi noua sint moneta, deintegro coimpressit, nimirum quò operis moles cresceret, ac proinde operæ collocatæ precium ad opificem resiliret cumulatius, quando lucri bonus est odor ex re qualibet. His opusculis adiunximus corollaria nec pœnitenda, duo: vnum faciens ad formulam honestæ vitæ totiens impressam, alterum eiusdem Doctoris in decem onera per Esaiam. Vtrumque depromptum est ex archiuis Cartusianorum & Cœlestinorum Parisien. Et quidem omnia quatenus licuit suæ restituit integritati Godefridus Tilmannus Parisien. Cartusiæ monachus. Bene vale M. D. L I.

B E

DIVI BERNARDI abbatis Claræuallensis, *ORDINIS CISTERCIENSIS, doctoris deuotissimi opuscula. Et primo ad gloriosam virginem Mariam deprecatio & laus elegantissima.*

MENTEM & oculos pariter cum manibus ad te regina mundi attollimus, & coram tuæ celsitudinis gloria genu flectimus, ceruicem inclinamus, ac plenis suspiriis ad te preces in cœlum transmittimus. Tu altitudo cœli, beatos oculos tuos, quibus incomprehensibilẽ gloriam illam lucis æternæ cum desiderio semper intueris, ad tuos supplices in hanc mundi miseriam proiectos, de alto inclinare non despicias. Et ecce coram tremendo iudice peccatores assistimus, cuius manus terribilis gladium iræ suæ vibrat super nos. Et quis C auertet eam? Nemo domina tam idoneus, vt gladio domini manum pro nobis obiiciat, vt tu dei amantissima, per quam primùm in terris suscepimus misericordiam de manu domini Dei nostri. Aperi itaque tu mater misericordiæ benignissimi cordis tui ianuam suspiriosis precatibus filiorum Adam. Ex omnibus finibus terræ ad tuę protectionis vmbraculum confugimus à facie formidinis fortitudinis dei. Ad te domina mea, stillant oculi nostri: te deuotionis clamore valido obsecramus: vt filij tui domini nostri iram quam grauiter peccando succendimus, erga nos mitiges: eiúsque gratiam à qua ingrati excidimus, nobis tua cõcilies. cuius liuore sanati sumus, eius iterum medelam deposcimus, quia putruerunt & corruptæ sunt cicatrices nostræ, & non est in nobis sanitas. Attende domina, & vide dolores vulnerum animarum nostrarum, qui tibi reuelamus causam nostram cũ fiducia. Te enim inæstimabilis benignitatis fœminam & venerandam matrem esse cognoscimus ex eo, quòd tu mundum hunc immundum & lubricum, impolluto calle transisti, & adhuc inter peccatores degens, tanta ante deum sanctitate fœcundaris, vt sola solio regis æterni immediate approximare merueris. Tu peccatorem quantumlibet fœtidum non horres, non despicis, si ad te suspirauerit, tuúmque interuentum pœnitenti corde flagitauerit. Tu illum à desperationis barathro pia manu retrahis, spei medicamen aspiras, foues: non despicis quousque horrendo iudici miserum reconcilies. Famosum huius tuæ benignitatis testimonium est per te Theophilus restauratus gratiæ. Nec mirum ô domina si tam copioso oleo misericordiæ tui cordis perfusum est solarium: cùm illud inæstimabile opus misericordiæ, quod prædestinauit deus ante secula in redemptionem nostram, primum in te à mundi artifice sit fabricatum. Quando enim placuit gratiæ supernæ vt habitaret in nobis à quibus elongata fuerat: tu sola inuenta es digna, vt in tua virginali aula rex regum & dominus dominantium à regalibus sedibus veniens primam sibi mansionem inter filios hominum eligeret. Vere beneplacitum fuit deo habitare in te, quando ex ipsa illibata carnis tuæ substantia quasi de lignis libani architectura ineffabili domum sibi ædificauit dei sapientia: suffulsit eam septem columnis argenteis, ac reclinatorium aureum in ea collocauit. Hi sunt septem spiritus dei, & hæc est vnica illa saluatoris fœmina, in qua sola quæsita in omnibus requiem inuenit, atque in eius sinum omnes thesauros suos absque mensura transfudit. Vnde bene sancto spiritui in te complacuit ô Maria, cùm diuinis adeò mysteriis vterum tuum consecrare dignatus est. Ipse est enim ignis consumens qui sanctissimam animam tuam totam inflammauit seipso, atque splendore diuinæ maiestatis impleuit: tuúmque vterum ineffabili modo fœcundauit, fecítque vt deum & hominem clausa conciperes, clausa pareres, & post partum virgo permaneres. F Iam ergo vterum tuum domina velut sacratissimum Dei viui templum totus mundus veneratur. In eo salus mundi initiata est, ibi decorem indutus est dei filius, ac prælectæ spõsæ suæ ecclesiæ formosus in stola candida exultanter occurrit, desideratum diu osculum prælegit, ac prędestinatas à seculo nuptias, virgo cum virgine prælibauit. Ibi ruptus est paries inimicitiarum quem inter cœlum & terram protoplastorum inobedientia construxerat. Ibi confœderata sunt terrenis cœlestia, & obuiauerunt sibi in osculo pacis, quando in vnam eandemque personam concurrerunt diuinitas & humanitas: factúmque est nouum illud super terram, vt esset Deus homo, & homo Deus. Ibi magnus Eliseus in mensuram suscitandi pueri sese contraxit. Ibi antiquus dierum prælecto filio suo tunicam induit polymitam. Ibi Rebecca futurorum præscia, magnificandi filij manibus pelliculas hœdorum circumdedit, & colli nuda protexit. Ibi enim cooperante gratia spiritus sancti filius à deo patre hæreditandus in omnibus gentibus diuinæ maiestatis potentiam similitudine carnis peccati cooperuit, & quasi absconditus est vultus eius in infirmitate: vnde nec reputauimus eum. Ibi consilij prouidentia inescatus est hamus qui ad extrahendum serpentem antiquum in hoc mare magnũ de cœlo traiectus est. Inde egressa est armilla aurea vt perforaretur maxilla Leuia-

Collatio ex scripturis.

Iuxta Dionys. Areop. θεάνθρωπος.

G than, vt euomeret mortuos non suos quos ab origine mundi securè deglutiuerat. Hortus deliciarum nobis sacratissimus tuus vterus ô Maria: quia ex eo multiplices gaudij flores colligimus quotiens mente recolimus quàm magna multitudo dulcedinis toti orbi inde affulsit. Hortus conclusus tu es Dei genitrix, ad quem deflorandum manus peccatoris nunquam introiuit. Tu sanctorum areola aromatum à cœlesti consita pigmentario, virtutum omnium speciosis floribus delectabiliter vernas: inter quos pulcherrimos flores tres miramur in te ô excellētissima. Hi sunt quorum odore suauissimo totam domum domini reples, ô Maria, viola humilitatis, lilium castitatis, rosa charitatis. Meritò de dei areola flos ille speciosus præ filiis paradisi electus est super quem requieuit spiritus domini. Et cui te assimilabimus, mater pulchritudinis? Verè paradisus dei tu es, quia lignum vitæ mūdo protulisti, de quo qui manducauerit, viuet in æternum. Fons vitæ, qui ex ore altissimi prodiit, de medio ventris tui exiliuit, atq; in te in quatuor capita sese dispergēs ad irrigandam faciem arentis mundi emanauit lætificans ciuitatem dei. Omnis enim qui biberit ex eo, non sitiet in æternum, & erit plusquam paradisus hic: de cuius aqua si quis biberit, sitiet iterum. O quanta mundo contulisti, quę tam salubris aquæ ductus esse meruisti! O lampas luculentissima, quantos lætificasti, quando splendore dei illustrata desideratum illud lumen quo inuenta est drachma H decima, sedentibus in vmbra mortis protulisti! Te nimirum ille epithalamij præcentor à longe intuitus cum admirationis voce ita prorupit: Quæ est ista quæ progreditur velut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Sicut aurora valde rutilans in mundo progressa es ô Maria, quando veri solis splendorem tantę sanctitatis iubare præcurristi, vt verè diem salutis dixerim, diem propitiationis, diem quem fecit dominus, quem tuæ charitati initiari dignum fuit. Felix aurora felicis diei extitisti nuncia. Talis dies talem auroram diei decuit: & rectè quidem auroræ implesti officium. Ipse enim sol iustitiæ de te processurus, ortum suum quadam matutina irradiatione præueniens, in te lucis suæ radios copiosè trāsfudit, quibus potestates tenebrarum quas Eua produxerat, in fugam conuertisti: atque ita desideratum cunctis gentibus solem mundo inuexisti. Tu pulchra vt luna diceris, eique non immeritò compararis. Illa enim omnium astrorum sola soli simillima comparatione, & candore venusta argenteo, cæteris in cœlo præmicat sideribus: tu verò solis imago expressissima, inter milia astrorum deo assistentium virginali puritate in cœlo gloriosa præfulges. Illa enim transfuso in se solari lumine noctem nostram illuminat: tu virtutum tibi à deo inditarum magnificis exemplis ad imitationē tui nos prouocas, sicque noctem nostram illuminas. Qui enim vias tuas consectatus fuerit, non ambu-I labit in tenebris: sed lumen vitæ inueniet. Tu ergo pulchra es vt luna: immò & pulchrior luna, quia tota pulchra es, & macula non est in te, neque vicissitudinis obumbratio. Tu electa es vt sol, ille inquam sol solis cōditor. Ille enim electus est ex milibus virorum: tu electa ex milibus fœminarum. Ille electus ex omnibus quæ sunt: tu electa ex omnibus quæ per illum sunt. Tu terribilis vt castrorum acies ordinata. Quid enim? An non horruerunt principes tenebrarum quando viderunt præter morem armatura omni fortiore instructā contra se procedere fœminam, fœminam fortem, ad bella doctissimam, cuius ensis super femur suum propter timores nocturnos? In circuitu eius acies validas spiritalium virtutum suo se inuicem ordine tuentium (siquidem ordinatione perseuerat dies) sed & innumerabilium beatorū spirituum militiam ad ministerium tanti principis delegatam fuisse nullatenus ambigimus: vtpote qui custodirent lectulum Salomonis gratissimum, ac prouiderent ne præparatum æterno regi hospitium alienus hospes inuaderet. Nimirum timor & tremor venerunt super eos, ita quòd dicerent: Ecce plusquam Eua hęc. castra dei sunt hæc. fugiamus Israelē. Tu ergo bellatrix egregia primò eum qui primus omnia supplantauit, expugnare viriliter aggressa es: tu & spiritum elationis Euæ vertice humilitatis complosisti: quam in te ita respexit dominus, vt ipsius merito super omnes choros angelorum te sublimari dignam æstimauerit. Nunquam enim super omnes angelos glorificata ascendisses, nisi priùs infra omnes homines humiliata K descendisses. Tu & ardorem vetitæ concupiscentiæ, virtute castitatis in tua carne virginea catenus extinxisti, vt is in cuius conspectu nec astra munda sunt, tantæ munditiæ carnem tuam iudicauerit, vt etiam suæ diuinæ puritati agglutinare nō despexerit. His ergo primariis ducibus tenebrarum à te fortiter expugnatis, omnis ante faciem tuam spiritualium nequitiarum militia in fugam conuersa est. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei genitrix. Sed adhuc locus est tuæ laudi: adhuc in tuis laudibus omnis lingua balbutit. Non enim sunt loquelæ neque sermones in natione quæ sub cœlo est, quibus amplitudo gloriæ tuæ ad plenum valeat explicari. O pia, ô magna, ô multum amabilis Maria: tu nec nominari quidem potes quin accendas: nec cogitari quin recrees affectus diligentium te: tu nunquam sine dulcedine diuinitus tibi insita memoriæ portas ingrederis. Et nūc sequimur te ô domina ex totis præcordiis vociferantes ad te: Adiuua imbecillitatem nostram, aufer opprobrium nostrum. Vides hanc tunicam pelliceam quæ nos circundedit? Tunica Euæ parentis nostræ est, quā ad nos olim misera illa transmisit, & superuestiuit carnem filiorum suorum sicut diploide confusione sua. De manu quippe ipsius duplicis mali semen terra nostra suscepit, & concepit, & peperit nobis spinas & tribulos iniquitatis in anima, calamitatis in corpore, ac per hoc mortem vtrobique. O infelix hæreditas, ô dira humanæ carnis infirmitas, vsquequo patiemur L te? Multum dorsa nostra incuruasti, quia grauis es valde, & diu te sustinuimus. Multum minuisti nos ab angelis, equo & iumentis insipientibus coæquasti, nimis inualuisti: quæ non nisi morte filij dei sanari potuisti. Nimis super nos te extulisti, quando & vsque ad eum qui super omnia est, incautè ascēdisti. Et quis liberabit nos à corruptela huius miserrimæ pelliculæ? Gratia saluatoris nostri filij tui, ô Maria, qui vt infirma nostra tolleret, sponte infirmatus est: & vt mors mortis nostræ ipse fieret, innocens pro peccatoribus mortuus est. Et quis tam idoneus, vt loquatur ad cor domini nostri Iesu Christi, vt tu felix Maria, quæ in secretissimis amplexibus amantissimi filij tui recubas in meridie sempiterno, eiúsque familiarissimo colloquio cum plena cordis lætitia perfrueris? Loquere domina, quia audit filius tuus: & quæcunque petieris impetrabis. Inuoca bonum nomen eius super nos, vt curemur à vetusta hac lepra carnis & spiritus. Exurge virus hoc mortiferum exinanitura, quod de pomi sui reliquiis Eua nobis propinauit: quando succi noxialis gustu ebriata est, & reliquias dimisit paruulis suis. Vtinam poculum suum ebria illa totum ebibisset, non item in nos diffudisset. Te domina exorante, omne iugum nostrum computrescat à facie olei diuinæ misericordiæ: renouetur vt aquilæ iuuentus nostra, vt noui noua voce nouum canticum nouis ciuibus aggregati illic M vbi noua sunt omnia, iubilum sempiternum celebrantes in cymbalis iubilationis concinamus. Tollatur hæc crassa nebula ab oculis, vt reuelata facie gloriam domini speculantes in immensum illud pelagus diuini luminis absorbeamur: & domini spiritu ac deo nostro in vinculis charitatis astricti vnum cum ipso efficiamur. Præstet & hoc nobis tuo interuentu ô Maria filius tuus Iesus Christus deus & dominus noster, cui laus & gloria & gratiarum actio in sempiterna secula. Amen.

Canti.6.c

Diui Bernardi abbatis de miseria humana sermo.

O HOMO qui ex anima rationali & humana carne subsistis, conditionis miseræ repletus multis miseriis. Miser & miserabilis homo, pauper, cæcus, nudus, plurimis necessitatibus subditus, ad cor tuum reuertere. Quid foris vagaris? quid foris quæris? quid his carnalibus studes? quid in secularibus te implicas? quid vanitatibus te inuoluis? in inferioribus delectaris? Quid ab omnibus interioribus & superioribus elongaris? & per ea quæ foris sunt, diffunderis? Quanto magis ad mundum accedis, tanto longius à deo recedis. Quanto magis foris es sapiens, tanto magis intus stultus efficeris. Quanto magis extra lucraris, tanto magis intus perdis. Quanto magis in his quæ foris sunt vagaris, tanto magis intus euacuaris. Quanto magis in temporalibus es sollicitus, tanto magis es mendicus in spiritualibus. Quid est

A est homo, quòd omnia ordinas, & teipsum non vis ordinare? Quid in omnibus es prudens, & circa temetipsum es insipiẽs? Quid est quòd ad omnia quæ foris sunt sollicitus es bona facere, & temetipsum finis esse malum semper & inutilem? Dormit in te spiritus dei, & vigilat in te spiritus mundi. Vacat in te ratio, & viget in te sensus: extinguitur in te spiritus dei, dominatur in te amor mundi. Feruet in corde tuo amor terrenorum: & moritur in te amor æternorum bonorum. Mundum diligis, & deum relinquis. Omnium recordaris, & teipsum obliuisceris. Quæ super terram sunt, desideras & diligis, cœlestia verò non curas: appropinquas ad interitum, & elongaris à salute. Curris ad diabolum, & elongaris à deo. Redi, redi præuaricator homo ad cor, quia loquitur deus pacem eis qui conuertuntur ad cor. Omnia mundi huius tibi dedit Deus: & tu propter omnia relinquis eum. Omnia propter te fecit deus: & tu propter omnia dimittis temetipsum. Propter omnia quæ occurrunt tibi, dimittis deum: & idcirco omnia dimittunt te. Propter creaturas relinquis creatorem: & ideo contra te insurgent omnes creaturæ. Quia offendendo creatorem, offendisti omnem creaturam: ideo creatura quæ factæ sunt in ministerium & vtilitatem tuam, conuertentur in vindictam & pœnam tuam. Et væ tibi erit sine fine, quia noluisti habere bonum sine fine. Recognosce itaque homo mi-

B ser, recognosce temetipsum. Recogita quia nihil fueris. Attende quòd vilis & malus es: considera quid futurus es. Plange homo miser, plange incessanter peccata tua. Dele lachrymis malitias & miserias tuas, quia voluntate propria peccasti. Displiceat tibi super omnia, displiceat tibi toto corde & continuo displiceat tibi, quòd dominum immensæ maiestatis habentem potestatem omnis carnis, & mittere corpus & animam in gehennam, ausus fuisti offendere. Amarescat tibi amarißime cor tuum, quòd deum summum patrem incomprehensibilis bonitatis (qui benignus & misericors est super ingratos & malos) voluntarie libenter ac delectabiliter offendisti. Totus displiceas tibi, vt totus poßis placere ei qui est summus, verus & solus deus: cui nemo placet, nisi qui sibimet ipsi displicet: & nemo ei displicet, nisi qui sibimetipsi placet. Dissipat namque Deus ossa eorum qui hominibus placent. Et quod altum & pulchrum est apud homines, abominabile est apud Deum. Mirum est de te homo miser quòd ad mala sis totus auidus, totus promptus, totus facilis, totus sapiens, & totus sollicitus: ad bona autem es totus durus, totus piger, totus tepidus, totus stultus, totus incredulus & rebellis. Vnde tibi hoc, nisi à carne quam diligis & sequeris? Quia verò carnẽ diligis, carnem sequeris: & quia carnem sequeris, opera carnis facis, & cum ea punieris. Carnis tuæ fructus est libido, concupiscentia, inuidia, infirmitas, id est fragilitas & dolor, vermis, putredo fœtens, & fœtidus fœtor. Tu ipse es tenebris ignorã-

C tiæ sic excæcatus, vt nescias quid sis, non attendis quò vadis, non animaduertis factum tuum, neque insidias inimici & tentationes eius fraudulentas intelligis. Totus negligens es, nec cogitas quò tendere debes: viam nescis, & non inquiris. Grãdis namque tibi restat via. Sollicitè tibi quæris cibum, vestitũ & requiem, & omnes carnis necesitates, quando indiges: de vita verò & salute animæ tuæ semper tepens non curas, licet semper indigeas, plenus nequitiis & malitia. Miser homo vt miserum pascas corpus & vestias, & carnis voluptatibus quæ post paucos dies à vermibus deuorabitur, satisfacias, sollicitus laboras, discurris, vigilas, & somnum non capis oculis, vt repleas ventrem: & pro anima tua quæ deo præsentanda est in cœlis, cur non sollicitus fatigaris, vt ipsam pascas bonis operibus, & induas virtutibus, ne appareat nuditas eius? Homo tristis quæris semper implere ventrem, cur non pascis animam esurientem? De vase stercorum semper curas, & de dei imagine cur non curas? Pascis sterilem, & quæ non parit: animam autem esurientem non satias bonis. Væ tibi erit, quia anima tua propter famem in te deficiet. Væ tibi est, & væ tibi erit, quia reddis quæ sunt Cæsaris Cæsari, & non reddis quæ sunt dei deo: & ideo maledictus es à deo, & confunderis ab eo. Vide miser homo, quia totum est vanitas, totum stultitia, totum dementia, quicquid facis in hoc mundo, præter id solum quod in deum & propter deum & ad honorem dei facis. Quicquid sine deo facis, totum est malitia & vanitas: quia nihil est bonum sine summo bono. Et magna miseria hominis

D est cum illo non esse, sine quo nõ potest esse: vnde homo miser qui ad similitudinem & ad imaginẽ dei creatus es, & propter nimiam charitatem domini nostri Iesu Christi à morte æterna ac turpißima redemptus es, & liberatus es, & ad vidẽdum claritatem summi dei sola inæstimabili misericordia sua vocatus es, & plurimis beneficiis ex quo esse cœpisti, ab altißimo patre totius bonitatis ad vitam æternam habendam per vnicum filium suum inuitatus es: miser homo recognosce hunc honorem, intellige dignitatem tuam, qui à tanta maiestate honoratus es. Aeternus enim deus & immensus creauit te, formauit te, redemit te, & inuitauit te. Maximus honor & amplus amor. Cognosce ô homo honorem tuum, & curre gratias agens ad inuitatorem tuum, ne forte si ingratus ire nolueris, aut villa, aut boues, aut vxor te impedierint, iratus dominus iubeat te succidi, & tibi ostium vitæ æternæ in perpetuum claudat. Cognosce ergo ô homo honorem tuum, & honora creatorẽ tuum. Sed heu hodie potest rectè dici, Homo cum in honore esset, non intellexit: cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Dignum certè & iustum est, vt qui socius noluit esse angelorum, fiat similis iumentorum: & qui destruxit in se imaginem & similitudinem dei, dignum est vt imago & similitudo iumẽtorum adhæreat

E ei. Cognosce te ergo ô homo miser, cognosce te meliorẽ auibus, meliorem cunctis animantibus: noli esse similis iumentis insipientibus quæ solam vitam præsentem cogitant: quæ tantùm carnalia & temporalia diligunt, quia nec alia sciunt. Homo non te subiicias carni, non sis amator mundi: non te sustineas esse filium diaboli, propter honorem potentißimi & sapientißimi & incomprehensibilis patris tui altißimi dei æterni: propter nomen dei admirabile non te constituas aduersarium & homicidam tui: propter amorem benignißimi dei non te facias inimicum omnipotentis dei: propter vnigenitum & dilectum filiũ eius Iesum Christum non te facias socium dæmoniorum, & cõbustionis ignis æterni: qui redemptus es pretiosißimo sanguine agni immaculati, noli tantum pretium vilipendere, quod pro te dei filius dignatus est exoluere, ne sempiternis inuoluaris incendiis. Tunc enim pœnam maximam habebis sine remedio, tunc dolorem inopinabilem patieris sine fine, & tormento plenus eris: nunquam tamen alleuiaberis: quia qui non fleuit quãdo erat tempus flendi, æterno luctu lugebit, sed sine fructu. Redi ergo ad te homo, redi ad spiritualia, redi ad æterna & cœlestia gaudia, redi miser, redi ad filium: nec tardes conuerti ad eum qui te sua potestate & sua fecit sapientia, redemit sua inenarrabili bonitate, ad se vocauit & expectat adhuc quotidie vt te coronet. Quid quæris extra illum? quid desideras præter ipsum? Quid tibi placet sine ipso? Ipse fecit omnia, ipse habet omnia, ipse

F est omnia. quodcunque bonum cupis, quodcũque pulchrum quæris, quodcunque dulce & delectabile requiris, totum in ipso inuenies, & in ipso perfrueris. Si gaudere vis, ipse gaudiũ est: si te pugnare delectat, ipse palma est. Si coronari vis, ipse corona est. Si vincere cupis, ipse victoria est. Si potentiam desideras, ipse potentia est. Si fortitudinem quæris, ipse fortitudo est. Si iustitiam vis habere, ipse iustitia est. si amas sapientiam, ipse fons sapiẽtiæ est. Si charitatem vis, deus charitas est. si diuitias appetis, ipse diues est. Si pulchritudinem vis habere, summa pulchritudo ipse est. Si plenitudinem quæris omnis boni, ipse plenitudo est. Si gloriam & honorem cupis, vera gloria & summus honor deus est. Si pacem vis, pax æterna ipse est. Quicquid boni quæris, summum bonum & omne bonum ipse est. Imò semper est totus desiderabilis, totus dulcis, totus amabilis, totus suauis & totus delectabilis. Ipse semper vbique totus est. Vbicunque fueris sine ipso, malè eris, & malè tibi erit: & vbicunque fueris cum ipso, bene eris, & bene tibi erit. Subiice itaque te totum ei qui te totum fecit, à quo omnia habes: cuius gratia omni momento vteris. Serui semper ei qui non patitur omnia nocere tibi, quę semper nocerent tibi libenter, siue infirmitates, siue homines, siue bestiæ vel dæmones, vel quæcunque alia. Serui semper ei qui non sinit te cadere in omnia peccata: qui non permittit vt inferas tibi omnia mala ac damna quæ libenter faceres. Totus semper ama patrem, & filium, & spiritum sanctum, solum verum

G & summum bonum: qui semper solus verè & summè te diligit. Placeat igitur tua voluntas ei: & voluntas eius semper placeat tibi. Semper cōcorda te cum eo: semper sequere eius voluntatem in omnibus, qui semper bonum tuum vult, qui nihil aliud curat nisi salutem tuam, cuius voluntas ad miserendum tibi est beneuola, & delectatur benefacere tibi. Nūquid putas teipsum magnum amicum tibi? Magis amicus est deus tibi quàm tu ipse tibi: quoniam magis ipse diligit te quàm tu temetipsum. Nunquid credis alterius auxilium fortius, aut alterius consilium vtilius? Erras si id credis. Stultissimus & dementissimus es, quia tua desideria vel aliorum sequeris, & illius consiliū dimittis, qui semper est amicus dulcis, sapiens & pius consiliarius & saluator, & super omnia adiutor fortis & potens, pater futuri seculi, & princeps pacis. Amen.

Diui Bernardi de pugna spirituali Sermo primus.

Rex diues & potens, &c.

Sermonem hunc, verius parabolam de filio regis, habes in prius impressis, & in hac editione folio 97. col. 1. Finitur his verbis: Et perfectus in regno charitatis. Quæ autem secundum hæc subiecimus, mutuati sumus è Veneto exemplari.

¶ Peccantes prima excipit negligentia sui, deinde curiositas rerum exteriorum, & ad se non pertinētium, deinde ipsarum H rerum concupiscentia. Concupiscentiam sequitur cōsensus, consensum consuetudo, consuetudinem contēptus, contemptum malitia, id est affectus & delectatio peccati. Negligentia tardat, curiositas impedit, concupiscentia ligat, consensus stringit vel obdurat, consuetudo trahit, contemptus præcipitat, delectatio incarcerat carcere desperationis. quare peccator dum venerit in profundum, desperat. Veniens autem spiritus sanctus & visitans miseram animam per septiformē gratiam suam, primùm infundit ei timorem, timori subinfert pietatem, vt miseriam timoris suauitas consoletur pietatis. pietati scientiam, scilicet vt sciat vti & timore & pietate, ne à timore tristitia abundantior absorbeat, ne à pietate præsumptio vana præcipitet. scientiæ fortitudinem, scilicet contra tentationes, & vt proficiatur in bono, non tantùm scientiæ, sed etiam fortitudini cōsilium suffragatur, vt nec scientiæ, nec fortitudini nimium credatur. Sed vt omnia cum consilio agantur, consilio intellectum addit, vt iam in interiori cordis sui legat per se non solùm quæ consulant homines, sed etiam quæ sit voluntas dei bona, & bene placens & perfecta. Intellectui sapientiam, vt quod hactenus consilio vel intellectu didicerat, iam ei transeat in affectum: vt per semetipsam ex gratia Dei sapiat, & sapidum ei fiat & dulce quicquid hactenus durum videbatur & intolerabile. Primúmque negligentiæ opponit timorem: & qui timet, nihil negligit. curiositati pie- I tatem, id est affectum ad deum, quæ sicut dicit Apostolus, ad omne opus bonum vtilis est, & omnino contraria curiositati. Concupiscentiæ scientiam adnectit, vt sciat seipsam, & in interioribus suis vagans non egrediatur ad concupiscentiam seculi, ne audiat illud: Si ignoras te pulchra inter mulieres, egredere & pasce hœdos tuos. vel vt sciat quàm vana sunt & caduca quæ concupiscit. Cōsensui fortitudinem adiungit, ne veniat ad consensum consuetudini consilium, quia cum ventum fuerit ad consuetudinem, tunc vere opus est consilio. cōtemptui intellectum, quia consilio iam hominum cōtempto, nisi per se intelligat periculū suum, iam proximus est desperationi. malitiæ sapientiam, quia sola sapiētia vincit malitiam. Destruens autem spiritus, scilicet per septiformem gratiam suam, in anima humana septiformem hanc miseriam, statim in ea ædificat septiformē beatitudinem, per spiritum timoris faciens beatos pauperes spiritu, per spiritum pietatis beatos mites, per spiritum scientiæ beatos lugentes, per spiritum fortitudinis beatos esurientes & sitientes iustitiam, per spiritū cōsilij beatos misericordes, per spiritum intellectus beatos mūdo corde, per spiritum patientiæ beatos pacificos, cū sapientia vincit malitiam, & pax illa Dei exultat in corde quæ exuperat omnem sensum, & hæc est perfectio seruorum dei.

Diui Bernardi de pugna spirituali, Sermo II.

Inter Hierusalem & Babylonem. &c. Hunc habes integrum & in antea toties impressis, & in hac editione fol. 122. col. 2.

K *Diui Bernardi abbatis, de pugna spirituali. Sermo tertius.*

INTER Hierusalem & Babylonem ordinatæ sunt acies ad bellum. Hinc Dauid manu fortis aciem producit virtutum terribilem & ordinatam: inde Nabuchodonosor Babylonis spiritualia nequitiæ, suúmque illum vitiorū tumultuosum exercitum dirigit ex aduerso. Procedit de castris Dauid tyrunculus nouitius, nuper in militiam regis iuratus, & per manus ipsius æterni Dauid verbi dei gladio accinctus, & spiritualibus armis insignitus, ingētes gerens animos & cōtra regis edictū ad faciendū sibi nomen plus quàm ad hostem vincendum impatientissimus. Equus erat ei seruidus proprium corpus de succo adhuc seculi fortis, viridis, lasciuus, animúsque eius conueniens, cui insidens ferebatur insignis, castrorúmque suorum dedignans disciplinam, cōtemptis sociis stolida quadam præsumptione longè præ cæteris progrediebatur æstuans & anhelans ad faciendum sibi nomen. Vidēs Dauid impetuosam eius præsumptionem, per filium suum Salomonem sub interminatione ei mandauit: Væ soli: quia si ceciderit, non habebit subleuantem. Cuius ille monita paruipendēs, cum sibi vel aliis ostendere magnæ virtutis suæ quæreret occasiones, & præclarum aliquod facinus moliretur, cōspicatur eminus in parte hostili vnum de inimicis fortis malitiæ, astutæ nequitiæ, arma habētem ignea, manúsque plenas iaculis igneis, multos vulnerantem, vulneratos occidentem, L occisos conculcantem, facilè capientem, difficilè relaxantem: spiritum fornicationis. Hic se ostensurum præsumens præclaram virtutem suam, impetum in eum dirigit, & promptum illum equum suum ieiuniorum verberibus, & vigiliarum calcaribus perurgens totus fertur in illum. Clamat à tergo prudētia: parce, parce. clamat discretio, sustine, sustine. totúsque eum concrepat Dauidicus exercitus: quos ille omnes surda aure præteriēs fertur miser totus in malum suum, & nescit. Videns Nabuchodonosor infremuit, & malū ei parās dolos præmittit. Occurrunt enim illi à latere in præceps ruenti sorores duæ superbia & vana gloria, acclamantes ei in dolo: euge, euge. Quibus ille miser nimis credulus totus fertur in præceps, & nescit quæ iam vndique eum circūuallent insidię. Spiritus quidem fornicationis iam crebrò tales & talium impetus expertus, fugā simulat, & delusum miserū sequi prouocat donec per patētem portam in medio Babylonis introductum suis illum sociis tradidit illudendum. Gastrimargia, & fornicatio equum sibi vendicant, nec dominum suum ius in eo habere vltra permittunt. Iam quippe deficiebat: iam fatigatus diuertere quęrebat: in medio quippe pugnæ sub pugnante ceciderat, & casu suo vehementer attriuerat sessorem suum. Quem illi cibis Babylonis refectum reimpinguatū suis subdidere seruitiis. In miserū verò ira, inuidia, cæteráque vitiorum turba consurgit, & fiducialiter supra dorsum eius fa- M bricant peccatores. Sed & fornicatio, cuius nisi terga fugientis nil adhuc ille viderat, aperta iam facie & impudenti fronte in eū cōsurgit, & spicula ignea in cor eius torquet, gladiúmq; in ceruicem eius exerit, proiectúmque in terram cōculcat, & coquo regis Babyloniorum Nabuzardan eū tradens, eius immundis gurgitationibus subdidit illudēdum, nec iam patitur vt honesta in eum vitia manum mittant, sed immundis scurris de coquina regis, id est, fœdis & horrendis vitiis exhibet irridendum. Sic igitur captus ab inimicis ligatur funibus malæ consuetudinis, & præcipitatur in carcerem desperationis. Rex autem Dauid cooperto capite lugebat dicens, Absalon fili mi, fili mi Absalon. Vocánsque vnum regiæ clientelæ ac sedis in huiusmodi vtilem & probatum, timorē scilicet ad requirendum eum dirigit, & obedientiam secum mandauit, vt ereptum de carcere tutelæ committeret obedientiæ. Missus timor venit & suscitat miserum, ereptúmque de carceralibus claustris & vinculis sicut sibi iussum fuerat, obedientiæ tradidit equum suum & restituit, sed ferocem & rebellem, & qui vix vltra dominum dignaretur agnoscere. Quem obedientia apprehendens, & fræno ferreo cohibens licet renitētem plurimum, & recalcitrātem, antiquo domino subdidit, docuítque eum mutare fortitudinem. Susceptum itaque à timore obedientiæ deducens militem Christi per aliam viam reduxit in regionem suam, primámque ei mansionem apud pietatē constituit

A stituit, vt scilicet animos eius quos timor exacerbauerat, pietas patris reuocantis refocillaret. Secundam apud scientiam, vt sciret vnde & quò sibi esset redeũdum, sciretque vti & pietate & timore: ne pietas extolleret, timor frangeret. Tertiam apud fortitudinem, quæ eum ad peragendum reditus sui iter confortaret. Quartam apud consilium, vt vlterius cum consilio omnia faceret, nec à ducatu obedientiæ in aliquo declinaret. Quintam apud intellectum, vt non iam consilio tantùm hominũ, sed ipse per se iam intelligere inciperet, quæ sit voluntas domini bona, & bene placens & perfecta. Ad sextam mansionem peruenit miles Christi sapientiæ, hospitibus suis cum persequentibus, nec iter eius deserentibus, vt iam ei sapiant bona domini, & exinde cum Moyse velut de monte Abarim repromissiones Dei incipiat cõtemplari. Et hinc iam peruenitur in Hierusalem, in regnum & ciuitatem Dauid in visionem pacis, vbi beati pacifici filij dei interius & exterius omnibus pacificatis ingressi in gaudium domini sui celebrant sabbatum sabbatorum. Amen.

Num.27. & Deut.32.

Ex regula beatißimi patris benedicti de humilitate.

CLAMAT nobis scriptura diuina fratres, dicens: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Cùm hæc ergo dicit, ostendit nobis omnem exaltationem genus esse superbiæ. Ab hac sibi cauere propheta indicat, dicens, Domine non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei: Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Sed quid? Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam: Sicut ablactatus est super matrem suam, ita retributio in anima mea. Vnde fratres si summæ humilitatis culmẽ volumus attingere, & ad exaltationem illam cœlestem, ad quam per præsentis vitæ humilitatẽ ascenditur, volumus velociter peruenire: actibus nostris ascendentibus scala illa erigenda est, quæ in somno Iacob apparuit, per quã ei descendentes angeli & ascendentes monstrabantur. Non aliud sine dubio descensus ille & ascẽsus à nobis intelligitur, nisi quòd exaltatione descenditur, & humilitate ascenditur. Scala vero ipsa erecta, nostra est vita in seculo, quæ humiliato corde à domino erigitur ad cœlum. Latera enim eiusdem scalæ dicimus nostrum esse corpus & animam, in quibus lateribus diuersos gradus humilitatis vel disciplinæ vocatio diuina ascendendos inseruit.

Luc.14. & 18. B Psal.130. Gene.28.c

Gradus primus humilitatis.

Primus itaque gradus humilitatis est, si timorem dei sibi ante oculos semper ponẽs obliuionem omnino fugiat, & semper sit memor omnium quæ præcepit deus. Et qualiter contemnentes deum in gehennam pro peccatis incidũt: & vitam æternam, quæ timẽtibus deum præparata est, animo suo semper reuoluat. Et custodiens se omni hora à peccatis & vitiis, id est cogitationum, linguæ, oculorum, manuum, pedum, vel voluntatis propriæ: sed & desideria carnis amputare festinet. Existimet se homo de cœlis à deo semper respici omni hora, & facta sua in omni loco ab aspectu diuinitatis videri, & ab angelis omni hora Deo nunciari. Demonstrat nobis hoc propheta, cum in cogitationibus nostris ita Deum semper præsentem ostendit dicens: Scrutans corda & renes deus. Et item: Dominus nouit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Et item dicit: Intellexisti cogitationes meas à longe. Et quia cogitatio hominis confitebitur tibi. Nam vt sollicitus sit circa cogitationes suas peruersas, dicat semper vtilis frater in corde suo: Tunc ero immaculatus coram eo, si obseruauero me ab iniquitate mea. Voluntatem verò propriam ita facere prohibemur, cum dicit scriptura nobis, Et à voluntatibus tuis auertere. Et item rogamus Deum in oratione, vt fiat illius voluntas in nobis. Docemur ergo meritò nostram non facere voluntatem, cum cauemus illud quod dicit scriptura. Sunt viæ quę putantur ab hominibus rectæ, quarum finis vsque ad profundum inferni demergit. Et cum item cauemus illud quod de negligẽtibus dictum est, Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in voluntatibus suis. In desideriis verò carnis ita nobis deum credamus semper esse præsentem cum dicit propheta domino: Ante te omne desiderium meũ. Cauendum ergo est ideo malum desiderium, quia mors secus introitum delectationis posita est. Vnde scriptura præcipit dicens, Post concupiscentias tuas non eas. Ergo si oculi domini speculãtur bonos & malos, & dominus de cœlo semper respicit super filios hominum, vt videat si est intelligens, aut requirens deum, & ab angelis deputatis nobis quotidie die noctúque domino factori nostro opera nostra nunciantur, cauẽdum est omni hora fratres, sicut dicit in psalmo propheta, ne nos declinantes in malum, & inutiles factos aliqua hora respiciat deus, & parcendo nobis in hoc tempore, quia pius est, & expectat nos conuerti in melius, tandem dicat nobis in futuro, Hæc fecisti, & tacui.

Gradus.1. Timor dei, C Psal.7.c Psal.13.a Psal.32. D Eccli.18.d

Gradus secundus humilitatis.

Secũdus humilitatis gradus est, si propriam quis non amãs voluntatem, desideria sua non delectetur implere, sed vocem illam domini factis imitetur dicentis: Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui me misit. Item dicit scriptura: Voluntas habet pœnam, & necessitas parit coronam.

Tertius gradus humilitatis.

Tertius humilitatis gradus est, vt quis pro dei amore in omni obedientia se subdat maiori, imitans dominum, de quo dicit Apostolus, Factus obediens vsque ad mortem.

Quartus gradus humilitatis.

Quartus humilitatis gradus est, si in ipsa obedientia duris & cõtrariis rebus vel etiam quibuslibet irrogatis iniuriis tacita conscientia patientiam amplectatur, & sustinens non lassescat, vel discedat, dicẽte scriptura, Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Item, Confortetur cor tuum, & sustine dominum. Et ostendens fidelem pro domino vniuersa etiam contraria sustinere debere, dicit ex persona sufferentium, Propter te morte afficimur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. Et securi de spe retributionis diuinæ subsequuntur gaudentes, & dicentes, Sed in his omnibus superamus prropter eum qui dilexit nos. Et item alio loco scriptura, Probasti nos, inquit, deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro. Et vt ostẽdat sub Priore debere nos esse, subsequitur dicẽs, Imposuisti homines super capita nostra. Sed & præceptum domini in aduersis, & in iniuriis per patientiam adimplentes, qui percussi in maxillam præbent & aliam, auferenti tunicam dimittunt & pallium. Angariati de milliario, vadunt & duo, & cum Paulo apostolo falsos fratres sustinent: & persequentes & maledicentes se benedicunt.

E Psal.43.d

Gradus quintus humilitatis.

Quintùs humilitatis gradus est, si omnes cogitationes malas cordi suo aduenientes, vel mala à se absconsè commissa per humilem confessionem abbati non celauerit suo. Hortatur nos de hac re scriptura dicẽs, Reuela domino viam tuam, & spera in eo. Et item dicit, Cõfitemini domino quoniã bonus: quoniam in seculum misericordia eius. Et item propheta, Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitias meas nõ operui. Dixi, pronunciabo aduersum me iniustitias meas domino, & tu remisisti impietatem cordis mei.

F

Gradus sextus humilitatis.

Sextus humilitatis gradus est, si omni vilitate vel extremitate contentus sit monachus, & ad omnia quæ sibi iniunguntur, velut operarium se malum iudicet, & indignum, dicens sibi cum propheta: Ad nihilum redactus sum, & nesciui: vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.

Gradus septimus humilitatis.

Septimus humilitatis gradus est, si omnibus se inferiorem & viliorem non solùm sua lingua pronunciet, sed etiam intimo cordis credat affectu, humilians se, & dicens cum propheta: Ego autem sum vermis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Exaltatus sum & humiliatus, & confusus. Et item: Bonum mihi quòd humiliasti me, vt discam mandata tua.

Gradus octauus humilitatis.

Octauus humilitatis gradus est, si nihil agat monachus nisi quod communis monasterij regula vel maiorum cohortantur exempla.

Gradus nonus humilitatis.

Nonus humilitatis gradus est, si linguam ad loquendum prohibeat monachus, & taciturnitatem habens vsque ad in-

A delicias sortiamur. Sicut enim dominus Iesus in nobis nascitur & concipitur, ita profectò crescit & nutritur in nobis, donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Cum ergo factus esset Iesus annorum duodecim, ascendentibus illis in Hierusalem secundum consuetudinem diei festi, cum redirent, remansit puer Iesus in Hierusalem. Primùm itaque ne nos prætereat huius historiæ suauitas, sciendum id moris fuisse Iudæis, vt ascendentes ad diem festum, seorsum viri, seorsum mulieres incederent, ne forte aliquid coinquinationis subreperet, præscribente lege diuina vt mundi tantùm sacris solenniis interessent. Vnde credibile est puerum Iesum illo tempore nunc patri & viris adhærentibus ei, nunc matri & mulieribus comitantibus eam, suæ præsentiæ dulcedinem indulsisse. Cogitemus ergo quanta eorum fuerit felicitas, qui tot diebus viderunt faciem eius, & mellifluos eius sermones audierunt, & considerauerunt in homine & puero insignia quædam cœlestis radiare virtutis: & inter confabulationes mutuas concessum est mysterium sapientiæ salutis inserere. Stupent senes, admirantur iuuenes, & suæ tunc ætatis pueri deterrentur morum eius grauitate, & sermonum pódere. Credo enim in illo speciosissimo vultu tantam gratiæ cœlestis elegantiam refulsisse, vt omnium in se conuerteret aspectum, auditum erigeret, excitaret affectum. Cerne, quæso, quemadmodum à singulis rapitur, à singulis trahitur. senes osculantur, amplectuntur iuuenes, pueri obsequuntur. B Quæ lachrymæ à pueris, dum diutius à viris tenetur? Quæ sanctis mulieribus querimoniæ, cum paulo plus cum patre & eius sociis moraretur? Credo singulos proclamare intimo affectu: Osculetur me osculo oris sui. Et pueris eius præsentiam suspirantibus, senum contuberniis se inserere non audentibus, illud facilè coaptatur: Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer? Cum hac igitur iucunditate ingredientibus cunctis ciuitatem sanctam cótemplare rogo inter singulas familias quàm pia fuerit ac sancta contentio, cunctis desiderantibus eius sibi præsentiam dulcissimam indulgeri. Hæc felix quæ vicit. Fortè ob hanc causam consummatis omnibus cum redirent, remansit puer Iesus in Hierusalem: & non cognouerunt parentes eius. Arbitrans enim vnusquisque quia esset cum altero, vtpote qui amabatur ab omnibus, & ab omnibus petebatur: non cognouerunt parentes eius quòd abesset, donec itinere diei expleto, per singulas familias quæ simul ascenderant, quæreretur inter cognatos & notos. Et non inuenientes regressi sunt in Hierusalem: post triduum autem inuenerunt eum in templo. Per illud itaque triduum vbi eras bone Iesu? Quis cibum aut potum ministrauit? Quis detraxit calciaméta? Quis membra puerilia vnguentis fouit & balneis? Scio certè, quia sicut voluntatem nostram sumpsisti in infirmitatem: ita cum velles, C propriam ostendisti virtutem, & ita cum velles, his obsequiis non eguisti. Vbi ergo eras domine Iesu? De his omnibus æstimare vel coniicere vel opinari libet aliquid, affirmare autem temere nihil licet. Quid dicam Deus meus? An, vt te per omnia nostræ conformares paupertati, & in te humanæ naturæ calamitates susciperes, quasi vnus è turba pauperum stipem per ostia mendicabas? Quis dabit me buccellarum illarum sic mendicatarum participem fieri, vel saltem diuini illius edulij reliquiis saginari? Sed vt hæc ad sensus sublimioris secreta vertamus, prima fortè die paternis se vultibus præsentauit, non vt illi consideret, sed vt ordine susceptæ dispensationis paternam vocem consuleret. Non absurda videtur talis opinio, si æstimetur quòd dei filius de his quæ diuinæ naturæ sunt, simul ipse cum patre & spiritu sancto coæqualis & consubstantialis vtrique, disposuerat in forma serui quam susceperat, homo paruus deum magnum consulere, non vt disceret, quod ipse cum patre in forma dei æternaliter nouerat, sed vt ipsi patri per omnia deferret, obedientiam offerret, præferret humilitatem. Ibi igitur in illo secreto cubiculo patris de baptismate agebat suscitando, de eligendis discipulis, & condendo euangelio, de miraculis faciendis, postremò de tolerantia passionis, de resurrectionis gloria. Cunctis diuino modo dispositis, altera iam die angelicis & archangelicis choris suauitatem sui vultus indulsit, referénsque antiquam ciuium supernorum ruinam post modicum reparandam, vniuersam lætificauit ciuitatem dei. D Iam tertia die se cunctis patriarcharum & prophetarum immiscens, ea quæ à sancto sene Simeone dudum audierant, proprij vultus manifestatione approbauit. Sicque expectationis illorum moras, instantis iam redemptionis promissione consolans, animæquiores atque alacriores reddidit vniuersos. Meritò igitur post triduum inuenitur in templo in medio doctorum & seniorum, vt paternæ pietatis de hominum reparatione consilium sicut angelis & sanctis carne exutis (quantum videbatur) propalauerat, in omnium locorum sacratissimo templo Hierosolymitico, & his primò qui preciosissimum huius promissionis thesaurum in sacris literis versabant, paulatim inciperet reserare, primùm audiens & interrogans, deinde sacratissima mysteria prodens. Denique mirabantur omnes super prudentia & responsis eius. Data est hæc pueris & adolescentibus, humilitatis & reuerentiæ forma, vt in medio seniorum taceant vt audiant, interrogent vt discant.

Institutio puerilis.

Indica mihi dilectissima domina mea, mater domini mei, quid tibi fuerit animi, quid stuporis, quid gaudij, cum dulcissimum filium tuum dominum Iesum inuenires non inter pueros, sed inter doctores: cum omnium oculos in ipsum intentos, omnium cerneres aures ad ipsum arrectas: cum de prudentia eius & responsis pusilli & magni, docti pariter & indocti loquerentur? E Inueni, inquit, quem diligit anima mea, tenebo illum, nec dimittam. Tene ô dulcis domina, tene quem diligis: & triduanam eius absentiam multiplicatis deliciis recompensa. Fili quid est quod fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Iterum domina mea dico tibi: Quid dolebas? Credo non famem, non sitim, non inediam timebas puero, quem Deum noueras: sed tantùm subtractas vel ad modicum ineffabiles præsentiæ eius delicias querebaris. Tam enim dulcis est dominus Iesus gustantibus eum, tam speciosus ad videndum, tam suauis ad amplectendum, vt breuis eius absentia, maxima doloris materia sit. Quid est quòd me quærebatis? Nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? Iam hic cœlestium mysteriorum, in quibus per triduum fuerat obseratum, incipit reserare secretum: vt humilitatis & obedientiæ simúlque propriæ voluntatis deserendæ seniorum præceptis, etiam vtilibus prætermissis, obtemperandi expressius & excellentius commendaret exemplum, cum his tam sublimibus, tam vtilibus, tam denique necessariis prætermissis, seniorum se subdit voluntati, vt ait Euangelista, Et descendit cum eis, & erat subditus illis. Sed quid est quod ait Euangelista, scilicet quòd ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus fuerat? Non hoc de Maria dictum arbitror, quæ ex quo spiritus sanctus superuenit in eam, & F ei virtus altissimi obumbrauit, nullum filij consilium potuit nescire, sed cæteris nescientibus, siue non intelligentibus quod dixerit: Maria vt sciens & intelligens conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Memoria conseruabat, meditatione ruminabat, & hæc cum cæteris, quæ de eo viderat & audierat, conferebat. Ita etiam beatissima virgo tunc misericorditer prouidebat nobis: ne tam dulcia, tam salubria, tam necessaria aliqua negligentia laberentur, & propterea nec scriberentur, nec prædicarentur, & sic sequentes huius spiritualis Mannæ deliciis fraudarentur. Omnia igitur hæc virgo prudentissima fideliter conseruauit, verecundè tacuit, opportunè prodidit, & sanctis discipulis & Apostolis prædicanda commisit. De his verò quæ sequuntur, Iesus proficiebat ætate, & sapientia, & gratia apud Deum & homines: multi multa dixerunt, & diuersi diuersa sentiunt, de quorum sententiis non est nostrum iudicare. Alij animam Christi ex quo creata est, & assumpta in Deum, æqualem cum Deo sapientiam habuisse putarunt. Alij verò creaturam creatori adæquare timentes, sicut ætate, ita eum sapientia profecisse dixerunt, Euangelistæ innitentes auctoritati, qui ait: Iesus autem proficiebat ætate, & sapientia, & gratia. Nec mirum, inquiunt, si minor dicatur fuisse sapientia, cum mortalis atque passi-

Cant. 1. *Canti. 8.*

G bilis, atque per hoc beatitudine minor tunc fuisse veracissimè prædicetur. De horum sententiis iudicet quisque vt velit: mihi sufficit scire & credere dominum Iesum ex quo cum deo in vnam est assumptus personam, fuisse perfectũ deum, ac per hoc perfectam sapientiam, perfectam iustitiam, perfectam beatitudinem, perfectam fuisse virtutem, & esse: & quicquid de eo secundum substantiam dici potest, de eo potuisse dici etiam cum in vtero fuisset matris, non ambigo. Nec ideo aut resurrectionem, aut mortalitatem, aut passibilitatem abrogamus, cum eum non phantasticè, sed verè hominem esse confiteamur, & veram hominis fuisse naturam, in qua potuit proficere. Vtrum ætate aut sapientia, ipsi videant, qui de huiusmodi contendere norunt. Tu autem fili quæstiones non quæris, sed deuotionem: nec vnde lingua acuatur, sed vnde animus excitetur. Et propterea his quæ ad historiam pertinent, interim prætermissis, ad spiritualem intelligentiam enucleandam, sicut ipse de quo loquimur, inspirare dignabitur, transeamus. Nunc redeundum est ad te fili charissime, cuius animus est conformari Christo, & vestigiis Iesu arctius inhærere: si forte sufficiam de euangelica lectione tuum tibi explicare profectũ, vt hoc ipsum legas in his schedulis, quod in te ipso suauius experiris. Credo enim te transisse ad Nazarenas de Bethleemitica paupertate diuitias, & iam duodenum effectũ de floribus Nazarenis ad fructus Hierosolymi-

H ticos ascendisse, vbi non tam in codicibus, quàm in propriis moribus hæc mystica valeas lectitare. Sicut enim Bethlehem vbi Christus paruulus & pauper nascitur, bonæ vitæ est inchoatio, sicut Nazareth vbi nutritur, virtutum est exercitatio: ita Hierusalem ad quam dominus ascendit, est cœlestium secretorum contemplatio. In Bethlehem enim pauperescit, in Nazareth ditescit, in Hierusalem affluit deliciis. Pauperescit quippe perfecta mundi abrenunciatione, & ditescit virtutum perfectione, ac deliciis affluit, & spiritualium saporum dulcedine. Ascendendum quippe est à conualle plorationis inter aspera tentationis, per plana exercitij spiritualis, ad alta luminosæ contemplationis. In Bethlehem nouç conuersationi dedicatur infantia, quæ rationis impotens, neminem lædit, neminem fallit, libera cupiditatis, suæ voluntatis inscia, neminem iudicat, nulli detrahit, nihil cupit, nec de præsentibus anxia, nec de futuris sollicita, alieno tantùm sustentatur iudicio. Hanc nobis infantiam vas electionis commendans, Si quis, ait, inter vos sapiens voluerit fieri, stultus fiat, vt sit sapiens. Et dominus in Euangelio: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Hac itaque qualibet anima initiata infantia, post Herodianas persecutiones, si cœperint in ea quasi in agro fertilissimo virtutum flores vbique pullulare, non immerito Nazareth quæ flos interpretatur, quasi septénis inhabitans duo-

1. Cor. 3. d
Matt. 18.

I decimum annum feliciter expectabit. Primo quidem necesse est vt ager cordis nostri peccatorum nostrorum recordatione, & infirmitatis nostræ consideratione instercoretur: deinde tentationum vomere multiplici fatigetur, vt sic virtutum semina flores pariant spiritualium exercitiorum. Ergo illum à quo iam spiritus timoris vitia antiqua & inolitas cupiditates resecauerit, vnius anni puerum æstimato. Si deinde mitem eum & obedientem spiritus pietatis effecerit, biennem spiritualiter iudicato. Iam si spiritus scientiæ, suæ infirmitatis cognitionem, & auxilij diuini desiderium insuderit, triennem non dubites accessisse. Quem si contra tentationes & carnales delectationes, quæ militant aduersus animam, spiritus fortitudinis immobilem reddiderit ac robustum, annorum quatuor puerum admirare. Accedat spiritus consilij, & virtute discretionis quinquennem faciet. Cui si spiritus intelligentiæ meditationem sacræ legis indulserit, ad sexti anni ætatem felici progressu peruenit. Septimum annum spiritus sapientiæ aduehit, quæ de legis diuinæ meditatione procedit. Quatuor vero virtutes cardinales quasi quatuor etiam annorum lucem animæ inuehunt proficienti, quibus nihil est in vita vtilius hominibus, sicut de ipsis scriptum est. Sobrietatem enim docet, & prudentiam, & iustitiam, & virtutem, quibus nihil est vtilius. hæc sunt præcedẽtium virtutum moderatrices, sine quibus cæteræ nec honestè haberi, nec perse-

Sapien. 8.

uerantер possunt seruari. Facit enim sobrietas, quæ alio nomine temperantia dicitur, ne sit ipsarum virtutum immoderata progressio. Prudentia, ne sit earum indistincta cõfusio. Iustitia, ne sit virtutum vsus immoderatus. Virtus quæ fortitudo dicitur, vt perseuerãter earum teneatur affectus. Sequitur annus duodenus, isque contemplationis, quæ ad ipsam cœlestem Hierusalem animam subleuat æstuantem, quæ cœlum reserat, quæ portas paradisi aperit, quæ sponsum ipsum, sponsum speciosum forma præ filiis hominum, quasi per cancellos prospicientem, puris mentis oculis exhibet cõtemplandum, vt vocẽ illam suauissimam mereatur audire, Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Immaculata sordibus peccatorum vel passionum, euolans à retibus occupationũ, oblita malorum præteritorum, euanescentibus imaginibus exteriorum creaturarum, cordis sui faciem ad cernendũ quem diligit, summa auiditate sustollit. Et ideo audit, Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Fauus distillans labia tua. Hyems, inquit, transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra. Hi sunt flores, odoriferi nimirum, licet adhuc in quadam nouitate, virtutes quæ post hyemem persecutionum, & imbrem tentationum, in agro peccatoris bene proficiẽtis feliciter oriuntur: quarum Christus decore simul & odore delectatus, ab inferioribus eam ad superiora inuitans, hyems, inquit, transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra. Et quoniam pro gemitu com-

K
Canti. 4.

L punctionis, aperitur vita contemplationis: adiecit in sequentibus, Vox turturis audita est in terra nostra. Recole fili quid soleas in angulis susurrare, cum scilicet ad instar turturis, quæ auis castissima est, soliuaga & gemebunda, latebras quæris. Et licet inter multos constitutus sis, solitudinem tibi ædificas quotidianam, quoniam gemis, quoniam æstuas, quoniam quæris quem diligit anima tua: & amoris vim patiens, iam optas videre quem amas, cui nunc blandiris, & nunc ad amoris & desiderij intentionem suauiter illum peruestigas, nunc moras accusas, nunc te cernis contemptum, nunc te visitatione confiteris indignum: & iterum de eius totiens expertus bonitate præsumis: nunc quasi vlterius non sustineas, spirituali quodam litigio vel luctamine euincere retardantem conaris. Quæ tunc lachrymæ? Qui gemitus? Quæ suspiria? Quæ voces? Nunc oculi fletu graues cum intimis singultibus eriguntur ad cœlum, nunc manus extenduntur & brachia, nunc pectoris contusione animæ tarditas accusatur. Proferuntur interim verba sine principio, sine fine, quorum nec sententiæ cohærent sibi, nec rationes similes sunt, nec alicuius linguæ sensus vel idioma seruatur: quando vox aliquando respondet affectui, & iterum vocem affectus intercipit. Gaudet certè pius ille Iesus tali certamine superari: & talis animæ tali instantia delectatus, ad circunstantes angelos gloriatur: Vox turturis audita est in terra nostra. In terra

M viuentium. Vox talis animæ sic æstuantis auditur, cum talis desiderij odor suauissimus vniuersam demulcet ciuitatem Dei. Sic tibi in angulo quasi Heliæ in spelunca primò transit spiritus grandis subuertens montes, & conterens petras. Non in spiritu dominus. Et post spiritum commotio, sed non in commotione dominus. Et post cõmotionem ignis, sed non in igne dominus. Post ignem sibilus auræ tenuis, & ibi dominus. Hi sunt quidam gradus per quos in orationę mens compuncta conscendit quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi generis pulueris pigmentarij. Sed hæc tibi ipsi non tam inuestiganda quàm ipsa tua oratione animaduertenda committo. Diligenter ergo attendas cum qua primùm difficultate nonnunquam ingrederis cubiculum pectoris tui, vt inuenias tibi speluncam in qua quodammodo sepeliaris ab omnibus quæ mundi sunt, & ores patrem tuum in abscondito. Videtur aliquando cor in modum silicis durissimæ. Videtur quasi mons aliquis interiacens interiorem aspectum ab omnibus spiritualibus exclusisse, donec spiritus grãdis pertransiens subuertat montes, & cõterat petras ante dominum. Quem nimirum spiritum sequitur commotio, quoniam mens quadam compunctione resoluitur, & fluentibus lachrymis quicquid in se sordidum est vel aduersum, cõmota interiori contritione detergit. Vnde orta spe, igne ineffabilis desi-

3. Reg. 19. c
Canti. 3.

A lis desiderij exardescit, & spirituale quoddam certamen init cum deo, donec sibilus auræ tenuis illapsus præcordiis, leni tactu perstringit affectum, & cunctis motibus, cunctis dissensionibus, cunctis verbis, cunctis cogitationibus imponens silentium, vsque ad ipsas Hierusalem cœlestis delicias animam subleuat contemplatiuam. Tunc ille diu quæsitus, toties rogatus, tam ardenter desideratus speciosus forma præ filiis hominum, quasi per cancellos prospiciens inuitat ad oscula, Surge, inquiens, propera amica mea, & veni. Tunc ingrediens Hierusalem transit in locum admirabilem, vsque ad domum dei, in voce exultationis & confessionis. Tunc amplexus, tunc oscula, Tunc inueni quem diligit anima mea. Tenui illum, nec dimittam. Tunc in Hierusalem affluit deliciis, & fruitur bonis, & diem festum cum exultatione colit. Obsecro itaq; fili charissime meměto mei, cum bene tibi fuerit, vt suggeras dilecto tuo, regi tuo, qui est in sancto, vt educat me de isto carcere, de his tenebris, de his vinculis: vt tandem aliquando respirem in prioris gaudij libertatem. Sentiam & ego quàm magna multitudo dulcedinis illius quam abscondit timentibus se. Sed heu heu rara hora, & parua mora. Felix anima, quę triduo poterit commorari in his deliciis. In his tribus diebus, contemplationis lucem non inconuenienter intelligo: quoniam quicquid de Deo poterit mens illuminata sentire: aut ad potentiam eius, aut ad sapientiam, aut ad bonitatem credimus pertinere. B Cernitur itaque dominus Iesus aliquando fortis & potens in prælio, vt scias te vel vt sentias te, si dilexeris eum, contra mundum, contra diabolum, contra omnem principatum & potestatem eius dextera protegi, cui resistere nemo potest, sub quo curuantur qui portant orbem: qui si tenuerit aquas, omnia siccabuntur: si emiserit eas, euertent terram. Si igitur spiritus potestatem habens ascenderit super te, si stimulos acediæ exagitauerit, si aculeos diuersarum passionum accenderit, si aduersum te commouerit mundum, si inflammauerit persecutiones, si times, si trepidas, si per singula momenta nimis quàm formidas, & ita ad Iesum tuum anxius curris, ploras, exponis pericula, opem flagitas: aderit tibi quem diligis, in specie potentissimi regis: & secundum orationem sancti Dauid, apprehendet arma & scutum, & exurget in adiutorium tibi. Audiésque, Ne timeas à facie eorum, quia ego tecum sum. At si secretorum cognitionem vel cuiusuis alterius solutionem tibi desideras reuelari, si mundanæ confusionis causas & rationes anxius admiraris, si mouentur pedes tui, quia pacem peccatorum vides, qui in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellantur: quæris diuersorium vbi cum Iesu solus cum solo fabuleris: clamas cum Hieremia: Iustus quidem tu es domine, si disputem tecum: veruntamen iusta loquar ad te. C Quare via impiorum prosperatur? Sic itaque quærenti aderit ille magister qui docet solus hominem scientiam: qui habet clauem sapientiæ, & aperit, ac nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Aderit in specie doctoris suauissimi, in cuius dextera ignea lex, vt te illuminatione, cognitione & charitate, quæ ex legis meditatione procedit, inflammet. Porrò in sinistra eius virga æquitatis, virga regni: vt & quærentis præsumptionem arguat, & curiositatem compescat. Postremò si hæc omnia etsi magna, etsi splendida, etsi subtilia, vnius tamen osculi desiderio, suauissimorum labiorum illius vno tantùm tactu non fastidias, sed incipias querulis vocibus clamare cum propheta: Quæsiui vultum tuum, vultum tuum domine requiram: Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te? Veniet certè tibi in odorem vnguentorum, & aromatum: sicque cœleste & diuinum quoddam trementi imprimens osculum, omnia viscera tua ineffabili iocunditate perfundet, vt clamare delectet: Diffusa est gratia in labiis tuis. Quum legem & prophetas legis, animaduerte diligenter, & inuenies ipsas apertiones & contemplationes multoties in figuris & ænigmatibus quibusdam designatas. Sunt enim multa genera contemplationis, ac spiritualium visionum, quæ tamen omnia vel ad Dei potentiam, vel ad Dei sapientiam, vel ad Dei benignitatem pertinere noscuntur. Nam si cogitetur deus respectu omnium vt causa quorundam vt sint, quorundam autem vt rationales, ac per hoc sapientiæ capaces D sint, multorum etiam vt beati sint: primum potentiæ, alterum sapientiæ, vltimum ascribam bonitati. Potentiæ quidem est, quòd sine ipso nulla creatura subsistit. Sapientiæ, quòd sine ipso nulla doctrina instruitur. Bonitatis, quòd sine ipso nullus rei vsus expedit. Apud ipsum secura sunt omnia: cum nihil sit quo eius turbari possit potentia. In ipso creata sunt omnia, cuius non potest falli sapiĕtia. Ex ipso recta sunt omnia: cuius natura nulla potest deprauari malitia. Ergo in rerum creatura contemplamur eius potentiam, in forma sapientiam, bonitatem in vsu. Sanè in his quæ in carne gessit, si contemplari malueris, hunc ipsum triduanæ lucis splendorem facilè intueberis. Si iacentem in præsepio, si in brachiis vagientem, si pendentem ad vbera, si inter vlnas Simeonis paruulum oculis illuminatæ mentis aspexeris, bonitatis eius opera interius admirare. Si vultum eius igneum, flagellum quoque de resticulis, vocémque terribilem, quibus vendentes & ementes in templo terruit, quibus euertit cathedras numulariorum, quibus insuper columbarum venditores eiecit, considerare delectat: tantæ virtutis potentiam expauesce. At si iocundum ducis insidias scribarum & Pharisæorum toties deprehensas, callidas eorum obiectiones responsionum illius prudentia confutatas oculata mente perspicere, sapientiæ eius lucem clarius emicare persenties. Ita quoque fuit potentiæ, quòd fugauit dæmones, quòd turbas pauit, quòd calcauit maria, quòd Lazarum vocauit de monumento: & tamen E non minoris sapientiæ fuit, quòd vt principes huius mundi fallerentur, inter diuina miracula à diabolo se tentari permisit, quòd velut egens esurierit, quòd in naui dormierit, quòd crucem moriturus ascenderit. Verùm quia in bonitatis illius meditatione libentius immoraris, ingredere (quæso) domum Simonis Pharisæi, & intuere attentius quàm pio, quàm suaui, quàm iocundo, quàm clementi vultu humi prostratam respicit peccatricem. Quàm compatienti processu illos pedes pœnitentis lachrymis irrigandos præbeat, & capillis quos sibi hactenus superbia & lasciuia vendicauerat, detergendos, labiisque tot scelerum fœditate pollutis diligĕter osculandos. Osculare, osculare ó beata peccatrix pedes dulcissimos, suauissimos, speciosissimos, quibus caput serpentis conteritur, ante quos antiquus hostis egreditur, quibus calcantur vitia, quibus mundi omnis sternitur gloria, quibus superborum & sublimium colla mira virtute premuntur. Osculare inquam, & felicibus allambe labiis vestigia quæ nullus peccator post te exhorreat: nullus quantumlibet criminosus refugiat: nullus expauescat indignus. Osculare, complectere, stringe, & angelis & hominibus adoranda vestigia pœnitentiæ & confessionis vnguento perfunde, vt tota domus impleatur odore vnguenti. Veh, veh tibi ó Pharisæe, cui est odor mortis in mortem, qui times alienis maculari peccatis, cum te timor proprius deterius fœdiusque maculet. Nescis F quàm suaue redoleat misericordiæ, miseræ huius peccatricis miseria. Quàm dulce sapiat pietati, confessio pura peccati. Quàm gratum sit illi sacrificium cordis contriti: quàm citò consumat peccatum ardens dilectio. Denique dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Gratia tibi ó beatissima peccatrix, ostendisti mundo tutum suis peccatoribus locum, pedes scilicet Iesu, qui neminem spernunt, neminem proiiciunt, neminem repellunt, suscipiunt omnes, omnes admittunt. Vbi certè vel æthiopissa mutat pellem suam, vbi pardus mutat varietatě suam, vbi solus Pharisæus non expurgat superbiam suã. Quid agis, ó anima mea, ó misera mea, ó peccatrix mea? Habes certè in te tuas lachrymas, habes vbi fœda tua oblectamĕta sacris osculis purges: & totum affectionis tuæ vnguentum securè sine aliquo metu vitij infundas. Quid dissimulas? Erumpite ó dulcissimæ lachrymæ, erumpite: cursum vestrum nullus impediat. Rigate sacratissimas plantas domini mei, saluatoris mei, susceptoris mei. Nam siquis Pharisæus submurmuret, siue me à suis aspectibus arcĕdum censeat, siue fimbriæ suæ tactu indignũ iudicet, subsannet, irrideat, auertat oculos, contineat aures, nihilo minus tuis inhærebo vestigiis Iesu, meis stringam manibus, premam labiis, nec à lachrymis cessabo vel osculis, donec audiã, dimissa sunt ei peccata multa.

Psal. 34. a
Esa. 41.
Hiere. 12. a
Psal. 39. b
Deut. 33.
Psal. 44.

G quoniā dilexit multum. Est ergo dies prima, qua anima sitiēs deum speculatur, & in amœnitatibus diuinæ potētiæ quasi in templo Hierusalem cōmoratur. Secunda sapientiæ illius admiratio. Tertia bonitatis & dilectionis prælibatio. Ad primam pertinet iustitia, ad secundam scientia, ad tertiam misericordia. Iustitia terret, scientia docet, misericordia fouet. Introibo in potentias domini, domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Ecce iustitia. Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Ecce scientia. Quoniam melior est misericordia tua super vitas. Ecce misericordia. Et in prima die, timor, qui ex iustitiæ consideratione procedit, animam purgat. In secūda, sapientia illuminat. In tertia, illuminatam bonitate dulcedinis suæ remunerat. Cernis, ni fallor, quàm necessarium sit & vtile inter bonorum operum exercitia, per triduum hoc Hierosolymiticas frequentare delicias, in quibus timor administrat panem doloris: scientia vinum exultationis: bonitas lac consolationis. Scio te nunc mirari quòd delicias dixerim, quibus dolorem non deesse commemoraui, cum expertus sum sæpius, quòd dolorem illum qui de casto timore procedit, omnibus huius mundi deliciis mens compuncta præponit. Et hæc dicta pro modulo experientiæ nostræ. Cæterum viri excellētioris meriti, & capacioris ingenij, animæque purgatioris, in tribus his subtiliora ac profundiora rimantur: in potentia scilicet dei profunda iudicia: in sapientia secreta consilia: in bonitate eius misericordiæ dona ineffabilia.

Psal. 70. c
Psal. 50. & 62. a

H Denique Paulus ingressus in potentias domini, & abyssum iudiciorū eius expauescens, ô homo, inquit, tu quis es vt respondeas deo? nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, cur me fecisti sic? Sed & thesauros sapientiæ eius admirans ait: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Diuitias quoque bonitatis eius commemorans, An diuitias, inquit, bonitatis Dei contemnitis? Post triduum igitur inuenerunt eum in templo, haud dubium quin Maria & Ioseph: altera mater, alter nutricius. Inuenitur itaque spiritualis spiritualium contemplator non in quolibet loco, sed in templo. Habet enim Hierusalem atrium, habet portas, habet templum. Et atrium aliquando patet quidem inimicis, portæ autem patefiunt solis amicis, ingressus verò templi non indulgetur nisi perfectis. Igitur qui in temporalibus æterna, in terrenis cœlestia, in humanis diuina, in creaturis creatorem valet inspicere: quasi in atria cœlestis Hierusalem introductus exultet. Hucusque philosophi quasi inimici, in atria intelligentiæ suæ vim poterant extendere, sicut dicit Apostolus: Quod enim notum est dei, manifestum est in illis. inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius; & diuinitas.

Rom. 9. c

Rom. 1.

I Qui verò in scripturis sanctis ablato velamine reuelata facie gloriā dei potest contemplari, de ingressu portarum Hierusalem glorietur. At si pinguedinem intimæ dilectionis, & tuæ adipem affectionis in cordis ara cœlestis desiderij flamma succenderit, & ascenderit fumus aromatum de flagrantia orationis, sicque oculus mentis in ipsa cœli secreta radium porrexerit, & cordis quoque palato illius diuinæ dilectionis felix tactus sapuerit: cum holocausto gratissimo templum Hierusalem frequentasti. Sed anima sancta in his deliciis cōmorante, dolet mater, mater & nutricius conqueruntur, & quærunt: inuentum tandem Iesum leui increpatione castigant, & reducunt ad Nazareth. Hæc maximè viris spiritualibus congruunt, quibus dispensatio verbi dei vel animarum cura commissa est. Porrò nutriciū nostrū nihil liberius dixerim quàm spiritum sanctum: matrē verò nil rectius quàm charitatem. Si nos fouent & promouent, pascunt & nutriunt, & geminæ affectionis dei videlicet & proximi lacte reficiunt: ij nos in studiis sanctis quasi in Nazareth tenent & sustinent, ij nos consolantur in tristibus, ij in dubiis consulunt, ij fessos roborant, ij sanant contritos corde, & alligant contritiones eorum: horum auxilio de Nazareth transimus in Hierusalem, de labore ad requiem, de fructu bonæ actionis ad secreta contemplationis. ij nobis æterna lege præscribunt, vt pro cura proximi non negligamus ex toto contemplationem Dei: nec rursus pro deliciis contemplationis, curam proximi omittamus.

K Vndè non immeritò si quieti plus quàm oportet indulgeamus, de nobis charitas fraterna conqueritur: nec gratam habet nostram in Hierusalem commorationem, si aliis quibus nostra solicitudo prospicit, senserit imminere ex nimia quiete perniciem. Plerunque enim nobis vel secretis meditationibus vel priuatis orationibus postposita actione mentis, si plus quàm subditis expedit, immoremur mediis deliciis, spiritu nimirum operante, & charitate suggerente, subitò venit in mentem memoria infirmorum, vt illum cogitemus contristatum expectare à paternis visceribus consolationem: alterum tentatum explorare quando procedens in publicum pater ei afferat suo sermone solamen. Illum iræ stimulis agitatum, quando non habeat vbi conceptum virus confessione salubri euaporet, aduersus patrem submurmurare: alterum acediæ spiritu victum, vt inueniat cui loquatur, quem consulat, huc illúcque discurrere. Tali itaque suggestu progresso ex paternis cordibus, quasi increpantem audimus matrem charitatem, Fili quid fecisti nobis sic? Ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Non cum iniuria dicimus spiritum sanctum vel charitatem in sanctis etsi adhuc minùs perfectis aut dolere aut conqueri, cum ipse spiritus gemitibus inenarrabilibus interpellet pro nobis, qui & loqui, & contristari, & talia agere in sanctis consueuit. Quod si contra huiusmodi necessitates amator quietis in ipsis animæ affectibus murmuret dicens, Nónne in his quæ patris mei sunt, oportet

L me esse? nihilo minus considerans spiritus rationalis quòd ideo Christus mortuus est, vt qui viuit, non sibi viuat: descendit cum eis, & est subditus illis. Securè descendit cum tali nutricio, & cum tali matre descendit feliciter. Descendit, qui spiritu dei actus, charitatem inferioribus ostendit. Descendam libens cum his ducibus in AEgyptum: si tamen ducunt reluctantem, si cogunt descendere, & reconscendere faciunt. Libenter subdar tali matri, libens supponam humeros oneri quod imposuerint, libens suscipiam iugum cui me subdunt, sciens quia iugum eorum suaue est, & onus eorum leue. Sed & si te fili mi à talibus curis liberum adhuc sub alis suis Christus abscondat, quòd prælatis incumbit facere ne subditi periclitentur, hoc ipsum expedit prouidere ne socij scandalizentur. Illi necessitates quandoque præponunt contemplationis deliciis: tu eas non præponas vnitati & paci congregationis. Præcipuè hæc ipsa spiritualium vicissitudinum tempora quando suppetunt, vel descendas ad Nazareth, vel ascendas in Hierusalem: nunquam solus, id est propriæ voluntatis arbitrio, sed semper seniorum distingue consilio. Ecce habes fili charissime quod petisti, licet tuo affectui, tuæque contemplationi nihil dignum: voluntatis tamen meæ, aut qualiscunque conatus aliquod, ni fallor, indicium. Scias igitur

M quia non tam euangelicam lectionem exponere, quàm ex ea aliquam meditationem, sicut rogasti, elicere curauimus: & legentibus incitamenta deuotionum ex huius serie lectionis euangelicæ composuimus, ipsius adiuuante gratia, de cuius loquitur infantia, qui plenus est virtute & gratia & sapientia, Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

DIVI BERNARDI ABBATIS

Sermonum in cœna domini prologus.

PASCHALIBUS dapibus saturari quicūq; esuriens requiris, mēsula nostra posita est, quæ nulli vetatur egenti. Ibi refici poteris ex micis quæ remanserunt de mensa domini. Nam ille dulcissimus panis, qui de seipso ait, Ego sum panis viuus qui de cœlo descēdi: dum esset in mundo, satiauit non mediocriter filios suos: illos videlicet quibus ascensurus ad patrem, ait: Filioli, adhuc modico tempore vobiscum sum. Sed ascendens in cœlum dimisit reliquias suas paruulis suis: quas, dum illum beatissimum panem angelorū, dominum meum Iesum quærerē gemens & plorans, quæque preciosa mundi pro illo ineffabili cibo dare deliberās, euangelista Ioanne in voluntate domini propinante accepi. Sed quicunque ad hanc mensulam seruuli Christi sedere

Ioan. 6.
Psal. 16. d

A sedere voluerit, non sine lachrymis quæso accedat: & si accesserit, saltem sine gemitu non recedat. Nam in ea inuenies cibum non ventris, sed mentis: non holocausta medullata, nec boues cum hircis, sed illum agnum de virgine natum, qui coram percutientibus se obmutuit, & non aperuit os suum: cui confitetur anima mea, & sanat eam quæ peccauit ei. Ille mihi sit via in hoc opusculo & in omnibus actionibus meis, vt illo duce, quæ gessero, incipiam & finiam: vt annunciem nomẽ domini in Sion, & laudem eius in Hierusalem: vt dum conuenerint populi in vnum & reges vt seruiant domino, merear illum videre in bonitate electorum suorum, & lætari in lætitia gentis suæ, qui est benedictus in secula.

Esa.50. & 53.

Lectio sancti Euangelij secundum Ioannem.

Ioan.13.a

Ante diem festum paschæ, sciens Iesus quia venit eius hora vt transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Audistis fratres dilectissimi, cum euangelium legeretur, quòd dictum est, Ante diem festum paschæ &c.

Verbum patris, filius dei, quod pro salute generis humani verbum caro factum est & habitauit in nobis, cupiens instruere & informare ad exempla humilitatis sequenda discipulos, & per illos omnes credentes in eum, cum appropinB quasset hora illa piissima, qua caro quam de intemerata virgine sumpserat Maria, tam triste esset perpessura supplicium: ab illo nobili suæ temporalitatis extremo conuiuio surrexit, vestimenta deposuit, aquam in peluim misit, & pedes discipulorum lauit. Et hoc est quod Ioannes euangelista ait: Ante diem festum &c. Talis erat mos & cõsuetudo Iudæorum, vt illum diem haberent solennem, quando illis dominus mare rubrum diuisit in duas partes, & deduxit eos per medium eius, & excussit Pharaonem & virtutem eius in eodem. hic est ille dies festus paschæ de quo dictum est: Ante diem festum paschæ. Nam pascha interpretatur transitus. Nam appropinquabat illud piissimum pascha, quo verus Moyses per mare rubrum debebat transire, & non post quadraginta annos, sed tantùm post quadraginta dies in terram promissionis intrare. Ille Iudæorum dies festus quo patres eorum trãsierunt de AEgypto, erat vmbra, sed iste fuit veritas, quo Christus transiuit de hoc mundo: & nos fecit transire de vitiis ad virtutes, de morte ad vitam, de mundo ad cœlum, pro nobis victima factus & sacrificium, seipsum deo patri in ara crucis offerens holocaustum. Ante diem festum paschæ &c. Quid ergo est ô sancte Ioannes, quod dicis festum? Nõnne dies festus, dies est gaudij & lætitiæ? Putásne dies ille est lætitiæ & iucunditatis, quo agnus in crucem leuatur immolandus stipite, opprobrium hominum factus, & abiectio plebis? C quo præ dolore sol obscuratur, petræ scinduntur, & tota contremiscit orbita mundi? vbi mater sic plorat, & eius dilectus Ioannes? Potius ille dies fuit luctus, quàm risus & lætitia sanctis & electis. Sed Iudæis lætitia: tibi & apostolis tuis tristitia. Iudæorum lætitia vertetur in luctum: & tristitia apostolorum est versa in gaudium. Sequitur, Sciens Iesus quòd venit eius hora, vt transeat ex hoc mundo ad patrem. Iesus Hebraice, Latine saluator interpretatur. Iste est ille saluator fortissimus, qui vlterius vinci non potest, & saluat omnes sperantes in se. Semel pro te Christiane victus est, imò mortuus: sed noli flere, quia surrexit à mortuis, & mors illi vltrà non dominabitur. Oportebat illum mori pro salute mundi, & resurgere tertia die, & prædicari in nomine ipsius pœnitẽtiam & remissionem peccatorum per omnes gentes, quoniam ipse sic disposuerat: & hoc est quod dicitur, Sciens Iesus quia venit eius hora &c. Hæc est illa hora de qua superius timens mori secundum carnem ingemuit & ait, Nunc anima mea turbata est valde. Et quid dicam? Pater saluum me fac ex hac hora. sed propterea veni in hanc horam. Timuit Christus mori, vt tu non timeas mori, confidens in eum qui suscitauit Iesum à mortuis tertia die. In illum tantùm, qui suscitauit Iesum, est confidendum. O tu Christiane, ne de hac infirmitate desperes. Docuit quid tunc & in omnibus periculis mortis debeas dicere, ad quem confugere, quẽ inuocare, in quem

D sperare: in patrem deum, qui non potest despicere sperantes in se, cum attestatione bonorum operum. Bonorum dico, quia sine meritis aliquid sperare, non spes, sed præsumptio debet dici. Tu itaque talia fac opera tua, vt ei in hora mortis in veritate dicere possis: In te domine speraui, non confundar in æternum. Hanc horam præsciuit, hanc horam elegit: vt in ea per mortem de hoc mundo transiret ad patrem secundum humanitatem, à quo nunquam recessit secundum diuinitatem. Illa hora est finis ille de quo dicitur, Cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Cum dilexisset suos pro eis homo factus: in tantum eos dilexit, quousque ad mortem dilectio eum perduxit. Te dilexit in morte, vt tu dilectione eius possis transire de mundo ad patrem. Te dilexit in finem, vt tu in eius dilectione vsque in finem permaneas: quod quidem si feceris, proculdubio ad patrem transibis. In cuius dilectione qui vsque in finem non permanserit, in veritate dico, in æternum peribit. In eius dilectione modus amoris nullus esse debet. Sine modo te dilexit: sine modo eum diligere debes. Modum dilectionis excessit te diligendo, pro te moriendo: tu quantum eum diligere debes, non potes. Dilige eum ex toto corde, ex tota mente, & omni anima, & omnibus viribus tuis. Hoc tantùm quærit, vltrà non quærit: hoc fac, & viues. Sequitur, E Et cœna facta, cum diabolus iam misisset in cor, vt traderet eum Iudas Simonis † Schariotis. Hic innuitur cœna esse parata, sed nondum transacta: quia postea recubuit, & buccellam Iudæ tradidit. O Iuda infelix, ó discipule pessime, mercator nequam. Tibi cœna parabatur, & à te dator cœnæ tradebatur? O miser Iuda. O male confessor. O desperate pœnitens, dixisti, Peccaui tradens sanguinem iustum. & laqueo desperationis te miser suffocasti. Iste, vt arbitror, fuit filius Simonis Schariotis. Simon dicitur obediens, sed qualis vir iste Simon fuerit, deus scit: ego autem nescio. Schariotis dicitur à vico in quo ortus fuit, qui alio nomine Marmotis dicitur, siue mala mors. Et meritò de mala morte fuit, quia sic mala morte periit. Diabolus miserat in cor per suggestionem, vt traderet eum non credens illum esse deum. Nõnne contremiscis recogitans Christiane, & tu monache sancti Benedicti, quid actum est de discipulo Christi? Diabolus misit in cor eius, vt traderet vitam, & tradens vitam, per laqueum desperationis se & vitam perdidit. Si lupus non timuit intrare in gregem domini, & vnam de duodecim tam pauculo numero mactare & perdere, quid facturus est de tanto grege commisso pastori? Vnusquisque vestrum fratres charissimi videat ne sit Scharioth Iudas. Videte quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes: cauti contra callidi hostis insidias. Misit in cor Iudæ, vt traderet dominum. Quid est tradere dominum? Vendere dominum. Quid est vendere? Alienare. Dominum vendit, qui à se dominum alienat. Dominum alienas à te, si depellis eum à te. O monache dei, ó F discipule Christi, audi me, audi consilium meum. Te diabolus quærit auellere, te extrahere de grege domini. Vide ne consentias ei. Vide ne credas ei. Mendax est, & pater eius. Te vult occidere. Te vult mactare. Te vult perdere secum in gehennam. Caue te à loculis. Caue te à marsupiis. Foueæ diaboli sunt. Heu quot in illis perdidit, quot in illis interfecit? Dicitur de Iuda, quia fur erat, & loculos habebat &c. Iste dum sitit lucrum, tendit ad laqueum: dum perdit vitã, lucratur mortem. Heu quot loculi, heu quot marsupia sunt in monasteriis sancti Benedicti, heu quot cucullati, super auriculas tonsurati, habent marsupium mentis, habent loculum propriæ voluntatis, marsupium murmurationis, detractionis, vagationis, superbiæ & liuoris, inuidiæ & malæ voluntatis. Sed mementote fratres dilectissimi, quòd qui talia agunt, Iudam traditorem sequuntur: & ideo nisi se emendauerint, regnum dei non possidebunt. Estote quæso dilectissimi discipuli Christi non in falsitate, sed in veritate: non in veste, sed in corde: non in alta tonsura, sed in mente pura. Iudam derelinquite desperantem, Petrum sequimini vere pœnitentem. Iudam derelinquite desperantem in barathro inferni, Petrum sequimini qui est in gloria paradisi. Tenete lachrymas Petri. Quod si feceritis, peruenietis ad gloriam Petri, per Iesum Christum dominum, cui confitetur anima mea, & sanat eam quia pec-

† Ischariotes.

Id ridiculũ censeo etymum.

G cauit ei. Qui cum patre & spiritu sancto sit benedictus per cuncta secula, Amen.

Sermo secundus.

SICVT auris non potest satiari auditu, nec oculus visu, sic nos nunquam satiari debemus enarrandis piis operibus Christi. Nam mihi dulcia sunt super mel & fauum, & cariora super millia auri & argenti, & his saturari non possum. Amplificet mihi dominus desiderium meum: & lætificet me in iocunditate vultus sui, cum omnibus diligentibus eum: de quo in consequentibus dicitur, Sciens Iesus quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à deo exiuit & ad deum vadit, surgit à cœna, & ponit vestimenta sua. Et cum accepisset linteum, præcinxit se, & misit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorũ, & extergere linteo quo erat præcinctus.] Sciens quia omnia dedit ei pater in manus, & bona & mala, mala in vsum, & bona in effectum: de malo proditionis Iudæ fecit bonum redemptionis nostræ. Vel sciens quia omnia dedit ei pater in manus: quia omnia subiecit sub pedibus eius, oues & boues, insuper & pecora campi. Et sciens quia à deo exiuit, non eum deserens: & ad deum vadit, non nos derelinquens. Surgit à cœna &c. A deo exiuit, quia de sinu patris in vterum beatæ virginis venit: quia cum in forma dei esset, H non rapinam arbitratus est esse se æqualẽ deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. A deo quoque exiuit, cum talem se hominibus præbuit, qui posset videri & tangi, immo (quod non sine magno gemitu cordis & fluuio lachrymarum stilo commendare deberem) & ligari, colaphizari, flagellari, conspui, & ad vltimum occidi: & hoc est quod dicitur, à deo exiuit. Sed noli flere bone monache, quia sequitur, ad deum vadit. Ad deum vadit, quia resurgens ex mortuis iam non moritur: mors illi vltrà non dominabitur. Ad cœlos ascendit, sedet ad dexterã patris, constitutus à deo iudex viuorum & mortuorum. Et hoc est quod dicitur, Surgit à cœna. nam à cœna surrexit, quia de sinu patris vbi cœnabat cum angelis, ad homines venit, trabeam nostræ mortalitatis assumens. Vestimenta quodammodo deposuit, cum semetipsum exinaniuit. Sibi vniendo humanam naturam, linteum accepit, & præcinxit se: quia naturam humanam se induens, in ea se virtute præcinxit, & de hoste superbo gloriosè triumphans, rex gloriæ est factus, & dominus virtutum. Aquam misit in peluim, & pedes discipulorum lauit. Quid est aqua? Quid est peluis? Ista est aqua illa benedicta, quæ sordes men-I tium lauat, leprosos mundat, cæcos illuminat, sanat ægrotos, iustificat impios, resuscitat mortuos. Ad hanc aquam dominus meus Iesus inuitat sitientes, dicens, Siquis sitit, veniat ad me & bibat. Aqua ista spiritus sanctus est. Aqua ista est illa de qua Hieremias ait: Dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Pota me domine isto fonte, vt non sitiam amplius. Nam sitit anima mea ad istum fontem viuum. O si attigero fontem istum. O si satiabor cum dulcissimo fonte! putas veniet tempus quo plenariè de eo possim haurire? Et quando? Et si aliquãdo, quare non modo? Quid dicam, quid faciam, quia dominus meus differt ad me venire? O dulcissime Iesu sint mihi lachrymæ refectionis assiduæ, donec dicatur animæ meæ, Gaude & lætare: ecce quem quæris, ecce quem desideras, ecce pro quo ploras: ecce dominus tuus, ecce deus tuus, pater & filius & fons desideratus spiritus sanctus. Modo inebriare à deliciis paradisi. Aqua ista, fratres mei, spiritus sanctus est. Ipse de se sic inebriet mẽtes nostras, vt præter eum nihil aliud diligamus. Peluis illa in qua dominus spiritum sanctum posuit, est ecclesia fidelium, in qua per lauacrum regenerationis spiritus sanctus sordes credentium lauat. Quod dicitur, Pedes apostolorum lauit, audi immunditias eorum vestigia sequentium. Vel possumus dicere quòd peluis, siue receptaculum spiritus sancti, corda apostolorum fuerunt, quibus dominus spiritum sanctum infudit: & eorum pedes lauit, quia in fide catholica, quæ fideles vehit ad cœlos, quam puluere infidelitatis fuscatam tenebãt, penitus expulsa rubigine per spiritum sanctum confirmauit. Possumus & aliter dicere, si te cum amore Christi audire delectat. Sed non sine lachrymis accipias quæ-K so, quod sine lachrymis scribi non debet. Aquam in peluim misit, quia pro tuo amore mortem delicias reputans, in crucis stipite pium cruorem fudit. Et lauit pedes apostolorum, id est vestigia credentium mundauit, quæ sordida erant peccatis. Et extersit linteo quo erat præcinctus, humana scilicet car-ne qua erat indutus: quia eius passio peccatorum nostrorum est vera purgatio. Vel cœnam domini qui passionem eius assignare voluerit, à tramite veritatis se exorbitare non credat. Hic cœna ista passionem significat. Sicut enim post cœnam non fit prãdium, sic Christus postquam semel passus est, non iterum patitur. Surgit à cœna post passionem: ponit vestimẽta, scilicet priorem infirmitatem: linteo se præcinxit eadem carne iam immortali. Aquã in peluim mittit, quia per baptismatis lauacrum credentes lauit à peccatis. Et extergit linteo quo est præcinctus, quia pro nobis interpellat patrem gemitibus inenarrabilibus, sibi ostendendo suam humanitatem. O mira & inexquisita pietas. O inæstimabilis bonitas. O noua & inaudita humilitas. Christus Dei filius de pura & intemerata virgine natus, rex regum & dominus dominantium, surgit à cœna, vestimenta deponit, se linteo cingit, aquam in peluim mittit, ante discipulos reuerenda genua flectit, humilis & procliuus pedes discipulorum lauit. O quis vnquam audiuit talia? O quàm stupenda pietas. Mira dei clementia, lauit pedes discipulorum, qui de nihilo cuncta creauit. Quid tibi videtur quicunque es homo quem ira accendit, superbia L consumit, ira perturbat, superbia deuastat? promptus ad iram, festinus ad superbiam? O superbe. O germen diaboli. O apostata christiane. O serue nequam. Quid tibi videtur de creatore tuo, de deo tuo? Pronus lauit pedes discipulis: & tu dedignaris humiliari fratribus offensis? O serue male, semen Chanaan, & nõ Iuda, qui es per auctorem superbiæ deceptus: cur non consideras quis est ille quem per superbiam sequeris? & quis est ille quem per humilitatem imitari cõtemnis? O quàm malus est ille quem sequeris, & quàm bonus est ille à quo deuias? Ille est diabolus: iste verò deus. Elige quẽ imitari sit melius. O superbè, nónne frons tua erubescit? Erubesce vas stercorum vlterius habere superbiã. An ignoras quia deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam suam? Exue veterem hominem, & indue nouum, videlicet dominum Iesum, & reformabit corpus humilitatis tuæ configuratũ corpori claritatis suæ. Disce quæso vlterius habere humilitatẽ per humilitatis auctorẽ. Nam de eo sequitur: Venit ad Simonẽ Petrum. Et dixit ei Petrus, Domine tu mihi lauas pedes? Respõdit Iesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modo, scies autẽ postea.] Quando dominus Iesus pedes discipulorũ lauare cœpit, prius ad primũ discipulorum venit. Et idẽ Petrus expauescit quòd deus lauet pedes homini. Nam pauore perterritus, non potuit sustinere dominum ad pedes suos humiliatum. Viderat eum aquã in peluim mittere, se linteo accingere: & mirabatur forte M quid vellet facere: sed postquam vidit illum ante pedes suos vas cum aqua portare, genua flectere, & ad lauandum se præparare: multo suprà quàm dici potest miratus expauit, & magno timore percussus, ingemuit & exclamauit dicens: Domine, tu mihi lauas pedes? Creator creaturæ, & deus homini? dominus seruo, magister discipulo? immo ei qui factus est ex limo, ille qui fecit omnia ex nihilo? Surge domine, surge deus meus, quid vis facere? Non possum sustinere, non possum ferre. Oculi mei te videre refugiũt sic procliuum, sic prostratum ante pedes mos. Surge creator, surge deus meus. Surge lux mundi, vita mea, gloria mea. Noli facere quod te video facere velle. At Iesus ait: Quod ego facio, tu nescis modo: scies autem postea. Ac si dicat, noli timere, noli expauescere. Re vera Petre magna sunt hæc humilitatis indicia, sed citò maiora videbis. Sine modo, quia sic oportet fieri: licet nunc ignores huius rei mysterium, scies postea. Mysterium est, exemplum est, quod iturus ad patrem tibi relinquo. Ideo noli prohibere quod facere volo. Dicit ei Petrus, Non lauabis mihi pedes in æternum. Absit à me domine, vt mihi laues pedes in æternum, in aliquo tempore. Respondit Iesus, Si non lauero te, non habebis partem mecũ. Quod dicit te, & non pedes, synecdoche ibi est, quãdo quod est partis, toti attribuitur. Ego sum aqua lauãs. Ego sum aqua sanctificans: nisi te lauero, non habebis

A habebis partem mecum. Petrus audiens, non habebis partem mecum, totus intremuit: nihil iam contradicens magistro: non tantùm pedes, sed totum se offert ad abluendum, dicens: Domine non tantum pedes meos, sed manus & caput. Quid est quod dicis? Non habebis partem mecum? O quàm amarum est quod dicis, non habebo partem tecum. Nónne tu vita mea, dulcedo mea, tota spes mea, salus mea, & omne desiderium meum? Ecce me, fac quicquid vis de me, laua pedes, & non solùm pedes, sed & manus & caput. Sed ô domine Iesu, cum hoc sit verum quòd nullus posit partem habere tecum, nisi prius laueris eum: miserere mei, miserere mei. Ego sum ille tuus peccator, totus immundus, totus sordidus: partem tecum habere cupio, tecum partem habere desidero. Ne despicias me Deus salutaris meus. Propitius esto mihi peccatori: laua sordidum, laua inquinatum, laua pedes, laua manus, laua caput, immo totum corpus, laua mentem, laua animam, laua me interius & exterius, laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Si laueris me, super niuem dealbabor. O domine Iesu, quis dabit mihi vt venias in cor meum, & inebries me aqua tua, vt obliuiscar mala mea præterita: & verbum bonum amplectar, te vita quæ nunquam morieris in æternum? Dulcis cibus animæ meæ, veni domine, & noli tardare. Expectat anima mea peccatrix ad sufficienter pœnitendum, & ad bene viuendum, tuæ B gratiæ inspirationem. Dixisti Petro, Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet. Ego non sum Petrus lotus, totus lauari indigeo. Me tibi committo, fac de me quicquid vis. Tu autem domine in æternum benedictus permaneas. Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet. Hic innuitur apostolos esse baptizatos, sed non legimus vbi. Qui lotus est baptismo, totus est mundus: sed quia iterum terrenæ inhabitationis puluere inquinatur, iterum opus est pedes lauare. Quos lauat dominus interpellans pro nobis, & nos ipsi orando in contritione cordis, & compunctione lachrymarum. Ille etiam qui in ocio studet veritati, dum in aliis pulsanti sponsæ aperire pergit, pedes inquinat, quia veritas humiliter auditur, sed sine periculo non prædicatur. hæc enim sponsa in canticis canticorum se vitare velle demóstrat, vbi eam sponso exhortanti ad prædicationem, sic inquiens ait: Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illam? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Dixerat ei sponsus: Aperi mihi soror mea, amica mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. Ac si dicat: O soror mea, cohæres mea, amica mea, conscia secretorum meorum. Columba mea spiritu sancto illustrata. Immaculata mea terrenis curis exuta. Aperi mihi, id est, fac mihi peruia corda errantium prædicando. Caput meum plenum est rore, C id est deitas mea circundata charitatis feruore est. Et cincinni mei guttis noctium, id est collectiones fidelium sententiis hæreticorum. Ad quem sponsa: Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? id est, deserui secularia, quomodo repetam illa? Remoui me à prædicatione, quomodo redincipiam? Laui cogitationes & affectiones, quomodo inquinabor sordibus mūdi? Sed hos pedes discipulis lauat dominus per spōsionem suæ orationis, vbi dicitur: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quod sequitur, Vos mundi estis, sed non omnes, exponit euāgelista cum dicit, Sciebat Iesus quis eum erat traditurus, propterea dixit: non estis mundi omnes. Sequitur: Postquam lauit pedes eorum, & accepisset vestiméta sua, cum recubuisset, dixit iterum eis, Scitis quid fecerim vobis ego dominus & magister? Exemplū enim dedi vobis, vt & vos ita faciatis.] Hoc si memoriæ commendastis: expositum est. Postquam lauit pedes discipulorum, id est impleta purgatione per sanguinem suum, accepit vestimenta, quia immortalis factus. Cum recubuisset, id est, cum ad dexteram patris sedisset, dixit per spiritū sanctum missum in linguis igneis. O beatos pedes, ô pedes felices, qui talem ac tantum meruerunt habere lauatorem. De pedibus electorum dico, de Iudæ traditoris pedibus non dico. O beate Petre, ô felices apostoli, ante pedes quorum astitit humilis creator angelorum. O beata purgatio, ô beata lauatio, quæ mundat leprosos, curat ægrotos, vulnera sanat, cicatrices solidat, lumen donat cæcis, gressum claudis, pulchritudinem

fœdis, diuitias egenis, mœstis lætitiam, pœnitentibus veniam, mortuis vitam. O grande gaudium, immensa lætitia. D Christus postquam lauit, sua vestimenta accepit. Post mortem carnis, gloriam habuit resurrectionis. Post sanguinis effusionem, accepit corporis immortalitatem. Deinde recubuit, deinde requieuit, cœlos ascendit, vbi sedet benedictus in dextera dei patris. De illo accubitu dicipulis intonat, instruit, docet per spiritum sanctum, & per ipsos intonat gentibus cunctis. Et quid dicit? Scitis quid fecerim vobis? Vos me vocatis magister & domine, & bene dicitis, sum etenim.] Hoc est quod promiserat Petro dicens: Scies autem postea. Hic inuitat ad sciendum, quod prius nesciebant. Quod dicit, Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis, sum etenim: non est de arrogantia, sed de veritate. Qui enim necessitate cogente vera de se bona loquitur, tanto magis verius humilitati iungitur, quanto & veritati associatur. Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis, sum etenim. Ego sum magister: ego sum dominus. Ego sum magister sine errore: ego sum magister sine falsitate. Ego sum magister bonitatis: ego sum magister sanctitatis. Qui sequitur me, bene vadit, ambulare male non pōterit. Ego sum dominus vitæ, dominus mortis, dominus cœli, dominus terræ Creator cunctorum, & dominus omnium. Si ergo ego laui pedes vestros dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Sicut prius exemplo, sic nūc eos verbo instruit magister E veritatis. Hic enim sumitur argumentum habēdæ humilitatis, ac si dicat: Si ego qui sum dominus & magister, laui pedes vestros, & vos qui non estis magistri nec domini, debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum feci vobis, ita & vos faciatis. & est sensus: Si ego laui pedes vestros, id est, si ego dimisi vobis peccata, qui sum dominus deus potens omnia, & magister sciens omnia antequam fiant: vos qui estis serui & discipuli, debetis in vos peccantibus dimittere, & pro eis orare. Exemplū enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Non eritis boni serui, si non fueritis secuti dominum. Nec veraces discipuli, si deuiaueritis à doctrina magistri. Audite prælati qui cathedram tenetis regiminis. Putás ne tenetis exemplum domini? Vnusquisque nostrum conueniat conscientiam suam: gaudeat si tenet: si non tenet, iam non est discipulus domini. Melius illi esset si haberet molam asinariam in collo, & demergeretur in profundum maris, quàm vt esset sortitus nomen abbatis. Melius illi esset, si esset custos porcorum, quàm quòd esset abbas monachorum. O peluis domini. O humilitas Christi, quàm longe recessisti! O quàm sunt rari, ô quàm sunt pauci, qui aquam in peluim mittant, & flexo poplite ad lauandum pedes discipulorum petant! Peccat frater, offendit frater, in aliquod delictum cecidit? Non est peluis, non est aqua: non est qui se præparet ad illum abluendum, sed potius ad expellendum. Discite prælati quòd hoc F non est de regula Christi. Ille lauit pedes discipulorum genibus flexis, & vos non vultis lauare sordes vestrorum conseruorum totis corporibus in terram prostratorum? Non est discipulus super magistrum. Peccat monachus: peccat conuersus: puluerem portat in pede: immo forrè toto corpore tabescit in cute. Tolle aquam, tolle doctrinam de pelnibus magistri, de præceptis domini: curre ad eum non in equo Pharaonis, sed in humilitate redemptoris: vultu placido, mente tranquilla: quàm citius potes, lauare festina: ne puluis vertatur in scabiem, scabies vertatur in lepram, & leprosus expellatur de grege domini. Sed si obstinatus fuerit, & emendari noluerit, dicens, Non lauabis mihi pedes in æternum: dic & tu ei: Si non lauero te, non habebis partem cum Christo domino. Postea si cum Petro assentire voluerit: laua eum cum omni humilitate, mansuetudine & misericordia: vt tu ipse misericordiam à deo consequaris. Quod si non feceris, non tenes exemplum Christi: nec es discipulus Christi. Quod Christus fecit, facere dedignaris? Quod dominus fecit, seruum cur facere tædet? Non est seruus maior domino suo: nec apostolus maior eo qui misit illum. Sicut ego patior, & vos patimini: sicut me humilio, & vos humiliamini. Si hæc scitis quæ feci & docui, beati eritis si feceritis. Non de omnibus dico: ego scio quos elegerim.

G non de omnibus dicebat, quia Iudas apostata erat. Elegerat duodecim: sed vnus diabolus erat Iudas Iscarioth: qui contra dominum leuauit calcaneum: de quo ipse dixit, Vt impleatur scriptura, qui manducat panem meum, leuauit contra me calcaneum suum. O Iuda infelix, dominicum panem manducas, & contra dominum calcaneum leuas? Heu quanti Iudæ, qui panem domini manducant, & dominum in operibus suis calce percutiunt. Quanti de altari viuunt, qui altari non seruiunt: imò dominum altaris pro nihilo ducunt. Heu, quod magis dolendū est, quanti sacerdotes, sed falsi sacerdotes, qui panem Christi, corpus Christi sumunt ore, & Christum conculcant pede, putidi fœtore luxuriæ, infecti veneno nequitiæ. Isti sunt Iudæ Iscarioth, qui nisi se in melius cōmutauerint, vtinam nati non essent. Sed tu serue dei monache, Christi tene exemplum, & habebis promissum. fac quod iussit, vt possis venire ad illam beatitudinem quam promisit. Sequitur, Amodo dico vobis priùs quàm fiat, vt cum factum fuerit credatis, quia ego sum. & est sensus: Vsque huc toleraui & tacui, sed iam noto proditorem antequam fiat, quod mox est faciendum: vt cum factum fuerit, credatis quia ego sum ille de quo scriptura illa prædixit. Vos ergo fratres mei, discipuli Christi, cogitate quid Iscarioth fecit, & videte ne consimilia faciatis. Iudas contra Christum leuauit calcaneum: vos autē illi prosternite corpus & animam. Iudas ab illo recessit: vos H autem sequimini illum. Iudas vendidit illum Iudæis: vos autem vendite quæ habetis, vt possitis comparare eum. Non solùm autem quæ habetis, sed etiam vosmetipsos pro amore tātæ pulchritudinis margaritæ pro nihilo reputetis, & illi soli placere quantum potestis contendite: vt ego & vos ad illius gaudia sine fine mansura, quæ ipse est, valeamus peruenire, per eundem mundi saluatorem, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat benedictus in secula seculorum, Amen.

Sermo tertius.

Psal. 103. c CVM de iure conditionis humanæ, omnem hominem exire oporteat ad opus suum & ad operationem suam vsque ad vesperam, & scriptura non possit solui, necesse est vt vnusquisque dum in corpore viuit, operari nō cesset quod sibi expediat in æternum. Nam citò veniet tempus & hora quibus labor omnis & vniuersa cura laboris cessabit, & tunc omnis homo secundum suum laborem mercedem habebit. *Eccle. 23. d* Igitur cum nihil sit dulcius nec æquius quàm respicere in mandatis domini, in lege Christi meditari elegi, quia mihi bonum est lex redemptoris mei super milia auri & argenti: & I de fructu laborum meorum cuilibet dare petenti. Tu autem mi lector ausculta diligenter, & quid tibi per me loquatur Christus, obserua. Ipse est quo nullus maior, nullus melior: quo nullus pulchrior, nullus dulcior, nullus charior. Gloria sanctorum, decus angelorum, auctor & curator cunctorū, qui ait discipulis suis, Amen amen dico vobis, qui accipit si quem misero, me accipit. Et qui me accipit: accipit eum qui me misit. Postquam dominus & saluator noster suo exemplo docuerat humilitatem, & carnis passionem, supponit honorem, vt eos consoletur, affirmans quòd ipse & pater eius in illis recipitur, qui pro illius amore recipiūtur. Hic est notādū, quòd in misso, non missi sed mittentis auctoritas cōmendatur. Qui ergo accipit nuncium Christi, Christum accipit: & si Christum, & patrem Christi. Quid audis ô Christiane? Veritas loquitur: veritas mentiri non potest. Ait enim, Qui accipit si quem misero, me accipit. Quem mittit? quis est enim nuncius? Venit pauper, venit mendicus: aduena est & peregrinus: non habet quid vestiat, non habet quid manducet, non habet vbi caput reclinet. Venit ad ianuam tuam, ad domum tuam, non tanquam frater ad fratrem, non tanquam consors ad consortem, sed tāquam seruus ad dominum: petit panem, postulat vestem, apud te quærit hospitari pro amore Christi. Qui tibi videtur? Quis est iste mendicus, iste peregrinus qui apud te pro amore Christi tam humiliter, tam suppliciter orat hospitari? Missus Christi est, nuncius Christi est: non est solus, cum illo est Christus. Gaudens suscipe. Gratanter refice, serui deuote cum timore & reuerentia magna. Christum K suscipis, Christum reficis. Gaude & lætare quòd talem meruisti habere conuiuam. Felix mensa, beata mensa, in qua Christus conuiuatur, in qua deus reficitur. Infelix mensa, cui deest talis conuiua. O quàm misera mensa, imò quàm miser dominus mensæ, qui pauperem pellit à mensa, qui pauperi claudit misericordiæ viscera. O serue nequam, cuius viscera negligunt aperire marsupium pietatis. Nónne oportuit te misereri conseruo tuo? Quis tibi donauit quod habes? Nónne pauperis dominus? nónne pauperis & tui creator? Nónne natura vos creauit æquales, & vna eadémque conditione estis exituri? Cur non te tangunt confinia sortis? Suscipe miserum, recollige mendicum & peregrinum, refice famelicum, vesti nudum, & operibus misericordiæ incumbe prout potes. Quum pauper petierit, manum aperire non differas. nam eleemosynam tuam cum paupere fratre suscipit Christus. Tu autem mi lector, ne pauperem quæso abhorreas, sed tam citò cum illum videris, adorare ne negligas, licet sit scabiosus, siue leprosus, veste sordidus, anhelitu fœtidus, tamen brachiis charitatis astringe, & quod à te petierit, charitatiuè impende. In veritate donas Christo, accipit Christus: ipsemet testis, ipse mentiri non potest, & in die iudicij tibi redditurus est mercedem æternam. Sequitur, Quum hoc dixisset Iesus, turbatus est spiritu, & protestatus est & dixit: Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis me tradet. Turbatur Iesus L ex nostra infirmitate, non ex sua potestate. Nostra infirmitas in eo turbata est, non sua potestas, sicut & verè passa. Voluntariè accipit turbationem, ne desperet seruus necessitate turbatus. Qui turbatur spiritu, significat perturbandos spirituales ex charitate, cum vrgens causa zizania à tritico ante messem cogit separare, id est ante diem iudicij cogit excommunicare. Sed notandum est quòd sunt duæ perturbationes, scilicet turbatio carnis, & turbatio spiritus. Turbatio carnis est passio carnis: turbatio spiritus est timor, anxietas, & similia. Non carne, sed spiritu turbatur dominus cum dicturus esset, Vnus ex vobis me tradet: non quòd tunc primùm subitò cognouerit, & repentinum malum eum turbauerit: sed quia iam eum fuerat expressurus, vt non lateret, & ille erat exiturus, & Iudæos adducturus, turbauit eum proximum periculum proditoris, sicut superius dictum est. turbauit eum imminens passio, sicut inferius dicitur, Nunc anima mea turbata est, & quid dicam? Hæc dixit appropinquante hora passionis. Turbatus est dominus Iesus spiritu, & protestatus est quod occultum fuerat, & dixit, Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me. Ac si diceret, Vnus ex vobis exiturus est, & tradet me: vnus ex vobis, sed non vinculo charitatis vnitus, est me traditurus. Aspiciebant ergo discipuli adinuicem, hæsitātes de quo diceret. Non minima tur- M batio, timor & anxietas apostolorum mentem vexabat. Putas quomodo Petrus & sancti apostoli latebras mentis intrabant, vt si in auctorem vitæ saltem in cogitatione aliquid sinistrum putassent? Non parum erant turbati. nam pallor qui erat in facie, declarabat dolorem qui vigebat in mente. At nil doloris gerebat, qui astutam rabido portabat sub pectore vulpem. non erat dolens, cui ingens dolor inesse debebat. O bonitas redemptoris. O pietas creatoris, neminem vult perire, sed omnes fieri saluos. Specialiter non designat traditorem suum, ne fieret impudentior vel inuerecundior manifestè deprehensus. Manifestat ergo crimen, & dat locum pœnitentiæ: vt proditor videns se latêre non posse, agat pœnitētiam. Sed vir ille perditionis, nullius pœnitentiæ lamenta suscipiens, talis vel peior remansit, qualis fuerat prius, transiens in affectum cordis. Illi verò quorum ingens procella doloris corda turbabat, adinuicem aspiciebant, dubitantes de quo diceret: quia etsi nota fuit cuique conscientia sua, alterius tamen erat ignota. Erat ergo recumbens vnus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus. Felix inquam discipulus ille, cui sic erat familiaris author vitæ quæ nūc est, & futuræ: nimis honoratus est discipulus ille, qui sui capitis habuit reclinatorium tam venerabile, pectus scilicet Iesu Christi creatoris cunctorū. Iesus autē valde eum diligebat, quē tanto honore sublimabat. O q̄ bene quiescebat, qui supra pectus Christi quiescebat. O beate apostole dei, discipule Iesu Christi,

Ioan-

A Ioãnes beate, vtinam mererer illius dulcissimos pedes osculando lachrymis rigare, in cuius pectore tu meruisti dormire. Vtinã faciem illius à longe saltem possem contemplari, in cuius pectore tam dulciter dormire meruisti. Hic enim de se quasi de alio dicit, vt rerum gestarum scriptor, non sui videatur prædicator esse. Per sinum siue pectus significabatur illud secretum de quo bibit diuinitatis sacramentum. Hunc diligebat Ioãnem non plus omnibus, sed familiarius, vt per pacem exiret de vita, non per passionem. Huic innuit Simon Petrus, & dixit: Quis est de quo dicit? Sciebat autem Petrus quòd Christus quodam priuilegio amoris Ioannem diligebat, nec ei celaret suæ diuinitatis secretum. Innuit ergo ei Petrus vt interrogaret eum. Quis est? Itaque cũm recubuisset supra pectus Iesu, dixit, Domine, quis est? Et meritò de proditore suo magistrum interrogare non timuit, cui iam in sinu diuinitatis, veritatis magister rimari secreta polorum monstrauit. Et dicit, Domine quis est? quis est ille infelix? quis est ille nequam? quis est ille maledictus? quis est traditor tuus? Illum mihi rogo ne celes, cui tuæ diuinitatis secreta es dignatus reuelare. Cui dominus: Ille est cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Iscariotis. Panis intinctio, significat fictionem Iudæ, qui fictus amicus venit ad cœnam. Quæ enim tinguntur, non mundant, sed inficiunt. Sed quis panis iste fuerit quẽ Iudas accepit intinctum, B si dominus dederit, lectorem meum si audire dignabitur non relinquam suspensum. Sed primum sciendum est, quòd panis multipliciter accipitur in sacra scriptura. Per panem aliquando intelligitur dominus. Aliquando gratia spiritualis. Aliquando eruditio diuinæ doctrinæ. Aliquando hæreticorum prædicatio. Aliquando subsidium vitæ præsentis. Aliquando iocunditas humanæ delectationis. Dominus dicitur panis, sicut ipse ait: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Si volumus dicere quòd dominus fuit ille panis quem traditor accepit intinctum, non relinquimus tramitem veritatis. Iudas igitur panem intinctum accepit, quia dominum Iesum tantum hominem & nõ deum putauit. Buccellam intinctam, vel panem subcinericium intinctum comedit, quia etsi dominum moriturum, tamen resurrecturum non credidit. Iste beatissimus panis fuit intinctus, quia quum pedes in cruce pro nostra salute fuissent fixi, visus est non habere speciem nec decorem. Hunc Iudæi qui per Iudam significãtur, panem intinctum comedunt, quia Christum Iesum non deum, sed purum hominem fuisse credunt: & mortem illius concedunt, sed resurrectionem adhuc non admittunt. Panem intinctum rodit, qui filium virginis ante omnia secula fuisse contradicit.

Panis in scripturis.

C Ab illo panis intinctus roditur, qui à fidei soliditate deuiat: nec hunc panem solidum dignè poterit manducare, qui fidem catholicam voluerit infirmare. Dicitur panis gratia spiritualis, vt est illud propheticum: Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum, iste in excelsis habitabit: munimenta saxorum sublimitas eius: panis ei datus est: aquæ eius fideles sunt. Et est sensus, Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, id est, qui suadentibus peccatis (quæ ex carne & sanguine nascũtur) non præbet cõsensum, & qui claudit oculos suos ne videat malum, id est, omni quod rectitudini aduersum est, non appropinquat: iste in excelsis habitabit, quia quamuis eum adhuc caro in inferioribus retinet, mentem tamen sublimibus iunxit. Munimẽta saxorum sublimitas eius, quia qui abiecta desideria terrenæ conuersationis calcat, ad supernam patriam per præcedentum patrum exempla se subleuat: & quia per contemplationis donum gratia spirituali satiatur, aptè subiungitur: Panis ei datus est, id est, donum gratiæ spiritualis percepit, quia se ab infimis & imis cœlestia sperando suspendit. Hunc igitur panem, scilicet gratiam quam illi dederat dominus, intinctum accepit, quia in Iesum consummatorem virtutum, non amorem sed rancorem exercuit. Huic debebatur panis intinctus, cuius sanctitatem vultus palliabat sophisticus. Nam religionem simulabat in facie, quam non habebat in mente. Sanctitatem prætendebat in veste, quam alienabat in corde: foris agnus in publico, intus lupus in occulto: foris discipulus Christi, intus discipulus diaboli. Multi enim hunc panem comedunt, quia religionem quam prætendũt in verbo, non ostendunt in facto. Quanti monachi in monasterio sancti Benedicti sunt, qui aliis lugentibus rident: aliis dolentibus gaudent! Corpore claustrales, mente vagi, & nunquam stabiles. Pigri ad lectionem, tardi ad orationem: in ecclesia dormientes, in refectorio vigilantes. De vigiliis longis dolentes: sed de longo conuiuio gaudentes. Claustrum execrantes: auditorium diligentes. Extra chorum pro infirmitate frequentius remanentes: infirmitorium non pro infirmitate carnis, sed pro desiderio carnis toruis luminibus aspiciẽtes: semper murmurosi & detractores. Quid aliud isti miseri agunt, nisi quòd panem intinctum comedunt? Profectò isti tales traditorem Iudam sequũtur, & cum Iuda nisi resipuerint, videant ne dãnentur. Sequitur, Post buccellam tunc introiuit in eum satanas. Et dicit ei Iesus: Quod facis, fac citius. Quidam enim putant quòd tunc Iudas corpus Christi acceperit: sed sciendum est quòd iam omnibus distribuerat dominus sacramentum corporis & sanguinis sui, inter quos & Iudas fuit. Deindè per buccellam intinctam exprimitur traditor. Multi enim falsi religiosi & falsi tonsurati cum symbolũ piæ religionis communiter dominicum corpus accipiunt, ab aliis discerni non possunt, nisi per buccellam intinctam, quæ est detractio, murmuratio, inobedientia, verborum lasciuia, occulta pecunia, & forte grauiora peccata. Qui talis est, monachus non est, immo Iudę traditori consimilis est. Sed quisquis est miser ille, timeat pœnitendo quod sequitur, ne cum Iuda traditore damnetur. E Sequitur enim: Tunc introiuit in illum satanas, vt plenius possideret, in quem iam intrauerat. Tunc introiuit vt deciperet, & à consortio apostolorum extraheret, vt eo iam non in occulto, sed manifestè vtens libera potestate, in barathro perditionis mactaret & perderet. Et quod de traditore fecit, hoc de consimilibus facere non desistit. Nam quem diu in monasterio possederit seruum, ad vltimum nec socium monachorum relinquit: & traditorem quem in monasterio tenebat, iam extra monasterium necat. Sed quoniam finem mundi citius affuturum esse non dubitat, calliditatem suæ nequitiæ mentibus prauorum occultat, vt ex improuiso feriat subita morte, quos diu tenuit alligatos in malitia prauæ actionis. Et multos in monasterio vsq; ad mortem stare permittit, vt ex illorum peruersitate alios corrumpere & euertere posit. Et quia pro incontingenti tenet, an in monasterio, an extra monasterium miseras animas occidat & mactet: nos illius insidias domino protegente vitãtes, quod dicitur, scilicet quod facis fac citius, exequamur. Nam quod dicitur, quod facis fac citius, non præcipit, sed prædicit Iudæ malum, nobis bonum: quia hoc vult citius fieri, non tam festinando in illius pœnam, quàm in salutem fidelium. O amor interminabilis, ô charitas inæstimabilis, ô dilectio inscrutabilis: quod facis, fac citius. Illud cupio, illud desidero, illud quæro, ad hoc veni in hunc mundum. Quod facis, fac citius. Vis me vendere Iudæis? Volo vendi. Vis tradere? volo tradi. Vis vt crucifigar? F volo crucifigi. Vis vt occidar? volo occidi, hoc amo, hoc affecto. Quod facis, fac citius. Sed Iesu vita mea, totum desiderium meum, dulcedo non fallax, dulcedo felix, dulcedo delectabilis, dulcedo gloriosa, decus angelorum, splendor & gloria sanctorum, quantum eos diligebas, pro quibus mori cupiebas? Nobis vitam, tibi mortem affectabas. O miserum me, quem hactenus tam nequiter offendi, quem olim sic abhorrui heu dominum Iesum, ipse est dominus meus & deus meus: heu vtinam mille annis potius in purgatorij igne essem cruciandus, quàm dominus Iesus à me sic esset offensus. O mi lector pro me lachrymas funde ad dominum: vt nunc me clamantem audiat, pulsanti aperiat, consoletur lugentem, dolentem, pœnitentem benigne suscipiat. O domine Iesu miserere mei. Redde mihi iocunditatem vultus tui. Qui pro peccatoribus dignatus es mori, me peccatorem rogo ne permittas ęternis ignibus cruciari. O dilectissimi fratres animaduertite, sedula cogitatione pensate quantum est amandus, quantum diligendus, qui pro nobis est talia & tanta opprobria passus, qui se tradentem ad mortem sic hortabatur dicens: Quod facis, fac citius. Sequitur: Hoc autem nemo sciuit discumbentium, ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant quia loculos habebat, quòd diceret ei Iesus, Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut vt ego

Buccella Iudæ intincta qua.

G nis aliquid daret. Loculos enim habebat, in quibus oblata seruabantur, suorum necessitatibus, & aliis indigentibus. In quo datur forma Ecclesiæ seruandi necessaria, quæ iubetur nõ cogitare de crastino, ne pro terrenis seruiat, vel pro timore inopiæ iustitiam deserat. Cum ergo ille accepisset buccellam, exiuit continuò. Erat autem nox quando exiuit filius tenebrarum, faciẽs opera tenebrarum. Nos igitur qui sumus discipuli Christi, videamus ne panem intinctum comedamus: religionem quam tenemus in veste, seruemus in mente: & sanctitatem quam habitus exterior palliat, intus animus teneat: ne in hora noctis exeamus à domino reprobati, in stagnum ignis & sulphuris cum diabolo concremandi. Illi pro viribus inhæreamus, quia bonum est illi adhærere. Adhæreat tibi domine anima mea, ita tibi adhæreat, vt à te eam recedere nunquam permittas, sed ad te quæ pro te gemit, quàm citius consolandam perducas. Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Sermo quartus.

VERBVM dei quanto amplius ruminatur in ore: tanto dulcius sapere debet in corde. Et verbi diuini mens delibuta sapore se ingerit alabastrum vnguenti cupientibus aperire: nec thesaurum diutius celari patitur qui suscipit incrementum dum à pluribus erogatur. Vnde non immeritò diuinorum fructus eloquiorum, quos de pomario domini ipso sumpsimus largiente, præ suauitatum odore manibus portare quicunque gestierit, illi largiri gaudebimus. Sed rogo meum lectorem, ne illos ab amoribus sui cordis abiiciat. Nam odor hinc suauissimus emanat, qui corde contritos sanat, & vulnerum cicatrices consolidat. Odor iste omnium suauitatum in se continet monarchiam, quia omnem balsami odorem excedit, & quicquid in odoribus continetur. Hunc tantum ac talem odorem si toto cordis olfactu odorare non desieris: in æternum proculdubio non peribis, quoniam est resurrectio & vita. Qui credit in eum, etiam si mortuus fuerit, viuet. Odor iste omnium odorum suauitas dominus Iesus est: odor bonus, odor suauissimus, melle & lacte dulcior, nectare suauior, gemmis & auro preciosior. Iste odor est verbum illud de quo locuturi sumus: Verbum quod caro factum est: & habitauit in nobis. A verbo isto semper verba mea procedant, & nihil aliud quàm ipsum valeant iam resonare, dominum scilicet Iesum, qui de seipso ait: Nunc clarificatus est filius hominis. Exeunte Iuda pro quo dixerat, Non I estis mundi omnes: remanserunt soli mundi cum suo mundatore. in quo signatur clarificatio Christi, in qua separatis malis manebit in æternitate cum sanctis. ita est. Sed aliam expositionem hic amor Christi requirit: quæ nec debet scribi sine lachrymis, nec sine lachrymis legi. Christus de proxima passione, imò de proxima morte, quam pro salute mundi exsoluere disposuerat, gaudet & tripudiat, lætatur & exultat, & ait, Nunc clarificatus est filius hominis. O domine Iesu, fili hominis, fili Mariæ virginis, charissime, amantissime, dulcissime, speciosissime, vita sanctorũ, & dulcedo angelorũ, quomodo glorificaris, quomodo clarificaris? nónne tibi adhuc imminẽt vincula, verbera carnificum, opprobria hominum, & abiectio plebis? Sputa, claui, colaphi, spinea corona, arundo pro sceptro, crux, lancea? An vinciri manibus à tergo, & vinctum ad iudicem adduci, & tanquam latronem ad ludibrium poni, est clarificatio tua? An ascendere crucis patibulum, & tam triste ferre supplicium, est lætitia tua? ést ne gaudium tuum mori, scilicet pro salute generis humani? Quid ad hæc dicemus? quid respondebimus fratres mei? Hic vox debet silere, lachrymæ dicere: hic sermo tacere, & fletus clamare. Christus deus noster pro nihilo, imò pro gaudio mortem ducebat, per quam nos à morte perpetua liberaret. Et licet tam citò moriturus, tamen seipsum clarificatum dicebat: quia tunc sic patiendo, imò sic moriẽdo, membra sua, fideles suos clarificabat. O bone monache, ó bone Christiane, recogita annos tuos prauos in amaritudine animæ tuæ. Statue Christum sic cruxifixum ab vno latere tuo, & tua peccata ab altero: & inter hæc positus, vide quid agas. Cõtemplare agnum, K contemplare Christum dominum tuum, sic in cruce extensum, pro te tam impiè passum. Considera turpitudines carnis tuæ, prauas affectiones animę tuæ, funde lachrymas ad crucifixum: te saluare paratus est, qui pro te talia passus est. Nunc clarificatus est filius hominis: & bene filius hominis, & nõ hominum: quia sine virili semine de pura & intemerata virgine natus, de patre sine matre in cœlis est genitus. Cuius mater est virgo, cuius pater fœminam nescit. Iste inquã filius hominis valde clarificatus est, quia quicquid filius dei habuit per naturam, filius hominis habet per gratiã. In isto filio hominis, Mariæ scilicet virginis, clarificatus est deus. In quo est clarificatus? in salute languidorum, in illuminatione cæcorũ, in resurrectione mortuorum, & in omnibus operibus suis, patris sui semper faciens voluntatẽ. Et deus clarificauit eum in semetipso, quia vnus deus cum patre, vna diuinitas, vna maiestas: & hæc clarificatio est ab æterno. Hãc clarificationem morti appropinquãs secundum quod homo, à deo patre sibi dari postulabat cum dicebat: Pater clarifica me apud temetipsum, claritate quam habui priusquam mundus fieret. Claritatem nãque quam habebat secundũ quòd deus, volebat habere secundũ quòd homo: vt humana natura verbo vnita, quæ tunc erat passibilis & mortalis, cito fieret impassibilis & immortalis. & hoc est quod dicitur, Et cõtinuo clarificabit eũ. Tu ergo Christiane, qui cupis hæreditatẽ habere cum Christo, deũ patrem semper clarificare memẽto, in pura cogitatione, serena locutione, ordinata actione, in omnibus moribus tuis: vt L te quicunque viderit, glorificet deum & benedicat, dicẽs, Benedictus sit deus in cœlo & in terra, qui talia operatur in seruis suis. Profectò si cum Christo clarificaueris patrem, cum Christo eiusdẽ patris habebis hæreditatẽ. Magnum est quod dico. Conditionis humanæ excedit dignitatem, hominem de terra terrenum, de puluere puluerẽ factum, in cœlũ ad Christum ascendere, & assidue cum Christo regnare. Quis vnquã audiuit simile? quis vnquã tale vidit aliquid? Reuera magnũ, immo nimis magnum: & licet tam magnum, tamen vere magnum. Ipsa veritas dixit, Volo pater, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus. Tu itaq; monache Benedicti, esto in veritate bonus minister Christi, religionem non simulãs, sanctitatem non pallians, humilitatem non relinquens, vsque ad mortem obedientiam tenẽs: & sic cum Christo regnabis, qui discipulis suis in consequentibus ait, Filioli adhuc modicum vobiscum sum. Filiolos appellat, quos præ mentis teneritudine adhuc plenariè robur fidei non solidabat. Nam qui cõsueuerant viuere lacte, nondum erant idonei ad vescendum solido pane. Et ideo filioli, quia paruuli, & tanquam paruuli in Christo lacte pascebantur, non esca. Nouerant Christum secundum humanitatem, sed caligine mentis obducti, Christi vacillãtes tenebant diuinitatem. Possumus etiam dicere quòd præ amoris magnitudine discipulos suos filiolos appellauerit. Moris enim est parentum, paruulos suos filios delicatius enutrire, quàm magnos: & sæpius amplecti, & crebrius osculari: & M cum de hac vita mortis acerbitas eos exire compulerit, circa paruulos totum gremium charitatis expandunt, eósque brachiis astringunt: & in eorum oscula ruunt, magis paruulorum quàm adultorum orbitatem plorãtes. Et illi paruuli videntur, quos inuicti amoris catena connectit: cum tutela paterna illis iam suffragari non possit. Tunc filios suos paruulos tenent in cogitatione, quos non minimos tamen in amore continẽt. Sic & dominus noster suos discipulos filiolos appellauit, quos iturus ad patrem non minimo charitatis affectu dilexit. Multum eos diligebat, quos iam filios appellabat: qui ait, Modicum tempus vobiscum sum, hoc est modicum illud tempus quo in hac carne mortali vobiscum sum, præsentem cernere me potestis: sed tollã crucis patibulum, citò soluã mortis imperium. Citò veniet tempus & hora qua iam non pro homine videar reputari, sed ero tanquam opprobrium hominum, & abiectio plebis. Tunc quæretis me, cupietis me sequi, sed timore mortis percussi, nondum ex alto virtute induti, animam vestrã pro me ponere non poteritis: & hoc est quod dicitur, Quò ego vado, non potestis me modo sequi. & est sensus, Vado ad patrem, sed per foramen acus, per angustias passionis, per dolores mortis. Sed non potestis me modo sequi, quia pauidi & timidi, veluti hœdi in lacte matris ad immolan-

Christus filius hominis.

Ex Ambr. de S. Agnete.

A molandum nondum idonei, sed veniet tempus & hora, quibus penitus timore expulso, nō solum crucis supplicium, sed quod nequius poterit excogitari tormentum, amore mei eritis subire parati. Filioli mei, adhuc modicum vobiscum sum. O domine Iesu adhuc charitas tua me cōpellit repetere modicū. Iesu, Iesu domine meus & deus meus, vita animæ meæ, peccatricis tuæ, præmium prærogationis meæ, istud modicum tam fuit amarum tibi. In isto modico factus es opprobrium hominum, & subsannatio populi. In isto modico sicut aqua effusus es, & dispersa sunt omnia ossa tua. In isto modico percussus est pastor, & dispersæ sunt oues gregis. In isto tam amaro modico speciosus forma præ filiis hominum visus est non habere speciem, nec decorem. In isto modico Dauid meus, imò Iesus meus, dominus meus, ante portā ciuitatis in tympano suæ carnis tympanizabat & psallebat, dicēs, Heloi heloi lammasabachthani: hoc est, deus meus deus meus, quare me dereliquisti? In isto modico domina mea, mater tua, virgo incorrupta, virgo intemerata, virgo ante partum, virgo post partū tui, mater tua, immo martyr tua, martyr non ferro carnificis, sed acerbo dolore cordis, quàm amare flebat, quàm amare dolebat? Nec mirum, cùm te videret vnicum suum, totum desiderium suum in cruce extēsum, morti vicinum, imò inclinato capite tradere spiritum. Istud modicum domine Ie-

Matt. 24. c

B su, amarum tibi, & amarū dulcissimæ matri tuæ, vtinam amarum sic esset mihi, vt in isto modico fuissem iuxta crucē domini mei, vt quem adhuc videre non possum cum patre manentem, saltē in cruce positum mortuum videre meruissem. Istud modicum, quàm felix, quàm iocundum, quàm gloriosum fuit illi latroni, qui in illo modico meruit à domino suo audire, Hodie mecum eris in paradiso. O vox dulcis, ô vox delectabilis, hodie mecum eris in paradiso! O domine Iesu, quid dulcius, quid delectabilius, quid iocundius quàm esse tecum in paradiso? Nihil prorsus, penitus nihil. Quid ergo dicam? quid faciam? quid adhuc in huius peregrinationis ærumna constitutus, tam longè exulo à deliciis paradisi dei mei? O bone Iesu esto mihi Iesus. Recole saluator quid & propter quid passus es, & miserere mei. Ipsa te cogat pietas, vt mala nostra superes Parcendo, & voti compotes nos tuo vultu facies. Tu esto meum gaudiū, qui es futurus præmium. Sit mea in te gloria per cuncta semper secula. Qui cum patre & spiritu sancto viuis & regnas, &c.

Sermo V.

MANDATVM nouum do vobis, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Qui mandatum domini non ignorat, necesse est vt secundum illud viuere non negligat. Nam seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens, plagis vapulabit multis. Qui autem fecerit, diuitiis & honoribus ditabitur multis, iuxta quod dominus omnium ait discipulis

C suis: Beati eritis, si feceritis quę ego pręcipio vobis. Dulcis dominus dulce mandatum proposuit. Ait enim: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicē sicut dilexi vos. Mandatum nobis proponit amoris, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. O bonum mandatum, mādatum dulce, mandatum delectabile, mandatum vitæ, mandatum salutis æternæ. In isto mandato omnis lex pendet & prophetæ. Hoc est illud vnum mandatum, de quo dictū est, Qui omnia mandata seruauerit, offendat autem in vno (id est in charitate) factus est omnium reus. Vnde apostolus enumeratis gradibus quibusdam virtutū, de charitate protinus addidit, dicēs: Charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Hæc est illa preciosa margarita, quam dum inuenit sponsa dilecti, dedit omnia sua, & comparauit eam. Hæc est illa scala quæ in somnis Iacob apparuit, quā vsque ad cœlum tendi videbat, per quam quidam descendebant, & quidam ascēdebant. Per hanc enim & angeli descendebant, & nos ascēdimus ad angelos, quia sine hac scala nullus scandere potest ad cœlestia regna. Et in ipso nixu scalæ ipse dominus angelorum inuentus est qui dicit: Mādatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Iste inquam dominus est qui dat pręceptum fratrem amandi, qui & à seruis suis ex omni corde vult amari. Nec est magnū si tantum diligit seruus dominū, quantū dominus seruum: imò magis à seruo dominus debet amari, cùm non illi seruus, sed seruo dominus valeat suffragari. Seruus qui ex toto corde diligit dominum suum, illius tota virtute satagit obseruare præceptū. Et cuius præceptum despicitur, restat proculdubio vt ipse auctor præcepti negligatur. nam qui non diligit proximum in veritate, despicit Christi mādatum: & qui mandatū Christi despicit, despicit & Christū auctorem mandati. Nos ergo dilectissimi fratres & Christum diligamus, & eius præcepta seruemus. Præceptum domini lucidum, oculos mentis illuminans. Dulciora sunt Christi præcepta super mel & fauum, & in custodiendis illis retributio multa, nempe ipse dominus Christus. Igitur mi lector regulam præcepti serua: & securus expecta ipsum pro præmio auctorem habere mandati. Bonum mandatum, vnde tantum & tale prouenit præmium. Istud inquam mandatum à nobis irrefragabiliter debet obseruari, cum exinde dominum Christum non dubitemus nos promereri. Hoc est illud mandatum, quod iturus ad patrē reliquit discipulis suis: imò istud est testamentum, quod moriturus dimisit hæredib' suis. Ait enim discipulis suis: Mādatum nouum do vobis. Vnde nouum? Nuper inuētum: non quia in veteri testamēto non sit scriptum, Diliges dominum deū tuum. Quid est ergo nouum? Nouum, quia vetera ad nouitatem perducit, & veteres homines transformat in iuuenes. Nouum, quia exuit veterem hominem, & induit nouum, qui secundum deum creatus est in sanctitate & iustitia veritatis.

E Nouum, quia olim genus humanum à paradisi gaudiis expulsum, nunc & quotidie transmittit in cœlū. Sed quoniam multi se diligunt ea dilectione quæ tramite veritatis non gaudet, ideo adiūctum est, sicut dilexi vos. Inter amorem & charitatem talis est differētia, qualis inter genus & speciē. est quidam amor bonus, & est quidam amor malus, & amor mediocris. Amor bonus ipsa charitas est, qua diligimus dominum supra nos & supra omne quod est, & proximū nostrū tanquā nosmetipsos. Amor malus est charitatis inimicus, vtputa cœnosus, lubricus & fornicarius. Isti amores contrariorum, vt oppositorum inter se habitudinem sortiuntur: vnus meritū, alius suo possessori acquirit supplicium: alius pœnam, alius gloriam: alius mortem, alius vitam: alius paradisum, alius infernū: alius deum, alius diabolum. Amor medius est qui nec charitati cōnectitur, nec amore cœnoso fœdatur, sicut amor filiorū, parentum & cognatorum, & aliarum rerum quæ iustè & sine periculo posside ntur. & vt isti amores duo ab illo amore qui est charitas, excludātur, ideo addidit: Sicut dilexi vos. Sed quis vnquam hominum potuit vel poterit tale obseruare mandatum? quis vnquā sic dilexit proximos, sicut Christus apostolos? Nullus vnquā. Vnde notandum est, quia dictio sicut, non est expressiua quantitatis, sed similitudinis: & est sensus, quomodo dilexi vos, eo modo diligite vos inuicem. Quomodo nos dilexit? audi: Sic dilexit deus mūdum, vt vnigenitū suum daret, vt omnis qui credit in eum, nō pereat, sed habeat vitam æternam. Sic nos deus pater amauit, quòd vnico filio suo nō

Amor & charitas differunt.

Amor in vtrāque partē sumitur.

F pepercit, sed pro nobis tradidit illum. Christus intantum nos dilexit, quia pro nobis peccatoribus animam suam in mortē tradidit, & suo sanguine lauit nos à peccatis, faciēs nos de peccatoribus iustos, de mortuis viuos, de terrigenis cœlibes, de terrenis cœlestes, de consortibus iumentorū consortes angelorum. Benedictus sit iste amator, à quo in mandatis habemus vt nos inuicem diligamus, sicut dilexit nos. Sed fortasse dicit aliquis: De hac dilectione vacillo, & quomodo diligendus sit proximus, minus perfectè intelligo. Mori quidem non possum pro fratre, sicut Christus dominus voluit mori pro nostra salute. Ad quem ego superius dixi, quòd dictio sicut, non est expressiua quātitatis, sed qualitatis. Si nō potes æquè ambulare cum Christo, saltē à longè imitare vestigia eius. Si non vales diligere proximū tuum plusquam teipsum, quod Christus fecit moriendo pro salute generis humani: saltem dilige eum tanquam teipsum, hoc faciendo illi quod ab eo tibi vis fieri. Sed dices fortè: Nec hoc possum, quum id non operandi, sed consulendi modo dictum sit. Si hoc obseruare non potes, vide ne facias alteri quod tibi non vis fieri. Sic enim diligendus est proximus, vt in illo semper diligatur deus. Si sic diligis proximum, complesti mādatum: sic enim debet diligi proximus, vt amoris causa sit semper deus, non autem proximus. Si enim tantùm propter seipsum diligitur, iam non erit charitas, sed amor medius: vel fortè, quod absit, amor pessi-

γνώμη.

G mus,& qui tali amore cæcantur,nisi pœnituerit,Christi amore æternaliter priuabuntur. Nos ergo fratres, qui à Christo christiani vocamur & sumus,spretis omnibus terrenis transitoriis atq; caducis cũ totis amatoribus cæcis, illi soli adhærere cupientes,in fraterna charitate fundemur, vt illius mereamur vocari & esse discipuli, qui apostolis suis, & nobis per ipsos mandauit dicens:In hoc cognoscẽt omnes quia mei estis discipuli,si dilectionem habueritis adinuicem.In hoc enim discernuntur filij lucis à filiis tenebrarum, discipuli Christi à discipulis diaboli, si gremiũ charitatis inuicem & ad omnes extendunt. Extra sinum amoris nullum valet relinquere charitas:omnia complectitur, & continet vniuersa, atque se erogat cunctis communem. Charitas est affectio mentis,brachiis amoris Christum astringens. Charitas amor immensus,cœlũ terrámque complectens:charitas inuincibilis amor, qui nunquam minis vel suppliciis cedere nouit. Charitas indissolubile vinculum amoris & pacis: charitas est contemptus mundi,& amor dei:charitas regina virtutum ad nullius vitij pauet occursum,dotatã sanguinis Christi cẽsu,in fronte vexillũ baiulans crucis, cunctos aduersarios in fugam conuertit, nec est qui possit resistere viribus eius. Huic nil mali accidere potest, sed semper & vbique manet secura. hæc est illa arma & scutũ quæ rogat propheta in certamine positũ dominum accipere, cum dicit: Apprehende arma & scutum,& exurge in adiutorium mihi. Isto scuto se gaudebat protectum fuisse idem propheta cũ dicebat: Domine vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. Quicunque tali clypeo protectus fuerit,hostium cuneos penetrabit securus. Ista est lapis adamãtinus qui frangi non potest,& cuncta frangẽtia frangit. Ista est fortis armatus,qui inimicum sua virtute prosternit, & hostem suum nequissimum cum omni exercitu suo gladio vtraque parte acuto perimit & occidit. Hæc amica regis æterni,nõ timet intrare ad eum cõfidenter:intrare lectulum Salomonis, & requiescere dedignatur nisi super pectore Christi. Si inter nos fratres dominabitur hæc regina virtutum, profectò cognoscent omnes pusilli & magni quòd verè erimus discipuli domini. Qui non habet charitatem, iam non est eius qui dedit mandatum charitatis. Charitas est dilectio dei & proximi. Et qui non diligit proximum, superest vt non diligat deum. Et qui non diligit,odit. Ergo qui odit fratrem suum, odit charitatis auctorem. Nos ergo fratres quos amor Christi cõgregauit in vnum, ex toto corde & ex tota mente diligamus dominum Christum, & proximum nostrum tanquam nosipsos, & pro illius amore nõ solum amicos,sed etiam inimicos: non tãtum diligentes,sed etiam odientes. Hæc est schola Christi,hæc est doctrina spiritus sancti. Si quis de hac schola exierit, & in hac doctrina non perseuerauerit, mihi credite fratres,in æternum I peribit. Discipulis autem Christi amatoribus charitatis, dabitur ipsa multitudo dulcedinis, diuitiæ æternæ beatitudinis, gaudia æternæ felicitatis, quæ gaudia ipse nobis largiri dignetur qui in trinitate perfecta regnat & viuit deus benedictus per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo VI.

SEQVITVR, Dixit ei Petrus, Domine quò vadis? Ad hoc respõdit Petrus quod dominus superius dixerat, Quò ego vado, vos non potestis venire. Hæc verba, quò ego vado, vos non potestis venire: Petrus audire non potuit sine acerbo dolore, & ideo non ad præsentia, scilicet, mandatum nouum do vobis,&c. sed ad præterita, scilicet, Quò ego vado, vos non potestis venire, respondit, dicens: Domine quò vadis? Sicut enim manus sui corporis edocta frequenter palpat dolorem, sic lingua cordis amica, celare non patitur ipsius cordis amaritudinem:& quod interius mens concipit in dolore, lingua exterius parturit in apertione. Vnde nonnũquam vis doloris in mente concipitur,& per palatum vocis formatæ lingua aperitur. Ideo lingua Petri dolorem celare non poterat, quem interius in corde tenebat. Audito, quò ego vado, vos non potestis venire: vix postea magistrum loquẽtem sustinuit. Vnde expleto de mutua dilectione mandato, nimio circunseptus dolore de absentia futura domini sui, statim sermonem tantæ auctoritatis interrumpit magistri, & totus exclamat tristis in voce, dicens: Domine quò vadis? Ac si diceK ret: Mutuam charitatem quam nobis commendas illæsam & incontaminatam, te donante seruabimus: & quicquid aliud præceperis faciemus: sed istud verbũm quod dixisti, scilicet, quò ego vado, vos non potestis venire, nos magna repleuit amaritudine. Et quò vadis? Cur nos deseris? Et cui nos desolatos relinquis? Iam sine te viuere nolo. Noli me derelinquere. Noli me deserere. Ad quem dominus: Quò ego vado, nõ potes me modo sequi, sequẽris autem postea. Et est sensus: Non te desero, non te derelinquo. ego te pręcedo, de inuio faciens viam, de semita stratam, de timore securitatem, de morte vitam. Pauidus es, timidus es, nondum es confirmatus, me modo nõ potes sequi. Ego te præcedam ad opprobrium, ad patibulum, moriendo, resurgendo, ad cœlos ascendendo: non es idoneus ad præmium, quia nondum paratus es ad patibulum. non potes me sequi vitam, quia pro me nõdum paratus es ad mortem. Sequẽris autem postea. Mittam promissum patris spiritum sanctum in vos, qui confirmabit vos, & eritis mihi testes in Hierusalem & in omni Iudæa & Samaria, & vsque ad vltimum terræ, & tunc me sequi eris paratus. Cui Petrus, Quare non possum te sequi modo? Non timeo pœnam, non timeo mortem, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire. Quid est quod dicis non possum te sequi modo? Animam meam pro te ponam. Ad quem dominus: Animam tuam pro me pones? Falleris Petre, nondum es paratus, non- L dum ex alto virtute vestitus. Cum fueris ex alto virtute vestitus, tunc animam tuam dabis in mortem. Sed nunc prope est vt timore mortis meæ neges vitam, & occidas animam tuam: vt neges te meum esse discipulum, & occidas spiritum tuum. properat tempus & hora quibus me negabis, vt te saluare iam possis. Non cantabit gallus donec ter me neges. Quicquid sones in verbis, antequam gallus cantet, ter me negabis. & est sensus: Antequam gallus cantet, me negabis. Quæ negatio erit trina, siue ante primum cantum galli, siue ante secundum. Quo dicto timor & tremor & ingens dolor discipulos omnes inuasit. nec mirum. Audierant quia dixerat dominus Petro, Antequã gallus cantet, ter me negabis, qui omnibus erat sanctitate præstantior, amore deuotior, fide robustior, qui iam confessus fuerat Iesum esse filium dei, dicens ad eum: Tu es Christus filius dei viui.& timebãt ne illud idem quod Petro, sibimetipsis contingeret. Et quia tantus vir eum erat negaturus, in illo quodammodo titubabant, & quòd à mortuis tertia die resurgeret, non perfectè credebant: necnon & ideo quia dominum quem in præsenti audiebant loquentem, non longè post futurum credebant moriturum. Ibi mœror & luctus, vox vna plangentium. Certi erant de absentia tam dulcis magistri, de futura morte dulcissimi domini sui, & eum adhuc in carne viuẽtem cernebant, & tamen illum quasi iam mortuum lugebant. Tunc ad memoriam reuocabant dulcissima fluenta doctrinæ, quæ ab illo acceperant: salutes quas M dederat ægris, insuper & vitam quam reddiderat mortuis: benignissimam & dulcissimam familiaritatem quam semper circa illos habuit, & videbant se ab eo tam subitò deseri: tunc amarissimè flebant, adeo mihi credite fratres, vt ipsi iam consolari non possent. Quos vt dominus vidit amarissime flentes, eos de sua morte cõsolari voluit: sed ipsa consolatio magis ac magis illos instigabat ad luctum, dum eis dicebat, Non turbetur cor vestrum. Miror autem si Dominus Iesus non infremuit spiritu,& non turbauit seipsum, dum discipulis flentibus diceret: Non turbetur cor vestrum. Credo (propter quod & loquor) quod ait dominus meus Iesus benedictus omni tempore seculi, flẽtibus discipulis suis, Nõ turbetur cor vestrum, creditis in deum,& in me credite, ac si diceret: Non turbemini de absentia mea, de morte mea. Potestatẽ habeo ponendi animam, & iterum sumendi. Tribus diebus mortuum iacebit corpus meum in tumba, & post tres dies resurget immortale & impassibile. Tribus diebus & tribus noctibus fuit Ionas in ventre ceti,& filius hominis tertia die resurget à mortuis. non turbetur cor vestrum. ego qui resuscitaui Lazarum, possum resuscitare hoc corpus meum. ego qui resuscitaui filium viduæ, vltra tres dies non detinebor à morte. Creditis in deũ,& in me credite: nolite timere pro morte carnis meæ. Ego sum deus, qui suscitabo carnem. Opera quæ ego feci, testimonium

perhibẽt

A perhibent de me. si creditis in deum, sequitur vt in me credere debeatis, quia ego sum deus. Et ne dubitarét se apud deum in æterna vita cum Christo mansuros, sequitur & dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. & est sensus: In æterna vita vos mecum regnabitis, in qua sunt multæ mansiones, id est multæ dignitates, quia ibi alia est claritas solis, alia lunæ, alia stellarum. Domus dei patris est ipsa prædestinatio & præscientia eius: in hac domo vnusquisque perfectus habet mansionem pro numerato denario, qui idem omnibus datur, qui denarius est vna & non diuersa in æternitate viuêdi mensura. Vel aliter: Domus patris mei est templum dei, regnum dei, homines scilicet iusti. In quibus multæ sunt differentiæ, & hæ sunt mansiones ipsius domus, scilicet illæ dignitates quæ sunt paratæ in prædestinatione, sicut Apostolus dicit: Qui elegit nos ante mundi constitutionem, prædestinatione, sed sunt sperandæ in operatione. vnde Apostolus: Quos prędestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit. & hoc est quod dicit, Si quo minus dixissem vobis, quia vado parare vobis locum: & si abiero & præparauero vobis locum, iterum veniam & accipiam vos ad meipsum: vt vbi sum ego, & vos sitis. Et est sensus: In domo patris mei diuersa sunt prędmia meritorum. Et si quo minus, id est, si non essent, dixissem vobis hoc, scilicet vado parare vobis locum. Sed quia ibi sunt præparata per prædestinationem, non est opus vt alias illic

B mansiones per prędestinationem preparem: & quoniam nondum sunt in operatione, addit: Sed si abiero & præparauero vobis locum, iterum veniam & accipiam vos ad meipsum: vt vbi sum ego, & vos sitis. Ac si diceret: In domo patris mei habetis mansionem per prædestinationem: sed vado ad patrem, & illas vobis præparabo per operationem. In domo patris mei habetis æternam mansionem, sed iam non potestis ad illam venire nisi per magnum laborem. In domo patris mei mansiones habetis tantùm ex gratia dei & dono, sed volo vt illas iam habere debeatis ex me. A vobis recedo secundum humanitatem, non recedam à vobis secundum diuinitatem: & præparabo vobis secundum meam humanitatem, illam ineffabilem beatitudinem, quam vobis paraui ab origine mundi secundum diuinitatem. Illa ineffabilia gaudia vitæ perennis vtcumque percipere non potestis, nisi prius fuero carne solutus, & iterum eadem carne vestitus. Ascendam in cœlum, & mittam vobis spiritum sanctum, qui vos sic doceat operari per operationem & gratiarum actionem, quatenus regnum æternæ felicitatis quod vobis paratum est per prædestinationem, habere debeatis per operationem. Dominus Iesus quotidie fidelibus suis locum præparat, dum carnem suam deo patri pro salute generis humani fuisse passam demõstrat: & sic nobis locum quem parauerat per diuinitatem, iam illud nobis tribuit per suam humanitatem. Quotienscunque aliqua

C bona facimus ieiunando, orando, legendo, meditando, pro peccatis, siue pro desiderio Christum videndi, lugendo, visitando infirmum, saturãdo famelicum, & sic de reliquis bonis quæ longum est enarrare, semper ille locus beatus ab illo nobis præparatur in cœlis, qui dixit: Sine me nihil potestis facere. sed tunc nos introducet in illas beatissimas mansiones, si in eius fide & dilectione vixerimus, cũ venerit reddere vnicuique secũdum opera sua. & hoc est quod dicit: Iterum veniam & accipiã vos ad meipsum, vt vbi sum ego, & vos sitis. quod est dicere: Apparebo in iudicio, & introducã vos in illas mansiones, vt ibi mecum maneatis in æternum. O summa, ó felix beatitudo, habitare cum Christo! Quis ad hanc felicitatẽ, ad hanc tam gloriosam beatitudinem peruenire valebit? Quis erit tam felix, quis sic summè beatus, vt possit regnare cum Christo, videre gloriam eius & pulchritudinẽ eius? O Iesu, Iesu, vtinam merear te videre mihi Iesum! Credo in deum, & in te credo, & tamen valde turbatur cor meum: non turbaretur cor meum, si audissem à te: Non turbetur cor tuum. sed anima mea nũc valde turbata est, non quia non credam in te, sed quia modo te videre nõ possum. Nihil aliud volo, nihil aliud quæro, nihil aliud desidero, nihil aliud cupio, nisi te videre dominũ & deum meum. & quia te quæro & non inuenio, voco, & non respõdes mihi. Te videre desidero, & te videre nõ possum, cum tu ipse sis tantũ desiderium meũ. Tu mihi testis es veritas, quia valde turbatur cor meum, sed confido in misericordia tua, quia adhuc te videbit anima mea: & satiabor de

D te, & à te, & in te, & per te, non meritis meis, sed miserationibus tuis magnis & multis, & quòd videbo te deum salutatorem meum, cum tu veneris iudicare seculum per ignem: sed rogo te per teipsum, & per illam quæ te genuit matrem, vt cũ veneris ad iudicium, attrahas me ad teipsum, vt vbi nunc es, possim & esse tecum & cum discipulis tuis, quibus ad patrem iturus dixisti, Et quò ego vado, scitis, & viam scitis. Sciebant enim te ire ad patrem, & te viam esse per quam venitur ad patrem, qui viuis & regnas cum eodem patre in vnitate spiritus sancti deus per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo VII.

DIXERAT dominus discipulis suis: Quò ego vado, scitis, & viam scitis. cui Thomas dixit: Domine, nescimus quò vadis, & quomodo possumus viam scire? Thomas qui dicitur Didymus, id est dubius siue dubitans, vnde ipse dubitabat, alios dubitare credebat: vnde dicebat: Domine, nescimus quò vadis. Sed conuicit eum scire magister veritatis, quia sciebant eum, quòd ipse est via, ergo viam sciebant: & ipse est veritas & vita, & ipsum sciebant, quare sciebant veritatem & vitam, ad quam ipse vadit. Ipsa est via secundum quòd est homo: & veritas & vita secundum quòd est deus.

E Per se itaque viam vadit & veritatem & vitam, quia secundum hominem glorificatũ redit ad se deum. Vnde planè conuincit eos scire quod se nescire putabant, cum dicit, Ego sum via, per quam est eundum: & veritas, ad quam veniendum: & vita, in qua permanendum. Ego sum via sine errore, veritas sine falsitate, vita sine morte. Ego sum via in exemplo, veritas in promisso, vita in præmio. Ego sum via habilis, veritas irreuocabilis, vita interminabilis. Ego sum via lata & spaciosa, veritas potens & copiosa, vita delectabilis & gloriosa. Ego sum via incipientium, veritas proficientium, vita peruenientium. Ego sum via lucis & serena, veritas viuens absque pœna, vita felix & amœna. Ego sum via in patibulo, veritas in inferno, vita in resurrectionis gaudio. Ego sum via in qua nõ est spina vel tribulus, veritas in qua non est falsitatis stimulus, vita in qua reuiuiscit mortuus. Ego sum via recta, veritas perfecta, vita sine fine mansura. Ego sum via recõciliationis, veritas retributionis, vita æternæ beatitudinis. Nemo venit ad patrem nisi per me. Ac si dicat, nemo venit ad me veritatẽ & vitam, nisi per me viam: & nemo venit ad me deum, nisi per me hominem assumptum. Ego per assumptam carnem mortalibus facio foueam, per quam venitur ad veritatem & vitam. Et viam moriendo facio, resurgendo, ad cœlos ascendendo. Vbi ego sum veritas & via, deus verus, deus æternus.

Christus via, veritas & vita.

F Miser homo de terra terrenus, semper gibbus, semper procliuus, semper æger, semper infirmus, ad gaudia paradisi vnde expulsus fuerat, per se redire non poterat: nec ad veritatem & vitam quæ deus est, per se ascendere valebat. Sed venit verbum ad carnem, deus ad hominem, & verbum caro factum est, & deus factus est homo. inclinauit se verbum ad carnem, deus ad hominem, & sic genus humanum non solum ad paradisum, sed etiam portauit ad cœlum, vbi est esse verum, & esse æternum, veritas quæ semper fuit & erit, vita beata & semper beata, quę nec principium habuit, nec habebit finem. Vnde nobis terrigenis homo deus factus est via, & nos perduxit ad veritatem & vitam, ad se videlicet Deum & hominem. & hoc est quod dicit: Nemo venit ad patrem nisi per me, ac si diceret, Nemo venit ad me deũ nisi per me hominẽ, hominem à verbo assumptum. nemo venit ad patrem nisi per me, qui sum homo & vnus deus cum patre. Vnde sequitur: Si cognouissetis me, & patrem meum vtique cognouissetis, & amodo cognoscetis eum, & vidistis eum. Si cognouissetis me idem esse cum patre, vtique & patrem meum cognouissetis, quia ego & pater vnum sumus. Et per me cognitum cognoscetis eum, & vidistis eum corde, dum me ei per omnia similem vidistis. Philippus verò non intelligens illum omnino simillimum esse patri, dicit ei: Ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Erant quidam illorum qui non putabant filium ex toto similem patrĩ, sed patrem maiorem & meliorem: & ita nec pa-

G trem, nec filium sciebant: quorum vnus erat Philippus, ideo dicit: Ostende nobis patrem, qui maior te est, in quo sufficientia est, & non in te. Vnde increpans Iesus illum, nec etiam filium scire ait, dicens: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me? Verè me non nouistis, quia si me nouissetis, & patrem nouissetis. Filium non nouit, qui patrem meliorem credit: non quia alius sit pater, alius filius, sed quia omnino similis. Et ideo quia omnino similis est filius patri, sequitur & dicit: Philippe, qui videt me, videt & patrem. Quomodo tu dicis, ostende nobis patrem, cum omnino similis sim patri? Quomodo tu dicis, ostende nobis patrem, & sufficit nobis? Video quo animo dicis, non quæris alterum similem, sed putas meliorem. Cur inseparabiles separatim vis noscere? Non credis quia ego in patre, & pater in me est? Quod non potes videre, vel saltem crede. Verba quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor, quia non sum à meipso qui loquor: ei retribuo quæ facio, de quo ipse sum qui facio. Pater in me manens ipse facit opera, inter quæ sunt verba illa quæ bona sunt opera cum aliquem ædificant. Et cum pater in me faciat opera, non credis quia ego in patre, & pater in me est? Si enim separatim essemus, nullo modo inseparabiliter operari possemus. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: quia ego ad patrem vado. Amen amen ingeminat, vt quod dicit, verius affirmet.

H Amen hebræum est, & in se continet quasdam significationes diuersas. Amen dicitur aduerbium affirmandi, & aduerbium optandi, vt hic cum dicitur, Hoc bonum tibi cótingat, respondetur, Amen. Et in fine orationũ cum dicitur, Per omnia secula seculorũ, respódetur, Amen. & est sensus: quod rogas dominum, hoc optamus. Aduerbium affirmandi, vt hic: Amen dico tibi, id est, in veritate dico tibi. Cum verò geminatur, magis quod dicitur affirmatur. Amen amen à domino dicitur, vt quod dicit, esse verum sine dubitatione credatur. Poterat enim credi suo simplici verbo: sed quia discipuli eius adhuc infirmi erant & imbecilles in fide quæ per dilectionem operatur, non credentes quòd vnam & eandem haberet potestatem cum patre, inde ab eo Amen ingeminatur, vt quod promittit, nulla dubietate frangatur. Amen amen dico vobis, id est, in veritate dico vobis, qui credit in me, hoc est, esse me vnum deum cum patre, venerando & amãdo: opera quæ ego facio, & ipse faciet, id est, opera quæ per me facio, postea faciam per eum: & maiora horum faciet. Ego siquidẽ per eum, quia ad patrem vado. Ad illum vadit, à quo nunquam recessit secundum diuinitatem. Maioris meriti est credere nunc in eum, quia eum non videmus, quàm si eum videremus. Postquam ascendit ad patrem, per eum maiora facta sunt miracula, quàm ea quæ fecit in persona sua. Ad tactum fimbriæ vestimenti eius, vna tantum mulier fluxum sanguinis patiens I refertur esse sanata: postquam verò cœlos ascẽdit, vmbra Petri nonnullos ab omni languore curauit. Maiora miracula est operatus per Petrum, quàm fecerit ipse. Antequam ascenderet cœlum, pauci per prædicationem suam sunt conuersi ad deum: sed postquam ascendit in cœlum, vna die quinque millia, & alia die tria millia ad prædicationem Petri ad dominum referuntur conuersi. Antequam ascenderet in cœlum, notus tantum erat in Iudæa: & postquam ascendit cœlos, se per apostolos suos iam toti mundo innotescere fecit, quia in omnem terram exiuit sonus eorũ, & in fines orbis terræ verba eorum. In mundum venit, & mundus eum non cognouit: sed postquam reliquit mũdum, & ascendit in cœlum, per totum mundum fama eius intonuit: & hoc est quod dicit propheta in persona illius: Singulariter sum ego donec transeam: quia incognitus sum & incognitus ero, donec trãseam ad patrem. Sed cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Maiora ergo sunt opera quæ nunc facit per suos fideles, quia est in dextera patris: quàm ea quæ fecit dum sederet in gremio matris. Sequitur: Et quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam. id est, quicquid petieritis ad salutem animarum vestrarum, hoc dabo vobis statim vel postea. Multi enim sunt malarum tentationum stimulis impediti, qui gementes & dolentes & petẽtes in nomine domini ab ipsis petunt liberari, quibus graue est & valde laboriosum belligerare cum illis. Timent ne deficiant. Adiutorium à domino postulant ne succumbant: qui si cito non habent auxilium à H domino quod implorant, se ab illo derelictos existimant. Et quia differt illis subuenire, credunt de seipsis dominum non curare. Sed non est ita. Imò eos magis diligit, quos quasi solos cum tentationibus diu pugnare permittit, quia crescente pugna, gloriosiorem illis ministrabit victoriam: & quãto fuerit robustior pugna, tanto gloriosior dabitur illis corona. Nó titubet, non dubitet athleta Christi, qui præliatur contra astutias serpentis antiqui. qui pugnat pro percipiendis gaudiis paradisi, non lassescat, non discedat à bello: instet fortiter, dimicet acriter, viriliter agat, & confortetur cor eius, quia citò veniet dominus, & manu potenti conteret brachium peccatoris & maligni. Postea callido hoste deuicto, cũ Christo regnabit in æternum, & in seculum seculi. Meminerit enim esse scriptum illud quod dicit dominus per prophetam: Iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde, & multæ sunt tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos dominus. quicquid vult petat à domino, tantùm pro salute animæ suæ petat. Non curet si differatur, quia si differtur, non aufertur: imò cum haberi cœperit, carius possidetur. hoc enim petamus in nomine suo, quod patrẽ petere docuit apostolos suos dicens: Cum orabitis patrem, sic dicetis: Pater noster qui es in cœlis, &c. Quod si aliquid petimus quod ab hac petitione discordet, inanis est petitio nostra. si petierimus salutem animæ nostræ in nomine eius, illam dabit nobis. Et ne putẽt quòd il- I lud quod promisit, sit sine patre facturus, sequitur & dicit: Vt glorificetur pater in filio. quia quicquid filius facit, ideo facit, vt glorificetur pater in ipso. Vel aliter, Quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam: nomen domini, Iesus est. hoc nomen fuit ei impositum secundum humanitatem. hic ergo est sensus, quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam, id est, quicquid petieritis me secundum quòd sum homo, dabo vobis secundum quòd sum deus. Vt glorificetur pater in filio, deus in nomine sibi vnito. Illud quod addidit, Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam: id tantùm confirmat quod superius dixit. Nam repetitio sermonis, confirmatio est operis. Nos ergo dilectissimi fratres hoc ab illo petamus, vt sua gratia nos præueniat ac sequatur, ac bonis operibus iugiter præstet esse intentos. In nomine eius ipsum solum petamus. certè nimis est auarus, cui non sufficit Christus. Nã qui dominum possidet, & cum propheta dicit, Pars nostra dominus: nihil extra dominum habere potest. Iste profectò felix est & beatus, qui tanto dono ditatur: nec vltra iam pauper erit, qui omnium bonorum datorem pro hæreditate tenebit. Si aliquis petierit argentũ, aurum, possessiones, variam supellectilem: credite mihi, quia in nomine Iesu non petit, & cum istis partibus dominus non dignatur fieri pars vel hæreditas eius, nisi omnia illa vilia vt stercora reputet pro dilectione & amore dei: sed nos quibus dominus est portio, nihil debemus M curare præter deum, nec alterius impediamur munere necessitatis. Quod enim ad alia officia cõfertur, hoc religionis cultui, atque huic nostro decerpitur officio: vnde nihil aliud debemus curare, nisi qualiter Christum in hæreditate mereamur sortiri, pro cuius amore renunciauimus proprio & propriæ voluntati. Hæc est illa hæreditas dilectissimi fratres, quę beatos suos facit heredes. Iam illum vlterius paupertatis angustia non coarctabit, qui talem ac tantam hæreditatẽ habebit. ista inquam est hæreditas in terra viuẽtium. Hæc est portio quam petit propheta à domino, dicens: Portio mea domine sit in terra viuentium. Ad hanc hæreditatem se præparabat apostolus cum dicebat: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. O quàm feliciter ad hanc ardebat cum aiebat: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Modò cũ Christo regnat, quia in hoc mundo soli Christo viuebat. Modò cum Christo beatus regnat in cœlis, quia illum ex toto corde dilexit in terris: & illi nunc est iunctus in patria, quem toto desiderio concupiuit in via. Nos ergo dilectissimi ab ipso ipsum solum petamus, & nihil aliud nisi ipsum solum de omni corde quæramus, & sic ad percipiendam tantam ac talem hereditatem quę ipse est, perueniemus. Quod ipse nobis Christus largiri dignetur, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

A *Sermo VIII.*

SEQVITVR, Si diligitis me, mandata mea seruate, & ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eũ, & non scit eũ.] Ex isto capitulo solo coniicere possumus vtrũ verè diligamus deũ. Nam illum in veritate diligimus, si eius mandata seruamus. Et si eius non seruamus mãdatum, certè nec diligimus eũ. Non potest ex vna parte diligi, & ex altera parte contẽni. Ipse enim dicit, Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Ille cum domino habitare meretur, qui pro suo posse eius mãdata seruare conatur. frustra enim se cum domino habitare dicit, qui eius mandata seruare contemnit. Non vos fallat dilectissimi vestis religiosa: mihi credite, non diligitis deum, si illius mandata non obseruatis. Quomodo possumus dominum diligere habitu, si eum cõtemnimus actu? Dilectio dei non quærit vestem, sed nostram mentem: nec quærit opinionem, sed tãtùm bonam actionem. Probatio dilectionis, exhibitio est operis. Hoc enim est quod dominus dicit, id est, Si in veritate diligitis me, mãdata mea seruabitis. Ad hoc vt perfectè vos me cognoscam diligere, mea mandata seruate, & ego rogabo patrẽ. hic enim monet diligere, mandata seruare, vt accipiant spiritum sanctum, quem nisi habeant, non possunt diligere, nec B mãdata seruare. Vnde sequitur: Ego rogabo patrem, & alium paracletũ dabit vobis. Rogat homo, quod deus dat. ipse pro nobis rogat, qui nobis rogata dat. Deus ipse pro nobis rogat secundum quòd homo, quãdo nos facit se rogare deum. Tũc enim patrem rogat pro nobis, cum nos illum rogamus, vnum cum patre deum esse credẽtes. Quod verò sequitur: Et alium paracletum dabit vobis, hoc est alium quantum in persona, non quantum in natura vel in essentia: dabit vobis, non quòd ipsi non haberent, sed quia habebant minus & occultè, & accepturi erant amplius & manifestè. Vt maneat vobiscum, hoc est vos illustret & doceat prædicare regnum dei, & euangelizare, & vos credere faciat me esse patri æqualem: quem nunc creditis esse minorem. Maneat etiam vobiscum in æternum, vt ad videndum æterni luminis claritatem introducat, & me esse vnum deum cum patre & eodẽ paracleto sicut citò credetis, facie ad faciem contemplari possitis. Paracletus dicitur aduocatus vel consolator. Iste est aduocatus fidelium, iste est defensor & protector in se sperantium, sine quo nihil est validum, nihil sanctum. Iste suos protegit, iste defendit, iste pro illis pugnat quos in æternum glorificat. iste inquam est consolator mœrentium, pater orphanorum, maritus viduarum. Quorum est mœrentium consolator? mœrentium de perpetratione delicti, de pœna futura commissi. Mœrentium, quia & seipsos peccando perdiderunt, & regem gloriæ Christum C ad iracundiam prouocauerũt. Mœrentium, quòd illum spreuerunt in delicto, qui pro illis fuit mortuus in ligno. Mœrentium, quia spem vitæ suæ Christum auctorem salutis videre non possunt. Hos autem omnes cõsolatur spiritus Iesu. Consolatur eos in hac vita præsenti in spe, & consolabitur in vita beatę felicitatis in re. Iste inquam spiritus veritatis dicitur, qui patri & filio est consubstantialis & coæternus, spiritus veritatis, spiritus bonitatis. Omnia quæ docet, bona sunt, nullo errore falsitatis obducta. Hunc spiritum veritatis viri impij & mendaces accipere non possunt. Omnes enim qui habẽt manus pollutas, non dico carnis, sed mentis, non stercore cœni, sed fœtore delicti, eum tam mundum, tam splendidum, tam gloriosum, non valent capere, non possunt tenere, nequeunt possidere. Hunc mundus non capit, hoc est mũdanus mundi cultor, mũdi amator. Amatorẽ mũdi odit spiritus Christi. Ab illo fugit quem aliud nisi seipsum amare cognoscit. Ita vult amari, vt nihil aliud prẹter ipsum ametur. Perfectè vult amari, qui solus vult diligi: nõ vult cõsortẽ habere in amore, qui parem nõ habet in dilectionis retributione: & tamẽ sic vult amari, vt cunctæ res simul amentur cũ ipso: & sic vult amari, vt nil præter ipsum ametur. Omnis enim creatura iure creationis ab illo est, & omnis creatura in eo ꝙ est creatura, bona est. Debet ergo ad hoc diligi creatura, vt in ipsa creator ametur: non ipsa per se, sed per eum qui illã creauit. Qui enim sic diligit aurum, argentũ, possessionẽ, variam supellectilem, ita ꝙ hæc sunt sibi causa amoris, profectò non est in illo charitas patris. Diligendus D est ergo creator in cunctis creaturis, & cunctæ per ipsum creaturæ: & sic cuncta diliguntur cum ipso, & tamen ipse solus diligitur. Hunc capere non meretur, qui scabiem vlcerosam habet in pelle: nec eum videre iam valet, qui in occulto mentis albuginem habet. Mundandus est ergo oculus mẽtis, vt mereamur videre spiritum veritatis, & testa igne examinata diutius ab omni scabie radendum est corpus: vt omni arte exsculptũ & bene politũ, spiritus sancti mereatur effici templum. Sic debemus agere, sic debemus facere, si ad videndam speciem claritatis illius volumus peruenire. Si sic fecerimus, & cum apostolis Iesu illum cognoscemus, & apud nos manebit in hac præsenti vita, & nobiscum erit in vita perenni. O quàm felix sponsa! ô quàm beata anima! quæ sic studet assiduè mẽtis lauare sordes, vt cum illa habitare dignetur tantæ beatitudinis hospes. Sciat quęcunque literam nostrã legere delectat, quòd in anima subdita peccatis nõ habitat ille speciosus spiritus veritatis. Sola illa anima peccatis esse subiecta dicitur, quæ sic loris suę prauitatis ligata tenetur, quòd nec vult nec quęrit per pœnitentiæ lamenta, suæ iniquitatis vincula dissipare, nec liberatoris animarum auxilium implorare, sed quasi impudica meretrix vltrò & importunè corruptoribus suis se reuoluta prostituit. Illa verò sub peccatis non dicitur, quæ pro viribus contra cuncta carnis incentiua, abstinentiæ mucrone luctatur, sine quo stultè de flore castitatis se iactat, qui contra E illa quæ de carne & sanguine nascuntur peccata, per afflictionem carnis, & per pinguedinem mentis non fortiter instat. Nam pereunt Cupidinis arcus, cum corpori nostro subtrahitur cibus & potus: sed dum per obnoxia venter distenditur, mens, caro & castitas incontinentiæ necesse est famuletur. Nam dum voluptati se gula inclinat, & manus oris amica vltrà quàm natura requirat, id est, gulæ ruinæ ministrat: corporis aruina nutritur, & ipsa luxuria roboratur. Vt ergo castitas vigeat in mente, caro mactetur abstinentiæ falce. Non enim est illi parcẽdum, si spiritus sancti fieri volumus templũ. Ipse nos ab omni inquinamento carnis & spiritus sic mundare dignetur, vt dignum illius mereamur effici templum hic & in perpetuum. In vnitate cuius viuit & regnat Christus cum patre deo benedictus in secula seculorum. Amen.

Sermo IX.

SEQVITVR, Non vos relinquam orphanos. Omnis enim qui huius miseræ peregrinationis vias ærumnosas adhuc ambulare cõpellitur, quem amor & desiderium Christi, sui exilij & vitæ beatę immemorem esse non sinit, capitulum istud sine gemitu & suspiriis legere, vt arbitror, non valebit. Credo, propter quod & loquor. Quomodo crucifixi amator istud capitulum legendo lachrymas poterit cõtinere, F dum ipsum resurgentem totum desiderium suum, in dextera patris sedentem adhuc non valet videre? O domine Iesu nisi amor tuus mihi fiduciam daret, me orphanum à te crederem esse derelictum, quia te sicut tu es, videre nõ possum. Dixisti enim apostolis tuis, Nos vos relinquam orphanos, veniam ad vos. Sed ego miser adhuc non merui à domino meo audire; Non iam te vltrà relinquam orphanum, citò veniam ad te, & gaudebit cor tuum. Omnis à me interim recedat lætitia, quousque veniam vsurus quem desiderat anima mea. Mœrorem semper habebo amicum, quousque videbo deum salutatorem meum: nec mihi gaudium iam esse poterit, dum auctorẽ gaudij à me longe sic abire cõtigerit. Felix inquam illa anima, quę quotidie gemit & luget, quia auctorem omnium, mũdi saluatorem Christum non videt. Ipsa profectò ridebit in die nouissimo, & gaudens gaudebit in æternũ cum Christo. Illa verò quæ non gemit de Christi abscessu: videat ne irrefragabiliter ploret in eiusdem Christi aduentu. Illa sponsum sponsa suum non amat, quæ pro desiderio illum videndi aliquo tempore non suspirat. Non enim Christum perfectè amare conuincitur, qui pro desiderio Christi suis oculis lachrymas non largitur. Sed ille nõ poterit à Christo diutius separari, qui pro eius amore quotidie didicit lachrymari. Cito veniet ad suos dolẽtes, & absterget omnem lachrymam ab oculis eorum: & iam non erit amplius neque luctus neque clamor, sed gaudiũ

G æternum de visione Christi, qui dixit discipulis suis, Non vos relinquam orphanos. & est sensus, non vos relinquam orphanos, id est, non ita dabitur spiritus per me, vt ego non sim vobiscum, nō vos re.or. Orphani Græcè, Latinè pupilli. Hic indicat se esse patrem illis. Veniam ad vos post resurrectionem carnis, qui vobiscum sum semper præsentia maiestatis diuinæ. Et adhuc modicum, & mundus iam nō me videt. Vos autem videbitis me. Bonis tantùm apparuit Christus post resurrectionē, non prauis & peruersis amatoribus mūdi. Possumus dicere quòd modicum tempus dicitur totum tempus nostræ mortalitatis, quo finito auferetur impius, ne videat gloriā dei, quam videbunt iusti. Quod autem dicitur, Ego viuo & vos viuetis, sic est intelligēdum, Ego viuo qui sum vita, & per me vitam vos viuetis. Hoc verbo præsenti viuo, semper vsus est, quia mox erit futura resurrectio. Ad illos vtitur futuro, quorum est in fine futura resurrectio. In illa die vos cognoscetis quia ego in patre, & pater in me est, & vos in me, & ego in vobis. Ac si dicat, In die nouissimo quando cōpleta fuerit vestra resurrectio, cognoscetis quomodo creditis, quia ego in patre modò tanquā radius in sole vnum cū ipso, & vos in me vt palmites in vite, & ego in vobis vt in palmitibus vitis. Sed mundus nec nunc videt, nec tunc videbit deum in sua maiestate fulgentem. Quis est iste mundus maledictus à quo videri non poterit deus? Maledictus, inquā, maledictus, & vltrà q̄ H dici potest maledictus erit, qui dominū Christum æternaliter nō videbit. Mūdus eum nō videbit, mūdus, id est mūdi amator. Amatores enim mūdi, mūdi nomine vocantur. Nemo se seducat: quicūque diligit mundū, mihi credat, nō diligit deū: & si non diligit, vnde videbit? Qui non diligit deū, cæcus est, videre eum non potest qui non habet cor mundum, cor mite, cor mansuetum, cor charitatis dulcedine plenum. Oculorum lumen amisit, nec ipsum veri luminis auctorem videbit. Si ergo deum videre desideras, cor tuū ab omni lepra peccati mundificare non negligas. memēto ore veritatis fuisse prolatum: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Sed mundus non videt eum, quia non habet cor mundum. Mundus dicitur pluribus modis. dicitur mundus trina machina rerum, cœlestium, terrestrium, & infernorum: cœlum, & quicquid cœli ambitu continetur. Dicitur mundus amator mundi, vt hîc: Adhuc modicū, & mundus me iam non videt. Dicitur & mundus qui est ab omni sorde lotus & mundus, sicut est illud: Mundi per abstinentiam, Ipsi canamus gloriam. De illo solo mundo, imò de illis solis immundis, scilicet amatoribus mundi, dicitur, Mundus non videt deum. Nam qui diligit mundum, non est charitas patris in eo. Valde sibi aduersantur adinuicē amor mundi & amor dei. Si amor mūdi habitat, nō est quò intret amor dei. Amor dei hominem reuocat à I mundo, & amor mūdi hominem à deo. Vnus deiicit, alius extollit: vnus suum possessorem deiicit in infernum, alius sublevat & transmittit in cœlum. Amor mūdi totum mūdum quærit, & nunquam satiatur. Imò cum plus habet, plus cupit semper habere. Amor dei vnū cupit semper habere solū, illo contentus est, nil aliud iam possidere peroptat. Amor dei nihil aliud quærit nisi solū deum. Valde nobilis est amor iste, omne pulchrum dedignatur amare præter inuiolatæ pulchritudinis florem, illum scilicet qui dicit: Ego sum flos campi, & lilium conuallium. Omnia quæ sunt quæ Christi non sunt, non solū non quærit, sed etiam tanquā stercora putrida abdicat & subsannat. Cuncta spernit, cuncta despicit, omnia sibi vilescunt, quia ei solus Christus dulcescit. O felix amor! ô beate amor! qui te habent, beati sunt: qui te habent, felices sunt. nimis est felix, nimis est beatus, cuius tantùm est dilectio Christus. Habeamus dilectissimi hanc felicitatē, habeamus nostri creatoris lectionem. In hoc cognoscitur amor Christi, si quis seruat præcepta Christi. Vnde sequitur: Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui habet in memoria, & seruat in vita: qui habet faciendo, & seruat perseuerādo. Vel qui habet in sermonibus, & seruat in moribus: vel habet audiendo, & seruat faciendo, ille est qui diligit me. Multi sunt enim qui domini mandata habent, & ea minimè tenent. Multi habent in libro, sed ea non tenent in animo: multi in voce, sed non in opere: multi in memoria, sed non in vita: multi in verbo, sed non in exemplo. Illi profectò nō sunt de dilectoribus

Mundi acceptio.

Christi. Isti inquam plagis vapulabunt multis. Istis erit fle- K tus & stridor dentium, ignis, sulfur & spiritus procellarū pars pœnæ eorū cū diabolo & angelis eius. Sed diligētibus Christum magnum erit gaudium, magnum erit tripudium, magna exultatio, magna gloriatio. Sequitur enim: Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eū, & manifestabo ei me ipsum. Quid tibi videtur amator Christi, cultor dei, despector tui, de præmio amoris tui? Quid tibi mali poterit nocere, aut quid tibi boni poterit deesse, si ille te diligit qui de nihilo cūcta creauit? O nimis felix & vltrà quàm dici potest beatus, quē piè diligit deus pater & filius eius cum spiritu Christi & dei. Quid inquam felicius, quid beatius, quàm ab eo diligi, qui est dominus paradisi, qui habet potestatē vitæ & mortis? Dānare & saluare, damnare quos odit, saluare quos diligit? Sicut enim saluare non potest quos odit, sic damnare non potest quos diligit. Sed ô domine Iesu quid facies dilectoribus tuis? dic rogo quid facies? Sic dic, vt audiam: nam & ego sum, licet peccator, qui diligo te. Quod erit præmium tuæ dilectionis, quisve fructus tui amoris? dic & lætifica animam meam de præmio. Qui te diligit ex toto corde suo, illud attendit, illud expectat: pro eo quòd tantum differtur, gemit & quandoque plorat. Quod est illud, dic vt fratres audiant & intelligant: intelligant & quærant: quærant & inueniant: inueniant & accipiant, accipiant & teneant, teneant & ament: ament quātum possunt. Quid dabis dilectoribus tuis? quid manifestabis illis? L Manifestabo eis meipsum. Vbi sunt qui gemunt, vbi sunt qui lugent pro dilectione regni æterni, pro absentia Christi? Gaudeant & exultent, quia Iesus manifestabit se illis. Audistis fratres, audistis dolentes, audistis lugentes pro desiderio Christi, pro amore dilectissimi domini plasmatoris, redemptoris, saluatoris totius paradisi, dulcedinis gloriæ & splendoris, gaudij & iocunditatis: audistis de præmio vestri laboris, de dono quod dabit Iesus meus, & vtinam meus, dilectoribus suis. Dilectori meo, inquit, manifestabo meipsum. O summum gaudium! ô immensa lætitia! Quid dulcius, quid gloriosius, quid beatius quàm illum videre facie ad faciem? Cuius pulchritudinem sol & luna mirantur, quem sancti angeli vident & videre desiderāt semper, & nunquam de eius visione satiantur: qui est decor cœli, dulcedo paradisi, fides viuētium, spes morientium, & salus omnium Iesus Christus dominus noster. Nihil charius, nihil melius, quàm ipse dominus diligētibus se: non promittit aurum, non argentum, non gemmas, non lapides preciosos, non cœlum, nō terram, sed seipsum creatorem omnium & deum cunctorum, hoc est præmium amoris, meritum tuæ dilectionis, qui dominum Iesum super omnia diligis, dico non voce, sed opere: non veste, sed mēte, non habitu, sed affectu: non in simulatione, sed in veritate, seipsum tibi manifestabit, seipsum tibi dabit. Vis amplius? Quæris aliud? M Vile est, quicquid sine ipso est. Diligis illum? Vide ergo ne aliud quæras ab eo nisi ipsum: dedignatur contra petentem, si ipse petitionis causa principalis non fuerit. quamuis omnia bona donat, libentius donat seipsum. Noli timere de magnitudine, de nobilitate doni. Dilige eum ex toto corde, ex tota mente, & sic poteris ad eum securè accedere, ad eum intrare, & dicere ei: Volo domine vt tu mihi portio sis in terra viuentium. O felix portio! ô beata hæreditas! O domine Iesu, quis mihi dabit vt in veritate dicere possim: Dominus pars hæreditatis meæ? vtinam tu mihi sis præmium mei laboris, merces meæ peregrinationis, & consolatio mei mœroris! O Iesu qui es causa mei amoris, tu mihi sis causa sufficiens possidendæ tantę possessionis. Sequitur: Dicit ei Iudas, non ille Scarioth: Domine, quid factū est quia nobis manifestaturus es teipsum, & non mundo? Audito quòd mundus non videbit eum, sed potius ipsi videbunt: pro omnibus quæsituris quærit Iudas causam huius discretionis. Hæc est autem causa ex domini responsione, dilectio, per quam solam discernitur gens sancta à non sancta. & quòd causa sit dilectio, probatur in custodia sermonum, sicut dixit dominus: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. In hoc enim probatur dilectio dei, scilicet in obseruatione & custodia mādatorum Christi, quia probatio dilectionis, exhibitio est operis. Frustra enim se deū diligere dicit, qui mandatis eius suis operibus contradicit. Immo illum habet odio, qui eius non obsecundat mandato. Nemo

Ie

A se tegat sub habitu religionis, nullus sibi palliare sanctitatem præsumat sub tegmine monastici ordinis. Ille tantùm diligit Christum, qui pro suo posse ipsius satagit obseruare mandatum.

Cum enim videris monachum ad contumeliam humilem, ad opprobria patientem, suis deuotum prioribus, in moribus mansuetum, tacitum ad loquendum, assiduum ad silentium, in claustro attente legentem, in ecclesia suis vocibus Christum cum omni deuotione laudantem, si non continuè, tamen quotidie lachrymantem, parcum in refectione, ad obedientiam promptum, vbique procliuum, vbique inclinatum, vbique verecundum, oré cœlum pulsantem, semper ad dominum corde clamantem, cultorem proximi, & contemptorem sui, cunctos diligentem, seipsum odientem, tunc dicere poteris: Monachus iste sui creatoris seruat mandatum. O quàm felix, ô quàm beatus est monachus talis. Profectò iste monachus sui laboris habebit præmium dominum Iesum & dominum nostrum. Sed ille qui charitatem non habet, qui eius non seruat sermonem, iam non est eius. Quod ergo erit præmium istius? Ignis & sulphuris amnis, mors & infernus præmium eius. Vtinam tu natus non esses, si tibi talis debetur hæreditas. Igitur si præmium quod Christus est, habere desideras, illius sermonem serua, scilicet mandatum nouum do vobis, vt diligatis vos inuicem. Si diligis Christum, necesse est vt diligas fratrem tuum. Ergo ne incurras odium Christi, teneas illæsam charitatem fratris tui. Magnum præmium sequitur inde. Quod præmium superius dictum est, & adhuc repetere libet. Istud præmium quanto amplius ruminatur in ore, tanto magis mellescit in corde: & quantæ sit dulcedinis, non ignorat qui vt illud iam habere valeat, assiduè pro viribus elaborat. Præmium fraternæ dilectionis, amorem esse Christi & dei patris sui ipsa veritas ait: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum. Si pater deus te diligit, quid tibi boni deesse poterit? nihil. Quicquid enim petieris, impetrabis, immò ipsum dominum largitorem omnium bonorum sine fine cum sanctis angelis possidebis. Nónne ille est summe beatus, quem deus pater diligit, & dominus Iesus Christus filius eius? Felix, inquam, nimis quem pater & filius & spiritus sanctus diligit deus. O si me diligeret deus meus, creator meus, redemptor meus, iam nihil amplius in hoc mundo quærerem. Mihi in hac vita solus sufficit amor Christi. Amor Christi dulcis est, & delectabilis & iocundus. Sanitatem ægris, lumen cæcis, mœstis lætitiam, peccatoribus veniam, mortuis vitam, terrigenis cœlum, consortibus iumentorum consortia angelorum largitur & tribuit, insuper ipsum dominum angelorum, & creatorem cunctorum. Qui me diligit, ait dominus Iesus, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mãsionem apud eum faciemus. Venit deus ad hominem, dum homo venit ad deum: venit homo credendo, obediendo, intuendo, capiendo. Deus venit ad hominem subueniendo, illuminando, implendo. hoc enim procedit ex charitate Christi, hoc totum prouenit ex amore dei. Charitas te domum domini facit, & dominum domum tibi. Deus est charitas, & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. Felix artifex charitas, quæ conditori suo talem domum potens est fabricare. Domus ista non constat ex cæmento & latere, nec lapide nec ligno, nec auro, nec argento, nec lapide precioso. Omne aurum excedit, argentum supereminet vniuersum. In eius comparatione lapides preciosi vilescunt, nil est quod valeat comparari pulchritudini eius & speciositati. Mel comparatum dulcedini eius, sic est quasi absinthium cõparatum dulcedini mellis. omnia quę sunt quantumlibet pulchra, quantumlibet speciosa, in eius comparatione nec reputari debent. Domus ista est domus æterna, ante omnia secula, ante omnia tempora, omnia continens, vniuersa complectens, omnia creans, vniuersa viuificans. In hac domo cæci lumen, claudi gressum, curui rectitudinem, infirmi sanitatem, mortui resurrectionem, cuncti qui intrant, felicitatem accipiunt. nullus miser in ea, in ea cuncti beati. Qui intrat in eam, intrat in gaudium domini sui quod ipse est, & hic habebit se optime æternaliter in optimo, qui est deus benedictus per secula. O dilectissimi fratres, nónne hæc preciosa domus super mel & fauum dulcescit in cordibus vestris? nonne anima christiana, Iesu Christi sponsa dilecta, tuis paranymphis animabus sanctorum & spiritibus angelicis imperans flendo & plorans rogando dices: Filiæ Hierusalem, nunciate dilecto, quia eius amore langueo? Parum illum diligis, si pro eius amore quotidie non ploras & gemis: nam illius absentia sponsæ diligenti solet fluuius esse lachrymarum. Cum illum quærit & non inuenit, vocat & non respondet, nil nisi flere eam delectat: & vt ei magis flere libeat, omne quod triste est coaceruat. Scio & certus sum, quòd absterget deus omnem lachrymam ab oculis eius, cum venerit dies nuptiarum Christi & ecclesiæ, tempore illo quo fuerint virgines introductæ in thalamum regis æterni. Sed quomodo ab oculis tuis absterget lachrymas, si pro eius amore non gemis & ploras? Credo quòd parum illum diligis, si pro eius amore non suspiras & plangis. Si sic es, monachus non es. Sed dicis mihi, Ego non possum flere. Ad quem ego, Ideo non ploras, quia Christum perfectè non amas. lachrymæ ergo testes amoris sunt. Si non ploras pro amore patriæ, plange tamen pro timore gehennæ. Sed dicis, Nec hoc possum. Cui ego: Si hoc non potes, nec times mortem, nec amas vitam: & si timeres, aut parum, aut ex toto nihil. * Tu autem cui seruatur hæreditas in æterna vita, deum time, & eius mandata custodi. Qui nõn diligit me, ait dominus Iesus filius dei, sermones meos non seruat. Nos illum pro viribus diligamus, & illius præcepta seruemus, quia inde magna sequitur merces. Quod verò sequitur, Et sermonem quem audistis non est meus, sic est intelligendum, sic est exponendum: Sermo quem audistis, non est meus. & est ibi quædam figura quæ dicitur antiptosis, quando casus ponitur pro casu. Rogo te, ne te moueat, ne te conturbet, qui totam spem tuam ponis in dominum Iesum Christum, & ex toto corde diligis illum, credens illum esse verum deum cum patre & spiritu sancto, illud quod dicit: Sermonem quem audistis, non est meus, sed patris: quia ego non sum à me, sed à patre. Sed deus de deo, lumen de lumine, filius de patre. Vnus cum illo in essentia, in maiestate, in diuinitate, in virtute, in potentia, in creatione rerum: non posterior eo vel prior, non maior, non minor, sed omnino illi æqualis. Alius est in persona, non alius in natura: nam alia est persona patris, alia filij, alia spiritus sancti. Verba quæ ego loquor vobis, patris mei sunt, quia ipse me misit, & ego sum ab ipso, & verba mea sunt ab ipso. Vel aliter: Sermo quem audistis, non est meus, id est, non est assumpti hominis, sed dei assumentis: non est filij hominis, sed est filij dei: non est meus secundum quòd natus sum de virgine, sed est meus secundum quòd sum genitus à deo patre. Non est meus in eo quòd sum filius virginis, sed est meus in eo quòd sum filius dei patris. Superius dixit, Qui non diligit me, sermones meos non seruat: hic autem dicit, Sermonem quem audistis, non est meus. Superius dixit sermones meos: nunc autem dicit: Sermonem quem audistis, non est meus. Valde contraria sunt, est & non est, sunt & non sunt: est meus & non est meus: sunt mei & non sunt mei. Et tamen sicut veritas loquitur, ita est. Sunt sui, inquantum creator, non inquantum creatura: inquantum deus, non inquantum homo. Sunt sui, quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Non sunt sui, sed patris, quia factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Vel fortè hoc dicit, vt discipuli eius qui nondum in illum perfectè credebant, firmius sua præcepta tenerent, & obnixius obseruarent, dum scirent illa præcepta esse dei patris, factoris & creatoris cunctorum. Maioris enim sublimitatis, maioris excellentiæ, & dignitatis semper videtur pater esse quàm filius. hoc dico in humanitate, non in diuinitate: quia in diuinitate filius patri est æqualis, non eo posterior, non eo minor. æqualis est patri secundum diuinitatem, minor patre secundum humanitatem. Vt ergo illius verba charius tenerent audita discipuli sui, & eorum sequaces, dixit illa esse sui patris: ac si diceret: Ea quæ præcipio vobis, irrefragabiliter debent obseruari, nec in totum nec in partem ratio vlla permittit cõuelli, quia non sunt mea, sed patris mei: nam ego à patre sum filius: vnde verba mea & opera non sunt mea, sed patris. Pater in me manens facit

G opera sua: per me dat vobis præcepta, hoc est, de terra terrenus, trabea mortalitatis indutus, in hac valle lachrymarum à gaudiis paradisi expulsus, deum loquentem non merebatur audire in hoc ærumnoso exilio, cuius præcepta contempsit adhuc positus in paradiso: & quæ via sibi remansisset redeundi ad patriam, nec miser iã excogitare valebat. Sed illius misertus dominus suus, quærere venit errantem, consolari dolentem, sanare infirmum, releuare deiectum, patriam restituere exuli, & mortuo vitam sine fine mansuram. Vnde venit verbum ad carnem, deus ad hominem, & verbum factum est caro, & deus factus est homo, & verbum per carnem, & deus per hominem, ore ad os loquitur ad ipsum hominem, & secundum hominem dat homini vitæ præceptum, vt homo homini obediat, & per ipsum hominem deum, ad ipsum deum hominem redeat, à quo scilicet deo miser per inobedientiam recesserat. Vnde deus homo apud homines manens mortalis mortalibus dat vitæ mandatum, vt immortales per ipsum iam facti, cum illo immortali æternaliter viuere possint beati. Et hic notandæ sunt duæ domini mansiones, vna in via, alia in patria: vna temporalis quando nobiscum mansit in carne, alia æterna in qua manebimus cum illo in anima glorificati & corpore. De prima dicit in consequentibus: Hæc locutus sum vobis apud vos manens, scilicet præsentia corporali. Sed veniet tempus, vt à vobis subtraham præsentiam H carnis, & sic amodo per spiritum locuturus sum vobis. vnde rectè sequitur: Paracletus autem spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret omnia quæcunque dixero vobis. Docebit, inquit dominus Iesus, quod vobis dixero, non quòd aliud filius dicat, & aliud spiritus doceat: quia quod Christus dicit & docet, ipsa trinitas dicit & docet: sed quia trinitas est, oportet singulas insinuari personas, quas non distinctè audire & inseparabiliter debemus intelligere. Cum ergo dicimus pater & filius & spiritus sanctus, non eos simul dicimus, cum non possint esse non simul. Quod verò dicit: Paracletus quem mittet pater &c. sic est intelligendum: Ego corporali præsentia vos desero, sed non vos præsentia spiritus derelinquo. Corpus quod de terra suscepi, ad cœlestia subleuo, sed per spiritum meum vsque ad cõsummationem seculi vobiscum manebo. Pater me misit vt apparerem in carne visibilis, sed venit hora & tempus vt soluam debita mortis, & resurgens à mortuis ascendam sessurus ad dexteram patris, nec amodo in carne mortaliter mundus me videbit. Paracletus autem spiritus quem mittet pater in nomine meo, abundantia suæ dulcedinis vos cõsolabitur de absentia meæ carnis, & erit vester magister, non foris verba perstrepens, sed intus in corde docens suggeret vobis omnia, & vos docebit omnia quæcunque per illum dixero vobis, id est, inspirauero vobis. ipse erit doctor I vester, & consolatio vestra. Non poteritis dolere de absentia carnis meæ, dum ipse spiritus manet in cordibus vestris. Veniat obsecro domine Iesu ille spiritus tuus deus & dominus meus, veniat in cor meum, & sic inebriet illud tuo amore, vt nullum alium præter te quæram amorem, nullam aliam præter te amem pulchritudinem, nullam præter te valeam gustare dulcedinem, qui es fauus mellis deus & homo, mel de deo patre, fauus de virgine matre. Mel in sinu patris, fauus fractus in cruce. Mel, impassibilis regnans cum patre, fauus in sepulchro. Mel cum patre & spiritu sancto regnans in cœlo & in omni loco, benedictus per cuncta secula seculorum. Amen.

Sermo X.

VERBA domini Iesu, qui illum ex toto corde diligere nouit, quàm sint dulcia, sapit: nec illis iam claudere valebit aditum, qui in armario pectoris sui Christum dominum vitæ perennis, amplexibus strictis totius paradisi pulchritudinis continet iocunditatem & gaudium. Illa sunt pascua vitæ, refectio animæ, dulcedinis pocula, dilectorum Christi lætificantia corda, cariora diligentibus Christum super aurum & lapidem preciosum multum, & dulciora super mel & fauum. Negligentibus & malè viuentibus tanquam bilis amara odiosa, non modicum fastidiosa per om- K nem modum. Illis pœnam æternam, diligentibus verò Christum præparant perpetuam gloriam. Illis suppliciũ, istis præmium in vita beata. Illis mortem, istis vitam. Illis infernum, istis societatem angelorum. Quicunque sunt illi lugeant, doleant, aurem cordis aperiant, verbum dei suscipiant, & quod præcipit, faciant. In illo sunt thesauri sapientiæ & scientiæ, diuitiæ & gloriæ multæ. Igitur audiant me peccatorem Christi, quos audire delectat verba eiusdem Christi. Sed rogo vt se præparet ad lachrymas fundendum, qui verbis Christi iam præparat auditum. Quomodo poterit iam lachrymas continere, vbi nouerit iam Christum iturum ad patrem, discipulis suis toto charitatis amplexu pacem dedisse? Ait dominus discipulis suis:

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis.] Dominus enim Iesus vbi venit tempus quo per mortem suam disposuerat humanum genus saluare, & animam suam dare redemptionem pro multis, relinquere mundum, & ascendere ad dexteram patris: discipulos suos quos corporali præsentia deserebat, toto charitatis affectu intra sinum amoris non mediocriter continebat, inde velut recedens ab eis, & quasi deserens illos, modis quibus poterat de absentia sua eos consolari studebat. Sed quanto magis eos consolari volebat, tanto magis illos amarissimo mœrore replebat. Tunc velut vltimum vale faciens illis, eos L amplectens in eorum oscula forsitan ruit. Sed quantus ibi fuerit fluuius lachrymarum, quis æstimare valebit? cuius cor etiam si saxeum esset, tanta redundantia charitatis, lachrymarum fontem totum non resoluisset? Ministri lachrymarum tunc erant amor & dolor. O quãtus amor! O quantus dolor! Et quia multus amor, ideo multus dolor. nam cũ magno dolore relinquebãt, quem cũ magno amore possidebãt. O quãtus erat ibi amor! Nihil aliud volebãt, nihil aliud quærebant, nihil aliud desiderabãt, nisi esse cum domino, illius perfrui visione, iocundari eius dulcissima locutione, satiari eius melliflua conuersatione. Cũ hæc omnia cogitabant, & ò quàm cito his omnibus essent carituri, ad memoriam reuocabãt, tunc per fluuios lachrymarum emanabãt dolores amarissimi cordium. Quanta erat ibi amoris suauitas, & quanta suauitatis charitas, dum discipulorum labiis imprimerentur labia redemptoris! Tunc in veritate illi dicere poterant, Mel & lac sub lingua tua, & fauus distillans labia tua. odor tuus omnem balsami odorem excedit, & quicquid in odoribus continetur. & verè sic erat. O quanta erat ibi odoris fragrantia, vbi erat tanta amoris abundantia! & quanta erat ibi tristitia de tanti odoris & dulcedinis futura absentia! Quibus singultibus existimabo discipulorum corda fuisse vexata, dum audirent: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis? Ibi mœror erat & luctus, omnes erant vna voce plangentes. Pacem, M inquit dominus Iesus discipulis suis, meam do vobis, pacem relinquo vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Ego iturus ad patrem, pacem relinquo vobis: & vos perducturus ad patrem, pacem meam do vobis. Hoc est quod propheta dicit: Pacem super pacem. Et alibi, Domine dabis pa- *Esa.26.* cem nobis, pacem quia in te sperauimus. Pax est in hoc seculo, in qua manentes hostem vincimus, inuicem diligimus, & de occultis inuicem non iudicamus. Pax erit in futuro, cum sine hoste regnabimus, vbi alter ab altero non poterit dissentire, vbi omnia erunt nuda & aperta, & laus vnicuique à deo. In illo autẽ est vtraque pax. Ipse est pax nostra, quia nos pacificauit deo per sanguinem suum. Erit pax nostra in futuro, cum tradiderit regnum deo patri: & erit deus omnia in omnibus, quando non erit colluctatio cum carne & sanguine, immo palma & corona decertato agone, cũ viderimus eum sicuti est. Sed fortè admirabitur noster auditor cum in hoc libello serui Christi, ipsum inuenerit Christum pacem dedisse discipulis suis. Ad quem ego peccator Christi: Quid miraris? Quid turbaris? Hoc non est magnum quod audis. Quid putas esse abiectius, an flexis genibus discipulorum pedes lauisse, an eos in pacis osculo suscepisse? Illis non horruit pacis osculum dare, pro quibus non timuit patibulum crucis subire. Sed fortè dicit: Ego in apostolo lego q Christus discipulis

A pulis suis dixerit: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: sed non lego quòd sua sanctissima labia discipulorum impresserit labiis. Cui ego, si ore veritatis cõstat esse prolatũ, cur constare nõ debet esse cõpletum? Nõ est periculosum sic credere, non est damnabile sic sentire. Nõ est cõtra fidem. Sequitur: Nõ quomodo mundus dat, ego do vobis. Qualem pacem dat mundus iste? Pacem falsam, pacem fictam, pacem sophisticam, pacem palliatam. Pax est vinculum amoris, & indissolubilis compago charitatis. sed quid amat mundus? prorsus vtiq; nihil. Nihil amat, nihil diligit, cuncta odit, cuncta perimit & occidit. Ab egressu propriæ matris vteri, vsq; ad ingressum vẽtris omnium matris, quid habet homo miser à mũdo? Famem, sitim, nuditatem, frigus crucians, cauma perturbãs, scabiem cutis, dolorem capitis, chiragram in manibus, podagram in pedibus, morbum in liene, morbum in iecore, vndiq; miseriam, intus & extra. Foris illum interficit gladius, & domi mors similis est. Ad vltimum morte sæua cunctos prosternit & deiicit. Ecce qualis est amor mundi, qualis est dilectio mundi. Et tamen miseri homines mundi fallaciam non attendentes, odientem diligunt, & sæuo eius gladio spontè colla submittũt. Isti miseri sunt sine consilio, sed vtinã saperent & intelligerẽt, & his quæ ventura sunt in nouissimis tẽporibus prouiderent. B Profectò mundũ odio haberent, nec diligerent. Dicitur etiam aliter mundus, scilicet rerum transeũtium amatores. Sed qualis sit pax & cõcordia inter illos, sapiens quisq; aduertere facilè potest. Igitur spreta huius mundi pace & concordia, adhuc ad pacem domini nostri Iesu Christi redeamus, quã eius dilectionem esse & credere, qua dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, videtur nõ esse absurdum. Hæc est illa dilectio, qua deus mundũ sic dilexit, vt se mũdo hominem daret, vt omnis qui credit in illũ, non pereat, sed habeat vitam æternam. Hãc pacem scilicet charitatem illis reliquit, cum animam suam pro illorum salute dedit, hoc est corpus illud sanctissimum quod de intemerata virgine sumptũ, in tam horrẽdo climate crucis posuit cõfusione cõtempta. hanc pacem nobis reliquit, sicut beatus Petrus apostolus asserit, dicens: Christus passus est pro nobis, relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius. Et ad hãc charitatem alibi nos hortatur, vbi ait, Christo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini. Hanc pacem nobis moriendo reliquit, aliam pacem nobis resurgendo donauit. Prima nos liberat à peccato, secũda nos reconciliat domino. Prima nobis peccata dimittit, secunda nos ad gaudia paradisi perducit. Primam nobis dedit moriturus in cruce, secundam nobis dabit in æternitate regnans cum patre. Prima fuit in luctu & dolore: secũda erit in gaudio & exultatione. Prima lachrymosa, secunda gloriosa. Prima est in miseria, secũda erit in gloria. In prima sumus flẽtes pro Christo, in secunda erimus gaudentes cum Christo. Vnde nõ immeritò C plorãt discipuli pro magistro, serui pro domino ab illis quodã modo per mortem recessuro. Nec mirum. Videbant vnde dolere poterant: sed non credebant vnde gaudere debebant. Lugebant, quia Christum moriturum sciebant, sed illum resurrecturum & ad cœlos ascensurum adhuc non perfectè credebant. Poterat vnusquisque illorum veraciter dicere, si tamen præ dolore loqui valebant: Idcirco ego ploro, & oculus meus deducit aquam, quia me deserit cõsolator meus consolãs animam meam. Quos vt dominus amarissimè flere respexit, credo quòd lachrymas secundũ hominem cõtinere non potuit, sed modis quibus valuit eos consolari, nõ distulit, dicens: Nõ turbetur cor vestrum, quia vos in pace relinquo: neq; formidet, quasi vos lupus inuadat per pastoris absentiam, quia sicut homo vado, sed sicut deus sum præsens. Nõ turbetur cor vestrum neque formidet de morte mea, quia post tres dies resurgam & veniam ad vos, & videbitis me vitam, in quem quicũque crediderit, mortis imperio subiacere non poterit. Vado, sed iterum veniam ad vos, & accipiam vos ad meipsum, vt vbi sum ego, & vos sitis. Non debetis turbari, non debetis contristari de abscessu meo, vnde tantus mihi prouenit honor, & gloria tanta: potius inde gaudere debetis. Non me diligitis. Si diligeretis me, gauderetis vtiq;, quia vado ad patrẽ, quia pater maior me est. Iam imperate lachrymis, quia de meo abscessu gaudere debetis. Nolite fletibus indulgere, quia ad patrem vado, nec vos relinquo. Ad patrem vado secundũ carnẽ, nec vos relinquo secundum diuinitatem. Ad patrem vadit homo D assumptus, & vobiscum remanebit patris assumẽs filius. Corpus quod de virginea terra suscepi, supra choros angelorum exalto, vt filius hominis ibi sedeat in dextera patris, & habeat per gratiam, quicquid ipse deus habet per naturam. Ad patrẽ vado, vt genus humanum diabolica fraude deceptum, aculeo antiqui serpentis occisum, in hac valle lachrymarum sepultum, in cœlo collocem, & ad gregem angelorum reportẽ centesimam ouem perditam, per longum tempus errantem. Et ideo rogo ne turbetur cor vestrũ de morte mea, quia sic fieri oportet. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & nõ tota gens pereat. Tantùm tribus diebus & tribus noctibus ero in corde terræ, postea die tertia resurgam perempto principe mũdi, & videbitis me, & gaudebit cor vestrum. Quadragesimo die ascendam in cœlum, sessurus ad dexteram patris, & illuc traham vos ad meipsum, mecum feliciter regnaturos: & ideo rogo gaudete. O bone Iesu domine deus, vita mea, tota spes mea, omne desiderium nostrũ, quid nobis ais? Quid nobis pro te gementibus & lugentibus dicis? Scis enim vita quæ nunquã morieris, quòd tu es totũ desiderium nostrum, ideò gemimus & dolemus valde: quia te sicut es, videre non possumus. Valde enim domine Iesu vnica spes nostræ salutis turbatur cor nostrum, quia adhuc nõ meruimus videre te dominum nostrum. Gemimus & dolemus, & multum turbatur cor nostrum: sed adhuc à domino nostro non meruimus audire, Non turbetur cor vestrum. O felices apostoli, ó beati E discipuli domini. Vos enim meruistis illũ in carne videre præsentem, docentem in verbis, potentem in factis, infirmos curantem, mortuos suscitantem: cum illo ambulare, cum illo sedere, vnà cum illo sumere cibum: illum à mortuis surgentem, ad cœlos ascendentem, nunc videtis in sinu patris sui fulgentem. Quid enim felicius, quídve beatius, quàm perfrui visione dei? quàm dilecta illa tua visio domine deus? Hanc anima mea peccatrix concupiscit: & quia eam adhuc non habet, quodammodo languet & deficit: sed spero in domino Iesu Christo, quòd in carne mea videbo deum salvatorem meum. Reposita est hæc spes mea in mente mea. Ego interim gaudẽs gaudebo, & semper anima mea exultabit de Iesu saluatorẽ meo, qui resurgens à mortuis ascendit ad cœlos, & sedet beatus ad dexteram patris. Qui ascensurus ad patrem dolentibus discipulis dixit, Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem, quia pater maior me est. Sequitur. Et nunc dixi vobis priusquam fiat, vt cum factum fuerit, credatis. Iam nunc dico vobis priusquam fiat, vado ad patrem, vt post quã ascendero, perfectè credatis quia ego sum filius dei. Vt credatis, inquit. Credatis, non quod factum vidistis, quia hæc nõ est laus vel meritum fidei, immo nõ est fides de eo quod videtur. Sed credatis me filium dei, nõ noua fide, quia & prius credidistis, sed aucta & referta. Modò cum hęc diceret, erat fides illorum parua: & cum moreretur, fuit nulla. Sequitur: Iam non multa F loquar vobiscum: venit enim princeps mundi huius, & in me nõ habet quicquam. Imminet tẽpus & hora vt soluam debitũ mortis, & in hac mortali carne iam nõ multa loquar vobiscũ. Venit diabolus, non princeps creaturarũ, sed peccatorum, nõ lucis, sed tenebrarũ, non vitæ, sed mortis, non gaudij, sed mœroris: & in me nõ habet quicquam, id est, nihil est in me quod ad eum pertineat. Ipse enim peccatũ non fecit, nec vnquã voluit, sed nec peccare vnquã potuit. Noluit habere deus quod perderet. Pauper venit, ne diabolus haberet quod auferret. Venit enim princeps superbiæ, princeps inuidiæ, princeps liuoris & dolositatis, princeps rancoris & cuiuslibet malæ voluntatis, ad principẽ humilitatis, patiẽtiæ & benignitatis, principẽ vitæ & resurrectionis, principẽ gloriæ & beatitudinis sempiternæ. Ad eum venit, vt videret si in eo maculam peccati aliquam inueniret. viderat eum trabea nostræ mortalitatis indũtum, morti vicinũ, & in eo se credidit aliquid inuenire quod ei in morte posset obiicere. Sed miser ille deceptus est, quia in eo nihil inuenit proprium, sed per ipsum, ius quod habebat in aliis, amisit antiquum. Per omnia sit Iesus benedictus, qui in diebus carnis suæ preces & obsecrationes obtulit ad eũ qui poterat illum saluare à morte, cum lachrymis & clamore valido offerens, & exauditus est pro sua reuerentia: qui etiam cum esset filius dei, didicit tamen ab his quæ passus est obedi- *Heb. 5.c*

G entiam, & consummatus factus est omnibus obtéperantibus sibi causa salutis aeternae: in quo auctor mortis peccatum nullum inuenit, sicut ipsa veritas dixit: Venit enim princeps mũdi huius, & in me non habet quicquam. Sed fortè posset dicere aliquis: Cur ergo moreris, si peccatum non habes: cum mors ex peccato tantũ sit consecuta? Ideo facit hic anthypophorã, & respõdet huic tacitae quaestioni, & dicit: Vt cognoscat mundus quia diligo patrem, & hoc mandatum dedit mihi pater vt facerem. Ac si diceret: Verum est quòd adhuc mors non esset, si peccatum non fuisset: & ideo veni moriturus in mundum, vt morte mea delerem peccatum. haec est enim volũtas patris mei, vt pro salute generis humani sumam supplicium crucis. Vt ergo mũdus cognoscat quia diligo patrem, quod mihi mandatum dedit, facio illud. Hoc est quod beatus apostolus dixit: Factus est obediens patri vsq; ad mortem, mortem autem crucis. Sequitur: Surgite eamus hinc. Adhuc erat in loco vbi discubuerat cum discipulis suis, vnde discumbentibus dixit: Surgite eamus hinc, ad locum in quo tradendus sum in mortem. Non est hic vlterius iam sedendum, praeteriit tempus requietionis, & ecce tempus festinat passionis. Surgite & venite post me. Me enim praecedentẽ ad passionem sequi debetis, quia ego sum vitis, & vos palmites. Ego sum caput vestrum eiusdẽ naturę vobiscum, & capite lãguente caetera membra condolent languenti. Secundũ quòd H sum homo, sum caput ecclesię: & ideo vobiscum eiusdem naturae. Ego sum vitis vera, non illa quae versa est in amaritudinẽ, quae vt faceret vuas expectabatur, & fecit agrestes labruscas. Ego sum odorifera vitis, pulchritudinis mirae, floribus foecunda, dans botrũ dulcissimũ cunctis palmitibus meis manentibus in me. Ego sum vitis tale generans vinum, quod laetificat cor hominis. Ego sum vitis proprium sanguinem libãs deo patri pro salute populi mei. Ego sum vitis florens. Ego sum vitis frondens, vitis fructificans, non egens adminiculo vlmi, nec vllius auxilio ligni. Ego sum vitis non culta ab homine, sed à deo patre, non tantùm exterius per culturam, sed etiam interius per gratiam: non tantùm extra operando, sed etiã interius incrementum dãdo. Christus est vitis, in quo est totus humor, id est, omnis plenitudo spiritus sancti corporaliter. Palmites eius sunt apostoli & omnes qui ei fide adhaerẽt. Hanc vitem, id est Christi humanã naturam, deus pater mũdauit faciendo immunem à peccatis, & dando virtutes: sic facit & palmitibus, licet non omnino sicut & Christo: vnde sequitur: Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructũ plus afferat. Omnes enim qui Christo adhaerent fide, sunt palmites manentes in Christo salutifera vite. Sed alij faciunt I fructum, alij in sterilitate persistunt. Alij florent & germinãt, & botrum producunt dulcedinis. Alij se per latitudinẽ foliorum expãdunt, pulchritudinẽ cupientes habere tantùm viriditatis. Omnes qui in sterilitate persistũt, & qui per latitudinẽ sine fructu se foliorum expandunt, tẽpore putationis si deus pater illos sine fructu inuenerit, abscindet à vite, & in ignem mittet, & ardent. Sed forsitan tuũ animũ pulsat, quomodo qui fide Christo adhaerent, abscindi ab ipso cõtingat, cum omnis qui adhaeret Christo, vnus spiritus sit cum illo. vnde vt hoc tibi luce clarius cõstet, te scire oportet, quòd fides distinguitur per diuersas proprietates. Dicitur fides mortua, fides ficta, fides peruersa, fides recta. Omnes enim homines in eo ꝙ christiani vocantur, Christo adhaerere dicuntur. In eo quòd christiani sunt, fidem Christi habere creduntur. Sed quorundam mortua, quorundam ficta, quorundam peruersa, quorundam catholica. In prima superbi & luxuriosi, pecunię cupidi, fures, latrones & alij huiusmodi. In secũda sunt non obedientes patribus spiritualibus, ingrati de donis coelestibus, qui sunt sine affectione fraterna, sine pace charitatis, fratrum criminatores, irae incontinentes, voluptatum amatores magis quàm dei, habentes speciem pietatis, virtutẽ eius abnegãtes. In tertia sunt haeretici, cõtra deum elati, de suis erroribus superbi, in deum blasphemi, per omnia aliis deteriores & scelestiores. omnes isti conculcant dominum Iesum Christum, & sanguinẽ istius dulcissimae vitis ducunt pollutum. In fide catholica sunt mites, patientes, mansueti, humiles, virgines, casti, continentes, dilectores dei & proximi, ad omne opus bonum parati, expe-

Fidei acceptiones variae.

ctantes redemptionem filiorum dei. In horum numero nos K dominus computare dignetur. Valde enim dilectissimi timere debemus hoc quod dominus Iesus dicit: Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum. Non confidamus ergo fratres charissimi tantum in latitudine foliorum, in expassione ramorũ, in viriditate frondium: quia nisi in vinea domini fecerimus fructum, excidemur, & in ignẽ mittemur. An ignoratis amantissimi mei, quòd esuriens dominus vidit secus viam ficulneam magnam, latam & spaciosam, habentem folia & frondes, qui in ea non inueniens fructum, maledixit ei, & arefacta est? Sic est omnis hypocrita: quia speciem sanctitatis habet, & virtutem sanctitatis non habet: qui palliat sanctitatem in veste, quam non habet in mente. Non alba cuculla & alta tonsura, non ampla corona, sed conscientia pura & mentis munditia, abiectio propriae voluntatis, inflammatio charitatis in Christo, perfectum monachum facit. Adhaereamus fratres verae viti Iesu nostro saluatori cum vero corde, in plenitudine fidei aspersi corda, & abluti ab omni inquinamento carnis & spiritus, & teneamus spei & fidei nostrae confessionem indeclinabilem. Nec sit quod nos separare iam valeat à charitate domini Iesu. Et sic erimus de vitibus Engaddi, de quibus non liquor vini, sed liquor balsami fluit: consimiles botro Cypri, de quo sponsa in cantico amoris congaudens de resurrectione Christi, prorumpens in vocem iocunditatis & laetitię dixit: Botrus Cypri dilectus meus L mihi in vineis Engaddi. quod sonat fons hoedi. fons hoedi dicitur poenitẽtia vel baptismus, in quo dum aliquis intrat velut hoedus, innocentiam debet acquirere vt agnus. Engaddi potest accipi monasterium regulare, ad quod dum aliquis hoedus aduenerit, & ibi exuerit pellem hoedinam, iam ex omni parte mundatus, non hoedus, sed erit, si perseuerauerit, agnus. hunc talem deus pater purgauit, vt fructum plus afferat, cor eius mundando, & eius spiritum veritatis & charitatis rore infundendo. Omnem palmitem verae viti adhaerentem, & faciẽtem fructum, deus pater purgabit siue putabit eum, vt fructum plus afferat. Ritum & consuetudinem viticolae deus tenet in colẽdo vineam suam. Vinea domini, vniuersalis ecclesia est, Christi vxor & sponsa, de qua deus pater ad filiũ: Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuae. Vinitor qui vineam diligit facientem fructum opportunum in tempore suo, cum tempus putationis aduenerit, in ea nihil siccitatis vel ariditatis relinquit. Tunc circa illam fodit, & vsque ad inferiorem eius radicem terram acuto ligone perfodit: & si radiculas aliquas etiam emiserit, cultello putationis abscindit: & quãto magis huiusmodi vana & minus vtilia vitis amittit, frugiferior & vberior ad fructificãdum assurgit. Sic quem deus diligit, flagellat & percutit: flagellat enim omnẽ filium quem recipit. Illorum est enim hic flagella percipere, quibus datur M de aeternitate gaudere. Sed qui de percussione murmurat, ad ipsum qui supra ipsum est, non appropinquat, imò haereditatem supernae felicitatis amittit, si flagellum Dei patris patienter & cum amore non suscipit. Et si de flagello domini murmurauerit, certus sit quia murmurantium poenam incurrit. Vos ergo fratres dilectissimi nolite murmurare, si vobis inesse contigerit disciplinam domini nostri, neque fatigemini dum ab eo arguimini. Omnis enim disciplina in pręsenti quidem videtur non esse gaudij, sed moeroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitię. Flagellis domini pinguedo carnalis voluptatis atteritur, & virtutes animae roborantur: & lasciua caro restringitur, & anima pennis virtutum ad coelestia subleuatur. Caro quod superfluum habebat amittit, & spiritus virtutes quas non habebat acquirit. Si ergo per flagella domini virtutes augẽtur, vitia resecantur, spernuntur terrena, amãtur coelestia: nos aeternitatis praemia praestolantes, si nobis aliqua grauis infirmitas, vel tentatio fortis, vel etiam damnum temporalium rerum irrepserit, ex omnibus his vires sumere debemus, quia crescente pugna, gloriosiorem nõ ambigemus nobis manere victoriam. in hoc nanq; ostendimus quãta ad deum cupiditate flagramus, si non solùm ad eum per tranquilla & mollia, sed etiã per aspera & dura trãsimus. Ad aeterna gaudia iam redire non possumus, nisi per temporalia detrimenta: & ideo spe manẽtis laetitiae, omnia aduersa prosperitatem non modicam debemus

Heb. 12.

Heb. 12.

A bemus reputare. Peccata quippe nostra diuina seueritas nequaquam inulta remanere permittit, sed ira sui iudicij inchoat à nostra hic correctione, vt in reproborum damnatione conquiescat. interius enim est medicus: & peccatorum in nobis contagia quæ inesse medullitus reprobat, secat: abscindit virus putredinis ferro tribulationis: & hoc est quod veritas ait: Omnem palmitem in me facientem fructum, deus pater purgabit eum, vt fructum plus afferat. nam dum mens posita in tentatione considerat quòd à virtutis suæ pristina soliditate repellitur, tunc solicita trepidat ne hoc quod dudum esse cœperat, funditus amittat. Tunc qualiter resistere tẽtationi possit, inquirit: & qualiter eam debellare iam valeat, elaborat. Tunc arripit gladium orationis, fletum compunctionis, & sic eam debilitat, & de ea gloriose triumphat, non ipsa, sed gratia Christi per ipsam: & ita fit vt mens quæ pigra & velut infœcunda in prosperitate iacebat, fortior & vberior ad fructificandum assurgat. Vt ergo dilectissimi deum patrem nostri mereamur habere cultorem, adhæreamus veræ viti domino Iesu Christo saluatori nostro, non fide mortua, nec fide ficta, nec fide peruersa, sed fide recta quæ per dilectionem operatur, sine qua nullus saluari potest. Adhæreamus ei, quia bonum est ei adhærere: & in illo ponamus totam spem nostram, totum desiderium nostrum, confidentes in illum qui suscitauit eum à mortuis, quia & suscitabit mortalia corpora nostra, & confidere nos faciet cum illo in dextera sua. Quod ipse nobis B per eundem filium suum dominum nostrum præstare dignetur, qui viuit & regnat cum eodem patre in vnitate spiritus sancti deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo XI.

2.Cor.9.

CVM à discipulo veritatis scriptum non ambigimus esse, Qui parce seminat, parce & metet: dum in agro dominico tanquam agricolæ sumus constituti, pro viribus seminare debemus: vt cum messionis tempus aduenerit, centuplum accipiamus in fructuum perceptione, quàm expendimus in semine. Nam quod hic dicit seminat, ex charitate propriè dicitur seminare: quia qui semen ad hoc spargit vt colligat, adhuc caret ad tempus modicum, vt in tempore messis gaudeat in aceruo. Itaque licet pauper & inops, ex meo modico semine cupienti dabo ex charitate, vt à domino meo Iesu Christo merear recipere multiplicationem beatitudinis æternæ. Non parcè seminat, qui parum habens, parum largitur, quòd animus promptus sit, si plus haberet. largè dat, qui affectum largiendi habet, etsi nihil habet quod largiri possit. Nos ergo illam pecuniam quam erogãdam à domino accepimus, ad vsuram erogare sumus parati cupiẽtibus eam. Sed rogo ne aliquis vestrum timeat de retributione vsuræ, quia hæc vsura non euacuat diuites, sed bonis ditat & replet egenum & pau- C perem. Veniat ergo ad hanc pecuniam sitiens, ad euangelium beati Ioannis, hauriat cum gaudio de fontibus saluatoris, qui dixit discipulis suis: Vos iam mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. & est sensus: vos estis mundi, sed iterum estis mundandi, vt fructum plus afferatis. Mundi estis non propter baptismum, sed propter sermonem quem locutus sum vobis. O quàm bonus sermo qui lauat mentium sordes, interioris & exterioris hominis purificat actiones, vulnera sanat, cicatrices solidat, qui suscitat de terra inopem, & de stercore erigit pauperem, vt collocet eum cum principibus cœli, cũ possessoribus paradisi. O quàm preciosus sermo, imò quàm preciosus thesaurus, qui suum possessorem didicit ditare, vt de consortibus iumentorum, consortem faciat angelorum. Felix sermo, & omni acceptione dignus. Quis est iste tantæ beatitudinis sermo? Audi si illum obseruare desideras: sed præcipio, vt illum ad vsuram erogare non differas. Est valde nobilis possessio, quæ erogata suscipit incrementum, & auarum dedignatur possessorem. nisi erogetur, citò minuitur. largitate gaudet, tenacitatem fugit. omnino nõ vult abscondi sub modio, sed super candelabrum poni, vt omnibus eius pulchritudo appareat. Splendor eius tanquam lampades ignis atque flammarum, quas aquæ multæ non possunt extinguere. Si dederit homo totam substantiam domus suæ pro hac possessione, quasi nihil despiciet eam. Hæc inquam est charitas, quia in quocunque abundauerit amor æ- D ternorum, mox labentium rerum possessio cuncta vilescit, & sola charitas scilicet Christi dulcescit, qui dicit: Mandatũ nouum do vobis, vt diligatis inuicẽ sicut dilexi vos. Hic est sermo ille de quo dixit dominus: Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis, id est, propter charitatem, quam commendaui vobis: & quia mundi estis, manete in me, & ego in vobis. Manete, inquit dominus Iesus discipulis suis, in me, & ego manebo in vobis. Iesus inquam dulcis, Iesus delectabilis, omni virtute præditus, omni speciositate redimitus. Dulcis super mel & fauum, speciosus forma super filios hominum: cuius dulcedine angeli inebriantur, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur. Iste talis ac tantus dixit discipulis suis, & per eos cunctis fidelibus suis: Manete in me, & ego manebo in vobis. O quàm magna sublimitas, ô magnæ sublimitatis auctoritas, hominem habitare cum angelis, terram & puluerem eleuari in cœlos, hominem tolli de stercore iumẽtorum, & aggregari cœtibus angelorum. Imò creaturam manere in creatore, facturam in factore, redemptum in redemptore, seruum in domino, peccatorem in iusto, factum ex limo in eo qui omnia fecit ex nihilo, transitorium in æterno, miserum in summè beato, imò in eo qui omnino beata beat, & cuncta sanctificat sancta, qui est veritas & vita, & gloria sempiterna, gaudium mundi, iocunditas cœli, dulcedo paradisi, & beata æternitas, & æterna felicitas, Christus scilicet dominus Iesus. O mira & inexquisita bonitas, ô E inaudita & inæstimabilis pietas, quis vnquam fratres mei, quis dilectissimi mei, amantissimi mei, conserui mei, serui domini Iesu Christi, & propter ipsum domini mei, poterit explicare sermone, aut stilo exarare & graphio, quanta pietate auctor pietatis redundet, quanta largitate bonitatis ipse auctor exuberet? Mihi credite fratres, si omnes homines niterentur & angeli, fontis tantæ pietatis non possent haurire vobis etiam vnam minimam guttam, habito respectu ad ipsam abundantiam pietatis. Hæc est inquam maximæ immensitas pietatis, ingens eminentia bonitatis, quòd creator omnium deus seipsum exinaniuit, formam serui suscepit, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo: manens deus in homine, vt homo maneret in deo: vita mortem assumens, vt sibi mors assumeret vitam. Vtinam huius abundantia pietatis sic fragraret quotidie in naribus nostris, vt in veritate dicere possemus cum sponsa in canticis: Fasciculum myrrhæ dilecti semper supra meum pectus portabo. Cant.1. O dulcis sarcina, ô felix medicina. Hæc sarcina fratres mei, crux ipsa, beata scilicet passio Christi, baiulum suum nõ grauat, sed leuat: non deprimit, sed extollit: non quassat, sed erigit, & portat portantem, vbi Christus est in gloria patris. Hæc est inquam dulcissima medicina, quæ morbum omnem expellit, vires atque virtutes non habenti acquirit, quæ non F solùm sanat ægrotos, sed etiam viuificat mortuos. Mihi meus auditor credat, imò mihi credat crucis amator, iam non lædetur à morte secunda, si in hac vita vsus fuerit tali medicina. Hoc est illud lignum propheticum, quod est inter iuncturas ædificiorum: quia ipsa crux gloriosa terram conglutinat cœlo, hominem consociat angelo, & peccatorem sic reconciliat deo, vt ipse deus manere dignetur in eo, & ipse manere mereatur in deo suo. O summum tripudium, ô tripudiãs gaudium, iocunda lætitia, & iocunditas læta, hominem manere in deo, & deum in homine, in redempto redemptorem, & in redemptore redemptum. Ad hanc summæ iocunditatis lætitiam, perpetuitatis lætissimæ gloriam, ipse gloriæ auctor, beatitudinis dator, salus æterna, vita beata, felix æternitas, secura trãquillitas, totus dulcis, totus desiderabilis, inuitat apostolos suos, instigat monachos suos, cunctum populum christianum, omne collegiũ sanctum, eis blandiens atque demulcens, consolans & confortans, hortans & dicens, Manete in me, & ego in vobis. & est sensus: Vos qui mundi estis, qui loti estis, qui sanctificati estis per canalem lapideum, per baptismi sacramentum, per virtutum triclinium, per dilectionis præconiũ, in me estis: sed rogo vt in me manere debeatis: quia si in me manseritis, & ego manebo in vobis. Si in me manseritis in isto breui tempore, manebo vobiscum in æternitate. Qui manet in me per exhibitionem dilectionis, & ego

Sermo Dei quã efficax

Cant.8.

G manebo in eo per præmiũ æternæ felicitatis. Ego diligentes me diligo: & qui me dilexerint in hac vita, me inuenient post hanc vitam: vt vbi sum ego, & illi sint mecum: & qui me non dilexerit, proculdubio non inueniet me ad præmium, sed inueniet me ad supplicium. Vos autem discipuli mei, amici mei, in mea dilectione manete. Non vos terreat meæ humanitatis passio, crucis suspensio, tormenta carnificum, crucis supplicium, nec meæ depositio carnis, nec mausolæum meæ mortalitatis. In vobis fides inuicta permaneat, spes ipsa non langueat: de me igne in vobis charitas inflammescat. Manete in me per fidem, spem & charitatem, & ego manebo in vobis per fructum fidei, spei & charitatis. Et si in me non manseritis, nec ego manebo in vobis. Audistis charissimi, quid ipsa veritas dicit, quæ mentiri non potest, quæ nunquam fallit, nec fallere nouit. Ait enim: Si quis in me non manserit, mittetur foras, & tormẽtorum ministri eum mittẽt in ignem, & ardet. Vnde rogo dilectissimi fratres, vt vnusquisque vestrum intret in cubiculum suum, scopet conscientiam suam, se quærat in angulis cordis, circumeat latebras mentis. si se in Christo manere inuenerit, gaudeat. si se à Christo abesse senserit, gemat & doleat, ploret & plangat, timeat & perhorrescat, ne sequestretur à consortio sanctorum, & mittatur semper arsurus in ignem æternum. Manete in me. Heu dilectissimi fratres, quanti miseri, quanti infelices, qui ad Iesum ve-H niunt, sed lethiferi veneno serpentis percussi, diabolica fraude decepti, cæcitate mentis obducti, malitia deprauati abnegant contubernium Christi, amicitiam redemptoris abdicant propter amorem mundi, & ceruices quas deo humiliare solebant, ipso mundi creatore iam spreto, diabolo non verentur inclinare. Heu quanti post gloriosos agones de ipso principe mundi legitimè triumphatos, fugienti terga dederunt, & victores iam victo se sponte curuarunt. Quãti ad monasterium veniunt, vt in eo monasticè viuant, humilitatis prætendentes indicia, omnia in pace illata sustinentes conuicia, tanquam boni milites Christi ad omne opus bonum parati, qui post gaudia vitæ contemplatiuæ, post prælibationem iocunditatis mellifluæ, suæ professionis obliti, velut sues ab ipso proposito ad volutabrum redeunt luti: & ea quæ dudum vomuerant, tanquam canes in ventrem traiiciunt. Isti tales recedunt à Christo, quia recesserunt à proposito sancto. si pactum quod cum Christo pepigerant, obseruarent, venena iam vomita subsannarent. & ideo cum Christo non merentur manere, quia pactum domini non timuerunt infirmare: sed vtinam scirent & intelligerent quantæ sit amaritudinis fontem relinquere vitæ, auctorem iocunditatis mellifluæ, Dominum mundi, decus paradisi, gaudium æternum dominum Iesum Christum, qui nos à morte, roseo saluauit sanguine I suo. si citò sensisses quantum parabas offendere, non tegeret vultus cortice myrrha tuos. O quàm misera commutatio, ô quàm cæca cupiditas, quæ virginem facit tabesam, puellam prostibulam, & mulierem vertit in arborem. Regulam in apostasiam, disciplinam sanctam in lasciuiam prauam, claustrum regulare in campos licentiæ, castitatem in impetiginem, monachum in theatricum, directum in prauũ, planum in asperum, filium dei in filium diaboli. Hæc fratres mei non est mutatio dexteræ excelsi. O quàm amara mutatio, ô quàm dura translatio, à Christo recedere, & diabolo adhærere, spernere redemptorem, & diligere peremptorem, delinquere vestigia Christi, & ire per sæua mæandra diaboli, relinquere viam quæ ducit ad vitam, & ire per viam quæ ducit ad mortem. Quicunque ille est qui sic commutatus est, ad verba mea inclinet animum, & non dedignetur audire consilium bonum. Peccasti, quiesce: ne adiicias vltrà. Sic dicit sanctus Israël: Si reuertimini & quiescatis, salui eritis: quia expectat vos dominus vt misereatur vestri. Reuertere ergo ad dominum deum tuum, & placabilis erit super malitiam tuam. Reuertere ad dominum via qua venitur ad ipsum, via cordis, via oris, via operis, via timoris, via doloris, & via amoris, via cordis contriti, via confitentis labij, via operis recti. via timoris, ne protraharis ad supplicium. via doloris, quia sic offendisti Christum. via amoris, vt ipsum iam Christum perfectè diligas, qui tam diu ad pœnitentiam te patienter expectat. Geme, dole, plange, plora. Non parcas tibi, vt tibi do-

Nonnè dictũ tabesam.

Eccle. 21.
Esa. 30.

minus parcat. Noli indulgere tibi, vt tibi dominus indulge- K re dignetur. Succinge lumbos tuos, rade capillos tuos, induere sacco, puluescere humo, & dic Christo domino tuo, deo tuo: O Iesu bone, miserere mei. Esto mihi Iesus, esto mihi saluator meus, miserere mei, qui pro me pium cruorem fudisti. Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia nullus iustificabitur homo, nisi per teipsum ei peccatorum suorum tribuatur remissio. Non me tua iudiciaria sententia premat, quem tua multa pietas leuat. Qui resuscitasti Lazarum iam fœtentem, resuscita & me peccatorem iam confitentem. Qui pepercisti peccatrici Mariæ, parce peccatrici animæ meæ. Qui lætificasti animam crucifixi latronis, lætifica animam mei peccatoris. Si sic feceris, adhuc cum Christo manebis, qui dicit: Manete in me, & ego in vobis. Ipse enim charitas est: & qui manet in charitate, in deo manet, & ipse in eo. Notandum verò est quòd aliud est manere in illo, & aliud est manere cũ illo: aliud est manere iuxta eum, aliud manere lõge ab eo. Primum partim est in via, & partim in patria: secundum totum est in patria, tertium totum est in hoc seculo, & quartum totum in inferno. Videamus ergo quid sit manere in eo, vt in eo manere delectet: vt non longè post futurum mereamur cum illo manere. In illo manere, est ex amore illi soli adhærere, ipsum ex toto corde diligere, illius præcepta in omnibus & per omnia obseruare, eius amori nihil præponere, & pro illius amore cuncta nec nata etiã reputare. Ille non dubitet manere L in Christo, cui præter ipsum cuncta vilescunt, & ei ipse solus dulcescit. O quanta felicitate dotatur, quanta beatitudine fœcundatur, cui præter Christum omnia vilescunt, & ipse Christus solus mellescit. Ipse Christus solus sic in cordibus nostris fauescat, & cuncta transitoria nobis fellescant, vt nil præter illum nobis iam libeat, nec libescere iam valeat. Vt ergo fratres mei in Christo & cum Christo mereamur manere: ipse Christus lux vera, bonitas & vita, gaudium mundi, pietas immensa, sit totum desiderium nostrum, & omnis spes nostra, vt certi simus quia adhuc cum Christo manebimus, & vbi nunc est, & nos cũ illo erimus. Sed qui dicit se in Christo manere, debet ambulare sicut ille ambulauit. Iam nõ manet in illo, qui exorbitat ab itinere suo. Nemo se decipiat, nemo se seducat, nemo in gloriosa veste cõfidat. Non enim vestis religiosa, sed mentium munditia monachum facit. Non capitis abrasio, sed Christi dilectio probatũ monachum reddit. Ait dominus Iesus: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum: quia nisi quis à semetipso deficiat, ad Christum regẽ sublimem non appropinquat. Felix propter Christum abdicatio sui: quam qui perfectè non habet, se Christo ad purum placere nõ existimet. Frustra enim Christo placere se credit, qui seipsum propter ipsum Christum non abiicit. Et perfectè se nouerit illi placere, qui perfectè se propter M ipsum se didicerit abdicare. Vt ergo Christo placere possimus, necessaria nobis est abdicatio nostri, quantũ nostra valitudo permittit, non quantum odium nostri lancea peccatorum perfossa in nos quãdoque manus iniicere gestierit, maximè duntaxat in alimentis sumendis, vbi conseruandus est vigor naturæ, & non sequendus est appetitus illecebrosæ gulæ. Contra vitia quæ de lumbis carneis pugnãtia procedunt, palmatiue belligerare nequimus, nisi prius appetitum gulæ restringamus fortiter contusione abstinentiæ. Post contusionẽ gulæ appetitus, maxima cautela nobis est adhibenda ne nos humanæ laudis muscipula capiat, & venenum laudis morbosæ, in aroam nostri cordis cauterium despumans famam faciat, factúmque derelinquat. Quicquid de nobis laudis aura crebuerit, quicquid adulantium fauor demulserit, virtutum imperatrix humilitas arcam mentis nostræ non deserat: nec tortuosus serpens, qui quandoque latitat in herbis virentibus, in humanis scilicet fauoribus, iuxta illud poëticũ,

Frigidus ô pueri fugite hinc, latet anguis in herba,

suis dentibus venenosis nos capiat, captos perimat & occidat. Igitur humilitatem magnam teneamus in omnibus, vt in humilitatis auctore manere possimus, & quàm citius cum ipso esse, & cum ipso regnare valeamus. Omnis enim qui in illo manet ex dilectione, non dubitet, non hæsitet, cum illo manebit ex dilectionis retributione. Vidimus quid sit manere in illo: nunc quid sit manere cum illo, necesse est videamus. Manere

Manere in Christo.

Virgil. in Buco. ecl. 3.

A Manere cum illo, est esse vbi ille est, cum illo in gloria felici gaudere, in throno perennitatis regnare, illum facie ad faciem contemplari, sicut faciunt angeli sancti, & post resurrectionẽ corporum eum visuri sunt omnes electi, iuxta illud apostoli, Cum enim apparuerit Christus vita nostra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. Manere iuxta eum & non in illo nec cum illo, est nõ esse in via fidei, spei & charitatis, sed in via erroris, non esse in via præcepti, sed in via peccati. Iste inquã si nõ est in Christo vel cum Christo, tamen iuxta eum est: quia & citò potest errorem deserere: & in Christo per fidẽ & spem & charitatem continuò feruere. liberum arbitrium habet. Illud ad diligendũ deum dirigere potest. Pulsat dominus ostiũ eius, illi aperiat, & intrabit dominus ad eum: in eo manebit, & ipse in eo. Manere longe ab eo, est per sententiam damnationis ab eo recessisse: quamuis & alio modo vtrunque possit intelligi. Nos ergo in illo maneamus, vt fructũ boni operis semper facere mereamur. Aliter enim nisi in illo mãserimus, fructum facere nequimus. Ipsa veritas dicit, & mutari nõ potest: Sicut palmes non potest ferre fructum nisi mãserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis. Et si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum: & in ignem mittent, & ardet. Valde enim timendum est illud quod sequitur: Si quis in me mãserit, &c. Si quis non mãserit in domino Iesu Christo, expelletur de consortio sanctorum, & arescet B præ timore & expectatione damnationis perpetuæ: & ministri tartarei apprehendent illum, & in ignem mittẽt perpetuum sine fine arsurum. Ab hac damnatione perpetua, gloriæ perpetuæ auctor nos liberet Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus benedictus in secula seculorum, Amen.

Manere cũ Christo.

Colos. 3.

Manere iuxta Christum.

Manere lõge à Christo

Ioan. 15.

Sermo XII.

OMNIS qui viã veritatis gestit arripere, cõstat esse peræquum, vt ad præcepta veritatis manum cordis extendat, & in eis fideliter viuat, vt ipsa manus sit plena hyacinthis, & venter eius eburneus distinctus sapphiris, & verbum verbi præceptum Christi in pyxide mentis per amorẽ contineat, & foris ipse flos verbi per augmentũ boni operis redoleat. Profectò quem sic esse cõstabit, à deo quicquid sibi profuturum petierit, necessario impetrabit. Ipsa regula veritatis, omnis forma sanctitatis sanxit in perpetuum, nec valebit abrogari, nec de libro iã mutari veritatis sanctio. ait enim Iesus meus, imò ait deus meus, veritatis firmitas, falsitatis auulsio, peccatorum vltio, via viæ, vita vitæ, totus dulcis, totus bonus, totus verax, totus verus. ait enim: Si in me manseritis, & verba mea in vobis manserint: quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis. Magna sunt dona quæ veritas ipsa promittit, quæ nullos fallere nouit. Quodcunque volueritis, inquit dominus Iesus, petetis, & fiet vobis. Ita duntaxat, si in me manseritis, & verba C mea in vobis manserint. Ac si dicat, si in me manseritis per dilectionem, & verba mea in vobis manserint per operis executionem: quodcunq; volueritis animæ pertinẽs ad profectum petite non hæsitãtes, & impetrabitis accipientes. Illa duo prima necessariò sibi famulantur adinuicẽ, nec vnum alterius absentiã patitur: & qualis eorũ parilitas fuerit, per enthymema cognoscitur. Si aliquis manet in Christo, necessariò sequitur vt Christi præcepta manere debeant in eodem. Et quodlibet istorũ hoc vnũ concludit: Petat à Christo quodcũq; voluerit, & habebit. Necessaria videtur talis illatio. Iste manet in Christo, ergo quicquid ab eo ad talẽ profectũ petierit, impetrabit. Similiter & hæc alia, Verba Christi manent in isto: ergo, &c. Veruntamen dicere possumus, si per vim copulatiuę coniunctionis dialecticus latrator obsistat, quæ nõdũ ponit inter paria, nec inter partem & totum, sed inter totũ & partẽ, & inter opposita & contraria: & inter excedentia & excessa. Dicimus itaq; quòd quidã manent in Christo: & verba eius manent in eisdẽ: alij manẽt in deo, sed verba dei nõ manẽt in eis. ille qui manet in Christo, & verba Christi in eo, doctor est ecclesiasticus, qui per eruditionẽ doctrinę auditoribus suis habet vnde proferat noua & vetera, fructus scilicet auctoritatũ veteris & noui testamẽti. bona quæ discipulis prędicat, piè & deuotè viuẽdo in suis factis ostendat. Alius enim per doctrinã verbũ dei non habet, & tamẽ in Christo manet per bonã vitam. Istę profectò etsi mandatã Christi non habet in libro, habet tamẽ D in corde charitate dilatato. Isti tales quàm felices, quàm beati! Horũ quidem talium est regnũ cœlorũ. Alius qui verbũ dei habet, & illud opere non exercet, monachus est religionis sophisticę, sub prætextu sanctitatis palliatę: qui ei quod ex regula Benedicti didicit, peruerse viuendo cõtradicit. Iste talis nõ manet in Christo, nec Christi verba manent in eo: quia nec Christum amat, nec eius præcepta obseruat, quamuis & Christum amare, & eius præcepta seruare se fingat. Sed qualis iste miser fuerit, dies domini delarabit: vbi non esse poterit simulatio religionis, nec fictio sanctitatis, nec sermo sophisticus, nec syllogismus versutus. Omnia nuda erunt & aperta Iesu iudici verè iudicanti districtè, non de facto tantùm peruerso, sed etiam de verbo ocioso: non tãtùm de incessu pedum, nec de labore manuum, sed etiam de iactu oculorum. Penset ergo qui talis est, ad quid monachus effectus est. Lauit pedes suos, quomodo reinquinare præsumit? Expoliauit se tunica, quomodo se reinduit illa? Si mutauit habitum, cur non mutauit & animum? Si foris albescit, cur intus nigrescit? Si illum foris vestis alba decorat, cur illum intus cauterium conscientię deturpat? Si studere silentio debet, cur loquacitate gaudet? Qui cõtemptum promisit mundi, cur illi vlterius placere contendit? Christo placere contendat, contemnere mundum non differat, quod promisit attendat, Iesum super omnia diligat, nihil eius amori præponat, illius timorem vbicunque fuerit, sede- E rit vel ierit, loquens vel tacens, esuriens vel sitiens, bibens vel comedens, infirmus vel sanus, ante oculos habeat, in quo est fiducia fortitudinis, spes æternæ beatitudinis, fiducia veniæ, certitudo gloriæ, peccatorum remisio, gloriæ largitio, ac lætitiæ acquisitio, summi & veri dei perfruitio. Beat⁹ vir, ait propheta, qui timet dominum, in mandatis eius cupit nimis: potens in terra erit semẽ eius, & ipse à domino benedicetur. Illa beatitudo perpetua, sempiternæque dulcedinis multitudo, & æterna & iocunda visio dei, est illud donum quod petunt à Christo illi qui manent in Christo. Si manes in Christo, id est si corde puro & conscientia pura fundaris in Christi charitate, nil tibi nisi Christus satisfacere poterit, nec aliud nisi ipsum petere iam valebis. Quodcunque, inquit dominus Iesus, salus quæ nunquã finitur, vita quæ nunquam moritur, iocunditas summa, paradisi gloria, omni melle dulcior, quolibet nectare suauior, gemmis & auro pretiosior, inquit inquam dilectoribus suis: Quodcunq; volueritis, petite, & fiet vobis. Magnum est istud quod dicit: Quodcũq; volueritis petite, & fiet vobis. Sed notandum est ꝙ vniuersale quodcunque, non cõtinet omnia, sed illum tantùm qui continet vniuersa, qui sic habet esse, vt verum semper sit esse, ante omnia tempora deus de deo, in fine temporum natus ex virgine homo, salus æterna credentium, omnium spes & refugium timentiũ eum. Hoc est illud solum quod petũt electi, quibus nil satisfacere potest præter deum qui omnia cõtinet. Qui gemunt & lugent quòd F Iesum beatitudinis auctorem nõ vidẽt, qui nõ quod delectet aspiciunt. Quibus tristia sunt omnia quæ occurrunt, qui dominum Iesum quærunt & non inueniunt: vocant & non respondet: ad lachrymas doloris amicas se conuertunt, & quem gressu pedũ sequi non possunt, lachrymis & gemitibus prosequuntur. felix talium vita, beatus talium cursus, cuius meta tale & tantum vexillũ habere meretur. Hoc non datur pigris, negligẽtes nõ capiunt, claudis negatur: soli currenti per latitudinẽ charitatis debetur. Vnusquisque nostrũ considerare non cesset qualiter in stadio mandatorũ dei currat, qualiter in agone Christiano contra leonem rugientẽ contendat. Neminem vestrum credo latere, nõ aliquẽ posse saluari, nisi qui domino Iesu fidelis perseuerauerit vsq; ad egressus de habitaculo corporis, nec ad brauium æternæ dulcedinis peruenire, qui antequam ad metas veniat, in cursu deficiat. Stadium nostrum est obseruantia mandatorum dei. Finis stadij nostri est charitas, iuxta illud apostoli, Finis legis est charitas. Charitas stadij nostri est ipsa charitas, non qua diligimus deum, sed qua possidemus deum: non ea qua diligitur deus, sed ea quæ est ipse deus. In stadio mandatorum dei alius bene currere incipit, & antequã ad metas veniat deficit. Alius pigrè incipit, & postea ad metas velociter currit. Alius & velociter incipit, & velociter perficit. Alius pigre incipit, & in pigritia sua semper persi-

Stadium Christiani.

G stit. Duobus istorum brauium debetur, scilicet pigrè incipiẽti, & postea velociter peruenienti. Alteri & agiliter incipiẽti, & velociter peruenienti. Multi enim ad monasterium veniũt vt ibi gloriãter viuant: qui malè incipiũt & malè cõsummant, semper vagi & nunquam stabiles, semper cum non habent quod volũt murmurosi & detractores, cellulariis à tergo benedicentes, eos cum quibus viuunt fratres suos iniuriis afficientes, moribus indisciplinati, gestu & actu inordinati, habitu elati, moribus inepti, bonis pręstitis semper ingrati. Isti brauium æternæ beatitudinis nõ merebuntur habere, quia in stadio mandatorum dei gressum rectũ figere noluere. Istis enim forma sanctitatis ad perfectum non erit, quos morum prauitas per inobedientiæ venena confundit. In istis talibus verba Christi nõ manent, quia præcepta Christi quæ sciunt vel audiunt, ventorũ vanitati dedicarunt, iussa domini contemnentes, cœnacula vẽtris amantes. Ipsum verò deũ scilicet æternũ, deum omnipotentẽ, calcibus nequitiæ & malitiæ percutiẽtes, odientes proximum, abnegãtes dominum Iesum Christum, non obseruantes quod coram omnibus sanctis in die consecrationis suæ illi promiserunt. Nouerit qui talis est, se esse dãnandum à deo quem irridet. Alius ad monasterium venit vt peccata quę commisit in seculo, punire debeat in monasterio: sed postquam ingressus fuerit, non solùm quæ commisit, dolendo non diluit: sed insuper alia forsitan grauiora committit.

H Sed postea magno dolore compungitur, magno pudore prosternitur: & peccata quæ fecit, bene viuendo non diluit, sed insuper enormiora præsumpsit. Tunc ad memoriam reuocat quanta in peccatoribus sit seueritas iudicis, quanta in ipsis dãnatis sit ipsa pœna damnationis. Insuper & considerat quanta sit misericordia redemptoris circa pœnitentes: benignitas circa rectè viuentes. Tunc omne malum quod fecit enumerat, tunc tristia quæque ante oculos mẽtis aceruat. Doloribus agitatur, tãtis suppliciis angustiatur quantis arctari in ipsis infernalibus pœnis pertimescit, quantis cruciari in camino ignis & sulphuris perhorrescit. Tunc enim nihil quod delectet, aspicit: tunc triste est quod occurrit: tunc lachrymis & doloribus punit, quod cum delectationibus perpetrauit. Tunc qualiter domino Christo placere possit, contendit, & ieiuniis & orationibus vacans soli deo placere desiderat. Qui talis est, petat à domino quicquid voluerit: non dubitet, impetrabit. Nos ergo fratres charissimi mei, quos Christus proprio cruore redemit, ipsum sui sanguinis largitorẽ, humani generis saluatorem, sine modo, vltra modum, de omni corde, de omni mente, totis viribus, totis medullis cordis diligamus, timeamus, & amemus, & eius discipulatui inhæreamus. valde est enim dulce & delectabile, lætabũdum & iocundum, fieri discipulum Christi. In hoc enim, dominus Iesus ait discipulis suis,

I clarificatus est pater meus, vt fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Nos igitur qui christiani sumus, & christiani vocamur, in ecclesia Christi tãquam in agro sumus constituti. Alij fructum afferunt, alij in sterilitate persistunt: alij tenues & pauculos fructus faciũt, semper pigri, semper negligentes: pigri ad orationem, tardi ad lectionem, ad vigilias longo somno depressi, ad laborem nimium teneri & delicati: in his non valde glorificatur pater domini nostri Iesu Christi, quia nec plurimum afferunt fructum, nec discipuli Christi esse probantur. alij dulces fructus producunt in fertilitatis abũdantia. Dulces inquam deo, & dulces hominibus. hi clarificant deum, & deus clarificabit eos in die retributionis operum, in die collectionis frugum nouarum, quando venient cum exultatione portantes manipulos suos. Hi sunt mites & humiles, deuoti & obedientes. Ad vigilias vigiles, ad omne opus bonum feruentes, in oratione sublimes, in lectione sacra subtiles, in meditationibus suspirantes, in contemplationibus gementes & flentes: seminãtes quidem in lachrymis, sed gaudentes & exultantes, quia in gaudiis metent æternis. Alij sunt qui non faciunt fructum, sed frondes tantùm producunt & folia, hi sunt qui speciem sanctitatis habent, sed fructum sanctitatis non habent. Ad horum radicem securis posita est. Vt quid terram occupant? Excidãtur, & in ignem mittantur. Infructuosis arboribus dura & amara sententia datur. Omnis arbor, inquit dominus Iesus, quę non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Timeant ergo arbores infructuosæ, hypocritæ, dealbata sepulchra, tumba sculpta & bene

K posita. Extirpent quod latet intrinsecus, confiteantur & sanentur. Mutent fortitudinem suam, mutent conscientiam suam, conscientiæ sanent cauterium, & in via mãdatorum dei dirigant gressum, & faciant fructum, vt per illos pater glorificetur in filio, & Christus in patre, & ipsi clarificentur in patre & filio & spiritu sancto. Felix ille, beatus ille, per quem Deus pater glorificatur, per quem Christus laudatur, & Spiritus sanctus glorificatur. O nimis felix, cuius vita & mores laudes intonant creatori. O virum beatum, cuius anima suo famulatur creatori. O beata anima, quæ suo pro viribus placere satagit redemptori. Benedicta sit anima illa, cui est tota dilectio Christus, cui nil satisfacere potest præter ipsum, qui pro eius amore occisus est: quæ nil præter Christum diligere nouit, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & dedit semetipsum redemptionem pro nobis, vt nos per sanguinem suum adoptaret in filios Dei. Per omnia sit benedictus Christus, qui sic dilexit genus humanum, sicut deus pater dilexit eum. ipse enim dicit: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos. O chara charitas, ô æterna veritas, ô dulcis æternitas, ô beata felicitas, ô decus angelorum, ô splendor sanctorum, Iesu bone, Iesu sancte, vita immaculata, vita æterna, salus incorrupta, perpetua gloria, totus dulcis, totus amabilis, quomodo nos amasti, quomodo nos dilexisti, qui teipsum in mortem dedisti? Amor tuus nesciuit habere mo-

L dum, & mensuram tua ô Christe charitas tenere non potuit. Sicut dilexit me pater, inquis, & ego dilexi vos. Vtinam & ego essem quem diligeret dominus meus, vtinam audissem ex ore domini mei: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi te. Quid mihi iam deesse posset, si me diligeret Iesus meus? Meus inquam, & vtinam meus. O felices diuitiæ. O opes beatæ, possidere Iesum, possidere dominum Christum. Illum, mi lector posside per amorem, & sic illum possidebis æternaliter per amoris retributionem. Ipsa veritas ait: Ego diligentem me diligo: & qui dilexerit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Quantus fuerit amor quem circa nos Christus moriendo exhibuit, enarrare non sufficit aliquis viuens. lachrymæ dicant, quia voces explicare non queunt. Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos. Videamus quomodo eum deus pater dilexerit: & quomodo nos dilexerit ipse. Ait enim apostolus: Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & deus illum exaltauit, & donauit illi nomen quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum. Et propheta loquens de eo ad patrem, ait: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi: volucres cœli & pisces maris, qui perambulãt semitas maris. Ecce quo-

M modo dilexit deus pater filium, & ipse non iudicat quenquã, sed iudicium omne dedit filio suo, & dedit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine eius quod dicitur Iesu, omne genu flectatur cœlestium, terrestrium & infernorum, id est omnis creatura cœlestis, vt sunt angeli, archãgeli, throni, dominationes, principatus & potestates, virtutes, cherubim & seraphim, & omnis cœlicus ordo: & omnis creatura terrestris: & non solùm homines, sed & bruta animalia audito nomine Christi contremiscunt: insuper & omnis infernalis creatura tremit & cõtremiscit ad tanti nominis inuocationem. Magna est igitur dilectio patris in filiũ, cum sic eum sublimauerit, cum sic eum exaltauerit, vt omnia subiiciat sub pedibus eius, vt omnia supponat ditioni eius. Vidimus quomodo pater dilexit Christũ: nunc superest vt videamus quomodo nos dilexit Christus. Sed quis inquam valebit explicare, quis vnquam enodare sermone amoris abundantiam, charitatis eminentiam, quam habuit Christus in nobis, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo: qui mortem nostram sua morte destruxit, pro nobis eligens mori, vt nos à morte liberaret æterna, & nos illuc attraheret, vbi ipse est in gloria patris? Ait enim: Volo pater vt vbi ego sum, illic sit & minister meus. Ecce quomodo dilexit nos: pro nobis elegit mori, ne nos morte damnaremur æterna. Resurrexit à mortuis: vt suæ nos resurrectionis tribueret esse participes. Ascẽdit in cœlũ, vt nos proueheret ad palatia cœli, & sedet

A det ad dexteram patris coronans & locans, lætificans, & collocans illic, quos proprio cruore redemit, quos glutino sibi charitatis asseruit secum in eadem dextera patris. Ipsum igitur Christum sine modo, vltra modum, absque meta, vltra metam, assiduè, continuè, toto corde, tota mente, totis viribus, totis virtutibus diligamus, veneremur & amemus, vt ad ipsum & cum ipso peruenire & regnare valeamus, qui cũ patre viuit deus, & cum sancto flamine, benedictus omni tempore seculi, Amen.

Sermo XIII.

DE DILECTIONE dei quo plus bibo, plus sitio: & ea saturari nõ possum, nec ego nec aliquis perfectè diligẽs Christum. Ipsa quo plus editur, plus famem exauget: & quanto plus ipsa bibitur, plus sitim inacuit: ipsam quam inhabitat mentem sic inebriat, vt nil iam quærat vel diligat nec diligere possit nec valeat præter eum, qui sic mundum dilexit, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit & diligit illum, non moriatur, sed viuat cum eo. Ad hanc nos dilectionem auctor ipse inæstimabilis charitatis inuitat: in ea nos manere precatur & rogat. Ait enim: Manete in dilectione mea. ac si apertè dicat, Quia ego ea dilectione qua me pater diligit, vos diligo: eadem dilectione me vos diligere rogo. Et quoniam dilectio vestra me vsque ad mortem perduxit, sed neque mors crudelissima ipsa à vestra charitate me
B seiunxit, me diligite, & in mea dilectione manete. Sed qualiter in eius dilectione manere debeamus, sequitur & dicit: Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in mea dilectione: sicut patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione. Qui habet aures audiendi, audiat: & qui habet cor intelligendi, intelligat. Mẽsuram nostræ possibilitatis videtur excedere, vires animi & corporis ac nisus supergreditur vniuersos. Præceptum quod nobis dominus imperat, consilium est nostræ salutis, quod ipse auctor nostræ salutis nobis accommodat. Quis vnquam hominum ex apostatica radice primi parentis exortus, potuit vel poterit sine aliquo trãsgressionis næuo, cum omni officio charitatis, inconcussa & immaculata Christi obseruare præcepta, sicut ipse in totum & in partem sui patris seruauit mandata, qui peccatum non fecit, nec vnquam peccare iam potuit, nec peccare iam voluit? Non est in filiis hominum magnus vel paruus tanta præditus sanctitate, nec tantæ religionis priuilegiatus honore, qui non in peccatis fuerit conceptus, præter matrem immaculati peccatũ non facientis, sed peccata mundi tollentis, de qua cum de peccatis agitur, nullam prorsus volo habere quæstionem: vnde nõ immeritò nullus tantæ sanctitatis fulget prærogatiua, qui in omnibus & per omnia istud sicut, iam valeat obseruare, ita duntaxat, si fuerit expressiuum quãtitatis. Sed notandũ est, quòd hoc aduerbium sicut, non hic quantitatis, sed qualitatis simi-
C litudinem notat, sicut superius assignauimus vbi dicitur: Mãdatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Et est sensus: Si præcepta mea seruaueritis, sicut & ego præcepta patris mei seruaui, & si manseritis in dilectione mea, sicut ego in dilectione patris mei maneo, id est, si mihi in obseruãtia mandatorum meorum vsque ad exitum de habitaculo carnis obedientes fueritis iuxta possibilitatem vestræ fragilitatis, sicut patri obediens fui vsque ad mortẽ crucis, iuxta plenitudinem diuinitatis quæ in me corporaliter habitauit, manebitis in dilectione mea, & ego in dilectione vestra, sicut & ego in dilectione patris, & pater in dilectione mea. Vel possumus dicere quòd hoc aduerbium Sicut, in nobis in hoc loco vim suæ significationis non exercet: sed notat tantùm ibi similitudinem dilectionis & obedientiæ Christi ad deum patrem esse monitoriã nobis, vt Christi præcepta debeamus obseruare, & in eius dilectione manere. Ac si diceret: Ego præcepta patris mei pro vestra salute seruaui, & ideo maneo in eius dilectione. Et vos præcepta mea pro meo amore seruate, & sic manebitis in mea dilectione. Adhuc amantis amor me compellit, charitas nostri dilectoris Iesu Christi domini nostri, sed vtinã dilecti, scilicet istud capitulũ repetere. In dilectione mea manete. O Iesu, Iesu resurrectio mortuorũ, vita viuentium, salus æterna credẽtium, totus dulcis, totus amabilis, totus delectabilis, quærentibus te, diligentibus te, inueniẽtibus te. Dignare me seruum tuum loqui cum domino, hominem cum deo, plasma cum plasmatore, facturam cum factore, redemptum cum redemptore. igitur audi me, & ne perturberis propter me. Nam ego sum, licet peccator, qui diligo te. mihi tecum loquendi ausum præbet dilectio tua, attrahit mẽtem charitas tua, amor instigat. Dixisti apostolis tuis, & per eos dictũ intelligimus nobis: Manete in me, & ego in vobis. Obsecro te iocunditas pulchra, dulcedo melliflua, suauitas odoris, odor suauitatis, lætitia summa, gloria sempiterna, vita sanctorum, decus angelorum, saluator mundi, fili dei viui, Iesu dulcissime, speciosissime, charissime, & amantissime, dic quæso quæ est causa tuæ dilectionis, tuæ glutinę charitatis, ob quam & te diligere, & in tua dilectione manere nos pręcipis. Dic, vt qui non te diligunt, audiant & diligant: & qui te diligunt, magis ac magis in tua dilectione feruescãt. Vox tua dulcis sonet in auribus meis. Dic, Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos: & quia dilexi vos, mihi rependite vicẽ, me diligite, & in mea dilectione manete. Iustum est, æquũ est domine Iesu hoc quod dicis, hoc quod imperas nobis. Omnis æquitas dictat, vt dilectus diligentem diligat, & amatus amanti mutuã charitatẽ impendat. Verũtamen aliam causam tuæ dilectionis inquirimus, qua magis te diligere debeamus. Dic nobis quis es, & quid fecisti nobis, vnde nobis te diligere pręcepisti. Dic nobis: Ego sum qui sum. Ego sum Alpha & Ω, principium & finis, creans cœlum & terram, aëra & maria, & omnia quæ
E in eis sunt, factor & creator cunctorum, rex regum, & dominus dominãtium. Audiuimus & gauisi sumus, & certi sumus quoniam tu es deus per omnia secula benedictus. Sed adhuc quod pro nobis fecisti, implorant gemitus nostri, requirũt lachrymę peccatricis animę meæ. Illud cum recolo quid feceris mihi, & quid fecerim tibi, viscera mea inter se collidũtur, spiritus contremiscit, anima conturbatur, vulneror & confodior doloribus multis. Nec mirum. Perpẽdo quid fecerit seruus domino suo: & quantas & quales fuerit dominus pœnas pro seruo. Conscientia mihi testis est domine Iesu, quid fecerim tibi, & crux tua mihi testimoniũ perhibet quid tu feceris mihi. Tu deus & ego homo, & tamẽ pro me tu deus factus es homo. Tu creator & ego creatura, tu pro me dignatus es fieri creatura. Tu dominus, nos serui, & pro seruis dignatus es fieri seruus, peregrinus pro peregrinis, pro exulibus exul, pro pauperibus pauper, pro humilibus humilis, pro mortalibus nõ tãtum mortalis, sed mortuus. Nõ qualicũq; morte, sed dura nimis, amara nimis & turpissima, morte scilicet crucis. Hęc opera tua deus. Hæc opera cõsidero & cõtremisco: in his te misericordẽ esse cognosco & reuiuisco, & propter hoc in te cõfido: de te cõfido, te amo, te diligo, te totis visceribus concupisco. Hæc opera fratres mei sunt causa dilectionis Christi: vnusquisq; vestrũ videat si dominũ Iesum diligere debeat. Quid pro nobis facere debuit, & nõ fecit? Quomodo nos plus amare potuit, & nõ amauit? Maiorem in nobis dilectionẽ non potuit habere quàm habuit: quia animã suam in mortẽ pro nobis posuit. Ipsa beata veritas testis est quòd maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animã suam ponat quis pro amicis suis. Non ergo nobis vilescat fratres mei ipsa dilectio Christi qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo: non vobis vilescat fratres mei, nõ vobis amarescat ipse amor Christi, ipsa charitas Christi. Amor Christi totus dulcis, totus delectabilis: suũ possessorem non cruciat, sed delectat: non eneruat, sed roborat: cũcta terrena subsannat, sola cœlestia captat. Christi mãdata requirit, & ea pro viribus obseruare cõtendit, & de obseruatione præceptorũ gressu felici prouehitur ad perceptionem gaudiorũ, vt cum illo iam perfectè gaudeat, pro cuius desiderio in hac valle lachrymarum positus, tam amarè feliciter suspirabat. Vnde rectè sequitur: Hæc locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur. ac si diceret: Ideo præcipio vobis, & moneo vos mea obseruare præcepta, & manere in dilectione mea, vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum de me adimpleatur, vt habeã de vobis per mutuã charitatẽ, quã mihi impẽditis, vnde possim gaudere: & illud gaudium quod in retributione præmiorũ electi sunt percepturi, percipere & possidere possitis. Vel aliter, vt gaudiũ meum sit in vobis: & gaudiũ vestrũ impleatur. Omnis enim qui Christũ de intima

G cordis medulla, purè & illibatè, & inconcussè intra sinū charitatis brachiis amoris complectitur & connectit, totum eius gaudium reputabit in suum. Imò amplius gaudet de gaudio quod Christus accepit à patre resurgendo, ad cœlos ascēdendo, in dextera eius sedendo, quàm de illo gaudio quod in die iudicij est percepturus à Christo. Igitur fratres charissimi maneat in vobis gaudium Christi, siue sit actiuū; siue passiuum, siue sit diligentis, siue dilecti, id est, siue sit gaudium quo Christus gaudet de nobis, siue sit gaudium quo nos gaudemus de Christo. Christi obseruemus præcepta, vt ipse gaudere possit de nobis, & nos de ipso gaudere possimus. Maneat in nobis gaudium beatitudinis eius, non solùm qua beat vel beatificat de seipso gaudentes, sed etiam qua glorificatus est à patre, vt nos cum illo in æternitate mereamur regnare, per eundem dominum Iesum Christum, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus benedictus per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo XIIII.

CVM DE REDEMPTORE nostro lingua nostra silere non debeat, & ne citò sit adfuturum de ipso tacentibus: nimis nostrum interesse considero, si diem & diem de ipso loquendo non perfunctoriè terminemus, & econtrario diræ damnationis nos subire sententiam, si vanis verbis nostram manumiserimus linguam. Igitur vana verba & non H sonantia Christum, nec religionis tenentia pondus, in omni loco æterna clausura damnātes, ad dulcia eloquia à verbo patris eructata, cithara nostra suas chordas extendat, & plectrum mentis lingua vocis magistra tuba insonet saluatori, quæ de ore mellifluo Christi profluxere dulcia eloquia vitæ. Sed vtinam quod vobis proponitur, nulla vtilitatis vel contemptus offuscaret obductio, sed arctius charitate obnexum, caresceret vbis super lapidem preciosum, & dulcius saperet in vestri cordis palato supr omnia mella, & super quemlibet fauum. Ipse auctor dulcedinis cui omnia optata succedunt, cuius voluntati cuncta obediunt, qui etiam ea potest quæ impossibilia videntur esse, sic dulcescat in cordibus vestris, vt vos de eo semper audire delectet, & me interius sapientiam quæ de ipso est, doceat: & per lanceā oris mei vulneret & cōfodiat hostem generis humani, qui pro viribus elaborat, vt ipsa nobis verba Christi auditu vilescant, & mihi & aliis prædicata & docta, sententiam damnationis impendant. Adiuuet nos semper & protegat & defendat ab illo Iesus, qui dilexit & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, nos instruens verbo, & informans exemplo, statuens edictū, sanciens præceptum, edictum dulce, præceptum vitæ, edictum amoris, I præceptū charitatis, statuens & adimplens, percipiens & perficiens, in se inquam & in nobis. Hoc est illud præceptū quod Iesus præcepit, quod statuit discipulis suis, præceptum scilicet charitatis, præceptum dilectionis, quod incipit sic, sic habet: Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Dulcis & suauis dominus, dulce & suaue mandatū proponit. Dulce & suaue illud esse videtur, quod præcipit dilectio, & allicit amor. Nam nulla ibi apparet difficultas, vbi est charitas: nullus ibi labor est vbi verus amor est. Cuncti amori libenter obediunt, & eius iugo colla summittūt: peruersi peruerso, lubrici lubrico, sancti sancto, casti casto, quilibet in desiderio suo. Ideo dominus dat præceptum amoris, præceptū dilectionis, vt suo præcepto omnes obediant, & ceruicem superbiæ suæ sub iugo suæ humilitatis edomare festinent. Igitur fratres mei tanquam boni discipuli Christi ad audiendum estote parati, & præceptum Christi quod euangelica vobis intonat turba, libenter accipite, & efficaciter in omnibus & per omnia adimplete, vt ad illum possitis per amorem redire, à quo per tumorem superbiæ recessistis. Nunc intendat charitas vestra quid vobis præcipiat charitas vera, charitas inexquisita, charitas inaudita, charitas pia, charitas bona, charitas tota dulcis, tota delectabilis, charitas sponsus speciosus, decorus, candidus, rubicundus, electus ex milibus, Christus futuri seculi iudex, princeps pacis & dominus vitæ. Ait dominus Iesus per omnia tempora benedictus: Hoc est præceptum meū, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Leue præceptum, suaue præceptum, & dulce præceptum. Ad portandum leue, ad amplectendum suaue, ad tenendum dulce & delectabile. Quid leuius, quid suauius, quidve dulcius, q̄ diligere? Hoc potest K omnis homo, sanus & æger, diues & pauper, stultus & sapiēs, nobilis & ignobilis, seruus & liber: nemo se excuset, nemo se in hac parte apologizet. Cuilibet homini est possibilitas ista communis, amare videlicet. Sequitur igitur ex præcepto dominico, vt nos inuicem diligere debeamus. Sed quoniam multi se diligunt non ea dilectione quę charitas est, sed ea quę in dominum est blasphema, vt ea quę fit pro pelle ad pellem, quæ concipit dolorem, & parit iniquitatem, vt cæca libido, prostibulosa cupido, quæ aculeum suum sic ad impetiginem calcaribus malitiæ & nequitiæ ire compellit, vt barathrū inferni in quo est, præuidere & vitare non possit, adiunctum est, sicut dilexi vos. Quomodo Christus nos dilexit, prout ipse dedit, supra scriptum reliquimus. Sed vt teipsum ad istud cognoscēdum reducam ad teipsum: nouerit dilectio tua, sancta religio tua, quòd caro Christi & sanguis qui in altari à fidelibus sumitur & immolatur, tibi testimoniū perhibet quomodo nos dilexerit Christus. Ideo noscat dilectio tua, quòd vtilitati proximorum vtilitas propria quādoque est postponenda. Sed si aliam dilectionem Christi adhuc sanctitas tua requirit, eam in bonis temporalibus tibi ab ipso collatis poteris inuenire. Vnde notandum est duas esse Christi dilectiones, vnam temporalem, aliam spiritualem: vnam communem, aliam specialem. Primā scilicet temporalem communiter iustis & impiis pietas creatoris adhibuit: spiritualem vel specia- L lem piè & iustè viuentibus tantùm attribuit. Hæc scilicet specialis bifariam spargitur. Alia est de collatione virtutum, alia de retributione meritorum: alia est qua nos virtutibus contra tela hostis nequissimi roborat, alia qua nos de nostro tyranno legitimè triumphantes gloria perpetua ditat. Has duas dilectiones nobis ipsa pia Christi dilectio dedit, qua dilexit nos, & lauit ab omni inquinamento carnis & spiritus in sanguine suo. Sicut igitur nos Christus duplici amore dilexit, ita nos bina charitate flagrare præcepit, dilectione sui, & dilectione proximi. Si charitatem deo & hominibus corde puro & conscientia bona, & fide non ficta exhibemus, facilè peccato resistimus, bonis omnibus abundamus, seculi blandimēta reiicimus, & omnia etiam quæ difficilia sunt humanæ fragilitati vel aspera, etiam cum dilectione perficimus, si tamen deū perfecta charitate, quæ nobis ab illo est, ex toto corde & ex tota anima diligamus. Hunc si ex toto corde diligimus, nihil erit in nobis vnde peccati desideriis seruiamus. Et quid est deum diligere? Illi soli occupari, animo concipere fruēdæ visionis eius affectum, habere peccati odium, mundi fastidium. Diligere proximum quem in se censuit diligendum, in ipso amore seruare legitimum modum, nec peruertere dilectionis ordinem constitutum. Ordinē dilectionis illi peruertunt, nec modum diligendi custodiunt, qui aut mundum qui contemnendus est, diligunt: aut corpora sua minus diligenda plus diligunt, aut proximos suos non sicut seipsos, aut deum plusquā M seipsos fortè non diligunt. Corpus nostrum à nobis est diligendum, vt saluti eius aut fragilitati naturaliter consulamus: vt spiritui ordinatè seruiat, suis motibus animæ & rationi in nullo contradicat, vt in die resurrectionis gloria felici perenniter cum domino viuat.

Sicut dilexi vos.

Dilectio Christi duplex.

Dilectio dei.

Proximi.

Caresceret quasi positū

Sermo XV.

PROXIMOS nostros tunc diligimus sicut nos, si non propter aliquas vtilitates nostras, vel speranda beneficia vel accepta, vel propter affinitates vel consanguinitates, sed propter hoc tantùm quòd sunt nostræ naturæ participes, diligamus. Proinde secundum hoc nos omnes proximos diligamus, quantum ad mores bonos & ad vitam æternam consequendam, eorum saluti sicut & nostræ pro posse consulendo, & eorum necessitatibus prout facultas suppetit, subueniendo. Deum ex toto corde diligimus, si illi soli secūdum nostrum posse placere contendimus, si ipse solus est desiderium nostrum, spes nostra, intētio nostra, totus amor noster, tota charitas nostra. Alioquin illum non perfectè diligimus, nec charitatem tenemus: & qui charitatem nō habet, iam non est eius, nec illum habebit in præmium sui laboris, qui in hac ærumnosa solitudine rectam semitam non tenuerit charitatis. Hęc est inquam semita charitatis, non solùm diligentem diligere,

A ligere: sed etiam odientem non minus quàm seipsum, sed sicut seipsum. Stricta & angusta est semita ista: & pauci vadunt per eam. illi soli vadunt per eam, qui propter Christū seipsos despiciunt, & quibus cuncta præter ipsum Christū vilescunt. Isti si aliquas diabolicas sentes, viatores charitatis occultare volentes inuenerint, tanquam cerui agiliter fortitérque currentes, amore cœlestis patriæ ducti, vltrà dāt saltum, & ipsum diabolum fraternum odium suggerentem deducunt ad nihilum: & ipsos motus animi, cum ex illata sibi iniuria quodammodo perturbati fuerint, in fratrem conuiciantem insanire cupientes, camo charitatis constringunt, & allidunt ad Christum. Tales profectò animam suam ponunt, quia amicis & inimicis se per charitatem prosternunt: vt omnes homines lucrifaciant Christo. Qui sic agit, & Christi præceptis obedit, & ei mutuam charitatem impendit: iste in veritate amicus est Christi: & quia propter ipsum Christum seipsum odit, & super omnia illum diligit, & propter ipsum odientia cuncta charitate complectitur, gaudeat qui talis est. Qui talis est, vere monachus est: & qui talis nō est, licet sit cucullosus, licet sit pannosus, siue abrasus, siue tōsuratus, habeat quicquid vis, sit quicquid vis, est imago vel pictura monachi, & nō est monachus. Ad verecundiam phreneticorum dico. Sunt quidam in monasterio morbo phrenetico laborantes, ad iram prompti, ad iracūdiam præparati, ad odium festini: qui pruriginem B cordis per scalpedinem linguæ trahunt ad scabiem cutis, mente corrupti, vagi & instabiles, circunoculiones, † susurrones, gulosi, murmurosi, inuidi, tumidi & elati, deo de bonis collatis ingrati, Adæ præuaricantis pellicia vestiti, illius vestimento salutis nudati qui secundum deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Isti pelliculam veterem retinent, & fronte polita astutam rabido portant sub pectore vulpem. Talium frōs erubescat, cōfundatur & erubescat nimis velociter. Confiteantur & sanentur, mutent animum, dirigāt gressum in semitis æternitatis, in viis castissimi amoris, per gloriosissimam viam charitatis, fratribus mutuam charitatē impendant, deum super omnia diligant, pro illius amore animam suam ponant, in omnibus & per omnia eius præceptis obediant: vt Christi amici mereantur vocari & esse, qui dicit, Vos amici mei estis, si feceritis quę ego pręcipio vobis. O magna dignatio, inæstimabilis charitatis exuberatio, inolita bonitas, nō interpretabilis pietas! Ab eius conditione, qui serui simus, inuenimur indigni: & tamen nos dignatur habere & vocare amicos. Largitor dulcedinis, amator charitatis, imò charitas cara, & beata iocunditas, & iocunda tranquillitas, & secura securitas, & felix æternitas, & æterna felicitas, dominus Iesus totus desiderabilis, totus amabilis, thesaurus incōparabilis, margarita inæstimabilis, vita viuentium, spes morientium, æterna eorum felicitas qui pro illius amore se in hoc seculo infelices fecere. O C quàm felix est ille qui pro illius dilectione fecit se infelicem! Et quàm beatus est ille qui propter ipsum, semetipsum miserum fecit! Verè ille est felix, & æterna felicitate dignus, qui seipsum despicit, seipsum contemnit: qui displicet sibi, vt in veritate placeat suo creatori. Noscat superbus omnis, vniuersus elatus, in Galgalis vitiorū fœdatus, scabiosus in pelle luxuriosa, fœdatus in conscientia praua, sibi placens, seipsum supra semetipsum cōstituens, quòd iam non placebit suo creatori, si propter errorem suum primùm non displicuerit ipse sibi. Nobis igitur displiceat fratres mei quòd mali fuimus, & adhuc forsitan sumus: & placeat nobis quòd nondum perfecti sumus, sed dāte domino Iesu Christo, & vtinā nostro, perfecti erimus ipsius mādata seruātes, & ex inimicis eius amici efficiemur, qui discipulis suis dixit: Vos amici mei estis, si feceritis quę pręcipio vobis. Adhuc te alloquor monache Benedicti. O homo, velox es ad mensam, tardus ad ecclesiam: potens ad potandū, sed æger ad cātandū: peruigil ad fabulas, somnolentus ad vigilias: procax ad loquēdū, sed mutus ad psallendū: promptus ad iram & detractionem, tardus ad orationem: inuidiæ amator, Christi persecutor: festucam respiciens, trabem non considerans: cæteros reprehendis, teipsum non corripis: malitiæ inuentor, disciplinæ destructor: amicus vitiorum, hostis virtutum. Hæc sunt quæ oculum excæcant, & à deo separant. Hæc sunt quæ conuersum faciunt peruersum: monachum dæmoniacum. Cum de profundo cordis, quod rarum est, sed valde carum est: quanto charitatis amore verus amator erga amatū ferueat in eis quos pio cruore redemit, in vastitudine mea mihi ab ipso collata considero, totus in veritate fateor mihi displiceo, & intra meipsum de memetipso confundor. Confundor & confunderer, imò prorsus vtique desperarem, nisi verbum quod caro factum est & habitauit in nobis, & ascendens in cœlum sedet ad dexteram patris, propitiatio esset pro peccatis nostris. Sed mihi in ipso barathro confusionis meæ infirmo iacenti, & vitiorum febre laboranti, de sua sede regali manum medicinalem extendit, dicens: Veni ad me qui laboras in labore peccatorum, & es oneratus pondere eorum, & ego te reficiam tibi parcēdo, & mei amoris gratiam largiendo. Nam amicus meus eris, si feceris ea quæ ego fieri tibi mandaui. Quid ad hæc non confunderis? Nam quod mihi, hoc & tibi. Confundantur inimici Christi, conuertantur, & erubescant valde citò, & erunt amici Christi. Amici illius sumus, si illum ex toto corde diligimus. Non es amicus eius, si eum ex omni parte non diligis. Si ex vna parte fueris castus, & ex alia superbus: meminisse debes quia superbis deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Necesse est igitur vt eum ex omni parte diligas, necesse est vt ex toto corde illi adhæreas: nam adhærere illi bonum est, securū est. Quid est ei adhærere? Spem suam in eo ponere, nihil præter ipsum amare, imò cuncta propter ipsum despicere, omnia odisse, vniuersa fastidire, quælibet transitoria nihili ducere. Hoc est E bonum, hoc est iocundum, sic diligere dominū Iesum Christum. Qui igitur sic est, eius amicus est. Consideremus igitur fratres mei, quanta est misericordia redemptoris nostri. Ab ipso reputari serui non sumus digni: & eius amici vocamur & sumus, si in eius dilectione manebimus. Nunc ergo domini nostri veri amici, creatoris omnium, factoris omnium mandata seruemus: vt non solùm in numero amicorum, sed & in sorte filiorum reputari & esse mereamur, abnegando nosmetipsos propter ipsum qui seipsum exinaniuit, & pro nostra salute formam serui suscepit, in qua soluit quæ non rapuit, qui flagellari & mactari, crucifigi & occidi pro nobis voluit. Hoc est vnde debet diligi Christus: hoc est vnde noster erit dominus Iesus, si propter ipsum nosmetipsos abnegauerimus. Felix abnegatio & beatus contemptus, qui facit de peccatore iustum: de inimico amicum: de seruo filium: imò quod magnum est nimis, de seruo diaboli filium dei. Igitur monache Christi, contemptor mundi, esto contemptor tui: contemne mundum, contemne teipsum. Nimis est magnum quod debetur tuo cōtemptui, quod debetur tuæ abnegationi. Inæstimabilis est multitudo dulcedinis, multitudo felicitatis, gloriosæ æternitatis, quam daturus est Christus, scilicet seipsum diligentibus se. Nihil carius, nihil dulcius, nihil preciosius, nihil speciosius Christo. Ipse salus sine languore: vita sine morte: gaudium sine mœrore: decus sine fuscatione: dulcedo sine amaritudine. Tale pręmium debetur abnegantibus se propter F illum. Hoc præmium, scilicet seipsum nobis concedat ipse Christus, qui sine fine viuit & regnat deus benedictus, in secula seculorum. Amen.

Sermonem in Parasceue domini habitum, cuius principium habet: Iesum Nazarenum à Iudæis, integrum habes in totiens prius impressis, & in hac nostra editione fol. 55. col. 4.

Marginalia: † non è hac. forte, circūcelliones. — Catalogus vitiorū peruersi monachi. — Matt. 13. E disciplina religiosa bona quæ proficis ... ... tur.

DIVI BERNARDI ABBATIS HOMILIA super quibusdam verbis domini, videlicet, Simile est regnum cœlorum homini negociatori quærenti bonas margaritas.

REGES terræ & omnes populi, principes & omnes iudices terræ, iuuenes & virgines, senes cum iunioribus audite supplico verbum domini dicentis: Simile est regnum cœlorum homini quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna preciosa margarita, abiit & vendidit omnia quę habuit, & emit eam. Sed quæ est ista quæso fratres mei charissimi tam preciosa margarita, pro qua vniuersa dare debemus, id est, nosmetipsos, quia totum deo dedit, qui seipsum obtulit, vt possimus eam habere? Nónne hæc est religio sancta, pura & immaculata, in qua homo viuit purius, cadit rarius, surgit ve-

G locius, incedit cautius, irroratur frequentius, quiescit securius, moritur fiducius, purgatur citius, præmiatur copiosius. O religio gloriosa & mirabilis! Quæ mens cogitare, quis intellectus plenè cognoscere, quæ lingua humana te poterit sufficienter & digne extollere? Hæc est enim fratres mei, quæ miserante deo peccata remittit, & reserat paradisum. Quæ contritum sanat hominem, & tristem exhilarat, vitam de interitu reuocat, statum restaurat, honorem reuocat, fiduciam reformat, virésque & gratiam abundantiorem refundit. O religio virtutibus ornata! O margarita præfulgida! quid noui de te referem? Omnia enim ligata tu soluis, omnia soluta tu reseras. Omnia aduersa tu mitigas: omnia desperata tu animas. O religio rutilantior auro, sole splendidior. Si verè seruatur, non vincit peccatum, nec detractio superat, nec desperatio debet: vsque in finem deo dante vt brauium apprehendat, perseuerat. Hæc est quæ respuit auaritiam, horret luxuriam, fugit furorem, firmat amorem, calcat superbiam, linguam continet, componit mores, odit malitiam, excludit nequitiam, cogitque hominem dei amore omnia libenter sufferre. O religio gratissima, & toto corde perquirenda! Nónne per te cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, pauperes euangelizantur? O religio pacifica à strepitu maligni seculi elongata, & pro Christo seculo mortua, vbi spiritus sanctus super humilem venit & quietum, super deuotum Christi descendit!

H O religio habitaculum dei & angelorum eius! hic permansionem faciunt conserui sui. O religio vita beata, vita angelorum! Ore proprio spiritus sanctus dicit: Optimam partem elegit sibi Maria, quæ non auferetur ab ea. O beatissima vita solitaria, vita contemplatiua! Quando in solitudine cótemplabatur virgo Maria, tunc venisti & in ea, & de ea carnem assumpsisti. O deus meus! ò bone Iesu! quid plura referam? Vere claustrum, fratres mei, verè religio est paradisus. O religio valle disciplinæ munita, in qua est preciosarum virtutum fœcunda fertilitas. Gloriosa res est homines vnius moris habitare in domo. Bonum est & iocundum habitare fratres in vnum. *Psal. 132.* Videas illum peccata flentem, alium in dei laudibus exultantem, húc hominibus ministranté, alium alios erudientem, hunc orantem, illum legentem, hunc miserantem illum, alium peccata punientem, hunc charitate flagrantem, alium humilitate pollétem, hunc in prosperis humilem, illum in aduersis sublimem, hunc in actiua laborantem, illum in contemplatiua quiescentem. Et poteris dicere: Castra dei sunt hæc. *Gene. 32. a* Quàm terribilis est locus iste! Verè non est hic aliud nisi domus dei, & porta cœli. O porta præclarissima, per quam in sanctam ciuitatem intratur, per quam regnum cœlorum rapitur & possidetur! O religio prænobilissima! tu castitas religiosorum, tu chorda clericorum, tu thesaurus super aurum. O solitudo beata! ò ereme mors vitiorum! vita virtutum, te

I lex & prophetæ mirantur: & quicunque ad perfectionem venerunt, per te in paradisum introierunt. O beata vita solitaria & contemplatiua, quid vltra de te loquar? ipse dei filius saluator & magister noster exemplum dedit nobis fugiens in desertum, & mansit in solitudine: vbi sunt rosæ charitatis quæ semper flammescunt, quæ semper in sancto odore viuút. Vbi mira perfectio mortificatorum, & gratiarú actio, scilicet considerare quæ & quanta sint quæ nobis promittuntur in cœlis, & vilescere faciunt omnia quæ habentur in terris, & dicere: Quid prodest homini si mundum lucretur, se autem perdat? O solitudo negociorum cœlestium apotheca! In te transitoria & terrena mutantur in cœlestia & æterna. Hoc perbreue purgatorium operatur æternum & cœleste conuiuium, & pascuæ sempiternæ. Denique in te lachrymæ mutantur in risum: & gaudium pariút sempiternum. Ex possessione quippe terrena quæ vermibus mortalibus † relaxatur, ad æternæ hæreditatis patrimonium peruenitur. *† in nihilú resoluitur, relinquitur* O religio spiritualis exercitus lucta, mirabilis officina: in te fidelis anima creatoris sui in se restaurat imaginem, ac ad suæ redit imaginis puritatem. Tu fornax vbi vasa superni regis formantur, vbi peccata soluuntur, & cum angelis in diuinis laudibus † insudantur. *† eliquantur.* Possessio quæ terræ verè viuentium comparatur. O sancta vita, balneum animarum, mors peccatorum, & animarum purgatorium sordidarum. Tu mentium secreta purificas: tu conscientiarum squalorem diluis, atque ad angelicæ múditiæ pu-

H ritatem peruenire facis animas: tu scala Iacob quæ animas perducis ad paradisum. Tu via regia paradisi, quæ homines perducit ad patriam. Tu stadium cócertantium, luctatorúmque bene currentium, perducis ad altas coronas. O religio, sepultura dominicæ passionis, de te Hieremias propheta dicit: Bonum est præstolari cum silentio salutare dei. *Thre. 3.* Stabit solitarius, & tacebit. In eremo, quia in quiescendo & tacendo fit homo prudens, de his probata quædam sunt. vnde dicitur, O homo fuge homines: religionem elige, & saluaberis. *Arist. Vox reddita Arsenio.* Surge qui dormis in seculo, & exurge à mortuis, dimittéque mortuos sepelire mortuos suos. O vita mirabilis, spirituale habitaculum, quæ de superbis humiles facis, de gulosis sobrios, de crudelibus pios & sanctos, de iracundis mites, de luxuriosis pudicos, de inobedientibus obedientes, & de osoribus facis in fraterna dilectione seruentes. Tu loquacibus linguæ frænú imponis, tu immundis castitatibus dulcis amoris Christi adhibes cingulum, tu ieiuniorum ac vigiliarum es nutrix, tu vagos ligas catenis, tu patientiæ custos, tu purissimæ simplicitatis es magistra. Qui te fugiunt, luce dei priuati sunt. Qui diligunt te, astringunt & gustant quàm suauis est dominus & dulcis. Tu ducis ad æterna gaudia quæ oculus non vidit nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, & lingua dicere non potest quæ tu parasti domine diligétibus te. Ingredimini igitur fratres mei dilectissimi, ex quo vocat vos magni consilij angelus: & non tardate, quia precium magnum, & non paruum

I est in mora periculum. In sanctam igitur festinate Christi religionem: & illuminabit vos filius dei per condignam satisfactionem. Qui cú patre & spiritu sancto viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

DIVI BERNARDI ABBATIS EPIstola ad quendam, quid à nobis requirat deus, insinuans.

TVA me pia & crebra infestatio angit, vt tuis petitionibus annuam, quæ doctrinam vitæ agendę deposcunt, seu quid expediat viatori, videlicet quid diligenter corde cogitari, quid aptiùs promi, quid honestiùs in actionem deduci possit. Hæc alta res est valde, licet communis. Inquirentes habet multos, peruenientes paucos, exequentes multo pauciores, sed vt ad condemnationem aut ad misericordiam tuam, & cæterorum legentium prout videor sentire depromam, nec tuæ petitioni, nec meæ intétioni pro voto sufficiés. Cor nostrum nihil dignius proficere potest, quàm vt ei se restituat à quo factú est, & hoc à nobis dominus expetit dicés, Fili da mihi cor tuú. Túc siquidé cor hominú deo datur, quádo omnis cogitatio terminatur in eum, gyrat & circúflectitur super eum, & nihil vult possidere penitus pręter eum. Sícque colligato sibi animo eum diligit, vt sine ipso amarus sit omnis amor. Nec aliud dixerim cor domino dare, quàm ipsum captiuare in omne obsequium eius, & ita voluntati eius ex toto

M supponere, vt nihil aliud velit, quàm quod nouerit cú velle. Itaq; cor domino datú, ipsum in omnibus & de omnib' adorabit, & gratias aget, etiá si multa nostris sensibus molesta videantur. Nihil turbationis ex rerú nouitate suscipiet. Tétatus à domino per tribulationes & asperas qualitates non mouebitur. Aporiatus, id est † inops, gaudebit. *† vel consilio destitutus.* Quicquid illatú fuerit, etiá si habeat asperum sensum, velut impellens ad superna, suscipiet. Qui cor suú dedit deo, cantabit melodicè & dicet cum propheta Dauid: Paratum cor meum deus, paratum cor meú: cantabo & psallam in gloria mea. Est siquidé gloria prima, & secunda: prima virtutis, secúda beatitudinis: vna in via, alia in patria. Proinde omnibus qui cor suum deo tradiderút, factum est in argumétum & signum quòd cantát, & in virtutum gloria psallút in tribulationibus, in pressuris, in angustiis, in fame & siti, in nuditate & deiectione, in maledictis, in conuitiis & derisionibus, in flagellis: ac etiam morte intétata, in cordibus plus exultant. Non reaccipiunt amplius potestaté quod in eo domino tradiderút: nullú sacrilegij crimé reperitur deterius, *γνώμη* quàm in volútate semel oblata deo reaccipere potestaté. Non debét sibi viuere, qui cor suum deo dicarunt, sed ei qui pro omnibus animá suá posuit. Nihil dignius cogitari potest, q̃ cor ad eú referre, qui vt viueres, mori voluit: ná & iustus cor suú tradidit ad vigiládú diluculo ad dominú, q fecit illú. *Eccl. 39 a* Vigilatio cordis iusta & cogitatio ei' iusta est, vt meditetur assiduè quid

accepit

A accepit in bonis naturæ, quid in bonis gratiæ, quid in dei filio pro nobis humanato, passo, mortuo, & sepulto: quid in promissione: à quo malo ereptus est: quid retribuit domino pro omnibus quæ retribuit ei: quid diligimus, quid timemus, quid agimus: quò pergimus impulsu naturæ, quò ex libera voluntate, quò ducatu gratiæ nobis datæ. Est etiā triplex directio cordis nostri, secundum sententiam scripturarum. Prima est ad deum tota conuersio, sicut exquirit à populo suo dominus per prophetam dicentem: Conuertimini ad me in toto corde vestro. Ille siquidem ad deum in toto corde conuertitur, qui ab omni malitia rerum corruptibilium ex toto corde primò auertitur. Non potest quispiam ad deum toto corde conuerti, nisi ab omni mundo fuerit antè auersus. Equidem implicamenta terrena non sinunt hominem ad deum plena mente conuerti. Conuersio totalis ad deum cordis nostri est alienatio à seculo & à seipso, & in deo fieri per virtutem, & in ipso quiescere per inuisibilem & remotam animi pacem. Ad deum toto corde conuersus delectatur in ipso: quid vltrà delectabile posit aspicere, non inquirit. Existimat inemendabile damnum, si ad horam ab eo deflexerit inuisibilem interiorem visum, & deflectens in alio apostasiam operatus est. Secunda est tota confessio, vt psalmus declarat dicens, Confitebor tibi domine in toto corde meo. Hæc porrò confessio † inexceptuate deprimit miseriam quæ peccando contrahitur: & nihil sibi nouit nisi omnia mala tribuere, deo autem refert omnem laudem, gratiam, & benedictionem: & omnia bona ei tribuit à quo cuncta procedunt bona. Qui hanc confessionem nouit inferre vilescens sibi, vnde in seipso exultet non reperit, sed vnde gemat atque tristetur, quoniam reus est mortis. Solùm exultat in eo à quo id quod habet accepit: nec in seipso, sed in deo gloriatur. Idem & indiuisus factus est in prosperis & aduersis: quem nec prospera extollunt, nec aduersa frangūt. Nec alteratur mens eius qui in toto corde deo confitetur, quin dominum in omni tempore benedicat: & à motu cordis excæcatus, extra etiam communia hominibus, vita, moribus, lingua Christum dominum confitetur, abhorrens quæ abhorruit, amplectens quæ ipse amplecti dignatus est. Tertia est directio cordis nostri, consummata dilectio: vt deum ex toto corde diligamus. Non erit autem ipsa consummata dilectio, si corda hominum quadam dubietate tangūtur. Cur ergo in hac vita tam expressè mādabatur, si in via velut in patria non impletur? Sed optimū est altitudinem cōsiderare virtutum, quæ quāuis sub præcepto aut consilio sæpe tradantur, illarū tamen apicem nemo contingere potuit, nisi qui deus & homo inter homines nasci, cōuersari, & mori voluit. Semper enim virtus supra facultatem quorumcūque sanctorum inapprehensibilis mansit, ad quam semper posset esse ascensus, quousque in patriam veniretur: ac sic per hoc hanc C cordis directionem quasi totali dilectione ex toto habere nō possumus, quam tamen protinus faciamus declinantes omne vitium, etiam in omnē perfectionem intendere non valentes. Saluator ait, Qui habet mandata mea, & seruat ea, hic est qui me diligit. Amator dei, inimicus est mundi: quoniam amicus mundi, inimicus est dei. Inimicus ex corde, de inimico nulla gaudia suscipit, nisi cum eum videt oppressum, aut cū potentior factus in exiliū tradere aut interficere potuit. Hic typus quo fœdere cum seculo quis astringatur ostēdit. Amator dei ex corde perfecto, nō sapit alta, sed cōsentit humilibus: & occupatus in ipso, ad iudicia hominū non vacabit. Nō meditabitur praua de rectis: non cōtendet: non inuidebit iis qui humana prosperitate potiuntur. Ad aptitudinem nostri oris est proferenda purgatio: vt nihil impertinēs ex eo proferatur: & moderatio in his habeatur quę dicere necessitas ipsa cōpellit, quoniam per sapientiam dicitur, Qui moderatur labia sua, prudentissimus est. Et nihil in eo aptius, quàm proprię accusationes: orationes, laudes, benedictiones ad omniū creatorem: & humilis sermo verecundus exhortatiuus ad proximū promatur, nō in cōtētione aut disceptatione verborū, nō in præsumptione, sed in omni mansuetudine animi, & suauitate linguæ. Tutius tamen est audire q̄ dicere: erudiri, quàm erudire. Latet interdū blādus dæmon in proferēdo sermones, ex quibus solet sæpe fama detestanda & vanitatis aura captari, & spiritus sanctus nos terret: quoniā vir linguosus non dirigetur in terra. Si aliquis præter necessitatē & apertam vtilitatem etiam in D bonis auditores alloquitur: semper digitus prudētiæ sit super os suum, ne verba indisciplinata eructet. Et cū Dauid in hac virtute societur, qui dicebat, Dixi custodiā vias meas, vt non delinquam in lingua mea: posui ori meo custodiā, cū cōsisteret peccator aduersum me. Honestæ autem hominum actiones non aliter quàm ab honesto corde, adiuuāte diuina gratia, & per legē Christi procedunt, vt est omniū sensuum syncera custodia, ne quid per eos improbū ad animā illabatur: & mores compositi, ne notabiles fiant ex singularitate viuēdi. tales sint, quales decet seruum Christi, superna non terrena captare volentem. Non cōuersatio importuna, sed rara pro necessitate propria vel cōmuni. Non onerosa, non signata hypocritalibus notis, omnem duplicitatem & obliquitatem excludens, subiecta proximo in omnibus, præterquam in vitio. Delectare in teipso: ne te in aliquo magnipendas: humilis & suauis sub pondere paupertatis: à qua expugnari quotidie, propriè seruorum est Christi. Capta ex laboribus & sudoribus vitam tuam. Vbi autem est infirmitas, & impossibilitas denegat, ne erubescas humilem quæstum facere. Nam ex quęstu in humilitate subuenitur indigenti, & superna merita conquiruntur, & formatio fit ad sanctos. Sæpe abluaris salutaribus sacramentis, & his atque diuinis verbis tuam animā refocilla. Talis studeas viuere, qualis affectas in extremo iudicio inueniri. E Nō tibi plura scribo. In his paucis exerce animam tuam. Curiosa, & non expedientia tibi, nec à me nec ab aliis amplius quæras. Quod tibi noui vtile, scripsi: & si aliud à me petisti, vtiliter denegaui, nolens in magnis, sed in paruis & paucis inuoluere animam tuam. Tuos natos vt potes in deo nutrias, & ora pro me. Patientia tibi expediens semper tecum sit. Amen.

Directio cordis triplex.

† Et hoc notæ dictum.

Prov. 10.

MEDITATIO DEVOTISSIMA super Salue Regina, quæ diuo Bernardo attribuitur.

AD salutandum virginem primò debeo eius magnitudinem considerare. Nec enim circa suum filium ampliùs potuit eleuari, quàm vt mater Dei vocaretur. Admirans ergo magnificentiam matris nostræ, deuotè & reuerenter dicito, Salue regina. Sub tuo regimine domina volo decætero militare. Me totaliter dominationi tuæ committo, vt plenariè me regas, nihil meæ insipientiæ dimittēs de mei regimine. Quicquid enim mihi dimiseris, noueris miserrimè destruendū. Sed cum plenus sim miseria à vertice vsque ad pedū plātas & putrefactus, fœtorē graue & horrorē quomodo dignaberis regere tā nobilis creatura? Quia tu es regina misericordiæ. Et qui sunt misericordiæ subditi, nisi miseri? Multū es solicita de miseris. hos in tuos filios adoptasti, hos regere domina voluisti: & ideo regina misericordiæ F vocaris. Nos ergo miseri tecū de cætero consolemur, tecum amodò domina habitemus: te mētis visceribus amplectamur, quia tu es vita. Vita verè, quæ mortem superbiæ humilis vicisti, & nobis vitam gratiæ impetrasti. O certè vita amabilis, vita desiderabilis, vita delectabilis, ó vita quæ nutris tuos cœlestibus alimētis. Qui enim vult te habere, se affligat, delicias respuat, delicata quæque contemnat: & qui ampliùs mortificatus fuerit, te ampliùs possidebit. Dulcedo. Verè dulcedo, quę amaritudinē peccati expellis impetrando gratiā, quę nobis gratiæ dulcorem acquiris, quæ ad suauitatem patriæ cœlestis contemplantes introducis. O dulcis domina: cuius sola memoria affectum dulcorat: cuius magnitudinis meditatio mentem eleuat: cuius pulchritudo oculum interiorē exhilarat: cuius amœnitatis immēsitas cor meditātis inebriat! O domina quæ rapis corda hominū dulcore, nónne cor meum domina rapuisti? Vbi quæso posuisti illud, vt ipsum valeam inuenire? O raptrix cordiū, quādo mihi restitues cor meum? Quare sic corda simplicium rapis? Quare violentiam facis amicis? Nūquid ipsum semper vis tenere? Cū illud postulo, mihi arrides: & statim tua dulcedine cōsopitus quiesco. Cū in me reuersus iterū illud postulo: me cōplecteris dulcissima, & statī inebrior tui amore: tūc cor meū non discerno à tuo, nec aliud scio petere nisi tuum. Sed ex quo est cor meū tuo dulcore sic

Θεοτόκος; Deipara.

Salue regina.

Misericordia.

Vita.

Dulcedo.

G inebriatum, guberna illud cum tuo, & in sanguine agni conserua, & in latere filij colloca: tunc assequar quod intendo, & *Spes nostra.* possidebo quod spero, quia tu es spes nostra. Sperent ergo in te qui nouerũt nomen tuum, quoniam non dereliquisti quærentes te domina. Certè qui sperant in te, mutabunt fortitudinem: assument pennas vt aquilæ: volabunt & non deficient. Quis non sperabit in te, quæ etiã adiuuas desperatos? Nõ dubito quòd si ad te venerimus, habebimus quod volemus. In *Salue.* te ergo speret, qui desperat: qui deficit, ad te currat. Salue. Quis ergo decætero nos à tui salutatione poterit prohibere, ex quo sic es vita, dulcedo & spes nostra? Salue. Quis ergo ex quo regina es nostra, à tua reuerentia nos poterit separare vel impedire? Primò es domina salutanda, vt per te gratia imperetur. *Ad te.* Secundò, vt per te ad gloriã veniatur. Ad te. Ad te verè, quia tu sola deũ genuisti, tu sola interemisti vniuersam hæreticam prauitatem. Ad te certè, quæ leuas nos à fecibus peccatorum, quæ nos consolaris in cunabulis vagientes, lactas *Clamamus* paruulos esurientes. Clamamus. Quare non clamaremus domina, qui vulnera sustinemus, plagas sentimus, qui inimicis vndique circundamur? Clamamus angustiati, miseriis infinitis oppresi. Clamamus cordis anxietate, stomachi vacuitate, doloris acerbitate, aut fortè erga te amoris immẽsitate. Quare enim obdormis domina? Surge, adiuua nos. Clamamus etiam, vt nostram manifestemus necessitatẽ: quia clamare ne- H cessitas nos compellit. quid nos amplius affligis? Si multũ tardaueris, vocem amittam clamando, & ad te amplius vociferari nequibo. Heu mihi tũc quid faciam, cum nec exaudire me poteris, nec audire? Citò, citò domina subuenias clamanti, ne in manibus deficiam inimici. Curre festina domina, & tuum iniquissimum & infidelissimum seruum ad te clamãtem parcẽdo adiuua, & eripe de manu & periculis tui hostis. Si aliud te allicere domina nõ deberet, nisi quia tuus hostis audet nos tuos seruos inuadere fraudulẽter, deberes ad nos quàm citiùs festinare. Curre & libera nos domina propter eorum superbiã reprimendã. Curre, ne dicãt: Vbi est eorũ domina, de cuius clemẽtia confidebãt? Ne mireris domina si clamamus, quia sumus à te nimium elongati. In regione longinqua dissipaui- *Exules.* mus partem nostram, & ideo ad te clamamus exules. Exules à patria, exules à visione diuina, & vtinam nõ exules à gratia: exules à consolatione materna. O anima, cur non es potius à corpore separata, quàm à tua domina exul facta? Heu mihi, cur sum in tam longum exilium relegatus? O domina, dũ hic sumus exules, constituas nos, ne hic tanquã in patria confidentes, te & tuum filium quærere desistamus. sic tamen cõstituas exules in corpore, vt semper tecum simus ciues in men- *F[illegible] Euæ.* te. Filij Euæ. Verè filij Euæ, superbi, præsumptuosi, ambitiosi, auari, gulosi & carnales, inobedientes, & breuiter in omni- I bus ipsam Euam sequentes, proni sumus ad malum, difficiles vero ad bonum: & si contingat aliquem filium bonorum operum generare, cum quodam cordis dolore & tristitia parturimus: sed malum cum lætitia perpetramus, nec bonis sufficiũt mala nostra: sed sicut ipsa Eua, ita & nos alios inclinamus ad malum: & etiam sicut ipsa, ita & nos in defectibus excusamus, aut saltem si possumus in alios retorquemus. Plus enim placet nobis in multo sudore & labore vilia acquirere: quàm dominum gloriæ degustare, & ipsum leuissimè, immò dulcissimè possidere. Nisi enim nos domina adiuuisses, fortassis iam in inferni profundissima venissemus. Nec est quod nos valeat excusare qui non te, sed Euam in omnibus imitamur. ac per *Ad te suspiramus.* hoc ad te suspiramus. Suspiramus autem de tam bonæ matris absentia, venire ad te domina cupientes. Suspiramus ad te, videre filium tuum affectantes. Nimius ergo amor quo erga te sumus inebriati intrinsecus, cogit nos ad te domina suspirare. Omnibus es amabilis, omnibus affabilis, omnibus delectabilis, sedes sapientiæ, fluuius clementiæ, radius deitatis: nec est qui se abscõdat à calore tuo. Quis ergo ad te domina nõ suspirabit? Amore suspiramus, etiam & dolore. Vndique nos angustiæ premunt. Quomodo ergo ad te non suspiremus, solatium miserorum, refugium expulsorũ, liberatio captiuorum, regina bellatorum, domina vniuersorum etiam inimicorum: nec est qui tuæ voluntati valeat obuiare? Sic afflicti, sic miseri *Gementes & flentes.* ad te suspiramus, Gementes & flentes in hac lachrymarũ valle. Heu domina, non vides quòd totaliter sumus amaritudine pleni? Intus sumus gementes, exterius flentes, in loco la- K chrymoso iacentes: onerati peccatis gemimus, aggrauati molestiis flemus, abundantes miseriis in valle lachrymarum sumus tuum subsidium postulantes. Quid amplius dicam? nec sufficio nec scio omnia detestabilia huius vallis enarrare. Eia *Eia ergo.* ergo aduocata nostra. O laudabilis clementia saluatoris, qui sic afflictis tam nobile subsidium dignatus es elargiri: & ideo non est timẽdum quin miserearis miseris, ad illam partem inclinans sentẽtiam, quam defendis vt nobis exhibeas gloriam quam peperisti. Non ergo restat domina, nisi vt illos misericordes oculos ad nos conuertas. Eia ergo aduocata nostra illos tuos misericordes oculos ad nos cõuerte. Non dubitamus domina, quia si nostras aspexeris miserias, non possit tua miseratio suum retardare effectũ, & facere mirabiles necnon & amabiles illi tuorũ radij oculorũ quibus nos allicis ad amorẽ, & ad plenam ducis salutem, ne venenatos oculos basilisci timeamus. O Euæ oculi venenati, cur non offertis vos oculis virginis, si vultis perfectam recipere medicinam? nam suorũ claritas oculorum tenebras expellit, effugat cateruas dæmonũ, purgat vitia mentium, corda congelata accendit, & demũ ad cœlestia trahit. O quàm beati, ò domina, quos tui viderint oculi! Hos ergo oculos ad nos domina cõuerte. Et Ie- *Et Iesum benedictũ.* sum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende. O venter mirabilis, qui potuit capere saluatorem! ò venter laudabilis, qui potuit recipere redemptorem! ò venter L desiderabilis, è quo emanauit desiderium mentium, gratiarum fluuius, gloriæ præmium! ò venter amabilis, & dulcedo animæ! ò eleuatio mentium, inebriatio cordium, sanitas peccatorum! Fructus tuus domina. Hic certè est fructus beatus à principio sui ortus. Hic est Iesus dei viui filius. Hic est saluator noster dominus deus. Hunc Iesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende, vt vidẽdo ipsum habeamus: ipsum videndo beatitudine repleamur. ò clemens! ò pia! ò dulcis Maria! O clemens indigentibus, pia exoranti- *O clemens.* bus, dulcis diligẽtibus! ò clemens pœnitẽtibus, pia proficientibus, dulcis contemplantibus! ò clemens liberando, pia largiendo, dulcis te donando! ò clemens consolando, pia blandiendo, dulcis osculando! Clemens es subiectis, pia iam correctis, dulcis prædilectis. Amen.

FINIS.

LVDOVICVS MIRÆVS LECTORI S.

Et hæc quidem ex Veneto exemplari huc transcripta, illo alioqui labeculis crassis, quibus vndique contaminatum erat, tanto tersiora. His accedunt vice coronidis corollaria duo. prius Cartusia exhibuit, alterum ex archiuis Cœlestinorum depromptum est. Opusculum igitur cui inscriptio est, Formula siue liber B. Bernardi abbatis de honestate vitæ siue de honesta vita, habes folio 311. columna 4. Principium habet, Petis à me frater charissime, &c. Id ὁμολογούμενον esse Claræuallensis abbatis primi vel illud cumprimis argumento est, nempe scripturæ antiquitas. Tam multa enim est, vt deierare possis ætate vel authoris vel certe proxima esse scriptum. Habet proinde summarias partitiones αὐτοῖς τοῖς κεφαλαίοις præscriptas, quas in hunc locum transcribendas duximus hoc consilio, vt mox futuræ consulamus editioni. Incipit liber de honestate vitæ B. Bernardi abbatis. Petis à me frater charissime, &c. Incipit liber: Vt igitur ab, &c. De contemplatione Christi. Sit ergo tibi, &c. De cõtemplatione Christi hominis. Semper cogita, &c. Contemplatio de diuinitate Christi. Quod si aliquando, &c. De humilitate. Sanè ante. De honestate exteriori, & primò de habitudine corporis. Ad hæc sit incessus, &c. De visu & honestate faciei. Quanquam verò sum nulla, &c. De honesta occupatione. Nunquam tamen sis, &c. De oratione. Quum oraueris, &c. De honesta societate. Consortia iuuenũ, &c. De refectione. Sicut ad crucem, &c. De timore Domini. Pone tuæ prudẽtiæ modũ, &c. De honesta dormitione. Quum ad stratum lassus, &c. De vigiliis. Quum surrexeris ad vigilias, &c. Ad vigilias, &c. Quod fini adiungitur post, amare memento, Prolixius quàm putaueram, &c. in nostro exemplari non habetur, sed mox subnectuntur hæc duo capitula, De consideratione mortis, & Occulta doctoris, sub hac clausula. Quod nobis Deus concedat. Amen. Secundũ hæc subiiciuntur doctrinæ decem quas & substituimus, quarum calci adscriptum legitur, Explicit liber B. Bernardi abbatis de honestate vitæ. Hæc te nescire nolui amice Lector.

M

De conside-

A

De consideratione mortis.

Si quando affectus fueris tædio : iuxta lapidē super quo lauantur corpora, te meditando compone, & diligenter cogita quo tractētur vsu sepeliēdi. nunc enim in tergū, nūc in faciem versantur. Quomodo nutat caput, cadunt brachia, rigent crura, iacent tibiæ: quomodo induantur, consuantur, deferantur humanda. Quomodo cōponantur in tumulo, quomodo puluere contegantur, quomodo vorentur à vermibus, quomodo quasi saccus putrefactus consumantur. Summaque tibi sit philosophia, meditatio mortis assidua. Hāc vbicūq; fueris, & quocūq; perrexeris, tecum porta, & in æternum nō peccabis.

Occulta doctoris.

In omnibus cogitationibus, locutionibus siue actibus tuis, dic tibi : Itá ne ageres, si hanc scires pro certo nouissimā vitæ tuæ horam? Caue tibi serue dei, ne quos imitari non vis, damnare videaris. Incertum est, quo loco te mors expectat : ideo tu eam omni loco expecta. Cognosce te ipsum: & tēpus quod tibi ad agendam pœnitentiam, ad promerēdam gloriam miseratio conditoris indulsit, obserua. Sis hilaris dator, petitor rarus, acceptor verecundus. Sermo tibi in tempore sit aut serus, aut nullus : aspectus tuus, aut officiosus, aut demissus & cohibitus intra se. oculus tuus sit in capite tuo. Risus tuus aut

B indicans lenitatem animi, aut prouocans: rarus tamen. Et ipse sit quidem eductus interdum, effusus nunquam. Sis autem tam modestus, vt ne leuitatis habearis suspectus. Cunctis esto benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus æquus: quod nobis deus concedat, Amen.

Qualiter homo possit in bono proficere, & placere deo.

Primò studeat quantum potest se vilissimum reputare, & indignum beneficio dei. Ipse sibi displiceat. Soli deo placere cupiat. Ab aliis velit vilis & non humilis reputari : & quòd sit vilis, ex sententia Dei clementiam recognoscat, regratians q tam vilem hominem & quasi promptum ad omne malum, & tardum ad omne bonum, dignatur sibi in seruum assumere, & quod maius est, in filium adoptare. Non ergo reputes magnū quòd Deo seruis : sed maximum reputa, quòd ipse dignatur te in seruum assumere sibi.

Quòd non debet dolere de malo pœnæ, sed culpæ.

Secūdò, vt de nihilo nisi de peccato, & ad peccatum inducente, & à bono retrahente doleat, imò de qualicunque tribulatione, iniuria & afflictione gaudeat. Instantissime inimicos diligat, & specialem orationē pro eis faciat. Deinde deo copiosas laudes referat de eo, & ad regratiandum de tanto beneficio insufficientem se recognoscat: quia quem Deus diligit, corripit & flagellat. Ipsæ enim tribulationes ad deum nos ire compellunt.

Quòd paupertatem diligat propter deum.

Tertiò, vt de temporalibus nihil nisi stricte propter necessitatem suam requirat, aut quocunq; modo appetat: sed Christo domino in omni deiectione corporalis consolationis se conformare studeat : & hoc debet maximum reputare, quia rex regum & dominus dominantium Christus sic vilem seruum suis ornamentis non dedignatur induere, & sibi lutum fœdum assimilare. Ideóq; quanto videt se ditiorem, & in pluribus corporis consolationibus abundare : tanto debet profundius & intimius contristari, cernens se eo magis à Christi similitudine elongatum.

C

Quòd in his quæ non sunt contra deum, debet obedire aliis magis quàm sibi.

Quartò, vt in his quæ indifferenter bona aut mala sunt, alterius potius quàm suam adimplere studeat voluntatem : imò semper in exterioribus actibus se sibi studeat abnegare : aliorum beneplacita affectās, cum omni vigilantia omne licitum adimplere. Et sic circa omnes, maximè tamen circa suos superiores studeat idipsum obseruare.

Quòd non despiciat miseros.

Quintò, vt nullū quantumcūq; miserum despiciat: sed erga omnes materno moueatur affectu : vt sic omnibus cōpatiatur intimè, sicut compateretur mater vnico filio suo. Omnes eorum miserias reputet esse suas, & sicut sibimetipsi (si tamē possit) subueniat. Omnes etiā pauperes vt patronos reuereri debet: quia ipsi sunt qui alios recipiunt in æterna tabernacula.

Quòd nullum hominem iudicet de occultis.

Sextum est, vt nullū iudicet de peccato, cum ignoret quid in anima, diuina operetur miseratio. Sed si aliquem per signa manifesta coniectarit esse peccatorem, priùs de peccato illius doleat ac si proprio corpori mors immineret. Recogitet q preciosior est anima quæ sic letaliter vulneratur, quàm omnia corpora totius vniuersi per se considerata. Et sicut corpus meum à morte, sic imò multo magis deberem proximū eum omni diligentia custodire, & à peccato retrahere oratione, exhortatione, exemplo. D

Quòd gaudeat de bonis aliorum.

Septimum est, vt bonum proximi diligat sicut suum: & sicut mater in bonis filiis iucundatur, sic ipse in bonis omnium iucundari debet, & maximè de his quæ spiritualia sunt, & ad spiritualia inductiua. Et sicut sua, aliorum bona procuret, & procurata studeat promouere : & semper plura bona de proximo credat, quàm possit ipse intueri.

Quòd nihil præter deum diligat, aut propter deum.

Octauum est, vt nihil præter deum diligat : vt in omnibus solus deus sincerè sine socio diligatur. Nec eum alliciat quantacunque sanctitas alicuius, aut beneficiorum immensitas, aut aliquem diligat amore singulari, sed amore omnium, scilicet charitate in deum omnes referens : magis alioqui diligat meliorem. Potest tamen beneficia pro beneficiis rependere, & pro ipsis beneficiis orationes deo offerre.

Quòd semper habeat deum actualiter in corde.

E

Nonum est, vt quisquis quibuscunq; negotiis implicetur, deum in corde memoriter studeat habere : & semper honorē dei omnibus anteponat. Sed ad hoc præcipuè nitatur, vt sic semper Deum præsentem intelligat, ac si ipsum qui præsens est, in sua essentia videret: sicque eum timeat & reuereatur, & intēso amore in eum feratur, eóque prout potest in via fruatur, & in ipso non in alio requiescat.

Quòd recognoscat beneficia creatoris.

Decimum est, vt si prædicta adsequi possit, esse hæc Dei beneficia recognoscat. Debet etiam cæterorū beneficiorum secūdum quod poterit reminisci. Primò, quia sua eum signauit imagine. Secundò, quòd naturam eius assumpsit, & pro ipso deus mori dignatus est. Tertiò, quòd se præbet in cibū: & in futuro se præbebit in præmium. Et quia nondum adsecutus est in præmium, in via tamen aspiciat eum in patibulo, sicq; illi compatiatur, ac si omnia vulnera Christi in suo corpore sustineret : & de hoc præcipuè debet dolere, quia tot videt frustrari beneficio hoc immenso.

Explicit liber beati Bernardi abbatis De honestate vitæ.

In aduentu domini de vndecim oneribus.

F

TEMPVS est fratres charissimi, vt misericordiam & iudicium cantemus domino. Aduentus quippe domini est, illius qui venit & qui venturus est omnipotens. Sed quomodo venturus est, vel venit? Nempe vox eius est : Cœlum & terram ego impleo. Quomodo ergo ad cœlum venit vel ad terram, qui cœlum & terram implet? Audi euangelium : In mundo erat, & mundus per ipsum factus est : & mundus eum non cognouit. Ergo & præsens erat, & absens est. Præsens, quia in mundo erat: absens, quia mundus eum non cognouit. Non est longè ab vnoquoque nostrum, ait Paulus. In ipso enim viuimus, mouemur, & sumus: & tamen longè à peccatoribus salus. Propè itaque per essentiam, longe per gratiam à peccatoribus salus: quos nec reuocabat errantes, nec erigebat iacentes, nec redimebat captiuos, nec mortuos suscitabat. Lōgè inquā, quando nec iustis cœlestē mercedē, nec impiis manifesto iudicio æternam inferebat dānationē. Venit proinde vt agnosceretur, qui nō agnoscebatur: crederetur, qui nō credebatur: timeretur, qui nō timebatur: amaretur, qui nō amabatur. Sic qui præsens erat essentialiter, venit misericorditer, vt agnosceretur humanitas eius: crederetur diuinitas eius: timeretur potestas eius: amaretur benignitas eius. Apparuit autē humanitas eius in nostræ infirmitatis susceptione : diuinitas in miraculorū exhibitione: in dęmoniorū oppressione potestas: in peccatorum susceptione benignitas. Humanitatis namque fuit quòd esurijt : diuinitatis q de quinq; panibus quinq; millia hominū satiauit. Humanitatis fuit quòd mortem sustinuit:

Psal. 100. a
Apoc. 1. b
Hier. 33.
Ioan. 1.
Act. 17. f
Psal. 118. u
ad Ti. 3.

G diuinitatis quòd mortuos suscitauit. Itē potestatis fuit, quòd Pharisęos de tēplo eiecit: benignitatis, quòd in cōuiuium publicanos & peccatores suscepit. Potestatis fuit, quòd dæmones terruit: benignitatis, quòd adulterā absoluit. Postremò potestatis fuit, ꝙ volentes eum capere prostrauit: benignitatis quòd abscissam sui persequutoris auriculam loco simul & sanitati restituit. Et hæc omnia cum ad primum aduentum pertineant, misericordiæ dicimus ascribenda. Considerate ergo quid sit deus, & videte quid sit quòd deposuerit tantam maiestatem: quòd exinaniuerit tantam potestatem: quòd infirmauerit tantam virtutem: quòd tantam altitudinem humiliauerit: quòd tantam sapientiā infatuauerit. Nunquid hominis iustitia? Absit. Omnes enim declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonū. Quid ergo? Num aliqua eius egestas? Minimè. Eius enim est orbis terræ, & plenitudo eius. An fortè nostri in aliquo eguit? Nequaquam, deus quippe meus est, & bonorum meorum non eget. Quid ergo? verè domine non mea iustitia, sed tua misericordia: nō tua egestas, sed mea necessitas. Dixisti enim: Misericordia ædificabitur in cœlis. Ita planè miseria abundauit in terris: Ideo in primo aduentu tuo misericordiam cantabo tibi domine. Misericordiæ nanq; fuit, quòd infirmitates nostras factus homo suscepit: misericordiæ, quòd fidem diuinitatis suæ miraculis cōfirmauit. Misericordię nihilo minus, quòd dæmonū nobis calliditates detexit, & euacuauit virtutē: misericordiæ, quòd meretricis attactum nō respuit, sed deuotionem approbauit. Itaque quod se exhibuit in humanitate humilem, in miraculis potentem, in dęmonū oppressione fortem, in peccatorum susceptione mitem: totum hoc ex misericordiæ fonte processit, totū ex pietatis visceribus emanauit. Et ideo in hoc primo aduentu tuo misericordiam cantabo tibi domine. Et meritò: quia misericordia tua plena est terra. Ecce oleū, ad cuius præsentiam iugum nostræ captiuitatis computruit, sicut ait Esaias sanctus: In illa die auferetur onus eius de humero tuo, & iugū de collo tuo, & cōputrescet iugum à facie olei. Quæ ista dies, quod onus istud, quod iugum? Audi quod idem Propheta præmittit: Suscitabit super eum dominus (scilicet regē Assyriorum) flagellum iuxta plagam Madian in petra Oreb: & virgam eius super mare, & leuabit eam in via AEgypti. Flagellato itaque & percusso diabolo, qui est rex super omnes filios superbiæ, leuauit dominus virgam suam super mare, & leuauit eam in via AEgypti. Mare, seculū: virga, crux: via AEgypti, via illa lata & spaciosa quæ ducit ad mortem. Gratias tibi domine Iesu, qui exaltasti virgā tuam super mare, prosternens cruci tuæ superbiam seculi: & subiiciens ei principatus & potestates. Verè domine crux tua premit fluctus seculi: sedat tempestates persequutionum, & tentationum procellas mitigat. Leuasti etiam eam in via AEgypti: vt obstructa via illa lata quæ ducit ad mortē, illam arctam & angustam ostenderes quæ ducit ad vitam. An nescitis? An non sentitis? An non experimini? Feruet in carne æstus concupiscentiæ, aliquando in mente ira desæuit indignationis, & amaritudinis verba prorumpūt, & ad instar maris quod vehementer agitat ventus, omnia interiora hominis conturbātur: sed leuante super hoc mare crucem suam Iesu, sedantur omnia, omnia conquiescunt. Preterea fratres charissimi, quis vos in hanc viam & angustam semitam salutis induxit, nisi dominicæ crucis & passionis exemplum, quam leuauit dominus in viam AEgypti? Meritò hac die, id est tempore gratiæ, tempore misericordiæ, tēpore quo crux leuatur, quo Christo subditur mundus, quo princeps mundi huius [illegible] foras: hac inquam die, hoc tempore auferetur onus de h[illegible] tuo. Quod onus? Legimus in scripturis multa onerū gener[illegible] Nam sanctus Esaias vndecim nobis onera prophetico sermone describit. 1. Onus Babylonis. 2. Onus Philistiim. 3. Onus Moab. 4. Onus Damasci. 5. Onus deserti maris. 6. Onus AEgypti. 7. Onus Duma. 8. Onus in Arabia. 9. Onus vallis visionis. 10. Onus Tyri. 11. Onus iumētorum Austri. Et quid est onus, nisi pondus quoddam deprimens animam, & ad terram inclinans: faciens eam ad inferiora respicere, & negligere superiora? Tale nobis onus aliquando ex mundi prouenit delectatione, & hoc onus Babylonis. Aliquando ex immundorum spirituum immissione: & hoc onus Philistiim. Aliquādo ex naturali quadam & ineuitabili necessitate, & hoc onus Moab. Aliquando ex tenebris ignorantiæ, K & hoc onus AEgypti. Aliquando ex innata nobis infirmitate, & hoc onus Damasci. Aliquando ex malorum persecutione, & hoc onus deserti maris. Aliquādo ex occulta animi vexatione, & hoc onus Duma. Aliquando ex timore mortis, & hoc onus in Arabia. Aliquando ex vanitate quando proficimus, & hoc onus vallis visionis, Aliquando ex angustia pro his quæ toleramus, & hoc onus Tyri. Aliquando ex charitate, quando aliis prodesse desideramus, & hoc onus iumentorum austri.

Psal.13.a — Psal.23.a — Psal.15.a — Psal.89.a — H — Psal.100.a — Psal.118.b — Esa.10.f — Iob.41.d — Ex collatione.

De onere Babylonis sermo primus.

Primum itaq; onus Babylonis est: quod necesse est vt auferatur ab humeris nostris. Babylon significat mūdum, cuius amor cupiditas est: onus itaque graue multos premens, & ad inferiora incuruās. Tripliciter autem miseros onerat, labore, timore, dolore. Cum labore peruenit homo ad hoc quod cupit, cum timore possidet, cum dolore amittit. Eia fratres, quis regum non cum labore acquirit quod cupit? Quis regum ita securus, vt nullum timeat? Quis non cum dolore aliquid amittit? Sed retorqueamus ad nos parabolam istam. Nullús ne nostrum sub huius oneris pondere suspirat? Nullæ'ne in nobis mundanæ delectationes resederunt? Quid quòd qui sua reliquerūt, aliena quærere non formidant, pro quibus, laboribus fatigantur: cruciantur doloribus: timoribus conterūtur? Nunquid vel ille ab hoc onere liber est, qui cum nihil vel parū in monasterium attulerit, tamen vt aliis det, quicquid potest, de monasterio auferre non desinit: qui importunè petit: qui irascitur si non accipit: dolet si corripitur: sæuit si proclamatur? Quid illi, qui tanto parentum stringūtur affectu, vt religionis dispendium, maximósque labores pro eis subire non dubitēt, & ob hoc etiam dies vacuos & noctes ducūt insomnes? Quid de illis dicam qui honores ambiunt? quid oneris non sustinēt? Nunc adulantur, nunc detrahunt, nunc pro aliorum promotione insaniūt: nunc frustrati spe sua, in ipsos etiam patres suos maledictis insurgunt. Itaque fratres, omnes hi conformantur huic seculo, vnde & nomine Babylonis censentur: illo pœnarum onere quod propheta super Babylonē describit, miserabiliter opprimendi.

Esa.13. — L

De onere Philistiim sermo secundus.

Sequitur onus Philistiim, qui interpretantur cadentes potione, illos significans qui superbia inebriati ceciderūt de habitatione cœlesti. Isti miseros onerant nunc tentatione, nunc afflictione. Hi AEgyptios onerabāt plagis multis & magnis: sicut habes in Psalmo: Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem & iram & tribulationem: immissiones per angelos malos. Hi cor Iudæ onerauerunt auaritia, & cor pharisæorum inuidia, & cor Pilati stultitia. Hi cor fidelium multis tentationibus onerant: insultantes animæ consentienti, & dicentes: Incuruare vt transeamus.

Cap.14. sub finem. vulgò Palestina. — M

De onere Moab sermo tertius.

Additur onus Moab: qui interpretatur de patre. Naturalē illā exprimit necessitatem quā pater generatione trāsfundit in filiū: sicut est ineuitabilis manducādi, bibēdi, dormiendiq; necessitas, & cætera quæ ad necessariā pertinent corporis curā. Quale hoc on⁹ fratres charissimi, quo cogimur post solis splēdorē, ad carnis huius curam quasi ad fœtidū cadauer redire, & post spirituales cibos mentis, procurare onera ventris? Quale hoc onus quod quotidianū à nobis miseræ seruitutis tributū exigit: & quē hodie impleuimus, euacuatū crastino ventrem reimplere cōpellit? Quid dicam, quantarū sollicitudinum ac curarū onus miseris mortalibus necessitas ista imponit: adeò vt quorundam hominum deus vēter sit, pro cuius non dicam delectatione, sed onere, ipsam iustitiam & diuinā doctrinam venalem habent? Huiusmodi, vt ait Apostolus, domino Iesu Christo non seruiunt, sed suo ventri. Quid præterea oneris in ipsa ciborū distinctione sustinētes, hos desiderantes, illos reiiciētes: cum alij ventrē torqueant, alij caput grauēt, alij pectus oppilēt, alij cor corruptis humoribus premant? Verùm de illis quid dicam, quos ista necessitas nūc murmurare, nūc detrahere, nūc insuper litigare cōpellit? Cōtristantur si cibus vilior sit: si potus minus sapidus apponatur: si præparetur tardius, si negligentius accuretur. Fratres qui huiusmodi sunt, secūdum carnalem generationē viuentes, Moab dici possunt, pondere

Cap.15. de patre.

pend

A penè quod in onere Moab propheta cómemorat, damnandi.

Cap.17. משא דמשק

De morte Damasci. Sermo quartus.

Iam de onere Damasci prophetia subiungitur. Damascus interpretatur fundens sanguinem, illam nobis innatam exprimés corruptioné, quæ quodãmodo nolentes & inuitos trahit ad peccatũ. Ipsa est lex in mẽbris nostris repugnans legi mentis nostræ: & captiuos nos ducens in legem peccati quæ est in mẽbris nostris. Omnis sensus vitalis in corpore, ex sanguine est: vitalis auté sensus in anima ex ratione est. Et scitis, naturalis motus peccati quomodo nónunquã in quandã delectationis pœnã, ipsam rationé absorbeat & totã animam, vt ita dicã, reddat exangué. Sed quidã sentiũt, sed non cõsentiunt: impugnãtur, sed non expugnantur: onerantur, sed nó prosternuntur. Hi onus quidem sustinent à Damasco: sed Damascus non sunt. At ille qui consentit & præbet arma iniquitatis peccato, & profectò Damascus est, proprium sanguiné fundens, & suis se manibus interficiés. Hic proculdubio pódere pœnæ quod in onere Damasci describitur, se nouerit opprimendum.

δόγμα physicum.

De onere AEgypti. Sermo quintus.

Cap.19. AEgyptus מצרים *à filio Chã.*

Additur onus AEgypti. AEgyptus interpretatur tenebræ. Sunt autem tenebræ ignorãtiæ: sunt & iniquitatis. Eia fratres, nó est leue hoc onus, quod de ignorãtiæ nostræ cæcitate portamus, nesciétes in multis quid expediat, quid laudemus, quid improbemus: ita vt sæpe dicamus malũ bonum, & bonũ ma- B lũ. Sed & quid oremus sicut oportet nescimus, & in luce scripturarũ sicut in nocte incedimus. Qui ergo huiusmodi sunt, ab AEgypto onerãtur, sed cum AEgypto nó onerãtur, cum illis scilicet qui AEgyptus sunt & tenebræ, filij tenebrarũ, de quibus dominus in euãgelio: Omnis qui malè agit, odit lucé. Et Apostolus: Qui dormiunt, inquit, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. Hi nimirum eo pódere pœnæ punientur, quo AEgyptum propheta docet esse puniendam.

De onere deserti maris. Sermo sextus.

Cap.21. מדבר ים *desertũ mare.*

Subiungitur onus deserti maris. Mare desertum multitudo reproborũ, qui derelicti à deo, & à sanctorum numero separati, suo pondere & persequutione sanctã premunt ecclesiam, ipsi pœnarum pondere quæ in hoc onere à propheta notantur, postmodum puniendi. Præterea mare sunt illi, qui diuersis passionũ ac vitiorum tumultibus quatiuntur. Qui semper in motu sunt, sempérq; vagi, nunquã stabiles, nũquam in eodem statu permanentes: nunc superbia intumescunt, nunc ira feruescunt, nunc tristes, nunc leues, nũc pressi silentio, nunc risu dissoluti transgrediuntur præcepta seniorum, & fratrũ pacem turbant. Quãdiu tamen timét, quandiu dolent, quãdiu admittunt correptioné, nec fugiunt satisfactioné, desertum mare nó sunt. At si venientes in profundũ malorum contẽnunt: si correpti reclamauerint, nihil honestũ, nihil quietũ, nihil insuper ordinatum responderint, sed tumidi, sed inflati etiã in ipsum à C quo corripiũtur, verbis indignationis insurrexerint, ita vt necesse sit relinquere eos sibi: desertũ mare non dubites eos nominare. Væ illis qui à deo derelicti & hominibus, dimittuntur secundũ desideria cordis eorũ: vt eant in adinuẽtionibus suis. Quibus etiã dominus per prophetã, Auferam zelũ meũ à vobis: & vltra non irascar. Scitis fratres charissimi q̃ graue onus in humeros sanctorũ imponant qui tales sunt. Sub hoc onere propheta gemebat qui dicebat: Supra dorsum meũ fabricauerunt peccatores. Verè supra dorsum nostrũ fabricant, qui huiusmodi sunt quotidianis suis †exhortationibus nos onerãtes: qui addũt peccata peccatis, contemptũ iungũt contéptui, cõtumeliosi, elati, detractores, deo odibiles, senioribus nõ obedientes, sociis non contemperantes. Tales pœnarum pondus quod in onere deserti maris cõtinetur, se nouerint incursuros.

Psal.80.c Ezech.16.e

Psal.128. † contumeliis.

De onere Dumæ. Sermo septimus.

à medio ca.21. Onus דומה

Exhinc onus Duma sermo propheticus describit. Duma interpretatur silẽtium. Scitis fratres, ꝙ multos silentiũ onerat, & grauat quies: ita vt tacẽtibus & quiescẽtibus omnia oneri sint: caput doleat, vẽter rugiat, caligent oculi, & renes penè soluãtur. Exeuntibus autem huc illúcq; vagantibus & loquẽtibus, iocunda sint omnia, tradantur obliuioni dolores, singulis mẽbris sua reddãtur officia. O quãta est virtus linguæ, quę oculos serenat, caput alleuiat, renes cõsolidat, genua dissoluta corroborat. Hæc infirmũ in laboribus infatigabilé reddit, patienté in iniuriis, paratum ad iter, promptũ ad obedientiam. Itaq; si videris monachũ in claustro residẽtem huc illúcq; respicere, D oscitare crebrius, manus & pedes extẽdere, nunc librũ ponere, nunc resumere: postremò quasi quibusdã stimulis agitatũ de loco in locũ, de auditorio in auditoriũ cursitare: sub onere Duma eũ suspirare nõ dubites. Est præterea aliud quoddã silentiũ: quod æternæ pœnę pondus multis imponat. Ipsum est silentiũ quod ex pudore & cõfusione procedens, confessioné obstruit peccatorum, vel excludit remissionem: quod onus pœnæ tale silentium mereatur, propheticus sermo non tacet.

De onere in Arabia. Sermo octauus.

sub finẽ.21. cap. Onus בערב

Iam onus in Arabia propheta subiungit. Arabia vespera interpretatur, quæ diei finis est, noctísque principium: horam mortis non incógruè, vt puto, signans, quæ cunctis ferè mortalibus timoris non leue pondus imponit. Quis enim hominum hoc onus euitet cui se saluator exempli causa spontanea voluntate submisit? Imminente enim morte cœpit, vt ait euãgelista, pauere & tædere. Sub hoc timoris onere totum viuit genus hominum: nisi forte aliquis talis sit, cui certa sit beata vita post mortem, cuius desiderio etiam amaritudinem mortis non sentiat. Pręterea vespera (quæ vt diximus, diei finis est noctísque principium) eius exprimit casum, qui post opera lucis ea inchoat quæ sunt tenebrarum, cuius fiunt nouissima peiora prioribus, qui profectò eo pondere opprimetur, quod in Arabiæ onere continetur. E

De onere vallis visionis. Sermo nonus.

Cap 22. גיא חזיון *vallis visionis vel speculationis.*

Subditur onus vallis visionis. Visio refertur ad contemplationem: vallis ad humilitatem vel deiectioné. Est enim quorundam contemplatio humilis, quorundam deiecta. Humilis, sanctorum: abiecta peccatorum. Sancti auté quo magis proficiunt, eo maiori onere vanitatis fatigantur: & sic ad altiora se erigunt, vt quandoq; inuiti & ad inferiora trahantur. Si enim virtus proficit, seruatur humilitas: si onera, vanitas est. Scitis fratres qualem necesse est vt sustineat pugnam mens proficientis: ne fauor humanus subrepat, ne dissoluat adulatio, ne cor ambitu intumescat. At illi qui quod notum est dei, notum est illis, qui inuisibilia dei per ea quæ facta sunt, conspiciunt: euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiés cor eorum: & à monte contemplationis ceciderunt in vallem erroris. Ideo mutauerunt gloriam incorruptibilis dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, quadrupedum & serpentium. Et si scire volueris quo isti digni sunt onere, audi quod sequitur: Propter quod tradidit eos deus in desideria cordis eorum, & in passiones ignominiæ: & tradidit eos deus in reprobum sensum. Sed & illi qui scientia scripturarum vel doctrina cœlesti, intentione non recta puta ad laudes hominum vel ad temporale lucrum retorquentur, ad vallem visionis pertinere noscuntur, vt scientia visionem, vallis intentionem significet. Quos omnes quale pœnæ pondus expectet, propheticus sermo declarat.

Rom.1.e

F

De onere Tyri. Sermo decimus.

Cap.23. Tyrus צר *Sor, tribulatio, obsidio.*

Sequẽti loco ponitur Tyri onus, quod nomen angustia interpretatur: cuius onus est in amaritudine pœnitẽtiæ, in labore continẽtiæ, in corporali ęgritudine. Quid enim? Nilne oneris est in hac corporali exercitatione, vel disciplinæ regularis obseruatione? Quid in labore continentiæ? quid laboriosius, quid difficilius, quid periculosius seruatur? quid facilius amittitur? Et est alia quędam cordis angustia, quam facit amor sui: cui contraria est cordis latitudo, quam facit amor dei & proximi. Amor autem sui ex propria volũtate procedit. Qui igitur amat propriam voluntatem, oneri illi est voluntas aliena: & ideo quæ sua sunt quærit, non quæ aliorum. Ad omnia quæ sibi voluntas propria suggerit, promptus: ad ea quæ sibi iniũguntur, piger & tardus. De talibus dicit apostolus: Erunt homines seipsos amantes. Qui profectò pondus pœnæ quod in onere Tyri scribitur, non euadent.

De onere iumentorum austri. Sermo vndecimus.

Post initiũ ca.30. Esa. בהמות נגב *iumentorum austri vel meridiei.*

Vltimum onus est iumentorum austri. Auster qui ventus est calidus, signat spiritũ sanctum, sicut habes in Cãtico Canticorum, Surge aquilo, & veni auster: persla hortum meum. Felix anima, quæ huius austri iumentum est: quæ freno moderationis huius regitur, quæ in omnibus eius subditur volũtati. Felix planè anima, cui spiritus sanctus præsidet, & omnia opera eius dirigit, cogitationes eius disponit, motus ordinat,

Cant.4.d Ezech.1.c

G moréſque componit. De talibus ſcriptum eſt: Vbicúque erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur cum ambularent. De quibus propheta, Viã feciſti in mari equis tuis. Huius iumentum auſtri Paulus erat, qui dicebat: Non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritũ qui ex deo eſt: vt ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis. Et videte quomodo iumentũ auſtri vbiq; regitur freno præſidẽtis. Prohibetur à ſpiritu ne in Aſia prædicet, monetur à ſpiritu vt Macedoniã viſitet: incitatur à ſpiritu vt Athenienſibus euãgelizet: alligatus ſpiritu Hieroſolymam properat. Vides quomodo inſidẽs ei ſpiritus ſanctus quaſi iumento ſuo, nunc ſtringit habenas ne eat quò vult: nunc vrget calcaribus vt eat quò ſpiritus vult. Quid putamus filij mei? Nihil ne oneris portant huiuſmodi iumenta? Sed iumenta auſtri ſunt, ideo onerantur ab auſtro. Quali onere, inquis? Audi apoſtolũ: Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. In hac itaq; charitate quale onus ſuſtinuit apoſtolus, ipſe dicat: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcãdalizatur, & ego non vror? Et iterum: Triſtitia mihi magna eſt & cõtinuus labor pro fratribus meis ſecundum carnem. Ille igitur qui iumentum eſt auſtri, oneratur aliena infirmitate, oneratur aliena iniquitate, oneratur aliena neceſsitate & peruerſitate. Onus eſt eſuries pauperis, oppreſsio inopis, miſeria ægrotantis, tentatio proficientis, caſus deficientis. Onerauerat & eum plebis tribulatio, orphano-

H rum deſolatio, viduarum gemitus, afflictio captiuorũ. Nónne beatiſsimus Paulus quaſi hoc onere preſſus, à ſecretis cœlorum deſcendit ad cubile infirmorum? Sed & vos fratres qui fugiſtis ab aquilone de medio Babylonis, & iam habitatis in terra auſtri: alter alterius onera portate, & ſic iumentum auſtri adimplebitis legem Chriſti. Certè non eſt iumentum auſtri, qui portare negligit onus fratris ſui, infirmitates & morũ & corporum, quas in iſtis oneribus vt potuimus, commemorauimus. Præterea fratres per iumenta auſtri poſſumus eos ſignificatos dicere, qui dona ſpiritus ſancti non per meritum, ſed per officiũ ſortiuntur: ſicut ſunt prophetia, curationes, & cætera huiuſmodi. Quos ordinant, ordinantur: maledicuntur quos maledicunt: quos benedicunt, benedicuntur: ligantur, quos ligant: & quos abſoluunt, abſoluuntur, ita tamen ſi hæc omnia ſecundum leges eccleſiæ, non ſecundum animæ impetum faciunt. Hinc eſt quòd Balaam populo dei benedixit: quòd Caiphas peſsimus prophetauit: quòd Iudas peſsimus, ſicut cæteri Apoſtoli miracula fecit. Hinc eſt quòd multi venient in illa die dicentes: Nónne in nomine tuo prophetauimus, & ſigna multa fecimus? Et tunc cõfitebor illis, ait dominus, quia non noui vos. Hi tales non homines dicendi ſunt, ſed iumenta, qui domino Ieſu Chriſto non ſeruiunt, ſed ſuo ventri: qui terrena cupiunt, & cœleſtia contemnunt. Hi nimirum illo onere miſerabiliter punientur, quod quibuſdam

I iumentis auſtri Iſaias terribiliter intentat. Fregimus, vt potuimus, panem iſtum ordeaceum: ſed quia feſtinauimus, inter frangendum plurima nobis ceciderunt fragmenta. Vos igitur qui ocioſi eſtis, quos Chriſtus ab his occupationibus ſeruauit immunes, colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant. Inſpiciat vnuſquiſque ſeipſum. Videat & quod onus ſuſtineat, & quod in futurũ ſuſtinere formidet. Si ſub onere Babylonis eſt, deteſtetur illud & abiiciat: ne ſi fuerit cõformis operibus eius, à pœnis eius non ſit immunis. Sub onere Philiſtiim videat, ne potationibus eorũ inebrietur: eiſque fiat ſimilis in culpa, futurus eis ſimilis in pœna. Quòd ſi ſub onere Moab ſe ſenſerit laborare, ſatagat ſic neceſsitatibus corporis indulgere, ne Nabuzardã muros deſtruat Hieruſalem: nec ſic ei ſatisfaciat, vt cum illo in æternum ardeat. At ſi onus Damaſci humerũ preſſerit, caueat ne ipſe ſibi manus iniiciat: & ita ſeminãs in carne, de carne metat corruptionem. Sanè ſi onus AEgypti incubuerit, abiiciat opera tenebrarũ, & armis lucis induatur: ne ſi hic interioribus tenebris mentem libens tradiderit, quandoque in exterioribus nolens crucietur. Porrò ſi

K onus deſerti maris malis eum perſequutionibus infeſtauerit, non deficiat nec frãgatur: ne quod ipſi iniecerint per malitiã, ille per impatientiam patiatur. Si autem onus Duma, id eſt ſilentij fecerit impatientem, vel pudor & confuſio obſtruxerit confeſsionem: caueat pondus pœnæ quod talibus ſilentibus propheta intentat. Verùm ſi onere Arabię preſſus mortem timuerit, ſecundum naturã ſeſe habeat vt eam non timeat propter conſcientiam: ne non ſolùm ab Arabia prematur, ſed inſuper cum Arabia æternæ damnationis onere comprimatur. Præterea ſi ſub vallis viſionis onere ſuſpirans contra vanitatem pugnauerit: caueat ne à monte contemplationis cadat in vallem erroris, eo vtique onere obruẽdus, quod in onere vallis viſionis propheta deſcribit. At ſi ſub onere Tyri ob præſentes labores & dolores mentem puſillanimitas in deſperationem deiecerit: caueat præ omnibus propriæ voluntatis anguſtiã: vt corde dilatato per omnes huius vitæ anguſtias granter incedat, & ſic æternũ miſeriæ pondus quod Tyro intentatur, euadat. Poſtremò ſi ſub onere iumentorum auſtri affectus tędio defecerit: cogitet ſciátque, quia ſi onus charitatis abiecerit, onus damnationis nõ immeritò ſuſtinebit. Credo quòd non vacat à myſterio ipſe onerũ ordo: nec ſine cauſa primo loco ponitur onus Babylonis, ſecundo Philiſtiim, & ſic de cæteris. Si enim prius à cordibus noſtris non fuerit ex-

L pulſa cupiditas, quæ onus Babylonis & radix omnium ſcitur eſſe malorum: nec cætera onera declinare vel vincere, nec ad virtutum progredi ſummã vlla ratione poterimus. Fit autem iſta cupiditatis expulſio vel in his qui ſeculo plene renunciãt, vel qui ſic vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: vel tãquam nil habentes, & omnia poſsidentes. Cupiditate autem deuicta vel excluſa, iam nõ eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem: ſed aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Sed cum is qui non patitur nos tentari ſupra id quod poſſumus, ſed facit cum tentatione prouentum, vt poſsimus ſuſtinere, onus iſtud vel alleuiauerit vel abiecerit: onerabit nos huius carnis neceſſitas, cuius metas ſicut ſcire difficile eſt, ita ſeruare impoſsibile. Neceſſe proinde eſt, vt concepto igne, naturalia incentiua nos fatigent: & niſi eis reſiſtatur, ad illicita quęque compellãt. Si verò cõpreſsis Philiſtiim, neceſsitas corporalis quaſi Moab ſub modo fuerit temperãtiáque redacta, & ſic quaſi onus Damaſci, carnis quis vicerit incentiua: ſtatim errores & blaſphemiæ quaſi tenebræ AEgypti oculos carnis obducent, donec coruſcanti luci ſapientiæ tenebræ cedant, & ſtatim deſertum mare, id eſt, peruerſorum inuidia maliciáque ſuccedant. Qua ceſſante, cum omnia ei videantur eſſe quieta, ipſa quies à ſpiritu acediæ quaſi ab onere Duma non poteſt eſſe quieta. Quo operis orationis ac lectionis aſsiduitate expulſo, onus Arabiæ, id eſt, metus mortis incumbit. Sed & ipſo bonæ conſciẽtiæ ac fidei virtute ſuperato iam quaſi vicinum & propinquã-

M tem perfectioni vanitas onerabit. Quæ ſi fuerit profunda humilitate deuicta: nil reſtat niſi vt alienis neceſsitatibus quaſi iumẽtum auſtri oneretur. Hæc in præſenti de oneribus cauſa ſufficiat. Quorum quędã ab humeris noſtris tempore gratiæ Chriſtus deponit, quædã temperat, quædam minuit, quædam diſponit. Hæc autem omnia operatur ſecundum abundãtiam miſericordiæ ſuæ: à cuius præſentia quaſi à facie olei iugũ diabolicæ dominationis computruit. Sed qui tempus miſericordiæ negligit, iudicij tempus formidet: quia is qui per miſeridiam nos redemit, per iuſtitiam iudicabit. Itaque fratres miſericordiam & iudicium cantemus domino. Miſericordiam ſcilicet, quam experimur: iudicium, quod expectamus. Amplectamur illam, illud timeamus: vt hic deuoti, illic ſecuri inueniamur, præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, Amen.

Abac. 3. c · *1. Cor. 2. c* · *Rom. 5. a* · *2. Cor. 11.* · *Rom. 9. a* · *Onera iustorum.* · *Matt. 7. c* · *4. Re. 25. b* · *1. Tim. 6.* · *1. Cor. 7. e* · *Ephe. 6. b*

A *INCIPIT PRAEFATIO sancti Bernardi abbatis in vitam sancti Malachiæ episcopi.*

SEMPER quidem operæprecium fuit illustres sanctorum describere vitas, vt sint in speculum & exemplum ac quoddam veluti condimentum vitæ hominum super terram. Per hoc enim quodámodo apud nos etiam post mortem viuunt, multósque ex his qui viuentes mortui sunt, ad veram prouocát & reuocant vitam. Verùm nunc maxime id requirit raritas sanctitatis, & nostra plane ætas inops virorum. Quam sane inopiam super nos adeo inualuisse sentimus, vt nulli sit dubium illa sententia nos feriri: Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorũ. Et vt suspicor ego, aut præsto aut prope est de quo scriptũ est: Faciem eius præcedet egestas. Ni fallor, Antichristus est iste, quẽ fames ac sterilitas totius boni & præit & comitatur. Siue igitur nuntia iam præsentis, siue iamiámque affuturi prænũtia, egestas in euidenti est. Taceo vulgus, taceo vilem filiorum huius seculi multitudinẽ, in ipsas ecclesiæ columnas volo oculos leues. Quẽ mihi ostendas vel de illorum numero qui videntur dati in lucem gentium, non magis de B sublimi fumantem, quàm flammantem? Et si lumen quod in te est, inquit, tenebræ sunt, quantæ sunt tenebræ? Nisi tu illos forte (quod non credo) lucere dixeris, qui quæstum æstimant pietatem: qui in hæreditate domini non quæ domini, sed magis quæ sua sunt quæritant. Quid dico, quę sua sunt? Perfectus sit & sanctus etiam sua quærens, suáque retinens, si ab alienis cor manúsque cótineat: meminerit tamen qui sibi vsque huc forte peruenisse videtur, eundem exigi sanctitatis gradum & ab ethnico. An non milites suis iubẽtur contenti fore stipendiis, vt salui fiant? Magnum vero ecclesiæ doctori, si sit sicut vnus militum, aut certe (quod ad illorum improperium propheta loquitur) si vt populus, ita & sacerdos fuerit. O deformitatem! Itáne summus merito reputandus erit, qui à summo corruens gradu, hærebit vix infimo, ne abysso absorbeatur? Quàm rarus tamen iste ipse in clero! Quem item das mihi cótentum necessariis, contemptorem superfluorum? Lex est tamen præfixa ab apostolis, apostolorum successoribus: Victũ & vestitum habentes, inquiunt, his contenti simus. Vbi forma hæc? In libris cernimus eam, sed non in viris. Habes verò de iusto, quia lex dei eius in corde ipsius, & non in codice. Nec perfectionis is gradus. Perfectus, carere & necessariis paratus est. At gratis istud. Vtinam superfluis ponatur modus, vtinam non cupiamus in infinitum! Sed quid? Forte reperias C qui hoc possit. Id quidem difficile, sed vide quid egimus. Quærebamus virum optimum, multorum liberatorem, & ecce laboramus in inueniendo qui seipsum saluum facere possit. Optimus hodie est, qui non est nimis malus. Vnde quoniam à terra defecit sanctus, videor mihi non superuacue ex his qui empti sunt de terra, reuocare ad medium Malachiam episcopum, virum vere sanctum, & nostrorum quidem temporum singularis sapientiæ & virtutis. Iste erat lucerna ardés & lucens, nec extincta est tamen, sed submota. Quis mihi iure succenseat, si readmouero eam? Imò vero non est ꝙ mihi ingrati esse mei seculi homines debeant, & omnis deinceps generatio ventura, si quem conditio tulit, reuocem stilo: si mundo restituam, quo dignus non erat mundus: si seruẽ memoriæ hominum, hominem cuius memoria in benedictione sit omnibus qui legere dignabuntur: si me excitante amicum dormientem, vox turturis audita fuerit in terra nostra dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationẽ seculi. Deinde sepultus apud nos est, nobis specialiter hoc opus incumbit. Quid, quòd me inter speciales amicos sanctus ille habebat, & eo loci, vt nulli in hac parte gloriæ secundum fuisse me credam? Nec mercede vacat mihi tantæ familiaritas sanctitatis. Primitias iam accepi. In extremis positus erat, imò in principiis, iuxta illud: Cum cõsummatus fuerit homo, tunc incipit. Accucurri ego, vt benedictio morituri super me veniret. At ille cum iam membra alia mouere non posset, fortis ad dandam benedictionem, eleuatis sanctis manibus super caput meum, benedixit mihi, & benedictionem D hæreditate possideo: & quomodo ego illum silere queam? Postremo tu id mihi abba Congane iniungis, reuerendus frater, & dulcis amicus meus, ac tecum pariter (vt ex Hybernia scribis) vestra illa omnis ecclesia sanctorum. Libens obedio, præsertim quòd nó eloquium exigitis, sed narrationem. Dabo vero operam vt ea sit pura & luculenta, deuotos informans, fastidiosos non onerans. Sane narrationis veritas secura apud me est, intimata à vobis, haud alia proculdubio protestantibus, quàm quæ certissimè comperta sunt vobis.

Matt. 24. a — Iob. 41. b — Matt. 6. c — Esa. 24. a — 1. Tim. 6. b — Psal. 36. f — Eccli. 18. a

Explicit præfatio.

Incipit vita sancti Malachiæ EPISCOPI, A beato Bernardo edita.

MALACHIAS noster ortus Hybernia de populo barbaro, ibi educatus, ibi literas edoctus est. Cæterum de natali barbarie traxit nihil, non magis quàm de sale ma- E terno pisces maris. Quàm vero suaue, ꝙ inculta nobis barbaries tam vrbanum protulit ciuem sanctorum, & domesticum dei! Qui producit mel de petra, oleúmque de saxo durissimo, ipse fecit hoc. Parentes tamen illi fuere genere & potentia magni, iuxta nomen magnorum qui sunt in terra. At mater mente quàm sanguine generosior, satagebat in ipso initio viarum suarum notas paruulo facere vias vitæ, hanc pluris illi existimans ventosa scientia literaturæ secularis. Ad vtranque tamen huic non defuit ingenium pro ætate. In scholis literas, domi timorem domini docebatur, & quotidianis profectibus respondebat ambobus satis, magistro, & matri. Nempe à principio spiritum sortitus est bonum, per quem erat puer docilis, & amabilis valde, mire admodum omnibus per omnia gratiosus. Bibebat autem pro lacte de pectore materno aquas sapientiæ salutaris, & fiebat in dies seipso prudentior. Prudentior dicam, an sanctior? Vtrunque si dixero, non me pœnitebit: veritatem enim dicam. Agebat senem moribus, annis puer, expers lasciuiæ puerilis. Cũque ex hoc cunctis esset reuerentiæ & stupori, nó tamen inde (vt assolet) insolentior inueniebatur: sed magis quietus, & subditus in omni mansuetudine. Non impatiens magisterij, nó fugitans disciplinæ, non lectionis fastidiẽs, non ludorum deni- F que appetens, quod vel maxime illa ætas dulce ac familiare habere solet. Et proficiebat supra omnes coætaneos suos in ea quidem literatura quæ illi competebat ætati. Nam in disciplina morum, profectúque virtutum, etiam super omnes docentes se in breui enituit: nó tam matre tamen, quàm vnctione magistra. Hac solicitante haud segniter & in diuinis exercebatur, petere secretum, anticipare vigilias, meditari in lege, refici parcius, orare frequentius. Et quia ecclesiam frequentare nec vacabat propter studium, & pro verecundia non libebat: leuare puras manus in omni loco, vbi tamen secrete id posset. Iam tunc siquidem cautus fuit declinare virus virtutum, inanem gloriam. Est vicus prope ciuitatem in qua discebat puer, quò magister eius frequenter pergere solitus erat ipso solo comite. Illò euntibus ambobus pariter, ipse (vt postea referebat) retrahebat pedem, sistebat gradum: & stans à tergo magistri, illo quidem non comperiente, expansis ad cœlum manibus, raptim quodammodo, ac veluti iaculatam emittebat orationem, & sic dissimulans magistrum denuo sequebatur. Istiusmodi pio furto puer sæpius eludebat comitem pariter & magistrũ. Non est dicere omnia quę eius principia colore bonæ indolis decorauere: ad maiora atq; vtiliora currendũ. Vnum tamen refero adhuc, quòd hoc meo quidẽ iudicio non modo bonæ, sed & magnæ in puero dederit insigne spei. Excitus aliquando opinione cuiusdam magistri (erat enim famosus in disciplinis quas dicunt liberales) adi-

G uit illum discendi cupiditate. Quippe extrema iam pueritiæ captans ad eas literas anhelabat. Intrans vero domum vidit virum ludentem subula, crebrísque sulcantem tractibus nescio quo notabili modo parietem. Et solo visu offensus puer serius, quòd leuitatem redoleret, resiliuit ab eo, ac deinceps illum nec videre curauit. Ita cũ esset studiosissimus literarum, præ honesto tamen spreuit eas virtutis amator. Tali quodam præludio puer præparabatur ad eum qui se manebat in fortiori ætate conflictum, iámque ipse aduersarium prouocabat. Et Malachiæ quidem pueritia sic erat. Porro adolescentiam simili transiuit simplicitate & puritate, nisi quòd crescẽte ætate crescebat simul illi sapientia & gratia apud deum & homines.

HINC iam, id est ab ineunte adolescentia eius cœpit manifestius apparere quid esset in homine, & gratia dei in illo vacua non videri. Vidẽs enim industrius adolescẽs quàm in maligno mundus positus sit, & cogitans qualem spiritum accepisset, dicebat intra se: Non est spiritus huius mundi iste. Quid isti & illi? Non est societas alteri ad alterum, non plus quàm luci ad tenebras. Meus ex deo est, & scio quæ in illo donata sunt mihi. Inde mihi interim adhuc innocentia vitæ, inde continentiæ decus, inde iustitiæ fames, inde quoque illa eo securior, quo secretior gloria mea est testimonium conscientiæ meæ. Nil horum mihi tutum sub princi- H pe mundi. Deinde habeo thesaurum hunc in fictili vase. Verendum ne impingat & frangatur, & effundatur oleum lætitiæ quod porto. Et quidem non impingere inter saxa & scopulos distortæ & anfractuosæ viæ & vitæ huius, difficilimum. Itáne in momento perdam simul omnes quibus ab initio præuentus sum benedictiones dulcedinis? Resigno illi potius à quo sunt, & me pariter. Et ego enim ipsius. Perdo ipsam ad tempus animam meam, ne perdam in æternum. Et quod sum, & quæ habeo omnia, vbi mihi æquè salua, vti in manu auctoris? Quis ita ad seruandum solicitus, ad retinẽdum potens, ad restituendum fidelis? Seruabit tuto, restituet opportune. Sine retractatione me do ad seruiendum illi de donis suis. Non potest mihi perire ex omnibus quæ in opus pietatis expẽdero. Forte & sperare plus aliquid licet. Solet reddere cum vsura, qui dat gratis. Ita est, etiam cumulabit & multiplicabit in anima mea virtutem. Hæc cogitauit & fecit, sciens absque facto vanas esse cogitationes hominum. Erat homo in ciuitate Ardinacha, ipsa est in qua alitus est Malachias, & homo ille sanctus, & austeræ admodum vitæ, inexorabilis castigator corporis sui. Cellam habens iuxta ecclesiam, in ea manebat, ieiuniis & obsecrationibus seruiens die ac nocte. Ad hunc se contulit Malachias, formam vitæ accepturus ab eo, qui viuum se tali damnauerat sepultura. Et vide humilitatem. A primæua ætate in sancta arte magistrum I (quod dubium non est) habuerat deum, & ecce factus est denuo discipulus hominis, homo mitis, & humilis corde. Si nesciebamus, hoc vel solo nobis ipse probauit. Legant hoc qui docere quæ non didicere conantur, discipulos sibi coaceruãtes, qui nunquam discipuli extitere, cæci duces cęcorum. Malachias doctus à deo, doctorem nihilo minus quæsiuit hominem, & quidem caute & sapienter. Quid simile quæso afferre quibat in quo æquè daret caperẽtve experimentum profectus sui? Si Malachiæ exemplum eis pro minimo est, Pauli opus attendant. Nonne euangelium suum quod non ab homine acceperat, sed à Christo, cum hominibus tamen censuit conferendum, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset? Vbi ille securus non est, nec ego. Si quis hoc scit, viderit ne non tam securitas sit, quàm temeritas. Sed hæc alterius tẽporis. Nunc vero sonuit in ciuitate quod factum est, & commota est vniuersa ad inopinatam nouitatem. Stupebant autem omnes, & virtutem mirabantur, eóque amplius quo minus vsitatam in gente fera. Videres tunc reuelari ex multorũ cordibus cogitationes. Plerique humano affectu pensantes factum, plangere & dolere, quòd dilectus omnibus delicatúsq; adolescens duris se adeo laboribus mancipasset. Alij suspicati leuitatem propter ætatem, diffidere de perseuerantia, timere de casu. Nonnulli temeritatem causantes, indignari & fremere in eum, quòd supra ætatem & vires incõsultè rem arduam suisset aggressus. Verùm ille sine consilio egit nihil. Nam habuit consilium à propheta qui ait: Bonum est homini si por- K tauerit iugum ab adolescentia. Et addit: Sedebit solitarius & *Thre. 3.* tacebit, quia leuauit se supra se. Sedebat sibi iuuenculus secus *Ibidem.* pedes Imarij, hoc enim nomen viro, & aut discebat obedientiam, aut se didicisse docebat. Sedebat vt quietus, vt mansuetus, vt humilis. Sedebat & tacebat, sciens secundum prophetam, cultum iustitiæ esse silentium. Sedebat vt perseuerans, tacebat vt verecundus, nisi quòd suo illo silentio in dei auribus loquebatur cum sancto Dauid: Adolescentulus sum ego & contemptus, iustificationes tuas non sum oblitus. Et sedebat interim solitarius, quia & sine socio & sine exemplo. Quis enim ante Malachiam districtissimum viri propositum vel cogitaret attentare? Nempe mirabile omnibus habebatur, non imitabile. Malachias imitabile persuasit sedendo duntaxat & tacendo. Intra paucos dies habuit imitatores non paucos, prouocatos exemplo sui. Ita qui primo solitarius sedit & vnicus patris sui, fit iam vnus ex multis, fit ex vnigenito primogenitus in multis fratribus. Et vt prior in conuersione, ita in conuersatione sublimior: & qui ante omnes venit, omnium iudicio supra omnes eminuit in virtute. Et dignus visus est episcopo pariter & magistro, qui ad diaconij gradum promoueretur. Et coëgerunt eum. Hinc iam Leuita domini publice se ad omne opus pietatis accinxit, plus vero ad eas res in quibus aliqua iniuria videretur. Denique cura erat ei maxima in sepeliendis defunctis pauperibus, quòd hoc L sibi non minus humilitatem saperet, quàm humanitatem. Nec defuit nouo nostro Thobiæ rediuiua à muliere tentatio, imò à serpente per mulierem. Germana eius indignitatem (vt sibi videbatur) officij exhorrens, Quid facis (inquit) ô insane? Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et hoc illi quotidie exprobrans ingerebat, sed respondebatur mulieri stultæ iuxta stultitiam suam: Misera, tu eloquij casti vocem tenes, sed virtutem ignoras. Ita ministerium ad quod coactus accesserat, deuotus tenuit, indefessus exercuit. Vnde & censuerunt etiam sacerdotale officium imponendum illi. Et factum est ita. Erat autem cum sacerdos ordinatus est, annos natus quasi vingitiquinque. In qua eius vtraque ordinatione si quid præter canonum formam processisse videtur, vt vere videtur (siquidem infra vicesimumquintum annum Leuiticum ministerium, infra tricesimum adeptus est sacerdotij dignitatem) donandum sane tum zelo ordinatoris, tum meritis ordinati. Ego vero istud nec in sancto redarguendum, nec vsurpandum consulo ei qui sanctus non fuerit. Nec contẽtus episcopus, etiam vices suas commisit ei, seminare semen sanctum in gente non sancta, & dare rudi populo & sine lege viuenti, legem vitæ & disciplinæ. Suscepit ille mandatum in omni alacritate, sicut erat spiritu feruens, nec talentis incubans, seu inhians lucris. Et ecce linguæ sarculo cœpit euellere, destruere, dissipare: de die in diem factitans praua in dire- M cta, & aspera in vias planas. Exultabat vt gigas ad discurrendum vbique. Diceres ignem vrentem in consumendo criminum vepres, diceres securim vel asciam in deiiciendo plantationes malas, extirpare barbaricos ritus, plantare ecclesiasticos. Veternosas omnes (neque enim paucæ inueniebantur) abolere superstitiones, seu quaslibet vbicunque deprehẽdisset malignitates immissas per angelos malos. Denique quidquid incompositum, quicquid indecorum, quicquid distortum obuium habuisset, non parcebat oculus eius: sed velut grando grossos è ficubus, & sicut puluerem ventus à facie terræ, sic coram facie sua eiusmodi nitebatur totum pro viribus exturbare ac delere de populo suo. Et pro his omnibus tradebat iura cœlestia optimus legislator. Leges dabat plenas iustitiæ, plenas modestię & honestatis. Sed & apostolicas sanctiones, ac decreta sanctorum patrum, præcipuéque cõsuetudines sanctæ Romanæ ecclesiæ in cunctis ecclesiis statuebat. Hinc est quòd hodiéque in illis ad horas canonicas cantatur & psallitur iuxta morem vniuersæ terræ: nam minime id antè fiebat ne in ciuitate quidem. Ipse vero in adolescentia cantum didicerat, & in suo cœnobio mox cantari fecit, cum necdum in ciuitate seu in episcopatu vniuerso cãtare scirent, vel vellent. Deinde vsum saluberrimum confessionis, sacramentum confirmationis, contractum cõiugiorum, quæ omnia aut ignorabant aut negligebant, Malachias de nouo instituit.

Psal.
Ibid.
Ibid.

A stituit. Et de his ista pro exemplo sufficiant. Nã & per totum historiæ textum breuitatis studio plurima prætermus.

CVM esset illi studium & zelus maximus circa cultum diuinorum, & venerationem sacramentorum, ne forte de his aliquid constitueret vel doceret secus quàm ritus haberet vniuersalis ecclesiæ: subiit animum adire episcopum Malchum, qui se plenius de omnibus informaret. Hic erat senex plenus dierum & virtutum, & sapientia dei erat in illo. Natione quidem Hybernus, sed in Anglia conuersatus fuerat in habitu & proposito monachali Vintoniensi monasterio: de quo assumptus est in episcopum in Lesmor ciuitate Mumoniæ, & ipsa nobiliore inter cæteras regni illius. Ibi tanta ei desuper collata est gratia, vt non modo vita & doctrina, sed & signis clareret. Quorum duo pono exempli causa, vt omnibus innotescat qualem in scientia sanctorum Malachias habuerit præceptorem. Puerum mente captum ex his quos lunaticos vocant, inter confirmandum sacra vnctione sanauit. Hoc ita notum certúmque fuit, vt illum mox constituerit ostiarium domus suæ, vixerítque idem puer incolumis in eo officio vsque ad virilem ætatem. Surdo auditum restituit, in quo idem mirabile quiddam confessus est, quòd cum sanctus vtrique auriculæ hincinde digitos immisisset, duos quasi porcellos ex ipsis exire senserit. Pro his atque huiusmodi fama crebrescente, nomen grande adeptus est, ita vt ad B eum Scoti Hybernísque confluerent, & tanquam vnus omnium pater ab omnibus coleretur. Ad hunc ergo Malachias accepta benedictione patris Imarij, & ab episcopo missus, cum prospere peruenisset, benigne à sene susceptus est. Qui annos aliquot cum eo mansit, vt per hanc temporis moram hauriret plenius de pectore veterano, sciens scriptum, quia in antiquis est sapientia. Sed nec hoc quoque ad causam defuisse reor, quòd magnus ille prouisor vniuersorũ voluit seruum suum Malachiam in loco tam celebri notum fieri omnibus, qui erat omnibus profuturus. Nec enim poterat nõ esse gratus, quibus notus fuisset. Denique vnum interim accidit per quod ex aliqua parte, quod notum deo erat in illo, manifestum fecit hominibus. Inter regem Mumoniæ quæ est Hyberniæ pars australis, & germanũ eius, orta simultate, & fratre facto superiore rex pulsus regno, confugit ad episcopum Malchum, non tamen vt ope illius regnum recuperaret, sed magis princeps deuotus dedit locum iræ, & necessitatem in virtutem conuertit, priuatam eligens ducere vitam. Cúmque episcopus regem suscipere debito honore pararet, abnuit ille, se malle inquiens tanquam vnum ex illis esse pauperibus fratribus qui illi adhærerent, regium fastum deponere, & cõmuni paupertate fore contentum, expectare potius domini voluntatem, quàm per vim recipere regnum, nec velle pro suo honore terreno sanguinem humanum effundere, qui cõ C tra se clamet ad deum de terra. Quo audito exultat episcopus, & admiratus deuotionem satisfacit voto. Quid plura? Traditur regi paupercula domus ad habitandum, & Malachias in magistrum: ad victum panis cum sale & aqua. Porro ad delicias sufficiebat regi Malachiæ præsentia, vita atque doctrina, ita vt diceret ei: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. *Psal.118.c* Ad hæc per singulas noctes lachrymis suis stratum suum rigabat, *Ibid.6.b* sed & quotidiano aquæ frigidæ balneo male calentem extinguebat in carne libidinem. Et orans rex, cum rege dicebat: *Ibid.24.d* Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea. Et non amouit deus orationem eius, & misericordiam suam ab eo. Et exaudita est oratio eius, etsi secus quàm intenderet ipse. Nam is quidem solicitus erat pro anima sua: sed vindex innocentiæ deus, hominibus ostẽdere volens quoniam sunt reliquiæ homini pacifico, parabat interim facere iudicium iniuriam patienti: quod ille penitus non sperabat. Et suscitauit deus spiritum vicini regis. neque enim vnum est Hybernia regnum, sed diuisa in plura. Hic itaque videns quæ facta sunt, repletus est zelo, & hinc quidem indignans prædonum libertati, & insolentiæ superborum: inde vero miserãs regni desolationem, & regis deiectionem, descendit ad cellulam pauperis. Suadet reditum, sed non persuadet. Instat tamen, spondet opẽ, de effectu non diffidere monet: deum affuturum promittit, cui non poterũt resistere omnes aduersarij eius. Proponit etiam oppresionem pauperum, patriæque vastationem, & non D proficit. Cæterum accedente mandato episcopi, & Malachiæ cõsilio, de quibus ille pendebat totus, vix tandem acquiescit. Sequitur rex regem, & iuxta verbum regis sicut fuerat voluntas in cœlo, tota facilitate pulsis prædonibus reducitur homo in sua cum exultatione suorum, regnóque restituitur suo. Dilexit extunc rex ille & semper reueritus est Malachiam, eóque propensius, quo plenius in sancto viro digna veneratione & amore compererat. Cuius enim tantam meruit in sua aduersitate familiaritatem, sanctitatem ignorare non potuit. Propterea magis in sua prosperitate perpetibus illum amicitiis deuotisque colebat obsequiis: & libenter audiebat eum, & audito eo multa faciebat. Et de his satis. Veruntamen non fortuitu factum reor, quòd ita iam tunc magnificauit eum dominus in conspectu regum: sed quia vas electionis sibi erat ille, portaturus nomen suum coram regibus & principibus.

MORTVA est interim soror eius illa quam præfati sumus. Nec prætereundæ visiones quas vidit de ea. Huius siquidem sanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, vt se deuouerit non visurum eam in carne viuentem. At illa carne soluta, solutum est votum, & cœpit videre in spiritu, quam in corpore noluit. Quadam nocte audiuit per somnium vocem sibi dicẽtis sororem eius stare foras in atrio, & ecce per totos triginta dies nihil gustasse. Qui euigilans ci- E to intellexit cuius escæ inedia marceret, & diligenter discusso numero dierum quem audierat, ipsum esse reperit ex quo pro ea panẽ de cœlo viuũ non obtulisset. Tum ille qui sororis non animam oderat, sed peccatum, beneficentiam quam intermiserat, rursum adoritur. Neque id frustra. Non multum post visa est illi peruenisse ad limen ecclesiæ, necdum tamen posse intrare, apparere etiam in veste pulla. Cúmque ille perseueraret curans ne qua die solita stipe frustraretur, secundo vidit eam in veste subcandida, admissam quidem intra ecclesiam, sed altare contingere non permitti. Tertio tandem visa est aggregari cœtui candidatorum, & in veste candida. Vides lector quantum valeat deprecatio iusti assidua. Vere regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nónne tibi videtur Malachiæ oratio vicem quodammodo effractoris exhibuisse cœlestibus portis, quando peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod suis meritis negabatur? Hanc vim Iesu bone tu qui pateris facis, validus & pius ad saluandum, faciens misericordiam & potentiam in brachio tuo, & in sacramento tuo seruans sanctis qui in terra sunt vsque in consummationem seculi. Hoc plane sacramentum potẽs peccata consumere, debellare obuias potestates, inferre cœlis reuertentes de terra.

ET DOMINVS quidem in regione Lesmorensi sic præparabat dilectum suum Malachiam ad gloriam no- F minis sui. Verùm qui miserant eum, minime iam ferentes absentiam eius, missis epistolis reuocant illum. Quo reddito suis, & quidem instructiore de omnibus quæ oportebat: en opus à deo paratum & seruatum Malachiæ. Vir diues & potens qui locum Benchor & possessiones eius tenebat, inspiratus à deo cõfestim in manu eius sua omnia dedit, & se quoque. Et is auunculus eius: sed Malachiæ spiritus, quàm carnis propinquitas pluris fuit. Ipsum quoque locum Benchor tradidit ei princeps vt ædificaret ibi monasterium, vel potius reædificaret. Nempe nobilissimum extiterat antè sub primo patre Congello multa millia monachorum generans, multorum monasteriorum caput. Locus vere sanctus, fœcundúsque sanctorum, copiosissime fructificans deo, ita vt vnus ex filiis sanctæ illius congregationis nomine Luanus, centum solus monasteriorũ fundator extitisse feratur. Quod idcirco dixerim, vt ex hoc vno coniiciat lector, quàm ingens fuerit reliqua multitudo. Denique ita Hyberniam Scotiámque repleuerunt genimina eius, vt ea potissimũ tempora Dauidici illi versiculi præcinuisse videantur: Visitasti terram, & inebriasti eam: multiplicasti locupletare eam. *Psal.64.a* Flumen dei repletum est aquis: parasti cibum illorum, quoniam ita est præparatio eius. Riuos eius inebrians, multiplica genimina eius: in stillicidiis eius lætabitur germinans. Et in hunc modum cæteri qui sequuntur. Nec modo in præfatas, sed in exteras etiam regio-

G nes quasi inundatione facta illa se sanctorum examina effuderunt. E quibus ad has nostras Gallicanas partes sanctus Columbanus ascendens, Lexouiense construxit monasterium factus ibi in gentem magnam. Aiunt tam magnam fuisse, vt succedentibus sibi vicissim choris continuarentur solennia diuinorum, ita vt ne momentum quidem diei ac noctis vacaret à laudibus. Hæc de antiqua dicta sint Benchorensis monasterij gloria. Hoc olim destructum à piratis, ob insigne dignitatis antiquæ Malachias veluti quandam replantaturus paradisum amplexus est, & quia multa corpora sanctorũ ibi dormirent. Nam vt taceam illa quæ in pace sepulta sunt, ferunt nongentos simul vna die à piratis occisos. Erat quidem ingens loci illius possessio, sed Malachias solo contentus loco sancto, totas possessiones & terras alteri cessit. Siquidem à tempore quo destructum est monasterium, non defuit qui illud teneret cum possessionibus suis. Nam & constituebantur per electionem etiam, & abbates appellabantur, seruantes nomine (etsi non re) quod olim extiterat. Cúmque suaderent multi non alienare possessiones, sed totum simul retinere sibi, non acquieuit paupertatis amator, sed fecit eligi iuxta morem, qui eas teneret, loco (vt prædiximus) retento sibi & suis. Et fortasis consultius (vt post apparuit) integrum retinuisset, si non magis suæ prospexisset humilitati quàm paci. Itaque ex mandato patris Imarij assumptis secum decem circiter H fratribus, veniens ad locum cœpit ædificare. Vbi quadam die cum in securi ipse secaret, casu ex operariis vnus illo vibrante in aëra securim, locum incaute occupauit quò ictus destinabatur, & cecidit super spinam dorsi eius, tanto vtique impetu, quanto ille conatu impingere valuit. Corruit ille: accurrêre omnes, putãtes aut percussum ad mortem, aut mortuum. Et tunica quidem scissa à summo vsque deorsum, homo vero illæsus inuentus est, tam modice & summatim perstricta cute, vt vix in superficie vestigium appareret. Stabat homo incolumis quem securis prostrauerat, intuentibus & stupentibus qui circunstabãt. Vnde & facti alacriores, promptiores exinde ad opus inuenti sunt. Et hoc initium signorum Malachiæ. Porro oratorium intra paucos dies consummatum est de lignis quidem leuigatis, sed apte firmitérque contextum, opus Scoticum, pulchrum satis. Et exinde seruitur deo in eo sicut in diebus antiquis, simili quidem deuotione, etsi non pari numero. Præfuit Malachias loco illi tempore aliquanto, patre Imario ita constituente, ipse rector, ipse regula fratrum. Legebant in vita eius quomodo conuersarentur, & ipse ante illos præibat in iustitia & sanctitate coram deo: nisi quòd præter instituta communia, multa singulariter faciebat in quibus potius præibat omnes, & aliorum nemo illum poterat ad tam ardua sequi. Eo temporis & eo loci quidam infirmabatur: cui I assistens diabolus & aperte loquens suggerebat ne vnquam crederet monitis Malachiæ, sed si intraret ad se, cultello eum peteret & occideret. Quo cognito, qui illi ministrabant, ipso infirmo prodente, verbum perferunt ad Malachiam præmunientes. At ille solita arma orationis arripiens, impauidus hostem aggressus, & infirmitatem fugat & dæmonem. Erat autem nomen viro Malchus. Frater est iste secundum carnem Christiani nostri Mellifontis abbatis. ambo enim superstites adhuc sunt, sibi in spiritu modo germaniores. Nam ille vt liberatus est, continuo non ingratus, loco eodem conuersus ad dominum, habitum simul animúmque mutauit. Et cognouere fratres malignum inuidere bonis eorum: & ædificati sunt facti de reliquo cautiores.

Clericum nomine Michaëlem dysenteria laborantem, & desperate, mittens ei aliquid de mensa sua, eodem loco sanauit. Secũdo eundem ipsum grauissima infirmitate correptum & corpore pariter curauit & mente. Illico enim adhæsit deo & Malachiæ seruo eius, timens ne deterius aliquid sibi contingeret, si denuo ingratus tanto inueniretur & beneficio & miraculo. Et nunc, vt audiuimus, præest cuidam monasterio sito in partibus Scotiæ: & hoc nouissimum omnium quæ ille fundauit. Pro huiusmodi augescebat in dies & opinio & cõgregatio Malachiæ, & grande ei nomen intus & foris, non tamen re grandius. Nempe ibi demorabatur etiam factus episcopus, quòd locus esset vicinus ciuitati.

VACABAT tunc temporis episcopalis sedes in vna ciuitatum, & iam diu vacarat, Malachia nolente assentire. siquidem ipsum elegerant. Persistentibus tamen illis tandem aliquando cessit, accedente ad vim faciendam mandato magistri sui, necnon & metropolitani. Tricesimo ferme ætatis suæ anno Malachias consecratus episcopus introducitur Connereth. hoc enim nomen ciuitatis. Cum autem cœpisset pro officio suo agere, tunc intellexit homo dei non ad homines se, sed ad bestias destinatum. Nusquam adhuc tales expertus fuerat in quãtacunque barbarie. Nusquam repererat sic proteruos ad mores, sic ferales ad ritus, sic ad fidem impios, ad leges barbaros, ceruicosos ad disciplinam, spurcos ad vitam. Christiani nomine, re pagani. Non decimas, non primitias dare, non legitima inire coniugia, non facere confessiones: pœnitentias nec qui peteret nec qui daret penitus inueniri. Ministri altaris pauci admodum erãt. Sed enim quid opus pluribus, vbi ipsa paucitas inter laicos propemodũ ociosa vacaret? Non erat quòd de suis fructificarent officiis in populo nequam. Nec enim in ecclesiis aut prædicantis vox aut cantantis audiebatur. Quid faceret athleta domini? Aut cedendum turpiter, aut periculose certandum: sed qui se pastorem & non mercenarium agnoscebat, elegit stare quàm fugere, paratus & animam suam dare pro ouibus si oportuerit. Et quanquam omnes lupi, & oues nullæ, stetit in medio luporum pastor intrepidus, omnimodis argumẽtosus quomodo faceret oues de lupis. Monere cõmuniter, secreto arguere, flere per singulos: nunc aspere, nunc leniter conuenire, prout cuique expedire videbat. In quibus per hæc minus profecisset, cor contritum & humiliatum offerebat pro eis. Quotiens noctes totas peruigiles duxit, extendens manus in oratione! Et cum venire ad ecclesiam nollent, per vicos & plateas occurrebat inuitis, & circuiens ciuitatem perquirebat anhelus quẽ Christo acquireret. Sed & foris rura & oppida nihilo minus sæpius percurrebat cum sancto illo comitatu discipulorũ suorum, qui nunquam deerant lateri eius. Ibat & erogabat vel ingratis cœlestis tritici mensuram. Nec vehebatur equo, sed pedes ibat, & in hoc virum se apostolicum probans. Iesu bone quanta passus est pro nomine tuo bellator tuus à filiis sceleratis? quãta sustinuit ab iis ipsis quibus & pro quibus loquebatur bona tibi? Quis digne exprimat in quantis vexatus, quibus affectus sit contumeliis, quibus iniuriis lacessitus, quotiens lassatus inedia, quotiens afflictus in frigore & nuditate? Attamen cum iis qui oderunt pacem, erat pacificus, instãs nihilo minus opportune importune. Blasphematus obsecrabat, iniuriatus opponebat scutum patientiæ, & vincebat in bono malum. Quidni vicisset? Perseuerauit pulsans: & secundum promissionem tandem aliquando pulsanti apertum est. Quomodo poterat non sequi quod veritas prænunciauerat secu- M turum? Dextera domini fecit virtutem: quia os domini locutum est veritatem. Cessit duritia, quieuit barbaries, & domus exasperans paulatim leniri cœpit, paulatim correptionem admittere, recipere disciplinam. Fiunt de medio barbaricæ leges, Romanę introducuntur. Recipiũtur vbique ecclesiasticę consuetudines, contrariæ reiiciuntur. Reædificantur basilicę, ordinatur clerus in illis, sacramentorum rite solennia celebrantur. Confessiones fiunt, ad ecclesiam conueniunt plebes, concubinatus honestat celebritas nuptiarum. Postremo sic mutata in melius omnia, vt hodie illi genti conueniat quod dominus per prophetam dicit: Qui ante non populus meus, nunc populus meus. Contigit post annos aliquot destrui ciuitatem à rege Aquilonaris partis Hyberniæ: quia ab Aquilone panditur omne malum. Et forte malum illud bene vtẽtibus bonum fuit. Quis scit enim si tali flagello deus delere voluit mala antiqua populi sui? Istiusmodi Malachias necessitate compulsus & ipse exiit cum turba discipulorũ suorum. Nec ociosus exitus eius. Hac occasione monasteriũ Ibracẽse constructũ est, eunte illò Malachia cum suis numero centum viginti fratribus. Ibi occurrit ei Cormarcus rex, ipse est qui olim regno pulsus, sub cura Malachię de misericordia dei cõsolationem accepit. Et locus ille situs in regno eius. Gauisus est rex viso Malachia, se & omnia sua exponens ei, & iis qui cum eo erant, vtpote non ingratus nec immemor beneficij. Adducta incontinenti animalia multa ad vsus fratrum, multa insuper

A insuper in auro & argento ad sumptus ædificiorum pro regia liberalitate collata. Ipse quoque erat intrans & exiens cum eis sedulus & officiosus, habitu quidem rex, sed animo discipulus Malachiæ. Et benedixit loco illi dominus propter Malachiam, & in breui factus est magnus rebus, & possessionibus, & personis. Vbi velut de nouo inchoans, legem & disciplinam quam aliis imponebat, magis ipse portabat episcopus & magister. Ipse in ordine vicis suæ coquinæ ministerio inseruiebat, ipse fratribus cum recumberent, ministrabat. Inter succedentes sibi inuicem fratres ad cantandum legendúmve in ecclesia non se præteriri patiebatur, strenue implens & ipse officium loco suo tanquam vnus ex illis. Sanctæ paupertatis non modo participem, sed & principem se exhibebat, ipsius præcipuè super omnes abundantius æmulator existens.

DVM hæc ita aguntur, contigit infirmari archiepiscopum Celsum. ipse est qui Malachiam in diaconum, presbyterum, episcopúmque ordinauit. Et cognoscens quia moreretur, fecit quasi testamentum, quatinus Malachias deberet succedere sibi, quòd nullus videretur dignior qui episcoparetur in sede prima. Hoc præsentibus indixit, hoc mandauit absentibus, hoc specialiter ambobus Mumoniæ regibus & maioribus terræ sancti Patricij auctoritate præcepit, cuius reuerentia & honore tanquam apostoli illius gentis qui totam patriam conuertisset ad fidem, sedes illa in qua B & viuens præfuit, & mortuus requiescit, in tanta ab initio cunctis veneratione habetur, vt non modo episcopi & sacerdotes, & qui de clero sunt, sed etiam regum ac principum vniuersitas subiecta sit metropolitano in omni obedientia, & vnus ipse omnibus præsit. Verùm mos pessimus inoleuerat quorundam diabolica ambitione potentum, sedem sanctam obtentum iri hæreditaria successione. Nec enim patiebantur episcopari nisi qui essent de tribu & familia sua. Nec parum processerat execranda successio, decursis iam in hac malitia quasi generationibus quindecim. Et eo vsque firmauerat sibi ius prauum, imò omni morte puniendam iniuriam generatio mala & adultera, vt etsi interdum defecissent clerici de sanguine illo, sed episcopi nunquam. Denique iam octo extiterant ante Celsum viri vxorati & absque ordinibus, literati tamen. Inde tota illa per vniuersam Hyberniam, de qua multa superius diximus, dissolutio ecclesiasticæ disciplinæ, censuræ eneruatio, religionis euacuatio. Inde illa vbique pro mansuetudine Christiana, sæua subintroducta barbaries, imò paganismus quidam inductus sub nomine Christiano. Nam quod inauditum est ab ipso Christianitatis initio, sine ordine, sine ratione mutabantur & multiplicabantur episcopi pro libitu metropolitani, ita vt vnus episcopatu vno nō esset contentus, sed singulæ penè ecclesiæ singulos haberent episcopos. Nec mirum. Nam quomodo tam morbidi capitis membra C valerent? Pro his Celsus atque huiusmodi malis populi sui vehementer dolens (erat enim vir bonus & timoratus) curauit omnimodo habere sibi successorem Malachiam, quòd per ipsum confideret posse explantari malè radicatam successionem, qui charus esset omnibus, & quem omnes æmularentur, & dominus erat cum eo. Nec frustratus est à spe sua. Nam illo mortuo substitutus est Malachias, non tamen mox, neque id facile. Ecce enim de semine nequam qui occupet locum Mauricius nomine. Is per quinquēnium fretus potentia seculari incubauit ecclesiæ, non episcopus, sed tyrānus: nam vota piorum magis in Malachiam conuenerāt. Denique suadebant eum subire onus iuxta constitutionem Celsi: sed ille qui omne sublime haud secus quàm suum præcipitium declinabat, bonam sibi videbatur nactus occasionem excusandi, quòd per id temporis introitus eius pacificus esse non posset. Instabant tam sancto operi & solicitabant omnes, duo potissimum episcopi, Malchus & Gillebertus. Quorum prior ipse est senior Lesmorensis, de quo supra mentio facta est: alter quem aiunt prima functum legatione apostolicæ sedis per vniuersam Hyberniam. Qui triennio iam decurso in hac præsumptione Mauricij, & Malachiæ dissimulatione, non ferentes vltrà ecclesiæ adulterium, dedecus Christi, conuocatis episcopis & principibus terræ, vno spiritu adeunt Malachiam parati vim facere. At ille renuere primum, prætendere siquidem difficultatem rei, nobilis illius prosapiæ multitudinem, D fortitudinem, ambitionē, multum esse ad se pauperculum opponere se tot, tātis, talibus, taliter radicatis, qui iam annos ferme ducentos quasi hæreditate possedissent sanctuarium dei, & nunc quoque id præoccupassent: non posse illos extirpari nec cum mortibus hominum quidem: sua non interesse fundi humanum sanguinem occasione sui: postremo iunctum se sponsæ alteri, quam dimittere non liceret. Verùm illis econtra instantibus, & clamantibus quia à domino sermo egressus est, sed & tota auctoritate iubentibus subire onus, atq; intentantibus anathema, Ad mortē (inquit) ducitis me, sed obedio spe martyrij, hac tamen cōditione, vt si iuxta fidem vestram res in melius cedat, & vindicet sibi deus suam hæreditatem à diripientibus eam, tunc demum omnibus consummatis, & ecclesia pacem habēte, liceat redire ad priorem sponsam meam, & amicam de qua rapior paupertatem, & pro me illic alium substituere, qui tunc forte repertus idoneus fuerit. Nota lector virtutem viri, & animi puritatem, nec honorem scilicet affectantis, nec formidantis mortem pro Christi nomine. Quid hoc animo purius, quidve fortius, vt se exponens periculo & labori, alteri fructum cedat, ipsam in loco principatus securitatem & pacem? Facit hoc, cum liberum sibi ex pacto retinet reditum ad pupertatem, pace & libertate ecclesiæ restituta. Spondentibus illis demum acquieuit voluntati eorum, vel potius dei, à quo sibi iam olim præostēsum recordabatur, quod de se modo dolebat fieri. Nempe iam ægrotante Celso apparuit Malachiæ, & quidē longe posito & nescienti, mulier proceræ staturæ, & reuerendi vultus. Percunctanti quænam esset, responsum est esse vxorem Celsi. Quæ tradens ei virgam pastoralem quam manu tenebat, disparuit. E Paucis decursis diebus Celsus moriens misit baculum suum Malachiæ tanquam sibi successuro: quem vt vidit, agnouit ipsum esse quem viderat. Huius præcipue recordatio visionis terruit Malachiam, ne si quod diu satis dissimularat, vltra renueret, diuinę iam videretur resistere voluntati. Veruntamen ciuitatem non intrauit quandiu ille incubator vixit, ne hac occasione contingeret mori quenquam ex his quibus vitam magis ministraturus veniebat. Ita per biennium (nam id temporis superuixit ille) agens extra vrbem, strenue in vniuersa prouincia opus episcopale exercuit. Illo igitur celeri morte facto de medio, rursum Nigellus quidā, imò vero nigerrimus sedē præripuit. Et in hoc animæ suæ Mauricius adhuc viuens prouiderat, vt hunc haberet hæredem, in quo qui damnādus exibat, operibus adiicere dānationis persisteret. Erat enim & ipse ex dānata progenie cognatus Mauricij. Cæterum rex & episcopi & fideles terræ nihilo minus conuenerunt vt intro ducerent Malachiam. Et ecce concilium malignantiū ex aduerso. Quidam de filiis Belial promptus ad malitiam, potens F in iniquitate, sciens locum vbi pariter cōuenire decreuissent, multis aggregatis sibi, latenter vicinum occupat collem eminentem è regione, vnde illis tractantibus alia, repentino impetu super incautos irruerent, & interficerent innocentes. Condixerant enim etiam regem cum episcopo trucidare, vt non esset qui vindicaret sanguinem iustū. Res innotuit Malachiæ, & intrans ecclesiam (erat enim prope) eleuatis manibus orauit ad dominum. Et ecce nubes & caligo, sed & tenebrosa aqua in nubibus aëris, diem verterunt in noctem. Fulgura quoque & tonitrua & horribilis spiritus procellarum diem vltimum minitantur, vicináque elementa intentāt omnia mortem. Et vt scias lector quòd oratio Malachiæ concusserit elementa: solos intercepit tempestas qui quærebant animam eius: solos turbo tenebrosus inuoluit, qui parauerant opera tenebrarum. Denique ipse qui princeps extiterat tanti mali, fulmine percussus interiit cum tribus aliis: & fuere consortes mortis, qui fuerant participes sceleris. Quorū sequenti die inuenta sunt corpora semiusta & putrida, hærentia ramis arborum, vbi quemque spiritus eleuans allisisset. Alij quoque tres semiuiui inuenti sunt, cæteri omnes circūquaque dispersi. Illos autem qui cum Malachia erant, quanuis proximos loco, tempestas omnino nō tetigit, nec quicquam molestiæ intulit. In facto isto recens capimus experimentū veritatis verbi illius, quia oratio iusti penetrat cœlos. Sed & nouum antiqui exemplum miraculi, quo olim tota AEgypto versante in

G tenebris, solus Israël in lumine mansit, dicente scriptura: Vbicunque Israel erat, lux erat. Huc mihi accurrit & factum sancti Heliæ, nunc quidem ab extremis terræ nubes & pluuias educentis, nunc vero super blasphemos euocantis ignem de cœlo. Et modo de simili clarificatus est deus in seruo suo Malachia.

Exod.10.f

ANNO ætatis suæ tricesimooctauo pauper Malachias pulso incubatore intrauit Ardinacha pontifex & metropolitanus totius Hyberniæ: rege verò cæterisque qui introduxerant eum, ad propria remeantibus, ipse remanet in manu dei, & remanent illi foris pugnæ, intus timores. Nam ecce viperea soboles frendens & vociferans se exhæredari, tota se intus & foris suscitat aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Porro Nigellus videns sibi imminere fugam, tulit secum insignia quædam ædis illius, textum scilicet euangeliorum, qui fuit beati Patricij, baculúmque auro tectum, & gemmis preciosissimis adornatum, quem nominant baculum Iesu, eo quòd ipse dominus (vt fert opinio) eum suis manibus tenuerit atque formauerit. Et hæc summæ dignitatis & venerationis in gente illa. Nempe notissima sunt celeberrimáque in populis, atque in ea reuerentia apud omnes, vt qui illa habere visus fuerit, ipsum habeat episcopum populus stultus & insipiens. Ibat homo gyrouagus, & alter satanas circuibat terram, & perambulabat eam, insignia sacra circumferens. Quæ vbique ostentans, vbique eorum gratia receptabatur, conciH liens sibi per hæc animos omnium, & à Malachia quoscunque potuisset auertens. Hæc ille. Erat autem princeps quidam de potentioribus iniquæ progeniei, quem rex priusquam ciuitatem exiret, iurare coegerat pacem tenere episcopo, acceptis ab eo insuper obsidibus multis. Is post regis exitum nihilo minus ciuitatem ingressus, consilium habuit cum propinquis & amicis quomodo sanctum dolo tenerent, & occiderent. Timebant vero plebem. Et coniurantes in necem Malachiæ constituêre locum & diem, & traditor dedit eis signum. Ipso die cum vespertina iam solennia in ecclesia celebraret antistes cũ vniuerso clero & multitudine populi, mittit ad ipsum nequam ille in verbis pacificis in dolo, rogans quatinus ad se dignetur descendere, vt faciat pacem. Respondentibus qui assistebant, ipsum potius ad episcopum debere venire, ecclesiam esse competentiorem locum firmandæ pacis: (siquidẽ præsenserant dolum) subiungunt qui missi erant, hoc tutum nõ esse principi: timere eum capiti suo, nec se credere turbis quæ se ante hos dies causa episcopi propemodum interemissent. Contendentibus in hunc modum illis quidem vt iret, istis vero ne iret: episcopus cupidus pacis, & mortis non timidus, Sinite (inquit) fratres, sinite me imitari magistrũ meum. Sine causa sum Christianus, si Christum non sequor. Forte flecto humilitate tyrannum: & si non, vinco tamen exI hibens oui pastor, sacerdos laico, quod mihi ille debuerat. Vos quoque quod in me est, non parum ædifico exemplo tali. Quid enim si contingat occidi? Non recuso mori, vt vos vitæ ex me teneatis exemplum. Oportet episcopum (vt ait episcoporum princeps) non dominari in clero, sed formam fieri gregis. Haud aliam sane formam, quàm ab illo accepimus, qui humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem. Quis mihi det hanc relinquere filiis signatam sanguine meo? Experiemini certe an sacerdos vester digne satis à Christo didicerit mortem non timere pro Christo. Et surgens cœpit ire, flentibus cunctis, & supplicantibus ne tantum cuperet pro Christo mori, vt tantum Christi gregem desolatum relinqueret. Verum ille totam spem suam ponẽs in domino, tota alacritate perrexit, tribus tantùm comitatus discipulis paratis mori cum eo. Qui vt calcato limine domus, repente se medio intulit armatorum, scuto fidei ipse munitus: concidêre facies omnium, quia pauor irruit super eos, ita vt dicere posset episcopus: Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt, & ceciderunt. Hoc verbum verum est. Videres hostiam stantem, carnifices ferro armatis manibus vndique circunstantes, & qui immolaret non erat. Putares stupere lacertos. sic non fuit qui extenderet manum. Nam & is quoque qui caput malitiæ videbatur, assurgit ei potius, quàm insurgit. Vbi quæso signum ô homo quod dederas in mortẽ pontificis? Hoc magis honoris signum, quàm mortis indicium. Deferre est hoc, non mortem inferre. Res mira. Pacem offe-K runt, qui necem parauerant. Non est quod abnuat, qui & vitæ periculo quæsierat eam. Itaque facta est pax, & tam firma, vt ab illa die hostem sacerdos non modo pacatum habuerit, sed subditum, sed deuotũ. Quo audito fideles quique gauisi sunt. quòd non modo saluatus sit sanguis innoxius in die illa, sed & nocentium multorum animæ Malachiæ meritis euaserint ad salutem. Et apprehendit omnes circũquaque timor, audientes quomodo duos inimicorum eius qui viderentur ferociores & fortiores in generatione sua, sic subita virtute prostrauit deus, istum loquor qui in manibus est, & eum de quo superius dixi. Alterũ enim terribiliter mulctatũ in corpore, alterũ misericorditer mutatum in corde, ambos mirabiliter comprehẽdit in consiliis quæ cogitabant. His ita peractis cœpit iam in ciuitate episcopus tota libertate disponere & ordinare de omnibus pertinentibus ad ministerium suum, non tamen sine continuo discrimine vitæ suæ. Nam etsi iam nemo qui palam noceret, ab insidiantibus tamen nec locus satis tutus episcopo erat, nec tempus feriatum. Et deputati sunt ei viri armati ad custodiam die ac nocte, sed ille magis in domino confidebat. Fuit vero consilium, præfatum schismaticum insequi, eo quòd seduceret multos ex insignibus quę ferebat, suadẽs omnibus se episcopum esse debere, & sic solicitans plebes aduersus Malachiam, atq; ecclesiæ vnitatẽ. Et fecit sic. Et sine difficultate ita in breui vniuersas sepiuit vias eius, per gratiam sibi L à domino datam, & quam habebat ad omnes, vt malignus ille coactus sit dare manus, reddere insignia, & quiescere de reliquo in omni subiectione. Ita Malachias, licet per multa pericula & labores, prosperabatur in dies & confortabatur, magis ac magis abundans in spe & virtute spiritus sancti. Nec modo malefactores sed & detractores Malachiæ corripuit deus. Quidam, verbi gratia, gratiam habens principum & potentum, etiam ipsius regis, quòd esset adulator & garrulus & potens in lingua, fauebat per omnia aduersariis Malachiæ, & procaciter tuebatur partem eorum, sancto vero & præsenti resistebat in facie, & detrahebat absenti, irreuerenter occurrens ei in omni loco, maximéque vbi celebrioribus illum sciret interesse conuentibus. Sed cito digna linguæ procacis mercede donatus est. Intumuit & cõputruit lingua maledica, vermibus ex ea scatentibus & diffluentibus toto ore blasphemo: quos per septem ferme dies incessanter vomens, tandem cum illis miseram expuit animam. Loquente coràm aliquando Malachia, & populum exhortante, mulier quædam infelix ausa est interrumpere sermonem clamoribus improbis, non deferens sacerdoti & spiritui qui loquebatur. Erat autem de progenie impia, & spiritum habens in naribus, blasphemias contumeliásque euomebat in sanctum, dicens hypocritam, & inuasorem alienæ hæreditatis. sed & caluitiei M illius improperans. At ille nihil respondit ei, sicut erat verecundus & mitis, sed dominus respondit pro eo. Versa illa in insaniam est, domino indicante: & crebris vocibus clamitans se suffocari à Malachia, morte demũ horrenda luit peccatum blasphemiæ. Sic misera assumens aduersus Malachiam improperium Helisæi, vere illum sibi alterũ experta est Helisæum. Porro quia causa pestilentiæ cuiusdam ortæ in ciuitate multitudinem cleri & populi solenniter cum memoria sanctorum tunc foras eduxerat: ne hoc quidem prætereundum, quòd orante Malachia pestilentia illico conquieuit. Ex hoc iam qui mutiret aduersus eum non fuit, dicẽtibus qui de semine Chanaan sunt: Fugiamus Malachiam, quia dominus pugnat pro eo. At sero istud, quia zelus domini vbique occurrens eis, persecutus est eos vsque ad internecionem. Quomodo intra paucos dies periit memoria eorum cum sonitu? Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam? Grãde hodiéque miraculum facit tam velox generationis illius deletio, his præsertim qui eorum nouerant superbiam atque potentiam. Multa quidem & alia signa fuere quibus deus glorificauit nomen suum, & seruum suum inter sudores & pericula confortauit. Quis digne commemoret? Non tamen omnia præterimus, & non sufficimus ad omnia. Propter seriem autem narrationis, ne impediatur, aliqua quæ dicturi sumus, reseruamus in finem.

A IGITVR Malachias intra triennium reddita retributione superbis, & libertate ecclesiæ restituta, pulsa barbarie, & reformatis vbique moribus Christianæ religionis, videns omnia in pace esse, cœpit cogitare & de sua pace. Et memor propositi sui, constituit pro se Gelasium virum bonum & dignum tali honore conniuentibus clero & populo, quin potius sustinentibus propter pactum. Nam aliàs durum visum omnino. Quo consecrato, regibúsque ac principibus attentius commendato, ipse clarus miraculis & triumphis ad suam parœciam redit. Non tamen Connereth, & audi causam dignam relatu: Diœcesis illa duas fertur habuisse antiquitus episcopales sedes, & duos extitisse episcopatus. Id visum melius Malachiæ. Itaque quos ambitio conflauit in vnum, Malachias reuocauit in duos, partem alteri episcopo cedēs, partem retinens sibi. Et propterea non venit Connereth, quòd in ea iam episcopum ordinasset, sed Dunum se contulit, disterminans parœcias sicut in diebus antiquis. O purum cor! ó oculum columbinum! Locum tradidit nouo episcopo qui videretur paratior, principalior haberetur, locum in quo sederat ipse. Vbi sunt qui de terminis litigant, pro vno viculo perpetes adinuicem inimicitias exercentes? Nescio si quod genus hominum magis quàm istos antiquum vaticinium tāgat: Secuerunt prægnantes Galaad ad dilatandum terminos suos. Sed hæc aliàs.

B MALACHIAS factus Dunensis episcopus, cōfestim more suo curauit asciscere ad solatium sibi de filiis suis conuentum regularium clericorum. Et ecce rursus accingitur quasi nouus Christi tyro ad spirituale certamen, rursus induitur arma potentia deo, sanctæ paupertatis humilitatem, rigorem disciplinæ cœnobialis, ocium contemplandi, orandi assiduitatem. Quæ tamen omnia voto magis valuit diu tenere quàm actu. Etenim vniuersi confluebant ad eum, nec modo mediocres, sed & nobiles & potentes illius se sapientiæ & sanctitati instruendos, corrigendos ac regendos committere festinabant. Et ipse interdum ibat & exibat seminare semen suum, disponens & decernens tota auctoritate de rebus ecclesiasticis tanquā ex apostolis vnus. Et nemo illi dicebat, In qua potestate hæc facis? vidētibus cūctis signa & prodigia quæ faciebat, & quia vbi spiritus domini, ibi libertas. Visum tamen sibi non tutè satis actitari ista absque sedis apostolicæ auctoritate: & Romam proficisci deliberat: maximéque quod metropoliticæ sedi deerat adhuc & defuerat ab initio pallij vsus, quod est plenitudo honoris. Et visum est bonum in oculis eius si ecclesia pro qua tantum laborarat, quem hactenus non habuerat, suo acquireret studio & labore. Erat & altera metropolitica sedes quam de nouo constituerat Celsus, primæ tamen sedi, & illius archiepiscopo subdita tāquam C primati, & huic quoque optabat nihilo minus pallium Malachias, confirmarique auctoritate sedis apostolicæ prærogatiuam, quam beneficio Celsi adipisci meruerat. Innotescente proposito displicuit fratribus, necnon & magnatibus, & populo terræ. Omnes enim intolerabilem sibi iudicabant tam diutinam omnium pij parentis absentiam, & quòd metuerent de morte ipsius. Cōtigit interea mori germanum eius, Christianum nomine, virum bonum, plenum gratiæ & virtutis. Episcopus erat, illi quidem secundus in celebri opinione, sed vitæ sanctimonia & iustitiæ zelo forte non impar. Huius decessus magis terruit vniuersos, & discessum Malachiæ reddidit molestiorem. Dicebant autem nullo modo assentiendum vnici peregrinationi patroni, vt non desoletur omnis terra, si duabus tantis columnis sub vno momento temporis destituatur. Ergo omnes pariter contradicunt. Et vim faciebant, cum ille diuinam vltionem minatus est. Non tamen destitere illi, nisi missa sorte, prius dei voluntas super hoc interrogaretur. Prohibente illo nihilo minus mittunt, sed illa pro Malachiæ parte ter respondisse inuenta est. Nec enim vna contenti vice fuere, cupidi retinendi eum. Demum cedentes dimittunt illum, non tamen sine ploratu & vlulatu multo. Sed ne quid imperfectum relinqueret, tractare cœpit quomodo defuncti fratris semen suscitaret. Et accersitis ad se tribus discipulis suis, anxius æstuabat quisnam dignior ad hoc opus siue vtilior videretur. Et diligēter intuitus singulos: Tu, inquit, ô Edane (sic enim vocabatur vnus) suscipe onus. Illo cunctante & flente, Ne timeas, ait. tu enim mihi à domino designatus D es, quia annulum aureum quo desponsandus es, iam nūc præuidi in digito tuo. Acquieuit ille, & Malachias eo consecrato proficiscitur. Cúmque egressus de Scotia peruenisset Eboracum, sacerdos quidā Sycarus nomine intuitus eum agnouit. Nec enim faciem eius viderat ante, sed cum haberet spiritum prophetiæ, reuelatum fuerat ei iampridem de illo. Et tunc incunctanter circunstantibus digito eum demonstrans, Hic est (inquit) de quo dixeram, quia de Hybernia sanctus veniet pontifex, qui scit cogitationes hominum. Sic non potuit latere lucerna sub modio, prodente eam per os Sycari spiritu sancto, qui illam accenderat. Nam & multa secreta de esse suo suorúmque dicta sunt ei à Sycaro, quæ ita esse vel fuisse omnia recognouit. Sed & sociis Malachiæ percunctantibus de suo reditu, respondit Sycarus incunctanter, quod post rei probauit euentus, paucos videlicet admodum de numero illo cum episcopo redituros. Illi audito hoc suspicati sunt mortem, sed deus aliter adimpleuit. Nempe rediens ab vrbe, quibusdam apud nos, quibusdam & in aliis locis ad discendam cōuersationis formam relictis, iuxta verbum Sycari cum paucis admodum repatriauit. Hæc de Sycaro. In ipsa vrbe Eboracensi accessit ad eum vir nobilis secundum seculum Vvalleuus nomine, tunc prior in Kyrkeham regularium fratrum, nunc vero monachus & monachorum pater in Mailros monasterio ordinis nostri, qui deuotus Malachiæ se orationi- E bus satis humiliter commendauit. Is aduertens multos habere episcopum socios, & equos paucos, (nam præter ministros & clericos alios, quinque cum eo erant presbyteri, & equi non nisi tres) obtulit ei suum quo ipse vehebatur, hoc solum dolere se inquiens, quòd esset runcinus dure portās. Et addidit: Libentius dedissem si melior fuisset: sed si dignamini, ducite qualemcunque vobiscum. Et ego (ait episcopus) eo libentius accipio quo prædicas viliorem, quia non potest mihi vile esse quicquid tam preciosa voluntas obtulerit. Et cōuersus ad suos, Hunc (inquit) sternite mihi, quia cōmodus satis & sufficiens erit in longum. Quo facto ascendit: & primo quidem durum, vt erat, sentiens, postmodum mira mutatione valde commodum sibi & suauiter ambulantem inuenit. Et ne caderet super terram de sermone quem dixerat, vsque ad nonum annum quo mortuus est ipse, non defecit ei, factus optimus & preciosissimus palefridus. Quódque euidentius miraculum cernentibus fecit, de subnigro cœpit albescere, & non multo post vix inueniebatur albior illo. Mihi quoque in via hac datum est videre virum, & in eius visu & verbo refectus sum & delectatus sum sicut in omnibus diuitiis: & ego vicissim, peccator licet, inueni gratiam in oculis eius extunc & deinceps vsque ad obitum ipsius, sicut in procemio præfatus sum. Ipse etiam dignatus diuertere ad Claramuallem, F visis fratribus compunctus est, & illi non mediocriter ædificati in præsentia & sermone eius. Et acceptans locum & nos, atque intimis visceribus colligens, valedixit nobis, & abiit. Qui transalpinans cum venisset Iporiam ciuitatem Italiæ, hospitis sui paruulum filium qui male habens moriturus erat, continuo sanauit.

ERAT tunc temporis in sede apostolica felicis memoriæ Innocentius secundus papa, qui eum benigne suscepit, humanè satis illi super longa peregrinatione compassus. Et primo quidem Malachias quod altius infixerat animo, cū multis lachrymis implorabat, licere sibi viuere & mori in Claraualle permissu & benedictione summi pontificis. Et petiit hoc non oblitus ad quod venerat, sed affectus quo venerat desiderio Claræuallis. Non autem obtinuit, quòd vir apostolicus lucris potius vberioribus aucupandum decerneret. Nec tamen omnino frustratus est à desiderio cordis sui, cui mori ibi, etsi non viuere, donatum est. Mensem integrum fecit in vrbe, loca sancta perambulans & frequentās causa orationis. Cúmque per id temporis sæpe ac diligenter ab eo & ab iis qui cum eo erant, summus pontifex inquisisset esse patriæ, mores gentis, statum ecclesiarum, & quanta in terra deus per eum operatus fuisset, paranti iam repatriare commisit vices suas, per vniuersam Hyberniam legatū illum constituens. Significatum siquidem erat ei ab episcopo Gilleberto (qui vt supra memorauimus, tunc legatus extiterat) quòd iam non

G posset præ senio & debilitate corporis villicare. Post hæc petit Malachias confirmari nouæ Metropolis constitutionem, & vtriusque sedis pallia sibi dari. Et confirmationis quidem priuilegium mox accepit: de palliis autem oportet, ait summus pontifex, solennius agi. Conuocatis episcopis & clericis & maioribus terræ celebrabis generale concilium, & sic conniuentia & communi voto vniuersorum per honestas personas requiretis pallium, & dabitur vobis. Deinde tollens mitram de capite suo, imposuit capiti eius, sed & stolam cum manipulo dedit illi quibus vti inter offerendum solebat. Et salutatum in osculo pacis dimisit eum apostolica fultum benedictione & auctoritate. Qui reuertens per Claramuallem suam secundam nobis largitus est benedictionem. Et alta suspiria trahens quòd non liceret sibi pro suo desiderio remanere, hos, inquit, interim pro me oro vt retineatis, qui à vobis discant quod nos postmodum doceant. Et infert: Erunt nobis in semen, & in semine isto benedicẽtur gentes: & illæ gentes quæ à diebus antiquis monachi quidem nomen audierũt, monachum non viderunt. Et dimissis quatuor à latere suo, abiit. Qui probati & digni inuenti, monachi facti sunt. Post aliquod tempus cum iam sanctus esset in terra sua, misit alios, & factum est de illis similiter. Quibus per aliquantum tempus instructis & eruditis corde in sapiẽtia, dato eis in patrem sancto fratre Christiano qui erat vnus ex ipsis, emisimus eos,
H adiungentes de nostris quanti sufficerent ad numerum abbatiæ. Quæ concepit & peperit filios quinque, & sic multiplicato semine augescit in dies numerus monachorum, iuxta desiderium & vaticinium Malachiæ. Nunc iam repetamus ordinem narrationis. Malachias profectus à nobis prospere peruenit Scotiam. Et inuenit Dauid regem, qui adhuc hodie superest, in quodam castello suo, cuius filius infirmabatur ad mortem. Ad quem ingressus honorifice à rege susceptus, & humiliter exoratus vt sanaret filium suum, aqua cui benedixit, aspersit iuuenem, & intuens in eum ait: Confide fili, non morieris hac vice. Dixit hoc, & die sequẽti dictum secuta est sanitas, sanitatẽ lætitia patris, clamor & strepitus totius exultantis familiæ. Exiit sermo ad omnes: nec enim quod in domo regia & regis acciderat filio, latẽre potuit. Et ecce vbique resultans gratiarum actio, & vox laudis, tum pro salute domini, tum pro miraculi nouitate. Henricus est iste, nam viuit adhuc, vnicus patris sui, miles fortis & prudens, patrissans (vt aiunt) insectando iustitiam & amorem veri. Et amauit vterque Malachiam quandiu vixit, tanquam qui illum à morte reuocasset. Rogabant eum manere per aliquot dies: sed ille declinans moram non sustinuit, & mane carpebat iter.

Transeunti igitur per villam nomine Crugeldum, occurrit puella muta. Orante autẽ illo solutum est vinculũ linguæ eius, & loquebatur rectè. Dehinc villam ingrediens quam
I nominant ecclesiam sancti Michaëlis, oblatam sibi mulierem phreneticam & vinctam funibus coram omni populo curat, & dimissa incolumi proficiscitur. Perueniẽs vero ad portum Lapasperi, transitum ibi per aliquot dies præstolabatur, sed mora minime transiit ociosa. Construitur interim de virgis in sepem textis oratorium, ipso iubente, ipso operante pariter. Consummatum circundedit vallo, atque interiacens spatium in cœmiterium benedixit. Sanè merita benedicentis, miracula satis declarant, quæ vsque hodie ibi actitari feruntur. Inde est quòd de finitimis locis infirmos & male habẽtes illò portare consueuerunt, & sanantur multi. Mulier totis dissoluta membris, plaustro vecta illuc, pedibus suis remeauit domũ, vna duntaxat nocte non frustra in loco sancto pręstolata misericordiam domini. Alia quædam ibidem pernoctabat in oratione, quam forte reperiens solam homo barbarus accensus libidine, & sui minimè compos, irruit rabiosus in eam. Cõuersa illa & tremefacta suspiciens aduertit hominem plenum diabolico spiritu: Heus tu, inquit, miser quid agis? Considera vbi es, reuerere hæc sancta, defer deo, defer seruo eius Malachiæ, parce & tibiipsi. Non destitit ille furiis agitatus iniquis. Et ecce (quod horribile dictu est) venenatum & tumidum animal quod buffonem vocant, visum est reptans exire de inter femora mulieris. Quid plura? Terrefactus resiliit homo, & datis saltibus festinus oratorio exiliit. Ille confusus abscessit, & illa intacta remãsit, magno quidem & dei miraculo, & merito Malachiæ. Et pulchrè operi fœdo & abominando K fœdum interuenit & abominabile monstrum. Non prorsus aliter decuit bestialem extingui libidinem, quàm per frigidissimum vermem: nec aliter temerarium frænari ausum, frustrari conatum, quàm per vilem inutilémque bestiolam. Et hæc loco isto sufficiant pauca de pluribus. Nunc iam reliqua prosequamur.

ASCENDIT Malachias nauem, & prospere nauigans applicuit monasterio suo Benchorensi, vt primi filij primam reciperent gratiam. Quid animi putas gessisse illos sano de via tam longa recepto patre, & illo patre? Nec mirum si se tota in gaudium effuderunt viscera eorum in reditu eius, quando & exteris circunquaque gentibus incredibilem mox lætitiam velox rumor inuexit. Denique de ciuitatibus & castellis & vicis occurrunt ei, & quocunque diuertat, suscipitur exultatione vniuersæ terræ. Veruntamen non sapit honor, opus exercetur legationis. Multis in locis celebrantur conuentus multi, ne qua regio seu portio regionis legationis fructu & vtilitate fraudetur. Seminatur super omnes aquas, non est qui se abscondat ab opera solicitudinis eius. Non sexus, non ætas, non conditio, non professio reputatur. Vbique semen spargitur salutare, vbique intonat tuba cœlestis. Vbique discurrit, vbique irrumpit euaginato gladio linguæ ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. Terror eius super facientes mala. Clamat iniquis, noli- L te iniquè agere: & delinquentibus, nolite exaltare cornu. Religio vbique plantatur, propagatur, fouetur. Oculi eius super eos, & cura eius ad necessitates eorum. In conciliis quæ passim celebrantur, repetuntur antiquæ traditiones, quas tamen bonas fuisse constiterit, abolitas vero negligentia sacerdotum. Nec modo vetera instaurantur, cuduntur & noua. Et quæcunque promulgauerit, tanquam cœlitus edita acceptantur, tenentur, scripto mandantur ad memoriam posterorum. Quidni cœlitus missa crederentur, quæ tot cœlestia confirmant miracula? Et vt fidem dictis faciam, perstringam nonnulla paucis. Quis enim cuncta enumeret? Quanquã libentius fateor imitandis immorer, quàm admirandis. Et meo quidem iudicio primum & maximum miraculũ quod fecit, ipse erat. Vt enim taceam interiorem hominẽ eius, cuius pulchritudinem, fortitudinem, puritatem satis indicabant mores ipsius & vita: ipsum exteriorem ita vno semper modo ipsóque modestissimo & decentissimo gessit, vt nil prorsus appareret in eo quod posset offendere intuentes. Et quidem qui nõ offendit in verbo, ille perfectus est vir. At vero in Malachia quis vnquam etiam si curiosius obseruarit, deprehendit ociosum non dico verbum, sed nutum? Quis manum pedémve mouentem frustra? Imò quid non ædificans in eius incessu, aspectu, habitu, vultu? Denique vultus hilaritatem nec fuscauit mœror, nec leuigauit risus. Totum in eo disciplinatum, M totum insigne virtutis, perfectionis forma. Per omnia serius, sed non austerus. Remissus interdum, dissolutus nunquam. Negligens nihil, etsi pro tempore multa dissimulans. Quietus sæpe, sed minime aliquando ociosus. A die primo conuersionis suæ vsque ad extremum vitæ suæ sine proprio vixit. Non seruos, non ancillas, non villas, non viculos, non denique quicquam redituum ecclesiasticorum seculariúmve vel in ipso habuit episcopatu. Mensæ episcopali nihil prorsus constitutum vel assignatum vnde episcopus viueret. Nec enim vel domum propriam habuit. Erat autem pene incessanter circuiens parœcias omnes euangelio seruiens, & de euangelio viuens, sicut constituit ei dominus, dignus est, inquiens, operarius mercede sua. Nisi quod frequentius ipsum euangelium sine sumptu ponens, de laboribus suis suorúmque ferebat vnde se & alios qui secum laborabant in opere ministerij, sustentaret. Porro si interdum quiescere oporteret, in sanctis hoc faciebat locis quæ ipse per Hyberniã sparserat vniuersam. Apud quos vero moram facere libuisset, illorum se conformauit moribus & obseruantiis, cõmuni contentus vita & mensa. Non fuit in victu, non fuit in vestitu in quo potuisset Malachias dignosci inter cæteros fratres: intantum cum maior esset, humiliauit se in omnibus. Denique cum exiret ad prædicãdum, cum peditibus pedes & ipse ibat, episcopus & legatus. Forma apostolica hæc, & inde magis mira

Margin notes: *Psal. 74. a* — *Iacob. 3. a*

A mira in Malachia, quo rara nimis in aliis. Verus profecto apostolorum hæres est iste, qui talia agit. Sed aduertere est quomodo diuidat hæreditatem cum fratribus suis, æquè nepotibus apostolorum. Illi dominantur in clero, iste dum esset liber ex omnibus, omnium se seruum fecit. Illi aut non euangelizantes manducant, aut euangelizant vt manducent. Malachias imitans Paulum manducat vt euangelizet. Illi fastum & quæstum æstimant pietatem: Malachias hæreditate vendicat sibi opus & onus. Illi felices se credunt si dilatauerint terminos suos: Malachias in dilatãda charitate gloriatur. Illi cõgregant in horrea, & dolia replent, vnde onerent mẽsas: Malachias colligit in deserta & solitudines vnde impleat cœlos. Illi cum accipiant decimas & primitias & oblationes, insuper & de Cæsaris beneficio telonia, & tributa, & alios reditus infinitos, solliciti sunt nihilo minus quid manducent aut quid bibant: Malachias nihil horum habens, multos tamen locupletat de promptuario fidei. Illis nec cupiditatis nec sollicitudinis vllus est finis: Malachias cupiens nihil, non nouit tamen cogitare de crastino. Illi à pauperibus exigũt quod dent diuitibus: iste sollicitat diuites pro pauperibus sustentandis. Illi marsupia vacuant subditorum: iste pro peccatis eorum altaria cumulat votis hostiísque pacificis. Illi alta palatia erigunt, turres ac mœnia ad cœlos leuant: Malachias non habẽs B vbi caput reclinet, opus facit euangelistæ. Illi equos ascendunt cum turba hominum gratis manducantium panem, & non suum: Malachias septus sanctorum fratrum collegio pedes circuit portans panes angelorum quibus satiet animas esurientes. Illi plebes ne agnoscunt quidem: iste erudit. Illi potentes & tyrannos honorant: iste punit. O virum apostolicum, quem tot & talia nobilitãt signa apostolatus sui. Quid ergo mirum si mira est operatus sic mirabilis ipse? Imò vero non ipse, sed deus in ipso. Alioquin, tu es deus (inquit) qui facis mirabilia.

Psal. 76.

ERAT mulier in ciuitate Culratim dæmonium habens. Vocatus est Malachias, orat pro addicta, vrget inuasorem, exit. Sed nondum exsaturata nequitia eius, miseram inuadit mulierculam quæ forte prope assisteret. Et Malachias: Non ad hoc, inquit, tibi illam tuli, vt hanc peruaderes: exi & ab [illegible]. Paret, sed repetit priorem: à qua denuo pulsus, recurrit in alteram. Ita per aliquod spatium alternatim vexabat illas, hincinde refugiens. Tunc sanctus indignans sibi illudi à dæmone, colligénsque spiritum, infremuit, & totis viribus fidei facto impetu in aduersarium ab vtraque fugauit, & quidem non minus vexatum his quas vexauerat ipse. Cæterum quòd moram fecit sancto, non putes lector fuisse virtutis eius, sed dispensationis diuinæ, vt videlicet ex hoc manifestior fieret & maligni præsentia, & victoria Malachiæ. C Denique audi quid alibi fecerit, non autem per præsentiam suam. Et vtique potuit præsens, quod absens valuit. In regione aquilonaris partis Hyberniæ iacebat infirmus in domo, nec dubium quin dæmonum maleficio. Nam quadã nocte audiuit eos loquentes, dicentes alter ad alterum: Vide ne miser iste hypocritæ illius stratum straménve contingat, & sic effugiat manus nostras. Cognouit homo quòd Malachiã loquerentur, quem non multo ante in eadem domo meminerat pernoctasse, & adhuc stramen in loco. Sumptáq; fiducia, & quo potuit conatu cœpit repere debilis corpore, sed fide fortis. Et ecce in aëre clamor & vociferatio: Prohibe eum prohibe, retine eum, retine, amittimus prædã. Verum is quem portabat fides & desideriũ euadendi, quanto plus clamabant illi, tanto magis genibus manibúsque nitens ad remedium festinabat. Et perueniens ascendit lectulum, volutatur in stramine, audit vlulatum plangentium, Heu heu, ipsi nos prodidimus, decepti sumus, euasit. Et dicto citius recessit ab eo dęmonum terror & horror quem patiebatur, & omnis pariter ægritudo. In Lesmor ciuitate homo à dæmonio vexatus, per Malachiam liberatus est. Item transeunti aliquando Planginiam oblatus illi infans habens dæmonium, sanus relatus est.

In regione eadem ligatam funibus phreneticam solui iussit, & in aqua quam benedixit lauari. Lota est, & sanata. Alteram quoq; in Saballo regione Vlydiæ membra propria dentibus laniantem, orando & tangendo curauit. Amentẽ hominem multa prædicentem futura, amici & propinqui adducunt D ad dei hominem vinctum funibus fortiter, quòd fortem ad nocendum rabies ipsa fecisset, & terribilem valde. Orat Malachias, & incontinenti æger sanatur & soluitur. Factum est hoc loco quodam cuius nomen tacemus, quòd nimis barbarum sonet, sicut & alia multa. Alio tempore in præfata ciuitate Lesmor puellam mutam parentes eius in media platea offerunt transeunti, cum multa supplicatione rogantes vt ei subuenire dignetur. Stat Malachias, & facta oratione tangens digito linguam eius, sputum misit in os eius, & loquentem dimisit. Exiens de quadam ecclesia, obuium habuit hominem cum vxore sua quæ non poterat loqui. Rogatus vt eius misereatur, stat in porta populo circunstante: & data benedictione super eam, iubet dominicam dicere orationem. Dixit illa, & populus benedixit dominum. In ciuitate cui nomen Oenthreb decumbens lectulo quidam diues iam dies duodecim priuatus linguæ officio, ad iussionem visitantis se sancti, loquelam recuperat, Eucharistiam sumit, & ita munitus extremum in bona cõfessione efflauit spiritum. O oliua fructifera in domo dei, ô oleum iucunditatis vngens & lucens. Et splendore miraculi illustrauit sanos, & suauitate beneficij vnxit infirmum, cui mox morituro salutarem confitendi & cõmunicandi obtinuit facultatem. Intrauit ad eum quidam de nobilibus habens ei aliquid dicere. Qui inter loquendum, fide plenus, tres iuncos pie furatus de lectulo in quo ille sedebat, tulit secum, & multa deus de furto pietatis est operatus E fide illius, & præsulis sanctitate. Forte venerat in ciuitatẽ nomine Duenvania. Et cum sederet ad mensam, ingressus vir nobilis de ciuitate ipsa humiliter supplicat pro vxore prægnante quæ iam solenne præterisset tempus pariẽdi, ita vt mirarentur omnes, & nemo aliud quàm vitæ periculum crederet imminere. Rogat & cum eo Neemias episcopus illius ciuitatis, qui iuxta eum sedebat: rogãt & cæteri quotquot aderant simul discumbentes. Tum ille: Compatior ei (inquit) quòd bona mulier sit & pudica. Et porrigens viro poculum cui benedixerat, vade (inquit) da illi bibere, sciens eam sumpto benedictionis potu & sine mora & sine periculo parituram. Factum est quod præcepit, & nocte ipsa subsecutum est quod promisit. Sedebat in campo cum comite Vlydię aliqua tractans, & multitudo copiosa circa eos. Venit mulier grauida, & vere grauida indicat se contra omnes naturæ leges retinere partum iam quindecim mensibus, & diebus viginti. Cõpassus Malachias super nouo & inaudito incommodo orat, & mulier parit, & qui aderant lætati sunt & mirati. Omnes enim viderunt in qua facilitate & velocitate loco eodem enixa sit, & triste negati partus periculum miraculo commutatũ iucundiori. Accidit ibidem quiddam pari quidem miraculo, sed sorte dispari. Vidit hominẽ qui publice tenere diceretur F concubinam fratris, & hic erat miles minister comitis. Et publice conueniens incestuosum, alterum ei Ioannem exhibuit: non licet tibi, inquiens, concubinam habere fratris tui. At ille alterum ipsi nihilo minus Herodem redhibens, non modo non audiuit eum, sed & superbe respondit, & coram omnibus iurabat nunquam se dimissurum. Tum cõmotus Malachias, sicut erat pro iustitia vehementer zelans, & deus, inquit, te ab illa separet vel inuitum. Paruipẽdens ille, ex instanti abiit indignabundus, offendensque mulierem non longe à turba cõstituta in loco, vi oppresit eã, sicut erat satanæ totus, cui paulo ante traditus fuerat. Nec latuit flagitium. Ancilla quæ dominam comitabatur, recurrens domum (nempe haud procul aberat loco) nũciat anhela quid mali acciderit. Ad quam vocem germani illius qui domi erant, zelantes sororis stuprum, tota illò festinantia peruolant, pudicitiæ hostem ipso in loco & opere sceleris deprehensum multis confossum vulneribus interimunt. Necdum conuentus solutus erat, cum ecce armiger illius, quod euenerat, nunciauit. Et mirati sunt vniuersi, ꝙ sententia Malachiæ tam celerem habuisset effectum. Timuerunt quoque flagitiosi audito hoc verbo (nam multi erant in terra) & territi purgati sunt, lauantes manus suas in sanguine peccatoris. Diarmitium comitẽ multo iam tẽpore decũbentem lecto, duriter quidem increpans ꝙ malus homo esset, immoderatius seruiens ventri & gulæ, benedicta aspersum aqua sine mora surgere fecit, & ita valẽtem vt illico equum ascen-

G deret,& vtiq; præter spem suam ipsius & suorũ. In vrbe Caselési venit homo ante eum cum filio paralytico, rogãs illum sanari. Qui orans breuiter, vade (inquit) filius tuus sanabitur. It,& crastino redit cum filio,sed minime sanato. Tum surgẽs Malachias & stans super eum diutius orauit,& sanatus est. Et conuersus ad patrem, Offer, inquit, illum deo. Annuit homo, sed non tenuit, & post aliquot annos ille iam iuuenis recidit in idipsum, sine dubio propter inobedientiam patris, & pacti trãsgreßionem. Alius quidam veniens de longinquo cum esset Malachias in finibus Mumoniæ, attulit ad eum filium pedum penitus officio destitutum. Percunctatus quonam modo illi accidisset, vt suspicor, inquit, dæmonum malignitate. Et addit: Ludenti in prato ipsi (ni fallor) immisere soporem, euigilánsque puerulus sic se inuenit. Hæc dicens cum lachrymis precem fundit, efflagitat opem. Misertus eius orauit Malachias, iubens ægrum interim dormire ibidem super solium. Dormiuit,& surrexit sanus. Hunc ipse quia de longe venerat, aliquãdiu in comitatu suo retinuit, & erat ambulans cum eo.

In monasterio Benchorensi pauper quidam, fratrum eleemosynis sustentabatur,& erat quotidianam accipiens stipem, aliquid officij factitans in pistrino. Is claudus ab annis duodecim humi manibus repẽs, post se trahebat pedes emortuos. Quem die quadam ante cellam suam Malachias mœstum & mœrentem inueniens, causam percunctatur. Et ille, Vides, H inquit, quàm ex longo misellus affligor,& manus domini super me, & ecce ad cumulum ærumnæ, homines qui misereri debuerant, irrident me potius, miseriæ exprobrantes. Quem vbi audiuit, pietate motus suspexit in cœlum, manus pariter leuans. Facta autem breui oratione ipse intrauit cellam, & ille surrexit. Et stans super pedes suos mirabatur si vere esset quod erat, penè somnium suspicatus. Cœpit tamen se pedetẽtim mouere: neq; enim posse ire satis credebat. Tãdem quasi è graui somno euigilans cognoscit misericordiam domini super se: firmiter graditur,& in pistrinum reuertitur, exiliens & exultans,& laudans deum. Viso eo, qui ante viderant & cognouerant, repleti sunt stupore & extasi, phantasma putantes. Virum item hydropicum orando sanauit, qui illico remansit in monasterio pastor ouium factus. Ciuitas Hyberniæ nomine Corcagia vacabat episcopo. Tractatum est de electione, dissensere partes, quibusque (vt assolet) præsulem volentibus cõstituere suum, non dei. Venit illuc Malachias audita dissensione. Conuocato clero & populo, etiam corda & vota discordantium vnire curauit, & persuasis illis totum negotium sibi debere credi, cui potißimũ sollicitudo incumberet illius sicut & aliarum per Hyberniam Ecclesiarum, incontinenti nominat eis non quempiã de nobilibus terræ, sed magis quẽdam hominem pauperem quem sciret sanctum & doctum, & hic erat alienigena. Quæritur ille, nunciatur decumbere le- I cto, & ita debilis vt nullo pacto exeat, nisi in manibus portatus ministrãtium. Et Malachias: Surgat, inquit, in nomine domini, ego præcipio: obedientia saluum faciet eum. Quid faceret ille? Parẽre volebat, sed imparatum se sentiebat. Quòd & si posset ire, episcopari reformidabat. Ita cum voluntate obediendi pugnante gemino hoste, pondere lãguoris,& metu oneris: vicit illa tamen, data sibi in adiutorium spe salutis. Itaque conatur, mouet sese, tentat vires, inuenit se solito fortiorem. Crescit pariter fides cum viribus,& rursum facta fortior fides dat vicißim viribus incrementum. Iam surgere per se valet, iam meliuscule gradi, iã nec sentire in ambulando lassitudinem: demũ expeditus & alacer peruenire ad Malachiã sine hominis adiutorio. Qui assumens eum misit in cathedrã, clero & populo collaudãte. Hoc ita in pace factum est, quia nec illi ausi sunt Malachiæ voluntati in aliquo obuiare videntes signum quod fecerat: nec ille parẽre dubitauit tam euidẽti argumento factus securior de domini voluntate. Mulier quædam fluxum sanguinis patiebatur, & hæc nobilis, charissima Malachiæ, plus tamen ob morum quàm generis nobilitatem: quæ ex toto deficiens (nimirum cum sanguine exhaustis viribus) iam posita in extremis misit ad dei hominẽ, vt (quod supererat) animæ subueniret, qui se iam non esset visurus in corpore. Audiens Malachias moleste tulit, ꝙ mulier virtutis foret, & vita eius fructuosa opere & exemplo. Et videns se non posse satis accurrere tẽpestiue, accito Malcho, ꝙ iuuenis esset & expeditus (ipse est cuius supra meminimus frater Chri- K stiani abbatis) accelera, inquit, fer illi tria poma hæc, super quę nomen domini inuocaui. Cõfido in ipso quòd vbi ex eis gustauerit, non gustabit mortem priusquam nos videat, etsi tardiuscule secuturos. Festinat Malchus secundum mãdatum,& veniens intrat ad morituram, alterum se exhibens puerum Helisæi, nisi quòd huius efficacior opera fuit. Iubet missam sibi à Malachia benedictionem accipere, & gustare, si quo modo valuerit. At illa exhilarata audito nomine Malachiæ, vt obedire posit, nutu signat paulisper se erigi velle. nam verbo nõ poterat. Erigitur, gustat, gustato confortata est, loquitur,& gratias agit. Et immisit dominus soporem in eam, & suauißime requieuit in eo cuius vsu diu caruerat, sicut & esu. Stetit interim sanguis, & post modicum expergefacta sanam se reperit, nisi quòd longa inedia & sanguinis minutione adhuc debilis erat. Si quo minus, die sequenti desideratus Malachiæ aduentus aspectúsque perfecit. Habitabat vir nobilis in vicinia Benchorensis monasterij, cuius vxor cum infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias vt descẽderet priusquam moreretur, infirmã vncturus oleo descendit, & intrauit ad eam. Quo viso exultat illa, spe animata salutis. Et cum pararet vngere eam, visum est omnibus differendum potius vsque mane. Erat enim vespera. Acquieuit Malachias,& data benedictione super ægram, exiuit cum his qui secum erant. At vero L post modicum subito clamor factus est, planctus & strepitus multus per totam domum, siquidem insonuit quòd mortua esset. Accurrit Malachias tumultu audito, & secuti sunt eum discipuli eius. Et accedens ad lectum, vt certo comperit expirasse, consternatus est animo, sibi imputans quòd fraudata gratia sacramenti obierit. Et eleuatis in cœlum manibus, obsecro domine (inquit) insipienter egi, ego peccaui qui distuli, non ista quæ voluit. Hæc dicens contestatus est in audientia omnium, nullam se recepturum consolationem, nullam daturum requiem spiritui suo, nisi quam tulerat, liceret restituere gratiam. Et stans super eam tota nocte laborabat in gemitu suo: & pro oleo sancto largo imbre lachrymarum perfundens mortuam, vicem illi vnctionis quam poterat exhibebat. Ipse quidem sic. Ad suos autem, Vigilate, inquit, & orate. Itaque in psalmis illi, ille in lachrymis, noctem duxere peruigilem. Et mane facto exaudiuit dominus sanctum suum, quia spiritus domini erat postulans pro eo qui postulat pro sanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperit oculos quæ fuerat mortua, & vt solent qui de graui somno euigilant, fricans sibi manibus frontem & tempora, super lectum se erigit, & agnito Malachia inclinans deuote salutat eum. Et verso luctu in gaudium, stupor apprehendit omnes & qui viderunt,& qui audierunt. Sed & Malachias gratias agens, benedixit dominum. Et vnxit eam nihilo minus, sciens in hoc sacramẽto remitti peccata, quòd oratio fidei saluet infirmũ. Post hæc abiit ille, & illa cõualuit,& viuens incolumis tempore aliquãto vt gloria domini manifestaretur in ea, per- M acta pœnitentia quã sibi Malachias iniunxerat, in bona cõfessione iterum obdormiuit,& migrauit ad dominum. Fuit item mulier cui spiritus iracundiæ & furoris intantum dominaretur, vt non solùm vicini & cognati fugerẽt consortiũ eius, sed filij quoq; ipsi vix sustinerent habitare cũ ea. Clamor & rancor & tempestas valida vbicunq; fuisset. Audax,& ardens,& præceps, metuenda lingua & manu, importabilis omnibus & inuisa. Dolẽtes filij tum pro illa, tum pro seipsis, trahunt illam ad præsentiã Malachiæ, lachrymabilẽ cum fletu querimoniã deponentes. Vir autẽ sanctus & periculũ matris,& incõmodũ miserans filiorum, seorsum aduocat illam, fueritne cõfessa aliquãdo peccata sua, sollicite percunctatur. Respondit, nequaquã. Cõfitere, inquit. Paret: & ille iniungẽs pœnitẽtiã cõfitẽti, oransq; super eã vt dominus omnipotẽs det ei spiritũ mãsuetudinis, in nomine domini Iesu ne vltra irascatur, iubet. Sequitur tãta mãsuetudo, vt pateat omnibus nõ esse aliud, quàm admirabilẽ mutationẽ dextræ excelsi. Fertur adhuc hodie viuere,& tantæ esse patientiæ & lenitatis, vt quæ omnes exasperare solebat, nullis modò exasperari dãnis, cõtumeliis, afflictionibus queat. Si licet & me iuxta apostolum abundare in sensu meo, accipiat quisq; vt volet, ego istud superiori suscitatæ miraculo mortuę cẽseo præferendũ, ꝙ exterior quidẽ ibi, hic

vero

A vero interior reuixerit homo. Et nunc curramus ad reliqua.

Vir secundum seculum honorabilis, secundum Deum timoratus, veniens ad Malachiam questus est super sterilitate animæ suæ, supplicans vt sibi obtineret ab omnipotente deo gratiam lachrymarum. Et subridens Malachias, quòd gratum haberet in homine seculari desiderium spirituale, suam maxillā maxillæ illius quasi blandiendo coniungens, fiat, inquit, tibi sicut petisti. Tantos exinde & pene continuos exitus aquarum deduxerunt oculi eius, vt illud scripturæ ei posse aptari videretur: Fons hortorum, puteus aquarum viuentium.

Est insula maris in Hybernia ab olim fœcunda piscium, & mare ibi piscosum valde. Peccatis (vt creditur) habitātium adempta copia solita, quæ multos habebat filios infirmata est, & à tanta funditus sui commoditate emarcuit. Dolentibus accolis, & iacturam grauem populis ægre ferentibus, reuelatum est cuidā mulieri precibus Malachiæ posse afferri remedium. Idq́ue innotuit omnibus ipsa prodente. Nutu dei contigit adesse Malachiam. Dum enim circuiret & repleret euāgelio regionem, diuertit illuc, vt & ipsis eandem gratiam impartiret. At Barbari quibus erat maior cura de piscibus, omni instantia flagitant vt potius respicere dignetur super sterilitatem insulæ suæ. Qui cum responderet se minime ad hoc venisse, hominum magis quàm piscium desiderare capturā: videns tamen fidem eorum, flexis in littore genibus orauit ad B dominum, vt licet indignis, indultum olim beneficium tanta fide repetentibus non negaret. Ascendit oratio, ascendit & piscium multitudo, & forte vberior quàm in diebus antiquis, & ipsa populo terræ perseuerans vsque in hodiernum diem. Quid mirum si oratio iusti quæ penetrat cœlos, penetrauit abyssos, & de profundo maris tātas piscium copias euocauit?

Venerunt aliquando tres episcopi in villam Fochart, quem dicunt locum natiuitatis Brigidę virginis: & quartus erat Malachias. Ad quē presbyter qui hospitio susceperat eos, Quid faciam, inquit, quòd pisces non habeo? Quo respondente vt quæreret à piscatoribus, Biēnium est, ait, quòd non inueniūtur pisces in flumine, vnde & piscatores prorsus diffisi etiam arti suæ renunciauerunt. Et ille, Præcipe, inquit, laxari retia in nomine domini. Factum est, & capti sunt salmones duodecim. Secundo miserunt, & captis totidem, inopinatum inferunt mensis & ferculum & miraculum. Et vt clare liqueat Malachiæ meritis hoc datum fuisse, aliis quoq; duobus sequētibus annis eadē nihilo minus sterilitas perdurauit. Fuit quidā clericus in Lesmor, probabilis, vt fertur, vitæ, sed fidei nō ita. Is sciolus in oculis suis, præsumpsit dicere in Eucharistia esse tantummodo sacramentum, & non rem sacramenti, id est solam sanctificationem, & non corporis veritatem. Super quo à Malachia secreto & sæpe cōuentus, sed incassum, vocatus ad medium est, seorsum tamē à laicis, vt si fieri posset sanaretur, C & non cōfunderetur. Itaq; in conuentu clericorū data facultas homini est pro sua sententia respōdendi. Cúmq; totis ingenij viribus (quo nō mediocriter callebat) asserere & defendere conaretur errorem, Malachia contra disputante & conuincente, iudicio omniū superatus, de cōuentu confusus quidem exiit, sed non correctus. Dicebat autē se non ratione victum, sed episcopi pressum auctoritate. Et tu, inquit, ô Malachia, sine causa me hodie cōfudisti, aduersus profecto veritatem locutus, & contra tuā ipsius conscientiā. Mœstus Malachias pro homine sic indurato, sed magis fidei dolens iniuriā, timens periculum, ecclesiam conuocat, errantem publice arguit, publice monet vt resipiscat. Suadētibus hoc ipsum episcopis & vniuerso clero, cum nō acquiesceret, cōtumaci anathema dicunt, hæreticū protestātes. Nec sic euigilans, omnes, inquit, fauetis homini potius, q̃ veritati. Ego personā non accipio vt deserā veritatē. Ad hoc verbum substomachans sanctus, Dominus, inquit, fateri te veritatē faciat vel ex necessitate. Quo respondente, Amen, soluitur conuentus. Tali ille inustus cauterio fugam meditatur, infamis atque inhonorus fore non sustinens. Et continuo sua tollēs exibat, cum ecce subita correptus infirmitate sistit gradum, viribúsq; deficiens eodem loco iactat se super solū anhelus & fessus. Forte incidens in id loci vagabundus insanus offendit hominem. quidnā ibi agat, percūctatur. Respōdet graui se infirmitate teneri, & neque procedere neque redire valentem. Et ille, Infirmitas ista

D haud alia, inquit, quàm ipsa mors est. Hoc autē non dixit à semetipso, sed pulchrè dominus per insanū corripuit eum qui sanis acquiescere noluit cōsiliis sensatorum. Et addit: Reuertere domum, ego te iuuabo. Denique ipso duce reuertitur in ciuitatem, redit ad cor, & ad misericordiam domini. Eadē hora accitur episcopus, agnoscitur veritas, abiicitur error, confessus reatum absoluitur, petit viaticum, datur reconciliato, & vno pene momēto perfidia ore abdicatur, & morte diluitur. Ita mirantibus cunctis sub omni celeritate completus est sermo Malachiæ & scripturæ pariter dicentis, quia vexatio dat intellectum auditui. Inter populos quarūdam regionum orta aliquando grauis discordia est. Interpellatur Malachias de componenda pace inter eos. Et cum esset aliàs impeditus, iniungit negotium hoc vni episcoporum. Illo excusante & negante, & dicente Malachiam non se quæsitum, se contemptum iri, frustra fatigari nolle: Vade, inquit, & dominus erit tecum. Et ille: Acquiesco: sed si me non audierint, scito me ad tuam paternitatem appellaturum. Subridens Malachias, fiat, inquit. Tunc episcopus conuocatis partibus dictat formā pacis: acquiescunt, reconciliantur adinuicem, fide hincinde data stabilitur pax: & sic dimisit eos. At pars vna videns hostes factos securos, imparatos esse (quippe qui pace facta mali nihil suspicarentur) loquebantur mutuo, & dicebat homo ad proximum suū: Quid volumus facere? Victoria præ manibus est, & vltio de inimicis. Et cœpere insequi illos. Innotuit episcopo quod fiebat, & accurrens conuenit ducē eorum super iniquitate & dolo, sed spretus ab illo est. Inuocauit nomen Malachiæ aduersus eum, & nihili pendit, irridénsque episcopum, Putásne, inquit, propter te amittere debeamus malefactores nostros quos deus tradidit in manus nostras? Et recordatus verbi sui episcopus quod habuerat cum Malachia, flens & eiulās verso vultu ad monasterium eius: Vbi es, ait, homo dei, vbi es? Nónne hoc est pater mi, quod tibi dicebam? Heu heu, veni vt facerem bonum, & non malū: & ecce per me omnes illi in corpore, isti in anima pereunt. Multa in hūc modum loquebatur lamentans & plangens, & quasi præsentē sollicitans & compellans Malachiā aduersus malignantes. Interim vero impij cum quibus fecerant pacem, insequi non desistebant ad perdendum eos: & ecce spiritus mendax in ore quorundā virorum qui eos deciperet. Et occurrerunt illis in via viri nunciātes factam irruptionem in terras ipsorum ab aduersariis, in ore gladij cōsumi omnia, & diripi bona eorū, vxores quoque ac liberos tolli & abduci. His auditis reuersi sunt festinanter. Sequebantur vltimi primos, quò irent aut quid acciderit nescientes. Nec enim omnes audierant viros loquentes. Cúmq; venissent & inuenissent nihil horum quæ nunciata erant, cōfusi sunt, deprehensi in malitia sua. Et cognouerunt spiritui erroris se traditos propter nuncium Malachiæ quem deceperunt, & nomen eius quod spreuerūt. Porro episcopus audiēs F frustratos proditores in iniquitate sua quā cogitauerant, cum gaudio remeauit ad Malachiam, referens omnia per ordinem quæ acciderant sibi. Sciens Malachias eiusmodi occasione pacem esse turbatam, nactus opportunum tēpus, pacem per semet inter ipsos denuo reformare curauit, & firmare reformatam, datis & receptis altrinsecus fide & iuramento. Verum illi quibus ante pax fracta fuit, iniuriæ memores, neglecto pacto & præcepto Malachiæ, tractauerunt de vice reddenda. Et congregati omnes in vnum ibant vt imparatos præoccuparent, redderéntque in caput eorum malum quod sibi ipsi facere cogitassent. Et magno flumine quod intererat facillime transuadato, fluuiolo, quem non procul ab illo offendēre, retenti sunt. Neque enim iam fluuiolus, sed plane fluuius ingens apparuit, vbique sui transire volentibus transitum negans. Mirari omnes tantum nunc esse, tantillum antehac fuisse scientes: & loqui inter se: Vnde inundatio hæc? Aër serenus est, imbres non sunt, nec proxime fuisse meminimus. Et si multum pluisset, quis nostrum vnquam hactenus meminit in quantacūque illuuie ita intumuisse vt operiret terram, sata & prata perua deret? Digitus dei est iste, & dominus sepit vias nostras propter sanctum suum Malachiam cuius sumus præuaricati pactum, trāsgressi mandatū. Ita & hi infecto negocio ad sua æquè confusi repedauerunt. Diuulgatum est verbū per vniuersam regionem, & benedicebāt deum, qui comprehen-

G dit sapiẽtes in astutia sua, & confringens cornua peccatorum sublimauit cornu Christi sui. Aliquis de nobilibus insensus regi, reconciliatus est per manum Malachiæ. Nec enim regi satis fidebat ille vt pacem cum eo faceret, nisi mediante Malachia, aut quem rex æquè reueretur. Nec immerito, vt post apparuit. Nam factum securum & minime iam cauentem sibi captũ trusit in vincula, odio antiquo captus plus ipse. Requiritur homo à suis de manu mediatoris. (Nec enim aliud amici expectare, quàm mortem.) Quid faceret Malachias? Non est quod posset nisi vt recurrat ad suũ illud solitum vnicúmque refugium. Congregato exercitu forti nimis, turba magna discipulorum suorum adit hominem, requirit vinctum. negatur. Et Malachias: Iniquè, inquit, agis contra dominũ, & contra me, & contra teipsum, pactum præuaricans. Si dissimulas tu, sed non ego. Credidit se homo fidei meæ: si contingat mori, ego prodidi eum, ego reus sanguinis eius. Quid tibi visum est, me proditorem, te præuaricatorem constituere? Noueris me donec liberetur nihil gustaturum, sed neque istos. Sic locutus intrat ecclesiam: deum omnipotentem suis suorúmque anxiis gemitibus interpellat, vt iniuste addictum dignetur eripere de manu præuaricatoris & iniqui. Et ea die cum nocte sequenti in ieiunio & oratione persliterunt. Perlatum ad regem quid fieret, & magis inde induratum est cor eius, vnde emolliri debuerat. Init fugã, veritus homo carnalis ne si pro-
H pe remaneret, orationis non posset sustinere virtutem. Quasi vero vel absconditum non inueniat, vel non perueniat ad remotum. Tu metas ponis miser orationibus sanctorum? Num est oratio iacta sagitta, vt fugias à facie arcus? Quò ibis à spiritu dei, qui eã portat? & quò à facie eius fugies? Denique fugientem insequitur, inuenit latitantem. Erisque cæcus & non videns, vt melius videas & intelligas: quoniam durum est tibi contra stimulum calcitrare. Denique senti vel nunc quia sagittæ potentis acutæ peruenerunt ad te: quæ etsi resilierunt à corde, quia saxeum est, sed non ab oculis. Vtinam per fenestras saltem oculorum perueniãt vsque ad cor, & vexatio det intellectum cæcitati. Cernere erat Saulum denuo ad manus trahi, & duci ad Ananiam, ad ouem scilicet lupum, vt refunderet prædam. Refudit, & recepit visum, quòd Malachias vsque adeo ouis esset, vt sit misertus & lupo. Diligenter ex his aduerte lector cum quibus habitatio Malachiæ, quales principes, & quales populi. Quomodo non & is frater fuit draconum, & socius struthionum? Et ideo dedit ei dominus virtutem calcandi super serpentes & scorpiones, alligare reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Deinde audi quid sequatur.

IS C V I Benchorensis monasterij cesserat possessiones, ingratus beneficio, extunc & deinceps insolentissime semper se habuit aduersus eum & suos, in omnibus infestus ei, vbique
I insidiãs detrahénsque actibus eius. At non impune hoc. Erat illi vnicus filius, qui imitator patris audens aliquid & ipse in Malachiam, eodem anno mortuus est. Mortuus autem sic: Visum est Malachiæ debere construi in Benchor oratorium lapideum, instar illorum quæ in aliis regionibus extructa conspexerat. Et cum cœpisset iacere fundamenta, indigenæ quidem mirati sunt, quòd in terra illa necdum eiusmodi ædificia inuenirentur. Verùm ille nequam (sicut erat præsumptuosus & insolens) non modo miratus est, sed & indignatus. Ex qua indignatione concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Et factus susurro in populis, nunc secreto detrahere, nunc blasphemare palam, notare leuitatem, nouitatem horrere, sumptus exaggerare. Istiusmodi venenatis sermonibus sollicitans & inducens multos ad prohibendum, Sequimini me, inquit, & quod non nisi per nos fieri debet, contra nos fieri non sinamus. Itaque cum pluribus quibus suadere valuit descendit ad locum, repertum conuenit hominem Dei primus ipse dux verbi, qui erat principium mali. O bone vir, quid tibi visum est nostris hanc inducere regionibus nouitatem? Scoti sumus, nõ Galli. Quænam leuitas hæc? Quid opus erat opere tam superfluo, tam superbo? Vnde tibi pauperi & inopi sumptus ad perficiendum? Quis perfectum videbit? Quid istud præsumptionis, inchoare quod non queas non dico perficere, sed nec videre perfectum? Quanquam amentis magis est quàm prudentis conari quod modum ex-
K cedit, vincit vires, superat facultates. Cessa, cessa, desine à vesania hac. Alioquin nos non sinimus, non sustinemus. Hoc dixit prodens quid vellet, non quid posset considerãs. Nam de quibus præsumebat, & secum adduxerat, viso viro mutati sunt, & iam non ibant cum eo. Ad quem vir sanctus tota libertate vtens: Miser, inquit, opus quod inchoatum vides & inuides, sine dubio perficietur, perfectum videbunt multi. Tu vero quia non vis, non videbis: & quòd non vis, morieris: attendito tibi ne in peccato tuo moriaris. Ita est, ille mortuus est, & opus completum est, sed ille non vidit, qui vt præfati sumus, anno eodem mortuus est. Interim pater, audito mox quid de filio vir sanctus prædixisset, sciens verbum eius viuum & efficax esse: interfecit, inquit, filium meum. Et instigante diabolo, tanto furore exarsit in illum, vt coram duce & maioribus Vlydiæ, falsitatis & mendacij arguere non vereretur hominem qui veracissimus esset veritatis & discipulus & amator: & conuitium intulit, simiam appellans. Et Malachias quidem doctus non reddere maledictum pro maledicto, obmutuit, & nõ aperuit os suum dum consisteret peccator aduersus eum. Sed nõ dominus oblitus sermonis sui quem dixerat, Mihi vindictam, & ego retribuam. Eadem die domum reuersus homo luit linguæ effrænis temeritatem, ipso vltore quo instigatore laxarat. Arreptum in ignem proiicit dæmon, sed mox manibus assistentium extractus est, adustus tamen corporis parte, & mente captus. Et dum insaniret, vo-
L catus Malachias venit, reperitque maledicum spumantia ora torquentem, horrendis vocibus & motibus terrentem omnia, ac toto corpore agitatum vix posse teneri à pluribus: & orans pro inimico vir totius perfectionis, exauditus est, sed ex parte. Nam illico quidẽ sancto orante ille aperuit oculos, & sensum recepit. Relictus est autem ei spiritus domini malus qui eum colaphizet, vt discat non blasphemare. Credimus eum viuere vsque adhuc, & vsque ad hæc tempora luere peccatum grande quod peccauit in sanctum: certis temporibus tamen ferunt lunaticũ esse. Porro prædictæ possessiones, cum iam pro sui imbecillitate & inutilitate eas tenere non valuit, in pace ad locum cuius extiterant redierunt. Nec renuit Malachias post multam demum vexationem, pacis obtentu. Sed iam ad opus ædificij quod Malachias aggressus est, sermo recurrat. Et quidem non erat Malachiæ non dico vnde perficeret, sed vnde faceret quicquam. Erat autem cor eius fiduciam habens in domino. Dominus vero prouidit, vt etsi non speranti in pecuniæ thesauris, pecunia non deesset. Quis enim alius fecit vt thesaurus eò loci reponeretur, repositus non reperiretur vsque ad tempus & opus Malachiæ? Inuenit dei famulus in dei marsupio quod defuit suo. Meritò quidẽ. Quid enim iustius, quàm vt cui pro deo non erat proprium, cum deo iniret consortium, & marsupium vnum esset amborum? Fideli denique homini totus mundus diuitiarum est. Et quid
M est ille nisi quoddam marsupium dei? Denique ait: Meus est orbis terræ, & plenitudo eius. Inde est quòd Malachias repertos argenteos multos non reposuit, sed exposuit. Nam totum munus dei, in dei opus iubet expendi. Non suas, non suorum considerat necessitates, sed iactat cogitatum suum in domino: ad quem vtique recurrendum non dubitat quotiẽs necessitas postularit. Nec dubium dei opus esse, quod deo reuelante Malachias præuidit. Contulerat primum cum fratribus de opere illo, & multi præ inopia minus libenter assentiebant. Inde anxius dubiúsque quid ageret, cœpit inter orandum vehementer inquirere quænam foret voluntas dei. Et die quadam de vita regrediens, cum iam loco appropiaret, prospexit eminus, & ecce oratorium apparuit magnum lapideum & pulchrum valde. Et intuẽs diligenter situm, formam & cõpositionem, cum fiducia arripit opus, prius quidẽ indicata visione senioribus fratribus, paucis tamen. Sane totũ quod attente notauit de loco & modo & qualitate, tanta diligentia obseruauit, vt peracto opere factũ viso simillimum appareret, ac si & sibi cum Moyse dictũ audierit: Vide vt omnia facias secundum exemplar quod tibi ostensum est in monte. Eodem visionis genere id quoque quod in Saballino situm est, antequam fieret præostensum est illi, non modo oratoriũ, sed & monasterium totum. Transeunte illo per quandam ciuitatem, & multitudine magna concurrente ad eum, casu vidit

A dit iuuenem inter alios videndi se curiosum. Ascenderat lapidem, & stans super summos articulos, extento collo, oculis & animo intendens in eum, quendam illi de nouo Zachæum exhibebat. Nec latuit Malachiam, sancto quidem spiritu reuelante, vere illum venisse in spiritu & virtute Zachæi. Dissimulauit tunc tamen, tacitúsque pertransiit. Cæterum in hospitio nocte ipsa narrauit fratribus, quomodo illum vidisset, & quid præuidisset de illo. Die autem tertia, en ille cum viro quodam nobili domino suo, qui aperiens votum & desiderium iuuenis, rogabat vt à se commendatum recipere dignaretur, & habere decætero inter suos. Et Malachias agnoscens eum, Non est opus, inquit, vt quem iam deus commendauit, homo commendet. Apprehensúmque manu sua tradidit abbati Congano nostro, & ille fratribus. Ipse vero iuuenis (adhuc ni fallor viuens) primus conuersus laicus Suriensis monasterij, testimonium habet ab omnibus quòd sancte cóuersetur inter fratres secundum ordinem Cistercienſem. Et cognouerunt discipuli etiam in hoc Malachiam prophetiæ spiritum habuisse. Non solùm autem, sed & in eo quod subiuncturi sumus: Cum sacramenta offerret, & appropiasset ei diaconus facturus aliquid pro officio suo, intuitus eum sacerdos ingemuit, quòd sensisset penes illum latêre quod non conB ueniret. Peracto sacrificio, secretò percunctatus de conscientia sua, confessus est & non negauit illusum sibi per somnium nocte ipsa. Cui iniungẽs pœnitentiam: Non debueras, inquit, hodie ministrasse: sed verecunde te subtrahere sacris, & deserere tantis támque diuinis mysteriis, vt hac humilitate purgatus, dignius exinde ministrares. Item alia vice sacrificante illo, & orante hora sacrificij, ea quidem sanctitate & puritate cordis qua solitus erat, astante diacono visa est columba intrare per fenestram in claritate magna. Ea sacerdos perfunditur totus, ea subobscurior basilica tota refulget. Columba vero aliquandiu circunuolitans, tandem resedet super crucem ante faciem sacerdotis. Obstupuit diaconus, & pauens tum pro luminis tum pro volucris nouitate, quòd illa sit rara auis in terra, cecidit super faciem suam, & vix palpitans sese erigere ausus est, vel quando officij sui necessitas postulauit. Post missam seorsum conuentus à Malachia, sub periculo vitæ iubetur nullatenus secretum prodere quod vidisset, quoad viueret ipse. Aliquando cum in Ardinacha esset cum quodam coepiscopo suo, de nocte surgẽs cœpit memorias sanctorum quæ in cœmiterio sancti Patricij multæ sunt, orando lustrare. Et ecce vnum de altaribus subito ardere conspiciunt. Ambo enim viderunt visionem hanc magnam, & ambo mirati sunt. Et Malachias intelligens signum esse magni meriti illius vel illorum quorum sub altari illo corpora requiescerét, currens, & se mediis immergens flãmis, expansis brachiis sacram amplexatus est aram. Quid ibi fecerit, quidve senserit, nemo C qui sciat, sed quòd amplius solito cœlesti igne succensus ex illo igne exierit, fratrum qui cum eo tunc erant reor neminem esse qui nesciat.

HAEC dicta sunt pauca quidẽ de pluribus, sed multa pro tempore. Non enim signorum tempora hæc, secundum illud: Signa non vidimus: iam nõ est propheta. Vnde satis apparet, Malachias meus quantus in meritis fuit, qui tam multus in signis extitit, & in raritate tãta. Quo enim antiquorum genere miraculorum Malachias non claruit? Si bene aduertimus pauca ipsa quæ dicta sunt, non prophetia defuit illi, non reuelatio, non vltio impiorum, non gratia sanitatum, nõ mutatio mentiũ, non denique mortuorum suscitatio. Per omnia benedictus deus, qui sic amauit & ornauit eum, qui & magnificauit eum in cõspectu regum, & dedit illi coronam gloriæ. Amor probatur in meritis, ornatus in signis, magnificatio in vltione inimicorum, glorificatio in premiorum retributione. Habes diligẽs lector, in Malachia quid mireris, habes & quid imiteris: nunc iam quid tibi ex his sperandum sit, studiosus attende. Nam finis horum, preciosa mors est.

PERCVNCTATVS aliquando quonam in loco, si optio detur, extremũ malit agere diem (de hoc siquidem fratres quærebant inter se, quem sibi quisque deligeret) cunctatur, & non respõdet. Instantibus illis, si hinc migro, inquit, nusquam libentius, quàm vnde vnà cum nostro apostolo resurgere possim. Dicebat autẽ sanctum Patricium. Si peregrinari oportet, & ita permittit Deus, Claramuallem delegi. D Requisitus item de tempore, diem respondit solennem omnium defunctorum. Si simplex votum putatur, impletum est. Si prophetia, ne iota præteritur. Sicut audiuimus, sic vidimus de loco pariter & de die. Dicamus breuiter quo ordine istud quáve occasione prouenerit. AEgre satis ferebat, Hyberniã vsque adhuc pallio caruisse, vtpote æmulator sacramentorum, quorum ne vno quolibet gentem suam vellet omnino fraudari. Et recordatus sibi à papa Innocentio fuisse promissum, inde magis tristari, quòd dum adhuc ille superfuit, non fuit missum pro eo. Et nactus occasionem, quòd papa Eugenius summam regiminis teneret, & eo temporis vsque in Franciam appropiasse nunciaretur, opportunitatem requirendi se inuenisse gauisus est. Præsumebat autem de illo, vtique viro tali, & de tali assumpto professione. Magis vero quod suæ Claræuallis specialis filius extitisset, nec timeret apud illum se vllam sustinere difficultatem. Itaque conuocantur episcopi, concilium cogitur, tractata triduo quæ tempori imminerent, die quarto aperitur consilium de pallio requirendo. Placet, sed si per alium requiratur. Tamen quia breuior via, & ob hoc tolerabilior peregrinatio videretur, nõ fuit qui eius obuiare præsumeret consilio & voluntati. Et Malachias soluto consilio arripit iter. Prosequuntur eum qui conuenerant fratres vsque ad littus, non multi tamen, ipso nimirum prohibente. Ad quem vnus illorum Catholicus nomine flebili voce & fletu, Heu tu abis, inquit, & in quanta penè quotidiana vexatione me deseris, non ignoras, nec fers opem misertus mei. Si ego dignus qui patiar, fratres quid peccauerunt, qui vix diem noctémve vllam à tam laboriosa cura & custodia mei feriatam habere sinuntur? His verbis & lachrymis filij (flebat enim) paterna viscera concussa sunt, & amplexatus est eum blandiendo, impressóque pectori eius signo crucis, Certus esto, inquit, te eiusmodi nil passurum, donec redeam. Erat autem epilepticus, & cadebat frequenter, ita vt interdum non semel, sed sæpius pateretur in die. Hoc iam per sex annos morbo horrido laborabat, sed ad verbum Malachiæ perfectè conualuit. Ab illa hora nil tale perpessus est, nil tale vt confidimus deinceps perpessurus, quia Malachias deinceps rediturus non est. In ipso ascensu nauis accedunt duo ex his qui illi familiarius adhærebãt, audentes & petentes aliquid ab eo. Quibus ille: Quid vultis? Non dicimus, inquiunt, nisi spondeas te daturum. Spondet. Et illi: Volumus nobis certò promitti à tua dignatione, te in Hyberniã incolumem reuersurum. Instare & cæteri omnes. Tum ille parumper deliberans, pœnitere primo quòd se alligasset, quà exiret non inueniens. Angustiæ vndique, dum nil occurreret ab alterutro tutum periculo, voti videlicet, an promissi. Visum est tandem id potius eligendum, quod impræsentiarum plus vrgeret, reliquum supernæ committendum dispositioni. Annuit F tristis quidem, sed magis illos noluit contristare, & respondens eis vt volunt, ascendit nauem. Et cum iam fere medium iter æquoreum peregissent, subito contrarius ventus nauem repellit, & reducit in terram Hyberniæ. Descendens de naui in ipso portu in quadã sua ecclesia pernoctauit. Et lætus gratias egit diuinæ consilio prouidentiæ, quo factum est vt iam fecerit satis pro sua promissione. Mane vero intrans nauem, ipsa die prospero cursu transfretauit, & venit in Scotiam. Die tertia peruenit ad locum qui Viride stagnum dicitur, quem fecerat præparari vt ibi statueret abbatiam. Et relicto illic de filiis suis fratribus nostris monachorum conuentu & abbate (nam secum ad hoc ipsum eos adduxerat) valedicens eis profectus est. Et cum transiret, occurrit ei rex Dauid, à quo receptus cum gaudio, & retentus per aliquot dies, multáque operatus placita deo, inchoatum repetit iter. Et pertransiens Scotiam, in ipso introitu Angliæ diuertit ad ecclesiam Gisiburnensem, vbi habitant viri religiosi canonicam degentes vitã, ab antiquo familiares ei pro sua religiositate & honestate. Ibi adducta est ad eum mulier patiens morbum quem cancrum vulgo appellant, ipso horrendum visu: & sanauit eam. Nam vbi aqua cui benedixit, aspersa sunt vlcerum loca, dolorem non sensit. Die vero sequenti vix vlcera apparebant. Abiens inde ad mare venit, sed negatur transitus. Causa, ni fallor, fuit orta simultas quædam inter summum pontificem & re-

G gem Angliæ, quòd rex nescio quid mali suspicaretur de bono illo homine si transiret. Nam neque alios episcopos trāsire sinebat. Quod quidem impedimentum etsi fuit contrarium Malachiæ voluntati, sed non voto. Dolebat differri à desiderio suo, nesciens magis per hoc impletum iri. Nam si incontinenti transisset, oportebat transire etiam Claramuallem, vt summum pontificē sequeretur. Iam enim abierat, & erat Romæ, aut prope Romam. Nunc vero intercedēte dilatione factum est vt tardius transfretans, ad locum & horam sanctissimi sui obitus opportune occurreret.

QVI à nobis susceptus est tanquam verus ab occidente veniens visitans nos oriens ex alto. O quantum nostræ Claræualli irradiās sol ille, claritatis adauxit, quàm iucundus ad eius introitum dies festus illuxit nobis. Hæc dies quam fecit dominus, exultatum & lætatum in ea. Quàm celer & saliens tremulus ac debilis mox ipse occurri. Quàm lætus in oscula rui, quàm lætis brachiis missam cœlitus mihi amplexatus sum gratiam. Quàm alacri vultu & animo mi pater introduxi te in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Quàm festiuos deinde tecum duxi dies, sed paucos. Quid vero ille vicissim nobis? Nempe hilarem, nempe affabilem peregrinus noster omnibus se præbebat, omnibus incredibiliter gratum. Quàm bonum & quàm iucundum agebat hospitem apud eos quos nimirum videre venerat à H finibus terræ, non auditurus Salomonem, sed exhibiturus. Denique audiuimus sapientiam eius, tenuimus præsentiam eius & tenemus. Iam quatuor aut quinque dies huius nostræ solennitatis defluxerant, cum ecce die solenni beati Lucæ euangelistæ missa in conuentu sua illa sancta deuotione celebrata, febre correptus lecto decubuit, & nos cum illo omnes. Extrema gaudij nostri mœror occupat, moderatior tamē, quòd leuior interim febris esse videretur. Videres discurrere fratres dandi auidos vel accipiendi. Cui non dulce videre illum? cui non dulcius ministrare illi? Vtrunque suaue, vtrunque salutare. Et humanitatis erat præbere obsequium, & profectus cuique sui, cum gratiam reportaret. Assistere omnes, omnes solliciti erant circa frequens ministerium, medicamenta perquirere, adhibere somenta, vrgere sæpius ad gustandum. Ad quos ille, Sine causa, inquit, hęc, sed charitate vestri facio quicquid iniungitis. Sciebat enim imminere tempus suæ migrationis. Cúmque fratres qui cum eo venerant, fidentius instarent dicentes non oportere diffidere de vita, nec enim signa mortis in eo aliqua apparerent: Oportet, inquit, hoc anno Malachiam exire de corpore. Et infert: Ecce appropinquat dies quem (vt optime nostis) optaui semper ipsum fore diem resolutionis meæ. Scio cui credidi, & certus sum: non fraudabor reliquo desiderij mei, qui partem iam teneo. Qui me sua misericordia perduxit ad locum quem petij, terminum quem I æquè volui, non negabit. Quod ad hoc corpusculum attinet, hîc requies mea: quod ad animam, dominus prouidebit, qui saluos facit sperantes in se. Nec parum spei repositum mihi in die illa, qua mortuis tanta à viuis beneficia impenduntur. Nec longe aberat dies ipsa cum talia loqueretur. Interea iubet se sacro oleo vngi. Exeunte conuentu fratrum vt solenniter fleret, non sustinuit vt ad se ascenderent: ipse descendit ad eos. Iacebat siquidem in solario, domo superiori. Vngitur, & sumpto viatico fratrum se orationibus, & fratres commendans deo, ad lectum reuertitur. Alto de solio descēdebat pedibus suis, & rursum nihilo minus suis pedibus ascendebat, & dicebat mortem esse in ianuis. Quis hunc hominem crederet moriturum? Solus ipse & deus id scire poterant. Non vultus pallidior, non macilentior videbatur, non rugata frons, non reconditi oculi, non nares extenuatæ, non contracta labia, non adusti dentes, non collum exesum & gracile, non curui humeri, non caro exinanita in corpore reliquo. Hęc erat gratia corporis eius, & hæc gloria vultus eius, quæ non euacuatur ne in morte quidem. Talis quoad vixit, talis & mortuus apparebat, viuenti similior.

CVCVRRIMVS vsq; huc, sed modo hæremus, quia Malachias cursum consummauit. Stat ille, & nos pariter stamus cum eo. Alioquin quis libenter currat ad mortem? Præsertim tuam pater sancte quis referre possit? quis velit audire? Attamen dileximus nos in vita, in morte non separa- K bimur. Fratres, non relinquamus in morte, quem in vita prosecuti sumus. Ab vlteriori Scotia vsque huc cucurrit ille ad mortē: eamus & nos, & moriamur cum eo. Oportet oportet dicere, quam cernere necesse fuit. Adest omniū sanctorū clara vbique celebritas: sed iuxta veterem sententiam, Musica in luctu importuna narratio est. Adsumus, canimus vel inuiti. Flendo cantamus, & cantando flemus. Malachias etsi non cantat, non plorat tamen. Quid enim ploret, qui appropinquat ad gaudium? Nobis qui relinquimur, relinquitur luctus, solus Malachias festum facit. Quod enim non potest corpore, facit mente, sicut scriptum est: Cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. Deficiente illi corporis instrumento, silente organo oris, officio vocis cessante, reliquum est vt mentis iubilo solennizet. Quidni solennizet sanctis, qui sanctorum ducitur ad solennitatem? Exhibet illis quod mox sibi debebitur. Adhuc modicum, & ipse vnus ex ipsis est. Sub noctis crepusculo, cum iam vtcunque diei à nobis expleta celebritas foret, Malachias appropinquauerat non crepusculo, sed auroræ. An non illi aurora, cui nox præcessit, dies autem appropinquauit? Itaque febre inualescente, cœpit ex intimis ardens per omne corpus erumpere sudor, vt quodammodo transiēs per ignem & aquam educeretur in refrigerium. Iam desperatur de vita eius, iam quisque suum iudicium reprehendit, iam nulli dubium Malachiæ sententiam præualere. Vocamur, adsumus, & ille oculos leuans in circunstantes, Desiderio desideraui, inquit, hoc Pascha manducare apud vos. Gratias ago supernæ pietati, non sum fraudatus à desiderio meo. Vides hominem securum in morte, & necdum mortuum, iam certum de vita. Nec mirum. Videns adesse noctem quam expectauerat, & in ipsa diescere sibi, quasi de nocte triumphans, videtur insultare tenebris, & quodammodo loqui: Iam non dicam, forsitan tenebræ conculcabunt me: quia hæc nox illuminatio mea in deliciis meis. Et blandè nos consolans, Habete, inquit, curam mei, ego vestri si licuerit non obliuiscar. Licebit autem. Credidi in deum, & omnia possibilia credenti. Amaui deum, amaui vos, & charitas nunquā excidit. Et suspiciens in cœlum, Deus (inquit) serua eos in nomine tuo. Non solùm autem eos, sed & omnes qui per verbum ac ministeriū meum tuo se mancipauere seruitio. Deinde imponens manus singulis, & benedicens omnibus, pausatū ire iubet, quia nondum venerat hora eius. Imus, redimus circa medium noctis: nam ea hora lux lucere in tenebris nunciatur. Impletur domus, adest congregatio tota, abbates quoque multi qui conuenerant. Psalmis & hymnis & canticis spiritualibus prosequimur amicū repatriātem. Anno ætatis suæ quinquagesimo quarto, loco & tēpore quo prælegit & prædixit, Malachias episcopus & legatus sanctæ apostolicæ sedis, velut è manibus nostris assumptus ab angelis, feliciter obdormiuit in domino. Et vere obdormiuit. Vultus placidus, placidi exitus indi- M cium fuit. Et quidem omnium oculi fixi in eum, nemo tamē qui eum quando exiuit aduertere potuisset. Mortuus viuere, & viuens mortuus putabatur: adeo nil intercidit quod alterutrum disterminaret. Eadem viuacitas vultus, serenitas eadem qualis apparere solet in dormiente. Diceres mortem nil horum tulisse, magis auxisse plurimùm. Non est mutatus, sed ipse mutauit omnes. Mirum in modum luctus & gemitus omnium subito conquiescit, mutatur in gaudium mœror, plāctum cantus excludit. Effertur, feruntur in cœlum voces, infertur oratorio abbatum humeris. Vicit fides, triumphat affectus, res in suum deuenit statum, cuncta geruntur ex ordine, cuncta ex ratione procedunt.

Eccl. 22. a · *Psal. 75.* · *Psal. 138. b*

ET reuera quid rationis habet immoderatius plangere Malachiam, quasi non sit preciosa mors eius, quasi non sit magis somnus quàm mors, quasi non sit mortis portus, & porta vitæ? Malachias amicus noster dormit, & ego lugeam? Luctus iste vsu se, non ratione tuetur. Si dominus dedit dilecto suo somnum, & talem somnum in quo hæreditas domini, filij merces, fructus ventris, quid horum videtur fletum indicere? Egóne fleam illum qui fletum euasit? Ille tripudiat, ille triumphat, ille introductus est in gaudium domini sui, & ego eum plangā? Cupio mihi hæc, non illi inuideo.

A Interim parantur exequiæ, offertur pro eo sacrificium, cõsummantur ex more omnia cum summa deuotione. Stabat eminus puer cui emortuum pendebat à latere brachium, magis illi impedimẽto, quàm vsui. Quo comperto, innuit vt accederet. Et apprehensam aridam manum applicuit ad manum episcopi, & viuificauit eam. Nempe viuebat in mortuo gratia sanitatum, & manus eius fuit mortuæ manui quod mortuo homini Helisæus. Puer ille de longe venerat, & manum quam pendentem attulerat, sanam in patriam reportauit. Iam omnibus rite peractis in ipso oratorio sanctæ dei genitricis Mariæ, in quo sibi bene complacuit, Malachias traditur sepulturæ, anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo quadragesimo octauo, quarto nonas Nouembris. Tuum est Iesu bone depositum, quod nobis creditum est: tuus thesaurus reconditur penes nos. Seruamus illum resignandum in tempore quo reposcendum censueris, tantùm vt absque contubernalibus suis non egrediatur, sed quem habuimus hospitem, habeamus ducem, tecum & cum ipso pariter regnaturi in secula seculorum. Amen.

Sermo sancti Bernardi abbatis in festiuitate sancti Malachiæ: qui legitur pro octo primis lectionibus eiusdem festiuitatis.

B LIQVET dilectissimi, quòd dum corpore retinemur, peregrinamur à domino: ac per hoc luctum magis quàm gaudium miserandum nobis indicit exilium, & conscientia delictorum. Quia tamen apostolico ore gaudere cum gaudentibus admonemur, in omnem nos suscitari lætitiam tempus & causa requirit. Nam si vere (quod propheta sensit) exultent iusti in conspectu dei: exultat sine dubio Malachias, qui in diebus suis placuit deo, & inuentus est iustus. In sanctitate & iustitia coram ipso ministrauit: placuit ministerium, placuit & minister. Quidni placuerit? Posuit sine sumptu euangelium, repleuit euangelio patriam, suorum maxime feralem edomuit barbariem Hybernorũ. leui iugo Christi in gladio spiritus exteras subdidit nationes, vsque ad extrema terræ restituens hæreditatem suam illi. O ministerium fructuosum, ó ministrum fidelem. Nunquid non per ipsum filio est paterna adimpleta promissio? Nunquid non hunc olim intuebatur pater cum ad filium loqueretur: Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ? Quàm libens saluator recipiebat quod emerat, & emerat precio sanguinis sui, ignominia crucis, horrore passionis. Quàm libens de manibus Malachiæ, pro eo quòd gratis ministraret? Ergo in ministro quidem gratum erat munus gratuitum, in ministerio autem placita conuersio peccatorum. Grata, inquam, & placita in ministro simplicitas oculi, in ministerio autem salus populi. Quanquam etsi ministerij quidem minor efficientia sequeretur, nihilo minus tamen ad Malachiam C & ad opera eius ille merito respexisset, cui amica puritas, cui familiaris simplicitas, cuius iustitiæ est de intentione pensare opus, & de oculi qualitate totius æstimare corporis statum. Nunc vero magna opera domini, exquisita in omnes voluntates & studia Malachiæ: magna & multa, & bona valde, etsi pro bona castæ intentionis origine meliora. Quod opus pietatis præteriit Malachiam? Pauper sibi, sed diues pauperibus erat. Pater orphanorum, maritus viduarum, patronus extitit oppressorum. Hilaris dator, petitor rarus, acceptor verecundus. Pacis reformandæ inter discordantes fuit illi cura maxima, & efficacia multa. Quis æquè pius ad compatiendũ, ad subueniendum promptus, ad corripiendum liber? Nam & zelans erat, nec deerat scientia zeli ipsius moderatrix. Et quidem infirmus infirmis, sed nihilo minus potentibus potens, superbis resistebat, tyrannos verberabat, regum magister ac principum. Ipse est qui regi orando visum & malignanti tulit, & humiliato restituit. Ipse est qui pacis quam fecerat, violatores, spiritui erroris traditos frustratus est in malo quod facere cogitabant, ac denuo coëgit ad pacem, confusos quidem & stupefactos in eo quod sibi cõtigerat. Ipse enim est cui aduersus alios pacti æquè præuaricatores riuus officiosissimè affuit, miro modo obiectu sui euacuans molimina impiorum. Imbres non erant, non illuuies aquarum, non concursus nubium, non liquefactio niuium, cum subitò factus est in fluuium magnum qui riuulus erat, & riuus ibat & intumescebat D inundans & negans omnino transitum volentibus malignari. Quãta audiuimus & cognouimus ea de zelo viri, & vltione inimicorum, cum tamen esset suauis & mitis, & multæ misericordiæ omnibus necessitatem patiẽtibus? Qui quasi vnus omnium parens, viuebat omnibus. quasi gallina pullos suos sic fouebat omnes, & in velamento alarum suarum protegebat. Non sexus, non ætas, non conditio discernebatur aut persona. deerat nemini, expanso omnibus gremio pietatis.

De quacunque tribulatione clamaretur ad eum, propriam reputabat, nisi quòd in sua patiens, in aliena compatiens erat, plerunque & impatiens. Nonnunquam siquidem repletus zelo pro aliis in alios mouebatur, vt eripiens inopes, & reprimens fortes, consuleret proinde omnibus in salutem. Itaque irascebatur, sed ne irascendo peccaret, iuxta illud de Psalmo: Irascimini, & nolite peccare. Non ira illi, sed ipse animo dominabatur. *Psal. 4.* Erat suimet potis. Sane victor sui, ira superari non poterat. Ira eius in manu eius. Vocata veniebat, exiens, non erumpens, nutu non impetu ferebatur. Non vrebatur illa, sed vtebatur. Magna illi tam in hoc quàm in cũctis vtriusque hominis sui motibus regendis vel cohibendis censuræ diligentia, & circunspectio multa. Non enim ita omnibus intendebat, vt se solum exponeret, solũ curæ exciperet generali. Erat & sui sollicitus. Seipsum custodiebat. Ita denique totus suus, & totus omnium erat, vt nec charitas à custodia sui, nec proprietas ab vtilitate communi eum impedire vel retardare in E aliquo videretur. Si videres hominem mediis immersum turbis, & implicitum curis, diceres patriæ natum, non sibi. Si videres hominem solum & secum habitantem, putares soli viuere deo & sibi. Sine turbatione versabatur in turbis, sine ocio tempus quod ocio dederat transigebat. Quomodo ociosus, quando exercebatur in iustificationibus domini? Nã etsi habebat tempus liberum à necessitatibus plebium, non tamẽ à sanctis meditationibus feriatum, non orandi studio, non ipso ocio contemplandi. Sermo illi in tempore ocij aut serius aut nullus. Aspectus eius aut officiosus, aut demissus, & cohibitus intra se. Nempe (quod non mediocri laudi inter sapientes ducitur) oculus eius in capite eius, nusquam auolans nisi cum virtuti paruisset. Risus aut indicans charitatis, aut prouocans, rarus tamen & ipse. Equidem interdum eductus, excussus nunquam: qui ita nunciaret cordis lætitiam, vt oris gratiam non minueret, sed augeret. Tam modestus, vt leuitatis non posset esse suspectus: tantillus tamen, vt hilarem vultum ab omni tristitiæ næuo vel nubilo vẽdicare sufficeret. O munus perfectum, ô holocaustum pingue, ô obsequium gratum mente & manu. Quàm bonus odor deo in orationibus ociosi, quàm bonus hominibus in sudoribus occupati. Pro huiusmodi ergo dilectus à deo & hominibus non immerito hodie Malachias in consortium angelorum recipitur, re adeptus F quod nomine dicebatur. Et quidem ante angelus erat, nõ minus puritate, quàm nomine: sed nunc felicius gloriosi in eo interpretatio nominis adimpletur, quando pari cum angelis gloria & felicitate lætatur. Congratulemur itaque fratres, cõgratulemur, vt dignum est, patri nostro: quia & pium est defunctum plangere Malachiam, & pium magis Malachiæ congaudere viuenti. Nunquid non viuit? Et beate. Nimirum visus est oculis insipientium mori: ille autem est in pace. Denique iam conciuis sanctorum, & domesticus dei psallit pariter & agit gratias, dicens: Transiuimus per ignem & aquam, *Psal. 65.* & induxisti nos in refrigerium. Transiuit plane viriliter, & feliciter pertransiuit. Verus Hebræus Pascha celebrauit in spiritu, & nobis transiens loquebatur: Desiderio desideraui hoc Pascha manducare apud vos. Transiui per ignem & aquam, quem nec tristia frangere, nec detinere mollia potuerunt. Lætemur quòd angelus noster ascẽdit ad ciues suos pro filiis captiuitatis legatione fungens, corda nobis concilians beatorum, vota illis intimans miserorum. Lætemur inquã & exultemus, quia cœlestis illa curia ex nobis habet cui sit cura nostri, qui suis nos protegat meritis, quos informauit exemplis, miraculis confirmauit. Sanctus pontifex qui in spiritu humilitatis hostias pacificas cœlis frequenter inuexerat, hodie per semetipsum introiuit ad altare dei, ipse hostia & sacerdos. Migrante sacerdote, sacrificij ritus in melius muta-

G tus est, fons lachrymarum siccatus est, holocaustum omne cõditur in lætitia & exultatione. Benedictus dominus deus Malachiæ, qui tanti pontificis ministerio visitauit plebem suam: & nunc assumpto eo in sanctam ciuitatem, tantæ recordatione suauitatis nostram nõ desinit consolari captiuitatem. Exultet in domino spiritus Malachiæ, quòd leuatus põdere corporeæ molis, nulla iam feculenta vel terrena materia prægrauatur, quo minus tota alacritate ac viuacitate corpoream omnem & incorpoream transiens creaturam, pergat totus in Deum, & adhærens illi vnus sit cum eo spiritus in æternum. Domum istam decet sanctitudo, in qua tantæ frequentatur memoria sanctitatis. Sancte Malachia serua eam in sanctitate & iustitia, misertus nostri, qui inter tot & tantas miserias memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructamus. Magna est super te diuinæ dispensatio pietatis, qui te paruum fecit in oculis tuis, magnum in suis, qui magna fecit per te, saluans patriam tuam: magna fecit tibi, introducens te in gloriam suam. Festiuitas tua quæ merito tuis virtutibus votiua impenditur, tuis nobis efficiatur meritis & precibus salutaris. Gloria sanctitatis tuæ quæ à nobis frequentatur, continuatur ab angelis: sic erit nobis digne iucunda, si fuerit & fructuosa. Liceat nobis aliquas te migrante retinere reliquias de fructibus spiritus quibus onustus ascendis, qui in tuo hodie tam delicioso conuiuio congregamur. Esto nobis quæsumus Malachia sancte H alter Moyses, vel alter Helias, impartiens & tu de tuo spiritu nobis. ipsorum siquidem in spiritu & virtute venisti. Vita tua lex vitæ & disciplinæ, mors tua mortis portus, & porta vitæ: memoria tua dulcedo suauitatis & gratiæ, præsentia tua corona gloriæ in manu domini Dei tui. O oliua fructifera in domo dei, ô oleum lætitiæ vngens & lucens, fouens beneficiis, coruscans miraculis, fac nos eius qua frueris lucis suauitatisque participes. O odoriferum lilium in æternum ante dominum germinans & florens, & spargens vbique viuificum suauitatis odorem, cuius apud nos memoria in benedictione est, apud superos præsentia in honore, da canentibus te, tantæ plenitudinis participio non fraudari. O luminare magnum, & lux in tenebris lucens, signorum radiis & meritorum illuminans carcerem, lætificans ciuitatem, fuga de cordibus nostris virtutum splendoribus tenebras vitiorum. O stella matutina eo cæteris clarior quo diei vicinior, similior soli, dignare præire nobis, vt & nos in lumine ambulemus quasi filij lucis, & non filij tenebrarum. O aurora diescens super terram, sed superiores cœli plagas lux meridiana perlustrans, recipe nos in cõsortio luminis quo illuminatus & late foris luces, & intus suauiter ardes: præstãte domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

I

FINIS.

AD LECTOREM DE ADIECTA huic operi diui Bernardi vita præfatio.

MOVERE fortasis nonnullos poterit, cur diui Bernardi vitam, non à se vtique compositam, suis ipsius addiderimus operibus, præsertim cum id modo cuique tribuendum veniat, quod ipse confecerit. Veruntamen quia (Gregorio teste) in ore eius dulcis est sacra scriptura, cuius vitæ viscera mandatis illius replentur: eique suauis est ad loquẽdum, cui interius impressa ad viuendum fuerit: accommodatissimum igitur satisque congruum visum fuit, huic operum suorum recollectioni, etiam eius gesta moresque ac vitam apponere, quò deuotionis, mansuetudinis, charitatis & humilitatis eius notitia ad eadem scripta libentius perlegẽda, amplectenda, animoque tenacius imprimenda, studiosorum alliciat affectus. Perge itaque pie lector, & eiusdem vitæ annotator sedulus, ac pius imitator precor existas.

INCIPIT PRAEFATIO DOMINI K Gulielmi abbatis in vitam sancti Bernardi primi Clareuallis abbatis.

SCRIPTVRVS vitã serui tui, ad honorem nominis tui, prout tu dederis domine deus ipsius, per quem ecclesiam temporis nostri in antiquum apostolicæ gratiæ & virtutis decus voluisti reflorere, cum inuoco adiutorem, quem iam olim habeo incentorem, amorem tuum. Quis enim de amore tuo quãtulumcunque spiraculum vitæ habens, & videns testimonium gloriæ & honoris tui tam præclarum & tam fidele mundo insolitum effulsisse, non det operam quantamcunque potuerit, ne lumen à te accensum, tuorum quempiam lateat, sed quantum humano fieri stylo potest, (quod melius ipse tamen per virtutem operum facis) manifestatum & exaltatum luceat omnibus qui sunt in domo tua? In quo cum ego iam olim vellem qualecũque ministerium agere vicis meæ, seu timore seu verecundia prohibitus sum vsque adhuc, modo quidem supra me iudicans esse dignitatem materiæ, & dignioribus opificibus reseruandam, modo etiam post obitum eius quasi superuicturus ei, melius hoc & competentius deliberans actitandum, cum iam homo non grauaretur laudibus suis, & tutius L id fieret à conturbatione hominum, & contradictione linguarum. At ille vigens & valens quanto infirmior corpore, tanto fortior fit & potens, non cessans agere digna memoriæ, & magna maioribus semper accumulãs, quę ipso tacente scriptorem requirant. Ego vero iam delibor vrgentibus infirmitatibus corporis mortis huius, & meis omnibus incipientibus habere responsum vicinæ mortis, sentio instare tempus resolutionis meæ, plurimumque timeo ne sero me pœniteat tandiu distulisse, quod priusquam percffluam, velim omnimodis peregisse. Sed & me fratrum quorundam pia beneuolentia plurimum ad hoc impellit & cohortatur, qui cum viro dei iugiter assistant, omnia eius nouerunt, ingerentes quædam diligenti inquisitione vestigata, plura etiã quibus cum fierent ipsi interfuerũt, & viderunt & audierunt. Qui cũ multa suggerant & præclara, quæ per seruum suum deus ipsis præsentibus operatur, & nota eorum religio & schola magisterij ab omni me liberet suspicione falsi, adhuc etiam ad testimonium sibi asciscunt probabilium auctoritatem personarum, episcoporum, clericorum & monachorum, quibus fidem non habere nulli fidelium licet. Quanquam id superfluo dixerim, cum totus ea nouerit mũdus, & virtutes eius narret omnis ecclesia sanctorum. Quapropter attendens diuinæ laudis mirificam materiam omnibus se offerẽtem, neminem vero suscipientem, dissimulantibus eis qui melius hoc ac dignius poterant, suscepi M in ea agere ipse quæ potero, non vanitate præsumentis, sed fiducia diligentis. Nec tamen ipsa quæ scribo, quasi accuratius digerenda, sed saltem in vnum congerenda & reponenda suscepi, nec edenda ipso viuente, sicut nec scribuntur ipso sciẽte. Cõfido autem in domino, quoniam post nos & post ipsius consummationem, exurgent qui melius ac dignius perficient quod nos conati sumus, & dignam digna vestient elocutione materiam: sed & poterunt preciosam in conspectu domini mortem eius vitæ simili continuare scribendo, ac de morte vitam, de vita mortem commendare. Iam ergo adiuuante domino propositum aggrediamur.

Finit præfatio.

INCIPIT TABVLA CAPITVLORVM libri primi. Capitulum primum.

C *Finis tabulæ capitulorum primi libri.*

Incipit vita sancti Bernardi ABBATIS.

Capitulum primum.

BERNARDVS Burgundię partibus Fontanis oppido patris sui oriundus fuit, parentibus claris secundum dignitatem seculi, sed dignioribus ac nobilioribus secundum christianæ religionis pietatem. Pater eius Tecelinus vir antiquæ & legitimæ militiæ fuit, cultor dei, iustitię tenax. Euangelicam nanque secundum instituta præcursoris domini militiam agens, neminem concutiebat, nemini faciebat calumniam, contentus stipendiis suis, quibus ad omne opus bonum abundabat. Sic consilio & armis seruiebat temporalibus dominis suis, vt etiam domino deo suo non negligeret reddere quod debebat. Mater Aleth ex castro cui nomen Mons Barrus, & ipsa in ordine suo apostolicam regulam tenens subdita viro, sub eo secundum timorem dei domum suam regebat, D operibus misericordiæ insistens, filios enutriens in omni disciplina. Septẽ quippe liberos genuit non tam viro suo quàm deo, sex mares, fœminam vnam, mares omnes monachos futuros, fœminam sanctimonialem. Deo nanque (vt dictũ est) non seculo generãs, singulos mox vt partu ediderat, ipsa manibus propriis domino offerebat. Propter quod etiam alienis vberibus nutriendos committere illustris fœmina refugiebat, quasi cum lacte materno materni quodammodo boni infundens eis naturam. Cum autem creuissent, quandiu sub manu eius erant, eremo magis quàm curiæ nutriebat, non patiẽs delicatioribus assuescere cibis, sed grossioribus & communibus pascens, & sic eos præparans & instituens domino inspirante, quasi continuo ad eremum transmittendos. Hæc cum in ordine filiorũ tertium Bernardum haberet in vtero, somnium vidit præsagium futurorum, catellum scilicet totum candidum, in dorso subrufum, & latrantem in vtero se habere. Super quo territa vehementer, cum religiosum quendam virum consuluisset, continuo ille spiritum prophetiæ concipiens quo Dauid de sanctis prædicatoribus domino dicit, Lingua canum tuorum ex inimicis: trepidanti & anxiæ respõdit: Ne timeas, bene res agitur. Optimi catuli mater eris, qui domus dei custos futurus, magnos pro ea contra inimicos fidei editurus est latratus. Erit enim egregius prædicator, & tãquam bonus canis, gratia linguæ medicinalis in multis multos morbos curaturus est animarum. Quo responso mulier E pia & fidelis quasi à deo suscepto, læta efficitur, & iam tunc in amorem nondum nati tota transfunditur, cogitans sacris cum literis erudiendum tradere secundum modum visionis & interpretationis, qua ei de illo tam sublimia promittebantur. Quod & factum est. Mox enim vt felici partu edidit, non modo obtulit eum deo, sicut de aliis agere consueuerat, sed sicut legitur de sancta Anna matre Samuelis, quę petitum à domino & acceptum filium in tabernaculo eius destinauit perpetuo seruiturum: sic & ipsa eum in ecclesia dei acceptabile obtulit munus. Vnde & quàm citius potuit in ecclesia Castellionis (quæ postmodum ipsius Bernardi opera à seculari conuersatione in ordinem regularium canonicorum promota cognoscitur) magistris literarum tradens erudiendum, egit quicquid potuit vt in eis proficeret. Puer autem & gratia plenus, & ingenio naturali pollens, cito in hoc desiderium matris impleuit. Nam in literarum quidem studio supra ætatem & præ coætaneis suis proficiebat, sed in rebus secularibus iam mortificationẽ futuræ perfectionis velut naturaliter inchoabat. Erat nanque simplicissimus in secularibus, amans habitare secum, publicum fugitãs, mire cogitatiuus, parentibus obediens & subditus, omnibus benignus & gratus, domi simplex & quietus, foris rarus, & vltra quàm credi posset verecundus, nusquam multũ loqui amãs, deo deuotus, vt puram sibi pueritiam suam conseruaret: literarum etiam studio deditus, per F quas in scripturis deum disceret & cognosceret. In quo quantum in breui profecerit, & quàm perspicacem in discernendo induerit sensum, ex eo quod subiungimus, aduerti potest.

Psal. 67. c

1. Reg. 1. b

Capitulum secundum.

CVM adhuc puerulus graui capitis dolore vexaretur, decidit in lectum. Adducta autem ad eum est muliercula quasi dolorem mitigatura carminibus. Quam cum ille appropinquantem sentiret cum carminalibus instrumentis quibus hominibus de vulgo illudere consueuerat, cum indignatione magna exclamans à se repulit & abiecit. Nec defuit misericordia diuina bono zelo sancti pueri, sed continuo sensit virtutem, & in ipso impetu spiritus surgens, ab omni dolore liberatum se esse cognouit. Ex quo cum non parum in fide proficeret, adiecit ei dominus apparere, sicut olim puero Samueli in Silo, & manifestare ei gloriam suam. Aderat nanque solennis illa nox natiuitatis dominicæ, & ad solennes vigilias omnes, vt moris est, parabantur. Cúmque celebrandi nocturni officij hora aliquantisper protelaretur, contigit sedentem expectantémque Bernardum cum cæteris inclinato capite paululum soporari. Affuit illico puero suo se reuelans pueri Iesu sancta natiuitas, tenerę fidei suggerens incremẽta, & diuinæ in eo inchoans mysteria contemplationis. Apparuit

G enim velut denuo procedens sponsus è thalamo suo. Apparuit ei quasi iterum ante oculos suos nascens ex vtero matris virginis verbum infans, speciosus forma præ filiis hominum, & pueruli sancti in se rapiens minime iam pueriles affectus. Persuasum autem est animo eius, & nunc vsque fatetur quòd eam credat horam fuisse dominicę natiuitatis. Sed & facile est aduertere iis qui eius auditorium frequentauerunt, in quanta benedictione ea hora præuenerit eum dominus, cum vsque hodie in iis quæ ad illud pertinent sacramentum, & sensus ei profundior & sermo copiosior suppetere videatur. Vnde & postmodum in laudem eiusdem genitricis & geniti, & sanctę eius natiuitatis, insigne edidit opusculum inter initia operum suorum seu tractatuum, sumpta materia ex eo euangelij loco vbi legitur, Missus est Gabriel angelus à deo in ciuitatē Galilææ, & cætera quæ ibi sequuntur. Neque illud tacendū, quòd ab ipsis iam puerilibus annis si quos poterat nummos habere, clandestinas faciens eleemosynas, & verecundiæ suæ morem gerebat, & pro ętate, imò supra ætatem, pietatis opera sectabatur. Cum autem aliquanto tempore euoluto, proficiens ætate & gratia apud deū & homines puer Bernardus de pueritia transiret in adolescētiam, mater eius liberis fideliter educatis, & vias seculi ingrediētibus, quasi peractis omnibus quæ sua erant, feliciter migrauit ad dominum. De qua nequaquam prætereundum est, quòd cum multo tempore vixisset cum H viro suo honeste & iuste secundum iustitias & honestates seculi huius, & legem fidémque coniugij, per aliquot ante obitum suum annos, in eo ad quod nutrire filios videbatur, prout potuit & licuit mulieri sub potestate viri constitutæ, nec habenti proprij corporis potestatem, omnes ipsa præuenit. Etenim in domo sua & in professione coniugali, & in medio seculi eremiticam seu monasticam vitam non paruo tempore visa est æmulari, in victus parcitate, in vilitate vestitus, delicias & pompas seculi à se abdicando, ab actibus & curis secularibus inquantum poterat se subtrahendo, insistendo ieiuniis, vigiliis & orationibus: & quod minus assumptæ professionis habebat, eleemosynis & diuersis operibus misericordiæ redimendo. In quo de die in diem proficiens ad extrema deuenit, perficienda in futuro in eo in quo proficiens de hoc seculo migrauit. Obdormiuit autem psallentibus clericis qui conuenerant, & ipsa pariter psallens, vt in extremis quoque cum iam vox eius audiri non posset, adhuc moueri labia viderentur, & lingua palpitās dominum confiteri. Demum inter litaniæ supplicationes, cum diceretur, Per passionem & crucem tuam libera eam domine: eleuans manum signauit se, & emisit spiritum, ita vt manum non posset deponere quam leuarat.

I

Capitulum tertium.

EX HOC Bernardus suo iam more, suo iure victitare incipiens, eleganti corpore, grata facie præeminens, suauissimis ornatus moribus, acri ingenio præditus, acceptabili pollens eloquio, magnæ spei adolescens prædicabatur. Cui tanquam ingredienti seculum, plures se viæ seculi ipsius offerre cœperunt, & in omnibus assurgere prosperitates vitæ huius, & magnæ spes vndique arridere. Obsidebant autem benignum iuuenis animum, sodalium dissimiles mores, & amicitiæ procellosæ, similem sibi efficere gestientes. Quæ si ei dulcescere perstitissent, necesse erat amarescere illi (quod in hac vita dulcius cordi eius insederat) castitatis amorem. Cui præcipuè inuidens coluber tortuosus, spargebat laqueos tentationum, ac variis occursibus calcaneo eius insidiabatur. Cū enim aliquando curiosius aspiciendo defixos in quandam oculos aliquandiu tenuisset, continuo ad se reuersus, & de semetipso erubescens apud semetipsum, in seipsum vltor seuerissimus exarsit. Stagno quippe gelidarum aquarum quod in proximo erat, collo tenus insiliens, tādiu inibi permansit, donec penè exanguis effectus, per virtutem gratiæ cooperantis etiam à calore carnalis concupiscentiæ totus refriguit, induēs illum castitatis affectum quem induerat qui dicebat: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. *Iob.31.a*

Circa idem tempus instinctu dæmonis in lectum dormientis iniecta est puella nuda. Quam ille sentiēs, cum omni pace & silentio partem ei lectuli quam occupauerat, cessit, & in latus alterū se cōuertit, atque dormiuit. Misera vero illa aliquādiu iacuit sustinens & expectans, deinde palpans & stimulās. Nouissime cum immobilis ille persisteret, illa licet impudentissima esset, erubuit: & horrore ingenti atq; admiratione perfusa, relicto eo surgens aufugit. Contigit item vt cum sociis K aliquantis apud matronā aliquā Bernardus hospitaretur. Cōsiderans autē mulier adolescētem decorum aspectu, capta est laqueo oculorum suorum, & in cōcupiscentiam eius exarsit. Cúmque tāquam honoratiori omnium seorsum ei fecisset lectulum præparari, surgēs ipsa de nocte impudēter accessit ad eum. Quam Bernardus sentiēs, nec cōsilij inops, clamare cœpit, Latrones, latrones. Ad quā vocē fugit mulier, familia omnis exurgit, lucerna accēditur, latro quæritur, sed minime inuenitur. Ad lectulos singuli redeunt, fit silentiū, fiunt tenebrę sicut prius, pausant cęteri, sed nō illa misera requiescit. Exurgit denuo, & Bernardi lectulū petit: sed denuo ille proclamat, Latrones, latrones. Quæritur iterum latro, latet iterū, nec ab eo qui solus nouerat, publicatur. Vsq; tertio improba mulier sic repulsa, vix tandem seu metu seu desperatione victa cessauit. Cum autē die sequenti iter agerent, arguētes Bernardum socij, quosnā toties ea nocte latrones somniauerit, perquirebant. Quibus ille, Veraciter, inquit, aderat latro, & mihi castitatem hospita nitebatur auferre, irreparabilem thesaurum. Inter hæc tamen cogitās & perpēdens quod vulgo dicitur, non L esse tutum diu cohabitare serpēti: fugam meditari cœpit. Videbat enim mundum & principē eius exterius sibi multa offerentem, magnas res, spes maiores, sed fallaces omnes, & vanitatem vanitatum, & vanitatem omnia: veritatē vero ipsam interius iugiter audiebat clamantem ac dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugū meum super vos, & inuenietis requiē animabus vestris. *Matt.11.* Perfectius vero relinquere mūdū deliberās, cœpit inquirere & inuestigare vbi certius ac purius inueniret requiem animæ suæ sub iugo Christi. Inquirenti autē occurrit Cistercij innouatæ monasticæ religionis noua plātatio: messis multa, sed operariis indigēs, cū vix adhuc aliquis cōuersionis gratia illuc declinaret, ob nimiā vitæ ipsius & paupertatis austeritatē. Quæ tamē cum animum vere deum quærentē minime terrerent, posthabita omni hæsitatione ac timore, illuc vertit intentionē, posse se æstimās omnino ibi delitescere & abscōdi in abscondito faciei dei ab omni cōturbatione hominum, maximéque ad effugiū vanitatis seu de seculari generositate, seu de acrioris ingenij gratia, seu etiā forte de alicuius nomine sanctitatis. Vbi vero de conuersione tractantem, fratres eius & qui carnaliter eum diligebant, persenserunt, omnimodis agere cœperunt, vt animū eius ad studium possent diuertere literarum, & amore scientiæ secularis, seculo arctius im- M plicare. Qua nimirum suggestione (sicut fateri solet) propemodum retardati fuerant gressus eius, sed matris sanctæ memoria importune animo eius instabat, ita vt sępius sibi occurrentem videre videretur, cōquerentē & improperantem quia non ad huiusmodi nugacitatem tam tenerè educauerat, nō in hac spe erudierat eū. Demum cū aliquādo ad fratres pergeret in obsidione castri quod Granceium dicitur, cum duce Burgundiæ cōstitutos, cœpit in huiusmodi cogitatione vehemētius anxiari. Inuentáq; in itinere medio ecclesia quadā diuertit, & ingressus orauit cum multo imbre lachrymarū expandens manus in cœlū, & effundens sicut aquā cor suū ante cōspectum domini dei sui. Ea igitur die firmatū est propositum cordis eius. Nec vero surda aure percepit vocem dicētis: Qui audit, dicat veni. *Apoc.22.* Siquidem ab illa hora sicut ignis qui cōburit syluam, & sicut flamma comburēs montes, hincinde prius viciniora quæque corripiēs, postmodum in vlteriora progrediens: sic ignis quem miserat dominus in cor serui sui volens vt arderet, primo fratres eius aggreditur: solo minimo ad cōuersionē adhuc minus habili, seniori patri ad solatium derelicto, deinde cognatos & notos, socios & amicos, de quibuscūque poterat esse spes cōuersionis. Primus omniū Galdricus auunculus eius absque dilatione aut hæsitatione pedibus (vt aiunt) iuit in sentētiam nepotis, & consensum cōuersionis, vir honestus & potens in seculo, & in secularis militiæ gloria nominatus, dominus castri in territorio Eduēsi, quod Tuillium dicitur.

dicitur. Continuo etiam Bartholomæus occurrẽs iunior cæteris fratribus, & necdum miles, sine difficultate eadem hora salutaribus monitis dedit assensum. Porro Andreas Bernardo etiam ipse iunior & nouus eo tempore miles, verbum fratris difficilius admittebat, donec subito exclamauit: Video, inquit, matrem meam. Visibiliter siquidem ei apparuit, serena facie subridens, & cõgratulans proposito filiorum. Itaque & ipse cõtinuo manus dedit, & de tyrone seculi factus est miles Christi. Nec solus vidit Andreas tantorum matrem filiorum lætantem, sed confessus est & Bernardus eandem similiter se vidisse. Guido primogenitus fratrum, coniugio iam alligatus erat, vir magnus, & præ aliis iam in seculo radicatus. Hic primo paululum hæsitans, sed continuo rem perpendens & recogitans, cõuersioni consensit, si tamen coniunx annueret. Verum id quidem de iuuencula nobili, & paruulas filias nutriente, pene impossibile videbatur. At Bernardus de misericordia domini spem concipiens certiorem, incunctanter ei spopondit aut consensuram fœminam, aut celeriter morituram. Demũ cum omnimodis illa renueret, vir eius magnanimus, imò ea iam præuectus fidei virtute in qua post modum excellenter enituit, virile consilium domino inspirante concepit, vt abiiciens quicquid habere videbatur in seculo, vitam institueret agere rusticanam, laborare scilicet manibus propriis, vnde suam sustentaret & vxoris vitam, quam inuitam dimittere non licebat. Interim superuenit Bernardus, qui vndique alios atque alios colligens discurrebat. Nec mora, flagellabatur prædicta Guidonis vxor infirmitate graui. Et cognoscẽs quia durũ sibi esset contra stimulum calcitrare, accersito Bernardo veniam deprecabatur, & prior ipsa conuersionis petit assensum. Denique iuxta morem ecclesiasticum separata à viro, interueniente parili voto castitatis in cœtũ sanctimonialium transiit fœminarum, religiosè vsque hodie seruiens deo. Secundus natu post Guidonem Gerardus erat miles in armis strenuus, magnæ prudentiæ, benignitatis eximiæ, & qui ab omnibus diligeretur. Qui cæteris, vt dictum est, primo auditu & prima die acquiescentibus: vt mos est sapientiæ secularis, leuitatem reputans, obstinato animo salubre consilium & fratris monita repellebat. Tum Bernardus fide iam igneus, & fraternæ charitatis zelo mirum in modum exasperatus, Scio (inquit) scio, sola vexatio intellectum dabit auditui. Digitúmque lateri eius apponens, Veniet (inquit) dies, & cito veniet, cum lancea lateri huic infixa, peruium iter ad cor tuum faciet consilio salutis tuæ quod aspernaris, & timebis quidem, sed minime morieris. Sic dictũ, sicque factum est. Paucissimis interpositis diebus circumuallatus ab inimicis, captus, & vulneratus iuxta verbum fratris, lanceam gestans ipsi lateri eidémque infixam loco cui ille digitum applicuerat trahebatur, & mortem quasi iam præsentem metuens clamabat, Monachus sum, monachus sum Cisterciensis. Nihilo minus tamen captus & reclusus in custodia est. Vocatus est Bernardus per celerem nuncium, sed non venit. Sciebam, inquit, & prædixeram quòd durum esset ei contra stimulum calcitrare, nec tamen ad mortẽ ei vulnus hoc, sed ad vitam. Et factum est ita. Siquidem de vulnere præter spem cito conualuit, propositum vero seu votum quod vouerat non mutauit. Cúmque iam liber ab amore seculi hostilibus adhuc vinculis teneretur, & hoc solum esset quòd conuersionis eius propositum retardaret, in hoc etiam cito affuit ei misericordia dei. Venit frater eius laborans vt erui posset, sed non profecit. Et cum nec loqui ei permitteretur, accedens ad carcerem clamauit: Scito frater Gerarde, quia ituri sumus in proximo & monasterium introituri. Tu vero quandoquidem exire non licet, hic monachus esto, sciens quod vis & nõ potes, pro facto reputari. Cúmque Gerardus magis ac magis anxiaretur, paucis interpositis diebus audiuit vocem in somnis dicentem sibi, Hodie liberaberis. Erat autem sacrum quadragesimæ tempus. Circa vespertinam itaque diei horam cogitans quod audierat, compedes suas tetigit, & ecce ex parte crepuit in manu eius ferrum, vt minus iam teneretur, & aliquatenus incedere posset. Sed quid ageret? Erat ostium obseratum, & pro foribus pauperum multitudo. Surrexit tamẽ, & non tam spe euadendi quàm tædio iacendi, seu curiositate tentandi accedens ad ostium subterraneæ domus in qua vinctus & clausus erat: mox vt pessulum tetigit, sera tota inter manus eius collapsa est, & ostium domus apertũ. Exiénsque pedetentim, sicut homo cõpeditus, ad ecclesiam vbi adhuc vespertina celebrabant officia, prætendebat. Porro mendici qui pro foribus domus astabant, videntes quod fiebat, & diuinitus exterriti, in fugam versi sunt, nihil clamãtes. Cúmq; iam ecclesiæ propinquaret, egrediens quidam de familia domus captiuitatis suæ, germanus illius à quo custodiebatur, vidénsq; eum ad ecclesiam properantem, Tarde (inquit) Gerarde venisti. Expauescẽte illo, festina ait, adhuc superest quod audias. Oculi quippe eius tenebantur, nec prorsus quid ageretur intelligebat. Demum ad altiores gradus ecclesiæ cum adhuc cõpeditum data manu Gerardum subleuasset, introeunte illo ecclesiam tunc primum quid ageretur agnouit, & conatus eum retinere non potuit. Hoc modo Gerardus à captiuitate amoris seculi huius, & captiuitate filiorũ seculi liberatus, votum quod vouerat fideliter exsoluit. In quo potissimum notum fecit dominus à quanta perfectione sanctæ conuersationis gratiã iste dei famulus cœperit, qui in eius spiritu qui fecit quæ futura sunt, quod erat futurum videre potuit quasi iam factum. Præsentialiter quippe in latere fratris ei lancea apparebat quando digitum applicuit loco vulneris mox futuri, sicut postmodũ ipse confessus est cum ab his interrogaretur, quibus celare non poterat. Cum autem cæteri (vt diximus) prima die in eodem essent cum Bernardo spiritu congregati, manè intrantibus eis ecclesiam, apostolicum illud capitulum legebatur: Fidelis est deus: quia qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet vsque in diẽ Iesu Christi. Quod deuotus iuuenis haud secus accepit, quã si de cœlo sonuisset. Exultãs itaq; spiritualis iam pater regeneratorũ in Christo fratrũ suorũ, & manum domini intelligens secum operantem, cœpit ex hoc prædicationi insistere, & quoscũque poterat aggregare. Cœpit nouũ induere hominẽ, & cum quibus de literis seculi, seu de seculo ipso agere solebat, de seriis & cõuersione tractare, ostendens gaudia mundi fugitiua, vitæ miserias, celerem mortem, vitam post mortem seu in bonis seu in malis perpetuam fore. Quid multa? Quotquot ad hoc præordinati erãt, operãte in eis gratia dei, & verbo virtutis eius, & oratione & instantia serui eius, primo cũctati, deinde cõpuncti, alter post alterum credebant & consentiebant. Inter quos adiunctus est ei etiam dominus Hugo Matisconensis, qui hodie raptus à Pontiniacẽsi cœnobio quod ipse ædificauit, Altisiodorẽsi ecclesiæ præest merito & honore pontificis. hic audiens de conuersione socij & amici charissimi, flebat quasi perditum, quem seculo mortuum audiebat. Vbi autẽ primo data est vtriq; facultas mutui colloquij, post dissimiles lachrymas, & gemitus dissimilium dolorum, verba verbis cœperunt conferri, & res rebus comparari. Cúmque inter ipsa verba familiaris amicitiæ Hugoni infunderetur spiritus veritatis, aliã iam faciem habere cœperũt verba mutuæ collocutionis. Datis itaq; dextris in sodalitiũ nouæ vitæ, lõge dignius veriúsq; facti sunt cor vnũ & anima vna in Christo, quàm in seculo ante fuissent. Post paucos autẽ dies nunciatur Bernardo, subuersum ab aliis sociis Hugonẽ à proposito resilire. Qui oportunitate inuẽta, quòd magnus quidã episcoporũ conuentus illis in partibus haberetur, festinat vt reuocet pereuntẽ, iterúmq; parturiat. Obseruãtes autẽ prædicti sodales & subuersores Hugonis, viso eo prædã ambiunt suã, & omnem ei loquendi adimunt facultatem, omnem aditum intercludunt. At ille cum ei loqui nõ posset, clamabat pro eo ad dominum. Quo orãte cum lachrymis subita & vehemẽs inundatio pluuiæ mox erupit. Cõsederant autem in cãpo, quod aër serenus esset, & nil tale sperarent. Dispersi igitur omnes ad repentinũ imbrem, vicum proximũ petunt. At Bernardus Hugonẽ tenẽs, mecum ait sustinebis huius pluuiæ guttas. Cũq; soli remansissent, nõ fuerũt soli, sed dominus fuit cum eis reddens eis continuo & aëris & animi serenitatẽ. Ibi renouatum est fœdus, & propositũ confirmatũ, quod nõ potuit deinceps violari. Videbat ista peccator & irascebatur, dentibus suis fremebat & tabescebat, iustus autem confidens in domino gloriosè de seculo triumphabat. Iámque eo publicè & priuatim prædicante matres filios abscõdebant, vxores detinebant maritos, amici amicos auertebant: quia voci eius spiritus sanctus tantæ dabat vocem virtutis, vt vix aliquis ali-

G quem teneret affectus. Crescente siquidē numero eorum qui in hanc conuersionis vnanimitatem cōsenserant, sicut de primitiuis ecclesiæ filiis legitur, multitudinis eorū erat cor vnum & anima vna in domino, & habitabant vnanimiter simul, nec quisquam aliorum audebat se coniungere eis. Erat enim eis Castellioni domus vna propria, & communis omnium, vbi conueniebant, & cohabitabant, & colloquebantur, quam ingredi vix aliquis audebat qui nō esset de cœtu eorum. Sed & si quis intrabat, videns & audiens quæ ibi gerebantur & dicebantur, sicut de Christianis Corinthiis apostolus dicit, omnibus quodammodo prophetantibus conuincebatur ab omnibus, diiudicabatur ab omnibus: & adorans dominum, & confitens quòd vere deus esset in eis, aut ipse vnanimitati eorum adhærebat, aut recedens flebat semetipsum, illos autem beatificabat. Hoc enim illis temporibus & in illis erat partibus inauditum, vt alicuius adhuc in seculo commorātis conuersio præsciretur. Ipsi vero quasi mensibus sex post primū propositum in seculari habitu stabant, vt proinde plures congregarentur, dum quorundam negocia per id temporis expediebantur. Cum autem iam suspecta inciperet esse multitudo, ne quem de numero eorum subriperet is qui tentat, placuit deo super hoc reuelare quid futurum esset. Aspiciebat enim quidam eorum in visu noctis, & videbat quasi eos omnes consedisse in domo vna, & per ordinem singulos quasi communicare de cibo quodam miri candoris & saporis. Quem cæteris
H omnibus optime suscipientibus, & cum gaudio magno, duos ex omni numero illo notabat à cibi illius salutaris participatione vacuos remansisse. Alter nanque eorum nec sumebat, alter sumere quidem videbatur, sed tanquam minus caute sumeret, spargebatur. vtrumque vero postea probauit euentus. Alter enim priusquam ventum esset ad rem, cōuersus retrorsum in seculum rediit: alter cum cæteris cœpit quidem opus bonum, sed non perfecit. Vidi ego eum in seculo postea vagum & profugum à facie domini sicut Cain, quantum animaduertere potui, hominem humillimū, & miserabilis cōfusionis, sed nimiæ pusillanimitatis. Qui tamen in vltimis Claramuallem rediit infirmitate corporis & inopia cogēte, cum homo bene natus ab omnibus cognatis & amicis proiiceretur: ibíque proprietati renuncians, sed non omnino propriæ voluntati, obiit non quidem intus sicut frater & domesticus, sed foris misericordiam postulans sicut pauper & mendicus.

Iam vero adueniente die reddendi voti, & complendi desiderij egressus est de domo paterna Bernardus pater fratrum suorū cū fratribus suis filiis suis spiritualibus, quos verbo vitæ Christo genuerat. Videns autem Guido primogenitus fratrum suorum Niuardum fratrem suum minimū, puerum cum pueris aliis in platea, Eia (inquit) frater Niuarde, ad te solum respicit omnis terra possessionis nostræ. Ad quod puer non
I pueriliter motus, Vobis ergo (inquit) cœlum, mihi terra? Non ex æquo diuisio hæc facta est. Quo dicto abeuntibus illis, tūc quidem domi cum patre remansit, sed modico post euoluto tēpore fratres secutus, nec à patre, nec à propinquis seu amicis potuit retineri. Supererat de deo dicata domo illa, pater senior cum filia, de quibus etiam suo loco dicemus. Eo tempore nouellus & pusillus grex Cisterciensis sub abbate degens viro venerabili Stephano, cum iam grauiter tædio ei esse inciperet paucitas sua, & omnis spes posteritatis decideret in quā sanctę illius paupertatis hæreditas transfunderetur, venerantibus omnibus in eis vitæ sanctitatem, sed refugientibus austeritatem, repente diuina hac visitatione tam læta, tam insperata, tam subita lætificatus est, vt in die illa responsum hoc à spiritu sancto accepisse sibi domus illa videretur: Lætare sterilis quæ non pariebas, erumpe & clama quæ non parturiebas: quia multi filij desertæ magis quàm eius quæ habet virum, de quibus postmodum visura es filios filiorum vsque in multas generationes.

Capitulum quartum.

ANNO ab incarnatione domini M cxiij. à constitutione domus Cisterciensis. xv. seruus dei Bernardus annos natus circiter. xxij. Cistercium ingressus, cum sociis amplius quàm. xxx. sub abbate Stephano, suaui iugo Christi collum submisit. Ab illa autem die dedit dominus benedictionem, & vinea illa domini sabaoth dedit fructum suum, extendens palmites suos vsque ad mare, & vltra mare propagines suas. K Hæc quidem fuere viri dei conuersionis sancta principia. Conuersationis autem eius insignia, quomodo vitam angelicam gerens in terris vixit, neminem enarrare posse puto qui non viuat de spiritu de quo ille vixit. Solius quippe donantis & accipiētis est nosse quantū ab ipso mox cōuersionis exordio præuenerit eum dominus in benedictionibus dulcedinis suæ, quāta repleuerit gratia electionis, quomodo ab vbertate suæ domus inebriauerit eum. Ingressus est autem domū illam pauperem spiritu, & eo adhuc tempore absconditam ac pene nullam, intentione ibi moriēdi à cordibus & memoria hominum, & spe delitescendi & latēdi tanquam vas perditum: deo aliter disponente, & eum sibi in vas electionis præparāte, non solum ad ordinem monasticum cōfortandum ac dilatādum, sed etiam ad nomen suum portandū coram regibus & gentibus, & vsque ad extremum terræ. Ipse vero nil tale de se æstimās aut cogitans, potius ad custodiam sui cordis, & propositi constantiam, hoc semper in corde, sæpe etiā in ore habebat: Bernarde Bernarde, ad quid venisti? Et sicut de domino legitur quia cœpit Iesus facere & docere: à prima die ingressus sui in cellam nouitiorum, ipse cœpit agere in semetipso, quod alios erat docturus. Postmodū enim cū iam Claræuallis abbas esset ordinatus, aduentantibus nouitiis & festinātibus ingredi, audire eum soliti sumus prædicantem ac dicentem: Si ad ea quæ intus sunt festinatis, hic foris dimittite corpora quæ de seculo attulistis. Soli spiritus ingrediantur, caro non prodest L quicquam. Quod, nouitiis ad nouitatem verbi perterritis, parcens teneritudini eorum, clementius exponendo, carnalem concupiscentiam prædicare solebat foris dimittendam. Ipse cum nouitius esset, in nullo sibi parcens instabat omnimodis mortificare non solum concupiscentias carnis quæ per sensus corporis fiunt, sed & sensus ipsos per quos fiunt. Cum enim iam interiore sensu illuminati amoris dulcius ac frequentius sentire inciperet desursum spirantem sibi suauitatem, sensu illi interiori timens à sensibus corporis, vix tantum eis permittebat quantum sufficeret ad exterioris cū hominibus conuersationis societatem. Quod cum continui vsus instantia in consuetudinem mitteret, consuetudo ei ipsa quodammodo vertebatur in naturā. Totúsque absorptus in spiritum, spe tota in deum directa, intētione seu meditatione spirituali tota occupata memoria, videns non videbat, audiens non audiebat: nihil sapiebat gustanti, vix aliquid sensu aliquo corporis sentiebat. Iam quippe annum integrum exegerat in cella nouitiorū, cū exiēs inde ignoraret adhuc an haberet domus ipsa testudinem quam solemus dicere celaturam. Multo tempore frequentauerat intrans & exiēs domum ecclesiæ, cum in eius capite vbi tres erant, vnam tātùm fenestram esse arbitraretur. Curiositatis enim sensu mortificato, nil huiusmodi sentiebat: vel si forte aliquādo eum cōtingebat videre, me- M moria (vt dictum est) alibi occupata nō aduertebat. Sine memoria quippe sensus sentientis nullus est. Natura quoque in eo non dissentiebat à gratia, vt in eo quoque quodammodo impletum videretur esse quod legitur, Puer eram ingenio- *Sap. 8* sus, & sortitus sum animam bonam: & cū magis essem bonus, veni ad corpus incoinquinatum. Ad contemplanda quippe spiritualia quæque seu diuina, cum gratia spirituali, naturali quadam virtute pollebat ingenij, sortitúsque etiā in hoc erat animam bonam, sensualitatem non curiose lasciuam, nec superbe rebellem: sed congaudentem spiritualibus studiis, & in eis quæ ad deum sunt sponte subditam spiritui & seruientem: corpus etiam nullius contaminatum consensu flagitij: & si non nimis neglectum sicut oportebat curaretur, ad seruiendum spiritui in seruitio dei aptissimum instrumentum. Sed cum caro in eo ex dono præuenientis gratiæ, & adiutorio subsequentis naturæ, & vsu bono spiritualis disciplinæ vix iam aliquid concupisceret aduersus spiritū, hoc est quod spiritum læderet, spiritus supra vires, supra virtutem carnis ac sanguinis, tanta aduersus carnem concupiscebat, vt infirmū animal cadēs sub onere vsque in hanc diem non adiiciat vt resurgat. Quid enim dicam de somno, qui in cæteris hominibus solet esse refectio laborum & sensuum, aut mentium recreatio? Extunc vsque hodie vigilat vltra possibilitatem humanā. nullum enim tempus magis se perdere cōqueri solet, quàm quo dormit,

A mit, idoneam satis reputans comparationem mortis & somni: vt sic dormientes videantur mortui apud homines, quomodo apud deum mortui dormientes. Vnde etiam si quem forte religiosum in dormiendo seu durius stertentem audierit, seu minus compositè iacentem viderit, patienter ferre vix potest, sed carnaliter eum seu seculariter dormire causatur. In ipso nanque tenuem victum tenuis somnus comitatur. In neutro enim vllam indulget corpori suo satietatem, nisi quòd in vtroque sumpsisse aliquid sat ei est. Quantum enim ad vigilias, vigiliarum ei modus est non totam noctem ducere insomnem. Porro ad comedendum vsque hodie vix aliquando voluptate trahitur appetitus, sed solo timore defectus. Etenim comesturus, priusquã comedat, sola cibi memoria satur est. Sic accedit ad sumendum cibum, quasi ad tormẽtum. A primo siquidem conuersionis suæ anno, seu egressionis de cella nouitiorum, natura eius cũ teneræ nimis semper & delicatæ complexionis fuisset, ieiuniis multis & vigiliis, frigore & labore, durioribus & continuis exercitiis attrita, corrupto stomacho, crudum continuo per os solet reiicere quod ingeritur. Quod si quid naturali decoctione digestum transfunditur ad inferiora, ibi nihilo minus partibus illis corporis non minoribus infirmitatum incommodis obsessis, non nisi cum graui tormento egreditur. Si quid autem residuum est, ipsum est alimentum corporis eius qualecunque, non tam ad vitam sustentandam, quàm ad differendam mortem. Semper autem B post cibum quasi pensare solitus est, quantum comederit. Si quando vel ad modicum mensuram solitam excessisse se deprehenderit, impune abire non patitur. Sed & vsus parsimoniæ sic ei in naturam versus est, vt etsi aliquando corporalis sibi cuiuslibet refectionis plus aliquid solito velit indulgere, vix possit. Sic autẽ ab initio fuit inter nouitios nouitius, monachus inter monachos, spiritu validus, corpore infirmus, nil indulgentiæ circa corporis quietem seu refectionem, nil remissionis de communi labore vel opere fieri sibi aliquando acquiescens. Cæteros nãque sanctos esse arbitrabatur & perfectos, se vero sicut nouitium & incipientem, nequaquam emeritorum perfectorũmq; indulgentiis & remissionibus indigere, sed feruore nouitio, & ordinis districtione, & rigore disciplinæ. Propter quod communis vitæ seu cõuersationis feruentissimus æmulator, cum opus aliquod manuum fratres actitarent, quod seu minor vsus ei, seu imperitia denegabat: fodiendo, seu lignã cædendo, & propriis humeris deportãdo, vel quibuslibet laboribus æquè laboriosis illud redimebat. Vbi vero vires deficiebant, ad viliora quæque opera confugiens, laborem humilitate compensabat. Et mirum in modum is qui tantam in contemplatione rerum spiritualium ac diuinarum acceperat gratiam, circa talia non solum occupari patiebatur, sed & plurimum delectabatur. Sed mortificata C (vt dictum est) sensualitate, cuius seu curiositate seu infirmitate in huiusmodi laborum corporalium distractionibus, perfectorum etiam quorumcunque mentes sæpe necesse est et si non intentione certe memoria & cogitatione ab interiore vnitate spiritus aliquam pati dissolutionem, ipse priuilegio maioris gratiæ in virtute spiritus simul & totus quodammodo exterius laborabat, & totus interius deo vacabat: in altero pascens cõscientiã, in altero deuotionem. Laboris ergo tempore & intus orabat seu meditabatur absq; intermissione exterioris laboris, & exterius laborabat absque iactura interioris suauitatis. Nam vsque hodie quicquid in scripturis valet, quicquid in eis spiritualiter sentit, maxime in syluis & in agris meditando & orãdo se cõfitetur accepisse, & in hoc nullos aliquando se magistros habuisse nisi quercus & fagos, ioco illo suo gratioso inter amicos dicere solet. Messis tempore fratribus ad secandum cum feruore & gaudio sancti spiritus occupatis, cum ipse quasi impotens & nescius laboris ipsius, sedere sibi & requiescere iuberetur, admodum contristatus, ad orationem confugit, cum magnis lachrymis postulans à deo donari sibi gratiam metendi. Nec fefellit simplicitas fidei desiderium religiosi. Continuo namq; quod petiit, impetrauit. Et ex illo die in labore illo præ cæteris peritum se esse cum quadam iucunditate gratulatur, tanto in hoc opere deuotior, quanto se in hoc ipso facultatem ex solo dei dono reminiscitur accepisse. Feriatus autem ab huiusmodi labore vel opere, iugiter aut orabat, aut legebat, aut meditabatur. Ad o- D randum si se solitudo offerret, vtebatur: sin autem, vbicunque, seu apud se, seu in turba esset, solitudinem cordis ipse sibi efficiens, vbique solus erat. Canonicas autem scripturas simpliciter & seriatim libẽtius ac sæpius legebat, nec vllis magis quàm ipsarum verbis eas intelligere se dicebat: & quicquid in eis diuinæ sibi elucebat veritatis aut virtutis, in primæ sibi originis suæ fonte magis quàm in decurrentibus expositionum riuis sapere testabatur. Sanctos tamen & orthodoxos earum expositores humiliter legens, nequaquam eorum sensibus suos sensus æquabat, sed subiiciebat formandos: & vestigiis eorum fideliter inhærens, sæpe de fonte vnde illi hauserant, & ipse bibebat. Inde est quòd plenus spiritu quo omnis sancta scriptura diuinitus est inspirata, tam confidenter & vtiliter ea vsque hodie (sicut Apostolus dicit) vtitur ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum. Et dum prædicat verbum dei, quicquid de ea affert in medium, sic patens & placens efficit, & circa id vnde agitur efficax ad monendum, vt mirentur omnes tam seculari quàm spirituali præditi doctrina, in verbis gratiæ quæ procedunt de ore eius.

Capitulum quintum.

CVM autem complacuit ei qui eum segregauit à seculo & vocauit, vt ampliore gratia reuelaret in eo gloriam suam, & multos filios dei qui erant dispersi, per eum congre- E garet in vnum, misit in cor abbatis Stephani ad ædificandam domum Claræuallis mittere fratres eius. Quibus abeuntibus ipsum etiam dominum Bernardum præfecit abbatem, mirantibus sane illis tanquam maturis & strenuis tam in religione quàm in seculo viris, & timentibus ei tum pro tenerioris ætate iuuentutis, tum pro corporis infirmitate, & minori vsu exterioris occupationis. Erat autem Clarauallis locus in territorio Lingonẽsi, non longe à fluuio Alba, antiqua spelunca latronum: quæ antiquitus dicebatur vallis absinthialis: seu propter abundantis ibi absinthij copiam, seu propter amaritudinem doloris incidentium ibi in manus latronum. Ibi ergo in loco horroris & vastæ solitudinis consederunt viri illi virtutis, facturi de spelũca latronum templum dei, & domum orationis. Vbi simpliciter aliquanto tempore deo seruierunt in paupertate spiritus, in fame & siti, in frigore & nuditate, in vigiliis multis. Pulmentaria sæpius ex foliis fagi conficiebant. Panis instar prophetici illius ex hordeo & milio & vicia erat, ita vt aliquando religiosus vir quidam appositum sibi in hospitio, vbertim plorans clam asportauerit, quasi pro miraculo omnibus ostendendum, quòd inde viuerent homines, & tales homines. At virum dei minus ista mouebant. Summa ei solicitudo de salute multorum: quæ à prima die conuersionis suæ vsque ad hoc tempus tam singulariter sacrum illud pe- F ctus noscitur possidere, vt erga omnes animas maternum gerere videatur affectum. Erat ergo vehemens in præcordiis eius, sancti desiderij & sanctæ humilitatis conflictus. Modo enim seipsum deiiciẽs, fatebatur indignum per quem fructus aliquis proueniret: modo oblitus sui æstuabat flagrantissimo ardore, vt nullam nisi ex multorum salute consolationem posse admittere videretur. Sane fiduciam charitas pariebat, sed eandem castigabat humilitas. Contigit autem inter hæc vt aliquando temporius solito surgerent ad vigilias. Quibus peractis cum vsque ad matutinas laudes aliquanto longius superesset noctis interuallum, egressus foras, & loca vicina circũiens, orabat deum vt acceptum haberet obsequium suum, & fratrum suorum, in eo quod diximus spiritualis fructus desiderio constitutus. Subito vero stans in ipsa oratione modice interclusis oculis, vidit vndique ex vicinis montibus tantam diuersi habitus & diuersæ conditionis hominum multitudinem in inferiorem vallem descendere, vt vallis ipsa capere non posset. Quod quid significauerit, iam omnibus manifestum est. Hac igitur vir domini visione magnifice consolatus, exhortatus est etiam fratres suos, commonens eos de misericordia dei nunquam desperare.

G *Capitulum sextum.*

CVM VERO ante instantem hyemem Gerardus frater eius cellararius domus, apud eũ durius quereretur ad necessaria domus & fratrum multa deesse, nec habere se vnde ea coëmeret, & vrgente necessitate iam nullam verborum reciperet consolationem, res autem in promptu non esset quæ daretur: vir dei quantum interim ad præsentes angustias sufficere posset, inquisiuit. Ille vero vndecim libras respondit. Tum dimittens eum, ad orationem confugit. Post paululum vero rediens Gerardus, mulierem quandam de Castellione foris esse, & velle ei loqui nunciauit. Ad quam cum egrederetur, procidens ad pedes eius eadem mulier duodecim librarum benedictionem ei obtulit, orationum suffragia implorãs viro suo periculosè ægrotanti. Quam breuiter allocutus dimisit à se, Vade, inquiens, sanum inuenies virum tuum. Illa vero abiens in domum suam, sicut audierat, sic inuenit. Abbas vero consolans pusillanimitatem cellararij sui, ad sustinendum dominũ de cætero reddidit fortiorem. Nec tantùm semel hoc ei contigisse certum est, sed sæpe cum huiusmodi necessitas instaret, repente vnde non sperabatur, auxilium ei à domino affuisse. Propter quod viri prudentes intelligentes manum domini esse cum eo, teneritudinem mentis eius à deliciis paradisi nuper egressi, rerum exteriorum H solicitudine grauare cauebant, eas ipsi intra semetipsos vt poterant digerentes, & tantummodo de interioribus conscientiis suis, & causa animarum suarum eum consulentes. In quo tamen penè hoc eis contigit, quod filiis Israel legimus olim de Moyse contigisse, cum diu cõuersatus cum domino in monte Sina, & de caligine nubis egrederetur & descenderet ad populum, ex colloquio domini facies eius cornuta appareret & terribilis, adeo vt fugeret populus ab eo. Egressus enim vir sanctus à facie domini, qua in solitudine Cistercij, & sublimioris altitudine contemplationis in silentio aliquandiu fruitus erat, quasi de cœlo afferens inter homines miraculum quoddam conquisitæ sibi apud deum plusquam humanæ puritatis, homines quos regere, & inter quos conuersari veniebat, penè omnes à se absterruit. Siquando nãque de spiritualibus & ædificatione animarum sermonem ad eos habebat, loquebatur hominibus lingua angelorum, & vix intelligebatur. Maxime autem in his quæ ad mores hominum pertinebant, ex abundantia cordis sui tam sublimia eis proponebat, tam perfecta exigebat ab eis, vt durus videretur sermo: intantum non capiebant quæ dicebantur. Rursum cum sigillatim eos audiret confitentes sibi, & semetipsos accusantes super diuersis illusionibus cogitationum communium humanarum, quas nullus in carne viuens homo penitus vitare potest, hoc potissimum fuit in quo luci illi ad tenebras I illas conuentio esse non potuit, scilicet quòd homines inueniebat quos in hac parte angelos æstimabat. Angelicam enim magna ex parte degustans puritatem, & ex conscientia iam olim acceptæ à deo gratiæ singularis, simpliciter præiudicans vniuersæ conditioni humanæ fragilitatis, in tentationes seu inquinationes cogitationum harum nullum religiosum posse incidere: vel si incideret, vere religiosum non esse æstimabat. Sed viri vere religiosi & pie prudentes, & in prædicatione sermonum eius venerabantur etiam quæ non capiebant, & in confessionibus suis licet ad nouum stuperent auditum, eo quòd seminarium quoddam desperationis præferre videretur infirmis: tamen iuxta sententiam sancti Iob, nefas putabant contradicere sermonibus sancti, non excusantes, sed accusantes infirmitatem suam in conspectu hominis dei, in quo nemo viuens iustificari potest in conspectu dei. Vnde factum est vt fieret magistra magistri pia humilitas discipulorum. Cum enim ad nutum arguentis humiliarentur qui arguebantur, cœpit etiam spirituali magistro aduersus fratres humiles & subiectos zelus suus esse suspectus: in tantũ vt ipse iam potius accusaret ignorantiam suam, & defleret necessitatem, quòd silere non liceret, cum nesciret loqui: quod non tam alta ad homines, quàm indigna hominibus loquendo læderet conscientias auditorum, quòd tam scrupulose perfectionem à fratribus simplicibus exigebat, in quo se nondum inueniret ipse perfectum. Cogitabat nanque eos multo meliora & viciniora saluti suæ in silentio suo meditari, quàm ab ipso au- K dirent: deuotius & efficacius salutem suam operari, quàm ex eius exemplo acciperent: ex prædicatione vero eius scandalizari potius, quàm aliquid concipere ædificationis. Cúmque super hoc vehementius turbaretur & contristaretur, & diuersæ cogitationes ascenderent in cor eius: post multos cogitationum flexus, & cruciatus cordis, decreuit ab exterioribus omnibus ad interiora sua recolligere se, ibique in solitudine cordis & secreto silentij continere, & præstolari dominum, donec quocunque modo misericordię suę super hoc ei suam reuelaret voluntatẽ. Nec tardauit misericordia dei auxilium in tempore opportuno. Paucis siquidem euolutis diebus vidit in visu noctis puerum cum claritate quadam diuina astantem sibi, & magna auctoritate præcipientem fiducialiter loqui quicquid ei suggereretur in apertione oris sui: quoniam non ipse esset qui loqueretur, sed spiritus qui loqueretur in eo. Et extunc manifestius in eo & per eum loquens spiritus sanctus, & sermonem ei potentiorem & sensum in scripturis abundantius suggerens, in apertione oris eius apud auditores quoque ei gratiam addidit & auctoritatem, & intellectum super egenum & pauperem peccatorem pœnitentem, & veniam postulantem. Cúmque iam aliquatenus didicisset inter homines conuersari, & humana agere & tolerare, iámque inter fratres suos & cum eis inciperet frui fructibus conuersionis suæ: pater quoque qui solus domi remanserat, veniens L ad filios suos, appositus est ad eos. Qui cum aliquantum tempus ibi fecisset, obiit in senectute bona. Soror quoque eorum in seculo nupta & seculo dedita, cum in diuitiis & deliciis seculi periclitaretur, tandem aliquando inspirauit ei deus vt fratres suos visitaret. Cúmq; venisset quasi visura venerabilem fratrem suum, & adesset cum comitatu superbo & apparatu, ille detestans & execrans eam tanquam rete diaboli ad capiẽdas animas, nullatenus acquieuit exire ad videndam eam. Quod audiens illa, confusa & compuncta vehementer, cum ei nullus fratrum suorum occurrere dignaretur, cum à fratre suo Andrea, quem ad portam inuenerat monasterij, ob vestium apparatum stercus inuolutum argueretur, tota in lachrymas resoluta, Et si peccatrix sum (inquit) pro talibus Christus mortuus est. Quia enim peccatrix sum, idcirco consilium & colloquium bonorum requiro. Et si despicit frater meus carnem meam, ne despiciat seruus dei animam meam. Veniat, præcipiat: quicquid præceperit, facere parata sum. Hanc ergo promissionem tenens exiit ad eam cum fratribus suis frater eius. Et quia eam separare à viro non poterat, primo verbo omnem ei mundi gloriam in cultu vestium & in omnibus seculi pompis & curiositatibus interdixit, formam vitæ matris suæ in qua multo tempore vixit cum viro, ei indixit, & sic eam à se dimisit. Illa vero obedientissimè parens præcepto, rediit ad propria, mutata repente secundum omni- M potentiam dexteræ excelsi. Stupebant omnes, adolescentulam nobilem, delicatam, subita mutatione in habitu & victu, in medio seculi vitam ducere eremiticam: instare vigiliis & ieiuniis, & continuis orationibus, & ab omni seculo prorsus se facere alienam. Biennio postea sic vixit cum viro suo, illo sane secundo maxime anno dante deo honorem, nec temerare vlterius præsumente templum spiritus sancti. Qui etiam tandem virtute eius perseuerantiæ victus, liberámque à se dimittens iuxta ritum ecclesiæ, facultatem ei concessit seruiendi deo cui se probauit. Illa vero optata libertate potita, monasterium Iulleium adiens, cum sanctimonialibus inibi deo seruientibus reliquum vitæ suæ deo vouit: vbi tantam ei dominus gratiam contulit sanctitatis, vt non minus animo quàm carne illorum probaretur virorum dei esse germana.

Capitulum septimum.

CVM autem missus nouiter Claramuallem Bernardus ordinandus esset in ministerium ad quod assumptus erat, & sedes Lingonensis vacaret, ad quam ordinatio ipsa respiciebat: quærentibus fratribus qui eum ducerent ordinandum, cito de proximo se obtulit bona fama venerabilis Cathalaunensium episcopi opinatissimi illius magistri Gulielmi de Cam-

A de Campellis, illúcque eum transmittendum esse diffinitum est. Sícque factum est. Abiit autem Cathalaunum assumpto secum Elbodone monacho quodam Cisterciense. Intrauit ergo prędicti episcopi domum iuuenis exesi corporis & moribundi, habitu quoque despicabilis, subsequente monacho seniore & magnitudine & robore corporis eleganti, aliis ridétibus, aliis irridétibus, aliis rem sicut erat interpretãdo venerantibus. Cũ autẽ quæreretur quis eorũ esset abbas, episcopus primus oculos in eũ apertos habens agnouit seruũ dei, & suscepit eum sicut seruus dei. Cum enim primo in priuato colloquio omni melius locutione prudẽtiam iuuenis magis magísque proderet verecundia loquendi, intellexit vir sapiens diuinam visitationem in aduentu hospitis sui: nec defuit hospitalitatis pia instantia, donec vsque ad familiarem fiduciam & libertatem loquendi producto colloquio ad alterutrum, iam melius eum commendaret conscientia sua quàm verba. Quid multa? Ex illa die & ex illa hora facti sunt cor vnum & anima vna in domino: intantum vt sæpe alter alterum hospitem deinceps haberet, & propria esset domus episcopi Claraeuallis: Claraeuallensium vero efficeretur non sola domus episcopi, sed & per ipsum tota ciuitas Cathalaunensis. Quinetiam & Remensis prouincia & Gallia tota per eum in deuotionem excitata est ad reuerẽtiam viri dei. Ab illo siquidem tanto episcopo cæteri didicerunt suscipere eum & reuereri B tanquam angelum dei, ita vt huius temporis præsensisse in eo gratiam videatur homo tantæ auctoritatis, sic affectus erga ignotum monachum, & monachum tantæ humilitatis. Modico vero post tempore transacto, cum eousque infirmitas abbatis ingrauesceret, vt iam nõ nisi mors eius, aut omni morte grauior vita speraretur, ab episcopo visitatus est. Cúmque viso eo episcopus se non solum vitæ eius, sed & sanitatis spem habere diceret si consilio eius acquiescens, secundum infirmitatis suę modum aliquam corpori suo curam pateretur impendi: ille vero à rigore vel vsu consuetudinis suæ minus facile flecti posset, profectus episcopus ad capitulum Cisterciense ibi coram pauculis abbatibus qui conuenerant, pontificali humilitate & sacerdotali charitate toto corpore in terram prostratus, petiit & obtinuit, vt toto anno vno in obedientiam sibi traderetur. Quid enim tantæ humilitati in tanta posset auctoritate negari? Reuersus itaque Claramuallem, extra claustra & terminos monasterij domunculam vnam ei fieri præcepit: ordinans & mandans in cibo vel potu siue in aliquo eiusmodi circa eum nullam ibi teneri ordinis districtionem, nullam de tota cura domus ad eum referri solicitudinem, sed sibi eum viuere secundum modum ab eo præstitutum. Eodem tempore & ego Claramuallem, ipsúmque frequentare cœpi. Quem cum ibi cum quodam abbate altero vi- C sitarem, inueni eum in suo illo tugurio quale leprosis in compitis publicis fieri solet. Inueni autem ex præcepto (vt dictum est) episcopi & abbatum feriatum ab omni solicitudine domus tam interiori quàm exteriori, vacantem deo & sibi, & quasi in deliciis paradisi exultantem. Ingressúsque regium illud cubiculum, cum considerarem habitationem & habitatorem, tantam mihi, deum testor, domus ipsa incutiebat reuerentiam sui, ac si ingrederer ad altare dei. Tantáque affectus sum suauitate circa hominem illum, tantóque desiderio in paupertate illa & simplicitate cohabitandi ei, vt si optio illa die mihi data fuisset, nil tam optassem, quàm ibi cum eo semper manere ad seruiendum ei. Cúmque & ipse vicissim nos cũ gaudio suscepisset, & quæreremus quid ageret, quomodo ibi viueret: modo illo suo generoso arridens nobis, optime, inquit. Ego cui hactenus homines rationabiles obediebant, iusto dei iudicio irrationali cuidam bestiæ datus sum ad obediendum. Dicebat autẽ de quodam homine rustico & vano nil prorsus sciente, ipsúmque ab infirmitate qua laborabat curaturum se iactitante, cui ad obediendũ ab episcopo & abbatibus & fratribus suis traditus erat. Ibíq; cũ eo manducantes, cum arbitraremur hominẽ tam infirmũ tantæque prouidentiæ cõmissum sicut oportebat procurandũ, & videremus ei agente medico illo suo offerri cibos quos sanus quis vix præ angustia famis attingeret, videbamus & tabescebamus: vix regulari silentio nos cohibente, quin in illum quasi sacrilegum & homicidam ira & contumeliis insurgeremus. Ipse autem in quem hæc fiebant, indifferenter cuncta sumẽs, æquè D omnia approbabat, sicut qui sensu ipso corrupto, & pene emortuo sapore, vix aliquid discernebat. Nam & sagimẽ crudum per errorem sibi oblatum pro butyro multis diebus noscitur comedisse, oleum bibisse tanquam aquam: & multa talia contingebant ei. Solam quippe aquam sibi sapere dicebat, eo quòd dum sumeret, fauces & guttur ei refrigerabat. Sic ergo tunc eum inueni, & sic habitabat in illa solitudine sua vir ille dei. Sed non erat solus, cum quo erat deus, & custodia & consolatio sanctorum angelorum. Quod etiam manifestis indiciis demõstratum est. Nocte enim quadam solito attentius orando effuderat super se animam suam, cum tenuiter soporatus voces audiuit tanquam transeuntis multitudinis copiosæ. Euigilans autem & easdem voces plenius audiens, cellam quoque in qua iacebat egreditur, & prosequitur abeuntes. Haud procul aberat locus densis adhuc spinarum vepriúmq; frutetis abundans, sed nunc longe mutatus ab illo. Super hũc aliquandiu stabant velut alternantes chori hincinde dispositi, & vir sanctus audiebat & delectabatur. Cuius tamen mysterium visionis non prius agnouit, quàm translatis post aliquot annos ædificiis monasterij, eodem loco positum oratorium cerneret, vbi voces illas audisset. Mansi autem indignus ego cum eo paucis diebus, quocunque oculos vertebam mirans, quasi cœlos me videre nouos, & terram nouam, & antiquorum AEgyptiorum monachorũ patrum nostrorũ anti- E quas semitas, & in eis nostri temporis hominũ recentia vestigia. Erat enim tunc temporis videre Claræuallis aurea secula, cum viri virtutis olim diuites in seculo & honorati, tunc in paupertate Christi gloriantes, ecclesiam dei plantarent in sanguine suo, in labore & ærũna, in fame & siti, in frigore & nuditate, in persecutionibus & contumeliis & angustiis multis præparantes Claræualli eam quã hodie habet sufficientiam & pacẽ. Neque enim se tam sibi quàm Christo & fratribus inibi deo seruituris viuere æstimantes, pro nihilo habebant quicquid sibi deesset: dum relinquerent post se quod illis sufficeret & ad subsidium necessitatis, & ad aliquam conscientiam voluntariæ pro Christo paupertatis. Primáque facie ab introeuntibus Claramuallem per descensum mõtis deus in domibus eius cognoscebatur, cum in simplicitate & humilitate ædificiorum, simplicitatem & humilitatẽ inhabitantium pauperum Christi vallis muta loqueretur. Denique in valle illa plena hominum, in qua nemini ociosum esse licebat, omnibus laborantibus, & singulis circa iniuncta occupatis: media die mediæ noctis silentium à superuenientibus inueniebatur, præter laborum sonitus, vel si fratres in laudibus dei occuparentur. Porro silentij ipsius ordo & fama tantam etiam apud seculares homines superuenientes sui faciebat reuerẽtiam, vt & ipsi non dicam praua vel ociosa, sed aliquid etiam quod ad F rem non attineret, ibi loqui vererentur. Loci vero ipsius solitudo inter opaca syluarũ, & vicinorũ hincinde montium angustias, in quo serui dei latebant, speluncam illam sancti Benedicti patris nostri quodammodo repræsentabat, in qua aliquando à pastoribus inuentus est: vt cuius imitabãtur vitam, habitationis etiam eius ac solitudinis formam aliquam habere viderentur. Omnes quippe etiam in multitudine solitarij ibi erant. Vallem nanque illam plenam hominibus ordinis ratione charitas ordinata singulis solitariam faciebat: quia sicut vnus homo inordinatus, etiam cum solus est, ipse sibi turba est: sic ibi vnitate spiritus & regularis lege silentij in multitudine hominum ordinata, solitudinem cordis sui singulis ordo ipse defendebat. Domibus vero & habitaculis simplicibus, victus inhabitantium persimilis erat. Panis non tam furfureus, quàm terreus videbatur, duris fratrũ laboribus vix de terra deserti illius sterili productus: cætera quoq; cibaria quęque vix erant aliquid saporis habentia, præterquã quod fames seu amor dei faciebat. Sed & ipsum nouitij feruoris simplicitas sibi tollebat, cum quasi venenum arbitrantes quicquid comedentem vtcunque delectaret, recusarent dona dei propter gratiam quam in eis sentiebant. Cum enim circa omne genus carnalis tolerantiæ cum adiutorio gratiæ dei, studium spiritualis patris hoc in eis effecisset, vt plurima quæ homini in carne constituto impossibilia prius videbantur, iam non solum constanter peragerent & sine murmuratione, sed etiam

G cũ ingenti delectatione: ipsa delectatio aliam in eis pepererat murmurationem, eo periculosiorē, quo eam æstimabant quasi remotiorem à carne, spiritui propinquiorē. Persuasum quippe habentes, & quasi cum testimonio conscientię suæ memoriæ fideliter commẽdatum, inimicam esse animæ omnem delectationem carnis, quicquid carnem cum qualibet delectatione nutrire videretur, fugiendum arbitrabantur. Quasi enim per aliam viam reduci se putabant in regionem suã, cum præ dulcedine amoris interioris, amara æquè ac dulcia delectabiliter edendo, delectabilius viuere sibi viderentur in eremo, quàm prius vixissent in seculo. Cũque in hoc suspectam aliquatenus haberẽt spiritualis patris quotidianam correptionem, quasi carni eorum plusquam spiritui deferentẽ, aliquando ad iudicium prædicti Cathalaunensis episcopi, qui tunc forte aderat, res delata est. Super quo vir ille potens in verbo, sermonem ad eos aggressus, ad eum finem perduxit, vt omnem hominem quicunque dona dei recusauerit propter gratiam dei, inimicum esse gratiæ dei, & spiritui sancto resistere pronũciaret. Adducta siquidem historia de Helisæo propheta & filiis prophetarum cum eo in desertis locis vitam eremiticam ducentibus, quomodo cum aliquando ad horam refectionis vẽtum esset, amaritudo quædam mortis in olla decoctionis eorum inuenta, per virtutem dei, & ministerium prophetæ, per infusionem farinulæ dulcorata est: olla, inquit, illa H prophetica olla vestra est, nil in se nisi amaritudinem habens: farina vero amaritudinem in dulcedinem conuertens, gratia dei operans est in vobis. Sumite ergo securi & cum gratiarum actione, quod cum naturaliter minus aptũ fuerit vsibus humanis, ad hoc per gratiam dei vestris est vsibus aptatũ, vt vtamini & comedatis. In quo si inobedientes & increduli permanetis, resistitis spiritui sancto, & gratiæ eius ingrati estis.

Capitulum octauum.

HAEC ergo fuit in tẽpore illo sub abbate Bernardo & magisterio eius in clarissima & charissima valle illa spiritualium schola studiorum: hic feruor regularis disciplinæ, omnia eo faciente & ordinante & tabernaculum deo in terris ædificante secundum exemplar quod ei in monte ostensum est cum in solitudine Cisterciensi cum deo in nube habitaret. Et vtinam post rudimenta primæ conuersationis, postquam didicit aliquatenus & consueuit homo cum hominibus esse, & intelligere super egenum & pauperem, compatiendo infirmitatibus hominum: vtinam se circa semetipsum talem exhibuisset qualem erga cæteros, tam benignum, tam I discretum, tam solicitum. Sed continuo cum ab annuæ illius obedientiæ vinculo solutus, & sui iuris effectus est, velut arcus distentus ad pristinum rigorem, & sicut torrens detentus & dimissus, ad prioris cursus consuetudinem reuersus est quasi repetens à semetipso pœnas diusculæ illius quietis, & damna laboris intermissi. Videres hominem imbecillem & languidum conari & aggredi quæcunque vellet, minus considerare quid posset, solicitum pro omnibus: circa seipsum negligentẽ: omnibus in omnibus aliis obediẽtissimũ, sed de seipso vix aliquando seu charitati seu potestati obedientem. Semper enim priora sua nulla reputans, maiora moliebatur ad non parcendum corpori, ad studiis spiritualibus robur addendum: corpus suum variis infirmitatibus per se attenuatum, ieiuniis insuper & vigiliis sine intermissione atterendo. Orabat stans die noctúque, donec genua eius infirmata à ieiunio, & pedes eius à labore inflati, corpus sustinere non possent. Multo tempore, & quandiu occultum esse potuit, cilicio ad carnem vsus est. Vbi vero sciri aduenit, continuo illud abiiciens, ad communia se conuertit. Cibus eius, cum pane lac, vel aqua decoctionis leguminum, vel pultes quales infantibus fieri solent. Cætera vel eius infirmitas non recipiebat, vel parsimoniæ studio ipse recusabat. Vino si quando vtebatur, raro & nimis modico, cum magis aquam & infirmitati suæ & appetitui competere testaretur. Sic autem affectus & confectus, à communi fratrum labore, seu diurno, seu nocturno, vix se aliquando patiebatur esse excusatum, seu ab occupationibus & laboribus ministerij sui. Videbant eum K & conuersationem eius homines medici & mirabantur, tantámque vim eum in seipso causabantur inferre naturæ, ac si agnus ad aratrum alligatus arare cogeretur. Nam cum crebra illa ex corruptione stomachi per os eius indigestæ cruditatis eruptio aliis inciperet esse molestior, maxime autem in choro psallentiũ, non tamen illico collectas fratrum deseruit: sed iuxta locum stationis suæ procurato ac defosso in terra receptaculo, doloris illius sic aliquandiu prout potuit, necessitatem illam transegit. At vbi ne hoc quidem permisit intolerantia rei, tunc demũ collectas deserere, & seorsum secum habitare compulsus est, nisi quantũ siue collocutionis, siue consolationis gratia, siue disciplinæ claustralis necessitate, cõuentui cum fratrum aliquando oportebat interesse. Et hæc fuit tristis illa necessitas, qua primo sancta illa fraternitas, sanctæ illius paternitatis iugi consortio carere posse coacta est. In quo dolemus quidem & plangimus infirmitatis eius tristem effectum, sed sancti desiderij & spiritualis feruoris affectum veneramur. Quanquam nec infirmitatis eius effectus vsquequaque plangendus sit & dolendus. Quid enim si voluit sapientia dei per infirma potius hominis illius tot tantáque confundere fortia mundi huius? Quid vero aliquando pro qualibet infirmitate eius remansit infectum, quod per eum secundum sibi datam gratiam fieri oporteret? Quis enim nostra ætate, quantumuis robusti corporis, & accuratæ vale- L tudinis, tanta aliquando fecit, quanta iste fecit & facit moribundus & languidus ad honorem dei, & sanctæ ecclesiæ vtilitatem? Quantum postea numerũ hominum verbo & exemplo traxit de seculo, non solum ad conuersionem, sed ad perfectionem? Quãtas ex eis per totum christianum orbem constituit domos seu ciuitates refugij, vt quicunque peccauerint ad mortem, & æternæ mortis rei iudicari fuerint, reminiscantur & conuertantur ad dominum, & cõfugiant ad eas, & saluentur in eis? Quæ schismata ecclesiæ non sedauit? quas non confudit hæreses? quam pacem inter dissidentes ecclesias & populos non restituit? Et hæc quidem communia sunt. Cæterũ quæ bona innumeris hominibus sigillatim præstitit pro causa, pro persona, pro loco, pro tempore, quis enumeret? Porro si nimietas in eo reprehenditur sancti feruoris, habet certe apud pias mentes excessus iste reuerentiam suam: qua quicunque spiritu dei aguntur, multum verentur in seruo dei reprehendere nimium istam nimietatem. Habet & facilem apud homines excusationem, cum vix audeat quisque eum cõdẽnare, quem deus iustificat, tam multa, tam sublimia cum eo & per eum operando. Felix cui solum reputatur ad culpam, quod cæteri præsumere sibi solent ad gloriam. Fuerit autem bono iuueni suspecta iuuentus sua (beatus quippe qui semper est pauidus) fuerit ei studium tantam virtutũ ple- M nitudinem quam habebat ex gratia, aliqua etiam laboris sui conscientia cumulare. Sed & vita eius quæ omnibus proponebatur imitãda, frugalis cõtinentiæ exemplo carere non debuit. In quo seruus dei etsi nimietate forsitã excessit, piis certe mentibus non de nimietate, sed de feruore exemplum reliquit. Quid autem eum nitimur excusare, in quo ipse qui veretur omnia opera sua, non confunditur vsque hodie se accusare, sacrilegij arguẽs, quòd seruitio dei & fratrum suorum abstulerit corpus suum, dum indiscreto feruore imbecille illud reddiderit ac pene inutile? Sed cõualuit de infirmitate, & infirmus fortior & potens factus est. Virtus nanque dei vehementius in infirmitate eius refulgens, ex tunc vsque hodie digniorem quandam apud homines ei efficit reuerentiam, & in reuerentia auctoritatem, & in auctoritate obedientiam. Iam tunc enim ad opus prædicationis diuinitus aptabatur, ad quod (vt supra dictum est) ex vtero matris suæ cum testimonio diuinæ reuelationis olim fuerat præsignatus. Nec tunc tantummodo, sed omni tempore conuersionis & subiectionis & prælationis suæ, ipso ordinante quo & agente, congruo ordine ad hoc instituebatur, & ignorans quid de se fieret, nõ solum monastico, sed & omni ecclesiastico ordini in hoc præparabatur. Et primum quidem circa resuscitãdum in monastico ordine antiquæ religionis feruorem, primitias iuuentutis suæ dedicauit, exemplo & verbo in conuentu fratrum intra septa monasterij ad hoc omni studio vacans. Postmodum

A dum autem cum ad alium vitæ & cõuersationis ordinem infirmitate corporis cogeretur, & sicut dictũ est, necessitas infirmitatis, & ordo necessitatis à communi cum conuersatione conuentus plus solito sequestraret: hæc prima cœpit esse occasio, vt quasi hominibus de seculo expositus, quorũ iam ad eum multitudo magna confluebat, ipse etiam præsentiam suam liberius eis ac liberalius commodans, verbum vitæ prædicaret. Cúmque & longius aliquando à monasterio pro caussis ecclesiæ communibus obedientia traheretur, & quocunque veniret, vndecũque locuturus, de deo silere non posset, & agere quę dei sunt non cessaret: sic in breui apud homines innotuit, vt ecclesia dei tam vtili membro in corpore suo reperto vti ad quodcunque oportebat non dissimularet. Sed & licet à primo flore ineuntis ætatis, fructibus spiritus semper abundauerit: ab hoc tamen tempore copiosius ei addita est (sicut apostolus dicit) manifestatio spiritus ad vtilitatem, sermo scilicet fœcundior sapientiæ ac scientiæ cum gratia prophetiæ, operationes virtutum, & diuersarum opitulationes sanitatum. Quorum quædam quæ certa narratione didici, qua fide à fidelibus mihi viris assignata sunt, eadem & ipse legentibus resigno.

Capitulum IX.

B PRIMVM ergo signum hoc fuit quod in manu serui sui mundo celebre Christus effecit. Cum aliquantos iam in Claraualle explesset annos, contigit virum nobilem, & ipsius quoque secundum carnem propinquum Iosbertum de Firmitate, quod est oppidum proximum monasterio, grauiter infirmari. Qui subito præoccupatus, amisit penitus intellectum pariter & loquelam. Vnde & filius eius Iosbertus iunior, & omnes simul amici eo magis affligebantur dolore, quòd sine confessione & viatico vir magnificus & magnifice honoratus obiret. Cucurrit nuncius ad abbatem. neque enim tunc in monasterio erat. Venit, & inuenit eum iam triduo sic iacentem. Compassus autem homini, sed & motus lachrymis filij eius simul & lugentium cæterorum, confisus est de misericordia Dei, & sermonem magnificum protulit dicens eis: Notum vobis est quòd in pluribus homo iste grauauit ecclesias, oppressit pauperes, offendit deum. Si mihi creditis vt ecclesiis restituantur ablata, & vsurpatæ in grauamen pauperum consuetudines dimittantur, loquetur adhuc, & suorum confessionem faciet delictorum, diuina quoque suscipiet sacramenta deuotus. Mirantur omnes, lætatur filius, familia omnis exultat: quicquid præcipit homo dei, firmiter ei promittitur & impletur. Cæterum frater eius Gerardus, & Galdricus auunculus, non parum territi, & turbati secretius eum super tali promissione conueniunt, durius arC guunt, acrius inuehuntur. Quibus breuiter simpliciterque respondens, facile (inquit) facere potest deus, quod difficile credere vos potestis. Itaque post secretã orationem, ad oblationem sacrificij immortalis accedit. Quo offerente nuncius superuenit, qui indicaret pręfatum Iosbertũ libere iam loquentem rogare obnixius, vt vir dei festinaret ad eum. Cui etiam post oblatum sacrificium venienti, cum lachrymis & gemitu peccata confessus, diuina sacramenta suscepit: & duobus post hæc aut tribus diebus viuẽs, & loquens, ea maxime quæ præceperat abbas sanctus, constituit sine vlla retractatione seruari. Sed & disposuit domui suæ, & eleemosynas dedit, & sic demum christiano more in bona spe misericordiæ dei animã exhalauit. Reuertebatur aliquando pater sanctus à pratis, & obuiam habuit mulierem paruulum filium in brachiis deportantem, quem de longe attulerat ad eum, ab vtero matris habentem manum aridam & brachium totum. Motus autem lachrymis matris & precibus iussit puerum deponi, factáque oratione continuo signans puerum, & brachium, & manum eius, dixit mulieri vt vocaret filium suum. Vocauit illa infantem, & ille accurrit, & vtroque brachio amplexatus matrem suam, sanus factus est ex ea hora. Erant autem huius beati viri fratres & filij spirituales mirantes super his quæ audiebant & videbant de eo. Nec tamen more carnalium in gloriam eleuabantur humanam, sed iuuenili eius ætati, & nouæ adhuc conuersationi, spirituali sollicitudine metuebant. In quo nimirum zelo Galdricus auunculus eius, & Guido primogenitus fratrum, cæteros anteibant, vt ipsos tanquam geminos quosdam stimulos carnis suæ, ne gratiarum magnitudo eum extolleret, accepisse diuinitus videretur. D Neque enim parcebant verbis durioribus exagitantes teneram verecundiam eius, calumniantes etiam bene gesta, signa omnia annihilãtes, & hominem mansuetissimum nihilque contradicentem, frequenter vsque ad lachrymas improperiis & opprobriis affligentes. Narrare solet venerabilis episcopus Lingonensis Godefridus, sancti viri & propinquus sanguine, & cõuersione socius, & ex tunc per omnia indiuiduus comes, primo miraculo quod per manus eius fieri vidit, prędictum germanum eius affuisse Guidonem. Erat enim eis transitus per castrum Nantonis in territorio Senonum: & iuuenis quidam cuius pedem fistula occupauerat, prædicti patris tactum & benedictionem cum multa supplicatione petebat. Signatus autem statim conualuit, & post paucissimos dies regressi per idem oppidum, sanum eum atque incolumem inuenerunt. Cæterum sæpe dictus beati viri frater ne ipso quidem poterat cõpesci miraculo quo minus increparet eum, & præsumptionis argueret, quòd acquieuerit tangere hominem: tanta siquidem charitate pro eo sollicitus erat.

Capitulum X.

E CIRCA idem tempus accidit vt auunculus eius Galdricus, qui & ipse zelo simili eius mãsuetudinem (sicut prædiximus) duris increpationibus obruebat, grauissimis febribus laboraret. Demum ingrauescente morbo, ipsa doloris magnitudine superatus, abbatem humili obsecratione compellat, vt sui misereatur, & opem sibi ferat, quam cæteris consueuit. At ille cuius spiritus super mel dulcis, primum leniter breuitérque commemorans crebras super huiusmodi obiurgationes ipsius, & imponens ei ne forte hæc diceret tentans eum, persistenti tandem manum imponit, & febrem abscedere iubet. Nec mora, ad imperium eius reliquit eum febris, expertum in semetipso quod in cæteris arguebat. Idem quoque Galdricus cum in Claraualle aliquantos iam perageret annos seruens spiritu, & totius boni æmulator, ex hac luce migrauit. Qui ante vnam fere horam mortis turbatus ad momentum, & toto corpore terribiliter motus infremuit: sed ad pristinam serenitatem reuersus, vultu deinceps placidissimo expirauit. Noluit autem dominus sollicitum abbatis animum huius rei cognitione fraudari. Siquidẽ post aliquot dies idem Galdricus apparens ei in visu noctis, cum omnia erga se prospera esse sciscitanti responderet, & in magna sese gratularetur felicitate locatum, demum interrogatus est quidnam sibi voluit tam acerba illa in morte támque repentina commotio. F Dicebat autem quòd ea hora duo spiritus nequam velut in puteum horrendæ profunditatis eum præcipitare parassent: vnde territus ita contremuit, sed beato Petro accurrente ereptus nihil sensit deinceps læsionis. Longum esset cuncta narrare quæ super his qui ex hac vita discesserant, & eorum felicitate seu etiam necessitate, diuina ei gratia reuelare ab ipsis initiis consueuit. Vnum tamen dixerim, quod ob fratrum commonitionem aliquotiens etiam ipse commemorat. Frater quidã bonæ intentionis, sed durioris erga cæteros fratres conuersationis, & minus compatiens quàm deberet, in monasterio defunctus est. Post paucos autem dies viro dei apparuit vultu lugubri, & habitu miserabili, significans non ad votum sibi cuncta succedere. Interrogatus autem quid sibi esset, quatuor dilaceratis sese traditum querebatur. Ad quod verbum continuo impulsus est, & quasi præcipitanter expulsus à facie viri dei. Qui grauius ingemiscens post tergum eius clamauit: Præcipio tibi in nomine domini, vt qualiter tecum agatur, in proximo mihi iterum innotescas. Et conuersus ad orationem pro eo, & oblationem hostiæ salutaris, aliquos etiã fratrum quorum ampliorem nouerat sanctitatem, eidem similiter subuenire monebat. Nec verò destitit donec post sicut præceperat, per aliam reuelationem cognita eius liberatione meruit consolari.

G CIRCA hoc tempus in regno Galliæ & finitimis regionibus fames inualuit: seruorum autem suorum horrea domini benedictio cumulauit. Siquidem vsque ad annum illum nunquam eis laboris sui annona suffecerat. Sed & tunc quoque post messem collectam, diligenter omnibus supputatis, vix vsque ad Pascha sibi eam posse sufficere æstimabant. Cum autem emere vellent, sumptus non inuenerunt, quòd longe carius solito venderetur. Itaque ab ipso tempore quadragesimali, pauperum ad eos maxima multitudo confluxit. Quibus erogantes fideliter quod habebant, domino benedicente, ex modica illa annona vsque ad messem ipsi pariter, & qui superueniebant pauperes, alacriter sustentabātur. Virum pauperem non longe à monasterio habitantem, vxor adultera maleficiis cruciabat. Sicut enim ei in ira & furore fuerat comminata, egerat per malignas incantationes, vt miser homo consumptis carnibus nec posset mori, nec viuere sineretur. Sæpius denique & vocis vsum, & sensum omnem corporis amittebat, iterúmque redibat non ad vitam, sed ad mortem prolixiorem crudeliter reuocatus. Adducitur tādem homo ad virum dei in monasterio demorantem, & ei tragœdia miserabilis explicatur. Qui vehementer indignans antiqui hostis malitiam tantum sibi in Christianum hominem vsurpasse, vocans duos è fratribus, ante sanctum altare hominem deportari, ibíque superposito capiti eius vasculo Euchari-H stiam continente, in ipsius sacramenti virtute, à læsione Christiani iubet dæmonem prohiberi. Factum est vt præcepit: & miserum hominem post tantos cruciatus fides perfecta perfectæ reddidit sanitati.

Capitulum XI.

FRATER Robertus eiusdem sancti viri monachus, & secundum carnem propinquus, in adolescentia sua quorundā persuasione deceptus, Cluniacum sese contulerat. Venerabilis autem pater postea quàm aliquandiu dissimulauit, eundem fratrem statuit per epistolam reuocare. Quo dictante, venerabilis Gulielmus Rieuallis postea monasterij primus abbas, in membrana scribens eandem excipiebat epistolam. Erant autem ambo pariter sub dio sedentes: ad dictandum quippe secretius septa monasterij egressi fuerant. Subito autem inopinatus imber erupit: & is qui scribebat (sicut ipso referente didicimus) chartam reponere voluit. Ad quem pater sanctus, opus (inquit) dei est: scribe, ne timeas. Scripsit ergo epistolam in medio imbre sine imbre. Cum enim vndique plueret, chartam expositam virtus operuit charitatis, & qui dictabat epistolam, schedulam quoque pariter conseruabat. Et hæc quidem epistola ob tam grande miraculum, in codice epistolarum eius à fratribus non immerito prima est I ordinata. Agebatur solennitas quædam præcipua, & frater aliquis quem pro secreta culpa ab altaris sacri communione suspenderat, notari timens, & ruborem non sustinens, ad manum eius cum cæteris nimium præsumptuosus accessit. Intuitus autem eum, quoniam causa latens erat, repellere hominem noluit, sed intimo corde orabat deum, vt de tanta præsumptione melius aliquid ordinaret. Itaque sumens homo Eucharistiam non poterat ad interiora traiicere, & diu multúmque conatus cum nullo modo præualeret, anxius & tremebundus clausam ore seruabat. Expleta denique hora orationis sexta, patrem sanctum traxit in partem, cuius pedibus aduolutus, cum multis ei lachrymis quod patiebatur aperuit, & aperto ore ipsam quoque Eucharistiam ostēdebat. Increpans autem eum confitentem absoluit, & sine difficultate recepit dominica sacramenta. In minimis etiam rebus magna per eum nouimus contigisse. Venerat aliquando Fusniacum, quæ est abbatia vna de primis quam ipse ædificauit, in Laudunensi territorio sita. Cúmque noui ibidem oratorij dedicatio pararetur, ita illud occupauerat muscarum incredibilis multitudo, vt earum sonitus, improbúsque discursus, grauem nimis introeūtibus molestiam generaret. Nullo igitur occurrente remedio, dixit sanctus, Excommunico eas. & mane omnes pariter mortuas inuenerunt. Cúmque pauimētum omne operuissent, palis eiicientes eas, ita demū basilicā mundauerunt. Hoc autem tam notum & tam celebre fuit, vt inter vicinos quoque, quorum ad dedicationem maxima multitu-K do conuenit, muscarum Fusniacarum maledictio in parabolam verteretur. In eo quoq; monasterio, cui Charus locus nomen est, puerum quendam qui incessanter flebat & eiulabat, vir sanctus osculo sanauit. Cum enim per multos dies sine intermissione plorans, nullam reciperet consolationem, quod genus morbi medici non ignorant, miserabiliter deficiens tabescebat. Quem seorsum alloquens pater sanctus monebat, vt suorum confessionem faceret delictorum. Facta autem confessione, subito vultum serenans, petiit à beato patre sibi osculum dari. Acceptóque osculo pacis ex ore sancti, in omni protinus pace quieuit, & lachrymarum fonte siccato lætus & incolumis est regressus ad propria. Exeunti aliquando abbati post fratres reliquos ad laborem, filium claudum pater obtulit, supplicās vt ei manum imponere dignaretur. Excusabat autem se vir dei dicens, non se esse illius meriti, à quo talia deberent beneficia postulari: claudis reddere gressum, apostolicæ esse, non suæ virtutis. Victus tamen patris instantia, signauit puerum, ac dimisit. Qui ex hora conualuit, & intra paucos dies ab eodem iterum patre cum multa gratiarum actione reductus incolumis oblatus est viro Dei. Diuertit aliquando nobilium cohors militum ad Claramuallem, vt videret locum ipsum, ac reuerendissimum eius abbatem. Prope autem erat sacrum quadragesimæ tempus, & illi omnes fe-L re iuuenes dediti militiæ seculari, circumibāt quærentes execrabiles nundinas, quas vulgo Torneas vocāt. Cœpit itaque ab eis petere paucos illos qui ante quadragesimam supererant dies, ne armis interim vterentur. Quibus obstinato animo renuentibus, nec concedere acquiescentibus, Confido, ait, in domino, quòd ipse mihi dabit inducias quas negastis. Et accersito fratre, iubet eis ceruisiam propinari, benedicens eam & dicens, vt potionem biberent animarum. Biberunt ergo pariter, quidā tamen inuiti præ amore seculi, metuentes eum quem postea sunt experti diuinæ virtutis effectum. Vt enim egressi sunt monasterij fores, mutuis sese cœperunt inflammare sermonibus, quia cor eorum ardens erat in eis. Inspirāte igitur dēo, & currente velociter verbo eius, eadem hora reuersi, & conuersi à viis suis, spirituali militiæ dextras dederunt. Quorum quidam adhuc militant deo, quidā autem cum eo iam regnant, carnis vinculis absoluti. Quid autem mirum quòd deuotis hunc hominem colit obsequiis maior ætas, in cuius deuotionem diuina virtus ipsam quoque infantiam excitat expertem adhuc rationis, & deuotionis ignaram? Norūt multi illustrem iuuenem VValtherum de Monte mirabili, cuius patruus frater VValtherus inter eos quos prædiximus milites sacram in Claraualle militiam est professus. Hunc ergo M VValtherum iuniorem cum adhuc infantulus esset, adhuc anniculus, & sola posse cognoscere vbera cognosceretur, mater sua benedicendum obtulit viro dei, gratulabunda & exultās, quòd in domo sua hospitem mereretur habere tam sanctum. Cúmque vir dei, sicut semper & in omni loco facere consueuerat, de salute & ædificatione animarum ad circumpositos loqueretur, prædicti mater infantis tenens eum in gremio, sedebat secus pedes ipsius. Accidit autem vt inter loquendum aliquando manum protenderet, & apprehendere eam conabatur infantulus. Aduertitur tādem conatus paruuli, cum sæpius id fecisset: & mirātibus vniuersis datur ei facultas vt manum posset apprehendere quam optauit. Tum vero mira admodum reuerentia, alteram manum suam supponens, altera tenens eam, detulit ad os suum, & osculatus est eam. Neque id semel tantùm, sed totiens faciebat, quotiens beatam manum tenere permissus est.

Capitulum XII.

INFIRMABATVR aliquando homo Dei, & velut riuulus quidam phlegmatis incessanter ab eius ore fluebat. Vnde exhausto corpore vsquequaque deficiens, paulo minus ad extrema deuēnit. Conuenerunt itaque filij & amici eius velut ad exequias tanti patris, & ego ipse inter cæteros affui, quòd me quoque eius dignatio in amicorum numero reputaret. Cúmque extremum iam trahere spiritum vide-

A videretur, in excessu mentis suæ ante tribunal domini sibi visus est præsentari. Affuit autem & Satan ex aduerso, improbis eum accusationibus pulsans. Vbi verò ille omnia fuerat prosecutus, & viro dei pro sua fuit parte dicendum, nil territus aut turbatus ait: Fateor non sum dignus ego, nec propriis possum meritis regnum obtinere cœlorum: cæterum duplici iure illud obtinens dominus meus, hæreditate scilicet patris, & merito passionis: altero ipse contentus, alterum mihi donat, ex cuius dono iure illud mihi vendicans non confundor. In hoc verbo confusus inimicus, conuentus ille solutus, & homo dei in se reuersus est. Cúmque ex hoc magis dissolutionem sui corporis imminere speraret, visio altera longe dissimilis est secuta. Siquidem velut in littore quodam positus videbatur sibi nauem quæ se transueheret expectare. Cúmque applicuisset nauis ad littus, festinabat ingredi, & illa recedens impingebat in aquam. Vsque tertiò ita faciens, tandem relicto eo nauis ibat, & non reuertebatur. Intellexit autem protinus, necdum tẽpus suæ migrationis adesse. Adhuc tamen crescebat dolor, eo vtique magis molestus, quo minus iam eum spes imminentis exitus solabatur. Contigit autem aduesperascente iam die, vt cæteris fratribus iuxta consuetudinem accedentibus ad lectionem collationum, solus abbas cum duobus fratribus sibi assistentibus remaneret in diuersorio in quo iacebat. Cúmque vehementius affligeretur, & B supra vires dolor excresceret, aduocans alterum è duobus, iubet citius oratum ire. Excusantem denique & dicẽtem: Non sum ego talis orator, obedientiæ auctoritate compellit. Itum est & oratum ad altaria, quæ in eadem basilica erant tria. Primum in honore beatæ dei genitricis: duo circumposita, in honore beati Laurentij martyris, & beati Benedicti abbatis. Eadem igitur hora affuit viro dei prædicta beata virgo, duobus illis stipata ministris, beato scilicet Laurentio, & beato Benedicto. Aderant autem in ea serenitate & suauitate quæ eos decebat, & tam manifestè, vt ex ipso introitu cellulæ, personas quoque discerneret singulorum. Imponẽtésque ei manus, & loca doloris attactu pijssimo lenientes, omnem protinus ægritudinem depulerunt. Siccatus est enim illico phlegmatis riuus, & dolor omnis abscessit. Cum autem & ego aliquando ægrotarem in domo nostra, & iam me nimium fatigasset & attriuisset in longum nimium se protendens ægritudo: audiens hoc misit ad me fratrem suum virũ bonæ memoriæ Gerardum, mandans me venire ad Claramuallem, spondens me ibi cito aut curandum, aut moriturum. Ego verò quasi diuinitus accepta vel oblata facultate seu apud eũ moriendi, seu aliquandiu cum eo viuendi, (quorum quid maluerim tunc, ignoro) profectus statim sum illuc, quamuis cum nimio labore ac dolore. Vbi factum est mihi quod promissum fuerat, & fateor sicut volui. Reddita quippe mihi sanitas est à magna & periculosa infirmitate, sed paulatim vires corporis C redierunt. Deus enim bone, quid mihi boni cõtulit illa infirmitas, feriæ illæ, vacatio illa? ex parte id quod volebam. Nam & cooperabatur necessitati meæ toto illo tempore infirmitatis meæ apud eum, infirmitas eius, qua & ipse tũc temporis detinebatur. Infirmi ergo ambo tota die de spirituali physica animæ conferebamus, de medicamentis virtutum contra languores vitiorũ. Itaque tunc disseruit mihi de Cãtico canticorum, quantum tẽpus illud infirmitatis meæ permisit, moraliter tantum, intermissis mysteriis scripturæ illius, quia sic volebam, & sic petieram ab eo. Singulísque diebus quæcunque super hoc audiebam, ne mihi effugerent, scripto alligabã, inquantum mihi deus donabat, & memoria me iuuabat. In quo cum benigne & sine inuidia exponeret mihi & communicaret sententias intelligentiæ, & sensus experientiæ suæ, & multa docere niteretur inexpertum, quæ non nisi experiendo discuntur, etsi intelligere non poteram adhuc quæ apponebantur mihi, plus tamen solito intelligere me faciebat quid ad ea intelligenda deesset mihi. Sed de his hucusque dixisse sufficiat. Cum autem instante dominica quæ septuagesima denominatur, vespere sabbati dominicam ipsam præcedentis iam tantum conualuissem & valerem, vt de lecto per me surgere & exire & intrare possem, vespere sabbati ipsam dominicam præcedentis cœpi disponere de reditu nostro ad nostros. Quod ipse auditum omnino prohibuit, & vsque ad dominicã quinquagesimæ omnem mihi spem reditus & conatum interdixit. D Acquieui facilè, cum quod præcipiebatur, & volũtas non abnueret, & infirmitas requirere videretur. Cum autem vltra dominicam illam septuagesimæ à carnibus quibus vsque ad diem illam ipso præcipiente & necessitate cogẽte vescebar, vellem abstinere: & hoc ipsum prohibuit. Super quo cum nec monenti acquiescerem, nec rogantem audirem, nec obedirem præcipienti: sic vespere illa sabbati abinuicem discessimus, ille tacitus ad completorium, ego ad lectum. Et ecce infirmitatis meæ rabies rediuiua quasi resumptis omnibus viribus pristinis, cum tanta me vehementia & ferocitate inuadens corripuit, tantáque malignitate tota nocte illa deuastando cruciauit, supra vires, supra virtutem, vt de vita desperans, vix saltem vsque ad diem, vt vel semel adhuc loquerer viro dei, crederem me victurum. Cúmque in dolore illo totam noctem duxissem, summo mane accersitus ille aduenit, non tamen afferens mihi quem solebat vultum compatientis, sed quasi arguentis. Subridens tamen, quid (inquit) hodie comedetis? Ego verò qui iam ipso tacente, hesternam inobedientiam certissimè interpretabar causam esse illius afflictionis meæ, quicquid inquam præcipietis. Quiescite ergo, ait, non moriemini modo. Et abiit. Et quid dicam? Cõfestim omnis dolor abiit, nisi quòd fatigatus nocturno illo dolore meo, tota ipsa die vix de lecto surgere præualui. Quis enim aut qualis fuit ille dolor? Non recolo similem me aliquando E fuisse perpessum. In crastino autem sanus factus sum, & vires recepi. Et paucis interpositis diebus, cũ benedictione & gratia bona boni hospitis mei ad propria reuersus sum.

Capitulum XIII.

CVMQVE dilectus Deo & hominibus Bernardus in illa valle sua & vicinis ciuitatibus, & regionibus quas aliquotiens eum inuisere domesticæ curæ ratio cogebat, tantis floreret virtutibus & miraculis, cœpit etiam seu communibus ecclesiæ necessitatibus, seu charitate fratrum, seu obedientia maiorum, ad remotas pertrahi regiones, paces desperatas inter dissidentes ecclesias & principes seculi reformare, causas humano sensui & consilio interminabiles, auxilio dei pacifice terminare, & virtute potius fidei quàm spiritu huius mundi de multis huiusmodi impossibilibus possibilia faciendo, quasi montes transferendo, magis ac magis in oculis omnium mirabilis & venerabilis apparere. Maxime verò intantum in eo enitescere cœpit virtus prædicationis, vt dura etiam corda auditorum emolliret, & vix aliquando vacuus domum rediret. Postmodum verò feliciter proficiente & vsu sermonis, & exemplo conuersationis, rete verbi dei F in manu piscatoris dei, tam copiosas piscium rationalium multitudines cœpit concludere, vt de singulis eius capturis, nauicula domus illius impleri posse videretur. Vnde factum est vt in breui maiori miraculo præ omnibus quæ in hac vita gessit miraculis, per vnum hominem languidum & semineccem, & tantummodo loqui valentem, obscura vsque ad illud tẽpus illa vallis, & re & nomine Clarauallis efficeretur, diuinæ cuiusdam claritatis lumẽ quasi de summo quodam apice virtutum diffundẽs in deuexa terrarum. Et ex tunc apud vallem illam quæ prius dicebatur vallis absinthialis & amara, cœperunt montes stillare dulcedinem. Quæ vacua fuerat & sterilis ab omni bono, cœpit abundare spirituali frumento, & de rore cœli & benedictione dei intantum pinguescere omnia deserta eius, & multiplicata gẽte magnificare lætitiam, vt impletum in ea videatur quod olim per prophetam dictum est ad ciuitatem Hierusalem: Adhuc, inquit, dicẽt in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est locus, fac locũ vt habitemus. Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? Ego sterilis & non parturiens, & istos quis enutriuit? Iam enim de locis angustioribus vallis illius, domus claustralis habitationis non sine diuinis quibusdam reuelationibus translatæ in locum planiorem & spaciosum, magnificatæ ibi & amplificatæ sunt, & adhuc multitudini inhabitãtium ipse locus angustus est. Iam domus ordinis illius, filiæ domus ipsis citra & vltra alpes &

G maria deserta plurima impleuerunt, & adhuc sunt & quotidie cōfluunt, quibus locus quærēdus est. Et petuntur vndiq; fratres & mittuntur, cum beatos se æstimēt reges gentiū & præsules ecclesiarum, ciuitates & regiones quæcunque de domo illa & disciplina viri dei meruerunt contubernium aliquod adipisci. Quid dico? Vltra homines vsque ad barbaras nationes in quibus naturalis feritas naturam quodammodo exuit humanam, religio hæc profecta est, vbi per eam bestiæ syluæ homines fiunt, & cum hominibus assuetæ conuersari, discunt cantare domino canticum nouum. Quapropter piscator dei præcipiente domino non cessat laxare retia in capturam, & aliis abeuntibus, aliis succedentibus in locum eorum, nunquam sanctæ illius congregationis minuitur plenitudo. Hoc vsque nunc egerunt, & quotidie agunt mirificæ eius capturę Cathalaunensis, Parisiacensis, Maguntia, Leodiensis, & aliarum nonnullarum ciuitatum. Flandriæ quoque & Germaniæ, Italiæ, Aquitaniæ, & aliarum regionum quascunque, quacunque necessitate contigit aliquando, seu adhuc vsque hodie contingit virum dei visitare. Cooperante siquidem gratia spiritus sancti, quocunque vadit plenus redit, & sua eum plenitudo vbique comitatur. Nec dimittit suos quos à se transmittit, sed vbicunque sunt, & ipse semper paterna sollicitudine cum eis est. Et sicut ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, sic ad ipsum quotidie seu læta seu tristia filio-

H rum suorum. Sæpe etiam sine omni relatione carnis ac sanguinis, paternę eius solicitudini diuinitus innotescit, quid circa aliquos eorum longe à se distantes agatur, si quid eis prouidendum, si quid in eis emendandum sit, tentationes & excessus eorum, infirmitates & obitus, & quarumlibet secularium tribulationum incursus. Nam & pro absentium fratrum certis necessitatibus, præsentibus circa se fratribus sæpe orationem indicit. Nonnunquam etiam morientes in locis aliis ad ipsum per visionem accessisse noscuntur benedictionem eius & licentiam postulantes: nimirum hoc agente & obedientia missorum, & charitate mittentis. Veneram aliquando ad eum, & dum loquerer ei, vidi & audiui quod silere non debeo. Aderat monachus quidam Fusniacensis, continuo ad suos rediturus. Cúmque accepto responso super his pro quibus venerat, iam ab eo egrederetur, in spiritu & virtute Heliæ reuocans eum propheta dei, & nomine fratris cuiusdam de domo illa præmisso, de occultis quibusdam me audiente mandauit illi vt ea corrigeret: sinautem, super se iudicium dei in proximo expectaret. Stupefactus ille, quis hoc ei dixerit, requisiuit. Quisquis, inquit, dixerit mihi, tu vade, & dic quæ ego dico tibi: ne si dissimulaueris, te quoq; inuoluat par pœna peccati. Mirabar super hoc, sed miranti mihi, in simili penitus causa multo mirabiliora de eo narrata sunt. Guido nanque frater eius, maior natu inter fratres suos, cuius grauitatis & veritatis fuerit vir, omnes sciunt qui eum

I sciunt. Hic cum simul aliquando essemus, & de huiusmodi loqueremur, & quærerem ego ab eo, sicut iucundæ ad amicos collocutionis esse solebat, Fabulæ (inquit) sunt quæ auditis. Cúmque suo more & solito studio fraternas virtutes deprimeret, mihi tamen nollet esse molestus, Quæ (inquit) nescio, non dico vobis, sed vnum scio & expertus sum, multa ei in oratione reuelari. Deinde narrauit mihi, quomodo cum primo mellisflua illa spiritualium apum aluearia noua de se examina circunquaque proferre, nouásque ex eis domos ordinis sui ædificare cœpissent: petente & agente domino Gulielmo episcopo in episcopatu Cathalaunensi eam quæ Trium fontium dicitur, construxerūt. Ad quam cum abbatem cum monachis emisissent dominum Rogerium virum nobilem secūdum seculum, sed nobiliorem sanctitate, & viros quosdam similis formæ cum eo, spiritualis pater filios quos emisit non dimisit, sed paterna sollicitudine & pia affectione cum eis erat. Vnde cum die quadam soli simul essent abbas & ipse, cuius hoc relatione didici, & de fratribus ipsis ad alterutrum loquerentur, subito altius suspirans, durius aliquid solito de eis corde suo sibi respondente, Vade, ait fratri suo, ora pro eis: & quicquid de eis ostenderit tibi deus, refer ad me. Ipse enim grauissima valetudine ea hora laborans, in lectulo tenebatur. At ille vehementer expauescens, absit, inquit: non sum qui hoc modo nouerim orare, qui hoc merear impetrare. Perseuerante tamen eo in sententia, itum est & oratum. K Orans ergo quantum præualuit, pro singulis effudit animam suam: tantáque per singulos in orando perfusus est suauitate conscientiæ, cum impetrandi fiducia, & omni gratia spiritualis consolationis, vt in omnibus certa fide exauditum se exultaret spiritus eius, exceptis duobus, in quibus oratio titubauit, hæsitauit deuotio, fiducia defecit. Quod cum retulisset ad eum à quo missus erat, ille statim pronunciauit de illis duobus, quod postea probauit euentus. Abbas autem Rogerius, & aliqui qui cum eo erant, ipsi fuerunt quos vir Dei aliquando de Cathalaunensi traxerat ciuitate, de quibus vel in quibus etiam tunc simile quid fuerat factum. Cum enim episcopi gratia Cathalaunum frequentaret, rediens aliquando traxit secum multitudinem nobilium & literatorum clericorum & laicorum. Quibus adhuc in domo hospitum demorantibus, dum nouellas plantationes celestibus rigaret eloquiis, superuenit portarius monachus, nuncians Stephanum de Vitreyo magistrum eorum adesse ad renunciādum seculo, & cum eis commorandum. Quis alius de talis viri aduentu nō exultasset, præsertim cum vallis illa huiusmodi frumento non multum adhuc abundaret? Ipse verò reuelante sibi spiritu sancto insidias spiritalis nequitiæ, tacitus aliquantulum ingemiscens, erupit in vocem audientibus vniuersis: Malignus, ait, spiritus huc eum adduxit. Solus venit, solus reuertetur. Obstupuere omnes qui prius audito eius aduentu L non se capere poterant præ lætitia. Veruntamen ne pusillos adhuc scandalizaret filios, suscepit hominem: de perseuerantia aliísque virtutum studiis studiosè commonuit, & sciens & prudens omnia promittentem nihil acturum, cum vere Deum quærentibus & perseueraturis in cellam nouitiorum probandum intromisit. Sed de omnibus quæ prædixerat, nihil cecidit in terram. Vidit idem Stephanus, sicut confessus est, cum in cella nouitiorum adhuc demoraretur, Maurulum quendam puerum ab oratorio se extrahentem. Vbi nouem ferme mensibus degens nouissime tamen defecit, & vt de eo prædictum fuerat, sicut solus venerat, sic solus recessit. Frustrata autem est & versutia inimici, & quem nouitiorum parauerat in ruinam, de ipsius potius ruina illi confirmati sunt. Priusquam à Cathalauno recedamus, cum aliquādo pater sanctus inde rediret, frigore & vento tam ipse, quàm qui cum eo erant, grauiter laborabant. Cúmque præcedentibus multis qui tunc forte in comitatu eius erant, nec præ angustia frigoris ad eum attendentibus, pene solus ipse sequeretur, contigit equum vnius de duobus qui cum eo erant, incaute dimissum euadere, & excurrere per planitiem latè patentem. Quem cum apprehendere non possent, & intemperies aëris ad hoc non permitteret vacare diutius, Oremus, inquit. Flexísque genibus in oratione cum fratre qui cum eo erat, vix adhuc dominicam poterant orationem expleuisse, M cum ecce equus ille cum omni mansuetudine rediens substitit ante pedes ipsius, & redditus est sessori suo. Et vt à Cathalauno ad Remensem ciuitatem pertranseamus, contigit aliquando dissentientibus archiepiscopo & populo Remensi, ad conciliandos eos adesse virum dei. Cúmque in palatio eiusdem ciuitatis cum Iosleno Suessionensi episcopo consedisset, & magna cleri plebísque frequentia repleta domo dę pace tractaretur: ecce coram omnibus misera mulier filium suum plenum (vt putabatur) dæmone, ei offerens, misericordiam precabatur. Siquidem iam ea ipsa die insurgens in ipsam matrem suam, pene eam occiderat, & mutus effectus & cæcus, & surdus, apertis oculis non videbat, & stupentibus in eo sensibus omnibus, etiam sine intellectu permanebat. Compassus verò miseræ matri, quam maxime sensus doloris illius excruciabat, misero adolescenti blandiens, & piis manibus caput eius & faciem demulcens, alloqui eum cœpit, & quomodo in matrem suam mittere manus præsumpserit, sciscitari. Ille verò ad se reuersus, continuo peccatum suum recognouit, & deinceps emendationem promittens, incolumis restitutus est matri suæ. In monasterio quoque quod Alpēse dicitur, inter cæteros qui curam requirebant infirmorum, venit ad eum mulier quæ caduco morbo laborabat. Hæc in ipsa hora cum staret coram eo, à repentino impetu mali illius corruit. Sed apprehensa viri domini manu eius, continuo ere-

A xit eam, nec tantùm in illa hora, sed perfecte omnino curata est ab infirmitate sua.

Capitulum XIIII.

DVCISSA Lothoringiæ, fœmina nobilis, sed non tam nobiliter victitās, cum vidisset aliquando in somnis hominem illum dei serpentes septem horribiles de vtero suo manibus propriis extrahentem: postmodum ad religiose viuendum eius admonitione conuersa, vsque hodie se esse de qua septem dæmonia eiecerit gloriatur. Noui ego clericum quendam Nicolaum nomine, seculo pene desperabiliter deditum, sed per eum de seculo liberatum. Qui cum in Clarauallе monasticæ conuersationis habitum & ordinem suscepisset, videns eos qui de seculi naufragio illuc confugerant, naufragij sui damna continuis redimere lachrymis, idem ipse facere volens nec valens præ duritia cordis sui, rogabat eum cum magno cordis dolore, vt impetraret sibi à deo gratiam lachrymarum. Orauit, tantámque ei & tam continuam impetrauit cōpunctionem cordis cum gratia lachrymarum, vt vix aliquando vltra inuenirentur vultus eius in diuersa commutati, vel oculi eius sine lachrymis etiam cum comederet, cum iret per viā, vel dum cum quolibet loqueretur.

Tot sunt & tantæ quas in hunc modum de eo audiuimus & vidimus virtutes, & circa diuersas hominum necessitates B diuersę opitulationes, vt si quis omnia velit vel verbo pronūciare vel scripto, fastidiosis incredulitatē, vel incredulis possit generare fastidium. In omnibus autem operibus suis quàm purus ei sit oculus intentionis, manifestè denūciat corpus lucidæ eius operationis. Summos quippe honores ecclesiasticos quasi dignum eum iugiter persequentes, non iactanter respuendo, sed religiose & rationabiliter declinando, quid in omni operatione sua semper quæsierit, quò ambierit, manifeste declarat. Cúmque dignus esset vt cogeretur, nescio quo iudicio dei, & singularis reuerentia sanctitatis, iam olim apud omnes obtinuit ne aliquando ad aliquid contra voluntatem suam cogatur. Sed cum hoc modo mundi huius fugit honorem, omnium honorum non effugit auctoritatem, dignus in conscientiis omnium qui in timore & amore dei timeatur & ametur: quo præsente vbicunque fuerit, nil contra iustitiam audeatur: cui vbicunque aliquid loquitur, vel agit pro iustitia, obediatur. Eiusmodi fultus auctoritate in ecclesia dei, cū obedientiæ vel charitatis vrget necessitas, nullam refugit incommoditatem laboris sui. Cuius enim voluntati sic detulit, cuius consilio sic se humiliauit potestas omnis tam secularis, quàm ecclesiasticę dignitatis? Reges superbi, principes & tyranni, milites & raptores sic eum timent & reuerentur, vt videatur in eis impletum quod in euangelio legitur dominus dixisse discipulis suis: Ecce, inquit, dedi vobis potestatem calcandi super serpētes & scorpiones, & super omnem virtutem C inimici, & nihil vobis nocebit. Porro inter spirituales, & vbi spiritualia spiritualiter examinantur, longe ei alia auctoritas est. Sicut enim dicitur per prophetam de sanctis animalibus, quia cum fieret vox supra firmamentum quod imminebat capiti eorum, stabant, & submittebant alas suas: sic hodie vbique terrarum spirituales quique loquente eo seu tractante stant, cedendo præcedenti: & sensibus eius vel intelligentiis submittunt sensus & intelligentias suas. Tanta ergo virum illum sanctum vsque hodie apud deum & apud homines cōmendant sacrarum insignia virtutum, testimonia circumuallant sanctitatis, charismata sancti spiritus illustrant, quódque maius his omnibus & difficilimum est in rebus humanis, hæc ei omnia sine inuidia adesse videntur. Compescit autem ab eo inuidiam, quòd omni inuidia maior est, inquantum nequitia cordis humani hoc sæpe cessat homini inuidere, quo non potest aspirare, sed & ipse omnem inuidiam aut mortificat exemplo humilitatis, aut mutat in melius prouocatione charitatis, aut si nequior vel durior est, obruit pondere auctoritatis. Quis enim tam efficacis & effectuosæ prudentiæ hodie inuenitur ad fouendam charitatem vbi est, ad prouocandam vbi non est, tam ad quoscunque potest beneficus, ad omnes beneuolus, tantam habens gratiam ad amicos, patientiam ad inimicos? Si tamen vllum aliquando potuit habere inimicum, qui nulli aliquando voluit inimicari. Sicut enim amicitia nō nisi duorum est, nec nisi inter duos amicos D haberi potest: sic nec inimicitia nisi duorum forsitan inimicorum. Qui enim odit vel non diligit diligentem se, non tam inimicus, quàm iniquus est. Sed qui omnem hominem diligens, nullum aliquando inimicum habet virtute sua, nonnunquam tamen est quod patiatur, inimicante sibi gratis iniquitate aliena. Charitas autem quæ totum eum possidet, patiens est, benigna est, sapientia vincens malitiam, patientia impatientiam, superbiam humilitate.

Subscriptio operis præcedentis, quam auctore defuncto Burchardus abbas Balernensis apposuit.

PRAESCRIPTVM opus quod de vita sanctissimi viri Bernardi Claræuallis abbatis conscriptum est, à venerabili Gulielmo pridem sancti Theodorici abbate, sed tunc iam monacho Signiacensis cœnobij (ad quod desiderio solitudinis & quietis sese contulerat) vsque ad tempus schismatis aduersus Innocentium papam à Petro Leonis conflati, digestum esse cognoscitur. Fuit autem præfato fideli viro specialis causa scribendi, amicitia & familiaritas, quibus viro dei multo tempore coniunctus erat. Vnde & tantam apud illum inuenerat gratiam, vt vix alter magis intimus inueniretur ad secreta mutuæ dilectionis communicanda, ad spiritualium mysteriorum conferenda colloquia. Cuius familiaritatis gratia ex eo præcipuè vsque modo prodit ad manifestationem: quia plures epistolas idem sanctus scripsit ad illū, E in quibus quid de eo sentiat, manifestè liquet legentibus illas. Scripsit etiam ad ipsum librum apologeticum, & alterum de gratia & libero arbitrio. Fuit tamen eidem Gulielmo spirituali valentior generalis causa scribendi, videlicet vtilitas totius ecclesiæ dei, ne cum absconditur vas plenum thesauro desiderabili, ipse quoque thesaurus pariter abscondatur: vnde non immerito conqueratur qui exponi desiderat, dicens: Thesaurus inuisus, & sapientia abscondita, quæ vtilitas in vtrisque? Exponit iste diuitias salutis, thesaurum desiderabilem, ne lateat cum gleba quod gleba nō est, sed preciosissima margarita. Accidit tamen ei contra desideriū suum, quia sicut ipse in præfatione sua vereri se denunciarat, præoccupatus morte non expleuit quantum animo conceperat stylo mandandum. Itaque qui accedit ad lectionem operis huius, facile satis intelliget à quanta perfectione pius puer & religiosus Bernardus velut alter Benedictus, primordia conuersionis fuerit aggressus, qui & in vtero matris sanctificationem visus est accepisse, de qua concepta sunt præsagia futuræ sanctitatis illius vitæ pariter & doctrinæ. Quid etiam adolescens factus agere cœperit, in præscripto narratur opere, ac deinceps vsque ad virum perfectionis depingitur diligenter, quantum (sicut iam dictū est) licuit optimo pictori, sed præoccupato. F

Explicit liber primus.

PRAEFATIO DOMINI BERNARDI *Bonaeuallis abbatis in secundum librum vitæ beati Bernardi Claræuallis abbatis.*

VIRORVM illustrium gesta nonnulli scriptorum laudibus attollentes, verbis ea solennibus celebrarunt, quātum excellētis ingenij, & disertæ linguæ potuere conamina. Cúmque tractator & opus iunctis complexibus pari sunt fœdere coniugati, & ad propositum thema ordinandum ingenium & eloquentia conuenerunt, prospere actum est, & ad quietum tranquillúmque portum directo gressu materia digne ordinatéque disposita appulit. Vt verò sublimitas negocij sub imperito artifice naufraga illiditur scopulis, & succūbente sensus hebetudine, tractatoris lassatur præsumptio, sero de correctione initur consilium: quia quæ in multos effusa sunt, nec reuocari possunt nec corrigi, & dissonantiam scripti & operum venustius esset abradi quàm emendari. Hæc ergo mecum reputans & reuoluens, omnino timeo ne sicut ipse multorum imprudentiæ soleo indignari, qui

G cum scientia & facundia careant, ad scribendum præcipites, cum se vehementer emunxerint, eliciunt sanguinẽ: ita & ego si quod supra me est aggrediar, meipsum derisioni exponam. Quis enim ego sum qui ad scribẽda gesta sanctissimi viri Bernardi Claræuallis abbatis aspirem, qui nostris temporibus singulari religione floruit & doctrina, cuius odor exinanit⁹ vniuersam repleuit ecclesiam: cuius gratia, operante domino, signis & miraculis declaratur? Quot in monasterium eius literatos viros, quot rhetores, quot philosophos seculi huius scholæ miserunt ad conuersationem theoricam, & mores diuinos? Quæ non ibi floruit disciplina, vbi erant examina magistrorum, & egregij viri exercitato intellectu insignes, qui diuinis studiis inhærentes, multis gratiarum auctoramẽtis inuicem seipsos edocent & accendunt? Debuerant vtique viri illi quibus nihil in aliqua gratia deest, hunc laborem assumere, & venerabilis patris insculpere monimẽta, vt esset eorum studio delectabilis pagina, quam quasi viuentem traderent legẽdam discipulis, & perpes fieret consolatio secus positis reliquiis sacri corporis & sermonis. Sed extrema æmulari, & quæ homines lateant, Claræuallis consueuit humilitas, & proferre in publicum aliqua sui indicia viri illi nobiles erubescunt, & quietiores facit eos contemptus & abiectio, quàm quælibet oblatio dignitatis, in qua sibi professio humilitatis periclitari videtur. Ob huiusmodi causas sese intra silentij cardines retinentes, magis in sacco eremi, quàm in socco palatij delectan- H tur, nec iam in stylo, sed in cruce gloriã quærunt. In hoc ergo sicut & in cæteris eiusmodi negociorum suorum sarcinas aliis libenter imponũt. Et nunc sublato venerabilis memoriæ domino Gulielmo, qui eiusdem viri sancti gloriosa primordia fideliter & deuote cõscripsit, ad meam exiguitatem huius operis deuenit petitio, & imposuit mihi dilectæ ecclesiæ charitas, vt coquam pulmentũ filiis prophetarum. In quo si colocynthidas miscuero negligens, superiecta vt confido farinula amaritudinem condiet Helisæus, & excessus insipientiæ, obedientiæ excusabit affectus.

Finit præfatio.

INCIPIT TABVLA SECVNDI LIBRI *vitæ sancti Bernardi abbatis.*

Capitulum I.

Finis tabulæ.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

Capitulum primum.

EA tempestate Honorius papa viam vniuersæ carnis ingressus est. Nec mora in electione dissidentibus cardinalibus, & diuisa ecclesia plures numero, & saniores consilio, vita probabiles, viri virtutum, presbyteri, diaconi, episcopi Innocentium elegerunt, cuius vita & fama & ætas & scientia digna summo sacerdotio habebatur. At verò pars altera, infames ausus violentia nõ ratione corroborans, Petrum leonis ad hunc apicem aspirantem, fraudulentis machinationibus seorsum & præcipitanter nominauit Anacletum, & cæteris renitentibus ordinauit. Qui verò in parte catholica erant, electum suũ solenniter ordinatum collocarunt in cathedra, & per loca illa in quibus sessiones habent ex antiqua cõsuetudine Romani põtifices, circũduxere, & pro tempore honor debitus apostolicę affuit dignitati. Ex tunc sanè circa Lateranense palatium morabâtur, nec erat iam eis tuta in domibus propriis mãsio, cum eos acerrime Petri satellites infestarent. Ibi etiam diu resistere nõ valentes, per confœderatos sibi quosdã ex nobilibus Ro- L manis ad tempus in turribus eorum receptacula habuerunt. Sed nec in eis perseuerauit fidelitas. Nam in breui aut vi aut formidine temerariæ multitudinis, aut precio corrupti sunt. Nam Petro tam propria generis virtute, quàm adhærentium sibi affinitate multitudo tanta erat, vt fere tota cum ciuitas sequeretur, vel pecunia vel commodis obligata. Congregauerat sanè opes innumeras, tam in exactionibus curiæ, quàm in legationum negociationibus, quas ad expectandas nundinas reseruarat. Insuper & paterni census ampla congeries catenus sigillata, modo distributa in populum, ad fas & nefas venalem plebem armauerat. Quibus erogatis, donaria regum in ornamentis Ecclesiæ, ab ipsis euulsit altaribus. Et cum calices frangere, & crucifixos aureos membratim diuidere ipsi prophani Christiani vel timerent vel erubescerent, Iudæos aiunt esse quæsitos, qui sacra vasa & imagines deo dicatas audacter comminuerunt. Igitur quisque pro modo suo secundum maius & minus conducti ad scelus sacramentis generalibus publice Petro vendiderunt assensum, & in omnem sanguinem manus exposuerunt & arma, & quotidianis cõgressibus partem quæ cum Innocentio erat, maledictis insectabantur & gladiis. Habuere igitur serui dei consilium, & quia vi humana se tueri non poterant, cedere elegerunt. Et procuratis M clam nauigiis, de ore leonis, & de manu bestiæ, per Tiberim in Tyrrhenum mare elapsi, prosperis ventis carbasa impellentibus, in portum Pisanum feliciter appulerunt. Præmissi in Gallias fuerant nuncij, qui Gallicanæ ecclesiæ intimarent negocij veritatem, & hortarentur episcopos vt in vltionem præsumptionis accingerentur, & damnata parte schismatica subscriberent vnitati. Necdum verò ad plenum tenor operis innotuerat episcopis, nec priuatim quisquam commodare præsumpsit assensum, donec collecto Stampis generali conuentu, in commune decernerent quid reciperent, quid damnarent. Neque enim Francia, cæteris regionibus procliuibus ad schismata, aliquando tali factione fœdata est, nec malignorum acquieuit erroribus, nec fabricata in Ecclesia idolum, nec venerata in Petri cathedra monstrum. Nec enim talibus in causis principalia aliquando eos terruerunt edicta, aut generalibus vtilitatibus priuata commoda prætulerunt, nec declinantes in partem personis detulere, sed causis. Conuocato igitur apud Stampas concilio, abbas sanctus Clarauallensis Bernardus, specialiter ab ipso Francorum rege, & præcipuis quibusque pontificibus accersitus, sicut postea fatebatur, non mediocriter pauidus & tremebundus aduenit, periculum quippe & pondus negocij non ignorans. In itinere tamen consolatus est eum deus, ostendens ei in visu noctis ecclesiam magnam concorditer in dei laudibus concinẽtem, vnde sperauit pacem sine dubio prouenturam. Vbi verò ad locum

locum vetum est, celebrato prius ieiunio, & precibus ad deũ fusis, cum de eodẽ verbo tractaturi rex & episcopi cum principibus consedissent, vnum omnium consilium fuit, vna sententia, vt negocium dei, dei famulo imponeretur, & ex ore eius causa tota penderet. Quod ille timens licet & tremens, monitis tamen virorum fidelium acquiescens suscepit, & diligenter prosecutus electionis ordinem, electorum merita, vitam & famam prioris electi, aperuit os suum, & spiritus sanctus impleuit illud. Vnus ergo omnium ore locutus, suscipiendũ ab omnibus summum pontificem Innocentium nominauit: & ratum esse omnes pariter acclamarunt. Et decantatis ex more laudibus, deo obedientiam deinceps polliciti, electioni Innocentij omnes pariter subscripserunt. Interea dominus papa multis in Pisis & in Tuscia & in aliis prouinciis potestatiue dispositis, valefaciens Pisanis & gratias agens, in prouinciam nauigio delatus est: & Burgundiam transiens, Aurelianum peruenit. Vbi occurrentibus episcopis à rege piissimo Francorum Ludouico alacriter & honorifice susceptus est. Inde à Gaufredo Carnotensi episcopo magnarum virtutum viro Carnotum deducitur, vbi etiam gloriosus Anglorum rex Henricus ei cum maximo episcoporum & procerum comitatu occurrit. Hunc quoque regem venerabilis abbas ad eum præmissus adduxit: quem vix persuasit Innocentiũ recipere, ab episcopis Angliæ penitus dissuasum. Cum enim omnimodis recalcitraret & detrectaret, quid times ait? times peccatum incurrere si obedias Innocentio? Cogita, inquit, quomodo de aliis peccatis tuis respõdeas deo, istud mihi relinque, in me sit hoc peccatum. Ad quod verbum persuasus rex ille tam potens, extra terram suam domino papæ occurrit vsque Carnotum. Reuersi interim de Germania legati domini papæ tam episcoporum quàm regis assensum & literas detulerunt, & deprecationem publicam vt ad eos trãsiens, suam eis desideratam exhiberet præsentiam. Facile enim persuasi sunt recipere eum quem iam cæteri recepissent. Sed detinuit eum dilectio & deuotio ecclesiæ Gallicanæ, & singuli & omnes visitationem apostolicam expetebant. Perlustrata igitur Frãcia, Remis conuocauit cõcilium, in quo multis ad honorem dei dispositis, regem Ludouicum viuente patre pro Philippo fratre coronauit in regem. In omnibus his dominus papa abbatem à se separari non patiebatur, sed cum cardinalibus rebus publicis assidebat. Sed & priuatim quotquot habebant negocia, virum Dei secretius consulebant. Ipse verò audita referebat ad curiam, & oppresis patrocinia exhibebat. Igitur soluto concilio, Leodium dominus papa Romanorum regi occurrit. Et honorifice quidem susceptus est, sed velociter obnubilata est illa serenitas. Siquidem importune idem rex institit, tempus habere se reputans opportunum episcoporũ sibi restitui inuestituras, quas ab eius prædecessore imperatore Henrico per maximos quidem labores & multa pericula Romana ecclesia vendicarat. Ad quod verbum expauere & expalluere Romani, grauius sese apud Leodium arbitrati periculum offendisse, quàm declinauerint Romæ. Nec cõsilium suppetebat donec murum se opposuit abbas sanctus. Audacter enim resistẽs regi, verbum malignũ mira libertate rẽdarguit, mira auctoritate cõpescuit. Rediens autem Leodio, Claramuallem dominus papa per seipsum voluit visitare. Vbi à pauperibus Christi, non purpura & bysso ornatis, nec cum deauratis euangeliis occurrentibus, sed pannosis agminibus scopulosam baiulãtibus crucem non tumultuantium classicorum tonitruo, non clamosa iubilatione, sed suppressa modulatione affectuosissime susceptus est. Flebant episcopi, flebat ipse summus pontifex, mirabantur congregationis illius grauitatem, quòd in tam solenni gaudio oculi omnium humi defixi, nusquam vagabunda curiositate circũferrentur, sed complosis palpebris ipsi neminem viderent, & ab omnibus viderentur. Nihil in ecclesia illa vidit Romanus quod cuperet, nulla ibi supellex eorum sollicitauit aspectum, nihil in oratorio nisi nudos viderunt parietes. Solis moribus poterat inhiare ambitio, nec damnosa poterat esse fratribus huiusmodi præda, cum minui non posset asportata religio. Gaudebant omnes in domino, & solennitas nõ cibis, sed virtutibus agebatur. Panis ibi autopyrus pro simila, pro carœno sapa, pro rhõbis olera, pro quibuslibet deliciis legumina ponebantur. Si forte piscis inuentus est, domino papæ appositus est, & aspectu non vsu in commune profecit. Inuidit diabolus, & seruorum dei gloriam quos tanti hospitis nobilitabat præsentia, ferre non valens, dum in choro alacriter psallerent & deuote, præsentibus etiam nonnullis ex cardinalibus, qui in auditu & aspectu eorum delectabãtur, aliquantos fratrum horribili pauore turbauit. Nam & vnus præ cæteris occupatus blasphema quædam verba locutus est, Dicite, inquiens, ego sum Christus. & alij plures territi & tremebundi, ad beati patris vestigia confugerunt. At ille conuersus ad cæteros, orate inquit. ac deinceps sub silentio eos qui turbati videbantur eduxit, atque compescuit: vt nequissimus ille qui conuentum pietatis transferre conabatur in theatrum, & scholam innocentię in derisum, non vt putabat existimationem religiosorum hominum corrumpere posset, sed se proderet, & conatus suos experiretur infirmos. Tanta siquidem celeritate omnia sunt sedata, vt personas illas quæ prope astabant, omnino latuerit quod acciderat, & malignus hostis velociter increpatus, non modo scandalum eis quod parabat, inferre nequiuerit, sed nec ad illorum notitiam rem perferre. Factúmque est ex eo, vt ampliori sese custodia fratres munirent: & merito, & numero, & possessionibus deinceps cresceret Clarauallis, & multiplicatis conuentibus, fere per omnem latitudinem loci illius dilataretur religio, ipse etiam abbas sanctus ex tunc amplius solito miraculis clareret & signis.

pro carne

Capitulum II.

LONGAS in Galliis facere moras dominus papa nõ potuit, sed sicut cum Lothario rege condixerat, Romam ei occurrit: & vi exercitus in Lateranẽse palatium deductus est. Multi etiam ex nobilibus Romanis fideles ecclesiæ, eum honorifice susceperunt. Verum Petrus Leonis non ponens deum adiutorem suum, sed confœderatorum stipatus malitia, in editioribus & tutioribus turribus manens, Lotharij ludificauit virtutem, & interdicens suis congressus publicos, nec sibi securitatis suæ fecit periculum, nec causam conflictus hostibus dedit, sed tantum liberum eorum discursum machinis superioribus & obstaculis variis impediuit. Vitauit etiam obstinatissime imperatoris colloquium, nec minis nec blandimentis flexus est, nec de statu suo consilium cuiuslibet personæ admisit. Relicto igitur Romæ Innocentio, aliàs imperator digreditur. Petrus verò post eius discessum crebros mouens per vrbem excursus, fidelium cædibus inhiabat. Intelligens ergo Innocentius Romæ sibi infructuosam eo tempore moram, ne præsentia sua illius bestiæ rabiem efferaret, rursus Pisas reuertitur, ibíque aggregatis totius Occidentis episcopis, aliísque religiosis viris, magnæ gloriæ synodus celebratur. Affuit per omnia & consiliis & iudiciis & definitionibus omnibus sanctus abbas, impendebatúrque ei reuerentia ab omnibus, & excubabant ante eius limina sacerdotes, non quòd fastus, sed multitudo communem prohiberet accessum: & aliis egredientibus alij introibant, ita vt videretur vir humilis, & nihil sibi de his honoribus arrogans, non esse in parte sollicitudinis, sed in plenitudine potestatis. Actiones concilij longum est prosequi: summa tamen in excommunicatione Petri, & irregresibili fautorum eius deiectione cõstitit, & vsq; hodie hæc sententia perseuerat. Soluto concilio ad reconciliandos Mediolanenses dominus papa abbatem Claræuallis, quem multi supplicationibus expetierant, & Guidonem Pisanum, & Matthæum Albanensem episcopum à latere suo direxit, qui schisma per Anselmum in eadem vrbe factum abluerent, & ad vnitatem Ecclesiæ deuios reuocarent. Abbas igitur cum prædictis viris quos à domino papa collegas acceperat, addidit consortio & communi consilio virum venerabilẽ Gaufredum Carnotensem episcopum, cuius innocentiam & synceritatem in multis probauerat. Et visum est cardinalibus bonum, vt tanto adiutore negocium tanti ponderis fulciretur. Transcenso itaque Apennino, vbi audierunt Mediolanenses abbatem desideratum suis finibus propinquare, longe à ciuitate milliaribus septem omnis ei po-

G pulus obuiat. nobiles, ignobiles, equites, pedites, mediocres, pauperes, quasi de ciuitate migrarent, proprios lares deserũt, & distinctis agminibus incredibili reuerẽtia virum dei suscipiunt. Omnes pariter delectãtur aspectu, felices se iudicãt qui possunt frui auditu. Deosculantur pedes eius vniuersi: & licet hoc ille molestè acciperet, nulla potuit pronos & deuotos ratione compescere, nulla interdictione repellere. Vellicabant etiam pilos quos poterant de indumentis eius, & ad morborum remedia, de pãnorum laciniis aliquid detrahebãt, omnia sancta iudicantes quæ ille tetigisset, & se sanctificari tactu eorum vel vsu. Præcedentes itaque & subsequentes lætabundis acclamationibus applaudebãt abbati, & diu intra agminũ spissamenta detentum, tandé solenni reddidere hospitio. Et cum tractatũ esset in publico de negocio propter quod tam vir dei quàm cardinales aduenerant, oblita fortitudinis suæ ciuitas, omni ferocitate deposita se ita abbati substrauit, vt obedientiæ eorum non incongruè ille posset aptari poëtæ versiculus:

Iussa sequi tam velle mihi quàm posse necesse est.

Pacatis omnibus reconciliata Ecclesia, firmatis inter plebes concordiæ pactionibus, alia cœperunt nasci negocia, & insanienti diabolo, & in quibusdam obsessis corporibus debacchanti, oppositum est Christi vexillum, & increpante viro dei, de possessis atriis superueniente eminentiori virtute, territa & tremebunda diffugêre dæmonia. Ecce noua legatio, H non Romanum pragma circũferens, sed diuinis legibus fidei pragma allegans, prolatis in medium literis sanguine Christi conscriptis, & bulla crucis impressis, quæ figura auctoritate sua terrestria & inferna sibi subdit & curuat. Inaudita est nostris temporibus tanta populi fides, tãta in homine virtus, inter quos religiosa erat contentio, cum signorum gloriam abbas credulitati eorum, illi verò sanctitati abbatis adscriberent, & hoc de eo indubitanter sentirent, vt quicquid à domino peteret, impetraret. Adducunt igitur ad eum nihil hæsitantes mulierem omnibus notam, quam annis septem immundus vexauerat spiritus: & postulant supplices vt in nomine domini dæmoni imperet fugam, & mulieri restituat sospitatem. Quæ populi fides non minimam verecundiam viro dei ingerebat, & humilitate magistra, inconsueta experiri non præsumebat, & instante petitione populi erubescebat si charitati postulantium obstinatius resisteret: & videbatur ei quòd offenderet eum, & omnipotentiam eius diffidentia obnubilare videretur, si à fide populi fides propria dissentiret. Aestuabat igitur secum, & licet signa nõ fidelibus, sed infidelibus fieri oportere assereret, ausus suos spiritui sancto committit, & orationi incumbens, cœlitus illapsa virtute Satanam in spiritu fortitudinis increpat, & fugat, mulierémque reddit incolumem & quietam. Lætantur qui aderant, & leuantes manus ad sidera, deo qui de excelso eos visitauit, gratias agunt. I Auditum est hoc verbum, & percrebuit fama, & repente totam perculit vrbem. per ecclesias, per prætoria, per compita omnia conueniunt vndique, de viro dei sermo vbique habetur, dicunt publice nihil ei impossibile esse quod à domino postulet, & ad preces eius apertas dei aures dicunt & credũt, & prædicant & affirmant. Nec possunt aspectu eius vel auditu vllo modo satiari. Irruũt alij in præsentiam eius: alij donec exeat pro foribus præstolantur. Cessatum est ab officiis & artibus, tota ciuitas in hoc spectaculum suspensa manet, cõcurrunt, postulant benedici: & tetigisse eum, singulis salutare videtur. Tertia die ad Ecclesiam sancti Ambrosij diuina celebraturus mysteria seruus dei procedit: vbi expectante innumera populi multitudine, inter ipsa missarum solennia, dum clericis canentibus ipse secus altare sederet, puellam ei paruulam offerentes, quam vehementi impetu vexabat diabolus, orant vt misellæ subueniat, & diabolum in ea debacchantem elidat. Audita supplicatione astantium, & intuitus personam frendentem dentibus & stridentem, vt etiam intuentibus esset horrori: compassus est ætati, & vehementiæ anxietatis illius condoluit. Patenam igitur calicis in quo diuina celebraturus erat mysteria, accipit: & digitis latice superfuso orans intra se, & de domini virtute confidens, ori puellæ salubrem potum applicat, & corpori eius stillam medicinalem infundit. Nec mora, quasi vreretur satanas, infusionis illius virtutẽ K ferre non potuit, sed vrgente intrinsecus crucis antidoto, festinanter egrediens vomitu sordidissimo tremebundus erupit. Sic purgata persona, diabolo profugo & confuso, laudes debitas deo canit ecclesia: & post acclamationes lætabundas alacer populus ibidem donec diuina compleantur mysteria, immobilis perseuerat. Sub aspectu itaque omnium incolumis puella à suis domum reducitur: & vix tandem à populo dimissus ad hospitium vir dei reuertitur. Diuino iudicio ea tempestate in Mediolano (iuxta illud Esaiæ verbum) pilosi clamabant alter ad alterum, & occurrebant onocentauris dæmonia, & effrænatis decursibus plurimos infestabant, nec erat qui insolẽtiæ eorum resisteret, cum diu sub Anselmi schismate, qui Petri fautor Mediolanensem occupauerat cathedram, sacerdotes gementes, virgines squalidæ, sanctificationes maledictæ, altare pollutum, iram Dei in populum prouocassent. At verò in aduentu viri dei abdicatis Anselmi præstigiis, & in sedis apostolicæ obedientiam sub Innocentio reuocata ecclesia, impedita est illa dæmonum licentia, & quotidie dabat locum, & ad preces viri Dei diffugiebat diabolus: & si quando resistere conabatur, in ipso conflictu succumbens, gloriosius vincebatur.

Capitulum III.

INTER eos igitur qui vexabantur, mulier grandæua ciuis Mediolanensis, & honorata quondam matrona, vsque ad Ecclesiam beati Ambrosij post beatum virum à multis tracta est, in cuius pectore pluribus annis diabolus sederat, & iam ita suffocauerat eam, vt visu & auditu & verbo priuata, frendens dentibus, & linguam in modum promuscidis elephantinæ protendens, monstrum non fœmina videretur. Sordida ei facies, vultus terribilis, flatus fœtidus, inhabitatoris satanæ colluuia testabantur. Hanc cum aspexisset vir dei, nouit inhærentem ei & inuiscatum diabolum, nec facilè egressurum de domo quam tanto possederat tempore. Conuersus ad populum (cuius innumera aderat multitudo) orare iubet attẽtius, & clericis & monachis secum iuxta altare consistentibus, mulierem ibidem iubet constitui & teneri. Illa verò reluctans, & vi diabolica non naturali virtute recalcitrans, non sine aliorum iniuria, ipsum abbatem pede percussit. Quem diaboli ausum mansuete ille contempsit: & ad expulsionem non indignatione iræ, sed pacifica & humili supplicatione deum inuocat adiutorẽ: & ad immolationem hostiæ salutaris accedit. Quotiens tamen eandem sacrã hostiam signat, totiens ad mulierem quoque conuersus, eodem signo crucis edito spiritum nequam athleta fortis impugnat. Nam & ille malignus quotiens aduersus eum signum crucis intenditur, percussum se indicans acrius sæuit, & recalcitrãs contra stimulum, quidnam toleret, prodit inuitus. Expleta autem oratione dominica, efficacius hostem aggreditur vir beatus. M Patenæ siquidem calicis sacrum domini corpus imponens, & mulieris capiti superponens, talia loquebatur: Adest, inique spiritus, iudex tuus, adest summa potestas: iam resiste si potes. Adest ille qui pro nostra salute passurus, Nunc, inquit, princeps huius mundi eiicietur foras. Hoc illud corpus est quod de corpore virginis sumptum est, quod in stipite crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte surrexit, quod videntibus discipulis ascendit in cœlum. In huius ergo maiestatis terribili potestate tibi spiritus maligne præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens, cõtingere eam deinceps non præsumas. Cúmque eam inuitus deserens, & manere vltra non valens, atrocius afflictaret, tam magnam iram quàm modicum tempus habens: rediens pater sanctus ad altare, fractionem hostiæ salutaris ritè compleuit, diffundendámque in populum pacem ministro dedit, & confestim pax & salus integra reddita est mulieri. Sic ille nequam, diuina mysteria quantæ sint efficientiæ & virtutis, non confessione, sed fuga coactus ostendit. Fugato diabolo mulier quam in tantorum sartagine tormentorum carnifex pestilens tãto tempore frixerat, mentis suæ compos effecta, redditis sensibus & ratione, reuoluta intra fauces lingua, Deum confessa gratias egit, & intuita curatorem suum, pedibus eius aduoluta est.

Ingens

A Ingẽs per ecclesiam attollitur clamor, omnis ætas iubilat deo, personant æramenta, benedicitur ab omnibus deus, excedit veneratio modum, & seruum dei supra hominem (si dici fas est) liquefacta charitate ciuitas veneratur. Audiebantur hæc quæ Mediolani fiebant: & per totam Italiam viri dei discurrebat opinio, & diuulgabatur vbique quòd surrexisset propheta magnus potẽs in opere & sermone, qui inuocato Christi nomine & infirmos curaret, & obsessos à dæmonibus liberaret. Maxima quidem ei in curationibus ægritudinum gratia, sed in dæmonibus eliminandis frequentior operatio erat: quia copiosior vexatorum numerus ad experta subsidia concurrebat, & maiorum operatio virtutum minores obscurabat effectus. Iam verò præ frequentia populi qui à mane vsque ad vesperam foribus assidebat, oppressionem vulgi præ corporis imbecillitate non ferens, ad fenestras domus procedens, se eis conspiciendum præbebat, & eleuata manu benedicebat eis. Panes quoque & aquam deuehebant secum, quibus benedictioni eius suppositis, pro beneficiis ea sacramentalibus referebant. Ex vicinis sanè castellis & vicis & vrbibus multi confluxerant, & communia tam aduenarum quàm ciuium in Mediolano studia erant prosequi sanctum, expetere beneficium, audire verbum, videre signum: & doctrina & miraculis vltra quàm credibile est, delectabantur. Aderat inter eos quidam ex suburbanis, qui puerum dæmoniacum illuc aduexerat. Qui repentè coram omnibus ad signum crucis B quod vir sanctus edidit, de baiuli sui brachiis ruit, & elisus humi quasi mortuus sine vllo sensu immobilis visus est, neque vox neque halitus erat in eo, tantùm circa præcordia exiguus ei supererat vapor. Dant igitur cæteri locum vt posset procedere, & admitti ad virum dei semineci pueri baiulus: & attonita multitudo tam miserabilis casus præstolabatur euentum. Ingressus igitur ad virum dei homo est, & puerum stupidum nec aliquid sentientem, ante pedes abbatis exposuit: & ait: Puer iste, domine pater, quẽ ante tuos posui pedes, iam per triennium à dæmonio acerrimè vexatus est: & quoties vel ecclesiã ingreditur, vel salibus exorcizatis aspergitur, vel signum ei crucis imponitur, vel euangelium audire compellitur, vel diuinis interest sacramentis, offenditur habitator eius diabolus, & torquetur atrocius. Dúmque modo cum cæteris ego pro foribus expectarem signum sanctæ crucis figurante te, & extendente in populos manum, sacramentalium signorum virtute exacerbatus diabolus, vehementius solito totus ad pueri vexationem se contulit: & sicut vides, totum corpus eius occupans, ferè ei etiam vitalem spiritum intercludit. Sed & ipse puer cùm audita esset apud nos gratię quam à deo accepisti opinio, ex aliorum curationibus suam sperans salutem, rogauit me vt eum ad te adducerem. Obsecro igitur per misericordiam dei, vt & laboribus meis qui in eius custo- C dia operam damnosam & periculosam impendo, & illius miseriæ quę tanta est quantam ipse oculis probas, pio & consueto affectu subuenias, & rabiem dæmonis non vsquequaque procedere patiaris. Flebat igitur, & lachrymis ora perfusus præsentes quosque commouit, vt omnes pariter supplicarét. Tum vir dei confidere eos in dei misericordia iubens, baculo cui innitebatur, collum pueri leniter tangit. Sed & frater eius Gerardus volens experiri quæ ab homine dicta fuerant, latenter dorso eius signum crucis impressit. Cúmque prius sine motu & sensu nec videns nec audiens ante pedes abbatis diu extensus pauimento hæsisset, ad tactum baculi & ad signum crucis infremuit, & turbatus ingemuit. Iubet igitur abbas super proprium lectulum eum poni. At ille quasi ex iniuria offensus reiecit se in pauimentum, & stridebat dentibus, & mordebat procuratorem suum: & capillis eorum qui aderant, manus iniiciens, quo poterat conatu se ab eorum manibus abstrahebat, & ab eis vix teneri poterat. Eia, inquit abbas, ad lectum nostrum eum reducite. Orante itaque abbate, & fratribus in oratione prostratis, quasi ardẽtibus paleis quæ in lecto cõtinebantur, diabolus vreretur, tormenti æstuantis vi diuina propinquante, passionem clamoribus testabatur. Iubet igitur vir sanctus aquam benedictam in os patientis infundi. Quam ille pressis labiis & dentibus non admittens, vix tandem cuneo infixo dissoluente pressuram, vellet nollet, intra fauces & guttur recepit. Confestímque vt penetrans san- D ctificatio ad interiora descẽdit, quasi infuso antidoto vis maligna erupit, & vomitu sordidissimo quasi torrentis impulsu, festina præcipitatione rotatus cum ingenti contumelia dæmon exiuit. Repentè qui videbatur mortuus, viuit: & de lecto abbatis quietus & incolumis surgẽs, patruúmque suum amplexatus, deo gratias, sanus sum, inquit. Gratias agunt omnes communiter deo, & qui modo flebant, lætantur. Foras clamor effunditur, res intus gesta super tecta solenniter prædicatur, tota ad spectaculum conuenit ciuitas, benedicitur deus, gaudet populus, in abbate tanti operis patratore totius plebis requiescit affectus. Febricitantibus multis idem sanctus manus imponens, & aquam benedictam porrigẽs ad bibendum, sanitatem obtinuit: aridas manus & membra paralysi dissoluta tangens incolumitati restituit: cæci etiã sub multorum testimonio in eadem ciuitate vt viderent, imposito signo crucis, à patre luminum potenter obtinuit. Per idem tempus hospitium Albanensis episcopi (quem dominus papa in eadem legatione sibi collegam dederat) gratia tractandorum negotiorum intrauerat, & de iis quæ iniuncta fuerãt conferebant, cum repentè irruit super eos adolescens cuius arida manus erat, & retorta ad brachiũ, & aduolutus pedibus eius suppliciter postulat sanitatem. Ille aliàs occupatus, benedixit quidem, & abire præcepit, & ne amplius sibi molestiam faceret, verbis solito seuerioribus interdixit. Recedebat ille non consecutus quod quæsierat: cum venerabilis episcopus sub E omni celeritate eum regredi iubet, & manu arreptum tradit abbati. Huic (inquit) qui minimè beneficium consecutus tibi vt discederet obediuit, tu ne claudas viscera misericordiæ: quin potius tu obedi, & virtute obedientiæ me iubente astrictus fac quod postulat, largire quod petit, & confidens in eius virtute per quem expetit sanitatem, postula & impetrabis, vt & nos de dei munere, & ille de optata glorietur salute. Ad præceptum episcopi abbas apprehensa pueri manu inuocauit dominum, & exaudiuit eum: & signo crucis edito, nerui qui obriguerant, extensi sunt, & caro quam assidens congelauerat morbus, redeunte sospitate ingenita, mobilis facta est & flexibilis, & dicto citius lãguidum diu membrum conualuit. Obstupuit episcopus tam repentinæ virtutis admirans effectum, & ampliori etiam extũc veneratione virum dei coluit, & miraculorum illius ipse testis extitit & relator. Compulit autem eum vt ibidem ea nocte cœnaret. Cuius rei assensum cum magna difficultate obtinuit, ea duntaxat ratione suasum, quòd intolerabilis vndiq; populus expectaret, nec sine periculo posse egredi videretur. Inter cœnandum verò paropsidẽ in qua abbas comederat, episcopus ministro familiari seruandam tradidit, & præcepit vt seorsum reconditam, cũ omni diligẽtia custodiret. Elapsis exinde aliquot diebus, episcopus idem febrium vehementi ardore corripitur. Et recorda- F tus hominis dei, familiarẽ iubet accersiri ministrum. Discum (inquit) abbatis quem tibi nuper tradidi conseruandum, huc afferre ne cuncteris. Cúmque ille obtulisset allatum, infunde, inquit, aquã in eo, & panis exiguas buccellas cõscinde. Quod cum factum esset, confidens in domino, & abbatis precibus se commendans, comedit & bibit, & absque vlla dilatione cõualuit. Augebatur aduentantium numerus, & mirifica opera ad se populos inuitabant, nec vsquam viro dei dabatur requies, dum ex eius lassitudine alij sibi requiem procurarent. Abeuntibus occurrebant aduenientes, & succedebãt sibi beneficia mendicãtes. Inter quos miles quidã in vlnis suis puellulam ad virum dei attulit, quæ ita exosam lucem habebat, vt semper clausis palpebris etiam brachium opponeret oculis, ne aliquo modo aliqua lucis particula se ei ingereret. Auellebantur aliquando opposita brachia violenter, & cum se ei lumen infunderet, clamabat & flebat, & erat ei claritas pro cruciatu, & lux visa quasi aculeos eius cerebro infigebat. Benedicit infantulæ vir dei, & signaculum crucis faciẽs super eam, tranquilliorem dimittit: & dum domum referretur, vltro aperit oculos, & pedes sine vectore ipsa reuertitur. Et ipso in loco mulieri à dæmonio vexatæ multis astantibus à patre misericordiarum idem sanctus obtinuit sanitatem.

G *Capitulum quartum.*

IAM Papiam aduenerat, & fama virtutum aduentum eius præcesserat, & cum debito gaudio & apparatu tantæ gloriæ virum ciuitas lætabunda suscepit. Et ne diu populi desiderium dilatio suspenderet, qui sicut Mediolani miracula facta audierat, signum ab eo optabat videre, aduenit repentè post eum rusticus quidam qui de Mediolano secutus eum fuerat, vxorem dæmoniacam secum adducens, quam ante pedes eius lachrymabili voce intrinsecas protestans anxietates deposuit. Nec mora, in contumeliam abbatis per os miseræ mulieris diabolus locutus est, & irridens seruum dei, Non, inquit, me de canicula mea hic porrulos edens & brassicas deuorans pellet. Multa in hunc modum in virum dei iaculabatur conuicia, vt blasphemiis prouocatus, impatienter ferret opprobria, & confunderetur in pręsentia populi, cū indignis se audiret sermonibus lacessiri. Sed vir dei astum eius intelligens, irrisorem irrisit, & vltionem non ipse expetens, sed ad deum remittens, ad ecclesiam sancti Syri dæmoniacam duci præcepit. Voluit quippe curationis illius gloriam dare sancto, & primitias operationum virtuti eius asscribi. At verò sanctus Syrus ad hospitem suum remisit negotium, nec in ecclesia sua quippiam sibi deferens, intactum opus reduci voluit ad abbatem. Reducitur igitur mulier ad abbatis hospi-H tium, garriente per os eius diabolo, & dicente: Non me Syrulus eiiciet, non expellet Bernardulus. Ad hæc seruus dei respondit: Nec Syrus nec te Bernardus eiiciet, sed dominus Iesus Christus. Et conuersus ad orationem, pro salute mulieris domino supplicabat. Tum verò spiritus nequam, velut priori improbitate mutata, Quàm libens, inquit, egrederer ab hac canicula, grauiter molestatus in ea? quàm libens egrederer? sed non possum. Interrogatus causam, quia necdum vult magnus dominus, ait. Cui sanctus: Et quis est magnus dominus: Et ille: Iesus Nazarenus. Ad quem rursum vir dei: Vnde enim Iesum nosti, aut si vnquam vidisti eum? Vidi, inquit. Vbinam eum vidisti? In gloria. Et tu in gloria fuisti? Fui quidem. Et quomodo inde existi? Cum Lucifero (inquit) multi cecidimus. Hæc autem omnia voce lugubri per os vetulæ audientibus omnibus loquebatur. Respondente autem abbate sancto: Nunquid non in illam redire gloriam velles, & restitui in gradum pristinum? Rursum voce mutata, & miro modo cachinnans, Hoc, inquit, tardatum est. Et nihil vltra locutus, orante attentius viro dei, nequissimus ille victus abscessit, & mulier sibi reddita, quantas potuit gratias egit. Reuertitur igitur vir cum muliere, & per totam viam incolumitati eius congaudens, expectantibus amicis domui suæ redditur. Lætabantur omnes qui ordinem rei gestæ audierunt, sed repentè gaudium vertitur in mœrorem: I quia vbi domus suæ limina mulier attigit, rursus eam intrat diabolus, & infestior solito miseram discerpit atrocius. Quid faceret miser maritus? quò se verteret, nesciebat. Cohabitare cum dæmoniaca molestissimum, relinquere impium videbatur. Surgit igitur, & assumpta secum muliere rursum Papiam reuertitur. Vbi cum virum dei non inuenisset, vsque Cremonam prosequitur abeuntem. Indicat quid factū sit: & vt gratiam inueniat, lachrymabiliter deprecatur. Nec deest piæ petitioni abbatis clementia, sed præcipit vt ecclesiam ciuitatis illius ingrediatur, orans expectet donec ipse sequatur. Itaque memor promissi, circa noctis crepusculū cæteris dormitum euntibus, ipse vno tantùm prosequēte ecclesiam ingreditur, & tota nocte illa orationi vacans, obtinuit à domino quod petebat: & impetrata mulieri sanitate, iubet eam securam reuerti ad propria. Sed cum illa reditum ad se diaboli sicut iam experta fuerat, formidaret, collo eius alligari chartulam hæc verba continentem præcepit: In nomine domini nostri Iesu Christi præcipio tibi dæmon, ne hanc amodo mulierem præsumas contingere. Quod mandatum sic expauit diabolus, vt mulieri regressæ ad propria, nunquam deinceps appropinquare præsumpserit. Erat enim in eadem ciuitate dæmoniacus quidam, cuius passio multos ad risum mouebat, cùm alij qui seuerioris animi erant, clementissimo ei compaterentur affectu. Hic ita latrabat, vt si audires nec videres personam, canem crederes. Quem sibi exhibitum vir dei cum la-K trantem audisset, ingemuit, qui eo modo latrabat quo solent percussi vel obruti canes irasci, & ringere in percussores. Sed & in præsentia viri dei anhelans & latrans, acrius solito turbabatur. Increpato itaque diabolo, & in virtute Christi expulso, homini imperat vt loquatur. Purgatus homo intrat ecclesiam, interest sacramētis, crucis signo se munit, audit euangelia, confitetur & orat, & cætera sanę mentis officia deo reddit & consecrat. Cum secundo per Mediolanum eodem anno pater sanctus transiret, oblata est ei dæmoniaca mulier. Nam eo tēpore aberat quo primum vir dei ciuitatem prædictam sua illustrauit pręsentia. Hāc possidebat dæmoniū quod modo Italica modo Hybera lingua loquebatur, nec satis certum vtrum vnus esset bilinguis, an duo, sui quisque sermonis idiomate vtens, sed tam proprie modo hæc, modo illa sonabat, vt diceres, hic qui loquitur, Ligur est, hic Hispanus. Hæc etiam genu passione, & poplitis tremore perturbabatur. Quę cum ad virum dei adducta fuisset, saltu concito scamnum in quo sedebat, inopinata celeritate transiliit. Reducta & interrogata quid sibi vellet & saltus, & fuga, & vnde ægrotanti & vetulæ tanta virtus & velocitas aduenisset: respondit hanc sibi agilitatem ex præsentia inesse diaboli, vt currentes comprehenderet equos, & eorum dorso sine vllo adminiculo insiliret. Hæc sequenti die dum in ecclesia diuinis quæ ille celebrabat officiis interesset, crudelissime & diutissime L coram omnibus vexata est. Compassus abbas mulieri, iam sæpe in talibus expertus dei clementiam, imperat diabolo vt recedat. Ille ad imperium serui dei tremebundus euanuit, mulier verò non solum à vexatione, sed etiam à neruorum contractione in momento conualuit. Hæc & alia multa intra Alpes constitutus operatus est vir dei, & diuersa loca perlustrans, benefaciebat iis qui infirmabantur, illuminando cæcos, erigendo debiles, curando febricitantes, maximè oppressos à diabolo diligentiori studio purgans: & quæ malignus fœdauerat spiritus pectora, templa deo acceptabilia cōsecrabat. Plurima autem in eum probabilia & laude digna concurrunt. Alij nanque doctrinam, alij mores, alij mirantur miracula. Ego quidem congruum his omnibus honorem defero, sed præ omnibus quantum in me est, hoc sublimius duco, hoc propensius prædico, quòd cum esset vas electionis, & nomen Christi coram gentibus & regibus ferret intrepidus, cum obedirent ei principes mundi, & ad nutum eius in omni natione starent episcopi, cum ipsa Romana ecclesia singulari priuilegio eius veneraretur consilia, & quasi generali legatione concessa subiecisset ei gentes & regna, cum etiam (quod gloriosius iudicatur) facta eius & verba confirmarentur miraculis: nunquam excessit, nunquam supra se in mirabilibus ambulauit, sed de se semper humiliter sentiens, venerabilium operum non se auctorem credidit, sed ministrum: & cum es-M set omnium iudicio summus, suo sibi iudicio constitit infimus. Soli deo quicquid fecit, asscripsit: immo se nihil boni aut velle aut posse nisi inspirante & operante deo & sensit & dixit. Sed aderat vis diuina in tempore accepto, & in die salutis, segregans in euangelium suum seruum suum, cuius humilitatem respexerat, cuius animam spiritus sanctus ornauerat: & quia synceritatem eius nulla maculabat duplicitas, nec interrumpebat bonum eius quælibet conspersio falsitatis, in loco suo idem spiritus manebat immobilis. Qui vt semper splendidior esset & purior, quotidie in fornace probabatur, & ne quid ei rubiginis obreperet, crebris malleorum ictibus in incude tundebatur, flagellabatur & arguebatur, non ad pœnam pro crimine, sed ad gloriam pro virtute. Nunquam ei defuit stimulus ægritudinis. Et cum sciret virtutem in infirmitate perfici, sufficientem sibi in hoc experiebatur gratiam, quòd videret suos omnes quantulumcunque extraordinarios motus lima illius quotidianæ afflictionis abradi. Erat quidem caro infirma, sed spiritus promptus: & quo minus in corpore poterat delectari, amplius delectabatur in domino: nec aliqua seculi huius ambitione pulsabatur, qui solis cœlestibus inhiabat. Quot ecclesiæ destitutæ pastoribus, eum sibi in episcopum elegerunt? Elegit eum domestica Lingonensis ecclesia, elegit Cathalaunensis. Intra Italiam

A liam ciuitas Ianuensis, & Mediolanum metropolis Ligurum, hunc optauerunt pastorem & magistrum. Remi nobilissima Franciæ ciuitas, secundæ Belgicæ prouinciæ caput, eius dominationem ambiuit. Omnibus his vocationibus postpositis, non sollicitauit animam eius honor oblatus, nec motus est pes eius vt inclinaret se ad gloriam, nec magis eum delectabat tiara & annulus, quàm rastrum & sarculus. Petentibus se nec annuens aliquando, nec insolenter aut improbè renuens, dicebat se non esse suum, sed aliorum seruitio deputatũ. Quæ res cum referretur ad fratres, respondebãt: Nos omnibus quæ possidebamus venditis, inuentã preciosam margaritam comparauimus. Ad patrimonia distracta redire non possumus. Quòd si & precium & appreciatum nobis perierit, & substãtiis & margarita priuati fuerimus: expectationi nostræ male prouisum est, si oleo nostro effuso, clausis ianuis sicut fatui mendicemus. Prouiderant etiam sibi ex consilio sanctissimi fratres, & domini papæ auctoritate muniti erant, ne quis gaudium suum tollere posset ab eis, & aliorum consolatio eis fieret tribulatio, & eorum inopia aliorum plenitudinem cumularet. His aliisque rationibus serui dei expugnauerant petitores, & iam diuulgatum erat vbique abbatem sic statutum in ecclesia à deo, sicut in Hebræorum populo Moyses fuit, qui cum non esset pontifex, Aaron tamen vnxit & sacrauit pontificem, & dispositionibus eius tota Leuitica omni tempore successio paruit.

B

Capitulum quintum.

IAM Alpes transcenderant, & descendebant in occursum eius de summis rupibus pastores, & armentarij, & agreste hominum genus, & conclamabant à longe benedictionem petentes, & reptabant per fauces montium, regredientes ad caulas suas, colloquentes adinuicem & gaudentes, quòd sanctum domini vidissent, & manu eius super se extensa optatæ benedictionis gratiam accepissent. Tandem Chrysopolin veniens, vsque Lingonas solenniter deducitur, circa quos fines fratres eius Clareuallenses occurrunt prouoluti genibus, surgunt ad oscula: & vicissim ei colloquentes, Claramuallem eum deducunt alacriter. Adsunt fratres congregati in vnum, & mira deuotione dilectum patrem suscipiunt. Agitur sine tumultu cum omni grauitate lætitia. Facies quidem purior hilaritatem dissimulare non poterat, sed castigatus actionum & locutionum modus, metas proprias non transgrediebatur, & cohibebant se affectiones ipsæ, ne quid agerent in quo dissolutionis nota, religionis maturitatem offenderet. In tanta abbatis mora nihil in Claraualle potuit diabolus texere, nihil interim rubiginis synceris affricuit mentibus, nec in aliqua parte domus dei supra petram fundata, mota est. Ita opus C suum seruus dei absens corpore, præsens spiritu, orationum instantia munierat & solidarat, vt nec rima aliqua in tantis constructionibus hiscere videretur. Nullæ in aduentum eius lites seruatæ sunt, non odia enutrita in præsentia iudicis eruperunt. Nihil iuniores aduersus priores de austeritate vel duritia, nihil priores aduersus iuniores de dissolutione aliqua vel remissione causati. Integer vniuersorum status, concors societas, mera vnitas, omnes vnius moris in domo dei, in pace & sanctimonia inuenti sunt, ascendentes scalam Iacob, & festinantes ad intuitum dei, cuius delectabilis aspectus in superioribus eminebat. Abbas itaque non immemor eius qui ait, Videbam satanam sicut fulgur cadentem de cœlo: eo humilior erat, & subiectior deo, quo intelligebat desideriis suis deum adesse propitium. Nec de hoc in se gloriabatur, quòd subiiciebantur ei dæmonia, quin potius in domino gaudebat, quòd nomina fratrum suorum scripta videbat in cœlo, quorum vnanimitas immaculatam se ab hoc seculo custodiret. Aderant ei in consiliis venerabiles fratres sui, aderat Gaudefridus prior eiusdem loci, propinquus eius in carne & spiritu, vir sapiens & constans, qui etiam religionis & prudentiæ merito postea in ecclesia Lingonensi factus episcopus, & sanctitatis formam retinens, & dignitatis in qua est honorem non minuens, vsque hodie ingrediens & egrediens laudabiliter perseuerat. Hic ergo atque alij plures viri prouidi, & de communi vtilitate soliciti, virum dei cuius conuersatio in cœlis erat, aliquando descendere compellebant, & indicabant ei D quæ domus necessitas exigebat. Insinuant itaque ei locum angustum & incommodum, in quo consederãt, nec capacem tantæ multitudinis, & cum quotidie cateruatim aduentantium numerus augeretur, non posse eos intra constructas recipi officinas, & vix oratorium solis sufficere monachis. Addunt etiam se considerasse inferius aptam planitiem, & opportunitatẽ fluminis quod infra illabitur, ibique locum esse spaciosum ad omnes monasterij necessitates, ad prata, ad colonias, ad virgulta & vineas: & si syluæ videatur deesse clausura, facilè hoc parietibus lapideis, quorum ingens ibi copia est, posse suppleri. In primis vir dei non acquieuit consilio. Videtis (inquit) quia multis expensis & sudoribus iam domus lapideæ consummatæ sunt, aquæductus cum maximis sumptibus per singulas officinas traducti. Si hæc omnia confregerimus, poterunt homines seculi malè de nobis sentire, quòd aut leues sumus & mutabiles, aut nimiæ (quas tamen non habemus) diuitiæ nos faciunt insanire. Cúmque certissimum vobis sit, penes nos non esse pecunias, verbo euangelico vobis dico, quia ædificaturo turrim, futuri operis necesse est supputare expensas. Alioquin cum cœperit & defecerit, dicetur: Hic homo fatuus cœpit ædificare, & non potuit consummare. Ad hæc fratres respondent: Si consummatis iis quæ ad monasterium pertinent, habitatores cessasset mittere deus, stare posset sententia, & cessandum ab operibus rationabilis esset censura. Nunc verò cum quotidie gregem suum deus multi- E plicet, aut repellendi sunt quos mittit, aut prouidenda mãsio in qua suscipiantur. Nec dubium est, qui parat mansores, quin præparet mansiones. Absit autem vt pro diffidentia sumptuũ confusionis huius incurramus discrimina. Audiens hæc abbas fide & charitate eorum delectatus est, & aliquando tandem consiliis acquieuit, plurimis tamẽ prius super hoc ad deũ precibus fusis, nonnullis quoque reuelationibus præostẽsis. Gauisi sunt fratres vbi effusum est verbum in publicum. Audiuit hoc sanctæ memoriæ nobilissimus princeps Theobaldus, & multa in sumptus dedit, & ampliora spopondit subsidia. Audierunt episcopi regionũ, & viri inclyti, & negotiatores terræ, & hilari animo sine exactore vltro ad opus dei copiosa contulere suffragia. Abundantibus sumptibus, conductis festinanter operariis, ipsi fratres per omnia incumbebant operibus: alij cædebant ligna, alij lapides conquadrabant, alij muros struebant, alij diffusis limitibus partiebantur fluuium, & extollebant saltus aquarum ad molas: sed & fullones & pistores, & coriarij, & fabri, aliisque artifices, congruas aptabãt suis operibus machinas, vt scaturiret, & prodiret vbicunque opportunum esset in omni domo subterraneis canalibus deductus riuus vltro ebulliens, & demum congruis ministeriis per omnes officinas expletis, purgata domo ad cardinalẽ alueum reuerterentur quæ diffusa fuerãt, & flumini propriam reddeF rent quantitatem. Inopinata celeritate consummati sunt muri, totum monasterij ambitum spaciosissimè complectentes. Surrexit domus, & quasi animam viuentem atque motabilem haberet, nuper nata ecclesia, in breui profecit & creuit.

Capitulum sextum.

LABORABAT EA tempestate sub schismaticorum oppressione tota Burdegalensis prouincia: & non erat in Aquitania qui posset resistere principi, cuius animum indurauerat deus: qui annuente Girardo Engolismensi episcopo, & instillante in cor eius dissensionis semina, factus erat schismatis defensor & author. Quicunque susceptioni Petri Leonis non subscribebant, persecutionibus expositi, alij damnis, alij proscriptionibus mulctabantur, alij à sedibus propriis pulsi exulare compellebantur. Sibilabat in auribus comitis illius crebris suggestionibus quasi serpens antiquus veterator ille, qui diu in partibus illis sedis apostolicæ fuerat legatus, & nunc à magistratu tanto deiectus, non poterat se pati suæ solius ecclesiæ episcopum, qui se viderat totius Aquitaniæ principem & magistrum. Erubescebat enim ad primam domum redire, cuius potentatui & Turonica & Burdegalensis & Auxiensis prouinciæ subditæ

G fuerant, & quicquid à collibus Iberorum vsque ad Ligerim complectitur & claudit Oceanus, paruerat eius imperio. Cósuetus igitur prædari prouincias, & sub titulo iustitiæ de causis emergentibus facere quæstum, aggregarat pecunias, quæ erant sibi in idolum, & in apostasiæ simulachrum. Videns itaque periisse sibi exactionum auctoritatem, & solam domum quæ nuper multis stipata clamoribus iam carebat ærariis, impatienter ferens quòd manus eius non implerentur muneribus: homo serpentinę astutiæ festinatò ad Petrum Leonis misit, vt ei legationem cócederet, & ipse ei fidelitate iurata obediret, insuper & principem terræ & quoscunque posset ad eius imperium inclinaret. Gauisus homo perditionis, quia locum in quo dilataret malitiam suam, se inuenisse putauit, cito annuit, & libenter etiam in astipulatione erroris Gilonem Tusculanum cardinalem episcopum, qui solus de Romanis cum Petro Portuensi episcopo ei adhæserat, celeriter delegauit. Porrò Girardus ipse qui prius se mutilatum dolebat, resumpsit cornua, & deinceps cœpit securior & audacior apparere. Nam & quod ante non fecerat, publicè procedebat mitratus, vt ipsa sacri officij insignia ampliorem ei reuerentiam in populos vendicarent. Aggreditur igitur comitem multis pecuniis, inuadit animam eius persuasionibus venenatis, & hominem leuem seducit leuiter & corrumpit. In primis ab vrbe Pictauensi Gulielmus episcopus vir honestus, homo H catholicus, in societate & defensione vniuersalis ecclesiæ stabilis, violenter expellitur, & à Girardo & cardinali adiutore suo, quia Petrum abdicabat, damnatur. Erant & aliæ familiares causæ pro quibus ei comes infensus, data occasione libentissimè eum persequitur & abiurat. Visum est autem tam Girardo quàm comiti, vt ad confirmationem partis suæ, sine mora Pictaui crearent episcopum. Et inuenerunt hominem ambitiosum, nobilem quidem genere, sed degenerem fide: quem vt genus suum cum eo in causa ponerent, quibusdam ex clericis consentientibus elegerunt, & prophanas ei imponentes manus, execrabile eius caput non tam vnxerũt, quàm contaminauerunt. Simile huic monstrum in Lemouicensi ecclesia intruserunt Rannulfum quendam Doratensem abbatem, quem non multò post vltio diuina secuta est: quia cadens resupinus de equo in via plana, vno tantùm lapide vltore, qui ad hoc ibi erat relictus, infixo capiti eius, & quassato cerebro expirauit. Audiens hæc & huiusmodi vir venerabilis Gaufredus Carnotensis episcopus, cui à papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuerat commendata, vehementer indoluit, & succurrendum periclitanti ecclesiæ postpositis aliis negociis sine vlla dilatione decreuit. Abbatem igitur Claræuallensem petit & obsecrat, vt sibi ad tanta mala eliminanda succurrat. Assensit vir dei, & se in proximo congregationem monachorum in Britãniam in locum quem iuxta Nan- I netum comitissa Ermengardis parauerat, ducturum intimat, & promittit disposita illa domo secundum genus & species suas, se cum eo in Aquitaniam profecturum. Ibant igitur simul: & ne multis ambagibus vtar, simul Nannetum venerunt. Erat autem in regione illa, misera mulier quæ à quodam petulante diabolo vexabatur. Habebat autem virum, huius tamen tam execrabilis commercij prorsus ignarum. Abutebatur igitur ea etiam in eodem lecto cubante marito inuisibiliter impurissimus ille adulter, & incredibili vexabat libidine. Sex annis tantum latuit malum, nec detexit mulier perdita tanti criminis probrum. Septimo verò anno confusa est in seipsa, & expauit, tum propter colluuionem tam continuæ turpitudinis, tum propter timorem dei, cuius iudicio singulis momentis timebat intercipi & damnari. Confugit ad sacerdotes, & piaculum confitetur. Peragrat loca sancta, & sanctorum implorat suffragia: sed nulla ei confessio, nulla oratio, nulla eleemosynarum largitio suffragatur. Quotidie vt prius & importunius à dæmone infestatur. Denique in publicum, scelus tantum effusum est. Quo audito & cognito maritus eius contubernium execratur. Interea ad locum prædictum vir dei cum comitatu suo aduenerat, cuius vt audiuit aduentum infelix mulier, se ad pedes eius tremebunda proiecit. Aperit ei lachrymis perfusa horribilem passionem, & ludificationem inueteratam, & quòd nihil ei profecissent quæcunque fecisset sibi à presbyteris imperata. Addit sibi ab oppressore suo aduentum eius prędictum, & minaciter interdictum K ne ante eius veniret præsentiam, quia nihil ei prodesset, & ipse (recedēte abbate) qui fuerat amator, crudelissimus fieret persecutor. Audiens hæc vir dei, bládis verbis consolatur mulierem, & de cœlo promittens auxilium præcipit vt die altera (iam enim nox instabat) cófidens in domino reuertatur. Reuersa manè, cum viro dei blasphemias & minas quas eadem nocte ab incubo suo audierat retulisset, ne cures (inquit vir dei) minas eius, sed vade, tolle baculum hunc nostrum, & pone in lectulo tuo, & si quid potest agat. Egit mulier quod iussum fuerat, & recubans in lectulo suo, signo crucis munita iuxta se baculũ ponit. Adest ille continuo, sed nec ad consuetũ opus, nec ad ipsum cubile præsumit accedere: minatur tamen acerrimè, quòd discedente viro dei ipse in eius supplicia reuerteretur. Instabat dies dominica, & voluit vir dei per edictum episcopi populum in ecclesiam accersiri. Cúmque ipsa die maximus populus ad ecclesiam conuenisset, inter missarum solennia comitantibus episcopis, Gaufredo Carnotensi, & Bricio Nãnetensi, ipse ad ambonem conscendit, & vt omnes qui in ecclesia erant, accensas candelas in manibus teneãt, locuturus edicit. Quod & ipse cũ episcopis & clericis faciẽs, inauditos diaboli ausus publicè aperit, & fornicatorem spiritum, qui in tam horrenda inquinamenta etiam contra naturam suam exarserat, cum omnium fidelium qui aderãt subscriptione anathematizat, & auctoritate Christi tam ad illam L quàm ad omnes mulieres deinceps interdicit accessum. Extinctis itaque sacramẽtalibus illis luminibus extincta est deinceps tota virtus diaboli, & mulieri post confessionem communicanti, nunquam postea apparuit inimicus, sed irregressibiliter eliminatus aufugit. His ita patratis simul abbas & legatus ingrediuntur Aquitaniam. Interim Gerardus assensu comitis Burdegalensem archiepiscopatum occupauerat, & simul Burdegalensem & Engolismensem detinebat ecclesiam. Sed effluentibus pecuniis quas in assentatorum manus iniecerat, & magis ac magis cognita veritate, iam defluebant ab eo subsidia principum, & perfidiæ eius timebant existere defensores. Morabatur itaque in locis illis in quibus securiorem se putabat, nec iam facile publicis sese conuentibus præsentabat. Vt enim prius gesta breuiter repetamus, vbi primum cœpit audiri quid aduersus ecclesiam dei Gerardus ille machinaretur, ab Innocentio papa adhuc in Gallis demorante missi sunt abbas noster Claræuallensis & Iostenus venerabilis episcopus Suessionensis, & Pictauim vsque venerunt, vt tam ipsum quàm prædictum principem conuenirent. At ille iam eodem principe persuaso, impudenter in ecclesiam catholicam à qua se præcidebat, conuicia iaculari, & pollicitam prius Innocentio subtrahere obedientiam, Anacletum suum electum dignius, & quicunque non obedirent, erroneos & acephalos prædicare. Vnde factũ est vt animati M & armati in insaniam clerici, publicè ex ea die persecutionem catholicis intentarent. Prius tamen quàm sic eorum propalata fuisset & obfirmata perfidia, obtulerat abbas sanctus in eorum ecclesia sacrificium deo. Post cuius discessum decanus eiusdem ecclesiæ altare in quo diuina mysteria celebrarat, impie quidem, sed non impunè confregit. Siquidem post breue tempus percussus à deo, cum animam exhalaret, domum in qua moriebatur, plenam vidit dæmonibus, & se à dęmonio iugulari clamitans, cultellum à circunstantibus postulabat, quem immergeret gutturi suo, vt extracto dæmone viueret. Sed diabolus cui datus erat, eum inter hæc verba extinxit, & pestilentem animam in infernum demersit. Archipresbyter quoque qui Petri inuasoris Pictauensis ecclesiæ synodum denunciabat, corã ipsis quos ad conuentum perfidiæ inuitabat, à diabolo correptus est. Sed & in alios multos qui in schismate illo feruentiores extiterant, manus diuina manifestam exercuerat vltionē. Propter hæc & alia huiusmodi, ante homines confundi cœperat Gerardus, & timens opponi sibi quæ negari non poterant, conuentus publicos euadebat. Significatum est interim comiti per viros illustres qui ad eum securius audebant accedere, quòd abbas Clarçuallensis & episcopus Carnotensis, aliíque episcopi & religiosi viri colloquium eius expeterent, quorum erat studium vt secũ de pace ecclesiæ, & de malo remouendo tractarent. Persuasúmque est illi

A illi ne tantorum virorum deuitaret colloquium, quia poterat fieri vt cómunicato cum eis consilio, & facile esset quod modo putabatur difficile, & quod videbatur impossibile, repentino prouentu possibile redderetur. Itaque apud Pertinacum hinc & inde conueniunt, & in primis de diuisione ecclesiæ, & de scissuræ obstinatione quæ intra Alpes in sola Aquitania quasi nebulæ corruptela consederat, multis modis & rationibus à seruis dei comiti intimatū est quòd ecclesia vna est, & quicquid extra eam est, quasi extra arcam iudicio dei necesse est interire & dilui. Adducta quoque exempla Dathan & Abiron, quos reatu schismatis terra viuos absorbuit, nec tanto malo vindictam dei aliquando defuisse monstratum. His auditis comes ex parte sano vsus consilio, respōdit se in obedientiam Innocentij papæ posse dare consensum, sed in restitutionem episcoporum quos de sedibus suis expulerat, nulla ratione induci, quoniam implacabiliter eum offenderant: & iurauerat se eorum pacem nullo tempore suscepturum. Diu per internūcios protractus est sermo: & dum vicissim verbis se mutuo occupant, vir dei efficaciora arma corripiens, ad altare sanctum oblaturus & supplicaturus accedit. Intrauerant ecclesiam quib⁹ licebat diuinis interesse mysteriis, comes sustinebat pro foribus. Peractis igitur consecrationibus, & pace data & diffusa in populum, homo dei iam non se agens vt hominem, corpus domini super patenam ponit, & secum tol-B lit: atque ignea facie, & flāmeis oculis, non supplicans, sed minax foras egreditur, & verbis terribilibus aggreditur ducem: Rogauimus te, inquit, & spreuisti nos. Supplicauit tibi in altero quem iam tecum habuimus conuentu seruorum dei ante te adunata multitudo, & contempsisti. Ecce ad te processit filius virginis, qui est caput & dominus ecclesię, quem tu persequeris. Adest iudex tuus, in cuius nomine omne genu curuatur cœlestium, terrestrium, & infernorū. Adest iudex tuus, in cuius manus illa tua anima deueniet. Nunquid & ipsum spernes? Nūquid & ipsum sicut seruos eius contēnes? Lachrymabantur vniuersi qui aderant, & orationibus intēti præstolabātur exitum rei: & omnis suspensa expectatio, nescio quid diuinum fieri cœlitus expectabat. Videns comes abbatem in spiritu vehementi procedētem, & sacratissimum domini corpus ferentem in manibus, expauit & diriguit, mēbrísque tremebundis metu & dissolutis, quasi amens solo prouoluitur. Eleuatus à militibus rursum in faciem ruit, nec quippiam alicui loquens, aut intendens in aliquem, saliuis per barbam defluentibus, cum profundis efflās gemitibus epilepticus videbatur. Tum vir dei ad eū propius accedit, & pede pulsans acceliuem surgere iubet, & stare supra pedes, & dei audire sentētiam. Præsens est, inquit, Pictauensis episcopus quem ab ecclesia sua expulisti: vade & recōciliare ei, & in osculo sancto, C pacis cum eo iungito fœdera, & ipse ad sedem suam eum reducito: & satisfaciens deo, redde pro contumelia gloriam, & in vniuerso principatu tuo diuisos & discordes ad charitatis reuoca vnitatem. Subdere Innocētio papæ, & sicut ei vniuersa obedit ecclesia, tu quoque electo à deo tanto pare pontifici. Audiens hæc comes, auctoritate spiritus sancti, & sanctorū sacramentorum præsentia victus, nec audebat respōdere nec poterat: sed statim occurrit, & in pacis osculo recepit episcopum: & eadem qua eum abiurauerat manu, cum totius exultatione ciuitatis ad propriam sedem reduxit. Sed & deinceps abbas cum comite iam familiarius & suauius loquens, paternè eum monuit ne ad tam impios & tā temerarios ausus vltra exurgeret, ne dei patientiam tantis irritaret flagitiis, ne pacem factam in aliquo violaret. Pace itaque omni Aquitanicæ ecclesiæ reddita, solus Gerardus perseuerat in malis: sed non multo post adueniente die iræ in domo sua miserabiliter extinctus est. Et cum dicat scriptura: Est peccatum ad mortem, pro eo non dico vt roget quis: impœnitēs & subito mortuus sine confessione & viatico, de corpore egredientem spiritum ei reddidit, cuius minister vsque in finem exstiterat. Corpus eius à nepotibus suis, quos in ecclesia illa honoribus sublimauerat, inuentum in lectulo suo exanime, & enormiter tumidum, in basilica quadam humatum est, sed postea à Gaufrido Carnotensi episcopo sedis apostolicæ legato inde extractum est, alióque proiectum. Nepotes quoque eius ab eadē ecclesia postea eliminati sunt, & omnis progenies & plantatio à radice auulsa, per extera regna tanti iudicij circumferens que- D rimonias exulauit. Tāto igitur malo obruto, & schismate Gerardi redacto in cineres, vir dei cum gaudio magno Claramuallem reuertitur. Adsunt fratres circumfusi pedibus eius, gratias agunt deo, qui bonis initiis feliciores prouentus accumulat, & serui sui humilitatem vbique glorificat & exaltat. Nactus verò vir dei aliquod quietis tempus, aliis se negociis occupauit, & secedens in casulam pisaciis torquibus circuntextam, solus meditationibus diuinis vacare disponit. Et repentè occurrunt ei in diuersorio humili quasi ad præsepe domini consistenti amatoria cantica, & spiritualium fercula nuptiarum. Considerat & expauescit quòd ille speciosus forma præ filiis hominum, in quem etiam angeli prospicere desiderant, fuscam adamauerit sponsam, & decoloratam à sole tanto extollat præconio, vt dicat eam totam formosam, nec vllam in ea maculam esse. Ipsam quoque sponsam dilectione languere miratur, & inquirit diligenter quæ sit illa charitas cuius oscula dulciora sunt vino, ad quorum delibationem tanto affectu anima impatienter anhelat. Cúmque sponsus multis laudibus sponsam attollat, non tamen in omnibus plenam ei sui copiam præbeat, nec vsque ad plenitudinem satietatis se sponsæ desideranti concedat: quæsitus aliquando non inueniatur, & post longos circuitus repertus, teneatur ne fugiat: multo tempore in harum rerum meditatione animam suam effudit. Et multipliciter hæc exponens, quantum in se profe- E cerit, qui quotidie in illis epulabatur deliciis, quantum nobis profuerit, quibus eiusdem benedictionis reliquias in scriptura seruauit, manifestum est legentibus eam.

Capitulum VII.

INTEREA literæ apostolicæ virum dei vocant, & vt assit laboranti ecclesiæ, supplicant cardinales. Intermittuntur studia, & quæ modo continua erant, interpolatis discursibus resumuntur. Nulla vacatio superest, seruus dei aut orat, aut meditatur, aut legit, aut concionatur. Videns igitur excusationes frustra obtendi, conuocatos à multis partibus fratres diu profundéque suspirans affatur: Videtis fratres, in quātis tribulationibus laboret ecclesia. Pars quidem Petri & in Italia & in Aquitania auctore deo elisa, iam non parturit, sed abortit. Ensati sunt in his regionibus schismatis defensores, Romæ magna pars nobilium Innocentium sequitur, & fauent ei multi fidelium: qui tamen temerariæ multitudinis impetum formidantes, non audent publicè confiteri quem Innocentio firmauere consensum. Coniuratos habet Petrus homines perditos, quos corrupit pecunia, & munitionibus eorum occupatis, non Simonis Petri fidem, sed Simonis magi repræsentat præstigia. Contra vnam gentem occidente edomito superest lucta. Orantibus vobis & iubilātibus Hierico ruet, & cum extenderitis ad deum cum Moyse manus, F Amalech victus aufugiet. Iosue pugnat, & vt ad consummationē victorię dies sufficiat protelata, Soli vt stet, nō tam orat quàm imperat, & meretur fides tam solis obediētiā, quàm de hoste prostrato victoriam. Nobis igitur pugnātibus vos ferte præsidiū, & auxilium de cœlo supplicibus animis implorate. Agite quæ agitis, & state in gradu quo statis: & licet nihil vobis conscij sitis, iudicio tamē vestro non æstimetis vos iustos: quia solus deus quos iustificat iudicat, & perfectissim⁹ quisq; iudicij diuini districtū examē ignorat. Iudicari autē ab humano die nō multū curetis, neq; vestra propria, neq; aliena iudicia approbantes, sub timore dei sic state, vt nec vos quēpiam iudicantes aliquādo extollamini, nec aliorum curātes iudicia excidatis in nugas: singula verò prosequentes vos seruos inutiles reputetis. Eundum est autē quò nos obedientia vocat, & huius domus paternitatē, & vestri custodiā deo pro quo hūc laborem assumimus, cōfidentes de eius clementia tradimus & cōmendamus. Hæc dicens, & benedicens flentibus vniuersis discessit, & cū multa reuerentia vbique susceptus demū Romam peruenit. In cuius aduētu tam dominus papa, quàm fratres lætati sunt, & cōmunicatis cū eo cōsiliis secūdū rerū prouentus, & statum causarū abbas alia via opus aggreditur, nec in curribus, nec in equis spē ponēs, sed colloquia quorūdā suscipiēs sciscitatur quæ sit eorum facultas, qui fautorum animi, vtrum errore an malitia seducti tantum scelus protrahant, &

protelent. Intelligit ex secretis clerum qui cum Petro erat, de statu suo solicitum, scire quidem peccatū, sed non audere reuerti, ne perpetua notatus infamia vilis inter cæteros haberetur, & malle sub vmbra honestatis interim sic esse, q̃ expelli à sedibus suis, & publicę mendicitati exponi. Eorum qui de Petri prosapia erant, hæc erat responsio, quia iam credi eis à nemine posset si demembrarēt genus suum, & eum relinquerent qui cognationis suæ caput esset & dominus. Cæteri iuramento fidelitatis excusabant perfidiā, nec aliquis ex sana cōscientia parti illi conferebat suffragia. Denunciabat itaque abbas eis colligationes impietatis esse sacrilegas, & prophanas conspirationes, legibus & canonibus condemnatas, iuramētis non posse muniri, nec posse nec debere veritatis sacramenta mendacio suffragari. Insanire autē eos qui rem illicitam sacramenti patrocinio cōstare existimāt, cum oporteat extraordinarias pactiones quocūque religionis obtentu sancitas reuocari in irritū, & auctoritate diuina dissolui. Auditis his alijsque viri dei sermonibus defluebant à Petro, & quotidie partis illius dissociatis agminibus, vincula rumpebantur. ipsius quoque Petri animus tabescebat, quia se quotidie minui, Innocentium verò crescere minimè dubitabat. Defecerant pecuniæ, contabuerat curię amplitudo, aruerāt ministeria domus, rarus mēsam eius frequētabat cōuiua, delicię in plebeia cibaria cōmutatę, cultus obsequentium vetustate obscurus, stipēdiarij ære alieno oppressi, & tota domus effigies pallida dissolutionem proximam indicabat. Interea rex Siciliæ Rogerus (qui solus iam ex principibus obedire papæ Innocentio detrectabat) ad eum mittit petens vt Aimericū cancellarium suum, & abbatē Claræuallis ad se mitteret, nihilo minus à Petro Leonis idem petens vt Petrum sibi Pisanum à suo latere delegaret. Aiebat autem se dissensionis huius quæ iam diu induruerat, velle scire originē, & cognita veritate aut corrigere errorem, aut sancire scientiam. Mittebat autē in dolo. Audierat enim Petrum Pisanum eloquentissimum esse, & in legū & canonum scientia nulli secundum, putabátq; si eloquentię eius in publico cōsistorio audientia pręberetur, declamationibus rhetoricis simplicitatem abbatis posse obrui, & silentium ei, vi verborum, & pondere rationum imponi. Ne diu morer, venit pars vtraq; Salernum. Sed militauerat vltio & præuenerat tanti sceleris machinamentum. Parato nanque ad bellum innumerabili exercitu aduersus Rānulphum ducē, idem rex in cāpum armatas produxerat acies: cum subitò viso duce aduer obuiā procedente, territus fugit, effusūmq; exercitum prædæ & cædibus exposuit, & innumeris militibus captis & interfectis, inuitus ducem ditauit opibus, gloria sublimauit. Quæ quidē ei iuxta verbū viri dei omnia contigerunt. Cum enim primus eorū qui vocati fuerāt, abbas sanctus adueniens, regem in castris positum inuenisset, per multos dies vicinas acies ne prælium cōmitterent, impediuit: denuncians regi, quia si conflictum inieris, victus & cōfusus abibis. Nouissimè verò cum eiusdem regis plurimum creuisset exercitus, ignorans quòd non in multitudine foret euentus belli: virum sanctum quęrentem ea quæ pacis erant, vlterius audire cōtempsit. At ille ducem Rannulphum, & catholicorum aciem verbis potentibus adhortatus, sicut regi fugam, sic illis victoriam pollicitus est & triumphum. Cúmque ad proximam villulam declinasset, & instaret orationi, repentè fugientium & insequentium clamor auditur. Siquidem per eundē locum fugientem regis exercitum Rannulphus persequebatur. Egressus itaque frater quidam ex his qui cum abbate erant, vni ex militibus occurrit, & quid accidisset, interrogabat. At ille, siquidem literas nouerat: Vidi, inquit, impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani: & transiui, & ecce nō erat. Nec mora, dux ipse secutus, vt monachum vidit, sicut erat armatus equo desiliit: & eius pedibus aduolutus, Gratias, inquit, ago deo, & fideli seruo eius, quia non nostris viribus, sed eius fidei collata hęc victoria est. Iterúmque insiliens equo, hostes insequebatur. Nec tamen hac plaga sibi inflicta cœlitus, correctus est animus regis, nec detumuit procella quam conglomerarat prauæ mentis elatio: sed post fugam reuersis qui euaserant, simulans alacritatem, regio se ornatu attollens, stipata militibus curia vtranque partem præcipit accersiri, & prius instructo Petro, & multarum promissionum authoramētis accenso, de causæ suæ rationibus eloqui iubet. Prior itaq; Petrus electionem domini sui canonicam probare contendit, & verba sua multis legū & canonum assertionibus munit. At verò vir dei nō in sermone, sed in virtute regnum dei esse intelligēs, Scio, inquit, Petre te virum sapientem & literatum esse: & vtinam sanior pars & honestiora te occupassent negocia. Vtinam te patronum causa felicior obtineret: & sine dubio rationabilia allegantem, nulla posset impedire facundia. Et nos quidem agrestes, ligonibus magis quàm declamationibus assueti, si causa fidei nō vrgeret, institutū silētium teneremus. Nūc autē cogit nos charitas eloqui, quia tunicam domini quam in tempore passionis nec ethnicus præsumpsit scindere nec Iudęus, fautore hoc domino Petrus Leonis lacerat & dirumpit. Vna est fides, vnus dominus, vnum baptisma. Nos neque duos dominos, nec geminā fidē, nec duo baptismata nouimus. Vt ab antiquis ordiar, vna arca tempore diluuij fuit. In hac octo animæ cæteris omnibus pereuntibus euaserūt, & quotquot extra arcam inuenti sunt, perierunt. Arcam hanc typum habere ecclesiæ, nemo qui ambigat. Arca alia nuper fabricata est: & cum sint duæ, alteram necesse est esse adulteram, & in profundum demergi. Arca quā regit Petrus, si ex deo est, necesse est vt arca quam regit Innocentius, obruatur. Peribit ergo orientalis ecclesia, peribit occidens totus, peribit Francia, peribit Germania. Iberi & Angli, & Barbara regna in profundum pelagi demergentur. Religio Camaldrensis, & Cartusiensis, & Cluniacensis, & Grandimontensis, & Cisterciensis, & Pręmonstratensis, aliáque innumerabilia seruorum & ancillarum dei collegia necesse est vt sub vno turbine corruant in abyssum. Episcopos & abbates & reliquos ecclesiæ principes collo præcipiti mola asinaria alligata pelagus vorax excipiet. Solus ex principibus mundi arcam Petri intrauit iste Rogerus, & cæteris omnibus enecatis solus ipse saluabitur? Absit vt totius mundi religio pereat, & ambitio Petri (cuius vita palā est qualis extiterit) regnum cœlorū obtineat. Ad hæc verba non vltrà se poterant qui præsentes aderant continere, sed abominati sunt & vitam Petri & causam. Abbas autem tenens manum Petri, eleuauit eum, & simul ipse surrexit, Tutiorem, inquiens, si mihi credas, intrabimus arcam. Et sicut iam pridem mente conceperat, salutaribus illū aggrediēs monitis cooperante gratia dei protinus persuasit, vt ad vrbē rediens Innocentio papæ recōciliaretur. Soluta cōcione rex necdū voluit obedire, quia sancti Petri patrimoniū quod in Cassinensi & Beneuētana prouincia amplissimū est, cupidus occupauerat, putabátq; huiusmodi suspēsionibus aliqua à Romanis extorquere priuilegia, per quę in ius propriū deinceps sibi stabiliretur hæreditas. Sic Herodes visum saluatorē cōtempsit, & quē desiderauit absentē, contempsit præsentem. Sic omnipotens deus claritatem quam accepit à patre, dedit hominibus, & cōtemnentes se facit inglorios, & erigit in sublime humiliatos.

Igitur circa curationem cuiusdā viri nobilis, & in vrbe Salernitana notissimi, succumbētibus medicis, quorū ibi præcipuè ars viget & studiū, eidē viro de medicorū auxilio desperanti, noctu quidē per somnium apparens intimauit aduenisse Salernū virum sanctum, & in curationibus efficacē. Hunc inquirere iubetur, & de lauacro manuū eius bibere. Quæsiuit, inuenit, aquā petiit, bibit, cōualuit. Hoc verbū per totam vrbē diuulgatū, ad aures regis & procerū eius peruenit. Cū omnium igitur populorū fauore solo rege in malitia permanente abbas Romā reuertitur, prædictū quoque Petrum Pisanum & quosdam alios recōciliat ecclesiæ, & Innocētio papæ confœderat. Aduenerat tempus in quo cōpleta Amorræi malitia angelus percutiens gladium iam vibrabat, & pertransiens domos quarum superliminaria sanguis agni imbuerat, ad domū Petri Leonis veniens, salutare in ea non reperit signum. Percussit igitur miserum, nec tamen illico defungitur, sed datur per triduum pœnitentiæ locus. Ille patiētia dei abutitur, & in peccato suo moritur desperatus. Miserabili pōpa corpus eius effertur, cadauer eius in latebris sepelitur, & vsque hodie fouea illa à catholicis ignoratur. Attamen pars ipsius papam sibi pro illo alterum statuerūt: non tam ex pertinacia schismatis, quàm vt opportunius per aliquam temporis moram papæ Innocētio reconciliarentur. Quod sine mora per manū serui sui Christus effecit. Nam & ipse ridiculus pontifex Petri Leonis hæres

A hæres ad eundem virum dei nocte se contulit, & ille eum nudatum quidem vsurpatis insignibus ad domini Innocẽtij pedes adduxit. Quo facto ciuitas gratulabũda lætatur, Innocentio ecclesia redditur, Romanus populus vt pastorem & dominum Innocentiũ veneratur. Abbas Claræuallis in mira reuerẽtia habetur, ab omnibus auctor pacis, & pater patriæ prædicatur. Procedentem viri nobiles prosequuntur, acclamat populus, matronæ sequuntur, & omnes ei prõpto animo obsequuntur. Sed quandiu ille gloriam tolerauit? Quandiu pace fruitus est post tam diuturnum laborem? Nec diem pro anno recipere acquieuit. Sedatis omnibus & cõpositis vix quinque dies teneri potuit, qui septẽ annis & vltrà pro resarcienda eadem scisione sudauit. Exeũtem Roma prosequitur, deducit clerus, occurrit populus, vniuersa nobilitas comitatur. Nec poterat sine communi mœrore dimitti, qui colebatur amore cõmuni. Igitur firmata pace vir dei regreditur, & duplex exhibens gaudium cum exultatione vniuersæ terræ suscipitur. Interea Romę Innocentius potestatiuè agenda disponit, vndique visitatores occurrũt. Alij cum negotiis, alij tantùm gratia congaudendi adueniunt: processiones per ecclesias solenniter celebrantur: depositis armis ad audiendum verbum domini plebes accurrũt. Post multipharias egestates in breui ciuitas opulenta reflorent: quæ discordiæ tempore distracta fuerant, pax solidata reuocat & reducit. Arantur solitudines, & deserta pinguescunt. Requiescunt singuli sub vite & ficulnea B sua: nocturnæ silẽt excubiæ, & apertis ianuis omnis timor excluditur. Dato tempore Innocentius ecclesiæ ruinas restaurat, recolligit exules, ecclesiis antiqua seruitia, depopulatas colonias expulsis restituit, insuper & cõgrua dona largitur. Monasterium etiam apud aquas Saluias in sancti Anastasij martyris honore constituit: quod quidem ibi priùs fuerat, sed hoc tempore sola ecclesia, deerat habitator. Constructis itaq; cœnobialibus mãsionibus, & reformata ecclesia, assignatis etiam ad alimonias domus agris & vineis, à Claraualle abbatem & conuentũ fratrum sibi mitti dominus papa petiit & obtinuit. Mittitur igitur Bernardus Pisanæ olim ecclesiæ vicedominus, & religiosi cum eo fratres, qui secundum beati Benedicti regulam in eodem loco domino deseruirent. Cito profecit illa plantatio, & associatis sibi viris indigenis, seruorũ dei multiplicatus est numerus, & pascua congrua nutrimentis multiplex in breui produxere peculium.

Capitulum VIII.

ABBAS sanctus ad studia sua reuersus, dilectum amplectitur epithalamium. E diuersis etiam regionibus odore religionis illius vbique diffuso, fratres ad fundanda monasteria inuitantur. Fundata quoque & statuta ditioni eius sese subiiciunt, & arctioris ineunt regulas disciplinæ. Sed & di- C uersarum regionum ciuitates ex hoc collegio meruere episcopos. In primis Roma summo ornatur pontifice. Prænestẽ Stephanum habuit totius gloriæ virum. Hostia virum magnum Hugonem. In ipsa quoque Romana curia Henricus, Bernardus alter presbyter, alter diaconus ordinati sunt cardinales. Prope vrbem Romam Nepa sub Hoberto refloruit. In Tuscia Pisis natalis soli gloria, & magnum ecclesiæ lumen Balduinus effulsit. Citra Alpes Lausannę datus est Amedeus, Seduno Garinus, Lingonis Godefridus, Antisiodoro Alanus, Nannetis Bernardus, Beluaco Henricus, Tornaco Giraldus, Eboraco Henricus. In Hybernia duo episcopi, re & nomine Christiani. In Alemannia ciuitate Curia Algotus, sapientia, ætate & gratia reuerendus. Hæc luminaria de Claraualle assumpta fulgore puro prædictas vrbes sua illustrauere præsentia, & pastoralis officij elucidãtes gloriam, exemplum cæteris episcopis facti sunt, & in altitudine sua humiles constiterũt. Defuncto siquidem Innocentio papa, & successoribus eius Cœlestino & Lucio quàm velociter consummatis, Bernardus quem prius apud sanctum Anastasium abbatem diximus ordinatum, papa vrbis efficitur. Hic seditione orta in populo, puluerem pedum in litigantes excussit, & relictis eis in Franciam venit. Cúmque Romæ se comederent ac morderent, & adinuicem consumerent, expectauit in pace, donec fatigati conflictibus & dãnis afflicti eius præsentiam cuperẽt & optarẽt. Qui interim celebrato Remis cõcilio

D Claramuallem humiliter visitat, & gloriam pontificatus Romani pauperum præsentat aspectibus. Mirãtur omnes in tanta altitudine humilitatem immobilem, & in tam excellenti culmine propositi sancti permanere virtutẽ, vt altitudini sociata humilitas pro officio exterius splendeat, & pro virtute nequaquã interius inanescat. Adhærebat carni eius lanea tunica, & diebus & noctibus cuculla vestitus sic ibat, sic cubabat. Intus monachi habitum retinens, extra se pontificem & moribus & vestibus exhibebat: rem difficilem agens, diuersarum in vno homine proprietatem exprimens personarum. Segmentata ei circunferebantur puluinaria. Lectus ei palliis opertus, cortina ambiebatur purpurea: sed si reuolueres operimenta, inuenires superiectis laneis complosa stramina, & paleas conglobatas. Homo in facie, deus videt in corde, ipse verò bona coram deo & hominibus prouidebat. Alloquitur fratres non sine lachrymis, miscens sermonibus auulsa à corde suspiria. hortatur & cõsolatur, & se inter eos fratrem & socium non dominum exhibet vel magistrũ. Cúmque eum ibi morari diutius non pateretur magna eum prosequens comitantium multitudo, salutatis fratribus iter in Italiam dirigens abscessit, & ad vrbem peruenit. Scripsit ad eundem papam vir sanctus librũ multæ vtilitatis, qui appellatur liber De cõsideratione: in quo acutissima indagine tam ea quæ circa eũ, quàm quæ infra sunt prosequẽs, etiam ad ea quæ supra ipsum sunt ascendens, tanta de natura diuina disseruit, vt videatur in tertium cœlum assumptus audisse quædam verba quæ nõ licet homini loqui, & regem in decore suo vidisse. In his quæ B infra & quæ circa ipsum sunt, morum societas, naturæ æqualitas, officiorum distantia, consideratio meritorum, diiudicatio prouectuum subtilissimè distinguitur, & singulis in suo genere sui cognitio intimatur. In his quæ supra hominẽ sunt speculatur cœlestia, non eo modo quo angeli qui semper adhærent deo, considerant, sed eo modo quo potest homo puri animi & mentis synceræ diuina contingere, & conformari hierarchiæ cœlesti sacerdotium temporale. Cum enim in cœlesti militia constet alios aliis principari, & ministeriales spiritus ad nutum superiorum potestatum ad diuersa officia delegari, quidam vicinius assistentes ab ipso accipiunt quæ aliis vel agenda vel intelligenda insinuent. Cúmque exigat homo præpositura suæ reuerentiam exhiberi, ad honorem summæ potestatis cuncta referri necesse est: quia cum sit subditus homini homo, vel spiritui spiritus: subdi maximè oportet deo de cuius munere ista datur prælatio, & quo docente fit vt pateat homini tam cognitio sui, quàm per fidem & spem ad diuinæ cõtemplationis pro modo dato indulta accessio. Dictabat vir dei, & nonnunquam scribebat in tabulis cereis mella restituens, & quidem gratiora prioribus. Sedabat lites ecclesiarũ, & appellationes importunas quas inter se discordes clerici concitabant, blando spiramine componebat. Interdum F etiam durius increpãte eo redibat tranquillitas, & detumescẽtibus procellis, qui seditiosi ante eum venerant, & bile diffusa scaturientes declamationibus, pacifici reuertebantur. Adhæsit ei prę cęteris quidã ex principibus comes Theobaldus, & dilectionẽ opere prosecutus, se & sua in subsidia Claræuallis exposuit, & in manibus abbatis posuit animam suam, deposita altitudine principali se inter seruos dei conseruum exhibens non dominum, vt obediret ad omnia quæ domus illius infimi postulassent. Emebat igitur fundos, cõstruebat domos: abbatiis nouis præbebat impensas: & vbicunq; serui dei extendissent propagines, delegabat pecunias: non vnã domum sicut Salomon Hierosolymis statuẽs: sed vbicũq; huius schematis consedissent personæ, satagebat eis ministrare necessaria, quasi Christo in terris præsenti propriã faceret mansionẽ. Sed & hoc in arbitrio viri dei posuit, vt quibuscunq; egentibus eo mandante ad opus dei sumptus præberet. Videns igitur abbas promptum principis animum, pietatẽ pietate accendit, & maximè quidem domesticis fidei voluit eũ esse obnoxiũ, & immortalia tẽpla fundare cõsuluit, & eleemosynas ea sagacitate disponere, vt semper fructificantes rediuiuis & renascẽtibus accessionibus nouas semper eleemosynas parturirent. Deinde egenis quos hac atque illac quasi vespæ pungentes stimuli paupertatis exagitant, omnimodis docuit misereri, aliis indumenta, aliis alimenta largiri. Monuit & sugges-

G sit vt per seipsum xenodochia visitaret, nec horreret aspectus languentium: quia in hoc duplicaretur clemētiæ bonum, si & videret & foueret, si cōsolaretur & reficeret. Humiliare pauperum oppressores, defendere pupillū & viduam, misereri & cōmodare, sermones in iudicio disponere, prouidere quieti ecclesiæ, rationē gladij intelligere quasi elementarium instruxit, summam principalis officij ei intimans, & hoc à principe exquiri ex debito, vt laudi bonorum, & vindictæ malorum intēdat. Hæc & alia huiusmodi salubria monita homo rationabilis reuerēter accipiens, luxum curiæ & fastum altitudinis in humilitatem & honestatem conuertit: nec erat qui in præsentia eius auderet aliquid indecens vel agere vel loqui: sed in hoc etiam ei placere studētes, siue ficto, siue puro animo, ea in quibus dominū suum delectari videbant, ipsi quoque sæpius factitabant. Introducebāt igitur ad eum qui familiarius ei assistebant, pauperes patientes calumniam, nunciabāt languentes in plateis iacentes, & quoscunque in amaritudine & miseria constitutos: & ipse oblata sibi occasione clemētiæ lætabatur, & altiori gratia amplectebatur quos de huiusmodi rebus videbat magis esse solicitos: & quia suorum neminem vel in illa curia, vel pro causa illa vir dei passus est demorari, duos religiosos viros de Præmōstratensi ordine euocatos eleemosynæ suæ præposuit, ad quorum curam spectaret circuire castella & vicos in quibus ipse maneret: & de propria mēsa languentes & leprosos qui ibi manebant, quandiu in illis locis esset, abūdanter refici iussit. Sed & aliis pauperibus largas & cōgruas personis eleemosynas siue in cibis siue in vestibus eorum, ministerio eorū donari instituit. Et illis quidem tantum in domo sua voluit esse dominium, vt potestatiuè pincernis & pistoribus & coquis & reliquis ministerialibus quę vellent iuberent, quæ placeret tollerēt, nec esset qui aliquid prohiberet, vel referret ad comitē si in aliquo prodigi viderentur. Sed & viri ipsi timentes deum, & tam ei placere quàm comiti cupientes, nec magnificentiam principis minuebant qui charitatis plenitudinem de suis impleri præceperat, nec deo ingrati esse volebant si inuenirentur desides & auari vbi eos promptos & expeditos dispensatores esse tam volūtas, quàm principis sufficiens bonitas iniunxisset. Erat præterea horum officio deputatū, vt monachis & religiosis viris quos ad curiam diuersa mittebant negotia, hospitia prouiderent, & de penu & horreo comitis necessaria ministrarent. Circūferebant etiam rigente bruma aptatis sarcinis pauperum indumenta, & pelles, & birros, & calceamēta, in quibus nec axungia deerat, quæ per vicos indigis erogabāt. Nullum in comitatu illo clementiæ deerat opus. ad portum illum naufragi omnes tutum habebant refugium. Temporibus famis nō sicut Pharao frumenta venūdedit populo, nec in seruitutem sibi erogatis annonis subiecit AEgyptum: sed abbate sancto quasi altero Ioseph diuiniore vsus consiliario, gratis egenis aperuit horrea, nec exhausit pecunia populum, nec astu circūuenit afflictos, nec republica ad se translata, priuatos in terra cumulauit thesauros, sed in cœlo potius thesaurizans infatigabilis distributor cū magna alacritate & pecunias distribuit & annonas. Nec defuit viro inhianti cœlestibus, magni ponderis & horrendi tentatio, sed aggressus est eum tam rex, quàm principes, & cōmota est & contremuit terra: & quasi iratus esset ei deus, rapinis & incendiis fere omnia ad eum pertinentia depopulatoribus exposita erant: & operuit faciem terrę regis exercitus: & passim omnia vastabantur. Nec erat ei tutum resistere vel obuiare persecutoribus, quia & sui deseruerāt eum manifestè infestantes: & qui remanserant, in insidiis non ad subsidia erant: vndiq; angustiæ graues, quia nec domi sibi cauere, nec extra poterat congrua prouidere, cùm omnino qui sui essent nesciret, & tā de perfidia refugarū, quàm de duplicitate suorum prorsus diffideret. Inter has autem angustias conuersus ad dominum, de cœlo quæsiuit auxilium, & accito viro dei (cuius consilio maximè vtebatur) nec desperans de clemētia dei, hoc ex eius respōsione accepit, vt intelligeret quia flagellat deus omnem filiū quem recipit: & huiusmodi correptiones vel purgant vel probant animam, & gloriosiorem fuisse Iob cum sederet in sterquilinio, quàm fuisset cum circūstante exercitu sedisset illæsus in solio. Ostendit ei vir sanctus Salomonem peccasse in ocio, & abusum bono pacis defluxisse K in vitia, cum Dauid pater eius Absalon filio persequente, & vniuerso Israële aduersus eū animato, permansisset in gratia. Intimauit etiam quomodo ipsum satanas colaphizarit apostolum, in qua tribulatione immobiliter perseuerans meruit audire, quia virtus in infirmitate perficitur, & quia in præsenti vita segniores nos faciunt prospera, & circunspectiores aduersa. Audiens hæc venerabilis comes magnificè animatus, duo immensi pōderis & miri operis vasa aurea in quibus preciosissimæ gemmæ habebātur inclusæ, quæ in solennitate coronæ suæ rex Anglorum Henricus auunculus eius ad ostentationem diuitiarum suarum & gloriæ suæ in mensa coram se habere consueuerat, sub omni celeritate proferri iussit in medium, & à corde suo delectationem huiusmodi auellēs, gemmas à retinaculis suis iussit abstrahi, & aurum confringi præcepit, vt vēderentur, & de precio eorum dilecta domino super aurum & topazion tabernacula fundarentur. Nec desistebat Amalech ab infestatione Israel, sed Moyses eleuatis in cœlum manibus potitus est victoria, & retrahētibus se hostibus abbas sanctus sequester solicitus clamantibus ad deum & domi plorantibus fratribus irrupit in acies, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio, & allegationibus diuinis intercurrētibus detumuere procellæ, & reuersa est inter regem & principem tranquillitatis & pacis desiderata serenitas.

Finit liber secundus de vita sancti Bernardi Claraeuallis abbatis. L

INCIPIT PROLOGVS DOMINI Gosfridi monachi Claraeuallensis in vltimos tres libros de vita eiusdem.

CLARISSIMI patris nostri Bernardi Claræuallensis abbatis memoriam, viri insignes, ad laudem Christi, & multorum ædificationem literis commendārūt. Inuenta sanè materia vberi, prout cuique licuit, & certior ei gestorum innotuit veritas, non eam totam, sed partes aliquas digessere. Videtur autem nonnullis quòd multo minus eum silere debeat puer sanctitatis ipsius, dignationis filius, benignitatis alumnus. Quē ab eius vberibus post annos circiter xiij. (quod sine singultu nec meminisse debeo, nec proferre queo) sola tandem quæ sola potuit mors auulsit. In quo tibi vtinam sic complaceat etiam nunc pater sancte, sicut aliquando videbatur & aliquandiu, complacere. Et quis alter tibi tam debitor, quis tam obnoxius, quis tam tuus? Momordit, fateor, & durè momordit mors improba, sed non totum pariter deglutiuit. Amputauit, non extirpauit, sine misericordia portionem quę se contingebat accepit. Tulit aspectum, tulit eloquium, corporale etiam tulit obsequium, sed non rapuit fidem præsentis etiam nunc opitulationis: non absorbuit spem futuræ aliquādo visionis, non denique in præteritorum memoria altius ra- M dicatum filialis absūmpsit deuotionis affectū. Cæterùm mihi quidē, vt optimè noui, præsertim tanto idonea operi nec sciētia nec eloquentia suppetit. Sed tua sanè magnalia, & tuas dignè eloqui laudes, nō Origenis ingeniū, nō Ciceronis lingua sufficeret. Nec desperādū tamen, quòd tuorum magis operū fructus carpere prudēs lector, quàm verborū nostrorum folia indigna debebit: vt illorum magis suauitate gustata, quàm istorū ariditate culpata, non tam nequiter ista mordeat, quàm illos delectabiliter edat. Nā & securius & syncerius visa solēt quàm audita narrari, & in tertiū vas transfusa facilius coacescunt. Sed & dulcius ea bibitur aqua quę ab exiguo licet alueo fontis hauritur, quem confestim repleuerit vena scaturiens, quàm quæ ex riuo tollitur longius iam progresso, vel ex flumine etiam copioso. Inde est quòd intactis eorū libris qui de eiusdē beatissimi patris nostri initiis seu etiā mediis cōscripserunt, ne tanquam super alienū ædificasse videar fundamentū, circa ea potissimū noster sermo versatur, quibus penè omnibus præsens affui, interdū etiā, licet pauca, interserēs quę fidelissima fratrū qui aderāt relatione cognoui. Veruntamē opus istud libellis tribus partitum lector inueniet. Quorū primus quidē ea maximè quæ ad habitum, mores, atque doctrinam huius beati patris videntur pertinere, prosequitur. Secundus autem virtutes multas per eum factas eloquitur. Tertius in eiusdem bono fine cōpletur. Illud etiā admonendū, in rerum narratione

A narratione gestarum cohærentiam similitudinis magis quàm temporis obseruari. Siquidem nec signa ipsa nec opera quædam eo ordine scripta quo facta sunt: sed interdũ aliqua prout occurrere, locis opportunioribus videbãtur inserta. Firmior enim videtur & haberi acceptior solet oratio quæ suis innititur & illustratur exemplis, velut fabrica quã dã idoneis fulta columnis. Nõnulla quoque transposita sunt, vt similibus aliis iungerentur, & quæ erant eiusdem generis, sibi aptius cohærerent. Verùm hæc in duobus quidem libellis prioribus: nam in tertio penè per omnia ordini ipsi ipsius temporis series narrationis obsequitur.

Finit prologus vltimorum trium librorum.

Sequuntur capitula libri tertij. Capitulum primum.

Finis tabulæ capitulorum libri tertij.

INCIPIT LIBER PRIMVS, QVI ET tertius. Capitulum primum.

INNVMERIS quidem signis atque miraculis, vt orbis cõperit vniuersus, fidelem famulum deus Bernardum Claræuallensem glorificauit abbatem, sicut gloriosus semper in sanctis suis, & in sua mirabilis est maiestate. C Cæterùm sicut Malachiam sanctum idem ipse commendat, primũ maximũmq; miraculum quod exhibuit, ipse fuit, serenus vultu, modestus habitu, circũspectus in verbis, in opere timoratus, in sacra meditatione adsiduus, in oratione deuotus: & sicut alios ipse monebat, crebra siquidem experientia persuasus, de omni re magis fidens orationi, quàm industriæ propriæ vel labori. Magnanimus in fide, longanimis in spe, profusus in charitate, summus in humilitate, præcipuus pietate. In consiliis prouidus, in negociis efficax, nũquam tamen minus quàm in ocio ociosus. Iucundus ad opprobria, ad obsequia verecũdus. Suauis moribus, meritis sanctus, miraculis gloriosus, affluens denique sapientia & virtute, & gratia apud deum & homines. Cuius sanctæ animæ adiutoriũ simile sibi fecerat deus, & speciali præuentũ benedictione corpus aptauerat. Apparebat in carne eius gratia quædam, spiritualis tamen potius quàm carnalis: in vultu claritas præfulgebat, non terrena vtique, sed cœlestis: in oculis angelica quædam puritas, & columbina simplicitas radiabat. Tanta erat interioris eius hominis pulchritudo, vt euidentibus quibusdam indiciis foras erumperet, & de cumulo internæ puritatis & gratiæ copiosè perfusus homo quoque exterior videretur. Corpus omne tenuissimum, & sine carnibus erat, ipsa etiã subtilissima cutis in genis modicè rubens. Illò nimirum quicquid caloris inerat naturalis, D assidua meditatio, & studium sacræ compunctionis attraxerat. Cæsaries ex flauo colorabatur & candido. Barba subrufa, circa finem vitæ eius respersa canis. Statura mediocritatis honestæ, longitudini tamen vicinior apparebat. Aliàs autem thesaurus iste in vase fictili erat, contrito penitus & vndique conquassato. Laborabat siquidem caro eius multiplicibus infirmitatum incommodis, vt in eis virtus animi perficeretur. Quarum periculosior quidem in meatu arctissimi gutturis, nil penitus siccum, vix solidum aliquid admittentis: molestior erat defectus stomachi, viscerũmque corruptio. Hæ continuæ illi præter alias sæpius incidentes. Summum erat huic famulo dei studium fugere admirationem, & tanquam vnum sese agere cæterorum. At prosequebatur gloria fugitãtem, sicut è regione caprãtes sese alios fugere consueuit. Prouerbium illud in ore ei frequenter, semper in corde: Qui hoc facit quod nemo, mirantur omnes. Quo nimirum intuitu vitam regulãmque communem amplius æmulabatur, nil in suis actibus præferens obseruantiæ singularis. Ob hoc denique & cilicium quod pluribus annis occultè gestauerat, ponere maluit, quàm vt ferre sciretur: minus illum latêre velle contestans, qui cum cæteris eiusdem professionis sibi communia non sectatur. In ipsis tamen communibus erat illi singularis puritas, & deuotio non communis. Nihil negligens, & minima quæque cum studio & intentione tractabat, ex propria siquidem experientia definire solitus sapientem, cui quæque E res sapiunt prout sunt. A primis ferè annis sic euasit illecebras gulæ, vt ipsam quoque saporum discretionem ex magna parte perdiderit. Quotiens pia ministrantium fraude deceptus, liquores pro aliis alios sumpsit! Nam & oleum sibi per errorem aliquando propinatum bibit, & penitus ignorauit. Nec prius id cognitum, quàm superueniens quidam labia eius miraretur inuncta. Cibus eius buccella panis in aqua calida penitus emolliti cum exiguis sorbitiunculis erat. Modicus ille quidem, sed non modicam eius partem crudam reiiciebat stomachus, ne quia illi foret in cibo voluptas, quem sumere periculum, sumptum tenere dolor, reiicere miseria. Sic nimirum fideli seruo iuxta desiderium cordis sui dispensatio superna prouiderat, vt nec fructus ei deesset abstinentiæ singularis, & odiosam semper admirationem declinaret sub vmbra necessitatis. De vino quidem sæpius nobis ipse dicebat, decere monachum quando sumere oporteret, sic gustare illud, ne exinanisse calicem notaretur. Quod sic ipse seruabat quotiens sibi vinum patiebatur apponi, vt non modo post vnum potum, sed post totum qualecunque prandium suum vasculum in quo ei propinabatur, vix aliquando videretur minus plenum à mensula reportari. Minus quidem stare poterat, sed erat sedens penè iugiter, & rarissimè mouebatur: quotiens subtrahere se negociis poterat, aut orans, aut legens, aut scribens, aut insistens doctrinæ & fratrum ædificationi, F aut in sacra meditatione persistens. In quo nimirum studio spirituali obtinuerat gratiam singularem, vt non tædium in illo, non difficultatem aliquam sustineret, liberè secum habitans, & deambulans in latitudine cordis sui, & ibidem exhibens Christo (vt monere alios ipse solebat) cœnaculum grande stratum. Omnis ei ad meditandum hora breuis, locus omnis congruus erat. Frequẽter tamen, licet sic affectus, diuino vrgente metu, imò vrgente spiritu studium hoc lucris vberioribus postponebat, doctus quærere non quod sibi erat vtile, sed quòd multis. Alioquin in quolibet cœtu hominum vel tumultu, nisi eius intentionem causa deposceret, tota facilitate animum colligens, interiori quadam quam vbique ipse sibi circumferebat solitudine fruebatur, nil prorsus attendens quod sonaret vel appareret exterius. Cùm iam dei famulus annos aliquot in Claraualle peregisset, subiit animum eius vt sanctum Hugonem Gratianopolitanum episcopum, & Cartusienses fratres deuotionis gratia visitaret. Quem prædictus episcopus tam gratanter, & tam reuerenter suscepit, diuinam intelligens in eiusdem hospitis visitatione præsentiam, vt prostratus solo tenus adoraret. Videns autem seruus Christi episcopum ætate grandæuum, celebrem opinione, sanctitate conspicuum, coram se procidentem, vehementer expauit: ipse quoque pariter corruens ante eum, & ita demum susceptus in osculo pacis humilitatem suam tanti

G viri veneratione confusam, non sine graui gemitu causabatur. In cuius pectore singularem obtinuit ex eo tempore locum, vt fierent deinceps duo illi filij splendoris cor vnum & anima vna, & se inuicem fruerentur in Christo. Sicut enim regina Saba de Salomone testatur, vterque sese in altero longè amplius, quàm fama vulgasset, inuenisse gratulabatur. Cartusiæ quoque à viro reuerẽdissimo Guidone priore, & à cæteris fratribus eodem affectu & eadem veneratione susceptus est seruus Christi, exultantibus illis in gaudio, quia qualem eum per epistolam prius nouerant, talem inuenerunt & præsentem. Cæterùm cum in reliquis omnibus ædificarentur, vnum fuit quod prædictum priorem Cartusiensem aliquatenus mouit, stramentum videlicet animalis cui idem vir venerabilis insidebat, minus neglectum, minus præferens paupertatem. Nec silentio pressit æmulator virtutis quod mente cõceperat, sed locutus vni è fratribus aliquatenus super hoc moueri sese confessus est & mirari. Cúmque ille ad patrem sanctum quod audierat retulisset, non minus ipse miratus, quale illud esset stramentum quærebat, quòd ita scilicet à Claraualle Cartusiam vsque venisset, vt nunquã illud vidisset, nunquam considerasset, & vsque in horã illam quale esset omnino nesciret. Neque enim suum erat animal illud, sed à quodam monacho Cluniacensi auunculo suo, & in sua vicinia demorãte, fuerat commodatum, & erat sicut sibi sternere ille H solebat. Quod verbum sæpedictus prior audiens, in eo potissimum mirabatur, quòd sic ille dei famulus foris oculos circuncidisset, intus animum occupasset, vt quod ipse primo offenderat visu, hoc ille tanti itineris spatio non vidisset. Iuxta lacum etiam Lausanensem totius diei itinere pergens, penitus eum non vidit, aut se videre non vidit. Cum enim vespere facto de eodem lacu socij colloquerẽtur, interrogabat eos vbi ille lacus esset: & mirati sunt vniuersi.

Capitulum II.

DESIDERAVERAT tamen ab initio omnimodo subtrahere se negociis, & nusquam egredi, sed in monasterio residere. Quod & postmodum ex defectu corporis occasionem inuenisse se reputans opportunam, aliquãdo statuit, & aliquandiu tenuit, donec illum exire coëgit necessitas grauis ecclesiæ dei, & summi pontificis atque omnium abbatum sui ordinis iussio, quibus per omnia tanquam patribus deferebat ipse omnium pater. Ex quorum etiam mandato nouissimis quidem annis præter cucullam & tunicam laneo panno in modum chlamydis decurtatæ, & pileo simili vtebatur, inter tantos languores corporis & labores nullis vnquã vti pellibus acquiescens. In vestibus ei paupertas semper placuit, sordes nunquam. Nimirum animi fore indices aiebat I aut negligentis, aut inaniter apud se gloriantis, aut gloriam foris affectantis humanam. Incessus eius & habitus omnis modestus & disciplinatus, præferens humilitatem, redolens pietatem, exhibens gratiam, exigens reuerentiam, solo visu lætificans & ædificans intuentes. De risu dicimus quòd ex ore eius frequenter audiuimus, dum cachinnos religiosorum hominum miraretur, non meminisse se à primis annis suæ conuersionis aliquando sic risisse, vt non potius ad ridendum quàm ad reprimendum sibi vim facere oporteret, & risui suo stimulum magis adhiberé, quàm frænum. Vocem illi in inualido corpore validam satis intelligibilémque contulerat, qui in opus prædicationis segregauerat illum ex vtero matris suæ.

Sermo ei, quotiens opportuna inueniebatur occasio, ad quascunque personas de ædificatione animarũ, prout tamen singulorum intelligentiam, mores & studia nouerat, quibusque congruens auditoribus erat. Sic rusticanis plebibus loquebatur, ac si semper in rure nutritus: sic cæteris quibusque generibus hominum, velut si omnem vestigandis eorum operibus operam impendisset. Literatus apud eruditos, apud simplices simplex, apud spirituales viros perfectionis & sapientiæ affluens documentis: omnibus se coaptabat, omnes cupiens lucrifacere Christo. Cautus erat artificiosissimè obseruare quod ad papam Eugenium scribens, de sui cordis plenitudine eructauit.

Capitulum III.

K NVGAE si incidant interdum (inquit) ferendæ fortassis, referendæ nunquam. Interueniendum cautè & prudenter nugacitati. Prorumpendum sanè in serium quid, quod non modo vtiliter, sed & libenter audiant, vt supersedeant ociosis. Quàm verò placabilem & persuasibilem, quámque eruditam linguam dederit ei deus, vt sciret quem & quando deberet proferre sermonem, quibus videlicet consolatio vel obsecratio, quibus exhortatio congrueret vel increpatio, nosse poterunt aliquatenus qui ipsius legerint scripta, etsi longè minus ab eis qui verba eius sæpius audierũt. Siquidem diffusa erat gratia in labiis eius, & ignitum eloquium eius vehementer, vt non posset ne ipsius quidem stylus licet eximius, totam illam dulcedinem, totum retinere feruorem. Mel & lac sub lingua eius, & nihilo minus in ore eius ignea lex, iuxta illud Cantici canticorum: Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Inde erat quòd Germanicis etiam populis loquens, miro audiebatur affectu, & ex sermone eius quem intelligere vtpote alterius linguæ homines non valebant, magis quàm ex peritissimi cuiuslibet post eum loquẽtis interpretis intellecta locutione, ædificari illorum deuotio videbatur, & verborum eius magis sentire virtutem. Cuius rei certa probatio tunsio pectorum erat, & effusio lachrymarum. Vtebatur sanè scripturis tam liberè commodéque, vt L nõ tam sequi illas, quàm præcedere crederetur, & ducere ipse quò vellet, auctorem earum ducem spiritum sequens. Quem nimirum vt in medio ecclesiæ aperiret os eius, sic impleuerat deus spiritu sapientiæ & intellectus, vt secundum quod in libro Iob legitur, profunda quoque fluuiorum scrutaretur, & abscondita proferret in lucem. Nam & confessus est aliquando, sibi meditanti vel oranti, sacram omnem velut sub se positam & expositam apparuisse scripturam. Cæterùm quàm gratis euangelizauit, quis dignè prædicet, quis dignè miretur? Minus fore credidit, nullas sibi ab auditoribus transitorias petere facultates, nisi oblatas sæpius refutaret ecclesiasticas dignitates. Parum illi fuit nulla quærere stipendia militãtem: ne insignia quidem recipere acquieuit. Denique velut alter Dauid processurus ad bellum, bellica arma sibi grauiora causatus est, quibus multos suo præsertim tempore cerneret prægrauari: & in simplicitate sua gloriosius triumphabat. Tantam enim gratiam virtus ei diuina contulerat, vt licet abiectus esse elegisset in domo dei, vberius tamen fructificaret in ea, quàm alij quilibet in sublime porrecti, & lucens amplius illustraret ecclesiam velut de sub modio suæ humilitatis, quàm cæteri super candelabra constituti. Nimirum quo humilior, eo semper vtilior fuit populo dei in omni doctrina salutari, in quo tamen noluit locum tenere doctoris. M

Beatus planè, qui sicut ipse de quodam sanctorum ait, legem dilexit, & cathedram non affectauit. Quàm felicius siquidem in virtutum cathedra sedere meruit dum noluit præsidere in cathedris dignitatum! Denique sicut iustus & fortis in prædicatione euangelica laborauit, sicut prudens & temperans cauit sibi semper ab ecclesiastica prælatione. Nec enim contumaciter vnquam renuit, sed frequenter & ad maximos electus honores, prudenter egit, diuina sibi cooperante gratia, ne aliquando cogeretur. Moyses quidem sanctus cessit Aaron fratri suo pontificium, sed linguæ erat impeditioris. Bernardum nostrum non ab opere euangelistæ necessitas aliqua, sed ab honore solo sola humilitas reuocauit. Merito proinde apud deum & homines obtinuit gratiam singularem, qui non modo sine sumptu temporalis facultatis, verumetiam sine gradu ecclesiasticæ dignitatis, non autem sine fructu fraternæ salutis euangelium posuit, & populo dei semper prodesse studuit, nunquam præesse sustinuit. Rarò tamen nisi fortè ad loca proxima vt prædicaret exiuit, sed quotiens eum necessitas aliqua traheret, seminabat super omnes aquas, publicè & priuatim annuncians verbum Dei. Quod tamen ipsum ex mandato summi pontificis actitabat, ad nutum quoque præsulum cæterorum, vbicunque eorum aliquem contigisset adesse. Nimirum quanto magnus erat, humilians se in omnibus, eo magis sacerdotibus deferebat, quo plenius intellexerat quæ ministris Christi reuerentia deberetur.

Capitu-

A

Capitulum quartum.

NEC TACENDVM quòd ex prædicatione itineris Hierosolymitani graue contra eum quorundam hominum vel simplicitas vel malignitas scandalum sumpsit, cum tristior sequeretur effectus. Quod tamen verbum dicere possumus ab eo quidem initium nôn sumpsisse. Cum enim multorum iam animos permouisset audita necessitas, à rege Francorum semel & iterum propter hoc expetitus, apostolicis etiam literis monitus, nec sic acquieuit super hoc loqui vel consilium dare, donec per ipsius tandem summi pontificis generalem epistolam iussus ab eo est tanquam Romanæ ecclesiæ lingua exponere populis atque principibus. Cuius epistolæ tenor fuit, vt in pœnitentiam & remissionem peccatorum iter arriperent, aut liberaturi fratres, aut suas pro illis animas posituri. Hæc & huiusmodi super hoc poterant veraciter dici, sed dicendum potius id quod potius fuit. Euidenter enim verbum hoc prædicauit domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Sed quantis & quàm multiplicibus signis? Quâta vel numerare, nedum narrare difficile foret. Nam & eodem tempore scribi cœperant, sed ipsa demum scriptorem numerositas scribendorum, & materia superauit auctorem: nimirum cum aliquando vna die viginti seu etiam plures ab incommodis variis sanarentur, nec facilè ab huiusmodi dies vlla vacaret. Denique plures eo tempore Christus per serui sui tactum & orationem ex ipsis etiam matrum vteris cæcos videre, claudos ambulare, aridos côualescere, surdos fecit audire, & mutos loqui, mirabiliter restituente gratia quod minus præstitum fuerat à natura. Nec tamen ex illa profectione Orientalis ecclesia liberari, sed cœlestis meruit impleri & lætari. Quod si placuit deo tali occasione plurimorum eripere si non Orientalium corpora à paganis, Occidentalium animas à peccatis: quis audeat dicere illi, quid fecisti sic? Aut quis rectè sapiens, illorum sortem magis non doleat, qui ad priora vel peiora fortè prioribus scelera redierunt, quàm eorum mortem qui in fructibus pœnitentiæ purgatas variis tribulationibus Christo animas reddiderunt? Alioquin quamlibet dicant AEgyptij, dicant filij tenebrarum, qui veritatem nec videre valeant, nec proferre, Callidè eduxit eos, vt interficeret in deserto: patiêter tolerat saluator opprobrium, quod tantarum animarum salute compensat. Meminit huius verbi ipse quoque venerabilis pater, inter cætera dicens: Si necesse sit vnum fieri è duobus, malo in nos murmur hominum, quàm in deum esse. Bonum mihi si dignetur me vti pro clypeo. libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata spicula blasphemorum, vt non ad ipsum perueniant. Non recuso inglorius fieri, vt non irruatur in dei gloriam. Hæc quidem ille in libro de consideratione secundo. Accidit autem vbi primum de eiusdem exercitus dissipatione lamentabilis intra Gallias insonuerat rumor, vt illuminandum dei famulo filium cæcum offerens pater, multis precibus vinceret excusantem. Et imponens sanctus puero manum, orabat ad dominû quatenus si ab eo verbum prædicationis illius exierat, si prædicanti spiritus eius affuerat, in illius illuminatione ostendere dignaretur. Dum verò post orationem orationis præstolaretur effectum, Quid facturus sum? ait puer: video enim. attollitur illico clamor astantium. plures enim non modo è fratribus, verumetiam è secularibus aderant, qui vt puerum videre videntem, multipliciter consolati, deo gratias referebât. Sed de his hactenus.

Capitulum V.

NAM ET ILLVD propter posteros memorandum, quàm multipliciter ecclesiç sanctę viri dei doctrina profuerit in catholicorum moribus corrigendis, in schismaticorum furoribus comprimendis, in hæreticorum erroribus confutandis. Siquidem præter eos quos docuit sobriè & iustè & piè viuere in seculo, quantos etiam perfectius valedicere seculo persuasit, vel ex hoc liquet, quòd non cessauit quandiu vixit, deserta seculi, seculi desertoribus implens. Cuius ministerio videtur propheticum illud etiam corporaliter exhiberi: Posuit desertum in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum. Et collocauit illic esurientes, & constituerunt ciuitates habitationis, & seminauerunt agros, & plantauerunt vineas, & fecerunt fructum natiuitatis: & benedixit eis, & multiplicati sunt. Sanè in diebus schismatis generalis, quàm fideliter seruus domini stetit in confractione in conspectu eius, vt auerteret iram eius! quàm efficaciter stetit & placauit, & cessauit quassatio! quàm denique euidenter in tempore iræ factus est reconciliatio, non modò latius prosequendum: sufficere interim potest, si ipsius super hoc scribentis ad eum Innocentij papæ verba ponamus: Quàm firma, ait, perseuerantíque constantia causam beati Petri & sanctæ matris tuæ Romanæ ecclesiæ, incandescente Petri Leonis schismate, feruor tuæ religionis & discretionis susceperit defendendam, & se murum inexpugnabilem pro domo dei opponens, animos regum ac principum, & aliarum tam ecclesiasticarum quàm secularium personarum ad catholicę ecclesiæ vnitatem, & beati Petri ac nostram obedientiam frequêtibus argumêtis, & ratione munitis inducere laborauerit, magna quæ ecclesiæ dei & nobis prouenit vtilitas manifestat. In quibus autem pro fide quoque, quàm magnifice egerit seruus fidelis & prudens, breuiter intimandum. Fuit in diebus illis Petrus Abailardus magister insignis, & celeberrimus in opinione scientiæ, sed de fide perfidè dogmatizans. Cuius cum blasphemiis plena grauissimis volitare vndique scripta cœpissent, prophanas nouitates vocum & sensuum viri eruditi atque fideles ad dei hominem retulerunt. Qui nimirum solita bonitate & benignitate desiderans errorem corrigi, hominem non confundi, secreta illû admonitione conuênit. Cum quo etiâ tam modestè támq; rationabiliter egit, vt ille quoq; compunctus ad ipsius arbitrium correcturum se promitteret vniuersa. Cæterùm cum recessisset ab eo Petrus idem, consiliis stimulatus iniquis, & ingenij sui viribus plurimóque exercitio disputandi infeliciter fidens, resiliit à proposito saniori. Expetens denique Senonêsem metropolitanum, quòd in eius ecclesia celebrandum foret in proximo grande concilium, Claræuallensem causatur abbatem suis in occulto detrahere libris. Addit quoque paratum se esse in publico sua defendere scripta, rogans vt prædictus abbas dicturus si quid haberet, ad concilium vocaretur. Factum est vt postulauit. Sed vocatus abbas venire penitus recusauit, suum hoc nô esse renuncians. Postea tamen magnorum virorum monitis flexus, ne videlicet ex ipsius absentia scandalum populo, & cornua crescerent aduersario, demum pergere acquieuit, tristis quidem, nec sine lachrymis annuens, sicut in epistola ad papam Innocentium ipse testatur, in qua plenius lucidiúsq; negociû omne prosequitur. Affuit dies, & ecclesia copiosa conuenit: vbi à dei famulo Petri illius in medium scripta prolata sunt, & erroris capitula designata. Demum illi optio data est aut sua esse negandi, aut errorem humiliter corrigendi, aut respondendi si posset obiiciendis sibi rationibus pariter & sanctorum testimoniis patrum. At ille nec volens resipiscere, nec valens resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur: vt tempus redimeret, sedem apostolicam appellauit. Sed & postea ab egregio illo catholicæ fidei aduocato monitus, vt vel iam sciens in personam suam nihil agendum, responderet tam liberè quàm securè audiendus tantùm & ferendus in omni patientia, non sententia aliqua feriendus: hoc quoque omnimodis recusauit. Nam & confessus est postea suis, vt aiunt, quòd ea hora maxima quidem ex parte memoria eius turbata fuerit, ratio caligauerit, & interior fugerit sensus. Nihilo minus tamen ecclesia quæ conuenerat, dimisit hominem, mulctauit abominationem, à persona abstinens, sed dogmata praua condemnans. Quando verò Petrus ille refugium inueniret in sede Petri, tam longè dissidens à fide Petri? Et ipsum ergo auctorem eadem sententia cum erroribus suis apostolicus præsul inuoluens, scripta incendio, scriptorem silentio condemnauit. Fuit item Gillebertus quem cognominauere Porretanum, Pictauorum episcopus, in sacris literis plurimum exercitatus, sed sublimiora se etiam ipse scrutatus, ad insipientiam sibi. Siquidem de sanctæ trinitatis vnitate & diuinitatis simplicitate non simpliciter sentiens, nec fideliter scribens, discipulis suis panes proponebat abscô-

G ditos, furtiuas propinabat aquas, nec facilè quid saperet, imò quantum desiperet, personis authenticis fatebatur. Timebat enim quod apud Senonas Petrum ei dixisse ferunt:

Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Nouissimè tamen cum iam fidelium super hoc inualesceret scandalū, cresceret murmur, vocatus ad medium est, & librū tradere iussus in quo blasphemias euomuerat graues quidem, sed verborum quodā inuolucro circunseptas. Igitur in concilio quod in vrbe Remorū papa venerabilis Eugenius celebrauit, egit cōminus aduersus hunc Gillebertum ecclesiæ sanctæ suo tempore singularis athleta Bernardus: primo quidem totū quod ille verborum cauillationibus occultare nitebatur eliciens, deinde verò tam suis ratiociniis, quàm sanctorum testimoniis biduana disputatione redarguens, considerans sanè nonnullos ex his qui præsidebāt, iam quidem animaduertentes blasphemiā in doctrina, adhuc tamen auertentes iniuriam à persona, accensus est zelo, & domesticā sibi ecclesiam seorsum conuocat Gallicanam. Communi denique cōsilio, à patribus decem prouinciarū, aliis autem episcopis & abbatibus plurimis, dictāte viro dei, nouis dogmatibus opponitur symbolum nouum. Cui etiam subscribūtur nomina singulorū, vt eorum videlicet omnium sicut irreprehēsibilis fides, sic irreprehensibilis zelus cæteris innotescat. Ita demum apostolico iudicio & auctoritate vniuersalis ecclesiæ error ille damnatur, episcopus Gillebertus an eidem damnationi consentiat, H interrogatur. Consentiens, & publicè refutans quæ prius scripserat & affirmauerat, indulgentiam ipse consequitur, maximè quòd ab initio cautus fuisset ea lege eandem ingredi disceptationem, vt promitteret sine vlla sese obstinatione pro ecclesiæ sanctę arbitrio correcturum liberè suam opinionem.

In partibus Tolosanis Henricus quidam olim monachus, tunc apostata vilis, pessimæ vitæ, perniciosæ doctrinæ, verbis persuasibilibus gentis illius occupauerat leuitatem, & vt prædixit apostolus de quibusdam, in hypocrisi loquens mendacium, fictis verbis de eis negociabatur. Erat autem hostis ecclesiæ manifestus, irreuerenter ecclesiasticis derogās sacramentis pariter & ministris. Nec mediocriter in ea iam malignitate profecerat. Sic enim de eo scribens pater venerabilis ad principem Tolosanū inter cætera ait: Passim inueniebantur iam ecclesiæ sine plebibus, plebes sine sacerdotibus, sacerdotes sine debita reuerentia, sine Christo denique Christiani. Paruulis Christianorū, Christi vita intercludebatur, dum baptismi gratia negabatur. Ridebantur orationes oblationésque pro mortuis, sanctorum inuocationes, sacerdotum excommunicationes, fidelium peregrinationes, basilicarum ędificationes, dierum solennium vacationes, chrismatis & olei consecrationes, & omnes denique institutiones ecclesiasticæ I spernebantur. Hac necessitate vir sanctus iter arripuit, ab ecclesia regionis illius sæpius iam antè rogatus, & tunc demum à reuerēdissimo Alberico Hostiensi episcopo & legato sedis apostolicæ persuasus pariter & deductus. Veniēs autem, cum incredibili deuotione susceptus est à populo terrę ac si de cœlo angelus aduenisset. Nec moram facere potuit apud eos, quia irruentium turbas reprimere nemo posset, tanta erat frequētia diebus ac noctibus aduentantium benedictionem expetentium, flagitātium opem. Prædicauit tamen in ciuitate Tolosa per aliquot dies, & in cęteris locis quę miser ille frequentasset amplius, & grauius infecisset, multos in fide simplices instruens, nutantes roborans, errātes reuocans, subuersos reparans, subuersores & obstinatos auctoritate sua premens & opprimens, vt non dico resistere, sed ne assistere quidem & apparere præsumerent. Cæterùm etsi tunc fugit hæreticus ille & latuit, ita tamen impeditæ sunt viæ eius & semitæ circūseptæ, vt vix alicubi postea tutus, tandem captus & catenatus episcopo traderetur. In quo itinere plurimis etiā signis in seruo suo glorificatus est deus, aliorum corda ab erroribus impiis reuocans, aliorum corpora à languoribus variis sanans.

Est locus in regione eadem, Sarlatum nomen est illi, vbi sermone completo plurimos ad benedicendum panes, sicut vbique fiebat, dei famulo offerebant. Quos ille eleuata manu & signo crucis edito in dei nomine benedicēs, In hoc, inquit, scietis vera esse quæ à nobis, falsa quæ ab hæreticis suadētur, si infirmi vestri gustatis panibus istis adepti fuerint sospitatē. Timens autem venerabilis episcopus Carnotensium magnus K ille Gaufridus, siquidem præsens erat & proximus viro dei, si bona (inquit) fide sumpserint, sanabuntur. Cui pater sanctus de domini virtute nil hæsitans, non hoc ego dixerim, ait, sed verè qui gustauerint, sanabuntur: vt proinde veros nos, & veraces dei nuncios esse cognoscant. Tam ingens multitudo languentium gustato eodem pane conualuit, vt per totam prouinciam verbum hoc diuulgaretur, & vir sanctus per vicina loca regrediens, ob concursus intolerabiles declinauerit, & timuerit illò ire.

Capitulum VI.

PRIMVM SANE miraculum quod per famulum suum in vrbe Tolosa Christus exhibuit, paralytici cuiusdam clerici curatio fuit. Hunc in domo regularium clericorum sancti Saturnini, quorum vnus ipse erat, ad petitionem abbatis & fratrum circa noctis crepusculum visitans homo dei, moribundum inuenit hominem, qui extremum spiritum trahere videretur. Consolatus itaque miserum, & data benedictione egrediens, sicut postea confessus est, loquebatur in corde suo fidelis seruus ad dominum tam fiducialiter, quàm fideliter, dicens: Quid expectas domine deus? Generatio hęc signa quærit. Alioquin minus apud eos nostris proficimus verbis, nisi abs te fuerint confirmata sequentibus signis. Ea- L dem hora exiliit paralyticus de grabato, & accurrens secutus & consecutus est eum, sacra vestigia deuotione qua debuit amplexatus. Cui subitò procedenti obuians ex concanonicis vnus expauit & exclamauit, siquidem phantasma putabat. Quando enim de lectulo eum crederet surgere potuisse? Egressam magis à corpore eius animam phantasticè sibi apparuisse arbitratus aufugit. Sed ipsa demum tam ei quàm cæteris rei veritas fidem fecit. Egreditur exinde sermo inter fratres, curritur ad spectaculum tam iucundum: ipse etiam inter primos accurrit episcopus & legatus, inde pergitur ad ecclesiam. eo ipso qui conualuerat præeunte conclamatur in laudes dei, eodem pariter concinente. ruit vndique populus, benedicitur Christus, triumphat fides, infidelis quisque confunditur, exultat pietas, & impietas contabescit. Porrò vir dei cellam vbi manebat ingressus, diligenter omnes obserari aditus, obseruari ianuas iubet, ne quis pateat introitus populo concurrenti. Cum autem per totum ab eadem prouincia reditum, viri sancti magis magísque signa crebrescerent, & multiplicarentur in dies, non prætereundum quidnam ipse inter hæc animi gereret, qui à Christo humilitatem cordis & mansuetudinem didicisset. Disputans enim secum in cogitationibus suis, & ex ipsa demum locutus abundantia cordis sui, domesticis sibi religiosis quibusdam fratribus aiebat: Plu- M rimum miror quidnam sibi hæc miracula velint, aut quid visum sit deo talia actitare per talem. Nil mihi videor in sacris paginis super hoc genere legisse signorum. Siquidem facta sunt aliquando signa per sanctos homines & perfectos, facta sunt & per fictos. Ego mihi nec perfectionis conscius sum, nec fictionis. Scio enim sanctorum mihi non suppetere merita quæ miraculis illustrentur: confido autem nec ad eorum sortem me pertinere, qui virtutes multas in nomine domini operantur, & à domino ignorantur. Hæc & huiusmodi crebrius secretiúsque cum viris spiritualibus conferebat. Nouissimè verò opportunum sibimet visus exitum reperisse, scio (inquit) huiusmodi signa non ad sanctitatem vnius, sed ad multorum spectare salutem, & deum in homine per quem talia operetur, non tam perfectionem considerare, quàm opinionem, vt in eo commendet hominibus quæ illi creditur inesse virtutem. Neque enim pro eis fiunt hæc per quos fiunt, sed pro eis magis qui vident illa vel sciunt. Nec eo fine per eos ista dominus operatur, vt ipsos probet cæteris sanctiores, sed vt cæteros magis amatores & æmulatores faciat sanctitatis. Nihil ergo mihi & signis istis, quandoquidem meæ illa famæ magis quàm vitæ nouerim exhiberi, nec ad meam fieri commendationem, sed ad commonitionem potius aliorum. Satis, ni fallimur, huius viri mirabitur animum quisquis hoc diligenti consideratione pensauerit, nec præstantius reputabit æstimator quisque fidelis, signa

A signa atque prodigia mirabiliter operari, quàm perpetrata taliter interpretari. Sibi quoque non minus vtile iudicabit imitandos eius affectus, quàm mirandos actus, & morũ insignia, quàm operum signa cognoscere. Sed ad hæc quis idoneus? In huius siquidem pectore viri dei, pari fœdere puritas suauitásque consederant: satis quidem vtraque mirabilis, sed mirabilior vtriusque complexus. Inde nimirum tam singulariter in vnum hominem totius orbis vota pariter cõcurrebant, quòd puritatem suauitas amabilem faceret, suauitatem puritas acceptabilem: vt difficile fuerit æstimare, gratiæ an reuerentiæ amplius obtineret. Quis enim tam rigidæ conuersationis, qui Claræuallensem non sublimiter reuereretur abbatem? Quis tam dissolutæ, qui non erga eundem dulciter afficeretur? Dulcissimis enim affectibus plenum pectus ipse gerebat, sed quàm liberè eos quoties causa deposceret coërcebat, humanissimus in affectione, magis tamen fortis in fide.

Et vt breue aliquod huius rei proferamus exemplum, sicut ipse quoque testatur in sermone super Cãtica canticorum vicesimosexto, siccis oculis germani sui, & germani tam necessarij, tam dilecti, Gerardi videlicet, celebrauit exequias, siccis oculis corpus eius tradidit sepulturæ, ne affectus fidẽ vincere videretur. Nam extraneum quemlibet vix aut nunquam sine lachrymis sepeliuit. Talem sibi illum vberius perinde B fructificaturum manus diuina formauerat, vt austeritatẽ suauitas morum tolleret, auctoritatem sanctitas conseruaret. Cui enim vel tanta benignitas esset oneri, vel tanta bonitas non esset honori? Legimus de Salomone quòd omnis terra desiderauit videre vultum illius. Grande prẹconium, sed forsitã in hac parte non minus quàm Salomon hic. Neque enim satis credibile est Salomonem illum in omni gloria sua tam vniuersalem orbis obtinuisse fauorem, quàm hunc in sua humilitate. Imò verò difficile omnino videretur ex historiis aliquibus inuenire hominem vnum conuersantem adhuc cum hominibus in vniuersa terra tam celebre & amabile obtinuisse nomen à Solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. Vt enim illas memoremus prouincias, ex quibus vsque hodie monimenta certiora superesse noscuntur, & in ecclesia orientali & apud soles occiduos Hybernorum, & à meridie in remotis finibus Hispaniarum, & ab aquilone in insulis quæ procul sunt Daciæ Sueciæque, celeberrima eius opinio fuit. Crebras vndiq; recipiebat epistolas, & reddebat. Vndique ei xenia mittebãtur, vndique eius benedictio petebatur. Postremo quasi vitis abundantissima suos vndique palmites propagauit, excepto quòd in terram Hierosolymitanam, quanuis locus esset à rege paratus, ob incursus paganorum, & aëris intemperiem non acquieuit mittere fratres suos. Neque verò episcopus ille incongruum aliquid vsurpasse videtur, qui post sacrum eius obitum dum fratres consolaretur, inter cætera hoc C quoque in ipsius prosequutus est laudem, quia in omnem terram exiuit sonus eius, & in fines orbis terræ verba illius. Vincebat tamẽ sublimitatem nominis, humilitas cordis, nec tam poterat vniuersus eum mundus erigere, quàm se ipse deiicere solus. Summus reputabatur ab omnibus, infimum ipse se reputans: & quem sibi omnes, ipse se nemini præferebat. Denique sicut nobis sæpius fatebatur, inter summos quosq; honores & fauores populorum, vel sublimium personarum, alterum sibi mutuatus hominem videbatur, séque potius reputabat absentem, velut quoddam somnium suspicatus. Vbi verò simpliciores ei fratres, vt assolet, fiducialius loquerẽtur, & amica semper liceret humilitate frui, ibi se inuenisse gaudebat, & in propriam rediisse personam. Innata ei à puero verecundia, vsque ad diem perseuerauit extremum. Inde erat quòd licet tam magnus esset & excelsus in verbo gloriæ, nũquam tamen (sicut sæpe eum audiuimus protestantẽ) in quãlibet humili cœtu sine metu & reuerentia verbum fecit, tacere magis desiderans, nisi conscientiæ propriæ stimulis vrgeretur, timore dei, charitate fraterna. Patientiam eius maximè quidem flagellis dominicis exercitatam nouimus & probatam: qui nimirum ab ipso suæ conuersionis initio vsque ad diem sacræ depositionis tãta sustinuit, vt vita eius his qui nouerant, non nisi quædam mortis protelatio videretur. Cæterũm erga homines quoque etsi rarior ei occasio minora forsitan patientiæ potuit experimenta præstare, dicendum tamen vel breuiter ne huius quidem apparuisse eum virtutis D immunem. Et quia genus hoc patientiæ solitus erat dicere tripartitum, videlicet ad verborum iniurias, ad damna rerum, ad corporis læsionem: de singulis saltem singula proponamus exempla, quæ interim nobis occurrunt. Scripserat aliquando dei famulus ad episcopum aliquem de curia & cõsilio regis, monens eum super quibusdam verbis regi suadere & consulere meliora. At ille vehementer exacerbatus, amarissimam ei reddidit epistolam, dicens in ipsa salutatione prima, Salutem, & non spiritum blasphemiæ. tanquam videlicet vir sanctus (quod horror est dicere) ex blasphemiæ spiritu illa scripsisset. Ad quod verbum mansuetissimus Christi seruus, memor dominicæ responsionis, Ego dæmonium non habeo: (sicut hodiéque extans eius epistola continet) Minime quidem, ait, spiritum blasphemiæ habere me credo, sed nec maledixisse cuiquam, aut maledicere velle me scio, præsertim principi populi mei. Nec minus postea charum, nec minus familiarem eundem episcopum habuit, sed elogium illud prædictum apud eum sic fuit quasi non dictum. Abbas Farcensis conuentum fratrum à Claraualle vocauerat, monasterium eis ædificaturus: sed Romanus impediuit antistes, & sibi tollens eos in loco altero ordinauit. Vnde plurimum dolens prædictus ille vir magnus & magnæ deuotionis, collectam pecuniam sexcentarum fere marcarum argenti deposuit sub chirographo, quas ad dei hominem veniens obtulit ei, E rogans vt quod non meruerat in partibus suis, vel citra alpes nouum exinde cœnobium conderetur. Missum est pro argẽto, & totum prorsus amissum. Nec respondit aliud homo dei cum ei nunciaretur, quàm, Benedictus deus qui nobis pepercit ab onere. Nam & illis, inquit, qui tulere, leuius indulgendum. Sunt enim Romani, & pecunia videbatur immanis, ac vehemens fuit ipsa tentatio. Gratulari etiam consueuerat, decem circiter monasteria, vel ædificandis monasteriis loca cõgrua numerans fraudulenter & violenter sibi ablata, dum cõtendere nollet, & magis eum vinci, quàm alios vincere delectaret. Veniens aliquando Claramuallem clericus quidam ex his quos regulares vocant, importune satis instabat vt in monachum reciperetur. Suadente patre sancto vt ad suam reuerteretur ecclesiã, nec acquiescente recipere eum, Vt quid ergo (ait ille) in libris tuis tantopere perfectionem commendasti, si eam desideranti, opem renuis exhibere? Et maligno spiritu iracundiæ vehementius instigatus, sicut postmodum euidenter apparuit, Iam (inquit) si illos tenerem, discerperem libros. Cui vir domini, Puto, ait, in nullo eorum legisti non posse te in tuo claustro esse perfectum. Morum correctionem, non locorum mutationem, si bene memini, in libris omnibus commendaui. Tum vero impetum faciens homo velut insanus in eum, percussit maxillam eius, ídque tam grauiter vt succederet statim rubor ictui, tumor rubori. Iam qui F aderant, in sacrilegum inuolabant: sed præuenit eos seruus domini clamans, & adiurans per nomen Christi nullatenus eum tangere, sed educere caute, & curam eius habere, ne ab aliquo ei vel in aliquo noceretur. Quod tam districtè præcepit, vt miser ille timens & tremens absque omni iniuria eductus sit & deductus. Et quidem in libertate spiritus Dei famulus excellenter enituit cum humilitate & mansuetudine, vt quodammodo videretur & vereri neminem, & omnẽ hominem reuereri. Increpatione rarius vtebatur, monitis potius & obsecrationibus agens. Quàm verò inuitus & non ex cordis amaritudine verbum proferret amarum, ex eo maxime animaduertebatur, quòd perfacile huiusmodi impetũ cohiberet. Siquidem mirabatur hominum improbitatem, quos aliquando forte turbatos, excusationem quamlibet rationabilem, satisfactionem quamlibet humilem admittere grauat, quòd ipsa suæ turbationis passio miseros sic delectet, vt oderint omne remedium, vt contineant aures, claudant oculos, obiiciant manus, & omnimodis fatagant ne semel orta commotio sedari valeat & sanari. Eius tamen obiurgationem non minus facilè aliquando compescebat grauis & turbulenta responsio, quàm humilis & modesta, vt ab aliquibus proinde diceretur cedenti insistere, cedere resistenti. Dicebat enim vbi resonat vtrinque modestia, dulce esse colloquiũ: vbi vel ex parte altera, vtile: vbi ex neutra, perniciosum. Vbi enim

G hincinde duritia sonat, iurgium est non correctio, nec disciplina, sed rixa, vt deceat magis interim dissimulare prælatum, & commotione nata vtilius castigare subiectos, aut certè si ita res exigit, obseruare consilium sapientis, quia stultus non corrigitur verbis. Loquitur ipse de increpationibus minus vtiliter, minus patienter acceptis, in sermone super Cantica canticorũ quadragesimosecundo, inter cætera dicens: Vtinã neminem obiurgare necesse sit. Hoc enim melius. Sed quoniam in multis offendimus omnes, mihi tacere non licet, cui ex officio incumbit peccãtes arguere, magis autem vrget charitas. Quod si arguero & fecero quod meum est, illa autẽ procedẽs increpatio minimè quod suum est faciat, neq; ad quod misi illam, sed reuertatur ad me vacua tanquam iaculum feriens & resiliens, quid me animi tunc habere putatis fratres? Nónne angor? nónne torqueor? Et vt mihi vsurpem aliquid ex verbis magistri, quia de sapientia non possum, prorsus coarctor è duobus, & quid eligam nescio, placeréne mihi in eo quod locutus sum, quoniam quod debui, feci: an pœnitentiam agere super verbo meo, quia quod volui, non recepi. Et infra: Dicas forsan mihi quòd bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus sum à sanguine hominis cui annunciaui & locutus sum vt auerteretur à via sua mala, & viueret. Sed etsi innumera talia addas, me tamen minimè ista consolabuntur, mortem filij intuen-
H tem. Quasi verò meam illa reprehensione liberationem quæsierim, & non magis illius. Quæ enim mater etiam si omnem quam potuit curam & diligentiam ægrotanti filio adhibuisse se sciat, si demum se frustratam viderit, & omnes labores suos esse penitus inefficaces, illo nihilo minus moriente, propterea vnquam à fletibus temperabit? Et hæc hactenus. De cætero tantus æmulator erat mansuetudinis & pacis, vt si fortè improbus quisque petitor durius extorsisset à negante responsum, haud facile deinceps cum eadem repulsa dimitteretur inanis. Siquidem velut naturaliter (vt fatebatur) oderat omne scandalum: & grauamen cuiuslibet hominis sustinere, ei admodum graue, non sentire impossibile erat. Adeo neminẽ spreuit, nullius hominis scandalum paruipendit: etsi veritatem dei, iustitiámque prætulerit. Nam & quotiens oporteret noxios aliquorum vel reprehendere actus, vel impedire conatus, tam considerate fiebat, vt abundanter ipsi quoque qui læsi viderentur, haberent vnde sibi pro eo satisfacerent in cogitationibus suis. Sanè vidimus ex ipsis quoque nonnullos, & de quibus minus id videbatur posse sperari, ampliori deuotione eius postmodum vel obsequiis deseruisse, vel etiam adhæsisse vestigiis. Dicitur tamen & inuidos habuisse, vt haberet meritum & ex eis. Cæterum tam singulariter eminebat gloria nominis eius, vt pestis illa magis desperatione quàm liuore tabesceret, & timeret agnosci. Quinetiam humilitate e-
I ius & mansuetudine vincebatur, beneficiis suffocabatur, obruebatur obsequiis. Nimirum doctus erat vincere in bono malum, sicut ad quosdam fratres scribẽs, inter cætera ait: Adhærebo vobis etsi nolitis, adhærebo etsi nolim ipse. Inuitus præstabo, ingratis adiiciam, honorabo & contemnentes me. Vsque adeo siquidem omnes homines germano amplectebatur affectu, vt eorum scandalo (sicut ipse fateri solebat) grauius vereretur, quibus nullam videretur occasionem scandali præbuisse. Plus enim piissimum pectus, gratuitum affligebat alterius scãdalum, quàm propriæ immunitas conscientiæ solabatur. Siquidem minus sperabat posse sanari quod vnde procederet non videbat, magnum sibi è regione solatium fore perhibens quotiens inueniret vnde satisfacere posset vel homini pro se, vel deo pro homine non sine occasione turbato. Erga omnium quidem hominum spirituale commodum incommodúmve amplius afficiebatur, & summum ei desiderium, summum gaudium erat animarum fructus, conuersio peccatorum. Et corporeas tamen necessitates piissimo miserabatur affectu. Cuius tanta erat humanitas, vt non modo hominibus, sed irrationabilibus etiã animantibus, auibus compateretur & feris: nec compatienti deerat virtutis effectus. Contigit enim aliquotiens vt iter agens, fugitantem, & vt videbatur, protinus capiendam vel lepusculam à canibus, vel auiculam ab accipitribus, signo crucis edito mirabiliter liberaret, diceréťque sequentibus frustra sese conari, nec

K vllatenus se præsente eiusmodi exercere posse rapinam. Hæc nos quidem de sacris moribus patris nostri, pro modulo nostro sub breuitate perstrinximus.

Capitulum VII.

CAETERVM longè eminentius in suis ille libris apparet, & ex literis propriis innotescit, in quibus ita suam videtur expressisse imaginem, & exhibuisse speculum quoddam sui, vt illud quoque Ambrosianum merito illi posse videatur aptari: Laude ipse se sonet, & laureatus spiritu, scriptis coronetur suis. Si quis enim nosse desiderat quàm sollicitus ab initio sui ipsius diiudicator & scrutator extiterit, primum opus illius de gradibus humilitatis inspiciat. Inde si quæritur piæ mentis religiosa deuotio, transeundum ad homilias in laudibus virginis matris, & illum quem de diligendo deo edidit librum. Si feruens contra suorum vel aliorum vitia zelus, legatur is quem apologeticum vocat. Si iugis in zelo cordis & circunspecta discretio, de præcepto & dispensatione disserens audiatur. Quàm verò fidelis cuiuslibet piæ conuersationis commendator fuerit & adiutor, exhortatorius ad milites templi sermo declarat. Quàm non ingratus gratiæ Dei, ex his liquet quæ de gratia & libero arbitrio tam fideliter, quàm subtiliter disputauit. Quàm liber in voce,
L quàm disertus & in rerum superiorum pariter inferiorúmque scientia locuples, in his quæ ad papam Eugenium de consideratione scripsit, diligens considerator agnoscet. Quàm deuotissimus prædicator alienæ sanctitatis, tam diligenter episcopi sancti Malachiæ vitam prosecutus ostendit. Nam in sermonibus super cantica, & indagator mysteriorum, & morum ædificator magnificus innotescit. In epistolis quas ad diuersas personas ob negocia diuersa dictauit, prudens lector aduertet quo feruore spiritus iustitiam omnem dilexerit, omnem æquè oderit iniustitiam. Fidelis etenim seruus Christi non quærebat aliquid suum: quicquid tamen erat Christi, sic curabat vt suum. Quæ enim scelera non arguit, quæ odia non extinxit, quæ scandala non compescuit, quæ schismata non resarciuit, quas hæreses non confutauit? Quid verò sanctum, quid honestum, quid pudicum, quid amabile, quid bonæ famæ, quid virtutis aut laudabilis disciplinæ suis ortum in qualibet regione diebus non roborauit eius auctoritas, non fouit charitas, diligentia non promouit? Quid antè promotũ dilatari amplius non optauit? quid fortè collapsum non totis pro loco & tempore viribus egit vt repararetur? Quis malitiam quancumque disponẽs, eius zelum & auctoritatem non timuit? Quis proponens quodcunque bonum, eius si potuit
M non consuluit sanctitatem, non desiderauit fauorem, opem non flagitauit? Quis ad sacrum in eius pectore habitãtis templum diuinitatis, de quacunque tribulatione fideliter clamaturus accessit, & inefficaciter laborauit? Mœstus ab eo solatium, afflictus auxilium, consilium anxius, æger remedium, pauper subsidium reportabat. Ita sese omnium fecerat seruũ, ac si toti genitus orbi: ita tamen liber ex omnibus conscientiæ suæ curam gerens, tanquam soli deditus curæ & custodiæ cordis sui. Oliua speciosa, vitis fructuosa, palma florida, cedrus multiplicata, platanus exaltata. Vas electionis, vas honoris in domo dei, vas auri solidum, ornatum omni lapide precioso, fide & sanctitate solidum, sed & variis charismatibus tanquam gemmis preciosis ornatum. Quo præsente omnis sanctitas exultabat, omnis erubescebat impietas, iuxta illud: Videbunt recti & lætabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os suum. Quo præsente celebris quisque conuentus velut quodam sole resplenduit, absente caliginosus & quodammodo mutus apparuit. Cuius denique medicinalis manus & lingua morbos vtraque curabat, illa corporum, ista morum. Et tunc iam super his quæ in signis exterioribus & virtutum multiplici exhibitione consistunt, secundus (vt promissum est in præfatione) libellus aliquanta narrabit.

Finit liber primus, qui & tertius.

Incipit

A *Incipit liber secundus, qui & quartus.*

Sequuntur capitula libri quarti. Capitulum primum.

Capitulum primum.

SICVT sermone super Cantica canticorũ vicesimoquarto seruus domini Bernardus Claræuallensis gratulatur, & gratias agit illi: B tertiò quidem ab vrbe reditum suũ clementior è cœlo respexit oculus, & serenior tandem vultus arrisit, quòd quieuisset rabies Leonina, accepisset finem malitia, recepisset ecclesia pacem. Tanta verò exultatione ecclesia illum Gallicana recepit, vt non minorẽ videretur de suo reditu exhibere, quàm de pace reddita nunciare lætitiam. Vnde etiam mirari ipse sæpiúsque causari quòd dum sibi post tam graues frequẽtias hominum, & tumultus velut ab exordio valefaciẽdum seculo iudicaret, & tanquam de nouo adoriendum sacræ propositum conuersationis, tunc potissimũ vberioribus acciperetur gaudiis, obsequiis coleretur. Rediens autẽ pater sanctus ab vrbe, ex sanctorum apostolorum martyrúmq; corporibus xenia secum retulit preciosa, haud modicum hunc sibi reputans fructum esse laboris. Inter quæ beati Cæsarij dentem quonam modo receperit, memorandũ. Cum enim integrum ei prædicti martyris caput exhiberetur, vt tolleret inde quod vellet, dari sibi petiit dentem vnum. Frustra verò aliquandiu fratres qui cum eo venerant, laborantes, concessum sibi trahere penitus non valebant. Fractis enim cultellis duobus aut tribus quos applicuerant, nihilo minus adhuc dens immobilis permanebat. Tum ille, orandum nobis, ait. Nec enim habere possumus nisi martyr ipse concedat. Facta denique oratione reuerenter accedens, incredibili facilitate duobus tulit digitis, quod ferC reis ante moueri non poterat instrumẽtis. Fratres autem Hierosolymitani templi, fidelis militiæ professores, cum nouam habere eo tempore domum in vrbe cœpissent, redeunte prædicto patre specialíque patrono suo, tunicam eius pro eximia benedictione seruabãt: apud quos eodem anno sacerdos quidam grauissima febre correptus desperabiliter ægrotabat. Vt autem omnino deficiens deuenisse visus est ad extrema, portari sese in oratorium, & prædictam beati viri tunicam supponi sibi fecit, in sola positus expectatione exitus mortis: cum subito raptus in quendam mentis excessum, ac veluti iam carne solutus, videre sibi visus est corpus suum eodem quo iacebat in loco exanime, iam circundatum multitudine sacerdotum apertos tenentium libros, & celebrantium exequias ex more solennes. Nec mora, in vultu habitúque prædicti patris sancti reuerenda quædam persona prodiens ex altari manu illis innuit vt tacerent, voce pariter prohibens ne mortuũ reputarent, cuius vitam Claræuallẽsi abbati donauerat deus. Confestim denique ad se rediens, sanum se reperit, & quod viderat, fratribus indicauit. Qui quidem, vt à fidelibus viris nuper accepimus, hodiéque superstes, & in partibus Aquitaniç degens, beneficium quod accepit sedulè confitetur, ipsius præconio cuius merito viuens. Si quis hoc minus miratur, animaduertat de beato Nicolao ex innumeris quibus est decoratus miraculis, in natalis eius annua cõmemoratione tanquam eximiũ commendari, quòd imperatorem Constantinũ ab interitu quorundam longe constitutus per visum deflexit. D Nec illud dissimile est quod annectimus: Abbas Gerardus de Moris (quod est monasterium proximũ Claræualli) testatus est nobis vidisse se eum aliquãdo psallentium fratrum circuire choros, & sicut frequenter agebat, excitare torpentes, ita vt affectuosius & virilius psalleretur quod reliquum fuit vigiliarum. Cúmque die sequenti apud eum familiariter causaretur tardius illum quàm oportuerat ea nocte visitasse psallẽtes, Ego, ait, nocturnis horis corporeo occupabar incommodo: sed quo non potuit corpus, spiritus venit. Expauit ille audiens nõ affuisse in corpore, quem tandiu ipse corporeo spectasset obtutu circũeuntem vtrunq; chorum, & vt consueuerat singulis manũ imponentem. Ad multorũ aures famã credimus peruenisse viri venerabilis Gulielmi, qui olim Montis Pessulani dominus, nũc verus Christi pauper & humilis monachus degit in cœnobio quod Grandissylua vocatur. Ipsius relatione didicimus quod dicturi sumus, sicut ab eius ore cui cõtigerat, se accepisse dicebat. In ciuitate Auxitanorum, quæ metropolis est Vasconiæ, miles quidam infirmabatur. Cuius cum inferiores corporis partes à renibus & deorsum morbus sæuiens occupasset, erat diebus multis lectulo decubans, non modica parte præmortuus. Compũctus deniq; & confisus de misericordia dei, ad seruum eius cuius circunquaq; tam celebris sese virtutum fama diffuderat, quocunq; labore se præcepit deportari. Iam per dies aliquot processerat, profecerátq; E nõ minus in fide & deuotione quàm in itinere ipso, cum miseratus hominẽ deus mirabiliter satis & infirmitati eius subuenire dignatus est, & parcere fatigationi. Occurrens enim quidam in via, quisnam esset, aut quò tenderet, inquisiuit. Acceptáq; itineris eius necessitate, Ego, ait, ex parte sancti illius tibi præcipio vt reuertaris, sciens quòd vbi domum veneris, sanus eris. Persuasit illi deus vt crederet, cuius nimirũ dispositione omnia gerebantur. Rediit, rediẽnsque paulatim recepit eam quæ sibi promissa fuerat misericordiam, vt non prius domum pertingeret, quàm plenariè donum perciperet sospitatis. Verùm ille quotiens tale aliquid contigisset audire, non minus humiliter, quàm iucunde refutans dicere consueuerat: Hoc enim mihi sic imputandũ, sicut ei qui conscius omnino non fuit. In monasterio cui nomen est Bellauallis, prope vrbem Chrysopolim, homo quidam à dæmone vexabatur, mira eo instigante faciens, mira loquens. Post multas igitur orationes fratrum, cum improbè persisteret illa nequitia spiritualis, recordatus est venerabilis abbas loci illius Pontius, hodiéque superstes, habere se stolam qua beatus pater aliquandiu vsus fuerat in oblatione hostiæ salutaris. Nec cunctatus tulit protinus arma potentia deo, & fiducialiter aggressus est inimicum. Vix limen attigerat cellulæ in qua miser homo iacebat, cum subito ille malignus horrendis vocibus victum se profitens, En, inquit, egredior, recedo protinus: maF nere vltra non possum. Respondente autem abbate, Per nomen domini & ipsius beati viri meritum cuius hæc stola fuit, tibi præcipio, exi citius, ne moreris: continuo dæmon fugatur ab homine, homo liberatur à dæmone. Quis alter nõ periculose forsitan exultasset vsque adeo sibi spiritus esse subiectos vt cederent & absenti? Verùm ille abbate ipso nunciãte nil motus, magísq; subsannans eos quos videbat magna super hoc admiratione moueri, hæc eadem verba respondit: Quidni facile ille nos duo præualuissemus in vnum? Leuiter illum eiicere potuit deus, præsertim cum ego ei socius datus sim & adiutor. Huiusmodi nempe responsis, in huiusmodi rebus sæpius vtebatur. Nouerat siquidem verus & verax non ostẽtator, sed æmulator humilitatis, efficacius dissuaderi posse hominibus quod stupebant, obliqua quadam & artificiosa obiectione, quàm aperta excusatione, quæ humilitatem magis prædicabilem præferendo, existimationem non minueret hominum, sed augeret. Vnde quodã loco ex propria loquens experientia: Verus, inquit, humilis, vilis vult reputari, non humilis prædicari.

Capitulum II.

ILLVD quoque notissimum fuit, quòd adhuc in carne degens, apparens autem in spiritu fratri cuidam obitus sui prænunciauerit diem. Infirmabatur nouitius qui-

G dam frater in Claraualle bonæ conuersationis & bonæ indolis adolescens. Nec longè aberat dies qua post annuam ex more probationem nouum indueret hominem, si non prius hominem exuisset. Siquidem consummatus in breui expleuit tempora multa. placita enim erat deo anima illius. Quinto igitur die ante vltimum diem suum, visitante se fratre quodam idem nouitius exhilaratus plurimum, inter alia spiritualis gratiæ verba, Ecce (inquit) quinta moriar die. Hodie enim mihi pater noster dominus abbas apparuit cum multitudine monachorum, & blanda consolatione refouens, quinto die moriturum me esse dicebat. Exiit sermo inter fratres, & antequam impleretur, diuulgatum est verbum. Expectabatur ab omnibus dies illa, sed præ omnibus ille beatus in expectatione sua fuit. Iam dies quinta inclinabatur ad vesperam, illius autem spiritus magis ac magis eleuabatur ad dominum. Demum circa vndecimam horam in ipso mortis agone positus, obducto prorsus, vt assolet, lumine oculorum, & nemini iam intendens, ad exitum festinabat. Interim visitans eum pater sanctus velut ab alto somno reuocat, & quasi retrahit commeantem, nec insalutatum abire permittit. Ad cuius vocem aperiens oculos, & mirum in modum facie serenata, aliquandiu intendebat in eum. Mirabamur omnes mortalem hominem. imò iam morientem eatenus triumphare de morte, vt in ipso mortis articulo exultaret in gaudio, pulcherrime no-H bis exhibens illud Poëtæ:

Virg. eclo. 4. Incipe parue puer risu cognoscere matrem.

Tum verò consolans eum pater sanctus, nihil timere iubet, sed recto protinus cursu pertingere ad dominum Iesum Christum, & offerre ei humilem pauperis suæ familiæ salutationem. Ad hanc vocem qua potuit capitis inclinatione & motu annuens labiorum, iterum clausit oculos, & eadem hora in pace quieuit. Multa quidem huic famulo dei reuelata per spiritum, multa sine præcedenti reuelatione mirabiliter ab eo prædicta cognouimus. Ex quibus exempli gratia pauca subnectimus: Cum esset aliquando pater sanctus in vrbe Nouiomensium in domo episcopi Simonis, adductus est ad eum Herueius de Baugenccio puer admodum gratiosus, ortus ex regio sanguine, & ipsius episcopi nepos. De quo sequenti nocte famulo suo Christus ostendit, quod erat post tempora lōga futurum. Siquidem videbatur sibi tanquam in missarum celebratione angelo cuidam pacis osculū dare, quod ad puerum deferretur. Nec dubius de reuelatione eundem Herueium renunciaturum seculo, & futurum aliquando deuotum Christi famulum promittebat. Quæ promissio tam celebris extitit & vulgata, vt ipse quoque Herueius nobis postea fateretur, adolescenti sibi ad omnes arguentis conscientiæ stimulos semper occurrere, impossibile esse vt post viri sancti tale promissum, in seculari habitu moreretur. Nec fraudatus I est spe sua. Siquidem venerabilis Gualeranus Vrsicampi cœnobij primus abbas monachum illum fecit, & angelico functus officio, pacem quam ex ore patris sancti ipse susceperat, communicauit Herueio. Cuius talis postmodum apparuit conuersatio, vt tali dignus osculo videretur. Nam & prædicto Gualerano in regimine monasterij Vrsicampi ille successit, & nouissime obitum suum imminentem sanus adhuc & incolumis eodem Gualerano per reuelationem sibi annūciante præsciuit atque prædixit. Et quod addimus, huic simile fuit: Patrem sanctum fines Parisiorum aliquando peragrantem, vt ad ipsam diuerteret ciuitatem, episcopus Stephanus & cæteri omnes qui pariter aderant, obnixe rogantes nō poterant obtinere. Magno siquidem zelo, nisi causa grauis vrgeret, conuentus publicos declinabat. Cúmque vespere iter suū alitèr ordinasset, manè vbi primum locutus est fratribus, dicere iubet episcopo, quia Parisios ibimus vt rogasti. Conueniente igitur clero admodum copioso, sicut semper ab eo solebant expetere verbum dei, continuò tres ex illis compuncti sunt, & conuersi ab inanibus studiis ad veræ sapientię cultum, abrenunciantes seculo, & dei famulo adhærentes. Quorum ille primum intuens, cum subito inter loquendum surgeret, peterétque vestigia eius, inclinauit se modice, & fratri cuidam propius assidenti in aure locutus est, dicens: Istum ego sicut nunc video venientem nocturna visione præuidi, propter quem etiam dominus nos adduxit. Qui nimirum nouitius in multa postmodum puritate & deuotione conuersatus, plurimúmq; acceptus deo & hominibus, in Claraualle post annos K aliquot beato fine quieuit. Apparuerunt aliquando viro dei in Trecensium vrbe posito venerabiles eius filij iam quidem carne soluti, Galdricus & Gerardus: quorum etiam secūdum carnem alter germanus, alter auunculus eius extiterat. Cúmq; velut accelerantes ocyus pertransirent, reuocanti & retinere volenti respondebant eundum sibi pro fratre Gaufrido monacho, qui eorundem à prima cōuersatione socius strenue satis in multis cœnobiis extruendis militauerat deo. Continuo pater sanctus excitatis fratribus accelerari iubet, & ad monasterium veniēs ipso die, sicut eis prædixerat, eundem Gaufridum iam positum reperit in extremis.

Capitulum III.

FIDELISSIMVM principem comitē Theobaldum in magna tribulatione probatum non minus mirabiliter quàm misericorditer dominus liberauit. Is nimirum potentissimus in regno, & secundus à rege, totus tamen eleemosynis deditus, & studio pietatis intentus, omniúmque seruorum dei, sed specialiter Bernardi Claræuallensis amator deuotissimus erat. Quem eatenus impugnari & affligi passus est deus, vt rege pariter & vicinis potentibus ferè cunctis aduersus eum coniurantibus vsqueadeo de eius euasione desperaretur, vt publicè quoq; iam insultaretur religioni, pietati detraheretur, eleemosynis derogaretur. Monachi & conuersi, inutiles eius milites & ballistarij dicebantur. Nec modo apud extraneos, sed in ipsis quoque eius ciuitatibus & castellis eiusmodi iam blasphemiæ personabant. Denique congregatis L aliquādo episcopis pluribus aliisque personis, præsente etiam viro dei dum super his agerent & colloquerentur, episcopus quidam eo tempore auctoritate & opinione prudentiæ celeberrimus aiebat: In manu regis est comes Theobaldus, non est qui possit eum eruere. Respondente alio quodam antistite, Est qui possit liberare eum: multum ille miratus, quisnam crederetur posse, querebat. Demū audiens quia potest eū eripere, qui omnia potest deus: non parum substomachans, Potest, inquit, si manifestus appareat, si clauam teneat, si hinc inde percutiat: sed hactenus ista non fecit. In tanta igitur desperatione cum prædictū principem vehementer vrgerēt extranei, grauius tamen impugnarent qui ab eo defecerant vniuersi penè potentes homines sui, nec minus illum affligerent pauci qui residui videbantur ex aliorum defectu, ipsi quoque suspecti: Lingonensis episcopus Godefridus frequēter & familiariter dei hominē consulebat quidnam sibi dominus super his reuelaret. Cui ille cum iam sæpius respondisset nihil sibi apparere nisi tribulationem super tribulationem, demum aliquando sciscitanti ait, quia quinto mense pax erit. Sanè vltima die quinti mensis reformata est pax, ipso quidem & orante & operante, vt non esset ambiguum eius potissimū studio M & merito piissimum illum principem à tam grauibus imminentibúsque periculis liberatum. Ingressus aliquando seruus Christi Germaniæ regnum, festinabat ad partes Maguntinorum, pacem reformaturus inter regem Lothariū, & prædecessoris eius imperatoris Henrici nepotes, Cōradum scilicet qui Lothario postea successit in regnum, & Fridericum patrem huius Friderici, qui post Conradū electus obtinet hodie principatum. Venerabilis autem metropolitanus Maguntinorum Albertus honorabilem quendam clericum nomine Mascelinum viro dei obuiam misit. Hic igitur Mascelinus cum à domino suo missum se esse diceret ad seruiendū ei, paulisper intuitus illū vir dei, Alius, inquit, dominus ad sibi seruiendū te misit. Expauit Teutonicus, & miratus quid dicere vellet, firmius asserebat à domino suo Maguntino sese archiepiscopo destinatū. Ecōtra seruus Christi, Falleris, ait, maior dominus est qui misit te, Christus. Tunc demū intelligēs homo quorsum vellet vibrare sermonem, Putas, inquit, q monachus fieri velim? Absit à me, non cogitaui, nec ascēdit super cor meum. Nihilo minus tamen renuente illo, dei famulus affirmabat omnimodis fieri oportere non quod ipse de se cogitauerat, sed quod de eo disposuerat deus. In eodem deniq; itinere cōuersus ad dominum seculo valefecit, & cum aliis pluribus literatis honoratisq; personis quas collegit eo tēpore seruus Christi, ipse quoque, sicut sibi prædictum fuerat, secutus est eum.

Henricum

A Henricum quoque germanum regis Francorum, qui Beluacensem hodie cathedram ornat, nó dissimili dominus conuersione mutauit. Accidit enim vt veniés idem Henricus ad hominem dei super quodam seculari negotio locuturus, conuentum etiam fratrum visitans eorum sese orationibus commédaret. Cui pater sanctus inter verba sanctæ exhortationis, Confido, ait, in domino nequaquá in eo te moriturum in quo nunc positus es, sed velociter experimento proprio probaturum quantum tibi istorum prosit oratio quá expetisti. Quod eodem postmodum die non absque multorum admiratione completum est, & de tanti iuuenis cóuersione cœnobiú omne exultatione repletum. Lugentibus autem sociis, & familia tota ac si mortuum illum cernerét, eiulante, præ cæteris Andreas quidam Parisiensis Henricú ebrium, Henricum vociferabatur insanú, nec cóuiciis nec blasphemiis parcens. Econtra sane idem Henricus pro illius potissimú conuersione dei hominem dare operam precabatur. Cui vir sanctus audientibus multis, dimitte, ait, hominem: modo anima eius in amaritudine est, nec pro eo multum solicitus sis, quia tuus est ille. Cúmq; amplius spe concepta Henricus instaret vt loqueretur Andreæ, seuerius intuitus eú vir dei, quid hoc est? ait. Núquid non iá dixi tibi, tuus est ille? Audiens hæc Andreas (astabat enim & ipse) sicut plurimum improbus erat, & à sacra cóuersatione vehementer abhorrens, talia secum vt hodiéque fatetur, tacita cogitatione voluebat: In hoc nunc scio falsum B te esse prophetam. Hoc enim certus sum quia locutus es verbum, & non fiet. Hoc tibi ego coram rege & principibus in celebri quocunque conuentu improperare non parcá, vt tua omnibus falsitas innotescat. Cæterum quàm mirabilis deus in cósiliis super filios hominum, ridens eorum vana conamina, vt propositum suum quando & quomodo ipse voluerit impleatur. Siquidem die altera ibat Andreas mala omnia imprecás monasterio vbi dominum dimittebat, ipsam quoque desiderás vallem funditus subrui cum habitatoribus suis. Nec parum moti sunt & mirati qui prædictum viri sancti de ipso audierant verbum, cum taliter videretur abire. Sed non diu pusillanimitatem eorú & fidem modicá tentari passus est deus. Illa tantum die procedens & repellens quodámodo gratiam dei, nocte proxima victus & quasi vinctus trahente se & vim faciente spiritu dei, diem expectare non potuit, sed exurgens ante diluculum, velocitérque rediens ad monasterium, alterum nobis Saulum, vel magis de Saulo altero Paulum alterum exhibebat. Inter cæteros quos de vana conuersatione huius seculi per ministerium serui sui Christus eripuit, de partibus Flandriæ multi aliquando nobiles, multi sapientes & literati viri sub ipsius magisterio sacrá professi sunt seruitutem: quorú primus videbatur Gaufridus ille de Perona, qui postmodú in Claraualle prioris officio functus est, & defunctus in C eo. In quibus euidéter satis euágelicú illud impletú est: Multi dicent vobis, ecce hic est Christus, ecce illic. Plurimis enim persuasionibus actum est cum eis vt aliam magis eligere professionem & loca alia debuissent, donec occurrit dei famulus iam prope dispersis: & in verbis gratiæ quæ procedebant de ore eius, pristina omnis hæsitatio facta de medio, & omnium pariter in ipsius consilio irrefragabiliter est firmata voluntas. Quod quidem non sine subita & penitus insperata quorundam ex ipsis mutatione factum est animorum. Denique cum iam dei hominem sequeretur prædictus ille Gaufridus, grauissima cœpit tentatione pulsari. Intuitus autem illum vnus è fratribus, quid est (inquit) quòd facies tua exterminata & tristitię quodam nubilo grauiter obuoluta videtur? Cui Gaufridus: Scio (inquit) scio quòd nunquá amplius lętus ero. Quod verbum cum ad dei famulum idem frater satis anxius retulisset, videns ille basilicam prope viam per quam gradiebantur, in eam diuertit, & ingressus orabat. Cæteris auté deforis præstolátibus, Gaufridus ille grauatus tædio super lapidé obdormiuit. Demum cú ambo pariter surrexissent, ille de oratione, iste de somno, apparuit idem Gaufridus tantum iucundior & hilarior cæteris, quantum tristior prius. Cúmque ei prędictus frater verbum mœstitię quod locutus fuerat, amicabiliter improperaret, etsi tunc, inquit, dixi, núquam amplius lætus ero, sed nunc dico, nunquam amplius tristis ero. Idem quoque Gaufridus primo tépore tyrocinij sui pro patre suo viro nobili & potenti quem in seculo reliquerat, filiali pietate solicitus, patrem sanctum pro eius cóuersione rogare dominú, affectuosius exorabat. Cui vir dei, Ne timeas (inquit) ego illum probatum monachum manibus meis in hac Claraualle sepeliam. Vtrunque secutú est, & perfectus monachus factus est, & à patre sancto (sicut ipse prædixerat) in Claraualle sepultus. Tanquá enim mori illo absente non posset, quinque mésibus infirmatus, & celeberrimum imò cótinuum responsum mortis in seipso habens, sustinuit donec pater sanctus rediret, qui vt olim promiserat, eum traderet sepulturæ. Dominus abbas Rainardus Cisterciensis, quem ex Claraualle assumptú pater sanctus & amplectebatur vt filiú, & reuerebatur vt patrem, ob quorundam monasteriorum ordinationem prouinciæ partes intrauerat. De quo vir dei in Claraualle consistens dum fratri cuidam loqueretur, subita inspiratione permotus, Dominus, ait, Cisterciensis aut mortuus est, aut in proximo moriturus. Nec parum frater ille miratus est audiens verbum, magis tamen obstupuit cum eiusdé abbatis obitum post dies paucos audiret nunciari. Pernoctabat aliquando dei famulus in oratione in suo Claræuallensi cœnobio constitutus, & solita intentione dominum precabatur. Cótigit autem eadem hora pauperem quendam, & vere pauperem spiritu, in cella hospitum mori. Cuius animam cum vocibus canoris in cœlum deferri pater sanctus audiuit, & interrogatis mane fratribus qui affuerát, illam fuisse horam obitus eius comperit, qua prædictas audierat in sublime tendentium voces. E

Capitulum quartum.

CVM beatus episcopus Malachias, cuius vitam virtutibus plenam vir sanctus studiose descripsit, iuxta desiderium cordis sui in Claraualle beatam cœlo animam reddidisset, offerens pro eius transitu venerabilis abbas hostiam salutarem, gloriam eius domino reuelante cognouit, & eodem inspirante, sacrificio iam expleto formam mutauit orationis, & collectam intulit quæ ad sanctorum pontificum celebritates, non ad commendationes defunctorum pertinet, ita dicens: Deus qui beatum Malachiam pontificem sanctorum tuorum meritis coæquasti, tribue quæsumus, vt qui preciosæ mortis eius festa agimus, vitæ quoque imitemur exempla. Deinde reuerenter accedens sacra eius vestigia deuotissime osculabatur. Modum tamen & seriem visionis nec cuiquam aperire, nec in eiusdem episcopi vita scribere acquieuit: hoc tantùm respondens cum plurimum rogaretur, nimis ad propriam sui ipsius pertinuisse personam. Super iis quæ ad gratiam pertinent sanitatum, multa insignia per hunc famulum suum operatus est Christus, vt in eo quoque videretur exhibere quod de ipso Ioannes euangelista testatur: Si omnia scriberentur, ne ipsum quidé mundum capere eos qui scibendi fuerant libros. Cæterum nos saltem pauca de pluribus exempli gratia proferamus: Castrum Villanum accolæ F vocant, quod à Claraualle (vt aiunt) sex milliariis distat: vbi mulier prægnans tempus omne trásierat pariendi, & aliquantis mensibus iam decursis, cum necdum pareret, amplius mirabatur. Cuius eò vsque dilatus est partus, vt morbus potius videretur, nec iam crederetur esse prægnans, sed tumés. Quis enim credere posset infantulum anno integro intra viscera posse materna teneri? Desperata igitur mulier ad monasteriú viri dei ducitur sic se habés. Sistitur ad portam misera, & portario fratri causa tam miserabilis intimatur. Rogatus ille, & inaudito cópassus incómodo, supplex adiit patrem sanctum fideliter ei necessitatem indicans mulieris, fideliter explens negocium susceptæ legationis. Et ô mira diuinæ virtutis operatio, mirabilius accelerantis quod mirabiliter tardabatur. Tanquam enim hoc solum tanto tempore nasciturus infans expectauerit, hora eadem fœmina peperit, & præcurrente remedio, ad portam rediens frater ille incómodum quod nunciauerat, non inuenit. Alio tempore in territorio Antisiodorensi apud oppidum quod Cona vocatur, mulier quædam periclitabatur multis diebus, q; venisset filius vsq; ad partum, & vires non haberet parturiens. Cúmq; superuenisset interim seruus Christi, postuláti benedictionem, aquam benedictam misit. Gustauit mulier, & confestim natus est puer: quem venerabilis episcopus Carnotensis Gaufridus baptizauit, Ber-

nardi ei nomen imponens. In eodem itinere & in territorio eodem dum febricitātiū multitudo (sicut vbique solebāt) à dei homine panem peterent benedictum, Girardus quidam clericus ex castro cui nomen est Clamiceium, male sciolus & subsannans fidem populi blasphemabat. In ipsis autem verbis blasphemiæ grauissima febre correptus, vsque Antisiodorum abeuntem sequi coactus est virum dei, & pœnitentiam agens apud eum, ipsam cui detraxerat multis obtinuit precibus benedictionem. Tam multis vero gustata eiusmodi benedictio reddidit sanitatē, vt solius dei cuius hæc virtute fiebant, posset notitia comprehendi. Vidimus in Meldensi territorio militem deuotissimas referētem gratias viro dei, quòd ad primum gustum panis ab eo benedicti, plenam receperit sospitatē à febre quartana, qua sic grauiter laborauerat mensibus ferme decem & octo, vt in hora accessionis, quasi phreneticus, nec matrem agnosceret suam. Virum quoque venerabilem Geraudum Lemouicensem episcopum testantem audiuimus, iuuenem quendam de familia sua lethaliter in capite saucium, cum iaceret spumans & impos mentis, immissa sibi in os buccellula panis quem benedixerat homo dei, tam celerem sensisse virtutē, vt incolumis surgeret ipsa hora. Neq; illud tacendum, quòd ipsam quoque substātiam panis ab omni corruptionis iniuria eadē benedictio vendicabat, adeo vt plures viderimus qui per septennium & vltrà eosdem seruauerint panes nec colore nec sapore mutato. Ante hos paucos dies, venerabiles abbates Girardus & Henricus de Sueciæ partibus venientes, dum super his cōferremus, testati sunt nobis panē ante annos xj. eius benedictione signatū manere adhuc apud se penitus incorruptū. Nec dissimilē apud aliquos nostrū vsque hodie nouimus, & apud alios multos credimus esse repositum. Et nunc idoneum satis & euidens huius rei testimonium proferamus. Vir magnus, & magnifice honorandus Danorum archiepiscopus Heskilus patrem sanctum vnico venerabatur affectu, vnica deuotione colebat. Nec cōtentus est in filiis eum videre, cum nouum cœnobium extruxisset, & impetrasset ab eo desideratum sacræ congregationis examen. Præualuit apud eum desiderium vehemēs, vt homo tantæ auctoritatis, & in insulis illis tam ecclesiastica quàm seculari auctoritate singulariter potens, expositis suis omnibus, etiam semetipsum periculis multis traderet & labori. Nam de expensis dicere non est magnum, quamuis eundē audierimus protestantem quòd expenderit in itinere ipso argēti marcas amplius quàm sexcentas. Venit ergo ad Claramuallē tam humilis & sublimis: quem à finibus terræ non curiositas audiendæ sapientiæ, sed fidei zelus & plenitudo deuotionis attraxerat. Vbi quantum fleuerit, qualem sese non modo erga eum quem tam vnice suspiciebat, sed etiam erga minimos quoslibet fratrum exhibuerit, non est facile dictu. Demum rediturus ad propria, vt benedictū à dei famulo panem referre posset, & diutius conseruare, humano sensu præcipit vt in clibano recoquatur, sicut solent qui maria transeunt, panem ferre biscoctum. Audiens autem sanctus non est passus errare hominem tam deuotum, sed amicabiliter arguens in hac parte fidem eius modicam inueniri, Itáne (inquit) non poterit panem ipsum benedictio magis quàm recoctio conseruare? Et non acquieuit benedicere illum, sed communem sibi panem præcipiens exhiberi, benedixit, & dixit: Ecce hunc tolle tecū, nihil deinceps de corruptione solicitus. Tulit, & ad suos rediens vsque hodie gloriatur fidei suæ defectum euidentissima rei veritate conuinci. Nec enim passus est patris sancti nō visitare sepulchrum, nec minus erga eum nūc afficitur, nec minus quàm olim in viuente confidit, nimirum quem verius viuere omnino non ambigit. Cōfessus est etiam nobis de pane quem retulit, quòd nunc vsque cū iam tertius annus trāsierit, illæsum eum beati viri fides & benedictio custodiuit. Narrauerunt etiam nobis viri religiosi qui cū eodem archiepiscopo venerant, miraculum dignum memoria nuper factum in cœnobio quod (vt supra meminimus) in terra sua ipse fundauit. Erat enim (inquit) in regione eadem adolescens nobilis, ipsius quoque archiepiscopi secūdum carnē propinquus, sed ob multa sua flagitia minus charus. Correptus autem grauissima valetudine, visitationem eius vix impetrauit, & per manum eius ad monasterium quod fundauerat, ille se contulit. Vbi & cum maxima cordis compunctione renuncians seculo, per dies aliquot in humili & fidelissima confessione persistens, magis ac magis eadem ægritudine laborabat. Qua demum inualescēte exitum sibi imminere cognoscenti, abbatis & fratrum præsentiam miro amplectebatur affectu, mira eos deuotione monebat vt spiritualia arma corriperent, egressuram protinus animam sibi commendatam efficaciter protecturi, & exhibituri fideliter necessarium prorsus inter imminentium hostium crudelissima tela cōductum. Cúmq; in huiusmodi supplicatione diuinis iam sacramentis munitus, & de corūdem seruorū dei patrocinio & domini miseratione piissima deuotione præsumens, ac proinde circunstantibus omnibus multam suæ salutis relinquens fiduciam expirasset, offerebant fratres pro commēdatione animæ eius, quàm deuotissime poterant dominici corporis hostiam salutarem. Tum subito inimicus humanæ salutis, ex eiusdē (sicut indubitabile esse videtur) liberatione animæ, quam ex multis diebus irreparabiliter sese occupasse credebat, iram magnam cōcipiens, & eandem permittente deo crudeliter satis exercens, vnum è fratribus repentino furore peruasit. Clamabat igitur horrendis vocibus miserabilis homo, & vix multorum manibus tenebatur. Demum cum maximo quidem labore asportatus, & in lectulo religatus, tam sua quàm astantium mēbra dentibus appetens, dirissime vexabatur. Nec illa quam prius nosset lingua, sed noua quadā (quam nec astantium quisquam nouerat) loquebatur. Et cum nihil quod diceret intelligerent, tam libere tamen & sine offendiculo non inconcinnas eum audiebant edere voces, vt indubitanter crederent quòd lingua aliqua loqueretur. Post aliquantas igitur horas, cum vehementer confusi fratres quid agere possent anxie cogitarent, & studiose conquirerent, vnus ex eis salubre consilium domino inspirante concipiens, sacra pignora ab ipso archiepiscopo eodem anno istic deposita, videlicet de capillis & barba, & dentem vnum beati patris nostri Bernardi afferri monet, & eius pectori superponi. Quod vt factū est, Germanica lingua per os eius cœpit horrendis vocibus nequam spiritus exclamare, Tollitē, tollite, amouete Bernardū. & dicebat, Heu, quàm pōderosus factus es Bernarde, quàm grauis, quàm intolerabilis factus es mihi! Cumque hæc & similia aliquandiu clamitās loqueretur, factū est breue silentium, & subito frater idē domino miserante purgatus, aperuit oculos, ac velut de graui somno euigilās, circunstantes fratres & sua plurimum vincula mirabatur, verecunde satis quidnam sibi vellēt hæc, vel quid accidisset, interrogās. Ex ea igitur hora pristinā sanitatem mentis & corporis per beati patris merita sancta recepit, nil penitus quod in illo tā graui casu fecerit aut locutus fuerit recordatus. Hæc quidem à nobis de testimonio viri reuerendissimi Heskili Danorum archiepiscopi ex occasione panis à dei homine benedicti, non sine quadam anticipatione sunt dicta.

Non modo autem hominibus, sed pecoribus etiam & armentis tam frequenter eius benedictio profuit, vt monasterij sui cellerarium durè aliquādo increparit, quòd sibi non indicans mori animalia permisisset vnde fuerāt pauperes sustentandi. Dehinc vt solitus erat, benedixit sal, & animalibus iussit apponi, ac protinus lues orta cessauit. Quod in aliis quoque monasteriis vidimus & cognouimus, vt audiens fratrum animalia mori, interdum etiam non rogatus, sed ipse prior admonens eos eodem remedio subueniret. Gaudum dicitur locus quidam Gaiziacēsium monachorum: vbi vir sanctus cum aliquando pernoctaret, exhibitum sibi iuuenem claudum oratione & benedictione sanauit: ita vt post dies paucissimos per eundem locum redeunti, incolumis & deuotus astaret.

In eisdem partibus vico cui nomen Algorrium, mulierem phreneticā populus obtulit transeunti. Cui manus imponens & orans, sanam dimisit, & abiit. Hāc in eodem vico postea vidimus viro dei cum gratiarum actionibus occurrentem. In remotis etiam regionibus quocunq; cum ecclesiæ sanctæ necessitas traxit, virtus est prosecuta signorum. Apud Viride folium (sic enim dicitur castrum territorij Tolosani) quod vt superiore libro meminimus, aliquādo pater sanctus introiens, multis ibidem virtutibus claruit: puer mancus & claudus ex vtero matris suæ, ad cuiusdam memoriam martyris, vtriusque pedis & alterius manus receperat sospitatem. Huius alteram

manum

A manum adhuc inualidam tanquam diuinitus seruatã sibi pater sanctus benedicendo sanauit, vt sanctorum innotesceret particeps esse virtutis. Caturcium dicitur ciuitas Aquitaniæ, per quam viro dei ipso tempore transitus fuit. Ibi præter alia beneficia quæ præstitit infirmãtibus multis, vnus de pueris episcopi ciuitatis ipsius, qui ex vulnere graui alterius oculi lumen amiserat, sub manu eius visum recepit. In pago quoque Engolismensi loco cui nomen est Castellare, post oblationem hostiæ salutaris, astantibus venerabilibus episcopis Lamberto Engolismensi & Gerardo Lemouicensi, puerum ex matris vtero claudum & mancum, cuius in modũ pilæ cubiti cum genibus vmbilico, pedes autem natibus adhæsissent, dei famulo offerebant. At ille singula membra edito prius signo crucis attrectans, mira facilitate extendit protinus & sanauit. Apprehendens deniq; manum eius erexit illum, & dimisit libere gradientem. Populus autem pro tantis nimirum virtutibus magnis vocibus dominũ collaudabat. Nam & die sequenti in pago Lemouicensi, in vico quem sancti Geniani nomine vocant, signa per eum plurima claruerunt. Vndique enim confluebant qui incommodis variis laborabant, & virtus erat domini ad sanandum eos. Vbi inter cæteros puer ferme decennis, cæcus ex vtero matris suæ, coram omni populo oblatus est viro dei. Qui in digitos suos expuens, & liniens oculos eius, breuem fecit orationem, & in nomine Christi aperuit oculos cæci nati. B Regnum quoque Germaniæ cum introisset aliquando vir beatus, tam excellenter enituit in gratia sanitatum, vt nec verbis exprimi nec credi valeat si dicatur. Nam & testati sunt qui affuere in territorio Constantiensi, circa vicum quem Doinguent nominant, ex iis qui diligentius vestigarunt & viderunt oculis suis, vna die illuminatos ad eius impositionem manus, cæcos vndecim, sanatos etiam mancos decem, & claudos erectos decem & octo. Cæterũ ne fecisse nos inopes copia videatur, ex innumera multitudine saltem pauca memoriæ cõmendamus quæ in locis celebrioribus facta noscuntur. Cum venisset Cõstantiam homo dei, & vndique se virtutũ eius fama diffunderet, abbas Augensis (quod intra lacum Lemanum antiquum extat & nobile monasterium) hominem (quem suis eleemosynis sustẽtabat) cæcum misit ad eum, & confestim videntẽ illum recepit. Heytersheim dicitur locus ad eiusdem diœcesim pertinens ciuitatis, sed plurimum à ciuitate remotus. Ibi quoq; sicut & in cæteris illius prouinciæ per quę transiit locis, multis in seruo suo miraculis glorificatus est deus. Vbi etiam cęcus natus sub manu eius visum recepit. Item alteri à natiuitate surdo & muto auditus redditus est & loquela. In ciuitate etiam Basilea cum ex more sermonem habuisset ad populum, vt impleretur in eo quod de sanctis apostolis legitur, qui videlicet profecti C prædicauerunt vbique domino cooperante, & sermonẽ confirmante sequentibus signis, oblata est ei fœmina muta, & confestim orante eo locuta est. Oblatus est claudus & ambulauit, oblatus est cæcus & vidit. Apud Spirensium ciuitatem, præsente Romanorum rege Conrado, qui dei hominem ab ecclesia ad hospitium deuotissime deducebat, offerebant puerum claudum, rogantes vt ei manũ imponere dignaretur. Quem signatum protinus erigens, super pedes statuit, & libere gradiebatur, in dei laudem acclamantibus vniuersis.

In capella episcopi ciuitatis ipsius, rege ipso vidente, visum reddidit cæcæ cuidam mulieri, & claudo nato gressum donauit. Multa quidem & alia in manu eius ibidem Christus effecit, sed ad exemplum pauca sufficiant. Nonnullos etiam pauperculos pueros rex ipse deuotus suis illi manibus offerens, de multorum curatione meruit gratulari. Nec modo apud prædictam Spirensium vrbem, sed apud Francouadum Maguntinæ diœcesis locum, innumeris virtutibus idem dei seruus effulsit. De tota siquidem regione quotquot patiebantur afferebant ad eum: & tantus erat concursus, vt prædictus rex cum aliquando populum comprimentem coercere non posset, deposita chlamyde virum sanctum in proprias vlnas suscipiens, de basilica exportarit. Inter plurimos sane qui ibidem adepti sunt sanitatem, senex quidam paralyticus de vicinia illa, homo notus & honoratus, multis suorum precibus, non sine multo labore introductus est ad hominẽ dei: à quo post breuissimam, vt solebat, orationem erectus protinus & sanatus, non modo incolumis, sed & fortis apparuit, vt posses credere, si videres, non tam alteratum hominẽ esse, quàm alterum. Iámque eo viriliter procedente, parabant alij tollere lectum eius in quo aduectus erat, cum reuocans eum vnus ex circunstantibus Hugo Tullensis ecclesiæ archidiaconus euãgelici illius paralytici memor, Non sic, ait, non sic vacuus reuertéris: tolle grabatum tuum, & ambula. Et imponens in humeros eius dimisit eum libere procedentem: & omnis plebs vt vidit, dedit laudem deo. Ibidem etiam puer surdus & mutus ex vtero matris suæ, sublevatus per scalam, & in fenestra accedẽs ad virum dei, sub manu eius auditum recepit pariter & loquelã. Sed & paralytica quædã mulier de eadem regione diues & honorata, ibidem recepit amissam ex multo tempore sospitatem. Dúmque exiliens ambularet, omnes quidem lætati sunt qui videbant, sed præ cæteris exultauere milites qui attulerãt & obtulerant eam. Nam & ipsius sibi particeps esse virtutis religiosa deuotio videbatur. Per idem tempus transeunte sancto prope vicum in littore Rheni positum, quẽ Bobardum vocant, & varios per vniuersam prouinciam curãte languores, oblatus est paralyticus in grabato. Audita siquidem fama virtutum à prædicto vico in occursum eius se fecerat apportari. Cui in medio populi manus imponens erexit hominem, incolumémque remisit ad propria. Eodem anno ingredienti vrbem Treuerensium seruo Christi, ex more obuiam ruit populus vniuersus. Offerunt autem ei sorores duas, quæ ab annis quatuor, amborum lumen amiserant oculorum. Quarum ille vtrique imprimens signum crucis, visum reddidit lucis: & videntes virum dei cum cæteris sequebantur. In eiusdem basilica ciuitatis cum ad altare beati Petri apostoli vir apostolicæ gratiæ immortalem hostiam immolasset, oblatus est ei claudus, & ambulauit: oblatus est cæcus, & vidit: oblata est surda mulier, & audiuit. Hæc in somnis admonitam se esse dicebat vt dei hominem peteret, cuius beneficio receptura esset auditum. Apud Confluentiam Treuerẽsis dœcesis nobile castrum ad Mosellã fluuium qui ibidem in Rhenum labitur, dei famulus pertransibat. Cúmq; paululum processisset, oblatum sibi & signatum hominẽ claudum deponi iussit & ambulare, & non fuit qui obediret. Nec mora, claudus idem retractum femoris neruum clamat sponte laxari, & dum nescit, extendi velut ab altero genu suũ, quod quamlibet ante conatus nullo modo potuisset. Mirantur omnes, probatur sub omni velocitate quod dicitur: deponitur illico, illico graditur, illico sanus & incolumis innotescit.

Non est nobis Colonia transeunda. Magna est ciuitas, magna illic dei famulo virtus affuit, magna illum deuotio coluit populorum. Ostenditur vsque hodie in claustro beati Petri (sicut à personis veridicis nuper accepimus) adolescens olim claudus, nunc libere gradiens, qui oblatus viro dei, ad impositionem manus eius gressum recepit, vnde etiam filius eius publicè cognominatur. Abbas Henricus de Suecia (cuius nos supra fecimus mentionem) nuper retulit nobis fœminam nobilem germani sui olim vxorem, cum post obitum viri sui præ dolore phrenesim incurrisset, & multo tẽpore sic se habẽs in vinculis teneretur, eidem patri sancto in præfata vrbe oblatam, & vix tenuiter in turba circunstrepente signatam, dum ex more ligata reuehitur, mentem pristinam, atque integram recepisse salutem. In eadem etiam ciuitate filiam surdam eidem patri sancto parentes nobiles obtulerunt. Hanc aiebant à pueritia traditam sanctimonialium monasterio fœminarũ, ibidem amisisse prorsus auditum, & annos plures in eodem incommodo peregisse. Cuius aures signo crucis edito pater sanctus attrectans, protinus & auditum ei, & parentibus eam reddidit audientem. Accedens inter hæc mulier honorata Coloniensis itidem ciuis, quæ alterius oculi lumen amiserat, plurima iam per quinquẽnium inutiliter sese in medicos expendisse dicebat. Et ipsam quoque continuo per signum crucis illuminans vir beatus, quod gratis acceperat, gratis dedit. Sed & matronam alteram in beati Petri basilica oblatam in lectulo, idem Christi seruus erexit protinus, & incolumẽ suis pedibus abire præcepit. Huius ex multo tempore nerui femorum fuerant sic retracti, vt nec erigi vllatenus posset, nec consistere pedibus suis. Nam ex personis aliis perhibebant qui studiosius obseruarunt, ad eiusdem viri sancti

G orationem & manus impositionem, in ciuitate prædicta intra triduum quod ibi fecit, duodecim claudos erectos, mancos duos sanatos, quinque cæcos illuminatos, loquelam redditam mutis tribus, & decem surdis auditum. Aquisgrani sede regia, dum in illa famosissima toto Romanorum orbe capella vir beatus missarum solennia celebraret, claudo homini gressum, & cæcis quatuor visum sub manu eiusdem serui sui, rex regum & dominus dominantium potenti virtute restituit.

Eodem etiam tempore intra Leodiensium fines, præter innumera alia quæ breuitatis studio prætерimus, iuxta oppidũ quod Fontanas vocant, orante eo aperuit dominus oculos cæci nati. Huius non modo oculi cæci, sed etiam ipse quoque palpebræ clausæ & emortuæ erant: quas sacratissimis digitis suis aperiẽs vir beatus, diuino munere & vigorem palpebris, & pupillis præstitit claritatem. Cõfestim denique idem puer lucem miratus ignotam, maxima cum exultatione clamabat: Video diem, video, omnes homines video capillatos. Plaudens quoque manibus & tripudians, deus (inquit) ex hoc iam non offendã ad lapides pedes meos. In vrbe etiam Cameraco celebranti missarum solennia viro dei surdum & mutum à natiuitate puerum offerebant. Quem audientem protinus & loquentem qui propius aderant, super gradũ ligneum statuêre, vt de loco eminentiori nouo sermone populum salutaret. Nec mirũ quòd mira plebis deuotio, mira protinus vo-
H ciferatio sit sequuta. Et hæc quidem super iis quæ in regno Germaniæ in manu serui sui mirabiliter operatus est deus, è pluribus pauca sufficiant. Nam & in Hispaniis vbi præsens ipse non fuit, sanctitatis eius indicia claruerunt. Cum enim fidelis seruus & prudens, preciosum dominicę crucis fructum vndique colligeret, atque iterum propagaret vbique, contigit vt de filiis suis in Hispanias mitteret, in illis quoque sicut in cæteris gentibus fructum aliquem habere desiderans. De quorum numero Albertus quidam faber in loco cui nomen est Superadum, grauissima valetudine occupatus per multum iam tẽpus iacebat paralyticus in grabato. Interim per abbatem suum incommodum suum nunciat patri sancto, & vt sui misereatur exorat. Eadem autem die qua vir beatus in Claraualle pro eodem paralytico ad petitionem sui illius abbatis orauit, currente velociter verbo virtutis, & virtute orationis, ille in Hispaniis repente cõualuit, tanquam vas plenum aqua suo sentiẽs capiti superfundi. Regressus siquidem abbas cum prædictum fratrem incolumem reperisset, diligenter sciscitatus ab eo modum & tempus suæ liberationis, certissime comperit extante in Galliis dei famulo, illum in Hispaniis esse curatum. Et quia semel ad Hispanias vertimus stylum, illud quoque quod cõtigit de viro dei reuerendissimo Petro Asturiensi episcopo, prosequamur. Is quidem Petrus nobilis genere, monachus professione, pietate deuotus, in cœnobio
I quodam quod eo tempore ipse regebat, tam vehementi dolore capitis laborabat, vt nec regulam obseruare ieiunij, nec sine pelliceis posset pileis stare. Audiẽs autem celeberrimam virtutum famam quæ per dei hominem efficiebantur, per quendam fratrem legationem mittit suæ supplicationis, & opem flagitat suæ intercessionis. Cui vir sanctus laneum quo ipse vtebatur pileum misit, & promisit ægro capiti de domini virtute remedium. Suscepit ille missam sibi benedictionem maxima cum reuerentia & deuotione. Confitens enim quàm solicite potuit delicta sua, & stola sese induens sacerdotali, ita demum velut Christi fimbriam tangens, serui Christi pileum sumpsit, & imposuit capiti suo. Nec tardauit fidei fructus, & benedictionis effectus, sed miratus & ipse est celerem protinus sentiens medicinam, & ex tunc vsque hodie ab huiusmodi languore sanus & incolumis annunciat omnibus quam experiri meruerit ipse virtutem. Nam & episcopus factus xenia illa diuisit, partem mediam suis secum in scriniis honorificentissime ferens, mediam in monasterio sub eadem veneratione deponens, nec locum scilicet vnde vocatus, nec sedem cui prælatus est, volens tanta benedictione fraudari.

Ex hoc nobis ad ea quoque quæ mirabiliter egit in regione propria, redeũdum. Nam in eo forte etiam plusquam propheta dici posse videtur, quòd propheticus ei non defuerit honor, ne in patria sua quidem. Musseium dicitur villa super Sequanam fluuium, paucis à Claraualle milliaribus distãs. Ex hac virum hydropicũ ad dei hominem adduxerunt. Cui manus imponens & orans, proprio quoque cingulo tumentem K enormiter vterum eius accinxit, præcipiens vt incolumitate recepta, præstitum sibi cingulum reportaret. Nec tardauit sanitas, sed paulatim tumor abscessit. Deniq; circa vicesimum diem gracilis incolumísque reuersus, cingulum simul & gratias multas suo retulit curatori. Exeunti alio tempore monasterij claustra, senem paralyticum ex proximo viculo (qui Mundiuilla dicitur) obtulerũt. Subsistens autem, modice & breuiter orans, tetigit hominem, & incolumem suis pedibus abire præcepit. Quo abeunte, populus multus qui in occursum viri dei confluxerat, non sine lachrymis dominum collaudabat. Item redeunti aliquando de via, præ foribus monasterij oblatus est puer surdus & mutus. Expuens igitur tetigit linguam eius, & digitos immisit in aures. Protinus autẽ aurium eius obstacula facta de medio, & solutum est vinculũ oris eius. Malenuilla dicitur vicus tribus circiter milliariis à monasterio distans. Hunc quandoque pertrãsiens vir beatus, mancam puellam tetigit & curauit, quam nunc vsque superstitem & incolumem esse nuper accepimus. Per idem tempus in finibus illis apud castrum quod nominant Burdemontem, duo milites de beati patris virtutibus conferebant: sed minus credulus alter, si hunc, inquit, sanauerit puerum, ex tunc firmius credam. Dicebat autem surdum quendã & mutum, qui apud eos nutritus, nec locutus fuisset aliquando, nec L audisset. Post dies paucos transeunte propius patre sancto, ambo pariter puerum tollunt & offerunt ei. Imposita igitur manu puero, & signans os illius & aures, allocutus est eum, & loquentem protinus & audientem dimisit. Apud Risnelmum oppidum regionis eiusdem vsque modo cernere est adolescẽtem Simonem nomine satis notum, qui præfato dei famulo claudus oblatus est, & sub eius manu gressum recepit.

Barrum super Albam dicitur oppidum, tribus, vt aiunt, leucis distans à monasterio Claræuallis. Ibi quoque sæpius per hunc hominem dei diuinæ virtutis opera claruerunt. Siquidem præter ea quæ minus diligenter curauimus vestigare, quòd omnis nostra curiositas signorum multitudine vinceretur, quatuor illic claudos ad ipsius orationem & manus impositionẽ diuersis temporibus Christus erexit, cæcos duos illuminauit, duobus æquè surdis & mutis auditum præstitit & loquelam. Sed & iuxta alterum Barrum super Sequanam ad eius tactum illuminatus est cæcus: conualuit etiam paralyticus: gressum recepit puer claudus ex vero matris suæ.

Cum reuerendissimus papa noster Eugenius tertius ex monacho Claræuallensi, & abbate sancti Anastasij, in vrbe Roma ad apostolicam assumptus cathedram, Gallias introisset, ibat cum eo vir sanctus, nec minus apostolica virtus in illo, quàm in illo dignitas præeminebat. Tantus enim ad beatum virum concursus erat incommodis variis laborantium, vt cũ M aliquando summus pontifex basilicam vbi ille missarum solẽnia celebrabat, deuotus intrasset, expleto sacrificio ex more accedentibus eis qui curam desiderabant, paulo minus idem papa cõprimeretur à turbis, & vix potuerit per ministrorum manus educi. E plurimis sane quæ in eiusdem apostolici viri facta sunt comitatu, duo scribimus quæ nos obliuisci ipsa quã vidimus magnitudo lętitiæ non permittit. Chaleta dicitur vicus inter Prouignum castrum & Sequanam fluuium cõstitutus, vbi puer ferme decennis ab anno priore paralyticus sic iacebat, vt nec ipsum caput flecteret, nisi ab altero moueretur. Quem afferentes in culcitra mater eius cæterique propinqui offerebant viro sancto prope eundem locum per stratam publicam transeunti. At ille signatum erigens statuit supra pedes suos, & ire præcepit. Nec mora, exiliit puer & ambulabat, magnificans deum: qui tandiu sanctũ prosecutus est abeuntem, donec ille inuitum licet & renitentem redire præcepit. Vbi non immerito quidem magna admodum facta est admiratio, magna exultatio omnium qui videbãt: sed præ cæteris frater iunior in ipsius tanquã rediuiui oscula ruens, multos eorum ad lachrymas vsque permouit. Hũc quidem puerum & post annos quatuor in eodem vico beato viro mater eius offerẽs, sacros monebat osculari pedes. Hic est, inquiens, pater tuus, qui tibi vitam reddidit, & te mihi. Eodem anno apud Cistercium iuxta morem abbatibus cõgregatis, prædictus

ctus papa venerabilis affuit, non tam auctoritate apostolica præsidens, quàm fraterna charitate residens inter eos quasi vnus ex eis. Vbi cum ad cellulam in qua iacebat, facto vespere & conuentu soluto dei famulus diuertisset, surdum ei puerum obtulerunt. Erat autem puer ille de vicinia eadem, & sicut postea didicimus, ex longo ante tempore vigilans in custodia gregis sui, subito terrore percussus, amiserat prorsus auditũ. Orãs itaque pater sanctus, & puero manus imponẽs, vtrum audiat sciscitatur. At ille mira deuotione proclamans, Audio domine, audio: tam firmiter amplexatus est eũ, vt vix ab eo posset auelli. Auditũ est verbum, oblatus est puer summo pontifici, aliísque personis, celeberrimúmque hoc miraculum fuit. Venerat pater sanctus ad monasterium in diœcesi Bisuntina, cui nomen est Carus locus, & erant cum eo ex abbatibus sui ordinis multi, vbi matrona quædam de finibus illis ex multo iam tempore clauda, in carro allata & oblata est ei. Orans vero breuiter, & signans eam in nomine domini erexit & sanauit, vt eadem hora incolumis remearet ad propria. Eodem tempore in monasterio Morimundo, quæ est Cisterciensis ordinis abbatia vna de primis, monachus quidam iacebat vsque adeo paralysi dissolutus, vt omnibus pene membris officio proprio destitutis, non manum posset mouere, non pedem. Interea superueniens vir beatus paralyticum visitat, manum postulatus imponit, & continuo opem sensit ægrotus. Vt tamen gratius esset miraculum, velut gradatim prius alteram manum, secundò alteram recuperauit. Exinde profecturus palliolo suo operuit postulãtem, & subito in breui obtinuit etiã reliqui corporis sospitatem. In monasterio Albæripæ monachus quidam adolescens vsum vocis amiserat, vt nec psallere inter fratres, nec à quoquam (nisi multum proximo sibi) intelligi posset quid loqueretur. Cui vir sanctus dum idem monasterium visitaret, aquam cum vino benedicens potum dedit, & post paululum frigidus ex eius pectore mira cum suauitate sudor erupit. Deinde ipsa die ab eodem incõmodo liberatus, psallere cœpit quasi vnus de cæteris fratribus: & hoc illi beneficium vsque hodie perseuerat. Cum venisset aliquando pater sanctus ad monasterium trium fontium, oblatus est ei clericus quidam ex his qui regulares nominantur, homo grandæuus & cæcus. Imposuit ei manum, & breuem ex more fecit orationem, & eadem hora videntem illum remisit ad ecclesiam suam. In Trecensium vrbe, multa per hunc dei famulum miracula claruerũt. E quibus duo quæ præsentibus episcopis Godefrido Lingonensi, & Henrico Trecensi facta sunt, memoramus. Puellã curuam in prædicti Trecẽsis episcopi domo, propinqui & noti cum multis ei precibus offerebant. Tantus verò concursus erat, vt cum eam signatam dei famulus, ac si molle lutum intra sacras manus mirabiliter formans erexisset, & erectã incedere præcepisset, locus non potuerit inueniri. Demum super mensam magnam quæ prope posita erat, statuerunt illam, & erecta libere gradiebatur, magnifice dominum collaudantibus vniuersis. Hanc quoque adhuc superstitem ab his qui eam nouere, nuper audiuimus. In eadem vrbe filiam mutam patri sancto obtulit mater, cui morbus epilepticæ loquendi ademerat facultatem. Nec mora, seruo Christi imponente ei manum, solutum est vinculum oris eius, & loquebatur recte. In eiusdem vrbis diœcesi loco cui nomen Domnamãt, cum vir sanctus missarum solennia celebrasset, cæcum illi filium obtulit pater. Expuens autem in digitos suos, & palpebras eius liniens, eadem hora videntem illum reddidit patri suo. Nec longe ab eodem vico apud oppidum Argillerias post missarum similiter celebrationem fœminam claudam quæ ibidem multo tempore mẽdica viuebat, cum basilicam egrederetur, signans & sanans, populum multum qui vndique fuerat congregatus, admiratione & exultatione repleuit. In exitu quoque oppidi quod Rosnaium vocant, paralyticum hominem sic extenuatum corpore vt solam circumferre videretur pallidæ mortis imaginem, impositum plaustro transeunti viro Dei offerunt. Is quoque vbi signatus est, deponi & incedere iussus, plaustrum suum suis pedibus incolumis sequebatur, vehementer stupentibus & in dei laudem acclamãtibus vniuersis. Alio tempore proximum castrum Brenam transiens, obuiam habuit populum multum, sicut vbique semper & vndique in ipsius occursum confluebat innumera multitudo. Vbi cernentibus cunctis fœminam claudam ex eodem oppido tetigit & erexit, quam & ibidem postea vidimus occurrẽtem ei cum cæteris, & præ cæteris gratias referentem.

In pago Senonico apud castrum quod Triangulum vocãt, inter missarum sacra solennia, fœmina cuius ibidem per annos decẽ cæcitas omnibus innotuerat, sub manu viri dei mirantibus omnibus visum recepit. Apud monasteriolum quoque vbi Yona & Sequana confluunt, præsente piissimo principe comite Theobaldo, aliísque astantibus non paucis potentibus viris, offerenti diuina sacrificia viro dei paralyticam fœminam obtulerunt, quam expletis solenniis tangens & erigens, ipsa hora sanam remisit ad propria, ita vt suis illa pedibus abeunte, grabatum in quo fuerat apportata, in eadem basilica vacuum remansisse viderimus. Eiusdem quoque diœcesis castrum Iouiniacum transeunti eidem famulo Christi, in strata publica cæcam fœminam offerebat: substitit, & breuiter orans eidem fœminæ manus imposuit, & dominus aperuit oculos eius. Vt autem videre visa est, exultatio magna secuta est omnium qui aderant, & clamantes alter ad alterum, Anna videt, Anna videt (hoc enim eidem fœminę nomen erat) copiosius vndique confluebant. Interea vir sanctus accelerans declinabat turbas, & egrediebatur, cum iuuenis quidam altero oculo cæcus ab vtero matris suę, secutus est & cõsecutus est eum. Qui quidem & ipse continuo ad eius benedictionem visum recepit, & geminata est lætitia populi prosequentis. Chableia nomen est vico qui insignẽ beati Martini basilicam habet. Nam & fundus ipse ad possessionem spectat ecclesiæ Turonensis, & eiusdem gloriosissimi confessoris. Hunc vero vicum dei famulo transeunti, claudum adolescentem populus offerebat. Quem ad eius orationẽ erectum protinus & libere gradientem, ad prædictam beati Martini basilicam deduxerunt, magnifice dominum collaudantes, qui Martini sui spiritum suscitauerat in Bernardo.

Capitulum quintum.

NONNVLLAS etiam sanitates quas in manu fidelis serui mirabiliter Christus effecit, per visum ei mirabilius præostendit, multas ipse cum fierent, animi virtute persensit: ad aliquas etiam spiritu suggerente non rogatus accessit. E quibus, ne videatur in immensum processisse narratio, exempla pauca subiecimus. Illud etiam è regione monẽtes, ne quis forte tam breuiter scribi opera tanta miretur. Siquidem multa ex his in tam breui fieri vidimus, vt tam celeriter ea proloqui nequeamus. Et cum dici soleat nihil esse facilius dictu, huic tamen dei famulo per gratiam quam acceperat, signa facere magis facilè videbatur, quàm nobis facta narrare. Egredienti aliquando monasterium patri sancto, homo quidam de finibus illis occurrens, sanandum filium offerebat. Nam intra monasterium quidem infirmis imponere manum difficilius acquiescebat, ne videlicet si cõcursus illuc hominum fieret, quies cœnobij turbaretur, & disciplina periret. Erat autẽ prædictus puer ille fatuus, & mentis inops, claudus quoq; & surdus & mutus. Qui eadẽ hora per ipsius orationẽ & manus impositionem, ab omni simul incommodo liberatus audiebat, loquebatur, & ambulabat, & sanæ mẽtis effectus à priori penitus inquietudine & furore cessabat. Cúmque eundem iam incolumem filium pater deuotus ad oratorium beatæ dei genitricis cum gratiarum actione deduceret, loquebãtur mutuo fratres, de tãm multiplici vnius incommodo pueri cõquirẽtes. Ad quos pater sanctus, flagellum, inquit, dei erat, & maligni spiritus dira vexatio. Vidi enim nocte præterita hoc eodem in loco (erat autem iuxta fluuium Albam vbi sanatus est puer) hic, inquit, vidi oblatum mihi puerum talem, exeũte ab eo spiritu nequam, omnẽ protinus recipere sospitatẽ, vsúmque membrorũ. Addidit etiam vir beatus, de eadẽ scilicet visione. Cúmque paululum processissem in eodem itinere quo nũc pergimus, iuxta proximum vicum (dicebat autem de eo quem nominant Longum campum) offerebatur mihi puella clauda, & dominus ei gressum reddebat. Audierunt & mirati sunt fratres, futuri magis attoniti expectatione miraculi, quàm recordatione præteriti. Quid enim vnquam simile mundus

G audiuit? Ventum est ad locum, inuenta est ibi protinus puella clauda, expectans dei hominem transiturũ, & à simul transeuntibus iuxta verbum quod ipse dixerat expectata. Oblata igitur ab eis qui attulerant eam, signata ab homine dei, ex dei munere gressum recepit, & ibat gratias agens. Anno altero causa extitit vt vir sanctus Lingonas peteret, inter episcopum & clerum ciuitatis illius orta graui admodum simultate. Vbi cum prima die inefficaciter laborasset, & mane facto pararet abire, dicebat fratribus, quia vidi per visum noctis introeunti mihi ecclesiam offerri claudam fœminam, & sanari. Post vnam fere horam cum iterum clerici conuenissent, præter spem omnium reformata pace, multis precibus coëgerunt illum beati Mammetis martyris intrare basilicam, & quia fames inualuerat, populum ad eleemosynam exhortari. Vbi inter loquendum (sicut prædixerat) oblata est ei clauda mulier, & erecta, mirantibus quidem omnibus, sed eis amplius qui sicut videbant factum, ita sese recordabantur audisse futurum.

In pago Treuerensi antiquum extat cœnobium, quod Rutinense vocatur: vbi celebrante aliquando missarum solennia viro dei, innumerabilis aderat multitudo. Interea Guntrannus de Sura, quod est oppidum eidem proximum monasterio, claudam fœminam fecit afferri. Hæc ex multo iam tempore repens humi erigi penitus nõ valebat, sed scabellulla tenens manibus, renes emortuos post se trahere consueuerat. Cum autem præ multitudine populi ad dei hominem introduci fœmina non valeret, in basilica media repente cõualuit, B & exiliens ambulabat, non sine lachrymis agens gratias deo. Cuius scabellula populus iubilans tulit protinus ad altare, vt sisterent ea domino & Bernardo seruo eius. De cuius nobis curatione confessus est pater sanctus, quòd præcedenti nocte sibi præostensa fuisset. Videbatur enim sibi in eadem basilica in medio populi circunstantis clandestinus & ignotus eiusmodi fœminam tangere & transire, ac protinus eandem videre sanatam, plurimum sibi ipse congratulans & exultans quòd agnitus non fuisset. Eadem etiam die rutilauit Rutinæ in beati viri præsentia lux cœlestis, cuius benedictio aliis quoque claudis duabus fœminis gressum, visum reddidit cæcis æquè duobus. Sæpissime vero contigit vt inter orandum indubitanter dei seruus agnosceret virtutem adesse diuinam. Cuius tamen modum cognitionis, nullis se posse verbis exprimere fatebatur. Nonnunquam vero cum signasset aliquos & transisset, sanatos esse dixit: & regressus aliquis ex his qui audierant, sicut dictum erat inuenit. Egressus aliquando Basileam vrbem, surdum quendam signauerat & trãsierat. Cúmq; paululum processisset, vocans Alexandrum Coloniensem, reuertere, ait, quære vtrum audiat homo. rediit ille, & illum reperit audientem. Similiter ipso die cum signasset alium cæcum altero oculo & abiret, deus, inquit, aperuit oculum eius. Hoc C etiam prædictus Alexander cum ad inquirendum reflexisset iter, ita esse cognouit. Iste est Alexander qui in eisdem diebus ad viri dei sacra monita, ostensionémque virtutum cum aliis ferme triginta seculo valefecit, & secutus est eum. A quo etiã post modicum tempus abbas est ordinatus in monasterio Tolosanæ diœcesis, quod Grandissilua vocatur.

In Constantiensi quoq; diœcesi prope castrum Frieborg cum homini cæco in via manum imposuisset, remisit qui videret eũ, & inuentus est videns. Quod de duobus aliis cæcis in pago Coloniensi prope monasterium quod Brumuillare dicitur, similiter fecit: & cum videre nunciarentur, confessus est se quoque sensisse virtutem. In territorio etiam Senonensi in oppido quod sancti Florentini nomine vocant, oblata est viro dei mulier surda, cui manus imponens per spiritum sensit virtutis effectum, cum illa adhuc stupida & tumultuosa (vt est genus illud, & vt ipsa ante solebat) nihil se audire clamaret. Mane autem facto cum nec illa rediret, nec alter aliquid indicaret de ea, sciens sanctus diuinam illi misericordiam affuisse, accersiri fœminam iubet. Inuenta igitur auditum recepisse, venit glorificans deum, & dei famulo gratias agens. Egrediebatur idem pater Metensium ciuitatem, & ex more deuotus eum populus deducebat, cum episcopo eorum Stephano, & fratre eius Reinaldo Barrensi comite, K aliísque personis tam ex clericali quàm ex militari ordine multis. Interim causa extitit vt rogaret nobilem virum Henricum de Salinis super verbo quodam quod ipse ei episcopus & alij qui conuenerant suggerebant: vt videlicet Metensi ciuitati & populo pacem daret, cui grauiter inimicabatur. Ille vero renuere penitus & abiurare, nec vllis precibus flecti. Inter hæc superuenientes alij offerebant beato viro hominem surdum, obsecrantes vt ei manum imponere dignaretur. At ille fidei zelo succensus, sicut interdum ob causas necessarias terror quidam & auctoritas supra hominem in eius facie rutilabat, conuersus ad militem, Tu nos, inquit, audire contemnis, quos continuo coram te audiet surdus. & imponens manus homini, signauit eum, & in aures eius digitos misit. Quo protinus audiente, pauens Henricus & tremens ruit ad pedes hominis dei, humiliter satisfaciens, & libere annuẽs quicquid fuerat postulatus. Transiens aliquando seruus Christi Brenam oppidum, mendicantem in platea vidit fœminam cæcam. Quam aliquantisper intuitus, cum ex more à transeuntibus eleemosynam flagitaret: Tu, inquit, petis argentũ, & deus tibi visum donabit. Accedens ergo tetigit eam, & oculos eius aperuit. Quæ beneficium sentiens insperatum, non minus misericordiæ magnitudinem, quàm lucem insolitam mirabatur.

Inter primas propagines quas hæc abundantissima vitis emisit, in Remorum parœcia monasterium Igniacense plantatum feliciter radicauit. Quod aliquando visitans idem san- L ctus, vicum Maternæ fluuio proximum quem Riuolium nominant, pertransibat. Vir quoque magnificus & deuotissimus eius amator Sanson Remorum archiepiscopus comitabatur illum, solita veneratione deducens. Senex autem claudus ad mendicãdum positus erat in via, cui vnus è fratribus eleemosynam dedit. Securus abbas sanctus, cum iam hominem pertransisset, conuertit se: & paulisper intendens in eum, quid patiatur interrogat circunstantes: & sibi illum præcipit exhiberi. Suspicati homines quòd esset ei amplius aliquid ipse daturus: Domine, inquiunt, claudus est, nec moueri potest. nos ad eum feremus quod volueris dare. Quo respondente verbum & dicente, Tollite eum, & afferte ad me: primo quidem præ admiratione mutuo sese intuebantur, ignorantes quid esset facturus. Demum agnoscentes eum, clamabant adinuicẽ: Abbas est Claræuallis, & protinus illũ sanabit. Nimirum solitus erat, quoties poterat, operam dare ne in vicis agnosceretur, & interdicere sociis ne cui ex occurrentibus manifestarent eum, aut de eo aliquid loquerentur, sed quærentibus quis trãsiret dicerent monachos esse, aut aliquem de personis simul euntibus nominarẽt. Igitur agnito dei famulo ruunt vndique, & leuantes hominem ferunt & offerunt ei. Qui imponens vtranque manum capiti eius, & in cœlum suspiciens ac breuiter orans, deponi illum iubet, & ambulare. Excusante eo, & M dicente, non possum: ego tibi, ait, in nomine domini & eius virtute præcipio, vade, & sanus esto iam ab hac hora. Quid plura? Statim depositus, statim sanatus est, statim libere gradiebatur repletus stupore & extasi in eo quod contigerat sibi. Sed & vicini eius & noti pariter cõgratulantes dominum collaudabant, qui miserabilis hominis & meritum simul & votum abundãtia suæ pietatis excessit. Vnde etiam vsque hodie locus ab incolis demonstratur vbi signum tam euidẽs diuinæ virtutis effulsit, vbi senex claudus ex multis annis tota inferiori corporis sui parte præmortuus, & à renibus deorsum omni prorsus membrorũ destitutus officio, dum stipem postulat, sanitatem recepit. Hic fuit viri sancti nouissimus in Remorum partes ingressus: siquidem factum est hoc ante sacram eius depositionem corporis anno vno. De qua felicium eius actuum felicissima consummatione erit nobis iam, sed sub alia narratione, dicendum. Nimis enim fallitur si quis arbitratur huius sanctissimi viri facta mirifica posse cuncta narrari: & tam necesse est multa sileri, quàm impossibile omnia comprehendi.

Explicit liber secundus, qui & quartus.

Incipit

A *Incipit liber tertius, qui & quintus.*

Capitula libri quinti.

Capitulum.j.

QVòd sanctus Bernardus transitum suum præsciuit: & de pace Metensium, & miraculis ibidem factis. Capitulum.ij.

Promittit Claræuallensibus nunquam se eis aliquando defuturum, & quomodo, & quo anno transierit, & quo regnante rege. Capitulum.iij.

De reuelationibus & miraculis post eius transitum factis.

Capitulum primum.

CVM post multos iam labores dominus dilecto suo Bernardo Claræuallensi abbati diu desideratum preciosæ mortis somnum dare disponeret, & fidelem seruum in requiem introducere suã, cœpit magis ac magis promptus in ipsum proficere spiritus, caro infirma deficere. Cognoscens enim vir sanctus prope esse iam brauium, solito currebat alacrius, & terrestris suæ habitationis dissolutionem sentiens imminere, votis vberioribus aspirabat ad habitationem ex deo, domum non manu factam æternam in cœlis. In cuius purisimo pectore sacri sese desiderij flamma non capiens, crebris erumpebat indiciis, B & ignitum eloquium vehementer feruoris interni vehementiam declarabat: sicut in sanctis animalibus per prophetam inter cætera describuntur scintillæ quasi aspectus æris candentis. Corpus lectulo decubans variis exercebatur incommodis, animus tamen nihilo minus liber & potens, quę dei erant exercebat inuictus, non cessans in mediis quoque doloribus meditari sacrum aliquid aut dictare, orare affectuosius, fratres studiosius exhortari. In oblatione hostiæ salutaris, quam vsque ad defectum vltimum vix aliquando intermisit, artus sibi vix cohærentes vigore spiritus sustentabat, semetipsum pariter offerens acceptabilem hostiam deo in odorem suauitatis. Quo tempore ad auunculum suum Andream militem templi, qui & regionis Hierosolymitanæ maxima columna habebatur, epistolam scribens inter cætera ait: Ego enim delibor, nec puto me longum facere super terram. Cum adhuc pater sanctus in suo Claræuallensi cœnobio licet lectulo decubans cursum vitæ viriliter consummaret, grauis admodum plaga Metensi populo superuenit. Egresi enim in multitudine graui aduersus vicinos principes, à quibus præter morem lacessitam se esse tanta ciuitas indignabatur, traditi sunt multi in manus paucisimorum. Conclusi denique inter Frigidimontis (sic enim eum appellant) & Mosellæ amnis angustias, ac mutuo sese impetu collidentes, vna hora (sicut dice- C batur) plusquam duo millia corruerunt, quidam gladiis trucidati, plures amne submersi. Vehementi igitur indignatione concepta, nobilis illa ciuitas totis ad vltionem viribus parabatur, cum è regione aduersarios quoque & fortiores præda copiosa, & audaciores fecisset euentus. Imminebat totius prouinciæ certa vastatio, cum venerabilis eorum metropolitanus Illinus archiepiscopus Treuerensis, dolens anxiè de præteritis, sed adhuc grauiora formidãs, vnicũ in tanta necessitate refugium petiit & expetiit virum dei. Veniẽs ergo Claramuallem, ipsius atque omnium fratrum vestigiis tota humilitate prostratus, rogabat & obsecrabat vt se tantis dignaretur opponere malis, quibus alter nemo posse modum ponere videretur. Dominus autẽ, sicut semper fidelis serui sui direxerat vias, & in pręcipuis quibusque causis aptisimo vsus fuerat instrumento, ex paucis antè diebus ægritudinem corporis eius aliquatenus releuarat. Quibus diebus cum ad literas venerabilis Hugonis Hostiensis episcopi rescriberet, ait: Verum est quod audistis. Infirmatus sum vsque ad mortem, sed interim vt sentio, reuocatus ad mortem, atque hoc (vt me sentio) non diu. Vitam quippe mortalem, mortem magis, quàm vitam reputans, nõ à morte, sed ad mortẽ reuocatum se sentiebat, cum ab exitu reuocaretur, licet sentiens haud diutius retinendum. Quod quidẽ sæpius erga eum prouidentia diuina disposuit, in cuius manu erat ei placita anima illius, vt quotiens eum grandis aliqua necesitas euocaret, vincente omnia animo vires corporis nõ deessent, mirãtibus qui videbãt, eum & robustos D homines in tolerãtia superare. Expletis nãque negotiis velut in se rediẽs, multiplicibus infirmitatibus laborabat, vt vix viueret feriatus, qui occupatus deficere nesciebat. Cui in opere nouissimo tam manifeste támque magnifice diuina affuit virtus, vt ex laboribus vires capere videretur. Accidit autẽ cum in prædicti Mosellæ fluuij littore residentibus hincinde partibus mediator fidelis rogaret quæ ad pacẽ erant, vt pars altera, ex tãta siquidẽ hostiũ strage ferocior, quod exigebatur obstinata animositate renueret. Subito denique tanquam agitati furiis discesserũt, virum dei insalutatũ, solam vero cęteris omnibus relinquentes desperationẽ pacis. Nec sane ex cõtẽptu aliquo, sed ex metu reuerentiæ eius inire fugã: siquidẽ verebantur ne præsentium mentes (quálibet improbas) facile flecteret, minus considerantes quid ille per spiritũ nusquam absentẽ posset etiã in absentes. Iam conuentus in magno turbine soluebatur, sola vtrinque meditabantur arma, sola inibant consilia malignandi, cum vir sanctus eos qui secum venerant consolatus fratres: ne turbemini, inquit, licet enim per multas difficultates, omnino tamen pax desiderata proueniet. Quibus etiam vnde id nosset innotuit dicens: Videbar mihi per nocturnum soporem missam celebrare solennem. Cúmque expleta paulo minus oratione prima recordarer angelicum ex more canticum (id est Gloria in excelsis deo) præcedere debuisse, erubui, & quod oblitus omiseram cãticũ inchoans, vobiscum pariter ad finem vsque cõpleui. Iam medium no- E ctis transierat, cum vir sanctus de prædictorum pœnitudine principum legatione suscepta, iucundè satis cõuersus ad suos: agnoscite, ait, promissæ nobis canendæ gloriæ & cantici pacis præparationem. Interim ergo partibus cõuocatis, per dies aliquot de pace tractatum est, & ob maximas difficultates occurrentes vtrinque sæpius desperatum, nisi quòd omnes iam consolabatur quæ omnibus innotuerat abbatis sancti tam certa de reformanda pace promisio. Nec parum ipsa dilatio profuit, his præsertim qui variis incommodis laborantes remedia consequebantur in carne, seu etiam qui videntes ædificabantur in fide. Tantus enim concursus erat, vt multitudine pariter atque importunitate sua ipsum quoque negotium componendæ pacis pene desperabiliter impedirent, donec quæsita tandem in medio flumine insula, partis vtriusque primarij in nauiculis accesserunt. Vbi compositis omnibus secũdum quòd fidelis arbiter diffiniuit, datis sibi inuicem dextris reconciliati sunt in osculo pacis. Inter omnes sane quas per manum serui sui ibidem præstitit dominus sanitates, celeberrima fuit cuiusdã curatio mulieris. Hæc ab annis octo pessima ægritudine laborabat, vehemẽti tremore & validis motibus vniuersa pariter membra concutiente. Cum autem videretur grauioribus ortis difficultatibus propemodum excidisse spes pacis, domino disponente venit mulier ita tremens, F nec minus horribilis, quàm miserabilis, & omnes pariter ad spectaculum cõuenerũt. Orãte denique dei famulo, sub oculis omniũ paulatim cõcusione sedata, perfectã adepta est ꝓtinus sospitatẽ. Quæ res in tantã admirationẽ etiã durisimos quosque permouit, vt percutientes pectora sua, per horã fere dimidiam cũ lachrymis acclamarẽt. Tantus deniq; factus est impetus & concursus procidentiũ & deosculantium viri dei sacra vestigia, vt propemodum cõprimeretur, donec tollentes eum fratres, & imponẽtes in nauiculã à terra modice subduxerunt. Cúmq; accedẽtes ad se principes (vt cœperat) pro pace rogaret, suspirãtes dicebãt: Oportet nos libenter audire eum quem (vt ipsi cernimus) deus diligit & exaudit, & audito eo multa facere, pro quo tanta facit in oculis nostris. Quibus ille (vt semper cautus erat competenter huiusmodi gloriam declinare) non propter me, inquit, sed propter vos facit. Simili quoque miraculo & in simili opportunitate, ipsa etiã die Metensium animos dominus inclinauit ad pacem. Ingressus enim sanctus Metensium ciuitatem, episcopum simul & populum ad ea quæ pacis erant, vehementer vrgebat. Grauiter autem vrebat illos vulnus acceptum, quibus enim valide satis reponere cogitauerãt, secus quàm vellẽt remittere cogebãtur. In ipsa hora oblata est ei mulier paralytica, de ciuitate eadem. Cui manus imponens, & orans, dignatus est palliolũ quoque proprium quo vtebatur ipse, superextendere ei, tenendúm-

G que episcopo tradere propè astanti, & sub eodem velamine debilia tangere membra. Expleta autem oratione, & benedictione data erexit illam: omnibúsque mirātibus per medium illorum incolumis ibat, quam attulerant in grabato. In flumine quoque Mosella dum ob intolerabilem concurrentium multitudinem vir beatus nauicula veheretur, vnus ex his qui curari desiderabant cæcus clamabat in littore obsecrans vt du ceretur ad eum. Cúmque ille iam pertransiret, audiens homo nauigantem post eum in nauicula altera piscatorem, diffibulatam protinus chlamydem qua erat opertus, porrigens dabat illi, vt in nauicula reciperetur. Factum est & vt peruenit ad sanctum, iuxta suæ fidei magnitudinem magna velocitate sub manu eius visu recepto miratus clamabat videre se colles, videre homines, videre arbores, & cætera vniuersa. Paucis ab eodem loco milliariis distat cœnobiū quod sancti Benedicti nomine vocant. Vbi puer claudus, & à renibus infrà omni prorsus membrorum destitutus officio, solis ad mouendum manibus vtebatur & renibus, pedes emortuos post se trahens, quem ex Burgundiæ partibus pater aduectum ante annos quatuor ibi reliquerat, & ex tunc fratrum eleemosynis alebatur. Itaque cum beati patris aduentum & virtutes quas dominus operabatur in ipso, per omnem circa prouinciā celebris fama vulgaret, impositum plaustro eundem puerū fratres prædicti cœnobij adduxerunt ad eum, rogantes vt solita pietate misero subueniret. Acquieuit, imposuit manus, orauit, & eadem hora sanum reddidit, firmiter stantem, firmiter ambulantem. Denique sicut ab eiusdem loci abbate nuper accepimus, vsque hodie fratrum pecora idem puer incolumis sequitur & custodit: & si quis desiderat scire, Ioānes est nomen eius. Alter etiam claudus in eiusdem monasterij vicinia degens, eodem tempore ad prædicti patris sancti benedictionem sanatus est, & gressum recepit. Sed & prope Leucorum vrbem, loco cui nomen est Gunderuilla, idem vir dei fœminam cœcam illuminauit sub oculis plurimorum qui de tota confluxerant regione. Cæterum nimis difficile, aut omnimodis impossibile foret, itineris illius magnalia vniuersa complecti. Sed neq; propositi nostri est eiusmodi modo prosequi signa, & narrandis virtutum operibus operam dare. Hic enim viarum tuarum pater dulcissime finis beatus, & hic labor vltimus fuit. In hoc opere non minus vtili, quàm difficili, nec minus desperatæ quàm necessariæ pacis, labores tuos gloriose compleuit, qui magnifice semper honestauit te in laboribus tuis, te in suo nomine, & nomen suum in te glorificans, rex gloriæ dominus deus tuus.

Capitulum secundum.

I VT expleta Metensium reconciliatione, & prouinciæ illi pace reddita, abbas sanctus ad monasterium rediit, graui admodum iamiámque deficientis incommodo corporis occupatus, in tanta animi suauitate & dulcedine spiritus quotidie propinquabat ad exitum, ac si in portu nauigans paulatim vela deponeret. Euidenter quoque fratribus aiebat: Hæc sunt verba quę loquebar ad vos cum præterita hyeme ægrotarem, non vobis esse quod adhuc timeretis: æstate proxima imminere mihi credere me huius corporis dissolutionē. At quàm euidenter, proprio didicimus experimento, quòd de sanctis apostolis euāgelia sacra testantur, quòd dum suam illis prædiceret dominus passionem, erat verbum absconditum ab eis, & capere non valebant. Nimirum quod tam vehementer horrebat animus, minus facilè persuadebatur vt crederet, præsertim cum & ipse compatiens filiis eiusmodi verba supprimeret. Cæterum factis quodammodo clamans, Opera consummaui, quæ dedit mihi pater vt facerem: magis ac magis actus omittere, affectus retrahere, & sacrorum funibus desideriorum sedula intentione praiactis, vicino iam littori hærere firmius, & commodius applicare. Denique cum venerabilis antistes sedis Lingonicæ Godefridus de quibusdam eum solicitaret agendis, & minus apponere animum miraretur, Ne mireris, inquit. ego enim iam nō sum de hoc mūdo. Videns autem pater sanctus compassionis & misericordiæ visceribus affluens, charissimos sibi fratres & filios miserabiliter admodum tabescentes, & arescentes præ timore & expectatione superuenientis desolationis grauissimæ, & lamentabilis orbitatis, dulcissimis eos consolationibus refoue- K bat. Et monens eos in tuto diuinæ clementiæ sinu spei fideíque suæ anchoram per inconuulsibilem charitatem firmius radicare, se quoque promittebat nec post mortem aliquando defuturum. Propensius autem, quàm noster queat exprimere sermo, rogans obsecránsque per multas lachrymas, timorem dei, & sacræ puritatis ac totius perfectionis amorem nostris imprimere animis conabatur. Sed & monebat & cum lachrymis obtestabatur, vt si quid forte virtutis aut exemplo nobis aliquando commendasset aut verbo, id æmularemur, id firmiter teneremus, & proficeremus in eo: aliis quidem verbis, sed eodem spiritu illud apostolicum loquens: Rogamus vos & obsecramus in domino Iesu, vt quemadmodum accepistis à nobis quomodo vos oporteat ambulare, & placere deo per omnia, sic & ambuletis, vt abundetis magis. Atque vtinam tam efficaciter persuaserit, quàm affectuose suasit. Modum autem ægritudinis eius si quis nosse desiderat, extat epistola quam ad amicum quendam paucissimis diebus ante sacram à nobis profectionem suam ipse dictauit: quam nimirum huic nostræ narrationi duximus inserendam, quòd videlicet etsi aliena quoque de ipso, amplius tamen nos ipsius de se verba delectent.

Epistola ad Arnaldum Bonaeuallis abbatem, qui & quaedam xenia mittens, de valetudine eius fuerat sciscitatus. L

SVSCEPIMVS charitatem vestram in charitate, & non in voluptate. Quæ enim voluptas, vbi sibi totū vendicat amaritudo? Nisi quòd solum nihil comedere, vtcunque delectabile est. Somnus recessit à me, ne vel beneficio sopiti sensus dolor vnquam recedat. Defectus stomachi, fere totū quod patior est. Frequenter & in die & in nocte exigit confortari modico admodum qualicunque liquore. Nam ad solidum omne inexorabiliter indignatur. Hoc parum quod dignatur admittere, non sine graui molestia sumit: sed timet grauiorem si sese vacuum omnino dimiserit. Quod si pluscculum quid interdū admittere acquiescat, id grauissimum. Pedes & crura intumuerunt, quemadmodum hydropicis contingere solet. Et in his omnibus ne quid lateat amicum de statu amici solicitum, secundum interiorem hominem (vt minus sapiens dico) spiritus promptus est in carne infirma. Orate saluatorem (qui non vult mortem peccatoris) vt tempestiuum iam exitum non differat, sed custodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis, vt is qui insidiatur, inuenire non possit vnde figat dentem, & vulnus infligat. Hæc ipse dictaui, sic me habens, vt per notam vobis manum agnoscatis affectum. Hoc exemplar epistolæ, quam, vt nos diximus, & ipsa quoque eiusdem verba declarant, pater sanctus M exitu iam imminente dictauit. Ex cuius tenore possit nimirū diligens lector sacrum illius vel ex parte aliqua pectus agnoscere, quanta illi in ipsa sui ruina corporis, tranquillitas mentis, serenitas animi, suauitas spiritus, quanta sub fiducię culmine radix humilitatis. Sed & nostros ei inter hæc animos aliquatenus æstimare ac sibimet exhibere licebit, vultus exangues, singultus graues, crebra suspiria, anxias cogitationes: nimirum cum thesaurus tantus & tam amabilis adhuc nobis esset in manibus, & tamen nec spes esset diutius retinendi, nec facultas pariter commeandi. Nec lugendum nobis vllatenus super illum, qui in gaudium domini dei sui feliciter inuitatus intrabat, sed super nos vtique quibus erat iā vita tædio, & adhuc mors timori. Iam enim tibi serue bone, bonum illud Euge dicebatur à bono domino: sed nostra grauis erat in hac separatione cōditio, post mirificam lucem horrere magis tenebras subintrātes, post aurea secula grauius ferre ferreum quod successit. Igitur ante patris huius excessum accedētes ad eum filij, quos per euangelium genuerat, piissimum eius animum lachrymabili supplicatione pulsabāt, & hęc atque huiusmodi loquebātur: Nūquid nō misereris huic monasterio pater? nūquid nō cōpateris nobis, quos tantæ pietatis affectu maternis lactasti vberibus, paterna consolatione fouisti? Quomodo sic exponis labores tuos, quos in loco hoc laborasti? quomodo tā dilectos hactenus filios sic relinquis? Tūc vero flēs ipse cū flentibus, & colūbinos oculos in cœlū porrigēs, ac mēte tota apostolicum

A apostolicum illum concipiens spiritum, testabatur coarctatū se è duobus,& quid eligeret ignorantem, diuinæ totū tribuere arbitrio pietatis. Nā & hinc paterna illum vrgebat charitas filiorū votis annuere vt maneret,& inde trahebat Christi desiderium vt migraret. Cui tamen ab olim iam atque altius radicata in pectore eius humilitas persuaserat, vt ex intimo cordis affectu seruum inutilem se esse diceret, & arborē sterilem reputaret, ex cuius vita nullus sibi fructus, nullus alteri cuiquam proueniret. Nā & solitus erat in familiari collocutione fateri, vix credere se hominibus, quòd sic eum sibi vtilē crederent vt dicebant. Sed nec paruum sese in suis super hoc cogitationibus perhibebat aliquādo sustinuisse cōflictum, quòd nec tam veraces homines fallere velle, nec tam prudentes falli posse verisimile videretur, cū alterutrum excusare nō posset. Quem enim totus mirabatur orbis, solus ipse (quod erat mirabilius) non videbat, suæ videlicet operationis opinionísve splendorem, sicut ille quondā vir simplex & rectus nec solem cum fulgeret, nec lunam incedētem clare, vidisse se memorabat. Nouissime cum exterioris habitaculi vndique iam soluta compago, desiderāti animæ liberum præstaret egressum, magnus ille dies illuxit quo perpetuus illi ortus est dies, ad cuius exitum vicini episcopi cum abbatum & fratrum copiosa multitudine fuerant congregati. Hora autem diei pene tertia singularis lucerna suæ generationis sanctus ac vere beatus abbas Bernardus à corpore mortis in terram viuentium feliciter B Christo duce migrauit, ex filiorū circūstantium, & inter graues singultus ac lachrymas vberes vtcunque psallētium choro, ad multorū, quos ipse præmiserat, cœtus trāsiens lętabundos, ad sanctorum cuneos gratulātes, ad obuia agmina angelorum. Felix anima, quam sic leuabant excelsa suorum priuilegia meritorum, quam sic pia filiorum prosequebantur inferiorum vota, sic quoque superiorum desideria sacra trahebāt. Felix illi & vere serenus dies, quo plenus ei meridies Christus illuxit. Dies cunctis vitæ suæ diebus tantis ab eo expectatus desideriis, expetitus suspiriis, frequētatus meditationibus, orationibus præmunitus. Felix transitus de labore ad refrigerium, de expectatione ad præmium, de agone ad brauium, de morte ad vitam, de fide ad notitiam, de peregrinatione ad patriam, de mundo ad patrem. De quo trāsitu eius multa nouimus apparuisse quàm multis, & quidem non indigna relatu, sed difficile nimis singula vestigare, & scribere omnia nimis longum. Nam & vsque modo multipharie multísque modis paternus erga filios amor, vere etiam nūc, immo nunc verius viuens & vigens crebris reuelationibus eorum dignatur solari lachrymas, releuare mœstitiam, vt quo dulcius ei gaudēt, minus anxiè doleant sibi. Si qua tamen ex his minus prolixam desiderantia narrationem, lector scire desiderat, proprio C magis & nouissimo credimus reseruāda capitulo. Interim cętera prosequentes quanta possumus violentia animos auertamus ab illo tam graui gemitu & rugitu, quo nimirum grex miserabilis pastore migrante personuit. Parcamus paginæ, & quantum possumus stringamus oculos, palpebras complodamus aduersus lachrymas, quibus in illo suæ claritatis abscessu vallis nostra fluebat, ecclesiæ protinus vniuersę calicem sui propinatura mœroris, cui hactenus consueuerat stillare dulcedinem, gaudia fundere, fluere consolationes. Cum fidelis minister & sacerdos altissimi feliciter ingreditur in locum tabernaculi admirabilis, ad altare dei, sacram ei & acceptabilem hostiam sui spiritus oblaturus: corpus etiam rite paratū & ornatum sacerdotalibus indumētis, oratorio beatæ dei genitricis infertur. Plurima quoque nobilium & ignobilium de vicinis quibusque locis gemebunda protinus turba cōuenit, & vallem totam ploratus & vlulatus multus implebat. Amarius tamen pro foribus monasterij lamentabatur sexus miserabilior mulierum, quòd accedētibus ad beata vestigia viris, monastici ordinis disciplina inexorabiliter eis etiam tunc negaret ingressum. Biduo mansit in medio gregis pastor extinctus dum pristina illa dulcissimi gratia vultus nil minorata, sed aucta magis, omniū in se figeret oculos, animos traheret, sepeliret affectus. Crescebat autem supra modum ruens vndique populi multitudo, & intolerabilis iam fiebat impetus concurrentium, ac desiderabiles tenentium pedes, osculantium manus, applicantium panes, baltheos, nummos, & alia quæque seruanda sibi pro benedictione, & var[illegible] qualiter ipse singu- D tura. Maxime autem parati in diem tertium. [illegible] in seipso sancti- ca proxima præstolabantur reponendi sacri corpo[illegible] [illegible]lesia dei ram, copiosius vndique conuenturi. Nam & secunda d[illegible] tus circa meridiem populus fuerat congregatus, & tanto pietatis zelo stipati vndique sacrum corpus obsederant, vt nulla pene episcopis reuerētia, nulla fratribus haberetur. Vnde veriti ne quid simile aut forte grauius accideret die tertia, præoccupantes horam, & mane diuina ex more sacrificia cōsummantes, sicut & biduum iam in celebratione missarum & iugi fecerant psalmodia, purissimum illud balsamum suo vasculo commisere, in lapide reponētes lapidem preciosum, optimam margaritam. Consummatis ergo feliciter vitæ suæ diebus, & annis circiter .lxiij. expletis, dilectus domini Bernardus Claræuallensis cœnobij primus abbas, aliorum quoque amplius quàm centum .lx. monasteriorum pater, xiij. kalend. Septembris inter filiorum manus obdormiuit in Christo. Sepultus est autem. xj. kalend. eiusdem mensis ante sanctum altare beatæ virginis matris, cuius fuerat deuotissimus ipse sacerdos. Sed & pectori eius ipso in tumulo capsula superposita est, in qua beati Thaddæi apostoli reliquiæ cōtinentur, quas eodem anno ab Hierosolyma sibi missas, suo iusserat corpori superponi, eo vtique fidei & deuotionis intuitu, vt eidem apostolo in die communis resurrectionis adhęreat. Facta sunt hæc eodem anno quo beatus papa noster Eugenius tertius, E eiusdem patris sancti in conuersatione sancta filius, ab hac luce vel ab hac magis caligine migrauit ad lucem, cuius merita in ipsa cui insigniter præfuit vrbe, miraculis pluribus illustrata coruscant: successore eius Anastasio Romanæ ecclesię pręsidente, regnantibus autem in Romanorum imperio Friderico illustri: in Francorum regno piissimo rege Ludouico filio Ludouici: principatum ecclesiæ vniuersæ ac totius creaturæ visibilis & inuisibilis monarchiam tenente dei filio Iesu Christo, Anno ab incarnatione sua millesimo centesimo .liij. Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus in secula seculorum. Amen.

Capitulum tertium.

IAM de suprà memoratis reuelationibus pauca dicturi, ab eo sumamus initium quod prædictum est anno septimo antequam fieret. Erant duo fratres in monasterio, de sacra beati patris vita & felicibus eius actibus colloquentes: quorum alter ab ineunte adolescentia educatus ibidem, ad alterum ait: Nosti quot annos sit victurus hic beatissimus pater noster? Cui ille: Nescio, inquit. Et alter: Ego, ait, noui eum sex aut septem annos adhuc in carne victurum. Hoc autem vnde sciret, minime iam scire possumus, quia nec tunc indi- F cauit, & ante patrem sanctum ipse decessit. Porro alterius hodiéque superstitis relatione hoc verbum nobis innotuit, qui tunc magis miratus est se audisse, quando vt ab olim audierat, ita vidit. Talis vero ille est, de cuius testimonio nec nos ambigimus, nec cuilibet alteri qui eum nouerit, credimus dubitandum: neque id solum, sed quod non minori dignum admiratione videtur, nomen quoque & personam successoris ipsius indicante sibi eodem fratre ex tunc innotuisse testatur. Manifeste enim eadem hora frater ille prædixit, quia dominus Robertus, qui hodie abbas est de Dunis, post hunc beatum patrem abbas futurus est Clarȩuallis. Nam quod disiunctiue sex vel septem annos victurū dicebat, ad hoc pertinuisse videtur, quòd inuentus sit terminus idem vltra sextum annum, intra septimum tamen. Prope erat iam tempus, & festinabat pater sanctus ad metā. Infirmabatur enim, sicut in huius libelli principio memorauimus, adeo vt illa iā infirmitate ipsius perfici virtus, iam imminere exitus videretur. Interea fratres instare supplicationibus & obsecrationibus, quibus poterant apud deū. Vnde etiam sanctus ipse cognoscēs eorū precibus desiderium suum differri, cū aliquanto melius secundum corpus habere cœpisset, congregatis fratribus hæc eadē verba loquutus est: Quid tenetis miserum hominem? Fortiores estis, & inualuistis. Parcite quæso, parcite, finite me abire. Prius tamen cum in summo periculo & timore fratres omnes in orationibus humiliarent animas suas, vni eorum visio

talis apparuit. Occurrebat cum multa exultatione viro dei extra monasterij claustra innumerabilis multitudo. In qua tamen processione, solos quatuor praeeuntes idem frater qui videbat agnouit, magnum illum dilectorem eius atque dilectum, cuius & ipse in libro quarto De consideratione cũ laude meminit, Gaufridum episcopum Carnotensem, Humbertum quoque qui Igniacensis cœnobij fuerat primus abbas, & duos eius fratres germanos, Guidonem scilicet & Gerardum. Exceptus itaque reuerenter, & post osculum pacis amica diu colloquia miscens pater sanctus ac beatus cũ his quatuor stabat, expectante seorsum multitudine caeterorum. Nouissime salutantes eum praedicti viri ex hoc sibi iam redeundum esse dicebant. Tum vero expalluit ille, & circumfusa sibi mœstitia internum declarans animi dolorem, quid ergo, ait, sine me vultis abire? Et illi: Non potest adhuc tuo & nostro satisfieri desiderio, donec veniat tempus nouorum. Dicebant autem tempus nouorum quo fruges nouae colligerentur, sicut euidenter postmodum probauit euentus, dum in Augusto mense decessit. Manè ergo frater ille cui hoc ostensum fuerat, consolatus est caeteros velut iam imminentem patris obitum formidantes, & quod viderat & audierat indicauit. Adhuc autẽ hyems erat. Eodem tempore altera quoque visio prioris confirmatio fuit: nisi quòd euidẽtius iam vtriusque completa veritas probat quàm euidẽter in vtraque quod futurum erat dominus reuelauit. Videbat enim frater quidam, & ecce parabat vir beatissimus ascendere Hierosolymã, iámque ipso in procinctu itineris erat. Ad quem venerabilis Odo, qui à primis fere annis strenue satis & laudabiliter conuersatus in monasterio absentium consueuerat praepositorum supplere vices, reuerenter accedens, dicebat se praecessurum. Cuius visionis sic ostensa est veritas, vt praedictus vir deo dignus ad cœlestem Hierusalem, vbi vere visio pacis, parantem iam egredi, & paulo post secuturum patrem sanctum, felici functus legatione praeiret. Sed & abbas quidam satis ei habitatione vicinus, nec minus affectione deuotus, paucis diebus ante felicissimum patris huius excessum videbat eum preciosissimis ornatum sacerdotalibus indumentis, & excellenti perfusum gloria, cum ingenti solennitate ad altare deduci. Ad cuius introitum ecclesia magna magnis resultans vocibus exclamabat: Puer natus est nobis. Vere etenim puer ipse erat, mitis & humilis corde, & sicut paruulus accipiens regnum dei: in cuius meritò gratulabunda natali angelica multitudo, & omnis pariter sanctorum ecclesia, dum nobis videretur mori, sibi illum nasci, dum hic consummaretur, ibi incipere, non tam sonoris vocibus, quàm votis paribus concinens exultabat. Si enim ad vnius pœnitentiam peccatoris tota illa cœlestis regio in laetitiam suscitatur, quaenam illi gaudia exhibuisse credẽdus est, per quem gaudia tanta receperat de tam multorum conuersione & pœnitentia peccatorum? Quis enim valeat aestimare quantis in seculari habitu & conuersatione manentibus, quantis etiam ad alias virorum seu fœminarum congregationes transeuntibus, per huius fidelis famuli ministerium dedit dominus pœnitẽtiam ad salutem? Aut quis numeret eos qui sub eius cura in centum sexaginta monasterijs per dei benignitatem ad pœnitẽtiam sunt adducti? Nam ex his solis qui speciales eius filij videbantur, praeter eos qui iam cursum vitae feliciter consummauerant, praeter eos qui per alia loca fuerant propagati, ea die qua felicissimus pater ex Claraualle montẽ ascendere meruit clariorem, reliquit habitantes in ea septingentas ferme animas domino seruiẽtes. Quid igitur mirum si gratus curiae, si acceptus regi, si exceptus cũ laetitia & exultatione credatur: in quo gratia dei vsque adeo vacua nõ fuit, qui tam feliciter, tam efficaciter plus omnibus sui temporis & multarum retro generationum laborauit, qui talentum sibi traditum tam copiose multiplicauit, tanta deniq; lucra retulit de negocio? Sed de his hactenus, ne quis nos arguat eius quam polliciti sumus metas excedere breuitatis. Sanè in monasterio praedicti illius abbatis qui sic eius natale praeuiderat, ea nocte quam nobiscum pater sanctus mane profecturus vltimã fecit, venerabili eius praeposito apparens, valefecit illi, & ait: Noueris quia iam migro, nec vlterius hic morabor. Quod vt ille indicauit abbati, accelerans abbas & Clarãuallem veniens, ipso die abbatem sanctum, sicut dixerat, reperit iam migrasse. Frater Gulielmus de Monte Pessulano, cuius & supra fecimus mentionem, vir magnificus olim in seculo fuit, sed magnificentior in seculi fuga. Hic in monasterio Grãdissiluae monachus factus, patrem sanctum deuotissime visitauit. Rediturus autem lachrymabiliter querebatur quòd non esset eum vltra visurus. Cui vir dei, Ne timeas, ait, adhuc sine dubio me videbis. Huius effectum promissionis deuotissimus ille Gulielmus expectans, ipsa nocte cum beatus pater ex hac vita decessit, in monasterio Grandissiluae apparentem sibi videre meruit & dicẽtem, Frater Gulielme. Et ille, Ecce ego domine. Veni, inquit, mecum. Ibant igitur pariter, & ad montem quẽdam altissimum peruenerunt. Interrogabat autem sanctus an sciret quò venissent. Ille vero se nescire professus est. Cui ipse, Ad radices inquit montis Libani venimus. Et nunc manebis hic, ego autem ascendam in montem. Interrogatus qua de causa vellet ascendere, Discere volo, inquit. Miratus ille, quid, inquit, vis discere pater, quem nulli hodie in scientia credimus esse secundum? Ad quem sanctus: Nulla, ait, hic scientia, nulla veri cognitio, sursum scientiae plenitudo, sursum vera notitia veritatis. & in hoc verbo dimittens eum, in montem altissimum subiit coram illo. Cúmque intueretur cuntẽ illum, expergefactus est, & occurrit protinus ei verbum illud quod ad Ioannem olim de cœlo sonuit: Beati mortui qui in domino moriuntur. Vt ergo mane locutus est abbati suo & fratribus, patrem sanctum ex hac vita migrasse dicebat. Et notãtes diem ac diligentius inquirentes, vt audierant inuenerunt. Euge pater sancte, qui ascẽsiones in corde disposuisti in valle lachrymarum, feliciter iam ascendisti de Claraualle in montem Libani, montem candidationis, plenitudinem lucis, celsitudinem claritatis. Innocens manibus & mundo corde ascendisti in montẽ domini, ad diuitias salutis: ad thesauros sapientiae & scientiae peruenisti, vbi pure purã videas veritatem, vbi vnus tibi cũ omnibus sanctis magister est Christus, vbi omnes iam docibiles dei. Trahe nos post te quęsumus, & de mõte excelso misericorditer respice vallem tuam. Adesto laborantibus, subueni periclitãtibus, ascendentibus manum porrige. Dat fiduciã tua nobis ab olim experta nec exinanita modo sed amplius cumulata benignitas. Quin etiam visio quam subnectimus, ab eadẽ nostra praesumptione nõ discrepat. Proxima nocte postquam sacrum corpus sepulturae traditum fuerat, quantã adhuc pro filiis solicitudinẽ gereret pater sanctus, & quomodo suos quos in mũdo dilexerat, in finem quoque diligeret, euidenter ostendit. Apparens enim cuidam fratri in multa gloria & fulgore magno vestis ac vultus, & desiderantẽ tenere cito pertransiẽs, aiebat, quia pro quodã fratre simplice veni. Audierunt hoc fratres & mirabantur: sed circa horam diei tertiã veritas cõprobata est visionis. Defunctus est enim quidam frater laudabilis admodum simplicitatis: & sicut omnino credibile est, animam eius tanto duce felicem, qui pro eo se venire dixerat, secum tulit. Paucis quoque expletis diebus, alteri cuidã fratri magnifice satis apparens, & arguens de suo nos doluisse discessu, post verba multae consolationis, & promissionẽ felicitatis aeternae in sua perseuerãtibus obedientia & doctrina, hoc etiã scito, ait, & dicito fratribus, cuiusdam vere sancti corpus, cuius & ego habeo vestẽ, in oratorio esse sepultũ. Dicebat autem episcopum Malachiã. ipsius enim tunicam in qua sanctus ille feliciter obdormierat, ad missarum sibi seruauerat celebrationem: & moriturus in ea sese iusserat sepeliri, sicut & sanctum illum in sua sepelierat veste. Quod tamen verbum & ipsi fratri, & quàm pluribus aliis vsque ad hanc visionem prorsus erat ignotum. Felix pontifex, cuius merita pater sanctus & viuens praedicauerit & defunctus. Felix charitas quae in morte non excidit. Felix societas quã nec illud diuortium tam crudele diremit. Gloriosi siquidem patres quemadmodum in vita sua dilexerunt se, ita & in morte non sunt separati. Nam & post dies circiter .xl. abbas quidam ex maioris Britanniae insula, sacrae illius societatis virtutem feliciter experiri meruit in seipso. Qui eodem tempore cum caeteris coabbatibus suis ex more Cistercium petens, in Claraualle remanserat gemino quodam desperabiliter occupatus incommodo, pleuritidis scilicet, & febris quotidianę. Iámque eatenus lõga vexatione defecerat, vt solũ animae eius exitum

fratres

A fratres qui ei nunquã deerant obseruarent. Cúmque animum eius angeret non tam desiderium vitæ præsentis, quàm absentium desolatio filiorum, quòd peregre moreretur, obnixe petiit vt ad tumulum sancti deportaretur abbatis. Vbi cum orasset tota deuotione qua potuit, beati quoque episcopi Malachiæ in Aquilonali ipsius oratorij latere positum cogitauit visitare sepulchrum, auxilium flagitare: sed fatigationem veritus, & quasi iam securus de incolumitate, quod cogitauerat non impleuit. Die altera iterum fratres aduocans, vt ad oratorium veniat, opem sibi postulat exhiberi. Causantibus illis (periculum siquidem verebantur) omnimodis, inquit, oportet vt sancti Malachiæ tumulũ petam. Cum enim nocte præterita vix tenuiter obdormissem, expergefactus subitò audiebam vocem dicentem mihi: Sanatus iam ab ægritudine tua, si ab altera vis sanari, episcopum pete. Fecerunt illi vt ille voluit, & cõtinuo factum est sicut dictum erat ad illum. Eadem die sanus factus, post paucissimos dies iter arripuit, & incolumis reuersus est ad suos. Tuum in hoc opere spiritum, tuum agnoscimus pater dulcissime zelum, tuam considerationem. Tuum hoc opus sic deferre collegæ tuo, vt hunc quoque ei communicares honorem & amorem, cum quo verius & felicius honorificaris in cœlis. Imò verò tui sunt hęc omnia operis, tui muneris deus noster. Tu enim omnem replesti ab initio temporis terram præsentia diuinitatis, omnem aliquando B repleturus gloria maiestatis, cuius tamen partes interim quasdam, & æterno prælecta loca consilio excellentius visitans reples speciali gratia sanctitatis. Fac domine spirituali semper abundare frumento vallem, quam vt faceres re quàm nomine clariorem, dignatus es tam eximiæ claritatis sideribus illustrare duobus. Custodi domum in qua tibi geminũ hoc tam preciosum depositum custoditur. Fiat nobis denique iuxta verbum tuum, vt vbi est thesaurus tuus, ibi sit & cor tuum, ibi gratia & misericordia, & respectus adsiduæ pietatis omnibus adsit in tuo ibidem nomine congregatis, quod est super omne nomen, sicut & tu super omnia deus benedictus in secula. Amen.

CANONIZATIO sancti Bernardi abbatis

PER ALEXANDRVM papam tertium, anno Christi millesimo centesimo sexagesimoquarto.

C *Litera apostolica de vita & commendatione sancti Bernardi, quanto præconio excipiendus sit. Et primo ad prælatos Ecclesiæ Gallicanæ.*

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum dei, venerabilibus fratribus vniuersis archiepiscopis, episcopis, & dilectis filiis abbatibus, aliisque ecclesiarum prælatis in regno Franciæ constitutis, salutem, & apostolicã benedictionem. Cõtigit olim dum essemus Parisiis constituti, vt magni quidam ac venerabiles viri de canonizando sanctæ recordationis Bernardo quondam Claræuallensi abbate facerent mentionem, optantes vtique & piis nobis precibus suggerentes, vt in cõcilio quod de proximo erat Turonis celebrandum, digno huic & laudabili voto celerem daremus effectum. Cúmque nos eidem negocio fauorabili satis intẽderemus affectu, superuenit multitudo & frequentia petitorum, qui in diuersis prouinciis rem similẽ postulabãt. Vnde cum videremus non posse cõgruenter omnibus satisfieri, statutũ fuit pro scãdalo deuitando etiã in hoc differri, quod oportebat pro tempore cæteris denegari. Nuper autem ex instantia & deuotione Claræuallis fratrum, & aliarum sublimium personarũ eisdem apud nos precibus innouatis reduximus ad memoriam nostram eiusdem beati viri sanctam ac venerabilem vitam: qualiter ipse singularis gratiæ prærogatiua suffultus, non solùm in seipso sanctitate ac religione præfulserit, sed etiam in vniuersa ecclesia dei D fidei & doctrinæ lumine radiarit. Fructum vero quem in domo domini & verbo operatus est & exemplo, nullus fere terminus sanctæ Christianitatis ignorat, cum vsque ad exteras quoque & barbaras nationes sanctæ religionis instituta transmiserit, atque monasteriorum fundationem extenderit, & infinitam multitudinem peccatorum per viæ secularis latitudinem incedentem, ad spiritualis vitæ rectitudinem reuocarit. Specialiter autem sacrosanctam Romanam ecclesiam, cui auctore deo præsidemus, ita quondam sub grauis persecutionis turbine laborantem, tam vitæ merito, quàm datæ sibi cœlitus sapientiæ studio sustentauit, vt digne quidem & nobis, & omnibus eiusdem ecclesiæ filiis in memoria habendus sit, & deuotione perpetua venerandus. In afflictione vero corporis sui vsque adeo sibi mundum séque mũdo reddidit crucifixum, vt confidamus martyrum quoque eum merita obtinere sanctorum, quem confessionis ordine, & parsimonia vitæ, tam longum constat duxisse martyrium. Quibus omnibus pia consideratione pensatis, & in concilio fratrum nostrorum expositis, confisi de misericordia dei, cui perseueranter & fideliter militauit, necnon & de beatorũ Petri & Pauli apostolorum, & eiusdem beatissimi confessoris meritis præsumentes, eum apostolicæ sedis auctoritate catalogo sancto- E rum adscribi mandauimus, & commemorationis suæ festum decreuimus amodo publice celebrandum. Vos ergo qui & eiusdem sedis apostolicæ instituta suscipere, & deum in sanctis suis consueuistis gloriosius honorare, sic memoriam sancti huius celebretis in terris, vt precibus eius & meritis digna præmia recipiatis in cœlis. Datum Anagniæ. xv. Kalendas Februarij.

Item apostolica literæ ad Regem Franciæ vnde supra.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum dei illustri Francorum regi Ludouico salutem & apostolicam benedictionem. Nouit (vt credimus) regalis tuæ magnificentiæ celsitudo, quòd ea quę cum honore dei grata tibi acceptáque cognouimus, ad vtilẽ semper effectum magno & volenti animo promouemus. Maxime autem hoc in illis operibus obseruamus, in quibus specialiter & honor dei, & suorum gloria sanctorum declaratur: scientes quoque tibi fore gratissimum quicquid ad decorem ecclesiæ, & superni regis honorem auctoritate fuerit apostolica constitutum. Vnde quoniam sanctæ recordationis Bernardus quondam abbas Claræuallis, & deo semper charus, & tam tibi, quàm vniuerso regno tuo gratus extitit & acceptus, eum ad gloriam dei & exaltationem ecclesię ac totius regni tui, canonizandum decrę- F uimus, & inter beatissimos confessores festiua celebritate colendum, tam de misericordia dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius confisi meritis, quàm suæ conuersationis & sanctimoniæ non ignari. Monemus igitur Christianissimæ serenitatis tuæ regiam pietatem, vt hoc cœlestis gratiæ donum regno tuo te regnante collatum, lętæ deuotionis brachiis amplectaris, eique iam cœlesti beatitudine perfruenti solita pietate deuotus existas, quem pro sua venerabili sanctitate adhuc in terris positum diligebas. Claræuallense vero monasterium quod fundauit, in quo etiam corpus eius venerabile requiescit, ita te ob reuerentiam eius habere volumus commendatum, vt eum semper merearis habere patronum. Datum Anagniæ X V. Kalendas Februarij.

Item eiusdem ad omnes abbates Cisterciensis ordinis.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum dei dilectis filiis Cistercij, de Firmitate, & Pontigniaci, & Claræuallis, & Morimundi, atque vniuersis abbatibus Cistercięsis ordinis, salutem & apostolicam benedictionem. Quotiens honesta nobis opportunitas exhibetur, vt fidei & deuotioni quam circa ecclesiam Dei nostris temporibus habuistis, possimus in aliquo pro meritis respondere, opportunitatem ipsam libenter amplectimur: & in his maxime quæ

specialém noscũtur redolere virtutem, vestris occurrere profectibus non moramur. Contigit autem hoc tempore vt verbum quod ab olim fuerat de beati Bernardi quondam Claræuallis abbatis canonizatione propositum, & pro quorundã similia postulantium scandalo, à Turonensis concilij celebratione dilatum, ad nostram reduceretur deo volente memoriam, & faciente nobiscum signum in bonum, qui hoc pietatis opus nostris seruauit manibus cõsummandum. Nos enim vitam & sanctitatem eiusdem beatissimi confessoris recordatione sollicita memorantes, quomodo scilicet & in seipso religionis & sanctimoniæ prærogatiua magnificus, & vniuersæ ecclesiæ dei, specialiter autem ordini vestro fide & doctrina vtilis extiterit, & copiosissime fructuosus: confisi de misericordia dei, & beatorum Apostolorum petri & Pauli, necnon de eiusdem sancti confessoris meritis præsumentes, eum (fratrum nostrorum communicato consilio) auctoritate apostolicæ sedis sanctorum catalogo duximus adscribendũ, & diem depositionis ipsius in ecclesia publice celebrandum. Vnde quoniam hoc ita in gloriam & honorem summi conditoris exuberat, vt in vestram quoque ædificationem consolationémque redundet, vestra potissimum interest omnipotenti deo gratias agere, qui modernis temporibus virum perfectæ & prædicabilis sanctitatis in vestro ordine voluit suscitare. Vos igitur munificentiæ donum speciali deuotione suscipite, & Deum in sanctorum suorum glorificatione mirabilem, in huius celebratione specialiter honorate. Datum Anagniæ xv. Kalendas Februarij.

Item eiusdem ad Claræuallenses.

ALEXANDER episcopus seruus seruorum dei, dilectis filiis Gerardo abbati, & vniuerso conuentui Claræuallis salutem & apostolicã benedictionẽ. Sicut de religione & pietate quam circa deum geritis, nihil nobis restat ambiguum: sic exhibitæ circa nos robur deuotionis & fidei clara semper est certitudine manifestum. Non enim poteratis, sed nec deinceps deo auctore poteritis à gratia sanctitatis apparere degeneres, quos sancti patris constat esse hæredes: cui & gratia spiritualis abundauit ad meritum, & operum efficacia non defuit ad exemplum. Scitis namque & pia veneratione recolitis qualiter beatæ memoriæ Bernardus cœnobij vestri primus abbas, præcipuusque fundator, deo quidem pro virtute religionis acceptus, & ecclesiæ dei pro plenitudine deuotionis & fidei extiterit gratiosus, ita vt merito deberetis haberi culpabiles, si imitationis & venerationis ipsius essetis in aliquo negligentes. Placuit ergo nobis quòd pro eo tanquam pro pio patre sollicitudinem habuistis, & canonizationem ipsius voto laudabili postulastis. Nos quibus cordi semper est pro multis (fili abba) tuæ deuotionis obsequiis, & totius domus vestræ studiis religiosis & piis, vestris iugiter obtemperare precibus, & profectibus aspirare: voto huic clementer annuimus, vt nostram circa vos & gratiã & beneuolentiam comprobemus. Vita igitur eiusdem beatissimi confessoris ad memoriam reuocata, quomodo scilicet fide & religione atque doctrina præfulserit, quantoque in ecclesia dei perspicuæ claritatis lumine radiarit: eum (fratrum nostrorum consilio habito) confisi de misericordia dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, atque de eiusdem sancti meritis præsumentes, catalogo sanctorum duximus adscribendum, diémque depositionis eius festiuum decætero & celebrem obseruandum. Vnde quia vestra potissimum interest, eius & imitari vitam, & gloriam venerari, satagite in omnibus & studete ipsius sancti patris & inhærere vestigiis, & festum excolere sanctitatis: vt cuius conuersationis meruistis esse participes, digni habeamini eiusdem beatitudinis fore consortes. Datum Anagniæ. xv. Kalendas Februarij.

Explicit canonizatio sancti Bernardi primi Claræuallis abbatis.

EPIGRAMMA SEV EPITAphium beati Bernardi abbatis Claræuallis per modum dialogi.

MIRA loquar, sed digna fide. Bernarde quid hoc est?
Viuis adhuc? viuo. Non ergo es mortuus? Immo.
Et quid agis? requiesco. taces, an faris? vtrũq;.
Cur retices? quia dormio. cur loqueris? quia viuo.
Quid loqueris? sacra mystica. cui? mea scripta legenti.
Num cunctis? non. ergo quibus? qui dulcia quærunt.
Nomen habes? ita. Quod? Bernardus. Num sine causa?
Non. Dic ergo, quid hoc est? Bernardus, bona nardus.
Cur nardus? quia fragro. quo fragramine? dulci.
Cui fragras, & vbi? lectori codice sacro.
Quod cognomen habes? de Claraualle. manes hic?
Mansi, sed modo non. vbi nunc? in vertice montis.
Qualis eras in valle manens? humilis. modo quantus?
Maior nunc sursum, quanto minor ante deorsum.
Nónne tui quicquam vallis tenet? ossa. quousque?
Donec cœleste fiat terrestre cadauer.
Hoc quando fiet? omnis caro quando resurget.

Aliud epitaphium editum à domino Adam de sancto Victore.

CLaræ sunt valles, sed claris vallibus abbas
Clarior, his clarum nomen in orbe dedit.
Clarus auis, clarus meritis, & clarus honore,
Claruit eloquio, relligione magis.
Mors est clara, cinis clarus, clarúmque sepulchrum:
Clarior exultat spiritus ante deum.

Aliud epitaphium.

ECce latet Claræuallis clarissimus abbas,
Qui summis summus, qui sibi paruus erat.
Relligionis apex, lux mundi, laus monachorum,
Vox verbi, pacis sanctio, iuris amor.
Instructus, velox, sublimis, pauper, abundans,
Artibus, ingenio, sanguine, veste, bonis.
Laudis eget titulo, cuius laus non sit ad omnes.
Cuius honor, cuius crescere fama fuit.
Nunc vero quem plangit adhuc, quem prædicat orbis,
Si laudare velim, laus mea laude caret.
Dura, malum, cunctos, tulit, horruit, ædificauit:
Vana, deum, requiem, spreuit, amauit, habet.

Aliud epitaphium.

ARdens Bernardus, aut arduus, aut bona nardus,
Iure vocatur ob id, propter quod nunc celebratur.
Ardens feruore, vita sublimis, odore
Nardus, quæ veræ virtutis signa fuere.
Iste fuit per quem patuit doctrina sophiæ
Præco dei, doctor fidei, citharista Mariæ.

Aliud epitaphium.

CVltor iustitiæ Bernardus, & arca sophiæ
Incolit hunc tumulum, regnat & ante deum.
Sacrum namque loco corpus requiescit in isto,
Obtinet excelsum spiritus atque polum.
Christiferam matrem, cui viuens purus adhæsit,
Consequitur moriens associandus ei.
Ipso nam mense quo scandit virgula Iesse,
Conscendit pariter hic super astra pater.

Aliud epitaphium.

MEllifluus doctor Bernardus pacis amator
Hoc iacet in tumulo, magnificandus homo.
Ipse iacet, sed fama suæ probitatis in æuo
Virtutis merito non ruitura manet.
Vexillum fidei, populi candela, sophiæ
Puluinar, laudis summa vir iste fuit.

Cui tria

Cui tria post obitum vitam conferre laborant,
Mens humilis,blandus sermo,pudica caro.
Mens bona disposuit,sermo docuit,manus egit:
Hinc bonus,hinc melior,optimus inde fuit.
Insignis,pollens,largus,deuotus,abundans,
Moribus,ingenio,munere,corde,bonis.
Præbuit,instruxit,dispersit,respuit,emit,
Exemplum,fratres,danda,cauenda,polum.

Aliud epitaphium.

HOc in sarcophago pausat virtutis imago,
Cui de Fontanis carnis origo fuit.
Sic quadrauit eum virtutis regula,nullam
Compulit in partem quælibet aura virum.
Fratribus ipse suis vita præluxit,honore
Præfuit,exemplo profuit,ordo fuit.
Hinc sursum tendens Bernardus,& infima linquens,
Vallibus ex claris fulgida regna subit.

Aliud epitaphium.

SErmonum pictor,morum decus,instar honesti
Fulsit Bernardus,quem tegit hic tumulus.
Pieridum lyrifer,virtutum signifer,artis
Clauifer,ecclesiæ lucifer ipse fuit.
Eloquij splendor,manus obuia,frons sine nube:
Alloquio mitis,consilióque bonus.
Libri verborum stellati floribus,ore
Percelebri,titulos eius vbique canunt.
Illic mysteri preciosa monilia fulgent,
Illic eloquij balsama vera fluunt.
Peruius & liber stylus eius ad omnia sculpsit,
Pinxit,inaurauit omne quod egit opus.
Præter tot titulos quibus ille refulsit,in eius
Floruit illæsa carne pudoris ebur.
Et sic pro meritis,laudis vexilla reportans,
Cœlica quæ meruit præmia victor habet.

Nicolaus Haqueuille,sacri senatus Parisien.præses æquissimus,de laudibus Bernardi,& situatione Claraeuallis.

ABdita vallis erat mediis in montibus,alto
Et nemore & viridi tunc adoperta rubo.
Hanc Claram vallem merito dixere priores,
Mutarunt nomen vallis amara tuum.
Quam licet vmbrosi circundent vndique montes,
Nulla tamen toto clarior orbe fuit.
Hanc Alba irriguus mediam perlabitur amnis,
Fons ibi perpetuo munere donat aquam.
Ad quam diue pater primum Bernarde colendam
Mitteris,illo iam tempore tantus eras.
Nondum difficilis iuueniles liquerat annos,
Mens tamen in tenera carne senilis erat.
Tunc fuit incultis hæc vallis consita dumis,
Tunc ibi non domitæ delituere feræ.
Illo syluestres produxit tempore fructus,
Viticolæ nulli,nullus arator erat.
Nullæ hominum sedes,vetus hæc spelunca latronum:
Nullus in hac poterat carpere tutus iter.
At postquam Claram vallem Bernarde petisti,
Vt faceres sedes fratribus ipse tuis:
Tunc subito antiquam mutarunt omnia formam:
Aspera quæ fuerant,fertiliora facis.
Vallis & in medio cellas,Christíque dicatam
Ecclesiam,adductis fratribus ædificas.
Instruis angelicam hos in terris ducere vitam,
Psallere diuinas nocte diéque preces.
Protinus immensum discurrit fama per orbem,
Bernardúsque pater cuncta per ora volat.
Vndique concurrunt pueri iuuenésque senésque
Flectere ad imperium colla superba tuum.
Non illos retinent matres,non mollior ætas,
Non timet austeras alba senecta vias.
Non illos remorantur opes,non denique vana
Quæ venit à claro sanguine nobilitas.

Ipséque mundanos spernens Henricus honores,
Cuius erat frater Gallica sceptra tenens,
Quanquam regali fulgeret sanguine cretus,
Se tamen imperio subdidit ille tuo.
Omnia regna tuo nutu Bernarde regebas:
Tantus virtuti tunc adhibetur honos.
Siqua inter magnos esset discordia reges,
Omnia sunt voto conciliata tuo.
Tunc etiam insani rabies væsana Leonis
Vexabat rapidis dentibus ecclesiam.
Sed tua pestiferas fregit prudentia vires,
Et finem tantis cladibus imposuit.
Testis Aquitanas regnans Gulielmus in vrbes
Dum Bernarde tuos concidit ante pedes.
Tu quoque fraternas acies dispergis in orbem,
Nulláque terra tuis fratribus absque patet.
Siue ea purpureos tellus quæ tendit ad ortus,
Siue sub occiduo sole relicta iacet,
Quæcunque aut gelidas terræ flectuntur ad Arctos,
Quæve sub australi noscitur esse polo,
Aut ea quæ extremos nutrit populosa Britannos
Insula,quæ Oceano cingitur ampla mari:
Quàm longe Europæ tenduntur denique fines,
Exquirunt fratres omnia regna tuos.
Omnia non possunt nunc carmina nostra notare:
Hæc pauca ex multis disseruisse sat est.
Nam grauis hæc nostras superat prouincia vires:
Vena cui fluitat suauior,ille canat.
Hæc mihi sufficiat raptim tetigisse canendo,
Non facit ad tantum nostra camœna virum.

Ad Claraeuallenses.

POst præcepta patris præsens dum vita superstes,
Pergite,cum tacito nam fugit illa pede.
Nec vos pœniteat mundi spreuisse ruentis
Tractandas paruo tempore delicias.
Tristia quæ modo sunt quæcunque,& amara videntur,
Gaudia post mortem non peritura parant.
Post lachrymas,gemitus,longa & suspiria vallis,
In montem excelsum vos trahet ipse deus.

Philothei monachi de vita & moribus diui Bernardi abbatis Claraeuallis congregationis Cisterciensis,ex ordine beatissimi patris Benedicti carmen encomiasticon.

INclyta dum tenui molimur gesta susurro
Dicere,Mæoniis emodulanda sonis:
Quid nisi Trinacrios reuocare ad littora fluctus
Nitimur,& modicis imposuisse cadis?
Scilicet ipse rudes necdum formare loquelas
Doctus,& agresti concrepuisse lyra,
Principis ætherei titulos,qui laudibus omnem
Excessere modum,sacráque gesta canam?
Quis ferat exili Codrum temerasse camœna
Acta Sophoclæo condecoranda sono?
Non secus ac Phœbo si persequar addere lumen,
Hinc atque hinc sannæ rhinocerotis erunt.
Non igitur Bernarde tuas mihi promere laudes
Fas erit,& tremula concinuisse cheli.
Candida laurigeri referant tibi carmina vates,
Nos inopes animum corda precésque damus.
Talia iam positis agitaram mente tabellis,
Arguerántque animos crimina nostra leues,
Cum mihi blanda quies victis subrepsit ocellis,
Et tenuit placidus pectora lassa sopor.
Tunc dea cui tellus,cœlum cui militat omne,
Virgo mihi est tales fundere visa sonos:
Stulte tui nobis prohibes quid carminis vsum?
Quídve sacerdoti munera grata meo?
Incipe,Bernardi(si nescis)gloria nostra est.
Quicquid habet,nostro riuus ab amne trahit.
Hoc mihi Ioannes nunquam fuit arctior ille,
Qui datus est vitæ dúxque coméśque meæ.

Ille quidem dulces mecum permanſit in annos
Virginis intuitu colloquióque fruens.
Hic autem cœli cum iam data ſceptra tenerem,
Promeruit vultus cernere ſæpe meos.
Ille erat intacti cuſtos mihi corporis vnus,
Hic noſtri curam nominis vſque gerit.
Sed quid plura? animis paribus mihi iunctus vterque,
Nec minus ille mihi nec minus iſte placet.
Vixit vterque parem veneris ſine crimine vitam,
Virginitas bini pectoris vna fuit.
His deus æquilocas ſublimi in vertice ſedes
Contulit, & lateri iuſsit adeſſe meo.
Eia age, quoſque pater tribuit mihi laudis honores
Sumat, & alternas détque ferátque vices.
Aſpicis egregia quos condidit arte libellos,
Quo referant cantu nomen in aſtra meum?
Spiritus illa animis bene profectura malignus
Scripta tulit, laudes quæ cecinere meas.
Próque pio Iliadem Danaóſque induxit Ieſu,
Abdiderátque mei myſtica dicta ſenis.
Dúmque homines nugas miſeri ſectantur inanes,
Hæc pene in nullis ſcripta fuere locis.
Non tulit hoc ſummi temerata potentia ſceptri,
Perfidus vt noſtras hoſtis haberet opes.
Ipſa etenim tacito monui ſpiramine quendam
Qui mihi præcipuo munere vinctus erat,
Vt pia diſperſos reuocaret cura libellos,
Scriptáque ſidereas quæ docuere vias.
Efficerétque, die caderent ne exeſa vetuſto:
Imprimeret breuibus ſculptor vt illa notis.
Et quia tam longo fuerat vitiata receſſu
Littera, iudiciis tergeret ante ſuis.
Hæc ego quæ tantos illum tolerare labores,
Hæc ego te faciles hortor inire modos.
At metuis ne forte rudi peraratá cothurno
Liuor edax tetrico carmina dente petat.
Atque ſupercilio tua reſpuat orſa tumenti,
Contendátque leues iſta decere viros.
Nec ferat Aonias monachum reuocare ſorores,
Quas ſemel inuiſo iuſsit abire pede.
Euge ſuperuacuis horum latratibus obſtat
Perpetuo vates iunctus amore mihi.
Qui ferrugineis niueos ſuperaddit amictus,
Inclyta Carmeli tegmina montis habens.
Qui mea dulciſono celebrauit carmine geſta,
Stridentéſque truci Coſtidis ære rotas.
Ille dabit faciles auras, portúſque ſecundos,
Hoc duce Scyllæos tranſgrediere canes.
Aſpicis vt clara ſtolidos ratione retundat?
Garruláque oppoſita clauſerit ora manu?
Hic mihi de mundi reuocatus turbine plaudit,
Atque meum dulci concinit ore decus.
Fare age, virtutum cumulis & laudis honore
Quem deceat vati præpoſuiſſe meo?
Nam ſi grandiloquo liceat conferre Maroni
Carmina quòd paribus cantet vterque modis:
Hic tamen æternis tantum virtutibus illo
Clarior eſt, quantum noctibus alma dies.
Nam quæ dona meo potui præſtare clienti,
Quæ minus illuſtrem conſtet habere virum?
Quæritur eloquio quantum valet ille nitenti?
Talis Ariſtocles Mæoniúſque fuit.
Quæritur innocua quantum probitate coruſcat?
Helias ardenti talis in axe fuit.
Hic docet anguſtum virtutis ſcandere culmen,
Et celerem vitiis impoſuiſſe modum.
Nil niſi quod rigidi poſsint laudare Catones,
Nil niſi ſacrato Chriſtus in ore ſonat.
Hic mea dum celebri repetit præconia cantu,
Mille mihi æterno iunxit amore viros.
Huic ego ſideream tanto pro carmine ſedem
Conſtitui, & regni gaudia ſumma mei.
Hunc tamen aſsiduo Bauius liuore fatigat,
Ingenio æquarit cœlica tecta licet.
At tibi quem nullo decorauit ſchemate Chriſtus,
Deſuerint auidi murmura torua canis?
Celſior humanos peſſundabit ille fauores,
Soláque perpetuæ præmia lucis auet.
Illius exemplo nugas contemne loquaces,
Namque magis virtus preſſa micare ſolet.
Inuenies omneis florenti laude verendos
Inuidiæ facibus ſuccubuiſſe viros.
Gaude igitur tanto quòd te dignamur honore,
Vt tibi ſit noſter cauſa ruboris amor.
Incipe iam tali ductus ſtratagemate, quamuis
Vaniloquus nullam donet Apollo lyram.
Noſtra ſecundabit curſus cynoſura patentes,
Vt leuius cœptum perficiatur iter.
Nulla tuæ eſt, fateor, nulla eſt facundia linguæ,
Nec deus eloquium, ſed pia corda probat.
Graminibus pecudes paſcuntur, rore cicadæ,
Quadrupedum tigris ſanguine, corde deus.
Solue igitur propero tenuem de littore cymbam,
Deducent curſus flamina noſtra tuos.
Dixit, & aëreas fuerat iam lapſa per auras,
Cœperunt ſenſus cum vigilare mei.
Grande opus aggredior, veniam date iuſſa ſequenti,
Cogitur inuito currere muſa pede.
Quæque leui quondam latitans epigrammate luſit,
Nunc grauiore meat Calliopea gradu.
Non tamen acta ſuo digeſta ex ordine dicam,
Pauca ſed è plena margine mira loquar.
Interea noſtro pater ô venerande labori
Annue, & ô ſacri doctor amoris ades.

Diui Bernardi pro inſtauratione monaſticæ religionis prolata ſupplicatio, & accepta à deo promiſsio.

ASTra decem celeri penetrarant ſecula curſu,
Bis totidémque pari luſtra peracta pede,
Ex quo lethiferi reſecans contagia morbi
Chriſtus ab intacta virgine natus erat,
Cum genus omne boni facinus mortale fugarat,
Fœdáque terrigenis gaudia numen erant.
Vndique liuor edax, feritas, diſcordia, lites,
Peſtis, bella, fames, & metus hoſtis erat.
Omnibus occiderat ſuperûm reuerentia terris,
Et decus & priſcæ relligionis amor.
Quinetiam ruptis errabat pauper habenis
Sancte per anfractus grex Benedicte tuus.
Rarus & incerta monachus ſtatione peragrans
Non dabat auctori debita vota ſuo.
Tunc proprias Benedictus oues miſeratus, Olympi
Dicitur his regem ſollicitaſſe modis:
Maxime rex, parent cœlum cui, terra, fretúmque,
Omnia qui nutu dáſque regíſque tuo:
Aſpicis vt longo probitas male frigeat æuo?
Aſpicis vt toto ferueat orbe ſcelus?
Cernis vt aduerſis agitetur fluctibus omnis
Relligio, & nullo milite fulta cadat?
Ille meus quondam teneris bene cultus ab annis
Quò fugit antiquæ relligionis honor?
Quémque ego tam lata moriens ditione reliqui
Ordinis heu noſtri, dic mihi, feruor vbi eſt?
Iam mea progenies tandem, niſi protinus illi
Proſpicis è ſummo culmine, pulſa cadit.
Surge age, iámque hominum ſortem miſeratus acerbam,
Erue de tantis pignora noſtra malis.
Dixit, & ex alto totum qui temperat orbem,
Occepit tales protinus ore ſonos:
Optime dux vario cœlum qui milite comples,
Qui fueras noſtræ pars modo prima ratis:
Parce pio Benedicte metu, nam morte tuorum
Mœnia ſunt ducibus reſtituenda meis.
Mœnia quæ tantis agitata furoribus ardent,
Mœnia quæ Petri iacta fuere manu.
Reſpice quem teneris puerum mihi mater ab annis

Obtulit

Obtulit,& patriam Gallica terra dedit.
Spiritus hunc pleno radiatum pectore sanctus
Efficiet Mosi relligione parem.
Cernis vt ille mei stimulis agitatus amoris
Iam terat assiduo limina sancta pede?
Aspicis vt pulchro rutilet sub pectore virtus?
Inspice venturum vt testificatur opus.
Niligenas tanto monachorum principe cœtus
Restituent septis tempora læta tuis.
Angelicis postquam compleuerit omnia turmis,
Desieritque tuam composuisse domum,
Tunc etiam Petri nimium iactata quiescet
Huius ab auspicio tuta carina viri.
Solus hic ingentes monachus tractabit habenas
Orbis,& extremo iura sub axe dabit.
Quæque vides tumidis consurgere viribus arma,
Pax erit illius conciliata fide.
Aurea tunc placidis consurget moribus ætas,
Et mea terrigenis gratia maior erit.
Quinetiam extremi bonitas cum tempore secli
Nulla erit,& toto fugerit orbe fides:
Aureus ecce tuo surget de vimine palmes,
Siccáque nectareus persluet ora liquor.
Vrbs Pataui illustres præbebit palmitis ortus,
Hinc feret auxiliis germina læta meis.
Ipse etiam tanto producet fœnore fructus,
Vt fateare tua non eguisse manu.
Quare age,tam clari proles ne germinis vnquam
Deficiat,nullo sollicitere metu.
Hæc ait,& summo paracletum mittit ab axe,
Bernardúmque suo concremat igne deus.

Bernardus quatuor germanis fratribus in eandem sententiam adductis,religionem ingredi statuit.

ILle deo plenus,faciem morésque pudicos
Induit,& mentis improba sensa fugat.
Iámque puer tenero claudebat pectore numen,
Et decor egregij maximus oris erat.
Hunc qui solerti spectabat lumine,dixit,
Et speciem & mores virginis iste gerit.
Candida cui roseo facies suffusa rubore,
Et grauitas dulci mixta lepore fuit.
Prima iuuenta graui voluebat seria sensu,
Quæ solet in faciles luxuriare iocos.
Terræ fixa acies,modici sine murmure risus,
Ista verecundi signa pudoris erant.
Grata quies animi fuerat,solúsque peragrans
Sæpe dabat querulo talia corde puer:
Cur mea mens breuibus miserísque exercita curis
Excipis humanas irrequieta faces?
Quando erit vt posita variorum mole laborum,
Discat in auctorem vita redire suum?
Si cupio excelsi spectare cacumina cœli,
Deprimis innata conditione caput.
Hinc pater,hinc genitrix,atque hinc mea cura sodales:
Distrahit & sensus quæque fauilla tuos.
Sed deus ipse via qua sit mihi monstrat eundum,
Et reserat sacræ relligionis iter.
Nuper structa humilis latitat sub paupere tecto
Sancta quidem,sed non ambitiosa domus:
Cistercíque patres habitant ea limina pauci,
Instituunt leges qui Benedicte tuas.
Hic ego cœlitibus figam mea lumina regnis,
Hæc requies nostri sola laboris erit.
Si mihi nostra ferant peregrinos arua lapillos,
Sítque meum toto quicquid in orbe patet,
His tamen æternos pudeat conferre triumphos,
Gaudiáque extremum non habitura diem.
Quid moror ah demens,vel quid data tempora perdo?
Plurima commissis addidit vna dies.
Talia flammata librarat pectore dicta,
Propositíque grauem fixerat inde pedem,
Cum iuuenis tenera superatus imagine fratrum
Fleuit,& hæc,dixit,præda petenda mihi est.
Dixit,& in superûm germanos regna ciebat,
Sic repetens animo gaudia nata suo.
Nuper in aduersis errabam naufragus vndis,
Nunc mihi cœlestis meta reperta viæ est.
Meta reperta mihi est quæ cœlibis ocia vitæ
Explicat,& tutum relligionis iter.
Hanc igitur mecum celeri contendite cursu
Arripere,& tanti lucra referre boni.
Et deus & cœli nostri sunt causa laboris,
Efficient pugnam præmia tanta leuem.
Quis furor est opibus animos seruire caducis
Quos deus in superûm regna beata vocat?
Cur igitur fratres,cur vos terrena morantur
Hospitia? infesto soluite colla iugo.
Nec mora,tam facili germanos voce coëgit
Annuere,& proprios deseruisse lares.
Tunc,modo suppressus,vicina inuoluere tecta
Incipit,& lato spargitur ore focus.
Námque pares sancta socios vt quæreret arte,
Augerétque suo regna superna grege,
Conspicuum forma iuuenem,decus omne suorum,
Non puduit medio spargere verba foro.
Et modo cœlestes populis memorare triumphos,
Et modo Cerberei regna tremenda canis.
Artifici innumeras gentes sermone trahebat
Sola docens summi castra sequenda ducis.
Illic condensas glomerabant agmina turbas,
Quocunque optatos verterat ille pedes.
Tunc comitum illustris numeroso ex agmine cœtus
Hæsit,& huic firmo fœdere iunctus erat,
In quodcunque velit pedibúsque animísque parati
Deduxisse bonum relligionis opus.
Vna omnes parili socios feruore voluntas
Iunxerat,immensum compulerátque gregem.
Omnibus vna domus fuerat,cibus omnibus vnus,
Vitáque diuini plena timoris erat.
Vtque petens sparsam gelidus gladiator arenam
Apta prius vacuis ictibus arma probat,
Sic iuuenes validis monachorum tela lacertis
Torquentes vitiis aspera bella mouent.
Sícque prius sacras posito quàm murice vestes
Induerent,veteres deseruere vias.

Diui Benedicti habitum Bernardus cum sociis amplius quàm xxx. in Cisterciensi cœnobio induit,ibiq; breui sanctissimus efficitur.

IAmque dies votiua aderat qua sancta renasci
Debuerant animo pectora iuncta pari,
Cum puer ipse,virûm celebri comitante caterua,
Sidereúmque polo iam resonante melos,
Clauditur in septis,veterémque exutus amictum,
Tegmina iam sanctæ rusticitatis habet.
Cellula parua nouæ capiebat tempora vitæ,
Cellula iudiciis semper amata suis.
Hic didicit summi penetrare cacumina cœli.
Hic didicit culto quicquid ab ore fluit.
Hic didicit curare nouo ceromate morbos,
Solus & extinctam viuificare fidem.
Munera tanta quidem modicos bene culta per annos
Donat amatori cella beata suo.
Dicite vos auido teritis qui compita passu,
Qualia clamoso lucra reperta foro?
Non ille ingenium vario problemate cœpit
Obruere,aut studiis illaqueare nouis.
Cura prior stimulos Veneris domitare furentes,
Atque animi motus composuisse fuit.
Cura prior tristi luerent vt crimina planctu,
Quàm caperent tumidum pectora læta sophos.
Cura prior superûm nitida caligine pectus
Induere,& sensus mortificare suos.
Christus ob id tanto repleuit honore clientem,
Sæpe vt cœlestes cerneret ille choros.

Quid referam quotiens summi regina theatri
Nectareos illi visa mouere sonos?
Sæpe suum virgo famulum venerata solebat
Visere,& ambrosias sæpe referre dapes.
Nunc age,qualis erat meditanti in pectore virtus,
Accipe,nam breuibus persequar ipse modis.
Ante salutarem curuato poplite Christi
Effigiem,lachrymas,vota,precésque dabat,
Confixásque truci spectabat vulnere plantas,
Ossáque distinctis dinumeranda notis.
Iámque gemens tremula fundebat voce querelas,
Verbáque montanas apta mouere feras:
O decus,ô nostri lenimen Christe doloris,
O mihi tam duro parta labore salus.
Felix si tantas in me conuertere pœnas,
Et liceat misero si mihi posse mori.
Ipse immaturos ausim decerpere fructus:
Christe tamen dentes obstupuere tui.
Sidera,terra,fretum,domini miserescite vestri,
Flete meos casus,sidera,terra,fretum.
Talia dum memorat,domini pendentis imago
Soluit in amplexus brachia mota suos.
Talis in excelso regnabat principe virtus,
Talis in ardenti pectore feruor erat.
Sic nouus interno gaudebat nectare miles,
Intimáque æternus strinxerat ossa calor,
Vt mortale nihil saperet,terrenáque semper
Dediscens,Christi raptus amore foret.
Noctibus in lachrymas faciles soluebat ocellos,
Et minimi durus criminis vltor erat.
Carnibus abstinuit,magnísque abdomine piscis,
Sedabátque sitim simplicis humor aquæ.
Artibus his summam virtutum venit in arcem
Sic peragens lætos prima iuuenta dies.
Vixerat hic dulces iamdudum inglorius annos,
Tempora nec veræ plena quietis erant:
Cum deus ipse pio disponens omnia nutu,
Bernardum ex humili iussit abire loco.
Nomine clara quidem,sed clarior omine vallis
Consita vicina sub regione fuit.
Missus in hanc sacras referens pater optimus artes,
Condidit imperio claustra regenda suo.
Perfidus,& scelerum defessus mole suorum
Huc veniens,posito crimine tutus erat.
Quíque peregrino rutilabat murice quondam,
Hic didicit cultu pauperiore tegi.
Nec pudor hic curuis agitare ligonibus arua,
Et trahere inuitos sub iuga panda boues.
Hic spes vera,fides,probitas,reuerentia,cultus,
Et decor antiquæ relligionis erat,
Vestis dura,cibus tenuis,rigidíque labores,
Semper & exhibitis condita claustra feris.
Vix dabat assiduo defessus vomere fructum,
Sic locus hic sterilis pauperiórque fuit.
Quæque solent miseris præstare cubilia frondes,
Hæc etiam monachis fercula læta dabant.
Omnis odoratis populus virtutibus ibat,
Gaudebátque leui subdere colla iugo.
Nunc ego,quæ latitans claustro miracula sanctus
Ediderit,populis concelebrata canam.
Non procul inde virum nimio circumdedit æstu
Febris,vt extremam crederet ire diem.
Non ille AEmonio potuit medicamine morbus
Curari,aut medica conualuisse manu.
Itur ad excelsi veneratas militis ædes,
Auxiliúmque humili poscitur ore pium.
Ille ierat,lachrymísque deum precibúsque rogarat,
Vt celerem moriens sumeret æger opem.
Protinus ex alto languens resilire cubili
Cernitur,& valido quolibet ire pede.
Hinc iam Bernardus toti innotescere mundo
Cœpit,& ex illa clarior esse die.
Vndique vicinas volitabat fama per vrbes,
Miratúrque nouæ quisque salutis opus.
Audiit,& læto properat Germania cursu,
Quíque colunt fines Betica terra tuos.
Ille oculis captam matrem,nunc ille parentem
Aduehit,extremo currit ab orbe miser.
Spirituum tetro vexatus quisque furore
Pergit,& infesto liber ab hoste redit.
Loripedes etiam plures lectica vehebat,
Vt pia naturæ dextra nouaret opus.
Ille crucis tantùm decorabat pectora signo,
Sic poterat placita quisque salute frui.
AEger Apollineas doctíque Machaonis artes
Qui coleret,toto nullus in orbe fuit.
Tanta inerat facili sermone potentia sancto,
Tam celeris sacro venit ab ore salus.

Bernardus Innocentium pontificem maximum à Petro Leonis expulsum, sedi apostolicæ mirabiliter restituit.

INterea Latias gladiis stridentibus vrbes
Exagitat Stygio missus ab amne furor.
Romáque tartareis nimium vexata colubris
Frendit,& insana seditione furit.
Quódque Panomphæi lacerabat templa tonantis,
Fœdifragum Petri schisma Leonis erat.
Hic male dum veterum titulis & laude superbit,
Pontificis summos pugnat adire gradus.
Cúmque alius,sacro procerum dictante senatu,
Debuerat sedem Christe tenere tuam:
Ille tamen diro prosternens omnia ferro,
Immeritum templi ius dabat omne tui.
Iámque sacerdotes præstanti laude verendos
Expulerat,sancta solus in vrbe potens.
Quíque Leonigenas renuerunt sumere partes,
Proh facinus gladio succubuere truci.
Ensibus hic tumido bacchantibus agmine,Christi
Viscera,Romanæ diripiuntur opes.
Nec furor hanc belli pestem intra mœnia clausit,
Gorgoneum toto virus in orbe fuit.
Nam qui legitimas pastor retinebat habenas,
Multa dabat meritis templa regenda viris.
Perfidus at contra temeratis legibus alter
Templa sacerdotes iussit habere suos.
Ergo hinc Christicolas volitabant bella per vrbes
Dum cupit alterno quisque subesse duci.
Sícque per ambiguas errabat cymba procellas
Vt foret incerto iam peritura mari.
Ipse pater veræ fidei,pecorísque magister
Vix poterat propria delituisse domo.
Quid faciat?timido repetat si remige portum,
Certat in aduersas ire magister aquas.
Deserat ipse ratem mediis Palinurus in vndis?
Hoc prohibet sanctæ relligionis amor.
Sed tandem rabidi defessus Marte Leonis
Cedit,& Hetrusco vectus ab amne fugit.
Sic tamen interea lachrymis affatur obortis,
Quos dederat profugæ Christus inesse ratis:
O socij aduersa felices sorte futuri,
Dummodo siderei sint rata dicta ducis.
Auxilium sancto(nisi sit spes victa)labori
Fidite,cœlesti semper ab arce venit.
Maximus ille pater,Gallorum gloria regnis
Cuius iam toto nomen in orbe micat,
Ille quidem lapsis poterit succurrere rebus,
Hæc requies longis sola reperta malis.
Hunc etenim virtute virum signísque potentem
Quis nescit facili voluere regna manu?
Hic ego securo statuam sub sidere puppim,
Hic poterit placido tuta latere vado.
Nec mora,Tyrrheno spumantibus æquore rostris
Excepit profugum Gallica terra ducem:
Sícque peragrato Gallorum limite,summus
Candida per syluas pastor ad antra venit.

Occurrunt longo venientibus ordine patres,
Præuia Chriſtiferæ ſigna fuere crucis,
Pſallentéſque pio mulcebant nubila cantu,
Talis in abiecto milite pompa fuit.
Hos Romanus eques nimium nimiúmque beatos
Quos videt in tanta degere pace, vocat.
Et modo continuis celebrata ſilentia clauſtris,
Et modo parthenij laudat honoris opes.
Nil ibi quod rapida cuperet nouus aduena mente,
Nil niſi præcipui candor amoris erat.
Panis, poma, nuces, hortenſiſque herba, legumen,
Deliciæ abductis iſta fuere viris.
Maximus interea Chriſti ſua fata ſacerdos
Tam longe cauſas expoſuítque viæ.
Tunc pater ipſe ſui veritus mandata magiſtri
Accepit profugæ vela tuenda ratis.
Non ego multiloquo ſeptem tolerata per annos
Carmine fata notans ſingula quæque canam.
Nec referam longos quos pertulit ille labores,
Dum cuperet laceram compoſuiſſe fidem.
Summa ſequar tantùm celebris faſtigia facti,
Atque inerit chartis exitus ipſe meis.
Imperium tenuit Romano in culmine ſummum
Lotharius tanti tempore diſsidij.
Ille virum merito ſanctum celebrabat honore,
Congaudens lateri ſemper adeſſe ſuo.
Hunc adiit, rogitátque ſenex vt fortibus armis
Reſtituat patriæ ſacra deóſque ſuæ.
Annuit, & valido glomeratis agmine turmis,
Aggreditur ſanctæ rex pietatis iter.
Hinc precibus meritíſque pater Bernardus opimis,
Atque hinc Lotharij caſtra fuere ducis.
Sic graditur ſummus Romana ad tecta ſacerdos,
Hinc atque hinc duplici tutus ab arce ſedens.
Ventum erat ad ſummi celeberrima templa tonantis,
Vera loquar, facili ſed grauiora fide
Non lituos, non caſtra duci, non bella mouere,
Non opus ardentem conſeruiſſe manum.
Vnius (ô felix) monachi reuerentia tantùm
Terruit audaces ſæua per arma viros.
Ipſe autem tanti fuerat qui turbinis auctor,
Audiit hos humili triſtis ab ore ſonos:
Petre tuam ſubitò licuit mihi ſcindere vitam,
Et Phlegethontæo præcipitare lacu.
Tu tamen, vt gemitu veniam merearis acerbo,
Tres tibi pro grandi munere ſume dies.
Dicta fides ſequitur: iam tertius ordine titan
Fulſerat, extremum clauſit & ille diem.
Protinus expaſsis reſerantur ouilia valuis,
Et reſouent ſparſos lata per arua greges.
Quod fuerat rabidi ſancitum lege Leonis,
Deiicit hoc ſumma præſul in vrbe ſedens.
Iam poterant læti tractare negocia ciues,
Et rigidam tandem vertere arator humum.
Omnibus hic igitur placida ſub pace locatis,
Sanctus in optatos ſe tulit inde ſinus.

Bernardus Romana eccleſia felici pace donata, in Galliam honorifice redit, ibíque ſanctiſsimam domino animam reddidit.

PRæterea eximij tacitus miracula patris
Quæ fuerint longæ tempore facta viæ.
Felices etenim nimium nimiúmque fuere,
Hoſpitio illuſtrem qui tenuere virum.
Quiſque ſacrum voluit populus retinere parentem,
Obuius in longas ibat ab vrbe vias.
Gaudia quiſque nouo gradiens teſtatur amictu,
Occurritque pio virque puerque ſeni.
Luctus abit, lætis reſonat concentibus æther,
Feſtáque depoſitis artibus hoſpes agit.
Vndique purpureos ſpargunt per compita flores,
Et redolent ſacris thura peruſta focis.
Pérque vias pueri ramos ſtrauere virentes,
Compita ſubiectis tecta fuere togis.
Sic quondam Solymis, inopum quem vexit aſellus,
Excepit reducem grata caterua deum.
At poſtquam optati conſedit limine tandem
Hoſpitij, plaudens vndique turba ruit.
Vndique turba ruit tanto glomerata tumultu,
Vt nequeat laſſum limine ferre pedem.
Tot quoque difficili languentia corpora morbo
Obtulerant, facili reſtituenda manu,
Vt male vel modici fuerit data copia ſomni,
Nec tulerit properas menſa peracta dapes.
Síque peragratis Gallorum finibus, abbas
Contigit optato clauſtra beata pede.
Tunc nemora, & patrij lapidoſa cacumina montis
Aſpiceres domino plaudere cuncta ſuo.
Vtque ſolet multo non viſam tempore matrem
Expetere, & plaudens baſia ferre puer,
Sic hilares viſo monachi paſtore reſultant,
Oſculáque alternis dantque ferúntque genis.
Tunc, modo qui fuerat titulis ſuper æthera vectus,
Cernere quem magni concupiere duces,
Ecce virum poſito ſpectares præſule ſanctum
Sarcula iam manibus corripuiſſe ſacris.
Et quibus ipſe humeris laſſus conſederat orbis,
Cernitur intexto vimine ferre lutum.
Bis centum æthereo plaudebant agmina regi,
Quæ bonus ex omni traxerat orbe pater.
Hæc fuerant tanto populis celebrata fauore,
Sic coluit ſanctum virque puérque gregem.
Totus vt ex illo reſonans contenderet orbis
Sacratum pariter detinuiſſe ducem.
Tunc Romana ſuo decoranda antiſtite templa
Eugenium ex humili ſurripuere domo.
Tunc etiam innumeræ diuerſis partibus vrbes
Inde ſibi ſacrum conſtituêre caput.
Talibus acta viris nulla exagitante charybdi,
Sancta ſuper tenues cymba fluebat aquas:
Aurea iam poſito currebant ſecula faſtu,
Temporáque hæc nullis nigra fuere malis.
Omnia diuinas reſonabant compita laudes,
Iam dabat angelicum terra fretúmque melos.
Hæc tamen ante alias longe celeberrima valles
Quam coluit magni dúxque patérque gregis.
Iámque decem ſenos luſtris properantibus annos
Clauſerat extremo curua ſenecta pede,
Atque ſeneſcenti titubantia corpore membra
Pondere continui fracta laboris erant.
Nec tamen auſteri laxauit fræna ſenectus
Culminis, aut celeres ſiſtere viſa rotas.
Sed velut in viridi properabat fortius æuo,
Vt leuis ad palmæ præmia currit equus.
Vtque ſolet cantu modulos iterare canoro
Dulcius ad mortis limina ductus olor:
Sic dedit illè ſonos ſupremo in limite dulces,
Scriptáque decrepiti mira fuere ſenis.
Nam pater æternos ſenio confectus amores,
Expoſuítque ſacris oſcula lata modis.
Iámque inſtare videns cœleſtis gaudia vitæ,
Impoſuit vili languida membra toro.
Grex bonus ingemuit, circumfuſúſque iacenti
Talia ſollicito murmure dicta dabat:
Ergóne iam miſeros pater ô venerande nepotes
Fert animus medio deſeruiſſe mari?
Quiſnam igitur triſtes, vel quis ſolabitur ægros
Paſtor, & ætherei calcar amoris erit?
Quis pater attonitos inopéſque tuebitur agnos
Ne lanient auido viſcera dente lupi?
Quis poterit miſeris nodos aperire latentes
Legis, & eloquij myſtica verba ſacri?
Quis nunc torpentes animos, & frigida corda,
Curabitque leui vulnera noſtra manu?
Ah nimium properata tuæ cita tempora vitæ,
Ah nimium lethi fata ſeuera tui.

Quid iuuat assiduis defessum vocibus, olim
Clauigerum nobis consuluisse patrem,
Ne quis forte suo populus pro præsule nostrum
Surriperet sancta calliditate caput:
Inuida si nostros nimium populata labores
Audet honoratum tollere Parca ducem?
Tu tamen ô facili nutu qui sidera torques,
Necte iterum vitæ fila resecta tuæ,
Vt cum fulta tuo fuerit domus ista labore,
Lætior acceptum cernat abire patrem.
Motus erat dictis senior, paulúmque leuatis
Luminibus, tenui retulit ista sono:
Iam mihi summa quies, iam præmia læta parantur,
Dulcis adest tandem funeris hora mei.
Sed vos fœmineo quid funditis ore querelas?
Quid iuuat emeritum detinuisse senem?
Anne prius toties dixi mea funera vobis,
Ne subitus nimium læderet ossa dolor?
Christus, Olympiaca fuero cum sede locatus,
Auxilium nostro maius ab ore pluet.
Nunc meus hic luteo circundatus aggere sensus
Vix habet vnde suas contueatur opes.
Vos tantùm superi retinentes iussa parentis,
Ite per arreptum relligionis iter.
Non vos blandus honor, non vos labor improbus vnquam,
Non reuocet toto quicquid in orbe patet.
Quid mihi si lituos inter faciléśque choreas
Duxissent lætos tempora nostra dies,
Quid mihi præteriti prodessent gaudia fastus,
Vrgerent Stygias si modo ferre faces?
Sed tandem tremulum vocat in sua regna clientem
Christus, & hinc celeri me iubet ire pede.
Vos igitur fratres, nati, patrésque valete,
Et mea sub memori condite dicta sinu.
Talia vix breuibus dederat mandata loquelis,
Saucia sollicito corda dolore leuans,
Cum niueus lachrymas inter gemitúsque suorum
Spiritus abiecto corpore celsus abit.
Ipsa per aërios virgo nitidissima tractus
Visa est cœlestes ducere læta choros:
Purpureámque trahens animam super arce locauit
Empyrea, lateri composuítque suo.

Sanctus Bernardus non tantum antiquis heroibus, sed Christianis quoque martyribus iure optimo præponitur.

HACTENVS excelsi mirabar Cæsaris arma,
Cui dedit æthereum Martia Roma decus.
Hannibalisque trucem Romano in sanguine dextram,
Et Macedum clari gesta superba ducis.
Mirabar patria pro libertate furentes
Scipiadas, Decios, AEmiliósque graues.
Nec minus ingenti decoratum laude fatebar
Qui fortem rapido torruit igne manum.
Cuíque dedit clarum generoso ex ordine nomen
Aphrica, quo felix consule Roma fuit.
Et qui Sublicium tutatus pectore pontem
In Tyberis rapidas desilit altus aquas.
Quísque Quirinalis posito modo consul aratro,
Arma triumphato victor ab hoste tulit.
Et qui vectus equo radians fulgentibus armis
Se potuit scisso præcipitare foro.
Quíque per adiunctas primæuo in Marte catenas
Ionias Tyrio sanguine tinxit aquas.
Illum etiam titulis rebar super æthera vectum
Qui tenuit Phrygios obsidione lares,
Iliacósque inter proceres qui Marte superbo
Inclytus, AEmonio tractus ab axe perit.
Quíque gigantæo superauit robore monstra,
Vnde Molorchæi signa leonis habet.
Hos ego credideram nimium nimiúmque beatos,
Qui tulerant forti nomen in astra manu.
Hos puer egregio simplex venerabar honore,
Cum legeret numeros prima iuuenta leues.
Nunc si Bernardo veteris præconia famæ
Contulerímque meo fortia facta seni,
Quæ modo Threicio fuerant celeberrima cantu,
Visa puellari nunc mihi digna sono.
Fama vetus taceat, cedant veterúmque triumphi,
Christigenam meritis sollicitare virum.
His etenim fictæ fuerat virtutis imago,
Huic Arete pleno pectore vera fuit:
Hic Marti & Phœbo gelidis libamina saxis
Obtulit, hic vero candida corda deo.
Illi terrificis domuerunt barbara bellis
Mœnia, & ingenti tecta superba manu:
Hic vada tartarei domuit Phlegethontis, & omnes
Spirituum steterant ad data iussa chori.
Hi varios celebri subierunt Marte labores,
Pro patria pulchrum succubuisse rati:
Hic tulit assidua gelidos sub morte dolores,
Discissam cupiens conciliare fidem.
Illis falsus honos & inanis gloria famæ,
Solus at huic Christi causa laboris amor.
Forte triumphatis illi regionibus, ampla
Thesauros patriæ dona dedere suæ:
Hic autem miseros moriens dat habere nepotes
Munera quæ nullo sunt moritura die,
Munera, quæ mores instaurauere pudicos,
Hæc sunt quæ sacra scripserat ille manu.
Sed quid ego Herculeas Pygmæis carmine vires
Assimilo, & Phario flumina parua mari?
Optima mutato repetam præconia cantu,
Et pater exemplo te meliore canam.
Nam tibi cur vanos ausim conferre Quirites,
Qui melior quouis martyre sanctus eras?
Grande quidem fuerat ferro flammísque necari,
Nec tamen æternam deseruisse fidem.
Maius opus summo versari in culmine rerum,
Nec tamen vlla animos ambitione premi.
Maius opus vitæ rigidum tenuisse cacumen
Semper, & angustum relligionis iter.
Belláque spirituum telis agitata malignis
Maius opus forti corde tulisse fuit.
Fulmineos alij mirentur martyris arcus,
Laurentíque auido quos tulit ore rogos.
Vulnera Chrysogoni iactent, Paulíque catenas,
Euphemiæque truci membra resecta manu.
Mirentúrque graues sanctorum funera, pœnas,
Bella, crucem, gladios, verbera, tela, faces.
Solus inexhausto mirabor corde labores
Quos pater æterno raptus amore tulit.
Nam si Christigenûm cædes, tormenta, labores
Colligit, & fusi sanguinis omne decus:
Cedent cuncta oneri quod pertulit ille beato,
Lapsuram cupiens sustinuisse domum.
Namque alij lacera senserunt carne dolores,
Hic autem medio vulnera corde tulit.
Ergo animus quantum membris generosior ipsis,
Martyribus tantum celsior ille fuit.

Commendatio memoris à sanctissima dei genitrice Maria nobis collati, cum nuper diui Bernardi opuscula imprimi curarent.

POSTQVAM sancta polos cœlíque decemplicis orbes
Transcenditque nouem virgo parénsque choros,
AEtheréamque petens sociis spectantibus arcem
Regna tenet nullo destituenda die:
Humanis nunquam precibus nostræque saluti
Defuit, aut luteas spernere visa domos.
Sed potius summi moderata est principis iras,
Spiculáque in nostros eiaculanda lares.
Auxilium celeri visa est præstare nefando
Sæpius, atque humiles conciliasse reos.
Illa dedit miseris veniam, totúmque per orbem
Illius ex miti depluit ore sapor.

Innume-

Innumeros etiam populos vix ægra trahentes
Oſſa fame, immodicas iuſsit habere dapes.
Cúmque foret Latias peſtis male iacta per vrbes,
Curauit ſtygiis vlcera miſſa vadis.
Illius optatos totiens experta fauores
Teſtis adeſt tanti Brixia noſtra boni.
Brixia, quæ quondam populis lacerata malignis
Turgebat, medica non adeunda manu.
Brixia, quæ capitis medio confecta gerebat
Vlcera, quæ ſubitæ cauſa fuere necis.
Nunc autem Mariæ precibus adiuta triumphat,
Et peragit lætis ocia grata choris.
Pulchráque præcipuum Mariæ teſtantia munus
Templa locat, Parij marmoris inſtar opus.
Hæc & plura parens Chriſti ſanctiſsima nobis
Contulit, in miſeras officioſa preces.
Hoc tamen audenti liceat dixiſſe camœna,
Atque animi ſenſus exeruiſſe mei.
Humano nunquam generi, noſtróque decori
Parthenice tantum muneris alma dedit,
Quantum grata ſuo nuper cum munere nobis
Protulit hæc breuibus ſcripta legenda notis.
Protulit ipſa quidem, proprio nam diua clienti
Iuſsit vt egregij quæreret orſa ſenis.
Iuſsit, & ecce nouum fuerant quæ ſparſa per orbem
Scripta volens vno margine cuncta leges.
Scripta triumphales cœli reſerantia valuas,
Scriptáque communi ſuſcipienda manu.
Omnis namque datis ætas ſexúſque libellis
Perfruitur, Latio ſi tamen ore ſonat.
Quiſquis ades, ſi forte tuæ tibi cura ſalutis,
Hæc fuerint animæ grandia dona tuæ.
Si cupis optata connubia ducere prole,
Atque maritali tradere colla iugo:
Hic potes egregios morum decerpere fructus,
Qui tribuant natis nomina rara tuis.
Si tamen eloquij tantum tibi cura nitentis,
Hic fuit eximio non Cicerone minor.
Quod ſi forte pio iuuat indulgere labori,
Et populos Chriſti iuſſa docere rudes:
Hic documenta tibi varias ſpargenda per vrbes
Collige, quæſitis hic meliora dabit.
Cum voluit placido demulſit pectora ſenſu,
Cum voluit rigido terruit ore reos.
Quod ſi cœlitibus iuuat indulgere tuendis,
Tutius atque humili delituiſſe caſa:
Hic tibi præcipuo ſemper venerandus honore
Auctor, & æterno dignus amore coli.
Hunc relegens ſummo lætus ſpatiabere cœlo,
Et poteris ſtygios triſtis adire lacus.
Ante oculos noſtri pinget tibi principis ortus,
Et paſtorali numina nata domo.
Hinc atque hinc dulci reſonat modulamine Ieſus,
Et Mariæ illuſtri nomina culta ſono.
Candida tartareo ſtatuiſſe ex hoſte trophæa,
Anguigerúmque docet diſſecuiſſe caput.
Et quibus ille dolis miſeros, quibus artibus alter
Decipiat paſcens ſancta per arua pecus.
Qui legit, expleri nequit, ardeſcítque legendo,
Et dolet aſſueti cum venit hora cibi.
Efficiunt animoſ aliorum ſcripta tumentes,
Et nimium ſparſis luxuriare comis.
Hæc autem mundo paracletum in pectore condent,
Accendéntque nouis frigida corda focis.
Hæc tibi marmoreo lachrymas de pectore dulces
Elicient, animæ gaudia ſumma tuæ.
Denique cuncta noui veteríſque volumina ſenſus
Solus hic eximia continet arte liber.
Hæc igitur toto monachi contendite curſu
Arripere, & tacito condite dicta ſinu,
Vt vos ſidereum faciant conſcendere culmen,
Cœleſtéſque inter regna tenere choros.
Vos quoque Chriſtigenæ, genus immortale clientes
Parthenicum medio figite corde ſenem:
Vt cœli terræque graues eliminet iras,
Et reſeret clauſi limina celſa poli.

Beati Bernardi metricum teſtamentum. Et primo ſui Prioris interrogatio.

QVAE vitæ forma, qui mores, quæ ſacra norma,
Quid deceat, quid non, inſtrue ſancte pater.

Reſponſio ipſius Bernardi.

Quæ feci primò, vobis facienda relinquo.
Nullum turbaui, diſcordes pacificaui.
Læſus ſuſtinui, nec mihi complacui.